מסכת

בכורות

מן

תלמוד בבלי

עם כל המפרשים כאשר נדפס מקדם ועם
הוספות חדשות כמבואר בשער השני.

ווילנא

בדפוס והוצאות האלמנה והאחים ראם

שנת אך פדה תפדה את בכור האדם לפ"ק

ВАВИЛОНСКІЙ ТАЛМУДЪ
Бехоротъ.
О Первенцахъ.
1885.

Съ Виленскаго изданія 1865 г. Съ прибавленіями въ комментаріяхъ, и комментаріями Авторовъ: М. Ландо изъ Праги (Австрія); Ц. Кагана въ Вильнѣ; Ш. Кагана въ Вильнѣ; Д. Лурьи изъ Быхова (Могилев. губ.); Ц. Ашкенази изъ Іерусалима; Іохеля Когена изъ Минска; Ц. Рансбурга изъ Никельсбурга (Австрія); Х. Мейзелсъ въ Пшемисль (Австрія); А. Маскилейсонъ изъ Минска; Яковъ Эмдинъ изъ Амстердамы; Н. Бургиля изъ Туниса; Юделя Бахраха изъ Сены (Сув. губ.); Л. Елина изъ Бѣльска (Гродн. губ.); Н. Нехемія изъ Дубровны (Могилев. губ.); Ш. Таубеса изъ Яссы (Румынія); и В. Босковича изъ Никельсбурга (Австрія).

Дозволено цензурою. — 3 Іюля 1884 и 23 Мая 1885 г. Вильна.

ВИЛЬНА.
Типографія Вдовы и братьевъ Роммъ.
Жмудскій переулокъ домъ № 325/2631.

הלוקח

עובר חמורו של עובד כוכבים והמוכר לו אע"פ שאינו רשאי (א) המשתתף לו והמקבל הימנו והנותן לו בקבלה פטור מן הבכורה א] שנאמר בישראל אבל לא באחרים: גמ' כל הני למה לי צריכי דאי תנא לוקח ה"א משום דקא מייתי לה לקדושה אבל מוכר דקא מפקע לה מקדושה אימא ליקנסיה קמ"ל ב] והמשתתף לו למה לי ג] לאפוקי מדרבי יהודה דאמר *שותפות עובד כוכבים חייבת בבכורה קמשמע לן דפטורה מן הבכורה והמקבל ל"ל משום דקא בעי למיתני והנותן לו בקבלה והנותן לו בקבלה למה לי איצטריך סד"א הואיל ועיקר בהמה דישראל היא ליקנסיה דלמא אתי לאיחלופי בבהמה אחריתי קמשמע לן *) תנן התם ר' יהודה מתיר בשבורה בן בתירא מתיר בסוס איבעיא להו עובר מה לי א"ר יהודה טעמא דר' יהודה התם דשרי משום דשבורה עובר נמי שבור הוא או דלמא שבורה לאו היינו אורחיה אבל עובר כיון דהיינו אורחיה לאו שבור הוא ת"ש והמוכר לו אף על פי שאינו רשאי ולא פליג ר' יהודה ולטעמיך המשתתף לו והמקבל ממנו והנותן לו בקבלה דלא קתני הכי נמי דלא פליג אלא פליג ולא קתני ה"נ פליג ולא קתני: ת"ש ר' יהודה אומר המקבל בהמה מן העובד כוכבים וילדה מעלין אותו בשוויו ונותן חצי דמיו לכהן והנותן לו בקבלה אף על פי שאינו רשאי *קונסים אותו עד עשרה בדמיו ונותן כל דמיו לכהן

*) ע"ז יד: שבת נד: [פסחים נג:]

מאי

רש"י

הלוקח עובר חמורו · ובכור הוא ועדיין הוא במעי אמו והאי דנקט חמור ולא נקט פרה מפרש בפירקא תניא (לקמן יג·) לאיידי דזוטרא מילי דפטר חמור פסיק ושדי ליה וכל אינך פירקין מיירי בבכור בהמה טהורה: אע"פ שאינו רשאי · כדתניא במסכת ע"ז (ד' יד:) ובכ"מד] אין מוכרין להם בהמה גסה מפני שעושה בה מלאכה בשבת: והמשתתף לו · שנותנין מעות בין שניהם וקונין בהמה: והמקבל (ב) בהמה ממנו · שהחמורה של עובד כוכבים וישראל מקבלה שיהו חולקין בוולדות אבל גוף החמורה לעובד כוכבים: פטור מן *הבכורה · אם אותו עובר שקנה מן העובד כוכבים או שמכר לעובד כוכבים בכור הוא אינו קדוש הואיל ויש חלק לעובד כוכבים בו או באמו: שנאמר · (במדבר ג) הקדשתי לי כל בכור בישראל אבל לא באחרים עובדי כוכבים: גמ' מייתי לה לקדושה · שהיא שובתת בשבת וכיון דמלוה עביד ליכא למיקנסיה: אימא ליקנסיה · לפדות העובר מן העובד כוכבים וליתנו לכהן: מדרבי יהודה · דאמר לקמן המקבל בהמה מן העובד כוכבים מעלין אותו בשויו ונותן חצי דמיו לכהן: ועיקר בהמה · גוף הבהמה וחצי ולדות: דלמא אתי לאיחלופי בבהמה אחריתי · שאין לעובד כוכבים חלק בה ולא בוולדותיה ואתי למיפטריה נמי מבכורה: תנן התם · במסכת ע"ז (דף יד:): רבי יהודה מתיר בשבורה · למכור לעובד כוכבים בהמה שנשברו רגליה ובמקום שלא נחשדו על הרביעה ובן בתירא מתיר בסוס שאין עושין בו מלאכה שיהא בו חיוב חטאת דסתם סוס לרכיבה עומד והרוכב בשבת אינו ה] אלא משום שבות שהחי נושא את עצמו: עובר מה לי · א"ר יהודה · למוכרו לעובד כוכבים שרי או אסור: משום דשבורה · ואינה ראויה למלאכה: ועובר נמי שבור הוא · אצל מלאכה: או דלמא שבורה לאו היינו אורחה · דבהמה להיות שבורה הלכך דבר חידוש הוא ולא אתי לאיחלופי ולהתיר מכירת שלמה: ת"ש · דמיירי בעובר וקתני אינו רשאי משום מלאכת שבת: ולטעמיך המשתתף לו · דקתני במתני' לענין בכורה דפטור ולא קתני ר' יהודה מחייב ה"נ דלא פליג והא קא חזינן לקמן במתניתין דפליג בהך ברייתא: רבי יהודה אומר המקבל בהמה כו' · וילדה בכור: מעלין · שמין: ונותן חצי דמיו לכהן · אבל קדושת הגוף לא קדוש ליקרב למזבח הואיל וחציו לעובד כוכבים: והנותן ו) לו בקבלה · נמי לא קדוש קדושת הגוף הואיל וחציו *לעובד כוכבים פטור מן הבכורה והא דיהיב כל דמיו לכהן קנסא הוא שקונסין אותו לפי א) שמכרה לעובד כוכבים והנותן לו בקבלה אף על פי שאינו רשאי כלומר שאף על פי שאינו רשאי ב) (לתנו לו) לעובד כוכבים במתנה: קונסים אותו · הואיל ולא חש לדברי חכמים:

א) שמסרה לעובד כוכבים ונתן לו בקבלה ס"ד נ"ק ב) נתנו נ"ק

תוספות

הלוקח עובר חמורו של עובד כוכבים והמוכר לו · לוקח מיפטר ז] מבכורה משום אם שהיא של עובד כוכבים ומוכר מיפטר משום ולד של עובד כוכבים ומתרי קראי *(נפקי כו' ושותפות) של עובד כוכבים פוטר בבכורה אפי' אזנו וכדאמרי' (לקמן ג·) מאי שנא בו בעינן כל בכור וליכא אמו נמי בעינן כל מקנך תזכר וליכא והא דעביד צריכותא בלוקח ומוכר ולא אמר משום דנפקי מתרי קראי משום דלא תנא תרוייהו בלוקח או *מוכר *ס"מ דלוקח ומוכר צריכי כדמפרש ואזיל דמלוקח לא שמעינן מוכר דהוה מצי למיתני הלוקח עובר של עובד כוכבים או האם *המוכר עובר לעובד כוכבים או האם *(וה"נ) משמע ממתני' דמחד קרא נפקי דקתני פטור שנא' בישראל ונ"ל דאמוכר קאי דלא איירי כולה פרשה באם אלא בעובר: והמשתתף · בת"כ פ' אמור *בכור איתיה בשותפות מדכתיב בכורות בקרכם ולאנכם וא"ת תיפוק לי מדאיצטריך בישראל למעוטי שותפות של עובד כוכבים מכלל דשותפות ישראל חייב ועי"ק פרק ראשית הגז (חולין קלה:) *דאמר בבכורות בקרך ולאנך למה לי למעוטי שותפות עובד כוכבים והכא ממעטינן ליה מבישראל ולמאי דפרישית דאיכא תרי קראי חד בעובר וחד באם ניחא מבישראל נפיק שותפות עובר ומבקרך נפיק שותפות אם וה"ה דמפיק ליה מכל מקנך תזכר וניחא ליה לאתויי בקרך איידי דמייתי התם בקרכם ולאנכם כדאמר התם אע"ג דכתיב בקרך ולאנך ואיכא למימר דידך אין שותפות לא כתב רחמנא בקרכם ולקמן מייתי מכל מקנך משום דרשא דכל וניחא דאיצטריך בקרכם משום שותפות אם דמדאיצטריך בישראל למעוטי שותפות עובד כוכבים לא מרבינן שותפות אם *בישראל דההוא בולד כתיב ואין לפרש משום דגלי קרא גבי ולד בישראל שמעינן דבקרך למעוטי שותפות עובד כוכבים אתי וקאי שפיר בישראל אכולהו דהא בכולהו דממעט שותפות עובד כוכבים פרק ראשית הגז (ג"ז שם) תרומה מדכתיב ראשית דגנך פאה מדכתיב פאת שדך מעשר מדכתיב מעשר דגנך ממעט להו אע"ג דלא כתב בישראל: ח] מייתי לה לקדושה · פ"ה שהיא שובתת בשבת וכן מפקע לה מקדושה שהעובד כוכבים עושה בה מלאכה בשבת ולשון קדושה לא משמע כן אלא קדושת בכורה כההיא א) דרב מרי בר רחל דכלו חיותיה משום דמפקע להו מקדושה דהוה מקני אודנייהו לעובד כוכבים ואע"ג דבלוקח אם הולד זכר לא שייך מייתי ליה לקדושה פעמים שהעובר נקבה ומייתי לה לקדושת בכורה שולד עובר קדוש בבכורה ובלא טעם דמייתי לקדושה מצי למימר דלא שייך למיקנסיה כיון דליכא הפקעה ולא דמי למוכר דאיכא הפקעה אלא ניחא ליה למימר דאפילו הבאת קדושה איכא ועוד מצי למימר טעם אחר אי תנא לוקח משום דלא עבד איסורא אבל מוכר דעבד איסורא כדקתני אע"פ שאינו רשאי אימא לקנסיה וחד מתרי טעמי נקט ומכל שכן דניחא השתא הא דלא נקט הכא טעמא דפרישית במתניתין משום דנפקי מתרי קראי: לאפוקי מדר' יהודה · בלא ר' יהודה נמי איצטריך לאשמועינן שותפות דלא שמעינן ליה מרישא אלא כ"ש ב) איצטריך טפי כיון דמשכחת בהא פלוגתא: אבל עובר כיון דהיינו אורחיה לאו שבור הוא · פירוש דאתי למיחלף בבהמה אחריתי ועוד מצי למימר משום דעתיד להוליד ולהיות ראוי למלאכה דמהאי טעמא מסקינן דאסור דקאמר והאי עובר נמי כיכול להתרפאות דמי וחד מתרי טעמי נקט: ונותן חצי דמיו לכהן ג) לא לקדש קדושת הגוף להיות קרב למזבח מפני חלקו של עובד כוכבים כדפי' בקונט' ובסוף פרקא ד) שרי ליה ר' יהודה בגיזה ובעבודה דדריש ליה לא תעבוד בבכור שורך אבל אתה עובד בשלך ובשל אחרים ולא תגוז בכור צאנך אבל אתה גוזז בשלך ובשל אחרים וא"ת נהי דלא קדוש קדושת הגוף מ"מ כיון דמדאורייתא חייבת בבכורה אותו חלק שיש לו בו יהא של כהן למה נותן לכהן דמי חלקו י"ל משום טיבותא דכהן ה) לא ניחא ליה בשותפות עובד כוכבים לפי שאינו יכול להוציא חלקו מיד עובד כוכבים במהרה כל כך וא"ת ובסיפא דקתני קונסין אותו עד עשרה בדמיו ט] אי איירי בפטר חמור ניחא טפי ברישא ובסיפא שנותן דמיה לפי שאין הפטר חמור עצמו ניתן לכהן אלא נפדה בשה כל דהו או בשויו כדאמר לקמן (דף ט·): קונסין אותו עד עשרה בדמיו · דוקא בגסה קנסו אבל דקה כיון דאיסורא ליכא אלא מנהגא בעלמא במקום שחשודים על הרביעה ו) דעובד כוכבים חס על בהמתו שלא תעקר לא קנסו אפילו במקום שלא נהגו למכור ולקמן אמר ריש לקיש מוכר בהמה גסה לעובד כוכבים קונסין אותו עד עשרה בדמיו דוקא גסה אבל דקה לא:

א) [לקמן ג:] ב) דאיצטריך נ"ק ג) אבל לא קדוש נ"ק ד) [דף טו:] ה) דלא נ"ק ו) [מס' ע"ז יד: טו·]

מאי

רבינו גרשום

ואלו וגולא שמאלות צופה ומאזין עמירום חכמי להבין אמרום קוויות קדש לנוהם והזקני לפלש דקדוקי בכורות:

הלוקח עובר חמורו · פטר חמורו של עובד כוכבים עד שהוא במעי אמו: והמוכר לו · או ישראל המוכר לעובד כוכבים עובר חמורו: ואע"פ שאינו רשאי · כדאמרי' במסכת ע"ז דאין מוכרין בהמה גסה לעובד כוכבי': והמשתתף לו · או מי שנותן לעובד כוכבים חצי חמורו בשותפות: או המקבל · מן העובד כוכבים לשמור חמורו שיהו מחצית עובריה שלו או ישראל הנותן חמורו לעובד כוכבים בקבלה שיהו הוולדות למחצה או לשליש ולרביע שלו פטור מן הבכורה: שנאמר הקדשתי לי כל בכור בישראל · כלומר שיהא כולו מישראל שלא יהא לעובד כוכבים חלק בו · ומפרש באידך פירקא מאי אריא דתני עובר חמורו ברישא והדר תני עובר פרתו ליתני עובר פרה ברישא וכו': כל הני למה לי · הלוקח והמוכר והמשתתף והמקבל והנותן: משום דקא מייתי לה לקדושה · שאין עושה בו מלאכה בשבת הלכך הקילו על הלוקח עובר שיהא אותו עובר עצמו פטור מן הבכורה · אבל מוכר עובר חמורו דקא מפקע ליה מקדושת שבת ובכורה אימא ליקנסוה שיתן פדיונו לכהן קמ"ל דלא: והמשתתף לו למה לי · השתא הלוקח היכא דכוליה עובר דישראל פטור משתתף דלית ליה אלא חציו מיבעיא: להא אתא לאשמועינן לאפוקי מדרבי יהודה · לא אצר בהדיא אלא הכי קאמר לקמן ר' יהודה אומר המקבל בהמה מן העובד כוכבים דהיינו שותפות דמקבלה לפטומה ולחלוק לוולדות: דלמא אתי לאיחלופי בבהמה אחריתי·דאיניש אחרינא דחזי דהאי לא פריק עובר חמורו זה אמר כך לא צריכנא למפרק בכור חמורי דלא ידע דאיהו דלא פרק בכור חמורו משום דיהב ליה בקבלה לעובד כוכבים: מהו דתימא ליקנסיה דליפרקיה דלא ליתי לאיחלופי קמ"ל דלא: תנן התם · הכי רישא דמתניתין אין מוכרין בהמה גסה לעובד כוכבים עגלים וסייחין וקא חשיב כולהו וקתני ר' יהודה מתיר בשבורה למוכרה דלאו בת מלאכה היא ובן בתירא מתיר בסוס שאין עושה בו מלאכה שחייב עליה חטאת דסתם סוס לרכיבה ורכיבה אינה אלא משום שבות דחי נושא את עצמו: עובר כשהוא במעי אמו מאי אמר ר' יהודה דמתיר בשבורה מותר האי עובר למוכרו לעובד כוכבים אי לא: משום דשבורה היא דלא חזי למלאכה: עובר נמי שבור הוא · אצל מלאכה: או דלמא' משום הכי מתיר בשבורה דלאו היינו אורחיה שאין דרכה של בהמה שתהא שבורה והשתא כי הויא שבורה שרי לזבונה לעובד כוכבים: אבל עובר היינו אורחיה דהוי כשבור שהוא שבור במעי אמו ועד שהוא קטן לא חזי למלאכה אבל לאו כשבור דמי דהאי אתי לכלל מלאכה לכשיגדיל ולימא דאסר ביה ר' יהודה: ולא פליג ר' יהודה במתניתין · מכלל דסבירא ליה נמי דאינו רשאי למכור עובר לעובד כוכבים: דלא קתני דפליג ר' יהודה · וכי ס"ד דלא פליג בהוו הא איכא דפליג · כדאמרינן לקמן ר' יהודה אומר המקבל בהמה מן העובד כוכבים וילדה מעלין וכו' · שותפין עובדי כוכבים חייב בבכורה אלא פליג אשותפין והוא הדין אכולהו ואי לא קתני פלוגתא במתניתין פליג בברייתא ומדפליג ש"מ לר' יהודה מותר למכור עובר לעובד כוכבים: מעלין אותו בשויו · דשמין אותו וולד (בשווה) כמה הוא שוה ונותן חצי דמיו לכהן וחצי שהוא שלו: אע"פ שאינו רשאי ליתנו לעובד כוכבים בקבלה לפי שעושה בה מלאכה בשבת ועוד שמפקיעו מן הבכורה: קונסין אותו עד עשרה וכו' · שיפדה העובר מן העובד כוכבים אפי' שאינו יכול לפדותו מן העובד כוכבים אם לא יתן לו עשר ידות יותר מכדי דמיו: ונו"ן דמיו של עובר לכהן ואע"ג [illegible]

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ד מהלכות בכורות הלכה ג סמג עשין קמה קמו:

נ"ל נפקי כולה ושותפין רש"א והל"ק גורס נפקי כולה כדאמרי' גבי שותפות של עובד כוכבים דפוטר כו'

במוכר נ"ק

כאן שייך מן דהוה מצי למיתני עד או האם

או המוכר נ"ק

נ"ל והא דמשמע במתני'

ב ב מיי' וסמג שם טוש"ע י"ד סי' שכ סעיף ג וסי' שכא סעי' כ:

ג ג מיי' פ"כ מהלכות שבת הלכה ד:

שיטה מקובצת

א] שנאמר בישראל א) הקדשתי לי כל בכור בישראל וכו' פי' היינו הא דכתיב כי לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל ול"נ למ"ר ה"ר יעקב שיהיה דהא אמרינן לקמן (דף ג) דרבנן סברי בכור מקצת בכור ור"י סבר כל בכור במשמע ולא נקט לבני ישראל בפטר רחם ושמא י"ל רישא דקרא דריש ועוד אומר מורי שיהיה דהיינו הא דכתיב כי לי כל בכור בבני ישראל באדם ובבהמה וכו' ועניננו איירי באדם ובהמה ונראה לר"י דהאי בישראל לא איצטריך ללוקח עובר חמור של עובד כוכבים דשותפות של עובד כוכבים (פי') באם נפקא דפטור מדכתיב כל מקנך תזכר דהכי אמרינן בגמרא ותימה ל"ל בעלמא בכורות בקרכם לחיוב שותפות דישראל הא מדאצטריך לפטור שותפות עובד כוכבים הא דישראל חייב ואין לומר דאיצטריך לחייב שותפות ישראל באם דמהכא לא שמעינן שותפות עובד כוכבים בעובר דהא מכל מקנך תזכר נפקא וי"ל ב) האי רחוינן דפ' ראשית הגז דבכורות בקרכם [אתא] לחייב שותפות דישראל דמשמע הא שותפות דעובד כוכבים פטור לא הוה ממעטינא מכל מקנך תזכר · רק היכא שכל האם לעובד כוכבים והאי דכתיב כל מקנך תזכר י"ל אפי' בהמה טמאה תוס' חיצוניות: ב] והמשתתף לו למה לי השתא לוקח דעובר כוליה דישראל הוא פטור משתתף דאין לו אלא חציו מיבעיא·גליון: ג] לאפוקי מדר' יהודה דאמר שותפות עובד כוכבים חייב בבכורה לקמן גבי המקבל בהמה מן העובד כוכבים מעלין אותו בשוויו ונותן חצי וכו' אבל ברישא גבי הלוקח עובר בהמתו מודה ר"י דפטור משום דכל האם לעובד כוכבים אבל קשה מעט דמסתמא כל [מקבל בהמה] האם לעובד כוכבים ומקבל הוולדות למחצה וא"ה אמרינן לקמן דפריך עלה ר' יהודה וי"ל דההיא ברייתא דלקמן לא הוי כמו המקבל דמתניתין דאיירי דכל האם לעובד כוכבים אלא מיירי שמקבל ממנו ע"מ שיהיה לו חלק בבהמתו ובולדות והכי מוקמינן לה במסקנא כגון דיהיב ליה בהמה מעברתא לפטומה דטנו דקנסי' ליה אבהמה קנסי' ליה אולדות תוס' חיצוניות: איבעיא להו עובר מה לי נ"א בקצת ספרים מאי אמר: ד] ובכל מקום וכו' אמוכר לו עובר לעובד כוכבים עובר חמורו דעדיין אינו קדוש עד שיולד דפטר רחם כתיב דאינו קדוש עד לידת רחם וכו': ה] והרוכב בשבת אינו חייב אלא וכו': ו] והנותן בקבלה נמי לא קדוש שאע"פ שאינו רשאי נתנו לו לעובד כוכבים בקבלה: ז] מיפטר מבכור משום אם וכו' וכו' והא דעביד בגמ' צריכותא וכו' דנפקי מתרי קראי היינו משום דעד לא תנא וכו' הלוקח עובר או האם או המוכר עובר לעובד כוכבים או האם וקצת קשה דמשמע וכו' שנאמר בישראל ומשמע דנפקי מהקדשתי לי כל בכור בישראל: ח] דמייתי לה לקדושה פ"ה שתהא שובתת בשבת ולשון קדושה לא משמע [illegible] עובד כוכבים לכן נראה לי [illegible] בדמיו ונותן כל דמיו לכהן

הגהות הב"ח (א) במשנה והמשתתף: (ב) רש"י ד"ה והמקבל [illegible]

גמרא

א) מאי לאו אעובר לא אבהמה והא דמיו קתני תני דמיה והא נותן כל דמיו לכהן קתני ואי בהמה כהן מאי עבידתיה הכא במאי עסקינן כגון דיהיב ליה בהמה מעברתא לפטומה דמיגו דקנסינן ליה אבהמה קנסינן ליה אעובר אמר רב אשי ת"ש *רבי יהודה מתיר בשבורה מפני שאינה יכולה להתרפאות הא יכולה להתרפאות אסר והא עובר נמי כיכול להתרפאות דמי שמע מינה ואיכא דמתני לה אמתני' והמוכר לו אע"פ שאינו רשאי לימא מתני' דלא כרבי יהודה דתנן רבי יהודה מתיר בשבורה אפילו תימא רבי יהודה שבורה לאו היינו אורחיה עובר היינו אורחיה: ת"ש רבי יהודה אומר המקבל בהמה מן העובד כוכבים וילדה מעלין אותו בשויו ונותן חצי דמיו לכהן והנותן לו בקבלה אע"פ שאינו רשאי קונסין אותו עד עשרה בדמיו ונותן כל דמיו לכהן מאי לאו אעובר לא אבהמה והא דמיו קתני תני דמיה והא נותן כל דמיו לכהן קתני ואי בהמה כהן מאי עבידתיה הכא במאי עסקינן כגון דיהיב בהמה מעברתא לפטומה דמיגו דקנסינן ליה אבהמה קנסינן ליה אעובר אמר רב אשי ת"ש ר' יהודה מתיר בשבורה מפני שאינה יכולה להתרפאות הא יכולה להתרפאות אסור והאי נמי כיכול להתרפאות דמי שמע מינה איבעיא להו מכר בהמה לעובריה מאי תיבעי לר' יהודה תיבעי לרבנן תיבעי לרבי יהודה עד כאן לא קא שרי ר' יהודה אלא בשבורה דלא אתיא לאיחלופי אבל שלמה דאתיא לאיחלופי אסר או דלמא ומה שבורה דפסקה מיניה וכל שכן שלמה דלא פסקה מיניה תיבעי לרבנן עד כאן לא קאסרי רבנן אלא בשבורה דפסקה מיניה אבל שלמה דלא פסקה מיניה שרו או דלמא ומה שבורה דלא אתיא לאיחלופי אסרי וכל שכן שלמה דאתיא לאיחלופי וטעמא דרבנן משום הכי הוא והתניא אמרו לו *לרבי יהודה והלא מרביעין עליה ויולדת אלמא משום עובריה הוא הכי קא"ל טעמא דידן משום דאתיא לאיחלופי בבהמה אלא את מ"ט שרית משום דאין יכולה להתרפאות כמאן דזבנה לשחיטה דמי והלא מרביעין עליה ויולדת וכיון דמרביעין עליה ויולדת משהא לה ואמר להו לכשתלד דלא מקבלת זכר תא שמע והנותן לו בקבלה ולא קתני אע"פ שאינו רשאי וליטעמיך המשתתף לו דלא קתני הכי נמי דרשאי והא א) אמר אבוה דשמואל אסור *לאדם שיעשה שותפות עם העובד כוכבים שמא יתחייב לו שבועה ונשבע לו בשם עבודת כוכבים שלו והתורה אמרה ב) לא ישמע על פיך אלא תנא מכירה והוא הדין לשותפות ה"נ תנא מכירה והוא הדין לקבלנות ומאי שנא מכירה דנקט דעיקר מכירה היא תא שמע ג) רבי יהודה אומר המקבל בהמה מן העובד כוכבים וילדה מעלין אותו בשויו ונותן חצי דמיו לכהן והנותן בקבלה אע"פ שאינו רשאי קונסין אותו עד עשרה בדמיו ונותן כל דמיו לכהן ג) וחכמים אומרים *כל זמן שיד עובד כוכבים באמצע פטורה מן הבכורה

מאי

תורה אור: א) סנהדרין סג: ב) שמות כג ג) (סנהדרין סג.)

[ע"ז טו:]

רש"י

מאי לאו אעובר · קאמר דאינו רשאי: כהן מאי עבידתיה · בבהמה אלא ודאי אעובר: לא · לעולם מהכא לא תפשוט דהכא במאי עסקינן כגון דיהיב ליה בהמה מעברתא לפטומה וליטול חצי השבח בין בפטום בין בוולדות דמיגו דקנסינן וכו' אבל אי זבין ליה עובר לחודיה לא: שאינה יכולה להתרפאות · ולעשות מלאכה בשבת: מתיר בשבורה · ועובר דומיא דשבורה: היינו אורחיה · ולא שבור הוי: בהמה לעובריה · כגון שעדיין לא נתעברה ומכר לו כל הוולדות שעתידין להתעבר ובהמה עצמה לא מכר לו: מהו · לקונסו לפדותה משום מוכר בהמה לעובד כוכבים: דאתי לאיחלופי · להתיר מכירת שלמה: דפסקה מיניה · שלא שייר בה לעצמו כלום ממכרה: וכ"ש שלמה · כי האי גוונא דלא פסקה מיניה שהרי שייר לעצמו גוף הבהמה ואי משום עוברין ליכא למיחש שהרי לא נתעברה עדיין ולא כלום מכר לו ולכשיבאו ברשות עובד כוכבים הם באים: דפסקה מיניה · ומכירה חלוטה היא ואתי לאחלופי ולהתיר מכירה חלוטה שלמה אבל הכא דלא פסקה מיניה שרי דלאו מכירה היא: וכל שכן שלמה דאתיא לאחלופי · במכירה חלוטה של שלימה אחרת: משום הכי הוא · בתמיה דאיצטריך לן למיבעי: עליה · על השבורה: אלמא טעמא דרבנן משום עוברין · תיפשוט מינה דלרבנן אסור למכור לעובד כוכבים בהמה לעובריה ולר' יהודה מותר: לעולם טעמא דרבנן משום איחלופי · ואיצטריך למיבעי כיון דלא פסקה מיניה איכא למימר לא אתי לאיחלופי במכירה גמורה והכי קאמרי ליה רבנן לר' יהודה: כמאן דזבנה לשחיטה דמי · וליכא למיחש לאיחלופי דמאן דחזי ידע דלא מזבין ליה אלא לשחיטה ולא אתי *לזבוני בהמה שלא לשחיטה: משהא לה · לצורך וולדות ומאן דחזי לה בבית העובד כוכבים לסוף שנה או שתים סבר מותר למכור בהמה לעובד כוכבים שלא לשחיטה: ת"ש · ממתני': ולא קתני אע"פ שאינו רשאי · אלמא מותר למכור בהמה לעובריה דהא קבלה מכירה לעוברין היא שאין חולק העובד כוכבים אלא בוולדות דקס"ד דלא פליג עובד כוכבים בשבח פטימת בהמה: על פיך · בהגרמת פיך: תנא במכירה · אינו רשאי והוא הדין לכולהו: ומאי שנא מכירה דנקט · בה אינו רשאי ולא נקטיה בחדא מהנך: דעיקר מכירה היא · עיקר איסורא הויא מכירת בהמה:

מאי

תוספות

מאי לאו אעובר · פי' ואיירי בבהמה מעוברת · לא אבהמה פי' ולא איירי בעובר אלא בבהמה לעוברה וכן משמע לקמן גבי בעיא דבהמה לעובריה מהו ובעי למיפשט מהכא דאסור דקאמר מאי לאו אבהמה ש"מ דאי אבהמה קאי איירי בבהמה לעוברה ולכאורה לא איירי בבהמה לעוברה דא"כ מאי פריך והא דמיו קתני לימא דקאי אעובר וכי תימא דמשמע ליה דקאי אבהמה א"כ לקמן נמי לידוק הכי אלא הכא איירי בבהמה לפטומה כדמסיק לקמן *לעוברה:

דלא מקבלת זכר · לא מטעם טרפות מדאמר פרק אלו טריפות (חולין דף נז:) גבי ר"ש [בן חלפתא] שהיה עסקן בדברים ודילמא קסבר ר' יהודה טריפה יולדת ומשבחת ואית ספרים דלא גרסי יולדת שאין צורך שם בלידה אלא במה שמשבחת ומ"מ מסתבר הכא דאפילו מן הארכובה ולמטה שרי רבי יהודה משום דלא מקבלה זכר*:

ולטעמיך המשתתף לו כו' · מקבלה לא שייך להקשות דמיתסר משום שותפין דלא אתי בקבלה כל כך לידי שבועה ודוקא נקט שותפות אבל שאר משא ומתן לא אסור:

אסור לאדם שיעשה שותפות עם העובד כוכבים · הא דתניא פ"ק דמסכת ע"ז (דף כב·) ישראל ועובד כוכבים שקבלו שדה בשותפות וכן עובדא דעובד כוכבים נוטל שני ערלה וישראל נוטל שני היתר ואמר פרק הזרוע (חולין דף קלג·) המשתתף עם עובד כוכבים צריך שירשום כל הני עובדא פליגי אאבוה דשמואל:

שמא יתחייב לו עובד כוכבים שבועה · מכאן אוסר רבינו שמואל קבלת השבועה מק"ו ור"ת מתיר מפני שהוא כמציל מידם כדתניא פ"ק דמס' ע"ז (דף ו:) מלוה על פה גובין מהן מפני שהוא כמציל מידם אע"ג דאזיל ומודה ויש לחלק בין ספק לודאי עוד מייתי ר"ת ראיה מההיא דפרק [בתרא] דמגילה (דף כח·) דאמר אבוה בר איהי תיתי לי דלא עבדי שותפות עם עובד כוכבים ואי אסור מאי רבותיה וכן פר"ת שלא היו נזהרים משלש סעודות מדאמר פרק כל כתבי (שבת דף קיח:) תיתי לי דקיימית ג' סעודות משמע שכולן לא היו נזהרים בהן עוד פר"ת בזמן הזה כולן נשבעים בקדשים ואין תופסין בהם אלהות ואע"פ שמזכירין [עמהם] שם שמים *וכוונתם [לד"א מ"מ] אין זה [שם] עבודת כוכבים כי דעתם לשם עושה שמים וארץ ואע"ג שמשתתף ש"ש ודבר אחר אין כאן לפני עור לא תתן מכשול דבני נח לא הוזהרו על כך ולדין לא אשכחן איסור בגרס שיתוף*:

דעיקר מכירה · פרש"י דעיקר איסור הוא המכירה משמע שרוצה לומר שעיקר האיסור הוא המכירה וקשה הא שותפות לא מיתסר משום מכירה אלא כדאבוה דשמואל וי"ל עיקר איסור הפסוק הוא מכירה כדתנן פרק קמא דמס' ע"ז (דף יד:):

ורבי

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פ"ה מהלכות שותפין הלכה י סמג עשין פב טוש"ע י"ד סי' קמז סעיף ג וטור ש"ע ח"מ סי' קעו סעיף נא וטוש"ע א"ח סי' קנו:

ה ב מיי' פ"ד מהלכות בכורות הלכה ג טוש"ע י"ד סי' שכ סעי' ג:

נ"ל דאיירי לעוברה

[ועי' היטב בתוס' חולין נז: ד"ה ודלמא ותוספות ע"ז טו: ד"ה אלמא]

שיטה מקובצת

א] מאי לאו אעובר קאמר דקונסים אותו לפדותו דלא יפה עשה שמכר לעובד כוכבים ונותן דמי העובר לכהן וקאי אנותן לעובד כוכבים בהמה מעוברת בקבלה שיחלוקו הולדות ולא קאי אבהמה כי אם אעוברה ובהמה כולה דישראל היא א) ובהמה דמפקיע שאינה שובתת בשבת א"נ דס"ל דמוכר בהמה לעוברה דמבעיא לקמן אי אסור אי מותר בין לר"י בין לרבנן ס"ל דאסור ומשום בהמה קאמר אינו רשאי ומיירי בנותן בהמה לעובד כוכבים בקבלה בין מעוברת בין אינה מעוברת: ג] וחכמים אומרים כ"ז שיד עובד כוכבים באמצע וכו' · וא"ת אמאי הביא כאן דברי חכמי' יותר מדלעיל ופי' התוס' דבעי להביא לאחר מכאן ולפי דבריהם הביאו לאחר שסיים כל בעיותיה · אכן נראה למהר"פ ז"ל דהקורא דקדק בדבר דדוקא לענין האבעיא הראשונה דאינ' אלא לר"י משום הכי לא מייתי דברי חכמים אבל זאת הבעיא היא לרבנן כמו לר"י משום הכי מייתי דברי חכמים לאשמועינן דדוקא להאי מלתא פליגי רבנן עליה דר"י דרבנן פטרי בבכורה ור"י מחייב אבל לגבי קונסין אותו וכו' לא פליג עליה · גליון:

א) נראה דצ"ל לא אבהמה ומיירי בנותן בהמה לפטומה דמפקיע מקדושתה שאינה שובתת בשבת וכו' ·

[ועי' היטב תוס' מגילה כח ד"ה תיתי ותוס' סנהדרין סג: ד"ה אסור]

רבינו גרשום

דכתיב תפדה בשה יכול לפרותו אפי' בדמים כדאמרינן באידך פירקא דלא באתה תורה להחמיר עליו אלא להקל עליו אבל שאר בכורות בהמה טהורה אין פודין אותן בדמים אלא נותן הבכור לכהן ואם רצה הכהן למוכרו לו רשאי ומ"מ נותן כל דמיו לכהן ולא סגי בחצי דמיו משום דעיקר בהמה דישראל: מאי לאו · הא דקתני קונסין לאו אעובר קאי ומשום דאינו רשאי אלמא דר' יהודה סבר דאסור למכור עובר לעובד כוכבים הואיל דהיינו אורחיה: אבהמה קאי דקונסין אותו אבל עובר רשאי למכור: והא עד עשר בדמיו קתני · דמשמע דמי עובר: תני דמיה · דמשמע של בהמה: ואי בהמה קא בעית למימר כל דמיה: כהן מאי עבידתיה בבהמה עצמה אמאי יהיב לית כל דמיה · אלא לאו אעובר קאי: לא לעולם סבירא לית בעלמא דמוכרין עובר לעובד כוכבים דכשבור הוא והכא מאי שנא דקתני קונסין דמשמע נמי אעובר כגון דיהב לית לעובד כוכבים בהמה מעוברת לפטומה דלכי מיפטמה לה ליזבנו וליחלקו דמיה דהשתא אבהמה גופה קנסי לית ומיגו דקנסי ליה כו' · והיינו ונותן כל דמיו לכהן אבל בעלמא שרי לזבוני לעובד כוכבים: והאי נמי כיכול להתרפאות דמי דלכשיגדיל חזי למלאכה ש"מ דעובר אסור למכור לעובד כוכבים לר' יהודה: איכא דמתני לה · הא דר' יהודה אמתניתין ולא בעי לה מיבעיא: לימא מתני' דלאכר' יהודה דמרשרי יהודה בשבורה ה"ה דשרי נמי אעובר וכשבור דמי: אפילו תימא ר' יהודה · ובשבורה (שרי אסר) [הוא דשרי] דלאו היינו אורחיה כדאמר לעיל אבל בעובר אסר דהיינו אורחיה למיהוי כשבור עד שהוא במעי אמו אבל לבסוף חזי למלאכה ואסור: מכר בהמה · שאינה מעוברת לעובד כוכבים לעובריה שיהיו העוברין של שניהם: תיבעי לתרוייהו דהכא לא מזבין לא בהמה עצמה ולא עובר דאכתי לא מיעברא: בשבורה דלא אתיא לאיחלופי בשלמה: אבל [שלמה] · היכא דזבין בהמה לעובריה דבהמה גופה שלמה היא ואתי לאיחלופי במכירה שלמה אחריתי שלא לעובריה לחלוטין ואסר: או דלמא ומה שבורה דפסקה מיניה' דלחלוטין מזבנה לעובד כוכבים דאע"ג דאיכא למיחש אטו מכירה חלוטה אחר דשלמה אפי' הכי שרי: וכ"ש שלימה לעובריה דלא פסקה מיניה דלא מזבנה לגמרי דשרי או דלמא לרבנן ומה שבורה דלא אתי לחלופי בשלימה אפי' הכי אסרי רבנן דלמא אתי לחלופי מכירה חלוטה דשלמה אטו מכירה חלוטה דהא וכ"ש שלמה לעובריה דאתי לחלופי שלמה בשלמה ומיחש להלוטין וקא ס"ד מאן דאסר (שלימה) [בהמה] לעובר' דלמא אתי לאיחלופי בבהמה אחריתי לחלוטין וה"ת דאוסר נמי למוכרה לעובד כוכבים לגיזה ולחלבה דאיכא למימר נמי דלמא אתי לאיחלופי הא מכירה דשלימה אטו שלימה אחריתי דחלוטין: וטעם דרבנן משו"ה יומי מצית אמרת דהאי דקא אסרי רבנן בשלימה משום דאתיא לאיחלופי ומי תלי טעמא באיחלופי: אמרו לו לר' יהודה אמאי קא שרית בשבורה והלא מרביעין עליה ויולדת' ונמצא דבהמה (גופה) [גסה] שלמה מכר לו אלמא רטעמייהו דרבנן דאסרי משום עובר הוא משום דאסור למכור עובר לעובד כוכבים ולא משום איחלופי וכיון דלא חיישינן לאיחלופי אלא משום עובר ש"מ לגיזה ולחלבה שרי בשבורה ולעולם טעמא דרבנן דחיישי לאיחלופי והם הכי אסרי לגיזה ולחלבה והכי קאמרי ליה וכו' מ"מ קא שרית בשבורה כמאן דזבנה ניהליה לשחיטת דמי דמיד נוחרה וליכא דידע דזבנה לעובד כוכבים ולא אתי לחלופי מכירה חלוטה למכירה חלוטה דהא מיד נוחרה וליתה בעין ודאי ליכא למימר הכי דמיד נוחרה'(אבל אם) [דהלא] משהי לה כדי להרביעה שתלד וכיון דמשהי לה אתי לחלופי אטו מכירה חלוטה ואמאי קא שרית הא אינו נוחרה: ואמר להן ר' יהודה לכשתלד' כלומר כשתראו שום שבורה בעולם שיולדת תימרו לי מ"מ שרית בשבורה דודאי אינה יולדת: דלא מקבלה זכר · משום דשבורה היא ואינה יכולה לסובלו הלכך שרי ר' יהודה דלא חייש דלמא משהי · לה לצורך וולדות · אבל שלמה לעובריה לר' יהודה עדיין תיבעי לך: ולא קתני אנותן לו בקבלה אע"פ שאינו רשאי מדלא תני הכי ש"מ דסבירא להו לרבנן דמוכר בהמה לעובר דקבלה היינו למחצית שבח וולדות והיינו בבהמה לעובריה: וליטעמיך המשתתף' דלא קתני אע"פ שאינו רשאי הכי נמי דרשאי להשתתף: ולא ישמע על פיך · שלא תבקש בפיך שישבע לך בעבודה זרה שלו: אלא תנא במכירה אע"פ שאינו רשאי וה"ה לשותפות' דאינו רשאי להשתתף לו וה"ה בקבלנות דאינו רשאי ליתן לו בהמה בקבלנות דהמוכר בהמה לעובר דאסור לרבנן: ומאי שנא מכירה דנקט' דגבי מכירה קתני אע"פ שאינו רשאי דעיקר איסורא במכירה היא להכי תנא בה דאינו רשאי וה"ה לכולהו: שיד העובד כוכבים באמצע שיש לו שום חלק בה:

מאי

מאי לאו אבהמה לא אעובר דיקא נמי דקתני קונסין אותו עד עשרה בדמיו שמע מינה מסייעא (ליה) לריש לקיש *דאמר ריש לקיש המוכר בהמה גסה לעובד כוכבים קונסין אותו [א] עד עשרה בדמיה דוקא או לאו דוקא תא שמע *דאמר רבי יהושע בן לוי המוכר עבדו לעובד כוכבים קונסין אותו עד מאה בדמיו שאני עבד דכל יומא ויומא מפקע ליה ממצות ואיכא דאמרי אמר ריש לקיש [ב] המוכר בהמה גסה לעובד כוכבים קונסין אותו עד מאה בדמיה תנן והנותן לו בקבלה אף על פי שאינו רשאי קונסין אותו עד עשרה (א) בדמיה מכירה פסקה מיניה קבלנות לא פסקה מיניה דוקא או לאו דוקא תא שמע דאמר ר' יהושע בן לוי המוכר עבדו לעובד כוכבים קונסין אותו עד עשרה בדמיו שאני עבד דלא הדר ליה בהמה מאי טעמא משום דקא הדרא ליה ניקנסיה טפי חד אלא עבד מילתא דלא שכיחא היא וכל *מילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן: וחכמים אומרים כל זמן שיד העובד כוכבים כו': אמר רבי (ב) יהושע ושניהם מקרא אחד דרשו °כל בכור [ג] רבנן סברי בכור מקצת בכור משמע כתב רחמנא כל עד דאיכא כוליה ורבי יהודה סבר בכור כוליה בכור משמע כתב רחמנא כל דאפילו כל דהוא איבעית אימא דכולי עלמא בכור רובא משמע מר סבר כל משמע למלויי אתא ומר סבר לגרועי אתא וכמה תהא שותפות של עובד כוכבים ותהא פטורה מן הבכורה אמר רב הונא אפילו אזנו מתקיף לה רב נחמן ולימא ליה שקיל אזנך וזיל איתמר רב חסדא אמר דבר שעושה אותו נבלה ורבא אמר דבר שעושה אותו טריפה במאי קמיפלגי בטריפה חיה למאן דאמר דבר שעושה אותו טריפה קסבר *טריפה אינה חיה ולמאן דאמר דבר שעושה אותו נבלה אבל טריפה חיה אמרוה רבנן קמיה דרב פפא הא דרב הונא ורב חסדא ורבא לא פליגי הא בו הא באמו אמר להו רב פפא מאי שנא בו דבעינן כל בכור וליכא אמו נמי בעינן °כל מקנך תזכר וליכא אלא לא שנא מתקיף לה מר בר רב אשי מאי שנא מנפלים דאף על גב דלאו בני חיותא נינהו קדשי [ד] דאמר מר °פטר שגר בהמה שגר בבהמה התם כיון דלא עריבו בהו חולין קרינא בהו בבהמה כל בכור הכא כיון דעריבו בהו חולין לא קרינא בהו כל בכור ר' אלעזר לא על לבי מדרשא אשכחיה לרבי אסי א"ל מאי אמור רבנן בי מדרשא א"ל הכי

רש"י

מאי לאו אבהמה · קאי הא דקתני קונסין אותו דקנסינן ליה לפדות הבהמה אלמא מכר את הבהמה לעובריה דקבלה איכה אלא לעוברין קנסינן ליה בין לרבי יהודה בין לרבנן דרבנן לא פליגי עליה דר' יהודה אלא לענין בכורה: לא אעובר · קנסינן ליה שכבר היה במעיה ומכרו לגמרי אבל עוברין שעתידה להתעבר לא איכפת לן: דיקא נמי · דאעובר קאי מדקתני נותן כל דמיו לכהן ואי אבהמה כהן מאי עבידתיה: מסייע ליה · האי דקתני קונסין: או לאו דוקא · דלא קנסינן ליה כולי האי אי נמי טפי מהכי קנסינן ליה אם אין העובד כוכבים מתרצה בכך: ת"ש · מדגבי עבד תני מאה והכא עשרה שמע מינה דוקא קאמר דאי לאו דוקא ליתני תרווייהו מאה או תרווייהו עשרה: לעולם בהמה לאו דוקא דלא קנסינן ליה כולי האי אבל גבי עבד משום דכל יומא ויומא כו': דוקא · מאה או *לא דוקא בלישנא בתרא גרסי' בעבד עד עשרה בדמיו אלמא מאה דבהמה לאו דוקא דהא עבד דמפקע ליה ממצותיו ולא קנסינן אלא עשרה: שאני עבד · להכי לא קנסינן ליה טפי משום דכי פריק ליה לא הדר ליה למריה דקיי"ל במסכת גיטין (דף מג:) המוכר עבדו לעובד כוכבים יצא לחירות: וקפריך בהמה מ"ט קנסינן ליה טפי משום דהדרא ליה: ה"ג א[א]הכי א"כ ליקנסיה טפי חד · כדי שיעור דמיה ליקנסיה יותר מעשרה דהא במאי דהדרא ליה אינו נשכר אלא כדי דמיה וקנסא לא הוי אלא י' הלכך ליתני י"א בדמיה ותו לא: כל בכור · בישראל רבנן סברי אי הוה כתיב בכור בישראל הוה משמע אפילו מקצת בכור דישראל הוי חייב בבכורה: למלויי אתא · עד דליהוי כוליה דישראל: לגרועי · דכל משמע כל דהו כמו לשפחתך אין כל בבית (מלכים ב ד): אפי' אזנו · אפי' אין שותפות לעובד כוכבים אלא באוזן הבכור אינו קדוש: ולימא ליה · כהן לעובד כוכבים: שקיל אזנך וזיל · דאי נמי הוי בכור בעל מום ניתן לכהן: נבילה · כגון שיש חלק לעובד כוכבים בוושט או בגרגרת שלו הואיל והיותא בידיה דעובד כוכבים חשיב כמאן דהוי כוליה דעובד כוכבים: טריפה · כגון מן הארכובה ולמעלה: במאי קמיפלגי · רב חסדא ורבא: רבא סבר טריפה אינה חיה · הלכך כמאן דהוי כולה דעובד כוכבים דמי: ורב חסדא סבר טריפה חיה · הלכך לא חשיב (ג) אלא דבר שעושה אותה נבילה: לא פליגי · רב חסדא ורבא עליה דרב הונא אבל רב חסדא ורבא פליגי: (ד) [הא בו ·] אם יש חלק לעובד כוכבים בבכור עצמו אפי' באזנו אינו קדוש: באמו · או נבלות או טריפות: כל מקנך תזכר · אם כל המקנה שלך תזכר אם יהא שלך זכר תקדישהו כדמתרגמינן דיכרין תקדיש: מתקיף לה · אכולהו: שגר בהמה שגר בבהמה · שגר במעי בהמה שעדיין לא הגיע זמנו לצאת ל"א שגר בהמה מה שבהמה משגרת ומשכלת אלמא אע"ג דלאו בני חיותא ניהו קדשי הכא נמי אי נמי הוה ליה לעובד כוכבים ביה דבר שעושה אותו נבילה ליקדוש חלק הישראל אע"ג דלאו בר חיותא הוא: *אפי' מום קל · ואפי' אין לעובד כוכבים שותפות אלא באזנה שאם היה נוטל חלקו אינה לא נבלה ולא טרפה אלא מום קל בעלמא פטורה מן הבכורה:

*) שייך לע"ב

תוספות

ורבי יהודה סבר כוליה בכור משמע · תימה פ' כסוי הדם (חולין דף פח: ושם) אמר איפכא רבי יהודה אומר דמו מקצת דמו ורבנן סברי כל דמו ופר"ת ההיא משום דדם כולו דם משמע כתב רחמנא דמו מקצת דמו כדאמר הכא כתב כל דאפי' כל דהו וקשה דהתם דר"ש ר"י דמו לחלק ועוד לפי מה שפסק ר"ת כר' יהודה כדפרישית פ"ק דגיטין (דף ז: ושם ד"ה אמר) קשה הלכתא אהלכתא דאין הלכה כר' יהודה דהכא כדאמר בסמוך לית דחש להא דר' יהודה דאמר שותפות עובד כוכבים חייבת על כן יתכן לפרש דאין לדמות אלא מה שהש"ס מדמה כההיא דבתולה אפי' מקצת בתולים דפ' הבא על יבמתו (יבמות דף נט·) ובפרק אלמנה ניזונת (כתובות דף נז:) מדמה להו לפלוגתא דמקצת כסף ככל כסף דהנהו דמו אהדדי *זהו ענין אחר כשנתמעטו בתולים ונשתיירו מקצתם כאילו נשתיירו כולן וכן כסף כתובה *נשאר מקצתים לה מזונות כאילו נשאר כולו ה] ויש הרבה דרשות שאין להשוותן שה אפי' מקצת שה דפליגי ר' אלעזר ורבנן פ' אותו ואת בנו (חולין דף עט:) ופ' הזרוע (שם דף קלב·) ופלוגתא דרבי יהודה בן בתירא ורבנן *אכל נפש ואפי' נשוה ההיא דדמו להך דהכא לא תקשה הא דפסיק הכא דלא כר' יהודה והתם קאמר לית דחש להא דר' שמעון דאמר לא אמרינן מקצת כסף ככל כסף דאדרבה סייעתא דהלכתא כרבנן דבכור מקצת בכור משמע אי לאו כל והתם נמי בתולה מקצת בתולים במשמע עוד י"ל דלא תקשה דר' יהודה אדרבי יהודה משום דסתמא דקרא איירי בסתם בהמה שהן שלהן ואין לעובד כוכבים שותפות בהן הלכך אי לאו כל מוקמי ליה לקרא בכוליה בכור אי נמי משום דכתיב (במדבר ג) כל בכור בישראל ובישראל משמע כוליה כדאמר פרק מצות חליצה (יבמות דף קב.) ולענין חליצה עד שיהא אביו ואמו מישראל אבל בעלמא משמע שפיר מקצת*: רב חסדא אמר דבר שעושה אותה נבלה רבא אמר דבר שעושה אותה טריפה · פ"ק דתמורה (דף יא:) גרים איפכא גבי אומר רגלה של זו עולה ומהגרסות הפוכות היא זו וההיא דהתם עיקר דאמר רב חסדא מודה רבי יהודה בדבר שעושה אותה טריפה רבא אמר בדבר שעושה אותה נבילה רב ששת אמר בדבר שמתה [ג] בו כו' מר מוסיף אדחבריה ובענין זה יתכן דאמר הכא רב הונא אזנו רב חסדא מוסיף טרפה רבא מוסיף נבילה וכה"ג פ' המפלת (נדה כג:) גבי גוף אטום עד ארכובה וחד מוסיף עד טבורו והא דאמר רבא התם *ושטו נקוב אמו טמאה לידה אפי' [ג] גרס רבא בשמעתא לפי שהוא בתר רב חסדא לא קשה דרבא אדרבא התם דאע"ג דושטו נקוב טריפה (וחיה) לא מדמו לחסרון עד ארכובה *): הא דרב הונא ורב חסדא ורבא לא פליגי · הא פשיטא דרב חסדא ורבא פליגי אלא ה"ק הא דרב הונא לא פליגא אדרב חסדא ורבא: מ"ש מנפלים · אע"ג דהתם ו] כתב קרא הוה לן למילף מהתם או נפלים נילף משותפות דכתיב כל בכור ונשוה כל הדרשות בענין אחד: אלא

*) [ועי' תוס' סנהדרין עח. ד"ה ההורג]

רבינו גרשום

מאי לאו · האי דקתני אע"פ שאינו רשאי אבהמה קאי דאין נותנין לו בקבלה למחצית (שכר) [הוולד] וה"ה לר' יהודה דאין מוכרין בהמה לעובריה: לא אעובר קאמר' דאינו רשאי דכיון דמעוברת היא כשנותנה לו בקבלה אסור משום עובר · אבל אם אינה מעוברת ורוצה למכור לעובר אכתי לא ידעינן: דיקא נמי דקתני אותו ובדמיו ש"מ דאעובר קאי ומיהא ליכא למשמע לר' יהודה אם מוכר בהמה לעובריה אי לא: הא דקתני קונסין וכו' מסייע ליה לר' שמעון בן לקיש: האדקתני עד עשר בדמיו דוקא הוא דאם העובד כוכבים (מורידו) [מעליהו] עד עשר' בדמיו קונסין אותו שיתן לו עד עשרה בדמיו ויפדנו או לאו דוקא עשר אלא גוזמא בעלמא קאמר לאשמועינן דמיחייבין אותו לפדותו אפי' יותר משויו אבל לא כל כך עד עשר: עד מאה בדמיו · מדנקים גבי עבד מאה ידות יותר מדמיו ש"מ דהאי עשרה דאמר גבי בהמה דוקא קאמר דאי לאו דוקא ליתני נמי כעבד עשרה: לעולם גבי בהמות לאו דוקא ושאני בעבד משום הכי נקים מאה ולא אמר נמי עשר דכל יומא מפקע ליה ממצות כי זבניה לעובד כוכבים משום הכי קנסינן ליה הכי: איכא דאמרי דקאמר ר"ל גבי בהמה [עד מאה] וכולא מילתא תאני בענינא אחרינא: תנן כו' עד עשרה בדמיו תיובתא דרבי שמעון בן לקיש דאמר עד ק': לא קשיא · דגבי מכירה משום הכי קנסינן ליה עד ק' דפסקה מיניה דלגמרי ובנה: קבלנות כו' הילכך עד עשר קנסינן ליה טפי לא: דוקא או לאו דוקא הא דקתני עד מאה בדמיו דוקא ממש עד מאה או לאו דוקא אלא גוזמא קתני משום דמכר לה דקונסין אותו יותר ויותר מכדי דמיה אבל לא כולי האי אבל בקבלנות יותר מכדי דמיה יתיר אבל לא כולי האי כמוכר: עד עשרה בדמיו · דלהך לישנא תאני איפכא למילתיה דר' יהושע · ומדקאמר גבי עבד עשרה בדמיו וגבי בהמה ק' ש"מ דהאי ק' דגבי בהמה לאו דוקא דהשתא ומה עבד דכל יומא מפקע ליה ממצות לא קאמר אלא עשרה בדמיו כ"ש בהמה וש"מ לאו דוקא: לעולם דוקא קאמר · בבהמה שמאה וגבי עבד משום הכי אמר עד עשרה ותו לא דשאני עבד דלא הדר ליה ברצונו אצל ישראל רבו דמאחר שמכרו רבו לעובד כוכבים שונא את רבו ולא בעי למהדר ליה הלכך לא קנסינן ליה לרבו טפי אלא עד עשרה בדמיו · ומותבינן בהמה מ"ם אמרינן דעד מאה בדמיו משום דקא הדרא הבהמה לרבה דלא איכפת לה אם תחזיר ואי משום הכי הוא דבבהמה הדרא אי הכי מ"ם דאמרינן עד מאה ליקנסיה דליפרוק לה (אפי' טפי ממאה) [טפי חד] בדמיה אלא הא דאמרינן בעבד עשרה טפי לא לאו משום טעמא דאהדורי הוא אלא מילתא דלא שכיחא הוא דליזבון איניש עבדיה (גר) לעובד כוכבים ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן ולהכי לא קנסו ביה אלא עד עשרה ובהמה שכיחא דזבנה וגזרו והשתא ליכא למימר ליקנסיה גבי בהמה טפי (ממאה) [חד] דהא לא תלינן טעמא לא בעבד ולא בבהמה משום דהדרא: קדש לי כל בכור · מקצת בכור משמע דאפי' אין לישראל חלק בכלו אלא במקצתו חייב לפדותה: עד דאיכא כוליה · בכור של ישראל מיחייב: דאפילו בכל דהו אית ליה חלק בגויה מיחייב: רובא משמע · דרוביה דישראל הוי רבנן סברי כתיב כל למלוייה דעד דלהוי כוליה דישראל לא מיחייב: לגרועיה · דאפי' כל דהו דישראל חייב: ליה לעובד כוכבים שקול אזניך וזיל · ויהיב לבכור לכהן ואי לא חזי למזבח חזי למיכליה לכהן וקשיא לרב הונא: רב חסדא אמר אם יש לו לעובד כוכבים חלק (בדבר) [בבכורה] באבר שעושה אותו נבלה שאילו היה נוטלו העובד כוכבים כשהוא חי כגון הירך עם החלל שלה עם השוקץ (עם) [עד] החלל נבילה ואע"פ שעדיין מפרכסת נבילה דחשובה היא כמתה: ורבא אמר אפי' יש לו חלק בדבר שעושה אותו טרפה אילו נטל חלקו כגון מן הארכובה ולמעלה פטור מן הבכורה דלא יכיל למימר ליה שקול חלקך וזיל דשארא לא חזי קא סבר טריפה לא חיה י"ב חדש וכמתה דמיא אילו נטל חלקו: אמרוה כו' דלא פליגי רב חסדא ורבא אהא דרב הונא דהאי דאמר רב הונא אפי' אזנו · בו בבכור עצמו קאמר והאי דקאמר רב חסדא ורבא באמו ורב הונא סבירא ליה באמו כותיהו ואינהו סברי בו כותיה: אמר להו רב פפא · ודאי פליגי דרב הונא סבירא ליה באמו כבן ואינהו נמי סבירא להו בו כבאמו מאי שנא בו כו': מתקיף לה מר בר רב אשי · לכולהו מ"ש דשותפות דעובד כוכבים פטר בדבר שעושה טרפה או נבלה מנפלים בכור דאע"ג דלאו בני חיותא נינהו והוין נבלה גמורה קדשו בבכורה וצריכין קבורה: ומנלן דקדשי דכתב שגר מן הבהמה כל שיוצא מן הבהמה ראשון אפילו נפל קדוש כיון דלא עריב בהו חולין דלית לעובד כוכבים שום שותפות ביה קרינא בהו כל בכור דישראל וקדשי אפי' נבילה:

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"כ מהלכות שבת הלכה ג סמג לאוין סה טוש"ע י"ד סי' קנא סעיף ד:

ז ב מיי' פ"ח מהלכות עבדים הל' א טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף פ:

ח ג מיי' פ"ד מהלכות בכורות הל' א סמג עשין קמה טוש"ע י"ד סי' שכ סעיף ד:

ט ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

דהוו ענין אחד נ"ק

כשנשאר מקצת נ"ק

[סנהדרין עח.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' עד עשרה בדמיו מכירה: (ב) שם אמר ר' יוחנן ושניהם מקרא אחד: (ג) רש"י ד"ה ורב חסדא וכו' לא חשיב דעובד כוכבים אלא: (ד) ד"ה לא פליגי וכו' פליגי הס"ד ואח"כ מ"ה בו אם יש:

שיטה מקובצת

א] עד עשרה בדמי' דוקא או לאו דוקא' פ"ה דלאו דוקא דלא קנסי' ליה כולי האי ושמא טפי נמי קנסי' ליה וכו' ול"נ דאיך נסתפק אי אמרינן לאו דוקא דלא קנסי' כולי האי דא"כ הא דקתני עד עשרה ליתא ועוד מאי האי דמשני שאני עבד וכו' הלא לאידך נמי דמייתי סייעתא ת"ש דהוי דוקא סבר שפיר טעמא דעבד מפקי' ליה ממצות דמשום הכי אמרינן בבהמה עשרה ובעבד מאה להכי נראה לר"י לפרש דאפי' טפי מעשרה קנסינן ומייתי ת"ש המוכר עבדו וכו' והוה ס"ד דבהמה ועבד שוין וא"כ עד עשרה לאו דוקא דהכא אמרי' מאה דוקא והן שוין ודחי לעולם אימא לך הכא והכא דוקא ועבד קנסי' טפי משום דמפקי' ליה ממצות: ב] המוכר בהמה כו' קונסין אותו עד מאה בדמיו דוקא או לאו דוקא דלא קנסי' ליה כולי האי ת"ש המוכר עבדו לעובד כוכבים קונסים אותו עד עשרה בדמיו וכיון דבעבד נמי דמפקי ליה ממצות לא אמרינן רק עשרה כ"ש בבהמות ואם כן לאו דוקא · ונראה למורי שיהיה

דמכאן פי' הקונטרס דלעיל והכא לאו דוקא דלא קנסי' ליה כולי האי דתלמודא סבר לאו דוקא משמע כן וקא דחי שאני עבד דלא הדר ליה פי' הקונט' לעולם אימא לך דוקא כפי' לעיל דאיך הוה מצית למימר לאו דוקא א"כ עד מאה דקתני ליתא ועוד איך קא פשט לאו דוקא מההיא דעבד דלמא הבהמה דוקא והא דנקט עד עשרה בעבד לאו דוקא דעד מאה קנסי' ליה דלעיל נמי פי' הקונטרס דקא דחי דההוא דבהמה לאו דוקא ועבד דוקא ונראה לפ' נמי או לאו דוקא דאפי' טפי נמי וקא פשיט מדאמרינן בעבד עד עשרה ש"מ לאו דוקא דהא אף בבהמה אמרינן עד מאה וה"ה דבבהמה לאו דוקא מאה דה"ה טפי וקא דחי שאני עבד דלא הדר ליה ונימא דוקא בבהמה ובעבד ולזה הפי' יש לנו להשוותם דוקא או לאו דוקא · תוס' חיצוניות: ג] כל בכור (משום) קדש לי כל בכור: ד] דאמר מר פטר וכו' תי' דאמרי' בספרי מה בהמה נפלים פטורים אף אדם כן דכתיב באדם ובבהמה ונראה דגרים נפלים פוטרים הבא אחריו דהנפל קדוש משגר בהמה ואף אדם כן · גי': ה] ויש הרבה דרשות שאין להשוותן שה ' נ"א ס"י אבל שאר דרשות שהם כענין זה אין להשוותם חד דהכא וחד דשה ואפי' מקצת וכו': ו] מאי שנא מנפלים אע"ג דהתם כתב שגר הוה ליה למילף ונשוה כל הדרשות בענין אחד נדרוש כל מקנך או נילף נפלים משותפות כדי להשוות הדרשות בענין אחד ושגר נדרוש לדרשא אחריתי וכו' לשון תוספות הרא"ש:

הכי

הגהות צ"ק

[א] הכי ליקנסיה ... : [ב] גם כל מה מוסיף : [ג] גרסינן רבא :

גמרא

א] הכי אמר רבי יוחנן אפי' מום קל והדתנן *רחל שילדה מין עז ועז שילדה מין רחל פטורה מן הבכורה ואם יש בו מקצת סימנין חייב מום קבוע הוי לשחוט עליו בשלמא מום קל קא משמע לן כדרב הונא ולאפוקי מדרב חסדא ורבא אלא מום קבוע מאי קא משמע לן דכיון דאישתני הוה ליה מומא תנינא *ופיו דומה כשל חזיר הרי זה מום וכי תימא התם נשתנה בדבר שאין במינו קדוש בבכורה הכא נשתנה בדבר שבמינו קדוש בבכורה הא נמי תנינא *עינו אחת גדולה ואחת קטנה ותנא גדולה גדולה כשל עגל וקטנה קטנה כשל אווז בשלמא קטנה כשל אווז אין במינו קדוש בבכורה אלא גדולה כשל עגל יש במינו קדוש בבכורה אלא לאו משום דאמרינן כיון דאישתני הוה ליה מומא לא משום דהוה ליה שרוע הכי נמי מסתברא דתנן *מומין אלו בין קבועין בין עוברין פוסלין יתר עליהן אדם עיניו שתיהן גדולות שתיהן קטנות גבי אדם הוא דכתיב °איש איש מזרע אהרן דבעינן איש שוה בזרעו של אהרן ב] אבל בהמה שתיהן גדולות שתיהן קטנות נמי לא הוי מומא אחת גדולה ואחת קטנה מאי טעמא אי משום שינוי אפילו שתיהן גדולות שתיהן קטנות נמי אלא לאו משום דהוה ליה שרוע לא לעולם אימא לך משום שינוי (א) *שינוי הוי מומא ודקא קשיא לך אפילו שתיהן גדולות שתיהן קטנות התם אי מחמת בריותא יתירא תרווייהו בעי למיברא אי מחמת כחישותא יתירא תרווייהו בעי מיכחש ההיא גיורתא דהוו מסרין לה אחי חיותא לפטומה אתאי לקמיה דרבא אמר לה לית דחש *לה להא דרבי יהודה דאמר שותפות עובד כוכבים חייבת בבכורה רב מרי בר רחל הויא ליה ההיא חיותא הוה מקנה לאודנייהו לעובד כוכבים ואסר להו בגיזה ועבודה ויהיב להו לכהנים וכלאי חיותא דרב מרי בר רחל וכי מאחר דאסר להו בגיזה ועבודה ויהיב להו לכהנים אמאי מקנה להו לאודנייהו לעובד כוכבים דלמא אתי בהו לידי תקלה אי הכי מאי טעמא כלו חיותא דרב מרי משום דמפקע להו מקדושתייהו והאמר רב יהודה *מותר לאדם להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם התם מקדושת מזבח קא מפקע ליה מקדושת כהן לא מפקע ליה הכא אפי' מקדושת כהן קא מפקע ליה ואיבעית אימא רב מרי בר רחל ידע לאקנויי קנין גמור וחזי ליה איניש אחרינא ואזיל ועביד וסבר רב מרי מילתא הוא דעבד ואתי בה לידי תקלה: **מתני'** כהנים ולוים פטורין מק"ו אם פטרו את של ישראל במדבר דין הוא שיפטרו את של עצמן: **גמ'** אינהו

תורה אור

ויקרא כא

מסורת הש"ס

רש"י

*) הכי אמר רבי יוחנן · בי מדרשא דהאי חייב דקתני חייב ליתנו לכהן קאמר אבל למזבח לא קרב דהאי דאישתני הוי מום קבוע לשחוט עליו בחוץ כבכור בעל מום ששוחטו כהן ואוכלו: כדרב הונא · דאמר אפי' אזנו: תנינא · לקמן בפ' על אלו מומין שוחטין את הבכור (דף מ·): הכא נשתנה כו' · ולהכי איצטריך לר' יוחנן לאשמועינן דמום הוא: או אחת גדולה · כשל עגל או אחת קטנה כשל אווז: יש במינו קדוש בבכורה · ואפי' הכי הוי מומא ואמאי איצטריך לרבי *יוחנן למימר: לא משום דהוה ליה שרוע · דשרוע האמור בתורה זו היא שאברו אחד גדול מחבירו אבל שינוי אחר כגון שבאמרו (ב) דומה לעז לא שמעינן דמום הוא הלכך איצטריך לרבי יוחנן לאשמועינן: מומין אלו · שפירשו חכמים בבכור: בין עוברין בין קבועין פוסלין · באדם בכהן כל זמן שמום בו לא יעבוד: שוה בזרעו · שדומה לבני אדם: לעולם אימא לך כו' · ומהכא לא תסתבר משום שרוע: תרווייהו בעו · והא ודאי משונה הוא ואי קשיא אמאי איצטריך לר' יוחנן למימר הא אוקימנא דשינוי הוי מומא תריץ כיון דאיכא למימר נמי דלאו משום שינוי הוא אלא משום שרוע איצטריך לר' יוחנן למימר: אחי · עובדי כוכבים הוו: אתאי לקמיה דרבא · למיבעי אי מיחייבא בבכורה: מקנה לאודנייהו לעובד כוכבים · לאפקועינהו מבכורה: ואסר להו · לבכורות בגיזה ועבודה כבכורים גמורים ויהיב להו לכהנים: וכלאי חיותא · מאי מקנהו: לידי תקלה · שלא יגוז ויעבוד בהן: אי הכי · דלטובה נתכוון אמאי כלאי חיותיה: קודם שילא · ועדיין לא נתקדש דבכור ברחם חלית קדושתיה דכתיב כל הבכור אשר יולד ולא הוי כמטיל מום בקדשים: מקדושת כהן לא מפקע ליה · דהוי כבכור בעל מום הניתן לכהן וחייב כהן לנהוג בו קדושה שלא יגוז ויעבוד בו וכשהוא שוחטו אינו שוחטו באיטליז ואינו נמכר באיטליז ואינו נשקל בליטרא כדלקמן (דף לא·): הכא · מכי מקני לה לעובד כוכבים דלא חיילא עליה שם קדושה ואע"ג שהוא נוהג בו קדושה הוי כנוהג קדושה בחולין גמורין: קנין גמור · ליטול מעות מן העובד כוכבים דעובד כוכבים לא קני אלא בכסף כדאמרי' לקמן בפרק שני (דף יג.): מילתא הוא דעבד · מילתא בעלמא בדיבור ואינו נוטל דמיו: **מתני'** כהנים ולוים פטורין · קא סלקא דעתך אפטר חמור קאי: אם פטרו · לוים בכורי ישראל במדבר: דין הוא כו' · ומשמע דגוף הלוים פטרי חמורי ישראל: **גמ'**

*) והדתנן רחל כו' וה"ג אמר ר"י נ"ק

דין

תוספות

אלא לאו משום דהוה ליה שרוע · ושינוי לא הוי מומא וא"ת אם כן קשה טפי לר' יוחנן דאמר לעיל כיון דאישתני הוי מומא *דהכא דייקינן שתיהן גדולות הוי שינוי ולא חשיב מומא וי"ל דההיא דלעיל שינוי חמור טפי משתיהן גדולות או שתיהן קטנות:

דקא מפקע להו מקדושתייהו · מה שאין נזהרין עכשיו ואע"פ שנענש רב מרי פר"ת רב מרי נענש לפי שהיה מקנה אזנו של עובר ואיכא הפקעה בגוף העובר אבל הקנאה באם שריא ואע"ג דאית ספרים דגרסי לאזנה לשון נקבה היינו משום דקאי אחיותא והכי נמי אסר לה בגיזה ועבודה וא"ת לקמן פ"ט (דף נג.) דפריך גבי מעשר בהמה *ואינו נוהג בזמן הזה דלא ליתי לידי תקלה אי הכי בכור נמי לא לנהוג בזמן הזה משום תקלה ומשני אפשר כדרב יהודה אמאי לא משכחת תקנה באמהות כדפרישית י"ל התם כיון דאיכא חשש תקלה ויש להם לתקן בלא הפקעה מכהן שיעשה כרב יהודה לא רצו לתקן שיעשה לעולם כך ע"י הפקעה ומיהו אי עבד עבד אי נמי בימי רב מרי היו בקיאין להטיל מום בבכור קודם שילא לעולם אסור לעשות ע"י הפקעה אבל אנו דלא בקיאין בכך מוטב להקנות לעובד כוכבים קודם שיבא לידי תקלה כדמשמע פ' בתרא (לקמן דף נג.) דאי לאו משום דאפשר כרב יהודה היה לנו לתקן להקנות לעובדי כוכבים ואנן דלא בקיאינן הוי כלא אפשר *(ואפי' בהא דרב יהודה בפרק אין מערימין) דאסור מן הדין גזירה דלמא מפיק את ראשו קודם שיטיל בו מום אי לאו משום דרב יהודה עדיפא להטיל בו מום קודם שילא לעולם כי היה לריך להשהותו עד שיפול מום מעצמו ונראה דבהקנאת אזן לחוד שרי דקי"ל כרב הונא מדקאי ר' יוחנן כוותיה ואמר אפי' מום קל ורב מרי נמי דמקנה אזנייהו לא נענש אלא משום הפקעה ולקמן פ' בתרא (ג"ז שם) פריך לקניכהו להו לאודנייהו לעובד כוכבים ולכל היותר מותר ע"י הקנאה בדבר שעושה אותה טריפה או נבילה ולאידך ליסנא מפרש שנענש רב מרי משום דידע לאקנויי וכ"ע לא ידעי וסברי רב מרי מילתא בעלמא הוא דעבד ואתי לידי תקלה יש לפרש נמי רב מרי שהיה בקי בדרב יהודה ליתליה למיעבד בקנין דאתי למיטעי אבל לדידן לא ג] אפשר בענין אחר עוד פר"ת רב מרי *שהיה מקנה אזן עובר לעובד כוכבים הוי דבר שלא בא לעולם אלא היה מקנה בהמה לאזני עובר כמו דקל לפירותיו וטעה אינש ואמר אזני עובר היה מקנה כמו פירות דקל ואתי לידי תקלה אבל כי מקנה אזני הבהמות שרי דלא אתי למיטעי ולפי' הקונטרס לא יתכן לפרש כן שפירש רב מרי היה יודע להקנות קנין גמור ליטול מעות מן העובד כוכבים דעובד כוכבים לא קני אלא בכסף כדאמר לקמן פ"ב (יג·) וסברי מילתא בעלמא הוא דעבד ואינו נוטל דמים ומיהו לפי דבריו לא היה לו להזכיר ראיה [מלקמן] ד] דאדרבה לר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות דרים לה לקמן (דף יג:) מיד עמיתך בכסף הא לעובד כוכבים במשיכה וכרבי יוחנן [קי"ל]:

כהנים ולוים פטרו עצמן מק"ו · וא"ת בלא ק"ו תיפוק ליה מתוך קונטרוקוס הסר דמסני(לקמן ה:) אותם ג' מאות בכורים היו ואין בכור מפקיע בכור משום דדיו שיפקיע של עצמו מ"מ דשל עצמו מיהא מפקיע י"ל אי לאו ק"ו מלינו לשנויי אותן ג' מאות בכורות היו והולרכו פדיון וכי תימא א"כ למניינהו בהדי שלשה ושבעים ומאתים העודפים מלי למימר לא *הוחזק הכתוב למנות אלא דישראל לחודייהו:

*) נ"ל הוזקק

רבינו גרשום

הכי קאמר רבי יוחנן אפי' מום קל · כרב הונא דאמר אפי' אזנו של עובד כוכבים פטור ואף האי נמי אמור בי מדרשא דתנן רחל שילדה כו' פטור מן הבכורה דכתיב או בכור עז עד שיהיה הוא ובכורו עז: ואם יש בו מקצת סימנין דומין לאמו חייבת בבכורה וזהו החדוש דאמור בי מדרשא · דמום קבוע הוי האי נדמה אע"ג דיש בו מקצת סימן ונשחט על זה המום ופסיל למזבח: ואמר ליה רבי אלעזר בשלמא מום קל דאמר היינו חדוש דקמ"ל דאמרינן אפי' אזנו: וכי תימא · האי משום הכי הוי מום דנשתנה בדבר שאין במינו קדוש בבכורה חזיר: הכא · ברחל שילדה דנשתנה בדבר שבמינו קדוש בבכורה ואפי' הכי הוי מום והיינו חדושיה: הא נמי תנינא · דהוי מום: לא · אי מהכא לא ילפי' דהכא לא משום טעם דאישתני הוי מומא אלא משום דכי הוי עינו גדולה כשל עגל היינו מום גמור דהיינו שרוע · ואמרינן כל יתר כנטול דמי ואי לאו דאמור בי מדרשא דשינוי הוי מום קבוע מהכא לא שמעינן מיניה דהא שרוע הוי: הכי נמי מסתברא · דהאי משום שרוע הוא ולא משום שינוי: דתנן מומים אלו · דקא חשיב התם: לא לעולם אימא לך · שינוי הוי מומא ומהכא שמעינן: ודקא קשיא לך · אי משום שינוי אפילו שתיהן גדולות נמי: התם · שתיהןגדולות או קטנות לא הוי מחמת שינוי אלא או מחמת בריותא יתירא הוו תרוייהו גדולות או מחמת כחישותא הוו קטנות אבל הכא באחת גדולה ואחת קטנה לא הוי לא מחמת בריותא ולא מחמת כחישותא אלא משום שינוי ואכתי מהכא שמעינן ליה והדרא קושיא לדוכתיה: דהוו מסרי לה אחהא עובדי כוכבים חיותא לפטומא משלח כדי שיהו חציים של זה: אתאי לקמיה דרבא · ופסרה מבכורה: הויא ליה ההיא חיותא · עדר של בהמות: מקני לה לאודנייהו · דבכורותיו במעי אימןלעובד כוכבים דבתר דנולדו לא מצי מקני [דזכה בהן] כהן דהוצאה מרחם מקדש · ולא לפטרן מבכור הוה מתכוין דהא אפי' הכי הוה אסר ליה בגיזה ובעבודה ויהיב להו לכהנים אלא דאי לא ידע ישראל דבכור הוי ושחיט ליה ואכיל ליה דלא אתי לידי תקלה דהוו ליה חולין: וכלאי חיותא · ומתו בהמותיו (בעין) [מפני] שהיה מוציאן לחולין: אי הכי · כיון דכוונתו לטובה היתה מ"מ כלאי חיותא משום כו': מותר להטיל מום בבכור · כדי שלא יבא בו לידי תקלה: קודם שיצא לאויר העולם · דבתר שיצא כולו אסור· א)הם הכי לישראל דרב מרי: התם · דרב יהודה משום הכי שרי (מש"ה) דלא מפקע ליה לא מקדושת מזבח: ואי בעי תימא רב מרי נמי ב) מפקע להו מקדושת כהן דשותפות עובד כוכבים פט[illegible] משום הכי כלאי חיותא דרב מרי בר רחל ידע לאקנויי קנין גמור לכל אדם אפי' שלא בפניו כגון על ידי ב[illegible] הגדולים דאית להו יד וזכו ליה לעובד כוכבים זכייה גמורה דאית ליה חלק בגויה וכו"ע לא ידעי [illegible] מרי [דינא] ומאן דחזי ליה לרב מרי דמקני לעובד כוכבים אזיל נמי ומקני וסבר דאפי' ע"י בנו ובתו הקטנים יכול לאקנויי ועביד על ידן ונהיג בהו דין דחולין ואתי לידי תקלה ומשום הכי כלאי חיותא דעל ידיה מכשלי אחרינא: הכהנים והלוים פטורים · מפדיון פיטרי חמוריהן מק"ו אם פטרו וכו': קס"ד

עין משפט נר מצוה

וכלא נ"ק

י א מיי' פ"ב מהלכות בכורות הל' יד טוש"ע יו"ד סי' שיג סעיף ז:

יא ב מיי' פי"ב מהלכות בכורים הל' יד טוש"ע יו"ד סי' שכ סעיף יח וסי' שכא סעיף יט:

דאינו נ"ק

נ"ל אפי' בהא דרב יהודה משמע בר"פ כילד מערימין כו' רש"ל והנ"ק סגיס ואמרי' בפ' כילד מערימין

הגהות הב"ח

(א) גמ' לעולם אימא לך משום שינוי הוי כצ"ל ותיבת שינוי נמחק: (ב) רש"י ד"ה לא משום וכו' שבאמרו הוא דומה:

לא היה מקנה אוזן עובר לעובד כוכבים דהוי נ"ק

שיטה מקובצת

א] הכי א"ר יוחנן אפי' מום קל ועוד דהא תנן ואם יש מקצת סימנין א"ר יוחנן וכו' · נ"א ועוד א"ר יוחנן בבי מדרשא הא דתנן בפ"ב (פ') רחל שילדה מין עז ואביה עז פטור מן הבכורה דאינו קדוש אם בכורה היא דהו"ל נדמה ואמרי' לקמן אך בכור שור שיהיה דומה לאמו ואם יש בו מקצת סימנים שדומה לאמו חייב: ב] וז"ל הגליון אבל בהמה שתיהן גדולות וכו' ופ"ה אחת גדולה ואחת באדם וכו' מ"מ הוי מומא גבי בכור בהמה כדמפרש פ' על אלו מומין ומשום שנוי וכו' אלא לאו משום דהו"ל שרוע אבל בשתים גדולות שנוי לא הוי מומא ודלא כרבי יוחנן דלעיל ודחי לעולם שנוי הוי מומא ומשום הכי פסלי' אחת קטנה ואחת גדולה אבל בשתים גדולות ליכא שנוי כדמסיק ואזיל אי מחמת בריותא וכו'· וכן נ"ל ומה שפירש רש"י והתוספות לא הבנתי עכ"מ: ג]אבל לדידן לא (אפי')[אפשר]בענין אחר עוד פר"ת וכו' וכן פי' בתוס' חיצוניות ז"ל פירש הקונטרס ואב"א רב מרי וכו' קנין גמור כסף ותימה איך יטעו העולם בין קנין כסף למילתא בעלמא לכנ"ל דרב מרי היה מקנה אזני העובר ע"י משיכת האם ושפיר מקניא כדאמרי' משוך פרה לעוברה קנה דומיא דדקל לפירותיו וכ"ע לא ידעי לאקנויי קנין גמור וסברי דמהני להקנות אזני העובר קודם עיבור האימהות ואמת הוא דלא קנו (דלא הוי) [דהוי] כמוכר פירות דקל עד שלא יבואו לעולם אבל דקל לפירותיו נקנה אף קודם שיבא לעולם וכן נמי פרה לעוברה אף קודם עבור האימהות והשתא ניחא שפיר שיש לטעות בזה ע"כ: ד] דאדרבה לר' יוחנן וכו' כר' יוחנן פוסק ר"ת (ובתיובתא) [ובב"מ] דף מ"ז נמי מסיק משיכה בעובד כוכבים קונה:

אם

א) נראה דצ"ל וה"ה נמי דיכול להקנות אף לעובד כוכבים ומ"מ כלו חיותא דרב מרי: ב) אולי צ"ל רב מרי נמי אף דאפקע ליה מקדושת כהן נמי שרי דשותפות עובד כוכבים פטורה וכו' ·

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פי"א מהל' בכורים הל"ט טוש"ע יו"ד סי' שה סעי' יח.

יג ב מיי' שם הל"ט טוש"ע שם :

רבינו גרשום

קס"ד השתא הלוים גופייהו קאמרינן אם פטרו פטרי חמורי ישראל במדבר כדכתיב ואקח את הלוים תחת כל בכור וגו' דין הוא שיפטרו פטרי חמורים של עצמן. וקא מתמה גמרא וכי אינהו גופייהו לוים פטור מפטרי חמורים במדבר : אדם אדם פטר. שבן לוי היה פוטר בכור אדם של ישראל ובהמתן כבשים שלהן פטרו פטרי חמורי ישראל דכתיב קח את הלוים תחת כל בכור וגו' : אמר אביי הכי קאמר תריץ מתני' א) פטורין בהמתן מק"ו אם הפקיע בהמתן וכו'. וה"ה לאביי הן הן עצמן שהפקיעו בכורי בנ"י דין שיפקיעו בכורי בניהן של עצמן : א"ל רבא והיכי מצית לפרושי באם הפקיעה בהמה והא פטרו קתני ולא פטרה דמשמע דבאינהו גופייהו קא מיירי מתני' : ועוד אם איתא. דפטרה בהמתן קתני כדקאמרת אפי' בכור בהמה טהורה נמי ניפטרו אלמה תנן לא נפטרו כו'. משום דכתיב אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטהורה תפדה: אלא אמר רבא. הכי קאמר וכו' אשכחן אדם דפטור בכורי לוים מק"ו כדאמרן : בכור בהמה טמאה. דפטירי כהנים ולוים מנא לן : אמר קרא אך כו' כל שיש בבכור אדם. כגון ישראל דצריך לפדותו ישנו נמי בפטר חמור דצריך לפדותו : וכל שאינו בבכור אדם. [כגון לוים] כדאמרן דפטירי מק"ו פטירי נמי מפדיון בכור בהמה טמאה : א"ל רב ספרא לאביי לדידך דאמרת. אם הפקיעה בהמתן וכו' אם כן בן לוי דהוה ליה שה דאפקע פטר חמור דישראל פקע פטר חמור דידיה דליפטר הואיל ופטר את של ישראל ודלא הוה ליה שה דאפקע לא ליפקע נמי דידיה : ובין לדידך ובין לרבא. אפי' אביי דאמר אם הפקיע בהמת סבירא ליה נמי דלוים עצמן נמי הפקיעו קדושת בכורי ישראל וקאמר ליה א"כ לטעמא דידכו בן חדש דכתיב מבן חדש ומעלה דאפקע ליפקע דליפטר בכורו : לויה נמי דלא אפקעה דכל זכר כתיב לא תפקע בכורה. אלמה אמר רב כו' : דאמר בפטר רחם תלה רחמנא כלומר דלא שדינן בנה בתר ישראל אלא בתר דידה דבפטר רחם תלה רחמנא ולויה היא משבט שפטור מן הבכורה שאילו היתה היא זכר והיה בכור היה פטור אף בנה נמי בא מאותו רחם שהיה פטור מן הבכורה אם היתה זכר : ואהרן שלא היה במנין הלוים של כ"ב אלף לא ליפקע בכור שלו במדבר הואיל ולא..... מפקע : למה נקוד על אהרן שבחומש הפקודים. דכתיב כל פדויי הלוים אשר פקד משה ואהרן ובניו שלא היה באותו מנין דכל נקודה בא למעוטי : הוקשו הלוים כולן זה לזה. כשם שבן חדש דפטר פטור בכורו כך פחות מבן חדש דלא פטר פטור נמי בכורו וה"ה לאהרן דלא פטר פטור נמי בכורו : וזה אחד מהן. מכ"ד והכהנים הלוים מה מצינו כאן כפירוש דכהנים איקרו לוים אף היכא דכתיב לוים לחודייהו משמע נמי הכהנים : ולדורות מנלן. דבכורי

א) נראה דנ"ל תריץ מתני' הכי דכהנים ולוים פטורין וכו'.

גמרא

אינהו פטרי אדם אדם פטר בהמה בהמה פטרה דכתיב °קח את הלוים תחת בכור בבני ישראל ואת בהמת הלוים תחת בהמתם אמר אביי הכי קאמר כהנים ולוים פטורין בהמתם מקל וחומר [א] אם הפקיעה בהמתם של לוים בהמה של ישראל במדבר דין הוא שתפקיע את של עצמן א"ל רבא והא [א] פטרו אינהו קתני ועוד אם איתא אפילו מבכור בהמה טהורה נפטרו אלמה תנן *לא נפטרו מבכור בהמה טהורה אלא מפדיון הבן ופטר חמור אלא אמר רבא הכי קתני [ג] *כהנים ולוים (א) פטרו הן עצמן מקל וחומר אם הפקיעה [ג] קדושתן של לוים קדושת של ישראל במדבר לא יפקיע את של עצמן אשכחן אדם בהמה טמאה מנלן אמר קרא °אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה כל שישנו בבכור אדם ישנו בבכור בהמה טמאה וכל שאינו בבכור אדם אינו בבכור בהמה טמאה אמר ליה רב ספרא לאביי לדידך דאמרת בהמתם בן לוי דהוה ליה שה דאפקע ליפקע [ד] דלאהוה ליה שה *דליפקע לא ליפקע בין לדידך בין לרבא בן חדש דאפקע ליפקע פחות מבן חדש דלא אפקע לא ליפקע לויה לא תיפקע אלמה *אמר רב אדא בר אהבה לויה שילדה בנה פטור מחמש סלעים הא לא קשיא כדמר בריה דרב יוסף משמיה דרבא דאמר בפטר רחם תלה רחמנא ואהרן שלא היה באותו מנין לא ליפקע דתניא למה נקוד על אהרן שבחומש הפקודים שלא היה באותו מנין אמר קרא הלוים הוקשו כל הלוים זה לזה כהנים מנלן כדרבי יהושע בן לוי *דאמר ר' יהושע בן לוי בעשרים וארבעה מקומות נקראו כהנים לוים וזה אחד מהן °והכהנים הלוים בני צדוק

תורה אור: במדבר ג · שם יח · יחזקאל מד

רש"י

ועוד אם איתא. דדרשינן קל וחומר גבי בהמה מבכור בהמה טהורה נפטרו לוים דהא בהמה טהורה דידהו הפקיעה בהמת ישראל : אלמה תנן כו'. בפרק שני (לקמן דף יג.) : אלא אמר רבא. גבי בהמה לא דרוש רבנן קל וחומר מדאיצטריך לאקושי בכור בהמה טמאה לבכור אדם דכל שאינו בבכור אדם אינו בבכור בהמה טמאה כדלקמן שמע מינה גבי בהמה [ב] לא אתייהב למדרש האי קל וחומר והכי קאמר מתניתין כהנים ולוים פטורין הן עצמן מפדיון הבן מק"ו : אם הפקיעה. קדושת פשוטי הלוים את קדושת בכורי ישראל במדבר דין הוא שתפקע קדושת בכורה שבהן כדאמר לקמן בכורי הלוים לא הפקיעו אלא עצמן : בהמה טמאה מנא לן. דנפטרו כהנים מפטר חמור : כל שאינו בבכור אדם. כגון לוים וכהנים דנפטרו מק"ו : לדידך דאמרת בהמתם. דאבהמה נמי קא דריש ק"ו : בן לוי דהוה ליה שה. במדבר דאפקע פטרי חמורים שהיו (לו) במדבר : בין לדידך ובין לרבא. דדרשיתו ק"ו גבי בכור אדם דכיון דדרשת לגבי בהמה כל שכן לגבי אדם דאי לא דרשת ביה קל וחומר אדם מנא לן וכיון דדרשת איכא למיפרך לוי בכור בן חדש דאשכחן גבי פשוט בן לוי חדש דאפקע קדושת בכורות בני ישראל דכולן מבן חדש ומעלה נמנו כדכתיב (במדבר ג) מבן חדש ומעלה ניפקע בכור עצמו ובכורי לוים בני חדש דין הוא שיפטרו עצמן מקל וחומר מפשוטי בני חדש דהפקיעו קדושת בכורי ישראל קל וחומר בני חדש עצמן : בכור פחות מבן חדש. דלא אפקע פשוט דכותיה קדושת בכור ישראל לא יפקע קדושת עצמו ולמה לא נפדו בכסף בכורי לוים שהיו במדבר פחותים מבן חדש : לויה שילדה. מישראל לא תפקע קדושת בכור בנה דהא לא נמנו במדבר אלא זכרים אבל נקבות לא הפקיעו כלום : בפטר רחם תלה רחמנא. לבכור וכיון דרחם דהך לויה הוא אזלינן אחר האם לענין ה' סלעים אי משכחינן דכולן לוים פטורין אפילו פחותין מבן חדש שהיו במדבר שלא הפקיעו בן לויה נמי פטור : ואהרן שלא היה באותו מנין. לא הוא ולא בהמותיו שלא הפקיעו את בכורי ישראל לא יפקע פטרי חמורים דידיה : הוקשו כו'. השתא איפריקו כולהו תיובתא :

ולדורות

תוספות

דין הוא שתפקיע את של עצמן ואי גרס שתפקע לא גרס את : והא פטרו אינהו קתני. מרישא דקתני והכהנים והלוים פטורין לא קשה מידי דאיכא לפרש פטורין מלקדש פטרי חמוריהן קאמר ולא פטורין הן עצמן אבל פטרו משמע פטרו אינהו : ועוד אם איתא. דדרשינן ק"ו ה] גבי בהמה מבכור בהמה טהורה ליפטרו לוים דהא בהמה דידהו הפקיעה בהמת ישראל הטהורה וא"ת א"כ לקמן דנקט שה א' של בן לוי פטר כמה פטרי חמור של ישראל אמאי לא נקט בהמה טהורה דליכא למימר דבבהמה טהורה לא פטר שה אחד כמה בכורות דטהורות דישראל אלא דוקא בפטרי חמור אבל בטהורה מנו אחד כנגד אחד [ג] דקאמר מה שפטרו בהמת לוים של ישראל בין טמאה בין טהורה מבהמת תחת בהמתם נפקא ליה לקמן בהמה אחת תחת בהמות הרבה משמע בין טמאה בין טהורה [ד] וי"ל ר' חנינא דלקמן נקט מה שיכול לנהוג עכשיו ועוד יש לפרש [ה] מתניתין דלקמן אתא מה טעם פודה וחוזר ופודה משום דשה אחד של בן לוי פטר כמה פטרי חמור של ישראל במדבר אבל מה שפטר שה אחד של בן לוי במדבר כמה בכורות דטהורה של ישראל לא נהג אלא באותה שעה דעכשיו אין להם פדיון אלא יש בהן קדושת הגוף וא"ת ואביי מאי קסבר אמאי לא עבדי ק"ו בטהורה וי"ל קסבר לענין טהורה שיש בהן קדושת מזבח לא שייך למימר פוטרין את של עצמן מק"ו דפוטרין של ישראל דכהנים ולוים קרובים לצד מזבח יותר משל ישראל :

אם הפקיעה קדושה של לוים כו'. וא"ת מאי ק"ו הוא זה והלא פשוטי הלוים הפקיעו בכורות ישראל אבל בכורי לוים לא הפקיעו כלום כדלקמן והיכי עביד ק"ו בבכור של לוים שלא מצינו שהפקיעו שום דבר וי"ל הכי דייק ק"ו [ו] קדושת לויות שהלוי הפקיע קדושת בכורות ישראל א"כ לוי בכור דין הוא שלויות שלו יפקיע עצמו וכן פ"ה ולהכי קאמר לקמן דאין בכור מפקיע בכור [ז] לויות של לוי אין מפקיע את בכורות של עצמו ובכורות של ישראל וא"ת מ"מ דרבא דלית ליה ק"ו דאביי דבהמה והלא ק"ו גמור הוא ופ"ה היינו טעמא דלא דרשי ק"ו גבי בהמה [ח] דאיצטריך לאקושי בכור בהמה טמאה לבכור אדם לגמורי כל שאינו בבכור אדם אינו בבכור בהמה טמאה כדלקמן ש"מ גבי בהמה [ט] לא אתייהב למדרש ק"ו ואין הלשון משמע כפירושו דמדקאמר אשכחן אדם בהמה טמאה מנלן משמע דאיצטריך הקישא לאגמורי אבהמה טמאה ולא לגלויי אטהורה דלא עבדי ק"ו ועוד דדילמא איצטריך הקישא לכדדרשינן לקמן בשמעתא דבכור בהמה טמאה לא תחלוק בו בין לדורות בין באותה שעה בשה ולדורות נמי נפקא מינה כהסיא דרשא דגמרי מינה פודה וחוזר ופודה כמו שפטר במדבר שה אחד של בן לוי כמה פטרי חמור של ישראל ועוד איצטריך לר' אליעזר דדריש בסוף פרקין (יב:) מה בכור אדם חייב באחריותו אף בכור בהמה חייב באחריותו ונ"ל היינו טעמא דרבא דדווקא באדם שקדושת לויה גורמת הפקעת בכורה שייך לעשות ק"ו אבל בבהמה שאין קדושת השה של לוים גורמת הפקעת בכור בהמה דאין בו קדושה לא שייך למיעבד ק"ו :

דין הוא שתפקיע של עצמו. פ"ה לרבא פוטרין דמתניתין איירי בפדיון הבן וקשה דבפטר חמור [י] עסקינן ופר"ת ה"ק מתניתין כהנים ולוים פטורין מפדיון פטר חמור מה טעם דהם עצמן פטורין מק"ו לכן שמעינן בהמה טמאה מדאתקש לאדם ולשון הכי קאמר ק"ק לפי' זה : דלא הוה ליה שה דאפקע לא לפקע. וא"ת מ"מ ק"ו מיהא איתא אם פטר שה של בן לוי פטרי חמורים של ישראל כ"ש [יא] (מ"מ) של שאר לוים שלא היה להם שה וי"ל אין זה ק"ו [יב] לא אמר הכתוב לקחת בהמה של לוי זה תחת בהמה של לוי אחר אלא תחת בהמת ישראל ומ"מ בדידיה כשים לו עבדינן ק"ו : בן חדש דאפקע ליפקע. לא קאמר בלוי בכור בן חדש דאפקע בכור ישראל לפקע דאין בכור מפקיע בכור אלא ה"ק בן חדש דיש כח ללווית שבו להפקיע בכורות ישראל ליפקע בכורת עצמו כיון שכוונא בו בפשוט מפקיע בכורות ישראל אבל אותו שהיה פחות מבן חדש באותה שעה לא תפקיע בכורת של עצמן ואע"פ שאחרי כן נעשה בן חדש וכן לבכורות מעם ואילך דכיון דבאותה שעה לא מפקיע גם לדורות כלדרים בסמוך והיו בהוייתן יהו : בפטר רחם תלה רחמנא. פ"ה כיון דרחם דהך לויה הוא [אי] משכחת דלויים כולן פטורין אפי' פחות מבן חדש בן לויה [יג] פטור משמע שר"ל הך פרכא דבן לוי בשנויא דפטר רחם ובן לוי שהוא בן חדש עד שנויא דהוקשו כל הלוים כולן זה לזה ואין משמע כן ו] אלא לגמרי מתרצא בשנויא דפטר רחם [יד] בבן לוי שהוא פחות מבן חדש אין בו שום גריעותא אלא במה שהוא פחות מבן חדש והרי הוא בן לוי וכיון דבפטר רחם תלה רחמנא [טו] מה שהוא בן לוי משויהו לוי ואע"פ שאין אביו לוי : ואהרן שלא היה באותו מנין. ז] פ"ה לא הוא ולא בהמותיו שלא הפקיעו בכורי ישראל לא לפקעו בכורה דידיה משמע שרוצה כמו כן להקשות דלא לפקע בכורת עצמו וא"ת נומר כן דלא היה אהרן בכור דמרים גדולה ממנו ג' שנים כדאמר במדרש [ריש פ' שמות] כמו שהיה אהרן גדול ממשה ג' שנים וא"ת מאי קשה ליה מאהרן טפי מג' מאות בכורים של לוים שלא נמנו בהדי כ"ב אלף כדלקמן ויש לומר נמי דלענין כ"ב אלף לא נמנו משום דדיו לבכור שיפקיע עצמו מכל מקום נמנו במנין לוים אבל אהרן לא נמנה כלל :

הגהות הב"ח

(א) גמ' כהנים ולוים פטורין :

שיטה מקובצת

א] אם הפקיעה בהמתן וכו' פי' שהלוים הפקיעו פטר חמור : ב] כהנים ולוים פטרו עצמן מק"ו. וא"ת בלא ק"ו תיפוק ליה מתשובת ריב"ז להגמון וכו' כן מצאתי וע"כ צריך לומר הכי והאמת כן דאל"כ קשו קראי אהדדי וי"ל דמילת' דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא א"נ מפני שאמת הדבר דהפקיעו עצמן מכח ק"ו דהכא תירץ לקמן הכי דלא קשה קראי אהדדי ע"כ תוס' חיצוניות א) באדם י"ל קו' מצינו לשנויי אלא דישראל לחודייהו עכ"ל לפי שמקצתן פטרו הלוים ומקצתן הוצרכו לפדות עצמן אבל בכורי הלוים שכולן פדו את עצמן לא הוזקק למנותן תוס' הרא"ש ז"ל כך מצאתי כתוב על הגליון ולא ידעתי את מקומו היכן תניותו : ג] הפקיעה קדושה וכו' ב) ועוד נראה דאי איתא דחמורי הלוים היו תחת פטרי חמורי ישראל ה"נ דהוה אמרי' ק"ו וכמו גבי הלוים שפטרו בכורי [ישראל] אבל כאן שה של לוים הפקיע פטרי חמוריהם ולא הפקיע חמור ומעמא דאביי דלא עביד ק"ו בבהמה טהורה י"ל דלא שייך ק"ו במידי דקדוש קדושת הגוף ועוד דמשמע בפי' החומש דבהמות טהורות של ישראל לא נפטרו ובהמת הלוים תחת בהמתם בשה של לוים תחת פטרי חמורים של ישראל קאמר ולא תחת בכור בהמה טהורה תיתא השתא הא דנקט לקמן [שה אחד] של בן לוי פטר כמה פטרי חמורים של ישראל ולא נקט פטרי טהורות של ישראל והא דקאמר הכא אם איתא מבכור בהמה טהורה נמי נפטרו יש לפרש ברוחק דהקשה לאביי כיון דעבדת ק"ו אע"פ שלא פטרו חמוריהם את חמורי ישראל אלא שה הוא דפטרן א"כ נמי נימא ק"ו לבהמה טהורה דאם הפקיע שה את החמורים יפקיעו את עצמן. תוס' כתיבת יד : ד] דלא הוה ליה שה לא לפקע. קשה לי מאי פריך דלא הוה ליה שה לא לפקע נימא דאין הכי נמי ולא דבר הכתוב בבכורי בהמת הלוים אותם שלא היה להם שה כמו שלא דבר הכתוב בבכורי הלוים אלא שמתוך המנין של לוים אנו למידין שקדושת לוים הפקיעה את בכורתן הילכך לפר' דעיקר הפירכא לדורות דבן לוי שלא היה לו שה באותה שעה לא הוא ולא זרעו לדורותיו ומתני' קתני הלוים פטורים והשתא מיתרצא נמי פירכא קמייתא דאפי' אם הפקיעה בהמת לוי את בהמת לוי אחר אפי' הכי פריך שפיר לדורות. ע"כ תוס' הרא"ש ז"ל : ה] ועוד אי איתא דדרשינן ק"ו וכו' הפקיעה בהמת ישראל הטהורה כך פי' בקונטרס. משמע שר"ל דהא דקאמר לא נפטרו מבכור בהמה טהורה היינו עכשיו אבל במדבר נפטרו הכא וא"ת וכו'. תוס' חיצוניות וא"ת א"כ מאי קאמר ר' חנינא לקמן שה אחד של בן לוי פטר כמה פטרי חמורים וכו' הוה מצי למימר כמה פטרי שיים וי"ל משום דאתא לפרושי מתני' דפודה בו כמה פעמים דאיירי גבי פטר חמור דהכי אמרי' עלה בסמוך וא"ת ואביי מה יתרץ אמאי לא פטרי' להו מבכור בהמת טהורה מהאי ק"ו ואין לומר דהדר ביה אביי מקו' דרבה דהא בסמוך אמרי' א"ל רב ספרא לאביי לדידך דאמרת וכו' משמע שעמד בדיבורו וי"ל דאביי סבר [דלא הוי] הק"ו גמור לענין פטור בהמה טהורה של לוים דאפי' פטרו שיים של ישראל במדבר לא של לוים עצמן דכיון דחזי להקדש בקדושת הגוף להקריב והקב"ה חפץ בלוים כי בעבודת קרבן לא תפקע קדושת בכורתם לפי שהשם ירצה בקרבנם אבל גבי פטר חמור דלא חזי להקרבה דליכא רק קדושת דמים הוי הק"ו גמור דדיק הוא שתפקע של עצמן ורבא לא ס"ל כן והר"ן ז"ל הקשה עוד דהא אמרינן בסמוך דאותו היום שהוקם המשכן קרבו בכורות וכתב דר"ל הבכורות שנולדו מכאן ואילך אבל בכורות שהיו בשעת המנין בחומש הפקודים היו פטורים מכל בכור בהמה טהורה דבהמתן של (ישראל) [לוים] יפטר אותם הא ליכא למימר הכי דהא כתר הכי קאמר דמאותו היום ואילך קידש דמשמע בלא הפסק מאותו ואילך שהוקם המשכן אלמא משמע שלא היו פטורים גם אותם שהיו במנין ועו"ק דהא רוצה למיגמר לקמן שעה מדורות לגבי דשיים דלוים פטרו פטרי חמוריהם דישראל וא"כ כיון דגמרי שעה מדורות לגבי שה א"כ נימא דוקא שעה דומיא דדורות לא נפטרו בהמה טהורה אף שעה נמי אע"ג דקא דחי ליה תלמודא מ"מ משום האי טעמא לא דחי ליה אלא מכח פירכא אחרת לכן נראה למורי הרב פרץ ז"ל דודאי בהמתם של לוים לא פטרו רק בהמה טמאה וכ"ת מאי מק' רבא לאביי הכי קאמר רבא כיון דחזינן דשה של לוים מפקיע פטר חמור של ישראל ומשוי ליה שהוא מותר בהנאה דפטר חמור קודם שיפדה אסור בהנאה כר' יהודה דהכי קיי"ל ובשביל אותה הפקעה לא נכנסה בהמה טהורה דלוים בשום קדושה ובשום איסור א"כ כמו כן יש לנו לומר דבהמה טהורה של לוים הפקיע קדושת בכור בהמה של לוים אע"ג דהאי קדושת דמים והאי קדושת הגוף מ"מ אין לחלק אלא היכא דקדושת דמים מתחללת על דבר של חולין דההוא חולין נכנס בקדושה תחתיו אבל הכא דלא נכנס השה בקדושה תחת הפטר חמור אין לחלק והכי פריך רבא ליפטרו הלוים אפי' מבהמה [טהורה] אע"ג דלא הפקיעה לגבי ישראל כי אם הטמאה מ"מ כיון דבהמה טהורה הלוים שייך בהו קדושת הגוף היא היא המפקיע שלא מטעם חילול א"כ קדושת הגוף נמי וכן מצאתי בגליון אחר וז"ל ועוד אם איתא וכו' פ"ה דהא בהמה טהורה וכו' וקשה דבפי' החומש פי' בקונטרס אם נפטרו פטרי חמורים דישראל מק"ו א"כ אלים קדושת הלוים וא"כ ליהני קדושה דידהו למיפטר אף של בהמה טהורה ואביי לא ס"ל האי טעמא דבכור טהורה דשייך קדושת הגוף לא שייך לומר ק"ו עכ"מ. עוד מצאתי בגי' וא"ת ואביי אמאי לא עביד ק"ו בטהורה וי"ל דס"ל דלא ניתן לידרש גבי טהורה דדוקא גבי טמאה דאין בה צד מזבח כלל עבדינן ק"ו אבל טהורה דיש בה צד מזבח לא שייך למימר אף לוים מישראל דנהי דפטירי בהמתן של לוים בהמה טהורה דישראל לא יפטרו הלוים עצמן דכיון דלוים עצמן קריבין לצד מזבח יותר מישראל כמו כן נמי בהמתן שייך בהו קדושת מזבח יותר מבהמתן של ישראל וזה התירוץ לפי שיטת הקונטרס אפי' דבמדבר הפקיע בהמה טהורה של לוים קדושת בכור בהמה טהורה של ישראל וזה התירוץ לא נהירא למוהר"פ ז"ל דלא מצינו בשום מקום משום דשייך בלוים צד מזבח טפי שהחמיר תורה במידי דהקרבה למזבח בבהמת כהנים ולוים יותר מגבי ישראל לכך נראה הך דר"פ ז"ל ולפי' צ"ל דאביי יתרץ דהאי ק"ו לא ניתן לידרש גבי בהמה טהורה דדוקא גבי בהמה טמאה דהופקעה גבי ישראל מכח בהמתן של לוים איכא למילף למיפטר בהמה טמאה של לוים מכח הק"ו דישראל אבל גבי בהמה טהורה של ישראל דלא הופקעה לא הופקע נמי של לוים עכ"מ : ו] (א"נ) אלא לגמרי מיתרצא בהך שנויא והכי פי' בפטר רחם תלה רחמנא כלומר פטור בכורה תלוי בפטר רחם של לוים הלכך מה שהוא בן לויה מועיל להפקיע כאילו היה אביו לוי. תוספות חיצוניות : ז] ואהרן שלא היה באותו מנין וא"ת דאה"צ וי"ל דהיה לו כן בקבלה דפקעי. תוס' חיצוניות :

א) אולי דצ"ל ובאמת י"ל דקושיא דמצינו לשנויי דלא מנו אלא בכורי דישראל לחודייהו לפי וכו'. ב) דברי רבינו סובבים והולכים על קושית התוס' דמ"מ דרבא דלית ליה ק"ו דאביי וכו'.

הגהות צ"ק

[א] פטרו קתני דמשמע אינהו כצ"ל : [ב] טהורה : [ג] דהא מה שפטרו בהמת לוים של ישראל מבהמת תחת בהמתן נפקא ליה : [ד] וי"ל דר' : [ה] דלקמן טעם דמתני' אתא לפרש מה טעם כו' : [ו] אם קדושת לוית הפקיע : [ז] ללויות : [ח] מדאיצטריך : [ט] טהורה לא י : [י] נמי עסקינן : [יא] דפוטר של : [יב] דלא אמר הכתוב ולקחת : [יג] נמי פטור משמע שנולה לפרש הך כו' לחם ובן לוי שהוא פחות בן חדש נטל עד שנויא : [יד] דכן : [טו] והוא בן לוי משויהו לוי וה"ס נבן לויה ואע"פ כו' בצ"ל :

עין משפט
נר מצוה

יד א מיי' פי"ב מהל' בכורים הל"א סמג עשין קמא טוש"ע יו"ד סי' שכא סעיף א:

תורה אור

ולדורות מנלן אמר קרא °והיו לי הלוים והיו בהווייתן יהו וממאי דבשה אמר רב חסדא נאמר כסף לדורות ונאמר שה לדורות מה כסף האמור לדורות בו פדו לדורות בו פדו לאותה שעה אף שה האמור לדורות בו פדו לדורות בו פדו באותה שעה מה לכסף שכן פודין בו הקדשות ומעשר שני אלא אמר קרא °אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה מה בכור אדם לא חלקת בין לדורות בין לאותה שעה בכסף אף בהמה טמאה *לא תחלוק בו בין לדורות בין לאותה שעה בשה אמר ר' חנינא שה אחד של בן לוי פטר כמה פטרי חמורים מישראל אמר אביי תדע א] שהרי מנה הכתוב עודפים באדם ולא מנה עודפין בבהמה ממאי דילמא לא הוי נפישי להו בהמות טובא לא ס"ד דכתיב ב] °ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד דילמא אפילו הכי פשוטים דלוים הוו קיימי לבהדי בכורי ישראל אמר קרא °ואת בהמת הלוים תחת בהמתם בהמה אחת תחת בהמות הרבה ואימא °בהמה רבה א"כ ליכתוב קרא או בהמה תחת בהמה או בהמתם תחת בהמתם מאי בהמת תחת בהמתם ש"מ חד פטר טובא אמר רבא אף אנן נמי תנינא *ופודה בו פעמים הרבה ור' חנינא טעמא דמתני' מפרש והכי קאמר מאי טעמא פודה בו פעמים הרבה משום דשה אחד של בן לוי פוטר כמה פטרי חמורים של ישראל איתמר ר' יוחנן אמר קדשו בכורות במדבר וריש לקיש אמר לא קדשו בכורות במדבר ר' יוחנן אמר קדשו בכורות במדבר דרחמנא אמר ליקדשו כדכתיב °קדש לי כל בכור וריש לקיש אמר לא קדשו בכורות במדבר מדכתיב °והיה כי יביאך וכתיב בתריה והעברת מכלל דמעיקרא לא קדוש איתיביה רבי יוחנן לריש לקיש *עד שלא הוקם המשכן היו במות מותרות ועבודה בבכורות אמר ליה באותן שיצאו ממצרים הכי נמי מסתברא דאי לא תימא הכי בן שנה בר מיעבד עבודה הוא ודקארי לה מאי קארי לה הכי קא קשיא ליה אי אמרת בשלמא דלא פסיק קדושתייהו הנך דמעיקרא נמי לא פקעא קדושתייהו אלא אי אמרת דפסק קדושתייהו הנך דמעיקרא נמי פקעא ליה קדושתייהו ואידך דקדוש קדוש דלא קדוש לא קדוש איתיביה *אותו היום שהוקם המשכן קרבו להם בישראל נדרים ונדבות חטאות ואשמות בכורות ומעשרות הכי נמי באותן שיצאו ממצרים ומינה אותו היום הוא דקרוב מיכן ואילך לא קרוב איכא דאמרי איתיביה ריש לקיש לר' יוחנן אותו היום שהוקם המשכן קרבו להם ישראל נדרים ונדבות חטאות ואשמות בכורות ומעשרות אותו היום אין מיכן ואילך לא אימא מאותו היום ואילך ומאי קמשמע לן מאותו היום אין מעיקרא לא ג] אלמא חובות בבמה לא קרוב תא שמע נמצאת אתה אומר בשלשה מקומות קדשו בכורות לישראל במצרים ובמדבר ובכניסתן ישראל לארץ במצרים מהו אומר °קדש לי כל בכור במדבר הוא אומר °כי לי כל בכור בבני ישראל בכניסתם לארץ הוא אומר והיה כי יביאך והעברת אמר רב נחמן בר יצחק בשלשה מקומות הוזהרו על הבכורות ליקדש ולא קדשו ובמצרים נמי לא קדוש הא קאמרי' דקדוש ה"ק מהן קדשו ומהן לא קדשו מתקיף לה רב פפא ובמדבר לא קדשו והכתיב °פקוד כל בכור זכר לבני ישראל אלא אי איתמר הכי איתמר רבי יוחנן אמר קדשו ולא פסקו וריש לקיש אמר קדשו ופסקו

מה לכסף שכן פודין בו הקדש ומעשר שני. אע"ג דהקדש נפדה בשה [ד] וכל ז"ל דבר חוץ מעבד וקרקע ושטר כדאמרינן בפ' יש בכור (לקמן דף נא.) היינו מטעם ששוה כסף ככסף ולא מטעם שה אבל פטר חמור נפדה בשה כל דהו ובשאר בשויו כדאמר לקמן: **ופודה** בו פעמים הרבה. פ"ה אם חזר וקנאו מיד כהן אחר שנתנו לו חוזר ופודה בו פטר חמור אחר ור"ת מפרש דאספק קאי [ה] לקמן בפרקין (ד' ט.) דקתני רישא אחת בכרה ואחת לא בכרה ילדה זכר ונקבה מפריש והוא לעצמו ובספק זה שלא יצא מידו הוצרך למתני שחוזר ופודה בו ספק אחר פעמים הרבה וכן משמע דאספק קאי דקתני בתר הכי נכנס לדיר להתעשר ומוקי ליה בגמ' *בספק אבל בוודאי לא אפשר למימר פודה וחוזר ופודה כל זמן שהוא ביד ישראל ולא נתן דהא תנן לקמן בפירקין (ט.) שתי חמורות שלא בכרו וילדו שני זכרים נותן שני טלאים לכהן: **לא** קדשו בכורות (נמי) במדבר. לא בכור אדם ולא בכור בהמה והא דפריך לעיל אפי' מבכור בהמה טהורה ליפטרו דהא בהמה טהורה דידהו הפקיעה בהמת ישראל הטהורה אין זה אליבא דר"ל נקיט לפי סברתו של עכשיו ומיהו לפי מסקנא דלקמן הוקדשו בחומש הפקודים ואחר כך פסקו ניחא: **אותו** היום. מכאן ואילך לא קרוב ואע"ג דנדרים ונדבות קרוב משם ואילך משום בכורות נקט אותו היום: **אלא** אי איתמר כו'. למסקנא זו לא נאמרו הני תיובתא דלעיל וכה"ג איתא בריש החולץ (יבמות דף לה: ושם) גבי אלמנה מעוברת ובפרק קמא דחגיגה (דף ז.) ופרק המפלת (נדה דף כד.) גבי פניו מוסמסין ובכמה דוכתי איכא טובא *):

*) [ועי' תוס' ב"ב קנד: ד"ה גרס]

ולדורות מנא לן. שיפטרו בכורי כהנים *לוים דמהאי ק"ו לא שמעינן אלא במדבר: וממאי דבשה. ד] של בן לוי נפטרו פטרי חמוריה של ישראל ה] דקאמרת לעיל בן לוי דהוה ליה שה דאפקע ליפקע: כסף לדורות. בבכור אדם (במדבר יח) ופדויו מבן חדש תפדה בערכך כסף חמשת שקלים: שה לדורות. (שמות יג)(א) ופטר חמור תפדה בשה: בכסף פדו בכורים באותה שעה. דכתיב (במדבר ג) ולקחת חמשת (ב) שקלים לגולגולת: הקדשות. (ויקרא כז) ואם המקדיש יגאל את ביתו(ג) וגו' ומעשר שני דכתיב (דברים יד) ונתתה בכסף הילכך פדו בו בכורות במדבר כלדורות תאמר בשה שאין פודין בו הקדשות: תדע. שלא נמנו [א] בכורי בהמת ישראל מדלא מנה הכתוב עודפים בבהמה כמו שמנה באדם שלשה ושבעים ומאתים (ד): [ב] דלא הוו. להן לישראל בהמות טובא כלוים: ודילמא אפילו הכי. דמקנה רב היה לבני ראובן אפ"ה לא הוו עדפי בבהמה היכו בכורי בהמת ישראל עודפים על פשוטי בהמות לוים: ואימא. הא דכתיב בהמת הלוים בהמות טובא משמע כדאשכחן בנינוה (יונה ד) ובהמה רבה אלמא בהמה טובא משמע: אם כן. דבהמת דלוים (ובהמתן דישראל תרוייהו) טובא משמע ליכתבינהו קרא כי הדדי מדשני קרא בדיבוריה ש"מ חד פטר טובא: תנינא. במתניתין ופודה בו בשה פעמים הרבה שאם חזר וקנאו מיד הכהן לאחר שנתנו לו חוזר ופודה בו פטר חמור אחר: ורבי חנינא. דאמר שה אחד של בן לוי כו' טעמא דמתני' קמפרש והכי קאמר כו': לא קדשו בכורות. שנולדו במדבר: דמעיקרא. במדבר והאי קדש לי כל בכור מוקי ליה ר"ל נקיט במצרים אבל במדבר לא קדשו מדכתיב כי יביאך והדר והעברת כל פטר רחם: בבמות. כל אחד בנה מזבח ומקריב עליו ומשהוקם המשכן נאסרו כדכתיב (ויקרא יז) ואל פתח אהל מועד לא הביאו וגו': ועבודה בבכורות. בכורי ישראל היו מקריבים ומכאן ואילך הכהנים אלמא בכורות קדשו: דאי לא תימא הכי. אלא באותן שנולדו במדבר: בן שנה בר עבודה. הא משיצאו ממצרים עד שהוקם המשכן שתא חדא הוא דהואי: דלא פסיק קדושת בכורות. דהנך שנולדו במדבר קדשו איכא למימר דמעיקרא שנולדו [ג] (במדבר) בקדושתייהו קיימי כו': ומינה. איכא למשמע דלא קדשו בכורות במדבר דקתני אותו היום מכלל דמכאן ואילך לא קרוב שיום ראשון הקריבו כל בכורי בהמה שיצאו ממצרים: מעיקרא לא. שלא היה יכול כל אחד לעשות מזבח להקריב בכורות שלו דחובות לא קרוב בבמת יחיד: הוזהרו לקדש. ולעולם לכשיכנסו לארץ: (ה) במצרים לא קדוש. בתמיה והא מודו כולהו לעיל באותן שיצאו ממצרים: והכתיב פקוד כל בכור זכר (ו). מבן חדש ומעלה ובן חדש ודאי במדבר נולד דהא האי מעשה בשנה שנית הואי:

רבינו גרשם

דבכורי לוים פטורין כבמדבר היכא דפטרו. בהווייתן יהו: וממאי דבשה. דבמדבר דכתי' ואת בהמת הלוים תחת בהמת דבשה פדו פטרי חמורי ישראל. דיל' בפטר חמורי דלוים פדו. (לא) נאמר כסף לדורות. דכתיב וכל בכור אדם בבניך תפדה וסתם פדיה בכסף: ונאמר שה לדורות. דכתיב תפדה בשה: מה כסף האמור לדורות בו פדו באותה שעה במדבר הבכורות העודפים על הלוים דכתיב ולקחת חמשת חמשת שקלים לגולגולת וגו' אף שה האמור לדורות בו פדו באותה שעה במדבר פטרי חמורן של ישראל. מיהא גזרה שוה לא מצית למיגמר דמה לכסף דין הוא דפדו בו במדבר משום דכך חשוב שכן פודין בו הקדש וכו': מה בכור אדם לא חלקתה בו בין לדורות בין לאותה שעה. דאותה שעה פדו העודפים בכסף אף בכור בהמה טמאה וכו' ומקרא נמיר לה: ולא מנה עודפים בבהמה בבכורי בהמה ש"מ דשה אחד פוטר כמה: ודילמא לא הוו נפישי להו בהמות. פטרי חמורים יותר מכבשים דלוים לא ס"ד דכתיב ומקנה רב אלמא דהוו נפישי טובא: ומקנה. משמע נמי אחמורים דכתיב וינהג את כל מקנהו מקנה קנינו אשר רכש: ודילמא. אע"ג דנפישו להו מקנה טובא לישראל כבשים פשוטים דלוים הוו נפישי והוו קיימי לבהדי בכורי חמורי בני ישראל והאי דקאמר פשוטי' דווקא הוא דאין בכור פודה בכור אחר: ואימא. האי דכתיב בהמת הלוים דבעית מילף מינה איכא היינו כדכתיב בנינוה ובהמה רבה דהכי אורחי' דקרא למימר הכי ולאו בהמה אחת היא: א"כ. כדאמרת ליכתוב או בהמת תחת בהמת או בהמתם כו': אף אנן נמי תנינא. במתניתין כדר' חנינא דתנן ופודה בו פעמים הרבה. ישראל שנתן שה לכהן בפדיון פטר חמור וחזר כהן ונתנו לו וחזר ישראל ונתן לכהן בפדיון פטר חמור אחר וחזר כהן ונתנו לו לישראל יכול לפדות בו באותו שה פעמים הרבה אלמא דשה אחד פודה כמה פיטרי חמורים: ור' חנינא. א"כ מאי קמ"ל הא קמ"ל דטעמיה דמתניתין קא מפרש מה טעם משום הכי א) (תולה המשנה באימרין) ומקרא יליף מבהמת הלוים כו': ר' יוחנן אמר קדשו בכורות במדבר. בין בכורי אדם שנולדו במדבר ובין בכורי בהמה שנולדו במדבר. וכ"ש אותן בכורות שיצאו ממצרים דקדשו: וריש לקיש אמר לא קדשו בכורות. שנולדו במדבר אלא אותן שיצאו ממצרים והנך שנולדו לאחר כניסתן לארץ: ועבודה בבכורות מדאמר' דעבודה בבכורות אלמא דקדשו בכורות במדבר: א"ל. ריש לקיש ועבודה באותן בכורות שיצאו ממצרים: הכי נמי מסתברא. דאי ס"ד באותן שנולדו במדבר וכי בר שנה בר מיעבד עבודה בבמה הוא דקיימא לן דשנה שניה שיצאו ממצרים הוקם המשכן ונאסרו הבמות ועבודה בכהנים: ור' יוחנן ודקארי לה מאי קארי לה. וכי לא ידע דלא מיתוקמא ההיא (ברייתא) [מתניתין] אלא באותן שיצאו ממצרים. אין אלא הכי קא קשיא ליה לר' יוחנן אי אמרת בשלמא דלא פסיק קדושת בכורות לעולם מאחר שנצטוו ממצרים א"כ הנך דמעיקרא דנולדו במצרים בקדושתייהו קיימי ואינהו עבדו בבמות עד שלא הוקם המשכן: אלא אי אמרת דפסיק קדושה. דלא קדשו בכורות כל מה שהיו במדבר: הנך דמעיקרא נמי. מצרים ממצרים פקעה ליה נמי קדושתייהו והיכי הוה עבודה בבכורה: ואידך. וריש לקיש אמר לך דקדוש קדוש כלומר הנך דקדוש במצרים קדוש ולא פקעא הו קדושתייהו ואינהו עבדי. והנך דנולדו במדבר דלא קדוש לא קדוש: קרבו. בכורות של בהמה ומעשר אלמא דאותן בכורי בהמה שנולדו במדבר קרבו וש"מ דקדוש: ומינה. דברייתא קא מהדר ריש לקיש לר' יוחנן מדקתני אותו היום קרבו נדרים ובכורות אותו היום הוא דקרוב בכורות מיכן ואילך לא. אלא לאו ש"מ מדלא קרוב מיכן ואילך דלא קדשו בכורות במדבר והנך דקרוב הוו אינהו דיצאו ממצרים: א"כ דאמרי. איפכא אותביה ר"ל לר' יוחנן אותו היום כו'. אותו היום אין מיכן ואילך לא משום דלא קדשו בכורות במדבר [ומאי קמ"ל] אותו היום קרבו חטאות ואשמות מעיקרא לא אלמא חובות כגון חטאות ואשמות בבמה לא קרוב אפי' בבמת צבור מדאמר זה הכלל כל שנידר ונידב קרב בבמה כגון נדרים ונדבות אבל במשכן קרוב חובות אותו היום מיכן ואילך (מאי): ת"ש נמצאת אתה אומר הא ברייתא קמותיב ר' יוחנן לר"ל: בג' מקומות. נצטווה שיקדשו בכורות במצרים ובמדבר וכו': אמר רב נחמן בר יצחק מתריץ אליבא דר' שמעון [בן לקיש] בג' מקומות הוזהרו על הבכורות ליקדש ולא קדשו. אפילו הכי לא קדשו בכל ג' מקומות כלומר במדבר לא קדשו א"כ במצרים נמי (שמא) לא קדוש: הא קאמרינן דקדוש. דקרבו בכורות ומעשרו' (ש"מ) [ה"ק] דקדשו: מהן קדשו ומהן לא קדשו הנך דמצרים קדשו ובמדבר לא קדשו שלא הוזהרו: ובמדבר לא קדוש והכתיב פקוד וכו'. ר' יוחנן אמר קדשו בכורות

שיטה מקובצת

א] שהרי מנה הכתוב עודפין באדם. וגבי בהמה אע"ג שהיו עודפין בהמת ישראל יותר מבהמת הלוים מ"מ לא פירש שצריך לפדותן לפי שפטורים היו משום דשה אחד פוטר כמה פטרים וכו'. גליון תוס' חיצוניות: ב] ומקנה רב. וז"ל תוס' חיצוניות לא קאי אנדרים ונדבות אלא אבכורות קאי אבל נדרים ונדבות ר"ל אותו היום התחיל להקריב ולא קודם לכן וכן דקדק רש"י ז"ל שהרי לא הזכיר בדבריו רק בכורה. ולי נראה דזה קאי על התוס' ד"ה אותו היום אבל על לשון הגמרא ומקנה רב מצאתי כתוב זה הלשון תוס' חיצוניות הוה מצי למימר דשמא אחר מכאן של אותו מנין היה בסוף המשנה: ג] אלמא חובות בבמה לא קרוב. ותימה להר"ר אלחנן דהרי קודם שהוקם המשכן הקריבו חובות בבמה (קריב) (שהקריבו) חטאת כל שבעת ימי המלואים ונראה לי דקודם לכן ר"ל בבמה שכל אחד מניח אותה בראש גגו ובהך מלתא מיתרצה קושיא אחרת שמקשה התוס' במס' יומא גבי הא דפריך בפ"ק דתענית במה שמש משה ר"ל בשבעת ימי המלואים ומקשים התוס' שם נימא דשמש בבגדי כהונה ותירצו כיון דכל ז' ימי המלואים היה משה מעמיד המשכן ומפרקו הוי כבמה ואין בגדי כהונה בבמה וקשיא דהא חטאת המלואים קרבה כל ז' ואי כבמה קחשיב הא אמרי' הכא דחובה בבמה לא קרבוה ולפי אשר תירצנו דלא מיירי הכא למעט רק הבמות שכל אחד עושה בראש גגו א"כ לא חשיב שבעת ימי המלואים במה וצ"ל דמשום הכי קא בעי במה שמש משה כל ימי המלואים דפשיטא ליה שלא שמש בבגדי כהונה מפני שלא א) נתלבשו לו הבגדים לכהונה לעבודה עד שלבשם אהרן ונמשחו בימי המלואים וי"מ דמשום הכי בעי במה שמש וכו' ולא קאמר בבגדי כהונה דאהרן ובניו כתיב בפ' בגדים ולא למשה [ולא נהירא דא"כ] אמאי לא קבעי במה שמש משה בארבעים שנה שהיו ישראל במדבר כדאמרי' בפ' טבול יום ששימש משה בכהונה גדולה לכן נראה כדפרי' ע"כ. תוס' חיצוניות:

ו] דשה אחד של בן לוי פטר כמה פטרי חמורים דישראל א"כ דין הוא שיפקיעו של עצמן וא"כ פטרי חמוריהם של לוים נפטרו במדבר וכן לדורות נמי כדנפקא לן לקמן מדכתיב והיו. ותימה מאי פריך רב ספרא דלא ה"ל ככתוב בתורה לקמן וי"ל דלא דאין זה ק"ו גמור כיון דלא אמר הכתוב אלא שיפטרו של ישראל ולא של לוים חבריהם אבל מ"מ לגבי עצמן שפיר הוה סבר שיפטרו את של עצמן כיון שפטרו את של ישראל ודוחק הוא ועוד קשה דתימה הוא מאי ס"ד דאביי כיון דכח ק"ו שלו דאם הפקיע את בהמתם אין לנו לומר רק מאי דהול"ל שה וי"ל דוודאי סבר אביי דדין הוא שהפקיע של עצמן ושל הלוים חבריהם אפי' אין להם שה הואיל ופטרו את של ישראל שלא היה להם שה ואדפריך רב ספרא לקמן דלא הו"ל שה לא ליפקע י"ל דלא הוה ליה במדבר שה ולא פטר חמור שלא הפקיע דבר לא ליפקע לעולם אח"כ אף כו היה לו שה ופטר חמור אחרי כן ושה לאו דווקא והוי דומיא דפחות מבן חדש לא ליפקע תוס' חיצוניות וכן כתוב בגליון וק"ק לישנא דהקו' הכא לפי' רב ספרא פטורים דמתני' וי"ל דהק' דהכא לא קאי בפטורים דודאי פטורים אפדיון פטר חמור כדפירש"י אלא קאי ליישב פטר כמו שמפרש והולך ע"כ. וכן כתוב בתוס' חיצוניות וז"ל נראה דהכי קאמר ודאי דכהנים ולוים פטורים מפדיון הבן מק"ו וכו' ומבכור בהמה טמאה בהיקש ולהכי אמרינן בהמת כהנים ולוים פטורים מפדיון פטר חמור מפדיון הבן אם הפקיעה קדושת וכו' ומפטר חמור בהיקש ומתני' לא חשש להזכיר ההיקש דפשוט הוא ע"כ. וז"ל תוס' חיצוניות בפי' הקונטרס דשה דמאי חידוש הוא כיון שחזר וקנאם ושמא קמ"ל דאינו נתפס בקדושת פטר חמור ויכול לחזור ולפדותו. ועוד פירש ר"ת דמיירי הכא בספק פטרי המורים וקאי אהא דקתני לעיל מינה א' בכרה וא' לא בכרה וילדו זכר ונקבה מפריש טלה והוא לעצמו וקאמר דבההוא ספק פודה פטר ראשון והוזר ופודה בו פטר חמור ב' דאף כי כולה מספק א' חוזר ופודה מספק ב' והוי דומיא דשה אחד של בן לוי פוטר כמה פטרי חמורים של ישראל דמיירי שלא זזו מתחת ידו ע"כ: ה] דקאמרת לעיל בן לוי דהו"ל וכו' ול"נ דזה המקשה עצמו שהקשה לעיל ממאי דבשה לכן נראה דקאי ארבא דאמר אלא מעתה בכור בהמה טהורה וכו' והקשה לעיל דכיון דבהמה טהורה הפקיעה הטמאה כ"ש שתפקע עצמה אלמא משמע ליה דפשיטא דבהמה טהורה הפקיעה הטמאה ומשום הכי מקשה ממאי וכו':

א) נראה דצ"ל מפני שלא נתקדשו עדיין הבגדי כהונה לעבודה עד שלבשם אהרן וכו'.

א) נראה דצ"ל משו"ה הוא משום דשה אחד פטר כמה פטרי חמורין ומקרא וכו'.

הגהות צ"ק [א] עודפים בכורי בהמת ישראל כמו שמנה באדם והשאר נמחק: [ב] דילמא הא דלא מנו דלא הוי כו': [ג] במצרים: [ד] ובכל דבר: [ה] כדלקמן:

הגהות הב"ח (א) רש"י ד"ה שה לדורות וכל פטר: (ב) ד"ה בכסף וכו' חמשת חמשת שקלים: (ג) ד"ה הקדשות וכו' את ביתו ויסף חמישית כסף ערכך עליו וגו': (ד) ד"ה תדע וכו' ומאתים הס"ד ואח"כ מ"ה דילמא לא הוו: (ה) ד"ה ובמצרים נמי לא: (ו) ד"ה והכתיב כו' זכר לבני ישראל מבן חדש:

ופסקו בשלמא ריש לקיש כדאמר (א) טעם אלא לר' יוחנן מאי טעמא אמר ר' אלעזר *ר' יוחנן חזאי בחילמא דמילתא מעליתא אמינא אמר קרא לי יהיו בהוייתן יהו ורבי יוחנן והיה כי יביאך והעברת מאי עביד ליה ההוא מיבעי ליה לכדתנא *דבי רבי ישמעאל עשה מצוה זו שבשבילה תיכנס לארץ אמר ליה רב מרדכי לרב אשי אתון הכי מתניתו לה אנן איפכא מתנינן לה רבי יוחנן אמר לא קדשו בכורות במדבר וריש לקיש אמר קדשו בכורות במדבר אמר ליה ואפכית נמי תיובתא ואפכיתו לה להא דרבי אלעזר א"ל לא קדשו (להו) לא הוצרכו ליקדש אי הכי היינו דידן קמ"ל *חייב אדם לומר בלשון רבו שאל קונטרוקוס השר את א) רבן יוחנן בן זכאי בפרטן של לוים אתה מוצא עשרים ושנים אלף ושלש מאות בכללן אתה מוצא עשרים ושנים אלף* ושלש מאות להיכן הלכו א"ל אותן שלש מאות בכורות היו ואין בכור מפקיע בכור מאי טעמא אמר אביי דיו לבכור שיפקיע קדושת עצמו ועוד שאלו בגיבוי כסף אתה מוצא מאתים ואחת ככר ואחת עשרה מנה דכתיב °בקע לגלגלת מחצית השקל בשקל הקדש וגו' ובנתינת הכסף אתה מוצא מאת ככר דכתיב °ויהי מאת ככר הכסף לצקת וגו' משה רבכם גנב היה או קוביוסטוס היה או אינו בקי בחשבונות נתן מחצה ונטל מחצה ומחצה שלם לא החזיר אמר לו משה רבינו גיזבר נאמן היה ובקי בחשבונות היה ומנה של קודש כפול היה הוי בה רב אחאי מאי קא קשיא ליה ויהי מאת ככר הכסף לצקת וגו' הנך לצקת ואינך בי גזא כתב קרא אחרינא °וכסף פקודי העדה מאת ככר וגו' ודקא"ל מנה של קודש כפול היה מנא ליה אילימא מיניה (ב) שהרי כאן שבעים ואחד מנה °ואת האלף ושבע מאות וחמשה ושבעים עשה ווים לעמודים ולא מנאן הכתוב אלא בפרוטרוט ואם איתא מאה ואחד ככר ואחת עשרה מנה מיבעי ליה אלא מדלא מנאן הכתוב אלא בפרוטרוט ש"מ מנה של קודש כפול היה ודילמא כללי קחשיב בככרי פרטי לא קא חשיב בככרי אלא מהכא °ונחושת התנופה שבעים ככר ואלפים וארבע מאות שקל שהרי כאן תשעים וששה מנה ולא מנאן הכתוב א) אלא בפרוטרוט שמע מינה מנה של קודש כפול היה ודילמא פרטא רבה קא חשיב בככרי פרטא זוטא לא קחשיב בככרי *אלא אמר רב חסדא מהכא °והשקל עשרים גרה עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל המנה יהיה לכם והא

רש"י

ופסקו. משעת החשבון של חומש הפקודים ואילך: [א] טעמיה. מוהיה כי יביאך והדר והעברת: מלוה זו. של בכורות שבשבילה תיכנס לארץ ולהכי סמכינהו רחמנא להדדי: ואפכיתו נמי לרבי אלעזר. ואמריתו (ג) ריש לקיש חזאי בחלום ב] ומתרץ ליה למילתיה דריש לקיש והא ר' אלעזר תלמידו דר' יוחנן הוה: א"ל. האי דלא קדשו דקאמר ר' יוחנן היינו דלא הוצרכו לקדש אם רוצה להקריבן אינו צריך להקדישן כשאר בהמות חולין שהרי הן קדושין היו משעה שנולדו דהיינו כמי כדלעיל דלר' יוחנן קדשו בכורות במדבר: בלשון רבו. אע"ג דתרווייהו כי הדדי הוו פירושייהו אפ"ה קאמר ליה בלשון שלמדתיה: קונטרוקוס. שם שר: בפרטן של לוים. בגרשון כתיב (במדבר ג) שבעת אלפים וחמש מאות ובקהת כתיב (שם) שמונת אלפים ושש מאות הרי ששה עשר אלפים ומאה ובמררי כתיב (שם) ששת אלפים ומאתים הרי שנים ועשרים אלף ושלש מאות ובכללן כתיב (שם) כל זכר מבן חדש ומעלה שנים ועשרים אלף (ד): מחצית השקל בשקל הקדש. לגלגלת לשש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים הרי מאתים ואחד ככר וי"א מנה ככר הוי ששים מנה ומנה מאה דינר שהן חמשה ועשרים סלעים ושקל דאורייתא הוי סלע חשוב ס' פעמים כ"ה תמצא בככר אלף וחמש מאות סלעים שהן שלש אלפים חצאי שקלים תמצא לשלש אלפים ישראל ככר כסף לשלש מאות אלף מאת ככר לשש מאות אלף מאתים ככר ולשלשה אלפים אלף וחמש מאות סלעים ולחמש מאות איש ר"ן סלעים ולחמשים איש כ"ה סלעים הרי אלף ות"ש ע"ה סלעים נרף סלעים ועשה מהן מנים מכל מאה סלעים ארבע מנים הרי לאלף סלעים מ' מנים ולחמש מאות סלעים עשרים מנים הרי ככר פשו להו רע"ה סלעים שהן אחת עשרה מנה: מחצה שלם לא החזיר. שהיה לו (ה) לשלם מן החצי מאת ככר וחצי וחמש מנים וחצי והוא לא נתן אלא מאה ככר כדכתיב מאת ככר ואע"ג דכתיב (שמות לח) ואת האלף ושבע מאות וחמשה ושבעים עשה ווים אלמא דיותר ממחצה החזיר אותו פסוק לא הזכיר אותו השר שמתכוין היה לקנטרו בדברים: כפול היה. והיה בככר ק"כ מנים ובאותן מאה ככר הוו מאתים ככר (ו) והאחד ככר וי"א מנה היו האלף וז' מאות ג] וע"ה שעשה ווים לעמודים: כתיב קרא אחרינא. דלא כתיב ביה לצקת ולא קחשיב לכולהו: אילימא ד] מיניה. מהאי קרא גופיה שהרי (ז) כיון [ג] אלף ושבע מאות וע"ה יולא שבעים וחד מנה וא"כ לא מהדר [ג] אלא כמה דכתיב מיהו הנך הוה ליה לקרא למימני בהו בככר וי"א מנה ולא מנאן אלא בפרוטרוט בפרטי' ולא עשה מהן כלל שיחשבם בככר ש"מ כפול היה: לעולם איכא (ח) לישאל אמאי לא אהדר [ד] מאתים ככר והא דאמרת אי לאו דכפול היה אמאי לא מנינהו בככר לאו טעמא הוא דכללי שהגיעו למאה קחשיב בכללי ופרטי כגון חד ככר לא חשיב בככרי לפיכך מנאן בפרוטרוט: ואלפים וארבע מאות שקל. אלפים הוו פ' מנים לכל ק' ד' מנים ות' הוו ט"ז מנים הרי צ"ו מנים ולא מנאן אלא בפרוטרוט והאי קרא חשיב פרטי בככרי דהכתיב שבעים ככר מדלא כתב ע"א ככר ושלשים וששה מנים ש"מ כפול היה ועד דליהוו ק"כ מנים לא הוי ככר: פרטא רבה. שבעים ולהכי קרי ליה פרט דלא הגיע למאה: פרטא זוטרא. כגון חד ככר: והשקל עשרים גרה. פסוק הוא ביחזקאל עשרים שקלים וגו' המנה יהיה לכם אלמא המנה [ה] כ"ה סלעים: והא

תוספות

קוביוסטוס. במקום אחר חולין (דף נא:) פרש"י גונב נפשות ואין ענייננו כאן ה] גבי גביית כסף ובפרק המוכר פירות (ב"ב דף נג:) גבי עבדים וסתם עבדים אינן גונבי נפשות ור"ח פירש משחק בקוביא והא דאמר ב) בבראשית רבה שלחני נא כי עלה השחר וכי גנב או קוביוסטוס אתה שאתה מתיירא מן השחר דרך משחק בקוביא להטמין עצמו לפי שמפסיד ממון בשחוק ומתחייב בהקפה: ומחצה שלם לא החזיר. לא הזכיר לו פסוק ואת האלף ושבע מאות וחמשה ושבעים עשה ווים לעמודים השר לקנטרו נתכוון: מנא ליה. [ו] פירוש יש לו לדקדק דבר זה מתוך מה אמרה מלבד קושיא זו: הרי כאן שבעים ואחד מנה. ולא מנאן הכתוב [ז] אלא בפרוטרוט: ומנה של קדש כפול היה. אבל שקלים של חול ושל קדש שוין היו וא"ת מכל מקום למניינהו במנין ו] ולימא ל"ה מנים וחצי וכן בסמוך דקאמר שהרי כאן צ"ו מנים היה לו למנות במנה ולימא ארבעים ושמנה מנים והוי המנים טפי שלם י"ל דמשקל של מנה לא היה עדיין בימי משה ולא משתמיט קרא באורייתא לכתוב מנה תדע דבפ"ק דכתובות (דף י:) גבי אלמנה אמרי' נקראת אלמנה על שם מנה דעתידי רבנן דמיתקני לה כתובה מנה [ח] ומי כתב קרא לעתיד ואמאי לא דייקי' [ט] כתובת אלמנה דאורייתא אלא ודאי לפי שלא היה מנה בימי משה: והשקל עשרים גרה. היינו מעין כדמתרגם כ' מעין סלע ותימה [י] האמר סלע ד' דינר ושם מעה כסף דינר אלמא איכא כ"ד מעין בסלע ופר"ת שתי פעמים הוסיפו על המשקל בימי יחזקאל היה שקל עשרים גרה הוסיפו שתות על מנה של קדש שבתחלה היה בו כ' סלעים עשאוהו של קדש ששים אבל על השקל לא הוסיפו ז] ובימי חכמים חזרו והוסיפו על השקל שתות מלבד תוספת שבתחלה שהיה של עשרים ועשאוהו של כ"ד והשתא לפר"ת כשנתוסף בימי יחזקאל נעשה מנה של קדש גדול יותר מכפלים משל חול דשל חול לעולם כ"ה סלעים והם עשו של קדש ס' סלעים ובימי חכמים כשהוסיפו על סלעים ממילא נתוסף מנה של קדש ושל חול [כ] וה"פ קרא דיחזקאל והשקל עשרים גרה כלומר מאותם שקלים שהיו בתחלה עשרים גרה יש במנה של עכשיו [ל] ששים אבל משקלים של עכשיו שנעשו כ"ד לית ביה אלא חמשים בשל קדש וכ"ה של חול: עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל המנה יהיה לכם. מה שלא מנה הכתוב בבת אחת ששים שקלים המנה וכן לחלקו בענין זה יש לפרש לפי (דאמרת) שענייני משקלות היו במקדש משקל אחד היה במקדש של עשרים שקלים בה שוקלים שלים מנה של קדש אחר שנתוסף (של קדש) אחד משתות ומשקל

א] (ע' רש"י דחולין כז: ד"ה ועוד שאלו וכו' משמע דגרסתו הכא רבן גמליאל וכן בתוס' כתובות נז: ד"ה קוביוסטוס וכו' העתיקו ר"ג אכן בערוך איתא שאל קונטרוקוס הגמון את ר"י בן זכאי) : ב) [הא דלא מייתי מש"ס דחולין נא: דעסקו בה וע"ש בתוס' נ"ע] :

רבינו גרשום

בכורות במדבר ולא פסק קדושה. ור"ל אמר [קדשו ופסקו אף] דכתיב פקוד [מ"מ] קדשו ופסקו: בשלמא לר"ל. דאמר קדשו ופסקו כדקאמר טעמא דכניסתן לארץ ישראל קדשו בכורות אלמא דקדשו במדבר ופסקו: אלא לר' יוחנן. דאמר לא פסקו מאי טעמא: ר' יוחנן חזאי בחילמא הילכ' מיסתייעא מילתא דמפרישנא טעמא שפיר אמר קרא והיו בהוייתן יהו דקדשו ולא פסקו: שבשבילה תיכנס לארץ. בזכות שתקיימה: ואפכיתו נמי תיובתא. דקאמר איתיביה ר"ל לר' יוחנן ואפכיתו נמי להא דר' אלעזר דאמריתו ר"ל חזאי בחלמא: א"ל. לא מפכינן דהכי קא משמע לן ללישנא דידן. מאי לא קדשו דאמר ר' יוחנן לא הוצרכו ליקדש בכורות במדבר שהרי קדשו במצרים ולא פסק קדושה לעולם: אי הכי היינו לישנא דידן. אין הכי נמי. אלא הא דאפכינן משום דחייב אדם לומר בלשון רבו: בפרטן של לוים. היכא דקא חשיב בני גרשון ובני קהת ובני מררי וכשתצטרף חשבונ' את מוצא כ"ב אלפים וג' מאות: ובכללו. היכא דקא חשיב להו ביחד אינם אלא כ"ב אלפים: דיו לבכור לוי שיפקיע קדושת עצמו: בגיבוי הכסף. בשגבן מכל אחד מחצית השקל וכשתצרפם עולה חשבונם מאתים ואחד ככר ואחד עשרה מנה. כיצד המנה הוא כ"ה שקלים שהוא [illegible]

[illegible] דכתיב ואת האלף וכו': מאי קא קשיא. לרבן יוחנן בן זכאי ומאי דוחקיה דאהדר ליה מנה[של קודש]כפול היה לימא ליה הנך מאת ככר דאמר קרא הוו לצקת ואידך שארא בי גזא היה מנח: לא הוה יכיל למהדר ליה הכי משום דכתב קרא אחרינא וכסף פקודי העדה מאת ככר ולא כתיב הכא לצקת משום הכי א"ל כפול היה: ומנא ליה: דכפול היה: אילימא מיניה. דההוא קרא וכסף פקודי העדה מאת ככר אלף ושבע מאות וחמשים וחמשה ושבעים שקל. שהרי כאן שבעים ואחד מנה. כיצד דהכא כתיב א) שקל דכ"ה שקלים הן מנה ואלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקלים הן שבעים ואחד מנה ולא מנאן הכתוב בככר שהרי יש כאן יותר מככר פשוט של ס' י"א מנה ולא מנאו בככר אלא בפרוטרוט פרוטרוט היינו פרטי כלומר בשקלים מנאן דהיינו פרט׳. אלמא משום הכי מנאם בפרוטרוט דלית בהו שעור מנה כפול: ודילמא. אכתי מהכא לא שמעינן דמנה כפול הוה דהאי דלא מני להו הני אלף וז' מאות וע"ה בככר משום דכללי דככרי חשיב ופרטי דככר לא חשיב. כלומר מאה ככר. דמאה היינו כלל חשיב כללי דככרי ככר חד דהיינו פרטא דככרי לא חשיב. ולעולם לאו כפול הוה והאי דלא חשביה בככר משום דלא חשיב פרטי בככרי: שהרי כאן ליכא כללא דככרי ולא הוה מאה ככר. אלא שבעים ככר דהיינו פרטי דככרי והרי יש כאן על שבעים ככר צ"ו מנה דאלף ות' שקל היינו צ"ו מנה ולא מנה אלא בפרוטרוט ואם איתא דככר של הקדש פשוט הוה ע"א ככר ול"ו מנה מיבעי ליה אלא מדמנאן בפרוטרוט בשקל ש"מ דככר כפול הוו ולא הוה בהנהו שקלים שעור ככר כפול: ודילמא. לעולם לא הוה

א) נראה דצ"ל דהכא כתיב אלף ושבע מאות שקל וכ"ה שקלים וכו'

שיטה מקובצת

א] אלא בפרוטרוט וכו'. דאם איתא שבעים ואחד ככר ושלשים וששת מבעי ליה אלא מדלא מנאן הכתוב אלא בפרוטרוט אלא אמר רב חסדא מהא והשקל עשרים גרה מתרגמינן מעין ותימה דבסלע יש כ"ד מעין ופרי' ב' פעמים הוסיפו בימי יחזקאל השקל כ' גרה ומנה חול כ"ה סלעים ושל קדש נ' סלעים והוסיפו שתות והיה ס' סלעים ובימי חכמים הוסיפו על השקל שתות מלבד דהיינו כ"ד מעין ולפי התוספות לא היה מנה של קדש אלא נ' סלעים והכי פי' דתנא והשקל כ' גרה כלומר מאותן שקלים שהיו בתחלה עשרים גרה ושבמנה של עכשיו ששים אבל משקל של עכשיו ששקל כ"ד מעין ליכא רק נ' בקדש: כ' שקלים וכו' עד שלא מנה הכתוב בבת אחת וכו' י"ל דחלקן לפי ששלשה ענייני משקלות וכו' וכן מוכח התרגום וכו' ככתוב בתוס' ולפי' ר"י דלעיל צ"ל דתלתות ורבעות ר"ל קודם שניתוסף השקל וכן כ"ה שקל מנה דחול (מנה כספא דחול) י"ל קודם שניתוסף ק"ק למה כתב עשרה וחמשה ולא כתב חמש עשרה י"ל עשרה תוספת בקדש חמשה תוספת לשל חול ע"כ גליון ע' מנחות דף סז ע"א : ב] חזאי בחלום. עיין ברש"י במנחות פ"ה ע"ב : ג] וז' מאות ולא קא חשיב להו לכלהו ודקאמר מנה של הקדש כפול היה מנ"ל דאמרינן דלא קא חשיב אלא מאת ככר [illegible]

[illegible] חיצוניות: ז] ובימי חכמים כשהוסיפו הסלעים נתוסף וכו' ועוד י"ל דתוספת אחר היה דבימי יחזקאל הוסיפו על השקל שהיה עשרים גרה ועשאוהו מכ"ד וא"כ מנה של קדש ששים סלעים קטנים שהיו קודם יחזקאל:

א) נראה דצ"ל ויש לדחות דלא רצה למנות כחשבון שמנים כיון וכו'.

הגהות צ"ק

[א] כדאמר טעם טעמיה כו' : [ב] דמאלף : [ג] קרא אלא : [ד] ומנה מאתים : [ה] נ"ל כ' סלעים : [ו] יש לדקדק מתוך מה אמרה לדבר זה מלבד קושיא זו הס"ד : [ז] נ"ל אלא בפרוטרוט ש"מ דמנה של קדש כו' והל"א : [ח] ופריך ומי : [ט] דכתובת [illegible]

הגהות הב"ח

[illegible]

והא *מאתן וארבעין הויין אלא ש"מ מנה של קודש מנה כפול היה ושמע מינה *מוסיפין על המדות ואין מוסיפין יתר על שתות ושמע מינה שתותא מלבר אמר ר' חנינא שאלתי את ר' *אליעזר בבית מותבא רבא מה נשתנו פטרי חמורים מפטרי סוסים וגמלים א"ל גזירת הכתוב היא ועוד שסייעו ישראל בשעת יציאתם ממצרים שאין לך כל אחד ואחד מישראל שלא היו עמו תשעים חמורים לובים טעונים מכספה וזהבה של מצרים ועוד שאלתיו מאי לשון רפידים ואמר לי רפידים שמה כתנאי *ר' אליעזר אומר רפידים שמה ר' יהושע אומר שריפו עצמן מדברי תורה וכן הוא אומר °לא הפנו אבות אל בנים מרפיון ידים ועוד שאלתיו מאי לשון שטים ואמר לי שטים שמה כתנאי ר' אליעזר אומר שטים שמה רבי יהושע אומר שנתעסקו בדברי שטות °ותקראן לעם לזבחי אלהיהן רבי אליעזר אומר ערומות פגעו בהן ר' יהושע אומר שנעשו כולן בעלי קריין:

מתני' פרה שילדה (א) מין חמור וחמור שילדה כמין סוס פטורה מן הבכורה שנאמר °פטר חמור °פטר חמור שני פעמים עד שיהא היולד חמור והנולד חמור *ומה הם באכילה בהמה טהורה שילדה כמין בהמה טמאה מותר באכילה וטמאה שילדה כמין בהמה טהורה אסור באכילה שהיוצא מן הטמא טמא והיוצא מן הטהור טהור:

גמ' תנן התם *רחל שילדה מין עז ועז שילדה מין רחל פטור מן הבכורה ואם יש בו מקצת סימנין חייב מנא הני מילי אמר רב יהודה °דאמר קרא °אך בכור שור *שיהא הוא שור ובכורו שור בכור כשב שיהא הוא כשב ובכורו כשב בכור עז שיהא הוא עז ובכורו עז יכול אפי' יש בו מקצת סימנין [א] ת"ל *אך חלק והא תנא פטר פטר קנסיב לה לפרה הוא דאמר כרבי יוסי הגלילי דתניא ר' יוסי הגלילי אומר אך בכור שור עד שיהא הוא שור ובכורו שור בכור כשב עד שיהא הוא כשב ובכורו כשב או בכור עז עד שיהא הוא עז ובכורו עז יכול אפי' יש בו מקצת סימנין ת"ל אך חלק במאי קמיפלגי תנא דידן סבר גלי רחמנא בקדושת דמים וה"ה בקדושת הגוף ור' יוסי סבר גלי רחמנא בקדושת הגוף וה"ה בקדושת דמים וגמר קדושת דמים מקדושת הגוף ותנא דידן האי בכור בכור מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדר' יוסי בר' חנינא דאמר ר' יוסי בר' חנינא *למה נאמרו אימורין בבכור שור אימורין בבכור כשב אימורין בבכור עז צריכא דאי כתב רחמנא בבכור שור שכן נתרבה בנסכים כשב שכן נתרבה באליה בעז שכן נתרבה אצל עבודת כוכבים ביחיד חדא מחדא לא אתיא תיתי חדא מתרתי בהי לא ליכתוב לא ליכתוב רחמנא בשור ותיתי מהנך מה להנך שכן נתרבו אצל פסחים לא לכתוב בכשב ותיתי מהנך מה להנך שכן נתרבו אצל עבודת כוכבים בציבור לא ניכתוב רחמנא בעז ותיתי מהנך מה להנך שכן יש בהן צד רבוי אצל מזבח הילכך צריכי ורבי יוסי הגלילי אם כן ליכתוב קרא אך בכור שור כשב ועז בכור בכור למה לי אלא לאו ש"מ עד שיהא הוא שור ובכורו שור ורבי יוסי הגלילי האי פטר חמור פטר חמור מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתניא ר' יוסי הגלילי אומר מתוך שנא' °אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה שומע אני אפי' פטרי סוסים וגמלים ת"ל פטר חמור °פטר חמור אמרתי לך ולא פטרי סוסים וגמלים ועדיין אני אומר פטרי חמור בשה פטרי סוסים וגמלים בכל דבר תלמוד

תורה אור: ירמיה מז · במדבר כה · שמות יג · שם לד · במדבר יח

רש"י

והא מאתן וארבעים דינר נינהו. אלא כפול היה ובמנה דקודש הוו מאתן והנך ארבעים דטפו עלייהו זהו שהוסיפו בימי יחזקאל והוסיפו עליהן שתות דארבעין הוו שתותא מלבר דבמאתן איכא ה' פעמים מ' והביאו פעם מ' ששית מבחוץ והוסיפו עליהן ולא אמרי' שתות מלגיו שיחלקו (ב) לששה ויוסיפו על המשקל אחד מאותן חלקים: בבית מותבא רבא. בבית המדרש הגדול: לובים. מעולים: שריפו ידיהם כו'. לפיכך בא עליהם עמלק: לא הפנו אבות אל בנים (נהליל) מרפיון ידים. מכאן שריפו ידיהם מן התורה: בדברי שטות. לזנות את בנות מואב: ערומות פגעו בהן. ותקראן משמע גופן היה פוגע בהן: שנעשו כולן בעלי קריין. ולשון מקרה הוא: **מתני'** פטר חמור פטר חמור שני פעמים. כתובים בתורה חד בקדש לי כל בכור (שמות יג) וחד בראה אתה (שם לד): היולד. האם: והנולד חמור. שהוא דומה לאמו: ומה הן באכילה. אותן שאין דומין לאמן: **גמ'** מקצת סימנין. של אמו: אך בכור שור כו'. מדמלי למיכתב אך שור כשב ועז דהא עניינא בבכור קמיסתעי דכתיב לעיל מיניה כל פטר רחם וגו' ונקט בכולהו בכור ש"מ עד שיהא הבכור כאמו ולא יהא דומה לאחר: והא תנא. דמתניתין: פטר פטר קנסיב לה לפרה. דקא מפיק פרה שילדה מין חמור דפטורה מן הבכורה מן פטר פטר עד שיהא היולד חמור והולד חמור ופרה נמי גמרה מחמור ורב יהודה היכי שבק קרא דמתניתין וקנסיב למילתא אחרינא: רב יהודה דאמר כרבי יוסי הגלילי: *) אך חלק. דכל אכין ורקין שבתורה למעט: גלי רחמנא. בחמור דקדושת דמים הוא שאינו קדוש [אלא] (בלא) דמיו שיפדהו בשה גלי ביה רחמנא דכדמה פטור וה"ה לבכור בהמה טהורה דקדושת הגוף היא: למה נאמרו אימורי כו'. בהאי קרא אך בכור שור או בכור כשב או בכור עז לא תפדה קדש הם ואת דמם הזרוק (ג) ואת חלבם תקטיר דכולם אימוריהם קרבים: שור נסכיו מרובים. חצי ההין וכשב ועז רביעית ההין כשב אלייתו קריבה עם אימורים כדמפרש בויקרא מה שאין כן בשור ועז: כשב ועז פסח בא מהן דכתיב מן הכבשים ומן העזים תקחו: שור ועז נתרבו אצל עבודת כוכבים בציבור. פר לעולה ושעיר לחטאת: שור וכשב יש בהן צד ריבוי אצל מזבח. דכשהן קרבים יש מהן לאשים יותר מעז שור בנסכים וכשב באליה: א"כ. דלא אתיא קרא אלא להכי: ועדיין אני אומר פטר חמור תפדה בשה. ולא בדבר אחר ושאר בכורי טמאה בכל דבר ולעולם קדושים בבכורה:

*) [דיבור זה שייך לעיל קודם ד"ה והא תנא]

תוספות

ומשקל אחד של כ"ה שיעור מנה של חול רביע מנה של קדש *קודש שנתוסף קדש ומשקלו של ט"ו ושלשתן מחזיקות שיעור מנה של קדש וכן מוכח התרגום דמתרגם וסלעה עשרין מעין תלתות מנה עשרין סלעין מנה דכספא עשרין וחמש סלעים רבעות מנה חמש ועשרה סלעים כולהון שיתין מנה רבא מנה דקודשא יהא לכון ולפי פ"ב אין מתיישב כל כך [א] תלתות מנה רבעות מנה במנה של קודש אחר שנתוסף ומנה דכספא כ"ה סלעים איירי במנה של חול ולא בשל חול אחר שנתוסף אלא במנה של חול מקמי דאיתוסף איירי וא"ת ומנא לן שהוסיף יחזקאל כלום דילמא מתחלה היה מנה של קדש ס' וי"ל דמאת ככר של משה מוכיח דתחלתו של קדש לא היה אלא *כחול:

תשעים חמורים לובים [ב]. ע"ש (נחום ג) פוט ולובים היו בעזרתך ולובים וכושי' במצעדיו *אמרא לובאה ר"פ במה בהמה (שבת דף נא:) פירש בערוך [ב] חמור מצרי ובירושלמי' [גרים] גריס הבאים מפוט ולוב מהו להמתין ג' דורות:

תלמוד לומר אך חלק. תימה תנא דידן דלית ליה הך דרשא °מקצת [ג] סימן חייב מנא ליה ומתני' היא פ"ב (לקמן דף טז:) ולא מיסתבר דפליג אהא דפירקין ומיהו אי לא פליגי קשה דמייתי עלה [ד] דתנא כרב יהודה וכי קאמר מה"מ הוה ליה לאיתויי קרא דמתני': ג) **והא** תנא פטר פטר נסיב לה לפרה. ואין לומר מ"מ אילטריך קרא דמתני' לפטור מקדושת פטר חמור וקרא דהכא לפטור [ה] מדין שור דפטור מן הבכורה דקתני במתני' משמע דלגמרי פטר לה לפרה מכלל דפטר פטר דילפי' מהדדי כדלקמן וא"ת נהי דשמעינן מפטר פטר פרה שילדה מין סוס דילמא ה"מ היכא דאשתני לדבר שאינו קדוש קדושת הגוף אבל כגון רחל שילדה מין עז דקדוש קדושת הגוף הוה אמינא דקדשא וי"ל דמסתבר לגמרי (משמע) דילפינן מהדדי קדושת דמים מקדושת הגוף כדאמר בסמוך וקשה דהא אמר אפילו קדושת הגוף מקדושת הגוף לא ילפי' דהא לשור וכשב ועז צריך קרא לכל חד וחד: **ורבי** יוסי הגלילי אם כן ליכתוב קרא אך בכור שור וכשב ועז. והא דדרשינן מינה עד שיהא [ו] שור ובכורו שור אע"ג דאיצטריך לכדר' יוסי בר חנינא משום [ז] דכעין בכור שני ושלישי יש לנו לדרוש מן הראשון:

ומה

ג"י רש"א אחר וכן ג"י צ"ק

טו א ב מיי' פ"א מהל' גניבה הל"ו טוש"ע חו"מ סי' רלא סעי' טו:

טז ג מיי' פ"ב מהל' בכורות הל"ו סמג עשין ריא טוש"ע יו"ד סי' שטו סעי' ו:

יז ד מיי' פ"א מהל' מאכלות אסורות הלכה ה טוש"ע יו"ד סי' עט סעי' ב:

יח ה מיי' פ"ב מהל' בכורות הל"ו ופי"ב מהלכות בכורים הלכה ג סמג עשין קמ וקמה טוש"ע יו"ד סי' שכא סעי' א:

צ"ע כפול

מסורת הש"ס

[מנחות מז. כ"כ נג]

הגהות הב"ח

(א) במשנה כמין חמור: (ב) רש"י ד"ה והא מאתן וכו' מלגיו שיחלקו מאתן לששה: (ג) ד"ה למה וכו' תזרוק על המזבח ואת חלבם:

גליון הש"ס

גמ' דא"ק אך בכור שור. לקמן יב ע"א: תוס' ד"ה תלמוד וכו' מקצת סימן חייב מנא ליה. ע' לקמן יב פ"א תד"ה קמ"ל:

רבינו גרשום

כפול והאי דקא חשיב הני בפרוטרוט דאית בהו טפי מככר פשוט משום דפרטא רבא כגון ע' ככר או ס' או נ' או כ' או י' חשיב בככרי אבל פרטא זו א' ...

שיטה מקובצת

א] ת"ל אך חלק. תימה ...

הגהות צ"ק [א] דתלתות מנה ורבעות מנה איירי במנה: [ב] ערך לבקס: [ג] סימנים דחייב: [ד] דקאמר מה"מ קרא דתנא דרב יהודה הוה ליה: [ה] שור מדין בכורה דפטור: [ו] הוא שור: [ז] דלא כעין בכור שני ושלישי דיש לנו:

תלמוד לומר פטר חמור פטר חמור שני פעמים פטרי חמורים אמרתי לך ולא פטרי סוסים וגמלים פריך רב אחאי אי כתב רחמנא חד הוה אמינא דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא ולעולם בשהכתב רחמנא פטר חמור אחרינא פטרי חמורים ולא פטרי סוסים וגמלים ואימא מעטינהו משה ולעולם בכל דבר א"כ לכתוב רחמנא פטר חמור תפדה בשה וחמור תפדה בשה פטר חמור תפדה בשה פטר חמור תפדה בשה למה לי פטרי חמורים אמרתי לך ולא פטרי סוסים וגמלים ותנא דידן למעוטי סוסים וגמלים מנא ליה אמר רב פפא °כל מקנך תזכר כלל שור ושה וחמור פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט *שור ושה וחמור אין מידי אחרינא לא ורבי יוסי הגלילי פטר הפסיק הענין ורבנן וי"ו הדר ערבי' קרא ור' יוסי הגלילי לא לכתוב לא וי"ו ולא פטר ורבנן איידי דהא קדושת דמים והא קדושת הגוף פסיק להו והדר עריב להו איבעיא להו פרה שילדה מין חמור ויש בו מקצת סימנין מהו עז שילדה מין רחל ורחל שילדה מין עז דכי יש מקצת סימנין חייבת בבכורה דהא טהורה והא טהורה הא קדושת הגוף והא קדושת הגוף הכא דהא טמאה והא טהורה הא קדושת הגוף והא קדושת דמים לא או דלמא כיון דאידי ואידי בני מיקדש בבכורה קדוש ואת"ל כיון דאידי ואידי מיקדש בבכורה קדוש חמור שילדה מין סוס מהו הכא ודאי לא בת מיקדש בבכורה הוא או דלמא כיון דמין טמאה הוא קדוש אם תמצא לומר כיון דמין טמאה הוא קדוש פרה שילדה מין סוס מהו הכא ודאי הא טהורה והא טמאה הא בת מיקדש בבכורה והא לא בת מיקדש בבכורה או דלמא סימנין מילתא היא תא שמע בהמה טהורה שילדה מין בהמה טמאה פטורה מן הבכורה אם יש בו מקצת סימנין חייבת בבכורה מאי לאו אפי' פרה שילדה מין סוס לא פרה שילדה מין חמור ת"ש פרה שילדה מין חמור וחמור שילדה מין סוס פטורה מן הבכורה אם יש בו מקצת סימנין חייבת בבכורה מאי לאו אתרווייהו לא אפרה שילדה מין חמור אבל חמור שילדה מין סוס למאי קתני לה לפטורא פשיטא השתא ומה פרה שילדה מחמור דאידי ואידי בני מיקדש בבכורה נינהו אמרת אם יש בו מקצת סימנין אין ואי לא לא חמור שילדה מין סוס מיבעיא איצטריך ס"ד התם הוא דיש לה קרנים והא אין לה קרנים הא פרסותיה סדוקות והא פרסותיה קלוטות אבל הכא דאידי ואידי אין לה קרנים אידי ואידי פרסותיה קלוטות אימא חמור אדום בעלמא הוא קמשמע לן: ומה הן באכילה כו': למה לי למיתני שהיוצא סימנא בעלמא הוא דלא תיחלף לך דלא תימא זיל בתריה דידיה והאי טהור מעליא הוא והאי טמא מעליא הוא אלא זיל בתר אימיה מנא הני מילי דתנו רבנן °אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה יש לך שהוא מעלה גרה ומפריס פרסה ואי אתה אוכלו ואיזה זה טהור שנולד מן הטמא או אינו אלא טמא הנולד מן הטהור ומאי ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה הכי

°ויקרא יא

תורה אור: שמות לד

רש"י

ת"ל · מקרא אחר (שמות לד) ופטר חמור תפדה בשה אם אינו ענין למעט שאר בהמה טמאה משה שהרי מעטן בפסוק ראשון תנהו ענין למעטן מכל קדושת בכור: מתקיף לה רב אחא · הא תרווייהו נריכי דאי כתב חד הוה אמינא הוי פטר חמור דבר שהיה בכלל בכור הבהמה הטמאה תפדה: ויצא מן הכלל ללמד · שפדיונו בשה לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא כו' ולעולם (א) נפדין בשה ת"ל מקרא אחר ופטר חמור תפדה לומר לך זה בשה ולא אחר בשה: מעטינהו משה · ולעולם בכל דבר וקדושים בבכור: א"כ לכתוב · קרא תניינא חמור בשה תפדה ואנא ידענא דבפטר קמישתעי מדהדר כתב פטר ש"מ מדין פטר רחם ממעט להו לשאר בהמות טמאות דאין להם דין בכורה: כל מקנך תזכר פטר שור ושה ופטר חמור תפדה בשה כלל ופרט בהדדי: פטר חמור הפסיק הענין · דלא תדייניה בכלל ופרט דהאי אקרא קמא קא מהדר מכדי כתיב לעיל מיניה פטר שור ושה לכתוב וחמור תפדה בשה ונהדר אפטר דלעיל אלא מדהדר כתב פטר ש"מ לאו אקרא קמא קמהדר: וי"ו · דכתב ופטר הדר ערביה ואהדריה אקרא קמא דוי"ו מוסף על ענין ראשון: ור' יוסי אמר לך אי אקרא קמא קאי לא לכתוב פטר לאפסוקיה ולא נצטרך וי"ו לערביה: והדר עריב להו · למימר דלידייניה בכלל ופרט: או דלמא כיון דתרווייהו שוו דמין בהמה טמאה נינהו · לאו שינויא יתירא הוא וכי אית מקצת סימנים דאם חייב: סימנין מילתא חשובה היא · דאע"ג דאישתני כולי האי מחייבי ליה מקצת סימנין בבכורה: מאי לאו אפי' פרה שילדה מין סוס · וש"מ סימנא מילתא היא וכ"ש כולהו איכך: לא אפרה שילדה מין חמור · דהואיל ותרווייהו בני קדושת א)בהמה נינהו כי אית מקצת סימנין חייב ולא תפשוט מינה אלא חדא: מאי לאו אתרווייהו · קאי האי ואם יש מקצת סימנין ותפשוט מינה תרתי: לא אפרה שילדה מין חמור · ומשום דתרווייהו קדשי בכורות: אבל חמור שילדה מין סוס למאי הלכתא קתני לה הכא לפטורא · לאשמעינן דנדמה הוי ופטור מן הבכורה כי לית ביה מקצת סימנין דמשום רישא קתני חמור שילדה מין סוס אבל סיפא לאו עלה מהדר: חמור אדום (ב) · וליחייב בבכורה קמ"ל סתם סוסים אדומים הן: סימנא בעלמא · דלא תחליף לך גירסתך במשנה ותימא טהורה שילדה מין טמאה אסור וטמאה שילדה מין טהורה מותר:

א)בכורה נינהו מש"ה כי נ"ק

תוספות

*ומה הן באכילה · מה הוא מיושב יותר שלא דבר א] אלא בפרה שילדה מין חמור ולא חמור (*שילד פרה): למה לי למיתני שהיוצא · לקמן *דייק מינה מי רגלים של חמור אסורין והכא דייק מדקתני שהיוצא שנותן טעם לדבר הוה ליה למיתני והיוצא: *ורבי שמעון נפקא מאת הגמל · הכא דריש ר"ש את ובפ' קמא דמנחות (דף יא:) גבי לבונה אמר ר"ש את לא דריש וצ"ל את לא דריש להיא דרשא תדע מדלא מייתי עלה הייא דשמעון העמסוני כדמייתי הכא וא"ת דמשמע הכא מאן דדריש את אסר קלוט כר"ש ורבי יוסי הגלילי דריש בפ' ארבעה וחמשה (ב"ק מא:) דדריש בעל השור נקי מדמי ולדות ואת להנאת עורו ובפ' בהמה המקשה (חולין דף ע:) שרי קלוט גבי בהמה שמת עוברה ואמר ר' יוסי הגלילי בטמאה טמא בטהורה טהור דכתיב וכל הולך על כפיו מהלכי כפים *טמא לך ופריך קלוט במעי קלוטה ליטמא ש"מ פשיטא לי' לר' יוסי בטהורה טהור וי"ל ניחא ליישב מילתיה דר' יוסי אפילו למ"ד קלוט שרי א"כ ברחשו ורובו דמי לאמו איירי דמודה ר' שמעון *דשרי ויש לדקדק מהכא דהכי הלכתא דלא דרשינן את דקיימא לן כרבנן דשרו קלוט כדמוכח פרק בהמה המקשה (שם עה:) דאמר הכל מודים בקלוט בן קלוטה בנפקועה שמותר תרתי תמיהי דכירי איכסי ש"מ קלוט שרי *ואיכא לאוקמא ברחשו ורובו דמי לאמו אם כן נתיר קלוט *מהא טעמא ואת יעמיד לאסור חלבו וגמל נשנה מפני שסועה כמו שפן וארנבת כדאמר לקמן וה"נ ניחא לר' יוסי הגלילי אבל יש לדקדק מדאמר פרק בנות כותים (נדה דף לז·) נקטינן אין קושי סותר בזיבה ואי מסכתת תנא דאמר סותר ר' אליעזר היא והתם (דף לה·) מפרש טעמא דר' אליעזר משום דדריש את ובכתובות פ' הנושא (דף קג·) דאמר הזהרו בכבוד אמכם וקאמר אשת אב הואי ופריך אשת אב נמי דאורייתא היא את אביך לרבות אשת אביך וי"ל ניחא לי' ליישב דברי רבי ככולי עלמא ב] עוד נראה דאין זה ראיה מנדה דמה הוא זקוק לומר ג] אי משכחת תנא דאמר סותר ר' אליעזר היא הא איכא כל הני תנאי דדרשי את*: פירש · וא"ת לוקמא *בכבוד אב ואם דמשווה כבודן לכבוד המקום קידושין (דף ל:) ולעבור עליו בשני עשה (*כדאמר תפילה ושיחה עשה) י"ל דמשמע ליה דומיא מורא של מקום וזה אי אפשר ורבי עקיבא מרבה תלמידי חכמים דתנן (אבות פ"ד מי"ב) מורא רבך כמורא שמים: הטמאים

רבינו גרשום

פריך רב אחאי · היכי מצית למעט פיטרי סוסים וגמלים מכל דבר דהא פטר חמור אחרינא לא מייתי להכי אלא תרווייהו צריכי: דאי כתב רחמנא חד הוה אמינא הוה פטר חמור דבר שהיה בכלל בכור הבהמה הטמאה תפדה: ויצא מן הכלל · דכתב ופטר חמור תפדה בשה ולא ללמד על עצמו כו' · א"כ · דלעולם בכל דבר א"כ לכתוב ופטר חמור תפדה בשה וחמור תפדה בשה פטר פטר תרי זימני למה לי פטרי חמור אמרתי לך לפדות ולא פטרי סוסים וגמלים כו': כל מקנך תזכר כלל שור ושה וחמור דסמיך ליה ופטר חמור תפדה בשה וחשיב ליה בפרטא: ור' יוסי הגלילי · אמר לך האי חמור לא הוי מפרטא דפטר הפסיק הענין ואי אתה לרונו לחמור עם שור ושה בכלל ופרט ולאו כלל ופרט הוא: ורבנן אמרי אין ודאי חמור נמי הוי מההוא פרטא דוי"ו ופטר הדר וערביה דמוסף על ענין ראשון והוי נמי מפרטא: ור' יוסי הגלילי · א"כ דחד פרטא הוא לא לכתוב לא וי"ו ולא פטר: פסיק ליה · ופטר והדר ו' ועריב להו דהוו חד פרטא ור' יוסי לא משמע ליה האי והדר עריב: ויש בו מקצת סימן · שדומה לפרה: או דלמא כיון דמין טמאה הוא האם והבן והאם קדוש בבכורה קדוש גם הבן הואיל ויש בו מקצת סימן: לא אפרה שילדה מין חמור · כי יש בו מקצת סימן א' חייב דאידי ואידי בני מיקדש בכורה נינהו ובהא קאמר ברייתא בהמה טהורה שילדה מין טמאה ולא שילדה מין סוס ואכתי לא ידעינן לא בחמור שילדה מין סוס ולא בפרה שילדה מין סוס: מאי לאו · אתרוייהו (קמ"ל) קאי האי אם יש בו מקצת סימנין וש"מ דפרה דילדה מין סוס דחייב בבכורה: לא · אפרה שילדה מין חמור קאי: למאי קתני לה לפטורא · דפטורה מן הבכורה כי אין בו מקצת סימנים ואפילו בסימנים פשיטא השתא ומה פרה וכו': חמור שילדה מין סוס דכי אין בו מקצת סימנין מבעיא דפטור אלא לאו אתרויהו קאי וש"מ דחמור דילדה מין סוס דחייב דכי יש בו מקצת סימנים · לעולם אפרה קאי ולא אחמור ואי אמרת א"כ חמור שילדה מין סוס למאי קתני לה לפטור פשיטא לאו פשיט' היא דאיצטר' למיתני לה לפטורה דלא ילפינן לה מפרה שילדה חמור דסד"א התם הוא בפרה שילדה חמור דכי אין לה מקצת סימנים דפטורה דהא יש לה קרנים וכו': אבל הכא · בחמור שילדה מין סוס דאידי ואידי אין לה קרנים אידי ואידי פרסותי' קלוטות סמאי דהאי מין סוס דלמא לאו סוס הוא אלא חמור אדום בעלמא הוא' דסתם סוס אדום וחמור שחור · והאי דלמא אע"ג דאדום הוא אימא חמור אדום הוא וליחייב בבכור להכי אצטריך למתני לה לפטורה ואכתי לא ילפינן דליחייב בבכור כי יש בו מקצת סימן אלא בפרה שילדה מין חמור אבל חמור שילדה מין סוס ופרה שילדה מין סוס אכתי לא ידעינן: ומה הן באכילה · ולדות של בהמה טהורה שהוא כמין בהמה טמאה מותרין הן באכילה שהיוצא מן הטהור טהור והיוצא מן הטמא טמא: סימן בעלמא הוא · לגירס' דלא תיחלף לך איזה מותר באכילה דיכיל איניש למיטעא ביה: דלא תימא זיל בתריה דידיה · דנולד אי הוי מין טהור ליהוי טהור מעליא הלכך קאמר שהיוצא מן הטהור דזיל בתר אימיה אי אימיה טהורה היוצא ממנה אע"ג שהוא מין טמא טהור: או אינו · אפילו טמאה הנולדה מן הטהורה לא תאכלו ומאי ממעלה הגרה

עין משפט נר מצוה

[שייך למשנה דף ט:]

[שילדה סוס כצ"ל]

[דף ז:]

[שייך לע"ב]

יט א ב מיי' פ"ב מהל' בכורות הלכה ו סמג עשין ריב טוש"ע י"ד סימן שטו סעיף ו:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ויצא וכו' ולעולם אין נפדין אלא בשה וכו' תפדה בשה לומר לך: (ב) ד"ה חמור אדום בעלמא הוא וליחייב:

בחיה טמאתי לך נ"ק

[וע"ע תוס' ב"ק מח: ד"ה נפקא ותוס' מנחות יח: ד"ה ור"ש]

ויש לדחות דאיכא לאוקמי ברחשו ורובו דמי לאמו א"כ נתיר קלוט מהוא טמא ואת נעמיד לאסור חלבו וגמל נשנה מפני שסועה כמו שפן וארנבת וחזיר כדאמרינן לקמן נ"ק

[ועי' תוס' נדה לג. ד"ה נקטינן]

במורא אב ואם דהשוו מוראתן למוראת המקום נ"ק

כדאמרי' מנחות מד. כל שאין מניח תפילין עובר בשמונה עשה כו' דומיא למורא כו' נ"ק

שיטה מקובצת

א] אלא בפרה שילדה מין חמור ולא חמור שילדה פרה · וראיתי ספרים שכתוב בהם וחמור שילד כעין פרה וגירסא נכונה היא דספי הוי חדוש דפטור מן הבכורה מחמור שילדה כעין סוס דאין במינו קדוש בבכורה · ע"כ תוספת הרא"ש: ב] עוד נראה דאין זה ראית וכו' ונ"ל דאין זה דיחוי דניחא ליה למנקט כר"א לפי שדבר בקושי עצמו' תוס' הרא"ש: ג] אי משכחת תנא דאמר סותר ר' אליעזר היא הא איכא כל הני דדרשי את כיון וכו' וא"ת לוקמה על מוראת אב ואם דהשוה כבודן לכבוד המקום וכו' ולעבור בתרי עשה וכו' (עי' תוס' קמא עא ע"ב) כדאמר גבי תפילין שיש ח' עשה וז"ל הרא"ש ז"ל וי"ל דלא משמע ליה להשוות מורא בשר ודם למורא המקום עד שבא ר"ע וכו' ת"ח' לפי שמצינו בהם לשון זה ומורא רבך כמורא שמים אבל ואהבת את ה' אלהיך לא הוה ק"ל לרבות אב ואם לענין אהבה(דמי)[כיון]שהשוה הכתוב[כבודם]לכבודו ע"כ מצאתי ונ"ל דטעות נפל בהגה ונ"ל מאי דכתבו וא"ת קאי על דבור התוס' שקביעותו על מאי דאמרו בגמ' כיון שהגיע לאת ה' אלהיך תירא פירש וכו' והוא בע"ב · סר"א

הכי קאמר דבר הבא ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה לא תיכול ת"ל °גמל טמא הוא הוא טמא ואין טמא הנולד מן הטהור טמא אלא טהור רבי שמעון אומר °גמל גמל שני פעמים אחד גמל הנולד מן הגמלה ואחד גמל הנולד מן הפרה ורבנן האי גמל גמל מאי עבדי ליה חד לאסור עצמו וחד לאסור חלבו ור' שמעון לאסור חלבו מנא ליה נפקא ליה מאת הגמל ורבנן *אתים לא דרשי כדתניא *שמעון העמסוני *היה דורש כל את ואת שבתורה כיון שהגיע °לאת ה' אלהיך תירא פירש אמרו לו תלמידיו ר' כל אתין שדרשת מה תהא עליהם אמר להם כשם שקבלתי שכר על הדרישה כך אני מקבל שכר על הפרישה עד שבא רבי עקיבא ולימד את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי אלא מעתה טעמא דרבנן מגמל גמל ור' שמעון מאת הגמל הא לאו הכי הוה אמינא חלב דבהמה טמאה שרי מאי שנא מהא דתניא *הטמאים [א]לאסור צירן ורוטבן וקיפה שלהן איצטריך [א] סלקא דעתך אמינא הואיל דבהמה טהורה נמי חידוש הוא דאמר מר דם נעכר ונעשה חלב וכיון דחידוש הוא בבהמה טמאה נמי לישתרי קמ"ל הניחא למאן דאמר דם *נעכר ונעשה חלב אלא למאן דאמר איבריה מתפרקין הימנה ואין נפשה חוזרת עליה עד עשרים וארבעה חדש מאי איכא למימר איצטריך סד"א הואיל וליכא מידי דאתי מחי ושרייה רחמנא והאי חלב כי אבר מן החי הוא ושרי והילכך אפי' בבהמה טמאה לישתרי קמ"ל [ג] וחלב דבהמה טהורה מנלן דשרי אילימא מדאסר רחמנא בשר בחלב הא לחודיה שרי ואימא חלב לחודיה אסור באכילה ומותר בהנאה [ב]בשר בחלב בהנאה נמי אסור ולר"ש *דשרי בהנאה משכחת לה למילקי על בישוליה אלא מדגלי רחמנא דבפסולי המוקדשין [ד]°תזבח ולא גיזה בשר ולא חלב °הא דחולין שרי ואימא דחולין אסור באכילה ושרי בהנאה דקדשים בהנאה נמי אסור אלא מדכתיב °ודי חלב עזים ללחמך ללחם ביתך וחיים לנערותך ודילמא לסחורה אלא מדכתיב °ואת עשרת חריצי החלב ודלמא לסחורה אטו דרכה של מלחמה לסחורה ואיבעית אימא מהכא °ארץ זבת חלב ודבש [ג]ואי לא דשרי משתבחלן קרא במידי דלא חזי ואב"א מהכא °לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב אלא מעתה שפן שפן ארנבת ארנבת חזיר חזיר להני הוא דאתו אלא *לכדתניא למה נשנו בבהמה מפני [ה]השסועה ובעופות מפני הראה גמל נמי להכי הוא דאתא כל היכא דאיכא למידרש דרשינן *ת"ר רחל שילדה מין עז ועז שילדה מין רחל פטורה מן הבכורה ואם יש בו מקצת סימנים חייבת ר' שמעון אומר עד שיהא ראשו ורובו דומה לאמו איבעיא להו לאכילה מי בעי ר"ש ראשו ורובו או לא לענין בכורה כתיב °אך בכור שור עד *שיהא הוא שור ובכורו שור אבל לאכילה גמל הוא דאמר רחמנא דאסיר הא אישתני

א)[לקמן טו. תמורה לא.]

תורה אור

רש"י

דבר הבא ממעלי גרה · כגון האי טמא שנולד מן הטהורה: גמל טמא הוא · ושתם גמלים טלדים מן הגמלה וכתב הוא דמשמע שהוא טמא ואין אחר שהוא גמל טמא וכגון שנולד מן הפרה: גמל גמל · אחד בתורת כהנים ואחד במשנה תורה: לאסור חלבה· של גמלה: את הגמל· משמע את הטפל לגמל והיינו חלבו: פירש · מכל דרשות שדרש דכל אתין באין לרבות וזה אין מה לרבות בו: הטמאים · אלה הטמאים לכם בכל השרץ ה"א יתירא: לאסור צירן · שומן הדג: קיפה · ריסוקי בשר וקפלוטות שבשולי קדירה: דאמר מר · במסכת נדה (דף ט') דם נדות נעכר נוחמת הלידה ונעשה חלב הלכך חידוש הוא דמעיקרא הוה דם והאוכלו בכרת והשתא מישתרי: אבריה מתפרקין · מחמת הלידה: ואין נפשה · אין דמה חוזר עליה עד עשרים וארבעה חדש ולפיכך מניקה אינה רואה דם נדה ולאו משום דדם נעשה חלב והשתא כיון דלאו מחמת דם קאתי לאו חידוש הוא: ולר"ש נמי דשרי בהנאה · לקמן בפירקין (דף י') ר"ש אומר כו' משכחת לה דאיצטריך למיכתב בשר בחלב ואע"ג דחלב גרידא אסור *נמי איצטריך למיכתב ביה ללקות על בישולו: תזבח · רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר בפסולי המוקדשין לאחר פדיונן הכתוב מדבר: חריצי · [ג] גבינים ואמ"ל ישי לדוד שיוליכם במלחמה לשר האלף: יין וחלב· וכתיב לעיל מיניה לכו שברו ואכלו: אלא מעתה · בין לרבנן בין לר' שמעון דדרשי למיל גמל גמל שפן שפן מאי דריש ביה: למה נשנו בבהמה·טמאים וטהורים: מפני השסועה · בריה שיש לה שני גבין ושני שדראות ולא נאמר בתורת כהנים: לאכילה · כגון פרה שילדה מין סוס דקאסר רבי שמעון כדקתני גמל גמל שני פעמים: מי בעי רבי שמעון · (א) דלא מישתרי באכילה במקצת סימנין עד שיהא ראשו ורובו דומה לאמו או לא: אישתני

תוספות

הטמאים לאסור צירן ורוטבן · אי מהטמאים דריש קשה דבהעור והרוטב (חולין קכב:) מוקמינן ליה לעורו כבשרו ובת"כ לא דריש ליה גבי שרצים אלא גבי בהמה טמאה דכתי' טמאים הם לכם ומיהו ע"כ מהטמאים דשרצים דר"ש כדמוכח פ' העור והרוטב (שם קכ· ושם) במתניתין דהמחה חלב וגמעו דמייתי *על הך דרשא דהטמאים ופריך לכתוב רחמנא בשרצים וליתו הנך ולינמרו מיניה משמע דמינה דריש ד] וי"ל דמה"א יתירא *דהטמא דריש עורות שלהם כבשרם שלהן תדע דגבי בהמה דכתב טמא ולא כתב הטמא דריש בת"כ לאסור צירן ורוטבן ומיהו אכתי דריש מן הטמאים פרק העור והרוטב (שם קכו:) לאסור בילת השרץ ולשם פ"ה ה' יתירא כדרשא לאסור צירו ורוטבו ולעורו כבשרו ולבילת השרץ:

לאסור צירן ורוטבן · משמע הכא דציר דאורייתא מדפריך מינה מאי שנא חלב מציר ש"מ דרשה גמורה היא ובפרק העור והרוטב (שם קכ·) נמי אמר צריכי וקשה דבפרק אין מעמידין (ע"ז מ.) גבי דג טמא מפליג בין מטבל בצירו לגופו ופרק גיד הנשה (חולין לט:) א"ר יהודה ציר דגים רביעית בסאתים ופריך והא א"ר יהודה מין במינו לא בטיל *שאני ציר דזיעה בעלמא הוא משמע שהוא מדרבנן וי"ל ציר דגים דרבנן ציר שרצים דאורייתא ואע"ג דבתורת כהנים נמי דרשי' שקץ הוא לכם גבי דגים אסמכתא בעלמא הוא וא"ת בפרק כל הבשר (חולין קיב:) גבי רב מרי דאמלח בשר שחוטה בהדי טריפה ואסר ליה רבא מהטמאים ופריך ליה מדג טהור שמלחו עם דג טמא היכי פריך מדג לבשר ה] וי"ל דקים ליה דאסור ציר מדרבנן ובמס' תרומות (פ"י מ"ח) נמי תנן ובפ' גיד הנשה (חולין לט:) מייתי לה דג טמא צירו אסור ש"מ הא דשרינן לה משום דלא בלעו ומה שכתוב בספרים ש"מ ציר מותר לא גרס ליה וקצת תימה כיון דצריך קרא בשרץ ובבהמה טמאה ודגים דליכא קרא לא אסר מדאורייתא היכי מייתי רבא ראיה התם מהטמאים לאסור ציר טריפה:

רוטב וקיפה שלהן · וא"ת תיפוק לי' ממשרת ליתן טעם כעיקר ו] *מכאן אתה דן לכל איסורין שבתורה פסחים (ד' מד.) וי"ל עיקר קרא לגירן ואורחא דהש"ס בהכי* והתעלמת פעמים שאתה מתעלם ועיקר קרא לזקן ואינו לפי כבודו (ב"מ ד' ל' ברכות ד' יט:) ובפ"ק דחגיגה (דף ד') נמי אמר רגלים פרט לבעלי קבין ואמר פרט לחגר וסומא ולא עיקר קרא לבעלי קבין דמפעמים דריש ליה התם *ומיהו כאן אין צריך לומר כך דאיצטריך לרוטב וקיפה לאשמועי' *)דהוי כממש אם המחה השרץ דהוי כשתיה ואינו בכלל אכילה ואכילה כתיב בהון קמ"ל בכלל אכילתו והתם (חולין קכ·) מייתי לה גבי שמחה חלב חמץ ונבלת עוף טהור וגמעו מיהו קשה דמשמע הכא דאיצטריך לציר לאשמועינן דחשיב כגוף השרץ דפריך מינה אחלב דיתסר כמו ציר וצ"ל דשקולים הן ומיהו מציר לחודיה לא הוה שמעינן דליהוי שתיה כאכילה דהוה מלי לאוקמא כשהקפהו ואכלו:

תורה אור

אישתני מגמל שפיר דמי או דלמא לא שנא[א] ת"ש בהמה טהורה שילדה מין בהמה טמאה אסור באכילה ואם דומה ראשו ורובו לאמו חייב בבכורה שמע מינה לאכילה נמי בעי ר' שמעון ראשו ורובו לא לבכורה דוקא דיקא נמי דקא שבקה לאכילה וקסליק אבכור ש"מ לבכורה הוא דבעי ר' שמעון ראשו ורובו אבל לאכילה לא לעולם אימא לך לאכילה נמי בעי ובכורה איצטריך סד"א הואיל וכתיב °אך בכור שור (במדבר יח) עד *שיהא הוא שור ובכורו שור ולא תיסגי ליה בראשו ורובו עד דאיכא כוליה קמשמע לן ת"ש °אך את זה לא תאכלו (ויקרא יא) ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה (א) זה אי אתה אוכל אבל אתה אוכל הבא בסימן אחד ואי זה זה הבא בסימן אחד זה טמא הנולד מן הטהור ועבורו מן הטהור יכול אפילו עבורו מן הטמא ת"ל °שה כשבים ושה עזים (דברים יד) *עד שיהא אביו כבש ואמו כבשה דברי ר' יהושע ר' אליעזר אומר לא בא הכתוב להתיר את המותר אלא להוסיף על המותר ואיזה זה טמא הנולד מן הטהור ועבורו מן הטמא או אינו אלא עבורו מן הטהור תלמוד לומר ב] שור שה כשבים ושה עזים מכל מקום קרי ליה טמא כרבי שמעון וקאמר אבל אתה אוכל הבא בסימן אחד האי תנא סבר ליה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא ואיכא דמקשי ומותיב עבורו מן הטמא מי מעברא והאמר ר' יהושע בן לוי לעולם אין מתעברת לא טמאה מן הטהור ולא טהורה מן הטמא ולא גסה מן הדקה ולא דקה מן הגסה ולא בהמה מן חיה ולא חיה מן בהמה חוץ מר' אליעזר ומחלוקתו שהיו אומרים חיה מתעברת מבהמה וא"ר ירמיה דאיעבר מקלוט בן פרה ואליבא דרבי שמעון קאמר ג] וקאמר אבל אתה אוכל הבא בסימן אחד האי תנא סבר לה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא למימרא דרבי אליעזר סבר זה וזה גורם מותר ור' יהושע סבר זה וזה גורם אסור והא איפכא שמעינן להו ד] *ולד טריפה רבי אליעזר אומר ה] לא יקרב לגבי מזבח *ורבי יהושע אומר *יקרב לגבי מזבח בעלמא סבר ר' אליעזר זה וזה גורם אסור ושאני הכא דאם כן נכתוב קרא ו] שה כשבים ועזים שה ושה למה לי שמע מינה שה מכל מקום ורבי יהושע אמר לך בעלמא זה וזה גורם מותר והכא אם כן לכתוב קרא שור ז] כשב ועז כשבים ועזים למה לי ש"מ עד שיהא אביו כבש ואמו כבשה ת"ש רבי שמעון אומר גמל גמל שני פעמים אחד גמל הנולד מן הגמל ואחד גמל הנולד מן הפרה ואם ראשו ורובו דומה לאמו מותר באכילה שמע מינה לאכילה נמי בעי רבי שמעון ראשו ורובו שמע מינה: שהיוצא מן הטמא וכו': בעו מינה מרב ששת מי רגלים של חמור מהו ותיבעי (*ליה) דסוסים וגמלים לא מיבעיא להו דלא עכירי ולא דמו לחלב כי קמיבעיא להו דחמור דעכירי ודמו לחלב מאי מגופיה קא מימצצי ואסירי או דלמא מיא עול מיא נפוק והאי דעכירי הבלא דבישרא הוא אמר להו רב ששת תניתוה שהיוצא מן הטמא טמא והיוצא מן הטהור טהור מטמא לא קאמר אלא מן הטמא

רש"י

אישתני מגמל · שדומה לאמו במקצת סימנין : אסור באכילה · ומאן שמעת ליה הך סברא ר"ש (ב) ואם ראשו ורובו כו' וקס"ד דמדקתני להו בהדי הדדי ש"מ דאפי' לאכילה בעי ר"ש ראשו ורובו : מדשבקה לאכילה · דאיירי ברישא וקם ליה אבכורה ולא אמר אם ראשו ורובו דומה לאמו מותר באכילה ש"מ לאכילה (ג) סגי במקצת סימנין : לבכורה אצטריך · ולעולם בתרוייהו בעינן ראשו ורובו : זה אי אתה אוכל · גמל אפי' נולד מן הפרה : אבל אתה אוכל אחר הבא בסימן אחד · של אמו כלומר שדומה לאמו במקצת כגון טמא שנולד מן הטהור ודומה לאמו במקצת : שה כשבים · שה הבא משני כבשים : להתיר את המותר · דכיון דאביו ואמו טהורים לא איצטריך האי קרא דאך את זה תאכלו למישרייה : מ"מ · מדכתיב שה שה תרי זימני שמע מיניה דאפי' מצד האם ולא מצד האב : קרי ליה טמא · לקלוט שנולד מן הטהור : כר"ש · דאסר ליה היכא דאין בו מקצת סימנין וקאמר דאם יש לו סימן אחד של טהרה שדומה לאמו במקצת מותר : ופליג עליה בחדא · דר' שמעון בעי ראשו ורובו : ואיכא דמקשי · קושיא להך ברייתא ומתוך הקושיא משיב דבר לשואל אי בעי ר' שמעון ראשו ורובו לאכילה או לא : מי מיעברא · טהורה מטמא דקתני ועבורו מן הטמא : חוץ מר' אליעזר ומחלוקתו · שחולקין בכוי בפ' אותו ואת בנו בשחיטת חולין (דף עט:) אם אותו ואת בנו נוהג בו וקתני כוי הבא מן התיש ומן הצבייה אלמא חיה מתעברת מבהמה לדבריהם : ואמר ר' ירמיה · האי עבורו מן הטמא דקאמר היינו שנתעברה מן הקלוט שפרסותיו קלוטות כגמל ובן פרה הוא ואליבא דר' שמעון קרי ליה טמא ובנו מותר אם דומה לאמו בסימן אחד אלמא לאכילה לא בעי ר"ש ראשו ורובו : זה וזה גורם · ההיתר והאיסור גורמין לזה שיבא ט] הוא טמא ואמו טהורה : ולד טריפה · ואביו תמים הרי זה וזה גורם : דא"כ · דעבורו מן הטמא אסור לכתוב שה כשבים ועזים : מיא עול מיא נפוק י] והאי דעכירי הבלא דבישרא הוא · מחמת חמימות ושרתון הבשר : מטמא

תוספות

שמע מינה לאכילה נמי בעי ר"ש ראשו ורובו · דמשמע שאין בו כי אם שני חלוקין מדלא קתני חלוק שלישי ולימא אם יש בו מקצת סימנין מותר באכילה והדר ליתני ואם ראשו ורובו דומה לאמו חייב בבכורה והשתא *רישא יא] וסיפא רבותא קמשמע לן דרישא קתני שילדה מין טמאה דאסור אף באכילה וסיפא דקתני יב] ראשו ורובו דומים לאמו חייב אף בבכורה : זה אי אתה אוכל · גמל ושפן יג] כתיבי *בקרא אבל אתה אוכל הבא בסימן אחד לאו בסימני טהרה יד] איירי דממעלה גרה וממפריסי הפרסה אלא בדמי למקצת סימנין לאמו ביד וברגל ובצמרו טו] (*ולד) סימני טהרה בעי: עד שיהא אביו ואמו כבשה · מדכתיב כבשים ועזים ולא כתיב כבש ועז דרש ר' יהושע ור' אליעזר טז] מדכתיב שה שה תרי זימני והשתא דרשות דר' יהושע לאסור לאו *הוא דר"א להתיר ולשון לא בא הכתוב דאמר ר"א מגומגם קצת דמשמע יז] הלשון דמקרא זה שדרש ר' יהושע טמא שנולד מן טהור ועיבורו מן הטהור אמר ר"א יח] דבא להוסיף על המותר ולהתיר טמא הנולד מן הטהור ועיבורו מן הטמא ויש לפרש יט] לא בא הכתוב כמו לא באתה התורה עוד י"ל דברי רבי אליעזר כ] וה"פ משה שה נפקא לן עיבורו מן הטהור לכך אייתר זה להוסיף על המותר ועיבורו מן הטמא : חוץ מדרבי אליעזר ומחלוקתו · הא דלא קאמר חוץ מן הדולפנין שפרים ורבים מבני אדם כדאמר לקמן כא] לא קשה מידי דלא איירי רבי יהושע בן לוי אלא בבהמה וחיה ולא בבני אדם והנהו בני ימא נינהו : ופליג עליה בחדא · מה שיכול לדחות דחי כן משום דבמסקנא לאכילה כב] פשטינן נמי דבעי ר"ש ראשו ורובו : והא איפכא שמעינן להו ולד טריפה · למ"ד טריפה יולדת כג] ניחא דפליגי בזה וזה גורם אלא למ"ד אינה יולדת מוקמי פלוגתא פרק אלו טריפות (חולין נח:) בעובר ירך אמו כד] ונתעברה ולבסוף נטרפה ומיהו אשכחן בעלמא *דר' אליעזר סבר זה וזה גורם אסור ורבנן סברי כה] מותר גבי שאור חולין ותרומה ושלהי כל הצלמים (ע"ז מט:) גבי נטל ממנה כו] עצים אלא לרבי יהושע אייתיה ואע"ג דלאו דברי הכל הוא ומה שמזכיר כאן זה וזה גורם כז] ופר' אותו ואת בנו (חולין עט:) נקט לישנא דחוששין לזרע האב כח] משום דהכא איירי בדבר הבא מהיתר ואיסור כט][שייך שפיר] זה וזה גורם ומיהו קשה כיון דאין חוששין לזרע האב מאיזה טעם תחשב ולד טריפה זה וזה גורם ל]לא יחשב *)שאור גורם וליתסר :

*) נ"א שור ר"ל זרע האב

תניתוה

רבינו גרשום

אישתני מגמל אפי' מקצת שפיר דמי באכילה · או דלמא לא שנא דלגבי אכילה בעי נמי ראשו ורובו : ת"ש בהמה טהורה שילדה מין בהמה טמאה אסור באכילה · הא ברייתא ר' שמעון היא דאיהו אמר דאסור באכילה וקתני אם דומה ראשו ורובו לאמו חייב בבכורה ש"מ דה"ה נמי לאכילה בעי ר' שמעון ראשו ורובו לא לבכורה דוקא כלל : זה אי אתה אוכל את הגמל וגו' אבל אתה אוכל הבא בסימן אחד דהיינו דאם יש בו מקצת סימן דומה : ת"ל שה כשבים ושה עזים · ריבה עד שיהא אביו כבש ואמו כבשה : לא בא הכתוב להתיר את המותר · כשיהא אביו נמי כבש אלא להוסיף על המותר ואיזה זה תאכלו : או אינו · דבעי נמי קרא אלא עבורו על הטהור והיינו להוסיף על המותר להחמיר דוולד הוי טמא ולעולם בעינן נמי קרא עיבורו מן הטהור ת"ל שה כשבים מכל מקום וכיון דאמו כבשה אע"ג דלאו אביו כבש : קרי ליה טמא כר' שמעון · כלומר מדקתני בהאי לישנא ואיזה זה טמא שנולד מן הטהור ולא קתני זה היוצא מן הטהור ש"מ דלר' שמעון קאמר דלר' שמעון הוי טמא גמור וקאמר אבל אתה אוכל בסימן אחד היינו מקצת סימן וש"מ דלא בעי ראשו ורובו : האי תנא סבר ליה כותיה בחדא · שטמא שנולד מן הטהור טמא : ופליג עליה בחדא · דאילו ר' שמעון סבר דאינו מותר באכילה עד שיהא ראשו ורובו דומה לאמו כדאמרינן גבי בכורה והאי תנא סבר אפילו מקצת סימן שרי באכילה : ואיכא דמקשי · לברייתא ומותיב ומן פירוקא דמפרק מיפשט בעיין : חוץ מר' אליעזר ומחלוקתו · גבי כוי כדאמר איזהו כוי שנחלקו בו ר' אליעזר וחכמים זה תיש הבא על הצביה אבל שאר רבנן לא אמרי דמיעברא ומפריק מאי עיבורו מן הטמא לא טמא ממש אלא א"ר ירמיה דאיעבר מקלוט שאין פרסות סדוקות בן פרה · ומדקרי להאי קלוט טמא דאמר היינו עיבורו מן הטמא ש"מ כר' שמעון קאמר דטמא היוצא מן הטהור טמא וקאמר אבל אתה אוכל הבא בסימן א' ש"מ דלא בעי ר' שמעון ראשו ורובו דומה לאמו לעולם בעי והאי תנא סבר לה כוותיה בחדא וכו' כדאמרינן מעיקרא : למימרא · מאי דר' אליעזר דשרי עבורו מן הטמא משום דסבר כיון דאמו טהורה אע"ג דאביו טמא כיון דזה וזה גורם הולד יש בו הגרמה דטהור ומותר : ור' יהושע סבר זה וזה גורם אסור · עד שיהא אביו ואמו טהורים דהגורמים שניהם טהורים : והא איפכא שמעינן להו ולד טרפה · אע"ג דאביו לאו טרפה אלא טהור שלם : ר' אליעזר אומר לא יקרב · למזבח אלמא דסבר ר' אליעזר זה וזה גורם אסור ור' יהושע סבר דמותר · לעולם בעלמא כגון לגבי מזבח סבר ר' אליעזר דזה וזה גורם אסור ושאני הכא לגבי אכילה א"כ הוא דזה וזה גורם אסור לכתוב קרא שור כבשים ועזים דהוי משמע עד שיהא אביו ואמו כבש שה שה למה לי ש"מ שה מ"מ דזה וזה גורם מותר : מי רגלים של חמור · מ[ה]... מיא עול מיא נפק · כלומר מים צלולים שתה מים צלולין מוציאין לפיכך מותרין : מאי · האי דעכירו נימא משום הכי דמגופיה מאבריו קא מימצצי ואסירי דהוו כחלב שמתמצין מן הגוף ואסירי או דלמא אין מ[תמצצין]... מיא עול מיא נפיק והאי דעכירי משום הבליה מחמת חמימות הבשר הוא ומותרין שאינן מתמצצין מגופו : מטמא לא קאמר · דאי אמר הכי הוה משמע כל מה שיוצא מטמא בין עכירי בין לא ...

הגהות הב"ח

(א) גמרא וממפריסי הפרסה את הגמל זה אי אתה : (ב) רש"י ד"ה אסור וכו' ר"ש וקתני ואם דומה לאמו : (ג) ד"ה מדשבקה וכו' לאכילה לא בעי ראשו ורובו אלא סגי במקצת סימנין :

שיטה מקובצת

א] לא שנא · סימן בהמ"ה א"ך גמ"ל : ב] לומר שה (תיבת שור נמחק) ס"א שה שה מ"מ : ג] קאמר וכרבי שמעון וקאמר : ד] להו דתנן ולד : ה] לא יקרב לגבי מזבח וה"ה דאף להדיוט אסור כיון דזה וזה גורם אסור ונקט למזבח לרבותא דלר' יהושע שרי אף ליקרב · תוס' חיצוניות : ו] קרא שור כשבים ועזים שה למה לי : ז] שור שה כשב ושה עז כשבים ועזים תיבת ועז נמחק : ח] ולא תאני אם ראשו : ט] שיבא שאביו טמא : י] נפיק ושרי והאי : יא] רישא רבותא קמ"ל וסיפא : יב] דקתני כשראשו ורובו דומים לאמו דחייב אף בבכורה : יג] ושפן דכתיבי בקרא : יד] טהרה דמעלה גרה ומפריסי הפרסה איירי אלא בדמי במקצת סימנין לאמו ביד וברגל ואפילו בצמרו : טו] תיבת ולד הוא ר"ת ולאו דוקא : טז] אליעזר דריש מדכתיב שה שה תרי זימני כדאיתא לקמן בשמעתין והשתא כבש דר' יהושע ושה דר' אליעזר : יז] תיבת הלשון נמחק : יח] ר"א דההוא שה דבא : יט] לפרש דהאי לא בא הכתוב הוי כמו : כ] דה"ק ת"ל שה שה דנפקא לן מיניה עיבורו מן הטהור הלכך אייתר לן זה להוסיף על המותר להתיר אף עיבורו מן הטמא : כא] לקמן משום דלא ותיבות לא קשה מידי נמחק : כב] לאכילה נמי פשטיה דבעי : כג] יולדת כו' ניחא דפליגי בזה וזה גורם אבל למ"ד : כד] אמו ועיברה ולבסוף : כה] סברי זה וזה גורם מותר גבי שאור של חולין ושל תרומה : כו] מטנה כרכר (תיבת עצים ל"ש) אלא משום דר' יהושע הוזכר תיבת לרבי נמחק : כז] גורם [illegible] כח] האב גבי פלוגתא דרבי יהודה משום : כט] ושייך זה וזה גורם והיכא דהאיסור רבה ע"פ תערובות נקט לישנא דחוששין לזרע האב דכל חד וחד לחודיה שרי ומיהו : ל] גורם להוי יחשב כחד גורם וליתסר :

מסורת הש"ס

לא תאכלו נ"ק [לעיל ה: וש"נ]

חולין נח. תמורה ל: [זבחים עד:]

[ב"ק עט.]

פסחים כז:

[במשנה דתמורה ל: לא נזכר ר' יהושע אלא בברייתא היא כמ"ש תוס' חולין ד"ה לא]

נ"ק

[להו]

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פ"ד מהל' תמורה הל' ט ופ"ג מהל' איסורי מזבח הל' יב:

רישא יותר רבותא מסיפא קמ"ל נ"ק

בקרא הס"ד ואח"כ ד"ה אבל אתה כו' נ"ק

נ"ל ולאו דוקא נ"ק

כה ב מיי' פ"ד מהל' מאכלות אסורות הלכה כ טור ש"ע י"ד סימן פא סעיף א :

מקרא זה דר' אליעזר בא להתיר כו' נ"ק

תורה אור

הטמא והני נמי מינא דטמא הוא ואיכא דאמרי דסוסים וגמלים לא קא מיבעיא להו דלא שתו אינשי כי קמיבעיא להו דחמור דשתו אינשי ומעלו לירקונא מאי אמר להו רב ששת תניתוה היוצא מן הטמא טמא והיוצא מן הטהור טהור והני נמי מטמא קאתי מיתיבי מפני מה אמרו דבש דבורים מותר מפני שמכניסות אותו לגופן א] ואין ממצות אותו מגופן הוא דאמר כר' יעקב דאמר ב] דובשא רחמנא שרייה דתניא ר' יעקב אומר °אך את זה תאכלו מכל שרץ העוף זה אתה אוכל ואי אתה אוכל שרץ עוף טמא שרץ עוף טמא בהדיא כתיב אלא ג] שרץ עוף טמא אי אתה אוכל אבל אתה אוכל מה שעוף טמא משריץ ואיזה זה *דבש דבורים יכול אף דבש הגזין ד] והצירעין אמרת לא ומה ראית לרבות ה] דבורים ולהוציא הגזין והצירעין מרבה אני דבש דבורים שאין לו שם לווי ומוציא אני דבש הגזין והצירעין שיש לו שם לווי כמאן אזלא הא *דתניא *) דבש הגזין והצירעין טהור ומותר באכילה ו] דלא כרבי יעקב טהור אלמא בעי מחשבה ז] תניא נמי הכי *דבש בכוורתו מטמא טומאת אוכלין ח] שלא במחשבה ט] חלי דיחמורתא סבור רבנן י] למימר ביעי נינהו ואסירן אמר רב ספרא זרעא דאילא הוא דאזיל בתר אילתא ואיידי דרחמה צר לא מזדקקא ואזיל בתר יחמורתא ונתרי אמר רב הונא עור הבא כנגד פניו של חמור מותר מ"ט פירשא בעלמא הוא א"ל רב חסדא תניא דמסייע לך *עור הבא כנגד פניו של אדם בין חי בין מת טהור מאי לאו בין הוא חי ואמו חיה בין הוא מת ואמו מתה לא בין הוא חי ואמו מתה בין הוא מת ואמו חיה והתניא בין הוא חי ואמו חיה בין הוא מת ואמו מתה *אי תניא תניא: **מתני'** דג טמא שבלע דג טהור מותר באכילה וטהור שבלע דג טמא אסור באכילה לפי שאינו גידולו: **גמ'** טעמא דחזיניה דבלע הא לא חזיניה דבלע אמרי אשרוצי אשריץ יא] *מנלן דתניא *דג טמא משריץ דג טהור מטיל ביצים אי הכי כי חזינא דבלע אמרי האי איעכלא והאי אשרוצי אשריץ אמר רב ששת כגון שמצאו דרך יב] הריעי רב פפא אמר כגון שמצאו דרך בית הבליעה רב נחמן יג] אמר כגון שמצאו שלם רב אשי אמר רוב דגים במינן משריצין יד] וכמי שבלע לפנינו דמי: ת"ר דג טמא משריץ דג טהור מטיל ביצים כל המוליד מניק וכל המטיל ביצים מלקט חוץ מעטלף שאף על פי שמטיל ביצים מניק

הדולפנין

*) [במשנה דמכשירין איתא דבש הצירעין ולא נזכר הגזין]

תוספות

תניתוה היוצא מן הטמא טמא · הא כא] *דמשמע לסימן נקטיה לא קשה מידי כדפרישי' לעיל (דף ו' וד"ה נמה): **הגזין** והצרעין גרסינן ולא גרסינן חגבים נ] שזה עוף כמו גזי דכלתא דנדה נא] (דף יז') לפי' ר"ת: **עור** הבא נגד פניו של חמור · פי' נב] *כדלעיל:

מאי לאו בין הוא נג] ואמו מתה · פי' אלמא לא הוי העור לא מן הולד ולא מן האם אלא נד] הזרע שנתקרש: **לא** בין הוא חי ואמו מתה בין הוא מת ואמו חיה · שהעור בא נה] בין שניהם מן האם ומן הולד ולפיכך טהור עד שימותו שניהם ובקונטרס נו] פירש כך בין הוא ואמו חיה בין הוא מת ואמו חיה [אבל] נז] אמו חיה לעולם בעינן וכמו שפיר' נראה דמדנקט רב חסדא בין הוא מת ואמו מתה משמע דאינלו סייעתא אלא מהא דמטהרינן בשניהם מתים נח] אבל אם האחד חי אין כאן סייעתא:

דג טהור שבלע דג טמא אסור באכילה · תימה נט] במסכת אהלות (פי"א מ"ז) *תנו כלב שאכל בשר המת כמה תשהה במעיו שלשה ימים מעת לעת ובעופות ובדגים כדי שתפול לאור ותשרף אלמא חשיב עכול והכא נמי ליתסרי ולא מסתבר לחלק בין בשר המת לשאר דברים דשלשה ימים דכלב משמע בכל דבר דמדמייתי עלה במסכת שבת פרק השואל (דף קנה:) יודע הקב"ה בכלב שמזונותיו מועטות לפיכך משהה אכילתו במעיו שלשה ימים ויש לחלק בין איסור לטומאה ויש רוצים להתיר מתוך מ] משנה זו חטה שנמצאת בפסח במעי תרנגולת ולפי מה שחלקתי בין איסור לטומאה אין זה ראיה עוד מא] פירש ר"ת דשאני יש להחמיר כר' יהודה בן בתירה דבעי מעת לעת *ואם באנו לומר דאין חילוק בין איסור לטומאה נ"ל מב] *דשמעתא אתיא בלא שהה כדי עיכול וא"ת אי לא שהה כדי עיכול היכי פריך בגמ' כי חזינא דבלע נימא האי איעכל והאי אשרוצי אשרין י"ל מג] פעם ממהר להתעכל קודם ולא הוי ככלב דלעולם מד] ג' ימים:

רוב דגים במינם משריצים · מה] הלכתא כרב אשי דהוא בתרא ויש להתיר אותן דגים שקורין מו] *מרכ"ש הנמצא תוך דג בליכ"א ואע"ג דלא חזינן דבלע ואין להקשות ממתני' דשריא דג טמא שבלע דג טהור לרב ששת דאסר מי רגלים של חמור דאפי' ללישנא בתרא דרב ששת דאסר אף של סוסים וגמל לא דמי חדא דמתני' לא איירי אלא נמלא מז] תוכו דג טהור ואפילו יצאו הכא פשיטא דדגים עייל דגים נפיק *אבל מים שהבהמה שותה לחלוחית הגוף מתערב עמהם ובת"כ מח] תניא גבי דגים תאכלו לרבות הטהור שבמעי טמא יכול אף הטמא שבמעי טהור ת"ל אותם מה ראית לומר בבהמה שבמעי טמא טמא ושבמעי טהור טהור מט] (מטמא שבמעי הטהור טהור) ובדגים אינו כן לפי שאין גדוליו א) ואין ראיה משם לאסור דג טמא שבלע דג טהור אחר שילא משום דנקט שבמעי הטמא דלאו דוקא נ] אלא משום טמא שבמעי ב) טהור דדילמא ההיא דשרינן בילא לאו משום דחשיב עיכול:

דג טמא משריץ דג טהור מטיל בילים · בע"ז פרק אין מעמידין (דף מ·) מפרש תרוייהו מטילי בילים ניהו זה משריץ מבחוץ וזה משריץ מבפנים:

א) [ואין לאסור משום דג טמא כצ"ל] ב) טהור נקטיה דהא שרינן כו' משום דחשיב עיכול והשיב כעפרא הס"ד

רש"י

*מטמא · יהי משמע מגופיה דטמא מן הטמא משמע מינו *של טמא (א) קן דדמו לחלב: והני נמי · מטמא קאתו שבתוך הטמא היו ואע"ג דלאו מגופיה מימנן אסירי: שמכניסות אותן לגופן · שאוכלין מפרחי האילן ומהנכנסה הדבש במעיהן: ואין ממצים אותו · טו] דובשנו מגופו וקשיא לרב ששת דהא הכא כיון דלאו מגופייהו *מימלו שרי: (ב) רב ששת אמר כל שהיה בתוך הטמא טז] דאמר כר' יעקב בטעמא דדבש לאו משום שמכניסות אותן לגופן הוא אלא דרחמנא שרייה בהדיא וגזירת הכתוב היא: שרץ יז] העוף טמא · *הוולד ממש בהדיא כתיב בו (ויקרא יא) את אלה תשקצו מן העוף: אלא שרץ עוף טמא יח] *שאתה אין אוכל · דלהכי דייקא ואי אתה דתיהדר ותידוק מיניה אבל אתה אוכל מה שעוף טמא משריץ שאינו ולד דוגמתו כגון דבש ל"א אלא שרץ עוף טמא אי אתה אוכל יט] ומאידך קרא נפיק לה כ] מכל שרץ העוף *וגו': הגזין והצירעין · מין ארבה: דבש דבורים · דבש סתמא (הוו) קרו ליה דבש הגזין הכי הוא דמיקרו: טהור · מלקבל טומאת אוכלין דסתמיה לאו לאכילה עד שיחשב עליו: טהור · אלמא בעי מחשבה בניותא: דבש בכוורתו · כא] ואכתי לא חשיב עליה שהרי הוא בכוורתו ובדבש דבורים מיירי דאין כוורת אלא לדבורים: חלי דיחמורתא · כעין בילי זכר כב] שהיחמורו' מוליאות מרחמן: ואסורין · משום אבר מן החי שנעקרו מן הזכר ברחם: דאזיל בתר איילתא · להיזקק לה: ונתרי · שופך זרע הרבה ונקרש: עור הבא כנגד כג] פני חמור · כעין שליא שהחמור נולד בו: טהור · מלטמא כד] במגע ובמשא: מאי לאו · אפילו הולד והאם מתים אפ"ה העור אינמטמא אלמא כה] דאמר שליא לא מן הולד ולא מן האם אלא פירשא בעלמא היא: ה"ג לא בין הוא חי ואמו חיה בין הוא מת ואמו חיה · שמגוף האם הוא והרי היא חיה אבל לגבי אכילה כי שדית ליה בתר אם נמי אסור: **מתני'** שבלעו · משמע דידעי ודאי שבלעו: לפי שאינו גידוליו · אלא כשהוא חי בלעו אבל גידוליו שרי שיולא מן הטהור טהור: **גמ'** אשרוצי אשרין · דג טהור זה שנמלא בתוך הטמא נשרץ בגופו ועוברו הוא ואסור: דג טמא משריץ · בגופו עוברו כשאר בהמה וחיה: דג טהור מטיל בילים · ויושב עליהן ומחממן עד שיוליאם מן הקליפה כעופות: אי הכי · דדג טמא משריץ האי דבלע איעכל והוי ריעי וזה שנמלא בתוכו אשרולי אשריליה ועוברו הוא וליתסר: דרך בית הריעי · ואי עוברו הוא בבית הרחם מיבעי ליה כו] לאישתכוחי: שמלאו שלם · שנגמרה כל לורתו וגדול הוא ואי עוברו כז] לא הוי משתהי ברחם כולי האי: רב אשי אמר · מתני' לאו (מטמא שבמעי הטהור טהור) כדחזיניה דבלע אלא שנמלא בתוכו והאי דקתני שבלע כיון דרוב דגים במינן משריצים וזה השריץ מין אחר כמו שבלע בפניו דמי: כל המוליד · שיולד עובר ממש: מניק · שיש לו דדים וכל המטיל בילים אין לו דדים כח] ומלקט פירורים ומפרנס בניו: עטלף · קלב"א סורי"ן דומה לעכבר ויש לו כנפים:

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פ"ט מהל' כלאים הלכה ה טוש"ע י"ד סימן רצ סעיף ו :

לה ב ג (מיי' פ"א מהל' י"ט) טוש"ע א"ח סי' תקיג סעיף ו :

גמרא

הדולפנין פרין ורבין א] כבני אדם מאי דולפנין אמר רב יהודה בני ימא כל שביציו מבחוץ מוליד ב] וכל שבפנים מטיל ביצים איני *והאמר שמואל *אווז ואווז בר כלאים זה בזה והוינן בה מ"ט אמר אביי זה ביציו מבחוץ וזה ביציו מבפנים ותרוייהו מטילי ביצים אלא כל שזכרותו מבחוץ מוליד מבפנים מטיל ביצים *כל שתשמישו ביום ג] יולד ביום בלילה יולד בלילה כל שתשמישו בין ביום בין בלילה יולד בין ביום בין בלילה ד] תשמישו ביום יולד ביום תרנגול בלילה יולד בלילה עטלף תשמישו בין ביום בין בלילה יולד בין ביום בין בלילה אדם וכל דדמי ליה למאי נפקא מינה לכדרב מרי בריה דרב כהנא *דאמר רב מרי בריה דרב כהנא בדק בקינה של תרנגולין מערב יו"ט ולא מצא בה ביצה ולמחר השכים ומצא בה ביצה מותרת באכילה ביו"ט ה] *אימר לא בדק יפה והלא בדק יפה אימר יצתה רובה והזרה הוה וכדרבי יוחנן דא"ר יוחנן ביצה שיצתה רובה מערב יו"ט ו] וחוזרת מותרת לאוכלה ביו"ט *כל שתשמישו ועיבורו שוה יולדים ומגדלים זה מזה ז] הכל משמשין פנים כנגד עורף חוץ משלשה שמשמשין פנים כנגד פנים ואלו הן דג ח] ואדם ונחש ומ"ש הני תלתא כי אתא רב דימי ט] אמרי במערבא הואיל ודיברה עמהם שכינה תנא גמל אחור כנגד אחור : ת"ר תרנגולת לעשרים ואחד יום וכנגדה באילן לוז כלב לחמשים יום וכנגדו באילן תאינה חתול לחמשים ושנים י] יום וכנגדו באילן תות הזיר לששים יום יא] כנגדו באילן תפוח שועל וכל מיני שרצים יב] ששה חדשים וכנגדם באילן תבואה בהמה דקה טהורה לחמשה חדשים יג] וכנגדן באילן גפן בהמה גסה טמאה לשנים עשר חודש וכנגדו באילן דקל *טהורה לתשעה חדשים וכנגדה באילן זית הזאב והארי והדוב והנמר והברדלס והפיל והקוף והקיפוף לשלש שנים וכנגדן באילן בנות שוח אפעה לשבעים שנה יד] וכנגדו באילן חרוב חרוב זה משעת נטיעתו עד שעת גמר פירותיו שבעים שנה וימי עיבורו שלש שנים נחש לשבע שנים ולאותו רשע לא מצינו חבר ויש אומרים מוכססים טו] מנא הני מילי אמר רב יהודה אמר רב ומטו בה משום דר' יהושע בן חנניא שנאמר °ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה אם מבהמה (א) נתקללה מחיה לא כ"ש אלא לומר לך כשם שנתקללה הבהמה מחיה אחד לשבעה ומאי ניהו חמור מחתול כך נתקלל הוא מבהמה טז] אחת לשבע דהוה ליה שב שני אימא כשם שנתקללה חיה מבהמה אחת לשלש (ב) שנים ומאי ניהו ארי מחמור כך נתקלל הוא מחיה אחת לשלש (ג) שנים דהוה ליה תשע שנים

מי

רש"י

ה"ג הדולפנין פרים ורבים מבני אדם. שאם בא אדם עליהם מתעברות הימנו : בני ימא. דגים יש בים שחציין צורת אדם וחציין צורת דג ובלע"ז שריי"א : כל. מין שביצי הזכר [א] כגון חיה ובהמה מבחוץ מוליד עובר ממש : וכל. מין שביצי זכר מבפנים מטילה הנקיבה ביצים: אווז. של ישוב ואווז של בר כלאים להרביע לפי שאין הזכרים דומים דזה ביציו מבחוץ וזה ביציו מבפנים : זכרותו. הגיד ואווז בר זכרותו מבפנים : ולמחר השכים. קודם היום ומצא בה ביצה מותרת דלא נולדה בלילי י"ט אלא מאתמול דתרנגולת אינה יולדת בלילה כדתני לעיל יז] יצאתה רובה מותרת דבתר יציאת רובה אזלינן : כל שתשמישו ועיבורו שוה. כגון כשב ועז שתשמישן יח] פנים כנגד עורף וימי עיבורן שוה שהוין חמשה חדשים ויולדין יט] אם בא אחד על מין חבירו: ומגדלין. מניקין: שכינה עמהם. שנאמר (יונה ב) ויאמר ה' לדג: לעשרים ואחד יום. לאחר שנתעברה מן התרנגול שוהה ביצתה ליגמר עד אחד ועשרים יום : לוז. קורדל"א שגדלים בו אגוזים קטנים ומשעת פרחיו עד שעת גמר פריו כ] [ב] שנים ועשרים יום : כלב לנ' יום. כא] גמרה צורת הולד : וכנגדו באילן תבואה. כמאן דאמר (ברכות דף מ.) עץ שאכל אדם הראשון חטה היתה קרי לתבואה אילן: דקל. גדילין בו תמרים : ברדלס. אפא : קוף. סינגי"א בלע"ז: קיפוף. כעין קוף הוא ויש לה זנב ובלשון אשכנז מרקל"א: אפעה. מתעבר אחר שבעים שנה שנולד : וימי עיבורו. משעת הפרח עד שעת גמר כב] פירות: מוכססים. מין בנות שוח ולא בנות שוח ממש : מנא הני מילי. דנחש עיבורו שבע שנים: אם מבהמה נתקלל מחיה לא כ"ש. כג] [ג] שפחותה יותר מן חיה שהרי עז ה' חדשים וחתול נ"ב [יום] והא ל"ל דהא מכל חיה הייתו ארי או אפעה דא"כ ליכתוב מכל החיה ולא ליבעי בהמה : אלא להכי כתב תרוייהו לומר לך כו'. והכי משמע ארור הוא מכל הבהמה כמה שהיא ארורה יותר מן החיה כשם שהבהמה נתקללה מן החיה על אחת ז' ומאי ניהו חמור מחתול שבשנה יש ז' פעמים נ"ב כך נתקלל הוא מן הבהמה כגון מבהמה גסה טמאה אחד לשבע דבהמה טמאה גסה י"ב חדש ותשוב ז' פעמים י"ב חדש היינו אחד לשבע הן שבע שנים :

תוספות

הדולפנין פרין ורבין מבני אדם. כן גירסת הקונטרס וכן מוכח בתוספתא [פ"א] כד] יולדין ומגדלין מבני אדם: אימר יצתה רובה וחזרה. מכאן מתירין לקנות ביצים כה] בליל שני של יו"ט של גליות חוץ משני ימים טובים של ראש השנה לפי שקדושה אחת הן : תרנגולת כ"א יום כנגדה באילן לוז. פי' הקונטרס קורדל"א שגדלים בו אגוזים קטנים וריב"א מפרש כו] שקדים שקורין אמנדלי"ש בלשנים ושקדים (בראשית מג) כז] מתרגם ירושלמי לוזים מקל שקד (ירמיה א) מתרגם חוטרא דלוזא [ד] וי"מ מקל שקד אחד לכ"א אף מי"ז בתמוז לתשעה באב כן וינאץ השקד (קהלת יב) מתרגם שיגלא וינמל שקדים (במדבר יז) [מתרגם] וכפית שגדין עוד אמרינן וינאץ השקד זה לוז של שדרה ממנה עתידים מתים להחיות לעתיד [ה] לבא לוז תרגום של שקד (ויקרא רבה) : באילן תות. אין ראיה מכאן שמברכין עליהן בורא פרי העץ דהכי כח] אמרינן באילן דגן דאתיא כמ"ד (ברכות דף מ.) עץ שאכל ממנו אדם הראשון חטה היתה אלמא קרי לתבואה כט] אילן ולא מברכין בהם פרי העץ ומיהו תותים הגדלים באילן מברכין פרי העץ אבל לא אתותי שדה דאי שקלת לפירא לא הדר גווזא ומפיק ואין מברכין פרי העץ אלא כי הדר גווזא ומפיק א): ברדלס. פ"ה אפא ל] ופ"ק דסנהדרין (דף טו:) פ"ה פוטו"ש וסוף פ"ק דב"ק (דף טז.) [אמרינן] ברדלס [זו] אפא ואמרינן צבוע זה אפא [ו] וגיא הצבועים (ש"א יג) מתרגם מישר אפעיא מיהו ברדלס דהכא משמעו דהוא כעין פוטו"ש ויולד לשלש שנים מדשינה אפעה לשבעים שנה וב' מיני ברדלס הן ב) : הקוף והקיפוף. לא] מין חיה הוא מדחשיב להו בהדי פיל ואמר פ' הרואה (ברכות דף נז:) כל מיני חיות יפין לחלום חוץ מן הפיל [ז] והקיפוף ופ' המפלת (נדה דף כג.) אמרינן [ח] ל"א ר"מ אומר הואיל ועיניהם הולכים לפניהם כשל אדם והוא כוס וינשוף (ויקרא יא) מתרגם קריא וקפופא ויש קפוף אחר מין עוף פרק אלו טריפות (חולין דף סג.) אמר תנשמת באות שבעופות ואמר באות שבעופות קפוף ויש גרס קיפוד בדל"ת ע"ד וירשוה קאת וקיפוד (ישעיה לד) ואי גרס קיפוף ותרי גווני קיפוף יש בעופות א"כ כי מפרש באות שבעופות קפוף והיכי ידענא בהו אי איירי בינשוף או בתנשמת : בנות שוח. על משנה [ט] דשביעית שלהן בשניה (שביעית פ"ה מ"א) פי' בירושלמי לב] בכל שנה חונטין בה פירות ופירות שחונטין בשנה אחת אין נגמרין עד שלש שנים ולא כפי' ר"ח שפירש גבי ג) ל' אילנות לא מפקין בכל שתא [י] אלא לג] עשרים מנייהו כגון בנות שוח לג' [כ] שנים ופ"ק דע"ז (דף יד.) גרס מוכססים בנות שוח מין אחד וכן שמו וקשה במסכת דמאי (פ"א מ"א) תנן הקלין שבדמאי לא נחשדו עמי הארץ עליהן משמע דלאו פירי חשוב נינהו ופ"ק דמסכת ע"ז (דף יד.) מפרש תאיני היורתא ופרק ג' לד] דנדרים (דף כז.) ד) בנות שבע ותאנים לבנים שני מינין דאמר אילו הייתי יודע שבנות שבע בתוך כלכלה הייתי אומר תאנים לבנות ושחורות אסורות בנות שבע מותרות ונראה בנות שוח ושבע מיני תאנים הן אלא שבנות שוח רעות כדמשמע במתני' דהקלין שבדמאי וההיא דשביעית כשבור שאין שביעית נוהג בהן ובנות שבע יפות לה] כדמשמע בשביעית (פ"ה) ובנדרים (דף כז.) ומסתמא אדם לו] מן היפות אכל ונקראו שבע מן שבעת ימי אבלות ושוח שגרמו שוחה ותולין הקלקלה במקולקל ה): ומאי ניהו חמור מחתול. לחתול נ"ב יום ותימה למ"ד כלב מין חיה כדאיתא במסכת ביצה (דף כה:) שלשה עזין הן כלב [בחיות] לנקום חמור מכלב דמקולקל טפי שהכלב נ' יום י"ל מנין זה מכוון טפי דהוי [לז] שנים :

א) [וע' תוס' ברכות מ. ד"ה אפיה] ב) [ע' ביאור לבריהם תוס' פ"ק דסנהדרין] ג) [ב"ב לז. ע"ש תד"ה היכא] ד) [ע"ש דאיתא בנות שוח וצ"ע בפי' הרא"ש] ה) [וע' תוס' במס' ע"ז יז. ותוס' שבועות יב:]

רבינו גרשום

אמר רב יהודה בני ימא. אדם של ים. כל שביציו מבחוץ חוץ ממעיו כגון בהמה שביצי' חוץ מגופה מוליד נקבתו מולדת : כל שביציו של זכר מבפנים כגון עופות נקבתו מטיל' ביצים : כלאים זה בזה לענין הנהגה : אלא שזכרותו מבחוץ גידו מוליד : זכרותו מפנים מטיל ביצים ואווז בר נמי אע"ג דביציו מבחוץ זכרותו גידו מבפנים הוא (היה) [ומשו"ה] מטיל ביצים : מותר לאוכלה בי"ט. דלא נולד בי"ט ולא בלילה דהא אינה יולדת בלילה ודאי דאתמול היא : והלא בדק מערב יום טוב ולא היתה שם אימור יצתת רובה ממעי תרנגולת מערב י"ט וחזרה הילכך לא מצא כי בדק וכיון שיצאת רובה וחזרה אותה ביצה שחזרה מטילה אפילו בלילה ומותר לאוכלה בי"ט . אבל לכתחלה אינה מטילה ביצה בלילה כדאמרן הילכך מותר : כל שתשמישו ועיבורו שוה כגון כל בהמה דקה טהורה שיולדת לה' חדשים היינו עיבורן שוה . ותשמישן שוה פנים כנגד עורף. יולדים ומגדלים זה מזה כגון רחל מתיש ועז מאיל יולדין זה מזה . ומגדלין שמתקיימין וולדותיהן . וכן נמי כל בהמה גסה שעיבורה ותשמישה שוה : תרנגולת יולדת לכ"א ימים מאחר שנגמר אשכול ביצים שלה וכנגדה באילן לוז משעת הנצתו עד גמר פריו כ"א יום . ואיכא דאמרי כ"א יום שיושבת על ביציה. למ"ה: כלב (נ"ב) [נ'] יום משעת עבורו ועד לידתו : וכנגדו באילן תאנה משעת הנצה ועד גמר פירי : וכנגדו באילן תבואה . דתבואה איקרו אילן כמאן דאמר אילן שאכל אדה"ר ממנו חטין הוו . ששה חדשים משעת זריעה עד שעושין שיבולת : שוח . תאנים היורתא . וימי עיבורו של חרוב הנצתו שלשה שנים אחרונים של ע' שנים : מוכססין . תאנים רעות : אם . מבהמה נתקלל דבהמה דקה מאחרת יותר לילד מחיה : דקה קטנה לא כל שכן דבהמה דקה לה' חדשים וחיה דקה לנ"ב יום כגון חתול וכלב : אלא למה נאמרו מכל חית אלא לומר לך כשם שהבהמה נתקללה מחיה אחד לשבע ומאי ניהו חמור מחתול דחתול לנ"ב יום ובהמה גסה טמאה לי"ב חדש דהיינו שס"ה ימים וש"נ ימים היינו ז' פעמים נ' נשתיירו ט"ו היינו ז"פ נ"ב לחתול כך הוא נתקלל מבהמה טמאה אחד לשבע דהוה ליה שב שני : ואימא כשם שנתקללה חיה מבהמה אחד לשלש ומאי ניהו

שיטה מקובצת

א] ורבין מבני אדם : ב] מוליד מבפנים מטיל ביצים : ג] ביום מוליד ביום בלילה מוליד בלילה וכצ"ל לקמן : ד] בלילה תרנגול תשמישו ביום מוליד ביום בלילה כו' : ה] בי"ט והלא בדק אימר לא בדק יפה יפה אימר : ו] י"ט וחזרה מותרת : ז] מזה וכל שאין תשמישן ועיבורן שוה אין טולדין ומגדלין זה מזה הכל : ח] דג ונחש ואדם: ט] רב דימי אמר אמרי : י] לחמשים ושנים. ס"א לחמשים יום וכלב לחמשים ושנים יום ובשמעתין משמע כגירסא הראשונה : יא] יום וכנגדו באילן : יב] שרצים לששה חדשים וכנגדן באילן : יג] חדשים וכנגדה באילן גפן כו' חודש וכנגדה באילן זית טהורה לתשעה חדשים וכנגדה באילן דקל הזאב : יד] שנה וכנגדה באילן: טו] מוכססין ובנות שוח מנה"מ : טז] מבהמה אחד לשבע : יז] לעיל סה"ד ומה"ד יצתה רובה מעי"ט וחזרה ובלילה יצאת מותרת דבתר : יח] ששניהם משמשי פנים: יט] ויולדין סה"ד ומה"ד יולדין אם בא : כ] פריו אחד ועשרים: כא] יום נגמר צורת : כב] גמר פירי הס"ד : כג] שפחות שבבהמה הוא יותר מהחיה שהרי : כד] בתוספתא דקתני ויולדין ומגדלין מבני אדם: כה] ביצים מן העובד כוכבים בליל י"ט ב' בשני ימים טובים של גליות אבל לא בשני י"ט של ר"ה : כו] מפרש אילן שגדלים בו שקדים כז] בתרגום ירושלמי לוז וכן מקל שקד (דבשנים ושקדים מתרגמינן לוזים ירושלמי וכן מקל שקד) מתרגמי' חוטרא דלוזא וכן איתא במדרש מקל שקד אני רואה מה שקד הוא כ"א יום משע' חנטה עד גמר פירותיו אף מי"ז בתמוז עד ט' באב ובתרגום קהלת וינאץ השקד ותציץ א) ריש שקדותא בכשותא מן שגריא ותרגום וינמול שקדים וכפות שגדין עוד אמרו במדרש וינאץ השקד זה לוז של שדרה ובמדרש מפורש גבי וינאץ השקד שממנו עתידים מתים להחיות לעתיד לבא והוא קליבוסת דשבת פרק שואל (דף קנב) אלא שבמדרש קרי לוז על שם השקד : כח] דהכי נמי אמרינן באילן תבואה ואע"פ שפי' הקונטרס כמ"ד : כט] לתבואה מין אילן מ"מ לענין ברכה לא משתמיט בשום דוכתא שיברכו בכוסס חטה בורא פרי העץ ועוד דהא פשיטא שיש באילנות גדולים תותים גדולים מברכין עליהם בורא פרי העץ שהם אילן גמור אבל יש מהם שגדלים כמין עשבים ואמרינן בברכות כל היכא דאי שקל וכו' פי' שבאותו מקום שנלקט ממנו והפרי חוזר לשנה אחרת ומוציא פרי אחר מברך פרי (האדמה) [העץ]: ל] אפא ובפ"ק דסנהדרין פי' הקונטרס פוטייש ובספ"ק דב"ק מפרש מאי ברדלס אפעה ואומר ר"ת דההוא דפ"ק דפסחים מקום שחולדה וברדלס מצוין שם יכולין להיות שהוא פויישוש דמשמע חיה קטנה כעין חולדה אבל ההיא דבב"ק אין דומה שיהיה אותו שקורין פויישוש בלע"ז שאינה עז כ"כ ובפ' אלו מציאות משמע שהוא עז ביותר דאמר המציל מן הארי מן הדוב מן הנמר מן הברדלס ומן הנחש הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתיאשים ממנו ודומה שהוא מין נחש דהא מפרש התם בב"ק דברדלס זה אפא ואמרינן נמי התם צבוע זה אפא וגיא הצבועים מתרגמינן מישר אפעייא ואפעה דומה שהוא מין נחש כדכתיב אפעה ושרף מעופף וברדלס דשמעתא אומר ר"ת דהויא פויישוש כההוא דפסחים דקאמר שיולד לג' שנים וקחשיב נמי אפעה לע' שנה ומיהו קצת קשה דהשיב ליה הכא בהדי ארי הזאב ודוב ונמר כמו בב"ק ועוד דאפעה ושרף מעופף מתרגמינן חורמן מפרחין וגיא הצבועים מתרגמינן אפעייא אלמא אין הכל אחד . (והנדפס הוא בשבוש) : לא] הפיל הקוף והקפוף קיפוף זה מין חיה הוא דחשיב בהדי פיל כי ההוא דברכות פ' הרואה דאמרינן כל מיני חיות יפין בחלום חוץ מן הפיל הקוף והקיפוף ועוד יש קיפוף שם שהוא מין עוף כדאמרינן התם כל מיני עופות יפין הן לחלום חוץ מקריא וקפופא ובפרק המפלת לא אמר ר"מ אלא בקריא וקפופא הואיל ועיניהם הולכות לפניהם כשל אדם ואותו קיפוף הוא תרגום של ינשוף ועוד יש בעופות קיפוף אחר דאמרינן בפ' אלו טריפות דתנשמת היא (נאות) [באות] שבעופות ואמרינן נמי התם (דנאות) [דבאות] שבעופות זה קיפוף ומיהו יש ספרים דגרס התם קיפוד בדלת וכן נראה דאי גרסי קיפוף א"כ לא פי' כלום כיון שיש בעופות שני מיני קיפוף היכי ידעינן הי מינייהו קמיירי אי בינשוף או בתנשמת ומצינו קיפוד גבי עופות דכתיב בישעיה וירשוה קאת וקיפוד ואצל התנשמת והקאת דכתיב בקרא מתרגמינן ובותא וקאתא . וימי עבורו לג' שנים פ"ה משעת הפרח של פרי החרוב עד שעת גמר הפירי ולשון עיבורו לא משמע דקאי אפירי ומיהו לפי גירסא אחת הכתובה בספרים אי אפשר לפרש בענין אחר דגרסינן הזאב והדוב והארי והנמר והברדלס והפיל והקוף והקיפוף לג' שנים וכנגדן באילן חרוב חרוב זה משעת נטיעתו עד שעת גמר פירותיו ע' שנה וימי עבורו ג' שנים ואם לא תפרש כן במה דומה חרוב לארי דוב ונמר ולפי גרסא זו לא קשה לעיל מאפעה דלא גרסינן אפעה כלל אבל קשה אמאי לא קתני כנגדו באילן בנות שוח דהוי ממש כיוצא בו דתנן במס' שביעית דבנות שוח עושין פירות לג' שנים דשביעית שלהם שניה אלא נראה כספרים דגרסי וכנגדו באילן בנות שוח אפעה לע' שנה וכנגדו באילן חרוב ולגי' זו מצינן למימר דאימי עבורו דאפעה קאי דמתחיל להתעבר לאחר ע' ושוהה להוליד ג' שנים והשתא אינו דומה ממש לחרוב דגמר פירותיו לע' וכן משמע בעובדא דחוני המעגל בתענית [כג.] לפי' זה הולך ומפ' שבזה דומה לחרוב שעד גמר פירותיו של חרוב ע' שנה וימי עבורו של אפעה ג' שנים לאחר שבעים לילדתו (והנדפס הוא בשבוש) : לב] בירושלמי שבכל שנה חונטין בהן פירות אלא שפירות שחונטין בשנה זו אין נגמרין : לג] אלא עשרה (בכל) מנייהו כגון כו' שנים ונראה לר"ת דגרסינן מוכססין בנות שוח והוא מין אחד וכן שמו ומיהו קשה ממס' דמאי הקלין שבדמאי ומייתי לה בפ' כיצד מברכין דחשיב בנות שוח גבי הקלין שבדמאי שלא נחשדו עמי הארץ עליהן משמע דלאו פירי חשוב נינהו ועוד דפ"ק דעבודת כוכבים מפרש בנות שוח תאנים : לד] ופ' ארבע נדרים (דף כז ע"א) משמע בנות שבע כו' מינין הם דאמר אילו הייתי כו' שבע הם בתוך הכלכלה הייתי אומר כו' מותרות ונראה דבנות שוח ובנות שבע הכל מיני תאנים : לה] יפות הם כדמשמע בההיא דשביעית : לו] אדם הראשון מן היפות אכל ולפיכך נקראו בנות שבע על שם שגרמו שבעת ימי אבלות ומה שנקראו הרעות בנות שוח על שם שגרמו שוחה יותר מסתם תאנים לפי שתולין הקלקלה במקולקל :

א) נ"ל ריש שקדותא מן כחשיתא כשיגלא ותרגום כו' .

הגהות צ"ק

[א] מבחוץ כגון חיה ובהמה מוליד : [ב] אחד : [ג] נ"א שהבהמה נתקללה יותר : [ד] נ"א ויש מלרש מקל שקד משעה שהוא מליץ עד שעה שהוא גומר כ"א יום אף כו' : [ה] לבא הס"ד והשאר יש למחוק : [ו] ולצבוע זהו אפעה שהרי גיא הצבועים ; [ז] והקוף : [ח] נ"ל ר' ינאי אמר ה"ק דר"מ וגי' הל"ק לא אמר ר"מ אלא בקריא וקפופא הואיל וכו' וינשוף דמתרגם כו' שבעופות ואמר אביי באות : [ט] דבנות שוח שביעית שלהן : [י] נ"ל אלא עשרה כו' כגון בנות שוח לג' שנים וקשה כו' במקולקל ; [כ] שנים הס"ד אח"כ ד"ה וי"א מוכססים פירש"י מין בנות שוח כו' ופ"ק דמס' ע"ז גרסינן מוכססים ובנות שוח משמע דמין אחד וכן שמו וקשה דבמס' דמאי חשיב בנות שוח גבי קלין שבדמאי ור"ת פי' דגרסינן מוכססין בנות שוח וכו' וכן שמו עכ"ל והס"ד : כו' משמע דלאו כו' דנדרים משמע דבנות שבע ותאנים לבנים שני מינין הן כו' ונראה דבנות שוח ובנות שבע שני מינין הן כו' כדמשמע בשבועות ובנדרים כו' כצ"ל : [ל] נ"א אחת לג' הס"ד :

הגהות הב"ח

(א) גמ' אם מבהמה נתקלל מחיה : שם אחת לשלש ומאי ניהו כצ"ל ותיבת שנים נמחק וכן בסמוך :

מסורת הש"ס

מי כתיב מכל החיה ומכל הבהמה. דנידרוש מכל החיה שנתקללה יותר מבהמה : יח] *[מכל הבהמה כתיב. משמע מבהמה המקוללת יותר כך נתקלל ואין לך מקוללת בבהמה גסה יותר מחמור] : כך נתקלל הוא מבהמה אחד לשלש. כגון בהמה דקה טהורה דעיבורה ה' חדשים ובג' זמני (תלתא) הוי ט"ו : אי בעית אימא מכל הבהמה. דמשמע מכל הבהמה המקוללת יותר : ואיבעית אימא. לשם קללה נאמר הלכך קללה חמורה שהוכל לדרוש מן הפסוק שדי עילויה והכי נמי איכא לאקשויי ואימא כשם שנתקללה בהמה מחיה אחד לשנים ומאי ניהו חמור משוטל כך נתקלל הוא מחמור אחד לשנים דהוו להו ב' שנים אלא איכא לתרוצי קללה שדי עילויה ועוד מכל הבהמה ומכל החיה כתיב דמשמע דמשום בהמה שיתירה קללתה על שום חיה ומאינו חמור מקולל מחתול אחד לשבע : לכמה מיעבר ומוליד. כמה שוהה עיבורו במעיו : דבי אתונא. מקום : והא משמשי שמושי. ואי הוו מעברי לא הוו משמשי שדרך חיה ובהמה מאחר שנתעברה אינה מקבלת זכר : והא חכימי. הנהו סבי ויכדו לסוף המעשה : זיל זכינהו. נצחם : ביסתרקי. כסאות : כי מטא להתם. לכרך שלהם : עביד חיותא. יט] *מחתך בהמה : והנא רישא דחיותא אמרי לך. בתמיה : סגי. לעוד ולך לפני : דרי כריכא דקני. טול חבילה של קנים וכי מטית התם נגד הפתח זקוף החבילה לארץ : כמאן דמיתפח. כאדם העומד לנוח : אזל. ר' יהושע : אשכח דרבנאי. אורבים : מבראי. שלא יצא אחד מן הזקנים לחוץ : מגוואי. שלא יניחו אדם ליכנס וכי חזו הנך סבי כרעא דעיילא קטלי להו [לברא] שהיתה אסקופת החדר עבה כ]ושופכין סובינא עפר עליה וניכרות בה פסיעות האדם וכי חזו כרעא דעיילא קטלי לשומרי [ברא] כא] כי הניחו לבא וכי חזו כרעא דנפקא קטלי להו [לגוואי] שהניחוהו לצאת והשומרים לא היו הורגים שום אדם אא"כ נכנס כולו לפנים על כרחן או אחד יוצא כולו לחוץ : אפכיה. רבי יהושע לסנדליה ועמד על האיסקופה ונראית פסיעה אחת נכנסת ופסיעה אחת יוצאה ודחפוהו השומרים ויצא וכשבאו הזקנים ראו כן ודימו ששני בני אדם אחד נכנס ואחד יוצא וקטלינהו לכולהו שומרים ואח"כ נכנס רבי יהושע : ינוקי מלעיל. בעלייה ולהרע נתכוונו שהנותן שלום לעליונים תחלה הורגים אותו התחתונים ואומרים אנו הזקנים ולנו היה לך ליתן שלום תחילה והנותן שלום לזקנים הורגין אותו הבחורים ואומרים הלא אנו חשובים מהם שאנחנו למעלה והם למטה : מאי עבידתיך. מאי בעית הכא : אי הכי. דחכימא את ניבעי אנן מינך : אי זכיתו בי. אם תנצחוני : דמידלו מינה. שמיוחסת מן הראשונה ושואל אותה הרי יש לו ללמד הואיל ולא נתנו לו את הראשונה כל שכן זו : סיכתא. קביליי"א : כב] [דצה] לתתאי. דצה השפיל ידו ונעצה בכותל במקום שאין חור ולא על דלי דצה הגביה כג] [ידו] ודצה במקום שיש חור ועל : גברא דאוזיף וטריף. כד] שהלוה מעות לחבירו ולא נפרע ממנו אלא בקושי שטרף לקוחות : מאי חזי דהדר אוזיף. לאחריני ולא נתייסר מן הראשון : לאגמא. ליער : קטיל קמא טונא. חסך חבילה ראשונה ולא מצי ביה להרימו על שכמו : הדר קטיל ומנחה עליה. הואיל וצריך סיוע אחרים עד דמיתרמי' אינים ומדלו ליה והאי נמי הואיל והפסיד באמנה ראשונה חוזר ומאמין לאחרים עד שמזדווג לו לאדם נאמן ומשתכר בו. מילי דכדי. כה] דברי רוח ל"א מילי א)דכזיב דברי כזב : כודנתא. פרידה : והוה תלי פיתקא. שטר בצואר הוולד : הי ניהו מילי דכדי. אלו הן דברי רוח : סילתא. סילית : מפארי. עשו לי חבלים מסובין ואם אינכם עושין שאילתי אף אני לא אעשה שאילתכם : חייטיה. תפור אותה : כרוכו לי כו] גרדי מינה. הוציאו לי ממנה חוטין כדרך נשים שמוציאין חוטין מן הבגד ותופרין אותו בהן : גרדי. בלע"ז פירנ"ש : משרא דסכיני. ערוגה דסכיני במה קוצרין אותה : דוגתא. תרנגולת : ורצוצא דמית. אפרוח שמת בקליפתו : אחוי לן מנא דלא שוי חביליה. הראנו כלי שאינו שוה ההפסד שהוא מפסיד : בודיא. מחצלת : לא עייל בתרעא. שהיה ארוך ורחב יותר מן הפתח : אייתו מרי. פשוי"ר בלע"ז : וסיתרו. פתח הבנין והכותל עד שיכנס : אייתינהו. כז] ב)למיעל בספינתא הואיל וזכינהו היה מבואס אחד אחד בפני עצמו ומכניסו ג)לחדר : וכי חזייה שיתין ביסתרקי. סבר כל חבירי יבואו ג)כאן : אמר ליה. רבי יהושע : לספונא. רב החובל : שרי ספינתך. התר ספינתך ולך :

א) [גרס"י בצ"י איכא דכדיבי] ב) צ"ל למיכל ג) צ"ל לחדר זה

לבי

אחד לשלש ומאי ניהו עז מחתול. כח] הכא ניחא טפי למנקט עז מכלב למ"ד (כלאים פ"ח מ"ו) כט] מין חיה לפי שהחשבון שלהן מכוון טפי אחד לשלש אלא ניחא ליה למיפרך ל] כבולי עלמא :

כי

מי כתיב מכל החיה ומכל הבהמה מכל הבהמה ומכל החיה כתיב ארור הוא א] מבהמה שנתקללה מחיה ואימא כשם שנתקללה בהמה מחיה אחד לשלש ומאי ניהו עז מחתול כך נתקלל הוא מבהמה אחד לשלש דהוה ליה חמיסר ירחי איבעית אימא מכל הבהמה כתיב אי בעית אימא קללה הוא קללה שדי עילויה *א"ל קיסר לרבי יהושע בן חנניה נחש לכמה מיעבר ומוליד א"ל לשב שני והא סבי דבי אתונא ארבעינהו ואוליד לתלת הנהו מיעברי הוו מעיקרא ד' [שנין] והא קמשמשי שמושי אינהו נמי משמשי כאדם והא חכימי אינהו אנן חכימינן מינייהו אי ב] חכימת זיל זכינהו ואיתינהו לי אמר ליה כמה הוו שיתין גברי אמר ליה עביד לי ספינתא דאית בה שיתין בתי וכל ביתא *אית בה שיתין ביסתרקי עבד ליה כי מטא להתם ג] [על] לבי טבחא אשכחיה לההוא גברא דקא (א) פשיט חיותא א"ל רישך לזבוני א"ל אין א"ל בכמה א"ל בפלגא דוזא יהב ליה לסוף *א"ל ד] אנא רישא דחיותא אמרי לך אמר ליה אי בעית דאישבקך סגי אחוי לי פיתחא דבי אתונא א"ל מסתפינא דכל דמחוי (ב) ה] קטלי ליה א"ל דרי כריכא דקניא וכי מטית להתם זקפה כמאן דקא מתפח אזל אשכח דרבנאי מגואי ודרבנאי מבראי דאי חזו כרעא דעיילא קטלי להו לבראי ודנפקא קטלי להו לגואי אפכה לסנדליה קטלי להו לגואי אפכה לסנדליה ו] קטלי להו לכולהו [אזל] אשכח ינוקי מלעיל סבי מלתחת אמר אי יהיבנא שלמא להני קטלי לי הני סברי אנן עדיפינן (ג) דאנן ז] קשינן טפי ואינהו דרדקי אמר שלמא לכו אמרו ליה מאי עבידתיך אמר להו (אנא) חכימא דיהודאי אנא בעינא למיגמר חכמתא מינייכו אי הכי ניבעי לך אמר להו לחיי אי זכיתו [לי] כל דבעיתו עבידו בי ואי זכינא בכו *איכלו (ד) גבאי בספינתא א"ל ההוא גברא דאזיל ובעי אתתא ולא יהבו ליה מאי חזי ליה דאזיל היכא דמדלו ח] מיניה שקל סיכתא דצה לתתאי לא עאל לעילאי עאל אמר האי נמי מיתרמי בת מזליה גברא דאוזיף וטריף מאי חזא דהדר אוזיף אמר להו גברא אזל לאגמא קטל קמא טונא ולא מצי ביה (ה) ט] קטיל ומנח עילויה עד דאיתרמי איניש מדלי ליה אמרו ליה אימא לן מילי י] *דבדיאי אמר להו הוה ההוא כודניתא דילידא והוה תלי ליה פיתקא וכתב ביה דמסיק בבי אבא מאה אלפא זוזי אמרו ליה וכודניתא מי ילדה אמר להו הי ניהו מילי דבדיאי מילחא כי סריא במאי מלחי לה אמר להו בסילתא דכודניתא ומי איכא סילתא לכודנתא ומילחא מי סרי בני לן ביתא באוירא דעלמא אמר שם יא] תלא בין רקיעא לארעא אמר להו אסיקו לי ליבני וטינא (ו) מציעתיה דעלמא היכא זקפה לאצבעתיה אמר להו הכא א"ל ומי יימר יב] אייתו אשלי ומשחו אית לן בירא בדברא עיילא למתא א"ל אפשילו לי חבלי מפארי ואעייליה אית לן ריחיא דתבירא חייטיה (ז) אמר כרוכו לי מיניה גרדי ואיחייטיה משרא דסכיני במאי קטלי יג] בקרנא דחמרא ומי איכא קרנא לחמרא ומי איכא משרא דסכיני אייתו ליה תרי ביעי א"ל הי דוגתא אוכמתי והי דוגתא חיוורתי אייתי להו איהו תרי גביני אמר להו הי דעיזא אוכמתי והי דעיזא חיוורתי ורצוצא דמית (ח) יד] מהיכא נפיק רוחיה מהיכא דעל נפק אחוי לן מנא דלא שוי חביליה טו] אייתו (כל חד וחד) בודיא פשטוה לא הוה עייל בתרעא אמר להו אייתו (ט)מרי טז] סיתרוה היינו מנא דלא שוו חביליה איתינהו יז] כל חד וחד כי חזי שיתין ביסתרקי אמר כולהו חבראי להכא אתו אמר ליה לספונא שרי ספינתך בהדי דקאתו שקל עפרא מעפריידהו

כי

ס"א שרי בה ס' ביסתרקי

[נ"ל א"ל הב לי רישך יהיב ליה חד רישא דחיותא א"ל אנא רישא דחיותא אמרי לך אנא רישך אמרי לך א"ל איבעית כו' ס"א]

[איכלו נהמא גבאי ג"י פ"י]

[דכדיבי כך הגי' בע"י ובערוך הגי' דכדי]

שיטה מקובצת

א]הוא מכל הבהמה אית מ' נמחק : ב] אי חכמיתו זיל : ג] להתם על לבי בו' גברא דהוה קא עביד חיותא : ד] א"ל הב לי רישך יהיב ליה רישא דחיותא א"ל אנא רישא דחיותא אמרי לך אנא רישך אמרי לך אי בעית : ה] דמחוי קטלו ליה : ו] לסנדליה קטלינהו לכולהו תיבת להו נמחק : ז] דאנן קשי טפי ואינהו דרדקי ואי יהיבנא שלמא להני קטלי לי הני אמרי אנן עדיפנא דאנן עילאי וא נן תתאי אמר להו שלמא לכולהו חכימאי : ח] דמידלו מינה שקל שיכתא תתא דצה לא עאל דלי דצה ועאל אמר : ט] ביה הדר קטיל : י] מילי דכדי אמר להו הוה לן תחוא בו' מילי דכדיבי מלחא : יא] שם [illegible] להו אייתו : יג] קטלי ליה בקרנא : יד] דמית בגו ביעיתא מהיכא : טו] חביליה אייתו כל חד וחד בודיא לא גרסי' כל חד וחד דרבי יהושע דביאה : טז] מרי וחצינא : יז] אייתנהו בספינתא כל חד וחד כי חזא שיתין סימן בת. מדלי. מילי. דכדיבי. אויר : יח] מבהמה הס"ד ומה"ד מכל הבהמה כתיב. משמע בהמה המקוללת יותר הס"ד והשאר ל"ש : יט] חיותא מנחת הבהמה : כ] עבה צרה ושופכין : כא] שהניחו לבא תיבת כי נמחק : כב] מה"ד תתאי דצה : כג] הגביה ידו ונעצה במקום : כד] וטריף שמלוה מעות : כה] מילי דכדי בדברי : כו] לי מינה גרדי : כז] אייתינהו למיכל : כח] מחתול הוה ניחא תיבת הכא נמחק : כט] למ"ד כלב מין : ל] למיפרך אליבא דכולי עלמא :

הגהות הב"ח

(א) גמ' דקא עביד חיותא א"ל (רישך לזבוני) תא"מ וג"ב ס"א רישא אית לך לזבוני : (ב) שם דמחוי להו קטלי : (ג) שם קטלי לי הני סבי אנן עדיפינן דיתבינן לעיל ואינהו לתתא ואי יהיבנא להני קטלי לי הני סברי אנן עדיפינן דאנן קשינן : (ד) שם זכינא בכו איכלו נהמא גבאי דידי בספינתא א"ל האי גברא וכו' מאי חזי דאזיל לסיכא כצ"ל והיבת ליה נמחק : (ה) שם ולא מצי ביה הדר קטל : (ו) שם אסיקו לי ליבני וטינא מהתם אמרי ומי איכא דמצי לאסוקי התם אמר ומי איכא דמצי למיבני ביתא בין שמיא לארעא אמרי ליה מציעתיה דעלמא וכו' ומי יימר אמר אייתו : (ז) שם ריחייא דתבירא חייטיה שקל פיסקא מינה שדא להו אמר כרוכו לי : (ח) שם ורצוצא דמית בביעיתיה מהיכא : (ט) שם אייתו מרא :

רבינו גרשום

ארי מחמור כו' : ואימא כשם שנתקללה בהמה מחיה אחד לשלש ומאי ניהי עז מחתול. דחתול (לנ') [לנ"ב] יום ועז לה' חדשים דהיינו ג' פעמים נ"ב : איבעית תימא מכל הבהמה כתיב. מבהמה שמקוללת יותר מחיה דהיינו אחד לשבע כדאמרן: איבעית תימא קללה הוא כיון דמתקלל רמינן ליה בתר בהמה דנתקללה טפי מחיה : שדי עליה. קללה טפי : ארבעינהו. נחש זכר על הנקבה ושמום במשטר ואוליד לתלת שני : הנהו. דאוליד לתלת שני ודאי מעברא הוו מעיקרא ארבע שני קודם שהרביעום : והא קא משמשי שמושי. בשהרביעום ואי הות הנקבה מעוברת וודאי לא הוה מקבלה זכר שכן דרך כל הבהמות שלאחר שמתעברות אינן מקבלות זכר: אינהו נמי. הנחשים משמשי כאדם פנים נגד פנים וכיון דמשמשי כאדם משמשי נמי לבתר דמתעברי כאדם : והא חכימי. סבי דבי אתינא בשאר מילי וחכימי נמי בהאי דאמרי לתלת שני : אנן חכימינן מנייהו. ואנן ידעינן לכל מילתא שפיר מנייהו : זיל זכנהו. כלומר התערב עמהם בדברי חכמה ועשה תנאי עמהם אם תנצחם שילכו עמך ואיתיניהו לי : א"ל כמה הוו הנהו סבי א"ל שיתין: שיתין ביסתרקי. כסאות מקושטין הרבה: כי מטא להתם. לאתרייהו על לבי טבחא כו' : זקפה. כנגד פיתחיהן כמאן דקא מתפח ויראה לבני אדם כמו שתעשה כדי לנוח ממשואך ולא ירגישו בך ובכך אדע פיתחן : אשכח דרבוני מגואי. שהיו סובין מושלכין שם מבפנים הפתח ומבחוץ. ואית דאמרי דרבוני שומרים מבראי ומגואי: דאי חזו. רושם כרעא דעיילא קטלי לשומרים דאבראי דשבקי גברא למיעל. ואי חזו רושם כרעא דנפקא קטלי לשומרים דגואי : אזל ר' יהושע עיין בשעה שישנו השומרים ואפכיה לסנדל חדא העקב לפניו והאחד הניח כמו שהוא ונראה האחד נכנס והאחד כיוצא. (ונכנס) וכיון שראו שהפסיעות כך קטלינהו לכולהו שומרים : אשכח ינוקי מלעיל וסבי מלתחת כדי להעליל על האדם אם יקדים שלום לאלו או לאלו : סיכתא. יתד : דצה. נעצה בכותל לתתאי במקום (שלא) כנגד אבן שלא היה נקב לא עאל. דצה לעילאי במקום בין אבן לאבן שהיה נקב ועאל הכי נמי פעמים כשישאל מיוחסת מן הראשונה שמא היא תחית מזלו : גברא דזיף זוזי לאיניש וטרף. וכשבא לגבותן טרף להו בצער ע"י ב"ד. מאי חזי דהדר יזיף לאיניש אחרינא. אמר להו גברא אזיל לאגמא קטיל טונא קמא דקני והוה כל כך נפיש דלא מצי ביה למיטעניה וקא מוסיף וקטיל ומנח עילויה ההוא טונא אלא להכי מוסיף וקטיל ומנח עליה דסבר עד דמיתרמי לי איניש דמסייעי לי דאידלי על כתפאי. אף האי הדר ויזיף דסבר הא בעל חוב בתרא הוא נוח מן הראשון : מילי דכדי. משלים של כזב : אמר שם ותלא נפשיה בין רקיעא לארעא. אמר להו אסיקו לי ליבני וטינא באוירא ולא יכלי : אמר כרוכו לי גרדי מיניה. כלומר הוציאו לי פתילים ממנה ואתפרנה : משרא דסכיני. ערוגה של סכינין : ורציצה. אפרוח שמת בתוך ביצתו : אחוי לן מאנא דלא שוי חביליה. כלומר הראת לנו כלי שאינו שוה ההפסד שהוא עושה : אייתי בודיא הביא מחצלת ופשטה ולא היתה יכולה ליכנס בפתח בשהיא פשוטה : אמר להו אייתו מרי וחציני וסתרו לבבא כדי שתהא יכולה לצאת בו אמר היינו מנא כו' ;

הרי

הגהות הב"ח

[illegible]

עין משפט נר מצוה

לו א מיי' פי"ב מהל' בכורים הל' יט סמג עשין קמד טוש"ע י"ד סימן שכא סעיף יג:
[כך איתא בסוגיא דהכא בגירסת הע"י]
לז ב מיי' שם הל' כ סמג שם טוש"ע שם סעיף יד:
דתמורה שילדה נ"ק
לח ג מיי' שם הל' כא טוש"ע שם סעיף טו:

תורה אור

כי מטי לבי בליעי (א) מלא כוזא דמיא מבי בליעי כד אתו אוקמינהו קמי קיסר חזנהו דהוו מעני א"ל הני לאו נינהו שקל מעפרייהו ושדא עילוייהו אקשו לאפי מלכא אמר ליה כל דבעית עביד בהו(ב) א] אייתינהו מיא דאייתי מבי בליעי שדינהו בתיגדא אמר להו ג]מליוה להו ואיזילו לכו מלו ושדו ביה קמאי קמאי ובלע להו מלו עד דשמיט כתפייהו ובלו להו ואזול:

מתני' א חמורה שלא ביכרה וילדה שני זכרים נותן טלה אחד לכהן זכר ונקבה מפריש טלה אחד לעצמו שתי ג] חמוריו ב שלא ביכרו וילדו שני זכרים נותן שני טלאים לכהן זכר ונקבה או שני זכרים ונקבה נותן טלה אחד לכהן שתי נקבות וזכר או שני זכרים ושתי נקבותאין(ג) ד] לכהן כלום ג אחת ביכרה ואחת שלא ביכרה ה]וילדה שני זכרים נותן טלה אחד לכהן זכר ונקבה מפריש טלה אחד לעצמו שנאמר° ופטר חמור תפדה בשה מן הכבשים ומן העזים זכר ונקבה גדול וקטן תמים ובעל מום ו] *פודה בו פעמים הרבה נכנס לדיר להתעשר ואם ז] מת נהנין בו:

שמות יג

גמ' מאן תנא אמר ר' ירמיה דלא כרבי יוסי הגלילי *)דאי רבי יוסי הגלילי האמר אפשר לצמצם אמר אביי אפילו תימא רבי יוסי הגלילי שאני התם דכתיב ח] °הזכרים לה' וליגמר מיניה הא מיעט רחמנא הזכרים איכא דאמרי לימא דלא כרבי יוסי הגלילי דאי רבי יוסי הגלילי האמר אפשר לצמצם אמר אביי אפי' תימא רבי יוסי הגלילי שאני התם דכתיב הזכרים לה' בשלמא לר' ירמיה דלא מוקי לה כרבי יוסי הגלילי היינו דלא קתני ויצאו שני ראשיהן כאחד אלא לאביי ליתני ויצאו שני ראשיהן כאחד ט] ועוד תניא חמורו שלא ביכרה וילדה שני זכרים ויצאו שני ראשיהן כאחד רבי יוסי הגלילי אומר שניהן לכהן שנאמר הזכרים לה' והא כי כתיב האי בקדושת הגוף הוא דכתיב אלא משום שנאמר הזכרים לה' תיובתא דאביי תיובתא ורבנן

שם

*)[לקמן יז. יח. שבועות לג. יבמות יט. כח.]

רש"י

לבי בליעי · מים שבאוקיינוס שבולעים כל מימות שבעולם שנופלין בו ומביאין אותם עד תהום ופולטות אותן והיינו דכתיב (קהלת א) והים איננו מלא: מעני · מעונים ושפלים לפי שלא היו בארצם: איקשו · העיזו ודברו קשות י] את המלך כשהריחו ריח ארצם שבורים להיות קרובים לארצם: בתיגדא · בכלי ל"א בתיגארא חבית: דשמוט כתפייהו · נשמטו יא] שכמם: ובלו ואזול · בלו והלכו לאבדון: **מתני'** נותן טלה אחד לכהן · בפדיון דממה נפשך חד מינייהו בכור שפטר את הרחם: זכר ונקבה · ואין ידוע אם יב] זכר תחלה והרי הוא בכור או נקבה יצאתה תחלה ואין כאן יג] בכור: מפריש טלה · משום ספק ומפקיע עליו קדושת פטר חמור: והוא לעצמו · שהוא בעצמו יאכל הטלה ולא יתנו לכהן דכהן הוי מוציא מחבירו ועליו הראייה להביא עדים שהזכר יצא תחלה והיסורא ליכא דאפי' פטר חמור גמור שפדאו בשה אין קדושה לא בו ולא בפדיונו כדקתני במתניתין ואם מת נהנה בו אלא גזל הוא דאיכא אם אינו נותן את הטלה לכהן יד] דממונא הוא והכא ליכא גזל דספק הוא: שני חמורים כו' זכר ונקבה · נותן טלה טו] לכהן בשביל הזכר: או שני זכרים ונקבה · דהדא ילדה זכר והדא ילדה זכר ונקבה: נותן טלה אחד לכהן · דהא איכא חד זכר ודאי בכור ואידך דהוי ספק דשמא הנקבה יצאתה תחלה מפריש טלה והוא לעצמו: שני זכרים ושתי נקבות · ספק הן דשמא כל חד וחד ילדה זכר ונקבה ושמא טז] נקבות יצאו תחלה הילכך אין כאן לכהן כלום אלא מפריש עליהן שני טלאים לאפקועי איסוריהן והן לעצמו: אחת ביכרה וכו' זכר ונקבה מפריש טלה והוא לעצמו · דשמא אותה שלא ביכרה ילדה את הנקבה: שנאמר ופטר חמור תפדה בשה · ארישא קאי כלומר מנא לן דפדיון פטר חמור בשה שנאמר ופטר חמור תפדה בשה: זכר ונקבה · בין שה זכר בין יז] א)נקבה: ופודה בו פעמים הרבה · שאם חזר כהן ונתנו לו לישראל ויש לו פטרי חמורים יכול לפדותן בו: נכנס כו' · מפרש בגמ': **גמ'** מאן תנא · דתמורה שלא ביכרה וילדה שני זכרים דאינו נותן לכהן אלא חד טלה: דלא כר' יוסי הגלילי · דאמרינן לקמן בפ' הלוקח עובר פרתו(דף יז:) רחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים ר' יוסי הגלילי אומר שניהם לכהן דאפשר לצמצם ששניהן יצאו כאחד ושניהן בכורות: שאני התם דכתיב · גבי רחל: הזכרים לה' · דמשמע שנים אבל בפטר חמור דלא כתיב ביה הזכרים א"כ אפשר לצמצם לא קדשי: וליגמר מיניה · בכור בהמה טמאה מבהמה טהורה: הא מיעט רחמנא · הזכרים ה"א יתירה משמע זו ולא אחרת: בשלמא לר' ירמיה דלא מוקי לה כרבי יוסי יח]· דקמפרש טעמא דמתניתין משום (טעמא) דלאי אפשר לצמצם שלא יצא ראש האחד תחלה דהוי פטר רחם הייט דלא קתני במתני' יצאו שני ראשיהן כאחת כי היכי דתני לקמן בפירקין (דף יז:) גבי מילתיה דרבי יוסי הגלילי דהא לא אפשר: אלא לאביי · דאפשר לצמצם וטעמא משום מיעוט דהזכרים ליתני ויצאו ב' ראשיהן כאחת דשמעינן מינה רבותא: ועוד תניא בהדיא · דאפי' בבהמה טמאה אמר נמי רבי יוסי שניהן לכהן: בקדושת הגוף · בבהמה טהורה: אלא משום שנאמר הזכרים · בבכור בהמה טהורה דשמעינן מינה דאפשר לצמצם אמר ה"ה לפטר חמור: לימא

תוספות

בי בליעי · פ"ה מי אוקיינוס יט]שבולעות כל מימות שבעולם ופולטות אותן דרך תהום דכתיב והים איננו מלא וקשה דבסמוך קאמר שדינהו בתיגרא כ] שם כלי ושוב היאך יורדין לתהום ואי(ד) מפרש גומא או חריץ ניחא ויתכן מי בליעי שם מקום מדאמר *שם בי בליעי אית ביה תלתא גלמי חד מטי ידי' ארישיה חד אליביה בתרא דכולהו מחוי בידיה לאחוריה: **מאן** תנא א"ר ירמיה דלא כר' יוסי הגלילי · פ"ה מאן תנא כא] *דאמרינן שילדה שני זכרים אינו נותן אלא חד טלה לכהן וקשה לפי' כב] דהכא אפי' ר"י הגלילי מודה מדלא קתני במתניתין ויצאו שני ראשיהן כאחד כדקתני בפרק שני (לקמן יז:) וכיון דלא ראינו שיצאו בבת אחת מספק לא אמרי' בבת אחת יצאו אפי' לר"י הגלילי דלא שכיחא וצריך כג] לפרש הגהי דמספק מודה ר' יוסי הגלילי דאין נותן לכהן אלא חד טלה מ"מ בספק מועט טוב להחמיר בדבר ולהפריש טלה כד] שני לעצמו:

*אמר רב (אסי) מין במינו אינו חוצץ · תימה בפ' בהמה המקשה(חולין ע:) בעי כרכתו *אחותו והוליאתו מהו י"ל כה] הכא מקלת פנוי איכא למימר טפי במינו אינו חוצץ אי נמי אחותו הויא אינו מינו טפי מאחיו עוד יש לומר דוקא משום דהוליאתו שסייעה אחותו בהולאתו הוא דמספקא לן דדילמא הויא חלילה אבל אם לא סייעה להוליאו פשיטא דלא הויא חלילה וא"ת כו] [לאביי] דמוקי מתני' כר' יוסי הגלילי דאפשר לצמצם ואפ"ה אינו נותן כי אם טלה אחד לכהן משום דכתיב הזכרים אמאי לא כז] אמר כל שאינו בזה אחר זה בבת אחת אינו כח] ולא קדוש לא זה ולא זה וי"ל דלא מסתבר למימר הכי אלא בדבר התלוי במעשה כההוא *דקדם שתי אחיות ותודה שנשחטה על שמונים חלות* אבל קדושה הבאה מאליה לא אמר הכי ואע"ג דשייך למימר הי מינייהו מייתית הי מינייהו מפקת ואם תאמר מדקאמר נהי דא"א לצמצם חלילה מיהא איכא משמע דה"ק נהי דא"א לצמצם ודין הוא שיקדש האחד לרבנן חלילה מיהא איכא ולא היה לו להיות קדוש משמע דאי הוה אפשר לצמצם היה אז קשה לן היאך קדוש בלא טעם חלילה ומה קשה והא כט] (פריך) [פריסית] דלא אמר כל שאינו[כו'] בבת אחת כו' אלא בדבר התלוי בדבור וי"ל דה"פ נהי דא"א לצמצם ולהכי ניחא לרבנן שאין שניהן קדושין מטעם הזכרים כמו לרבי יוסי הגלילי דלא אפשר ל] למידרש להו הזכרים כיון דסבירא להו אי אפשר מכל מקום ליהוי חלילה: **זכר** ונקבה מפריש טלה לא] לעצמו · וא"ת לר' יוסי הגלילי לב] דאמר אפשר לצמצם אם יצאו שניהם בבת אחת אין הזכר קדוש לפי מה ב) שפי' לעיל לג] נקבה חוצצת ועוד תנן לקמן בפ' שני (דף יז:) זכר ונקבה אין לכהן כלום משמע דקאי אילאו ב' ראשיהן כאחת דרישא שהנקבה מבטלת בכורת זכר שגם היא לד] פטורה בכורת רחם וא"כ סמוך מיעוט דבבת אחת למחלה דנקבות קודמות והוו להו זכרים קודמים מיעוטא וי"ל *כדפריך לעיל לה]בספק מועט החמירו להפריש טלה לעצמו: **שתי** חמוריו שלא בכרו וילדו שני זכרים נותן שני טלאים לכהן · הכא ניחא דאלטריך לאשמועינן לו]אין פודה וחוזר ופודה כל זמן שלא ניתן ליד כהן ג)כדפריך לעיל בפירקא(דף ד:*)אבל לקמן פ"ב דקתני כי האי גוונא גבי בכורות בהמה טהורה ליכא למימר הכי וי"ל לז] קמ"ל לא תלינן להעמיד הממון בחזקת בעלים באחת טרפה וכמות הוולד ואחת ילדה שני זכרים ומיהו לקמן פרק יש בכור(דף מח:) קתני כה"ג גבי נשים ליכא למימר הכי שכל אחת יודעת בעצמה מה שילדה וי"ל אגב דתנייה הכא תנייה התם א"נ ניחא ליה לפרש כל גווני ואע"ג דלא צריכי כדקתני זכר ונקבה ד)נותן אחד לכהן דלא צריכא כלל:

שני זכרים ונקבה נותן טלה אחד לכהן · לכהורה ה)מפריש טלה אחד מספק לעצמו וכן מוכח לקמן פרק שני (דף יח:) דגבי שני זכרים ונקבה לח] אחד לו ואחד לכהן (דמוכח) משום דקדושת בכור הלה על שתיהם וכן פי' לט] בקונטרס מפריש עוד טלה והוא לעצמו לאפקועי:

א) שה נקבה נ"ק ב) שפירשתי לעיל דנקיבה נ"ק ג) כדפירשתי לעיל בפירקין דף ד ע"ב נ"ק ד) נותן הזכר לכהן נ"ק ה) מוכח דמפריש כו' וכן לקמן כצ"ל נ"ק

רבינו גרשום

הרי החזיר להם תשובה על ששאלוהו ונצחם ואייתינהו לספינתא כל חד וחד בביתיה: בי מטא לבי בליעי · מקום שיש בים שבולעין מים אחרים ואיכא דאמרי היינו בארה של מרים: דהוו מעני · כמי שגלה ממקומו ולא היה להם מענה לשון: אקשו לאפי מלכא · כשהרגישו עפרם גבה לבן על עפרתן ואקשו לאפי מלכא והיו משיבין דברים לפני המלך בגאוה: א"לי לר' יהושע כל דבעית עביד בהו: שדנהו בתיגרא · בכלי בכד גדול: עד דשמיט כתפיהו · סינייהו וכלו ואזיל: חמורו שלא בכרה · שמעולם לא ילדה אלא עכשיו וילדה ב' זכרים: נותן טלה א' לכהן · בשביל פריון אותו שיצא תחלת: ואם ילדה זכר ונקבה ואינו יודע איזה יצא ראשון אי הזכר שהוא קדוש בבכורה מפריש טלה אחד כדי להפקיע קדושת בכור ספק להפקיע איסורו: והוא · אותו טלה יהיה לעצמו של ישראל ויהיה חולין גמור ומותר לאוכלו מ"מ משום דאמרינן המוציא מחברו עליו הראיה וכיון שהכהן אינו יכול להביא ראיה שהזכר יצא ראשון הלכך הוא לעצמו של ישראל: זכר ונקבה: שאחת ילדה זכר ואחת ילדה נקבה נותן טלה אחד לכהן בשביל אותו שילדה זכר: שני זכרים ושתי נקבות · שכל אחד ילדה זכר ונקבה ואינו יודע איזה יצא ראשון: אין כאן לכהן כלום · אבל יפריש ב' טלאים לעצמו: אחת שבכרה כבר ואחת שלא בכרה מעולם אלא עכשיו וילדו ב' זכרים כו': שנאמר ופטר חמור וגו' האי שנאמר לא משמע עלה דמלתא דקאמר אלא בבא לחודה קאמר כלומר האי דכתיב ופטר חמור תפדה בשה לא שנא בשה לחוד אלא אפי' בעז או בזכר או בנקבה או בגדול או בקטן או בתם או בבעל מום כשר לפדות: ופודה בו פעמים הרבה כלומר אם בא לידו אותו שה שנתנו לכהן בפדיון פטר חמור אחד [illegible] וחזר הכהן ומכרו לו או נתנו לו יכול לפדות בו באותו שה פטר חמור אחר בכל עת שיבא לידו יכול לחזור ולפדות [illegible] בו או שאם היה כן שהפרישו לעצמו כדאמרן ונולד לו פטר חמור אחר ודאי יכול לפדותו באותו שה עצמו ואותו [illegible] טלה שהפרישו לעצמו הוי חולין גמורין ונכנס לדיר להתעשר עם שאר כבשיו: ואם מת נהנה בו ישראל [illegible] שהפריש שה ליתנו לכהן בשביל פטר חמור ודאי ולא הספיק ליתנו לכהן עד שמת נהנה בו כהן בעורו [illegible] ובנבילתו דמעידנא דאפרשיה זכה בו כהן וברשותיה קאי: דאי ריה"ג הא אמר באידך פירקין דאפשר לצמצם [illegible] כדאמרי' ריה"ג אומר שניהם לכהן שנאמר הזכרים לה' הכא נמי אי ר' יוסי הוא ניתן ב' טלאים לכהן מיבעי [illegible] ליה דהאי אית ליה אפשר לצמצם דיצאו שניהם כאחת: שאני התם · גבי בכור בהמה טהורה הזכרים לה' [illegible] משמע שניהם אבל הכא בפריון פטר חמור לא כתיב הזכרים: הא מיעט רחמנא הזכרים: דכתיב הזכרים אחרינא המייתר כל [illegible] לא: בשלמא לר' ירמיה · דפסיק ואמר דלא כר' יוסי היינו דלא קתני הכא בחמור שלא בכרה ויצאו ראשיהם כאחד [illegible] דבעי לאוקמה כר' יוסי ליתני הכא ויצאו ב' ראשים כאחד ואע"ג דמצומצמין אינהו דאפשר לצמצם חד הוא דקדוש דהא [illegible] להן שנאמר הזכרים לה': והא כי כתיב האי הזכרים לה' בקדושת הגוף כתיב והיכי מצי למילף לפטר חמור מיניה אלא מ[illegible]

שיטה מקובצת

א] בהו אייתי הנהו מיא: ב] מליהו להאי: ג] שתי חמוריות שלא: ד] אין כאן לכהן: ה] ביכרה וילדו שני: ו] ופודה בו: ז] מת · עיין תוספות מנחות (דף סו ע"א) ד"ה עובד כוכבים · ח] הזכרים · עיין בתוספות לקמן (דף מב ע"א) ד"ה הזכר: ט] כאחד ואף על גב דמצמצמי חד הוא דקדוש ועוד: י] קשות אל המלך: יא] נשמטו פרקי שכמם: יב] אם יצא זכר: יג] כאן דין בכור: יד] לכהן דממונו הוא: טו] טלה אחד לכהן: טז] ושמא הנקבות יצאו: יז] בין שה נקבה: יח] כר' יוסי הגלילי: יט] אוקיינוס שבולעים כל מימות שנופלין בו ומביאין אותן עד התהום ופולטות אותן דכתיב והים: כ] בתיגרא דהיינו כלי אחד ואם בתוך כלי השליכום היאך יורדים מתוך הכלי לתהום ואי הוה מפרש בתיגרא גומא או חריץ הוה ניחא טפי ויתכן בי בליעי שם מקום כדמשמע במדרש בי בליעי אית ביה כו' ארישיה וחד מחוי אליביה דבתרא דכולהו מחוי: כא] תנא דחמורו כו' שני זכרים: כב] לפירושו דבהא אפילו ריה"ג מודה דלא קתני: כג] וצריך ס"א ונראה לפרש: כד] טלה אחד לעצמו לאפקועי איסורא ונ"ל נקט ברישא מפריש והוא לעצמו משמע שאינו צריך ומרו קשה לפי' זה דהא בסיפא דקתני שני זכרים ונקבה נותן טלה אחד לכהן צריך להפריש טלה לעצמו אע"ג דלא קתני ואין לפרש נמי דדייק דמתניתין ביצאו שניהם כאחד והד מינייהו קדוש משום דאי לאו הכי מאי קמ"ל דכמה ענינים קתני במתניתין דלא קמ"ל מידי ונראה דדייק דלא כר' יוסי הגלילי מדלא תנא התנא שניהם כאחד נותן שני טלאים לכהן דאם איתא דחייב שני טלאים לכהן הוי ליה למיתני כדקתני שאר ענינים ותיבת שני ל"ש: כה] י"ל דהכא דמקצת הרחם פנוי איכא למימר טפי דמין במינו אינו חוצץ ומיהו קשה אמאי נקט התם כרכתו אחותו הא אפילו כרכו אחיו נמי וכ"ת דנקט אחותו משום דאז ליכא קדושה כלל אבל באחיו קדוש או האי או האי לא אפשר לומר כן דהא תנן בפ' יש בכור [דף מו ע"ב] שניהם אינן בכור לא לנחלה ולא] לכהן והאי נמי להוא דמי אלא

אחד כרך את חבירו ויצא דרך

לאפקועי לאיסורא מיניה יט] דלפוטרו ממצות עריפה לא היה צריך להפריש מספק כמו שאין נותן לכהן מספק כמו כן אינו עורפו מספק: **ותנן** רבי יהודה אומר במזיד קידש · משמע הכא כ] דמקודשת בגבולין קודם שיגיע לירושלים כא] והא דאמר בסוף פ' חלק (סנהדרין קיב:) בגבולין דברי הכל כב] פטורין מן החלה לאו משום דחשיב ממון גבוה לכולי עלמא בגבולין אלא משום דלא קרינן ביה עריסותיכם כיון דאסור באכילה וכן כג] *עיר הנדחת לאו שללה הוא כדאמר התם כד] בהשוכר את הפועלים (ב"מ נ:) נמי כה] פטר ר"י מחכימה מעשר חוץ לחומה לאו משום דחשיב ממון גבוה חוץ לחומה אלא משום דבעינן דישוי הראוי לו כדממעטינן הקדש ממעילה:

מכל האוכל אשר יאכל אוכל כו] שיכול להאכילו לאחרים קרוי אוכל · וא"ת פרק כסוי הדם (חולין פה:) פטרינן עוף טמא מכסוי לרבי שמעון גבי שחיטה שאינה ראויה מדכתיב ציד חיה או עוף אשר יאכל וגו' כז] והא אוכל שאתה יכול להאכיל לאחרים הוא כח] יש לומר התם חיה או עוף כתיב משמע דאתא למעוטי מינים טמאים שאין נאכלין לישראל ואף על גב שיכול להאכילן לאחרים כט] אבל הכא מכל האוכל אשר יאכל *) משמע שפיר למעוטי שאין נאכל לאחרים:

*) כתיב משמע נ"ק

לימא קסברי רבנן מקצת רחם · הנוגע בבכור מקדשו דנהי דלאו אפשר לצמצם ורחשון לחודיה קדיש איכא למיפרך הא קודם שיצא כולו יצא אחיו והנך ביה נבין הרחם וכתיב (במדבר ח) פטר כל רחם ט] עד שיפטור כל הרחם ולר' יוסי ליכא למיפרך דכיון דתרווייהו קדשו כחד דמו: מין במינו · ואלו שניהם מין אחד: ומותר · קודם פדיונו: בכור אדם · מותר בהנאה למעשה ידיו קודם פדייה דהא לא אשכחן דאסור: שהקפידה וכו' · וכיון דמחמיר כולי האי שקבע לו הכתוב פדיון בשה ולא באחר ודאי אסור בהנאה: בשלקי · עשבים שלוקות: בשוין · שנותן עשבים שוה דמי החמור לכהן: בשוין לא אמרי' · דלא חמיר מהקדשות: לאפקועי לאיסורא בשה · ואפילו שלא בשוין כדקתני מתני' גדול וקטן: בכסף צורי · דאינו מתחלל על אסימון כדכתיב (דברים יד) וצרת הכסף בידך: במזיד · שנתכוון לחללו: קידש · אם קידש בו את האשה מקודשת אלמא מותר בהנאה לר' יהודה: בהך דביני וביני · שהוה החמור יותר מן השה: שפדיונו מותר · כגון הכא שהכהן אוכל את השה בלא שום הקרבה והוא אסור קודם פדיון דהא פסולי המוקדשין שאסורין בהנאה קודם פדיונן הוי פדיונן נתפס בקדושתן ואסור: שביעית · המוכר פירות שביעית הדמים מותרין לעולם והפירות עצמן מתבערין בשעת הביעור כשכלה לחיה י] וקס"ד דהאי מקשה דפדיון שביעית מותר לעולם ולא שמיעא ליה הא דאחרון אחרון נתפס: אחרון אחרון · במס' סוכה (דף מ:) לקח בפירות שביעית בשר אלו ואלו מתבערין בשעת הביעור לקח בבשר יין יצא בשר ונכנס יין ביין שמן יצא יין ונכנס שמן ואחרון יא] נתפס בשביעית להתבער ופרי עצמו שגדל בשביעית שבאו אלו מכחו בכ"מ שהוא אסור מן הביעור ואילך: בשלך ושל אחרים · עובדי כוכבים כגון בכור בהמה שיש בה שותפות לעובד כוכבים אע"ג דמחייב ר' יהודה למיתב חלי דמיו לכהן שרי בגזה ועבודה שאין קדושה לחלאין אבל פטר חמור לא ממעט מהאי קרא וכל כמה דלא ממעט לא שרינן ליה דלא גרע מבכור בהמה טהורה ולרבי שמעון ממעט ליה קרא: בשלמא לרבי יהודה · דדריש צאנך ולא של שותפות עובד כוכבים: היינו דכתיב צאנך · דמשמע המיוחד לך ולא כתב צאן סתמא ושורך אע"ג דמצי למיכתב בבכור שור ומימעט נמי בכור אדם מיניה אפי' הכי אטו צאנך כתב שורך: ה"ג היינו דכתיב צאנך ושורך אטו צאנך אלא לר"ש לכתוב שור

תורה אור

ורבנן לימא קסברי רבנן מקצת רחם מקדיש דאי כוליה רחם מקדיש נהי דא"א לצמצם חציצה מיהא איכא אמר רב (א) *מין במינו אינו חוצץ: זכר ונקבה מפריש טלה כו': וכיון דלעצמו הוא למה לי לאפרושי לאפקועי לאיסוריה מיניה אלמא (ב) כיון דלא מפקע אסור בהנאה מתני' מני ר' יהודה היא דתניא (ג) *פטר *חמור אסור בהנאה (ד) *ורבי שמעון מתיר מאי טעמא דר' יהודה אמר עולא יש לך דבר שצריך פדייה ומותר ולא והרי בכור אדם שצריך פדייה ומותר אלא יש לך דבר שהקפידה עליו תורה בשה ומותר ומי הקפידה והא *רב נחמיה בריה דרב יוסף פריק ליה בשילקי בשויו בשויו לא קאמר כי קאמרינן שלא בשויו והכי קאמר יש לך דבר שהקפיד' עליו תורה לאפקועי לאיסוריה בשה (ה) והרי מעשר שהקפידה עליו תורה בכסף צורי ותנן רבי יהודה אומר *במזיד קידש (ו) בפטר חמור נמי מקדשא כדרבי אלעזר דאמר רבי אלעזר אשה יודעת שאין מעשר שני מתחלל על ידה ועולה ואוכלתו בירושלים הכא נמי אשה יודעת דפטר חמור איסורא אית ביה ופרקא ליה בשה ומקדשא בהך דביני וביני ורבי שמעון מאי טעמא אמר עולא יש לך דבר שפדיונו מותר והוא אסור ולא והרי שביעית דפדיונה מותר והיא אסורה שביעית נמי פדיונה אסור דאמר מר *האחרון אחרון (ז) אסור ואיבעית אימא ר' יהודה ור' שמעון בהאי קרא קמיפלגי דתניא °לא תעבד בבכור שורך אבל אתה עובד בשלך ובשל אחרים ולא תגוז בכור צאנך אבל אתה גוזז שלך ושל אחרים דברי ר' יהודה ר' שמעון אומר לא תעבד בבכור שורך אבל אתה עובד בבכור אדם לא תגוז בכור צאנך אבל אתה גוזז (ח) בכור חמור בשלמא לרבי שמעון היינו דכתיב תרי קראי אלא לרבי יהודה תרי קראי למעוטי שלך ושל אחרים למה לי ותו לרבי יהודה בכור אדם נמי נימא דאסיר אלא דכולי עלמא שורך למעוטי בכור אדם הוא דאתא כי פליגי בצאנך דר' יהודה לטעמיה דאמר *שותפות עובד כוכבים חייבת בבכורה וכי איצטריך קרא למישרי בגזה ועבודה ור' שמעון סבר שותפות עובד כוכבים פטורה מן הבכורה ולענין גזה ועבודה לא איצטריך קרא כי איצטריך קרא לפטר חמור בשלמא לר' יהודה היינו דכתיב צאנך ושורך אטו צאנך אלא לרבי שמעון שורך וצאנך למה לי קשיא אמר רבה ומודה ר' שמעון (ט) לאחר עריפה שהוא אסור מאי טעמא גמר עריפה עריפה מעגלה ערופה אמר (א) רבא מנא אמינא ליה דתניא (א) העגלה וכלאי הכרם ושור הנסקל ועגלה ערופה וציפורי מצורע ופטר חמור ובשר בחלב כולן מטמאין טומאת אוכלין רבי שמעון אומר כולן אין מטמאין טומאת אוכלין ומודה ר' שמעון בבשר בחלב שמטמא טומאת אוכלין הואיל והיתה לו שעת הכושר ואמר רבי אסי א"ר יוחנן מ"ט דר"ש דכתיב °מכל האוכל אשר יאכל (ג) אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים קרוי אוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים אינו קרוי אוכל

דברים טו · ויקרא יא

א) [תוספתא דעוקצין פ"ג מנחות קא.] ב) חולין קכט. מנחות קא:

ולאן: אמר יב] (ג) רבא גרסינן: לאחר עריפה · אם לא פדאו וערפו יג] כדינו: אסור · להאכילו לכלבו: עגלה ערופה · אסורה בהנאה משום דכתיב (דברים כא) שם שם תהא קבורתה: ושור הנסקל · ששחטו לאחר שנגמר דינו דלא ירדה בו טומאת נבילות ועגלה ערופה ששחטה לאחר ירידתה לנחל איתן דקי"ל דהיא אוסרתה: ציפורי מצורע · אסורין בהנאה במסכת קדושין (דף נז:): ופטר חמור · ששחטו *) ועדיין מפרכס שלא ירד לטומאת יד] נבילה אבל אם נגע בו שרץ מטמא טומאת אוכלים שאם חזר ונגע באוכלים אחרים טו] מטמאים אע"פ שמפרכס דאמר בהעור והרוטב (חולין קיז:) השוחט בהמה טמאה לעובד כוכבים ומפרכסת מטמא טומאת אוכלים דמהניא לה שחיטת ישראל למהוי מחשבה הואיל ושחיטה דכוותה חזיא לה בבהמה טהורה אי נמי אפילו ערפו ממש טז] דנבילה היא (ג) ואיכא למימר בהם טומאת אוכלים כגון דאיכא פחות מכזית מינייהו דלא חזי לטומאת נבילות מילטרף בהדי פחות מכביצה אוכלין ומשלימו לכביצה: כולן מטמאין טומאת אוכלין · אם נגע בהו טומאה ואע"ג דאינהו גופייהו אסירי מהניא יז] להו להכי שאם נגעו באוכלין אחרים מטמאי' אותן: כולן אין מטמאין · הואיל ואסורין בהנאה: שעת הכושר · קודם יח] בישול: לאחרים · לעובדי כוכבים דאינן אסור בהנאה:

*) לעובד כוכבים ועדיין נ"ק

ואיסורו

מה א ב מיי' פ"ג מהלכות טומאת אוכלין הלכה ג :

גמרא

תורה אור

אי הכי בשר בחלב מאי איריא דהיתה לה שעת הכושר תיפוק לי דאוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים הוא דתניא רבי שמעון בן יהודה אומר *משום ר' שמעון בשר בחלב אסור באכילה ומותר בהנאה שנאמר °כי עם קדוש אתה לה' אלהיך ולהלן הוא אומר °ואנשי קודש תהיון לי מה להלן אסור באכילה ומותר בהנאה אף כאן אסור באכילה ומותר בהנאה חדא ועוד קאמר חדא דאוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים הוא ועוד לדידיה נמי הרי היתה לו שעת הכושר ואם איתא דלאחר עריפה שרי רבי שמעון ליתני ומודה רבי שמעון בפטר חמור ובשר בחלב שמטמאין טומאת אוכלין אי דהשיב עליה הכי נמי הכא במאי עסקינן דלא חשיב עליה וטעמא מאי מטמאי רבנן אמרוה רבנן קמיה דרב ששת הואיל ואיסורו [א] חישובו [ב] ולרבנן מי אמר הואיל ואיסורו חישובו והא תנן *שלשה עשר דברים [ג] אמרו בנבלת עוף טהור וזו אחת מהן צריכה מחשבה ואינה צריכה הכשר ואי איסורו חישובו למה לי מחשבה הא מני רבי שמעון היא תא שמע א)נבלת °בהמה טמאה בכל מקום ונבלת עוף טהור והחלב בכפרים צריכים מחשבה ואינם צריכים הכשר ואי אמרת איסורו חישובו למה לי מחשבה הא מני רבי שמעון היא תא שמע ב)נבלת °בהמה טהורה בכל מקום ונבלת עוף הטהור והחלב בשווקים אינן צריכין מחשבה ולא הכשר הא טמאה בעיא מחשבה וכי תימא הא מני רבי שמעון היא הא מדסיפא רבי שמעון הוי רישא לאו רבי שמעון דקתני סיפא רבי שמעון אומר אף הגמל והארנבת והשפן והחזיר אינן צריכין לא מחשבה ולא הכשר *ואמר רבי שמעון מה טעם הואיל ויש בהן סימני טהרה אלא אמר רבא דכולי עלמא לא אמרינן איסורו חישובו ואי דערפיה מיערף הכי נמי

א)עוקצין פ"ג מ"ג. נדה נ: כריתות כא. ב) [עוקצין שם] נדה נ: כריתות כא.

רש"י

אי הכי · דטעמא דר' שמעון משום הנאה הוא : מה להלן מותר בהנאה · דכתיב לכלב תשליכון אותו (שמות כב) : לדידיה נמי · לצורך ישראל עצמו היתה לו שעת הכושר אבל שור הנסקל ועגלה ערופה לא היתה לו שעת הכושר אפי' קודם לכן דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת : ליתני ומודה ר' שמעון בפטר חמור · דהא יכול להאכילו לאחרים הוא : דלא חשיב עליה · לאכילה ומשום הכי לא תני ליה דסתמיה לאו לאכילה קאי: ד] ואיסורו חישובו · איסור דאסר ליה רחמנא לישראל משויא ליה אוכל דכיון דאסר ליה מכלל דראוי לאכילה לעובד כוכבים הוא : צריכה מחשבה · לטמא טומאת אוכלין אם נגע ה] בכן שרץ שאם תגע אחרי כן באוכלין כשרין תטמאם וכל כמה דלא חשיב עליה לית ביה שום טומאת מגע דנבלת עוף טהור אינה מטמאה אלא אם ו] אכלה ואז מטמאה אותן בגדים שהוא לבוש בשעת בליעה:ואינה צריכה הכשר· הואיל ויש עליה טומאה חמורה לטמא אדם ובגדים אם היה אוכלה ואמר בכריתות בפרק דם שחיטה (דף כא·) וכי יותן מים וכו' מה זרעים מיוחדין שאין סופן לטמא טומאה חמורה צריכין הכשר אף כל שאין סופן לטמא טומאה חמורה צריכין הכשר ז]ולא שייך הכשר אלא בטומאה קלה דאוכלין וכן מחשבה : ר' שמעון היא · דלית ליה איסורו חישובו : נבלת בהמה טמאה בכ"מ · שהיא סתמא לאו לאכילה קיימא דמאיסה ועוד שיש לה שני דחויין אחת שלא נשחטה ואחת ח] טמאה היא וכן נבלת עוף טהור : והלב · שומן של ט] נבלה טהורה : בכפרים · דעניים הם ואין רגילין לאכול עופות ושומן צריכין מחשבה להאכילן לעובד כוכבים ואם לאו אין מטמאין טומאת אוכלין וא"ת נבלת בהמה טמאה טומאת אוכלין למה לה הא מטמאה אדם וכלים כ"ש י] אוכלין תרין כדאמר בכריתות בפרק דם שחיטה (דף כא·) דאי איכא פחות מכזית *טמאה דאין עליה טומאת נבלות שהרי אין בה שיעור ולירפו לפחות מכבילה אוכלין אם חשב על פחות מכזית זה לאכילה מצטרף עם שאר אוכלין להשלימה לכבילה שאם יגע בהן שרץ יטמאו יא] והחלב לא גרסינן דליכא למימר ביה אין צריך הכשר דאי בחלב נבלה הא אין מטמא טומאה חמורה דכתיב (ויקרא ז) יעשה לכל מלאכה ואמאי לא ניבעי הכשר ואי בשחוטה ומשום שכבר הוכשר הא שניא בגמ' בהעור והרוטב (חולין קכח·) חזר ר"ע להיות שונה כר' יהודה דהכשר שחיטה לא מהניא לחלב משום דאכתי לאו אוכל הוא דהא דכפרים לאו בר אוכל הוא עד דחשיב עליה ובטהרות במשנה לא גרסינן ליה: ואינה צריכה הכשר· הואיל ומטמאה טומאה חמורה יב]בעוד שהיה בה זית שלם בעודה היא מחוברת בנבלה יג]: נבלת בהמה טהורה בכ"מ · סתמא לאכילת עובד כוכבים דלא מאיסה ועוד דלגבי ישראל אין בה אלא דיחוי אחד הלכך אינה צריכה מחשבה לקבל טומאת אוכלין להצטרף פחות מכזית הימנה לפחות מכבילה אוכלין וכן נבלת עוף טהור והחלב של שחוטה : בשווקים · בכרכים דיש בה רוב עם ועשירים הם ורגילין לאכול רוב עופות ושומן : ולא הכשר· נבלת בהמה ועוף משום דמטמאין טומאה חמורה וחלב שחוטה בשווקים משום שכבר הוכשר בשחיטה דכיון דלא בעי מחשבה אהני ליה הכשר שחיטה : הא טמאה בעיא מחשבה· ולא אמרינן איסורו זהו חישובו: אף הגמל· דינו כבהמה טהורה הואיל ויש בו אחד מסימני טהרה ומדאוסיף ר"ש בסיפא מכלל דרישא רבנן היא וש"מ לית להו איסורו חישובו וגבי פטר חמור דמטמאין לעיל בדחשיב עליה הוא ואפ"ה מטהר ר"ש דאוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים הוא דמודה ר"ש לאחר עריפה שהוא אסור כדרב' : אלא אמר רבא · דכ"ע לא אמרינן איסורו חישובו גרידא ואפ"ה פלוגתייהו בדלא חשיב *וליתא לדרב' ודקיא לך מאי טעמא דרבנן יד] אי דערפיה מיערף הכי נמי דמודו רבנן דלא מטמא טומאת אוכלין הואיל ולא חשיב עליה :

תוספות

מה להלן אסור באכילה ומותר בהנאה כו'· תימה דבפרק כל שעה (פסחים כד:) דריש איסי בן יהודה איסור באכילה מהכא ואיסור הנאה יליף מק"ו דערלה והשתא במאי פליגי וי"ל טו] קסבר תנא דהתם כיון דמצי לקיומי תרוייהו הנזרה שוה וק"ו מקיימי ומיהו קשה דבכמה מקומות אתיא ג"ש ומפקינן מק"ו כדאמר בכמה דוכתי שיכול ועושה ק"ו והדר טז] תלמוד לומר אלמא אתיא גזרה שוה ומפקינן מקל וחומר ופירש ר"ת קרא איירי במידי דאסור בהנאה כגון קדשים שיצאו חוץ למחיצתן דדריש בפרק בהמה המקשה (חולין סח·) מבשר בשדה יז] כיון שיצא חוץ למחיצה נאסר ואע"ג דפשטיה דקרא בהיתר הנאה כדכתיב לכלב תשליכון אותו קסבר תנא דהתם להכי אהני ק"ו דילפינן מקדשים דאיירי בהו נמי קרא ותנא דהכא סבר מטריפה דשריא בהנאה ילפינן כפשטה יח]ולית ליה קל וחומר דהכי נמי מאן דדריש איסור הנאה מג' לא תבשל לית ליה קל וחומר [א] (וא"ת מאן דדריש ליה יט] מקודש אית ליה ק"ו) תיפוק ליה איסור הנאה מכל בקודש באש תשרף כדילפינן מיניה פרק כל שעה (פסחים כד·) פסולי קדשים י"ל עם קדש ואנשי קדש כ] מענין אחד ודמו אהדדי [ב]א"כ דנין חולין מחולין ואין דנין חולין מקדשים כדאמר פרק כיסוי הדם (חולין פה·)*) :

נבלת בהמה טמאה בכל מקום ונבלת עוף טהור בכפרים צריכה מחשבה ואינה צריכה הכשר · והחלב לא גרסינן דליכא למימר כא] דאין צריך הכשר דאי בחלב נבלה הא אינה מטמאה טומאה חמורה דכתיב (ויקרא ז) יעשה לכל מלאכה ואמאי לא נבעי הכשר ואי בשחוטה כב]הרי שנינו בפרק העור והרוטב (חולין קכח·) חזר רבי עקיבא להיות שונה כרבי יהודה דהכשר שחיטה לא מהניא לחלב משום דאכתי לאו אוכל הוא דהא בכפרים לאו בר אכילה היא עד דחשיב עליה ובמסכת טהרות לא גרסינן ליה עכל"ה כג] לפי שיש[ג]פי' שאין כתב בכן ושמא כד] מאחרים הוגה ואע"ג דרב פפא מוקי התם בהעור והרוטב (שם) פלוגתא דתנאי כה] [ד] בהיתר מחשבה מ"מ מסתבר דהכי התם משנה דמסכת טהרות סברה כי חזרה ובסיפא גרסינן לה שפיר [ה]החלב בשווקים אין צריך לא מחשבה ולא הכשר ובחלב שחוטה [ו] אמרינן וכן פירש הקונטרס :

ונבלת עוף טהור בכפרים · פירש הקונטרס כו] עניים הם ואין רגילין לאכול עופות כז] ונראה לפרש טעם אחר בשווקין יש אוכלין מרובים וקונין כל דבר בכפרים אוכלים מועטין ולא זבני אלא מידי מעליא :

נבלת בהמה טהורה בכל מקום · מה שיש חילוק בין טמאה לטהורה ואע"ג דתרוייהו לא מזבין אלא לעובד כוכבים ותפלים הם בחזיר יותר כדאמרינן התם חולין (ד' יז·) ובתים מלאים כל טוב כח](כותלי) [קדלי] דחזירי ואמרי' במגילה (דף יג·) וישנה לטוב [ז]כתלי דחזירי מכ"מ מה שהיא טהורה משוי אוכל בראויה מעט הואיל וכשאינה נבילה אוכל גמור הוא לישראל ומהאי טעמא מהני לרבי שמעון בגמל וארנבת שפן וחזיר כט] סימני טהרה לשויי אוכל כדאמר בסמוך ובקונט' נמי פירש כאן נבלת בהמה טמאה כ"מ שהיא סתמא לאו לאכילה קיימא דמאיסה ועוד יש עליה שני דחויין אחד שלא נשחטה ועוד דטמאה היא וגבי נבלת בהמה טהורה פירש סתמא לאכילת עובד כוכבים דלא מאיסה ועוד לגבי ישראל אין בהן אלא דחוי אחד הילכך אינה צריכה מחשבה :**והחלב** בשווקים · פ"ה רגילים לאכול עופות ושומן משמע שר"ל דכל שומן קרוי חלב ולא מיירי דוקא ל] מחלב האסור כגון תותב קרוס ונקלף (חולין דף מט:) :

*) [וע"ע תוס' פסחים כד: ד"ה אמרת]

שטשוטס

הגהות צ"ק [א]נ"ל ומאן דדריש ליה מקודש אית ליה ק"ו וא"ת תיפוק וכו':[ב] דרשינן א"כ:[ג] ספרים:[ד]כהכשר קודם מחשבה:[ה] והחלב : [ו] איירי: [ז] נ"א שהאכילה קדלי :

רבינו גרשום

ואינן קרויין אוכל : אי הכי · לר' שמעון מאי איריא דבשר בחלב משום הכי מטמא טומאת אוכלין משום דהיתה לו שעת הכושר תיפוק ליה דמשום הכי מטמאין דאוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים לעובדי כוכבים הוא דסבירא ליה דמותר בהנאה דתני רבי שמעון וכו' : ועוד דלדידיה נמי לישראל היתה לו שעת הכושר קודם שנתבשל בחלב · ואם איתא דלאחר עריפה שרי בהנאה לר' שמעון ליתני ומודה ר' שמעון בפטר חמור ובשר בחלב שמטמא טומאת אוכלין דהא תרוייהו שרו בהנאה ואוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים נינהו אלא מדלא תני ומודה בפטר חמור ש"מ דלאחר עריפה אסור : לעולם ר' שמעון שרי בהנאה ואמאי לא מטמא טומאת אוכלין : הכא במאי עסקינן דלא חשיב עליה בשעת עריפה דליטמא טומאת אוכלין: אמרוה רבנן קמיה דרב ששת משום הכי לרבנן מטמא טומאת אוכלין הואיל דחמור דאסור לישראל באכילה חומרא דאיסורו חושבו לטמא טומאת אוכלין : ור"ש לא אמר דאיסורו(איסור) חישובו אלא אי חשיב עליה מטמא טומאת אוכלין אי לא לא:ולרבנן מי אמרינן כו' והתנן במס' עוקצין י"ג דברים נאמרו בנבלת עוף טהור וזו אחד מהן צריכה מחשבה ואין צריכה הכשר כלומר דלא מטמא טומאת אוכלין אלא אי חישב עלה שתהא לאכילה לעובד כוכבים ומשום הכי בעיא מחשבה דלית ליה טומאה אחריתי דהא נבילת עוף לא מטמאה בנגיעה בכזית כנבלת בהמה ולא מטמא' אלא באכילה בבית הבליעה הלכך צריכה מחשבה לטמא טומאת אוכלין בכביצה ואינה צריכה הכשר מים דבלא הכשר מים אי נגע שרץ בכביצה אוכלין דנבלת עוף מטמא ומ"ט אין צריכין הכשר דקי"ל דכל שסופו לטמא טומאה חמורה בכזית אין צריך הכשר והאי נבלת עוף נמי כי אכיל מיניה כזית מטמא בגדים אבית הבליעה והיינו טומאה חמורה דמטמא בכזית כנבלת בהמה · אבל נבלת בהמה מטמאה בנגיעה בכזית בלא אכילה · והאי דנקט בנבלת עוף הטהור דצריך מחשבה כ"ש נבלת עוף טמא אבל האי דנקט עוף טהור רבותא קמ"ל דאע"ג דעוף טהור דראוי הוא לאכילה בין לישראל בין לעובדי כוכבים אפילו הכי נבלתו לא מטמאה טומאת אוכלין אלא במחשבה ואי אמרת איסורו חישובו שהואיל ואסור באכילה לישראל חשוב וראוי הוא לאכילה לעובד כוכבים מטמא

שיטה מקובצת

א] ואיסורו ס"א חישובו ומי אמרינן איסורו חישובו והתנן כו' : ב] חישובו ור"ש לא אמרינן איסורו חישובו ולרבנן מי אמר איסורו חישובו:ג]דברים נאמרו בנבלת עוף הטהור צריכה ותיבות וזו אחת מהן נמחק : ד] קאי הס"ד ומה"ד וטעמא מאי מטמאי רבנן' כיון דלא חשיב על פטר חמור הס"ד ומה"ד ואיסורו : ה] נגע בה שרץ שאם תגע היא אחרי כן : ו] אם כן אוכלה ואז מטמאה אותןבגדים : ז] הכשר והאי סופו לטמא טומאה חמורה ואינצריכיןהכשר דלא שייך הכשר אלא בטומאה : ח] ואחת דטמאה היא : ט] של נבלת בהמה טהורה : י] כ"ש שאר אוכלין : יא] מתיבת והחלב עד תיבת ליה בסה"ד כ"ז אינו נמצא בס"י : יב] חמורה כשהיה בה זית : יג] בנבלה' ס"א עם אביה : יד] דרבנן ואי דערפי : טו] וי"ל דקסבר תנא: טז] והדר קאמר תלמוד לומר גז"ש אלמא אתיא גז"ש ומפקא מקל וחומר ופירש ר"ת דבהאי קרא איירי נמי במידי : יז] בשדה דבשר כיון : יח] כפשטה דקרא ולית: יט] מקדש ואית ליה : כ] קדש דרשי שהם ענין אחד ודמו אהדדי א"נ: כא] למימר ביה דאין: כב] בשחוטה ומשום שכבר הוכשר הרי:כג] עכל"ה וכתבתי לפי: כד] ושמא אחרי כן הוגהאות מ' ס' נמחק: כה] דתנאי בהכשר קודם מחשבה מ"מ מסתברא דהך סתם משנה דמס' טהרות סברא דחזרה ובסיפרא גרסינן לה שפיר והחלב בשווקים א"צ וכו' ובחלב שחוטה איירי וכןפירש הקונטר' הס"ד: כו] דעניים הם הס"ד: כז] עופות ובסיפא דבשווקים פרש"י דיש בה רוב עם ועשירים הם ויכולים לאכול עופות ונראה לפרש טעם אחר דבכרכים יש אוכלין מרובין וקונין כל דבר אבל בכפרים יש אוכלין כו' מעליא הס"ד ומה"ד צריכין מחשבה להאכילה לעובד כוכבים ואם לאו אין מטמאין טומאת אוכליןוא"ת נבלת בהמה טמאה טומאת אוכלין למה לה הא מטמאה אדם וכלים וכ"ש שאר אוכלין תריץ כדאמרינן בכריתות בפ' דם שחיטה דאי איכא פחות מכזית נבילה והא דאינה צריכה הכשר פ"ה הואיל ומטמא טומאה חמורה כשהיה בה כזית שלם בעודה מחוברת עם אביה ולא יתכן לומר כן דמה שטמאה מתחלתה טומא חמורה אין מועיל לה

[illegible]

[illegible]

עין משפט נר מצוה

מו א מיי' פ"ג מהל' טומאת אוכלין הלכה ד :

ופי' ט' דמאיזה טעם נ"ק

מז ב מיי' פי"ב מהל' בכורים הלכה ז סמג עשין קמה קמו טוש"ע י"ד סימן שכא סעיף י בהגה"ה :

מח ג מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ח :

מט ד מיי' פ"ה מהל' אישות הלכה א טור ש"ע אה"ע סימן כח סעיף כא :

תוספות

שהשוחט כב] עורב להתלמד דמו מכשיר · פירש הקונט' אם נפל על הזרעים וכ"ש אם שחטו שחיטה גמורה דמו מכשיר אפילו לגופיה דשחיטתו כג] מחשבתו ואם נחרו ולא שחטו תו לא פליג ר' אליעזר דודאי לעלמא מכשיר דמו ולא לגופיה דאיהו גופיה לא מקבל טומאה בלא מחשבה עכל"ה ותימה כד] *פירש דדם נחירה מכשיר לעלמא דמה טעם יכשיר כיון דלא הוי דם שחיטה ודם חללים לא שייך בבהמה אלא באדם כה] : שאני עורב הואיל ויש בו סימני טהרה · הוא הדין כו] כ"ד עופות חוץ מנשר כדמוכח פרק אלו טרפות (חולין סא:): מאי איריא להתלמד אפי' להתעסק. פירוש ואפי' נחרו נמי דלהתעסק נמי לאו שחיטה היא כז] וכנחרו דמי ואע"ג דאז לא היה הוכשר בדם שחיטה מ"מ פריך כיון דלא אתי לאשמועינן דדם שחיטה מכשיר דהא כבר אשמועינן כח] ולא בא לאשמועינן אלא דאין צריך מחשבה הואיל ויש בו סימני טהרה זה היה יכול לאשמועינן בלא שחיטה :

גמרא

תורה אור

הכא במאי עסקינן כגון ששחטו להתלמד בו ובפלוגתא דנימוס ור' א] אליעזר *דתניא אמר ר' יוסי סח לי נימוס אחיו של ב] ר' יהושע הגרסי שהשוחט את העורב להתלמד בו דמו מכשיר ר' אליעזר אומר דם שחיטה לעולם מכשיר רבי אליעזר היינו תנא קמא אלא לאו איסורו חישובו איכא בינייהו תנא קמא סבר דמו מכשיר לעלמא אבל לגופיה בעי מחשבה ואתא רבי אליעזר למימר דם שחיטה לעולם מכשיר ואפי' לגופיה נמי לא בעי מחשבה ממאי דילמא טעמא דר' אליעזר התם דשאני עורב הואיל ויש בו סימני טהרה ומנלן דסימני טהרה מילתא היא דקתני עלה דההיא א"ר שמעון מה טעם הואיל ויש בו סימני טהרה וכי תימא אי משום סימני טהרה מאי איריא להתלמד אפי' להתעסק נמי אין הכי נמי ומשום נימוס איתיביה ג] לא רצה לפדותו עורפו בקופיץ מאחוריו וקוברו ואסור בהנאה דברי רבי יהודה ורבי שמעון מתיר אימא ומחיים אסור בהנאה ור"ש מתיר והא מדסיפא מחיים הוי רישא לאו מחיים דקתני סיפא לא ימיתנו לא בקנה ולא במגל ולא בקרדום ולא במגירה ולא יכניסנו לחדר וינעול דלת לפניו בשביל שימות ואסור בגיזה ועבודה דברי רבי יהודה ורבי שמעון מתיר רישא וסיפא מחיים רישא בהנאת דמיו סיפא בהנאת גופו וצריכא דאי תנא הנאת דמיו בההוא קא שרי רבי שמעון אבל בהנאת גופו אימא מודה ליה לרבי יהודה ואי תנא בהנאת גופו בההיא קאסר רבי יהודה אבל בהנאת דמיו אימא מודה לרבי שמעון צריכא וכן אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה מודה רבי שמעון לאחר עריפה שהוא אסור ואמר רב נחמן מנא אמינא לה דתניא °וערפתו נאמר כאן עריפה ונאמר להלן עריפה מה [שמות יג] להלן אסור אף כאן אסור מני אילימא רבי יהודה מחיים מיסר אסור אלא לאו רבי שמעון היא א"ל רב ששת ספרא ד] חבריך תרגומה לעולם רבי יהודה ואיצטריך סלקא דעתך אמינא ה] עריפה במקום פדייה עומדת מה פדייה מתרת אף עריפה מתרת קמ"ל אמר רב נחמן מנא אמינא לה מדתני ו] לוי הוא הפסיד ממונו של כהן לפיכך יופסד ממונו מני אילימא רבי יהודה הא מיפסד וקאי אלא לאו רבי שמעון היא איבעית אימא רבי יהודה ואיבעית אימא רבי שמעון ז] איבעית אימא רבי יהודה אפסידא דביני ביני ואיבעית אימא רבי שמעון לפחת מיתה וכן אמר ריש לקיש מודה רבי שמעון לאחר עריפה שהוא אסור ורבי יוחנן ואי תימא רבי אלעזר אמר עדיין היא מחלוקת איכא דמתני לה להא דרב נחמן אהא *המקדש בפטר חמור אינה מקודשת לימא מתני' דלא כרבי שמעון אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לאחר עריפה ודברי הכל איכא דאמרי הא מני לא רבי יהודה ולא רבי שמעון אי רבי שמעון תיקדש בכוליה אי רבי יהודה תיקדש בהך דביני ביני אמר רבה בר אבוה אמר רב לעולם רבי יהודה וכגון שאינו שוה אלא שקל וסבר לה כרבי יוסי בר יהודה דתניא °תפדה תפדה [תפדה] מיד תפדה כל שהוא רבי יוסי בר יהודה אומר אין פדייה פחותה משקל אמר מר תפדה תפדה [תפדה] מיד תפדה *כל שהוא פשיטא איצטריך סד"א הואיל ואיתקש לבכור אדם מה בכור אדם אחר שלשים ח] וחמש האי נמי אחר שלשים וחמש קמ"ל תפדה מיד תפדה כל שהוא רבי יוסי בר יהודה אומר אין פדייה פחותה משקל ממה נפשך אי מקיש לבכור אדם חמש ליבעי ואי לא מקיש שקל מנא ליה לעולם לא מקיש אמר רבא אמר קרא °וכל ערכך יהיה בשקל [ויקרא כז] הקודש *)כל ערכין שאתה מעריך לא יהו פחותין משקל ורבנן ההוא

*) [ערכין ד' ז:]

רש"י

הכא במאי עסקינן כגון ששחטו · לפטר חמור ואי דשחטיה לשם שחיטה גמורה אפי' לר' שמעון הויא מחשבה ומטמא אלא ט] בשחטו ע"מ להתלמד בו הלכות שחיטה וכהך פליגי דרבנן סברי הך שחיטה משויא לה אוכל כשחיטה גמורה מעלייתא דאמרינן בהעור והרוטב (חולין קיז:) השוחט בהמה(א) לעובד כוכבים כו' כדפרישית לעיל ור"ש סבר הך שחיטה לאו מעלייתא היא ולא הויא מחשבה ובפלוגתא דנימוס ור"א י]: דמו מכשיר · אם נפל על הזרעים וכל שכן אם שחטו שחיטה גמורה דמו מכשיר אפילו לגופיה דשחיטתו הויא מחשבתו ואי נחרו ולא שחטו תו לא הוה פליג בה רבי אלעזר דודאי לעלמא הוא דמכשיר דמו יא] ולאו לגופיה דאיהו גופיה לא מקבל טומאה בלא מחשבה : אלא לאו איסורו חישובו · יב] הוא דאיכא בהדי שחיטה כה"ג איכא בינייהו : לעלמא · אם נפל על הזרעים אבל לגופיה בעי מחשבה דאיסורו חישובו גרידא לא אמרינן והך שחיטה לא חשיבא לשווייה אוכל : ואפי' לגופיה לא בעי מחשבה · דהך שחיטה משוייא לה אוכל ובהאי נמי פליגי יג] רבנן כר' אלעזר ורבי שמעון כנימוס : הואיל ויש בו סימני טהרה · כדאמר באלו טריפות (חולין סא:) משום הכי הוי אוכלא אבל לגבי פטר חמור דלית ליה סימני טהרה אי לאו דחשיב (ב) יד] משום הך שחיטה לא מטמו ליה רבנן ור' שמעון אע"ג דחשיב עליה פליג משום דאסור בהנאה לאחר עריפה כדרבה : ומנלן דסימני טהרה מילתא · טו] לאתויי לידי טומאה דקתני עלה בברייתא דלעיל נבלת בהמה טהורה כו' : אפי' להתעסק · דמתכוין לחתוך דבר אחר דלאו לשחיטה איכוין : אין הכי נמי ומשום נימוס · להודיע כחו דאע"ג דשחטו להתלמד בו דהוי שחיטה חשובה טפי מלהתעסק אפ"ה איהו גופיה לא מטמא ליה נימוס: איתיביה · (ג) אביי טז] לרבה דאמר מודה רבי שמעון לאחר עריפה: בקופיץ · סכין גדול שקודרך עריפה : מאחוריו · ממול ערפו דכתיב וערפתו : במגירה . שיג"א סכין שיש בה פגימות הרבה : בהנאת דמיו · אם השכירה יז] לאחרים : בהנאת גופו · כגון גיזה ועבודה : מה פדייה מותרת · דלאחר פדיונו דברי הכל שרי בהנאה : הוא הפסיד ממונו של כהן · שלא פדאו בשה ויתנו לכהן : לפיכך יופסד ממונו · יכפוהו בית דין לעורפו לאחר שלשים כדמפרש יח] בפירקא ויאסר בהנאה: הא מיפסד וקאי · דמחיים נמי אסור ומאי מפסדא ליה עריפה : אלא לאו רבי שמעון יט]· ולאחר עריפה מודה: דביני וביני ·(ד) דמחיים כ] נמי אסור בהנאה מאי פריק ליה בשה בר דנקא והשתא מפסיד הכל : איבעית אימא ר' שמעון · ואפילו הכי בהנאה לא מיתסר ומאי אפסיד ממונו לפחת מיתה מה שמיתה פיחתתו דמחיים הוה שוה מנה ולאחר מיתה אינה שוה אלא דינר להאכילו לכלבו : להא דרב נחמן · דאמר לעיל מודה ר' שמעון לאחר עריפה : תיקדש בכוליה · דהא כוליה שרי בהנאה : שאינו שוה *)אלא שקל· סלע דהשתא ליכא ביני ביני דהואה שה דיהבינן לכהן תותיה בעי למיהוי שוה שקל : תפדה תפדה · תרי זמני כתיב ופטר חמור תפדה בשה (שמות יג): מיד · אפי' בתוך שלשים: איתקש לבכור אדם· דכתיב (ה)(במדבר יח) את בכור האדם ואת בכור הבהמה טמאה תפדה: מה בכור אדם · פדיוט לאחר שלשים יום ופדויו מבן חדש תפדה כא] וחמשה סלעים בעי למיתב : אף כאן לאחר שלשים יום וחמשה סלעים בעי למיתב :

*)נ"א אלא שקל תני סלע.

בהשג

רבינו גרשם

לטמא טומאת אוכלין לדברי הכל : אלא הכא במאי עסקינן · דאמאי לא מטמא טומאת אוכלין לרבי שמעון ששחטו להאי פטר חמור להתלמד בו הלכות שחיטה ולא לשם אכילה דהשתא האי שחיטה להתלמד גריעה היא מעריפה ומשחיטה סתם הלכך קסבר רבי שמעון דאינו מטמא טומאת אוכלין ורבנן סברי דחישבתו כיון לשום שחיטה בעלמא איכוון : ובפלוגתא · דטומכוס ורבי אלעזר קא מיפלגי ר' שמעון ורבנן דתניא אמר רבי יוסי וכו' הא ר' אלעזר היינו תנא קמא אלא לאו איסורו חישובו איכא בינייהו · האי איסורו חישובו לא הוי כאיסורו חישובו דלעיל דא"כ דהיינו הוא קשיא לרבא דאמר דכולי עלמא לא אמרינן איסורו חישובו אלא האי איסורו חישובו שחיטה להתלמד דלאו שחיטה מעליא היא לשום אכילה קרי איסורו : תנא קמא סבר דמו מכשיר לעלמא · לשאר כל אוכלין דאי נגע בהו שרץ מוכשרין הן לטמא אפילו בלא מחשבה אבל לגופיה לבשר עורב אע"ג דודאי הוי מוכשר מדמו לא מטמא אלא במחשבה דלא אמרינן דשחיטת דאיסורו חישובו: ואתא ר' אליעזר למימר דם שחיטה בין דשחיטה גמורה בין דשחיטה להתלמד לעולם מכשיר דאפילו לגופו לא בעי מחשבה אחריתי אלא אסורו שחיטה להתלמד נמי חישבו ורבנן דסברי בפטר חמור(לא) מטמא סברי לה כר' אליעזר ור' שמעון דאמר דפטר חמור לא מטמא סבר לה כתנא קמא דשחיטה להתלמד לא חישבו לטומאה והיינו בפלוגתא ממאי דלמא לעולם לא מצינן למימר דרבנן כר' אליעזר דטעמא דר' אליעזר אמאי קאמר לעולם דם שחיטה מכשיר דאפי' דלהתלמד דלמא שאני עורב דבעורב קסבר הכי משום דיש בו סימן טהור כדאמרינן בשחיטת חולין לרבות עורב עמקי דיש לו זפק אבל בפטר חמור דלית ליה סימן טהרה לעולם לא סבירא ליה דשחיטה להתלמד חישבו ואכתי רבנן כמאן סבירא להו לא כר' אליעזר ולא כנימוס: ומנלן דסימן טהורה מילתא היא · דקאמרינן דלמא טעמא דר' אליעזר דשאני עורב וכו' דקתני עלה דההיא ברייתא 'א"ר שמעון כו' וכי תימא אי טעמא משום סימן טהורה מאי אריא לר' אליעזר דנקט שוחט להתלמד לימא אפילו שוחט להתעסק דלהתעסק גריע טפי מלהתלמד ולהתעסק היינו כגון שנתכוון לחתוך שום דבר אחר ושחט העור בלא מתכוון ואפילו הכי משמע לן דדם שחיטה מכל מקום לעולם מכשיר הואיל דיש בו סימן טהור ואמאי נקט להתלמד : אין הכי נמי · כלומר לר' אליעזר הוא הדין דשחיטה להתעסק נמי לעולם מכשיר הואיל ויש בו סימן טהרה ואמאי נקט להתלמד משום נימוס דלנימוס אי שחט להתלמד דמיו מכשיר אבל להתעסק אין דמיו מכשיר דלא השיב לה שחיטה ואכתי לא מצית לאקימי טעמא דר' שמעון ורבנן בפלוגתא דנימוס ור' אליעזר דאמרינן דלמא שאני עורב כו' אלא בעל כרחך איבעי לך לאוקומיה דבעריפה ממש פליגי ולעולם כדרבה דאמר מודה ר' שמעון דלאחר עריפה אסור ועמייהו דרבנן דאמרי מטמא טומאת אוכלין משום דעריפתו חישבו ור' שמעון סבר אע"ג דעריפתו חישבו כיון דקסבר דלאחר עריפה אסורה בהנאה אוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחר הוא הלכך לא מטמא טומאת אוכלין:איתיביה אביי לרבא לא רצה לפדותו עורפו בקופץ מאחוריו בערפו : אימא · כלומר תריץ לברייתא הכי ואימא וקוברו·ומחיים של פטר חמור אסור בהנאה ור' שמעון מתיר · אבל לאחר עריפה מודה דאסור כדאמינא: והא מדסיפא מחיים כו' ואסור בגיזה ועבודה והיינו מחיים: אין רישא וסיפא מחיים ורישא דקתני ואסור בהנאה בהנאת דמיו קאמר דאם מכרו או שכרו דמיו אסורין וסיפא דאמר אסור בגיזה ועבודה דהנאת גופו:וצריכי למיתני תרוייהו דאי תנא כו' ולעולם לאחר עריפה מודה ר' שמעון דאסור כדרבה: מה פדייה מתרת·לפטר חמור בהנאה אף עריפה נמי מתרת בהנאה ולישתרי לאחר עריפה אפילו לר' יהודה קמ"ל דלא : הוא הפסיד ממונו של כהן · שלא רצה ליתן לו שה בפדיונו מה שיזכה לו המקום לפיכך יופסד ממונו שיערפנו ולא יהנה ממנו : מני · הא אילימא לר' יהודה מפסד וקאי דאפילו מחיים אסר ליה בהנאה קודם פדייה : אלא לאו ר' שמעון היא · אלמא דקסבר דלאחר עריפה אסור בהנאה לא לעולם מהא ליכא למשמע מיניה' ואפילו הכי הא דתני לוי יכלת לתרוצי איבעית תימא ר' שמעון ואי בעית תימא ר' יהודה ואי בעית אימא ר' שמעון דשרי ליה בהנאה בין מחיים בין לאחר עריפה · ומאי יופסד ממונו דקאמר לאו לאיסרו בהנאה אלא לפחת מיתה קאמר דעכשיו כשערפו נפחתו דמיו הרבה ממה שהיה שוה כשהוא חי והיינו יופסד ממונו · אבל מ"מ שרי בהנאה לאחר עריפה : ואי בעית אימא ר' יהודה מאי יופסד ממונו דקאמר להפסידא דביני ביני כלומר דבשה שוה דנקא היה יכול לפדות פטר חמור שוה סלע והיה מרויח ההוא דביני ביני מה שהחמור שוה יותר מן השה ולאחר פדייה יהא מותר בהנאה ועכשיו כשעורפו הוא מפסידו : איכא דמתני לה להא דרב נחמן אהא · כלומר דלא אמרה רב נחמן מימרא בעלמא וכן אמר רב נחמן אלא אהא אמרה רב נחמן המקדש בפטר חמור לאחר עריפה ודברי הכל דאפילו ר' שמעון מודה דאסור בהנאה ואינה מקודשת : אי ר' שמעון תיקדשא בכוליה · פטר חמור דהא שרי ליה בהנאה : ואי ר' יהודה תקדש בהך דביני ביני כלומר שיכולה לפדות חמור ששוה שקל בשה שוה דנקא ובהך דביני ביני תיקדש : אמר רבה לעולם ר' יהודה ואמאי תני אינה מקודשת כגון שאינו שוה הפטר חמור אלא שקל וסבר לה ר' יהודה כר' יוסי בר יהודה דתניא תפדה בשה תפדה מיד אפילו קודם ל' תפדה כל שהוא כלומר אפילו בשה כל דהוא שאינו שוה אלא זוז : ר' יוסי בר יהודה אמר אין פדייה פחותה משקל · ומפרש לקמן מ"ט' וכיון דאין פדייה פחות משקל ופטר חמור אינו שוה אלא שקל ליכא דביני ביני ואינה מקודשת : אמר מר תפדה וכו' פשיטא דלא כתיב ביה לא מבן חדש ולא כתיב דמים בשה : איצטריך · לתנא למימר הואיל ואיתקש לבכור אדם דכתיב אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה:מה בכור אדם אחר שלשים ·דכתיב ופדויו מבן חדש תפדה וחמש שקלים הוי פדיונו: כל ערכין·כלו' כל פדיון שאתה פודה:ורבנן ההוא וכל ערכך יהיה בשקל

שיטה מקובצת

א] ור' אלעזר וכצ"ל לקמן בסמוך : ב] תיבת רבי נמחק : ג] איתיביה אביי לא : ד] ספרא חברין תרגומה:ה]אמינא הואיל ועריפה במקום : ו] מדתני דבי לוי : ז] שמעון איבעית אימא ר' שמעון לפחת מיתה ואיבעית אימא ר' יהודה אפסידא דביני ביני : ח] שלשים ובחמש האי כו' שלשים ובחמש קמ"ל: ט] אלא כששחטו אות ב' נמחק : י] ור"א דאמאי לא נבעי הכשר: יא] דמו ולא לגופיה : יב] תיבת הוא נמחק : יג] פליגי לעיל רבנן : יד] דהשיב עליה משום: טו] מילתא היא לאתויי: טז] אביי לרבה דאמר : יז] השכירה ומכרו לאחרים : יח] כדמפרש בהאי פירקא: יט] שמעון יש"מ לאחר עריפה כ] דמחיים אי נמי : כא] תפדה הס"ד ומה"ד ובחמש סלעים : כב] שהשוחט את העורב : כג] דשחיטתו הויא מחשבתו : כד] ותימה הוא שפירש דדם נחירה מכשיר לעלמא דמאיזה טעם מכשיר כיון כו' שחיטה דדם חללים: כה]באדם' עיין תוס' חולין (דף לה ע"ב) : כו] הדין כל כ"ד עופות חוץ מנשר ויש בכולם סימני טהרה כדמוכח : כז] היא כלל וכנחרו : כח] אשמועינן ת"ק ולא :

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הכא במאי וכו' בהמה סתמא לעובד כוכבים : (ב) ד"ה הואיל וכו' דחשיב עליה משום הך : (ג) ד"ה איתיביה רבא לרבה דאמר מודה ר"ש : (ד) ד"ה דביני וביני אע"ג דמחיים : (ה) ד"ה איתקש וכו' דכתיב אך פדה תפדה את בכור :

אמר רבא אף אנן נמי תנינא גדול וקטן · יש ספרים דגרסי תנינא וקושיא היא זו : **והלכתא** ברגיא · בבא לימלך מוקמי ליה שמורים לפדותו בשה שוה שלשה זוזים יז] רגיל הכא [א]אבל בעצמו אפילו בפטרוזא בת דנקא ואם אין לו שה לפדותו יח] פודה בשויו ואפי' בשלקי וכד פריק ליה מברך על פדיון פטר חמור ולא בשעת נתינה לכהן דמעידנא דאפרשיה ברשותיה דכהן קאי כדאמר לקמן בשמעתין : ושה יט] בין מכבשים בין מעזים בין זכר בין נקבה בין גדול בין קטן כ] כדתנן במתניתין : *הפודה פטר חמור של חבירו פדיונו פדוי· לא דמי לתורם משלו על חבירו דאיבעיא לן פרק אין בין המודר (נדרים דף לו:) אם צריך דעת דהתם כתיב גם אתם לרבות שלוחכם ובעינן מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם אבל הכא לא כתיב בעלים כא] : **וגונב** מבית האיש ולא מבית הקדש· פרק מרובה (ב"ק דף סב:) [ב]איתא הך דרשא כב] דקאמר מרעהו ולא מהקדש נפקא ופירש איש לא מיותר דגזבר נמי מקרי איש ולא משתמע כג]כלל מאיש[ג]למעוטי דבכל דבר שהוא לשון זכר שייך לשון איש ואשה[ד] על נקבה כמו (שמות כו) אשה אל אחותה[ה]והא דאמרינן הכא מבית האיש ולא מבית הקדש כדנפקא מרעהו ומשום דהא קרא וגונב מיירי בתשלומין מייתי לה*: **שהיו** לו כד] עשרה ספק [פטרי] חמורים מפריש עשרה שיין ומעשרן והן שלו · לפר"ת דמפרש לעיל *כה][ו] פודה וחוזר אפילו פעמים הרבה אספיקות קאי קשה למה לי עשרה שיין בשה אחד סגי אבל לפירוש הקונטרס כו] דאינו חוזר ופודה אלא אם כן נתנו לכהן וחוזר ולקחן ניחא ומיהו לפירושו נמי קשה כז] ההיא דלקמן ישראל שהיו לו י' פטרי חמורין ודאין בתוך ביתו שנפלו לו מבית אבי אמו כהן ואותו אבי אמו כהן נפלו לו מבית אבי אמו ישראל מפריש עליהן עשרה שיין כח] והן שלו התם למה לי עשרה בחד סגי כט] שמן הדין הן שלו אע"פ שהן ודאין אם כן בכל פעם ופעם חשוב כאילו נתנו לכהן וחזר ל] ולקחן דמכח אבי אמו כהן הוא יורש ונראה דבכל הכי דנקט עשר' לרבותא[א]אע"ג שכולן פטר חמור כולן נכנסין לדיר להתעשר:

דגנך

בהשג יד כתיב אמר רב נחמן הלכה כדברי חכמים וכמה אמר רב יוסף אפי' [א]פטרוזא בר דנקא אמר רבא אף אנן נמי תנינא גדול וקטן פשיטא מהו דתימא כולי האי לא אי נמי פטרוזא לא קמ"ל רבי יהודה נשיאה הוה ליה פטר חמור שדריה לקמיה דרבי טרפון אמר ליה כמה בעינא למיתב לכהן אמר ליה הרי אמרו עין יפה בסלע עין רעה בשקל בינונית ברגיא אמר רבא הלכתא ברגיא וכמה תלתא זוזי רגיל הכא ורגיל הכא קשיא הלכתא אהלכתא לא קשיא כאן בבא לימלך כאן בעושה מעצמו אמר רבי יצחק אמר ריש לקיש מי שיש לו פטר חמור ואין לו שה לפדותו פודהו בשויו למאן אילימא לרבי יהודה הא אמר הקפידה עליו תורה בשה אלא לרבי שמעון רב אחא מתני הכי רבינא קשיא ליה *רבי יהודה ורבי שמעון הלכה כרבי יהודה וסתם לן תנא כרבי יהודה ואת אמרת הלכה כרבי שמעון אלא אפי' תימא רבי יהודה לא יהא חמור מן ההקדש ולא אמרה תורה בשה להחמיר עליו אלא להקל עליו [א]) רב [ב] *נחמן בריה דרב יוסף פריק ליה בשילקי בשויו אמר רב שיזבי אמר רב הונא הפודה פטר חמור של חבירו פדיונו פדוי איבעיא להו פדיונו [ג] לפודה או דלמא פדיונו לבעלים אליבא דר"ש לא תיבעי לך כיון דאמר מותר בהנאה ממונא דבעלים הוא כי תיבעי אליבא דרבי יהודה דאמר אסור בהנאה להקדש מדמי ליה ורחמנא אמר ונתן [ד] הכסף וקם לו או דלמא כיון [ה] דקני להו ([א]) בביני וביני לא דמי להקדש אר"נ ת"ש הגונב פטר חמור של חבירו משלם תשלומי כפל לבעלים ואע"פ שאין לו עכשיו יש לו לאחר מכאן מני אילימא ר"ש אמאי אילו עכשיו אלא פשיטא רבי יהודה ואי ס"ד להקדש מדמינן ליה [ו] וגונב מבית האיש אמר רחמנא ולא מבית הקדש *ותו לא מידי : [ז] אחת ביכרה ואחת שלא ביכרה [כו']: ת"ר כיצד אמרו נכנס לדיר להתעשר אי אתה יכול לומר בבא ליד כהן שהרי שנינו [ב]) הלקוח ושניתן לו במתנה פטור ממעשר בהמה אלא בישראל שהיו לו עשרה ספק פטרי חמורים בתוך ביתו שמפריש עליהן עשרה שיין ומעשרן והן שלו מסייע ליה לר"נ דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה [ג]) ישראל שהיו לו עשרה ספק פטרי חמורים מפריש עליהן עשרה שיין ומעשרן והן שלו ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה ישראל שהיו לו עשרה פטרי חמורים ודאין בתוך ביתו שנפלו מבית אבי אמו כהן ואותו אבי אמו כהן נפלו לו מבית אבי אמו ישראל מפריש עליהן עשרה שיין ומעשרן והן שלו ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה ישראל שהיו לו טבלים [ד]) ממורחין בתוך ביתו שנפלו מבית אבי אמו כהן ואותו אבי אמו כהן נפלו לו מבית אבי אמו ישראל מעשרן והן שלו וצריכא דאי אשמועינן קמייתא משום דקא ([ב]) מפריש וקאי אבל הכא *מתנות [ח] שלא הורמו כמי שלא הורמו דמיין אימא לא ואי אשמועינן הכא דאפשר לעשורי מיניה וביה דהא מנח אבל התם כיון דשה מעלמא בעי אתויי [ט] ומפריש וקאי אימא לא צריכא אמר רבי שמואל בר נתן אמר רבי חנינא הלוקח טבלים ממורחין

[א]) [לעיל ט: ע"ש] [ב]) לקמן נה: [ב"ק קי:] [ג]) ב"מ ז. [ד]) פירש"י מכאן עד סוף העמוד נדפס בתחלת ע"ב

עין משפט
נר מצוה

נז א מיי' פ"א מהלכות תרומות הלכה יא:

נח ב מיי' פי"א מהלכות מעשר הלכה יג:

נט ג מיי' שם הלכה טו:

ס ד מיי' פי"ב מהלכות בכורים הלכה ה סמג עשין ריא טוש"ע יו"ד סי' שלא סעיף ו:

מסורת הש"ס

ברשות נ"ק

[גיטין מז: ב"מ קא: מנחות לא:]

דמאי פ"ג מ"ד

ממורחין מן העובד כוכבים מעשרן והן שלו דמרחינהו מאן אילימא דמרחינהו. עובד כוכבים דגנך אמר רחמנא ולא דגן עובד כוכבים אלא דמרחינהו ישראל *מרשות עובד כוכבים מעשרן *דאין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר והן שלו דאמר ליה °קאתינא מכח גברא דלא מצית (א) אישתעיה דינא בהדיה תנן התם *המפקיד פירותיו אצל הכותי ואצל עם הארץ בחזקתן למעשר ולשביעית *אצל העובד כוכבים כפירותיו א] ר"ש אומר דמאי אר"א להפריש כולי עלמא לא פליגי כי פליגי ליתנן לכהן תנא קמא סבר ודאי חלפינהו ובעי מיתנגהו לכהן ור' שמעון סבר דמאי יתיב רב דימי וקאמר להא שמעתא א"ל אביי טעמא דמספקא לן אי חלפינהו אי לא חלפינהו הא ודאי חלפינהו דכולי עלמא בעי למיתבינהו לכהן והאמר ר' שמואל אמר ר' חנינא הלוקח טבלים ב] מן העובד כוכבים ממורחין מעשרן והן שלו דלמא כאן בתרומה גדולה כאן בתרומת מעשר (ב) ג] אזכרתן מילתא דא"ר יהושע בן לוי מנין ללוקח טבלים ממורחין מן העובד כוכבים שהוא פטור מתרומת מעשר שנאמר °ואל הלוים תדבר ואמרת אליהם כי תקחו מאת בני ישראל ד] טבלים שאתה לוקח מבני ישראל אתה מפריש מהן תרומת מעשר ונותנה לכהן טבלים שאתה לוקח מן העובד כוכבים אי אתה מפריש מהן תרומת מעשר ונותנה לכהן: ואם מת נהנים בו: דמית היכא אילימא דמית בי כהן ונהנה בו כהן פשיטא ממונא דידיה הוא °אלא דמית בי בעלים ונהנה בו כהן הא נמי פשיטא סד"א כל כמה דלא מטא לידיה לא זכה ביה קמ"ל דמעידנא דאפרשיה ברשותיה דכהן קאי:

במדבר יח

מתני

תורה אור

ממורחין · שנגמרה מלאכתן למעשר דמירוח ה] גמר מלאכה של תבואה כשמשוה את הכרי ומחליקו ברחת: ואותו אבי אמו כהן כו' · רבותא קמ"ל דאע"ג דמכח ישראל קאתי דאיכא למימר ניתבינהו השתא לתרומה (ומעשר) לכהן כי היכי דהוה עביד ישראל קמא אפי' הכי כיון דיד כהן באמצע הוי כאילו הפריש הכהן האמצעי מהן התרומה והוריש לישראל זה כל אחד בפני עצמו: ומעשרן · והכל שלו ומוכר התרומה לכהנים והוא הדין נמי אם לא נפלו לאותו כהן מישראל דתבואת כהן ו] חייבת בתרומה אלא שאינה נותנה לכהן אחר אלא מפרישה ואוכלה: משום ז] דהוה מופרש וקאי · כלומר שהשה מין אחד וחמור מין אחר ואינו מחוסר מעשה הלכך הוי כאילו נפלו לו מבית כהן התמורים לעצמן והטלאים לעצמן: אבל · גבי ח] תבואה דמחוסר הפרשה אימא כמי שלא הורמו בבית כהן דמיין וחזרו לאיסורם הראשון ויתנם לכהן*): והן שלו · התרומה עצמה ומוכרה לכהנים: דגנך · דיגונך מה שאתה ממרח חייב בתרומה ולא מירוח עובד כוכבים: דאמרחינהו ישראל [א] מרשות עובד כוכבים · שהיה ישראל אריס וקרקע של עובד כוכבים הוי: למעשרו' · אם מעושרין הן ט] אין חוששין שמא החליפן או בשביעית שמא החליפן בפירות שביעית שיהיו צריכין להתבער בשביעית: כפירותיו · של עובד כוכבים דודאי חלפינהו וצריך להפריש מהן מעשר י] האי תנא סבר דאין מירוח העובד כוכבים פוטר ופלוגתא היא במנחות בפרק ר' ישמעאל (דף סו:): דמאי · ספק חילפן ספק לא חילפן: להפריש כולי עלמא לא פליגי · דאפי' לר' שמעון דאמר ספק מספק לא אכיל טבלים שבמיתה הן ובעי אפרושי הכל דדמו לדמאי דעם הארץ דמפריש: ובעי' מיתבינהו לכהן · לקמן פריך הא דאמרן לעיל מעשרן והן שלו: דמאי · והמוציא מחבירו עליו הראיה וישראל מוכר לכהן את התרומה והדמים שלו והאי דמאי לא דמי לשאר דמאי שנותן לכהן אחד ממאה דהתם איכא טעמא כדמפרש במסכת סוטה (דף מח·) משום דסבר עם הארץ ללוי הוא דפקיד רחמנא למיתב תרומת מעשר ולא לדידי אבל הכא ההיא ספיקא גופא דאיכא בתרומת מעשר איכא בתרומה גדולה: להא שמעתא · דרבי אלעזר: מעשרן והן שלו · ואוקימנא דאמרחינהו ישראל ברשות עובד כוכבים: בתרומה גדולה · פליגי תנא קמא ורבי שמעון: בתרומת מעשר · והן שלו:

*) ע"כ שייך לע"א

מתני'

דגנך אמר רחמנא ולא דגן עובד כוכבים יא] למאן דדריש במנחות פרק ר' ישמעאל (דף סז:) דגנך ולא דגן עובד כוכבים יב] פריך שפיר אמאי מעשרן דתבואה זו גדילה ונתמרחה ברשות עובד כוכבים וא"ת מאי קשה ליה הכא דלמא סבירא ליה כמ"ד מירוח העובד כוכבים אינו פוטר ודגנך למעט מירוח הקדש וכי תימא הא דפליגי במירוח עובד כוכבים היינו יג] בגדל ברשות ישראל אבל גדל ברשות עובד כוכבים ומרחינהו עובד כוכבי' יד] פטור מכל מקום מאי קשיא דלמא בגדל ברשות ישראל וי"ל דמשמע ליה דאיירי בגדל ברשות עובד כוכבים אבל סוגיא דמנחות (דף סו:) מוכח דפליגי אפי' בגדל ברשות עובד כוכבים וי"ל דניחא ליה לשנויי טו] דהכא כולי עלמא ומיהו קשה דאפילו [ב] הניחא ליה מירוח דעובד כוכבים פוטר מ"מ חייב לעשר מדרבנן גזירה משום בעלי כיסין טז] וי"ל משמע ליה מדקאמר והן שלו אלמא לית ליה גזירה דבעלי כיסין דא"כ היה חייב ליתנו לכהן יז] ואמאי מעשרן והן שלו וקשיא ראשונה כמי מתרצא בהכי דדייק דקסבר מירוח העובד כוכבים פוטר מדקאמר והן שלו דאי אינו פוטר אמאי מעשרן והן שלו לתניהו לכהן ומיהו יח] קשה ליתני ואע"ג דאינו פוטר לא מחייב למיתב לכהן דא"ל קאתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעויי דינא בהדיה ולמאן דאית ליה נמי גזירה יט] [ג] בעלי כיסין דהיינו מאן דאית ליה מירוח העובד כוכבים פוטר לא מיסתבר כ] למחייב ליתן לכהן טפי ממאן דאית ליה אינו פוטר כא] ודמשמע בסמוך בשמעתין דודאי חייב למיתב לכהן דאמר אצל עובד כוכבים כב] הרי הוא כפירותיו ומשמע דאי ודאי חלפינהו דכולי עלמא בעי למיתבינהו לכהן היינו ודאי כפי המסקנא דמסקינן כאן בתרומה גדולה כאן בתרומת מעשר: דמרחינהו ישראל כג] ברשות עובד כוכבים · פירש הקונטרס כד] ישראל אריס של עובד כוכבים וקשה לפירושו כה] אי בחלק עובד כוכבים היינו מריחת עובד כוכבים אי בחלק ישראל אין זה לוקח טבלים ונראה לפרש מרחינהו ישראל ברשות עובד כוכבים אחר שלקחן ישראל כו] והכי [ד] קא אמר הלוקח טבלין מן העובד כוכבים והן עכשיו ממורחין: מעשרן דאין קנין · כז] תימה אפי' יש קנין חייב לעשרן מדרבנן כדמוכח בהקומץ רבה (מנחות דף לא·) בשמעתא דר"ש שזורי גבי לך קח מן העובד כוכבים ועשר עליו וכי תימא שרולה למצוא חיוב דאורייתא לרבותא דאפי' [ה] הכי כח] דחייב לעשר דאורייתא והא ממה נפשך לקוח פטור מדאורייתא כדמוכח פרק הפועלים (ב"מ דף פח:) מיהו לפירוש ר"ת כט] דמפרש דהיינו דוקא לוקח אחר מירוח אבל לוקח קודם מירוח ומרחו חייב ניחא ועוד י"ל אפילו מפטר ל] לוקח קודם מירוח מדאורייתא מ"מ הוי רבותא ממה שהן שלו אע"פ שאין קנין ואין טעם לפטור לא] מטעם הפקעה דחמור איסוריה טפי כדמוכח בהקומץ רבה (מנחות לא·) לב] ממה דפריך ולימא ליה לך קח מן העובד כוכבים [ומשני] דקא סבר אין קנין והוה ליה מן החיוב על הפטור אע"ג דלקוח לג] דרבנן: הרי הן בחזקתן למעשר ולשביעית· משמע מכאן דסתם עם הארץ חשודין על השביעית וכן לד] פרק לולב הגזול (סוכה לט·) אין מוסרין דמי לה] שביעית לעם הארץ ופ"ק דחולין (דף ו·) ואם אמר [ו] עשה לי משליכי חושש לשאור ותבלין שבה משום מעשר ומשום שביעית וקשה מההיא לו] דמשאלת אשת חבר לאשת עם הארץ ומשאלת אשה לחבירתה החשודה על שביעית משמע דסתמא לא חשידי ובכתובות לז] (דף כד·) פירשתי*: הא חלפינהו ודאי בעי למיתנגהו לכהן· ואע"ג דשמעינן לרבי שמעון לח] מירוח העובד כוכבים פוטר מכל מקום חייב *משום גזירה בעלי כיסין כדפרישית לעיל: טבלים שאתה לוקח מן העובד כוכבים · משמע הכא דלוקח חייב לט] מדאורייתא מדאיצטריך קרא לפטור [ז] תרומת מעשר והקשה ר"ת מדקאמרינן פ' הפועלים (ב"מ פח: ושם) תבואת זרעך ולא לוקח ותירץ לוקח קודם מירוח חייב מדאורייתא והא דאמרי' פ' ר' ישמעאל (מנחות סו:) תורמין משל עובדי כוכבים על של מ] [ח] כותיים ומשל כל על של כל [ט] (אלמא) מירוח העובד כוכבים אינו פוטר לא בלוקח מן העובד כוכבים איירי דלוקח ממורח אפי' מישראל פטור מא] דאורייתא אלא בעובד כוכבים התורם משלו על של ישראל איירי כדתנן (תרומות פ"ג מ"ט) העובד כוכבים והכותי שתרמו תרומתן תרומה מב] ופרק בכל מערבין (ערובין לז:) גבי לוקח יין מבין הכותים מג] אמר כי לית ליה ברירה בדאורייתא יש לפרש תרומת דגן תירוש ויצהר קרי דאורייתא ואפילו מפסר כל לוקח ניחא נמי סוגיא דשמעתין מד] לוקח טבלים מן העובד כוכבים איירי בעובד כוכבים המעשר פירותיו ונתן ללוי לא מיחייב לוי למיתב תרומת מעשר לכהן ומעשר דאורייתא היא אי אין קנין ומירוח העובד כוכבים אינו פוטר מה] ואי למ"ד מירוח העובד כוכבים פוטר אפשר שהקדימו בשבלים מו] ומתקיים שפיר טעמא דלעיל (מכח) דא"ל אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעויי דינא בהדיה כלומר כמו שהמעשר שהעובד כוכבים מפריש ונותן ללוי דאין הלוי חייב ליתן ממנו מז] תרומה לכהן כך כשקונה לוי טבלים מן העובד כוכבים להפריש מעשר אינו חייב לתת ממנו תרומת מעשר לכהן אלא מפרישו והוא שלו דא"ל אתינא כו' דאי לאו הכי אע"ג דלוקח פטור מדאורייתא מ"מ היה חייב ליתן לכהן מדרבנן והיא דהקומץ רבה (מנחות לא·) משמע כפירוש רבינו תם דפריך ולימא ליה קח מן העובד כוכבים ועשר עליו ומשני קסבר אין קנין והוה ליה מן החיוב על הפטור ומדקרי ליה חיוב משמע מדאורייתא ויש לומר מח] לגבי[י] דבר המעורב ברוב חולין הוי כמו חיוב על הפטור תדע דה"נ קאמר התם ולימא ליה קח מן השוק ועשר עליו קסבר רוב עם הארץ אין מעשרין הן והוה ליה מן החיוב על *) הפטור משמע אי אין מעשרין הוה ליה מן החיוב על הפטור ואמאי והא דמאי מט] דרבנן ואם טבל מעורב בחולין דרבנן אם הוא

*) הפטור ואמאי והא דמאי דרבנן וטבל המעורב בחולין נמי דרבנן אם הוא מעורב כו' כצ"ל והשאר יש למחוק נ"ק

שיטה מקובצת

א] ר"ש אומר דמאי · אור"י דהך דמאי אינו כשאר דמאי דעלמא דלא בעי להפריש תרומה גדולה ולא קאמ' אלא דיש לו תורת דמאי דאין צריך ליתן לכהן כמו בתרומת דמאי דהמע"ה · תוס' חיצוניות: ב] טבלים ממורחים מן העובד כוכבים מעשרן: ג] מעשר אדכרתן מילתא: ד] ישראל וגו' טבלין: ה] דמירוח הוא גמר: ו] כהן נמי חייבת: ז] משום דקא מופרש: ח] גבי תרומה דמחוסר: ט] הן אין חוששין שמא החליפו שיתחייב כדי להפריש מעשר אחר ואם גדלו בששית ועכבן עד שביעית אין: י] מעשר ס"א וכגון דמרחינהו לפירות דעובד כוכבים ישראל מרשות עובד כוכבים ולענין שביעית מתבערין בשביעית הס"ד ומה"ד דמאי כו': יא] עובד כוכבים בין למאן: יב] עובד כוכבים בין למאן דדריש דגנך ולא דיגון עובד כוכבים פריך: יג] היינו היכא דגדל ברשות: יד] עובד כוכבים לכו"ע פטור מ"מ מאי קושיא דלמא הכא בגדל ברשות ישראל ומיהו מצינו למימר דמשמע ותי' וי"ל נמחק: טו] לשנויי ברייתא דהכא ככו"ע ומיהו אכתי קשה דאפילו ס"ל מירוח דעובד כוכבים: טז] כיסין כדאמרינן במנחות י"ל: יז] לכהן וא"כ אמאי מעשרן: יח] ומיהו הא קשה דלישני דאע"ג: יט] גזירה דבעלי כיסין: כ] מיסתבר דמחייב טפי: כא] פוטר ומשמעתין דבסמוך משמע דודאי חלפינהו חייב דקאמר: כב] תיבות הרי הוא ל"ש ונמחק: כג] ישראל מרשות עובד כוכבים: כד] פירש הקונטרס שהישראל ארים וז"ל תוס' חיצוניות ול"נ לר"י דכיון שהיה אריסו של עובד כוכבים ויש לעובד כוכבים חלק שם פשיטא דהוי כמו מרחינהו עובד כוכבים ועוד וכי מירוח הקדש ר"ל מירחו ההקדש עצמו אלא הוי פירוש מירחו ברשות הקדש וא"כ מרחינהו ישראל ברשות עובד כוכבים הוי כמו מרחינהו העובד כוכבים עצמו (הם שלו אעפ"י דהעובד כוכבים עצמו) וא"כ קשה כדפי' עכ"נ לר"י דמרחינהו ישראל ברשות עובד כוכבים מיירי שלקחם ישראל מן העובד כוכבים בשבלים ואח"כ מירחם עכ"ל וז"ל הרא"ש ז"ל דמרחינהו ישראל וכו' פירש"י ז"ל שישראל אריס של עובד כוכבים ולא רצה לפרש כמו שמשמע פשטא דסוגיא כיון שהתבואה שלו אעפ"י שמירחה הישראל כי היכי דלא מיקרי מירוח העובד כוכבים אם מירח עובד כוכבים תבואת ישראל וקשיא לפי' אי מחלק עובד כוכבים כו' ככתוב בתוס':כה] לפי' דאי בחלק העובד כוכבים היינו מרחינהו עובד כוכבים ואי בחלק הישראל: כו] ישראל מהעובד כוכבים מרחם וה"ק כו' עובד כוכבים שהם עכשיו: כז] קנין וא"ת אפילו: כח] הכי הם שלו אע"ג דחייב:כט] ר"ת ניחא דמפרש: ל] מפסר כל לוקח קודם מירוח מדאורייתא כו' מ"מ הוי רבותא מפי מה שהן שלו ס"א כשאין קנין: לא] לפטור מחמת הפקעה קדושת הארץ דחמיר: לב] תיבת ממה נמחק: לג] דלקוח הוי דרבנן: לד] וכן בפ' לולב: לה] דמי פירות שביעית: לו] מההיא דתנן בפ' הנזקין גבי משאלת אשת חבר לאשת עם הארץ קתני משאלת אשה: לז] ובכתובות פ"ב פירשתי: לח] שמעון בפ' ר' ישמעאל מירוח: לט] חייב לעשר מדאורייתא מדאצטריך קרא לפטורי מליתן תרומת מעשר לכהן והקשה ר"ת כו' דלוקח קודם מירוח: מ] על של עובדי כוכבים ומשל עובד כוכבים על של כל דמירוח העובד כוכבים תיבת אלמא ל"ש: מא] פטור מדאורייתא אלא: מב] תרומה א"נ בשלקח עובד כוכבים מישראל קודם מירוח ומירחם עובד כוכבים וחזר ומכרה לישראל דאי משום תבואת זרעך לא מיפטר דתבואת זרעך קרינא ביה דישראל זרעו ובפ' בכל: מג] הכותים דאמר כי כו' לפרש דתרומות דגן כו' קרי בדאורייתא אע"ג דלקוח הוי דרבנן דאפילו מפסר כל לקוח מדאורייתא . מד] דשמעתין דטבלים לוקח מן העובד כוכבים כו' ונתן המעשר ללוי לא: מה] פוטר ואפילו למ"ד תיבת ואי ל"ש: מו] בשבלים ואפשר דעכשיו קיים שפיר טעמא דלעיל דא"ל אתינא תיבת מכח ל"ש: ...

רבינו גרשום

קמ"ל דאמרינן נמי בשיין כמופרש וקאי הלכך מפרישן ומעשרן והן שלו: אלא דמרחינהו ישראל מרשות עובד כוכבים כגון שנתן העובד כוכבים לישראל שדהו בקבלה ומירחן ישראל והאי הלוקח דקאמר כלומר שלוקחן ממנו ישראל בסורה עבודתו והן שלו שיכול למוכרן ולוקח הדמים: דאמר ליה לכהן קא אתינא כו': בחזקתן למעשרות ולשביעית כלומר אם הפקיד כהן פירותיו מעושרין ליכא למיחש שמא החליפן לו ומחזיר לו טבלים אלא אותן שהפקיד לו מחזיר לו· וכן לשביעית אם הפקיד לו פירות של שנת ששית ומחזירן לו בשביעית ליכא למיחש שהחליפן לו ומחזיר לו פירות שביעית שאסורין לסחור בהן וצריכין ביעור לאחר שכלה לחיה· אלא אותן שהפקיד בידו מחזיר לו שלא היה רוצה להכשילו: אצל העובד כוכבים·אבל אם הפקידן אצל העובד כוכבים כשמחזירן לו הרי הן כפירותיו · יש להן דין כפירותיו שלעובד כוכבי' דאמרינן ודאי החליפן ומחזיר לו אחרים ודינן כפירות דאמרחינהו ישראל מרשות עובד כוכבים דקא בעי לאפרושי מיניה תרומה גדולה ולמיתבה לכהן והשאר מעשר ראשון ותרומת מעשר מעשרן והן שלו: ר' שמעון אומר יש להן תורת דמאי דספק החליפן וספק לא החליפן הלכך מעשרן והן שלו דאפי' תרומה גדולה לא יהיב לכהן אלא מוכרה ולהפריש להתרומה גדולה דכולי עלמא לא פליגי דבעי לאפרושי כי פליגי ליתנה לכהן בתרומה גדולה לחוד קאמר תנא קמא סבר כו' · ורבי שמעון סבר דספק הוא אם החליפן אי לא הלכך בתרומה גדולה מפריש והן שלו ומוכרה לכהן: וקאמר לה להא שמעתא דר"א·דלמא לא קשיא הא דדייק אביי דאי ודאי חלפינהו דכולי עלמא בעי למיתבינהו לכהן כאן בתרומה גדולה כלומר בתרומה גדולה להוד קאמר· והאי דאמר שמואל בר נתן מעשרן והן שלו בתרומת מעשר קאמר ולא בתרומה גדולה · א"ל אביי לרב דימי ודאי הוי כדקא משנית לי ודלמא כאן בתרומה גדולה וכאן בתרומת מעשר דכי ודאי חלפינהו דכולי עלמא דתרומה גדולה בעי למיתבה לכהן ולוקח טבלין מן העובד כוכבים דקאמר מעשרן והן שלו בתרומת מעשר קאמר דפטור הוא מתרומת מעשר למיתבא לכהן [בהנם] (באנב"י) וכדריב"ל דדריש ליה להאי קרא הכי טבלים שאתה לוקח מישראל כו': ואם מת ·השה שהפריש בשביל פטר חמור קודם שבא ליד כהן נהנה בו כהן דמעידנא דאפרשיה ברשותיה דכהן קאי:
ולא

הגהות הב"ח (א) גמ' דלא מצית לאשתעויי דינא: (ב) שם כאן בתרומה גדולה כאן בתרומת מעשר:

גליון הש"ס

הגהות צ"ק

מתני' *אין *פודין לא בעגל ולא בחיה לא בשחוטה ולא בטריפה ולא בכלאים ולא בכוי ורבי אליעזר מתיר בכלאים מפני שהוא שה ואוסר בכוי מפני שהוא ספק נתנו לכהן א] אין הכהן רשאי לקיימו עד שיפריש שה תחתיו:

גמ' מתני' מני בן בג בג היא דתניא בן בג בג אומר נאמר כאן שה ונאמר להלן שה מה להלן פרט לכל השמות הללו אף כאן פרט לכל השמות הללו אי מה להלן *זכר תמים ובן שנה אף כאן זכר תמים ובן שנה ת"ל תפדה תפדה ריבה אי תפדה תפדה ריבה אפי' כל הני נמי א"כ שה שה מאי אהני ליה *איבעי' להו מהו לפדות בבן פקועה אליבא דר' מאיר לא תיבעי לך דכיון דאר"מ בן פקועה טעון שחיטה שה מעליא הוא אלא כי תבעי לך אליבא דרבנן ג דאמרי שחיטת אמו מטהרתו כבישרא בדיקולא דמי או דלמא כיון דהשתא מיהא רהיט ואזיל שה קרינא ביה מר זוטרא אמר אין פודין ורב אשי אמר פודין א"ל רב אשי למר זוטרא מאי דעתיך דילפת מפסח אי מה להלן *זכר תמים ובן שנה אף כאן זכר תמים ובן שנה תפדה תפדה ריבה אי תפדה תפדה ריבה אפילו בן פקועה נמי א"כ שה שה מאי אהני ליה איבעיא להו מהו לפדות בנדמה אליבא דרבי אליעזר לא תיבעי לך השתא בכלאים פרקינן בנדמה מיבעיא כי תיבעי לך אליבא דרבנן בכלאים הוא דלא פרקינן בנדמה פרקינן או דלמא ל"ש ת"ש ד פרה שילדה מין עז אין פודין הא רחל שילדה מין עז פודין מני אילימא ר' אליעזר הא בכלאים נמי פרקינן אלא לאו רבנן היא לא לעולם ר' אליעזר היא גופה קמ"ל דפרה שילדה מין עז אין פודין לא תימא זיל אבתריה דידיה והאי עז מעליא הוא אלא זיל בתר אימיה והאי עגל הוא ת"ש דתני רבה בר שמואל איזהו כלאים רחל שילדה מין עז ואביו שה כלאים הוא נדמה הוא אלא איזהו דמי לכלאים דשויוה רבנן כי כלאים רחל שילדה מין עז ואביו שה למאי אי לקדשים מהיכא דממעט כלאים מהתם ממעט נדמה דתניא °שור או כשב א) פרט לכלאים ב] או עז פרט לנדמה ג] אי לבכור °אך בכור שור אמר רחמנא ב) עד שיהא הוא שור ובכורו שור (א) אלא למעשר תחת תחת מקדשים גמר אלא לפטר חמור לא לעולם למעשר וכגון שיש בו מקצת סימנין מהו דתימא העברה העברה מבכור גמר קמ"ל תחת תחת מקדשים גמר איבעיא להו מהו לפדות בפסולי המוקדשין אליבא דר"ש לא תיבעי לך כיון דאמר מותר בהנאה חולין הוא כי תיבעי לך אליבא דרבי יהודה דאמר אסור בהנאה מאי כיון דאסור בהנאה אין איסור חל על איסור או דלמא כיון דלא תפיס פדיונו אפקועי איסורא בעלמא הוא אמר רב מרי בריה דרב כהנא מי זוטר מאי דכתיב בהו כצבי וכאיל מה צבי ואיל אין פודין אף פסולי המוקדשין אין פודין השתא דאתית להכי לר'

[שמות יב] [ויקרא כב] [במדבר יח]

א) [לקמן יז. נו.] חולין לח: נדה מא. ב"ק עז: ב) [לעיל ה: וש"נ]

רש"י

מתני' לא בחיה · צבי ואיל: ולא בשחוטה · ואפי' (ב) שה שחוט: טריפה · (ג) שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה: כלאים · תיש הבא על הרחל: כוי · ספק חיה ספק בהמה: מפני שהוא שה · דבין רחל ובין [א] עז קרויין שה: נתנו לכהן · הפטר חמור (ד):

גמ' להלן · בפסח: לכל השמות · שבמשנתנו הפסח אינו בא עגל וחיה דכתיב (שמות יב) שה מן הכבשים ומן העזים ולא שחוט דבעינן שחיטה לשם פסח וכלאים נמי לא דכלאים אין קריבין לגבי מזבח כדקתני לקמן שור וכשב פרט לכלאים: בן פקועה · שנמצא חי בבהמה שחוטה: פלוגתא דר"מ ורבנן בפ' בהמה המקשה (חולין דף עד·): בדיקולא · קלתא כלומר כשחוט דמי ואין פודין בשחוטה: או דלמא כו' · וכל הנך אין פודין דאמר במתניתין שלא בשוין קאמרינן דאי בשוין אפי' בשלקי שרי: בן פקועה פסול לפסח דאינו קרב למזבח דתניא בפ' שני דשחיטת חולין(דף לח:) כי יולד פרט ליוצא דופן: שה מאי אהני ליה · ומסתברא למעוטי בן פקועה דכשחוט דמי ולא שה הוא ותפדה מרבי' בעל מום ונקבה ובן שתי שנים דשה נינהו: בכלאים · דתרי מיני הוא פרקינן דקתני במתניתין ר"א מתיר בכלאים: פרה שילדה מין עז אין פודין· דעגל הוא: בכלאים (ה) פרקינן · וכ"ש בנדמה ול"ל למיתנייה: היא גופה אילטריכא ליה · ולא משום [ב] דוקיא אתא: כלאים הוא · בתמיה הא נדמה הוא: למאי · קאמר דשוייה רבנן לנדמה כי כלאים: אי לקדשים · שלא יקרב לגבי מזבח ל"ל למתלייה לנדמה בכלאים כי היכי דפשיטא לן בכלאים פשיטא לן בנדמה: אי לבכורה · לאשמועי' דלא קדוש בבכורה[ג]ככלאים פשיטא דהא בכור שור כתיב ובהדיא אימעוט: אי למעט ממעשר · דכי היכי דכלאים לא מעשרין אף נדמה לא: פשיטא · תרווייהו מחד קרא נפקי תחת תחת כתיב הכא תחת השבט וכתיב בקדשים תחת אמו מה התם נדמה וכלאים לא כדממעטינן לעיל אף מעשר כלאים ונדמה לא: לפטר חמור · דלא פרקינן ביה פטר חמור כי כלאים: מקצת סימנים · דאמו: העברה העברה · כתיב הכא יעבור תחת השבט וכתיב בבכור והעברת פטר רחם מה בבכורה חייב כדאמרן ואם יש בו מקצת סימנין חייב אף מעשר נמי ליהוי חייב: קמ"ל · דדין כלאים אית ליה דתחת תחת גמר מקדשים כי היכי דלמזבח לא קרב כדאמר בריש פירקין(דף ה:) מום קבוע הוא דליפרק עליו למעשר נמי לא קדוש: פסולי המוקדשין · שנפדו ויצאו לחולין: כיון דאמר · פטר חמור מותר בהנאה קודם פדיון חולין הוא הפטר חמור ויכול לפדותו בה דליכא למימר איסור חל על איסור: אין איסור · פטר חמור חל על איסור דבהמת פסולי המוקדשין אית בה קדושה אפי' לאחר פדיון דאסירי בגיזה ועבודה ד]: דלא תפיס פדיונו · שהשה הניתן תחתיו אין בו משום קדושה: צבי ואיל · כתיב בפסולי המוקדשין דכתיב (דברים יב) רק בכל אות נפשך וגו' ובפסולי המוקדשין מדבר:

תוספות

הוא מעורב ברוב ה] אלא כשאחד נוטה לצד חיוב או לצד פטור יותר מחבירו קרי ליה חיוב על פטור ועוד דכי משני קסבר אין קנין אבתר דקנה מן הממורח מן העובד כוכבים דרוב עמי הארץ מעשרים הן ו]לא שייך אלא אחר מירוח ואין לתמוה ד]לאחר סוגיא דמנחות מנא *לן להש"ס דפליגי במירוח העובד כוכבים פוטר דלמא ביש קנין ואין קנין פליגי י"ל א"כ קשה דר"מ *דמדקאמר ר"מ *תורמין משל כל על של כל א"כ קסבר אין קנין ובפ"ק דע"ז (דף כא·) דאמרי' יש קנין גבי אין משכירין להם שדות משום דמפקע להו ממעשר והא דמוקי [ה] ירושלמי ביש קנין ואין קנין לטעם דלא מפרש טעמא דמתניתין דע"ז משום הפקעת מעשר ועוד יש לדקדק מרבי יהודה דאמר במנחות (דף סו:) תורמין משל כל על של כל ופ'[ו]המקבל (ב"מ דף קא·) קסבר יש קנין לפירוש ר"ת בההיא דהמקבל שדה אבותיו מן העובד כוכבים וההיא דע"ז יש [ז]לפרש הפקעה בע"א:

רבי אליעזר מתיר בכלאים · ר' אלעזר גרסינן ולא גרסינן רבי אליעזר וכן מוכח במרובה (ב"ק דף עח·) דאמר ר' אלעזר ז]דמתיר בכלאים [ח]מפני שהוא שה דאינו אלא להוציא כלאים למאי הלכתא ומשני לטמא שנולד מן הטהור ועיבורו מן הטמא ודלא כר' יהושע דאי כר' יהושע משה כבשים ושה עזים נפקא וכל שכן דלא כר' אליעזר דשרי לעיל בפירקין ח] אלמא דרבי אליעזר פליג על רבי אלעזר ור' אליעזר בר פלוגתיה דרבי יהושע:

קא משמע לן תחת תחת [ט]משלמים גמר · וא"ת למה לי בבכור עד שיהא שור ובכורו שור נילף העברה העברה ממעשר וי"ל משום דכתיב אך לחייב מקצת סימנין דומין לאמו לכך צריך למעט נדמה בהאי קרא דנשמע מינה אמאי קאי אך ומיהו להוה תנא דממעט לעיל נדמה מפטר חמור תרי זמני וגלי לן בקדושת דמים וה"ה לקדושת הגוף לפי טעם זה לא הוה מצי למדרש מקצת סימנים מאך ושמא נפקא ליה מקרא אחרינא:

מה צבי ואיל אין פודין וכו' · עוד יש דרשא בפ' שני(לקמן דף טו.) מלצבי ואיל דפטר להו ממתנות ואי לאו מיעוטא דקרא הוה שרי חלבו ופטר להו מאותו ואת בנו וא"ת[י]היכי עבדינן כל הנך דרשות דפרק כל פסולי (לקמן דף לג·) אמר תלתא לצבי ואיל כתיבי ומייתי כל חד למילתיה ולא דרשינן מינייהו הך דרשות כלל*:

*) [ועי' היטב תוס' לקמן טו. ד"ה מה וכו']

רבינו גרשום

ולא בטריפה · כגון שנחתכו רגליו מן הארכובה ולמעלה: ולא בכלאים · בשה הבא מעז ומרחל' ולא בכוי · הבא מן התיש ומן הצביה: ור' אלעזר מתיר בכלאים מפני שהוא שה · שאביו ואמו מין בהמה: נתנו לכהן · הפטר חמור: אין הכהן רשאי לקיימו' שלא יערפנו עד שיפריש הכהן שה תחתיו והוא שלו מפני גזרת הכתוב ואם לא תפדה וערפתו: נאמר כאן שה · תפדה בשה ונאמר להלן בפסח שה תמים זכר בן שנה: מה להלן פרט לכל השמות הללו · משום דפסח קדשים הוא ואמרינן גבי קדשים שור או כשב (לרבות) פרט לכלאים או עז פרט לנדמה כי יולד פרט ליוצא דופן: אף כאן · בהאי תפדה בשה פרט לכל השמות הללו: בן פקועה · שה חי שנמצא בבטן בהמה שחוטה: כבישרא בדיקולא דמי · ובשחוט הוא ואין פודין בו: דילפת שה שה מפסח ובפסח אמרינן פרט ליוצא דופן והיינו בן פקועה ומשום הכי אין פודין · אי מה להלן זכר כו': בנדמה · היינו שאביו איל ואמו רחל אלא שדומה למין אחר: בנדמה מיבעיא · שהרי אביו ואמו מין אחד: האי פרה שילדה מין עז אין פודין דאמרינן עגל הוא · הא רחל שילדה מאיל מין עז פודין בו · וש"מ דאית ליה דפודין בנדמה א)מיבעיא: אמר לך רבי אלעזר מי קתני בברייתא' רחל שילדה מין עז הא לא קתני לה בהדיא אלא למידק מיניה הכי לרבי אלעזר אע"ג דאיכא למידק הכי הא לא איצטריך לאשמועינן דכיון דבכלאים פודין כ"ש בנדמה אלא האי גופיה ברייתא גופה אצטריך לאשמועי' דפרה שילדה מין עז אין פודין אתי: לא תימא · דעז מעליא הוא ופודין בו אלא זיל בתר אימיה ועגל הוא ולא איירי בנדמה אלא בהאי גופא: אי זה כלאים רחל וכו' הכ[...] תריץ ליה איזהו דומה לכלאים דאע"ג דלא כלאים הוא דשוויי[ה] רבנן לאיסוריה ככלאי[ם] היינו רחל שילדה כמי[ן] עז דהאי לאו כלאי[ם] הוא אלא נדמה ואפיל[ו] הכי אסור ככלאים ולמאי · קאמר דאסו[ר] ככלאים אי לקדשי[ם] לזבחים מאי קמ"ל דתנ[י] רבה בר שמואל (א[...]) לקדשים דמס') הא ל[א] איצטריך לאשמועינ[ן] דמהיכא דמהוא קר[א] דממעט לכלאים מקדשי[ם] מהתם נמי אימעוט נדמה מקדשים דתניא שור או כשב וכו': ואי משום למעוטי נדמה מבכור הא נמי מקרא נפקא דכתיב אך בכור שור עד שיהא הוא שור ובכורו שור פרט לנדמה: ואי למעוטי ממעשר בהמה תחת תחת מקדשים גמר כתיב במעשר כל אשר יעבור תחת השבט וכתיב בקדשים תחת אמו מה התם פרט לנדמה אף במעשר נמי אלא לאו לפטר חמור איצטריך לאשמועינן דהא דתני רבה בר שמואל דאין פודין בנדמה ותפשוט מהכא: לא לעולם · לא תפשום ולמעשר איצטריך למעוטי וכגון דיש בו מקצת סימן דומים לאמו: מהו דתימא · העברה העברה מבכור גמר כתיב במעשר כל אשר יעבור תחת השבט וכתיב בבכור והעברת כל פטר רחם מה גבי בכור אמרינן כי יש בו מקצת סימנין דומין לאמו חייב בבכורה אף במעשר נמי נימא דכי יש במקצת סימנין דליחייב במעשר: קמ"ל · דתני רבה בר שמואל דלא משום דתחת תחת מקדשים גמר: ואכתי לא ידעינן אי פודין אי לא פודין: פסולי המוקדשין · כגון בעל מום שנפדו כיון דאמר פטר חמור מותר בהנאה קודם פדייה חולין הוא שמותר בהנאה כחולין · ופרקינן בבהמה פסולי המוקדשין דכיון דמותר בהנאה אין כאן איסור חל על איסור דפסולי המוקדשין יש כאן איסור גיזה ועבידה כדאמר בפרק דלקמן תזבח ולא גיזה בשר ולא חלב דהיינו עבודה הולב: אלא כי תיבעי לך אליבא דרבי יהודה וכו' · אין איסור פטר חמור דאסור בהנאה [חל] על איסור פסולי המוקדשים דאסור בגיזה ובעבודה הילכך אין פודין: או דילמא · כיון דלא אלים קדושת פטר חמור למיתפס פדיונו שיהא אסור בהנאה · והאי דחייבא רחמנא למיפרקיה אפקועי איסורין בעלמא הוא כדי שיהא ניתר פטר חמור בהנאה ולא שתהא חלה קדושתו על פדיונו · הכי נמי אין איסורו חלה כלל על איסורי פסולי המוקדשים ואין [כאן] איסור חל על איסור ופודין בבהמה פסולי המוקדשין: ומי זוטר מאי דכתיב בהו · בפסולי המוקדשין בשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדיו כצבי וכאיל והאי הטמא היינו בעל מום · מה צבי ואיל אין פודין בו כדתנן אין פודין לא בחיה: השתא דאתית להכי אפילו

א) אולי צ"ל לא לעולם ר"א היא מי קתני וכו':

עין משפט נר מצוה

סא א מיי' פי"ב מהל' בכורים הלכה א סמג עשין קמה קמו טוש"ע י"ד סי' שכא סעי' ב:

סב ב מיי' פ"ה מהל' מאכלות אסורות הל' יד טור ש"ע י"ד סי' יג סעי' ג:

ג"א דר"מ אדר"מ

סג ג מיי' פי"ב מהל' בכורים הלכה ט טוש"ע י"ד סימן שכא סעיף ד:

סד ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

שיטה מקובצת

א] אין הכהן רשאי לקיימו אלא רשאי לעורפו עד שיפריש שה תחתיו דנחשדו כהנים וכו' אין לכהן בגוף פטר של ישראל שום היתר לר' יהודה דאסור בהנאה ולר"ש שעובר כל שעה שאינו פודהו כמו ישראל' תוס' חיצוניות: ב] או עז פרט לנדמה · וא"ת תיפוק ליה דהוי מומא כדמשמע לעיל וי"ל דאצטריך לתמורה ואע"ג דחילה על בעלת מום קבוע וא"ת ל"ל קרא תיפוק ליה דנילף בקדשים מבכור מג"ש דתחת תחת ויש לומר דאצטריך היכא דמקצת סימנים דומה לאמו דאז מחייב בבכורה וא"ת ולשתוק מאו למעט כלאים ושמעינן ליה מתחת תחת מבכור ובכור ידעינן מכ"ש מנדמה או מבנין אב דרבא וי"ל דאי לא הוה כתיב אלא חד או הו"א דאתא לרבות נדמה כמו או דכתיב גבי מביחה ומכירה(דהוה משמע) [כדמשמע] בפ' מרובה (דף עז) וא"ת ולשתוק מתרי או דכתיבי ומשור וכשב ועז ממעטינן כלאים ונדמה מתחת תחת דבכור וי"ל דאצטריך חד או למעט נדמה אף מקצת סימנים דומה לאמו דמרבינן גבי בכור ומדאצטריך למכתב מיהא חד או איצטריך למכתב אידך דלא נדרוש או לרבות כדמשמע בפרק מרובה וא"ת ולשתוק מבכור שור וכשב ושמעינן דנדמה לא קריש מג"ש דתחת תחת מקדשים וי"ל כיון דאצטריך למכתב אך לרבות מקצת סימנין דומה לאמו כתב נמי בכור שור וכשב דאך לחודיה לא מצי למכתב' תוס' חיצוניות: ג] אי לבכור אך בכור וכו' ובכורו שור ותו לא איכפת לן אי הוי כלאים או לא ותימה להר"מ מאיוורא דבפרק מרובה משמע דפשוט הוא למעט נדמה מבכור דקאמר אי לבכור תחת תחת יליף מקדשים אי נמי נדמה ממעט ליה כלאים מיבעי'א לכ"ג לפרש דאך בכור אמר רחמנא וא"כ פשוט לו למעט נדמה בכור

מכלאים והיאך תלי נדמה בכלאים דקאמר שהוא ככלאים: תוס' חיצוניות: ד] דאסירי בגיזה ועבודה הלכך אין פודין או דלמא כיון דלא אלים קדושת פטר חמור למיתפס פדיונו שיהיה פדיונו אסור בהנאה והא דחייבה רחמנא [illegible]

אע"ג דשרי באכילה ילפינן משה דפסח ולא מרבינן ליה מתפדה דלענין פסח אפי' היה כולו דומה אמו לגמרי לא הוה [illegible]

הגהות הב"ח (א) גמ' ובכורו שור אי למעשר: (ב) רש"י ד"ה ולא וכו' בשה: (ג) ד"ה טרפה כגון שנחתכו: (ד) [illegible] (ה) [illegible]

הגהות צ"ק [א] תיש: [ב] דיוקא: [ג] בכלאים: [ד] לאחר סוגיא: [ה] בירושלמי כו' ואין קנין פליגי לטעמייהו דלא: [illegible]

ודאי לא תבעי לך · [ג] לאכלה ולא לסחורה משמע לאסור לקנות בהמה טמאה כגון פטר חמור בפירות שביעית ותימה דלאפי' רבנן לא אסרי בהגוזל קמא (ב"ק קב·) אסרה וכביסה אלא משום דבעינן דומיא דלאכלה שהנאתו וביעורו שוה ובהמה למלאכה הוי הנאתו וביעורו שוה: כיון דאילו מיטמיא כו' ואע"ג דיכול להפריש מעיסה אחרת שאינה של שביעית על זאת ומקיף שתיהן מ"מ הך לאו בת חלה היא ולא מצי לאפרושי מגופה הוי כמו מן החיוב על הפטור: הכא עיקר לשריפה הקשה ר"ת נילף מעומר דעיקרו לשריפה ואמר פ' כל קרבנות (מנחות ד' פד·) שומרי ספיחין בשביעית היו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה ופריך היכי מייתי עומר מפירות שביעית לאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה והיכא קומץ שקרב לגבי מזבח [ד] שאני התם דאמר קרא לדורותיכם וי"ל לא ילפינן בכור מעומר דאיכא פירכי טובא מה לעומר שכן קרבן צבור ודוחה שבת וטומאה ועוד א"א לקיים עומר בשביעית אלא בפירות שביעית דבעינן כרמל אבל בכור וחלה מתקיים בשנה שביעית בבהמות אחרות ובפירות אחרים: לאו איתמר עלה אמר רבא דכ"ע מעכשיו [ה] אינו פדוי · לשון זה אינו לקמן פ' יש בכור (דף מט· ע"ש):

לר' שמעון נמי · אע"ג דשרי פטר חמור בהנאה אין פודין אותו בפסולי המוקדשין דלגבי ואיל כתיב בהו: בבהמת שביעית · בהמה שניקחה בפירות שביעית: ודאי לא תיבעי לך · פטר חמור ודאי לא תיבעי לך דכיון דבעי למיתב פדיונו לכהן לא פריק ליה דלאכלה אמר רחמנא ולא לסחורה ונמצא זה קונה חמור בפירות שביעית שאינו ראוי לאכילה: ספק · כגון שילדה אמו זכר ונקבה דאמר במתני' מפריש טלה והוא לעצמו: ואליבא דרבי שמעון לא תיבעי לך · דלדידיה לא מיתבעי לאפרושי טלה לאפקועי איסוריה אי לא יהיב ליה לכהן דהא ר"ש מתיר פטר חמור בהנאה: את הודאי · פטר חמור ודאי משום דבעי ליתנו לכהן והויא סחורה: במתנות · זרוע ולחיים והקיבה: לשריפה · ואי מיחייב בבכור שלקי אימורים לגבוה[א]: חלה טמאה · אין לה תקנה אלא שריפה דהאוכל תרומה טמאה °חייב מיתה: ואמאי · מיחייב עיסת שביעית בשביעית בחלה: לדורותיכם · כתיב בחלה משמע אפי' בשביעית וכתיב (במדבר טו) מראשית עריסותיכם וגו': תניא נמי הכי · דטעמא משום דלדורותיכם כתיב בהו: וליגמר מינה · דלא אמר לאכלה ולא לשריפה ותתחייב בהמת שביעית בבכורה: התם · גבי חלה עיקר הפרשתה לאכילה דאינה בשריפה אא"כ נטמאת: *[ב] לקיימו · אפי' שעה אחת: נחשדו · שעובדין בהן בלא פדיון: פשיטא · דודאי מהכא שמעינן לה: מהו דתימא הני מילי · דלא יתנו היכא דמוחזק לן ביה דמיקרי חשוד שראינוהו שנחשד בדבר ל"א דמיקרי דחזינן ליה דאיתרמי ועבד עבודה בפטר חמור קודם פדיון: דמורה בה היתירא · דקסבר כיון דשה שיפרים תחתיו יהא שלי למה לי לפדותו: מתני' כחמש סלעים של פדיון הבן · דאמר בפ' יש בכור לנחלה (לקמן דף נא·) דחייב באחריותו: כפדיון מעשר שני · דאם אבדו אינו חייב (א) באחריותו כרבנן: מת פטר חמור · לאחר שהפריש הפדיון ועדיין לא נתנו לכהן: רבי אליעזר אומר יקבר · (ב) הואיל והוא חייב באחריו' הטלה כמאן דלא אפרשיה דמי ומותר לישראל בהנאתו של טלה כמי שלא הפרישו: א"צ להקבר · דמעידנא דאפרשיה לטלה קם ליה ברשות כהן ופטר חמור פדוי: גמ' חייב באחריותו · אם הפריש פדיונו ואבד: מותר בהנאה · קודם פדיונו: יקבר כבכור אדם · לא משום דאסור בהנאה אלא משום דאיתקש לבכור אדם וסתם בכור אדם ניתן לקבורה: מודה ר"א · אע"ג דבודאי פטר חמור ס"ל דכל כמה דלא מטי פטר חמור ליד כהן לא מיפריק מודה הוא בספק שא"צ לתת פדיון לכהן אלא מפריש כו' ומדמצריך לאפרושי טלה לאפקועי איסוריה מכלל דס"ל פטר חמור אסור בהנאה: לפדייה הקשתיו · בכור בהמה טמאה לבכור אדם שיתחייב באחריות פדיונו ולא לדבר אחר להנאה: הערכין בשעתן · שאם היה מבן חדש עד חמש שנים בשעה שאמר ערכי עלי והמתין שלא נתנו עד שיהא בן שש שיש לו ערך אחר כדכתיב בפרשת ערכין (ויקרא כז) אפי' הכי לא יהיב אלא כשעה שהעריך: אחר שלשים · כדכתיב (במדבר יח) ופדויו מבן חדש וגו': ופדיון פטר חמור לאלתר · בתמיה: אין בערכין פחות מבן שלשים · אינו נערך כדכתיב בפרשה: ובנזירות · סתם נזירות שלשים יום כדכתיב (במדבר ו) קודש יהיה יהיה בגימטריא שלשים הוו: ומוסיפין · שיש ערך לכל זמן שהוא עומד בו כדכתיב בפרשה וכן נזיר נודר בנזיר ארבעה וחמשה שנים ואם המתין מפדיון בנו ומפדיון פטר חמורו כמה שנים עדיין יכול לפדותו ואינו נותן יותר: לומר שאם פדאו פדוי · הא דקתני לעיל פדיון פטר חמור לאלתר שאם פדאו לאלתר *)[פדוי] אבל עיקר מצות פדייה לא מקיים: מכלל דבנו · מדאוקמת ליה בדיעבד וקתני הבן אחר שלשים מכלל דאם פדאו בתוך שלשים אינו פדוי: והאיתמר · בפ' יש בכור לנחלה (לקמן דף מט·): דכ"ע מעכשיו · היכא דאמר ליה מעכשיו יחול פדיון זה אינו פדוי כי פליגי היכא דאמר עכשיו אני נותן מעות והפדיון לא יחול עד לאחר שלשים יום:

*) גי' יעב"ץ

תורה אור | מסורת הש"ס

לר' שמעון נמי צבי ואיל כתיב בהו איבעיא להו מהו לפדות בבהמת שביעית ודאי לא תיבעי לך *לאכילה אמר רחמנא *ולא לסחורה כי תיבעי לך ספק ואליבא דרבי שמעון לא תיבעי לך דלית ליה ספק כי תיבעי לך אליבא דרבי יהודה מאי כיון דמפריש טלה והוא לעצמו לאכלה קרינא ביה או דילמא כיון דכמה דלא מפקע איסוריה לא מישתרי כסחורה דמי ת"ש דא"ר חסדא בהמת שביעית אאין פודין בה את הודאי אבל פודין בה את הספק ואמר רב חסדא בבהמת שביעית פטורה מן הבכורה וחייבת במתנות פטורה מן הבכורה לאכלה אמר רחמנא *ולא לשריפה וחייבת במתנות דלאכלה קרינא בה מיתיבי *האוכל מעיסת שביעית עד שלא הורמה חלתה חייב מיתה ואמאי כיון דאילו מטמיא בת שריפה היא לאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה שאני הכא דכתיב לדורותיכם תנ"ה מנין לאוכל מעיסת שביעית עד שלא הורמה חלתה שחייב מיתה שנאמר לדורותיכם ולגמר מינה התם עיקר לאכילה הכא עיקר לשריפה: נתנו לכהן כו': תנינא להא דת"ר ישראל שהיה לו פטר חמור בתוך ביתו ואמר לו הכהן תנהו לי ואני אפדהו הרי זה לא יתנו לו אא"כ פדאו בפניו א"ר נחמן אמר רבה בר אבוה זאת אומרת נחשדו הכהנים על פטרי חמורים פשיטא מהו דתימא ה"מ היכא דמחזק לן דמיקרי אבל בסתמא לא [א] קמ"ל דמורה בה היתירא: מתני' המפריש פדיון פטר חמור ומת רבי אליעזר אומר [ב] חייבין באחריותו כחמש סלעים של בן וחכ"א אין חייבין באחריותו כפדיון מעשר שני *העיד רבי יהושע ורבי צדוק על פדיון פטר חמור שמת שאין כאן לכהן כלום מת פטר חמור [ג] ר"א אומר יקבר ומותר בהנאתו של טלה וחכ"א א"צ להקבר וטלה לכהן: גמ' אמר רב יוסף מ"ט דר' אליעזר דכתיב °אך פדה תפדה וגו' מה בכור אדם חייב באחריותו אף בכור בהמה טמאה חייב באחריותו א"ל אביי [ד] אי מה בכור אדם מותר בהנאה אף בכור בהמה טמאה מותר וכי תימא ה"נ והתנן מת פטר חמור רבי אליעזר אומר יקבר מאי יקבר לאו דאסור בהנאה לא יקבר כבכור אדם אלא אדם בכור הוא דבעי קבורה פשוט לא בעי קבורה ועוד תניא מודה ר' אליעזר בישראל שיש לו ספק פטר חמור בתוך ביתו שמפריש טלה עליו והוא שלו *אלא אמר רבא אמר קרא אך פדה תפדה לפדייה הקשיתיו ולא לדבר אחר *) תנן התם הערכין בשעתן ופדיון הבן אחר שלשים יום פדיון פטר חמור לאלתר ופדיון פטר חמור לאלתר והמינהי אין בערכין ובפדיון הבן ובנזירות ובפטר חמור פחות משלשים ומוסיפין עד עולם [ה] אר"נ לומר שאם פדאו פדוי מכלל דבנו אם פדאו אינו פדוי והאיתמר *הפודה את בנו בתוך ל' יום רב אמר בנו פדוי לאו איתמר עלה אמר רבא דכ"ע מעכשיו אין בנו פדוי

*) [במשנה לא מצאתי ודע דכל"מ פי"ב מהל' בכורות דין ו' העתיק תניא וכו']

רב

שיטה מקובצת

כפדיון מעשר שני מה מעשר שני אם אבד פדיונו אין חייב באחריותו דשלו הוא אלא שצריך להעלותו ולאוכלו בירושלים בשיש לו מעלה ואם לאו פטור אף פדיון בכור אין חייב באחריותו העיד ר' יהושע וכולה כחכמים: מת פטר חמור · קודם שבא טלה ליד כהן: רבי אליעזר אומר יקבר · דאסור בהנאה כמתחילה: ומותר · ישראל בהנאה של טלה: וחכ"א אינו צריך ליקבר · ומותר בהנאת עורו ונבילתו: וטלה לכהן · דמעידנא דאפרשיה ברשותיה דכהן קאי: א"ל אביי · הואיל ומקיש לבכור אדם לקיש נמי לכולה מילתא · ולימא אי מה בכור אדם מותר בהנאת מלאכתו אף בכור בהמה טמאה נמי: וכי תימא הכי נמי והתנן מת וכו' · לא לעולם מותר נמי בהנאה מאי יקבר דקאמר לאו משום דאסור בהנאה אלא הואיל ומקישו לבכור אדם יקבר נמי כבכור אדם: אלא מעתה בכור אדם הוא דבעי קבורה כלומר אי משום הכי אמר יקבר דלא אסור בהנאה הוא אלא דבעי קבורה לימא יקבר כאדם אלא מדאמר יקבר ש"מ דאסור בהנאה: ועוד תניא מודה רבי אליעזר · שמפריש עליו טלה והוא שלו אלמא דאי לא מפריש אסור בהנאה וכ"ש פטר חמור ודאי · ומדלא אקשי להנאה לא תקיש נמי לאחריות: אמר רבא · לעולם לפדיה לאחריות אקשינן ליה ולא להנאה וגופיה קא דשמעינן לה דכתיב אך פדה תפדה לפדייה הקשתיו לבכור אדם ולא לדבר אחר להנאה: הערכין בשעתן · שאם העריך קטן ואח"כ הגדיל אין חייב ליתן אלא כשעה שהעריכו ופדיון הבן אינו חייב ליתנו אלא אחר שלשים דעד שלשים חיישינן שלא יהא נפל: ופטר חמור לאלתר פודין אותו אפי' בתוך שלשים · ורמינהי אין בערכין דפחות מחודש אין לו ערך · ואין נזירות פחות מל' דכתיב קדוש יהיה בגימטריא ל' ופדיון הבן ופדיון פטר חמור אין פחות משלשים יום: ומוסיפין עד עולם · דלאחר ל' ולמעלה יכול להעריכו עד עולם ויש בו תוספת ערך כשהוא גדול: ובנזירות · דאם רצה להוסיף על ל' כמה שירצה עד עולם שרי · ופדיון הבן ופטר חמור משלשים ולמעלה יכול לפדותן עד עולם · והיינו ומוסיפין עלהן · אבל בפדיונן אין תוספת דמים דכמה שיתן כשהן מן שלשים יום כך יתן בכל זמן שרוצה לפדותן · אלמא דאין פודין פטר חמור פחות משלשים יום: אמר רב נחמן אמר רב מאי לאלתר דקאמר לומר שאם פדאו לאלתר פטור דאיעבד: מכלל · דרבנן דברייתא דאין בערכין סברי דאם פדאו קודם אינו פדוי דיעבד · והא איתמר כו' א"כ מאי בינייהו וליכא לתרוצי כדקאמרת לומר שאם פדאו פדוי לעולם כדתרצינן ודקא קשיא הא איתמר הפודה כו' הא איתמר עלה דההוא דכולי עלמא מעכשיו כלומר אמר בתוך שלשים הרי זה פדיונו שיהא פדוי מעכשיו קודם שלשים אין בנו פדוי אפי' דיעבד משום דכי אמר מעכשיו דמי כמאן דהשתא נמי ליתי מצותיה ולא הוה עד שלשים אלמא דרבנן סברי אם פדאו אינו פדוי:

רב

הגהות הב"ח (א) רש"י ד"ה כפדיון מעשר וכו' באחריותו הס"ד ואח"כ מ"ה שאין כאן לכהן כלום שאין חייב באחריותו כרבנן: (ב) ד"ה רבי אליעזר וכו' דהואיל:

גליון הש"ס רש"י ד"ה חלה טמאה וכו' חייב מיתה · תמיהני הא חלה טמאה הוא רק בעשה · וכזה תמוה על תוס' ע"ז סו ע"ב ד"ה אביי ועי' רש"י יבמות נ ע"א ד"ה תרומה טמאה:

הגהות צ"ק [א] ...

גמרא

א] רב ששת אמר לומר שאינו עובר עליו מתיב רמי בר חמא *מצותו כל שלשים יום מכאן ואילך או פודהו או עורפו מאילאו מצוה לשהותו כל שלשים יום לא מצוה לפדותו כל שלשים יום אי הכי מכאן ואילך או פודהו או עובר עליו מיבעי ליה ב] אלא אמר רבא לא קשיא הא רבי אליעזר דמקשי הא רבנן דלא מקשי: **מתני'** לא רצה לפדותו *עורפו מאחוריו וקוברו א) מצות הפדייה קודמת למצות עריפה שנאמר °אם לא תפדה וערפתו מצות יעידה קודמת למצות הפדייה שנאמר °אשר לא יעדה והפדה מצות ב) הייבום קודמת למצות חליצה בראשונה שהיו מתכוונין לשם מצוה ועכשיו שאין מתכוונין לשם מצוה אמרו מצות חליצה קודמת למצות יבום מצות ג) הגאולה באדון הוא קודם לכל אדם שנאמר °ואם לא יגאל ונמכר בערכך:

הדרן עלך הלוקח עובר חמורו

הלוקח עובר פרתו של עובד כוכבים והמוכר לו אע"פ שאינו רשאי והמשתתף לו והמקבל ממנו והנותן לו בקבלה פטור מן הבכורה שנאמר בישראל אבל לא באחרים הכהנים והלוים חייבים *(א) שלא נפטרו מבכור בהמה טהורה אלא מפדיון הבן ומפטר חמור: **גמ'** מאי איריא דתני עובר חמורו ברישא והדר תני עובר פרתו ליתני ברישא עובר פרתו דקדושת הגוף הוא והדר ליתני עובר חמורו דקדושת דמים הוא אמרי במערבא איבעית אימא ד) איידי דחביבא ליה כדרבי חנינא ואי בעית אימא איידי דזוטרן מיליה דבהמה טמאה (ב) פסיק ושדי לה אמר ר' יצחק בר נחמני אמר ריש לקיש משום ר' אושעיא ישראל שנתן מעות לעובד כוכבים בבהמתו בדיניהם אע"פ שלא משך קנה וחייבת בבכורה ועובד כוכבים שנתן מעות לישראל בבהמתו בדיניהם אע"פ שלא משך קנה ופטור מן הבכורה אמר מר ישראל שנתן מעות לעובד כוכבים בדיניהם אף על פי שלא משך קנה וחייבת בבכורה מאי בדיניהם אי נימא בדיניהם דגופיה דאתי בקל וחומר אם גופיה קני ליה ישראל בכסף דכתיב °לרשת אחוזה ה) הקישו הכתוב לאחוזה מה אחוזה נקנית בכסף ובשטר ובחזקה ו)אף עבד כנעני נקנה בכסף ממונו לא כל שכן הוא אם כן אפי' בשטר ובחזקה נמי ועוד ישראל מישראל יוכיחו דגופיה קני ליה בכסף ממונו במשיכה אלא אמר אביי בדיניהם שפסקה להם תורה °או קנה מיד עמיתך מיד עמיתך הוא דבמשיכה הא מיד עובד כוכבים בכסף ואימא מיד עובד כוכבים כלל כלל לא אמרי לא ס"ד ק"ו הוא אם גופו קונה ממונו לא כ"ש ואימא מיד עובד כוכבים עד דאיכא תרתי אמרי ולאו ק"ו הוא גופו באחת ממונו בשתים ואימא או בהא או בהא דומיא דעמיתך ג] מה עמיתך בחדא אף עובד כוכבים נמי בחדא אמר מר ועובד כוכבים שנתן מעות לישראל בבהמתו בדיניהן אע"פ שלא משך קנה ופטור מן הבכורה מאי בדיניהן אילימא בדיניהן דגופיה משום דאתי בק"ו אם גופו (ג) ישראל קני ליה בכסף דכתיב °מכסף מקנתו ממונו לא כ"ש ישראל מישראל יוכיחו דגופו קני בכסף ממונו במשיכה אלא אמר אביי בדיניהם שפסקה להם תורה °וכי תמכרו ממכר לעמיתך במשיכה הא לעובד כוכבים בכסף ואימא לעובד כוכבים כלל כלל לא ד] אמרי לאו ק"ו הוא אם גופו קנה ממונו לא כ"ש אימא לעובד כוכבים עד דאיכא תרתי לאו ק"ו הוא גופו באחד ממונו בשתים ואימא או בהא או בהא דומיא דעמיתך מה

א) [עי' תוס' ערכין כז: ד"ה מאי] ב) יבמות לט: כתובות סד: ג) [ערכין כז:] ד) [יבמות כ: וש"נ] ה) [קדושין כב:]

רש"י

רב ששת אמר· לעולם מצות פדיון (ד) לאלתר והאי דקתני אין בערכין ופטר חמור פחות משלשים שאינו עובר עליו עד שלשים יום מכאן ואילך עובר: מאי לאו מצוה להשהותו · כרב נחמן וקשיא לרב ששת: מצוה לפדותו · דמלאלתר עד שלשים הוי זמן פדייה ומכאן ואילך עובר: אלא אמר רבא · לעולם מצוה לשהותו ואפי' הכי כרב נחמן לא מתרילנא ולא קשיא הא דקתני שלשים יום מצוה לשהותו: רבי אליעזר הוא דמקיש · בכור בהמה טמאה לבכור אדם: והא · דקתני לאלתר רבנן (ה) היא דמתניתין דלא מקשו: **מתני'** מצות יעידה · באמה העבריה שייעדנה אדון לאשה: קודמת למצות פדייה · שהיא פודה עצמה: אשר לא יעדה והפדה · אם יעדה זה מוטב: עכשיו · מצות חליצה קודמת שהמייבם את יבמתו שלא לשם מצוה פוגע באיסור אשת אח: באדון · (ו) במתפיס בהמה טמאה לבדק הבית מצות פדייתה באדון קודם לכל אדם:

הדרן עלך הלוקח עובר חמורו

הלוקח עובר פרתו: שאינו רשאי · למכור לעובד כוכבים (ז) בהמה: **גמ'** כדרבי חנינא· בפ' קמא (לעיל ה:) מה נשתנו פטרי חמורים מפטרי סוסים וגמלים כו': דזוטרן מיליה · דלא מיירי בפטר חמור אלא פרקא קמא וכולה מסכתא איירי בבכור בהמה טהורה: בבהמתו · בעדרו: בדיניהן · דייכינן ליה בדיניהן ולקמן מפרש מאי היא: אחוזה נקנית בכסף ובשטר ובחזקה · מכי דיים אמילרי כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף כו·): וממונו במשיכה · מטלטלין אין נקנין אלא במשיכה במסכת קדושין (דף כו·): מיד עמיתך · משמע מיד ליד דהיינו משיכה: כלל כלל לא · עד שתבא לרשותו של ישראל לא קני: ואימא או בהא או בהא · והכי משמע קרא מיד עמיתך הוא דבמשיכה ולא בכסף הא מיד עובד כוכבים באיזה שתרצה ונשמע מיניה דהיכא דמשך ולא נתן מעו' נמי קני:

תוספות

מצות חליצה קודמת · מה שפי' רבינו חננאל פי' פרק החולץ (יבמות דף לט:): **מצות** גאולה קודמת באדון שנאמר ואם לא יגאל · בערכין פרק המקדיש שדהו (דף כז·) מפ' טעם אחר דבעלים קודמין לפי שמוסיפין חומש והתם פריך לה ומשני:

הדרן עלך הלוקח עובר חמורו

הלוקח· קנה וחייבת בבכורה· ואע"ג דשמעינן קנה איצטריך לאשמועינן דחייבת בבכורה דלא תימא קנה ה] מספק או מדרבנן קמ"ל דקנה קנין גמור: **מה** אחוזה נקנית בכסף ובשטר ובחזקה · פירוש כשקונה מישראל אף עבד כנעני כן כשקונין מישראל אבל בעובד כוכבים לא מסתבר שיועיל שטר לפי שקנין שטר לא שייך בעובד כוכבים כדאמרי' פ' חזקת הבתים (ב"ב דף נד:) עובד כוכבים מכי מטא זוזי לידיה איסתליק ליה וישראל לא קני *עד דמטא שטרא לידיה: **מיד** עמיתך במשיכה הא מיד עובד כוכבים בכסף · וא"ת דלמא הא מיד *עובד כוכבים בשטר ובחזקה דחזקה נמי שייכא במטלטלין אם עשה בהן שום תיקון כעין נעל וגדר ופרץ בקרקע ו] י"ל דשני קנייני' הללו הויין מצויין ושייכי זה במוכר וזה בלוקח שזה נותן מעות וזה מושך אללו החפץ וכן לרבי יוחנן בסמוך *דדרשינן איפכא מיד עמיתך בכסף הא לעובד כוכבים במשיכה וא"ת מנלן שהן חשובין קנין כלל דמוקמינן מסברא קניין דקרא בהני י"ל דאשכחן כסף שקונה במקום אחר בקרקע ובהקדש ומשיכה במציאה והפקר:

אימא לעובד כוכבים כלל כלל לא קל וחומר אם גופו קני ממונו לא כל שכן · וא"ת דלמא בחליפין דהוא מקני ממונו כדדרים בקדושין (דף ח·) מכסף מקנתו בכסף הוא נקנה ואינו נקנה בתורת תבואה וכלים ומאי נינהו חליפין ובעבד עברי הנמכר לעובד כוכבים כתיב האי קרא משמע הא שאר כגון מטלטלין קונה עובד כוכבים בחליפין וי"ל דאי לא אשכחן כסף או משיכה בעובד כוכבים לא הוה מוקמינן ליה בחליפין א) ועי"ל האי דקאמר עובד כוכבים בחדא לאו בחליפין ששוה בעובד כוכבים ובישראל מיירי אלא בקנין חדש כגון כסף או משיכה: (לעיל) *אם גופו קני · אם גופו דישראל קני ליה עובד כוכבים בכסף כו' מדלא פריך הכא אם כן אפי' בשטר וחזקה נמי כדפריך לעיל יש ראיה לפר"ת דמפרש פרק קמא דקדושין (דף יד:) אשכחן עבד עברי הנמכר לעובד כוכבים שכל קנייט בכסף כלומר כל קניינו דעובד כוכבים בעבד עברי בכסף כדכתיב (ויקרא כה) מכסף מקנתו ולא בשטר וחזקה כדמוכח הכא ובקונטרס פי' שם דכל דבר קנייט בכסף כדדרשינן הכא מיד עמיתך במשיכה הא מיד עובד כוכבים בכסף וקשה דהאי דרשא נריש לקיש היא והלכה כר' יוחנן וא"ת אכתי עובד כוכבי' קונה ישראל בחזקה כדאמר גיטין (דף לח·) מנין לעובד כוכבים שקונה ישראל בחזקה שנאמר וישב ממנו שבי וי"ל דהיא חזקה כשים מלחמה הוא והוא הדין ממונו כדאמר חולין (דף ס·) עמון ומואב טיהרו בסיחון: דבר

רבינו גרשום

רב ששת אמר · מאי ופדיון פטר חמור לאלתר לומר שאם פדאו קודם ל' אינו עובר עליו אע"ג דפדאו שלא בזמן מצותו: מאי מצותו כל ל' דקאמר לאו מצוה לשהותו כל שלשים קודם שיפדנו אלמא דאם פראו קודם עובר עליו: לא מצוה לפדותו כל שלשים קאמר דבתוך ל' עד ל' הוי זמן פדייתו ואם לא פדאו עד ל': עובר עליו מיכן ואילך אי הכי · כיון דמוקמת דמצוה לפדותו כל ל'· האי דקתני מיכן ואילך (מל' ואילך) או פודהו או עורפו· מיכן ואילך א) או עורפו או עובר עליו מיבעי ליה משום דכבר עבר זמן פרייתו אלא מדתני או פודהו או עורפו ש"מ משום הכי או פודהו דמיכן ואילך הוי זמן פרייתו אלמא דמצוה לשהותו וליתא לדרב ששת דאמר לומר שאינו עובר עליו ולטעמיך קשיא אהדדי: אלא אמר רבא לא קשיא הא דתני ובפדיון הבן ובפטר חמור פחות מל' היינו ר' אליעזר דמקיש בכור בהמה טמאה לבכור אדם דכתיב אך פדה תפדה וגו' והא דתני ופדיון פטר חמור לאלתר היינו רבנן דלא מקשי: לשם מצוה · לבנות בית אחיו: בראשונה· כשהיו אנשים כשרים ועכשיו שאין מתכוונין לשם מצוה · אלא לשם בעילה: אמרו מצות חליצה קודמת · דכיון דלא בעיל לשם מצוה הוי כפוגע בערוה: מצות גאולת בהמה טמאה באדון קודם לגאולת כל אדם משום דבעלים מוסיפין חומש כשגואלין אותה · ושאר כלאדם הגואל אותה אין מוסיפין חומש דכתיב ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך ויסף חמישיתו עליו ואם לא גאל (באדם) [בבעלים] נמכר בערכך לכל אדם:

סליק פירקא

לא נפטרו אלא מפדיון הבן ופטר חמור · כדאמר בפרקין דלעיל אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה את שישנו בבכור אדם ישנו בבכור בהמה טמאה כו' אלמא דלא נפטרו אלא מאלו ב' דינין: דקדושת הגוף· דאינו בר פדייה: איידי דחביבא ליה כר' חנינא דאמ' [לעיל] שהרי סייעו את ישראל וכו': איידי דזוטרן מילתא (דליכא ב') [דלא מיירי ביה] אלא בפרק ראשון אבל כולה מסכתא מיירי בבכור בהמה טהורה: בדיניה' כלומ' כל טהורה שיש יד עובד כוכבים באמצע בעי למיזל אחר דינו ואזלינן בתר דיניהן ובדיניהן מעות קונות: אילימא בדיני דגופו' דעובד כוכבים דנקנה לישראל בכסף דהקישו הכתוב לאחוזה דכתיב והתנחלתם וגו' מה אחוזה נקנית בכסף בשטר ובחזקה אף עבד כנעני: ועוד מכסף מקנתו משמע בין ישראל לעובד כוכבים בין עובד כוכבים לישראל בכסף: ממונו בהמתו לא כ"ש · מיהא לא שמעי' ישראל מישראל יוכיח דגופו קני ליה בכסף כדאמרן מכסף מקנתו וממונו במשיכה: מיד עמיתך הוא דבמשיכה...

שיטה מקובצת

א] רב ששת אמר לומר שאינו עובר עליו [illegible]

גליון הש"ס

[illegible]

הגהות הב"ח [illegible]

[illegible]

ז א מיי' פ"ג מהלכות מכירה הלכה א טוש"ע ח"מ סי' קצ"ח סעיף א:

ח ב מיי' פי"ג מהלכות מכירה הלכה ז טוש"ע ח"מ סימן רכז סעיף כו:

ט ג מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעי' כט

ועוד נראה כו' שפיר דדרשינן נ"ק

י ד מיי' פ"א מהלכות גזילה הלכה ב טוש"ע ח"מ סימן שמח סעיף ב:

יא ה מיי' פ"ז מהלכות ע"ז הלכה ס טוש"ע י"ד סי' קמו סעיף ג:

יב ו מיי' פ"ו מהלכות מכירה הלכה ו טוש"ע ח"מ סימן רד סעיף ו:

בעובד כוכבים כדפירשתי לעיל נ"ק

[וע"ע תוס' עירובין פא: ד"ה סמא]

ע"כ שייך לע"א

וגמר נ"ק

ב"מ מו: מז: [עירובין פא: קדושין כו: כח: חולין פג:]

[ב"ק קיג: ב"מ סז:]

ע"ז נג. עא:

גמרא

מה עמיתך באחת אף עובד כוכבים נמי באחת אמרי ולאמימר *דאמר משיכה בעובד כוכבים קונה הניחא אי סבר לה כר' יוחנן דאמר* דבר תורה מעות קונות משיכה לא (א) אהני לעמיתך לעמיתך בכסף לעובד כוכבים במשיכה אלא אי סבר לה כר"ל דאמר משיכה מפורשת מן התורה לעמיתך במשיכה ולעובד כוכבים במשיכה לעמיתך למה לי אמרי לעמיתך אתה מחזיר אונאה ואי אתה מחזיר אונאה לכנעני °מאל (ויקרא כה) תונו איש את אחיו נפקא חד א] בכנעני וחד בהקדש וצריכי דאי כתב רחמנא חד הוה אמינא לכנעני הוא דאין לו אונאה ב] אבל הקדש יש לו אונאה קמ"ל הניחא *למ"ד גזילו אסור היינו דאצטריך קרא למישרי אונאה אלא אי סבר לה כמ"ד גזילו של כנעני מותר אונאה מיבעיא אמרי אי סבר לה כמ"ד גזילו מותר על כורחיך כר' יוחנן ס"ל מיתיבי הלוקח *גרוטאות מן העובד כוכבים ומצא בהן עבודת כוכבים אם עד שלא נתן מעות משך יחזיר ואם משנתן מעות משך יוליך הנאה לים המלח ואי אמרת מעות קונות משיכה ל"ל הכא במאי עסקינן שקיבל עליו לדון בדיני ישראל אי הכי מעות למה לי הכי קאמר ג] אע"פ שנתן מעות אי משיך אין ואי לא לא אי הכי קשיא רישא אמר אביי רישא משום דאיכא מקח טעות אמר ליה רבא רישא משום דאיכא מקח טעות סיפא ליכא מקח טעות אלא אמר רבא רישא וסיפא מקח טעות רישא דלא יהיב זוזי לא מיחזי כעבודת כוכבים ביד ישראל סיפא דיהיב זוזי מיחזי כעבודת כוכבים ביד ישראל ואביי אמר לך רישא מקח טעות דלא ידע דהא לא יהיב ליה זוזי סיפא לאו מקח טעות הוא דכיון דיהיב זוזי כי קא משיך איבעי לעיוני והדר מימשך רב אשי אמר מדרישא משיכה אינה קונה סיפא נמי משיכה אינה קונה ואיידי דתנא רישא משך תנא סיפא נמי משך רבינא אמר מדסיפא משיכה קונה רישא נמי משיכה קונה ורישא הכי קאמר אם לא נתן ולא משך יחזור מאי יחזור יחזור בדברים קסבר *דברים יש בהם משום מחוסרי אמנה והני מילי ישראל מישראל דקיימו בדבורייהו אבל ישראל מעובד כוכבים דאינהו לא קיימי בדבורייהו לא:

מתני'

רש"י

מה עמיתך באחת · משיכה: אף עובד כוכבים בחדא · בכסף ולא במשיכה דהכי משמע עמיתך במשיכה ולא עובד כוכבים: מכסף מקנתו · בעבד עברי הנמכר לעובד כוכבים הכתוב מדבר*. לאמימר דאמר כו' · בפרק בתרא דע"ז (דף עא:): הניחא אי סבר לה כרבי יוחנן · דאמר בפרק הזהב (ב"מ מז:) דבר תורה מעות קונות דכתיב ונתן הכסף וקם לו *דגמר הדיוט מהקדש ומשיכה לא קניא איכא למימר דעמיתך אתי למימר מיד עמיתך בכסף ומיד עובד כוכבים במשיכה: מפורשת מן התורה · מיד עמיתך משמע מיד ליד: אמרי לעמיתך · דממעט כנעני מדין אונאה דכתיב בסיפיה דקרא קממעטי ליה: אונאה מאל תונו איש את אחיו נפקא · דמשמע אחיו ולא כנעני: חד למעוטי כנעני וחד למעוטי הקדש · מאונאה: כמ"ד גזילו · של כנעני אסור בב"ק בפ' הגוזל בתרא (דף קיג:): אמרי · ודאי אי סבר גזילו של כנעני מותר תו לא אתא קרא למישרי אונאה אלא למעטיה מדין קנייה וכיון דאמר עובד כוכבים קנה במשיכה על כרחיך כר' יוחנן סבירא ליה דמכסף קא ממעיט ליה: גרוטאות · חתיכות כסף: יחזיר · דמשיכה אינה קונה: לים המלח · דעבודת כוכבים ביד ישראל אינה בטילה עולמית: משיכה למה לי: מקח טעות · דלא ידע דאית בה עבודת כוכבים הלכך מצי למיהדר ביה: רישא איכא מקח טעות סיפא ליכא מקח טעות · בתמיה: רישא וסיפא מקח טעות · ומדינא מצי מהדר ביה נמי בסיפא ומיהו רבנן גזרו כיון דיהיב זוזי והדר שקיל להו מיחזי כמוכר עבודת כוכבים ורישא דלא יהיב זוזי וכי מהדר לה לא מידי שקיל לא מיחזי כעבודת כוכבים ביד ישראל ומשום הכי נקט מתן מעות אע"ג דקיבל עליו לדון בדיני ישראל: דלא הוה ידע · דאית בהו עבודת כוכבים דהא לא יהיב זוזי דלימא איבעי לעיוני דסתם תגר לא מעיין עד שעת מתן מעות: איבעי לעיוני · ומדלא עיין אחולי אחיל והוי משיכתו משיכה גמורה: רב אשי אמר · לעולם ד] בשלא קיבל עליו לדון בדיני ישראל ולא קשיא סיפא לר' אושעיא ודקאמרת אי מעות קונות משיכה ל"ל משיכה לאו דוקא דמדרישא משיכה אינה קונה דקתני יחזיר סיפא נמי משיכה אינה קונה: רבינא אמר מדסיפא משיכה קונה כו' · וכגון שקיבל עליו לדון בדיני ישראל וקסבר האי תנא דאיצטריך למימר דאין צריך לעמוד בדיבורו עם העובד כוכבים: דקסבר דברים יש בהן משום מחוסרי אמנה · אם חוזר בדיבורו:

מתני'

תוספות

דבר תורה מעות קונות · פירש בקונטרס דכתיב בהקדש ונתן הכסף וקם לו וגמר הדיוט מהקדש ה] וא"ת לר"ש לקיש דאמר משיכה מפורשת מן התורה ליגמר שיקנה כסף בהדיוט כמו בהקדש ומשיכה נמי תקני בהקדש כמו בהדיוט ותירץ הרב רבי יהודה בר נתן דמשיכה לא שייכא בהקדש דכל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא איתיה ולהכי שייך טפי כסף (ב) מבהדיוט שבהדיוט דאפשר במשיכה לא יהא (אלא) קנין אחר *ונראה לר"י דמקרא נפיק ליה שפיר דדרשינן מיד עמיתך במשיכה הא מיד עובד כוכבים בכסף ומדעובד כוכבים בחדא ישראל נמי בחדא דשניהם למדין זה על זה דליכא למימר דלא משתעי קרא אלא דעובד כוכבים בהא או בהא וכן ישראל דא"כ היו שוין ואפילו אם תימצי לומר שיקנה חליפין בישראל ולא *בעובד כוכבים ולא כדפרישית לעיל מצי למימר דלא משתעי קרא אלא בקנינין הרגילין ומצויין כגון כסף ומשיכה ובהנך למדין ישראל ועובד כוכבים זה מזה ועוד מפרש ר' טעמא דר' יוחנן דמעות קונות מגופיה דקרא דלאו קנה מיד עמיתך דסתם קנין דקרא במעות כדכתיב (ירמיה לב) שדות בכסף יקנו וכתיב מכסף מקנתו (ויקרא כה)*: כמ"ד גזל הכנעני מותר · פ"ה פלוגתא בהגוזל בתרא (ב"ק קיג:) וכולה שמעתא דהתם מוכח דאסור ובהפקעת הלואתו פליגי אבל בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נז·) תניא גזל וגנב וכן יפת תואר ישראל בכנעני מותר ובפ' המקבל (ב"מ דף קיא:) נמי אמר חד למישרי גזילו של כנעני וחד למישרי עושקו גבי רעיך ואחיך וא"ת וגזל הכנעני היכי שרי הכתיב (ויקרא כז) וחשב עם קונהו ובכנעני שהוא תחת ידך משתעי דאי אין תחת ידו מי ליית לפי שנים שעבר א) היובל י"ל היכא דאיכא חלול השם ודאי אסור וכי שרית היכא דאית ליה לאישתמוטי וגזל ממנו בעלילה או בכמה ענינים: ואי אמרת מעות קונות משיכה למה לי · תימה דבפ' בתרא דע"ז (דף עא:) מייתי הך ברייתא למידק איפכא מרישא דקאמר ואי אמרת משיכה בעובד כוכבים קונה אמאי יחזיר ואומר ר"י דהמקשה סובר הכא והתם דתרווייהו בעינן בכנעני משיכה ומעות והשתא ניחא ליה הכא והתם רישא וסיפא: הכי קאמר אע"פ שנתן מעות אי משך אין אי לא משך לא · וא"ת והא איכא מי שפרע יש לומר כשקבל עליו לדון בדיני ישראל ומי שפרע אין זה דין א"כ כמו שמפרש ר"ת בפרק הזהב (ב"מ מז:) ב) דלענין יוקרא וזולא ג) צריך מי שפרע אבל לא במקום שמפסיד לגמרי ואע"ג דבסמוך מפורש משום דברים בעלמא אי הוה בהו משום מחוסרי אמנה היה נאסר משום דמחזי כעבודת כוכבים ביד ישראל ואביי לא חייש למיחזי עבודת כוכבים ביד ישראל ועוד דכאן לא מיחזי כלל כיון דמי שפרע ליכא כדפרישית וליכא נמי משום מחוסרי אמנה בעובד כוכבים טפי ד) מבישראל: דכיון דיהיב זוזי איבעי ליה לעיוני והדר ממשיך · ואף על גב דבשאר מקח טעות לא אמרינן הכי שאני לוקח גרוטאות מיד עובד כוכבים דאיבעי ליה לאסוקי אדעתא טפי שמא יש בהן עבודת כוכבים: רב אשי אמר מדרישא משיכה אינה קונה · לפי מה שרגיל ר"ת לפסוק כר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות משום דפסיק רבא בהחולץ (יבמות דף לו:) בכל דוכתא כוותיה היכא דפליג עליה ריש לקיש בר מתלת קשה מכאן דרב אשי דהוא בתרא יותר מרבא סבר כריש לקיש דמשיכה מפורשת מן התורה מדקאמר משיכה בעובד כוכבים לא קני אלמא דדרשינן לעמיתך במשיכה הא לעובד כוכבים בכסף דאי כרבי יוחנן הא אמר לעמיתך בכסף הא לעובד כוכבים במשיכה וי"ל דרב אשי דהכא הדר ביה לגבי אמימר כדמוכח פרק בתרא דמסכת ע"ז (דף עא:) גבי הא דאמר אמימר משיכה בעובד כוכבים קונה תדע דהני פרסאי משדרו פרדשני אהדדי ולא הדרי בהו ופרכו התם רבינא ורב אשי בההיא מילתא ובסוף שמעתא מסקינן ש"מ משיכה בעובד כוכבים קונה ש"מ וגם רבינא מקשה התם לרב אשי מדרבי יוחנן ה) לבן נח ולא קא"ל רב אשי רבי יוחנן לטעמיה דאמר דבר תורה מעות קונות ואנא

א) משנת היובל וי"ל נ"ק ב) [ד"ה אי אמרת] ג) שייך נ"ק ד) [נ"א כמו בישראל] ה) מהסיא דבן נח נ"ק

רבינו גרשום

לחזור בו'הא ליכא למימר דהשתא גופו קנה בכסף כ"ש ממונו: ואימא · מיד עמיתך במשיכה גרידא מיד עובד כוכבים עד דאיכא תרתי כסף ומשיכה: דומיא דעמיתך מה עמיתך בחדא במשיכה ולא במעות אף עובד כוכבים בחדא במעות ולא במשיכה · וכדאמרן לעובד כוכבים כלל כלל לא דאינו קונה מישראל לא במשיכה ולא בכסף: אמרי לאו ק"ו הוא' לגופו דישראל קנה בכסף כ"ש ממונו בהמתו [ע"כ שייך לע"א] : ולאמימר דאמר · בבבא מציעא משיכה בעובד כוכבים קונה הניחא אי סבר לה כר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות ישראל מישראל ולא משיכה · מתרץ לה הכי לעמיתך בכסף ולעובד כוכבים במשיכה' משום הכי איצטריך למיכתב לעמיתך דעמיתך בכסף ולא לעובד כוכבים ומתפך לו שמעתא דר' יצחק אלא אי סבר לה כריש לקיש כו' א"כ לעמיתך · מאי אתא למעוטי כיון דתרווייהו במשיכה : וחד למעוטי הקדש · שלא תאמר לא תהא כח הדיוט חמור מהקדש קמ"ל לעמיתך ולא להקדש: גזלו אסור · דעובד כוכבים: אי סבר לה כמאן דאמר גזלו מיתר ולא איצטריך לעמיתך לאונאה על כרחיך אמימר כרבי יוחנן ס"ל דאמר דבר תורה מעות קונות והלכך איצטריך לעמיתך דלעמיתך בכסף ולעובד כוכבים במשיכה : גרוטאות' חתיכות כסף קטנות: יוליך הנאה לים המלח · דהשתא הוויין שלו ואסור לקיימה ברשותו ואסור לו למוכרה: אי הכי קשיא רישא'דאמאי יחזיר והא משך והיה [צריך] להוליך לים המלח:דאיכא מקח טעות' דלא ידע דהוה בהו עבודת כוכבים: רישא וסיפא מקח טעות · ומשיכה קונה שקבל לדון בדיני ישראל: ואביי אמר לך · לעולם כדאמינא רישא דאיכא מקח טעות דאע"ג דמשך כיון דאכתי לא יהיב זוזי לא דק אי הוי בהו עבודת כוכבים אי לא הלכך יחזיר: וסיפא לאו מקח טעות' דכיון דיהב זוזי והדר משך עיוני עיין [ומדלא עיין] אחולי אחיל ולא הוי מקח טעות: מאי יחזיר · הא לא משך כלום: יחזיר בדבריו מתנאי הקטנה ·

שיטה מקובצת

א] חד בכנעני וחד בהקדש וצריכי · תימה דבפ"ק דפסחים גבי בל יראה ממעטינן מחד לך של אחרים ושל גבוה ואע"ג דהתם כתיבי מובא לך כולהו צריכי כדמפרש בפ' כל שעה וי"ל דהתם שייך למעט שפיר אחרים וגבוה מחד לך אבל הכא גבי גבוה שייך טפי עמיתות ואתה מבעובד כוכבים ומיהו תימה גבי נזיקין בפ' ד' וה' ממעטינן מחד רעהו הקדש ועובד כוכבים ואור"י דשאני הונאה מנזיקין דהונאה הוי כעין גזל ואין סברא לפטור בהקדש מקרא דעובד כוכבים גופיה וא"ת (ההיא דפסחים) והא במנחות בפ' רבי ישמעאל (דף ס"ז) גרסינן אבל הכא תרי עריסותיכם כתיב חד כדי שיעור עיסת מדבר וחד עריסותיכם ולא של עובד כוכבים עריסותיכם ולא של הקדש והיינו כמו בפסחים ובהדיא דרשינן בחולין פרק ראשית הגז מחד עריסותיכם כדי עריסותיכם ובפרק השוכר את הפועלים גבי אכילת פועל משמע מחד ריעך ממעטינן הקדש ועובד כוכבים וצריך לתרץ כמו שתירצנו מרעהו וההיא דמנחות למאן דפטר מירוח הקדש ומירוח העובד כוכבים משמע דנפיק מחד דגנך ולמאי דפטר במירוח הקדש ומחייב במירוח עובד כוכבים צריך טעם מ"ש דמסברא ממעטי מחד דגנך כמו בכל דוכתא: ב] אבל הקדש יש לו אונאה אע"ג דהקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל היינו במתכוון אבל בטעות הו"א דיש אונאה:כ"מ בתוס' כ"י: ג] ה"ק אם עד שלא נתן וכו' דהכי משמע אם הוא עד שלא נתן וכו' כן מצאתי בס"י וז"ל תוס' חיצוניות אם לא נתן מעות ולא משך יחזור עד שלא נתן וגם עד שלא משך שלא עשה לא משיכה ולא כסף יחזיר וכו' וכן כתוב בתוספות לקמן דף י"ד: ד] לעולם וכו' סיפא נמי משיכה אינה קונה אלא מתן מעות ואיידי דתנא רישא משך דאשמועינן דמשיכה אינה קונה תנא נמי סיפא משך ע"כ: ה] וא"ת לר"ל וכו' נ"א בס"י וא"ת לר"ל דאמר משיכה מפורשת מן התורה לא גמרי' שיקנה גם כסף בהדיוט כמו בהקדש ומשיכה נמי תיקנו וכו':

הגהות הב"ח (א) גמ' משיכה לא קניא אהני: (ב) תוס' ד"ה דבר וכו' טפי כסף בהקדש מבהדיוט ובהדיוט וכו' לא יהא לו קנין אחר:

מתני' *כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן ונפדו [א]חייבין בבכורה [ב]ובמתנות [ג]ויוצאין לחולין ליגזז וליעבד [ג"ג] ולדן וחלבן מותר לאחר פריונן והשוחטן בחוץ פטור [ד]ואין עושין תמורה [א] [ה]ואם מתו יפדו [ו]חוץ מן הבכור ומן המעשר *וכל שקדם [ז]הקדשן את מומן או מום עובר להקדשן ולאחר מכאן נולד להן מום קבוע *(להקדשן) ונפדו פטורין מן הבכורה ומן המתנות ואינן יוצאין לחולין ליגזז וליעבד *ולדן וחלבן אסור לאחר פריונן [ב] והשוחטן בחוץ חייב ועושין תמורה ואם מתו יקברו: גמ' טעמא דנפדו הא לא נפדו פטורין מן הבכורה ומן המתנות קסבר [ח]קדושת דמים מדחה מן הבכורה ומן המתנות: ויוצאין לחולין וכו': טעמא דנפדו הא לא נפדו אסירי בגיזה ועבודה *מסייע ליה לרבי *אליעזר דאמר [ג] קדשי בדק הבית אסורין בגיזה ועבודה אמרי לא קדושת דמים למזבח הוא דמיחלפא בקדושת הגוף למזבח גזרו בהו רבנן אבל קדשי בדק הבית לא: ולדן וחלבן מותר כו': היכי דמי אילימא דאיעבר ואתיליד לאחר פריונן פשיטא חולין נינהו אלא דאיעבר לפני פריונן ואתיליד לאחר פריונן הא לפני פריונן אסירי נפדין

רש"י

מתני' כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן · שהיה להם מום קבוע והקדישן להמכר ולהבא מדמיהם קרבן למזבח: חייבין בבכורה · לאחר פדיונן אם ילדו: ובמתנות · זרוע לחיים וקיבה כחולין גמורין: ויוצאין לחולין · בפדיונן לגמרי ליגזז וליעבד כחולין גרידי משום דמעיקרא לא חיילא עלייהו קדושה: תמורה: והשוחטן בחוץ פטור · אפי' קודם פדיון דאפי' הוי מומן קל כגון דוקין שבעין דלגבי קדשים מיחייב השוחטן בחוץ הכא פטור משום דלא חלה עליהן מתחילה קדושה כל כך: ואין עושין תמורה · מפרש בגמ': ואם מתו · קודם פדיון יפדו להאכילן לכלבים דאין קדושתן חמורה ותו קמ"ל דגרעי משאר קדשים שאין נפדין אלא חיין שיוכלו לעמוד בפני הכהן בשעת הערכתן דכתיב (ויקרא כז) והעמיד (הכהן) את הבהמה וגו' והדר והעריך (אותה) הכהן וגו': חוץ מן הבכור והמעשר · שאפילו במומן חלה עליהן קדושה חמורה דבכור רחם מקדשו ובמעשר כתיב (שם) לא יבקר בין טוב לרע דמשמע בין תם בין בעל מום קדוש טוב תם רע בעל מום: מום עובר · כמאן דליתיה דמי וחלה עליהן קדושה: פטור מן הבכורה · מפרש בגמרא: ואין יוצאין כו': שאפי' לאחר פדיון אסורין (בהנאה) בגיזה ועבודה כדמפרש בגמרא: ולדן וחלבן אסור כו' · מפרש בגמרא כשנתעברו קודם פדיון וילדו לאחר פדיון: והשוחטן בחוץ · קודם פדיון: חייב · כרת ובגמרא מפרש בדוקין שבעין דראוין הן לפנים ואליבא דרבי עקיבא דאמר אם עלו לא ירדו אבל בשאר מומין לא דאמרינן (א) במסכת יומא (דף סג:) הראוי לאהל מועד חייבין עליו אי לא לא: יקברו · ואין נפדין דבעי העמדה והערכה: גמ' טעמא דנפדין · ארישא קאי: קדושת דמים פטורה מן הבכורה · כקדושת הגוף דמפרש לקמן מקראי דפטורה מבכורה וממתנות: קדשי בדק הבית כו' · והני כקדשי בדק הבית דמו דהם עצמן לא הוקדשו מתחילה אלא לדמיהן: לא · תסייעיה ממתניתין דקדושת דמים למזבח הוא דהוקדשו לשם כן שיהיו הדמים קריבין למזבח והתם הוא דאסור בגיזה ועבודה משום דמיחלפא בקדושת הגוף למזבח: הא · ולדות שנולדו לפני פדיונן אסורין בהנאה בלא פדייה ומיקרב לא קרבי דמכח קדושה דחויה אתו דאמם לא הוקדשה למזבח: נפדין

תוספות

ואנא כר"ל לקיש סבירא לי שמע מינה דרב אשי גופיה כשהיה אומר מתחלה משיכה אינו קונה לאו משום דסבר לה כר"ל לקיש דלעולם כרבי יוחנן סבירא ליה לפיכך כי הקשה לו מהא דבן נח לא רצה להקשות מההיא דדבר תורה מעות קונות ד] דלעולם לעמיתך ולעובד כוכבים בכסף ולענין אונאה אתא לעמיתך כמאן דאמר גזל הכנעני אסור דלמאן דאמר גזל הכנעני מותר לא אצטריך כדאמרינן לעיל ואף על גב דאמרינן בהזהב (ב"מ דף מח·) קרא ומתני' מסייע לריש לקיש היינו לכאורה אבל אפשר לשנויי לקרא שפיר אליבא דרבי יוחנן ומתני' דנתנה לבלן מעל הוה מוקמי ליה ר' יוחנן בבלן עובד כוכבים וההיא דנתנה לספר בישראל ולכך מעל אע"ג דלא משך דמעות קונות וא"ת ומאי סייעתא לריש לקיש הא איהו מוקי הך דנתנה לספר בספר עובד כוכבים הכי נמי מצי לאוקומי ההיא דבלן בעובד כוכבים ואור"ת משום דבלן משמע טפי דאיירי בישראל דומיא דנתנה לחבירו דקתני הוא מעל וחבירו לא מעל משמע חבירו ישראל דבר מעילה הוא ודוקא בלן דלא מחסרא משיכה כדמסיים בההיא משנה לפי שאומר לו הרי מרחץ לפניך הכנס ורחוץ אבל ספר דומיא דבלן דהייתו ספר ישראל לא מעל עד דמשיך ולא אמר רבא קרא ומתני' מסייע ליה לריש לקיש לפי שיסבור כמותו תדע דרבא גופיה הוא דפסק כר' יוחנן לגבי ריש לקיש בכל דוכתא בר מתלת וכי תימא שאני הכא דתניא כוותיה והא התם חשיב חדא מילתא דריש לקיש דתניא כוותיה ואי אפשר לומר דהנהו תלתא גרסינהו בהדי הדדי ואכתי איכא טובא דבפרק בהמה המקשה (חולין עז·) גבי גידין שסופן להקשות משמע דדוקא קאמר רבא *תני תלת ותו לא והא דפליגי ר' יוחנן וריש לקיש פ"ק דסנהדרין (דף טו·) גבי כל הקודם להורגו זכה ותניא כדריש לקיש דהתם אליבא דרבי אליעזר פליגי והלכה כרבנן ופ"ק דמסכת ע"ז (דף ו:) גבי נשא ונתן דתניא בברייתא כריש לקיש ור' יוחנן סבר כתנא דמתני' גבי הא דתנן לפני אידיהם של עובדי כוכבים אסור לאחריהן מותר ומפרש נשא ונתן איכא בינייהו ומיהו יש לדחות ראיה דרבא כיון דריש לקיש לאו משמיה דנפשיה אמר אלא משום ר' אושעיא כדאמר לעיל אמר ריש לקיש משום רבי אושעיא ישראל שנתן מעות לעובד כוכבים בבהמה בדיניהן ומפרש בדיניהן שפסקה להן תורה מיד עמיתך במשיכה הא לעובד כוכבים בכסף בכי האי גוונא לא איירי רבא לפסוק כר' יוחנן לגבי ריש לקיש בדבר שהיה ריש לקיש אומר בשם רבותיו כדמפרש פ"ב דחולין (דף כט:) בההיא דאין שחיטה אלא לבסוף דאמר ר"ל משום לוי סבא ופליג עליה ר' יוחנן ורבא גופיה סבר כריש לקיש בפרק תמיד נשחט (פסחים סג·) ובפרק שני דזבחים (דף ל·) ומיהו אשכחן אמר רבא אמר רב הונא מכור לי באלו קנה כו' ומפרש הש"ס דסבר כר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות ונראה דרבה גרס ולא רבא דרבא לא ראה רב הונא מעולם דאף רב יהודה לא ראהו א) כדאמרינן בקדושין (דף עב·) יום שמת רב יהודה נולד רבא וכשמת רב יהודה כבר נפטר רב הונא מדאמר במ"ק (דף יז·) גברא רבא כרב יהודה ב) ליכא דלשרי לך ורב הונא גדול הי' אפילו משמואל רבו של רב יהודה מדאמר בריש גיטין (דף ו·) בעא מיניה שמואל מרב הונא שנים שהביאו גט ועוד יש לדקדק דהלכתא כר' יוחנן דמעות קונות דבר תורה מדאמר וכן אמר רב נחמן דבר תורה מעות קונות ג) ופסק לוי כמתני' וקי"ל כוותיה בדיני והא דאמר פ"ק דקידושין (דף יד:) גבי עבד עברי הנמכר לעובד כוכבים ד) עובד כוכבים דכל קנייתו בכסף בע"ע קאמר ולא בכל דבר דלר' יוחנן הוי במשיכה והא דמתרץ הש"ס בפרק בתרא דמסכת ע"ז (דף סג·) בזונה עובדת כוכבים דלא מחסרא משיכה ההיא שינוייא כר"ל ולא כר' יוחנן ואידך שינוייא דמשני התם בזונה ישראלית וכגון דקאי בחצירה ניחא אף כר' יוחנן אבל מעיקרא ניחא ליה לאוקומי אפילו לא קאי בחצירה א"נ רב נחמן בר יצחק דקאמר לההיא שינויא דסבירא ליה כר"ל ולא כמו שכתוב בספרים רב חסדא דרב חסדא הוא דאמר פרק הזהב (ב"מ דף מז:) כדרך שתיקנו משיכה בשומרין כך תקנו משיכה בלקוחות אלמא כר' יוחנן סבירא ליה דמשיכה תקנה דרבנן היא ומיהו יש לדחות דאפ"ה כר' יוחנן ס"ל *אפשר דהתם לעובד כוכבים בכסף ולעמיתך ידרוש לענין אונאה כמאן דאמר גזל הכנעני אסור כדפרישית לעיל: ה) **ורישא** הכי קאמר אם לא נתן מעות כו' · פירוש וגם אם לא משך יחזור: **והני** מילי ישראל מישראל כו' · תימה *דדומיא דרישא ישראל מעובד כוכבים שמפסיד הכל כגון כאן שמפסיד דמי עבודת כוכבים מי איכא ישראל מישראל משום מחוסרי אמנה וי"ל דהכי קאמר דישראל מעובד כוכבים אי הוה בהו משום מחוסרי אמנה הוה דומה *דמי עבודת כוכבים ביד ישראל אע"פ שהוא מקח טעות היה צריך לקיים המקח שלא יהא בו משום מחוסרי אמנה*: **כל** הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן · לאו בקדשי בדק הבית איירי אלא בהקדישן למזבח לדמיהן דאין חילוק בין רישא לסיפא אלא שזה קדם הקדשו למומו וזה קדם מומו להקדשו ואע"פ שעובר כשהקדים בעל מום למזבח כדאמרינן פ"ק דתמורה (דף ו:) מכל מקום אשמעינן דינו והתם מפרש מאי שנא מדקלא בעלמא ומשני *בריא מילתא טפי שביק תמים ומקדשין בעלי מומין: **קדושת** דמים מדחה מן הבכורה ומן המתנות · פי' הקונטרס קדושת דמים פוטרת מן הבכורה כקדושת הגוף כדמפרש לקמן מקראי דפוטרת מן הבכורה ומן המתנות וקשה לפי' דהתם פטרינן בפסולי המוקדשין אע"פ דנפדו מדאיתקש לצבי ואיל והכא דוקא בלא נפדו אלא היינו טעמא בקדושת דמים משום דכתיב (במדבר ג) גבי בכור בישראל ובמתנות כתיב (דברים יח) מאת העם: הקדים

א) [ועי' תוס' מנחות לו: ד"ה אמר רבה] ב) ליכא הכא נ"ק ג) [נ"ל ובדקה לוי כמתני'] ד) אשכחן ה) שייך לדף יג:

רבינו גרשום

תפדו חייבים בבכורה ומתנות' הזרוע והלחיים והקבה דכיון דמום קדם להקדש ונפדו כחולין דמו: ויוצאין לחולין להיגזז וליעבד · אע"ג דשאר פסולי המוקדשין אסירי בגיזה ועבודה כיון דמום קדם להקדש מותרין: וולדן וחלבן מותר לאחר פריונן · להכי[מותר]הנאתו לאחר פריונן דאע"ג דאיעבר לפני פריונן כיון דיליד לאחר פריונן מותר בלא פדייה: והשוחטן בחוץ' חוץ לעזרה: ואין עושין תמורה · אפי' קודם פריונן: חוץ מן הבכור והמעשר · דאע"ג (דקבע דם) [נ"ל דקדם] מום קבוע להקדישן: ונפדו · מ"מ דינן כקדשין ופטורין מן הבכורה והמתנות משום דקדושתן באה מאיליה והוו קדושת הגוף · ואי אמרת בכור היאך יוכל לקדם מום להקדישו והלא קדושתו מרחם כגון שהומם במעי אמו קודם שיקדשו יציאת הרחם: קדושת דמים מדחה מן הבכורה ומן המתנות · דכיון דקדם מום קבוע להקדשן ההוא הקדש לא הוי אלא קדושת דמים שימכרו ויביא בדמיהן קדשים · ואפי' הכי אי לא מפדו פטורין מן הבכורה ומן המתנות: קדשי בדק הבית · קדושת דמים נינהו שימכרו לצורך תיקון בדק הבית: אסירי בגיזה ועבודה · קודם פדיונן: אמרי לא · מיהא לא מסייעא ליה לר' אליעזר דהיינו טעמא דתנא דמתני' דאסר להו בגיזה ועבודה כי לא ניפדו משום דהני שהוקדש בסומן קדושת דמים למזבח הוא שימכרו ויביאו מדמיהן קדשים תמימין למזבח ואי שרית להו בגיזה ועבודה אתי לאחלופי למישרי בקדושת המזבח · קדשי בדק הבית דלא הוו קדושת דמים למזבח דליכא לאיחלופי בהו לא גזרו בהו רבנן דליהוו אסירי בגיזה ועבודה ומיהא לא מסייעא ליה: הא לפני · דאיעבר ואתיליד קודם פדיונן אסירי אותן וולדות בלא פדיון: נפדין

מסורת הש"ס

חולין קל: תמורה י: לג:
חולין שם
[תמורה לג:]
[לקמן כט: חולין קלט:]
נ"א אליעזר

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פ"ה מהלכות בכורות הלכה ח:
יד ב מיי' פ"ט מהלכות בכורים הלכה ב:
טו ג מיי' פ"א מהלכות מעילה הלכה ט:
[ג ג] מיי' פ"א מהלכות איסורי מזבח הלכה יא:
טז ד מיי' פ"א מהלכות תמורה הלכה יז:
יז ה מיי' פ"א מהלכות איסורי מזבח הלכה יא:
יח ו מיי' פ"א מהלכות מעילה הלכה ט:
[טעות וכן במשנה שבמשניות ליתא גם בחולין קל· ליתא]
יט ז מיי' פ"ה מהלכות בכורות הלכה ח:
כ ח מיי' פ"א מהלכות בכורות הלכה ה:

שיטה מקובצת

א] ואם מתו יפדו · דכיון דאין בהם אלא קדושת דמים שמתו פודין אותם להאכילן לכלבים וקשה לר"י מהא דאמרינן בפ' כל שעה האוכל חמץ של הקדש בשוגג מעל וי"א לא מעל ומפרש התם דפליגי באם פודין את הקדשים להאכילן לכלבים אלמא אפי' בקדושת דמים איכא מ"ד התם אין פודין הקדש להאכילו לכלבים ואומרים דס"ל לכ"ע דמדאורייתא פודין הקדשים להאכילן לכלבים כדקתני הכא אם מתו יפדו אבל מדרבנן איכא פלוגתא דאיכא מ"ד אין פודין אעפ"י שיש בהם קדושת דמים: ב]והשוחטן בחוץ חייב כרת · וא"ת אמאי חייב משום שוחט קדשים בחוץ והא קרינן ביה ראוי לפתח אהל מועד וליכא ואור"י דמיירי בדוקין שבעין ואליבא דר"ע תוס' חיצוניות: ג] קדשי בדק הבית אסורין בגיזה ועבודה · וא"ת פשיטא כיון דקדושין הן וי"ל שאפי' קנה הגיזה והעבודה מן הקדש ועוד שמעתי ממה"ש דמיירי דלית בה שוה פרוטה ואין איסור הנאה בהקדש פחות משוה פרוטה · תום' חיצוניות:] דדבר תורה מעות קונות דלעולם וכו' דרב אשי את ליה שפיר דר"ל מעות קונות וסבר דלעמיתך ולעובד כוכבים בכסף ולעמיתך דריש לענין אונאה כדקאמר לעיל · הרא"ש ז"ל:

ואפשר דדריש לעמיתך ולעובד כוכבים בכסף ולעמיתך נ"ק
דומיא דישראל נ"ק
לדמי נ"ק
ע"כ שייך לעיל
[נ"ל בריא מילתא טפי שביק תמים ומקדש בעלי מומין הגה"ס]

הגהות הב"ח (א) רש"י ד"ה והשוחטן בחוץ כו' במסכת זבחים דף קיב:

עין משפט נר מצוה

כא א מיי' פ"א מהלכות איסורי מזבח הלכ' יא:
כב ב מיי' פ"ה מהלכות ערכין הלכה יד :
כג ג מיי' שם הלכה יב :

נפדין תמימים או אין נפדין תמימין תא שמע "המתפיס בעלי מומין קבועין לגבי מזבח וילדו ימכרו ואין צריכין מום שאין קדושה חלה עליהן שלא יהא טפל חמור מן העיקר טעמא שלא יהא טפל *חמור מן העיקר אבל הקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף מסייע ליה לרבא א) דאמר *רבא "הקדיש זכר לדמים קדוש קדושת הגוף : והשוחטן בחוץ פטור : רבי אלעזר מתני חייב ומוקי לה בבמת יחיד ג] דאמר רבי אלעזר מנין לזובח בהמה בעלת מום בבמת יחיד בשעת היתר הבמות שהוא בלא תעשה שנאמר °לא תזבח לה' אלהיך שור ושה אם אינו ענין לבמה גדולה דכתיב °עורת או שבור וגו' תנהו ענין לבמת יחיד אימא אם אינו ענין לקדשים תנהו ענין לבכור סד"א הואיל וקדוש כשהוא בעל מום ליקרב נמי כשהוא בעל מום קמ"ל דלא אמרי בכור בהדיא כתיב ביה °פסח או עור לא תזבחנו ואימא אם אינו ענין לקדשים תנהו ענין למעשר דסד"א הואיל וקדוש במומו דכתיב °לא יבקר בין טוב לרע [ובין רע] נקרב נמי במומיה קמ"ל דלא אמרי מעשר נמי גמר העברה העברה מבכור אימא תנהו ענין לתמורת קדשים דס"ד אמינא הואיל וקדושה כשהיא בעלת מום דכתיב °לא יחליפנו ולא ימיר אותו וגו' קריבה נמי כשהיא בעלת מום קמ"ל דלא אמר קרא °והיה הוא ותמורתו מקיש תמורתו לו מה הוא בעל מום לא אף תמורתו בעל מום לא מתקיף לה ר' זירא אימא תנהו ענין לולדות קדשים דסד"א הואיל וקדושין כשהן בעלי מומין אגב אמן כשהן בעלי מומין נמי קרבי קמ"ל דלא אמר רבא כבר פסקה תנא דבי רבי ישמעאל דתנא א) דבי רבי ישמעאל °רק קדשיך אשר יהיו לך ונדריך רק קדשיך אלו התמורות אשר יהיו לך אלו הוולדות ונדריך הקישן הכתוב לנדר מה נדר בעל מום לא אף הני נמי בעל מום לא: ואין עושין תמורה: מאי טעמא דאמר קרא לא יחליפנו ולא ימיר וגו' ג] ב) השתא רע בטוב אמרת לא ד] טוב ברע מיבעיא אלא טוב מעיקרו עושה תמורה רע מעיקרו אין עושה תמורה : אם מתו יפדו : אמר רב יהודה אמר רב זו דברי רבי שמעון ג) דאמר קדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה קדשי בדק הבית לא היו בכלל העמדה והערכה דתנן רבי שמעון אומר קדשי בדק הבית אם מתו יפדו ומודה ר' שמעון בבעל מום מעיקרו שנפדה ה] מאי טעמא דאמר קרא אותה אותה למעוטי ו] בעל מום מעיקרא אבל חכ"א אם מתו יקברו ד) מאן חכמים תנא דבי לוי הוא דתנא דבי לוי ה) הכל היו בכלל העמדה והערכה ואפילו בעל מום מעיקרו וכן תנא דבי לוי במתניתיה אפילו חיה אפי' עוף והכתיב אותה אותה לתנא דבי לוי קשיא אבל רבנן דפליגי עליה דר"ש מאי הכי נמי דאם מתו יפדו אי הכי

א) [נזיר כט. תמורה יז:] ב) תמורה: ט׳ ג) שם לב: לג: [לקמן לב:] ד) [ערכין פג׳ וש"נ] ה) [תמורה לג׳]

זו

נפדין תמימים · אותן וולדות שנולדו לפני פדיונן או אין נפדין תמימים : טפל · ולד : עיקר · אם אלמא נפדין תמימים : וקא דייק הש"ס טעמא דלא בעי מום משום דלא יהא טפל חמור מן העיקר דמכח בעל מום אתו הא לא אתו מכח בעל מום אלא לדידהו מקדיש להו לדמיהן לא נפקי לחולין בלא מום דקדוש קדושת הגוף : זכר · איל : הקדיש זכר לדמיו · שימכרנו ויביא בדמיו עולה הוא עצמו קדוש קדושת הגוף ויקרב עולה להכי נקט זכר דחזי לעולה משום דרובא דמייתו קרבן עולה מייתו : רבי אלעזר מתני' השוחט בחוץ חייב לאו כרת קאמר אלא מלקות : ומוקי · להאי חוץ כגון ששחטו בבמת יחיד בשעת היתר הבמות : במת יחיד · שכל אחד ואחד בונה במה לעצמו כגון במת מנוח וגדעון ושמואל : במה גדולה · נוב וגבעון שהן של צבור : הואיל וקדוש בעל מום · להיות אסור בגיזה ועבודה : ואימא אם אינו ענין כו' · ולעולם בבמה גדולה : לא יבקר · לא יבדוק בין תם לבעל מום דאיזה שיהא עשירי יהא קדוש : גמר העברה העברה מבכור · מה בכור בעל מום לא קרב אף מעשר בעל מום לא כי אתא קרא לבמת יחיד : ולא ימיר אותו טוב ברע · דהיינו בעל מום אם המר ימיר יהיה קדש אפילו בעל מום : ולדות · בעלי מומין שנולדו מקדשים תמימים : פסקה תנא דבי ר' ישמעאל · מקרא אחרינא ולא איצטריך האי להכי : רק קדשיך וגו' אלו התמורות · דאתא לאשמועינן שיקרבו למזבח דאי לעיקר הקדש אתא למה לי למכתב שיעלם לירושלים הא שמעינן קראי טובא השמר לך פן תעלה עולותיך וגו' : הוולדות · של קדשים : אף הני בעל מום לא · הלכך כי אתא לא תזבח לבמת יחיד אתא : השתא רע בטוב אמרת לא · שלא יביא בהמת חולין תמימים אלא בהמת קודש בעל מום ויאמר זו תמורת זו (א) : אלא · להכי כתיב טוב ברע : טוב · מעיקרו בשנתפס בקדושה כשהוא תמים עושה תמורה אע"פ שהומם כדכתיב או רע בטוב דמשמע רע של קודש בטוב של חולין דרע של קודש עושה תמורה :

הקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף · להכי נקט זכר דקרב הוא עצמו עולה ולי הוה נקט בהמה סתם הוי אמינא דנקבה קדוש קדושת הגוף וקרב שלמים ושמעינן ליה לר' יהושע במסכת שקלים (דף ו') ומייתי לה בתמורה פרק אלו קדשים (דף כ') במקדיש נכסיו זכרים עצמן יקרבו עולות ונקבות ימכרו לצרכי שלמים ויביא בדמיהם עולות ומיהו נראה לר' אליעזר נמי דאמר התם זכרים ימכרו לצרכי עולות ונקבות ימכרו לצרכי שלמים ודמיהם יפלו לשאר נכסים לבדק הבית *לפי מה שהיה רבא ר"ל מתחלה התם בההוא פירקין המקדיש זכר אין קדוש קדושת הגוף לא קשה ליה מידי ממתני' דשקלים דיש לחלק בין מקדיש נכסיו סתם לפירש בהדיא לדמיו : גמר העברה · מני *למימר תחת תחת מקדשים ולפי שהמעשר ובכור שוין בכמה ענינים נקטיה: הקישן הכתוב לנדרים · היינו מן (כן) הברייתא בתמורה פרק אלו קדשים (דף יז:) ורבא מפרש כן בפני עצמו ולקמן (דף טו:) בשמעתין יש ברייתא אחרת למסקא תמורות וולדות מזכר ונקבה ופליגא אתנא דבי רבי ישמעאל דהכא כדמפרש בתמורה (דף יז:) וכן פי' לקמן בקונטרס והוא תנא נמי נפקא שפיר *שהקישה תמורות וולדות לגוף הקרבן דבגוף הקרבן איירי אם זכר ואם נקבה אלא דמיתורא דרשינן נמי תמורות וולדות ומהשתא לא צריכא להקישא דלעיל דמקיש תמורתו לו : טוב ברע מיבעיא' א) הך סוגיא דפ"ק דתמורה (דף ט') ורבא סבר אין מזהירין (עונשין) מן הדין ודריש התם בע"מ ואביי לא חשיב ליה דינא דמי גרעי ונקט הכא דרשא דאביי לפי שפשוט לו יותר וכהאי גוונא איכא בסנהדרין (דף לד:) גבי אין רואין את הנגעים אלא ביום ומייתי עלה דרשה דאביי דביום ולא בלילה ושביק דרשא דרבא דמפיק ליה מלי ולא לאוריב) ואין לתמוה מהא דאלו נשרפין (סנהדרין עו׳) איכא איפכא גבי בתו מאנוסתו דאמר ק"ו ג) בת בתו ענש על בתו לא כל שכן והשיב ליה (לו) אביי גלוי מילתא ספי מרבאד) (ולא) גמרינן מהדדי ה) דגבי אחותו איצטריך קרא לכולי עלמא לבת אביו ובת אמו משום דאין מזהירין מן הדין ולא חשיבא ליה גלויי מילתא בעלמא היינו משום דפשטיה דקרא משמע שבא למעט דכתיב בת אביו או בת אמו : טוב ברע מיבעיא · ואם תאמר למה איצטריך משום סיפא דקרא והיה הוא ותמורתו יהיה קודש ז] וי"ל דהוה מצי למיכתב בסיפיה ואם המר ימיר טוב ברע או רע בטוב : ומודה ר"ש בבעל מום מעיקרו · למאי דאמרינן בסמוך דרב סבר כר"ל [דאמר התם] ו) לרבנן קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה ניחא דמודה לרבנן אבל למאי דמסקינן דסבר כר' יוחנן דלרבנן אחד זה ואחד זה היו בכלל העמדה והערכה אם כן מודה למאן ויש לפרש דנקט הכי דלא תיסק אדעתא טעמא דמתניתין משום דאין פודין ז) להאכילה לכלבים ולא משום העמדה והערכה דלא בעינן בקדשי מזבח העמדה והערכה ח] ולכך ברישא דקדם מומן יפדו והשתא קמ"ל דטעמא דמתני' משום העמדה והערכה וכדדייקינן בסמוך מדלא קתני ואם נעשו טריפה וברישא דקדם מומן מודה רבי שמעון דלא בעי העמדה והערכה והשתא דנקט מודה רבי שמעון משום דאיכא למיטעי דפליג אמתני' כדפרישית איצטריך למימר דשפיר מודה בה והא דנקט רבי שמעון משום דלדידיה פשיטא ליה טפי דקדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה מדקאמר קדשי בדק הבית לא היו ע"כ כי כתיבא העמדה והערכה בקדשי מזבח כתיבא אבל לרבנן לא פשיטא ליה כולי האי דמצי למימר לא היו כמו שאומר ריש לקיש : אותה למעוטי בעל מום מעיקרו · כל קדשי בדק הבית לרבי שמעון ממעטינן מקרא אחרינא בסוף תמורה (דף לג׳) : שייך לקמן רב סבר לה כריש לקיש · בסוף תמורה (שם) משמע כן מדקאמר רב גידל אמר רב מאי טעמא דר' שמעון בן לקיש : מה

א) [נ"א עיקרא דהך סוגיא בפ' קמא דתמורה] ב) [ע"ע תוס' שבת קכח: סד"ה ונתן ומה שציינתי שם] ג) על בת ל"ק ד) דלרבא לא גמרינן כו' ה) ולגבי ל"ק ו) דלרבנן ל"ק ז) קדשים להאכילה לכלבים ל"ק

רבינו גרשום

נפדין תמימין · אותן וולדות : או אין נפדין תמימין' דצריך להמתין להן עד שיוממו ואח"כ פודן : אמר רב עמרם תני'(לא) המתפיס בעלי מומין קבועין לגבי מזבח היינו דקדם מומן להקדישן וילדו קודם פדיונן · ימכרו ואין צריכין מום אותן וולדות להמתין שלא למוכרן עד שיפול בהן מום:(שלא) משום דקא אתו הני מכח קדושה דחויה:שלא יהא טפל · הוולדות שאינן קדושין אלא אגב אימן: חמור מן העיקר · מן אימן אלא כשם שאימן יכול לפדות בכל עת כך וולדן נפדין אימתי שירצה אפילו תמימין אלמא דנפדין תמימין · והשתא דייק לברייתא טעמא דמשום הכי נפדין תמימין שלא יהא טפל חמור · הא הקדיש זכר תם לדמיו דאע"ג דאמר איני מקדישו אלא לדמיו קדיש קדושת הגוף הואיל (ואביו) [והוה] ראוי להקרבה ואין נפדה תמים · והאי דקאמר הא הקדיש זכר תם הוא הדין לנקבה אלא משום דבעי לסיועי מינה לרבא ורבא לא איירי אלא בזכר כדאמר בתמורה בפרק אלו קדשים אמר רבא זאת אומרת הקדיש זכר כו' נקט הכא זכר כו' : ומוקים לה בבמת יחיד וכ"ש דחייב בבמת צבור ומשום הכי קרי ליה חוץ שאין שם עזרה וחייב משום דמקריב בעל מום בבמה בשעת היתר הבמות · והיכן הותרו כדאמרי' באו לנוב ולגבעון הותרו הבמות כו' : אימא · דריש הכי האי לא תזבח דאם אינו ענין לקדשים דהא כתיב עורת או שבור וכו' : תנהו ענין לבכור דסד"א הואיל וקדיש במומיה · ממילא כשנולד בעל מום [ה"א] שקרב נמי במומיה קמ"ל דלא תזבח דלא אתא לבמת יחיד : אמרי וכו' ואייתר לא תזבח לבמת יחיד : הואיל וקדיש במומיה' מאליו בשעבר תחת חשבט דכתיב לא יבקר בין טוב לרע רע היינו בעל מום כדאמר לקמן : הואיל וקדשה כשהיא בעל מום דכתי' לא ימיר אותו טוב ברע אם המר וגו' : הואיל וקדשו [אגב] אימן כשהן בעלי מומין · כשנולדו בעלי מומין או כשאירע להן אחר מיכן: אמר רבא הא כבר פסקה כו' ואייתר ליה לא תזבח לבמת יחיד כדרבי אלעזר : השתא רע בטוב להחליף בעל מום בתמים·: אמרת לא · לכתחלה אבל דיעבד והיה הוא ותמורתו וגו' : טוב ברע · תמים בבעל מום מיבעיא דלכתחלה לא : אלא' האי טוב ברע לא אתי אלא לאשמועינן דאותו טוב ברע דדיעבד עושה תמורה בעינן שיהא טוב מעיקרו שקדם הקדשו למומו · אבל רע מעיקרו שקדם מומו להקדשו לעולם אין עושה תמורה:ואם מתו' קודם פדיונן יפדו ומותרין בהנאה עורן ונבלתן:[זו דברי ר"ש] תנא דמתניתין דאמר אם מתו יפדו זו דברי ר"ש דאמר במס' תמורה בפרק אחרון קדשי מזבח היו בכלל העמדה וכו' אבל לא קדשי בדק הבית דקדושת דמים נינהו לא בעו העמדה: ומודה ר"ש בבעל מום מעיקרא' קודם הקדש דאע"ג דקדשי מזבח בעו העמדה והערכה האי בעל מום מעיקרא לא חל עליהם הקדש גמור למזבח הלכך אפי' מתו דלא מצי למעבד בהו העמדה יפדו דקדושת דמים הוא ודינו כקדשי בדק הבית דלא היו בכלל העמדה והערכה: וחכ"א אם מתו יקברו · אפי' בעל מום מעיקרא דסברי דהכל היו בכלל העמדה והערכה והלכך כיון דמתו דלא מצי למעבד להו העמדה משום דלאו בר פדיה נינהו אלא יקברו · והני חכמים לאו בר פלוגתיה דר' שמעון דפליגי עליה בתמורה נינהו אלא שאר חכמים תנא דבי לוי נינהו דמחמיר בבעל מום מעיקרו: והא כתי' אותה'כלומר דאותה בעי העמדה והערכה למעוטי בעל מום מעיקרו שמתו דאע"ג דאינו בר העמדה נפדה קשיא : אבל רבנן דפליגי עליה דר' שמעון במסכת תמורה דאמרי אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית היו בכלל העמדה והערכה ומודין היו בבעלי מומין מעיקרו שמפדין הכי נמי דיפדו נמי לאחר מיתתה:אי הכי : נימא

זו

שיטה מקובצת

א] דאמר רבא הקדיש זכר וכו'' והקשה אמאי דוקא זכר הא אפילו הקדיש נקבה נמי לדמים תקדיש קדושת הגוף ומאי שנא ואור"י דניחא ליה למנקט זכר דאי הוה נקיט בהמה סתם הו"א דקדשה קדושת שלמים אבל קדושה חמורה כולי האי לא קדשה קמ"ל רבא דאפי' כי הקדיש זכר הוי עולה דסתם זכר הוי עולה וה"ר תירץ דלא ה"מ למתני בהמה דאי הוה תני בהמה הוי משמע דנקבה עצמה קדשה קדושת הגוף והא ליתא אלא תימכר ויקחו בדמיה (שלמים) [עולה] כדתני בשקלים ובתמורה מייתי לה המקדיש נכסיו והיה בהם בהמה ראוי' לגבי המזבח זכרים ונקבות ר"א אומר זכרים עולות נקבות לזבחי שלמים ר"י אומר זכרים עולות נקבות ימכרו ויקחו בדמיהם עולות וקי"ל כר"י לגבי ד"א ורש"י פי' דזכר היינו איל דאיל מתרגמי' דיכרא הקדיש זכר כלומ' הקדיש איל ול"נ דמאי אריא נקט איל יותר משור וכבש · תוספות חיצוניות: עוד יש לתרץ דלהכי נקט זכר שרבא רצה לומר מתחלה התם בתמורה בפ' אלו קדשים זכר לדמיו אינו קדוש קדושת הגוף והדר ביה רבא ואמר המקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף ומשום דנקט זכר קודם דהדר ביה נקט נמי לבתר דהדר ביה והכא מייתי מאי דהדר ביה : ב] דאמר ר"א מנין לזובח בהמה בעלת מום וכו'' וא"ת מאי קא מייתי אימא דה"מ היכא שקדם הקדישן למומן אבל היכא שקדם מומן להקדישן דדקלא בעלמא הוא מנ"ל דמחייב וי"ל דמצינו המקדיש בעלי מומין עובר משום בל תקדישו ומשום בל תזרקו אלמא לא אמרינן דהוה חולין בעלמא דלחולין לא לקי על (הקדשים) [ההקדש וע"כ] דכך גזירת הכתוב דהקדש חל עליהם דילפינן מקרא בפ' קמא דתמורה ולנדר לא ירצה[ארצוי] לא מרצו הא מקדש קדשי ואם הוא מקריב בעלי מומין לוקה משום ה' שמות ואשמועינן רבי אלעזר דה"ה מקריב בעלי מומין בבמת יחיד לוקה ולכך מוקי לה ר"א למתני' בבמת יחיד ולא אוקמה בשוחטו בפנים שלוקה דקתני במתני' השוחט בחוץ' תוס' חיצוניות : ג] השתא ומה רע בטוב וכו'פי' רש"י טוב ברע כשהוא מכניס טוב של הקדש ברע של חולין ורע בטוב ר"ל רע של הקדש בטוב של חולין ול"נ דא"כ במתני' דהתם דפ"ק דתמורה קאמר איזהו טוב ברע בעלי מומין שקדם הקדישן את מומן והוה ליה למימר ואיזהו רע בטוב בעלי מומין שקדם הקדישן את מומן לכן נראה כדגרס ר"ח דגרים הכי השתא ומה טוב ברע כשהוא מכניס טוב של חולין תחת רע של הקדש וה"נ רע בטוב פי' רע של חולין תחת טוב של הקדש כללא דמילתא היא של הקדש שהוא העיקר ולהאי פירושא אתיא שפיר מתני' דהתם דתני ואיזו היא טוב ברע בעלי מומין שקדם הקדישן את מומן משמע דטוב הוי של (חולין)[הקדש]ומ"ה קאמר דאי לאו הקדים הקדישן את מומן לא מתפיס תוס' חיצוניות : ד] טוב ברע מיבעיא משמע הכא דכוליה קרא דטוב ברע מיותר למידרש הכי ותימה דהתם משמע דלאביי לא מייתרינן אלא בטוב בחד ולא רע בטוב ולרבא לא מייתרינן תרווייהו טוב והשתא לא הוי המסקנא דהכא לא כאביי ולא כרבא דהתם צע"ק: ה] מאי טעמאוכו' וא"ת מאי בעי מ"ט דאין עושין תמורה הא הוי טעמא דאי משום למ"ד קרבן ששמו קרבן האי נמי לאו שמו קרבן ואי למ"ד דילפינן ממעשר בהמה שקדוש קדושת מזבח זה שקדם מומן להקדישן לא קדוש קדושת מזבח וא"כ מאי בעי והא הוי טעמא משום הכי הוא וי"ל דכיון דהקדיש דמיו למזבח שפיר הוי קדושת הגוף לעשות תמורה כמו בעלי מומין שעושין תמורה ומש"ה בעי מאי טעמא'תוס' חיצוניות: ו] אותה למעוטי בעלי מומין מעיקרו ודוקא שהקדישו למזבח אבל לבדק הבית אדרבה סתמיה דקדשי בדק הבית הם בעלי מומין מעיקרו דאסור להתפיס תמימין לב"ה ואפ"ה איכא ליה דהוי בכלל העמדה והערכה': ואפי' חיה ואפי' עוף אומר ר"י דהאי חיה ועוף ר"ל אם הקדישן לב"ה דאין לומר בקדשי מזבח דהא ודאי אין לעופות פדיון אפי' מחוסר אבר כדתנן בפ' המנחות והנסכים העופות והעצים והלבונה וכלי שרת אין להם פדיון דלא נאמר פדיון אלא בבהמה: תוס' חיצוניות : ז] וז"ל הרא"ש ז"ל הקדיש זכר לדמיו וכו' פירש רש"י שימכרנו ויביא בדמיו עולה והוא עצמו קדוש קדושת הגוף ויקרב עולה ולהכי נקט זכר דחזי לעולה משום דרובא דמתנדבי ומייתי קרבן עולה מייתי משמע מפי' דה"ה נמי אם הקדיש נקבה תקרב שלמים ופי' תמוה מה עלה בדעתו של זה המתנדב שהקדיש זכר שראוי לעולה שימכר ויביא בדמיו עולה ולמה לא הקריבו לעולה ונראה לפ' דהקדישו לימכר ויהיו דמיו קדושים בסתם ולא פי' למה וסתם הקדש הוא לבדק הבית וקמ"ל כיון שהוא ראוי למזבח קדושת הגוף כי ההיא דתנן במס' שקלים ומייתי לה בתמורה דמקדיש נכסיו זכרים יקרבו עולות ונקבות ימכרו לצרכי שלמים ויביא בדמיהן עולות והשתא ניחא דנקט זכר ואפי' ר"א דאמר התם זכרים ימכרו לצרכי עולות ונקבות ימכרו לצרכי שלמים ודמיהן יפלו עם שאר נכסים לבדק הבית לא פליג הכא דהתם דוקא משום דהוו כשאר נכסים שהם לבדק הבית : ז] וי"ל וכו' וז"ל תוס' חיצוניות ושמא י"ל דזה לא קשה כלל לאביי דכיון דידעינן מק"ו דאסור להתפיס ממילא ידענא דנתפסת בקדושה דהוא סבר כל מה דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני ועוד י"ל דע"כ לא אצטריך לומר דנתפסת בקדושה דאי אצטריך להכי מ"מ לא לכתוב כאן גבי לא יחליפנו ולא ימיר טוב ברע ולא רע בטוב אלא בסיפא דקרא לכתוב גבי ואם המר ימיר טוב ברע ורע בטוב : ח] ולכך ברישא דקדם מומן יפדו וכו' וז"ל הרא"ש ז"ל והלכך ברישא דקדם מומן יפדו הלכך נקט רב בסיפא דמילתיה ומודה ר"ש לאשמועינן טעמא דמתני' משום העמדה והערכה כדדייק לקמן מדלא קתני אם נעשו טריפה וברישא דקדם מומן מודה ר"ש דלא בעי העמדה והערכה ועיקר דברי רב לאשמועינן דבר זה ולהכי סיים דבריו ומודה ר"ש והאי דנקט ר"ש ושייר רבנן משום דלר"ש פשיטא ליה טפי :

א) נראה דצ"ל דלא מייתרינן רק בטוב ברע ולרבא מייתרינן תרוייהו טוב כו' .

הגהות הב"ח (א) רש"י ד"ה השתא וכו' זו הס"ד אח"כ מ"ה טוב ברע מיבעיא אלא לככי :

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פ"ג מהל' איסורי מזבח הל"י:
כה ב מיי' פ"ז מהל' מאכלות אסורות הל"א טוש"ע יו"ד סי' סד סעיף א:
כו ג מיי' פי"ב מהל' שחיטה הלכה ד טוש"ע יו"ד סי' טז סעי' ז:
כז ד מיי' שם הל"ב:

נ"ק מ"ו

[פסחים כט. שבועות יא: תמורה יז. לא:]

גמרא

זו דברי רבי שמעון ומחלוקתו מיבעיא ליה אמרי רב כרבי שמעון בן לקיש דאמר לרבנן קדשי בדק הבית היו בכלל העמדה והערכה קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה ולא מיתוקמא מתני' כרבנן דקתני סיפא ואם מתו יקברו (אמר) ממאי דהא מתו יקברו משום דבעי העמדה והערכה הוא דלמא משום *דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים הוא אמרי אם כן ניתני אם נעשו טריפה יקברו ואיבעית אימא לעולם רב כרבי יוחנן סבירא ליה ותני זו דברי רבי שמעון ומחלוקתו: אבל קדם הקדשן וכו': מנא הני מילי דתנו רבנן °צבי מה צבי פטור מן הבכורה אף פסולי המוקדשין פטורין מן הבכורה אוציא אני את הבכורה ולא אוציא את המתנות תלמוד לומר איל מה איל פטור מן הבכורה ומן המתנות אף פסולי המוקדשין פטורין מן הבכורה ומן המתנות [א] אי מה צבי ואיל חלבן מותר אף פסולי המוקדשין חלבן מותר ת"ל *אך חלק אמר מר אוציא את הבכור ולא אוציא את המתנות מאי שנא אוציא את הבכור שאין שוה בכל ולא אוציא את המתנות ששוות בכל ת"ל איל אמר ליה רב פפא לאביי אי מה צבי ואיל אין אותו ואת בנו נוהג בהן אף פסולי המוקדשין אין אותו ואת בנו נוהג *בו א"ל למאי מדמית להו אי לחולין אותו ואת בנו נוהג בו ואי לקדשים אותו ואת בנו נוהג בו אמר ליה אי הכי גבי חלבו נמי נימא הכי למאי מדמית להו אי לחולין חלבן אסור ואי לקדשים חלבן אסור אלא לאו מי אמרת אך ולא חלבן אימא נמי אך ולא אותו ואת בנו רבא אמר אך לאותו ואת בנו הוא דאתא וחלבו מדמו נפקא דכתיב °רק את דמו לא תאכל מאי דמו אילימא דמו ממש לא יהא אלא דמן דצבי ואיל אטו דמן דצבי ואיל מי שרי אלא דמו חלבו וליכתוב רחמנא חלבו אי כתב רחמנא חלב הוה אמינא אהני היקישא ואהני קרא אהני היקישא למעוטי מכרת דכי כתב כרת אאוכל חלב בהמה הוא דכתיב שנא' °כי כל אוכל חלב מן הבהמה ואהני קרא למיקם עליה בלאו בעלמא להכי אפקיה רחמנא בלשון דמו לומר לך מה דמו בכרת אף חלבו בכרת והא תנא אך ולא חלבו קאמר ה"ק אילו לא נאמר דמו הייתי אומר אך ולא חלבו עכשיו שנאמר דמו לאותו ואת בנו הוא דאתא: ואינן יוצאין לחולין: מנא הני מילי [ב] *דת"ר °תזבח ולא גיזה [ג] בשר ולא חלב ואכלת ולא לכלביך מכאן *) שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים

*) [פסחים כט. וש"נ]

איכא

רש"י

זו דברי רבי שמעון. דאמר בפרק בתרא דתמורה (דף לג.) קדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה (א): דתנן ר' שמעון אומר כו'. ומדאמר רבי שמעון קדשי בדק הבית לא היו מכלל דקרא בקדשי מזבח כתיב והכא מודה בבעל מום מעיקרא דנפדה אע"ג דקדשי מזבח [א] וממאי דתנא דמתני' סבירא ליה קדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה שצריכין שיהו חיין בשעת פדייה כדכתיב והעמיד את הבהמה לפני הכהן ואח"כ והעריך אותה מדקתני סיפא גבי קדם הקדשן את [ב] מומן דאגב שקידשן למזבח מקדישין *תמימים: אבל חכמים. אלו הנך רבנן דפליגי עליה דר' שמעון במס' תמורה דהתם אמרינן לדברי הכל בעל מום מעיקרו לא היה בכלל העמדה והערכה אלא תנא דבי לוי הוא: אפי' חיה. דאינה ראויה למזבח: הכי נמי דאם מתו יפדו. דבבעל מום מעיקרא מודו*: רב. דלא מוקי מתניתין כרבנן סבירא ליה כריש לקיש דאמר התם לרבנן קדשי בדק הבית כו' הילכך לא מיתוקמא מתני' כולה כרבנן: דקתני בסיפא דמתניתין אם מתו יקברו. [ג] דקדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה: א"כ. דטעמא דמתני' משום אכילה דקדשים לכלבים הוא: ניתני אם נעשו טריפה יקברו. דמשמע אע"ג דמצי למיעבד בהו העמדה והערכה יקברו הואיל ולא חזו אלא לכלבים ומדנקט מתו ש"מ טעמא משום העמדה [ד] והערכה (ודלא) כר' יוחנן דאמר התם לרבנן אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית היו בכלל ומיתוקמא סיפא דמתני' כרבנן ורישא נמי מיתוקמא כדידהו דבבעל מום מעיקרו כולהו מודו ותני זו דברי רבי שמעון ומחלוקתו: צבי. כצבי ואיל ומוקמינא בסיפרי דבפסולי המוקדשין שנפדו הכתוב מדבר: מה צבי ואיל פטורין מן הבכורה. דבבקר ובצאן כתיב: ולא אוציא את המתנות. ולקמן פריך מאי אולמיה דמתנות מבכורה: צבי ואיל פטורין מן המתנות. דכתיב במתנות אם שור אם שה: ומ"ש. מתנות דלא נפקי מקרא קמא: ומתרץ אוציא את הבכורה שאינה שוה בכל. שאינה נוהגת בנקבות כזכרים: צבי ואיל. אין אותו ואת בנו נוהג בצבי ואיל דכתיב שור או שה: א"ל למאי מדמית ליה. לפסולי המוקדשין דתיפטרינהו מאותו ואת בנו: אותו ואת בנו נוהג בחולין ובמוקדשין כדמפרש בשחיטת חולין (ד' עח.): א"ה גבי חלבו נמי. אמאי איצטריך אך למיסר תיפוק לי דאסור דלמאי מדמית להו כיון דאמרת אע"ג דאיתקוש לצבי ואיל לא נפקי מתורת קדשים: אך ולא אותו ואת בנו. ומסתברא דהיקשא למיפטר מבכורה ומתנות אתיא ואך למיסר חלבו ואותו ואת בנו דהשתא מדמינן להו לקדשים גמורין דאי אמרינן איפכא לא מדמינן להו לא לקדשים ולא לחולין: רק את דמו. בבכור בעל מום כתיב: אהני היקישא. דאיתקוש לצבי ואיל: ואהני קרא. דכתיב את חלבו לא תאכל אהני היקישא *מכרת והוה מסתבר טעמא שפיר דכי כתיב כרת בחלב בבהמה הראויה לקרבן כתיב דכתיב (ויקרא ז) כי כל אוכל חלב וגו' ואהני קרא למיקם עליה בלאו דלא תיסרייה לגמרי להכי אפקיה כו': והא תנא. דברייתא דלעיל מפיק חלבו מאך ורבא היכי מצי למימר דאך לאותו ואת בנו אתא: אילו לא נאמר כו'. והאי דקתני תלמוד לומר אך חלק ה"ק אפילו לא כתב קרא מלינא לאפוקי מהכא: רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת (דברים יב) ואוקימנא בפסולי המוקדשין לאחר פריונן:

א) [ע' תוס' חולין לט: ד"ה רבא כו' מה שכתבו בשם הר"י מאורלינש וכ"ת הס"ג לו וכ"כ תוס' נמס' ע"ז סו. ד"ה אמר ר"י ועיע"ע תוס' ביצה יב. ד"ה השוחט]

תוספות

מה צבי ואיל פטורין מן הבכורה ומן המתנות כו'. בשמעתין משמע דאי לא כתב אך הוה דרשינן נמי מה צבי ואיל אין אותו ואת בנו נוהג בו וחלבו מותר ולעיל בסוף פ"ק (דף יב.) דרשינן נמי מה צבי ואיל אין פודין אף פסולי המוקדשין אין פודין ותימה מנלן כל הנך דרשות דתלתא צבי ואיל כתובין וכולהו צריכי כדמפרש לקמן פרק פסולי המוקדשין (דף לג.) ד] וי"ל דהתם נמי מפרש חד לבכורה ומתנות והיינו כדמפרש הכא חד מצבי וחד מאיל עוד מפרש התם (חד לבכורה) חד לכדרבי יצחק ורבי אושעיא כמו שמפרש ר"ת המרביע והמנהיג שור של פסולי המוקדשין לוקה גוף אחד הן ועשאן הכתוב שני גופים והיינו מצבי ואיל דחד שור דפסולי המוקדשין עשאן הכתוב כשני גופים וכשמנהיגו לבדו כאילו מנהיג צבי ואיל ביחד וחייב משום כלאים ואידך חד לכדר' עקיבא דמתיר אפי' לעובד כוכבים או לכדרבי אלעזר הקפר פ' שני דחולין (דף כח.) מה פסולי המוקדשין טעונים שחיטה אף צבי ואיל כן ומצבי לחודיה הוה ידעינן איל דמצבי ילפינן כל חיה [ה] ואידך לכדרב מרי דמה צבי ואיל דאין פודין וחלבו מותר ואותו ואת בנו דבעי למידרש בסמוך אי לאו אך הייתי מצבי ואיל דדרשינן מיניה בכורה ומתנות דמשמע שרוצה ליתן להם דין חיה [ו] ואי כתיב אך לחייב על חלבה ואותו ואת בנו כדמפרש בין לחולין מדמית ליה בין לקדשים מדמית להו ובסמוך דקאמר וולדן וחלבן היכי דמי אי דאיעבר ואיתייליד אחר פדיונן ולד צבי ואיל הוא לאו יתורה איכא אלא ממילא פשיטא ליה דהוי כוליה צבי ואיל: אי מה צבי ואיל אין אותו ואת בנו נוהג בו. לא מצי למיפרך מה צבי ואיל טעון כסוי אף פסולי המוקדשין כן דבההיא דרשינן פ' כיסוי הדם (חולין דף פד.) גבי פסולי המוקדשין על הארץ תשפכנו כמים מה כו': רק את דמו לא תאכל. האי קרא גבי בכור כתיב והרבה תימה דלא מייתי רק *את הדם לא תאכל דכתיב גבי שאר פסולי המוקדשים ואין להקשות דדילמא איצטריך לחמשה לאוין האמורין בדם דמפרשי פ"ק דכריתות (דף ד:) דהא טובא לאוין כתיבי יותר מה' חד בויקרא וחד בלו את הארץ ותרי באחרי מות וד' בראה הרי ה' בר מהאי דבכור ושמא דריש להו [ז] למילתא אחריתי: ואהני קרא למיקם עליה בלאו. וא"ת אדרבה כיון [ח] דמהדריה הקרא הדר לגמרי אף מכרת כדתניא לקמן גבי פסולי המוקדשין הגוזז והעובד בהם סופג ארבעים ולא אמר איתקוש לצבי ואיל ומפקיע לגמרי מלאו וכי כתיב תזבח ולא גיזה איסורא בעלמא אלא [ט] אמר אהדריה לאיסוריה [י] וצריך לחלק ומההיא דהגוזז והעובד בהם נמי קשה[י] על מה שפי' מטעמו א) ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו כגון גיעולי עובדי כוכבים דהשתא כי איסתרי טעם לפגם כמו נבלה מסרחת וכי הדר אסר גיעולי עובדי כוכבים במדין איסורא בעלמא איכא לא מלקות ואינו נראה דאית לך למימר אהדריה לאיסורא כדפרישית:

מה

רבינו גרשום

זו דברי רבי שמעון ומחלוקתו: אמרי רב. סבר לה כריש לקיש דאמר בסוף מסכת תמורה לרבנן קדשי בדק הבית היו בכלל [העמדה והערכה] קדשי מזבח לא היו: ולא מיתוקמא. הא מתניתין דבכורות כרבנן משום סיפא דקתני אבל קדם הקדישן למומן אם מתו יקברו ואי רבנן כיון דאמרי דקדשי מזבח לא היו אם מתו יפדו איבעי למתני וכר' שמעון מיתוקמא רישא וסיפא דהא אמר קדשי מזבח היו בכלל הילכך כי קדם הקדש למומן יקברו אבל בבעל מום מעיקרו היינו דקדם מומו להקדשו מודה דנפדה אבל לרבנן זה וזה נפדין מיבעי ליה: אמרי אכתי יכול נמי לאוקומא כרבנן דאמרי קדשי מזבח לא היו דממאי דהאי דקתני אם מתו יקברו משום דבעי העמדה והערכה להיכא דקדם הקדש למומן ולא אפשר דמתו: דילמא. לרבנן נמי אע"ג דאמרי קדשי מזבח לא היו משום הכי אמרינן יקברו דאין פודין את הקדשים וכו'. אבל היכא דקדם מומן להקדישן נפדין דלא חשיב כ"כ הקדש: אמרי א"כ. הוא דמשום הכי יקברו דאין פודין לכלבים ליתני אם נעשו טרפה יקברו דמשמע דאע"ג דאכתי הוו חיים ואיפשר להעמידן ולהעריכן אפי' הכי יקברו דאין פודין לכלבים אבל מדמיירי לאחר מיתה אם מתו יקברו ש"מ משום (הכי) דהוו בכלל העמדה והערכה אלא מיתוקמא כר' שמעון ולא רבנן: ואיבעי' אימא לעולם מיתוקמא נמי כרבנן ורב כר' יוחנן סבירא ליה דאמר בפ' אחרון דתמורה לרבנן אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית היו בכלל ומודין בבעלי מומין מעיקרא. אי הכי זו דברי רבי שמעון ומחלוקתו איבעי למיתני אין (תני) הכי [נמי]: מנהני מילי. דפסולי המוקדשין שקדם הקדשן למומן פטורין מן הבכורה ומתנות: דת"ר. אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל מה צבי פטור מן הבכורה דכתיב בבקר ובצאן הזכר תקדיש וגו' ולא מצבי: אף פסולי המוקדשין פטורין. דפרשה זו מיירי בפסולי המוקדשין דכתיב הטמא והטהור דאע"ג דפסולי המוקדשין נינהו כיון דקדם הקדישן למומן עדיין יש להן קדושה ופטורין מן הבכורה דאיל וקדשו קדושת הגוף קודם שהוממו: אוציא אני את הבכורה. שיפטרו מן הבכורה ולא אוציא את המתנות אלא יתחייבו במתנות: ומאי שנא. דלפטרו מבכורה וליחייבו במתנות אילימא משום דבכורות קילא דאינה שוה בכל שאין בכור אלא זכר אבל מתנות נוהגת בין בזכרים בין בנקבות ת"ל איל להכי כתיב איל דפטור דכתיב אם שור ואם שה ונתן לכהן וכו': ת"ל אך. מיעט פסולי המוקדשין שחלבן אסור:

א"ל למאי קא מדמית להו אי פטרת להו מבכורה ומתנות קא מדמית להו לקדשין גמורין וכי קא מחייבת להו בבכורה ומתנות היכא דקדם מום קבוע להקדישן קא מדמית להו לחולין גמורין. אבל אי פטרת להו מאותו ואת בנו לא מדמית להו לא לקדשים ולא לחולין: אי הכי. חלבו נמי לא ליצטריך אך למעוטי נמי דלימא נמי למאי מדמית להו: א"ל א) אביי ודאי לאו מילתא היא דאמרי למאי מדמית להו כו'. אלא הכי יכול למימר כי היכי דאמרת אך ולא חלבן הכי נמי אימא אך ולא אותו ואת בנו: אלא. מאי דמו דאסר הכא ודאי לא אסר אלא חלבו: אהני היקשא. דאיתקש פסולי המוקדשין לצבי ואיל למעוטי חלבן מן כרת כי היכי דאחלב צבי ואיל ליכא כרת: ואהני קרא. רק את דמו לא תאכל למיקם עליה בלאו בעלמא ולא בכרת: להכי. כתיב חלבו בלשון דמו לומר לך מה דמו דצבי בכרת אף חלב פסולי המוקדשין בכרת: והא תנא אך

א) מדברי רבינו נראה דלא גרס אלא לאו מי אמרת וכו' ורק גרס אמר ליה אביי וכו' ואולי דגם גי' דילן אלא הוא ט"ס והוא ר"ת אמר ליה אביי וכגי' רבינו והוא הנכון:

שיטה מקובצת

א] אי מה צבי ואיל חלבן וכו'. ק"ל אמאי לא פריך אי מה צבי ואיל א) חלבן מותר וכו' וכ"ת ה"נ והא תנן במתני' [illegible]

משניהם ואיתר ליה איל לכדר' אלעזר והא דבעי למדרש מניה אי לאו אך דאין אותו ואת בנו נוהג בו וחלבו מותר היינו מההוא צבי ואיל דדרשינן מניה בכורה ומתנות דמשמע ליה ליתן לו כל דין חיה: ה] וצריך לחלק וכו'. וז"ל תוס' חיצוניות ואו' הר"ר מנוח דלא דמי דהתם לא אסרה תורה בפי' גיזה אבל הכא דקרא כתיב למיסר חלבו בפי' לא שייך לומר אהדרי' לאסוריה קמא לכרת כיון דאיכא היקישא ובזה ניחא פי' הרב יוסף מאורלינש בטעם כעיקר בפ' גיד הנשה ושם פי': וז"ל הרא"ש ז"ל וי"ל דלא דמי דהתם דרשינן תזבח זביחה התרתי לך ונשארת באיסור' הא' אבל הכא מהיקשא אפקיה לגמרי ואח"כ הזהיר על חלבו וה"נ אמרינן גבי גיעולי עובדי כוכבים דאשתרו כשהתיר הכתוב טעם לפגם כגון נבילה מוסרחת וכי הדר אסר גיעולי עובדי כוכבים במדין איסורא בעלמא אית ביה בלא מלקות (עי' בתוס' זבחים ע"א):

א) ר"ל חלב של נקבה. ב) נראה דר"ל דגרסי' חלבן בשני קמצין. ונקבה

הגהות צ"ק

[א] בס דאגב שמקדישן למזבח מקדישין תמימים וממאי דתנא כו': [ב] מומן ואם מתו יקברו בס"ד והשאר שייך לעיל: [ג] ש"מ דקדשי: [ד] והערכה הס"ד ואח"כ ד"ה כר' יוחנן ותיבת ודלא יש למחוק: [ה] ואידך לכדרב מרי דמה צבי ואיל אין פודין ודבעי למידרש בסמוך דחלבו ואותו ואת בנו מותר אי לאו כו': [ו] ולהכי כתיב: [ז] במכילתא למילתא: [ח] דהדריה קרא הדריה לגמרי אף לכרת: [ט] אמרי: [י] על מה דאמרי' טעמו ולא ממשו אסור דילפי' מגיעולי עובדי כוכבים ואין לוקין עליו דכיון דאישתרי טעם לפגם כמו נבילה מסרחת כי הדר אסר גיעולי עובדי כוכבים וכו' ולא מלקות ואינו נראה דאיכא למימר:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה זו דברי ר"ש וכו' לא היו בכלל מכלל דקרא וכו' אע"ג דקדשי מזבח ניגהו הס"ד ואח"כ מ"ה אבל חכמים וד"ה אפילו חיה וד"ה הכי נמי וד"ה רב דלא מוקי וכו' כרבנן דקתני בסיפא וכו' מתו יקברו אלמא דקדשי וכו' העמדה והערכה הס"ד ואח"כ מ"ה מדקתני סיפא גבי קדם וכו' קדישין במומן הס"ד ואח"כ מ"ט ממאי דתנא דמתני' וכו' והעריך אותה הס"ד ואח"כ מ"ה א"כ דטעמא דמתני':

כח א מיי' פ"א מהל' איסורי מזבח הל"ח :

כט ב מיי' פ"ה מהל' בכורות הל"ח :

איכא דאמרי תזבח ואכלת וכו' . מהכא מפיק גיזה וחלב דאסור ובשר אורחיה דקרא ולא דריש ואכלת לאפוקי כלבים : אלא דאיעבר לפני פדיונן ואיתיליד לאחר פדיונן . הילכך אסירי וקדושה לית להו לא ליקרב ולא לדמיהן כדמפרש לקמן מה תהא עליהן : הא לפני פדיונן . טולדו מיקדש נמי קדשי : מנא ה"מ . דלפני פדיונן אם טולדו קדשי : זכר לרבות את הולד . גבי שלמים כתיב (ויקרא ג) אם זכר אם נקבה תמים וקרא יתירא הוא ג] דניפתוק קרא מיניה ומדלא קבע בה זכר כדקבע בעולה ממילא דנקבה נמי חזיא זכר ונקבה תו למה לי תורה אור זכר לרבות ולד שלמים ואי קשיא תיפוק ליה מאשר יהיו לך תרין תנאי היא איכא דמייתי לה מהכא ואיכא דמייתי לה מהכא והכי מפרש במסכת תמורה בפרק אלו קדשים (דף יז:) : ולד תמימים . ולד בהמה תמימה : ולד בעלי מומין . (וכולן) שקדם הקדשן את מומן : אותן ולדות שלאחר פדיונן . נולדו ונתעברו קודם פדיונן מה תהא עליהם דהא לא חזו לא לגופן ולא לדמי כדמפרש רב הונא · הנך דנולדו לפני פדיונן מיפלג פליגי בהו . בהא דאמרן לעיל אם זכר לרבות ולד בעלי מומין : איכא למאן דאמר . במס' תמורה בפרק אלו קדשים (שם) קדשי ליקרב : ואיכא למאן דאמר קדשי לרעייה . עד שיוממו וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה : כונסן לכיפה . לחדר והם מתים ברעב : קדושה דחויה . דאית בהו תרתי לריעותא חדא דאמותן בעלי מומין שנראו ונדחו ועוד דלאחר פדיונן נולדו והן עצמן אין יכול להתפיסן לקדושה גמורה להקריב הואיל ואידחו תו לא מיחזו : ה] לא אלימי למיתפס פדיונן . בקדושתן כדי שיצאו הן לחולין שכבר יצאו קדושתן *אגב פדיון דאמן דהאי דאסורין גזרה בעלמא הוא כדלקמן אבל מדאורייתא עובר ירך אמו הוא ופקעה קדושתן (ג) לפדיון אמן כדאמרן לעיל גבי קדושת דמים דולדן מותר לאחר פדיונן קדושת הגוף נמי לא שנא דאין חילוק בין קדושת הגוף לקדושת דמים לענין פדיון אלא שזה צריך מום וזה אין צריך מום : למימרא דבני פדייה נינהו . בתמיה כלומר דשייך למימר בהו לשון פדייה קודם שיתפיסן בתמיה והא לא אלימי : סמוך לפדיון אמן מתפיסן לשם אותו זבח . דהשתא חיילא עלייהו קדושה לעצמן דחשבינהו ולא פקעה קדושתייהו על ידי פדיון אמן וממתין עד שיוממו ופריק להו : וטעמא מאי . אמר רב הונא מומתין ולא מתקין להו כרבי חנינא : אמר ר' לוי גזרו כו' . אי אמרת אית להו תקנתא לולדות אתי לגדל עדרים מפסולי המוקדשין דכי נפיל ביה מומא בבהמת קדשים לא פריק ליה (האי) ואתי למיכלינהו בלא פדיון אבל כי מפסדינן לולדות ממהר לפדות את האם מיד כשיפול בה מום מפני רבי אליעזר ובתשובהו ל"א בין למ"ד מומתין בין למ"ד מתפיסן מאי טעמא אטרחוהו רבנן לשבקינהו באיסורייהו גזרה שמא יגדל עדרים עדרים שילדו גם אותן ולדות ולדות אחרים ואתי בהו לידי תקלה אבל לאחר שיפדם לא איכפת אם יולדין דוולד צבי ואיל נינהו . ל"א ועיקר מפי המורה וטעמא מאי אמתני' קא מהדר דמאי טעמא אסור אחר פדיון אמן הא פקע קדושתייהו בפדיון אמן כי היכי דפקעא גבי קדושת דמים דולדן מותר לאחר פדיון כדאמר לעיל גזירה שמא יגדל מפסולי המוקדשין שיפדו עדרים לצורך (ג) דולדות הנולדים לאחר פדיון ואתי בהו לידי גיזה ועבודה אבל לעיל גבי קדם מומן להקדישן לא גזרינן משום מילתא דלא שכיחא היא דהא אמרינן במסכת תמורה (דף ו:) המתפיס בעלי מומין למזבח עובר בחמשה לאוין ובקדם הקדשן למומן גופייהו דשרינן דאיעבר ואיתייליד לאחר פדיונן ולא גזרינן *) (דמילתא דלא שכיחא) כיון דאסרת להנך דאיעבר לפני פדיונן לא אתי לדחוייהו : מהו שיתפיסן . לאותן ולדות שבמעי פסולי המוקדשין לאיזו זבח שירצה : אין מתפיסן . אלא לאותו זבח : בשעריך . כתיב בבכור וכי יהיה בו מום וגו' בשעריך תאכלנו (דברים טו) ובפסולי המוקדשין כתיב אשר נתן לך בכל שעריך (שם יב) : אשר יבוכר לא יקדיש איש אותו . אלמא לא חל ... יום קדושה אחריתי : ואין סופג את הארבעים . ואע"ג דאסירי בגיזה קודם פדייה לא לקי עליה דכי כתיב לא תגוז אקדשים גר... ...אורא מיהא איכא כשאר נהנה מן ההקדש : בין לפני פדיונן בין לאחר פדיונן אין עושין תמו... . דטוב מעיקרו בעינן כ... פדיונן מועלין בהן . דהא נהנה מן ההקדש דלא גרעי מקדשי בדק הבית : וולדותיהן חולין . אפילו נתעברו קודו... ונפדין תמימים . אם נתעברו וילדו קודם פדיונן : אין לך בהם אלא מצות עילוי בלבד . שמעלין אוי... ...ין לאחר פדיונן עושין תמורה . ולקמן קאמר דתמורה שלאחר פדיונן מתה : לאחר פדיונן אין י... ...ל לענין גיזה לא דכתיב תזבח ולא גיזה : וולדותיהן קודש . אם נתעברו קודם פדיונן : ואין ... ששת :

*) נ"ק מ"ז

מה בכור אין מתפיסו לכל זבח שירצה. פי' משנולד אבל במעי אמו יכול לשנותו לזבח אחר כדתנן פרק כילד מערימין (תמורה דף כד:) ומכ"מ ילפינן מיניה שפיר ולדות פסולי המוקדשין דאין משנן לזבח אחר אפי' במעי אמן *למ"ד במעי אמן הן קדושין כמו שאין יכול לשנות בכור מתחלה עליו קדושת בכור הכי נמי פסולי המוקדשין שהרי קדושין כבר אין יכול לשנות בזבח אחר אפילו למ"ד בהוייתן קדושין לא דמו לבכור קודם שנולד דהני עומדין ליקדש מכח אמן שקדושה כבר :

איכא דאמרי °תזבח ואכלת *אין לך בהן (א) היתר אכילה אלא משעת זביחה ואילך אבל פודין את הקדשים להאכילן לכלבים (ה"נ דאמר) : וולדן *וחלבן אסור לאחר פדיונן : היכי דמי אילימא דאיעבר ואיתיליד לאחר פדיונן אמאי ולד צבי ואיל נינהו אלא דאיעבר לפני פדיונן ואיתיליד לאחר פדיונן הא לפני פדיונן מיקדש נמי קדשי מנא הני מילי *דתנו רבנן זכר לרבות את הולד א] ונקבה לרבות את התמורה ואין לי אלא ולד תמימין ותמורת תמימים ולדי בעלי מומין ותמורת בעלי מומין מנין כשהוא אומר ב] אם זכר לרבות ולד בעלי מומין אם נקבה לרבות תמורת בעלי מומין אותן ולדות שלאחר פדיונן מה תהא עליהן לפני פדיונן מיפלג פליגי בהו איכא למאן דאמר קדשי ליקרב ואיכא למאן דאמר קדשי לרעייה דלאחר פדיונן מה תהא עליהן אמר רב הונא כונסן לכיפה והן מתין דהיכי ליעביד ליקרבינהו *מכח קדושה דחויה קאתו ליפרקינהו לא אלימי למיתפס פדיונן אמרי במערבא משמיה דרבי חנינא *סמוך לפדיונן מתפיסן לשם אותו זבח סמוך לפדיונן למימרא דבני פדייה נינהו אלא אימא סמוך לפדיון אמן מתפיסן לשם אותו זבח טעמא מאי אמר רבי לוי *גזירה שמא יגדל מהן עדרים עדרים בעא מיניה רבינא מרב ששת מהו שמתפיסן לכל זבח שירצה א"ל אין מתפיסן מאי טעמא אמר ליה גמר בשעריך בשעריך מבכור מה בכור אין מתפיסן לכל זבח שירצה דכתיב °אך בכור אשר יבוכר לה' בבהמה וגו' לא יקדיש איש אותו אף הני אין מתפיסן לכל זבח שירצה תניא כוותיה דרב ששת קדשים *שקדם מום קבוע להקדישן ונפדו חייבין בבכורה ובמתנות בין לפני פדיונן בין לאחר פדיונן הגוזז והעובד בהן אינו סופג את הארבעים בין לפני פדיונן בין לאחר פדיונן אין עושין תמורה ולפני פדיונן מועלין בהן ולאחר פדיונן אין מועלין בהן וולדותיהן חול ונפדין תמימים ומתפיסן לכל זבח שירצה כללו של דבר הרי הן כחולין לכל דבריהם אין לך בהם אלא מצות *עלוי בלבד אבל קדם הקדישן את מומן או מום עובר להקדישן ולאחר מכאן נולד מום קבוע ונפדו פטורין מן הבכורה ומן המתנות בין לפני פדיונן בין לאחר פדיונן הגוזז והעובד בהן סופג את הארבעים ובין לפני פדיונן בין לאחר פדיונן עושין תמורה לפני פדיונן מועלין בהן ולאחר פדיונן אין מועלין בהן וולדותיהן קודש ואין נפדין תמימין ואין מתפיסן לכל זבח שירצה כללו של דבר הרי הן כהקדש לכל דבריהם ואין לך בהן אלא היתר אכילה בלבד כללו של דבר דרישא לאתויי שוחטן בחוץ דפטור כללו של דבר דסיפא לאתויי

דברים יב | ויקרא כז

תמורה יז. | נ"ק | שם | [תמורה יז.] | [לקמן לג.] | [תמורה יח. כד.] | בפדיון לאוס לי"ט

שיטה מקובצת

רבינו גרשום

גמרא

תורה אור

לאתויי חלבו אמר מר אין נפדין תמימין ואין מתפיסן לכל זבח שירצה תמימים הוא דלא מיפרקי הא בעלי מומין מיפרקי לכל (א) *שירצה הוא דאין מתפיסן הא לאותו זבח מתפיסן היכי משכחת לה דמתפיסן לאותו זבח ונפדין במומן נימא תיהוי תיובתא דרב הונא אמר לך רב הונא ה"ה דאפילו בעלי מומין אין נפדין ואיידי דתנא רישא נפדין תמימים תנא נמי סיפא אין נפדין תמימים ואיידי דתנא רישא לכל זבח שירצה תנא נמי סיפא לכל זבח שירצה: והשוחטן בחוץ פטור: א] רב הונא מתני חייב ומוקים לה *בדוקין שבעין ואליבא דר"ע דאמר אם עלו לא ירדו: בין לפני פדיונו בין לאחר פדיונו עושה תמורה: אמר ר"נ אמר רבה בר אבוה ותמורתו לאחר פדיונו מתה מאי טעמא *היכי ליעביד ליקרביה מכח קדושה דחויה קאתיא ליפרקה לא אלימא למיתפס פדיונה הלכך מתה מתקיף לה רב עמרם (ב) ותיתכיל במומה לבעלים וכי ב] מה בין זו לתמורת בכור ומעשר *דתנן "תמורת בכור ומעשר הן וולדן וולד ולדן עד סוף כל העולם הרי הן כבכור ומעשר ויאכלו במומן לבעלים אמר ליה אביי זה שם אמו עליו וזה שם אמו עליו זה (ג) כולו תמורת בכור ומעשר מיקריא מה בכור ומעשר במומן מיתאכלן לבעלים אף תמורתן מיתאכלא וזה שם אמו עליו תמורת קדשים מיקריא מה קדשים לא מיתכלי אלא בפדיון אף תמורתן נמי לא מיתכלי אלא בפדיון והא לא אלימא למיתפס פדיונה תניא כוותיה דרב נחמן מנין "לתמורת פסולי המוקדשין שמתה תלמוד לומר °ממעלי הגרה טמא (ד) האי מיבעי ליה להמשחטאות מתות ההוא °ממפריסי הפרסה טמא נפקא תניא נמי הכי מנין "לחמש חטאות מתות תלמוד לומר ממפריסי הפרסה טמא חמש חטאות מתות הילכתא גמירי לה אלא כי אתא קרא לתמורת אשם נמי הילכתא היא א) "כל שבחטאת מתה באשם רועה אלא לעולם חמש חטאות מתות ואצטריך קרא ואצטריך הילכתא דאי מקרא הוה אמינא לרעייה קמ"ל הילכתא למיתה ואי מהילכתא הוה אמינא היכא דעבר איקרי ואכל מהני חמש חטאות איסורא איכא לאו ליכא קמשמע לן דאיכא לאו ואיבעית אימא לאקושי דבר הבא ממעלי גרה לדבר הבא ממפריסי הפרסה מה להלן במיתה אף כאן במיתה: **מתני'** *המקבל צאן ברזל מן העובד כוכבים ולדותיהן

תמורה כח. | ויקרא יא | שם | תמורה כא: | א) [נזיר כה: ב"ק קי: תמורה יח.]

רש"י

לאתויי חלבו. דאסור ולאתויי שוחטו בחוץ דחייב לא אמרינן משום דא"כ איבעי לן למימר בדוקין שבעין ועוד *סיפא קתני לקמן השוחטן בחוץ פטור וכללא דרישא לא אצטריך לאיתויי חלבו דשרי דהשתא ולדן דכגופן דמי דעובר ירך אמו הוא שרי כל שכן חלבו דמיא בעלמא הוא: הא בעלי מומין מיפרקי. אותם שנתעברו קודם פדיון וגולדו לאחר פדיון וכגון שתפסן לשום זבח דאלימא קדושתייהו למיתפס פדיונן וכשהוא מתפיסן לשם זבח אין מתפיסן לכל זבח שירצה הא לשם אותו זבח מתפיסן והיכי משכחת לה פירושא הוא כלומר היכי משכחת תירוצא למילתא דמשמע בעלי מומין נפדין ולשם זבח אחר לא יתפיסם אלא היכי עביד דמתפיסם לשם אותו הזבח ונפדין במומן כשיפול בהן מום: נימא תהוי תיובתא דרב הונא. דאמר לעיל כונסן לכיפה והן מתים: ואיידי דתני רישא נפדין תמימים. לחידוש הוא דאפילו תמימים נפדים: והשוחטן בחוץ פטור. סיפא דברייתא לעיל (ה) אקדשים שקדם הקדשן את מומן קאי ואפילו הכי פטור דאין חייבין על שחיטת חוץ אלא על המתקבל בפנים כדתנן בזבחים בפרק פרת חטאת (דף קיג.) בעלי מומין בין קבועין בין עוברין שהקריבן בחוץ פטור ומפיק טעמא מהאי קרא ואל פתח אהל מועד לא הביאו הא כל שאינו ראוי לבא אל פתח אהל מועד אין חייבין עליו: רב הונא מתני חייב. כדקתני מתני': ומוקי לה בדוקין שבעין. דמתקבל בפנים הוא: ואליבא דרבי עקיבא. דאמר בשחיטת קדשים בפ' המזבח מקדש (דף פד.) אם עלו לא ירדו. דוקין טולא כגון (ישעיה מ) הנוטה כדוק שמים ולהכי לא ירדו דאין מומן ניכר כל כך הכי תנן בזבחים בפ' המזבח מקדש הראוי לו (דף פד.) ר' עקיבא מכשיר בבעלי מומין כלומר דאם עלו לא ירדו ואמר רבי יוחנן בגמ' לא הכשיר רבי עקיבא אלא בדוקין שבעין הואיל וכשירין בעופות והוא שקדם הקדישן את מומן ל"א (ו) דוקין שיש לו מום בעפעפים ולהכי קרי לעפעפים דוק[א] על העין כרקיע דהכי אמרינן בספרי אגודות העין דומה לעולם קטן העפעפים [ב] כנגד הרקיע והתחתון כנגד הארץ והלבן שמקיף את העין כנגד ים אוקיינוס שסובב את העולם והשחור שבו שהוא עגול דומה לגלגל חמה: קדושה דחויה. שכבר נפדו: ויאכלו במומן. ימתינו עד שיוממו ויאכלו לבעלים כבכור ומעשר שאין נפדין אלא נאכלין במומן אלמא כיון דלא מצי קרבי כדאמר במס' תמורה (דף ה: ע"ש) אך בכור שור וגו' הן קריבין ואין תמורתן קריבין נאכלין במומן לבעלים הכי נמי ליעבד הכי: והא בהמה לא אלימא למיתפס פדיונה. הילכך מתה: מנין לתמורת פסולי המוקדשים שמתה. כגון דלאחר שנפדו הקדשים התפיסן בתמורה דלא מצו למיקרב: ממעלה הגרה טמא הוא. דסיפיה דקרא כתיב טמא הוא לכם ג] ודרשינן הכי יש לך דבר שיש בו סימני טהרה ואסור באכילה ואיזו זו תמורת פסולי המוקדשין: חמש חטאות. מפרש בתמורה (דף כא:): לתמורת אשם שתהא רועה. דאשם לא קרב נדבה הלכך תמורתו לא קרבה והא טמא דקרא ה"ק הניחוהו עד שיהא טמא כלומר שיפול בו מום: כל שבחטאת מתה. ותמורת חטאת הייתו אחת מחמש חטאות מתות: לאו ליכא. דאין עובר בלאו: דאיכא לאו. לא תאכלו ממעלי הגרה: ולבע"א. להכי אתא ממפריסי הפרסה דמשתעי בחטאות המתות להקיש דבר הבא ממעלי הגרה תמורת פסולי המוקדשין לאחר פדיונן דנפקא ממעלי הגרה לדבר הבא ממפריסי הפרסה חטאות המתות: **מתני'** המקבל צאן ברזל. שסם לו עובד כוכבים בהמותיו בדמים קצובין ולתת לו אותן דמים עד עשר שנים בין מתו בין הוזלו ואותן ולדות שיהיו להן עד אותו זמן יהיו ביניהם: ולדותיהן פטורין. מן הבכורה:

כסיפא נ"ק | זבח שירלה נ"ק | [לעיל סו:]

תוספות

ותמורה שלאחר פדיונו מתה. ואם תאמר מאי שנא מולדות דאיעבר ואתיליד לאחר פדיונן דחשבינן לעיל ולד לבי ואיל ד] ויש לומר דולדות אין בהן קדושה אלא מכח אמן וכיון שנפדית פקעה קדושתו לגמרי כלבי וכאיל ואע"ג דאיכא איסור גיזה ועבודה אין כח לאיסור מועט *כזה שיחול על ידו קדושה על הולדות אבל תמורת קדושה *(בההיא) וכיון דגלי קרא שחלה על בעלת מום קבוע חלה ה"ה לאחר פדיונן אלא דלא קרבה אבל תמורה דלפני פדיונן קרבה ועדיפא מולדות דלפני פדיונן דאיכא מ"ד לעיל לרעייה וכן מוכח לשון הקונטרס דבסמוך גבי מנין לתמורת פסולי המוקדשין שמתה ופי' רש"י כגון לאחר פדיונו דלא מצי למיקרב והא דאצטריך קרא דממעלי הגרה בסמוך ללאו אתא דמסברא ידעינן דלא קרבה כדאמר רב נחמן הכא וכה"ג אמר בסמוך גבי חמש חטאות ועוד יש לפרש דקרא וסברא צריכי דאי לאו קרא הוה אמינא לא קדשה כלל כלבי ואיל כולדות דאיעבר ואוליד לאחר פדיונן ואי לאו סברא הוה אמינא *ירעה וטמא הוא דקרא [ג] הוי ימתין עד שיהא טמא ויפול בו מום כדפי' הקונטרס בסמוך והא דפריך רב עמרם ותיתכיל במומה לבעלים אסברא דרב נחמן פריך: **תלמוד** לומר ממעלי הגרה. והא דדרשינן בפ"ק (לעיל דף ו.) יש לך דבר שהוא מעלה גרה ואי אתה אוכלו כגון טהור שנולד מן הטמאה התם דריש מרישיה דקרא ואת אלה לא תאכלו והכא דריש מסיפיה דקרא טמא הוא לכם ה] אי נמי תרי קראי כתיבי: **אלא** כי אתא קרא לתמורת אשם. והכי פירושא דברייתא מנין לחמש חטאות מתות וכנגדן באשם רועה וטמא הוא היינו שירעה עד שיסתאב כדפירש הקונטרס: **כל** שבחטאת מתה באשם רועה. אומר רבינו תם דרעייה מדרבנן היא ולפי שתקנו חכמים רעייה נקט בכל דוכתא באשם רועה אבל הילכתא הכי איתא מדאורייתא דכל שבחטאת מתה באשם קרב עולה כדאמר בפסחים שילהי (סוף) פרק אלו דברים (דף עג.) אשם שניתק לרעייה ושחטו כשר לעולה ושם פירשתי לה: *"**העמיד** ולדות תחת אמותיהן. פירש הקונטרס שפתח לו [ד] הפתח להיות לו כח בולדות ואמר לו אם ימותו הבהמות תטול הולדות המגיעות לחלקי ויהא תחת ידי [ה] באותן דמים ובפירוש משמע בגמרא כמו שפירשתי לשם אבל בתוספתא קתני מתו האמהות והעמיד הולדות: אין

שם ד"ה | נ"ל כזה שיחול על ידו קדושה בההיא כו' | נה היא נ"ק | [ע' תוס' זבחים פה: ד"ה והא] | לקמן עח. | פסחים עג.

עין משפט נר מצוה

ל א מיי' פ"ד מהלכות תמורה הלכה ו:

לא ב מיי' פ"ג שם הלכה ד:

לב ג מיי' פ"ד מהל' פסולי המוקדשין הלכה א:

לג ד מיי' שם הל' יד:

לד ה מיי' פ"ד מהל' בכורות הלכה ד סמג עשין ריא טוש"ע י"ד סימן שכ סעיף ז:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מיפרקי לכל ותיתכיל במומה: (ב) שם זה שם אמו עליו וזה שם אמו עליו זה: (ג) שם עליו תמורת בכור: (ד) שם ממעלי הגרה טמא הוא לכם כצ"ל: (ה) רש"י ד"ה והשוחטן וכו' לעיל היא אקדשים: (ו) ד"ה ואליבא וכו' ל"א דוקין וכו' דוק שהן על העין:

רבינו גרשום

לאיתויי חלבו. דאסור באכילה כדאמרינן תזבח ואכלת וכו' ולא יכול למימר לאיתויי שוחטן בחוץ דחייב משום דנימא דשוחטן בחוץ נמי פטור דהא אין מתקבל דמן בפנים משום דקא אתי מכח קדושה דחויה דכבר נפדו האימהות: הא בעלי מומין מיפרק. אלמא דבני פדייה נינהו ולשם אותו הזבח מתפיסן משמע נמי דבני פדייה נינהו ואפילו תמימין ותיובתא דרב הונא בתרתי דאמר מתין שלא היו יכולין לבוא בשום ענין לידי פדייה: איידי דתנא רישא תנא סיפא ולאו דוקא סיפא (לגרודי): והאי השוחטן בחוץ פטור אית ביה תימהא ולא אברייתא קא מהדר ולא אמתניתין דבהא ברייתא לא איירי בה משוחטן בחוץ ואי אמתניתין אהא דאבל אם קדם הקדשן את מומן קאי והשוחטן בחוץ חייב איבעי למיטר הילכך (איכא) [ליכא] למיקם אמאי (לא) קא מהדר אבל אמר (לך) [לי] ר' מסתברא דאברייתא קאי אמאי דקאמר כללו דרישא לאתויי שוחטן בחוץ דפטור: ורב הונא מתני חייב ומוקים להאי בקדם (מום קבוע להקדישן) [הקדשן את מומן] במום בדוקין שבעין דאינו נראה בגלוי כשאר מומין: ואליבא דרבי עקיבא דאמר במסכת זבחים אם עלו לא ירדו וכיון דלגבי מזבח אם עלו לא ירדו כי שחיט להו בחוץ מיחייב: מכח קדושה דחויה קא אתי כיון דלאחר פדיון נעשו תמורה: שם אמו עליו. אמו קרי אותו שבא מכחו: מה בכור ומעשר במומן מתאכלין לבעלים. דבכור כי לית ביה מום מקריב אימורין דידיה על גבי מזבח ואינו אוכלן כהן וכי איתיליד ביה מומא נאכל כולו לכהן. בהמת מעשר דלית ביה מומא מסיק ליה לירושלים ואכיל ליה ישראל גופיה ומקריב אימורין למזבח: וכי איתיליד ביה מומא נאכל כולו לישראל והאי לבעלים דקתני הכא לאו לחד בעלים קאמר אלא כל חד וחד כדאיתיה האי לבעלים דידיה והאי לבעלים דידיה: ממעלי הגרה טמא. כלומר יש בהמה שיש לה סימני טהרה והיא אסורה היינו תמורת בעלי מומין לאחר פדיונן: לתמורת אשם הוא דאיצטריך דאינה מתה אלא רועה שיהא אסורה: ואי מהלכתא גרידתא הוה אמינא היכא דעבר ואיקרי ואכל כו' קמ"ל קרא דאיכא לאו דכתיב את זה לא תאכלו. לישנא אחרינא. ומאחר דהלכתא איכא קרא למה ליה למיקם עליה בעשה דכתיב אותה תאכלו ויש לך אהרת שהיא מפרסת פרסה דאית בה לאו אי אקרבה והיינו חמש חטאות ולאו הבא מכלל עשה עשה. והכי מסתברא כלישנא בתרא דהכי נמי גרסינן בתמורה בפרק אלו קדשים וכי איצטריך קרא דאי מקריב ליה קאי עליה בעשה. ואיבעית אימא חמש חטאות לא צריכי קרא אלא לאקושי דבר הבא ממעלי הגרה דהיינו תמורת בעלי מומין לדבר הבא ממפריסי פרסה דהיינו חמש חטאות דנפקי מהתם מה להלן בחמש חטאות מתות אף תמורת בעלי מומין שנפדו נמי והיינו כרב נחמן: המקבל צאן ברזל מן העובד כוכבים. כלומר דמקבל מיניה בהמה לשעבד עליו שיעבוד קשה כברזל. כגון שקיבל ישראל עליו אם יפחתו דמיה או תמות שישלם לעובד כוכבים כמה ששמין אותה עכשיו ואם

שיטה מקובצת

א] רב הונא מתני חייב. פירש"י ז"ל דהיינו סיפא דברייתא דלעיל דקדם הקדישן למומן ולהכי לא קאמר כללו של דבר לאתויי שחטן בחוץ דחייב ועוד דמ"ה לא קאמר ליה דלא בעי לאוקמא כר"ע בדוקין שבעין וכן נראה לר"י דהיינו סיפא דמתני' דקדם הקדישן למומן כי אין לומר דהיינו רישא ההיא דהשוחטן בחוץ פטור דהא כבר פירשה התלמוד המשנה דסיפא דקדם הקדישן את מומן ועוד דבסמוך נמי מפ' הברייתא בין לפני פדיונן בין לאחר פדיונן עושין תמורה אמר ר"נ וכו' ע"כ תוס' חיצוניות: ב] מה בין זו לתמורת בכור ומעשר דתנן וכו'. קשה לה"ר אלחנן דאמאי לא פריך הכי לעיל גבי הא דקאמר רב הונא דולד לאחר פדיונן מתה מהאי טעמא דלא אלימא למתפס פדיונן ולפריך מולד מעשר וולד ולדן עד סוף העולם כיוצא בו ונאכל במומן לבעלים והר"י מפרש דלאו קושיא היא דהא לעיל איירי בולד בעלי מומין לאחר פדיונן דכיון דחלוק מן האם שהוא תמים והיא בעלת מום אין לו להיות קדוש כקדושת האם אלא קדושה דחויה אבל ולד מעשר דמי לאמן ואינו חלוק מאמן כלל ולהכי משתריא במומן לבעלים כדין מעשר והכא פריך מתמורה של פסולי המוקדשין לתמורת [בכור ומעשר] (והאי קרא מסתבר דמיירי לאחר פדיונן דלפני פדיונן מיהא קרבה. תוספות חיצוניות): ג] ודרשינן הכי וכו' ואור"י דהאי קרא מסתברא דמיירי לאחר פדיון דלפני פדיון מיהא קרבה והקשה ה"ר אלחנן בין בסברא הוא דמתה ...

דר"נ דאי לא הוה אלא טעמא דר"נ הו"א דמתה כיון שאין אנו יכולין לתקן בענין אחר עשה וצריך להכניסה לכיפה וטעמא דהכא הוי כדקאמר רב נחמן. תוס' חיצוניות: ד] חיצוניות ואור"י שיש לחלק בין תמורה לולד דכיון דחלה עליו תמורה לאחר פדיון חלה ומתה אבל ולד שנולד לאחר הפדיון הוי חולין גמורין שלא מצינו שום קדושה שחלה על שהתמורה חלה עליה קדושה בקל מהרה יותר מולד דהא ולדות שלאחר פדיון גבי ולד למ"ד לעיל דלא קדשיה אלא לרעייה ואילו תמורת בעל מום היה נראה לר"י שקריבה לכ... קראי כתיבי אלא וכו' וז"ל תוס' חיצוניות אלא כי אצטריך קרא לתמורת אשם וא"ת והלא מתה אלא מדרבנן ומן התורה קריבה עולה כפי' ר"ת בהרבה מקומות ואומר ר"ת דטמא מ... כמשפטה אלא לרעייה אזלא או למיתה וג"ל דקרוב לזה פי' הקונטרס דפירש כך וז"ל כי אצ... אשם שתהא רועה דאשם לא קריב הילכך תמורה לא קריבה והאי טמא דקרא דקאמר ... טמא כלומר שיפול בו מום עכ"ל פי' הקונטרס א"נ י"ל דהכי פירושו אלא אצטריך קרא ל... למיתה והדר פריך והא הלכתא גמירי לה שאולה לרעיה מיהו ל"נ דלא משמע שהיה ... דתיזיל תמורת אשם למיתה דלא הוה סעי אלא בהא דמפיק לה מקרא ופריך הלכתא ג... כפירושא קמא:

הגהות צ"ק [א] דעפעפים על [ב] העליון כנגד [ג] כיון ימתין [ד] פתח [ה] באותן דמים וכפירושו משמע.

לה א מיי' פ"כ מהל' בכורות הל' ו סמג עשין רי"א טוש"ע י"ד סי' שטו סעיף ה :

לו ב מיי' פ"ח מהלכות מלוה הלכה יב סמג לאוין קצ טוש"ע י"ד סי' קעז סעיף א :

לז ג מיי' פ"ד מהלכות בכורות הלכה ד טוש"ע י"ד סימן שכ סעיף ז :

[לעיל ג: ה: ו:]

ולדותיהן פטורין ולדי ולדותיהן חייבין העמיד ולדותיהן [א] תחת אמותיהן ולדי ולדות פטורין וולדי וולדות חייבים רשב"ג אומר אפילו עד עשרה(א) פטורים שאחריותן לעובד כוכבים *רחל שילדה מין עז ועז שילדה מין רחל פטורה מן הבכורה [ב] ואם יש בו מקצת סימנין חייב : **גמ'** למימרא דכיון דלא נקט מרא זוזי ברשותא דמרא קיימא ורמינהו [ג] *אין מקבלין צאן ברזל מישראל מפני שהוא רבית אלמא ברשותא דמקבל קיימא אמר אביי לא קשיא הא דקביל עליה אונסא וזולא והא דלא קביל עליה אונסא וזולא אמר ליה רבא דקביל עליה אונסא וזולא צאן ברזל קרית ליה ועוד מאי פסקא ועוד אדתני סיפא אבל מקבלין צאן ברזל מן העובד כוכבים ליפלוג וליתני בדידה בד"א דלא קביל עליה אונסא וזולא אבל קביל עליה אונסא וזולא שפיר דמי אלא אמר רבא אידי ואידי דלא קביל עליה אונסא וזולא והכא גבי בכורה היינו טעמא דאילו אתי עובד כוכבים בעי זוזי ולא יהיב ליה תפיס לה לבהמה ואי לא משכח לה לבהמה תפיס ולדות דידה והרי יד עובד כוכבים באמצע וכל יד עובד כוכבים באמצע פטורה מן הבכורה[א] : העמיד ולדותיהן תחת אמותיהן ולדי ולדות פטורים: א"ר הונא ולדור פטורין וולדי ולדותיהן חייבין [ד] ורב יהודה אמר ולדי ולדות נמי פטורין וולדי ולדות חייבין תנן העמיד ולדות תחת אמותיהן ולדי ולדות פטורין טעמא דהעמיד הא לא העמיד לא תיובתא דרב יהודה אמר לך רב יהודה הוא הדין אע"ג דלא העמיד והא קמ"ל אפילו העמיד נמי דאורחיה דעובד כוכבים למיתפס בנה *והוי כמי דלא העמיד ולדי ולדות פטורין וולדי ולדות חייבין תנן רבן שמעון בן גמליאל אומר אפי' עד עשרה דורות פטורין שאחריותן לעובד כוכבים בשלמא לרב יהודה דאמר נחית תנא קמא לדרי

היינו

רש"י

ולדותיהן . של אותן צאן ברזל כשיגדלו ויבכרו יפטרו מן הבכורה וטעמא מפרש בגמ' דכיון דאי לא יהיב ליה זוזי לעובד כוכבים תפיס בהמה ואי לא משכח בהמה תפיס ולדות אישתכח דשייכא יד עובד כוכבים [ב] באמן: וולדי ולדות חייבין. ולדי ולדות של צאן ברזל המגיעות לחלקו של ישראל כשיהיו להן ולדות בכורות (יתנו)לכהן דהיינו רביעית לצאן ברזל [ג] יתנן לכהן : העמיד ולדות תחת אמותיהם . שפתח לו פתח לעובד כוכבים להיות לו כח בולדות ואמר לו אם ימותו הבהמות תטול הולדות המגיעות לחלקי ויהיו תחת ידי באותן דמים עד אותו זמן [ד] עלמו (ב) : וולדותיהן . השתא אלימא יד עובד כוכבים ושייכא בדור אחר טפי הלכך ולדות של אותן ולדות שהן ולדי ולדות לצאן הברזל פטורין דשייכא בהו יד עובד כוכבים וכשיהא להם בכור לא יתנן לכהן : שאחריותן לעובד כוכבים.דלעולם כל מה דמשכח עובד כוכבים תפיס: **גמ'** כיון דלא נקט . העובד כוכבים זוזי ברשותיה דעובד כוכבים קיימי : דמקבל קיימא. דמקבל זוזי הוא דאיחייב להו והאי דשקיל נותן חצי ולדות בשכר המתנת מעות קא שקיל להו דאי [ה] ברשות מרה קיימי אמאי רבית הוא ברשותא דמריה אשבח ולדות : מתני' בדקביל עליה . העובד כוכבים אונסא וזולא : אי דקביל עליה אונסא וזולא צאן ברזל קרית ליה . בתמיה הא צאן ברזל לא הוי אלא במקבל עליה המקבל אונסא דלהכי קרית ליה ברזל קשה ואינו נפחת כך זה הנותן לא יפחות מדמיו : ועוד מאי פסקא . בתמיה כלומר פסקה למילתא דיש חילוק בין צאן ברזל לצאן ברזל:אדתני סיפא.דהתם אבל מקבלין כו':אלא.האי והאי דלא קביל עליה מרא אונסא וזולא אלא על המקבל יהא הכל:והכא גבי בכורה . לאו משום דהוי ברשותו של עובד כוכבים אלא משום דמשכון הוי גביה:אמר רב הונא וולדן של צאן ברזל פטורים כו' . [ו]כדפרישי' גבי מתני' וארישא קאי:רב יהודה אמר ולדי ולדות נמי פטורין . ודור ד' לצאן ברזל אינו נותן לכהן אלא דור ה' ולקמן פריך ליה ממתני':טעמא דהעמיד.שהחזיק כחו של עובד כוכבים הא לא העמיד לא מיפטרי ולדי ולדות של צאן ברזל:והא קמ"ל.דאע"ג דהעמיד דאורחיה דעובד כוכבים למיזל ולמיתפס בנה כלומר סד"א כיון [ז] שחוזר כח עובד כוכבים בולדות אימא יהיו פטורין לעולם קמ"ל אפילו הכי ולדות של אותן ולדות שהן ולדי ולדות לצאן ברזל פטורין וולדי ולדות של ולדות חייבין כאילו לא העמיד:תנן רבן (ג)גמליאל אומר כו'.וקס"ד דר"ג ארישא קאי:בשלמא לרב יהודה דאמר נחית ת"ק.למיפטר דרי דשתי דורות לצאן ברזל פוטר ת"ק:

היינו

תוספות

אין מקבלין צאן ברזל מישראל מפני שהוא רבית . בפרק איזהו נשך (ב"מ דף ע:) פירש"י רבית [ח] שאם אותם עליו במעות וכל זמן שאין נותן מעותיו חולקין השכר ואע"ג דמשנה יתירא היא דהא תנא ליה אין מושיבין חנווני למחצית שכר וכל שכן הכא שקבל כל האחריות עליו נקט ליה משום סיפא מקבלין צאן ברזל מן העובד כוכבים עכ"ל [ט] וסיפא אתא לאשמועינן היתר רבית מן העובד כוכבים כדקתני לווין מהם ומלוין להן ברבית וקשה לפ"ה מאי פריך הכא ואי ס"ד ברשותא דמרא קיימא אמאי הוי רבית ברשותא דמרי קמשבח מאי קשיא מ"מ רבית דרבנן היא דכיון שכל אחריות על המקבל מלוה היא ונוטל חצי השבח בשכר המלוה אלא דלא הוי רבית דאורייתא כיון דאם לא יבא השבח לא יטול כלום כמו בלא נכייתא שהיא רבית דרבנן ונראה כמו שפי' ר"ת שהיא רבית דאורייתא שפסק דמים על הצאן ופסק דמי השבח וקבל עליו לתת בכל שנה ושנה [י] בין יהא שם שבח בין לא יהיה ורבית גמורה היא דהיינו רבית [כ] קצוצה ויש לומר דהכא תניא ואע"ג דתנא רישא היינו דחנווני שהוא רבית דרבנן והכא קמ"ל דהיא רבית דאורייתא היא כדקתני מפני שהוא רבית כלומר רבית דאורייתא ומיהו אשכחן מפני שהוא רבית דרבנן דתנן בב"מ (דף סד:) המלוה את חברו לא ידור בחצרו חנם ולא ישכור ממנו בפחות מפני שהוא רבית ופר"ת דלא איירי במשכנתא מדלא קתני המלוה על חצרו ועוד דשרי להשכיר בפחות כמו שדה וכרם דשרו בנכייתא משום דזימנין ליכא שבחא כלל וכיון דאיכא נמי זימנין דאיכא תיוהא שנופל או שרף ופר"ת שהלוהו הלואה גמורה ולא על חצרו ואין זה רבית דאורייתא[ל] ולא בתורת רבית מאיל ומשכיר לו בפחות ומוזל ולפ"ה נמי כהי דלא ידור בחצרו חנם הוי רבית דאורייתא כמו בתי ערי חומה דהוי רבית דאורייתא מה שמשכיר בפחות מיהא מסתבר דלא הוי דאורייתא ומיהו האי מפני שהוא רבית דהכא דאורייתא קאמר דאי לאו הכי מאי קמ"ל וכפי' ר"ת משמע בירושלמי דקאמר איזהו צאן ברזל היו לו ק' צאן אומר לו הריהן עשויות עליך בק' דינרין של זהב ולדות חלב וגיזות שלך ואם מתו חייב אתה באחריותן ואתה מעלה [מ] לי סלע בכל אחת ואחת משלך באחרונה אסור משמע בהדיא שאם עליו השבח והקרן ואי לא מתני' דרבית לא הוה קשה ליה מתני' דהכא אמאי פטורין מן הבכורה דשפיר חשיבי ברשות עובד כוכבים כיון דאי לא יהיב זוזי תפיס לבהמה ואם לא משכח בהמה תפיס ולד שהכל משועבד לו מחמת קרן אבל למאי דחשבינן רבית דאורייתא קשה דא"כ יצא מרשות בעלים לגמרי כשאר מלוה ורבא מסיק דהא דפטורה מן הבכורה לא משום דקיימא לה ברשות מרה אלא משום דחשיב יד עובד כוכבים באמצע מכח שעבוד שיש לו כדמפרש ואזיל וא"ת מאי שנא מבהמת ארנונא דחייבת בבכורה ללישנא קמא דרבא פ"ק דפסחים (דף ו.) היכא דמצי ישראל לסלוקיה בזוזי והכא נמי אי יהיב ליה זוזי לא תפיס לולד וי"ל התם עיקר בהמה של ישראל מתחלה אלא שמשועבדת היא לארנונא וכיון דאפשר לסלוקיה בזוזי לא יצאה מרשות ישראל ולא חשיב יד עובד כוכבים באמצע אבל הכא דמתחלה של עובד כוכבים כ"ז שיש לעובד כוכבים כח זה דאי לא יהיב זוזי תפיס לבהמה לא יצאה מרשות עובד כוכבים ומקרי יד עובד כוכבים באמצע שלא נסתלקה ידו לגמרי : ו] **טעמא** דהעמיד הא לא העמיד לא תיובתא דרב יהודה . תימה דלקמן פריך לרב יהודה ממתני' דקתני בהדיא המקבל צאן ברזל מן העובד כוכבים ולדות פטורין מן הבכורה וולדי ולדות חייבין ומשני אימא הן וולדותיהן פטורין פירוש הן הולדות של צאן ברזל וולדותיהן הן וולדי ולדות פטורין מליתן בנס לכהן שהוא רביעי דלצאן ברזל ואף על גב דלא קתני הן במתניתין צריך לומר דפשיטא ליה הולדות של צאן ברזל הן כצאן ברזל עצמן ולא אצטריך ליה במתניתין או למיתני ואם כן גם כאן אמאי לא מפרש כן דכשמתו האמהות והעמיד הולדות תחת אמותיהן נעשו הולדות עצמן צאן ברזל וכי קתני ולדי ולדות פטורין היינו ולד וולדי ולדות שנפרש הן היינו ולדות [נ] *)וולדותיהן (פטורין) [היינו ולד וולדי ולדותיהן פטורין] הא לא העמיד חייבין וי"ל דלכך פי' בקונטרס [ס] במתני' העמיד לאו שמתו האמהות והעמיד הולדות תחתיהן אלא שפתח לו פתח לעובד כוכבים שאם ימותו האמהות יהיו ולדות תחתיהן ועוד יש לומר דאפילו איירי במתו כדמשמע בתוספתא אין זה העמדה גמורה שלא עשה לו שום קנין בולדות ז] אלא הסמיכו עליהן בדיבור בעלמא :

ולית

*) נ"ל וולד ולדות פטורין היינו כו'.

שיטה מקובצת

א) תחת אמותיהן ולדי ולדות בקצת ס"י גרסינן ולדות פטורין ולדי ולדות חייבין ועיין בתוספות חיצוניות לקמן באות ו' : ב] ואם יש בו מקצת סימנים חייבים . עיין תוס' לעיל דף ב' : ג] אין מקבלין צאן ברזל מישראל מפני שהוא רבית וכו' . נ"א בספרי כת"י ואי ס"ד כיון דלא נקים זוזי ברשותיה דמרה קיימא אמאי הוי רבית ברשותיה דמרה קא שבחא : ד] ורב יהודה אמר ולדי ולדות נמי פטורין וכו' . [illegible] דקתני ולדות פטורין ולדי ולדות חייבין [illegible] קשה לר"י [illegible] נחתי לדרי [illegible] דהעמיד ולדי ולדות ולד ולדות [illegible] לא דקדק אלא ולדות פטורין [illegible] כמה אי חדא [illegible] תרי דרי [illegible] לאשמועינן אלא [illegible] סין תולדות פטורין [illegible] ולדות חייבין [illegible] דולדי צאן ברזל [illegible] עצמן . הרא"ש [illegible] העובד כוכבים עכ"ל . וז"ל תוס' [illegible] והק' ר"י לפירש"י [illegible] דהא גם זה אינו [illegible] דהא אפילו רבית [illegible] מקבלין מן העובדי כוכבים כדתני [illegible] סתם ומלוין להם [illegible] וכ"ש אבק רבית [illegible] לכך נראה לר"ת לפרש [illegible] ר"ת דפי' כך [illegible] דקבלת צאן ברזל [illegible] שנתן לו צאן [illegible] דינרי זהב [illegible] גביה וכל אחריות [illegible] על המקבל [illegible] מכורין אצלו [illegible] זה שכל שנה [illegible] המעות יעלה [illegible] הגיזות ומן הולדות [illegible] סלע שכר בכל שנה ושנה ורבית קצוצה [illegible] דאי לאו הכי [illegible] לאשמועינן [illegible] לעיל אפילו [illegible] שכר אסור [illegible] בברייתא דאיזהו נשך (דף ס"ט ע"ב) [illegible] טעמא דקבלת צאן ברזל משום רבית קצוצה כדפרי' א) [illegible] דמקבלין צאן [illegible] העובדי כוכבים [illegible] כעין השם פרה [illegible] ואמר הרי פרתך [illegible] בל' דינרים ואני [illegible] לך סלע בחדש [illegible] שלא עשאה דמי [illegible] אלא לאחר מיתה [illegible] צאן ברזל אסור [illegible] צריך שפיר [illegible] דברשות המקבל קיימא וא"ת מנ"ל לתלמודא דמתניתין סיירי בדאורייתא דמש"ה פריך ואין לומר משום דתני התם מפני שהוא רבית דהא לעיל נמי תני ולא ישכור ממנו בפחות מפני שהוא רבית אע"ג דהוי דרבנן י"ל דע"כ מדאורייתא דאי מדרבנן לא אשמועינן מידי דהא אמרינן התם לעיל בסמוך גבי הא דחנוני אפילו למחצית שכר אסור אמר אביי ל"ק הא דקבל וכו' הקשה הר"ם כיון דלא קבל עליו הישראל אונסא וזולא אלא העובד כוכבים א"כ ולדות שהגיעו להלקו אמאי פטורים הא אין יד העובד כוכבים באמצע כלל (ה"ג)[דאי] לא משכח לבהמה דלא תפיס כלל לולדות שלא קבל עליו אחריות ותירץ דמ"מ אם יפשע בצאן של עובד כוכבים אתי עובד כוכבים תפיס לולדות ולכך הוי יד עובד כוכבים באמצע אבל קבל עליו אונסא וזולא שפיר דמי וא"ת פשיטא כיון דקבל עליה אונסא וזולא דליכא רבית אמאי צריך למתני ושמא י"ל דמ"מ הוה חיישינן דלמא אתי למטעי כיון דאלו אתי עובד כוכבים ותבע ולא יהיב ליה מעות תפיס לבהמות צריך ליתן טעם למה תובע העובד כוכבים מתחלה מעות לפי' הקונטרס ר"ל תבע זוזי של חצי הריוח ולפי' ר"ת ר"ל דתבע מעות השכר סלע בחדש שהתנה לו ועוד אומר הר"ש מאיורא משום שדרך בהמות למות ולא ידע הנותן אם מתו ותובע מתחלה המעות כי הוא סובר שאינם בעין ואי לא יהיב ליה המעות תופס הבהמות . תוס' חיצוניות : ו] טעמא דהעמיד הא לא העמיד חייבין וקשה לרב יהודה אע"ג דאיכא ד' דורות וא"ת אמאי לא משני דולדות פטורים דקאמר הכא היינו הן ולדות שהעמידן ולדותיהן של מעומדין והוו פטורים עד ששה דורות וטעמיה דהעמיד הא לא העמיד חייבין כיון דאיכא ה' דורות דכה"ג משני רב יהודה לקמן ואיכא למימר דלא הו"ל למימר הן פטורים הולדות שהעמידן תחת אמותיהן דהא פשיטא שהן פטורין דהוו ממש כאמהות מה"ט ניחא ליה דולדות היינו ולדות של אותן ולדות שהעמידן תחת אמותיהן שהמעומדים פשיטא דפטורים כיון שכל כך כח העובד כוכבים עליו ול"ג ולדי ולדות פטורים אלא ולדות פטורים דמשמע שפיר ולדי ולדות המעומדים ולא המעומדים עצמן וכן בפי' רש"י ליתיה ובחנם הוגה בספרי' . תוס' חיצוניות : ז] אלא הסמיכו עליהם בדיבור בעלמא וכו' ויש לתמוה אי מתני' פריך לקמן מ"ש דפריך מרישא לבסוף לכך נראה דמרישא דמתני' לא שייך למפרך כלל לא לרב יהודה ולא לרב הונא דולדות פטורים לא ידענא כמה או חד דרי או תרי דרי ובין ולדי ולדות חייבים לא ידענא אם דור ג' או דור ד' ולא דקדק התנא בלשונו דנקים דווקא ולדי ולדות ממש דאכתי לא נחית בדרי ברישא עד דקתני העמיד ולא אתא אלא לאשמועינן שיש דור בולדות דחייב בבכורה ולקמן פריך מברייתא דקתני הן אבל מתני' לא קתני הן וגרסינן באתקפתא הן ולדות פטורין בחד וכו' ופריך לר"י משום דמשמע הן הולדות לעצמן ובשנויא גרסינן אימא הן וולדות בתרי ווי"ן פי' הן והולדות כלומר דור א' ודור ב' פטורים דהן נמי הולדות של צאן ברזל קאי ואיכא דאמרי דפריך לרב הונא גרסינן איפכא דאתקפתא הן וולדות בתרי ווי"ן ובשנויא הן ולדות בחד וא"ו ולכלהו לישני הן הולד דצאן (ברזל) קאי דכן משמע פי' הקונטרס . כ"מ בתוס' כ"י :

א) נראה דנ"ל דעל הא דתני שם אין מקבלין וכו' מסיים אבל אמרו השם פרה לחבירו וכו' אלא לאחר מיתה אלמה דצאן ברזל היינו כעין שם פרה ולהכי צאן ברזל אסור וכו' .

רבינו גרשם

ואם תעשה ולדות שיהו בין שניתן הולדות : ולדות . של אותו צאן ברזל מה שהן ילדות פטורה מן הבכורה לפי שחצין של עובדי כוכבים . ועוד משום דאמרינן בגמ' דאי לא משכח לה לבהמה תפיס ולדות דילה : ולדי ולדות . ולדי של ולדות חייב בבכורה חלק של ישראל דכולי האי ולדי ולדות לא תפיס עובד כוכבים בשבילה:העמידו ילדות תחת אימותיהן שאם תמות הבהמה שיקח העובד כוכבים הולדות תחתיה אותן ולדות הרי הן כצאן [עצמו] שולדותיהן מה שהן יולדת פטורה מן הבכורה. ולדי ולדותיהן חייבין ר' שמעון כו' : למימרא . דברשותא דמרה דעובד כוכבים קיימא שמפני כך פטורה מן הבכורה : אין מקבל צאן ברזל מישראל . באותו תנאי שפירשתי למעלה: מפני שהוא רבית . דכיון דמקבל עליו כל האחריו' של בהמה מה שנותן לה חצי הולדות זהו רבית . פ"א דכיון דשם האמהות בדמים ונותן לו חצי הולדות הרי זה רבית דמשמע דמשום הכי נותנן לו שממתין לו מן הדמים : אלמא דברשותא דמקבל קיימא . הבהמה דאי ברשותא דנותן קיימא הא ילדה ברשותו ולא הוי רבית: לא קשיא. מתני' להכי קיימא ברשותיה דעובד כוכבים ופטורה מן הבכורה דקביל עליה עובד כוכבים [אונסא] וזולא דבהמה : והכא גבי ישראל דקביל עליה המקבל אונסא וזולא הילכך הוי רבית : ליפלוג בדידה . במקבל מישראל דפעמים מקבלין ופעמים אין מקבלין בד"א וכו' . ואמאי אצטריך למיתנא אבל מקבלין מן העובד כוכבים אפילו מישראל נמי : אידי ואידי . בין מתניתין דבכורות בין מתני' דבבות דלא קביל עליה הנותן:והכא. מ"ש פטורה מן הבכורה דאילו אתי עובד כוכבים כו' : רב הונא ורב יהודה ארישא דמתניתין פליגי המקבל צאן ברזל מן העובד כוכבים : וולדי ולדות נמי פטורין דקא דייק בלישנא דמתניתין באותו ענין מה שנקדתי ברף כעין מחק בפירוש המשנה : העמיד אין . כשהעמיד מוסיף דור אחר לפטור אבל לא העמיד אין מוסיף דור אחר : א"ל הוא הדין דאף על גב דלא העמיד . ולדי ולדות פטור כדאמינא : והאי דקתני העמיד רבותא קמ"ל דאע"ג דהעמיד דיהב ליה אפותיקי אפילו הכי אי לא משכח ההיא דהעמיד תפיס ליה בנה דהיינו ולדי ולדות הילכך פטורי שאחריות לעובד כוכבים כלומר דתפיס אפילו דור עשירי תחותיה :בשלמא לרב יהודה דאמר דנחית תנא קמא לדרי. ששני

הגהות הב"ח (א) במשנה עשרה דורות פטורין : (ב) רש"י ד"ה העמיד ולדות וכו' זמן עלמו השתא אלימא יד עובד כוכבים טפי ושייכי בדור אחר טפי משל ראשון הילכך ולדות וכו' ולדי ולדות של צאן ברזל וכו' לא יתנן לכהן ולדי ולדות של ולדים כשיבכרו דהיינו רביעי לצאן ברזל יתנן לכהן הס"ד : (ג) ד"ה תנן רבן שמעון בן גמליאל אומר כו' וקס"ד דרשב"ג ארישא :

הגהות צ"ק [א] פטורה מן הבכורה אמר רב הונא וכו' והשאר יש למחוק דקאי ארישא וכפירש"י [ב] באמצע [ג] ימתנו [ד] עלמו והשתא אלימא כו' הד"א כצ"ל [ה] ברשותיה דמרה [ו] כדפרישית במתני' [ז] שהוחזק כח [ח] כל האחריות נכסים של המקבל ואם אותם [ט] דכל קלוב בין ט' [י] קצוצה ותני רישא הכא דחנווני שהוא כצ"ל והשאר יש למחוק [כ] דלאו גמורה [ל] ערי סומא [מ] לי שכר סלע מכל אחת [נ] וולדותיהן היינו כו' [ס] במתני' לאו שעמיד ממש כו'

היינו דאמר ליה רבן שמעון בן גמליאל אפילו עד עשרה דורות פטורין אלא א] לרב הונא דאמר לא נחית תנא קמא לדרי מאי אפילו עד עשרה דורות אמר לך רב הונא רבן שמעון בן גמליאל אהעמיד קאי דנחית לדרי ב] תא שמע המקבל צאן ברזל מן העובד כוכבים (א) ולדות פטורין וולדי ולדות לא תיובתא דרב יהודה אמר לך רב יהודה אימא הן וולדותיהן איכא דאמרי הן וולדותיהן פטורין תיובתא דרב הונא אמר לך רב הונא אימא הן וולדות פטור וולדי ולדות חייב: רחל שילדה מין עז כו': אתא רב אושעיא מנהרדעא ואייתי מתניתא בידיה רחל בת עז ועז בת רחל ר' מאיר מחייב וחכמים פוטרין אמר ליה רב הושעיא לרבה כי עיילת לקמיה דרב הונא בעי מיניה ר' מאיר מיחייב למאי אילימא לבכורה ולית ליה לרבי מאיר °אך בכור שור *עד שיהא הוא שור ובכורו שור אלא לראשית הגז ולית ליה הא *דתנא דבי רבי ישמעאל כבשים שצמרן קשה פטורין מראשית הגז שנאמר °ומגז כבשי יתחמם אמר ליה ניחזי אנן הכא במאי עסקינן ברחל שילדה מין עז ואביו תייש ובחוששין לזרע האב לענין אותו ואת בנו קמיפלגי דר' מאיר סבר *חוששין לזרע האב ורבנן סברי אין חוששין לזרע האב אי הכי ליפלגו בחוששין לזרע האב בעלמא בפלוגתא דחנניה ורבנן אלא לעולם לבכורה והכא במאי עסקינן ברחל בת רחל בת עז מר סבר זיל בתר אימיה והאי לאו נדמה הוא ומר סבר זיל בתר אימיה דאימיה והאי נדמה הוא ואיבעית אימא ברחל בת עז בת רחל מר סבר חוזרה שיות למקומן ומר סבר לא חוזרה שיות למקומן רב אשי אמר כגון שיש בו מקצת סימנין *ומאן חכמים ר"ש דאמר עד שיהא ראשו ורובו דומה לאמו: אמר רבי יוחנן מודה ר"מ בשעיר של ראש חדש דבעינן בן שעירה מאי טעמא אמר קרא °אחד המיוחד ובא מששת ימי בראשית ג] והא מהכא נפקא מהתם נפקא °שור או כשב *פרט לכלאים או עז פרט לנדמה צריכא דאי מהתם הוה אמינא ה"מ היכא דלא נחת לדרי אבל היכא דנחת (ב) אימא לא ואי מהכא הוה אמינא ה"מ לגבי קרבן חובה אבל נדבה לא צריכא אמר רבי אחא בר יעקב הכל מודים דאין לוקין על צמרו משום כלאים שנאמר °לא תלבש שעטנז *מה פשתן שלא נשתנה אף צמר שלא נשתנה אמר רב פפא הכל מודים שצמרו פסול לתכלת שנאמר לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך מה פשתן שלא נשתנה אף צמר שלא נשתנה ד] אמר רב נחמן בר יצחק הכל מודים [הה] שאין צמרו מטמא בנגעים שנאמר °בבגד צמר או בבגד פשתים מה פשתים שלא נשתנה אף צמר שלא נשתנה אמר רב אשי אף אנו נאמר הדלה הגפן על גבי תאינה יינו פסול לנסכים מ"ט °זבח ונסכים מה זבח שלא נשתנה אף נסכים שלא נשתנו מתקיף לה רבינא הדלה פשתן על גבי היגא ה"נ דלישתני א"כ לא מצית אמרת מה פשתן שלא נשתנה דהא פשתן נמי משתני א"ל זה נשתנה ריחו וזה לא נשתנה ריחו: **מתני'** רחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים ויצאו שני ראשיהן כאחת *רבי יוסי הגלילי אומר שניהן לכהן שנאמר °הזכרים לה' וחכ"א אי אפשר לצמצם אלא אחד לו ואחד לכהן ר"ט אומר הכהן בורר לו את היפה ר"ע אומר משמנין ביניהן והשני ירעה עד שיסתאב

וחייב

רש"י

הייט דקאמר רשב"ג. את אמרת שתי דורות למטה מצאן ברזל ותו לא ואנא אמינא אפילו עד עשרה דורות נמי פטורין והוא הדין טפי מעשרה אלא כי האי מינא נקט בכמה דוכתי וקרא נמי נקיט להו דכתיב (דברים כג) גם דור עשירי והן אסורין לעולם *אצטריך למיתני הכי דאם הוי תני אפילו (ג) *ולדי ולדות פטורין הוה אמינא הני הוא דפטר רבן גמליאל טפי מהני לא כי היכי דשמעינן ליה לתנא קמא דפטר ולדי ולדות אע"ג דלא מבהמותיו של עובד כוכבים ממש נולדו ומחייב בולדי [ולדי] ולדות לתא ולדן לכהן הכי נמי לרשב"ג אע"ג דפטר *בולד ולדי בחד דרא טפי מחייב: אלא לרב הונא דאמר לא נחת תנא קמא למיפטר דרי. דלא פטר אלא ולדות של צאן ברזל הואיל ויצאו מבהמותיו ממש של עובד כוכבים למה ליה לרשב"ג למימר עד עשרה דורות לימא אפילו ולדי ולדות פטורין ושמעינן מינה כי היכי דפטר ולדי ולדות אע"ג דלא מבהמותיו של עובד כוכבים ממש יצאו הוא הדין נמי עד עשרה דורות: אהעמיד קאי. שהעמיד ולדות תחת אמותיהן קאי דנחת תנא קמא למיפטר דרי: אימא הן (ד) וולדות. דמשמע תרי דרי הן הולדות וולדות אחרים: אימא הן וולדות. כלומר הן הולדות עצמן ולא תימא (ה) וולדות: מגז כבשי יתחמם. אלמא בת חימום קרי גז דלא בת חימום לא קרי גז והך עז בת רחל צמרה קשה דצמר עזים קשה הוא: חוששין לזרע האב. אם שוחט האב והבן ביום אחד (ו) והילכך רבי מאיר מחייב אם *שחטו ובתו חייב הואיל וזה דומה לו: אין חוששין. ה] בעז בת *עז ושחט אותה ואת אביה ביום אחד: כי היכי דפליגי חנניה ורבנן. בשחיטת חולין בפרק אותו ואת בנו (דף עח:) דחנניה מחייב וחכמים פוטרין: ברחל בת רחל*. וגבי עז בת רחל עז בת עז בת רחל מיירי: ולב"א ברחל בת עז בת רחל. והדא קתני ברחל בת עז ואותה עז היתה בת רחל: ר"מ מחייב ליתנן לכהן דחזרה שיות למקומן. ולא נדמה הוא והך רחל בת עז לאו רחל ממש דהא נקבה לא קדשה בבכורה אלא מין רחל קאמר: מודה ר"מ. אע"ג דלענין בכורה סבר חזרה שיות למקומה הכא בעינן שיהא ממשפחת עזים מששת ימי בראשית: ו] ה"מ דלא נחית לדרי. כלומר דאינו נדמה א) לעז אם אמו אלא לאמו ב) גופיה הוי נדמה דאינו דומה לאמו אבל היכא דנחית לדרי דלגבי אמו לא הוי נדמה דדמי לאמו אלא לגבי אם אמו הוי נדמה אימא לא קמ"ל אחד דבעינן מיוחד מששת ימי בראשית: ואי מהתם. דאי כתב אחד ולא כתב (ז) עז הוה אמינא הני מילי דנדמה פסול לקרבן חובה כגון שעיר מוסף דראש חדש דחובה הוא אבל לקרבן נדבה ליתכשר האי דנקט שעיר ראש חדש הוא הדין לשעירי רגלים דכתיב בהן אחד אלא קמא דכולהו נקט: על צמרו. של שה שאינו מיוחד שה לדורותיו: מה זבח שלא נשתנה. דהא נדמה פסול לקרבן: אלא מעתה ז]. משום דהדלה על גבי תאינה חשבת ליה שינוי: זה נשתנה ריחו. יין של אותו גפן: **מתני'** הזכרים. משמע שנים: א"א לצמצם. שיצאו שני ראשיהן כאחד אלא האחד יצא תחלה ולא ידעינן הי ניהו: ור"ט. מפרש וקאמר בורר את היפה מפרש בגמ' טעמא: משמנין ביניהם. מפרש בגמרא דכהן נוטל כחוש: והשני. שנשאר לישראל ירעה עד שיסתאב ואח"כ יאכל דספק בכור הוא הילכך אינו נשחט תמים ובאותו של כהן לא אצטריך למימר דודאי אינו נשחט עד שיהא בו מום דבזמן הזה מיירי א"נ בזמן הבית מיירי ודכהן לא חזי להקרבה וספק בכור הוא ואיכא למיחש משום חולין בעזרה לפיכך (ח) נמי יאכל במומו והאי דנקט של ישראל ירעה עד שיסתאב משום דבעי למימר וחייב במתנות גבי ישראל דאילו כהן פטור מן המתנות לגמרי כדמפרש בשחיטת חולין בפרק הזרוע והלחיים (דף קלג.) הילכך תנא כולה מתניתין בישראל מיהו דכהן נמי ירעה עד שיסתאב ויאכלנו במומו:

א) נ"א לגד ב) ואמו גופה נ"ק

תוספות

ולית ליה הא דתנא ר' ישמעאל כבשים שצמרן קשה כו'. לא הוה מצי למיפרך דנימעט עז בת רחל מקרא דממעטין (חולין דף קלז.) שער עזים מלעמוד ולסרת דבעינן דבר הראוי לשירות ולאפוקי טולה של עזים דדילמא כיון דהוי ממין הראוי לשירות שהיא בת רחל סגי בהכי: **ברחל** שילדה מין עז ואביו תיש. והא דנקט מין עז לרבותא דאע"ג דהוטיל זרע האב לשנות הולד למין עז כמותו אפילו הכי לא חיישי רבנן לזרע האב ומיהו *דפריך ליפלגו בחוששין לזרע האב בעלמא לא חיים לרבותא זו: **בשעיר** של ראש חדש. קמא נקט וה"ה שעירי רגלים דהכי נמי כתב בהו אחד:

זכר

הגהות הב"ח

(א) גמ' ת"ש המקבל צאן ברזל מן העובד כוכבים הן ולדות וכו' אימא הן ולדותיהן פטורין איכא דאמרי: (ב) שם דנחת לדרי אימא לא: (ג) רש"י ד"ה היינו דקאמר וכו' דאם הוה תני אפילו ולדי ולדות פטורין ה"א הני הוא דפטר רשב"ג טפי: (ד) ד"ה אימא הן ולדותיהן דמשמע: (ה) ד"ה אימא הן וכו' ולא תימא הן ולדותיהן: (ו) ד"ה חוששין וכו' ביום אחד ר' מאיר מחייב והילכך אם שחטה ואת אביה חייב: (ז) ד"ה ואי מהתם וכו' ולא כתיב או עז: (ח) ד"ה והשני שנשאר וכו' ואיכא למיחש משום חולין בעזרה לפיכך דכהן נמי ירעה עד שיסתאב ויאכלנו במומו והאי דנקט:

ואיצטריך נ"ק
ולדי ולדי ולדות נ"ק

[ערכין סב. וש"נ]
שחטו אותו ובנו חייב נ"ק
נ"א תייש ואבי' נ"ק רחל
[לעיל יב. וש"נ]
בת עז נ"ק
[צמר ופשתים וגו']

רבינו גרשום

דורות פוטר ושלישי מחייב אמטו הכי נקט רשב"ג נמי לשון רוב דורות: אלא לרב הונא דאמר. דלא פטר תנא קמא אלא חד דור ושני לאלתר חייב למה ליה למימר עד עשרה לימא שני נמי פטור: אהעמיד ולדות קאי. דנחית לדרי ושני דורות פוטר הילכך אמר הוא עד עשרה דורות נמי פטור: תיובתא דרב הונא; דהכא משמע כדרב יהודה: אימא הן ולדות פטורות. כלומר הן ולדות ראשונות ולא יותר: רחל שילדה מין עז פטורה דנדמה הוא: עד שיהא שור ובכורו שור פרט לנדמה: כבשים שצימרן קשה כגון רחל(כתנא)שצימרה דומה לצמר עז שהוא קשה וכל שכן עז בת רחל שפטור דלאו בר חימום הוא: ניחזי אנן במאי הילכתא מחייב ר' מאיר: ואביו תייש. ושחטו עם אביו ביום אחד: ר' מאיר מחייב דחייש לזרע האב וחשיב נמי אותו ואת בנו אע"ג דאין בנו כרוך אחריו הואיל ודומה לאביו: ורבנן. פטרי דבתר אמו שדי ליה ולא דמי לאמו: אי הכי. דבהכי פליגי בחוששין לזרע האב ליפלגו נמי בעלמא (נפיק) בפרק אותו ואת בנו היכא דפליגי חנניא ורבנן בהא מילתא: ואיבעית אימא. לעולם לבכורה וברחל בת עז ואותה עז בת רחל. ר' מאיר מחייב סבר אע"ג דרחל בת עז נדמה היא כיון דזקינתה רחל הויא חזרו שיות למקומן ובטל האמצעי וחשיב כמו הוא כבש ובכורו כבש וחייב בבכורה. ורבנן סברי כיון דהוי נדמה לא אמרינן חזרו שיות למקומן: כגון שיש בו מקצת סימנין. דומה לאמו ר' מאיר דמחייב כסתם מתניתין וחכמים דפטרו ר' שמעון היא דבעי ראשו ורובו: שעיר בן שעירה לעולם דכתיב אחד כלומר המיוחד ובא מששת ימי בראשית שלא היה לו מעולם אם ממין אחר: צריכי. תרוייהו דאי מהתם מאו עז פרט לנדמה הני מילי דפסול היכא דלא נחית לדרי למשפחתו שלא הזר מינו למקומו שהוא כשב בן עז בן עז לעולם משום הכי הוי נדמה: אבל היכא דנחית לדרי. שהוא כשב בן עז בן כשב אימא לא ליהוי נדמה וליתכשר לשעיר ר"ח קמ"ל אחד המיוחד: ואי. אשמעינן אחד הני מילי דפסול נדמה כגון בקרבן חובה דומיא דשעיר ר"ח דהוי חובה אבל בנדר ונדבה לא קמ"ל שור או כשב דמיירי בנדר או נדבה: הכל מודים. אפילו לר' מאיר דמחייב דאין לוקה על צמרו משום כלאים אי לביש ליה בהדי פשתן: אף נסכים שלא נשתנו והני יש להן ריח תאינה. אלא מעתה אי ע"י דלויי קא חשיב שינוי בפשתן נמי יכיל למיהוי שינוי ע"י הידלה ומפרכי כל הני שמעתתא דרב אחא ורב פפא ורב דהא אשכחן דפשתן נמי נשתנה אלא ש"מ דדילוי לא הוי שינוי: לעולם דילוי הוי שינוי ודלמא דיין הוי שינוי שנשתנה ריחו ושינוי ריח פסול לנסכים אבל דלוי דפשתן לא הוי שינוי דלא איכפת לו בשינוי ריחו. שניהם לכהן. דאפשר לצמצם דיצאו שניהם כאחת: ר' טרפון אומר הכהן בורר לו את היפה. כדמפרש בגמ' דההוא דבריא נפיק ברישא: ר' עקיבא אומר משמנין ביניהן. פי' איזה מהן שנוטל המוטב יפרע לחברו חצי מה ששוה יותר מחברו: והשני. שביד ישראל ספק בכור הוי ירעה עד שיסתאב כלומר שאין נאכל

עין משפט נר מצוה

לח א מיי' פ"ג מהל' בכורות הל' ו סמג עשין ריא טוש"ע י"ד סי' שטו סעיף ס:
לט ב מיי' פ"ו מהלכות בכורים הלכה ד טוש"ע י"ד סימן שלג סעיף ב:
מ ג מיי' פ"ג מהלכות איסורי מזבח הל' ס:
ואי דפריך נ"ק
מא ד מיי' פ"י מהל' כלאים הלכה ב:
מב ה מיי' פ"ב מהל' ציצית הלכה א:
[הה] מיי' פי"ג מהלכות טומאת צרעת דין ג:
מג ו מיי' פ"ו מהל' איסורי מזבח הל"י:
מד ז מיי' פ"ה מהלכות בכורות הל' א סמג עשין קמד טוש"ע י"ד סי' שיח סעיף א:
[לעיל ס: וש"נ]
חולין קלז.
[חולין עח.]

שיטה מקובצת

א] אלא (אמר) רב הונא דאמר וכו' נ"א בס"י אלא לרב הונא לימא אפי' ולדי ולדות פטור למה ליה למימר עד עשרה דרי אמר לך: ב] ת"ש המקבל צאן ברזל מן העובד כוכבים ולדותיהן פטורין ולדי ולדות חייבים תיובתא דרב יהודה אמר לך רב יהודה אימא [הן ולדותיהן] (הולדות) פטורין ומתני' קא פריך לרב יהודה ורב יהודה מתרצה למעמית ואי"ה במתני' כהדיא כר"י ופרכינן מניה לרב הונא והוא מתרץ לה לנפשיה. גליון וי"ל הרא"ש ז"ל ת"ש המקבל צאן ברזל הן ולדותיהן פטורין ברייתא היא דבמתניתין לא קתני הן קשיא לרב יהודה דמשמע הן הולדות עצמן ומשני הן ולדות פטורין בתרי ווי"ן דמשמע הן הולדות וולדותיהן פטורין והולד' השיבי כהן עצמן ולא"ד דפריך לרב הונא גרס הן וולדות בתרי ווי"ן ומשני הן וולדותיהן ע"כ: ג] והא מהכא נפקא וכו' נ"א בקצת ס"י אי הכי נדמה דמעיט רחמנא דכתיב שור או כשב פרט לכלאים או עז פרט לנדמה למה לי צריכא דאי כתב או עז פרט לנדמה הו"א ה"מ היכא דנדמה הוא דפסול אבל מיוחד מששת ימי בראשית לא קמ"ל אחד ואי כתב רחמנא אחד הו"א ה"מ אחובות אבל בנדר ונדבה לא פסל

נדמה כתב או עז פרט לנדמה: ד] אר"נ בר יצחק הכל מודים שאין צמרו מטמא בנגעים וכו' מהאי דרשה ממעט בת"כ דבגד צבוע אינו מטמא בנגעים דמה פשתן שאין צבוע דסתם פשתן לבן אף צמר וכו' וא"ת אמאי לא דרשו הכי גבי כלאים כדאמרינן אין בצמרו משום כלאים וי"ל דאך צמר ופשתים דנגעים יתירה הוא ולכך דרשינן מניה שלא נשתנה אלא הך דכלאים לאו יתירה הילכך לא נאמר הך דרשא מה פשתן שלא נשתנה וכו' דמסתבר טפי למעט כלאים וכו'. תוס' חיצוניות: ה] אין חוששין לזרע האב והיכא חייב קרא היינו היכא דשחט האם בעלמא כי היכי וכו': ו] היכא דנדמה דהוא גופיה אינו דומה לאמו ואית ספרים דגרסי' בהו ה"מ: ז] אלא מעתה וכו' חשבת ליה שנוי בפשתן נמי מצי למהוי שנוי ע"י הדלאה ומפרכן כל הני שמעתתא דרב אחא ודרב פפא דהא אשכחן נמי בפשתן דנשתנה אלא מדקאמר מה פשתן שלא נשתנה ש"מ דדלוי לא הוי שנוי:

עין משפט נר מצוה

אפילו שני ראשים נ"ק

מה א מיי' פ"ט מהל' בכורים הלכה ג :

מו ב ג מיי' פ"ה מהל' בכורות הלכה א טוש"ע י"ד סימן שיח סעיף א :

מז ד מיי' פ"ב מהלכות בית הבחירה הל' ט :

מח ה מיי' פט"ו מהל' כלים הלכה ג

דאפשר לצמצם ממכוון נ"ק

נ"א לר"י

שמים פעמים שנמצא בו נ"ק

מסורת הש"ס

יבמות יט. פח. שבועות לג. [לעיל יח. לקמן יח.]

זבחים נג. מנחות צז: מדות פ"ג מ"א

גובהו הוה ואח"כ מס"ד וכו' קיהיב נ"ק

חולין כח:

תוספתא דנגעים פ"א סוטה מה:

תורה אור

*וחייב במתנות ורבי יוסי פוטר מת אחד מהן ר"ט אומר יחלוקו ר"ע אומר המוציא מחבירו עליו הראיה זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום :

גמ' אמרי דבי רבי ינאי לרבי יוסי הגלילי שמעינן ליה דאמר *אפשר לצמצם בידי שמים וכ"ש בידי אדם ורבנן בידי שמים אי אפשר לצמצם בידי אדם מאי ת"ש *חוט של סיקרא חוגרו באמצע להבדיל בין דמים העליונים ובין דמים התחתונים ואי אמרת אי אפשר לצמצם בידי אדם זימנין דקא יהיב עליונים למטה ותחתונים למעלה דמרווח בה פורתא תא שמע ממדת כלים ממדת מזבח [א] שאני התם דרחמנא אמר עביד ובכל היכי דמצית למיעבד ניחא ליה °הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל אמר רב קטינא ת"ש *חלקו לשנים והן שוין שניהן טמאים לפי שאי אפשר לצמצם אמר רב כהנא שאני כלי חרס הואיל ויש בו גומות ת"ש *נמצא מכוון בין שתי עיירות שתיהן מביאות שתי עגלות דברי ר"א מ"ט לאו משום דקסבר בידי אדם אפשר לצמצם וקרובה ואפילו קרובות לא ר' אליעזר סבר

רש"י

ב] וחייב במתנות. כשישחטנו יתן לכהן את הזרוע והלחיים וסתם משנה היא זו : ור' יוסי פוטר. מפרש בגמ' : יחלוקו. דחזר בו ר"ט ממאי דאמר לעיל כדמפרש בגמ' דס"ל דאפילו כשהן חיין מעלין את היפה בדמים (א) לשניהם שיחלקו בשניהם הלכך מת אחד מהן יחלוקו את החי : זכר ונקבה אין כהן (ב) כלום לכהן . דשמא נקבה יצאה תחלה והמוציא מחבירו עליו הראיה והכא אפילו רבי טרפון מודה דהתם הוא דפליג משום דוודאי חד מינייהו לכהן הלכך יפה כחו לחלוק בשוה אבל הכא הורע כחו דשמא לא שייכא בכורה כלל ומיהו ירעה עד שיסתאב ואח"כ יאכלנו דספק הוא : **גמ'** אפשר לצמצם בידי שמים . כגון הך לידה ואע"ג דאין מקפידין בכך : וכל שכן בידי אדם. דמתכווני לצמצם שוה מדה או שום דבר דוודאי אפשר לצמצם : בידי אדם . שמתכווני ומודדין כדי לצמצם מאי אפשר לצמצם או לא : חוגרו . למזבח באמצע *גובהו הוא : קיהיב דמים עליונים . הראוים להנתן למעלה מאמצעיתו וקא יהיב להו למטה דשמא לא צמצמו יפה ועשו את החוט למטה מאמצעיתו הרבה וכי נותנין דמים עליונים למעלה מן החוט מעט איכא למימר למטה מאמצעיתו הוא : ותחתונים למעלה . דשמא למעלה מאמצעיתו נתנו את החוט : דמרווח ביה פורתא . לעולם א"א לצמצם והכא כגון שעשו את החוט רחב מאחר שמדדו והתחילוהו באמצע הרחיבוהו למטה ולמעלה דממה נפשך למטה דידיה הוי תחתונו של מזבח ולמעלה דידיה הוי עליונו בלא שום ספיקא : ת"ש ממדת כלים . דאמר רחמנא (שמות כה) ועשית שלחן אלמא נצמצמו יפה ועשאוהו באמותיו מצומצמות : שאני התם דאמר רחמנא עביד ובכל היכא דמצית למיעבד ניחא ליה . ולעולם לא נצמצמו יפה : הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל . כל מלאכת התבנית דוד אמרו לפסוק זה ולא גרסינן ליה הכא : חלקו לשנים . תנור שנטמא וחלקו לשנים והן שוין טמאין דאי אפשר לצמצם ובכל חד וחד איכא למימר הכא איכא רובא וקי"ל תנור שיריו ברובו בהעור והרוטב (חולין דף קכד.) : ויש בו גומות . שאינו נחלק בשוה אלא כששוברין אותו חתיכות (קרקע) בולטות בו ועושה בזה גומא וכן במקומות הרבה והילכך אי אפשר לשער אותן בליטות : נמצא . חלל מכוון בין שתי עיירות שאין זו קרובה לו יותר מזו כלום : אפשר לצמצם . ולמדוד יפה [א] כיוונו שתיהן קרובות זו א) כזו וקסבר קרובה דכתב בקרא (דברים כא) הקרובה אל החלל אפילו קרובות משמע שאם יש שתים קרובות לו בשוה שתיהן עורפות דאי אי אפשר לצמצם אלא ודאי אחת קרובה מחברתה אמאי מביאות שתי עגלות יביאו אחת בשותפות כדאמרינן לקמן ויתנו ויאמרו בני האחת אם אתם קרובים ממנו יהא חלקנו מחול לכם ותכפר עליכם ואם אנחנו קרובים מכם חלקכם יהא שלנו ותכפר עלינו :

א) נ"א כזו

תוספות

זכר ונקבה אין לכהן כלום . *אפילו יוצא שני ראשים כאחד קאי ומודה ר' יוסי הגלילי הכא דאע"ג דאפילו אי כוליה רחם מיקדשי מ"מ מין במינו אינו חוצץ כדאמר בפ"ק (לעיל דף ט:) הכא שהיא נקבה והויא פטר רחם כמוה בטלה בכורתו לגמרי ולא דמי להיא דפ' בהמה המקשה (חולין דף ע.) כרכתו אחותו והוציאתו דהתם איירי כדנפק הוא דרך ראשו והיא דרך מרגלותיה דלא הויא איהי פטר רחם : **אפשר** לצמצם בידי שמים . פי' בקונטרס כגון הך לידה דאע"ג דאין מקפידין בכך וכ"ש בידי אדם במתכוונים לצמצם שוה מדה או שום דבר דודאי אפשר לצמצם וקשה לר"י כי קא מבעיא ליה לרבנן דבידי שמים א"א לצמצם בידי אדם מאי היכי פשיט *מצמצם מכוון בין שתי עיירות הא על כרחך נהי דיכולין לצמצם הדבר כשמתכוונין למדוד מ"מ לרבנן א"א שיהא הדבר מצומצם בין שתי עיירות דכיון דבידי שמים הוא שמעצמו נפל שם מתחלה ולא נתעסקו עליו למדוד ולהניחו שם מכוון ונראה *לרבי דאפילו למ"ד א"א לצמצם בידי *שמים אף שפעמים שנמדד בו שהוא מצומצם אלא ה"ק אי אפשר לברר לצמצם שבידי שמים כגון לידה דהכא שאין פנאי לברר ולדקדק אי זה יצא תחלה ולכך אין שניהן לכהן אבל בידי אדם שיש שהות לברר מיבעיא לן ופשיט ליה מנמצא מכוון בין שתי עיירות דאי אמרת אי אפשר לברר אם הוא מצומצם אע"ג דפעמים דזימנין דמיקרי שהוא מצומצם כיון דאי אפשר להבחין לא יביאו שתי העגלות מספק דמילתא דלא שכיחא היא ואין לנו לתלות מספק שאירע כן ובמסקנא פשטינן דלרבנן אי אפשר לצמצם *ואפילו (ג) אדם ומתוך הא דפליגי אמוראי בפ"ק דעירובין (דף טז:) בפרוץ כעומד ופ"ב דחולין (דף כח:) במחצה על מחצה כרוב היה נראה דהלכה כרבי יוסי הגלילי דאפשר לצמצם לכל הפחות בידי אדם ואין לומר דקרי פרוץ כעומד כשדומה לנו שהם שוים דאף על גב דשמא אינם שוים וכן מחצה על מחצה דשחיטה דהא מפרש טעמא דלא הוי כרוב וכעומד משום דאמר רחמנא למשה שחוט רובא וגדור רובא דתיפוק לי דבלאו הכי היה אסור מספק משום דשמא שייר רובא והא דפריך בגיטין בפרק הזורק (דף עח.) והא א"א לצמצם גבי מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת דמפרש כגון דאתו תרווייהו בהדי הדדי בארבע אמות ואפי' יהא הלכה כר' יוסי הגלילי מ"מ דוחק הוא להעמיד המשנה בכך שאין רגילות להיות הדבר מצומצם וסתמא לא כוונו בבת אחת לבא ובפ' שבועת העדות (שבועות דף לג.) גבי כפרו שניהם כאחת פריך והא אי אפשר לצמצם ומשני הא מני רבי יוסי הגלילי ור' יוחנן משני אפילו תימא רבנן כו' משמע דאין הלכה כר' יוסי הגלילי וכן בפ' ארבעה אחין (יבמות דף כח.) גבי אחיות איני יודע מי שנאן אמרינן אליבא דרבי יוחנן לא סתים לן תנא כר' יוסי הגלילי לכך נראה דבידי שמים אין הלכה כמותו וכן דשבועות וד' אחין הוו בידי שמים אבל בידי אדם הלכה כמותו כדמוכחא ההיא דחולין ועירובין וא"ת הא דאמרינן בפ"ק דעירובין (דף ה:) לחי המושך מדופנו של מבוי פחות מד' אמות אין צריך לחי אחר להתירו וארבע אמות צריך לחי אחר להתירו וקאמר רב הונא (ד) בר' יהושע לא אמרן אלא במבוי [ב] ז' ניתר בעומד מרובה על הפרוץ רב אשי אמר מבוי ח' לא צריך לחי מה נפשך אי עומד נפיש ניתר בעומד מרובה על הפרוץ ואי פרוץ נפיש נדון משום לחי פירוש דאם כן אין בלחי [ג] עשרה אמות מאי אמרת דשוו תרווייהו כי הדדי הוה ליה ספק דבריהם ולהקל משמע דאי אפשר לברר הדבר ויש לומר דלעולם אפשר למדוד אלא לא הטריחו חכמים למדוד שם מספק כיון דבין עומד נפיש בין פרוץ נפיש ליכא חשש איסור אא"כ הם שוים ומילתא דלא שכיחא היא ומכל מקום אם היה איסורא דאורייתא היה אסור כיון שאפשר למדוד [ד] וזה אין להקשות על רב אשי כי שוו כי הדדי נמי לשתרי דקיימא לן פרוץ כעומד מותר דהתם קאי על רב הונא בריה דרב יהושע דסבירא ליה פרוץ כעומד אסור והרב רבי שמעון מייגנלא היה מפרש (ה) דפרוץ כעומד ומחצה על מחצה כרוב סברי כרבנן דאי אפשר לצמצם אפילו בידי אדם ומאן דשרי ג] כשדומה לנו שהפרוץ כעומד [ה] משום דאימר פרוץ מרובה ואם תמצא לומר שהם שוים רחמנא אמר גדור רובא ובענין זה יש לפרש ההוא דמחצה על מחצה כרוב והשתא ניחא טפי ההיא דספק דבריהם להקל כיון דאי אפשר למדוד אבל קשיא לרבי דמשמע דספיקא דאורייתא היה אסור מטעם חששא בעלמא דשמא הם שוים אע"ג ד] דאי עומד נפיש מותר ואי פרוץ נפיש מותר וא"כ היכי דייק (ו) מנמצא מכוון בין שתי עיירות התם נמי אע"ג דאי אפשר לכוון ולצמצם מודו רבנן דמביאות שתי עגלות משום חששא דאורייתא דשמא הם שוים ועוד דמאן דאסר פרוץ כעומד לא אסר אלא מטעם ה] דא"ל רחמנא למשה גדור רובא שחוט רובא ואיכא למתלי טפי לאיסור מלהיתר אבל אם היה לתלות להיתר יותר מלאיסור היה מותר כדאשכחן מאן דשרי משום דאמר רחמנא למשה לא תשייר רובא ולא אסר מטעם דשמא הפרוץ מרובה ואם כן הוה לאי אפילו הוי ספק דאורייתא תישתרי כיון דבין פרוץ*) (ז) (מעומד) נפיש בין עומד נפיש מותר ומהא דפריך בההיא שמעתא דפרוץ כעומד והא אי אפשר לצמצם גבי אם יש ריוח ביניהם (סוכה דף טו:) אין לדקדק שום דבר דרבינו חננאל גרים והא אי אפשר לצמצם וכן רבינו (ח) שמשון ולרבינו תם נמי אין ראיה שיהא הלכה כן דלא הוי כמו אי אפשר לצמצם *בעלמא אלא כלומר אי אפשר לצמצם בשום ענין שלא יהא אויר משהו בין הסכך לספוד כמו [ו] שפירש שם ובההיא דסוף מכילתין (דף ס:) יצאו שנים בעשירי וקראו עשירי משמע דסבר ליה כרבי יוסי הגלילי אפילו בידי שמים דאי כרבנן דא"א לצמצם

*) נ"ק מ"ז

שיטה מקובצת

א] שאני התם דרחמנא אמר עביד נ"א בס"י שאני התם דרחמנא אמר דכתיב הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל והבין : ב] וחייב במתנות וכו' וסתם משנה היא זו ע"כ ואתיא מסתמא כר"ע תוס' חיצוניות להכי קאמר בגמ' לקמן מ"ט דר"ע אע"פ שלא הוזכר במתניתין : ג] כשדומה לנו שהפרוץ כעומד ומאן דשרי משום דאימר עומד מרובה ואם ת"ל שהן שוין רחמנא אמר לא תפרוץ רובא ומאן דאסר אמר גדור רובא וכו' : ד] דאי עומד נפיש מותר. עיין בתוס' חולין כ"ח ב' וז"ל הרא"ש ז"ל מיהו אכתי קשה למה לי ספק דבריה' אפי' בדאורייתא לישתרי דה"נ ההיתר מצוי יותר דלא משכחת לה לאיסורא אלא בצימצום אבל אי עומד נפיש ואי פרוץ נפיש שרי וי"ל דאכתי איכא צד לאיסורא כיון דאי אפשר לצמצם שמא לא צמצם ח' אמות של המבוי ואיכא טפי מח' אמות ואפשר דפרוץ מרובה וגם העומד הוי ד' אמות . מיהו קשה לפי' היכי דייק לעיל מנמצא מכוון בין ב' עיירות דאפשר לצמצם דלמא לעולם א"א לצמצם ואפ"ה מביאין ב' עגלות משום חשש דאורייתא שמא וכו' ע"כ : ה] דאמר ליה רחמנא למשה גדור רובא שחוט רובא ואיכא למתלי טפי לאסור מלהתיר אבל אי הוה למתלי טפי להתיר מלאסור היה מותר כדאשכחן למאן דשרי משום דא"ל רחמנא למשה תשתרי כיון דבין פרוץ נפיש וכו' :

דעלמא נ"ק

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה יחלוקו וכו' את היפה בדמים וחולקים את הדמים דלשניהם יש חלק בשניהם הילכך : (ב) ד"ה זכר וכו' כאן לכהן כלום דשמא : (ג) תוס' ד"ה אפשר וכו' ואפילו בידי אדם ומתוך וכו' ואע"ג דשמא : (ד) בא"ד וקאמר רב הונא בריה דרב יהושע לא אמרן אלא במבוי שמנה אבל במבוי ז' ניתר בעומד מרובה וכו' דא"כ אין בלחי ארבע אמות : (ה) בא"ד והרב ר' שמעון מייגנלא היה מפרש דהני אמוראי דפרוץ כעומד וכו' ומאן דשרי כשדומה לנו שהפרוץ כעומד משום דאימור העומד מרובה ואת"ל שהם שוים רחמנא אמר לא תשייר רובא ומאן דאסר משום דאימור פרוץ מרובה ואת"ל שהם שוים וכו' : (ו) בא"ד ואם כן היכי דייק מההיא דנמצא מכוון בין שתי עיירות דבידי אדם אפשר לצמצם התם נמי אע"ג : (ז) בא"ד כיון דבין פרוץ נפיש כצ"ל ותיבת מעומד נמחק : (ח) בא"ד דרבינו חננאל גרים והא אי אפשר לצמצם וכן רבינו תם ולגירסתם נמי אין ראיה וכו' כמו שפירשתי שם ובההיא :

רבינו גרשום

נאכל לישראל תם אלא במומו וחייב במתנות כדמפרש בגמרא משום דכהן בא עליו משני צדדין : ר' יוסי פוטר. מן המתנות כדמפרש בגמ' שהרי חליפין ביד כהן ושויוה רבנן כמאן דזבניה ליה כהן במומיה: מת אחד מהם. כלומר שלא הספיק ליתן לכהן עד שמת אחד יחלוקו החי : ר' עקיבא אומר . לא יחלוקו אלא של ישראל הוא אם לא יביא הכהן ראיה שהיא בכור : זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום. דאין ידוע איזה יצא ראשון וירעה עד שיסתאב ויאכל במומו לבעלים : שני זכרים ונקבה שאחת ילדה זכר והאחרת ילדה זכר ונקבה אחד לכהן ממה נפשך ואחד לו שאין ידוע אם הזכר יצא ראשון או הנקבה : בורר לו את היפה . כדאי' בגמ' דהך דילד חד שביח טפי : ר' עקיבא אומר משמנין ביניהן . כדמפריש בגמ' דשומן יהא ביניהן דישראל שקיל המוטב : רבי יוסי אומר כל שחלופיו ביד כהן . והאי נמי הוי כחליפין ביד כהן שאם נתערבו הוו תרווייהו ספק בכור דמכל אחד יש לומר שמא זה נולד אחר הנקבה הילכך כשנטל הכהן אחד הוי אידך חליפין דהאי ופטור מן המתנות ור' מאיר מחייב דבא עליו משני צדדין . שתי נקבות וזכר שאחת ילדה נקבה ושניה זכר ונקבה או כל אחת זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום : וכ"ש בידי אדם . שכשמתכוין אדם לצמצם לחלוק דבר שוה שיכול לצמצם : זימנין דקא יהיב . דמים עליונים למטה ותחתונים למעלה משום דאותו חוט דק היה ואי אפשר לצמצם דלא עייל או בחמש אמות עליונות או בחמש אמות תחתונות כיון דאי אפשר לצמצם : לא לעולם לא אפשר לצמצם מי סברת שהחוט . היה דק מרווח היה והיה נכנס בקצת מחמש עליונות ובקצת מן התחתונות הילכך ליכא לאקשויי מידי : מדת כלים מדת מזבח וכו' . דאית (בהו) [ב'] אמות וחצי אלמא דבעינן לצמצם כי ההוא שיעורא ש"מ דאפשר לצמצם בידי אדם : מהכא ליכא למישמע דרחמנא אמר עביד כי היכי דיכלת כמו שאתה יכול לכוין ואף על גב דלא הוי צמצום גמור דלא יהב מידה אלא בציווי בעלמא כדכתיב הכל בכתב וגו' : חלקו לשנים . התנור של חרס והן שוין : שניהן טמאים . החלקים דכל חד וחד אמרינן האי נפיש מאידך פלגא לפי שאי אפשר לצמצם בידי אדם לחלוק בצמצום גמור : לא שאני תנור דהוי כלי חרס דהואיל ויש בו גומות במקום שבירה דנקיש מחלק זה לחלק זה ומזה לזה הילכך אי אפשר לצמצם בו ושניהם טמאים : משום דקסבר אפשר לצמצם בידי אדם . דמדידה הויא בידי אדם דקרוב לשניהם בשוה . והאי דכתיב הקרובה אימא אפילו קרובות דשניהם מביאות :

דגהות צ"ק [א] וכוונו שתיהן קרובות [ב] מ' אבל במבוי ז' [ג] ד' אמות [ד] ומזה [ה] משום דאימר עומד מרובה ואת"ל בכה שוים רחמנא אמר לא תפרוץ רובא ומאן דאסר משום דאימר פרוץ מרובה ואת"ל כו' כנ"ל [ו] שפירשתי

עין משפט נר מצוה

מט א מיי' פ"ט מהל' רוצח הל"ח :

נ ב מיי' פ"ה מהל' בכורות הל' א טוש"ע יו"ד סי' שיח סעי' א :

מסורת הש"ס

[לעיל ט. יבמות יט. כת. שבועות לג.]

נ"ל שהייה

[ב"ב קז:]

שלא בא חליפיו ליד נ"ק

ב"מ יב: גיטין ל.

שייך לע"ב

לבעלים ספ"ד ואח"כ מ"ס ד' ספק מעשר אין כהן בא נ"ק

הגהות הב"ח

(א) גמ' הכא נמי ליפלגו: (ב) רש"י ד"ה והא משמנין וכו' שיפה השומן מחבירו ואותן : (ג) ד"ה וזבין וכו' לגבי ואיל בפירקין דף יט סה"ד : (ד) ד"ה בחליפין וכו' דהא לא בא חליפיו : (ה) תוס' (בד"ה הקודש) ד"ה אפשר וכו' הוא קדוש כיון דאי אפשר לצמצם אינו קדוש כו':

סבר לה כרבי יוסי הגלילי *דאמר אפשר לצמצם בידי שמים וכל שכן בידי אדם נימא כתנאי נמצא מכוון בין שתי עיירות לא היו עורפין ר' אליעזר אומר שתיהן מביאות שתי עגלות מאי לאו בהא קמיפלגי דתנא קמא סבר אי אפשר לצמצם ורבי אליעזר סבר אפשר לצמצם ותיסברא אי קסבר תנא קמא אי אפשר לצמצם אמאי לא היו עורפים יביאו עגלה אחת בשותפות ויתנו אלא א] להני תנאי דכולי עלמא אפשר לצמצם והכא בקרובה ולא קרובות קמיפלגי דתנא קמא סבר קרובה ולא קרובות ורבי אליעזר סבר קרובה ואפי' קרובות מאי הוי עלה אמר רב חייא בר אבין אמר רב עמרם תנא נמצא מכוון בין שתי עיירות ר' אליעזר אומר שתיהן מביאות שתי עגלות וחכמים אומרים *יביאו עגלה אחת בשותפות ויתנו מאי קסברי רבנן אי קסברי רבנן דאפשר לצמצם וקרובה ואפי' קרובות לייתי תרתי ואי קרובה ולא קרובות אפי' חדא לא לייתי אלא לאו שמע מינה קסברי רבנן אי אפשר לצמצם ואפילו בידי אדם שמע מינה: ר' טרפון אומר ב] [הכהן] בורר לו את היפה: מאי טעמא דרבי טרפון קא סבר ההוא דבריא נפק ברישא: ר' עקיבא אומר משמנין כו' : אמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן הכהן *נוטל ג] כחושה אמר ליה רבי חייא בר אבא לרבי יוחנן והא אנן משמנין ביניהן תנן אמר ליה ד] *עד דאכלת כפנייתא בבבל תרגימנא מסיפא דקתני סיפא מת אחד מהן רבי טרפון אומר יחלוקו ר' עקיבא אומר המוציא מחבירו עליו הראיה ואי סלקא דעתך משמנין ביניהן דכי הדדי פליגי (א) הכי נמי ליפלגי גבי הדדי אלא מאי משמנין שומן יהא ביניהן דאמר ליה לכהן אייתי ראיה דבכור הוא ושקיל: והשני ירעה עד שיסתאב וחייב במתנות ורבי יוסי פוטר: מאי טעמא דרבי מאיר אמר ר' יוחנן הואיל וכהן בא עליו משני צדדין דאמר ליה אי בכור הוא כוליה דידי הוא אי לא בכור הוא הב לי מתנות מיניה ור' יוסי מאי טעמא אמר רבא *עשו שאינו זוכה כזוכה ואע"ג דלא מטא לידיה ה] כמאן דמטא לידיה וזבניה לישראל במומיה א"ר אלעזר הכל מודים בספק בכור שאין ו] חליפין ביד כהן שחייב במתנות הכל מודים מאן ר' יוסי פשיטא עד כאן לא קא פטר ר' יוסי התם אלא דחליפין ביד כהן דעשו שאינו זוכה כזוכה אבל אין חליפין ביד כהן לא מהו דתימא טעמא דרבי יוסי דקסבר דאי מחייבת ליה במתנות אתי ליה לידי גיזה ועבודה אע"ג דאין חליפין ביד כהן ז] קא משמע לן ומי מצית אמרת הכי ח] והתני סיפא שהיה רבי יוסי אומר כל

רש"י

סבר לה כר' יוסי הגלילי. וקא מיבעיא לן לרבנן : אי אפשר לצמצם. הילכך לא היו עורפין דכל אחת אומרת אני איני קרובה : אפשר לצמצם . וקרובה אפילו קרובות : ויתנו . כדפרשינן לעיל : דכולי עלמא אפשר לצמצם . דכרבי יוסי הגלילי סבירא להו : מאי הוי עלה. אליבא דרבנן : שתי עגלות. דאפשר לצמצם וקרובה אפי' קרובות: לייתי תרתי . דהא לא מצי לאתנויי דהא שתיהן שוות : א"א לצמצם . הילכך מצו לאתנויי: ההוא דבריא נפק ברישא . דמרוב בריאותו קדם את אחיו : הכהן נוטל כחוש . לרבי עקיבא : והא משמנים תנן . דמשמע מה שיפה (ב) ט] השור מחבירו ואותן דמים יחלוקו : אדאכלת כפניאתא בבבל . בעוד *שהייתה אוכל תמרים בבבל ומעדן י] עצמך : תרגימנא . להאי מילתא דר' עקיבא ודייקנא לה מסיפא : דכי הדדי פליגי . דלתרווייהו יהא חלק בשניהם ה"נ יחלוקו את החי : שומן יהא ביניהן . מה שאחד שמן יפה מחבירו יהא מוטל ביניהם ועליו יבאו לדין ויטעון ישראל לכהן אייתי ראיה כו' כי היכי דסבר ר' עקיבא בסיפא המוציא מחבירו עליו הראיה : מאי טעמא דר"מ . דקתני סתמא דמתני' חייב במתנות : אי בכור הוא כוליה דידי . והאי דשקיל אנא הוי חולין ומהדרנא יא] לך ניהלך ושקילנא מתנות מיניה : עשו שאינו זוכה כזוכה . אע"פ שלא זכה כהן בהאיך דהא לא מטא לידיה מעולם עשאוהו כאילו זכה בו הואיל ומעיקרא הוה שייכא ביה יד כהן דשמא דידיה יב] ניהו שויוה רבנן כמאן דמטא לידיה לשום בכורה : וזבין ליה לישראל במומיה . והדר שקליה לאידך חילופיה ובכור שמכרו כהן לישראל פטור מן המתנות דאיתקש לגבי ואיל (ג) בפרקא קמא (לעיל דף יב.) : בספק בכור *שאין יג] חליפין ביד כהן . שלא נטל כלום תחתיו כגון דקתני מתני' זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום והאי זכר ספק בכור הוא שמא יצאה נקבה תחלה וירעה ויאכל במומו לבעלים : שחייב במתנות . דהכא ליכא למימר עשאוהו כמי שמכרו כהן לישראל דהא לא (ד) בא יד] בחליפין ליד כהן כלום : אי מחייבת ליה . לספק בכור במתנות אתי למימר חולין גמור הוא ואתי למישרי בגיזה ועבודה : ומי מצית אמרת . דטעמא דרבי יוסי משום גיזה ועבודה הוא:*בספק מעשר . כגון שקפץ אחד מן המעושרין לתוכם דאמרינן בפ"ב (לקמן דף נח:) כולם ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן *לבעלים ספק מעשר אין כהן בא עליו משני לדדין דאם מעשר הוא אין לכהן חלק בו דמעשר קרב שלמים ונאכל לבעלים: ומי מצית אמרת הכי . דטעמא דרבי מאיר משום שלא תשתכח תורת מתנות :

כל

תוספות

לגמלם אותו שקדם הוי עשירי אפי' ישתוק בו והוה ליה כאילו קרא לעשירי עשירי ולאחד עשר עשירי דאין אחד עשר קדוש שלא נעקר שם עשירי ממנו וכן בההיא דסוף פ"ב דחולין (דף לח:) דתחת אמו פרט ליתום דאוקימנא בזה פירש למיתה וזה פירש לחיים וכן בפרק בהמה המקשה (חולין דף ע.) גבי הא דבעי רבא הלכו באיברים אחר הרוב ויש לדחות ההיא דלקמן בפרק בתרא (דף ס:) דאפילו סבר אי אפשר לצמצם כיון דאין יכול להכיר אי זה קדם משהו לחבירו ונתכוין לקרות שניהם עשירי ובבת אחת קראם לא דמי לקרא לעשירי עשירי ולאח"כ לאחד עשר עשירי ובסמוך דקאמר התם דכל בבת אחת תרוייהו קדשי לאו ממש בבת אחת בצמצום אלא כדפרשינן ומיהו קשה דבעירובין פרק מי שהוציאוהו (דף נ.) ובפ"ב דקדושין (דף נא.) פריך מהא דילאו שניהם בעשירי לרבה דאמר כל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו ומשמע דקשה ליה דהוה לן למימר דכיון דבזה אחר זה אין טו] האחרון קדוש בבת אחת לא יהא קדוש לא זה ולא זה כמו מקדש אשה ואחותה והילך יכול להיות זה טז] *דל קריאת שם דידיה מהכא כיון דאי אפשר לצמצם וממה נפשך עשירי מאליו קדוש וי"ל דמבתרא פריך הילך הוא (ה) הקדוש כיון* דאינו קדוש אלא מחמת דיבורו :

אדאכלת כפנייתא בבבל תרגימנא . פירש בקונטרס בעוד *שהייתה אוכל תמרים בבבל ומעדן את עצמך טרחנו ליישבה וכן פירש רבינו שמואל בפ' בית כור (ב"ב דף קז:) וקשה דהוה ליה למנקט תמרים דכפנייתא הוא לשון גריעותא כדאמר בריש בכל מערבין (עירובין דף כח:) דכפניות אין ניקחות בכסף מעשר אלא אומר דה"פ מוטב שיהיה לך להיות אלי ולטרוח בהלכה ולפרשה משהייתה אוכל כפניות בבבל* :

עשו את שאינו זוכה כזוכה. הא דאמר בסוף כל הגט (גיטין דף ל.) גבי מלוה מעות את הכהן ואת הלוי להיות מפרים עליהם מחלקם הא מני ר"י דאמר עשו את שאינו זוכה כזוכה ארבי יוסי דהכא קאי דכולה חד טעמא הוא דהתם נמי חליפיו ביד כהן שהרי נתן לו המעות ולא קאי יז] ארבי יוסי בפ' שנים אוחזין (ב"מ דף יב.) גבי המוכר את הפועל ילקט בנו אחריו דמפרש התם טעמא דר' יוסי משום דעשו שאינו זוכה כזוכה דהתם טעמא אחרינא יח] משום תקנת עניים כדמפר' התם עניים גופייהו ניחא להו וכו' והשתא למאי יט] דפריך לא קשה מידי בהא דפסיק שמואל כר' יוסי בההיא דשנים אוחזין ובגיטין לא בעי לאוקמי מתני' דהתם כ] כר' יוסי אלא אמרי' לא מוקמינן לה כיחידאה שמא דלא סבר לה כר' יוסי בגיטין :

הכל

נ"ל דדל קריאת השם דידיה כו' לצמצם ממה נפסק כו'

דאי אפשר לצמצם אינו קדוש נ"ק

נ"ל שהייה

[ובערוך ערך כפנא פירש פירי של תמר שאינו מתבשל לעולם]

שיטה מקובצת

א] אלא דכו"ע להני תנאי אפשר: ב] אומר הכהן בורר : ג] כחוש אות ה' נמחק : ד] א"ל אדאכלת כפנייתא בבבל תרגימנא אנן הכא מסיפא : ה] לידיה דכהן שוינהו רבנן כמאן כו' וזבניה ניהליה לישראל : ו] חליפיו ביד וכצ"ל לקמן בסמוך : ז] כהן נמי : ח] הכי והא תני : ט] השור האחד מחבירו: י] ומעדן את עצמך : יא] ומהדרנא ליה ניהלך: יב] דידיה הוא שויוה תיבת ניניהו נמחק . יג] שאין חליפיו ביד כהן שלא נטל כהן כלום תחתיו כגון מתני' דקתני זכר : יד] בחליפיו ליד: טו] אין ס"א האחד עשר קדוש: טז] זה דדל קריאת : יז] קאי אר' יוסי דבפ' : יח] אחרינא הוא משום : יט] למאי דפרישית : כ] דהתם ביחידאה כר' יוסי אמרי' לא מוקמינן :

יוסי

רבינו גרשום

סבר לה כר' יוסי. ואכתי לרבא לא ידעינן דתנא קמא סבר אי אפשר לצמצם והיין שתיהן רחוקות כדאמרן בתנור: ותיסברא . לתנא קמא אי אי אפשר לצמצם אם כן לא סגיא דלא הוייא חדא קרובה : יביאו עגלה אחת בשותפות ויתנו . אם אני הקרובה תבא חעגלה עלי ואם חברתי הקרובה תבא עליה : מאי הוי עלה. לרבנן אפשר או אי אפשר : אלא ש"מ אי אפשר לצמצם קסבר ומשום הכי יביאו אחת ויתנו כדאמרן : אמר ר' חייא משמיה דר' יוחנן משמנין דאמר ר' עקיבא היינו שישמו איזה הוא הכחוש מן האחד ויטול הכהן הכחוש בלבד : א"ל ר' חייא לר' יוחנן . בשעה שלמד זה הלכה ממנו : והא אנן משמנין תנן. דמשמע שיחלקו העלוי בשוה: כפנייתא. תמרים רעים : מסיפא. סדוקיא דסיפא המוציא מחבירו ע"ה דאי ס"ד משמנין ביניהן לחלוק הכל בשוה בסיפא נמי ליפלגו בשוה: אלא מאי משמנין. שמן יהא ביניהן. כלומר דסבירא ליה לר' עקיבא דיד כהן על התחתונה דשמין כחוש והשומן שחברו מוטב מזה הוא ביניהן ואמר לו ישראל אייתי ראיה דהאי בכור ושקול ואי לא לית לך תו מידי:מ"ט דר' מאיר. דמחייב במתנות. ה) לר' עקיבא לא צריך למיבעי מ"ט מחייב משום דכיון דמצריך ליה רעייה ומסתאב ודאי דינו שיהא חייב במתנות הואיל ואסתאב ליה אלא לר' מאיר דלא מצריך ליה ליסתאב אמאי מחייב במתנות הא אכתי יש לו דין בכור עליו : אמר ר' יוחנן הואיל וכהן בא עליו מב' צדדין כו'. ומשום הכי אפי' לא נסתאב חייב במתנות : ואית ספרים דכתיב בהו מ"ט דר' עקיבא ומתרצי נמי לטעמיה הואיל ובא עליו כהן כו' : עשו את שאינו זוכה בו כהן שהוא ביד ישראל שפטור מן המתנות כזוכה באותו שהוא ביד כהן שפטור ואע"ג דלא זכה ביה באידך שויוה רבנן כמאן דזכה ביה וחשוב כמו שמכרו לישראל בכור במומו בשביל זה שזכה בו כהן לעצמו נמצא שחליפיו דאותו של ישראל הוא ביד כהן ומכר לו הכל הגוף והמתנות הילכך פטור ר' יוסי : הכל מודים בספק בכור שאין חליפיו ביד כהן . כגון ספק זכר ונקבה דאין כאן לכהן כלום אותו ודאי חייב במתנות : מהו דתימא טעמא דר' יוסי . לאו משום חליפין אלא משום דאי מחייבת ליה במתנות סבר חולין

הוא

ה) דברי רבינו אינו מובן דהלא לכאורה סתם מתני' דהוא ר"מ ור"י שניהם אליבא דר"ע ור"ט נחלקו ולד"ה השני ירעה עד שיסתאב וצ"ע .

עין משפט
נר מצוה

נא א מיי' פ"ט מהל' בכורים הל"ג :
נב ב מיי' פ"ה מהל' בכורות הלכה ה סמג עשין ריד טוש"ע יו"ד סי' שיז סעי' א :
נג ג מיי' שם הל"ו טוש"ע שם סעי' ג :
נד ד ה ו מיי' פ"ה מהל' בכורות הלכה ב סמג עשין דש טוש"ע יו"ד סי' שיח סעי' ב :
נה ז מיי' שם סמג עשין קמד טוש"ע יו"ד סי' שיח סעי' ג :
נו ח ט י מיי' שם טוש"ע שם סעי' ד :

כל שחליפיו ביד כהן פטור מן המתנות ורבי מאיר מחייב חליפין ביד כהן אין אין חליפין ביד כהן לא מהו דתימא ר' יוסי א] לדבריו דר' מאיר קאמר ליה לדידי אפי' אין ב] חליפין ביד כהן דאי מחייבת ליה במתנות אתי ליה לידי גיזה ועבודה לדידך אודי לי מיהא היכא ג] דחליפין ביד כהן דעשו שאינו זוכה כזוכה ואמר ליה ר' מאיר לא ד] ואמר רב פפא הכל מודים בספק מעשר *שפטור מן המתנות הכל מודים מאן ר' מאיר פשיטא עד כאן לא קמחייב ר' מאיר התם אלא ה] בספק בכור הואיל ובא עליו כהן משני צדדין אבל ספק מעשר לא מהו דתימא טעמא דר' מאיר דלא תשתכח תורת מתנות ו] אפילו ספק מעשר נמי קא משמע לן ומי מצית אמרת הכי והקתני סיפא שהיה ר' יוסי אומר כל שחליפיו ביד כהן פטור מן המתנות ורבי מאיר מחייב מהו דתימא ר' מאיר אפי' ספק מעשר מחייב והא דמיפלגי בחליפין להודיעך כחו דרבי יוסי דפטר אפי' היכא דכהן בא עליו משני צדדין קא משמע לן: מת אחד מהן רבי טרפון אומר יחלוקו: אמאי יחלוקו ניחזי אי שמן מית דכהן הוא והאי דאיכא דבעל הבית ואי כחוש מית דבעל הבית מית והאי דאיכא ז] דכהן הוא אמר [רבי] אמי חזר בו ר' טרפון: ר"ע אומר המוציא מחבירו עליו הראיה: אמר רבי חייא ח] משל דר' טרפון למה הדבר דומה לשנים שהפקידו אצל רועה שמניח רועה ביניהם ומסתלק ומשל דרבי עקיבא למה הדבר דומה לאחד שהפקיד אצל בעל הבית שהמוציא מחבירו עליו הראיה אלא במאי פליגי ר' עקיבא פליג בשנים שהפקידו אצל רועה שמניח רועה ומסתלק ור' טרפון פליג באחד שהפקיד אצל בעל הבית *אמר רבא ואיתימא רב פפא הכל מודים בבשנים שהפקידו אצל רועה שמניח רועה ביניהם ומסתלק ובאחד שהפקיד אצל בעל הבית גשהמוציא מחבירו עליו הראיה לא נחלקו אלא בחצר בעה"ב ורועה כהן ט] רבי טרפון סבר אקנויי קא מקני ליה בחצירו (א) י] *וניחא ליה דליתעביד מצוה [בממוניה] והוה ליה כשנים שהפקידו אצל רועה שמניח רועה ביניהן ומסתלק ור"ע סבר כיון דאית ליה פסידא לא מקני ליה מידעם והוה ליה כאחד שהפקיד אצל בעל הבית שהמוציא מחבירו עליו הראיה: **מתני'** דשתי יא] רחיליו שלא ביכרו וילדו שני זכרים (ב) שניהם לכהן זכר ונקבה הזכר לכהן שני זכרים ונקבה אחד לו ואחד לכהן רבי טרפון אומר הכהן בורר לו את היפה רבי עקיבא אומר המשמנין ביניהן והשני ירעה עד שיסתאב וחייב במתנות רבי יוסי פוטר מת אחד מהן רבי טרפון אומר יחלוקו ר' עקיבא אומר והמוציא מחבירו עליו הראיה ושתי נקבות וזכר או שני זכרים ושתי נקבות אין כאן לכהן כלום חאחת ביכרה ואחת לא ביכרה (ג) וילדה שני זכרים אחד לו ואחד לכהן ר' טרפון אומר הכהן בורר את היפה ר' עקיבא אומר משמנין ביניהן והשני ירעה עד שיסתאב וחייב במתנות רבי יוסי פוטר שרבי *יוסי אומר כל שחליפיו ביד כהן פטור מן המתנות ורבי מאיר מחייב מת אחד מהן ר' טרפון אומר יחלוקו ר' עקיבא אומר סהמוציא מחבירו עליו הראיה זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום: **גמ'** צריכא דאי אשמועינן קמייתא בההיא קאמר ר' עקיבא יב] דתרי מחדא אבל (ד) רחיליו שלא ביכרו דתרי מחדא וחד מחדא אימא מודי ליה לר' טרפון דהך דילידא חד שביח טפי ואי אשמועינן הא בהא קאמר רבי עקיבא דתרווייהו לא ביכרו אבל אחת ביכרה ואחת שלא ביכרה וילדו שני זכרים אימא מודי ליה לר' טרפון דהך

הכל מודים בשנים שהפקידו אצל רועה כו'. בפרק המפקיד (ב"מ דף לז:) פריך דרבא אדרבא אהא דאמר רבא דבשתי כריכות הוה ליה למידק כו': **שמניח** רועה ביניהם ומסתלק. אין זה כי ההוא דגזל אחד מחמשה בני אדם דאמרי' מניח גזילה ביניהם ומסתלק ופריך בפ' המפקיד (שם.) ושקלי ליה כולהו ואזלי והאמר ר' אבא בר זבדא ספק הנוח לכתחלה לא יטול ואם נטל לא יחזיר ומפרש דמניח דקאמר גבי גזל היינו שיניח בידו או ביד בית דין עד שיתברר של מי הוא אבל הכא לא חיישינן אי שקלי לה כולהו ואזלי דמיירי כשהפקידו *לו שלא מדעתו ואינו מוטל עליו לשמור ולא הוי כא] *בספק הינוח ואי מסתלק דהכא בעי למימר שיחלוקו ביניהם הוי ממש כמו כב] דרבי טרפון ואם רוצה לומר מסתלק וכל דאלים גבר כג] צריך לומר דהא דמדמי להא דר' טרפון לשנים שהפקידו אצל רועה הכי קאמר דכיון דהתם כל דאלים גבר ולא אמרינן ביה המוציא מחבירו עליו הראיה סברא הוא לתקן כד] כמו כן גבי כהן (שיחלוקו): **אקנויי** קא מקני ליה מקום בחצרו. ואפי' בלא קנין קא קני דגמר ומשעבד כה] נפשיה אי נמי כמה פעמים הרועה פותח ונועל כדאמר* תיזיל איהי ותחוד ותפתח וברשות בעל הבית קא מחזיק: דהך שילדה שני זכרים התם קאמר ר"ע כהן נוטל כחוש: משום דתרי מחדא. רחל נפוק ומספקא מילתא והמוציא מחבירו עליו הראיה: אבל שתי רחלים. שילדו שני זכרים ונקבה דתרי יח] נפקו מחדא וחד מחדא: אימא מודי ליה יט] *) רבי טרפון. דכהן בורר לו את היפה דלפיכך הוא יפה שיצא יחיד ולא היתה הנקבה עמו וזהו ודאי בכור גמור: (ו) כ] והך דילדא חד שביח טפי. שביח מעולה: מתני'

*) לר' טרפון נ"ק

כל שחליפיו כו'. אי אמרת בשלמא טעמא דרבי מאיר גבי בכור משום דבא עליו יג] משני צדדין הייט דקנסיב ר' יוסי *(הש"ס) דהואיל וחליפיו ביד כהן פטור דאינו יכול לומר אי בכור הוא כולו דידי הוא דהוי כמאן דזכניה לישראל אלא אי אמרת טעמא דר' מאיר משום שלא תשתכח תורת מתנות אמאי נקט רבי יוסי טעמא משום דחליפיו ביד כהן הא לר' מאיר נמי מה"ט *לפטר אלא יד] ודאי טעמא לאו משום שלא תשתכח תורת מתנות הוא טו]: אי שמן מית דכהן הוא. האי דמית דהא רבי טרפון אמר כהן בורר לו את היפה: חזר בו רבי טרפון. מקמייתא דאמר כהן בורר לו את היפה וסבר דלשניהם יש חלק בשניהם: לשנים שהפקידו אצל רועה. שתי בהמות ומתה האחת ואין ידוע של מי מתה: שמניח רועה *בין שניהם. לחלקה ומסתלק דהכא ליכא למימר המוציא מחבירו (ה) טז] ומתני' נמי דקאמר רבי טרפון יחלוקו כגון שאותו ספק בכור החי נמסר לרועה ואתי בעל הבית וכהן גבי רועה דליכא מוציא מחבירו דהא לא קאי ברשותא דחד מינייהו: ומשל דרבי עקיבא לאחד שהפקיד אצל בעל הבית. והניחה בעדרו ומתה בהמה אחת בעדרו ואומר שלך מתה והלה אומר אחת מאותן שלך מתה המוציא מחבירו עליו הראיה ומתני' נמי דמרע ליה ר' עקיבא לכחו של כהן כשישנן ברשות בעל הבית דהוי כהן מוציא מחבירו: אלא במאי פליגי. הואיל ולאו בחד גונא קמיתרלא מתני': ר' עקיבא פליג בשנים שהפקידו אצל רועה. בתמיה הא ודאי ליכא למימר המוציא מחבירו עליו הראיה: לא נחלקו. אלא כגון שהבכור חי עומד בחצר בעל הבית וכהן רועה כל בהמותיו של בעל הבית: אקנויי אקני ליה. בעל הבית לכהן מקום בחצירו כדי שיזכה כהן בבכורות כשיוולדו מיד דסיקני ליה חצירו: דניחא ליה לאינש דתתעביד מצוה בממוניה. שיגדלו בכורותיו של כהן בחצירו והוה ליה חצר של שניהם והוי האי חצר כי רועה וכאילו שנים הפקידו אצלו הילכך חולקין דברשות שניהם עומד: פסידא. יז] היכא דאיכא ספיקא מפסיד בעל הבית אי קיימא חצר ברשות כהן: **מתני'** אחד לו. שהרי היתה נקבה עמו ואיכא למימר נקבה יצאת תחלה: משמנין ביניהן. כהן נוטל כחוש: יחלוקו. דחזר בו ר' טרפון מקמייתא: שני זכרים ושתי נקבות אין כאן לכהן כלום. דאיכא למימר כל חדא וחדא ילדה זכר ונקבה ויצאת נקבה תחלה: שחליפיו ביד כהן. שהכהן נוטל אחת מן הספיקות פטור האחר מן המתנות דעשו את שאינו זוכה כזוכה: זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום. דשמא אותה שלא ביכרה ילדה הנקבה ואותה שכבר ביכרה ילדה זכר: **גמ'** קמייתא. רחל

מסורת הש"ס

צ"ל תלמודא וגי' נ"ק לגמרים

אפטר דפוטר עי' נ"ק

אותה אחת הנשארת בין נ"ק

ב"מ לג:

[לקמן נח. פסחים ד: ב"מ כב:]

כבפק נ"ק

גיטין עז:

שיטה מקובצת

א] יוסי אע"ג דאין חליפיו נמי פטור והא דקתני חליפיו לדבריו : ב] אין חליפיו ביד כהן נמי פטירנא דאי : ג] היכא דחליפיו ביד אות ן' נמחק : ד] לא קמ"ל אמר רב פפא אות ו' נמחק : ה] אלא הואיל וכהן בא עליו משני תיבות בספק בכור ואות ו' נמחק : ו] מתנות ואפילו ספק : ז] דאיכא בריא דכהן הוא אמר רבי אמי : ח] חייא בר אבא א"ר יוחנן משל : ט] כהן . עיין בתוס' לקמן דף לה ע"ב : י] דניחא ליה אות ו' נמחק: יא] שתי רחילות. עיין בתוס' דף ט : יב] עקיבא דכהן נוטל כחוש משום דתרי מחדא היא דאיתיליד ואיכא למימר קמא ברי ואיכא למימר בתרא ברי ואמר ליה לכהן זיל ואייתי ראיה ואפיק אבל : יג] עליו הכהן משני כו' יוסי תלמודא דהואיל: יד] תיבות ודאי טעמא לאו נמחק : טו] הוא חייב הס"ד : טז] מחבירו עליו הראיה : יז] פסידא כגון היכא דאיכא ספיקא דמפסיד בעל : יח] דתרי זכרים מחדא נפקי: יט] ליה לר' טרפון: כ] דהך דילידא אות ו' נמחק : כא] הוי כספק : כב] כמו יחלוקו דר"ם : כג] גבר כיון דאין אחד מהם מוחזק צריך לומר: כד] לתקן כאן גבי תיבת כמו נמחק ותיבת כן ל"ש : כה] ומשעבד ליה חצירו אי נמי וכו' תיבת נפשיה נמחק :

הגהות הב"ח

(א) גמ' בחצרו דניחא ליה : (ב) שם במשנה שני זכרים נותן שניהם : (ג) שם לא ביכרה וילדו כו' ר' מאיר כצ"ל ואות ו' נמחק : (ד) גמ' אבל שתי רחלים שלא ביכרו : (ה) רש"י ד"ה שמניח וכו' מחבירו עליו הראיה ומתני' : (ו) ד"ה דהך דילדה תה:

רבינו גרשום

הוא ואתי לידי גיזה . הילכך דאע"ג דאין חליפין ליפטר : קמ"ל . ר' אלעזר דמשום חליפין הוא והיכא דאין חליפין חייב : ומי מצית אמרת הכי . דנסיק אדעתין דר' יוסי משום דאי מחייבת ליה אמר והתני סיפא . בפירוש ר' יוסי אמר כל שחליפיו כו' . אלמא דטעמיה משום חליפין : מהו דתימא ר' יוסי . לא בע חליפין אלא לדבריו דרבי מאיר קאמר וכו' להכי איצטריך ר' אלעזרי למימר דחייב : בספק מעשר . כנןקרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי שלשתן מקודשין העשירי מעשר והתשיעי קרב במומו ואחד עשר קרב שלמים והיינו ספק מעשר שפטור מן המתנות דאין יכול לבוא עליו משני צדדין וכ"ש מעשר ודאי דפטורה דהוי קדשים קלים וישראל אכיל ליה כוליה חוץ מאימורין: ור' מאיר מחייב. אלמא דאין מחייב ר' מאיר אלא מבכור דבא משני צדדין אבל במעשר לא מחייב ולא איצטריך מהו דתימא ר' מאיר כו' קמ"ל רב פפא דפטר לדברי הכל : ואמאי יחלוקו . הא אמר איהו דהכהן בורר לו את היפה דהתוא דבריא נפק ברישא : וניחזי . השתא אי שמן מית והיינו דבריא דכהן הוא כו':חזר בו ר' טרפון. ממאי דאמר מעיקרא בורר אלא סבר דיחלוקו אפי' שניהם חיים: ר' עקיבא אמר המוציא מחברו עליו הראיה כו'.כלומר דברשותא דבעה"ב קאי וכהן בעי איתויי ראיה: לשנים שהפקידו אצל רועה שתי בהמות ומתה אחת מהן ואין יודע הרועה של מי המתה וזהו הדין שמניח החייה בינייהו ומסתלק והוי ממון מוטל בספק וחולקין . כך האחד שהוא חי מנח ביניהן בין כהן לישראל הילכך חולקין : לאחר שהפקיד אצל בעל הבית בהמה אחת . וערבה בעדרו ומת אחד מהעדר ואין ידוע אם משל בעל הבית הוא או של מפקיד וזהו הדין המוציא מחברו עליו הראיה: אלא במאי פליגי . הואיל ור' חייא אמר דנראין דברי זה ודברי זה ומביא ראיה לזה ולזה אלא במאי פליגי אמאי לא מודו אהדדי והלא שניהן שוים שהפקידו אצל רועה דהכי דינן ושוין נמי באחד שהפקיד אצל בעל הבית . (לאו) ר' עקיבא פליג בשנים שהפקידו אצל רועה . אע"ג דאיכא למימר שרועה מניח ביניהם ומסתלק אפי' הכי קאמר ר' עקיבא שהמוציא מחברו עליו הראיה: ור' טרפון פליג באחד שהפקיד . כלומר דלא פליגי אלא הכל מודים בשנים ובאחד כו': הכל מודים בשנים שהפקידו אצל רועה . היינו אם מסר בעה"ב בהמתו שלא ביכרה לרועה דיש עליה נמי רשות כהן וילדה ב' זכרים ברשות הרועה ודאי יש דין שיחלוקו . ובאחד שהפקיד אצל בעה"ב כגון שברשות בעה"ב והבהמה מסרה בעה"ב לרועה כהן : ר' טרפון סבר אקנויי אקני ליה . בעה"ב לרועה כהן מקום בחצרו שיהיה בכורו שם דניחא ליה לבעה"ב דתיתעביד מצוה בחצרו שיגדל בכורו של כהן שם והוה ליה כשנים שהפקידו אצל רועה ב' הן הכהן ובעה"ב והחצר היא הרועה שיש לשניהם רשות בה : שמניח גזילה ביניהן . הילכך יחלוקו : ור' עקיבא סבר כיון דאית ליה פסידא . לבעל הבית דזימנין דמית הבכור ואתי כהן ואמר לא בכור מית אלא חדא בהמה דידך מית ומשום הא חששא לא מקני ליה מקום והוה ליה כהן אצל חצר כאחד שהפקידו אצל בעה"ב והמוציא מחברו ע"ה. להכי נקט שנים שהפקידו אצל רועה ואחד שהפקידו אצל בעה"ב שכן דרך בני אדם ב' מפקידין בהמתן אצל רועה ואחד דרכו להפקיד אצל בעה"ב : דהך דילדה חד שביח טפי שהיה בריות שלא דחקו אחד והוא הבכור ודאי ולימא אפי' לר' עקיבא יטול השמן הכהן : בהא ב' רחילות שלא ביכרו קאמר ר"ע דהכהן נוטל כחוש משום דתרווייהו לא ביכרו ומספקא לן איזו ילדה הכחוש אם זו שילדה זכר ונקבה אם זו שילדה זכר לבדו שצריך ראיה א)דהא לא בכיר שבית טפי ויטול הכהן הבריא צריכא דבכולהו פליג ר"ע

יוצא

א) נראה דצ"ל אבל אחת ביכרה ואחת לא ביכרה דהא דלא בכיר שבית טפי וכו"א דיטול הכהן הבריא צריכא וכו'.

מתני' יוצא דופן והבא אחריו רבי טרפון אומר שניהם ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים רבי עקיבא אומר *שניהן אינן בכור הראשון (א) מפני שאינו פטר רחם והשני מפני שקדמו אחר: **גמ'** במאי קמיפלגי רבי טרפון מספקא ליה בכור א] לדבר אחד אי הוי בכור אי לא הוי בכור ורבי עקיבא פשיטא ליה *בכור לדבר אחד לא הוי בכור: תנו רבנן מכלל הצריך לפרט ומפרט הצריך לכלל כיצד °קדש לי כל בכור יכול אפילו נקבה במשמע תלמוד לומר °זכר אי זכר יכול אפי' יצתה נקבה לפניו תלמוד לומר °פטר רחם אי פטר רחם יכול אפילו יצא אחר יוצא דופן ת"ל בכור א"ל רב שרביא לאביי רישא לא קנסיב לה תלמודא בכור אלמא בכור לדבר אחד הוי בכור סיפא קנסיב להתלמודא בכור אלמא ב] בכור לדבר אחד לא הוי בכור אמר ליה לעולם בכור לדבר אחד לא הוי בכור ורישא ה"ק אי זכר יכול אפי' יוצא ג] דופן ת"ל פטר רחם רבינא אמר לעולם בכור לדבר אחד הוי בכור וסיפא ה"ק אי סלקא דעתך יצא אחר יוצא דופן קדוש בכור דכתב רחמנא למה לי אי

תורה אור: שמות יג (קדש לי כל בכור) · דברים טו (זכר) · שמות יג (פטר רחם)

דהך דלא ביכרה שביח טפי צריכא:

רש"י

מתני' יוצא דופן · *בכור שיצא דרך דופן (ב) ד] הבא אחריו בכור (לזכרים ולא) לרחמים ולא ללידה שכבר יצא אחר קודם לו: שניהם ירעו כו' · דספק בכור הן דמספקא לר' טרפון בכור לדבר אחד אי הוי בכור אי לא הוי בכור: **גמ'** מכלל הצריך לפרט · שהכלל צריך שיהא הפרט עמו: מפרט הצריך לכלל · יש שהפרט צריך שיהא הכלל עמו: כיצד קדש לי כו' · הך רישא לאו פירושא דכלל הצריך לפרט הוא אלא מציעתא וסיפא: כל בכור · כלל אפי' נקבות ת"ל ה] זכר אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכר זהו כלל ופרט השנוי במדה ראשונה של שלש עשרה מדות שהפרט בא למעט את הכלל ממשמעו ולהעמידו על הפרט ואין בכלל אלא מה שבפרט שהרי זה דומה לכלל ופרט השנוי אצל מדה ראשונה מן הבהמה כלל מן הבקר ומן הצאן פרט אין בכלל אלא מה שבפרט: אי בכור זכר יכול אפי' יצתה נקבה לפניו · דרך רחם דהכי משמע בכור זכר בכור לזכרים שלא קדמו זכר אחר הוי בכור ואע"ג דאינו בכור (ג) ללידה ולרחמים: ת"ל פטר רחם · ו] אילטריך האי פרט לפרושי דלא מיקרי בכור עד דהוי בכור לרחמים משום דלא הוה ידעינן ז] מאי משמעותא דכללא ולא דמי לכלל ופרט דהאי פרט למעוטי כללא ולא לפרושי משמעותא כגון רישא דברייתא בכור יכול אפי' נקבה ת"ל זכר היינו כלל ופרט גמור דלא אילטריך לפרושי היכי דמי בכור דהא הנקבה בכור לכל מילי היא אלא למעוטי דלא תימא אף הנקבות קדושות בבכורה ודכוותה בשחיטת חולין (דף פח:) וכסהו בעפר קרי ליה כלל הצריך לפרט משום דתרי גווני כסוי הוי כגון כפיית כלי עליו ועוד יש כסוי בדבר המתפזר כגון עפר וכיוצא בו לכך נאמר עפר למעוטי כסוי דבר שלם ולא דיינינן ליה בכלל ופרט גמור דנמעוט נמי שחיקת אבנים והגיר והזרניך*: בכור · דמשמע בכור לכל מילי בעינן והיינו פרט הצריך לכלל דזכר ופטר רחם שהוא פרט צריכין לבכור שאילו לא נאמר בכור הייתי אומר אע"פ שאינו בכור יקדש ורוב פרטות שבתורה אינן צריכין לכללות שעמהן כגון (ויקרא א) מן הבקר ומן הצאן לא היו צריכין שיכתב מן הבהמה (ד) ח] וכי יתן איש אל רעהו חמור [או שור] או שה (שמות כב) אינן צריכין לכל בהמה אלא שבא להיות מוסיף על הפרט · כלל הצריך לפרט שאין אתה יכול להבין ט] מהו אומר עד שיבוא הפרט לפרשו כגון בכור זכר יכול אפי' יצתה נקבה לפניו דבכור שהוא כלל לא ידענא בכור למאי קאמר אי לזכרים אע"ג דלא לרחמים כגון האי אי לרחמים ולא לזכרים כגון זכר שיצא [א] פטר רחם אחר יוצא דופן אי נמי עד דהוי בכור לרחמים ולוולדות: רישא לא נסיב לה תלמודא בכור · מציעתא קרי רישא דקתני יכול אפי' יצתה נקבה לפניו ת"ל פטר רחם מדלא נסיב לה תלמודא ת"ל בכור דמשמע בכור לכל מילי אלמא לא מישתמע ליה דבכור לכל מילי משמע ולהכי לא נסביה דלא י] מימעוט האי מיניה דכיון דלא יצא זכר לפניו בכור קרינא יא] דבכור לזכרים הוא אלמא ס"ל בכור דקרא בכור לדבר אחד הוא יב] הוי משמע: יכול אפי' יצא אחר יצא דופן · והוא יצא דרך רחם: וסיפא נסיב לה תלמודא בכור · אלמא בכור דכתב בקרא לכל מילי משמע דבכור לדבר אחד כגון האי דהוי בכור לרחמים יג][ב](ולזכרים) אלא דלא הוי בכור לוולדות לא הוי בכור: לעולם בכור לדבר אחד לא הוי בכור · כלומר [ג] יד] דקרא לכל מילי משמע והאי דלא נסיב תלמודא בכור ברישא: ה"ק אי זכר יכול אפי' יצא דרך דופן ת"ל פטר רחם · דהשתא לא מצי טו] תלמודא נסיב בכור למעוטי להאי דהא בכור לכל דבר הוא דהא לא קדמו אחר בעולם להכי נקט פטר רחם וממילא טז][ד] (נמי) אימעיט נמי יצתה נקבה לפניו מפטר רחם: רבינא אמר בכור לדבר אחד הוי בכור · כלומר יז] [בכור] דקרא אפי' לדבר אחד משמע וסיפא דנסיב תלמודא בכור למעוטי יצא אחר יוצא דופן לא ממשמעות דקרא נפקא דקרא יח] משמע בכור לדבר אחד אלא מריבויא דקרא: דאי ס"ד כו' בכור דכתב רחמנא · דמשמע שיהא בכור במקצת למה לי לכתוב פטר רחם זכר תקדיש ולישתוק: דאי

תוספות

דהך שלא ביכרה שביח טפי · והכי נמי יט] בפ"ק דתמורה (דף ה:) מר זוטרא איקלע בי רב אשי כ] *אתכי לקמיה בשרא אמר ליה לטעום מר דמברי כא] משום דבוכרא הוא ועגלא תילתא כב] לאו היינו שלישי לבטן כדפירש"י *כדאמרינן סנהדרין (דף סה:) עבדי כג] ליה עגלא תילתא אלא דתילתא לשון חשיבות כמו ושלישים על כולו (שמות יד:*):

כיצד קדש לי כל בכור · פי' בקונט' שזהו כלל ופרט דבכור כלל זכר פרט ואין בכלל אלא מה שבפרט והך רישא לאו פירושא דכלל צריך לפרט הוא אלא מציעתא וסיפא דקתני אי זכר יכול אפי' יצתה נקבה לפניו ת"ל פטר רחם וזה לא פטר כד] תחלת רחם והיינו כלל הצריך לפרט שאין אתה יכול להבין מה הכלל אומר עד שיבוא הפרט ופירשו לפי שיש לפרש בכור לכמה לדדין בכור לכל הוולדות או בכור לרחמים אע"פ שאינו בכור לוולדות כגון שיצא דרך רחם אחר יוצא דופן או בכור לזכרים אע"פ שיצתה נקבה לפניו דרך רחם בא הפרט ופירש שאינו קרוי בכור אא"כ הוא בכור לרחמים שפטר ופתח את הרחם וכיוצא בזו שנינו בפ' כסוי הדם (חולין פח:) אצל וכסהו בעפר יכול יכסהו באבן או יכפה עליו הכלי ת"ל בעפר אין לי אלא עפר מנין לרבות חרסית וגעורת של פשתן כו' ת"ל וכסהו ומקשינן ואימא וכסהו כלל בעפר פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט ומשנינן משום דהוה ליה כלל הצריך לפרט ואין דנין אותו בכלל ופרט לפי שיש לפרש כסוי בשני דרכים אחד בדבר הגס כגון אבן או כלי ואחד בדבר הדק לכך כתב בעפר ופירש וכסהו בדבר דק הנבלל בו ומכסהו הכתוב מדבר ע"כ לשון הקונטרס והשתא פירושו יתכן לפי דברי רבינא דבסמוך דאמר בכור לדבר אחד הוי בכור אבל במסקנא דשמעתין אמרי' דמחוורתא כאביי דאמר בכור לדבר אחד לא הוי בכור ולאביי לא הוי כה] כלל צריך לפרט לכל דבר דאי אפשר לפרש בכור אלא כו] לצד אחד ומיהו יש לפרש לאביי דאי לאו פרט הוה אמינא דאפי' יוצא דופן הוא בכור כיון דהוי בכור לוולדות ואע"ג דלא הוי בכור לרחמים ור"י מפרש כז] לאביי בכור ופטר רחם תרווייהו כלל ותרווייהו פרט ותרווייהו צריכי להדדי ובכל אחד אתה מוצא כלל הצריך לפרט ופרט צריך לכלל שכל אחד סותם דבר אחד ומפרש דבר אחד דבכור משמע אפי' יוצא דופן ופטר רחם ממעיט ליה ופטר רחם משמע אפי' יצא אחר יוצא דופן ובכור ממעיט ליה ור"ת מפרש דבין הכא ובין בחולין (שם) הוי בכלל ופרט גמור [ה]דבעלמא דבכור משמע בין הכי ובין הכי ואתיא פרטא למעוטי וכן וכסהו משמע בין כסוי כלי בין כסוי עפר מה שירצה ופרטא משמע עפר דוקא ומה שתלמודא חשבו שם כלל הצריך לפרט לאו אכפיית הכלי דההיא ברייתא קאי אלא אדרשא אחריתי דדריש התם בריש פירקין (דף פג:) מבי"ת דבעפר דצריך שיתן עפר מלמטה ועפר מלמעלה דמוכסהו לא שמעי' למטה אלא למעלה ולא משום הפרט כח] חושב שם כלל הצריך לפרט אלא משום ייתורא דבי"ת דכתיבא בפרט ובהך שמעתין כט] [ו]לפרושי פרט הצריך לכלל קא אתא כדקתני בסיפא אי פטר רחם יכול אפי' יצא אחר יוצא דופן ת"ל בכור כדפי' בקונטרס ואע"ג דקתני מכלל הצריך לפרט ומפרט הצריך לכלל כיצד דמשמע דאתא נמי לפרושי כלל הצריך לפרט עיקר מילתא לא נקטיה אלא משום פרט הצריך לכלל:

רישא לא קנסיב ליה תלמודא בכור אלמא בכור לדבר אחד הוי בכור · משמע דכיון דבכור לדבר אחד הוי בכור הוה מחייבינן אפי' יצתה נקבה לפניו אי לאו פטר רחם ותימה דרבי טרפון דמספקא ליה היה לו לחייב ל] מספק כמו יוצא דופן ויוצא אחריו דלא ממעט יוצא דופן מפטר רחם וי"ל דנהי דלא מסתבר ליה למעוטי יוצא דופן מפטר רחם משום דהוי לא] [ז] [בכלל וולדות] בין לזכרים בין לנקבות לכל הפחות אתא למעוטי היכא דיצתה נקבה לפניו דאי לאו הכי פטר רחם דכתב רחמנא למה לי:

הדרן עלך הלוקח עובר פרתו

רבינו גרשום

יוצא דופן שלא יצא דרך הרחם ממש אלא כגון שקרעוהו ויצא מן הצד או כדאמרינן בבהמה המקשה שנגממו כתלי בית הרחם והדר יצא: והבא אחריו · דרך הרחם כגון שחזר והבריא הרחם והיה בקודם גמום ואחר יצא זה מרחם (גמום) שלם: שניהם ירעו כו' · משום דיוצא דופן הוי בכור ללידה · והבא אחריו הוי בכור לרחמים · רבי עקיבא אמר שניהם כו': בכור לדבר אחד · או ללידה או לרחמים הוי בכור ואע"ג דלא הוי לכל מילי בכור · דלתלת מילי צריך למיהוי בכור ללידה ולרחמים ולזכרים רבי עקיבא פשיטא ליה דבכור לדבר אחד · כלומר דאי חסר אחד מהני תלת לא הוי בכור: כל בכור · היינו כלל דמשמע כל בכור או זכר או נקבה ת"ל זכר דהיינו פרט למעוטי נקבה: יכול אפילו יצתה · נקבה לפניו דרך רחם דאכתי הוי בכור לזכרים: ת"ל פטר רחם · דבעינן נמי בכור לרחמים אי פטר רחם · היינו פרט וכלל דליכא למשמע מינה אלא לרחמים: יכול אפי' יצא אחר יוצא דופן נקבה ת"ל בכור · דהיינו פרט [כלל] ולכל מילי בעינן בכור והאי לא הוי בכור ללידה: רישא לא קא נסיב לה בכור · לכל מילי דהיינו רישא אי זכר וכו' ת"ל פטר רחם כלומר מדלא קאמר ת"ל בכור משמע דסבירא ליה דאע"ג דיצא אחר יוצא דופן נקבה הוי בכור הואיל והוי בכור לרחמים ולזכר אלמא דבכור לדבר אחד הוי בכור · ואע"ג דלתרין מילי הוי בכור כיון דמחוסר אחד קרי ליה בכור לדבר אחד: סיפא נסיב בכור · היינו סיפא אי פטר רחם אלמא דלכל מילי בעי בכור · וקשיא רישא לסיפא: לעולם כו' · ורישא תריץ הכי אי זכר יכול אפילו יצא דרך דופן הוא עצמו הבכור ת"ל פטר רחם וזה אינו פטר רחם · ועכשיו כיון דלא תני יכול אפילו יצאה נקבה לפניו דרך רחם ת"ל פטר רחם דדייקינן מינה הא יצאה נקבה לפניו דרך דופן דאפילו הכי הוי בכור אלא תני יכול אפילו יצא דרך דופן דליכא למידק מינה הא יצאה נקבה לפניו דרך דופן דלא קא מיירי בנקבה כלל א) ש"מ דבכור לכל מילי בעי כמו סיפא: רבינא אמר לעולם בכור לדבר אחד · דמחוסר לדבר אחד בלבד הוי בכור כדדייקינן מעיקרא ברישא: וסיפא · דמשמע לך דלכל מילי בעי בכור תריץ הכי והכי קאמר אי ס"ד יצא אחר יוצא דופן וזכר קדוש בכור דכתיב רחמנא לי:

שיטה מקובצת

א] לדבר אחד · בתוס' (דף מז ע"ב): ב] אלמא דבכור לדבר: ג] יוצא דרך דופן: ד] דופן דהוי בכור לזכרים וללידה ולא בכור לרחם והבא אחריו אף שילדה אחריו כדרכה דרך רחם דהוי בכור לרחם ולא לזכרים וללידה ותיבות לזכרים ולא נמחק: ה] ת"ל הזכר אשר: ו] רחם נ"א בספרים כ"י ת"ל פטר רחם וזה לא פטר את הרחם בתחלה בכ"מ כתוב בתוס' עד הנבלל בו ומכסהו הכתוב מדבר אי פטר רחם זכר ולא נאמר בכור דמשמע בכור לכל מילי כו' כבתוב בדפים עד להיות מוסיף על הפרט יכול אפי' יצא וכו' · [הי' מדכתיב אשר ל"ש נמחק]: ז] ידעינן האי משמעותא: ח] הבהמה וכן כי יתן: ט] להבין מה הכלל אומר עד שבא הפרט: י] דלא מימעיט האי: יא] קרינא ליה הואיל: יב] בכור: יג] תיבת הוי נמחק: יד] תיבת ולזכרים נמחק: יה] כלומר בכור: טו] מצי נסיב תלמודא: טז] תיבת נמי נמחק: יז] כלומר בכור דקרא: יח] דקרא נמי משמע: יט] נמי אמרי' בפ"ק: כ] אשי איתו לקמיה: כא] תיבת משום ל"ש: כב] תילתא א"א ליכול מר דמברי משום דבוכרא עגלא (תילתא) [תילתא] לאו: כג] עבדי להו: כד] לא פטר תחלה את הרחם: כה] הוי האי כלל הצריך לפרט לפי דבר דאי אפשר לפרש בכור אלא לצד אחד: כו] אלא: כז] מפרש דלאביי: כח] חושבו שם: כט] ובהך שמעתין ס"א וברייתא דשמעתין לפרושי: ל] לחייב נמי יצאת נקבה לפניו מספק: לא] דהוי בכור לוולדות בין:

הגהות הב"ח

(א) במשנה כראשון מפני שאינו פטר רחם והשני מפני שקדמו: (ב) רש"י ד"ה יוצא דופן בכור שיצא דרך דופן הוי בכור לוולדות ולא לרחמים והבא אחריו כשנולד אחריו דרך הרחם הוי בכור לרחמים ולא לוולדות שכבר יצא ולד אחר קודם לו: (ג) ד"ה אי בכור וכו' דאינו בכור לוולדות ולרחמים: (ד) ד"ה בכור וכו' כי יתן וכו' חמור או שור או שה וכו' אי לרחמים אע"ג דלא לוולדות כגון זכר שיצא:

בכור לזכרים ולא לרחמים והבא אחריו בכור לרחמים ולא ללידה כו' צ"ק

כאן בס"ד ואח"כ מה"ד יכול אפי' יצא אחר כו' דרך רחם כס"ד אח"כ ד"ה ת"ל בכור דמשמע כו' צ"ק

[לקמן מז:]

[וע"ע תוס' גיטין מ. ד"ה עגלא כו']

איתי לקמיה צ"ק

בהא דאמרינן צ"ק

נז א מיי' פ"ג מהל' בכורות הל' ד טוש"ע י"ד סימן שטו סעיף ג:

הגהות צ"ק [א] דרך: [ב] צ"ק מ"ז: [ג] בכור דקרא: [ד] צ"ק מ"ז: [ה] כמו בעלמא: [ו] לאו לפרש כלל הצריך לפרט קא אתא אלא לפרושי פרט הצריך לכלל כדקתני כו': [ז] בכור לוולדות:

א) אולי צ"ל ושמיע לי' דבכור לכל מילי בעי כמו סיפא:

אי למעוטי היכא דיצתה נקבה לפניו מפטר רחם נפקא אלא שמע מינה בכור למעוטי היכא דיוצא אחר יוצא דופן אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא אי סלקא דעתך בכור לדבר אחד הוי בכור תינח היכא דיצא זכר (א) א] יוצא דופן וזכר דרך רחם דלא קדוש ב] דאימעוט לידה מבכור דבכור לרחמים איכא בכור לזכרים (ב) ליכא אלא היכא דיצתה נקבה דרך דופן וזכר דרך רחם ליקדש דהא איכא בכור לזכרים ובכור לרחם אלא מחוורתא כדאביי:

הדרן עלך הלוקח עובר פרתו

הלוקח בהמה מן העובד כוכבים ואינו יודע אם ביכרה אם לא ביכרה רבי ישמעאל אומר עז בת שנתה ודאי לכהן מכאן ואילך ספק רחל בת שתים ודאי לכהן מכאן ואילך ספק פרה וחמור בנות שלש ודאי לכהן מכאן ואילך ספק אמר לו רבי עקיבא אילו בוולד בלבד הבהמה נפטרת ג] (ג)כדבריך אלא אמרו סימן הוולד בבהמה דקה טינוף ד] ובגסה שיליא ובאשה ה] שפיר ושיליא זה הכלל כל שידוע שביכרה אין כאן לכהן כלום וכל שלא ביכרה הרי זה לכהן ואם ספק יאכל במומו לבעלים: **גמ'** מיכן ואילך ו] אמאי ספק הלך אחר רוב בהמות ורוב בהמות מתעברות ויולדות בתוך שנתן נינהו והא ודאי מילד אוליד לימא רבי ישמעאל כר' מאיר ס"ל דחייש למיעוטא אפי' תימא רבנן כי אזלי ז] בתר רובא ברובא דאיתיה קמן כגון תשע חנויות וסנהדרין אבל רובא דליתיה קמן לא אזלי רבנן בתר רובא והא קטן וקטנה דרובא דליתיה קמן וקאזלי רבנן בתר רובא ח] דתנן קטן וקטנה לא חולצין ולא מייבמין דברי רבי מאיר אמרו לו יפה אמרת שאין חולצין איש כתוב בפרשה ומקשינן אשה לאיש ט] מה טעם אין מייבמין אמר להם קטן שמא ימצא סרים קטנה שמא תמצא איילונית ונמצאו פוגעין בערוה ורבנן זיל בתר י] [א](רובא) קטנים ורוב קטנים לאו סריסים נינהו זיל בתר יא] [ב] קטנות ורוב קטנות לאו איילונית נינהו אלא אמר רבא מחוורתא

רש"י

דאי למעוטי יצתה נקבה לפניו · דרך רחם מפטר רחם נפקא אלא למעוטי יוצא אחר יוצא יב] דרך דופן בין אביי [לרבינא] (לרבא) ליכא מידי אלא במשמעותיה דקרא פליגי: אי ס"ד בכור לדבר אחד · *(משמע) בכור ויוצא אחר יוצא דופן לא ממשמעותא אימעיט אלא מריבויא תינח היכא דיצא זכר תחלה דרך דופן והדר נפק זכר אחרינא דרך רחם דההוא אימעיט מריבויא דקרא דמסתברא דקרא אתא למעוטי יג] דהא (ד)*דבכור לרחמים הוא דאיכא לבכור לזכרים וללידה ליכא: אלא היכא דיצתה נקבה דרך דופן והדר נפק זכר דרך רחם ליקדוש דהא הוי בכור לתרי מילי לרחמים ולזכרים (ה) ומריבויא דקרא לא מצית למעוטי אלא חד יד] [ג] מסתברא דיוצא אחר יוצא דופן זכר קממעט ולא יוצא אחר יוצא דופן נקבה ואמאי קתני בברייתא סתם טו] אפילו יוצא אחר יוצא דופן ולא (ו) פליגי בין זכר לנקבה: אלא מחוורתא כדאביי · דמשמעותיה טז] הוי בכור לכל מילי משום הכי מימעיט כולהו יז]:

הדרן עלך הלוקח עובר פרתו

הלוקח בהמה: עז בת שנתה · שילדה בתוך שנתה:

ודאי אותו הולד לכהן · דקודם לכן לא ילדה: ספק · ירעה ויאכל במומו לבעלים (ז) · ספק של פטר חמור מפריש טלה והוא לעצמו: טינוף · מפרש בגמ' שמא טנפה בתוך שנתה (ח) והוי יח] סימן ולד ונפטרה מן הבכורה הלכך אפי' עז בת שנתה ספק היא: שפיר · עור (ט) צורת הולד:

גמ' ר' מאיר חייש למיעוטא · כדקתני לקמן קטן וקטנה: תשע חנויות · כולן מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבילה ונמצאת חתיכת בשר לסם בקרקע כשרה דכל דפריש מרובא פריש והיינו רובא דאיתיה קמן שהרי החנויות לפנינו: וסנהדרין · כגון שנים עשר מזכין ואחד עשר מחייבין זכאי: רובא דליתיה קמן · כגון הכא דאמרת הלך אחר רוב בהמות שבכל העולם: פוגעין בערוה · דכיון דאינה ראויה להוליד לא קרינן בהו והיה הבכור אשר תלד ופקעה מהן תורת ייבוס וקיימו באיסור(י) יט] [ד] (בייבוס) אשת אח:

רובא

תוספות

פרה וחמור בנות שלש ודאי לכהן · אין לפרש דיולדת תוך שתי שנים אלא דאם איתא שילדה בשנה שניה לא היתה חוזרת ויולדת בשלישית אע"ג דגדולה יולדת בכל שנה כדמפרש' רש"י בגמ' גבי גדייה דאמר יולדת אינה חוזרת ויולדת תוך שנתה ופירש בקונטרס אע"ג שהגדולות חוזרות ויולדות בתוך שנתן הקטנות היולדות אין חוזרות ויולדות בתוך שנתן אין לפרש כן דבהדיא אמרי' ברים אין מעמידין (ע"ז דף כד:) גבי ואת בניהם כלו בבית אי בפחותה מבת שלש מי קילדה והתנן פרה וחמור בנות שלש ודאי לכהן ש"מ כ] תוך שתים לא ילדה כלל: **ובגסה** שליא ובאשה שפיר ושליא · בפ' בהמה המקשה (חולין דף עז·) תנן שליא שילתה מקצתה אסורה באכילה כסימן ולד באשה כך סימן ולד בבהמה משמע שפשוט באשה יותר מבהמה ותימה *דהכי תנן הכא בהמה כמו אשה ואית ספרים דלא גרסי התם כן אלא גרסי סימן וולד באשה סימן וולד בבהמה ורבי אומר שיש לייסב הגירסא דמשום דשפיר אינו סימן ולד בבהמה כמו באשה נקט כי האי לישנא דמ"מ שליא היא סימן ולד בבהמה כמו באשה: **ברובא** דאיתיה קמן כמו תשע חנויות · הוי מצי למימר וליטעמיך מי פליג ר' מאיר התם כא] אחרי רבים להטות כתיב (שמות כג) ומהתם ילפינן תשע חנויות בפ"ק דחולין (דף יא.): **איש** כתב כב] רחמנא ומקשינן אשה לאיש · משמע הכא דחליצת קטנה פסולה דאורייתא כמו קטן ותימה דבמתני' כג] בפרק מצות חליצה (יבמות קד:) בירושלמי גרסינן החולצת כד] מן הקטן חליצתה פסולה קטנה שחלצה תחלוץ משתגדיל ואם לא חלצה חליצתה כשרה וכן יש במקצת ספרים שלנו וקאמר בגמ' *זו דברי ר' מאיר דקאמר איש כתב בפרשה ומקשינן אשה לאיש משמע דמודה ר' מאיר דחליצתה כשרה דיעבד אלא כה] לכתחלה אינה חולצת ולרבנן חולצת אפי' לכתחלה ובירושלמי נמי מוקים לה כר' מאיר וברוב ספרים שלנו גרסינן חליצתה פסולה אבל קשה דא"כ כו] [ה] ילמדנה בהדי איך דקתני בבבא דלעיל כז] חרש וחרשת וקטן וליתני הכי החרש שנחלץ והחרשת שחלצה והחולצת מן הקטן וקטנה שחלצה חליצתן פסולה ועוד דמאי שנא דגבי קטנה קתני תחלוץ כח] משתגדל וגבי קטן לא תני הכי ועוד דפשיטא כיון דחליצתה פסולה דהחלוץ משתגדיל לכן נראה דגרסי' כשרה כמו בירושלמי וי"ל דדרשא דהכא דמקשינן אשה לאיש אסמכתא בעלמא היא וטעמא משום דגזרינן אשה אטו איש אי נמי גזרינן חליצה אטו יבום וכן משמע בירושלמי דקאמר בגמרא דההיא משנה דגרסי' התם חליצתה כשרה רבי שמעון ברבי יוסי בעא קומי רבי מה בין קטן מה בין קטנה אמר ליה איש כתב בפרשה ברם הכא ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים מ"מ ר' מנא אמר לה כט] סתם רבי יצחק בריה דרבי חייא [ו] כהגא בשם ר' יוחנן דרבי מאיר היא דאמר אין חולצין ואין מיבמין את הקטנה שמא תמצא איילונית משמע דכולה חד טעמא היא ומיהו אין נראה דהא רבנן אמרי ליה יפה אמרת שאין חולצין] כו' [ז] ואין מיבמין את הקטנה שמא תמצא איילונית ל] ובירושלמי אין מזכיר כי אם טעם יבום אבל טעמא דאין חולצין אם הוא מדרבנן הוי גזירה אשה אטו איש ולמאי דגרסינן בספרים שלנו פסולה יש לפרש דלא עריב ליה בהדי חרש וחרשת וקטן משום דההוא כו"ע ובקטנה איכא פלוגתא והא דתנא תחלוץ משתגדיל לאשמועינן דדוקא למ"ד פסולה תחלוץ משתגדיל אבל למ"ד כשרה אפי' לכתחלה לא תחזור ותחלוץ ועוד י"ל דלמ"ד ברים כל הגט (גיטין כה·) קטן [ח] והנכפליא פסולין ואין פוסלין איצטריך לאשמועינן גבי קטנה תחלוץ לאשמועינן דחליצה פסולה ופוסלת על האחים לב] וש"מ אינה מתייבמת: **קטן** שמא ימצא סרים · וא"ת למ"ד בפרק הערל (יבמות דף פ:) סימני סרים עד שיהא בכולן ניחזי אי משתין [ט] עושה כיפה וי"ל דהיכא דלא הביא לג] סימנין עד רוב שנותיו חשיב סרים בלא סימני סרים כדאמרינן בפ' הערל *)(שם:) ובנדה (דף מז:) וכי לא לד] עלו סימני סרים עד כמה עד רוב שנותיו:

*) [נ"ל האשה רבה דף לז.]

מחוורתא

דקא ממעטת לי' מבכור האי ניחא לי דאנן בעינן בכור לכל דבר: אלא · מאי דאמרת דהיכא דיצתה נקבה דרך דופן וזכר בכור דרך רחם א) דליקדוש משום דהא איכא בכור לזכרים ובכור לרחמים אמאי ליקדוש (הא כתב רחמנא כל הבכור אשר יולד אלמא דבעי נמי בכור ללידה): אלא מחוורתא כדאביי · כדתריץ לעולם בכור לדבר אחד לא הוי בכור ורישא הכי [קאמר כו'] וכלל הכי גמרינן: (א"ל רב אחא מדיפתי לרבינא תינח היכא דיצא זכר דרך דופן וזכר דרך רחם דלא קדוש דאימעוט ליה מבכור דבכור לרחמים איכא בכור לזכר ליכא אלא איכא דיצתה נקבת דרך דופן וזכר דרך רחם בתמיהא ליקדוש דהא איכא בכור לזכר ובכור לרחמים אלא מחוורתא כדאביי): סליק פירקא

(אם) עז בת שנתה לקח וילדה בסוף שנתה: ודאי לכהן · דבכור הוא דבתוך שנתה לא ילדה קודם השתא: מיכן ואילך · אם קנאה יתירה מבת שנה וילדה: ספק · הוא אם ילדה קודם אי לא וספק הוי בכור וירעה ויאכל במומו: וכן רחל בת שתים ודאי לכהן · דקודם אינה יולדת: ופרה וחמור בני שלשה ודאי לכהן מיכן ואילך ספק · וספק דחמור במקום רעייה דבהמה טהורה יפריש טלה תחת זה ספק פטר חמור והוא לעצמו: אילו בולד · ממש דבהמה נפטרה מן הבכורה היה כדבריך דעז בת שנתה ודאי לכהן וכו': אלא אמרו סימן ולד בבהמה דקה טינוף · אם הפילה דם מרחמה אותו דם הוה ולד אלא שהפילה ולההיא דם קרי טינוף ובמקום ולד הוא ונפטר מן הבכורה: וכן בהמה גסה · אם בהמה הפילה שיליא בלבד היינו סימן ולד דאין שיליא (מן) בלא ולד ונפטרה מן הבכורה: וסימן ולד באשה שפיר ושיליא · ושפיר היינו דם שבתוך השיליא ואיכא למיחש שמא טינפה בתוך שנתה ואח"כ ילדה לסוף ה' חדשים משום הכי הכל ספק אפי' בת שנתה: כל שידוע שביכרת · או בטינוף או בלידה אין כאן לכהן: ושידוע שלא ביכרה ודאי לא בטינוף ולא בלידה: ואם ספק · היינו הלוקח ואפילו בתוך שנתה: ששפעה חררת דם קשה דחררת היינו נמי סימן ולד ותיקבר כדין בכור ונפטר שוב מן הבכורה: ואמאי ספק · כלומר דאינו נאכל אלא במומו: לימא הלך אחר וכו' והא ודאי מילד אוליד · בתוך שנתה והאי דקא ילדת השתא אחר שנתה ליהוי חולין גמורין ויאכילנו בלא מום: כרבי מאיר · דחייש למיעוט כדאמר לקמן איכא נמי מיעוט בהמה דלא ילדה בתוך שנתה הילכך הוי ספק: אפי' תימא · ר' ישמעאל כרבנן ס"ל דאזלי בתר רובא: וכי אזלי בתר רובא ברובא דאיתיה לקמן כגון תשע חנויות כולן מוכרות בשר שחוטה כו' · דכיון דאיכא ט' חנויות לקמן אמרי' כל דפריש מרובא פריש וסנהדרין דאזלי בתר רוב: אבל רובא דליתיה לקמן' (לא ילוד לקמן)[כמו רובא דבהמה]אזלי נמי בתר מיעוט דלא ילדי הילכך ספק: קטן וקטנה דרובא דליתיה לקמן דלא חזינא רובא דעלמא אי הוי סריסים אי איילונית אי לא' ואפי' הכי אזלי בתר רובא: דתנן כו' איש כתיב גבי חליצה ולא גבי יבום דכתיב אם לא יחפוץ האיש: ונמצא פוגע בערוה ולא מיקיימא מצות יבום: ורבנן · סברי מייבמין דזיל בתר רוב קטנים (כלל) ואף על גב דליתא קמן: אלא

רבינו גרשום

אי למעוטי יצתה נקבה לפניו דרך רחם מפטר רחם נפקא: אלא ש"מ בכור למעוטי יצא אחר יוצא דופן · זכר דלא קדיש דבעינן בכור לרחמים ולזכרים · אבל אי יצתה נקבה לפניו דרך דופן אפי' הכי הוי בכור אע"ג דלא הוי בכור ללידה · אלמא דבכור לדבר אחד דמחוסר דבר אחד בלבד הוי בכור: א"ל רב אחא מדיפתי לרבינא תינח · כלומר בשלמא מאי דאמרת דהיכא דיצא זכר דרך דופן וזכר הבכור דרך רחם דלא קדיש

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ד מהלכות בכורות הל' ג סמג עשין רי"ב טוש"ע י"ד סי' שטו סעי' א:
ב ב מיי' שם הל' י' סמג שם טוש"ע י"ד סי' שטו סעיף ג:
ג ג מיי' פ"י מהלכות איסורי ביאה הל' יד:
ד ד מיי' פ"ה מהל' [illegible]
ה ה מיי' פ"ח מהלכות מאכלות אסורות הל' יא טוש"ע י"ד סימן קי סעיף ג:
ו ו מיי' פ"א מהלכות יבום הלכה טז טוש"ע אה"ע סי' קסו סעיף א וסי' קעב סעיף יא וסי' קעג סעיף יג:

מסורת הש"ס

סוי' [illegible]
בכור לרחמים הוא דאיכא בכור לזכרים ליכא נ"ק
דמה תנן נ"ק
[דף קה: וש"ס]

הגהות הב"ח

(א) גמ' זכר דרך דופן וזכר דרך רחם דלא קדוש דאימעוט מבכור כצ"ל ותיבת לידה נמחק: (ב) שם לזכרים וללידה ליכא: (ג) במשנה נפטרת היה כדבריך: (ד) רש"י ד"ה אי ס"ד וכו' דהא דבכור לרחמים הוא דאיכא בכור לזכרים וללידה ליכא: (ה) ד"ה אלא היכא וכו' לרחמים ולזכרים וכיון דמריבויא דקרא לא וכו': (ו) שם ולא פליגי בין זכר לנקבה: (ז) רש"י ד"ה ספק וכו' לבעלים ואם ספק של פטר חמור הוא מפריש: (ח) ד"ה טינוף וכו' דיהוי: (ט) ד"ה שפיר עור שיש בו צורת הולד: (י) ד"ה פוגעין וכו' וקיימו באיסור אשת אח כצ"ל ותיבת ביבום נמחק:

גליון הש"ס

מתני' בנות שלש ודאי לכהן · עי' תוס' חולין דף ע"ח ד"ה כל:
[יבמות קה: קיט. גיטין כ: ע"ז לד: מ. חולין יא: פו. נדה לא: מח. לקמן מג:]
[נ"ל דתניא] יבמות סא: חולין קיט. נדה לג.

שיטה מקובצת

א] זכר דרך דופן: ב] תיבת דאימעוט לידה מבכור נמחק: ג] בספרים היה כדבריך: ד] טינוף (עי' בתוס' דף מ ע"א ותוס' נדה דף כה ע"א): ה] ובאשה עי' תוס' ב"ק דף יא ע"א: ו] ואילך ספק אמאי זיל בתר רוב: ז] אזלי רבנן בתר: ח] רובא דתניא: ט] לאיש אלא מה: י] רוב קטנים: יא] בתר רוב קטנות: יב] יוצא דופן בין אביי לרבינא ליכא: יג] האי דבכור לרחמים הוא דאיכא ובכור לזכרים וללידה: יד] חד ומסתברא דיוצא: טו] סתם יכול אפילו: טז] דממשמעותיה דקרא הוי: יז] כולהו ויש לשון אחר אבל זה עיקר: יח] ספק ולד תיבת סימן נמחק: יט] באיסור אשת אח תיבת ביבום נמחק: כ] דתוך שתים: כא] התם הא אחרי: כב] כתב בפרשה ומקשינן: כג] דבמתני' בפ' מצות חליצה בירושלמי עי' בתוס' (דף כב ע"ב): כד] החולצת לקמן חליצתה: כה] אלא דלכתחילה אינה: כו] דא"כ ליערבה בהדי: כז] דלעיל מינה חרש: כח] קתני תחלוץ משתגדיל וגבי: כט] אמר לה סתם רבי יצחק בריה דר' חייא וממי בה בשם ר' יונה דר"מ: ל] הולצין ואכתי לא קים להו טעמא דשמא תמצא איילונית: לא] איילונית דירושלמי אינו מזכיר כי אם על טעם: לב] האחים ושוב אינה: לג] הביא סימני סרים עד: לד] לא נולדו בו סימני:

הגהות צ"ק

[א] רוב: [ב] רוב: [ג] ומסתברא: [ד] צ"ק מ"ז: [ה] לערבינהו וליתננהו בהדי: [ו] ממי בה בשם ר' יונה דר"מ: [ז] ובירושלמי אין מזכיר כי אם טעם יבום ואין מיבמין את הקטנה שמא תמצא איילונית אבל: [ח] והנכפיליא: [ט] ועושה:

א) מלת דנ"ל דלא קדוש אמאי ליקדוש דהא איכא בכור לזכרים ובכור לרחמים אלא מחוורתא כדאביי וכו':

ז א מיי' פ"ד מהלכות בכורות הלכה י טוש"ע י"ד סימן שטו סעיף ז:

מחוורתא ר' ישמעאל כרבי מאיר סבירא ליה דחייש למיעוטא רבינא אמר אפילו תימא רבנן כי אזלי רבנן בתר רובא ברובא דלא תלי במעשה אבל רובא דתלי במעשה לא ת"ר עז בת שנתה ודאי לכהן מיכן ולהלן ספק רחל בת שתים ודאי לכהן מיכן ולהלן ספק פרה בת שלש ודאי לכהן מיכן ולהלן ספק חמורה כפרה ר' יוסי ברבי יהודה אומר חמורה בת ארבע שנים עד כאן דברי רבי ישמעאל כשנאמרו דברים לפני רבי יהושע אמר להן צאו אמרו לו א] לר' ישמעאל טעית אילו בוולד בלבד הבהמה נפטרת חיה כדבריך ב] *(אלא) "סימן הוולד בבהמה דקה טינוף ובגסה שליא ובאשה שפיר ושליא ואני (א) ג] אין אני אומר כן אלא עז שטינפה בת ששה יולדת בתוך שנתה רחל שטינפה בת שנתה יולדת בתוך שתים אמר ר' עקיבא אני לא באתי לידי מדה זו אלא כל שידוע שביכרה אין כאן לכהן כלום וכל שלא ביכרה הרי זו לכהן ספק יאכל במומו לבעלים במאי קמיפלגי ר' ישמעאל ור' יהושע לימא בטינוף פוטר קמיפלגי רבי ישמעאל סבר טינוף אינו פוטר ורבי יהושע סבר טינוף פוטר אי דחזינן *דטינוף דכולי עלמא לא פליגי דטינוף פוטר והכא בחוששין לטינוף קא מיפלגי רבי ישמעאל סבר אין חוששין לטינוף ור' יהושע סבר חוששין לטינוף ולא חייש והאמר רבא מחוורתא רבי ישמעאל כר"מ ס"ל דחייש למיעוט כי חייש לחומרא לקולא לא חייש ואיבעית אימא בין לקולא בין לחומרא חייש והכא במטנפת וחוזרת ויולדת בתוך שנתה קמיפלגי דרבי ישמעאל סבר מטנפת אינה חוזרת ויולדת בתוך שנתה והא מדאוליד ודאי לא טניף ור' יהושע סבר מטנפת חוזרת ויולדת בתוך שנתה ואני איני אומר כן אלא עז שטינפה בת ששה יולדת תוך שנתה רחל שטינפה בת שנתה יולדת בתוך שתים מאי איכא בין גמריה לסבריה ד] שטינפה בסוף ששה ואיכא בינייהו דזעירי דאמר זעירי *אין טינוף פחות משלשים יום לגמריה אית ליה דזעירי לסבריה לית ליה דזעירי ואיבעית אימא דכולי עלמא אית להו דזעירי והכא ביולדת למקוטעין קמיפלגי לגמריה

[לקמן כא.]

רש"י

רובא דתלי במעשה. כגון עיבור הבהמה דתלי בהרבעה ואיכא למיחש שמא לא עלה עליה זכר הילכך ספק: ואני איני אומר כן. איני חולק עליך בלשון שמועתי אלא בלשון אחר ולקמן מפרש מאי איכא בין סבריה לגמריה: במאי קמיפלגי. ר' ישמעאל וגמריה דר' יהושע דקתני אבל אמרו: ה] בטינוף פוטר פליגי. דרבי ישמעאל דמשוי ליה ודאי בכור סבר דאי נמי טניף בתוך שנתה לא מיפטרא: לחומרא. כגון גבי רישא דשמעתא דאי הוה אזלינן בתר רובא הוה משוינן ליה פשוט ודאי (דהא) מכאן ו] ואילך (הוה) הילכך חייש למיעוט לחומרא ומשוי ליה ספק אבל הכא אי חייש למיעוט קולא הוא דאפילו בת שנתה משוי ליה ספק: גמריה. אבל אמרו ז] (אית ליה דזעירי): סבריה. ואני איני אומר כן כו': *דטינוף בסוף ששה. שראינוה שהתחילה לטנף בתחלת חדש שביעי: אין טינוף פחות מל' יום. דאינה מקבלת זכר עד ל' יום: לגמריה. *דלא ח] ידעינן שטינפה בת ששה אדר' ישמעאל פליג דאמר בת שנתה ודאי לכהן וקא"ל איהו אפילו ילדה בתוך שנתה ספק דלמא טניף בתוך ג' חדשים או ד' משנולדה וחזרה וילדה בתוך שנתה והיכא דחזינן דלא טניף *עד סוף ששה וטינפה בסוף ששה כדאמר רבי יהושע בסבריה ההוא בכור מעליא הוא דההוא טינוף לאו טינוף גמור הוא דאם טינוף היה לא הוה ילדה בתוך שנתה עד יום אחד בשנה שניה דטינוף הוי כל חדש שביעי כזעירי וה' חדשים ט] ימי העיבור הרי כלתה שנתה ולא תלד עד למחר דכל חדשי עיבור בעינן שלמים ואחר כך יולדת למחר כדאמרינן במסכת נדה (דף לח:) ויתן ה' לה הריון י] בגימט' רע"א וט' חדשים של ל' יום הוו ר"ע ימים וביום רע"א כתב קרא דיולדת: לסבריה. ואף על גב דחזינא דלא טניף עד סוף ששה נמי ספיקא הוא דלית ליה דזעירי:
לגמריה

נ"ק מ"ז | נ"ק מ"ז | נ"ל דטניף | ניבא דלא נ"ק | בסוף ששה נ"ק | נ"ל דטנ"ף

תוספות

מחוורתא רבי ישמעאל כר"מ ס"ל דחייש למיעוטא. ומטעם סמוך מיעוטא דאין מתעברות לחזקה דבחזקת שלא ילדה ואיתרע ליה רובא אין לחושבו ודאי בכור דלא הוי אלא פלגא ופלגא כדאמר בר"פ בתרא דיבמות (דף קיט.) ושם הארכתי והא דמטהרינן בספק טומאה בפרק כסוי הדם (חולין דף פו.) הייגו משום דילפינן מסוטה יא] ליטהר בדבר שאין בו דעת לישאל ולהכי קאמר התם אם אמרו ספק טומאה לטהר יאמרו ספק איסור להיתר: רבינא אמר אפילו תימא רבנן. תימה דלא משני הכי בר"פ בתרא דיבמות (דף קיט. ושם) אמתני' דלא תנשא ולא תתייבם עד שתדע שמא [מעוברת] היא נראה וי"ל דתשמיש דאדם לא חשיב תלי במעשה כמו תשמיש דבהמה יב] דפעמים דבהמה צריך להרביע כדאמר בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף צא.) מותר להכניס כמכחול בשפופרת: ורבי יהושע סבר חוששין לטינוף. וא"ת הא יג] קא מסקינן לקמן דרבי יהושע לא חייש למיעוטא כדדייק ממתני' דילתה מלאה ר' יהושע אומר אינה פושטת וא"כ היכי חייש הכא למיעוטא דמטנפות ועוד דבכי האי גוונא דהכא אפילו ר"מ לא חייש כדאמר בריש פרק בתרא דיבמות (דף קיט:) דהיכא דאיכא רובא וחזקה הוי המיעוט מיעוט דמיעוטא והכא איכא רובא דאין מטנפות וחזקה שהיא בחזקת שלא ילדה וי"ל דמ"מ לא הוי ודאי בכור יד] שניתן לכהן דאיכא חזקת ממונא דעדיפא והמוציא מחבירו עליו הראיה ואפילו לרב דאזיל בממונא אחר הרוב בההיא דהמוכר שור לחבירו ונמצא נגחן (ב"ק דף מו.) הייגו משום דאמר קים לי בנפשאי שאני מן הרוב א"כ יש לחלק בין ממון שאין לו תובעין לממון שיש לו תובעין ומיהו היא קצת תימה דלענין ללקות בגיזה ועבודה ולענין ליקרב למזבח חשיב ודאי בכור דאזלינן בתר רובא וחזקה ולענין נתינתו לכהן יחשב ספק ונראה לתרץ דלהכי חיישינן למיעוט דמטנפות משום דרוב בהמות מתעברות כשמגיעות לזמן שראויות להתעבר טו] בו (מתעברות): לקולא לא חייש. ואפילו לכהן ינתן כיון דקרב למזבח טז] ומיהו גבי תמורה קשה דהוה לן להעמיד ממון ביד בעלים ולא ניזל בתר רובא דאפילו רב מודה הכא דאין הולכין בממון אחר הרוב כדפי' לעיל וי"ל דגזר תמורה אטו בהמה טהורה: ואיבעית אימא בין לקולא בין לחומרא חייש. מעיקרא נמי דהוה בעי למימר יז] לקולא לא חייש משמע דהייגו לר' ישמעאל אבל לר"מ בכ"מ חייש ומכ"מ אין לדקדק מכאן דהא דר"מ חייש למיעוטא הייגו מדאורייתא מדחייש הכא אפילו להקל דהייגו א) שלא יח] נותנו לכהן דלא אזלינן בממון אחר הרוב א"כ משום דאיכא רוב יט] מתעברות כשמגיעות לזמן הראויות להתעבר שמסייע למיעוט ובפ' אין מעמידין (ע"ז דף לד:) גבי גבינת בית אונייקי אמר דר"מ חייש למיעוטא וגזר רובא אטו מיעוטא ולא גזר שאר מקומות אטו אותו מקום משמע דבאותו מקום נמי כ] לאו מדאורייתא אלא מדרבנן מטעם גזירה אטו מיעוטא ובפ"ק דחולין (דף יב.) נמי דפריך לר"מ פסח וקדשים מאי איכא למימר דשרא רחמנא ולא קאמר בבשר תאוה מאי איכא למימר דשרא רחמנא משמע דמדרבנן חייש למיעוטא ואפילו גזר בבשר תאוה בפסח וקדשים לא גזר דלא אפשר ואף על פי שלא יכלו להעמידו היכא דאפשר ה"כ בדאורייתא היכא דאפשר כא] אפשר היכא דלא אפשר לבדוק לא הפסר דאם איתא דבדאורייתא אין חילוק בין אפשר ללא אפשר לא היה לחכמים לחוש ולגזור היכא דאפשר כיון שראו כב] שום מקום שלא חשו כגון היכא דלא אפשר ומיהו היכא דחזקה מסייעת למיעוט נראה דחייש ר"מ למיעוט מדאורייתא כג] ב) מדטהר גבי תינוק ג) ועוד רוצה להתיר בפרק כיסוי הדם (חולין דף פו:) לשחוט אותו ואת בנו אחר שחיטת חרש שוטה וקטן ד) דאף על גב דאין רוב מעשיהן מקולקלין כד] וא"ת דבפרק הזהב (ב"מ דף נה:) גבי חמשה חומשין הן משמע דדמאי הוי מדרבנן אפילו לר"מ דקאמר עשו חיזוק לדבריהם ולמה אינו טבל דאורייתא דסמוך מיעוט דאין מעשרים לחזקת טבל וי"ל דאין זה חזקה דדלמא כרבי אושעיא כה] עבדה שהכניסה במוץ (ברכות דף לא.) ועוד דאין להחזיק שום אדם ברשע בשביל מיעוט שאין מעשרין:
חלב

א) טעמא שלא ינתן לכהן נ"ק ב) מדמטהר נ"ק ג) עי' רש"א ד) ע"ש בגמרא וצ"ע

אבל אמרו סימן נ"ק

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואני איני אומר כן:

רבינו גרשום

אלא מחוורתא כו'. ברובא דלא תלי במעשה. כגון סרים ואיילונית דמעצמן הוו הכי: אבל רובא דתלי במעשה. באחר לא אזלי בתר רובא אלא חיישי למיעוט מאי מעשה בשמא אם עלה עליה זכר אי לא: כפרה. דבת שלש ודאי לכהן: עד כאן דברי ר' ישמעאל. היינו כמו דברי ר' ישמעאל: עז שטינפה בת ששה. חדשים יולדת בתוך שנתה דטינוף הוי בחדש שביעי ומתעברת לסוף שביעי וטוענת [ה']חדשים ויולדת לסוף שנתה וטינוף פוטר מבכורה: אני לא באתי לידי מדה זו. דאיני יודע אם מטנפת בסוף ששה אם לא: אלא כל שידוע כו' ואם ספק ר' עקיבא מחמיר שהוא נוהג ספק בכל אפילו בת שנתה: ר' ישמעאל סבר טינוף אינו פוטר. ומשום ה"ק ודאי לכהן דלא ילדה עדיין ואפילו אם טינפה קודם לא נפטרה בכך: ר' ישמעאל סבר[אין חוששין לטינוף].כיון דלא חזינא אין חוששין לטינוף הואיל דבתוך שנתה ילדה דתרתי לא עבדה: והאמר רבא מחוורתא [ר' ישמעאל]כר"מ סבירא ליה דחייש למיעוט. אפילו היכא דליתיה קמן דלא חזינא הכא נמי ניחוש לטינוף אע"ג דלא חזינא: כי חייש לחומרא. לחייבה בבכורה דמיעוט בהמה אין יולדת בתוך שנתה והך נמי אימר לא ילדה ומיחייבה בבכורה. אבל הכא אם חייש למיעוט דטנפו היינו קולא ופטור מן הבכורה: ואני אין אני אומר כן. מפרש הברייתא כגון אמר מר: מאי איכא בין גמריה לסבריה. אלא אמרו היינו גמריה מה שלמד מרבו. סבריה היינו ואני איני אומר כן. ולדברי שניהם משמע דטנוף פוטר: כגון שטינפה בסוף ששה. חדשים שנולדה כשמתחיל חדש השביעי: ואיכא בינייהו דזעירי דאמר. דטינוף ל' יום הוי: לגמריה. שלא נאמר בה יולדת בתוך שנתה משמע שיום ראשון בתחלת שנה שניה יולדת: אית ליה דזעירי. דל' יום שלמים מטנפת ומתעברת ה' חדשים שלמים (שבו) שהוא עבור בהמה דקה נמצא יולדת יום אחד בשנה שניה: לסבריה דאמר. יולדת בתוך שנתה
ודא׳

שיטה מקובצת

א] לו לישמעאל טעית ותיבת לר' נמחק: ב] אלא אמרו סימן: ג] ואני איני אומר כן: ד]לסבריה כגון שטינפה: ה] מה"ד לימא בטינוף: ו] מכאן ולהלן הלכך: ז]תיבות אית ליה דזעירא נמחק: ח] דלא נקט שטינפה בת ששה אית ליה דזעירא ואדרבי ישמעאל: ט] חדשים שלמים ימי: י] הריון והריון בגימטריא: יא] לטהר בדבר: יב] לפעמים דבבהמה צריך: יג] תיבת קא נמחק: יד] בכור שינתן לכהן דאיכא חזקה דממונא דעדיפא: טו] להתעבר הס"ד ותיבות בו מתעברות נמחק: טז] למזבח מטעם רוב ומיהו: יז] למימר דלקולא לא: יח] שלא ליתנו לכהן: יט] דאיכא רוב דמתעברות כשמגיעות: כ] לא אסר מדאורייתא: כא] דאפשר לבדוק אפשר: כב] שיש מקום תיבת שום נמחק: כג] מדאורייתא מדמטהר גבי תינוק ועוד דרצה להתיר: כד] מקולקלין אלמא חייש למעוטא מדאורייתא היכא דאיכא חזקה בהדה דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת ואם תאמר: כה] אושעיא עבד שהכניסה במוץ שלה ועוד:

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פ"ד מהלכות בכורות הל' ח טוש"ע י"ד סי' שיז סעיף ד :

ט ב מיי' פ"ב מהלכות יבום הלכה יח טוש"ע אה"ע סימן קנו סעיף ס :

למקוטעין נ"ק

[פסחים ד. וש"נ]

י ג מיי' פ"ד מהלכות בכורות הל' י טוש"ע י"ד סי' שטו סעיף ז :

יא ד מיי' שם פ"ג הל' ו:

יבמות קיט.

לגמריה לא אמרינן יולדת למקוטעין לסבריה אמרינן יולדת למקוטעין ואיבעית אימא לא אמרינן יולדת(א)* א]והכא במקצת היום ככולו קמיפלגי ב] לסבריה אמרינן *מקצת היום ככולו לגמריה לא אמרינן מקצת היום ככולו: אמר ר' עקיבא אני לא באתי לידי מדה זו אלא כל שידוע כו': מאי איכא בין ר' עקיבא לר' יהושע אמר ר' חנינא מסורא חלב פוטר איכא בינייהו ר' עקיבא "סבר חלב פוטר הלך אחר רוב בהמות ורוב בהמות אין חולבות אלא אם כן יולדות ג] ור' יהושע סבר הא איכא מיעוטא דחולבות אע"פ שאין יולדות ומי חייש ר' יהושע למיעוט והתנן *ב"היתה לה *חמותה אינה חוששת יצאה מליאה חוששת ר' יהושע אומר אינה חוששת ואמרינן מאי טעמא דר' יהושע קסבר רוב מעוברות יולדות ומיעוט מפילות 'וכל היולדות מחצה זכרים ומחצה נקבות סמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקבות והוו להו זכרים מיעוטא ולמיעוטא לא חיישינן אלא איפוך ד] והתניא חלב פוטר דברי ר' יהושע רבי עקיבא אומר חלב אינו פוטר ת"ר* 'גדייה שילדה שלש בנות וכל בנותיה ילדו שלש שלש כולן נכנסות לדיר להתעשר א"ר שמעון אני ראיתי ה] שעישרה בתוך שנתה למה לי למיתני שלש שלש תוליד חד מינייהו תלת ואינך תרתי תרתי איידי דאיכא חדא דלא סגיא בלא שלש תנא כולהו דילדו שלש שלש ולמה לי למיתני שלש כלל לילדו כולהו תרתי ותיהדר איהי ותוליד בהדיהן לימא

רש"י

לגמריה לא אמרינן יולדת למקוטעין. הלכך לא נקט סוף שנה: לסבריה אמרינן. דלא גמר בהמה *מאשה מקלת יום אחרון של חדש חמישי לעבורה ככולה ויולדת בו ביום הלכך אפילו אית לן דזעירי ונתעברה במרחשון יולדת ביום אחרון של אדר דהוי שנתו: מקלת היום. שגמר חדש חמישי או של טינוף: ה"ג לגמריה לא אמרינן מקלת היום ככולו: מאי איכא בין ר' עקיבא לר' יהושע. דבבליר מהכי מי ילדה: חלב פוטר. אם חולבת אפילו בתוך שנתה או שנולדה בבית ישראל(ב) לא ראינוה יולדת עד לאחר שנתה והרי היא חולבת: ר' יהושע סבר טינוף פוטר. ולא חלב: היתה לה חמותה. אשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ומת בעלה בלא בנים ואח אין לו ויש לה חמותה במקומה שילאת משם: אינה חוששת. שמא טולד בן לחמיה והויא זקוקה ליבם: ילאת מליאה. שהיתה חמותה מעוברת כשילאתה זו משם חוששת: ומחלה נקיבות. שאינה זוקקת לייבום: אלא איפוך. תרלתא דר' יהושע סבר טינוף פוטר והוא הדין לחלב ואתא ר' עקיבא למימר כל שידוע שביכרה ואפילו על ידי טינוף אין כאן לכהן כו' ספק ואפילו חולבת: והתניא. בניחותא: ו] גדייה. נקט משום דדרכה לילד וולדות הרבה בעיבור אחד: אני ראיתי גדייה שעישרה בתוך שנתה. כלומר בתוך אותה שנה שילדה השלש בנות חזרו הבנות וילדו עד שנכנסו כולן לדיר להתעשר באותה שנה הן ובנותיהם ולקמן בעי מאי נפקא מיניה (ג) ז] לת"ק: לימא

תוספות

חלב פוטר איכא בינייהו. פסק ר"ת דחלב אינו פוטר דלקמן בפירקין (דף כא.) מסקינן כרשב"ג דאמר בלוקח בהמה מניקה מעובד כוכבים לפטורה מן הבכורה דלא מרחמא אא"כ ילדה אבל מטעם חלב לחוד לא מיפטרא אי לאו דאיכא ולד בהדה דחזינא דמרחמא ליה ומניקתו ומתוך כך מדקדק ר"ת דהכי הלכתא דחיישינן למיעוטא היכא דאיכא חזקה בהדה כי הכא שהיא בחזקת שלא ילדה ואפילו לא קיימא לן כרבי מאיר דמטהר בההיא דרוב תינוקות מטפחים (נדה דף יח:) מטעם סמוך מיעוטא לחזקה להחמיר מיהא חיישינן ואע"ג דבפ"ק דחולין (דף יא:) משמע דאין הלכה כר"מ אפילו להחמיר דקאמר לר"מ דחייש למיעוטא היכי אכיל בשרא משמע דאין הלכה כן דלא קאמר היכי אכלינן בישרא מכל מקום היכא דחזקה מסייעתו חיישינן והכא איכא חזקה דהעמד בהמה בחזקת שלא ילדה וסמוך מיעוטא דחולבות ואע"פ שאינן יולדות לחזקה והא דאמרינן פ"ק דחולין (דף ג:) דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן ולא אמרינן סמוך מיעוטא דאין מומחין לחזקה דבהמה בחזקת איסור עומדת עד שלא נשחטה ההוא רובא מצוי הוא ושכיח טובא כענין שמליט ברים גיטין (דף ב:) ח] ואפילו לר"מ דחייש למיעוט' התם ספרי דדייני מגמר גמירי והמיעוט לא שכיח ולא חייש ליה ר"מ כדאמרינן בריש בנות כותים (נדה דף לב.) וכן י"ל בההיא דיבמות (דף קכא:) דמים שאין להם סוף דדיעבד אשתו מותרת ולא אמרינן סמוך מיעוטא דנמלטים לחזקת אשת איש ט] ומה שהחמירו שם לכתחלה משום חומרא דאשת איש וגוסס נמי לא אזלינן ביה בתר רובא להעיד עליו להשיא את אשתו י] וגם באתרא דרובא מסבלי והדר מקדשי ומיעוט מקדשי והדר מסבלי דאיכא רובא וחזקה להתירא חיישינן למיעוטא להחמיר לפי גירסת רבינו חננאל בקדושין בפרק שני (דף נ:) ויש לתמוה אהא דפריך הכא לר' יהושע דאמר חלב אינו פוטר מהא דא"ר יהושע ביבמות (דף קיט.) יצתה מליאה אינה חוששת כלמפרש דלא חייש למיעוטא דזכרים ודוחק מתוך כך לומר איפוך ומאי יא] קשה בההיא דיבמות ליכא חזקה בהדי מיעוטא אבל בהדי מיעוטא דחולבות איכא חזקה ולפיכך חייש ועל כרחין מתניתין דהתם נמי מוכחא דיש חילוק דרישא דלא תנשא ולא תתייבם כו' מפרש התם מטעם סמוך מיעוט לחזקה ולא פליג עליה ר' יהושע דאין לומר דפליג בסיפא וה"ה ברישא דאדרבה הוה ליה לאשמועינן דפליג ברישא ואע"ג דאיכא חזקה וכ"ש בסיפא וי"ל יב] כיון דמסכת ברייתא איפכא לא הא מלתרץ מיהו תימה דלמאי דמפיך כ"ש דתקשי לן דכאן א"ר יהושע חלב פוטר אלמא לא חייש למעוטא ואע"ג דאיכא חזקה בהדה ובההיא דיבמות משמע דלא פליג ר' יהושע אלא בסיפא אבל ברישא מודה ואי הוה אמרינן דלא חשיב מיעוט דאיכא חזקה בהדה מה שהיא בחזקת שלא ילדה שאדרבה העמד ולד בחזקת שאינו קדוש בבכורה יג] שהוא חולין במעי אמו אז הוה אתי שפיר וגם הא דצריך לומר איפוך אבל קשה דא"כ ר"ש בן גמליאל דסבר חלב אינו פוטר אלמא חייש למיעוטא ואע"ג דליכא חזקה בהדה ובריש כל הצלמים (ע"ז דף מ:) משמע דלא חייש למיעוט ולא גזר שאר מקומות אטו אותו מקום כדגזר ר"מ מטעם דחייש למיעוט ועוד קשיא דבסוף אין מעמידין (שם דף נט:) משמע דר' יוחנן [א] סבר כר"מ יד] בגבינות בית אונייקי דסתמא כר' מאיר וטעמא דר"מ משום דחייש למיעוט כלמפרש בההוא פרקא ובפ"ק דחולין (דף ה:) טו] דר' יוחנן אכל משחיטת כותי ולא חייש למיעוט החשודים כדקאמר ר"מ התם גבי ייכם אע"ג דאיכא חזקה בהדה דלא נשחטה וי"ל דאיכא סתמי טובא דלא טז] חיישינן למיעוטא ועוד דהתם סתם ואח"כ מחלוקת בריש כל הצלמים פלוגתא דר"מ ורבנן אבל עוד ק' דלקמן (דף כד.) משמע דר' יוחנן אית ליה הלכה כר"ש בן גמליאל גבי ההוא דרלה חזיר כרוך אחר רחל ויש לתרץ דאין להחזיק כל הכותים כרשעים אלא יז] להרשע לבדו ועוד קשה דבפ' עשרה יוחסין (קדושין דף פ.) גבי רוב תינוקות מטפחים משמע דר' יוחנן סבר כרבנן דקתני שני דברים אין בהם דעת לישאל ועשאום חכמים כמו שיש בהן דעת לישאל ומיהו מצינו למימר לטעולם יח] [ב] כדאמר דמילתיה דר"ש בן גמליאל יט] סבר ר' יוחנן כוותיה בההיא דמשמע [ג] דמדפטר מטעם דלא מרחמא להניק אא"כ ילדה כ] ונפקא מינה היכא דחזינן דהוה לה חלב קודם לידה [אם אח"כ ראינוה מניקה] דההיא לא מיפטרא מטעם חלב אי לאו טעמא דלא מרחמא ולפי זה אפשר [ד] דהוי רבן שמעון בן גמליאל סבר חלב פוטר ואין ראיה השתא לר"ת למיעוט היכא דאיכא חזקה בהדה מהא דפסקינן כא] הלכה כרבן שמעון בן גמליאל ומיהו קשה דר"ש בן גמליאל כב] דאמר כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל הא לא שהה ספיקא הוי כג] ומפרש [ה] אם לאו כלומר אפילו נפל מן הגג או אכלו ארי אלמא חייש למיעוט נפלים ובריש כל הצלמים לא חייש למיעוט ובלאו קשיא דרשב"ג קשיא נמי הלכתא אהלכתא [ו] דלא חיישינן למיעוט כדמשמע בחולין דלא פריך היכי אכלינן בישרא ובההיא דשבת (דף קלו:) קיימא לן כרשב"ג כדמוכח התם וי"ל דמן הדין היה לנו לפסוק כרבנן ואדרבנן סמכינן בשעת הדחק כדמוכח בחולין (יבמות דף לז.) אלא [ז] מדרבנן החמירו ביבמה הואיל ומת תוך שלשים ואע"פ שנפל מן הגג או אכלו ארי שמא ישתקע הדבר ויאמרו העולם שפיסק ומת ויבא לידי לעז וקלקול ולכך עשאוהו כספק גם לענין אבילות שלא יבא להקל כד] בערוה ועוד שבכל מקום הלכה כדברי המיקל באבל ובלא שהה ח' ימים בבהמה העמידו כרבן שמעון בן גמליאל דאי לא הא לא קיימא

הגהות הב"ח

(א) גמ' יולדת למקוטעין והכא במקצת : (ב) רש"י ד"ה חלב וכו' ולא: (ג) ד"ה אני ראיתי וכו' מאי נפקא מיניה בין ר"ש לת"ק:

מסורת הש"ס

מאשה סס"ד ומס"ד מקלת יום אחרון של גמר חדש חמישי לעיבורה או של טינוף ויולדת בו ביום הס"ד ומס"ד ה"ג לגמריה לא וכו' ככולו הלכך אפילו אית וכו' שנתו הס"ד ומה"ד מאי איכא נ"ק

[שם איתא חמות]

[תוספתא פ"ג]

שיטה מקובצת

א] יולדת למקוטעין והכא : ב] קמפלגי לגמריה לא אמרינן מקצת היום ככולו לסבריה אמרינן מקצת היום ככולו : ג] יולדות והא מדקא חלבה מילד ילדה ורבי יהושע סבר חיישינן למיעוטא ועל שאינן יולדות נרשם עליהם קו להורות כי לפ"ד ראוי למחוק : ד] איפוך אימא רבי יהושע סבר הלך אחר רוב בהמות ורוב בהמות אינן חולבות אא"כ יולדות והא מדקא חלבה מילד ילדה ור"ע סבר חיישינן למיעוטא והתניא : ה] ראיתי גדיה שעישרה בתוך שנתה ולמה לי : ו] מד"ה גדיה עד ד"ה והתניא בדף כ"א ע"א אינו מפי' רש"י והוא מקצת מפי' הרגמ"ה ומקצת מפי' רש"י ואין אדם יכול לעמוד עליו : ז] מיניה בין ר"ש לת"ק : ח] דאפילו לרבי מאיר אות ו' נמחק : ט] איש משום דמיעוט דנמלטים לא שכיח : י] אשתו משום דסמכינן מיעוט דחיים לחזקת אשת איש

תם : יא] ומאי קשיא בההיא : יב] דכיון דאשכח ברייתא : יג] בבכורה שהיה חולין במעי אמו והך חזקה עדיפא מפי דאיכא בהדה הזקת ממון דלא מפקא ליה מיד הבעלים אז : יד] כר"מ דאמרינן לר' יוחנן למעוטי מוריים וגבינות בית : טו] דחולין אמרינן דרבי יוחנן : טז] דלא חיישי למיעוטא : יז] אלא הרשע לבדו : יח] דלעולם כדקאי דמילתיה : יט] גמליאל לא סבר : כ] ילדה מכלל דחלב אינו פוטר אלא בעיקר מילתיה הוא דפסיק כוותיה דלא מרחמא אא"כ ילדה ונפקא : כא] דפסקינן לקמן הלכה : כב] דרשב"ג אדרשב"ג דאמר : כג] ומפרש בפ' ר' אליעזר דמילה ותיבות יש לנו לא לומר נמחק : כד] לחקל בערוה ועוד בו' המיקל באבל וגם בלא שתה ח' ימים בבהמה החמירו כר"ש :

רבינו גרשום

ודאי לית ליה דזעירי . אבל סבר פתות מל' מטנפת ומתעברת קודם השלמת ל' ויולדת בתוך שנתה : לסבריה . דאמר יולדת בתוך שנתה : אמרינן יולדת למקוטעין קודם השלמת ה' חדשים מיום ליום : לגמריה . דלא אמר בתוך שנתה : לא אמרינן מקצת היום . של יום ל' דסוף טינוף ככולו כלומר דכבר שלמו ימי טינוף ובו ביום יכולה להתעבר ותלד ביום אחרון של שנתה אלא בעינן ל' של טינוף שלמים מעת לעת ואינה יולדת אלא בתחילת שנה שניה . ולסבריה אמרינן מקצת היום ככולו : מאי איכא בין ר' עקיבא לרבי יהושע . לגמריה דלתרוייהו הוי ספק היכא דלא ידיע : חלב פוטר איכא בינייהו . אם חולבת היא בתוך שנתה . ר' עקיבא אמר . כל שידוע שביכרה לדבריו כיון דחולבת פטורה דהיינו ידוע דאינה חולבת אלא א"כ ילדה : ור' יהושע . דחייש לטינוף דהיינו מיעוט דמיעוט מטנפת חייש נמי למיעוט דחולבות אע"ג דלא יולדת וחייבת בבכורה : היתה לה חמות . במדינת הים . לאשה שהלך בעלה וצרתה למדינת הים אינה חוששת שמא ילדת בן וזקוקה לו : אבל יצאה מלאה . כלומר מעוברת חוששת ור' יהושע אומר אינו חוששת ותינשא : אלא איפוך . ר' יהושע אמר חלב פוטר כי היכי דפטר טינוף : רבי עקיבא אומר לא פטר . אלא כל שידוע שודאי ביכרה ולא קשיא הא דרבי יהושע אדרבי יהושע : והתניא . סיועא : גדייה שילדה ג' בנות . בבת אחת בסוף שנתה : וכל בנות ילדה ג' ג' . בהשלמת שנתן : כולן נכנסות לדיר . ליחבי קתני כולן נכנסות לדיר משום דאמרינן לקמן דאין מעשרין משל אשתקד על של שנה זו : אני ראיתי . גדייה שעישרה בנותיה : בתוך שנתה . שבאתה משנתה נולדו ולא משתכח דהויין הבנות וולדיהן בשנה אחת אלא בשנה מעוברת להעשר בנות . כגון שהיא ילדה בתחילת שנה ובנותיה בסוף שנתן : ותיהדר איהי . הגדייה ותוליד בהדיהן והויין י' בין הבנות

הגהות צ"ק [א] דליכא ליה הלכה כותיה [ב] בעיקר מילתיה [ג] דמפטר [ד] דהשב"ג סובר חלב [ה] בפ' ר"א אם לא הכא אפילו [ו] דקי"ל כרבנן דלא חיישי למיעוט [ז] דרבנן

לימא קסבר מטנפת אינה חוזרת ויולדת בתוך שנתה אם תימצי לומר מטנפת חוזרת ויולדת בתוך שנתה יולדת ודאי אינה חוזרת ויולדת בתוך שנתה: אמר רבי שמעון אני ראיתי גדייה כו': מאי איכא בין תנא קמא לרבי שמעון *איכא בינייהו דזעירי א] תנא קמא אית ליה דזעירי ור' שמעון לית ליה דזעירי ואיבעית אימא דכולי עלמא אית להו דזעירי והכא ביולדת למקוטעין קא מיפלגי ב] לתנא קמא אינה יולדת למקוטעין לרבי שמעון יולדת ואיבעית אימא דכולי עלמא אינה יולדת למקוטעין והכא במקצת היום ככולו קמיפלגי לתנא קמא לא אמרינן מקצת היום ככולו לרבי שמעון אמרי' *מקצת היום ככולו ואב"א דכ"ע אמרינן מקצת היום ככולו והכא במחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר קמיפלגי ג] והתניא

רש"י

לימא קסבר מטנפת כו' בתוך שנתה. כלומר בתוך שנתה לטינופה אבל האי בתוך שנתה דלעיל גבי פלוגתא דרבי ישמעאל ורבי יהושע לא הוי אלא בתוך שנתה ללידה שהיא עצמה נולדה כדפרישית בריש ד] הלכתא: איכא בינייהו הא דזעירי. וקמיירי כגון שטינפו הבנות ביום אחרון של ששה חדשים ללידתן ולא ביום תחלת חדש שביעי דהשתא כי יהבת ה] (א) *ל' לטינוף וה' חדשים דעיבור כמלא דילדו ביום אחרון של שנתן ונכנסות הן ובנותן לדיר להתעשר דבשנה אחת נולדו: ורבי שמעון לית ליה דזעירי. ולהכי קאמר שעישרה בתוך שנתה כלומר (ב) יום או יומים או עשרה ימים בתוך שנה שנולדו שלא עיכבו לילד עד יום אחרון של שנתן אע"פ שטינפו לסוף ששה: פי' אחר אני ראיתי גדייה שעישרה בתוך שנתה כלומר בתוך אותה שנה שהיא עצמה נולדה כילד דלאחר שהיה לה חדש נתעברה וילדה לסוף ה' חדשים שלשה הבנות וחזרו הבנות ונתעברו לסוף חדשן וילדו לסוף ה' חדשים הרי שנה לימא קסבר מטנפת וכו' בתוך שנתה כלומר בתוך השנה שהיא עצמה נולדה דמה שילדה לסוף ששה הוי כטינוף ולהכי אינה יולדת עוד עד חדש או עד חדשיים בשנה שניה ות"ק מיירי כגון שעישרה בתוך שנתה שנולדה כר' שמעון ולקמן מפרש במאי פליגי והאי בתוך שנתה מפרשים כההוא דלעיל גבי פלוגתא דרבי ישמעאל ורבי יהושע דאמרינן בריש הלכתא במטנפת וכו' קמיפלגי: ת"ק אית ליה דזעירי. אין לך טינוף גדול מלידה ולהכי לא מניא היא למיהדר ולאילודי בתוך שנתה עד לאחר יום או יומים ורבי שמעון דלא נחית להכי סבר דמשכחת לה דהדרא וילדה בתוך שנתה דלית ליה הא דזעירי והשתא מצינן למימר דת"ק סבר דאפילו יולדת חוזרת ויולדת בתוך שנתה דהאי בתוך מפרשים לעיל בריש פירקין דלאו תוך ממש (ג) דוקא אלא בסוף יום או יומים לשון זה איכו עיקר דאיכא פירכא למאן דדייק ביה דבנות היכי משכחת להו דילדו בתוך שנתן כגון שעיברו ביום שלשים ללידתן וילדו לאחר ה' חדשים ביום אחרון אי הכי נמי משכחת לה דתיהדר* ותלד בתוך שנתה: ו] והתניא. בניחותא: ז] *) גדייה שלש בנות. בכרס אחד וכל בנותיה ילדו שלש שלש להכי נקט שלש לשון נקבה דאי הוו זכרים לא הוו מתעשרי דאיכא ג' בכורות ותו לא פייסי עשר: כולן ח] נכנסים לדיר להתעשר יחד. דכולן יכולין להיות נולדין מאלול לאלול השלש בנות ותשע בנותיהן דאי לא הוו נולדים בשנה אחת לא הוו מיעשרי אהדדי דבאחד באלול ראש השנה למעשר ט] ואין מצטרפין אותן שנולדו לאחר אלול כדמפרש בפרק מעשר בהמה (לקמן דף נז:) והנך (ד) יכולין להיות י] *בנות שלה בשנה אחת כגון שנולדו הבנות באחד באלול ונתעברו לסוף ששה חדשים וילדו קודם אלול יא] ולמה לי למיתנא שלש בנות דילדו *כולהו הג' בנות כו': לימא קסבר מטנפת אינה חוזרת ויולדת בתוך שנתה. משעת טינוף עד סוף שנה והאי נמי אינה יכולה לילד הואיל וילדה שלש בנות בתחלת השנה ולהכי נקט מטנפת (ה) דסד"א דמטנפת נמי שהוא לילד כיולדת ובעי למיפשט נמי מינה סתמא אי כתנא קמא אי כר' יהושע דפליג לעיל במטנפת: ומשני אפילו אם תימצי לומר מטנפת חוזרת ויולדת (ו) שילדה ודאי אינה חוזרת דברי הכל היא: איכא בינייהו דזעירי. יב] וכגון שטינפו הבנות לסוף ששה ללידתן בתחלת חדש שביעי תנא קמא דלא נקט לישנא דתוך אית ליה דזעירי דתו לא מקבלי זכר עד ראש חדש שמיני וימי עיבורן ה' חדשים שלימין אישתכח דלא ילדו עד יום אחד בשנה שניה ומשכחת לה אפילו הכי נכנסות יחד לדיר אימהות ובנות חוץ מן הזקינה כגון שהיתה שנה מעוברת דיום אחד בשנה שנייה שלהן עדיין ראש חדש אב ורבי שמעון דנקט תוך שנתן ביום אחרון של שנה נולדו (ז) ומחוסרי זמן הן עד שבעת ימים ור' שמעון סבר מחוסר זמן הן עד דמתעשרי:

*) שייך לעיל והתניא

תוספות

קיימא הא ועוד דמשום היא גופה שאם נתיר לשוחטו לאוכלו כשהוא בריא יג] *יכול לשוחטו כשהוא חולה וקרוב לפיהוק של מיתה דהשתא איכא ריעותא ואין לדקדק דר' שמעון בן גמליאל לא חייש למיעוט מהא דחיישי למיעוט רבי עקיבא ור' טרפון בפ' קמא דמכות (דף ז. ושם ד"ה דילמא) שמא במקום סייף הוה נקב ורבי שמעון בן גמליאל קאמר אף הן מרבים שופכי דמים בישראל דדילמא התם הוא דלא חייש משום יד] דחשבינן כלא איפשר שאם כן לא *יהרג אדם לעולם ואפילו ר' מאיר מודה כדקאמר בפ"ק דחולין (ד' יא:) והא דבעי למימר לרבי עקיבא דחלב פוטר ולא חייש למיעוט הוה מצי לאקשויי מההיא דמכות דחייש שמא במקום סייף נקב הוה טו] ורשב"ג קאמר דלא חייש אלא דלא רצה להאריך ועוד אין נראה לרבינו תם לפרש כלל טעמייהו משום דחיישי למיעוטא דבהדיא חשיב טז] לא אפשר בפ"ק דחולין (דף יא: ושם) אלא אמרי רבנן דכשהיו שואלים לעדים ראיתם אם במקום סייף נקב הוה והם אומרים אין אנו יודעים בטלה עדותם אע"פ שאם לא היו שואלין היה נהרג מידי דהוה אזה אומר בסייף הרגו וזה אומר באריכן הרגו דאין זה נכון אע"ג דאי לא שיילינן להו הוה נהרג ולא חיישינן דדילמא אי שיילינן מינייהו הוי מכחשי אהדדי ומיהו אין זה קושיא לחושבו כלא איפשר דאיפשר כגון שנתגלה קרום של מוח וראוהו עדיין שלם ובחולין דחשבינן ליה לא איפשר לפי שדוחק להעמיד בו הפסוק ומאן דפטר סבר שבקיה לקרא דדחיק ומוקים אנפשיה: **לימא** קסבר מטנפת אינה חוזרת ויולדת תוך שנתה. וכל שכן זו שילדה וולדות גמורים ובתוך שנתה לאו דוקא אלא גם אחר שנתה מעט דהא לאו באותה שנה נולדה הגדייה שאם כן תתעשר עם בנותיה ותנא קמא לא חשיב לה אלא כלומר בת שנתה יום שאחר שנתה ופירש בקונטרס דהוי כר' ישמעאל ועדיפא מרבי ישמעאל והדין עמו יז] דהא לרבי ישמעאל חוזרת ויולדת ביום ראשון של שנה שנייה דהא אית ליה מכאן ואילך ספק יח] והקשה בקונטרס כיון דאינה נכנסת עמהן לוקמה כגון שנולדה היא בניסן וילדה לה באלול דאפשר לה לחזור לילד עם בנותיה קודם אלול הבא ולא דק בלישניה דהא בסמוך אמרינן דתנא קמא אית ליה דזעירי והוא הדין שאין בהמה מתעברת אחר שנולדה בפחות משלשים יום א"כ צריך שלשים יום לבד מה' חדשי העיבור והוה ליה למימר שנולדה יט] *בכ"ה באדר: **תנא** קמא אית ליה דזעירי. גם כאן פי' בקונטרס דימי עיבורה ה' חדשים שלמים משמע שרוצה לומר של שלשים יום כמו כ] שפירשנו לעיל ואי אפשר לומר כן כלל ולמאי דמוקי פלוגתייהו במקצת היום ככולו דצריך *למנות הכל מאחד באלול של שנה זו לאחד באלול של שנה הבאה לשנת הלבנה דאחד באלול ראש השנה למעשר בהמה ולא משכחת לה בשום ענין אלא אם כן היו חדשי העיבור כפי חדשי הלבנה והשתא לתנא קמא לא אמרינן מקצת היום ככולו וכשנולדה באחד באלול לא כא] קבלה זכר עד מלאת שלשים יום שנולדה דכיון דאמר זעירי אין טינוף פחות מל' יום כל שכן *בתה והשתא שלמי אינהו ל' יום ביום ב' של תשרי דבעינן ל' יום מעת לעת כיון דאין מקצת היום ככולו ואלול חסר הוא ובו ביום אפשר כב] להתעבר וה' חדשים של עיבור שלמי יום שני של אדר ובו ביום ילדה חשוב שלשים יום מעת לעת לבנותיה קודם שיקבלו זכר ויכלו ביום שלישי של ניסן ובו ביום נתעברו ונמלא שכלו ה' חדשי עיבורן ביום שלישי של אלול ובו ביום ילדו ורבי שמעון סבר דאמרי' מקצת היום ככולו וכלים שלשים יום ביום אחד של תשרי ובו ביום נתעברה ונמלא שכלו ה' חדשי העיבור ביום אחרון של שבט דמקצת היום ככולו ובו ביום ילדה חשוב שלשים יום לבנות ויכלו ביום אחרון של אדר שהוא חסר ובו ביום נתעברו ונמלא שכלים בכ"ט באב ה' חדשי העיבור ואין לתמוה על שפירש דחדשי העיבור של בהמה דקה לפי חדשי הלבנה דה"נ אשכחן בירושלמי בפרק קמא דנדה דחמורה אע"פ שאינה יולדת למקוטעין פעמים שי"ב חדשי כג] עיבורן לפי שנת הלבנה דקאמר התם ר' חייא בר אבי הוה יתיב קמיה דרב חמתיה מבעיא א"ל מה כן א"ל חמרתי כד] א) בעיא מילדא דהנא בעי (מרבענא) שלא תלטכן א"ל אימתי עלה עליה זכר א"ל ביום פלן וחשיב א"ל בעיא היא עד כדון ותני כן כה] ב) שפיחת אינה פוחתת מימות הלבנה המוספת אינה מוספת על ימות החמה ואח"כ אמר שם כו] וכל מילתיה דרבי יהושע פליג דאמר רבי יהושע בן לוי בקרות ג) של בית כז] רבי ממנה שוורים ויש

א) מעברתא והיא בעיא מילד ואנא בעי נ"ק ב) הפוחתת אינה פוחתת וכו' והמוספת נ"ק ג) של אנטונינוס היתה עוברה והרביעי של בית נ"ק

[לעיל כ.]

יכול נ"ק

נהרג אדם מעולם נ"ק

לאחר ולד בתוך שנתה הס"ד ואח"כ מה"ד לישנא גדייה שילדה שלש כו' והשאר נמחק נ"ק

ילדים עם בנות נ"ק

כולהו בנות נ"ק

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה איכא וכו' כי יהבת להו שלשים דטינוף: (ב) ד"ה ור' שמעון וכו' כלומר עדיין היה יום או יומים: (ג) ד"ה ת"ק אית ליה וכו' ממש הוא דוקא וכו' ולשון וכו' אי הכי גדייה נמי משכחת וכו' בתוך שנתה הס"ד ואח"כ מ"ה גדייה שילדה שלש וד"ה והתניא בניחותא נמחק: (ד) ד"ה כולן נכנסים וכו' והנך בנות שלה יכולין להיות נולדין בשנה אחת כגון וכו': (ה) ד"ה לימא כו' דס"ד דמטנפת: (ו) ד"ה ומשני וכו' כשילדה ודאי אינה חוזרת ויולדת דברי: (ז) ד"ה איכא וכו' נולדו הס"ד ואח"כ מ"ה מחוסרי:

רבינו גרשום

הבנות והאימהות: לימא מדלא תנא הכי ותיהדר איהי אלא וכל בנותיה ילדו שלש ש"מ קסבר מטנפת אינה וכו' האם ודאי טינפה לסוף ו' חדשים שילדה ל' יום ולא יכלה לילד בתוך שנתה אלא בשנה שניה ובריית' משמע דמיירי בתוך שנתן: אם תמצא לומר מטנפת חוזרת. כלומר דלא מיטנפה כל ל' שלימים יולדת ודאי בתחלת שנה אינה חוזרת ויולדת בתוך שנתה הילכך צריך שיאמר וכל בנות ילדו ג': מאי איכא בין תנא קמא לר' שמעון. שניהן שוין שאין הזקנה מתעשרת עמהן: תנא קמא אית ליה דזעירי והני ג' בנות טינפו בתחילת חדש שביעי ללידתן וטינפו ל' יום שלימין ולא מצי ילדי בתוך שנתן אלא בתחלת שנה שניה הילכך לא אמר תנא קמא בתוך שנה: ור' שמעון. דאמר בתוך שנתן ודאי לית ליה דזעירי אלא טינפו פחות מל' וילדו בתוך שנתן ולתנא קמא אינה יולדת למקוטעי' להכי לא אמר בתוך שנה: ואית דמפרש ר' שמעון דאמר אני ראיתי גדייה (בשעושה) [שעישרה] בתוך שנתה קסבר דהגדייה והבנות בנות שנה אחת הן ונכנסות עמהן להתעשר כגון שנולדה גדייה בר"ח אלול ולסוף ל' יום נתעברה ולסוף שבט ילדה ג' בנות ולסוף ל' יום בר"ח ניסן נתעברו אותן ג' בנות ולסוף אב ילדו כל אחת ב' בנות הוו לה שיתא וג' אמהות והזקנה הרי י' כולן בנות שנה אחת ומתעשרין בנות שנתן: ולא מיסתבר הכי חדא דקשיא מאן דאמר מאי איכא בין תנא קמא לר' שמעון דהא קא חזינן דר' שמעון בעי זקנה בהדייהו ותנא קמא לא בעי. ועוד קשיא לי שמעתא דלעיל סברי דר' יהושע: כולי עלמא אמרינן מקצת היום ככולו. ודאי יולדות בתוך שנתן: ובמחוסר זמן פחות מח' יום

שיטה מקובצת

א] דזעירי דאמר זעירי אין טינוף פחות משלשי' יום תנא: ב] מיפלגי תנא קמא סבר אינה יולדת למקוטעין ור' שמעון סבר אמרינן: ג] קמיפלגי ת"ק סבר אינו נכנס לדיר להתעש' ור"ש סבר נכנס לדיר להתעשר והתניא: ד] בריש שמעתא הס"ד: ה] יהבת להו ל': ו] תיבות והתניא בניחותא נמחק: ז] גדייה וכו' דוקא נקט גדייה לאשמעינן דאפי' מהרה להתעבר בכל יכולת אי אפשר לה ליכנס עם בנות בנותיה להתעשר דאין היא ובנותיה יולדות תוך שנתה עד יום א' בשנה שנייה כדלקמן והאי דנקט ג' בכל בנותי' כיון דאיכא חדא דלא סגי בלא שלש נקט שלש בכולהו כדלקמן מטנפת אינה חוזרת ויולדת בתוך שנתה וכ"ש זו שילדה ולדות גמורים. בתוך שנתה לאו דוקא דהא לאו בתוך שנתה ממש היא שאלמלא כן אף היא תצטרף אלא בתוך שנתה יום שאחר שנתה וכר' ישמעאל ועדיפא מדרבי ישמעאל ואי קשיא כיון דאינה נכנסת עמהם לוקמא כגון שנולדה היא בניסן וילדה באלול דאפשר לה לחזור ולילד עם בנותיה קודם אלול הבא וליתני וכל בנותיה ילדו תרתי תרתי לאו פרכא היא מדנקט ת"ק גדייה ולא נקיט עז לאפוקי מדר"ש אתא לאשמועינן אע"ג דמקרבין להו לגבי הדדי אי אפשר לכולן להוליד בשנה אחת שתהא הזקנה נכנסת עמהן לדיר הילכך בכל כמה דמצי לקרובי בהו מקרבינן: מאי בינייהו כלומר פלוגתייהו הוו במאי: דזעירי כיון דלא קבלה זכר כל ל' שאחר הטינוף או אחר לידה כ"ש דבתה אינה מקבלת זכר עד מלאת לה ל' יום ואי עיבורה ל' יום שלימים הרי ששה וכן לבנותיה הרי י"ב חדש שלימים ויולדת למחר: לית ליה דזעירי וכן הבת מתעברת תוך חדשה מקצת היום של גמר חודש הטינוף. ה"נ ואי בעית אימא דכ"ע מקצת היום ככולו והכא במחוסר זמן וכו' ת"ק דלא תנא תוך סבר אע"ג דאפשר להן להוליד תוך שנתן דביום אחרון של שנה נולדה מ"מ מחוסרים זמן הן עד ז' ימים ור"ש סבר מחוסר זמן מתעשרי והתניא בניחותא וכו' כן נמצא בכל הספרים כ"י שבידי וזה הנוסח של התוס' בפירוש רש"י ז"ל: ח] כולן נכנסות לדיר להתעשר בנותיה ובנותיהן יחד: ט] למעשר בהמה ואין כו' שנולדו קודם אלול עם אותן שנולדו לאחר אלול: י] להיות בני שנה אחת: יא] אלול שעשרה תוך שנתה והיא נכנסת עמהן דתוך שנתה ילדו היא ובנותיה הס"ד ומה"ד ולמה לי למתני ג' כלל בלידת הבנות הס"ד מתיבת ולמה עד סוף העמוד נמחק

בחצי לבנה כי אינו מפי' רש"י: יב] דזעירי. ובקונטרס פי' כגון שטנפו הבנים לסוף ששה ללידתן בתחלת חדש שביעי ולת"ק דלא נקט לישנא דתוך אית ליה דזעירי דתו לא מקבלה זכר עד ראש חדש שמיני וימי עיבורן ה' חדשים מלאים אשתכח דלא ילדו עד יום אחד בשנה שניה ומשכחת לה דאפ"ה נכנסות יחד לדיר האמהות והבנות חוץ מן הזקינה כגון שהיתה שנה מעוברת דיום אחד בשנה שניה שלהן עדיין ר"ח אב הוא ור"ש דנקט תוך שנתה ממש לית ליה דזעירי עכ"ל וצריך פי' לפירושו ונראה דמשו"ה נקט לסוף ו' ללידתן דבציר מהכי אינן יכולות להתעשר עמהן אפילו בשנה מעוברת שהרי צריכה שתהא בת שלשים קודם שתתעבר אבל לר"ש דלית ליה דזעירי ומקצת היום ככולו ומשכחת שפיר שהבנות ובנות הבנות יתעשרו תוך השנה ממש ואפילו תהיה פשוטה אבל אין רצה לומר שעשרה עמהן הגדייה אלא ה"פ שעשרה שיצא ממנה מתעשרין תוך שנתה אפילו בשנה פשוטה ולהכי לא משכחת לה לפי שיטת הקונטרס ופי' התוס' עיקר: יג] בריא יבא לשוחטו: יד] דחשיב כלא: טו] נקב הוה אלא דלא רצה והשאר נמחק: טז] חשיב ליה לא אפשר כו' אלא אומר ר"ת דכשהיו: יז] עמו דלר' ישמעאל תיבת דהא ל"ש: יח] ספק ואפילו ביום ראשון של שנה שניה: יט] בכ"ח באדר: כ] שפי' נמי לעיל: כא] לא מקבלה זכר כו' משנולדה דכיון: כב] אפשר לה להתעבר וה' חדשי העיבור שלמי ביום שני של אדר: כג] חדש עיבורה לפי: כד] חמרתי מעברא והיא בעיא מילד בעיא מעברתא שלא: כה] כן הפוחת אינה: כו] תיבת וכל נמחק: כז] בית מלכות היתה עוברת וחרביעי של בית רבי:

להתעשר

והתניא רבי שמעון בןיהודה אומר משום רבי שמעון *מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר א] והרי הן כבכור מה בכור קדוש לפני זמנו וקרב לאחר זמנו אף מחוסר זמן קדוש לפני זמנו וקרב לאחר זמנו ואדיליף מבכור ניליף מקדשים מסתברא מבכור הוה ליה למילף שכן גואל מום תמורת אכילה אדרבה מקדשים הוה ליה למילף שכן ב] זכר קדוש במתנות פשוט אלא רבי שמעון העברה העברה גמיר היכי דמי טינוף אמר ג] *רבא כדאמרי רעותא דצלתא אצר חיותא ושמואל אמר בעבועי דדמא *וצריך להראותו לחכם חכם מנא ידע אמר רב פפא רועה חכם אמר רב חסדא הרי אמרו *יצירת הוולד באשה ארבעים יום בעי רב חסדא בבהמה בכמה אמר ליה רב פפא לאביי לאו היינו דזעירי דאמר *זעירי אין טינוף פחות משלשים יום ההוא לקבל איתמר מצינו לוקח מעובד כוכבים לוקח מישראל מאי אמר רב בכור ודאי דאם איתא דבכרה אישתבוחי הוה מישתבח ליה ושמואל אמר בכור ספק סבר לשחיטה קא בעי ליה ורבי יוחנן אמר חולין ודאין מאי טעמא אם איתא דלא בכרה כיון דאיכא איסורא אודועי הוה מודע ליה תניא כוותיה דרבי יוחנן דאמר חולין *אם לא הודיעו הולך ושוחט ואינו נמנע לימא תיהוי תיובתא דרב ושמואל התם במוכר תליא מילתא הכא בלוקח תליא מילתא: **מתני'** *רבי אליעזר בן יעקב אומר בהמה גסה ששפעה חררת דם הרי זו תקבר ד] ופטורה מן הבכורה: **גמ'** *תני רבי חייא אינה מטמאה לא במגע ולא במשא ומאחר דאינה מטמאה לא במגע ולא במשא אמאי תקבר כדי

והתניא. בניחותא: והרי הוא. כלומר ובדבר זה יש לו דין בכור: מה בכור קדוש לפני זמנו. שהרי קדושתו מרחם: אף מעשר קדוש לפני זמנו. דמחוסר זמן נכנס לדיר: ניליף מקדשים. משלמים שאין יכול להקדישן מחוסר זמן שאין קדושה חלה עליהן כדאמרינן בתורת כהנים ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לה' אין לי אלא לאשה מנין אף להקדיש תלמוד לומר לקרבן: שכן גואל מום תמורת אכילה. בכור ומעשר אין נפדין דבבכור נאמר (במדבר יח) לא תפדה ובמעשר (ויקרא כז) לא יגאל אבל קדשים נפדין *במומן (א) וקדושין במומן קדושה גמורה מה שאין כן בקדשים כדאמרינן בפירקין דלעיל (דף יד.) כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן כו' חוץ מבכור ומעשר ובכור ומעשר אין תמורתן קריבה דכתיב לא תפדה קדש הם את דמם תזרוק וגו' ואמרינן הן קריבין ואין תמורתן קריבה במסכת תמורה בפרק אלו קדשים (דף כא.) אבל שאר קדשים תמורתן קריבה כדאמרינן בפירקין דלעיל (ד' יד:) רק קדשיך אלו התמורות: אכילה. בכור ומעשר נאכלין במומן זה לישראל וזה לכהן אבל קדשים שנפל בהן מום נפדין: פשוט זכר קדוש במתנות. מעשר וקדשים נוהגין בפשוט ואינם צריכין להיות זכרים וצריכים להקדישם בידים ואינם ממתנות כהונה ס] *ומעשר ושלמים נאכלין לבעלים כדמפרש בפרק מעשר בהמה (לקמן דף נו.) דמעשר ו] הוי שלמים אבל בכור לאו פשוט הוא ואינו נוהג אלא בזכרים ואין צריך להקדישו דמרחם קדוש וממתנות כהונה הוא: העברה העברה. והעברת כל פטר רחם הזכרים כל אשר יעבור תחת השבט: ז] אצר חיותא. נעצר רחמה ונימוק העובר: בעבועי ח] דמא. פולטת אבעבועות של דם: להראותו לחכם. לידע אם עובר היה ותיפטר מן הבכורה: ארבעים יום. דהמפלת ט] יום ארבעים צריכה לישב ימי טומאה *וטהור בציר מהכא מיא בעלמא הוא: בבהמה בכמה. י] שתהא משקבלה זכר עד הטינוף דנימא ולד הוא ומיפטרא מן הבכורה: לאו היינו דזעירי. יא] דסד"א דהכי אמר דשלשים יום יב] *שהוה הולד להבראות וביום ל"א נימוק ויוצא (והכי קאמר זעירי אין טינוף מעכב בלידה יג] שאינה מתעברת ולד אחר פחות משלשים יום): לקבל איתמר. יד] משהפילה את עובר ראשון אינה מקבלת זכר עד שלשים יום אבל בימי יצירת הולד לא איירי: מצינו לוקח מן העובד כוכבים. מה דינו כדתני מתניתין: אישתבוחי מישתבח ליה. המוכר אומר קחנה שכבר ביכרה טו] ואין צריך עוד ליתן ולדה לכהן: ספק. והאי דלא אשבחה מוכר בהכי דסבר לשחיטה בעי לה: אם לא הודיעו. בארבעה פרקים בשנה מוכר שמכר פרה לשחוט ובו ביום מכר בנה לאחר לשחוט צריך להודיעו אמה מכרתי (ב) לשחוט ואם לא הודיעו הולך לוקח ושוחט לבן ואינו צריך לחזור ולשאול אם היום נשחטה האם: התם במוכר תלא טז] רחמנא. שצריך להודיעו כדאמרינן בשחיטת חולין (דף פג.) יום אחד יום המיוחד טעון כרוז דהיינו יום המיוחד ארבעה פרקים בשנה מיוחדין לכך יז] שיטעון מוכר להכריז אמה מכרתי לשחוט: הכא בלוקח תליא מילתא. דכתיב (דברים טו) בבקרך ובצאנך דמי שהבהמה שלו עליו להפריש בכורותיו: **מתני'** הרי זו תקבר. החררה דאסורה בהנאה דשמא ולד זכר היה שנימוק וקדוש בבכורה ביליאתו יח]: **גמ'** אינה מטמאה יט] במגע ובמשא. כנבילה השתא ס"ד משום דלא חיישינן שמא ולד כ] נימוק (ג) *) אמאי תקבר:

*) וקא פריך נ"ק

ומשני

*ויש כא] ממנו שילדו עכשיו פירוש שילדו למקוטעין ויש מהן שילדו לאחר זמן ואח"כ כב] אומרים כאן בבהמה טמאה כאן בבהמה טהורה כלומר לא פליגי ופריך הא כתיב *הידעת עת לדת יעלי סלע תולל אילות תשמור תספור ירחים תמלאנה ופירוש תספור ירחים תמלאנה כג] דאינה יולדת למקוטעין ומשני חיה טהורה כבהמה טמאה כלומר דאינה יולדת למקוטעין אבל בהמה טהורה יולדת למקוטעין ובשמעתין כד] פלוגתא בבהמה טהורה: **אף** מחוסר זמן קדוש לפני זמנו. והא דאמר בתמורה פרק אלו קדשים (דף יט:) הרי מחוסר זמן דלא חזי ואמר רבי שמעון קדוש היינו במעשר בהמה כדמוכח הכא דפליגי ר' שמעון ורבנן אבל בשאר קדשים מודה אפילו ר' שמעון*: **שכן** גואל מום כו'. הא דלא קאמר נמי ואין באים מחוצה לארץ כשאר קדשים כה] משום דפלוגתא היא התם בגמרא תמורה (דף כא.): **אכילה**. פירש בקונט' שנאכלין במומן בלא פדיון וקלא קשה הא כו] מכלל גואל הוא ונראה לפרש דמשונה אכילתה משאר פסולי המוקדשין דאין נשחטין באיטליז כז] ונמכרים באיטליז ונשקלים בליטרא ומדאורייתא הוא כדמשמע בפרק קמא דתמורה (ד' ח.) ובסוף חלק (סנהדרין ד' קיב:) גבי עיר הנדחת דממעט בכור ומעשר מדכתיב בהמה מי שנאכל בתורת בהמתך יצאו בכור ומעשר שאין נאכלין בתורת בהמתך דתנן כל פסולי המוקדשין נמכרין באיטליז חוץ מן הבכור ומעשר: **העברה** העברה כח] גמירי. ואף ע"ג דאיכא למילף נמי תחת תחת מקדשים א) כדאמר בפ"ק (לעיל ד' יב.) כט] בהמה שיש בה מקלת סימנין הכא לענין קידוש שייך למילף טפי מהעברה דמשמע כל אשר יעבור תחת השבט לשון קידוש ל]: **אשתבוחי** משתבח ליה. פירש בקונטרס שכבר ביכרה ולא תכהן בלידה עוד אבל עובד כוכבים אי נמי א"ל הכי אין בדבריו אמת ויש ללמוד מפירושו דעובד כוכבים אפילו מסיח לפי תומו אינו נאמן דלהשביח מקחו אומר כן ועוד יש לפרש דאישתבוחי דהכא היינו שכבר נפטרה מן הבכורה לא]: **רבי** יוחנן אמר חולין ודאי. בהלכות גדולות פסק כר' יוחנן ובבילה (דף ד:) אמרי' רב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן ובפ' מי שהוליאוהו (עירובין ד' מז:) אמרינן שמואל ור' יוחנן הלכה כרבי יוחנן: **התם** במוכר תליא מילתא. שיודע המוכר בלוקח שקונה לשחוט ועובר לב] בלאו דולפני עור אם אינו מודיעו דלוקח לא איבעי ליה לאסוקיה לדעתיה שמכר אמה או בתה: **הכא** בלוקח תליא מילתא. שעליו לחקור בבהמתו אם היא חייבת בבכורה: **בהמה** גסה ששפעה חררת דם הרי זו תקבר. אע"פ דתנא בפרק בהמה המקשה (חולין דף עז.) המבכרת שהפילה שליא ישליכנה לכלבים כדמפרש התם משום לג] דנסמוך מיעוטא דנדמה למחצה דנקבות הכא שאני כדמפרש בגמרא כדי לפרסמה שנפטרה מן הבכורה ומה שאינו דוחק בגמרא לומר כן אלא משום דרבי חייא דקאמר וכי מאחר דאינה מטמאה לא במגע ולא במשא אמאי תקבר ומשני כדי לפרסמה כו' בלאו הכי לד] צריך היה טעם דפרסום אלא לה] אדאמר ר' חייא לא ניחא ליה כל כך שתקבר מטעם פרסום כיון דאפי' לו] יודע שילדה דבר הקדוש לא בעיא קבורה משום דבטלי:

א) כדאמרי' בפ"ק גבי בהמה נ"ק

רבי

אומר

יב א מיי' פ"ד מהל' בכורות הל' ז' טוש"ע יו"ד סי' שטו סעיף ז :
יג ב ג מיי' שם הל"ב :
יד ד מיי' שם הל"ט טוש"ע יו"ד סי' שטו סעיף ו :
טו ה מיי' פי"ג מהל' שחיטה הלכה יד טוש"ע יו"ד סי' טז סעי' ו :
טז ו מיי' פ"ד מהל' בכורות הלכה יב סמג עשין רי"ב טוש"ע יו"ד סי' שטו סעי' ז :
[וע' תוס' תמורה יט: ד"ה אף וכו']
יז ז מיי' פ"ג מהל' אבות הטומאה הל' ה :

יש מהן נ"ק
[איוב לט]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שכן גואל וכו' אבל קדשים נפדין במומן וקדושין במומן: (ב) ד"ה הא לא וכו' אמה מכרתי כיום לשחוט : (ג) ד"ה אינה מטמאה וכו' נימוק ולהכי פריך אמאי תקבר :

שיטה מקובצת

א] להתעשר והרי הוא כבכור. עי' בתוס' זבחים דף קיד ע"ב : ב] שכן משום זכר קדוש במתנות אלא ר"ש : ג] אמר רב כדאמרי רעותא דצלתא אצר חיותא : ד] תיקבר. עיין בתוס' לקמן דף לב ע"ב : ה] כהונה דמעשר ושלמים : ו] דמעשר בהמה הוי : ז] עצר חיותא : ח] בעבועי דמא פולטת : ט] דהמפלת לאחר ארבעים כו' פוטא ה ופהרה בציר מהכי : י] בבהמה כמה שוהה : יא] דזעירי ס"ד דהכי אות א' נמחק : יב] יום שוהה הולד : יג] בלידה אחרינא שאינה : יד] אתמר משתחילה לטנף אינה כו' והשאר נמחק : טו] ביכרה ולא תחתכן בלידה עוד אבל עובד כוכבים א"צ אמר ליה הכי אין בדבריו כלום הס"ד ומה"ד לבכור וכו' ויאכלנו במומו ואין צריך עוד ליתן להכהן ל"ש : טז] תלא מילתא צריך : יז] לכך שטעון המוכר להכריז : יח] ביציאתו. ואי קשיא הא תנן סתמא המבכרת שהפילה שליא ישליכנה לכלבים ומשנת ראב"י קב ונקי הכי היינו טעמא כדי לפרסמה לכל אבל התם אין לפרסם דכ"ע

מסורת הש"ס: תמורה יט. לקמן נו. כא: | מוס' וקדושין במומן נ"ק | [כריתות איתא רב] | [נדה ל. ע"ש] | [לעיל כ.] | דמעשר נ"ק | חולין פג. | נדה כו: | [שם] | וטהור ובליר נ"ק | [סוטה]

רבינו גרשום

יום אם נכנס לדיר להתעשר מיפלגי. והתנא קמא אין נכנסין לר' שמעון נכנסות. והתניא. סיועא : מה בכור קדוש לפני זמנו. בשעת יציאתו מרחם : וקרב לאחר זמנו. לאחר ח' ימים : אף מחוסר זמן קדוש לפני זמנו. במעשר וקרב לאחר זמנו : לילף מקדשים. שאינן קרבין עד יום ח': שכן גואל מום תמורה אכילה. בכור ומעשר אין נגאלין דכתיב אך בכור שור לא תפדה. ובמעשר כתיב לא יגאל אבל קדשים נפדין. בכור ומעשר קדשי אפילו בעלי מומין דכתיב במעשר טוב ברע. ובבכור שנולד קדשים אין דינן להתקדש אלא תמימים א) בכור ומעשר (ליכא) תמורה דבכור יליף העברה כתיב לא ימיר ואין תמורתו קרבה. קדשים תמורתן קרבה : בכור ומעשר נאכלין לבעלים וקדשים אין נאכלין אלא בפדיון: שכן פשוט זכר קדוש במתנות. מעשר וקדשים אין נוהגין אלא בזכרים ובנקבות. ומעשר וקדשים צריך להקדישן מה שאין כן בבכור. ומעשר וקדשים קלים כו'. [בכור] מתנה לכהן כדתניא בפ' [הזרוע (דף ק"ל) כ"ד] מתנות כהונה והני שמעון העברה העברה גמר. מה בכור קדוש מחוסר זמן אף מעשר נמי : עצר חיותא כשה ומוציאת טינוף : בעבועי דמא. שפולטת דם : להראותו לחכם. אי הוי טינוף גמור אי לא כלומר כשהפילה לידע אם נפטרה מבכורה : אין טינוף פחות מל' יום. ומשמע דהיינו יצירה חיורי לקבל איתמר. דמאחר שמתחלת לטנף אין מקבלת זכר עד ל' יום. ומיהא לא ידעינן בכמה נוצרה ואית דאמר ההוא לקבל איתמר דקודם שמקבלת העיבור מטנפת ל' יום אבל יצירה לא ידענא. למ"ה מצינו לוקח מעובד כוכבים. כבר פסק דין לוקח בהמה מעובד כוכבים : אשבוחי הוה מישתבח ליה. שהיה אומר לו הוי יודע שבת ולדות היא ועוד כבר נפטרת מן הבכורה: בכור ספק. דסבר המוכר האי לוקח להכי לא משבח ליה בולדות ואיכא למיחש דילדה והוי בכור ספק : כיון דאיכא איסורא. אי אכיל ישראל לבכור : הוה מודע ליה. הוי יודע שעדיין לא ביכרה : אם לא הודיעו. כדתנן בד' פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו צריך להודיעו אמה מכרתי לשחוט כו'. אם לא הודיעו שוחט ואינו נמנע דאם איתא דמכר אמה אודועי הוה מודע ליה משום אסור אותו ואת בנו : לימא תיהוי תיובתא דרב ושמואל. דמהכא שמעינן דודאי חולין : אמרי לך רב ושמואל לא דמי. התם. אמאי שוחט ואינו נמנע משום דבמוכר תליא מלתא להודיעו : הכא. בלוקח תליא מלתא למישייליה אי בכור אי לא וכיון דלא שייליה להכי ספק הוא : אמאי תקבר. מדאינה מטמאה אלמא דלא חיישינן

ידעי דספורה הואיל ושליא הפילה דשליא כולד לפטור דאין שליא בלא ולד וטעמא דמותרת בהנאה ולא בעי קבורה מפרש התם : יט] מטמאה החררה במגע : כ] ולד היה שנימוק ופרכינן אמאי : כא] ויש מהן שילדו : כב] ואח"כ אומר שם כאן : כג] תמלאנה משמע דאינה : כד] ובשמעתין היא פלוגתא : כה] קדשים דתמורה בפ' אלו קדשים משום : כו] הא בכלל גואל : כז] באיטליז ואין נמכרין באיטליז ואין נשקלין בליטרא : כח] העברה גמור : כט] בפ"ק גבי נדמת שיש : ל] קידוש דכל אשר יעבור והעברתו איירי בתפיסת קדושה : לא] הבכורה אבל עובד כוכבים לא דאינו יודע מזה הדבר כלום. לשון הרא"ש ז"ל : לב] ועובר על לפני עור : לג] משום קושיא דנסמוך : לד] הכי נמי צריך היה לטעם : לה] אלא דאדאמר רבי חייא : לו] דאפילו ידוע שילדה :

א) דברי רבינו צריכים באור דהא באמת גם בבכור ומעשר נוהג תמורה ורק דאינה קרובה ונאכל כמומו לבעלים ואולי דט"ס וצ"ל בכור ומעשר אין תמורתן קריבה ונפקא ליה מדכתיב גב בכור קודש הם ודריש הם קריבין ואין תמורתן קריבה ומעשר נמי ילפינן העברה מבכור.

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פ"ד מהל' בכורות הל"ב טוש"ע יו"ד סימן שטו סעיף ז:

יט ב מיי' פכ"ה מהל' טומאת מת הל"י:

כ ג מיי' פי' מהל' איסורי ביאה הל"ד:

כא ד מיי' פכ"ה מהל' טומאת מת הל"ט:

כב ה מיי' פי"א מהל' טומאת מת הל"ג:

כג ו מיי' פט"ז מהל' טומאת אוכלין הל"ם:

[דף עא.]

גמרא

כדי לפרסמה *שנפטרה מן הבכורה למימרא דולד מעליא הוא ואמאי אין מטמא לא במגע ולא במשא אמר רבי יוחנן משום ביטול ברוב נגעו בה ואזדא רבי יוחנן לטעמיה דאמר ר' יוחנן רבי אליעזר בן יעקב ורבי שמעון אמרו דבר אחד רבי אליעזר בן יעקב הא דאמרן ר' שמעון מאי היא דתנן *השליא בבית הבית טמא לא שהשליא ולד אלא שאין שליא בלא ולד רבי שמעון אומר א] ולד נימוק עד שלא יצא: תנן התם *אין לנפלים פתיחת הקבר עד שיעגילו ראש כפיקה מאי כפיקה אמר רב הונא כפיקה של צמר אמר ליה חייא בר רב לרב הונא רבי פריש של שתי או של ערב אמר ליה תניא *פיקה של שתי דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר של ערב רבי אליעזר ברבי צדוק אומר משיראו טפיפיות מאי טפיפיות אמר רב יהודה אמר שמואל משום ר' אליעזר ברבי צדוק כך היו מפרשין בירושלים כפרידה ב] שכורעת להטיל מימיה ונראית פיקה מתוך פיקה: אמר רב הונא שמעתי שתי פיקות אחת של שתי ואחת של ערב ואין לי לפרש כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן שלש פיקות שמעתי אחת של שתי ואחת של ערב ואחת ג] של פיקה גדולה של סקאין ואין לי לפרש כי אתא רבין פירשה משמיה דרבי יוחנן של אשה כשל שתי של בהמה כשל ערב פיקה גדולה של סקאין *כדתנן גוש הבא מבית הפרס מארץ העמים שיעורו כפיקה גדולה של סקאין שהוא כחותם המרצופין וישנו בצד העליון של מגופת החבית הלחמית אמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה הלוקח ציר מעם הארץ משיקו במים וטהור ד] ממה נפשך אי מיא רובא נינהו כיון דעביד להו השקה טהרי להו ואי רובא ציר נינהו ה] ציר לא בר קבולי טומאה הוא מאי איכא משום הנך מיעוטא דמיא הנך בטלו להו ברובא אמר רבי ירמיה לא שנו אלא לטבול בהן פיתו אבל לקדירה לא *מצא מין את מינו *וניעור יתיב רב דימי וקאמר להא שמעתא אמר ליה אביי וכי טומאה שבטלה חוזרה וניעורה א"ל ואת לא תסברא *והתנן סאה תרומה טמאה שנפלה למאה

רש"י

ומשני כדי לפרסמה. לאם שפטורה מן הבכורה דמדקברינן לחררה מחזקינן ליה כולד: וקפריך כיון דפטרת ליה מבכורה למימרא דולד מעליא הוא ואמאי אינה מטמאה: ביטול ברוב. להכי אינה מטמאה שבטל הבשר ברוב דם (א) וגנונים שיולאין עמו: נגעו בה. הא דאמרן דלא מטמא במגע משום ביטול ברוב: השליא בבית. שהפילה האשה שליא ואין ולד ניכר ו] בה: הבית טמא. כדקתני טעמא דאין שליא בלא ולד אלא שנימוק ואעפ"כ ז] מטמא: רבי שמעון אומר ח] הולד נימוק. ומוקמינן התם דטעמא דר' שמעון דאמר הבית טהור משום ביטול ברוב נגעו בה במסכת נדה בפרק המפלת ט] (דף כז.) (ב): פתיחת הקבר. אשה שמת עוברה במעיה וישבה על המשבר ונפתח קבר הרחם בבית זה ולא יצא הולד והוליאוה לבית אחר טמא הבית הראשון כאילו נולד שם *דטומאה בוקעה י] והוא הדין פתיחת הקבר אינו לנפלים אלא לנפל שהעגיל ראשו כבר שעב ראשו: יא] פיקה של למר. למוסי"ל: רבי פריש. דלריך פיקה של שתי שקטנה או פיקה של ערב שגדולה: אמר ליה תניא. דפליגי בה: משיראו טפיפיות. ר"א בר לדוק פליג אתנא קמא ואמר אע"ג שלא העגילו ראש כפיקה יש פתיחת הקבר משיפתח רחמה כל כך שיראו בתוך רחמה טפיפיות: כפרדה זו שכורעת להטיל מים. וכורעת יותר מבהמה וחיה ומתוך כריעה נפתח רחמה מאד ונראין קמטים ברחם: פיקה מתוך פיקה. והיינו טפיפיות תרי זימני פיפי היינו פיקה יב]: ואין לי לפרש. איני יודע לפרש: של אשה. (ג) דין להיות לה פתיחת הקבר יג]: של בהמה. שלא תהא כטומאה בלועה לטומאת מגע יד] משום נבילה של נפל אם הושיט הרועה יד ונגע בו להוליאו מן הרחם: כשל ערב. משהעגיל ראש כפיקה של ערב ואי לאו (ד) טמא בלועה היא ולא מטמיא כדתנן בהמה שמת עוברה בתוך מעיה והושיט הרועה את ידו ונגע בו טהור בפרק בהמה המקשה (חולין דף ע:): גוש. עפר שיעורו לטמא באהל ולשרוף עליו תרומה וקדשים: כפיקה גדולה של סקאין. מרצופין טו] שקאין גדולים של גמי וכשנועלין אותן חותמין אותן: וישנו בצד העליון של מגופת חבית הלחמית. כלומר שישנו לאותו חותם בצד העליון של כיסוי שעושין לחביות של חרס רחב מלמטה לכסות החבית והולך ומתקצר למעלה כדי שיאחז בידים ואותו צד שהולך וכלה קרי צד העליון. הלחמית שעושין בבית לחם: משיקו במים. שמא נטמא מחמת מגע עם הארץ: וטהור. ממה נפשך דודאי מים מעורבים בו ואי מיא רובא ובטיל הציר ברוב ומקבל טומאה מחמת המים ומיא סלקא להו טבילה בהשקה שנותן הכלי במקוה עד שעוברים מי המקוה על פיו ונושקין עם המים שבתוך הכלי ואע"ג דאוכל ומשקה לית להו טהרה במקוה מיא סלקא להו השקה דהוי כמי שזרען וחוזר ונוטלן דזריעה מטהרה מטומאה דתנן (תרומות פ"ט מ"ז) שתילי תרומה שנטמאו ושתלן טהורין בתשובת רבינו גרשון מלאתי כך: ציר לאו בר קבולי טומאה. דזיעה בעלמא הוא שיולאה מן הדגים כשמולחין אותן: משום הך מיעוטא דמיא. דמקבלי טומאה והשקה לא מהניא להו הואיל ורובא ציר ובאוכל לא סלקא השקה בטלי להו ברובא ולא הוי הציר טמא:

תוספות

רבי אליעזר ורבי שמעון אמרו דבר אחד. אע"ג דרבנן יז] מודו לר' שמעון דבטל כשהוליאוהו בספל לבית החיצון כדאמר בנדה פ' המפלת (דף כז.) מ"מ לא אשכח אמרו דבר אחד אלא מר' אליעזר בן יעקב ור' שמעון דלשניהם בטל בתחלת לידה יח] ואע"ג *דמילתא דר' אליעזר בן יעקב לא דייקא כלל דבטל אלא דרבי חייא הוא דקאמר הכי י"ל דתני ר' חייא דקאמר היינו שהיה שונה בו במילתיה דרבי אליעזר בן יעקב דאינה מטמאה במגע ולא במשא והכי איתא בהדיא בתוספתא:

עד שיעגילו ראש כפיקה. הא דתנן בפ' המקשה (חולין ד' ע:) בהמה שמת עוברה במעיה והושיט הרועה ידו יט] טהור כשלא העגיל כפיקה וכן איידך דקתני התם *אשה שמת ולדה במעיה ופשטה החיה כו' האשה טהורה עד שיצא הולד ומשמע בגמ' דטהורה משום דהוי טומאה בלועה והחיה טמאה שמא יוציא ולד ראשו חוץ לפרוזדור ולאו אדעתה כשלא העגיל ראש כפיקה נמי איירי דאין לומר דלעולם הוי כ] כפיקה וקודם פתיחת הקבר דהא לא מטמא אלא גזירה שמא יוציא ראשו חוץ לפרוזדור משמע דקודם לכן טהורה אע"ג דפתיחת הקבר הוא קודם לכן דהא ביציאת ראש חוץ לפרוזדור הוי כילוד לגמרי: **בצד** העליון של מגופת החבית. יש באותה מגופה כעין בית יד שעושין כא] לאוחזה והוא עגול כעין אותה שקורין פיל מיי"ל בלע"ז: **הנך** מיעוטא דמיא בטילן להו ברובא. ולא דמי לשאר איסורין כב] שהוא בנותן טעם דלא אתמר טעם כעיקר לענין טומאה וכן נבילה בטילה בשחוטה לענין טומאה אפי' חזר ונתבשל הכל ביחד: **בטילי** להו ברובא. ואפי' היו מחלה על מחלה מ"מ מטעם דלא בטל סלקא להו השקה: **אבל** לקדירה לא מצא מין את מינו וניעור. לא דמי כג] להא דאמרינן בפרק גיד הנשה (חולין דף ק: וסס) ובפרק הקומץ רבה (מנחות דף כג.) ובפ' בתרא דע"ז (דף עג.) שלק את מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו דהתם אין מינו נאסר אלא מכח האיסור שנתערב כד] ואי אפשר להבדילו ובכה"ג שישנו היתר הוא לפיכך שייך לומר סלק אבל היכא דמינו עלמו מטמא מחמת מגע מים הטמאים אין שייך לומר בו סלק:

וניעור. פירש הקונט' שהמים כה] חוזרים ורבים על הציר ומטמאין אותו ולא דק דציר לאו בר קבולי טומאה הוא אלא זהו ניעור דמוקמי הכי בטל הציר מן המים טומאת משקין מחמת רוב ציר ועכשיו שהמים ניעורו לכמו שהן תחלה קודם שנתערבו בציר: **יתיב** רב דימי וקאמר להא שמעתא כו'. הקשה הרב רבי אפרים דהכא אית ליה לרב דימי דאפילו טהרה עוררת טומאה ובפ' בתרא דע"ז (דף עג.) אית ליה דאפי' איסור אין עורר איסור דקאמר המערה יין

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ביטול ברוב וכו' דם וגנינים נ"ב ע' משנה פ' יש בכור דף מז: (ב) ד"ה ר' שמעון וכו' המפלת הס"ד ואח"כ מ"ה אין לנפלים פתיחת וכו' וס"ה פתיחת הקבר וקאמר דפתיחת אינו לנפלים וכו' כבר כלומר שעב ראשו: (ג) ד"ה של אשה להיות לה דין פתיחת: (ד) ד"ה כשל ערב וכו' טומאה בלועה:

שיטה מקובצת

[illegible]

רבינו גרשום

[illegible]

[illegible]

כד א מיי' פי"ד מהל' תרומות הלי"ג :

דייקינן נ"ק

למאה חולין טהורין רבי אליעזר אומר תירום א] ותרקב שאני אומר היא סאה שנפלה היא סאה שעלתה וחכמים אומרים *תעלה ותיאכל ניקודים ב] או קליות או תילוש במי פירות או תתחלק לעיסות ובלבד שלא יהא במקום אחד כביצה ותני עלה אותן חולין לר'

למאה חולין טהורין. שלא הוכשרו ולא טימאתן בנפילתה : תירום . ירום מסם סאה ותירקב כדין תרומה טמאה שאני אומר כו' ותרומה טמאה אסורה באכילה : תעלה . תיבטל ותיאכל עם ג] חוליה ומשום גזירה יתן דמים לכהנים או ירים ממנה סאה ותאכל לכהנים : ניקודים . ביובש כמו יבש היה נקודים (יהושע ט) דעכשיו אע"ג שיש בה טמאה וטהורה אין מטמאה את הטהורה בלא הכשר וטמאה בטילה בטהורה ותיאכל ניקודים : וקליות . נמי דלא מיתכשרי ולא מקבלי טומאה : או תילוש במי פירות . כמו מי תפוחים ותותים דמי פירות אין מכשירין ד] : אותן חולין לר' אליעזר מה תהא עליהם . דלרבנן הא אמרינן בכולהו בין חולין בין תרומה יאכל נקודים או קליות [א] : אלא

יין נסך מחבית לבור אפי' כל היום טלו ראשון ראשון בטל וי"ל דהכא משמיה דריש לקיש ה] והתם משמיה דר' יוחנן ומיהו קשה לרבי יוחנן דאפי' בטומאה דחולין דקילא *דדייקינן בסמוך ממתניתין וברייתא דטומאה עוררת טומאה דקאמר שמא יביא קב חולין טמאין וכו' כ"ש דאיסור יש לו לעורר איסור ומילתא דפשיטא היא בכוליה הש"ס דאיסור מעורר איסור ובפרק הערל (יבמות דף פב:) נמי אמרינן דנתן סאה ונטל סאה כשר עד רובו אבל יתר ו] ממנו לא' ולא אמרינן ראשון ראשון בטל ובפרק נוטל (שבת דף קמב.) ז] סאה של תרומה שנפלה לתוך ק' של חולין ולא הספיק להעלותה עד שנפלה אחרת אסור ומיהו אין משם ראיה כל כך דהתם משום דסאה ראשון נהי דלא אסר מ"מ לא נתבטל דצריך להרים ועוד אשכחן בפרק הנודר מן הירק (נדרים דף נז:) דר' יוחנן אית ליה אפילו גידולי היתר מעלין את האיסור ומיהו אין משם קושיא לפי מה שרגיל ר"ת לחלק בין היתר דגדל בלא הפסק להיכא דאיכא הפסק ומעמיד ההיא דע"ז במיפסק פסוקי כדאשכחן בפ' בתרא דנדה (דף עא:) גבי דם תבוסה דמחלק בין פסק ללא פסק ובפ' התערובות (זבחים דף עח.) דאמרינן דם לתוך המים ראשון ראשון בטל התם איירי בפסק וההוא דשמא רבו הטעפין על הזוחלין א) היינו שמא ירבו בלא הפסק ומתוך כך מפרש ר"ת בהגוזל קמא (ב"ק דף ק.) ובריש ב"ב (דף ג.) דנקט נפרצה אומרים לו גדור תרי זמני ח] דאם יש תוספת מאתים בין שני הפעמים אין מצטרפין לאסור כיון שיש הפסק אבל קשה מהא דשמעתין ובפרק הערל דאפי' ט] [ב] בלא הפסק אמרינן דחוזר וניעור ונראה לרבי דבכל דוכתא יש לו להיות ניעור אפי' בהפסק וגבי דם תבוסה בפ' בתרא דנדה (דף עא:) י] דבדרבנן הקילו וההיא דתערובת דם שאני התם דים דמוי אגל קדשים דכיון שנדחית כל טיפה וטיפה כשנופלת שוב אינה חוזרת ונראית וההיא דר' יוחנן דע"ז (דף עג.) דקאמר ראשון ראשון בטל היינו כל זמן שיש בהיתר ששים על האיסור דליכא נתינת טעם והאיסור משהו דמתני' דהתם קאי יא] [ג] וזה לשון ראשון ראשון בטל דיין נסך נראה עד רובו לשל היתר אבל אם רבה יב] איסור אסור שאיסורין המתבטלים חוזרים וניעורין ונראה דמאן דאית ליה בי"נ החמור באיסורא לגו היתרא ראשון ראשון בטל כ"ש בשאר איסורין או שמא בדבר זה הקילו ביין נסך יותר מבשאר איסורין דבשאר איסורין חוזר וניעור כשרבה האיסור כל כך שאין בהיתר ששים ועוד נראה שגם יין נסך אינו בטל ראשון ראשון עד רובו אלא עד ששים וכן שאר איסורין ואינן חלוקין אלא היכא דנפיש עמודיה טפי מחבית כמו שאפרש או בהיתרא לגו איסורא פי' שבתחלת התערובת איסור והיתר אין ששים דהיתר לגבי איסור וביין נסך אם יוסיף היתר לתוכו עד עולם אסור ובשאר איסורין מותר כשרבה כל כך שיהא ששים של היתר ושמא אפי' בנפסק לא אמרינן ראשון ראשון בטל כמו בחתיכת יג] בשר שבולעת טעם נבילה אפי' למאן דמפרש חתיכה עצמה נעשית נבילה בשאר איסורין כמו בבשר בחלב [ד] דלא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבילה יד] אלא לענין שלא תועיל לו פליטה משום [ה] דאיפשר לסחטו אבל [ו] רביה תועיל וא"ת כיון דלבסוף נמי איכא ששים של היתר לכך בטל היין נסך מאי איריא משום ב) ראשון בטל כיון שגם לבסוף יש ששים י"ל דדוקא נקט מחבית לבור דלא נפיש עמודיה כולי האי ואע"ג דנפיש טפי מלגלוג אבל היכא דנפיש עמודיה טובא לא בטל אפי' יש ששים בהיתר ולהכי קאמר ראשון ראשון בטל שאם נפל בבת אחת אינו בטל אע"פ שיש ששים יין מן ההיתר ושמא דוקא יין נסך אבל טבל אינו בטל בשום ענין במינו או שמא יין נסך בטל ומינה שמעינן דכ"ש טו] [ז] ולרבותא נקטיה וכן נ"ל עיקר ראשון ראשון בטל דדוקא עד ששים כדפרישית באיסורא לגו היתרא ובהיתרא לגו איסורא בכל שהוא אבל בשאר אסורין אפי' היתרא לגו איסורא חוזר וניעור ההיתר כשהוא רבה עד שיהא בו טז] ששים ומי פירות יז] [ח] במקום שמעלין בנתן סאה ונטל סאה עד רובו אין לתמוה למה בטלין מי פירות ונחשבין כמים דהכי גמירי לה דתנן מי פירות פעמים אין מעלין וכה"ג דמעלין הרי הם כמים להעלות וכי איכא רוב חוזרין וניעורין ולמאי דפרישית יח] מאן דשרי ע"י ראשון ראשון בטל לא שרי אלא עד ששים יט] [ט] ולא נפקא לן מידי אי הלכה כן אי לאו לאותן שנוהגין עכשיו היתר הנאה בשכשוך עובד כוכבים ובסתם יינם שהרי פסק ר"ת שהיין [י] המותר בהנאה אין לנו לומר שאוסר בכל שהוא ודבר פשוט כ] הוא ונראה לי דבריו שלא להחמיר בו חומרא דיין נסך לאסור במשהו כיון דמותר בהנאה כאיסורין קלין כא] ור"ת [יא] פסק לשם קיימא לן כרבין דלית ליה ראשון ראשון בטל ולא שרי אלא בנפל שם קיתון של מים ונראין דבריו במה שאומר הלכה כרבין אם בא לחלוק על רב דימי ורב יצחק כדאמרינן בהבא על יבמתו (יבמות דף סד:) בסופו אבין בר סמכא יצחק סומקא לאו בר סמכא אבין ג) יש לו בחזרה אבל זה אין בידי להוכיח אם רבין בא לחלוק אם לא כי י"ל שלא בא לחלוק ומה שהצריך ביטול ע"י מים דוקא היכא דעירה מחבית לבור לרב יצחק ולרב דימי בדנפיש עמודיה טפי מחבית ואפי' לר"ש דלא מפרש לרב דימי חבית דוקא טכל לומר שאין רבין חולק על רב יצחק ובמערה מחבית כב] דבר [יב] רבא ולמאן דמתני ההיא דרב שמואל בר' יהודה דנפל שם קיתון של מים אמתני' מצי סבר כרב דימי ויעמיד כג] משנה כרב דימי בהיתרא לגו איסורא ולהכי לא בטל כל זמן שאין שם מים וזה שפירשתי שיסבור רב שמואל כרב דימי יכול להיות אם [יג] נפרש דרב שמואל בר' יהודה למאן דמתני ליה אמתנית' לא בעי תחלה היינו שאין להוכיח כד] [יד] מילתיה דרב שמואל דבעי תחלה אבל מכ"מ אמת הוא דאיהו נמי בעי תחלה כדי שלא נצטרך לומר שחולק על אותה דר' יוחנן דלקמיה דמזגן וערבם זה בזה דמשמע דבעי מזגן תחלה ואח"כ ערבן [טו] אם נפרש כך שוב לא נוכל לומר שסובר רב שמואל ראשון ראשון בטל דכיון דבעי כה] מים תחלה ס"ל במשהו [טז] באיסורא לגו היתרא א"כ לית ליה לא דרב דימי ולא דרב יצחק מיהו כו] דאין צריך לפרש כך אלא כדמשמע פשוטה דשמעתין דלא בעו תחלה ופליג אההיא דר' יוחנן דמזגן וערבן א"כ לא פליג וס"ל דהוא הדין ערבן תחלה ולא נקט מזיגה ברישא דוקא דהא לא גרסינן כז] ד) [יז] בפסחים מזגו ואח"כ ערבו דלהוי משמע[יח] לגמרי דוקא אלא מזגו וערבו וכל הני ביטולי דההיא שמעתין דמזגן וערבן המערה מחבית לבור וההיא דשמעתין דשמא יביא קב ממין אחר וקב ועוד ממין זה כח] יכולין להעמיד בשלא נתכוון לבטל ולהתיר את האיסור או לטהר את הטמא שאל"כ לא הוי בטל ובנפל קיתון של מים תחלה אין לחלק בין נתכן במתכוין לנפל אבל לבסוף למאן דלא בעי תחלה דוקא בלא מתכוין קאמר ובההיא דציר כט] דקיימינן דלא ל] קאמר אמרינן סלק את מינו כמו שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו י"ל דההוא אמורא לית ליה :

תירום ותירקב. בירושלמי תני תשרף וקשה אטו בשופטני עסקינן שמותרין ליהנות בשריפתן ואינם חפלים ומניחים אותה לרקב ואין לא] לנו להשמיע במה שאין בני אדם רגילים לעשות ור"ת מפרש דתרקב ותשרף הכל אחד והגמרא שלנו מפרש ותשרף דתנן היינו בלא הנאה כעין רקבון דאי שרית בהנאה אתי למיכליה הואיל וסברא היה להתירה ע"י בטול כדאמרי רבנן תעלה ותיאכל כו' וה"ק או תרקב או תשרף בלא הנאה ועוד יש לפרש דמחלוקת של בני בבל ושל בני א"י מהש"ס שלנו לב] והש"ס ירושלמי וכמו כן בבבא אחרת ששנה באותו פרק דקתני [יט] אחר שהודו ר' אליעזר אומר תירום ותישרף קתני בתוספתא תירום ותרקב ואפשר לג] דאיכא תני הכי ואיכא תני הכי וכן נמי אשכחן בפרק מצות חליצה (יבמות דף קד:) (שפירש לעיל) ה) גבי קטנה שחלצה לד] [כ] ובספרים שלנו גרסינן חליצתה פסולה ובירושלמי גרסינן כשירה ובריש מקום שנהגו (פסחים דף נא:) ו) בההיא דכל הספיחים אסורין חוץ מספיחי כרוב אין הגרסא כן בירושלמי ובמשניות וא"ת וכיון דתרקב ואסירא בהנאה אמאי תירום הא מפרש בירושלמי האי ערלה וכלאי הכרם בטלים באחד ומאתים וא"צ להרים ותרומה באחד ומאה וצריך להרים משום גזל השבט והכא דכי מרים לה] מתסרא ליכא גזל השבט י"ל דלא פלוג רבנן : תעלה ותיאכל. פי' בקונט' תעלה לשון ביטול הוא ולא לשון הרמה [כא] כדקתני לו] לר"א תירום ולרבנן תעלה והא דתנן בפרק לז] [כב] בתרא של מסכת ערלה התרומה ותרומת מעשר עולין באחד ומאה וצריך להרים התם משום הפסד דכהן ואי יהיב ליה דמי שפיר דמי ותדע דקתני סיפא ערלה וכלאי הכרם אין צריך להרים ואפ"ה תנינן בהו לשון עלייה דתני מי שהיו לו חבילי תלתן של כלאי הכרם כו' וקתני יעלו באחד ומאתים עד כאן לשון הקונטרס והדין עמו שפירש הטעם משום [כג] הפסד לח] כדמפרש נמי טעמא בירושלמי משום גזל השבט לט] ומיהו אע"ג דעיקר תקנה משום זה היה מסתבר דאין יכול להפטר בדמים דעד כאן לא פליגי ר"א ורבנן בפ' נוטל (שבת דף קמב.) ובפ"ק דתמורה (דף יב.) במדומע מ] דלר"א מדמע בתרומה ודאי ולרבנן לפי חשבון אבל פשיטא דקדושת תרומה יש בה : ובלבד שלא יהא במקום אחד כביצה. פי' כבילה מן התרומה מא] שהתרומה היא חלק אחד ממאה ואחד [כד] צריך שלא יהיו ז) (שני) שא"כ היה בה כביצה מהתרומה טמאה ואין הטמאה יכול ליבטל במאה של טהורה שהוכשר שהרי מטמאה הכל ודומה כמטמא תרומה בידים שהתרומה טמאה שהרה ע"י בטולה ומיהו מהאי טעמא לחודיה לא הוי מיתסר דכיון שכבר נתבטלה התרומה והכל חולין מותרת לזרים מה קפידא יש אם מטמא חולין אלא בעינן שלא יטעה לבטל קב חולין טמאים בקב ועוד מב] כדמפרש עלה ומה טעם דעולא קאי בין אר"א בין אדרבנן וא"ת חולין טמאים נמי שנתבטלו ברוב חולין טהורין ניחוש נמי להכי וי"ל דהתם מג] במתבטל מיעוט חולין טמאין ברוב טהורין ליכא למיחש שמא יביא קב חולין טמאין וקב ועוד ממין [כה] הזה כי ידוע דהם טומאה לא פקע מן חולין טמאין המעורבין בטהורין אבל הכא סבור הוא דהם טומאה פקע לגמרי מאחר דשרינן לאכילה לזרים הכל לרבנן או הק' לר"א אע"פ שהתרומה מעורבת בהם :

א) שבת סה: ב) נ"ל ראשון ראשון ג) נ"ל ישנו ד) ס"א בפשיטותא ה) [דף יט : ד"ה איש] ו) [ע"ש היטב תוס' ד"ה כל ובתו' ר"ה יד : ד"ה ולשביעית] ז) בעיסה ק"א ביצים שא"כ כו' גירסת מהרש"א

רבינו גרשום

וקאמר להא שמעתא לא שנו אלא לטבל וכו' : וכי טומאת שנפלה קודם לכן ברוב תורה וניעורה . כלומר שמצטרפין לטמא : תירום ותירקב . יפול סאה ממנה ותירקב כדין תרומה טמאה שאין לה תקנה : משום הכי תירקב שאני אומר וכו': וחכ"א תעלה . כלומר שיפריש ממנה סאה : ותיאכל . אותה סאה עצמה : ניקודים . כלומר יבשה חרבה נגובה בלא שום הכשר : או קליות או תלוש במי פירות . שאין מקבלין טומאה : או תתחלק לעיסות . שלא יהא כביצה מהן במקום אחד והשאר הוו חולין גמורין :

שיטה מקובצת

א] ותרקב נ"א ותשרף שאני : ב] ניקודים וקליות פי' דוקא בלא הכשר [דלא] מטמאו וא"ת אמאי מטמא הא אפשר דתילוש פחות מסאה ואחת ביצה אין המים מטמאין ובניקודים וקליות דמסתמא לא משכחת כל כך ביחד וצ"ל אפילו כשהן מוכשרין אי אפשר לטמא עד שיהו מאה ואחד ביצה מחובר ביחד וכן במי פירות יכול ללוש הכל יחד אבל בלישתו עם מים אין ללוש הכל ביחד אלא בחילוק עיסות שלא יהא כביצה במקום אחד ולפרש"י נמי יש לתרץ דמחמת שומן הפירות שהיו בימים הראשונים כדאמרי' (בב"ב דף צ"א) דנגרי חוטי דמשחא אם יעשה הכל נקודים וקליות ביחד יתחבר יחד במאה ואחד ביצה מחמת השומן שלהם. מתוס' חיצוניות: ג] עם חוליה מתיבת ומשום עד סוף הדבור נרשם עליהם קו להורות כי לפ"ד ראוי למחקו : ד] מכשירין תעלה לשון ביטול הוא ולא לשון הרמה מדקתני בדר' אליעזר תירום ובדרבנן תעלה והא דתנן בפ"ב ממסכת ערלה התרומה ותרומת מעשר עולים בא' ומאה יצריך להרים התם משום הפסד כהן ואי יהיב ליה דמי שפיר דמי ותדע דקתני סיפא ערלה וכלאי הכרם אין צריך להרים ואפ"ה תנן בהו לשון עליה דתנן מי שהיו לו חבילי תלתן של כלאי הכרם וקתני התם יעלו בא' ומאתים : ה] לקיש אליבא דר' ירמיה והתם : ו] יתר מרובו לא : ז] נוטל נמי אמרי' סאה של : ח] זמני משום דאם : ט] דאפילו בהפסק אמרינן : י] דנדה ברבנן הקילו וההיא דדם לתוך מים שאני : יא] קאי והלשון ראשון ראשון בטל: יב] רבה האיסור אסור : יג] בחתיכת היתר שבולעת : יד] נבילה אלא לענין שלא תועיל פליטתה משום דאיפשר לסוחטו אסור אבל כו' של היתר ולכך בטל : טו] דכ"ש טבל ולרבותא כו' בטל עד ותיבת דדוקא נמחק: טז] ששים צ"ע אם יש בשאר איסורים בהיתרא לגו איסורא [חילוק] בין נפסק לשאינו נפסק ומה שהעמיד בעבודה זרה דיין במים ומים ביין בנ"ט בהיתרא לגו איסורא לא בשביל שבאיסורא לגו היתרא יהיה בטל שהרי טעם כעיקר מן התורה בכל איסורין במין בשאינו מינו *כדמוכח בפ' התערובת ובאלו עוברין ובפ' ג' מינין ועוד למאי דפרישית א' א' בטל עד ס' אפי' מין במינו דהיינו יין ביין לא התרנו איסורא לגו היתרא אלא עד ס' ומאי קא פריך מנותן טעם דאסור הא יין ביין נמי אסרינהו אלא להכי מוקי כולה מתניתין בהיתרא לגו איסורא שאם נעמיד הסיפא שתדבר בכל ענין יש לנו להעמיד גם הרישא בין להיתרא בגו איסורא בין איסורא לגו היתרא

שיטה מקובצת

ולהכי מהדר המקשה לאוקמא הדא (מר') [בבא] דסיפא באיסורא לגו היתרא דאיכא לאוכוחי מינה רישא דכי היכא דסיפא מיירי אף באיסורא לגו היתרא ה"ה דרישא נמי : יז] ומי פירות במקוה שמעלין : יח] דפרישית דאפילו מאן : יט] ששים לא נפקא : כ] פשוט היה חושבו ונראה תיבת הוא נמחק : כא] קלין ורש"י פסק לשם דקיי"ל כרבין: כב] מחבית דיבר רבין : כג] ויעמיד המשנה כרב: כד] תיבת מילתיה נמחק: כה] דבעי תחלה מים ס"ל : כו] מיהו אין נראה לפרש כך אלא כדמשמע פשטא דשמעתין : כז] גרסי' בפשיטותא מזגו ואח"כ ערבו דלהוי : כח] זה כולן צריך להעמיד : כט] ובההיא דציר וכו' גי' צ"ע דהא כבר הקשו התוס' לעיל גבי ציר זאת הקושיא ותירצו בה תירוץ מרווח וכו' ד"ת : ל] תיבת קאמר נמחק : לא] ואין דומה שבא להשמיע : לב] שלנו דמחלוקת בני בבל ובני א"י שהתלמוד שלנו סובר דאע"ג דאסורה באכילה כדין תרומה טמאה מ"מ לא שרפינן לה מאחר שמן הדין היא טהורה מטעם דיש עליה גם דין תרומת טהורה ואע"ג דמן התורה כולה דבטילה בחולין מ"מ מספקינן להו בתרומה וגם טהורה היא הילכך לא תשרף שלא יבא לשרוף תרומה טהורה והויא כתרומה תלויה דאסור לשורפה דאמרינן אין שורפין תרומות תלויות . תוס' חיצוניות : לג] איכא דתני הכי ואיכא דתני הכי : לד] שחלצה דבספרים שלנו : לה] מרים לא מתסרא : לו] כדקתני ברבי אליעזר תירום וברבנן תעלה : לז] בפרק שני של . לח] הפסד כהן כדמפרש: לט] ומיהו גי' תוס' חיצוניות נראה לר"י דעיקר תקנה מפני גזל השבט מ"מ צריך ליתנו לכהן ולא ליפטור בדמים והא דקתני תעלה ר"ל מתבטלה היא ויאכל השאר לאחר שהרימת מפני גזל השבט אבל בדר"א לא שייך להזכיר לשון ביטול דלדידי' סאה שנפלה היא שעלתה : מ] במדומע אחר שהורם דלר"א . מא] התרומה סאה שהתרומה היא חלק אחד ממאה ומאה ואחד צריך שלא יהא בעיסה מאה ואחד בצים שא"כ כו' תיבות יהיו שני נמחק : מב] ועוד ממין זה כדמפרש עולא ומה : מג] דהתם בשנתבטל מיעוט:

הגהות צ"ק [א] הס"א עם ד"ם אלא לר"א : [ב] בהפסק : [ג] והלשון ראשון ראשון בטל : [ד] לא : [ה] דאי אפשר : [ו] רבה מועיל : [ז] שכל ולרבותא : [ח] במקוה : [ט] לא נפקא : [י] מותר : [יא] פסק שם דקיימא : [יב] רבין : [יג] לא נפרש : [יד] ממילתיה : [טו] דאם : [טז] אפי' באיסורא : [יז] לבסוף דפסק ליה מזגו : [יח] משמע מזגו תחלה שקלא : [יט] לאחר : [כ] דבספרים : [כא] מדקתני : [כב] שני של : [כג] הפסד כהן : [כד] וצריך : [כה] זה כי

לר' אליעזר מה תהא עליהן יאכלו נקודין או קליות או ילושו במי פירות או א] תתחלק לעיסות ובלבד שלא יהא ב] כביצה במקום אחד ואמר עולא מה טעם גזירה שמא יביא קב חולין טמאים ממקום אחר וקב ועוד ממין זה סבר איבטלינהו ברובא וכיון דאיכא האי משהו מצא מין את מינו וניעור א"ל אם טומאה עוררת טומאה טהרה עוררת טומאה: איתיביה **אפר כשר שנתערב באפר מקלה הולכין אחר הרוב לטמא ואי רובא אפר מקלה ג] הוא לא מטמא ואי אמרת טומאה כמאן דאיתיה דמי נהי דבמגע לא מטמא לטמא במשא הא איתמר עלה אמר ר' יוסי ברבי חנינא טהור מלטמא במגע אבל מטמא במשא *והאמר רב חסדא נבילה ד] בטילה בשחוטה שאי אפשר ה] לנבילה שתיעשה שחוטה נהי דבמגע לא מטמא לטמא במשא א"ל אתון בדרב חסדא מתניתו לה אנן בדר' חייא מתנינן לה תני *ר' חייא נבילה ושחוטה בטילות זו בזו ואיתמר עלה אמר ר' יוסי ברבי חנינא טהור מלטמא במגע אבל מטמא במשא והא ו] דתנן רבי אליעזר בן יעקב אומר בהמה גסה ששפעה חררת דם הרי זו תקבר ונפטרה מן הבכורה ותני רבי חייא אינה מטמאה לא במגע ולא במשא ז] אמאי דנהי (א) במגע לא מטמא תטמא במשא אישתיק דלמא ח] (ודאי) שאני הכא דהויא לה טומאה סרוחה ט] הניחא לבר פדא *דאמר טומאה חמורה עד לגר וטומאה קלה עד לכלב הא (ב) לא חזיא לגר אלא לר' יוחנן דאמר אחת

רש"י

אלא לר"א. דאמר שאני אומר מי חשבינן להו כטהורין לגמרי וקאמר יאכלנו נקודים או ילושו: מה טעם. לא חשבינן להו חולין גמורין י] לרבנן כיון דבטלה יא] לר"א הואיל ואית ליה שאני אומר: גזירה שמא יביא כו'. דאי חשבינן להו טהורין לגמרי איכא למיחש כי הוה ליה קב שאר חולין טמאין מייתי יב] לה ומערב לה בקב ועוד ממין זה וקסבר (ג) יג] איבטלה לקב קמא ברובא דהאי קב ועוד וכיון דאיכא בהאי קב ועוד משהו אחד ממאה טמא מן התרומה טמאה שנפלו שם ובטלינן עכשיו מואה טמא ראשון את טמא שני וניעור מתורת יד] טהורה ומצטרף עם זה והוו להו פלגא ופלגא ולא מיבטל אלמא טומאה שבטלה חוזרה וניעורה מתורת טהרה: א"ל אם טומאה עוררת את טומאה טהרה יעורר את הטומאה. בתמיה כלומר מים שבקדרה שטהורים היאך יעוררו מים שבציר לטמא: איתיביה. לרבי ירמיה: אפר כשר. של פרה אדומה: אפר מקלה. אפר דעלמא: לטמא. את הנוגע בה כדכתיב והנוגע במי הנדה יטמא (במדבר יט): ואי אמרת טומאה. המתבטלת ברוב לא בטלה לגמרי אלא כמאן דאיתיה דמי דאי מסכתת טומאה אחריתי מצטרפת בהדה נהי דהאי אפר טו] במגע לא מטמא דכיון דרובו טהור אמרינן באפר מקלה נגע שהוא הרוב אבל במשא מיהא ליטמא דהא מ"מ הטומאה נשא והשיב וקי"ל דמי חטאת ואפר חטאת מטמאין במשא בפ"ק דיומא (דף יד.): טז] בטילה בשחוטה. חתיכת נבילה שנתערבה בשתי חתיכות שחוטות בטלה נבלה ברוב מלטמא דמין בשאינו מינו בטל והאי מין בשאינו מינו הוא: דאי אפשר לשחוטה שתיעשה נבילה יז]. ומאן דגריס שאי אפשר לנבילה שתיעשה שחוטה שבשתא היא דהא אפשר לנבילה שתהא לה תורת שחוטה שלא תטמא כלום כגון כי מסרתא לה יח] פרחה טומאה מינה כדאמרינן לקמן הראויה לגר קרויה נבילה והכי מפרש במנחות בפרק הקומץ רבה: ואי אמרת טומאה שבטלה כמאן דאיתא דמיא דאי מסכתת טומאה אחריתי חזרה וניעורה ה"נ נהי דבמגע לא מטמא דלא אזלינן אחר יט] חתיכת נבילה [א] בשתים דשחוטה: אינה מטמאה לא במגע ולא במשא. ואוקימנא לעיל משום ביטול ברוב נגעו בה ואי טומאה המתבטלת ברוב כמאן דאיתא דמי תטמא במשא: טומאה חמורה. דהיינו משא: עד לגר. עד שיהא ראויה לאכילת גר תושב אבל אם סרחה ואינה ראויה לגר תו לא מטמאה במשא אבל

תוספות

סבר איבטלינהו ברובא. תימה מה יועיל הא אין מבטלין [איסור] לכתחלה ואפי' שוגג אם בטלו אינו מבוטל למ"ד בגיטין (דף נד:) נפלו ונתפלטו בין בשוגג בין במזיד לא יעלו מיהו איכא למ"ד התם בשוגג יעלו ושמא הא חשיב שוגג כשסבור שמותר לבטל: ואי אמרת טומאה כמאן דאיתיה כו'. מתוך פי' הקונטרס משמע שבא לדקדק דאין טומאה עוררת טומאה מדחשבינן טומאה כמאן דליתא וזה אינה סוגית הש"ס שיבא אביי להקשות על עצמו כ] דפי' דטומאה עוררת טומאה ועוד דתיקשי ליה ממתני' אלא אפילו לא חשיבא טומאה כמאן דאיתא מ"מ בדין הוא על טומאה שעוררת טומאה כא] [ב] דאי נמי לא הויא טומאה כמאן דאיתא: נבילה בטלה בשחוטה. ומסיק לענין מגע אבל לענין משא מטמא ועל כרחין כשיש בנבילה כזית במקום אחד דאי לאו הכי במשא כב] לא מטמא כדמוכח בהעור והרוטב (חולין קכד:) דשני חצאי זיתים דנבילה שתחבם בקיסם אפילו הוליך והביא כל היום כולו טהור אלא היכא דמרודד ודבוק זה בזה קצת ותימה אי דנגע בכל הזיתים אמאי טהור דאפי' נגע בכולו משמע דטהור דומיא דמשא ומיהו היכא דלא נגע כולו בבת אחת אלא נגע בזה וחזר ונגע בזה אפשר דטהור כיון דבכל פעם שנוגע אין יודע כג] שיהא נוגע בטומאה ולא הוי נמי ספק טומאה ברשות היחיד כיון דבטלה ברוב כד] ועוד יש לפרש כשנימוח הכל יחד נבילה ושחוטה והוי כמו מרודד ואתיא שפיר אפי' לר"ע דהעור והרוטב (ג"ז שם) דאע"ג דפליג התם אפי' במרודד דלא מטמא במשא היינו בעור אבל במרודד בקיסם אפילו ר"ע מודה כדקאמר התם ומודה ר"ע בשני חצאי זיתים שתחבם בקיסם והסיטן שהוא טמא ומוקי ליה במרודד ואפילו לא יהא הסיטן דהתם דוקא אלא אפי' במגע מטמא דאי במגע לא מטמא לא הוה מטמא במשא מ"מ בהאי דהכא לא מטמא במגע דבטל ברוב וקצת תימה דכיון כה] דחשיב הכא חיבור במרודד בקיסם מההוא טעמא דמטמא במשא משום דטומאה כמאן דאיתא דמיא מההוא טעמא גופיה תטמא במגע ויש לחלק וא"ת כו] וכיון דלא אתי הכא לכלל מגע היכי מטמא במשא לר"ע וי"ל דה"מ כגון קולית חתומה שאין יכול ליגע או כגון שני חצאי זיתים על העור דפליגי ר' ישמעאל ור"ע אבל הכא דאיכא כז] שם שיעור טומאה במקום אחד ובר מגע הוא אלא דאין ידוע איזהו בא לכלל מגע קרינא ביה וא"ת מאי שנא דלענין טומאת משא לא מהני ביטול ברוב משום דסוף סוף הרי טפא כזית נבילה ולענין איסור מהני דאפילו איסורין מבטלין זה את זה כדאמר ר"ל בפרק התערובות (זבחים דף עח.) דפיגול ונותר וטמא שבללן זה בזה ואכלן פטור לכ"ע כח] א"א שלא ירבה מין על חבירו ויבטלו ודייק מינה ש"מ איסורין מבטלין זה את זה משמע דבהיתר פשיטא לכ"ע דמבטל את האיסור וה"נ אם כט] נימוחה הנבילה והשחוטה אע"ג דבמשא טמא יהיה פטור אפי' היה אוכל [ג] בכדי אכילת פרס אע"ג דמה נפשך הרי אכל כזית נבילה בכדי אכילת פרס וגבי גיד הנשה פריך בחולין (דף נט:) וליבטל ברובא ומשני בריה שאני משמע דאיסור מתבטל ברוב בכ"מ כי לא הוי בריה או את שדרכו וכל שדרכו ובסוף בילה ל] (דף נח.) גבי ליבטל מים ומלח לגבי עיסה מייתי עלה נתערב קב חיטין של חבירו בקביס שלו דנהי דלר' יהודה לא בטל לרבנן מיבטל בטיל וי"ל דלענין אכילה כל משהו ומשהו כשנכנס בבית הבליעה קמא קמא בטל ברוב היתר ודמי למגע כשנגע וחזר ונגע דטהור ואע"ג דמסתבר דטומאת משא גופיה ליתא אלא מדרבנן דהא נתבטל ברוב מ"מ נהי דגזור רבנן לענין משא לא גזור לענין איסור דלא דמי מטעמא דפרישית: הניחא לבר פדא כו'. תימה אמאי לא פריך מההיא דר"ש דלעיל דנימוק הולד עד שלא יצא לא] ומטעם ביטול ברוב הוא כדמפרש ר' יוחנן בהדיא בפרק המפלת (נדה כז.) ולעיל נמי קאמר דאמרו דבר אחד משמע דטעמא דר"ש כטעמא דר"א בן יעקב ומההיא הוה מצי לאקשויי אפי' לבר פדא דגבי טומאת מת לא שייך טעמא דראויה לגר ומדאינה מטמאה באהל אלמא טומאה כמאן דליתא וי"ל דהוה מצי לדחויי לב] כר"ל דפליג אדר' יוחנן בפרק המפלת (גם זה שם:) דמפרש טעמא משום בלבול נורה דהאי נפל שבשליא אין עליו לא תורת בשר ולא תורת עצמות ולא לג] [ד] תולין כמו שפי' בנדה א"כ מטמאת דמת שלם יש כאן הוא [ה] דמטמינן ספיר לפיכך לרבי יוחנן כשנטל כל שהו ממנו בדם הלידה טהור דתו ליכא הכא מת שלם ור"ל מטהר ליה לד] מטעם בלבול נורה ועוד י"ל דהוה מצי לשנויי ההיא דנדה כמאן דאמר אין מאהיל וחוזר ומאהיל: טומאה חמורה עד לגר. הא דאיצטריך לעיל רבי יוחנן טעמא משום ביטול ברוב לפי סברתו דאית ליה אחת זו ואחת זו עד לכלב אבל לבר פדא לה] בלא טעמא דביטול [ו] ברוב: טומאה קלה עד לכלב. בטומאה קלה פשיטא ליה לכולהו דעד לכלב כדתנן טהרות (פ"ח משנה ו) כל המיוחד לאוכל אדם טמא עד שיפסל מלאכול לכלב ובקונטרס פי' דטומאה חמורה לו] משא וטומאה קלה היינו מגע והא דאין חררת דם מטמא במגע דאמרי' בדם הלידה נגע שהוא לז] [ז] אב והשתא לפירושו אית נמי לבר פדא הא דא"ר יוחנן לעיל משום ביטול ברוב נגעו בה לח] ואין נראה דכל טומאת נבילה בין מגע בין משא קורא טומאה חמורה והוא עד לגר דהא דריש טעמא בסמוך כשאינה

מסורת הש"ס

פרה פ"ט מ"ז

[נזיר נח:]

[מנחות כג.]

[חולין עג. מיר ג.]

עין משפט נר מצוה

כה א ב מיי' פט"ו מהל' פרה הלכה ד:

כו ג מיי' פ"ה מהל' אבות הטומאות הל' יג:

כז ד ה מיי' שם הלכה יד [וע' בכ"מ] שם דין יג ועוד שם פ"ב דין יא ופ"ד דין יג ועוד בפ"ג מהל' טומאת אוכלין דין יח פסק כרבי יוחנן:

שיטה מקובצת

א] או יתחלק לעיסות: ב] יהא במקום אחד כביצה: ג] תיבת הוא נמחק: ד] נבילה. ע' תשובת הרשב"א סי' רפ"ד. (נ"ל לח:) ה] שאי אפשר לשחוטה שתיעשה נבילה ואי אמרת איתא נהי: ו] והא תנן רבי: ז] במשא ואי אמרת איתה נהי דבמגע לא מטמא תטמא במשא אישתיק א"ל דלמא וכו' והרנ"ה לא גרים א"ל: ח] תיבת ודאי נמחק: ט] סרוחה א"ל הניחא: י] גמורין. פ"א לר"א הואיל כו': יא] דבטלה ולר"א הואיל: יב] מייתי ליה ומערב ליה בקב: יג] וקסבר איבטלה לקב קמא ברובא דהאי קב ועוד ממין זה וכו': יד] מתורת טהרה ומצטרף עם זה: טו] אפר או לא מטמא במגע דכיון: טז] נבילה בטילה: יז] נבילה שלא תטמא לעולם ולא אדם וכלים כנבילה וה"ג לפי שאי אפשר לשחוטה שתיעשה נבילה ומאן: יח] לה דפרחה טומאה: יט] אחר הרוב ואמרי' באחר הטהרות נגע אבל במשא תטמא דהא כה"ד הטומאה נשא הס"ד וכה"ד בטלות זו בזו כפרישית תחלת: כ] עצמו שהוא עצמו פי' דטומאה: כא] טומאה דא"ל לא: כב] במשא נמי לא: כג] אם נגע תיבת שיהא נמחק: כד] ברוב. גליון ודוחק הוא זה וגם דבמשא היה טהור בכה"ג אם הגביה בזה אחר זה הלכך נראה לפרש דמיירי כשנימוחו: כה] דכיון דהשתא הכא במרודד תיבות חשיב חיבור נמחק: כו] וא"ת והכא כיון דלא: כז] תיבת שם נמחק: כח] לכ"ע דאי אפשר לא וכו': כט] אם נימוחו הנבילה והשחוטה יהיה ממשא פטור האוכל אפי' היה אוכל הכל בכדי אכילת פרס אע"ג דמה נפשך הרי אכל כזית וכו': ל] בילה. ג] ביצה נמי בגבי: לא] יצא דמשום ביטול: לב] לדחויי דסבר כר"ל: לג] ולא גידין תולין כמו שפי': לד] לר' יוחנן וכו' שום חסרון מטעם: לה] פדא בלאו טעמא: לו] חמורה קורא משא: לז] שהוא רב והשתא: לח] בה ואין נראה לפרש. ... א"כ לא תטמא לא במגע ולא במשא:

א) נראה דגרס ברש"י דאזלינן אחר הרוב ואמרינן מי'.

רבינו גרשום

ואותה סאה עצמה תיאכל ניקודין, משום דהויא ספק תרומה טמאה ספק חולין, ואית דאמר ניקודין פירורין פירורין פחות מכביצה ... גזירה שמא יביא ... קב חולין טמאין וקב ועוד ממין זה ... המים שבקדרה עם מיעוט מים טמאין שבציר ודאי לא מצטרפי: אפר כשר. היינו אפר פרה: הולכין אחר הרוב לטמא. אם רוב הוא אפר פרה מטמא כדכתיב והנפש הנוגעת תטמא עד הערב: ואי אמרת טומאה כמאן דאיתא ולא מתבטלת דלאחר שבטלה ברוב חזרה וניעורה נהי דבמגע לא מטמא כיון דנתערב לא ידעינן הי ניהו דפרה שמא שלא נגע בההוא דפרה: במשא מיהא ליטמי. אם נשאו כולו הרי יש בו דפרה: אין הכי נמי הא איתמר עלה וכו': והאמר רב חסדא נבלה בטיל כו'. כדפרשינן בהקומץ במנחות: אנן כר' חייא מתנינן לה דתני ר' חייא כו'. ואיתמר עלה כו' תיטמא במשא. כיון דאמרת טומאה כמאן דאיתיה דמיא. אישתיק. רב דימי: ומפרק תלמודא מיהא לא קשיא דשני הכא משום דהויא טומאה סרוחה. חררת דם ומשום הכי אינה מטמא במשא: הניחא לבר פדא דאמר טומאה חמורה. דנבלה מטמא במשא לעולם עד שנפסלה מלאכול לגר: וטומאה קלה. טומאת אוכלין בכביצה לעולם מטמא עד שאינן ראוין לכלב. והאי חררת דם נמי משום הכי לא מטמא במשא דאינה ראויה לגר דסרוחה היא: אלא לר' יוחנן וכו':

הגהות צ"ק

[א] שנתערבה בשחוטה שהוא הרוב והמ"ד: [ב] כמו אם הויא טומאה כמאן: [ג] כזית בכדי: [ד] תולין נגל ולקב כשר: [ה] למטמאין לספיר: [ו] ברוב וטומאה קלה כו' הד"א: [ז] הלוב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמאי דנהי דבמגע לא מטמא וכו' אישתיק א"ל דלמא שאני: (ב) שם לכלב הא ודאי לא חזיא: (ג) רש"י ד"ה גזירה וכו' וקסבר איבטלינהו לקב קמא:

בח א מיי' פט"ז מהל' טומאת אוכלין הל' ד:

בט ב מיי' פ"ד מהל' בכורות הלכה ח טוש"ע י"ד סי' שטז סעיף ג :

ל ג מיי' שם פ"ה הלכה ד טוש"ע שם סעיף ה:

תורה אור

*אחת זו ואחת זו עד לכלב הא חזיא לכלב קשיא גופא בר פדא אמר טומאה חמורה עד לגר וטומאה קלה עד לכלב ורבי יוחנן אמר אחת זו ואחת זו עד לכלב מ"ט דבר פדא *דכתיב °לא תאכלו כל נבלה לגר וגו' הראויה לגר קרויה נבילה ושאינה ראויה לגר אינה קרויה נבילה ואידך למעוטי היכא דהסריחה מעיקרא ואידך הסריחה מעיקרא לא צריכא קרא למעוטי עפרא בעלמא הוא תנן רבי אליעזר בן יעקב אומר בהמה גסה ששפעה חררת דם הרי זו תקבר ונפטרת מן הבכורה ותני ר' חייא אינה מטמאה לא במגע ולא במשא ואמר ר' יוחנן משום ביטול ברוב נגעו בה מאי איריא משום ביטול ברוב תיפוק לי דלא איתחזי א] כלל הא נמי איתחזי מעיקרא ב] אגב אימיה תנן התם *ר' אליעזר בן יעקב אומר "ציר טהור שנפל לתוכו מים כל שהוא טמא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה זאת אומרת נחשדו עמי הארץ לערב מחצה [א] בציר ולמה לי מחצה אפילו בציר ממחצה נמי ג] והני משהו הוה ליה פלגא ופלגא לא בטיל אימא עד מחצה איבעית אימא טומאת עם הארץ דרבנן טומאת משקין דרבנן ברובא גזרו רבנן בפלגא ופלגא לא גזרו בה רבנן : **מתני'** "רשב"ג אומר הלוקח בהמה מניקה מן העובד כוכבים (א) אין חוששין שמא בנה של אחרת ד] היה "נכנס לתוך עדרו וראה את המבכירות מניקות ושאינן מבכירות מניקות אין חוששין שמא בנה של זו בא לו אצל זו ה] או שמא בנה של זו בא לו אצל זו : **גמ'** אמר רב ו] נחמן משמיה דרב הלכתא בכוליה פירקין בר מפלוגתא אמר רב ששת *אמינא כי ניים ושכיב רב אמר להא שמעתא אהייא אילימא ארישא ז] (ב) מפליגי רבי ישמעאל ורבי עקיבא אלא אדרבי אליעזר בן יעקב משנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי אלא אדרבן שמעון בן גמליאל ח] מפלג פליג בברייתא אלא אדרבי יוסי בן המשולם הא אמר רב חדא זימנא דאמר רב הלכתא כרבי יוסי בן המשולם אלא אשער בעל מום מיפלג פליגי עקביא בן מהללאל ורבנן לעולם אדרבן שמעון בן גמליאל והא קמ"ל ט] דברייתא לא פלוגתא היא וכיון דאמר רב הלכתא בכוליה פירקין בר מפלוגתא הלכה

[יבמות כד: וש"נ]

רש"י

אבל טומאה קלה של מגע מטמא עד שתפסל מאכילת כלב שפיר י] דזו אינה ראויה לגר להכי לא מטמאה במשא ובמגע נמי לא דאמרי' בדם הלידה נגע שהוא הרוב : הא חזיא לכלב. ותטמא במשא קשיא לרבי ירמיה : הסריחה מעיקרא. כגון שנשתברו אבריה מחיים והתליעה היא אע"ג דחזיא לכלב לא מטמאה במשא דהא מעולם לא ירדה לטומאת משא אבל אי מעיקרא חזיא לגר ונחתא לה טומאת משא תו לא סליק מינה יא] עד שתיפסל מכלב ואי קשיא לעיל נמי אמאי מוקמינן לה בקשיא הא הוה ליה לתרוצי להכי לא מטמא הך חררת דם במשא דמעיקרא סרוחה היא ואפי' רבי יוחנן מודה בה תריץ לאו סרוחה מעיקרא היא דהא חזיא לגר אגב אימיה כל זמן שהיתה בבטן והכי מוקי לקמן : ציר טהור. כגון שהשיקו במים שנפל לתוכו מים כל שהוא טמא כדמפרש נחשדו עמי הארץ לערב מחצה מים בצירם וכי נפיל ביה כל שהוא מגלא מין את מינו ורבו מים על הציר וטמאים ולמאן דלית ליה טומאה שבטלה חזרה וניעורה מוקי ליה שנפלו בו לאחר השקת מי עם הארץ כל שהוא : עד למחצה. קרוב למחצה : טומאת משקין דרבנן. בפ"ק דפסחים (דף טז.) : **מתני'** אין חוששין שמא בנה של אחרת היה. שיהא הבא אחריו יב] בכור ספק דנימא הך בהמה לא ילדה מעולם אלא (ג) שאהבה זו את בן חבירתה ואי משום דיש לה חלב הא איכא מיעוטא דחולבות אע"ג שאינן יולדות הא ודאי לא אמרי' אלא ודאי בנה הוא ופטורה מן הבכורה : מבכירות. בחורות שלא ילדו (ד) יג] אלא עכשיו : אין חוששין שמא בנה של זו בא לו אצל זו. דליחוש לכולהו בספק בכורות אלא ודאי אותם הכרוכים אצל המבכירות הוו בכורות וודאין ואותן הכרוכים אחר שאינן מבכירות יד] בוודאי הוו פשוטין וודאין: **גמ'** קב ונקי. (ה) לא איצטריך לרב לאשמועינן. קב ונקי מעט שלא הוזכר אלא במקומות מועטין ומה שאמר נקי הוא שהלכה כמותו : טו] [ב] דר' יוסי בן המשולם ושער בכור בעל מום הלכתא ניהו במתני' ומפרש לקמן : לאו פלוגתא היא. לא חשיבא פלוגתא וכיון דבמתני' לא פליגי עליה הלכתא כוותיה : הלכה

תוספות

כשאינה ראויה לגר אינה קרויה נבילה והאי טעמא שייך בין למגע בין למשא וטומאה קלה היא טומאת אוכלין למנות בו ראשון ושני ומצינו לשון טומאה חמורה וקלה טז] (בדבר) על זה בכריתות (דף כא.) ובנדה בפרק בא סימן (דף כ:) גבי גוזל שנפל לגת :

אחת זו ואחת זו עד לכלב. אין לפרש דטעמא דרבי יוחנן יז] ובשר בשדה טריפה לא תאכלו לכלב תשליכון אותו דההיא אכילה יח] [ג] לכלב קיימא אלא יש לפרש מדכתיב (מלכים ב ט) ואת איזבל יאכלו הכלבים בחלק יזרעאל אלמא אכילת כלבים שמה אכילה ומינה מוכח בפ"ב דזבחים (דף לא.) דחשב ע"מ שיאכלוהו הכלבים למחר הוי פיגול : **ואידך** למעוטי סרוחה [ד] מעיקרא יט] דרבי יוחנן. ותימה דמתוך סוגיא דפ' בתרא דמס' ע"ז (דף סז:) משמע לר' יוחנן דסרוחה מעיקרא לא צריכא קרא למעוטי כ] דבההיא דקאמר רבי יוחנן טעמו וממשו כא] ואמר רב כהנא מדברי כולן נלמד נותן טעם לפגם מותר דמוקי לה התם כר' שמעון ומפרש טעמא דר' שמעון מהאי קרא דראויה לגר וקאמר ואידך כלומר מאן דאסר טעם לפגם ההוא למעוטי סרוחה מעיקרא ואידך כלומר ר' שמעון סרוחה מעיקרא לא צריך קרא וי"ל דלענין איסור אכילה ודאי לא צריך קרא כב] מעיקרא עפרא הוא אבל לענין טומאה הוה אמינא דמיטמא דאע"ג דלא חזיא לאכילה מידי דהוה אסרן ושכבת זרע וזיבה :

תנן התם. במסכת מכשירין (פ"ו מ"ג) רבי כג] אליעזר אומר ציר טהור פירש בקונטרס כגון שהשיקו במים והדין עמו דבציר של עמי הארץ מיירי הכא כדמוכח שמעתא ורישא דהך משנה ואי אפשר לומר שיהא טהור בלא השקה כד] דסתמי' הוי רובא ציר ולאו בר קבולי טומאה הוא דהא אמרן לעיל דבעו השקה (ועוד מדתנא ציר טהור ולא תנא ציר כה] [ה] טמא שנטהר בהשקה) :

שנפל לתוכו מים כל שהוא טמא. כדמפרש נחשדו עמי הארץ לערב מחצה מים בצירן וכי נפל ביה כל שהוא מגלא מין את מינו ורבו מים על הציר וטמא ולמאן דלית ליה טומאה שבטלה חזרה וניעורה מוקי כו] ליה שנפלו ביה לאחר השקה מי עם הארץ כל שהוא כך פי' בקונט' כז] והך דפי' מים של עם הארץ ולא פירש מים טמאים משום דמתני' קתני מים סתם וא"ת ולמאן דמוקי לה שנפלו בו מים של עם הארץ פשיטא דטמא כמו מתחלתן דבעי השקה דמאיזה טעם בעי השקה מתחלתן אי רובא ציר הא כח] אמרו לעיל דמיעוטא מים בטלי להו ברובא ובלא השקה נמי טהור אלא חיישינן דלמא רובא מיא ומהאי טעמא גופיה כט] נפלי ביה לאחר השקה מים טמאים כל שהוא הרי מים טמאים הללו חוזרים ומטמאין אותן מים הטהורים ואי לאשמועינן היא גופה דציר של עם הארץ בעי השקה בפירוש הוה ליה למיתני הלוקח ציר מעם הארץ משיקו במים וטהור ל] וי"ל דלא דמי סופו לתחלתו דס"ד מתחלתו נעשה הציר כמים טמאים לא יצא מחזקת טומאה על ידי שנתלה לומר שהמים הם מעט אבל הכא [ו] השקה דמה נפסק טהור הוה אמינא לא] דשנפלו לו טמאים כל שהוא משום חששא דשמא מים רוב לא נוליאנו לב] מחזקה והשתא למאן דמוקי האי כל שהוא מים טמאים [ז] הוא לג] ודייק מינה רב נחמן זאת אומרת נחשדו עמי הארץ לערב מחצה מים לד] ביניהן כלומר פעמים שמערבין בו מחצה מים לאו למימרא שאם היה בו רוב לה] לא היה טמא כשנפלו בו מים כל שהוא דכמו כן היה טמא כדפרישית אלא למימרא שאם מתחלתן לא היו רגילין לערב כי אם מועטין אם כן לו] (אם) לא הוה מטמא מים כל שהוא דהא אכתי רובא ציר הוא : **אלא** אדרבי אליעזר בן יעקב כו'. ואם תאמר הא מיפלג פליגי רבנן דרבי שמעון דשילא לז] דלעיל ואין לומר דדלמא רב סבר כרים לקיש דמפרש טעמא בפרק המפלת (נדה כז:) משום דנתבלבלה צורתו דכל שכן דקשה טפי לח] דאי טעמא דבלבול צורה אלמא לרבי שמעון לא בטל ברוב ויש לומר דדלמא ר"ש סבר לט] כמאן דאמר טומאה חמורה עד לגר דלדידיה לא צריכין לטעמא דביטול ברוב וכמו שפירש' לעיל דכל טומאת נבילה קרי טומאה חמורה אפי' טומאת מגע אי נמי לא חשיב פלוגתא כיון דלא נחלקו עליו בהדיא באותו דבר עצמו מ] : **משנת** רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי. אע"פ שיש מקומות שפוסק הלכה כר' אליעזר בן יעקב כדאשכחן בריש הדר עם הנכרי (עירובין דף סב:) ורב גופיה בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף ס.) יש מא] דלא מסתבר כותיה לפיכך הוצרך לפסוק הלכה : ופלוגתא

רבינו גרשום

...בין בהד תנא היכא דלית פלוגתא : אהייא . אמר הלכתא : אדר' אליעזר הא לא צריך למימר דקי"ל משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי דהלכתא כוותיה : מיפלג פליגי בברייתא . כדאמר לקמן :הא אמרה רב חדא זמנא . לקמן :

הגהות צ"ק [א] מים בציר : [ב] אדר' יוסי בן המשולם גבי שיער : [ג] לאו אכלב : [ד] מעיקרא . אליבא דר"י קאמר ותימה : [ה] טמא משמע שנטהר בהשקה : [ו] אחר השקה דמה נפסק : [ז] הא דדייק מינה ר"נ :

הגהות הב"ח (א) במשנה מן העובד כוכבים אינו חושש שמא וכו' מניקות אינו חושש שמא : (ב) גמ' אילימא ארישא מפליג פליגי ר' ישמעאל : (ג) רש"י ד"ה אין חוששין וכו' אלא שאוהבת את זה בן חבירתה : (ד) ד"ה מבכירות וכו' ילדו עד עכשיו : (ה) ד"ה קב ונקי ולא וכו' קב מעט כצ"ל ותיבת ונקי נמחק ;

הגהות הב"ח

(א) גמ' הלכתא בכוליה: (ב) שם ונקבות מבכירות מניקות למחר הסכים: (ג) שם איבעיא להו הדבר בחזקתו וכן מאי: (ד) שם ת"ש וכן: (ה) רש"י ד"ה ומאי וכו' רב דהוא אמר: (ו) ד"ה מרחמת וכו' אלא א"כ יולדת אם היה לה וכו' הוי האי ודאי דידה: (ז) ד"ה אין חוששין וכו' מחזיק ליה: (ח) ד"ה לעולם וכו' ודאי דלאו דידה:

עין משפט נר מצוה

מכל מקום בברייתא מדאיצטריך ל"ק

לא א מיי' פ"ס מהלכות בכורות הלכה ד טוש"ע יו"ד סי' שטז סעיף ס :

לב ב מיי' פי"ב מהל' שחיטה הלכה יא טוש"ע יו"ד סי' טז סעיף ס :

לג ג מיי' פ"ד מהלכות בכורות הל' ח טוש"ע יו"ד סי' שטו סעיף ג :

[נט"ז ו:]

לד ד מיי' פ"א מהלכות מאכלות אסורות הל' ד טוש"ע יו"ד סי' פט סעיף ג :

גמרא

תורה אור

הלכה כרבי יוסי בן המשולם למה לי אי אמר הלכתא (א) דכוליה פירקין ולא אמר הלכתא כר' יוסי בן המשולם הוה אמינא אדרבי יוסי בן המשולם קאי ומאי בכוליה פירקין דר' יוסי תרתי אמר ופלוגתא דברייתא פלוגתא היא אשמעינן הלכה כר' יוסי לאשמועינן דאדרבן שמעון בן גמליאל קאי ופלוגתא דברייתא לאו פלוגתא היא מאי ברייתא דתניא הלוקח בהמה מניקה מן העובד כוכבים הבא אחריו בכור מספק מפני שמרחמת אע"פ שאינה יולדת רשב"ג אומר דבר בחזקתו וכן היה רשב"ג אומר הנכנס "לתוך עדרו בלילה וראה כעשר כחמש עשרה מבכירות ושאינן מבכירות (ב) יולדות למחר השכים ומצא זכרים תלויות בשאין מבכירות ונקבות תלויות במבכירות אינו חושש שמא בנה של זו בא לו אצל זו : איבעיא להו (ג) דבר בחזקתו דקאמר רשב"ג דאינה מרחמת אלא אם כן יולדת הא היכא דאוליד חיישינן לרחומי או דלמא דידה מרחמא דלא דידה לא מרחמא ליה למאי נפקא מינה למלקא עלה "משום אותו ואת בנו אי אמרת דידה מרחמא דלא דידה לא מרחמא לקי ואי אמרת דלא דידה נמי מרחמא לא לקי מאי ת"ש רשב"ג אומר הלוקח בהמה מן העובד כוכבים אינו חושש שמא בנה של אחרת היה מי קתני הוא היה קתני ה"ק אינו חושש שמא בנה של אחרת אלא א"כ היה לה ולד מעיקרא ת"ש נכנס בתוך עדרו וראה את המבכירות מניקות ואת שאינן מבכירות מניקות אינו חושש שמא בנה של זו בא לו אצל זו או שמא בנה של זו בא לו אצל זו אמאי ליחוש דלמא רחומי רחים במקום דידה לא שבקא דידה ומרחמא דלא דידה ת"ש (ד) דבר בחזקתו [וכן] כו' מאי לאו רישא דומיא דסיפא מה סיפא ודאי דידה אף רישא ודאי דידה מידי איריא האי כדאיתא והאי כדאיתא ומאי וכן אפטורה דבכורה ארבב"ח אר"י ראה "חזיר שכרוך אחר רחל פטורה מן הבכורה "ואסור "באכילה °עד יבא ויורה צדק לכם פטור מן הבכורה כמאן כרשב"ג ואסור באכילה כרבנן ותו אי כרבנן מאי עד יבא ויורה צדק לכם עד שיודע לך דבר מיבעי ליה וכי תימא מספקא ליה אי הלכה כרשב"ג אי כרבנן אי מספקא ליה אמאי פטורה מן הבכורה ותו מי מספקא ליה *והאמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה לעולם פשיטא ליה הלכה כרבן שמעון בן גמליאל מיהו מספקא ליה אי סבר רבן שמעון בן גמליאל יולדת מרחמת או אינה מרחמת אי הכי עד דאשמעינן חזיר לישמעינן טלה ולמילקי עליה משום אותו ואת בנו חזיר איצטריכא ליה דאי אשמעינן טלה הוה אמינא אם תמצא לומר דסבר יולדת מרחמא דמינה דלא מינה לא אשמעינן חזיר (דמרחמת) ואפילו דלאו מינה נמי דאיכא למימר דלמא מרחמא והיינו דאמר רבי יוחנן בעי אהאי

סנהדרין לא. ב"ק סט. ב"ב קנד. כתובות עו. גיטין לח. עט. ב"מ לח:

רש"י

הלכה כר' יוסי בן המשולם למה לי. הא מהך שמעת מינה דהלכתא כוותיה דהא לא פליגי רבנן עליה: אי אמר הלכה בכוליה פירקין. ולא אמר לקמן הלכה כר' יוסי הוה אמינא הלכה בכוליה פירקין אדרבי יוסי קאי: ומאי בכוליה פירקין. דמשמע טובא משום דר' יוסי תרתי מילי אמר במתני' עושה מקום לקופיץ וכן תולש את השער לראות את מקום המום אבל אדרבן שמעון לא אמר רב (ה) דהוא אמר בר מפלוגתא ואדרבן שמעון איכא פלוגתא בברייתא ופלוגתא היא להכי אשמועינן הלכה כר' יוסי בהדיא לגלויי ולמימרא דאדרבן שמעון בן גמליאל קאי האי הלכתא בכוליה פירקין ופלוגתא דברייתא לאו פלוגתא: מרחמת. אוהבת בן חבירתה: ומלא זכרים. שנולדים עכשיו תלויין וכרוכין ויונקין הזקנות שנפטרו כבר מן הבכורה ונקבות הנולדות עכשיו מלא תלויות במבכירות דהשתא אין כאן לכהן כלום דבזכרים אין שום בכור שהרי בני הזקנות הן ונקבות התלויות במבכירות אין דין בכורות נוהגת בהן: אין חוששין. להחמיר ולספקן בספק בכורות ולומר שמא בנה של זו בא לו אצל זו וזכרים בני המבכירות: שאינה מרחמת. וולד בהמה אחרת: אא"כ יולדת. (ו) אם היה לה וולד מתחלה להאי ודאי א"כ לא הוי האי וולד דידה פטורה מן הבכורה דהא הוה לה אחרינא ומיהו היכא דילדה חיישינן לרחומי שמרחמת וולד בהמה אחריתי: למאי נפקא מינה. הא לענין בכורה ממה נפשך פטורה דאי האי לאו דידה הא הוה לה אחרינא: למילקי עליה. דהאי שכרוך אחריה משום אותו ואת בנו: לא לקי. דדלמא לאו דידה הוא: אין חוששין כו'. אלמא בודאי דילה (ז) מחזיק ליה דלא מרחמא אלא דידה: מי קתני. אין חוששין שמא בנה של אחרת הוא: היה קתני. והכי קאמר ממה נפשך פטורה מן הבכורה דאין חוששין שמא מרחמא בן חברתה אלא א"כ היה לה וולד אחר מעיקרא הלכך לענין בכורה ודאי פטורה אבל לענין אותו ואת בנו ספיקא הוא: דלמא רחומי רחים. הואיל ולכולן הוי ולדות אלא ודאי אפי' ילדה אינה מרחמת אלא שלה ומשני במקום דידה כו': הדבר בחזקתו וכן. כלומר דקתני סיפא *וכך היה רשב"ג אומר הנכנס כו' מאי לאו מדסיפא דקתני וכן כו': ודאי דידה. דכל חדא וחדא התלוי בה דידה הויא דהא אמרת במקום דידה לא שבקא דידה ומרחמא דלאו דידה רישא נמי דקתני הדבר בחזקתו בודאי דידה מחזקינן לה ולענין אותו ואת בנו נמי לקי: הא כדאיתא. וסיפא ודאי רישא ספק: ומאי וכן. הואיל ולא דמו: ומשני לפטורא. להא דמו דכי היכי דסיפא פטורות ודאי דהא ודאי נקבות תלויות במבכירות דלא שבקא דידה דקאי קמה ומרחמא דלאו דידה רישא נמי פטורות מן הבכורות ודאי דא"כ לא דידה הוא *יהא יולדת אחרינא ואינה מרחמת אלא אם כן יולדת ולעולם לענין אותו ואת בנו ספק: שכרוך אחר רחל. שדבוק אחריה ומניקתו: פטורה מן הבכורה. והבא אחריו לא הוי בכור: כר' שמעון. *לא מרחמא דלא דידה והאי חזיר גופיה לא קדוש דנדמה הוא: ואסור באכילה כרבנן. דחיישינן לרחומי דאי כרשב"ג הוה טמא היוצא מן הטהור ומותר באכילה כדאמרן בפירקין קמא (דף ה:): עד יבא ויורה צדק לכם. עד שיבא אליהו ויורה אם מותר אם אסור: מאי יבא ויורה. כיון דכרבנן ס"ל דחיישי לרחומי מאי יבא ויורה גלוי מילתא הוא שיגיד לנו אם בנה הוא אם לאו והוראה לא שייך למימר אלא בדבר הלכה: עד שיודע הדבר. אם בנה הוא אם לא: וכי תימא מספקא ליה כו'. וה"ק עד שיבא ויורה אי הלכה כר"ש ומותר באכילה אי כרבנן ואסור באכילה מספיקא שמא ריחמתו: לעולם פשיטא ליה הלכה כר' שמעון. דפטורה מן הבכורה (ח) דודאי א"כ לאו דידה הוא אי לאו דהוה לה ולד לא הויא מרחמא ליה: ומיהו מספקא ליה אי סבר ר"ש כו'. והיינו עד יבא ויורה צדק ויעמידנו על טעמו של רשב"ג: יולדת מרחמת. והאי אסור באכילה דלענין בכורה מיפטר משום דאי הוה דידה שפיר ואם לאו דידה הוה לה אחרינא ובאכילה אסור דאיכא למימר ולד אחרינא הוה לה ומית ורחמתיה להאי: או אינה מרחמת. ומותר באכילה דודאי דידה הוא: (דאי) לאשמעינן טלה. וללקו עליה משום אותו ואת בנו ולימא ראה טלה כרוך ברחל פטורה מן הבכורה א) ממה נפשך אי האי לאו דידה אחרינא הוה ליה ומית ורחמיתא האי ב) משום אותו בנו לא לקי עד יבא ויורה לנו טעמו של רבן שמעון: הוה אמינא אפי' אם תימצי לומר. יולדת מרחמת הני מילי דמינה אבל חזיר מותר באכילה דלאו דמינה לא מרחמא והא ודאי בנה הוא:

אחאי

א) נ"ל הבא אחרי' ב) ומשום נ"ק

וכן נ"ק

יהא יולדת אחרינא ואינה כו' נ"ק

*דלא מרחמא אלא דידה נ"ק

תוספות

ופלוגתא דברייתא פלוגתא היא. וא"ת דר' יוסי בן המשולם נמי פליגי עליה *ממה נפשך דברייתא מדאיצטריך לפסוק הלכה כמותו וי"ל דשמא אין מחלוקת שטיה לא במשנה ולא בברייתא אלא דקים ליה דפליגי רבנן עליה: הנכנס לתוך עדרו בלילה כו' ולמחר השכים כו'. תימה למה ליה למינקט בענין זה לימא הנכנס לתוך עדרו וראה זכרים תלוים כו' ונקבות כו' וי"ל דלרבותא נקט הכי דאע"ג דודאי היתה תחלה לידתן בלילה שעדיין אין האמהות מכירין בוולדותיהן ודרכן לטעות בלילה ובא לו בנה של זו אצל זו אפי' הכי לא חיישינן: ראה חזיר שהוא כרוך אחר רחל. קצת קשה דנקט חזיר ולא גמל משום דסבר כר' שמעון* דאסר קלוט היוצא מן הטהור ואפי' היה ידוע שהוא בנה של רחל היה נאסר באכילה ומיהו מצינן למימר דאגב דנקט רחל שהיא בהמה דקה נקט חזיר א"נ ניחא למינקט למילתיה ככולי עלמא:

השוחט

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ופלוגתא וכו' וא"ת דר"י בן המשולם. ק"ל הא גמ"ע לפי תירוץ ב' בתוס' [illegible]

רבינו גרשום

מהו דתימא כי אמר רב הלכתא בכוליה פירקין בר מפלוגתא אדרבי יוסי קאמר ומאי בכוליה פירקין דקאמר משום דתרתי הלכות א"ר יוסי עושה מקום וכן התולש להכי נקט לישנא דכוליה פירקין. אבל לעולם אין הלכה כרשב"ג משום דפליגי בברייתא

להכי קאמר הלכה כר' יוסי בן המשולם בפירוש למימרא דמאי דקאמר הלכה בכוליה פירקין אדרבן שמעון בן גמליאל קאמר משום דלא חשיב פלוגתא דברייתא : מפני שמרחמת . מניקה וולד של בהמה אחרת אע"פ שאינו בנה ושמא עדיין לא ביכרה וכדאמרן ומיעוט חולבות אע"פ שאינן יולדות הלכך הבא אחריו בכור מספק : הדבר בחזקתו . ודאי בנה הוא והבא אחריו פטור : זכרים תלוים . יונקים בזקנות באותן שאינן מבכירות ונקבות יונקות תלויות במבכירות אינו חושש כו' . ופטורין כולם מן הבכורה דכל אחד יונק מאמו : דאינה מרחמת אלא א"כ יולדת . הכי אמר רשב"ג אותה שמעולם לא ילדה ודאי אינה מרחמת : הא ילדה . ודאי מרחמת ולד שאינו שלה : או דלמא . אפי' ילדה אינה מרחמת את שאינו שלה : והא בעיא לא צריכא אלא לענין אותו ואת בנו דאי אמרינן יולדת מרחמת ממה נפשך פטורה מן הבכורה דהכל ילדה אלא (לגבי) [לענין] אותו ואת בנו צריך לידע אי הוי בנה אי לא למילקי עליה אי שחיט ליה בהדה: אין חוששין כו' אלמא דלא דידה לא מרחמא ולקי עליה משום אותו ואת בנו : מי קתני הוא . שמא בנה ש[...] תני הוא הוה משמע כדקאמרת אלא כיון דתני היה הכי קאמר אין וכו' : במקום דידה . לא מרחמא דאחריני אבל שלא במקום דידה תיבעי : דבר בחזקתו וכן היה וכו' מה סיפא ודאי דידה . מ[...] אף רישא . הדבר בחזקתו מיירי דודאי דידה ולא אמרינן דאי ילדה מרחמא דלאו דידה : הא כדאיתא והא כדאיתא . סיפא ודאי דידה ורישא לאו ודאי דידה אלא מרחמא ולא לקי משום אותו וא[...] דקא מדמי רישא לסיפא : אפטורה מן הבכורה . משום דכבר ילדה ולעולם רישא מרחמא לאו דידה ולא לקי : שכרוך אחר רחל . ויורה צדק משיח : פטור מן הבכורה כמאן כרבן שמעון . דאמר לא[...] בחזקת שילדתו : ואסור באכילה כרבנן . דאמרי מרחמת אף שלא ילדה דאי רבן שמעון מותר באכילה (דתימא מרחמת לא ילדתו דאי רבן שמעון מותר באכילה) דקי"ל היוצא מטהור טהור : אי כרבנן מ[...] כיון דמרחמא ודאי מיפשט פשיטא ליה דאסור באכילה ולספק אכילה לא צריך הוראת משיח אלא הכי איבעי למימר אסור באכילה עד שיודע לך דבר אם הוא בנה : או הלכתא כר' שמעון דאמר דלא דידה לא[...] דאמרי מרחמת להכי מסתפק עד יבא ויורה צדק : לעולם פשיטא ליה דהלכה כרבן שמעון . אבל מספקא ליה אי סבר ר' שמעון דיולדת מרחמת אפי' דלאו דידה או לא . פטור מן הבכורה הוא ממה נפשך ד[...] איט בנה ודאי לא הות מרחמת אלא אם כן ילדה כבר . משום הכי אסור א) באכילה דמספקא ליה להכי אמר עד יבא ויורה צדק : ולמילקי עליה משום אותו ואת בנו . לבכורה לא מצי אמר כדאמרי' דפטורה מ[...]

א) נראה דנ"ל אבל לענין איסור אכילה מספקא ליה להכי אמר וכו'.

לה א מיי' פ"א מהל' מעילה הל' יא סמג עשין קמד טוש"ע י"ד סי' שח סעיף ג :

לו ב ג מיי' שם הל' י ופ"א מהלכות יו"ט הל' ג טוש"ע שם וטוש"ע א"ח סי' תצח סעיף יב :

אחאי בריבי ראה חזיר שכרוך אחר רחל מהו מאי קמיבעיא ליה אילימא לבכורה וקמיבעיא ליה אי הלכתא כרשב"ג אי הלכתא כרבנן תיבעי ליה טלה א] כי קמיבעיא ליה לבכורה ואליבא דרבנן לאכילה ואליבא דרשב"ג לבכורה ואפי' לרבנן דאמרי מרחמא כי מרחמא דמינה דלא מינה לא או דלמא דלא מינה נמי מרחמא לאכילה ואפי' לרשב"ג אם תמצא לומר סבר יולדת מרחמא דמינה דלאו מינה לא או דלמא דלאו מינה נמי מרחמא תיקו: **מתני'** רבי יוסי בן המשולם אומר *השוחט את הבכור עושה מקום בקופיץ מיכן ומיכן ותולש את השער ובלבד שלא יזיזנו ממקומו [ג]וכן (א) *תולש את השער לראות מקום מום: **גמ'** אמר רב הלכה כרבי יוסי בן המשולם בעו מיניה מרב הונא כנגדו ביו"ט מהו טעמא דרבי יוסי בן המשולם משום דקסבר תולש לאו היינו גוזז וביום טוב אסור דהוה ליה עוקר דבר מגידולו או דלמא בעלמא סבר רבי יוסי בן המשולם תולש היינו גוזז והיינו טעמא דשרי דהוה ליה דבר שאין מתכוין וביו"ט דבר שאין מתכוין מותר אמר להו זילו שיילוה לרב חננאל אי אמר הלכה כרבי יוסי בן המשולם איפשוט לכו אתו שיילוה אמר להו הכי אמר רב הלכה כרבי יוסי בן המשולם אתו לקמיה דרב הונא אמר להו [ד]כנגדו ביום טוב מותר איתמר נמי אמר רב חנניה בר שלמיא משמיה דרב כנגדו ביום טוב מותר

רש"י

אחאי בריבי. אדם גדול וחשוב בדורו : תיבעי ליה טלה. דהא בטלה פליגי : קמיבעיא ליה לבכורה אליבא דרבנן. ואליבא דר"ש פשיטא דפטורה דאפי' דמינה לא הוה מרחמא אא"כ ילדה וכ"ש דלאו מינה אלענין אכילה מבעיא ליה ואפי' לרבן שמעון וכ"ש לרבנן : דלאו מינה לא. מרחמא והא ודאי דידה היא ופטורה מן הבכורה : או דלמא דלאו מינה נמי מרחמא. והבא אחריו בכור מספק : אם תימצי לומר כו'. אי ס"ל יולדת אינה מרחמא הא ודאי מותר דבנה הוא אלא *א"כ תימצי לומר יולדת מרחמ' והאי דפטר ליה מבכורה משום דהאי האי [לאו] דידה אחריכא הוה ליה אבל האי דסריך בתרה לא פשיטא לן דדידה הוא ה"מ דמינה אבל דלאו מינה לא והאי חזיר ודאי בנה הוא ומותר באכילה : **מתני'** עושה מקום בקופיץ. מפנה את השער מכאן ומכאן למקום שחיטת הסכין : ותולש את השער. לכאן ולכאן למקום חתך הסכין משום חלדה ולא אמרינן גוזז הוא את הבכור: ובלבד שלא יזיזנו. שלא יאמרו גזיזה עביד בקדשים אלא יניחנו מסובך עם הצמר מכאן ומכאן: לראות (ב) מום. להראותו לחכם : **גמ'** כנגדו בי"ט. בבהמת חולין משום שחיטה *בעי למיעבד או לא : לאו היינו גוזז. ובכור גיזה הוא דאסור דכתיב (דברים טו) ולא תגוז : שאין מתכוין. לתלוש אלא מפנהו ומושכו אילך ואילך אם נתלש נתלש : שיילוה לרב חננאל. תלמידיה דרב אי אמר לכו משמיה דרב הלכה כרבי יוסי: פשיטנא לכו. אנא טעמא :

תוספות

השוחט את הבכור עושה מקום בקופיץ בגמ' אמרי' תני לקופיץ ב] כלומר לצורך קופיץ משמע דדרך לשחוט בקופיץ מדלא קתני בסכין ותימה בפסחים פרק אלו דברים (דף ע.) לא משמע כן גבי סכין שנמצא בארבעה עשר שוחט בה מיד והקופיץ שונה ומטביל משום דסכין חזי לפסח לשחוט והטבילוהו מי"ג אבל קופיץ לא חזי לפסח דיש בו משום שבירת עצם ונראה לפרש דנקט הכא קופיץ משום דבעי עשיית מקום טפי מסכין וצריכה עשיית מקום גדול ולא כמו שפירש הקונט' דעשיית מקום זה משום חלדה דאם כן סכין הוה ליה למינקט הכא דאיכא למיחש טפי לחלדה ועוד דבעיא היא בפ"ב דחולין (דף ל:) תחת צמר מסובך מהו ולא איפשיטא אלא דרך לעשות מקום לקופיץ כדי שיהא נוח יותר לחתוך ולשחוט לפי שאין קופיץ נוח לחתוך בלא עשיית מקום ומטעם זה נמי נקט בכור ולא [סתם] קדשים לפי שהקדשים נשחטין בעזרה יש שם סכינין מזומנים ואין צריכים עשיית מקום ועוד י"ל דנקט בכור לפי שנוהג בזמן הזה וגם דרך להיות צמרו גדול מתוך שמשהא אותו עד שיפול בו מום כי ההיא דתנן בפ' כל פסולי המוקדשין (לקמן לה.) מעשה בזכר של רחלים זקן ושערו מדולדל וצריך עשיית מקום טפי מטלאים ועוד משום דלאו דולא תגוז בבכור כתיב :

והיינו טעמא דשרי דהוה ליה דבר שאין מתכוין. ותולש דמתני' ג] לאו בתולש ומתכוין קאמר אלא עושה מקום אם נתלש נתלש אבל אי טעמא משום דתולש לאו היינו גוזז יכול להיות דתולש במתכוין כך נראה לפרש הסוגיא ויש לתמוה מה שייך לשאול זה על יו"ט אי במתכוין פשיטא להו דאסור ואי בשאין מתכוין פשיטא להו דשרי ומיהו הא גופה קמיבעיא להו שאין מתכוין מהו ביו"ט אם מותר או אסור וקשיא דבלאו יום טוב היו יכולין לשאול הא דקתני מתני' ותולש את השער במתכוין קאמר משום דתולש לאו היינו גוזז או שמא בשאין מתכוין קאמר וגם שלא יהא כפסיק רישיה משום דתולש הייני גוזז ונראה לפרש דאפילו (תימצי לומר) תולש לאו היינו גוזז מ"מ מדרבנן אסור במתכוין או בפסיק רישיה גזירה תולש אטו גוזז ולעולם ותולש דקתני מתניתין כשאין מתכוין ואינו פסיק רישיה קאמר ולענין בכור לא מצי למיבעי מידי כפשטה דמתני' אם לא לענין מלקות וקמיבעיא להו כנגדו ביום טוב מהו דלדמא דוקא בכור דתולש לאו היינו גוזז וליכא איסורא דאורייתא הוא דשרי דבר שאין מתכוין אבל ביו"ט דאיכא איסורא דאורייתא דעוקר דבר מגידולו לא שרינן בשאין מתכוין או דלמא בבכור נמי איכא איסורא דאורייתא דתולש היינו גוזז וכי היכי דשרי בבכור משום דאין מתכוין שרי נמי ביום טוב וכן מוכח בסמוך דקאמר רב כנגדו ביום טוב מותר ופריך מהא דאמר רב הלכה כר' יהודה דבר שאין מתכוין אסור ומשני דתולש לאו היינו גוזז וביום טוב היינו טעמא דשרי דהוה ליה עוקר דבר מגידולו כלאחר יד ואם תימצי לומר דאי תולש לאו היינו גוזז א"כ ותולש דקתני במתני' הוי במתכוין היכי שרי כנגדו ביום טוב מתכוין משום דלאחר יד ולאידך *ליטנא דאמרינן רב סבר כר' יוסי בן המשולם ור' יוסי בן המשולם לא סבר כרב היינו דרב שרי בבכור באין מתכוין משום דתולש לאו היינו גוזז אבל ר' יוסי בן המשולם מתיר אפילו היינו אומרים דתולש היינו גוזז דשרי אין מתכוין בכל מקום כדאשכחן גבי פרה והא (דלא) דקאמר רב הלכה כר' יוסי בן המשולם *לעיל משמע דלא הוי פלוגתא וכמה תנאי אשכחן דסברי דבר שאין מתכוין אסור לקמן במכילתין גבי בכור שאחזו דם (דף לג:) ובמתניתין דכלאים (פ"ט משנה ו"ז) ובבילה (דף כג:) בברייתא דגרירה °ויש לומר דלמא מטעם דפסיק רב כוותיה משום דתולש לאו היינו גוזז לא אשכחן דפליגי ועוד כדפרישית לעיל דלא קרי פלוגתא אלא א"כ נחלקו על אותו דבר עצמו וכן צריך לומר דהא *בשותף נחלקו ר' יוסי ורבנן בחולין לענין ראשית הגז (דף קלז.) דאיכא למאן דמחייב אלמא מקרי גז לאנך והוא הדין תולש דהיינו גוזז אם לא נחלק בין תולש *לשותף וא"ת לקמן דמייתי ראיה מפרה דסבר ר' יוסי בן המשולם דבר שאינו מתכוין מותר *ומשני שאני פרה דקדשי בדק הבית היא ופריך והא אמר ר' אלעזר קדשי בדק הבית אסורין בגיזה ועבודה ומשני מדרבנן ופריך והא איכא איסורא דרבנן ש"מ שרוצה לדקדק דכי היכי דשרי דאין מתכוין בדרבנן שרי נמי בדאורייתא וי"ל דההיא דמדרבנן לא דמו כלל להני דתולש לאו היינו גוזז ולעוקר דבר מגידולו כלאחר יד דאין איסורין הללו דאורייתא בשום מקום אבל בפרה איירי בגיזה גמורה דאע"ג דמדאורייתא אין איסור קדשי ב"ה בגיזה ועבודה לדבריו דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון ולגמרי עשו קדשי בדק הבית כקדשי מזבח וראיה לדברי מפ"ק דכתובות (דף ה:) דאיבעיא להו מהו לבעול בתחלה בשבת לדם הוא צריך ושרי פי' דמיפקד פקיד או לפתח הוא צריך ואסור אם תמצי לומר לדם הוא צריך ופתחא ממילא קא הוי הלכה כר' יהודה דמקלקל הוא אצל פתח אלמא שרי ר' יהודה דבר שאין מתכוין במקלקל לחודיה והא דאסר ר' יהודה באין מתכוין בגרירה ואע"ג דמקלקל הוא כדמוכח בסוף פ"ק דחגיגה (דף י.) גבי חופר גומא ואין צריך אלא לעפרה ובפרק י"ט (בילה כג.) אסר ר' יהודה קידור א) משום דדבר שאין מתכוין הוי כמקלקל בהוצאת דם יש לחלק בין במקום מגוה למקום שאין מגוה א"נ גבי גרירה איכא לפרש שמא מתקן שמשוה גומות מצד אחר וגבי קידור נהנית הבהמה בהוצאת הדם מידי דהוה אדם הקזה ב) וה"ה גבי וכן תולש את השער לראות את מקום המום [דבעי] לכתחלה או דיעבד ומסיק דלכתחלה קאמר ומשמע מדתני וכן דרישא נמי לכתחלה קאמר כמו בסיפא לאו לכתחלה שיתלוש במתכוין קאמר אלא באותן שהתרנו משום שחיטה נתיר נמי לכתחלה לראות מקום המום ד] או דיעבד כלומר דא"כ עשה לא יזיזנו ממקומו כן נראה כמו שפירשתי ומתיישבת כל הסוגיא ואם נפרש דאם תולש לאו היינו גוזז שרי אפילו לתלוש במתכוין נ"ל דלקמן דשרי כנגדו בי"ט משום דהוה ליה עוקר דבר מגידולו כלאחר יד אפי' במתכוין לתלוש (שם) נמי שרי שהתירו חכמים שלא תתקלקל שחיטתו ביום טוב :

אי אמר הלכה כר' יוסי בן המשולם איפשוט לכו. וא"ת מה היה מקפיד בכך הא בכל ענין כנגדו בי"ט מותר או משום דבר שאין מתכוין או משום עוקר דבר מגידולו כלאחר יד כדלקמן וי"ל דאם לא היה הלכה כמותו אלא הוה אסרינן בבכור ואע"ג דתולש לאו היינו גוזז שהחמירו חכמים ולא התירו משום צורך תיקון שחיטת בכור כמו כן לא יתירו בעוקר דבר מגידולו כלאחר יד משום צורך תיקון שחיטת יום טוב :

א) אע"ג דדבר שאין מתכוין הוא ומקלקל כהוצאת נ"ק ב) והא דאמרי' גבי נ"ק

מסוכריא

שיטה מקובצת

א] אמרי כי קמבעיא ליה לרב א) אחי יולדת קמבעיא ליה כלומר אי מחזקינן לה דחזיר שכרוך אחריה כיולדת דבר או לאו ולבכורה וה"ה לאכילה נמי אליבא דרבנן כלומר הא דאמור ו ב:] דמרחמת אע"ג דלאו יולדת מעולם ה"מ אי הוה מינה זה שיונק אבל האי כיון דחזיר הוא הא אפילו רבנן מודו דודאי לא מרחמא אלא א"כ ילדתה ולאכילה גרידתא קא בעי לרשב"ג דאת"ל שהוא אמר יולדת מרחמא וולד שאינו שלה היינו מינה (נתלא) [דטלה] אבל חזיר ודאי לא מרחמא עליה אלא א"כ ילדתו או דלמא דלאו מינא נמי מרחמא אע"ג דלא ילדתו הואיל וכבר ילדה ולבכורה לא צריך למבעי לרשב"ג דס"ל דאין מרחמא אלא א"כ ילדה כבר : ב] לקופיץ וכו'. לשון הרא"ש ז"ל ממשמע דדרך לשחוט בקופיץ ותי' בפסחים וכו' : ג] ותולש דמתני' וכו' וז"ל תוס' חיצוניות משום דקסבר תולש לאו היינו גוזז פי' ולכך תולש לכתחלה במתכוין אבל בי"ט אסור משום דהוי עוקר דבר מגידולו אפי' אין מתכוין יכול להיות שיהא אסור או דלמא בעלמא קסבר תולש היינו גוזז והכא שרי משום דהוי דבר שאין מתכוין ותולש דקתני ר"ל מושכו אילך ואילך ואם נתלש נתלש וכגון דלא פסיק רישיה הוא וכיון דשרית בבכור דבר שאין מתכוין גם בי"ט מותר משום (דהוי) דבר שאין מתכוין והקשה הרב משאנץ דלקמן קאמר דלעול' דבר שאין מתכוין אסור ותולש לאו היינו גוזז ובי"ט היינו טעמא דשרי משום דה"ל עוקר דבר מגידולו כלאחר יד והיכי שרינן לכתחלה במתכוין בי"ט משום דכלאחר יד דהא לכתחלה קאמר דומיא דבכור דמותר במתכוין כדפי' רש"י ז"ל ותירץ דשמא בי"ט התירו חכמים שלא יתקלקל שחיטתו משום שמחת יו"ט. אבל קשה לו דהא מצי למבעי ב' בעיות מבכור לחודי' ומי"ט לחודי' אי תולש דמתני' ר"ל מתכוין משום דלאו גוזז הוא או דר"ל כשאין מתכוין דלא הוי פסיק רישיה משום דגוזז הוא וכן בי"ט מהו לתלוש בשאין מתכוין מי אמרי' דבר שאין מתכוין אסור או מותר ואמאי עביד להו חדא בעי' והא לא תליא בהא לכן נר' להרב משאנ"ץ דה"ם תולש לאו היינו גוזז ומ"מ איסורא דרבנן איכא בבכור במתכוין או בפסיק רישיה גזירה אטו גוזז ולעולם אם נתלש קאמר ונ"מ לענין יו"ט דלא שרית ליה באין מתכוין כיון דאיכא איסורא דאורייתא שעוקר דבר מגידולו ולא שמעי' ממתני' דקסבר דבר שאין מתכוין מותר [באיסור דאורייתא] או דלמא תולש היינו גוזז וכיון דשרית בבכור משום אין מתכוין אע"ג דאיכא איסורא דאורייתא ה"נ שרינן ליה בי"ט ולפי זה ניחא הכל וראיה מפ"ק דכתובות דאבעיא להו מהו לבעול לכתחילה בשבת ככתוב בתוס' משמע דשרי ר"י אין מתכוין במקלקל אעפ"י שאסור מדרבנן במתכוין וא"ת והיכי בעי לקמן גבי וכן תולש את השער וכו' אי לכתחלה או דיעבד והא וכן קתני דמשמע דומיא דרישא וברישא ר"ל דוקא דיעבד כדפר[illegible] בעי לכתהלה באינו מתכוין אם נתלש נתלש דכי שרינן נמי משום שחיטה שרינן נמי לראות מום או דלמא דיעבד אם תלש לא יזיזנו ממקומו ויש שרוצים ליישב מה שהקשה הרב משאנ"ץ דקבעי אי [illegible] מותר או אסור ול"נ דהא שקיל וטרי במס' שבת ע"ז ואין לומר דקבעי לר"י בן משולם דא"כ הול"ל מאי קסבר ר"י וכו' לכ"נ דקבעי אם פסיק רישיה או לאו דאי תולש לאו היינו גוזז פסיק רישיה הוא ובכור שרי לכתח[illegible] לאו פסיק רישיה הוא ותולש אם נתלש קאמר ע"כ : ד] לשון הרא"ש ומעיקרא מבעי ליה או בדיעבד דאפי' להטות השער לכאן ולכאן כדי לראות המום לא שרי אלא אם עשה כן שהשיער לא יזיזנו מ[illegible]

א) כ"ה גי' רבינו בגמ' יולדת קמבעי ליה וכ"ה גי' רגמ"ה כאן כד"ה לרב אמי .

הגהות הב"ח

(א) [illegible] (ב) [illegible]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה והיינו וכו' [illegible]

רבינו גרשום

אילימא לבכורה. [illegible] דלא ילדה מעולם הני מילי אם היה מינה זה שיונק אבל האי כיון דחזיר הוא הוה אמינא אפי' רבנן מודו [illegible] אלא א"כ ילדתו ולאכילה גרידא קא בעי לרבן שמעון דמה שהוא אמר יולדת מרחמת [illegible] היינו מינה טלה אבל חזיר ודאי לא מרחמא עלית אלא א"כ ילדתו : או דלמא דלא דמי[illegible] אע"ג דלא ילדתו הואיל וכבר ילדה. ולבכורה לא צריך למיבעיא לרבן שמעון דהוא אמר [illegible] א"כ ילדה כבר : עושה מקום לקופיץ. ששוחט בו תולש ותותך מן הצמר מיכן ומיכן [illegible] לשחיטה : ובלבד שלא יזיזנו. לצמר ממקומו מן האחד ובהכי לא חשיב גוזז : דבר שאין מ[illegible]

מותר ומי אמר רב הכי *והא אמר רב א] חייא בר אשי משמיה דרב מסוכריא דנזייתא אסור להדוקיה ביומא טבא בההיא אפי' ר' שמעון מודה דאביי ורבא דאמרי תרוייהו *מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות והא אמר *רב חייא בר אשי אמר רב הלכה כר' יהודה ורב חנן בר אמי אמר שמואל הלכה כר"ש ורב חייא בר אבין מתני בלא גברי רב אמר הלכה כרבי יהודה ושמואל אמר הלכה כרבי שמעון אלא לעולם סבר רב דבר שאין מתכוין אסור ותולש לאו היינו גוזז וביום טוב היינו טעמא דשרי דהוה ליה עוקר דבר מגידולו כלאחר יד ותולש לאו היינו גוזז והתניא *התולש את הכנף והקוטמו והמורטו חייב שלש חטאות ואמר ר"ל תולש חייב משום גוזז קוטם חייב משום מחתך ממרט חייב משום ממחק שאני כנף דהיינו אורחיה ומדרב סבר כר' יוסי בן המשולם ר' יוסי בן המשולם סבר לה כרב וסבר ר' יוסי בן המשולם דבר שאין מתכוין אסור *והתניא שתי שערות עיקרן מאדים וראשן משחיר ר' יוסי בן המשולם אומר גוזז במספרים ואינו חושש שאני פרה דלאו בת גיזה היא ב] *והתניא °לא תעבוד בבכור שורך ולא תגוז בכור צאנך ואין לי אלא שור בעבודה וצאן בגיזה מנין ליתן את האמור של זה בזה ואת האמור של זה בזה ת"ל לא תעבוד ולא תגוז אלא שאני פרה דקדשי בדק הבית היא *והאמר רבי אלעזר קדשי בדק הבית אסורין בגיזה ועבודה מדרבנן והאיכא איסורא דרבנן (א) אלא שאני פרה דלא שכיחא ג] וליחלה ולפקה לחולין וליגזה והדר ליקדשה דמיה יקרין וליעבד לה כדשמואל *דאמר שמואל ד] הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל *אימור דאמר שמואל שחיללו לכתחלה מי אמר ה] איבעית אימא רב סבר לה כר' יוסי בן המשולם ור' יוסי בן המשולם לא סבר לה כרב: ותולש את השער ובלבד שלא יזיזנו ממקומו: אמר רב *אשי אמר ריש לקיש לא שנו אלא ביד אבל בכלי אסור והקתני עושה מקום בקופיץ מיכן ומיכן תני לקופיץ: וכן ו] תולש את השער לראות מום: איבעיא להו לכתחלה ז] או דיעבד אמר רבי ירמיה תא שמע צמר המסובך באוזן ר' יוסי בן המשולם אומר תולשו ומראה את מומו ש"מ לכתחלה ש"מ אמר רב מרי אף אנן נמי תנינא וכן התולש את השער לראות מקום מום מאי וכן אילימא שלא ח] יזיזו את מקומו השתא ומה שוחט דשחיטתו מוכחת עליו ט] לא יזיזנו לראות מקום מום מיבעיא אלא לאו אתולש שמע מינה לכתחלה ש"מ:

מתני' שער בכור בעל מום שנשר והניחו בחלון ואחר כך שחטו עקביא בן מהללאל מתיר וחכמים

רש"י

מותר · י] משום דטעמא שאין מתכוין הוא : מסוכריא דנזייתא · ברזא של חבית שכורכין סביבותיה נעורת יא] ומטלניות כדי שתסתום הנקב יפה : אסור להדוקיה · בתוך החבית בשבת משום סחיטה ואע"ג דאינו מתכוין לשום סחיטה אסור אפי' לר"ש דאמר במסכת שבת (דף מא:) דבר שאין מתכוין מותר : ולא ימות · וכיון דמהדק לה לא אפשר לה בלא סחיטה אבל לפנות את השער אפשר בלא תלישה : הלכה כר' יהודה · אלמא ס"ל לרב דבר שאין מתכוין אסור : בלא גברי · בלא רב חייא ורב חנן : ותולש לאו הייט גוזז · להכי אמר רב הלכה כר' יוסי בבכור : כלאחר יד · דאין דרך לתלוש נמר אלא לגזוז : התולש את הכנף · שתולש נוצה גדולה מן כנף העוף : והקוטמו · לאחר שתלשו קטם ראשו : והמורטו · שמחליקה מן הגדדין ומורט מן הקנה יב] השער : גוזז ומחתך וממחק · מארבעים אבות מלאכות יג] במסכת שבת (דף עג·) · ממחק מחליק : דהיינו אורחיה · שדרך נוצת עוף יד] לתלוש ולא לגזוזה: מדרב ס"ל כדרבי יוסי · לגבי בכור דתולש לאו הייט גוזז : ר' יוסי נמי סבר לה כרב · דדבר שאין מתכוין אסור : ה"ג עיקרן מאדים וראשן משחיר · וכן בתוספ' דמס' פרה (פ"א): גוזז · את הראש שמשחיר במספרים ומשייר מן המאדים ואילך ואינו חושש משום גיזה בקדשים אלמא משום דאין מתכוין לשום גיזה אלא לתקן שרי · שתי שערות שטלן שחורות פוסלות בפרה לגמרי אבל עיקרן מאדים וראשן משחיר אפשר בתקנה: דלאו בת גיזה · שאין לפרות נמר הלכך לא אסירא בגיזה : לא תעבוד ולא תגוז · וי"ו מוסף על ענין ראשון וילמדו שניהם זה מזה : דקדשי בדק הבית היא טו] · (ב) (ויש לה) דהא אינה קריבה למזבח הלכך מותרת בגיזה : דלא שכיחא · ומילתא דלא שכיחא לא גזרו טז] רבנן: דמיה יקרים · ואין דמיה כל כך מזומנים לחללה עליהן : לקופיץ · לצורך הקופיץ : לכתחלה קאמר · והאי וכן אתולש קאי דכי היכי דמותר לתלוש לצורך השחיטה דהא פשיטא לן דרישא לכתחלה קאמר הכי נמי יז] לראות מקום המום או דיעבד קאמר והאי וכן אלא יזיזנו קאי והכי קאמר וכן מי שתלש את השער לראות את מקום המום נמי לא יזיזנו ממקומו : המסובך באוזן · ובאוזן היה מום : דשחיטתו מוכחת עליו · דלאו לגיזה איכוון : אלא לאו אתולש · ולכתחלה קאמר : **מתני'** מתיר · את הגמר בהנאה לכהן : וחכמים

תוספות

מסוכריא דנזייתא · פירשנו בפ"ק דכתובות (ד' ו' ד"ה האי) ובסוף יח] (*כל כתבי)(שבת קיא· ד"ה האי): **דהוה** ליה עוקר דבר מגידולו כלאחר יד · אין ללמוד מכאן שיהא מותר לתלוש יט] נוצה מאוחר של עוף כדי לשחוט בי"ט דהא לעיל *פרי"ש דהא דשרי כ] הכא משום שאין מתכוין וללשון *כמו שפירש דאפי' במתכוין כא] בנוצה לא הוי כלאחר יד כדקתני בסמוך בתולש את כב] *העוף ואע"ג דאין צריך כאן *נוצה והוי מלאכה שאינה צריכה לגופה *אין ללמוד מלאכה שאינה צריכה לגופה מכלאחר יד : **ואמר** ר"ל כג] חייב משום גוזז · תימה מה הוא מקשה אע"ג דלענין בכור לא מחייב ביה משום לא תגוז לענין שבת ישלחייב משום תולדה דגוזז ככל עוקר דבר מגידולו בבעלי חיים כמו *חולין (דף עג:) הושיט ידו למעי בהמה ודילדל עובר שבמעיה כד] לענין שבת [חייב] ובמוקדשין לא מחייב משום גוזז כה] וכן קיטוף חייב בשבת משום תולדה דקוצר וכן תולש מן המחובר אע"ג דקיטוף לענין קצירה קודם לעומר לא מחייב (פסחים יא·) ולענין לקט בפ' ראשית הגז (חולין קלז·) ואי הוה מפרשינן הכא דפריך אהא כו] דאמרינן דתולש חשוב כלאחר יד הוה ניחא דמייתי ראיה מהכא דלא כלאחר יד כז] ואין הלשון משמע כן מדקאמר ותולש לאו הייט גוזז והא תניא התולש את כח] *העוף כו' משמע דפריך אהא דאמרן דתולש לאו הייט גוזז : **מדרב** סבר לה כר' יוסי בן המשולם ר' יוסי סבר לה כרב · דאמר דבר שאין מתכוין אסור שאם היה סובר דדבר שאין מתכוין מותר מנא ליה לרב שיהא הלכה כמותו משום דתולש לאו הייט כגוזז דילמא כי שרי ר' יוסי משום דבר שאין מתכוין מותר ותולש הייט גוזז אלא קים ליה לרב כט] (משום) דאית ליה לר' יוסי דבר שאין מתכוין אסור : **עיקרן** משחיר וראשן מאדים · כך היה כתוב בספרים ויש לפרש דנקט ראשן מאדים לרבותא ל] אע"ג שכולה אדומה מבחוץ טעונה גזיזה ובקונט' לא] גרים איפכא מתוך תוספתא דפרה: **גוזז** במספרים ואינו חושש · כלומר אפי' יגזוז משאר השערות לב] בלא מתכוין אף אלו עצמו *יגזוז יותר מן הצורך לגירסת הקונט' *ראשן משחיר לג] והיה מדקדק דקסבר דבר שאין מתכוין מותר *ובקונט' פי' דדייק מהא דשרי משום דאין מתכוין לשום גזיזה אלא לתקן לד] *דאין זה כשאר לשון אין מתכוין בעלמא דכיון דבכוונה גוזז במספרים ויש ליישב לפי' הקונטרס דהכי פריך וסבר ר' יוסי בן המשולם דבר שאין מתכוין אסור ושרי מטעם דתולש לאו הייט גוזז הא אשכחן גבי פרה דאפי' במספרים דהוי גוזז לה] משום דעושה כדי להכשיר הפרה שרי גבי בכור נמי הוה ליה למישרי בכל ענין כיון דעושה לצורך תיקון שחיטה דאין זה חשוב גוזז ומיהו אין פי' זה נראה כלל דבכל ענין יכול להקשות בין הוי טעמיה משום דבר שאין מתכוין מותר בין הוי טעמיה משום דתולש לאו הייט גוזז: **שער** בכור בעל מום שנשר כו' · כולה הך שמעתא מוכחא דגיזת פסולי המוקדשין שרי מדאורייתא ואפי' רבנן דאסרי מפרש בגמ' גזירה דלמא אתי לאשהויה והא דדרשינן לעיל (דף ו:) תזבח ולא גיזה הייט תזבח ולא תגוז לו] ותימה לרבי דאמרי' בפרק שני דחולין (דף לו:) גבי על הארץ תשפכנו כמים ההוא למשרי דמן של פסולי המוקדשים לז] הוא דאתא דס"ד הואיל ואסירי בגיזה ועבודה דמן נמי ליבעי קבורה קא משמע לן והיכי תיסק אדעתין לאסור דמן לח] [בהנאה] משום דאסירי בגיזה ועבודה הא אפי' הגיזה עצמה מותרת וכ"ת הא דשריא מדאורייתא הייט בנשר אבל גוזז דמתכוין אסור לט] חדא דמתכוין דדם כנשר גיזה ועוד אפילו בתולש

רבינו גרשום

ומי אמר רב הכי' דדבר שאין מתכוין מותר : מסוכריא דנזיתא' פקק של צמיד חבית : אסור להדוקיה' לסותמו משום סחיטה : אפילו לרבי שמעון' דאמר דבר שאין מתכוין מותר מודה דאסור : אמר רב הלכה כרבי יהודה' דאמר דבר שאין מתכוין אסור : כלאחר יד' כלומר שלא לשום עקירה אלא לצורך שחיטה דאין דרכו בעקירה אלא בגזיזה: את הכנף' של עוף הנוצה: וקוטמו' כמו קוטמו לשנים : והמורטו' הנוצה מקנה שלה : חייב משום גוזז דתולדתה דגוזז הוא : דהיינו אורחיה דכנף בתלישה אבל תלישה דצמר לאו היינו אורחיה ולאו היינו כגוזז : רבי יוסי סבר לה כרב' דאמר דבר שאין מתכוין אסור : שתי שערות' שיש בפרה אדומה : שעיקרן מאדים וראשן משחיר : גוזז' השחור במספרים היינו כדי להכשירו : ואינו חושש' משום גוזז בקדשים דדבר שאין מתכוין מותר : שאני פרה דלאו בת גיזה' משום הכי אינו חושש אבל לעולם דבר שאין מתכוין אסור סבירא ליה : ת"ל לא תעבוד ולא תגוז' ולא תגוז נדרש לפניו ולאחריו ויליף לא תעבוד מלא תגוז : והא איכא איסורא דרבנן' ואמאי קאמר ואינו חושש: דלא שכיחא דכולן לא הוו אלא ז'(א) ולא גזרו בה רבנן ולעולם דבר שאין מתכוין אסור 'ומשיב התלמוד ואמאי גוזזן כשהיא מקודשת הפרה וליחלה על גבי דמים ולפקה להולין וליגזיה כשהיא חולין : דמיה יקרין 'ואין לו כ"כ דמים כדי לפדותה בשוייה : ב)בגיזת זנבו ולא בשאר גופו: בקופיץ' כלומר שביד תולשו דהיינו כלי : תני לקופיץ' כלומר כדי לעשות מקום לקופיץ : לכתחלה או דיעבד' דהתולש משמע(דיעבד) [לכתחלה] דהאי וכן אתולש קתני ומשמע לכתחלה כלומר כמי שאמר דעושה מקום דהיינו לכתחלה קאמר וכן התולש' כלומר דלכתחלה תולש או דלמא האי וכן אלא יזיזנו קאי כלומר וכן התולש לא יזיזנו ממקומו נמי אבל אכתי לא ידעינן אי תולש לכתחלה או דיעבד: תולשו ורואה היינו לכתחלה: השתא התם דשחיטה מוכח עליו שאינו עושה בשביל צמר אמרת לא יזיזני התולש לראות מקום מום דהכא לא מידי מוכיח עליו דאין ניכר המום לעלמא מיבעיא דלא יזיזנו אלא ש"מ האי וכן אתולש קאי דתולש קאי דתולש לכתחלה כמו עושה מקום ש"מ : שער בכור בעל מום' צמר שלו שנשר מקצתו : והניחו בחלון' עקביא בן מהללאל מתיר' דכי היכי דשחיטה מתרת הכל בשר ועור וצמר שעליו הכי נמי מתרת זה שנשר : וחכמים

א) כדתנן בריש פרה ב) גי' רבינו בגמ' ואב"א כי איתרבי שור לגיזת זנבו ועי' בביטה אות ה'

שיטה מקובצת

א] רב שימי בר חייא משמיה ותיבת אשי נמחק : ב] היא ולא והתניא : ג] שכיחא ונפרקיה ולפקה : ד] שמואל' עי' בתוס' לקמן (דף ל ע"א) : ה] אמר איבעית אימא כי איתרבי שור לגיזת זנבו הוא דאיתרבי אי בעית : ו] וכן התולש את השער לראות מקום מום : ז] לכתחלה ס"א ואתולש קאי או דיעבד ואלא יזיזנו קאי :

ח] שלא יזיזנו השתא: ט] עליו אמרת לא: י] מותר דטעמא משום שאין : יא] נעורת של פשתן ומטלניות כדי שיסתום פי הנקב : יב] הקנה את השיער: יג] מלאכות חסר אחת : יד] עוף לתולשה ולא: טו] היא קדושת בדק הבית יש לה : טז] לא גזרו ביה רבנן : יז] נמי תולש לראות : יח] ובסוף שמונה שרצים : יט] לתלוש הנוצה מצואר : כ] הכי רב טשום אות א' נמחק : כא] במתכוין שרי היינו בצמר אבל בנוצה : כב] את הכנף דהיינו אורחיה ואע"ג : כג] ר"ל תולש חייב : כד] שבמעיה חייב לענין : כה] וכן · ס"א וכל קיטוף : כו] אהא דאמר דתולש : כז] יד הוא ואין : כח] את הכנף כו' : כט] משום מקום דאית : ל] לרבותא דאע"ג : לא] ובקונטרס הגיה איפכא : לב] השערות עמהן בלא מתכוין או אלו עצמו : לג] משחיר ומזה מדקדק : לד] לתקן ואין זה דומה לשאר לשון אין מתכוין דעלמא דכיון : לה] גוזז גמור לא חשיב גוזז משום כו' הוה לו למשרי : לו] תגוז אבל עבר וגוז שריא הגיזה : לז] המוקדשין בהנאה הוא : לח] דמן בהנאה : לט] אסור ליתא חדא דבהא לא מתרצה פירכין דאינו שוחט בשביל הדם אלא להתיר הבשר לכתחלה דמתכוין :

הגהות הב"ח

(א) גמ' והאיכא איסורא דרבנן אלא כצ"ל ותיבת אלא נמחק: (ב) רש"י ד"ה דקדשי בדק הבית היא וכו' דין קדשי בדק הבית יש לה דאי:

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פ"ט מהלכות שבת הלכה ו : [לקמן לד· שבת קיא:]
לח ב מיי' שם פ"ח הלכה ו :
לט ג מיי' שם הלכה ו :
מ ד מיי' פ"א מהלכות פרה הלכה ג :
מא ה מיי' פ"א מהל' מעילה הל' ו סמג עשין קמג טוש"ע י"ד סימן שט סעיף א :
מב ו מיי' שם הלכה יב :
מג ז מיי' פ"ו מהלכות ערכין הלכה ח :
מד ח טוש"ע י"ד סימן שח סעיף ג :
מה ט מיי' פ"א מהל' מעילה הלכה י טוש"ע שם :

מסורת הש"ס

שבת קיא. כתובות ו. פ"ש · שבת עה. קג: קיא: קיז. קמג: סוכה לג: כתובות ו. כריתות כ. · שבת עד: [תוספתא דשבת פ"י] · [תוספתא דפרה פ"א ע"ש] · [חולין קלו.] · [לעיל יד. חולין קלה.] · ערכין כט. תמורה כז: וש"נ · [ערכין כט. מעילה יד:]

גליון הש"ס גמ' והתניא שתי שערות · עיין פ"ב מ"ה דפרה: תוס' ד"ה דהוה וכו' אין ללמוד מלאכה שאין צריכה לגופה · עיין שבת דף מו ע"ב תוספות ד"ה דכל: ד"ה גוזז וכו' ובקונטרס פירש וכו' · עיין לקמן דף לד ע"א תוספות ד"ה אילימא :

בתולש פליגי כדמוכח בסוף פירקין (דף כו׳)כב] דשרי *(ר"ע) מכלל כי אסרי רבנן מדרבנן כג] ואפי׳ בעולה תמימה לא מיתסרא הגיזה אלא מדרבנן כדמוכח לקמן גבי תולש למר מעולה תמימה כד] והא דפריך תולש מי איכא למאן דשרי היינו מדרבנן כדפי׳ שם בקונטרס משום דרשע הוא ועוד קשה כה] בההוא דחולין למה לי קרא דם פסולי המוקדשין דשרי בהנאה והלא אף בקדשים דם מותר בהנאה משנעשית מלותו והתם דליכא מלוה למה יהא אסור ועוד מאי קאמר הואיל ואסירי בגיזה ועבודה והא לאחר שחיטה מותר לגזוז ולעבוד דמזביחה ואילך הכל מותר והתם בדם שחיטה איירי וחלב נמי כו]*לא אסרינן מדכתיב בשר (אלא) מחיים ולא לאחר שחיטה כמו למאן דדריש לעיל בפ׳ שני (דף טו:) אינך בהם היתר אכילה אלא משעת זביחה ואילך ועוד דשרי לכולי עלמא מדבעי למילף היתר חלב בפרק קמא (לעיל ו:) מדאסר רחמנא חלב של פסולי המוקדשין ולא קאמר דאיצטריך משום ההוא דלאחר שחיטה ומיהו מצינו למימר דאיצטריך קרא כז]תשפכנו כמים משום דם שיצא קודם שחיטת רוב אבל מ"מ קשה מהא דשמעתין ואומר רבי דס"ד למיסר כח] כמו*(חלב והוו בשר) וה"ה בשר ולא דם ולא דמי לגיזה כט] דשמא דגיזה מתזבח נפקא דמשמע תזבח ולא תגוז אבל כאן ואכלת בשר כתיב (דברים יב) משמע בשר תאכל ולא חלב ודם ולאסור ל] אפי׳ בהנאה אע"פ שהדרשה אינה מיושבת על הדם *כמו חלב דשרי באכילה לא] הוא והא דלא מייתי התם בשר ולא חלב אלא תזבח ולא גיזה רים מילתא נקט ועוד ניחא ליה לאתויי איסור גיזה לב]אפי׳ לענין מלקו׳ כמו מתחלה קודס *שנפלו (*דתנן) *הגוזז והעובד סופג ארבעים וכיון שהחמירה בו תורה לג] כל כך *ה"א לדרוש קראי לחומרא בשר ולא חלב ודם אי לאו כמים וכן מוכח בפרק קמא(לעיל ו:) דהא דדרשינן בשר ולא חלב לא שיהא אסור לחלוב דבעו למידק מינה היתר חלב מדגלי רחמנא גבי פסולי המוקדשין בשר ולא חלב הא דחולין שרי שמע מינה דלאסור החלב שנחלב אתא קרא :

התולש למר מבכור תם · במסקנא דשמעתין מפרש דלאו דוקא תולש דה"ה נתלש ולא נקט תולש אלא משום סיפא דקתני בה תולש משום רבותא דעקביא :

וחכמים אוסרין · דאי שרית למר הטשרת מחיים אתי לשהויי לבכור כדי שתשיר למר כל שנה ואתי ביה לידי תקלה שיגזוז ויעבוד בו ופסולי המוקדשין אסירי בגיזה ועבודה כדאמרינן בפירקא דלעיל (דף ו:) תזבח ולא גיזה: לא בזה התיר עקביא · מפרש בגמ׳ מאי קאמר : ואח"כ מת · יג] לא נשחט : המדולדל · שנתלש מן העור אבל מסובך הוא עם שאר הלמר ואינו נופל : את שנראה עם הגיזה · כשישחטנו ויגזזנו לאחר שחיטה יהא למר מדולדל שוה עם שאר הגיזה ואינו נראה יד] כשפירש הימנה מותר כשאר הגיזה : ושאינו נראה עם הגיזה · שילא חוץ יותר מדאי וניכר לכל שמובדל הוא מן הגיזהטו] (ו)כמי שנשר לגמרי קודם שחיטה וסתמא כרבנן דפליגי עליה דעקביא : **גמ׳** מכלל דאסר · בתמיה השתא במת דאותו למר המחובר בו אסור דבעי קבורה היכא דנשר ומונח בחלון שרי: שחטו·דלמר המחובר בו שרי מיבעיא דמונח בחלון נמי שרי אליבא דעקביא: אלא · להכי קאמר לא בזה התיר עקביא טז] משום וחכמים אוסרין : בשהתירו מומחה · לבכור קודם נשירת הלמר דרבנן סברי גזירה אי שרית ליה ללמר בהנאה דלמא אתי לשהוייה כדי שתהא הלמר נושרת הימנו בין כך ובין כך אתי לידי גיזה ועבודה הלכך אע"ג דהתירו מומחה אסור ועקביא סבר כיון דהתירו מומחה תו לא משהי ליה : דברי הכל אסור · דהוה ליה כתם וכתם עקביא מודה כדאמרי׳ לקמן דאי אמרת שרי למר אתי לשהוייה שלא יקריבנו ונוח לו בכך שבין כך ובין כך יפול בו מום ומפקע ליה מקדושת מזבח ועוד דכיון דלא התירו מומחה קודם נשירה אכתי לא הוה ביה שום לד היתר : אוסרין בכל יז] שהוא · אם נתערב אחד מהן באלף תמימים כולן אסורין למזבח : מכלל דתנא קמא סבר לא · בתמיה כיון דמכירו מאי ספיקא איכא : בגיזת בכור בעל מום · שנשרה מחיים והניחה בחלון : יבוקר · אם מום קבוע הוא ישחטו ויהא הכל מותר : ור׳ יהודה·סבר ליכא תקנה בשחיטה אלמא לרבנן אליבא דר׳ יוסי דשרי בשחטו ליכא חילוק בין התירו מומחה קודם לכן בין לא התירו מומחה קודם לכן דהא הכא קתני עדיין יבוקר ומדרבנן בשחטו אין חילוק לעקביא נמי במת אין חילוק בין התירו ללא התירו דהא עקביא לא מפליג בין מת לשחוט : אמרה לשמעתא· דרב נחמן: מחלוקת· דת"ק ור׳ יוסי בבעלי מומין חיין ממש שנתערבו באחרים וכשבדק ולא מצאו לבעל מום : לעולם הוא בחזקת טומאה · אם לא נמצא הקבר שנאבד בשדה אף על פי שנבדק כל השדה בטומאתו הוא והכא נמי כיון דלא נמצא הבעל מום כולן אסורין ותנא קמא כר"מ ור׳ יוסי סבר יבוקר ודי לו אפי׳ לא נמצא כחכמיםיח]:חופר· בודק עד שמגיע לסלע דודאי מאותו סלע ולמטה לא נעשה קבר שקשה הוא:או לבתולה·עד שימצא קרקע קשה שלא יט] עבדה:כשבדק ומצא·הבעל מום ותנא קמא דאסר לכולהו חיים שמא זה שנמצא בעל מום אחר הוא וכל האחרים צריכין בדיקה ור׳ יוסי סבר יבוקר בבקור סגי כ]מרישא וכיון דמצא הך כא]ליכא ספק תנא קמא כר"ש ורבי יוסי כרבי:בשלמא גבי טומאה· אמרי רבנן בודק עד שמגיע לסלע או לבתולה ודיו משום דאי נמי לא משכח לה איכא למימר עורב או עכבר נטלה

א וחכמים אוסרין דברי ר׳ יהודה אמר לו ר׳ יוסי לא בזה התיר *עקביא בן מהללאל אלא (א) שער א] בעל מום שנשר והניחו בחלון ואחר כך מת בזה עקביא בן מהללאל מתיר ב וחכמים אוסרין ג צמר (ב) המדולדל בבכור את שנראה (ג) עם הגיזה מותר ואת שאינו נראה עם הגיזה אסור: **גמ׳** ב] מכלל דאסר השתא במת שרי שחטו מיבעיא אלא ג] לא בזה התיר עקביא וחכמים אוסרין (ד) שחטו דברי הכל שרי כי פליגי במת אמר רבי אסי אמר ריש לקיש מחלוקת בשהתירו מומחה דמר סבר גזרינן דלמא אתי לשהוייה ומר סבר לא גזרינן אבל לא התירו מומחה דברי הכל אסור מתיב רב ששת ד בעלי מומין אוסרין בכ"ש ורבי יוסי אומר ד] יבקר והוינן בה מאי יבקר אלימא דבעל מום הוא ולישקליה מכלל דתנא קמא אמר *לאו (ה) אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה הכא ה בגיזת בכור בעל מום עסקינן שנתערבו בגיזי חולין ומאן תנא קמא רבי יהודה היא דאמר ה] נשחטו אסרי רבנן ורבי יוסי לטעמיה דאמר ו] נשחטו שרו רבנן וקתני יבוקר מאי יבוקר לאו ז] אי מום קבוע אי מום עובר הוא אף על גב שלא התירו מומחה אמר רבא לא יבוקר אי התירו מומחה אין ואי לא לא כי סליק רבין אמרה לשמעתא קמיה דרבי ירמיה אמר *בבלאי טפשאי משום דיתבי בארעא דחשוכא אמרי שמעתא דמחשכן לא שמיע להו הא דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן מחלוקת בשבדק ולא מצא וקמיפלגי בפלוגתא דר"מ ורבנן *דתנן שהיה ר"מ אומר כל דבר ח] שהיה בחזקת טומאה לעולם הוא בטומאתו עד ט] שיתוודע הטומאה ו וחכמים אומרים חופר עד שמגיע לסלע או לבתולה י] ר׳ אסי אמר רבי יוחנן מחלוקת כשבדק ומצא וקמיפלגי בפלוגתא דרבי ור"ש בן גמליאל דתניא *שדה שאבד בה קבר יא] נכנס בתוכה טמא נמצא בתוכה קבר נכנס לתוכה טהור שאני אומר הוא קבר שאבד הוא קבר שנמצא דברי רבי רבן שמעון בןגמליאל אומר תיבדק כל השדה כולה ור׳ אסי מאי טעמא לא אמר כרבי חייא בר אבא אמר לך בשלמא גבי טומאה אימר בא עורב ונטלה בא עכבר ונטלה אלא הכא בעל מום להיכא אזיל ואידך אימר מום עובר הוה ואיתסי ורבי חייא בר אבא מאי טעמא לא אמר כר׳ אסי אמר לך בשלמא שדה דרכה למיקבר בה יב] כי היכי דקבר בה האי קבר אינש אחרינא אלא קדשים כיון דבדקו לן וקיימי דרכייהו למיפל בהו מומא ואידך אגב דמנגחי אהדדי שכיח בהו מומא מיתיבי התולש צמר מבכור תם ח אע"פ שנולד בו מום ושחטו אסור טעמא דתם הא

גמרא

הא בעל מום שרי אע"פ שלא התירו מומחה תנא כל היכא דלא התירו מומחה תם קרי ליה לימא כתנאי התולש צמר מבכור תם אע"פ שנולד בו מום[א] ושחטו אסור בכור בעל מום שתלש ממנו ואח"כ מת עקביא בן מהללאל מתיר וחכמים אוסרים אמר רבי יהודה לא בזה התיר עקביא בן מהללאל אלא בשער בכור בעל מום שנשר והניחו בחלון ואחר כך שחטו בזה עקביא בן מהללאל מתיר וחכמים אוסרין אמר רבי יוסי מודה אבא חלפתא בזה שהוא מותר אבל בייחוד אמרו חכמים יניתנו בחלון שמא יש תקוה שחטו דברי הכל מותר מת עקביא בן מהללאל מתיר וחכמים אוסרים ר' יוסי היינו תנא קמא אלא לאו התירו מומחה איכא בינייהו דתנא קמא סבר התירו מומחה אין ואי לא לא ואתא ר' יוסי למימר אע"ג דלא התירו מומחה אמר רבא לא דכולי עלמא אי התירו מומחה אין אי לא התירו [ג] לא *ושלש מחלוקת בדבר דת"ק סבר פליגי במת והוא הדין לשחטו והאי דקמיפלגי במת להודיעך כחו דעקביא ור' יהודה סבר במת דברי הכל אסור כי פליגי בשחטו ואתא ר' יוסי למימר בשחטו דברי הכל מותר כי פליגי במת אמר רב נחמן הלכה כרבי יהודה הואיל ותנן בבחירתא כוותיה דתנן[ג] *שער בכור בעל מום שנשר והניחו בחלון ואחר כך שחטו [ד] עקביא בן מהללאל מתיר וחכמים אוסרין אמר רב נחמן בר יצחק מתניתין נמי דיקא דתנן צמר המדולדל בבכור את שנראה(א) עם הגיזה מותר ואת שאינו נראה אסור מני אילימא ר' יוסי ובמאי אילימא בשחטו בין עקביא בין רבנן אידי ואידי משרא שרי ואלא במת ואי רבנן אידי ואידי מיסר אסרי ואי עקביא איפכא מיבעיא ליה נראה עם הגיזה אסור דמיתה קאסרה לי' אינו נראה עם הגיזה מותר דמעיקרא תליש אלא פשיטא ר' יהודה ובמאי אילימא במת בין לעקביא בין לרבנן אידי ואידי מיסר אסרי אלא לאו [ה] *בשחטה ואי עקביא אידי ואידי משרא שרי אלא לאו רבנן היא וש"מ בשחטו פליגי ש"מ בעי ר' ינאי התולש צמר מעולה תמימה מהו תולש מי איכא מאן דשרי אלא צמר שנתלש מעולה תמימה מהו דחטאת ואשם לא תיבעי לך דכיון דלכפרה אתו לא [ו] משהו להו דבכור ומעשר נמי דכיון דלאו לכפרה אתו משהו להו כי תיבעי לך דעולה מאי כיון

דעיקר

רש"י

הא בעל מום שרי · ור' יוסי הוא דאמר בשחטו שרו רבנן אי נמי עקביא היא אע"ג דלא התירו וקשיא לריש לקיש : תם קרי ליה · ומאי אע"פ שנולד בו מום אע"פ שנראה אחר כן להכם ואמר מום קבוע [ז] : לימא · הא דר"ל תנאי היא : אסור · *דבתם אפילו עקביא מודה דאתו לשהוייה ולאפקועי מקדושת מזבח ועוד שהרי עדיין אין בו שום היתר אע"ג דנקט תולש הוא הדין לנתלש כדמפרש בסיפא דשמעתא: לא בזה · שמת התיר עקביא אלא בשחטו : אמר רבי יוסי מודה אבא שמו חלפתא · שהוא מן החכמים החולקין על עקביא [ח] ומודה הוא בזה ששחטו שהוא מותר: אבל בייחוד אמרו חכמים · שבאמת ובבירור אמרו יניחו בחלון לשער בכור בעל מום שנשר : שמא יש תקוה · שמא יהא מותר ליהנות ומפרש ומה תקוה יש שאם שחטו דברי הכל מותר : אבל · באמת וחבירו בעירובין בפרק בכל מערבין (דף לח·) בסופו : בייחוד · בברור וחבירו במסכת יומא (דף נד·) וידעו בייחוד ששם ארון נגנז : רבי יוסי היינו תנא קמא · דקאמר התולש צמר מבכור תם ושחטו אסור הא בעל מום ושחטו מותר לדברי הכל ובמת פליגי *במודה דר' יוסי ולת"ק נמי במת פליגי: תנא קמא סבר אי התירו מומחה אין אי לא לא · דבעל כרחיך הכי תרלא *וכדתרלא ריש לקיש לעיל כי אותביניה מרישא דמילתיה דתנא קמא דקתני התולש צמר מבכור תם הא בעל מום שרי ותרלה ריש לקיש ואמר כל היכא דלא התיר מומחה תם קרי ליה אלמא הכי משמע מילתיה התולש צמר מבכור תם דהיינו בעל מום שלא התירו מומחה אסור לדברי הכל הא בכור בעל מום דהיינו התירו מומחה שתלש ממנו כו' ור' יוסי סבר אע"ג דלא התירו מומחה נמי כשנשר שרו רבנן ממאי מדקאמר יש תקוה דמשמע יש תקוה ויתירנו מומחה וישחטנו מכלל דאכתי לא התירו מומחה כשנשר : פליגי במת והוא הדין לשחטו · מדלא אשכחן במילתיה דתנא קמא דנימא שחטו דברי הכל מותר : הלכה כר' יהודה · דבשחטו פליגי ולא במת : אידי ואידי · בין נראה בין לא נראה מישרי שרי דהא אפי' מונח בחלון קא"ר יוסי דאפי' רבנן שרו בשחטו : אי רבנן אידי ואידי מיסר אסרי · דאותו שמחובר בו טעון קבורה לדברי הכל והתלוש ממנו רבנן אסרי ליה אפי' מונח בחלון : אלא פשיטא ר' יהודה היא · דאמר בשחטו פליגי : אידי ואידי · בין נראה בין לא נראה : ושמע מינה בשחטו פליגי · מדלא מצית מוקמת ליה בגוונא אחריתי ומדסתם לן כר' יהודה ש"מ הלכתא כוותיה : התולש צמר מעולה תמימה · מחיים [ט] לרבנן מהו לאחר שחיטת בעלת מום לא תיבעי לך דוודאי לרבנן אסור דאי שרית ליה אתי לשהוייה ואתי לידי גיזה ועבודה : [י] מי איכא מאן דשרי · אליבא דרבנן הא וודאי רשע הוא :

דעיקר

תוספות

בכור בעל מום שתלש ממנו · הכא לא קתני והניחו בחלון משום דרשע הוא שתולש ודעתו ליהנות לאלתר אבל [יא] בנשר קתני והניחו בחלון : דתנא קמא סבר אי התירו אין אי לא לא · פירש בקונטרס דכיון דתרילנא לעיל דכל היכא דלא התירו מומחה תם קרי ליה אם כן סיפא דקרי ליה בעל מום מיירי [יב] *בלא התרת מומחה וקשיא לפירושו דהא [יג] דתירץ הכי לעיל היינו כי היכי [יד] דלאיתוקם לריש לקיש ככולי עלמא אבל השתא דצריכין לומר ממה נפשך כתנאי מסתברא לומר איפכא דתהוי מילתיה [טו] כתנא קמא כפשטיה ונראה לפרש דסובר הש"ס עכשיו משום דקאמר ר' יוסי שמא יש תקוה שבעל סמך השחיטה לא היה אומר כך שזה בידו ואין כאן שמא אבל בהתרת מומחה קאמר שמא יש תקוה שיזדקק לו חכם להתירו ואין זה כל כך דבר ברור דמי יימר דמזדקק ליה מומחה ומ"מ במסקנא קאמר [טז] שמא יש תקוה דקמיירי בשחיטה :

התולש צמר מעולה תמימה · יש פירוש מרש"י שכתוב *בהם שהוממה ואח"כ נפדית ושחטה משמע שהעמידה כן כדי שתהא כעין בכור אלא שהתלישה היתה בתמות ותימה והא בעי האי למר העמדה והערכה ואין מועיל למר העמדת הבהמה כדמוכח בפ' ראשית הגז (חולין קלה·) גבי הא דקאמר התם דאין ראשית הגז נוהג בקדשים משום דכתיב צאנך ולא של הקדש ומוקי לה למעוטי קדשי בדק הבית ופריך והא בעי העמדה והערכה וי"ל דסבירא ליה כר"ל דאית ליה בפ"ב דתמורה (דף לב:) לרבנן דקדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה והכי נמי אשכחן רב דסבר כוותיה בפ' שני (לעיל טו·) ועוד י"ל דקדשי מזבח שיש עליהם קדושת הגוף בטל הצמר אגב הבהמה אפילו אותו שנתלש וכר העמדה והערכה חשיב ולא דמי לקדשי בדק הבית א"כ חשיב האי צמר כבעל מום מעיקרא [יז] וכן שופר של עולה לא יתקע ואם תקע יצא משום דכיון דמעל נפק לחולין כדקאמר בפרק ראוהו ב"ד (ר"ה כח·) *משמע דשייך ביה פדיון ועודים לפרש שופר של עולה שהוקדשה הבהמה לדמי עולה ושופר שלמים שהוקדשה הבהמה לדמי שלמים ודינה כשלמים עצמן ואינבה מעילה כדקאמר בפ"ב דפסחים (דף כז:) בעלי שלמים עסקינן ומיהו קשה בהך דשמעתין דכיון דבעי הגמר פדיון היכי שייך למיגזר דלמא משהי ליה והא נריך לפדותו [יח] דמה היה מרויח וקנת היה נראה לפרש דאיירי בעולה [יט] ונשחטה למזבח שזריקת הדם מתרת בשרה למזבח והעור לכהנים ומבעיא ליה בלמר שנתלש אי משתרי נמי בהכי אבל פלוגתא דאמוראי היא בפרק המזבח מקדש (זבחים פו·) בעלמות שפרשו לפני זריקה דרבי זירא סבר דזריקה מתירתן אפילו לקתא דכרגי וחליני וקאמר התם [כ] (א) כרבי אלעזר דאמר רבי אלעזר פרשו לפני זריקה מועלין בהם ופירש שם בקונטרס דמועלין לעולם אף לאחר זריקה וכל שכן דאינה מתרת מה שפירש מחיים ומיהו יש ספרים דגרסי התם ג) כרבי אלעזר דאמר ר' אלעזר פרשו לפני זריקה מועלין בהן עד זריקה כו"ג) : תולש מי איכא מאן דשרי · פירש בקונטרס אליבא דרבנן הא וודאי רשע הוא משמע דלעקביא אפשר דמותר אף על פי שהאמת הוא דלעקביא נמי אסור בתם כדמוכח ברייתא דהתולש צמר מבכור תם מכל מקום פירש כך בקונטרס שאפילו לא שמיעא ליה ברייתא דבר פשוט הוא [כא] דמיהא לרבנן דתולש אסור : הדרן עלך הלוקח בהמה

בדקה

א) ופלוגתא אדר' אלעזר נ"ק ב) ופלוגתא אדר' אלעזר נ"ק ג) [ועי' היטב תוס' זבחים פו. ד"ה אתיא וכו' ובסוגיא דשם]

עין משפט נר מצוה

נג א מיי' פ"ג מהלכות בכורות הלכה יא ופ"א מהל' מעילה הל י סמג לאוין שמא טוש"ע י"ד סימן שח סעיף א :

בשהתירו מומחה נ"ק

נד ב מיי' פ"א מהלכות מעילה הלכה י :

מסורת הש"ס

נ"א דבתם

נו נ"ק

[עירובין סח. וש"נ]

לת"ק ובמודה דר"י נמי במת פליגי נ"ק

כדמתרגמינן נ"ק

עדיות פ"ה מ"ו

[נ"ל בשחטו]

ושייך ביה פדיון ומיהו קשה בכך וכו' אי משתרי נמי בהכי והא דאמרינן בשופר של עולה לא יתקע יש לפרש שופר של עולה שהוקדשה הבהמה לדמי וכו' דפסחים הכא בעלי שלמים עסקינן אבל פלוגתא דאמוראי כו' נ"ק

רבינו גרשום

הא בעל מום שרי · תולש לכ"ש נושר : ואע"פ שלא התירו מומחה · קודם אלא לאחר שנשר : א"ל ריש לקיש האי תנא דהתולש צמר כל היכא דלא התירו מומחה קודם שתלש תם קרי ליה שכתולש מתם דמי וליכא למימר הא בעל מום שרי (על שנטמא היינו שהומם): מודה אבא חלפתא בזה ששחטו שהוא מותר אפילו לחכמים : אבל ביחוד אמרו · האי אבל כמו באמת כדכתיב אבל אשמים אנחנו' בייחוד בבירור : ונותנו בחלון שיש לו תקנה שאם שחטו יהא מותר : על מה נחלקו כו' · ר' יוסי דאמר במת נחלקו היינו ת"ק דאמר דבמת חולקין : ת"ק סבר · מה שעקביא מתיר במת כשהתירו מומחה קודם תלישת שער ואתא ר' יוסי למימר דכל תנא בתרא מספי אע"ג דלא התירו מומחה קודם אלא שוב [אחר תלישה] מתיר עקביא והיינו כתנאי : לא דכולי עלמא אי התירו מומחה קודם תלישה אין אי לא לא ולאו בהכי פליגי אלא ג' מחלוקת בדבר : דת"ק סבר פליגי במת וה"ה לשחטו · ומשום דלא איירי מידי בשחטו אית לן למימר דסבר דבתרוויהו פליגי : הל' כר' יהודה דלא שרי עקביא אלא בשחטו : בבחירתא' מסכת עדיות: צמר המדובלל 'המדולדל :שנראה עם הגיזה 'שנראה במחובר לגיזה מותר : אידי ואידי 'בין נראה ובין שאינו נראה כדאמרינן דבשחטו דברי הכל מותר: אי רבנן אידי ואידי מיסר אסירי · אפילו אותן שנתלש קודם וכ"ש ששוב נתלש שמיתה אוסרת: ואי עקביא איפכא מיבעי ליה 'שמה שהוא מותר במת אין מתיר אלא מה שנושר קודם אבל [מה שנושר] שוב [אחר] שמת[לדברי]הכל אסור והכי איבעי ליה למיתנא את שאינו נראה מותר ואת שנראה 'אסור:אלא לאו רבנן 'דבשחטו אוסרין מה שקודם נשר אבל שוב שנשחט מותר העור והמחובר לו והיינו דקאמר הנראה עם הגיזה הצמר המחובר למר קרי גיזה מותר ואת שאינו נראה אסור: מעולה תמימה'מבעל מום דשאר קדשים לא קא מיבעי ליה כיון דבר פדייה הוא לא משהי ליה אלא פריק ליה ושחים ליה מיד הלכך שרי'וא"ד(א"מ)[כיון דבעי]מומחה ודאי איכא למיחש דמשהי להו ולא קא מיבעי ליה'אלא תמימה קא מיבעי ליה: צמר שנתלש' מעצמו דחטאת ואשם וכו'דבכור ומעשר נמי לא תיבעי לך לר"ה אסור דלאו לכפרה אתי ומשהי ליה משום חומר צמר הנושר ואתי לידי תקלה:כי תיבעי לך דעולה

שיטה מקובצת

[א] מום שחטו אסור : [ב] התירו מומחה לא : [ג] דתנן הוא היה מתיר שער : [ד] תיבות עקביא בן מהללאל מתיר נמחק: [ה] לאו בשחטו ואי : [ו] לא משהי אות ו' נמחק : [ז] קבוע הוא הס"ד : [ח] עקביא מודה הוא: [ט] מחיים והוממה ונפדת לרבנן : [י] מה"ד תולש מי : [יא] אבל לגבי נשר : [יב] מיירי בהתירו מומחה וקשיא: [יג] דהא דדחיקנא לתרוצי לעיל הכי לאפוקי ברייתא ממשמעות היינו וכו' הרא"ש: [יד] דתיתוקם דריש לקיש : [טו] מילתיה דתנא קמא : [טז] קאמר דשמא יש תקוה דקאמר מיירי בשחיטה : [יז] מעיקרא דאין צריך העמדה והערכה כקדושת מזבח וכן : [יח] לפדותו בשווי ומה היה : [יט] בעולה תמימה שנשחטה למזבח : [כ] התם ופליגי דר' אלעזר : [כא] הוא מיהא לרבנן :

דעיקר לאו לכפרה אתי משהי לה *או דלמא כיון דעולה נמי מכפרא אעשה לא משהי לה ת"ש התולש צמר מבכור תם אע"פ שנולד בו מום ששחטו אסור טעמא דתולש הא נתלש שרי וכל שכן עולה דלא משהי לה הוא הדין אפילו נתלש נמי אסור והאי דקתני תולש להודיעך כחו דעקביא דבבעל מום אפילו בתולש נמי שרי והאנן נשר תנן תנא נשר להודיעך כחן דרבנן תנא תולש להודיעך כחו דעקביא: צמר המדולדל כו': היכי דמי אינו נראה עם הגיזה אמר רבי אלעזר אמר ריש לקיש [ב]כל שעיקרו הפוך כלפי ראשו רב נתן בר אושעיא אמר כל שאינו מתמעך עם הגיזה א]וריש לקיש מאי טעמא לא אמר כרב נתן בר אושעיא אמר רבי אילעא קסבר ריש לקיש לפי שאי אפשר לגיזה בלא נימין המדולדלות:

הדרן עלך הלוקח בהמה

עד *[ג]כמה ישראל חייבין ליטפל בבכור ב] בדקה (א) שלשים יום ובגסה חמשים יום ר' יוסי אומר בדקה שלשה חדשים אמר לו הכהן בתוך (ב)הזמן תנהו לי הרי זה לא יתננו לו ואם ג] בעל מום הוא ואמר לו תנהו לי שאוכלנו מותר ובשעת המקדש אם היה תמים ד] אמר לו תן ואקריבנו מותר [ד]הבכור נאכל שנה בשנה בין תם בין בעל מום שנאמר °לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה [ה]נולד לו מום בתוך שנתו רשאי לקיימו כל שנים דברים טו
עשר חדש (ג) ה] (לאחר י"ב חדש) אינו רשאי לקיימו אלא (ד) ל' יום: גמ' מנה"מ אמר רב כהנא דאמר קרא °בכור בניך תתן לי כן תעשה לצאנך שמות כב
מלאתך ודמעך לא תאחר כן תעשה לשורך איפוך אנא מסתברא ו] דמקדם למקדם דמאחר לדמאחר אדרבה דסמיך ליה לדסמיך ליה אלא אמר רבא אמר קרא ז] תעשה הוסיף לך הכתוב עשייה אחרת בשורך ואימא שיתין ח] *לא מסרך הכתוב אלא לחכמים: תניא ט] נמי הכי בכור בניך תתן לי כן תעשה לצאנך יכול אף לשורך תלמוד לומר תעשה הוסיף לך הכתוב עשייה אחרת בשורך י] לא מסרך הכתוב אלא לחכמים מכאן אמרו עד כמה ישראל חייבין להטפל בבכור בבהמה דקה שלשים יום בגסה חמשים יום רבי יוסי אומר בדקה שלשה חדשים מפני *שטפולה מרובה יא] תנא מפני ששיניה דקות יב]: אם אמר לו הכהן בתוך הזמן תנהו לי הרי זה לא יתן לו: מאי טעמא אמר רב ששת [ו]מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות תנו רבנן *הכהנים והלוים והעניים המסייעים בבית הרועים ובבית הגרנות ובבית המטבחים [ז]אין נותנין להם *תרומה ומעשר בשכרן ואם עושין כן חיללו ועליהן הכתוב אומר °שחתם ברית הלוי מלאכי ב
ואומר °ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו מאי ואומר וכי במדבר יח
תימא מיתה לא ת"ש ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו ובקשו חכמים לקונסן ולהיות מפרישין עליהן תרומה יג] *משלם ומפני מה לא קנסום דלמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב ובכולן יש בהן טובת

דעיקר לאו לכפרה הוא דאתי · דאינו מביאה על חטא: כיון דמכפרא אעשה · דעולה מכפרת על עשה כדאמרינן במס' יומא (דף לו·) על עולה מתוודה עון שכחה ופאה: והאנן נשר תנן · אלמא בנשר שרי עקביא ולא יד] בתלושין: עיקרו הפוך כלפי ראשו · שכפול באמצעיתו ושני ראשין נראין בחוץ: שאינו מתמעך · שאינו שוה עם הגיזה אלא נראה עולה למעלה: מאי טעמא לא אמר כרב נתן · הא ודאי כיון דאינו מתמעך אינו נראה עם הגיזה קרינא ביה: לפי שאי אפשר לשום גיזה בלא נימין המדולדלות · שעולות למעלה ואי כי האי גוונא מיתסר אין לך גיזה מותרת רבי נתן טפי מחמיר להכי לא בעי מאי טעמא לא אמר כריש לקיש:

הדרן עלך הלוקח בהמה

עד כמה: ליטפל בבכור · בזמן הזה קודם שיתנו לכהן שמוזהר לטפלו אלא בעל כרחו ולפרנסו: לא יתן לו · בגמ' מפרש: אם היה בעל מום · ואומר לו הכהן בתוך הזמן תנהו לי שאוכלנו מותר: בין תם · בזמן שבית המקדש קיים: בין בעל מום · בזמן הזה: גמ' מלאתך ודמעך וגו' · וסמיך ליה טו] וכן תעשה לשורך לצאנך וגו' ודרשינן הכי בכור בניך תתן לי טז] וכן לצאנך דכי היכי דבכור בניך מצותו יז] לאחר שלשים כדכתיב (במדבר יח) ופדויו מבן חדש תפדה אף בכור צאן לאחר שלשים מלאתך ודמעך דהיינו בכורים כן לשורך דכי היכי דבכורים לאחר חמשים יח] שהרי בפסח התבואה מתבשלת ואין מביאין בכורים עד שיביאו שתי הלחם בעצרת כדאמרינן יט] בפרק רבי ישמעאל (מנחות סח:): כ] דמקדם לדמקדם · מלאתך ודמעך קודמין בפסוק ראשון הלכך דרשינן להו אשורך הקודם בפסוק שני: כא] ודמאחר · בכור בניך דמאחר בפסוק ראשון דרשינן ליה אצאנך המאוחר בפסוק שני: דסמיך ליה לדסמיך · ובכור בניך סמיך אל שורך: ואימא שיתין · כב] דעשייה אחרת דומיא דהך דבכור בניך בעינן: לא מסרך הכתוב אלא לחכמים · הואיל ולא גילה לך שיעור עשייה שתוסיף ודאי לחכמים מסרך שיפרשו לך הטעם ואחריהם תלך: טיפולה · טרחתה: ששיניה דקות · ואינה יכולה לאכול עשב ואם לא תהא עם האם תמות: שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות · לפי שבזמן הזה אין בכור ראוי לכלום עד שיפול בו מום וכיון דעל ישראל רמיא ליטפל בו חמשים יום ואמר ליה הכהן בתוך הזמן תנהו לי ואזונהו ואף על פי שלא אהנה דומה כמי ששוכרו כד] ומצילו מן הטורח ובלבד שיתננו לו ולא לכהן אחר ודומה לכהן שמסייע בבית הגרנות לדוש ולזרות כדי שיתנו לו התרומות אבל אם היה בעל מום ואמר תן לי שאוכלנו הואיל וחזי ליה לא הוי ככהן המסייע: בבית הרועים · אכהנים קאי כדי ליתן להם הבכורות: בבית הגרנות · אכולהו קאי כהנים מפני תרומות ולוים משום מעשר ראשון ועניים משום מעשר עני: בבית המטבחים · אכהנים קאי משום זרוע לחיים וקיבה: לקונסן · את הבעלי בתים: מן הפטור על החיוב · דשמא יהו להם שני סאין אחד של טבל גמור ואחד כה] הופרש ממנה לכהן המסייע ואי אמרת ליה דהדרא ולפרוש מינה משום קנסא סבר בעל הבית כו] טבל גמור הוא ומפריש ממנה עלה דאידך והיא פטורה מדאורייתא אלא כז] קנסא הוא:

תמורה ח:
[חגיגה יח.]
[ב"מ סס.]
תוספתא דדמאי פ"ו ע"ש
נ"ל מתנות
[משלהן כ"ה בתוספתא ע"ב]

בדקה שלשים יום · כי הך פלוגתא איכא לענין טיפול אבדה (ב"מ דף כח):
מלאתך ודמעך לא תאחר כן תעשה לשורך · דהיינו נ' ימים מיום הבאת העומר בפסח כח] שגמר זמן בישול התבואה עד העצרת שמביאין שתי הלחם להתיר חדש במקדש וא"ת האי ביום חמשים הוא ולא הוי כעין בכור בניך ולהכי תתן לי דלאחר שלשים* כט]: וכי תימא מיתה לא תלמוד לומר וכו' · לאו דוקא ל] דלא חשיב לה בפרק אלו הן הנשרפין (סנהדרין פג·) בהדי אלו שבמיתה אלא קרוב הוא לא] [לעון] מיתה:
דלמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב כו' · בכמה מקומות אמרינן תרומה ויחזור ויתרום ולא גזרינן לב] התם כיון שהתרומה ראשונה לכהן מידע ידע דשניה דרבנן ואפילו נתן הראשונה כבר לכהן קודם שיאמר לו הכם לחזור ולתרום מ"מ מדאין הכהן מחזיר לו את הראשונה מידע ידע דשניה דרבנן היא אבל כאן סבור הוא לג] שנתן לכהן בתורת שכר סיועו לד] ומעכבה כהן ובכמה מקומות

[שם ליכא פלוגתא והפשר שכוונו תוס' להך פלוגתא לענין טיפול דאיתא בב"מ סס. ועי' פי' רש"י ד"ה בדקה שלשים יום כו' דיליף לה בבכורות מקרא עכ"ל]
נה א מיי' פ"א מהל' מעילה הל' י והדבר ספק:
[עי' תוספות ב"מ כח. סד"ה אלא כו' ומ"ש שם על לדון]
נו ב מיי' פ"ג מהלכות בכורות הל' יב סמג עשין קמד טוש"ע י"ד סימן שח סעיף ב:
א ג מיי' פ"א מהלכות בכורות הלכה יד סמג עשין קמה טוש"ע י"ד סימן שו סעיף ב:
ב ד מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ז:
ג ה מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף ח:
ד ו מיי' שם הלכה יד טוש"ע שם סעי' ג:
ה ז מיי' שם הל' יד ופי"ב מהל' תרומות הלכה יח:

שיטה מקובצת

א] הגיזה' ס"א בשלמא רב נתן בר אושעיא לא אמר כרשב"ל אמר לך האי נמי נראה עם הגיזה הוא אלא ר"ל מאי טעמא כו' · ורש"י לא גרים כן: ב] בבכור בהמה דקה שלשים: ג] ואם היה בעל מום ואמר: ד] תמים ואמר לו: ה] לאחר שנתו אינו רשאי לקיימו אלא עד שלשים: ו] מסתברא דמוקדם למוקדם מאוחר לדמאוחר אדרבה כו' · על תיבת אלא נרשם קו למעלה להורות כי ראוי לפ"ד למחקו: ז] קרא' עיין תוס' לקמן (דף נו ע"א): ח] שיתין יומין לא כו' לחכמים ובתר חמשין יומין תו לא צריך לאימיה אימא וכן תעשה הוסיף לך הכתוב לתרוייהו א"כ לכתוב רחמנא וכן תעשה לבהמתך: ט] תניא כוותיה דרבא בכור ותיבות נמי הכי נמחק: י] בשורך ולא מסרך: יא] מרובה מאי מפני שטיפולו מרובה תנא: יב] דקות מאי טעמא דר' יוסי אמר לך וכן תעשה אתרוייהו כתיב ולא מסרך הכתוב אלא לחכמים בהמה גסה בחמשין תו לא צריך לאימיה בהמה דקה עד תלתא ירחי צריך לאימיה: יג] משלהם נ"ל: יד] ולא בתולש הס"ד: טו] ליה כן תעשה: טז] לי כן תעשה לצאנך: יז] מצותו ליתן לאחר: יח] חמשים יום שהרי: יט] כדאמרינן במנחות פרק ר"י: כ] מה"ד דמוקדם לדמוקדם: כא] מה"ד ודמאוחר בכור בניך דמאוחר בפסוק: כב] שתין יומין דעשיה: כג] דהך דבכור: כד] ששוכרו שהוא מצילו מן: כה] ואחד שהופרש ממנה: כו] הבית דטבל גמור: כז] אלא דקנסא הוא: כח] בפסח שאז זמן בישול: כט] שלשים וי"ל דביכורי יחיד לא מייתי עד לאחר עצרת: ל] דוקא מיתה דלא: לא] הוא לעון מיתה: לב] גזרינן · גליון ותירץ ר"י דהני לא שכיחי כולי האי כי הך דהכא דמילתיה דשכיח היא לסייע בבית הגרנות א"נ יש לומר דהכא איכא למיחש לאפרושי מן הפטור על החיוב מפני שיש שמסייעים לו בבית הגרנות ויש שאינם מסייעים ומאותה תבואה עצמה ליכא להפריש מיניה וביה ולא מטעם שהוא מן(החיוב על הפטור) [הפטור על החיוב] רק שקרוב הדבר לבא לידי תקלה · ת"ח · ולא גזרינן ויש ליתן טעם דבעלמא כיון ותיבת התם נמחק: לג] הוא דתרומה שנתן: לד] סיועו מעכבה הכהן:

רבינו גרשום

דעולה · כיון דלאו לכפרה אתיא דדורון בעלמא היא משהי לה: או דלמא' כיון דמכפרא אעשה דאמרינן דבאה על עשה ועל לא תעשה שניתק (על) לעשה: דבבעל מום אפילו תולש שרי · ולא בתם: והאנן נשר תנן' בבעל מום ולא תולש: תנא נשר להודיעך כחן דרבנן דאפילו נשר דממילא אסרי אבל לעולם ה"ה לעקביא דתולש נמי מתיר: תנא תולש להודיעך כחן דעקביא · דמתיר בשחיטה: כל שעיקרו של שער · תולש והפוך העיקר כלפי ראשו וראשו אצל העור נראה שמחיים נתלש: שאינו מתמעך עם הגיזה כלומר שאינו מחובר שוכב בשוה עם שאר הגיזה אלא נתלש ויוצא כמעט חוץ משאר הגיזה: קסבר · האי נמי שעיקרו הפוך כלפי ראשו ואינו יוצא חוץ משאר הגיזה היינו נראה עם הגיזה · קסבר ריש לקיש שעיקרו הפוך הוי ודאי אינו נראה עם הגיזה יותר ממה שאינו מתמעך דהכי אורחא דגיזה לפי שאי אפשר לגיזה בלא נימין המדולדלות: הדרן עלך הלוקח
ישראל חייבין ליטפל בבכור · כלומר עד כמה ישראל חייב לגדל את הבכור קודם שיתננו ל' יום ובגסה נ' יום · כדמפרש בגמ': אמר לו הכהן בתוך זה הזמן תנהו לי
ישראל
דנראה ככהן המסייע בבית הגרנות דאין נותנין לו תרומה דנראה כאלו נתנה לו בשכירותו אף כאן נמי נראה כאילו נותנו לו בשביל אותה הנאה שנכנס במקומו בטיפולו: ואם אמר לו בתוך הזמן כו' לי שאוכלנו מיד מותר הואיל ואין(רוצה)[צריך]הכהן לקיימו לא נראה כמסייע אבל בסתם הוא לא יתננו לו שאינו יכול לאוכלו מיד עד שיפול בו מום שלא בזמן בהמ"ק: מנא הני מילי ·דל' יום חייב ליטפל [...] בכור בניך תתן לי וכתיב בבניך מבן חדש תפדה וכן תעשה לצאנך נמי · מלאתך ודמעך לא תאחר וגרסי' במכילתא מלאתך אלו הבכורים שנוטלין מן המלא · ודמעך זו תרומה א)וממשמת גדוליה [...] דמביא וקורא היינו מפסח ועד עצרת דאיכא נ' יום וכן תעשה לשורך היטפל בו נ' יום: איפוך אנא · דאימא בכור בניך תתן לי כן תעשה לשורך: מסתברא דמקדם לדמקדים · מלאתך דמוקדם לפסוק [...] שמוקדם לצאנך · ובכור בניך דמאחר אחר מלאתך תן לצאנך דמאוחר(אחר)לשורך: דסמיך לדסמיך' בכור בניך סמיך לשורך: אמר קרא תעשה לשורך · דההוא תעשה לא צריך כלל אלא להוסיף עשייה [...] מצאנך: ואימא שיתין. הואיל דהוסיף לימא פי שנים מצאנך דהיינו שיתין: לא מסרך הכתוב אלא לחכמים · כלומר דלא אמר שיתין כפלים שבצאן אלא חכמים הוא דמפרשי נ' יום וסמכו [...] תאחר: מפני ששיניה דקות ·ולא יכולה ליכל יפה עד ג' חדשים: הכהנים המסייעים בבית הרועים · לשמור או להאכיל כדי שיתנו להם הבכורות·ולויים ועניים [המסייעים]בבית הגרנות מפני מעשר ראשון ומע[...] המסייעים בבית המטבחים בשביל המתנות: ואם עשו כן· שנתנו להן בשכרן: חיללו · הוציאו התרומה והמעשר לחולין שאין בהן דין קדישה ולא יפה עשו ולא יצאו חובתן ויש בדבר עון מיתה: תרומה ומע[...] משלם: אלא משום דדלמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב דאי מחייבינן ליה לאפרושי תרומה אחריתי סבר הך גברא כולי הך תבואה טבל ודאי כאילו לא נתרמה כלל ואי אית ליה טבל אחריתי [...] לאפרושי עליה מהך תבואה שכבר נתן ממנה והיא כבר נפטרה(דסבר דלאו משום קנסא הוא דקנסינן ליה לאפרושי תרומה אחריתי אלא משום חיוב גמור)ואתי לאפרושי מן הפטור על החיוב ולהכי [...]
א) נראה דצ"ל זו תרומה במדמעת התבואה · לשון מורי הגאון · ובכיבורים קיי"ל דמביא וקורא וכו' ·

הגהות הב"ח (א) במשנה בדקה עד שלשים: (ב) שם בתוך זמן זה תנהו לי וכו' ואם היה בעל מום ואמר: (ג) שם (לאחר י"ב חדש) תא"מ ונ"ב ס"א לאחר שנתו: (ד) שם אלא עד שלשים:

טובת הנאה לבעלים כיצד א] *ישראל שהפריש תרומה מכריו ומצאו ישראל אחר ואמר לו הא לך סלע זה ותנהו לבן בתי כהן מותר אם היה כהן לכהן אסור ג] ותנא מאי טעמא לא קאמר מתנות כהונה אמר לך תרומה דקדושת הגוף היא דכיון דלא מתחלא לא אתי למיטעי בה הני כיון דקדושת דמים נינהו אתי למיטעי בהון (א) ג] *דבר מיתחל קדושתייהו אארבעה זוזי ואתא למינהג בהן מנהג דחולין אמר רבא תרומת חוצה לארץ [א״א] אין בה משום כהן המסייע בבית הגרנות רב חמא יהיב ליה לשמעיה אמר שמואל *תרומת חוצה לארץ בטילה ברוב רבה מבטלה ברוב ואוכל לה בימי טומאתו רב הונא בריה דרב יהושע כי *מתרמיליה חמרא דתרומה הוה רמי תרי נטלי דחולין וחדא נטלא דתרומה ד] ושקיל חד מיכן ואילך רמי חדא ושקיל חדא ואמר *שמואל תרומת חוצה לארץ אוכל והולך ואח״כ מפריש *ואמר שמואל אין תרומת חוצה לארץ אסורה אלא במי שהטומאה יוצאה עליו מגופו והני מילי באכילה אבל בנגיעה לית לן בה אמר רבינא *הילכך נדה קוצה ה] חלה ואוכל לה כהן קטן ואי ליכא כהן קטן שקלה לה בריש מסא ושדיא בתנורא והדר מפרשא חלה אחריתי כי היכי דלא תשתכח תורת חלה ואוכל לה כהן גדול רב נחמן ורב עמרם ורמי בר חמא הוו קאזלי בארבא סליק רב עמרם לאפנויי אתאי ההיא איתתא עלת קמייהו אמרה להו טמא מת מהו שיטבול ואוכל תרומת חוצה לארץ אמר ליה רב נחמן לרמי בר חמא

וכי

רש״י

טובת הנאה. דבר מועט ואם היה כהן נותן סלע כדי שיתננו לכהן אחר קרובו אסור כיון דלדידיה חזיא הוי נראה ככהן המסייע: ה״ג ותנא מ״ט לא אמר מתנות כהונה. ולא גרס ותנא ו] קמא (ב) בכולן יש בהן טובת הנאה ומפרש כגון ישראל שהפריש תרומה מכריו מאי טעמא לא אמר נמי או טבח שהפריש מתנותיו ורועה שהיו לו בכורות: אמר לך תרומה. היינו טעמא דשריא טובת הנאה דידה דקדושת הגוף היא דכולי עלמא ידעי דלא נפקא לחולין ולא אתי האי כהן דיהב אבי אמו הסלע בגיניה למיטעי ולמנהג בה ענין חול ולמימר איתחלא לה בהאי סלע דיהב ליה אבי אמו: אבל הני מתנות בכור דקדושת דמים נינהו. דאם רצה כהן למכור בשר בכור וזרוע ולחיים וקיבה מוכרן לישראל ותו לא בעי ליה לישראל למיכלינהו בצלי ובחרדל כי היכי דעביד כהן הילכך אתי האי כהן למיטעי ז] בהון וסבר כיון דבני קנין נינהו: מיתחל קדושתייהו אארבעה זוזי. דיהיב ח] אבי אמו (ג) דהיינו ד׳ זוזי ואתי למינהג בהו מנהג דחולין שלא יאכלם בצלי ובחרדל כדינם המפורש בפרק הזרוע והלחיים והקיבה (חולין דף קלג:) ומשום הכי לא תנינהו והאי דנקט ובכולן הכי קאמר ובכולן התרומות והמעשרות יש בהן טובת הנאה: תרומת חוצה לארץ. ט] דרבנן היא ויכול ליתנה לכהן המסייע: לשמעיה. כהן: בטילה ברוב. לאוכלה לזר ולא בעינן אחד ומאה ולאחר שעירבה ברוב חולין יכול לאכול י] זר או כהן בימי טומאה לאחר שביטלה: רבה. כהן היה דמדבית עלי קאתי: חמרא דתרומה. דחוצה לארץ: יא] אוכל והולך. הטבל וישייר כדי תרומה ויפרישנה באחרונה: טומאה יב] יוצאה מגופו. כגון זב וזבה ונדה ובעל קרי אבל לטמא מת שריא: בנגיעה לית לן בה. ואע״ג שמטמאה לא איכפת לן דאינו מוזהר עליה לשומרה שלא יטמאנה: הילכך. דבנגיעה אינו מוזהר נדה קוצה לה חלה ואכיל *לה: כהן קטן. ולא גדול יג] מפני שהטומאה יוצאה עליו מגופו ואם טבל לקריו הרי הוא כקטן ל״א להכי נקט כהן קטן שלא ראה קרי ולא יצאה טומאה מגופו ובשאלתות דרב אחאי) מפרש הכי יד]: בריש מסא. פורגו״ן דכמה דאפשר לאיזדהורי מזדהרא מליגע בה מאחר שקראה לה שם: כהן גדול. כהן שהגיע לכלל מצות: *[לאפנויי. נ״ק בנו לנקבים]: מהו שיטבול ויאכל תרומת חוצה לארץ. בלא הערב שמש:

א) [פי׳ אמור סי׳ קח]

תוספות

מקומות צריך לחלק בדברים כי ההיא דפסחים בריש מקום שנהגו (דף נא.) גבי הנהו דמפרשו *חלתא מארזא דאמרינן דאי רובא לאו אורז אכלי מיכלה זר באנפייהו דלמא אתו לאפרושי מן הפטור על החיוב וכפ״ק דיומא (דף י.) גבי סוכת החג בחג חייבת *[בעירוב] ובמזוזה ובמעשר דקאמר התם דמדאורייתא קאמר דאי מדרבנן דלמא אתא לאפרושי מן הפטור על החיוב ובדמאי טז] הלוקח מן עובד כוכבים למ״ד יש קנין חייבו חכמים ולא חשו לכך: **ואתי** למינהג בהו מנהג דחולין. ובעינן (זבחים דף כח.) למשחה ולגדולה כדרך שהמלכים אוכלין יז] בצלי ובחרדל ובכל מתנות כתיב למשחה אפילו בזרוע ובלחיים וקיבה כדמשמע הכא וגבי תרומה לא מצינו שיצריך בשום אכילה בגדולה דשמא לא שייך גדולה אלא בבשר: **תרומת** חוצה לארץ בטלה ברוב. להתירה לכהן טמא קאמר כדקאמר רבה מבטל לה ברוב (*ואפילו) בימי טומאתו ולא כמו שפירש הקונטרס לאוכלה זר ולא בעיא אחד ומאה דבהדיא מוכח במנחות בפרק רבי ישמעאל (דף סז.) יח] דאסורות לזר גבי חלת עובד כוכבים בארץ ותרומתו בחוצה לארץ מודיעין אותו שהוא פטור חלתו נאכלת לזרים ותרומתו אינה מדמעת יט] *דדייק התם הא דישראל מדמעת משמע דאינה עולה לאכול לזרים אלא באחד ומאה: **רבה** מבטל לה ברוב כו׳. רבה גרס שהיה כהן כ] דאמרינן רבה מדבית עלי קאתי אבל רבא לא היה כהן כדמוכח בפרק הזרוע (חולין דף קלג.) דא״ל רבא לשמעיה זכי לי מתנות כו׳: **אוכל** והולך ואח״כ מפריש. משמע דלא בעי מוקף מיהו הייתי יכול לפרש שבאחרונה לאחר שיפריש התרומה כא] ישאר מכריו שיתקיים בו מוקף אבל בקונטרס פי׳ דאוכל והולך כב] וישייר כדי תרומה ויפרישנה באחרונה: **הילכך** נדה קוצה לה חלה ואכיל לה כהן קטן. יש קצת תימה אמאי נקט כהן קטן והלא אפילו גדול יכול לאוכלה אחר כג] שטובל וטהר מקריו ואי משום טורח טבילה והלא גם בא״י טובלין כד] לתרומה וגם בבבל היו טובלים לתרומת חוצה לארץ כדמשמע לעיל דלא כה] אכיל לה רבה ברוב אלא בימי טומאתו ובריש בנות כותים (נדה דף לג.) שהטבילוה קודם לאמה לסוכה שמן של תרומה ונראה לר״י מתוך כך דאין לחלה זו שיעור ולפי שדבר מועט הוא נותנה לכהן קטן והכי משמע לישנא כו] דשקליה בריש מסא שהדבר מועט הוא ואע״ג דלא מזכיר לה אלא גבי שריפה מ״מ משמע דההיא נמי דנותנה לקטן דבר מועט כז] א) וגם אותה שנשרפת הוצרך להזכיר בריש מסא לפי שבה משליכה בתנור אבל תרומה שלהם שהיתה מן התבואה לא היתה ראויה כל כך ליתן לכהן קטן אפילו לא היה לה שיעור שקטן היה מאבדה וכן יין ושמן ועוד י״ל שהתרומה יש לה שיעור כגון תרומת מעשר: **בריש** מסא ושדי לה בתנורא. פי׳ בקונטרס דכמה דאפשר כח] לאזדהורי מליגע בה מאחר שקרא עליה שם מיזדהר וקשיא לפירושו דהא בנגיעה אמרו דלית לן בה ולגמרי שרי ליגע אלא נקט ריש מסא לפי שדרך להפך בו גחלים ועצים כמו שפי׳ בקונטרס מסא פורג״א בלע״ז ויכול להכניס יפה החלה בתנור בתוך האור ונראה דמסא היינו מרדא שרודין בו את הפת כדמשמע בתענית (דף כה.) גבי דביתהו דר׳ חנינא כט] דקאמר לה שיבבתה אייתי מסא דקא חרכא ריפתא וקאמרינן התם ל] אף היא להביא מרדא נכנסה לא] אבל מתארא יכול להיות פורגו״ן כמו שפי׳ הקונטרס בפ״ק דחגיגה (דף ד:) גבי לב] ב) [מריס] מגדלא דרדקי שקלתיה למתארא וקא מהדרא תנורא שהיתה אוחזת האוד של תנור שקורין ג) מכבדת את התנור ולפי שיש דברים שאין מתחייבין בחלה עד לאחר אפייה כגון סופגנין ודובשנין לג] בפ׳ כל שעה (פסחים דף לז.) וכדאמר ד) טחנה לשה ואפאה והפריש ממנה חלה נקט שקיל לה בריש מסא דכשבא לרדותה שורפה ומשליכה בראש המרא עצמה: **פסק** לד] והדר מפרשא חלה אחריתי. משמע שלא החמירו להפריש חלה שניה אלא היכא דליכא כהן קטן ולא לה] כהנהו מקומות דקתני במסכת חלה (פ״ד מ״ח) שלעולם מפרישין שתי חלות אחת לאור ואחת לכהן דאותן מקומות קרובין לא״י ומתחזיא חלה דידהו כחלת הארץ טמאה וטעונה שריפה דגזרו עליה שלא לאוכלה אפילו כהן טהור גמור מחמת שהיא טמאה ולכך מפרישין לעולם של אור וחלה שניה שלא תשתכח תורת חלה כדמפרש נמי הכא אבל כאן לו] בבבל שזה רחוק מארץ ישראל ולא מתחזיא חלה דידהו כחלת ה) הארץ טמאה ולא גזרו עליו שום איסור מחמת טומאה עצמה ולכך התירוה גם לכהן לז] טמא כיון דלא יוצאה עליו מגופו וגם התירו לבטל ברוב והשניה אוכל כהן גדול אפילו זב דלא מפליג הכא כלל דאע״ג דבחלה שניה דהתם תנן (גם זה שם) ואסורה לזבין ולזבות ולנדות וליולדות ו) ואין ללמוד לח] דהכא דהכא לאוסרה לזבים ולזבות שהיא בבבל רחוק מא״י וגם אינה לט] טעונה להפריש אלא היכא דליכא כהן ממקומות הקרובים הקבועים להפריש שתי חלות לעולם ויש פירושים שמוגה בהם דהך חלה אחריתי דהכא אין קורא עליה שם חלה דלית ליה תורת חלה ומסתברא דאינה

מדמעת

א) כ״א וגבי נ״ק ב) נ״ק ג) נ״ל פורגון ומכבדת ד) [כ״ק לד. וע״ש תוד״ה ואפאה] ה) ארץ ישראל וגזרו טומאה עליה נ״ק ו) אין נ״ק

[סו. ושם ד"ה ותרומתו]

יא א מיי' פ"ה מהלכות בכורות הלכה ח טוש"ע יו"ד סימן שו סעיף ז:

יב ב מיי' פ"ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו:

תורה אור

וכי הזאה יש לנו אמר ליה רמי בר חמא לא ליחוש ליה לסבא אדהכי אתא רב עמרם אמר להו הכי אמר רב טמא מת טובל ואוכל בתרומת חוצה לארץ ולית הלכתא כוותיה א) דאמר מר זוטרא משמיה דרב ששת טמא שרץ טובל ואוכל בתרומת חוצה לארץ ולית הלכתא כוותיה: ב) בכור נאכל שנה בשנה כו': מדקאמר נולד בו מום בתוך שנתו למימרא *דלשנה דידיה מנינן מנא הני מילי דאמר רב יהודה אמר רב דאמר קרא °לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה איזוהי שנה ג) שנכנסת בחברתה הוי אומר שנה של בכור °דבי ד) רב תנא שנה בשנה *יום אחד בשנה זו ויום אחד בשנה זו ב) לימד על הבכור שנאכל לשני ימים ולילה אחד (א) ה) דבי רב מנא להו ילפי מקדשים וקדשים גופייהו מנלן אמר *רב אחא בר יעקב אמר קרא °כבש ו) בן שנתו שנתו שלו ולא שנה של מנין עולם ורב נאכל לשני ימים ולילה אחד מנא ליה *נפקא ליה °ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין הקישו הכתוב לחזה ושוק של שלמים מה להלן שני ימים ולילה אחד אף כאן שני ימים ולילה אחד

ואידך

דברים טו | ויקרא יב | זבחים לו. במדבר יח | תמורה כא: ע"ש | [ערכין יח: נדה מז:]

רש"י

וכי הזאה יש לנו. בזמן הזה דכיון דאין עכשיו הזאה ז) בזמן הזה הערב שמש נמי לא בעי: לא ליחוש ליה לסבא. בתמיה וכי לא נחוש לכבוד רב עמרם שאינו בכאן ואין טוב להורות שום הוראה עד שיבא: טובל ואוכל. ואין צריך הערב שמש: ולית הלכתא כוותיה. הש"ס קמהדר ליה: לשנה דידיה מנינן. דאם נולד הבכור בניסן רשאי לקיימו עד ניסן אחר ולא אמרינן מתשרי שהלמה שנת מנין עולם שלמה כמי שנת הבכור: זו שנה של בכור. כלומר דכי אזלת אחר שנת הבכור היא נכנסת בחברתה דכי הוי לבכור שנה אחת נכנסה שניה למנין עולם מתשרי: יום אחד בשנה זו. דכי שוחטו ביום אחרון לשנתו יכול לאוכלו אותו היום ויום המחרת שהוא משנה שניה דהיינו שני ימים: ולדבי ח) רב מנא להו. דלשנה דידיה מנינן: מקדשים. מאשר קדשים הבאים בני שנה דכתיב בהו כבש בן שנתו: ט) ובשרם יהיה לך כחזה התנופה. בבכור מישתעי בסדר ויקח קרח: תודה אינה נאכלת אלא ליום ולילה והמורם ממנה דהיינו חזה ושוק כיוצא בה הוא: ואידך

תוספות

מדמעת י) דאע"ג דתרומת חוצה לארץ מדמעת כדתניא במנחות בפ' רבי ישמעאל (דף*) ושמא אפילו השניה במקומות השנויים במשנה אינה מדמעת ונראה לרבי דבין הכא ובין התם אף במקום שהחמירו להפריש חלה שניה לא החמירו להפריש שתי תרומות דהא לא מצריך במשנה להפריש שתים אלא בחלות ויש ליתן טעם שבחלה יש יותר לחוש שלא תשתכח משום דשייכא בכל אדם המגלגל עסתו אבל תרומה אין רגילין בה אלא בעלי קרקעות וממרחי תבואות: **וכי** הזאה יש לנו. ולא היה נראה יא) לומר שכשנטמאין במת היו הולכין ומזין בארץ וחוזרים ואוכלים בתרומה דמשום טומאת חוצה לארץ לא חשו בחלת חוצה לארץ אבל בכל יב) הטומאות דאורייתא אסור כל זמן שלא טבל כיון יג) דמן התורה *אפילו לחולין כי אין סברא שתקנו חלת כהן בחוצה לארץ שאין יכול לאוכלה אלא אם כן ילך ויזה בארץ ישראל ומטומאת המת אי אפשר להזהר דאע"ג דצריכין ליזהר מחמת כהונתם מכ"מ מטומאת חרב שהיא כחלל אפילו על ידי אהל כדמוכח בנזיר בפ' כהן גדול (דף נג:) שמאהיל על חרב כמאהיל על המת ובריש אהלו' מוכח שהספוד נעשה כחלל ע"י אהל המת מאותם לא היו יכולים ליזהר וגם אין צריכין יד) לפרוש כממת כדתניא בריש תוספתא דאהלות כל טומאת המת שאין הנזיר מגלח עליה אין כהן מוזהר עליה ולהכי מסתברא שבלא הזאה וטבילה היו אוכלין אותה וצריך לפרש מתוך הלכה זו להא דתנן במסכת חלה (פ"ד מ"ח) מן הנהר *עד אמנון ולפנים שתי חלות אחת לאור ואחת לכהן כו' וטבול יום אוכלה ר' יוסי אומר א"צ טבילה ואסורה טו) *לזרים כו' בטבול יום דבעל קרי מיירי ושרי בלא הערב שמש אע"פ שטומאה יוצאה עליו מגופו דאי בטמאת מת וכי הזאה יש לנו טז) ור' יוסי אומר אפילו בעל קרי א"צ טבילה תדע מדקתני סיפא ואסורה לזבים ולזבות לנדות וליולדות ולא חשיב בעל קרי והיא דסיפא לא נריכא אלא לר' יוסי כדקאמר בירושלמי לרבי יוסי נצרכה אע"פ שכתוב בה לר' יהודה דומה טעות סופר ולר' יוסי גרסינן ואגב גררא אפרש תחלה המשנה (שם) דתנן שלש ארצות לחלה מא"י עד כזיב חלה אחת מכזיב עד הנהר ועד *אמנס שתי חלות אחת לאור ואחת לכהן של אור יש לה שיעור ושל כהן אין לה שיעור יז) שמקום טומאה הוא ואין יכולין לשמור עצמן ופירותיהם בטהרה מחמת שסמוך הוא לארץ העמים וחלותיהן טעונות שריפה ולכך מפרישין שתי חלות אחת לאור שהיא חלה טמאה דאורייתא שפירותיהן גדלין בא"י ואחת לכהן שלא תשתכח תורת חלה ושל אור יש לה שיעור כדמפרש בירושלמי מפני שהוא מדברי תורה ושל כהן אין לה שיעור מפני שהוא מדברי סופרים והדר קתני *ומן יח) אמנוס ולפנים שתי חלות אחת לאור ואחת לכהן של אור אין לה שיעור ושל כהן יש לה שיעור ומפרש בירושלמי יט) ושל אור אין לה שיעור מפני שהיא נשרפת ושתיהן מדברי סופרים והדר קתני וטבול יום אוכלה ר' יוסי אומר א"צ טבילה ואסורה לזבים ולזבות לנדות וליולדות ונאכלת עם הזר על השלחן וניתנת לכל כהן והיא המשנה דמייתי בריש כל הבשר (חולין דף קד.) אלא שהש"ס מביאה שם בקוצר וכן דרך הש"ס להאריך ולקצר כשמביא משניות מטהרות ומזרעים ומשנה הלשון כפי הצורך כי ההיא דספק ביאה כ) שמביא הש"ס (פסחים דף י.) על משנת נכנס לבקעה והיא שנויה על משנה אחרת שלמעלה הימנה בסמוך לה במס' טהרות וכן משנה במסכת ערלה שמביא בהשוכר את הפועל במסכת ע"ז (דף סח:) בערלה כא) ובכלאי הכרם מצטרפין ר"ש אומר אין מצטרפין והיא שנויה באורך במס' ערלה (פ"ב מ"א) והש"ס מקצר שם במס' ע"ז כי אין כב) לומר שאותה משנה שמביא שם זו היא אותה כג) שלמעלה ששנויה בקוצר פרק קדשי מזבח (מעילה דף יח.) כי אין פירושם שוה כמו שפירש רבינו תם שאותה כד) של מעלה בצרוף לכזית ולמלקות דומיא דכל הנהו של אותו הפרק ואותה שמביא במסכת ע"ז מיירי כה) לנתינת טעם ולאסור במאתים בתערובתה כדמוכח גופה דמתני' דערלה ודוק ותשכח ולהכי מייתי במסכת ע"ז ראיה ממשנה דאיסור ואיסור לא מצטרפין לר' שמעון לנתינת טעם ולאמן דפירש מילתיה דר' שמעון דקתני עלה ר' שמעון אומר אין מצטרפין היינו ליתן טעם דבהכי איירי תנא קמא ומילתיה דרבי שמעון דמעילה מפורשת בגמ' דמעילה (דף יח.) אין מצטרפין א"כ לצרוף דכל שהוא למכות והאי וניתנת לכל כהן הוי פירושא לכל כהן אפילו לכהן עם הארץ אע"פ שתרומת כו) (עם) הארץ אינה ניתנת אלא לכהן חבר שישמרנה בטהרה ובתרומת חו"ל לא גזרו שמא יאכלה בימי טומאתו וכן משמע דומיא דמה ששנינו אחר משנה זו ואלו ניתנין לכל כהן כז) וחשיב בהדייהו הזרוע והלחיים והקבה וראשית הגז וכיוצא בהן מידי דלא שייך בהו איסור טומאה ומכ"מ אם יש חבר ועם הארץ לא יתן לעם הארץ כדאמר בפרק הזרוע (חולין דף קל:) מנין שאין נותנין מתנה לכהן עם הארץ שנאמר לתת מנת למחזיקים תורת ה' מחזיק בתורת ה' יש לו מנת ושאין מחזיק אין לו מנת ולא כמו שפירש הקונטרס בכל הבשר (שם דף קד:) דלכל כהן אתא לאשמועינן שאפילו אין מחזיק יתנו לו חלת ח"ל דהא משנה שאחר זו אי אפשר לומר כן דקחשיב בה מתנות דאמרי עלייהו שאין ניתנות אלא למחזיקים אלא ודאי היכא דליכא חבר מיירי הכא א"נ אפילו איכא כח) חבר אלא שאינו צריך למתנות יתנו לעם הארץ עני שמצווים להחיותו שאם לא יתנו לו יצטרכו ליתן לו חולין והשתא דפרישית הא דקתני טבול יום אוכלה היינו טבול יום כט) (*קא בעי לה) ולא בעי הערב שמש ואע"פ שטומאה יוצאה עליו מגופו נראה ל) לומר דה"ה חלת האור בבבל ודידן אע"פ שאסורה למי שטומאה יוצאה מגופו לא בעיא הערב שמש ואין להחמיר יותר מחלת כהן דההיא משנה לא) ומאן דמחמיר בה לאוסרה בטומאת שרץ שרי לטמא שרץ לאחר טבילה ומיהו אין ראיה כל כך כי שמא אע"פ שהחמירו בה בטמא שרץ קודם טבילה כמו בבעל קרי בטבול יום דשרץ שמא הקילו בה יותר ובהלכות גדולות כתוב בהלכות חלה אמר רבינא הילכך נדה קוצה לה חלה ואכיל לה כהן קטן או מאן דטביל לקריו ועוד כתוב בהלכות גדולות דחלה בא"י אין מפרישין אלא חלה אחת ושורפין אותה ונראה דעכשיו כיון ששורפין אותה לפי שאין להם הזאה בכל א"י צריך להפריש לב) שניה כמו מכזיב עד הנהר ועד א) אמנוס שמפרישים חלה שניה שלא תשתכח תורת חלה ב): **ולית** הלכתא כוותיה. בהא דמצריך טבילה אלא אפילו טבילה לא בעי ולשון הקונ' לא משמע כן: **שנה** בשנה איזהו שנה שנכנסת בחברתה. גבי כשכיר שנה בשנה לג) (ויקרא כה) שכירות של שנה זו אין משתלם אלא בשנה אחרת (ב"מ סה.) דרשינן בכל חד מעניינא דקרא לד) דגבי מעשר דכתיב שנה בשנה [א] דדרשינן לקמן (דף נג:) שאין מתעשר מן החדש על הישן ומן הישן על החדש וצריך לאוקמא הך שמעתא [ב] דשנה בלא רגלים שברגלים לתודייהו לה) [ג] בכל שנה איכא בל תאחר כדאמר בפ"ק דר"ה (דף ו:) וא"ת והא מיבעי לכדדרשינן בתמורה פ' ואלו קדשים בסופו (דף כא:) לו) [ד] ואין נפסל משנה לחברתה וכן עולי' דריש בפ' שני דזבחים (דף כט.) ובפ"ק דר"ה (דף ו.) המקריב אותו לא ירצה אותו בלא ירצה ואין מאחר נדרו בלא ירצה ומצריך התם תרי קראי חד לבכור וחד לשאר קדשים וי"ל דהך דשמעתין דהכא נפקא ליה לז) מדאחרים דהתם בזבחים (דף כט.) ובר"ה (דף ה:) ובתמורה (דף כא:) מקיש בכור למעשר מה מעשר אינו נפסל משנה לחברתה כו' ובתמורה (שם:) נמי קאמר דאחרים מוקמי קרא דתאכלנו שנה בשנה לח) להכא והנהו דהכא נמי סברי כאחרים: ג) **הוה** אמינא בחזה ושוק של תודה. לר' עקיבא לית ליה כי הך סברא בסוף איזהו מקומן (זבחים דף נז.) ומפרש לט) ד) דהתם פליגי בהימנו ודבר אחר אי הוי היקש או לא:

סלה

א) אמנס ב) [וע"ע תוס' חולין קד. ד"ה חלת] ג) שייך לדף כח ע"א ד) נ"ל התם דפליגי בהימנו כו'

שיטה מקובצת

א] כוותיה אמר מר: ב] כוותיה הבכור נאכל: ג] שנכנס בחבירתה: ד] דבי רבי תנא: ה] אחד ולדבי רבי טנא להו: ו] כבש אחד בן: ז] תיבות בזמן הזה נמחק: ח] ולדבי רבי: ט] סה"ד חלבם תקטיר ובשרם: י] מתיבת דאע"ג עד תיבת ונראה לרבי מוקף בשני חצאי לבנה כי לפ"ד ראוי למחקו: יא] נראה לו לומר: יב] בכל טומאות דאורייתא: יג] כיון שהוא טמא מן התורה: יד] לפרושי מטמא כמו ממת כדתניא: טו] ואסורה לזבים כו': טז] לנו ולר' יוסי אפילו ב"ק: יז] שיעור פירוש שמקום: יח] ומן הנהר עד אמנום: יט] בירושלמי דשל אור אין כו' נשרפת ושל כהן יש לה שיעור מפני שהיא נאכלת ושתיהן: כ] ביאה בפרק השוכר את הפועלים שמביא: כא] בערלה וכלאי הכרם: כב] אין לנו לומר: כג] אותה של מעילה ששנויה שם כך בקוצר בפרק קדשי: כד] של מעילה בצירוף: כה] מיירי בצירוף לנתינת: כו] תיבת עם נמחק: כז] כהן כו' וחשיב: כח] איכא כהן חבר שהוא עשיר ואינו רוצה לקבל ואפילו רוצה לקבל כיון שאינו צריך: כט] יום דבעל קרי ולא בעי הערב: ל] נראה לר"י דה"ה: לא] משנה דהא מאן דמחמיר בה לאוסרה בטמא מת וטמא שרץ קודם טבילה שרי כו'. ס"א לאסרה בטומאת שרץ אחר טבילה: לב] להפריש חלה שניה: לג] בשנה בפרק איזהו נשך דרשינן שכירות: לד] דקרא וגבי מעשר דכתיב כו' לקמן בפ' בתרא שאין: לה] להודייהו בלא שנה: לו] בסופו דאין בכור נפסל: לז] ליה כדאחרים דהתם: לח] בשנה ס"א להאי דרבי הילכך מסתבר דהני הא דהכא נמי: לט] ומפרש התם דפליגי בהימנו:

רבינו גרשום

וכי הזאה יש לנו. בזמן הזה שיהא צריך להמתין שלישי ושביעי: ולית הלכתא כוותיה. דלעולם טמא מת אינו אוכל בתרומה דאורייתא וכל הני באותה של אור קתני וכן בטמא שרץ בתרומות האור קתני: נאכל שנה בשנה לכהן כל שנתו של בכור כדמפרש בגמרא בין תם בין בעל מום בזמן בהמ"ק שנאמר לפני ה' וגו': נולד בו מום בתוך שנתו. ואין שם כהן שיתנו לו: רשאי לקיימו כל י"ב חדש. עד שישלים שנתו שמא יבא כהן רפלנו: האי רשאי דקאמר חייב הוא: לאחר שנתו. אם נולד בו מום אינו רשאי. אינו חייב לקיימו אלא ל' יום שהם חשובין שנה כדאמרינן בגמ': אלמא דנאכל נמי בשנה אחרת דכתיב שנה בשנה. ואם לא בא כהן עד ל' יום שוחטו ישראל ומולחו ותולהו עד שיבא כהן ויקחנו א) ואם יסריח יקברנו: אי זו היא שנה שנכנסת בחברתה הויא זו של בכור. שאם נולד בניסן או באייר אין אומרין לכשיבא תשרי שהוא ראש השנה כבר עיברה שנתו אלא נותנין לו י"ב חדש מיום שנולד והיינו נכנסת בחברתה אע"ג דשנתו נכנסת בשנה שניה למנין עולם אזלינן בתר שנתו דכל י"ב חדש הוי כאן שנה: להכי כתיב שנה בשנה דנקיט יום משנת

א) דברי רבינו אלו צריך ביאור דלמה לא יאכלו הבעלים בעצמם קודם שיסריח דהא בכור בעל מום מותר לזרים וצ"ע.

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולדבי רב מנא להו:

גליון הש"ס

גמ' דבי רב תנא. ע' שבת מג ע"ב תוס' ד"ה דבי *

הגהות צ"ק

[א] ודפיק [ב] דהכא בשנה [ג] כלא [ד] דלין

צריכים טבילה אפילו צ"ק | ועד אמנס צ"ק | לזרים צ"ק | אמנה צ"ק | מן הנהר ועד אמנס צ"ק | דבעל קרי ולא בעי צ"ק

ואידך אי מהתם איכא למימר חזה ושוק של תודה א] ואידך אמר קרא לך יהיה הוסיף לך הכתוב הויה אחרת בבכור ואידך ב] *הא מהתם איכא למימר האי יהיה לך °לימד על בכור בעל מום שנותנו לכהן *שלא מצינו לו בכל התורה כולה ואידך ג] אמר ובשרם אחד תם ד] ואחד בעל מום ואידך ובשרם דהני בכורות דכולהו ישראל קאמר: נולד לו מום בתוך שנתו רשאי לקיימו כל י"ב חדש ה]: איבעיא להו היכי קאמר נולד לו ו] בתוך שנתו רשאי לקיימו כל י"ב חדש ולאחר שנתו נמי שלשים ז] או דלמא היכא דנולד בו מום בתוך שנתו רשאי לקיימו כל שנים עשר חדש ותו לא והיכא דנולד ח] לו אחר שנתו אינו רשאי לקיימו אלא שלשים ט] ת"ש דתניא [ב]בכור בזמן הזה עד שלא נראה להראותו לחכם רשאי לקיימו שתים ושלש שנים ומשנראה להראותו לחכם נולד לו מום בתוך שנתו רשאי לקיימו כל שנים עשר חדש אחר שנתו אינו רשאי לקיימו אפילו יום אחד ואפילו שעה אחת אבל מפני השבת אבידה לבעלים אמרו רשאי לקיימו שלשים יום ועדיין תיבעי לי שלשים יום אחר שנתו או דלמא קודם שנתו ת"ש [ג]נולד לו מום בחמשה עשר יום בתוך שנתו משלימין לו חמשה עשר יום אחר שנתו ש"מ מסייע לרבי אלעזר דאמר רבי אלעזר נותנין לו שלשים יום משעה שנולד בו מום איכא דאמרי א"ר אלעזר מנין לבכור שנולד בו מום בתוך שנתו שנותנין לו שלשים יום אחר שנתו שנאמר °לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה י] איזו הן ימים החשובין שנה הוי אומר אלו שלשים יום מיתיבי נולד לו מום בחמשה עשר יום בתוך שנתו משלימין לו חמשה עשר יום אחר שנתו השלמה אין מיהבא לא תיובתא דרבי אלעזר תיובתא:

מתני' *השוחט (א) את הבכור ומראה את מומו *ר' יהודה מתיר רבי מאיר אומר [ד]הואיל ונשחט שלא ע"פ מומחה אסור [ה]מי שאינו מומחה ורואה את הבכור ונשחט על פיו הרי זה יקבר יא] וישלם מביתו: גמ' *אמר רבה בר בר חנה בדוקין שבעין דכולי עלמא לא פליגי דאסור מפני שהן משתנין לא נחלקו אלא במומין שבגוף דרבי מאיר סבר גזרינן מומין שבגוף אטו דוקין שבעין ורבי יהודה סבר לא גזרינן מומין שבגוף אטו דוקין שבעין תניא נמי הכי השוחט את הבכור ומראה את יב] מומיו ר' יהודה אומר בדוקין שבעין אסור מפני שהן משתנין במומין שבגוף מותר מפני שאין משתנין רבי מאיר אומר אחד זה ואחד זה אסור מפני שהן משתנין מפני שהן משתנין סלקא דעתך מומין שבגוף מי משתנין אלא מפני המשתנין אמר רב נחמן בר יצחק

מתני'

דברים טו

רש"י

ואידך. דמפיק מובשרם יהיה לך וגו' ההוא ודאי בחזה ושוק דתודה מישתעי אלא שני ימים נפקא ליה מיהיה לך דמשמע הויה אחרת לבר מזו: שלא מצינו בכל התורה כולה. שיתננו לכהן אלא מרבויא דהאי יג] יהיה לך נפקא: ואידך. דמפיק מיהיה לך שני ימים ולילה אחת בכור בעל מום שנותן לכהן מובשרם יהיה לך נפקא לשון רבים משמע אחד תם ואחד בעל מום: ואידך. ובשרם לא משמע אלא תמימים והא דנקט לשון רבים דאבכורות דכולהו ישראל קאי: ולאחר שנתו נמי שלשים יום. אף על גב (ב) דמום בתוך שנתו נולד טובא: כל י"ב חדש. עד שיהו לו שנים עשר חדש משנולד יד]: היכא דנולד בו מום. לאחר שנתו רשאי לקיימו שלשים יום משנולד המום דלאחר שנתו דמתני' ה"ק ואם לאחר שנתו נולד המום יקיימנו שלשים יום: בזמן הזה. שאין תם ראוי לכלום: עד שלא נראה להראותו לחכם. שלא נפל בו מום (ג) אחר שנתו: אינו רשאי לקיימו אפילו יום אחד. וקס"ד אנולד בו מום בתוך שנתו קאי וקתני אבל מפני השבת אבידה לבעלים דהיינו כהן דשמא אם ביד ישראל הוי האי בכור לא משכח כהן למיתבי ליה ואי שחיט ליה יסריח הבשר אמרו רשאי לקיימו ל' יום ואי לא משכח כהן שוחטו ומולחו עד שימצא כהן אלמא ל' יום דקאמר אנולד מום בתוך שנתו קאי: (ד) ועדיין תיבעי. דברייתא גופה איכא לספוקא דאיכא למימר הא דקתני לאחר שנתו אין רשאי לקיימו כו' הכי קאמר נולד בו לאחר שנתו אין רשאי לקיימו כו' ועלה קאי אבל מפני השבת אבידה כו': או דלמא קודם שנתו. כלומר אם נולד מום קודם שנתו נמי קאמר דלאחר שנתו שלשים יום: משלימין לו ט"ו אחר שנתו. אלמא ל' יום דקתני מתני' אנולד בו מום לאחר שנתו קאי דאי נולד המום בתוך שנתו אפילו יום אחד ליכא למימר דניתב ליה אחר שנתו שלשים יום דלית ליה אלא השלמה כדקתני בברייתא ושמעינן מינה דאי בתוך שנתו נולד המום חדש או טו] חדשים רשאי לקיימו עד שנתו דהא כתיב שנה ואי לאחר שנה נולד מום או קרוב לסוף שנתו יהבינן ליה שלשים יום משנולד המום: נותנין לו שלשים יום. אם נולד מום אחר שנתו: שנה בשנה. שתי שנים משמע. שלשים יום בשנה חשובין שנה לדברי הכל בפירקא קמא דר"ה השנה (דף י:): השלמה אין מיהבא לא. מיהבא שלשים יום שלימים לא יהבינן: מתני' *והראה מומו. לאחר שחיטה ונמצא קבוע: גמ' דוקין. טייל"א כמו הנוטה כדוק שמים (ישעיה מ): משתנין. מפני צער מיתה משתנה העין ואף על גב דהשתא מיתחזי קבוע אי הוה חזי ליה מחיים הוה מיתחזי עובר: שבגוף. כגון נסדקה אזנו: מפני המשתנין. כלומר מפני דוקין שבעין שמשתנין טז] גזירה למומין שבגוף אף על פי שאין משתנין:

תוספות

שלא מצינו לו בכל התורה כולה. פי' בקונטרס שיתננו לכהן אלא מריבויא יז] לפירושו *כן יכול לומר בכל דרשות ומפרש ר"י דהכי קאמר שלא מצינו לו בכל התורה כולה יח] שיתננו *כולה כיוצא בזה דלחטאת ולאשם ששם לכהן כשקריבין למזבח אם הוממו שהמזבח מפסיד חלקו מפסיד גם יט] לכהן אבל בכור אפילו בעל מום דכהן הוא וכן* ההיא דפרק שתי מדות (מנחות דף נא:) גבי נסכים לכבש האחד זה אחד עשר של מעשר שלא מצינו לו בכל התורה כולה שיהא טפל חמור מן העיקר כ] *דהוה מצי למימר אחד עשר של מעשר יוכיח כדמשני אמותר פסח וכן בשבת בפ' אמר ר' עקיבא (דף פג:) זה היסטו של זב שלא מצינו בכל התורה כולה דטומאה המסטת תטמא: ואידך ובשרם דהני בכורות דכולהו ישראל קאמר. בסוף איזהו מקומן (זבחים דף נז.) משני רבי ישמעאל מבשרם דהנך [בכורות] קאמר משמע כא] רוצה לומר דקאי אבכור שור וכשב ועז דכתיב לעיל מיניה ושינויא אחרינא הוא וא"ת כב] והא תנא לא דריש מידי מובשרם לשון רבים ובסוגיא דהתם לעיל (שם דף נו:) דריש ר' יוסי הגלילי דמו לא נאמר אלא דמם חלבו לא נאמר אלא חלבם לימד על בכור ומעשר שטעונין מתן דמים ואימורין למזבח וי"ל דפלוגתא היא בר"פ בית שמאי בזבחים (דף לז.) ורבי ישמעאל נפקא ליה מדם זבחיך ישפך: עד שלא נראה להראותו לחכם. פי' בקונטרס שלא נפל בו מום וקשה מאי רשאי לקיימו שתים ושלש שנים על כרחיך יקיימנו ודוחק לפרש רשאי לשון חייב כי ההיא דערכין (דף כח:) *דמקדישין אותו הקדש עילוי כמה אדם רוצה ליתן בקרבן זה לעשותו עולה אע"פ שאינו רשאי דפירושו כמו אע"פ שאינו חייב והוה מצינן לפרש דנקט רשאי לקיימו כלומר ואין זקוק לכונסו לכיפה אע"ג דשאר קדשים שהקדיש והחרים בזמן הזה אמרינן בפ"ק דע"ז (דף יג.) בהמה תעקר דנועל דלת בפניה והיא מתה מאיליה אבל היה משמע דאם היה רוצה לכונסו לכיפה כונסו ומעטים בכל יום שמשמרים אותם עד שיפול בהם מום ונראה לפרש עד שלא נראה להראותו לחכם שלא נזדמן לו חכם אחר שנפל בו מום שאין זקוק להוליכו כג] במקום רחוק למקום שהחכם שם: מפני השבת אבידה לבעלים. פי' בקונטרס דהיינו כהן דזימנין דלא משכח כהן למיתבא ליה ואם ישחטנו מיד יסרח לפיכך רשאי לקיימו שלשים יום אחר שנתו ואומר רבי דמיירי ביד כהן וא"ל עכשיו לבשר ונתנו לו חכמים זמן ל' יום אבל ישראל לעולם ממתין עד שימצא כהן: רבי מאיר סבר גזרינן מומין שבגוף כו'. ואומר רבי דאע"ג דאמרינן בריש אף על פי (כתובות דף נז.) דהלכה כרבי מאיר בגזירותיו הך דהכא קרי ליה בסמוך קנסא דקא קניס ר' מאיר ובשאלתות דרב אחאי פירש דהלכה כמותו דוקא בגזירותיו ולא כד] בקנסא ופסקו דאין הלכה כמותו בההיא דמעוברת חברו ומינקת חברו דקאמר רבי מאיר יוציא ולא יחזיר עולמית כה] א)וסוגיא דשמעתין בריש החולץ (יבמות דף לז.) דלא כר' מאיר וכן סוגיא דשמעתין כרבי יהודה ב)דלרבי מאיר קנסינן בכולהו מפני המשתנין ובסמוך דקאמר לימא תנן סתמא כרבי מאיר הא מפני דילמא בדוקין שבעין ודברי הכל וכן הוא אמת ומתוך כך פוסק רבי דלא כרבי מאיר דקניס בשטר שיש בו רבית דאין גובה לא את הקרן ולא את הרבית (ב"מ דף עב.) ג):

א) נ"ל דסוגיא ב) [נ"ל כר"י דאמר נ"מ לאכחושי סהדי משמע דאי איכא סהדי דלא איפתני סמכינן עלייהו ולר"מ קנסינן כו' נ"ק ועי' בהגר"ו] ג) [וע"ע תוס' יבמות לז. ד"ה מי וב"ק לו: ד"ה וחכמים וב"מ עב. ד"ה קונסין וב"ב נד: ד"ה והכ"א וזבחים קד. ד"ה אמר ר"ע]

מסורת הש"ס

נ"ל אי

[שבת פג: וש"נ]

ביצה כז.

לקמן לז.

הגהות הב"ח

(א) במשנה השוחט הבכור כצ"ל ותיבת את נמחק: (ב) רש"י ד"ה ולאחר שנתו וכו' אע"ג דנולד המום בתוך שנתו טובא: (ג) ד"ה עד שלא נראה וכו' בו מום הס"ד ואח"כ מ"ה אחר שנתו אינו רשאי לקיימו אפילו יום אחד אבל מפני השבת אבדה וכו' וקס"ד אנולד: (ד) ד"ה ועדיין וכו' דהכי קאמר נולד לו מום לאחר:

רבינו גרשום

זו ויום משנה זו היינו ב' ימים מיכן שנאכל לשני ימים: איכא למימר בחזה ושוק של תודה. והיינו נמי שלמים ואינו נאכל אלא ליום ולילה: ורב. הדר כתיב בסיפיה דקרא לך יהיה הוסיף לך הכתוב הויה אחרת בבכור. כלומר יום אחד יותר מתודה: שלא מצינו בכל התורה דבכור בעל מום לכהן אלא מהכא: ובשרם. דהני בכורות קאמר א) אך בכור כשב או בכור עז וגו' מתמימים ולא מבעלי מומין: עד שלא נראה להראותו לחכם. כלומר קודם שיפול בו מום רשאי לקיימו ב' או ג' שנים אם אין שם כהן: ומשנראה להראותו. כלומר כשנפל בו מום אבל מפני השב אבדה לבעלים אמרו רשאי לקיימו ל' יום דבין כך ובין כך שמא יבא כהן שאם ישחטנו קודם שמא יסריח קודם שיבא כהן: ועדיין תבעי לך ל' יום. הנולד לו מום בתוך שנתו או לאחר שנתו דודאי היכא דנולד לו לאחר שנתו יכול לקיימו עוד ל' אבל אם נולד לו מום קודם אם יוכל לקיימו כל שנתו ושוב ל' משלימין לו חמשה עשר יום אחר שנתו אלמא דנותנין לו ל' אחר מומו ולא ל' אחר שנתו כשנפל בו מום בתוך שנתו: אבל אם נולד בו מום לאחר שנתו נותנין לו ל' אחר שנתו. ואם נולד בו מום בתחלת שנתו נותנין לו כל שנתו ולא יותר: משעה שנולד בו מום. אם נולד בו מום בסוף שנתו: השלמה אין מיתבא לא. כלומר דלא יהבינן ליה לאחר שנתו כלום: השוחט את הבכור ומראה את מומו (למימרא) [כלומר] לאחר ששחטו: ר' יהודה מתיר. הואיל ומראו לחכם: ר' מאיר אומר הואיל ונשחט שלא על פי מומחה. כלומר הואיל ולא הראהו קודם שחיטה אע"פ שמראה לו לאחר שחיטה והוי מום קבוע אפילו הכי קניס רבי מאיר דאסור: בדוקין שבעין. אם מראה אותם לאחר שחיטה דברי הכל אסור. מפני שהן משתנין לאחר מיתה: אלא אימא מפני המשתנין. דוקין שבעין דקניס מומין שבגוף דלא מישתני אטו שבעין

א) נ"י רבינו כאן כמו בזבחים דף נז. ובשרם דהני בכורות קאמר ועי' תוס' כאן ד"ה ואידך.

עין משפט נר מצוה

נ"א לא כן עיין נ"ק

נ"א לכהן וגירסת נ"ק בכל התורה כולה כיוצא בזה שיתננו כולה לכהן דחטאת כו'

[וע' תוס' זבחים לז: ד"ה שלא]

יג א מיי' פ"א מהל' בכורות הלכה ג:

והוה כו' אאחד כו' כדמצינו במותר נ"ק

יד ב מיי' פ"א מהלכות בכורות הל' יא סמג עשין קמה טוש"ע י"ד סימן שו סעיף ט:

טו ג מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעי' ח:

טז ד מיי' פ"ג מהלכות בכורות הל' ד סמג עשין ריא טוש"ע י"ד סי' שי סעיף א:

יז ה מיי' שם הלכה ו וסמג שם טוש"ע שם סעיף ג:

נ"ל דאומדין אותו הקדש כמה אדם כו' נ"ק וע"ש

שיטה מקובצת

א] תודה סה תודה ליום ולילה אף בכור ליום ולילה: ב] על תיבות הא מהתם איכא למימר נרשם קו למעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחוק: ג] תיבת אמר נמחק: ד] ואחד בעל מום עי' בתוס' לקמן (דף לג ע"א): ה] חדש כו': ו] לו מום בתוך: ז] שלשים יום או: ח] דנולד בו מום אחר שנתו: ט] שלשים יום (או): י] בשנה איזהו אלו הן: יא] יקבר עיין בתוס' (דף לג ע"ב): יב] את מומו ר' יהודה: יג] דהאי לך יהיה נפקא: יד] משנולד המום הס"ד: טו] או שלשה חדשים: טז] שמשתנין גזרינן למומין: יז] מריבויא ולפירושו יכול לומר כן בכל: יח] תיבות שיתננו כולה נמחק: יט] גם הכהן אבל: כ] העיקר פי' דמעשר עצמו אין טעון נסכים ואחד עשר טעון נסכים והא דלא פריך מינה בריש איזהו מקומן גבי הא דקאמר לא מצינו טפל חמור מן העיקר דהוה מצי לשנויי אחד עשר של מעשר שלמים הוא כדמשני אמותר הפסח וכן: כא] משמע שרוצה לומר: כב] וא"ת דהאי תנא תיבת והוא נמחק: כג] למקום רחוק מקום שהחכם שם: כד] ולא בקנסותיו: כה] עולמית דסוגיא דשמעתין:

עין משפט נר מצוה

יח א מיי׳ פ״ג מהלכות בכורות הלכה ו סמג עשין רית טוש״ע י״ד סימן שי סעיף ג :

יט ב ג מיי׳ פ״ו מהל׳ סנהדרין הל״ג טוש״ע ח״מ סי׳ כה סעיף ג :

כ ד מיי׳ שם הלכה ב טוש״ע שם סעיף ב :

כא ה מיי׳ פ״ג מהלכות בכורות הלכה ז סמג עשין רי טוש״ע י״ד סימן שיב סעיף א :

מסורת הש״ס

מתני׳ נמי דיקא ר׳ מאיר אומר הואיל ונשחט שלא על פי מומחה אסור שמע מינה קנסא קא קניס רבי מאיר שמע מינה איבעיא להו מפני המשתנין וכולהו משתני או דלמא איכא דמשתני ואיכא דלא משתני למאי נפקא מינה *לאכחושי סהדי אי אמרת כולהו משתני שקרי נינהו ואי אמרת איכא דמשתני ואיכא דלא משתני סמכינן עלייהו מאי ת״ש דאמר רבה בר בר חנה א] שח לי רבי יאשיה דמן אושא בא ואראך בדוקין שהן משתנים מדקאמר ליה בא ואראך מכלל דאיכא דמשתני ואיכא דלא משתני: מי שאינו מומחה וראה את הבכור ונשחט על פיו הרי זה יקבר ב] וישלם מביתו: לימא תנן סתמא כר׳ מאיר דלמא בדוקין שבעין ודברי הכל: ג] תנא כשהוא משלם *משלם רביע לדקה ומחצה לגסה מאי טעמא אמר רב פפא זה הפסד מרובה וזה הפסד מועט אי הכי לפום פסידא לישלם אמר רב הונא בר מנוח משמיה דרב אחא בר איקא משום גזירת מגדלי בהמה דקה נגעו בה: מתני׳ *דן את הדין זיכה את החייב וחייב את הזכאי טימא את הטהור וטיהר ד] את הטמא מה שעשה עשוי וישלם מביתו ואם היה מומחה *לב״ד פטור מלשלם: גמ׳ לימא תנן סתמא כר׳ מאיר דדאין דינא דגרמי א״ר אילעא אמר רב כגון שנשא ונתן ביד בשלמא חייב את הזכאי כגון שנשא ונתן ביד אלא זיכה את החייב היכי דמי ה] אי דאמר ליה פטור אתה והא לא נשא ונתן ביד *אמר רבינא כגון שהיה לו משכון ונטלו הימנו: טימא את הטהור דאגע בהו שרץ טיהר את הטמא שעירבן עם פירותיו: מתני׳ *ומעשה בפרה *שניטלה האם שלה והאכילה רבי טרפון לכלבים ובא מעשה לפני חכמים ביבנה והתירוה ו] *(ואמר) [שאמר] תודוס הרופא *אין פרה וחזירה ז] יוצאה מאלכסנדריא של מצרים שאין חותכין האם שלה בשביל שלא תלד אמר רבי טרפון הלכה חמורך טרפון אמר לו ר׳ עקיבא *ר׳ ח] טרפון (א) אתה מומחה לב״ד וכל המומחה לב״ד פטור מלשלם: גמ׳ ותיפוק ליה *דטעה בדבר משנה ט] וטעה בדבר משנה חוזר חדא ועוד קאמר י] חדא דטעה בדבר משנה חוזר ועוד א״נ בשיקול הדעת טעיתה מומחה לב״ד אתה וכל המומחה לב״ד פטור מלשלם: מתני׳ *הנוטל שכר להיות רואה את הבכורות אין שוחטין על פיו אא״כ היה מומחה כאילא

רש״י

מתני׳ נמי דיקא. דבמומין שבגוף פליגי אבל בדוקין לא פליגי: הואיל ונשחט שלא על פי מומחה. דלא משכח ביה ר׳ מאיר שום ריעותא אלא קנסו דשחטו שלא על פי מומחה ואי בדוקין שבעין הוה ליה למתני ר׳ מאיר אוסר הואיל ומשתנין אלא ודאי ליכא ריעותא דבמומי הגוף פליגי וקנסא קניס גזירה משום דוקין: דכולהו מישתנו. כל דוקין שבעין משתנין או דלמא בדוקין גופייהו איכא דמשתני ואיכא דלא משתני ומיהו (ב) למומין שבגוף גזרינן אטו הנך דוקין משתנין: למאי נפקא מינה. הא אפילו איכא דלא משתני הואיל ולא קים לן הי מישתני והי לא מישתני כולהו אסירי אם נשחטו בלא מומחה: לאכחושי סהדי. אם שחטו בלא מומחה והשתא חזינא ליה קבוע וקיימי סהדי יא] דלא נשתנה ומראה זה היה לו מחיים: שקרי נינהו. ואסור לדברי הכל: סמכינן עלייהו. ושרי לר׳ יהודה דלא קניס: סתמא כר׳ מאיר. דאמר לעיל אחד זה ואחד זה אסור דקתני יקבר ואע״ג דהשתא מיתחזי קבוע: דלמא בדוקין שבעין. אמר יקבר לדברי הכל משתנין: כשהוא משלם. לכהן נותן רביע דמיו משום בכור בהמה דקה ולבכור בהמה גסה חצי דמיו. משום הכי משלם מחצה דממון המוטל בספק הוא דאיכא למימר אפסדיה כוליה דאי לא הוה שרי ליה יב] הכי כי הוה מייתי ליה קמי מומחה גמור ושרי ליה והוה אכיל ליה והשתא בעי קבורה ואיכא למימר דלאו מידי אפסדיה דדלמא לא הוה מומא ומומחה גמור לא הוה שרי ליה ושמא לא הוה נפיל ביה לעולם מום קבוע עד שימות: מ״ט. רביע לדקה ומחצה לגסה: גסה הפסידה מרובה. לפיכך תשלומין מרובין: לפום פסידא לישלם. לזה חצי דמיו המרובין ולזה חצי דמיו המעוטין: משום גזירת מגדלי בהמה דקה נגעו בה. משום טורח מגדלי בהמה דקה שיש בה טורח גדול לגדלה וזה שהתיר הבכור הלינו לכהן מטורח גדול דשמא אם הראהו לאחר לא היה מתירו לו והיה לו עוד טיפול מרובה עד שיפול בו מום להכי נגעו בו דלא משלם אלא רביע נ״א מפני גזירת מגדלי בהמה דקה שעוברין על דברי חכמים כדתנן ב״ק (דף עט:) אין מגדלין בהמה דקה בא״י קנסוהו חכמים דלא ליסקל אלא ריבעא. ולא יג] מפי המורה: מתני׳ ואם היה מומחה לב״ד פטור. דלא מצי מימר ליה אמאי דיינת ליה הואיל ולא בקי בדיני: גמ׳ ר״מ דאין דינא דגרמי. בב״ק בפרק הגוזל עצים (דף ק.) *מחילת הכרם שנפרצה אומר לו גדור נתייאש הימנה ולא גדרה הרי זה קידש וחייב באחריותו יד] גרמי דגרם לאסור תבואתו של חבירו: בשלמא חייב את הזכאי משכחת נשא ונתן ביד. שנטל הוא המעות ממנו בידו ופרעו לבעל דין: אלא זיכה את החייב היכי דמי. בעל כרחך לא משכחת לה דעביד מידי אלא פטור אתה קאמר ליה: שהיה לו משכון. למלוה וזה פטר את הלוה ונטל את המשכון מיד המלוה והחזירו ללוה: דאגע בהו שרץ. הביאו טהרות לפניו לישאל עליהן ואמר טמאות הן ונטל שרץ אחד טו] ונגע בהן כדי שלא יהא עוד ספק בהן טז] ויעמיד דבריו: שעירבן עם פירותיו. שהביא טהרות לפניו לישאל עליהן ואמר טהורות ונטלן הוא עצמו ועירבן עם פירותיו של נשאל לסוף אמר חכם מומחה טמאות הן וטימאו את השאר שנתערבו בהן: מתני׳ האם שלה. רחם שלה: והאכילה ר״ט לכלבים. שסאלו לו עליה יז] אם טריפה היא והאכילה לכלבים: שלא תלד. מפני שפרות וחזירות שלהן מעולין מאד ומוכרין אותן ביוקר ורוצין שלא ילדו במלכות אחרת כדי שיהו צריכין להם וחותכין האם שלה ואינה מתה שילך לאו טריפה היא: הלכה חמורך טרפון. הפסדת חמור יח] שתשלמנו לבעל הפרה: גמ׳ ותיפוק ליה. דאי נמי לאו מומחה הוא פטור דטועה בדבר משנה הוא דתנן באלו טריפות (חולין דף נד.) ניטלה האם כשירה וטעה בדבר משנה חוזר בדיבורו בסנהדרין (דף לג.) וכיון דאי קיימא פרה הוה מצי למיהדר ביה ולמשרייה אישתכח דמה שאמר לאו כלום הוא יט] זה וזה שהאכילה לכלבים איהו הוא דאפסיד אנפשיה: אי נמי בשיקול הדעת טעית. דאפילו הוה קיימא לא מצי למיהדר ביה ולמשרייה ואישתכח דאיסורו איסור ואתה הפסדתו אפילו הכי פטור אתה מלשלם דמומחה אתה. שיקול הדעת מפרש בפרק קמא דסנהדרין (דף ו.) כגון תרי תנאי או תרי אמוראי דפליגי ולא איתמר הילכתא לא כמר ולא כמר וסוגייא דעלמא כחד מינייהו ואזיל האי ועבד כאידך מה שעשה עשוי ומשלם מביתו: מתני׳ אין שוחטין. דלמא משום אגרא קשרי ליה: אלא אם כן היה מומחה כאילא

תוספות

רביע לדקה ומחצה לגסה. ואע״פ שפי׳ בקונטרס משום דהוי ממון המוטל בספק שמא יתירנו חכם על כ] מום ושמא לא יתירנו לאו משום דתיתי כסומכוס כא] *אלא תקנת חכמים בעלמא הוא ואע״ג דאיירי בכל מום אפילו ידוע שיתירנו מומחה על ידו מ״מ חשיב ליה ספק קצת דשמא לא מזקיק ליה מומחה וגם לא פליג בין מום כב] ואי הוה מיירי הך ברייתא בדוקין שבעין דוקא הוה ניחא טפי דה״נ קיימא לן כרבי יהודה כדפרישית ולדידיה אינו נקבר אלא בדוקין שבעין ועוד יש לפרש דהיינו טעמא דמשלם מחצה שיערו חכמים דאינו שוה יותר כ״ז שעומד בספק שעדיין לא הותר ובתרומה נמי אשכחן שאינו שוה אלא כמחצה של חולין כדאמרינן בפרק אף על פי (כתובות דף נח.) כל מקום שהוזכר תרומה נותן לה כפלים בחולין ומיהו לא דמי ממש לתרומה דאסורה לזרים ואסורה בטומאה אבל בכור כג] *מומין שרי לגמרי כלבי וכאיל:

משום גזירת מגדלי בהמה דקה. פירוש שהחמירו עליהם חכמים שלא לגדלם כי אם בחורשין חוץ לישוב ויש בה טורח גדול ואינו שוה אלא רביע דהיינו מחצה פחות מן הגסה וגם בקונטרס פירש כן מפני טורח כד] גזרו לה אבל לא דקדק לישב לשון גזירה: דן את הדין כו׳. בפ״ק דסנהדרין (דף ו.) פריך מינה לר׳ אבהו שאמר שנים שדנו אין דיניהן דין ותימה מנא ליה דמיירי ביחיד אי משום דקתני דן את הדין לשון יחיד הא ברים אלו טריפות (חולין דף מד:) קתני דן את הדין ולא מיירי ביחיד כדקתני וכולן רשאין ליקח ויש לומר דהתם קתני דומיא דעדים אבל מתני׳ דהכא מיירי כולה ביחיד דקתני סיפא ואם היה מומחה לבית דין כו׳ ומעשה בר׳ טרפון כו׳ ורישא נמי מי שאינו מומחה וראה את הבכור*:

לימא תנן סתמא כרבי מאיר כו׳. תימה דלא דייק כה] הכא מרישא דמי שאינו מומחה ורואה את הבכור ונשחט על פיו הרי זה יקבר וישלם מביתו דההיא *מה נפשך כרבי מאיר אתיא דדאין דינא דגרמי דלא מתוקמא בנשא ונתן ביד דהא נשחט על פיו קתני ובהגוזל קמא (ב״ק דף ק.) לא משכח התם משנה דדאין ר״מ דינא דגרמי אלא מברייתא דמחילת הכרם והוה ליה לאיתויי מהך ובהגוזל בתרא (שם דף קיז:) גבי ההוא דאחוי אחוי דסבר למיחייביה ממתניתין דדן את הדין וקדחי אמאי לא חייביה מהך : תרי

[נ״ס כ:]

הגהות הב״ח

(א) במשנה רבי טרפון פטור אתה שאתה מומחה: (ב) רש״י ד״ה דכולהו וכו׳ ומיהו במומין וכו׳ דמשתנין:

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה רביע וכו׳ אלא תקנת חכמים בעלמא הוא. עי׳ ב״ב דף צג ע״ב תד״ה אתמר :

בכמוני נ״ק

ב״ק ק: סנהדרין ו. לג.

[גירסת ערוך לרבים]

סנהדרין לג:

[של בית מנחם כך איתא בסנהדרין לג. ועי׳ תוס׳ לקמן מ. ד״ה כסין]

[ועיין תוס׳ חולין מד: ד״ה וכן]

סנהדרין לג.

ב״מ ע״ב וב״ב ג״ק סנהדרין ע׳ לג.

רבינו גרשום

שיטה מקובצת

כאילא ביבנה שהתירו לו א] *(ביבנה) חכמים להיות נוטל ארבע איסרות לבהמה דקה וששה לגסה בין תם ובין בעל מום: **גמ'** מ"ט האי נפיש טירחיה והאי לא נפיש טירחיה: בין תם ובין בעל מום: בשלמא בעל מום משום דקא שרי ליה אלא תם אמאי דא"כ אתי למיחשדיה ואמרי האי בעל מום תם הוא והאי דקא שרי ליה משום אגרא אי הכי תם נמי אמרי בעל מום הוא והאי דלא קשרי ליה סבר כי היכי דלשקול אגריה זימנא אחריתי ב] *חד זימנא תקינו ליה רבנן תרי זימני לא תקינו ליה רבנן:

מתני' *הנוטל שכרו לדון דיניו בטלים להעיד עדותיו ג] בטילין להזות ולקדש מימיו מי מערה ד] אפרו אפר מקלה אם היה כהן (א)מטמאהו מתרומתו מאכילו ומשקו וסכו ואם היה זקן מרכיבו על החמור ונותן לו שכרו כפועל ה]:

גמ' מנהני מילי אמר רב יהודה אמר רב דאמר קרא °ראה למדתי אתכם ו]וגו' *מה אני בחנם אף אתם בחנם תניא נמי הכי כאשר צוני ה' אלהי מה אני בחנם אף אתם בחנם ומנין שאם לא מצא ז] בחנם שילמד בשכר תלמוד לומר °אמת קנה ומנין שלא יאמר כשם שלמדתיה בשכר כך אלמדנה בשכר תלמוד לומר אמת קנה ואל תמכור: להזות ולקדש מימיו מי מערה ח] אפרו אפר מקלה: ורמינהו *המקדש במי חטאת באפר חטאת הרי זו מקודשת אע"פ שהוא ישראל אמר אביי לא קשיא כאן בשכר הבאה ומלוי כאן בשכר הזאה וקידוש דיקא נמי דקתני הכא להזות ולקדש והתם קתני המקדש במי חטאת ובאפר חטאת שמע מינה: אם היה כהן ט] מטמאהו מתרומתו כו': איהו גופיה היכי אזיל י] לבית הפרס דרבנן דאמר רב יהודה אמר רב *מנפח אדם בית הפרס והולך

ורב

תורה אור
דברים ד
משלי כג

רש"י

כאילא · הדר ביבנה דחסיד הוא ולא נחשד בכך : בין אמר להם יא]מום קבוע · והיה הוא רגיל ליטול כל שכרו : **גמ'** מאי טעמא · לדקה ד' איסרות ולגסה ששה(ב) : גסה נפיש טירחיה · להשליכו לארץ לכפותו ולראות מומו : אלא תם · כי אמר להו מום עובר הוא אמאי שקיל אגרא הא לא מהני ליה מידי דמיסר קאסר ליה : דא"כ · דלא שקיל אגרא אתי למיחשדיה כי אמר בעל מום הוא : תרי זימני לא תקינו ליה רבנן · דכי הוה אמר תם הוא הוה שקיל אגריה וכי יב] מייתי ליה לקמיה כמה זימנין לא שקיל מידי הלכך ליכא חשדא : **מתני'** להזות · מי חטאת : לקדש · לערב אפר חטאת במים חיים אל כלי : אפר מקלה · יג] כשאר אפר בעלמא כל אפר קרוי אפר מקלה : אבל אם אותו רואה בכורות או הדיין או העד או המזה והמקדש כהן וזה המוליכו עמו מעבירו במקום טומאה שאין דרך אחר יד] : (ג) מטמאהו מתרומתו · ומפסידו שצריך לקנות חולין ולאכול ודמי חולין יקרים מדמי תרומה שהחולין ראוין לכל ותרומה אינה ראויה אלא לכהנים : מאכילו · זה המוליכו טו] ומשקו וסכו : ונותן לו שכרו כפועל · ובגמרא מפרש מאי היא שלפי מה שהוא מפסידו נותן לו : **גמ'** מנא ה"מ · דאין נוטלין שכר על הוראה ותלמוד תורה טז] שילמד : אמת · תורה : הרי זו מקודשת · אלמא יכול *ליתן שכר דאי לא במאי מקדש להו : אע"פ שהוא ישראל · ואפי' *זה ישראל דכהנים רגילין בהזאה ובקידוש : שכר הבאת האפר · שילך ממקום רחוק לירושלים להביא האפר : ושכר מילוי המים · מצי למישקל דאגר טירחיה שקיל (ד) ולא הכשר המצוה : כאן שכר הזאה וקידוש · שהיא (ה) יז] היא הכשר מצוה לא שקיל : במי חטאת · דמשמע מילוי המים ובאפר איכא לאוקמא בהבאת אפר : היכי אזיל · הא קעבר אלנפש לא יטמא (ויקרא כא) : בבית הפרס · דאינו מוזהר מלילך בו : כדרב יהודה יח]מנפח אדם בית הפרס והולך · דעצם כשעורה מטמא במגע ובמשא ולא באהל וכי מנפח ליה מדחיא יט] מקמיה ולא נגע ביה ומיהו בתרומה לא מצי אכיל דאמרינן בחגיגה בפרק חומר בקודש (דף כה:) בודקין לעושי פסח ואין בודקין לאוכלי תרומה וההוא בודקין מפרש התם דבהך בדיקה דבית הפרס קאמר : *בית הפרס שנידש · שדשוהו בני אדם ברגליהם טהור שאי אפשר לעצם כשעורה שלא יהא נידש ברגל ובית הפרס אין בו שום ספק אלא משום עצם כשעורה דבית הפרס הייט שדה שנחרש בו קבר : אי נמי בשאר טומאה · טימאו להאי כהן כגון נבילות ושרצים שאינו מוזהר עליהן מליגע :

כפועל

תוספות

תרי זימני לא תקינו ליה רבנן · וא"ת אכתי אמרי האי תם הוא והאי דשרי ליה לפי שאינו רוצה לטרוח פעם אחרת וי"ל שלא חייבוהו חכמים כ] לראות פעם אחרת אלא דאם ראוהו דאין יכול ליטול עליו שכר ועוד דבזה לא יחשדוהו לעולם שיתיר את האיסור כדי להנצל מטורח כא] של פעם שניה :

הנוטל שכרו לדון דיניו בטלים · והא כב] *דתנן מכוער הדיין שנוטל שכר לדון אלא שדיניו דין מפרש בפרק בתרא דכתובות כג] (קה·) באגר *בטלה (ו)דמוכח שרי : **מה** אני בחנם כו' · וא"ת ושחד לא תקח דכתב רחמנא (שמות כג) למה לי ולאו פירכא היא דתרי מילי נינהו כדמוכח בריש פ' בתרא דכתובות (דף קה·) דבתורת אגרא היינו שכר טרחו ובתורת שוחד היינו כד] להשתדל לדונו יפה ולהפוך בזכותיה כדאמר התם אפי' לזכות את הזכאי ולחייב את החייב ואין לתמוה על דייני גזירות שבירושלים שהיו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה דבלאו טעמא דאגר בטלה דמוכח שרי התם כיון דכל עסקם היה על זה ולא היו עוסקין בשום מלאכה שעל כרחם צריכין להתפרנס ומה שנוהגין עכשיו ללמוד תורה בשכר אם אין לו במה להתפרנס שרי ואפי' יש לו אם הוא שכר בטילה דמוכח שמניח כל עסקיו ומשא ומתן שלו מסתברא דחשיב כה] מוכח יותר מקרנא דהוי חמרא ושקיל זוזא ועוד בקטנים שרי מטעם כו] שימור ושכר פיסוק טעמים כדמוכח פרק אין בין המודר (נדרים לז.) : **המקדש** במי חטאת ואפר חטאת הרי זו מקודשת אע"פ שהוא ישראל · פי' הקונטרס דחוק שפירש דנקט אע"פ שהוא ישראל כז]דכהנים רגילים בהזאה ובקידוש ואומר ר"י דעיקריה נקט משום רישא דקתני כח] ברישא פ"ב דקידושין (דף נח·) המקדש בתרומה ומעשרות ובמתנות במי חטאת ואפר חטאת כו' : **היכי** אזיל לבית הפרס דרבנן דאמר רב יהודה כו' · משמע כט] על ידי ניפוח שרי לילך להעיד אבל מ"מ טמא הוא כדקתני מטמאהו מתרומתו וקשיא מכאן לפירושו ר"ת דמפרש דניפוח מועיל לכל דבר משום דקשיא ליה הא דאמרינן בפסחים בפ' האשה בסופו (דף צב·) בית הפרס לא העמידו דבריהם במקום כרת כדתנן (ז) במס' אהלות (פי"ח מ"ד) ושוין שבודקין לעושי פסח ואין בודקין לאוכלי תרומה מאי בודקין אמר רב יהודה מנפח כו' והשתא מאי קאמר מאי בודקין והלא הבדיקה מפורשת שם במשנה דקתני סיפא ולנזיר ב"ש אומרים בודקין וב"ה אומרים אין בודקין כיצד הוא בודק מביא את העפר שהוא יכול להסיטו ונותן לתוך ל] (ח) *כברה שנקביה דקין אם נמצא שם עצם כשעורה טמא ועוד דמשמע דוקא לעושי פסח מהני ניפוח והא אפי' לשאר מילי נמי מהני כדאמר בפ' בכל מערבין (עירובין ל:) לא]א)לכהן בבית הקברות דאמר רב יהודה כו' ואומר ר"ת דלא גרים מאי בודקין אלא גרס אמר רב יהודה כו' ומילתא באפי נפשה היא ומועיל ניפוח לכל דבר אבל בדיקה לב] של משנה לא מהניא בשום מקום אלא לעושי פסח ויש לפרש הא דשמעתין לפירוש ר"ת דמטמאהו מתרומתו היינו שהולך בלא ניפוח והכי קאמר היכי אזיל ומשני בבית הפרס דרבנן דאמר רב יהודה כו' מדרב יהודה קא מייתי לג] דמורי דאיסור בית הפרס לאו דאורייתא אלא מדרבנן (ט) משרו לכל דבר בניפוח לד] כן פירש"י (וכן) בסוף פ"ב דכתובות (דף כח:) גבי אלו נאמנין להעיד בגדלן מה שראו בקטנן ולפי זה היה מותר בלא ניפוח בכל מצות כמו להעיד וקשיא דלא משמע הכי בפ' מי שהוציאוהו (עירובין מז·) מדנקט ללמוד תורה ולישא אשה ולדון ולערער בין העובדי כוכבים מפני שהוא כמציל מידם משמע דוקא הכי שהן מצות לה] כדמשמע במגילה (דף כז·) דאמרינן ללמוד תורה ולישא אשה שאני דאמר לו] גדול תלמוד תורה כו' לישא אשה לא תהו בראה כו' או משום כבוד הבריות כדאמר בפ' מי שמתו (ברכות יט:) וי"ל דלעולם ה"ה לכל המצות והא דנקט ללמוד תורה משום דפליגי התם היכא דמוצא ממי ללמוד ולישא אשה נקט אע"פ שמוצא אשה בא"י ובשאלתות דרב אחאי מתיר ליטמא בבית הפרס לכל המצות כמו לצאת לקראת מלכים ומפרשים מה חילוק (י) בין נזיר ועושה פסח לשאר מצות דלענין פסח הולך וטהור ע"י ניפוח ולשאר מצות הולך וטמא משמע דרוצה לומר דלכל דבר בעינן ניפוח ומ"מ לז] *שמא לכל דבר חוץ מפסח ודבר תימה הוא בההיא דברכות שמותר לילך עם האבל דרך בית הפרס לכבוד האבל מה כבוד לח] שהולך ומנפח אחריו וצריך האבל להמתינו לכל פסיעה ושמא רוצה לומר השאלתות לט] כל שאר המצות בלא ניפוח נמי שרי והיא דבכל מערבין אי מערבין לדבר הרשות מיירי ע"י ניפוח ואי אין מערבין אלא לדבר מצוה מיירי אפילו בלא ניפוח ולפר"ת קשיא לרבי מהיא דחגיגה פרק בתרא (דף כה:) דאמרינן התם מודים בית שמאי ובית הלל שבודקין לעושי פסח (כ) מאי בודקין אמר רב יהודה כו' מנפח אדם כו' לעושי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת לאוכלי תרומה העמידו דבריהם במקום מיתה משמע בהדיא מ] ב)כדמסיק לו להפסיק במילתיה דרב יהודה דקאי אמתני' דאי לא גרסינן מאי בודקין לא היה לו להפסיק במילתיה דרב יהודה ונראה לרבי דגרסינן מאי בודקין ובדיקה המפורשת מא] לאחר שעבר (נ) לכל דבר

אבל

א) נ"ל מערבין לכהן בבית הפרס דאמר כו' נ"ק ב) נ"א מדפסיק במילתיה דר"י דגרסינן מאי בודקין דאי אמתני' קאי ול"ג מאי בודקין לא היה לו כו' נ"ק

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ג מהל' בכורות הלכה ז סמג עשין כי טוש"ע יו"ד סימן שיב סעיף ח :
כג ב מיי' פכ"ג מה' סנהדרין הלכה ה טוש"ע ח"מ סימן ט סעיף ה : נ"ל דתניא
כד ג טוש"ע ח"מ סי' לד סעיף יח בהג"ה :
כה ד מיי' פ"ז מהל' פרה הלכה ב :
כו ה מיי' פ"א מהל' ת"ת הלכה ז טוש"ע י"ד סימן רמו סעיף ה :
כז ו מיי' פ"ה מהלכות אישות הלכה ג :
כח ז מיי' פ"ו מהלכות קרבן פסח הל' ה :

מסורת הש"ס

[ליתא במשנה שבמשניות]
כתובות קה. קידושין נח:
[נדרים לז.]
נ"ל ליטול כו' מקדש לה
נ"א יוס נ"ק
[קידושין נח.]
עירובין ל: כתובות כח: פסחים צב: ברכות יט: נדה נז. מ"ק ה: חגיגה כה:

שיטה מקובצת

א] על תיבת ביבנה נרשם עליו קו להורות כי ראוי למחקו : ב] אחריתי אמרי הר : ג] עדותיו בטלה : ד] מערה ואפרו אפר מקלה ואם היה כהן ומטמאהו מתרומתו מאכילו ומשקהו וסכו : ה] כפועל ס"א בטל : ו] אתכם חקים ומשפטים כאשר צוני ה' אלהים מה אני : ז] מצא ללמוד בחנם : ח] מערה ואפר אפר : ט] ומטמאהו מתרומתו כו' ס"א וכהן גופיה היכי אזיל ומטמא הא קאי בלאו : י] איל בבית הפרס דרבנן כדרב יהודה דאמר רב יהודה אמר שמואל מנפח : יא] להם תם בין אמר להם בעל מום קבוע היה הוא : יב] וכי הוו אייתי ליהתו לקמיה כו' לא הוה שקיל מידי : יג] מקלה כלומר אפר בעלמא : יד] אחר ליכא וטמאתו והד"א : טו] המוליכו ומשקהו : טז] תורה שמלמד הס"ד : יז] שהיא הכשר מצוה לא : יח] יהודה דאמר מנפח : יט] מדחיא ליה מקמיה : כ] חכמים לראותו פעם אחרת אלא דאם רואהו אין יכול ליטול : כא] ממורח ראיה פעם תיבת של נמחק : כב] והא דתניא : כג] דכתובות דההוא באגר בטלה דלא מוכח אבל באגר בטלה דמוכח שרי הס"ד : כד] היינו כדי להשתדל כו' ולהפך בזכותיה : כה] דחשיב בטלה דמוכח : כו] ממעט שכר שימור : כז] ישראל אע"ג דכהנים : כח] דקתני בסוף פ"ב דקדושין : כט] משמע הכא על : ל] לתוך כברה שנקביה דקין וממחה אם : לא] בכל מערבין מערבין לכהן בבית הפרס דאמר : לב] שבמשנה לא : לג] מייתי ראיה דאיסור : לד] בניפוח או בנידש תיבות כן פירש"י נמחק : לה] מצות חשובות כדמשמע : לו] דאמר מר גדול : לז] ומ"מ טמא לכל : לח] כבוד הוא שהולך ומנפח אחריו : לט] השאלתות דלשאר המצות : מ] בהדיא מדמסיק הכי בתר מילתיה דרב יהודה דאבדיקה דרב יהודה קאי ולא אמתני' דאי לא גרי' מאי בודקין : מא] המפורשת במשנה לאחר :

ואם

רבינו גרשום

כאילא · שהתירו לו מפני טרחו : מ"ט · ד' לדקה וששה לגסה : האי · גסה נפיש טרחא למיבדקה : דאם כן · דאילא שקיל נמי אתם : אתי למיחשדיה · כי היכי דלשקיל ביה אגרא זימנא אחרינא כשחוזר ויפול בו מום אחר : תרי זימני · למשקל אגרא בחדא בהמה לא תקינו ליה ולא אתו למיחשדיה : ולקדש · ליתן מים באפר חטאת : אם היה כהן · הדיין או העד : ומטמאהו מתרומתו · שמוליכו לעירו ובדרך יש טומאה ומעבירו שם ומטמאהו ומפסידו שלאכול בתרומה ויש לו הפסד בדבר שאם היה טהור היה אוכל תרומה שדמיה קלין ועכשיו צריך לקנות חולין שהן ביוקר בשביל שמפסידו בכך יש להאכילו ולהשקותו ולסוכו ושכר זה מותר : המקדש · את האשה במי חטאת ואפר חטאת אלמא דמצי למתהני מינייהו : בשכר הבאת מים ומילוי · מצי לקדושי : בשכר הזאה וקידוש · לא : איהו גופיה · הכהן היכי מצי אזיל במקום טומאה הא קאי בלאו : מנפח אדם בית הפרס והולך · הני מילי לעושי פסח דלא העמידו דבריהם במקום כרת אבל לענין תרומה העמידו דבריהם וממאו

הגהות הב"ח

(א) במשנה וטמאהו מתרומתו : (ב) רש"י ד"ה מ"ט וכו' ששה הס"ד ואח"כ מ"ה האי גסה : (ג) ד"ה אבל וכו' דרך אחר וטמאהו : (ד) ד"ה ושכר מילוי וכו' ולאו היא הכשר המצוה : (ה) ד"ה כאן וכו' שהיא הכשר המצוה כצ"ל ותיבת היא נמחק : (ו) תוס' ד"ה הנוטל וכו' באגר בטלה דלאו מוכח דלא שרי אלא באגר בטלה דמוכח הס"ד : (ז) ד"ה היכי אזיל וכו' במס' אהלות נ"ב בפ' בתרא וע"ש מ"ש הר"ש פירושו : (ח) בא"ד לתוך כברה שנקביה דקין וממחה אם נמצא וכו' בפרק בכל מערבין ולכהן בבית הפרס דאמר ר' יהודה וכו' ואומר ר"ת דלא גרסי' מאי : (ט) בא"ד מדרבנן ושרי לכל דבר וכו' שהן מצות גדולות כדמשמע מגילה : (י) בא"ד מה חילוק יש בין וכו' ומ"מ טמא וכו' מה כבוד יש שהולך : (כ) בא"ד מודים ב"ש וב"ה שבודקין לעושי פסח ואין בודקין לאוכלי תרומה מאי בודקין אמר רב יהודה מנפח אדם כו' והדר קאמר לעושי פסח לא העמידו וכו' במקום מיתה והדר מיבעיא להו בדק לפסחו מאי שיאכל בתרומתו כו' ואי אבדיקה דמתני' קאי ולא גרסינן מאי בודקין לא היה לו להפסיק כצ"ל ותיבות משמע בהדיא כדמסיק לו להפסיק במילתיה דר' יהודה נמחק : (נ) בא"ד לאחר שעבר ומועיל לכל דבר :

ורב *יהודה בר אמי משמיה דרב יהודה אמר *בית הפרס שנידש טהור א"נ בשאר טומאות דלא מוזהר עלייהו : א] אם היה זקן מרכיבו על החמור ב]:תנא כפועל בטל אמר אביי *כפועל בטל של אותה מלאכה ג] : **מתני'** החשוד על הבכורות אין לוקחין ממנו ד] בשר צבאים ולא עורות שאינן עבודים רבי אליעזר אומר לוקחין ממנו עורות של נקבה ואין לוקחין ממנו צמר מלובן וצואי אבל לוקחין ממנו טוי (א)ובגדים : **גמ'** בשר צבאים דמיחלף *בדעגלה ולא עורות שאינן עבודים הא עבודים זבנינן ה] אם איתא דבכור הוה לא הוה טרח ביה סבר אי שמעו ו] ביה רבנן מפסדו לי מינאי : רבי אליעזר אומר לוקחין ממנו עורות של נקבה : מאי טעמא מידע ידיע ות"ק א"כ זכר נמי חייק לזכרותיה ואמר עכברים אכלוה ואידך בי עכברים מידע ידיע: אין לוקחין ממנו צמר מלובן וצואי : השתא צמר מלובן לא זבנינן צואי מיבעיא אלא חדא קתני צמר מלובן מצואתו : אבל לוקחין ממנו טוי ובגדים: השתא טוי זבנינן בגדים מיבעיא מאי בגדים נמטי : **מתני'** החשוד על השביעית אין לוקחין ממנו פשתן ואפילו סרק אבל לוקחין מהם טוי (ב) ואריג : **גמ'** השתא טוי זבנינן אריג מיבעיא מאי אריג תיכי : **מתני'** החשוד להיות מוכר תרומה (ג) ז] לשום חולין אין לוקחין ממנו אפילו מים ומלח דברי רבי יהודה רבי שמעון אומר כל שיש בו זיקת תרומה ומעשרות אין לוקחין ממנו : **גמ'** *לאתויי מאי לאתויי קרבי דגים דמערבי בהו שמן זית ההוא טבחא דהוה חשוד לזבוני תרבא

כפועל בטל של אותה מלאכה · דבטל היומא דאם היה נוקב מרגליות שעבודתה נוחה לעשות ושכרו מרובה אם אומר לו טול כך וכך ותבטל היום ממלאכה אינו פוחת משכרו אלא דבר מועט שהרי נוחה ואין בה טורח ואי מלאכה קשה היא כמו נגר אם אומר לו אתה נוטל עכשיו שלשה זוזים טול זוז והבטל היום מאותה מלאכה ועשה מלאכה קלה נוח לו להבטל וליטול זוז והכא נמי כי ההוא אגרא יהיב ליה שהרי מבטלו ממלאכתו וכוליה אגרא לא יהיב ליה שהרי אינו עסוק במלאכה קשה אלא : **מתני'** החשוד על הבכור · ח] כגון החשוד להטיל מום בבכור : (ד) בשר צבאים · שאדום הוא מיחלף בבשר עגל זימנין דמזבין עגל בכור תם ואומר שבשר צבי הוא : **גמ'** שמעי רבנן · דבכור תם הוא וטעון קבורה ומפסדי ליה מיניה ומקפיד על טרחו ואינו מעבדן : של נקבה · דאין לחוש בבכורה : מידע ידיע · בין עור זכר לעור נקבה : חייק · חותך לזכרותיה ועושה כעין נקבות וכי משייליה מה חתוך זה שבמקום נקבות ואומר עכברים אכלוה : צואי · צמר שאינו מלובן מצואתו : השתא מלובן · דאיכא למימר לא מפסיד טירחיה ולא מלבין לה דסבר שמעי רבנן ומפסדי ליה מינאי אפי' הכי ט] כיון דטירחא זוטא היא לא קפיד עליה ולא זבנינן צואי מיבעיא : *אבל לוקחין ממנו טוי ובגדים · דאי מבכור לא הוה טרח להו דמקפיד אטירחיה* : בגדים מיבעיא · י] הא משעה שנטוו איסתראי להו : נמטי · פילטר"ש ולא נטוו מעולם ולהכי איצטריך לאשמועינן : **מתני'** החשוד על השביעית · לזרוע או לעשות סחורה בספיחים : סרק · כתוש ומתוקן במסרק : **גמ'** אריג מיבעיא · הא בא לכלל טווי קודם לכן ומההיא שעתא איסתראי : תיכי · שרשרות שקורין טרלויי"ר"ש ועושין אותן מפשתן עד שלא נטוה : **מתני'** אפי' מים ומלח · משום קנס : זיקת תרומה · כל דבר שנותנין ממנו תרומה : **גמ'** יא] שמערבין בהן שמן זית · וכיון דאית בהו זיקת תרומה לא זבנינן מיניה : תרבא

אבל לשון בודקין משמע לכתחלה כדי לעבור ולעשות פסח ולהכי בעי מאי בודקין דמה היא אותה בדיקה והשתא יש שלשה ענינים בבית הפרס לעושי פסח לכולי עלמא ולנזיר לבית שמאי מנפח וטהור וללמוד תורה ולישא אשה ולדון ולערער ולכבוד הבריות שרי ליטמא בלא ניפוח ולשאר מצות כגון עדות דהכא שרי על ידי ניפוח וטמא וכן בעירוב (ה) יב]*אומר אין מערבין אלא לדבר מצוה שרי ליטמא ע"י ניפוח יג] (וטמא) ואי מערבין אף לדבר הרשות יש ללמוד מכאן דעל ידי ניפוח שרי אפילו בלא מצוה אלא יד] מדבריהם *וטמא אי נמי מערבין לדבר הרשות איכא לאוקומי המשנה כשעירב לדבר מצוה שרגילות הוא לערב לדבר מצוה כדקתני ברים כילד משתתפין (עירובין פב·) וכל מי שילך לבית האבל או לבית המשתה וקאמר התם דאורחא דמילתא קתני והא דבעי בחגיגה (דף כה:) הבודק לפסחו מהו שיאכל בתרומתו אבדיקה דרב יהודה קאי ולא טו]אמתני' ולפי' ר"ת איפכא ועוד הייתו יכולין לפרש דכל הבדיקות לעושי פסח אלא דבדיקת המשנה לאחר טז] *שעברו לדרב יהודה בא להשמיענו מאי בודקין כדי לעבור ופירוש כמו אמר רב יהודה מאי בודקין כההוא דברים אלו מציאות (ב"מ כא·) וכמה אמר רב יצחק קב בארבע אמות ובפרק לא יחפור (ב"ב כב:) וכמה אמר רב ייבא חמוה דאשיאן כמלא יז] חלון* : **ורב** יהודה בר אמי משמיה דרב יהודה אמר בית הפרס שנידש טהור · בפרק בתרא דחגיגה (דף כה·) גרס רב חייא *ברבי אמי משמיה דעולא : **כפועל** בטל של אותה מלאכה · פירש בקונטרס מאותה מלאכה דבטל מינה דאם היה נוקב מרגליות שעבודתה נוחה לעשות ושכרו מרובה ואם אומרים לו טול כך וכך ובטל היום ממלאכה אינו פוחת משכרו אלא דבר מועט שהרי נוחה ואין בה טורח ואם מלאכה קשה היא כגון נגר אם אומרים לו אתה נוטל עכשיו ג' זוזים טול זוז והבטל היום מאותה מלאכה לעסוק במלאכה קלה ניחא לו להבטל ליטול זוז עד כאן לשון הקונטרס ולא היה לו לפרש שיטול שכר בטלה מאותה מלאכה יח] לעסוק במלאכה קלה כזו דא"כ היה נוטל [שכר] לדון ולהעיד להזות ולקדש אלא היה לו לפרש שנותנין לו שכר בטלה מאותה מלאכה יט] ובטל לגמרי ואינו עושה בסוף מלאכה וכעניין זה צריך לפרש בסוף אלו מציאות (ב"מ לא:) גבי השבת אבידה דתנן היה בטל מסלע לא יאמר לו תן לי סלע אלא נותן לו שכרו כפועל כ] בטל מאותה מלאכה וגם שם פירש בקונטרס כענין שפירש כאן וא"א לומר כן דא"כ היה נוטל שכר על השבת אבידה ואפי' לרבנן דאמרי טעינה בשכר לא אמרי אלא משום דא"כ לכתוב רחמנא טעינה ולא בעי פריקה וברים כא] הכונס (ב"ק נו:) אמרינן שומר אבידה כשומר חנם דמאי הנאה אית ליה אלא צריך נמי שם לפרש ליושב ובטל לגמרי ורבינו חננאל פירש שם כב] כמו שבשאר ימות השנה אין נותנין בתפירת בגד אלא חצי סלע והוא עתה בשעת הרגל ותופר בגד בסלע כג] [אין] אומרים לו קבל שכר כמה שתנוח למלאכה זו שאתה מקבל עליה סלע כד] [אלא] כאותו שכר שאתה היית נוטל כמותה בשאר ימות השנה שלא היית נוטל עליה אלא חצי כה] מפני השבת אבידה ופירושו תמוה דאין הלשון משמע כן וגם אין כאן שום *הכירא ליטול בשעת הרגל כו] כשאר ימות השנה והוי כהלכתא בלא טעמא ועוד תניא ברים השוכר את האומנין (ב"מ עו:) השוכר את הפועלים והטעו את בעל הבית כו' אבל הלכו חמרים ולא מצאו תבואה הלכו פועלים ומצאו שדה שהיא לחה נותן להם שכרם משלם אבל אינו דומה הבא טעון להבא ריקם עושה מלאכה ליושב ובטל וקאמר התם תני תנא קמיה דרב נותן שכרו משלם א"ל חביבי אמר אי הואי התם א)הוה יהיבנא ליה כפועל בטל אלמא קרי ליה פועל בטל ומשמע לגמרי כמו *שפירש ולא כמו שפירש כז] [רש"י] ור"ח כלל ומיהו קשיא מהא דתנן בפרק איזהו נשך (שם סח·) אין מושיבין חנווני למחצית שכר כח] אלא א"כ נותן לו שכרו כפועל בטל ומפרש בגמרא כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה וצריכא דאי אשמעינן רישא חנווני משום דלית ליה טרחא אבל סיפא דאית ליה טרחא כט] אימר לא סגי ליה כפועל בטל ל] ואמאי ס"ד דלא תסגי ליה כפועל בטל והלא לא] כל זה כדינו שנותנין לו יותר לפי מה שהוא טורח ועוד דבברייתא פליגי התם כמה הוא. שכרו בין מרובה בין מועט דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר אפילו לא טבל עמו אלא בציר כו' ר' שמעון אומר נותן לו שכרו משלם והשתא מתני' לב] ר' שמעון שזהו שכרו משלם ובתוספתא משמע דמתני' כר' מאיר דקתני המושיב חבירו בחנות למחצית שכר נותן לו שכרו כפועל בטל דברי ר' מאיר ועוד קתני סיפא לג] ר' שמעון אומר נותן לו שכרו משלם אינו דומה עושה מלאכה ליושב ובטל יושב בחמה ליושב בצל ולפירוש הקונטרס דשמעתין ודבבא מציעא קשיא אבל לפי מה שפירשתי דכפועל בטל היינו ביושב ובטל לגמרי ניחא ולא קשה מידי הא דקאמר צריכא לד] ובין מרובה בין מועט דקאמר ר' מאיר הייט בין היה עוסק במלאכה מרובה בין היה עוסק במלאכה מועטת לה] ור' שמעון אומר נותן לו שכרו משלם שאומדים כמה היה רוצה ליטול ולבטול ממלאכה כבידה שהיה עוסק בה ויעסוק במלאכה *כזו דהיינו טפי מדרבי מאיר לו] ויושב ובטל דתוספתא לאו בטל לגמרי אלא מאותה מלאכה החמורה ורבינו חננאל פירש שם כפועל בטל כגון אדם בטל שאינו מוצא מי ישכירנו והולך ובטל והיה משתכר בקל ולא יתן לו כמו שפועלים הולכים עכשיו שהם ביוקר לז] הרבה משכירין כגון שהיה נשכר עכשיו בשתי סלעים ובאותה שעה היה בטל לא לח] יהיה נוטל אלא סלע :

תרבא

א) לא הוה יהיבנא ליה אלא כפועל נ"ק ב) לעולם נותן לו כפועל בטל ור"ש נ"ק

עין משפט
נר מצוה

כט א מיי' פ"ו מהל' קרבן פסח הל' ח :

ל ב מיי' פט"ז מהל' טומאת אוכלין הל"ט:

לא ג מיי' פכ"ג מהל' סנהדרין הל"ה טוש"ע ח"מ סימן ט סעיף ה :

אי אין מערבין אלא כו' נ"ק

נ"ק מ"ו

נ"ל טמא וגי' נ"ק וטמא

לב ד מיי' פ"ג מהל' בכורות הלכה ו סמג עשין ריא טור י"ד סימן שיא :

לג ה מיי' פ"ח מהל' שמיטה ויובל הל' יד:

נ"ל בדעגל

לד ו ז מיי' פי"ב מהל' מעשר הלכה יז :

נ"ל שעבר ורב יהודה בא כו' נ"ק

[וע"ע תוס' יומא עו. ד"ה הני ותוס' פסחים לג. ד"ה תמן ומה שציינתי שם]

[וכ"ה שלפנינו איתא בר אבא]

שיטה מקובצת

א] ואם היה: ב] החמור וכו' תנא נוטל שכרו כפועל : ג] מלאכה דבטל מינה : ד] ממנו אפילו בשר : ה] זבנינן מ"מ : ו] שמעו בי רבנן ומפסדו לה מינאי: ז] תרומה לשם חולין : ח] הבכור כהן החשוד: ט] הכי · ס"א הואיל דטירחא זוטי: י] מיבעיא דהא משעה כו' בהו הס"ד : יא] כל לאתויי מאי לאתויי קרבי דגים שמערבין : יב] בעירוב אי אין : יג] וטמא משום מצוה ואי : יד] אלא שהעמידו דבריהם וטמא: טו] ולא אדמתני' ולפי': טז]לאחר שעבר ורב יהודה : יז] כמלא רוחב חלון : יח]מלאכה קשה לעסוק: יט] מלאכה כיושב ובטל: כ] כפועל ומפרש בגמ' כפועל בטל : כא] ובריש פ' הכונס : כב] שם כגון שבשאר: כג] בסלע ואומרים לו : כד] סלע באותו שכר שהיית נוטל בהנאתה בשאר: כה] חצי סלע מפני : כו] הרגל כבשאר ימות : כז]שפי' ר"ח כלל וגם לא ממש כפי' הקונטרס ועוד קשיא : כח] שכר ולא יתן מעות לחברו ליקח בהם פירות למחצית שכר אלא א"כ כו' כפועל ומפרש בגמרא : כט] טרחא אימא לא : ל] בטל כו' ואמאי : לא] והלא זהו דינו שנותנין : לב] מתני' כר' שמעון : לג] סיפא דתוספתא ר"ש : לד] צריכא בגמרא ובין : לה] מועטת לעולם נותן לו כפועל בטל ור"ש : לו] מאיר והא דקתני בתוספתא עושה מלאכה ליושב ובטל לאו : לז] ביוקר ומוצא הרבה : לח] לא היה נוטל בטר

רבינו גרשום

וטמאה: שנידש טהור. לגבי [עושי] פסח : אי נמי בשאר טומאות. כגון נבילות ושרצים דאין מוזהרין אלא על טומאת מת בלבד : כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה · דיש בדבר להקל ולהחמיר כיצד פועל חיים או סופר שאין במלאכתו טורח כ"כ ומרויח ביום ג' פשיטא אם שוכרו אדם על מנת שיהא בטל ממלאכתו וישמור ביתו ומבקש שיניח לו קצת משכרו הואיל והוא בטל שאינו טורח ודאי כיון שאומנותו היא בלא טורח אינו רוצה להניח משכרו אלא דבר מועט כגון פשיטי' אחת אבל פועל שמלאכתו קשה כגון כתף ודאי ברצון יניח חצי שכירותו או יותר ע"מ שיהא בטל אף כאן לפי האומנות שמבטלו לדיין או העד יתן לו שכרו : ולא עורות שאינן עבודין · דשמא של בכור הן : אבל לוקחין ממנו עורות של נקבה · דנקבה לא קדשא בבכורה : דמיחלף בדעגל · שאדום בשרו : סבר · אם אעבדנו ואח"כ נודע שהוא של בכור ואסרוהו עלי ונמצאתי מאבד טורח (אבל) [ולכן] כשהוא עבוד בידוע שאינו של בכור ואם אינו עבוד חיישינן : מידע ידיע · דכיון דלית בהו מקום זכרות ודאי הוו דנקבה : וצואי · שאינו מלובן : השתא מלובן לא זבנינן דאע"ג דאיכא למימר דלא היה טורח ללבנו אלא אם כן חולין אפילו הכי אין לוקחין : צמר מלובן מצואתו · אבל לא מלובן כל צרכו : אבל לוקחין טוי ובגדים · דודאי לא היה עושה מלאכה יתירה כ"כ אם היה של בכור : מאי בגדים לא ממש ארוגים אלא נמטי · פלטרס דקל הוא לעשות : אפילו סרוק · דהכא ליכא למימר לא טרח למיסרקיה דדבר קל הוא : תיכי בנקילי · בנדל י"ש בלעז לעשותו כטויה : דמערבי בהו שמן זית · דשמן

[ברכות יט. וש"נ על סגליון]

[ב"מ לג: סח. וש"נ ס"ג מאי כפועל בטל וכו' לא בטל מינה אמר אביי כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה רש"ל]

שייך למתני'

ע"כ

[פי' מלת כל דקאמר ר' שמעון לאתויי מאי וכ"פ הר"ע מברטנורא]

הגהות הב"ח (א) במשנה טווי ובגדים נ"ב ס"א ואריג : (ב) שם במשנה טווי ואריג נ"ב ס"א ובגדים : (ג) שם במשנה תרומה לשם כצ"ל ואות ו' נמחק : (ד) רש"י קודם ד"ה בשר צבאים שייך סגיון גמרא : (ה) תד"ה (בעמוד הקודם) סיכי אזיל כו' וכן בעירוב צריך נומר דאין מערבין וכו' ושרי ליטמא ע"י ניפוח משום דאין מערבין אף כו' אי נמי מערבין אף לדבר הרשות :

תרבא דאטמא *במר [א] דכנתא קנסיה רבא לזבוני אפי' אמגוזי אמר ליה רב פפא לרבא [ב] כמאן כרבי יהודה אי כרבי יהודה אפי' מים ומלח נמי לעולם ר' שמעון ובאיסורא [ג] דגופיה קנסינן ליה סתם דרדקי גרו באמגוזי ואזיל ומשבש לבני טבחי וגרי להו באמגוזי ומייתו ליה תרבא דאטמא ומזבין ליה במר [ד] דכנתא:

מתני' *החשוד על השביעית אינו חשוד על המעשרות החשוד על המעשרות אינו חשוד על השביעית החשוד על זה ועל זה חשוד על הטהרות ויש שהוא חשוד על הטהרות ואינו חשוד לא על זה ולא על זה הכלל (א) *החשוד על דבר לא דנו ולא מעידו: **גמ'** מאי טעמא שביעית לא בעיא חומה מעשר כיון דבעי חומה [ה] חמיר ליה: החשוד על המעשר [ו]: מאי טעמא מעשר אית ליה פדיון שביעית כיון דקא מיתסרא ליה ולית ליה פדיון [ז] חמירא ליה: החשוד על זה ועל זה [ח]: כיון דחשיד אדאורייתא כ"ש אדרבנן: ויש חשוד על הטהרות: מאי טעמא נהי [ט] אדרבנן חשיד אדאורייתא לא חשיד ורמינהי נאמן על הטהרות נאמן על [י] שביעית הא חשיד חשיד א"ר אילעי מתני' כשראינוהו שנוהג בצינעא בתוך ביתו ר' ינאי ברבי ישמעאל אמר כגון דהוה חשיד [יא] לתרווייהו ואתא קמי רבנן וקביל אתרוייהו והדר איחשד אחד מינייהו דאמרינן מיגו דחשיד אהא חשיד נמי אאידך אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן זו דברי ר' עקיבא סתימתאה אבל חכמים אומרים חשוד על השביעית חשוד על המעשר *מאן חכמים רבי יהודה דבאתריה דר' יהודה שביעית חמירא להו דההוא דהוה קרי ליה לחבריה *דיירא בר דיירתא א"ל תיתי לי דלא אכלי פירות שביעית כוותך איכא דאמרי אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן זו דברי ר' עקיבא סתימתאה אבל חכמים אומרים חשוד על המעשר חשוד על השביעית ומאן חכמים רבי מאיר היא דאמר חשוד לדבר אחד הוי חשוד לכל התורה כולה רבי יונה ור' ירמיה תלמידי ר' זעירא ואמרי לה ר' יונה ור' זעירא תלמידי ר' יוחנן חד אמר אבל חכ"א חשוד על השביעית חשוד

תרבא דאטמא · חלב הכליות שעל הירך: במר [יב] דכנתא · בחזקת חלב טהור הנקרא כנתא ובלע"ז אכטריי"ל כמו הדרא דכנתא דאמרינן בשחיטת חולין (דף מח:): לעולם כרבי שמעון · דלא קניס אלא במידי דדמי לאיסורא ובאיסורא גופיה במידי דעביד [יג] איסורא דהיינו אמגוזי: גרו באמגוזי · גרורים ומשוכים אחר אגוזים: ומשבש לבני טבחים · מטעה אותם באגוזים *ושוכרן לבני הטבחים ומביאין לו החלב שגונבין אותו מאביהן והוא מוכרו במר דכנתא: **מתני'** אינו חשוד על המעשרות · ולוקחין ממנו תבואה בשאר שני שבוע ואין צריכים לעשר ודאי אלא דמאי וטעמא דכולה מתני' מפרש בגמ': **גמ'** בעי חומה · דאינו יכול לאכול מעשר שני אלא לפנים מחומת ירושלים דכתיב (דברים יד) ואכלת לפני ה' אלהיך וגו': הטהרות דרבנן נינהו שיהא אדם אוכל חולין בטהרה: הא חשוד · על הטהרות חשוד על השביעית: מתניתין · דקתני אין חשוד כגון שראינוהו שנוהג דין מעשרות ושביעית בצינעא בתוך ביתו דליכא למימר לפנים הוא עושה כיון דבצינעא קא עביד: רבי ינאי אמר ברייתא דדייקינן מינה הא חשוד (ב) [יד] כגון דהוה חשוד אתרווייהו · אשביעית ואטהרות וקביל אתרווייהו שיזהר [טו] על שניהם: זו דברי רבי עקיבא · דחשוד על השביעית אינו חשוד על המעשר: שביעית חמירא להו · וכיון דחשוד אשביעית כ"ש אמעשרות: דההוא דהוה קרי לחבריה · באתריה דרבי יהודה: דיירא בר דיירתא · גר בן גיורת: תיתי לי · שכר טוב [טז] שלא אכלתי פירות שביעית כוותך · יש מפרשים [יז] רבי עקיבא סתימתאה דאמרינן בסנהדרין באלו הן הנחנקין (דף פו·) סתם משנה רבי מאיר *סתם ברייתא רבי נתן וכולהו אליבא דרבי עקיבא ולאו מילתא היא דהא בכמה דוכתין אמרינן רבי מנחם סתימתאה* רבי שמעון סתימתאה* אלא רוב משניות איכא בהש"ס סתומות אליבא דר' עקיבא:

תרבא דאטמא במר דכנתא · כך גרים רבינו תם פירוש מר בחילוף של כנתא כמו במר דשחוטה דבפרק גיד הנשה (חולין לד·) וכמו במר [יח] דפרזלא דבבא קמא (דף קיג:):

מעשרות [יט] דבעו חומה חמיר ליה · מכאן מדקדק רבינו תם בכ"מ [כ] שהזכיר מעשר אצל שביעית דמיירי בנותן מעשר שני לשם חולין כגון הרי אלו בחזקתן למעשר ולשביעית בפרק הנזקין (גיטין סא:) וכן אינו חושש [כא] *לתבלין שבה לא משום שביעית ולא משום מעשר בפ"ק דחולין (דף ו·) ולשון מעשר נמי מוכיח כן דהיכא דאיירי בחששא דאינו מתוקן נקיט טבל או דמאי: **הא** חשוד חשוד · דמשמע ליה דלגופה לא איצטריך דפשיטא דכי נאמן על הטהרות דנאמן על השביעית כיון דנוהג מנהג פרושים שאוכל חולין בטהרה:

מתני' כשראינוהו נוהג בצנעא בתוך ביתו · שנזהר מן השביעית משמע דעם הארץ [כב] סתמא חשוד אשביעית כמו אטהרות ותימה דבסוף הניזקין (גיטין סא·) קאמר מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא דמיקל באשת עם הארץ ומחמיר על החשודה על השביעית וקאמר רבא הכא במאי עסקינן בעם הארץ דרבי מאיר וטומאה וטהרה דרבנן ומדקתני גבי טומאה וטהרה עם הארץ סתם וגבי שביעית קתני החשודה משמע דסתם עמי הארץ חשידי אטהרות ולא חשידי אשביעית ומיהו מהא דשרי לבור ולטחון גבי עם הארץ דחשיד אטומאה וטהרה ולא אסרינן מטעם שביעית אין לדקדק כלום דדלמא בשאר שני שבוע איירי ההיא ולא בשביעית או בפירות הידועים שאינם של שביעית דה"נ איירי בפירות הידועים שהם מתוקנים לרבא דלית ליה שינויא דאביי דרוב עמי הארץ מעשרין ועוד קשיא מכאן לפירוש ר"ת דמפרש בפ"ב דכתובות (דף כד·) גבי שלי חדש ושל חברי ישן דסתם עם הארץ אע"ג דחשידי אדמאי לא חשידי אשביעית וסותר פירוש רבינו שמואל דמפרש דחדש וישן דנקט משום שביעית וכי משני התם רוב עמי הארץ מעשרין רוצה לומר דהוא הדין בשביעית וכמה קושיות [כג] דמקשה רבינו תם על פי' רבינו שמואל כמו שפירש בכתובות ומפרש [כד] חדש וישן להשביח המקח בעלמא קאמר ולא לענין איסור והיתר והשתא לר' אילעא דחשוד אטהרות דרבנן חשוד אשביעית כל שכן סתם עמי הארץ דכי היכי דחשידי אדמאי דאורייתא חשידי נמי אשביעית ודוחק להעמיד סתם עם הארץ בכ"מ דלא חשיד אשביעית כשראינוהו נוהג בצינעא בתוך ביתו ועוד קשיא מהא דתנן במס' דמאי (פ"ג מ"ד) ומייתינן לה נמי בהניזקין (גיטין סא:) המוליך חטין לטוחן כותי או לטוחן ע"ה אינו חושש לא משום מעשר ולא משום שביעית משמע דסתם עמי הארץ חשידי אשביעית וי"ל [כה] משום כותי נקט שביעית אי נמי בודאי חשוד איירי וכן ההיא דהלוקח לולב מחבירו בשביעית דקאמר עלה בפ' לולב הגזול (סוכה לט·) דאין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ וכן הא דמייתי פרק קמא דחולין (דף ו·) הנותן לשכנתו עיסה לאפות וקדירה לבשל אינו חושש לשאור ולתבלין שבה לא משום שביעית ולא משום מעשר ואם אמר עשה לי משליכי חושש כו' כל הני מיירי בודאי חשוד וא"ת היכי מוכח מינה בחולין דגזרו על תערובות דמאי דלמא חשוד גרע מסתם עם הארץ לגבי מעשר ראשון כדמוכח בשילהי הנזקין (גיטין סא·) לאביי וי"ל דלרבא פריך שפיר דלא חמיר ליה*: [כו] **באתריה** דרבי יהודה חמירא להו שביעית · ולכך חשוד אמעשר ותימה דהא בפ"ק דשבת (דף יז:) אמרינן דבתרומה כיון דאפשר למיעבד כדשמואל דחטה אחת פוטרת את הכרי לא חשידי והכי נמי גבי מעשר שני לא הוה לן למיחשדיה כיון דאפשר למעבד כדשמואל דהקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל דהוא הדין [כז] מעשר שני ובשאלתות דרב אחאי הוא בהדיא על כרם רבעי שמחללין אותו על דבר מועט ומעשר שני ונטע רבעי דין אחד להם בכ"מ דקדש קדש גמרינן להו מהדדי כדאיתא בפרק שני דקדושין (דף נד:) ואפי' לכתחלה מסתבר דשרי כמו גבי הקדש במסכת ערכין (דף כט·) דשרי בזמן הזה גבי ההוא גברא דאחרימינהו לנכסיה והא דמוקי בפרק התקבל (גיטין דף סה·) ההיא דכילד מערימין על מעשר שני במעשר בזמן הזה דרבנן היה יכול להקשות בזמן הזה מאי הערמה צריך לפטור מחומש והלא יכול לחלל לשוה מנה על שוה פרוטה אלא מסלק ליה בפירכא אחריתי ואמה העבריה בזמן הזה מי איכא וכן מעשים בכל יום שאנו מחללין כרם רבעי שוה מנה על שוה פרוטה וי"ל דלא דמי מעשר לתרומה דפעמים שאין לו פרוטה מזומנת לחלל עליה וגם אין לו כי אם מעט מעשר כנגד שוה פרוטה ואינו רוצה ליתן פרוטה כנגדו:

וחכמים

רבינו גרשום

דשמן חייב בתרומה: דהוי מזבין תרבא במדרכנתא·א) והיה אחד שהוא טהור של הדורא דכנתא דכנתא טהור כמו דכי ואמר לן רבי דאמר משמיה דרבי יצחק האורליני ז"ל דהוא אמר דאקשתא ואייתרא דקאמר בשחיטת חולין בחלב של קיבה הוו אבל הדורא דכנתא כוליה טהור: כמאן כר' יהודה · דקנים הכל: אי הכי אפילו מים ומלח נמי · ליקנסיה מ"ט לא קנסיה אלא אמגוזי: לעולם כרבי שמעון · דאמר כל שיש בו זיקה והאי נמי אמגוזי זיקה דאיסורא נינהו: גרו · מימשכי: החשוד על השביעית · למכרו דאסור למכור שביעית: כיון דמיתסרא ליה לסחורה ולית ליה פדיון כדאמרי' האחרון נתפס בשביעית ופירי עצמו אסור: כיון דהשיד אדאורייתא' היינו שביעית ומעשר כ"ש אדרבנן: דטהרות אוכלי חולין בטהרה אינו אלא מדרבנן: הא' חשוד על הטהרות חשוד נמי אשביעית וקשיא למתני' דתני ויש שהוא חשוד על הטהרות ואינו חשוד לא על זה ולא על זה: כשראינוהו שנוהג' הוטרא דשביעית ומעשר בתוך ביתו: ר' ינאי אמר' לעולם כדאמר מתני' ומ"ט דברייתא דדייקא הא חשוד חשוד: כגון דהוה חשוד אתרווייהו' אטהרות ואשביעית ואמעשר ואתא לקמי רבנן וקיבל אתרוייהו ושוב איחשד אחדא ומש"ה כיון דתחלה היה חשוד אכולן ועכשיו חוזר להיות חשוד אחדא אמרינן נמי חשוד אכולן: זו דברי ר"ע סתימתאה הא סתמא דמתני' דהני חשוד על השביעית אינו חשוד על המעשרות ר"ע היא: ובאתריה דר' יהודה שביעית חמירא' ומדחשיד על החמור חשיד

א) היס מוכר חלב של ירך והיס אומר שהוא טהור כנ"ל וכ"כ בערוך ערך מרכנתא ע"ב'

עין משפט נר מצוה

לה א מיי' פ"ח מהל' שמיטה ויובל הלכה טו:

לו ב מיי' שם הלכה טז:

[עי' בערוך ערך מרכנתא דאית דגרס מדכנתא]

לשאור ותבלין נ"ק

לז ג מיי' שם הל' יז ופי"ב מהל' מעשר הלכה יז וכרבב"ג דלאמן על אחרים:

לח ד מיי' פ"ח מהל' שמיטה ויובל הל' טו ופ"ג מהלכות מעשר שני הלכה א:

הגהות הב"ח

(א) במשנה זה הכלל כל החשוד: (ב) רש"י ד"ה ר' ינאי וכו' הא חשוד חשוד כגון:

שיטה מקובצת

א] במר כנתא קנסיה: ב] לרבא ואמרי לה רב אדא בר אהבה לרבא: ג] ובאיסורא גופיה: ד] במר כנתא: ה] חומה חמירא עליה: ו] המעשר כו' מאי: ז] פדיון ס"א דתנן האחרון אחרון נתפס והפרי עצמו אסור חמירא עליה: ח] זה וכו' כיון: ט] נהי דאדרבנן חשוד: י] השביעית ועל המעשרות הא: יא] חשיד אתרווייהו: יב] במר כנתא: יג] דעביד בה איסורא: יד] חשוד חשוד: טו] שיזהר בשניהם הס"ד: טז] תיתי לי שכר טוב וכו' ומדמגדף ליה בהאי מילתא ש"מ חמירא להו ל"א תיתי לי קללה אם אכלתי פירות שביעית כמותך: יז] מפרשים להכי קרי ליה ר"ע: יח] במר פרזלא דבב"ק: יט] מעשרות כיון דבעו: כ] בכ"מ שמזכיר מעשר כו' דמיירי במוכר מעשר שני: כא] חושש לשאור ותבלין: כב] בסתמא חשיד: כג] קושיות מקשה ר"ת: כד] דחדש וישן: כה] וי"ל דמשום כותי: כו] מה"ד דבאתריה דרבי יהודה: כז] הדין נמי מעשר יהודה

ומוכרן נ"ק

[לקמן לג: יומא עה:]

[גיטין קן בסנהדרין עי' רש"י מגילה ב. ד"ה סתימתאה ואולי צ"ל ר' נחמיה]

[כתובות קה:]

[לקמן נא: חולין כט:]

[עירובין ס. וש"נ]

גיטין מ. פ"ש

[ועי' תוס' לעיל יח: ד"ה הרי ותוס' כתובות כב. ד"ה שלי ותוס' סוכה לט: ד"ה כמס]

חשוד על המעשר חשוד על השביעית · וכ"ש חשוד אשביעית חשוד אמעשר: ומאן חכמים ר' מאיר · דאמר לקמן חשוד לדבר אחד חשוד לכל התורה: הרי הוא כישראל מומר · ולא אמרינן דליהוי עובד כוכבים גמור כאילו לא נתגייר: דאי קדיש · אשה טו] לאחר שהמיר דאו קידושיו קידושין: דברי חבירות · מפרש בתוספתא במסכת דמאי שלא יתן תרומה ומעשר לעם הארץ ושלא יעשה טהרות אלל עם הארץ ושיאכל חולין בטהרה ושיעשר את שהוא אוכל ואת שהוא מוכר ואת שהוא לוקח: דקדוקי סופרים · חומרא דרבנן: דברי לויה · לשורר ולשרת ולהיות שוער: מבני אהרן · משמע שיהא נוהג כל דין בני אהרן לו תהיה שוק הימין למנה: שנוהג בצינעה · קודם שקיבל בפניו היה נוהג עליו דין חבירות טז] שאין לחושדו ולומר לפנים הוא עושה: מקבלין אותו · שנחזיקנו כחבר וכנאמן לכל יז] דבריו: לכנפים · שיטול ידיו קודם אכילה וקודם שיגע באוכלין דתרומה דידים שניות הן: לטהרות · לאומר שאר טהרות ונחזיק טהרותיו כטהרות גמורות לאכול תרומתו כתרומה טהורה יח]: מקבלין אותו · דאינו משייר דבר שלם שהרי מקבל עליו נטילת ידים וזהו עיקר אכילת חולין בטהרה: אף לטהרות (א) לא קבל · דכיון דבדין נטילת ידים שדבר קל הוא לעשות אינו יכול לעמוד כל שכן בשאר יט]: עד כמה כ] מקבל אותו · דברי חבירות שנקבלנו לאלתר ונחזיקנו בחבר: למשקין שלשים יום · שאם קיבל עליו דברי חבירות עד שלשים יום מהמנינן ליה מכאן ואילך בטהרות משקין שטומאתן קלה דטומאת משקין מדרבנן בפ' קמא דפסחים (דף טז:): לכסות · להחזיק כסותו כחבר דאמר במסכת חגיגה (דף יח:) בגדי עם הארץ מדרס לפרושים: שנים עשר חודש · אם קיבל עליו דברי חבירות לשנים עשר חדש: הוה ליה מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל · וליתנייה גבי קולי בית שמאי וחומרי בית הלל במסכת עדיות (פ"ה מ"א) דאמרינן ששה דברים מקולי בית שמאי ומחומרי בית הילל ואם איתא ליתניהא] הא נ"א עד כמה מקבלין אותו דאמרן לעיל אם נהג מתחלה בצינעא בתוך ביתו מקבלין אותו מיד ועד כמה ינהג מתחלה שנקבלנו מיד: לפי שאינו דומה חבר שקיבל · הוא עצמו לבן חבר כב] מחמת קבלת אביו שאין לו שום קבלה אלא סרך אביו דודאי כג] אביו מיזהר טפי נ"א האי לפי שאינו דומה תנא קמא קאמר ליה מה טעם בניו ובני ביתו אין צריכין לקבל לפי שאינו דומה חבר שקיבל לבן חבר שקיבל אביו דבן חבר לא חשיד ובתוספתא כד] גרסינן שאין דומה חבר שקלקל לבן חבר שקלקל במסכת דמאי: נשנית משנה זו · דאפי' תלמיד חכם צריך לקבל: בטהרות · בסדר טהרות לא גרסי' · בטהרות עלמן אירע להן מעשה ונסתפקה הלכה: שדרו רבנן · שדרו כה] זוג דרבנן: אותיב רבנן מדידיה · מתלמידיו שקיבלו עליהן דברי חבירות אותיב בהדי הנך שלוחים וקאי איהו לעיוני בשאילתם: כו] אבא של זה כו' · אגב ריתחיה קאמר ולא היא: כבוד זקן · האב והבן: סילסול · מעלה · ר' חנינא בן אנטיגנוס כהן היה: בחזקתה עד שתיפסל · שימכרו בה קלא אילן לשם תכלת: צריכין לקבל דברי חבירות בתחלה גרסי' ולא גרסי' כבתחלה ובתוספתא גרסינן הכי בבתחלה כלומר מתחלה קודם שנחזיקנו בחבירות ואע"ג דאמרן לעיל בניו ובני ביתו אין צריכין לקבל הכא שאני הואיל ובשעת קבלה לא הוו גביה ואיכא למימר דסרכייהו קמא נקטי: אין צריכין לקבל · אם חזרו תחת יד חבר: קומעת · קושרת: קשרי מוכס · שיש חותמות למוכסים וכשנותנין להן המכס הם נותנין לו חותם כדי שלא יתבעו מוכס שני:

וכולן

תורה אור

וחכמים אומרים אינו נחשד אלא על אותו דבר בלבד · לר' אילעאי דלעיל דחשוד על הטהרות חשוד על השביעית אלא היכא שראינוהו נוהג בצינעא הא דקאמר הכא אינו כז] נאסר אלא לאותו דבר לאו דוקא אלא לאותו דבר וכיוצא בו ולא אתא אלא לאפוקי כח] בכל התורה כולה:

אביו של זה ביזה כט] תלמידים שלנו· על הטהרות כמו שעשה בנו:

וכולן

חשוד על המעשר *ומאן חכמים ר' יהודה א] וחד אמר החשוד על המעשר השוד על השביעית ומאן חכמים ר' מאיר ב] דתניא *עם הארץ שקיבל עליו ג] דברי חבירות ונחשד לדבר אחד נחשד לכל התורה כולה דברי רבי מאיר ״וחכמים אומרים אינו נחשד אלא לאותו דבר בלבד ד] הגר שקיבל עליו דברי תורה אפי' נחשד לדבר אחד הוי חשוד לכל התורה כולה ״והרי הוא כישראל מומר נפקא מינה דאי קדיש קידושיו קידושין ת"ר *הבא לקבל דברי חבירות ״חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו עובד כוכבים שבא לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו ר' יוסי בר' יהודה אומר אפי' דקדוק אחד ה] מדברי סופרים *וכן ״בן לוי שבא לקבל דברי לויה ו] וכהן שבא לקבל דברי כהונה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו שנאמר °המקריב את דם השלמים וגו' העבודה המסורה לבני אהרן ״כל כהן *שאינו מודה בה אין לו חלק בכהונה *ת"ר הבא לקבל דברי חבירות אם ראינוהו שנוהג בצינעה בתוך ביתו מקבלין אותו ואחר כך מלמדין אותו ואם לאו מלמדין אותו ואחר כך מקבלין אותו ר"ש בן יוחי אומר בין כך ובין כך מקבלין אותו והוא למד כדרכו והולך: ת"ר *מקבלין לכנפים ואח"כ מקבלין לטהרות ואם אמר איני מקבל אלא לכנפים מקבלין אותו קיבל לטהרות ולא קיבל לכנפים אף לטהרות לא קיבל: *ת"ר עד כמה מקבלין אותו בית שמאי אומרים למשקין שלשים יום לכסות שנים עשר חודש ובית הלל אומרים אחד זה ואחד זה ז] לשנים עשר חודש *אם כן הוה ליה מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל אלא ח] ״בית הלל אומרים אחד זה ואחד זה ט] לשלשים: (סימן חב"ר תלמי"ד תכל"ת מכ"ם חז"ר גבא"י בעצמ"ו) תנו רבנן °הבא לקבל דברי חבירות צריך לקבל בפני שלשה חבירים ובניו ובני ביתו אינן צריכין לקבל בפני שלשה חבירים רבן שמעון בן גמליאל אומר אף בניו ובני ביתו צריכין לקבל בפני שלשה חבירים לפי שאינו דומה חבר שקיבל לבן חבר שקיבל: תנו רבנן ״הבא לקבל דברי חבירות צריך לקבל בפני ג' חבירים ואפילו תלמיד חכם צריך לקבל בפני שלשה חבירים ״זקן ויושב בישיבה אינו צריך לקבל בפני שלשה חבירים שכבר קיבל עליו משעה שישב אבא שאול אומר אף תלמיד חכם אינו צריך לקבל בפני שלשה חבירים ולא עוד אלא שאחרים מקבלין לפניו אמר רבי יוחנן בימי בנו של רבי חנינא בן אנטיגנוס נשנית משנה זו רבי יהודה ור' יוסי איסתפק להו מילתא בטהרות שדרו י] רבנן לגבי בנו של ר' חנינא בן אנטיגנוס יא] אזילו אמרו ליה לעיין בה אשכחוה דקא *טעין טהרות אותיב רבנן מדידיה לגבייהו וקאי איהו לעיוני בה אתו אמרי ליה לר' יהודה ור' יוסי אמר להו ר' יהודה אביו של זה ביזה תלמידי חכמים אף הוא מבזה תלמידי חכמים אמר לו ר' יוסי כבוד זקן יהא מונח במקומו ״אלא מיום שחרב בית המקדש נהגו כהנים סילסול בעצמן שאין מוסרין את הטהרות לכל אדם: *תנו רבנן יב] חבר °שמת אשתו ובניו ובני ביתו הרי הן בחזקתן עד שיחשדו וכן ״חצר שמוכרין בה תכלת הרי היא בחזקתה עד שתיפסל: תנו רבנן *°אשת עם הארץ שנשאת לחבר וכן בתו של עם הארץ שנשאת לחבר וכן עבדו של עם הארץ שנמכר לחבר כולן צריכין לקבל דברי חבירות בתחלה אבל אשת חבר שנשאת לעם הארץ וכן בתו של חבר שנשאת לעם הארץ וכן עבדו של חבר שנמכר לעם הארץ אין צריכין לקבל דברי חבירות בתחלה יג] ר"מ אומר אף הן צריכין לקבל עליהן דברי יד] חבירות לכתחלה *ר"ש בן אלעזר אומר משום ר"מ מעשה באשה אחת שנשאת לחבר והיתה קומעת לו תפילין על ידו נשאת לעם הארץ והיתה קושרת לו קשרי מוכס על ידו:

תנו

(ויקרא ז)

עין משפט נר מצוה

לט א מיי' פי"ב מהל' משכב ומושב הלכה ט טוש"ע י"ד סימן קיט סעיף ד:

מ ב מיי' פי"ג מהל' איסורי ביאה הלכה יז טוש"ע י"ד סימן רסח סעיף יב:

מא ג מיי' פי' מהלכות משכב ומושב הל' ב:

מב ד מיי' פ"ג מהל' כלי המקדש הל' א:

מג ה מיי' פ"א מהל' בכורים הלכה א:

מד ו ז ח מיי' פ"י מהלכות מעשר הל' א ופ"י מהלכות משכב ומושב הלכה ב:

מה ט י מיי' שם הלכה ה ופ"י מהלכות מעשר הלכה א:

מו כ מיי' פ"י מהל' משכב ומושב הל' ד:

[מנחות יח: חולין קלג.]

מז ל מיי' שם הלכה ג:

מח מ מיי' שם הלכה ה ופ"י מהל' מעשר הלכה ב:

מט נ מיי' פ"ב מהל' ציצית הלכה ו:

נ ס מיי' פ"י מהל' מעשר הלכה ג ופ"י מהלכות משכב ומושב הלכה ו:

שיטה מקובצת

א] יהודה היא דבאתריה דר"י חמירא להו שביעית וחד: ב] מאיר מאי ר' מאיר דתניא: ג] עליו · עי' תוס' ע"ז (דף ז ע"א): ד] בלבד וגר שקבל עליו דברי תורה ונחשד לדבר אחד ואפי' חשוד לכל התורה כולה הרי הוא: ה] אחד מדקדוקי סופרים: ו] לויה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו כהן שבא: ז] זה שנים עשר חודש ס"א אי הכי נתנייה גבי קולי ב"ש והומרי כו': ח] אלא אימא בית הלל: ט] שלשים יום: י] שדרו זוא דרבנן: יא] אנטיגנוס זילו אמרו ליה לעיין בה אזלו ואשכחוה דקא טעין' ס"א מנטרי וס"א נטיר: יב] רבנן אשת חבר כחבר חבר שמת: יג] בתחלה רשב"א אומר: יד] חברות בתחלה שהיה ר"ש: טו] אשה אפילו לאחר: טז] חבירות בצנעא שאין: יז] לכל דבר הס"ד: יח] טהורה ואם אמר אינו מקבל אלא לכנפים מקבלין אותו ואע"ג דאמרן לעיל חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו שאני הכא דאינו משייר דבר שלם שהרי מקבל עליו נטילת ידים וזו היא עיקר אכילת חולין בטהרה הס"ד ומה"ד אף: יט] בשאר חומרי טהרות הס"ד: כ] כמה מקבלין אותו · עד כמה יקבל בקבלה מודהיר: כא] ליתני נמי הא: כב] חבר שקבל מחמת אביו: כג] דודאי: כד] תיבת גרסינן נמחק: כה] שדרו זווא: כו] מה"ד אביו של: כז] אינו נחשד: כח] לאפוקי כל התורה: כט] ביזה תלמידי חכמים שלא על ותיבת שלנו נמחק:

מסורת הש"ס

[עירובין סג. וש"נ]

תוספתא דדמאי פ"ב

ג"ז שם

תוספתא דדמאי פ"ב

ג"ז שם בתוספתא

ג"ז שם בתוספתא

גז"ש בתוספתא

[יומא פי' זבחים לה: חולין נב: קה. ערכין כז:]

ס"א גמר

ע"ז לט.

[תוספתא דדמאי פ"ב ע"ש ע"ז לט. ע"ש ונע"ג]

ג"ז שם. [ע"ש ונע"ג]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אף לטהרות אין מקבלין דכיון:

רבינו גרשום

חשיד נמי אקל: דיורא בת דיורתא · גר בת גיורת: קדושיו קדושין' ובעיא גט: חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו' דאמרינן הואיל ואין יכול לעמוד באותו דבר [ודאי לא יעמוד נמי באחרים]: אפילו דקדוק אחד' אגר שבא לקבל עליו כל דברי תורה קאי ברייתא (ודאי לא יעמוד נמי באחרים): אם ראינוהו שנוהג בצנעא בתוך ביתו קודם לכך מקבלין אותו מיד ואח"כ מלמדין אותו: מקבלין לכנפים לנטילת ידים אם קיבל עליו להזהר שלא לאכול בלא נטילת ידים ובכל דבר שצריך לנטילת ידים: אח"כ מקבלין אותו לטהרות' ליכל חולין בטהרה: אף לטהרות לא קיבל · כלומר שאין סומכין עליו אף לבמה שקיבל דאמרינן מדלא יכול לעמוד במה שצריך נטילת ידים כ"ש בשאר טהרות: עד כמה מקבלין אותו · כלומר כמה חזינן ליה דאיזדהר בטהרה דמקבלין ליה בנאמן על הטהרות: למשקין · לטהרת משקין ל' יום: לכסות לטהרת בגדים כדאמרינן בגדי עם הארץ מדרס לפרושים כו': לפי שאינו דומה חבר שקיבל א) מ"א אינו דומה חבר שקיבל וכן שקיבל הכי משמע כיון דאמרת דחבר עצמו צריך לקבל בפני ג' כ"ש בן חבר שצריך לקבל בפני ג' מש"ה ת"ק קאי דאמרינן בניו ובני ביתו אינו צריך לקבל אע"ג דאיהו גופיה צריך לקבל בפני ג' אינו דומה חבר בן עם הארץ לבן חבר' דחבר בן עם הארץ לא למד בבית אביו וצריך לו לקבל בפני ג' אבל בן חבר דסריך בטהרות שנוהג בבית אביו אין צריך לקבל בפני ג': בימי בנו של ר' חנינא נשנית משנה זו' דת"ח צריך לקבל בפני ג' דאיהו הוה חשיד אפי' ת"ח בטהרותיו אא"כ קבלו בפני ג': אותיב רבנן מדידיה' מתלמידיו לשמור טהרותיו עד שהלך לעיין בדבר: אמרו ליה · לר' יהודה היאך נהג בהם שלא רצה להאמין להם מטהרותיו · א"ל ר' יוסי לר' יהודה כבוד זקן יהא מונח במקומו כלומר אל תחשדיה במבזה ת"ח: אלא מיום שחרב בהמ"ק נהגו חכמים סילסול חומרא:

וכולן

א) נראה דצ"ל חבר שקיבל לבן חבר שקיבל הכי משמע וכו' שצריך לקבל בפני ג' · ע"א אינו דומה וכו' את"ק קאי דמשו"ה אמר בניו ובני ביתו וכו'.

ו ג תוספתא דדמאי פ"ב

שם כס"ד והשאר יש למחוק נ"ק

תוספתא דדמאי פ"ג

נגעים פ"ב מ"ס

יבמות כה: קא.

[יבמות כה: נדרים עח. ע"ש ב"ב קי: קנה.]

[לקמן לה: לו: נו:]

חגי נ"ק

[לקמן לג: כילה כח. תמורה ח. כא. כד. זבחים עה: חולין קלג:]

חגי נ"ק

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הנאתן וכו' ביוקר טובת הנאה להקדש הוא : (ב) ד"ה ונשקלין וכו' חולין הס"ד ואח"כ מ"ה חוץ מן הבכור והמעשר שאם נמכרין ביוקר הנאתן לבעלים כצ"ל והד"א :

עין משפט נר מצוה

נא א מיי' פ"י מהל' משכב ומושב הל"ח :

ועוד דמשמע הכא דיש תקנה לע"ס שמקבל עליו כו' נ"ק

נב ב מיי' פ"ג מהל' בכורות הל"א טוש"ע יו"ד סי' שיב סעי' ג :

וכי זו דרך רשעים שיהיו מעשיהם מקולקלים בגלוי ויהיו יראי שמים כו' מהרש"א

בתוס' ליתא

נג ג מיי' פ"י שם הל"ט:

נד ד מיי' פ"י מהל' גירושין הלכה טו טוש"ע אה"ע סי' יב סעי' ג :

א ה מיי' פ"א מהל' איסורי מזבח הלכה יב ופ"א מהל' בכורות הלכה יח סמג עשין קמב טוש"ע יו"ד סי' שו סעי' ו :

נ"ל חוזרין

רש"א הד"א

גליון הש"ס

תוס' ד"ה דהא וכו' וכי לא יהיה נאמן . עי' בר"ש סוף פ"ב דנגעים :

[במשנה שבמשניות וכן בתמורה ובשאר דוכתא ליתא וברא"ש וברמב"ם ג"כ ליתא]

[ליתא שם לפניו וש"ס כרס"י ד"ה לבעלים וכו' יצאו אלו שיש להם שם לווי שאין אומרין בהם עיר הנדחת אלא בהמת בכור ומעשר]

חגי נ"ק

גמרא

תנו רבנן *וכולן שחזרו בהן אין מקבלין אותן עולמית דברי ר' מאיר רבי יהודה אומר חזרו במטמוניות אין מקבלין אותן בפרהסיא מקבלין אותן איכא דאמרי אם עשו דבריהן במטמוניות מקבלין אותן בפרהסיא אין מקבלין אותן ר"ש ור' יהושע בן קרחה אומרים בין כך ובין כך מקבלין אותן משום שנאמר °שובו בנים שובבים א"ר יצחק איש כפר עכו אמר ר' יוחנן הלכה כאותו הזוג *ת"ר בראשונה היו אומרים חבר ונעשה גבאי דוחין אותו מחבירתו פירש אין מקבלין אותו *חזרו לומר פירש הרי הוא ככל אדם רב הונא בר חייא איצטריכא ליה שעתא הוה עייל גביה רבה ורב יוסף וארבע מאה זוגא דרבנן שמע דאתו קטיר להו ארבע מאה א] תכתקי לסוף שמעו דנעשה גבאי שלחו ליה זיל לחשיבותיה זיל לקדמותיה שלח להו הדרי בי רב יוסף לא אזל רבה אזל רב יוסף אמר תנינא פירש אין מקבלין אותו רבה אמר תנינא חזרו לומר פירש הרי הוא ככל אדם : תנו רבנן *כל הבכורות אדם רואה ד]חוץ משל עצמו ורואה את קדשיו ו]ואת מעשרותיו ונשאל על טהרותיו אמר מר כל הבכורות אדם רואה חוץ משל עצמו במאי עסקינן אילימא בחד מי מהימן אלא בתלתא ומי חשידי והתנן *מיאנה או שחלצה בפניו ישאנה ז]מפני שהוא בית דין לעולם בחד *וכדאמר רב חסדא א"ר יוחנן ביחיד מומחה הכא נמי ביחיד מומחה ורואה את קדשיו דאי בעי מיתשיל עלייהו ומעשרותיו דאי בעי *שדי ביה מומא בבוליה עדריה ונשאל על טהרותיו דהא *חזא ליה בימי טומאתו :

(ימיה ג)

הדרן עלך עד כמה ישראל חייבין

משנה

כל *פסולי המוקדשין ג] *(ה"הנאתן להקדש) נמכרין באיטליז ונשחטין באיטליז ונשקלין בליטרא חוץ מן הבכור והמעשר שהנייתן לבעלים פסולי המוקדשין הנייתן להקדש ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור :

גמ'

רש"י

וכולן שחזרו בהן . סיפא דהך ברייתא דלעיל היא דקתני הבא לקבל דברי חבירות חוץ מדבר אחד וכן כהן שקיבל עליו דברי כהונה חוץ מדבר אחד וכן בלוי שקיבל עליו דברי לויה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותן שנאמר המקריב את דם השלמים וגו' בזמן שהכהנים עושין רצונו של מקום מה כתיב בהם חלקם תורה אור נתתי אותם מאשי וכשאין עושין רצונו של מקום מה כתיב בהן מי גם בכם ויסגור דלתים וכולן שחזרו בהן אין מקבלין אותם עולמית כו' בתוספתא דמסכת דמאי בפ' *האורז במקומו מותר בחלת אנטוכיא : עשו דברים במטמוניות . שלא חיללו שם שמים בפרהסיא מקבלין אותם: כאותו הזוג . ר"ש ור' יהושע בן קרחה : גבאי . ממונה למלך לגבות מס מישראל : פירש . מן הגבאות : איצטריכא ליה שעתא . שהיו חכמים צריכין לו לשאול הימנו הלכות : קטר להו . קשר ותיקן להם ארבע מאות: ג] תכתקי. כסאות: זיל לחשיבותיה . ילך לחשיבותיה אחר החשיבות שבחר לו להיות מוכס ואנו לא נלך אצלו : הדרי בי. מגבאות : ד] ורואה את קדשיו . אם יש לו שלמים בביתו ונפל בהן מום יראה אם קבוע הוא ויפדם ויוציאם לחול : מעשרותיו . מעשר בהמה שנפל בהם מום : ונשאל על טהרותיו . הוא עצמו אם בקי בהלכות נשאל לעצמו על טהרותיו אם אירע בהן ספק ואינו צריך לילך אצל חכם אחר : ה] חוץ משל עצמו . שאין כהן רשאי לראות מום של בכורותיו ולהתירו : וחד מי מהימן . להתיר בכור ואפילו של אחרים והאנן תנן לקמן בפרק כל פסולי המוקדשין (דף נו:) בכור שניסמית עינו ונקטעה ידו הרי זה ישחט על פי שלשה בני הכנסת : אלא בתלתא . וכהן בעל הבכור אחד מהן : ומי חשידי . כולהו בשבילו : והתנן . ביבמות : מיאנה או שחלצה . אשה לפני החכם מותר לישאנה ואינו נחשד לומר על מנת כן התירה : מפני שהוא ב"ד . כלומר שלא ו] היה לבדו שם אלא בית דין שלשה היו שם : כדאמר רב חסדא אמר רבי יוחנן ביחיד מומחה . במסכת נדרים בפרק נערה המאורסה (דף עח.) : ורואה את קדשיו . ואינו נחשד לומר על מום עובר שהוא קבוע דמה לו לשקר הא אם היה רוצה להוציאן ז] לחול יכול לעשות בהיתר ולישאל לחכם ולפתוח בחרטה דהקדש טעות ולומר בטעות הקדשתיו אבל בבכור דאיהו לא אקדשיה דהא מרחם קדוש ליכא למימר הכי ונחשד : ומעשרותיו . דאינו נחשד לומר על עובר שהוא קבוע דאי הוה בעי מעיקרא הוה עביד בהיתרא קודם שיעשר עדרו : שדי מומא בכולהו . דעדיין אינן קדושים דליהוי כמטיל מום בקדשים ואח"כ יעשר דמעשר בהמה חל על המום דכתיב (ויקרא כז) לא יבקר בין טוב לרע הילכך אינו נחשד : ונשאל על טהרותיו . אינו חשוד לומר על טמא טהור דאם טמאות הן מה יפסיד הא ח] *חזא ליה בימי טומאתו וכחולין קמיירי דתרומה טמאה לא חזיא ליה אפילו בימי טומאתו ט] :

הדרן עלך עד כמה

כל פסולי המוקדשין . קדשים שנפל בהן מום : הנאתן להקדש . אם מוכרין אותן ביוקר (א) הנאת הקדש היא ובגמרא מפרשא כולה : באיטליז . בשוק שלוקחין הרבה ונמכר ביוקר : ונשקלין בליטרא . כדרך שהקצבין מוכרין בשר חולין (ב) : בכור ומעשר . אם נמכרין ביוקר : הנאתן לבעלים . בכור הנאתו לכהן ומוכר הבשר לכל מי שירצה דבשר בכור נאכל לכל אדם והכהן נוטל דמיו ולכהן קרי בעלים של בכור ומעשר הנאת מכירתו ביוקר לבעליו ישראל היא ומשום הנאת הדיוטות לא מזלזלינן בקדשים לנהוג בהן מנהג חולין למוכרו באיטליז אלא בביתו ואף על פי שלא יקפצו עליהם בני אדם כל כך ואין נשקלין בליטרא אלא באומד ואם יפסיד לית לן בה : ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור . שאם יש לו חתיכת בשר חולין שנשקלה בליטרא יכול לשקול בשר בכור כנגדה :

תוספות

וכולן שחזרו בהן כו' . פ"ה בפ"ק דע"ז (דף ז.) אגזלנים ועמי הארץ קאי שחזרו מרשען למוטב וזהו תימה למה אין מקבלין אותם *דמשמע דאין תקנה י] לעשות עם הארץ [חבר] שמקבל עליו דברי חבירות כו' ועוד דלשון עולמית משמע שכבר קבלו פעם אחרת ועוד דאמר רבי יהודה חזרו בהן במטמוניות אין מקבלין אותן יא] שאם חזרו למוטב במטמוניות ולא בפרהסיא *אין מקבלין אותן יב] *וכי זו ירא שמים בסתר ואומר ר"ת דקאי ארישא דקתני בתוספתא דדמאי בפרק שני עם הארץ שקבל עליו דברי חבירות כו' (עובד כוכבים שקבל עליו דברי חבירות כו') יג] גר שקיבל עליו דברי תורה כו' כהן שקבל עליו כהונה כו' לוי שקבל עבודת לויה כו' והדר קתני וכולן שחזרו בהן כלומר שחזרו לסורם וקלקלו מעשיהם יד] אין מקבלין אותן עולמית כיון דלא יכלו לעמוד בה ר' יהודה אומר במטמוניות כלומר שחזרו לסורם במטמוניות ובגלוי נזהרין על דברי חבירות אין מקבלין אותן שגונבין דעת הבריות ואין עושין אלא לפנים אבל אם לגמרי קלקלו מעשיהם אף בפרהסיא מקבלין אותן כשישוב דכשחוזרין *חזרה לגמרי :

(תא ק"ק כ"ח דף יגי עמוד א)

*__איכא__ דאמרי עשו דבריהם במטמוניות. שהכרנו בהם מתחלה קודם שחזרו לסורם שהיו נוהגין דברי חבירות אף בסתר מקבלין אותם כשישובו אבל אם לא הכרנו בהם מעולם שעשו דברי חבירות כי אם בפרהסיא ובצנעה לא היו נזהרין היטב אין מקבלין אותם שגונבי דעת הבריות הם : __דהא__ חזו ליה בימי טומאתו . תימה ותרומה טמאה דלא חזיא ליה °וכי לא יהיה נאמן וכן בשאר כל איסור והיתר ובהדיא אמרינן בריש הדר (עירובין ד' סג.) האי צורבא טו] דרבנן חזי ליה לנפשיה :

הדרן עלך עד כמה

__חוץ__ מן הבכור והמעשר שהנאתן לבעלים . אע"פ שמפרש טעם משום דהנאתן לבעלים על כרחין מדאורייתא היא כדמוכח בפרק קמא דתמורה (דף ח.) ובסוף חלק (סנהדרין דף קיב:) גבי עיר הנדחת דדריש בהמתך מי שנאכלין בתורת בהמתך יצא בכור ומעשר שאין נאכלין בתורת בהמתך *דתנן כל פסולי המוקדשין נמכרין באיטליז חוץ מן הבכור והמעשר וממא משום קרא נפקא דאין נוהגין טז] בזיון בדבר שאין הנאתן להקדש : במעשר

רבינו גרשום

וכולן שחזרו בהן . אשת חבר שניסת לעם הארץ ובתו של חבר ועבדו של חבר ושנעשו רוצין להיות שוב חבירים אין מקבלי': חזרו במטמוניות . ולא בפרהסיא אין מקבלין אותן : איכא דאמרי אם עשו דברים במטמוניות . כלומר אם במטמוניות לא הקפידו בטהרות מקבלין דלא נתפרסם לרבים שלא שמרו טהרות הילכך מקבלין דדומה שהן בתוקתן שהיו תחילה : ונעשה גבאי . מוכס : פירש . מגבאותו : איצטריכא ליה שעתא . לישאל ממנו דבר הלכה לפי שהיה חכם גדול . ואיכא דאמרי חלש היה והיו צריכין לבקרו . למ"ה : קטר להו ת' תכתקי . עיטר להם . (עיטר להם) ד' מאות כיסאות : זיל לחשיבותיה זיל לקדמותיה . כלומר הואיל והיה כבר גבאי ילך לו לחשבותו ולאומנותו הראשון ואנו לא נלך אצלו : מי חשידי . אפי' בשל עצמן : וכדאמר רב חסדא ביחיד מומחה . רואה בכורות הכא נמי ביחיד עסיקי' דאינו רואה של עצמו משום חשד : ורואה את קדשיו . ונאמן לומר מום קבוע הוא ויכול לפדותן אפי' כדשמואל : הואיל דאיבעי מיתשיל עלייהו . לפני חכם ויכול לומר לא זה הקדשתי אלא אחר ולא היה מוקדש הם הכי נאמן להתירו : ומעשרות להתירן במומן שלא יצרכו לאוכלן לפנים מן החומה הואיל דאי בעי שדי מומא בבוליה עדריה והוי המעשר בעל מום מעצמו: ונשאל על טהרותיו . דבני ביתו יכולין לשאל לו אם נולד ספק טומאה בטהרותיו ונאמן להתיר הואיל והא חזו ליה . כשהן טמאין לאוכלן בימי טומאתו אמרינן מה לו לשקר ונאמן הוא : הדרן עלך עד כמה

אטליז . בשוק של קצבין . הואיל והנאתן להקדש . דמיהן ראשי בהן לזלזל ולמוכרן באטליז ולשוקלן . שבשוק נמכרין ביוקר ויהא ריוח להקדש . אבל בכור הואיל והנאת דמיו לבעלים אין ראשי לזלזל בהן ואע"פ שאין שוקלין כנגד ליטרא עצמה אבל יכול לשקול בשר בכור כנגד ליטרא בשר חולין . והיינו מנה כנגד

שיטה מקובצת

א] תכתקי ס"א מפסקי ס"א תכתבי : ב] הנאתן. גליון בכל הס"י ל"ג הכא הנאתן להקדש משום דבסיפא קתני לה וכן היא נוסחאת הרמב"ם אבל רש"י ז"ל גרים לה הכא וצ"ע ושמא רש"י לא גרים לה בסיפא : ג] תכתקי ס"א מפסקי : ד] מגבאות הס"ד ומה"ד חוץ משל עצמו שאין כהן רשאי לראות מום בבכורותיו ולהתירו הס"ד ומה"ד ורואה: ה] הד"ה חוץ כו' עד ולהתירו נמחק מכאן ומקומו לעיל אבל בכל הספרים איתא : ו] שלא היה : ז] להוציאן לחולין יכול לעשות כו' לחכם עליהם ולפתוח : ח] הא חזו ליה הוא היה : ט] מטומאתו אלא להפסקה הס"ד : י] תקנה לע"ה לעשות חבר בשום ענין ועוד דלעיל תניא בדברי ר' מאיר עם הארץ שקיבל עליו : יא] אותן פי' שאם : יב] אותן דא"כ דעתם לחזור לסורם ולכך אינם רוצים לחזור בפרהסיא כי אם בסתר ומה שיטה היא זו אדרבה טפי עדיף ירא שמים בסתר וכי דרך רשעים הוא כך שעושין בגלוי רשע וחסידות ופרישות עושין בסתר : יג] וגר שקיבל עליו דברי חברות כו' עובד כוכבים שקיבל עליו דברי תורה כו' כהן שקיבל עליו עבודת כהונה : יד] מעשיהם אחר שקיבלו עליהם דברי חברות אין : טו] צורבא מרבנן חזי : טז] דאין נוהגין מנהג בזיון :

סר

גמ' כל פסולי המוקדשין הנאתן להקדש אימת אילימא לאחר פדיונו הנאתן להקדש הנאתן דבעלים הוא אלא לפני פדיונו נשחטין האבעי העמדה והערכה *הניחא למאן דאמר קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה אלא למאן דאמר היו בכלל העמדה והערכה מאי איכא למימר אלא לעולם לאחר פדיון ומאי הנאתן להקדש אדמעיקרא דכיון דשרי להו מר א] נמכרין באיטליז ונשחטין באיטליז ונשקלין בליטרא טפי ופריק מעיקרא: חוץ מן הבכור ומן המעשר שהנייתן לבעלים: בשלמא בכור *באיטליז הוא דלא מיזדבן הא בביתיה מיזדבן אלא מעשר בביתיה מי מיזדבן *והתניא בבכור נאמר °לא תפדה ונמכר במעשר נאמר °לא יגאל [ג]ואינו נמכר לא חי ולא שחוט לא תם ולא בעל מום הא מילתא ב] איקשיא ליה לרב ששת באורתא ושנייה בקדמותא מברייתא ג] [ג]במעשר בהמה של יתומים עסקינן ומשום השבת אבידה ד] נגעו בה (א) רבי אידי סרסיה דרב ששת הוה שמעה מיניה אזל אמרה בי מדרשא ולא אמרה משמיה שמע רב ששת ה] איקפד אמר מאן דעקיץ ליעקציה עקרבא ורב ששת מאי נפקא ליה מינה *דאמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב °אגורה באהלך עולמים וכי איפשר לאדם לגור בשני עולמים אלא אמר דוד רבונו של עולם יאמרו דבר שמועה מפי בעולם הזה *דאמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובבות ו] בקבר ואמר רבי יצחק בר זעירי ז] מאי קראה °וחכך כיין הטוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישנים ככומר של ענבים מה כומר של ענבים כיון דאדם נוגע בו דובב אף תלמידי חכמים כיון שאדם אומר דבר שמועה מפיו דובבות שפתיו בקבר מאי ברייתא דתניא מעשר בהמה של יתומים מוכרין אותו [ה]ומעשר בהמה ששחטו מבליעו בעורו בחלבו ובגידו ובקרניו מאי קאמר אמר אביי הכי קאמר מעשר בהמה של יתומים מוכרין אותו ח] בהבלעה מכלל דגדול בהבלעה לא מאי שנא מהא ט](*דתניא) *[ה]הלוקח לולב מחבירו בשביעית נותן לו אתרוג במתנה לפי שאינו רשאי ללוקחו בשביעית והוינן בה לא רצה ליתן לו במתנה מאי ואמר רב הונא [ו]מבליע לו דמי אתרוג בלולב התם לא מוכחא מילתא הכא מוכחא מילתא אמר רבא א"כ מעשר בהמה תרי זמני למה לי אלא אמר רבא הכי קאמר מעשר בהמה של יתומים מוכרין אותו כדרכו ומעשר בהמה דגדול ששחטו מבליעו בעורו בחלבו בגידו ובקרניו אמר רבא מנא אמינא לה דכתיב °והיה הוא ותמורתו יהיה קודש לא יגאל אימתי א) עושה תמורה מחיים אימתי אינו נגאל מחיים הא לאחר שחיטה נגאל °ורבנן ב) (ההוא) דגזרו לאחר שחיטה אטו לפני שחיטה דבר הגישום מחיים גזור רבנן לאחר שחיטה אטו לפני שחיטה

א) [לקמן לג:] ב) [צ"ל הוא]

רש"י

גמ' אלא לפני פדיונו. ודמים להקדש: נשחטין. בתמיה והיאך יכול י] למוכרו להוציא לחולין לאחר שחיטה: הא בעי העמדה והערכה. דבהמת הקדש אינה נפדית אלא מחיים דכתיב (ויקרא כז) והעמיד את הבהמה לפני הכהן והעריך אותה הכהן וגו': הניחא למ"ד. תורה אור בפ' בתרא דתמורה (דף לג:) קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה איכא לאוקומי דנפדין ונמכרין לאחר שחיטה: אדמעיקרא. כשהבעלים פודין אותן מתחלה מיד ההקדש איכא הנאה להקדש אי שרית ליה לזבוני באיטליז לאחר פדיון יא] טפי ופריק: *שהנאתן לבעלים. שאין נותנים שום דמים להקדש *על בכור ומעשר בהמה: לא תפדה. אך בכור שור או בכור (ב) עז לא תפדה וגו' (במדבר יח) ומשמע בעלים אין פודין אותן אבל נמכר הוא לאחרים משיבא ליד כהן: לא יגאל. והיה הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל יב] ואין נמכר דגמרינן לא יגאל דהכא מלא יגאל יג] כדמפרש לקמן בשמעתין (ג): ושנייה בקדמותא מברייתא. ופירקה בהשכמת הבקר מברייתא ולקמן מפרש מאי ברייתא ושני לה הכי הכא מתני' במעשר בהמה כו': השב אבידה. שאין יכולין יד] לאוכלו כולו ויסריח ובמעשר בעל מום קמיירי: נגעו בה. להתיר: סרסיה. שמעיה: אמרה בבי מדרשא. להאי פירוקא: מאן דעקץ. מי הוא שעקצני ושכני שלא אמרה משמי תעקציה עקרבא שמתא: דובבות. נעות והנאה הוא לו שדומה כחי: כומר ענבים. שאוספן בכלי אחד שבעה ימים או שמנה ימים טו] שידחקו ויתבשלו: מאי ברייתא. דאמרן לעיל ושנייה מברייתא: מבליעו בחלבו. דאסור למכור טז] בשר אלא החלב והעור והגידין ימכור ויבליע לו בהן דמי הבשר שימכור לו העור והגידין ביוקר כמה ששוה הכל ויתן לו הבשר במתנה: מאי קאמר. מעיקרא תני מוכרין אותו דמשמע כדרכו והדר תני מבליעו: דגדול. שאינו יתום: הלוקח לולב. יז] לוקח אדם בשביעית מעם הארץ יח] פירות שנלקטו בשביעית משום דבת ששית שנכנסת לשביעית היא (ד) וכל האילנות הולכין אחר חנטה חוץ מאתרוג ואתרוג אינו רשאי ליקח בשביעית אע"ג דחנטה בששית משום דאתרוג בתר לקיטה אזלינן ופירות שביעית היא ואין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ שחושה בהם סחורה ואינו מבערן בזמן הביעור כשכלה לחיה שבשדה: התם לא מוכחא מילתא. משום דדמיו קלים ואינו ניכר שהבליעם בלולב אבל הכא אפילו דבהבלעה נמי מוכחא מילתא דמוכר הבשר דהדבר ידוע שאין עור נמכר כולי האי בדמים יקרים: אם כן. דכולה חדא קתני: תרי זמני. מעשר בהמה דתני בברייתא ל"ל: והיה הוא ותמורתו. במעשר בהמה כתיב ומהאי לא יגאל נפקא לן דאינו נמכר הילכך כי אסריה קרא למכור דומיא דעשיית תמורה הוא דאסר ליה: אימתי עושה תמורה מחיים. ה"נ אימתי אינו נגאל לא אמרה תורה אלא מחיים אבל לאחר שחיטה נמכר: ורבנן (ה) גזרו לאחר שחיטה אטו לפני שחיטה. כדקתני לעיל אינו נמכר לא חי ולא שחוט: דבר הגישום. נמכר מחיים כגון הבשר שכל חשיבות דבהמה אינו אלא יט] בבשר גזור רבנן לאחר שחיטה:

ושאינו

תוספות

במעשר בהמה של יתומים כו'. אפי' לרבא דשרי לגדול בהבלעה הוצרך רב ששת להעמיד בשל יתומים דמשמע ליה מתני' בלא הבלעה דומיא דפסולי המוקדשין באיטליז:

מבליעו כ] בחלבו. דאסור למכור הבשר אלא החלב והעור והגידין ויש לדקדק מכאן דאפי' מאן דאסר לקמן (דף לג:) להמנות עובד כוכבים על הבכור חלבו מיהא שרי דכעור חשיב ליה כיון דאסור באכילה לישראל ומיהו שמנו של גיד דלא אסור מדאורייתא איפשר דאסור אבל הלכה כרבי עקיבא דשרי לעובד כוכבים אפי' הבשר כמו כא] שמפרש לקמן:

אם כן מעשר בהמה מעשר בהמה תרי זמני ל"ל. יש מקומות דדייק כי האי גוונא כרים בבא מציעא (דף ג.) גבי זה אומר אני מצאתיה דפריך והא זה וזה קתני וכרים נדרים (דף ד:) פריך אסור אסור למה לי וכרים סנהדרין (דף ג.) פריך שלשה שלשה למה לי עוד בההוא פירקא (דף ח.) וכי תימא פרושי קא מפרש מאי זמון ברכת זמון והתניא זמון כב] שלשה וברכת הזמון בשלשה ובפ' בתרא דמועד קטן (דף כג:) דמפרש לשמחה ולמריעות שלשים יום פריך והתניא לשמחה שלשים ולמריעות שלשים יום ובפרק בית כור (ב"ב דף קד.) פריך אני מוכר לך אני מוכר לך תרי זימני למה לי ותימה דבכמה דוכתי לא פריך כי האי גוונא בפ"ק דחולין (דף טז:) גבי נעץ סכין בכותל ושחט בה שחיטתו כשירה דקאמר התם פרושי קא מפרש מאי במחובר לקרקע סכין דלא מבטל ליה ולא פריך שחיטתו כשירה תרי זמני למה לי ובפרק גיד הנשה (חולין דף צח.) גבי בילים טהורות שבלקן עם בילים טמאות דקאמר פרושי קא מפרש ולא פריך אסורות אסורות למה לי ובפ' כל הבשר (שם דף קיג.) גבי דג טהור שמלחו עם דג טמא דקאמר פרושי קא מפרש ולא פריך מותר מותר למה לי ובהגוזל קמא (ב"ק דף צח:) גבי נתן לאומנין וקלקלו דקאמר פרושי קמפרש ולא כג] קאמר חייבין לשלם תרי זמני למה לי ובגיטין פ' השולח (ד' מב:) גבי כל נכסי כתובים לפלוני ופלוני עבדי דקאמר פרושי קמפרש ולא פריך ולא קנו ולא קנו למה לי וי"ל דבכל הני דוכתי דפריך תרי זמני למה לי לא שייך לומר כל כך פרושי קמפרש כמו בהנך דוכתי דלא פריך:

*ואף רב שמואל בר רב יצחק סבר לה להא דרבא. פי' מקרא אחרינא ולא מטעמיה דלא

סייך לדף לג ע"א

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פ"א מהל' בכורות הל"ג ופ"ו טוש"ע יו"ד סי' שו סעי' ו:

ג ב מיי' פ"ו מהל' בכורות הל"ט:

ד ג מיי' שם הל"ז:

ה ד מיי' שם הל"ח:

ו ה ו מיי' פ"ח מהל' שמיטה ויובל הל"א:

גליון הש"ס

גמ' ורבנן כהוא דגזרו. ע' זבחים ע"א תוס' ד"ה ומאי:

מסורת הש"ס

[לקמן לג:]

סייך נתמה' של נ"ק

תמורה ה: יא. כ"ק יג. [לקמן לג.]

יבמות צז.

שם מ. סנהדרין צ: ע"ש

[דתנן] סוכה לט.

הגהות הב"ח

(א) גמ' רב אידי: (ב) רש"י ד"ה לא תפדה וכו' שור או בכור כשב או בכור עז לא תפדה: (ג) ד"ה לא יגאל וכו' בשמעתין דחרמים כס"ד: (ד) ד"ה הלוקח וכו' דכל האילנות: (ה) ד"ה ורבנן סוא דגזרו לאחר שחיטה:

רבינו גרשום

מנא: הניחא למאן דאמר קדשי מזבח לא הוו בכלל העמדה והערכה. קתני נשחטין אפי' לפני פדיונן ולבתר הכי יכול לפדותן ולא בעו העמדה: אלא למאן דאמר היו מאי איכא למימר. היכי יכול לפדותן לאחר שחיטה: אדמעיקרא. דבשעת פדיונן הוי הנאה להקדש דמוסיף על פדיונן בשכר שיהא רשאי למוכרן באיטליז: במעשר נמי לא יגאל ואינו נמכר דיליף מחרמים דכתיב בהו לא ימכר ולא יגאל מה להלן מכירה עמו אף כאן מכירה עמו: ושנייה באקדמותא. בשחרית מברייתא. דלקמן. הכא במתני' דמשמע דמעשר באיטליז הוא דלא מזדבן הא בביתיה מזדבן לאחר פדיונן ולאחר שחיטה: במעשר בהמה של יתומים עסיק' ומשום השב אבידה. דמשמע' שלא יפסידו התירו אבל לגדול לא: סרסיה. שמעיה ואית דאמרי מתורגמניה: שמעה מיניה. הא במעשר של יתומים עסיקינן: מאן עקץ. כלומר שעקצני שלא רצה לומר הלכה משמי: דובבות מנענעות: לדור בשני עולמים ביחד. אלא זה [שאמרו] דובבות כלומר שאמר הלכה משמו דובבות בעולם הזה ושפתיו דובבות בעולם הבא: ככומר של ענבים. כשמתחילין לבסום כיון שנוגע בו דובב. השמרים משמיע קול: מאי ברייתא. דאמרן ופרקה מברייתא: מבליעו בעורו. שמוכר לו העור כ"כ ביוקר כדי שיהו דמי בשר מובלעין לתוכו וכן בחלבו

בשר

וגידו ובקרניו דמותרין למכור דלאו בני אכילה נינהו. מכלל דמעשר של גדול: לולב בשביעית. מותר למכור. לפי שאינו פירי: אתרוג במתנה. שאינו רשאי למכור פירי: התם בהבלעה באתרוג לא מוכחא מילתא דמוכר לו אתרוג משום דדמי אתרוג אינו אלא פשוט ואינו מגוף הלולב ולא מינכרא מילתא דהבלעה כלל אבל הכא כי זבין ליה עור בהמה בדמי בשר ובדמי עור מוכחא מילתא דזבין ליה בשר בהבלעה להכי דגדול אפי' בהבלעה לא: אמר רבא א"כ. כדתריץ אביי דמעשר בהמה של יתומים א) ביוצא המוכר אותו מבליעו כו' מעשר בהמה דקאמר ברייתא תרי זמני למה לי אלא אמר רבא כו': אימתי אינו נגאל. היינו בשר דאדם שם מחיים. כמה שוה הבכור גזרו רבנן לאחר שחיטה דאינו נמכר אטו קודם שחיטה דאסור:

שיטה מקובצת

א] מר דנמכרין באיטליז: ב] מילתא קשיא ליה: ג] מברייתא הכא במעשר: ד] אבידה דיתומים נגעו: ה] ששת ואיקפד: ו] דובבות. גליון. רש"י פי' נעות תימה דאיך בא דובבות לנעות ואמר ר' מנחם חסיד ז"ל שראה בפירושי ארץ יון דובבות לשון זבות דמתרגמינן זבה דייבא כלומר שפתותיו זבות כאדם הישן ונוטף ריר מפיו וה"נ קאמר גבי כומר של ענבים כיון שאדם נוגע בו דובב ומיהו בירושלמי בפ' מצטרפין שקלים כיון שאומרים הלכה מפיהם שפתותיהן מרחשות עמהן בקבר. גי': ז] זעירא ואמרי ליה ר' שמעון בר נזירא מאי: ח] אותו וכיצד מוכרין אותו מבליעים בעורו ובחלבו ובגידיו ובקרניו מכלל דגדול: ט] מהא דתנן: י] יכול למוכרן להוציא: יא] פדיון אמפי ופריק: יב] ואינו נמכר: יג] יגאל דחרמים כדמפרש: יד] יכולין לאוכלן: טו] ימים כדי שידחקו: טז] למכור הבשר אלא: יז] לולב. לולב לוקח: יח] תיבות פירות שנלקטו בשביעית נמחק: יט] אלא בשב"ל בשר גזור: כ] מבליעו בעורו ובחלבו: כא] כמו שאפרש לקמן: כב] זימון בשלשה וברכת: כג] ולא פריך חייבין תיבת קאמר נמחק:

א) נראה דצ"ל מיירי כגוונא דשפא דהמוכר אותו מבליעו וכו' מעשר וכו'.

דבר שאינו נישום מחיים לא גזור רבנן וביתמי אוקמוה רבנן אדאורייתא ואף רב שמואל בר רב יצחק סבר לה להא דרבא דאמר רב שמואל בר רב יצחק מנין למעשר בהמה של יתומים שמוכרים אותו כדרכו שנאמר °רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר א] איזהו דבר שאין בו ברכה מחיים אלא לאחר שחיטה הוי אומר זה מעשר בהמה איבעיא להו מהו להבליעו בעצמות רבי חייא ור' שמעון ברבי חד אמר *מבליעו וחד אמר אין מבליעו ולא פליגי הא בדקה הא בגסה ואיבעית אימא אידי ואידי בגסה ולא פליגי *מר כי אתריה ומר כי אתריה גופא *בבכור הוא אומר לא (א) יפדה ונמכר במעשר נאמר לא יגאל ואינו נמכר לא חי ולא שחוט ולא תם ולא בעל מום מנא הני מילי אמר רב חיננא אמר רב וכן ב] אמר רב דימי אמר רבי יוחנן נאמר לא יגאל במעשר ונאמר ולא יגאל בחרמים מה להלן מכירה עמו אף כאן מכירה עמו אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרב הונא בריה דרב יהושע מפני דאי לא מפני איכא למפרך מה לחרמים שכן חלים על הכל לאיי אפנויי מפני לא יאמר ולא יגאל בחרמים ויגמר ממעשר מה מעשר קדוש ואינו נגאל אף חרמים קדושים ואינם נגאלין ולא יגאל דכתב רחמנא למה לי ג] לאפנויי איכא למיפרך מה למעשר שכן קדוש לפניו ולאחריו אלא לא יאמר לא יגאל בחרמים ויגמר מבכור מה בכור קדוש ואינו נגאל אף חרמים קדושין ואינן נגאלין לא יגאל דכתב רחמנא ל"ל לאפנויי איכא למיפרך מה לבכור שכן קדושתו מרחם אלא לא יאמר לא יגאל במעשר ויגמר העברה העברה מבכור מה בכור קדוש ואינו נגאל אף מעשר קדוש ואינו נגאל לא יגאל דכתב רחמנא במעשר למה לי לאפנויי ואכתי במעשר נמי לא מפני דאיכא למפרך כדפרכינן והעברת קרא יתירא הוא בכור נמי נילף גאולה גאולה מחרמים דמעשר מפני דבכור לא מפני ומאי חזית דלא תפדה דבכור לגופיה ודמעשר לאפנויי ואימא דמעשר לגופיה דבכור לאפנויי דנין גאולה מגאולה ואין דנין פדייה מגאולה מאי נפקא מינה *הא תנא דבי רבי ישמעאל °ושב הכהן ובא הכהן זו היא שיבה זו היא ביאה הני מילי היכא דליכא דדמי ליה אבל ד] איכא דדמי ליה מדדמי ליה ילפינן ולילף בכור העברה העברה ממעשר דהא מעשר ה] נמי גמר גאולה גאולה מחרמים מיעט רחמנא גבי חרמים הוא הוא ולא בכור ואימא הוא ולא מעשר ו] מעשר גאולה כמותו רבא אמר לא יגאל דחרמים לא צריך דאיתנהו היכא אי בי בעלים הקדש נינהו אי בי כהן חולין נינהו *)דתניא חרמים כל זמן שהן בבית בעלים °הרי הן כהקדש לכל דבריהם שנאמר °כל חרם קדש קדשים הוא לה' נתנן לכהן הרי הן כחולין לכל דבריהם שנאמר °כל חרם בישראל לך יהיה לא יגאל

*) תוספתא דערכין פ"ד וע"ב

רש"י

ושאינו נישום מחיים · כגון הטור ז] והגידין שחשיבות שום דמי הבהמה אינו בשביל הטור הלכך בהבלעה שרי אפי' דגדול וביתמי משום השבת אבידה אוקמוה אדאורייתא דלאחר שחיטה מוכרו כדרכו: סבר לה להא דרבא · דמעשר לאחר שחיטה ח] דאורייתא שרי למכור: רק בכל אות נפשך · תורה אור מוקמינן בספרי דבפסולי המוקדשין משתעי וכתיב תזבח ואכלת ט]: איזהו דבר שאין בו ברכה מחיים · שאין נהנין מהם מחיים דהא שאר קדשים אם נפל בהן מום פודן ויכול למוכרן מחיים לכל מי שירצה: אלא זה מעשר בהמה · דכתיב ביה לא יגאל דאינו נמכר מחיים וכתב דלאחר זביחה איכא ברכה והוא ברכה מכירה היא דדומיא דברכה שאסר לך מחיים התיר לך לאחר שחיטה ומה ברכה היתה ראויה בו מחיים מכירה אלמא לאחר שחיטה נמכר מדאורייתא והא דתני אינו נמכר שחוט דרבנן הוא הילכך ביתמי מוקמינן אדאורייתא: מהו להבליע · דמי בשר מעשר בהמה של גדול עם דמי העצמות: דקה · אין העצמות ראויים *לכלום ואין מבליעין: גסה · ראויין העצמות לקתתא דנגרי וחליני ומבליעין: באתריה דמר · עושין כלים מעצמות י] ובאתריה דמר אין עושין כלים מעצמות ואין מבליעין: מנא ה"מ · דמעשר אינו נמכר דמאי משמע מכירה מלא יגאל: בחרמים · כתיב (ויקרא כז) לא ימכר ולא יגאל כל חרם יא] (ב) קדשים וגו': מפני · שצריך שיהו תיבות הללו לא יגאל מופנין לדרשא זו: שכן חלין על הכל · שאם החרים את יב] הקדשים חל חרם עליהן ונותן לכהן כפי טובת הנאה שיש לו בהן כדאמר בערכין בפ' המקדיש שדהו (דף כח:) תאמר במעשר שאינו חל אלא על החולין ועוד חרם חל על כל העדר ומעשר אינו יג] אלא עשירי: איכא למיפרך · דאיצטריך לא יגאל דחרמים דממעשר לא גמירי דמה למעשר שכן קדש לפניו ולאחריו שאם קרא לעשירי תשיעי ולתשיעי עשירי ולאחד עשר עשירי שלשתן מקודשים: דאיכא למיפרך · במעשר כדפרכינן גבי חרמים מה לבכור שכן קדושתו מרחם תאמר במעשר שאין קדושתו מרחם ולהכי איצטריך לא יגאל דמעשר: והעברת קרא יתירא הוא · ומופנה לגזירה שוה ללמד העברה העברה על מעשר שלא יגאל ואין משיבין עליה הילכך לא יגאל דמעשר מופנה הוא ומאי טעמא האי קרא יתירא דמצי למכתב כל פטר רחם יד] לה' כדכתיב קרא אחרינא (שמות יג) כל פטר רחם לה' והעברת למה לי ש"מ קרא יתירא הוא: בכור נמי נילף גאולה גאולה מחרמים · דלא ימכר דהא"נ דלא כתב בבכור גאולה כתב ביה פדייה (שם) והיא היא: טו] *)גאולה דמעשר מפני · כדאמרן הלכך דיינין ליה גזירה שוה מחרמים אבל פדייה דבכור לא מפני דאיצטריך לגופיה ולאגמורי נמי אמעשר בהעברה העברה: ומאי חזית · דפדייה דבכור לגופיה טז]ולאגמורי אמעשר ולא יגאל דמעשר לאפנויי ולמיגמר גזירה שוה מחרמים אימא לא יגאל דמעשר לגופיה דלא יז] יפדה ולאגמורי אבכור בהעברה העברה ודבכור לאפנויי ולמיגמר גזירה שוה מחרמים לאסור במכירה: ונילף בכור העברה יח] ממעשר · שיהא אסור במכירה דהא מעשר כבר קים לן יט] דגמרנא ליה גאולה מחרמים: כל חרם כ] קדשים הוא · הוא אסור במכירה: (ג) מסתברא מעשר הוה ליה לרבויי · בדין חרמים דגאולה כתב ביה כמו בחרמים ולמעוטי בכור דפדייה כתב ביה: לא יגאל דחרמים לא צריך · ולא משום דגמר מבכור אלא מסברא נפקא לן דאינו בפדייה: הקדש נינהו · ואינו בפדייה ולא דמי לקדשי מזבח: חולין נינהו · ויכול למוכרן כהן לכל מי שירצה: לך יהיה · ברשות כהן הן כשאר ממונו: תנהו

*) גאולה הס"ד ומה"ד דמעשר כו' · נ"ק

תוספות

דלא יאמר לא יגאל בחרמים וגמר ממעשר מה מעשר קדוש ואינו נגאל · וא"ת דילמא הוה ילפינן מהקדש כא] דתפדה וי"ל דלחומרא ילפינן א"נ משום דבחרמים כתיב לא ימכר ומוקמינן *בהו לא יגאל: הוא ולא בכור · רבא נמי דמשני בסמוך שלא ימכר כב] בחרמים לא צריך אית ליה נמי הוא ולא בכור כדמוכח בפ"ק דתמורה (דף ה:) גבי אי עביד לא מהני דאי לאו הוא הוה ילפינן בכור העברה העברה ממעשר ואביי נמי דמוקי בפ"ק דתמורה הוא בהוייתו יהא מ"מ הוה דריש הוא ולא בכור *מדסמך ליה הוא לקדש קדשים *דמשמע הוא בקדושתו יהא: רבא אמר לא יגאל דחרמים לא צריך · כך כתוב בספרים ורש"י כג] גרס לא ימכר משום דדייק דאיתנהו היכא אי בי בעלים הקדש נינהו ואי בלא יגאל קאמר והא קדשי בדק הבית נגאלין ור"ת מפ' דהקדש נינהו כד] קאמר היינו אפי' נפדו דקדש קדשים כה] משמע ליה קדושת הגוף עד בואו ליד כהן ומיהו קשיא לר' דבפ"ק דתמורה (דף ה:) משמע דמוכחינן דאין מועיל פדיון כו] מהוא בהוייתו יהא לאביי דאי עביד מהני ולרבא דאמר לא מהני נפיק מלא יגאל גופיה וא"כ היכי הוה דייק הכא דלא יגאל לא צריך משום דאי בי בעלים הקדש נינהו אפילו נפדו הוא גופה מלא יגאל נפקא ליה לרבא ועוד קשיא אחרת שהקשה רש"י הא דקאמר אם אינו ענין לחרמים תנהו ענין למעשר כז] מאי צריך מעשר ללא יגאל דחרמים הא בגופה כתב ואי משום לא ימכר כח] *בקנייה הכי ה"ל למימר ואם אינו ענין לגאולה דבגופה כתב תנהו ענין למכירה א"כ יאמר לא יגאל דחרמים למה לי ש"מ לאפנויי:

הא לאחר שחיטה נגאל הא בעי העמדה והערכה · תימה לוקמה במפרכסת דהרי היא כחיה לכל דבריה כדאמר כט] בפ"ב דחולין (דף ל·) מדמי פסח מי אדחי הא תנא שחט בה שנים או רוב שנים כו' וי"ל דשמא זו היתה חשובה כחיה אף לענין תמורה והרב רבי שמעון מנייבי"לא זצ"ל היה מפרש דהכא דנגמרה השחיטה כהלכתה לא חשיבא מפרכסת כחיה והכל ל] פירשתי במרובה (ב"ק דף עו·) בשמעתין דפרה מטמאה טומאת אוכלין:

פסק

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא תפדה ונמכר מי במעשר: (ב) רש"י ד"ה בחרמים וכו' חרם קדש קדשים: (ג) ד"ה כל חרם וכו' במכירה הס"ד ואח"כ מ"ה מעשר גאולה כמוהו מסתברא מעשר:

שיטה מקובצת

א] בשר כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך איזהו: ב] וכן כי אתא רב דימי אמר: ג] לי ש"מ לאפנויי: ד] אבל היכא דאיכא דדמי: ה] תיבת נמי נמחק: ו] מעשר מסתברא מעשר גאולה גאולה כמותו: ז] העור והגידין שחשיבות תיבת והגידין נמחק: ח] שחיטה מדאורייתא: ט] ואכלת בשר בברכת הס"ד: י] מעצמות הילכך מבליעין ובאתריה: יא] חרם קדש קדשים: יב] את קדשיו: יג] אינו חל אלא על העשירי הס"ד: יד] רחם לי כדכתיב: טו] היא גאולה הוא דיבור אחד: טז] לגופיה דלא יפדה ולאגמורי: יז] דלא יגאל ולאגמורי: יח] העברה העברה ממעשר: יט] לן ביה דגמרנא: כ] חרם קדש קדשים הוא כו' במכירה ולא בכור הס"ד: כא] דתפדה ס"א דנפדה: כב] ימכר דחרמים לא: כג] ורש"י הגיה לא: כד] נינהו דקאמר: כה] קדשים הוא משמע: כו] פדיון בחרמי כהנים ביד בעלים מהוא: כז] מה צריך תיבת מאי נמחק: כח] ימכר בקנייה הכי: כט] (בפ"ק דחולין): ל] והכל פירשו במרובה

רבינו גרשום

דבר שאינו נישום מחיים היינו עור דאינו נישום אלא לאחר מיתה לא גזרו רבנן לאחר שחיטה דאינו נמכר שחיטה אפי' קודם שחיטה אלא נמכר בהבלעה: וביתמי אוקמוה רבנן אדאורי' דלא גזרו בהו משום יתומים: איזהו דבר שאין בו ברכה מחיים דמחיים אסור למוכרו וליהנות ממנו אלא לאחר שחיטה מותר הוי אומר מעשר בהמה של יתומים אפי' דגדול רבנן גזרי ביה לאחר שחיטה אטו לפני שחיטה · ואי שאר פסולי המוקדשין אפי' מחיים נמכרין לאחר פדיונן: בעצמותיו · הבשר בדמי העצמות: הא בגסה · עצמותיה חשובין למלאכה ויכול להבליע בהן: מר כי אתריה · מאן דאמר מבליעו באתריה חשיבי עצמות דעבדי מינייהו חלילין · ומאן דאמר אין מבליעו לא עבדי מיניה חלילין: שכן חלין על הכל · בין על קדשי קדשים בין על חולין · מעשר בהמה אינו חל אלא על חולין: אף חרמים קדושים · דכתיב כל חרם קדש קדשים הוא: לאפנויי ולמילף למעשר מה לא יגאל דחרמים לא ימכר אף לא יגאל דמעשר לא ימכר נמי: שכן מקדש לפניו ולאחריו · כדתנן קרא לתשיעי עשירי ולעשירי עשירי ולאחד עשר עשירי...

*) גרסת משניות לשון רבינו דברים נגמ'

יגאל דכתב רחמנא למה לי אם אינו ענין לחרמים תנהו ענין למעשר אימא תנהו ענין לבכור א] מעשר גאולה כמותו רב אשי אמר לא יגאל דמעשר לא ימכר הוא אמר רב אשי מנא אמינא לה דכתיב °והיה הוא ותמורתו יהיה קודש לא יגאל אימתי *עושה תמורה מחיים אימתי אינו נגאל מחיים הא לאחר שחיטה נגאל *הא בעי העמדה והערכה אלא שמע מינה לא יגאל לא ימכר הוא הניחא למ"ד *קדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה אלא למ"ד קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה מאי איכא למימר אנן הכי קאמרינן מי איכא ב]דמחיים לא מיפריק ולאחר שחיטה מיפריק אלמה לא מחיים דאלימא קדושתיה לא מיפריק לאחר שחיטה ג] (א) דאקיל ליה קדושתיה מיפריק ולא כל דכן הוא ומה מחיים דאלים למיתפס פדיונו לא מיפריק לאחר שחיטה דלא אלים למיתפס פדיונו ד] מיפריק אלא ש"מ לא יגאל לא ימכר הוא ולכתוב רחמנא לא ימכר אי כתב רחמנא לא ימכר הוה אמינא ה] איזדבוני הוא דלא מזדבן דקא עביד עובדין דחול אבל איפרוקי מיפריק דהא עיילי דמיו להקדש להכי כתב רחמנא לא יגאל דלא איזדבוני מיזדבן ולא איפרוקי מיפריק:

מתני' *בש"א לא ימנה ישראל עם הכהן ו] *לבכור וב"ה מתירין *ואפי' עובד כוכבים:

גמ' מתני' מני ר"ע היא דתניא בכור אין נמנין עליו אלא חבורה שכולה כהנים דברי בית שמאי וב"ה ז] אומרים אפילו זרים רבי עקיבא מתיר אפי' עובד כוכבים מ"ט דב"ש דכתי' °ובשרם יהיה לך ח]וגו' מה התם כהנים אין ישראל לא אף הכא כהנים אין ישראל לא

ובית

רש"י

תנהו ענין למעשר · למכירה: מסתברא דאמעשר שדינן ליה שכן גאולה כמותו · כך שמעתי ויש לי הרבה להשיב חדא דקאמר אי ט] בבעלים הקדש נינהו והרי הקדש בר פדייה שהרי קדשי בדק הבית נפדין כקדשי מזבח כדכתיב ואם המקדיש יגאל את ביתו ובעל כרחיך איצטריך למכתב בחרמים לא יגאל ועוד דקאמר תנהו ענין למעשר ומה לנו להביא לא יגאל אמעשר הרי כבר נאמר בו לא יגאל ואם למכירה קאמר היה לו עוד לומר אם אינו ענין לגאולה תנהו ענין למכירה אי נמי הוה ליה למימר לא יגאל דחרמים למה לי ש"מ לאפנויי ולדון גזירה שוה דמה כאן מכירה עמו אף מעשר מכירה עמו הילכך י] מדומה לי דהכי מיבעי לך למיגרס יא]אמר רבא לא ימכר דחרמים לא צריך והכי פירושה רבא אמר בלא גזירה שוה נפקא לן במעשר דאינו נמכר דלא ימכר דחרמים לא צריך הקדש נינהו והקדש אין הרשות ביד בעלים למוכרו לאחרים אלא לגזבר נמסר וה"ה כל כמה דאיתנהו יב] *ביד בעלים לא מזדבן חולין נינהו ונמכרין תנהו ענין למעשר דלא ימכר וכן עיקר: מנא אמינא לה · יג] *מדלא אסר ליה אלא מחיים דאי גאולה בבעלים דוקא יד] ולמידק הא לאחר שחיטה נגאל ותופס את דמיו: טו] העמדה והערכה בעי · אלא ודאי ליתיה בתורת פדיון כלל ואינו קדוש לתפוס את דמיו בקדושה והאי לא יגאל לא ימכר הוא ומשום דעביד ביה עובדא דחול קאסר ליה רחמנא הילכך מחיים דחמירא קדושתיה אסור לאחר שחיטה דאקלישא קדושתיה דהא נשחט בחוץ לאכילת זרים שרי למכור: גאולה משמע בבעלים ותופס ליה פדיונו דאי אין תופס פדיונו למה להו לבעליו לפדותו אלא לאו ש"מ לא ימכר משום עובדין דחול טז] קאסר ליה קרא: להכי כתב לא יגאל · יז] דמדאפיק מכירה בלשון גאולה שמע מינה דלא איזדבוני מיזדבן הוא ולא אפרוקי מיפריק ובגאולה גרידתא ליכא לאוקמה דא"כ יח]לא מצינן למידק הא לאחר שחיטה נגאל: מתני' לא ימנה · יט] אפי' אם זימן כהן אורח ישראל על הבכור בעל מום לא יאכל עמו: גמ' מתני' · דשרי עובד כוכבים באכילת בכור מני ר' עקיבא היא כ] דמתיר אליבא דב"ה קאמר ר' עקיבא דבית הלל מתירין אפי' עובד כוכבים: מה כא] בחזה ושוק כהנים אין ישראל לא · דכתיב ואתה ובניך ובנותיך אתך:

הגי

תוספות

כב] פסק מתני' מני רבי עקיבא היא · והומר ר"י דהלכתא כב"ה דמתניתין דשרו אפי' לעובד כוכבים ולא כב"ה דברייתא דאסרי *ופליגי אר' עקיבא דהוי סתם במתני' ומחלוקת בברייתא כג] דהוי הלכתא כסתם דמתני' כדאיתא בהחולץ (יבמות דף מב:) *וכ"ש דהכא דסתם לן כלשון ברייתא דעדיף משאר סתמי כדאיתא בסוף שבת (דף קמז:) והא *דפרישנא בסמוך טעמא דרבי עקיבא מדכתיב כצבי וכאיל ואמרינן דאידך מוקים לה כר' אלעזר הקפר פי' דדריש בריש פרק שני דחולין (דף כח·) מה פסולי המוקדשים בשחיטה אף צבי ואיל בשחיטה ועוף אין לו שחיטה אלא מדברי סופרים משמע דר"ע לית ליה דרבי אלעזר הקפר אלא סבר לה כרבי דדריש שחיטה מוזבחת כאשר צויתיך מלמד שנצטוה משה על רוב אחד בעוף ועל רוב שנים בבהמה דלמא הכי קיי"ל כרבי ואע"ג דרבי יוסי בר חנינא בנזיר בפרק מי שאמר כד] (דף כט·) סובר דאין שחיטה לעוף מה"ת אין ראיה ממנו שיהא הלכה כן דתנא הוא כדמוכח התם ועוד דר"ע כה] מצי סבר כר' אלעזר הקפר כו] וגמר חד מצבי וחד מאיל כדפרישית לעיל בפ' שני (דף טו·) גבי מה צבי ואיל פטורין מן הבכורה כו' ובהלכות גדולות משמע שרוצה לפסוק כב"ה דברייתא ומשמע נמי דמדרבנן היא דפליגי ארבי עקיבא כז] *דפירשו שהחלב מותר לעובד כוכבים משום דאיתקש פסולי המוקדשים לאיל וצבי והבשר אסור להאכילו לעובד כוכבים מדרבנן ואין להביא ראיה דאסור לעובד כוכבים משום דקי"ל כההיא דרשא כח] ואכלת ולא לכלביך וה"ה לעובד כוכבים כדמוכח בפ' כל שעה (פסחים דף כט·) כט] דאשכחן כמה סתמי כהך דאיתא הכא בפרק הלוקח בהמה (דף כח:) לעיל גבי חררת דם דתנן יקבר ובפרק עד כמה (לעיל דף כח·) מי שאינו מומחה וראה את הבכור ונשחט על פיו הרי זה יקבר ולקמן בפרקין (דף לז·) השוחט את הבכור ונודע (עד) שלא הראהו כו' הבשר יקבר ובפ' בהמה המקשה (חולין דף סט:) גבי ל] יצא רובו ה"ז יקבר *אבל היך אין ראיה דשפיר אתיא כר"ע דהא לר"ע גופיה שמעינן ליה בפרק טבול יום (זבחים דף קג: וקד·) דאמר מדבריו למדנו שהשוחט את הבכור ונמצא טריפה שיאותו הכהנים בעורו משמע דבשרם אסור בהנאה והיינו טעמא כדפרישנא לעיל בפ' שני (דף יד·) גבי קדשים שקדם מום קבוע להקדשן דהיכא דשרי לישראל הוא דאיתקש לצבי ואיל ושרי אפילו לעובד כוכבים ולא איתסר מואכלת ולא לכלביך אבל היכא דאסור לישראל לא איתקש לצבי ואיל הילכך בכור שמת או נשחט בלא התרה או הותר ונמצא טריפה טעון קבורה כדמוכח הני סתמי ואפי' רבי עקיבא מודה כדאמר בפ' טבול יום (זבחים דף קד·) ואף ר"ע לא אמר לא] שיהא העור מותר אפי' בגבולין אלא כשהתירו מומחה אבל לא התירו מומחה לא לב] ובטריפה נמי *ואע"ג דשרי ר"ע העור אין הלכה כמותו כדמסקינן התם והלכתא כחכמים לג] דאמרי אין לא ראיתי ראיה אלא יצא לבית השריפה ומיהו לדידן לא בעי שריפה דהתם *במקדש הוא דבעי שריפה דבמקדש קאי ומ"ש שם בספרים והלכתא כחכמים בשר בקבורה והעור בשריפה פי' שם רש"י דלא גרס ליה דרבנן דאמרי בעור אלא יצא לבית השריפה לאו אדר"ע קיימי דאיירי בבכור בגבולין אלא אדרבי חנינא דאיירי בקדשי המקדש ומיהו קשיא בברייתא דלקמן במשנתין (דף נג·) גבי שתי חטאות אחת תמימה ואחת בעלת מום דקאמר ר' אלעזר בר"ש אפי' בשר בעלת מום בקדרה וזרק דמה של תמימה אסורה וקתני עלה בתמורה בפ' ולד חטאת (דף כד·) יוצא לבית השריפה והשתא מאיזה טעם היא בשריפה כל עיקר פסולה לא הוי אלא משום דהויא כחטאת שכפרו בעליה דמתה וחטאות המתות דינם לד] *כשמתו ואי משום דכי נשחטו הויא ליה כעין קדשים פסולים שנפסלו אחר שחיטה שיוצאים לבית השריפה הא *בבכור תנן לה] דסבר כשנשחט שלא על פי מומחה וכשנמצא טריפה לו] הוי בקבורה כדפרישית ושמא יש לחלק בין בזמן הזה לזמן בית המקדש ואם הייתו מחלקים בין נשחט שלא על פי מומחה לשאר פסול שאירע אחר שחיטה היתה מיושבת גירסת הספרים דזבחים אלא שנגרום אפכא והלכתא כחכמים בשר בשריפה ועור בקבורה ובזמן הזה הוא דקאמר שלא החמירו על העור לשורפו כמו הבשר וא"ת מ"ש הא לז] במס' ערלה (פ"ג מ"ג) ומייתי לה בפ"ב דתמורה (דף לד·) האורג מלא הסיט מצמר הבכור ידלק הבגד ובכל הנך שהבאתי משמע דדיט של בכור בקבורה ואין לחלק בין *)שער לח] לשער דכה"ג פריך משער נזיר ופטר חמור דתנן התם יקבר ובמס' ערלה (שם) תנן בשער **)ובפטר חמור ידלק ואין נראה לדחות דהתם פריך משום דמשמע ליה מתני' לט]התם דקתני שער נזיר ופטר חמור דקאי שער אתרווייהו ועוד תניא נמי בתוספתא התולש צמר מבכור תם והניחו בחלון אע"ג שנולד לו מום לאחר מכאן ושחטו הרי זה יקבר וי"ל דאיכא לשנויי הכא כדמשני התם אפטר חמור כאן בשק כאן בשער פי' שער ממהר לכלות וסגי ליה בקבורה אבל אם עשה ממנו בגד חיישינן שמא יוליאוהו אחר שנקבר ובעי שריפה ואיכא דמשני התם ומוקי לה כר' יהודה דאמר אם רצה להחמיר על עצמו לשרוף את הנקברים רשאי:

*) בין צמר לבכור גופיה דכי ה"ג פריך מפטר חמור דתנן נ"ק **) פטר נ"ק

ובית

עין משפט נר מצוה

אליבא דת"ק ופליגי נ"ק

[נ"ל וכ"ש הכא דסתם לן הכא כלשון ב"ה דעדיף כו' נ"ב]

דמפרש נ"ק

מ א מיי' פ"ח מהל' בכורות הל' ג סמג עשין קמה טוש"ע י"ד סי' שו סעיף ט:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה פסק וכו' דפירשו שהחלב מותר לעובד כוכבים · עי' לעיל לג ע"ב תד"ה מבליעו:

[תמורה כד·]

מכל הנך אין נ"ק

הא"ג נ"ק

במיתה נ"ק

נ"ל בבכור תנן יקבר כשנשחט כו'

מסורת הש"ס

[לעיל לא:]

[שבועות יא: חולין קלב·]

[לעיל יד: תמורה לב:]

בי בעלים לא מזדבן ואי בי כהן חולין נינהו ונמכרים אח"ע תרמים תנהו ענין למעשר דלא כו' נ"ק

דלא יגאל דמעשר לא ימכר הוא מדלא נ"ק

[על הבכור כך איתא במשנה שבמשניות]

הגהות הב"ח

(א) גמ' לאחר שחיטה דאקלישא קדושתיה:

ניקדשי מקדש הוא וכו' דאקדשי מקדש קאי נ"ק

רבינו גרשום

תנהו ענין למעשר האי לא ינאל יתירא ולמכירה: והאי בעי העמדה והערכה · קודם שינאל ואי אפשר להעמידן שכבר נשחט אלא ש"מ לא ימכר הוא: הניחא למ"ד קדשי מזבח היו בכלל · מצות העמדה והערכה אמרת דלא מתריץ בלא ינאל ממש: אלא למ"ד וכו' · אמר לך רב אשי אנן הכי קא אמרינן כלומר מהא דייקינן דלא ימכר הוא דמי איכא מידי דמחיים כי אלים למיתפס פדיונו לא מיפריק ולאחר שחיטה דלא אלים מיפריק אלא ש"מ דהאי לא יגאל לא ימכר הוא: לא ימנה ישראל עם הכהן · על הבכור בעל מום לאוכלו עמו:

אוכל

שיטה מקובצת

א] לבכור מסתברא מעשר גאולה גאולה כמותו: ב] איכא מידי דמחיים: ג] שחיטה דאקלישא ליה: ד] פריונו אינו דין דלא מיפריק: ה] אמינא מודבן הוא דלא איזדבוני: ו] הכהן על הבכור וב"ה: ז] וב"ה מתירין אפילו: ח] לך כחזה התנופה ושוק הימין מה: ט] אי בי בעלים הקדש: י] הילכך כמדומה לי: יא] למיגרס רבא אמר לא: יב] דאיתנהו בי בעלים לא מזדבן הס"ד ומה"ד חולין: יג] דלא אסר: יד] דוקא ליכא למידק הא: טו] דהעמדה והערכה: טז] דחול הוא קאסר: יז] דמדאפקי למכירה בלשון: יח] דא"כ בגאולה לא: יט] תיבת אפילו נמחק: כ] היא ר"ע מתיר אליבא: כא] מה התם בחזה: כב] תיבת פסק נמחק: כג] ומחלוקת בברייתא הלכתא כסתם מתני' כדאיתא בהחולץ וכ"ש הכא דסתם לן בלשון ב"ה דעדיף משאר כו' והא דפריש: כד] שאמר ואני: כה] דר"ע נמי מצי: כו] וגמר ס"א ומפיק חד: כז] עקיבא דפירש שהחלב מותר להאכילו לעובד כוכבים: כח] דרשא דואכלת ולא: כט] שעה ואשכחן להו כמה סתמי הכי לעיל בפ' הלוקח בהמה גבי חררת: ל] גבי שכבה יצא רובו ה"ז יקבר מכל הנך אין ראיה: לא] אמר פי' שיהא: לב] לא ובנטרפה נמי: לג] כחכמים פי' דאמרי: לד] דינם בקבורה כשמתו: לה] תנן יקבר כשנשחט: לו] טריפה נמי הוי: לז] הא דתנן כמס': לח] שער לשאר דכה"ג: לט] מתני' דהתם דקתני:

ובית הלל הני מילי תם אבל בעל מום כתיב °הטמא והטהור יחדיו יאכלנו ומה טמא שאינו אוכל בקדשים קלים אוכל בבכור זר שאוכל בקדשים קלים אינו דין שיאכל בבכור איכא למיפרך מה לטמא ^א שכן הותר מכללו בעבודת צבור וב"ה אטו בעבודה קאמר באכילה קאמרינן א] אכילת זר עדיף ורבי עקיבא מתיר ואפי' עובדי כוכבים מ"ט דרבי עקיבא °כצבי וכאיל מה צבי ואיל מותר לעובדי כוכבים *אף ב] פסולין מותר לעובדי כוכבים ואידך °תלתא צבי ואיל כתיבי חד לכדרבי יצחק ג] (וחד לכדר') [ור'] אושעיא וחד לכדרבי אלעזר הקפר ד] *ואידך מה צבי ואיל פטורים מן הבכורה ה] ^ב אף פסולי המוקדשין פטורין מן הבכורה ו] ת"ר *בכור אין מאכילין אותו לנדות דברי בית שמאי וב"ה אומרים מאכילין אותו לנדות מ"ט דב"ש דכתיב °ובשרם יהיה לך ז] מה התם נדות לא אף הכא נדות לא וב"ה הני מילי תם אבל בעל מום הטמא והטהור (א) ח] אכלהו וב"ש מהיכא דאין טומאה יוצאה עליו מגופו אבל היכא דטומאה יוצאה עליו מגופו לא דאשכחן דפליג רחמנא בין טומאה יוצאה עליו מגופו לבין ט] שאין טומאה יוצאה עליו מגופו דתנן *הפסח שבא בטומאה ^ג לא יאכלו ממנו זבים י] ומצורעין וזבות ונדות ויולדות וב"ה התם הוא דגלי רחמנא °טמא נפש אבל הכא טמא סתמא כתיב לא שנא יא] ת"ר *אין ^ד מרגילין *ביום טוב כיוצא בו ^ה אין מרגילין בבכור ולא בפסולי המוקדשין בשלמא יום טוב דקא טרח טירחא דלא חזי ליה אלא בכור מאן תנא אמר רב חסדא *בית שמאי היא דאמר אין מאכילין אותו לנדות ולא בפסולי המוקדשין מאן תנא אמר רב חסדא רבי אלעזר בר' שמעון היא *דתנן ^ו היו לפניו שתי חטאות אחת תמימה ואחת בעלת מום תמימה תקרב בעלת מום תיפדה נשחטה בעלת מום אם עד שלא נזרק דמה של תמימה מותרת אם משנזרק דמה של תמימה אסורה ר"א ברבי שמעון אומר אפילו בשר בקדירה ונזרק דמה של תמימה אסורה ורב חסדא לוקמה כולה כב"ש דלמא עד כאן לא קאמרי ב"ש אלא בבכור דקדושתו מרחם אבל פסולי המוקדשין דאין קדושתו מרחם לא ולוקמה

דברים טו · שם · במדבר יח · שם · [פי' תוס' מנחות סג: ד"ה מפשיטין]

רש"י

הני מילי בכור תם · איתקש לחזה ושוק דהא קרא בתם קמשתעי דכתיב לעיל מיניה את דמם תזרוק אבל בעל מום כתיב בפרשת כל הבכור (דברים טו) הטמא והטהור יחדו : זר שאוכל בקדשים קלים · שלמים ומעשר ופסח : בעבודת צבור · דהא אין כהן טהור באותו בית אב עושה טמא עבודת צבור דכתיב במועדו ואפילו בשבת ואפי' בטומאה : יב] באכילת זר קמיירי ובאכילה זר עדיף מטמא כדאמרן יג] בקדשים קלים דלא משכחת אכילה דכהן טמא מותר בה וזר אסור בה : ואידך · תנא קמא אליבא דבית הלל אמר לך תלתא צבי ואיל כתיבי ברא"ה הכי חד לכדרבי יצחק ורבי אושעיא ולא נתפרש לנו היכן : לכדר' אלעזר הקפר · בשחיטת חולין בפ' שני (דף כח·) : מה התם · יד] חזה ושוק נדות לא דטמא שאכל את הקדש חייב טו] כרת : הפסח שבא בטומאה · שנטמאו רוב צבור במת ועשו פסח בטומאה לא יאכלו ממנו זבים וזבות אע"ג דאכלי ליה טמאי מתים אלמא שני לן בין טומאה היוצאה מגופו לטומאה שאינה יוצאה מגופו : התם · הוא דזבין לא יאכלו משום דבהדיא גלי רחמנא טז] טמא נפש מותרין ותו לא דכתיב (במדבר ט) איש כי יהיה טמא לנפש וגו' ומינה דייקינן איש נדחה לפסח שני ולא צבור וטמא נפש הוא דגלי רחמנא איש ולא צבור אבל טומאת זבות כדקיימי קיימי אבל הכא בבכור סתמא כתב רחמנא הטמא והטהור : אין מרגילין בבכור · ואפי' בעל מום להפשיטו דרך הרגלים כל העור שלם לעשות ממנו מפוח לנפחים או למוכרי דבש ושמן שנותנין אותו בעורות כבשים המפשיטין שלימים : ולא בפסולי המוקדשין · אע"פ שנפדו ושחטן לאכילה : דלא חזי ליה · ביום טוב : ב"ש היא · דסברי בכור בעל מום בקדושתו קאי אפי' לאחר שחיטה כתם וכי היכי יז] דתם אין מרגילין משום בזיון קדשים דפוגם הבשר דמתיירא לחתוך העור וחותך הבשר בבעל מום נמי אין מרגילין: רבי אלעזר בר"ש · דמחמיר בפסולי המוקדשין דאמר יח] אפילו לאחר שחיטה בקדושתייהו קיימי : שתי חטאות · שהפרישן לאחריות שאם תאבד האחת יתכפר בחבירתה ונפל מום באחת : תמימה תקרב · לחטאתו : בעלת מום תפדה · ודמיה לנדבת שופרות : נשחטה בעלת מום · אחר פדיונה : אם עד שלא נזרק דמה של תמימה · נשחטה : מותרת · באכילה ואע"ג שנזרק דם התמימה קודם שיאכל בשר בעלת מום דסבירא לן דמאחר שבאת לכלל היתר זביחה שוב אין בה קדושה בבעלת מום : אם משנזרק דמה של תמימה נשחטה אסורה · אפילו בהנאה דהויא לה חטאת שכיפרו בעליה ולמיתה אזלא דזו היא אחת מחמש חטאות יט] מתות : אפילו בשר בקדירה כו' אסורה · בשר בעלת מום דסבירא ליה אפילו לאחר שחיטה בקדושתייהו קיימי וחטאת שכיפרו בעליה מיקריא : לוקמה כולה כב"ש · דקס"ד דכי היכי דמחמרי ב"ש בבכור מחמרי נמי בשאר פסולי המוקדשין כ] :

ור"ת

תוספות

ובית הלל מ"מ תם כו' · אף על גב דהאי קרא מיירי נמי בבעל מום בין לרב בין לרבי רב דלעיל בריש עד כמה (דף כח:) ובין לרבי ישמעאל בין לרבי עקיבא דפ' איזהו מקומן בסופו (זבחים דף נז·) ובין לרבי ישמעאל ובין לרבי יוסי הגלילי דבריש ב"ש (שם דף לז·) או מבשרם דמשמע אחד תם ואחד בעל מום או מיהיה (*לו) דדריש לימד על הבכור בעל מום שנותנו לכהן מ"מ אתי קל וחומר ומפיק מהיקשא ונאכל לזרים מאחר דמתוקמא היקשא *דכחזה התנופה בתם ובכי האי גונא אשכחן בפ"ק דזבחים (דף י:) גבי אשם שנכנס דמו כא] *פסול לא מלית אמרת קל וחומר מטולה *אף על גב דרבנן אית להו היקישא כב] דחטאת כאשם למלתא אחריתי כדמוכח סוגיא כג] התם ובפ"ק דקדושין (דף ד·) *אתי קל וחומר ומפקא מגזירה שוה בגמרא ובמיתת היבם גבי וכל היכא דכתיב (חוקה) [עיכובא] לא דרשינן ק"ו ובשמעתין דמצות עשה שהזמן גרמא* גבי טפלים חייבין נשים לא כל שכן והא דלקמן דריש פ' ט' (דף נג:) דדרשינן מהיקשא דעשר תעשר מקיש בהמה למעשר דגן מה מעשר דגן מן החדש על הישן לא ומפקא מק"ו דכבשים ועזים שהם כלאים זה בזה מתעשרים מזה על זה חדש וישן כו' התם לא מיתוקמא היקשא אי אתית למידן ק"ו ואע"ג דלרבי יוסי בר' יהודה צריכי היקשא לכדאמר בההוא פירקא *דמה מעשר ניטל באומד ובמחשבה וכו' וצריכא נמי לכדדרשי' בזבחים בסוף פ' בית שמאי (דף מה·) כד] קדשי עובדי כוכבים אין חייבין *מ"מ עיקר אתיא היקש לשנה שנה והא דבכל הבשר (חולין דף קטו·) איכא מ"ד דבשר בחלב אסור באכילה ומותר בהנאה מגזירה שוה דקדש קדש ואיכא למאן דאסר* אף בהנאה מק"ו לא קשיא מידי אההיא דקדושין (דף ט) *כדפרשינן בקדושין : חד לכדרבי יצחק ור' אושעיא · פי' בקונטרס דלא אתפרש ורבינו חננאל מפרש דהיינו ההיא דפ"ב דמכות (דף כב·) המרביע שור פסולי המוקדשין והמנהיג שור פסולי המוקדשין לוקה גוף אחד (ב) כה] הן ועשאן הכתוב שני גופין פירוש שהשור בפני עצמו נחשב כצבי וכאיל דהיינו שני מינין ולא כמו שרגילין לפרש שם שקלת הוא כקדשים וקלת הוא כחולין אלא מצבי ואיל נפקא כדקאמר הכא* : אין מאכילין אותו לנדות · ה"ה לבעל קרי כו] דלא שרו רק לטומאה שהותרה בפסח כדמוכח בסמוך : דתניא היו לפניו שתי חטאות כז] כו' · ברייתא בתמורה בפ' ולד חטאת (דף כד·) ומיירי כשהפריש שתי חטאות לאחריות והרי עתה אחת תמימה ואחת*) בעלת מום כח] שבמשנה [קרבה שניה עד] שלא נשחטה ראשונה תמות שכבר כפרו בעליה ויש לתמוה דבברייתא אסרי רבנן בעלת מום כשנשחטה לאחר זריקת דם של תמימה ובמשנה שרי ורבי אלעזר בר' שמעון אסר בברייתא בכל ענין ובמשנה שרי כשנשחטה קודם לכן ואומר ר' דבמשנה מיירי שהפריש כט] פרה בעלת מום וחיללה על התמימה שכל קדושה של בעלת מום נכנסה בתמימה ותפסה קדושתה ולכך מותרת הבעלת מום לרבנן בכל ענין דלא דמיא לחטאת שכיפרו בעליה ורבי אלעזר ברבי שמעון מחלק בין נשחטה קודם זריקה לנשחטה לאחר זריקה אבל הכא מיירי שהתמימה באה ע"י קדושת ל] עצמה ולא חילל הבעלת מום עליה כי אם על דמים ואין נראה כאילו פקע לא] קדושה שלה כיון דאין התמימה באה מכחה הלכך לרבנן נזרק דמה לפני שחיטה הבעלת מום אסורה דדמיא לחטאת שכפרו בעליה ולרבי אלעזר ברבי שמעון לב] אסורה בכל ענין דדמיא לחטאת שכפרו בעליה :

*) ג"י נ"ק בעלת מום ויש לתמוה כו' בכל ענין ובמשנה דוקא אם קרבה שניה עד שלא נשחטה הראשונה תמות שכבר כפרו בעלים אבל כשנשחטה קודם לכן שרי ואומר רבי כו'.

הגהות הב"ח

(א) גמ' הטמא והטהור יחדיו יאכלנו וכ"ה ס"מ : (ב) תוס' ד"ה חד וכו' גוף אחד הוא ועשאו הכתוב שני גופין :

נ"א אף בכור מותר כו' נ"ק

ומר פה נ"ק

[תוספתא פ"ג זבחים עה:]

גליון הש"ס

גמ' תלתא צבי ואיל · עי' לעיל יב ע"א תד"ה מה : תד"ה וב"ה כו' אתי קי"ו ומפקא מג"ש · עי' בכ"מ קיד ע"א תד"ה ואידך :

פסחים סו: לה: כריתות י:

תמורה כד.

[ע"ש תמורה וע"ע]

ג"ז שם [כל הסוגיא ע"ש ול"ל דתניא]

רבינו גרשום

אוכל בבכור · דכתיב הטמא והטהור יאכלנו : איכא למיפרך מה לכהן טמא דין הוא שאוכל בכור שכן הותר מכללו בעבודת ציבור כדכתיב במועדו ואפי' בטומאה : באכילה קא אמרינן · ואכילת זר בקדשים קלים זר עדיף למיכלינהו טפי מכהן טמא והלכך ב"ה מתירין · מה צבי ואיל מותר להאכיל העובד כוכבים עמו אף בכור נמי : ואידך · ת"ק סבר תלתא צבי ואיל כתיבי · רק בכל אות וגו' אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל בשעריך תאכלנו חד לכדר' יצחק אמר רבי אושעיא והא דר' יצחק אמ"ר אושעיא לא משתכחנא בכולה גמרא דידן' וחד לכדר' אלעזר הקפר כדאמר בשחיטת חולין רבי אלעזר הקפר אומר מת"ל אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל וגו' מקיש צבי ואיל לבהמה מה בהמה בשחיטה אף צבי ואיל בשחיטה : לנדות · לנשי כהנים נדות ונדה טומאה יוצאה עליה מגופה · התם דגלי רחמנא טמא נפש למעוטי טומאה יוצאה מגופו : אין מרגילין אין מפשיטין עור בהמה שלם דרך רגל לצורך מפוח: טירחא דלא חזי' לצורך י"ט ולא בבכור ובפסולי המוקדשין משום בזיון : ב"ש דאמר אין מאכילין אותו לנדות כלומר כי היכי דמחמרי ביה בהא מחמיר נמי באחרינא דאין מרגילין : אחת תמימה ואחת בעלת מום · כגון שהפריש ב' חטאות לאחריות שאם תאבד אחת או תפיל בה מום שתהא שניה תחתיה : אם משנזרק דמה של תמימה · נשחטה הבעלת מום אסורה דהויא חטאת שכיפרו בעליה דלמיתה אזלא : רבי אלעזר בן שמעון אומר אפי' בשר בעלת מום בקדירה · כלומר אע"ג דנשחטה קודם שנזרק דמה ואע"ג דבשר בקדירה דהוי כמבושל כיון שלא נאכל אלא לאחר זריקה אסור · וכי היכי דמחמיר הכא בהך בעלת מום דהויא פסולי המוקדשין הכי נמי מחמיר דאין מרגילין בפסולי

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פ"ד מהל' ביאת מקדש הל' י ופ"ז מהל' ק"פ הל' ה:

יא ב מיי' פ"א מהלכות בכורות הל' ה:

יב ג מיי' פ"ד מהלכות ביאת מקדש הל' יב ופ"ז מהל' ק"פ הל' ה:

יג ד מיי' פ"ג מהל' יו"ט הלכה ו טוש"ע א"ח סי' תצט סעיף א:

דכחזה ושוק נמי נ"ק

לפנים פסול נ"ק

נ"א ואע"ג דאיכא לגו היקישא דכחטאת כאשם ואוקמי רבנן היקישא למילתא אחריתי כו' נ"ק

יד ה מיי' פ"א מהל' בכורות הלכה יט וכאידך מ"ד טוש"ע י"ד סי' שו סעיף א:

[קדושין לה:]

טו ו מיי' פ"ד מהל' פסולי המוקדשין הלכה ג:

[לקמן נט.]

נ"א מ"מ עיקר היקישא לא אתיא אלא לשנה שנה פי' נ"ק

[שם קטו.]

[לפניט בקדושין לא מצאתי אבל תמצא בתוס' פסחים כד: ד"ה אמרת]

[וע"ש תוס' חולין קטו ד"ה בבני מינים]

שיטה מקובצת

א] קאמרינן ולאכילת זר : ב] אף בכור מותר : ג] יצחק ורבי אושעיא ס"א דאמר רבי יצחק החורש בשור פסולי המוקדשים לוקה מ"ט כצבי וכאיל גוף אחד ועשאו הכתוב שני מינין ואמרר' אושעי' המרביע שור פסולי המוקדשים לוקה מאי טעמא כצבי וכאיל גוף אחד ועשאו הכתוב שני מינין : ד] הקפר' ס"א דאמר רבי אלעזר הקפר הרי זה בא ללמד ונמצא למד מה בהמה בשחיטה אף צבי ואיל בשחיטה וחד מה תיבת ואידך נמחק : ה] הבכורה ומן המתנות אף : ו] הבכורה ומן המתנות ת"ר : ז] לך כחזה התנופה מה : ח] והטהור יאכלנה וב"ש ט] לבין טומאה שאין יוצאה : י] תיבת ומצורעין נמחק : יא] לא שנא ס"א ואי משום כחזה התנופה וכשוק הימין כי איתקש תם הוא דאיתקש : יב] באכילה זר קיימינן : יג] כדאמרן דאוכל בקדשים : יד] בחזה ושוק : טו] חייב כרת הס"ד : טז] רחמנא טמאי מתים ותו : יז] היכי דבתם אין : יח] דאפילו לאחר : יט] חטאות המתות : כ] המוקדשין לאחר שחיטה הס"ד : כא] דמו לפנים פסול : כב] היקישא דכחטאת כאשם : כג] סוגיא דהתם : כד] ב"ש גמרינן : כה] אחד הוא ועשאו : כו] קרי · והא דלא מזכיר הכא אלא נדות משום רבותא דב"ה נקטיה דאפ"ה שרי ב"ה · תו"ח : כז] חטאות לא גרסי' דתנן : כח] מום ובמשנה שלשה תנן בענין אחר והכי תנן התם המפריש חטאתו והרי היא בעלת מום מוכרה ויביא בתמורה אחרת ראב"ש אומר אם קרבה השניה עד שלא : כט] שהפריש הבעלת מום : ל] קדושת פה עצמה : לא] קדושת של בעלת מום כיון : לב] אוסרה בכל :

עין משפט נר מצוה

ד' עבדייתא מקק לפלוגי במאי פליגי נ"ק

טז א מיי' פ"א מהל' איסורי מזבח הל' יב:

נ"א בכים גבי מומין כו' נ"ק

יז ב מיי' פ"ב מהל' בכורות הלכה יג סמג עשין ריא טוש"ע י"ד סי' שיג סעיף ו:

יח ג מיי' פי"ב מהל' תרומות הל' ג:

יט ד מיי' פי"ב מהל' מעשה קרבנות הל' יד:

כ ה מיי' פט"ו מהל' איסורי ביאה הל' י טוש"ע אה"ע סימן ה סעיף יא:

כא ו מיי' פ"א מהל' איסורי מזבח הל' ח:

נ"מ דמחייב למטיל מום בכ"מ ובזמן הזה גרע כדאמר בפ"ק דע"ז דלא נדמי חזי אלא כו' נ"ק

בכור שאחזו דם כו' · נ] *מקק במאי פליגי: **להביא** נותק אחר כורת · פי' בקונטרס דאם כרת האחד את הביצים ועדיין הם בכים ובא חבירו ונתקן מן הכים והשליכן שניהם חייבים וקשיא לרבי דלקמן בפרק על אלו מומין (דף לט:) משמע דנתוק וכרות איתנהו לביצים לא]*בסוף גמרא דחוטין התילוניות שנפגמו דקאמר נתוק וכרות לא הוי מומין דהא איתנהו ובההיא שמעתא פי' רש"י נתוק ביד לגמרי אלא שעדיין תלוין בכים כרות בסכין ועדיין תלוין בכים ומעורין קצת דכרות הוי בליר מנתוק כדאמר בפירקין דלעיל להביא נותק אחר כורת עכ"ל:

בעל מום מעיקרו פשיטא דיקלא בעלמא הוא · תימה לימא דלבכור איצטריך שיש בו קדושת הגוף ואין לו פדיון וי"ל דניחא נב] לאשכוחי דאיצטריך לכל הקדשים דהכי נמי נג] מצי למימר דאיצטריך לזמן הזה דלא עבר משום מטיל מום אפי' בתם* ואפילו למאן דמחייב למטיל מום בבעל מום נד] בזמן הזה גרע כדקאמר בפ"ק דע"ז (דף יג:) נה] ולא נדמיה חזי אלא משכח שפיר דאיצטריך אפי' בזמן בית המקדש ומיהו אף על גב דפריסית דבזמן הזה גרע ממטיל מום בבעל מום אין לתמוה מהא דפסקינן לקמן הלכה כר"ש דברייתא דשרי להטיל מום בבעל מום והתם במס' ע"ז (גז"ש) אסר רבא נו]לקדשים בזמן הזה לגסר פרסותיה משום דנראה כמטיל מום בקדשים דאע"ג דמטיל מום בבעל מום שרי מדאורייתא מ"מ מדרבנן מיהא אסור ולא שרינן הכא אלא משום הקזה*:

תורה אור

ולוקמה כולה כר' אלעזר ברבי שמעון דילמא עד כאן לא קאמר ר' אלעזר בר' שמעון התם אלא פסולי המוקדשין דאלימי למיתפס פדיונו אבל בכור דלא אלים למיתפס פדיונו לא ור' אלעזר ברבי שמעון לית ליה *כל *פסולי המוקדשין נמכרין באיטליז א]ונשקלין בליטרא אלמא דכיון דאיכא רווחא להקדש שרי לה ב] אמר *רב מרי בריה דרב כהנא מה שמשביח בעור ג]פגם בבשר במערבא משמיה דרבינא אמרי מפני שנראה כעובד עבודה בקדשים רבי יוסי בר אבין אומר גזירה שמא יגדל מהן עדרים עדרים: **מתני'** *בכור שאחזו דם אפי' מת אין מקיזין לו ד]דם דברי רבי יהודה וחכ"א יקיז ובלבד שלא יעשה בו מום ואם עשה בו מום הרי זה לא ישחט עליו ר"ש אומר יקיז אע"פ שהוא עושה בו מום: **גמ'** ת"ר *בכור שאחזו דם מקיזין לו את הדם במקום שאין עושים בו מום ואין מקיזין לו את הדם במקום שעושין בו מום דברי רבי מאיר וחכ"א ה] אף במקום שעושה בו מום ובלבד שלא ישחט על אותו המום ר"ש אומר אף נשחט על אותו המום ר' יהודה אומר אפי' מת אין מקיזין לו את הדם מתני ליה ר' אלעזר לבריה ואמרי לה ר' חייא ו]לבריה כמחלוקת כאן כך מחלוקת בחבית של תרומה דתנן *חבית של תרומה שנולד בה ספק טומאה ר"א אומר אם היתה ז] במקום התורפה יניחנה במקום המוצנע אם היתה מגולה יכסנה רבי יהושע אומר אם היתה מונחת במקום המוצנע יניחנה במקום התורפה אם היתה מכוסה יגלנה רבן גמליאל אומר לא יחדש בה דבר ר"מ כרבי אליעזר ורבנן כרבי יהושע ור' יהודה כרבן גמליאל ממאי דלמא עד כאן לא קאמר ר"מ ח] התם דקא עביד בידים אבל הכא דגרמא כרבי יהושע סבירא ליה ועד כאן לא קאמר רבי אליעזר התם אלא *שמא יבא אליהו ויטהרנה אבל הכא דאי שביק ליה מיית כרבנן סבירא ליה ועד כאן לא קאמרי רבנן הכא דאי שביק ליה מיית אבל התם ט]שמא יבא אליהו ויטהרנה כר' אליעזר סבירא להו ועד כאן לא קאמר י] ר' יהודה הכא דקא עביד בידים אבל התם דגרמא כרבי יהושע ס"ל וע"כ לא קאמר רבן גמליאל התם דשמא יבא אליהו ויטהרנה אבל הכא דאי שביק ליה מיית כרבנן ס"ל ועוד הכא בקראי פליגי יא] והכא בקראי פליגי *דאמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן הכל מודים במחמץ אחר מחמץ שהוא חייב דכתיב °לא תאפה חמץ ולא תעשה *במסרס אחר מסרס שהוא חייב דכתיב °ומעוך וכתות ונתוק וכרות אם על כורת חייב על נותק לא כל שכן אלא להביא נותק אחר כורת שהוא חייב לא נחלקו אלא במטיל מום בבעל מום דר"מ סבר כל מום לא יהיה בו ורבנן סברי °תמים יהיה לרצון ורבי מאיר האי תמים יהיה לרצון מאי עביד ליה מיבעי ליה למעוטי בעל מום מעיקרו בעל מום מעיקרו פשיטא דיקלא בעלמא הוא אלא למעוטי פסולי המוקדשין לאחר פדיונן סד"א הואיל ואסירי בגיזה ועבודה יב] במומין נמי ליתסרו קמ"ל ורבנן נמי הכתיב כל מום לא יהיה בו לגרמא הוא דאתי *)דתניא מום לא יהיה בו אילו

*) בילה כז: [מנחות נו:]

אלא

וכ"א כר"ש · דמתיר בפסולי המוקדשין לאחר שחיטה מי לית ליה הא דתנן נמכרין באיטליז אלמא לאו בקדושתייהו קיימי ומשום האי רווחא דהקדש יג] דכיון דזימנין *דטפי ופריק מעיקרא כדאמרן שרי ליה מר ה"נ לישרי להרגיל משום רווחא דהקדש דכיון יד] דימכור העור ביוקר *טפי ופריק מעיקרא: טו] פגם בבשר · וליכא רווחא בבשר כולי האי שהרי מחתך טז] את הבשר ופושטה עם העור: במערבא אמרי · לעיל קאי כלומר לעולם דברי הכל היא דאסור להרגיל דבזיון גדול הוא שנראה כעובד עבודה בקדשים יז] שמוכרין העור לצורך מפוח כשהוא עדיין על הקדשים: שמא יגדל יח] עדרים עדרים· כלומר דברי הכל אסור להרגיל דאי שרית ליה אתי לשהוייה מלשחוט עד שימלא בני אדם המבקשים עורות שלימים ובין כך ובין כך יגדל עדרים מפסולי המוקדשין ואתי בהו לידי תקלה לגיזה ועבודה: **מתני'** שאחזו דם · הפינדו"ר: אפי' מת · אם לא יקיזוהו: אין מקיזין לו את הדם · ואפי' במקום שאין עושין יט] מום דיכול לחזור ולהתרפאות המכה והכי מפרש בפ"ק דפסחים מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה במקום שאין עושה בו מום אתי למיעבד במקום שעושה בו מום: יקיז ובלבד שלא יעשה מום · שלא יחתוך ושלא יפגום את אזנו ולא ניב שפתיו שאין עתיד לחזור ולהתרפאות דסברי רבנן כ"ש אי לא שרית ליה במקום שאין עושה כ] מום אתי למיעבד במקום מום: לא ישחט עליו · במום הזה הואיל כא] והטילו עד שיפול בו מום *אחר: יקיז אף במקום שעושה מום · דסבר ר"ש דבר שאין מתכוין מותר: **גמ'** וחכ"א יקיז אף במקום שעושה מום · אם צריך להקיז מאותו אבר כב] ולא יניחנו שימות: תורפה · במקום כג] גילוי ואינו משומר: רבי יהושע אומר כו' · מעכשיו אינה ראויה לאכילה שמא טמאה היא ולא לזילוף שמא טהורה ואסור לאבדה הלכך יגלנה ותיטמא ותהא ראויה לזילוף: ר"מ · דאוסר לקלקלו כד]ומתיר לתקנו אם יכול לעשותו בלא מום כה]קאמר דיקיז שלא ימות כר"א דאסור לגרום לה טומאה אלא מצניעה שלא תיטמא: ורבנן · דשרו להטיל מום וקודם שימות כדי שיראה לאכילה כר' יהושע דאמר יגרום לה טומאה כדי כו] שיראה לזילוף ור' יהודה דאמר אע"ג דמית ואזיל לאיבוד לא יקלקלנו ולא יתקננו כר"ג דאמר לא יתקננה ולא יקלקלנה: דקעביד בידים · שמטיל בו מום הלכך ימות מעצמו ולא יטיל בו מום: דגרמא בעלמא · שמניחה במקום התורפה וגורם לה טומאה: כר' יהושע ס"ל · כז] דמתיר שיגרום לה טומאה ותהא ראויה לזלף משיניחנה ולא תהא ראויה לכלום: אלא שמא יבא אליהו · ויאמר שלא נגעה בה טומאה: הכל מודים · רבנן נמי אע"ג דפליגי בבכור שאחזו דם דלא הוי המקיז דם מטיל מום בבעל מום דאין לך בעל מום גדול הימנו שהרי ימות כולהו מודו במנחות שהמחמץ אחר מחמץ כגון אם לש האחד בחימוץ והאפאה אחר שניהם חייבין דכתיב (ויקרא ו) לא תאפה חמץ ולא תעשה חמץ (שם ב) ודרשינן במנחות (דף נה:) אפייה בכלל כח] *)בל תעשה חמץ למה יצאת מה אפייה מיוחדת שהיא מעשה יחידי וחייבין עליה בפני עצמה אף כל מעשה יחידי: מסרס אחר מסרס · בבהמת חולין נמי אם כרת האחד הביצים ועדיין הם בכים ובא חבירו ונתקן מן הכים והשליכן שניהם חייבין: אם על כורת חייב · דכתיב בתריה ובארצכם לא תעשו: על נותק · שנתקו ומשליכו לא כל שכן: בבעל מום · כגון האי בכור שאחזו דם: כל מום לא יהיה בו · וקרי ביה לא כט] יהיה בו שלא יטיל מום ומדהוה ליה למיכתב מום וכתיב כל מום לרבות אפילו בעל מום שלא יטיל בו מום אחר: ורבנן סברי דרשינן כוליה קרא תמים יהיה לרצון כל מום לא יהיה בו דמשמע תמים הראוי לרצון אמרתי לך דכל מום לא תטיל בו אבל בעל מום לא ורבי

מסורת הש"ם

זבחים לה.

זבחים לה:

[לעיל לג. וש"נ]

[ע"ז מח: תמורה כד.]

פסחים יא.

מנחות נו.[תוספתא פ"ג]

מנחות כז: פסחים מח. תרומות פ"ח מ"ח

נ"א אחר ויפשוט והס"ד ואח"כ ד"ה יקיז אף ע"פ שהוא עושה בו מום דסבר ר"ש כו' נ"ק

[לקמן לד.]

שבת קיא. מנחות נו: [ע"ש דליתא על נכון] *[חמץ]

[עי' פי' תוס' מנחות נו. ד"ה אלא]

רבינו גרשום

בפסולי המוקדשין: דאילימי למיתפס פדיונן דבני פדייה נינהו אבל בכור אין קדושתו חמורה כ"כ שיהא תופס פדיונו ה"נ (כשהיא) כשמרגילין בפסולי המוקדשים דאיכא רווחא להקדש שהעור נמכר ביוקר לצורך מפוח לישרי ליה: ל"א לא הוי רווחא להקדש דמה שמשביח בעור פוגם בבשר שמחתכו ומגוללו כעובד עבודה בקדשים א)מפוח: גזירה אי שרית להרגיל · שמא אין שם

[illegible]

שיטה מקובצת

א] באיטליז ונשחטין באיטליז ונשקלין: ב] לה רבנן הכא נמי כיון דאיכא רווחא להקדש לישרי ליה רבנן: ג] בעור פוגם בבשר: ד] לו את הדם: ה] אומרים יקיז אף: ו] חייא בר אבא לבריה: ז] היתה מונחת במקום: ח] ר"מ הכא אלא דקא עביד בידים אבל התם דגרמא בעלמא הוא כר' יהושע: ט] התם ס"א דאי שביק לא פסדא כר"א כו': י] קאמר רבי יהושע התם דגרמא בעלמא הוא אבל הכא דקא עביד בידים כר"א ס"ל וע"כ לא קאמר רבי יהודה הכא אלא דקא עביד בידים אבל התם דגרמא בעלמא הוא כר' יהושע: יא] פליגי והתם בקראי פליגי: יב] ועבודה ס"א אסור למשרא בהו מומא: יג] תיבות דכיון דזימנין נמחק: יד] דכיון דשרית להרגיל וימכור העור: טו] פוגם בבשר: טז] מחתך הבשר עם העור הס"ד: יז] בקדשים שמכין העור לצורך: יח] יגדל מהן עדרים: יט] עושין בו מום: כ] עושה בו מום: כא] הואיל והוא הפילו עד כו' ולא: כג] הגלוי ואינו: כד] [illegible] דאוסר: כו] כדי שנראה לזילוף: [illegible] היתה למה יצאת לומר לך מה [illegible] ל"ד ע"א ד"ה אילימא ר"ש: [illegible] ובזמן הזה: לה] דעובד [illegible]

[illegible]

אמר

ש) נראה דצ"ל שמכין העור לצורך מפוח כשהוא עדיין על קדשים ·

ורבי יהודה סבר כר"מ ומיהו גזר מקום שאין עושין בו מום אטו מקום שעושין בו מום: מעיקרו · קודם שהקדישה היה בו מום: ו] *במומו כמי ליתסרו · להטיל בו מום*: עביד לה שימור · דכתיב משמרת: ז] כיון שפירש טליתו עליה · שיעדה אדון לאמה העבריה ונשאה ופירש כנפיו עליה שוב אין האב רשאי למוכרה אפי' גירשה אדון דאין אדם מוכר בתו לשפחות אחר אישות וקיימא לן בפ"ק דקדושין (דף יח:) דר"א סבר יש אם למסורת בבגדו בה כתיב בלא יו"ד וזהו לשון בגידה כשאר תיבות הכתובות בלא יו"ד שאתה קורא חטף קמץ *כמו (בראשית לט) כשמעו ח]: כיון שבגד בה · אביה שמכרה לשפחות שוב אינו רשאי למוכרה דאין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר שפחות אבל לאחר אישות מצי לזבונה ואמרי' התם דר"ע סבר יש אם למקרא בבגדו קרינא ויש שמשבשין השמועה במס' קדושין וגורסין ר"א סבר יש אם למקרא ור"ע סבר יש אם למסורת וטעות הוא בידם דא"כ מאי מקשי הכא בבכורות: ר"ש · דאמר במתני' יקיז אע"פ *(שיש בו) מום ולא קאמר דישחט עליו: הלכה כר' יהודה · במס' שבת (דף כב.) דאמר דבר שאין מתכוין אסור: הלכה כר"ש · ולמה ליה ט] תו לאשמועי' הכא: בלא גברי · בלא רב חייא ורב חנן: דברייתא · דאמר אף ישחט על אותו המום כיון דלא היה דעתו להטיל בו מום כדי להתירו אלא כדי שלא ימות לא קנסינן ליה: מתני' הצורם · הפוגם אנקרני"ר בלע"ז ובכהן קא מיירי: גמ' ומי קנים ר"א לעולם · שלעולם לא יהא מותר: ונקללה

תורה אור

אלא שלא יתן בו מום *מנין שלא יביא דבילה ובצק ויניחנה על האוזן כדי שיבא[א] כלב ויאכלנה ת"ל כל מום ב] אחד מום ואחד כל מום הכא בקראי פליגי *דאמר רב יהודה אמר שמואל וכן אמר ר"ל וכן אמר ר"נ אמר רבה בר אבוה °ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי ר"א סבר בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומ' טהורה ואחת תרומ' תלויה ואמר רחמנא עביד לה שימור ורבי יהושע תרומתי כתיב למימרא דר' אליעזר סבר יש אם למקרא *ורמינהי °בבגדו בה כיון שפירש טליתו עליה שוב אינו רשאי למוכרה דברי ר"ע ר"א אומר כיון שבגד בה שוב אינו רשאי למוכרה אלא הכא ג] בהא קמיפלגי ר' יהושע סבר הראויה לך שמור ושאינה ראויה לך לא תשמור ור"א הא נמי ראויה היא שמא יבוא אליהו ויטהרנה אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"ש מתקיף לה ר"נ בר יצחק הי ר"ש אילימא ר"ש דמתני' °עד השתא לא אשמעינן שמואל דבר שאין מתכוין מותר והא *ר' חייא בר אשי אמר רב הלכה כר' יהודה ורב חנין בר אשי אמר שמואל הלכה כר"ש ורב חייא בר אבין מתני בלא גברי רב אמר הלכה כר' יהודה ושמואל אמר הלכה כר"ש אלא ר"ש דברייתא ורב שישא בריה דרב אידי מתני לה בהדיא אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"ש דברייתא: **מתני'** הצורם אוזן ד] בבכור הרי זה לא ישחוט עולמית דברי רבי אליעזר וחכמים אומרים ה] נולד בו מום אחר ישחוט עליו: **גמ'** ומי קנים רבי אליעזר לעולם ורמינהי *מי שהיתה לו בהרת

ט] **אחד** מום ואחד כל מום · ואפי' הני תנאי דלא דרשי כל בפרק אלו עוברין (פסחים מג:) אפשר דהכא דרשי *שיש יא] ענין כדפי' התם: **אחת** תרומה טהורה ואחת תרומה תלויה · וא"ת דבפ' במה מדליקין (שבת כה: ושם) אמרי' יב] ואחת טמאה ואמר רחמנא שלך תהא להסקה תחת תבשילך והיכי נפקי מקרא שלש תרומות טהורה וטמאה ותלויה וי"ל משום דכתיב נתתי לך משמרת תרומתי דקאי תרומתי אלך ואמשמרת דלך שייך אטמאה לרבוייה להיתר הנאה יג] ומשמרת שייך בתלויה יד] דבעיא שימור: **ורבי** יהושע תרומתי כתיב · וא"ת לר' יהושע כיון דלא איירי קרא בשתי תרומות מנליה דטמאה שריא בהנאה וי"ל דנפק מסאר דרשות דהתם בפרק במה מדליקין (ג"ז שם) ממנו אי אתה מבעיר כו' או מלו ולא לאורו מכלל דבת אורו טו] הוא: **ורמינהי** בבגדו בה כו' · פי' בקונטרס דגרס כיון שפירש טליתו עליה שוב אינו רשאי למוכרה דברי ר"ע ר"א אומר כיון שבגד בה כו' ובפ"ק דקדושין (דף יח:) הביא ראי' מן המכילתא דגרס בדברי ר"ע כיון שפירש טליתו טז] ודר' אליעזר ליתא התם וברוב ספרים ישנים גרסינן איפכא כאן ובקדושין (ג"ז שם) ועוד דלגירסת הקונטרס מקדים דברי ר"ע לדברי ר"א שהיה רבו ועוד כתוב ברוב ספרים בבגדו בה בבגדו בה תרי זימני כיון שפירש טליתו יז] ועוד היכי משמע ליה לר"א המסורת לשון בגידה משום דכתיב בבגדו בלא יו"ד ה"נ לא כתיב יח] בוי"ו ואע"ג דבלא וי"ו יט] אתה קורא חטף קמץ כדפירש בקונטרס כ] כשמעו כשמעם (בראשית לד) באמרם (אסתר ג) כעברם (מלכים ב ג) ה"נ כי הוי לשון בגד וטלית *אין רגילות לכתוב יו"ד באמצע כא] של פעולה ועוד בההיא שמעתין בקדושין בסמוך כתוב בכל הספרים ישנים ולר"י בר יצחק דאמר (א) מצות הראשונות לקדושין נתנו במאי מוקים לה כר"ע דאמר לשפחות אחר שפחות הוא דלא מצי למזבן אבל לשפחות אחר אישות מצי מיזבן ליה ולפי' הקונטרס צריך להגיה ר"א ונראה לר"ת דגרסינן כיון שפירש טליתו ט' דברי ר"א ר' עקיבא אומר כיון שבגד כב] והשתא הוי לשון בגידה דאי לשון בגד וטלית הוי לן למקרי בבגדו (ב) בצירי כג] ואע"ג דקרינן ותתפשהו בבגדו (בראשית לט) דשאני הכא דאיכא למיטעי והמסורת משמע טפי לשון בגד וטלית מלשון בגידה מדכתיב בבגדו בלא יו"ד ולכך אומר כד] הברייתא תרי זימני בבגדו כה] כיון שפירש טליתו כו' היה לך לכתוב בביגדו ביו"ד דלא ליתי למיטעי וכתיב בבגדו בלא יו"ד לומר כיון שפירש כו' ובמכילתא שגורס שפירש טליתו דברי ר"ע הסופר (ג) חיסר ודילג ר"א וגם כל מילתיה דר"ע ובדר"י בר יצחק גרסינן מוקי לה כר"ע כמו שכתוב בכל הספרים ישנים וקצת קשיא הא דפריך התם בקדושין אלא דקידשה אביה מי מצי מזבין לה והא אין אדם מוכר בתו לשפחות אחר אישות כו] *בהך קושיא אליביה דר"א דשמותי הוא וי"ל דפשיטא לן שכן הלכה משום דרבנן דר"ש ור"ש גופיה דהתם דקיימי כוותיה ואמרי אבל לא לשפחות אחר אישות: **אילימא** ר"ש דמתני' עד השתא לא אשמעינן שמואל דבר שאין מתכוין מותר · תימה אטו מי שרי ר"ש משום דאין מתכוין הא אפי' במקום שא"א שלא יעשה מום נמי שרי כז] דעושה מום במתכוין כדאמר לעיל דבקראי פליגי ושרי משום דכתיב (ויקרא כב) תמים יהיה לרצון אבל מטיל כח] בבעל מום שרי ובפ' כל המנחות באות מצה (מנחות נו:) מפרש נמי טעמייהו מקראי ולפי' הקונ' דלעיל בפרק הלוקח בהמה (דף כה.) גבי שתי שערות של פרה שעיקרן מאדים וראשן משחיר כט] וקאמר ר' יוסי בן המשולם גוזז במספרים ואינו חושש ופי' בקונט' דחשיב אין מתכוין משום דאין מתכוין לגיזה אלא לתקן את הפרה ניחא נמי הכא דאין מתכוין ל] משום הטלת מום אלא משום רפואה ולהכי פריך אמאי איצטריך ליה לשמואל לפסוק כר"ש דאפי' הוה אסר מטיל מום בבעל מום הוי שרי הכא משום דאין אלא לרפואה ושמואל אית ליה דבר שאין מתכוין מותר ומיהו א"א לקיים פי' הקונ' כדפרישית לעיל בפ' הלוקח בהמה (ג"ז שם) ונראה לפרש הכא דבתרתי פליגי דבברייתא פליגי במטיל מום בבעל מום שאחזו דם ביותר וא"א לו להתרפאות בלא הקזה שלא ימות כדאמר לעיל דאי שביק ליה מיית דהוי חשיב מום ואפי' לא מיית נמי כיון שלעולם לא יצא מאחוזת דם אם לא לא] יקיזו במקום שעושה מום חשיב כבעל מום והשתא ר"מ אסר במקום שעושה מום דקסבר לב] כו' לא יהיה בו אפי' בבעל מום וחכמים שרו משום דכתיב תמים יהיה לרצון ובלבד שלא ישחט על אותו מום דגזר אטו היכא דלא מיית בלא עשיית מום דחשיב כתם או אטו היכא דיכול להתרפאות בהקזה במקום שאין לג] אתה עושה מום ור"ש שרי אף לשחוט דלא גזר ור' יהודה אסר אף במקום שאין עושה מום כדמפרש בפ"ק דפסחים (דף יח:) דמתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית במקום שאין עושה מום אתי למיעבד במקום שעושה מום ובמתניתין היא פלוגתא אחרת לד] דר' יהודה קאמר בכור שאחזו דם אפי' מת אין מקיזין בשום ענין כדפרישית וחכ"א יקיז פי' בין מת בין לא מת ובלבד שלא יעשה בו מום כלומר שיזהר בהקזתו שלא יוכל לבא לידי מום כשיקיז סמוך לאוזן או נגיב שפתים או לחוטם דקסבר דבר שאין מתכוין אסור והיכא דלא מיית דלא חשיב בעל מום אסור ר"ש אומר יקיז לה] אע"פ שהוא עושה מום שהוא יכול לבא לידי עשיית מום דדבר שאין מתכוין מותר ולשון המשנה משמע ליה כמו שפירשנו מדלא נקט מקום שעושה בו מום ומקום שאין עושה בו מום כדנקט בברייתא וא"ת וכיון דאחוזת דם חשיב כמום שאין יכול להתרפאות בלא עשיית מום א"כ לשחוט עילויה וי"ל דמדרבנן אסור דאתי לאיחלופי בתם א"כ חשיב כמו לו] [מום] עובר שיש לו רפואה: **ומי** קנים ר"א לעולם ורמינהי מי שהיתה לו לז] · כמה שמעתתא מוכחא דצורם אוזן של בכור לח] קנסא הוא ובסמוך נמי קאמר בהאי מומא קנסוה רבנן לט] ואפי' לרבא דאמר בפ"ק דתמורה (דף ד:) מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני מכל מקום הכא שרי האי בכור מדאורייתא *דהאי יש בו מום והאי גברא טהור דהא אין בו נגע כלל וא"ת דבספרי בפרשה ראה אנכי תניא מ] רבי אליעזר אומר כו' המטיל מום בבכור ואוכלו עובר שנאמר לא תאכל כל תועבה אלמא דמדאורייתא אסור *)(וי"ל) דבסמוך מא] אשכחן ליה קנסא לרבנן

*) ובסמוך אשכחן דקנסא היא לרבנן וי"ל דספרי ל"ק

רבינו גרשום

אמר מום דבידים ואמר כל מום שלא יגרום: ור"י סבר תרומתי כתיב כלומר דתרומה טהורה בעיא שימור ולא תלויה: דר' אליעזר סבר יש אם למקרא · כדקרינן ליה תרומות: ורמינהו בבגדו בה' א) כיון שפרש טליתו עליה לשום יעוד שוב אינו רשאי למוכרה אלמא דאזיל אחר מסורת דפשטיה דקרא הוי לשון בגידה כלומר כיון שבגד בה שמכרה פעם אחת שוב אינו רשאי למכרה: ור' אליעזר דריש בתר מסורת לשון בגד טלית דאי כפשטיה מיסתייה למימר בבגד בה מדכתיב בבגדו היינו בגד והא מילתא קשיא להיא דגמרינן במסכת קדושין דהתם קאמר במאי קא מיפלגי ר' אליעזר סבר יש אם למקרא ס"א משמיה דר' יצחק האור' ז"ל כיון שבגד בה שוב אין לאביה רשות בה דברי ר' אליעזר אלמא קסבר יש אם למסורת למאי דכתיב בבגדו ולא כדקרינן בגדו · וקשיא נמי להאי דקידושין דהתם אמר ר' אליעזר דכיון שפירש טליתו וקאמר יש אם למקרא אלא בלך פליגי ואני הנה נתתי לך: הראויה לך שהיא טהורה שמור: הלכה כר' שמעון דברייתא דאמר אף נשחט על אותו המום · טעמא דרבן גמליאל דאמר לא יתחדש בה דבר היינו כר' אליעזר שמא יבא אליהו ויטהרם: הצורם · הפוגם במתכוין הרי זה לא ישחוט עולמית דקנסינן ליה: וחכ"א לא ישחוט על זה אבל כשנולד בו מום אחר ישחט

א) גירסת רבינו כגירסת התוספות כד"ס אילימא ·

שיטה מקובצת

א] שיבא הכלב: ב] מום אחד מום ואחד כל מום התם בקראי פליגי: ג] הכא בלך קמיפלגי דתניא ואני נתתי לך משמרת ר"א: ד] אזן בכור: ה] וחכ"א כשיולד בו: ו] ה"ג במומו נמי [ליתסר] לגרמא לבכור הא אבל בבעל מום מותר לעשות בו מום בידים: ז] (כיון שפירש טליתו וכו') ה"ג כיון שפי' טליתו עליה אינו רשאי למוכרה דברי ר"ע ר"א אומר כיון שבגד בה שוב אינו רשאי [למוכרה]: ח] כשמעו כאמרם כעברם הס"ד: ט] ולמה לי תו ומה"ד לאשמועי' הכא ומה"ד ואמר כו': י] הא דרשו שיש: יא] ענינים: יב] אמרי' אחת תרומה טהורה ואחת: יג] הנאה דאתלויה לא שייך דאינה ראויה לכלום ומשמרת: יד] בתלויה לומר דבעיא: טו] אורו היא הס"ד: טז] טליתו וי"ל דלרבי אליעזר ליתא התם וקשה דברוב ספרים: יז] טליתו כו' ועוד: יח] כתיב בבוגדו בוי"ו: יט] וי"ו נמי אתה: כ] בקונטרס כמו שמעו: כא] באמצע אותיות של: כב] כיון שבגד ודייק דהמקרא הוי: כג] בצירי דמבגד יאמר בגדו כמו מנגד נגדו ומחלב חלבו ואע"ג כו' בבגדו בחירק ולא קרינן בבגדו בצרי שאני הכא: כד] אומר בתחלת הברייתא: כה] בבגדו בה בבגדו בה כיון שפירש טליתו כו' פי' היה לו לכתוב: כו] אישות דהך קושיא כו' וי"ל דפשיטא לו שכן: כז] שרי ו… כח] מטיל מום בבעל: כט] משחיר דקאמר ר' יוסי: ל] דאין מתכוין אלא משום: לא] לא שיקיזנו במקום: לב] דקסבר כל מום לא יהיה בו: לג] שאין עושה תיבת אתה נמחק: לד] אחרת ומיירי שאחזו דם… אפילו במקום שהוא עושה בו מום כלומר שהוא יכול: לה] כמו מום עובר כיון שיש: לו] כמו מום עובר כו' כולה שמעתא: לז] בכור וקרצו בהרת קטנה: לח] רבנן בראי קציצה קנסה רבנן: לט] תניא לא תאכל כל תועבה ר"א אומר מנין לצורם אוזן בבכור ואוכלו ממנו עובר בלא תעשה ת"ל לא תאכל כל תועבה אלמא מדאורייתא: מא] דבסמוך מחשבינן ליה:

עין משפט נר מצוה

נ"א שיש סברא לרבות כדפרשתי בפסח נ"ק

כב א מיי' פ"ב מהל' בכורות הל' ח סמג עשין ריט טוש"ע י"ד סימן שיג סעיף ה:

כג ב מיי' פ"ב מהל' תרומות הלכה יד ופי"א הלכה ד טוש"ע י"ד סימן שלא סעי' יט בהג"ה:

כד ג מיי' פ"ד מהל' עבדים הלכה יג ועי' כ"מ:

כה ד מיי' פ"ב מהלכות בכורות הלכה ז סמג עשין ריט טוש"ע י"ד סימן שיג סעיף א:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ורמינהי וכו' ולר"י בר יצחק דאמר אפילו לר' יוסי ב"ר יהודה מעות הראשונות וכו' למזבן לה אבל: (ב) בא"ד הוה לן למקרי בבגדו בסגו"ל דשאני הכא דאיכא למיטעי והמסורת כו' כצ"ל: (ג) בא"ד הסופר טעה ודילג ר"א וגם כו' והך קושיא אליבא דר"א היא דשמותי וכו' דהתם קיימי כוותיה:

ועוד דאין נ"ק

גליון הש"ס

גמ' עד השתא לא אשמעינן שמואל · עיין שבת דף קיד ע"ב תוס' ד"ה תיק:

נ"א והך קושיא קאי אליביה נ"ק

מסורת הש"ס

במומו נ"ק

ע"ב שייך לדף שלפניו

יבמות עד. ע"ש שבת כה. ע"ש

[צ"ל כמו כשמעו את דברי האלה (דברים כט) וכ"ה בגה"ש בקדושין]

קדושין יח: וש"נ

[שבת עושה]

שבת קיא: [לעיל כה.]

ערכים פ"ז מ"ה

ונקצצה *טהור קצצה א] מתכוין רבי אליעזר אומר לכשיולד לו נגע אחר יטהר הימנו וחכ"א עד *שתפרח בכולו או עד שתמעט בהרתו מכגרים רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו כי קניס ר' אליעזר בממונו בגופו לא קניס ממונו איכא למימר דאתי למיעבד ב] גופו מי איכא למימר דאתי למיעבד ג] אמר רבא דר' אליעזר אדרבי אליעזר קשיא דרבנן אדרבנן לא קשיא אלא דר' אליעזר אדרבי אליעזר לא קשיא כדשנינן רבנן אדרבנן נמי לא קשיא הכא במאי דעבד קנסוה הכא ד] במאי דעבד קנסוה במאי איכוין למישרייה בהאי מומא ה] בהאי מומא קנסוה רבנן דבהאי מומא לא לישתרי ליה והכא במאי דעבד קנסוה ו] איכוין לטהורי נפשיה בהאי קציצה בהאי קציצה קנסוה רבנן בעי רב פפא יטהר תנן או ויטהר תנן למאי נפקא מינה לחתן שנראה בו נגע דתנן *חתן *שנראה בו נגע נותנין לו ז' ז] ימים לו ולאצטליתו ולכסותו וכן ברגל נותנין לו כל ימי הרגל אי אמרת יטהר תנן מקמייתא טהר ליה לבתרייתא נטרין ליה ז' ימי משתה אלא אי אמרת ויטהר תנן סוף סוף כי לא מטמיא לבתרייתא הא מיטמא וקאי מקמייתא מאי תיקו *בעי מיניה ר' ירמיה מר' זירא צורם אוזן בבכור ומת מהו לקנוס בנו אחריו אם תימצי לומר *מוכר עבדו לעובדי כוכבים ומת קנסו בנו אחריו דכל יומא ויומא מפקע ליה ממצות אם תימצי לומר *כוון מלאכתו במועד ומת לא קנסו בנו אחריו משום דלא ח] עבדא לאיסורא הכא מאי לדידיה קנסו רבנן והא ליתיה או דלמא לממוניה קנסו רבנן והא איתיה א"ל תניתוה *שדה שנתקווצה בשביעית תזרע למוצאי שביעית *ניטייבה נידיירה לא תזרע למוצאי שביעית ואמר *(רב אסי) [צ"ל ר' יוסי] בר' חנינא נקטינן הטיבה ומת בנו זורעה אלמא לדידיה קנסו רבנן *לבריה לא קנסו רבנן ט] *)אמר אביי נקטינן

טימא

*) עי' פירש"י עירובין ה. ד"ה והאמר ר"נ

ונקצצה · שלא נתכוין לקצצה : לכשיולד לו נגע אחר · שהרי הוא עכשיו טמא ומנוגע : יטהר מן הראשונה · והולכין אחר זו ואם ירפא מזו טהור מכולם דאיגלאי מילתא דאי י] (נמי) הוי קמייתא מיתסי נמי כי האי : עד שתפרח בכולו · נגע האחרון וליכא למיחש למידי דהא אי הוה ביה קמא השתא נמי הוה טהור כדכתיב (ויקרא יג) וכסתה הצרעת את כל עור הנגע וגו' : או עד שתתמעט בהרתו הראשונה מכגרים · קודם שקללה אבל אי בשעה שקללה הוה ביה שיעור נגע אין לו טהרה עולמית יא] דקנסינן ליה לעולם יב] : בממונו אתי ליה למיעבד · ממה נפשך דסבר אטיל בו מום ואם יתירוהו לי בכך הרי נשכרתי ואם לאו מה הפסדתי אם אמתין יג] *למום אחר בלא"ה נמי הייתי ממתין עד שיפול מום הלכך קנסינן ליה יד] אפי' יפול בו מום אחר כי היכי דלא ליתי וליעביד : בגופו מי איכא למימר · דמנחי' לספיקא וליקוץ אי לא קנסינן ליה לעולם הא ודאי לא עביד טו] דחייש שמא נגע אחר לא יוולד לו לעולם ולא טז] אטהר לעולם ואפי' אם יוולד מה אהני יז] לו בקלילה הרי הוא נגוע כבתחלה מוטב לו להניח את זה שמא יח] ירפא: בהאי מומא · לא מישתרי ליה עד שיוולד לו אחר :בהאי יט] קלילה (א) · וכיון דהך קלילה אינה מועלת לטהרו כמלא טמא עולמית דחשבינן לנגע כמאן דאיתיה דמי יימר דאי הוה ביה הוה מיתסי כ]: יטהר תנן · דמשמע מיד כשיוולד בו נגע אחר יטהר מן הראשונה : או ויטהר תנן · דמשמע כשיוולד כא] נגע אחר ויטהר ממנו מן האחרון אז יטהר מן הראשון : למאי נפקא מינה · הא א"כ יטהר תנן הא טמא הוא מנהאחרון עד כב] שתרפא (ב) (ממה נפשך) וממה נפשך טומאה שייכא ביה: לחתן שנולד בו נגע · דנגע האחרון נולד לו בימי חתנות : נותנין לו · שלא יראה כהן את הנגע כג] דכל כמה דלא חזי ליה כהן ולא מטמא ליה לא הוי טמא דבכהן תלא רחמנא : לאיצטליתו · טליתו אם נולדו בה נגעי בגדים : מקמייתא טהר ליה · מיד כשנולד זה ומזה אינו טמא דנטרינן ליה יומי דחתונה או של רגל לכל אדם אלא אי ויטהר תנן סוף סוף לא מהני ליה מידי הא דנטרינן ליה דאינו טהור מראשונה עד שתתרפא אחרונה: ומת · הצורם מהו לקנוס בנו אחריו שלא יאכל מאותו בכור עולמית : אם תימצי לומר · במסכת גיטין דהמוכר עבדו לעובד כוכבים דקיימא לן קונסין אותו לפדותו עד עשרה בדמיו ומיבעיא לן התם אם מת המוכר מהו לקנוס בנו אחריו אם תימצי לומר ולמיפשט בההיא דקונסין התם דינא הוא דכל יומא מפקע ליה ממצות : ואם תימצי לומר · הא דאמרינן במ"ק (דף יב:) המכוין כד] מלאכתו במועד דמניח כרמו לבצור ולומר במועד אבצירנה שהרי דבר האבוד הוא והתירוהו חכמים במועד תאבד ולא יבצרנה הואיל ולכך נתכוין ומיבעיא לן התם אם מת קודם המועד מהו לקנוס בנו אחריו ולא יבצרנה במועד ואם תימצי לומר כה] התם הוא דלא קנסינן לבנו כו] דהא לא עביד אביו איסורא דהא מת קודם המועד: אבל הכא · עבד איסורא דמטיל מום בקדשים : לממוניה · לבכור : שנתקוולה · שנטל קוליה ממנה שהיו תלושין ומפוזרין בה : תזרע למוצאי שביעית · דליכא למיקנס מידי דהא לא עבד בשביעית עבודה חשובה : ניטייבה · נזדבלה ע"י עגלות ומשואות של זבל : נידיירה · על ידי דיר בהמות שמעמידין ומשכיבין אותה חדש או חדשים כדי לזבלה : לא תזרע · דקנסינן דעבד עבודה חשובה בשביעית :

טימא

לרבנן דסברי כאחרים דדרשי התם בפסולי המוקדשין הכתוב מדבר או בבישול בשר בחלב כדקאמר בפ' כל הבשר (חולין קיד:) ואין לאסור שחיטה על אותו מום מלא תאכל כל תועבה כמו בשר בחלב וכלאי זרעים ומעשה שבת שיש לחלק וא"ת ולר"א דלא מפליג מאי פריך עליה מבהרת דגבי צורם אוזן בבכור דאסור מדאורייתא עד שיולד מום אחר יש לנו לקנסו כשנולד בו מום אבל קוצץ בהרת דמדאורייתא טהור מיד כז] שנקצץ עד שיוולד נגע אחר וי"ל דאפ"ה לא היה כח] לנו לקנוס במום עולמית אלא עד מום שלישי או רביעי א"כ נהי דלא יתיר ר"א לשחוט במום אחר אין כאן קנס מ"מ לא היה כט] לנו לקנוס במום שלא עשה בו עבירה כי היכי דלא קניס בנגע אחר א"כ ל] דספרי אסמכתא בעלמא הוא :

עד שתפרח בכולו · בכל הספרים לא] [כתוב] עד שתתמעט בהרתו מכגרים אבל במס' נגעים ליתיה כדפי' בקונט' ואומר רבי דאי גרסינן לי' ה"פ שאם קללה לב] *ונעשה בכגרים ומה ששייר נתרפא מקלתו מעצמו שאפי' היה בו מה שנקללה לא היה בו כגרים : **מקמייתא** טהר לי' לבתרייתא נטרי' ליה ז' ימי המשתה · וא"ת והא לג] בעי תגלחת וצפרים ואסור בתשמיש המטה כל ימי ספורו וי"ל כגון שלא היה אלא מצורע מוסגר א"נ אפילו לד] מוחלט נהי דכי קלץ טמא מדרבנן מ"מ שרי לעשות תגלחת וצפרים ולמנות ימי ספורו וליטהר מן התורה ומיהו כפרתו א"א להביא דאינו יכול להכניס ידיו לבהונות כל זמן דטמא מדרבנן כדאמר (פסחים דף צב:) אע"פ שאין טבול יום אחר נכנס זה נכנס דלא התירו אלא משום פסח : לה] **בעא** מיניה ר' ירמיה מר' זירא צורם אוזן בכור ומת מהו שיקנסו בנו אחריו · בפרק השולח (גיטין מד:) נקט תחלה הבעיא דמוכר עבדו ובמו"ק בפרק מי שהפך (דף יב:) נקט בכוון מלאכתו ובכל דוכתי עביד אם תימצי לומר לו] מאידך ואכולהו פשיט תניתוה משדה שנתקוולה ואומר רבי דשלשתם שאל בבת אחת והש"ס קבע כל אחת במקומה כפי מה ששייכא ויש ספרים שכתוב במ"ק (שם) בעא מיניה רבא מר"נ אבל ברוב הספרים גרסינן ר' ירמיה מרבי זירא כמו כאן ובגיטין :

אם תמצא לומר מוכר עבדו לעובדי כוכבים ומת קנסו בנו אחריו דכל יומא מפקע ליה ממצות · אכתי המ"ל דאפילו תימצי לומר התם לא קנסו לז] (דדלמא) הכא קנסו משום דאיכא איסורא דאורייתא דכי האי גוונא איכא בפ' השולח גבי בעיא דמוכר עבדו ובמ"ק גבי בעיא דכוון מלאכתו במועד דקאמר אם תימצי לומר בצורם קנסו משום דאיכא אסורא דאורייתא ובגיטין נמי הוה מצי למינקט אם תימצי לומר לח] לא קנסו הכא קנסו משום הפקעת מצות דכל יומא ויומא (כמו) בעבד ובמ"ק נמי נקט לט] חד טעמא בצורם וטעמא אחרינא במוכר עבדו והוה מצי למימר חד טעמא בתרוייהו דאם תימצי לומר בצורם ובמוכר דקנסוה משום דעבדיה לאיסורא אבל כוון מלאכתו לא עבד לאיסורא :

שנתקווצה · פי' בקונט' שנטל מ] קוצים ממנה שהיו תלושין ומפוזרין בה והדין עמו דא"א לומר בקוצים שהיו מחוברים *)דא"כ לא תזרע דאיכא איסורא דאורייתא בנטילתם שמייפה את הקרקע כדאמר שבת פרק הבונה (דף קג.) גבי מא] [התולש עולשין והמזרד זרדים]**)דבארעא דיליה חייב מב] (בכל דיליה חייב) בכל שהוא משום דאיכא יפוי מג]הקרקע דאפי' מתכוין לצורך דבר אחר וה"נ איכא יפוי קרקע כשתולש קוצים לחורשה מד] לזריעה וכן משמע בירושלמי על מה] המשנה תמן אסורים כשנטלו קוליה משמע דמוקי לה בתלושין : **ניטייבה** · בירושלמי מפרש איזהו טיוב כל העם מו] פעם אחת חורשין והוא חורש שתי פעמים : **הטיבה** ומת בנו זורעה · אם האי טיוב מדרבנן קשה היכי פשיט צורם אוזן בכור דאורייתא ואם הוא נמי דאורייתא קשה בגיטין (דף מד:) דפשיט מז] מיניה גבי עבד (עברי) לימא שאני הכא דחמיר משום דמפקע ליה ממצות וי"ל דקסבר שראוי להחמיר בשביעית יותר מכולם כדאמר בקדושין (דף כ:) כמה קשה אבקה של שביעית :

*) גי' נ"ק דא"כ איכא איסורא כו' **) דבארעא דיליה חייב בכל שהוא נ"ק

גדיא

עין משפט נר מצוה

כו א מיי' פ"י מהלכות טומאת צרעת הל"ג :

כז ב מיי' שם הל' ב :

כח ג מיי' שם פ"ט הלכה ח :

כט ד מיי' פ"ח מהל' עבדים הלכה א :

ל ה מיי' פ"ז מהלכות יו"ט הלכה ד :

לא ו מיי' פ"א מהל' שמיטה ויובל הלכה יג :

לב ז מיי' שם :

לג ח מיי' פ"ב מהל' בכורות הלכה ז סמג עשין רי"ב טוש"ע י"ד סימן שי"ג סעיף א :

נ"א ומיעוטה מכגרים ומה כו' נ"ק

שיטה מקובצת

א] קצצה בהתכוין ר"א : ב] למיעבד ממה נפשך גופו : ג] למיעבד ממה נפשך אמר : ד] קנסוה הכא במאי דעבד קנסוה במאי : ה] תיבות בהאי מומא נמחק : ו] קנסוה במאי איכוין : ז] ז' ימי משתה לו : ח] עביד לאיסורא : ט] רבנן לדידיה קנסו רבנן לבריה לא קנסו רבנן : י] דאי האי השתא נגע אחר קמא הוה מיתסי תיבות נמי ל"ש : יא] עולמית עד שתפרח בכולו : יב] לעולם עד שיתמעט בהרתו לא גרסינן להא במסכת נגעים : יג] אמתין עד מום אחר דלעולם אפילו : יד] עביד איניש כיוון דקנסינן ליה עד שיולד לו נגע אחר דחייש : טו] ולא נמחק : טז] תיבות לו נמחק : יז] שמא יתרפא הס"ד : יח] בהאי קציצה לא מטהר וכיון : יט] מיתסי ליה ביה כי לא מיתסי הס"ד : כ] מיתסי קמא לא מיתסי הס"ד : כא] כשיולד בו נגע : כב] נתרפא הס"ד וממה נפשך : כג] הנגע וכל כמה : כד] מכוין : כה] לא קנסו : כו] לבנו אחריו : כז] מיד עד שיוולד : כח] לא היה לו : כט] לא היה לו לקנוס : ל] א"נ : לא] לא גרסינן עד שתתמעט : לב] שאם קללה : לג] והא בעי : לד] אפילו : לה] הס"ד : לו] לומר : לז] לא קנסו : לח] לומר : לט] נקט : מ] שנטל : מא] גבי : מב] חייב : מג] יפוי : מד] לחורשה : מה] על : מו] העם : מז] דפשיט מינה גבי עבד דבעי למימר הכא דחמיר :

מסורת הש"ס

נ"ק מ"ש

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בהאי קלילה קנסוה רבנן וכו' : (ב) ד"ה למאי נפקא וכו' עד שתרפא וממה נפשך טומאה כו' ותיבות ממה נפשך נמחק :

נ"א על מום נ"ק

נגעים פ"ב מ"ב [מ"ק ז:]

רבינו גרשום

ישחם עליו : ונקצצה · מעצמה : וחכ"א לעולם לא יטהר עד שתפרח בכולו בכל גופו בנגע השני דהשתא הוה ליה טהור מדאורייתא דכתיב וכסתה הצרעת וגו' ועד רגליו וגו' : או עד שתתמעט בהרתו מכגרים · כלומר דהתרא נגע ראשון דקציץ במתכוין אי לא הוה בה כגרים לא יטהר עד שיולד בו נגע אחר ויפרח בכולו ור' אליעזר סבר אע"ג דהוא דקציץ הוה כגרים כיון שנולד בו מום אחר וטהר ממני טהר נמי מן הראשון · ולא בעי עד שתפרח בכולו אלמא דלא קניס ר' אליעזר הכא ורבנן קנסי : בממונו · בבכור קניס דאיכא למימר דאתי למעבד ביה מום ממה נפשך דסבר אי שרו ליה בההיא מומא שפיר ואי לא שרו ליה סבר השתא לא גריע כקודם לכן · דקודם לכן הות אסורי למיכל והשתא נמי אסור גופו מי איכא למימר דאתי למעבד לקוץ לכתחלה ממה נפשך דמאי ממה נפשך איכא הכא אי קציץ ליה שמא יולד לו נגע אחר וכשיטהר ממנו יטהר גם מזה מוטב לו שלא יקוץ זה וימתין עד שיטהר מזה ויהיה טהור משיקצצנו וימתין עד שיולד לו אחר הלכך לא קניס ר' אליעזר הכא דלא אתי למעבד איניש אחרינא לקוץ לכתחלה אבל בממונו בבכור קניס : דרבנן אדרבנן לא קשיא · דהכא במאי דעבד קנסוה דנתכוון למשרייה בהאי מומא קנסוה רבנן דחשבינן להההוא מום כמאן דליתיה אבל כשיולד בו מום אחר ישחם עליו · והכא במאי דעבד קנסוה דנתכוון לקצוץ ליטהר עצמו קנסוה רבנן דהוי כמאן דלא איקצץ דאפילו כשטהו מנגע שני חשבינן ליה לראשון דאבתי קאי ומשום הכי לא טהר עד שתפרח בכולו : יטהר תנן · לכשיולד לו נגע אחר יטהר או ויטהר תנן יטהר משמע דכשנולד לו נגע אחר וירפא יטהר למפרע מן הראשון משעת קציצה או ויטהר תנן דמשמע דהשתא כשנרפא מן הנגע השני הוא דטהר ליה מן הראשון ולא למפרע משעת קציצה : למאי נפקא מינה · מ"מ בין כך ובין כך לא יטהר עד שירפא מן השני נפקא מינה לחתן שנולד לו נגע אחר ביום חתונתו כלומר שכשנולד לו הנגע האחר היה חתן ולחתן שנולד לו נגע נותנין לו ז' ימי משתה ולא מסמינן ליה בין שנולד בו נגע ובין שנולד באיצטליתו או בכסותו דלא מצערינן ליה כל ימי חתונתו ולא כל ימי הרגל: אי אמרת יטהר תנן דלמפרע טהור משעת קציצה כלומר העשה כמי שנטהר קודם שנולד בו נגע שני מן הראשון והיינו נותנין לו ז' ימי המשתה דחשבינן כמו השתא אתייליד לו נגע ולא קודם חתונתו דאי נולד לו קודם חתונתו לא היו נותנין לו והיינו דקאמר טומאה קמייתא טהר ליה טומאה דבתרייתא נטרינן ליה ז' ימי משתה : ואי אמרת ויטהר תנן · כלומר דלא נטהר מן הראשונה אלא עכשיו כשנרפא הנגע השני סוף סוף כי לא מטמית ליה בבתריתא באותו שנולד בין חתונתו דיהבת ליה ז' ימי משתה מה מועיל ליה הא מטמי וקאי מקמייתא מנגע הראשון דהאי טומאה שייכא עד טהרה דנגע השני והוי טמא אפילו בימי המשתה : מאי יטהר תנן או ויטהר תנן תיקו : הצורם · עסקינן בין בכהן בין בישראל כהן בבכור ודאי וישראל בספק בכור דנאכל לו במומו מהו שיקנסו בנו אחריו שיהא אסור לו לוכל : קנסו בנו אחריו · לפדותו משום דכל יומא מפקע ליה ממצות אבל בבכור ליכא מפקע ולא קנסו : או אם תמצא לומר כיון מלאכתו במועד לא קנסו בנו כו' משום דמלאכת חולו של מועד מדרבנן אסור ולא מדאורייתא אסור : או דלמא קנסוה לממוניה לבכור ולא יאכל אפילו לבנו : שנתקווצה · שעקר הקוצים ממנה : תזרע למוצאי שביעית · דקוויץ לא חשיבה מלאכה : מטייבה · שניזדבלה בשביעית או מדיירה · שתביא שם בהמות לזבלה בשביעית הוה חשיבה מלאכה דהיינו תולדה דחרישה לא תזרע למוצאי שביעית : הטיבה בשביעית ומת בנו זורעה למוצאי שביעית :

טימא טהרותיו של חבירו ומת לא קנסו בנו אחריו · לשלם אע"ג דלדידיה קנסו כדאמרי בפ' ארבעה אבות נזיקין (ב"ק ה:): שאינו ניכר · שהרי טו]טהרות מונחות לפניו ואין היזק ניכר בהן : לא שמיה היזק · לחיוביה אפי' לדידיה מדאורייתא : מתני' ושערו מדולדל · לפי שלא פז] היה נגזז מעולם : קסדור · ממונה : מה טיבו של זה · שהניחוהו להזקין כל כך : פיגום · רומח : והתירו · שהרי אין לומר שהעובד כוכבים הזה להתירו נתכוין שהרי אינו יודע שע"י מום שיעשה בו ישחט אלא א"כ נפל יז] מאליו : כל שהוא לדעת · יח] שלהטיל מום נתכוין להתירו : גמ' דאי אשמעינן עובד כוכבים. *דהתירו בכור ראשון על ידו משום דליכא למימר אתי האי עובד כוכבים למיסרך ללמד להטיל מום בקדשים דסירכיה דעובד כוכבים לא איכפת לן שהרי נהוג הוא באיסורא : ולא אתי לאיחלופי בגדול · דמאן דחזי דהתירו חכמים במום הבא לו ע"י תינוקות לא אתי למימר אי שדי גדול מומא מישתרי דגדול בקטן לא מיחלף: לא שנו · דמותר הבכור ע"י העובד כוכבים : אלא דאמרו ליה · לקסדור אינו נשחט אלא א"כ היה בו מום דמשמע יט] שיפול בו מום ממילא דליכא למימר דמדבריהם למד עובד כוכבים דניחא להו שיפיל בו מום : נעשה · משמע ע"י אדם : ממילא הוא · שלא היה יודע העובד כוכבים שיהא מותר על ידו ולא להתיר נתכוין: גרמא · אם הניח בלק ודבילה ע"ג אוזן הבכור כדי שיבא הכלב ויטלנו : מסיח לפי תומו · שלא שאלם קסדור מה טיבו אלא הם עצמן מכיחין לפי תומם כ] ואומרים רעה לא ישחט זה לעולם אלא ע"י מום ולא נתכוונו לכך שיטיל בו מום : מתני' היה בכור · איל מנגח רודפו לאדם לנגחו ובעטו אדם לבכור ועשה בו מום : ישחט עליו · ואפי' כא] כהן לפי שלהגלתו נתכוין: גמ' לצעריה · מה שרדפו : קודם שילא לאויר העולם · דבכור אינו קדוש עד כב] שתקדשו רחם : גדיא באודניה · גדי אזניו ארוכות וקודם שילא כל ראשו נראין אזניו ויכול כג] להטיל מום דכל זמן שלא יצא כל ראשו אינו כילוד : אימרא בשיפתיה · ששפתיו נראין תחלה ואזניו (ג) כד] קצורות ואינן נראות עד שילא כל ראשו : לדעיו · טונפל"ש : אכיל ולא מיחזי · אם לבכור יש לו מום בתוך פיו וכי אכיל לא מיחזי א) אפילו הכי כי פעי מיחזי הוי מום שבגלוי ונשחט עליו דאמרי' בפירקין דלקמן (דף לז·) דאינו נשחט אלא על כה] מום שבגלוי: פעי · טועק ופותח פיו הרבה: חוטין החיצונות · ככי דשיני שקורין כו] ינגליב"ש החיצונות אותם שלפנים כנגד חוטמו (ד) כז] שניטל שנפגמו מהם מעט : או שנגממו · שנחתכו ברחבן מלמעלה בעומק ולא חיסרו כלום הוי מום הואיל ונראו כח] אותן חוטין : פנימיות · שהשיניים הגדולות קבועות בהן שקורין מייסילי"ש : שנעקרו · לגמרי הוי מום כדמפרש ואזיל הואיל וכי פעי מיחזי אבל פגימה או גימום אינו ניכר בהם שהרי חבואות כט] בפה : מאי טעמא · הוי פנימיות מום אפילו ב) בעיקרה : מתני' הראויין לבא ע"י אדם · שיש לומר אדם הטילו בו כגון נסמית עינו נקטעה ידו נסדקה אזנו : רועי ישראל נאמנין · לומר מאליהן נארעו לו : רועי כהנים אין נאמנין · דנחשדו בדבר ובגמרא מפרש מאי קרי רועי ישראל ומאי קרי רועי כהנים האי דנקט ראויין לבא בידי אדם לפי שיש מומין שאין ראויין לבא בידי אדם כגון בעל חמש רגלים או עינו אחת גדולה כשל עגל או קטנה כשל אווז דהוי מום שאין אדם נחשד עליו ל] : דרשב"ג ור"מ מפרש בגמ' : גמ' חד אמר · מתני' דקתני רועי ישראל נאמנין לא] אפילו הן עומדים בבית הכהנים שהבכור שלהם : ללגימא לא חיישינן · דליחשדיה שמא על ידי אדם בא לו בכוונה ורועה זה משקר ובא להתירו כדי שישחטו רבו כהן ויאכילנו ממנו עמו : ג) והא דקתני רועי כהנים אין נאמנין · הכי קאמר רועים שהן כהנים אין נאמנין אם הבכור ביד ישראל דנחשד האי כהן רועה שהוא עצמו הטילו ד) בו : דמימר

א) וכי פעי מיחזי אפ"ה הוי מום שבגלוי נ"ק ב) כנעקרו נ"ק ג) כי ישראל והא נ"ק ד) בו דמימר הד"א נ"ק

גדיא באודניה · כשרואה שמיעוט הראש בחוץ יכול להטיל מום באוזן *ואין לו לחוש לג] מרישא האוזן שמא יצא רוב הראש וחזר דמתוך שאזני הגדי גדולות דרך אזנים לצאת במיעוט הראש אימרא בשפותיה אבל באזניה לא לג] ויש לו לחוש שמא יצא רוב הראש וחזר : איכא דאמרי אימרא נמי באודניה לד][אימור] דרך לדעין נפק · כיון שרואה עכשיו מיעוט לה] אוזן אין לומר שמא יצא ראשו ורובו וחזר *והא אימר כמו ודאי כמו חיישי' שמא חוץ לחומה לנו דפרק השואל בשבת (דף קנא·) לו] ודחיישינן שמא איחרוהו וכתבוהו דפרק אחד דיני ממונות לז] (סנהדרין לב·) ורבא דהכא ס"ל *כרב חסדא דפ' בהמה המקשה (חולין סט:) דלרב הונא דאמר התם יצא שליש ומכרו לעובד כוכבים לח] ויצא שליש אחר קדוש ולא חלה המכירה כלל כיון דנפק לבסוף רובא דאיתגלי מילתא דלמפרע קדוש א"כ הכא כמילט] שיצא רוב אחרי כן איגלאי מילתא דהוה קדוש מעיקרא ונתחייב מ] ממה שמטיל מום בבכור ואיכא לאוקמי הא מא] דרב יהודה אליבא דרב הונא *כשלא יצא כלל וסוגיא נמי דריש כילד מערימין (תמורה כד:) דמוקי דרב יהודה בזמן הזה ולא חזי להקרבה ופריך אי בזמן הזה מאי למימרא ומשני מהו דתימא נגזר דילמא נפיק רוב ראשו וקא שדי מב] מומא קמ"ל ההיא נמי דלא כרב הונא דלדידיה במיעוט ראשו נמי איכא איסורא ולא ה"ל למינקט רוב ראשו ועוד התם* דקאמר ליה רב עמרם לרב ששת אמר על הבכור עם יציאת רובו יהא עולה עולה הוי או בכור הוי מג] נמי דלא כרב הונא דמשמע מד] דפשיטא דקודם יציאת רובו יכול להפקיע מה] קדושת בכור אם לא נחלק בין מכירה להנך :

מימר

טימא א] טהרות ומת *לא קנסו בנו אחריו מ"ט *היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק קנסא דרבנן (א) ב] לדידיה קנסו רבנן לבריה לא קנסו רבנן : מתני' מעשה ג] בזכר של רחלים זקן ושערו מדולדל וראהו ד] קסטור אחד ואמר מה טיבו של זה אמרו לו בכור הוא ואינו נשחט אלא א"כ היה בו מום נטל פיגום וצרם ה] אזנו ובא מעשה לפני חכמים והתירו ו] *ואחר שהתירו הלך וצירם באזני בכורות אחרים ואסרו פעם אחת היו תינוקות משחקין בשדה וקשרו ז] זנבי טלאים זה בזה ונפסקה זנבו של אחד מהם והרי הוא בכור ובא מעשה לפני חכמים והתירו ראו שהתירו הלכו וקשרו זנבות °בכורות אחרים ואסרו זה הכלל כל שהוא לדעתו אסור שלא לדעתו מותר : גמ' פעם (ב) אחרת היה כו' : וצריכא דאי אשמעינן עובד כוכבים דלא אתי למיסרך אבל קטן דאתי למיסרך אימא לא ואי אשמועינן קטן משום דלא אתי לאיחלופי בגדול אבל עובד כוכבים דאתי לאיחלופי בגדול אימא לא צריכא א"ר חסדא אמר רב קטינא לא שנו אלא דא"ל אא"כ היה בו מום אבל אם א"ל אם נעשה בו מום כמאן דא"ל זיל עביד ביה מומא דמי אמר רבא מכדי ממילא הוא מה לי היה מה לי נעשה אלא נעשה נמי ממילא הוא ולא שנא : זה הכלל כל שהוא לדעת אסור: לאיתויי מאי לאיתויי גרמא : שלא לדעת : לאיתויי מסיח לפי תומו : מתני' היה בכור ח] רדפו בעטו ועשה בו מום ה"ז שוחטין עליו: גמ' א"ר פפא לא שנו אלא שבעטו בשעת רדיפה אבל לאחר רדיפה לא פשיטא מהו דתימא צעריה הוא דמדכר קמ"ל ט] איכא דאמרי אמר רב פפא לא תימא בשעת רדיפה אין א) אבל שלא בשעת רדיפה לא אלא אפילו לאחר רדיפה נמי מאי טעמא צעריה [הוא] דמדכר ב) א"ר יהודה מותר להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם אמר רבא גדיא באודניה אימרא בשפוותיה איכא דאמרי אימרא נמי באודניה אימור דרך צדעיו נפק אמר י] רבא אכל ולא מיחזי פעי ומיחזי הוי מומא מאי קמ"ל תנינא יא] ג) החוטין החיצונות שנפגמו ושנגממו הפנימיות שנעקרו יב] מ"ט לאו משום דכיפעי מיחזי אמרי"ג] רב פפא רבא נמי טעמא דמתני' מפרש מאי טעמא נעקרו הוי מומא משום דכי פעי מיחזי : מתני' כל המומין הראויין לבא בידי אדם רועי ישראל נאמנין יד] רועים כהנים אינן נאמנין רשב"ג אומר נאמן הוא על של חבירו ואין נאמן על של עצמו ר"מ אומר *החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו : גמ' ר' יוחנן ור' אלעזר חד אמר רועי ישראל בי כהנים נאמנין ללגימא לא חיישינן רועי כהנים בי ישראל אין נאמנין מימר אמר כיון דקא טרחנא ביה לא שביק לדידי ויהיב לאחריני והוא הדין כהן לכהן דחיישינן לגומלין ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר נאמן הוא על של חבירו ואינו נאמן על של עצמו ואתא רבי מאיר למימר החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו וחד אמר רועי ישראל והן כהנים נאמנין

מימר

א) לאחר רדיפה לא אלא אפילו כו' נ"ק ב) לעיל ג: לקמן נג: תמורה כד: ג) [לקמן לז· לט·]

ר דרך צדעיו נפק · והוציא צדעיו ואזניו קודם שאר אבריו : אי צרם שפתיו וכשהוא במומא וכשהוא פעי מיתחזי : החוטין · השינים החיצונות שעומדות לפני הפה : וכשנגממו קיימין : והפנימיות · שינים שנעקרו לגמרי הוי מום : רועים ישראל נאמנין · לומר מעצמו זה התירו חכם : רועים כהנים אין נאמנין דהחשודין הן להטיל מומין : ר"י ור"א מפרשי בי כהנים רועי בהמות כהנים נאמנין לומר מום זה מעצמו היה והתירו חכם: ללגימא לא אמרינן דמשום הכי משתרי עילויה דבעו למיכל מיניה בי רביה כהן : וה"ה כהן לכהן · זה ויתירו : ואתא רבן [שמעון בן] גמליאל למימר נאמן הוא על של חברו דלא חייש לגומלין :
חלים זקן · היינו בכור שלא היה בו מום : ושערו מדולדל וכו' ·

מימר אמר לא שביק צורבא מרבנן ויהיב לדידי רועי כהנים והן ישראל אינן נאמנין דחיישינן ללגימא וכ"ש כהן לכהן [דלא] דחיישינן לגומלין וחיישינן ללגימא ואתא ר"ש למימר נאמן על של חבירו ואינו נאמן על של עצמו ואתא ר"מ למימר החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו בשלמא למ"ד רועי ישראל והן כהנים נאמנין היינו דאתא ר"מ למימר החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו אלא למ"ד רועי כהנים בי ישראל אין נאמנין מאי אתא ר"מ לאשמועינן היינו ת"ק איכא בינייהו דר' יהושע בן קפוסאי דתניא רבי יהושע בן קפוסאי אומר בכור בי כהן צריך שנים מן השוק להעיד עליו רשב"ג אומר אפי' בנו אפי' בתו ר' [א]יוסי אומר אפי' עשרה והן בני ביתו אין מעידין עליו כמאן אזלא הא דאמר רב חסדא אמר רב קטינא ספק בכור שנולד בי ישראל צריך שנים מן השוק להעיד עליו כמאן כר' יהושע בן קפוסאי ר"נ אמר *בעלים [ג]מעידין עליו דאי לא תימא הכי מעשר לר"מ מי מעיד עליו [ג]מעשר ודאי מהימן *דאי בעי שדי [ג] ביה מומא בבוליה עדריה אלא ספק בכור לר"מ מי מעיד עליו וכי תימא ה"נ דלית ליה תקנתא והתנן *שהיה רבי יוסי אומר כל שחליפיו ביד כהן פטור מן המתנות ור"מ מחייב אלא ש"מ בעלים מעידין עליו כהנים הוא דחשידי אמומי ישראל לא חשידי אמומי איתמר ר"נ אמר הלכה כרשב"ג רבא אמר הלכה כר' [ד]יוסי ומי אמר רבא הכי והאמר רבא בעלים [ה] עומדים עמנו בחוץ נכנס שלם ויצא חבול מעידין עליו אימא כל [ו] בעלים עומדים ולא חיישי' אי הכי מאי למימרא מהו דתימא ניחוש לחשדא קמ"ל [ג]והלכתא כרשב"ג ודוקא בנו ובתו אבל אשתו לא מ"ט [א]אשתו כגופו דמי א"ל רב פפא לאביי לרבי מאיר דאמר החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו וקאמר רבי מאיר [ב]החשוד לדבר אחד חשוד לכל התורה כולה כהנים הכי נמי דלא דייני דינא והכתיב °ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע

תורה אור: דברים כא

א) [ברכות כד: כתובות סו: מנחות נג:] ב) [לעיל ל: וש"נ]

מימר אמר לא שביק צורבא מדרבנן ויהיב לדידי · והא [יט] דאמר לעיל בסוף פרק ב' (דף יח:) בחלר בעל הבית ורועה כהן דלר"ע אקנויי מקני ליה מקום בחלירו ואפילו ר"ע לא פליג אלא משום [כ] דאית [ליה] פסידא לא מקנה [ליה] מידעם התם איירי במכירי כהונה או שאוהבו ורגיל ליתן לו:

איכא בינייהו דרבי יהושע בן קפוסאי · דת"ק סבר כוותיה דדווקא רועי כהנים בין בי ישראל בין בי כהנים אינם נאמנים כדאמר טעמא אבל שני כהנים מן השוק נאמנים ולר"מ אפי' שנים מן השוק אין נאמנין דלית ליה [כא] כרבי יהושע בן קפוסאי דקסבר ר"מ החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו ושנים מן השוק דקאמר ר' יהושע בן קפוסאי בכהנים איירי דישראל אפילו חד מהימן ולר"מ כל היכא [כב] *דאסור אפי' שנים אין נאמנין כדאמר בסמוך ספק בכור לר"מ מי מעיד עליו:

וכי תימא דלית להו תקנתא כו' · הוה מצי למימר דחלקנו בין חבר לעם הארץ כר' יהושע דלקמן וכן בסמוך דפריך כהני ה"נ דלא דייני דינא [כג] א"נ ר' יהושע עלמו חוזר בו דקא"ל לר"ג היאך החי יכול להכחיש את החי ופירש שם בקונט' שרולה לומר ודאי אמרתי וחוזר אני בו ומיהו מסתברא דמשום כבוד דר"ג הוא דקאמר הכי כי ההיא דתפלת ערבית (ברכות דף כז:) שאמר כמו כן [כד] אע"פ שלא היה חוזר בו [כה] מה שאמר תפלה רשות דהכי פסק רב התם הלכה כדברי האומר [א]רשות:

אלא לאו ש"מ בעלים מעידין עליו · תימה ורב חסדא דבעי לעיל שנים מן השוק בספק בכור בי ישראל תקשי ליה לר"מ מי מעיד עליו כיון דישראל נמי חשידי וי"ל דהוה משני כדפרישית דחלקנו בין חבר לע"ה א"נ יאמר רב חסדא ספק בכור לא יתמיר ר"מ שלא יהו שנים מן השוק נאמנים:

ניחוש לחשדא · שיחשדו שמא נשאר אחד מן [כו] הבית:

כהני הכי נמי דלא דייני דינא · לרבא דאמר בפ' זה בורר (סנהדרין כז·) [כז]אוכל נבילות להכעיס שהוא רע לשמים אינו חשוד להיות רע לבריות לא [כח] פריך מידי אבל לאביי התם פריך שפיר ועוד יש לפרש לרבא דמשמע ליה שיש לכהנים להיות כשרים לכל [כט](זמן)דין שבעולם ולכל הוראה כדכתיב (דברים כא) כל ריב וכל נגע ועוד היה יכול להקשות היאך מותר לאכול משחיטתו והיאך כשרים על כל [ל] קרבנות כולם ועוד בלא בכור נמי יכול להקשות לרבי מאיר מטעם דנחשדו כהנים על השביעית כדאמרינן בפרק זה בורר (סנהדרין כו·) :

א) [וע"ע תוס' לקמן לו: ד"ה היאך]

דמימר אמר [ז] לא שביק לדידי ויהיב ליה לכהן אחרינא :*וה"ה כהן לכהן · כלומר ומסברא נפקא לן דכהן רועה אינו נאמן להעיד על הבכור של כהן אחר דחיישינן לגומלין דסבר אעידנו עכשיו והוא יגמול לי כשיתן לי ישראל בכור תם ואטיל בו מום ויבא כהן זה ויעידני שמאליו נפל בו מום : על של חבירו · בין רבו בין אחר דלא נחשדו כהנים אלא על [ח]הבכור (א) עלמו שכבר נתנו לו ישראל : החשוד על הדבר · דהיינו כהנים שנחשדו על הבכורות : לא דנו ולא מעידו · ולקמיה פריך ר"מ היינו ת"ק : וחד אמר · מתניתין דקתני רועי ישראל נאמנין ה"ק רועי בהמות ישראל אע"פ שהן כהנים הרועין נאמנין דמה לו לשקר* : מימר אמר לא שביק · האי ישראל כהן צורבא מרבנן ויהיב לי לדידי דסתם רועה עם הארץ הוא : רועי כהנים · רועי בהמות של כהנים אע"פ שהרועים ישראל אין נאמנין להעיד על בכורו של רבו כהן דחיישי' ללגימא וכ"ש רועי כהן ובהמות של רבן כהן אין נאמנין דחיישינן לגומלין וללגימא : על של חבירו · אכהן לכהן קאי וקאמר דנאמן הכהן הרועה על של רבו [ט] דלא חיישי' לא לגומלין ולא ללגימא : החשוד על הדבר · כהנים חשודים על הבכורות : לא דנו ולא מעידו · ופליג אדר' שמעון דשרי אפי' כהן לכהן ופליג אדתנא קמא דאמר רועי בהמות ישראל ואפילו הן כהנים נאמנין (ב) [י] והרועים כהנים אין נאמנין : היינו ת"ק · דהאמר ת"ק נמי דכהן אינו נאמן : [יא] איכא בינייהו דר' יהושע בן קפוסאי : לריך שנים מן השוק · שנים כל שהן ואפילו כהנים אבל כהנים שבביתו לא ת"ק אית ליה דרבי יהושע בן קפוסאי דקאמר ת"ק רועי כהנים בין בי ישראל בין בי כהנים כדפרישית טעמא אין נאמנין אבל כהנים דעלמא נאמנין ואפילו אבכורות דכהנים ולא חיישינן לגומלין אלא ברועה דקאי גביה וסבר אעיד את רבי והוא יעידני כשיתן לי ישראל בעלמא בכור ור"מ לית ליה דר' יהושע לגמרי דכיון דנחשדו כהנים על הבכור לא דן ולא מעיד אפילו כהן דשוק ואפי' הבכור ביד ישראל: ואפי' בנו ובתו· ר"ש לטעמיה דאמר נאמן הוא על של חבירו ואביו היינו כמי חבירו דאין כהן נחשד אלא על של עלמו : אפי' עשרה והן בני ביתו אין מעידין · אבל מן השוק עד אחד נאמן [יב] דלר' יהושע לריך שנים מן השוק : ספק בכור דשל ישראל הוא · כגון רחלה שלא ביכרה וילדה שני זכרים דאמרי' בפ"ב (לעיל יז·) אחד לו ואחד לכהן [יג] ואת שלו הוי ספק שמא יצא ראשון וירעה עד שיומם ואוכלו ישראל : לריך שנים מן השוק להעיד עליו · שלא הוטל בו מום בכוונה:

כר' יהושע · דכי היכי דבכור בי כהנים בעי שנים מן השוק להעיד עליו ה"נ ספק בכור ביד ישראל : ר"נ אמר ספק בכור ביד ישראל אפילו בעליו ישראל נאמן · דכהנים נחשדו על הבכורות ולא ישראל ואפילו על ספק בכור שנאכל להם : דאי לא תימא הכי · אלא בעלים חשודים עליו אם כן הוי ישראל חשוד על המומין : מעשר לר"מ · מי מעיד על מומו הא א"ר מאיר החשוד על הדבר לעלמו אינו מעיד [יד] לאחרים כדחזינן ר"מ פוסל אפילו כהנים דשוק : מעשר · בתמיה הא ודאי מהימן אפילו בעליו דהא אי בעי הוי שדי [טו]ביה מומא בהיתר בבוליה עדריה קודם [טז] שיעשר דהאכתי לא קדשא חד מינייהו : אלא הכי פריך · ספק בכור לר"מ אי בעלים חשודים עליה כמלאו ישראל חשודים על ספק בכור וכ"ש כהנים דהא אי הוה נמי בבהמות עדר כהן ספק בכור הנולד בעדרו בעי אמתוני עד שיומם דכהנים לא נפטרו מבכור בהמה טהורה בפרק שני (לעיל יג·) וא"כ מי מעיד עליו : לית ליה תקנתא · לר' מאיר : שחליפיו ביד כהן · כגון האי ספק בכור שהכהן נטל *(את אחיו) פטור ישראל מן המתנות דזרוע ולחיים וקיבה דעשו שאינו זוכה כזוכה כדאמרן בפרק שני (שם יח·) ור"מ מחייב ומדמחייב ליה רבי מאיר במתנות מכלל דבר אכילה הוא: הלכה כר"ש · דאפילו בנו ובתו : [יז] כהן בעליו · של בכור עמנו עומד בחוץ ונכנס הבכור שלם בבית ויצא חבול מעידין עליו אותם שבבית שמאליו נפל בו אלמא אין נחשד אלא כהן בעל הבית שהבכור שלו כר"ש : אימא כל בעליו · בניו ובני ביתו עומדין עמנו בחוץ ומעיד עליו רועה שהיה בבית: פשיטא · הואיל וכל בעליו עמנו מי יטילנו כו' : מהו דתימא ניחוש לחשדא · דרועה גופיה הטילו בו ל"א אימא כל [יח] בעלים עמנו כלומר אי אמרי סהדי כל בעליו של בכור דהיינו הוא ובני ביתו היו עמנו בחוץ ונכנס הבכור שלם בבית ויצא חבול מעידין כלומר עדותן עדות ושרי הואיל ולא היה איש בבית · ניחוש לחשדא שמא הם גרמו לו מתחלה שהכניסו לו דבילה על האזן אי נמי עשו לו גומא ונפל (ג) שם : לאחזוקינהו

לר' מאיר דאמר החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו נהי דבספק בכור כיון דמילתא דלא שכיחא הוא לא חשידי עליה (כו') ישראל ונאמנין עליו ב' מן השוק אלא מעשר בהמה דשכיח והוא של ישראל שהוא אוכלו כיון דשלו הוא הוי חשוד עליו וכל ישראל חשודין עליו שיש לכל אחד בהמות ויש להן מעשרות : לא דמי דבמעשר ודאי מהימן אפי' בעליו כיון דאיבעי שדי מומא בבולה עדריה ומגו דלא עבד הכי מהימן : אלא ספק בכור לר' מאיר · אם בעליו אין מעיד עליו מי מעיד עליו א"ת שנים מן השוק הוי חשידי אספק בכור שלהן והאיך מעידין על זה : וכי תימא הכי נמי דלית ליה תקנתא · דלא מצי הוי חולין דליכא דמהימן לאסהודי עליה : והתנן · ור' מאיר מחייב במתנות כשהוא נאכל לישראל במומם מכלל דהולין ודאין הן אלא ש"מ דאית ליה תקנתא : בעליו מעידין עליו משום דישראל לא חשידי אמומי : הלכה כרבן שמעון בן גמליאל · דאמר אפי' בנו אפי' בתו : בעליו של בכור עמנו עומד ונכנס הבכור שלם בתוך ביתו ויצא חבול מעידין עליו בני ביתו שמעצמו היה ונאמנים לומר חכם התירו · אלמא דבני ביתו נאמנין : אימא כל בעליו עמנו דאפי' ב"ב עמנו דקים לן דאינהו לא הטילו מעידין עליו ב"ב ונאמנין לומר מום זה התיר חכם : אי הכי · כיון דכל בעליו עמנו והוי צריכא למימר דמעידין : מהו דתימא ניחוש לחשדא · דדילמא הנהו בני ביתיה עבדו להו גרמא מעיקרא ע"י בצק או דבילה או הטילו לו מאכל בין קוצים ולא ליהמנינהו קמ"ל כיון דעמנו היה כל בעליו מעידין עליו ב"ב:

עין משפט נר מצוה

מא א טוש"ע י"ד סימן שיד סעי' י :

מב ב מיי' פ"ו מהל' בכורות הלכה ט :

מג ג מיי' פ"ב מהל' בכורות הלכה יז סמג עשין ריח טוש"ע י"ד סי' שיד סעי' ג :

נ"א דחשוד

שיטה מקובצת

א] רבי אומר תיבת יוסי נמחק : ב] בעלים עיין בתוס' תמורה (דף ה ע"ב): ג] תיבת ביה נמחק : ד] כרבי ומי תיבת יוסי נמחק : ה] תיבת עומדים נמחק: ו] כל בעליו עמנו תיבת עומדים נמחק : ז] אמר האי רועה לא שביק רבי לדידי : ח] על בכור עצמו אות ה' נמחק : ט] רבו כהן דלא: י] נאמנין דהרועים כהנים: יא] מתיבות איכא כו' קפוסאי נמחק : יב] נאמן ולר' יהושע : יג] לכהן ושלו הוי תיבת ואת נמחק : יד] מעיד אפילו לאחרים כדחזינן דר"מ : טו] תיבת ביה נמחק : טז] קודם שיתעשר דאכתי : יז] בעליו של בכור עומד עמנו בחוץ תיבת כהן נמחק : יח] כל בעליו : יט] והא דאמרי' לעיל : כ] משום (דרבי) דבעה"ב אית ליה פסידא לא : כא] ליה דר' יהושע : כב] דחשוד אפילו : כג] דינא אלא דבעי לאוקמא אפי' אי ס"ל כר"ג דאמר לקמן שלא חלקנו בין חבר לע"ה : כד] בן חובה אע"פ : כה] כן מה שאמר תפילת ערבית רשות : כו] מן בני הבית : כז] דאכל נבילות : כח] לא שייך מידי אבל לאביי דהתם פריך שפיר: כט] לכל מין דין: ל] כל הקרבנות כולם :

נ"ק מ"ז

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה על של חבירו וכו' הבכור של עלמו : (ב) ד"ה לא דנו וכו' דהרועים : (ג) ד"ה מהו דתימא וכו' ונפל שם הס"ד ואחר כך מה"ד חשוד לדבר אחד וכו' על דבר א' הס"ד ואח"כ מ"ה לאחזוקינהו בחשודים מי אמר ר' מאיר הס"ד ואח"כ מ"ה לעדות :

[פי' פירש"י לעיל יח: ד"ה כל שחליפיו]

מסורת הש"ס

ש"ך לע"ל

ע"כ ש"ך לע"ל

[לעיל ל: וש"נ]

[לעיל יח:]

רבינו גרשום

דמימר אמר · רועה לא שביק צורבא מדרבנן בהו ויהיב ליה לבכור לדידי : בשלמא למ"ד רועה ישראל והן כהנים נאמנין 'היינו דקא פליג ר' מאיר עליה : אלא למ"ד רועי כהנים בי ישראל אין נאמנין ואתא ר' מאיר נמי למימר דאין נאמנין ר' מאיר היינו ת"ק : איכא בינייהו · בין ת"ק ור' מאיר דר' יהושע בן קפוסאי דאמר בכור בי כהן צריך שנים מן השוק להעיד עליו שאותו מום הטיל חכם ואפי' הן כהנים אותן שנים ובלבד שלא יהו מבני ביתו · ת"ק דאמר רועי כהנים בי ישראל אין נאמנין משום דמימר אמר כיון דטרחנא ביה וכו' אבל ב' כהנים מן השוק נאמנין להעיד דהא לא טרחו ביה · ואתא ר' מאיר למימר החשוד על הדבר · כלומר כהנים כיון דחשידי אמומין אפי' ב' מן השוק אי כהנים נינהו אין נאמנין : מ"א איכא בינייהו דר' יהושע בן קפוסאי דת"ק לית ליה דר' יהושע אלא ואפילו רועי ישראל בי כהנים נאמן דללגימא לא חיישינן' ואתא ר' מאיר למימר החשוד בדבר כלומר דחשידי אלגימא ואין נאמנין אלא שנים מן השוק : ספק בכור בי ישראל · דלאחר שנולד בו מום מצי אכיל ליה ישראל וצריך ב' מן השוק להעיד עליו שהתירו חכם שמותר במומו : מעשר בהמה

אימר דא"ר מאיר לחששא לאחזוקינהו מי אמר *איבעיא להו עד מפי עד מהו לעדות בכור רב *אסי אסר ורב *אשי שרי א"ל רב אסי לרב אשי והא *תנא דבי מנשה א'אין °עד מפי עד כשר אלא לעדות א] האשה תני אלא לעדות שהאשה כשרה לה בלבד רב ב'ימר אכשר עד מפי עד בבכור קרי עליה מרימר ב'ימר שרי בוכרא והלכתא °ג'עד מפי עד כשר לעדות בכור א"ר אילעא לא היו מוחזקין בו שהוא בכור ובא אחד ואמר שהוא בכור ומומו עמו נאמן מאי קמ"ל שהפה שאסר הוא הפה שהתיר תנינא *ג'האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר מהו דתימא התם הוא דאי בעיא לא אמרה אבל הכא דלא סגיא דלא אמרה דקדשים בחוץ לא אכיל אימא לא הפה שאסר הוא ב] קמ"ל דאי משום הכי הוה שדי ביה מומא דניכר ואכיל ליה מתקיף לה מר בר רב אשי מאי שנא *מהדהוא גברא דאוגר ליה חמרא לחבריה וא"ל לא תיזיל באורחא דנהר פקוד דאיכא מיא זיל באורחא דנרש דליכא מיא אזל באורחא דנהר פקוד ומית חמרא ואתא וא"ל באורחא דנהר פקוד אזלי ומיהו מיא לא הוו ג] *ואמר רבא *מה לו לשקר אי בעי אמר באורחא דנרש אזלי ואמר אביי ד'מה לו לשקר במקום עדים לא אמרינן הכי השתא התם ודאי איכא מיא ד] *התם ודאי שדי ביה מומא חששא הוא ובמקום חששא אמרינן מה לו לשקר יתיב רבינא וקאמר להאי שמעתא בלא גברא א"ל רבא זוטי לרבינא אנן משמיה דר' אילעא מתנינן לה רבי צדוק הוה ליה בוכרא רמא ליה שערי בסלי *[נסריה ה] כיילי ערובה ערבה קלופה] בהדי דקאכיל איבזע שיפתיה אתא לקמיה דרבי יהושע אמר ליה כלום חילקנו בין חבר לעם הארץ אמר לו רבי יהושע הן אתא לקמיה דרבן גמליאל אמר ליה ו] חילקנו בין חבר לעם הארץ אמר ליה רבן גמליאל ה'לא אמר ליה והא רבי יהושע אמר לי הן *אמר לו המתן עד ז] שיעלו בעלי תריסין לבית המדרש כיון שנכנסו לבית המדרש עמד השואל ושאל כלום חילקנו בין חבר לעם הארץ א"ל רבי יהושע לאו א"ל רבן גמליאל והלא משמך אמרו לי הן א) יהושע עמוד על רגליך ויעידו בך עמד רבי יהושע על רגליו ואמר היאך אעשה אילמלי אני חי והוא מת יכול החי להכחיש את המת עכשיו שאני חי והוא חי היאך ח] חי יכול להכחיש את החי והיה ר"ג ט] ב) עומד ודורש ור' יהושע עומד על רגליו עד שרננו כל העם ואמרו י] לחוצפית המתורגמן עמוד ועמד: **מתני'** ו'נאמן הכהן לומר הראיתי בכור זה ובעל מום הוא: **גמ'** אמר רב יהודה אמר רב ז'נאמן הכהן לומר בכור זה נתן לי ישראל במומו מאי טעמא ג) כל מילתא דעבידא לאיגלויי לא משקרי בה אינשי אמר יא] רב אשי אף אנן נמי תנינא נאמן הכהן לומר הראיתי בכור זה ובעל מום הוא מאי טעמא לאו משום דאמרינן כל מילתא דעבידא לאיגלויי לא משקרי בה אינשי התם הוא דקדשים בחוץ לא אכיל אבל הכא כיון דחשידי חשידי מתיב רב שיזבי *ח'האומר למי שאין נאמן על המעשר קח לי ממי שהוא נאמן או ממי שהוא מעשר אינו נאמן אמאי נימא כל מילתא דעבידא לאיגלויי לא משקרי בה אינשי שאני התם

א) נ"א א"ל יהושע כו' צ"ק וכ"ה בברכות ב) נ"א יושב ג) [ר"ס כב: זבחים לג: קטו·]

דאית

רש"י

לאחזוקינהו · בחשודים מי אמר ר"מ יב] *חשוד לדבר אחד חשוד לכל התורה כולה היכא דמוחזק לן דעובר על דבר א': לעדות בכור · להעיד שלא הטיל בו מום זה בכוונה: לעדות אשה · שמת בעלה במדינת הים: תני אלא לעדות שאשה כשרה יג] · ובעדות בכור נמי אשה כשרה דאמרינן הלכתא כרבן שמעון *ואפי' בתו: יימר שרי בוכרא · יימר המתיר בכורות לשון גנאי: לא היו מוחזקין · בטלה שהוא בכור ובא כהן בעליו ואמר בכור הוא זה ומומו עמו שלא הוטל מום יד] זה בכוונה ואתי לאחויי לחכם אי קבוע הוא אי עובר הוא: נאמן · דהפה שאסר ואמר בכור הוא התיר ואמר מומו עמו: אשת איש הייתי · ולא היינו מוחזקין בה שהיא אשת איש מעולם: נאמנת · ומותרת להנשא: דאי בעיא לא אמרה · כלומר אי הוה חשידא להינשא בחיי בעלה בלא גירושין הוה שתקה ולא אמרה אשת איש הייתי דהא בפנויה טו] מחזקינן לה: אבל הכא בבכור דלא סגיא דלא אמר בכור הוא (א) דלימא ליה חכם מום קבוע הוא או עובר דקדשים תמימים אין הכהן נחשד לאכול בחוץ דבר כרת הוא אבל נחשד להטיל בו מום דלאו בעלמא הוא ולא יהא נאמן קמ"ל דנאמן: דאם כן · דהוא הטיל בו מום הוה שדי ביה מום הניכר אפי' לעם הארץ שהוא מום ותו לא הוה בעי למיתי קמן *ולמימר בכור הוא טז] דהא אין אדם אחר יודע שהוא בכור ובקדשים בחוץ נמי ליכא לספוקיה דהא מום ניכר שדא ביה והיכא דאנן יודעין שהוא בכור ליכא למימר הכי דבעל כרחך אתי לקמן דאי הוה שחיט ליה בלא מומחה כיון דכולי עלמא ידעי שהוא בכור הוו חשדי ליה: במקום עדים · דאנן סהדי דכל שעתא איכא מיא וה"נ כיון דאנן סהדי דכהנים חשודים על המומין לא נימא מה לי לשקר: הכא ודאי שדא ביה מומא · בתמיה: להא שמעתא · דר' אילעאי: בלא גברי · יז] בסתמא אמר ליה לא היו מוחזקין בו שהוא בכור כו': כלום חילקנו בין כהן חבר לכהן עם הארץ · יח] ומי (ב) חשדינן אגא למישדי ביה מומא בכוונה ככהן עם הארץ: הן · חלקנו ולא חשדת: בעלי תריסין · מגינים תלמידי חכמים הנלחמים במלחמה של תורה: היאך אעשה · *) יכול להכחישו: אילמלי אני חי והוא מת · הייתי יכול להכחיש ולומר לא אמרתי: היאך יכול החי להכחיש את החי · ודאי כך אמרתי וחוזרני בי: עמוד ועמד · שתוק ושתק: **מתני'** הראיתי בכור זה · לחכם ואמר לי שמום קבוע הוא ושוחטו ובלבד שיהו לו עדים שלא הטילו בו יט]: **גמ'** נאמן הכהן לומר · לחכם בכור זה נתן [לי] ישראל במום זה שבו: דעבידא לאיגלויי · דאתי חכם ואמר לא התרתיו לך: לא · לעולם אימא לך מילתא דעבידא לאיגלויי משקרי אינשי והכא היינו טעמא דמהימן דלא חשידי כהני לאכול קדשים תמימים בחוץ הלכך אי לאו דשרי ליה חכם לא הוה אמר שרא (ג) ליה ושחיט ליה בלא התרת מומחה כ]: אבל הכא · דקא מחוי ליה לחכם ואמר במום כא] [זה] נתן לי ישראל כדי שלא יצטרך להביא עדים שמאליו נפל בו כיון דחשידי כהני להטיל מום ולמימר נפל מאליו חשידי נמי למימר ישראל נתנו לי במומו: קח לי ממי שהוא נאמן · שאינו לוקח פירות מעם הארץ או ממי שלוקח מעם הארץ ומעשר דמאי קודם שימכרם: אין שליח זה נאמן · לומר שמנאמן לקחתיו:

*) נ"א איני יכול

תוספות

אימר דא"ר מאיר לחששא כו' · מתוך הלשון משמע דאיכא דר' מאיר קאמר ולא סבירא לן כוותיה כב] אלא אפילו במוחזק עובר על דבר א' לא הוי חשוד על כל התורה כולה ואע"ג דבפרק זה בורר (סנהדרין דף כז) אמר אביי עבריין אוכל נבילות להכעיס פסול לעדות ומוקים לה כרבי מאיר וקיימא לן כוותיה דהוא מיע"ל קג"ס הייט דוקא לענין עדות דרחמנא אמר אל תשת רשע עד אבל בשאר מילי לא חשיד ומיהו ר' מאיר דקאמר התם עד זומם פסול לכל התורה כולה ה"נ הוה מצי למינקט אחד משאר דברים ולא נקט עד זומם אלא לאפוקי מדר' יוסי דאפילו עד זומם נמי מכשר לדיני נפשות כשהוזם בדיני ממונות: **ואמר** רבא מה לו לשקר · רבה גרסינן שהיה רבו של אביי ולא רבא כג] דרבא אית ליה בהדיא בחזקת הבתים (ב"ב דף לג:) דמה לו לשקר במקום עדים לא אמרינן דאמר דאביי ורבא לא סבירא להו הא דרב חסדא כו': **בא** לפני רבן גמליאל אמר ליה לאו · כד] והלכה כן הוא דאין חילוק בין חבר לעם הארץ דבפרק בתרא דיומא (דף עח·) גבי ר' יוסי בן זימרא דכהן הוה ומיבעיא ליה אי הלכה כר' מאיר דאמר חשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו אי כרשב"ג דאמר נאמן על של חבירו ש"מ דלרבי מאיר לא היה מתיר אע"פ שהיה חבר: **עמד** השואל ושאל · כפ' נערה בנדרים בירושלמי דרים מדכתיב ועמדו שני האנשים בוי"ו דשואל הלכות ואגדות צריך לעמוד: **עמוד** על רגליך ויעידו בך · לא גרסי' ויעידו בך לא כאן ולא *בפרק תפלת השחר כה] ברישיה (ברכות כז:) דמה עדות שייך כאן אלא בסנהדרין בריש פרק כהן גדול (דף יט·) גרסינן ליה גבי עובדא דינאי כו] ואגב פשטא דהתם נכתב כאן: **היאך** החי יכול להכחיש החי · כלומר סבור הייתי להעלים ואיני יכול ובקונט' פירש דודאי כך אמרתי וחזרתי בי וא"א כז] כן דבפרק תפלת השחר (ברכות דף כז:) פסק שם הלכה כמותו*: **רבי** חוצפית המתורגמן · מעשרה הרוגי מלכות:

והלכתא

מסורת הש"ס

ג"י הל"ק מס"ד חשוד כו' דבר א' בס"ד ואח"כ מתחיל הדבור לאחזוקינהו כו' ר"מ בס"ד

אפי' בנו ואפי' צ"ק

צ"ל אמי

שבת קמה:

כתובות כב.

ב"מ פה: כתובות כו:

[קדושין סו: וש"נ]

צ"ל הכא צ"ק

[פ"ס גירסת הרא"ש]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אבל הכא וכו' בכור הוא כו' הוכי דלימא ליה הכם: (ב) ד"ה הלוס וכו' ומי חסידינן הגה: (ג) ד"ה לא לעולם וכו' שרא ליה ושתיק:

עין משפט נר מצוה

מד א מיי' פי"ב מהל' גירושין הלכה טו טוש"ע אה"ע סי' יז סעיף ג:

מה ב מיי' פ"ב מהלכות בכורות הלכה טו סמג עשין רי טוש"ע י"ד סי' שיד סעיף ה:

צ"ל אסי

מו ג מיי' פי"ב מהלכות גירושין הלכה א טוש"ע אה"ע סי' קנב סעיף ו:

מז ד מיי' פ"ד מהלכות שכירות הלכה ג סמג עשין פט (טור ח"מ סי' שט) [לא מצאתי בטוש"ע וצ"ע]:

מח ה מיי' פ"ב מהלכות בכורות הלכה י טוש"ע י"ד סי' שיט סעיף א:

מט ו מיי' שם הלכה יח טוש"ע שם סעיף ז:

נ ז מיי' שם הלכה יט טוש"ע שם סעיף ח:

נא ח מיי' פי"ב מהלכות מעשרות הלכה ו:

[עי' בגליון ב"מ פה:]

ברים פ' ת"ס דמס ל"ק

[וע"ע תוס' לעיל לב: ד"ה וכ"ת]

רבינו גרשום

אימור דאמר ר' מאיר החשוד על הדבר לחששא בעלמא בשמא חשיד לא חזוקינהו נמי דודאי חשידי לא אמרינן הלכך לא חשידי לכל התורה וכשירין למירן: לעדות שהאשה כשרה לה · ואשת כשרה לעדות בכור מדאמרי' אפילו בנו אפי' בתו: מהו דתימא התם הוא · גבי אשה דאמרינן הפה שאסר הוא שהתיר דאי בעיא לא אמרה מידי ולא מחזקינן לה באשת איש דליכא דידע: אבל הכא · גבי בכור לא סגי דלא אמרה דלא מסהיד דכיון דידע דבכור הוא דקדשים בחוץ נמי לא אכיל אלא א"כ יעיד עליו שהוא מום לא נימא הפה שאסר הוא שהתיר קמ"ל דאמרינן דכיון דיכול למישדי ביה מומא דמינכר ודאי דמום קבוע ולא שדא אמרינן הפה שאסר הוא הפה שהתיר: מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן · דאנן סהדי דאורחא דנהר פקוד לעולם איכא מיא והכא נמי כיון דידעינן דכהני חשידי אמומי לא נימא הפה שאסר הוא שהתיר: הכא גבי האי כהן דבא ואמר בכור הוא ומומו עמו מי ידעינן ודאי דאיהו שדא ביה מומא חששא בעלמא הוא ובמקום חששא אמרינן הפה שאסר הוא שהתיר: נצרין הוצין · נצרין של ערבה קלופה שהן דקין וחדין: חלקנו בין חבר לע"ה · דאע"ג דע"ה חשיד למיגרם מום לבכור כדאמר בעליו עמנו מעידין אי לא לא [כהן] חבר לא חשיד ושלא מדעתו היה מצינא לאסהודי עליה אי לא א"ל ר' יהושע הין: בעלי תריסין · חכמים: עמד השואל · ר' צדוק: א"ל ר' יהושע לא · דלא רצה להורות הלכה לפני ר"ג: עמוד: שתוק: והיינו דאמר בברכות (אתא) בבכורות צעריה: דעבידא לאיגלויי · דמצי למשיילה לחכם אם התירו לו אם לא: התם הוא · דכיון דשחט הוא ואמר הראיתיו לחכם הוא ובעל מום הוא דמהימן דכיון דקאכיל ליה מידע ידע דקדשים בחוץ לא מצי אכיל ובודאי הראהו: אבל הכא · בכהן שאמר בכור זה נתן לי ישראל במומו כיון דחי הוא דלא שהטיה לא מהימן ולא שרינן למישחטיה דחשידי דילמא איהו שדא ביה מומא וליתא לדרב יהודה דעבידא לאיגלויי דמצי למשיילה אי זבין ליה: שאני התם דמצי לאישתמוטי שליח דמצי ואמר לאו מהאי זבניה אלא מאחרינא אפילו מעם הארץ דמצי אמר אפילו עם הארץ נאמן הוא עלי ליקח ממנו · הלכך אינו נאמן השליח:

סיפא

שיטה מקובצת

א] לעדות אשה בלבד: ב] הוא הפה שהתיר קמ"ל: ג] הוו ומית חמרא ואמר: ד] מיא הכא ודאי: ה] נסריה ס"א בסלי נצרים של ערבה קלופה בהדי: ו] ליה כלום חילקנו: ז] עד שיכנסו בעלי: ח] היאך יכול החי להכחיש: ט] ר"ג יושב ודורש: י] לר' חוצפית: יא] אמר רבא תיבת אשי נמחק: יב] ר"מ וכי אמר חשוד: יג] כשרה לה בלבד ובעדות: יד] מום זה בו: טו] בפנויה הוה מחזקינן: טז] הוא שלא שחיט ליה דהא: יז] גברי דסתמא הוא אמר: יח] הארץ דמי חשדינא אנא למישדי מומא בכונה ככהן ע"ה: יט] בו השוחטו הס"ד: כ] מומחה ודאי שריא חכם וכי שריא חכם ע"פ עדים שריא הס"ד: כא] במום זה נתנו לי ישראל: כב] תיבת אלא נמחק: כג] רבא ועוד דרבא: כד] לאו כן הלכה: כה] תי' ברישיה נמחק: כו] ואגבי שיטפא דהתם: כז] וא"א לפרש כן:

גליון הש"ס גמ' עד מפי עד כשר · עי' סנהדרין דף ל ע"ב ברש"י ד"ה בעדות נכול ובתוס' שם:

דאית ליה לאשתמוטי א] סיפא ודאי מסייעא ליה מאיש פלוני הרי זה נאמן התם כיון דאית ליה תובע מירתת אמר ר' ירמיה בר אבא מנא ליה ליהודה הא ב] אנא בגידול קבעתיה וגידול קבע בדידיה והכי ג] א"ל נאמן ישראל לומר בכור זה נתתי לכהן במומו ישראל פשיטא לא *צריך בקטן והגדיל מהו דתימא לא קים ליה ד] קמ"ל בסורא מתנו כלשנא בתרא בפומבדיתא כלשנא קמא והלכתא אפילו כלשנא קמא רפרם ה] בפומבדיתא הוה ליה בוכרא ויהביה ליה לכהן בלא מומא אזל שדא ביה מומא יומא חד ו] חלש בעיניה אייתיה לקמיה א"ל בכור זה נתן לי ישראל במומו ארפסיניה לעיניה חזייה בשקריה א"ל לאו אנא דיהיבתיה לך ואפ"ה לא חש לה למילתא האי הוא דחציף כ"ע לא חציפי ההוא שרוע דאתא לקמיה דרב אשי אמר למאי ניחוש ליה אי כהן הוא אי ישראל הוא הרי בכור ומומו עמו א"ל רבינא לרב אשי ודלמא ישראל הוא *ואמר רב יהודה אין רואין בכור ישראל אלא א"כ כהן עמו א"ל הכי השתא התם נהי דקדשים בחוץ לא אכיל אממוניה דכהן חשיד הכא מכדי ידע דהאי מום מובהק הוא מ"ט ז] אתיוה קמיה רבנן משום כבודו דחכם על כבודו דחכם לא *עביד איסורא עבד: מתני' הכל נאמנין על מומי מעשר: גמ' מ"ט דאי בעי שדי ביה מומא מעיקרא מי ידע הי נפיק וכי תימא מפיק ליה בריש עשרה לא יבקר בין טוב לרע אמר רחמנא (ויקרא כז) אלא דאי בעי *שדי ביה מומא בכולי עדריה ח]: מתני' בכור שנסמית עינו ושנקטעה ידו ושנשברה רגלו הרי זה ישחט על פי ג' בני הכנסת רבי יוסי אומר אפילו יש שם כ"ג אינו נשחט אלא על פי מומחה: גמ' רבי שמלאי ט] ור' יהודה נשיאה תרוייהו משמיה דרבי יהושע בן לוי אמרי ואמרי לה רבי שמלאי וריב"ל תרוייהו משום ר' יהודה נשיאה אמרי התרת בכור בחוצה לארץ על פי שלשה בני הכנסת אמר רבא ובמומין מובהקין מאי קמ"ל תנינא בכור שנסמית עינו ושנקטעה ידו י] ושנשתברה רגלו הרי זה ישחט על פי ג' בני הכנסת אי ממתניתין הוה אמינא בח"ל אפי' מומין שאין מובהקין והאי דקתני מובהקין להודיעך כחו דר' יוסי קמ"ל *א"ר יהודה א"ר [חולין יח:] ירמיה בר אבא ספק משמיה דרב ספק משמי' דשמואל ג' מתירין את הבכור במקום שאין מומחה מאי קמ"ל תנינא הרי זה ישחט על פי ג' בני הכנסת אי ממתניתין הוה אמינא (א) יא] במקום מומחה קמ"ל במקום שאין מומחה אין במקום שיש מומחה לא א) אמר רב חייא יב] בר עמרם ג' מתירין את הבכור במקום שאין מומחה ג' מתירין את הנדר במקום שאין חכם ג' מתירין את הבכור במקום שאין מומחה לאפוקי

א) [יבמות כה: וע"ש היטב]

דאית ליה לאשתמוטי · יג] ולמימר אי לדידך לא מהימן אלא הוה חשיבנא ליה מהימן הלכך לא מירתת מעיקרא : מאיש פלוני · דהזכיר לו משלח שם הנאמן הרי זה נאמן השליח דחייש שמא יתבעני ונמצאתי משקר והך סיפא ודאי מסייעא ליה לרב יהודה דמילתא דעבידא לאיגלויי לא משקרי בה אינשי : התם כיון דאיכא תובע מירתת · כלומר מהא לא תסייעיה דהתם מירתת שליח כיון דחזי דקפיד משלח להזכיר שם האיש סבר ודאי יתבענו אבל גבי בכור לא מירתת האי כהן דסבר מי יטרח לחפש אחר דברי ולישאל לאותו ישראל אם נתנו לי במומו : מנא ליה ליהודה הא · דאמרן לעיל נאמן כהן לומר בכור זה נתן לי ישראל במומו : אנא בגידול קבעתה · אני שניתיה לגידול יד] והוא שנאה לרב יהודה והכי אמרי טו] לגידול נאמן ישראל לומר כו' ל"א בגידול קבעתה לחכם א' גדול שניתיה : בקטן · שהיה קטן הטלה כשנתנו לו : מהו דתימא לא קים ליה בגויה · דמשום דהגדיל הטלה אינו מכירו ושמא אחר הוא והאי כהן הטיל בו מום: כלישנא בתרא · נאמן ישראל: כלישנא קמא · דאפי' הכהן נאמן והלכתא אפי' כלישנא קמא: יומא חד טז] חלש· רפרם בעיניה: אייתיה · האי כהן לבוכרא יז] קמיה למיחזי אם מום קבוע הוא וסבר ההוא כהן השתא חייש בעיניה ולא יכיר שזה הוא שנתן לי בלא מום: ארפסינהו לעיניה · פתח עינו יח] בכח : חזייה בשקריה · שהכיר שהוא נתנו לו בלא מום : לא חש רפרם למילתא· למימר דלא יהיה עוד כהן נאמן לומר בכור זה נתנו לי ישראל במומו : האי הוא דחציף · שהרי הוא החזיק עצמו כחצוף לשני דברים אחד שהטיל בו מום ועוד דהיה לו להראותו לחכם אחר והראהו לזה עצמו שנתנו לו : שרוע · עינו אחת גדולה ואחת קטנה: אי כהן אי ישראל הוא · שלא היה מכיר בזה אם כהן אם ישראל ואמר ואפילו הוא כהן וחשוד על הבכור אין כאן חסדא שהרי כך נולד : אא"כ כהן עמו · דשמא אם יאמר לו קבוע יט] ישחטנו ויאכל הוא דכיון דקבוע הוא הרי הוא נאכל לכל אדם אלא שגזילת כהן הוא והאי לא חייש לגזילה ואכיל ליה : הכי השתא התם · גבי שאר מומין שאין מובהקין איכא למיחשדיה לישראל שמא יגזול את הכהן ואע"ג דאדם כשר הוא בהא מילתא דלא בעי לשוחטו אלא ע"פ מומחה דנהי דקדשים בחוץ לא אכיל דבכרת הוא השוחט קדשים בחוץ מיהו אגזילה דכהן דלאו בעלמא כ] חשיד : איסורא עבד · בתמיה כא] ודאי לא יגזול: מתני' הכל נאמנין על מומי מעשר · להעיד שמאליו נפל בו ובספק מעשר קאמר כגון קרא לתשיעי עשירי דאמרי' בפ' אחרון (לקמן נט·) אינו נאכל (ב) ואין לו תקנה אלא במום : גמ' מי ידע הי נפיק · בפתח עשירי שיטיל בו מום מעיקרא: בריש עשרה · כלומר בעשירי : מתני' שנסמית עינו · דהוי מום מובהק : בני הכנסת · שאינן חכמים : גמ' בחוצה לארץ · שאינו ראוי להקריב ואפילו בזמן בית המקדש כב] במס' תמורה (דף כא:) : ספק · אמרה לי ר' ירמיה משמיה דרב ספק אמרה לי משמיה דשמואל : שלשה מתירין את הבכור כו' · במומין מובהקין : לאפוקי

והלכתא אפילו כלישנא קמא · ואע"ג דהכא פסקינן דמילתא דעבידא לאיגלויי לא משקר מ"מ לא הימניה *לע"א אלא משום דדייקא ומנסבא* א"כ דלמא כיון דרחמא לה לא דייקא ולמ"ד הכא אינו נאמן אפי' במילתא דעבידא לאיגלויי יש לחלק בין האי כהן לעד א"כ גבי אשה הקילו משום עיגונא ועוד כג] דדייקא : חזייה בשקריה · פי' ראהו והכיר בו דבשקריה הוא לשון הכרה כמו מאן דבעל עובדת כוכבים דמשכה ליה עורלתיה ולא מבשקר ליה בפ' עושין פסין (עירובין יט·) וכמו חלף קמייהו ולא בשקריה בפרק בתרא דיבמות (דף קכ·) ובקונטרס לא פירש כן : משום כבודו דחכם · כדאמר לקמן ג' מתירין את הבכור במקום שאין מומחה ובמקום שיש מומחה לא* : כד] פסק אבל הא פשיטא דבלא התרה אינו נשחט אפילו יש בו מום מובהק אלא ע"פ ג' או מומחה : על כבודו דחכם לא עבר איסורא עבדי · וא"ת מהאי טעמא ליסתרו בלא עדות כל בכורות שהכהנים מביאין לפנינו שיש בהם מום מובהק וי"ל דשאני כהן שירא לאוכלו בלא התרת חכם פן יתגלה הדבר מתוך כך שהטיל בו מום אבל האי ישראל אין לומר שמביא לפני חכם פן יודע שרוצה לאוכלו ולגוזלו לכהן שהרי גם עתה בשביל כך לא יתברר שלא יאכלנו הוא עצמו : התרת בכור בחוצה לארץ על פי שלשה בני הכנסת · ממתניתין לא שמעינן ליה דאיכא לאוקמה בזמן הזה אבל בזמן שבית המקדש קיים כה] ה"ל למיגזר חוצה לארץ אטו ארץ ישראל שלא כו] להקל להתיר על פי שלשה בני הכנסת ועוד משום דאיכא למאן דאמר בתמורה פרק אלו קדשים (דף כא·) דבכורות חוצה לארץ אם באו תמימים יקרבו : תנינא הרי זה ישחט כו' · הא דלא משני הכא לאפוקי מדרבי יוסי אע"ג דנימוקו עמו כדאמר בסמוך משום דא"כ הוה ליה לרב יהודה למימר הלכה כרבנן או אין הלכה כר' יוסי אבל ר' חייא דבסמוך נקט שני דברים מענין אחד התרת בכור והתרת נדרים : במקום שיש מומחה לא · לאו דוקא מומחה כז] שהמחוהו ב"ד דהא על רב אשי דלעיל אמרי' דאתיוה לקמיה ההוא שרוע משום כבודו דחכם וכל כח] מופלג בחכמה ומומחה ראוי להתיר בכור ונדר ביחידי כדמשמע מדרב אשי דלעיל ובפ"ק דנדרים (דף ח:) גבי רבינא דהוה ליה נדרא לדביתהו ואתא לקמיה דרב אשי וכו' וקאמר ש"מ תלת כו' ויחיד מומחה שרי שמתא משמע קצת דיחיד מומחה הוי א) כרב אשי וכן ההיא דפ"ק דסנהדרין (דף ה:) כט] אא"כ היה מומחה לרבים דן אפי' יחידי לאו דוקא מומחה הנסמך כו' ל] כדאמר ר"נ התם כגון אנא דן דיני ממונות:לא] פסק ומיהו בזמן הזה אין נראה שיהא שום אדם חשיב מומחה להתיר בכור ונדר ביחידי ולדון דיני ממונות לב] : שלשה מתירין את הנדר במקום שאין חכם·בענין זה לג]דפ"ק דנדרים (ח:) ב)[דאמרי'] לא שרי ליה לאיניש למישרי נדרא באתרא דרביה ומיהו ההיא אפי' יש שם מומחה אחר אין לאותו מומחה להתיר במקום רבו כמו רבינא במקום רב אשי :

מפירין

א) רב אשי נ"ק ב) אמרי' נ"ק.

לע"א שיטאלה כיון דלמים לה לא דייקא ולמ"ד הכא כו' יש לחלק וכו' כהן לעדות אשה דגבי אשה כו' נ"ק

נב א מיי' פי"ב מהלכות מעשר הלכה ו :

נג ב ג ד מיי' פ"ג מהל' בכורות הלכה ג סמג עשין ריא טור וש"ע י"ד סי' שיד סעיף יא :

נד ה מיי' פ"ו שם הלכה ט :

נה ו ז ח מיי' פ"ג מהל' מהלכות בכורות הלכ' ב סמג עשין ריא טוש"ע י"ד סי' שט סעיף ג :

סר"א נ"ק

נו ט מיי' פ"ו מהלכות שבועות הלכה ה טוש"ע י"ד סי' רכח סעיף א :

שיטה מקובצת

א] לאשתמוטי דאמר עלי דידי הימני הוה מהימן סיפא: ב] הא דידי היא אנא: ג] והכי אמרי ליה: ד] ליה ביה קמ"ל: ה] רפרם מפומבדיתא ורש"י גרים בבית : ו] חד חש בעיניה : ז] מ"ט אתיה קמיה : ח] עדריה מעיקרא : ט] שמלאי · גליון נ"ל דתרי(דבי)ר' שמלאי היו דבמס' ע"ז [דף לז·] אמרינן ימסתמיך ואזיל רבי יהודה נשיאה אכתפיה דרבי שמלאי שמעיה והכא [משמע] דחברים הוו : י] ידו ושנשברה: יא] אמינא אפי' במקום: יב] חייא בר אבין אמר רב עמרם : יג] לאשתמוטי דכי בדקי ומשכחינן דממי שאינו נאמן לקחם אית ליהלאשתמוטי ולמימר : יד] לגידול שם חכם והוא : טו] אמרי ליה לגידול : טז] חד חש בעיניה חלש: יז] לבוכרא לקמיה : יח] עינו רפרם בכח : יט] קבוע הוא ישחטנו ויאכלנו הוא : כ] בעלמא הוא חשוד : כא] בתמיה כלומר זה ודאי: כב] תיבות במס' תמורה נמחק: כג] ועוד משום דדייקא: כד] תיבת פסק נמחק: כה] קיים סר"א ליגזר תיבות ה"ל למיגזר נמחק : כו] שלא יבא להקל : כז] מומחה שסמכוהו ברבי דהא על רב אשי אמרינן לעיל דאתיא: כח] וכל מומחה המופלג בחכמה : כט] ואם היה תי' אא"כ נמחק : ל] הנסמך ברבי כדאמר : לא] תי' פסק נמחק: לב] ממונות ביחידי הס"ד : לג] זה ההיא דפ"ק :

הגהות הב"ח

(א) גמ' הוה אמינא אפי' במקום מומחה: (ב) רש"י ד"ה הכל וכו' אינו נאכל אלא במום כצ"ל ותיבות ואין לו תקנה נמחק :

רבינו גרשום

סיפא מסייעא ליה לרב יהודה'היכא דאמר ליה קח לי מאיש פלוני נאמן הרי זה נאמן השליח לומר שלקח ממנו דהשתא לא מצי לאשתמוטי : ולא היא מהא לא מסייעי ליה התם מאיש פלוני נאמן(אמאי) [ודאי] השליח דכיון דאית ליה תובע דמשלח קא משייל לאותו פלוני נאמן אי זבן שלוחיה מיניה מירתת השליח ולא זבן אלא מהתוא : אבל כהן שאמר בכור זה נתן לי ישראל במומו לית ליה תובע ליכא דחייש למישייל' לישראל אי יהבי ניהליה במומיה להכי לא מסייעא ליה: האי אנא קבעתה לגידול · כלומר אני למדתיה לגידול וגידול למדה לרב יהודה : ישראל פשיטא · דהא לא חשידי אמומי : לא צריכא בקטן שהגדיל · כלומר קטן היה אותו ישראל כשנתן לו זה הבכור לכהן במומו ועכשיו כשהוא'גדול מעיד עליו דהוא המום עצמו שהיה בו כשנתתיו לו : מהו דתימא לא קים ליה ביהא) בהאי מום דהיינו הוא משום דקטן הוה ולא מכרר קמ"ל דנאמן:[לישנא אחרינא קטן הוה הכבש] והלכתא כלישנא קמא דכל מילתא דעבידא לאיגלויי לא משקרי : יומא חד' חש רפרם בעייניה: אייתיה לקמיה · ההוא בכור עצמו דיהב ליה דסבר השתא דחש בעייניה לא מבשקר ליה : ארפסיניהו לעייניה' כלומר פקח רפרם לעיניו ביותר : ואפי' הכי לא חש למילתא · למיגזר דלא ליהמנוה לשום כהן דאמר בכור זה נתן לי ישראל במומו אלא נאמן · דסבר האי הוא דחציף דעבד הכי : מאי ניחוש ליה האי מום ודאי בידי שמים הוא אי כהן הוא אי ישראל הוא דאתייה הרי ודאי מומו עמו ומותר : ודלמא ישראל הוא · דאתי ואין רואין בכור לישראל אא"כ כהן עמו דמחשדינן ליה שמא בתר דקא שרינן ליה לא יהיב ליה לכהן אלא הוא גופיה אכיל ליה להכי בעינן כהן עמו דלאלתר ליהביה ניהליה ואמאי קא שרית ליה אי דישראל הוא : הכי השתא התם · בספק מום משום הכי אין רואין אלא א"כ כהן עמו נהי דבבכור תם קא מחמיר ישראל דקדשים בחוץ לא אכיל אבל אממוניה דכהן אבעל מום דלית ליה קדושה חשיד למיכליה להכי אין רואין אא"כ כהן עמו אבל הכא בהאי שרוע מכדי מידע ידע ישראל דמום מובהק הוא וכיון דלא עבר על כבודו של חכם בודאי איסורא לא עביד דניחוש להכי : מאי קמ"ל תנינא בכור כו' ומתני' בחוצה לארץ ובזמן הזה עסקינן מדקתני זקן ושערו מדולדל דאי ס"ד בזמן ביהמ"ק ליקרבות שריה : שלשה בני כנסת דלא בעינן מומחין גמורין : ובמומין מובהקין הניכרים כגון נסמת עינו נקטעה: להודיעך כחו דר' יוסי · דאפי' במובהקין קאמר דאינו נשחט אלא ע"פ מומחה:

לאפוקי

א) נראה דצ"ל לא קים ליה ביה אם הוא המום עצמו שהיה בו כשנתן לו .

לאפוקי מדרבי יוסי · דמתני': במקום שאין חכם · הא יש חכם הוא לבדו מתירו: כגון מאן · הוי אותו חכם: מכלל דהני תרי כל דהו · בתמיה כלומר אפי' עמי הארץ השנים ועמי הארץ היאך ראויין להצטרף יב]: דמסברי להו · טעמי הלכות נדרים וסברי ואותו חכם ילמד את השנים: מהו דתימא · הא תורה אור קיימא לן במסכת גיטין (דף סז.) רבי יוסי נימוקו עמו ותיהוי הלכתא כוותיה: נימוקו · טעמו שהיה מביא טעם לדבריו כל שעה: תפשוט מהא · דאמר רב חננאל משמיה דרב אין הלכה כר' יוסי תפשוט דהך קמייתא דאמר רב יהודה לעיל ספק משמיה דרב ספק משמיה דשמואל ג' מתירין את הבכור תפשוט משמיה דשמואל איתמר דאי משמיה דרב תרתי למה ליה למימר לרב תרתי זימני דשלשה מתירין את הבכור ואין הלכה כר' יוסי: מתני' השוחט את הבכור · ומכר מבשרו: ונודע שלא הראהו · לחכם: מה שאכלו · הלוקחים אכלו: ויחזיר להם הדמים · משום קנס דאיסור יג] ספק הוי: הבשר יקבר · דבכור תם אסור בהנאה: מכרוהו · הלוקחים לעובדי כוכבים הואיל ולא גרס להו איסורא ישלמו לו דמי בשר טריפה בזול והוא יחזיר להם המותר: גמ' קצה · מואסת כמו ואקוץ בם (ויקרא כ): יחזיר להם כל הדמים · דכל מה שאכלו אינו נהנה להם משעה שנודע להם: ינכה · והוא יטול *קצת יד] בתמיה: ולימא ליה · ישראל לכהן שמכר מה אפסדתך הלא אם היה הבשר בידך היה טעון קבורה שהרי תם שחטתו: כגון דזבין ליה · כהן השוחט מקום המום לישראל: דאמר ליה · כהן אם היה בידי הוה מחזיקנא ליה כמו שהוא שחוט: כר' יהודה · דאמרינן בפרק עד כמה (לעיל כח.) השוחט את הבכור ואחר כך הראה את מומו רבי יהודה מתיר: טבלים · אמאי יטול קצת לימא א) ליה מוכר ללוקח אי לאו דאכלתנהו הוה מתקננא להו: יין נסך · אמאי יטול קצת [ומשני] כגון דלא זבין ליה יין נסך גופיה אלא עירבו עם יין כשר ומכרן ב) לימא ליה אי הדרתיה ניהלי הוה מזביננא ליה לעובדי כוכבים חוץ מדמי יין נסך שבו:

הדרן עלך כל פסולי המוקדשין

על אלו מומין · החסחוס · תנוך האוזן שקורין טנדרי"ן: אבל לא מן העור · דהדר בריא ולא הוי מומא והאי עור היינו אליה רכה של אוזן: פגימה · איכא בלא חסרון אבל סדק משמע נמי בלא חסרון: נפרכת · כשממשמשין בה: גמ' ואמאי פסח ועור כתיב · שישחוט בכור עליהן ומידי אחרינא לא דכתיב וכי יהיה בו מום פסח ועור וסמיך ליה בשעריך תאכלנו דהיינו בלא הקרבה: ומשני כתיב נמי כי יהיה בו מום · דמשמע נמי מומין אחריני: ובטל נמי ממלאכתו · כגון פסח בטל מהילוך ועור בטל מראייה: אלמה תנן נפגמה אזנו · הוי מום הא אינה בטילה משמיעה: ריבויא היא · דכתיב כל ולא דרשינן ליה בכלל ופרט: אי הכי · דריבויא הוא מומין שבסתר נשחוט נמי עלייהו: חוטין · ייגלב"ש: חיצונות · שבאמצע הפה: שנפגמו · שחסרו מעט: שנגממו · שנחתכו בסכין ברוחבו ולא חיסרו אלא כעין סדק: הפנימיות · מוגסליר"ש: מוס

לאפוקי מדרבי יוסי שלשה *מפירין את הנדר במקום שאין חכם לאפוקי מדרבי יהודה דתניא הפרת נדרים בג' ר' יהודה אומר אחד מהם חכם במקום שאין חכם כגון מאן אמר רב נחמן כגון אנא ר' יהודה אומר אחד מהן חכם מכלל דהנך כל דהו אמר רבינא א] דמסתברי ליה וסבר: רבי יוסי אומר אפילו יש שם כ"ג כו': אמר רב חננאל אמר רב אין הלכה כרבי יוסי פשיטא *יחיד ורבים הלכה כרבים מהו דתימא ב] נמוקו עמו קמ"ל תפשוט מהא דהך קמייתא משמיה דשמואל איתמר דאי משמיה דרב תרתי למה לי *חדא מכלל דחבירתה איתמר: מתני' *השוחט את הבכור *ונודע שלא הראהו מה שאכלו אכלו ויחזיר להם ג] הדמים ומה שלא אכלו הבשר יקבר ויחזיר ד] את הדמים וכן *השוחט את הפרה ומכרה ונודע שהיא טרפה מה שאכלו אכלו ומה שלא אכלו הם יחזירו לו את הבשר והוא יחזיר להם את הדמים מכרוהו לעובד כוכבים או הטילוהו לכלבים ישלמו ה] דמי טרפה: גמ' ת"ר המוכר בשר לחבירו ונמצא בשר בכור פירות ונמצא טבלים יין ונמצא יין נסך מה שאכלו אכלו ויחזיר להם את הדמים ר' שמעון בן אלעזר אומר דברים שהנפש קצה בהן יחזיר להן את הדמים ושאין הנפש קצה בהם ינכה להם את הדמים ואלו הן דברים שהנפש קצה בהן נבילות וטריפות שקצים ורמשים ואלו הן דברים שאין הנפש קצה בהן בכורות טבלים ויין נסך בכור (א) ו] ולימא ליה מאי אפסדתך לא צריכא כגון דזבין ליה ממקום מומא דא"ל אי לאו ז] דאכלת הוה מחזינא ליה ושרי ניהליה *כרבי יהודה טבלים הוה מתקיננא להו ואכלנא להו יין נסך על ידי תערובת וכרשב"ג *דתנן יין נסך שנפל לבור כולו אסור בהנאה רבן שמעון בן גמליאל אומר *ימכר כולו לעובדי כוכבים חוץ מדמי יי"נ שבו:

הדרן עלך כל פסולי המוקדשין

על אלו מומין שוחטין את הבכור *נפגמה אזנו מן א) החסחוס אבל לא (ב) ח] העור נסדקה אעפ"י שלא חסרה ניקבה מלא כרשינה או שיבשה איזהו *יבשה כל שתנקב ואינה מוציאה טיפת דם ר' יוסי בן המשולם אומר יבשה שתהא נפרכת: גמ' אמאי פסח ועור כתיב כתיב נמי °כי יהיה בו מום ואימא כי יהיה בו מום כלל פסח או עור פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט פסח ועור אין מידי אחרינא לא °כל מום רע חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש מומין שבגלוי ואינן חוזרין אף כל מומין שבגלוי ואינן חוזרין ואימא מה הפרט מפורש מומין שבגלוי ט] ובוטל ממלאכתו ואינו חוזר אף כל מומין שבגלוי ובוטל ממלאכתו ואינו חוזר אלמה תנן נפגמה אזנו מן החסחוס י] ולא מן העור כל מום רע ריבויא הוא אי הכי מומין שבסתר נמי אלמה תנן *חוטין החיצונות שנפגמו יא] ושנגממו והפנימיות שנעקרו
נעקרו

א) [החסחוס כך איתא במשנה שבמשניות וכן איתא בהרא"ש]

מפירין את הנדר · לישנא דקרא נקט אבל גבי חכם שייך לשון התרה וכן בהמוכר את הספינה (ב"ב דף עד.) גבי בת קול דקאמר ועכשיו שנשבעתי מי מפר לי: רבי יהודה אומר אחד מהם חכם מכלל דהנך כל דהו אמר רבינא דמסברי להו וסברי · כ"כ ברוב הספרים ויש ספרים דגרסי כגון מאן אמר רב נחמן כגון אנא טו] משמע מתוך לשון הקונט' שכך גרים וקשה היכי פריך עלה מכלל דהנך כל דהו אימא טז] לא אלא שפחותים מדרב נחמן וא"ת לאידך גירסא נמי מנא ליה כל דהו דלמא מכלל דהנך פחותים ממומחה אבל כל דהו לא וי"ל דפשיטא ליה דחכם דר' יהודה לאו כחכם דלעיל דאיירי במומחה דאפי' רבי יהודה מודה דיחיד מומחה מתיר את הנדר יז] וכאן דלא איירי *במומחה מה שיעור יח] נותן לאינך ומיהו קשה דא"כ מנא ליה דאתי לאפוקי מדרבי יהודה כיון דרבי יהודה לא איירי במומחה דלמא רבי חייא בר אבא יט] מודה דבעינן אחד מהם כחכם דר' יהודה ודוחק לומר דג' מפירין את הנדר משמע ליה שלשתן שוין: ויין נסך · אע"ג דבפ' ג' דהוריות (דף יא.) קאמר דסתמו הוי אפיקורוס ביין נסך כמו בנבילות מ"מ לא חשיב נפש קצה בו ועוד דהכא מסקינן על ידי תערובות:

הדרן עלך כל פסולי המוקדשין

מן החסחוס · לשון תנוך הוא כמו ראשי כנפים כ] והחסחין בפרק כילד צולין (פסחים פד.) *ובדל האוזן מתרגם חסחוס דאודנא (עמוס ג): מה הפרט מפורש מומין שבגלוי ואינן חוזרין · כה"ג דרשינן בפ"ק דקדושין (דף כד:) גבי שן ועין וא"ת ומ"ט לא הוי הכא מומא כשנפלה שינו כיון דחשיב מום שבגלוי ואינו חוזר דלקמן בפרק מומין אלו (דף מד.) לא פסלינן ניטלו שיניו גבי אדם אלא משום מראית העין דאינו שוה בזרעו של אהרן מכלל דבבהמה כשר ואפי' גבי אדם לא מיפסל בשן אחד ודוקא בחוטין החיצונות שנפגמו ושנגממו ובפנימיות שנעקרו כא] ינגליב"ש בלע"ז כדפירש בקונטרס קאמר בסמוך גבי בהמה דהוי מום אבל ניטלו שינים לא וי"ל דשאני גבי עבד דגלי קרא אבל הכא שכך דרך שהשינים נופלות מחמת זקנה לא הוי כעין פסח ועור ומיהו צריך טעם אחר דה"ל עיניו מחמת זקנה וא"ת מאי שנא דהכהו על אזנו וחרשו חשיב מום התם כב] ועבד יוצא לחירות דהוי מום שבגלוי ואינו חוזר ולקמן בפרק כג] אלו מומין (דף מה:) תנן חרש שוטה (וקטן) פסולין באדם וכשרין בבהמה כד] *באדם לא מיפסלי אלא משום דאינו שוה בזרעו של אהרן כדמפרש לקמן כה] *בין חרש בידי אדם לחרש בידי שמים וי"ל דגבי עבד גלי רחמנא דבדבר קל חשיב מום לצאת בו לחירות כו] שמשתחרר בשינו:

על אלו מומין · החסחוס שלועזים טנדרוס: מלא כרשינה · כמלא הכנסת גרגר של כרשינין: אמאי נשחטו על אלו מומין: פסח ועור · בלבד כתיבי: כתיב נמי כי יהיה בו מום סתם ריבה את אלו: ובטל ממלאכתו פסח ועור שאינו ראוי למלאכה: אלמה תנן נפגם אזנו דמשום הכי אינו בטל וקא הוי מום: כל מום רע ריבויא הוא ומרבי הני: חוטין · חניכים החיצוניות הוי מום כי נגממו משום דלא הוי בסתר דמיתחזי כדאכיל בעינא

רבינו גרשום

לאפוקי מדר' יהודה דלא בעינן אחד מהם חכם: דמסברי להו וסברי דלא ליהוו עמי הארץ גמורין: תפשוט מהא דמדהא איתמר משמיה דרב ש"מ דהך קמייתא דאמרינן ספק משמיה דרב ספק משמיה דשמואל דשמואל היא דאי משמיה דרב והכא נמי אמר רב הלכה כר' יוסי אלא דאפי' ג' בני כנסת מתירין היינו ההיא קמייתא למה לי למימר לא ודאי לא איתמר אלא ההיא משמיה דרב והאידך מכלל · מדיוקא דההוא איתמר ואליבא דרב: ויחזיר להם את הדמים דקסבר רבנן הן יחזירו לו את הבשר שמותר בהנאתו שרשאי למוכרו לעובד כוכבים: מכרוהו הלוקחין את הבשר לעובד כוכבים ביוקר או הטילוהו לכלבים ועדיין לא נתנו הדמים ישלמו לו דמי טרפה שהיא בזול ולא ישלמו לו כל הדמים שנפלו ממנה לפי שהוא מכר טרפה מדעתו: ינכה להם מן הדמים כנגד מה שאכלו והשאר יחזיר: בכור אמאי ינכה לו מן הדמים ליטא ליה הלוקח מאי אפסידתך דאכלתיה הא אי הדרתיה ניהלך לא הוי תקנה אלא יקבר: כגון דזבין הוא אבר ביה מומא אכליה ומשום הכי ינכה ליה מן הדמים: דאמר ליה אי לאו דאכלתיה הוה מחזינא ליה לחכם ושרי לי ניהליה: כר' יהודה ·

[בכורות נ"ד מתירין דהא קאי אסיפא דלעיל בסמוך נו ג' מתירין ועי' תוס' דהכא ד"ה מפירין לישנא דקרא וכו']

[ברכות מ: וש"נ]

[מגילה כט: וש"נ]

[ומכרו כ"א במשנה שבמשניות וברמב"ם]

קצת מדמים כס"ד את"כ מפ"ט בכור בתמיה ולימא ס"ק

נז א מיי' פ"ב מהלכות בכורות הלכה ט ופט"ו מהלכות מכירה הלכה יב סמג עשין ריא וטוש"ע יו"ד סי' שי סעיף ב ועוד ש"ע ח"מ סי' רלב סעיף א:

נח ב מיי' פט"ו מהלכות מכירה הלכה יב טוש"ע ח"מ סי' רלב סעי' ב [טוש"ע יו"ד סי' קיט סעיף א]:

נט ג מיי' פט"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכ' כט טוש"ע יו"ד סי' קלד סעיף ב:

א ד מיי' פ"ז מהלכות ביאת מקדש הלכה ב טור יו"ד סי' שט:

נ"א במומחה פריך שפיר מה שיעור כו' נ"ק

שיטה מקובצת

א] רבינא דמסברי להו וסברי: ב] דתימא ר' יוסי נמוקו: ג] להם את הדמים: ד] ויחזיר להם את: ה] ישלמו לי דמי: ו] בכור ינכה ולימא: ז] לאו דאכלתיה הוה כו' ושרי לי ניהליה: ח] לא מן העור: ט] שבגלוי ובטל ממלאכתו כו' י] החסחוס אבל לא מן: יא] שנפגמו או שנגממו: יב] להצטרף דהא כליהנהו הדיוטות וסברי ל"ג דאיסור ספי להו הס"ד: יד] קצת בכור ינכה לו מן הדמים וא"ת הוא יטול קצת בתמיה: טו] אנא ומשמע מתוך: טז] אימא דלמא לעולם כל דהו לא: יח] שיעור ניתן לאינך: יט] אבא נמי מודה: כא] שנעקרו והחוטין הפנימיים: כב] התם גבי עבד ויוצא: כג] בפ' מומין אלו: כד] ובאדם נמי לא: כה] לקמן ואין לחלק בין: כו] להיות כגון שמשתחרר

(חולין מח:)

נ"ל ואפילו

ולא מפליג

הגהות הב"ח

(א) גמ' בכור ינכה ולימא ליה: (ב) במשנה אבל לא מן העור:

נעקרו אין א) נפגמו ונגממו לא בעינא מום רע וליכא אי הכי מום עובר נמי אלמה תנן ולא מן העור מום עובר סברא הוא השתא מיפרק לא פרקינן עליה ב) משחט שחטינן עליה *דתניא °ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' ^א^בבעלי מומין (א) ג) הכתוב מדבר אתה אומר בבעלי מומין שנפדו ד) הכתוב מדבר או אינו אלא בבהמה טמאה ממש כשהוא אומר ואם בבהמה הטמאה הרי בהמה טמאה אמור הא מה אני מקיים אשר לא יקריבו ממנה ה) הוי אומר זה בבעלי מומין שנפדו יכול יפדו על מום עובר ת"ל אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' ו) מי שאינה קריבה כל עיקר יצתה זו שאינה קריבה היום אלא למחר איבעית אימא א"כ פסח ועור ז) למה לי: נסדקה אע"פ שלא חסרה: ת"ר הסדק כל שהוא הפגימה בין בידי אדם בין בידי שמים מכלל דסדק בידי שמים לא אלא ח) סדק ופגימה בין בידי שמים בין בידי אדם *וכמה שיעור פגימה ^ב^כדי שתחגור בה ציפורן: נקבה מלא וכו': ת"ר כמה נקיבת האוזן ^ג^מלא כרשינה ר' יוסי בר' יהודה אומר בעדשה ואיזו היא *יבשה ט) ^ד^שאם תינקב ואינה מוציאה טיפת דם ר' יוסי בן המשולם אומר יבשה י) כדי שתהא נפרכת תנא קרובין דבריהן להיות שוין דבריהן דמאן אילימא דתנא קמא ור' יוסי בן המשולם טובא איכא אלא דתנא קמא ור' יוסי בר' יהודה יא) בעדשה אין בציר מבעדשה לא ורמינהי °מרצע *אין לי אלא מרצע מנין לרבות הסול והסירה והמחט והמקדח והמכתב ת"ל °ולקחת יב) כל דבר שנלקח ביד דברי ר' יוסי בר' יהודה רבי אומר מרצע ^ה^מה מרצע מיוחד של מתכת אף כל של מתכת וקתני סיפא א"ר יג) א) יודן ברבי היה דורש כשהן רוצעין אין רוצעין אלא במילת ^ו^וחכמים אומרים אין עבד עברי כהן נרצע מפני שנעשה בעל מום וא"ת במילת היו רוצעין היאך עבד יד) כהן נעשה בעל מום הא אין רוצעין אלא בגובה של אוזן אמר רב חנא בר קטינא לא קשיא כאן לשחוט כאן לפסול מאי כרשינה אמר רב שרביא הינדא בעא מיניה רב הושעיא מרב הונא רבה כרשינה טו) הנכנסת ויוצאה או כרשינה העומדת אמר לו זו לא שמעתי כיוצא בה שמעתי דתנן ב) השדרה והגולגולת שחסרו טז) כמה חסרון בשדרה ולא יהא מטמא באהל בש"א שתי תוליות וב"ה אומרים ^ז^תוליא אחת ובגולגולת ב"ש אומרים כמלא מקדח וב"ה אומרים כדי שינטל מן החי וימות ויתיב רב חסדא וקמיבעיא ליה כדי שינטל מן החי יז) (ג) וכמה א"ל רב תחליפא בר אבודימי הכי אמר שמואל כסלע ואיתמר רב ספרא אמר שמעתתא א"ל ורב שמואל בר יהודה אמר מתניתא יח) א"ל וסימניך ג) תני רב שמואל בר יהודה וא"ל א"כ עשיתה דברי ב"ש ודברי ב"ה אחד דתנן ד) ^ח^מאור שלא נעשה בידי אדם שיעורו יט) מלא אגרוף גדול וזהו אגרופו של בן כ) אבטיח א"ר יוסי ^ט^וישנו כראש גדול של אדם ^י^נעשה בידי אדם שיעורו כמלא מקדח גדול של לשכה שהוא כפונדיון של האיטלקי וכסלע נירונית וישנו כמלא

א) [קדושין כה: ע"ש] ב) חולין מכי עירובין ז' אהלות פ"ב מ"ג ג) [ע"ז כח:] ד) כלים פי"ז מי"ב

תורה אור

רש"י

מום רע לא מיקרי · אלא בגלוי שמטולו: אי הכי · כא] דכל מום ריבויא הוא: השתא מיפרק לא פרקינן כב] עלייהו · פסולי המוקדשין: מישחט כג] שחיטנה עלייהו · בכור בחוץ: כשהוא אומר · כד] פסוק אחר ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך: אם כן · *דבעל מום עובר נמי נפדין פסח ועור מאי אהני ליה דמשמע מומין קבועין ולא עוברין: בידי שמים · שנולד עמו: שתחגור · שתעכב בה צפורן אם בודקין כה] כבדיקת סכין: אלא דתנא קמא ור' יוסי · דכרשינה אינה גדולה מעדשה אלא מעט: הסול · קיסם שראשו חד שקורין ברוק"א: סירא · קוץ: מקדח · טריבל"א: מכתב · עט ברזל: אף כל של מתכת · ובפ"ק דקדושין מפרש פלוגתייהו דרבי דריש כללי ופרטי ור' יוסי דריש ריבויי ומיעוטי: בריבי · אדם גדול: במילת · אליה כו]: היאך הוא עושה בעל מום · הא הדר בריא: הא אין רוצעין · בניתותא כז] הא ודאי אין רוצעין אלא בגובה של אוזן שהוא סחוס ומכל מקום קשיא דקתני הכא דמן הרציעה נעשה בעל מום וקאמר רבי יוסי ברבי יהודה דרציעה ישנה במחט דלא הוי כעדשה כח]: כאן לשחוט כאן לפסול · יש מומין הרבה בבכור שפוסלים אותו ליקרב על גבי מזבח ואין מכשירין אותו לישחט כדתנן* כט] אלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה כו' ל]: הינדא · בלשון זה היו מכירין ובלשון לע"ז ויצ"א: כרשינה · העומד בנקב בדוחק ואע"פ שאינה נכנסת לא] (עמו) ויוצאת בו הוי מום או דלמא לא הוי מום עד שיהא הנקב רחב שכרשינה תהא נכנסת ויוצאת בו: כיוצא בה שמעתי · מסיפא נפקא לן דקאמר מקדח ושיעורו שיעור דהייטו נכנס ויוצא: השדרה והגולגולת · שלימין מטמאין באהל ושאר עצמות אין מטמאין באהל לב] וכמה יחסרו ולא יטמאו: ה"ג ויתיב רב חסדא וקמיבעיא (ג) ליה ואיתמר רב ספרא אמר שמעתא א"ל רב תחליפא לרב חסדא דהכי אתנייה שמואל: וסימניך · שלא תטעה מי אמר שמעתא ומי לג] מתניתא תני רב יהודה בר שמואל דאשכחן מקומות הרבה בש"ס דאיירי רב שמואל בר יהודה בל' מתניתא תני רב שמואל בר יהודה במסכת ע"ז לד] רפואות דאין מעמידין (דף כח:): וא"ל רב חסדא לרב תחליפא: אם כן · דבית הלל כסלע אמר עשית ב"ש וב"ה אחד: מאור · חלון שלא נעשה בידי אדם שנפל הכותל מאליו מעט בין בית לבית: שיעורו · להביא טומאה מבית זה לבית זה: כמלא אגרוף גדול · דכיון דלא נעשה בידי אדם בציר מהכי לא חשיב: בן לה] אבטיח · שם איש בעל בשר: וישנו · לאותו אגרוף: של לשכה · שמונח בלשכה לקדוח לו] את הצריך לבדק הבית: כפונדיון האיטלקי וכסלע נירונית · כלומר לזה ולזה דומה: וישנו · לאותו סלע ולאותו פונדיון: כמלא

תוספות

נעקרו אין נפגמו ונגממו לא · הוי מצי לאתויי מהסיא דלקמן דקא חשיב בהדיא גבי ואלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה חוטין הפניטיות שנפגמו וגגממו אלא ניחא לאתויי מדיוקא דרישא דמוכח דאע"ג דבחיצוניות הוי מום שבגלוי בפנימיות לא הוי מום:

השתא מיפרק לא פרקינן עילוי' כו' · וא"ת להאי שנוייא קמא דנפיק מום עובר מק"ו פסח ועור מאי אהני ליה וי"ל דקסבר השתא דאי לא כתיב פסח ועור לז] *קמרבינן מכל מום רע מום עובר והוה אמינא דאתא לאפוקי מק"ו ולא לח] ממעטינן נמי ממום רע מומין שבסתר:

לרבות כל דבר שנלקח ביד · בפרק קמא דקדושין (דף כא:) מפרש משום דדריש ריבויי ומיעוטי ולקחת ריבה מרצע מיעט ונתת באזנו חזר וריבה מאי רבי רבי כל מילי מאי מיעט מיעט סם ותימה דמולקחת מרבינן כל דבר הנלקח ביד ואם סם לא מקרי נלקח ביד למה לי ריבה ומיעט וריבה מלשון ולקחת לחוד לא מתרבי אלא דבר הנלקח ביד וי"ל דמלשון ולקחת לא דריש אלא הכי קאמר לרבות כל דבר הנלקח ביד משום דדרשינן ריבויי ומיעוטי:

כאן לשחוט כאן לפסול · *מדפסיל כהן משמע דהוי מום דאורייתא ושמא האי דאין שוחטין משום דאין ניכר יפה וגזרינן אטו מומין שבסתר אי נמי האי דמפסיל כהן משום דאינו שוה בזרעו של אהרן א"כ מום עובר הוא ובעינן שלא יפסל אפילו לפי שעה משום דכתיב [ושב] אל משפחתו דדרשי' בקדושין (שם) א) למותר שבמשפחתו:

כדי שינטל מן החי וימות · ובכמלא מקדח ב) וימות לב"ש לט] כדקאמר בפ"ק דעירובין (דף ז·) וכן לטרפה ומשמע דאתרוייהו קאי אשדרה ואגולגולת מ] אלא ב"ה אתו למימר דשיעורו מא] כמלא מקדח הוי טפי מכדי שינטל מן החי וימות לדידהו ורבינו תם נמי דמפרש דלא קאי וכן לטרפה אגולגולת מדלא פריך ברים אלו טריפות (חולין דף מב:) והאיכא (ד) ג) כמה חסרון בגולגולת כדפריך מחסרון בשדרה משום דבנקיבת הקרום הוי טריפה בלא חסרון והא דקרי בעירובין (דף ז·) שדרה וגולגולת תרי חומרי דסתרי אהדדי משום דהוו פליגי גבי טריפות דאדם דאית ליה מזלא ואית ליה טפי חיות ולא מיטרף בנקיבת קרום בלא חסרון עמו מ"מ לפירושו נמי נ"ל כן כמו שפירשנו דבשיעורא דב"ש מב] ימות (לב"ש) כמו לב"ה בשיעורא דידהו ומיהו מה שמדקדק ר"ת מדלא פריך ברים אלו טריפות (חולין דף מב:) מחסרון דגולגולת לאו פירכא הוא דמצינן למימר דטריפות של חסרון לא הוי אלא משום דסופו של קרום לינקב כמו ריאה דדמיא לדיותא ולכוחלא (שם מז:) ועוד קשה ד) לפי שמחלק בין (ה) דאדם לטרפות דבהמות דברים אלו טריפות (שם מג·) מדמי להו דפריך להו מאיוב מג] ישפוך לארץ מרירתי ועדיין איוב קיים ומיהו הוה יכול ר"ת לפרש דלא מטעם מזלא חשיב טריפה בבהמה טפי מאדם אלא כגון דניקב קרום של מוח העליון ולא התחתון ובבהמה קרום התחתון רך ואין מגין על המוח אבל באדם מד] התחתון קשה ומגין משום הכי בעי חסרון עם נקיבת העליון אבל בדבר מה] ששוין בזה ובזה אין לחלק ביניהם כלל ה):

א) נ"א למותק נ"ק ב) נ"ל נמי מיית נב"ש נ"ק ג) נ"א נמי נ"ק ד) נ"א לפירושו שמחלק נ"ק ה) [ועי' תוס' זבחים קטז· ד"ה ודילמא וכו' ומה שציינתי שם]

צריך

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פ"א מהלכות איסורי מזבח הלכה י ופ"ס מה' ערכין הלכה יא:

ג ב מיי' פ"ז מהלכות ביאת מקדש הלכה ב טור י"ד סימן שט:

ד ג ד מיי' שם הלכה ג טור שם:

עיין רש"א וצ"ק

ה ה מיי' פ"ג מהלכות עבדים הלכה ט:

ו ו מיי' שם הלכה ח:

ז ז מיי' פ"ג מהלכות טומאת מת הלכה ב:

ח ח ט מיי' שם פי"ד הלכה ב:

ט י מיי' שם הלכה א:

נ"א וא"ת מדפסיל כו' צ"ק

מסורת הש"ס

נ"א דבעל מום עובר נמי נשחט פסח כו' צ"ק

[מנחות קא· תמורה לב:]

[חולין יח·]

[לקמן מא·]

חולין מה

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא יקריבו ממנה קרבן לה' בבעלי מומין שנפדו הכתוב מדבר: (ב) שם וקמיבעיא ליה כדי שינטל מן החי וימות בכמה וא"ל רב תחליפא: (ג) רש"י ד"ה ה"ג וכו' וקמיבעיא ליה הס"ד ואח"כ מ"ה וא"ל רב תחליפא וכו' שמואל הס"ד ואח"כ מ"ה ואיתמר רב ספרא אמר שמעתא הס"ד ואח"כ מ"ה וסימניך וכו' במסכת ע"ז גבי רפואות: (ד) תוס' ד"ה כדי שינטל וכו' והאיכא חסרון בנ"ל ותיבת כמה נמחק: (ה) בא"ד שמחלק בין טריפות דאדם:

שיטה מקובצת

א] אין אבל נפגמו או נגממו לא בעינן מום: ב] עילויה מישחט שחטינא: ג] מומין שנפדו הכתוב: ד] תי' הכתוב מדבר נמחק: ה] ממנה קרבן לה' הוי: ו] תי' מי נמחק: ז] ועור מאי אהני תי' למה לי נמחק: ח] אלא הכי קתני הסדק כל שהוא והסדק והפגימה בין: ט] יבישה כשתנקב ואינה: י] יבישה עד שתהא נפרכת תנא וקרובין דבריהן: יא] יהודה וסבר רבי יוסי בר יהודה: יב] ולקחת לרבות כל: יג] אמר רבי אלעזר יודן: יד] עבד עברי כהן: טו] כרשינה העומדת או כרשינה הנכנסת ויוצאה אמר לו: טז] שחסרו וכמה תהא חסרון בשדרה בש"א ותי' ולא יהא מטמא באהל נמחק: יז] החי וימות כמה א"ל כו' בר אבימי הכי: יח] מתניתא גליון פי' הכי תנא שמואל כסלע כן מצאתי בס' ישן: יט] שיעורו כמלא אגרוף: כ] בן בטיח אמר ר"י כו' אדם ושנעשה בידי אדם שיעורו: כא] הכי ס"א דמום רע ריבוי הוא: כב] פרקינן עליה: כג] שחטינן עליה: כד] אומר בפסוק אחר: כה] בודקין אותו כבדיקת: כו] אליה: הס"ד ומה"ד שנעשה בעל כדכתיב ושב אל משפחתו כמו שנכנס שלם יצא שלם וזה בעל מום הוא ופסול לעבודה כדאמרי' בפ"ק דקדושין הס"ד ומה"ד היאך הוא נעשה בעל: כז] בניתותא כלומר: כח] כעדשה: לשחוט את הבכור בחוץ עד דאיכא כעדשה שיש מומין תי' כאן כאן נמחק: כט] כדתנן ואלו: ל] כו' לפסלו מעל המזבח בכל שהוא נפסל וממתין מלשחטו עד שירחיב הנקב בכעדשה: לא] תיבת עמו נמחק: לב] באהל עד שיהא בהן רוב בנין או רוב מנין או רובע הקב ואם חסרו שדרה וגלגולת אין מטמאין: לג] ומי אמר מתני' תני רבי שמואל בר יהודה: לד] עבודה זרה גבי רפואות בפ' אין מעמידין ובפ"ק דיומא תנא רב שמואל בר יהודה קמיה דרבא ששה פתחין פטורין מן המזוזה: לה] בן בטיח שם: לו] לקרוח בו את: לז] ועור הוה קמרבינן: לח] ולא הוה ממעטינן ממום: לט] מדקאמר בפ"ק: מ] ואגלגולת מדקאמר התם תרי חומרא דסתרי אהדדי כגון שדרה וגלגולת: מא] דשיעורו דמלא מקדח: מב] דב"ש מיית לב"ש: מג] מאיוב דישפוך: מד] באדם קרום התחתון: מה] בדבר ששוה בזה:

רבינו גרשום

בעינא · דמיתחזי מום רע וליכא כלומר היינו מיגוואי אי לא נעקרו ממש לא הוי מום רע דלא מיתחזי: אי הכי מום עובר · דמיתחזי ליהוי מום רע ולשחוט עליה אלמה תנן ולא מן העור כו': מום עובר סברא הוא · דלא לשחוט עליה דהשתא מיפרק לא פרקינן על מום עובר מישחט כו' · ואי בעית אימא א"כ הוא דנשחט על מום עובר פסח ועור מה אתני למכתב אלא ש"מ דאינו נשחט אלא על מום קבוע דומיא דפסח ועור: אלא דת"ק ורבי יוסי בן (המשולם) [יהודה] בין כרשינה ועדשה איכא פורתא: הסול · בלע"ז ברוקא: אלא במילת · בבשר שתחת האוזן הא אין רוצעין אלא בגובה של האוזן בסחוס ושם נעשה בעל מום הכהן וקא מרבי ר' יוסי אפי' מחט לרציעה ובהכי הוי בעל מום עבר עבדי כהן אלמא דבנקב בציר מכעדשה הוי מומא: לא קשיא כאן לשחוט · עליו הבכור אינו נשחט אלא על נקב כעדשה: כאן לפסול · להקרבה אפי' בנקב במחט הוי פסול: הינדא · במקומו קורין לכרשינה הינדא: כרשינה העומדת ברוחק בנקב או נכנסת ויוצאה בריוח: כמה חסרון בשדרה שלא תטמא באהל: וכן בגלגלת · שמעתא כלומר מימרא הא דשמואל: וסימניך לגירסא דרב יהודה אמר מתניתא דמשכחת טובא דתני רב שמואל בר יהודה ומתניתא הוי עיקר: א"ל · רב חסדא א"כ כדקאמרת בסלע עשית דברי ב"ש וב"ה אחד כדתנן מאור שלא נעשה בידי אדם כגון כותל שבין ב' בתים ובבית אחד טומאה ובאותו כותל יש נקב כמין חלון שנעשה מאליו כגון אבן שנקובה מאליה שיעורו של אותו נקב אם הוא כמו אגרוף גדול מביא את הטומאה מבית לבית ומטמאין אדם וכלים שבבית אחר · ואם המאור הוא פחות מיכן חוצץ בפני הטומאה: אגרופו של בן בטיח · בן אחותו של רבן יוחנן בן זכאי שהיה איש גדול ביותר: וישנו · שיעור של אותו אגרוף כראש גדול: ומאור שנעשה בידי אדם שנקב שיעורו אם הוא כמלא מקדח גדול של לשכה כמקדח גדול שבלשכה מביא את הטומאה וכיון שעשוי בידי אדם במתכוון סגי בבציר שיעורא אלמא דמקדח נמי הוי כסלע א"כ מה בין ב"ש וב"ה בגלגלת: אישתיק

כמלא נקב של עול אישתיק וא"ל [א] רב חסדא שמא מקדח וחיסומו שנינו [ב] וא"ל רב תחליפא לא תימא שמא אלא ודאי מקדח וחיסומו [ג] צריך להתלות עליה כחזקיה אבי עקש *דתנן זו עדות העיד חזקיה אבי עקש לפני רבן גמליאל ביבנה שאמר משום רבן גמליאל הזקן כל שאין לו תוך בכלי חרס אין לו אחורים [ד] לחליקה נטמא תוכו נטמא גבו נטמא גבו נטמא תוכו כלי חרס בתוכו תלה רחמנא אית ליה תוך איטמי ליה לית ליה תוך לא איטמי ליה א"ר יצחק בר אבין הכי קאמר כל שאין לו תוך בכלי חרס כנגדו בכלי שטף אין לו אחורים [ה] לחליקה נטמא תוכו נטמא גבו נטמא גבו נטמא תוכו למה לי למיתלייה בכלי חרס נימא כל שאין לו תוך בכלי שטף אין לו אחורים [ו] לחליקה הא קמ"ל דיש לו תוך הרי הוא ככלי חרס מה כלי חרס נטמא תוכו נטמא גבו [ז] לא נטמא תוכו לא נטמא גבו אף כלי שטף נטמא תוכו נטמא גבו לא נטמא תוכו לא נטמא גבו בשלמא כלי חרס גלי ביה רחמנא תוכו אלא כלי שטף מי גלי ביה רחמנא תוכו אי בטומאה דאורייתא ה"נ הכא במאי עסקינן בטומאת משקין דרבנן *דתנן כלי שנטמא אחוריו במשקין אחוריו טמאין תוכו אגנו אזנו וידיו טהורין נטמא תוכו כולו טמא דמדאורייתא אין אוכל מטמא כלי ואין משקה מטמא כלי ורבנן הוא דגזור משום משקה זב וזבה הלכך שויה רבנן כטומאה דכלי חרס ולא שויה רבנן כטומאה דאורייתא דנפשיה עבדו [ח] רבנן היכירא כי היכי דלא לישרוף עליה תרומה וקדשים אי הכי אין לו תוך נמי ליעביד נמי היכירא כיון דעבדו היכירא ביש לו תוך [ט] ידיע דאין לו תוך הרבנן ואין לו תוך בכלי שטף דאורייתא בר קבולי טומאה הוא דומיא דשק בעינן *מה שק מיטלטל מלא וריקן אף כל מיטלטל מלא וריקן בהנך דחזו למדרסות אי הכי [י] חרס נמי [א] אין מדרס בכלי חרס רב פפא אמר מקדח גדול שנינו מכלל דמקדח סתם זוטרא [יא] נמי מכסלע הניחא לרבי מאיר [יב] אלא לרבנן מאי איכא למימר [ב] דתנן באיזה מקדח אמרו בקטן של רופאים דברי רבי מאיר וחכ"א בגדול של לשכה [יג] ולרבי מאיר מי ניחא הוה ליה מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה ואנן דתנן תנן דלא תנן לא תנן אמר רב נחמן סלע נירונית שנינו [יד] כמקדח גדול סלע סתם [טו] זוטרא ממקדח סתם:

מתני׳ [טז] הרים של עין שניקב שנפגם שנסדק הרי בעינו דק תבלול חלזון נחש [ג] (עצב) איזהו תבלול לבן הפוסק בסירא ונכנס בשחור (א) שחור נכנס בלבן אינו מום [יז]: **גמ׳** מאי

א) שבת סד. ב) אהלות פ"ב מ"ג ג) [ועיין כ"א במשנה שבמשניות ובפי' הרב וכן בהרא"ש]

רש"י

כמלא נקב של עול. שעושין בו נקב ותוקעין בו יתד לקשור רצועות העול אלמא מקדח הוי כסלע ומאי איכא בין ב"ש ובין ב"ה: אישתיק. רב תחליפא: וא"ל רב חסדא שמא מקדח. דקאמר ב"ש בגולגולת מקדח וחיסומו שניהו דלאחר שנעשה החור מלדדין את המקדח ונוטל מצידי הנקב [יח] ומרחיבין את הנקב כדי שיכנס מקדח ויוצא בריוח והיינו חיסום שנוטל מה שחיסם וסותם את הנקב ואינו מניח ליכנס המקדח ברוחב ומקדח וחיסומו הוי יותר מסלע: א"ל רב תחליפא. לרב חסדא לא תימא שמא אלא אימא ודאי מקדח וחיסומו שניהו: וצריך אתה להתלות עליה. כלומר יכול אתה לסמוך על דבר זה: כחזקיה אבי עקש. שנסמך על עדותו שלא היה [יט] תלמיד חולק עליו: אין לו אחוריים לחליקה. שאין אחוריו חלוקים מתוכו דלא אמרינן אם נטמא גבו גבו טמא ותוכו טהור אלא אם (ב) נטמא כ] גבו נטמא תוכו אותו צד שמשתמשין בו קרי תוך אע"ג דאין לו בית קיבול: וקפריך כלי חרס בתוכו תלה רחמנא. דאין מטמא אלא מתוכו דכתיב וכל כלי חרס אשר יפול מהם אל תוכו וגו': כנגדו בכלי שטף. כלומר דכוותיה בכלי שטף שאין לו נמי תוך אין לו אחוריים כא] ולקמן מפרש לה. כלי שטף כלי עץ דכתיב (ויקרא טו) וכל כלי עץ ישטף במים ולקמיה פריך וכי אין לו תוך מי מקבל פשוטי כלי עץ טומאה ואיכא דאמרי כלי שטף היינו כלי מתכות וטעות הוא בידם דא"כ אמאי פריך לקמן מי מקבלי פשוטי כלי שטף טומאה לאו פירכא היא דודאי פשוטי כלי מתכות טמאים: הא קמ"ל כו'. להכי תלייה לכלי שטף בכלי חרס דהיכא דיש לו תוך נטמא תוכו נטמא גבו: אי בטומאה דאורייתא הכי נמי. דפשיטא לן שאם נטמא גבו נטמא תוכו בין יש לו תוך בין אין לו תוך והכא במאי עסקינן דיש לו תוך נטמא גבו לא נטמא תוכו ובאין לו תוך איצטריך לאשמועי' דנטמא תוכו נטמא גבו נטמא גבו נטמא תוכו בטומאה דרבנן: כלי שנטמאו אחוריו במשקין טמאין: תוכו אוגנו. דהיינו בית קיבול התחתון שיושב עליו ל"א אוגנו כב] שפתו: אזנו. זהו מה שעושין בחביות של חרס לבית אחיזה שקורין מנשי"ו: ידיו. כגון כלי חרס שעושין לו זנב לאחוריו כג]: דמדאורייתא. אין אוכלין ומשקין מטמאין כלי בפ"ק דפסחים (דף יח.): משום משקה דזב וזבה. כגון רוקו וזובו כד] דהוי אב הטומאה ומטמא כלי מדאורייתא אפי' אדם דכתיב (ויקרא טו) וכי ירוק הזב וגו': הלכך שויה רבנן. לכלי שטף הנטמא במשקין (ג) כה]: דכלי חרס. דאורייתא דאם נטמא גבו לא נטמא תוכו: ולא שויה רבנן כטומאה דאורייתא דנפשיה. דכלי שטף משום דעבדו רבנן היכירא להקל בטומאת משקין כי היכי דלא נשרוף עליה תרומה וקדשים אלא חולין ואי קשיא אמאי לא גזור בכלי חרס טומאת משקין לאחוריו תריץ משום דהתם ליכא למיגזר משום משקה (ד) כו] דהא אפי' נגעו משקה זב וזבה מאחוריו לא מקבלי טומאה אלא מתוכו ואי משום דכתיב וכלי חרס אשר יגע בו הזב וגו הסוא מפורש א) (במסכת נדה) (דף מג) דבהסיטו מישתעי כז] דאיזהו מגעו שהוא ככולו הוי אומר זה היסטו: ואין לו תוך בכלי שטף דאורייתא בר קבולי טומאה הוא. דאיצטריך רבנן למיגזר בהו משקין ועוד כח] דאמרן לעיל אי בטומאה דאורייתא ה"כ לא איצטריך לאשמועינן דאין לו אחורים לחליקה: דומיא דשק בעינן. דכתיב (ויקרא יא) מכל כלי עץ או בגד או עור או שק איתקש כלי עץ לשק: מלא וריקן. דיש לו בית קיבול: בהנך דחזו למדרסות. כגון כסא וספסל דמקבלי טומאה ע"י מדרס: א"ה בכלי חרס נמי. נגזור טומאה באין לו תוך בהנך דחזו למדרסות: *אין מדרס בכלי חרס. כט] שישבר אם אדם יושב עליו: רב פפא אמר. הא דאמרת עשית ב"ש וב"ה אחד לאו פירכא היא (ה): דמקדח גדול שניהו. במשנה דמאור העשוי בידי אדם דמקדח גדול ל] דהוי כסלע נירונית אבל מקדח סתם בציר מסלע וב"ש במקדח סתם קאמרי: באיזה מקדח אמרו. ב"ש בגולגולת כמלא מקדח כקטן של רופאים שקודרין בו את הראש לתקן את המכה: הניחא לר"מ כו'. ותו אפי' לר"מ מי ניחא. אם כן דשיעורא דב"ש זוטר הוה ליה מקולי ב"ש דהייתו קולא דבשיעורא זוטא כי האי פרחה לה לא] טומאת גולגולת: ואנן שית תנן. בעדיות (פ"ה משנה א) ששה דברים מקולי ב"ש שב לא תנן: סלע נירונית שניהו. דהוי כמקדח גדול אבל כסלע לב] דקאמרי ב"ה זוטר אפי' ממקדח קטן של רופאים הלכך אפי' לר"מ שיעורא דב"ש נפיש:

מתני׳ ריס של עין. מפרש בגמ': הרי בעינו דק. כלומר הרי שיש בעינו דק טייל"א: תבלול. מפרש לג] מאי היא: חלזון. תולי' היא שקורין לימו"ן: נחש. מפרש בגמרא: (*ועלב). מיי"ל: לבן הפוסק בסירא. סירא היינו שורה שבעין סביב לשחור שחור הוא שקורין פרונילא שמשם מראית העין בהא ואם חוט של לבן יוצא מן הלבן ופוסק אותה שורה ונכנס בשחור הוי מום: שחור ונכנס בלבן. אם חוט (ו) השחור יוצא מן השחור ופוסק בסירא ונכנס בלבן:אינו מום. שאין מומין בלבן דלאו עין הוא אלא שומן העין: **גמ׳** תורה

א) [נת"כ וכ"כ רש"י שבת פג. בשם ת"כ וכ"כ רש"י בחומש פ' מצורע טו פי"ב וכן ברש"י ב"לה לג. ד"ה וטומאות]

תוספות

צריך אתה לתלות כחזקיה שהוא אבי עקש. פירוש צריך אתה לפרוש כדי ליישב הדבר שאין לשבש מכח קושיא כי ברור לי שכך אמר שמואל כמו עדות חזקיה אבי עקש שלא היה לשון דבריו מיושב לד] ומתרץ ליה בסמוך: כנגדו בכלי שטף כו'. בכלי עץ נופל לשון זה דכתיב בהו [וכל] כלי עץ ישטף במים כדפירש בקונטרס ומצינו למימר נמי דכלי מתכות כמו כן מיקרו כלי שטף משום דכתיב בהו ומורק ושוטף במים והא דפריך לקמן ואין לו תוך בכלי שטף מדאורייתא בר קבולי טומאה היא דומיא דשק בעינן פשיטא ליה דאיירי נמי בכלי עץ בכל הנהו דמיקרו כלי שטף מדלא נקט כלי מתכות: אין לו אחורים לחלוקה נטמא. תוך קרי אותו צד שרגילין להשתמש בו: הרי הוא ככלי חרס נטמא תוכו נטמא גבו. על כרחו לטמא אחרים קאמר דלא נפקא מינה מידי למילתא אחריתי וקשה מכאן לגירסת רבינו שמואל דשבת (דף טז.) דמשמע דכלי חרס אין מטמאין מגבייהו כלל ובספ"ק דחולין (דף כד.) דאמרי' דאויר כלי חרס טמא [וגבו טהור] היינו דלא לה] מקבל טומאה מגבו אבל מטמא אחרים מגבו כדתניא בתורת כהנים מרובה מדת לטמא ממדת ליטמא שמטמא אחרים מאחוריו ואינו מיטמא מאחוריו ועוד אמרי' בפרק המפלת (נדה דף כו.) דאבן היוצא מן התנור טפח דחשיב יד להוציא טומאה לו] דלא עדיפא מגב ואין לומר דעדיפא ואיירי אפי' להכנים דהתניא בתוספתא *דאין טומאה לכלי חרס אלא מאוירו ובהיסטו ועוד דדרשינן הא יש צמיד פתיל עליו טהור ומי לא עסקינן לז] דיחדינהו לאשתו נדה ואע"ג דברים סוגיא דהעור והרוטב (חולין דף קיח.) משמע דסבר הש"ס דיד לח] *כל תנור להכנים ולהוציא ועדיף מגבו *) במסקנא נרכינן למימר הכי א): בהנך דחזו למדרסות. אבל שאר פשוטי כלי עץ טהורי' ודינם פירשתי בפ' המוכר את הבית (ב"ב סו.) ובפ' בכל מערבין (עירובין דף לא.): וסימניך

*) נ"א במסקנא לא נרכינן כו' נ"ק

א) [וע"ע תוס' שבת טז. ד"ה ה"ג ותוס' חולין כד: ד"ה וגבו]

רבינו גרשום

אישתיק. רב תחליפא: בתר הכי אמר שמא האי כמלא מקדח גדול דקתני הכא דהוי סלע במקדח וחיסומו שנינו. באותו מקדח שנוקבין בו את החביות שהוא דק מלמטה ועב מלמעלה שאותו עב סותם את הנקב והיינו וחיסומו והיינו כמלא מקדח נכנס ויוצא ותפשוט מיהא דבעיא דרבי אושעיא ואותו כמלא מקדח דב"ש דגלגלת דזוטר הוי מכסלע. וב"ה אמרי כדי שינטל מן החי היינו כסלע והכי איכא בינייהו: אמר לו רב תחליפא. יפה תירצתה וצריך אתה להיתלות עליה על תירוץ זה כמו שאנו סומכין על עדותו של חזקיה אבי עקש. כלומר שמה שאמרת הוא עיקר כאותו עדות של חזקיה: כל שאין לו תוך בכלי חרס. שאין לו בית קיבול אין לו אחורים לחליקה. כלומר שאין חלוק עליונו מתחתונו: אלא כשנטמא תוכו נטמא גבו. כלומר כשנטמא צד אחד נטמא צד השני: כלי חרס כי אין לו תוך אמאי מטמא כלל בתוכו תלה רחמנא

...

תרומה וקדשים. לא צריך דכיון דעבדו היכירא חלוקה ביש לו תוך בטומאה דרבנן מידע ידעי דכי אין לו תוך ונטמא במשקין דרבנן דאין שורפין עליו תרומה וקדשים דהשתא כי יש לו תוך אין שורפין כ"ש בשאין לו תוך: ואי אין לו תוך בכלי שטף מדאורייתא בר קיבולי טומאה הוא בתמיהא כדקאמר בטומאה דאורייתא הכי נמי: והא דומיא דשק בעינן. והא כיון דאין לו תוך אינו מטלטל מלא וריקן. בהנך כלי שטף דחזו למדרסות לישיבה מקבל טומאה דאורייתא דאע"ג דלית בהו תוך כדאמרינן במסכת שבת בפ' אמר ר' עקיבא כגון דיחדינהו לאשתו נדה: אי הכי כלי חרס נמי: כי אין לו תוך אמאי אינו מטמא לדעתיה דר' יצחק בר אבין וקאמר משום דאין מדרס בכלי חרש מפרש נמי התם: רב פפא אמר. לא צריך לתרוצי להא מקדח וחיסומו שנינו אלא מקדח גדול שנינו כאן דהוי בסלע מכלל דמקדח סתם ההוא דב"ש בן גדול מכלל דזוטר מבסלע וב"ה אמר כסלע ואין שיעורן אחד: הניחא לר' מאיר. דמוקים לה להתוא מקדח דגלגלת כמקדח קטן של רופאים דהוי בציר מבסלע וב"ה אמרי בסלע היינו דאיכא בינייהו: אלא לרבנן. דאמרינן בגדול של לשכה דהיינו כסלע מאי איכא למימר: ולר' מאיר. דמוקים במקדח קטן א"כ הוה ליה מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה. דב"ש מקילינן דכי חסר פורתא במקדח קטן טהור מלטמא באהל וב"ה מחמירי דלעולם לא טהר מלטמא עד שתחסר כסלע ואנן דתנן תנן שהן מקולי ב"ש מנו ולא יותר: אלא רב נחמן מתרץ לטעמיה דר' מאיר דסלע נרונית שנינו הכא במאור שנעשה דהויא במקדח גדול סלע סתם דב"ה הוי זוטר אפי' ממקדח סתם דב"ש ותוו להו ב"ה לקולא: ריס של עין. זהו עפעפיו: הרי בעינו. כמו או שהיה בעינו דק. בלע"ז טיילא. חלזון נחש עינב. מפרש בגמרא: הפוסק בסירא ונכנס בשחור מן הלבן סירה הוא כמו חוט שסובב השחור: אבל אם השחור פוסק הסירה ונכנס בלבן אינו מום שאין מומין בלבן שהלבן אינן קרוי עין אלא השחור:

הגהות הב"ח (א) במשנה בשחור ונכנס בלבן אינו מום שאין מומין בלבן: (ב) רש"י ד"ה אין לו וכו' אלא אם נטמא תוכו נטמא גבו נטמא תוכו: (ג) ד"ה הלכך וכו' במשקין כטומאה דכלי חרס כצ"ל וסד"א: (ד) ד"ה ולא שויה וכו' משום משקה זב וזבה דהא אפי' נגעו: (ה) ד"ה רב פפא כו' עם ד"ה דמקדח וכו' גדול הוא דהוי: (ו) ד"ה שחור וכו' אם חוט של שחור יוצא מן השחור שבעין ופוסק:

תורה אור

מאי הריס אמר רב פפא תורא ברא דעינא: דק תבלול: ת"ר דק משוקע הרי זה מום צף אינו מום והתניא איפכא לא קשיא הא בשחור הא בלבן °והא אין מומין בלבן אלא הא א] בדוק לבן הא בדוק שחור דאמר רבה בר בר חנה סח לי [ר'] יאשיה דמן אושא "דק שחור משוקע הרי זה מום צף אינו מום דק לבן משוקע אינו מום צף הרי זה מום וסימניך ברקא: חלזון נחש *ועצב: איבעיא להו חלזון הוא נחש או דלמא חלזון או נחש ת"ש דאמר רבה בר בר חנה סח לי ב] רבי יוחנן בן אלעזר זקן אחד היה בשכונתינו ור"ש בן יוסי ג] לקוניא שמו ומימי לא עברתי לפניו פעם אחת עברתי לפניו אמר לי שב בני שב חלזון זה מום קבוע ד] לשחוט עליו וזהו נחש שאמרו חכמים ואע"פ שאמרו *אין אדם רואה מומין לעצמו "אבל מורה הלכה לתלמידים ותלמידים ה] מורין לו *והאמר ר' אבא אמר רב הונא ו] "כל תלמיד חכם שמורה הלכה ובא אם קודם מעשה אמרה שומעין לו ואם לאו אין שומעין לו איהו נמי מורה ובא הוה מעיקרא: איזהו תבלול לבן הפוסק ז] את הסירא: מתני' מני רבי יוסי היא דתניא לבן ונכנס בשחור שחור ונכנס בלבן ה"ז מום דברי ר"מ ר' יוסי אומר "לבן ונכנס בשחור ה"ז מום שחור ונכנס בלבן אינו מום *שאין מומין בלבן אמר רב מ"ט דרבי יוסי דכתיב °יצא מחלב עינימו תרבא דעינא איקרי עינימו סתמא לא איקרי ור"מ מ"ט ח] מה לשון תבלול דבר המבלבל את העינים: **מתני'** חורוור "והמים הקבועין איזהו חורוור הקבוע כל ששהה שמונים יום *ר' חנניא בן אנטיגנוס אמר "בודקין אותו ג' פעמים בתוך שמונים יום ואלו הן מים הקבועין אכל לח ויבש של גשמים לח ויבש של שלחים (א) או אכל היבש ואח"כ הלח אינו מום עד שיאכל ט] הלח ואח"כ היבש: **גמ'** מתני' מני רבי יהודה היא דתניא חורוור קבוע ארבעים יום ומים י] הקבועים שמונים יום דברי ר"מ ורבי יהודה אומר חורוור יא] שמונים יום ואלו הן מים הקבועים אכל לח ויבש של (ב) יב] בית השלחין או שאכל יבש ואח"כ אכל הלח יג] אין מום עד שיאכל יבש אחר הלח וישנו ג' חדשים והא יד] תרוייהו תננהי אכל לח ויבש של גשמים לח ויבש של בית השלחין חסורי מיחסרא והכי קתני אכל לח ויבש של גשמים ה"ז מום בית השלחין אינו מום ודגשמים נמי אכל יבש ואח"כ אכל לח אינו מום עד שיאכל יבש אחר הלח וישנו ג' חדשים איני (ג) טו] *והתניא והא רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן אדר וניסן לח אלול ותשרי יבש 'אימא אדר וחצי ניסן לח אלול וחצי תשרי יבש: איבעיא להו לה בזמן לח ויבש בזמן היבש או דלמא לח ויבש בזמן הלח תא שמע דאמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן אדר וניסן לח אלול ותשרי יבש דלמא פירי דאלול ותשרי מאכילנא ליה באדר וניסן וכמה מאכילין אותו אמר רבי יוחנן משום רבי פנחס בן ערובא "כגרוגרת אמר טז] רבא בעי במערבא כגרוגרות בסעודה ראשונה או

תורא ברא דעינא. שורה חיצונה של עין היינו יז] בת עין המכסה את העין: דק משוקע. דק המשקע את העין הרי זה מום: הא בשחור הא בלבן. השתא קס"ד דמוקים חדא בשחור של עין וחדא בלבן של עין: וסימניך ברקא. מייל"א דהוי לבן ולף והוי מום הכא נמי סימן זה יהא לך יח] בדוק דלבן ולף הוי מום: ברקא. יט] כגון השוכר את החמור והבריקה (ב"מ דף עח.): זקן אחד. כהן היה: לא עברתי לפניו. שגדול הדור היה: חלזון זה. בכור היה לו לאותו זקן והיה לו חלזון בעינים: שמורה הלכה. כ] הלכה חדשה שלא שמענוה מאחר: קודם מעשה. קודם שבא מעשה ההלכה כא] בידו: שומעין לו. ועושין מעשה: אין שומעין לו. דבשביל המעשה אומרה והכא מאן לייט ליה במאי דאמר דמום קבוע הוא: מתניתין. דקתני אין מום בלבן רבי יוסי היא: יצא מחלב עינימו. יצא רשע לתרבות רעה מרוב שומן שבעינו ושומן העין בלבן הוא: דבר המבלבל. שפוסק הסירא ומערב השחור והלבן כל היכי דעבר הוי מבלבל: **מתני'** חורוור. חולי הוא שיש (ד) טיפין לבנות בעין: *הקבועים. אתרוייהו [קאי] אחורוור ואמים: בודקין כב] ג"פ בתוך שמונים יום. ואם לא בדקוהו אע"פ *שמום כג] כמלא שם ביום שמונים לא הוי מום דשמא בינתים הלך לו וחזר שכן דרכו: מים. כד] שעיניו נוטפות מים: אלו הם המים הקבועין. כלומר במאי ידעינן אי קבועין הן אי עוברים: אכל לח ויבש של גשמים. אם האכילוהו לרפואה תבן ומספוא שקורין פיל"א: לח. הגדל בניסן ויבש הגדל בתשרי כדמפרש בגמרא והאכילוהו ביחד לח ויבש של גשמים הגדל בשדה בית הבעל דסגי ליה בגשמים: או לח ויבש של שלחים. קרקע שצריכה להשקות: או שלא אכל לח ויבש ביחד אלא אכל יבש ואח"כ אכל לח. לרפואה אין זו דרך רפואה כה] אע"פ שלא נתרפא בכך אינו מום עד שיאכל יבש אחר הלח דזו היא דרך רפואתו ואם לא נתרפא הוי מום: **גמ'** מתני'. דקתני חורוור קבוע שמונים יום רבי יהודה היא: אכל לח ויבש. של בית הבעל שאין צריך להשקותה ההוא הוי רפואה: ולא לח ויבש של שלחין. דלא הוי רפואה ולא בדקנא ביה: או שאכל יבש. של בית יהבעל ואחר כך לח אינו נבדק בכך דאין זו דרך רפואה: וישנו ג' חדשים. דג' חדשים בדקינן ליה בהכי: ה"ז מום. אם לא נתרפא בכך: והאנן תרוייהו תנן. דבין של בית הבעל בין של שלחין ואי אכיל יבש אחר הלח מסי ובדקינן ומתניתין כרבי יהודה אוקימתא: חסורי מחסרא. מתני': לח בזמן לח. מספוא הגדל באדר וניסן מאכילין אותו באדר וניסן: ויבש ביבש. מספוא הגדל באלול ותשרי מאכילין אותו בתשרי דלא שחטי ליה עד שיעברו (ה) כל ימי הקיץ ויבדק בשניהם: ת"ש. דלח בזמן לח ויבש בזמן יבש: וכמה מאכילין אותו. בכל יום: בסעודה ראשונה. שאוכל בכל יום יהבינן לי' מן הרפואה כגרוגרות: או

וסימניך ברקא. משמע דהוי מום קבוע ותימה דבפ' מי שאחזו (גיטין סט.) יש רפואות כו] לברקא ובפרק המוציא יין (שבת עח.) נמי אמרי' כוחלין לברקותי וי"ל דהתם מיירי בממשמשין ובאין קודם שנקבעו וכן נמי [צריך] לתרץ אקושיא אחריתי דהתם בפרק המוציא יין קתני (ג"ז שם) דם כדי לכחול עין אחת שכך כוחלין (ליחוור) [ליארוד] *ובתוספתא (דשבת פ"ט) גרסי' להו ובתוספתא במכילתין (פ"ד) כתוב יארוד במקום חורוור משמע דהכל אחד וחורוור הקבוע חשיב לקמן מום ומיהו איכא למימר דבשבת מיירי באותו שאינו קבוע ועוד יש לתרץ דהיכא דאין מתרפא מאליו חשיב מום והא דקאמר לקמן גבי מים הקבועים דאם עובר כשמאכילין אותו לח ויבש של גשמים לא הוי קבוע אין זו רפואה ממש אלא בדיקה ונסיון אם הם קבועים אם לאו אבל רפואה גמורה יכולה להעביר מום קבוע תדע דלקמן (דף לט:) אמרינן גבי נפגם הזובן נפגם ולא ניטל דניטל חוזר לאיתנו יותר כז] *וכשנפגם נמי הוי יכול ליטלו ומיהו י"ל דכי נפגם תחלה אין לו תקנה וקלא יש לדקדק מילפת דכתיבא באורייתא והוי מום כדלקמן (דף מא.) והיא חזזית המצרית ובב"ק בפרק מרובה (דף פ:) משמע דיש לה רפואה כדאמרינן מתריעין על החיכוך בשבת ומוקי לה בחזזית המצרית דלח מבחוץ ויבש מבפנים ומיהו יש לפרש דהא שמתריעין לאו שתתרפא אלא שלא תוסיף דמה נפסך אין לה רפואה דאמרי' לקמן שמלפפת והולכת עד יום המיתה וכתיב נמי אשר לא תוכל להרפא ומיהו יש לדקדק מיבלת דכתיבא* והויא מום כדלקמן ותנן בפ' המוצא תפילין (עירובין קג.) חותכין יבלת במקדש וכן חותכין יבלת כח] בפסח (פסחים סה:) אלמא יש לה רפואה בחתיכה וחשיב מום ואין להעמידה כט] דלית בה עלם דתלתולי בעלמא הוא כדלקמן ומיהו יש להעמידה ביבלת שבעין ודלית ביה שער דאין שוחטין עלה לא במקדש ולא במדינה ואע"ג ל] דאמרי' בעירובין (שם) לחה ויבשה יד וכלי הכל שייך ביבלת שבעין: **אם** קודם מעשה אמרה שומעין לו. אומר ר"ת דלא אמרי' הכי אלא היכא דצריך לאותה הוראה כי הכא וביבמות בפ' הערל (דף עו.) גבי מגר חרב לישמעאל ובפרק טאין על האנוסה (יבמות צז.) גבי גר נושא אשת אחיו מאמו ובריש עשרה יוחסין (קדושין עו:) גבי עובדא דרב יהודה דכל דאמר מבית חשמונאי אתינא עבדא הוא שהיה נראה לא] לרב יהודה שאומר כן לפי שהקניטו: **יצא** מחלב עינימו. לפי הדרשה לבן שבעין קורין חלב כדפי' בקונטרס שהם שומן העין ורוצה לומר שילא הרשע לתרבות רעה מרוב שומן שבעין אבל פשטיה דקרא רוצה לומר שיוצא העין ובולט לחוץ מרוב שומן לב] שבתוכו: שיהו

יבמות עז. ודף מז. קידושין פ:
תהלים עג
תוספ' פ"ד דבכורות
[לקמן מ. ע"ש]

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פ"ז מהלכות ביאת מקדש הל' ה:

יט ב מיי' פי"א מהל' סנהדרין הל' ז טוש"ע ח"מ סי' יח סעיף ה:

גי' הל"ק ובתוספתא גרסינן להו חורוור במקום יארוד משמע דהכל אחד וחורוור חשיב לקמן מום קבוע ומיהו כו' כצ"ל

כ ג טוש"ע י"ד סי' רמב סעיף לו בהגה"ה:

כא ד ה מיי' פ"ז מהל' ביאת מקדש הל' ה:

כב ו מיי' פ"ב מהלכות איסורי מזבח הל' יב:

כג ז מיי' שם הלכה יג:

כד ח מיי' שם הל' יד:

שיטה מקובצת

א] הא בדק לבן הא בדק: ב] רבי יונתן בן: ג] יוסי בן לקוניא: ד] קבוע הוא לשחוט: ה] ותלמידים רואים איני והאמר: ו] הונא אמר רב: ז] הפוסק בסירה: ח] מ"ט אמר רבא מה: ט] שיאכל היבש אחר הלח: י] ומים קבועים: יא] חורוור קבוע שמונים כו' מים קבועים: יב] של בית הבעל לח ויבש של בית השלחין: יג] הלח אינו מום עד: יד] והא אנן תרווייהו: טו] איני והא אמר רב אידי: טז] אמר עולא תי' רבא נמחק: יז] עין היינו בבת עין: יח] לך בדק דלבן: יט] ברקא כמו השוכר: כ] תיבת הלכה נמחק: כא] ההלכה לידו הס"ד: כב] בודקין אותו ג' פעמים: כג] שנמצא שם: כד] מים דרכו שעיניו: כה] רפואה ואע"פ: כו] רפואות לברקותי: כז] יותר משנפגם ואמאי הרי נמי יכול ליטלו: כח] דפסח בריש אלו דברים: כט] להעמידה בגוף דלית: ל] דמזכירין בעירובין תי' דאמרינן נמחק: לא] נראה שרב יהודה: לב] שבתוכו. ס"א שתחתיו.

[מלת והתניא מסולל הכנה וכן לקמן בסמוך ליתא]

מסורת הש"ס

ועינב

גליון הש"ס

גמ' והא אין מומין בלבן. עי' לקמן מ ע"ב תד"ה וכא:

נעיל נא.

כאן מה"ד מים שעיניו נוטפות מים ואח"כ מה"ד הקבועים נ"ק

שנמצא שם החורוור ביום כו' נ"ק

לקמן מ:

[יבמות ט.]

רבינו גרשום

תורא ברא דעינא. שורה שחוץ מן העין שמכסה העין וזהו בת עין: אלא הא ברק שחור הא ברק לבן דאמר רבה בר בר חנה כו'. מתרץ הא דת"ר ודתניא איפכא: וסימניך ברקא. כלומר באותו דק לבן שקורין ברקא הוי מום והיינו דק לבן א): בולט. צף. ברק כמו לברוקתי: חלזון קורין בלעז לימץ: עינב. שיש בעינו כענבה שמנומר עינו כנחש: חלזון זה. היה לו בכור ב) שהיה בעינו חלזון והיה מראהו ואמר חלזון זה מום קבוע הוא: ואע"פ שאמרו אין אדם רואה מום לעצמו. שהבכור שלו היה אבל מורה הוא לתלמידים כו'. ובשביל כך קראהו להורות לו כדי שיתירנו לך וזה לאחר שאירע לו מעשה בבכורו הורה שמום קבוע הוא: האי נמי מורה ובא מעיקרא הוה פעם אחרת קודם שאירע לו מעשה הורה שמום קבוע הוא. (האי נמי מורה) ור' מאיר דבר

המבלבל את העין לא שנא לבן בשחור ולא שנא שחור בלבן: תרבא דעינא. היינו הלבן שבעין: חורור. אם יש בשחור לבן ואית דאמרי קרום: והמים הקבועים. שעיניו דולפין תדיר הרי זה מום: כל ששהה פ' יום. ולא נתמעט ממה שהיה: ואלו הן המים הקבועין. והיאך בודקין אותו אם אכל עשב לח ויבש של גשמים ושל שדה בית הבעל ששותה מאליה. או אכל לח ויבש של שדה בית השלחין שמשקין אותה. או שאכל יבש של שדה של גשמים ואח"כ אכל הלח ועדיין לא נתרפא אפי' כן אינו מום עד שיאכל היבש של גשמים אחר הלח. שהלח של שדה גשמים. אבל קודם היבש אם בכך לא נתרפא הוי מום קבוע. ורישני ג' חדשים. כלומר בג' חדשים יאכלהו בכל חדש לח ואח"כ יבש: והיכי מצי מוקים מתני' כר' יהודה והאנן תרוייהו תנינהו. אבל לח ויבש של גשמים לח ויבש של שלחין כו': חסורי מחסרא מתניתא והכי קתני: והכי תרצה אכל לח ויבש של גשמים הרי זה מום כו'. ואתיא כמתניתין: ואיכא דאמרי ויש לו ג' חדשים. כלומר דישנה לבדיקה זו ג' חדשים: איני דג' חדשים ותו לא. אימא אדר וחצי ניסן לח אלול וחצי אדר יבש דהיינו ג' חדשים ותו לא וקמ"ל אע"ג דאין רצופין: מיהא ליכא למישמע דדלמא ההיא דקאמר אלול ותשרי יבש כלומר דפירות יבשין דאלול ותשרי מאכילין ליה באדר וניסן: דבההוא זמן הוי יבש תבן והציר; אלול ותשרי יבש. וכמה מאכילין אותו. מן הלח ומן היבש אפי' בגרוגרת מכל אחד דיי לבדיקה:

א) נראה שצ"ל והיינו דק לבן נף כלומר בולט ברקא כמו לברוקתי בשבת ע"ח. ב) אולי דצ"ל שהיה בעינו דק והיה מראהו כחלזון ואמר חלזון זה וכו'.

הגהות הב"ח (א) במשנה של שלחים אכל היבש ואח"כ אכל הלח אינו מום עד שיאכל (הלח ואח"כ היבש) תא"מ וכ"ב ס"א היבש אחר הלח: (ב) גמ' ואלו הן מים הקבועין אכל לח ויבש של בית הבעל ולא לח ויבש של בית השלחין וכו' אין זה מום: (ג) שם איני והא אמר רב אידי בר אבין: (ד) רש"י ד"ה חורוור וכו' שיש כמין טיפין לבנות בעין תרגום לבן חיור הס"ד: (ה) ד"ה ויבש ביבש וכו' שיעברו עליו כל ימי:

תורה אור

או דלמא בכל סעודה וסעודה אם תימצי לומר "בסעודה ראשונה קודם אכילה או לאחר אכילה קודם אכילה ודאי מעלי ליה בסמא לאחר אכילה מאי קודם שתיה או "לאחר שתיה (א) א] וקודם שתיה ודאי מעלי ליה כשערי לאחר שתיה מאי קשור או מותר "מותר ודאי מעלי ליה קשור מאי לבדו או עם חבירו "עם חבירו ודאי מעלי ליה לבדו מאי בעיר *ובשדה "בשדה ודאי מעלי ליה בעיר מאי בעי רב אשי אם תימצי לומר בשדה גינה הסמוכה לעיר מאי 'תיקו: ר"ח בן אנטיגנוס אומר [וכו']: אמר רב נחמן בר יצחק 'ובלבד שיהו משולשים בעי מיניה פנחס אחוה דמר שמואל משמואל "אכל ולא איתסי למפרע הוי מומא או מיכן ולהבא הוי מומא למאי נ"מ למימעל בפדיונו אי אמרת למפרע הוי מומא מעיל ואי מיכן ולהבא הוי מומא לא מעיל מאי קרי שמואל עליה °פסחים בזזו (*בוז): **מתני'** "חוטמו שניקב ושנפגם ושנסדק *שפמו שניקבה שנפגמה שנסדקה: **גמ'** ת"ר ניקבו חוטמין זה לתוך זה מבחוץ הרי זה מום מבפנים אינו מום: שפתו שניקבה ושנפגמה ושנסדקה: אמר רב פפא תורא בראשיפתיה: **מתני'** *'חוטין החיצונות שנפגמו ושנגממו ב] הפנימים שנעקרו רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר אין בודקין מן (ב) התיומת ולפנים ואף לא את התיומת: **גמ'** ת"ר ג] התיומת איזהו תיומת מן התיומת ולפנים ותיומת עצמה כלפנים רבי יהושע בן ד] קפוצאי אומר אין שוחטין אלא על החיצונות בלבדרבי חנינא בן אנטיגנוס אומר אין משגיחין על התיומת כל עיקר מאי קאמר ותו רבי יהושע בן קפוצאי היינו תנא קמא חסורי מיחסרא והכי קתני איזהו הפנימית מן התיומת ולפנים ותיומת עצמה כלפנים בד"א שנפגמו ושנגממו אבל נעקרו שוחטין ר' יהושע בן קפוצאי אומר אין שוחטין אלא על החיצונות אבל פנימיות שנעקרו מישחט ה] עלייהו לא שחטינן אבל אפסולי מיפסל ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר אין משגיחין על התיומת כל עיקר ואפי' איפסולי לא איפסיל בעי רב אחדבוי בר אמי יש מחוסר אבר מבפנים או אין מחוסר אבר מבפנים למאי אי לבכור °פסח או עור כתיב אי לקדשים °עורת או שבור כתיב לאישחוטי ולאיפרוקי לא איבעיא ו] לן כי מיבעיא לן לאיפסולי מאי °תמים יהיה לרצון אמר רחמנא תמים אין חסרון לא ז] או דלמא *תמים יהיה לרבות כל מום לא יהיה בו מה מום מאבראי אף חסרון מאבראי ת"ש °ואת שתי הכליות 'ולא בעל כוליא אחת ולא בעל שלש כוליות ותניא אידך יסירנה לרבות בעל כוליא אחת סברוה דכ"ע אין בריה באחת (ג) ח] דהא מיחסר חסר לימא בהא קמיפלגי דמר סבר חסרון מבפנים שמיה חסרון ומר סבר *חסרון מבפנים לא שמיה חסרון אמר רב חייא בר יוסף דכ"ע יש בריה באחת 'וחסרון מבפנים שמיה חסרון ולא קשיא כאן כשנבראה בשתים והסרו כאן כשנבראה באחת מעיקרא והא דומיא דשלש קתני מה שלש מעיקרא אף אחת מעיקרא אלא הכא ביש בריה ט] מעיקרא קמיפלגי מר סבר יש בריה באחת ומר סבר אין בריה באחת ור' יוחנן אמר דכולי עלמא אין בריה באחת וחסרון מבפנים שמיה חסרון ולא קשיא כאן שחסרה קודם שחיטה כאן שחסרה לאחר שחיטה ולאחר שחיטה קודם קבלה מי שרי והא"ר

רש"י

או דלמא כו'. אם תימצי לומר בסעודה ראשונה כו' דאי אמרת בכל סעודה תו לא מיבעי מידי דודאי לא איכפת לן אי קודם אכילה או לאחר אכילה דהא בסעודה שניה אחר אכילה הוא ומוכלינן ליה אבל אם תימצי לומר דלא יהבינן ליה אלא בסעודה ראשונה שבכל יום מיבעי לן: קודם אכילה ודאי מעלי ליה כסמא. כדרך סם שכל אדם שותה סם לרפואה קודם אכילה: לאחר אכילה מאי. מי הויא בדיקה בהכי או לא: ה"ג קודם שתיה ודאי מעלי ליה כשערי. שדרך בהמה י] לאכול שעורים קודם שתיה: מותר ודאי מעלי ליה. דניחא ליה עלמא: עם חבירו. נייח ליה בלוותא ומהניא ליה אכילה: בשדה. ניחא ליה באוירא: גינה הסמוכה לעיר. יא] הויא כשדה או לא: שיהו משולשים. לג' חלקים שאם ירא[ה]ו היום יבדקנו מכאן ליום כ"ו וחצי והדר ליום שלשה ועשרים וחצי והדר ליום כ"ז דליהוו שמונים לפי שבשלש זמנים הללו דרך אותו המום לעבור ואינו נראה והוי ליה מום עובר: למימעל בפדיונו. לאו מבכור בעי דלא שייכא ביה פדיון אלא בשאר מוקדשין שעיניהם מנטפות והפריש מיד פדיונם ואמר הרי הן מחוללות על מעות הללו ואח"כ בדקו וקודם שתכלה זמן יב] בדיקתו שלש חדשים נהנה מן הפדיון: אי אמרת למפרע הוי מומא. איסתכח דחילולו הוי חילול ופדיונו קדוש *ומביאין קרבן מעילה: קרי שמואל עליה. האי קרא פסחים בזזו בז דהוי דבר שאין הדעת סובלת שיהו תגרים בוזזים ביזות כלומר אתה אינך מחודד ושאלת שאילה כזו שאיני יודע תשובה: **מתני'** שפמו. שפה: **גמ'** מבחוץ. שהנקב נראה (ד) שנקבו מחילות החיצונות של חוטם: מבפנים. שניקבה מחילה החולקת את החוטם: אינו מום. שבמקום סתר הוא: תורא ברא דשיפתיה. שורה חיצונה של שפה כלומר חודה של שפה ולא רחבה: **מתני'** מתאימות. שיניים גדולות שקורין מיינשליר"ש שאחת נראית כשתים: ואף לא את המתאימות. שאם נעקרו החוטין כנגדן לא הוי מום: **גמ'** איזו *התיומת. כולה מפרש לקמן: ותיומת עצמה כלפנים. ואין שוחטין עליה: החיצונות. שבאמצע הפה: אין משגיחין. דאפי' מן מזבח לא נפסל: מאי קאמר. דקאמר איזו תיומת מן התיומת ולפנים: ה"ק איזו היא הפנימית. דאמרי' עלה במתני' נעקרו הוי מום כפגמו או שנגממו לא הוי מום: אבל איפסולי מיפסל. מע"ג המזבח וימתין שיפול בו מום אחר וישחטו: פסח ועור כתיב. דמשמע בגלוי אין בסתר לא: *לאישתחוטי. בכור על חסרון שבפנים: ולאפרוקי. קדשים לא מיבעיא לי דלא חשיב מומא כולי האי: לרצון. מזבח: ואת שתי הכליות. בקרבנות כתיב (כליות): יסירנה. משמע כוליא אחת יסירנה ויקטירנה: אין בריה באחת. אין יג] בריה נבראת בכוליא אחת והא שאין בה אלא אחת מיחסר חסר: הא דפסילי כשנבראת בשתים והסרו דחזינן יד] דמקומו ניכר והא ברייתא דמכשרת כגון דנבראת באחת דליכא חסרון: מר דפסיל סבר אין בריה באחת. והאי ודאי חסר ואיסתפקא ליה למורי אמאי לא מקשי ליה כמי דומיא דשלש קתני ולדידי לא קשיא מידי דכי קס"ד דכולי עלמא יש בריה באחת הוה מקשינן הואיל ויש בריה באחת והוא כמי תנייה בהדי שלש ודאי בנבראת באחת כמי פסול וטעמא לא הוה ידעינן אמאי פסול דלא מום בגלוי הוא וחסרון לא הוי בפנים ומשום האי פירכא אוקמי אליביה דאין בריה באחת והא מיחסר חסר ובעל כורחיה לאו דומיא דשלש היא דהא אין בריה באחת וכי תימא נוקים אליביה דיש בריה באחת אם כן אמאי פסול: חסרה קודם שחיטה. פסלה הכורס

תוספות

שיהו משולשין. בתחלת שמונים ובסוף שמונים ובאמצע שמונים ובענין זה יש לפרש בפ' הקורא את המגילה (מגילה יט. ושם) גבי מגילה דאמר שאם הטיל בה ג' חוטין גידין כשרה דקאמר ובלבד שיהו משולשין פירוש בתחלת הדף ובאמצעו ובסופו ושם פירש"י שיהיה מראש הדף עד הגיד כמגיד לחבירו בין מלמעלה בין מלמטה והיא דמכות (דף כ:) ודאי הוי כענין זה גבי ערי מקלט ושלשת שיהו משולשות שיהא מדרום לחברון כמחברון לשכם ומחברון לשכם כמשכם לקדש ומשכם לקדש כמקדש לגפון ולא אמרינן שיהו בראש ארץ ישראל ובסופה ובאמצעיתה וכאן פירש"י שיהו משולשים לשלשה חלקים שאם יראהו היום יבדקנו מכאן ליום כ"ו וחצי והדר ליום כ"ו כו' דהוא יום שמונים ודומה שפירש כך לפרש שיטה דמכות (שם) ומיהו לא לגמרי הוי כי ההיא טו] שהיה לו לפרש שיבדוק לסוף עשרים ולסוף ארבעים ולסוף ששים שישאר מן השמונים עשרים לאחר בדיקה אחרונה כמו שיש עשרים קודם בדיקה ראשונה ולא יתכן לפרש טז] כן כלל אלא כמו שפרשתי מתחלה כדמשמע בפ' הערל (יבמות דף פ.) גבי סרים חמה דמפרש כל שלא ראה שעה יז] בכשרותו ופריך וליחוש שמא הבריא בינתים ומשני כיון דתחילתו וסופו לקוי לא חיישינן יח] משמע דג' פעמים היינו תחלתה וסופה ואמצעה ונראה דכפרים המשולשים בכילד מעברין (עירובין דף נז.) לא הוי לא כי האי ולא כי ההיא דמכות יט]: והאמר

כה א ב נ ד ה ו מיי' פ"ג מהלכות איסורי מזבח הלכה יד:

כו ז מיי' שם הל' טו:

כז ח מיי' שם הלכה טו והדבר ספק:

כח ט מיי' פ"ז מהל' ביאת מקדש הל' ו:

כט י מיי' פ"ב מהלכה איסורי מזבח הלכה ג סמג עשין ריא (טור יו"ד סי' סע):

ל כ ל מיי' שם הל' יא:

שיטה מקובצת

א] שתיה קודם שתיה: ב] והפנימית שנעקרו: ג] ת"ר איזהו התיומת: ד] בן קפוסאי וכצ"ל לקמן: ה] מישחט לא שחטינן עלייהו אבל: ו] לי כי מבעיא לי: ז] לא אפי' מבפנים את: ח] באחת והא מיחסר: ט] בריה באחת תיבת מעיקרא נמחק: י] בהמה טהורה לאכול: יא] לעיר אי הויא: יב] בדיקתן שלש: יג] אין בהמה נבראת תי' בריה נמחק: יד] דחזינן לה דמקומה: טו] ההיא א"כ שהיה: טז] כן כלל ס"א כאן: יז] שעה אחת בכשרותו: יח] חיישינן ופריך מה א ד ר' חנינא בן אנטיגנוס ומשני לחר אבר חיישי' לכוליה גופא לא חיישינן: יט] דמכות והרוצה לאפוקי נפשיה במגילה מידי ספיקא יתפור בגידין בראשה ובאמצעה ובסוף רביע העליון ובסוף רביע התחתון:

הגהות הב"ח

(א) גמ' או לאחר שתיה קודם כצ"ל ואות ו' נמחק: (ב) שם במשנה אין בודקין מן המתאימות ולפנים ואף לא את המתאימות: (ג) גמ' והא מיחסר חסר: (ד) רש"י ד"ה מבחוץ שהנקב נראה מבחוץ שניקבו:

ג"ל או בשדה | [בז] | [שמתו ב"ח במשנה שבמשניות וברמב"ם] | ג"ל ומביא | [לעיל לג.] | תיומת ג"ק | ויקרא כב | ג"ל תמים יהיה לרצון כל מום כו' ג"ק | [חולין מז: מה:] | ג"ל לאישתחוטי

רבינו גרשום

מעלי כסמא. שכן דרך כל סם וכל משקה מועיל יותר קודם אכילה מלאחר אכילה: מעלי ליה כשעורים. שהשעורין יפין לבהמה יותר לאכול קודם שתיה מלאחר שתיה: לאחר שתיה מאי. מי מעלי ליה האי לח ויבש מידי לאחר שתיה אי לא: קשור או מותר. כלומר כשמאכילו לח ויבש צריך שיתירנו הבכור לפי שיותר הוא אוכל בשמחה כשהוא מותר: גינה הסמוכה לעיר. ומאכילו שם מי מהנה לו אויר הגינה כאויר השדה: ובלבד שיהו משולשין. כלומר לסוף כ"ו ... אכל. לח ויבש בג' חדשים ולא איתסי למפרע הוי מומא משעה שהתחיל לו: למימעל בפדיונו. אם פדהו בתוך הזמן קודם השלמת ג' חדשים: אי אמרת למפרע הוי מומא. הוי פדוי והנהנה מן הפדיון ... ואי אמרת מיכן ולהבא הוי מומא ולא קודם לא תפיס פדיון דאכתי הוי כתם והנהנה מן הפדיון לא מעל: קרי (עליה) שמואל עליה. דרב פינחס: פסחים בזוז בז. כלומר אע"ג דלא הייתה חכמתו שקולה כנגד חכמת שמואל שאלו דבר שלא ידע להשיבו: א) אין בודקין מן המתאימות ולפנים. היינו שיניים הגדולים שעומדין לסוף הלחיים ששם אינו נראה המום אפי' נעקרו לא ע"י אכילה ולא ע"י פעייה ולהכי קרי להו מתא... לכל אחד ב' עיקרן. אף לא מן המתאימות עצמן שנעקרו לא הוי מום מבחוץ: בסוף החוטם הרי זה מום ששם נראה מבפנים בעומק החוטם אינו מום שאינו נראה: תורא ברא דשיפתיה. עור החיצון: ... ר' חנניה אין משגיחין כו': אפסולי מיפסל. להקרבה: יש מחוסר אבר מבפנים למיהוי מום כגון אם הוא חסר כוליא או טחול ע"י כריתה או ע"י סם: פסח או עור כתיב דבר שבגלוי ולא שבסתר. וכן נמי ... שבור בגלוי. לאישחוטי או לאיפרוקי לא מיבעיא לן דלא עבדינן אלא על מום שבגלוי: מה מומא מאבראי. כדכתיב עורת או שבור היינו מום והוי מאבראי: ולא בעל כוליא אחת שנברא באחת: סברוה ... אין בריה באחת. אין דרכה להיבראות באחת [והא] דממעט ולא בעל כוליא אחת שהיו לו שתים וניטלה אחת: קסבר חסרון מבפנים שמיה חסרון אמר רב חייא כו'. ולא קשיא. הא דקתני ולא בעל כוליא ... שנבראת בשתים והסרה אחת: מה שלש מעיקרא שכך נבראה אף אחת מעיקרא שכך נבראת באחת והיכי אמרת דהא דתני ולא בעל כוליא כגון שנבראת בשתים והסרה: חסרה קודם שחיטה אסירה לאחר שחי...

א) לפני רבינו היה כתוב הת"ר ניקבו חוטמין אחר. המשנה דחוטין החיצונות ולפיכך מפרש בתחלה להא דאין בודקין מן המתאימות.

תורה אור

והא"ר זירא אמר רב *הצורם א]אזן הפר ואח"כ קיבל דמו פסול שנאמר °ולקח מדם הפר הפר שהיה כבר אלא כאן שחסרה קודם קבלה כאן שחסרה לאחר קבלה ולאחר קבלה קודם זריקה מי שרי *והתניא °שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם ב]שיהא תמים בן שנה בשעת שחיטה ומנין בקבלה והולכה והזייה ת"ל יהיה שיהו כל הויותיו תם ובן שנה תרגמא אבן שנה הכי נמי מסתברא דתניא ר' יהושע אומר *ג]כל הזבחים שבתורה שנשתייר מהן כזית בשר או כזית חלב זורק את הדם שמע מינה ומי איכא מידי דבשעת שחיטה הוי בן שנה ובשעת קבלה והולכה הוי בן שתי שנים אמר רבא ד]זאת אומרת שעות פוסלות בקדשים לימא כתנאי °ומעוך וכתות ונתוק וכרות *כולן בביצים דברי רבי יהודה בביצים ולא בגיד אימא אף בביצים דברי רבי יהודה רבי אליעזר בן יעקב אומר כולן בגיד רבי יוסי אומר מעוך וכתות אף בביצים נתוק וכרות בגיד אין בביצים לא מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר חסרון מבפנים שמיה חסרון ומר סבר לא שמיה חסרון ותסברא רבי יוסי מאי קסבר אי קסבר חסרון מבפנים שמיה חסרון אפי' נתוק וכרות נמי ואי קסבר לא שמיה חסרון אפי' מעוך וכתות נמי לא אלא הכא במומים שבגלוי קמיפלגי רבי יהודה סבר מעוך וכתות הוי מומא דמיכווצן נתוק וכרות הוי מומא דהא תליין ר"א בן יעקב סבר מעוך וכתות לא הוי מומא דמעיקרא נמי זמנין דמיכווצן נתוק וכרות לא הוי מומא דמעיקרא נמי זימנין דתליין ור' יוסי סבר מעוך וכתות הוי מומא דהא ליתנהו נתוק וכרות לא הוי מומא דהא איתנהו:

מתני' ה]נפגם הזובן [או] העריה של נקבה במוקדשין נפגם הזנב מן העצם אבל לא מן הפרק או שראש זנב (א) מפצל א] *(נקלפה העור והבשר והעצם נשאר) או שיש בשר ב] מחוליא לחוליא מלא אצבע: **גמ'** א"ר אלעזר נפגם ולא ניטל כים ולא זכרות תניא נמי הכי ג] נפגם ולא ניטל כים ולא זכרות אמר רבי יוסי בן המשולם מעשה ד] בעינבל (ב) אחד שנטלו זאב וחזר לאיתנו: נפגמה הזנב מן העצם וכו': תנא אצבע שאמרו אחד מארבעה בטפח של כל האדם למאי הלכתא אמר רבה לענין תכלת *דתניא ו]כמה חוטין הוא נותן ב"ש אומרים ארבעה וב"ה אומרים שלשה וכמה תהא ה] משולשת ב"ש אומרים ארבעה וב"ה אומרים (ג) שלשה ושליש ו] שב"ה אומרים אחד מארבע בטפח של כל אדם רב הונא בריה דרב יהושע אמר לשתי אמות דתנן *) שתי אמות היו בשושן

*) כליס פי"ז מ"ט מנחות לח. פסחים פו.

רש"י

הגורס אזן הפר. כהן משיח לאחר שחיטה: שהיה כבר. בשעת קבלת הדם (ד) היה שלם: תרגמא אבן שנה. הא דקתני שיהו כל הויותיו אבן שנה קאי אבל תם לא בעינן אלא בשחיטה וקבלה: ה"נ מסתברא. דמחוסר אחר קבלה כשר: כזית בשר. דאיכא כדי אכילת אדם: או כזית חלב. דאיכא כדי אכילת מזבח: זורק את הדם. ואם לא נשתייר כלום לא זריק דכתיב (דברים יב) ועשית עולותיך הבשר והדם אם אין בשר אין דם וקתני מיהא דאם נשתייר כזית זריק ואין לך מחוסר גדול מזה שחסר כולה וקתני דזריק אלמא הא דקתני כל הויותיו אבן שנה קאי: שעות פוסלות. וקאתי לאשמועינן דאם נולד טלה זה אתמקד בי"ד בניסן בח' שעות ביום יזהר עתה שישחטנו ז] קודם שעה תשיעית דשעה תשיעית פוסלת בו והוי נכנס בשנה שניה: לימא. הך בעיא דרב אחדבוי תנאי היא: בבילים ולא בגיד. בתמיה כלומר אי בגיד ניהו מי לא הוי מום הא ודאי טפי הוי מום דגיד בגלוי הוא יותר מן הבילים: כתות. שכתתו באבנים עד שנימוח: נתוק. ביד לגמרי אלא שעדיין תלויין בכים: כרות. בסכין ועדיין תלויין בכים ומעורין קצת דכרות הוי בליר מנתוק כדאמרן בפירקין דלעיל (דף לג:) להביא נותק אחר כורת. ח] טעמא דר' יוסי מפרש לקמן: כולן בגיד. לא בבילים: רבי יהודה סבר חסרון מבפנים שמיה חסרון: אלא הכא במומין שבגלוי פליגי. *דכולי עלמא חסרון מבפנים שמיה חסרון מאן דפסיל בבילים לאו משום חסרון אלא משום מום: ט] דקתליין. תולות ונחבטות בכים ונראין מבחוץ שאין אדוקות למעלה: זימנין דכווצן. י] רטייר"ט אפי' כשהן בריאות: דהא ליתנהו. וחסרון הוי:

מתני' הזובן. זהו נרתוק *שהכים חבוי בו: והעריה של נקבה במוקדשין. בשאר קדשים שיש בהן נקבה יא] דבכור ליכא נקבה ובשלמים דאיכא נקבה נפגמה העריה יב] הוי מום: מן הפרק. אם נפגם בין הפרקים מעלה ארוכה אם לא נחתך כל הזנב אלא נפגם מעט: או שראש הזנב מפציל את העצם. ראש (ה) יג] התלוי למטה נקלף העור ובשר ונשאר העצם מגולה שוב אין מעלה ארוכה הואיל וברא הזנב הוא. מפצל כמו אשר פצל (בראשית ל): **גמ'** נפגם. הזובן הוי מום (ו) יד] לא הדר בריא: ולא ניטל. דניטל לא הוי מום דחוזר לאיתנו: כים. אם נפגם הוי מום אבל זכרות גיד עצמו שנפגם (ז) לא מום הוא דמעלה ארוכה: שנטל זאב. את כל הזובן: אצבע שאמרו וכו'. ולא ידעינן השתא היכא קאי ולהכי בעי למאי הלכתא אמרו: אחד מארבעה בטפח. לפי שאין האצבעות שוות דאמרינן במנחות בפרק התכלת (דף מא:) טפח דאורייתא ד' אצבעות בגודל שית בקטנה חמש (*ותילתא באצבע) וקאמר הכא דהיכא דהזכירו חכמים באצבע אחד מארבע בטפח של כל אדם בעינן והיינו גודל: למאי הלכתא. הזכירו אצבע טו]: כמה חוטין. טז] הזכירו בציצית: משולשת. תלויה למטה מכנף הבגד שהרי אין נותנין אותה בשפת הבגד ממש אלא מגביהין אותה שלשה אצבעות בתוך הבגד יז]: אחת מארבעה. שלשה גודלין דכל אחד הוי אחת מארבע בטפח ל"א יח] משולשת כמה יהא בה מגדיל לבד יט] מענף שאינו גדיל: שתי אמות. שני מקלות שאורכן אמה:

*נ"ל בתילתא

תוספות

והאמר רבי זירא אמר רב הגורס. בפרק שני דזבחים (דף כה:) גרסי' דתניא הגורס: **כולן** בגיד כ] ולא בבילים. ומיהו סיפיה דקרא דבארצכם לא תעשו איירי אפי' בבילים בכ"מ שמסתרס *דאפי' ע"י שיתייחס אסרי' בפ' שמונה שרצים (שבת דף קי:) וגבי מום הוא דלא חשיב מום שבגלוי כא] כדפירש טעמא בסמוך*: **אך** שראש הזנב מפצל את העצם. פי' בקונטרס שנקלף העור והבשר ונשאר העצם מגולה כמו אשר פצל וקשה *דבלשון משנה והש"ס הוה ליה למימר ונקלף ונראה לפרש שמפצל את העצם לשנים כמו מפוצלות דגבי קרנים חולין (נט:) שמפוצלות לכאן ולכאן (והתם) בתוספתא (פ"ד) כב] קתני או שיהיה ראש הזנב מפוצל לשני עצמות: **כמה** חוטין הוא נותן ב"ש אומרים ארבעה. צריך לדקדק אם ד' בין הכל או ארבע ללבן וד' לתכלת וגם אם מיירי קודם כפילות דכי מיעייפי הוי שיתסר והוו השתא הנך ח' חוטין דעבדינן לשם לבן כג] פירוש דכבית שמאי פסקינן בהתכלת (מנחות מא:) ואם נפסק אחד מהם פסול ואע"ג דמכשרינן דאגרדום תכלת וקם אלבן דהני כולהו לשם לבן הם כד] וזו משמע בספרי בפרשת כי תצא דארבע חוטין לכל מין ומין קאמר דקתני התם כמה גדילים נעשות אין פחות משלשה חוטין כדברי בית הלל בית שמאי אומרים ד' חוטין של תכלת וארבעה של לבן *על ד' אצבעות והלכה כדברי בית שמאי ומיהו מהאי דהתכלת רב ירמיה מדיפתי רמי תמניא דאיתון שתסרי מר בריה דרבינא עביד כי דידן משמע שרובם כה] עושים כמר בריה דרבינא ושמא היה מפרש ארבע ללבן וארבע לתכלת דקאמרי בית שמאי הייתו לבתר דעייפינהו דהיינו שנים מכל מין קודם שנכפלו ולפי זה מה שאנו עושין עכשיו הוי פלגא לשם לבן ופלגא לשם תכלת ומיהו שלשה דקאמרי בית הלל על כרחינו קודם שנכפלו דג' לא משכחת לאחר שנכפלו ולא הוי השתא דומיא דד' כו] לב"ש: **כמה**. כז] פירש בקונטרס תלויה למטה מכנף הבגד שהרי אין נותנין אותה בשפת הבגד ממש אלא מגביהין אותה ג' אצבעות כח] לבית הלל וד' לבית שמאי וקשה לפירושו דלענין* כט] מן הקרן הוא דמפסקינן כמלא קשר גודל ולא הוזכר לשם בתוך שלשה אצבעות אלא לאפוקי למעלה מג' ונראה כלשון אחר שפירש בקונטרס כמה תהא משולשת כמה יהא בה מגדיל לבד הענף שאינו גדיל וקאמרי בית שמאי ד' אצבעות והשתא הידור ציצית ל] שליש גדיל וב' שלישי ענף הוי גדיל ארבע אצבעות וענף ח' אצבעות י"ב אצבעות בין הכל *וכך משמע וד' של לבן על ד' אצבעות ובפרק התכלת (שם:) פירש בקונט' משולשת תלויה בענף לבד מן הגדיל ארבע אצבעות ולפירושו הידור ציצית שתי אצבעות גדיל וארבע ענף:

זבחים כה: [ע"ש פ. ע"ש]
[שם כה: ע"ש]
[פסחים עג. וש"נ]
קדושין כה: [תוספתא יבמות פ"י]
נ"א ודכ"ע חסרון מבפנים לא שמיה כו' נ"ק
נ"א שהגיד של בהמה חבוי כו' נ"ק
[את העצם כו' וכך איתא במשנה שבמשניות וע"ע בתוספתא שבכתב"י]
מנחות מא:

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פ"א מהלכ' פסה"מ הלכה כט:

נ"א דאפי' ע"י שתיית כוס עיקרין אסרינן כו' נ"ק

[ועי' תוס' שבת קיא. ד"ה לסריס]

נ"א דאין זה לשון משנה והש"ס וה"ל כו' ועי' בהרא"ש נ"ק

לב ב מיי' פ"א מהלכ' מעה"ק הל' יג:

לג ג מיי' פ"א מהלכ' פסה"מ הלכה ג:

לד ד מיי' פ"א מהלכ' מעה"ק הלכה יג:

לה ה מיי' פ"ב מהלכ' איסורי מזבח הלכה ד טור י"ד סימן שט:

לו ו מיי' פ"א מהלכות ציצית הלכה ו טוש"ע א"ח סי' יא סעיף יג:

על ד' ד' אצבעות כו' נ"ק

הגהות הב"ח

(א) במשנה או שראש זנב מפציל עצם או שיש בשר בין חוליא כצ"ל ותיבות נקלף העור והבשר והעצם נשאר נמחק: (ב) גמ' מעשה בעינבל באחד: (ג) שם וב"ה אומרים שלש ושלש שב"ה אומרים: (ד) רש"י ד"ה שהיה כבר וכו' הדם יהא שלם: (ה) ד"ה או שראש וכו' ראש הזנב התלוי וכו' אשר פצל הס"ד ואח"כ נ"ל ד"ה בין חוליא לחוליא מלא אצבע שחוליות של זנב רחוקות זו מזו מלא אצבע דהיינו רוחב אגודל: (ו) ד"ה נפגם וכו' דלא: (ז) ד"ה כים וכו' לאו מום:

להרחיק מן הקרן הוא דמרכינן כמלא נ"ק

נ"א וכן משמע בספרי וד' של לבן של ד' ד' אצבעות כו' תלויה הענף כו' נ"ק

רבינו גרשום

הצורם אזן הפר. לאחר שחיטה קודם קבלה: והזייה א) דמשקף ושתי מזוזות תרגומא אבן שנה. כלומר דלכל הוויותיו בעינן שיהא בן שנה אבל תמים לא בעינן דליהוי אלא עד שעת קבלה: הכי נמי מסתברא. דלא בעינן תם בשעת זריקה: זאת אומרת שעות פוסלות בקדש. כלומר אם בשעת שחיטה היה בן שנה מעת לעת ובין שחיטתו לזריקתו שהה שעה או שתים בשנה האחרת הוי פסול: ר' יהודה אומר בביצים ולא בגיד. הא בגיד ספי מתחזי אימא כולן אף בביצים: דמר סבר. ר' יהודה דקאמר בביצים סבר חסרון בפנים שמיה חסרון ור' אליעזר סבר לא שמיה חסרון: ותיסברא. דבהכי פליגי ר' יוסי מאי קסבר כו': אלא הכא במומא שבגלוי פליגי דר' יהודה סבר מעוך וכתות אפי' בביצים הוי מומא שבגלוי דהא כווצן בתר הכי: ונתוק וכרות. אף בביצים הוי מומא שבגלוי דהא תליין הביצים בכים למטה יותר מבתחילה: ור' אליעזר בן יעקב סבר. הני בביצים לא הוי מום שבגלוי דהא מעיקרא כשהיא תמימה זימנין דכווצן הכים שהביצים עולים למעלה בבטן וכוויץ הכים וזימנין דנחתין ותליין והוי הכים ארוך הלכך לא הוי בביצים מומין שבגלוי אלא בגיד: ור' יוסי סבר מעוך וכתות אף בביצים הוי מומים שבגלוי דהא ליתנהו שהרי נמוחו: ונתוק וכרות. בביצים לא הוי מומין שבגלוי דהא איתנהו לביצים ומעיקרא נמי זימנין דתליין אבל בגיד הוי מום שבגלוי. והיכי הוי כרות בביצים כגון שקרע הכים מעט וכרת הביצים והדר תפרו לכים ונשארו הביצים כרותים בכים: נפגם הזובן. היינו אותו תבים שהגיד מונח בו: והעריה של נקבה במוקדשין שנפגם סביב הנקב. ולהכי נקט נקבה במוקדשין משום דנקבה בבכור ליכא: מן העצם הוי מום דלא הדר בריא אבל לא מן הפרק שבין עצם לעצם דהדר ובריא: מפציל. את העצם הוי מום דלא הדר בריא: וכן מלא אצבע בין פרק לפרק הוי מום: נפגם הזובן הוי מום ולא ניטל דהוזר וגדל. וכן נפגם הכים דהיינו זובן הוי מום דהוי בגלוי ולא נפגם הזכרות הגיד עצמו משום דהוי בסתר והדר בריא: שנטלו זאב לזובן ואח"כ חזר לאיתנו לכמות שהיה: אחד מארבע בטפח של כל אדם. כדאמרי ארבע בגודל: וכמה תהא משולשת. כלומר כמה ארך יהא הגדיל: בש"א ד' אצבעות ולהכי קאמר כמה תהא משולשת דגדיל הוא שליש מן הענף והוי הענף ח' אצבעות וכולו ג' טפחים שהן זרת ומהכא ילפינן משך הציצית זרת דבמנחות לא ילפינן כמה ארכו. ואנן בציצית עבדינן כב"ש ד' חוטין וד' אצבעות גדיל: ורב הונא אמר אצבע שאמרו לענין אצבע א) לפי גירסא דהכא והזייה מוכרח רבינו לפרש דמיירי קרא התם דבפסח דורות לא מצינו רק זריקה או שפיכה ואמנם בזבחים (דף כה) הגירסא בזריקה ושפיר י"ל דקאי אפסח דורות.

שיטה מקובצת

א] שראש הזנב מפצל מתני' נקלפת העור כו' עד תי' או נמחק: ב] בשר בין חוליא לחוליא: ג] מתי' נפגם עד תי' אמר בקצת ס"י אינו: ד] מעשה בעין בול באחד: ה] תהא משולשת. ס"א משלשלת: ו] ושלש שאמרו ב"ה אחד: ז] שישחטנו ויזרקנו קודם: ח] כורת כולן בגיד ולא בביצים טעמא דר' יוסי מפרש לקמן: ט] מום חס"ד ומה"ד כיווצן ריטייטש תליין: י] תי' רטריים נמחק: יא] נקבה דבבכור: יב] העריה בית הרחם הוי מום אבל מן: יג] ראש הזנב: יד] מום דלא: טו] אצבע לענין תכלת בציצית הס"ד: טז] חוטין הוא נותן בציצית הס"ד: יז] הבגד כלומר אחד מארבעה לב"ש ושלש לב"ה: יח] ל"א משולשלת כמה: יט] לבד הענף אות מ' נמחק: כ] בגיד פי' ולא: כא] שבגלוי כדמפרש: כב] בתוספתא נמי קתני: כג] לבן כב"ש פסקינן: כד] הם וכן משמע: כה] שרובן היו עושין: כו] לב"ש ומר בריה דרבינא: כז] כמה תהא משולשת פי': כח] אצבעות בתוך הבגד: כט] דלענין הרחקה מן הקרן הוא דמפרשינן בפרק התכלת כמלא: ל] ציצית דהוי שליש גדיל ושני שלישי:

שושן הבירה . יליע שעשוי על שער מזרח ומקרי שושן הבירה במנחות בפרק שתי הלחם (דף נח.) : יח] *שיהו אומנין נוטלין בקטנה. כשהיו מתנין עם האומנין לעשות כך וכך אמות מלאכה לבדק הבית היו מתנין בשל משה והן עושין יט] למדה הגדולה למדת אחת שעושין בשושן הבירה : שלא יבואו לידי מעילה. שלא יהנו מן ההקדש דאם היו עושין באותה מדה שמתנין שמא יפחתו דה"א לנמלם הילכך מחזירין בגדולה : ותרתי למה לי. בחד סגי (ח) כ] (באותה) [לבד מאותה] של משה שהיא ו' טפחים : חדא להבא וכספא. שמלאכת טורח היא מתנין בשל משה ומחזירין לאותה שגדולה הימנה חצי אצבע :
לבנינא . דחומה טולין בשל משה ומחזירין באותה שיתירה עליה אצבע :
מתני' אין לו ביצים או אין לו אלא ביצה אחת. הוי מום : שני כיסין . לכל בהמה יש לה לכל ביצה כיס אחת לפי שהכיס חלוק באמצעיתו ומבחוץ ניכר שהרי באמצע הוא מפוקע ונראית בו שורה העמוקה : ומושיבין אותו על עכוזו . גרסינן והכי אמרינן בעירובין בפ' כילד מעברין (דף נג:) אכוזו תנן או עכוזו תנן על עכוזו על(ס) עגבותיו אחת מושיבין את הבכור שאין לו אלא ביצה אחת : וממעך . וממשמש בכיס ובכסלים ואם יש(י) כא]סופה לצאת ואם אינה יוצאה הוי מום: כסלים. פלנק"ש: והתיר ר"ע . דהוי מום הואיל (כ) ואינה במקומה : גמ' חסורי מחסרא כו' . ור' ישמעאל אסיפא הוא דפליג דקאמר ת"ק אין לו אלא ביצה אחת (ל) בשני כיסין הוי מום ואתי רבי ישמעאל למימר בידוע שיש לו שתי ביצים אבל אריסא מודינא לך דכי אין לו אלא כיס אחד כמי שאין לו אלא ביצה אחת וכמעוך דמי : כב] בפירן . שם הכפר : קדשים בחוץ . שאין בו מום ובקדושתו הוא: מתני' שנשמטה יריכו . כגון דלא איעכל ניביה דאי איעכל ניביה טריפה נמי הוי כדאמרי' באלו טריפות (חולין דף נד:) האי בוקא דאטמא דשף מדוכתיה טריפה וה"מ דאיעכול ניביה: גבוה מחבירתה . מקום בוקא דאטמא של ירך זו עלה למעלה על הגב יותר מחבירתה :
גמ' לא שנו . דבעל ה' רגלים או שלשה דהוי מום ולא טריפה : אלא . שהחיסור או הייתור הוו ביד שיש לו לבעל ה' רגלים ג' ידים וב' רגלים ולבעל ג' כג] ב' רגלים ויד אחת דביד לא שייך טריפות : כנטול דמי . ובהמה שנטל ירך וחלל שלה כד] נבילה וקי"ל בבהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה טריפה ועוד בוקא דאטמא דשף מדוכתיה טריפה : לא תימא . דמכל וכל דומות לחמור דעגילן ולא סדיקין : אלא כיון דעגילין . כשל חמור הוי מום דפרסות בהמה טהורה אינן עגולות : כסלי . פלנ"ק : בתוך הכסל . כך דרך כה] הבהמה שהירך מחוברת באליה סמוך לכסלים ולא למעלה מן הכסלים (מ) דהיינו על גב האליה : שנשתרבבה יריכו . שאחת מיריכותיו גדולה מחבירתה: מתני' אע"פ שאינו ניכר . בגמרא מפרש : לא שמענו אלא אלו . שהוזכרו למעלה ואלו הן הג' שהוסיף את שנגלגל עינו כו' : לשל חזיר . מפרש בגמ' : רוב המדבר . היינו (נ) קלת הלשון שאינו דבוק במלקוחיו כו] : גמ' מחמת עצמו . שאין הסבר נראה אבל ניכר הוא מחמת כז] שנולע והילוך הרגל זו היא *מלאכתו : דלאו היינו אורחיה . שיהא גלגל כח] של בהמה עגול : תשב לזכר . ימי טומאה שבעה ול"ג ימי טוהר : תשב לנקבה . י"ד טמאים וס"ו טהורין : לזכר ולנקבה . לחומרא ימי טומאה דנקיבה שבועיים וימי טוהר דזכר דלא יהא לה אלא ל"ג ימי טוהר : מאי טעמא דר' מאיר . דאמר היולדת מין בהמה טמאה כט] לידה כולד מעליא : הואיל . ודומה לאדם בגלגל העין : א)באוכמא . שחור של עין הבהמה (אינו) עגול כשל אדם : הא בגירא . כל בית מושב ל] הלובן והסירא קרי גירא והוא ודאי [אינו] עגול כשל אדם : לא תימא . דבעי' דומה לחזיר מכל וכל דספיד ופרים שפה עליונה ולחיים העליונות עודפות על התחתונות ומפי המורה איתמר לן איפכא דספיד שלחייו העליונות הולכות ומתחדדות כשפוד : גמ' מאי תנא . דרמי להאי ב) מעשה דקתני

נא] בפירן של בית מנחם . פירש בקונטרס שם הכפר ובתוספתא (פ"ד) כתוב בפרה של בית מנחם כמו בההוא [מעשה בפרה של בית מנחם] שניטלה האם שלה (סנהדרין דף נג.) : שנשמטה יריכו . פי' בקונטרס אישלוייש"ר בלע"ז וכגון דלא איעכול ניביה דאי איעכול ניביה טריפה נמי הוי כדאמר באלו טריפות (חולין דף נה:) האי בוקא דאטמא דשף מדוכתיה טריפה והני מילי דאיעכול ניביה וקשיא לפירושו דהיכא מאן דטריף התם אפילו לא איעכול ולא איפסוק אלא יש לפרש דנשמטה כן מתחלת ברייתה וכן נשתרבבה בסמוך:

בשושן הבירה אחת על קרן מזרחית צפונית ואחת על קרן מזרחית דרומית שעל קרן מזרחית צפונית היתה יתירה על של משה חצי אצבע ושעל קרן מזרחית דרומית היתה יתירה עליה חצי אצבע נמצאת יתירה על של משה אצבע ולמה היו אחת גדולה ואחת קטנה (א) א] *כשהיו אומנין נוטלין בקטנה ומחזירין בגדולה שלא יבואו לידי מעילה ב] תרתי למה לי חדא דכספא וזהבא וחדא דבניינא רב נחמן בר יצחק ואי תימא רב הונא בר נתן ג] לאותה ששנינו (ב) שיש בשר בין חוליא לחוליא מלא אצבע : מתני' *אין לו ביצים או אין לו אלא ביצה אחת ר' ישמעאל אומר אם יש לו שני כיסין יש לו ב' ביצים אין לו ד] שני כיסין אין לו אלא ביצה אחת ר"ע אומר ה] *מושיבו על *עכוזו וממעך אם יש ביצה סופו לצאת מעשה שמיעך ולא יצא ו] נשחטה ונמצאת דבוקה בכסלים והתיר ר"ע ואסר רבי יוחנן בן נורי : גמ' השתא אין לו אלא ביצה אחת אמרת הוי מומא אין לו כלל מיבעיא חסורי מיחסרא והכי קתני אין לו שתי ביצים בשתי כיסין אלא בכיס אחד אע"ג שתי כיסין וביצה אחת הרי זה מום ר' ישמעאל אומר יש לו ב' כיסים בידוע שיש לו ב' ביצים אין לו אלא כיס אחד כמי שאין לו אלא ביצה אחת דמי ואתא ר"ע למימר בידוע לא אמרינן אלא מושיבו על עכוזו וממעך אם יש ז] ביצה סופו לצאת : ומעשה שמיעך ולא יצא וכו' : *תניא א"ר יוסי מעשה בפירן של בית מנחם שמיעך ולא ח] יצאת ונשחטה ונמצאת דבוקה בכסלים והתיר ר"ע ואסר רבי יוחנן בן נורי אמר לו ר"ע לר' יוחנן בן נורי *עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל אמר לו רבי יוחנן בן נורי לר"ע עד מתי אתה מאכיל ט] ישראל נבילות לאו מישחט שחטיה אלא טריפות לא איסור טריפות הוא אלא עד מתי אתה מאכיל ישראל קדשים בחוץ : מתני' *בעל חמש רגלים או שאין לו אלא שלש ושרגליו י] (שהוא) קלוטות כשל חמור *והשחול והכסול איזהו שחול שנשמטה יריכו וכסול שאחת יא] (ג) *מריכים גבוהות : גמ' *א"ר הונא לא שנו אלא שחסר ויתר ביד אבל ברגל טרפה נמי הוי דכל יתיר *כנטול דמי אמר רב פפא לא תימא דעגילן ולא סדיקן אלא כיון דעגילן אע"ג דסדיקן : והשחול והכסול וכו': ת"ר איזהו כסול ואיזהו שחול שחול שנשמטה יריכו כסול שרגלו אחד בתוך הכסל ורגלו אחד ע"ג הכסל *תנא השרוע והקלוט שרוע שנשתרבב יב] לו יריכו קלוט שרגליו קלוטות כשל חמור וכשל סוס : מתני' *נשבר עצם ידו ועצם רגלו אע"פ שאינו ניכר מומין אלו מנה אילא ביבנה והודו לו חכמים ועוד ג' הוסיף אמרו לו לא שמענו [אלא] (ד) יג] את אלו *שגלגל עינו עגול כשל אדם *ופיו דומה כשל חזיר ושניטל רוב המדבר יד] (ה) בלשונו ב"ד של אחריהן אמרו ה"ז מום : גמ' אינו ניכר מי קא הוי מומא אמר רב פפא אינו ניכר מחמת עצמו אבל ניכר מחמת מלאכה : מומין אלו מנה וכו' : למימרא דלאו היינו אורחיה ורמינהו *המפלת *מין בהמה וחיה ועוף בין טמאין בין טהורין אם זכר תשב לזכר אם נקבה תשב לנקבה אינו ידוע תשב לזכר ולנקבה דברי ר"מ ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מ"ט דר"מ הואיל וגלגל עינו עגול כשל אדם אמר רב יוסף ל"ק הא באוכמא הא *בחיורא : ופיו דומה כשל חזיר : אמר רב פפא לא תימא דשפיד ופרוס אלא כיון דפרוס אף על גב דלא שפיד : ושניטל רוב המדבר טו] שבלשונו : מתני' מני רבי יהודה היא דתניא *ואת שניטל רוב הלשון רבי יהודה אומר רוב המדבר של לשונו : מתני' טז] ומעשה שהלחי התחתון עודף על העליון ושאל יז] (ו) ר"ג לחכמים ואמרו *הרי זה מום : גמ' מאי תנא דקתני ומעשה משום דתנן פיו דומה לחזיר ופליגי רבנן עליה דרבי (ז) וקאמרינן כי פליגי רבנן עליה דרבי בשפתו עליונה עודפת על התחתונה אבל שהתחתונה עודפת על העליונה הרי זה מום

ומעשה

א) ועי' ברש"י בנדה דף כג. פי' כך באוכמא שחור של עין כו' עגול כשל אדם כל בית מושב הלובן אינו עגול כשל אדם וע"ש ב) להאי דקתני מעשה בסה"ד ותיבת מעשה מיותר

מה א מיי' פ"ז מהל' ביאת המקדש הלכה ג טור י"ד סימן שט :

מו ב מיי' פ"ב מהלכות אסורי מזבח הלכה ד טור שם :

נ"ל וכ"ל כלשון ראשון שפירש כו' נ"ק

מז ג מיי' פ"ז מהלכות ביאת מקדש הלכה ו טור שם :

מח ד מיי' שם הל' ט :

[וע"ע ברש"י בחולין קז: ד"ה בלס]

מט ה מיי' שם הלכה ג טור שם :

נ ו מיי' פ"ז מהלכות ביאת מקדש הלכה ה טור י"ד סימן שט :

נא ז מיי' שם פ"ח הלכה ו טור שם :

נב ח מיי' שם הלכה ג טור שם :

נג ט מיי' פ"ב מהל' איסורי מזבח הל' ב טור שם :

נד י כ מיי' שם ופ"ח מהלכות ביאת מקדש הלכה ו טור שם :

[כתובות ע"ה. קח: חולין קלג:]

ס"א ושנפסק

ומעשה : גבי אדם . כהן : יג] הא דאית בה עצם . אם עצם הלחי התחתון עודף על העליון הוי מום אפילו בבהמה אבל אין בה עצם אלא שספתו התחתונה ארוכה יד] ומקבלת העליונה ועודפת עליה באדם הוי מום ולא בבהמה : **מתני'** אזן הגדי שהיתה כפולה . שיש לו שתי אזנים מצד אחד אוזן בתוך אוזן : בזמן שהוא עצם אחד . שאין (ו) להם אלא תנוך אחד שנכפל תנוך העליון לתוכו ונתחבר למטה הרי זה מום : ואם אינה עצם אחד . שהתנוכים מובדלים למעלה אינו מום וטעמא לא איתפרש לי (ז) ולא דמי לבעלת ה' רגלים דהאי אוזן בתוך אוזן אינו נראה כל כך : לשל חזיר . מפרש

תורה אור

א] ומעשה נמי שלחי התחתון עודף על העליון שאל רשב"ג לחכמים ואמרו ה"ז מום והא גבי אדם הוא דתנן *שפתו העליונה עודפת על התחתונה או שתחתונה עודפת על העליונה ה"ז מום גבי אדם הוא דכתיב °איש איש מזרע אהרן איש ששוה בזרעו של אהרן אבל בבהמה לא אמר רב פפא לא קשיא הא דאית בה עצם הא דלית בה עצם : **מתני'** [א]אוזן הגדי היתה כפולה אמרו חכמים בזמן שהוא עצם אחד מום *בזמן שאין בו עצם אינו מום רבי חנניא בן גמליאל אומר [ב]זנב הגדי שהוא דומה לשל חזיר ושאין בה שלש חוליות ה"ז מום : **גמ'** ת"ר [ג]פיו בלום [ד]ורגליו מבולמות מחמת (א) ב] הרוח אינו מום מחמת העצם ה"ז מום [ה]אזניו כפולות (ב)ג]בחסחסות אחת ה"ז מום בשתי חסחסיות אינו מום:*ר"ג אומר זנב הגדי שהוא דומה לשל חזיר : אמר רב פפא *לא תימא דקטינא אלא דכריכא אף ע"ג דאלימא : או שאין בה שלש חוליות וכו' : אמר רב הונא בגדי שתים ה"ז מום שלש אינו מום בטלה שלש הרי זה מום ארבע אינו מום מיתיבי בגדי אחת הרי זה מום שתים אינו מום בטלה שתים הרי זה מום שלש אינו מום תיובתא דרב הונא ורב הונא *מתני' אטעיתיה איהו סבר מדרישא בגדי סיפא נמי בגדי ולא היא רישא בגדי וסיפא בטלה : **מתני'** [ו]רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר את שיבלת (ג) ד] בעיניו ושנפגם עצם ידו ורגלו *ושנפרק עצמו של פיו *[ז]עינו אחת גדולה ואחת קטנה [ח]אזנו *אחד גדולה ואחד קטנה במראה אבל לא במדה רבי יהודה אומר ה] שתי ביציו אחת גדולה כשתים שבחבירתה ולא הודו לו חכמים : **גמ'** למימרא דיבלת הוי מומא ורמינהו ואלו *שאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה בעל גרב ובעל יבלת ותסברא הא ו] כתיבא °יבלת באורייתא אלא ל"ק הא בגופו הא בעינו מכדי קרא סתמא(ד) ז] מה לי בגופו ומה לי בעינו אלא לא קשיא הא דאית בה עצם הא דלית בה עצם דקרא דאית בה עצם מתני' דלית בה עצם בעינו הוי מומא בגופא לא הוי מומא ולית לה עצם ח] בגופא פסולה הרי תלתול בעלמא הוא *דתנן *ר"א אומר בעלי ט] התילולין פסולין באדם וכשירין בבהמה אלא אידי ואידי בעינו ולא קשיא הא בשחור הא בלבן *והא אין מומין בלבן אלא אידי ואידי בלבן י] ואמר ר"ל לא קשיא [ט]הא דאית בה שער הא דלית בה שער : עינו אחת גדולה וכו' : תנא [י]גדולה כשל עגל קטנה כשל אווז : אזנו אחת גדולה וכו' : ורבנן עד כמה [כ]תניא אחרים אומרים אפילו אינה לשניה אלא כפול כשירה : **מתני'** זנב העגל שאינה מגעת לערקוב אמרו חכמים כל מרבית עגלים כן כל זמן יא] שיהו מגדלין הן נמתחות (ה)יב]איזהו ערקוב שאמרו ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר בערקוב שבאמצע הירך:

גמ'

פין בלום . פירש בקונטרס בלשון ב' נפוח וכו' *בלשון ראשון שפי' ובלום קלר דבלום הוא לשון סתימה כמו חוטמו בלום דלקמן בפרק מומין אלו (דף מג:) דפירושו נקביו סתומין כדפי' לקמן בקונטרס וכמו בולם עלמו בשעת מריבה בפ' כיסוי הדם (חולין דף פט.)*כח] : **והא** אין מומין בלבן . ואע"ג דפלוגתא היא לעיל (דף לח:) הא אוקימנא לעיל מתני' כמ"ד אין מומין בלבן :

אלא אידי ואידי בשחור גרסינן . ולא גרסינן בלבן :

ה"ג

בגמ' : **גמ'** בלום . קלר : מבולמות . קלרות ברוחב אנקפלי"ד בלע"ז : אם מחמת הריוח . שאין לו ריוח כל כך בפה טו] ולא בעלם ולא בבשר השפתים אינו מום : ואם מחמת העלם . שהשפתים פתוחות יפה אבל הלחיים דחוקות זו בזו שאינו יכול לפותחן דכי אכיל או פעי מרחיב השפתים ונראה העלם כעוד ה"ז מום וכן ברגלים שרגליו קלרות מחמת (ח) הרוח של מדה אחת העלם והבשר של כפות הרגלים טז] שלא היו רחבין כל כך אינו מום ואם מחמת העלם שהעלם קלר והבשר מרחיב מלמטה ויולא לחוץ הרי זה מום והמורה גרים מחמת הרוח ופירושה כדפרישנא אבל לתקן הלשון אין יכולת ואיכא דגרסי מחמת הריות כדפרישנא ל"א פיו בלום נפוח אם מחמת הרוח שנפח מחמת יז] דילא אינו מום דהדר בריא ואם מחמת העלם שעבה ביותר הרי זה מום יח] ובתוספתא דבכורות (פ"ד) מלאתי מחמת הרוח אינו מום מחמת עלמו ה"ז מום:חסחוס.תנוך: קטינא. דקה מאד : כריכא . עגולה שזנב הטלה הוי רחבה יתר על עוביה : בגדי שתים . חוליות בזנב ה"ז מום : רישא . אזן הגדי סיפא יט] אין בה שלש חוליות: **מתני'** יבלת. כ] ורוא"ן : ושנפגם עלם ידו . דניכר המום ולעיל איירי בנשבר (ט) : עלמו שבפיו . שהשיניים קבועות בו ולמעלה מן החוטין כא] דאי חוטין גופיה אפילו נפגמו או נגממו נמי : במראה . שלכל נראה שזו גדולה מזו : אבל לא במדה. שאם אין ניכר אלא במדה אינו מום : ולא הודו לו . ארבי יהודה קאי : **גמ'** לא במקדש. דנפסל מן המזבח : ולא במדינה . דאינו מום גמור לישחט עליו בחוץ : גרב . חזזית : ותסברא . דלא מום כב] הוא : והא כתיב יבלת באורייתא. גבי מומין גמורין(ויקרא כב) עורת או שבור או חרוץ או יבלת : בגופו . כג] לא מום גמור הוא : והא קרא סתמא . כתיב : אלא . בגופו נמי הוי מום ולא קשיא קרא דמשמע דאפילו בגופו הוי מום אמתני' דמשמע דאינו מום גמור אלא בעין אבל בגופו מום הוא ליפסל ולא לישחט כד] קרא דאית ביה עלם ומתני' הכא דבעין הוי מום ואידך מתני' דבגופו לא הוי מום בדלית בה עלם : ולית ביה עלם בגופו פסולה הוי . בתמיה : תלתול . חתיכות בשר התלויים בו כגון בני אדם שיש להם אבל אזניהם רלועות קטנות של בשר וממעי אמן הם:פסולין באדם.אם כהן הוא פסול לעבודה דבעינן שוה בזרעו של אהרן : אלא אידי ואידי בעין . אמתני' קאי ולא אקרא:והא אין מומין בלבן . ואפילו במוקדש כשר לשחוט : אידי ואידי. הא דקתני אין שוחטין (י) במקדש ובמדינה בלבן והא נמי דקתני אין מומין בלבן תרווייהו כה] ליבלת במומין שבלבן אית ביה שער מגונה הוא ועלה קתני מתני' אין שוחטין לא במקדש ולא במדינה : והא דקתני אין מומין בלבן בדלית בה שער. ומתני' דמום גמור הוא כדאוקימנא בשחור ובדלית כו] נמי עלם וקרא בדאית בה עלם דאי מתניתין דהכא בדלית בה עלם אמאי נקט בעינו : ורבנן . דלא הודו לו בבילים עד כמה תהא הבירתה קטנה דמכשרי : **מתני'** לערקוב . לפרק שבירך ובגמ' מפרש איזה ערקוב : כל מרבית עגלים . כל תרבות מנהג של עגלים כך הוא כז] [א] שיש זנבן מגיעות לערקוב הילכך בליר מהכי הוי מומא וכשהן גדולים הולכות ונמתחות עד למטה : שבאמלע הירך . מפרש בגמרא :

[לקמן מד.]

נ"א ואם אינו עצם אחד וכו' נ"ל

נ"ל ר' חנניא ב"ג

נ"א לא תימא דכריכא וקטינא אלא כו' נ"ק

[לעיל גג:]

אחת גדולה ואחת נ"ק

[לקמן מה.]

[לקמן מה:]

[נ"ל דתניא]

[לעיל לה:]

שיטה מקובצת

א] מעשה נמי שהלחי התחתון : ב] מחמת הריוח אינו : ג] כפולות בחססיות אחת כו' בשתי חססיות אינו : ד]שיבלת בעינו ושנפגם עצם ידו ועצם רגלו ושנפגמה עצמו של פיו ס"א שנפסק ועוד בקצת ספרים שנפסק עצמו שבפיו : ה] אומר אחת מביציו גדולה כשתים בחברתה ולא הודו: ו]הא יבלת כתיבא באורייתא: ז] סתמא כתיב מה : ח] בגופא פסולי הוי מומא לא הוי : ט] בעלי התלתולין : י] אמר ר"ל לא קשיא : יא] זמן שהן מגדילין : יב] באיזה ערקוב אמרו : יג] כהן הס"ד ומה"ד אבל בבהמה לא את אמרת בבהמה התחתונה עודפת על העליונה הרי זה מום הס"ד ומה"ד הא : יד] ארוכה ונקפלת על העליונה : טו] בפה לא : טז] תי' שלא היו נמחק : יז] מחמת זיקא תי' דיצא נמחק : יח] מתי' ובתוספתא כו' עד סוף הדבור גליון : יט] סיפא ושאין בה : כ] יבלת ויירואה תי' ורואין נמחק : כא] החוטין קא מיירי : כב] מום גמור הוא : כג] בגופו לאו מום : כד] לישחט עליו קרא כו' ומתני' דהכא : כה] תרווייהו ביבלת במומין שבלבן דאית ביה : כו] ובדלית ביה תי' נמי נמחק : כז] הוא שיהו זנבן : כח] הדם כמו אוצר בלום הס"ד :

רבינו גרשום

אבל בבהמה לא הוי מומא : לא קשיא הא . דאית ביה עצם בשפתו התחתונה הוי מומא : שהיתה כפולה. בשנים: בזמן שהיא עצם אחד . שהסחום שלה אחד ולמעלה נכפלת הוי מום: פיו בלום . דחוק הרבה: ורגליו מבולמות . חדות ודחוקי' הרבה הטלפיים: אם מחמת הריוח.כלומר אם הוא בלום מחמת שאינו מרויחו אינו מום : אם בלום מחמת העצם . שהעצם דחוק הרבה ומחמת כן אינו יכול לפתחו הוי מום : בחססית . היינו סחוס : דכריכא. עגולה:וקטינא. רכה : שלש אינו מום . שכן דרכה : סיפא . או שאין בה ג' חוליות בטלה קא מיירי : ושנפגם עצמו שבפיו . לחיו : שאין שוחטין עליהו . הבכור במקדש להקריבו דשמא מום הוא : ולא במדינה . דשמא לא הוי מומא ואסור לשוחטו במדינה אלא על מום גמור : ובעל יבלת . אלמא דלא הוי מום גמור : לא קשיא הא . דקתני אין שוחטין על יבלת היינו כי הויא בגופו ומתניתין וקרא דחשיב ליה מום כי הויא בעינו דקרא אית ביה עצם ביבלת שבגופו הוי מום . ומתניתין דאין שוחטין דלית ביה עצם הא בעינו אע"ג דלית בה עצם הוי מומא . בגופו לא הוי מום . כי לית בה עצם דא פסול הוי להקרבה . אמאי תלתול בעלמא . תלתול כעין שומא של בשר שתולה בעור : לבן . אין מומין בלבן אמאי אין שוחטין במקדש : אלא אידי ואידי בלבן . (ליש' בכלה כך דרשו בשבתא דרינלא) : הא דאית ביה שיער . ביבלת שהלבן הוי מומא והא קמ"ל אע"ג דשאר מום לא פסול בלבן אי אית ביה שיער פסיל ואי ליכא שיער בו לא פסיל : במראה אבל לא במדה . כלומר דלא יהיב שיעורא לאוזן גדולה כי היכי דיהיב לעין גדולה ולביצה גדולה : ורבנן . דלא הודו לו עד כמה תהא האחת קטנה מחברתה דהוי מומא עד פחות מכפול : ערקוב . מקום כף הירך :

הגהות הב"ח

(א) גמ' מחמת (הרוח) תז"מ וכ"ב ס"א הריות : (ב) שם כפולות (בחסחסות) תז"מ וכ"ב ס"א כחסחסות : (ג) שם במשנה את שיבלת בעינו וכו' ושנפסק עלמו שבפיו וכו' רבי יהודה אומר אחת מביליו גדולה כשתים : (ד) גמ' קרא סתמא כתיב מה לי : (ה) שם במשנה לאיזה ערקוב אמרו ר' חנינא : (ו) רש"י ד"ה בזמן וכו' שאין לה אלא : (ז) ד"ה ואם אינה וכו' לא איתפרש לי ומכל מקום לא דמי : (ח) ד"ה ואם מחמת העלם וכו' מחמת הריות של מדה וכו' כפות הרגלים אלא שלא היו הפסיעות רחבין כל כך : (ט) ד"ה ושנפגם וכו' בנשבר הס"ד ואח"כ מ"ה ושנפסק עלמו שבפיו וכו' ולמעלה מן החוטין קמיירי דאי חוטין גופייהו דהיינו השיניים עלמן שבאמלע הפה הא הכן לעיל אפילו נפגמו או נגממו נמי הוי מום הס"ד : (י) ד"ה אידי ואידי וכו' אין שוחטין לא במקדש ולא במדינה והא נמי דקתני וכו' תרווייהו ליבלת שבלבן ולא קשיא אית ביה שער כנ"ל :

הגהות צ"ק [א] כך היא גי' התוי"ט ויש גורסין שאין זנבן מגיעות לערקוב הילכך בליר מהכי לא הוי מומא כו' וע' בתוי"ט נ"ק

גמ' תנא קפץ העליון ולא קפץ התחתון *וכנגדו בגמל ניכר : מתני' על אלו מומין שוחטין את הבכור ופסולי המוקדשין נפדין עליהן : גמ' הא תו למה לי הא תנא ליה רישא על אלו מומין שוחטין את הבכור סיפא איצטריכא (א) פסולי המוקדשין נפדין עליהן הא נמי פשיטא מישחט שחטינן מיפרק מיבעיא אלא איידי דתנא שלשה הוסיף ואמרו לו לא שמענו (ב) א] את אלו וקתני ואתי דיחידאה וקא סתים לה בכולהו על אלו מומין שוחטין את הבכור ופסולי המוקדשין נפדין עליהן : מתני' (ג) *ואלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה ^א חוורור והמים שאין קבועין ^ב והוטין ב] הפנימיות שנפגמו ג] אבל לא שנעקרו ^ג ובעל גרב ובעל יבלת ובעל חזזית ד] *^ד זקן וחולה ^ה ומזוהם *^ו ושנעבדה (ד) בו עבירה ושהמית אדם ע"פ עד אחד או ע"פ הבעלים ^ז וטומטום ואנדרוגינוס לא במקדש ולא במדינה (*ר"ש) אומר אין לך מום גדול מזה וחכמים אומרים אינו בכור אלא נגזז ונעבד : גמ' וגרב לא והכתיב °גרב באורייתא וחזזית לא והכתיב °ילפת (ויקרא כב) (שם) באורייתא ה] ותניא גרב זה החרס ילפת זו חזזית המצרית ואמר ר"ל למה נקרא שמה ילפת שמלפפת והולכת עד יום המיתה בשלמא חזזית אחזזית לא קשיא כאן בחזזית המצרית כאן בחזזית דעלמא אלא גרב אגרב קשיא גרב אגרב נמי לא קשיא הא בלח הא ביבש לח איתסי יבש לא מיתסי ולח מיתסי והכתיב °יככה ה' בשחין מצרים ו] וגו' ומדכתיב ובחרס הרי גרב לח אמור (דברים כח) ז] וקאמר אשר לא תוכל להרפא אלא תלתא הוו דקרא יבש בין מבפנים בין מבחוץ דמתני' לח מבחוץ ומבפנים *דמצרים יבש מבפנים ולח מבחוץ דכתיב °ויהי שחין (פורח אבעבועות) באדם : והזקן והחולה והמזוהם : מנהני מילי (שמות ט) דתנו רבנן °מן הצאן ומן הכשבים [או] מן העזים *פרט לזקן ולחולה ולמזוהם (ויקרא א) וצריכי דאי כתב רחמנא ח] למעוטי זקן דלא הדר בריא אבל חולה דהדר בריא אימא לא ט] ואי כתב למעוטי חולה דלאו אורחיה אבל זקן דהיינו אורחיה אימא לא ואי כתב רחמנא תרי למעוטי הני דכחישי אבל מזוהם דלא כחיש אימא לא ואי נמי למעוטי מזוהם משום דמאים אבל הני דלא מאיסי אימא לא צריכי : ושנעבדה בו עבירה וכו' : מנא הני מילי *דת"ר °מן הבהמה להוציא (שם) ^ח רובע ונרבע מן הבקר להוציא את הנעבד מן הצאן להוציא את המוקצה ומן הצאן להוציא את הנוגח (ה) הני בני קטלא נינהו ע"פ עד אחד או ע"פ הבעלים י] בשלמא טומטום במקדש לא דילמא נקבה היא במדינה לא דילמא זכר הוא ולית בה מומא אלא אנדרוגינוס בשלמא במקדש לא דלמא נקבה היא אלא במדינה *נמי נהי דזכר הוא תעשה נקבות יא] חריץ וישחוט (ו) עלה אמר אביי אמר קרא °או חרוץ או שבור חרוץ דומיא דשבור מה שבור במקום (שם כב) עצם אף חרוץ במקום עצם רבא אמר בלא שבור נמי לא מצית אמרת חרוץ במקום בשר הוי מומא דאי סלקא דעתך יב] הוי מומא כיון דאמר (ז) יג] גרב זהו חרס מיחרץ חריץ דכתיב °ומראהו עמוק מן העור *כמראה (שם יג) חמה העמוקה מן הצל וליכתב רחמנא חרוץ ולא בעי גרב יד] ואמינא חרוץ דלא מאיס הוי מומא גרב דמאיס לא כל שכן כתב רחמנא גרב למימר דחרוץ במקום בשר לא הוי מומא : *(רבי ישמעאל אומר אין לך מום גדול מזה) : כאביי לא אמר חרוץ דומיא דשבור לא אמרינן כרבא נמי לא אמר דילמא טו] היכא דלא מינכרא אבל היכא דמינכר (ח) מום רע קרינא ביה

בעי

רש"י

גמ' קפץ העליון . (ט) קפץ קשר העליון היינו ארכובתו מקום חבור השוק והירך ולא קפץ התחתון סמוך לפרסות:כנגדו בגמל ניכר. שהגמל יש לו כנגד הארכובה (י) עלם בולט לחוץ לשון מורי בשחיטת חולין ל"א *שמעתי כגון שזנב גמל מגעת עד אותו ערקוס : וקתני ואתי דיחידאה . משום דאמרן לעיל לא שמענו(כ) כו' אלא את אלו הראשונים שמנה ביבנה והדר תנא ואתא במומין שאינם סתמא אלא יחידאי קאמרי להו כגון ר' חנינא בן אנטיגנוס ור' חנינא בן גמליאל וס"ד פליגי רבנן עלייהו להכי הדר וסתם אכולהו על אלו מומין שוחטין כו' : מתני' ובעל יבלת . כדאוקימנא לעיל כו' בדאין בה עלם דאי איכא עלם הויא מום גמור (ל) ואין בה שער *ויש בה בלבן של עין דאי בגופו תלתול בעלמא הוא : גרב וחזזית . מיני שחין : מזוהם . מסריח : ושנעבדה בו עבירה . שנרבע : או שהמית אדם ע"פ עד אחד . שאין (מ) אלא עד אחד טז] לא ברביעה ולא בנגיחה : ע"פ עלמו . שאין שם עד אלא בעלים אמרו דאי הוו ב' עדים בדבר הוי בסקילה (נ) אפילו בהנאה מיתסר : וטומטום ואנדרוגינוס . ספק זכר יז] וקדשי ספק נקבה הן ולא קדשי: אין לך מום גדול מזה . האנדרוגינוס קאי דמקום נקבות הוי כמום והוי כבכור בעל מום ונשחט במדינה ואסור בגיזה ועבודה : וחכ"א אינו בכור . דבריה בפני עלמה הוא ונגזז ונעבד: גמ' וגרב לא.הוי מום גמור: והכתיב גרב באורייתא . (ויקרא כב) גבי עורת או שבור דכתיב או גרב או ילפת : ותו חזזית לא . מום גמור הוא והכתיב באורייתא : זה חרס . שחין שקשה כחרס : חזזית המלרית . שחין שהובא על המלרים : מלפפת . דבוקה בו כדמתרגמינן (שמות לו) ויחבר ולפיף : אלא תלתא גרב הוו דקרא . יח] גבי מומין דדרשינן ביה זה החרס יבש בפנים ומבחוץ : דמלרים . דהיינו האי יט] בקללות ובגרב ובחרס יבש בפנים ולא מבחוץ וכיון דיבש מבפנים לא מיתסי ולאי הוי בבכור נמי מום גמור : כ] דמתני'. לח מבפנים ולח בחוץ : פורח . היינו כא] האי שנראה למעלה דדבר הבולט הוי פורח: וכתיב אבעבועות. דהיינו לשון נובע דמשמע מבחוץ היה לח: מנא הני מילי . דאין שוחטין אותו במקדש : מן הצאן מן כב] הכשבים . קרא כתיב בויקרא ואם מן הצאן קרבנו מן הכשבים או מן העזים וגו' כג] דדרשינן מן הצאן ולא כל הצאן וכן כולהו : נעבד . שעשאוהו עבודת כוכבים : מוקצה . שהוקצה והופרש לצורך עבודת כוכבים: נוגח . את האדם ומת : ופרכינן והני בני קטלא נינהו . ארובע ונרבע ונוגח קאי : ומשני כגון שאין שם אלא עד אחד בדבר או הבעלים עצמן הודו מעצמן דשוב אין נסקלין הבהמות דמודה בקנס פטור : דילמא נקבה היא . ומקריבה לשם בכור ואינו מקדישה והיא אינה קדושה בבכורה וקמייתי חולין בעזרה : וישחט עליה . דהא כתיב חרוץ באורייתא דכתיב (ויקרא כב) עורת או שבור או חרוץ : כיון דאמר מר גרב זה החרס . ודאי מיחרץ חריץ (ס) נגע הוא : וכתיב . בנגעים (שם יג) עמוק דהיינו שפל כמראה חמה שנראית עמוקה שפל מן הצל הילכך ליכתב חרין דמשמע במקום בשר נמי הויא מום אף על גב דלא מאיס כגרב וכ"ש גרב : דילמא. כד] נמי דייקינן דחרון במקום בשר לא הוי מומא היכא דלא מינכר חרין כל כך כנקבות של בהמה :

או

תוספות

[ה"ג גרב זה החרס . תימה אמאי לא קאמר מהיא גרב דבקללות של משנה תורה דכתיב בגרב ובחרס והיא גרב לאו היינו חרס ומום קבוע הוא דכתיב ביה אשר לא תוכל להרפא וי"ל דמשמע כה] דנקט הכא זו אף זו דגרב שהוא חרס יבש מבחוץ ומבפנים והוי מום ואפילו ילפת נמי שהוא לח מבחוץ ויבש מבפנים כדקאמרינן בסמוך הוי מום וגבי קללות כו] נקיט זו אף זו סילקה בגרב ואפילו בחרס דקשה טפי] : אלא תלתא הוו כז] כו' . דקרא דגבי מומין דדרשינן ביה זה החרס יבש מבפנים כח] ומבחוץ דמלרים לח מבחוץ ויבש מבפנים וכיון דיבש מבפנים לא מתסי ואם נתרפאו ממנו המלריים שמא מעשה נס היה ויש לתמוה הא שחין מלרים דנכתב ברישיה דקרא דקללות כט] מאן ניהו דגרב וחרס שאין להם רפואה בההוא קרא כתיבי :

אילימא

עין משפט נר מצוה

נ"ק בשם ס"י דשם באסיליא

נה א מיי' פ"א מהלכות ביאת מקדש הל' ה טור י"ד סימן סט :

נו ב מיי' פ"ב מהלכות איסורי מזבח הל' ג (טור י"ד סימן סט) :

נז ג מיי' פ"ז מהלכות ביאת מקדש הל' י :

נח ד מיי' שם הל' יב :

נט ה מיי' שם הל' יג :

ס ו מיי' פ"ד מהלכות איסורי מזבח הל' ג :

סא ז מיי' שם פ"ג הל' ג :

סב ח מיי' שם הל' ו :

קדושין סו. זבחים עו: עא.

הגהות הב"ח

(א) גמ' סיפא איצטריכא ליה פסולי : (ב) שם לא שמענו אלא את אלו : (ג) שם במשנה אלו שאין כצ"ל ואות ו' נמחק : (ד) שם ושנעבדה בה עבירה ושהמית את האדם (על פי עד אחד או ע"פ הבעלים) תא"מ ונ"ב ס"א אין זה והכי מוכח בגמ' דל"ג ליה במתני' : (ה) שם והני בני קטלא וכו' ע"פ הבעלים וטומטום ואנדרוגינוס כו' בשלמא טומטום : (ו) שם וישחוט עליה אמר אביי אמר קרא או שבור או חרוץ חרוץ דומיא: (ז) שם כיון דאמר מר גרב זה החרס מיחרץ חריץ וכתיב ומראהו : (ח) שם מום רע קרינא ביה . נ"ב ע"ל דף לז ריש ע"ב : (ט) רש"י ד"ה קפץ העליון קשר כצ"ל ותיבת קפץ נמחק : (י) ד"ה כנגדו וכו' הארכובה העליונה זו עלם וכו' ל"א שמעתי כנגדו בגמל שזנב גמל מגעת : (כ) ד"ה וקתני וכו' לא שמענו אלא כצ"ל ותיבת כו' נמחק : (ל) ד"ה ובעל יבלת וכו' מום גמור ואי אית בה שיער ויש בה בלבן של עין נמי הוי מום דאי בגופו : (מ) ד"ה או שהמית וכו' שאין שם אלא : (נ) ד"ה ע"פ עלמו וכו' ואפילו : (ס) ד"ה כיון וכו' ונגע הוא :

[פיסקא זאת שייך אחר תיבת קרינא ביה]

שיטה מקובצת

א] שמענו אלא את אלו : ב] והוטין עי' תוס' ל"ז ע"ב : ג] שנפגמו ושנעקרו ובעל גרב והשאר נמחק : ד] זקן (כתובות דף עה:) ה] באורייתא דהרגא גרב : ו] מצרים ובטחורים ובגרב ובחרס

מסורת הש"ס

ס"א שמעתי כנגדו גובה גמל ניכר כגון וכו' וכן גורס רש"א וכ"ק

[חולין עו.]

נ"ל ויפנה

[לעיל מ.]

[עי' תוס' זבחים נט: ד"ה כאן]

[רבי ישמעאל]

נ"ק פ:

[אבעבועות פורח]

[תמורה כח. ע"ש]

נ"ק פ: תמורה כח. נדה מח. זבחים פה:

נ"ל נהי נמי

[נ"ב פד. שבועות ו: חולין סג.]

רבינו גרשום

חהיינו קפץ העליון פרק העליון לכ וכנגדו בגמל ניכר . ערקוב שלו לפי שהוא עב הרבה : קא סתים לן בכולה . דאהני נמי דיחידאי פליגי להו שוחטין את הבכור : והמזוהם . שזיעתו סרוחה : שמלפפתו . שאוחזתו : חזזית בעלמא אין שוחטין . דקרא דלא מיתסי היינו יבש בין מבפנים ובין מבחוץ . ודמצרים לח מבחוץ ויבש מבפנים והאי נמי לא מיתסי . ודמתני' לח בין מבפנים בין מבחוץ : פרט לזקן הרבה . אפילו בלא מום דפסולה להקרבה : מוקצה . לצורך ע"ז : בני קטלא נינהו . רובע ונרבע ונוגח : דלית בה אלא עד אחד או בעלים דלא קטלינן אפומייהו : ר' ישמעאל אומר אין מום גדול מזה . כטומטום ואנדרוגינוס ונשחט במדינה וחכ"א אינו בכור אלא נגזז ונעבד דטומטום ואנדרוגינוס לא קדשי בבכורה : נקבות שלו חרוץ . וחרוץ מום דאורייתא הוי : אף חרוץ במקום עצם . וחרוץ דנקבות במקום בשר הוי : כמראה חמה . שנראת עמוקה מן הצל אף גרב נמי א) חרוץ דחרס משמע לכתב רחמנא גרב למימרא דגרב לא משום חרוץ פסול דגרב הוי במקום בשר . וחרוץ במקום בשר לא הוי מומא אלא במקום עצם : אין מום גדול מזה דאי זכר הוא הוי נקבות שלו חרוץ : דלא סבר ליה כאביי דאמר חרוץ דומיא דשבור לא אמרינן כרבא

א) אולי צ"ל אף גרב דהיינו חרס נמי הוי חרוץ לסכי וכו'

ת' וגו' נמחק : ז] וכתיב אשר לא תוכל להרפא אלא תלתא גווני הוי דקרא יבש בין מבפנים לח מבחוץ ויבש מבפנים דאמר ריב"ל שחין שהביא הקב"ה על המצריים לח מבחוץ דכתיב ויהי שחין אבעבועות פורח באדם דמתני' לח מבפנים ומבחוץ : ח] רחמנא חד אי נמי למעוטי : י] הבעלים וטומטום ואנדרוגינוס בשלמא : יא] נקבות שלו חרוץ : יב] דעתך חריץ במקום בשר הוי מומא מכדי : יג] דאמר מר גרב : יד] גרב אמינא להכי כתב : טו] דילמא ה"מ היכא : טז] אחד ברביעה ובנגיחה הס"ד : יז] זכר הם : יח] יט] האי דכתיב בקללות ובגרב : כ] ד"ה דמתני' כו' נמחק מכאן ושייך אחר ד"ה וכתיב שנראה : כב] הכשבים מן העזים קרא : כג] וגו' ודרשינן מן (לצורך תקרובת) [הצאן וכו'] מילי דדייקינן : כה] דמשמע ליה דקרא דנקט : כו] קללות נמי נקיט : כז] הוו לח מבפנים ויבש מבחוץ למצריים דהיינו דכתיב בקללות בגרב ובחרס יבש מבפנים וכיון : כח] לא מרכר הכא ודילמא אין נגלות להיות גרב כך : כט] מאי ניהו :

בעי רבא מאי טעמא דרבי ישמעאל מיפשט פשיטא ליה אנדרוגינוס בכור הוא ומומו עמו או דילמא ספוקי מספקא ליה ואם תימצא לומר קאמר אם תימצא לומר בכור הוא הרי מומו עמו למאי נפקא מינה למילקא עליה משום גיזה ועבודה אי נמי למיתבה לכהן ת״ש ר׳ אילעאי אומר משום ר׳ ישמעאל ᵃאנדרוגינוס בכור הוא ומומו עמו ש״מ מיפשט פשיטא ליה ודילמא אם תימצא לומר קאמר ת״ש °זכר ולא נקבה כשהוא אומר למטה זכר שאין ת״ל א] מה ת״ל להוציא טומטום ואנדרוגינוס מני אילימא ת״ק ספיקא הוא ואתי קרא למעוטי ספיקא אלא רבנן בתראי מחד קרא ב] נפקי דהא גבי בכור חד זכר הוא דכתיב ג] קא מעטי כולהו מינייהו אלא פשיטא ר׳ ישמעאל ד] ואי אמרת בשלמא רבי ישמעאל מיפשט פשיטא ליה היינו דאיצטריך קרא למעוטי אלא אי אמרת מספקא ליה אצטריך קרא למעוטי ספיקא לעולם רבנן בתראי וגבי בכור ה] תרתי קראי כתיב הזכר והזכרים: וחכ״א אינו בכור כו׳: אמר רב חסדא מחלוקת באנדרוגינוס ᵇאבל בטומטום דברי הכל ספיקא הוא וקדוש מספיקא א״ל רבא אלא מעתה בערכין יערך אלמה

הורה אור: ויקרא א

רש״י

או דילמא ספוקי מספקא ליה. אם זכר הוא אם נקבה הוא והאי דקאמר מומו עמו אם תימצא לומר קאמר אם תימצא לומר ו] ספק בכור הרי מומו עמו: למילקא עליה כו׳. אי אמרת בכור הוא לקי דבכור בעל מום נמי אסור בגיזה ועבודה ואם ספק הוא מספיקא לא מלקינן ליה: אי נמי למיתביה לכהן. אם בכור הוא נותנו לכהן ואוכלו במום זה ואם ספק הוא אוכלו ישראל במום זה כדין ספק בכור הנאכל במומו לבעלים דהמוציא מחבירו עליו הראיה: (א) דילמא אם תימצא לומר קאמר. כלומר אם בכור הוא הרי מומו עמו: ה״ג בתורת כהנים זכר ולא נקבה. זכר כתיב גבי עולת בקר זכר תמים יקריבנו ומשמע ולא נקבה: כשהוא אומר זכר למטה. בעולת צאן: שאין ת״ל. דלא צריך לגופיה למעוטי נקבה דהא אימעיטא לה: להוציא טומטום ואנדרוגינוס. הוא דאתא: מני. האי דאימעיט טומטום ואנדרוגינוס מזכר בתרא: אילימא ת״ק. דמתניתין הא טומטום ואנדרוגינוס ספק הוא: ואיצטריכא קרא למעוטי ספיקא. בתמיה הא ליכא ספק קמי שמיא אלא ודאי משום דבריה בפני עצמו הוא ז] קממעיט ליה ולא כת״ק: אלא רבנן בתראי. דמתניתין דפשיטא להו דבריה הוא ח] וקאמרי אינו בכור אלא נגזז ונעבד: תיפוק ליה טומטום ואנדרוגינוס ונקבה מחד זכר דהא גבי בכור לא כתיב אלא חד זכר וקממעט ט] מיניה כולהו טומטום ואנדרוגינוס מחד זכר: אלא פשיטא כדר׳ ישמעאל. מוקמינן לה וכדבעי׳ לפרושי דהא כהנך רבנן לא מצינן *לאוקמא ופשיטא ליה דזכר הוא י]: היינו דאיצטריך למעוטי. דאע״ג דזכר הוא לא קדוש שום קדושה אם אקדשיה לשום עולה ואפילו בגיזה ועבודה שרי ומזכר קמא לא נפקא *לן למעוטי מקדושה דהא גבי בכור כתיב חד זכר ולא ממעיט ליה ר׳ ישמעאל מגיזה דלא שרי יא] משום מום אלא לישחט: אלא אי ספוקי מספקא ליה. אם זכר אם נקבה תו לא מיתוקמא הך אליביה [דר״י] דקרא למעוטי *ספק דלא אתי וכמאן מוקמת ליה: לעולם רבנן בתראי. ודקאמרת תיפוק לי מחד קרא דהא גבי בכור מחד קרא נפקא להו לא היא דגבי בכור תרי יב] כתיבי: הזכר. הזכר תקדיש: הזכרים. אשר יהיה לך הזכרים לה׳: מחלוקת. דקאמרי רבנן בתראי בריה הוא באנדרוגינוס: אבל טומטום דברי הכל ספק. ואסור בגיזה ואינו נשחט לא במקדש ולא במדינה: אלא מעתה. דספק הוא בערכין יערך יג] באדם או בערך איש או בערך אשה: אלמה

תוספות

אילימא ת״ק (סבר) ספיקא הוא ואתי קרא למעוטי ספיקא. וא״ת מנא ליה דטעמא דת״ק משום ספיקא דילמא הוי *בחוטים הפנימיות שנפגמו ושנגממו דהוי מום לענין דאין שוחטין במקדש ולא הוי מום לישחט במדינה ולעולם בכור ודאי יד] וי״ל דמדקאמר ר׳ ישמעאל בברייתא בכור הוא ומומו עמו מכלל דלת״ק לא הוי ודאי בכור: **ואתי** קרא למעוטי ספיקא. כי האי גוונא פריך בפ׳ בתרא דיומא (דף עד.) גבי כוי ובכריתות בפרק דם שחיטה (דף כא.) ובפ״ק דחולין (דף כב:) גבי תחלת הצהוב שבזה ושבזה ולא דמי לשאר דוכתי דממעטינן ספק מקרא לקמן בפ׳ בתרא (דף נח:) עשירי ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק וכן בהרת בסוף נזיר (דף סה:) ספק בהרת קדמה ספק שער לבן קדם דממעט ליה מלטהרו או לטמאו הואיל ופתח הכתוב בטהרה תחלה טו] *פעמים שהיה כך וטומטום נמי הוה שייך שפיר למעוטי שיש מהם זכר ויש מהם נקבה ופטרו הכתוב כל זמן שהוא ספק אבל כוי ותחלת הצהוב ואנדרוגינוס כולן שוים דקמי שמיא גליא כוי אם חיה אם בהמה ואם תחלת צהוב חשוב גדול או קטן ואם אנדרוגינוס זכר או נקבה וא״ת הא רב דס״ל דאנדרוגינוס ספיקא הוא טז] כדמפרש בסוף המפלת (נדה דף כח.) דמטמא בלובן ובאודם *ומדקאמר בסוף הערל (יבמות דף פג.) הלכה כר׳ יוסי דלא הכריעו בו אם זכר או נקבה ובריה בפני עצמו דקאמר רבי יוסי בברייתא לאו דוקא ואפ״ה ממעט ליה רב לענין ביאת מקדש מדכתיב מזכר ועד נקבה זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס והיכי אתי קרא למעוטי ספיקא ויש לומר דהכא פריך שפיר דממעט ליה אנדרוגינוס מהזכר יתירא דכתיב גבי עולה ואם בא למעוטי אפילו הוא זכר משום דמשונה משאר זכרים א״כ מדממעטינן ליה מהזכר ש״מ זכר הוא ולא יז] נקבה אלמא לא אתיא כת״ק דאמר ספיקא הוא אבל בההיא דרב תרי מיעוטי כתיבי דהוה מצי למיכתב מזכר ועד אדם או מנקבה עד אדם ואתא חד מינייהו לטומטום וחד לאנדרוגינוס ואם אנדרוגינוס הוא זכר אתיא מזכר *למעוטי ואם הוא נקבה אתי עד נקבה למעוטי מטעם שהוא משונה ולפי טעם זה אית ליה שפיר לרב יח] הא דאמר רב חסדא בסמוך מחלוקת באנדרוגינוס אבל בטומטום ספיקא הוה וקדוש הוא מספיקא פירוש דלית לן לאוקומי מיעוטא לטומטום שהוא ודאי או זה או זה אלא שהוא מכוסה והא דאוקי רב מיעוטא יט] לטומטום משום דאיכא יתורא ועוד יש לפרש דאיצטריכי הנך תרי מיעוטי דרב דכיון שהוצרך לכתוב זכר למעוטי אם הוא נקבה על כרחך צריך לכתוב שניהם כדי שלא תאמר זכר דוקא ולא נקבה או נקבה דוקא כ] (אבל) ולא זכר ולא נפרש דהוה מצי למכתב עד אדם ומ״מ סבר רב דמוקמינן נמי מיעוטא לטומטום כא] ולא כרב חסדא דלקמן נמי אשכחן ר׳ יוחנן דלית ליה דרב חסדא ומצינו למימר נמי משום טומטום לחודיה צריכי תרוייהו למעוטי ספיקא דידיה מדין זכר ומדין נקבה אם א״כ נמצא זכר אם א״כ נמצא נקבה וה״ה אנדרוגינוס לפי שהוא משונה משאר זכר או כב] משאר נקבה ושקולים הן ולית ליה לרב דההיא דרב חסדא וכן אביי כג] בפ״ק דחגיגה (דף ד.) ממעט טומטום משום דאיכא יתורא ויש לתמוה כד] דקפריך לקמן אלא מעתה בערכין יערך ומייתי ראיה מברייתא דממעיט ליה מערך איש ואשה מהזכר אם נקבה ומשני שמי מכאן טומטום מאי קושיא התם איכא יתור דמשום אנדרוגינוס לא צריך אלא חד וי״ל דהתם נמי צריכי תרוייהו לאנדרוגינוס דאי כתיב הזכר למעוטי ה״א לא גרע מנקבה ויהיה בערך נקבה וא״ת והא דפריך מאם זכר אם נקבה להוציא טומטום ואנדרוגינוס מאי קושיא כה] דילמא הא גבי שלמים איכא תרי מיעוטי אם זכר אם נקבה דאם הוא מיעוט כדקאמר בפרק המפלת (נדה דף כח.) ואומר ר״י דגרס זכר או נקבה דכתיב בקרא בשלמי צאן דהכי דריש ליה בתורת כהנים אבל אם זכר אם נקבה דכתיב בשלמי בקר דריש ליה התם בתורת כהנים ולעיל בפ״ב (דף טו:) ובתמורה בפרק אלו קדשים (דף יז:) לרבות ולד בעלי מומין כו] והשתא פריך שפיר לרב חסדא דבהאי קרא לא כתיב אלא חד מיעוטא והוי או למעט כמו או כשב פרט לכלאים או עז פרט לנדמה: **וקממעטי** כולהו מיניה. פירוש כולהו נקבה טומטום ואנדרוגינוס ולרב חסדא נמי דבסמוך דאמר שמי מכאן טומטום נקט כולהו משום נקבה ואנדרוגינוס: **אי** אמרת בשלמא מיפשט פשיטא ליה. פירוש דבכור הוא ומומו עמו היינו דאיצטריך קרא למעוטי ותימה מהאי טעמא גופיה לא ליבעי קרא דכיון דבעל מום הוא פסול כז] לגבי מזבח ופי׳ בקונטרס דהכי קאמר היינו דאיצטריך קרא למעוטי דאע״ג דזכר הוא לא קדיש שום קדושה אם כח] קדשיה לשם עולה ואפילו בגיזה ועבודה שרי ומזכר קמא לא נפקא לן א) למעוטי מקדושה דהא גבי בכור כתיב חד זכר ולא ממעיט ליה רבי ישמעאל מגיזה דלא שרי ליה כט] משום מום אלא לישחט עכ״ל וקשה לפירושו מום מעיקרא לא אסיר בגיזה ועבודה אלא מדרבנן כדמוכח ליה לעיל בפ״ב (דף יד.) דאמר קדושת ב) (מזבח) דמיחלפא בקדושת הגוף גזרו בה רבנן ויש פי׳ אחרים מרש״י שכתוב בהם היינו דאיצטריך קרא למעוטי דאע״ג דזכר הוא לא מקריבנא ליה דנקבות שלו הוה מום ולפ״ז נ״ל דאתא האי קרא לאשמועינן ל] במקום בשר הוה מומא לאפוקי מדרשא דאביי ורבא דלעיל לא] ג) ותירץ דאיצטריך למעוטי לאשמועינן דגרע מבעל מום דבעל מום נתפס בתמורה לב] וא״ת א״כ מאי קפריך אילימא לת״ק ספיקא לג] ואתי קרא למעוטי ספיקא שפיר איצטריך למעוטי דאין נתפס בתמורה דס״ד דנתפס אפילו הוי נקבה לד] לאשם דתרעה לרבנן דר״ש בתמורה בפרק אלו קדשים (דף יט:) וכיון שיש בה קדושת הגוף משמע דמיתפס בתמורה וגם עושה תמורה ד) קדושה ראויה כמו תמורת הפסח דראוי שאינה קריבה ואפ״ה נתפס בתמורה לקדושה דחויה ורועה וגבי אנדרוגינוס דממעט ליה קרא הכא אפילו הוי ספיקא לפי שאינו לא זכר גמור ולא נקבה גמורה וי״ל דהכי פריך לה] מדאיצטריך קרא זכר למעטיה מהקרבת עולה כיון דספק נקבה הוא דאי למעטו מדין תמורה אפילו הוי נקבה לא הו״ל למיכתב יתורא לו] בזכר דמשמע דממעט ליה מטעם דאינו זכר גמור ואם תאמר היכי דייק לז] דמיפשט פשיטא ליה לרבי ישמעאל דילמא אתיא כתנאי אחריני דסברי זכר הוא כגון רבי יוסי דפרק הערל

א) [אלא] ב) גי׳ נ״ק דמים למזבח דמיחלפא ג) וי״ל דאיצטריך נ״ק ד) לקדושה דחויה כמו תמורת הפסח שאינו ראוי ליקרב ואפ״ה נ״ק

עין משפט נר מצוה

כתובים נ״ק

כב א מיי׳ פ״ב מהל׳ בכורות הל׳ ה טוש״ע י״ד סימן שטו סעיף ג :

כג ב מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ג :

וי״ל דכל ספיקא דלא״א להתברר כמו בהרת ומעבר דפעמים שהוא כך ולפעמים שהוא בענין אחר שייך למעוטי מקרא ספיר מעטם שהם ספק וטומטום נמי נ״ק ועי׳ תוס׳ חולין כ״ב: ד״ה איצטריך

נ״א וקאמר

נ״א למעוטי מטעם שהוא משונה ואם הוא כו׳ נ״ק

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה ודילמא וכו׳ כלומר אם ת״ל בכור:

לאוקמא בס״ד אח״כ ד״ה פשיטא כו׳ נ״ק

לן אלא למעוטי נ״ק

גי׳ נ״ק ספיקא לא אתי

רבינו גרשום

מיפשט פשיטא ליה. דאנדרוגינוס לא הוי בריה בפ״ע אלא זכר הוא ובכור ומומו עמו הוא חרוץ דנקבות: או דילמא ספוקי מספקא ליה. דדילמא בריה הוי ולא קדוש: או אם תמצא לומר בכור הוא. הוי מומו עמו: למילקא עליה משום גיזה ועבודה אי נמי למיתביה לכהן אי פשיטא ליה דבכור הוא ומומו עמו לקי עליה משום גיזה ועבודה ומיחייב למיתביה לכהן: כשהוא אומר למטה זכר. דכתיב ואם מן הצאן קרבנו מן הכשבים זכר תמים שאין תלמוד לומר שהרי כבר נאמר זכר למעלה דכתיב אם עולה קרבנו מן הבקר וכבר הקיש בקר לצאן: אילימא תנא קמא. דרבי ישמעאל ספיקא הוא דהא אמר וטומטום ואנדרוגינוס לא במקדש ולא במדינה אין שוחטין דספק הוא שמא נקבה הוא ולא הוי בכור: ואתי קרא למעוטי ספיקא. והא קמי שמיא ליכא ספיקא: אלא לאו לרבנן בתראי איצטריך קרא דלדידהו לא הוי ספיקא אלא הולין גמורין דהא אמרינן וחכ״א אינו בכור ונגזז ונעבד: אי לרבנן ט״ם איצטריך זכר אחרינא תיפוק ליה מחד זכר וקא מימעטי כולהו מיניה בין נקבה ובין טומטום ואנדרוגינוס: אלא פשיטא לר׳ ישמעאל איצטריך אידך זכר דלדידיה קדוש בבכור והיינו דאיצטריך למעוטי דאע״ג דקדיש בבכור לא קדיש לענין קדשים: (אלא) לעולם רבנן בתראי ואי אמרת לדידהו כיון דלא קדיש בבכור תיפוק להו מחד זכר אין הכי נמי אלא גבי בכור הא כתיב תרי קראי הזכר והזכרים הכא נמי כתיב תרי זכר: מחלוקת באנדרוגינוס. דלרבנן בתראי הוי בריה ולת״ק ורבי ישמעאל הוי ספק בכור: אבל טומטום. אפילו לרבנן בתראי הוי ספיקא דשמא יקרע וימצא זכר וקדוש מספיקא:

שיטה מקובצת

א] תי׳ מה ת״ל נמחק: ב] קרא תיפוק דהא: ג] דכתיב וקא ממעטינן כולהו מיניה: ד] ישמעאל היא ואי: ה] בכור נמי תרי קראי: ו] לומר בכור הוא הרי: ז] הוא דקממעיט ליה: ח] הוא דקאמרי: ט] וקממעיט כולהו מיניה נקבה טומטום ואנדרוגינוס הס״ד: י] דזכר הוא ס״א ולא מקרבי׳ לית דנקבות שלו הוי מומא: יא] שרי אלא משום מום לישחט הס״ד: יב] תרי קראי כתיבי: יג] יערך טומטום אדם או: יד] ודאי הוי: טו] תחלה דהתם משתנה לפעמים דפעמים שהוא כך ופעמים שהי׳: טז] הוא כדפריש בסוף המפלת דמטמא בלובן: יז] ספק אלמא. תי׳ נקבה נמחק: יח] לרב דפ׳ המפלת: יט] מעוטא מזכר ועד נקבה לטומטום היינו משום דאיכא כו׳ לפרש דבלאו טומטום צריכי הנך: כ] אבל לא זכר: כא] ודלא כרב חסדא דלקמן נמי כו׳ נמי דמשום טומטום: כב] או משונה משאר: כג] אביי דפ״ק דחגיגה דממעט טומטום מראיה אע״ג דביציו מבחוץ ולפי לשון ראשון שפי׳ דמודה רב חסדא בההיא דרב דממעטינן טומטום משום: כד] לתמוה מאי קפריך לקמן כו׳ ומייתי מברייתא דממעטינן ליה: כה] תי׳ דילמא נמחק: כו] מומין ואף תמורת בעלי מומין יהשתא: כז] פסול הוא לגבי: כח] אם אקדשיה לשם: כט] ליה אלא משום מום לישחט וקשה לפי׳ מום מעיקרו אות א׳(תי׳ ליה)נמחק: ל] לאשמועינן דהרוץ במקום: לא] דלעיל ור״י תירץ: לב]בתמורה וזה לא נתפס בתמורה: לג] ספיקא הוא ואתי: לד] נקבה דתחלת הקדש יש בה קדושת הגוף כמו מפריש נקבה לאשם: לה] פריך אמאי איצטריך קרא זכר למעוטי מהקרבת: לו] יתורא דידיה בזכר: לז] דייק מהכא דמפשט:

ר"פ הערל דסבר דאנדרוגינוס זכר כו' נ"ק

סה א מיי' פ"א מהל' ערכין הל"ה :

סו ב מיי' פ"ז מהל' פסולי המוקדשין הלכה ד :

ערכין ד: נדה כח:

ויקרא כז

אלמה תניא *°הזכר *ולא טומטום ואנדרוגינוס א] סמי מיכן טומטום ת"ש יכול לא יהא בערך איש אבל יהא בערך אשה ת"ל הזכר אם נקבה ולא טומטום ואנדרוגינוס סמי מיכן טומטום ת"ש °אם זכר אם נקבה ב] זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס סמי מיכן טומטום ת"ש הזכר ולא נקבה כשהוא אומר למטה זכר שאין ת"ל ג] מה ת"ל להוציא טומטום ואנדרוגינוס סמי מיכן טומטום ת"ש *הנעבד והמוקצה והאתנן והמחיר וטומטום ואנדרוגינוס כולן מטמאין בגדים אבית הבליעה ר"א אומר טומטום ואנדרוגינוס אין מטמאין בגדים אבית הבליעה שהיה ר"א אומר כל מקום שנאמר זכר ונקבה אתה מוציא טומטום ואנדרוגינוס מביניהם ועוף הואיל ולא נאמר בו זכר ונקבה אין אתה מוציא טומטום ואנדרוגינוס מביניהם סמי מיכן טומטום ת"ש *ר' אלעזר אומר הטריפה והכלאים ויוצא דופן טומטום ואנדרוגינוס לא קדושים ולא מקדישין ואמר שמואל לא קדושים בתמורה ולא מקדישין לעשות תמורה סמי מיכן טומטום ת"ש ר' אלעזר אומר חמשה לא קדושים ולא מקדישין ואלו הן הטריפה והכלאים ויוצא דופן וטומטום ואנדרוגינוס וכי תימא ה"נ סמי מיכן טומטום הוו להו ארבעה אפיק טומטום ועייל יתום לימא *כתנאי רבי אילעאי אומר משום ר' ישמעאל אנדרוגינוס בכור הוא ומומו עמו וחכמים אומרים אין קדושה חלה עליו ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש הרי הוא אומר הזכר וכל מקום שנאמר זכר אינו אלא להוציא טומטום ואנדרוגינוס וכי תימא סמי מיכן טומטום ר"ש בן יהודה היינו רבנן אלא לאו טומטום איכא בינייהו דת"ק סבר אין קדושה חלה עליו אאנדרוגינוס אבל טומטום ספיקא הוא וקדוש מספיקא ואתא רבי שמעון בן

יבמות פג: זבחים סה:

[יבמות פג: תמורה יא. יז.]

[לעיל מה:]

רש"י

אלמה תניא הזכר. והיה ערכך הזכר ומריבויא דה"א נפקא לן ולא טומטום : ערך איש ד] ואשה. אין שוין כדמפרש בפ' בהר סיני : אם נקבה. מריבויא דאם נפקא לן ולא טומטום ה] משום ספיקא לא ממעיט ליה קרא דספיקא קמי שמיא ליכא אלא ודאי משום בריה ממעיט ליה : סמי מכאן טומטום. מקרא לא ממעט אלא אנדרוגינוס ומשום בריה אבל טומטום נערך ולחומרא נערך כזכר : אם זכר אם נקבה. בשלמים כתיב (ויקרא ג) ומשום ספק לא ממעט קרא ועוד ו] בין זכר בין נקבה כשר לשלמים אלא ודאי בריה הוא : הזכר ולא נקבה. (א) דהיינו הך דגבי עולה דפרישית לעיל להוציא טומטום ומדמעטיה קרא בריה הוא דמשום ספק לא ז] ממעט קרא : הרובע ל"ג דלא שייך בעופות : הנעבד. ח] כולה בקרבנות דעופות קמיירי : מטמאים בגדים אבית הבליעה. כשאר נבלת עוף טהור דמליקתו אינה מליקה והוי נבילה ואי לאו בריה הוא אמאי אינה מליקה ט] מה נפשך אם זכר הוא כשר ואם נקבה הרי כשר דהא בעופות לא חלק הכתוב ועוד מדר"א איכא לאותוביה דקאמר כל מקום שאתה מוצא זכר ונקבה אתה מוציא טומטום ספיקא מי ממעט ליה קרא אלא ודאי בריה הוא והיכא דמעטיה מעטיה אבל בעופות דלא מעטיה לא מעטיה : לא קדושין בתמורה. כלומר אפילו תמורה שחלה על בעל מום קבוע אינה חלה עליהן וטעמא מפרש במסכת תמורה בפרק יש בקרבנות (דף יז.) : ולא מקדשין י] בעושי תמורה. שאם הם קדושין אין עושין תמורה והיכי דמי שהן עצמן קדושין יא] כגון שהיו ולדות קדשים דקדשי אגב אמן ואי טומטום ספק הוא אמאי לא קדוש ממה נפשך : יתום. דמי להנך שפסולין משלדו והיכי דמי יתום כדמפרש בשחיטת חולין בפ' שני (דף לח:) שמתה אמו בשעת לידה זה פרים למיתה וזה פרים לחיים : לימא כתנאי. הא דרב חסדא דאיכא דס"ל יב] ספק הוי : אין קדושה חלה עליו. דבריה הוא אבל בטומטום לא פליגי דספק הוא : להוציא טומטום ואנדרוגינוס. דטומטום נמי בריה הוא : *דכ"ע טומטום בבריה לא מספקא. דתיקום לרב חסדא כתנאי יג] דתימא ההוא תנא דסבירא ליה בריה הוא סבירא ליה כרבנן בתראי : אלא הני תנאי. דברייתא בהכי פליגי דכ"ע מטיל יד] במקום זכרות זכר הוי וקדוש : ות"ק סבר חיישינן שמא נהפכה זכרותו נכפל גידו מבפנים ומוליא מים במקום (ב) שרגיל נקבות להיות טו] נקבה ורבי

תוספות

*הערל טז] (יבמות דף פא.) ואנדרוגינוס זכר ואיכא למ"ד אף מאכילה בחזה ושוק יז] ואמר ר"א התם חייבין עליו סקילה [כזכר] או כתנאי דברייתות דבסמוך דממעט מהזכר טומטום ואנדרוגינוס או מיתורא ממעט ליה וי"ל דלפי מה שפירשתי דמטעמא דמום קא ממעט ליה ניחא דמיסתבר ליה לאוקומיה כר' ישמעאל כיון דכוותיה מיתוקמא לגמרי :

*הזכר הזכרים. וא"ת בלא הזכרים נמי מצי למעט אנדרוגינוס מהזכר כמו בסמוך לענין ערכין ובנדה בפרק המפלת (דף כח.) גבי טומטום ואנדרוגינוס שראו לובן או אודם וי"ל דשמא יח] עוד דרשות אחרות יש דקראי טובא כתיבי בבכור כגון (שמות לד) כל מקנך תזכר וכולהו צריכי והא דאמרי' בפ"ק (לעיל דף ט.) אפי' תימא ר' יוסי הגלילי שאני יט] הכא דכתיב הזכרים [ופריך] ולגמר מיניה הא מיעט רחמנא הזכרים והכא מוקים כ] לדרשא אחריתי י"ל דלא סבירא כרבנן בתראי דהכא :

*אבל טומטום דברי הכל ספיקא הוא כו'. לאו מטעם דלא אתי קרא למעוטי ספיקא קאמר רב חסדא דקדוש מספיקא דגבי טומטום שיש מהם זכר ויש מהם נקבה *דלא שייך כדפי' לעיל אלא לא מיסתבר ליה לאוקומי מיעוטא בטומטום דחשיב ליה זכר גמור או נקבה גמורה ור' יוחנן דפליג עליה דרב חסדא לקמן כא] דקסבר דבריה הוא ואין קדושה חלה עליו ואפילו נמלא זכר וא"ת ואמאי לא פריך ארב חסדא מההיא דריש כילד מערימין (תמורה דף כד:) דאם זכר יקרב עולה ואם נקבה זבחי שלמים דקאמר התם ילדה טומטום ואנדרוגינוס אין קדושה חלה עליהם ומפרש התם דקסבר ולדות קדשים בהווייתן הם קדושים דאי במעי אמן הם קדושים הא תפסינהו קדושה כב] דאימיה ולרב חסדא דאמר טומטום ספיקא הוא יהיה טומטום קדוש אפי' כג] בהווייתן קדושים שהרי *בפי' אמר אם זכר יקרב עולה ואם נקבה זבחי שלמים ואע"ג דאיכא למימר סמי מכאן טומטום כד] אמאי פריך בסמוך מברייתות ה"ל למיפרך ממתני' וי"ל דרב חסדא פי' אין *כה] קדושה חלה עליהן ומ"מ בהווייתן תפול עלייהו קדושה כמו בכל ולדות קדשים דכיון דהוי ודאי אם זכר או נקבה והא דלא משני התם אין קדושת פיו חלה עליהם ולוקמה בבהמת חולין דלא שייך ליה קדושת אמו משום דמשמע ליה דקאי בין אבהמה דחולין בין אבהמה דקדשים דאיירי בה : *אלמה תניא הזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס. מייתורא כו] קדריש אבל מזכר לחודיה לא קממעט כדאמר בסוף המפלת (נדה דף כח:) וכר' יהודה אתיא כדמוכח בשבת בסוף פרק אם לא הביא כלי (דף קלו:) דאמר רב חסדא לא לכל א"ר יהודה אנדרוגינוס זכר הוא שאם אתה אומר כן בערכין יערך ותניא הזכר ולא טומטום כו' פירוש וסתם ספרא ר' יהודה היא (לקמן דף סא.) וקאמר ר"נ בר יצחק אף אנן נמי תנינא דקא"ר יהודה פוסל באשה ואנדרוגינוס לקידוש מי חטאת ומאי שנא גבי מילה דכתיב (בראשית יז) המול לכם כל זכר ויש לתמוה מאי שנא דבערכין צריך ייתור למעט אנדרוגינוס ובקידוש לא צריך מיעוט אלא ממעטינן ליה מהיכא דממעטינן אשה מונתן ולא נתנה כדאמרינן בפרק טרף בקלפי (יומא דף מג.) ובמילה אדרבה צריך יתור לרבותן לדין זכר ומיהו מקידוש הוה מצינן למימר דשמא איכא מיעוט אבל מילה קשיא וי"ל דקסבר ר' יהודה אנדרוגינוס מוצא מכלל זכר בלא שום מיעוט מסברא ולהכי פסל ליה (א) קדוש ולענין מילה צריך ייתורא דכל זכר לריבויא והא דבעי מיעוטא בערכין היינו משום דמסברא הייתי מעמידו לכל הפחות בערך נקבה אי לאו דמעטיה מנקבה כז] (ב) (לאוקומיה בערך) וברייתא דעולה דלעיל דאיצטריך קרא למעוטי מזכר לאו כר' יהודה אע"ג דסתם סיפרא כח] היא דהא בקידוש פוסלו ר' יהודה בלא שום ייתור ומ"מ פשיטא ליה דהסיא דערכין (דף ד.) ר' יהודה כל כמה דאיכא לאוקומיה סתם סיפרא כוותיה מוקמינן ועוד תניא בהדיא בפ"ק דערכין (דף ה:) דר' יהודה אומר הטומטום ואנדרוגינוס מעריכין אבל לא נערכין ומיהו קשה לפי שיטה כט] שפירשתי מפרק הערל (יבמות דף עב:) דמשמע התם דלא פסיל ליה ר' יהודה לענין קדוש אלא מספק דהוי ספק איש ספק אשה דתניא ל] ר' יהודה אומר אף אנדרוגינוס שקדש קדושו פסול מפני שהוא ספק אשה ואשה פסולה לקדש ונראה לפרש דספק הוא לר' יהודה ולענין מילה לא] (ג) אי כאשה גמורה ריבהו הכתוב מכל זכר דמשמע כל זכרות ולענין ערכין מעטו הכתוב מערך איש ואשה לפי שהוא משונה : *טומטום ואנדרוגינוס אין מטמאין בגדים אבית הבליעה. ה"ה דלהקרבה נמי כשרין כדמפרש טעמא אלא איידי דנקט ת"ק לב] טמא נקט ר"א אין מטמאין : *ואתא ר"ש בן רבי יהודה משום ר"ש למימר טומטום נמי בריה הוא. משמע הכא דקסבר אנדרוגינוס בריה הוא כמו טעמא דטומטום ואפי' דמסיק נמי דטומטום ממעט לדידיה מטעם שהוא לג] נקבה כשמטיל מים במקום נקבות מ"מ באנדרוגינוס הוי לעולם לד] משום דבריה הוא ותימה דפ' הערל (דף פג.) משמע דר"ש חשיב ליה ודאי זכר לר' יוחנן דאמר התם אף מאכילה בחזה ושוק וי"ל דאפי' הוי ודאי זכר לה] ממעטינא ליה *זכר אבל נקבה ודאי מימעטא מן טומטום המטיל מים במקום נקבות לפי המסקנא דאפי' ודאי נקבה הוי כיון דלא חיים שמא נהפכה זכרות לנקבות : כי

א) לקידוש נ"ק ב) נ"ק מ"ז ג) אפי' הוא אשה גמורה נ"ק

רבינו גרשום

יכול לא יהא בערך איש. ראין מחמירין עליו מספיקא : אבל יהא בערך אשה דערכה פחות משל איש : סמי מיכן טומטום. דטומטום נערך מספיקא : אם זכר אם נקבה. דכתיב גבי שלמים : סמי מיכן טומטום דהא קדיש מספיקא : הנעבד בע"ז. והמוקצה לע"ז והאתנן והמחיר. הני כולהו בתורים ובני יונה מיירי דאי מלקן לא חל עלייהו קדושת מזבח אלא נבילה הוין ומטמא בגדים אבית הבליעה. אלמא דטומטום לא קדיש למזבח : סמי מכאן טומטום : לא קדושים בתמורה. שאם רצה לעשותם תמורת קדשים אינן קדישין במקומן ואם הקדישן ורצה להמירן בבהמ' חולין לא מקדישין לא אלימי למיתפס תמורתן : אפיק טומטום ועייל יתום. כי ההוא יתום דכי ילדתו אמו היא פירשה למיתה והוא פורש לחיים ומשום הכי לא קדיש כדגמרינן בהשוחט תחת אמו פרם ליתום : לימא כתנאי. הא מילתא דרב חסדא דאיכא למ"ד דטומטום קדוש מספיקא ואיכא למ"ד שמא בריה הוי ולא קדיש :

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הזכר וכו' היינו הך וכו' דפרישית לעיל הס"ד:(ב) ד"ה ות"ק סבר וכו' במקום נקבות שרגיל להיות :

פירש אם זכר נ"ק

קדושת פה חלה עליהן ומ"מ בהווייתן תחול עלייהו נ"ק

שיטה מקובצת

א]תי' סמי מכאן טומטום ת"ש נמחק : ב] אם נקבה להוציא טומטום ואנדרוגינוס : ג] תי' מה ת"ל נמחק : ד] איש וערך אשה אין כו' בפרשת בחקותי הס"ד : ה] טומטום ומשום : ו] ועוד ממה נפשך בין: ז] לא ממעיט ליה קרא : ח] הנעבד כולהו בקרבנות : ט] מליקה ממה נפשך אם זכר כו' ואם נקבה היא כשר דהא כו' מדר"א נמי איכא לאותוביה דקאמר כל מקום שנאמר זכר ונקבה : י] מקדישין לעשות תמורה : יא] קדושים הא אין נתפסין בקדושה כגון : יב] דס"ל בריה הוי ואיכא דס"ל ספק הוי : יג] כתנאי ס"א ומצי לאוקמא דרבנן בתראי דמתני' אטומטום נמי פליגי ודלא כרב חסדא אלא בזכר ונקבה מספקא

וקדוש מעיקרא אפילו לרבנן בתראי והני תנאי דברייתא בהכי פליגי כו' והד"א : יד] מטיל מים במקום : טו] להיות כנקבה: טז] הערל דס"ל דאנדרוגינוס זכר למ"ד : יז] ושוק ומר"א דאמר התם חייבין עליו : יח] דשמא יש עוד: יט] שאני התם דכתיב: כ] מוקים ליה לדרשא כו' סבירא ליה כרבנן : כא] לקמן קסבר דבריה : כב] קדושה דאימייהו : כג] אפילו אי בהווייתן קדושים שהרי אמר תי' בפירוש נמחק : כד] טומטום מ"מ אדפריך בסמוך: כה] אין קדושת פה חלה עליהן כו' עלייהו קדושת אימייהו כמו בכל כו' ודאי או זכר או נקבה והא כו' דלא שייך ביה קדושת אימייהו משום: כו] מייתורא דה"א קדריש: כז] מנקבה וכיון דמעטיה מנקבה הוצרך למעט גם מזכר דלא תימא דמעטיה מנקבה בערך זכר וברייתא : כח] סיפרא ר' יהודה דהא : כט] שיטה זו שפירשתי : ל] דתניא התם ר' : לא] מילה אפילו אי הוי כאשה : לב] ת"ק מטמאין נקט : לג] שהוא ודאי נקבה : לד] לעולם טעמא משום : לה] זכר מ"מ ממעטינא :

עין משפט
נר מצוה

אלא במטיל נ"ק
לית ליה נ"ק

מז א מיי' פ"ב מהל' בכורות הל"ה טוש"ע יו"ד סי' שטו סעיף ב:

מח ב מיי' פ"ד מהל' אישות הלי"א טוש"ע אה"ע סי' מד סעי' ה:

מט ג ד מיי' פ"ו מהל' יבום הל"ד טוש"ע אה"ע סי' קעב סעי' ט:

בן יהודה למימר טומטום בריה הוא ולא קדוש לא דכולי עלמא טומטום בבריה לא מספקא א] זכר ונקבה הוא דמספקא מטיל מים במקום זכרות דכולי עלמא לא פליגי דזכר הוא כי פליגי במטיל מים במקום נקבות מר סבר חיישינן שמא נהפכה זכרותו לנקבותו ומר סבר לא חיישינן כי הא דהורה *רבי אלעזר ב] בבהמה מטיל מים במקום נקבות חולין תהי בה ר' יוחנן מאן דלא חש ג] לתנא קמא ולרבי ישמעאל ולימא רבי יוחנן נמי מאן דלא חש לרבנן בתראי דא"ר חסדא מחלוקת באנדרוגינוס אבל בטומטום *דברי הכל ספיקא רבי יוחנן לא ס"ל דרב חסדא אי לא ס"ל לימא הוא דאמר כרבנן בתראי הכי נמי קאמר *מאן שביק תרי ועביד כחד ורבי ד] אלעזר כמאן סברא כי הא דאמר ריש לקיש ה] לא אמרו טומטום ספק אלא באדם הואיל וזכרותו ונקבותו במקום אחד אבל בהמה מטיל מים במקום זכרות זכר מטיל מים במקום נקבות נקבה מתקיף לה רב אושעיא וליחוש שמא נהפכה זכרותו לנקבותו א"ל ו] כמאן *כר"מ דחייש למיעוטא אביי בר אבין ורב חנניא בר אבין דאמרי תרוייהו אפי' תימא רבנן הואיל ואישתני אישתני אית דאמר אישתני ואית דאמר לא אישתני לימא אישתני ולא אישתני תנאי דתניא *טומטום [ב]שקידש קדושיו קדושין נתקדש קדושיו קדושין [ג]וחולץ וחולצין לאשתו ומיבמים לאשתו ותניא אידך אשת טומטום חולצת ולא מתייבמת ז] סברוה דכ"ע כר"ע דאמר *סריס חמה לא חולץ ולא מייבם ח] מאי לאו בהא קמיפלגי דמ"ד חולץ וחולצין לאשתו ומיבמים את אשתו לא אמרינן הואיל ואישתני אישתני ומ"ד חולצת ולא מתייבמת אמרינן הואיל ואישתני אישתני לא דכ"ע אמרינן הואיל ואישתני אישתני הא ר"א והא ר"ע ומאן תנא אליבא דר"ע אילימא ר' יהודה הא ודאי סריס משוי ליה *דתנן רבי יהודה אומר טומטום שנקרע ונמצא זכר ה"ז לא יחלוץ מפני שהוא כסריס אלא רבי יוסי ברבי יהודה היא דתניא *ר' יוסי בר' יהודה אומר טומטום לא חולץ שמא יקרע וימצא סריס חמה ט] אטו כל דמיקרע זכר משתכח נקבה לא משתכח [י]שמא י] קאמר שמא יקרע וימצא נקבה א"נ זכר נמי שמא ימצא סריס חמה מאי בינייהו אמר רבא
לפסול

הדרן עלך על אלו מומין

כי פליגי במטיל מים במקום נקבות. והשתא הא דאמר רב חסדא לעיל אבל טומטום דברי הכל ספיקא הוא על כרחך לא כה] אמרו במטיל מים במקום זכרות דההוא ודאי זכר הוא כו] *אבל במטיל מים במקום נקבות ואליבא דת"ק אבל כז] ר"ש *דלית ליה שום ספיקא בטומטום דאי הוה מטיל מים במקום נקבות הוי נקבה ודאי וא"ת ומנ"ל לרב חסדא דלרבנן בתראי קדוש מספיקא דילמא סברי כר"ש ולא כח] קדוש כלל וי"ל כיון דמההוא טעמא דפליגי באנדרוגינוס משום כט] דבריה הוא לא מצי פליגי בטומטום דלרב חסדא לשום תנא לא הוי בריה מסתמא ל] מודו לת"ק בטומטום דכי קדוש לא] הוא מספיקא כמו שמודה לו רבי ישמעאל וא"ת לקמן פ"ט (דף נז.) דממעט ר"ש בן יהודה טומטום ואנדרוגינוס ממעשר בהמה משום דממעט בקדשים הזכר ודאי ונקבה ודאית ויליף מעשר מתחת תחת מקדשים מה ענין זה אצל זה הא בקדשים אימעט מכלל זכר מעטם שהוא נקבה כשמטיל מים במקום נקבות אבל מעשר אין חילוק בין זכר ונקבה וי"ל דרב חסדא אומר שמי מכאן טומטום וכן ר"ל דבסמוך:

לא אמרו טומטום ספק אלא באדם. *כר"ש בר' יהודה דסבירא ליה ולאו אליבא דכולי עלמא קאמר דפשיטא לת"ק דמתני' דספיקא הוא דאין שוחטין לא במקדש ולא במדינה:

ור"ש סבר לא אמרינן הכי אלא ודאי נקבה הוא והא דאמר רב חסדא טומטום דברי הכל ספק הוא הא אתא לאשמועינן דלא תימא לרבנן בתראי טומטום נמי בריה הוא ולא תהא קדושת בכור חלה על שום טומטום ומיהו ס"ל לרב חסדא היכא תנא דאפילו ספק לית ליה דאי מטיל מים במקום זכרות זכר ואם במקום נקבות נקבה ודכולי עלמא אית להו דרב חסדא דקדושה חלה על טומטום: וכי האי דהורה רבי אילעאי. כלומר ר"ש בן יהודה כי הך הוראה ס"ל: חולין. יא] ולגבי בכור קאמר דלא קדיש דודאי נקבה הוא והא ר' אלעאי אמורא הוא ולאו היינו האי דברייתא דאיירי לעיל משום רבי ישמעאל: תהי בה ר' יוחנן. בהך הוראה דר' אלעאי: לא לת"ק ולא לר' ישמעאל. דמתני' דאמרי טומטום אינו נשחט לא במקדש ולא במדינה משום דספיקא הוא (א) ור' *ישמעאל לא יב] פליגי אלא באנדרוגינוס דנעשה נקבות שלו תרין: לא ס"ל. לרבי יוחנן יג] דרב חסדא אלא רבנן בתראי אטומטום נמי אמרי דבריה הוא: אי לא סבירא ליה. אמאי קא מתמה הא ר' אילעאי הוא דאמר כרבנן בתראי: יד] שבק תרי. ת"ק ור' ישמעאל ועביד כחד רבנן בתראי טו]: הואיל וזכרותו ונקבותו במקום אחד. וליכא למיבדקינהו בהטלת מים [אבל] בבהמה אין בה שום ספק לדברי הכל והאי דקאמר ת"ק דמתניתין אינו נשחט במטיל מים במקום זכרות קאמר דודאי קדוש הילכך אינו נשחט במדינה ובמקדש נמי לא חזי להקרבה דנראה כבעל מום לפי שאין לו זכרות דהא ממעטינן ליה מהקרבה בכמה דוכתי הזכר ולא טומטום ורבי ישמעאל אאנדרוגינוס קאי ורבנן בתראי אאנדרוגינוס טז] קיימי אבל טומטום כולי עלמא מודו דמטיל מים במקום זכרות זכר במקום נקבות נקבה ור' אילעאי אליבא דכולהו הורה: כר"מ. בתמיה כלומר מי חיישינן ליחידאה: אפי' תימא רבנן. נמי פרכינן הכי דהואיל ואישתני יז] לענין טומטום אישתני דנהפכה זכרותו לנקבותו: ומשני אית דאמר אישתני. כלומר איכא למ"ד אמרינן הואיל ואישתני אישתני בבהמה דהיינו ת"ק דפליג לעיל עליה דר"ש בן יהודה יח] דלא חיים שמא נהפכה ור' (ג) אלעזר כר"ש סבירא ליה: לימא. אי אמרי' הואיל ואישתני יט] או לא אמרי' תנאי היא: שקדש קדושיו קדושין. לחומרא וצריכה גט שמא זכר הוא: נתקדש. קדושיו קדושין וזה שקדשו אסור בקרובותיה של טומטום כגון באמו ובאחותו דשמא נקבה הוא: וחולץ. לחומרא שאם אין שם *) אחר אלא הוא בעיא יבמתו חליצה אבל יש שם *) אחר לא חליץ טומטום דהא האי תנא בנקבה נמי מספקא ליה: וחולצין לאשתו. חומרא כ] היא שמא זכר הוא: ומייבמים את אשתו. ממה נפשך אי זכר הוא שפיר מייבם אחיו ואם נקבה הוא אשה כא] בעלמא הוא דנסב האי אחיו של טומטום לא מייבם דאינו בן לידה ולא קרינא ביה להקים לאחיו שם: מאי לאו דכ"ע כר"ע. דאמר ביבמות פרק הערל (דף עט:) סריס חמה לא חולץ ולא מייבם ואשתו לא חולצת ולא מתייבמת שלא היתה לו שעת הכושר: ובהא פליגי. דמ"ד מייבמין לאשתו ממ"נ סבר אי זכר הוא שפיר מייבם דלא אמרינן הואיל ואישתני למיהוי טומטום אישתני נמי לספוקי בסריס חמה שאפילו יקרע וימצא זכר יהא סריס ואשת סריס אין מתייבמת: ומ"ד אין כב] מתייבמת סבר אמרינן הואיל ואישתני למיהוי טומטום אישתני. נמי לספוקי למיהוי סריס חמה אפילו ימצא זכר הילכך אין מתייבמת אשתו דנמצאו פוגעים בערוה דכיון דזכר הוא קדושיו קדושין וכיון דסריס חמה הוא אין אשתו זקוקה ליבם הויא כאשת אח שיש לה בנים והמייבמה פוגע באיסור אשת אח ומיהו חליצה בעיא דלא פשיטא לן שהוא סריס דשמא לאו סריס הוא הילכך בעיא חליצה: לא דכ"ע אמרי שמא אישתני. ומספקינן ליה בסריס חמה והא דאמרינן מתייבמת רבי אליעזר היא דאמר בפ' הערל (יבמות דף פ.) אשת סריס חמה מתייבמת שכן במינן מתרפאין באלכסנדריא של מצרים הילכך ממ"נ שרי לייבומה. ומ"ד לא מתייבמת כר"ע: ומאן הוי תנא דאית ליה כר"ע. ואמר חולצת ולא מתייבמת: סריס ודאי משוי ליה. לטומטום ואפי' חליצה לא תיבעי דהא ר"ע באשת סריס חמה לא בעי חליצה: אלא ר' יוסי בר' יהודה. דשמא קאמר הילכך חליצה בעיא דשמא זכר הוא ושמא אינו סריס ולא מתייבמת דשמא זכר הוא וסריס הוא ואינה זקוקה ליבם ונמצא כג] פוגע באשת אח שיש לה בנים: שמא יקרע כו'. ובמקום אחין קאמר דלא יחלוץ כד] (וליחוש) שמא סריס חמה הוא אבל אין שם אחר יחלוץ ולא מיפטרא יבמתו בולא כלום דשמא לאו סריס הוא הילכך אשתו נמי בעיא חליצה שמא לאו סריס הוא ולא מתייבמת דשמא סריס הוא: אטו כל דמקרע זכר מישתכח. דלא מספקא ליה אלא בסריס חמה ובנקבה לא מספקא ליה: מאי בינייהו. בין רבי יהודה לר' יוסי בטומטום שמת אחיו הא תרוייהו לא יחלוץ קאמרי:
לפסול
*) נ"ל אח
*) נ"ל אח

רבינו גרשום

בזכר או נקבה הוא דמספקא דלא ידעינן אי נקרע שמא הוי זכר ודאי או נקבה ודאית: ואי מטיל מים במקום זכרות דכ"ע לא פליגי דזכר הוא. (דאי) דמקום זכרות דבהמה מרוחק הוא ממקום נקבות: כי פליגי במטיל מים ממקום נקבות. מר סבר (רבנן) תנא קמא דטומטום ספיקא הוא וקדוש מספיקא סברי חיישינן שמא נהפכה זכרותו והויא במקום נקבותו וזכר הוא ומומו עמו: ור' שמעון [בן יהודה] סבר כל מקום שנאמר זכר להוציא טומטום ואנדרוגינוס דכי מטיל מים במקום נקבות ודאי נקבה הוא: כי הא דהורה ר' אלעזר (ר' אילעאי) לא חיישינן שמא נהפך זכרותו לנקבותו אלא ודאי נקבה הוא: תהי בה ר' יוחנן. מאן האי דהכי הורה ולא חש לא לת"ק ולא לר' ישמעאל דמתניתין. כדאמרינן לת"ק בשלמא טומטום במדינה לא דילמא זכר הוא ולית בה מומא ור' ישמעאל סבר זכר ומומו עמו הוא:לא סבירא ליה הא דרב חסדא א) א"כ הא דאמר דהורה כרבנן הורה דאמרי אינו בכור ויוצא לחולין ליגזז: הכי נמי קאמר ר' יוחנן דתהי עליה מאן שביק תרי ת"ק ור' ישמעאל והורי כחד כרבנן:ור' אילעאי דאורי כר"ל נמי סברה דאמר ריש לקיש כו'. במקום א' קרוב זה אצל זה: מתקיף לה ר' אושעיה. בין לר' אילעאי בין לריש לקיש וליחוש כו': א"ל אביי רמאן כלומר את דאמרת וליחוש כר' מאיר סבירא לך דיחידאה הוא דחייש למיעוט גבי קטן וקטנה לא חולצת כו'. כלומר דמיעוט הוו דנהפך זכרות לנקבות: אפי' תימא רבנן. דפליגי עליה בהא מודו דכיון דאישתני דטומטום הוא אישתני נמי דניחוש דילמא נהפך זכרותו לנקבות: ואית דאמר. אע"ג דאישתני דטומטום הוא לא אישתני נמי זכרותו לנקבות: טומטום שקידש קדושיו קידושין. ב) דאסור בקרובותיה וכן אם נתקדש נאסר אותו שקידשו בקרובותיו. וחולץ דשמא [...] יבם. משום דתנן בהערל בעלה פסלה מפני שהיא בעילת זנות: וחולצין לאשתו ומייבמין לאשתו. ממה נפשך אי אשתו הויא קיים מצות יבום ואי לאו לא נאסרה עליו: לא אמרינן הואיל ואישתני דהוה טומטום [...] סריס חמה אלא לא הוי סריס חמה וצריכה אשתו חליצה או יבום: ומ"ד חולצת ולא מתייבמת סבר דאמרינן הואיל ואישתני אישתני. דהוי סריס חמה ואהכי חולצת מספק ולא מתייבם משום דכתיב אשר לא [...] ודילמא הא לאו בית אחיו הוא:והאי דקתני חולצת ומייבמת את אשתו ר' אליעזר [היא] דאמר בפרק הערל (ור' אליעזר אמר) לא כי אלא סריס חולץ וחולצי' לאשתו שיש לו רפואה: והא דקתני חולצת ולא [...] היא דאמר סריס חמה לא היתה לו שעת הכושר: ומאן תנא אליבא דר' עקיבא. כלומר כמאן מתלמידי ר' עקיבא אתייא הא דחולצת ולא מתייבמת דכר' עקיבא גופיה לא מיתוקמא דהא איהו אמר סריס חמה [...] אילימא כר' יהודה תלמידו דר' עקיבא איהו ודאי סריס חמה משוי ליה ואמאי חולצת דתנן ר' יהודה אומר כו': אלא ר' יוסי בר' יהודה. תלמידיה הוא דתניא תנו'. וכיון דשמא ימצא סריס חמה ולא
ודאי

שיטה מקובצת

א] בזכר ונקבה הוא: ב] טומטום בבהמה: ג] חש לא לת"ק ולא לרבי ישמעאל: ד] ורבי אילעא תי' אליעזר נמחק כמאן סבירא ליה כי הא: ה] לא אמרו טומטום כו' פ"ה דת"ק דמתני' דאמר טומטום אינו נשחט לא במקדש ולא במדינה במטיל מים במקום זכרות קאמר דודאי קדיש הילכך אין נשחט במדינה ובמקדש נמי דממעטינן ליה מהזכר אבל כו"ע מודו במטיל מים במקום נקבות דנקבה הוא כמו שהורה ר' אלעאי ותימה דדוחק גדול הוא לומר כן דלעיל משמע דבמטיל מים במקום זכרות לא ממעטינן ליה כלל ודאי להקרבה לכך נראה דלעולם איירי במטיל מים במקום נקבות וקדוש מספק לת"ק דמתני' דחיישינן שמא נהפכה זכרות ורשב"ל לא אתא אלא לומר דרבנן בתראי סברי כר"ש בן יהודה ולכך הורה ר' אלעאי דהוו חולין דלא ס"ל כרב חסדא דאמר ספק הוי. תו"ח: ו] א"ל אביי כמאן: ז] מתייבמת מאי לאו דכו"ע כר"ע: ח] מייבם ובהא תיבות מאי לאו נמחק: ט] חמה ומי פשיטא ליה דזכר משתכח אטו: י] שמא ושמא קאמר: יא] חולין לגבי אות ו' נמחק: יב] לא פליג אלא: יג] יוחנן הא דרב חסדא: יד] מה"ד מאן שבק: טו] בתראי ורבי אלעאי כמאן ס"ל דשביק תרי ועביד כחד הס"ד: טז] אאנדרוגינוס קאי תי' קיימי נמחק: יז] ואישתני לענין טומטום אישתני נמי דנהפכה: יח] יהודה ואית דאמרי לא אמרינן בבהמה הואיל ואישתני אישתני והיינו ר' שמעון בן יהודה דלא חיישינן שמא נהפכה ור' אילעא כר"ש ס"ל הס"ד: יט] ואישתני אישתני: כ] חומרא בעלמא היא: כא] אשה פנויה בעלמא: כב] אין מייבמין אשתו תיבת מתייבמת נמחק: כג] ונמצא כפוגע באשת: כד] יחלוץ ולחומרא ושמאי: כה] לא איירי במטיל: כו] הוא אלא במטיל: כז] ר"ש ס"א ר' ישמעאל: כח] קדוש ס"א קדשי כלל: כט] משום דסברי בריה הוא: ל] מסתמא גליון מסתברי מפי' יודה לת"ק ממה שיודה לר' ישמעאל. לשון הרא"ש: לא] תי' הוא נמחק:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לא לת"ק וכו' דרבי ישמעאל לא פליג אלא:(ב) ד"ה ומשני וכו' ורבי אילעי כרבי שמעון ב"י סבירא ליה:

ערש"י ס"ל כו' כנ"ל ולא כמו שפי' רש"י בד"ה הואיל כו' נ"ק

מסורת הש"ס

לפי' גי' רש"י צ"ל ר' אילעאי

עיין נ"ק

[נדרים מז:]

נ"ק [יבמות קיט. וש"נ]

יבמות עב. תוספתא יבמות פי"א

יבמות עט:

יבמות פא.

[שם פג: תוספתא יבמות פי"א]

א) נראה דצ"ל אי לא ס"ל דרב חסדא א"כ לימא הוא דאמר דהורה וכו'. ב) נראה דצ"ל דהיא אסורה בקרוביו של הטומטום ועוד נ"מ דצריכה גט וכמו שפירש"י:

[רש"י]

לפסול במקום אחין. אם יש עמו אחים הגואים והלך הוא וחלץ לה לרבי יהודה לאו כלום עבד ולא פסלה מן האחין יג] דלה אחד מן האחין לייבם מייבם ולרבי יוסי דמחזיק ליה בספק פסלה מן האחין דשמא חליצתו חליצה ואין אחד מן האחין יכול לייבמה דכיון דלא בנה שוב לא יבנה אלא חוזרין וחולצין לה: ולחלוץ שלא במקום אחין. אם אין אחין אלא טומטום לרבי יהודה מיפטרא בולא כלום דהא ודאי סריס הוא וכליתיה דמי ולר' יוסי בעיא חליצה שמא לאו סריס הוא והאי דקאמר לא יחלוץ במקום אחין קאמר:

הדרן עלך על אלו מומין

מומין אלו. האמורין בבכור פוסלין *לכהן לעבודה: בין קבועין בין עוברין. כל זמן שהן בו: הכילון והליפתס והמקבן. מפרש בגמרא: ושראשו שקוט וסקיפת. יד] מפרש בגמרא: ובעלי חטרות. פלוגתא אבל הנך כילון וליפתס וכולהו דברי הכל: חטרות. הלדרוב"ש: גמ' אמאי. טו] פסולין באדם: והא טז] יבלת. דלא כתיבא באדם: ותו דק תבלול. דאמרן גבי מומי יז] בכור (ז) הוא ולא כתיב בבהמה דבשלמא כולהו איכך דמנינן ביה כמו חוטין וזנב העגל שאינה מגעת לארכובה מכל מום רע נפקי אלא דק ותבלול איכא למיפרך מדגלינהו רחמנא באדם ובבהמה לא גלינהו ש"מ לא פסלי בבהמה ומשני מילף ילפי מהדדי: גרב דמאים. מילפת דקשה הוא כחרס ומשקע בבשר ועושה חרלין: וליכתבינהו רחמנא לכולהו. מומי או באדם או בבהמה: וגרב וילפת הכא והכא. גרב לגזירה שוה וילפת לגלויי עלה דגרב דמופנה הוא אמאי כתב עור ופסח ושבור הכא והכא: אהייא יח] ליכתב. בהי מינייא לכתבינהו רחמנא דלילף אידך מיניה: קלוט וחוטין דליתנהו באדם. דאדם אינו מפרים פרסה ואינן נוהגין בו מומי חוטין דאדם יש לו שינים יט] ואין נראין החוטין ובהמה הוא *דאית לה שיניים למעלה ונראין החוטים ונפסלת בפגימתן: בבהמה נמי לא פסלי. להכי כתב רחמנא מומים בבהמה ומנה בה קלוט וחוטין שנפגמו ושנגממו כ] דנפקי מחרוץ: גבן וחרום ליתנהו בבהמה. דגבן היינו שיש לו גביניס שקורין שורציל"ש ובהמה לית לה גבינים וחרום היינו שחוטמו כא] (ח) בין שתי עיניו ובהמה אין לה חוטם בין העינים: והנך דליתנהו באידך. דלא שייכי ביה ליכתב באידך: שנתחדש בה. והכא איכא חידוש באדם גבן וחרום ובבהמה קלוט וחוטין: למה לי. למיכתב דמומין כב] פסולין באדם ומומין פסולין בבכור דכתיב (דברים טו) וכי יהיה בו מום וגו' ומומין כג] פסולין בקדשים: אדם מבכור לא אתי. כלומר אי כתב בבכור ולא כתב בהנך אדם מבכור לא אתי מה לבכור דין הוא שיפסלנו המום שכן הוא עצמו קרב: אדם מקדשים לא אתי. כלומר אי כתב בקדשים ולא כתב בהנך הנך לא אתו מינייהו: קדושתן מרובה. חטאות ואשמות עולות ושלמים אדם קדושתו מרובה במצות: איש השוה בזרעו של אהרן. הוא דבעי מומא הא אין שוה בזרעו של אהרן בלא מומא נמי מיפסיל:

[גמרא]

לפסול במקום אחים ולחלוץ שלא במקום אחים איכא בינייהו:

הדרן עלך על אלו מומין

מומין אלו *בין קבועין בין עוברים א] פוסלין באדם (א) ויתר עליהן ב] הכילון והלפתן והמקבן ושראשו שקוט (ב) וסקיפת ובעלי חטרות רבי יהודה מכשיר וחכמים פוסלין הקרח פסול איזהו קרח כל שאין לו שיטה של שער (ג) מוקפת מאוזן לאוזן אם יש לו ה"ז כשר: גמ' אמאי והאיכא יבלת דלא כתיב באורייתא באדם ותו דק תבלול דלאכתיבי בבהמה מילף ילפי מהדדי דתניא באדם לא נאמר בו יבלת בבהמה לא נאמר דק תבלול מנין ליתן את האמור של זה בזה ואת האמור של זה בזה ת"ל גרב גרב ג] ילפת ילפת לגזירה שוה מפני דאי לא מפני איכא למיפרך אדם מבהמה לא יליף שכן היא עצמה קריבה לגבי מזבח בהמה מאדם לא ילפא שכן נתרבה במצות לאיי אפנויי מפני לכתוב רחמנא ילפת ולא בעי גרב ואנא אמינא ומה ילפת דלא מאיסא הוי מומא גרב דמאיס לא כל שכן גרב גרב ד] דכתב רחמנא למה לי לאפנויי ולכתבינהו רחמנא כולהו בחד וגרב וילפת הכא והכא ולילפו (ד) *מחדא אהייא בהי ליכתב רחמנא אי כתב באדם הוה אמינא כל דפסול באדם פסול בבהמה קלוט ה] וחוטין דליתנהו באדם בבהמה נמי לא ליפסלו (ה) ולכתוב רחמנא כולהו בבהמה הוה אמינא כל דפסול בבהמה פסול באדם גבן וחרום דליתנהו בבהמה באדם נמי לא לפסלו ולכתבינהו רחמנא כולהו בחד והנך דליתנהו *באידך ו] לכתוב רחמנא בבהמה והנך דליתנהו באידך לכתוב באדם וגרב וילפת הכא והכא ולילפי מהדדי אלא כתנא דבי רבי ישמעאל *דתנא דבי רבי ישמעאל כל פרשה שנאמרה ונשנית לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה אמר רבא למה לי דכתב רחמנא ז] מום באדם מום בקדשים מום בבכור צריכא דאי כתב רחמנא מום באדם שכן נתרבה במצות אדם מבכור (ו) ח] בהמה לא אתי שכן הוא עצמו קרב לגבי מזבח קדשים מבכור לא אתי שכן קדושתו מרחם אדם מקדשים לא אתי שכן הן עצמן קריבין בכור מקדשים לא אתי שכן קדושתו מרובה ט] חדא מחדא לא אתיא תיתי חדא מתרתי י] מהי תיתי לא לכתב רחמנא בבכור ותיתי מהנך מה להנך שכן קדושתן מרובה ונוהגין בפשוטין [לא לכתוב] בקדשים ותיתי מהנך מה להנך שכן קדושתן מאליהן [לא לכתוב] באדם ותיתי מהנך מה להנך שכן הן עצמן קריבין יא] לגבי מזבח צריכי: יתר עליהן באדם: מנא ה"מ א"ר יוחנן דאמר קרא °כל איש אשר בו מום מזרע אהרן איש יב] ששוה בזרעו של אהרן מאי

תורה אור: ויקרא כא

[תוספות]

הא איכא יבלת. ה"נ הוי מצי למיפרך מחרוץ דלא כתיב באדם *) ושייך באדם חוטין ובמקום עלם כמו בבהמה וכן נתוק וכרות לא כתיבי באדם וגבן לא כתיב בבהמה ואע"ג דשייך [בבהמה] למאן דמפרש לקמן שסדרתו עקומה ולא מוקי לה בגביני עיניו וא"ת אין לו בילים או שאין לו אלא בילה אחת דתנן לעיל (דף מ.) גבי בהמה הרי זה [מום] ואין [זה] אלא ממרוח אשך דקאמר ת"ק לקמן בפירקין *אין לו בילים או שאין לו אלא בילה אחת זהו מרוח אשך האמור בתורה וילפינן בהמה מאדם בג"ש דבסמוך תינח לת"ק אלא לרבי ישמעאל ור"ע דאמרי חסר אשך מיבעי ליה מנא להו דאיכנהו גופייהו חשבי ליה מומא בפירקין דלעיל ואי נפקא לן ממומין שבגלוי ואיכן חוזרין א"כ לת"ק למה לי קרא להכי ואיכנהו נמי הוה מוקמי קרא להכי אי לאו משום דחסר אשך מבעי ליה דאין לחלק בין אדם לבהמה משום דבהמה יש לה שני כיסין וחשיב מום טפי דהא אפי' אין לו בילים כלל (למעוטי) מבעי ליה למעוטי ממרוח אשך ושמא י"ל בכי האי גוונא שייך לומר דנשנה בשביל דבר שנתחדש בה כדר' ישמעאל דבסמוך וניחא נמי השתא אפי' יש מומין שנכתבו אע"ג דהוו נפקי ממום שבגלוי ואיתו חוזר:

גרב דכתב רחמנא ל"ל *למעוטי. תימה הא איצטריך לכדאמר רבא בפירקין דלעיל (דף מא.) דלהכי כתב רחמנא גרב למימר דחרוץ במקום בשר לא הוי מומא ומיהו תרי גרב ותרי ילפת כתיבי חד באדם וחד בבהמה ואייתר חד לאפנויי *אבל ע"כ לא הוי מופנה אלא מצד אחד ואיכא למ"ד ב"ק (דף כה:) דמשיבין ועוד דמדנקט בברייתא ת"ל גרב גרב ילפת ילפת נ"ל למעבד גזירה שוה בתרווייהו משמע דנקיט הכי משום דבכל הני תרי דוכתי כתיב גרב בהדי ילפת לאפנויי וי"ל דמשום דרשא דרבא דלעיל לא מפיק הפנאה מהכא כיון דלפי דרשא לא מיתוקמא גרב לגופיה אלא ללמד *החרוס במקום בשר:

גבן וחרוס דלא איתנהו בבהמה. היינו לת"ק דלקמן בפירקין דמוקי גבן בגביני עינים אבל לרבי חנינא בן אנטיגנוס דאמר שיש לו שני גבין ושני שדראות שייך שפיר בבהמה ולהכי לא קאמר נמי מרוח אשך דליתיה לר' חנינא בן אנטיגנוס דאמר כל שמראיו חשוכים דלא איירי אליביה:

למה לי דכתב רחמנא מום באדם מום בבכור מום בקדשים צריכי כו'. תימה למאי דקאמר צריכי דמשמע דלא ילפינן מהדדי מנלן באדם ובקדשים כל מום שבגלוי ואינו חוזר דגבי בכור הוא דדרשינן ליה לעיל בפרק על אלו מומין (דף לז.) מכלל ופרט *) וכן מומין דגבי אדם וקדשים דלא כתיבי בבכור דאיכא דלא נפקי מכל מום רע כגון דק תבלול כדפי' בקונטרס בריש פירקין ויש לומר הואיל דגלי גלי:

*) נ"ל וכן מומין דכתיב גבי אדם וקדשים ולא כתיב בבכור כו' נ"ק

[עין משפט נר מצוה]

א א מיי' פ"ו מהל' ביאת מקדש הל' ב

*) נ"ל ושייך באדם חוטין במקום עלם כו' נ"ק

[שיטה מקובצת]

שיטה מקובצת

א] בין עוברים. דמומין עוברים דפסולים באדם נפקא לן מדילפינן מכהנים וגבי בהמה כתיב מום בם ודרשינן בפרק התערובות [דף עב ע"ב] מום בם הוא לא ירצה הא עבר מומו ירצה אף באדם כתיב מום בם ודרשינן הא עבר מומו ירצה כמו בבהמה ה"ה: ב] עליהן באדם הכילון: ג] גרב ס"א וילפת באדם וילפת לגו"ש: ד] גרב גרב דכתב רחמנא למה לי. הקשה הר"ר אלחנן והא איצטריך לכדרבא כו' וליכא למימר דכיון דמופנה מצד אחד דנוקי ליה מופנה כדאמר לעיל גבי מעשר בהמה דאינו נמכר משום דבפרשת גו"ש לא יגאל לא יגאל מחרמים אע"ג דלאו מופנה אלא מצד אחד דהא מדכתיב רחמנא ילפת בהדי גרב באדם ובבהמה ש"מ דבעינן מופנה משני צדדין דאי לא בעינן אלא מצד אחד לא לכתב אלא חד ילפת בהדי גרב ואמר הר"י דמ"מ חשיב ליה מופנה לגו"ש כיון דלא איצטריך לעיל לדרוש דרבא אלא לדיוקא דעלמא דגרב הוי מומא הא חרוץ לא הוי מומא או שמא הוי מצי למכתב שום נגע אחר דמאותו ודמי לחריץ. לשון תוה"ח: ה] קלוט וחוטין דליתנהו באדם. פי' ברש"י דאדם אינו מפרים פרסה כו' מיהו לכאורה הוי משמע דאף במקום שיש שינים בהמה כגון למטה פוסלין אף החוטין והיה אומר הר"ר אלחנן לפי שהבהמה פיה ארוך ופתוח הרבה וכי פגום קצת מחזי והוי מום שבגלוי אבל באדם לא מחזי כולי האי והוי מום שבסתר. ת"ה: ו] ליכתב רחמנא פת' לכתוב עד תי' וגרב נמחק: ז] רחמנא מומין באדם מומי בהמה מומין בבכור צריכא דאי כתב רחמנא מומין באדם: ח] תי' בהמה נמחק: ט] מרובה. וקדשים נוהגין בין בזכרים בין בנקבות: י] מתרתי בהי לא כתוב לכתוב רחמנא בכור: יא] קריבין על גבי מזבח הילכך צריכי: יב] איש ששוה בזרעו של אהרן. הקשה הר"ר אלחנן דהא קתני נמי במתני' גבן שהוא מום גמור ומרוח אשך דהוי נמי גמור ופסול משום מחלל עבודה דהא כתיב באורייתא ותירץ ר"י דמדקאמר האמור בתורה גבי גבן או מרוח אשך משמע שפיר דאתא לפרושי דאלו פוסלין לבד משום מום גמור מחלל עבודה ולא האחרים. ת"ה: יג] האחין ואם רצה: יד] תי' מפרש בגמרא נמחק: טו] אמאי פוסלין: טז] והא איכא יבלת: יז] מומי אדם הוא דכתיב ולא: יח] אהייא (דהוי)(מינייהו)ליכתב: יט] שינים בשל החוטין ואין כו' ובהמה היא דאין לה: כ] ושנגממו נפקי מחרוץ: כא] שחוטמו משוקע בין: כב] דמומין פוסלין באדם ומומין פוסלין בבכור: כג] פוסלין בקדשים:

[מסורת הש"ס]

[לעיל ג: כתובות עה.]

לכהן נ"ק

הגהות הב"ח

(א) במשנה פוסלין באדם יותר עליהן באדם הכילון וכו' ושראשו (שקוט) תו"מ וכ"ב ס"א שקוע: (ב) שם וסקיפס ובעלי החטוטרות: (ג) שם מקפת מאזן לאזן ואם: (ד) גמ' ולילפו מהדדי אהייא לכתוב כצ"ל ותיבת בהי נמחק: (ה) שם בבהמה נמי לא ליפסלו ואי כתב רחמנא: (ו) שם אדם מבכור לא אתי כצ"ל ותיבת בהמה נמחק: (ז) רש"י ד"ה ותו דק וכו' מומי בכור מום הוא: (ח) ד"ה גבן וכו' שחוטמו שקוע בין שתי:

נ"ל מהדדי נ"ק

באדם לכתוב כו' דליתנהו בבהמה לכתוב נ"ק

סלח"ת כפ"ב מסל' אסורי מזבח ס"ב סעתיק דאין לה שבועות יט. ב"ק סד: סוטה ג. [מנחות י.]

[דף מ.] [דף מה:]

רבינו גרשום

ודאי משום הכי חולצת: מאי בינייהו. בין לר' יהודה דאמר ודאי סרים המה הוי ובין לר' יוסי דאמר ספק מיכדי בין מר ובין מר לא חולץ קאמר אמר רבא לפסול במקום אחין וליחלוץ שלא במקום אחים איכא בינייהו. לר' יהודה דאמר שמא ימצא סרים המה פוסל במקום אחים שאם עשה בה מאמר אמרינן דילמא לאו סרים הוא ופסלה על האחין וכן נמי אי ליכא אחין אלא הוא חולץ. ולר' יהודה דאמר שהוא כסרים לא פסל במקום אחין ולא חולץ שלא במקום אחין. והאי דקאמר ר' יוסי טומטום לא חולץ היינו במקום אחין אבל שלא במקום אחין חולץ:

סליק פירקא

מומין אלו. דחשבינן בבהמה: בין קבועין ובין עוברין פסולין באדם. בכהנים: ויתר עליהן. דפסולי באדם ולא בבהמה הכילון כו': ואמאי. פוסלין באדם והא איכא יבלת דלא כתיבא באדם וכתיב בבהמה ודק תבלול דלא כתיבי באורייתא גבי מומי בהמה ואמאי קא חשיב להו הכא בבהמה: מילף ילפי מהדדי. מומי בהמה ממומי אדם הלכך חשיב להו לכולהו בבהמה: גרב ילפת כתיב בין במומי אדם בין במומי בהמה לגזרה שוה: ומה ילפת דלא מאיסא דהוי יבש: גרב דמאיס. דהוי לח: וליכתב רחמנא לכולהו. מומי בין יבלת בין דק תבלול בחד ולא באידך אלא גרב וילפת לחוד באידך למילף או גבי אדם או גבי בהמה: קלוט וחוטין דליתנהו באדם. דחוטין דאדם לא הוי בגלוי כשל בהמה ולא פסלי באדם ולא קלוט דלא בעינן באדם פרסות סדוקות: גבן וחרום דליתנהו בבהמה דגיבן זה שגביניו שוכבין וליכא לבהמה גבינין: וחרום. זה הכוחל שתי עיניו כאחת שחוטמו שקוע ואין לו חוטם בין עין לעין ויכול לכחול זה מזה שאין עיכוב חוטם בין עין לעין. וחוטם ליכא בבהמה ואינו כוחל: וליכתבינהו לכולהו מומי דשייכי בחד אי באדם ליכתוב ביה גיבן וחרום ולכולהו מומי: והנך דליתנהו. ביה כגון קלוט וחוטין ליכתבינהו באידך בבהמה ולא ליכתוב בה תו מכל מומי אלא גרב וילפת ולילפי מהדדי כל הני מומי דשייכי לכל חד וחד: אלא. משום הכי איכתבו תרי זימני משום דבר שנתחדש בהן אגב דאיכא בהאי דליכא בהאי משום הכי כתבינהו תרי זימני: אדם כהן שכן נתרבה במצות הרבה מה שאין כן לא בבכור ולא בקדשים: שכן קדושתן מרובה שקדשים נוהגין בין בזכרים בין בנקבות ועוד שיש להן קדושת הרבה חטאת ואשם עולה ושלמים: לא ליכתוב באדם ותיתי מהנך מבכור ומקדשים ואי אמרת מה לבכור שכן קדושתו מרחם תאמר באדם קדשים יוכיחו שאין קדוש מרחם ואפי' כן פוסל מום בהם. מה לקדשים שכן קדושתו מרובה בכור יוכיח וחזר הדין הצד השוה שבהן שפוסל בהן מום אף באדם נמי. מה להנך שכן קריבין על גבי מזבח מה שאין כן באדם: מה להנך בקדשים ואדם קדושתו מרובה אדם נתרבה במצות קדשים שכן קדושתן מרובה ונוהג קדושת אדם כהן וקדשים בין בפשוטים בין בבכורים ראוין לעבודה: קדושתן מאליהן שאין צריך להקדישן: יתר עליהן באדם

עין משפט
נר מצוה

ב א מיי׳ פ״ח מהל׳ ביאת מקדש הל״א :

ג ב מיי׳ שם הל״י :

ד ג מיי׳ שם הל״א :

ה ד מיי׳ שם הל״ו :

ו ה ו מיי׳ שם הל״ז :

ז ז מיי׳ שם הל״ד :

ח ח מיי׳ פ״ח מהל׳ איסורי ביאה הל״א :

ט ט מיי׳ פ״א מהל׳ מאכלות אסורות הל״ו טוש״ע יו״ד סי׳ יג סעי׳ו :

י כ מיי׳ פ״ח מהל׳ ביאת מקדש הל״ו :

מאי איכא בין מומא לשאינו שוה בזרעו של אהרן איכא א] משום אחולי עבודה מומא מחיל עבודה דכתיב °מום בו ולא יחלל (ויקרא כא) שאינו שוה בזרעו של אהרן לא מחיל עבודה מאי איכא בין שאינו שוה בזרעו של אהרן ומשום מראית העין איכא בינייהו עשה : כילון *דדמי רישיה לאכלא : לפתא דדמי רישיה ב] (א) לנדגלידא דליפתא תנא ג] וצוארו עומד באמצע ראשו : מקבן דדמי רישיה למקבן : וישראשו שקוט מלפניו : וסקיפת מאחוריו ד] כדאמרי אינשי שקיל פיסא תנא וצוארו שקוט ושמוט שקוט דחביא מחבא שמוט דאריך ושמוט : ובעלי חטרות ר׳ יהודה כו׳ : דאית ביהעצם כולי עלמא לא פליגי ה] דפסלא כי פליגי דלית ביה עצם מר סבר ʾהא אינו שוה בזרעו של אהרן ומר סבר *קרקורא דבישרא בעלמא הוא : הקרח פסול : אמר רבא ל״ש אלא ʾשאין לו ו] לאחריו ויש לו לפניו אבל יש לו לאחריו כשר וכל שכן שיש לו לאחריו ואין לו לפניו ואיכא דמתני אסיפא ואם יש לו ה״ז כשר אמר רבא לא שנו אלא שיש לו לאחריו ואין לו לפניו אבל יש לו בין לאחריו בין לפניו פסול וכל שכן שיש לו לפניו ואין לו לאחריו ז] ודאין לו כלל דפסול

א״ר יוחנן הקרחנין והננסין והזבלגנין פסולין לפי שאינן שוה בזרעו של אהרן קרחנין תנינא ננסין תנינא *ʾזבלגנין איצטריך ליה ח] לאשמועינן ומהו דתימא משום מראית העין והא כל היכא דאיכא משום מראית העין ט] *איתנא קתני ʾושנשרו ריסי עיניו פסול מפני מראית העין מהו דתימא תני חדא וה״ה לכולהו והא כל היכא דאיכא י] מיהדר ומיתנא(ב) *קא הדר ותני ʾושניטלו שיניו פסול משום מראית העין אלא לאפוקי מהא דתניא דתניא הקרחנין והננסין והזבלגנין כשרים ולא אמרו פסול אלא משום מראית העין מאן האי תנא ר׳ יהודה היא דתניא ר׳ יהודה אומר °הכהנים לרבות הקרחנין (ויקרא א) : **מתני׳** ʾאין לו גבינין (ג) או אין לו אלא גבין אחד זהו גבן יא] האמור בתורה רבי דוסא אומר (ד) שגבינין שוכבין רבי *חנינא בן אנטיגנוס אומר שיש לו שני גבין ושתי שדראות : **גמ׳** וגבן דאין לו משמע ורמינהו גבן שיש לו גבינין הרבה אין לו גבינין או אין לו אלא גבין אחד מנין ת״ל או גבן אמר רבא זהו מדרש או גבן : רבי דוסא אומר כו׳ : למימרא דחיי והא איתמר *המפלת (נדה כד.) בריה שיש לה שני גבין ושתי שדראות ואמר רב ʾבאשה אינו וולד ʾבבהמה אסור באכילה כבר רמא ניהליה רב שימי בר חייא לרב וא״ל *שימי את אלא בששדרתו עקומה : **מתני׳** ʾהחרום פסול איזהו חרום הכוחל שתי עיניו כאחת שתי עיניו למעלה ושתי עיניו למטה עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה רואה את החדר ואת העלייה כאחד סכי שמש *והזגדן והצירן ושנשרו ריסי עיניו פסול מפני מראית העין : **גמ׳** ת״ר חרום ʾשחוטמו שקוע חוטמו סולד חוטמו בולם חוטמו נוטף מנין ת״ל או חרום ר׳ יוסי אומר אין חרום אלא הכוחל שתי עיניו כאחת אמרו לו הפלגת

אע״פ

תוספות

אמר רבא לא שנו כו׳ . יש גירסא אחרת בספרים לבד גירסת הקונטרס : **בבהמה** אסור באכילה . פי׳ בקונטרס דלא מהני ליה שחיטה מטעם נפל משמע דאיירי כשילא לאויר העולם ואי אפשר לומר כן דבפ׳ המפלת (נדה דף כד.) מוקי לה בנמלא במעי אמו דלא מישתרי לרב בשחיטת אמו ושמואל פליג עליה התם ושרי ליה בשחיטת אמו אבל בילא לאויר אסור אפילו לשמואל ופריך רב שימי התם ממתני׳ דהכא ופירש שם בקונטרס כב] אתרוייהו פריך לרב ושמואל דהך ר׳ חנינא בן אנטיגנוס גבי מומי בהמה כג] מתניא ומיפסל ליה לגבוה מכלל דלהדיוט שרי והקשה עליו ר״ת דבהדיא תני ליה הכא גבי מומי אדם אלא לרב דוקא פריך דאמר באשה אינו ולד [אלמא] דלא חיי ומדפסל ליה הכא (ע״ב) לעבודה מכלל דחיי וכן משמע דלרב דוקא פריך : כד] **סכי** שמש . מפרש בגמרא סני שמש כדפי׳ בקונטרס שסונא את השמש ואינו יכול לראות מקום שהשמה זורחת שם כה]וסכי הוא לשון כו] חסוכי שמש שנמנע ממנו אור השמש : **ושנשרו** ממנו ריסי עיניו . משמע שקורא ריס לשערות שרגילים להיות נושרין מרוב דמעה כי ההוא דרבן גמליאל בחלק (סנהדרין דף קד:) גבי בכה תבכה וזימנין דקרי ריס עור המקיף את העין כי ההוא דפרקין דלעיל (דף לח.) ריס שנקב ושנסדק ומפרש תורה ברא דעיניה :

מחוי

רש״י

מאי איכא . בין כהן הנפסל במום גמור לכהן הנפסל משום שאין שוה בזרעו של אהרן דהיינו כילון וליפתן וכל הנך : משום מראית העין . יב] כגון הנך דקתניב במתני׳ משום מראית העין שמאוסין לראות כגון שנשרו ריסי עיניו ושנטלו שיניו : עשה . מי שאינו שוה בזרעו של אהרן עובר בעשה אם עבד דהכי משמע השוה בזרע אהרן הוי כהן ויעבוד שאינו שוה לא יעבוד ולאו הבא מכלל עשה עשה : לאכלא . לכסוי של חבית (מלמעלה) שחד מלמעלה ורחב מלמטה וחבירו בסנהדרין בפ׳ זה בורר לו אחד (דף כח:) כי אכלא לדנא : לנדגלידא דליפתא . לראש הלפת שראשה רחב והולכת וכלה למטה : באמצע הראש . שראשו בולט לאחוריו כלפניו : למקבא . לקרדום שערפו עגול וקצר ברוחב : שקוט מלפניו . שראשו משופע מלפניו באלכסון כעין כלי של נגר שקורין בשגו״ג : מאחוריו . שגובה ראשו חסר יג] מאחוריו : שקיל פיסא . שנראה כמי שניטל ממנו חתיכה : דחביא מיחבא . שראשו מוטל בין כתפיו ודומה כמי שראשו שמוט אשלוייסו״ד : קרקורא . חתיכה : לא שנו אלא שאין לו . שיטה של שער מקפת מאזן לאזן לאחריו ויש לו לפניו : אבל יש לו לאחריו ולפניו כשר וכל שכן שיש לו לאחריו ואין לו לפניו . דעפי הוי נוי בשיש לו לאחריו ולא לפניו יותר מכשיש לו סביב כל הראש ובאמצע הוי קרח : ואיכא דמתני לה אסיפא . דמתני׳ לא שנו דיש לו כשר אלא שיש לו לאחריו שיטה מקפת מאזן לאזן ולא לפניו אבל יש לו נמי לפניו פסול וכ״ש שאין לו כלל : זבלגנין . שעיניהם זבות וזולגות מים : ננסין תנינא . במתני׳ הקפח והננסין והחרש : זבלגנים אילטריכא ליה . דלא תנן : יד] ומהו דתימא כו׳ . כלומר והנך נמי אילטריכו דמהו דתימא הא דפסיל להו במתניתין משום מראית העין פסיל להו ולא עברו בעשה אי פלחי להכי אשמעינן רבי יוחנן דמשום שאינו שוה בזרעו של אהרן : ריסי עיניו . שערו שסבבת העין : והוא הדין לכולהו . מבעלי חטרות ואילך *דסד״א הא דאפיקנא ממי שאינו שוה בזרעו של אהרן לעיל לא קאי אלא אכילון וליפתן ומקבן והנך דבבא קמייתא : והא כל היכא דאיכא אחריתי משום מראית העין הדר תני ליה דקתני סיפא ושניטלו שיניו כו׳ . ומההיא ידענא דרישא דתנא מראית העין לא קאי אלא אנשרו ריסי עיניו דאי אכולהו קאי למה ליה למיהדר ומיתנא אלא . הא דאתא ר׳ יוחנן : לאפוקי מהאי תנא אתא . דלא פסיל להו אלא משום מראית העין וקמ״ל רבי יוחנן דהלכתא כמתניתין דפסלא להו משום דאין שוין בזרעו של אהרן : הכהנים . וערכו בני אהרן הכהנים (ויקרא א) : לרבות את הקרחנים . שכשרים לעבודה על פסוק זה מלאתיה בתורת כהנים : **מתני׳** גבינים . סורלי״ש : שגבינין שוכבין . שטערות גביניו גדולים ומוטלין על טו] פניו : **גמ׳** גבינים הרבה . שבני גבות עיניו מלטרפות ואין הפרש חלק בין זו לזו : זהו מדרש או גבן . והכי קאמר טז] זהו או גבן האמור בתורה (שם כא) ור׳ דוסא פליג עליה ולא דריש או : למימרא דחיי . מי שיש לו ב׳ גבין ושתי שדראות דפסיל יז] ר׳ חנינא בן אנטיגנוס : אינו וולד . ואינה טמאה לידה : אסור באכילה . כנבילה דנפל הוא וכמת דמי ולא מהניא ליה שחיטה : כבר רמא ניהליה . במסכת נדה : שימי את . חכם גדול כמותך יח] אינו יודע לתרץ מתני׳ דמשמע חיי לאו בשני יט] גבנין ממש קאמר אלא ששדרתו עקומה כ] ומיחזי כגבין ושדראות הרבה וכי קאמינא אנא בשני גבין ממש : **מתני׳** כא] הכוחל שתי עיניו כאחת . שאין לו כלל חוטם בין שתי עיניו וכשהוא כוחל עיניו במכחול יכול למשוך המכחול מעין לעין ואין החוטם מעכבו : שתי עיניו למעלה . כדמפרש בגמרא : סכי שמש . שאינו יכול להסתכל כנגד החמה : זגדן ולירן . מפרש בגמ׳ : ריסי עיניו . שערות שסבבת עיניו : מפני מראית העין . אנשרו ריסי עיניו קאי : **גמ׳** שקוע . למעלה בין עיניו : סולד . רטיי״ה שקלר באורכו : בולם . נסתמו נקביו : נוטף . ארוך ותלוי מלמטה משפתו : הפלגתה . יותר מדאי אמרת (ה) אע״פ שאינו משוקע כל כך הוי חרום : לחזיין

ז״ק מ״ח

[גי׳ הערוך קרקרא פי׳ תלתול]

[לקמן מה:]

נ״ל מיתנא דקתני ושנשרו כו׳ נ״ק

נ״ל דקא הדר כו׳ נ״ק

נדה כד.

נ״א דסד״א הא דאפקינן לעיל ממי שאינו כו׳ של אהרן לא קאי כו׳ נ״ק

[מנחות כט. עמש״ש עס״ג]

[במשנה שבמשניות אי׳ זוגדום וז״ל הרב מברטנור׳ זגדום דוס בלשון רומי שניס וכו׳ וכן גי׳ הערוך ערך זגדום]

רבינו גרשום

בארם הכילון כו׳ . לא פסילי מדאורייתא אלא משום דבעינן איש ששוה בזרעו של אהרן : מאי איכא בין שאין שוה לזרעו ומשום מראית העין . דמשום מראית העין הוי קיל מכולהו : איכא בינייהו עשה . דכתיב מזרע אהרן הכהן מי ששוה בזרעו של אהרן ראוי לעבודה ושאינו שוה אין ראוי לעבודה והיינו לאו הבא מכלל עשה . למראית העין אפילו איסור עשה ליכא : הכילון . לאכלא דדנא שהוא משופע וחד למעלה : לפתם . שדומה ראשו ללפת שרחב למעלה מכל צדדין : ותנא . כגון שצוארו עומד באמצע ראשו שהראש בולט מכל סביביו . מקבא . דדמי ראשיה למקבא שבולט הפדחת הרבה לחוץ וכן העורף מאחריו ולצדעיו שוה ראשו ודומה לפטיש שיוצא מלפניו ומלאחריו והיינו מקבא כגון ותשם את המקבת בידה : שקוט מלפניו . שראשו בולט הרבה לפניו : ושקיפה מאחריו . שדומה כמי שנחתך ממנו חתיכה מאחריו והיינו שקיל פיסא : דחבים מיחבם . שצוארו משוקע בין כתיפיו ושמוט דאריך צוארו ודק ובולט פרצופו הרבה לחוץ : בעלי חטרות . שלועזין חלדרובא : קורקורא דבשרא . היינו תלתול בעלמא : והזבלגנין . איכא דאמרי שיש לפלוף בעינו . וא״ד שיוצא רירו : קרחנין וננסין תנינא במתניתא ומאי קמ״ל ולשמעינן זבלגנין גרידא : כולהו איצטריך ליה דמהו דתימא משום מראית העין נינהו קמ״ל משום דשאינו שוה בזרעו של אהרן: ואמאי מספקא לן דמשום מראית העין : מהו דתימא תנא חדא . משום מראית העין וה״ה לכולהו להכי קמ״ל ר׳ יוחנן דמשום דאינו שוה הוא: והיכי מצי למימר תני חדא וה״ה לכולהו והא כל היכא דאיכא למיהדר ומיתנא משום מראית העין קא הדר ותני מלמד דלא אמרינן תנא חדא וה״ה לכולהו . ומאי קמ״ל ר׳ יוחנן : אלא הא קמ״ל לאפוקי מהאי תנא כו׳ : הכהנים . והקריבו בני אהרן ואמאי כתיב הכהנים לרבות את הקרחנין : אין לו גבינין . גבות עינים : כל שגביניו שוכבין . שהן גדולות ותלויות על עיניו : רבא אמר זהו גיבן האמור בתורה דקאמר זהו מדרש או גבן האמור בתורה כלומר דמאו מרבי אין לו אלא גבין אחד : באשה אינו ולד . דלא חיי : בששדרתו עקומה דמיתחזיא כשתי שדרות . והיינו דקאמר ר׳ חנניה כל שיש בי ב׳ גבין וב׳ שדרות הוי מום אבל ב׳ שדרות ממש לא : חוטמו שקוע . בין עיניו : סולד . שנכוץ ראש חוטמו למעלה : בולם . שסתומין נקבי חוטמיו : אמרו לו הפלגתה . כלומר חלקתה על דברי חכמים כלומר דרבנן סברי

אע״ג

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ דדמי רישיה לגלגלידא דליפתא : (ב) שם דאיכא מיהדר ומיתנא ושניטלו כצ״ל ותיבות קא הדר ותני נמחק: (ג) שם במשנה אין לו גבינין אין כצ״ל ותיבת או נמחק : (ד) שם רבי דוסא אומר כל שגביניו שוכבין ר׳ חנינא בן אנטיגנוס אומר מי שיש : (ה) רש״י ד״ה הפלגתה כו׳ מדאי אמרת אלא אע״פ :

שיטה מקובצת

א] איכא בינייהו משום : ב] רישיה לגודגלידא : ג]תנא. גליון פי׳ עוד מום אחר יש א) שלא נזכר במשנה : ד] מאחוריו תנא שקוט מלפניו וסקפי׳ מאחוריו כדאמרי: ה] פליגי דפסול כי : ו] אלא שיש לו בין לפניו ובין לאחריו אבל אין לו כלל כשר וכ״ש שיש לו כו׳ אבל רש״י לא גריס כן : ז] לאחריו וכ״ש שאין לו : ח] ליה ואשמועינן זבלונינן אלא כולה איצטריכא מהו דתימא משום מראית העין כך הנוסחא בדפוס ויניציאה ונ״ב ס״א ליה לאשמועינן מהו דתימא משום מראית העין כו׳ וכן גריס רש״י והוא הגירסא אשר בדפוס : ט] העין מיתנא קתני להו : י] דאיכא למהדר : יא] גבן עיין בערוך ערך גבן שני ושלישי : יב] העין כל תי׳ כגון נמחק : יג] חסר ס״א חדוד מאחוריו : יד] מה״ד מהו : טו] על עיניו תס״ד: טז] קאמר מתני׳ זהו : יז] דפסיל ליה ר׳ : יח] כמותך ואינך יודע : יט] בשני גבין ממש : כ] עקומה כזה כך הולכות צלעותיו וחוליותיו : כא] ד״ה הכוחל עד סופו בס״א הכל מחוק:כב] בקונטרס דאתרווייהו פריך : כג] בהמ׳ מיתני׳ ומדפסי׳ ליה : כד] מה״ד שכי שמש אות ס׳ נמחק : כה] שם ושכי אות ס׳ נמחק : כו] חשוכי שמש :

א)אמסי׳ הגמ״ה כאן ד״ס ותנא משמע דמפרש דהבברייתא הוא פירוש למתני׳ וכ״מ מד׳ הרמב״ם בפ״ח מהלכות ביאת מקדש הלכה א׳ ע״ש .

דחזיין למעלה · שעומדות במקומן בסדר אבל כל שעה רואות למעלה : חדר למטה עלייה למעלה: דקיימן למעלה · בגובה המצח שלא כשאר בני אדם : וקיימן כסדרן · *כלומר כ] והיכן עומדות במקומן כסדר אבל רואה את החדר ואת העליה (ד) שעינו אחת רואה למעלה ועינו אחת רואה למטה : בעינו · תבלול בעינו דהוה ליה למכתב דק תבלול ואנא ידענא דלא שייכא אלא בעין: איש עור · מריבויא דאיש: עור · משמע שניטלו עיניו וליתנהו כלל: מחסורייתא· שחסרה מראיתו אבל רואה מקצת : דק · טייל"א מחסרת המראה ואינו ניטל כא]: מבלבליתא · לבן הפוסק בסירה ונכנס בשחור ואינו *מקלר המראית כלל : משונייתא · שמשונות במעמדן כגון למעלה או למטה או רואה חדר ועלייה כאחת : כהיותא · דאינו רואה כב]: אתיא מאיש· כג] דהכי חורוור והמים הקבועין כהיותא נינהו ומפיק להו תנא דברייתא מאיש : סכי שמש תני רב יוסף סני שמש · ששונא את השמש ואינו יכול לראות מקום שחמה זורחת שם : חד מדידהו וחד מדידן · שיש לו עין אחת דומה לעין אלו היושבין נגדי ועין אחת שלי רב יהודה היה יושב כנגדו והיו עיניו משונות : שכבנא · שגביניו ארוכין ושוכבין על עיניו : תרוטות· עגולות: ולירניות · עגולות יותר מתרוטות : דומעות · מעט : דולפות · יותר מדומעות : טורדות · יותר מדולפות כמו (משלי כז) דלף טורד : תנא אף הזריין ולופיין והתומיין · הוי מום דמזורדן עיניו כד] : והא גבי מומין תני להו · להאי תומיין מי הוי מום והא לא פסיל ליה מתני' אלא משום מראית העין : אישתייר גרדומי · שרשין לא הוי מום אלא משום מראית העין :
מתני' מאבריו · כגון ידיו ורגליו ושוקיו : כה] לימס לימע · כו] במתני' מפרש לה: לספוג · שכוולות וסתומות :
גמ' עשר אמות · קס"ד באמה שלו: בעל מום · דגופו גדול מזרועותיו דהא כל אדם אין גופו אלא שלש אמות באמתו : באמה של כז] קרש קאמינא· דהיינו עשר אמה באמה של כח]קרשים דאורך הקרשים לא נמדד באמתו של משה והא דאמרן בפירקא דלעיל (דף מ.) אחת יתירה על של משה הני אצבע לאו בשל משה ממש קאמר דודאי של משה היתה כט] יתירה מאד על אותה של קדש שתיקן משה : כאצבע קטנה · אם חוטמו גדול לפי שאר ל] אברין יותר מדאי כשיעור רוחב אצבע קטנה הוי מום · *היכי משערינן ליה מודדין חוטמו לחוטם בני אדם הארוכין בגופן כמוהו: חזיזא לא]· אזניו ארוכות מאד עד שתלופות למטה : במקדש · דלא הוי מום : והצמח והצימם והצמע · ומתני' דחשיב להו *באדם מומין קאמר לפי שאינו שוה בזרעו של אהרן : זכרותן · היינו עצם התחוב בתוך הקרניים : זכרות הטלפים היינו עצם שבתוך הטלפים דזו היא כף הרגל: ואין נפדין עליהם · אם בהמת שאר קדשים לב] שאינה בכור אינה נפדית בכך דלא הוי מום גמור אלא לאיפסולי : ונפדית עליהן · וקשיא לרב חסדא דאמר אין נפדין לג] : ברייתא דקתני לד] בדעקור איעקורי · קרניים ושרשי הזכרות ונראית גומא בראש : רב חסדא דאיגום איגומי · נחתכין מלמעלה ושרשיו נשארו : ודאיגום איגומי · מי שייך בה אפילו פסלות : פרה · אדומה: יגוד · יחתוך כמו (דניאל ד) גודו אילנא: תרגמה זעירי הא' [דקתני] יחתוך מעילוי זכרותייהו שיש בתוכו של קרן כשתים ושלש אצבעות שאין זכרות מגיע שם ואם השחרות אינו מגיע עד מקום הזכרות יחתוך אבל יותר מכאן לט] פסולה :
מתני'

מחוי רב הונא חד לו] מדידהו · *פירוש רב יהודה שהיה לפניו פי' בקונט' שהיו עיניו משונות ולא פירש במה היו משונות ור"ת מפרש דרב יהודה אריך בדורו הוה דאמר בפרק המפלת (נדה דף כד:) ורב הונא אינש גוצא הוה כדאי' לז] במסכת *תעניות פרקא דחסידים ומשום הכי לא היו עיניו נכרות קטנות כ"כ משל סתם בני אדם אבל משל רב יהודה היו נכרות שהיו גדולות הרבה ולכך הקפיד רב יהודה והיינו שינוי דעינו אחת גדולה ואחת קטנה ואע"ג דלא הוי מומא לענין אחולי עבודה עד שתהא גדולה כשל עגל או קטנה כשל אווז מכל מקום אין זה שוה בזרעו של אהרן : עינין תרוטות · פי' בקונטרס עגולות כמו כי תרוטה בסנהדרין (דף *קז) גבי לבנה ולירניות פירש בקונט' עגולות יותר מתרוטות ותימה כיון דתנא קילתא כ"ש חמירתא וכענין זה קשה גבי דתנא דומעות דולפות וטורדות דולפות יותר מדומעות וטורדות יותר מדולפות ושמא איצטריך למיתני כולהו לאשמועינן דלא מיפסלי משום מומא אלא משום דאין שוה בזרעו של אהרן :

תורה אור

אע"פ שאינו כוחל שתי עיניו כאחת : [שתי עיניו למעלה] שתי עיניו למטה : *מה שתי עיניו למעלה שתי עיניו למטה אילימא שתי עיניו למעלה דחזי למעלה שתי עיניו למטה דחזי למטה עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה א] דחזאי עינו אחת למטה ועינו אחת למעלה היינו רואה את החדר ואת העלייה כאחת אלא שתי עיניו למעלה דקיימןלמעלה שתי עיניו למטה דקיימן למטה עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה דקיימי עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה וקיימי כסדרן נמי ורואה את החדר ואת העלייה כאחת מנא הני מילי (ויקרא כא) דת"ר °בעינו כל מה שבעינו מכאן אמרו שתי עיניו למטה שתי עיניו למעלה עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה ורואה את החדר ואת העלייה כאחת או שמדבר עם חבירו ואחר אומר ב] לי רואה תנו רבנן (שם) °עור בין סומא בשתי עיניו בין סומא באחת מעיניו חורוור והמים הקבועין מנין ת"ל איש עור אמר רבא למה לי דכתב רחמנא איש עור דק תבלול בעינו צריכי דאי כתב רחמנא עור משום דליתנהו כלל אבל חורוור והמים הקבועין דאיתנהו ביה לא כתב רחמנא איש ואי כתב רחמנא איש משום דלא קא חזי כלל אבל מחסורייתא לא כתב רחמנא דק ואי כתב רחמנא דק משום דמחסרן אבל מבלבליתא לא כתב רחמנא תבלול ואי כתב רחמנא תבלול משום דמבלבלן אבל משום משניותא לא כתב רחמנא בעינו אמר רבא הלכך כל מחמת כהיותא אתיא מאיש מחסורייתא מדק מבלבליתא מתבלול משניותא מבעינו : סכי שמש : תני רב יוסף סני שמש זגדיין מחוי רב הונא חד מדידן וחד מדידהו ואיקפד רב יהודה מיתיבי שכבנא *שגביניו שוכבים זגדום ג] אחד שחור ואחד לבן תנא כל זוגא דלא שוי להדדי זגדום קרי ליה הצירן ד] עיניו תרוטות וצירניות דומעות דולפות *טורדות תנא *הזדיר והלופין ה] והתמיר זויר דמזור עיניה לופין דנפישין זיפיה ו] תמיר שתמו זיפין והני גבי מומין תנו להו והתנן שנשרו ריסי עיניו פסול מפני מראית העין לא קשיא הא דאשתיור גרדומי הא דלא אישתיור גרדומי : מתני' עיניו גדולות כשל עגל או קטנות כשל אווז גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו חוטמו גדול מאבריו או קטן מאיבריו (א) ז] הצומם והצומע איזהו צומע כל שאזניו קטנות והצומם כל שאזניו דומות לספוג ישפתו *העליונה עודפת על התחתונה (ב) התחתונה עודפת על העליונה הרי זה מום ח] ושנשרו שיניו פסול מפני מראית העין : גמ' אמר רב *משה רבינו עשר אמות היה שנאמר (שמות מ) °ויפרש את האהל על המשכן מי פרשו משה רבינו פרשו וכתיב (שם כו) °עשר אמות אורך הקרש אמר ליה רב שימי בר חייא לרב *אם כן עשיתו למשה רבינו בעל מום דתנן גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו *אמר ליה שימי ט] באמה של קרש קאמר : חוטמו גדול כו' : תנא כאצבע קטנה : הצימם י] והצימע : תנא אף *הצימח לא הוו ידעי רבנן מאי צימח שמעו להההוא טייעא דהוה קאמר מאן יא] דבעי צימח ואישתכח גדיא חזיזא יב] אמר רב חסדא עז שאין לה קרנים ורחל שיש לה קרנים כשרים לגבי מזבח תניא נמי הכי יש דברים שהן כמומין ואינן (ג) כמומין ושוחטין עליהם במקדש אבל לא במדינה ואלו הן עז שאין לו קרנים ורחל שיש לו קרנים והצימח והצימם יג] והצומע אמר רב חסדא אמר יד] *אמימר °נטלו קרנותן וזכרותן עמהן פסולה ואין טו] פודין עליהם נטלו טלפיים וזכרותם עמהן טז] פסולין ונפדין עליהם מיתיבי *נטלו קרניין וטלפיין וזכרותן עמהן יז] פסולין ונפדין עליהן לא קשיא הא דאיתעקור איתעקורי הא דאיגום איגומי ודאיגום יח] איגומי פסול ורמינהו *פרה °שקרניה וטלפיה שחורים יגוד תרגמה זעירי מעילוי יט] זכרות :
מתני'

נ"א כלומר עיניהם עומדות כו' צ"ק

צ"ק

צ"ל מאי

צ"ל מחסר צ"ק

הגהות הב"ח
(א) במשנה הצמם והצמע איזהו צמע שאזניו קטנות והצמם שאזניו כצ"ל ותיבת כל נמחק : (ב) שם והתחתונה עודפת : (ג) גמ' שהן כמומין ואינן מומין כצ"ל ואות כ' נמחק : (ד) ד"ה וקיימן וכו' ואת העליה כאחת שעינו :

[שאין יכול לעצום עיניו אלא בטורח פ"א פותח וסוגר עיניו ואינו דומם אלא בטרדה · ערוך ערך טרד]

גי' צ"ק הצומם וכן בכולן

והיכי צ"ק

צ"ל מומין באדם

[תוספתא דפרה פ"א]

פרה פ"ב מ"ב

גי' צ"ק פי' בקונטרס רב יהודה שהיה לפניו ושני עיניו כו'

במס' מגילה פ"ד דף כו ע"ב והיו עיניו קטנות נכרות משל שאר צ"ק

יא א מיי' פ"ח מהלכות ביאת מקדש הלכה ד :

יב ב מיי' שם הלכה ו :

יג ג מיי' פ"ב מהלכות איסורי מזבח הלכה ב סמג עשין קיא טוי"ד סימן שט :

[צ"ל מב. אכן לפנינו איתא כי נפיא]

יד ד מיי' פ"ח מהלכות ביאת מקדש הלכה יד :

טו ה מיי' שם הל' ז :

טז ו מיי' שם הלכה ג :

יז ז מיי' שם הלכה ח :

יח ח מיי' שם הל' יו :

יט ט י מיי' פ"ב מהל' איסורי מזבח הל' ד טור שם :

כ כ מיי' פ"א מהלכות פרה הלכה ה :

צ"ל בזויר צ"ק

[לעיל מ:]

[שבת לג. נדרים לח.]

[סוטה יג:]

[גי' הילקוט פ' תרומה למה שעב שימי את באמה של קרש קאמר]

[לפמ"ש תוס' שבת לג. ד"ה אמר ר"ז וכו' דאמימר הוה זמן הרבה אחר רבא וא"כ היאך אפשר דר"ח רבו של רבא יאמר דבר בשם אמימר וע"כ נראה גרסתו של הרא"ש אר"ח אמר אבימי והיא נכונה]

שיטה מקובצת
א] למטה דחזי עינו : ב] אומר כי רואה : ג] וגדום שגביניו אחד: ד] הצירן תנא עיניו : ה] והלופין התימין זויר דמזור' תי' והתמיר נמחק : ו] זפיה תומיין שתמו זיפיו והני גבי מומין תני להו : ז] מאבריו הצמם והצמע ס"א הצימח והצמע : ח] מום ושנטלו שיניו : ט] שימי את באמה של קדש קאמינא : י] הצימם' ס"א הצימח והצמע תנא אף הצימם לא הוי ידעי רבנן מאי הצימח כו' וכן גירסת הרגמ"ה : יא] מאן בעי צימח : יב] חזיזא הוויא אמר רב : יג] והצימם והצמע : יד] אמר אבימי נטלו קרנים וזכרותן : טו] ואין נפדית עליהן : טז] עמהן פסולה ונפדית עליהן : יז] עמהן פסולה ונפדית עליהן: יח] ודאיגום איגומא מי פסלא ורמינהו: יט] מעילוי זכרותייהו: כ] כלומר ואינן עומדות:כא] ניטל כולו הס"ד : כב] רואה כלל הס"ד : כג]מאיש דקתני· חוורור והמים הקבועין וכהיותא דהני חוורורנינהו: כד] עיניו שאינו יכול לנוח אלא משוטטות ע"כ ל"א דעמיק ופתח כל שעה הס"ד ומה"ד דנפישן זיפיה שארוכין שערות שבבת עינו הס"ד ומה"ד תמי שאין לו שיער בבת עינו : כה] מה"ד הצימם והצימע ה"ג : כו] תיבות במתני' מפרש לה נמחק : כז] של קודש : כח] של קודש:כט] היתה גדולה מאד אלא על: ל] שאר אבריו יותר: לא] חזיזא הוזיא אזניו : לב] קדשים היא שאינה : לג] אין נפדית הס"ד: לד] בדעיקור איעקורי הקרניים כו' דרב חסדא: לה] מכאן מפסלה הס"ד : לו] חד מדידן פי' ר"י שהיה יושב לפניו : לז] כדאיתא בפרק בני העיר ואע"פ שהיה אינש גוצא לא הוי :

רבינו גרשום
אע"ג שאינו שוקע כ"כ שיכול לכחול ב' עיניו כאחת אלא פחות שוקע הוי מום׳ וקיימן בסידרייהו דחזי משתיהן במקום אחד ; בעינו · דכתיב או תבלול בעינו : דליתנהו כלל · לעיניה: אבל מחסורייתא · שנפחת קצת ממראות עיניו כתב רחמנא דק והיינו מחסוריתא אבל מבלבליתא לא · שמבולבל לבן בשחור : אבל בשניותא · שמשונה מראה עיניו: כהיותא · שאינו רואה כלל : סכי שמש · תני רב יוסף היינו סני שמש שאינו יכול להסתכל בשמשו : זגדים מחוי רב הונא חדא מדידן וחדא מדידהו · היינו שעינו אחת בריאה דומה לשלנו והאחרת דומה לאותן שעיניהם משונות : ואיקפד רב יהודה · מפני שהוא היה כן' וגרם שכביא הצירי : פרוטות · עגולות : צידניות · שעגול אותו מקום שהעין מונח בו : דולפות · יותר מדומעות : טורדות · שדולפות בלא הפסק · ואיכא דאמרי טורדות שאין יכול לעצום עיניו אלא בטורח גדול, למ"ה· זיוור דמזוורן עיניה · מסמרין עיניו : לופין · דנפיש זיפי שריסי עיניו גדולות : והתימין שתמו זיפין · דלית ביה ריסי עינים כלל : לא קשיא · הני דמוסיף תנא ברא הא דאישתייר גרדומי כלומר אע"ג דנשתייר עיקרו פוסל : והא דמתניתין דלא אישתיור מגרדומי כלל : שימי באמה של קודש קאמינא · דהוה משה רבנו י' אמות באמותיו שלו לא היה אלא ג' אמות שלו כדרך כל אדם שגבוה ג' אמות שלו : תנא עד כעובי אצבע קטנה · הא קטן או גדול הוי מום : דומות לספוג מקובצות ביחד : גדיא חזזא · שאזניו תלויות לו למטה : זכרותו עמהם · העצם שבפנים פסולה להקרבה : הא דאיגום איגומי · דנשתייר מקצת מזכרותן אין נפדית עליהן : פרה אדומה שקרניה שחורות בראשו יגוד במגרה אותו שחור ותהיה כשרה קסבר אף על גב דחתך מזכרותן : לא תרגמא זעירי מעילוי דכרותיהו חתך ולא איפסלה :
קצרית
נכשה

ואין שותין מים בפני רבים · פירש בקונטרס דדרך ת"ח להיות צנוע באכילה ושתיה והא דאמר בסוף כילד צולין (פסחים דף פו:) דרב הונא בריה דרב נתן אשתי כסא בתרי זימני ולא מהדר אפיה וקאמר התם כלה תנן משמע התם שדרך לשתות בפני רבים בלא חזרת פניו היינו בשעת סעודה דומיא דכלה ובהלכות דרך ארץ *אמרינן דברבים הופך פניו לצד אחר ושותה מים נראה דנקט מים לפי שאין רגילין לשתות כולן מים אלא הצמא בלבד אבל שאר דברים רגילין לשתות יחד ור"ת אומר דה"ק דאפילו לאותן הצנועים שלא לשתות מים בפני רבים לא ליהוי צנוע להטיל מים שמא ימתין ויסתכן: **אימתי** לא יהיה בך עקר ועקרה בזמן שבבהמתך · תימה היאך יכולין להשים עצמן כבהמה בהטלת מים שהיו צריכין לצאת חוץ מן המחנה ולהרחיק ג' פרסאות כדאמרי' בפ' בתרא דיומא (דף עה:) דאין כפנים לא בצדיהם ולא לפניהם אלא לאחריהם והיינו אפילו בקטנים דבפרק מי שמתו (ברכות דף כה.) מוקמא ויתד תהיה לך מחוץ למחנה ויצאת וגו' בקטנים: **שלא** תהא תפלתך עקורה לפני המקום בזמן שאתה משים עצמך כבהמה · פירש בקונטרס שלא תהא עקורה כשאתה מתפלל על בנים ונראה דלכל תפלה קאמר כדאמר *שאין העולם מתקיים אלא במי שמשים עצמו כבהמה כדכתיב אדם ובהמה תושיע ה' ובמי שמשים עצמו כמי שאינו כדכתיב (איוב כו) תולה ארץ על בלימה (חולין דף פט.): **לא** ישתין אדם מים לא על (גבי) [כלי] חרס ולא על גבי מקום קשה · הנך חומרות דוקא בבבל כדאמר טעמא משום דהני מודרי דבבל מהדרי מיא לעיטם שעל נהר פרת דדרך המים ללכת דרך הילוכם לעין עיטם דפרת מתערב בכל מימות שבעולם כדאמר לקמן בפ"ט (דף נה.) הנודר ממימי פרת אסור בכל מימות שבעולם ואפילו עיקאתא דמדלייא אמרינן לקמן דהנהו סולמי דפרת נינהו ובסוכה (דף נג.) נמי אמרינן דכרינן פורתא *וגבעי מיא הנהו סולמי דפרת הוו ואע"ג דסולמי דפרת מתערבין בכל מימות שבעולם אין לאסור אלא שבבבל כדפרישית שדרך הילוכו של פרת מתערב בעין עיטם והוה משמע מכאן דפרת הולך מבבל לא"י אבל שאלתי לאחד מא"י ואמר לי שיורד מא"י לבבל וכן מוכח לקמן בפ"ט (דף נה:) דאמרינן מטרא במערבא סהדא רבא פרת וכן פירש שם בקונט' וזהו דוחק לומר דאפילו הולך מבבל לא"י ניכר כשגדל הנהר מחמת רוב גשמים ומתרבה הנהר לאחוריו מתוך רבוי המים: **האי** איתתא לא תיקום להדיא באפי ינוקא · אע"ג שאינה מגלה עצמה איכא חולפא כשהיא מטילה מים והתינוק עומד בפניה דהא אין דרך אשה לגלות עצמה לפניה לא לקטנים ולא לגדולים כדמוכח בפ' מי שמתו (ברכות דף כג:): **לידי** הדרוקן כו' לידי ירקון · משמע דהדרוקן וירקון תרי מילי נינהו ומיהו נראה שהם ענין אחד דאמרי' ביבמות (דף ס:) העבירוס לפני ציץ כל שראויה לביאה פניה מוריקות דאמר סימן לעבירה הדרוקן*:

מתני' דדין שוכבין · גדולים: נכפה · טפל מחמת חולי: אחת לימים · שאינו טפל יח] אלא פעם אחת לימים שתבא לזמן קבוע: רוח קצרה · רוח שד: מאושבן יט] · ביליו גדולים: בעל גבר · גידו גדול: **גמ'** ואין שותין מים · דדרך תלמיד חכם להיות צנוע באכילה ובשתיה אבל להטיל מים לא ליהוי צנוע שמא ימתין ויסתכן: איצטריכא ליה · להטיל מים: בשבתא דריגלא · שלשים יום קודם הרגל ששואלין ודורשין בהלכות הרגל כדאמרינן במגילה (דף ד.): נגדו ליה גלימא · פרסו סדין בינו לבין העם: אהדר עובדא · דרוש שאסור להמתין מלהטיל מים עד שיהא לו צניעות: את דאפשר לך · לפרוש סדין לפי שחשוב אתה: ואי ליצטרך איגש אחרינא דלא אפשר ליה · וימתין עד שילכו העם כ] ויסתכן ויהא עקור: חמתך · חמותך: באודנה · אפילו בתוך אזנה הייתי מטיל מים אם לא היה לי מקום אחר קודם שאמתין וכ"ש בפניה: ותיפוק לי משום עלקא · דקתני לעיל שבקש להשתין ולא השתין ונמצא כריסו צבה ממאי דמשום המתנה הוה ליה דלמא עלקא שתה שקורין שנשוא"ה לפיכך צבה כריסו: בשותת · שאינו יכול להטיל מים יפה לאחר כן אלא שותת טיפין טיפין דודאי מחמת עיכוב שתן הוה ליה: בזמן שבבהמתך · שתשים עצמך כבהמה שלא תהא צנוע בהטלת מים: שלא תהא תפלתך עקורה כו' · וכשתתפלל [על בנים] תהא נשמעת תפלתך: כבהמה · שלא תמתין מלהטיל מים: לא על (גב) כלי חרס · בתוך עביט של מימי רגלים לפי שמשליכין אותו בנהר בסמוך להם ונהרות בבל הולכין *ומתעכבין בעין עיטם כדמפרש: ולא על מקום קשה · שאינן בולעין וצפין על הקרקע עד שנשטפין למקום מדרון וטפלין לנהר: ואמר רב הנך כא] מדורי דבבל · מקומות מדרון שבבבל: מהדרי כב] לעין עיטם · שבו כ"ג טובל ביוה"כ כדאמרי' במסכת יומא בפרק ג' (דף לא.): לא תיקום להדיא באפי ינוקא · כשהיא מטלת (ג) כג] אל תעמוד ממש כנגד התינוקות דתולפתא היא: [אגיסא] · אם לצד אחר כד] שאין משתנת בפני התינוק ל"ל בה: עמוד · גדולים: הדרוקן · חולי מעיים: סילון · קטנים: דם רבה שחין רבה · המרבה דם שאינו מקיז מרבה שחין: שכבת זרע רבה · מי שיש לו אשה ואינו משמש מטתו מרבה צרעת: (נאלא) רוח שטות פ"י שד זהו בן נפילים טייטו"ן: הקיין · כה] היינו משובן: הגרבתן · היינו מין בעל גבר: בביצים · שביליו גדולים: בגיד · שגידו גדול: ועד כמה · יגדל הגיד שיהא פסול: **מתני'** שנמרחו אשכיו · שנימוחו ביליו: שהרוח באשכיו · שביליו נפוחים: שמראיו חשוכים · שהוא שחור ככושי ולא בבילים משתעי כלל: **גמ'** קשיא ליה לר' ישמעאל · כלומר להכי פליג רבי ישמעאל את"ק משום דקשיא ליה א"כ דבשאינו בילים מישתעי קרא חסר אשך מיבעי ליה: תני שנמרחו אשכיו · להכי תני ר"י שנמרחו אשכיו: ממרוח אשך מיבעי ליה · *דהא מ"ם דמרוח משמשת היא: גורעין ומוסיפין · גורעין מי"ם ממרוח ואלף מאשך ומוסיפין ה' במקום אלף על אשך ואלף במקום מי"ת על מרוח והוי כו] מרואו חשך: היינו כושי · וכושי בהדיא קתני מתני' (לקמן מה.) הכושי והגיחור: **מתני'** המקיש בקרסוליים · שארכובותיו כז] עקומות לחוץ וקרסוליו לפנים ונוקשין זה כח] לזה כשהוא מהלך ובארכבותיו היינו איפכא שרגליו עקומות לחוץ כט] ומרחיק זה מזה עד שארכבותיו מלמעלה העקומות כלפי פנים נוקשות זו לזו: בעל

תורה אור

מתני' [א]דדין שוכבין כשל אשה כריסו צבה טיבורו יוצא [ב]נכפה אפילו אחת לימים רוח א] קצרה באה עליו [ג]המאושבן ובעל גבר: **גמ'** אמר רבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא ב] משתינין מים בפני רבים ואין שותין מים בפני רבים ג] ותניא נמי הכי משתינין מים בפני רבים ואין שותין מים בפני רבים ומעשה באחד שביקש להשתין מים ולא השתין ונמצא כריסו צבה שמואל איצטריך ליה בשבתא דרגלא נגדו ליה גלימא אתא לקמיה דאבוה א"ל אתן לך ד' מאה זוזי וזיל אהדר עובדא את דאפשר לך דלא אפשר ליה ליסתכן מר בר רב אשי ד] איצטריך אגודא גמלא אשתין אמרו ליה חמתך קאתיא אמר להו באודנה ותיפוק לי משום עלקא בשותת ת"ר שני נקבים יש בו באדם אחד מוציא שתן ואחד מוציא שכבת זרע ואין בין זה לזה אלא כקליפת השום בשעה שאדם נצרך אם נקבו זה לתוך זה נמצא ה] עקר אמר ר"ל מאי דכתיב °לא יהיה בך עקר ועקרה ובבהמתך אימתי לא יהיה בך עקר בזמן שבבהמתך אמר רבי יהושע בן לוי לא יהיה בך עקר ו] מן התלמידים ועקרה שלא תהא תפלתך עקורה לפני המקום אימתי בזמן שאתה משים עצמך כבהמה אמר רב פפא לא ישתין אדם מים לא על ז] כלי חרס ולא על מקום קשה *דאמר רב הני ח] מדורי דבבל מהדרי מיא לעינעיטם אמר אביי ט] הא איתתא לא תקום להדיא באנפי ינוקא אגיסא לית לן בה *תניא רשב"ג אומר עמוד החוזר מביא אדם לידי הדרוקן סילון החוזר מביא אדם לידי ירקון אמר י] רבה בר רב הונא אמר רב קטינא אמר ריש לקיש דם רבה שחין רבה שכבת זרע רבה צרעת רבה צואה רבה הדרוקן רבה מי רגלים רבין ירקון רבה: רוח קצרית באה עליו מאי ניהו יא] תנא רוח בן נפלים באה עליו: המאושבן ובעל גבר: תנא משובן בביצים ובעל גבר בגיד תנא יב] משובן זה הקיין הגרבתן זה בעל קיק יג] קיין בביצים גרבתא בגיד ועד כמה מחוי רב יהודה עד רכובה תניא רבי אליעזר בן יעקב אומר עד רכובה פסול למעלה מן יד] רכובה כשר איכא דאמרי עד רכובה כשר למטה מן הרכובה פסול: **מתני'** [ד]אין לו ביצים או אין לו אלא ביצה אחת (א) טו] הרי זה °מרוח אשך האמור בתורה רבי ישמעאל אומר כל (ב) טז] שנימוחו אשכיו ר"ע אומר כל שרוח באשכיו רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר כל שמראיו חשוכין: **גמ'** קשיא ליה לרבי ישמעאל יז] הא חסר אשך מיבעי ליה תני שנמרחו אשכיו קשיא ליה לרבי עקיבא האי ממרוח אשך מיבעי ליה תני שהרוח באשכיו *קשיא ליה לרבי חנינא בן אנטיגנוס האי רוח אשך מיבעי ליה תני שמראיו חשוכין קסבר *גורעין ומוסיפין ודורשין היינו כושי רבי חנינא בן אנטיגנוס לא תני כושי: **מתני'** [ה]מקיש בקרסוליו ובארכבותיו ובעל

דברים ז · ויקרא כא · ברכות כה. סנה' מ: · [יבמות ס:] · [סוטה טז. עי' ספרי]

רבינו גרשום
נכפה אפילו לימים · כלומר אפילו לזמן קבוע פסול לעבודה אפילו בשאר הימים בשאינו נכפה: משתינין מים בפני רבים · דסכנה היא להעמיד עצמו ואין שותין מים בפני רבים דלא דרך ארץ הוא: ונמצא כרסו צבה נפוח: איצטריך ליה · לקטנים: נגדו ליה גלימא · להפסיק בינו לבין העם משום צניעותא: אתא א"ל לאבוהא היאך נגד גלימא: א"ל אתן לך ת' זוזי וזיל אהדר עובדא למריה' כלומר שתעמיד הדבר על הלכתו · שתשתין לפניהם בגלוי כדי שלא ילמדו ממך שלא יסתכנו להעמיד על עצמם: דאת · דאית לך גלימא אפשר לך למפשט ודלא אפשר ליה דלית ליה גלימא למפשט יעמיד עצמו ומסתכן: באודנא · כלומר אפילו באודנא הוינא משתין מקמי דאיסתכן: ותיפוק ליה משום עלקה · כלומר דהאי דכרסו צבה לאו מחמת שתן הוא אלא משום דשתה עלקה: בשותת · מים דאי שתה עלקה לא הוה שותת: בשעה שאדם נצרך · ומעמיד עצמו ניקבו: בזמן שבבהמתך כשאתה משים עצמך כבהמה שמשתנת בפני רבים: לא יהיה בך עקר ועקרה: אימתי · אין תפלתך עקורה כשאתה מתפלל על עסקי בנים בזמן שאתה משים עצמך כבהמה שלא העמדת עצמך: בי מדרי דבבל · מדרונות של בבל אם משתין עליהם מהדרי המי רגלים לעין עיטם לנהר שמושך לארץ ישראל ויהיו שותין ממנו לפיכך לא ישתין אלא על מקום נמוך שיבלעו שם העין: לא תקום להדיא באנפי ינוקא · כשמשתין משום צניעותא · אגיסא דמהדרא אפה לית לן בה: הדרקן · היינו כריסו צבה: ירקון · חולי ירקון: דם רבה · שמעמיד שאינו מקיז דם: שחין רבה · כלומר לוקה בשחין: רוח קצרות באה עליו · דתנן דהוי מום מאי ניהו נאלא רוח שמות: בן נפלים · רוח שידה שנעון: המשוכן ובעל גרב · משוכן בביצים שביציו גדולים ביותר: בעל גרב [גבר] בגיד שארוך ביותר: מחוי · רב יהודה שארוך הגיד עד הארכובה: נמרחו אשכיו · נימוחו ביציו: שרוח באשכיו · שנפוחין ביציו: שמראיו משוכין · שהוא שחור ככושי: קשיא ליה לר' ישמעאל · אם כדברי ת"ק חסר אשך מיבעי ליה אלא תני שנמרחו · וכן קשיא ליה לרבי עקיבא מאי דאמר ר' ישמעאל וכל חד וחד בעי לתרוצי טעמיה: קסבר · ר' חנניה גורעין ומוספין ודורשין · גורעין [א'] מאשך · ומוסיפין אותו במרוח והוה ליה מראה וגורעין ה' ממרוח ומוסיפין במקום א' שבאשך והוה ליה חשך והיינו מראו חשך שמראיו חשוכין: המקיש בקרסוליו ובארכבותיו · שכשהוא הולך קרסוליו או ארכבותיו נוקשות זו בזו והיינו הקישן דאמרינן בגמרא: כל

נ"ק · נ"ק פ"ו · ומתעכבין נ"ק שבת קמט:

כא א מיי' פ"ח מהלכות ביאת מקדש הל' ט:
כב ב מיי' שם הל' טז:
כג ג מיי' שם הל' יב:
[תוספ' פ"ז ע"ש]
כד ד מיי' פ"ז מהלכות ביאת מקדש הלכה ח ופ"ח הלכה יב טור י"ד סימן שם:
כה ה מיי' שם פ"ח הלכה יג:

הגהות הב"ח
(א) במשנה ביצה אחת זהו מרוח אשך כצ"ל ותיבת הרי נמחק: (ב) שם כל שנמרחו אשכיו: (ג) רש"י ד"ה לא תיקום וכו' מטלת מים אל תעמוד:

[עי' חולין ס:]

שיטה מקובצת
א] קצרית באה: ב] אבא אמר ר' יוחנן עיין תשובת הרשב"א סימן כ': ג] רבים תניא אות ו' נמחק: ד] אשי הוה שקיל ואזיל אגודא דגמלא איצטריך'והוה קא משתין: ה] נמצא עקור: ו] עקר שלא תהא ביתך עקור מן: ז] על גבי כלי חרס ולא ע"ג מקום: ח] הני מדרי דבבל: ט] אביי האי איתתא: י] א]תיבות רבה אמר רב נמחק: יא] ניהו נאלא תנא: יב] תנא הקין והגרבתן בעל קיק: יג] תיבת קיין ואות א' מגרבתא נמחק: יד] מן הרכובה: טו] אחת זהו מרוח אשך: טז] כל שנמרחו אשכיו: יז] ישמעאל האי חסר: יח] נופל תדיר אלא: יט] מאושבן' פ"א משתעבן: כ] הטם יסתכן ויהא: כא] הנך מדרי: כב] מהדרי מיא לעין: כג] מטלת מים [אל תעמוד ממש] בפני התינוקות תיבת כנגד נמחק: כד] שאינה מכוונת בפני ותיבת משתנת נמחק: כה] הקין בעל הקיק היינו משובנן: כו] והוי מראיו חשך: כז] שארכבותיו עקומות: כח] זה בזה: כט] לחוץ ומתרחקים זה מזה בו' נקשות זו בזו הס"ד: ל] נראה דצ"ל אמר רב קטינא תיבות רבה בר רב סגלא נמחק·

נ"א קשיא ליה לרבי חנינא ב"א האי רוח באשך מיבעיא ליה כו' וכן הוא בילקוט פ' אמור נ"ק

[פ"ש בתוס' דיבמות ס: ד"ה סימן]

גמרא

ובעל א] (א) הפיקים העיקל איזהו העיקל *כל שהוא מקיף פרסותיו ואין ארכבותיו ג] נוקשות זו לזו פיקה יוצא מגודלו עקיבו יוצא לאחוריו פרסותיו רחבות כשל אווז אצבעותיו מורכבות זו על זו או קלוטות למעלה עד הפרק כשר למטה מן הפרק וחתכה כשר היתה בה יתרת וחתכה אם יש בה עצם פסול ואם לאו כשר יתר בידיו וברגליו שש ושש עשרים וארבע ר' יהודה מכשיר וחכמים פוסלין השולט בשתי ידיו רבי פוסל וחכמים מכשירין:

גמ' ת"ר °שבר רגל אין לי אלא שבר רגל מנין לרבות הקישן והעיקל והקילבן ת"ל או שבר רגל תנא בעל *(הקיפין) והשופנר א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן בעל הפיקין שיש לו כסתות הרבה שופנר שאין לו כסתות כל עיקר: פיקה יוצא מגודלו ועקיבו יוצא לאחוריו: א"ר אלעזר שוקו יוצא באמצע רגלו: פרסותיו רחבות כשל אווז: אמר רב פפא לא תימא דטריפה ולא סדיקא אלא כיון דטריפה אע"ג דסדיקא: אצבעותיו מורכבות זו על גב זו או קלוטות: ת"ר °שבר יד אין לי אלא שבר יד אצבעות מורכבות ג] (ג) (למעלה) או קלוטות למעלה *מן הפרק ותתכן והאמרת כשר אלא ולא חתכן מנין ת"ל או שבר יד: היתה בו יתרת וחתכה אם יש בה עצם פסול ואם לאו כשר: אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן ד] *והוא שנספרת ע"ג היד ת"ר יתירה שיש בה עצם ואין בה צפורן מטמא במגע ובמשא ומטמא באהל ועולה למנין קכ"ה אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ובנספרת על גב היד אמר רב חסדא* דבר זה רבינו הגדול אמרו המקום יהיה בעזרו יתרת שיש בה עצם ואין בה צפורן מטמא במגע ובמשא ואין מטמא באהל אמר רבב"ח א"ר יוחנן ובשאינה נספרת על גב היד א"ר ה] יוחנן *עשו דבריהם כדברי נביאות מה נפשך אי אבר הוא באהל נמי תטמא ואי לאו אבר הוא במגע ובמשא נמי לא ליטמי אמר רב הונא בר מנוח משמיה דרב אחא בריה דרב איקא משום עצם כשעורה נגעו בה רב פפא אמר גזירה שאינה נספרת אטו נספרת אי הכי שאינה נספרת באהל נמי תטמא עבדו רבנן היכירא כי היכי דלא לישרפו עלייהו תרומה וקדשים תנן התם *רוב בנינו ורוב מנינו של מת אע"פ שאין ו] בו רובע טמאין ת"ר איזהו רוב בנינו שני שוקיים וירך אחד הואיל ורוב גובהו בגדול איזהו רוב מנינו קכ"ה א"ל ז] רבינא לרבא תנא מניינא אתא לאשמועינן ח] קמ"ל כדתניא חסר שאין בו אלא מאתים ויתר שיש בו מאתים ושמונים וא' כולן עולין למנין קכ"ה ט] זיל בתר רובא דאינשי א"ר יהודה אמר שמואל מעשה בתלמידיו של ר' ישמעאל ששלקו זונה אחת שנתחייבה שריפה למלך בדקו ומצאו בה מאתים וחמשים ושנים י] אמר להם שמא באשה בדקתם שהוסיף לה הכתוב שני צירים ושני דלתות תניא רבי אלעזר אומר כשם שצירים לבית כך צירים לאשה שנאמר °ותכרע ותלד כי נהפכו עליה ציריה רבי יהושע אומר כשם שדלתות לבית כך דלתות לאשה שנאמר °כי לא סגר דלתי בטני רבי עקיבא אומר כשם שמפתח לבית כך מפתח לאשה שנאמר °ויפתח את רחמה לרבי עקיבא קשיא דתלמידי רבי ישמעאל דלמא איידי דזוטרא אתמוחי מתמח אמר *רב וכולן אין מטמאין באהל שנאמר °זאת התורה אדם כי ימות באהל דבר השוה לכל אדם אמר ליה אביי ובאיש ליכא והכתיב °צירים אחזוני כצירי יולדה צירי בשר והכתיב °אדני במראה נהפכו צירי הכא נמי צירי בשר הכי נמי מסתברא דאי לא תימא הכי מאתים וארבעים ושמנה היכי משכחת לה לא באיש ולא באשה:

יתר

רש"י

בעל הפיקין והעיקל · כדמפרש וקמפרש עיקל בריישא כל שהוא מקיף פרסותיו כשיושב ומחבר פרסות רגליו זו לזו ואין ארכובותיו יא] נוקשות זו לזו שעוקמות כלפי חוץ: פיקה יוצאה מגודלו · חתיכת בשר עגול כפיקה יוצאה מגודלו: עקיבו יוצאה מאחוריו · כדמפרש בגמרא ששוקו עומד באמצע רגלו שחצי הרגל יב] עומד בפנים וחצי לאחור: רחבות כשל אווז · *שקלוטות הן כשל אווז ואין ארכן יתר על רחבן: עד הפרק · פרק האמצעי: למטה מן הפרק · דהיינו לצד הצפורן שמחוברין כולן וחתכה שיהו *מסולקים כשר: יתירה · אצבע יתירה: אם יש בה עצם פסול · יג] *הואיל וחתכה שהרי הוא מחוסר אבר (ג) שנטלה בו ואם לאו כשר דלא חשיב אלא תלתול בעלמא: ו' ו' כ"ד · מפרש (ד) לגבי קרא בגמרא אמאי נקט להו ומתני' לישנא דקרא נקט:

גמ' הקישן · היינו המקיש בקרסוליו: והעיקל והקילבן · היינו פיקה יוצאה מגודלו: בעל הפיקין והשופנר גרסי': כסתות הרבה · *שאיסתמרא שלו שקורין קביל"א גדולה מאד: טריפה · קלוסטנב"א: למעלה דברייתא היינו למטה דמתני': ובנספרת על גב היד · שנספרת עם שאר האצבעות שעומדת בשורתן בההיא קתני מתני' דחשיב אבר: אם היה בה עצם ואין [בה] צפורן · רבותא נקט יד] אע"ג דאין בה צפורן חשיב אבר אם נספרת ע"ג היד: מטמא במגע ובמשא ובאהל · וכגון שיש בה בשר קצת ולא כזית דאי הוה בה כזית בשר אפי' אינה נספרת או אין בה עצם נמי הוה מטמא באהל דהא כזית מן המת מטמא באהל ואי לא הוה טו] בשר כלל אפילו נספרת נמי דחשיב אבר לא מטמא באהל דאין עצמות מטמאין באהל אלא רוב בנין או רוב מנינא רובע הקב אבל השתא דאיכא מקצת בשר מטמא אע"ג דליכא כזית הואיל ונספרת על גב היד דחשיב אבר דהכי אמרינן במס' נדה בפרק יוצא דופן (דף מג:) האברים אין להם שיעור אפילו פחות מכזית מן הנבילה ופחות מכזית מן המת: ועולה למנין קכ"ה · אם אין בה בשר עולה למנין קכ"ה דזהו רוב מנין אברי המת דאברי המת רמ"ח ורוב מנינו של מת מטמא באהל ובנספרת דאי לא קיימא בשורת האצבעות לא חשיב אבר הואיל ואין בה צפורן: רבינו הגדול · רב: ואינה מטמאה באהל · ובאינה נספרת כדמפ' טז] דאיכא תרתי לגריעותא אין בה צפורן ואינה נספרת אבל יש בה צפורן יז] מטמאה ואע"ג דאינה נספרת והכי תנן בפ' בא סימן (שם דף מט.): כדברי נביאות · שאין צריכין ליתן טעם לנבואתן לפי שבלא טעם שומעים להם כך הם לא נתנו טעם לדבריהם: ואע"פ שאין בהם רובע הקב טמאים · באהל וגבי אהלות תנינן לה: הואיל ורוב גובהו בגדול · דזהו רוב הגובה באדם גדול שאינו נכנס באברים דשני שוקיים וירך אחד הוי רוב גובה הגוף בלא הראש דלגבי בנין המת לא חשיב ראשו בברייתא דאהלות דקתני איזהו בניינו השוקיים והירכיים יח] הגוף והשדרה כ"א הואיל ורוב בניינו בגדול גרסינן והכי ליתא דתוספתא בגודל בגובה: מניינא אתא לאשמועינן · בתמיה דכיון דרמ"ח אברים יט] פשיטא דרובא הוי קכ"ה: חסר שאין בו אלא מאתים · שנבראת חסר בכל יד ובכל רגל ב' אצבעות דהיינו ח' אצבעות ובכל אצבע יש ו' עצמות כ] כך מפרש במס' אהלות הרי חסר מן האצבעות מ"ח ולא נשתיירו אלא מאתים ויתר שיש בו רפ"א כגון אשה שנבראת יתירה ד' אצבעות בכל יד ורגל כא] והרי ד' אצבעות יתירין הוי כ"ד עצמות יותר ובאשה יש ב' צירין ושני דלתות ומפתח כדאמרינן לקמן הרי כ"ט אברין יותר הוסיפן על רמ"ח ותמצא רע"ז וד' הנותרין לא ידענא היכי מתרמי דודאי אין בכל אצבע אלא ו' עצמות סך הכל לא שורש ולא ענף והכי מפרש באהלות: כולן עולין למנין קכ"ה · כל אלו יתירין חשובין לאברים ועולין למנין קכ"ה ושמעינן מינה דאע"ג דקכ"ה לא הוי רובא דידיה דהא רפ"א הוו לו אפ"ה הוי קכ"ה רובא וגבי חסר נמי אע"ג דהוי רובא דידיה [ק"א] אפ"ה לא חשיב רובא אלא קכ"ה: צירין · קרדונ"ש: לר"ע · כב] מפתח הוו להו רנ"ג וקשיא לתלמידי ר' ישמעאל דלא מצאו אלא רנ"ב: איידי דזוטרא · המפתח איתמוחי איתמח מתמת שליקה: וכולן · כל היתירין הללו שבאשה אין מטמאין באהל האבר בפני עצמו שיש עליו בשר קצת: צירי בשר · תירוצא הוא כג] לא חשיב אבר בלא עצם:

שית

תוספות

בעל הפיקין שיש לו כסתות הרבה · פי' בקונט' שאיסתוורא שלו שקורין קביל"א גדולה ובערוך פירש שפרסתו גבוהה ויש בשר הרבה לצד ראש הרגל ובעקב *ואמצעית שלו כמין כיפה ולשון כסתות משמע כפירוש דאיירי בבשר ולא בעצם כי ההיא דבראשית רבה דקאמר על האדם המכוסה בית הריעי שלו בעגבותא כד] לו כסתות משא"כ לבהמה:

עשו דבריהם דברי נביאות מה נפשך כו' · מדפריך עליה משמע דלאו לשבח קא"ל דברי נביאות כה] ופ"ק דב"ב (דף יב. ושם) משמע דקאמר לענין חשיבות דמייתי עלה ההיא דא"ע"פ [שניטלה] נבואה מן הנביאים ובסוף כילד מעברין (עירובין דף ס: ד"ה אין) פירשתי:

ובשאר

רבינו גרשום

כל שהוא מקיף פרסותיו' שפרסות רגליו רחבות ועגולות שכשהוא מקרב רגליו זו אצל זו אין יכולות ארכובותיו להקיש זו בזו: פיקה יוצאת מגודליו · כעין אצבע יתירה: עקיבו יוצא לאחוריו · שבולט הרבה לאחריו כדמפרש בגמרא כגון שנראה (כגון) שוקו יוצא באמצע רגלו: והקילבן · לא איתפרש לן [יש מפרשים קילבן שזורק רגלו לאחוריו כשהוא הולך]: הפיקין והשופנר · כסתות הרבה כעין קרסוליו הרבה: לא תימא דטרפה · שדקה הרבה ולא סדיקה בין האצבעות אלא שעגולה כשל אווז אלא כיון דטריפה אע"ג דסדיקה פסול: קלוטות עד הפרק · אסידבוקות הן האצבעות מפיסת יד ועד הפרק האמצעי של אצבעות כשר ואם דבוקה למטה מן הפרק וחתך הדבק כשר: למעלה מן הפרק דאמר בגמרא היינו למטה מן הפרק דאמרינן במתני' · או דמרבי כולהי הני מאו: [ובנספרת] על גב היד שעומ' בשורת האצבעו': ועולה למנין קכ"ה · אברים דהיינו רוב מנינו דרמ"ח אברים יש באדם: רבינו הגדול · רבי: עשו דבריהם כדברי נביאות · שאין אדם יודע לפרש מה טעם מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל: משום עצם כשעורה נגעו בה · דעצם כשעורה מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל אף האי נמי: רב פפא אמר הואיל ואינה נספרת בדין הוא דאפילו במגע ובמשא נמי לא תטמא אלא גזירה שאינה נספרת דתטמא אטו נספרת: אי הכי · ליגזור כשאינה נספרת דתטמא באהל אטו נספרת: עבדו · בה היכירא דלא תטמא באהל כי היכי דלא לישרפו על טומאתו תרומה וקדשים: אע"פ שאין בהן רובע · הקב של עצמות טמאין באהל: ב' שוקין וירך אחד · הואיל ויש רוב בנינו בגובהו של אדם: חסר · אדם חסר שאין בו אלא מאתים אברים כגון שחסר מכל יד ומכל רגל ב' אצבעות ובכל אצבע יש בו שש עצמות עד הזרוע דהיינו חסר מ"ח אברים: ויתיר שיש בו מאתים ושמונים ואחד · שזה יש לו ל"ג אברים יותר ואלו הן שיש לו ד' אצבעות יתירות בידיו וברגליו שיש בהן כ"ד אברים ולכל השש עצמות שבכל אצבע יש כנגדו בזרוע עצם אחד היינו כ"ח יתירות: ושני צירים וב' דלתות ומפתח · והיינו רפ"א אברים: כולן עולין למנין קכ"ה · אפילו הנך יתירות עולין בחשבון קכ"ה דבין ליתיר ובין לחסר לא אזלינן בתר רוב אברים דידהו אלא בתר רוב אברים דאינשי דעלמא דהוי קכ"ה: לר' עקיבא קשיא דתלמידי דרבי ישמעאל דאינהו לא אשכחו אלא ד' אברים ספי באדם ורבי עקיבא דמוסיף מפתח איכא ה' אברים ספי: דלמא איידי דזוטר · ההוא עצם דמפתח איתמוה איתמח בששלקוה: וכולן · הני חמשה יתירי אינן מטמאין באהל כו': צירי בשר · וליכא בהו עצמות: הכי נמי מסתברא · דלית בהו עצמות בצירי דאי לא תימא הכי כו':

שיטה מקובצת

א] ובעל הפיקין והעיקל: ב] ארכבותיו נשקות: ג] מורכבות זו ע"ג זו ✱ קלוטות למעלה: ד] יוחנן ובנספרת ע"ג היד: ה] אמר ר' חנינא עשו: ו] שאין בהן רובע: ז] רבינא ס"א רב אדא בר אהבה: ח] לאשמועינן אמר ליה הא קמ"ל: ט] קכ"ה מאי טעמא זיל: י] ושנים באו ושאלו את רבי ישמעאל כמה איברים יש באדם אמר להם רמ"ח אמרו לו והלא בדקנו ומצינו רנ"ב אמר: יא] ארכבותיו נוגעות זו לזו שעקומות כלפי: יב] הרגל לפנים וחצי רגל לאחור הס"ד: יג] דהואיל וחתכה הרי הוא: יד] נקט ראע"ג: טו] לא הוה ביה בשר: טז] כדמפרש ואזיל: יז] מטמא באהל ואע"ג כו' והכי נמי תנן בפ': יח] והירכים והצלעות והשדרה: יט] אברים באדם פשיטא: כ] עצמות כדמפרש במס' אהלות הרי לשמנה אצבעות מ"ח ולא: כא] ורגל ששה אצבעות יתירין מהם כ"ד עצמות: כב] לר"ע דאמר מפתח כו' וקשיא דתלמידי ר"י: כג] הוא דלא חשיב: כד] בעגבותא קרא לו: כה] נביאות גבפ"ק דב"ב:

הגהות הב"ח

(א) במשנה ובעל הפיקים והעיקל איזהו עיקל וכו' לאחוריו פרסתו רחבה כשל אווז וכו' קלוטות עד הפרק וכו' היתה בו יתרת: (ב) גמ' מורכבות או קלוטות כנ"ל ותיבת למעלה נמחק: (ג) רש"י ד"ה אם יש וכו' מחוסר אבר שנטלה בו: (ד) ד"ה ו' ו' כ"ד מפרש בגמרא לגבי קרא אמאי:

נ"א וכן הוא גי' ש"ק מן הפרק ותתכן מנין ותתכן והאמרת כשר כו'

עין משפט נר מצוה

כו א מיי' פ"ז מהלכות ביאת מקדש הלכה יג טור י"ד סימן שט:

נ"א מסולקין ש"ק

כז ב מיי' שם הל' יא:

כח ג מיי' פ"ב מהלכות טומאת מת הלכה ח:

כט ד ה מיי' שם הל' ח:

[עיין בערוך ערך כסת]

מסורת הש"ס

נ"א שקלוטות כשל כו' ש"ק

עיין פי"ט

שאיסתוורא

[הפיקין]

ויקרא כא

ויקרא כא

קדושין כה. [נדה מט:]

נדה מט.

ש"א ד

איוב ג

בראשית ל

במדבר יט

ישעיה כא

דניאל י

נ"ק

ובשאר דברים המשכרים ולא כר' יהודה · הא דתניא בסוף פ"ק דזבחים (דף יז:) זר ואונן ושיכור ובעלי מום בקבלה ובהולכה ובזריקה פסול יש לתמוה אמאי נקט שיכור הוה ליה למימר שתויי יין כו] ופרועי ראש ואומר החכם ר' חיים כהן נ"ע דמיירי בשאר דברים המשכרים וכר' יהודה דמחיל עבודה כדמוקמינן שיכור דהכא בשאר דברים המשכרים* :

הניחא למ"ד צריך לפרט כו' · פלוגתא היא דר"נ ורב פפא בפ' השולח (גיטין דף לה:) ונראה דהלכתא כר"פ דצריך לפרט דבתרא הוא ואפילו לפי הספרים דגרסי התם רב ששת במקום רב פפא אין הלכה כרב נחמן דלאו לענין דינא איתמר כז] להדין אלמנה הבאה לגבות כתובתה אלא לענין איסורא איתמר כדמשמע התם דקאמר ואי אמרת דצריך לפרט זימנין כח] דגזאן ליה לדיבוריה ורב הונא נמי שהוא גדול בחכמה ובמנין קסבר נמי התם צריך לפרט :

הניחא למ"ד נדר שהודר ברבים אין לו הפרה · פי' בקונט' פלוגתא במס' גיטין בהשולח גט לאשתו (דף מו.) גבי המוציא את אשתו משום נדר דקאמר ר' יהודה כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר דאיכא פריצותא שנדרה נדר שאין לו היתר ושלא ידעו בו רבים יחזיר דלא חיים לקלקולא וא"ת מנלן דפליגי רבנן עליה דרבי יהודה בהכי דקסברי יש לו הפרה דלמא בקלקולא לחוד פליגי ובההיא שמעתין דהתם נמי פשיטא ליה להש"ס דקסברי רבנן יש לו הפרה דקאמרי כט] רבנן אטו התם מי חיילא שבועה עלייהו כלל וכי תימא מדלא מפלגי רבנן בין ידעו בו רבים ללא ידעו ל] *בכל ענין לא יחזיר דחיישינן לקלקולא אלמא יש לו הפרה הא לא מפלגי נמי לא] בדעת הרבים ואע"ג דאיכא לפלוגי דמה נפשך אין לו הפרה לכ"ע ויש לפרש לב] דעל דעת רבים לא איירי כלל לא איכהו ולא ר' יהודה אין לחוש אם לא פירשו אע"פ שיש לחלק אבל לג] בהודר ברבים שחילק ר' יהודה אם איתא דאין לו הפרה לרבנן לד] נמי הוה לפרושי לחלק ונומר *איפכא מדרבי יהודה ועוד כי בעל דעת רבים איכא למימר שיש לו הפרה מדעתם של אותם רבים שנדר על דעתם או לדבר מצוה שיש לו הפרה ולהכי לא פסיק ליה למיתני בעל דעת רבים שיחזיר למאן דחיים לקלקולא דפעמים שיש לו היתר ואיכא קלקולא אבל ברבים אין לו הפרה לא שנא לדבר מצוה ולא שנא לדבר הרשות בשום ענין אין לו הפרה תדע דמעשה דגבעונים לדבר מצוה היה :

דמדרינן ליה על דעת רבים · וא"ת ברים השולח (שם דף לה:) גבי אלמנה שהתקין לה] רבן שמעון בן גמליאל שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו כו' וקאמר רב הונא לא שנו אלא שלא נישאת אבל נישאת אין מדירין אותה דמיפר לה בעלה אפילו נדרה ברבים ואמאי אכתי נדיר אותה על דעת רבים שאין לו

תורה אור

יתר בידיו וברגליו [א] : אמר ר' יצחק ושניהם מקרא אחד דרשו °ותהי עוד מלחמה [ב] וכתי' °ויהי איש מדון *אצבע ידיו *ואצבע רגליו שש ושש [ג] מר סבר בגנותיה משתעי ומר סבר בשבחיה משתעי אמר רבה מה לי דכתיב שש ושש עשרים וארבע מספר צריכי דאי כתב רחמנא שש ושש הוה אמינא שית דידיה ושית דכרעיה כתב עשרים וארבע ואי כתב עשרים וארבע הוה אמינא (א) הוא חמש [ד] מהאי גיסא ושבע מהאי גיסא כתב שש ושש מספר בנספרת ע"ג היד תניא א"ר יהודה מעשה באדם אחד שבא לפני רבי טרפון יתר בידיו וברגליו שש ושש עשרים וארבע אמר לו כמותך ירבה בישראל אמר לו ר' יוסי *משם ראיה כך אמר לו כמותך יתמעטו ממזירי ונתיני מישראל : השולט בשתי ידיו : ת"ר [א]איטר בין ביד בין ברגל פסול השולט בשתי ידיו רבי פוסל וחכמים מכשירין מר סבר כחישותא אתחלא [ה] בימין ומר סבר בריותא אתחלא בשמאל: **מתני'** [ב]הכושי הגיחור והלבקן [ו] *והקפח והננס °והחרש והשוטה והשיכור ובעלי נגעים טהורים פסולין באדם וכשרים בבהמה רשב"ג אומר שוטה [ז] מן הבהמה אינה מן המובחר (ג) רבי אלעזר אומר אף בעלי [ח] הדלדולין פסולין באדם וכשרין בבהמה: **גמ'** כושי אוכמא גיחור חיוורא לבקן סומקא [ט] איני והא ההוא דאמר להו מאן בעי (ג) לוקיאני ואישתכח חיוורא אלא כושי אוכמא גיחור סומקא כדאמרי אינשי סומקא גיחיא לבקן חיוורא כההוא דאמר להו מאן בעי(ד)לוקיאני ואישתכח חיוורי : *קפח [י] : תני רב זביד גבוה איני [יא] והתני ר' אבהו מנין שהקב"ה משתבח בבעלי קומה שנאמר °ואנכי השמדתי את האמורי מפניהם אשר כגובה ארזים גבהו אמר רב פפא *באריכא שמיטה סניא אמר ר"ל גבוה לא ישא גבוהית שמא יצא מהן תורן ננס לא ישא ננסת שמא יצא מהם *אצבעי לבן לא ישא לבנה שמא יצא מהם בוהק שחור לא ישא שחורה שמא יצא מהן [יב] טפוח : החרש השוטה והשכור : שכור [יג] מחיל עבודה בהדי מומי [יד] דמחילי עבודה בעי למיחשב בשאר דברים המשכרים [ד]ודלא כר' יהודה *דתניא אכל דבילה קעילית ושתה חלב [טו] או דבש נכנס למקדש חייב : **מתני'** אלו כשרין באדם ופסולין בבהמה אותו ואת בנו [טז] [ה]טריפה [ו]ויוצא דופן ו*)(ושנעבדה בה עבירה ושהמית את האדם) (ד) *[ז]והנושא נשים בעבירה פסול עד [יז] שידירנה הנאה [ח]והמטמא למתים פסול עד שיקבל עליו שלא יהא מטמא למתים: **גמ'** (ה) ואלו כשירין באדם [יח] מאי באותו ואת בנו אילימא אהרן [יט] ובניו דכותיה תייש ובנו מי נהיג *והתניא [ט]אותו ואת בנו נוהג בנקבות ואינו נוהג בזכרים אלא תיישה ובנה דכוותה הכא כהנת ובנה כהנת בת עבודה היא לעולם [כ] אהרן ובניו דכוותה הכא תייש ובנו אמרי במערבא משמיה דר' יוסי בר אבין עדא אמרה חנניה היא דתניא *אותו ואת בנו נוהג בנקבות ואינו נוהג בזכרים חנניה אומר נוהג בזכרים ובנקבות : והנושא נשים כו' : תנא [י]נודר ועובד יורד ומגרש וליחוש דלמא אזיל לגבי חכם ושרי ליה קסבר צריך לפרט את הנדר הניחא למ"ד *[כ]צריך לפרט את הנדר אלא למ"ד אין צריך לפרט את הנדר מאי איכא [ל]למימר דמדרינן ליה ברבים הניחא למ"ד נדר שהודר ברבים אין לו הפרה אלא למ"ד [ל]יש לו הפרה מאי איכא למימר דמדרינן ליה

*) כ"א ל"ג ועיין בתוי"ט וצ"ק

יית דידיה ושית דכרעיה · בידו אחת וברגלו אחת היה יתר ולא בשתיהן: כמותך יתמעטו ממזרי ונתיני מישראל· כל ממזרים שבישראל יהיו כמותך ויהיו ניכרין שמטפה פסולה הן ולא ידבקו בהן : איטר ברגל · שכשמהלך עוקר רגל השמאל תחלה מה שאין דרך בני אדם כך איטר ביד פסול דכתי' וטבל אצבעו כל מקום שנא' אצבע וכהן אינו אלא ימין (זבחים דף כד.) ואיטר דרגל נמי לעמוד ולשרת כתי' כדרך שאר עמידה דעיקרו בימין: כא] דמר סבר כחישותא אתחלא · ליה בימין: **מתני'** הכושי והגיחור והלבקן והקיפח· מפרש בגמ': ובעלי נגעים טהורים· כגון ספחת דאי נגעים טמאים לא איצטריך למימר דאפילו אכניסה דעזרה הוי חייב כרת: התלתולין · כמין חתיכות בשר יוצאות ותולות להם : **גמ'** *סומקא · רו"ם בלעז: לוקייני · טלאים לבנים היו : לסומקא רגילי אינשי למיקרייה גוהיא: באריכא שמיטה סניא· דארוך הוא ודק *שאינו עבה לפי אורכו ולפי שדק הוא אינו יכול לסבול קומתו ונכפף ונראה כמו שחליותיו שמוטות: בוהק· כב] שלבן ביותר : טפוח · שחור כקדירה ותבירו בשילהי מס' שבת (דף קנז.) ופקקו את המאור בטפיח : שיכור בתמיה· אמאי אחיל עבודה דכתיב (ויקרא י) יין ושכר אל תשת וכתיב בתריה להבדיל בין הקודש ובין החול וגו' : בהדי מומין גמורין בעי למיחשביה· וקתני ליה גבי מומין כג] הבאין מחמת שאין שוין בזרעו של אהרן דאמרינן בריש פירקין דלא מחלי עבודה : ודלא כר' יהודה · דמשוי לשאר דברים המשכרים דין יין דמחלי עבודה דקאמר במס' כריתות (דף יג:) על היין במיתה ועל שאר משכרין באזהרה ונפקא לן משכר אל תשת וכתיב בתריה ולהבדיל בין הקדש ובין החול אלמא לרבי יהודה שאר משכרין מחלי עבודה: דתניא אכל דבילה קעילית · הגדילה באותו מקום ומשכרת כיין : דבש מי"ד בלעז מים ודבש שלוקין ביחד חייב מלקות כד] כר' יהודה מוקמינן לה בפרק אמרו לו בכריתות (שם) דקאמר התם על שאר משכרין באזהרה דאל תשת (ו) דכיון דכתיבי שאר משכרין מחלי עבודה דהא כתיב בין הקודש ובין החול ומתני' דלא חשיב להו גבי הנך דמחלי עבודה דלא כר' יהודה: **מתני'** אותו ואת בנו· פסול לקרבן דמחוסר זמן הוא: והנושא נשים בעבירה· גרושה וחלוצה : **גמ'** עדא אמרה · זאת אומרת : בזכרים · האב והבן או בת : נודר ועובד · אע"פ שעדיין לא גירש מותר לעבוד משנדר שלא תהנה ממנו והוא ממנה : צריך לפרט· הבא להתיר נדרו צריך שיפרט על מה נדר וכי שמע כה] דמשום דפסולה לו נדר לא שרי נדריה : נדר שהודר ברבים · פלוגתא היא במס' גיטין (דף מו.) גבי המוציא את אשתו משום נדר בהשולח גט :

עין משפט נר מצוה

ל מיי' פ"ח מהלכות ביאת מקדש הלכה יא :

לא ב מיי' שם הל' טו:

לב ג מיי' פ"א שם הלכה ג :

[ועי' היטב תוס' זבחים יז: ד"ה שיכור]

לג ד מיי' פ"ב מהל' איסורי מזבח הל' י:

לד ה מיי' שם פ"ג הלכה ד :

לה ו מיי' שם פ"ב הל' ט:

לו ז ח מיי' פ"ו מהל' ביאת מקדש הל' ט :

לז ט מיי' פ"ב מהל' שחיטה הלכה יא טוש"ע י"ד סימן טז סעיף ג :

לח י מיי' פ"ו מהלכות ביאת מקדש הל' ט :

לט כ מיי' פ"ו מהל' שבועות הלכה ה ופ"ד מהלכות נדרים הל' ה טור ש"ע י"ד סימן רכח סעיף יד :

מ ל מיי' פ"ו מהלכות שבועות הלכה ח ופ"ד מהלכות נדרים הלכה ה טור ש"ע י"ד סימן רכח סעיף כג :

גליון הש"ס

מתני' והחרש· עיין לעיל דף לו ע"א תוס' ד"ה מה :

נ"ל משמע דבכל ענין צ"ק

שיטה מקובצת

א] ו ב ר ג ל י ו כו' : ב] מלחמה בגת תי' וכתיב נמחק : ג] ושש עשרים וארבע מ"ס בגנותיה משתעי קרא ומ"ס בשבחיה משתעי קרא אמר רבה למה לי דכתב שש : ד] חמש בהא ושבע בהא : ה] אתחלא ליה בימין ומ"ס בריותא יתירתא אתחלא ליה : ו] והקפח ס"א והכיפח : ז] שוטה בבהמה : ח] התלתולין פסולין : ט] סומקא גיהיא (לבקן)איני:י]קפח ס"א והכיפח מאי כיפח אילימא נכפה הא תנא ליה חדא זימנא נכפה אפילו אחת לימים אלא דתני רב זביד וכו' : יא] איני והאמר ר' אבהו : יב] מהן טפיח אות ו' נמחק : יג] שכור אחולי מיחל עבודה דכתיב יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך וכתיב להבדיל בין הקדש ובין החול : יד] מומי בעי למיחשב תיבות דמחלי עבודה נמחק : טו] חלב ודבש ונכנס : טז] בנו וטריפה ויוצא : יז]שידירנה ס"א שידיר: יח] באדם וכו' מאי אותו ואת בנו: יט] אהרן ובנו דכותיה גבי בהמה תיש : כ] אהרן ובנו אות י' נמחק: כא]מה"ד רבי סבר : כב] בוהק לינפל"ש (שמתוך) שלבן: כג] תיבות הבאין מחמת נמחק : כד] מלקות ות"כ א) ר' יהודה היא הס"ד (והשאר נמחק) ומה"ד מתני' אותו ואת בנו שתויי יין ופרועי : כו] להדי אלמנה : כח] זימנין דגייז ליה : כט] דקאמרי לרבנן אמו : ל] ידעו דבכל ענין : לא] נמי בעל דעת רבים ואע"ג : לב] דבעל דעת רבים דלא איירי : לג] בהודרה ברבים : לד] נמי הוה להו לרבנן נמי לפרושי : לה] שהתקין ר"ג תי' רשב"ג נמחק :

כה] בס"א שמע חכם דמשום דאסורה לו : כו] יין כדאמרינן בכל דוכתא

הגהות הב"ח

(א) גמ' ה"א חמש כצ"ל ותיבת הוא נמחק

רבינו גרשום

הוה אמינא שית דידיה חדא ושית דכרעיה חדא : משם ראיה דלא אמר ליה כמותך ירבו משום שבחא · אלא כך אמר ליה כמותך ירבו אצבעות יתירות בממזירי ונתיני שבישראל כדי שיהו ניכרין ויתמעטו שיפרשו ישראל מהן מלהתחתן בם : מר סברי ר' דפוסל כחישותא אתחלא ליה בימין שהרי אין כוחה יתר משמאל והוי מום : סומקא גיהיא · אדום ביותר : באריכא שמוטא סניא · ארוך ודק ופרצופו בולט הרבה להוץ וסנוי הוא לראות הוי מום : בוהק · לבן הוא יותר מדאי דהוי נגע : טפיח כלי חרש שחור · בהדי מומי בעי למיחשביה משום דכולהו דמתני' לאו מומין נינהו אלא משום דאין שוה בזרע של אהרן הוא דאסור· שיכור מחיל עבודה מפורש במסכת זבחים: בשאר המשכרין דלר' יהודה במיתה) ולרבנן באזהרה ופלגותייהו בסיפרא · דלדולין תלתול : אותו ואת בנו · כהנים כשרים לעבודה ביחד וכן כהן טרפה ויוצא דופן כשר לעבודה : הנושא נשים בעבירה · כגון אלמנה לכהן גדול וחלוצה לכהן הדיוט פסול עד שידור מהן הנאה שיגרשן : נודר הנאה ועובד עבודתו על גבי המזבח ולכשידר מעבודתו מגרש דלא צריך לגרש קודם שיעבוד : וניחוש · דלא לישרייה לעבוד קודם שיגרש דלמא בתר דעבד עבודה אזיל לגבי חכם ושייל על נדריה ושרי ליה חכם ואישתכח דלא מגרש: קסבר · האי דאמר נודר ועובד קסבר דצריך לפרוש מה נדר וכיון דמפרש לחכם שנדר לגרש אשתו הפסולה לו לא קא שרי ליה חכם ההוא נדר : דמדרינן · אמר

א) אולי צ"ל וכך בריתא ר' יהודה היא הס"ד ובאמת בתוספתא דכריתות פ"א ר"י בעצמו הוא דמסיים הכי וכ"ה להדיא בנזיר דף ד' ע"ש ר"י אומר וכו'. א) וכ"ה ג"כ דעת הרמב"ם ז"ל דשעבד היה לוקה ואמנם בכריתות דף יג משמע דלרבנן ור"א שם אפילו אזהרה ליכא ועיין בכ"מ בפ"א מהלכות מקדש וצ"ע ·

ליה אדעת רבים (א) א] אמר אמימר הלכתא אפי' למ"ד *נדר שהודר ברבים יש לו הפרה ב] על דעת הרבים אין לו הפרה וה"מ לדבר הרשות אבל לדבר מצוה יש לו הפרה כי ההוא ג] דמקרי דרדקי אדריה רב אחא דקא פשע בינוקי ואהדריה רבינא דלא אשכח דהוה דייק כוותיה: והמטמא למתים כו': מאי שנא הכא דסגי ליה בקבלה ומאי שנא התם דמדרינן ליה התם יצרו תקפו:

הדרן עלך מומין אלו

*יש בכור לנחלה ואינו בכור לכהן בכור לכהן ואינו בכור לנחלה בכור לנחלה ולכהן ויש שאינו בכור לא לנחלה ולא לכהן *איזהו בכור לנחלה ואינו בכור לכהן הבא אחר נפלים (ב) ד] אע"פ שיצא את ראשו חי ובן תשעה שיצא ראשו מת (ג) המפלת כמין בהמה חיה ועוף דברי רבי מאיר וחכ"א עד שיהא בו מצורת אדם המפלת סנדל או שליא או שפיר מרוקם והיוצא מחותך הבא אחריהם בכור לנחלה ואין בכור לכהן מי שלא היו לו בנים ונשא אשה שכבר ילדה ה] עודה שפחה ונשתחררה עודה עובדת כוכבים ונתגיירה משבאת לישראל ילדה בכור לנחלה ואין בכור לכהן *רבי יוסי הגלילי אומר בכור לנחלה ולכהן שנאמר °פטר רחם בישראל עד שיפטרו רחם ו] מישראל מי שהיו לו בנים ונשא אשה שלא ילדה נתגיירה מעוברת נשתחררה מעוברת (ד) ז] וילדה היא וכהנת היא ולויה היא ואשה שכבר ילדה וכן מי שלא שהתה לאחר בעלה שלשה חדשים ונשאת וילדה ואינו ידוע אם בן תשעה לראשון אם בן שבעה לאחרון בכור לכהן ואינו בכור לנחלה:

גמ'

[שמות יג]

רש"י

והכי מילי · דאין לו הפרה לנדר שהודר על דעת רבים: דאדריה רב אחא · שלא ילמד עוד תינוקות: פשע בינוקי · מלקה אותן ומתים: בקבלה · בלא נדר: גבי נשים יצרו תקפו להכי מדרינן ליה:

הדרן עלך מומין אלו

יש בכור לנחלה · ליטול פי שנים (ה): לכהן · לתת לכהן פדיונו ה' סלעים: הבא אחר נפלים · שיצא ראשו של נפל חי כגון שהיו תאומים אחד (ו) נפל ואחד כלו לו חדשיו והוציא נפל ראשו חי והחזירו ובא חבירו וקדמו ויצא זה האחרון בכור לנחלה דראשון לא הפסידו ואע"ג דראשו שהוציא (ז) חשוב לידה מעליא מ"מ דגבי נחלה כתיב ראשית אונו מי שלב אביו דוה עליו אם מת ילא נפל שהוציא ראשו ראשון ח] *והוי כילוד דלאו בר קיימא הוא ואין לבו דוה עליו אבל לענין כהן פטור האי ולד אחרון דבפטר רחם תליא מילתא והרי ראשון פטר את הרחם: ובן ט' שיצא ראשו מת · והחזירו ויצא אחיו הוי בכור לנחלה דהא ראשון לא חשיב שאין (ח) הלב [אביו] דוה עליו ולענין כהן פטר רחם הוא אבל יצא *ראשון בן ט' חי ואח"כ החזירו ומת בכור לנחלה נמי לא הוי זה הבא אחריו: וכן המפלת בהמה כו' · למיפטר מנחלה לא חשיבי דאין (ט) הלב דוה עליהם אבל פטר רחם מיהא הוו: עד שיהא בו צורת האדם · לא חשיב פטר רחם והבא (י) אחריו בכור אף לכהן: סנדל · שאין לו צורת ט] פנים: או שליא · שהרי אין שליא בלא ולד אלא שנימוח ומיהו פטר רחם הוי: שפיר · עור ממש של ולד: מרוקם · מפרש במסכת נדה בהמפלת (דף כה·) מהו ריקומו של שפיר: מחותך · אברים אברים *ויצא כו' הוי פטר רחם אבל ראש מחותך לא פטר אם קדם אחיו ויצא קודם יציאת רוב אברי המחותך *הכי נמי בכור לכהן: שכבר ילדה כו' · דלענין נחלה תליא מילתא באב דכתיב (דברים כא) ראשית אונו ולענין כהן (כ) י] פטר רחם: עודה שפחה · אפילו עודה שפחה בלידה ראשונה ונשתחררה עכשיו: עובדת כוכבים ונתגיירה · ומשבאת ליד ישראל ילדה יא] כמי הוי בכור לנחלה שהרי לזה לא היו בנים ולכהן לא דאינו פטר רחם: לנחלה ולכהן · דבנים יב] הנולדו לה בהיותה עובדת כוכבים לא פטרי: נתגיירה מעוברת · ובעלה עמה וילדה הוי אותו ולד בכור לכהן דפטר רחם הוא בישראל ולא לנחלה (ג) דהורתו שלא בקדושה ולאו בר נחלה הוא יג] וזרע מצרי רחמנא אפקריה דכתיב (יחזקאל כג) וזרמת סוסים זרמתם: היא וכהנת · (מ) או בת ישראל מבכרת שילדה עם כהנת מבכרת ואין ידוע איזה ולד של ישראל: או היא ולויה · דלויה נמי פטור בנה מחמש סלעים כדאמרן בפ"ק*: או היא ואשה שכבר ילדה · ואין ידוע איזו (נ) בנה בכור לכהן ורבותא קא משמע לן דבעלה של מבכרת חייב ה' סלעים לכהן דהבן זכר יש לו כל היכא דאיתיה ולא לנחלה דהא לא ידע בריה דמאן הוא: וכן מי שלא שהתה כו' · נמי בכור לכהן והוא יפדה עצמו ולא לנחלה דהא לא ידע מאן ירית ובגמ' פריך דאפילו פשוט נמי לא הוי:

גמ'

תוספות

לו הפרה כדאמר אמימר הכא ויש לפרש דלענין נדרי אשתו אין לחלק בין ברבים בין על דעת רבים כיון דברבים יש לו הפרה לרב הונא ה"ה על דעת רבים בנדרי אשתו וכי פריך התם אדרב הונא וליחוש דילמא אזלא לגבי חכם ושרי לה ומשני קסבר צריך לפרט את הנדר הוה מלי לשנויי דמדיר ליה על דעת רבים אלא דלא צריך ועוד י"ל דרב הונא לית ליה דאמימר דהא דקאמר אמימר אפילו למ"ד נדר שהודר ברבים כו' לאו אפלוגתא דאמוראי קאי דרב הונא ורב נחמן יד] בריש השולח (שם) אלא אפלוגתא דר' יהודה ורבנן בסוף השולח (שם דף מו·): **אמר** אמימר הלכתא אפי' למ"ד כו' · בפ' השולח (גיטין לו·) גרס הלכתא אפי' למ"ד כו' ובמכות (דף טז.) גרסי' ברוב ספרים הלכתא נדר שהודר ברבים יש לו הפרה טו] *ולמאי דגרסי' נמי אפי' למ"ד נדר שהודר ברבים שלא בא עכשיו לפסוק בהודר ברבים מ"מ יש לדקדק מדהולרך לפסוק אין לו הפרה בעל דעת רבים לכ"ע מכלל שסבר דברבים יש לו הפרה דאי אין לו הפרה כל שכן בעל דעת רבים ושלא בלשון פסק היה לו לומר אפי' למ"ד טז] *ואע"ג דאסקינן בפ' השולח (גיטין דף לה:) אליבא דרב נחמן דמדרינן ליה ברבים דמשמע דס"ל הכי דקי"ל כוותיה בדיני ולענין דינא *איתשיל יז] הא פריך בתר הכי הניחא למ"ד כו' ולאו אמתניתין דפרקין דמייתי התם לחודיה קאי אלא קאי נמי אדרב נחמן *מדאדריה נמי רב אחא להוא מקרי דרדקי על דעת רבים משמע דקסבר דברבים יש לו הפרה דלא מיסתבר לומר דלכך יח] הולרך על דעת רבים ולא אמר הדירו ברבים לפי שלא היו רבים מזומנים לפניו ורב יוסף דאמר בערבי פסחים (פסחים קז·) (אמר) יט] [אדור] ברבים דלא אשתי שכרא משמע דקסבר דברבים אין לו הפרה לא קי"ל הכי: **אבל** לדבר מצוה יש לו הפרה · אומר ר"ת דמשום דמסתמא ניחא להו לרבים ועוד אמר ר"ת דעל דעת [רבים] היינו כ] כשמפרש על דעת פלוני ופלוני ואפילו שלא בפניהם אבל על דעת [רבים] סתם לאו כלום הוא ועל דעת יחיד כא] ואע"פ שפירש על דעתו יכול חכם להתיר כב]:

הדרן עלך מומין אלו

יש בכור לנחלה כו' איזהו בכור לנחלה כו' · הכא נקיט אמאי דפתח ביה וזימנין דנקט אדסליק מיניה כדמפרש בריש נדרים (דף ג:): **המפלת** סנדל כו' · בפרק המפלת (נדה כו·) מפרש סנדל דתנן גבי בכורות למאי הלכתא לבא אחריו וכו' וא"ת מה חידוש הוא הא בהדיא קתני לה הכא וי"ל דס"ד דבא אחריו דמתניתין דהכא היינו אותו שיולד בעיבור אחר ולא אותו שעם הסנדל דרגילות הוא שיולד קודם הסנדל ולהכי פריך למאי הלכתא דתיפוק לי שהרי בא אחר הולד שעם הסנדל דאין סנדל שאין עמו ולד ומפרש דלאותו ולד עצמו הנולד עם הסנדל אצטריך למתנייה דפעמים שהוא בא אחר הסנדל א): **והיוצא** מחותך · פי' בקונטרס דרוב אברים כג] מחותכים פוטרים את הרחם אבל ראש לא פטר במחותך והך מילתא פלוגתא דאמוראי היא בפרק המפלת (נדה דף כט·) דר' יוחנן סבר התם דאפי' מחותך הראש פוטר: **נתגיירה** מעוברת · פי' בקונטרס ובעלה עמה וילדה הוי אותו ולד בכור לכהן דפטר רחם בישראל הוא ולא לנחלה דהורתו שלא בקדושה ולאו בר נחלה הוא דזרע מצרי רחמנא אפקריה דכתיב וזרמת סוסים זרמתם ובחנם פי' טעם זה דבלא"ה לאו בר נחלה הוא משום דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי ולאו חשוב ב) אביו ואע"ג דבעודו מצרי חשוב אביו גבי נחלה ולא אמרי' רחמנא אפקריה לענין זה לזרעיה כד] דהא מצרי יורש אביו דבר תורה ומיהו בפרק עשאן על האטו סה (יבמות דף סח·) אמרינן הא דאמור רבנן אין אב למצרי לאו משום דשטופי בזימה ולא ידיע דהא בני אחין תאומים דטיפה אחת [היה] ונחלקה לשתים וקתני ואין חייבים משום אשת אח ש"מ אפקורי אפקריה רחמנא לזרעיה דמצרי דלריך לטעמא דאפקריה אע"ג דנתגיירו ולא סגי בטעמא דכקטן שנולד דמי ודבר תימה הוא וי"ל דאי לאו טעמא דאפקריה לזרעיה היה לנו לאסור למנסב נשי דהדדי משום דאתי לאחלופי בישראל והתם משמע דלאפי' איסורא ליכא ואין חייבין לאו דוקא וגם היה לנו להצריך חליצה והתם קתני לא חולצין ולא מייבמין: (שייך לע"ב) **ואידי** דבעי למיתני סיפא בן ט' כו' · מגופה הוה מלי כה] למימר דנקט ראשו משום דמשמע דוקא נפל הא בר קיימא הבא אחריו בכור לנחלה נמי לא הוי אלא סיפא דייק ליה בפשיטות טפי:

א) [ועי' רש"י בנדה כו· ד"ה גבי וכו' שפירש ג"כ הכי להדיא]: ב) אביו דהא בעודו נ"ק

דאדם

עין משפט נר מצוה

מא א מיי' פ"ו מהלכות ביאת מקדש הל' ט:
מב ב ג מיי' פ"ו מהל' שבועות הלכה ח טוש"ע יו"ד סימן רכח סעיף כא:
א ד מיי' פ"ב מהלכות נחלות הל' י טוש"ע ח"מ סי' רעז סעיף ו:
ב ה מיי' פי"א מהלכות בכורים הל' יד טוש"ע י"ד סי' שה סעיף כב:
ג ו ז ח מיי' פ"ב מהל' נחלות הל' ו"ט טוש"ע ח"מ סי' רעז סעיף ח ע"ש:

ע"ד רבים אין לו הפרה ולמאי נ"ק

כו' ואע"ג נ"ק

גי' נ"ק איתמר

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאמר אמימר: (ב) במשנה הבא אחר נפלים שיצא ראשו חי כצ"ל ותיבת אע"פ ותיבת את נמחק: (ג) שם והמפלת כמין: (ד) שם ילדה היא וכהנת כצ"ל ואות ו' נמחק: (ה) רש"י ד"ה יש בכור כו' פי שנים ואינו בכור לכהן כצ"ל והד"א: (ו) ד"ה הבא אחר וכו' תאומים אחד מהם נפל שלא כלו לו חדשיו ואחד כלו וכו' והחזירו וקדמו אחיו ויצא כצ"ל ותיבות ובא חבירו נמחק: (ז) בא"ד ואע"ג דראשו שהוציא ראשון חשיבא לידה מעליא וטעמא וכו' ראשון דלאו בר קיימא כצ"ל ותיבות והוי כילוד נמחק: (ח) ד"ה ובן ט' וכו' שאין לבו דוה עליו ולענין כהן לאו פטר רחם הוא אבל יצא ראש בן ט' חי: (ט) ד"ה וכן המפלת וכו' דאין לבו דוה: (י) ד"ה עד שיהא וכו' אחרון הוי בכור: (כ) ד"ה שכבר ילדה וכו' ולענין כהן תלה רחמנא בפטר רחם: (ל) ד"ה נתגיירה וכו' ולא לנחלה דכיון דהורתו שלא בקדושה לאו בר נחלה הוא דזרע: (מ) ד"ה היא וכהנת בת כצ"ל ותיבת או נמחק: (נ) ד"ה או היא וכו' איזו בנה הס"ד ואח"כ מ"ה וכן מי וכו' נמי לא הוי הס"ד ואח"כ מ"ה בכור לכהן:

שיטה מקובצת

א] אמר ס"א דאמר: ב] על דעת הרבים אין לו הפרה' הטעם שמעתי מפי מורי ר' יצחק בר ברוך משום דאין נדריהם וחרטתם שוה דאין הרבים מתחרטים בחרטה אחת או בפתחה אחת דאין דעת כל אחד ואחד יכול להיות שוה לדעת חבירו אע"פ שדבר מצוה יש לו הפרה אנן סהדי דכולם מסכימים ומתחרטים בדבר שות הילכך גבי חכם שאינו מתיר אלא ע"י חרטה או ע"י פתח שהנדר טעות על דעת רבים אין לו הפרה אבל בעל שגזירת הכתוב הוא שמפר בלא פתח ובלא חרטה אין לחלק בין על דעת הרבים לנדרים אחרים ויכול להפר עכל"ה: ג] ההיא מקרי דרדקי דאדרי' רב: ד] נפלים שיצא ראשו חי ובן ט' כו' מת והמפלת כמין: ה] ילדה ילדה עודה: ו] מישראל ס"א בישראל: ז] ילדה היא אות ו' נמחק: ח] תי' והוי כילוד נמחק: ט] צורת אברים הס"ד: י] כהן תליא בפטר רחם הס"ד ומה"ד ילדה עודה: יא] ילדה הוי נמי בכור לנחלה שהרי לא היו לזה בנים: יב] דבנים הנולדים לה: יג] הוא דזרע מצרי: יד] נחמן דריש השולח אלא אפלוגתא דתנאי דר"י: טו] הפרה ועל דעת רבים אין לו הפרה לגירסא זו משמע דהכי הלכתא דנדר שהודר ברבים יש לו הפרה ואפי' לספרים דגרסי' תי' ולמאי נמחק: טז] למ"ד כו' ואע"ג: יז] איתשיל ולענין פרעון כתובה: יח] דלכך הוזקק להדירו ע"ד: יט] אדרוה ברבים כו' שכרא דמשמע דקסבר: כ] היינו דוקא כשמפרש ע"ד פלוני ופלוני: כא] יחיד או שנים אע"פ שנקבם בשם על: כב] להתיר בלא דעתו הס"ד: כג] אברים התוכים פוטרים: כד] לזרעיה משמע דמצרי: כה] מצי למידק תי' למימר נמחק:

דמפיק

רבינו גרשום

ליה לפני רבים דמגרשה ולא מצי מיפר חכם: דאדריה רב אחא · אדעתא דרבים: התם בנושא נשים בעבירה איפר יצרו תוקפו דנשאה ואי לא מדיר ודאי לא מגרש:

סליק פירקא

הבא אחר הנפלים בני ח': ואע"פ שיצא ראשו חי · כיון דלאו בר קיימא הוי הבא אחריו בכור לנחלה הוי ולא בכור לכהן דלא הוי פטר רחם: וחכ"א · לעולם הוי נמי לכהן עד שיהא בו כנפל צורת אדם: סנדל' מפורש במסכת נדה: אי ילדה עודה שפחה או ילדה עודה עובדת כוכבים ואח"כ נישאת לישראל שלא היו לו בנים בכור לנחלה' דהוי ראשית אונו: עד שיפטרו רחם מישראל' כלומר דלעולם הוי נמי בכור לכהן הבא אחריו עד שיפטרו רחם מישראל של יהודית כלומר דהני דילדה בגיותה לא חשיבי למיפטריה מכהן לבא אחריו: או נתגיירה והיא מעוברת או נשתחררה והיא מעוברת' האי ולד הוי בכור לכהן כיון שנולד ביהדות וחייב לפדות עצמו: והך אשה שלא ילדה ואע"ג דילדה היא וכהנת ביחד ונתערבו ולדיהן או היא ולויה או היא ואשה שכבר ילדה ולא ידיע איזה היא בכור שחייב לפדות ואפי' הכי הוי בכור לכהן וכן מי שלא שהתה כו':

אין

מסורת הש"ס

גיטין לו. מכות טז. ערכין כג.

אע"ג דהוי

[נדרים כ:]

חולין סח.

נ"ל ראשון ראשו בן ט' חי כו' נ"ק

[לקמן מז.]

נ"ל ויצא כולו הוי כו' נ"ק

נ"ל והוי נ"ק

[לעיל דף ד.]

עין משפט נר מצוה

נ"ל איירי נ"ק

ד א מיי' פ"א מהלכות בכורים הלכה טו טוש"ע י"ד סימן שם סעיף כב:

ה ב מיי' פ"ה מהלכות מאכלות אסורות הל' טו טוש"ע י"ד סימן יד סעיף א:

ו ג מיי' פ"י מהלכות איסורי ביאה הלכה ו טוש"ע י"ד סימן קצד סעיף י:

ז ד מיי' פ"ב מהל' נחלות הל' ב וע"ש טוש"ע ח"מ סי' רעז סעיף ו:

ח ה ו מיי' פי"ג מהל' גירושין הלכה כא טוש"ע אה"ע סימן יז סעיף כד:

ט ז מיי' שם פי"ב הל' טו טוש"ע שם סעיף ג:

גמ' *אמר שמואל אין הראש פוטר בנפלים מ"ט °כל אשר נשמת רוח חיים באפיו כל היכא דנשמת רוח חיים באפיו הוא דחשיב רישיה אידך לא חשיב רישיה תנן הבא אחר נפלים שיצא ראשו חי ובן תשעה שיצא ראשו מת קתני מיהא ראשו מאי ראשו רובו וליתני רובו בדין הוא דאיבעי ליה למיתני רובו *ואיידי דקא בעי למיתני סיפא בן תשעה שיצא ראשו מת טעמא דראשו מת הא ראשו חי הבא אחריו בכור לנחלה נמי לא הוי תנא רישא נמי ראשו ומאי קמ"ל [א]דכיון דמפיק ליה[א] רישיה הוה לידה תנינא *הוציא [ב]ראשו אע"פ שהחזירו הרי זה כילוד וכי תימא אשמועינן בהמה וקמ"ל באדם דאדם מבהמה לא יליף דלית לה פרוזדור בהמה מאדם לא ילפא משום דחשיב פרצוף פנים דידיה הא נמי תנינא *יצא כדרכו ב] [ג]משיצא רוב ראשו ואיזהו רוב ראשו משתצא פדחתו תיובתא דשמואל תיובתא אמר רבי שמעון בן לקיש פדחת פוטרת בכל מקום [ד]חוץ מן הנחלה מאי טעמא °יכיר אמר רחמנא ור' יוחנן אמר אפי' לנחלה בכל מקום לאיתויי מאי לאיתויי הא דתנו רבנן גיורת שיצאה פדחת ולדה בהיותה נכרית ואח"כ נתגיירה ג] °אין נותנין לה ימי טומאה וימי טהרה ואינה מביאה קרבן לידה מיתיבי יכיר זו הכרת פנים ואיזו היא הכרת פנים פרצוף פנים עם החוטם תני עד החוטם תא שמע *[ה]אין מעידים אלא על פרצוף פנים עם החוטם תני עד החוטם תא שמע פדחת [ו]בלא פרצוף פנים פרצוף פנים בלא פדחת אין מעידין עד שיהו שניהם עם החוטם ואמר אביי ואיתימא רב כהנא מאי קראה °הכרת פניהם ענתה בם שאני עדות אשה דאחמירו בה רבנן ומי אחמירו והא *תנן [ז]הוחזקו להיות משיאים עד מפי עד מפי אשה מפי עבד מפי שפחה כי אקילו רבנן בסופה בתחלתה לא אקילו רבנן ואיבעית אימא

יכיר

גמ' אין הראש פוטר בנפלים · בן שמנה שהוציא ראשו חי והחזירו וקדמו אחיו ויצא הוי בכור לכהן שאין ראש הנפל פוטרו עד שיצא ראשו ורובו : רוח חיים באפיו · מי שהוא בן חיים הלך אחר אפיו דהיינו ראשו אבל אי לאו בר קיימא הוא לא (א) חשיבי ד] אפיה : קתני מיהא נפל שיצא ראשו· פוטר הבא אחריו מכהן : איידי דבעי למתני סיפא בן ט' שיצא ראשו מת · דלא מצי למיתני רובו ה]בהדיא אע"ג דאיהו גופיה לא משמע אלא רובו והכי לא מצי למיתני בסיפא רובו משום דבעי למידק מינה טעמא דראשו מת הא ראשו חי אפי' בכור לנחלה לא הוי האחרון דראשו בן ט' חי ודאי הוי לידה ואי הוה תני רובו מת הוה משמע הא רובו חי לא הוי אחרון בכור אפי' לנחלה אבל אם יצא ראשו חי לא הוי משמע ו] השתא דאחרון מפסיד הנחלה ואנן ז] קיימין דראשו חי הוי כילוד משום הכי תנא ראשו ברישא ובסיפא ואע"ג דסיפא גופה דקתני ראשו מת לא הוי אלא ראשו ורובו : ומאי קמ"ל · מתני' אי אמרת בשלמא ראשו דוקא אשמעינן דראש הנפלים פוטרו ותנא סיפא אטו רישא אלא אי אמרת ראשו לאו דוקא ואין הראש פוטר בנפלים השתא לא אשמעינן מינה אלא דיוקא דדייקינן טעמא דראשו מת הא ראשו חי אפי' בכור לנחלה נמי לא הוי דכיון דאפיק בן ט' חי רישיה הואיל ולאו נפל הוא הוי לידה אפי' החזירו : הא תנינא · בפ' בהמה המקשה הוציא עובר ראשו בשעת שחיטת אמו הרי זה כילוד אפי' החזירו ואינו ניתר בשחיטת אמו : בהמה לית לה פרוזדור · אין רחם שלה בין ירכותיה הלכך חשיב הראש לידה דבגלוי הוא אבל אשה דיריכים שלה מכסים את הרחם לא חשיב ראש לידה: הא נמי תנינא · גבי אדם במסכת נדה מי שיצא רוב ראשו הוי ילוד דאפילו החזירו ולא נולד עד ח] לאחר ק' ימים חשיב ילוד מיום ראשון ותשבינן לה ימי טומאה וטהרה מיום ראשון : יצא כדרכו · לאפוקי היכא דיצא דרך מרגלותיו דודאי לא חשיב ילוד עד יציאת רובו : תיובתא דשמואל · דודאי ראשו דנפלים דמתני' דוקא : [פוטרת] בכ"מ · דחשיב לידה מיציאת פדחת ובכ"מ מפרש לקמיה : פדחת · מצח : חוץ מן הנחלה · דהבא אחריו בכור לנחלה אא"כ יצא פניו של ראשון : דכתיב יכיר · והיכרא ליתא אלא בפרצוף פנים : אף לנחלה · דפדחת נמי הוי היכרא : עובדת כוכבים אינה מטמאה בנדה וזיבה ולידה : זו הכרת פנים · דמי שהוכרו פניו ראשון הוי בכור לנחלה : עם החוטם · וקשיא לר' יוחנן : אין מעידין · ט]להשיא את אשתו דמת לאו זה הוא : הכרת פניהם ענתה בם · דהכרת פרצוף פניהם עדותן אלמא פרצוף פנים בעי ופשטיה דקרא בנואפים כתיב הכרת פני הוולדות ענתה בנואפים שהקב"ה נר את הממזר בצורת פני המנאף : בסופה · לאחר שכוונו יפה (ב) י] בזה הקילו חכמים בסוף עדותן להחזיקן אפי' בעבד ושפחה : אבל בתחלה · תחלת העדות דהיינו ראיית המת לא אקילו עד שיכירוהו יפה :

יכיר

דאדם מבהמה לא יליף דלית לה פרוזדור · האי פרוזדור דהכא וברים בהמה המקשה (חולין דף סח·)ובשבת פ' א"ר עקיבא (דף פו:) שוים ולא הוי כי ההוא דפרק יוצא דופן (נדה דף מב:) יא] דמכי הפ·יא ולד ראשו חוץ לפרוזדור הוי כילוד דאי בפרוזדור דהתם *אמרינן הכא מה יכול להחזיק הפרוזדור לעכב הלידה כיון שהראש חוצה לו אלא פרוזדור דהתם הוא בית החיצון ופרוזדור דהכא הוא עובי הירכים שמכסים את הרחם יב] שבין ירכים והוה אמינא דלא חשיב ראש לידה ביציאת הרחם ואין תימה על שהלשון שוה ואין פירושם שוה דכי ה"ג אשכחן לעיל בפ' הלוקח בהמה (דף כ·) דטינוף פוטר בבכורה דחשיב ולד ולא הוי כההיא טינוף דפ' המפלת(נדה דף כט·) דרוב היולדות מטנפות :

תיובתא דשמואל · לא הוי מצי לאקשויי לשמואל מהא דתנן בפ' בהמה המקשה (חולין דף עז·) שליא שיצתה מקצתה אסורה באכילה דדייקינן מינה התם ברים פירקין (דף סח·) דביציאת ראש הויא לידה מדאסרינן להו ביציאת מקצת דשמא הראש ישנו בתוכו מקצת דהיינו דוקא בבהמה אבל אדם לא שמעינן מהתם דהא דקתני סיפא כסימן ולד באשה כך סימן ולד בבהמה היינו לענין שליא דהויא סימן ולד ואין להקשות יג]דבבהמה המקשה היכי דייק מינה דביציאת ראש הוי כילוד דלמא הא דאסורה משום דגזרינן מקצתה אטו רובה כדאמר בפ"ק דב"ק (דף יא·) דאם איתא דביציאת ראש לא הוי לידה לא היה ראוי לגזור כיון דבמקצת אי אפשר לבא בשום פעם לידי חשיבות לידה וא"ת כיון דאיתותב שמואל מאי האי דקאמר בפרק המפלת (נדה דף כו·) גבי הסנדל ולד דאית ליה חיותא מכי נפיק רישיה הויא ליה לידה סנדל עד דנפיק רובא בלאו טעמא דחיותא נמי הא אפילו *מתים הראש פוטר וי"ל דחיותא לאו דוקא אלא יד]ראוי לחיותא ואגב דנקט נמי התם לעיל האי לישנא ולד דאית ביה חיותא סריך ולא נפיק סנדל דלית ביה חיותא סריך ונפיק טו] נקטיה נמי בתר הכי ויש ספרים דגרס התם ולד דאית ביה חיותא מכי טז] נפיק רוביה סנדל עד דנפיק כוליה ויש לפרש דרוביה דקאמר היינו רובא דרישא ואית דגרס *בהדיא הכא נפק רובא דרישא והא דאמרי' התם בפרק המפלת (דף כט·) בשמעתין דיצא מחותך או מסורס [משיצא רובו ה"ז כילוד] הא כתקנו הראש פוטר ר' יוסי אומר משיצא כתקנו לחיים לא כמו שפירש רבינו חננאל דלחיים היינו בר קיימא דהא אפי' בנפלים הראש פוטר דאיתותב שמואל הכא אלא כמו שפירש שם בקונט' כתקנו לחיים שלם לאפוקי מחותך* : **לאתויי** הא דת"ר גיורת שיצא פדחת ולדה כו' · וא"ת מאי חידוש הוא זה בהך מילתא טפי משאר דברים דחשוב בהן כילוד כגון לזקוק אשת אחיו ליבום ולפטור מן היבום וההורגו חייב ושאר דברים השנויים בפ' יוצא דופן (נדה דף מג:) וי"ל דאיצטריך הכא לאשמועינן דס"ד אע"ג דיציאת הראש חשוב לידה מ"מ לידת שאר הגוף שיצא אחרי כן בקדושה חשוב כמו כן לידה וניתיב לה ימי טומאה וימי טהרה : **מאי** טעמא יכיר כתיב · תימה בפ' עשרה יוחסין (קדושין דף עח:)ובפ' יש נוחלין (ב"ב דף קכז:) שדוחק לרבנן דרבי יהודה יכיר למה לי לימא דאיצטריך לכדדרשינן הכא דאפי' רבי יוחנן לא פליג דהא דקאמר אף לנחלה משום דקסבר דפדחת נמי הויא היכרא וגם דוחק בים נוחלין (שם) לר"מ דאמר אדם מקנה כו' דאהא יכיר לנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס וי"ל דהתם קשיא ליה לשון יכיר דמשמע שיש כח בהכרת האב : **מאי** קראה הכרת פניהם ענתה בם · פירש בקונטרס דהכרת פרצוף פניהם עדותן הוא אלמא פרצוף פנים נמי בעי ותימה יז] דביבמות (דף קכ. ושם ד"ה הכרת) מייתי קרא דהכרת פניהם ענתה בם משמע שיש דבר באדם שמכירים על ידו את הפנים והיינו פדחת דחוטם בכלל פרצוף פנים הוא והתם ביבמות (שם) בתר האי קרא מייתי עובדא דאבא בר מרתא דהוו מסקו ביה דבי ריש גלותא זוזי אייתי קירא דבק בבלייתא דבק אאפותיה חלף קמייהו ולא בשקרוה :

דבהיותו

גליון הש"ס

גמ' אין נותנין לה ימי טומאה וימי טהרה · עי' נדה לו ע"א תוס' ד"ה הלכתא :

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה רוח חיים וכו' לא חשיב אפיה : (ב) ד"ה בסופה לאחר שכוונו יפה בזה הוא הקילו חכמים :

[נדה כט·] · [שבת ג. וש"נ] · חולין סח. · נדה כח: · יבמות קכ. ב"מ כז: · שבת קמה. יבמות כב: ודף קכג. · נ"ק

נ"א בהדיא הכי נ"ק · נ"ק · [ועי' תוס' נדה כט. ד"ה מכלל]

רבינו גרשום

אין הראש פוטר בנפלים' דנפל שלא כלו חדשיו אע"ג דיצא ראשו חי אינו פוטר את הבא אחריו מכהן : כל היכא דנשמת רוח חיים באפיו ' דבר קיימא הוא חשיב רישיה ליפטר לבא אחריו מכהן : ומאי קמ"ל ' סיפא דתנא ראשו דכיון דמפיק רישיה כו' : תנינא · בבהמה המקשה הוציא ראשו אע"פ שהחזיר הרי זה כילוד ואין שחיטת אמו מטהרתו : דבהמה כיון דלית לה פרוזדור לאלתר כי הוציא ראשו הוי כילוד אבל (אדם) אשה כיון דאית לה פרוזדור דמעכב אימא דלא ליהוי כילוד קמ"ל סיפא דמתניתין דהוי[כילוד]ואכתי אמאי איצטריך לסיפא דהכא למיתנא ראשו הא נמי תנינא דרוב ראשו הוי כילוד : יצא כדרכו · ראשו קודם : משתצא פדחתו · אלמא דסיפא גופה לא איצטריך ליה למיתני לאשמועינן דראשו חשוב לידה ורישא אמאי תני ראשו אלא ודאי לאו משום סיפא קתני ולא רובו הוי אלא ראשו ממש וקתני פוטר אלמא הראש פוטר בנפלים ותיובתא דשמואל : מ"מ · משום דכתיב יכיר לו לתת לו פי שנים ובפדחת בלא פנים לא הוי היכר : ואח"כ נתגיירה · קודם שיצאו הפנים ושאר הגוף אין נותנין לה ימי טומאה משום דהוצאת פדחת בגיותה הוי לידה ועובדת כוכבים לא מטמא בלידה : עם החוטם · וקשיא לר' יוחנן דאמר פדחת בלא חוטם פוטר אף לנחלה : עד החוטם דהיינו פדחת להודיה : כי אקיל בסופה היכא דידעי דודאי מותרת דקא חזו דמת : בתחלה היכא דלא חזו דמת ולאסהודי עליה (דהוציא) הוא כדי להתירה לא סגיא אלא בפרצוף פנים עם החוטם : ואיבעית אימא

יכיר

שיטה מקובצת

א] דמפיק ליה [רישיה] הוה ליה לידה : ב] כדרכו עד שיצא רוב : ג] נתגיירה עי' תוס' נדה (דף לו ע"א) : ד] חשיבי אפיו אות ה' נמחק : ה] למיתני רובו משום דבעי למידק והשאר נמחק : ו] תי' השתא נמחק: ז]ואנן קי"ל דראשו : ח] עד למחר תי' לאחר ק' ימים נמחק : ט] מעידין באדם שמת אא"כ ראוהו פרצוף פנים עם החוטם אלמא הוי היכר בהכי להשיא : י] יפה שזה הוא הקילו חכמים בסוף עדותן להחזיק אפילו : יא] דאמר דמכי : יב] בין הירכים : יג] להקשות אהדיא דבהמה המקשה : יד] אלא כלומר ראוי : טו] ונפיק נקט לה נמי : טז] מכי נפק : יז] ותימה דהכא וביבמות מייתי קראי אברייתא ולא מייתי ליה אמתני' דפ' בתרא דיבמות דאייתי לעיל דאין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם ונראה לפרש דאפדחת דברייתא מייתי קרא דהכרת :

דהא

יכיר לחוד והכרת פנים לחוד *איתמר היו לו בנים בהיותו עובד כוכבים ונתגייר רבי יוחנן אומר "אין לו בכור לנחלה ור"ש בן לקיש אומר יש לו בכור לנחלה רבי יוחנן אומר אין לו בכור לנחלה דהא א] הוה ליה ראשית אונו ור"ש בן לקיש אומר יש לו בכור לנחלה *גר שנתגייר כקטן שנולד דמי ואזדו לטעמייהו דאיתמר *היו לו בנים בהיותו עובד כוכבים ונתגייר ר' יוחנן אמר "קיים פריה ורביה ור"ש בן לקיש אמר לא קיים ר' יוחנן אמר קיים °לא תוהו בראה לשבת יצרה ור"ש בן לקיש אמר לא קיים פריה ורביה גר שנתגייר כקטן שנולד דמי וצריכא דאי איתמר ב] בהא קמייתא בהא קאמר רשב"ל משום דבהיותו עובד כוכבים לאו בני נחלה נינהו אבל בהא אימא מודה ליה לרבי יוחנן דלא תוהו בראה לשבת יצרה והא עבד ליה שבת ואי איתמר בהא בהא קאמר רבי יוחנן אבל בהא אימא מודה ליה לר"ש בן לקיש צריכא תנן מי שלא היו לו בנים ונשא אשה שכבר ילדה עודה שפחה ונשתחררה עודה עובדת כוכבים ונתגיירה ומשבאתה לישראל ילדה (א) ולדה בכור לנחלה ואינו בכור לכהן ילדה ממאן אילימא מישראל שלא היו לו בנים מאי איריא גיורת ושפחה אפילו בת ישראל נמי אלא לאו מגר שהיו לו בנים ונתגייר וקתני בכור לנחלה לא לעולם מישראל שלא היו לו בנים ואינו בכור לכהן איצטריכא ליה לאפוקי *מדרבי יוסי הגלילי דאמר בכור לנחלה ולכהן שנאמר °פטר רחם בישראל עד שיפטרו רחם מישראל קמ"ל דלא ת"ש היו לו בנים בהיותו עובד כוכבים ונתגייר יש לו בכור לנחלה אמר רבינא ואיתימא רב אחא ג] הא ודאי רבי יוסי הגלילי ד] הוא דאמר פטר רחם בישראל עד שיפטרו רחם מישראל ויליף איהו מינה דידה *אמר רב אדא בר אהבה "לוייה ה] שילדה בנה פטור מה' סלעים דאיעבר ממאן אילימא דאיעבר מכהן ומלוי מאי איריא לוייה אפילו ישראלית נמי אלא דאיעבר מישראל °למשפחותם לבית אבותם כתיב אמר רב פפא דאיעבר "מעובד כוכבים ולא תימא אליבא דמאן דאמר "אין מזהמין את הולד אלא אפילו למאן דאמר מזהמין את הולד לוי פסול מיקרי מר בריה דרב יוסף אמר משמיה דרבא לעולם דאיעבר מישראל ושאני התם דאמר קרא פטר רחם בפטר רחם תלא רחמנא תנן מי שהיו לו בנים ונשא אשה שלא ילדה נתגיירה מעוברת נשתחררה מעוברת ו] (ב) וילדה היא וכהנת היא ולויה היא ואשה שכבר ילדה וכן מי שלא שהתה אחרי בעלה ג' חדשים ונשאת וילדה ואין ידוע אם בן ט' לראשון אם בן ז' לאחרון בכור לכהן ואינו בכור לנחלה מכלל *דכהונה ולויה פטורין דאיעבר ממאן אילימא דאיעבר מכהן ולוי ז] אי הכי מאי איריא כהנת ולויה אפי' בת ישראל נמי אלא דאיעבר מעובד כוכבים כהנת פטורה והאמר רב פפא בדיק לן *רבה כהנת שנתעברה מעובד כוכבים מהו ואמינא ליה לאו היינו דרב אדא בר אהבה דאמר לויה שילדה בנה פטור מחמש סלעים ואמר לי הכי השתא בשלמא לויה בקדושתה קיימא *דתניא "לויה שנשבית או שנבעלה בעילת זנות נותנין לה מן המעשר ואוכלת אלא כהנת כיון (ג) דאי בעיל לה הויא זרה הניחא למר בריה דרב יוסף משמיה דרבא דאמר דאיעבר מישראל מוקי לה בדאיעבר מישראל אלא לרב פפא במאי מוקי לה לעולם דאיעבר מכהן והיא בת ישראל ואמאי קרי לה כהנת דבנה כהן

איתמר

רש"י

יכיר לחוד · דלא כתיב פנים הוי פלחת היכר: (ד) עובדי כוכבים אינן בני נחלה לירש את אביהם עובד כוכבים אחר שנתגיירו בפ"ק דקדושין (דף יז:): לא לתוהו בראה · הקב"ה את העולם אלא לשבת ילדה: מי שלא היו לו בנים כו' · פרישית לעיל גבי מתני': ילדה ממאן · דקתני משבאה לישראל ילדה הוי בכור לנחלה: מאי איריא גיורת ושפחה · דמשמע מש"ה הוי בכור לנחלה דאותם בנים שהיו לה בהיותה עובדת כוכבים לא חשיבי: אפי' בת ישראל · דבנים הראשונים חשובים בנים הוי ח] האי נמי בכור לנחלה דהא באב תליא מילתא ולא באם: אלא לאו · האי ילדה משבאה לישראל ט] לא אמי שלא היו לו בנים מהדר אלא מילתא באפי נפשה היא דקאמר גיורת שהיו לה בנים בהיותה עובדת כוכבים ונתגיירה עם בעלה וילדה משבאתה לתורת ישראל הוי בכור לנחלה ותיובתא דר' יוחנן: לעולם מישראל שלא היו לו בנים · ומשום בכור לנחלה לא אילטריך למינקט גיורת אלא משום דאשמעינן דאינו בכור לכהן דבנים הראשונים מיקרו פטר רחם ולאפוקי מדר' יוסי הגלילי: הא · דקתני בכור לנחלה רבי יוסי הגלילי היא דלגבי כהן חשיב ליה בכור דעד שיפטרו רחם בישראל: ויליף איהו · הבעל: מינה דידה · כי היכי דלגבה לא חשיבי בנים ראשונים והוי האי פטר רחם דכתיב בישראל לגביה נמי לא חשיבי ראשונים והוי האי ראשית אונו: לויה · בת לוי: אפילו ישראלית נמי · י] דאמרן (ה) בפירקין קמא (דף ג:) הכהנים והלוים פטורין: לבית אבותם · דמשפחת אב נפקא מהכא דקרויה משפחה ולא משפחת אם ואמאי פטור: דאיעבר מעובד כוכבים · דל"ל חייס לגבי ישראל ושייך הבן בתר *אם ישראלית טפי מבתר אבוה עובד כוכבים הלכך פטור: ולא תימא אליבא דמ"ד אין מזהמין את הולד · במס' יבמות (דף מה·) דאיכא למ"ד עובד כוכבים הבא על בת ישראל הוולד כשר דבתר אימיה שדינן ליה ומשום הכי פטור מחמש סלעים: אלא אפילו למ"ד מזהמין · דשדינן ליה בתר עובד כוכבים אפ"ה פטור דלוי פסול מיקרי הואיל ואית ליה שמא דלוי (ו) פטור: בפטר רחם · אחר האם אזיל לענין ה' סלעים: מי שהיו לו בנים · פרישית לעיל גבי מתני' מדקתני היא וכהנת יא] רבותא אשמעינן דאע"ג דנתערב עם הפטור איהו חייב: מכלל דכהנת פטורה · וקס"ד דהא כהנת בבת כהן קאמר: בדיק · יב] מנסה אותנו בהלכות: מהו · מי הוי בנה פטור יג] מבכורה או לא: היינו דרב אדא כו' · וכי היכי דלוייה פטורה כהנת נמי פטורה: בקדושתה קיימא · אע"ג דנבעלה לעובד כוכבים וכי שדינן בנה בתרה הוי כלוי פסול ופטור: מן המעשר · מעשר ראשון יד] ניתן ללוים: טו] דאיבעלה ליה · לעובד כוכבים: הויא זרה · כדאמרינן ביבמות בפרק אלמנה לכהן גדול (דף סח·) מנין לכהנת לויה וישראלית שבאו עליה עובד כוכבים ועבד שפסלוה ת"ל ובת כהן כי תהיה לאיש זר כיון שנבעלה לפסול לה פסלה ואע"ג דלויה נמי קתני התם *) מתרומה טז] דקא פסיל לה שלא תינשא לכהן אבל מדין לויה לא מיפסלא: הויא לה זרה · וכיון דזרה היא בנה חייב בה' סלעים הלכך מתניתין נמי לא יז] מוקמת דאיעבר מעובד כוכבים: הניחא למר בריה דרב יוסף · דמוקים לדרב אדא בדאיעבר מישראל מוקמי' למתני' נמי הכי: לעולם מתניתין דאיעבר מכהן · אבל בת כהן דלא איעבר מכהן לא מיפטרא דלא אזלינן בתר אם אלא בלויה דאיעבר מעובד כוכבים:

*) מכהונה הוא · יעב"ץ

תוספות

דבהיותו עובד כוכבים לאו בני נחלה נינהו · פירש בקונטרס עובדי כוכבים *אינם בני נחלה משנתגיירו ובפרק קמא דקדושין (דף יז:) משמע יח] דהם בני נחלה דאמרינן בקדושין דעובד כוכבים יורש את אביו דבר תורה אלא לאו בני נחלה נינהו דקאמר הכא היינו יט] תורת בכורה: כ] והא עבד ליה שבת · בפ' הבא על יבמתו (יבמות דף סב·) קאמר בלשון אחר דמעיקרא נמי בני פריה ורביה נינהו ולאו בני חיוב קאמר דבפ' ד' מיתות (סנהדרין דף נט:) מוכח דלא מיפקדא אפריה ורביה אלא כלומר דזרעו מתייחס אחריו והיינו עבד ליה שבת דקאמר הכא וגבי עבד קאמר ביבמות (דף סב·) דהכל מודים כא] דאין לו חייס: ולא תימא אליבא דמ"ד אין מזהמין כו' · כב] ומ"ד מזהמין היינו מאן דשדי ליה בתר עובד כוכבים כדפי' בקונט' דקרי ליה מזהמין משום דעובדי כוכבים מזוהמין הם כדאמרן שבת (דף קמו·) בשעה שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא ולא פסקה זוהמא מן העובדי כוכבים ומ"ד עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר שדי ליה בתר דעובד כוכבים כג] אבל מ"ד הולד ממזר שדי ליה בתר בת ישראל ולהכי שייך ביה ממזרות * ובקונטרס פירש איפכא וכמו שפירשתי מוכח בסוף פ"ק דיבמות כד] (דף יז·) בחלא וחבור וגו' א"ר יוחנן וכולן לפסול כי אמריתא קמיה דשמואל כה] א"ל [כי] יסיר את בנך מאחרי בנך הבא מישראלית קרוי בנך ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך אלא בנה פירוש לא מיפסלי כיון דמתייחס אחר העובדת כוכבים ובנות ישראל דההוא דרא אינטרוויי אינטרי וכן מוכח בפ"ק דיבמות (שם) דהאי דקרי ליה בנך גורם לו ממזרות: מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא [אמר] לעולם מישראל · כוותיה פסקינן בחולין בריש הזרוע (דף קלב.*) והא סמכינן השתא לפטור בן לויה וכהנת אשת ישראל מחמש סלעים: נותנים לה מעשר ואוכלת · אין חולקין לאשה בגורן אבל מחלקין להם בבתיהם כדאמר בפרק נושאין על האנוסה (יבמות דף צט:): אלא כהנת כיון דאיבעילה [ליה] הויא לה זרה · ואפי' קדושת לויה פקעה מינה וגרעה מלויה אשת כהן שנשבית דאע"ג דמיפסלא מתרומה לא פקעה מינה קדושתה לענין ה' סלעים אבל כהנת דקדושתה מגופה אתיא כשמתחללת פקעה קדושתה לגמרי:

הגהות הב"ח

רבינו גרשום

יכיר לחוד · דכיון דלא כתיב ביה [פנים] נהכרת פרדת לחוד סגי לנחלה והכא רבעי פרצוף פנים משום דכתיב ביה הכרת פניהם: בגיותן לאו בני נחלה נינהו דאין אב לעובד כוכבים · לישנא אחרינא כדאמר במס' קידושין נכרי את הגר וגר את הגר אינו לא מד"ת ולא מד"ס דתניא לוה מעות מן הגר שנתגיירו בניו עמו כו' משום הכי יש לו בכור לנחלה: והא עבד ליה שבת בנים: ילדה ממאן · כלומר הא דתני משבאת לישראל ילדה ממאן ילדה: מאי אריא גיורת ושפחה · דהוי בכור לנחלה אפי' בת ישראל נמי בכור לנחלה הוי: וקתני בכור לנחלה · אע"ג דכבר הוליד בנים בגיותו ותיובתא דרבי יוחנן דאמר היו לו בנים בגיותו אין לו בכור לנחלה: קמ"ל · (רבי יוחנן) [מתניתין] דלא הוי בכור לכהן אלא בכור לנחלה: ויליף איהו · הגר מינה דידה תיורת מה הוא א) לטעמיה דר' יוסי אע"ג דהיו לו בנים בגיותה דיש לו בכור לנחלה: למשפחותם לבית אבותם כתיב · דמשפחת אב קרויה משפחה ואמאי פטורה: ולא תימא · רב אדא דתני פטור היינו אליבא דמאן דאמר במס' יבמות אין מזהמין את הולד דעובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל אין הולד ממזר דלא שדינן ליה בתר אביו אלא בתר אימיה והאי נמי בתר אימיה לויה שדינן ליה דפטור מחמש סלעים אלא אפי' למ"ד מזהמין הולד מ"מ בתר אימיה שדינן ליה ולוי פסול מיקרי ופטור: בפטר רחם תלה רחמנא · באמו ואמו אתיא משבט פטור: מדקתני ילדה היא וכהנת היא ולויה מכלל דכהנת ולויה שילדו פטורין: ולאו היינו דרב אדא דאמר לויה שילדה כו' ואוקימנא בדאיעבר מעובד כוכבים וכהנת נמי דאיעברא מעובד כוכבים פטורה: אלא רב פפא דאוקים לה לעיל לויה בדאיעבר מעובד כוכבים והכא לא מצי לאוקומי בעובדי כוכבים משום דקתני כהנת במאי מוקים לה: לעולם · כהנת דקתני בת ישראל היא ודאיעבר מכהן ואמאי קרי לה כהנת הואיל ובנה כהן:

שיטה מקובצת

א] דהא ס"א הוה ליה ... ג] אתמר בקמייתא בהא קאמר ... ד] היא דאמר אות ו' נמחק ... ה] לוייה · ע' תשובת הרשב"א ... ו] מעוברת ילדה אות ו' נמחק : ז] תיבות אי הכי נמחק : ח] הוי נמי האי בכור : ט] לישראל [לא] במי שלא היו לו :

י] דאמרינן בפירקא קמא : יא] דרבותא אשמעינן : יב] בדיק לן מר מנסה : יג] פטור מחמש סלעים או לא הס"ד ומה"ד לאו היינו : יד] שנאכל ללוים : טו] מה"ד כיון דאיבעלה : טז] מתרומה הוא דקא : יז] לא מצית : יח] משמע שרוצה לומר דלא איירי הכא בנתגיירו אלא בגיותן משמע קודם שנתגיירו דאז הם בני נחלה כדאמרינן בקדושין : יט] היינו בני תורת בכורה: כ] מה"ד והא עביד : כא] מודים דלא קיים משום דאין : כב] כו' שאין הולד הולך אחר הכותי : כג] דעובד כוכבים דלא שייך ממזרות בכותי : כד] דיבמות גבי וינחם בחלה : כה] דשמואל אמר כי יסיר :

א) נראה דצ"ל מה היא לטעמיה דר' יוסי אע"ג דבוה לה בנים הוי בכור לכהן ס"ג הוא אע"ג דהיה לו בנים יש לו בכור לנחלה :

תורה אור

איתמר כהן שמת והניח בן חלל רב חסדא אמר הבן חייב לפדות את עצמו רבה בר רב הונא אמר אין א] חייב לפדות את עצמו כל היכא דמת האב לאחר שלשים ‎*דכולי עלמא לא פליגי דאין הבן חייב לפדות את עצמו שהרי זכה אביו בפדיונו כי פליגי היכא דמת האב בתוך שלשים יום רב חסדא אמר ‎*הבן חייב לפדות את עצמו דהא לא זכה אביו (א) ב] לפדיונו רבה בר רב הונא אמר אין הבן חייב לפדות ג] עצמו דאמר ליה אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעויי דינא בהדיה תנן נתגיירה מעוברת בבכור לכהן ואמאי לימא ליה אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעויי דינא בהדיה שאני עובד כוכבים דלית ליה חיים (ב) ד] אמר רבי שמעון יאסיניא אמר רבי שמעון בן לקיש כהן שמת בתוך שלשים והניח בן חלל הבן חייב לפדות את עצמו שלא זכה האב בפדיונו מת לאחר שלשים יום אין הבן חייב לפדות ה] עצמו שהרי זכה האב בפדיונו:

וכן מי שלא שהתה אחרי בעלה ג' חדשים וכו': בכור לנחלה הוא דלא הוי הא כפשוט שקיל ואמאי ליזיל לגבי האי ולידחייה ולגבי האי ולידחייה אמר רבי ירמיה לא נצרכא אלא לבא אחריו וה"ק בכור לכהן והבא אחריו אין בכור לנחלה ולכתבו הרשאה להדדי וכי תימא מתני' שלא בהרשאה הא מוקמינן לה ‎*קמן דבהרשאה מסייע ליה לרבי ינאי דא"ר ינאי ‎*הוכרו ולבסוף נתערבו כותבין הרשאה זה לזה לא הוכרו ו] ובסוף נתערבו אין כותבין הרשאה זה לזה:

מתני' ‎*אי זהו בכור לנחלה ולכהן המפלת שפיר מלא מים מלא דם מלא גנינין המפלת כמין דגים וחגבים שקצים ורמשים והמפלת ליום ארבעים הבא אחריהם בכור לנחלה ולכהן ‎*יוצא דופן והבא אחריו שניהן אינן בכור לא לנחלה ולא לכהן ר"ש אומר הראשון לנחלה והשני לחמש סלעים:

גמ' ראשון לנחלה לא °וילדו לו בעינן (דברים כא) לחמש סלעים נמי לא °פטר רחם בעינן (שמות יג) שני לנחלה לא °ראשית אונו בעינן (דברים כא) לחמש סלעים נמי לא קסבר ‎*בכור לדבר אחד לא הוי בכור רש"א הראשון לנחלה והשני לחמש סלעים ר"ש ‎*לטעמיה דאמר °תלד לרבות יוצא דופן (ויקרא יב) והשני לחמש סלעים קסבר בכור לדבר אחד הוי בכור:

מתני'

רש"י

בן חלל · כישראל דמי וחייב בבכורה: לאחר שלשים · ז] ישנו במצות פדייה דכתיב (במדבר יח) ופדויו מבן חדש: שהרי זכה אביו בפדיונו · דאי נמי יהיב (ליה) האב הוה מפריש ליה ושקיל ליה לנפשיה דהא כהן הוא וכיון דזכה האב בפדיונו מורישו לבנו עם שאר נכסיו: לא זכה האב · דהא לא איחייב אב מעולם אלא ח] בן נתחייב לאחר מיתת אביו ואיחייב ט] ליה למיתביה לכהן אחר: דאמר ליה · האי חלל לכהן אתינא מכח גברא כהן דלא מצית אישתעויי דינא בהדיה שאם היה אביו פודה אותו היה נוטל הפדיון לעצמו: נתגיירה מעוברת · ולא ילדה עדיין מעולם אותו וולד בכור לכהן: אמאי · לימא ליה אתינא מכח גברא דלא ליית דינא: דלית ליה חיים · לגבי ישראל לית ליה שום יחס ואין זה בא מכחו דקטן שנולד דמי: לא נצרכא · מתני' דקתני אינו בכור לנחלה אלא (ג) מההוא שבא אחריו ‎*אלא איהו לא שקיל מידי דבנו הראשון אומר לו לא בן ראשון אתה וכן בנו האחרון אומר לו י]‎*: והכי קאמר בכור לכהן · הוי האי ספק ממה נפשך (ד) דהאי פטר רחם הוא וחייב לפדות את עצמו והבא אחריו (מבני) השני אינו בכור לנחלה דאמרין ליה אחיו אותו ספק בן אבינו הוא ואתה אינך בכור: ולכתבו הרשאה זה לזה · הספק והבא אחריו יכתוב אחד הרשאה לחבירו על חלקו וילך ויתבע יא] לו הבכורה ממה נפשך אם אני בכור תנו לי בשביל עצמי ואם אחי בכור תנו לי בשביל אחי דהא או הספק או הבא אחריו יב] בכור: וכי תימא מתני' שלא בהרשאה · מיירי והכי קאמר אם לא כתבו (ה) הרשאות אין כאן בכור לנחלה: הא מוקמינן ליה לקמן דבהרשאה קמיירי · (ו) דאמר אמר שמואל בבא בהרשאה אלא ודאי הרשאה לא מהניא כלל הכא: מסייע ליה לרבי ינאי · דאמר הוכרו ולבסוף נתערבו כגון שתי נשים של שני אנשים שהוכרו וולדותיהן ואחר כך נתערבו ועכשיו כשהן באין כולן לירש דוחין אותן אחיהם דלכל אחד אמרי לאו אחינו אתה: כותבין הרשאה זה לזה · האחד לחבירו על חלקו בנכסי אביו ובעל ההרשאה בא אצל יורשי שני האבות ואומר לכל אחד אם אחיכם אני תנו לי ואם זה אחיכם תנו לי חלקו וכן לבני השני אבל לא הוכרו מעולם אין כותבין דלא היתה להם זכיה מעולם בנכסי [אביו] ומתני' נמי בדלא הוכרו מעולם דמעולם לא נודע איזה בכור ולא זכה אחד מהם בחזקת בכורה הא דרבי ינאי בב"ב בי"ש נוחלין (דף קכז·): **מתני'** שפיר · עור הולד ממש: גנינים · גוונים: יג] וחגבים · לאו וולד ניהו וטעמא מפרש במס' נדה בהמפלת חתיכה (דף כג:) שלא נאמרה בהן יצירה כלגבי אדם: ליום ארבעים · שנתעברה דמיא בעלמא הוא עד דמטי למחר דמ' יום הוי יצירת הוולד: יוצא דופן והבא אחריו · דרך רחם שניהן אינן בכור וטעמא מפרש בגמרא: **גמ'** וילדו לו יד] בעינן · דרך לידה: בכור לדבר אחד · כגון זה שהוא בכור לרחמים ואינו בכור לוולדות דהא הוה לו וולד טו] זכר קודם לו: לטעמיה · דאמר במס' נדה פ' יוצא דופן (דף מ·) ואם נקבה תלד לרבות יוצא דופן דהוי לידה מעליא ויושבת עליו ימי טומאה וטהרה הלכך גבי וילדו לו נמי לידה מעליא חשיב ליה דגמרינן מהתם: בכור לדבר אחד · כגון שני דהוי בכור לרחמים הוי בכור לכהן אבל ראשון אע"ג דבכור לדבר אחד הוא דהא הוי בכור לוולדות ולזכרים אפ"ה לא הוי בכור דבפטר רחם תלא רחמנא:

מתני'

תוספות

הבן חייב לפדות את עצמו · דהא לא זכה האב בפדיונו אלא חייב הבן לפדות עצמו אע"ג דליכא חיובא באב וכן מתני' דתנן נתגיירה מעוברת נשתחררה מעוברת טז] ‎*(כשר) ותימה דבפ"ק דקדושין (דף כט·) יז] ‎*גמרינן ממצות הבן על האב דדרשינן תפדה תפדה אשה שאין אחרים מצווין לפדותה אינה מצווה לפדות עצמה וה"נ האי בן שאין אחרים מצווין לפדותו לא יהא חייב לפדות עצמו וי"ל דלא דמי האי בן לאשה דלא שייך בה בשום אב פדיון כלל אבל הכא אם היה לו אב ישראל היה חייב לפדותו:

ראשון לנחלה לא וילדו לו בעינן · מתוך פירוש הקונטרס משמע דמלשון לידה גמר וקשה דבנדה [ריש] פרק יוצא דופן (דף מ·) (ברייתא) מפרש דאין יושבין עליו ימי טומאה וימי טהרה משום דכתיב אשה כי תזריע וילדה זכר עד שתלד ממקום יח] שמזרעת אבל מלשון לידה לא[ים] הלא יש לפרש דגמר הכא לידה[לידה] מהתם ור"ש דהכא לטעמיה כדאמר בסמוך דמרבי התם יוצא דופן (שם) מתלד דיושבין עליו ימי טומאה וימי טהרה וא"ת דהתם קאמר דמודה ר"ש לענין קדשים שאינו קדוש דגמר מבכור דכתיב ביה פטר רחם ופריך וליגמר לידה לידה מאדם דמרבינן יוצא דופן מתלד שכן פשוט קדוש זכר במתנות ומשני מבכור אית לן למילף דנפישין שכן אמו בהמות קדשים פגול נותר וטמא והשתא הכא נמי נילף מבכור בהמה שכן בכור מבכור וי"ל דאיכא נפישי שכן אדם מאדם ואינם קדושים ולא שייך בהם פגול נותר וטמא ובכור אדם לכהונה דכתיב ביה פטר רחם לא מצי ר"ש למילף ‎*מבכור לנחלה דגבי בכור אדם דפטר רחם לא כתיב לידה:

וילדו לו בעינן · תימה כיון דדרשינן כ] קרא בבכור א"כ בפרק יש נוחלין (ב"ב דף קכז·) דדרשינן טומטום שנקרע ונמצא זכר דאינו ממעט בחלק בכורה דאמר קרא וילדו לו בנים עד שיהא כא] בן משעת לידה והאי דאינו נוטל פי שנים דריש ‎*מוהיה הבכור עד שיהא בן משעת הוייה וכן בפ' מי שמת (שם דף קמב:) דרשינן בן שנולד לאחר מיתת אביו דאינו ממעט מחלק בכורה מדכתיב וילדו לו והא דאינו נוטל פי שנים דריש מדכתיב יכיר ואמאי כולהו מילתא תיפוק ליה מוילדו לו כיון דמוקמינן ליה בבכור וי"ל דאי לאו דכתיבי כב] תרי קראי הוה מוקמינן ליה דוקא בבכור כג] דאינו נוטל פי שנים דהיה מסתבר‎* לאוקמי טפי בבכור שלא יטול חלק בבכורה מלהעמידו בפשוט שלא ימעט בחלק בכורה תדע דביוצא דופן דליכא תרי קראי דרשינן ליה לענין דאינו נוטל פי שנים ולא דרשינן ליה לומר דאינו ממעט:

בכור לדבר אחד הוי בכור · וא"ת מהאי טעמא גופיה כד] דיוצא דופן בכור לחמש סלעים ואע"ג דכתיב ביה פטר רחם כדאשכחן בסוף פ' שני (לעיל יט·) דתנן יוצא דופן והבא אחריו ר' טרפון אומר שניהם ירעו עד שיסתאבו ומפרש בגמ' דמספקא ליה בכור לדבר אחד אי הוי בכור אי לאו ואע"ג דהתם נמי כתיב פטר רחם י"ל דסברת ר"ש חלוקה מר' טרפון ואע"ג דהבא אחריו פשיטא ליה טפי דהוי בכור כה] מר' טרפון מ"מ יוצא דופן גרע ליה וממעט ליה מפטר רחם:

והא

עין משפט נר מצוה

כו' ותימה נ"ק

נ"א גבי מצות הבן נ"ק

טו א ב מיי' פי"א מהל' בכורים הלכה יב סמג עשין קמד טוש"ע י"ד סימן שה סעיף יט:

טז ג מיי' פ"ב מהלכות נחלות הל' ו טוש"ע ח"מ סימן רעז סעיף יא:

יז ד ה מיי' שם הל' יא ופי"א מהל' בכורים הלכה טז טוש"ע שם סעיף ז וטוש"ע י"ד סימן שה סעיף כג:

נ"ק מ"ז

לבכור נ"ק

[שם קמו:]

[לעיל יט:]

ספי לאוקמי בבכור נ"ק

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא זכה אביו בפדיונו: (ב) שם דליה ליה חיים איתמר א"ר ש בן יאסיניה: (ג) רש"י ד"ה לא נצרכא וכו' אלא לההוא שבא אחריו אבל איהו לא שקיל מידי דבני הראשון אומרים לו לא בן ראשון אתה וכן בני בני האחרון אומרים לו לא בן אחרון אתה הס"ד: (ד) ד"ה והכי קאמר וכו' ממ"נ דהא פטר: (ה) ד"ה וכי תימא וכו' לא כתבו הרשאה אין: (ו) ד"ה הא מוקמינן וכו' קמיירי דאמרינן אמר שמואל:

שיטה מקובצת

א] אין הבן חייב: ב] בפדיונו רבה: ג] לפדות את עצמו: ד] חיים אתמר אמר רבי שמעון בן יאסינא: ה] לפדות את עצמו: ו] תיבות ובסוף נתערבו נמחק: ז] שלשים שנולד: ח] אלא הבן נתחייב: ט] תיבת ליה נמחק: י] לו לא בן שני אתה: יא] תיבת לו נמחק: יב] אחריו הוי בכור: יג] מה"ד דגים והגבים: יד] לו משמע דרך לידה בעינן: טו] תיבת זכר נמחק: טז] מעוברת בכור לכהן ותימה: יז] גמרינן מכל מצות הבן על האב דדרשינן תפדה: יח] ממקום שהיא מזרעת אבל: יט] לא נמר: כ] דדרשינן הא קרא: כא] שיהא בכור משעת: כב] דכתיבי הני קראי הוה: כג] בבכור לומר דאינו: כד] גופיה יהא יוצא דופן: כה] בכור מלר' טרפון:

אשתעבד

מסורת הש"ס

נ"א אבל איהו נ"ק

סכי וס"ק וסד"א נ"ק

[לקמן מט.]

ב"ב קמו.

נ"ק

[נדה מ. ונזכר לקמן נא:]

רבינו גרשום

הבן חייב לפדות את עצמו · דהוי כזר וצריך לפדות עצמו: רבה בר רב הונא אמר אין הבן חייב לפדות עצמו · שאביו זכה בפדיונו והוא יורש נכסי אביו והנכסים פטורין: קא אתינא מכח גברא דלא מצית משתעי דינא בהדיה · דאילו הוה אבא קיים לא מצית למיתבעיה דאי בתוך שלשים אכתי לא איחייב ואי לאחר שלשים איהו זכה בפדיונו שהרי הוא כהן הלכך אנא דאתינא מכחיה פטירנא: לימא ליה קא אתינא מכח גברא · מכח עובד כוכבים דלא איחייב: שאני הכא מש"ה הוי בכור לכהן דעובד כוכבים לית ליה חיים דאין אב לעובד כוכבים: ליזיל לגבי האי לידחייה · דבנים של ראשון מצו מדחו ליה ולמימר ליה דשל אחרון הוית ובניו של אחרון מצי אמרו ליה בן של ראשון הוית: א"ר ירמיה · אין ודאי האי מצי למידחייה אלא לא נצרכה למיתני אלא לבא אחריו וה"ק איתוספק בן ז' לאחרון ודאי בכור לכהן הוא דפטר רחם הוא' (והוא) והבא אחריו אינו בכור לא לנחלה דמצי אחי למידחייה ולא לכהן [דאינו פטר רחם]: ואמאי אינו בכור לנחלה לא זה ולא זה וליכתבו הרשאה להדדי האי ספק להאי הבא אחריו והאי להאי וליתבעוה לאחיה טמה נפשך דאי בכור אנא הבו לי חלק בכורה · ואי לאו בכור אנא דאנא בריה דראשון הבו לי בשביל אחי הבא אחרי שהרי הירשני לקבל ואידך נמי לימא הכי: וכי תימא מתניתין דקתני ואינו בכור לנחלה שלא בהרשאה קא מיירי · והא מוקמינן לה מתניתין לקמן דקתני אם לכהן אחר נתנו יחזיר להן חמש סלעים משום דבאין עליו בהרשאה: מסייעא ליה לרבי ינאי · הוכרו לא הוכרו מעולם האי ספק להכי אין כותבין הרשאה: מלא גנינים · גוונים מרוחים · דלא הוי מרוקם לוולד: והמפלת יום ארבעים · דאכתי לא איגמרא צורה: וילדו לו · דרך לידה בעינן ויוצא דופן לא הוי לידה: בכור לדבר אחד · לרחמים גרידא: תלד · ואם נקבה תלד לרבות יוצא דופן:

מתני׳ *מי שלא בכרה אשתו וילדה שני זכרים נותן ה׳ סלעים לכהן מת אחד מהן בתוך שלשים יום האב פטור מת האב והבנים קיימים ר"מ אומר אם נתנו עד שלא חלקו נתנו ואם לאו פטורין ר׳ יהודה אומר נתחייבו נכסים זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום: **גמ׳** דמית האב אימת אילימא דמית לאחר ל׳ יום בהא אמר ר"מ כי חלקו פטורין והא (א) אשתעבדן א] להו לנכסי אלא דמית בתוך ל׳ יום מ"ש כי חלקו דאזיל לגבי האי ומדחי ליה דאזיל לגבי האי ומדחי ליה כי לא חלקו נמי ליזיל לגבי האי ולידחייה וליזיל לגבי האי ולידחייה א"ר ירמיה זאת אומרת שני יוסף בן שמעון שהיו בעיר אחת ולקחו שדה בשותפות בעל חוב גובה אותה מהם דאמר ליה אי בדידך מסיקנא מנתא דידך קא שקילנא ואי בחברך מסיקנא מנתא דחברך קא שקילנא אמר רבא *מכדי נכסי דבר איניש אינון ערבין ביה מי איכא מידי דלדידיה לא מצי תבע ליה ולערב מצי תבע ליה והתנן *המלוה את חבירו על ידי ערב לא יפרע מן הערב וקי"ל דלא יתבע מן הערב תחלה אלא אמר רבא לעולם שמת לאחר ל׳ יום ואי דאיכא נכסי טובא ה"נ דשקיל והכא במאי עסקינן כגון דליכא אלא חמש סלעים ודכולי עלמא אית להו דרב אסי דאמר רב אסי *האחין שחלקו מחצה יורשין ומחצה לקוחות ודכולי עלמא *מלוה הכתובה בתורה לאו

רש"י

מתני׳ נותן ה׳ סלעים. דאחד מהן בכור: האב פטור. דמצי למימר הבכור מת וה"ה נמי לבן הנשאר דפטור והאי לישנא דנקט האב פטור משום סיפא דבעי למיתני מת האב כו׳: פטורין. כדמפרש בגמרא: נתחייבו. ב] בו נכסי האב לכהן כבעל חוב וחייבין לפרוע בין שניהם: אין כאן לכהן כלום. דאמר ליה הנקבה יצאת ג] ראשון וכהן ידו על התחתונה דהמוציא מחבירו עליו הראיה: **גמ׳** הא ד] איסתעבד נכסיה. דחוב מעליא הוא: ומדחי ליה. ואומר אין אני בכור אלא אחי: כי לא חלקו נמי כו׳. והא ליכא למימר דטריף נכסי משום אביהם דהא האב לא נתחייב כלום אלא בשביל הבנים טורפן ואמאי קתני אם נתנו כו׳ דמשמע דאם לא חלקו חייבין: שני יוסף בן שמעון. שהיה איש אחד מוציא על אחד מהן שטר חוב וכל אחד מהן היה מדחהו לאמר לא אני הוא כי אם חבירי ולקחו בין שניהם שדה אחת טורף בעל חוב אליה דא"ל כו׳ והכא נמי טורף הכהן ה׳ סלעים מהנכסים שהן יחד ואמר להו נמי הכי אם אתה הבכור מחלקך אני נוטל ואם אחיך הבכור מחלקו אני נוטל ובין שניכם תתפשרו: דלדידהו לא מצי תבע ליה. דכל חד וחד מדחי ליה: לא יפרע. וקיימא לן מאי לא יפרע דלא יתבע לערב תחלה. עד שיתבע מן הלוה ולא יהא לו מה לפרוע: ה"נ דשקיל. אפי׳ חלקו דהא איסתעבדו נכסים בחיי האב ואע"פ שמלוה על פה היא גובה מן היורשין אם יש ירושה כשיעור החוב: דרב אסי. ה] כדאיתא בב"ק בפ׳ ראשון (דף ט.): מחצה יורשין ומחצה לקוחות. דמספקא ליה אם (ג) ברירה ויורשין ניהו או אין ברירה ולקוחות ניהו הלכך מחצה יורשין ומחצה לקוחות: מלוה הכתובה בתורה. כגון שנוטל חצי חלקו הראוי לו ורביע חלקו נוטל בקרקע ורביע במעות וחצי חלקו מפסיד משום דאם הוא יורש יש לו ליטול חלק משלם

תוספות

והא איסתעבדי להו נכסי. דקסבר השתא האחין שחלקו יורשין הן ומלוה על פה גובה מן היורשין אי נמי קסבר מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר ומיהו במסקנא קאמר דבהכי פליגי: **דכולי** עלמא אית להו דרב אסי כו׳. משמע הכא דר"מ מספקא ליה אי אית ברירה או לא כרב אסי ותימה דר"מ *לית ליה ברירה בההיא דהלוקח יין מן הכותים ובמרובה (ב"ק סט:) ובפרק כל הגט (גיטין כה.) ורבא גופיה דמוקי להו הכא כרב אסי יש לתמוה דבפ׳ כל הגט (שם כו.) קאמר דבין ר׳ יהודה בין ר"ש אית להו ברירה ויש לחלק דיש ברירה היכא דמתני בפירוש כגון שני לוגין שאני עתיד להפריש והריני בועליך על מנת שירצה אבא וזה גטיך אם מתי ובהכי מתרצא קושיא דשמואל אדשמואל דלית ליה ברירה בסוף ביצה (דף לז:) גבי שנים ו] שלקחו בהמה בשותפות ובההיא דמי שאחזו (גיטין דף עה:) דאיתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע אית ליה ברירה והוי גיטא לכי מיית כדדייק בריש כל הגט*: **דאמר** רב אסי אחין שחלקו מחצה יורשין כו׳. מילתא דרב אסי איתא בפרק קמא דב"ק (דף ט.) ובבבא בתרא בסוף בית כור (דף קז.) דפליגי התם באחין שחלקו ובא בעל חוב וטרף חלקו של אחד מהם דרב אמר בטלה מחלוקת דיורשין הם ושמואל אמר ויתר דלקוחות הן ושלא באחריות ורב אסי מספקא ז] *בנכסים הנשארים (הנה שאינו) חלקו דהוא רביע הנכסים נוטל בקרקע וחצי האחר במעות מפום דמספקא ליה אי כיורשין ונוטל הכל בקרקע או כלקוחות באחריות ויכול לסלקו במעות ולפירוש זה לא יתכן גירסת רבינו חננאל דגרס בפ׳ בית כור (שם) שלשה אחין ויש מפרש ורביע חלקו נוטל בקרקע ורביע במעות דאם הוא יורש יש לו ליטול חלק משלם

ואם ח] שלא באחריות יש לו להפסיד ונוטל חצי חלקו מספק ומה שנוטל נמי מספקא לן אם מכח ירושה נוטל ויש לו ליקח הכל בקרקע או מכח דהוי כלוקח באחריות ונוטל ט] במעות הלכך נוטל מחצה בקרקע דהיינו רביע ומחצה במעות וקשה לפירוש זה דהשתא אי לא הוה לספוקי לן אלא אי כיורשין אי כלקוחות שלא באחריות י] נוטל חלקו בקרקע ומשום דאיכא נמי לספוקי דאפילו אי הוה לוקח שמא לוקח באחריות הוא הורע כחו אדרבה הוה לן *לומר דחצי חלקו יטול בקרקע והרביע במעות ועוד דמוקמינן הכא מתני׳ כגון דליכא אלא חמשה סלעים ואי לא חשיב להו רב אסי כיורשין אלא ברביע אפילו יש שם עשר סלעים פטורים שלא יכול לגבות הכהן כי אם הרביע דהוו בהו כיורשים והיינו חצי חמש וללשון ראשון שפירש בקונטרס בב"ק (דף ט.) שנוטל חצי חלקו בקרקע או במעות משום דמספקא לן אי הוו כיורשין או לקוחות שלא באחריות אותו לשון נמי יתכן בין גירסת שני אחין בין גירסת שלשה ומיהו קשיא מנא ליה להש"ס שמספקא לרב אסי כלל ביורשין דלמא פשיטא יא] דלאו יורשין ניהו אלא מספקא ליה אי הוו כלקוחות באחריות או כלקוחות שלא באחריות ועוד דלא הוה שייך למיתני תרי זימני רביע כיון דאו או קתני וכלשון אחרון יב] נראה ולא יתכן לגרוס כלל שלשה אחין יג] דמאי אית ליה למינקט שלשה אי הוה נקט חמשה אורחיה דהש"ס הוא בכל דוכתי כמו היו חמשה תובעין אותו ה׳ נשים שנתערבו ולדותיהן יד] כל אחד מחמשה אבל שלשה לאו אורחיה למינקט כיון שכך שוין שנים כשלשה וא"ת טו] מאחר דמספקא ליה לרב אסי אי כיורשין הוו אי כלקוחות לימא המוציא מחבירו עליו הראיה דאפילו לסומכוס לא מסתבר הכא לומר חולקין בספק טז] זה בזה שחכמים מסופקים בהוראה וי"ל שיש דברים דהיכא דהדין מסופק לחכמים כי הכא עשו אותו כודאי פלגא הכי ופלגא הכי כדאשכחן נמי יז] בפרק השוכר את האומנים (ב"מ פג.) גבי הני דדרו בהגרא יח] לישלם פלגא קרוב לפשיעה וקרוב לאונס דמה נפסך או כוליה אונס ואי מספקא לן ה"ל למימר המע"ה וכן בפ׳ מי שמת (ב"ב קמח.) דקאמר ר׳ יוסי קדשה בעשרים נותן לו שלשים אלאין דמספקא ליה אי קדושין לטיבועין יט] או לא ועושה כאילו ודאי מחלה לטיבועין ומחלה לאו לטיבועין ובפ׳ יש נוחלין (שם קכו.) גבי בכור דאמרינן ובמלוה טעמו *פליגי ולפירוש זה אתיא נמי שפיר ההוא דמרחץ דהשואל בסוף הפ׳ (ב"מ קב.) דקאמר יחלקו את חדש העיבור לכולי עלמא ולא צריך לאוקמה כסומכוס ויש דברים שאמרו חכמים *והשתא דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד ויש דברים שאמרו חכמים שודא דדייני כי התם בריש המוכר את הבית (ב"ב סב: ושם) כ] דאמרי לה להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא שודא דדייני: **ודכולי** עלמא מלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא. גם במסקנא יהיה כן דאמרינן בדרב אסי או בדרב פפא קמיפלגי דמשמע אי כולהו אית להו דרב אסי ודרב פפא היו פטורין מטעם חמש ולא חצי חמש ותימה דלקמן בפירקין (דף מט:) אמר דרבי יהודה סבר ככתובה בשטר דמיא ועוד קשה למאי דמסקינן כא] בדרב פפא קמיפלגי דלית ליה לרבי יהודה דרב פפא אלמא קסבר דמלוה על פה גובה אף מן הלקוחות אטו מי לית ליה לר׳ יהודה הא דתנן בגט פשוט (ב"ב דף קעה.) המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים על פה גובה מן בני חורין ועיקר מילתיה דרב פפא כב] לאו איתמר אלא לאשמועינן דגובה מן היורשים לאפוקי מדרב ושמואל דאמרי מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות אבל כג] למאי דאינו גובה מן הלקוחות זה אינו שום חידוש ודבר פשוט הוא בכל הש"ס ונראה לפרש לפי המסקנא דלאו ממש כד] א) כרב פפא קאמר אלא ב) כמלוה על פה כי הך דפדיון הבן כשהיא כתובה ובפ"ק דקדושין (דף כט:) איתא להא דלקמן וגרסינן שם ר׳ יהודה לטעמיה דאמר מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא והיינו כה] לטעמא דהכא אי נמי בדרב פפא ממש קמיפלגי דרב פפא גופיה צריך לומר דאיירי נמי במלוה הכתובה בתורה דבפרק קמא דקדושין (דף יג:) קאמר רב פפא הלכתא מלוה על פה גובה מן היורשין שיעבודא דאורייתא ובפ׳ גט פשוט (ב"ב דף קעו.) מפרש טעמא שלא תנעול דלת בפני לווין וצ"ל דבקדושין איירי במלוה הכתובה בתורה כו] דקסבר גובה מן היורשים ולא מן הלקוחות ובההיא איירינן הכא דר׳ יהודה לית ליה דרב פפא וקסבר דגובה מן הלקוחות: **מלוה** הכתובה בתורה. היינו דוקא כגון פדיון הבן וערכין ונזקין וכיוצא בהן שלא כז] נתחייבו אם לא שחייבתו תורה אבל מלוה על פה אע"ג דכתיב (דברים כד) כח] האיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט לא ג) (מקרא) כתובה להיות כתובה בשטר ואע"ג דאיירי כט] על פה דלא חייבתו ממה שכתובה בתורה כיון דבלאו הכי פשיטא הוא שיש לו לשלם מה שהלווהו:

א) דרב פפא ל"ק ב) במלוה ע"פ כו׳ שהיא כתובה ל"ק ג) מקרי ל"ק

רבינו גרשום

...בתוך ל׳ יום האב פטור דמצי למימר הבכור מת: ואם לאו פטורין. דכל חד וחד מצי מדחי ליה: ר׳ יהודה אמר נתחייבו נכסים. ולא מצו מדחו ליה: אינו יכול להוציא מידן דכל חד מצי אמר אנא נקיטנא פדיון דהאי: זכר ונקבה. שאחת ילדה זכר (ונקב׳ שאחת ילדה זכר) ואחת נקבה או ב׳ זכרים ונקבה שאחת ילדה זכר ונקבה ואחת זכר נותן ה׳ סלעים לכהן בשביל ההיא דילדה זכר לחוד: ב׳ נקבות וזכר. שהאחת ילדה זכר ונקבה והאחת נקבה או כל אחת זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום: וילדו ב׳ זכרים. ונתערבו האב פטור דהמוציא מחברו עליו הראיה: בעל חוב שיש לו שטר על יוסף בן שמעון גובה אותה מהן דאמר ליה אי בדידך כו׳: והני נכסים נמי כי לא חלקו הוי בשותפות. אינון ערבין ביה שבעל חוב גובה מהן. מי איכא מידי דלדידיה לא מצי תבע דהא מת בתוך שלשים דאכתי לא איחייב בפדיון ולנכסיה דהוו ערב (לא) מצו תבעו והתנן המלוה כו׳. וקי"ל דלא יתבע ערב תחילה אלא בעל חוב והכא בעל חוב לא מצי תבע: ודאיכא נכסי טובא לכל חד וחד הכי נמי דשקיל אע"ג דחלקו: מחצה יורשים ומחצה לקוחות. שתקנה זה לזה חלקו בשביל מה שתופש: מלוה הכתובה בתורה.

[שאר עמודות השוליים (עין משפט נר מצוה, שיטה מקובצת, הגהות הב"ח, מסורת הש"ס) לא תועתקו]

גליון הש"ס תוס׳ ד"ה דאמר וכו׳ ולפי׳ זה אתיא נמי שפיר ההוא דמרחץ וכו׳ ולא צריך לאוקמה כסומכוס. תמוה לי הא רב ושמואל אוקמי מתני׳ דוקא בבא באמצע חדש ומטעם תפיסה. ור"ל דפסק אף בסוף חדש כולו למשכיר דקרקע בחזקת בעליה קיימא הכי דג"כ דאזיל בתר מוחזק וממילא מוכח דר"ג ג"כ ס"ל דטעמא דמתני׳ דיחלוקו לא משום דחולק עמו והאי ספק כודאי פלגא ופלגא דא"כ איך פליג ר"ג על מתני׳ בזה אע"כ דס"ל דטעמא דמתני׳ כסומכוס ואיהו ס"ל כרבנן דאזלינן בתר מוחזק ועע"ג:

כג א מיי' פי"א מהל' מלוה ולוה הל' ז טוש"ע ח"מ סי' קו סעיף א וסי' קח סעיף א:

כד ב מיי' פי"א מהל' בכורים הל' כא סמג עשין קמד טוש"ע י"ד סי' שה סעיף כז:

כה ג מיי' שם הלכה כד טוש"ע שם סעיף כח:

כו ד מיי' שם הלכה כו טוש"ע שם סעיף כט:

ב"ב קטו. קדושין יג:

דחלי חמש נ"ק

נ"א דאיכא למימר

נמלא ממה נ"ק

נ"ק מ"ז

אית ליה דרב פפא ולית ליה כו' נ"ק

לאו ככתובה בשטר דמיא ודכולי עלמא אית להו דרב פפא א] *דאמר רב פפא [א]מלוה על פה גובה מן היורשין ואינו גובה מן הלקוחות והכא בחמש ולא בחצי חמש קמיפלגי דר"מ סבר חמש ולא חצי חמש ור' יהודה סבר חמש ואפי' חצי חמש אי הכי רבי יהודה אומר נתחייבו נכסים (א) נתחייב גברא מיבעי ליה ועוד תניא ר' יהודה אומר האחין שחלקו אם יש עשרה ב] זוז לזה ועשרה זוז לזה חייבין ואם לאו פטורין מאי עשרה זוז לזה ועשרה זוז לזה אילימא בין דירושה בין דלקוחות ג] וחמש ואפילו חצי חמש אי הכי מאי איריא עשרה אפילו בציר מעשרה נמי אלא פשיטא עשרה זוז דירושה לזה ועשרה זוז דירושה לזה אלמא חמש ולא חצי חמש סבירא ליה אלא דכולי עלמא חמש ולא חצי חמש והכא בדרב אסי ורב פפא קמיפלגי ואיכא דמתני ליה אסיפא ד] נתחייבו הנכסים דמית האב אימת אילימא דמית לאחר שלשים מכלל דר"מ סבר כי חלקו פטורין הא אישתעבדי ה] להו נכסי אלא בתוך שלשים כי חלקו אמאי מחייב ר' יהודה ליזיל לגבי האי לידחיה וגבי האי ולידחיה א"ר ירמיה זאת אומרת שני יוסף בן שמעון שהיו בעיר אחת ולקח אחד מהם שדה מחבירו בעל חוב גובה ממנו דאמר ליה אי בדידך מסיקנא מנתא דידך קא שקילנא ואי בחברך ו] מסיקנא משתעבדא לי מקמי דידך אמר רבא מכדי נכסוהי דבר איניש אינון ערבין ביה וכולה כלישנא קמא ז]: **מתני'** [ב]שתי נשים שלא בכרו וילדו שני זכרים נותן י' סלעים לכהן מת אחד מהן בתוך שלשים יום אם לכהן אחד נתן יחזיר לו חמש סלעים ואם לשני כהנים נתן אינו יכול להוציא מידם זכר ונקבה או שני זכרים ונקבה נותן חמש סלעים לכהן שתי נקבות וזכר או שני זכרים ושתי נקבות אין כאן לכהן כלום: [ג]אחת בכרה ואחת שלא בכרה וילדו שני זכרים נותן חמש סלעים לכהן מת אחד ח] מהן בתוך שלשים יום האב פטור מת האב והבנים קיימים ר"מ אומר אם נתנו עד שלא חלקו נתנו ואם לאו פטורין ר' יהודה אומר נתחייבו נכסים זכר ונקבה אין (ב) ט] לכהן כלום [ד]שתי נשים של שני אנשים שלא בכרו וילדו ב' זכרים זה נותן חמש סלעים לכהן וזה נותן חמש סלעים (ג) מת אחד מהם בתוך שלשים י] אם לכהן אחד נתנו יחזיר להם חמש סלעים אם לשני כהנים נתנו יא] אינן יכולין להוציא מידם זכר ונקבה האבות פטורין והבן חייב לפדות את עצמו שתי נקבות וזכר או שתי נקבות ושני זכרים אין כאן לכהן כלום אחת בכרה ואחת שלא בכרה של שני אנשים וילדו שני זכרים זה שלא בכרה אשתו נותן חמש סלעים לכהן זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום: **גמ'** מ"ש שני כהנים דאזיל לגבי האי ומדחי ליה ואזיל לגבי האי ומדחי ליה כהן אחד נמי ליזיל *לגבי האי ולידחייה וליזיל לגבי האי ולידחיה אמר שמואל

בבא

נ"ל לגביה וכן לקמן

כגון פדיון הבן ה' סלעים דזכי ליה רחמנא לכהן: ולא חלי חמש. הלכך פטורין דכיון דחלקו הוה ליה מחלה לקוחות ולא איסתלק ירושה אלא ב' סלעים ופלגא ומפלגא דלקוחות לא שקיל איהו מידי דמלוה על פה לא גביא מלקוחות: ואפילו חלי חמש. ושקיל ההוא פלגא דהוי ירושה: אי הכי. דלר' יהודה פלגא הוא דשקיל נתחייבו הנכסים בתמיה: חייב גברא מיבעי ליה. גרסינן ולא גרסינן נתחייב כלומר הכי איבעי ליה למיתנא רבי יהודה אומר חייבין שאין פטורין לגמרי כדאמרי' *אלא חלי חמש מיהא מיחייבי ולא שייך למיתני נתחייבו הנכסים (ד) יב] (*דאית ליה) מאחר שלאחר שלשים מת אלא בשביל החלוקה שחלקו ונעשו לקוחות הפסיד הכהן יג] לר' יהודה גופיה *ממה שנתחייבו הנכסים הפסיד מחצה: האחים שחלקו. ושניהם ספק בכורות: עשרה יד] זוז לזה ועשרה זוז לזה. דהיינו ב' סלעים ופלגא: אי לימא בין חלק הירושה בין חלק הלקוחות. והא דקתני חייבין פלגא טו] דחמשה קאמר דהא אמרת דכולי עלמא אית להו דרב אסי ורב פפא ושמעינן מינה דחמש ואפילו חלי חמש: אפילו בציר מעשרה. טז] אלא שמונה דלא מטי לכהן אלא ב' סלעים שקיל להו דהואיל ושקיל כהן בציר מחמש כל מה דמיתרמי ליה שקיל דהא דאמרי' חלי חמש (ה) ה"ה לרבות חמש ושלים חמש ואמאי קתני אם לאו פטורין: אלא פשיטא. (ודוקא) י' זוז דירושה לכל חד וחד לבר מפלגא דלקוחות דהוי יז] חמש סלעים דירושה: והכא. במתניתין בדרב אסי או בדרב פפא פליגי דר"מ אית ליה דרב אסי ורב פפא הואיל דבין הכל אין שם אלא חמש לא שקיל מידי דחמש ולא חלי חמש ור' יהודה יח] אית ליה דרב אסי דפלגא הוי לקוחות ולית ליה דרב פפא אלא סבירא ליה דמלוה על פה גובה מן הלקוחות ושקיל כולהו יט] א"נ (ו)*לית ליה דרב אסי אלא כולהו הוי ירושה ושקיל כולה והשתא דהכי ס"ל מוקמינן לה לברייתא אם יש שם י' זוז לזה וי' זוז לזה בין הכל חייבין לתת כל הנכסים ואם לאו דבין הכל ליכא חמש פטורין דחמש ולא חלי חמש: איכא דמתני לה לכולה הך שמעתא אסיפא. דמתניתין דמילתיה דרבי יהודה: ולקח אחד מהם שדה מחבירו (ז). כ] הכא נמי דסבירא לן האחין שחלקו לקוחות הן דאין ברירה דקמחייב להו ר' יהודה: כלישנא קמא. כא] אלא בדרב אסי ורב פפא פליגי: **מתני'** שתי נשים. של אחד: וילדו ב' זכרים. במחבא שנתערבו: אם לכהן אחד נתן. האב פדיון שניהם יחזיר לו ה' סלעים הואיל ומת בתוך ל' ואיגלאי מילתא דנפל הוא ושלא כדין שקל: אין יכול להוציא מידם. דכל חד וחד מדחי ליה ואומר הריני מחזיק בזה בשביל פדיון החי: או שני זכרים ונקבה. ילדו הנשים שלו במחבא נותן ה' סלעים לכהן דממה נפשך חד הוי בכור אם האחת ילדה שני זכרים הראשון בכור ואם האחת ילדה זכר ונקבה נמצא שחבירתה ילדה זכר לבדו והוא בכור ואותו שעם הנקבה פטור שמא נקבה יצאת ראשון והמוציא מחבירו עליו הראיה: אין כאן לכהן כלום. דאיכא למימר הנקבות יצאו תחלה ואין כאן בכור: האב פטור. דמצי למימר בן המבכרת מת: נתנו עד שלא חלקו כו'. כדין אותו של מעלה משום דרב אסי ורב פפא: זכר ונקבה. יש לומר אותה שלא בכרה ילדה הנקבה ואין כאן בכור: מת אחד מהם. מן הוולדות יחזיר להם חמשה סלעים ויחלקו שני האבות: ואין יכולין להוציא. דכל חד וחד אומר אני מחזיק בזה בשביל החי דאותו שנתן לי בשבילו לא מת וכל המוציא מחבירו ידו על התחתונה: האבות פטורין. דכל חד וחד אמר ליה לכהן הנקבה שלי היא: והבן חייב לפדות את עצמו. דמכל מקום בכור הוא: שתי נקבות וזכר. יש לומר האחת ילדה נקבה ושנית זכר ונקבה ויצתה נקבה תחלה הלכך אין כאן לכהן כלום* דיש לומר המבכרת ילדה הנקבה *) ע"כ וכן ב' זכרים ושתי נקבות: **גמ'** כהן אחד נמי. ומב' אבות שקל כי אזיל לגביה האי אב לידחייה כהן ולימא לא שלך מת אלא של חבירך ולאו בעל דברים דידי את:

בבא

*) נ"א ליתא תיבת ע"כ

[כלום בס"ד ומס"ד זכר ונקבה אין לכהן כלום כצ"ל]

דרבי מאיר סבר חמש. כב] ולא דמי למחצה בקר דמסקינן (ב"ק דף עה:) אפילו מחצה אלאי בקר אמר רחמנא דתשלומין נינהו ויש לו לשלם מה שהוא חייב אבל הכא מצות חמש סלעים כג] רחמנא רמי עליה ולא מקיימא בפחות מחמש אע"פ שיכול לשלם לעשרה כהנים בזה אחר זה לא דמי הכא דלא משתעבד אלא בחצי חמש: ואם לשני כהנים נתן אין יכול להוציא מידם. וא"ת כיון דאם לא נתן אין זקוק ליתן השתא נמי דנתן כד] נמי ליהוי כתקפו כהן דמוציאין מידו כדאמר בפרק שנים אוחזין (ב"מ דף ו:) כה] והכא ניחא טפי דאין יודע ממי להוציא אבל לקמן קשה טפי גבי מת ביום שלשים דקאמר ר' עקיבא אם נתן לא יטול ואם לא נתן לא יתן דכיון דאם לא נתן לא יתן השתא נמי כשנתן ליהוי כתקפו כהן וי"ל כיון דמתחלה נותן לו בתורת מתנות כהונה אע"פ שאח"כ נתגלה שאם לא נטל לא היה ראוי ליטלו מספק לא אמרינן מוציאין מידו וכן ההוא דבא באמצע החדש בסוף השואל (ב"מ דף קב:) דאע"ג דבתחלת החדש כולו למשכיר לא מדמינן ליה לתקפו כהן: **אם** נתנו עד שלא חלקו כו'. צריך כו] שום צריכותא אמאי קתני בתרוייהו כז] פלוגתא דר"מ ורבי יהודה:

ה"מ

שיטה מקובצת

א] דאמר. עיין (קדושין דף יג ודף כט): ב] עשרה זוז א) לזה עשרה זוז לזה ותיבת זוז נמחק וכצ"ל לקמן: ג] דלקוחות אלמא חמש אות ו' נמחק: ד] אסיפא ר' יהודה אומר נתחייבו: ה] תי' להו נמחק: ו] מסקינא לדידי קדימנא משתעבדי: ז] קמא. ס"א עד והכא ורש"י לא גרים: ח] אחד מהם: ט] אין כאן לכהן: י] שלשים יום אם: יא] נתנו אינם: יב] הנכסים דהא ר"מ נמי נתחייבו הנכסים אית ליה מאחר: יג] הכהן ואפילו לר"י: יד] עשרה זוז עשרה זוז דהיינו: טו] פלגא דירושה קאמר: טז] מעשרה נמי אלא: יז] דהוי להו חמש: יח] יהודה אי אית: יט] כולהו ואי אית ליה דרב פפא לית ליה דרב אסי תי' א"נ ל"ש: כ] מחבירו כגון הכא נמי דסבירא ליה האחין: כא] קמא עד אלא: כב] חמש ולא חצי חמש ולא דמי כו' דמסקינן במרובה אפי': כג] רמי רחמנא עליה: כד] תי' נמי נמחק: כה] אוחזין מיהו הכא ניחא: כו] צריך למצוא שום: כז] בתרווייהו הכא ולקמן פלוגתא:
א) עי' מוסף הערוך ערך זין ב

הגהות הב"ח

(א) גמ' נתחייבו נכסים חייב גברא: (ב) שם במשנה ר' יהודה וכו' אין כאן לכהן: (ג) שם חמש סלעים לכהן מת: (ד) רש"י ד"ה חייב וכו' נתחייבו הנכסים מאחר דאית ליה שלאחר: (ה) ד"ה אפי' בציר וכו' חלי חמש לאו דוקא דה"ה לרבות חמש: (ו) ד"ה והכא וכו' א"נ אית ליה דרב פפא ולית ליה דרב אסי: (ז) ד"ה ולקח וכו' מחבירו כו' והכא נמי סבירא ליה האחין:

רבינו גרשום

כגון ה' סלעים של בכור: ר' מאיר סבר ה' סלעים הוא דבעי למיתב לכהן ולא חצי ה' להכי קאמר ר' מאיר חלקו פטורין דקא הוו מחצה לקוחות ולא משעבדי ליה: ור' יהודה. דאמר נתחייבו נכסים אפי' כי חלקו סבר חמש ואפי' חצי חמש: אי הכי. דלאחר ל' קא מיירי נתחייב גברא מיבעי ליה: עשרה זוז לזה ועשרה זוז לזה. דהיינו כ' זוז שהן ה' סלעים: אי הכי. ה' ואפי' חצי ה' וכיון דפחות מה' מצי יהיב חצי לאו דוקא הוא אלא ואפי' פחות מחצי: אי הכי. דאפי' חצי ה' מאי איריא עשרה זוז: אלא פשיטא עשרה זוז דירושה לכל אחד וה' סלעים ניגבין מהן מירושתן אלמא דה' ולא חצי ה' סבירא ליה לר' יהודה: בדר' אסי ורב פפא קמיפלגי כלומר אי תרוויהו סבירא להו דרב פפא פליגי בדרב אסי דאי סברי כרב אסי דאמר האחין שחלקו מחצה יורשין ומחצה לקוחות פליגי בדרב פפא דר' מאיר סבר כרב פפא דמלוה על פה אינו גובה מן הלקוחות להכי קאמר חלקו פטורין היכא דליכא אלא ה' סלעים דחמש אמר רחמנא ולא חצי ה'. ור' יהודה לית ליה דרב פפא דאפי' מן הלקוחות נגבין דנתחייבו נכסים. ואי תרוויהו סברי לה כרב פפא פליגי בדרב אסי דר"מ סבר כרב אסי ור' יהודה סבר לא כרב אסי אלא כולהו יורשין נינהו וכולהו ה' סלעים מצי למיגבי דנתחייבו נכסים: ולקח אחד מהן שדה מחברו האי דמי לחלקו דאידך לית חילק בה ובעל חוב גובה ממנו דאמר ליה אי בדידך כו'. הם הכי נמי אמר כהן לכל חד מהני אחין אי את בכור מנתא דידך שקילנא. ואי אחוך בכור משעבדי לי נכסי מיקמי דידך: אמר רבא מכדי ניכסיה כו'. וכולהי קשייתא דאקשינן ברישא עד אי הכי בתרא וכדתריצנא אלא בדרב אסי ורב פפא קא מיפלגי: שתי נשים. של ב' אנשים שלא בכרו וילדו ב' זכרים ונתערבו זה נותן כו': אינן יכולין להוציא מידו. דמצו למידחינהו דכל חד וחד אמר פדיון דחי תפיסנא: זכר ונקבה ונתערבו. האבות פטורין דכל חד מצי אמר נקבה דידי היא אבל הבן חייב לפדות עצמו: ב' נקבות וזכר. דאיכא ילדה זכר ונקבה ואחת נקבה או כל אחת זכר ונקבה: וילדו ב' זכרים. ונתערבו זה שלא ביכרה אשתו כיון דילדה זכר אע"ג דלא ידע הי ניהו נותן ה' סלעים לכהן: ילדו זכר ונקבה. ונתערבו אין כאן לכהן כלום דשמא דההיא דביכרה ילדה נקבה: מאי שנא ב' כהנים. דאינו יכול להוציא מידם. מאי שנא כהן א' דמחזיר. כהן אחד נמי מצי מדחי כל חד וחד דמצי אמר לכל חד וחד דידך הוא: אמר שמואל.

גמרא

תורה אור

בבא בהרשאה *והאמרי נהרדעי *לא כתבינן (א) אדרכתא אמטלטלי ה"מ היכא דכפריה אבל היכא דלא כפריה א] כתבינן: זכר ונקבה (ב) אין כאן לכהן כלום: תנא רב הונא ב שני זכרים ונקבה אין כאן לכהן כלום ותנא דידן כיון דבשני אנשים הוא דמשכחת לה באיש אחד ושתי נשים לא משכחת לה לא מתני ליה: **מתני'** ג מת הבן ב] בתוך שלשים יום אע"פ שנתן לכהן יחזיר *לאחר ל' יום אע"פ שלא נתן יתן מת ביום שלשים כיום שלפניו ר' עקיבא אומר אם נתן לא יטול ואם לא נתן לא יתן: **גמ'** מאי טעמייהו דרבנן גמרי °חדש °חדש ממדבר מה התם ומעלה אף הכא נמי ומעלה ור"ע מספקא ליה מדאיצטריך למכתב ומעלה גבי ערכין ולא גמרי ממדבר הוו להו שני כתובים הבאים כאחד *וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין או דלמא כי אין מלמדין לעלמא אבל לגופייהו מלמדין ומשום הכי ג] מספקינן ליה אמר *רב אשי ד הכל מודים לענין אבילות יום שלשים כיום שלפניו ד](ג) *ואמר שמואל הלכה כדברי המיקל באבל: **מתני'** *מת ה האב בתוך שלשים ה] בחזקת שלא נפדה עד שיביא ראיה שנפדה לאחר שלשים יום בחזקת שנפדה עד שיאמרו לו שלא נפדה *ו הוא לפדות ובנו לפדות הוא קודם לבנו רבי יהודה אומר בנו קודמו שמצותו על אביו ומצות בנו עליו: **גמ'** *איתמר הפודה את בנו בתוך שלשים יום רב אמר בנו פדוי ושמואל אמר אין בנו פדוי (ד) ו] *ז דכולי עלמא מעכשיו אין בנו פדוי לאחר שלשים יום ואיתנהו למעות ודאי בנו פדוי כי פליגי לאחר שלשים יום ונתעכלו המעות רב אמר ח בנו פדוי מידי דהוה ט אקידושי אשה התם לאו *אע"ג דנתעכלו המעות הוו ז] קידושי הבא

במדבר יח · שם ג · [ב"ק ע. שבועות לג:] · [לקמן נא:] · [קדושין כד. וש"נ] · [גר"ס הג"א שמואל] · מ"ק יח. וש"נ · ב"מ קב: · קדושין כט. · [לעיל יב:] · [עי' לעיל יב: תוס' ד"ה לאו] · [קדושין נט. נדרים כט:]

רש"י

בבא בהרשאה. שני האבות כתבו הרשאה האחד לחבירו ובא בעל הרשאה ותובעו ממה נפשך אם שלי מת החזיר לי את שלי ואם של חבירי מת החזיר לי את שלו שהרי יש לי הרשאה: אדרכתא. הרשאה אמטלטלי דהואיל ואינן בעין מיחזי כשיקרא שמא אין בידו משל זה כלום ותתימי סהדי אשיקרא: היכא דכפריה. לוה למלוה תו לא כתב מלוה הרשאה עלייהו משום דמיחזי כשיקרא: תני רב הונא. גבי שתי נשים של ב' אנשים שלא בכרו וילדו שני זכרים ונקבה במחבא אין כאן לכהן כלום ואע"ג דחד הוי בכור ממ"נ דאם האחת ילדה ב' זכרים האחד בכור ואם זכר ונקבה ילדה נמצאת חבירתה (ה) יולדת זכר לבדו והוא בכור ואפ"ה הבן אינו חייב לפדות את עצמו דא"ל שמא אין אני בכור אלא חבירי: באיש אחד ושתי נשים לא משכחת לה. דכיון דאיכא חד בכור יהיב ה' סלעים לכהן להכי לא תני ליה דכל הנך דתנא כאן אין כאן לכהן כלום שוין בין איש אחד ושתי נשיו בין בשתי נשים של שני אנשים: **מתני'** מת הבן בתוך ל'. אבכורות ודאין דעלמא קאי (ו) כמי: יחזיר. דנפל הוה ולא מיחייב בפדיון עד לאחר שלשים: כיום שלפניו. אף ע"פ שנתן יחזיר לו: **גמ'** ממדבר. כתיב הכא (במדבר יח) ופדויו מבן חדש תפדה וכתיב במדבר (שם ג) פקוד כל בכור זכר מבן חדש ומעלה: ומעלה. משמע לאחר שלשים: מספקא ליה. אי גמרי מהתם דמדאיצטריך ומעלה בערכין אם מבן ששים ח] ומעלה וגו' וגמר במסכת ערכין (דף יח.) שנה שנה לג"ש שכשם שנת ששים כלמטה הימנו להחמיר אף שנת חמש ושנת עשרים כלמטה ט] אע"ג דלהקל והוא הדין לענין בן חדש דיום ל' כלמטה אע"ג דלהקל ולא גמר חדש חדש ממדבר דלא יהא י] נערך עד לאחר שלשים: הוו דערכין ומדבר היינו שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין. על פדיון הבן: או דלמא כי אמור אין מלמדין. שני כתובין ה"מ לעלמא דלא משתעי יא] מבכור ודערכין כמו אי הוה כתב אדם במידי אחרינא: אבל לגופייהו. כגון בכורי דורות מבכורי מדבר דאידי ואידי בבכור הוא משתעי מלמדין ומדמספקא יב] לן קאמר אם נתן לא יטול ואם לא נתן לא יתן: לענין אבילות. אם מת ולד בתוך שלשים יג] אין אבילות חלה על אביו דאימר נפל הוא: **מתני'** שלא נפדה. דלא עביד איניש דפריק תוך שלשים עד שיביא ראיה: לאחר שלשים בחזקת שנפדה. דכהן הוי מוציא מחבירו והורע כחו: עד שיאמרו לו. לבן שלוה אביו בשעת מיתתו שלא נפדה ובאמירה סגיא בלא עדות גמורה דהך חזקה דמחזקינן ליה בחזקת שנפדה יד] לאו זו היא חזקה מעלייתא דרובא דאינשי לא עבדי למפרע חובו מיד והכא טו] לא שייך למימר עד שיביא ראיה (ז) דהכא יכול לומר לו הבן לכהן דעלמא יהביה אבא: שמצותו על אביו. מצות פדייתו של אב זה היתה על אביו שמת ומצות בנו עליו: **גמ'** דכ"ע אי אמר ליה מעכשיו יהא בנו פדוי לאו פדיון הוא. אלא מתנה בעלמא דהא בתוך שלשים לא טז] שייכא פדיה ואי אמר בתוך ל' הרי לך המעות ולאחר שלשים יחול פדיון בני ואיתנהו מעות ביד כהן בעין לאחר שלשים ודאי פדוי כמאן דיהיב להו ניהליה השתא: נתעכלו. שאינן בעין: אקידושי אשה. דאי יהיב לה השתא מידי ואמר לה התקדשי לאחר שלשים יום הויא מקודשת כדאמרינן במסכת קדושין (דף נט.):

תוספות

ה"מ היכא דכפריה. תימה דללישנא קמא במרובה (ב"ק דף ע.) דלא מפליג בין כפריה ללא כפריה מאי איכא למימר וכן יש להקשות ממתני' יז] פרק שבועת העדות (שבועות דף לג:) גבי איש פלוני כהן איש פלוני לוי דדייק הא מנה לפלוני ביד פלוני חייבין והא אמרת עד שישמע מפי תובע ומשני בבא בהרשאה ופריך והא אמרי נהרדעי כו' ה"מ היכא דכפריה כו' ומיהו ההוא איכא לאוקומי בפקדון ללישנא קמא דנהרדעי יח] דכיון שיכול להקדיש בפקדון כדמוכח בפ' המוכר את הספינה (ב"ב דף פח.) גבי ההוא דאייתי קרי לפום נהרא ה"נ יכול להרשות דחד טעמא הוא כדמוכח יט] ויש לתרץ הך דשמעתין [בקרקעות] ואליבא [דרבי] דאית ליה לקמן בפירקין (דף נא.) פודין בקרקעות כ] כמו שפודין במטלטלי *דאמקרקעי כתבינן אדרכתא דאמטלטלי דוקא לא כתבינן דאינו ברשותו אי נמי איכא לאוקמה כרבי נתן דמדרבי נתן יכול להוציא מידו אם חבירו חייב כא] ואין לו מה לפרוע אי נמי איכא לאוקמה כגון שנתן אחד לחבירו במעמד שלשתן ומיהו צריך עיון כב] דלמא היכא דאין יכול להוציא מידו בבית דין לא תקון רבנן מעמד שלשתן כי היכי דלא תקון מעמד שלשתן בכתובה משום דלא ניתנה לגבות מחיים כדפרישית בהחובל (ב"ק דף פט.*) ועוד יש לתרץ דדלמא אם שניהם מצויים לפניו ומצווים כג] לתת לאחר חייב להחזיר ולא הוצרך להעמיד בבא בהרשאה אלא כדי שיוכל האחד להוציא מידו בפני עצמו: **אבל** בדלא כפריה כתבינן. מה שנוהגים עכשיו לכתוב הרשאה אפילו כד] כפריה אומר ר"ת דהיינו טעמא דלא כתבינן לנהרדעי היינו משום דמיחזי כשיקרא כדאמרי' במרובה (ב"ק ע.) ובכתובות (דף פה.) מוכח דלמיחזי כשיקרא לא חיישינן ובמרובה [שם ד"ה אמטלטלין] הארכתי: **מת** כה] בנו בתוך שלשים יום כו' יחזיר לו ה' סלעים. פירש בקונטרס משום דנפל הוא ובחנם פירש כן דאפילו קים לן ביה דכלו לו חדשיו בבן חדש תלה רחמנא: **לאחר** שלשים אע"פ שלא נתן יתן. כו] בפסחים בסופו (דף קכא:) אמרינן דאבי הבן מברך שתים ויש לספק כז] כיון שמת אם מברך שהחיינו מכיון דזוכה לקיים המצוה ואין לתמוה אהא דלא מברכינן שהחיינו על כל מילה ומילה כמו על כל פדיון הבן דשאני מצות פדיון הבן דלא שכיחא: **מת** ביום שלשים כיום שלפניו ר' עקיבא אומר כו'. בריש החולץ (יבמות דף לו:) אמרינן התם תניא ר"ש בן גמליאל אומר כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל הא לא שהה ספיקא הוי ואיתמר מת בתוך שלשים יום ועמדה ונתקדשה אם אשת ישראל היא חולצת וברוב הספרים גרסינן בסוף פרק רבי אליעזר דמילה (שבת דף קלו.) מת ביום שלשים וכן גורס כח] ר"י ור"ת גורס כן ונראה א) דגורס תוך שלשים דכיון דאמרי רבנן הכא יום שלשים כיום שלפניו ב) ור"ת מפרש ליה ספיקא ופליגי רבנן ורבן שמעון בן גמליאל גם ביום שלשים מה לי ביום שלשים ומה לי בתוך ל' יום גם בשאלתות* גורס תוך שלשים ומיהו בהלכות גדולות כתוב דביום ל' אפילו פיהק ומת לא הוי נפל לרבנן ודוקא תוך שלשים הוא דאמרינן במסכת שבת פיהק ומת דברי הכל מת הוא משמע דגרסינן ביום שלשים כט] ומפרשי מת כמשמעו פיהק ומת וקחשיב פיהק ומת ביום שלשים כיון שחי כל כך כנפל מן הגג תוך שלשים ועוד יש לקיים גירסא זו אם בנפל מן הגג ואכלו ארי ביום שלשים דוקא הוא דסמכינן אדרבנן ושמא אפי' לענין אבילות ל] ג) דהוי כבר קיימא: **ביום** שלפניו. וא"ת לא] דבריש החולץ (יבמות דף לו:) משמע דפשיטא לן מן התורה אפי' תוך ל' דחי הוא דאמר מת בתוך ל' ועמדה ונתקדשה אם אשת כהן היא אינה חולצת וי"ל דהתם בנפל מן הגג או אכלו ארי כרבנן דפליגי ארבן שמעון בן גמליאל בסוף ר"א דמילה אבל הכא בפיהק ומת דכולי עלמא מת הוא ומיהו ד) אפ"ה איירי הכא בנפל מן הגג כי התם אין לחוש דהכי נמי פסקינן בסוף אם לא הביא כרבן שמעון בן גמליאל לענין אבילות להקל אף על גב דבאשת כהן דלא אפשר סמכינן אדרבנן ושריא בלא חליצה וא"ת דהכא מקילינן כל כך לענין אבילות אפילו

א) דגרסי' צ"ק ב) גי' הג"ק ור"ע ועיין מהרש"א ג) נמי הוי צ"ק ד) צ"ל אפי' איירי צ"ק

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פ"ג מהלכות שלוחין הלכה א ו טוש"ע ח"מ סימן קכג סעיף א וע"ש:

כו ב מיי' פי"א מהל' בכורים הלכה ל ועי' השגות וכ"מ סמג עשין קמד טוש"ע י"ד סי' שה סעיף לא:

כז ג מיי' שם הלכה יז. טוש"ע שם סעיף יב:

כח ד מיי' פי"ב מהל' אבל הל' י טור שו"ע י"ד סימן שנג סעיף ה:

כט ה מיי' פי"א מהל' בכורים הל' יט סמג עשין קמד טוש"ע י"ד סי' שה סעיף יד:

צ"ק

ל ו מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף טו:

ואמקרקעי צ"ק ועי' בתוס' ב"ק ע. ד"ה אמטלטלין כו' שם כתבו דשמעתא דהכא ליכא לאוקומי בקרקעות

לא ז ח מיי' שם הל' יח טוש"ע שם סעיף יג:

לב ט מיי' פ"ז מהלכות אישות הל' י טוש"ע אה"ע סי' מ סעיף א:

גי' צ"ק דאמר

[בד"ס כל לגבי]

שיטה מקובצת

א] כתבינן: שתי נקבות וזכר כו' אין כאן פו': ב] מת הבן (ב"מ קב ע"ב): ג] הכי מספקא ליה: ד] שלפניו. ס"א של אחריו וכן גרים הרגמ"ה: ה] שלשים יום בחזקת: ו] פדוי אמר רבה דכ"ע: ז] הא קדושין: ח] ששים שנה ומעלה וגו' וגמרי' במסכת: ט] כלמטה הימנו אע"ג: י] יהא לו ערך אות נ' נמחק: יא] בבכור ובערכין כמו: יב] ומדמספקא ליה: יג] שלשים שנולד אין: יד] שנפדה לאו חזקה: טו] והכא לא. ס"א אינו: טז] לא חשיב פדייה: יז] ממתני' דפרק: יח] דנהרדעי דכמו שיכול להקדיש פקדון כדמוכח: יט] כדמוכח במרובה: כ] בקרקעות כגון שפדאו בקרקעות דאמקרקעי: כא] חייב לו ואין: כב] צריך עיון דדלמא: כג] ומצווים לו לתת: כד] אפילו היכא דכפריה אומר כו' טעמא משום דהא דלא: כה] מת הבן בתוך: כו] יתן בפ' ערבי פסחים בסופו: כז] לספק הכא כיון שמת לא מברך שהחיינו דצערא קא מדכר או שמא מ"מ מברך: כח] גורס רש"י ור"ת גורס כן ונראה דגרסי' תוך כו' ופליגי רבנן על רשב"ג גם: כט] שלשים שאם לא היו גורסים כאן יום שלשים מנין היה להם זה החילוק אלא נראה דגרסי' ביום שלשים ומפרשי: ל] אבילות חשיבא כבר קיימא: לא] שלפניו וא"ת בריש החולץ:

רבינו גרשום

בבא כל אחד בהרשאה ואמר ליה אי מת דידי הוא אהדר לי ואי דחבראי הא נקיטנא הרשאה מיניה. אבל לתרי כהנים לא מצי עבדי הרשאה. דלכל חד אמר אנא לית לי אלא ה' סלעים דחי: אדרכתא. הרשאה: היכא דכפריה. משום דמיחזי כשיקרא: תני רב הונא. טוסיף על מתניתי' דאחת בכרה ואחת שלא בכרה של ב' אנשים וילדו כו'. טוסיף ב' זכרים ונקבה אין כאן לכהן כלום דמצי אמר מי שלא בכרה אשתו דלמא איתתי יליד זכר ונקבה ואיני יודע איזה יצא ראשון: ותנא דידן. דלא תני לה דכיון דלא משכחת לה באיש ושתי נשיו שאחת ביכרה ואחת לא ביכרה דממה נפשך חייב בה' סלעים דהא ב' זכרים ילוד לא מיתני ליה: מת הבן בתוך שלשים. בבכור דכל אשה קא מיירי: כיום שלפניו. ופטור: מה התם. במדבר כתי' ומעלה דהיינו שלשים ויותר חדש הוי כ"ט ימים ומחצה ומעלה הוי יום א' היינו ל' יום ומחצה והיינו (כל אחד) [לאחר ל'] ומשום הכי א) חייב אבל יום א' שלפניו ופטור: ור' עקיבא מספקא ליה. אי גמרינן דמדאיצטריך למיכתב ולמעלה גבי ערכין (משום דליהוו) [הוי להו] ב' כתובין באין כאחת: אבל לגופייהו מלמדין. דהחדש דמדבר דכתיב ביה ומעלה ופדויו מבן חדש תרווייהו בבכור אדם מישתעי ודלמא דמלמדין להכי מספקא ליה וקאמר ואם נתן לא יטול כו': דיום ל' כשל אחריו ומותר בגיהוץ ותספורת: מת. לאחר שלשים: עד. שיאמרו לו [שלא] נפדה בין עבד בין אשה בין קטן נאמנין: מידי דהוה אקידושי אשה. היכא דאמר לה תקדשי לי לאחר ל' דהויא מקודשת ואע"ג דנתעכלו המעות קודם: (כדתרצינן התם):

א) אולי צ"ל ומשו"ה מת ביום ל' הוי כיום שלפניו ופטור.

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא כתבינן אורכתא אמטלטלי כצ"ל וכן ברש"י: (ב) שם בפיסקא זכר ונקבה האבות פטורין וכו' תני רב הונא: (ג) שם דאמר שמואל הלכה: (ד) שם ושמואל אמר אין בנו פדוי אמר רבא דכולי עלמא: (ה) רש"י ד"ה תני רב הונא כו' נמצאת חבירתה ילדה זכר: (ו) ד"ה מת הבן וכו' קאי הס"ד ותיבת נמי נמחק: (ז) ד"ה עד שיאמרו וכו' עד שיביא ראיה הסכן דיכול לומר לו הבן וכו' יהביה אבא הס"ד.

עין משפט נר מצוה

לג א ב מיי' פי"א מהל' בכורים הלכה ג סמג עשין קמד טוש"ע י"ד סי' שה סעיף טו :

לד ג מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף א :

לה ד מיי' פי"א מהל' זכי ממון הל' א :

לו ה מיי' פ"א מהל' נערה בתולה הל' א:

לז ו מיי' שם פ"ג הל' א:

ולטרוף מהני נ"ק

לח ז מיי' פי"א מהל' בכורים הלכה ו טוש"ע י"ד סי' שה סעי' ג:

לט ח מיי' פ"א מהל' שקלים הלכה א :

הגהות הב"ח

(א) גמ' למעות בעיניהו ת"ס : (ב) שם ואת אמרת בנו פדוי תני אין בנו פדוי ואע"ג דקיימא לן : (ג) שם במשנה וחמשים של אונס : (ד) שם חוץ מן השקלים :

גליון הש"ס

גמ' וכשמואל בדיני . ע' גיטין ס ע"ב תד"ס והשמ"ט:

שהוא קודם לבנו נ"ק

תוספות

אפילו באותו דחשבינן ודאי בר קיימא היכא דלא אפשר כגון באשת כהן ובמס' שמחות פ"ד (הל"ב) תנן הספקות אוננין ומתאבלין עליהן וי"ל דהתם בספק בן תשע לראשון או בן שבע לאחרון דנגלי הדבר שלא יתאבל לא זה ולא זה והרי הוא ודאי בנו של אחד מהן :

ודידיה אזיל וטריף ממשעבדי ובהני חמש בני חורין פריק ליה לבריה . וא"ת היכי טריף ממשעבדי הא אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין והא איכא חמש בני חורין ואם היה פורק בנו תחלה הוה ניחא וא"ת אכתי ליהדרי לקוחות ט] *מהני חמש שפדה כהן בנו דמה נפשך שיעבודם קודם ללידת בנו דאי לידת בנו קדמה אם כן היה יכול לטרוף מן הלקוחות לפדיון בנו כמו לפדיון עצמו וי"ל דהכא מלקוחות שקנו מאביו לפיכך אין חוזרין על הנכסים שקנה הוא ועוד י"ל כגון שלא כתב ללקוחות דאקני והוא קנה הנך חמש בני חרי אחרי כן ואפי' היכא דכתב ליה דאקני בעיא י] בפרק מי שמת (ב"ב דף קנז.) אבל היכא דלא כתב ליה יא] קיימא לן דלא משתעבד ואם תאמר אי הנך משעבדי בנכסים שקנה מאביו ניחא אבל בנכסים שקנה הוא היכי משתעבדי לפדיונו דהא אימת יב] חל חיוב פדיון עצמו כשהביא שתי שערות שנעשה גדול תו לא אשתעבד נכסים שקנה אחרי כן דלא כתב ליה לכהן דאיקני וצריך לומר דעל כרחין איירי כשירש מאביו מיהו לר' יהודה נמי זימנין דמשכחת יג] *להוא קודם לבנו כגון שאין לו נכסים מאביו ומשהביא שערות קנה הני קרקעות ומכרם לאחר לידת בנו דלפדיון בנו אזיל וטריף ממשעבדי ועוד י"ל דנכסים שקנה אחרי כן חל עלייהו שיעבוד לענין פדיון ואע"ג דלא כתב יד] דאיקני דכל שעתא ושעתא רכיב עליה חיוב פדיון וכיון דחשבינן ליה כמלוה בשטר הוי כאילו נכתב לאחר שקנה הקרקעות* :

גמרא

הכא נמי לא שנא ושמואל אמר לך התם בידו לקדשה מעכשיו הכא אין בידו לפדותו מעכשיו ואע"ג דקיימא לן דכל היכא דפליגי רב ושמואל הלכתא *כרב באיסורי °וכשמואל בדיני הכא הלכתא כוותיה דשמואל תנן מת בתוך ל' יום אע"פ שנתן לכהן יחזיר לו חמש סלעים טעמא דמת הא לא מת בנו פדוי הכא במאי עסקינן דאיתנהו למעות (א) תא שמע בחזקת שלא נפדה עד (*שיאמרו לו) שנפדה התם נמי דאיתנהו למעות בעינייהו תני תנא קמיה דרב יהודה הפודה את בנו בתוך שלשים יום בנו פדוי אמר ליה שמואל אמר אין בנו פדוי ואת אמרת בנו פדוי (ב) א] ואע"ג דקיימא לן כרב באיסורי וכשמואל בדיני הכא הלכתא כותיה דשמואל : הוא לפדות ובנו לפדות הוא קודם לבנו וכו' : תנו רבנן *הוא לפדות ובנו לפדות הוא קודם לבנו רבי יהודה אומר בנו קודמו שמצותו על אביו ומצות בנו עליו אמר ר' ירמיה "הכל מודים היכא דליכא אלא חמש סלעים הוא קודם לבנו מאי טעמא דמצוה דידיה עדיף כי פליגי היכא דאיכא חמש משועבדות וחמש בני חורין ר' יהודה סבר *מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא ודידיה אזיל וטריף ממשעבדי ובהני חמש בני חורין פריק ליה לבריה ורבנן סברי מלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא "הלכך מצוה דידיה עדיף : **מתני'** *"חמש סלעים של בן במנה צורי "שלשים של עבד (ג) "חמשים של אונס ושל מפתה "ומאה של מוציא שם רע כולם בשקל הקדש במנה צורי "וכולן נפדין בכסף ובשוה כסף חוץ (ד) "משקלים : **גמ'** ב] מנה צורי אמר רבי אסי מנה של צורי רבי אמי אמר דינרא ערבא רבי חנינא ג] אומר איסתרא סרסיא דמיזדבנא תמניא בדינרא חמש מינייהו לפדיון הבן רבי

רש"י

ת"ש . ממתניתין מת האב בתוך שלשים בחזקת שלא נפדה כו' . עד שיביאו ראיה גרסינן ואי מייתי ראיה הוי פדוי וקשיא לשמואל : ודידיה . חמש סלעים דידיה אזיל כהן וטריף ממשעבדי שהרי שיעבודו של כהן קדם והיינו דקאמר שמצותו על אביו כלומר שמאביו נשתעבדו אותן נכסים לכהן: ובהנך חמש בני חרי פריק ד] לבניה מיד דאי יהיב בני חרי משום פדיון דידיה תו לא מיפריק בנו דשמא שיעבוד הלקוחות ה] קודם ללידת בנו : לאו ככתובה בשטר דמיא . ואי יהיב בני חרי בשביל פדיון בנו תו לא מיפריק איהו דכהן לא מצי טריף לקוחות : **מתני'** מנה צורי . מפרש בגמרא: חמשים של אונס ושל מפתה. כלומר וכן חמשים של אונס וכו' : וכולן בשקל הקדש . דהוו עשרין מעין ואותן מעין שבמעות מנה צורי ובגמ' מפרש למה לי למיהדר ולמיתני האי וכו' : חוץ משקלים . שקלים הבאים בלשכה באדר אין מביאין שם אלא מטבע של חצי שקלים : **גמ'** מנה של צורי. *היוצא במדינת צורי דהסלע ד' זוזים והזוז במשקל זהב של משקל שני פשיטין ומחצה למשקל הברזל : רבי אמי אומר . סלע צורי היינו דינר ערבא ישמעאלי ולא ו] פירש לי שיעורו ומצאתי בתשובת הגאונים בבליים ששבעה דינרים האמורים בכל הש"ס שהדינר שש מעה כסף עושין עשרה מאותן של ערביא ובלשון ערבי קורין אותה מגרעות : איסתירא סוסריתא . סלעים ז] מיושנים : דמזדבנא תמניא. מינייהו בדינרא ח] : דינרא

[נדה כד: ע"ש]

[נ"ל שיביא ראיה]

גי' שלי"ק היוצא במדינת צור ושיעור של אותה מנה כ"ה סלעים והסלע ד' זוזים כו' כצ"ל וע' באשר"י שמביא דברי רש"י בגי' ע

[ערכין ה: וש"נ]

[קדושין יא:]

תוספות (המשך)

חמש סלעים של בן (ב') [כו']. אשם בכסף שקלים וערכין לא איצטריך ליה לתנא למיתני דבאשם כתיב בהדיא בשקל הקדש וערכין נמי פשיטא דבשקל הקדש הוו כיון דכתיב (ויקרא כז) וכל ערכך יהיה בשקל הקדש : **אמר** רבי אסי מנה של צורי. פי' בקונט' היוצא במדינת *צור וזהו שיעור סלע של אותו מנה טו] דבסלע ד' זוזים והזוז כמשקל זהוב של משקל שני פשיטים ומחצה למשקל הברזל ונראה שקבלה היתה בידו מרבותיו ומשמע שרוצה לומר דזוז הוא דינר של כסף ומשקלו *של זהב וכמו כן פירש בפי' חומש בפרשת ואלה המשפטים גבי ל' טז] שקל דהשקל משקלו ארבעה זהובים ששם חצי אונקיי"א למשקל היסר של קלונייא משמע נמי שרוצה לומר דדינר כסף וזהב משקלו שוה דסלע הוא ד' דינרים אבל יז] לא נראה לר"ת *מדקאמר דדינר של זהב משקלו כשנים של כסף כמו שאפרש בסמוך ועוד פי' בקונט' דר' חנינא דאמר יח] איסתירא סרסיא דמזבנא תמניא מינייהו בדינרא היינו בדינר האמור בכל הש"ס הוא דינר יט] שמינית שבדינר צורי ור' חנינא תנא הוא ופליג אמתניתין והשתא הוו חמש סלעים דבר מועט מאי דקאמר חמשה מינייהו לפדיון הבן ותמניא מינייהו לא שוו אלא שמינית שבדינר צורי כ] וצורי גופיה אין משקלו אלא שני פשיטים ומחצה כמלא דחמש סלעים של בן אין שוין פשוט אחד ממטבע שלנו לר' חנינא ועוד דדינר כא] מפרש דהוא דינר מדינה ובלשון משנה רגיל לקרותו זוז ובלשון הש"ס רגיל לקרותו פשיטי כי ההוא דכתובות (דף סז.) דאמרינן חמשי זוזי פשיטי ועוד בכל דוכתי בסתם דינרא כב] הוה דדהבא דמזדבנא בעשרים וחמשה זוזי בפ"ק דקדושין (דף מ.) גבי רב כהנא דיהיב ליה אליהו שייפא דדינרי ור' אמי *דהשכח אונייא כג] דדינרי כלומר *בדינרין זהב ונראה לפרש דכולהו לא פליגי ואמתני' קיימי לפרושי לן *שיעורא דר' כד] אמי מנה צורי כלומר סלעים ה' סלעים ממנה של סלעים של בן : **רבי** אמי אמר דינרא ערבא . כלומר כה] דינר של ערביא שוה ה' סלעים של בן ולא כמו שפי' בקונט' דסלע צורי כו] *דינרא ערביא וגם פירש כז] שמצאתי בתשובת הגאונים של בבליים ששבעה *דינרים האמורים בכ"מ בהש"ס שהדינר שש מעה כסף עושין עשרה כח] מאותו של ערביא ודבריו סותרין זה את זה כט] דכיון דדינר של ערביא קטן אפילו מדינר שבכל הש"ס אין יכול להיות דסלע צורי הוא דינר ערביא והלא בסלע ד' דינרי מאותם של צורי שבכל הש"ס כדאמרינן בקדושין ובכל דוכתי אלא בדינרי זהב איירי ושל ערביא קטן הוא מדינר זהב של צורי דשל צור מיזדבן בכ"ה של כסף ושל ערביא בעשרים ל] כדפרישית דשיעורו כה' סלעים *של בן : **רבי** חנינא אומר איסתירא לא] ששורייא. כן כתוב ברוב ספרים אבל בקונטרס פירש לב] סוסריתא נראה דבין זה ובין זה נקרא על שם סוריא כמו (ב"ק דף פג.) לשון לג] סורסי שהוא על סוריא והוא סלע של סוריא דמזדבנא תמני בדינרא היינו בדינר זהב של סוריא וגדול הוא מדינר זהב של צור שבכל הש"ס לד] *דהסוריא לא מיזדבן בעשרים וחמש והאי של סוריא שהוא שמונה לה] של בן היינו שלשים ושנים דינר של כסף שהסלע ארבעה דינרין : **רבי** יוחנן אמר דינרא הדריינא כו'. הוא דינר זהב שבכל הש"ס דמזדבן בעשרים וחמש ומסיק דל זוז וישארו כ"ד לו] והדרא שתותא מאותן כ"ד וישארו עשרים לפדיון הבן דהיינו חמש סלעים שהסלע ד' דינרים וכתוב בספרים דהוו להו עשרים מתקלי דינרא דאיגון עשרין ותמניא זוזי לז] ופלגא ופלגא דנקא ודומה פירוש של גאונים שפירשו חמש סלעים של בן לפי מטבע שבימיהם : דינרא

[וע"ע תוס' קדושין כט: ד"ה ואיל]

כ"א כשל נ"ק

דקאמר נ"ק

[ב"מ כח:] *עם דינרי נ"ק

סיטו דינרא נ"ק · *אמוהם דינרים נ"ק

גי' נ"ק צור ושיעור של אותה מנה כ"ה סלעים והסלע ד' זוזים

גי' שלי"ק שיעורא דרבי אסי מנה צורי כלומר סלעים ה' סלעים של מנה כן ה' סלעים של בן ור' אמי אמר כו' והד"א

דשל צור מוזדבן בעשרים וחמשה והאי של סוריא בשוה שמנה היינו שלשים ושנים נ"ק

שיטה מקובצת

א] פדוי תני אין בנו פדוי . גליון פדוי תימה אמאי משבש הברייתא דהאי תנא איתני כרב ועוד הא קיי"ל הלכה כרב באיסורי . תוס' הרא"ש ז"ל : ואע"ג דקיי"ל כל היכא דפליגי רב ושמואל הלכה כרב באיסורא וכדשמואל בדיני הכא הלכתא כותיה דשמואל . בקצת ספרים ישנים אינו וכן משמע מתוס' הרא"ש : ב] גמ' מאי מנה : ג] חנינא אמר איסתירא סאסריתא תי' פרסיא נמחק : ד] פריק לבריה מיד : ה] הלקוחות קדם אות ו' נמחק : ו] ולא פורש לי אות י' נמחק : ז] סלעים קטנים הס"ד : ח] בדינרא בדינר האמור בכל התלמוד שהוא דינר מדינה שמינית שבדינר צורי שהוא שש מעה שמיני שבדינר מדינה והיינו סאסריתא הוא סלע מדינה הס"ד ומה"ד חמש מינייהו לפדיון הבן ור' חנינא תנא הוא ופליג אמתני' הס"ד : ט] לקוחות אהני חמש : י] בעייא היא בפרק : יא] ליה פשיטא לן דלא : יב] אימת דחל חיוב : יג] דמשכחת דהוא קודם : יד] כתב לכהן דאקני : טו] מנה דהסלע ד' : טז] שלשים שקלים : יז] אבל ר"ת מדקדק דדינר : יח] דאמר איסתירתא סוסריתא דמזדבנא : יט] דינר מדינה שמינית : כ] צורי ודינר צורי גופיה : כא] דדינר דר' חנינא מפרש : כב] דינרא בדינר זהב איירי כמו דינרא הדריינא הוה דדהבא דמזדבנא : כג] דרינרא כולם בדינרי זהב : כד] דר' אסי אומר מנה צורי כלומר ה' סלעים של צורי הן סלעים של בן : כה] דינר זהב של : כו] צורי הוא דינרא : כז] שמצא בתשובת : כח] עשרה מאותן של : כט] זה הכאן פירש דדינר : ל] בעשרים כדפרש"י דשיעורו בה' סלעים : לא] איסתירא סארסייא : לב] סוסריתא ונראה : לג] לשון סורסי שהוא על שם סוריא : לד] הש"ס דההוא לא מזדבן אלא בעשרים : לה] ששוה שמנה סלעים מסלעים של : לו] כ"ד והדר דל שתותא מאותן כ"ד : לז] זוזי ופלגי דנקא ודומה :

רבינו גרשום

התם בידו לקדשה מעכשיו אפי' בתוך שלשים הלכך הוו קדושי ואע"ג דנתעכלו המעות : הא לא מת בנו פדוי אע"ג דנתן לו קודם : עד שיאמרו לו שנפדה . הא אמרו לו שנפדה אע"ג דבתוך ל' הוה הוי פדוי : לאו ככתובה בשטר דמיא . ולא גבי ממשעבדי וליכא אלא ה' בני חורין : מנה של צור כ"ה שקלים במנה של תורה: ר' אמי אמר דינרא ערביא . נמי הוי סלע : איסתירא סורסיא . סלע של אותו מקום שהן קלים שנוהגין מהן ח' בדינר של זהב . דינר זהב הוי ה' פשוט למשקל הברזל דינר כסף ב' ומחצה למשקל הברזל ודינו דינר זהב בסלעים דאורייתא אין דינו לימכר אלא בו' סלעים של כסף שהן כ"ד דינרי כסף שהן כ"ד זוז (והאי זוז דינר האי) והאי דקאמר ר' יוחנן כ"ה זוז אותו זוז נכנס להכרע כ"ד זוזין אם היו שוקלין כל אחד לבד : ס"א סורסיא . כלומר שהוא כסרסור שבו עושין כל סחורה . למ"ה :

ם א ב מיי' פ"א מהל' שקלים הל"ג ופ"ד מהל' ערכין הל"ג :

[חולין מח:]

רבי יוחנן אומר דינרא הדריינא טריינא שייפא דמזבנא בעשרים וחמשה זוזי דל מינייהו שתותא (א) והנך לפדיון הבן הני עשרין וחד נכי דנקא הוי אלא דל שתותא וזוזא והנך לפדיון הבן אכתי עשרין נכי דנקא הוי אלא דל זוזא ושתותא והנך לפדיון הבן דהוי להו עשרין מתקלי במתקלי דינרא דאינון עשרין ותמניא זוזי א] ופלגי ופלגא דנקא (ב) אמר רבא *סילעים דאורייתא תלתא ותילתא הוי דכתיב שמות ל °עשרים גרה השקל ב] ומתרגמינן עשרין מעין ותניא שש מעה כסף דינר מיתיבי והלא סלע של קדש ארבעים ושמנה פונדיונין פונדיון זה מה טיבו קילבון לפרוטרוט *בתר דאוסיפו עילוייהו דתניא עשרים גרה השקל למדנו לשקל שהוא עשרים גרה ומנין שאם רצה ויקרא כז °להוסיף יוסיף ת"ל °יהיה יכול יפחות ת"ל במדבר יח °הוא רב אשי שדר ליה שבסר זוזי לרב אחא בריה ג] דרבינא בפדיון הבן שלח ליה לישדר לי מר תלתא יתירתא דאיכא עלוייהו שלח ליה לשדר לי מר תלתא אחרינא דאוסיפו עילוייהו אמר רבי חנינא כל כסף האמור בתורה סתם סלע דנביאים ליטרין דכתובין קינטרין חוץ מן כספו של עפרון שאע"פ שכתוב בתורה בראשית כג °סתם קינטרין דכתיב °ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר *ואיכא דוכתא דקא קרו לקינטרא תיקלא *א"ר אושעיא ביקשו לגנוז כל כסף וזהב שבעולם מפני כספה וזהבה של ירושלים עד שמצאו לו מקרא מן התורה יחזקאל ז °שהוא מותר שנאמר °ובאו בה פריצים *וחללוה וירושלים הויא רובא דעלמא אלא אמר אביי בקשו לגנוז דינרא הדריינא טירייאנא שייאפא מפני טבעה של ירושלים עד שמצאו לה מקרא מן התורה שהוא מותר שנאמר ובאו בה פריצים וחללוה

אמר

תורה אור

רש"י

דינרא הדריינא. דינר זהב שטבוע במטבע אדרייטוס קיסר וטורייינוס קיסר : ושייפא. שם המלך : דמיזדבין בכ"ה דינר של כסף. בדינר צורי : דל מינייהו שתותא. ואיכך לפדיון הבן דס"ל דסלעים של בכור הם סלעים של ד' דינר והוא סלע צורי דמטי לחמשה סלעים עשרים דינר : עשרים וחד נכי דנקא הוו. דל שתות מכ"ד ופשו עשרים ודל שתות מחד זוזא פשו כ"א נכי דנקא : אלא דל שתותא וזוזא. ואכתי עשרים נכי דנקא הוו דכי מדלית ד] שתות וכי הדר מדלית חדא (ג) פשו עשרים נכי שתות : אלא דל ברישא זוזא. ופשו כ"ד והדר דל שתות מכ"ד ופשו עשרים והנך לפדיון הבן אזלי : דהוו להו עשרין מתקלי במתקלא דינרא. במשקל דינר צורי כדפרישית : דאינון עשרין ותמניא ה] ופלגי ופלגא דנקא. בדינרא ערביא דדינר צורי עושין השבעה עשר בדינר ערבי והי"ד עושין כ' פשו להו שש צורים דעבדי ח' דינרים ערביים ופלגא [ופלגא] ו] דנקא דהוא פונדיון דדינר הוו י"ב פונדיונין אלא שפונדיוני צורי גדולים ושל ערביים קטנים ז] (ד) וכיון דשבעה צורים עושין עשרה ערביים מטי לכל דינר צורי דינר ערבי וחמש פונדיונין ערביים ושביעית פונדיון ח] דלא וחשוב לשבעה דינרים חמש פונדיונין ושביעית פונדיון לכל דינר הוו להו ל"ו פונדיונין טופייאנא דאינון ג' דינרים ואשתכח דשבעה הוו עשרה הלכך ז' דינר צורים הוו עשרה והי"ד הוו עשרים ופשו ששה דינר צורים הוסף לכל דינר חמשה פונדיונין ושביעית הוו להו ל"א פונדיונין טופייאנא בליר פורתא והאי פורתא לא חשיב ט] בין פונדיונין ועשה אותן דינר הוו ל"א פונדיונין שני דינר ופלגא דדינר ופונדיון אשתכח דששה דינרי צורים עושין תמניא ופלגא ופלגא דנקא של ערביים ולשון זה י]שפירשתי כתוב בספרים ולא פירש לנו כי לא פירש מפי הרב הגדול יא] כל הך מילתא דהוו להו עשרין מתקלי במתקלא דינר דאינון כ"ח ופלגא ופלגא דנקא אבל מצאתיה בתשובת הגאונים : יב] סילעין דאורייתא תלתא. דינר צורים הוו ותילתא יג] דהן עשרין מעין : והלא סלע של קודש. המקדיש שדהו בשנת היובל היה פודה בית זרע [חומר] שעורים בחמשים (ה) סלעים ובתורת כהנים גבי מקדיש שדהו קתני כערכך יקום נותן מ"ט סלעים ומ"ט פונדיונין למ"ט שנים של יובל והלא סלע של קודש כו' כלומר ולמה אמרו מ"ט פונדיונין והלא סלע של קודש מ"ח פונדיונין אשתכח דקא פריק בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל ופונדיון : פונדיון זה מה טיבו. והלא לא נאמר אלא חמשים שקל כסף : קולבון לפרוטרוט. הכרע הוא האי פונדיון דמטי קולבון מעה קטנה לכל אחד לפרוטרוט משמע לכל אחד בפני עצמו כדאמרינן בפרק ראשון (לעיל דף ה.) ולא מנאו הכתוב אלא בפרוטרוט קתני מיהת סלע של קודש ארבעים ושמונה פונדיונין והיינו ארבעה דינר צורים דהכי אמרינן בקדושין (דף יב.) שש מעה כסף דינר מעה שני פונדיונין נמצא דינר י"ב פונדיונין וסלע ארבעים ושמונה אלמא סלע דאורייתא ארבעה דינרין וקשיא לרבא : ומשנינן בתר דאוסיפו עליה. על סלע דאורייתא הוסיפו שתות ועשאוהו למדת סלע צורי עשרים וארבעה מעין : יהיה. עשרים גרה יהיה השקל משמע עוד הויה אחרת : בפרשת ערכין כתיב הוא. בסדר ויקא קרח כתיב עשרים גרה הוא שלא יפחות : רב אחא כהן היה ושלח רב אשי לרב אחא : לישלח לי מר תילתא. יד] שנתתי לך יותר מדאי כרבא דאמר סלע דאורייתא שלש דינרין ותילתא מטי לחמשה סלעים ט"ו דינר והתילתא דאיתן שתי דינרין נכי תלתא דמטי טו] לסך הכל שבסר זוז נכי תילתא : שלח ליה רב אחא טז] תשלח לי מר תלתא זוזי דהא אוסיפו עלייהו ועשאום למדת יז] צורי דהוו חמש סלעים עשרים זוז : ליטרין. מנין דהוא עשרים וחמשה סלעים : קינטרין. מאה סלעים בכל שקל : דכתיב עובר לסוחר. שבכל מקום שיש סוחרים מקבלין אותו בתורת שקלים : ואיכא דוכתא דקרו לתקלא דידהו קינטריא. שגדול במדת קינטרא הלכך קינטריא יהיב ליה : מפני כספה [וזהבה] של ירושלים. שהיה בלשכה והוא של הקדש ואסור לזרים וכשלקחוהו עובדי כוכבים ערבוהו עם יח] זהובים : וחיללוה. משמע כיון שבאו פריצים חיללוהו נפק לחולין : הויא רובא דעלמא. בתמיה דעליה בעי איתסורי כל זהבים שבעולם : הדריינא טריינא שיפא. אלו היו ממטבעות של ירושלים ורובן של אלו באו מירושלים :

כסף

תוספות

דינרא הדריינא טריינא שייפא. פירש בקונטרס הדריינא על שם הדרייטוס קיסר וטורייטוס קיסר שייפא שם המלך וקשה לר"ת דבסמוך אמר שבקשו לגונזו משום טיבעה של ירושלים ומטבע ירושלים אמרינן בהגוזל קמא (ב"ק צז:) דוד ושלמה מצד אחד וירושלים עיר הקודש מצד אחד [ועי' תוס' ב"ק צז: ד"ה דינר] ואומר ר"ת דהדריינא היינו עגול כמו *(הדר הודרגא) (*ע"ז דף כב) וטורייינא היינו גדול יט] כי תריטא (חולין דף קכד.) אע"ג כ] דטורייינא בטי"ת ותריטא בתי"ו אין להקפיד ושייפא היינו שכשופה צורתו ומיהו פי' הקונטרס יש ליישב ולחלק בין בית ראשון לבית שני כא] כדאמר במנחות ואשכחן הדרייטוס קיסר בפרק אין מעמידין (ע"ז דף לג.) וכן פי' בערוך* :

דמזדבנא בעשרים וחמש זוז. והכי נמי אמר בריש הזהב (ב"מ מד:) דדינר של כסף הוא אחד מעשרים וחמשה בדינר של זהב וכן מוכח בפרק שור שנגח ד' וה' (ב"ק לו.) גבי שנים הראשונים דינרי זהב ובפרק כל הנשבעין (שבועות דף מד: ושם) גבי התקבלתי ממך דינר זהב ויש לתמוה דעכשיו אין זקוק של זהב שוה יותר *מעשרה זקוקים של כסף לכל היותר ואיך נשתנה כל כך שער הזהב והכסף דבימי חכמי הגמרא *היה שוה של זהב עשרים וחמש של כסף ונראה לר"ת דדינר זהב משקלו כפליים של כסף ולא כפירוש הקונטרס דלעיל דמשמע מתוך דבריו שהם שוים כדפירשתי לעיל ובפרק אלו טרפות (חולין דף נה:) נמי משמע שהיה עוביו של דינר זהב משונה מדינר של כסף מדנקט ואם נסתייר בו כעובי דינר של זהב כשירה כב] ושמע מינה כפליים בשל כסף היה ולפיכך שוה מהם כ"ה אבל משקל כמשקל אינו שוה אלא י"ב וגם במדרש מוכיח שהסלע של זהב אינו אלא י"ב סלעים של כסף דבספר שמואל (ב' כד) כתיב גבי גורן ארוונה [היבוסי] שקנאה כג] בכסף חמשים שקלים ובד"ה (א' כא) כתיב שקלי כד] *כסף שש מאות ומפרש במדרש דהכי פירושא דקרא דשמואל כסף שש מאות שקלים דהיינו חמשים שקלים של זהב וקרא דדברי הימים ה"פ שקלי זהב חמשים דהיינו שש מאות שקלים של כסף ובפרק בתרא דזבחים (דף קטז:) מפרש בענין אחר שגבה מכל שבט ושבט חמשים שהם בין כולם שש מאות ולפי מה שפירש כה] דינר של זהב שוקל שתים כשל כסף לפי חשבון זה כו] דינר של זהב בכ"ד של כסף והאי דטפי הכא דינר דקאמר בעשרים וחמש אומר ר"ת דהאי זוז המותר להכרע הוא תדע מדקאמר הכא דל זוזא ושתותא דהיינו חמשה זוזים אמאי נקט כה"ג הוה ליה למימר *דל חומשא דחמשה זוזי הוא חומשא של עשרים וחמש אלא לפי שאותו זוז היתר הוא להכרע חשיב ליה באנפי נפשיה וזהו נמי שיעורא של הכרע למחצית השקל למאן דאמר כז] בשקלים שנותנים למחצית השקל חצי מעה ומחצית השקל הוא שני דינר והדינר שש מעה כסף הרי כ"ד חלאי מעה ואע"ג דאיכא למ"ד התם ש קלבון מחצית השקל הוא מעה מודה בהכרע דינר זהב שהוא דינר כסף והא דאמר בסמוך גבי בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף שאין נותנין אלא פונדיון אחד ואותו פונדיון קולבון לפרוטרוט דמשמע דאין ההכרע עולה יותר לאו דוקא נקט לשון קולבון דאינו

אלא

הגהות הב"ח

(א) גמ' דל מינייהו שתותא ואיכך לפדיון וכו' וזוזא ואיכך לפדיון הבן ואכתי : (ב) שם ופלגא דנקא בדינרא ערביא אמר רבא : (ג) רש"י ד"ה ואכתי וכו' חדא זוזא פשו : (ד) ד"ה דאינון וכו' דכיון דשבעה וכו' דאינון כ"ח זוזא ופלגא : (ה) ד"ה והלא סלע וכו' בית זרע חומר שעורים בנ' שקל כסף ובתורת כהנים :

שיטה מקובצת

א] זוזי ופלגא ופלגא דדנקא אמר רבא סילעא דאורייתא: ב] ומתרגימנן עשרין : ג] בריה דרבא בפדיון : ד] מדלית שתות מכ"ה פשו כ"א נכי שתות (נכי). תי' וכי חדר מדלית נמחק : ה] ותמניא ופלגא ופלגא דדנקא בדינרא: ו] דדנקא דהוא : ז] קטנים כיון אות ו' נמחק : ח] צא וחשוב אות ד' נמחק : ט] חשיב צרף פונדיונין תי' בין נמחק : י] זה שכתבתי כתוב בספרים ולא פירש המורה לנו כי לא פורש מפי : יא] תי' כל נמחק : יב] מה"ד סילעא דאורייתא : יג] ותילתא דהוו להו עשרין : יד] תילתא דזוזי שנתתי : טו] דמטי סך אות ל' נמחק : טז] אחא לישדר לי מר (תי' תשלח נמחק): יז] למדת סלע צורי : יח] עם זהבם הס"ד: יט] גדול כמו טריטא דפ' הגזל קמא דאמרי' התם גבי המלוה את חבירו על המטבע והוסיפו עליו אפי' כנפיא כי תרטיא : כ] אע"ג דטריטא בטית תי' דטוריינא נמחק: כא] שני שהיתה אימת מלכות עליהן : כב] כשרה ושמא כפליים : כג] שקנאה דוד בכסף : כד] שקלי זהב משקל שש : כה] שפי' דדינר של : כו] זה מזדבן דינר : כז] דאמר במס' שקלים שנותנים :

מדינת

רבינו גרשום

דינרא הדריאנא. דינר זהב של מטבע הדרינוס קיסר: טריינא. או של טריינוס קיסר : שייפא. כלומר א) היבון שלו שהוא כמשופשף מיושן: דל מנייהו שתותא. דעשרים וחמש ואינך לפדיון הבן. שתותא דכ"ד הוו ד' פשו להו עשרים זוז ודל שתותא דחמישי הוו כ"א נכי שתות דחד הוו ואנן קיימא לן דעשרים זוז לא פחות ולא יותר : אלא דל שתותא. דכ"ה פשו להו כ"א ודל מההוא זוז דנקא הוו כ"א נכי דנקא והדר אפיק מנייהו זוז ואינך לפדיון הבן אכתי עשרין נכי דנקא הוו : אלא דל זוזא. מעיקרא מהנך כ"ה והדר דל שתותא מכ"ד פשו להו עשרין זוזי דהוו פדיון הבן : סלעים דאורייתא תלתא דינרי ותילתא דדינר הוו : שש מעה כסף דינר. הוו להו י"ח מעין ג' דינר ושליש דינר הן ב' מעין היינו עשרים גרה השקל דהוו תלת' דינרי ותילתא דינר : והלא סלע של הקדש מ"ח פונדיון. הרי מ"ח פונדיונין פונדיון זה מה טיבו. התם מפרש בערכין זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף למ"ט שני יובל לכל שנה היה נותן שקל הרי מ"ט שקלים ושקל נ' היה מחלקו לפונדיונין שהן מ"ח פונדיונין והיה נותן לכל שנה שקל ופונדיון. ועוד פונדיון אחר היה מוסיף לשקל מ"ט: והיינו בת פונדיון זה מה טיבו והלא אין בשקל אלא מ"ח פונדיון ופונדיון זה מה טיבו מהיכן יוצא : קולבון לפרוטרוט. כלומר כשם שהיו מוסיפין קולבון משום הכרע פרוטרוט שני חצאי שקל כך מוסיפין פונדיון זה להכריע כל אותן מ"ט שקלים אילו היה שוקלו לפונדיונין. שמעינן מהכא דבסלע איכא ד' דינרין ואת אמרת תלתא ותילתא : בתר דאוסיפו עליה הוי ד' דינרין ת"ל : הוא דכתיב ופדויו מבן חדש תפדה כו' עשרים גרה הוא : שבסר. הוי בפדיון הבן להך חושבנא דאמר רבא סלע תלתא דינרין ותילתא דינר משום דה' סלעים הוו פדיון הבן וה' זימנין תלתא דינרין ותילתא דינר היינו שבסר דינר דהיינו [יז] זוזי נכי תילתא דדינר לפדיון הבן ואיתו שדר ליה שבסר שלמים להכי שדר ליה לישדר לי מר תילתא יתירא דאיכא עליהו דשדרית לך טפי (מרצי): דאוסיפו עלייהו. דבסלע איכא ד' דינרין ועולין ה' סלעים לכ' דינרין ואכתי מחייבת לי ג' דינרין להשלים העשרים : שאע"פ שכתוב בתורה סתם. דכתיב שקל כסף והאי שקל לאו סלעים מתרגמינן ליה אלא דיקלין דכסף מתרגמינן ליה משום דקינטרין הוא דאיכא דוכתא כו': מפני טיבעה של ירושלים. שאותו מטבע היה

של

שמות ל | ויקרא כז | במדבר יח | בראשית כג | יחזקאל ז

נ"ק | דליון נ"ק | [ב"מ מז.] | ע"ז נב: | [נדרים סג. סוס כיון שפרצוה נעשו חול]

נ"א משמיס עשר ז"ק וכ"כ תוס' בשמ' ב"מ דף מד ע"ב ד"ה מ"ה | שדינר זהב היה שוה עשרים כו' נ"ק | נ"ל וכו | נ"ל דול חומשא

א) נ"ל איקון . ועי' בערוך השלם ערך הדריינא.

[אמר] *רב יהודה אמר רב *אסי א כל כסף האמור בתורה סתם כסף צורי ושל דבריהם כסף מדינה א) וכללא הוא והרי טענה דכתיב °כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור *ותנן ב שבועת הדיינין הטענה שתי כסף שאני התם דכתיב כסף או כלים מה כלים שנים אף כסף שנים ומה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב והרי מעשר דכתיב °וצרת הכסף בידך *ותנן ג הפורט סלע (במעות) מעשר שני כסף כסף ריבה והרי הקדש דכתיב °ונתן הכסף וקם לו *ואמר שמואל ד הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל הקדש נמי יליף *קדש קדש ממעשר והרי קידושי אשה דכתיב *°ויצאה חנם אין כסף ותנן בש"א ה בדינר ובשוה דינר ו וב"ה אומרים בפרוטה ובשוה פרוטה לימא רב אסי דאמר כב"ש אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב יהודה אמר רב אסי *כל כסף קצוב האמור בתורה כסף צורי ושל דבריהם כסף מדינה מאי קמשמע לן תנינא חמש סלעים של בן וכו' ושל דבריהם כסף מדינה איצטריכא ליה *דתנן ו התוקע לחבירו נותן לו סלע ולא תימא סלע ארבע זוזי אלא פלגא דזוזא דקרי אינשי סלע פלגא דזוזא חנן בישא תקע ליה להוא גברא אתא לקמיה דרב הונא אמר ליה הב ליה פלגא דזוזא (*הות איכא) זוזא

רש"י

כסף צורי. היכא דכתיב שקל הוי סלע צורי דהוא ארבעה דינרי כדאוקי רבי יוחנן לעיל והיכא דלא כתיב שקל אלא כסף הוי דינר צורי: כסף מדינה ב). שמינית של כסף צורי והוא איסתירא סוסריאתא דאמרן לעיל: טענה. שאדם טוען לחבירו כך וכך מסרתי לך: שבועת הדיינין. הבאה מחמת הודאת מקצת הטענה אינו נשבע אלא א"כ טענו שוה שתי ג) מעות שהן שליש דינר ואע"ג דכתיב כי יתן איש אל רעהו כסף: שאני התם. דאקשיה רחמנא לכסף בהדי כלים ד) שנים כל דהו אפי' אין שוין דינר אף כסף שנים: ומה כסף דבר חשוב. (א) ומעה כסף הוי חשוב אף כלים דבר חשוב ולא כל דהו ממש: הפורט סלע. מדמי מעות מעשר שני שהיו לו פרוטות ורוצה להחליפן בסילעי כסף מפני משוי הדרך והתם מסיים פלוגתא בית שמאי אומרים בכל הסלע מעות כו' ומיהו שמעינן מינה דמכר המעשר בפרוטות וכתיב ונתת בכסף: הכסף כסף ריבה. תלתא זימני כתיב התם כסף ונתת ה) בכסף וצרת הכסף ונתת בכסף וריבה כל מילי: ש"פ. והיינו נחשת: [קדש קדש ממעשר]. במעשר שני כתיב קדש וכל (ב) מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור וגו' ובהקדש כתיב ואיש כי יקדיש את ביתו קדש: ויצאה חנם אין כסף. ומהתם גמרינן קדושין דאמרינן אין כסף לאדון זה ו) ויש כסף לאדון אחר: קצוב. דאיכא שלשים חמשים אבל בכל הנך דפרכינן ליכא קצבה: התוקע. המכה את חבירו באזנו לשון מורי בבבא קמא וכאן שמעתי תוקע ממש שתקע ז) מפיו באזנו ונראה ללשון מורי בב"ק וכאן שמעתי אל תהי בתוקעי כף שמכין בכפם על כף חביריהם להיות ערבים בשביל אחרים וקמ"ל רב אסי דלא תימא סלע צורי ליתיב ליה דהוא ארבע זוז אלא סלע מדינה דהוא פלגא דזוזא שמינית שבסלע צורי: זוזא

תוספות

אלא להשוות השנים שיהא סלע ופונדיון ח) למ"ט שנים של יובל שחסר מהם פונדיון אחד ושמא כשנותן חמשים שקל ביחד אז אינו נותן ט) פונדיון ולא שייך שם הכרע דהוי כעין מקח וממכר ולא שייך הכרעה אלא כשמחליפין מעות לשולחני ומה שפירש דהכרע של דינר זהב כפי חשבון הכרע של חצי מעה למחצית השקל ואע"ג דאשכחן בהמוכר הספינה (ב"ב דף פט.) גבי בשר דכששוקל י' י) ליטרא ביחד אין נותן לו כל כך הכרע כמו ששוקל כל ליטרא וליטרא בפני עצמה אין להשוות יא) הבשר להכרע של כסף ומיהו קשה מאחין השותפין שפטורין מן הקולבון לקמן בפרק בתרא (דף נז:) דאע"ג שאם יב) שוקל כל אחד בפני עצמו חייב (בקולבון) שני קלבונות לשני חצאי שקל השתא שהם יחד אין נותנין אלא קולבון אחד ויש לחלק בהכרעות והר"ר יהודה בר נתן פי' בפרק הזהב (ב"מ דף מד:) שאותו דינר הוא להכרעות המטבעות ושכר בעלי המטבע שמי שיש לו כסף כדי לעשות כ"ה דינר של כסף נותנין לבעל המטבע לטובעו ואין מחזיר לו אלא כ"ד של כסף: **כל** כסף האמור בתורה כסף צורי. בפרק קמא דקדושין (דף יא.) יג) פירש הקונטרס בשם רבותיו דדינר הוי מטבע פחותה שבצורי ומייתי לה התם הא דאמר בית שמאי דאשה מתקדשת בדינר ומפרש טעמא דבית שמאי כדרב אסי דכל כסף האמור בתורה כסף צורי ואע"ג דכתיב עשרים גרה השקל ומתרגמינן עשרין מעין סלעא לא בשביל שהיתה מעה בימי משה אלא משקל אחד היה בימי משה שהיה שוה מעה שנעשית אחרי כן יד) בימי אונקלוס ופריך והרי טענה דקתני שתי כסף שהן מעות טו) מדקתני שתי ולא קתני שני ומשני *דהתם דבעינן דבר חשוב דומיא דכלים ומעה דבר חשוב הואי והשתא אתי קרא לגרועי דסגיא במעה ולא בעינן דינר אבל לפי המסקנא דאמר *כסף קצוב אתי דבר חשוב לאוסופי דבעינן מעה ולא סגי בפרוטה ורבינו ש"י הקשה לפירוש זה דא"כ דכל כסף האמור בתורה דינר הוא היכי אתיא הקישא ומפקא ליה הא כי אתאי היקש לאשמועינן מה כלים שנים אף כסף שנים הוא דאתא ונראה דלא קשה מידי דאין היקש למחצה ולרב דפליג אדשמואל בפרק שבועת הדיינין (שבועות לט:) צריך לומר כן דתרווייהו דרשות נפקי מכלים שנים ודבר חשוב דכסף כי אתא לכפירה הוא דאתא ועוד הקשה היכי אמרינן מה כלים דבר חשוב וכי מחט דבר חשוב הוא והא אמר התם לכך ילאו כלים למה שהן אלמא דלא חשיבי מחטין והא נמי לא קשיא דאפילו מחט יש בו חשיבות שראוי לעשות בו מלאכה חשובה וגדולה ועוד הקשה דבהדיא אמר איפכא בשבועות מה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב וכסף כי אתא לכך דרשא הוא דאתא והא נמי לא קשה דהיינו לשמואל אבל לרב איתא בהדיא התם דבין שנים בין דבר חשוב מכלים נפקי וכסף כי אתא לכפירה הוא דאתא ועוד דאפילו בדשמואל יש ספרים דגרסי התם כי הכא טז) *וכי דייקי קרא כוותיה דשמואל והא דקאמר בתר הכי לשמואל אי כתיב כלים ולא כתיב כסף ה"א מה כלים שנים אבל דבר חשוב לא בעינן לא משום דמפקינן מכסף דבר חשוב אמר הכי אלא משום דאי לא כסף לא הוה מפקינן מכלים אלא שנים להכי כתב כסף לאקושי לכלים ולהצריך בו דבר חשוב ועוד י"ל דמכסף דמשמע חשיבות ממון פרוטה לכל הפחות *שמעינן דבעי חשיבות בכלים לאפוקי כלי גרוע כגון מרוקא כדאמר בפרק הזהב (ב"מ דף מז.) במנא דכשר לאפוקי מרוקא אי נמי לאפוקי כלי שהוא פחות משוה פרוטה דלא תימא גזירת הכתוב הוא בכל כלי אע"פ שאין בו שוה פרוטה כמו שאומר בירושלמי דטעט *שני מחטים מיירי בשוים שתי פרוטות שתהא הכפירה פרוטה וההודאה פרוטה והדר מקשינן כסף לכלים להצריך חשיבות בכסף יותר מפרוטה דמה כלי לאו כל דהו אלא כלי חשוב אף כסף לאו כל דהו אלא כסף חשוב והיינו מעה שבכך יש בו חשיבות ורש"י גרים התם כדדייקי קרא כוותיה דשמואל מה כסף דבר חשוב כו' והגיה אף כל דבר חשוב *לא גרס אף כלים משום דשמואל אית ליה ילאו כלים למה שהן ובתנס דחק דבכלים נמי בא לאפוקי מרוקא א"נ שאין בכלי שוה פרוטה כדפרישית ורש"י פירש עוד לשון אחר בקדושין כל כסף האמור בתורה כסף צורי אם פירש שקלים הוי שקל צורי ואם סתם הוי מטבע הפחות שבצורי הלכך פרוטה לא מגית אמרת לפי יז) שהיה של נחשת ובצורי מטבע נחשת ליכא ובקדושין כסף כתיב דהא קיחה גמירי וכיון דאפיקתיה מפרוטה אלמא מידי דחשיבותא בעי לאוקמוה אדינר כדלקמן *במשנתין והרי טענה כו' ותימה יח) ונימא נהי דמעה היא מטבע פחותה שבצורי מיהו שתים מנא ליה ומשני מה כלים שנים כו' *ומה כסף דבר חשוב שיהו שוים שתי כסף לאפוקי ממ"ד התם טענו שני מחטין חייב בהודאה אחת מהם לכך ילאו כלים למה שהן כלומר שיתחייב עליהן בכל שהוא ע"כ לשון הקונטרס וקשה יט) לן לפי' דלפי שיטתו דשבועות היה לו *להגיה אף כל כמו שמגיה בשבועות דהך דרשא דמה כסף דבר חשוב ליתא אלא לשמואל דרב סבירא ליה דכסף כי אתא לכפירה הוא דאתא ועוד קשה לר"י כיון דמטבע פחות שבצורי היא מעה היכי שייך למימר כלל כיון דאפיקתיה מפרוטה אוקמיה אדינר ה"ל למימר כ) אמעה שהיא מטבע פחותה שבצורי דבשלמא *למאן דאמר כיון דאפיקתיה מפרוטה אוקמא אדינר היינו בתר דאשכחנא דפרוטה הוי של כסף לגבי אמה העבריה וכיון דאפיקתיה מפרוטה דהוי כסף אוקמא אדינר דהוי דבר חשוב א) אבל השתא דסבירא לן דסתמא מעה כמו גבי טענה אמאי מוקמי ליה כא] אדינר ב) ואין שייך לומר כיון דאפיקתיה מפרוטה שאין בשום מקום סתמו פרוטה אלא מעה ועוד כי היכי דבקדושין אמר כיון דאפיקתיה מפרוטה אוקמא אדינר גבי טענה נמי נימא כיון דאפיקתיה משני פרוטות אוקמה אשני דינרים: **מה** כלים שנים כו'. בשבועות (דף לט:) הקשה רש"י מנא ליה לשמואל דדריש לכך ילאו כלים למה שהן הא איצטריך לאשמועינן מה כלים שנים ותירץ דלכתוב כספים דמשמע שנים ודבר חשוב ומיהו תימה דא"כ דבר חשוב מגליה דאמינא שתי פרוטות כמו שאמר לעיל וי"ל דהוה ליה למיכתב כסף או חפצים ג): **כל** כסף קצוב האמור בתורה כסף צורי ושל דבריהם כסף מדינה. תימה דבפרק החובל (ב"ק ד' צ.) תנן גבי התוקע לחבירו רבי יוסי הגלילי אומר מנה צורי ובכתובות בפרק אע"פ (דף סד:) תנן נותן להם כלים

א) [עי' בתוס' פ"ק דקדושין כל מה שחסר כאן] ב) וגם אין נ"ק ג) [ועי' היטב תוס' שבועות לט: ד"ה מה כלים]

ומה כסף דבר חשוב. ושתי מעה כסף נמי הוי דבר חשוב: הפורט סלע ממעשר שני. שאם יש לו מעות של מעשר שני שוין סלעין ורוצה לחלפן בסלע אלמא דמעשר שני חילל על מעות אע"ג דכתיב ביה ונתתה בכסף: ויצאה חנם אין כסף. אבל יש כסף לאדון אחר ומאי ניהו האב שהאב זכאי בבתו בכסף קידושיה. ותנן בית שמאי כו'. לימא רב אסי דאמר כסף צורי כב"ש דאמרי דינר: קצוב. כגון ה' סלעים של בן ושלשים של עבד וכולהו אידך: אלא סלע פלגא דזוזא דקרו ליה אינשי לפלגא דזוזא איסתירא דהיינו סלע והאי סלע הוי אחד מח'

עין משפט נר מצוה

מא א מיי' פ"ג מהל' טוען ונטען הל"ב ופ"ג מהלכות חובל ומזיק הלכה ט י ופ"א מהל' ערכין הל"ד ופ"א מהל' שקלים הלכה א ב ג ד ופ"א מהל' נערה בתולה הל"א ופ"ג שם הל"א טוש"ע חו"מ סי' תכ סעי' מב וסי' פח סעי' א וטוש"ע יו"ד סי' שה סעי' א וסי' רלד סעי' ו:

מב ב מיי' פ"ג מהלכות טוען ונטען הלכה א טוש"ע חו"מ סי' פח סעי' א:

מג ג מיי' פ"ה מהל' מעשר שני הל"ד:

מד ד מיי' פ"ז מהל' ערכין הל"ח:

מה ה מיי' פ"ג מהל' אישות הלכה א טוש"ע אה"ע סי' כו סעי' א:

מו ו מיי' פ"ג מהל' חובל הלכה ט סמג עשין ע טוש"ע חו"מ סי' תכ סעי' מא:

[שם בקדושין איתא כי יקח איש אשה וגמר קיחה קיחה משדה עפרון]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ומה כסף וכו' דמעה: (ב) ד"ה קדש וכו' כתיב קדש וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לה' הוא קדש לה' ובהקדש כתיב:

נ"א שאני התם דבעינן כו' נ"ק

נ"א קצוב קאי אתי לגרע דסגי במעה ולא בעינן דינר ודבר חשוב אתי לאוסופי דבעינן מעה כו' נ"ק וכ"ה בס"י

שיטה מקובצת

א] מדינה. טענה מעשר והקדש וקדושי אשה סימן: ב] מדינה היינו סאסריאתא דאמרן לעיל והשאר נמחק: ג] שתי א) כסף ושתי כסף היינו שתי מעות שהן שליש דינר דאי דינרי שני כסף איבעיא ליה למיתני ואף ע"ג: ד] כלים דמה כלים שנים אפילו כל: ה] ונתת הכסף: ו] זה אבל יש כסף: ז] שתקע בפיו באזנו: ח] ופונדיון לכל שנה ושנה של מ"ט שנים: ט] נותן אותו פונדיון: י] י' ליטרין ביחד כו': יא] להשוות הכרעת הבשר: יב] דאף ע"ג שאם שקל של כל: יג] דקדושין ובכמה מקומות: יד] כן שהיתה בימי: טו] מעות ולא דינר מדקתני כו' דהתם משום דבעינן: טז] הכא כי דייקא: יז] לפי שהיא של: יח] תי' ונימא נמחק: יט] וקשה לר' לפי': כ] למימר אקמיה אמעה שהיא כו' שבצורי ובשלמא לקמן דמסקינן כסף קצוב ניחא דכיון דסתם כסף שאינו קצוב פרוטה שייך למימר סברא דאוקמיה אדינר מאחר דאפיקתיה מפרוטה ומתי' למאן עד תי' אבל ל"ש: כא] ליה אדינר ואין שייך כלל לומר: ליה

מסורת הש"ס

[נב"ק גרסינן רב יהודה אמר רב]

שבועות לח:

מעשר שני פ"ב מ"ט

לעיל כה. קדושין יא: ב"מ נג. מעילה יח: ערכין כט. תמורה כז:

[בקדושין יא: איתא כסף כסף יליף ממעשר וע"ש היטב בפרש"י]

ב"ק לו: ע"ש קדושין יא.

ב"ק לו: ב [קדושין יא:]

גי' נ"ק סוס ליה וזהו וכ"ה בב"ק לו.

כי דייקי נ"ק

נ"א סמוי' נ"ק

נ"א כ' מחטים צריך שיהיו שוין שתי פרוטות כו' נ"ק

ולא גרים נ"ק

ובמשנתין כו' פירש"י ונימא נ"ק ופירש"י ס"ג ומה וכו' נ"ק

נ"א להגיה הכא אף כל כו' נ"ק

נ"א ל קמין

רבינו גרשום

של ירושלים שבו היו פודין הקדש ומעשרות: פריצים. שונא"ם: כסף מדינה. הוא אחד משמונה בכסף של תורה: הטענה. שיתחייב בה שבועה בטוענו שתי כסף וקי"ל שתי מעה כסף והיכי אמרת כסף צורי:

מח'

א) גי' ע שהגיה רבינו ברש"י הוא כפי' רבותיו של רש"י שהובא בתוס' כאן וכרש"י והתוס' בקידושין דף יא ע"ב אבל רש"י ז"ל בעצמו דחה שם פי' זה וצ"ע

זוזא מאכא בהדיה (א) דלא נפיק תקע ליה א] אחרינא ויהביה ניהליה: ב] שלשים של עבד חמשים של אונס ושל מפתה וכו': הא תו למה לי הא תנא ליה רישא אונס ומוציא שם רע איצטריך ג] סלקא דעתך אמינא כיון דלא כתיב בהו שקלים אימא זוזי בעלמא קמ"ל דמילף קא ילפי מהדדי ד]: חוץ מן השקלים: תנא חוץ מן השקלים ומעשר והראיון שקלים דתנן *מצרפין שקלים *לדרכונות מפני משאוי הדרך מעשר דכתיב וצרת הכסף בידך והראיון תני רב יוסף שלא יביא סיגה לעזרה: **מתני'** אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות ולא בהקדשות *כתב לכהן שהוא חייב (ב) ה] ליתן חמשה סלעים חייב ליתן לו ובנו אינו פדוי לפיכך אם רצה הכהן ליתן לו במתנה רשאי [ה] המפריש פדיון בנו ואבד חייב באחריותו שנאמר יהיה לך ופדה תפדה:

גמ' מתני' דלא כרבי *דתניא רבי אומר בכל פודין בכור אדם חוץ מן השטרות מאי טעמא דרבי דריש ריבויי ומיעוטי ופדויו מבן חדש ו] תפדה ריבה בערכך כסף ז] חמשת שקלים מיעט תפדה ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל מאי רבי רבי כל מילי ומאי מיעט מיעט שטרות ורבנן דרשי כלל ופרט ופדויו מבן חדש כלל בערכך כסף ח] חמשת שקלים פרט (פדה) תפדה חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאין מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאף על פי שמטלטלין אין גופן ממון אמר ליה רבינא למרימר ורבי ריבויי ומיעוטי דריש והא רבי כללי ופרטי דריש ט] במרצע *דתניא מרצע אין לי אלא מרצע מנין לרבות הסול והסירא והמהט והמקדח והמכתב ת"ל ולקחת לרבות כל דבר שנלקח ביד דברי רבי יוסי ברבי יהודה רבי אומר מרצע מה מרצע מיוחד של מתכת אף כל של מתכת ואמרינן במאי קא מיפלגי רבי דריש כללי ופרטי רבי יוסי ברבי יהודה דריש ריבויי ומיעוטי אין בעלמא רבי כללי ופרטי דריש והכא כדתנא דבי רבי ישמעאל *דתנא דבי רבי ישמעאל במים במים שתי פעמים אין זה כלל ופרט אלא ריבה ומיעט ורבנן י] אמרי כדאמרינן במערבא כ"מ שאתה מוצא שתי כללות הסמוכים זה לזה הטל פרט ביניהם ודונם בכלל ופרט: ולא בהקדשות: פשיטא לאו דידיה נינהו אימא ולא

רש"י

זוזא מאכא. שנפחתה צורתו ולא הוה שקיל ליה כלומר לא היה ניקח בעיר להוצאה לא היה הדינר שקול ושוה לו כלום: הא תו למה לי. יא] האי וכולם הא תנא ליה: משום אונס ומוציא שם רע. איצטריכא ליה למיתני האי וכולם בשקל הקודש משום דרישא לא תנא שקל הקודש ומיהו פשיטא לן דאיכך טולהו דסלעים נינהו דהא בפדיון הבן כתיב (במדבר ג) חמשת שקלים לגולגלת ובעבד כתיב (שמות כא) שלשים שקלים יתן (בעל השור) לאדוניו ובמפתה כתיב (שם כב) כסף ישקול אבל באונס ומוציא שם רע לא כתיב שקל וסד"א יב] [הא] דתנא ברישא במנה צורי כל חד וחד כי דיניה קאמר דהיכא דכתיב שקלים יהיב שקלים צורים והיכא דלא כתיב שקלים ליתיב דינרי צורים קמ"ל סיפא וכולם בשקל הקודש דמילף ילפי מהדדי בכסף קצוב מכסף קצוב כדרב אסי דלעיל אית ספרים יג] דכתוב הכי אטו כולהו בני פדיה נינהו וקפריך אמתניתין דנקט לשון פדיה בכולהו דקתני וכולן נפדין והא לא שייכא לשון פדיה אלא בבכור תני כל הנפדין נפדין בכסף ושוה כסף כל הנפדין כגון בכור אדם והקדשות יד] ומעשר: מעשר שני. אינו נפדה אלא בכסף טבוע ולא בשוה כסף ואפי' פרוטות טבועות שפיר דמי: והראיון. לקנות עולת ראייה הנקנית בשתי מעות כסף כדאמרי' בחגיגה (דף ב.) הראייה שתי כסף והנך שתי כסף טבועות בעינן: מצרפין שקלים לדרכונות. בני העיר ששולחין שקליהם לירושלים מצרפין אותן ולוקחין מהן דרכונות (ג) טו] הוו זהובים טבועים דרכונות אין שאר זהב לא שאינו טבוע ובמסכת שקלים (דף ז.) מפרש טעמא שמא תיזול מרגליות כו' והוא הדין לכל שוה כסף שמא יזול ונמצא הקדש מפסיד אבל טיבעא לא זייל: וצרת הכסף. דבר שיש עליו צורה: ה"ג ראיון תני טז] [נמי] רב יוסף שלא יביא סיגה כסף סיגי' אלא טבוע (ד) *והייתו ברייתא דרב יוסף לאו לפרושי אלא לסיועי: **מתני'** אין פודין בכור אדם לא בעבדים כו'. אע"ג דאמרן לעיל (דף מט:) בכסף ובשוה כסף (ה): ולא בשטרות. שאם יש לו שטר על חבירו בה' סלעים ונתנו לכהן שיגבה אותו חוב בפדיון בנו אינו פדוי: ולא בהקדישות. מפרש בגמרא: כתב לכהן שהוא חייב (ו) יז] ליתן לו ה' סלעים. משום פדיון בנו: ובנו אינו פדוי. כדאמרינן בגמרא שמא יאמרו פודין בשטרות: לפיכך. דאמרן חייב ליתן לו ה' סלעים (ז) יח] אם רצה הכהן לתנם ולהחזירם לו במתנה רשאי אבל תקנתא אחריתי ליכא: יהיה לך ופדה תפדה. כשיהיה לך הפדיון אז יהיה פדוי והאי קרא לאהרן אמר ליה רחמנא: **גמ'** מיעט. כסף ולא מידי אחרינא: מיעט שטרות. דלא חשיבי מידי: תפדה חזר וכלל. ואע"ג דהאי תפדה כתיב קודם לפרט אפ"ה דיינינן ליה בכלל ופרט כדאמרינן לקמן: שהוקשו לקרקעות. והתנחלתם אותם וגו' (ויקרא כה): הסול. ברוק"א בלע"ז: הסירא. קוץ: מכתב. עט(ח): ואמרינן. במסכת קדושין (דף כא.): במאי קא מיפלגי רבי דריש כללי ופרטי. ולקחת כלל מרצע פרט ונתת באזנו חזר וכלל מה הפרט מפורש של מתכת אף כל של מתכת: ורבי יוסי ב"ר יהודה דריש ליה ברבויי ומיעוטי. ומאי רבי רבי כל מילי *) ומאי מיעט מיעט סם: (ט) הכא. היינו טעמא דדריש ריבויי ומיעוטי כדתנא דבי ר' ישמעאל בשילהי אלו טריפות (חולין סז.) כל מקום שנאמר במים במים ב' פעמים כלומר כל מקום שנאמר ב' כללות זו אצל זו ופרט אחריהן כגון הכא את זה תאכלו מכל אשר במים אשר לו סנפיר וקשקשת במים דהיינו שתי כללות דמשמע דבכל מים בעינן סנפיר וקשקשת ופרט כתיב אחריהם בימים ובנחלים דמשמע בימים ובנחלים שנובעים הם בעינן סנפיר וקשקשת אבל הגדילים במים מכונסין מיתאכלי בלא סנפיר וקשקשת אין זה כלל ופרט לא דיינינן ליה בכלל ופרט אלא מטילין הפרט ביניהן ודנין אותו ברבויי ומיעוטי והכא נמי ופדויו מבן חדש כלל תפדה חזר וכלל הרי שתי כללות הסמוכות זה לזה והפרט אחריו הלכך בריבויי ומיעוטי דרשינן להו: ורבנן. דדרשי להו בכללי ופרטי סברי כדאמרינן במערבא: ולא

*) נ"א מאי מיעט מיעט כל מילי וע' רש"א

תוספות

כליס של חמשים זוז ובפרק מציאת האשה (כתובות דף סו.) לא יפחות לה מחמשים זוז ודייק בגמרא דחמשים זוזי פשיטי קאמר ולא דייק כלל מדרב יהודה אמר רב אסי וכתובת בתולה שהיא מאתים יט] צוריים בין למאן דאמר דאורייתא בין למאן דאמר דרבנן ואפי' כתובת אלמנה שהיא לכולי עלמא דרבנן הויא מנה צורי ונראה לר"י דלא מיירי הכא אלא בסלעים דומיא דכסף קצוב האמור בתורה שאין כתוב בתורה אלא שקלים:

והראיון תני רב יוסף כו'. פי' בקונטרס דהכי גרסי' תני נמי רב יוסף שלא יביא סיגה כסף סיגים אלא טבוע והא ברייתא דרב יוסף לא לפרושי אלא לסיועי ולא משמע כן דמה צריך להביא ברייתא לסיועי לברייתא ועוד דלא הוה ליה למימר שלא יביא אלא לא יביא ועוד דמשמע *כאחריניות דמפרש בכל חד טעמא לכך נראה דלפרושי טעמא *אחר דאם היה מביא שוה כסף זימנין דמייתי נסכא וכסף סיגים שלא ישוה שתי מעות כסף ולא ימכרו לו *לעולת ראייה טובה באותה סיגה כאילו היה מביא כסף טבוע: **כתב** לכהן שהוא חייב לו חמש סלעים. בכתובות בריש הנושא (דף קב.) מייתי לה גבי פלוגתא דר' יוחנן ור"ש לקיש דחייב אני לך מנה בשטר ופירש שם בקונטרס כגון שכתב כ] לו בשטר ונתן לו בפני עדים ופליגי *מדחשיב הודאה דאלימא מילתא בשטר אף על גב דלא א"ל אתם עדיי ור"ת מפרש כגון שבא לחייב עצמו באותו שטר אע"פ שאינו חייב לו כלום וצריך ליישב כל הסוגיא ושם פירשתי:

אימא ולא הקדשות בכל אלו. בפסחים (דף לה:) ובהזהב (ב"מ נד.) מייתי גבי הקדש שחללו על גבי קרקע שאינן פדויין מדכתיב ונתן הכסף וקם לו משמע דמההוא קרא קא כא] דרשי אבל אי אפשר לומר [כן] דבת"כ בפרשת ואם בחקותי דריש כב] מוכל ערכך יהיה בשקל הקדש כדפירש כג] שם בקונטרס ולא חש שם להביא אלא חד מקראי דכתיב בהו כסף גבי הקדש וכן מצינו בכמה מקומות שאין מביא עיקר הדרשה בכל דוכתא *כדאייתי *בקדושין (דף ג) בנעוריה בית אביה כל שבח נעורים לאביה אע"ג דבהפרת נדרים כתיב וכן גיטין (דף כא:) ספר כורתה ואין דבר אחר כורתה דההיא דרשא ליתא לרבנן אלא לר' יוסי הגלילי:

שיטה מקובצת

א] ליה זימני אחרינא: ב] ניהליה וכולם בשקל הקדש במנה וכו' הא תו: ג] איצטריך ליה: ד] מהדדי. ס"י וכולן נפדין בכסף ושוה כסף והני בני פדיה נינהו ה"ק וכל הנפדין נפדין בכסף ובשוה כסף: ה] חייב לו ה' סלעים: ו] תי' תפדה נמחק: ז] תי' חמשת שקלים נמחק: ח] תי' חמשת שקלים נמחק: ט] ממרצע אות ב' נמחק: י] ורבנן. ס"א אמר רבינא כדאמרי במערבא כו' וכן גרים הרגמ"ה: יא] לי למיתני האי: יב] וסד"א דהא דתנא רישא במנה: יג] ספרים דגרסי הכא: יד] ומעשר שני והד"א תי' מעשר נמחק: טו] דרבונות של זהב הוו טבועים דדרבונות אין שאר זהב שאינו טבוע לא: טז] תני נמי רב יוסף כו' סיגה לעזרה סיגה כסף: יז] חייב לו ה' סלעים: יח] סלעים אחרים אם: יט] מאתים זוז צורים: כ] שכתב כך לו בשטר ולא חתם ונתן: כא] קא דריש: כב] דריש להו מוכל: כג] כדפירש בקונטרס והתלמוד לא חש:

רבינו גרשום

מח' בסלע דאורייתא: מאכא. קל: הא תו למה לי. דהדר ותני וכולן בשקל הקדש במנה דצורי: הני בני פדייה נינהו שלשים של עבד ושל אונס ומפתה ומוציא שם רע מאי פדייה אית בהו: תני כל הנפדין כגון בכור והקדש בין בכסף בין בשוה כסף חוץ מן השקלים דאין נפדין בשוה כסף: מצרפין שקלי' לדרכונות. באחד באדר משמיעין על השקלים הגזבר יכול לחלף השקלים בדרכונות זהב שקורין בלע"ז קוצזיש: מפני משאוי הדרך. שצריך להעלותו לירושלם ללישכה טעמא דמפני משאוי הא לאו הכי אין פודין [אלא] בכסף: והראיון. שהיא מעה כסף אינו יכול להביא שוה כסף אלא כסף צרוף: תני רב יוסף שלא יביא סיגה לעזרה. כסף סיגים מעורבב בשאר מתכות: אין פודין. הבכור לא בעבדים ולא בשטרות שאין יכול ליתן לכהן שטר חוב שיש לו על אחרים בשביל פריון הבן: כתב לכהן כו' ובנו אינו פדוי. עד שיתן: לפיכך. הואיל וממון כהן אם רצה הכהן ליתן לו מתנה אותן ה' סלעים שקבל ממנו רשאי: ר' דריש כללי ופרטי ולקחת כלל כל דבר לקיחה מרצע פרט ונתת חזר וכלל וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט של מתכת. ור' יוסי דריש ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל: אין בעלמא ר' כללי ופרטי דריש והכא. גבי בכור מ"ט דריש רבויי ומיעוטי משום דהאי ופדויו מבן חדש תפדה כתיבי תרי כללי גבי הדדי והדר פרט (כלל) בערכך כסף. והוי כדתנא דבי ר' ישמעאל במים במים ב' פעמים דכתיב את זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר (אין) לו סנפיר וקשקשת במים והדר כתיב פרט בימים ובנחלים הואיל וכתיבי כללי גבי הדדי אין זה כלל ופרט אלא ריבה ומיעט: ורבנן דאמרי דדרשי כללי

הגהות הב"ח

(א) גמ' זוזא מאכא בהדיה (דלא נפיק) תא"מ ונ"ב ס"א וכן גורס רש"י דלא הוה משתקל ליה בעא למיתבא ליה מיניה פלגא דזוזא לא הוה ליה תקע ליה אחרינא ויהביה ניהליה: (ב) שם במשנה כתב לכהן שהוא חייב לו ה' סלעים זכו' ליתן לו מתנה כצ"ל ואות ב' נמחק: (ג) רש"י ד"ה מצרפין וכו' ולוקחין מהן דרכונות דרכונות היו זהובים טבועין דרכונות אין שאר זהב שאינו טבוע לא ובמסכת: (ד) ד"ה ה"ג ראיון וכו' אלא טבוע והאי ברייתא: (ה) ד"ה אין פודין וכו' ובשוה כסף אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות כצ"ל וכד"א: (ו) ד"ה כתב לכהן שהוא חייב לו כצ"ל ותיבת ליתן נמחק: (ז) ד"ה לפיכך וכו' ה' סלעים אחרים לפדיון בנו אם רצה הכהן להחזירם וליתנם לו במתנה: (ח) ד"ה מכתב עט ברזל בס"ד: (ט) ד"ה והכא היינו וכו' ופרט שכתוב אחריהם בימים:

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פ"ד מהל' מעשר שני הל"ט:
מח ב מיי' פ"א מהל' חגיגה הל"ב:
מט ג מיי' פי"א מהל' בכורים הלכה ו סמג עשין קמב טוש"ע יו"ד סי' שה סעי' ג:
נ ד מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ד: [ה] הרמב"ם השמיטו ותמה התיו"ט עליו אבל בטוש"ע יו"ד סימן שה סעיף ט איתא]

נ"א כאחרינא נ"ק
נ"ל אחר נ"ק
כתובות קב.
עולת נ"ק
שבועות ד:
נ"ל אי חשיב הודאה נ"ק
נ"ק
שבועות ד: [ע"ל נג] קדושין כא:
[נ"ל ב"ק פו. ועמ"ש בתוס' דבכת קכח. על הגליון בס"ד]

מסורת הש"ס

נ"ק
שקלים ג: פ"ב מ"א
[שם במשנה איתא לדרכונות ופי' הר"ב והוא מטבע של זהב כדכתי' דרכמוני זהב וכן גרס הערוך בערך דרכון וע' ב"ב קסה ע"ב במשנה וברשב"ם שם]
חולין סו: ב"ק סד: שבועות ה. [זבחים מד. ע"ש]

נא א מיי' פי"א מהל' ערכין הל' ו:

נב ב מיי' פי"א מהל' בכורות הל' יז טוש"ע יו"ד סי' שה סעי' ד:

נג ג מיי' שם הל' יז טוש"ע שם סעי' ו:

נד ד מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף ח:

נה ה מיי' פ"ב מהל' נחלות הלכה ה ח טוש"ע חו"מ סי' רעח סעי' ה:

נו ו מיי' שם פ"ג הלכה ד טוש"ע שם סעי' ו:

נז ז מיי' שם הלכה א טוש"ע שם סעי' ג:

ולא "הקדשות בכל אלו: כתב לכהן שהוא חייב לו חמשה סלעים חייב ליתן לו כו': *אמר עולא דבר תורה בנו פדוי [לכשיתן] (א) מ"ט אין בנו פדוי גזירה שמא יאמרו פודין בשטר א] תני תנא קמיה דרב נחמן בנו פדוי לכשיתן א"ל רב נחמן זו דברי רבי יוסי ברבי יהודה סתימתא ואמרי לה זו דברי רבי אלעזר ברבי שמעון סתימתא אבל חכמים אומרים אין בנו פדוי "והלכתא אין בנו פדוי: לפיכך אם רצה הכהן ליתן לו במתנה רשאי: תנינא להא דת"ר "נתנו לעשרה כהנים בבת אחת יצא בזה אחר זה יצא נטלו ב] והחזירו לו יצא וכך היה מנהגו של רבי טרפון שהיה נוטל ומחזיר וכששמעו חכמים בדבר אמרו קיים זה הלכה זו ותו לא אלא קיים זה אף הלכה זו רבי חנינא הוה רגיל ושקיל ומהדר חזייה להחוא גברא דהוה קא אזיל ואתי קמיה אמר ליה לא גמרת ויהיבת מידעם *ביש "הילכך אין (ג) בנו פדוי: המפריש פדיון בנו ואבד חייב באחריותו: מנלן א"ר שמעון בן לקיש אתיא ערך ערך מערכין רב דימי א"ר יונתן °וכל בכור בניך תפדה ולא יראו פני ריקם ויליף ריקם ריקם מעולת ראייה מה עולת ראייה חייב באחריותו אף פדיון הבן חייב באחריותו מתקיף לה רב פפא קרא לקרא אלא א"ר פפא הא כדקתני טעמא °יהיה לך אך פדה תפדה וכי איתמר דריש לקיש ארישא איתמר *מת לאחר שלשים יום אע"פ שלא נתן יתן מנא לן א"ר שמעון בן לקיש אתיא ערך ערך מערכין רב דימי א"ר יונתן וכל בכור בניך תפדה ולא יראו פני ריקם מה להלן יורשין חייבין אף כאן יורשין חייבין:

מתני' *"הבכור נוטל פי שנים בנכסי האב ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם ואינו נוטל (ג) "בשבח ולא *"בראוי כבמוחזק ולא

שמות לד | במדבר יח | [ב"ב קיא:] | [ב"ב קכב:] | [ב"ב קכד. קכה:]

ולא הקדשות נפדין בכל אלו. בעבדים שטרות וקרקעות והתם נפקא לן מקראי בתורת כהנים בפרשת ערכין*: שמא יאמרו פודין בשטרות. אפי' אין נותנין כלום אי נמי בשטר שיש לו על חבירו: בנו פדוי לכשיתן. שהרי נתן הפדיון: בבת אחת. שהגיע לפני כולן חמש סלעים והלך לו: בזה אחר זה. ג] ולכהן *אחר הכי תניא ליה בתוספתא יצא: נטלן. הכהן והחזירן לו יצא: ר' טרפון. כהן היה: ר' חנינא. כהן היה: אזיל ד] (ד) ויתיב קמיה. כדי שיראנו מהלך ובא לפניו ויחזיר לו חמש סלעים שנתן *בנו: א"ל לא גמרת ה] ונתת. נתינה גמורה אלא כדי שאחזירם לך: מידעם ביש עבדת. דבר רע עשית הלכך אין בנך פדוי אם אחזירם ו] לשון אחר אפילו לא אחזירם אין בנך פדוי: מנלן. דחייב באחריותו ואע"ג דקא נסיב קרא במתניתין קבעי מנלן ולקמן פריך ליה רב פפא: אתיא ערך ערך. כתיב הכא בבכור (במדבר יח) ופדויו מבן חדש תפדה בערכך מה ערכין חייב באחריותן עד שיבאו לידי גזבר כדאמר בפרק בתרא דשחיטת חולין (דף קלט.) ונתן את הערכך ביום ההוא וגו' (ויקרא כז) חולין הן בידך עד שיבאו לידי גזבר: מה עולת ראייה חייב באחריותה. דהא חובה היא עליה דלא גרעה ז] היא מנדר שאם מתה או נגנבה חייב באחריותה דכמאן דטעין ליה אכתפיה דמי ועוד דכתיב (שמות כג) לא יראו פני ריקם ואם מתה או נגנבה ולא פרע ליה איסתכח דאיתחזי ריקם בעזרה אבל מלא יראו ח] (ה) דבכור לא הוה שמעינן דההוא לאו פנים ממש קאמר דהא לאו בעזרה מייתי לה דלכהן יהיב ליה והוה אמינא בהפרשה סגיא ליה: קרא לקרא. קרא צריך לאיתויי לסיועי לקרא הא תנא דמתניתין קרא אחרינא קנסיב לה: מנלן. דחייב לתת לאחר מיתה: ערך ערך מערכין. דאמר במסכת ערכין (דף כ.) אמר ערכי עלי ומת יתנו היורשים אמר ערך פלוני עלי ומת על הנודר ליתן ומקרא יליף במסכת ערכין ובתורת כהנים יכול אם אמר ערך פלוני עלי ומת יהא פטור ת"ל יעריכנו אפילו מת והכי נמי כי מת לאחר ל' נתחייב האב בפדיונו: מה עולת ראייה יורשין חייבין. ט] דעולת חובה היא ה"נ כי מת לאחר ל' נתחייב האב בפדיונו וגבי עולת חובה תנן *האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשין עולתה: אף כאן יורשין חייבים. לאחר מיתת האב והבן דהוו מחוייבים ומתו: מתני' בנכסי האם. נכסי מלוג: בשבח. אם השביחו נכסים לאחר מיתת האב קודם שחלקו אין הבכור נוטל פי שנים בשבח אלא שמין י] (ו) מה שהיו שוין בשעת מיתת אביהן והבכור שנטל ב' חלקים בקרקעות יתן מעות יא] לפי שוה שבח חלק השני שנטל בשביל הבכורה ואותן מעות יחלקו בין כולם: בראוי. בנכסים שלא היה אביהן מוחזק בשעת מיתתו אבל ראויין היו ליפול לו בירושה ונפלו להן לאחר זמן אין הבכור נוטל (ז) פי שנים בהן: ולא

אמר עולא דבר תורה בנו פדוי לכשיתן. לכאורה משמע בריש הנושא (כתובות דף קא:) דליתא לדעולא אלא לריש לקיש ויש *לייסב דאיתא אפי' לר' יוחנן: אבל חכמים אומרים אין בנו פדוי. תימה דמתני' יב] נמי קתני חייב ליתן לו ובנו אינו פדוי ויש לדחות יג] *דאמר אינו פדוי עד שיתן לו ואתי מתניתין לאשמועי' דאפילו זקפם עליו במלוה לא הוה כאילו קבלם הכהן וחזר והלוה לו ואם מחלם הכהן אינו פדוי עד שיתן:

אמר ליה לא גמרת ויהבת מידעם ביש עבדת. ויש לפרש מידעם לשון מאומה דמתרגמינן מידעם כלומר לא גמרת ויהבת מידעם ועוד יש לפרש כן מידעם ביש עבדת כלומר דבר רע עבדת יד] דמתרגמי' דבר רע (מלכים ב ד) כל מידעם ביש ויש ספרים דלא כתוב בהו עבדת אלא מידעם ביש ותו לא כלומר דבר רע הוא טו] כלומר דין עסק ביש:

הלכך אין בנו פדוי. תימה מ"ש ממתנה על מנת להחזיר דאמרינן בפ"ק דקדושין (דף ו:) דבנו פדוי דמסיק בכולהו קני טז] וי"ל דהכא רבי חנינא לא היה רוצה לזכות אלא במתנה גמורה דאסרינן התם לעשות יז] מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות כדנפקא לן לעיל בפ' עד כמה (דף כו:) משום שנאמר שחתם (את) ברית הלוי ואע"פ שאותו שהם נתן לו יח] כפירש על מנת שיחזירו לו [כיון] דאיכא היכירא למילתא ואין זה דברים שבלב כמו זבין ולא אילטריכא ליה לזוזי בפ' אלמנה (בכתובות דף צז.) ומיהו קשה תימה דכיון שהיו ר' טרפון ור' חנינא מחזירין כל שעה נמצאו משחיתים ברית הלוי שיפסידו שאר כהנים שלא יתנו אלא להם מפני שהם רגילים להחזיר וי"ל יט] שאין הנותן יודע בשעה שנותן אם יחזירו לו ולא קרינא ביה שחתם ברית הלוי כ] דמה לנו במה שיחזיר לו אח"כ וגם שמא לא היו מחזירין אלא לעניים ולא לאותם שהיו דומים להם לעשירים:

ולא בראוי כבמוחזק ולא האשה בכתובתה. בפ' יש נוחלין (ב"ב דף קכה:) פסקינן הלכתא דאין הבכור נוטל פי שנים במלוה בין שגבו כא] מעות בין שלא גבו מעות ומתוך כך נראה דאינו גובה כתובה במלוה כדתנן הכא כב] אין לה בראוי *אבל רבי פירש דאע"פ שהורע כח הבעל ובכור לענין מלוה דחשבינן ליה לגבייהו ראוי לגבי כתובת אשה מיהא חשיבא מוחזקת ואשה גובה כתובתה ממלוה כדתנן בכתובות בהכותב (דף פז.) מי שמת והניח אשה ובע"ח ויורשים והיו לו מלוה ופקדון ביד אחרים ר"ט אומר ינתנו לכושל שבהן ר"ע אומר ינתן ליורשים שכולם צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה אלמא אפילו לר"ע אם לא שצריכה שבועה היתה כג] גובה אבל לפי שצריכה שבועה זוכין היורשין ושוב לא תגבה האשה מהן דהוו להו מטלטלי דיתמי דלא משתעבדי ואם גבו קרקע בחובת אביהם היא חוזרת וגובה אותם מהם בשבועה כדין בעל חוב או אם פטרה מן השבועה גובה כד] *מלוה ולא משום דלדידהו הוי מלוה ראוי דהא לא מישתמיט התם שום חכם להעמידה כרבי דוקא אלא משמע דליכא מאן דפליגי אלא כ"ע בין לרבי בין לרבנן אית להו דמלוה מוחזקת היא לגבי כתובת אלמנה ואפילו לרבנן כה] דאמרי מטלטלי לא משתעבדי לכתובה כלל אפילו מחיים נראה מתוך המשנה זו דהכותב שהם מודים *דמלוין דיתמי משתעבדי לכתובה דהא ליכא למימר דר"מ היא ולהכי אית ליה להאי משנה דשייכא כתובת אשה במלוה אע"ג דהוי מטלטלי דיתמי חדא שר"ת מפרש שאפילו לר' מאיר מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לכתובה אלא מטלטלי דיבם דוקא דעליה קאי בפרק האשה שנפלו (כתובות דף פא: ושם ד"ה ר"מ) דלא כו] מסתברא שיפה ר"מ כתובה לגבות ממטלטלי דיתמי טפי מבעל חוב איפכא מדרבנן שמגרעים כחה יותר מבעל חוב שלא לגבות ממטלטלי אפי' מיניה כדמשמע בפרק האומר בקדושין (דף סה:) גבי שנים שבאו ממה"י ואשה וחבילה עמהם כו' והיא דגבי ממטלטלי דנפלו קמי יבם במתני' דהאשה שנפלו (כתובות ד' פ:) היינו משום דיבם במקום בעל קאי וחשיב בהכי כמו מיניה כיון דאגידה ביה מחמת נשואי הבעל ונראה דברי ר"ת דאל"כ שיהא יבם כז] א) מיניה מנלן לרבנן דר"מ דלא משתעבדי מטלטלי לכתובה אפילו מיניה ועוד דא"כ איך יתנו ליורשים שכולם צריכין שבועה ולא היורשין גם כשיתנו ליורשין תגבה האשה מהם כיון שתאמר דמטלטלי דיתמי משתעבדי לכתובה סבירא ליה ועוד תינח כתובת אשה אבל ב"ח מאי איכא למימר הא לא אשכחן תנא דאית ליה דמטלטלי דיתמי משתעבדי לב"ח אלא על כרחין משום דמלוה איכא ביד היורשין יפה כח אשה וב"ח טפי ממטלטלי שהם ביד היתומים ותרי אומרי בכתובה לא שייכי הכא כדפרישית בסוף האשה שנפלו (שם דף פב.) דהא אומרא דר' מאיר איכא כאן כדפרישית דהואיל והמלוה ביד אחרים לא הויא ממטלטלין ב) דיתמי ג) ואם כן כח] אומרא דרבי נתן

א) כמו מיניה מנלן לרבנן דר"מ נ"ק ב) גירסת נ"ק דיתמי ואומרא דר"נ ג) וא"כ כאן אומרא דר"מ

[עי' פירש"י ותוס' קדושין כג: ד"ה שאר אין פודין וכו'] | [כתובות קב.] | נ"ל אחר נ"ק | נ"ל לפדיון בנו | ולפי גירסת רש"י ותוס' גרסינן ביש עבדת | [עיין תוס' קדושין] [כתובות מט: ד"ה לייסבו] | דמספר דר"ע ס"ל הא דתני במתניתין אינו פדוי היינו עד שיתן לו נ"ק | נ"א אבל שם פירשנו דלע"פ כו' נ"ק | מלוה שהוא ביד אחרים ואין לומר דהשיא כרבי מלוה שבידו דהא וכו' לא הוי מלוה נ"ק | [צ"ל במלוה]

הגהות הב"ח
(א) גמ' ומ"ט אין בנו: (ב) שם הילכך אין בנך פדוי: (ג) שם במתני' ואינו נוטל פי שנים בשבח: (ד) רש"י ד"ה אזיל ואתי קמיה וכו' שנתן לו בעד בנו: (ה) ד"ה מה עולת וכו' אבל מלא יראו פני ריקם דבכור: (ו) ד"ה בשבח אם השביחו וכו' אלא שמין את הנכסים מה שהיו שוין: (ז) ד"ה בראוי וכו' נוטל בהן פי שנים וכו' נוטל פי שנים בהן ס"ד:

רבינו גרשום
כללי ופרטי גבי בכור אמר רבינא סברי לה כדאמרי במערבא כל מקום כו': איכא כל הקדשות נפדין בכל אלו בעבדים ובקרקעות ובשטרות משום דכתיב בהקדשות כסף דכתיב ונתן את הכסף וקם לו: תנינא להא. במתניתא דאם רצה הכהן ליתן לו דרשאי כדקתני בברייתא נטלן והחזירן לו רשאי אלמא דהלכה היא כן דרשאי: נתנו לה' סלעין לעשרה כהנים לכל חד חצי סלע בבת אחת יצא שהרי נתן ה' סלעים כולן: ר' טרפון כהן היה: אף קיים הלכה זו. שגילה לכל דהלכה כן דרשאי להחזיר: חזייה לההוא גברא. דיהב ה' סלעין לרבי חנינא כהן היה: והוה קא אזיל ההוא גברא ואתי. כלומר שהיה רוצה שיחזירם לו ר' חנינא: א"ל. ר' חנינא חזינא בדעתך דלא גמרת בדעתך ויהבת לי מידעם אלא ע"מ שאחזירם לך הילכך אם אחזירם לך לא הוי בנך פדוי ואיני רשאי להחזירם לך הואיל ולא גמרת בדעתך שיהו שלי אלא אתפשם לי ויהא בנך פדוי: המפריש פדיון בנו ואבד. קודם שבא ליד כהן חייב באחריותו שנאמר באדם ובבהמה יהיה לך אך פדה תפדה וגו' כלומר אימתי יהיה לך שלך בזמן שפדה תפדה מ ד ליד: מנא לן. דחייב באחריותו: אתיא ערך ערך מערכין. כתיב הכא ופדויו מבן חדש תפדה בערכך וכתיב ערכך בערכין מה בערכין חייב באחריותו דקאמר ערך עלי אף בכור חייב באחריותו: מה עולת ראייה חייב באחריותה. דאע"ג דאפריש חייב באחריותו דלא מצי אתי לעזרה אי לא מייתי אף פדיון נמי חייב באחריותו: קרא לקרא. כלומר כיון דגמרינן לה במתניתין מקרא מיהיה לך אך פדה תפדה אמאי איכא לריש לקיש ור' יוחנן למילף מקרא אחרינא: אתיא ערך ערך מערכין. מה להלן יורשין חייבין כדתנן במסכת ערכין האומר ערכו של פלוני עלי מת הנודר יתנו היורשים אף הכא גבי בכור היכא דמת אחר שלשים יורשין חייבין ליתן: מה להלן. בעולה יורשין חייבין כדתנן האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשין עולתה אף כאן יורשין חייבין: ואינו נוטל. פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביו: ולא בראוי כבמוחזק. שאם מת אחי אביו בלא בנים לאחר מיתת אביו כיון שאביו היה ראוי לירש אחיו ומת הוא קודם ולא היה מוחזק בהן בנכסי אחיו אין הבכור נוטל פי שנים בהן: ולא האשה בכתובתה. אינה

שיטה מקובצת
א] בשטר וכן אמר רב ששת בנו פדוי לכשיתן תני: ב] נטלו והחזירן לו: ג] זה שחלק להן הס"ד ומה"ד נטלן והשאר נמחק: ד] אזיל ואתא קמיה: ה] גמרת ויהבת נתינה: ו] אחזירם לך ל"א: ז] גרעת מנדר דתנן מת או נגנב חייב באחריותו דכמאן: ח] יראו פני דבכור: ט] חייבין דחובה היא וגבי עולת כו' והשאר נמחק: י] שמין את הנכסים מה היו שוין: יא] מעות כמה ששוה: יב] דמתני' היא דקתני חייב: יג] לדחות דה"א אין בנו פדוי דקתני היינו עד: יד] כדתרגמי' כל דבר: טו] הוא כמו דין: טז] קני לבר מקידושין וכ"ש זה האיש שלא התנה אלא שבלבו היה שיחזיר לו: יז] לעשות כן מפני: יח] לו ולא פירש על מנת כו' לו מכל מקום איכא היכירא: יט] וי"ל כיון שאין: כ] הלוי ולאחר שהולך לדרכו ואינו עושה במצפה שיחזור לו מה לנו: כא] שגבו קרקע בין שגבו מעות ומתוך כך היה נראה דאשה אינה יובה: כב] הכא דאין לה בראוי אבל ר"י פירש: כג] גובה אותם מהן: כד] גובה מלוה שביד אחרים אפילו לר' עקיבא ודלא כאבא שאול בן אימא מרים ואין לומר דמתני' דהכותב את"א כר' דחשיב מלוה מוחזק בפ' יש נוחלין אבל לרבנן לא משום: כה] לרבנן דר' מאיר: כו] מסתבר שיפה ר' מאיר כח כתובה: כז] יבם כמו מיניה: כח] כן אין כאן חומרא דר"מ וגם חומרא דר' נתן אבל

ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותיהן ולא (את) *היבם וכולם אין נוטלין בשבח ולא בראוי כבמוחזק : **גמ'** מ"ט *אמר קרא °ולו משפט הבכורה משפט הבכורה לאיש ואין משפט הבכורה לאשה ואינו נוטל בשבח דכתיב °בכל אשר ימצא לו ולא בראוי כבמוחזק דכתיב בכל אשר ימצא לו ולא האשה בכתובתה איני והאמר שמואל *בעל חוב גובה את השבח א"ר אבא *מקולי כתובה שנו כאן: ולא הבנות במזונותיהן : מ"ט תנאי כתובה ככתובה דמי : ולא (את) היבם : מ"ט בכור קרייה רחמנא אמר אביי ל"ש אלא בשבח ששבחו נכסים בין מיתה ליבום אבל א] דבין יבום לחלוקה שקיל מ"ט °יקום על שם אחיו המת אמר רחמנא והרי קם רבא אמר אפי' ג] דבין יבום לחלוקה נמי לא שקיל מ"ט כבכור מה בכור אין לו קודם חלוקה אף יבם נמי אין לו קודם חלוקה : וכולם אין נוטלין בשבח : לאיתויי

תורה אור | דברים כא | שם | שם כה

רש"י

ולא האשה בכתובתה · לא בשבח שהשביחו אחים שוין הנכסים בשעת מיתת בעלה כדי שיעור כתובה וא"כ השביחו אינה נוטלת אלא כמה שהיו שוין ולא בראוי כבמוחזק : ולא הבנות · שהיה מקבל עליו לזון את בתה שהיה לה מאיש אחר חמש שנים אינה ניזונת לאחר מיתתו אלא לפי מה שהנכסים שוין לא בשבח ולא בראוי : ולא היבם · שנוטל פי שנים חלקו וחלק המת שייבם את אשתו אינו נוטל [בחלק] אחיו לא בשבח ולא בראוי : וכולן אין נוטלים כו' · מפרש בגמ' אמאי נקיט ליה : **גמ'** כי הוא ראשית אונו ולו משפט הבכורה · משמע דאדידיה קאי כלומר בנכסיו משפט הבכורה ולא בנכסי אשתו : לו · לאב בשעת מיתה : בעל חוב · שהלוה לחבירו מעות ומכר לוה הנכסים והשביחום לקוחות טורף בעל חוב הגוף והשבח והך אשה נמי בעלת חוב היא : מקולי כתובה · זה אחד מקולי כתובה : בכור קרייה רחמנא · והיה הבכור אשר תלד ומוקמינן ביבמות (דף כד.) דביבם מיירי וקאמר רחמנא דמצוה ג] לייבם בגדול: יקום על שם אחיו · והיינו לנחלה כדאמר ביבמות (שם:) בכור קרי' רחמנא ודינו כבכור דלא יטלו בראוי ובשבח בין מיתת אביהם לייבום : והרי קם · משעה שכנס אשת אחיו *כמו פי שנים בנכסים ברשותו וכי אשבח ברשותו ד] אשבח ונוטל פי שנים אף בשבח שבחא :

תוספות

נתן אין כאן דהא מילתיה דר"ט דאמר יכתנו לכושל שבהם ור"ע נמי היה מודה ליה אי לאו טעמא דכולן צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה *ומסתבר דאתיא ה] אפי' כרבנן דפליגי אר' נתן והיינו טעמא דלא שייכא דר' נתן לפי שלא היה ממון זה ביד היתומים מעולם אלא עכשיו באין ליטול מכח ירושה ועדיין לא בא לידם ו] להכי מודו ביה רבנן לר' נתן שניתן לבעל חוב ולכתובת אשה אע"ג דלא סבירא להו כר"נ במחיי המלוה שאז יאמרו שאין מוציאין מלוה שיש לו ביד אחרים לבע"ח ולכתובת גרושתו לפי שיש לו כח גדול בממון זה [שיש] ז] ביד אחר *ממה שיש ליתומים במה שהניח אביהם ביד אחרים שלא היה מעולם בידם ולא בא מידם ליד אותן אחרים והניח פירות התלושין דקתני נמי התם כל הקודם בהם זכה ואיפלגו בה ר"ט ור"ע ברים המשנה במלוה ופקדון ביד אחרים (כתובות דף פד.) ההיא נמי בפירות שאינם ביד היתומים מיירי כדקתני כל הקודם בהם זכה דמשמע בין יורשים בין אשה בין ב"ח כל הקודם בהן זכה ח] *לפי שאינם להיתומים בהם כח מהאשה וב"ח יותר משאר מטלטלי דיתמי והשתא דתקון רבותינו הגאונים שיגבו אשה ובעל חוב ממטלטלי דיתמי גובה אשה אפילו ממלוה אביהם של יתומים בין גבו קרקע בין גבו מעות דמלוה לא חשיבא ראוי לגבי כתובה אלא מוחזק הוי כדפרישית ובלאו האי מתני' דהכותב (שם דף פד:) שהוכחתי ממנה דמלוה מוחזקת ט] לגבי כתובה גובה אשה כתובתה ממלוה יתומים בזמה"ז אפי' גבו מעות מכח תקנת הגאונים דכיון דעשו מטלטלי כמקרקעי ה"ל מטלטלי שגבו יתומים בחוב אביהם משועבדים לבעל חובו דאביהם *מדר' נתן דמה"ט חשבינן ליה לקרקע שגבו יתומים י] (חשובין) משועבדים מה"ט כאילו אביהם גבאן מחיים ולהכי ליכא למימר דליהוי ראוי לענין כתובה כמו לשאר דברים מיהו קשה מ"מ הוו תרי חומרי בכתובה שתקנו הגאונים שתגבה אשה ממטלטלי דיתמי *ואי טעון שתגבה אפי' ממלוה הבעל כשגבו היתומים מעות מדר' נתן יא] י"ל לגמרי עשו הגאונים כמקרקעי ועוד שלר"ת שאומר שתקנת הגאונים דאורייתא אינם תרי חומרי כלל ואע"פ שאמרתי כי גם בלא יב] מלוה דיתמי מכח תקנת הגאונים אין להוכיח כ"כ שיהו מטלטלי שגבו יתומים בחובת אביהם משועבדים לבע"ח ולכתובת אשה מטעם דר' נתן כמו קרקע כשגבו קרקע כיון דאלים שיעבוד קרקע לענין טריפה מלקוחות טפי משיעבוד מטלטלי אך יג] יש להוכיח דאשה גובה ממלוה מההיא דהכותב כמו שפירשתי וכן עמא דבר להגבות לנשים ממלוה של בעליהן יד] : **ולא** האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותיהן ולא היבם · הא דלא חשיב טו] *בעלים דאמר רב פפא בים נוחלין (ב"ב דף קכה: ושם ד"ה אמר) הלכתא אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק משום דשבח נוטל כדפירש רבינו שמואל התם דכיון דאין יורש אלא הוא זוכה בנכסים מיד וברשותו טז] באו לשבח ונראה דכיון שאין הבעל נוטל בראוי כמו כן אינו נוטל ממלוה אשתו אפי' מה שהלוותה מנכסי מלוג שלה כשהיא תחתיו כדמוכח בשור שנגח ד' וה' (ב"ק דף מב:) שאינו יורש נזקי אשתו יז] (לרבנן) משום דהוה כמלוה דמדמי ראוי דבכור לראוי דגבי בעל דמייתי התם גבי בעל פלוגתא דרבי ורבנן דגבי בכור בים נוחלין (ב"ב דף קכד:) יח] דלרבי *צריך לאוקמה בגירשה משום דלא חשיב מלוה ראוי בבכור וה"ה באשה אע"ג דבבכור יש יט] פסוקא *דילפינן מהדדי ורבנן חשבי לה ראוי אע"ג שאם כ] הנזקין שלה באים לידה בחיים היה עליהם תורת נכסי מלוג כדמוכח מתני' דמציאת האשה (כתובות דף סה:) והאי דשבק כא] בים נוחלין (ב"ב דף קכד:) בעל דאיירי ביה ונקט בכור שאינו נוטל פי שנים במלוה לאו משום דס"ל דבעל שקיל במלוה דהא ודאי לא שקיל כדפרישית אלא להכי נקט גבי בכור פסקא דמלוה משום דלגבי בכור פליגי בה אמוראי התם בההיא שמעתא ולהכי שבקיה לבעל ונקט בכור והא ליכא לאקשויי אמאי לא תני להו בהדי הדדי כב] *הא אין הבעל ובכור נוטלין בראוי כבמוחזק ואין נוטלין במלוה משום דלגבי בכור משנה שלימה היא כדתנן הכא דאין נוטל בראוי כבמוחזק אבל בעל דאינו נוטל בראוי לא אשכח לא משנה ולא ברייתא אלא מימרא היא בפ' יש נוחלין (שם דף קיג:) דא"ר אבהו א"ר ינאי *) ומטו בה משמיה דר' יהושע מנין לבעל שאינו נוטל בראוי כבמוחזק שנאמר כג] הוליד את יאיר וגו' : **והאמר** שמואל בעל חוב גובה את השבח מקולי כתובה שנו כאן · ביתומים איירי הכא דומיא דבנות במזונותיהן דמזון האשה והבנות אין גובין מנכסים משועבדים כד] כדתנן בפ' הנושא בכתובות (דף קא:) ובקונטרס פירש מזון הבנות כגון נשא אשה ופסק לזון בתה ולפירושו אין ראייה כה] דמצי איירי שפיר בשבח לקוחות ואין לשון בנות משמע כן כו] דמה ליה בנות יותר מבן דהכי נמי בבן אם פסק עם אשתו כי ההיא דקתני גבי חמשה גובין מן המחוררין והמקבל עליו לזון בת אשתו ובן אשתו ולא הוה ליה נמי למינקט בנות לשון רבים אלא הוה ליה למיתני ולא בת אשתו במזונותיה דלשון בנות משמע מזון הבנות דתנן בהניזקין (גיטין מח:) שאוכלת בתנאי ב"ד כדתנן בפ' נערה שנתפתתה (כתובות דף נב:) לא כתב לה בנן נוקבן דיהוויין ליכי מינאי כו' חייב מפני שהוא תנאי ב"ד ועוד א) דפריך הכא טעמא משום דתנאי כתובה כז] (כתנאי ב"ד) ובתה הניזונית בפסק שפסק עם אשתו לזון את בתה חמש שנים לא מקרי תנאי כתובה דאינה ניזונית מכח שהיא בתה דאפי' בת אחרים היתה ניזונית אם פסק עליה עם אשתו שהיא כב"ח אלא במזון כח] הבת שהוא תנאי ב"ד איירי והנהו לא גבי ממשעבדי כדתנן בגיטין בהניזקין (דף מח:) ובכתובות פ' הנושא (דף קא:) וא"כ הא ודאי הא דקאמרי הכא דאינן גובות שבח כי אם קרן היינו מיתמי ולא מלקוחות ודומיא דהכא איירי בכתובה דלא גביא משום דמקולי כתובה שנו כאן כדאמר טעמא משמע אבל ב"ח גובה שבח ב) כדאמר שמואל ואפי' מיתמי כדפרישית דביתמי עסקינן ואע"ג דאמר בפרק קמא דב"מ (דף טו:) דבעל חוב גובה שבח מלקוחות שכך כתב לו מוכר ללוקח אנא איקום ואשפי ואמרוק זבינא אלין איכון עמליהון ושבחיהון אבל המקבל מתנה דלא כתב לה הכי לא גבי כיון דאין לו על מי לחזור מהאי טעמא גופיה ג) דלא גבי מיתמי כט] דאין להם על מי לחזור יש לחלק בין יורש למקבל מתנה דיורש כרעיה דאבוה הוי ויש לו לב"ח לגבות את השבח ממנו כמו מאביו ומשום נעילת דלת ל] צריך לתקן שיגבה מהן את השבח יותר ממקבל מתנה דלא שייך לא] לאב והא דאמרינן בפרק המקבל (ב"מ דף קי:) יתומים אומרים אנו השבחנו ובעל חוב אומר אביכם השביח כו' משמע דאם השביחו יתומים לא גבי בעל חוב שבחא הייתו דוקא כשעשאה אפותיקי דהכי נמי קאמר התם דלא גבי מלקוחות דקאמר שמואל ג' שמין להם את השבח ומעלין אותם בדמים אלו הם בכור לפשוט ובעל חוב ליתומים וב"ח ללקוחות ומההוא דשמואל מייתי התם לב] דאי אייתו יתמי ראייה דאינהו אשבחן בדמי מסלקינן להו משמע שלשתן ענין אחד באפותיקי לג] דפריך עליה מי אמר שמואל ב"ח ללוקח יהיב ליה שבחא והאמר שמואל ב"ח גובה מן השבח ומשני הכא במאי עסקינן בשעשאה אפותיקי לד] (כי) הא דאמר ב"ח גובה שבח כגון דא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזו וכשהגיע זמן הויא ליה כמאן דגבי לה] וכשאר שדות ד) של ב"ח ונטעה שלא ברשות וגרע כחו של ב"ח במה שנעשית אפותיקי דמשום דהויא כמאן דגביא צריך לשלם דמי השבח בין ליתומים בין ללקוחות והיינו דקאמר בתחילת הסוגיא גבי יתומים ארעא כיון דלגובייינא קיימא כמאן דגביא דמיא גם בקונטרס פי' נו] עלה דכשנעשית אפותיקי מוכח כדלקמן בשמעתין ומה שתירץ הש"ס תחלת הקושיא דשמואל נז] הא דמסיק בה שיעור ארעא ושבחא הא דלא מסיק כו' לא קאי במסקנא דמוקמינן לה כשעשאו אפותיקי דאפי' מסיק בה שיעור ארעא ושבחא צריך לשלם ליתומים וללקוחות דמי שבחן כדפרי' ועוד דעל כרחיך הך נח] יתומים אומרים אנו השבחנו לא מתוקמא דלא מסיק בה שיעור ארעא ושבחא דא"כ אפילו אביהם השביח לא שקיל אלא ודאי במסיק ביה

*) [שם איתא אמר רבי ומטו כו' דר"י בן קרחה כו' שנאמר ובגוב הוליד כו']

רבינו גרשום

שיטה מקובצת

לאיתויי שבחא דממילא (א) חפורה א] והוו שובלי שלפופי והוו תמרי : ולא בראוי כבמוחזק : לאיתויי נכסי דאבי אבא :

מתני'(ב) *ואלו שאין חוזרין ביובל ^א הבכורה ^ב והיורש את אשתו ^ג והמייבם את אשת אחיו והמתנה דברי ר"מ וחכמים אומרים ^ד המתנה כמכר רבי אלעזר אומר כולם חוזרין ביובל *רבי יוחנן בן ברוקה אומר ב] (ג) (אף) היורש את אשתו יחזיר לבני משפחה וינכה (ד) מהן את הדמים :

גמ' מאי טעמא דרבי מאיר מכר הוא דאמר רחמנא ליהדר ביובל מתנה וירושה לא והני (ה) ג] מירושה ירושה דמתנה מתנה בכור °לתת לו פי שנים מתנה קרייה [דברים כא] רחמנא : והיורש את אשתו : *ירושת הבעל דאורייתא : והמייבם את אשת אחיו : בבכור קרייה רחמנא: וחכמים אומרים מתנה כמכר : מאי טעמייהו דרבנן °תשובו *לרבות את [ויקרא כה] המתנה והני כולהו ירושה נינהו בכור אמר קרא לתת לו פי שנים מקיש חלק בכורה לחלק פשוט מה חלק פשוט ירושה אף חלק בכורה ירושה: רבי אלעזר אומר כולם חוזרים ביובל : סבר לה כרבנן דאמרי תשובו לרבות את המתנה והני כולהו מתנה נינהו בכור לתת לו פי שנים מתנה קרייה רחמנא והיורש את אשתו *ירושת הבעל דרבנן והמייבם את אשת אחיו בכור קרייה רחמנא *אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן ^ה האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל מותיב רב הושעיא ואלו שאין חוזרין ביובל הבכורה אמר ליה ר' אלעזר מאי אין חוזרין ^ו אין חוזרין לבטלה מתקיף לה רב ששת מכלל דמאן דאמר חוזרין חוזרין לבטלה קאמר קרי ד] רב חמא עליה דרב ששת °טובה חכמה עם נחלה ולא [קהלת ז] שמיע(*להו) הא דכי אתי רבין אמר רבי יוחנן ואמרי לה ה] ר' אלעזר אמר משום רבי אלעזר בן שמוע מאי חוזרין חוזרין לבטלה : ר"י בן ברוקה אומר (אף) היורש את אשתו יחזיר לבני וכו' : *מאי קסבר אי קסבר ירושת הבעל דאורייתא אמאי יחזיר לבני משפחה ואי קסבר ירושת הבעל דרבנן דמים מאי עבידתייהו לעולם קסבר ירושת הבעל דאוריית' והכא במאי עסקינן כגון ^ז שהורישתו אשתו בית הקברות ומשום פגם משפחה אמור רבנן לשקול דמי וליהדר וכדתניא *המוכר ^ח קברו ודרך קברו מקום מעמדו ובית הספדו באים בני משפחה וקוברים אותו בעל כרחו משום פגם משפחה ומאי ינכה להם מן הדמים דמי קבר אשתו :

הדרן עלך יש בכור

רש"י

שבחא דממילא · שלא טרח בה אחיו : כגון חפורה והוו שובלי · שהיתה התבואה שחת בשעת מיתתו ועכשיו נעשו שבלים : או שלפופי והוו תמרי · שמדל ועכשיו נעשו תמרים גדולים וקמ"ל דאפי' בהאי שבחא לא שקיל בכור אלא כאחד מן האחין ושמין אותן מה היו שוין כשמת האב ובהנהו דמי' שקיל פי שנים דאי מרישא ה"א (ו) ו] אין הבכור נוטל פי שנים בשבח ה"מ בשבח שטרחו בו אחים כגון זיבול שדות וקשקוש ועידור: נכסי דאבי אבא · אם היה אבי אביהם חי בשעת מיתת אביהם והיו נכסים ראוין ליפול להם כשימות אע"ג דודאי עתידים ליפול להם ואפי' יש לו בן *אחד יטלו אלו חלק אביהם וסד"א (ז) ז] כמוחזק דמו וקמ"ל סיפא דאי מרישא ה"א ראוי דקתני רישא דאין הבכור נוטל בו כגון שנפלו ח] לו נכסי אחי אביהם שהיה לו בנים בשעת מיתת אביהם של אלו ומתו בניו ואח"כ מת הוא דנכסים הללו לא היו ראוין להם בשעת מיתת אביהם אלא מספק : מתני' והמייבם את אשת אחיו · ונטל חלק אחיו ירושה גמורה היא ואינו מחזיר (ח) ביובל : מתנה כמכר · ויוצאה ביובל : היורש את אשתו · יחזיר קרקעות לבני משפחתה בדמים וינכה להם מן הדמים ובגמ' מפרש לה : גמ' ירושת הבעל דאורייתא · לשארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה מכאן שהבעל יורש את אשתו ביש נוחלין (ב"ב קיא:): תשובו · איש אל אחוזתו קרא יתירא הוא דהא כבר נאמר (ויקרא כה) ושבתם איש אל אחוזתו והלכך לרבות את המתנה : והנך אחריני · דמתני' להכי מודו רבנן דאינם חוזרין דכולהו ירושה נינהו : פי שנים · מקיש ט] חלקיו זה לזה דמה חלק פשיטותו הוי ירושה דכתיב ביום הנחילו את בניו : אף חלק בכורתו ירושה· וירושת הבעל *דאורייתא ויבם בכור קרייה רחמנא: ומחזירין זה לזה· וחוזרין וחולקין : אין חוזרין לבטלה · שיהא מאבד בכורתו אבל חוזרין וחולקין ונוטל פי שנים כבתחלה: מכלל דר' אלעזר דאמר חוזרין לבטלה קאמר· בתמיה : טובה חכמה עם נחלה· טוב טעם י] חכמת חריפות האמורה עם נחלת הברייתות שהיה רב ששת בעל ברייתות דאי הוה שמיע ליה לרב ששת הא(ט) דרביה לאהוה פריך מידי: מקום מעמדו · שעושין מעמדות שבעה למת: בעל כרחו · של לוקח : דמי קבר אשתו · יא] דהוא חייב בקבורתה כדאמר במסכת כתובות (דף מז:) :

הדרן עלך יש בכור

תוספות

ביה שיטור ארעא ושבחא איירי ואפ"ה לא שקיל אם השביחו יתומים *כדפרש כשעשאו אפותיקי ואשמועינן קמ"ל דהוה משני הא דמסיק ביה שיטור ארעא יב] הא דלא מסיק כו' הוה מצי לאקשויי א"כ הך יתומים אמרו אנו השבחנו במאי עסקי לה אי כדמסיק אפילו השביחו יתומים שקיל ואי דלא מסיק אפי' השביחו אביהם יג] הא לא שקיל אלא לאו היא שנוייא ההיא סוגיא דיתומים אומרים אנו השבחנו אלא אקושיא דשמואל אדשמואל דאיתא נמי בפ"ק דב"מ (דף טו:) ובהגוזל קמא (ב"ק קיא:): לאיתויי שבחא דממילא חפורה והוו שובלי כו' · כרבנן אתיא מתני' דפליגי רבי ורבנן (י) יד] גבי בכור אם נוטל בשבח אם לאו ומסיק התם טו] ובחפורה והוי שובלי שלפופי והוו תמרי פליגי והתם נמי קאמר רבה דאסור לעשות כדברי רבי :

בכור לתת לו פי שנים מתנה קרייה רחמנא · תימה בפרק שני דיבמות (דף כד:) דמסיק גבי יבם אלא בכור דקרייה רחמנא למאי הלכתא לגריעותא דאינו נוטל בראוי כבמוחזק אמאי לא קאמר טז] לחשיבותא דאינה חוזרת ביובל *בבכורה וי"ל משום דאיכא ר' אלעזר דפליג הכא ואמר כולן חוזרין ביובל: אמר רבי אסי אמר ר' יוחנן האחין שחלקו לקוחות הן · ומה שקשה יז] אדר' אסי דריש פירקין (מח:) דאמר מחלה יורשין ומה שמקשה ר"ת היאך מליט ידיו ורגליו בבית המדרש דקי"ל כרבי יוחנן דלקוחות הן וכריש לקיש דקנין פירות לאו כקנין הגוף וא"כ לא משכחת יח] לך דמייתי ביכורים אלא חד בר חד עד יהושע בן נון הכל פירשתי בפ' החובל (ב"ק פט: ד"ה הכי) *(ובפ' ביתכור) (קו) ויש לפרש דאע"ג דאית ליה לקוחות הן וכל הנהו נמי דאית להו אין ברירה לא אמרו דמחזירין ביובל רק רבי יוחנן לבדו ודוקא על ר' יוחנן דייק בסוף השולח (גיטין דף מח:) היאך מלא ידיו ורגליו *דהרי חוזרת ביובל בכך אבל כולהו אחריני סברי יט] אע"ג דלקוחות הן דאין ברירה מכר הוא דאמר רחמנא דליהדר ביובל ירושה ומתנה לא כדאמר לעיל וכדאמר נמי לקמן בפרק בתרא (דף נו:) דאע"ג דא"ר יוחנן דאפילו חלקו ט' כנגד ט' וי' כנגד י' אין אומרים כ] זהו חלקו המגיעו משעה ראשונה לכך אפ"ה אצטריך לאשמועי' דלקוחות הוו וחוזרים ביובל דסלקא אדעתין דאין כא] חוזר מטעם דפרישית אי נמי ילפינן כל חלוקת ירושה מחלוקת יהושע דאמר ביש נוחלין (ב"ב דף קיח:) דירושה היא להם מאבותיהם ואפ"ה מודה בה ר' יוחנן דלא חזרה ביובל כדקאמר חד בר חד עד יהושע בן נון דסברא הוא דלא חזרה כיון שחלקו על פי נביאים ובאורים ותומים ובגזירת הכתוב ובהך סברא פליגי שאר אמוראי על רבי יוחנן כב] וניחא השתא הא דפריך הכא רב הושעיא על רבי יוחנן ממתניתין דקתני ואלו שאין חוזרין ביובל הבכורה ואיכא כג] אמוראי דאית להו לקוחות הן ואין ברירה ולא פריך עלייהו אלא דווקא על רבי יוחנן משום דאמר חוזרין וא"ת מאי קשה לרבי יוחנן הא רבי מאיר קתני לה למתני' דאית ליה ברירה כד] גבי לוקח יין מבין הכותיים (תוספתא דדמאי פ"ז מ"ד) וי"ל דחכמים נמי לא פליגי עליה בבכור אלא ר"א ועוד דאע"ג דאית ליה ברירה היכא דמברר הספק ע"פ תנאו דלמא לית ליה בעלמא שיש לחלק כדפרשי' לעיל (דף מח: ד"ה דכולי) : קרי רב חמא עליה דרב ששת טובה חכמה עם נחלה · רב ששת בעל ברייתות הוה כדאמר בפ' הדר (עירובין דף סז:) דרב חסדא מרתען שפוותיה *) (ממתניתין) דרב ששת ולה"ק טובה חכמה מימרא דרבין א"ר יוחנן עם נחלה הרבה קבלות הרבה שהיו לו שנויות כה] בברייתא : באין בני המשפחה וקוברין אותו בעל כרחו משום פגם משפחה · בפרק נגמר הדין (סנהדרין דף מו: ושם) מבעיא לן קבורה משום בזיונא או משום כפרה נפקא מינה דאמר לא תקברוניה דאי משום בזיונא לאו כל כמיניה וליכא למיפשט מידי מהכא דלא קאמר הכא דלא ליקברוהו כלל אלא זוזי אגסוהו למכור קברו כו] ודרכו וכן מההיא דכתובות (דף מח.) נמי ליכא למיפשט מינה דקאמר אל תקברוהו מנכסיו אין שומעין לו דבעי הוא שיקברוהו אלא מתכוין להפיל עצמו על הציבור ולהעשיר את בניו : הדרן עלך יש בכור

*) [ממתנייתא]

עין משפט נר מצוה

נ"א כדמפרש

קו א מיי' פי"א מהל' שמטה ויובל הל' ב עי' כ"מ:

קח ב מיי' שם הל' כא:

קט ג מיי' שם הל' כ:

קי ד מיי' שם הל' יט:

קיא ה ו מיי' שם הל' כ:

קיב ז מיי' שם הל' כא:

[כתובות פד:]

קיג ח מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' י"ז טוש"ע ח"מ סי' רית סעיף ז וטוש"ע י"ד סי' שמג סעיף א:

[כתובות פד.]

נ"א בבכורה נ"ק

[כתובות פג: פד:]

[וגיטין מח:]

נ"א דתלוי רש"א

נ"ל ליה

[כתובות כד.]

ב"ב קיא: כתובות פד.

מסורת הש"ס

ב"ב קלט.

אחר נ"ק

ב"ק סט: בילה לז. גיטין כה. ודף מח. לקמן נו:

ג"י נ"ק דאורייתא הס"ד ומה"ד בכור קרייה רחמנא ליכא הס"ד

הגהות הב"ח

(א) גמ' דממילא כגון חפורה : (ב) שם במשנה אלו שאינן כצ"ל ואות ו' נמחק : (ג) שם אומר היורש כצ"ל ותיבת אף נמחק : (ד) שם וינכה להם מן הדמים : (ה) גמ' והני דירושה : (ו) רש"י ד"ה או שלפופי וכו' ה"א כי אין : (ז) ד"ה נכסי וכו' וסד"א דכמוחזק דמו קמ"ל : (ח) ד"ה והמייבם וכו' ואינו מחזיר לשאר אחיו ביובל : (ט) ד"ה טובה כו' הא דרבין לא הוה : (י) תוס' ד"ה לאיתויי וכו' דפליגי ר' ורבנן בפ' יש נוחלין דף קכד גבי בכור וכו' ומסיק התם דבחפורה :

שיטה מקובצת

א] והוו שבלי : ב] תי' אף נמחק : ג] והני דירושה ירושה : ד] קרי רמי בר חמא : ה] לה דכי אתא רבין אמר ר' אלעזר משום ר"א : ו] ה"א כי אין : ז] דכמוחזק דמי : ח] שנפלו להו נכסי אחי אביהם שהיו' ס"א שלא היו לו בנים בשעת מיתת אביהן ואין ראוי אלא מספקא שמא לא יהיה לו זרע : ט] מקיש שני חלקים : י] טעם האמורא עם נחלת המשנה שהיה : יא] דהא מיהא חייב : יב] ארעא ושבחא הא כו' הך דיתומים אומרים : יג] אביהם נמי הא לא כו' שנוייא מההיא סוגיא : יד] ורבנן בפ' יש נוחלין גבי : טו] התם דבהפורה : טז] קאמר נמי לחשיבותא : יז] שקשה דרבי אסי אדרבי אסי : יח] תי' לך נמחק : יט] סברי דאע"ג : כ] אומרים זהו חלקו : כא] דאין חוזרים מטעם דפרישנא א"נ : כב] יוחנן דרבי יוחנן סבר דמההיא לא ילפינן דגזירת הכתוב היתה ושאר אמוראי סברי' דמהתם ילפי' בכל חלוקת ירושה : כג] ואיכא כמה אמוראי : כד] ליה ברירה בעלמא : כה] שנויות בברייתות הס"ד : כו] קברו ודרך קברו וכן :

רבינו גרשום

לאיתויי שבחא דממילא' דלא תימא בשבח שהשביחו יתומים לא שקלי אלא אפי' בשבחא דממילא לא שקלי : כגון חפורה' חזיז כלומר אם היתה התבואה חזיז כשמת ובשעת חלוקה הוי שובלי : או שלפופי' הניח תמרים קטנים ונעשו תמרי רברבי קודם חלוקה לא שקלי: לאיתויי נכסי דאבא' דלא תימא בנכסי דאחוה דאבוה לא שקיל פי שנים משום דהנהו הוו ראוי ולא מוחזק דאביו לא היה יודע שימות אחיו בלא זרע ולא היה דעתו כלל על ירושתו אבל בנכסי דאבי אביו שאביו היה סמוך עליהן ליורשו אימא אע"ג דמת הוא קמי אביו כמוחזק הוו קמ"ל דלא : ואלו שאין חוזרין ביובל · אע"ג דכתב במכר ויצא ביובל ושב לאחוזתו הבכורה והיורש כו' · ירושת הבעל דאורייתא כדדרשינן ונתתם את נחלתו שארו לו שארו זו אשתו : בכור קרייה רחמנא · וכתיב ביה לתת : תשובו איש יכול למימר שובו מדקאמר תשובו לרבות המתנה : והני כולהו · דמתני' דאין חוזרין משום דירושה נינהו : לתת לו פי שנים · מפשוט היינו מקיש [חלק בכור לחלק פשוט]: בכור קרייה רחמנא וכבר הוקש חלק בכור לפשוט: ירושת הבעל דרבנן · ולא הוי ירושה גמורה והוזרת : לקוחות הן · דלא אמרינן יש ברירה שכל אחד יורש חלקו מן התורה אלא אין ברירה והרי הן כלקוחות ומחזירין זה לזה ביובל וכשמחזירין אין מתבטל חלק הבכורה אלא כשחוזרין וחולקין אחר היובל נוטל הבכור חלק בכורתו כבתחילה: מתקיף לה רב ששת מכלל · כיון דאוקמת הא אלו שאינן חוזרין אין חוזרין לבטלה מכלל דר' אלעזר דפליג עליה דאמר כולן חוזרין חוזרין לבטלה קאמר ואמאי יפסיד חלק בכורתו אלא ש"מ ליתיה להאי תירוץ דר' אלעזר וקשיא דרב אסי : טובה חכמה · דשפיר אתקיף : ואכתי אמאי אתקיף עלה ולא שמיע להו לרב ששת ולרמי בר חמא הא דכי אתא רבין וכו' · דר' אלעזר במתניתין חוזרין לבטלה קאמר ותנא קמא ור' מאיר אין חוזרין לבטלה קאמר ולא קשיא לרב אסי : וינכה להן קצת מן הדמים · מן הפדיון : דמים מאי עבידתייהו · אמאי יהבי ליה בני משפחה כלום דמים כיון דאינו יורש מן התורה : וכיון דיורש מדאורייתא אמאי מנכה להן משום דנקבר אשתו שנקברת שם שהוא חייב בקבורתה ,

הדרן עלך יש בכור לנתלה

מעשר ***א**בהמה נוהג בארץ ובחוצה לארץ בפני הבית ושלא בפני הבית בחולין אבל לא במוקדשים ונוהג בבקר ובצאן ואין מתעשרין מזה על זה בכבשים ובעזים ומתעשרין מזה על זה בחדש ובישן ואינן מתעשרין מזה על זה שהיה בדין ומה אם החדש והישן שאינן כלאים זה בזה אינם מתעשרין מזה על זה כבשים ועזים שהן כלאים זה בזה אינו דין שלא יהו מתעשרין מזה על זה ת"ל °וצאן א] משמע כל צאן אחד: (ויקרא כז)

גמ' לימא מתני' דלא כרבי עקיבא דתניא רבי עקיבא אומר יכול יעלה אדם מעשר בהמה מחוצה לארץ ויקריבנו ת"ל °והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם ואת מעשרותיכם (דברים יב) בשתי מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן ממקום שאתה מעלה מעשר דגן אתה מעלה מעשר בהמה וממקום שאי אתה מעלה מעשר דגן אי אתה מעלה מעשר בהמה אפי' תימא ר' עקיבא כאן ליקרב כאן ליקדש דיקא נמי דקא נסיב לה תלמודא והבאתם שמה שמע מינה ב] אי הכי מאחר שאינו קרב אמאי קדוש לנאכל במומו לבעלים: בפני הבית ושלא בפני הבית: אי הכי אפי' האידנא נמי כדרב הונא דאמר רב הונא *גזירה ג] משום יתום אי הכי מעיקרא נמי לא אלא אפשר בהכרזה הכא נמי אפשר בהכרזה אלא אמר ד] רבה משום תקלה ומנא תימרא דחיישינן לתקלה *(דתנן) *ב אין מקדישין ואין מעריכין ואין מחרימין בזמן הזה ואם הקדיש והעריך והחרים בהמה תיעקר פירות כסות וכלים ירקבו מעות וכלי מתכות יוליך לים המלח ואיזהו עיקור נועל דלת בפניה והיא מתה מאיליה אי הכי בכור נמי לא ליקדש בכור בדידן תליא מילתא (א) ברחם קדוש הכי קאמר ליקנינהו לאודנייהו לעובדי כוכבים דלא ליקדש מעיקרא

אפשר

רש"י

מעשר בהמה כו' · בכבשים ובעזים · כלומר ונוהג בכבשים ועזים : חדש · שנולדו לאחר אלול: ישן · שנולדו קודם אלול : ואין מתעשרין חדש וישן מזה על זה · כדמפרש בגמרא: **גמ'** לימא מתני' · דקתני נוהג בחוצה לארץ : מעשר דגן · אינו נוהג אלא בארץ דקאמרינן בפ"ק דקדושין (דף לז·) כל מצוה שהיא חובת קרקע אינה נוהגת אלא בארץ ולפינן ליה מקראי : ליקרב · לאו קדוש ומתני' דקתני נוהג ליקדש קאמר ומפרש בסמוך למאי הלכתא קדוש : דיקא נמי · דר"ע מהקרבה הוא דקממעט לה מדנסיב הש"ס למילתיה מוהבאתם שמה דהיינו הקרבה: במומו · דימתין עד שיומם ה] ואוכלן מעשר בהמה בין תם בין בעל מום דבעלים הוא דלא אשכחן קרא דליתביה לכהן : כדרב הונא · דאמר לקמן בהאי פירקא (דף נח:) : גזירה משום יתום · ה"נ גזרה משום יתום שלא יכנים יתום לדיר להתעשר דאמר במתני' *הכל נכנסים לדיר להתעשר חוץ מכלאים וטריפה ויוצא דופן ומחוסר זמן ויתום ולהכי נקט רב הונא יתום טפי מכל הני משום דהתם גבי מילתיה לא שייך למימר אלא לקוח ויתום לקמן בהאי פירקא יתום שמתה אמו בשעת לידה זה פירש למיתה וזה פירש לחיים : מעיקרא נמי · כשהמקדש קיים נגזור משום יתום : אלא · להכי לא גזרינן בזמן בית המקדש דאפשר בהכרזת ב"ד שלא יכנים אדם יתום לדיר להתעשר הילכך האידנא נמי ליפרשו ואפשר בהכרזה : משום תקלה · דאין לנו על מה להקריב וצריך לשהויי עד שיומם ואתי ביה לידי תקלה דגיזה ועבודה או שוחטו בלא מום : ואין מחרימין · דחרמים הויא קדש כהקדש דכתיב כל חרם קדש קדשים וגו' : תיעקר · דלא ליתי בה לידי תקלה : מתה מאיליה · ברעב : בכור בדידן תליא · בתמיה : הכי קאמר · הכי פרכינן הואיל וחיישת לתקלה לקנינהו לאודנייהו דאימהות לעובדי כוכבים היכי דתיהוי יד עובד כוכבי' באמצע ולא ליתי לידי בכורה :

ומשני

תוספות

מעשר בהמה כו' · בכל מקום רגיל להזכיר בכור ומעשר ופסח ששוין במתנותיהן *להכי תנא ו] מעשר אגב בכור ופסח דנפישי מיליה תנא בפסחים : **נוהג** בארץ ובחוצה לארץ · הא דאמרי' בריש שילוח הקן (חולין דף קלח:) דכל היכא דתנא בארץ ובחוצה לארץ שלא לצורך לבד מראשית הגז היינו בהנהו דתנן בההיא מכילתא אבל הכא לצורך הוא : **רבי** עקיבא אומר יכול יעלה אדם מעשר כו' · בתמורה בסוף אלו קדשים (דף כא:) קאמר נמי רבי עקיבא הכי דבכור הבא מחוצה לארץ ז] אינו קרב *דמוקי התם מתני' דמס' חלה(פ"ד מי"א) דבן ח] אנטיגנוס העלה בכורות מבבל ולא קבלום ממנו כר' עקיבא : **כרב** הונא דאמר רב הונא גזירה משום יתום · דרב הונא לקמן בפירקין (דף נח:) כיצד מעשרן ושם לא שייך למיגזר משום כלאים וטריפה ויוצא דופן אבל כאן שייך למיגזר משום הנהו כמו משום יתום אלא איידי דנקט רב הונא התם נקטה הכא ומיהו תימה דלא נקט לקוח ויתום כדנקט התם לכך נראה לי לפרש דנקט הכא דוקא יתום דטעו ביה טפי מבאחריני משום דלא בקיאי ט] דיתום נמי לא משכחת ליה אלא בזה פירש למיתה וזה פירש לחיים : **אלא** י] משום תקלה · משמע הכא דאין מעשר בהמה נוהג בזמן הזה משום תקלה והקשה ר"ת בפרק במה בהמה יוצאה (שבת נד:) יא] דרבי אלעזר בן עזריה הוה מעשר תריסר אלפי עגלי מעדריה בכל שתא ולאחר החורבן היה דרבן יוחנן בן זכאי *שהוא נשיא היה לאחר חורבן ואחריו רבן גמליאל ובימי רבן גמליאל מנו את ר' אלעזר בן עזריה נשיא כדאי' בפרק תפלת השחר '(ברכות דף כז:) ובן י"ח שנה היה ואין לפרש כלל דאיירי בעישור שנותנין למלך כמו ארנונא ודוחק נמי לפרש דאפוטרופוס היה לו כשהוא קטן שהיה מעשר ושמא לא בטלו מעשר בהמה כ"כ סמוך לחורבן*: **ואין** מחרימין בזמן הזה · אפילו למ"ד (ערכין דף כט·) סתם חרמים לכהנים אפי' במפרש לכהנים איכא למיגזר משום תקלה דכל זמן שהשביד בעלים הרי הן הקדש כדאיתא לעיל בריש כל פסולי המוקדשין (דף לג·) ובפ"ק דע"ז (דף יג·) פרש"י דקסבר סתם חרמים לבדק הבית יב] ואי נמי כדפרי' והא דאמר עולא בערכין בסוף פרק המקדיש שדהו (דף כט·) אי הואי התם הוה יהיבנא טולהו יג] לכהן דקסבר סתם חרמים לכהנים גבי ההוא גברא דאחרימנהו לנכסיה יש לחלק דהייט במקרקעי דבלאו הכי מקשה ר"ת רב יהודה דסבר התם סתם חרמים לבדק הבית היכי שרי התם ע"י פדייה דליסקול ארבע זוזי ושדי בנהרא ואומר רבינו תם דהתם במקרקעות דאי אסרת להו איסור עולם כ"ש דאתי לידי תקלה טפי ומיהו קשה דמשמע התם דאיירי במטלטלין דפריך עלה מהא דתניא דאין שדה חרמים נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג ומשני הא במקרקעי הא במטלטלי וי"ל דמקרקעי חוצה לארץ קרי מטלטלי כדמסיק התם דכמטלטלי דמו ואע"ג דקאמר והא מעשה דפומבדיתא במקרקעי נמי הוה משמע מדקאמר נמי דהוה במקרקעי ובמטלטלי מ"מ לא התיר אלא המקרקעי לבד וכל שכן דניחא השתא דמכח זה פשיטא ליה להש"ס דבקרקעי נמי הוה עובדא דאי לא הוה התם אלא מטלטלי לא הוה שרי להו* : **מעות** וכלי מתכות יוליך הנאה לים המלח · משמע דוקא לים המלח ולא סגי בשאר נהרות וכן משמע בפרק כל שעה (פסחים דף כח·) דבשאר נהרות בעיא שחיקה אבל לים המלח מטיל בעיניה וכן יד] בעלמא הפריש מעות לנזירותו ומת אמרינן יוליך הנאה לים המלח ותימה דבההוא עובדא דערכין (דף כט·) קאמר שקיל ארבע זוזי ושדי בנהרא וכן ביומא בפרק הוציאו לו (דף סו:) קאמר ונשקול ארבעה זוזי ונשדי בנהרא ואידך ליסתרו ושמא התם איירי על ידי שחיקה ועכשיו כשאדם בא לחלל כרם רבעי או נטע רבעי צריך לשחוק הנהו זוזי טו] ומחלל עלייהו ולשדי בנהרא : **ואי** זהו עיקור נועל דלת כו' · בבכור בזמן הזה לא הוה שרינן למיעבד הכי דלא מיבעיא ישראל שיש לו לקיים מצות נתינה *)ולהמתין לכהן שירצה לקבלו אפי' יותר משלשים יום בדקה וחמשים בגסה דהא דתנן (לעיל דף כו:) עד כמה חייב ליטפל היינו אפי' בא כהן לקבלו תוך הזמן הזה כדקתני אמר לו הכהן בתוך הזמן תנהו לי הרי זה לא יתן אלא אפי' קבלו הכהן לא שרי טז] ליה כהן לכונסו לכיפה דלא מישתמיט בשום דוכתא למתני הכי גבי בכור ולעיל (דף לט·) תנן בזכר של רחלים זקן ושערו מדולדל משמע שהיו רגילין להמתין עד שיפול בו מום ויש לחלק בין בכור למקדיש בזמן הזה דבכור דשרי בנפילת מום בלא פדייה איכא הפסד קדשים אם היה כונסו לכיפה אבל מקדיש דאפי' נפל בו מום לא שרי בלא פדיון ואי פריק ליה מיבעי יז] להשליך הדמים לאיבוד הילכך כשכנסו עכשיו לכיפה אין כאן הפסד קדשים :

*)נ"א ולהמתין עד שיזדמן לו כהן שירצה לקבלו כו' נ"ק

אפשר

רבינו גרשום

שלא בפני הבית · לאחר חרבן הבית : ממקום שאי אתה מעלה מעשר דגן · מחוצה לארץ לארץ וכל היכא דכתיב מעשר ותרומה באוריית' משמע בדגן שבארץ דסמיך ליה ארצם או נחלה כגון כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו נתתי ללוים על כן אמרתי להם בתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה · וכגון כי תכלה לעשר וגו' השקיפה וגו' אי אתה מעלה מעשר בהמה ומתניתין דקתני נוהג בארץ ובחוצה לארץ : אפי' תימא ר' עקיבא כאן ליקרב כאן ליקדש · האי דקאמר רבי עקיבא אי אתה מעלה מחוצה לארץ ליקרב קאמר אבל מיקדש קדיש אפי' בחוצה לארץ : דיקא נמי · דקרא ליקרב קאמר דכתיב והבאתם ·ומהקרבה הוא דמעטיה אבל מקדושה לא : לנאכל במומו · ולא כשהוא תם : אי הכי אפי' האידנא נמי · בזמן הזה יהא נוהג : גזירה משום יתום · שלא יכניסו לדיר להתעשר ולאו בר עשורי הוא כדתנן במתניתין : מעיקרא נמי · בפני הבית נמי לא משום יתום: אפשר בחכרזה · דמכרזי דיתום לאו בר עשורי : משום תקלה · דשמא לא יכול להמתין עד שיומם ויאכלנו תם . ובזמן בהמ"ק ליכא למיחש לתקלה דהא מצי מקריב (לאימוריו) [לגבוה] בשעה שירצה ומצי למיכליה : אין מקדישין ואין מחרימין ואין מעריכין בזמן הזה · דכל הני הוו לבדק הבית ואי אפשר למיצנעינהו עד שיבנה הבית ואתי בהו לידי תקלה הלכך [אם הקדיש] בהמה תעקר כו' : אי הכי · כיון דמעשר בזמן הזה לא קדיש דחיישינן לתקלה בכור נמי ניחוש לתקלה ולא ליקדש : הכי קא אמרינן לקנינהו לאודניהו לעובד כוכבים עד שהן במעי אימן דהוה ליה שותפות עובד כוכבים ולא ליקדש כי היכי דלא ליתי לידי תקלה : לא משום הכי קדיש בכור האידנא

דאפשר

שיטה מקובצת

א] כל משמע צאן : ב] תי' אי הכי נמחק : ג] גזירה משום לקוח גזירה משום יתום רש"י ותוס' גרסי משום יתום: ד] אמר רבא משום : ה] ואוכל מעשר אות ן' נמחק : ו] להכי תנא הכא מעשר : ז] לארץ דאינו קרב : ח]אנטינוס אות ג' נמחק : ט]בקיאי ביה אינשי[דלא]משכחת לה אלא: י]אלא אמר רבא משום : יא] יוצאה אמרינן : יב] הבית ואין צריך כדפי' : יג] כולהו לכהנים דקסבר : יד]וכן במעילה ובנזיר המפריש מעות : טו] זוזי דמחלל עלייהו : טז] שרי הכהן לכונסו : יז] מיבעי ליה להשליך :

מוטי

הגהות הב"ח

(א) גמ' ברחם קדוש :

עין משפט נר מצוה

נ"ל וסבא נ"ק

א א מיי' פ"ז מהלכות בכורות הל' ב סמג עשין ריב:

ב ב מיי' פ"ח מהלכות ערכין הלכה ח:

ומוקי נ"ק

ע"ז יג. יומא סו: שקלים יב:

[וע' תוס' שבת נד: ד"ה הוה ותוס' ביצה כג· ד"ה תליסר וכו' משם נראה שקיימו לאותן שני תירוצין שכתבו כאן וע"ע תוס' ע"ז יג· ד"ה אין ותוס' יומא סו. ד"ה אין]

מסורת הש"ס

(שקלים ז:) · [לקמן נח.] · [לקמן נח: ע"ש] · [נ"ל דתניא] · [וע' סיטב תוס' ע"ז יג·]

אפשר כדרב יהודה *דאמר רב יהודה *מותר לו לאדם להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם הכא נמי אפשר *דשדי ביה מומא מעיקרא מי ידע הי נפיק וכי תימא דמפיק ליה בריש עשרה °לא יבקר בין טוב לרע אמר רחמנא וכי תימא אפשר דשדי ביה מומא בכולי עדריה מהרה יבנה בית המקדש ובעינן בהמה להקרבה וליכא ה"נ בבכור בהמה מהרה יבנה בית המקדש ובעינן בהמה להקרבה וליכא אפשר בפשוטין הכא נמי אפשר בלקוחין ^ג^כיון דאיהו שדי ביה מומא בכולי עדריה ושכיחי מומי א] דפסילי בקדשים דאפי' דוקין שבעין נמי פסלי לא שכיחי: בחולין אבל לא במוקדשין: מוקדשין פשיטא לאו דידיה נינהו בקדשים קלים ואליבא דרבי יוסי הגלילי דאמר קדשים קלים ממון בעלים הם *דתניא °ומעלה מעל בה' (א)לרבות קדשים קלים שהן ממון בעלים דברי רבי יוסי הגלילי סד"א ליעשרו קמ"ל ואימא הכי נמי °יהיה קדש אמר רחמנא ולא שכבר קדוש טעמא דכתב רחמנא יהיה קדש הא לאו הכי הוה ב] אמינא חיילא קדושת מעשר ג] עילוייהו השתא קדושה חמורה אקדושה קלה לא חיילא קדושה קלה אקדושה קלה מיבעיא מאי היא *דתנן ^ג^אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית אין משנין אותם מקדושה לקדושה ^ד^אבל מקדישין אותו הקדש עילוי ומחרימין אותו מהו דתימא התם דכל בהמה לאו לעולה קיימא אבל הכא דכל בהמה למעשר קיימא אע"ג דאקדשה לא פקע איסורא דמעשר מינה למאי נפקא מינה ד] °בלא *(יגאל) ובלא *(ימכר) קמ"ל: ונוהג בבקר ובצאן ואין מתעשרין מזה על זה בכבשים ובעזים וכו': ויהיו חדש וישן מתעשרין מזה על זה מק"ו ומה כבשים ועזים שהם כלאים זה בזה מתעשרין מזה על זה חדש וישן שאינן כלאים זה בזה אינו דין שיתעשרו מזה על זה תלמוד לומר °עשר תעשר *בשתי מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן ומקיש *מעשר בהמה למעשר דגן מה מעשר דגן מחדש על הישן לא אף מעשר בהמה מחדש על הישן לא אי הכי כבשים ועזים נמי לימא מקיש מעשר בהמה למעשר דגן מה מעשר דגן ממין על שאינו מינו לא אף מעשר בהמה ממין על שאינו מינו לא רבי רחמנא צאן אי הכי חדש וישן נמי הא כתיב °עשר תעשר ומה ראית אמר רבא *אמר קרא °שנה שנה לשנה הקשתיו ולא לדבר אחר תנן התם *)^ו^אין תורמין ממין על שאינו מינו ואם תרם אין תרומתו תרומה מנא הני מילי אמר רבי אמי אמר רבי ינאי ואמרי לה א"ר אמי אמר רבי שמעון בן לקיש °כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן אמרה תורה תן חלב לזה וחלב לזה אשכחן

*) תרומות פ"ב מ"ד תמורה ה׳

אפשר כדרב יהודה · לעיל בפ"ק (דף ג:ד"ה דקא) פירשתי דלדידן שרי לאקנויי לעובד כוכבים כיון דלא *ס"ל כרב יהודה :

הקדש עלוי · פי' בקונטרס טובת הנאה שיש לו מקדושת מזבח יכול ליתן לבדק הבית וזו יט] טובת הנאה דיכול ליטול סלע מישראל אחר על מנת שיתננה לבן בתו כהן להקריבה כדאמר בפ' עד כמה (לעיל דף כז:) עד כאן לשון הקונטרס ובמס' ערכין (דף כח:) מפרש בענין אחר דתנן כ] בהמקדיש שדהו מחרים אדם את קדשיו בין קדשי קדשים בין קדשים קלים אם נדר נותן דמים *פירוש שכל דמיו שוין לו דחייב באחריותו ואם נדבה נותן טובתה כא] שור זה עולה אומדים כמה אדם רוצה כב] בשור זה להעלותו עולה שאינו חייב וטובת הנאה דפ' עד כמה (לעיל דף כז:) לא שייכא אלא בדבר הנאכל כו' דגבי כג]הכי קאמר לה התם וכי הא גוונא קתני בערכין (דף כח:) גבי בכור דתנן הבכור בין תם בין בעל מום מחרימין אותו ובאיזה נד פודין אותו אומדים כמה אדם רוצה ליתן בבכור זה ליתנו לבן בתו או לבן אחותו אי נמי גבי דבר שאין נידב ונידר שייכא טובת הנאה זו אבל בדבר הנידר ונידב שייכא אידך טובת הנאה כד] :

תלמוד לומר עשר תעשר · הכא אתיא היקישא ומפקא מק"ו ולעיל כה] (גבי) כל פסולי המוקדשין (דף לג·) אתי ק"ו ומפיק מהיקישא גבי פלוגתא דבית שמאי ובית הלל דשרו בית הלל אפי' לזרים והתם (ד"ה וב"ה) פירשתי :

ומה

ומשני אפשר · בתקנתא אחריתי כדרב יהודה והא עדיפא מהך כדאמרן בפירקא קמא (לעיל דף ג:) דמש"ה (ב) כלאי חויותיה דרב מרי דהוה מקני לאודנייהו לעובד כוכבים משום דמפקע להו אפי' מקדושת כהן : ה"נ · גבי מעשר אפשר בתקנתא דלא צריך לשהויי דלישדי ביה מומא מעיקרא: ומשני מי ידע הי נפיק ה] : בריש עשרה · בעשירי : לא יבקר · משמע שהוא לא יוליאנו אלא הוא יוצא מעצמו : וכי תימא אפשר דשדי ביה מומא בכוליה עדריה · קודם שיעשר דעדיין הן חולין ומותר להטיל מום ו] ואח"כ יעשר דמעשר חל על בעל מום כדכתיב (ויקרא כז) לא יבקר בין טוב לרע : וקפריך ה"נ לגבי בכור · דקאמרת יטיל בהן מום איכא למיפרך מהרה יבנה בית המקדש כו' : ה"נ אפשר בלקוחין · שהלקוחין א"נ להטיל בהם מום שהרי פטורין מן המעשר דקתני במתני' הלקוח והניתן לו במתנה פטור ממעשר בהמה: ומשני כיון דאיהו שדי מומין בכולי עדריה ז] פטורין הטלדים אלו הוו לקוחים דבר מועט ושכיחי מומי טובא דפסלי בקדשים ואפי' דוקין שבעין פסלי הלכך לא שכיחי בהמות להקרבה משום הכי לא מפרישינן מעשר : ואליבא דר' יוסי הגלילי · אצטריך לאשמועינן(ג)לרבות קדשים קלים שאם הפקיד אצל חבירו בהמות שלמים וכפרו ונשבע עליה ואח"כ הודה ישלם קרן וחומש ואשם דקרינא ביה בה' ובעמיתו דכתי' ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו ישלם ושלמים יש בהן לה' *ובעמיתו : ה"נ דליעשרו: יהיה קדש · עשירי יהיה קדש : קדושת מעשר · מפרש לקמן (ד) ח] ויעבור עלייהו בלא ימכר ולא יגאל : מקדושה לקדושה · שאין קדושת מזבח חלה על קדושת בדה"ב ואע"ג דקדושת מזבח חמורה ולא קדושת בדק הבית על קדושת מזבח שיהא חייב ליתן דמיהן לבדק הבית : אבל מקדישין · קדשי מזבח ט] לקדשי בדק הבית : הקדש עילוי · טובת הנאה שיש לו מקדושת מזבח יכול ליתן לבדק הבית וזו היא טובת הנאה י] דיכול ליטול סלע מישראל אחר על מנת שיתננה לבן בתו כהן יא] שיקריבנה כדאמרן בפ' עד כמה (לעיל דף כז:) עילוי היינו שמעלה בדמים אותו שיעור טובת הנאה ונותן לגזבר : ומחרימין אותן · יב] בקדשי מזבח מחרימין ויתן לכהן כפי טובת הנאה שיש לו בהן אבל יג] חלק מזבח לא חיילא שום קדושה אחריתי : מהו דתימא · יד] היינו טעמא דלא חיילא קדושת מזבח אקדושת בדק הבית דכל בהמה לאו לעולה קיימא שהרי רוב בהמות עומדות לאכילה הלכך כי אקדשה לבדק הבית שפיר אקדשה טו] וגמר וחיילא עלה קדושת בדק הבית דתו לא טז] לשנייה לקדשי מזבח אבל לגבי מעשר דכל בהמה למעשר קיימא אע"ג דאקדשה לשלמים לא פקע תורת מעשר מינה : ולמאי נפקא מינה . אי הוה חיילא קדושת מעשר אשלמים הא לא חמיר מעשר משלמים : למיקם עלה בלא ימכר ולא יגאל · דשלמים הוו בני פדיון קמשמע לן יהיה קדש ולא שכבר קדש : מה מעשר דגן מחדש על הישן לא · דכתיב (דברים יד) היוצא השדה שנה שנה היוצא שנה אתה מעשר ולא משנה זו לשנה שעברה ולא משנה שעברה לשנה הבאה : מה מעשר דגן ממין על שאינו מינו לא · כדאמרינן לקמן תן חלב לזה יז] ולזה : ולאו · דמשמע כל לאו מין אחד חשוב לענין מעשר : הכתיב עשר תעשר · דאתקש למעשר דגן : לשנה הקשתיו · מעשר בהמה למעשר דגן שלא יתרום משל שנה שעברה שנולד קודם אלול על שנולדו לאחר אלול : ולא לדבר אחר · מין במינו : אין תורמין · במעשר דגן קמיירי : תן חלב לזה וחלב לזה · היינו תרומה ומעשר כדכתיב (במדבר יח) בהרימכם את חלבו ממנו וקאמר רחמנא שיתן יח] לכל אחד מעשרותיו בפני עצמו :

אשכחן

נקיאין למעבד כר"י נ"ק

נ א מיי' פ"ב מהלכות בכורות הל' יד טוש"ע י"ד סי' שיג סעיף ז:

י ב מיי' פ"ו שם הל"ט:

ה ג מיי' פ"ד מהלכות תמורה הלכה יא:

ו ד מיי' פ"ו מהלכות ערכין הל' יב יג יד:

נ"א פי' כל דמי שויה בשלו היא דחייב כו' נ"ק

ז ה מיי' פ"ה מהלכות תרומות הלכה ג טוש"ע י"ד סימן שלא סעיף גג:

לעיל ג: לה. תמורה כד:

[לעיל לא· לה: לו:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' מעל בה' וגו' לרבות : (ב) רש"י ד"ה ומשני כו' דמש"ה כלו חיותא : (ג) ד"ה ואליבא כו' לאשמעי' הס"ד ומה"ד לרבות וכו' בהמת שלמים וכפר ונשבע : (ד) ד"ה קדושת כו' ויעבור :

קדושין נג: ב"ק יב: ב"ב קכג: זבחים קיד. תמורה ח.

ובעמיתו סד"א דס"א דליעשרו סס"ד נ"ק תמורה לב:

[ימכר] [יגאל]

[ר"ה ח:]

[תמורה ג:]

[לקמן מ:]

רבינו גרשום

דאפשר כדרב יהודה דמטיל בו מום קודם שיצא לאויר העולם ולא יאכל תם : התם נמי גבי מעשר אפשר דשדי ביה מומא מעיקרא קודם שיצא עשירי והוי בעל מום ולית ביה תקלת וליקדוש : מי ידע הי נפק · דלישדי ביה מומא מעיקרא וכי תימא כו' : ושכיחי · בהו מומא בלקוחין ולא שכיחי תמין בלקוחין(כי)לצורך הקרבה הלכך אסיר למישרא מומא בעדרית ומשום הכי לא קדיש מעשר האידנא : אין משנין אותו מקדושה לקדושה · קדושה קלה לחמורה כגון שלמים לעולה : אבל מקדישין הקדש עלוי ומחרימין אותו · כיצד כדתנן בערכין בפרק המקדיש מחרים אדם את קדשיו בין קדשי קדשים בין קדשים קלים אם נדר הן דאמר דחייב באחריותן נותן את דמיהן לכהנים מפני שהחרימם · ואם נדבה הן נותן את טובתה לכהנים · כיצד שור זה עולה · היינו נדבה דלא אמר עלי אומדין כמה אדם כהן שאינו משמר זה שמשמש רוצה ליתן לבעלים בשור זה שיתנו לו עד זמן משמרתו כדי שיעלהו עולה שיזכה בעורו והוא טובת הנאה יתן לכהנים כשהחרימן · וכן המקדיש את קדשיו הקדש עילוי שמעלה אותן בדמים לבדק הבית אם נדר הם נותן את דמיהן ואם נדבה נותן את טובתה לגזבר . מהו דתימא התם · הוא דאין מעשין דכל בהמה לאו לעולה קיימין דלא חזיא לעולה אלא זכר להכי לא חיילא אשאר קדשים : אבל הכא · גבי מעשר דכל בהמה למעשר קיימין בין זכר בין נקבה : מאי נפקא מינה · אי קדושת מעשר חיילא אמוקדשין על שלמים דמאי קרושה חמורת איכא במעשר דליתיה בקדשים קלים : איכא למיקם עליה בלא יגאל ולא ימכר · קדשים קלים אית להו פדיון ומעשר בהמה לית ליה : א) בחדש ובישן ואינן מתעשרין מזה על זה · באותן שנולדו לפני אלול ולאחר אלול אין מתעשרין מזה על זה החדש על הישן : שהיה בדין שכבשים ועזים לא יתעשרו מזה על זה מה אם החדש על הישן שאינו כלאים זה בזה הנולד מהן אינו כלאים : ת"ל וצאן כל משמע כל צאן אחד כלומר כל דכתב כל מעשר בקר שדי ההוא כל ארצאן דליהוי משמע כל צאן אחד וכבשים ועזים איקרו צאן דכתיב ואם מן הצאן קרבנו מן הכבשים או מן העזים . מה מעשר דגן מחדש אישן לא · כדאמרינן בספרי והרמותם ממנו מן המובחר ולא ממין על שאינו מינו ולא מחדש אישן ותרומה איתקש למעשר דכתיב כן תרימו גם אתם מכל מעשרותיכם : אי הכי חדש וישן נמי · לירבי מוצאן : לשנה הקשתיו · מעשר בהמה למעשר דגן מה מעשר דגן אין מעשרין משנה זו על זו אף מעשר בהמה נמי : ולא לדבר אחר · כלומר דמין על שאינו מינו מעשרין :

שיטה מקובצת

א] מומי דפסלי בקדשים: ב] תי' אמינא נמחק : ג] מעשר עלייהו אות ו' נמחק : ד] מינת למיקם עליה בלא : ה] נפיק בעשירי : ו] מום בהם ואח"כ: ז] עדריה פסולים הנולדים : ח] דיעבור עלייהו : ט] מזבח לבדק הבית : י] הנאה ס"א לגזבר: יא] כהן להקריבה כדאמרן : יב] אותן לקדשי מזבח : יג] אבל אחלק מזבח : יד] דתימא התם היינו : טו] אקדשה וגמרה וחיילא עליה : טז] לא יכול לשנויה : יז] לזה וחלב לזה אות ו' נמחק : יח] מכל אחד : יט] וזו היא טובת : כ] דתנן בפ' המקדיש שדהו : כא] טובתה את טובת הנאה שבה : כב] רוצה ליתן בשור כו' עולה אע"פ שאינו רשאי [וטובת] : כג] דגבי תרומה קאמר : כד] הנאה בפ' המקדיש את שדהו הס"ד : כה] ולעיל בפ' כל :

א) מד"ה כתנם וכינן עד ד"ה מה מעשר דגן שייך למתניתין ·

ח א מיי' פ"ט מהל' כלאים הלכה ג סוש"ע י"ד סימן רצ סעיף א:

ומה תירוש ויצהר שאינם כלאים זה בזה כו' · מחדש וישן לא ז] מצינן למידן ק"ו כי האי גוונא ומה חדש וישן שאינם כלאים זה בזה ח] דהוי מצי למימר מעשר של כבשים ועזים יוכיח שהן כלאים זה בזה ט] ומתעשרין זה על זה. אף אני אביא תירוש ודגן דגן ודגן וא"ת השתא נמי דעביד ק"ו מתירוש ויצהר אכתי כבשים ועזים של מעשר בהמה יוכיח י"ל דלא שייך משום דלא מצינו במעשר בהמה דברים של שנה אחת י] דאינם כלאים שלא יתעשרו מזה על זה כמו שמצינו במעשר דגן דאיכא תירוש ויצהר של שנה אחת ואינם כלאים ואינם מתעשרין אבל מק"ו דחדש וישן שייך למימר טפי משום דמצינו נמי במעשר בהמה דחדש וישן שאינן כלאים (זה על זה) ואין מתעשרין מזה על זה וכבשים ועזים שהם כלאים זה בזה מתעשרין מזה על זה: **דגן** ודגן שהם כלאים זה בזה כו' · כתוב בקונטרס דכלאי זרעים של דגן ודגן דרבנן ודומה שטעות סופר הוא דכאן משמע שהוא דאורייתא וכן מוכח בפ"ק דקדושין (דף לט·) וכן בפ' כל הבשר (חולין קטו·) דפריך כלאי זרעים ליתסרו דהא תיעבתי לך הוא ואין חילוק בין כלאי הכרם לכלאי זרעים אלא שזה מותר באכילה וזה אסור אפי' בהנאה ואפי' ר' יאשיה נמי אית ליה כלאי זרעים ומחייב אפי' בחטה ושעורה לחודייהו משום כלאי זרעים והא דקאמר הכא דלר' יאשיה תירוש ודגן דגן ודגן שהן כלאים זה בזה ע"י דבר אחר משום תירוש ודגן נקט ע"י דבר אחר דלא מחייב משום כלאי הכרם אלא בג' מינין אבל משום כלאי זרעים יא] חייב בתרי וכן מוכח בסוף פ' אותו ואת בנו (שם פב:) דמייתי התם הזורע כלאים לוקה ומסקינן מילתא אגב אורחא קמ"ל דאיכא תרי גווני כלאים לאפוקי מדרבי יאשיה דאמר עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד קמ"ל דכי זרע חטה וחרצן שעורה וחרצן נמי יב] חייב ש"מ דמודה ר' יאשיה בחטה ושעורה ועוד נראה לפרש דקרי תרי גווני כלאים כלאי זרעים וכלאי כרם כגון חטה ושעורה חטה וחרצן יג] ובחד מודה ר' יאשיה דלקי ובחד פליג אבל חטה וחרצן שעורה וחרצן כולו חד גוונא הוא יד] ועוד יש ספרים שכתוב בהם בהדיא חטה וחרצן או שעורה וחרצן ואפי' [לספרים]שכתוב *שם ושעורה פירושו או כמו או שעורה וחרצן ולהכי לא מצי לאוקמי כלאים בבת אחת כגון חטה ושעורה וחרצן דלקי תרתי לאפוקי מדר' יאשיה דהא לר' יאשיה נמי לקי תרתי וכן מוכח נמי בירושלמי במס' כלאים פרק ח' דקאמר התם כתיב לא תזרע *כלאים כרמך אלמה שאינו חייב עד שיזרע ב' מינין בכרם דברי ר' יאשיה ר' יונתן אומר טו] מין א' על דעתיה דר' יונתן שדך לא תזרע כלאים לאיזה דבר נאמר לא תזרע כרמך כלאים *להעביר עליו אפי' מין אחר על דעתיה דר' יאשיה כתיב שדך לא תזרע כלאים לאיזה דבר נאמר לא תזרע כרמך כלאים חבריא אמרי להתראה שאם התרו בו משום שדך לוקה משום כרמך לוקה טז] ואי לא מחייב ר' יאשיה בכלאי זרעים בלא כרם א"ה מאי קבעי כרמך ל"ל דלא משמע לפרש דבעי למה נאמר כרמך בלאו שני שהיה לו לומר בלאו אחד דאין קושיא דר' יונתן בענין זה אלא לגמרי יז] (כזה) בעי (כמשמעו) ל"ל כרמך כלל הלכך יח] כולם ודאי מחייבי משום כלאי זרעים בשני מינין אלא בכלאי *זרעים פליגי דר' יאשיה לא מחייב משום כרם עד דאיכא שני מיני בהדי חרצן כגון חטה ושעורה וחרצן ור' יונתן מחייב אפי' במין א' בהדי חרצן ואין לתמוה לר' יאשיה מאי שנא דבכלאי זרעים מחייב בשני מינין ובכלאי כרם בעי ג' מינים דמשמע ליה זריעת כלאים ב' מיני זרעים וחרצן לאו מין זרעים הוא הלכך איכא לפרושי קרא הכי לא תזרע בהדי כרמך כלאים דהיינו ב' מיני זרעים ומיהו ר' יהודה ודאי משמע במס' כלאים (פ"א מ"ט) דלא מחייב נמי בכלאי זרעים עד שיזרע חטה ושעורה וכוסמין או ב' חטין ושעורה או ב' שעורים וחטה דבעי כלאי זרעים בהדי שדך ומיהו קרא דבהמתך לא תרביע כלאים לא אפשר לו לפרושי הכי: **ושני** מינין בעלמא דרבנן · משמע דכל מינין דלא כתיבי בהאי קרא דרבנן והכא לא כתיב אלא דגן ותירוש ויצהר ובפ' כיצד מברכין (ברכות לו·) נמי אמר דמעשר לאף דרבנן וגבי ליטרא קליעות ביצה (דף ג:) נמי אמר דדבר שבמנין אפי' באלף לא בטיל בדרבנן ובפ"ק דראש השנה (דף טו:) מעשר שתם חרובין דרבנן אע"ג דבספרי לא פטר יט] *לא חרובי שיטה וצלמונה ולא שתם חרובין וכל הנהו דרשות דספרי דמרבין אפי' קטנית ופירות האילן וירק לענין מעשר אסמכתא בעלמא נינהו וכי האי גוונא אשכחן כל מילי כ] דשבות ומשום מצוה בפ' משילין(ביצה לו:) דדריש בת"כ משבתון שבות ואסמכתא בעלמא היא וכהן שעלתה בידו תאנה של טבל בפ' אלו הן הלוקין (מכות יט:) דכהן שאכלה לוקה כו' היינו מכת מרדות והא דאמר בסוף הערל (יבמות פא·) דעיגול אינו עולה התם רבנן כעין דאורי' תיקון והא דאמרי' בפ' הנודר מן הירק (נדרים נה·) דדגן משמע כל מילי דמידגן אפילו קטנית אומר ר"ת דהיינו בנדרים דהלך אחר לשון בני אדם *כא] ודפליגי ר"א ור' יהושע בפ' הטור והרוטב (חולין קכ:) בדון מינה ומינה בדון מינה ואוקי באתרה משכחת לה דפליגי בדאורייתא כגון כב] משקה היוצא מן הדגן כגון מגלות שריסקן ושחטן כדאמר בפ"ק דשבת (דף יט·) והא דתנן במס' פרה (פי"א מ"ג) דבילה של תרומה שנפלה לתוך [מי]חטאת כו' עד כג] דאמר האוכלה במיתה לאו דוקא אלא כד] חומר דרבנן כעין איסור מיתה ונפקא מינה לאלקויי טפי משאר מלקיות או לקוברו בין רשעים גמורים אי נמי לסימנא בעלמא נקט דבילה *שאם נפל במי חטאת דבר שתרומתו דאורייתא כה] ואע"ג דמה נפסך תרומת פירות דרבנן מכל מקום שייך לאחמורי טפי גזירה משום דגן תירוש ויצהר דאורייתא ובירושלמי בריש (פרק) מסכת מעשרות משמע קצת דקרא דדרשינן מיניה חיוב מעשר בפירות וקטנית דרשא גמורה היא דאמר התם עשר תעשר הייתי אומר כל הדברים חייבים במעשר כו' עד אין לי אלא תבואה קטנית מנין תלמוד לומר וכל מעשר הארץ לרבות שום ובצלים וגרגיר כו] יכול שאני *מרבה אף העלין זרע כרשינין זרע לפת וגטוטות ובללים ושאר זרעוני גינה שאין נאכלין תלמוד לומר מזרע הארץ לא כל [זרע] הארץ ומפרי העץ לרבות כל פירות האילן או יכול שאני מרבה חרובי שיטה וצלמונה וחרובי כז] גירמה תלמוד לומר מפרי העץ ולא כל פרי העץ ירקות מנין איסי בן עקביא אומר המעשרות לירקות מדבריהם משמע דירקות מדבריהם אבל קטנית ופירות דאורייתא ויש לפרש דה"ק מדבריהם כלומר דאין להם אסמכתא מן הפסוק כמו שיש לקטנית ושאר פירות ובספרי נמי בפרשת עשר תעשר לא מייתי שום קרא לירקות דאע"ג דקתני התם מנין לרבות ירקות למעשרות בשום ושחלים וגרגיר איירי כדקתני התם בהדיא ובת"כ בפרשת אם בחקותי מביאה בקוצר ואינו מאריך שם כמו בספרי ושמא לא רצו להסמיך ירקות על שום פסוק לפי שיש ענינים שנראה להם להקל בירקות יותר מבשאר דברים כי ההיא דקאמר בירושלמי במס' חלה פ' שתי נשים א"ר יוחנן רבותינו שבגולה היו מפרישין תרומות ומעשרות עד שבאו הרובים ובטלום מאן אינון הרובים תורגמיניא (אמרה) ר' זעירא ורב יהודה בשם שמואל אמר חלת חוצה לארץ כח] אוכל והולך ואח"כ מפריש רבא בשם שמואל לא חשו אלא לתרומת דגן ותירוש ויצהר ר' אבא בשם ר' שמואל לא חשו אלא לתרומה גדולה אבל לירקות אפי' לתרומה גדולה לא חשו דתני איסי בן עקביא כט] מעשרות לירקות מדבריהם*: **אלא** מעתה גבי מעשר בהמה דלא כתיב מעשר בקר ל] [כו'] יתעשרו מזה על זה · וא"ת הא אתא למילף ק"ו מחדש וישן שאינן כלאים זה בזה ואין מתעשרין וי"ל דאיכא למימר כבשים ועזים יוכיחו שהם כלאים ומתעשרין כדמרבינן לעיל מנלן כו' ומשני אמר קרא העשירי שבא לחלק וליתן עשירי לזה ועשירי לזה ופריך כבשים ועזים נמי דבשלמא אי לאו העשירי לא ילפינן כבשים ועזים מקל וחומר דישן וחדש כיון דרבי רחמנא לאן כדאמר אבל השתא דכתיב העשירי לחלק על כל מין ומין דאתי כמו ראשיתם דבסמוך דגבי דגן שבא ליתן ראשית לכל מין ומין: אמר

תורה אור

אשכחן תירוש ויצהר תירוש ודגן דגן ודגן מנין ק"ו ומה תירוש ויצהר שאינן כלאים זה בזה אין מתעשרין מזה על זה תירוש ודגן דגן ודגן שהם כלאים זה בזה אינו דין שלא יתעשרו מזה על זה ולרבי *יאשיה דאמר[א] עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד היכי מייתי לה הכי ומה תירוש ויצהר שאינן כלאים זה בזה אפי' על ידי דבר אחר אין מתעשרין מזה על זה תירוש ודגן דגן ודגן שהן כלאים זה בזה על ידי דבר אחר אינו דין שלא יתעשרו מזה על זה ושני מינין בעלמא מנלן הני דרבנן נינהו *וכל דתקינו רבנן כעין דאורייתא תקינו מה דאורייתא שני מינין אינן מתעשרין מזה על זה דרבנן נמי אמר ליה א] רבא בר רב חנן [ד]לאביי אלא מעתה גבי מעשר בהמה (ויקרא כז) דלא כתיב °וכל מעשר בקר ומעשר צאן יתעשרו

אשכחן תירוש ויצהר · דאין מעשרין מזה על זה ב]דהכי כתיב חלב לכל אחד: **תירוש** ודגן · דלא כתיב בתרוייהו אלא חד חלב מנלן דלא יתרום מדגן על תירוש ומתירוש על דגן: **דגן** ודגן · חיטין על שעורין ושעורין על חיטין: גפנים וזיתים אינן כלאים זה עם זה דגן ודגן כלאי זרעים מדרבנן דגן ותירוש כלאי כרם מדאורייתא: **ולר'** יאשיה דאמר · דגן ותירוש אינן כלאים ודגן ודגן אינן כלאים עד שיזרע שלשתן בבת אחת במפולת יד: **היכי** מייתי ג] לה · בק"ו: **אפילו** ע"י דבר אחר · שאם זרע מין שלישי או חיטין או שעורים אינן כלאים עד שיהא ב' ד] מינין דגן ומין כרם: **תירוש** ודגן · שהן ה]ב' מינין כלאים ע"י מין שלישי או דגן ודגן שהן כלאים על ידי כרם אינו דין כו': **ושני** מינין בעלמא · שאינו דגן כגון פולין ועדשים מנלן דלא יתעשרו מזה על זה: **הכי** · כל שאר מינין דרבנן ו] דמדאורייתא אינו חייב במעשר אלא דגן תירוש ויצהר וכל דתקון כעין דאורייתא תקון שלא יתעשרו ממין על שאינו מינו:

[מסורת הש"ס:] חולין פב: קדושין לט. ברכות כב. · [פסחים לג: וש"נ]

[הגהות:] נ"ק · בהם נ"ק · כרמך כלאים שלמד שאינו נ"ק · ר"א להעביר עליו אפילו מין אחר נ"ק · נ"ק מ"ז · כרם נ"ק · נ"ל אלא · והא דפליגי נ"ק · נ"ק · שנפל במי נ"ק · ר"א מרבה זרע לוף סעליון זרע כו' נ"ק · נ"ק · נ"ק מ"ז · [ועי' תוס' ר"ה יב. ד"ה תנא ומה שציינתי שם]

רבינו גרשום

אשכחן תירוש ויצהר דגן ויצהר · דכתיב חלב בזה וחלב בזה לומר שאין מעשרין מזה על זה תירוש ודגן דלא כתיב חלב אדגן מנין דאין מעשרין מזה על זה: דאמר חטה ושעורה וחרצן במפולת יד · ולא במפולת שורים דהשתא לא מצית למימר דתירוש ודגן ודגן ודגן הוי כלאים · דעד דאיכא חטה ושעורה וחרצן לא הוי כלאים היכי מייתו לה בק"ו: אפילו ע"י דבר אחר אם יצרף עמהן עוד מין אחר חטין או שעורין לא הוי כלאים אפילו הכי אין מעשרין מזה על זה: ושאר מינין דעלמא כגון פולין ועדשין מנא לן דאין מעשרין מזה על זה: אלא מעתה' כיון דגמרת דאין מעשר ממין על שאינו מינו מדכתיב כל חלב תרי זמני כלומר תן חלב לזה וחלב לזה: גבי מעשר בהמה דלא כתיב ' תרי זימני מעשר מעשר דלא כתיב מעשר

שיטה מקובצת

א] ליה רב אבא בר ממל לרב אמי אלא מעתה: ב] זה דהא כתב: ג] מייתי לית להאי קו"ח הס"ד: ד] ב' מיני דגן ומין: ה] תיבות שני מינין נמחק: ו] דרבנן ניניהו כלומר חיובן למעשר אינן אלא מדרבנן: ז] לא מצי למידן: ח] בזה כו' דהא: ט] מתעשרין מזה על זה: י] אחת וגם אינם כלאים: יא] זרעים דאורייתא ומחייב בתרי מיני וכן: יב] נמי מחייב ומדלא נקט קמ"ל דכי זרע חטה וחרצן ושעורה וחרצן נמי מחייב ש"מ: יג] וחרצן משום דבחד מודה: יד] הוא ויש ספרים שכתוב בהם שם: טו] אומר אפילו מין אחד וכו' דר' יונתן כתיב: טז] לוקה כלומר דכי איכא כרם בהדי כלאי זרעים לוקה תרתי ואי: יז] תיבת כזה נמחק: יח] הלכך ודאי כולם: יט] פטר אלא חרובי: כ] מילי דמשום שבות ומשום רשות ומשום מצוה: כא] אדם והא דפליגי: כב] כגון במשקה היוצא: כג] תיבת ראצטר נמחק: כד] אלא איסור חמור: כה] דאורייתא יהיה בו דין זה השנוי במשנה והא דאמרינן בסוף הערל בההיא דעגול בעגולים אי הוי תרומה בזמן הזה דאורייתא ואע"ג: כו] וגרגיר או יכול שאני: כז] וחרובי גדורה ת"ל: כח] לארץ ותרומת חו"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש ר' אבא בשם: כט] עקביא בשם ר' עקיבא: ל] בקר ומעשר צאן יתעשרו כו' וא"ת הא איכא למילף:

ראשיתם

יתעשרו מזה על זה א"ל אמר קרא °העשירי (ויקרא כז) תן עשירי לזה ותן עשירי לזה אי הכי כבשים ועזים נמי וצאן משמע כל צאן אחד *הכא נמי לימא משמע כל דגן אחד אמר אביי א] °ראשיתם (במדבר יח) וכן *אמר ר' אילעא ראשיתם רבא אמר בלא ראשיתם *נמי משמע כל דגן אחד לא מצית אמרת בשלמא התם אמרינן וצאן משמע כל צאן אחד דאי סלקא דעתך כבשים ועזים נמי לכתוב וכל מעשר בהמה וכי תימא אי כתיב כל מעשר בהמה הוי אמינא אפילו חיה תחת תחת מקדשים גמר ואתי בק"ו מחדש וישן בקר וצאן למה לי בקר וצאן הוא דאין מתעשרין מזה על זה אבל כבשים ועזים מתעשרין אבל הכא מי סגיא דלא כתיב דגן למעוטי שאר מינין מתקיף לה רב הונא ב] בריה דרב נחמן אימא לערבו לבקר בצאן אמר ליה מר זוטרא בריה דרב נחמן לרבא אית ליה נמי העשירי איכא דאמרי אמר רבא בלא עשירי נמי לא מצית אמרת בקר וצאן מתעשרין מזה על זה דאיתקש מעשר בהמה למעשר דגן מה [א]מעשר דגן ממין על שאינו מינו לא אף מעשר בהמה ממין על שאינו מינו לא והא *רבא הוא דאמר שנה לשנה הקשתיו ולא לדבר אחר הדר ביה רבא מההיא ואיבעית אימא *חדא מיניה רב פפא אמרה: **מתני'** [ב]מעשר בהמה מצטרף כמלא רגל בהמה רועה וכמה היא רגל בהמה רועה ט"ז מיל היו בין אלו לאלו ל"ב מיל אין מצטרפין היו לו באמצע מביא ומעשרן באמצע ר"מ אומר הירדן מפסיק למעשר בהמה: **גמ'** מנא הני מילי אמר רבה בר שילא דאמר קרא °עוד (ירמיה לג) תעבורנה הצאן ע"י מונה וקים להו לרבנן דשיתסר מיל קא שלטא ביה עינא דרועה: היו בין אלו לאלו שלשים ושנים מיל אין מצטרפין וכו': שלשים ושנים הוא דאין מצטרפין הא בציר מהכי מצטרפין והא קתני ט"ז מיל טפי לא משום דקא בעי למיתנא סיפא היו לו באמצע מביא ומעשרן באמצע וכמה אמר רב חמש מכאן וחמש מכאן וחמש מאמצע דהני חמש חזיא להכא וחזיא להכא ושמואל אמר אפי' חמש מכאן וה' מכאן ואחד באמצע ג] חזינן לרועה כמאן דקאי הכא וקרינן ביה מונה
מיתיבי

אמר אביי ראשיתם כו' רבא אמר בלא ראשיתם כו' · תימה דבפ"ק דתמורה (דף ה.) גבי הא דאמר אביי דכל [מילתא] דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני פריך מתורם ממין על שאינו מינו דאמר רחמנא תן חלב לזה [וחלב לזה] ותנן דאם תרם אין תרומתו תרומה ומשני אמר קרא ראשיתם אלמא מוקי ליה י] אפי' לתירוש ויצהר להשמועינן דלא מהני והכא מוקי יא] לה לחלק במיני דגן דאין תורמין מזה על זה יב] ורבא אמר בלא ראשיתם נמי לא מצית אמרת [ודגן] משמע [כל] דגן אחד יג] *דמוקי בהדיא התם להכי דקאמר התם ולרבא דאמר לא מהני אי לאו דאמר רחמנא ראשיתם הוה אמינא תירוש ויצהר דכתיב בהו חלב חלב שאין תורמין *תירוש ודגן דחד חלב כתיב בהו יד] מהאי אהאי כתב רחמנא ראשית וי"ל דלאביי ודאי משמע טו] דהאי ראשית לחלק במיני דגן דמדסמך ליה קרא לודגן טז] ומוקי נמי לומר דלא מהני דמשמע יז] דקרא אכולהו מיני דכתיבי בקרא *לחלק בתירוש ויצהר לא איצטריך אלא לומר דלא מהני וכי היכי דלא מהני בתירוש ויצהר לא מהני נמי במיני דגן ורבא דקאמר הכא לא צריך משום דמק"ו נפקא כדלעיל יח] ומן דגן ליכא למידרש דמשמע [כל] דגן אחד כדקאמר הכא דאיצטריך לגופיה למעוטי שאר מינים והתם נפקא יט] לן מראשית כדאשכחן בכמה דוכתי (פסחים דף יח:) מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא והשתא נמי ניחא הא דמייתי הכא ראשית על דגן ודגן והתם מייתי ליה רבא על דגן ותירוש דודאי תרווייהו נפקי מק"ו בין תירוש ודגן בין דגן ודגן ומ"מ כתביה אתרווייהו כמו מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא וא"ת ולרבא כיון דכתיב ראשיתם אכולהו חלב חלב למה לי וי"ל משום דלא הוי מוקמינן ראשיתם אתירוש ויצהר כיון דאינם כלאים זה בזה : **ואתי** בק"ו מחדש וישן · לא הוי מצי למימר דאתי בהיקישא דעשר תעשר דלעיל דהא אמר רבא לעיל לשנה הקשתיו ולא לדבר אחר : **אימא** לערובי בצאן · דכתבינהו בחד מעשר ולא כתב ומעשר צאן :
חדא מיניה רב פפא אמרה · *בריש ב"ק (דף ד:) נמי קאמר הכי ועל כ] רב פפא רגיל לומר כן שמלך אחר רבא כדאיתא (*במועד קטן) (דף כח:) ויש דברים כשהיה אומר דסבורים שהם בשם רבא :
אמר

יתעשרו מזה על זה · בקר וצאן: אמר קרא העשירי · לסמוך מעשר אבקר ועשירי סמך אצאן דהשתא כתיב מעשר אכל חד וחד : כבשים ועזים נמי לא ליעשרי כי היכי דלעיל כתיב חלב איצהר וחלב אתירוש ודגן ודרשינן דגן לדגן מק"ו דתירוש ויצהר ד] וה"נ דרשינן ק"ו דחדש וישן : ומשני וצאן משמע כל צאן א': ראשיתם · סמוך לדגן הוי ראשיתם לומר תן ראשית לכל דגן ודגן בסדר ויקח קרח : בשלמא התם דרשינן וצאן משמע כל צאן א' · דמייתרי לן קראי: דאי ס"ד כבשים ועזים נמי · לא ליעשרו אהדדי לכתוב רחמנא וכל מעשר בהמה ואנא ידענא דמין על שאינו מינו לא דאתי מק"ו מחדש וישן: וכי תימא אי כתב בהמה ה"א חיה בכלל בהמה · וליחייב חיה במעשר כדקי"ל בב"ק (דף נד:) חיה בכלל בהמה ה] להרבעה משום הכי לא הוה צריך למכתב בקר וצאן דהא גמיר תחת תחת מקדשים כתיב הכא (ויקרא כז) תחת השבט וכתיב התם (שם כב) תחת אמו והתם חיה לא דכתיב שור כשב ועז הלכך לכתוב בהמה ואתי בק"ו מחדש וישן דמין בשאינו מינו לא ולהכי כתב בקר וצאן למימרא דבקר וצאן הוא דאין מתעשרין יהא צאן וצאן מתעשרין אלא הכא גבי דגן לא ו] מיסתבר קרא למידרש דתירוש ודגן הוא דאין מתעשרין הא דגן ודגן מתעשרין דמי סגיא דלא כתב דגן למעוטי שאר מינין דלא ליחייבו במעשר מדאורייתא : אימא לערבו לבקר וצאן · כלומר מנא ליה לרבא דלהכי כתיב בקר וצאן דלא יתעשרו מזה על זה אימא להכי פרטינהו קרא בהדיא לערבינהו דליעשרו אהדדי דאי הוה כתב בהמה הוה מייתינן מחדש וישן דמין בשאינו מינו לא ולהכי אדכרינהו בהדיא למימרא דליעשרינהו אהדדי וקס"ד דרב הונא דמדרבא לית ליה ראשיתם העשירי נמי לית ליה לרבא דלידרוש תן עשירי לזה ועשירי לזה הואיל ולא כתב מעשר בקר ומעשר צאן : ממין על שאינו מינו לא · וא"ת בכבשים ועזים נמי א"כ ריבויא דבקר וצאן מאי אהני ואם תאמר מה ראית מסתברא ז] *דמעוטינהו דהיקישא לבקר וצאן אתא דלא ליעשרו אהדדי דהא לא דמו כלל אהדדי וריבויא דבקר וצאן לרבויי כבשים ועזים דהא דמו אהדדי לענין קרבן דהאומר הרי עלי מן הצאן יכול להביא בין כבש בין עז: הדר ביה רבא מההיא · קמייתא וסבירא ליה נמי דלמילי אחרנייתא נמי איתקש למעוטי בקר וצאן וכבשים ועזים דמתעשרי נפקא לן מריבויא דבקר וצאן וכי פרכינן בריש שמעתין אי הכי חדש וישן נמי לאו פירכא היא דהא בחדש וישן כתיב בקרא בהדיא דאיתקוש דהא בקרא דהקישא כתיב שנה שנה : **מתני'** מצטרף כמלא רגל בהמה רועה · כפי שיעור שהבהמה מתרחקת והולכת כשהיא רועה דהיינו ט"ז מילין ל"א כפי מה שהבהמות רחוקות זו מזו ויכולות להשתמר ברועה אחד והיינו ט"ז מילין כדמפרש בגמרא דהכי שלטא עינא דרועה ואם יש לו חמשה בהמות בכפר זה וחמשה בהמות בכפר אחר רחוק מזה ט"ז מילין מביאן לתוך דיר אחד ומעשרן ואם רחוקות יותר פטורות ובגמרא מפרש טעמא : שלשים ושתים מיל · פריך בגמרא מאי קאמר : היה לו באמצע · אותן האמצעיות מצרפות את הצדדין והאי דקתני מביא ומעשרן באמצע לא מביא ממש קאמר : הירדן מפסיק · שאם יש לו חמשה בהמות מכאן וחמשה מכאן וירדן באמצע אין מצטרפות ופטורות וטעמא מפרש בגמרא : **גמ'** תעבורנה הצאן על ידי מונה · משמע אם יכולות להמנות ברועה א' מיקרו צאן ותעבורנה תחת השבט להתעשר ואי לא לא : והא קתני ט"ז מיל · הוא דמצטרפין טפי לא : וכמה · יהא לו בצדדין ובאמצע שיצטרפו : ה' מכאן ח] וה' באמצע · מצטרפות ומביאן לתוך דיר א' ומעשרן והחמש הנותרות בדיר מצטרפות לגורן אחר כשיולדו לו עוד טלאים אבל אי הוי הנך דלד האחת קרובות לאמצעיות בתוך ט"ז מיל ואותן שבצד שני רחוקות יותר מט"ז מיל אותן הרחוקות פטורות לגמרי ואינן צריכות להמתין עד שיולדו לו עוד טלאים להצטרף לגורן אחר : דהנך ה' · אמצעיות חזיין להכא ולהכא דכל צד דמצטרפת להו איכא שיעור מעשר אבל אם יש מכאן ה' ומכאן ד' ובאמצע ה' אין הד' מצטרפות ואין צריכות להמתין לגורן אחר: ה' מכאן וה' מכאן ואחת באמצע · אע"ג דהך חדא לא חזיא למיגנא הואיל ורועה אורחיה למיזל התם ואיתויי ט] הויא כמאן דקאי התם וקרינא ביה מונה וכ"ש ד' מכאן וה' מכאן ואחת באמצע דהך חזיא לצירופא דמניינא :
מכפר

ט א מיי' פ"א מהלכות מעשר הלכה ו ופ"ז מהלכות בכורות הלכה ד סמג עשין קלה טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף עב :

י ב מיי' פ"ז מהלכות בכורות הלכה ב סמג עשין ריב :

נ"ק
נ"ק
נ"א ומוקי נ"ק
נ"ל שאין תורמין מזה על זה תירוש ודגן דחד חלב כתיב בהו כי תרם מהאי אהאי לא לקי כתב רחמנא וכו' נ"ק
ולחלק נ"ק
נ"ק
[לעיל נג:]
נ"ל בב"ק סו:
[תענית ט.]

נ"א ס"ג ודגן משמע כו' נ"ק
[תמורה ה.]
נמי לא מצית אמרת ודגן משמע כל דגן א' בשלמא כו' נ"ק
[שבת מ. ב"ק סד: שבועות כו.]
דהיקישא דמיעוטינהו לבקר

רבינו גרשום

מעשר בקר ומעשר צאן הכי נמי דיתעשרו מזה על זה : הדר אמר קרא העשירי כדכתיב תרי זימני מעשר מעשר דמי : אי הכי כבשים ועזים נמי · נימא תן עשירי לזה ועשירי לזה ולא יתעשרו זה על זה : הא כתיב וצאן משמע כל צאן אחד : הכא נמי לימא · כל חלב תירוש ודגן כל משמע כדגן אחד ויתעשר חטה על שעורה : ראשיתם · תן ראשית לזה וראשית לזה שלא יתעשרו מזה על זה: דאי ס"ד כבשים ועזים נמי · לא יתעשרו זה על זה לכתוב כל מעשר בהמה ולא לכתוב בקר וצאן : הוה אמינא אפילו חיה · כי היכי [דילפינן] חיה מבהמה (ילפינן) לענין הרבעה הכי נמי יליף חיה למעשר · הא ליכא למימר משום (דמי) דמעשר תחת תחת מקדשים גמר וחיה ליכא בקדשים · ואכתי לכתוב כל מעשר בהמה ואתי בק"ו מחדש וישן ומה חדש וישן שאין כלאים זה בזה אין מתעשר מזה על זה כבשים ועזים שהן כלאים זה בזה אינו דין שלא יתעשרו מזה על זה בקר וצאן למה לי כו': האי כבשים ועזים מתעשרים מזה על זה דלהכי אתי וצאן דכל משמע צאן אחד ולהכי מייתר: אלא הכא מי סגיא דלא כתב דגן למעוטי שאר מינין · דאין מחייבין במעשר מן התורה ולאו מייתר הוא למימר כל מעשר דגן אחד : אימא ליערבן · בקר בצאן · האי בצאן דכתב לאו להכי כתיב דמעשרין כבשים על העזים אלא לערבן בקר בצאן דמעשרין מן הבקר על הצאן ומן הצאן על הבקר : לרבא נמי דמפ"ק וצאן לכל צאן משמע אית ליה נמי העשירי תן עשירי לבקר ועשירי לצאן : מצטרף כמלא רגל בהמת רועה· כלומר כל אותן בהמות של אדם אחד שרועות בשדה אחד כשיעור שרגל בהמה הולכת ורועה ורועה אחד יכול לשומרן מצטרפין להתעשר ביחד דהוי עדר אחד : ט"ז מיל · דקים להו לרבנן דטפי לא אזלא רגל בהמה וכולן שעומדות בתוך ט"ז מיל מצטרפות : היו לו ב' עדרים ובין אלו לאלו ל"ב מיל אין מצטרפין : היה לו עדר באמצע אלו ל"ב מביא ומעשרן כולן עד אותו עדר שבאמצע שהרי עכשיו אין בין עדר לעדר ט"ז מיל אבל החיצונים אין יכול להביא אלו לאלו שהרי יש ביניהם יותר מט"ז מיל : הירדן [מפסיק] אין מצטרפין למעשר אחד: על ידי מונה רועה · כלומר דההוא צאן דרועה אחד יכול לשמור ולמנות הוי עדר ומצטרף למעשר אחד למנין דהיינו מעשר : וקים להו כו' · ותעברנה כלשון כל אשר יעבור דכתיב גבי מעשר : משום הכי קתני שלשים ושתים משום דקא בעי למיתנא סיפא היו לו באמצע אותן ל"ב אבל בעדר אחד טפי מט"ז אין מצטרפין : וכמה · בהמה ליהוו באותן ל"ב מיל דכי הוו לו באמצע דמצטרף : אמר רב חמש מכאן וחמש מכאן וחמש באמצע · דהני חמש חזיין לאיצטרופי להכא ולהכא דכי אזיל
רועה

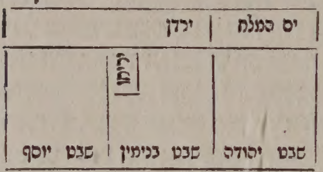
שיטה מקובצת

א] ראשיתם וכן אמר ר' אלעזר ראשיתם : ב] הונא בר נתן אימא ליערבו לבקר וצאן אמר: ג] באמצע חזיאן אות נ' נמחק : ד] ויצהר ה"נ דכתיב מעשר אבקר ועשירי אצאן ליתי צאן וצאן מקו"ח דחדש וישן וה"נ : ה] (בהמה · (שסימניה) [למיני]) : ו] לא מיותר מיסתבר : ז] דמיעטא דהיקשא : ח] מכאן וה' מכאן וה' : ט] ואיתויי דמיא כמאן : י] ליה אביי אפילו : יא] מוקי ליה לחלק : יב] ורבא דאמר הכא בלא : יג] ומוקי ליה בהדיא להני ותיבת התם נמחק : יד] בהו תורמין : טו] משמע דאתא ראשית לחלק וכו' דגן מרסמך ליה : טז] ומוקי ס"א ואתאי : יז] דמשמע דקאי אכולהו : יח] כדלעיל ומיתו דגן : יט] נפקא ליה מראשית : כ] ועל רבא ועל רב פפא :
למיזל

מכפר עותני לכפר חנניה שנים ושלשים מילין וליפורי מלרפתן באמלע: תרגמה שמואל אליבא דרב · דהא דקתני אחת באמלע לאו ארישא קאי דאיירי בחמש אלא כגון שיש לו תשע מכאן וט' מכאן כו': ולשמואל· דלא בעי דתיהוי אמלעית חזיא ללירוף המנין אפילו רועה יש לו דירה באמלע ואין לו שום בהמה ד] ללרפן: תורה אור

ואפילו כליו של רועה · מונחין באותו כפר מלרפן הואיל וסופו דרועה למיזל התם ומשקליה וקרינביה מונה: דקרי ליה ואתי · ולא מילטריך רועה מיזל התם ולא קרינא ביה מונה: דלא מיקרבן · שאין יכולין לילך זו אצל זו לא הבהמות ולא ה] רועה: אבטילאות· קונטריד"ש שני אפרכיות ובמלכות אחת: נמר ונמורי · שני אבטילאות אין מלטרפות אע"ג דסמוכות זו לזו במיל אחד: במקום שיש שם גשר דמי· דהא אין שם נהר וקתני דחולה לארץ וא"י [ואפילו] כולן עומדות בתוך מיל אלא שזו בארץ וזו בח"ל אין מלטרפין: והירדן יגבול אותו· בספר יהושע (יח) בגבול ו] אחד מן השבטים: אלא מעתה· כל ז] דכתיב בנחלת השבטים ותאר הגבול ה"נ דכל שבט ושבט גבול בפני עלמו ואם יש לו בנחלת שבט זה ובנחלת שבט זה (ובנחלת שבט זה) אין מלטרפין ואפילו בתוך ששה עשר מיל א"כ אמאי נקט חולה לארץ וארץ: זאת תהיה לכם וגו' · לאתר שמכאן כולן ח] עשאוה ארץ אחת: ארץ· כתיב בקרא זאת תהיה לכם הארץ ט] גבולותיה דארץ חשיב חד ולא גבולות דירדן: לר' אמי · דאמר משום דמירחקו ליתני י] כל הנהרות מפסיקין: (לימא) כתנאי · אי ירדן חשוב ארץ כנען ולא יפסיק אי לא: מבית יריחו ולמטה· אבל כל מה דמשיך למעלה מיריחו לא ירדן הוא דבטל חשיבותו שמתערב בימים גדולים: לנודר · דהנודר מן הירדן יהא מותר לשתות מיריחו ולמעלה: מדן · שם מקום: אתון · מדוקיא דשמא ירדן מתניתו לה: ממערת פמיים · אלמא מדן אתי: זכרותיה דירדנא · עיקרו של ירדן: זכרותא דדמא · עיקר הדם הוי כבד: מטמא · באהל: ברביעית · בתורת דם המת: לא שתינא ממימי פרת· מים הנקראים פרת קאמר והלך אחר לשון בנ"א דאדם הנודר אין דעתו אלא אחר שם שהוא רגיל לקרות לאותו מקום: כל הנהרות · שבעולם למטה יא] חוץמג' נהרות חדקל ופישון וגיחון שכל הנהרות שבעולם באים יב] משם: עינתא

אמר קרא יג] יגבול אותו לפאת קדמה · בגבול בנימין כתיב בס' יהושע (יח) ולא כמו שכתוב בספרים יד]: **שאני** התם דאמר קרא זאת תהיה לכם הארץ לגבולותיה סביב · בפ' ואלה מסעי כתיב האי קרא וקראי של טו] מעלה ותאר הגבול ועלה הגבול כתיב בספר יהושע (שם) טז] כל חילוק כל שבט ושבט ואשמועינן האי קרא דאלה מסעי דכל גבול ארץ ישראל אחד ולא כמו שפי' הקונטרס דלאתר שמכאן עשאה ארץ אחת דמשמע דשניהם כתובים במקום אחד ואינו כן דהאי כתיב באורייתא והאי כתיב בנביאים: **מעבר** לירדן ירחו קדמה מזרחה יז] כתיב מה יריחו ארץ כו' · וא"ת אי מירדן יריחו קדריש דאיתקש זה כתיב בכמה מקומות וי"ל דדוקא מייתי האי קרא דכתיב באלה מסעי לאתר שמנה תחומי ארץ ישראל וכתיב (שם) ויצו משה וגו' עד שני המטות וחצי המטה לקחו נחלתם מעבר לירדן ירחו קדמה מזרחה דמשמע דירדןהוה מעיקר ארץ ישראל ולא בכללגבול שני המטות כמו שיריחו יח] לאו בכלל גבולם: **אין** ירדן אלא מבית ירחו ולמטה· פירש בקונטרס אבל מה דמשיך למעלה מיריחו לאו ירדן הוא דבטל חשיבותיה שמתערב בימים גדולים וקשה לפירושו דאם למעלה בטל חשיבותו לפי שמתערב א"כ למטה נמי שהרי כבר נתערב בימים למעלה וי"ל אע"פ שנתערב למעלה בימים יכול להיות שלמטה יולא מן *המים והולך בלא תערובת כדקאמר בסמוך שמהלך בימה של סבכי ובימה של טבריא ובימה של סדום והולך ונופל לים הגדול משמע דניכר כשיולא מכל אותם הימים והולך ונופל בים הגדול וכדאמרינן נמי בב"ר בפ' בראשית דהדין ירדנא מהלך גו ימא דמלחא ולא מתערב ומיהו קשה לפירוש הקונט' יט] דהמ"ל בטל חשיבותו למטה מיריחו יותר מלמעלה דאמת הוא שלמטה מיריחו מתרחב יותר והולך לים המלח דגבול למטה מטה בנימין הוה בין בני יהודה ובין בני יוסף כדכתיב ביהושע (יח) ויהודה היה עומד מנגב של ארץ ישראל ובני יוסף מלפון ובנימין באמלע וגבול יהודה היה מחזיק כל



יהאורך א"י ממזרח למערב וים המלח יט היה עומד ליהודה בכל מזרחו ובמקום שהיה כלה הירדן *נופל לתוכו שם כלה מזרחו של יהודה לצד לפון כדכתיב ביהושע (טו) גבי תחום בני יהודה וגבול קדמה ים המלח עד קלה הירדן והירדן היה גבול מזרחו של בנימין כדכתיב בסוף כ] והירדן יגבול אותו לפאת קדמה וכשמנה גבול לפוני של בנימין ממזרח למערב כתיב כא] להם גבול לפון מן הירדן ועלה הגבול אל כתף ירחו ועלה בהר ימה פי' הוא

מיתיבי היה לו חמש בכפר חנניה וחמש בכפר עותני אין מצטרפות עד שיהא לו אחת בציפורי תיובתא דרב *תרגמה שמואל אליבא דרב *כגון שהיו תשע מכאן ותשע מכאן ואחת באמצע דההיא חזיא להכא וחזיא להכא אמר רב פפא ולשמואל אפילו רועה מצרפן ואפילו כליו של רועה מצרפן בעי רב אשי כלבא דרועה מאי כיון דקרי ליה ואתי לא מצטרפי או דלמא זימנין דלא אתי ומצטרך איהו למיזל א] ואתייה תיקו: ר"מ אומר הירדן מפסיק למעשר בהמה: א"ר אמי לא שנו אלא שאין שם גשר אבל יש שם גשר גשר מצרפן אלמא משום דלא מיקרבן הוא מיתיבי היו לו בשני עברי הירדן אילך ואילך או בשני אבטילאות כגון של נמר ונמורי אין מצטרפין ואין צריך לומר חוצה לארץ וארץ והא חוצה לארץ וארץ כמקום שיש גשר דמי וקתני לא מצטרפין אלא א"ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן היינו טעמיה דר"מ דאמר קרא °והירדן יגבול אותו לפאת קדמה הכתוב עשאו גבול בפני עצמו אלא מעתה °ותאר הגבול ועלה הגבול הכי נמי הכתוב עשאו גבול בפני עצמו שאני התם דאמר קרא °זאת תהיה לכם הארץ לגבולותיה סביב כולה ארץ ישראל גבול אחד היא אי הכי ירדן נמי ארץ ולא ירדן בשלמא לר' חייא בר אבא היינו דקתני ירדן אלא לרבי אמי ליתנינהו לכולהו נהרות (א) קשיא (לימא) כתנאי °כי אתם עוברים את הירדן ארצה כנען ארצה ארץ כנעןולא הירדן ארץ כנען דברי ר' יהודה בן בתירה ר' שמעון בן יוחי אומר הרי הוא אומר °מעבר לירדן ירחו קדמה מזרחה מה ירחו ארץ כנען אף ירדן ארץ כנען (ב) אמר רבב"ח א"ר יוחנן אין ירדן אלא מבית ירחו ולמטה למאי הלכתא אילימא לנודר *הלך אחר לשון בני אדם וכל היכא דקרו ליה ירדן איתסר ליה אלא למעשר בהמה תניא נמי הכי *ירדן יוצא ממערת פמיים ומהלך בימה של סיבכי ובימה של טבריא ובימה של סדום והולך ונופל לים הגדול ואין ירדן אלא מבית ירחו ולמטה א"ר חייא בר אבא א"ר *יוחנן למה נקרא שמו ירדן שיורד מדן א"ל ר' אבא לרב אשי אתון מהתם מתניתו לה אנן מהכא מתנינן לה °ויקראו לו ללשם דן בשם דן אביהם *וא"ר יצחק לשם זו פמיים ותניא ב] יוצא ירדן ממערת פמיים אמר רב כהנא זכרותיה דירדנא ג] ממערת פמיים היכא דאמר לא שתינא מים ממערת פמיים איתסר ליה בבוליה ירדנא זכרותא דדמא כבדא כדרבי יצחק דאמר רבי יצחק °כבד שנימוח מטמא ברביעית זכרותא דמיא פרת דאמר רב יהודה אמר רב °הנודר ממימי פרת אסור בכל מימות שבעולם היכי דמי אילימא דאמר לא שתינא ממימי דפרת מי פרת הוא דלא שתינא הא מנהרא אחרינא שתינא אלא דאמר לא שתינא ממים דאתו מפרת דאמר רב יהודה אמר רב כל הנהרות למטה משלש נהרות וג' נהרות למטה מפרת והאיכא עינתא

*)מלד גבול הלפוני שלהם מן הירדן שבמזרח מתחיל המילר ועלה אל עבר כתף יריחו מלפון ועלה משם אל המערב אל עבר ירדן ומוסך החוט בלפוטו של יריחו כמלאת יריחו לפנים מן החוט בחלק בנימין וחוזר ומונה גבול מערב מלפון לדרום ואח"כ גבול דרומית ממערב למזרח ובסוף גבול דרומית לצד מזרח כתיב והיו תולאות הגבול אל לשון ים המלח לפונה אל קלה הירדן נגבה זה גבול נגב פירוש לפונה של לשון שכל כב] הים בגבול יהודה הרי כל המקראות מוכיחות שהירדן היה הולך מלפון לדרום ונופל בים המלח בסוף גבול בנימין לצד דרום ויריחו היה לבנימין מלד הלפון ולמה לא היה חשיבות הירדן מיריחו ולמעלה והלא לא היה שם ימים עד סוף גבול בנימין שנופל בים המלח ונראה לפרש דמקרא קא דריש דאין קרוי כג] לירדן אלא מבית יריחו ולמטה דקרא והירדן יגבול אותו משתעי מבית יריחו ולמטה: הוא

*)מילר נ"ק

[שבת נב: וש"נ]

נ"ק

רש"א מ"ז

רש"א מ"ז

יהושע יח

שם

במדבר לד

שם נג

שם לג

[נדרים לג וש"נ]

[ב"ב עד: וש"נ]

[מגילה ו.]

יא א מיי' פ"ז מהלכות בכורות הלכה ג:

יב ב מיי' פ"ג מהל' טומאת מת הלכה יד:

יג ג מיי' פ"ט מהלכות נדרים הלכה יח טור וש"ע י"ד סימן רין סעיף כה:

נ"ל סימים

הגהות הב"ח

(א) גמרא ליתנינהו לכולהו נהרות ולר' חייא בר אבא נמי לימא כתנאי כנ"ל ותיבת קשיא נמחק: (ב) שם אף ירדן ארץ כנען קשיא אמר רבה:

נ"א יונתן

ונופל נ"ק

שיטה מקובצת

א] למיזל לאתוייה: ב] ותניא ירדן יוצא: ג] דירדנא מערת אות מ' נמחק: ד] בהמה מצרפין הס"ד: ה] ולא הרועה הס"ד: ו] בגבול בנימין הס"ד ותיבות אחד מן השבטים נמחק: ז] כל היכא דכתיב כו' הגבול ועלה הגבול ה"נ: ח] כולןעשאן ארץ: ט] הארץ לגבולותי' דארץ כו' ולא גבול דירדן: י] ליתני במתני' כל: יא] למטה משלשה תיבת חוץ נמחק: יב] באים מהם הס"ד: יג] קרא והירדן יגבול: יד] בספרים לפאת ים הס"ד: טו] של ועלה הגבול ותאר וכו' ואות מ' נמחק: טז] יהושע על חילוק גבול כל שבט: יז] תיבת כתיב נמחק: יח] שירחו אינה (לאו) בכלל: יט] הקונטרס דמ"מ תיבת דהמ"ל נמחק: כ] בסוף פרשת בנימין: כא] כתיב וזה להם: כב] הים ס"א הלשון: כג] קרוי ירדן אות ל' נמחק:

רבינו גרשום

רועה גבי הא דבאמצע שלמא עייניה ט"ז מיל להכא וט"ז מיל להכא ומצטרפי דקרינן ביה מונה דמצי חזי להכא ולהכא: ציפורי עומדת בין כפר חנניה וכפר עותני ובין שלשתן לא הוי אלא ל"ב מיל: תיובתא דרב דאמר חמש בעינן באמצע כי היכי דליחזי לאיצטרף להכא ולהכא: תרגמא שמואל כו' · ואחד באמצע · דההיא הדא חזיא לאיצטרף הכא והכא: אפילו רועה ואפילו כליו · כלומר לא תימא דכי הוי בהמה באמצע מצטרף אפילו רועה או כליו קאי באמצע מצרפין דהא מצי חזי הכא והכא · וכליו דכי אתא לאיתויי כליו דקאי באמצע שלטא עייניה הכא והכא: כלבא דרועה · קאי באמצע מי מצרף אי לא: כיון דקרי ליה לכלבא אתי לגביה ולא מצטרך רועה למיזל לגביה לאיתויי דלא אזיל התם לאמצע ולא שליט עייניה להכא והכא לא מצרפן או דלמא כו': אלמא · דהאי דקאמר ירדן מפסיק משום דלא מיקרבן הוא בשאין שם גשר דלא מצו הני למיקרב להני: אבלמאות · כרכים גדולים: דכמקום שיש שם גשר דמי · דאין שם מים ביניהם ומצו למיזל הני להני ולא מיצטרף: עשאו גבול בפני עצמו · ומפסיק הכי נמי דאם יש לו בהמות בגבול של ב' שבטים דלא מיצטרפי: כולה א"י גבול אחד היא · ומיצטרפי: אי הכי ירדן נמי · מא"י היא ולא יפסיק: בשלמא לר' חייא דאמר משום דירדן איקרי גבול היינו דקתני הירדן מפסיק אלא לר' אמי דאמר משום דלא מיקרבן הוא ליתני כל נהר סתם מפסיק: אילימא לנודר · שלא ישתה מן הירדן: וכל היכא דקרו ליה ירדן · בין למטה בין למעלה ליתסר: אלא למעשר בהמה · להפסיק דלא מפסיק אלא דמבית ירחו ולמטה: זכרותיה · עיקרו של ירדן שמשם גדל היינו ממערת פמיים: טמא ברביעית · כדינו של דם המת: דכרותא דמיא · עיקרו של כל מימות של עולם פרת ממנו יוצאין: ושלשה נהרות · גיחון פישון חדקל: למטה מפרת · כלומר דכל מימות יוצאין ממנו: והא איכא עיניתא

עינתא דמידליין אמר רב משרשיא הנהו סולמי דפרת נינהו והא כתיב °והנהר הרביעי הוא פרת אמר רב נחמן בר יצחק ואיתימא רב אחא בר יעקב הוא פרת דמעיקרא תניא רבי מאיר אומר יובל שמו שנאמר °והיה כעץ שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו ולמה נקרא שמו פרת שמימיו פרים ורבים א] מסייע ליה לשמואל *דאמר שמואל נהרא ב] מכיפיה מיבריך ופליגא דרב דאמר רב אמי אמר רב מיטרא במערבא סהדא רבה פרת *אבוה דשמואל עביד להו לבנאתיה מקוה ביומי ניסן ומפצי ביומי תשרי מקוה ביומי ניסן סבר לה כרב דאמר רב אמי אמר רב מיטרא במערבא סהדא רבה פרת שמא ירבו נוטפין על הזוחלין והוו להו מי גשמים רובא ומפצי ביומי תשרי ופליגא ג] דידיה אדידיה דאמר שמואל אין המים (א)נטהרים בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי: **מתני'**(ב) *ד] הלוקח או שניתן לו במתנה פטור ממעשר בהמה: **גמ'** מנא הני מילי אמר רב כהנא דאמר קרא °בכור בניך תתן לי כן תעשה לשורך לצאנך מה בניך

הוא פרת דמעיקרא · פירוש ולא מפני שהוא קטן קורהו רביעי יא] דהוא פרת דמעיקרא ששמו פרת מקודם שמתחיל ליפרד לד' ראשים וכשמתחיל ליפרד יוצאים הנהרים זה לצד זה [וזה לצד זה] ופרת הולך ביושר יב] לדרך הילוכו ובפרשת שקלים יסד רבי אליעזר הקליר בסילוק דפרת תוקפו כנגד שני נהרות וכן משמע בבראשית רבה שהוא גדול שאומרים לפרת מפני מה אין קולך הולך והוא אומר *פירותי מעידין עלי אומרים לחדקל מפני מה קולך הולך והוא אומר הלואי אשמיע קולי וארצה משמע דחדקל קטן מפרת וקשה קשה דאמר בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מז:) עד הנהר הגדול נהר פרת עבד מלך כמלך דמשמע דוקא משום א"י קורהו גדול:

מסייע ליה לשמואל דאמר שמואל נהרא מכיפיה מיבריך · אע"ג דשמואל איירי בכל הנהרות יג] ולר"ת משמע דנקט פרת דוקא דנקרא שמו פרת שמימיו פרים ורבים איצו אלא משום דפרת מתברך יותר יד] לפי שהוא חשוב יותר מן האחרים אי נמי לפי שהוא ראש לכולם נקרא פרת ע"ש שכולם מתברכי' טו] [מכיפיה דפרת] וכן פי' טז] ר"ת בתשובה לפי שפרת הוא למעלה מכל הנהרות והוא יז] *רמיא שכל הנהרות שותין ממנו תלה הכתוב יח] פריה ורביה בו דכשהוא רבה כל הנהרות רבין:

מכיפיה מיבריך · מסלע שלו כדמתרגם סלע כיפה:

מיטרא במערבא סהדא רבה פרת · כאן משמע דפרת הולך מא"י לבבל וכדפרישית לעיל בפ' מומין אלו (דף מד:) משמע מתוך כך דגן עדן במערב העולם דבבל הוא בצפונית מזרחית של א"י ולהכי קרי להו בני בבל לא"י מערבא ואמרינן בלא יחפור (ב"ב דף כה:) דבבל בצפונית של א"י עומדת דכתיב מצפון תפתח הרעה וגו' אלמא פרת הולך ממערב למזרח ומשמע שכהוא מתחלת יציאתו כדאמרינן הוא פרת דמעיקרא אלמא דגן עדן במערב העולם וכן משמע בב"ר דקאמר בכל מקום מצינו רוח מזרחית קולטת [קולטת] אדה"ר דכתיב ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים [קולטת] קין דכתיב וישב בארץ נוד קדמת עדן וגבי יט] משה נמי דכתיב אז יבדיל משה שלש ערים מזרחה שמש משמע שהעולם הזה שנכנס בו אדה"ר הוא במזרחו של ג"ע ש"מ *במערב העולם ותימה דבפרק המוכר את הספינה (ב"ב דף פד.) אמרינן דשמשא האי דסומקא לפרא ופניא לפרא דחלפא כ] אוורדי דגן עדן משמע דבמזרח העולם קאי דבשחרית חמה במזרח וכן פי' שם רבינו שמואל מדכתיב ויטע גן בעדן מקדם ואע"ג דמתרגמינן מלקדמין מכל מקום משמע נמי מזרח דהכי נמי קדמת עדן מקדם לגן עדן משמע בב"ר שהוא מזרח ומתרגם מלקדמין ומיהו קרא איכא לדחויי שהוא מזרחו של עדן אבל עדן גופיה במערב העולם והשתא דב"ב איכא לפרושי דלא חלפא ממש קאמר אלא בשחרית כשחמה יוצא כא] *מכה עמוד האור על גבי *חדרי דגן עדן שבמערב ולערב מכה אור של גיהנם שבמזרח ואין תימה על הטעם זה דבכל ענין כשנפרש צריך לאומרו דקאמר התם ואיכא דאמרי איפכא ולא מסתבר לומר דפליגי בהכי דמר סבר גן עדן במזרח ומר סבר במערב*: **ומפצי** ביומי תשרי · פירש בקונטרס שעושות המפצים תחת רגליהם במים מפני הטיט שלא יחוץ וכן משמע פרק תינוקת (נדה דף סו:) דאמר שמואל בר רב יצחק אשה לא תטבול בנמל ואע"ג דהשתא ליכא טיט אימר בדידיוני נפל פירוש ע"י דידוי שמדדה את עצמה ובתרה מייתי הך דאבוה דשמואל דהכא ובתרה מייתי הא דאמר רב גידל אמר רב כתנה תבשיל לבנה וטבלה לא עלתה לה טבילה ואע"ג דהשתא ליכא אימר בדידיוני נפל ור"ת מפרש ומפצי משום לניעות שהנהרות קטנים בימי תשרי ופורס להו מפצים שלא יראו אותן כדי שלא תמהרנה לטבול מפני הבושת ולא טבלו שפיר והיינו טעמא נמי שלא תטבול בנמל לפי שמצויים שם בני אדם וממהרת לטבול משום *ביעתן דאיכפי דומיא דההיא דקאמר התם לעיל אשה לא תעמוד על גבי כלי חרס ומפרש התם משום דבעיתא דלמא נפלה ולא טבלה שפיר ולא גרסינן בההיא דנמל ואע"ג דהשתא ליכא כב]: **שמא** ירבו מי נוטפין על הזוחלין והוו להו מי גשמים רובא · וכדפי' בקונט' כג] ומי גשמים אין מטהרין בזוחלין כדקתני בת"כ מעיין מטהר בזוחלין ומקוה באשבורן ואור"ת דאשבורן דמקוה דוקא למעוטי זוחלין אבל זוחלין דמעיין לאו דוקא למעוטי אשבורן אלא ה"ק המעיין מטהר אף בזוחלין אבל מקוה מטהר דוקא באשבורן דגבי הכי מייתי לה התם בת"כ דקתני מה מעיין בידי שמים אף מקוה בידי שמים יכול כד] עשה מקוה לכתחלה אי מה מעיין מטהר בכל שהוא אף מקוה מטהר בכל שהוא ת"ל אך מעיין מעיין בכל שהוא והמקוה במ' סאה אי מה מעיין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין ת"ל אך מעיין מעיין בזוחלין והמקוה באשבורן כה] ויש להביא ראיה מים שעשה שלמה שהיו הכהנים טובלין בו אע"פ כו] שהמים מכונסים שם במקוה ומיהו יש לדחות דבירושלמי קאמר כז] והיה לרחצה הכהנים בו ולאו כלי הוא כח] ומפרש דרגלי השורים נקובים כמוציא* וא"כ אפשר שיהו זוחלין וכן מקוה שעל כט] הפרוה בפ' אמר להם הממונה (יומא דף לא.) שהיה מעין עיטם והיה כהן גדול טובל בו אפשר שנכנסין מצד אחד ויוצאין מצד אחר ומיהו זה דבר פשוט דמי מעיין שנפסקו מן המעיין שמטהרין באשבורן ל] ממה נפשך שהרי נעשו מקוה מאחר שנפסקו מן המעיין לא] שמטהרין ובהדיא תנן במסכת מקוואות (פ"ה מ"א) מעיין שהעבירו על גבי בריכה והפסיקו הרי הן כמקוה חזר והמשיכן כו' ומשקה בי מטבחיא לב] דקאמר בפ' קמא דפסחים (דף יז:) לג] דבקרקע חזו להטביל מחטין וצנורות ומשמע באשבורן דומיא דכלי וקאמר התם מאמת המים שבעזרה היו ונראה להביא ראיה לד] אפילו לא נפסקו מההיא דתנן במסכת מקוואות (פ"ח מ"ח) ומייתי לה בפרק שמנה שרצים (שבת דף קט.) ר' יוסי אומר כל הימים מטהרין בזוחלין ופסולין לזבים כו' ופליג את"ק דאמר כל הימים כמקוה שנאמר ולמקוה המים קרא ימים ומשמע דאתא ר' יוסי למימר דאע"ג דקוו וקיימי כדאמר בריש מכות (דף ד.) מטהרין נמי בזוחלין דלא בא הכתוב לבטל מהן תורת זחילה ופליגי בהכי דלת"ק אין מטהרין בזוחלין ולר' יוסי מטהרין בזוחלין אבל לכ"ע מטהרין באשבורן וגם מדקאמר הכא אין המים מטהרים בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי בלבד משמע בזוחלין הוא דלא מטהרי הא באשבורן לה] אע"ג דליכא רובא זוחלין: **אין** המים מטהרין בזוחלין כו' · פר"ת בתשובה המתחלת מסרבו מפילי חללים דאף על גב דשמואל לו] ואבוה דעביד מקוואות ביומי ניסן ורב דאמר מיטרא במערבא כו' קיימי בחדא שיטתא לא קי"ל הכי אלא כאידך

עינתא דמדליין · עינות המים הנובעות בהרים רמים והגהו הוו גבוהים מפרת והיכי אתו מפרת: סולמי דפרת · ה] מקלחין תחת הקרקע ועולין בהרים כמו סולם: והנהר הרביעי · דכחד מינייהו חשיב להו ולא אמרת דמיניה קאתו: הוא פרת דמעיקרא · הוא פרת הנזכר למעלה ונהר יוצא מעדן וגו' שהשלשה נפרדין ממנו: יובל שמו · של פרת ועל יובל ישלח שרשיו וגו' בעץ החיים משתעי קרא ועץ החיים בגן עדן הוא ופרת הוא המשקה גן עדן: פרין ורבין · שגדל ו] ורבה בלא שום מטר: סהדא רבה פרת · פרת יורד מא"י לבבל וכשהגשמים יורדין בא"י סהדא רבה הוי פרת בבבל שירדו גשמים במערבא לפי שגדל מחמת הגשמים: מקוה ביומי ניסן · מקוה מים חיים (ג) טובעים בבית ולא היה מניחן לטבול בנהרות שבימות הגשמים ירדו גשמים הרבה וחיים שמא ירבו מים שנוטפין מעבים לתוך הנהר שהם זוחלים דלא חזו להן משום דהוו להו ספק *זבות וזוב כתיב מים חיים ל"א על הזוחלים על אותם שנפלו מן העבים לקרקע ומן הקרקע זחלו וקילחו לתוך הנהר דאי לא נוטפים משום זוחלים לא מיפסלי דאמרינן בפ' ראשון דתמורה (דף יב.) השאובה מיטהרת בהמשכה דהיינו שממשיך מים שאובים לתוך המקוה על ידי זוחלין·טובעין: ומפצי ביומי תשרי · כשהיו טובלות בנהר ביומי תשרי הי' עושה להם מחצלות של קנים שקורין קלוי"ש ומשליכן לתוך המים ועומדות עליהן וטובלות לפי שבימי תשרי יש טיט רך בנהרות אצל שפתם וחושש שמא יעלה טיט למעלה על רגליהן ויהיה חוצץ: ה"ג ופליגא ח] דידיה אדידיה · כלומר פליגא דשמואל אדשמואל: אין המים מטהרין בזוחלין · ט] דכל שעה הוו מים נוטפין רבין עליהן: אלא פרת ביומי תשרי · שפרת היו מימיו פרין ורבין וזוחלין *הנובעים ממעיינות מרובין ועוד שתשרי סוף ימי הקיץ ולא ירדו גשמים *(הרי) זמן מרובה אלמא נהרות מתרבין ממימי גשמים ולעיל אמר מכיפיה מיבריך ליסנא אחריגא הא דאבוה דשמואל הוה עביד י] לבנתיה מקוואות ביומי ניסן מפני שהוא סוף החורף שירדו גשמים מרובים אבל באמצע החורף לא הוה עביד ופליגא אדשמואל דהוא אומר דכל שעה בעינן מקוואות אלא פרת ביומי תשרי:

נ"ק

יד א מיי' פ"ו מהלכות בכורות הלכה י סמג עשין יב:

נ"א מעשי מעידין כו' נ"ק

הגהות הב"ח

(א) גמרא מטהרים בזוחלים: (ב) שם במשנה הלקוח או שניתן: (ג) רש"י ד"ה מקוה וכו' מים חיים זוחלין נובעין ליסנא אחרינא וכו' ע"י לגורות סס"ד והשאר נמחק:

נ"ל רבה

נ"ק

נ"ק

נ"ל דג"ע במערב

נ"א מכה עמוד אור של חמה ע"ג כו' ולערב מכה עמוד האור של חמה כנגד גיהנם שבמזרח כו' כצ"ל נ"ק

נ"ל רמון

שיטה מקובצת

א] ורבים וחכמים אומרים פרת שמו אמר מר שמימיו פרים ורבים מסייע: ב] מכיפיה · ע' בערוך ערך כף: ג] ופליגא ס"א דשמואל אדשמואל דאמר: ד] הלקוח: ה] דפרת מראש פרת מקלחין: ו] שגדל מאליו בלא שומטר:מכיפיה·מאליו בלא שום מטר תיבת ורבה נמחק: ז] תיבות זוחלין נובעין נמחק: ח] ופליגא דשמואל אדשמואל דאמר שמואל תיבות דידיה (דשמואל) נמחק: ט] בזוחלין דבכל שעה: י] עביד לבנתיה: יא] רביעי אלא הכי קאמר הוא פרת: יב] ביושר כדרך הלוכו ולכך עומד בשמו ובפרשת: יג] ורבי מאיר משמע כו' דוקא שלכך נקרא שמו: יד] יותר אלא לפי: טו] מתברכין ממנו: טז] ר"ת ס"א רש"י: יז] והוא זכרותא דמיא תיבת רמיא נמחק: יח] בפריה: יט] וגבי רוצח נמי: כ] דחלפא אבי וורדא: כא] יוצא במזרח מכה עמוד האור ע"ג וורדי ג"ע שבמערב ולערב מכה אור: כב] ליכא אימר בדידיוני נפל: כג] בקונטרס ודמי גשמים: כד] יצא הממלא ועשה מקוה בתחלה אות ל' נמחק: כה] באשבורן אלמא לכל מילי ילף מקוה לדין מעיין ולא מעין לדין מקוה: כו] אע"פ שהוו מי מעין מתכנסים בו תיבות שהמים מכונסים שם במקוה נמחק: כז] קאמר והים לרחצה לכהנים בו וקאמר ולאו אות ה' נמחק: כח] ומפרשי דרגלי (שבדרום) [השוורים] היו נקובים כמוציא רמון: כט] שעל גבי בית הפרוה: ל] באשבורן דמה נפשך: לא] המעין ובהדיא תיבת שמטהרין נמחק: לב] כמבהייא דבפ' תיבת דקאמר נמחק: לג] דקאמר בקרקע חזו להטביל (בקביעותא): לד] ראיה דאפילו לא · לה] באשבורן מטהרי אע"ג דדלמא רובא: לו] דשמואל דהכא ואבוה:

מסורת הש"ס

שבת סה: נדרים מ.

[נדה סו.]

[עי' תוס' רש"י שבת סה: ד"ה וסבר]

ב"ק קי: [לעיל יא.]

נ"ל ומכפין נ"ק

וצ"ל לזמן מרובה ותיבת הרי נמחק נ"ק

נ"ל וורדי

וע"ע תוס' ב"ב פד. ד"ה בלפרא ועי' היטב תוס' קדושין עא: ד"ה עד סיכן

ביעתותא

רבינו גרשום

עיניתא דמידליין שבראשי ההרים שנראין שאין יוצאין ממנו: הנהו סולמי דפרת נינהו' כלומר סילונות נמשכין ממנו תחת הארץ ונובעין על ראשי ההרים: הוא פרת דמעיקרא · להכי כתוב ביה הוא לומר שהוא קודם לאלו: מימיו פרין ורבין · שמתגברין ביותר: מכיפיה מתברך' מגדותיו הוא מתברך שאינו מתגדל לא מגשמים ולא ממעיינות אלא מעצמו והיינו פליגא דרב דאיהו דאמר סהדא רבא פרת לומר שמגשמים הוא מתגדל: ומפצי ביומי תשרי ומניחן בקרקעית הנהר לפי שכל הנהרות מתמעטין ביומי תשרי מן החום שהיה ויש טיט בקרקעית המים בעיקר הנהר והיה משים המפצין כדי שלא ישקעו רגליהן בטיט וליהוי חציצה לטבילה וההיא דאמר שמואל לעיל נהרא מכיפיה מתברך הוי פליגא אהא דאמר שמואל אין המים מטהרין בזוחלין כלומר אין המים שאין שם נוטפין אלא זוחלין בלבד מטהרין אלא פרת ביומי תשרי לפי שכבר נתמעט מימי הגשמים שנטפו בו אלמא מימי גשמים הוא מתגדל ביומי ניסן כשמתפשרין השלגים והמטר ואיהו אמר דאינו מתגדל אלא מכיפיה: תנהו

טו א מיי' פ"ו מהלכות בכורות הלכה יב:
טז ב מיי' פ"ג מהלכות איסורי מזבח הלכה י:

תורה אור

מה בניך אין בלקוח ובמתנה אף [א] צאנך ובקרך אינו בלקוח ובמתנה והאי בבכור כתיב א"ק (א) °כן תעשה אם אינו ענין לבכור [ב] דלא איתיה בעשייה (ב) דברחם קדוש תנהו ענין למעשר בהמה ואימא תנהו ענין לחטאת ולאשם דומיא דבנך מה בנך שאינו בא על חטא אף צאנך ושורך שאינו בא על חטא ואימא תנהו ענין לעולה ולשלמים דומיא דבנך מה בנך [ג] שאינו בא בנדר ונדבה אף צאנך ושורך כו' ואימא תנהו ענין לעולת ראייה דומיא דבנך מה בנך שאין קבוע לו זמן אף שורך וצאנך שאין קבוע לו זמן אי מה בנך אינו בלקוח כלל אף שורך וצאנך אינו בלקוח כלל אלמה א"ר אסי א"ר יוחנן *לקח עשרה עוברין במעי אמן כולם נכנסין לדיר להתעשר אמר רבא אמר קרא תעשה בשעת עשייה מיעט הכתוב גופא א"ר אסי א"ר יוחנן לקח עשרה עוברים במעי אמן כולן נכנסין לדיר להתעשר והא אנן תנן הלקוח או שניתן לו במתנה פטור מן מעשר בהמה א"ר אלעזר* ר' יוחנן חזאי בחילמא מילתא מעליא אמינא א"ק תעשה בשעת עשייה מיעט הכתוב איתיביה ר' שמעון בן אליקים לר' אלעזר הלקוח חל על מחוסר זמן אמר ליה זו אינה משנה ואם תמצא לומר משנה *ר"ש בן יהודה היא [ד] משום ר"ש דאמר מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר והרי הוא כבכור מה בכור קדוש לפני זמנו וקרב לאחר זמנו °אף מחוסר זמן קדוש לפני זמנו וקרב לאחר זמנו תני תנא קמיה דרב איזהו אתנן שנכנס לדיר להתעשר כל שנתנו לה וחזר ולקחו הימנה והא איפסיל ליה (ג) בלוקח אישתמיטתיה הא דאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן לקח עשרה עוברין במעי אמן כולם נכנסין לדיר להתעשר ותיעשרה

שמות כב

רש"י

בניך אינו בלקוח · דלא שייכא בהו לקיחה ומתנה אלא אלגו עולדו : ופריך והא בבכור כתיב·ואת ילפת מינה מעשר (ד) ועוד [ה] בכור קדוש בלקוח ומתנה שהרי משעה שנולד קדוש : אמר קרא תעשה· כן תעשה לשורך והא ודאי לא מלית מוקמת בבכור דהא מרחם קדוש ולא בעי עשייה [ו] שיקדישנה האיש : לחטאת ולאשם · דלא לייתינהו מלקוח ומתנה : דומיא דבנך · דמשתעי בבכור אדם מה בכור אינו בא על חטא כו' : בכור אינו נדר ונדבה אלא חובה : ואימא לעולת ראייה · שהיא חובה ולא על חטא : בכור אין זמן קבוע לקדושתו · אלא כשנולד קדוש : בשעת עשייה·בשעה שהן ראויין להתעש' מיעט הכתוב שלא יהו (ה) לוקחין ובמעי אמן לאו שעת עשייה היא : ר' יוחנן חזאי בחילמא כו' · הלילה נראה לי ר"י בחלום [ז] והואיל ונראה לי יודע אני בי שאומר היום דבר טעם : חל על מחוסר זמן · שאם לקחו קודם שבעת ימים ללידתו שוב אינו נכנס לדיר להתעשר וכל שכן אם לקחו גדול והא מחוסר זמן דלא שעת עשייה היא וחייל עליה דין לקוח : ואם תימצי לומר משנה ודאי ר' שמעון היא· דלדידיה מחוסר זמן שעת עשייה הוא ומשום הכי לקוח חל עליו ומיהו במעי אמו מודה דאין לקוח חל עליו : וחזר ולקחו ממנה · ואם יש לו תשעה והוא חייבין במעשר ואם יצא אחד מן הכשירין בעשירי הרי טוב ואם יצא האתנן בעשירי יאכל במומו לבעלים : אישתמיטתיה · להאי מקשה הא דאמר רבי אסי כו' והכא נמי כגון שנתנו [ח] במעי אמו : ותיעשריה

תוספות

כאידך דשמואל דאמר נהרא מכיפיה מבריך [ט] דמסייעתא ליה ברייתא דאמר יובל שמו ואפילו פליגי רבנן עליה וסברי דפרת שמו מכל מקום [י] מסייעין ליה מהא דקאמר רבי מאיר דמימיו פרין ורבין דלא פליגי עליה בסברא זו דנהרא מכיפיה מיבריך ויכולין לסבור ששמו פרת מהאי טעמא גופיה אבל לא שייך [יא] לאמר למה נקרא שמו פרת כי אם לרבי מאיר לפי שיש לו שם אחר לר' מאיר ויובל משמע לרבנן כמו יבלי מים (ישעיה ל) ובבראשית רבה נמי דריש כרבי מאיר דקאמר חדקל שמימיו חדים וקלים פישון שמגדל פשתן פרת שמימיו פרין ורבין [יב] ובלא גשמים נהרות ומעיינות מתגברין כדאמרינן בראש השנה (דף יא:) *(באחד) באייר שמזל כימה עולה ביום ומעיינות מתגברין ובמרחשון הן מתמעטין מפני מניעת גשמים שלא המטיר כל הקיץ וכדאמרי' בפסחים בפרק מי שהיה טמא (דף צד:) תשרי מרחשון וכסליו חמה מהלכת *באויר כדי לייבש את הנהרות ובסוף סדר תעניות (תענית דף כה: ע"ש) נמי אמרינן שאין לך טפח שיורד* [יג] שאין עולה טפחיים כנגדו מלמטה וכמו שהקרקע מלחלחת כפליים מלמטה בשעה שהגשמים יורדים כמו כן לענין ריבוי הנהרות מתרבים המים ומתגדלים מלמטה כשהמטר יורד מלמעלה [יד] ואמרינן התם נמי דאמר תהומא עילאה לתהומא תתאה אבע מימך ות"ת א"כ מכלן דהא דרב פליגא עליה דאמר מטרא במערבא כו' דלמא היינו *משום שאז מתברך *המקוה כדפרישית וי"ל משום דאם איתא דסבירא [טו] דאורחא דמילתא דמבריך מכיפיה א"כ גם כל הנהרות נמי לפעמים מבריך ומאי שהדא דנהר פרת אין זה עדות והקשה ר"ת לשמואל דאמר אין המים מטהרין בזוחלין אלא [פרת] ביומי תשרי בלבד ולרב ולאבוה דשמואל קשיא להו הא דתנן במס' פרה (פ"ח מ"י) ומייתי [טז] בסנהדרין ריש פ"ק (דף ה:) מי קרמיון ומי פיגה פסולין למי חטאת מפני שהן [כו'] מי *תערובת הא לאו הכי כשרים ולא פסלינן להו שמא [יז] רבו הנוטפין על הזוחלין והוו להו גשמים רובא וי"ל דאיכהו סברי דהני ד' נהרות מדליין דא"י גבוהה מכל הארצות ואין נשארין שם מי גשמים ועוד הקשה לרב ולאבוה דשמואל ולשמואל דאמרי אין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי בלבד במה מטהרין מצורעים ובמה מקדשין מי חטאת בערב פסח דאמרי' בפסחים (דף צ:) דיש טבילה לזב בערב פסח והזאה היאך [יח] היה על האנסים שעשו פסח שני ועל כל טמאים של מתי מדבר מישאל ואלצפן והלא היו רחוקים מפרת [יט] ומיהו לפי מה שפירש דהנך ד' נהרות מדליין לא קשה מטבילת זבין ומצורעים בערב פסח אבל מקדוש מי חטאת קשה דפסולים למי חטאת וממישאל ואלצפן ותירץ דשמא נהרות וליטורייתא דמידליין אין גשמים מתערבין בהן [כ] שהמימי גשמים מתערבין ויורדין בתוך הנהרות הנמוכים ונשטפים והולכים לים ואין מתערבין [כא] במקומות גבוהים וגם לא במים המכונסים א) וכגון בנהרות היוצאים ממערות ואין מי הגשמים מתערבין ומכונסין שם תדע הא דתנן במס' פרה (פ"ח מי"א) באר אחאב ומערת פמיים כשרים וכל שכן [כב] נהרות ומעיינות כדקתני בסיפא באר שנפל לתוכה חרסית או אדמה ימתין עד שיצליל דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא אומר אינו צריך להמתין אבל באר אחאב ומערת פמיים איצטריכא למיתני דכשרים לפי שירדן יורד ממערת פמיים וירדן פסול מפני שיש בו [מי] תערובת קמ"ל דמערת פמיים אינו מי תערובת אבל [כג] נהרות כשרות לדברי הכל ועוד פי' ר"ת דאיכא למימר מן הדין קמא קמא בטל אפילו לדברי רב ואבוה דשמואל אלא דמחמרי מפני מראית העין משום [כד] גשמים ולפי פירוש אחרון לא קשיא כל הנך דבימי משה דאכתי לא גזור ונראה שהם בטלות ברוב שהרי כל הנהרות מחוברין לים הגדול ביותר מעירוב מקוואות ותחלת הנהרות אינם קטפרס שזה דרך חיותן ולא קטפרס מחברן אלא ב) חיותן [כה] מחברן כל זה פי' ר"ת בתשובה ואותו טעם דקמא קמא בטיל לא יתכן לפי מה שפי' לעיל בפרק הלוקח בהמה (דף כב. ד"ה יתיב) דכל איסור הבטל חוזר וניעור כשחוזר ורבה עד כדי שיש בו שיעור לאסור ומיהו יתכן אותו טעם דמחוברים לים הגדול [כו] דאמרינן בריש מכות (דף ד') דהטובל שם לא עלתה לו טבילה התם ג) איתנהו בעינייהו אבל הכא אין הנוטפים ניכרים וידועים בלא תערובת כלל: **ומה** בנך אינו בלקוח ומתנה כו' · וא"ת [כז] אין דנין אפשר משאי אפשר כדאמר ר"ע במנחות פרק התודה (דף פב:) וי"ל דהתם הוא דבבנין אב יליף פסח דורות מפסח מצרים אבל הכא היקשא הוא ומודה ר"ע [כח] דאמרינן בפ' בנות כותים (נדה לו:) על כרחך הקישן הכתוב וא"ת והא בההיא [כט] דתודה נמי מסקינן טעמא דר"א מועבדת שיהא עבודות של חדש שוות ביה ומוכח התם דהיינו היקש ואפ"ה פליג עליה ר"ע ולא קבלה מיניה ואין לומר משום דלית ליה לר"ע ההיא היקשא דהא בפסחים בפרק מי שהיה טמא (דף צו:) מקשינן ליה אהדדי לכמה דברים [ל] מהכא פסח מצרים לפסח דורות וי"ל דכיון דצריכא היקישא לשאר דברים לא שייך למימר התם על כרחן הקישן הכתוב לענין אפשר משאי אפשר וא"ת לר' אהדבוי בר אמי דאמר בפרק בנות כותים (דף לז:) ר"א היא דאמר דנין אפשר משאי אפשר ולית ליה שיטיא דעל כרחין הקישם ומה יתרץ כאן וי"ל ד) הא דנעמידנה נמי כר' אליעזר אי נמי איצטריכא ליה היקשא דנדה לשאר דברים ומשום הכי לא מוקי לה כר"ע ומיהו קשה מההיא דאין מלקין במכות (בסוף) (דף ה:) דילפי לה מכות ממיתה והיינו אפשר משאי אפשר וגזרה שוה דהתם צריכה לכמה דברים: **אמר** קרא כן תעשה אם אינו ענין לבכור · תימה דברים עד כמה לעיל (דף כו:) דרשינן לענין בכור [לא] כדאמר אמר קרא כן תעשה הוסיף לך הכתוב עשייה אחרת בשורך וי"ל הא דדרשינן ליה בבכור משום דכתיב בבכור אבל מאחר דאפקיה רחמנא בלשון עשייה דרשינן ליה למעשר משום [לב] דבכור לא שייך קדושת עשייה (קדושה): **לקח** עשרה עוברין במעי אמן כו' · לאו דוקא דהוא הדין עולדו [לג] כיון דהוי מחוסר זמן אי נמי נקט במעי אמן [לד] ואפילו לרבי שמעון בן יהודה דאמר מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר:

א) כגון וכו' ממערות אין מי נ"ק : ב) הים מחברן נ"ק : ג) גי' נ"ק איתנהו בעינייהו בלא תערובות כלל אבל הכא אין הנוטפין ניכרים וכו' : ד) נ"ל הכא נעמידנה נמי כו' נ"ק :

זוכה

[לעיל סי' מנחות פא: פסי' ב"ב קמג:]

[לעיל כח. לקמן נז: תמורה יט:]

[בי"ן כד גי' תוס' שם ד"ה יום]

[שם לפנינו איתא בימים]

מלמעלה שאין נ"ק

טעמא משום נ"ק

נ"ל המקור

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר קרא תעשה כנ"ל ותיבת כן נמחק : (ב) שם בעשייה דמרחם קדוש : (ג) שם והא איפסיל ליה בלקוח אישתמיטתיה : (ד) רש"י ד"ה ופריך וכו' מעשר בהמה ועוד : (ה) ד"ה בשעת וכו' שלא יהו לוקחין ובמעי :

שיטה מקובצת

א] אף שורך אינו בלקוח: ב] לבכור דליתיה בעשיה : ג] בנך מחויב ואינו בא : ד] היא דתניא ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר"ש מחוסר: ה] ועוד דבכור: ו] עשייה שיקדישנו באות ה' נמחק: ז] בחלום והלילה נראה לי : ח] שנתנו לה במעי אמו: ט] מבריך דמסייעא ליה ברייתא דר"מ דאמר : י] מ"מ מסייעינן : יא] שייך למימר למה כו' פרת · גליון לפי שזה עיקר שמו : יב] ורבין וגם מצאנו שבלא גשמים: יג] שיורד מלמעלה שאין : יד] מלמעלה כדקאמר נמי התם דאמר : טו] דסבירא ליה דאורחא כו' גם בלא גשמים נמי לפעמים מבריך ומאי סהדא רבה דפרת אין זה : טז] ומייתי לה בסנהדרין: יז] שמא ירבו הנוספין על כו' להו מי גשמים : יח] האיך היא על תי' היה נמחק : יט] מפרת ומיומי תשרי: כ] בהן שמימי גשמים : כא] מתערבין במקומות גבוהים (תיבת במקואות נמחק) כו' וכגון נהרות היוצאים כו' מימי גשמים מתערבין ומתעכבין שם תדע דהא תנן במס' : כב] שכן שאר בארות : כג] אבל שאר בארות כשרות כו' למימר דמן הדין : כד] משום הרדלית ולפי פי' האחרון : כה] חיותן הי' מחברן : כו] הגדול ולא דמי לחבית של מים שנפלה לים הגדול דאמרינן בריש : כז] וא"ת והא אין : כח] ר"ע ... כט] ... ששת ...

רבינו גרשום

תניהו ענין למעשר בהמה · דאיתיה בעשיה שמכניסן לדיר וקורא לו שם מעשר וסוקרו בסיקרא : תניהו ענין לחטאת ואשם · דאיתנהו בעשייה שמקדישן : הא לא מצי אמרת דומיא דבנך בעינן דאינו בא על חטא והני באין על חטא : אימא תניהו ענין לעולה ושלמים · דאיתנהו בעשיה ואינן באין על חטא : לא ס"ד דומיא דבנך בעינן שאינו בא בנדר ונדבה לאפוקי עולה ושלמים דבאין בנדר ונדבה : אמר רבא הא לא קשיא ההיא דרב אסי דאמר קרא כן תעשה שלא יהא לקוח ואימתי מיעט הכתוב לקוח בשעת עשייה כלומר בזמן שראוי להקרבה יש בו איסור לקוח אבל כשהן עוברין דלית בהו עשייה דלא חזו להקרבה לית בהו איסור דלקוח : איסור לקוח חל על מחוסר זמן · שאם לקחו קודם ז' ימים קודם שנראה להקרבה אינו נכנס לדיר להתעשר לעולם אע"ג דלקחו שלא בשעת עשייה קרינן ביה · הלכך יש בו איסור לקוח : מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר · ושעת עשייה הוא : אף מחוסר זמן קדוש לפני זמן במעשר וקרב לאחר זמן : לדיר להתעשר · דמרבי ליה מתניתין מהכל נכנסין כגון שנתנו לו וחזר ולקחו ממנה · ... כבים קא מיירי דלא איתחייביה במעשר ודמי כי חזר ולקחו ממנה כלקחו שלא בשעת עשייה ... ח · הלכך נכנס לדיר להתעשר' וכתב לישנא אחרינא כגון שנתנן לה עובר פרתו וחזר ולקחו ממנה בעוד שהוא עובר דלא חל עליה איסור לקוח' ומיסתבר כלישנא אחרינא : ואמאי מוקמינן ... ותי...

נמי כו' מועבדת שיהו כל עבודות של חדש זה כזה ומוכח : ל] דברים גמר מה בין פסח מ... דאמרי' אמר : לב] משום דבבכור לא שייך קדושת עשייה דמרחם קדוש והיינו ... [ענין] לבכור דליתיה בעשייה : לג] נולדו כל זמן דהוי · תי' כיון נמחק : לד] אמן לומר ...

א) גלאה מלשון רבינו שלא היה לפניו הגי' במ' והא איפסיל ליה בלקוח אישתמיטתיה וכו' וצ"ע

עין משפט
נר מצוה

עיין נ"ק שמוחק מן תיבת רבא עד תיבת ובתמורה וס"ג וא"ת והא אמר ר' בתמורה אין אתנן אסור אלא כו' וכנ"ל כי אין שייך להקשות מרבא לאביי דבר פלוגתא דידיה הוא שם בתמורה

יז א מיי' פ"ד מהלכות איסורי מזבח הלכה ח:

יח ב מיי' פי"ז מהלכות איסורי ביאה הלכה ו ופי"ב שם ה"ג טוש"ע אה"ע סי' ח סעיף א וכאידך מ"ד :

יט ג מיי' פ"ו מהלכות בכורות הלכה י ופ"ג מהלכות שקלים הלכה ד ה סמג עשין ריב :

כ ד מיי' פ"ד מהלכות בכורות הלכה א טוש"ע י"ד סי' שכ סעיף ב :

כא ה מיי' שם פ"ו הלכה י ופ"ג מהל' שקלים הלכה ה :

כב ו מיי' פ"ג מהלכות שקלים הלכה ד ופ"ו מהלכות בכורות הלכה יא :

כג ז מיי' שם הלכה י :

מסורת הש"ס

[תמורה כט:]

נ"ק מ"ו

ביצה לט: חולין קמ: שקלים פ"א מ"ו

נ"ק מ"ו

ותיעשרה איהי *בזונית כותית ולוקמה בזונה ישראלית ותיעשרה איהי (א) קמ"ל דזונה ישראלית לא הוי אתנן כדאביי דאמר אביי *[א]זונה כותית אתננה אסור [ב]וכהן הבא עליה אינו לוקה משום לא יחלל זרעו זונה ישראלית אתננה מותר וכהן הבא עליה לוקה משום לא יחלל זרעו זונה כותית אתננה אסור גמר °תועבה °תועבה מעריות מה עריות דלא תפסי בהו קדושי אף זונה בהך דלא תפסי בה קדושי וכהן הבא עליה אינו לוקה משום °לא יחלל זרעו דלא יחלל זרעו אמר רחמנא והאי לאו זרעיה הוא א] : **מתני'** *[ג]האחין (ב) ב] והשותפין שחייבין בקלבון פטורין ממעשר בהמה (ג) חייבין במעשר בהמה פטורין מן הקלבון קנו מתפיסת הבית חייבין ואם לאו פטורין חלקו (ד) חזרו ונשתתפו חייבין בקלבון ופטורין ממעשר בהמה :

גמ' ת"ר °יהיה לך ולא של שותפות יכול אפילו קנו ג] בתפיסת הבית ת"ל יהיה והאי בבכור כתיב אם אינו ענין לבכור [ד]דהא איתיה בשותפות דכתיב °ובכורות בקרכם וצאנכם תנהו ענין למעשר בהמה א"ר ירמיה פעמים שחייבין בזה ובזה ופעמים שפטורין מזה ומזה פעמים שחייבין בקלבון ופטורין ממעשר בהמה ופעמים שחייבין במעשר בהמה ופטורין מן הקלבון חייבין בזה ובזה [ה]שחלקו בכספים ולא חלקו בבהמה פטורין מזה ומזה שחלקו בבהמה ולא חלקו בכספים [ו]חייבין בקלבון ופטורין ממעשר בהמה שחלקו בזה ובזה חייבין במעשר בהמה ופטורין מן הקלבון שלא חלקו ד] בזה ובזה פשיטא חלקו בבהמה ולא חלקו בכספים איצטריכא ליה סד"א כיון דחלקו בבהמה גלו (ה) דעתייהו דלמיפלג קיימי וליחייבו בקלבון קמ"ל א"ר ענן לא שנו אלא שחלקו גדיים כנגד תיישים ותיישים כנגד גדיים [ז]אבל חלקו גדיים כנגד גדיים ותיישים כנגד תיישים אומר זה חלקו המגיעו משעה ראשונה ה] לכך ורב נחמן אמר אפילו חלקו גדיים כנגד גדיים ותיישים כנגד תיישים אין אומרים זה הוא חלקו המגיעו משעה ראשונה ו] לכך ורבי אלעזר אמר ל"ש אלא שחלקו ט' כנגד י' וי' כנגד ט' אבל חלקו ט' כנגד ט' וי' כנגד י' אומר זה חלקו המגיעו משעה ראשונה ז] לכך ורבי יוחנן אמר אפילו חלקו ט' כנגד ט' ועשרה כנגד עשרה אין אומר זה חלקו המגיעו משעה ראשונה ח] לכך

ואזדא

תורה אור: ויקרא יח · דברים כג · ויקרא כא · במדבר יח · דברים יב

רש"י

ותיעשריה איהי · כיון דבמעי אמו נתנו לה לא מיפסיל משום ט] נתן (ו) במתנה ויאכל במומו אם ילא האתנן בעשירי וצ"ל חוזר ולקחו : הא קמ"ל · הך ברייתא דהאי אתנן י] דלא בר עשורי דזונה כותית היא דמיקרי אתנן אבל אי הוה זונה ישראלית לא מיקרי אתנן ואפילו למזבח שרי : בעריות כתיב מכל התועבות האלה ובאתנן כתיב כי תועבת ה' וגו' : מה עריות לא תפסי בהו קדושי · דחייבי כריתות נינהו והכל מודים שאין קדושין תופסין בחייבי כריתות דאין ממזר אלא מחייבי כריתות יא] במסכת יבמות (דף מט:) : לאו זרעו הוא · דהולד הולך אחר הכותית יב] בפ"ב דיבמות (דף כג.) בנך הבא מישראלית קרוי בנך ואין (בן) בנך הבא מן הכותית קרוי בנך אלא בנה : **מתני'** האחין שהן שותפין כשהן חייבין בקלבון · כדמפרש לקמן שחלקו בנכסי אביהן ואח"כ נשתתפו ואם שוקלין יג] השקל שלם [דהיינו] שני חצאי שקליהם ביחד (יהו כולן) חייבין לתת כל אחד ואחד מעה קטנה לקלבון דהא שני ממונות הן והרי הן כשאר בני אדם שהשוקל שקלו נותן עמו קלבון יד] דהוא קלבון להכרע וי"א לחילוף שאין שני חצאי סלע יוצאין בסלע בלא חילוף מועט והואיל ורוב בני אדם נותנין כל אחד מחצית הסלע וקלבונו עמו כי מצטרפי נמי שנים ויהבי סלע שלם יהבי נמי קלבון טו] שני והני אחין שחלקו וחזרו ונשתתפו *דהוא הן כשאר שותפין דעלמא וחייבין בקלבון טז] שני : פטורים ממעשר בהמה · יז] כל ימי שותפותן לעולם כדקתני בברייתא בגמרא יהיה לך ולא של שותפות : וכשחייבין במעשר בהמה · כגון שלא חלקו ועדיין יח] תפיסת בית ירושת אביהן קיימת דלא הוו כשותפות כדאמר בגמרא יכול אפי' קנו בתפיסת הבית ת"ל יהיה אלמא כאביהן דמו : פטורין מן הקלבון · יט] שני אם נותנין בין שניהם סלע שלם דבמקום אביהן קיימי נכסי ואילו הוה יהיב אבוהון סלע על ב' בניו לא היה נותן קלבון לחילוף שכן דרך לעולם שהמחוייב שני חצאי שקלים נותן שקל שלם ולא הוי כשני אנשים כ] המצרפין שני חצאי סלעיהם לסלע שלם : קנו כא] בתפיסת הבית חייבין · במעשר בהמה כדאמרינן בגמ' והאי קנו לא לקחו במעות אלא קנו שנפלה להם כב] בהמה מאביהם : חלקו וחזרו ונשתתפו · הוו כשותפין דעלמא ופטורין ממעשר בהמה וחייבין בקלבון : **גמ'** יהיה לך · (הזכרים) אשר יהיה לך (הזכרים): ולא של שותפות · דמשמע המיוחד לך אתה נותן ולא של שותפות : יהיה · מכל מקום : ובכורות בקרכם · לשון רבים משמע לשנים הוא אומר בקרכם: בזה ובזה · בקלבון ובמעשר : שחלקו בכספים · וחזרו ונשתתפו ולא חלקו בבהמה דגבי קלבון הוו כשאר שותפין וגבי בהמה הוי תפיסת הבית: חלקו בבהמה ולא חלקו בכספים · דקולא הוא דפטורין מזה ומזה איצטריך ליה לאשמועינן כג] סד"א כיון דחלקו בבהמה ניזיל לחומרא וכיון גלו אדעתייהו דלמיפלג כד] בנכסים נמי קיימי וליחייבו בקלבון : לא שנו · דהויא שותפות להיפטר ממעשר בהמה כי חזרו ונשתתפו אלא שחלקו בשומא: גדיים כנגד תיישים ותיישים כנגד גדיים · לפי שוייהן דהתם ליכא למימר זה חלקו המגיע כה] ממיתת אביהם דוודאי בשעת מיתה זכה זה בחלי הגדיים ובחלי התיישים וזה בחלי הגדיים כו] והתיישים הלכך השתא קנין הוא שזה קונה מזה והולדות שישנם בשעת חלוקה פטורין ממעשר בהמה משום לקוח ואותן העתידים לבא פטורין משום שותפות : אבל חלקו גדיים כנגד גדיים ותיישים כנגד תיישים · אמרינן כז] ברירה וזה חלק המגיע לכל אחד ממיתת אביו ועדיין ירושה היא ושם ירושה עליהן וכי חזרו ונשתתפו הדרא לה תפיסת הבית כמרישא ולא שותפות הוא הילכך כח] ולדות שישנן בשעת חלוקה אינן פטורין משום לקוח ולא העתידין לבא פטורין משום שותפות: אפילו חלקו כו' · אין ברירה והוי מרישא לקוחות והדר שותפין : ר' אלעזר ורבי יוחנן בפלוגתא דרב ענן ורב נחמן פליגי : ט' · גדולים כנגד עשרה פחותים דהיינו שומא וליכא למימר ברירה :

ואזדא

תוספות

זונה ישראלית אתננה מותר וכהן הבא עליה כו' · וא"ת והא אמר *רבא בפ' מרובה (ב"ק ע:) דאתנן אסרה תורה אפי' בא על אמו כט] ובתמורה תניא [רבי] (ר"ל) אומר אין אתנן אלא הבא לו בעבירה אבל אתנן אשתו נדה כו' · י"ל דלא איירי ל] כדקיימא ליה באיסור ערוה דדוקא איירי בדתפסי לא] בהדי קדושין כדמפרש טעמא דלכך אתננה מותר והא דכהן הבא עליה לוקה לב] בגיורת ומשוחררת שהיא זונה או שנבעלה זונה מאדם אחר שהיתה עליו באיסור כרת לג] כיון שבא עליה עשאה זונה או כמ"ד פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה והא דמשמע דלא משכחת בזונה ישראלית דתיעשרה איהי הוה מצי לאשכוחי באיסור ערוה אלא אתא לאשמועינן דזונה ישראלית אתננה מותר [וא"ת] לרבא דאמר בפ' בתרא דתמורה (דף כט:) דאחת זונה כותית וא' זונה ישראלית אתננה אסור תיקשי לד] ברייתא וי"ל דלא מתנייא בי ר' חייא ור' אושעיא אי נמי הוה מצי למימר דשפיר משכחת לה דתיעשרה איהי אלא אשמועינן לקוח במעי אמו כרבי יוחנן ומיהו חידוש זה נמי לה] שמעינן בשתיעשרה איהי כשנותן לה במעי אמו ולא מיפטר משום לקוח שניתן במתנה : **מה** עריות דלא תפסי בהו קדושין כו' · תימה כיון דילפינן מעריות ה"ל למעוטי זונה כותית דבעינן דומיא דעריות דלא תפסי בה קדושין לדידיה ותפסו לאחריני לאפוקי זונה כותית דלא תפסי בה לא לדידיה ולא לאחריני כדאמר פ' החולץ (יבמות מה:) למ"ד כותי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר משום דלא הוי דומיא *דעריות מהאי טעמא ורבא גופיה דמחייב בזונה כותית בפ' בתרא דתמורה (דף כט:) קסבר בפ' החולץ (יבמות דף מה:) לו] הולד כשר וי"ל דגבי זונה כותית כיון דלא תפסי בה קדושי כלל כ"ש דגורם עליה שם זנות אבל לענין ממזרות אין לולד להיות ממזר כיון דאינה ראויה לאדם אחר יותר מזה לז] : **דהא** איתיה בשותפות · כדכתיב ובכורות בקרכם ולאכם בריש מכילתין פירשתי ל"ל האי קרא דתיפוק ליה מדאיצטריך למעוטי שותפות כותי : *ואזדא ר' יוחנן לטעמיה כו' · ואע"ג דהכא פליג ר"א עליה דרבי יוחנן ולעיל בסוף יש בכור (דף כב:) משמע דמודה בהיא דלקוחות הן לח] ומשני מאי אין חוזרין לבטלה הא מגריכן הכא תרי מילי דר' יוחנן א"כ לעיל איצטריך לשנויי דלא תקשי לט] מיניה עליה דרבי יוחנן : *לברור חד מיניהו להדי כלב כו' · וא"ת מה יועיל הא אין ידוע *איזהו אותו שכנגד הכלב מ] וכי תימא לפי שסוה לכלב הא מא] דאמר אי דסוו כולהו להדדי ה"נ ואז היאך יכול לברר אותו שכנגד הכלב להתיר האחרים וי"ל שכך סברת הש"ס כיון שיש ברירה שיש לדבר להיות תלוי בדעתו דמסתמא כך מב] דעתו מתחלה דאותו שיברור הוא כנגד הכלב*) :

*) [וע' היטב תוס' תמורה ל: ד"ה ואידך ותוס' סוטה יח: ד"ה חזר]

שיטה מקובצת

א] הוא זונה ישראלית אתננה מותר דהא [תפסי] בהקדושין וכהן הבא עלי' לוקה משום לא יחלל זרעו דהא זרעיה הוא : ב] השותפין כשחייבין בקלבון כו' בהמה וכשחייבין במעשר : ג] קנו מתפוסת הבית: ד] חלקו לא בזה ולא בזה : ה] תי' לכך נמחק: ו] תי' לכך נמחק: ז] תי' לכך נמחק: ח] תי' לכך נמחק : ט] משום נותן : י] אתנן בזונה דלאו בר עשורי דכותית היא : יא] כריתות כדאמרי' במסכת : יב] הכותית כדאמרי' בפ"ב : יג] שוקלין סלע שלם לשני חצאי שקליהם כאחד יהו' חייבין : יד] קלבון ההוא קלבון : טו] תי' שני נמחק : טז] תי' שני נמחק : יז] בהמה דשותפין פטורין ממעשר בהמה כל : יח] תפוסת הבית ירושת : יט] תי' שני נמחק : כ] אנשים המצטרפים : כא] קנו מתפוסת הבית: כב] להם בהמות מאביהם : כג] לאשמועינן דסד"א: כד] דלמיפלג בכספים נמי תי' בנכסים נמחק : כה] המגיע בשעת מיתת אות מ' נמחק : כו] הגדיים ובחצי התיישים הלכך כו' קנין גמורה היא : כז] אמרי' יש ברירה : כח] הלכך לא ולדות : כט] אמו אלמא זונה ישראלית אתננה אסור ואביי לא פליג עליה בהא דברייתא היא בפ' כל האסורין דף כ"ט ע"ב רבי אומר אין אתנן אסור אלא כל אתנן הבאות לו בעבירה אבל : ל] מיירי הכא בדהויא ליה : לא] בדתפסי ליה : לב] לוקה כגון בגיורת : לג] כרת דכיון : לד] תיקשי ליה מהך ברייתא דהכא: לה] נמי הוה שמעינן כו' איהי כשניתן לה : לו] החולץ דהולד כשר וי"ל דלגבי זונה : לז] מזה דהוה כבהמה : לח] הן דמשני מאי : לט] תיקשי מתני' עליה : מ] הכלב והי מינייהו מפקת : מא] הא אמר אות ד' נמחק : מב] כך היתה דעתו כו' הוא יהיה כנגד :

רבינו גרשום

ותיעשרית איהי · הזונה עצמה ובמעשר לית ביה איסור אתנן כדאמר לקמן כי משחתם בהם מום בם כל שהמום פוסל בו דבר ערוה פוסל בו ומעשר לא פסיל ביה מום : בזונה עובדת כוכבים עסקי' דלאו בת עשורי היא : תועבה תועבה מעריות · כתיב הכא כי תועבת ה' אלהיך הוא וכתיב בעריות כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה בהך זונה דלא תפסי בה קידושי דכתיב לא תתחתן בם אתננה אסור : והאי לאו זרעיה היא' כדגמרינן ביבמות בנך הבא מישראלית קרוי בנך ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך אלא בנה וכדמפרש התם · והאי זרעיה הוא דתפסי בה קידושי: האחין השותפין · מיירי באחין שחלקו ירושתן: וחזרו ונשתתפו שחייבין בקולבון · הואיל וחלקו אם נתנו ביחד שקל צריכין להוסיף קולבון דהיינו פונדיון · שכך מכריעין ב' חצאי שקל יותר משקל ואע"ג דחזרו ונשתתפו לא נפטרו מקולבון דכיון דחלקו הוי ליה כשני ממונות ופטור ממעשר בהמה משום דכיון דחלקו הרי הן כלקוחות ולקוח פטור ממעשר בהמה · ועוד כיון דנשתתפו נפטרו מן (הבכורה) [המעשר] כדאמרי' בגמ' קנו בתפוס' הבית כלומר שלא חלקו ירושתן ומעצמן השביחו וילדו חייבין במעשר בהמה דנתחייבו הנכסים במעשר כבתחלה בחיי אביהן · ואם לאו שחלקו ונשתתפו והדר ילדו פטור חלקו וחזרו ונשתתפו היינו פירוש דרישא : כל פטר רחם כו' · יהיה לך ת"ל יהיה לרבות אותן שקנו מתפוסת הבית שחייבין : פשיטא · דהכי איתה וכל הני יכלינן למידק ממתניתין ומאי קמ"ל ר' ירמיה : סד"א כיון דחלקו בבהמה · דעיקר טורח בבהמה היא דטיפולה מרובה וצריכא לסייע כל אחד לחברו ואינהו לא חשו לבטוליה האי ופלגי בהמה ודאי גלו אדעתיהו דלמפלג כספים קיימי ואע"ג דלא חלקו עדיין כספים כמי שחלקו דמי וליחייבו בקולבון קמ"ל דלא · אלא מה שחלקו חלקו ומה שלא חלקו לא חלקו : לא שנו · דכי חלקו בהמה פטורין ממעשר אלא שחלקו גדיים כנגד תיישים דהני ודאי לקוחות הן ולא חלוקה גמורה: אבל חלקו · זה וזה בשוה לאו לקוחות הן אלא חלוקה גמורה ואומרין לכל אחד הוברר הדבר שזה הוא חלקו ודאי המגיעו וחייבין במעשר : חלקו תשעה שמנים כנגד עשרה כחושין היינו נמי ענין לקוחות :

ואזדא

הגהות הב"ח (א) גמ' ותיעשרה איהי הא קמ"ל : (ב) במשנה האחין השותפין כצ"ל ואות ו' נמחק : (ג) שם ומחייבין במעשר בהמה : (ד) שם חלקו וחזרו : (ה) גמ' גלו אדעתייהו : (ו) רש"י ד"ה ותיעשרה איהי וכו' לא מיפסיל משום נתן אתנן דכל כהלו מתנה ויאכל במומו :

ואזדא ר' יוחנן לטעמיה *דא"ר אסי א"ר יוחנן האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל וצריכי דאי אשמעינן הכא בהא קאמר ר' יוחנן דומיא דבנך מה בנך בברור לך אף שורך וצאנך בברור לך אבל שדה מכר הוא דאמר רחמנא ליהדר ביובל ירושה ומתנה לא ואי אשמעינן שדה לחומרא אי נמי לכתחלה אבל הכא אימא לא צריכא מיתיבי *וכן השותפין שחלקו אחד נטל עשרה ואחד נטל תשעה וכלב שכנגד הכלב אסורין שעם הכלב מותרים (א) א] ואם אמרת יש ברירה *ליברור חד מינייהו לבהדי כלב ולשקול והנך לישתרו אמר רב אשי אי דשוו כולהו להדדי ה"נ הכא במאי עסקינן דלא שוו כולהו להדדי ושוי האי כלבא חד ומשהו והאי משהו משיך ואתי בכולהו: **מתני'** הכל נכנסין לדיר להתעשר חוץ מן (ב) כלאים וטרפה ויוצא דופן ומחוסר זמן והיתום ואיזהו יתום כל שמתה אמו [או] שנשחטה ואח"כ ילדה ר' יהושע אומר אפי' נשחטה אמה והשלח קיים אין זה יתום: **גמ'** מנא ה"מ *דת"ר °שור או כשב פרט לכלאים או עז פרט לנדמה כי יולד פרט ליוצא דופן והיה שבעת ימים פרט למחוסר זמן תחת אמו פרט ליתום רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר נאמר כאן °תחת השבט ונאמר להלן תחת אמו מה להלן פרט לכל השמות הללו אף כאן פרט לכל השמות הללו ומה כאן פרט לטרפה אף להלן פרט לטרפה הכל לאיתויי מאי לאיתויי הא דתנו רבנן הרובע והנרבע והמוקצה והנעבד והאתנן והמחיר וטומטום ואנדרוגינוס כולן נכנסין לדיר להתעשר ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש טומטום ואנדרוגינוס אין נכנסין לדיר להתעשר ותנא דידן אי גמר תחת תחת מקדשים הני נמי לא ואי לא יליף הני מנא ליה לעולם גמיר והני רחמנא רבינהו דכתיב °כי משחתם בהם מום בם לא ירצו לכם *ותאנא דבי רבי ישמעאל כל מקום שנאמר בו השחתה אינו אלא דבר ערוה ועבודה זרה דבר ערוה דכתיב °כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ עבודה זרה דכתיב °פן תשחיתון ועשיתם לכם פסל תמונת כל סמל תבנית זכר או נקבה וכל שהמום פוסל בו דבר ערוה ועבודה זרה פוסלין בו וכל שאין המום פוסל בו אין דבר ערוה ועבודה זרה פוסלין בו והאי מעשר הואיל ולא פסיל ביה מומא דכתיב °לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו דבר ערוה ועבודה זרה נמי לא פסיל ביה רובע ונרבע דבר ערוה מוקצה ונעבד עבודה זרה ואתנן דבר ערוה ומחיר איתקש לאתנן טומטום ואנדרוגינוס קסבר ספיקא הוא ר"ש בן יהודה אומר [כו'] קסבר (ג) *ספיקא הוא ג] מיעט רחמנא גבי קדשים זכר ודאי ונקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס מעשר נמי גמר תחת תחת מקדשים ת"ר הכל נכנסין לדיר להתעשר חוץ מן הכלאים והטרפה דברי ר"א בר' יהודה איש כפר ברתותא שאמר משום ר' יהושע אמר ר"ע אני שמעתי הימנו אף יוצא דופן ומחוסר זמן ויתום ות"ק אי גמר תחת תחת מקדשים הני נמי לא ואי לא גמר בשלמא טרפה °כל אשר יעבור תחת השבט כתיב *פרט לטרפה שאינה עוברת אלא כלאים מנא ליה לעולם גמר וביוצא דופן סבר

רש"י

ואזדא רבי יוחנן לטעמיה · דאין ברירה: וצריכי · הנך תרתי דרבי יוחנן: בהא א"ר יוחנן · דאין ברירה ופטורין משום דמעשר בהמה איתקש לבנך כדכתיב (שמות כב) בכור בניך תתן לי כן תעשה וגו': בברור לך · שנולד ברשותך: ואי אשמעינן שדה · הוה אמינא בההיא קאמר רבי יוחנן משום דלחומרא אזיל משום ספיקא אבל הכא דלקולא הוא ד] דמיפטר ממעשר אי נמי לכתחלה דלגבי יובל בעינן שתהא חוזרת קרקע לתחלתה שהיתה ביחד אבל גבי מעשר ליכא למימר הכי: וכן השותפין · במסכת תמורה בפרק כל האסורין: אחד נטל עשרה טלאים ואחד תשעה טלאים (ד) וכלב· עמהן אותן עשרה הטלאים שכנגד הכלב אסורין למזבח דאחד מהן היה חילופו של כלב והיה מחיר כלב ולא ידעינן הי ניהו: שעם הכלב · התשעה שעם הכלב לית בהו איסורא: אי דשוו כולהו להדדי · שכל כבש שבאותן תשעה יש לו חבר באותן העשרה ששוה כמותו ונמצא שהעשירי כנגד הכלב הכי נמי דיש ברירה ונוטל אחד במחיר כלב ואוכלו והשאר מותרין לגבוה: הכא במאי עסקינן · דכולהו אסירי ה] כגון דלא שוו אהדדי שתשעה כבשים שבתוך ו] עשרה שוין יותר מתשעה שעם ז] אותו הכלב והכלב שוה את העשירי ואותו משהו ששוין אותן תשעה ח] שכנגדן יותר מתשעה שעמו דהשתא הוי מחיר כלב הולך בכל התשעה שכנגדו בכל חד פורתא והעשירי ט] כנגדו והמורה גריס כגון דשוה כל חד וחד ארבעה זוזי ופלגי י] חומשא גבלבא חמשא זוזי דההוא זוזא שייך ואתי בכולהו ופירושא הכי דשוי כל חד וחד מאותן עשרה שכנגד הכלב ד' זוזי ופלגי חומשא דזוזא נמצא שכל העשרה שוין ארבעים וחד זוזי שעשרה חלאי חומשין עושין ה' חומשין דהיינו זוזא והכלב שוה ה' זוזים נמצא שתשעה שעמו אינן (ה) יא] אלא ל"ו זוז ואיהו חמשה הרי ארבעין וחד השתא לא שוו אותן שעם הכלב אלא ד' זוזי כל חד יב] ואותן שכנגדו שוו כל חד ד' זוזי ופלגא חומשא דזוזא נמצא שהכלב משוה את כולם ובכל אותן שכנגדו שייך חילוף הכלב אותו חלי חומש שכל אחד שוה יותר על ארבע זוז יג] מחילוף שכנגד אותו זוז שהכלב שוה יותר מארבע: **מתני'** כל שמתה אמו · בשעת לידה וכל טעמא דמתניתין מפרש בגמרא: והשלח קיים · והעור קיים: אין זה יתום · בגמרא מפרש טעמא: **גמ'** שור או כשב · גבי שאר כל הקדשים כתיב: נדמה · שאמו רחל והוא דומה לעז: כלאים · מן התיים והרחל בא: נאמר כאן · במעשר בהמה תחת השבט: ונאמר להלן · בכל הקדשים תחת אמו: מה להלן · בכל הקדשים: פרט לכל השמות הללו · כדפרישית כלאים ונדמה ויוצא דופן ומחוסר זמן ויתום אף במעשר הכי נמי והיינו טעמא דמתניתין ומה מעשר פרט לטרפה דכתיב בה (ויקרא כז) כל אשר יעבור פרט לטרפה שאינה עוברת דבהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה זו היא אחת מי"ח טריפות: הכל · דקתני במתניתין לאיתויי מאי: מוקצה · שהפרישוהו להקריבו לעבודה זרה: נעבד · שעבד את הבהמה עצמה כגון שניסך לה בין קרניה: ותנא דידן · תנא דמתניתין דתנא הכל לאתויי כל הני יד] דמתניתין: אי גמר · מעשר תחת תחת מקדשים · דהא כולהו פסולי בקדשים דתניא בתמורה בפרק כל האסורין (דף כח·) מן הבהמה להוציא רובע ונרבע אלא עד אחד דאי שני עדים בת קטלא היא דכתיב ואת הבהמה תהרוגו מן הבקר להוציא את הנעבד מן הצאן להוציא את המוקצה: ואי לא יליף · מקדשים הני אחריני מחוסר זמן ויתום מנא ליה דאין מעשרין: והני · רובע ונרבע וכולהו איך רחמנא רבינהו טו] דלעשרי ואף על גב דלא חזו להקרבה יאכלו במומן לבעלים: כל שהמום פוסל בו דבר ערוה ועבודה זרה פוסלין בו · דהא אקשינהו רחמנא למום דכתיב (ויקרא כב) כי משחתם בהם מום בם: טומטום ואנדרוגינוס טז] ספיקא הוא · אי זכר אי נקבה הלכך ממה נפשך מיעשרי ורבי שמעון סבר בריה בפני עצמה היא: הני נמי לא · יוצא דופן ומחוסר זמן ויתום: ולד

תוספות

חוץ מן הכלאים כו' · הוה מצי נמי למיתני נדמה דהא מפרש טעמא בגמרא משום דילפינן תחת תחת מקדשים אבל בכל מקום דחשיב *(טרפה) רגיל לדלג נדמה כאילו הוא בכלל כלאים משום דדמי ליה קצת: **פרט** לטרפה שאינה עוברת · דבהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה היא יז] מי"ח טרפות והתם במנחות (דף ו·) מצריך תלתא קראי בטרפה חד לטרפה ממעי אמו דלא היתה לה שעת הכושר וחד לטרפה ואחר כך הקדישה וחד להקדישה ואחר כך נטרפה ומן הארכובה ולמטה חשבינן ליה עוברת כיון דאינה יח] נטרפה*: **כל** שהמום פוסל בו דבר ערוה ועבודה זרה פוסלין בו · כולי עלמא אית להו הך דרשא אפי' מאן דממעט רובע ונרבע מוקצה ונעבד ממן הבהמה וממן הבקר בפ' כל האסורין (תמורה כח·) כדפירשתי* (לעיל בפרק הלוקח בהמה): **זכר** ודאי נקבה ודאית לא טומטום כו' · הך סוגיא דלא כרב חסדא וריש לקיש כדפרישית לעיל בסוף על אלו מומין (דף מב:*): בפרוס

רבינו גרשום

ואזדא ר' יוחנן לטעמיה: דלית ליה ברירה ומשום הכי מחזירין זה לזה ביובל דאין אומרין זהו חלקו המגיעו: אף שורך וצאנך בברור לך שיהא חלקך ואין ברירה · אבל שדה של ירושה דלאו מכר הוא אימא לא ליהדר: ואי אשמעינן שדה · ירושה דמחזירין זה לזה דלקוחות הן היינו חומרא' אבל הכא גבי מעשר בהמה אי משוינן לה כלקוחות היינו קולא דפטירי ממעשר אימא לא: אי נמי אי אשמעינן בשדה' דלקוחות הן ומחזירין משום דכתחילה כלומר דהשתא כי מחזירין שייך כל חד וחד לדחבריה כבתחלה · כמעיקרא קודם חלוקה ומקיימי קרא דכתיב תשובו איש לאחוזתו הילכך קאמר אין ברירה כי היכי דמחזירין אבל הכא מעשר בהמה דלית ביה דין חזרה ביובל אימא ליהוי ברירה קמ"ל דלא: שכנגד הכלב אסורין · כל העשרה דלא ידעינן הי ניהו הוי מחיר כלב חילופו · אי דשוו כולהי עשרה כהדדי כל חד וחד שוה כמו הכלב הכי נמי דאמרינן ליברר חד כנגד הכלב: דהאי משהו שייך בכולהו י' · וליכא ברירה הלכך שכנגד הכלב כולן אסורין להקרבה: כל שמתה אמו · כשנולד זה או נשחטה שזה פירש למיתה וזה לחיים: והשלח קיים · העור שלה שיכול אדם לכורכו בעור אמו ולחממו בו אין זה יתום: שור או כשב · שיהא מיוחד שור או כשב · ומה כאן במעשר פרט לכלאים: ומה כאן במעשר פרט לטרפה (שבגלוי) דכתיב כל אשר יעבור פרט לטרפה שאינה עוברת אף להלן בקדשים פרט לטרפה: טומטום אין נכנס· דקסבר דבריה היא: ואי לא גמר· הנך גופייהו דממעט מנא ליה: איתקש לא תנן· דכתיב בחד קרא: קסבר ספיקא הוא· וממה נפשך אי זכר הוא אי נקבה היא חייב במעשר: ביוצא דופן סבר

ואח"כ מ"ה שכנגד הכלב עשרה הטלאים שכנגד אותן שהכלב עמהן הס"ד ואח"כ מ"ה אסורין: (ה) ד"ה הכא במאי וכו' נמצא שתשעה שעמו אינן שוין אלא ל"ו זוז:

עין משפט נר מצוה

נ"ל כלאים נ"ק

כד א מיי' פ"א מהלכות שגגות ויובל הלכה יט וע"ש:

כה ב מיי' פ"ד מהלכות איסורי מזבח הלכ"יז:

כו ג מיי' פ"ו מהלכות בכורות הלכה יד סמג עשין ריב:

[ועי' היטב תוס' חולין קלו: ד"ה פרט]

כז ד מיי' פ"ג מהלכות איסורי מזבח הלכה ד:

כח ה מיי' שם הלכה ה:

[בחולין כג: ד"ה כי]

כט ו ז מיי' שם הלכה ד:

[ד"ה כי פליגי]

מסורת הש"ס

גיטין כה: מח: לעיל נב: [ב"ק סט: ביצה לז:]

תמורה ל:

[שם ע"ש]

[לעיל יב: וש"נ]

פ"ט כג: סנהדרין נו. תמורה כח: חולין כג.

נ"י אחרת היה לפני רש"י ול"ל בריה הוא נ"ק

[לקמן נח· מנחות ו· תמורה כט· חולין קלה:]

שיטה מקובצת

א] ואי אמרת אות ם' נמחק: ב] מן הכלאים והטריפה: ג] הוא ומיעט רחמנא: ד] הוא דליפטר ממעשר: ה] תי' כגון נמחק: ו] שבתוך העשרה: ז] תי' אותו נמחק: ח] תשעה שכנגדו יותר: ט] והעשירי כולו כנגדו: י] ופלגי וחומשא: יא] אינן שווין אלא: יב] חד וחד ואותן: יג] זוז הוי מחילוף: יד] הני דמתעשרין הס"ד ותי' דמתני' נמחק: טו] רבינהו דלעשרינהו: טז] ואנדרוגינוס קסבר: יז] היא אחד מי"ח: יח] דאינה אלא בעלה מום בעלמא:

הגהות הב"ח

(א) גמ' שעם הכלב מותרים ואי אמרת: (ב) שם במשנה חוץ מן הכלאים והטרפה וכו' כל שמתה אמו או שנשחטה וכו' אפי' נשחטה אמו: (ג) גמ' ר"ש בן יהודה אומר קסבר לאו ספיקא הוא וכו' ומעשר נמי: (ד) רש"י ד"ה אחד נטל וכו' וכלב הס"ד

סבר לה *כר"ש דאמר יוצא דופן ולד מעליא הוא *ודלא כר' יוחנן במחוסר זמן סבר לה *כרבי שמעון בן יהודה יתום כגון שהשלח קיים ור' יהושע לטעמיה דאמר אפילו שחט את אמו והשלח קיים אין זה יתום העיד רבי ישמעאל בן סתריאל מערקת לבינה לפני רבי במקומנו מפשיטין את המתה ומלבישין את החי אמר רבי נתגלה טעמא של משנתינו א] חזירין שבמקומנו יש להם ששים רבוא קלפים *בבית המסס שלו פעם אחת נפל ארז אחד שבמקומנו ועברו שש עשרה קרונות על חודו (א) אחת פעם אחת נפלה ביצת בר יוכני וטבעה ששים כרכים ושברה שלש מאות ארזים ומי שדיא ליה והא כתיב °כנף רננים נעלסה ב] אמר רב אשי ההוא מוזרתא הואי: **מתני'** *אשלש גרנות למעשר בהמה בפרס הפסח ובפרס העצרת ובפרס החג (והן גרנות של מעשר בהמה) דברי ר' עקיבא בן עזאי אומר בעשרים ותשעה באדר באחד בסיון בעשרים ותשעה באב ר' אלעזר ורבי שמעון אומרים באחד בניסן באחד בסיון בכ"ט באלול ולמה אמרו בעשרים ותשעה באלול ולא אמרו באחד בתשרי מפני שהוא יום טוב ואי אפשר לעשר ביום טוב לפיכך הקדימוהו בעשרים ותשעה באלול ר' מאיר אומר *באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה בן עזאי אומר האלולים מתעשרים בפני עצמן כל הנולדים מאחד בתשרי עד עשרים ותשעה באלול הרי אלו מצטרפין חמשה לפני ראש השנה וחמשה לאחר ר"ה אינן מצטרפין חמשה לפני הגורן וחמשה לאחר הגורן הרי אלו מצטרפין אם כן למה ג] נאמרו שלש גרנות למעשר בהמה שעד שלא הגיע הגורן מותר למכור ולשחוט הגיע הגורן לא ישחוט ואם שחט פטור: **גמ'** מאי שנא תלת אמר רבה בר שילא*(ב) לקבל חורפי ואפלי וקייטי ומאי שנא בהני זימני אמר רבי תנחום בריה דרב חייא איש כפר עכו

כדי

תורה אור: °כנף רננים נעלסה — איוב לט

רש"י

ולד מעליא הוא׳ ד] במסכת נדה בפרק יוצא דופן (דף מ׳) קא"ר שמעון דהרי זה כילוד ואמו טמאה לידה וריש לקיש מפרש טעמא בגמרא תלד לרבות יוצא דופן והכי נמי אמרינן כי יולד לרבות יוצא דופן: ודלא כר' יוחנן׳ דאמר התם בההוא פירקא [שם] דמודה ר"ש לענין קדשים שאינו קדוש דגמר לידה לידה מבכור דבעי רחם: כר' שמעון׳ דאמר דנכנס לדיר להתעשר וכדפרשינן למילתיה לעיל בפרק הלוקח בהמה מן העובד כוכבים (דף כא:): והשלח׳ והעור קיים כשהוא הולד לחוץ: בן סתריאל מערקת לבינה׳ מקום: ה] את המתה׳ כשמקשה מחמת הוולד מפשיטים עור האם שהיא מתה ומלבישין אותו נולד שהוא חי ומתקיים מפני דבר זה שעושין לו: את החיה׳ זהו הולד: נתגלתה טעמא של משנתינו׳ דודאי משום הכי קאמר רבי יהושע אם נולד כל זמן (ג) ו] שהעור שהשלח קיים אינו יתום דכיון להעור מהנה נולד דומה כמי שאמו קיימת: *ועוד העיד דבר זה חזירין שבמקומנו׳ לשון חזרת ירק שלועזים לטוגא: בבית המסס׳ היינו אותן עלין קטנים כמו הכבר עצמו שיש(ד) באותו המסס של בהמה שקורין ליגטולא: ועוד העיד דבר זה פעם אחת כו' על חודו׳ על צידו ברוחבו שהוא עב כל כך שעברו עליו י"ו קרנות זו בצד זו על חודו כלומר ברוחבו של אילן: בר יוכני׳ עוף הוא כדאמרינן בכמה דוכתי* ואימא כביעא דבר יוכני: טבעה׳ ממה שבתוכה: והכתיב כנף רננים נעלסה׳ ומתפרש הכי בלשון נוטריקון נושא עולה ונתחטא *שכך אמר הקב"ה וכי בראתי כנפים מסובחות לאותו עוף בר יוכני שיש לה כח כל כך שנושאה ביצה גדולה כזאת ומגביה למעלה ומורידה בנחת בקינה אלמא דלא שדיא ליה נתחטא לשון ירידה וחבירו במסכת תענית (דף יט׳*) בן המתחטא לפני אביו: מוזרתא הואי׳ בלע"ז טורני"ך שלא היתה ראויה לאפרוח לכך השליכה: **מתני'** שלש גרנות למעשר בהמה׳ כלומר בשלשה פרקים בשנה הוי זמן מעשר בהמה שהבהמות שיולדו לו בין פרק לפרק צריך לו לעשר כשיגיע הפרק דמשיגיע הפרק לא יאכל מהן לכתחלה מדרבנן בלא מעשר אבל קודם לכן מותר דמצוה בעלמא הוא לעשר בהמותיו דהעשי רי קודם מאחר שקרא עליו שם אבל הרשות בידו לאוכלו בלא מעשר אבל בהני שלשה זמנים הצריכוהו חכמים שלא יאכל לכתחלה בלא מעשר ובגמרא מפרש מאי שנא בהני זמנים ומאי טעמא נקט לשון גרנות: פרוס. מפרש בגמרא כמה הוא וטעמא דכל הני תנאי מפרש בגמרא: והן גרנות של מעשר בהמה׳ דסבולין הבהמות מדרבנן: ואי אפשר לעשר בי"ט׳ כדמפרש בגמרא משום שקרתא שצריך לסקור בסיקרא העשירי ובי"ט אי אפשר מפני שצובע: ראש השנה׳ לאותן שנולדו קודם לכן אין נכנסין לדיר להתעשר עם אותן שיוולדו מכאן ואילך משום דהוי חדש וישן: האלולים׳ אותן שנולדו באלול אין מתעשרין לא עם בני תשרי ולא עם בני אב וטעמא מפרש בגמרא דמספקא ליה אי הלכה כרבי מאיר (ה) או כרבי שמעון באחד בתשרי הלכך מתעשרין בפני עצמן: כל הנולדין כו'׳ אתאן לרבי אלעזר ורבי שמעון דאמרי באחד בתשרי ראש השנה למעשר בהמה: מצטרפין׳ לכונסן לדיר אחד: לפני הגורן׳ מאלו שלש גרנות שאין הגורן מפסיק: למה נאמר׳ למאי הלכתא: למכור ולשחוט׳ לכתחלה בלא מעשר: **גמ'** לקבל חורפי ואפלי וקייטי׳ שיש בהמות שמבכירות ליולד קודם הפסח ויש בהמות שמאחרות עד בין פסח לעצרת ויש שאינן יולדות עד בין עצרת לחג וכנגדם תיקנו חכמים זמנים אלו חרפי בפרוס הפסח אפלי בפרוס עצרת קייטי בפרוס החג ואית דגרסי קייטי בפרוס עצרת ואפלי בפרוס החג:

כדי

תוספות

בפרוס הפסח׳ מפרש בגמרא ט"ו יום דפרוס לשון פרוסה פלגא דל' יום שדורשין בהלכות הפסח קודם הפסח ובן עזאי דאמר [בכ"ט] באדר אר' עקיבא לא פליג אלא באדר הסמוך לניסן דלבן עזאי לעולם חסר וקביעא ליה ז] זמנו לעולם בכ"ט באדר משמע דערב פסח הוי בכלל הני ט"ו יום דפרוס ובפרק קמא דר"ה (דף ז׳) נמי משמע כן שמיום הפורים מתחילין לדרוש ולא מקודם גבי הם העידו שמעברין את השנה כל אדר שהיו אומרים עד הפורים משום דדורשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום ואתי לזלזולי בחמץ *מיום הפורים קודם הפסח שלשים יום שמע מינה דערב הפסח בכלל השלשים יום וכן ר"א ור"ש דאמרי בסמוך באחד בניסן מפרש בגמרא דסברי כמאן דאמר שתי שבתות שמע מינה ח] ערב פסח מן המנין ותימה דקתני במילתא דר' אלעזר ור"ש ולמה ט] [לא] אמרו באחד בתשרי מפני שהוא י"ט ואי אפשר לעשר בי"ט לפיכך הקדימוהו בכ"ט באלול והלא מן הדין הוא *בשנים *(באלול) דיום ראשון של סוכות ממנין שתי שבתות כמו ערב פסח דעיקר מה שדורשין בהלכות הרגל קודם לרגל אינו אלא מפני י] קרבנות כדמשמע פ"ק דע"ז (דף ה:) דפריך לפני חגיהן ג' ימים ותו לא והתניא דורשין בהלכות הפסח כו' [ומשני] לדידן אפי' דוק שבעין פסלינן להקרבה מיבעי יא] ל' יום ועיקר דרשא דהלכות פסח משום פסח גופיה הנשחט ע"פ ולא משום ימות הפסח דהא יב] נפקא פ"ק דפסחים (דף ו:) משום דנביא עומד בפסח ראשון ומזהיר בפסח שני ועיקר שני לשחיטת פסח שני נאמר ועיקר דרשא דשתי שבתות דרשב"ג מפיק להו מנביא עומד בראש חדש ומזהיר על יג] פסח ועיקר הלכות פסח מצרים לא הוצרכו אלא ליום שחיטת פסח שלא היה שם א)(בפסח)קרבנות אחרים יד] ב) ובפרק בתרא דמגילה (דף כט:) משמע התם דשתי שבתות דרשב"ג אין יום המעשה בכלל דמוקי התם טותיה מתני' טו] דמקדימין וקרינן ול' יום דנפקא לן מנביא עומד בפסח ראשון ומזהיר על פסח שני נמי הם בלא יום המעשה דהא איכא התם י"ז דניסן וי"ד דאייר שהן ל"א יום ומההיא שמעתין דמגילה עצמה טז] יקשה למצוא י"ד יום בלא יום המעשה וי"ל דלעולם אין יום המעשה בכלל ולא חלקו חכמים בין פסח לסוכות והלכו אחר עיקר יז] י"ט להתחיל בשתי שבתות מבאחד בניסן ומבאחד בתשרי שבי"ט קרבנות מרובין ראייה חגיגה ושמחה ואע"ג דנביא עומד בר"ח ומזהיר על יח] פסח היינו על שחיטת פסח שבי"ד מ"מ לדורות ממה שיש להזהיר על כל פסח לא חשו חכמים למהר יום אחד בפסח יותר מבחג וגבי שקלים קבעו חכמים יט] זמן בר"ח אדר ולא חשו להקדים יום אחד לפני ר"ח כדי שיהו ל' יום שלימים כיון כ] שדבר מסור לב"ד של הבאת תמידין מתרומה חדשה אע"ג דבמתניתין דהכא דייקינן לכוין החשבון כא] זמן השמעת שקלים לעולם באחד באדר משמיעים על השקלים:

א) נ"ק מ"ז ב) ועוד קשה דבפ' נ"ק

כיחא

רש"י כת"י

מכאן ועד סוף המסכת נמצא נוסחא אחרינא בכל הפי' של רש"י ז"ל שבידי וז"ל במקומינו כשבהמה מתה מחמת לידה מפשיפין אותה ומלבישין אותה בעורה: את החיה׳ הולד כדי שיתחמם ומעלה כאילו היתה אמו חיה: נתגלה טעמא של משנתינו דודאי מש"ה א"ר יהושע אם השלח קיים אין זה יתום׳ ועוד העיד חזירים שבמקומינו לייטונא"ש כמו חזרת מספך מאכל: קליפי עלים׳ קליפה של עלים: בית המסס לנפי"ץ בלע"ז שכולו עשוי קליפות קליפות: על חודו׳ זו אצל זו עביו על עביו כעין שנפל שהיה עביו חד ועגול וכ"ש אם היה תפופה בנסור' כגון נסר שהיה עדיין רחב יותר: בר יוכני׳ עוף גדול: נטבעו ס' כרכים׳ בלבון ותלמון שלה: ומי שדייא ליה׳ לביצתו לאיבוד: והא כתיב כנף רננים נעלסה׳ ודרשי' נעלסה נוטריקון במסכת מנחות בפ' ר' ישמעאל נושא עולה ומתחטא מתחתא לשון ירידה׳ שהיא שהביצה נפלה מוזרת הואי שאין אפרוח גדל בה והשליכתו מדעתה: **מתני'** ג' גרנות למעשר בג' פעמים בשנה הבהמות מתעשרות ובגמ' מפ' טעמא: פרוס הפסח׳ בגמ' מפרש ט"ו יום קודם הפסח דהיינו יום אחרון של אדר וכן פרוס עצרת׳ ט"ו יום קודם וכן פרוס החג דהיינו יום אחרון של אלול: ט"ו באדר׳ מפ' בגמ' במאי פליגי ומאי טעמייהו: בא' בניסן י"ד קודם לפסח: ולמה אמרו בכ"ט באלול׳ דהוי ט"ו ימים ולא אמרו בא' בתשרי׳ י"ט הוא ואי אפשר לעשר כדמפרש בגמרא לטעמא דכולא מתני׳: מתעשרין לעצמן׳ משום ספיקן: כל הנולדים וכו'׳ הך סתמא כר"א בר' שמעון: חמש לפני ר"ה וכו' אגב דבעי למתני ה' לפני הגורן וה' לאחר הגורן מצטרפין תנא נמי הא: לא ישחוט׳ דעבל' בגורן מדרבנן ואם שחט פטור דלא אשכחן בטבל מעשר בהמה לאו ולא מיתה: לקבל חרפי ואפלי וקייטי׳ כנגד שלשה זמנים שהבהמות יולדות אותן המשכות לילד קרוי חרפי ויולדת בתחלת החורף ומתעברות בניסן ואפלי בעצרת ואותן היולדות בקיץ ולדותיהן מתעברות בפרוס החג: מאי שנא הני בהני זמני טפי מחדש אחר קודם הפסח ועצרת וחג:

רבינו גרשום

סבר לה כר' שמעון דאמר במס' נדה ולד מעליא הוא דכתיב אם נקבה תלד לרבות יוצא דופן: ודלא כר' יוחנן' דפליג עליה התם דאמר מודי ר' שמעון לענין קדשים שאינו קדוש דלא הוי ולד: במחוסר זמן סבר לה כר' שמעון בן יהודה' דאמר לעיל מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר והרי הוא כבכור כו': מערקת לבנה מפשיטין את המתה השלח שלה ומלבישין את החיה היתום: נתגלה טעמא של משנתינו' של ר' יהושע)וכיעבדי ליה הכי חיי: חוזרים' קלפי עלין כקלח אחד: נעלסה' וגרסי' במנחות נושא עולה ונתחטא כלומר נושאת ומעלה לביצתה ונתחטא ומניחה בתוך קן שלה וכשהיא רוצה להטיל ביצתה יורדת לארץ ומטילה בנחת שנאמר כי תעזוב לארץ ביציה אלמא דלא שדיא לה שתשתבר: ההיא דנפלה מוזרתא הואי דלא חששא לזה: שלש גורנות למעשר' כלומר בג' פעמים בשנה מעשרין מעשר בהמה בפרוס הפסח כו': ולמה לא אמרו בא' בתשרי' כלומר כיון דקסברי דבאחד בתשרי ר"ה למעשר בהמה כדאמר בגמרא: וקייטי' המבכירות מתעברות בתשרי ויולדות בניסן ומתעשרין סמוך ללידתן והמאוחרות יולדות בתשרי והיינו פרוס החג וקייטי יולדות בקיץ בפרוס עצרת: ואמאי גורנן בהני זימני:

כדי

ל א מיי' פ"ז מהלכות בכורות הלכה ח סמג עשין ריב:

לא ב מיי' פ"ד מהלכות י"ט הלכה כו:

[עי' היטב תוס' נדה מ׳ ד"ה מודה ר"ש]

לב ג מיי' פ"ז מהלכות בכורות הלכה ו:

נ"ל ומדהשיב מיום הפורים עד הפסח ל' יום ש"מ כו' נ"ק

נ"א יתוש שבמקומנו יש לו ס' רבוא קלפים בבית המסס שלו כו' נ"ק

שיטה מקובצת

א] חזרת שבמקומנו יש להם ס' רבוא קלפים בבית המסס שלו נ"א כל הס"י שבידי ששים רבוא קליפי עלין תיש שבמקומנו יש להם ס' רבוא קליפים בבית המסס שלו כו' ומי שדיא ליה ופי' רש"י כ"י שבידי מורים על נוסחא זאת עיין בגליון בשולי הדף ובקצת ספרים בגמרא של קלף כתוב יתוש שבמקומנו יש להם פ' רבוא קליפים וכו' עי' בתוס' מנחות ס"ו ב': ב] נעלסה נושא עולה ונתחטא אמר: ג] למה אמרו שלש: ד] נ"א בס"י כולם וולד מעליא הוא ויושבין עליו ימי טומאה וימי טהרה וגבי בהמה נמי לידה מעליא הוא לקדשים ודלא כר"י דאמר בפ' יוצא דופן

[לעיל מג: נדה מ.]

[לעיל כא: ע"ש תמורה יט:]

כאן מה"ד חזירין עוד העיד וכו' נ"ק

[יומא פ׳]

שקלים פ"ג מ"א

[מנחות סו:]

[ע"ל כרש"י שם]

ר"ה ב׳

[תרגום עד קבל]

יח] על הפסח היינו על שחיטת הפסח: יט] חכמים הזמן: כ] כיון שהדבר: כא] החשבון ותדע דאע"ג דלר"ע הוי אדר פעמים מלא ופעמים חסר לא משתמים שישתנה בכך:

א) נראה דצ"ל דוודאי משום דכיון דעבדי ליה הכי משו"ה ס"ל לר"י כן:

הגהות הב"ח (א) גמ' על חודו פעם כצ"ל ותיבת אחת נמחק: (ב) גמ' לקבל חרפי ואפלי: (ג) רש"י ד"ה נתגלתה וכו' כל זמן שהשלח כצ"ל ותיבת שהעור נמחק: (ד) ד"ה בבית המסס וכו' הכבר עצמו שיש במסס כצ"ל ותיבת באותו נמחק: (ה) ד"ה האלולים וכו' כר"מ כאחד באלול או כר"ש:

כדי שתהא בהמה מצויה (ב). דכיון דאין גורן מעשר בהמה עד פרוס הרגלים ומשהי איניש בהמתן עד אותו זמן דלא לשהיניהו עד שיעשרם בזמן הגורן שהוא סמוך לרגל ונמצא שיהו בהמות מצויות לעולי רגלים ליקח מהן בין לאכילה בין לקרבנות ואע"ג דתנן וכו': מצוה. להתעשר דליעשר: דטבלה כגורן. מדרבנן כדאמרן במתני' דמשהגיע הגורן לא ימכור ולא ישחוט עד שיעשר: פרוס. כמו פרוסה: ל' יום. ופלגא הרי ט"ו יום: (ג) ה] ובן עזאי. נמי סבר דזמן הגורן הוי בפרוס ו] החג ט"ו ימים קודם למיום כ"ט דאדר עד ארביסר דניסן הרי ט"ו: זימנין דמיקלע ביום ל'. כי הוי אדר מלא: לא קביע ליה זמן. באיזה יום של אדר איירי: דלא נפישי. בהמות דנולדו מפרוס הפסח עד אותו זמן להכי לא מקדים ומעשר ט"ו ימים קודם הרגל כבשאר הרגלים: דאי אמרת וכו' שלמי להו. דבתר דליהוו מעושרים ליזדבנו וליכלו כולהו בהמותן: בפני עצמן. ולא עם אותן שנולדו קודם אלול ולהכי אי הוה מאחר שלא לעשר (ד) עד יום האחרון של אלול שהוא בפרוס החג ט"ו ימים אתי לערבובי הנהו דאלול והנהו דאב בהדדי וקמעשר מן החדש על הישן הילכך מקדים ומעשר הנהו דקיץ ביום האחרון של אב וקודם לא דכל כמה דמצינא נקרובי נרגל כי היכי דלא נישלמו קודם עבדינן: ביום ל'. של אב: ובעינן היכירא. דהכי דליכא למימר דליתו לעשורי הנהו דאלול והנהו דאב בהדדי משום דאכתי הוו אותן של אלול מחוסרי זמן משום דאכתי יום ראשון של אלול הוא היכירא בעינן למיעבד דלא ליתו לעשורי היום ולמחר חדש וישן בהדדי חדש אלול וישן אב ולהכי לא מיעשרי הנהו דאב בחדש אלול כלל ואפילו ביום א': כרשב"ג דאמר. דהלכות הפסח שתי שבתות קודם ובאותו זמן נמי מעשרינן ולהנהו תנאי לית להו פרוס: באחד בתשרי וכו'. ולהכי לא מצי לאחורי מלעשר טפי מיום אחרון של אלול דבעינן היכירא בין חדש לישן ובמס' ר"ה (דף ח.) מפרש טעמייהו דר' אלעזר ור"ש וטעמא דר"מ: סקרתא. בלע"ז מלו"א שצובעין העשירי: הואיל והללו אומרים כך. דר"מ אומר באחד באלול ור"א ור"ש אומרים באחד בתשרי אני איני יודע הלכה כמי הילכך האלוליים כו': חוץ מן הקרח הזה. היינו ר"ע והא דגרסינן בכוליה הש"ס רבי יהושע בן קרחה היינו בן של ר"ע כדגרסינן התם (שבועות דף ו.) אמר לו ר' יהושע בנו של ר"ע לר"ע אלמא דבן עזאי היה חכם גדול והיה יודע להבחין איזה טעם יפה וה"נ הוי מצי למיקם אטעמייהו הי מיסתבר שפיר: מפי שמועה אמרוה. דבין ר"מ ור"א ור"ש אמרי מילתייהו מפי השמועה מפי חגי זכריה ומלאכי ולכן לא היה רוצה בן עזאי לסמוך על מעשיו ולקבוע הלכה בהכרעתו: ה' בתשרי וה' באב. שאחריו מצטרפין אע"פ שיש גרנות בינתיים:

מסורת הש"ס

כדי [א]שתהא בהמה מצויה לעולי רגלים ואע"ג דתנן [ב]עד שלא הגיע הגורן מותר למכור ולשחוט ניחא ליה א] *דליתעביד מצוה בממוניה והדר לזבון וליכול ואמאי קרי ליה גורן דטבלה כגורן ב] וכמה פרס פירש ר' יוסי בר' יהודה אין פרס פחות מט"ו יום מאי משמע א"ר אבהו פרוס פלגא פלגא דמאי פלגא דהלכות פסח כי הא *דתניא [ג]שואלין ודורשין בהלכות פסח קודם לפסח ל' יום ג] רשב"ג אומר שתי שבתות: בן עזאי אומר בכ"ט באדר בא' בסיון: במאי קמיפלגי ר"ע ובן עזאי ר"ע סבר אדר הסמוך לניסן זימנין מלא וזימנין חסר זימנין דמיקלע ביום ל' וזימנין דמיקלע בכ"ט ומשום הכי לא קביע ליה זמן ובן עזאי סבר *[ד]אדר הסמוך לניסן לעולם חסר הילכך קביע ליה זמן בכ"ט באדר באחד בסיון איידי דלא נפישי אי אמרת ליקדים ליעשר עד דמטי רגל שלמי להו: בכ"ט באב וכו': בן עזאי לטעמיה דאמר האלולין מתעשרין בפני עצמן וליעשרינהו ביום ל' זימנין דמחסרין ליה לאב ובעינן למיעבד היכרא בחדש וישן: ר' אלעזר ור"ש אומרים באחד בניסן בא' בסיון וכו': בא' בניסן כרשב"ג *דאמר ב' שבתות בא' בסיון כדאמרן בכ"ט באלול רבי אלעזר ור' שמעון לטעמייהו *דאמרי בא' בתשרי ר"ה למעשר בהמה: ולמה אמרו בכ"ט באלול ולא אמרו באחד בתשרי מפני שהוא י"ט וכו': ותיפוק ליה דבעינן למעבד הכירא בחדש וישן חדא ועוד קאמר חדא דבעינן למיעבד הכירא בחדש וישן ועוד מפני שהוא י"ט ואי אפשר לעשר בי"ט *משום סקרתא: ר"מ אומר באחד באלול ר"ה למעשר בהמה בן עזאי אומר וכו': *תניא אמר בן עזאי הואיל והללו אומרים כך והללו אומרים כך האלולין מתעשרין לעצמן וליחזי טעמיה דמאן מסתבר וכי תימא ד] לא מצי קאי אטעמייהו והתניא בן עזאי אומר כל חכמי ישראל דומין עלי א) כקליפת השום חוץ מן הקרח הזה א"ר יוחנן מפי השמועה אמרוה מפי חגי זכריה ומלאכי תניא (א) ג) באיזה צד אמר בן עזאי האלולים מתעשרין לעצמן נולדו לו ה' באב וה' באלול אין מצטרפין ה' באלול וה' בתשרי אין מצטרפין ה' בתשרי וה' באב מצטרפין פשיטא מהו דתימא כי היכי דמפסקי שנים מפסקי גרנות קמ"ל כדתנן חמשה לפני ראש השנה וחמשה לאחר ראש השנה אין מצטרפין חמשה לפני הגורן וחמשה לאחר הגורן הרי אלו מצטרפין אמר רבא לדברי בן עזאי נולדו לו חמשה באב וחמשה באלול וחמשה בתשרי כונסן לדיר להתעשר

א) [ביאור מבוכה ומתוק תמלא בשל"ה סוף דף קפא. במס' שבועות] ב) [תוספתא דר"ה פ"א ופירושא של באיזה צד כמו כיצד ועי' תוי"ט ריש פ"ו דברכות ל"ה כיצד מברכין]

ניחא ליה לאינים דליעביד מצוה בממוניה. אע"ג דלפני ז] הזמן יכול לעשר ולשחוט ולמכור כיון שקבעו חכמים זמן דכך הוא להמתין עוד ולעשר הכל ביחד: **ואי** אפשר לעשר ביו"ט משום סקרתא. ח] [וא"ת] תיפוק ליה משום דאין מקדישין בי"ט ט] י"ל לא הייתי אוסר להקריבו שמא יבא להקדישו דהיינו גזירה לגזירה דהיא גופה לא אסור להקדיש בי"ט אלא מדרבנן י] כדאמרינן התם (ביצה דף לו:) דאין רוכבין ע"ג בהמה ומפרש טעמא שמא יצא חוץ לתחום וקאמר ש"מ תחומין דאורייתא יא] לא גזירה שמא יחתוך זמורה ועוד מצי למימר דאפילו להקדישו היה יכול בי"ט יב] משום שלמי שמחה כדאמר פ' שואל (שבת דף קמח:) מקדים אדם פסחו בשבת וחגיגתו ברגל ומיהו הא יג] דאמר התם וכרים *(תמיד נשחט) יד] היינו דוקא חובות הקבוע להם זמן אבל אין קבוע להם זמן אין מקדישין ולא מסתבר שיהא מעשר כחובות הקבוע להן זמן טו] כשיצריך להו לשלמי שמחה דא"כ נדרים ונדבות נמי שהרי יוצאין בנדרים ונדבות משום שלמי שמחה כדאמר במס' חגיגה (ד' ז:) ומ"מ כאן משמע דלא שייכי הנך שינויי דביו"ט של ר"ה קיימי וי"ל כיון דעשירי מאיליו קדוש אפילו לא קרא עשירי ולא שייך טז] לאיסור הקדש כזה ביו"ט*:

חוץ מן הקרח הזה. פ"ה יז] היינו ר"ע ור' יהושע בן קרחה הוא ר' יהושע בנו של ר"ע וקשה יח] מי סני ליה להזכיר ר"ע בשמו שמזכירו בלשון גנאי כדכתיב (מ"ב ב) עלה קרח ובפ' שואל (שבת ד' קנב.) אמר יט] מהכא לקרחינאה כמה ולגנאי נתכוין [א] ובמס' מגילה (דף כח.) רבי שאל את רבי יהושע בן קרחה במה הארכת ימים [וכו'] ואמר לו רבי ברכני ואמר לו יהי רצון שתגיע לחצי שני ואילו ר"ע כשנשא בת כלבא שבוע בן מ' שנה היה וקבל עליו לעסוק בתורה כ] ועסק מ' שנים ומ' שנה פרנס ישראל ובספרי (פרשה ברכה) תניא ד' חיו ק"כ שנה משה והלל ורבן יוחנן בן זכאי ור"ע וביום שמת ר"ע (קדושין דף עב.) נולד רבי ואפילו נולד ר' יהושע בשנה ראשונה שנשא בת כלבא שבוע כא] לא היה כי אם שמונים כשנולד רבי ולכל הפחות היה ר' יהושע בן ק"מ שנה כשבירך רבי דבפחות מע' שנה לא היה מברכו כב] שהן חיי שנות סתם אדם דכתיב (תהלים צ) ימי שנותינו כג] ע' ואז היה רבי בן ס' שנה נמצא כשברכו להגיע לחצי ימיו לא ברכו רק י' שנה ומה ברכה היתה זו ועוד כד] לכאורה מסתבר שלא נולד עד שעשה בו רב ארתי סרי כה] ותרתי סרי שנין נמצא כשהיה ר' יהושע בן ק"מ שנה כו] היה רבי יותר מחצי שניו ורבינו נסים פי' *(קרחה) רבי אלעזר בן עזריה דאמר בירושלמי שהיה קרח [ב] (וא"ר יהושע מהכא לקרחינא) ור"ת מפרש כז] גם אדם *):

מפי חגי זכריה ומלאכי. פ"ה וכיון דנבואה היא כהילכתא בלא טעמא היא וליכא למיקם עלה ע"י טעם כח] איזה מהם עיקר ולא היה לו להזכיר נבואה דאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה אלא היה לו לומר הלכתא גמירי לה כט] ופרק כהן גדול (נזיר דף נג.) גבי רובע הקב עצמות וחצי לוג דם ל] נמי אמר מפי השמועה אמרה מפי חגי זכריה ומלאכי ומיהו קשה לא] מהא דדריש בפ"ק דר"ה (דף ח.) [ג] מקרא עשר תעשר מקיש מעשר בהמה למעשר דגן לב] ר"מ סבר בא' באלול מה מעשר דגן סמוך לגמרו עשורו כו' ר"א ור"ש סברי מה מעשר דגן ר"ה שלו תשרי כו' וי"ל דאפ"ה כיון דהנך דרשות מפי השמועה לג] חגי וזכריה ומלאכי לא היה יכול לברר איזה עיקר:

*) [וע"ע תוס' שבת קנ. ד"ה ורב"ק ותוס' ב"ב קיג. ד"ה ומטו ותו' פסחים קיב. ד"ה לוה]

רש"י כת"י

כדי שתהיה מצויה למכור לעולי רגלים. דכיון דלא מתעשרי לא שחטי להו ולא מזבני להו עד פרוס החג דמעשרן: ואע"ג דתנן במתני' עד שלא הגיע זמן הגורן מותר למכור ולשחוט. דגורן הוא דקובען למעשר אפ"ה לא שחטי להון עד דמעשרן: דניחא ליה לאינש דלעבד מצוה בממוניה. שאין חסר בי' כלום שהוא עצמו מקריב מעשרו ואוכלו שלמים: דטבל כגורן. כי היכי דגורן קובעת למעשר תבואה בכרי מדאורייתא כך ימים הללו קובעים את הבהמות מדרבנן כדתנן הגיע הגורן לא ישחוט עד שיעשר: פרוס פלגא. פרוסה משמע דבר הפרוס לב' חלקים: שואלים בהל' הפסח קודם לפסח. והיינו נמי מהלכות הפסח דמעשרין לבהמות דליתחזי למיכל ברגל. א) כדאמרינן איידי דלא נפיש בחד בתשרי ר"ה הילכך מקדימין להם בכ"ט באלול ולא בא' בתשרי אע"ג דהוא ב' שבתות קודם משום דבעי היכרא בחדש וישן: ובמאי קמפלגי. דהא בן עזאי [נמי] סבר דזמן גרנן האי בפרוס הפסח ט"ו יום קודם דיום כ"ט באדר וי"ד דניסן הרי ט"ו: זמנין דט"ו יום קודם הפסח מקלע ביום ל' באדר כגון דהוי אדר מלא ור"ע לא הוי עד יום ל"א ויום אחד קודם ניסן הוי פרוס הפסח דהיינו י"ד מניסן וא' מאדר: זמנין דמקלע פרוס. ביום כ"ט באדר כשהוא חסר דהוי כ"ח יום ל' הלכך לא קבע זמן לפרוס [הפסח]: בא' בסיון. מאי טעמא דבן עזאי. דלא אמר ט"ו יום כדאמר בפסח איידי דלא נפישי אותן ולדות (אפילו) דמשום בהמות יולדות מניסן ועד עצרת אם מקדים ומעשר להו ט"ו יום שלמי לאוכלן (כאכלין) קודם עצרת ולא תהיה בהמה מצויה לעולי רגלים: בן עזאי לטעמיה. דאמר בא' באלול ר"ה למעשר בהמה הו"ל חדש וישן ולא עם אותן הנולדים אחר אלול שמא תשרי מתעשרין האלוליים לעצמן הילכך לא קבע זמן גורן של קייטי בכ"ט באלול דלא דמתשרי ליה והוי ר"ח אלול ביום ל' ולא מעשרין בהן ואע"ג דלא אתי לצרופי אלול בהדי נקייטי סהוא יומא משום דבעינן למעבד היכרא בין חדש לישן דלידעו איכפי דאלול לא שייך סיקרא. שקורין מיל"א שהשבע לצבוע בסיקרא והיה מונה א' ב' ג' ד' וכשהיה יוצא עשירי

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פ"ז מהלכות בכורות הל' א סמג עשין ריב :

לח ב מיי' שם פ"ח הלכה יד :

לט ג מיי' שם הל' טו :

מ ד מיי' שם פ"ו הלכה יד :

נ"א מקשינן

מא ה ו מיי' שם פ"ג הלכה א :

מב ז מיי' פ"ג מהלכות תרומות הלכה ד :

נ"ל מנין שאין תורמין לא במדה כו' נ"ק

נ"ל רב אשי בן ישראל שאמר ללוי כך אמר לי אבא כו' נ"ק

גי' נ"ק נמי אמאי ניחוש לתרומת מעשר דילמא תיקן כו'

תורה אור

ונוטל אחד מן האלולין והשאר פטורין ממה נפשך אי באחד באלול ר"ה דאלול ותשרי מצטרפין ודאב פטורים ואי באחד בתשרי ר"ה דאב ואלול מצטרפין דתשרי פטורין מאי אמרת לצרפו לגורן אחר *עשירי ודאי אמר רחמנא ולא ספק פשיטא מהו דתימא לגזור דילמא אתי למישקל מהנך קמ"ל: **מתני'** (א) א] *באי זה צד מעשרין כונסן לדיר ועושה להם פתח קטן כדי שלא יהו שנים יכולין לצאת כאחת (ב) ומונין ב] א' ב' ג' ד' ה' ו' ז' ח' ט' והיוצא עשירי סוקר בסיקרא ואומר ה"ז מעשר לא סקרו בסיקרא ולא מנאן בשבט או שמנאן רבוצים או עומדים הרי אלו ג] מתעשרין היה לו מאה ונטל עשרה עשרה ונטל אחד אין זה מעשר רבי יוסי בר' יהודה אומר מעשר *בקפץ אחד מן המנויין לתוכן ד] הרי אלו פטורין ימן המעושרין לתוכן כולם ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים: **גמ'** ת"ר באי זה צד מעשר כונסן לדיר ועושה להם פתח קטן כדי שלא יהו שנים יכולין לצאת כאחד ה] אימותיהם מבחוץ והם מבפנים וגועות ויוצאות לקראת אמן ולפקינהו אינהו יעבור כתיב ולא שיעבירוהו ולשדי להו ירקא וליפקו ו] לותיה אמר רב הונא °גזירה משום לקוח ומשום יתום ת"ר °כל אשר יעבור (ג) ז] תחת דפרט *לטריפה שאינה עוברת תחת השבט מצוה למונתן בשבט ה"לא מנאן בשבט או שמנאן רבוצים או עומדים מנין תלמוד לומר °העשירי קדש מ"מ ואין לי אלא שקרא שמו עשירי לא קרא שמו עשירי מנין ת"ל °יהיה קדש מכל מקום יכול היו לו מאה ונטל עשרה עשרה ונטל אחד יכול יהיו מעושרין ת"ל עשירי ואין זה עשירי ר' יוסי בר' יהודה אומר מעשר מאי טעמיה דר' יוסי בר' יהודה סבר ליה כאבא אלעזר בן גומל דתניא אבא אלעזר בן א) גומל אומר ב) °ונחשב לכם תרומתכם ח] בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה גדולה ואחת תרומת מעשר כשם שהתרומה גדולה ניטלת באומד ובמחשבה

ויקרא כז | שם | שם | במדבר יח

א) [גימל כך גי' רש"י בנילה ובגיטין איתא גמלא] ב) נילה יג: מנחות נד: גיטין ל:

רש"י

ונוטל אחד מן האלולין. ולא שיכוין ט] ויוציאנו בעשירי דהא כתיב לא יבקר אלא כמדומה כגון שמנאן רבוצין או עומדין *דהשתא א"א לכווני דליהוי אחד מן האלולין עשירי אבל אם היה מעבירם בפתח תחת השבט לא ידע כי י] נפיק בריש עשרה וה"נ אמרינן לקמן רבוצין או עומדין הרי אלו מעושרין : ודאב פטורין. דליכא מאותה שנה אלא חמשה : מאי אמרת לצרפו. הנך חמשה דתשרי לגורן אחר עם אותן שיולדו לאחר כן באותה שנה עצמה יצטרפו עמהן בפרוס הפסח : לא אפשר. משום דעשירי ודאי אמר רחמנא דיהיה קודש ולא ספק כגון הכא דשמא אלו ה' דתשרי נפטרו כבר באותו שנטל מן האלולין דאלול ר"ה : פשיטא. דמן האלולין נוטל דאי מהנהו דאב לא ליהוי עשירי דשמא אלול ר"ה וליכא משנה שעברה אלא ה' וליכא בהו דין מעשר ואי מהנהו דתשרי אהנך י' דאב ואלול דילמא תשרי ר"ה וליכא נמי דין מעשר בהנהו ה' ותו דהנך י' (ד) באב ואלול לא ליהוו מעושרים: למישקל מהנך. דאב ותשרי : **מתני'** לצאת כאחד. שאם היו [א] יוצאים יא] כאחד יהיו תשיעי ועשירי מקולקלין כדלקמן : רבוצים. שכובים : ונטל עשרה עשרה. יב] כלומר שלא מנאן אחד שנים ג' אלא י' בבת אחת נטל בכל פעם ופעם ומכל עשרה נטל אחד למעשר אין זה מעשר משום דצריך למונתן כדי שיהא עשירי למנינא קודם : טעמא דרבי יוסי מפרש בגמ' : מן המנויין. מאותן שכבר עברו בפתח תחת השבט אע"פ שאינן עדיין מעושרין וכגון שמנה וחזר אחד מהן וקפץ לתוך הדיר להמנויין הויין פטורין במנין הראוי כדמפרש בגמ' ומשום דאין ידוע איזה הפטור לכך כל מה שבדיר פטורין : מן המעושרין. מן המעושרות גופייהו : **גמ'** יתום. שמתה אמו קודם שנולד והשתא אי הוה שדו ירקא הוה נפיק נמי יתום דמיפטר ואע"ג דאיכא יתום דמיחייב כגון שנולד ואח"כ מתה אמו והוא לא נפיק אלא ע"י ירקא מ"מ בהא דמעמיד אמותיהן של אלו מבחוץ ליהוי ליה הכירא ויהיה נזכר דיתום ולקוח לאו בני עשורי נינהו : טריפה אינה עוברת. כגון שנשברו רגליה מן הארכובה ולמעלה ולא מצי למיזל : ה"ג יכול היו לו מאה וכו' : בשתי תרומות. ואע"ג דלא כתיב האי קרא דתרומתכם אלא בתרומת מעשר נפקא לן דמיירי בתרומה גדולה מדכתיב כדגן מן הגורן כלומר כתרומה גדולה שנוטל ישראל מגרנו והשתא איתקש תרומת מעשר לתרומה גדולה להאי מילתא דמה תרומה גדולה וכו' :

רש"י כת"י

דתשרי פטורים מאי אמרת לאצטרופי הנך דתשרי לגורן אחד דשמא תשרי ר"ה ונצטרפו הנך דאב ואלול והני דתשרי ימתין עד שיולדו טלאים בשנה זו ויצטרפו עמהם הא לא אמרינן דעשירי ודאי אמר רחמנא לא עשירי ספק . ואם יכניסם לדיר עוד וגם טלאים העתידים לבא שמא יצא אחד מאלו בעשירי וה"ע עשירי ספק דשמא אין זה ראוי למעשר שכבר נפטר דלמא הוי אלול ר"ה ונצטרפו הני של תשרי עם אותן של אלול ונפטרו ומשל אב היו פטורים שאין להם ליצרוף : דלמא אתי למשקל מהנך . מאותן של אב או מאותן של תשרי דהויא חורבא דמעייל חולין לעזרה דאי שקיל מהנך דאב שמא אלול ר"ה וכמלא שזה שנטל אין לו ליצרוף ולא מעשר הוא וכן מאותן של תשרי : קמ"ל · דלא גזרינן : **מתני'** היו לו מאה ונטל עשרה . בלא שום מנין או עשרה ונטל אחד בלא מנין אין זה מעשר וטעמא מפרש בגמ' : ר' יוסי אומר מעשר. הוי: קפץ אחד מן המנויין. (י"א)[מאותן י"] שיצאו חוץ לפתח ונטל עשירי ונפטרו הט' וקפץ אחד מן הט' לתוך הדיר כל אותן שבדיר פטורים אם אינו ניכר איזה הוא דשמא יצא בי' והוא אינו ראוי לכך שכבר נפטר : מן המעושרים מן המעשריים שכבר קדשו קפץ א' מהן לתוך הדיר · הוו כולהו ספק מעשר וירעו עד שיסתאבו דכל זמן שהם תמימים אסור לשחוט קדשים בחוץ: גמ' וליטדי להו ירקא . ירק עשב יטיל להם בחוץ ויצאו אחריו ולמה מעמיד אמותיהן גזרה שלא יהיה שם לקוח או יתום ויצאו עמהם הילכך מעמיד אמותיהן ולא יצא אלא מי שיש לו אם דרוב לוקחין אין להם אם נמכרת עמהן : בן גומל אומר בב' תרומות הכתוב מדבר . דללוים קאמר רחמנא ונחשב לכם כדגן וכו' כלומר תרומת מעשר מן המעשר שאתם נותנים לכהנים תהיו נוטלים במחשבה דכתיב ונחשב לכם תרומתכם וכו' כאותה תרומה שנתן ישראל לכהן מן הגורן אלמא ב' תרומות כתיב בקרא ואתרווייהו קאי ונחשב וכו' : אומד. שאומד מדעתו בלא מדה כמה שאין יש ונותן תרומה לפי אומדו: מחשבה· שאינו מפרים' מיד אלא נותן עינו ליטול תרומה בצד זו ואוכל בצד אחד וכל הך מלתא נפקא מונחשב ותעשר דגן קרייה :

תוספות

ונוטל אחד מן האלולין. ואין שייך לאסור כאן משום לא יבקר כדאסר אפוקי בעל מום בריש עשרה בריש פירקין (דף נג:) :

כשם שהתרומה גדולה ניטלת מאומד. מן התורה אין שייך בה אומד דחטה אחת פוטרת את הכרי יג] ולא נתנה בה תורה שיעור דראשית דגנך כתיב (דברים יח) אלא משום דבתרומת מעשר שייך אומד יד] שסיעורה כתוב (במדבר יח) מעשר מן המעשר ובתרומה גדולה נמי תקנו חכמים שיעור שייך בה אומד ומיהו בזה אין טו] *להקשות תרומת מעשר לתרומה גדולה שיועיל במתכוין חטה אחת דהא כתיב מעשר מן המעשר ומיהו אם במתכוין מוסיף לכאורה מהני דלהכי מקיש לתרומה גדולה דנטלת טז] מאומד למצוה כדי שיתרום בעין יפה שמתוך שירא יז] שלא יטול פחות נוטל בעין יפה יח] כדתנן פ"ק דתרומות (משנה ז) אין תורמין לא במדה ולא במשקל ולא במנין יט] ובתוספתא גרס מה תרומה גדולה אינה ניטלת אלא באומד ובמחשבה כ] וכן גרס ר"ת וגרס עלה בירושלמי בפ"ק דתרומות תני ר"א בן גומל *לא במדה כו' ופרק כל המנחות באות מלה (דף נה. ושם) מסיים בברייתא דשמעתין ומה תרומה גדולה בעין יפה כו' כא] והתם א"ר אלעזר בן גומל תורמים תרומת מעשר תאנים על גרוגרות במנין וגרוגרות על תאנים במדה משום עין יפה ולא נקט אינה ניטלת כב] אלא במחשבה ובאומד אלא כדי שיעשה בעין יפה וא"ת סוף פרק כל הגט (גיטין דף ל: ושם) דמפרש *אביי ישראל שאמר לבן לוי כך אמר לי אבא מעשר יש לך בידי או מעשר לאביך בידי חוששין לתרומת מעשר שבו כיון דלא קיין לא [הוי] מתקין ליה כג] כור מעשר לאביך בידי או כור מעשר יש לך בידי אין חוששין לתרומת מעשר שבו כיון דקייץ כד] תקוני תקניה ומוקי לה כאבא אלעזר בן גומל דמקיש תרומת מעשר לתרומה גדולה וכשם שיש לו [רשות] לבעה"ב לתרום תרומה גדולה כך יש לו [רשות] לתרום תרומת מעשר והשתא כיון דאפשר באומד א"כ כה] בלא קייץ *נמי ניחוש דילמא תיקן כו] מאומד וי"ל כהי דעל בן לוי מצוה לעשות בעין יפה מ"מ בעה"ב אין לו לעשות עין יפה בשל אחרים ואפילו יש לו רשות אין לעשות לאכילה עצמו מתרומתן של כהן ולוי שלא יתרעמו עליו זה או זה אם יטעה באומד שלו וא"ת פ"ד דתרומות (מ"ו) הא דתנן המונה משובח והמודד משובח הימנו והשוקל משובח משלשתן [ב] ובירושלמי פ"ק דתרומות מקשה לה ומשני כאן לתרומה גדולה כאן לתרומת מעשר [ג] ותני ר"א בן גומל מנין שאין תורמין לא במדה ולא במנין ולא במשקל ת"ל ונחשב לכם תרומתכם והרמותם במחשבה אתה תורם ואין אתה תורם במשקל במדה ובמנין פירוש הכיא דאין תורמין בתרומה גדולה דלכ"ע מצותה מאומד והכיה דהמונה משובח בתרומת מעשר וכרבנן והא דמייתי ברייתא דאבא אלעזר בן גומל לאשמועינן דפליגי בתרומת מעשר וא"ת דבירושלמי אמר אההיא דהמונה משובח ממאי הגא משובח אמר רב הונא מן התורם באומד משמע דמאומד הוי תרומה אלא שהמונה משובח ואמר נמי התם א"ר הלל מתני' אמרה כן והשוקל משובח משלשתן פי' מכלל דאיכא שלשה בר משוקל וא"ר חנינא תפתר בשלשתן ולית ש"מ כלום כז] ואי לרבנן לדידהו אין תרומת מעשר מאומד ואי כאבא אלעזר בן גומל האמר דמצוה לעשות מאומד ונראה לפרש דלר"א בן גומל נמי לא ילפינן אלא דמועיל מאומד [ד] ולא דשויה מצוה מאומד והשתא הא דמשני כאן בתרומה גדולה כאן בתרומת מעשר היינו כר"א בן גומל וניחא השתא הא דמייתי עלה ברייתא דאבא אלעזר בן גומל א"כ מודו רבנן לאבא אלעזר בן גומל דמאומד הוי תרומה אבל אין מצוה לעשות מאומד וא"ת והיכי סברו רבנן לעשות מאומד א"כ הו"ל מרבה כח] מעשרות יש לומר הייתו במרבה במתכוין אבל כשמתכוין לאומד יפה לא חשיב מרבה ומיהו במידי דשרי מאומד משמע פ' כל המנחות באות מלה (מנחות דף נד: ושם) דלא חיישינן אי מרבה אף במתכוין דהא קתני תורמין תאנים על גרוגרות במנין ופריך להו"ל מרבה על המעשרות ובתרומת מעשר איירי כדמוכח סיפא ומשני אבא אלעזר בן גומל היא ומשום עין יפה והתם במתכוין מרבה וכל מה שירצה להרבות חשוב עין יפה ונראה דלית ליה [ה] כדאבא אלעזר בן גומל המרבה במעשרותיו מעשרותיו מקולקלין דבמעשר כט] נמי שרי מאומד כדמוכח במתניתין כדקאמר ומעשר קריה רחמנא תרומה דכתיב ל] בו את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה ובמעשר ראשון איירי דכתיב בסיפיה דקרא נתתי ללוים לנחלה וקשה אסוגיא דשמעתין לא] למה לי [לאוקמא] הכי דר"א בן גומל ורבי יוסי ברבי יהודה אית להו

כד] דקייץ ליה : כה] א"כ כי לא קייץ : כו] תיקן ליה בעה"ב : כז] כלום והשתא אי לרבנן : כח] מרבה במעשרות : כט] דבמעשר ראשון נמי : ל] דכתיב כי את : לא] דשמעתין דלמה ליה למימר דר' אלעזר :

מסורת הש"ס

נ"א דהשתא אפשר · כו' לא ידע הי נפיק כו' נ"ק

[ב"מ ז.]

ב"מ ו:

[מנחות ו. תמורה כס. לעיל מ. חולין קלו:]

הגהות הב"ח

(א) במשנה באיזה צד נ"ב ס"א כיצד : (ב) שם ומונה בשבט א' ב' וכו' הרי אלו מעושרים היו לו מאה וכו' ר' יוסי ברבי יהודה אומר הרי זה מעשר : (ג) גמ' ת"ר כל אשר יעבור פרט כצ"ל והיבת תחת נמחק : (ד) רש"י ד"ה פשיטא וכו' דהנך י' דאב :

גליון הש"ס

גמ' גזירה משום לקוח. לעיל נג ע"א :

רבינו גרשום

מאי אמרת ליצטרפי לגורן אחר. הנך ה' דקאמרינן דפטירו עשירי ודאי אמר רחמנא שלא נכנס לדיר מעולם אלא עכשו ולא ספק דשמא עשירי שיצא הוא מאותן ה' שכבר נכנסו לגורן והם ספק של שנה זו ספק של שנה שעברה: פשיטא. דלבן עוא"חד מן אלוליים בעי למישקל ומאי קמ"ל רבא : מהו דתימא. ליגזור דלא אתי למשקל מהנך דלאו אלוליים קמ"ל דליכא למיחש דהא אפשר שירביצן או שיעמידן לאלוליים כדי שיהו ניכרין לו ויכול למונתן כך ולא אתי למישקל מאידך: קפץ מן המנויין לתוכן. לתוך אלו שבדיר שעדיין לא נמנו כולן פטורין דהנהו קרי מנויין מא' ועד ט' קודם שיצא העשירי והני מנויין פטורין אע"ג דמת עשירי בדיר משום המנויין הראוי דבשעה שיצאו הן עדיין היה עשירי חי והיה ראוי להשלים המנין וכן כל מקום שמשתייר בדיר כדי להשלים למנין אותן שיצאו קרי לאותן שיצאו מנין הראוי משום הכי כי קפץ אחד מן המנויין לתוכן כולן פטורין דמנויין שיצאו נפטרו במנין הראוי. וכי קפץ (לאותן) לתוכן הוו כולהו ספק מנויין : מן המעושרין לתוכן.

מיירי במעשר עצמו כולן ירעו דכולהו הוי ספק מעשר : גזירה משום לקוח ויתום להכי מעמיד אימן בחוץ להודיע שאין. שם לקוחות ויתום ואימותיהן בחוץ משום דכבר מעושרות הן : ואין זה עשירי. דלא מנאן : ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן. בב' תרומות הכתוב מדבר דאקיש קרא תרומת מעשר לתרומת גורן. דהיינו כדגן מן הגורן מה תרומה גדולה ניטלת באומד ובמחשבה. שאין צריך למנות עד מאה וליטול שנים כדאמר נותן עיניו בצד זה ואוכל מצד אחר ואמרינן ב' לוגין שאני עתיד להפריש הן תרומה :

שיטה מקובצת

א] כיצד מעשרין תי' באיזה צד נמחק : ב] ומונין בשבט א' : ג] מעושרין היה לו : ד] לתוכן כולן פטורין : ה] כאחד ומעמיד אמותיהן : ו] וליפקו וליתו : ז] תי' תחת נמחק : ח] תרומתכם כדגן מן הגורן בשתי : ט] שיכוין שיוציאנו : י] כי נפיק בריש עדריה תי' עשרה נמחק וה"נ אמרינן לקמן מנאן רבוצין: יא] ויצאין ב' כאחד : יב] עשרה ונוטל אחד כלומר : יג] הכרי דלא נתנה בה תורה שיעור אלא דראשית : יד] דשיעורה קצובה מן התורה מעשר: טו] אין להקיש : טז] דנטלת באומד ומצוה לעשור באומד כדי : יז] שירא לצמצם שלא: יח] יפה וכדתנן בפ"ק : יט] במנין וכן תרומת מעשר ובתוספתא : כ] ובמחשבה אף תרומת מעשר אינה ניטלת אלא באומד ובמחשבה וכן : כא] וקאמר התם דלא כר' אלעזר : כב] ניטלת משום מחשבה אלא משום (מדות) [אומר] : כג] ליה בעה"ב :

גמרא

מסורת הש"ס | תורה אור

אף תרומת מעשר נטלת באומד ובמחשבה ומעשר קרייה רחמנא תרומה דכתיב כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה נתתי ללוים לנחלה ואיתקש מעשר בהמה למעשר דגן מה מעשר דגן ניטל באומד ובמחשבה אף מעשר בהמה ניטל באומד ובמחשבה אמר רבא עשירי א] מאליו הוא קדוש מנאליה לרבא הא אילימא מהא דתניא אין לי אלא שקרא שמו עשירי לא קרא שמו עשירי מנין ה"ל ב] עשירי יהיה קדש מ"מ ודלמא עשירי הוא דלא קרייה קדש קרייה אלא מהא דתניא קרא לתשיעי עשירי ויצא העשירי ולא דבר התשיעי נאכל במומו והעשירי מעשר ודלמא שאני התם דאיברר ליה עשירי אי נמי דאחוי עילויה אלא מהא דתניא קרא לתשיעי עשירי ומת עשירי בדיר תשיעי נאכל במומו וכולם פטורין מ"ט כולם פטורים לאו משום דקדש ליה עשירי ודלמא דאיפטרו במנין הראוי דהאמר רבא מנין הראוי פוטר אלא מהא דתניא קרא לתשיעי עשירי ונשתייר עשירי בדיר התשיעי נאכל במומו והעשירי מעשר והתניא תשיעי חולין תני תנא קמיה דרב ששת הא מני ר"ש בן יהודה היא דתניא ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש

אף

רש"י

באומד. שמאמד בדעתו כך וכך יש בכרי הזה ולפי אומדנותו נוטל תרומה: במחשבה. שמחשב [ואומר] שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה כדאמרינן (דמאי פ"ז מ"ד) גבי לוקח יין מבין הכותים והכי קרי ליה מחשבה משום דאינו מונה אותן אי נמי נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר ותרווייהו אומד ומחשבה נפקא לן מונחשב: איתקש. בריש פירקין (לעיל נג:) ואת מעשרותיכם בשתי מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה וא' מעשר דגן: קדוש מאליו. שאם מנה ג] עשר ונשתייר עשירי בדיר אע"פ שלא יצא ולא מנאו קדוש מאליו: ודילמא עשירי לא קרייה רחמנא. דליהוי ליה דין מעשר להעלותו לירושלים ולהקריבו אלא קדוש גרידא קרייה רחמנא דקדושה חלה עליו ואינו נאכל אלא במומו (א)ד] ענין אחר ודילמא עשירי לא קרייה שלא קרא שמו עשירי אלא קדם קרא שמו והכי הוי מעשר אבל היכא דלא קראו כלל לא ליהוי קדוש כשאר מעשר. ולא מפי המורה: דאיברר ליה עשירי. שלפי שיצא בסוף תשעה נברר מעצמו שהוא עשירי ולכך הוי כשאר מעשר אע"פ שלא קרא עליו שם (ב) אי נמי ברייתא קמיירי כגון דאחוי עליה כשיצא הראה עליו באצבעו שיהא מעשר אלא שלא דבר בפיו אבל היכא דנשתייר בדיר ולא קרא לו שם לא שמעינן אכתי דליהוי קדוש כשאר מעשר: תשיעי נאכל במומו. הואיל וקראו עשירי ה] דתמורת שם מעשר מקדש לפניו ולאחריו כדלקמן אבל האחרים מיהא לא נפטרו אא הואיל והוא תשיעי למנין הבהמות: וכולם פטורין. השמונה שיצאו כבר: דקדש ליה עשירי. מאליו בדיר אע"פ שלא יצא: במנין הראוי. כשיצאו תשעה בפתח היה שם מנין הראוי לעשר שעדיין היה עשירי קיים שהיה ראוי לצאת אחריהם ולפוטרן וכיון דראוי לצאת דמי כמאן דיצא כבר ופטר את המנין ולקמן מפרש טעמא אבל איהו גופיה מיהא לא הוה קדוש עד שיצא: והעשירי מעשר. אלמא אע"ג דלא יצא קדוש מאליו בדיר והשתא פריך אהך ברייתא דקתני התשיעי נאכל במומו והתניא וכו':

תוספות

להו להדדי לימא דאיתקש מעשר בהמה למעשר דגן מה מעשר דגן אחד מעשרה אף מעשר בהמה אחד מעשרה בלא העברה תחת השבט אלא שיש עשר לפניו ונוטל אחד מהם י"ל ו] מייתי דאבא אלעזר לומר דילפינן תרומת מעשר מתרומה גדולה לענין אומד אע"פ שאין סברא ז] ללמד (לגבי) הכי דתרומה גדולה אין לה שיעור ותרומת מעשר יש לה שיעור ח] ומקשינן להו אהדדי אע"ג דהוי [כעין] אפשר (מאומד אפשר) משאי אפשר ט] והכי נמי ילפינן מעשר בהמה ממעשר דגן דמפקינן קרא ממשמעותיה דכתיב כל אשר יעבור ופי' זה אינו מתיישב ללב ונראה לפרש י] דלר"י בר' יהודה *הוי מעשר אע"פ שאין שוין יא] במכנים לדיר להתעשר דמסתמא אז אין דרכם להיות שוין הילכך צריכה לאוקומה כאבא אלעזר בן גומל דשרי מאומד ולא חיים למרבה במעשרות כדפרישית או לכל הפחות שרי בעין יפה כדאי' בהדיא במנחות (דף נד:) ואי לאו דאבא אלעזר יב] אמינא אע"ג דבמעביר לא חיישינן בשוין בכי האי גונא שנוטל אחד מעשרה דילפינן ממעשר דגן בעינן שוין וא"ת כיון דאבא אלעזר שרי אפילו במעשר יג] אמאי איצטריך לאוקומי במנחות (שם) הא דאמר ר' אלעזר בר' יוסי אבא היה נוטל עשרה גרוגרות שבמקלוע על תשעים שבכלכלה והיינו בתרומת מעשר לוקמה במעשר גופה י"ל נהי דר' יוסי ברבי יהודה סבר יד] *מעשר כיוצא בו אמר דילמא אבא אלעזר לית ליה ההוא סברה ועוד ניחא ליה לאוקמה בתרומת מעשר משום דמוכח רישא דבתרומה איירי טו] מדקתני תורמין: **אף** תרומת מעשר נטלת באומד ובמחשבה. וא"ת והא עיקר מחשבה בתרומת מעשר כתיב דכתיב ונחשב לכם תרומתכם והאי קרא בלוים כתיב י"ל טז] כדכתיב כדגן מן הגורן דהיינו תרומה גדולה דמשמע יז] דגן שישראל מפריש מגורנו משמע שפשוט לו יותר בתרומה גדולה ובגטין (דף לא.) פ"ה יח] הא דיליף תרומת מעשר מתרומה גדולה לענין אומד הוא דיליף אבל מחשבה ילפינן בתרוייהו מונחשב ונראה דרבנן לא פליגי אאבא אלעזר לענין מחשבה אלא לענין אומד וא"ת דפליגי שמא יש בו שום טעם דלא מוקמי *ממשנה בתרומת מעשר אע"ג דכתיב בגופיה כדאשכחן לענין מוקף יט] כדאמר בירושלמי *פרק שני (דקראוה כל התרומה כולה מלמדה ולימדה) חוץ מתרומת מעשר שמלמדת ואינה למידה דבתרומת מעשר כתיב ממנו לומר דבעינן מוקף ומוקמינן ליה בתרומה גדולה ולא בתרומת מעשר כ] דבמס' בכורים (פ"ב מ"ה) תנן תרומת מעשר שוה לבכורים בשתי דרכים נטלת מן הטהור על הטמא ושלא מן המוקף כבכורים והא דפריך בפ' כל הגט (גיטין דף ל:) גבי תרומת מעשר וכי נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף כא] מעמיד ר"ת מדבריהם דמדאורייתא לא בעי מוקף ומיהו נראה דלענין מחשבה לא פליגי מדפריך בריש האיש מקדש (קדושין דף מא:) גבי הא דיליף שליחות מתרומה מה לתרומה שכן נטלת במחשבה משמע דלכולי עלמא פריך והיינו תרומת מעשר דכתיב בה אתם גם אתם ומיהו לפי מה שפי' כב] הקונטרס במחשבה פליגי דמשום מחשבה מוקי ר' יוסי בר' יהודה כג] בשמעתין כאבא אלעזר בן גמלא ומתוך פירושו כד] משתמע *דאפילו בתרומה גדולה לית להו מחשבה דאי אית להו מחשבה לא הוה צריך למימר דסבר כאבא אלעזר בן גמלא דאפילו לרבנן נמי מציעו למילף מחשבה במעשר מדקרייה רחמנא תרומה ומיהו מלי כה] למימר דמשום תרומת מעשר שבו קרייה רחמנא תרומה: **במחשבה**. פ"ה נותן עיניו בצד זה לשם תרומה ואוכל בצד זה ואע"פ שלא הפריש משמע שרוצה לומר משום דכתיב ונחשב שרי לאכול בלא הפרשה ושרינן נמי בשתיקה על ידי כו] נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד זה וכל זה דנפקא לו מונחשב עוד פירש לשון אחר במחשבה כז] מחשב ואומר ב' לוגין שאני עתיד להפריש ואע"פ שעתה אינו מפריש כלום ורוצה לומר דדיבור צריך והא דשרי בלא הפרשה קרי מחשבה ואשכחן נמי כח] דקרי *למחשבה דיבור כמו (ב"מ דף מד.) על כל דבר פשע כט] דאמר לחייב על המחשבה כמעשה ונראה דבלא דיבור נמי הוי תרומה מדתנן במס' תרומות (פ"א מ"ו) חמשה לא יתרומו ואם תרמו תרומתם תרומה וחשיב אלם ובירושלמי מפרש טעמא משום ברכה ובמס' שבועות פ"ג (דף כו:) ל] משמע בהדיא דשרי כשגמר בלבו אע"ג שלא הוציא בשפתיו לא] דכתיב כל נדיב לב וקאמר תרומה וקדשים הוו להו שני כתובים הבאים כאחד ולא ילפינן מינייהו שבועה ובמה שאוכל בלא הפרשה אין קפידא דלכולי עלמא שרי בכ"מ אע"פ שאין מפריש עתה כדמוכח ההוא דהלוקח יין מבין הכותים דשרי לכ"ע אי לאו משום ברירה אי משום דחיישינן לבקיעת הנוד *ויש מקומות דשרינן מעשר שני לנפוטו וא"ת כיון דשרינן תרומה על ידי לב] נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר אמאי אין מגביהין תרומות ומעשרות בי"ט הא תנן פ' נוטל (שבת דף קמב.) מעלין המדומע באחד ומאה ופריך לג] והא מתקן ושני ר' אלעזר בר"ש היא דאמר נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד זה ולהכי לא חשיב מתקן לד] כיון דאפשר *במחשבה י"ל מדומע שאני שכבר נתקן אבל תחלת תיקון לה] לא שרינן מטעם דאפשר במחשבה ואפילו דמאי אסור לתקן בשבת כדמוכח פ' במה מדליקין (שם דף לד.) ואע"ג דשרי ליה בנותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר כדמוכח פ"ק דחולין (דף ו:) גבי ר"מ שאכל עלה של ירק בבית שאן *: **איתקש** מעשר בהמה למעשר דגן. פ"ה מדכתיב עשר תעשר כדאמרינן בריש פירקין נ"ל דלית ליה הא דאמר [רבא] לשנה הקשתיו ולא לדבר אחר ועוד בריש פירקין דרשינן היקשא אחרת לו] והבאתם שמה מעשרותיכם לר' עקיבא ושמא לא אתקש אלא לענין הבאה מיהו לרבא קשה היכי מפרש טעמא דרבי יוסי בר' יהודה וכן בזבחים פרק ב"ש (דף מה.) דרשינן קדשי עובדי כוכבים אין עושים תמורה מדאיתקש תמורה למעשר בהמה ומעשר בהמה למעשר דגן ומעשר דגן כתיב בני ישראל ולא עובדי כוכבים וי"ל לענין לעשר מזה על זה כגון ממין על שאינו מינו דהוי כעין חדש על ישן לגבי הכי דוקא אומר לשנה הקשתיו ולא לדבר אחר:

ילאו

רש"י כת"י

ואיתקש מעשר בהמה למעשר דגן. כדאמרינן בריש פירקין עשר תעשר במחשבה והיינו מחשבה שאינו מונה עשירי אלא מפריש כל מה שעולה בדעתו: מאליו קדוש. כגון שהיה מונה ויצאו ט' וי' נשתייר בדיר קדוש כל מקום שהוא ט' יאכל במומו והואיל וקראו עשירי קדוש במקולת כדאמרינן לקמן מעשר מקדש לפניו ולאחריו אם קראו י' והויא קדושה דט' אינה קדושה גמורה ליקרב כדילפינן בשלהי פרקין והעשירי מעשר וקרב אלמא מאליו הוא קדוש דהא לא דבר כלל: שאני התם. להכי קדוש דאיברר ליה שהוא י' שהרי יצא בתוכו פתח עם הט' אבל אם נשתייר בדיר או יצא בפתח אחר אימא מאליו לא קדוש: דלמא. מש"ה פטורים דאיפטרי להו במנין הראוי כשנמנו הט' היה עדיין העשירי חי וראוי להמנות עמהם ולהשלימו ונמצא שמנינו היה ראוי להעשר והילכך אע"פ שמת הי' נפטר: דהא אמר רבה וכו'. ולעולם אי הוה עשירי קיים ונשאר בדיר לא הוה חיילא עליה שם קדושה וסי' מעשר אלמא קדוש מאליו דהא מעשר קרו ליה: הא מני דקתני ט' חולין:

אף

רבינו גרשום

ואיתקש מעשר בהמה למעשר דגן. דכתיב עשר תעשר בשתי מעשרות הכתוב מדבר כו'. ובסיפרי כתוב ונחשב לכם תרומתכם ולא כתיב(א) בב' תרומות הכתוב מדבר אלא כשם שתרומה גדולה ניטלת במדה ובמחשבה כך תרומת מעשר: מאליו הוא קדוש. אפילו לא קראו עשירי ולא קדשו דאיברר ליה עשירי. שיצא חוץ ולא קראו אחר אלא שתק: אי נמי דאחוי עילויה. שרמז בידו [עליו] שהוא עשירי: דלמא דאיפטרו במנין הראוי. שכשיצאו אלו עדיין היה העשירי שבדיר חי והיה ראוי להשלים מנינו ומשום הכי פטירי ולא משום שיהו מעושרין ודאי: הא מני. דתשיעי נאכל במומו ר' שמעון דלא נעקר שם עשירי

א) אולי צ"ל ולא כתיב בתרומה בשתי תרומות הכתוב מדבר וכו' וכוונתו מלשון תרומתכם מפקינן דמיירי בשתי תרומות דקרי ביה תרומותיכם ועי' רש"י ותוס' בכורה (דף יד ובמנחות דף נד) דפי' נדרך אחר ע"ש

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ודילמא וכו' אלא במומו (ענין) תא"מ ונ"ב ס"א לשון: (ב) ד"ה דאיברר וכו' עליו שם הס"ד:

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"א מהל' מעשר הל' יד ופ"ג מהל' תרומות הלכה י טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף כד וכאידך מ"ד:

נ"ק מ"ז

מד ב ג מיי' פ"ח מהל' בכורות הלכה ג:

מה ד ה מיי' שם הל' י סמג עשין ריב:

מו ו מיי' שם הל' ח:

נ"ל בנוטל אחד מעשרה הוי מעשר אע"פ שאין שוים כמו במכנים כו' נ"ק

גי' נ"ק מעשר כיוצא בו ונוטל מאומד דילמא אבא כו'

מחשבה אתרומת נ"ק

נ"ל פרק שני דתרומות כל התורה כולה למידה ומלמדת חוץ כו' נ"ק

לו נ"ק

לה נ"ק

נ"א ויש מקומות דשרינן כשאומר מעשר שני לנפוטו או לדרומו וא"ת כו' נ"ק

גי' נ"ק במחשבה פ"ג אפשר במחשבה וי"ל כו'

[וע"ע תוס' חולין ז. ד"ה ודילמא]

שיטה מקובצת

א] עשירי קדוש מאליו מנא ליה: ב] עשירי נמחק: ג] מנה תשעה ונשתייר עשירי: ד] לשון אחר: ה] עשירי דשם מעשר מקדש: ו] י"ל דמייתי: ז] סברא ללמוד זה מזה דתרומה: ח] שיעור אפילו הכי מקשינן להו: ט] אפשר הכי נמי כו' דגן אע"ג דמפקי' קרא: י] לפרש דמשמע ליה דלר"י: יא] שוין כמו במכנים כו' הילכך צריך לאוקמא: יב] אלעזר הוה אמינא: יג] במעשר מאומד אמאי: יד] סבר דמעשר כיוצא בו דלמא אבא: טו] דקתני אות מ' נמחק: טז] י"ל משום דכתיב כדגן: יז] דמשמע ראשית דגן: יח] פ"ה דהא דיליף: יט] מוקף דאמרינן בירושלמי: כ] מעשר ובהדיא תנן במסכת בכורים דתרומת מעשר: כא] המוקף מפרש ר"ת דהיינו מדבריהם אבל מדאורייתא לא: כב] בקונטרס משמע דבמחשבה פליגי דפי' דמשום: כג] יהודה דשמעתין: כד] פי' נמי משתמע: כה] למימר דמשום: כו] ידי שנותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר דכל זה נפקא מונחשב: כז] במחשבה שיחשב: כח] נמי דוכתא דקרי: כט] פשע דאמרינן לחייב: ל] פ"ג פי' הקונטרס נמי משמע: לא] בשפתיו גבי כל נדיב לב דקאמר תרומה: לב] ידי שנותן: לג] ופריך בגמרא והא מתקן ושני מדר"א בר' שמעון: לד] מתקן כשמעלהו כיון דאפשר במחשבה והכא נמי אפשר במחשבה: לה] תקון של שבל לא: לו] אחרת מוהבאתם:

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פ"ח מהלכות בכורות הלכה ט:

מח ב ג ד ה מיי' שם הלכה י:

מט ו מיי' שם פ"ז הלכה ט:

אף התשיעי אינו קדוש אלא א"כ נעקר שם עשירי הימנו והדין נותן ומה אחד עשר שהוא עושה קדושה ליקרב אינו קדוש אלא א"כ נעקר שם עשירי הימנו תשיעי שאין עושה קדושה ליקרב אינו דין שאם נעקר שם עשירי הימנו אין אי לא לא היא הנותנת אחד עשר שהוא עושה קדושה ליקרב אי נעקר שם עשירי הימנו אין אי לא לא תשיעי שאינו עושה קדושה ליקרב אע"ג דלא נעקר שם עשירי הימנו אי נמי אחד עשר דאיברר ליה עשירי אי נעקר שם עשירי הימנו אין אי לא לא תשיעי דאכתי לא איברר ליה עשירי ואע"ג דלא נעקר שם עשירי הימנו *תו לא מידי [מנחות נז.]

אמר רבא מנין הראוי פוטר מנא ליה לרבא הא אילימא מהא דתנן קפץ אחד מן המנויין לתוכן כולן פטורין מנויין גופייהו דאיפטרו א] לאו במנין הראוי ודלמא דעשר ב] עילוייהו ההיא לא מצית אמרת הא תני מן המעושרין לתוכן ודלמא מאי מעושרין מעשר דוקא דיקא נמי דקתני ירעו אלא אמר רבא אמר קרא °יעבור ולא שכבר עבר מאי ג] שכבר עבר אי (א) דעשר עילוייהו צריכא ד] למימרא אלא לאו דאיפטרו להו במנין הראוי שמע מינה [ויקרא כז]

תניא כוותיה דרבא "היו לו עשרה טלאים והכניסן לדיר ומנה חמשה ומת אחד מהם אם מן המנויים מת מונה ומשלים עליהם "ואם משאינן מנויים מת מנויים פטורין ושאינן מנויים מצטרפין לגורן אחר ואמר רבא "היו לו י"ד טלאים והכניסן לדיר ויצאו ששה בפתח זה וארבעה בפתח זה וארבעה נשתיירו שם ה] אותם ארבעה אם בפתח הששה יצאו נוטל אחד מהם והשאר מצטרפין לגורן אחר ואם לאו ששה פטורין וארבעה מצטרפין לגורן אחר "יצאו ארבעה בפתח זה וששה בפתח זה ונשתיירו שם ארבעה אם אותם ארבעה בפתח ו] הששה יצאו נוטל מהם אחד והשאר פטורים ואם לאו ארבעה וששה פטורים וארבעה מצטרפין לגורן אחר "יצאו ארבעה בפתח זה וארבעה בפתח זה ונשתיירו שם ששה אם אותן ששה יצאו בפתח אחד נוטל מהם אחד והשאר פטורים ואם לאו ארבעה (ב) ז] פטורים וששה מצטרפין לגורן אחר מאי קמ"ל דמנין הראוי פוטר והאמר רבא חדא זמנא מהו דתימא ודאי מנין הראוי אמרינן ספק מנין הראוי דחזי להכא ודחזי להכא לא אמרינן קמ"ל ואמר רבא היו לו חמשה עשר טלאים "לא יאמר אברור עשרה ואכניסם לדיר ואטול מהם אחד והשאר פטורים אלא כונסן לדיר ומוציא עשרה ונוטל מהם אחד והשאר מצטרפין לגורן אחר תניא נמי הכי היו לו חמשה עשר טלאים לא

רש"י כת"י

אף הע' אינו קדוש וכו'. אמתני' קאי דקתני קרא לט' י' ולי' ט' ולי"א י' אין אחד עשר קדוש הואיל ולא נעקר שם הי' ממנו שקראו לי' י' ותו לא מלי חל שם י' אי"א אבל ט' קדוש אע"ג דלא נעקר שם הי' עם הי' וקאמר ליה ר"ש אף ט' אינו קדוש וכו': י"א וכו' שעושה קדושה ליקרב. כדאמרינן לקמן אם מן הבקר לרבות [אחד] עשר לשלמים ואפ"ה אינו קדוש אא"כ נעקר וכו': ט' שאינו קדוש. אלא ליאכל במומו אינו דין וכו': וקא מסדר לשו רבנן. היא הנותנת כלומר מזה שאמרת היא הנותנת טעם שלנו דודאי קדוש וכו' ליאכל במומו אפילו לא נעקר שם הי' ממנו די"א דעושה קדושה ליקרב אי לא נעקר שם י' לא אמרינן דליקדוש קדושה תמורה כולי האי כיון דקרא ליה י' ותו לא חייל שם י' זמנא אחריתי אבל ט' דקדושה קלה לתומרא בעלמא ולא ליקרב אפילו לא עקר וכו' דהוברר העשירי שכבר יצא י' והא דקתני לעיל הט' חולין משום דנשתייר בדיר ולא נעקר שמו ולא קראו ע': מנין הראוי. אם היו י' טלאים בדיר והתחיל ומנה ט' ומת י' בדיר או יצא בפתח אחר פטורים הט' ואין צריכין להצטרף לגורן אחר הואיל ומנין ראוי היה להשלים בשעת מנין: קפץ אחד מן המנויין לתוכן. ס"ד דהא מנויין בשלא הגיעו לי' אלא כשהיה מונה עד שמנה קפץ ו' לתוך הדיר פטורים אותם שבדיר כולם אם אינו מכירו הואיל ונתערבו יחד פטור ביניהם הוו כולן פטורים דשוב אין אחד מהם ראוי למעשר ליקרב: ומנויין גופייהו. איפטרו במנין הראוי: דילמא האי מנין דעשר עלייהו: ומשני לא מצית אמרת. דעשר עלייהו דהוא בסיפא קתני לה קפץ אחד מן המעושרים בתוכן כולן ירעו וקס"ד דהאי מעושרין היינו חולין שעשר עליהן והשתא לא דייק אמאי ירעה: מעשר דוקא. דעשירי קפץ לתוכן ומנויין הייט דעשר עלייהו כדאמרינן ודייקא נמי דהאי מתעשרין היינו עשיריים מדקתני כולן ירעו ואי חולין הוה האי דקפץ אמאי ירעו: ולא שכבר עבר תחת השבט. והאי שכבר עבר תחת השבט מאי אתא למעוטי שכבר עבר ועישר עליו לריכא למימר דתו לא מעשר: אלא ודאי שעבר במנין הראוי. ומת י' בדיר וקא ממעט ליה קרא דשוב לא יתעשר: מנויין פטורים. דאפטרו במנין הראוי: לגורן אחד. מהני ג' גרנות דמעשר בהמה: ויצאו ו' תחלה. בפתח זה: והד'. אחרים בפתח אחר: והשאר. ארבעה שיצאו בפתח אחד: מצטרפין לגורן אחר. שלא היה מנין ראוי להשלים בשעה שיצאו שהרי לא שם אלא שמונה בדיר שכבר יצאו הו': ואם לאו. שיצאו בפתח הד' אחרי': הו' ראשונים. שמנין הראוי היה להשלים כשיצאו הח' והשמונה מצטרפין לגורן אחר שלא היה מנין ראוי להשלים: יצאו ארבעה תחלה בפתח זה וו' אחרים בפתח אחר: והשאר פטורים דהא כשיצאו ד' ראשונים היו מנין ראוי להשלים: ואם לאו. אלא שיצאו בפתח אחד ד' ראשונים אח' ד' ראשונים וו' פטורים במנין הראוי כשיצאו הו' היו אח' ד' אחרונים ראוין להשלים הא ד' אחרונים מצטרפין לגורן א': ואם לאו. אלא נחלקו ויצאו ג' בזה וג' בזה ובכת אחת התחילו לצאת אלו מכאן ואלו מכאן: ד' וה' פטורים. במנין הראוי: הא אמרה רבא חדא זמנא. לעיל יעבור ולא שכבר עבר: ודאי מנין הראוי. כגון דלא היו אלא י' ויצאו ח' בזה וב' בזה אמרינן פטורים הח' דמנין היו להשלים ודאי ספק מנין הראוי כגון הכא דהנך ו' חזי להכא ולהכא להשלים ד' ראשונים או ד' אחרונים אימא אי נפקי בפתח ראשונים לא נפטרו הד' אחרונים דלא נחשביה מנין הראוי בשעת מנין דמא ו' הנותרים יצאו בפתח ראשונים והכי סופו הוכיח קמ"ל: לא יאמר אברור עשרה. אברור לאו משום כחושים ושמנים אלא אטול י' מהם ואכניסם לדיר ואטול אחד במנין עשירי: והשאר פטורים. דלא היה לירוף ולא קבעתן זמן הגורן: אלא טונסן כולן לדיר. וקובע זמן הגורן על כולן דלא ידעת הי מנייהו לאפוקי ומונה י' ונוטל אחד והשאר מצטרפין לגורן א' וכו' והתניא וכו':

תוספות

אף התשיעי. דכי היכי דאם קרא לאחד עשר עשירי אינו קדוש אלא א"כ נעקר שם מעשר מן העשירי שלא קרא לעשירי עשירי אלא תשיעי וכדאמרינן לקמן במתניתין זה הכלל כל שלא נעקר וכו' ובסיפא דהך ברייתא מפרש טעמא משום דאחד עשר עושה קדושה ליקרב א"כ אחד עשר דאיברר כו' אף תשיעי אם קראו עשירי לא ח] יהא נאכל אלא במומו אא"כ נעקר שם העשירי מן העשירי כגון שקראו תשיעי והכי הכא דלא נעקר אמרינן דהתשיעי חולין והדין נותן (ג) גבי תשיעי נמי בעינן דליהוי נעקר שם עשירי ממנו כלומר מן העשירי עצמו: ליקרב. כדאמרינן לקמן שאם קרא לאחד עשר עשירי קרב שלמים ומפקינן מקרא ואפ"ה שהוא חמור כל כך אינו קדוש אלא א"כ נעקר מן העשירי שם עשירי כגון שקרא לעשירי תשיעי וכדאמרי' לקמן זה הכלל כו': תשיעי שהוא קל כל כך שאינו עושה קדושה ליקרב. אע"פ שקראו עשירי אינו קרב אלא קדוש נהא מלתא גרידא דאינו נאכל אלא במומו כדלקמן אינו דין וכו': אי לא לא. ליהוי קדוש כלל: היא הנותנת. מהדר הש"ס דודאי גבי תשיעי דין הוא דאע"ג דלא נעקר שם עשירי הימנו דלהוי חל עליה קדושה שלו משום דגבי אחד עשר דין הוא דאי נעקר אין אי לא לא משום דקדושה שלו חמורה היא שהרי קרב כדלקמן ולכך דין הוא דבעינן עקירה עד דתיחול *על הסיא קדושה חמורה: אבל תשיעי דקדושתו קלה דאינו קדוש לקרב. אלא שלא יהא נאכל אלא במומו דין הוא דהסיא קדושה קלה תיחול בדבר קל כגון דקראו עשירי ואע"ג דלא נעקר שם מעשר מן העשירי עצמו: אי נמי. איכא ט] למימר טעמא אחרינא: י"א דאיברר ליה עשירי. שכבר יצא העשירי קודם שיצא האחד עשר ונברר מעצמו שהוא מעשר ולהכי דין הוא דלא ליהוי אחד עשר קדוש אע"פ שקראו עשירי אא"כ נעקר שם מעשר מן העשירי דלאחר עשירי גמור היכי אפשר עשירי אחר בסמוך לו: אע"ג דלא (ד) נעקריה. ואזיל וקראו עשירי לזה: תו לא מידי. ליכא למימר בהאי דיכא דקאמר היא הנותנת דודאי דין הוא דתיהוי קדוש אע"ג דלא נעקר: מנין הראוי פוטר. שאם היה לו עשרה טלאים והכניסן לדיר ומנה תשעה א) או שמונה ומת אחד מן הנשארים בדיר או יצא בפתח אחר שלא נתקדש העשירי פטורין אלו שמנה כבר משום דהוו מנין הראוי דבשעה שמנאן היו ראויין אלו שבדיר לצאת ולהתעשר העשירי עם אלו י] ב) למנין דהשתא משמע לן דהיינו מאותו מנין שלא גמר עדיין שלא מנה אלא תשעה או שמנה כדפרישנא לעיל: לתוכן. בדיר כולן פטורין משום דאיערב דהנהו שמנוין כבר פטורין אע"פ שעדיין לא עישר עליהן: ודילמא דעישר עלייהו. והיינו מן המנויין כלומר מאותן שמנה ועישר עליהן: מעשר (ה). כלומר מן המעשרות עצמן: ירעו. משום דכל חד וחד איכא לספוקי דהיינו הוא המעשר: אלא לאו דאיפטרו וכו'. דהכי משמע ולא שכבר עבר בראוי דבשעה שעבר היה ראוי להתעשר מאלו שבדיר דההוא ודאי משום דאיפטר במנין הראוי: ומנה חמשה. יא] לאו דוקא נקט ה': מנויין פטורין. משום דהוו מנין הראוי: בפתח זה. שהיה לדיר שני פתחים: נוטל אחד מהם. (ו) יב] דהואיל ויצאו עשרה באותו פתח: והשאר. הארבעה שיצאו בפתח אחר מצטרפין לגורן אחר דבמנין הראוי לא אפשר למפטרינהו להני משום שבשעה שיצאו בפתח אחד לא היה מנין ראוי דלא נשתיירו בדיר אלא ד' וד' לא אפשר לאיצטרופי לד' דליהוו בני עשורי: ואם לאו. שלא יצאו הארבעה בפתח הששה אלא או נשתיירו בדיר או יצאו בפתח הארבעה אחרים: ארבעה ראשונים והששה פטורין. משום דכי יצאו הארבעה תחלה הוו מנין ראוי דאכתי איסתייר בדיר עשרה שראוין להצטרף להם ולעשר עליהם וארבעה אחרונים שנשתיירו או יצאו בפתח שלישי מצטרפין לגורן אחר: אם אותן ששה שנשתיירו יצאו בפתח אחד מהן. כלומר בפתח הארבעה הראשונים או בפתח הד' האחרונים: נוטל אחד מהם. דהוו י' בפתח אחד: ואם לאו. שלא יצאו לא בפתח אלו ד' ולא בפתח אלו ד' אלא בפני עצמן או נשתיירו בדיר: ארבעה ראשונים וארבעה אחרונים פטורין. דכל ד' וד' שיצאו הניחו אחרים כדי להצטרף להן ולהתעשר עליהן דהנהו ששה שנשתיירו שדינן בין להכא בין להכא: ודאי מנין הראוי. כגון שמנה ה' או ו' ונשתיירו בדיר כדי לצרף להן וליכא בדיר אלא אותו פתח דודאי הוא דאותן שנשתיירו ראויין לצאת דרך אותו פתח עצמו ולהתעשר עם אלו שמנה כבר: אבל ספק מנין הראוי. כגון שיצאו בשני פתחים ארבעה בפתח זה וארבעה בפתח זה דהנך ששה שנשתיירו ליכא למיקם עלייהו אי יצאו בפתח זה או בפתח זה וכיון דספק הוא אימא דלא אמרינן מנין הראוי למיפטרינהו בין להכא בין להכא לפטור את כולן קמשמע לן. יג] ענין אחר הא דחזו הנך להכא ולהכא דשדינן להו בין להכך ארבע בין להכך ארבע היינו חשוב ספק. ומפי השמועה: ט"ו טלאים. ג) לא נקט משום דווקא אלא אורחא דמילתא נקט לצרופי חמשה בהדי חמשה:

א) נ"א או שמונה ואחר שמנה מת אחד כו' ב) ע' הגהות צ"ק ג) גי' צ"ק לא נקיט ט"ו דוקא כו'

שיטה מקובצת

א] דאיפטרו במאי: ב] דעשר עלייהו ההיא: ג] מאי לא שכבר: ד] צריכא למימר: ה] אם אותן ארבעה בפתח שיצאו בו הששה יצאו: ו] בפתח שיצאו בו הששה: ז] ארבעה וארבעה פטורים: ח] לא קדוש שלא יהא: ט] א) למילף בהאי תי' למימר נמחק דינא דקאמרינן דהיא: י] אלו מן המניין דהשתא: יא] חמשה לא נקט חמשה דוקא: יב] מהם הואיל ויצאו: יג] קמ"ל לשון אחר הא:

א) אולי צ"ל איכא למפרך בהאי דינא דקאמרינן דהיא הנותנת הש"ד ותיבת למימר נמחק.

הגהות הב"ח

(א) גמ' אי דעישר עילויה: (ב) שם ואם לאו ארבעה וארבעה פטורים וששה: (ג) רש"י ד"ה אף התשיעי וכו' והדין נותן דגבי: (ד) ד"ה אע"ג דלא נעקר ואזיל וקראו: (ה) ד"ה מעשר דוקא כלומר: (ו) ד"ה נוטל וכו' הואיל ויצאו:

רבינו גרשום

מעשירי: אף תשיעי אינו קדוש. שאינו נאכל אלא במומו. אסיפא דמתניתין מיירי אלא א"כ נעקר שם העשירי הימנו. מעשירי דלא קרא לעשירי עשירי אבל קראו עשירי לודאי עשירי התשיעי חולין: והדין נותן ומה אחד עשר שהוא עושה קדושה ליקרב. כדאמרינן במתניתין ואחד עשר קרב שלמים אינו קדוש האחד עשר אלא א"כ נעקר שם העשירי ממנו מן העשירי כדתנן קרא לתשיעי עשירי ולעשירי עשירי: והיא הנותנת. כלומר מאותו דין שאתה מביא נלמד שהתשיעי ליהוי קדוש אע"פ שלא נעקר שם עשירי מעשירי: דאיברר ליה עשירי שכבר יצא. דאכתי לא איברר ליה עשירי שעדיין לא יצא קדוש תשיעי אע"ג דלא נעקר שם עשירי ממנו דלא קרא לו שם אחד שנשאר בדיר: לאו דאיפטרו במנין הראוי. שכשיצאו מן הדיר עדיין נשאר בדיר שהיה יכול להשלים מנינן: ודילמא. מהכא לא מצית דדילמא מהנהו מנויין קאמר דקפץ לתוכו הנהו דכבר עישר עלייהו: ההוא לא מצית אמרת. דהדר קתני לה מן המעושרין אלמא דהאי מנויין דקאמר דלאו מעושרין נינהו: ודלמא מאי מן המעושרין דקאמר שקפץ מעשר עצמו לתוכו: דיקא נמי דקתני ירעו. דכולהו הוי ספק מעשר. והאי מן המנויין דקאמר מהנך דכבר עישר עליהן ואכתי לא מצי יליף מהכא דמנין הראוי פוטר: אלא אמר רבא מקרא יליף דכתיב יעבר ולא שכבר עבר: אם מן המנויין מת. מאותן שיצאו מן הדיר מה בכך מונה ומשלים עליהם ועל אותו שמת עד שיהו עשרה ויפריש אחד: ואם משאינן מנויין מת. מהנך שבדיר: מנוין שיצאו לחוץ פטורין. שפטרן מנין הראוי שבשעה שיצאו עדיין לא מת והיה ראוי להשלים מניינן לעשרה ושאינן מנויין אותן שנשתיירו בדיר הארבע' לא ניפטרו אלא מצטרפין לגורן אחר לעשרו עם שאר בהמות: ואם לאו. שלא יצאו בפתח שיצאו ששה אלא בפתח ארבעה דהשתא הוו שמונה ולא חזו למעשר: הששה שיצאו ראשונים פטורין. משום דבשעה שיצאו מן הדיר נשתייר בדיר מנין הראוי להשלימן לעשרה והנך ארבעה ואינך ארבעה מצטרפין לגורן אחד: יצאו ארבעה. תחלה בפתח זה כו': נוטל אחד למעשר והשאר פטורין. אפילו אותן ארבעה שיצאו תחלה משום דאינהו נפטרו במנין הראוי: ואם לאו. שלא יצאו אלא בפתח הארבעה ד' ראשונים וו' שניים פטורין משום דנשתייר בדיר שראוי להשלימן: והנך ד' אחרונים מצטרפין לגורן אחד: אם אותן ששה כולם בפתח אחד יצאו. או בפתח ד' ראשונים או בפתח ד' שניים הוו י' ונוטל מהן אחד והשאר פטורין כולן אפילו אותן ד' שלא יצאו הו' בפתחן משום דאותן [ד' שניים נמי] כי יצאו הוו להו מנין הראוי ואם לאו ששלשה מהן יצאו בפתח זה וג' בפתח זה הד' ד' פטורין משום דיצאו במנין הראוי והו' מצטרף לגורן אחד: מהו דתימא ודאי מנין הראוי אמרינן. כגון היכא דיצאו ו' בפתח זה וד' בפתח זה וד' נשתיירו דודאי דהנהו ד' דנשתיירו לא חזו לאיצטרופי אלא [עם] הששה. אבל ספק מנין הראוי כגון כשנשתיירו ו' בדיר דהוו לאיצטרופי בין להני ד' בין להני ד' ולא ידעינן להי מצטרפי אימא לא קמ"ל: והשאר פטורין. הנהו ה' נמי שלא הכניס משום דלית בהו שעור מעשר אלא יעשה להן דבר שיתחייבו במעשר כולן יכניסם (כולן) לדיר ויוציא עשרה ויטול מהן א' והשאר הה' מאחר שנכנסו בדיר ואין בהן שעור מעשר הדיר קובעו ומצטרפין לגורן אחד:

נ א מיי' פ"ח מהלכות בכורות הלכה יא:
נא ב מיי' פ"ח מהל' בכורות הלכה ט סמג עשין ריב:
נב ג מיי' שם הל' ג:
נג ד ה מיי' שם הל' א:
נד ו מיי' שם הלכה ו:

לא יאמר אברור עשרה · הכחושים והשאר פטורין משום דלא נשתיירו אלא חמשה דלאו בר עישורי נינהו: אלא כונסן לדיר · כולן בין כחושים בין שמנים ותרי מילי אשמועינן חדא דאינו יכול לברור הכחושים וחדא אע"ג דלא נשתיירו אלא חמשה לא מצי למימר דליהוו פטורין לגמרי אלא מצטרפין לגורן אחר וכמדומה ס] דלא איצטריך למימר דהא אמרינן לעיל (דף נז:) דחמשה לפני הגורן וחמשה לאחר הגורן מצטרפין לעשרה

יצאו שנים כאחד מונה אותן שנים ואם מנאן אחד תשיעי ועשירי מקולקלין · פ"ה כגון שיצאו שנים כשהגיע לששה או לשבעה ומנאן אחד ועל טו] כן קרא העשירי למנין בהמות תשיעי והאחד עשר עשירי אע"ג דבסמוך אמר קרא לעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי עשירי מעשר ואחד עשר שלמים הכא מקולקלין משום דמנה אחד טז] בשנים שיצאו כאחד ומספקא לן אם נעשין כאחד ע"י שמנאן אחד או לא יז]ואע"ג דאיכא מ"ד בגמרא עשירי *למעשר בהמות קדוש דמה יח] שמנאן אחד מסוי ליה ספיקא *ואותו הקרוי תשיעי הוי ספק תשיעי ספק עשירי והקרוי עשירי הוי ספק עשירי יט] ספק* קדוש ליקרב:

מסורת הש"ס

לא יאמר אברור עשרה ואטול מהן אחד והשאר פטורים אלא כונסן לדיר ומוציא עשרה ונוטל מהן אחד והשאר מצטרפין לגורן אחר והתניא תשעה עשר טלאים לא יאמר אברור עשרה ואטול מהן אחד והשאר פטורין אלא כונסן לדיר ומוציא עשרה ונוטל מהן אחד והשאר פטורין תרגמה רב הונא בר סחורה קמיה דרבא בריגלא *בדיר שיש לו שני פתחים עסקינן ויצאו ט' בפתח זה וט' בפתח זה דהאיך חד חזי להכא ולהכא ולישני ליה כגון שמנה תשעה וכי מטא עשרה קרי חד מרישא קסבר עשירי מאליו קדוש ולישני ליה (א) בגורן א] ומנאן זוגות זוגות קסבר עשירי למנין בהמות הוא קדוש אר"נ בר יצחק זכאי אימיה דרב הונא בר סחורה ב] דשני ליה (ג) שמעתא בריגלא כשמעתיה: **מתני'** יצאו שנים כאחת *מונה אותם ג] שנים שנים מנאן אחד תשיעי ועשירי ד] מקולקלין **קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי שלשתן מקודשין התשיעי נאכל במומו והעשירי מעשר ואחד עשר קרב שלמים ועושה תמורה דברי ר' מאיר א"ר יהודה וכי יש תמורה עושה תמורה *אמרו משום ר"מ אילו היה תמורה לא היה קרב קרא לתשיעי עשירי ולעשירי עשירי ולאחד עשר עשירי אין אחד עשר מקודש *זה *הכלל כל שלא נעקר שם עשירי ממנו אין אחד עשר מקודש:

גמ' אמר ר' יוחנן *מנאן זוגות זוגות קינטרן קינטרן עשירי ה] למנינו הוא קדוש (ג) למנינו מאי רב מארי אמר *למנין שלו הוא קדוש רב כהנא אמר למנין בהמות הוא קדוש תנן יצאו שנים כאחת מונה אותן ו] שנים שנים מנאן אחד תשיעי ועשירי מקולקלין בשלמא למאן דאמר למנין שלו הוא קדוש משום הכי הוו תשיעי ועשירי מקולקלין (ד) ז] ולעשירי קא קרי ליה תשיעי ולאחד עשר עשירי אלא למאן דאמר למנין בהמות הוא קדוש לתשיעי תשיעי קא קרי ליה ולעשירי עשירי קא קרי ליה אמר לך רבי יוחנן כי אמינא אנא היכי דאיכוין ח] לאפוקי זוגות זוגות היכא דנפק ממילא לא תא שמע *מנאן למפרע עשירי שבמנין הוא קדוש בשלמא למאן דאמר למנין בהמות הוא קדוש שפיר אלא למ"ד למנין שלו הוא קדוש עשירי חד קרי ליה אמר רבא הואיל ואיתיה במנינא פרסאה דקרו לעשרה חד:

[יצאו תשיעי ועשירי כאחת תשיעי ועשירי מקולקלין כ"ה במשניות ועיין בתוס' לעיל יז: ד"ה אפשר כו' בסופו] [הוריות יז.]

תוספתא פ"ז

שיטה מקובצת

א] בגורן שמנאן את ו' נמחק: ב] סחורה דאשנייה ליה שמעתא לרבא בריגלא: ג] שנים מנאן תיבת שנים נמחק: ד] מקולקלין ס"א יצאו תשיעי ועשירי כאחת תשיעי ועשירי ר"ש לא גרים כן וכן משמע בגמרא: ה] עשירי למנין הוא קדוש למנינו מאי: ו] שנים מנאן תיבת שנים נמחק: ז] מקולקלין לעשירי

רש"י כת"י

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולישני ליה כגון דמנאן זוגות:

ז"ק מ"ז

נה א מיי' פ"ח מהל' בכורות הלכה א סמג עשין ריב:

נו ב מיי' שם הלכה ד (טוש"ע שם):

נז ג מיי' שם הל' יב:

נח ד מיי' פ"ו מהל' פסה"מ הלכה יב:

י] **עד** שישתוק בתשיעי (אלא שלא קראו עשירי לה) · יש לפרש בשני ענינים לאו דוקא שישתוק בתשיעי אלא שלא קראו עשירי ואפילו קראו תשיעי דאם קראו עשירי אין אחד עשר קדוש דשתי טעיות אין קדושין כאחד דטעות מיוחדת בעינן כהוא עצמו ועוד יש לפרש דאם קראו לתשיעי תשיעי תו לא הוי טעות כשקרא לעשירי תשיעי וכאילו קראו עשירי דמי ואין אחד עשר מקודש דלא חשיב יא] כאילו נעקרה שם עשירי ממנו והשתא הוי שישתוק דוקא שלא ידבר כלל ומתרלא בהכי קושיא אחת לקמן בשמעתין דקאמר הב"ע דקדים חד מינייהו ואפיק לרישיה וקרא אחד עשר ומקשי עלה כמאן דלא כרבי דאי כרבי הא אמר אחד עשר לא הוי עקירה והשתא לוקמה *יב] דקרוי תשיעי להוא דאפקיה לרישיה דלדברי הכל הויא עקירה ולפי פירוש זה ניחא דלא הוי עקירה כדפרי' וללשון ראשון שפירשתיינ] להכי לא מוקי ליה דלקרייה תשיעי דלא איצטריך למיתני יד] הא דודאי הוי עקירה אבל הא איצטריך לאשמועינן משום דזמנין לא הוי עקירה לרבי היכא דאית ליה בהמות טובא:

ז"ל דקרא

טו] **שנים** בעשירי כו'· לעיל פ"ב (יז: ושם ד"ה אפשר) פירשתי דמלי סבר אי אפשר לצמצם: והא

מסורת הש"ס תורה אור

קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי א] : *ת"ר מנין שאם קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי ששלשתן מקודשין ת"ל °וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט העשירי יהיה קדש (א) יכול שאני מרבה אף שמיני ושנים עשר אמרת הואיל והוא קדוש וטעותו מתקדשת מה הוא אינו מקודש אלא בסמוך אף טעותו אינה מתקדשת אלא בסמוך והתניא מה הוא מיוחד אף טעותו מיוחדת תאני תנא קמיה דר' יוחנן הא מני ר' אלעזר ב"ר שמעון היא דתניא ר' אלעזר ב"ר שמעון אומר לעולם אין אחד עשר קדוש עד שישתוק בתשיעי ויקרא לעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי סבר לה כרבי יהודה דאמר טעות מעשר תמורה הוי וסבר לה כאבוה דאמר אין מימר חוזר ומימר אמר רבא *יצאו שנים בתשיעי קראן תשיעי עשירי וחולין מעורבין זה בזה עשירי מאליו קדוש ב] לתשיעי תשיעי קא קרי ליה קראן עשירי עשירי ותשיעי מעורבין זה בזה מ"ט ג] עשירי קא קרי להו לתרוייהו *יצאו שנים בעשירי וקראן עשירי עשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה קראן אחד עשר עשירי וחולין מעורבין זה בזה הא תו למה לי היינו הך הא קמ"ל דכל (ב) ד] בת אחת תרוייהו קא קדשי ואע"ג דלא נעקר שם עשירי הימנו יתיב רב כהנא וקאמר ליה להא שמעתא אמר ליה רב אשי לרב כהנא והלא לא נעקר שם עשירי הימנו ותנן זה הכלל כל ה] זמן שלא נעקר שם עשירי הימנו אין אחד עשר מקודש הני מילי בזה אחר זה אבל בבת אחת תרוייהו קא קדשי בזה אחר זה בהדיא קתני לה קרא לתשיעי עשירי ולעשירי עשירי ולאחד עשר עשירי אין אחד עשר מקודש זה הכלל לאיתויי מאי לאו לאיתויי בבת אחת לא לאיתויי יצא עשירי ולא דבר דהא לא נעקר שם עשירי הימנו דאי לא תימא הכי הא דתניא יצאו שנים בעשירי ולא קדם אחד מהן את חבירו וקראן עשירי עשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה והלא לא נעקר שם עשירי הימנו אלא לאו משום דאמרינן כל בבת אחת תרוייהו קא קדשי אי משום הא לא איריא הכא במאי עסקינן דקדים חד מינייהו ו*ואפיק לרישיה ו] וקרייה אחד עשר והדר איערוב ונפוק בהדדי וקרינהו עשירי דהא נעקר שם עשירי הימנו והא לא קדם קתני מאי לא קדם דהדר איערוב וכמאן דלא כרבי דאי רבי האמר אחד עשר לא הוי עקירה אפי' תימא רבי כי אמר רבי היכא דאית ליה בהמות טובא ז] דאמרי חד עישורא קאמר הכא דלית ליה בהמות טפי מאי רבי דתניא קרא לעשירי אחד עשר ולאחד עשר עשירי אין אחד עשר קדוש דברי רבי ר' יוסי בר' יהודה אומר אחד עשר קדוש [א]כלל אמר רבי כל זמן שלא נעקר שם עשירי הימנו אין אחד עשר קדוש ח] אמר רבא הכא במאי עסקינן כגון דאית ליה בהמות טובא דאמרינן חד עישורא קאמר יצאו שנים בעשירי תנא חדא ירעו ותנא חדא ט] יקריבו ותניא אידך ימותו לא קשיא הא דתנא ירעו רבנן היא דאמרי *ד אין מביאין קדשים לבית הפסול והא

[קדושין נה. פירוקין ...]

[זבחים עב: וש"נ]

וכל מעשר בקר וצאן · משמע בין שקראו הוא עשירי בין שהיה עשירי למנין ולא קראו עשירי : שמיני ושנים עשר · אם קראם עשירי : מה הוא · העשירי גמור אינו מקודש אלא בסמוך לו שאין לך סמוך בו יותר מגופו : אף טעותו · מה שהוא טעה וקרא עשירי אינו מקודש אא"כ שטעה באותו שסמוך למעשר גמור כגון התשיעי ואחד עשר שהן סמוכין לו זה מלפניו וזה מלאחריו : מיוחד· שהעשירי אינו אלא אחד: אף טעותו מיוחדת · שאם טעה בתשיעי ובאחד עשר לא היו שניהם מקודשין אלא אחד מהם והיכי אמרת דכולהו מקודשים : עד שישתוק בתשיעי · שאילו קראו עשירי לא ליהוי אחד עשר קדוש משום דשני טעיות של מעשר אחד אינן קדושים דטעותו מיוחדת[ג]כהוא עצמו: וטעמא דרבי אלעזר הכי הוי משום דסבר לה כר' יהודה · דאמר במתני' טעות וכו' דקאמר וכי יש תמורה עושה תמורה ור"ש אבוה דר' אלעזר אמר בפ' ראשון דתמורה (דף ט.) דאין ממירין וחוזרין וממירין לאחר שהמירו על הבהמה פעם אחת אינה תופסת עוד תמורה פעם אחרת והכא נמי אין שתי טעיות למעשר:בתשיעי· כשהיה תשיעי ראוי לצאת: עשירי וחולין · דאחד מהן הוי תשיעי ואחד מעשר אע"ג דקראו תשיעי : מעורבין· ואין נאכלין אלא במומן והגוזז והעובד אחד מהן אינו סופג את הארבעים דשמא חולין הוא : עשירי ואחד עשר מעורבין · כלומר מעשר גמור ואחד עשר קדוש הויין מעורבין ביחד ומשום דאחד עשר שהוא קדוש קרב שלמים לכך יקרבו שניהם ויאכלו כחומר קודש שבהן דשעונין[ס]שתי מתנות והרמת חזה ושוק כמו שלמים: הא תו למה לי כיון דאשמעינן דיצאו שניהם בתשיעי וקראן עשירי ממילא ידענא דכי ההיא דינא איכא בינאו שניהם בעשירי: בב"א · דקרא שם עשירי לעשירי ולאחד עשר בב"א אע"ג דלא נעקרה דהא לעשירי נמי קרא עשירי : לאיתויי יצא עשירי ולא דבר · דלא חשיבא עקירה בהך שתיקה אא"כ עקרו בפירוש וקראו תשיעי: דאי לא תימא הכי · דבב"א קדוש ולרב אשי דקפריך לרב כהנא והלא לא נעקר וכו' לא הוה שמיע ליה מה דתריצנא לעיל הא קמ"ל דבב"א כו' : הכא במאי עסקינן· דקתני עשירי ואחד עשר מעורבין דחשבינן ליה לאחד עשר מקודש אע"ג דקרא לעשירי עשירי כגון דקדים כו': וקרייה אחד עשר· דהשתא נעקר שם עשירי ממנו שלא קראו עשירי אלא אחד עשר ולהכי אע"ג דהדר קרא לתרוייהו עשירי קדוש האחד עשר אבל היכא דמתחלה קרינהו עשירי אע"ג דבבת אחת לא הוי אחד עשר קדוש ולהכי מוקמינן כגוןדקרייה אחד עשר דאי קרייה תשיעי לא איצטריך למיתני דהא ודאי עקירה הוי אבל באחד עשר פליג רבי ואמר דלא הוי עקירה כדלקמן ואיצטריך לאשמועינן דהוי עקירה: וכמאן· מתרצינן דמה שקורא אחד עשר חשיבא עקירה: דאית ליה בהמות טובא·לעשר דהשתא כי מנה עשרה ראשונים וקרא העשירי אחד עשר איכא למימר דבהכי לא נעקר שם עשירי ממנו דמאי אחד עשר דקאמר חד עישורא קאמר כלו' זה עישור ראשון : אבל היכא דל"ל בהמות יותר· מאחד עשר או י"ב או י"ג או י"ד או ט"ו ליכא למימר הכי שאין מנהגו של עולם לומר זה עישור אחד אלא אם כן יודע שיהו לו עישוריות הרבה הלכך אמרינן דאחד עשר ממש קאמר ועקר שם עשירי ממנו : יצאו שנים בעשירי · היינו כגון אמר מר ואשמעתא דרבא קמהדר דקאמר לעיל יצאו שנים בעשירי קראן עשירי עשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה והשתא קא פריש תנא חדא דהנהו שנים שמעורבין ירעו עד שיסתאבו ותניא אידך כו' :

אין

וכל מעשר · לרבות כל שקרא עליו שם מעשר: אף שמיני ושנים עשר שאם קרא לשמיני מעשר ולשנים עשר : וטעותו מקדשת · כגון כשקרא לתשיעי עשירי או לאחד עשר עשירי . מה הוא אינו מקודש אלא בסמוך · כלומר העשירי עצמו כשקורא אותו עשירי אין לך סמוך יותר מעצמו : אףטעותו אינה מתקדש' אלא בסמוך לו לאפוקי שמיני ושנים עשר : אף טעותו מיוחדת · כלומר שאינו מקדש אלא אחת או תשיעי אי אחד עשר ומותיב למתני' דקתני שלשתן מקודשין דהיינו ב' טעיות : הא מני · דבעי טעותו מיוחדת ר' אלעזר בר' שמעון דתניא לעולם כו' : עד שישתוק בתשיעי · שלא יקרא לו שם עשירי ויקרא לי' ט' ולי"א י' דליכא אלא טעות אחד דאחד עשר עשירי : י' תשיעי לא הוי טעות משום דעשירי מאליו הוי קדוש וא"ת הם הכי נמי לימא שאם שתק בי"א ולא קראו י' לט' קראו י' ההוא ט' ליהוי קדוש הואיל והוי טעות מיוחדת הא לא קשיא בדינהוא די"א הוי קדוש הואיל וכבר קדש עשירי גופיה הוה ליה האי י"א תמורת שמו של מעשר ואיתפיס הוא בקדושה אבל ט' דאכתי לא קדש ליה מעשר גופיה היכי ליתפסיה לתשיעי לקדושי הואיל ואיהו גופיה אכתי לא הוי קדוש להכי נקט י"א ולא נקט ט' : וסבר לה ר' אלעזר כאבוה ר"ש דאמר בתמורה אין מימר חוזר ומימר דלאחר שהמיר בבהמת קדשים בהמה של חולין אינו חוזר ומימר בהמה אחרת של חולין באותה בהמה של קדשים : והכא נמי ט' וי"א אין ממירין בי' ומסתברא דהך מילתא אליבא דר' יוחנן היא דאמר התם כשם שאין ממירין שנים באחד כך אין ממירין וחוזרין וממירין: עשירי וחולין מעורבין זה בזה' ושניהם יאכלו במומן לבעלים ולהכי קאמר עשירי וחולין מעורבין דאי עבד גיזה ועבודה בחד מינייהו או אכל חד מינייהו בלא מום או גאל או מכר אחד מהן הואיל ואית בהו חד חולין מספיקא לא מלקינן ליה הואיל ואית בהו חד חולין : עשירי מאליו קדוש · אף על פי שלא קראו עשירי : ולט' י' קא קרי ליה · וכיון דיצאו שנים כאחד ולא ידע הי י' והי ט' לפיכך עשירי וט' מעורבין זה בזה · והוו להו תרוייהו קדושים ואי גאל ומכר אחד מהןלוקה דתרוייהו עשירי קרי להו ויאכלו במומן לבעלים : עשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה · דאחד עשר חזי להקרבת שלמים ואינך נאכל במומו לבעלים והשתא ליהוו תרוייהו רועין עד שיסתאבו והדר פודה חד מנייהו משום ההוא דשלמים וליהוו תרוייהו נאכלין במומן לבעלים : עשירי

ותרויהו יאכלו במומן לבעלים בלא שום פדיון: היינו הך · עשירי ואחד עשר מעורבין היינו י' וט' מעורבין ומהדא שמעינן אידך: הא קמ"ל · הא י' וי"א מעורבין דכל בבת אחת כי נפקי בבת אחת תרוייהו קדשי והוו חד קרב שלמים אע"ג דלא נעקר שם עשירי ממנו לכי נפקי בזה אחר זה דכיון דקרא לעשירי ודאי עשירי לא קדש אחד עשר: הני מילי · דבעינן דליתעקר שם עשירי מעשירי דקראו עשירי: בבת אחת ... נפקי בחדא וקראו עשירי תרוייהו קדש: לאו לאתויי בב"א · דלא קדש נמי י"א : לא לאיתויי יצא עשירי לבדו ולא דיבר · שלא קראו י' ואח"כ יצא אחד עשר וקראו עשירי ואינו מקודש אחד עשר דהא לא נעקר שם עשירי ממנו דעשירי מאליו הוא קדוש אבל בב"א תרוייהו קדשי : דאי לא תימא הכי דתנן וכו' · דקדים חד מנייהו ואפקיה לרישיה וקרייה אחד עשר · קמי דליקרא עשירי דהא נעקר שם עשירי : והדר ... יצאתם ממש לא קדם אחד את חברו : וכמאן' קא חשיב האי עקירה היכא דקראו אחד עשר דלא כרבי : היכא דאית ליה בהמות טובא · לעשורי דודאי כי קרי לעשירי אחד עשר לאו אחד עשר ממש הוא ... הוא דקרי ליה : וחד עישורא קאמר · כלומר הרי כבר מניתי אחד עשרון וכבר הפרשתי מעשר אחד מן המעשרות שיש לי להפריש : היכא דלית ליה בהמות טובא אלא או [תשעה] עשר או ט"ו ודאי ... עשר אפי' רבי מודה דהוי עקירת שם עשירי ממנו וליתא לדרבא דאמר בב"א תרווייהו קדשי: יצאו שנים בעשירי וקראו י' : כרבנן דאמרי אין מביאין קדשים לבית הפסול דעשירי ואחד עשר מעורבין מעשר ... דתרוייהו קריבין ובעי למיהב מתרווייהו חזה ושוק משום ספק שלמים וזימנין דהוי לכהנים רוב קרבנות ולא מספקי למיכלינהו להני חזה ושוק בתוך זמנן ואתי לידי פסול לשרפה ומעשר ראוי לאוכלו לישראל ... וישראל מרובין הן ויכלו למיכליה בתוך זמנו והשתא ממעטינן באכילתו ויהבינן להו לכהנים ואתי לידי פסול להכי ירעו עד דיסתאבו ופריק חד מנייהו וליהוו תרוייהו נאכלין במומן לבעלים והא פלוגתא דרבנן ... זבחים בפ' כל הזבחים שנתערבו בחטאות אשם שנתערב בשלמים ר"ש אמר שניהם ישחטו בצפון ויאכלו כחמור שבהן אע"ג דאתי שלמים לידי פסול דלא מסתפקי למיכלינהו לזמנו של אשם אסירו לו אין מביאין קדשים

רש"י כת"י

עשירי לבהמות עשירי גמורים והי"א חולין : דלט' ע' קרי ליה · כלומר כל מה דקרי ליה לט' אפילו קראו י' ע' הוי ולעשירי עשירי הוו: היכא דאכוון לאפקינהו הכי חשיב מנין:למפרע שקרא לא' י' ולב' ט' וכן עד עשרה ונמצא שקרא לי' א' א) אלא בסמוך כלומר העשירי עצמו סמוך אבל גופו אלא בסמוך סמוך לי' דהיינו ט' וי"א : אף טעותו מיוחדת · שאין ב' קדושים ע"י טעות ואת אמרת ט' וי"א קדושים: עד שישתוק בט' שלא ידבר כלל שאם קרא ט' תו לא הוי טעות אם קרא לי' ט' אלא כמאן דקרייה י' ותו לא מקדים י"א בי' דתרי זמני ט' הוי טעותא ב)לאו מידי הוא וכ"ש אי קרא לט' ט' ולי' י"א קדוש דהא לא נעקר שם י' מנייהו כדאמרינן ואי קרייה לט' י' הוי קדוש ט' ותו לא מקדים י"א : דסבר לה כר"י דאמר במתני' טעות מעשר תמורה · וכיון דעבדיה י' לט' תו לא עביד י"א תמורה: דסבר לה כר"ש אבוה · דאמר במסכת תמורה אין ממיר וחוזר וממיר באותה בהמה עצמה בפ"ק דתמורה אמרה ר"י אליבא דר"ש ותניא כותיה : י' וחולין מעורבין · דחד הוי חולין דט' הוא. וט' קרינן ליה ואידך הוי י' גמור: עשירי מאליו קדוש ולא ידעינן אי חולין אי מעשר הלכך ילעו והגוזז והעובד בהם אינו לוקה דאימור בשל חולין עבד:קראן י' י' וט' מעורבין ובב' יש קדושה אחת דחד הוי ט' וקריי' י' (וקדוש י')[והכא] [אבל] במומו כדרבינן לעיל מוכל מעשר והי' מעשר גמור ומדלא ידעינן הי מנייהו מעשר ילעו והגוזז והעובד בהם לוקה דשניהם קדושים(וכו'): י' וי"א מעורבין וב' קדושים דהא לי"א קרא י' ואע"ג דלא נעקר שם י' ממנו קדוש י"א הואיל ובב"א נקראו ובב"א נקראו ולקמן פליגי איכא מ"ד יקרבו ואמ"ד ירעו ואמ"ד ימותו: י' וחולין מעורבין די' קדוש מגילא וי"א י"א קרייה:הא יצאו ב' בי' תו ל"ל היינו רישא יצאו ב' בע' וקראן ע' י' וחולין מעורבין הוי כיצאו שניהם בי' וקרא י"א : והיכא דקרא י' הוי נמי כיצאו ב' בי' וקראן עשירי · דהא דין רישא לסיפא דמי בתרווייהו נפק חד חולין וחד י': הא קמ"ל · סיפא דכל בת אחת:

הגהות צ"ק [א] גי' צ"ק והתניא כלל אמר רבי כו' [ב] בעינא כהוא עצמו וטעמא דר"א הוי וכד"א כצ"ל צ"ק

א) ע"כ שייך לע"א · ב) נראה דצ"ל הוי טעותא דמגכר ולאו מידי הוא ·

שיטה מקובצת

א] עשירי כו' ת"ר : ב] קדוש תשיעי תשיעי : ג] מ"ט תרווייהו עשירי קא קרי להו יצאו : ד] דכל בבת : ה] תיבת זמן נמחק: ו]לרישיה וקראן אחד : ז] בהמות טובא לא דאמרינן : ח] קדוש והלא נעקר אמר רבא: ט] חדא יקרבו אות י' נמחק : י] מה"ד לעולם אין אחד עשר קדוש ליקרב עד שישתוק יש לפרש בשני ענינים דמצינו לפרש לאו : יא] חשיב עשירי כאילו: יב] לוקמה כגוןדקרייה: יג] שפי' דלהכי : יד] למיתני דהא ודאי הוי עקירה אבל בי"א אצטריך כו' דזימנין דלא הוי : טו] מה"ד יצאו שנים :

הגהות הב"ח

(א) גמ' העשירי יהיה קדש לרבות את כולן יכול שאני מרבה וכו' והוא קדוש וטעותו מתקדשת : (ב) שם קא משמע לן דכל בבת

והא דתאני יקריבו רבי שמעון היא דאמר מביאין קדשים לבית הפסול והא דתני ימותו ר' יהודה היא דאמר טעות מעשר תמורה הויא קסבר ר' יהודה תמורת מעשר מתה וקסבר ר' יהודה תמורת מעשר מתה והתנן אמרו משום ר"מ אילו היה תמורה לא היה קרב מכלל דרבי יהודה סבר קרב וכי תימא ר"מ למאי דסבירא ליה קאמר והתניא אין בין אחד עשר לשלמים אלא שזה עושה קדושה ליקרב וזה אין עושה קדושה ליקרב דברי ר' יהודה קדוש ליקרב הוא דלא (הוא) עביד הא איהו גופיה קריב ועוד דתניא אם מן הבקר לרבות אחד עשר לשלמים יכול שאני מרבה אף התשיעי אמרת וכי הקדש לפניו מקדש או לאחריו מקדש הוי אומר לאחריו מקדש *סתם סיפרא מני רבי יהודה וקתני (א) מן הבקר לרבות אחד עשר לשלמים אלא תרגמה ר' שמעון ברבי אבא קמיה דר' יוחנן במעשר בזמן הזה עסקינן ומשום תקלה אי הכי מאי איריא תרי אפילו חד נמי לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא חד דלית ליה פסידא אבל תרי כיון דנפישי פסידא לישהינהו עד דניפול בהו מומא וליכלינהו קמ"ל איתמר האומר לשלוחו צא ועשר עלי רב פפי משמיה דרבא אמר קרא לתשיעי עשירי קדוש ולאחד עשר עשירי אינו קדוש ורב פפא אמר אפילו קרא לתשיעי עשירי אינו קדוש דאמר ליה *לתקוני שדרתיך ולא לעוותי ומאי שנא מהא דתנן *האומר לשלוחו צא ותרום תורם כדעת בעל הבית אם אינו יודע דעתו של בעל הבית תורם בבינונית אחד מנ' פיחת עשרה או הוסיף עשרה תרומתו תרומה אמרי התם *כיון דאיכא דתרים בעין יפה ואיכא דתרים בעין רעה אמר להכי אמדתיך הכא טעותא היא אמר לא איבעי לך למיטעי:

הדרן עלך מעשר בהמה וסליקא לה מסכת בכורות

רש"י

אין מביאין קדשים לבית הפסול · שאילו היו קריבים צריך לאוכלן כחומר שבהם דצריך להרים מהם חזה ושוק וליתן לכהנים ומתוך שהכהנים מועטין הן אין נאכל אלא לכהנים שמא לא יהו מצוין אוכלין לאותן חזה ושוק ויפסלו בלינה לאחר שני ימים ולילה אחד והשתא מביא אחד מהם שהוא מעשר לבית הפסול דהא מעשר ודאי אינו צריך הרמת חזה ושוק לכהנים אלא הכל נאכל לכל אדם ומצויין לו אוכלין הרבה ולא ליתי לעולם לידי פסול לינה· במס' זבחים בפ' כל הזבחים שנתערבו (דף עה:) גמרי' פלוגתא דר"ש ורבנן דתנן אשם שנתערב בשלמים ר"ש אומר שניהם ישחטו בצפון ויאכל כחמור שבהן אמרו לו אין מביאים קדשים לבית הפסול: תמורה הויא · ותמורת מעשר אינה קריבה אלא מתה: למאי דס"ל · דה"ק לדידי דס"ל דתמורת מעשר אינה קריבה לאו תמורה היא דאילו היה תמורה לא היה קרב: אין בין אחד עשר · שקראו מעשר לשלמים דעלמא אלא שזה עושה תמורתו ליקרב שהשלמים עושים תמורה ותמורתן קריבה אבל אחד עשר אין עושה תמורה ליקרב דסבר ר' יהודה דטעות מעשר הויא תמורה ואין תמורה עושה תמורה והאי ליקרב בתרא לא נקט אלא משום דינקא הא איהו ויקרא גופיה קרב שלמים: דתניא אם מן הבקר · אם זבח שלמים קרבנו מן הבקר וגו': לפניו *קדוש· שהוא עצמו קדוש מסתברא דאינו עושה תמורה אלא לאחר שהוא קדוש: תרגמה · להא דקתני ימותו: בזמן הזה · דלא ס"ל הא דרב הונא דאמר בריש פירקין *דהאידנא לא נהוג מעשר גזירה משום לקוח ויתום ולהכי אין מניחין אותו לרעות עד שיפול בו מום דלא אדהכי והכי אתי בהו לידי תקלה לידי גיזה ועבודה או אתי לשוחטן בלא מום הלכך כונסן לכיפה וימותו שם מאליהם: מאי איריא תרי · כי יצאו שנים בעשירי וקראן עשירי: קרא לתשיעי עשירי קדוש · דלא מפסיד ליה כלל ואוכלו במומו: אינו קדוש · דכיון דשלמים הוא מפסידו חזה ושוק דמפי לחלק כהנים ומצי א"ל להפסידני לא שויתיך שליח: ולא לעוותי · והיינו עיות שצריך לו להמתין עד שתומם ועוד שאסור לגזוה ולעבוד בה: פיחת עשרה · שתרם אחת מארבעים בעין יפה: להכי אמדתיך · שאמדתי בדעתי שכך היה רצונך לתרום כמה שתרמתי: לא איבעיא לך למיטעי · הלכך לא כלום הוא אותו טעות: הדרן עלך מעשר בהמה

רש"י כת"י

בת אחת תבוייהו קדשי · ואפילו י"א דהא מרישא לא שמעינן שסברי תשיעי קדוש בלא עקירות י' אבל יצאו ב' בי' הו"א דלא נתקדש הי"א אפילו קראו י' משום די"א בפי עקירת שם עשירי: להא שמעתא יצאו ב' בי' וקרא י' לב' קדושים: י' ולא דבר וקרא לי"א עשירי דודאי לא קדש הואיל ולא נעקר שם

תוספות

והא דתניא יקריבו ר' שמעון היא דאמר מביאין קדשים לבית הפסול· ואע"ג דשלמים טעונין סמיכה ומעשר אין טעון סמיכה כדתנן במנחות (דף נג.) כיון דסמיכה לא מעכבא לא חיישינן ובפרק תמיד נשחט (פסחים דף סב. ושם) אמר כל הזבחים ערל וטמא משלחין קרבנותיהן ליכא לאוקמא בבכור ומעשר דהא כל הזבחים קאמר ובפ' שני נזירים (נזיר נז.) כמי תנן שניהם מביאים קרבן על תנאי ובמס' שקלים (דף יא:) כמי תנן בהמה שנמצאת מירושלים למגדל עדר זכרים עולות

פסקי תוספות ממסכת בכורות

הלוקח עובר חמורו

א אין הפטר חמור (א) שלו ניתר אלא פודהו בשה כל דהו ונותן לו דמיו : ד"ה ונותן דף ג :

ב אף במקום שנהגו שלא למכור בהמה דקה לעובד כוכבים אין קונסין אותו בעשרה או מאה בדמיו: ד"ה קונסין :

ג אפילו נשברה למטה מארכובה לא מקבלת זכר ד"ה דלא ע"ב:

ד אסור לעשות שותפות עם עובד כוכבים ולא שום משא ומתן (ב) · (ובתוספות לא משמע כן) ד"ה וליטעמיך :

ה דם הגיתז ושל הסכין אין צריך לכסות כשיש דם אחר : (ד"ז במסכת חולין בגמרא דף פז ע"ב) :

ו בשותפות עובד כוכבים פוטר מן הבכורה : ד"ה ורבי דף ג :

ז טוב להקנות לעובד כוכבים באם ולא בולד ובהקנאת (ג) אזנ לא סגי אך יקנהו דבר שעושה בו טרפה או נבלה · משיכה קונה בעובד כוכבים ד"ה דקא ע"ב :

ח אם קנה השה מן הכהן (וחזר וקנהו ופודה בו) [חוזר ופודה] לרש"י ור"ת פירש דספק פטרי חמורים הרבה פודה בשה אחד: ד"ה ופודה דף ד ע"ב :

ט מי רגלים [של]חמורים אסור·ד"ה למה דף ו :

י קלוט בן פרה מותר· ד"ה ורבי שם :

יא כל שאינו מניח תפילין עובר בח' עשה· ד"ה פירש :

יב ציר (ד) דגים דרבנן ושל שרצים דאורייתא · ד"ה לאסור ע"ב :

יג דבש דבורים מותר אבל דבש של צרעה וגיזין אין להתיר · (ד"ז בגמרא) : עור הבא כנגד פניו של חמור מותר וכן אפרוח בילת נבלה וטרפה :

יד ביצה שלימה שנמצאת בתרנגולת בפסח יש לאסור · ד"ה דג דף ז ע"ב :

טו דגים הרינגן הנמצא בדג גדול מתא יש להתיר ד"ה רוב :

טז מותר לקנות ביצים מן העובד כוכבים בליל יו"ט שני של גליות ולא בר"ה · ד"ה אימר דף ח :

יז תומין הגדלים באילנות גדולים פשיטא שמברכין בורא פרי העץ ד"ה באילן :

יח אבל יש שגדילים כעשבים כל מקום · שבמקום שמלקטים הפרי ולשנה אחרת [יוצא] באותו מקום פרי אמר הוי פרי העץ בא"ד :

יט כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו דוקא דבר התלוי בדבור ולא מאיליו· ד"ה אמר דף ט :

כ סופו ליעשות טומאה חמורה אינו צריך הכשר. ד"ה נבלת · דף י :

כא הבא לימלך אומרים לו לפדות פטר חמור בשה ג' זוזי אבל מעצמו אפילו בדנקא פודהו . ד"ה והלכתא דף יא :

כב שה בין כבש ועז וזכר ונקבה תם (ומופד) [ובעל מום] קטן וגדול · בא"ד

כג הלוקח מן העובד כוכבים אחר מירוח פטור וקודם מירוח מייב· ד"ה מעשרין ע"ב :

כד אין להפרים (ה) מהטעה לחיוב או לפטור יותר מתבירו · ד"ה טבלים :

הלוקח עובר פרתו

כה חזקה שייך במטלטלי שאם עשה בה תיקון כעין נעל וגדר . ד"ה מיד דף יג:

כו מטלטלין קונה לעובד כוכבים בחליפין ד"ה אימא :

כז כשיש תלול השם לב"נ היה אסור גזל העובד כוכבים · ד"ה כתאן ע"ב :

כח מי שפרע שייך ביזקנא ושלא ולא כשחוזר בו במקום שמפסיד הכל · ד"ה הכי ע"ב :

כט משיכה קונה בעובד כוכבים ומעות בישראל : בכור טרפה בעל מום אסור להאכילו לכלבים ואפילו הטור שנמצא טרפה קודם הפשט :

ל מוסר לזמן עובד כוכבים על בכור בעל מום . (ד"ז בגמרא דף לב ע"ב) :

לא אסור להקדים בעלי מומין למזבח· ד"ה כל דף יד :

לב המקדיש נכסיו זכרים עלמן יקרבו עולות נקבות ימכרו לצרכי שלמים ויביאו בדמיהם עולות · ד"ה הקדים ע"ב :

לג המקבל צאן ברזל מן העובד כוכבים וולדות פטורים מן הבכורה דעובד כוכבים יש לו עליהן שעבוד אבל בהמת ישראל ומשועבד לארנונא יכול לסלק לעובד כוכבים בזוזי מייבת·ד"ה אין דף טז ע"ב:

לד בידי שמים אי אפשר לצמצם ולא בידי אדם : ד"ה אפשר דף יז ע"ב :

הלוקח בהמה

לה מי שלא הביא סימנים עד רוב שנותיו הוי סריס ד"ה קטן דף יט :

לו פרה וחמור בת שלשה ודאי לכהן דתוך שלש אינן יולדות (ו) ואם יולדות (אינן מוזרות) לא חזרה וילדה בשלישי ד"ה פרה ע"ב :

לז משעה חדשים של אשה שלמים ושל בהמה דקה של חדשי לבנה :

לח חלב אינו פוטר בבכורה. ד"ה חלב דף כ ע"ב :

לט עובד כוכבים מסיח לפי תומו אינו נאמן לפטור בכורה · ד"ה איםתבותי דף כא ע"ב :

מ הלוקח בהמת ישראל ולא הודיעו שהיא מבכרת שוחטו ולא נמנע (ד"ז בגמרא) :

מא פעם כעיקר לא הוי לענין טומאה · ד"ה הנך דף כב :

מב סלק מינו כמי שאינו מינו לא שייך אלא כשנאסר מכח אסור שנתערב בו אבל כשנאסר עצמו לא ד"ה אבל :

מג ראשון ראשון בטל דוקא כשיש הפסק או דוקא בטיפה בנקב קטן ולא קי"ל הכי · ד"ה יתיב :

מד תרומה (ז) בק"א וצריך להרים אחד מהם לכהן מטא"כ בערלה וכלאי הכרם· ד"ה תעלה ע"ב :

מה נבילה בטילה בטומאה במגע ולא ע"י משא · כל דבר בעל גר מבריח ודרכו לימנות· ד"ה נבילה : דף כג :

מו משנת ר' אליעזר ב"י קב ונקי ויש מקומות במקום שאין הבנה צריך לפסוק כמותו· ד"ה משנת ע"ב :

מז השוחט בהמה יעשה מקום לסכין בין השערות שלא יחליד · ד"ז בגמ' דף כד ע"ב :

מח אין לתלוש נוצות עוף לשוחטו ביום טוב· ד"ה דהוה דף כה :

מט מותר לגוז ולעבוד בקדשים אחר השחיטה ד"ה שער:

עד כמה

נ בכל מתנות כהונה צריך לאכלם בגדולה ואפי' זרוע והלחיים אבל לא בתרומה שאינו בשר ד"ה ואתי דף כז:

נא תרומת חוץ לארץ בטלה ברוב בסתירה לכהן טמא ולא לזר ד"ה תרומה :

נב תרומת ח"ל אוכל והולך ויש"ר כדי חלתה ויפרישנה דבעי מוקף ולא שיאכלנה כולה ד"ה אוכל :

נג חלה מתנה לכהן קטן ולא תרומה וגדול נמי יכול לאכול החלה אחר שטבל · ד"ה הלכך :

נד קופגנים ודובשנים פטורים מן החלה עד אחר אפייתן ד"ה כרים :

נה חלה השניה הנתנת לכהן מותר ליגע בו : ד"ה פסק :

נו בסמוך לא"י מפרים ב' חלות אחת לאור ואחת לכהן אבל בבבל ובחוק מארץ ישראל נותנו לקטן או לגדול לבעל ברוב ותלת שנייה אוכל אפילו זר וגם אינה מדמעת ואפילו במקום שמפרים שתי חלות אין מפרים תרומה ד"ה פסק :

נז כהן נזהר מטומאת מת ולא מטומאת מרב הרי הוא כחלל אפילו על ידי אהל · ד"ה וכי ע"ב :

נח טמא מת אוכל תרומה בחו"ל בלא טבילה בא"ד :

נט בכור אפילו בעל מום ניתן לכהן· ד"ה שלא דף כח :

ס בכור שומרים אותו עד שיפול בו מום ד"ה עד :

סא השוחט בכור ואחר כך הראהו מותר ד"ז במשנה

סב נשא מעוברת חבירו יוציא עד שיגיע זמן ויחזור ויכנוס ד"ה ל"ת

סג שער שיש בו כנים נוטה בו הקרן ולא הרבית : בא"ד

סד אין הלכה כר"מ בקנסותיו : בא"ד

סה כשהדיין פוטר הנתבע אין דרכו לומר לתובע תפסיד (ח) :

סו נקלה טרפתה הבהמה כשרה ודפוק תנבעי' לי :

סז אין אדם חשוד שיתיר האסור כדי להגלג מי הטורח ד"ה תני דף כט :

סח אם אין לו להתפרנס נוטל שכר לימוד או שכר בטלה דמוכה כשניכר כל עסקיו במשא ומתן · ללמוד לקטנים נמי שייך שכר שימור או שכר פיסוק טעמים ד"ה מה :

סט ההולך ללמוד אפילו מנא ממי ללמוד אפילו ליטא אשה או מנא אשה בא"י או הלך לדון ולערער ולהוציא מידן או לגאת לקראת מלך ישראל (ט) שרי בלא ניפוח ד"ה היכי :

ע כפועל בטל שנוטל שכר לפי הביטול לפרש"י אך נראה דטעל להתבטל ד"ה כפועל ע"ב :

עא הקדש שוה מנה מחללו על שוה פרוטה וכן עושים בכרם רבעי ד"ה באחריה דף ל :

עב בכל איסור והיתר אדם נאמן לראותו לעצמו ד"ה דהא דף לא :

כל פסולי המוקדשין

עג בגמרא שחיטה כהילכתה לא חשיב מפרכסת (כהילכתה) [כחיה] : ד"ה הא דף לב :

עד בכור שמת או שנשחט בלא התרה או הותר ונמצא טריפה טעון קבורה שור ובשר ודם ד"ה פסק ע"ב :

עה קי"ז סותר היכא דאיכא לאוקמא הסיקש בתילתא אחריתי ד"ה ובית הלל דף לג :

עו מדרבנן אסור להטיל מום בבעל מום ודוקא להקיז לו לרפואה מותר ד"ה בעל ע"ב :

עז אין כהן חבר נאמן על בכור שלו שנפל בו מום ד"ה בא דף לו :

עח עבריין אוכל נבלות להכעים פסול לעדות ד"ה אומר :

עט (י) לא אמרינן מה לי לשקר במקום עדים ד"ה ואמר :

פ ג' מתירין הבכור במקום שאין מומחה אבל לא במקום שיש מומחה ושיש מומחה בלא התרה אין נשחט אפילו יש בו מום קבוע ד"ה משום ע"ב :

פא בזמה"ז אין שום אדם חשוב מומחה להתיר מום ביחידי ונדר ולדון [כ"א להתיר בכור ונדר ביחידי ולדון דיני ממונות] . ד"ה פסק :

פב ומיהו · אין לאדם להתיר נדר במקום רבו ד"ה שלשה :

פג השותה יין נסך הוי אפיקורוס ד"ה ויין דל"ז :

על אלו מומין

פד נטלו שיניו הוי מום באדם ולא בבהמה ד"ה מה :

פה כשיש (כ) בעלמא לדדין תשובין ושוד לד גרוע קלת לכ"ע מגריכי כולן כגד הגרוע הרבה פליגי :

פו מום שאינו עובר מאליו הוי מום קבוע ורפואה מועלת אף למום קבוע . ד"ה וסימנין דף לח ע"ב :

פז מ"מ שאומר דבר הולאה לאחר גמר מעשה אין מומסין לו : (ד"ז בגמרא) :

פח במגילה צריך לתפור בגידין בתחלת הדף ובאמצע ובסוף · ד"ה שיהו : דף לט :

פט אסור לסרס אפילו על ידי שתיים סם :

צ מ' מומין שעשאו אני לשם לבן ואני לשם תכלת ופסק אחד מהם כשר· ד"ה כמה מומין ע"ב :

צא ימחיק מן הסקן קשר גודל ארבע אצבעות גדול ושמנה ענף : ד"ה כמה :

צב אין מום בלובן עין :

מומין אלו

צג בהמה שיש לה שני גבין ושני שדראות (מ)בבהמה אסורה · דבר זה בגמ' : דף מג ע"ב :

צד אין שומין מים (שהם) (ל) לא בשעת הסעודה בפני רבים אבל שאר דברים שומין ואין לסמתין כלל להטיל מים כשצריך· ד"ה ואין : דף מד ע"ב :

צה לא ישתין מים על גבי חרס ודוקא בבבל · פרת הולך מארץ ישראל לבבל ד"ה ל"א :

צו אין דרך אשה לגלות עצמה לפניה לא לגדולים ולא לקטנים (ם) : ד"ה האי :

צז שתויי יין פסול לעבודה . ד"ה ובאלו דף מה ע"ב :

צח נדר שהודר ברבים לדבר מצוה יש לו הפרה ד"ה הניחא למ"ד נדר :

צט על דעת רבים שמפרם על דעת פלוני ואפילו שלא בפניהם אבל ע"ד רבים סתמא לאו כלום הוא וע"ד יחיד אפי' ע"ד חכם יכול להתיר ד"ה אבל : דף מו :

ק עובד כוכבים יורש אביו דבר תורה נתגייר אינו בכור לאפקרי' לזרעיה : ד"ה נתגיירה :

יש בכור

קא הראש פוטר בנפלים כשהוא שלם : ד"ה מיובתא : דף מו ע"ב :

קב בת לוי והכהנת הנשואה לישראל בנה פטור מחמשת סלעים : ד"ה מר : דף מז :

קג כהנת שנבעלה לפסול בנה חייב בה' סלעים משא"כ לויה ואשת כהן שנשבית : ד"ה אלא :

קד יש דברים דמספקא לן שמע"ה ויש דברים דעבד כמר עבד ויש שודא : ד"ה דאמר :

קה מלוה על פה גובה מן היורשין ולא מן הלקוחות : ד"ה ודכולי :

קו מלוה הכתובה בתורה כמו כתובה בספר דהיינו פדיון הבן וערכין ונזקין והכאי נוגא ולא מלוה: ד"ה מלוה: דף מט :

קז יכול ליתן פדיון בנו לעשרה כהנים בזה אחר זה : ד"ה דכי ע"ב :

קח יכול להקדיש פקדון שיש לו ביד אחרים ולא תקנו תעמד שלמתן (ולא) דבר שאינו יכול להוציא בב"ד : ד"ה ה"מ : דף נא :

קט טותבין הרשאה אפילו אמטלטלי דכפרי ולמיחזי כשיקרא לא חיישינן : ד"ה אבל :

קי מת הבן תוך ל' יום אפי' קים לן דכלו חדשיו יחזור לו לאביו מת הבן אחר ל' חייב ה' סלעים · ד"ה מת :

קיא נ"ע אם יברך שהחייט [על פדה"ב] ובשעת מילה אין לברך שהחייט : ד"ה לאתר :

קיב מת ביום שלשים הוי כמי :

קיג תקפו כהן ספק מוציאין אותו מידו טלד לו ספק לא יוציא מידו :

קיד מת בתוך שלשים אם אשת כהן היא אינה חולצת : ד"ה ביום :

קטו ספק בן תשעה לראשון או שבעה לאחרון מתאבלין עליו : בא"ד :

קטז דינרי זהב בכל הש"ם נמכר בעשרים וחמשה דל זוזא ישאר עשרים וארבע והדר דל שתות וישאר לפדיון · ד"ה רבי יוחנן : ע"ב :

קיז דינר של זהב טב מתא כסף וגם שוקל יותר והוא שוה עשרים וארבע דינר וזוז לשכר בעל מטבע : ד"ה דמזדבנא : דף נ :

קיח כתב לכהן שהוא חייב אפילו זקפו במלוה אין בנו פדוי : ד"ה אבל : דף נא ע"ב:

קיט מתנה על מנת להחזיר שמיה מתנה בפדיון הבן : ד"ה הילכך :

קכ רבי טרפון ורבי חנינא (סגן הכהנים) לא היו מחזירין אלא לעניים : בא"ד :

קכא הגאונים תקנו שאשה וב"ח גובה ממטלטלי דיתמי : ד"ה ולא :

קכב אין הבעל טטל ממלוה שהלוותה אשתו מנכסי מלוג : ד"ה ולא :

קכג בעל חוב גובה משל יתומים ולא משל מקבל מתנה :

קכד אין ברירה · האחין שחלקו (ע) מחזירין זה לזה ביובל · ד"ה אמר : ע"ב :

קכה קנין פירות לאו כקנין הגוף : בא"ד :

מעשר בהמה

קכו אין מעשר בהמה נוהג בזמן הזה · ד"ה אלא : דף נג :

קכז אין מחרימין בזמן הזה אפי' פירש לכהנים · חרמים כל זמן שביד בעלים [הוא הקדש] : ד"ה ואין :

קכח כשבא לחלל כרם רבעי צריך [לחלל] אותן דמים שמחלל עליהן ולהשליך לנהר או לים בלא שחיקה : ד"ה תמות :

קכט ישראל שנפל בכור בדקה שלשים יום ובגסה חמשים יום אמר ליה תוך הזמן תנהו לי לא יתן לו ואפילו כהן אין טונתו לכיפה אלא ממתין עד שיפול בו מום : ד"ה ואי :

קל אסור לזרוע חטה ושעורה ואם זרעו מותר באכילה וכלאי הכרם אסור באכילה ובהנאה ד"ה דגן : דף נד :

קלא גן עדן במערב העולם · ד"ה מערה : דף נה ע"ב

קלב מחלת טתנת הטובלת תחת רגליה בחשרי מפני הסיט וגם לפניה מפני לניעות שלא יראה וכן לא תטבול במקום שמצויין בני אדם שלא תתביים : ד"ה ומפלי : ע"ב :

קלג זוחלין אין מטהרין במקוה אבל מעיין בזוחלין ובאשבורן · אשה לא תטבול בכל נהרות : ד"ה שמא :

קלד חבית של מים שנפל תוך ים הגדול הטובל שם לא עלתה לו טבילה · אפי' למ"ד אין דכין איפשר מאי איפשר דהייט בבנין אבל או היקש כשצריך לשאר דברים·ד"ה ותה דף נ :

קלה אין אתנן אלא מעריות : ד"ה עגה :

קלו כהן הבא על גיורת ומשוחררת לוקה : בא"ד :

קלז מה שדורשין שלשים יום לפני הרגל בשביל קרבנות ואפ"ה שאינו בכלל שלשים · ד"ה בפרום (פ) : דף נז ע"ב :

קלח אין מקדישים ביום טוב ד"ה ואי : דף נח:

קלט עשירי מאיליו קדוש : בא"ד :

קמ שם גנאי אין להזכיר על ת"ח ד"ה חוץ :

קמא תרומה המונה משובח מאוד והמודד משובח ממנו והשוקל משובח ממנו·ד"ה כשם : ע"ב :

קמב תרומה מצוה מאומד : בא"ד :

קמג נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר ואפילו בשתיקה : ד"ה במתשבה : דף נט :

קמד אלם לא יתרום (צ) אבל תרומה בכה"ג מותר שנותן עיניו בו' : בא"ד :

קמה מותר להקריב קרבן בלא סמיכה היכא דלאי איפשר בע"א · שלמים ארבע מתנות שעשה מתנה אחת [יצא] · שלמים שעונים סמיכה ולא (מעשה) [מעשר] ד"ה הא : דף סא: סליק

נוסחאות כ"י

(א) אין הפטר חמור ניתן לכהן אלא וכו': (ב) אם ככר נזקק לשבועה יקבלנה ממנו : (ג) ובהקנאת אזן : (ד) ציר של דגים:(ה) אין להפרים מדבר שטטה:(ו) אינן יולדות ואם ילדו לא ילדו בשלישי: (ז) תרומה העולה בק"א צריך להרים אחד מהם משא"כ וכו' : (ח) תפסיד גם אתה: (ט) מלך ישראל (שרי בלא ברכה) ולשאר מצות כגון להעיד בדבר מצוה שרי בלא נפות : (י) השואל הלכה או הגדה צריך לעמוד : במלתא דעביד לגלויי לא מחזי כשקרא: (כ) כשיש במלמד וכו' וכגד הגרוע הרבה פליגי : (ל) מלא קשר : (מ) ונמצא בבהמה : (נ) מים שלא בשעת סעודה : (ס) ולא להטיל מים והתינוק לפניה : (ע) ס"א אין מחזירין : (פ) ר' שמעון בן קרחה שם אביו קרחה : (צ) אלם לא יתרום וא"כ אסור ביו"ט :

השמטות משיטה מקובצת ממסכת בכורות

דף ו ע"ב תוד"ה לאסור צירן ורוטבן כו' וי"ל דקים ליה לכל הפחו' דאסור ציר מדרבנן כדקתני סיפא דההיא אם הי' טהור מלוח וטמ' תפל אסור הרא"ש ז"ל וכן תירצו בתוס' חיצוניות ונ"ל וי"ל דמיהו מדרבנן איכא אסור' והכא פריך דמדשרי' ליה לגמרי גבי דגים ש"מ דליכא בליעה אבל ר' נתנאל הקדוש הקשה על מה דההיא דהתם בפ' כל הבשר על ההיא דהכ' דמייתי קרא דכתיב גבי שרצים ומאי מייתי הא איכא למפרך מה לשרצים שכן שיעורם בכעדשה והכי נמי פריך ליה התם בפ' השור והרוטב דרבינן ליה לקרא לשרצי' ופריך מה לשרצים שכן שיעורו בכל שהוא וגרים הקדוש מההיא דהכא וכן ההיא דהתם מאי שנא מטמאים דכתיב גבי בהמה טמאה ושמא דמייתי מבהמה לבהמה טמאה דשיעורן כזית וכן בפ' כל הבשר בהאי דאם שלחה לי נבילה בהדי שחוטה שיעורן כזית ע"כ תוס' חיצוניות ונ"ל דמדתנא טמאי' דבהמה טמאה קאסר כאן ציר טרפ' דכיון דאשמועי' דציר כשר לאו זיעה הוא אין חלוק בין בהמה טמאה לטרפ' והא דמייתי התם קרא דהטמא' דרשא פשוט' נקט משום דמייתי לבהמ' בכמ' דוכתי בתלמוד אבל אדרשה דבהמה קמא' קסמיך והשרצי' נמי גלי קרא דלאו זיעה נינהו אבל בדגים דליכא קרא זיעה בעלמא הוא תוספ' הרא"ש וז"ל אם נמחה השרץ וגמעה דהוי אכילה דס"ד דבשתייה לא מחייב כיון דבא כזאת אכילה בשרצים ואהא מייתי לה בפ' השר והרוטב :

הלוקח עובר חמורו פרק ראשון

א [דף ב ע"א] **הלוקח** עובר חמורו של עובד כוכבים והמוכר לו אע"פ שאינו רשאי (א) והמשתתף לו והמקבל ממנו והנותן לו בקבלה פטור מן הבכורה . שנאמר בישראל ולא באחרים : **גמ'** ודייקינן עלה בגמרא דאע"ג דגבי מכירה תנא אע"פ שאינו רשאי ולא תנייה גבי שיתוף ה"ה נמי גבי שיתוף אינו רשאי . דאמר אבוה דשמואל אסור לו לאדם שיעשה שותפות עם העובד כוכבים שמא יתחייב לו שבועה ונשבע לו בשם כוכבים ומזלות שלו והתורה אמרה ולא ישמע על פיך . [א] אלא תנא מכירה וה"ה לשותפות ונראה דדוקא בשותפות אסר אבוה דשמואל לפי שיש רוב עסק ביניהן ושותפין צריכין לסמוך זה על זה . וזה מתעסק לפעמים לבדו במקצת העסק וגם חבירו במקצתו וקרוב הדבר לבא לידי שבועה לבסוף . אבל בשאר משא ומתן לא אסר דכל אחד נזהר מלהאמין לחבירו ואין הדבר קרוב לבא לידי שבועה. וראייה לדבר מדקאמר הש"ס ת"ש והנותן לו בקבלה ולא קתני אע"פ שאינו רשאי וליטעמיך והמשתתף לו ולא קתני אע"פ שאינו רשאי הכי נמי דרשאי והקאמר אבוה דשמואל וכו' . ואם איתא דבקבלה נמי אסר אבוה דשמואל ליקשי ליה מקבלה גופא דאע"ג דלא קתני אע"פ שאינו רשאי על כרחיך בלא טעמא [ב] דהוי קבלה כמכירה אינו רשאי משום דאבוה דשמואל . אלא ודאי אבוה דשמואל לא דיבר אלא בשותפות ולא בקבלה וה"ה דבשאר משא ומתן נמי לא אסר . ואע"פ שיש לדחות דניחא ליה לאקשויי משותפות אשותפות . מ"מ נראה דשרי מדלא אסר בריש מסכת עבודת כוכבים (דף ב.) הלואה ומשא ומתן עם העובדי כוכבים אלא לפני חגיהן ואע"ג דהך ברייתא דתניא בפרק קמא דמסכת ע"ז (דף כב.) ישראל ועובד כוכבים שקבלו שדה בשותפות וכל הנהו עובדי דהתם איירי בעובד כוכבים וישראל שהיו שותפין פליגא אדאבוהי דשמואל. נראה דהלכה כאבוהו דשמואל מדפריך מיניה סתמא דהש"ס הכא : ורשב"ם ז"ל היה אוסר [ג] לקבל שבועה מן העובד כוכבים ור"ת היה אומר דעשיית שותפות הוא דאסרינן שמא יבוא לידי שבועה אבל אם כבר נתחייב לו שבועה מותר לקבלה [ד] מפני שהוא כמציל מידו . ועוד דעובדי כוכבים שבחוצה לארץ לאו עובדי עבודת כוכבים הם אלא מנהג אבותיהם בידיהם . ועוד דאין העובדי כוכבים רגילין עכשיו לישבע [ה] אלא בקדשים שלהן :

ב [ו] **והמשתתף** למה לי לאפוקי מדר' יהודה דאמר שותפות עובד כוכבים חייב בבכורה דתניא ר' יהודה אומר המקבל בהמה מן העובד כוכבים וילדה מעלין אותו בשויו ונותן חצי דמיו לכהן . והנותן לו בקבלה אע"פ שאינו רשאי [ז] קונסין אותו עד עשרה בדמיו ונותן כל דמיו לכהן . וחכמים אומרים כל זמן שיד עובד כוכבים באמצע פטורה מן הבכורה . [דף ג ע"ב] ההיא גיורתא דהוו מסרין לה אחוה חיותא לפטומי אתא לקמיה דרבא אמר לית דחש להא דר' יהודה דאמר שותפות דעובד כוכבים חייב בבכורה.[דף ג ע"א] וכמה יהא שותפות לעובד כוכבים ותהא פטורה מן הבכורה . אמר רב הונא אפילו אזנו מתקיף לה רב נחמן ולימא ליה שקול אזניך וזיל . [ח] רב חסדא אמר דבר שעושה אותה נבילה . רבא אמר דבר שעושה אותה טריפה [ט] (ב) והילכתא כרב הונא דר' יוחנן סבר כוותיה דאמר אפילו מום קל . וכן רב מרי דלקמן דהוי מקני אזנייהו לעובד כוכבים ולא נענש אלא בשביל הפקעה . וכן סתמא דהש"ס לקמן בפרק בתרא (דף נג.) קאמר וליקני אזנייהו לעובדי כוכבים כי היכי דלא ליקדוש . אמרוה רבנן קמיה דרב פפא הא דרב הונא ורב חסדא ורבא לא פליגי הא בו הא באמו . אמר להו רב פפא מ"ש בו דבעינן כל בכור וליכא אמו נמי בעינן [י] כל מקנך תזכר וליכא אלא לא שנא . ומסקינן נמי בפ"ק דפסחים (דף ו.) דבהמת ארנונא פטורה מן הבכורה (ג) אע"ג דמצי מסלק ליה בזוזי . [דף ג ע"ב] רב מארי בר רחל הוין ליה חיותא הוה מקני להו לאודנייהו לעובדי כוכבים ואסר להו בגיזה ועבודה ויהיב להו לכהנים . וכלאי חיותא דרב מרי בר רחל . ומאחר דאסר להו בגיזה ועבודה ויהיב להו לכהנים אמאי מקני להו לאודנייהו לעובדי כוכבים דלמא אתו בהו לידי תקלה . אי הכי אמאי כלאי חיותא . משום דמפקע להו מקדושתייהו . והאמר רב יהודה מותר לאדם להטיל מום בבכור קודם שילא לאויר העולם . התם מקדושת מזבח מפקא להו מקדושת כהן לא מפקע להו . ואי בעית אימא רב מרי בר רחל [כ] ידע לאקנויי קנין גמור וכ"ע לא ידעי לאקנויי קנין גמור ואתי למיסר איכא אחרינא וסבר רב מרי בר רחל מלתא בעלמא הוא דעבד ואתי בהו לידי תקלה . ומה שרגילין עכשיו להקנות לעובד כוכבים אע"פ שנענש רב מרי בר רחל . היה אומר ר"ת דאיהו נענש לפי שהיה מקנה לעובד כוכבים אוזן העובר עצמו ואיכא הפקעה בגוף העובר . אבל אם מקנה לעובד כוכבים אוזן האם אין חשש עונש בדבר . וכן מוכח שהיה מקנה אוזן העובר דקאמר מקני לאודנייהו ואסר להו בגיזה ועבודה ויהיב להו לכהנים הכל בוולד איירי . וא"ת לקמן בפרק בתרא (דף נג.) דפריך גבי מעשר בהמה דבטלו אותו בזמן הזה משום דלא ליתי לידי תקלה אי הכי בכור נמי [ל] ליקני אזנייהו לעובד כוכבים כי היכי דלא ליקדש ולא ליתי לידי תקלה ומשני אפשר כרב יהודה . אמאי לא אשכח תקנה [מ] שיקנה לעובד כוכבים האמהות דבהא ליכא שום עונש וי"ל כיון דחשש תקלה יש לתקן בלא הפקעת כהן כדרב יהודה לא רצו לתקן שיעשהו על ידי הפקעה . ומיהו אי עבד עבד ואין עונש בדבר ועי"ל בימי רב מרי שהיו בקיאין לעשות כדרב יהודה להטיל מום בבכור קודם שילא לאויר העולם אסור לעשות ע"י הפקעה . אבל האידנא [נ] שאין אנו בקיאין בכך מוטב שיקנה לעובד כוכבים משיבא לידי תקלה כדמוכח בההיא דפרק בתרא (דף נג.) דאי לאו משום דאפשר לעשות כרב יהודה היה לנו לתקן שימכרו לעובדי כוכבים משום חשש תקלה . ולדידן שאין אנו בקיאין הוי כאי אפשר ואפי' בהא דרב יהודה משמע בתמורה בריש כילד מערימין דהיה ראוי לאסור גזרה דלמא נפק רוב ראשו קודם שיטיל בו מום אי לאו דעדיף שיטיל בו מום כדרב יהודה משיבא לידי תקלה שהיה צריך להשהותו [ס] עד שיפול בו מום . ולאידך לישנא דקאמר דנענש רב מרי משום דרב מרי ידע לאקנויי קנין גמור וכ"ע לא ידעי י"ל נמי דרב מרי שהיה יודע לעשות כדרב יהודה לא היה לו לעשות דבר שיכולין *לעשות אבל לדידן לא אפשר בענין אחר . ועוד היה אור"ת ז"ל דרב מרי לא היה מקנה אוזן העובר לעובד כוכבים דהוי דבר שלא בא לעולם . אלא דהוי מקנה הבהמה לאזני עוברה [ע] והוי כמו דקל לפירותיו וטעו אינשי וסברי דאוזן העובר הוה מקנה והוי כמו פירות דקל ואתו לידי תקלה . (ד) אבל אם מקנה אזן האמהות שרי דלא אתי למיטעי . ורש"י פירש דרב מרי ידע לאקנויי קנין גמור ליטול מעות מן העובד כוכבים דהעובד כוכבים לא קני אלא בכסף כדאמרינן לקמן בפרק שני (דף יג.) וסברי אינשי מילתא בעלמא הוא דעבד ואינו נותן דמים . [פ] ולפר"ת ז"ל דפסק הלכה כרבי יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות דדרים לקמן (שם:) מיד עמיתך בכסף הא לעובד כוכבים במשיכה וגם בפ"ב דמסכת ע"ז (דף עא:) מסיק דמשיכה בעובד כוכבים קונה . לא יתכן לפרש הכא כדפי' רש"י ולהסתלק מן הספק היה צריך העובד כוכבים (ה) למשוך הבהמה שיקנה אוזן שלה (ו) וגם שיתן דמים . והמחוור שבכולן [צ] שיקבל מן העובד כוכבים פרוטה ויקנה לו המקום שהבהמה עומדת שם ויקנה לו אוזן הבהמה וטוב הוא לעשות כן שלא יבא לידי תקלה בבכור . אבל חמור אין להקנותה לעובד כוכבים ולהפקיע הבכורה כיון דאית ליה תקנה בפדייה או בעריפה (ז) :

ג **מתני'** כהנים ולוים פטורין מק"ו אם פטרו של ישראל במדבר דין הוא שיפטרו של עצמו :

גמ' [דף ד ע"א] איכהו *פטור . אדם אדם פטר בהמה בהמה פטרה . דכתיב קח את הלוים תחת כל בכור בבני ישראל ואת בהמת הלוים תחת בהמתם . [ק] אמר רבא הכי קאמר כהנים ולוים [ר] פטורין הן עצמן מק"ו אם הפקיע קדושתו של ישראל אין דין שמפקיע את של עצמו. אשכחן אדם בהמה [טמאה] מנ"ל . אמר קרא אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור בהמה טמאה תפדה כל שישנו בבכור אדם ישנו בבכור בהמה טמאה וכל שאינו בבכור אדם (ח) אינו בבכור בהמה טמאה . כהנים מנלן כדר' יהושע ב"ל דאמר ריב"ל בעשרים וד' מקומות נקראו הכהנים

רש"י . א הלוקח עובר חמורו . ובכור הוא ועדיין הוא כמעי אמו והאי דנקט חמור ולא נקט פרה מפרש בפירקא תניא דאיירי דזוטרא מילי דפטר חמור פסיק ושרי ליה וכל אינך פירקי' איירי בבכור בהמה טהורה : **אע"פ שאינו רשאי** . כדתניא בעבודת כוכבים ובכל מקום אין מוכרין להם בהמה גסה מפני שעושה בה מלאכה בשבת : **והמשתתף לו** . שנותנין מעות בין שניהם וקונין בהמה : **והמקבל** . בהמה ממנו שהתמורה של עובד כוכבים וישראל מקבלה שיהו חולקין בולדות אבל גוף התמורה לעובד כוכבים : **פטור** . מן הבכורה אם אותו עובר שקנה מן העובד כוכבים או שמכר לעובד כוכבים בכור הוא אינו קדוש הואיל ויש חלק מעובד כוכבים בו או באמו : **שנאמר** . הקדשתי לי כל בכור בישראל : **אבל לא באחרים**. עובדי כוכבים : **גמ' על פיך** . בהגרמת פיך : **תנא במכירה**. אינו רשאי וה"ה לכולהו : **ב ר' יהודה אומר המקבל בהמה כו'** . וילדה בכור : **מעלין**. שמין : **ונותן חצי דמיו לכהן** . אבל קדושת הגוף לא קדוש ליקרב למזבח הואיל ותפיין מעובד כוכבים: **והנותן לו בקבלה**. נמי לא קדוש קדושת הגוף הואיל ותפיין מעובד כוכבים פטור מן הבכורה והא דיהיב כל דמיו לכהן קנסא הוא שקונסין אותו לפי שמכרה לעובד כוכבים: והנותן לו בקבלה אע"פ שאינו רשאי. כלו' שאע"פ שאינו רשאי נתנו לו לעובד כוכבים (בקבלה) [במתנה]: **קונסין אותו** . הואיל ולא חש לדברי חכמים : **אחוה**. עובד כוכבים הוו: **אתאי לקמיה דרבא**. למבעי אי מחייבת בבכורה : **אפילו אזנו** . אפילו אין שותפות לעובדי כוכבים אלא באוזן הבכור אינו קדוש : **ולימא ליה** . כהן לעובדי כוכבים שקול אזנך וזיל דא"כ הוו בכור בעל מום נותן לכהן : **נבילה** . כגון שיש חלק לעובדי כוכבים בוושט ובגרגרת שלו הואיל ותיותיה בידיה דעובד כוכבים חשיב כמאן דהוו כוליה דעובד כוכבים : **טריפה** . כגון מן הארכובה ולמעלה : **אפילו מום קל** . ואפילו אין עובדי כוכבים שותפות אלא בהאזנה שאם היה נוטל חלוקה אינה לא נבלה ולא טריפה אלא מום קל בעלמא פטורה מן הבכורה : **לא פליגי** . רב חסדא ורבא עליה דרב הונא אבל רב חסדא ורבא פליגי אם יש חלק לעובדי כוכבים בבכור עצמו אפילו באזנו אינו קדוש : **באמו** . או נבילות או טריפות : **כל מקנך תזכר**. אם כל המקנה שלו תזכר אם יהיה שלך זכר תקדישנו כדמתרגמינן דיכרין תקדיש : **ארנונא** . המלך נוטל עישור מן הבהמה ועדר זה שעישורו של המלך בתוכו פטורה מבכורי' לתת לכהנים הבכורות שלהם דקיימא לן כל שיד עובד כוכבים באמצע פטורה מן הבכורה: **ואע"ג דמצי מסלק ליה** . דכל כמה דלא סלקיה ידו שייכא בבהמות מקנה: **לאודנייהו**. לעובדי כוכבים לאפקועינהו מבכורה: **ואסר להו**. לבכורות בגיזה ועבודה כבכורים גמורים : **וכלאי חיותא**. מתה מקנהו: **לידי תקלה** . שלא יגוז ועבד בהם : **אי הכי** . דלטובה נתכון אמאי כלו חיותיה : **קודם שילא** . ועדיין לא נתקדש דבכור ברחם תליא קדושתיה דכתיב כל הבכור אשר יולד ולא הוי כמטיל מום בקדשים ומקדושת כהן לא מפקע ליה דהוי כבכור בעל מום הניתן לכהן וחייב כהן (ליה גופו) [לנהוג בו] קדושה שלא יגוז ויעבוד בו וכשהוא שוחטו אינו שוחטו באיטלס ואינו נמכר באיטלס ואינו נשקל בליטרא כדלקמן: **הבא**. מכי מקני לה דעובדי כוכבים דלא תיילא עליה שם קדושה ואע"ג דהוא נוהג בו קדושה הוי כנוהג קדושה בחולין גמורים : **קנין גמור** . ליטול מעות מן העובד כוכבים דעובד כוכבים לא קני אלא בכסף כדאמרינן לקמן בפ"ב: **בילתא** הוא דעבד . מלתא בעלמא כדיבור ואינו נוטל דמיו : **להקנות לאזנייהו** . דמכור : **לעובדי כוכבים** . כי היכי דתהוו יד עובד כוכבים באמצע ולא ליתי לידי בכורה : **ג מתני' כהנים ולוים פטורין** . קס"ד אפטר חמור קאי : **אם פטרו** . לוים בכורי ישראל במדבר דין הוא וכו' ומשמע דגוף הלוי פטרי תמורי ישראל : **גמ' אלא אמר רבא**. גבי בבהמה לא דריש רבנן ק"ו מדאיצטריך לאקושי בכור בהמה טמאה לבכור אדם דכל שאינו בבכור אדם אינו בבכור בהמה טמאה כדלקמן ש"מ גבי בהמה לא אתייהב למדרש האי ק"ו וה"ק מתני' כהנים ולוים פטורים הם עצמן מפדיון הבן מק"ו : **אם הפקיעם** . קדושת פשוטי הלוים את קדושת בכורי ישראל במדבר דין הוא שתפקע קדושת בכורה שבהן כדאמר לקמן בכורי הלוים לא הפקיעו אלא עצמן : **בהמה טמאה מנלן** . דנפטרו כהנים מפטר חמור : **כל שאינו בבכור אדם** . כגון לוים וכהנים דנפטרו מק"ו :

דברי חמודות

(א) והמשתתף לו. דגרסינן כר"ס דאשית הגז אע"ג דכתיב בבקרך ובצאנך דידך אין דשותפות לא כתב רחמנא ובכורות בקרכם וצאנכם אלא בקרך וצאנך למה לי למעוטי שותפות עובד כוכבים והקשו בתוספות דהכא מדבמתניתין ממעט מבישראל ולא של אחרים א"כ לא הוה צריך בקרך למעוטי דעובד כוכבים ולא בקרכם לרבות שותפות דישראל דמדאצטריך בישראל למעוטי דעובד כוכבים מכלל דשותפות ישראל חייב ותירצו דמבישראל נפיק שותפות עובר ומבקרך נפיק שותפות אם וכו' ואין להאריך ע"ש : (ב) **והלכתא** כרב הונא דר"י סבר כוותיה . וכ' הרמב"ם בפ"ד מה' בכורות אם היה שותף בפרה או בעובר אפי' היה לעובד כוכבים אחד מאלף באם או בולד הרי זה פטור מן הבכורה היה לו באחד מאבריהם אבר אחד כגון יד או רגל רואין כל שאילו יחתך והיה בעל מום הרי זה פטור ואם אפשר שיחתך אבר העובד כוכבים ולא יפסל הרי זה חייב בבכורה ע"כ וכתב כ"מ דאם יש לו אפילו אחד מאלף כו' הוא בכלל כל בכור עד שיהא כולו בכור ואם יש לו אבר אחד היינו כר"י ורב הונא ע"כ וי"ל דרב הונא דקאמר אפילו באזנו פירושו שהוא שותף עם הישראל בבהמה או בעובר מחמת אזנו שיש לו ובכ"מ העתיק אמר רב הונא אפי' אזנו ובהכי אזדא לה מ"ש הטור סימן ש"כ על דברי הרמב"ם שאינו יודע למה כתב היה לו באחד מאבריהם אבר א' דהסה"כ אפי' אם אין לו אלא כל שהוא ביד או ברגל פטור שא"צ שיהיה לו כל האבר ותמיהני על הכ"מ שלא כתב נסא דהטור וכתב עוד הכ"מ וא"ת היכי משכחת לה שיחתך שום אבר ולא תהיה בעלת מום וי"ל דמשכחת לה כגון שהיה יתר אצבע בידו או ברגלו ואין בו עצם שאם חתכו כשר ע"כ : (ג) **אע"ג** דמצי מסלק ליה בזוזי . ודוקא בארנונא דסתם ארנונא מוטל רק על הולדות עצמן אלא שכך הוא דבר המלך ודתו שכל מי שירצה לתת דמיהן יקבל במקום הולדות ולכך כל כמה דלא סליק ליה ידו שייכא בגויה אבל שאר עובד כוכבים המקבל בהמה מישראל ואין לעובד כוכבים מעולם שותפות על הולדות עצמן רק שצריך הישראל לתת לו דמיהן בחלקו לא מקרי יד עובד כוכבים באמצע וחייב בבכורה כ"כ בפסקי מהרא"י ז"ל סימן ק"ל ועיין פ"ב סימן כ' : (ד) **אבל** אם מקנה אזן האמהות שרי . וכן נמי אם מקנה לו האם כדי להקנות לו חלק בעובר נמי שרי : (ה) **למשוך** הבהמה . בסמטא או בחצר של שניהם וכ"ש לרשותו כדאיתא בפרק הספינה סימן ד' וכתבו התוס' בפרק בתרא דמסכת ע"ז שאם אין לעובד כוכבים רשות מקנה לו ישראל חדר בביתו והעובד כוכבים יגעל ויפתח דבהכי קני ליה לרשות כדאמרי' בפ' האורג ואחר כך ימשוך העובד כוכבים הבהמה לאותו חדר : (ו) וגם שיתן דמים . וסגי בפרוטה ואע"פ ששוה יותר כפלים אפ"ה אין לחוש משום בטול מקח דאכן שהדי שהישראל גמר ואקני לעובד כוכבים כדי להפטר תוס' פ' בתרא דמסכת ע"ז : (ז) **תניא** בפרק ר' ישמעאל . במנחות דף סו עובד כוכבים שהפרים פטר חמור מודיעין אותו שהוא פטור וגוזז ועובד בו ופירש"י שהפרים פטר חמור שהפרים שה לפדיון פטר חמור שנולד לו בהיותו עובד כוכבים ע"כ : (ח) **אינו** בבכור בהמה טמאה . וכתב הטור ס"ס שכ"א דנראה דה"ה שותפות כהנים ולוים נמי פטור וכתב ב"י דנראין דבריו דהא מקרא דכל בכור בישראל דמעטינן מיניה שותפות עובד כוכבים (כדאיתא בריש פירקין) משום דמשמע דה"ק עד שהיה כולו של ישראל מיניה מימעט נמי שותפות כהנים לוים דכיון דאית להו שותפות בגויה הרי אין כולו של ישראל ע"כ :

מעדני יום טוב

פ"א [א] אלא תנא מכירה כו' . ומ"ש מכירה דנקט דעיקר מכירה היא גמרא ופירש"י ומ"ש מכירה דנקט בה אינו רשאי ולא נקטיה בחדא מהנך דעיקר מכירה היא עיקר איסורא הויא מכירת בהמה ע"כ וכתבו התוספות דמשמע שעיקר האיסור הוא המכירה וקשה דהא שותפות לא אתסר משום מכירה אלא כאבוה דשמואל וי"ל עיקר איסור הפשוט הוא מכירה כדתנן בפ"ק דמסכת ע"ז : [ב] **דהוי** קבלה כמכירה. כלומר דלתסר קבלה כמו מטעם דאסור מכירה שהוא משום מלאכת שבת : [ג] **לקבל** שבועה מן העובד כוכבים. מק"ו. תוס' : [ד] **מפני** שהוא כמציל מידו . כדתניא בפ"ק דמסכת ע"ז (דף ו) מלוה ע"פ גובה מהן מפני שהוא כמציל מידם אע"ג דאזיל ומודה ויש לחלק דהתם ספק והכי ודאי כ"כ התו' וגם רבי' בפ' ד' מיתות : [ה] **אלא** בקדשים שלהן . ובפרק ארבע מיתות כתב עוד טעמים אחרים להיתר : [ו] **והמשתתף** למה לי . דעבדינן לריכותא דאי תנא לוקח הו"א משום דקמייתי לה לקדושה (שתהא שובתת בשבת וכיון דמצוה עביד ליכא למיקנסיה) אבל מוכר דקא מפקא לה מקדושתה אימא ליקנסיה (לפדות העובר מן העובד כוכבים וליתנו לכהן) והמשתתף לו למה לי לאפוקי וכו' והמקבל למה לי משום דקא בעי למתני והנותן לו בקבלה והנותן לו בקבלה למה לי איצטריך סד"א הואיל ועיקר בהמה (אף הבהמה וחצי ולדות) דישראל היא לקנסי' דלמא אתי לאחלופי בבהמה אחריתי שיש לעובד כוכבים חלק בה ולא בולדותיה ואתי למפטרה כמי מבכור קמ"ל : [ז] **קונסין** אותו . לפדות מן העובד כוכבים : [ח] **רב** חסדא אמר דבר שעושה אותה נבילה רבא אמר וכו' . במאי קמיפלגי בטרפה חיה למ"ד דבר שעושה אותה טרפה קסבר טרפה אינה חיה (הילכך כמאן דכוליה דעובד כוכבים דמי) ולמ"ד דבר שעושה אותה נבלה אבל טרפה חיה (הילכך לא חשיב אלא דבר שעושה אותה נבילה) מתקיף לה מר בר רב אשי מ"ש מנפלים דאע"ג דלאו בני חיותא נינהו קדשי (כדמוכח בפ' בהמה המקשה) שאני הכא דעריבו בהו חולין לא קרינן בהו כל בכור. גמרא : [ט] **והלכתא** כרב הונא . ולענין אתקפתא דרב נחמן נ"ל דהא איתא בגמ' דתלוייהו מקרא דלשי רבנן ורבי יהודה ורבנן סברי בכור אפי' מקצת בכור משמע כתב רחמנא כל עד דאיכא כוליה : [י] **כל** מקנך תזכר . פירש"י כדמתרגמינן דיכרין תקדיש בפרשת כי תשא וכל בעירך דיכרין תקדיש : [כ] **ידע** לאקנויי קנין גמור . ולקמן בסמוך כתב רבינו פירש"י ור"ת בזה : [ל] **ליקני** אזנייהו כו' . דאף ע"ג דלאו בדידן תליא מלתא לבטלו דהא ברחם קדיש מ"מ לקנינהו לאזנייה כו' . גמ' : [מ] **שיקנה** לעובד כוכבים באמהות . לפירש"י אין ה"נ דהכי פריך דלקנינהו לאזנייהו דאמהות : [נ] **שאין** אנו בקיאין גרס . וכן הוא בתוס' גם לשון רבינו כן בסוף המסכתא : [ס] **עד** שיפול מום . מצאתי כן לשון התוס' : [ע] **והוי** כמו דקל לפירותיו . בפ' מי שמת סימן כ' : [פ] **ולפר"ת** כו' . הכא ספוקי מספקא ליה ומש"ה משכח תיקון אליביה דרש"י ור"ת וכ"ע דבכ"פ דלקמן סתם ופסק כר"ת וכן בפ' הזהב סימן ח' : [צ] **שיקבל** מן העובד כוכבים פרוטה ויקנה לו המקום וכו' . דבקניית קרקע אין חילוק בין ישראל לעובד כוכבים דדוקא במטלטלים תליא בפלוגתא דבקרא או קנה מיד עמיתך כדלקמן ברפ"ב דבר הנקנה מיד ליד דהיינו מטלטלין אבל בקרקע אין חילוק בין ישראל לעובד כוכבים וקונה בכסף כמו הישראל ומש"ה הוא המחוור שבכולן שא"צ אלא לכסף בלבד : [ק] **אמר** רבא ה"ק וכו' . וכתבו התו' פ"ה לרבא פוטרין דמתני' איירי בפדיון הבן וקשה דבפטר חמור עסקינן ופר"ת ה"ק מתני' כהנים ולוים פטורים מפדיון בכור חמור מה טעם דהם עצמם פטורים מק"ו לכן שמעינן בהמה טמאה מדאתקש לאדם ול' ה"ק ק"ק לפי' זה עכ"ל : [ר] **פטורין** הן עצמן מק"ו. וא"ת בלא ק"ו תיפוק לי דנפרטן של לוים אתה מונה כ"ב אלף וג' מאות בכללן אתה מונה כ"ב אלף שלש מאות להיכן הלכו ואמר ריב"ז אותן שלש מאות בכורות היו ואין בכור מפקיע בכור ת"ש אמר אביי דיו לבכור שיפקיע קדושת עצמו כדלקמן בגמ' (וכתבה רש"י בפי' פ' במדבר) וי"ל דאי לאו ק"ו מצינו לשנויי אותם ג' מאות בכורות היו והולרכו פדיון וכי תימא א"כ לימנינהו בהדי כע"ג העודפים מנינן למימר לא הוזקק הכתוב למנות אלא דישראל גודייהו .

סהכהנים לויים [דף ד ע"ב] לדורות מנ"ל דאמר קרא והיו לי (ט) בהוייתן יהיו : ד [דף ה ע"ב] מתני' (י) פרה שילדה כמין חמור וחמור שילדה כמין סוס פטור מן הבכורה שנאמר ופטר חמור ופטר חמור ב' פעמים עד שיהא היולד חמור והנולד חמור : גמ' הא דקתני חמור שילדה כמין סוס ה"ה חמור [שילדה] כמין פרה תנא פרה לאשמועינן דאע"ג דאשתני לאו מעלייתא מקודשת דמים לקדושת הגוף פטור מן הבכורה אלא חמור שילדה כמין סוס אצטריכא ליה [ש] דמהו דתימא כיון דאידי ואידי אין לה קרנים ואידי ואידי *פרסותיה סדוקות קלוטות אימא חמור אדום בעלמא הוא . ול"ג דגרס במתני' וחמור שילדה כמין פרה כדמוכח סיפא דקתני מה הן באכילה ולא קתני [(וזה)] [מה] הוא באכילה (*ולא קתני וזה הוא באכילה) ועוד מדקתני וטמאה שילדה כמין בהמה טהורה אסורה באכילה אלמא דבריפא איירי נמי בהאי גוונא ומה שנכתב בספרים חמור כמין סוס הג"ה שיטפא דבריתא הוא וג"כ במשנה בספרים ובברייתא תני כמין סוס לאשמועינן דאף בכה"ג אם יש בו מקצת סימנין חייבין בבכורה אע"פ דסוס לאו בר מיקדש בבכורה הוא אע"ג דדמי לה בגמ' [ת] דיחויא בעלמא הוא : תנן התם (לקמן דף ו.) רחל שילדה כמין עז ועז שילדה כמין רחל פטורה מן הבכורה ואם יש בו מקצת סימנין חייב [דף ו ע"א] איבעיא להו פרה שילדה כמין חמור ויש בו מקצת סימנים מהו . רחל שילדה כמין עז ועז שילדה כמין רחל הוא דכי יש בו מקצת סימנים חייבין בבכורה דהאי טהורה והאי טהורה והאי קדושת הגוף והאי קדושת הגוף אבל הכא דהאי טהורה והאי טמאה האי קדושת הגוף והאי קדושת דמים לא או דלמא כיון דאידי ואידי בני מיקדש בבכורה קדשה . תא שמע לומר כיון דאידי ואידי בני מיקדש בבכורה הוא קדשה . חמור שילדה כמין סוס מהו הכא ודאי האי מיקדש בבכורה והאי לא מיקדש בבכורה או דלמא כיון דתרוייהו מין טמא ניניהו קדוש . ואת"ל כיון דתרוייהו מין טמא ניניהו קדוש . פרה שילדה כמין סוס מהו הכא ודאי האי טהורה והאי טמאה האי בת מיקדש בבכורה והאי לאו מיקדש בבכורה תיקו : ספק מלתא היא . ת"ש בהמה טהורה שילדה מין בהמה טמאה פטורה מן הבכורה ואם יש בה מקצת סימנים חייבת מאי לאו אפילו פרה שילדה מין סוס ותפשוט מינה לא פרה שילדה מין חמור . תא שמע פרה שילדה מין חמור וחמור שילדה מין סוס פטור מן הבכורה ואם יש בו מקצת סימן חייב בבכורה מאי לאו אתרוייהו [א] לא אפרה שילדה מין חמור . ולא איפשיטא אלא חדא ואידך תרתי לא איפשיטא ואזלינן לחומרא ומפריש טלה ועושין לעצמו כדקתני במתני' והיינו בחמור שילדה מין סוס אבל בפרה שילדה מין סוס אסור בגיזה ועבודה (יא) [ב] ונאכל במומו לבעלים דמספקי בפ' מי שמוחזין (דף ו:) בספק בכורות (יב) דאפילו תקפו כהן מוציאין אותו מידו ואפ"ה אסור בגיזה ועבודה דקדושה הבאה מאליה שאני : תניא רבי יוסי הגלילי אומר מתוך שאמר הכ' פדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה שומע אני אפילו פטרי סוסים וגמלים ת"ל פטר חמור פטר חמור אמרתי לך ולא פטרי סוסים וגמלים ועדיין אני אומר פטר חמור בשה פטרי סוסים וגמלים בכל דבר [ג] ת"ל פטר חמור פטר חמור שני פעמים פטר חמור אמרתי לך ולא פטרי סוסים וגמלים ולפי שסייעו את ישראל בשעת יציאת מצרים שאין לך כל אחד מישראל שלא היו עמו תשעים חמורים [ד] לובין טעונין כסף וזהב מצרים לכך הוו לקדוש בבכורה : ה מתני' (יג) ומה הן באכילה . בהמה טהורה שילדה כמין בהמה טמאה מותר באכילה וטמאה שילדה כמין בהמה טהורה אסור באכילה

[ה] (יד) שהיוצא מן הטמא טמא ומן הטהור טהור : גמ' מה"מ . דת"ר יאת זה תאכלו ממעלה הגרה וממפריסי הפרסה. יש לך שמעלה גרה ומפריס פרסה ואי אתה אוכלו ואיזה זה טהור הנולד מן הטמאה [ו] או אינו אלא טמא הנולד מן הטהור . [דף ו ע"ב] ת"ל טמא הוא הוא טמא ואין טמא הנולד מן הטהור טמא אלא טהור . ר"ש אומר גמל גמל שני פעמים אחד גמל שנולד מן הגמל ואחד גמל שנולד מן הפרה . ורבנן האי גמל גמל שני פעמים מאי עבדי ליה . חד לאסור את עצמו (טו) וחד לאסור את חלבו . ור' שמעון לאסור חלבו מגליה נפקא ליה מאת הגמל ורבנן את לא דרשי . ויש לדקדק מכאן דהכי הלכתא דלא דרשינן אתים דהלכה כרבנן . ואע"ג דר' אליעזר ור' יהושע שמעינן להו בברייתא דאית להו דרבי שמעון . הויא לה סתם במתניתין ומחלוקת בברייתא והלכה כסתם במתניתין . וסוגיא בעלמא נמי כרבנן דאמר בפרק בהמה המקשה (דף עה:) אמר אביי הכל מודים בקלוטה בן פקועה [ז] שמותר ואמרי' נמי התם (דף עו: ע"ש) [ח] אלא מעתה קלוט בן פרה ליתסר . ולקמן נמי בפרק הלוקח בהמה (דף כד.) גבי חזיר שכרוך אחר רחל [ט] משמע דאפילו בלא מקצת סימנין מותר [י] אלמא קי"ל כרבנן דלא דרשי אתים . ויש לדחות דאע"ג דקי"ל דקלוט שרי דרשי' אתים וטעמא דקלוט שרי מהוא טמא וחלב אסור מאת הגמל וגמל נשנה מפני השסועה [כ] כמו שפן וארנבת וחזיר אבל יש לדקדק מהא דאמר בפרק בנות כותים (דף לז.) נקטינן אין קושי סותר בזיבה ואי מסכת תנא דסותר ר' אליעזר היא והתם לעיל מינה (דף לה.) מפרש טעמא דר' אליעזר משום דדריש אתים וקשה מהא דאמר בכתובות (דף קג.) לוה רבי את בניו הזהרו בכבוד אמכם וקאמר [ל] דאשת אב הואי ופריך אשת אב נמי דאורייתא דכתיב את אביך לרבות אשת אביך וי"ל דניחא ליה לישב דרבי אליבא דכ"ע . ונראה לי דהלכה כר' עקיבא דדריש את ה' אלהיך תירא לרבות ת"ח . וכן בכולי הש"ס אמרי' אתין וגמין ריבויא [מ] וכל היכא דאמרינן האי תנא את לא דריש היינו לדרשא זו . לבר מהיכא דמייתי הך דשמעון העמסוני כי הכא . דהא ר' שמעון דריש הכא את ובפ"ק דמנחות (דף יא:) גבי את כל הלבונה קאמר ר"ש את לא דריש. אלא ה"ק את לא דריש להאי דרשא דמפיק ליה לדרשא אחריתא . וכהנה רבות בהש"ס ובנדה (דף לג:) נמי דרשינן ההוא את לדרשא אחריתא. הלכך אין קושי סותר בזיבה : הטמאין לאסור צירן . משמע הכא דציר אסור מדאורייתא מדפריך (בסמוך) מ"ש חלב מציר אלמא דרשא גמורה היא וכו' וכמו שכתב בס"פ אין מעמידין : א"ל רב אחא בריה דרב אשי אלא טעמייהו דרבנן משום גמל גמל ור' שמעון מאת הגמל הא לאו הכי ה"א דחלב בהמה טמאה שרי מ"ש מהא דתניא הטמאים לאסור צירן ורוטבן וקיפה שלהן . אצטריך ס"ד הואיל ובבהמה טהורה חדוש הוא דליכא מידי דאתי מחי ושרייה רחמנא והאי חלב כאבר מן החי ושרייה רחמנא הלכך אפי' בבהמה טמאה נמי ליסתרי קמ"ל : (טז) וחלב בהמה טהורה [נ] מנ"ל דשרי . דכתיב ארץ זבת חלב ודבש ואי לא דשרי משתבח לן קרא במידי [ס] דלא חזי לן . ואיבעית אימא מהכא לכו שברו ואכלו וגו' בלא מחיר יין וחלב . והא דביצי עוף טהור שרו אע"ג דאתי מחי נפקא לן מדדרשינן (חולין דף קמ.) גבי שלוח הקן תקח לך ולא לכלביך וממעטינן מיניה עוף טהור רובץ על ביצי עוף טמא . ואע"ג דאיכא השתא תרתי דאתי מחי [ע] כגון חלב וביצים מ"מ חשיב ליה חדוש כיון שאין שניהן באין (כאחד) מחי בענין אחד . וכן יש לפרש נמי גבי דבש דבורים [פ] לקמן דלא דמי לחלב . א"כ כיון דכל שאר אבר מן החי אסור מיקרי הני חידוש :

טמא

רש"י . ולדורות מנלן. שנפטרו בכורי כהנים ולוים דהשתא ק"ו לא שמעינן אלא במדבר : מתני' פטר חמור פטר חמור שני פעמים. כתובים בתורה חד בקדש לי כל בכור וחד בראה אתה : היולד. האם : והנולד חמור. שהוא דומה לאמו : גמ' חמור אדום . של אמו : או דלמא . כיון דתרוייהו שוו דמין בהמה טמאה ניניהו לאו שינויא יתירא הוא וכי אית מקצת סימנין דהוא חייב : סימנא מלתא . תשובה היא דאע"ג דאשתני כולי האי מחייבי ליה מקצת סימנים בבכורה : מאי לאו אפילו פרה שילדה מין סוס. וש"מ סימנא מלתא היא וכ"ש כולהו איבך : לא פרה שילדה מין חמור . דהואיל תרוייהו בני קדושת בהמה ניניהו כי אית מקצת סימנים חייב ולא תפשוט מיניה אלא חדא : ספק בכורות . כגון בהמה שילדה ואין ידוע אם בכרה כבר אם לאו : דאפילו תקפו כהן מוציאין אותו מידו . מספקא בחזקת ישראל הן ולעולם הכהן מוציא מחבירו : ת"ל. מקרא אחר ופטר חמור תפדה בשה אם אינו ענין למעט שאר בהמה טמאה נשה שהרי מעטן מפסוק ראשון תנהו ענין למעטן מכל קדושת בכור : לובים . מעולים : ה מתני' ומה הן באכילה . אותן שאין דומין לאמן : גמ' דבר הבא ממעלה גרה . כגון האי טמא שנולד מן הטהורה : גמל . טמא הוא והתם גמלים נולדים מן הגמלה (וכתב) הוא דמשמע שהוא גמל טמא ואין אחר שהוא גמל טמא וכגון שנולדה מן הפרה : גמל גמל . א' בתורת כהנים וא' במשנה תורה לאסור חלבו של גמלה את הגמל משמע את הטפל לגמל והיינו חלבו : הכל מודים . ת"ק דפליג אדר"ש בן שזורי ומצריך שחיטה להפרים ע"ג קרקע שעמד על פרסותיו דכיון שהלך טעון שחיטה מדרבנן דאתי לאחלופי לאכול בהמה בלא שחיטה בהאי מודי : קלוט . מת : במעי פרה . ליטמא שהרי מהלכי כפים הוא : שכרוך . אחר רחל שדבוק אחריה ומניקתו : נשנה . בבהמה טמאים וטהורים : מפני השסועה . בריה שיש לה שני גבין ושני שדראות ולא נאמר בתורת כהנים : אין קושי . המקשה לילד ולאחר דם : סותר בזיבה . כל מה שספרה : ר"א הוא . דאמר אונס סותר : את אביך . כל אתין רבויין הן . הטמאים . אלה הטמאים לכם בכל השרץ ה"א יתירה : לאסור (ציר) שומן הדג : קיפה .

הגהות הב"ח א פרסותיה קלוטות כצ"ל ותיבת סדוקות נמחק : ב והיוצא מן הטהור טהור : ג את זה לא תאכלו .

מעדני יום טוב

תו' : [ש] דמהו דתימא כיון דאידי ואידי אין לה קרנים כו' . הכי איתא אברייתא דלקמן בגמ' דף ו' : [ת] דיחויא בעלמא הוא . משמע דאה"נ דלפום קושטא למלתא דחייב ולקמן כתב דספק הוא : [א] לא אפרה שילדה מין חמור . אבל חמור שילדה מין סוס למאי קתני לה לפטורה פשיטא השתא ומה פרה שילדה מין חמור דאידי ואידי בני מיקדש בבכורה ניניהו אמרת אם יש בו מקצת סימנים אין ואם לא לא חמור שילדה מין סוס מבעיא איצטריך סד"א התם הוא דיש לה קרנים והא אין לה קרנים הא פרסותיה וכו' . גמרא : [ב] ונאכל במומו לבעלים . דהיוצא מן הטהור טהור כדתנן כר"ם דלקמן : [ג] ת"ל פטר חמור פטר חמור שני פעמים . ואע"ג דאיצטריך פטר חמור שני פעמים עד שיהא היולד חמור והנולד חמור כדתנן במתני' ר"י הגלילי דריש ליה מאך בכור שור כו' מדמצי למכתב אך שור כשב ועז דהא עיקרא בבכור קמשתעי דכתיב לעיל מיניה כל פטר רחם וגו' ונקט בכולהו בכור ש"מ עד שיהא הבכור כאמו ולא יהא דומה לאחר אלא שיהא הוא שור ובכור שור וכן בכור כשב ובכור עז יכול אפילו יש בו מקצת סימנים ת"ל אך חלק כדאיתא בגמרא בדף דלעיל והתם מפרש בגמרא למאי איצטריך ליה תנא דידן לבכור בכור דאך בכור שור ובדף דהכא אמרינן ותנא דידן למעוטי גמלים וסוסים מנ"ל אמר רב פפא כל מקנך תזכר כלל שור ושה וחמור פרט אין בכלל אלא מה שבפרט שור ושה וחמור אין מידי אחריני לא ורבי יוסי הגלילי פטר הפסיק הענין ורבנן וי"ו הדר ערביה וכו' ורבינו כתב לדרבי יוסי הגלילי לפי שהיא ברייתא וכתבו התוס' תימה תנא דידן דלית ליה הך דרשה מקלת סי' חייב מנא ליה ומתני' היא בפ"ב ולא מסתבר דפליגא אהא דפירקא ומיהו אי לא פליגא ק' דמייתי עלה (בגמרא דהכא מייתי עלה דהיא מתני' דפ"ב) דרב יהודה דס"ל כר' יוסי הגלילי וכי קאמר מנה"מ ה"ל לאיתויי קרא דמתני' עד כאן : [ד] לובין . פירש רש"י לובין מעולים כלומר אותן חמורים הבאים מלוב הם מעולים ובר"פ במה בהמה חמרה לובאה ושם פירש"י חמור הבא ממדינת לוב כמו הכושים והלובים דאתא בדברי הימים עד כאן והתוספות דהתם ודהכא כתבו דלובא היינו מצרי דכתיב *) ביחזקאל פוט ולוב יהיה בעזרתך ואמרינן בירושלמי גרים הבאים מלוב מהו להמתין להן ג' דורות ומייתי עלה דהדין עלם מצראה דנוחין ליה לוב עד כאן : [ה] שהיוצא מן הטמא וכו' . למה לי למתני שהיוצא (אע"ג דלקמן סימן ז' דייקי' מיניה שמי רגלי חמור אסורין הכא דייק מדקתני שהיוצא שטתן טעם לדבר ה"ל למתני והיוצא' תוס') סימנא בעלמא דלא תחליף לך (גרסתך בשכחה) דלא תימא זיל בתרא דידיה והאי טהור מעליא הוא (ותימה טהורה שילדה מין טמאה אסור וטמאה שילדה מין טהורה מותר) אלא זיל בתר אימיה גמ' : [ו] או אינו אלא טמא הנולד מן הטהור . ומאי ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה ה"ק דבר הבא ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה (כגון האי טמא שנולד מן הטהורה) לא תיכול . גמרא : [ז] שמותר . מ"מ כל מלתא דתמיהא מדבר דכירי להו אינשי ופירש"י מדבר דכירי קול יוצא עליו מאי קלוט זה בן פקועה הוא ומתוך שתומהין על קליטתו זוכרין את כל דבריו : [ח] אלא מעתה קלוט במעי פרה ליטמא גרסינן . וקאי אדתנן התם בהמה שמת עוברה בתוך מעיה והושיט הרועה את ידו ונגע בו וכו' רבי יוסי הגלילי אומר בטמאה טמא ובטהורה טהור מאי טעמא אמר רבי ינאי דאמר קרא וכל הולך על כפיו בכל חיה ההולכת וגו' מהלכי כפים בחיה טמאתי לך ופירש"י על כפיו שאין פרסותיו סדוקות מהלכי כפים בחיה בתוך גופה של בהמה חיה דהיינו עובר טמא במעי אמו טמאתי לך משום נבלה דכתיב בסיפיה הנוגע בנבלתם יטמא עד כאן ודייק רבינו הכי דאי אין הלכה כרבנן אלא כר' שמעון וגמל הנולד מן הפרה טמא מאי קא מתמה התם כיון דמשכחת לה לענין איסור אכילה דדינא הכי דטמא שבטהור טמא וקשיא לי דאיכא למדחי דהתם קא מתמה אדפסיק ותני ובטהורה טהור והרי קלוט במעי פרה ליטמא : [ט] משמע דאפי' בלא מקצת סימנים מותר . מדקאמר התם פטורה מן הבכורה ואף ע"ג דפירש"י על שבא אחריו מכל מקום אי איתא דהחזיר היה לו דין בכורה הל"ל שהוא בכור כדקאמר שאסור באכילה וממילא הוא דהבא אחריו אינו בכור אלא ודאי פטורה מן הבכורה לגמרי קאמר לא זה שבא אחריו ואף הוא עצמו אינו בכור ורש"י לא הוצרך לפרש זה דהוא עצמו פשיטא שאינו בכור אלא ה"א שאינו ודאי ולד של רחל וליחייב הבא אחריו להכי מפרש לה שהבא אחריו אינו קדוש בבכורה והשתא דהוא עצמו אינו בכור אם כן ודאי דאין לו מקצת סימנים דאי ה"ל מקצת סימנים היה ספק בכור כדאמר בסימן דלעיל וזה שכתב רבינו מותר אע"ג דהתם מספק אסורה באכילה קאמרינן היינו משום דלא ידעינן התם שבודאי ילדה לה הרחל להחזיר דדילמא לא ילדה לה ואפילו הכי כרוך אחריה ומינה ודאי דאי ודאי ידעינן דילדה ליה דמותר הוא באכילה : [י] אלמא קיימא לן כרבנן וכו' . והוה קשה מאי דמסיק מכתובות אלא דקדים ודאי ליה נהא : [כ] כמו שפן וארנבת וחזיר . דבגמ' אמרי' אלא מעתה (בין לרבנן בין לר"ש דדרשי לעיל גמל גמל) שפן שפן ארנבת ארנבת חזיר חזיר מאי דרוש ביה אלא לכדתניא למה נשנו בבהמה מפני השסוע' ובעופות מפני הראה גמל גמל נמי להכי הוא דאתא כל היכא דאיכא למדרש דרשינן : [ל] דאשת אב הואי גרס . וכנו' שלא היתה אמו ממש : [מ] וכל היכא דאמרינן . לעיל רבנן אתים לא דרשי כדתניא שמעון העמסוני היה דורש כל את ואת שבתורה כיון שהגיע לאת ה' אלהיך תירא פירש . ל' רש"י פירש מכל דרשות שדרש דכל אתין באין לרבות וזה אין מה לרבות בו עד כאן וכתבו התוס' ואם תאמר לוקמיה בכבוד אב ואם דהוקש כבודן לכבוד המקום ולמעוט בשני עשה כדאמרי' תפילין יש בו ח' עשה וי"ל דמשמע ליה דומיא מורא של מקום וזה א"א ור"ע ריבה ת"ח דתנן מורא רבך כמורא שמים . ע"כ : [נ] מנלן דשרי . אילימא מדאסר רחמנא בשר בחלב הא לתודיה שרי ואימא לתודיה אסור באכילה ומותר בהנאה בשר בחלב בהנאה נמי אסור ולר"ש דשרי בהנאה משכחת לה למילקי על בישוליה אלא מדגלי רחמנא דבפסולי המוקדשים (רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר בפסולי המוקדשים לאחר פדיונן הכתוב מדבר) תזבח ולא גיזה בשר ולא חלב הא דחולין שרי ואימא דחולין אסור באכילה ושרי בהנאה דקדשים בהנאה נמי אסור אלא מדכתב ודי חלב עזים ללחמך ללחם ביתך וחיים לנערותיך ודלמא לסחורה אלא מדכתב ואת עשרה חריצי החלב (גבינים וקא"ע ישי לדוד שיוליכם במלחמה לשר האלף) ודלמא לסחורה אמו דרכה של מלחמה לסחורה וא"כ מהכא ארץ זבת חלב ודבש וגו' . גמ' . ורבינו אע"ג דגמרא מפני ליה לקרא דחריצי חלב אפ"ה לא מייתי ליה דהאי שינויא אינו מוכרח טלי האי שהכי אפשר דאע"ג דאין דרכה של מלחמה לסחורה דאפילו הכי אגו לסחורה היו : [ס] דלא חזי לן . לאכילה . כת"י : [ע] כגון חלב וביצים . ליסנא דכגון אינו מדוקדק : [פ] לקמן . אליבא דר' יעקב :

דברי חמודות

(ט) בהוייתן יהיו . יש לדקדק בזמן הזה שאין כהן מיוחס היאך יוצאין בכורי הכהנים והלוים בלא פדיון ושמא איש כהן או לוי הוא ואין לנו יחס רק חזקה בעלמא והיה ראוי להפריש הפדיון ויהיה לעצמו כמו בשאר ספקות בכורות אך לא מצאתי מי שכתב כן ועיין בפ"ב דכתובות אמתניתין דזה אומר אני כהן וזה אומר אני כהן : (י) כתב הרשב"א בתשובה סי' שס"ו שהשיבה לרבינו ז"ל דכהנת ולויה פטורה מפדיון פטר חמור כיון דבהמה טמאה אתקש לאדם ובפרק יש בכור דף מ"ז לויה שילדה בנה פטור מה' סלעים דבפטר רחם תלה רחמנא אבל פטר חמור דבעלה פשיטא דלא פטרה דאף בנה מישראל אינו פטור אלא משום פטר רחם דידה הא בנו מאשה אחרת אינו פטור ובולד נכסי מלוג מסתברא שהוא פטור דודאי בתר גופה אזלינן דבפטר רחם תלה רחמנא ועוד דאף היא כשותפות אף בולדות של נ"מ שלה דהא היא אוכלת פירות כבעל וכו' וגם אם יגנב תשלומי כפל שלה דפירא דפירא לא תקינו ליה רבנן וכדאיתא בפרק האשה שנפלו לה נכסים : (יא) ונאכל במומו לבעלים . וכתב הרמב"ם בפ"ב מה' בכורות שזה שהוא ממין אחר הוא בעל מום קבוע וא"צ מום אחר שאין לך מום גדול משינוי ברייתו וכדאמרי' לעיל בגמ' דף ג' אמתני' דלקמן פ"ב ומייתי לה רבינו שם סי' ג' : (יב) דאפילו תקפו כהן מוציאין אותו מידו . הכי מסיק רבה אבל רב המנונא סבר דתקפו כהן אין מוציאין אותו מידו וכן פסק הרמב"ם בפ"ב ובפ"ה מה' בכורות ורבינו שלא פסק כן אלא כרבה פשיטותא דהלכה התם משמע לפסוק כן וכ"כ הרשב"א בתשובה סי' ש"א ומ"מ הראה פנים לסברת הרמב"ם ורמ"א ז"ל כתב דהלכה כדברי רבינו דאין מוציאין מידו ועי' בפרק הזרוע סי' ז' דאיסורא מיהת איכא וכתב מהרא"י בפסקיו סי' קס"ו שאפילו נתנו לו הישראל בטעות שהיה סבור שצריך ליתנו לו ואחר כן נודע לו צריך הכהן להחזיר לו וכס"ג בנדרים לא תשיב קיום ביום שמעו כי לא ידע הבעל שיכול להפר וכן פסק מהר"ם על הנותן מעות עם חבירו ליתנו לעובד כוכבים ושכחו דהדרי זוזי למרייהו דאדעתא דהכי לא שלח וראייתו מרב ספרא אדעתא דאריה אפקריה פרק הגוזל בתרא וכן כל קנין בטעות ומחילה בטעות חוזר ע"כ ועי' בפרק יש בכור במעיו"ט סי' ה' ובעיקר הדין דתקפו כהן יש מקומות בדברי האחרונים שנראים כסותרים זה את זה תמצאם בפ"ק דב"מ בסי' י"ג מפורשין בס"ד ועי' בדברי רבינו בפירקין סי' ע"ו : (יג) פטר חמור נוהג בכל מקום ובכל זמן דהיא חובת הגוף ובפשיטות אמרה הגמרא בפ"ק דקידושין [דף לג. ורבינו] בסי' ס"ב דהרי פטר חמור נוהג בין בארץ בין בחוץ לארץ : (יד) שהיוצא מן הטמא טמא . ואף ע"פ שיש לו כל סימני טהרה ומן הטהור טהור אע"פ שיש לו כל סימני טומאה טור סוף סי' פ"ע וכתב עוד שם שהנולד מן הטריפה מותר ופירש ב"י דכן מוכח מס"ק דבילה מה בין זה לעגל הנולד מן הטריפה בי"ט ובפ' בהמה המקשה בן פקוע שאמו טריפה ניתר בשחיטת עצמו ואפי' למ"ד עובר ירך אמו כיון שטרפה אינה חיה וזה תי אין חיותו תולה בה כ"כ הרשב"א ע"כ וטמא הכרוך אחר טהור עיין פ"ג סי' ד' ועיין בר"פ בהמה המקשה בדמות יונה : (טו) וחד לאסור את חלבו . וחלב טריפה וגבינות הנעשות ממנו מבואר בפ"ק דחולין סי' ע"ו והטור י"ד ר"ס פ"א כלל גם כן חיה בכלל : (טז) וחלב בהמה טהורה מנלן דשרי דכתיב ארץ זבת חלב . ול' הטור חלב בהמה וחיה הטהורין וכן פשוט דחיה בכלל בהמה להך שריותא ולא מצינו דאסור אלא בטמאה וכתב עוד הטור דממי רגליהם של בהמה וחיה הטהורים מותרים וכתב הב"י דפשיטא הוא שאינן עדיפין מחלב ועיין עוד בסמוך. כתב עוד הטור וז"ל כתב הר"ר אליעזר דוקא חלב שהתירו הכתוב אבל מי חלב אסור והר"ר שמחה מתירו וכן נוהגים ע"כ וכתב ב"י דלר"א נראה דמי רגלים אסורים כמו מי חלב ויש לתמוה עליו דא"כ מאי בעיא מיניה מרב ששת מי רגלי חמור תיפוק ליה דאפילו דטהורה אסירי ושמא י"ל שהוא סובר דפשיטא דאסירי משום דאתו מחי וקא מיבעיא להו אי אסירי נמי משום דאתו מטמאה ועי"ל דבמי רגלים מודה הר"א דלא מיתסרי משום דאתי מחי משום דפירשא בעלמא ניניהו משא"כ במי חלב ע"כ וכתב עוד הב"י שדברי הטור סתומין שלא פירש למה קורא מי רגלים אם לנסיובי שהם

*) נחום (ג ח) פוט ולובים היו בעזרתך כצ"ל ועי' תוס' שבת נח: ד"ה אמרה לובא .

זה

ו [דף ז ע"א] **אריב"ל** לעולם אינה מתעברת לא טהורה מן הטמאה ולא טמאה מן הטהורה ולא גסה מן הדקה ולא דקה מן הגסה ולא בהמה מן חיה ולא חיה מן בהמה . חוץ מר' אליעזר ומחלוקתו שהיה (אומר) [אומרים] חיה מתעברת מן הבהמה . וקי"ל כריב"ל הלכך כוי שדברו בו חכמים בריה בפני עצמה היא ולא הכריעו בה חכמים אם חיה אם בהמה :

ז [דף ז ע"ב] **שהיוצא** מן הטמא טמא . בעו מיניה מרב ששת מי רגלים של חמור מהו . ותיבעי להו דסוסים וגמלים . דסוסים וגמלים לא קמיבעיא להו דלא שתו אינשי . כי קמיבעיא להו דחמור דעבדי אינשי דשתו דמעלי לירקונא אמר להו רב ששת תניתוה שהיוצא מן הטמא טמא . והני נמי מטמא קאתו . מיתיבי מפני מה אמרו דבש דבורים טהור מפני שמכניסות אותן לגופן ואין ממצות אותן מגופן . הוא דאמר כר' יעקב דאמר דובשא רחמנא שרייה . דתניא אך את זה תאכלו מכל שרץ העוף זה אתה אוכל ואי אתה אוכל שרץ עוף טמא . עוף טמא בהדיא כתיב . אלא שרץ עוף טמא אי אתה אוכל אבל אתה אוכל מה שעוף טמא משריץ ואי זה [צ] זה דבש דבורים . יכול אף הגיזין והצירעין [ק] אמרת לא . ומה ראית לרבות דבש דבורים ולהוציא דבש גיזין וצירעין . מרבה אני דבש דבורים שאין לו שם לווי . ומוציא אני דבש הגיזין וצירעין שיש לו שם לווי . כמאן אזלא הא דתניא דבש הגיזין והצירעין טהור ומותר באכילה דלא כר' יעקב . ר"ת ז"ל פסק בספר הישר דלא כר' יעקב משום דסתם דמס' מכשירין דלא כוותיה . דתנן התם (פ"ו מ"ד) דבש צירעה טהור ומותר באכילה . והא דלא מייתי לה הכא משום דדבש גיזין אינו שנוי במשנה כמו בברייתא . ותימה הוא שפסק כמו מתני' דמס' מכשירין כיון דרב ששת לא סבר כוותה דהא איהו סבר כר' יעקב . מיהו מליט למימר דלא אצטריך למימר הוא דאמר כר' יעקב אלא ללישנא בתרא . אבל ללישנא קמא (יז) דלא אסר אלא בשל חמור דמינא טמא הוא [ר] אבל בשל סוסים שריא לא קשה מידי . דדבש דבורים לא דמי [ש] למי רגלים של חמור [ת] דעכירי ודמו לחלב אבל דבש דבורים אין מתמלה מגופו . וה"ה דבש גיזין וצירעין . מיהו [א] לפי מה שרגיל ר"ת לפסוק כאיכא דאמרי אין להתיר משום לישנא קמא [ב] ובשל תורה הלך אחר המחמיר . (יח) וכן הלכתא דדבש גיזין וצירעין אסור : הני יאלי דיחמורתא סבור רבנן קמיה דרב ספרא ביעי נינהו ואסורין אמר להו רב ספרא [ג] זרעא דאילא הוא דאזיל בתר אילתא ואיידי דרחמה נר לא מזדקקא ליה ואזיל בתר יחמורתא ונתרי : אמר רב הונא עור הבא כנגד פניו של חמור מותר . מ"ט [ד] פירשא בעלמא הוא . א"ל רב חסדא תניא דמסייע לך עור הבא כנגד פניו של אדם בין הוא חי ואמו חיה בין הוא מת ואמו מתה טהור : ח **מתני'** דג טמא שבלע דג טהור מותר באכילה וטהור שבלע דג טמא אסור באכילה לפי שאין גדוליו . וא"ת תקשה לרב ששת דאסר מי רגלים של חמור משום דיוצאין מן הטמא והכא שרינן דג טמא שבלע דג טהור . וי"ל דמפשטא דמתני' לא קשה מידי דמתני' לא יצא מן הטמא תנן אלא נמצא בתוכו . ואפי' יצא נמי לא דמי דדג עייל דג נפיק . אבל מים שהבהמה שותה [ה] לחלוחית הגוף מתערב עמהם . ובת"כ תניא גבי דגים תאכלו לרבות הטהור שבמעי טמא . יכול אף הטמא שבמעי טהור . ת"ל אותם מה ראית לומר בבהמה שבמעי טמא טמא ושבמעי טהור טהור ובדגים אינו כן לפי שאין גדולן . ואין משם ראיה (לאכול) [לאסור] דג טמא שבלע דג טהור אם יצא לחוץ מדנקט שבמעי טמא . די"ל דלאו דוקא אלא משום טמא שבמעי טהור נקטיה . דההוא שרינן ביצא לחוץ משום עיכול וחשיב כעפרא . וטהור שבלע דג טמא אסור באכילה . תימה דבמס' אהלות (פי"א מ"ז) תנן גבי כלב שאכל בשר המת ומת כמה תשהה במעיו . שלשה ימים מעת לעת . ובעופות ובדגים כדי שתפול לאור ותשרף . אלמא חשיב כמעוכל וא"כ ה"נ תשתרי . ואין לחלק בין בשר לשאר דברים . דג' ימים דכלב איירי בכל דבר מדמייתי עלה במסכת שבת בפרק מי שהחשיך (דף קנה:) יודע הקב"ה שמזונותיו של כלב מעוטין לפיכך משהה אכילתו במעיו ג' ימים . ויש לחלק בין איסור לטומאה . ויש שהיו רוצים להתיר מאותה משנה חטה שנמצאת במעי תרנגולת בפסח שנפל לקדירה . ולפי מה שחלקנו בין איסור לטומאה אין ראיה משם . וה"ר משה ז"ל מפונטייזא היה מחלק בין היכא שאכל ולועס בשיניו ובין היכא שבלעו שלם כי הך דמתניתין דבהכי לא חשיב עיכול וכיוצא בזה מליט [א] (בפרק ח' שרצים) האי מאן דבלע דיבורא מיחייא לא חיי ומאן דאכיל דיבורא מפרש [ב] מאי אסותיה . כי דבר הנאכל ונלעס קרוב לעיכול קודם שיגיע לתוך מיעיו (יט) ולפי זה אין ראיה [ו] לחטה שנמצאת שלימה בתרנגולת בפסח . ור"ת ז"ל היה אומר דשמא יש להחמיר כר' יהודה בן בתירא דבעי שהייה מעת לעת במס' אהלות : **גמ'** דג טמא שבלע דג טהור מותר באכילה טעמא דחזיני' דבלעי הא לא חזינן דבלע אמרי' אשרוצי אשרין . דתניא [*ו] דג טמא משרין דג טהור מטיל ביצים . אי הכי כי חזיניה דבלע נמי אמרינן האיך קמא איעכול ליה והאי אשרוצי אשרין . ואסיקנא אמר רב אשי אימור רוב דגים במינן משרילין ואע"ג דלא חזינן דבלע נמי . והאי דקאמר שבלע כיון דרוב דגים במינן משרילין כמי שבלע בפניו דמי . וכן הלכתא ומכאן מתירין הרגג"ם הנמצאין במעי דג גדול הנקרא בלוצ"א אע"ג דלא חזינן דבלע נמי [ז] וגם אין ידוע אם נמצאו דרך הריעי או דרך בית הבליעה : ט [דף ח ע"א] **כל** שתשמישו ביום יולד ביום תרנגול . למאי נפקא מינה לכדרב מרי בריה דרב כהנא דאמר רב מרי בריה דרב כהנא בדק בקינה של תרנגולין מעי"ט ולא מצא בה ביצים ולמחר השכים ומצא בה ביצים מותרות לאוכלן בי"ט . והלא בדק אומר לא בדק יפה יפה . אי נמי יצתה רובא וחזרה . וכדרבי יוחנן דאמר ביצה שיצתה רובא מעי"ט וחזרה (כ) מותרת לאכלה בי"ט . הלכך מותר לקנות ביצים מן העובד כוכבים בליל י"ט שני בשני י"ט של גליות . אבל לא בשני יום טוב של ראש השנה דחשיבי קדושה אחת : י [דף ט ע"א] **מתני'** חמורה שלא בכרה וילדה שני זכרים נותן טלה אחד לכהן [ח] זכר ונקבה מפריש טלה אחד והוא לעצמו . שתי חמורות שלא בכרו וילדו שני זכרים [א]שנותן שני זכרים לכהן זכר ונקבה או שני זכרים ונקבה נותן טלה אחד לכהן . שתי נקבות וזכר או שני זכרים ושתי נקבות אין כאן לכהן כלום . הא דתנן שני זכרים ונקבה נותן טלה אחד לכהן גם צריך להפריש טלה אחד והוא לעצמו דשמא שני זכרים בכורות הן . ולא חש לאדכוריה תנא דמתני' משום דכבר אשמועינן בבבא קמייתא דבמקום הספק מפריש טלה והוא לעצמו ובבבא דסיפא דאחת ביכרה ואחת לא ביכרה דתנא זכר ונקבה מפריש טלה והוא לעצמו ולא תנא אין לכהן כלום משום דבעי לאסוקי עלה (בגמרא) שנאמר ופטר חמור תפדה בשה . ועוד שני זכרים ונקבה הואיל ותנא דינא דנתינת טלה אחד לכהן לא אדכר הפרשת טלה אחד לעצמו . דלא אדכר ליה רבא דמתני' אלא במקום שאין שם נתינה לכהן . ועוד כיון דפריש ותני זכר ונקבה או שני זכרים ונקבה לא תנא אלא דפסיקא ליה לתרוייהו דהיינו נתינת טלה אחד לכהן . ולעולם בשני זכרים ונקבה מפרים טלה והוא לעצמו ואע"ג דלגבי הפרשות טלה אחד הוו להו תרי ספיקי שמא אחת ילדה שני זכרים ואחת ילדה נקבה ואין כאן אלא נתינה אחת לכהן . ואף את"ל אחת ילדה זכר ואחת ילדה נקבה וזכר שמא יצתה נקבה תחלה אפ"ה כיון דאפשר ליה בתקנתא דהפרשת טלה אחד ולא קמפסיד ולא מידי שהרי הוא חולין והוא לעצמו (כא) לית ליה למיסמך אהיתירא דתרי ספיקי דאשכחן נמי דעל רובא לא סמכינן ליפטר מדין טלה והוא לעצמו . שהרי שניט ברישא זכר ונקבה מפרים טלה והוא לעצמו . ואע"פ שיש כאן רובא לפטורה דמחלה יולדות נקבה תחלה . והכי נמי דילדה זכר תחלה מיעוטא נפיק מקלת הנקבה בהדי זכר מקמיה דניפוק ליה רוב ראשו דזכר והויא ליה חלילה . ואע"ג דאמר רב אשי מין במינו אינו חולץ . ה"מ זכר וזכר דתרוייהו מין חיוב בכורה [ט] אבל בנקבה לא פשיטא לן דנימא הכי דמבעיא לן בפרק בהמה המקשה (דף ע.) כרכתו אחותו והוציאתו מהו ולא איפסיטא ועוד מדדייק הש"ס דמתני' דחמורה שלא בכרה וילדה שני זכרים דלא כרבי יוסי הגלילי שמעינן דלר' יוסי הגלילי אע"ג

הגהות הב"ח א נותן ב' טלאים לכהן כו' שתי נקבות וזכר כצ"ל ותיבות שני זכרים נמחק :
הגהות הגרי"ב [א] [גיטין דף ע. וכע"ז דף יב:] : [ב] בשבת דף קט: [ע"ש] :

רש"י . ריסוקה בשר וקפלוטות שבשולי קדירה : ו חוץ מר"א ומחלוקתו . שחולקים בכוי בפרק אותו ואת בנו בשחיטת חולין אם אותו ואת בנו נוהג בו וקתני כוי ספק מן החיה ומן הבהמה אלמא חיה מתעברת מבהמה לדבריהם : ז וה"נ מטמא קאתי . שבתוך הטמא היו ואע"ג דלאו מגופיה מימנן אסירי : **שמכניסות** אותן לגופן . שאוכלין הפרחי האילן ומהם נעשה הדבש במעיהן ואין ממצין אותו מבורשנו (נ"ל שצ"ל מגופייהו) וקשיא לרב ששת דהא הכא כיון דלאו מגופייהו מימלי שרי : **רב** ששת . (דאסר) כל שהי' בתוך הטמא דאמר כר' יעקב (דטעמא) דדבש לאו משום שמכניסות אותן לגופן הוא אלא דרחמנא שריי' בהדיא וגזירת הכתוב הוא : **שרץ** העוף טמא . הוולד ממש : **בהדיא** כתיב . כפ' ואת אלה תשקצו מן העוף : **אלא** שרץ עוף טמא . שאתה אין אוכל דלהכי דייקא ואי אתה דתיהדר ותידוק מיניה אבל אתה אוכל מה שעוף טמא משריץ שאינו ולד דוגמתו כגון דבש ל"א א לא שרץ עוף טמא אי אתה אוכל מאידך קרא נסיב מכל שרץ העוף וגו' : **הגזין** והצירעין . מין ארבה . דבש שממא הוו קרי ליה : **דבש** הגזין . הכי הוא דמיקרי : **טהור** . מלקבל טומאת אוכלין דסתמיה לאו לאכילה עד שיחשב עליו : **מינא** דטמא הן דדמו לחלב : **יאלי** דחמורתא . כעין ביצי זכר שהחמורות מוציאות מרחמן : **ואסורין** משום אבר מן החי . שנעקרו מן הזכר כרחם : **דאזיל** בתר איילתא . להזקק לה : **ונתרי** . שופך זרע הרבה ונקרש : **עור** הבא . כנגד פני חמור כעין שליא שחמור נולד בו : **טהור** . מלטמא במגע ובמשא : ח **מתני'** שבלע . משמע (דידעינן) וודאי שבלעו : **לפי** שאינו גידוליו . אלא כשהוא חי בלעו אבל גידוליו שרי שהיוצא מן הטהור טהור : **גמ'** ומת . שהכלב בבית : **תוך** ג' ימים מטמא באהל אבל בחייו לא מטמא דאילו הי' טומאה בלועה בבעלי חיים לא מיטמיא כדאמרינן בבהמה המקשה : **כמה** תשהה . בשר המת במעיו של כלב קודם שימות הכלב ושוב לא יטמא מפני שהיא חשוב כמעוכל : **ג'** ימים . מעל"ע מעת שאכלה כדאמרינן גלוי וידוע לפני הקב"ה שמזונותיו של כלב מועטין לפיכך משהא אכילתו בתוך מעיו ג' ימים : **בעופות** ובדגים . אם אכלו בשר המת כדי שתפול לאור ותשרף : **שמזונותיו** מועטין . שאין אדם חס עליו לתת לו מזונות הרבה : **אשרוצי** אסרין . דג טהור זה שנמצא בתוך הטמא נשרץ בגופו ועוברו הוא ואסור : **דג** טמא . משריץ בגופו עוברו כשאר בהמה וחיה : **דג** טהור . מטיל ביצים ויושב עליהם ומחממן עד שיוציאם מן הקליפה כעופות א"ה . דדג טמא משריץ: **האי** דבלע איעכל והוי ריעי וזה שנמצא בתוכו אשריצי אשריצי ועוברו הוא וליתסר : **רב** אשי אמר . מתני' לאו כדחזי' דבלעא אלא שנמצא בתוכו והאי דקתני שבלע כיון דרוב דגים במינה משריצין וזה השריץ מין אחר כמי שבלע בפניו דמי : ט **ולמחר** השכים . קודם היום ומצא בה ביצה מותרת דלא נולדה בלילי יו"ט אלא מאתמול דתרנגולת אינה יולדת בלילה: **יצתה** רובה . מותרת דבתר יציאת רובה אזלינן : **נותן** טלה אחד . לכהן בפדיון דממ"נ חד מינייהו בכור שפטר את הרחם : **זכר** ונקבה . ואין ידוע אם זכר תחלה והרי הוא בכור או נקבה יצאתה תחלה ואין כאן בכור : **מפריש** טלה . משום ספק ומפקיע עליו קדושת פטר חמור : **והוא** לעצמו . שהוא לעצמו יאכל הטלה ולא יתננו לכהן דכהן הוי מוציא מחבירו ועליו הראיה להביא עדים שהזכר יצא תחלה ואיסורא ליכא דאפילו פטר חמור גמור שפדה בשה אין קדושה לא בו ולא בפדיונו כדקתני במתני' ואם מת נהנה בו אלא גזל הוא דאיכא אם אינו נותן את הטלה לכהן דממונא הוא והכא ליכא גזל דספק הוא : **שני** חמורים כו' זכר ונקבה . נותן טלה לכהן בשביל הזכר או שני זכרים ונקבה דחדא ילדה זכר וחדא ילדה זכר ונקבה : **נותן** טלה אחד לכהן . דהא איכא חד זכר ודאי בכור ואידך דהוי ספק דשמא הנקבה יצאתה תחלה מפריש טלה והוא לעצמו : **שני** זכרים ושתי נקבות . ספק הן דשמא כל חד וחד ילדה זכר ונקבה ושמא נקבות יצאו תחלה הלכך אין כאן לכהן כלום אלא מפריש עליהן שני טלאים לאפקועי איסוריהן והן לעצמו : **גמ'** **דחמורו** שלא בכרה וילדה שני זכרים . דאינו נותן לכהן אלא חד טלה : **דלא** כר' יוסי הגלילי . דאמרי' לקמן בפרק הלוקח עובר פרתו רחל שלא בכרה וילדה שני זכרים ר"י הגלילי אומר שניהם

דברי חמודות

שהם המים הנשארים אחר שהעמידו החלב והוציאו המאכל ממנו או שקורא מי חלב למים הנשארים אחר שבשלו אותן המים הראשונים הנקראים נסיובי והוציאו ממנו המאכל הנף למעלה ורבינו הרא"ש בסוף פרק כל הבשר מסיק דמים השניים נקראים מי חלב . וחלב של בן פקועה שהוציא אבר א' קודם שנשחטה אמו כתוב בפ' בהמה המקשה סי' ה' וחלב האדם כתוב במסכת כתובות פרק אף על פי בסי' י"ג וי"ד : (יז) **דלא** אסר אלא בשל חמור . ובסעיף דלקמן אכתוב דלהרמב"ם אפילו דחמור מותרים ומי רגלי אדם כתבתי בפרק מי שמתו סעיף פ"ד : (יח) **וכן** הלכתא דדבש גזין וצירעין אסור . וכן מסיק בת"ח כלל ס"ה וכתב ב"י שמלא כתוב דבש גזין וצירעין אין מנוי לנו כלל ולתערובות לכ"ע לא חיישינן מהרי"א ז"ל עכ"ל והרמב"ם בפ"ג מהמ"א פסק דדבש צירעין מותר כסתם מתניתין דמכשירין וכתב הב"י דאע"פ שלא הזכיר גזין ליסנא דמתני' נקט ואה"נ דשרו דאין חילוק בין גזין לצירעין דלתרוייהו שם לווי אית להו וכיון דשרי חד ממילא משמע דה"ה לאידך עד כאן ולענין התימה שכתב רבי' דכיון דרב ששת לא ס"ל כסתם מתני' ליכא למפסק כסתמא כתב הרב המגיד דהא דדייק לה ממתני' מדלא קתני היוצא מטמא וקתני מן הטמא על כרחך ההוא דיוקא לאו דיוקא הוא דאם כן קשיא סתמא אסתמא אלא היוצא מן הטמא אורחא דלישנא הוא והו דמשמע דמסקנא דגמרא דלא כר' יעקב דאמר כמאן אזלא כו' דלא כר' יעקב ע"כ וכתב עוד המגיד וז"ל ועוד יש לי לומר דרב ששת לא ס"ל כר' יעקב אלא בטעמיה דדבש רחמנא שרייה ולאו טעמא משום שאינו תמצית גופן דא"כ ה"ל מי רגלים ומותרין ומתני' קתני היוצא מן הטמא טמא אבל כמה שחלק ר' יעקב במדרש הכתוב בין דבש שיש לו שם לווי לדבש שאין לו שם לווי לא ס"ל כותיה אלא כיון דכתיב קרא אך את זה תאכלו מכל שרץ העוף אבל אתה אוכל מה ששרץ העוף משריץ לא מפלגינן במדרש הכתוב בין דבש שיש לו שם לווי לדבש שאין לו שם לווי וזהו שלא הקשו סתמא אסתמא דסתמא דהכא דבכורות לא אתי למיסר מאי דרחמנא שרייה דאי לא בלאו הכי תקשי להאי סתמא אליבא דרב ששת דבש דבורים אבל אי אמרינן דכל מאן דאית ליה דרשא דקרא אית ליה דדבש צירעין אסור ומתני' דמכשירים משום דדבש צירעין אינו מגופן הוא ליקשי סתמא אסתמא אליבא דרב ששת דדייק ממתני' היוצא מן הטמא כל דאתי מיניה דטמא ולפי זה מתני' דדבש צירעין אפילו רב ששת מודה בה לענין דינא והטעמא דברייתא הוא דפליג כן נ"ל ורבינו הרמב"ם פסק כסתם מתני' דמכשירין וכטעמא דברייתא ודחי לה לדרב ששת וס"ל דמי רגלים של חמור מותרים כנזכר בפ"ד עכ"ל המגיד : (יט) **ולפי** זה אין ראיה לחטה שנמצאת שלימה בתרנגולת . משמע *דכלו' אבל לעוסה יש ראיה מאח"כ לפי' הראשון וכמ"ש במ"י ובטור א"ח ס"ס תס"ז כתב יש מתירין חטה שנמצאת בזפק תרנגולת כדאמרינן גבי טומאה וכו' וי"א שאין ללמוד איסור מטומאה ולזה הסכים א"א ז"ל עכ"ל והב"י לא הראה מקום על הסכמה זו ואשתמיטתיה הך דהכא ולא משום דס"ל שלא הכריע רבינו דאי משום הא היה לו מ"מ לזכרו ובאמת נ"ל שבכל מקום שהטור כתב שכן הסכים אביו ז"ל אע"פ שאינו מבואר מלשונו שבחיבורו של רבינו אביו ז"ל שיש לנו לומר שכך קיבל ממנו כשלמד לפניו אך קשה לי בזה הדין על הטור עצמו שבטור י"ד ס"ס פ"ג סתם וכתב טהור שבלע דג טמא אסור דלא חשיב כמעוכל כיון שהוא שלם ע"כ ווסי סברת הר"ם מפונטייז"א ואין לנו לחלק ולומר דבתרנגולת לא שייך לעוסה דא"כ מה לו לרבינו לכתוב דלפי זה אין ראיה לחטה שנמצאת שלימה בתרנגולת אי לא כ"מ בין שלימה ללעוסה : (כ) **מותרת** לאכלה בי"ט . ודוקא דאיכא זכר בהדה וכו' כדאיתא בפ"ק דביצה סי' ט' ויש עוד חילוקי דינים ויפורשו שם בס"ד : (כא) **לית** ליה למסמך אהיתירא דתרי ספיקי וכו' . ובשתי נקבות ושני זכרים מפריש שני טלאים והן לעצמו ובזכר ובשתי נקבות מפריש טלה והוא לעצמו כ"כ הטור והרמב"ם בסוף הלכות בכורים כתב ילדו שתי נקבות וזכר או שני זכרים ושתי נקבות אין כאן לכהן כלום ואינו צריך להפריש טלה לעצמו לפי שיש כאן ספקות הרבה שמא האחד זכר והב' ילדה ב' נקבות או שמא זו ילדה נקבה והאחרת זכר ואחריו נקבה או נקבה ואחריה זכר וכן ספיקות הרבה יש בב' זכרים וב' נקבות ע"כ ואף ע"ג דבזכר ונקיבה או ב' זכרים ונקבה לא פירש שמפרים טלה והוא לעצמו מ"מ מדלא כתב גבייהו בהדיא שא"צ להפריש כמ"ש בהדיא הכא משמע ודאי דס"ל דאה"נ שמפרים טלה והוא לעצמו וכ"כ הב"י וכתב דשמא י"ל דשאני ב' זכרים ונקבה דמתוך שהוא צריך לעשות בהם מעשה ליתן טלה א' לכהן אמרי' ליה דיפריש טלה לעצמו אע"ג דתרי ספיקי הוא אבל בב' נקבות וזכר או ב' זכרים וב' נקבות כיון דאין כאן
לכהן

מעדני יום טוב

[צ] **זה** דבש דבורים . וליכא למימרי מדאשתבח א"י בדבש דכתיב ארץ זבת חלב ודבש ואי לאו דחזי לן לאכילה היכא משתבח בו ארץ ישראל שאין פירוש ודבש כי אם דבש תמרים שהוא משבעת המינים שנשתבחה בהן א"י שכולן מין פירות הן לפיכך גם מה שאמרה התורה דבש בדבש תמרים מיירי . רמ"י סוף סי' פ"א . וכתב הטור שכתב בספר המצות אע"פ שגופי הדבורים מעורבין בו וכשמפרישין הדבש מהן מחממין ומרתיחין אותו אפ"ה מותר שכ"ע לפגם הוא עד כאן ובספ"ק דעבודת כוכבים כתבו התוס' ורבינו שם סימן י"א דאע"ג דרגלי הדבורים עלמא נמי מעורבים והשרץ דאפגם אסר לכ"ע כדאיתא התם ותירצו דעלמא שאני ודבריהם צריכים ביאור ושם פירשתים ועי' בפ' כיצד מברכין סי' ל"ה : [ק] **אמרת** לא וכו' ומוציא אני דבש צרעין וכו' . והקשה הבית יוסף דמגלי' לרבי יעקב למעט דבש גזין וצרעין דהא בקרא לא אדכר דבש אלא מדיוקא דאבל אתה אוכל מה שעוף טמא משריץ ילפי' לה ובכל דרשא זו הוא דבש גזין וצרעין עד כאן וכמ"י ז"ל כתב דהואיל ודבר חידוש הוא מגזירת הכתוב אמרינן מסברא שלא ריבתה התורה להתיר אלא דבש סתמא שאין דרך להזכיר עמו שם השרץ וכו' עד כאן וכך מצאתי בפי' הסעדי דורא לרמ"ל שכתב אמרת לא ה"פ מכח סברא לא מרבינן אלא חד מלתא ואידך לא משום כל היוצא מן הטמא טמא ע"כ ועיין בדברי חמודות סעיף י"ח : [ר] **אבל** בשל סוסים . דלא עכירי ולא דמי לחלב מיא עול מיא נפק . גמ' : [ש] **ה"ג** מי רגליו . אבל ללישנא בתרא מיא עול מיא נפק והא דעכירי הבליה דבשרא הוא ועיין בסימן דלקמן : [ת] **דעבירי** ודמו לחלב . דמגופיה מתמלה : [א] **לפי** מה שרגיל ר"ת לפסוק וכו' . נ"ל שצ"ל רי"ף ועי' ברים מסכת ב"ק וברים מסכת עבודת כוכבים ועי' בסמוך : [ב] **ובשל** תורה כו' . כמו ועוד וברס מסכת עובד כוכבים פסק כן ר"ת : [ג] **זרעא** דאילא הוא וכו' . ושריין משום דפירשא בעלמא וכדהא דעור הבא וכו' דבסמוך וע"ש וכ"כ ב"י : [ד] **פירשא** בעלמא הוא . ולא דמי למי רגלים דאסירי לרב ששת דמי רגלים לאו פירשא גמור נינהו דהא חזינן דמי רגלי חמור שתו להו אנשי דמעלי לירוקא ואף ע"ג דמי רגלי שאר בהמות וחיות לא שתו להו היינו משום דלא ידעי אי מעלו ומ"מ כיון דאשכחי' דמי רגלי חמור דלאו פירשא גמור נינהו מיניה ילפינן לכל מי רגלים דלאו פירשא נינהו ללישנא בתרא דרב ששת אבל עור הבא כנגד פניו של חמור פירשא גמור הוא ומ"ה שרי . ב"י : [ה] **לחלוחית** הגוף מתערב עמהן . תמיהני דללישנא בתרא אין מתמלין מגופן דהא דעכירי משום דהבלא דבשרא הוא ומ"ה מוקמינן לרב ששת כרבי יעקב דדבש דבורים לא הותר משום דאין מתמלות מגופן אלא מגזירת הכתוב וצריך לחלק בין מילוי הגוף ובין לחלוחית הגוף שאינו אלא הליחה שעל הבשר ולא ממה שמתמלה מתוך הבשר והוצי שהלחלוחית של גוף הדבורים הוא ג"כ בדבש דבורים נמי ואפ"ה שרי מגזירת הכתוב : [ו] **לחטה** שנמצאת שלמה . אבל הנמצאת לעוסה יש לה ראיה ועיין בד"ח: [*ו] **דג** טמא משריץ דג טהור מטיל ביצים . ובע"ז פרק אין מעמידין מפרש תרוייהו מטילי ביצים אלא זה משריץ מבחוץ וזה משריץ מבפנים . תוס': [ז] **וגם** אין ידוע אם נמצאו דרך בית הרעי או דרך בית הבליעה . דלית לן להך שינויי דבגמ' דהכא מש"ה שרינן דג טהור שנמצא בדג טמא דמיירי שנמצא דרך בית הרעי ופירש"י ואי עוברו הוא בבית הרחם מבעיא ליה לאשתכוחי ע"כ וכן נמי היכא שטיא דמיירי שמצאו דרך בית הבליעה: [ח] **זכר** ונקבה נותן טלה אחד לכהן . ניחא ליה לפרש כל גווני ואע"ג דלא צריכי . תוס' בסד"ה ושתי חמוריו וכו' : [ט] **אבל** בנקבה לא פשיטא לן וכו' . ואע"ג דה"כ לא
אלא

אע"ג דלא ידעינן אי ילדתינהו לשני זכרים בזה אחר זה או בבת אחת דהכי מיירי מתני' [י] אפ"ה מפריש טלה שני והוא לעצמו אף ע"ג דמיעוטא נינהו דילאו שניהם בבת אחת: יא [דף ט ע"ב] גמ' מפריש טלה והוא לעצמו וכיון דלעצמו הוא למה ליה לאפרושי [כ] לאפקועי איסוריה מיניה אלמא כל כמה דלא מפקיע איסוריה מיניה אסור בהנאה מתני' מני רבי יהודה דתניא [ל] פטר חמור אסור בהנאה דברי רבי יהודה [מ] ור' שמעון מתיר. והלכה כרבי יהודה דר' יהודה ורבי שמעון הלכה כרבי יהודה ועוד דסתם לן תנא כוותיה. ובין בהנאת גופו [נ] ובין בהנאת דמים והיכי דמי הנאת דמים כגון דמזבין ליה למאן דלא ידע שהוא פטר חמור וקא שקיל מיניה כנגד כולו. (כב) אבל למישקל מיניה מאי דשוי טפי משה קטן שהלוקח זקוק לפרוע עליו דמים שפיר דמי והנאת גופו ה"ד כגון שעובד בו או שגוזזו ליהנות בשערו אבל אם היה שערו מסובך ומזיק לו או שהיתה לו מכה במקום שערות גוזזו וקובר השיער. שלא נאסרה בו גיזה אלא מתורת הנאה אבל בלאו דלא תגוז ליתיה כיון דלית ביה אלא קדושת דמים [ס] וגרע נמי משאר קדושת דמים דגזרו ביה איסור גיזה ועבודה דכל [ע] קדושת דמים א פדיונו קדושה (מה) [וזה] פדיונו חולין. (כג) ובכור אדם שרי בהנאה דתניא לא תעבוד בבכור שורך אבל אתה עובד בבכור אדם: יב [דף י ע"ב] תניא תפדה [פ] (כד) תפדה מיד תפדה כל שהוא. [צ] רבי יוסי ברבי יהודה אומר אין פדייה פחותה משקל [דף יא ע"א] אמר רב נחמן הלכה כדברי חכמים. וכמה אמר רב יוסף אפי' פטרוזא בר דנקא אמר רבא אף אנן נמי תנינא גדול וקטן פשיטא מהו דתימא כולי האי לא אי נמי פטרוזא לא קמ"ל. ר' יהודה נשיאה הוה ליה ההוא פטר חמור שדריה לקמיה דרבי טרפון א"ל כמה בעינא למיתבא לכהן א"ל הרי אמרו עין יפה בסלע עין רעה בשקל בינונית ברגיא [אמר רבא הלכתא ברגיא] וכמה תלתא זוזי רגיל הכא ורגיל הכא קשיא הלכתא אהלכתא לא קשיא (כה) כאן בבא לימלך כאן בעושה מעצמו אם מעצמו פדה בכל שהוא מה שעשה עשוי אם בא לימלך אמר לו ברגיא הוא מדה בינונית. אמר ר' יצחק אמר ריש לקיש מי שיש לו פטר חמור ואין לו שה לפדותו פודיהו בשויו. מ"ט לא יהא פדיונו חמור מן ההקדש. (כו) לא אמרה תורה בשה להחמיר עליו (כז) אלא להקל עליו. רב נחמיה בריה דרב יוסף (כח) פריק ליה בשלקי בשויו: יג אמר רב הונא הפודה פטר חמור של חבירו [ק] פדיונו פדוי. [ר] איבעיא להו פדיונו פדוי לפודה או דלמא פדיונו פדוי לבעלים. ופשטינן פדיונו פדוי לבעלים. וכן הלכתא: יד מתני' אחת בכרה ואחת שלא בכרה וילדו שני זכרים נותן טלה אחד לכהן. זכר ונקבה מפריש טלה אחד והוא לעצמו שנאמר ופטר חמור תפדה בשה. מן הכבשים ומן העזים זכר ונקבה גדול וקטן תמים ובעל מום. [ש] ופודה בו פעמים הרבה. ונכנס לדיר להתעשר ואם מת נהנה בו: גמ' ת"ר כיצד אמרו נכנס לדיר להתעשר אי אתה יכול לומר בבא לידי כהן שהרי כבר שנינו הלוקח והניתן לו במתנה פטור ממעשר בהמה. אלא בישראל שהיה לו עשרה ספקי פטרי חמורין מפריש עליהם עשרה שיין ומעשרן והן שלו. מסייע ליה לרב נחמן דא"ר נחמן אמר רבה בר אבוה ישראל שהיו לו עשרה ספקי פטרי חמורין מפריש עליהם עשרה שיין ומעשרן והן שלו. וה"ה דבשה אחד סגי כדאמרינן במתני' ופודה בו פטרי חמורים הרבה ופר"ת [ת] דאספק פטר חמור קאי. ואף לרש"י דפי' דמיירי בפטר חמור ודאי ואחר שנתן השה לכהן אם לקחו הימנו חוזר ופודה בו. מ"מ [א] באידך מימרא דרב נחמן ישראל שהיו לו עשרה פטרי חמורים ודאי שנפלו לו מבית אבי אמו כהן דקאמר שמפריש עליהן [ב] עשרה שיין מ"מ בחד סגי. דכשהפריש שה ופודה בו פטר חמור אחר הרי השה כאילו חזר ולקחו מן הכהן שהרי מכח אבי אמו כהן הוא יורשו ויכול לפדות בו פעם שנית: והא דנקט עשרה שיין. לאשמועינן אע"ג דכולהו פדיון פטר חמור נינהו [ג] צריכין ליכנס לדיר להתעשר: ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה ישראל שהיה לו עשרה פטרי חמורין ודאין בתוך ביתו שנפלו לו מבית אבי אמו כהן ואותו אבי אמו כהן נפלו לו מבית אבי אמו ישראל מפריש עליהן עשרה שיין ומעשרן והן שלו (כט) ואם מת נהנה בו. דמית היכא. אילימא דמית ביד כהן ונהנה בו כהן פשיטא ממון כהן הוא אלא דמית ביד בעלים ונהנה בו כהן. דמהו דתימא כמה דלא מטא לידיה דכהן לא זכי ביה. קמ"ל דמעידנא דאפרשיה ברשות כהן קאי. הלכך הפודה פטר חמור מברך אקב"ו על פדיון פטר חמור. בשעה שהוא פודהו בשה או בשאר דבר בשוויו. ואין לו להמתין מלברך עד שיתן הפדיון לכהן כדרך שעושין בפדיון הבן דהתם חייב באחריותן עד שיבא ליד כהן הלכך לא נעשית המצוה עד שיבא הפדיון ליד כהן. אבל בפדיון פטר חמור מיד בשעת פדיון נגמרה המצוה הלכך מברך לאלתר: טו [דף יב ע"א] מתני' [ד] אין פודין לא בעגל [ה] ולא בחיה ולא בשחוטה ולא בטרפה ולא בכלאים ולא בכוי ור"א מתיר בכלאים מפני שהוא שה ואוסר בכוי מפני שהוא ספק. נתנו לכהן [ו] אין הכהן רשאי לקיימו (ל) עד שיפרים שה תחתיו: גמ' איבעיא להו [ז] מהו לפדות בבן פקועה. מר זוטרא אמר אין פודין. [ח] ורב אשי אמר פודין. כתב ר"ח ז"ל בפרק בהמה המקשה (דף עד:) (לא) [ט] מסתברא כמר זוטרא דשמעתא כוותיה ריהטא. איבעיא להו מהו לפדות [י] בנדמה. אליבא דר' אליעזר לא תיבעי לך השתא בכלאים פרקינן בנדמה מיבעיא כי תיבעי לך אליבא דרבנן בכלאים הוא דלא פרקינן בנדמה פרקינן. או דלמא לא שנא. ולא איפשיטא הלכך אין פודין בו (לב) ואם פדה בו ולא נתנו לכהן עד שמת פטר חמור יהנה הישראל בטלה ופטר חמור יקבר. ואם אחר שנתנו לכהן מת פטר חמור יקבר והטלה לכהן. [כ] דלא אמרינן תקפו כהן מוציאין אותו מידו אלא כשתקפו. אבל נתנוהו לו בעלים הדר הוו להו כהן בעלים והוו להו בעלים המוציא מחבירו עליו הראיה. כדתנן בפרק יש בכור לנחלה (דף מט.) ר' עקיבא אומר אם נתן לא יטול ואם לא נתן לא יתן. והכי אמר גבי כל ספק דממונא [ל] גבי כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך ראשון ראשון קנה (ב"ב דף פו:) דמספקא לן אי תפוס לשון ראשון אי תפוס לשון אחרון ומשום דתפיס קנה. וכן בפ' השוכר את האומנין (דף עט.) השוכר את הספינה וטבעה לה בחצי הדרך רבי נתן אומר אם נתן לא יטול ואם לא נתן לא יתן. משום דספיקא הוא ולא מפקינן ממונא ממאן דתפס הואיל והפס ברשות אבל תקיפה לא מהניא. הרמב"ן ז"ל: [דף יב ע"ב] נתנו לכהן אין הכהן רשאי לקיימו וכו'. תניא להא דת"ר ישראל שהיה לו פטר חמור בתוך ביתו וא"ל כהן תניהו לי ואני אפדנו הרי זה לא יתננו לו (לג) אא"כ פדאו בפניו. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה זאת אומרת נחשדו הכהנים על פטרי חמורים. פשיטא. מהו דתימא ה"מ היכא דמוחזק לן דמיקרי ועביד אבל בסתמא

הגהות הב"ח א פדיונו קדוש וזה פדיונו כצ"ל:

רש"י, לכהן דאפשר לנמצא שמניחן יצאו כה' ומניחן בכורות: **יא** דר"י ור"ש הלכה כר"י. בעירובין בפ' מי שהוציאוהו: **דסתם** לן תנא דמתני' כר"י. דאסר לפטר חמור בהנאה דקתני מפריש טלה לאפקועיה לאיסורי': **בהנאת** גופו. כגון גיזה ועבודה: **בהנאת** דמיו. אם השכירה לאחרים: **בבור** אדם. מותר בהנאה למעשה ידיו קודם פדייה: **יב תפדה** תפדה. תרי זימני כתיב ופטר חמור תפדה בשה: **מיד**. אפילו בתוך ל': **הלכה** כדברי חכמים. דפדיונו בשה כל דהו: **פטרוזא**. שה כחוש: **בר** דנקא. קטן שאינו שוה אלא מעה שהוא שתות דינר: **נמי** תנינא. במתני': **פשיטא**. דאפילו פטרוזא דהא כל שהוא קאמרי רבנן לעיל: **בולי** האי. בר דנקא: **א"ב**. נהי דקטן יכול ליתן אבל פטרוזא שהוא כחוש לא: **רגיל** הכא רגיל הכא. פחות מסלע ויותר משקל: **קשיא** הלכתא אהלכתא. הכא אמרת הלכתא ברגיא ולעיל אמרת הלכה כדברי חכמים דאפילו בר דנקא: **בא** לימלך. מה יתן לכהן אמרי' ליה ברגיא: **ובעושה** מעצמו. נותן בר דנקא לא כייפינן ליה טפי: **חמור** מן הקדש. שפודהו בכסף בשווי: **להחמיר** עליו. שלא יפדהו אלא בשה: **אלא** להקל עליו. דאם פודהו בשה יכול לפדותו בפטרוזא: **בשלקי**. עשבים שלוקות: **יג פדיונו** פדוי. לבעלים וזה הניח מעותיו על קרן הצבי: **יד מתני'** אחת ביכרה וכו' זכר ונקבה מפריש טלה. והוא לעצמו. דשמא אותה שלא ביכרה ילדה את הנקבה: **שנאמר** ופטר חמור תפדה בשה. ארישא קאי כלומר מנא לן דפדיון פטר חמור בשה שנאמר ופטר חמור תפדה בשה: **זכר** ונקבה. בין (זכר) בין נקבה: **ופודה** בו פעמים הרבה. שאם חזר כהן ונתנו לו לישראל יש לו פטרי חמורים יכול לפדותן בה: **נכנס** כו'. מפ' בגמ': **גמ'** אי אתה י"ל בבא ביד כהן. אם נתנו ישראל לכהן שוב אינו יכול להתעשר לא ביד כהן ולא ביד ישראל ואפילו חזר ישראל ולקחו הימנה או הכהן נתנו לו שהרי שנינו כו': **ספק** פטרי חמורי'. כגון שהיה לו י' חמורות וילדו כולן זכר ונקבה שמפריש עליהן י' שיין לאפוקי לאיסורייהו: **ומעשרן**. לשיין כשאר בהמת חולין: **והן** שלו. המעשר קרב שלמים והוא אוכלו כדין שאר מעשר בהמה: **ואותו** אבי אמו כהן נפלו כו'. דאז חייבים בפדיון דברשות ישראל נולדו: **מפריש** עליהן י' שיין. לאפקועי איסורייהו: **והן** שלו. לאתי דמיחייב כהן המורישו לעשות מהן עושה זה מהן (דכהן) המורים היה צריך להפריש עליהן שיין להפקיע קדושה שחלה עליהן בבית ישראל ראשון ונוטל השיין לעצמו שהרי כהן הוא וא"ל לחזר אחר כהן ה"נ עושה ישראל זה היורשו דדמי כמי שהורישו כהן השיין: **טו מתני' לא** בחיה. צבי ואיל: **ולא** בשחוטה. (ואפילו) בשה שחוט: **טרפה**. שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה: **כלאים**. תיש הבא על הרחל: **כוי**. ספק חיה ספק בהמה: **מפני** שהוא שה. דבין רחל ובין (עז) קרוין שה: **נתנו** לכהן. הפטר חמור: **גמ'** בן פקועה. שנמצא חי בבהמה שחוטה: **נחשדו**. שעובדין בהן בלא פדיון: **פשיטא**. דודאי מהכא שמעי' לה: **מהו** דתימא ה"מ דשלא יתננו היכא דמוחזק לן ביה דמיקרי חשוד שראינוהו שנחשד בדבר לא"א דמקרי דחזינן ליה דאתרמי ועבד עבודה בפטר חמור קודם פדיון: **דמורה** בה היתירא. דקסבר כיון דשה (שיפרים) תחתיו יהא שלו למה לי לפדותו:

מעדני יום טוב

פשיטא לן דנימא חולץ מ"מ היה לנו לפטור טפי מלחייב ודוחק קצת: [י] אפ"ה מפריש טלה שני. היינו לדעת המקשה אבל להתרצן אינו מפריש דדוקא התם בבכור דטהורה דכתיב הזכרים דמשמע שנים אבל בפטר חמור דלא כתיב ביה הזכרים אי נמי אפשר לנמצא לא קדשי דליכא למגמר טמאה מטהורה דהא מיעט רחמנא הזכרים ה"י יתירה משמע זו ולא אחרת: [כ] לאפקועי איסוריה מיניה. דלפוטרו ממצות עריפה לא היה צריך להפריש מספק כיון שאין נותן לכהן מספק כמו כן אינו עורפו מספק. תוספות: [ל] פטר חמור אסור בהנאה. דכיון שהקפידה עליו התורה לאפקועי לאיסוריה בשה ולא באחר ודאי אסור בהנייה ואע"ג דבמעשר שני נמי הקפידה התורה וצרת הכסף דאין לחללו אלא על כסף שיש בו צורה כו' ותנן בפ"ב דקידושין שאם קידש בו במזיד מקודשת פטר חמור נמי מקדשה כדר"מ דאר"מ אשה יודעת שאין מעשר שני מתחלל ע"י ועולה ואוכלתו בירושלים ה"נ אשה יודעת דפטר חמור איסורא אית ביה ופרקא ליה בשה ומקדשה בהך דביני ביני במה ששוה החמור יותר מן השה. גמ': [מ] ור"ש מתיר. דאין לך דבר שפדיונו מותר כי הכא שהכהן אוכל את השה בלא שום הקרבה והוא אסור קודם פדיון דהא פסולי המוקדשים שאסורים בהנאה קודם פדיונן הוי פדיונן נתפס בקדושתן ואסור וכן שביעית פדיונו ג"כ אסור. גמ': [נ] ובין בהנאת ממון והיכי דמי כו' כגון דמזבין ליה וכו'. והקשה הראב"ד בפ' אחרון מה' בכורים למה אסורים יתננו לכהן ויהנה בהן שהרי פודין פטר חמור בשויו וכי מאיסורי הנאה שתופסין את דמיהן הוא זה. ע"כ: [ס] וגרע נמי משאר קדושת דמים גרס. והיינו קדשי בדק הבית: [ע] קדושת דמים פדיונו קדוש וזה פדיונו חולין גרס. וכן הוא בב"י סי' שכ"א: [פ] תפדה מיד תפדה כל שהוא. ולא תימא דאתקש לבכור אדם שנאמר את בכור האדם ואת בכור הבהמה טמאה תפדה מה בכור אדם פדיונו לאחר שלשים ופדויו מבן חדש תפדה וחמשה סלעים בעי למיתב אף כאן לאחר שלשים יום וחמש סלעים בעי למיתב. גמ': [צ] ור"י בר"י אומר אין פדייה פחות משקל. דלא מקיש ליה לבכור אדם ושקל מיהא בעי דאמר קרא וכל ערכך יהיה בשקל הקדש כל ערכין שאתה מעריך לא יהו פחותין משקל ורבנן ההוא בהשג יד כתיב האומר ערכי עלי ואין לו כדי ערך כתיב ביה על פי אשר תשיג יד הנודר יעריכנו הכהן וכתיב בתריה וכל ערכך וגו' דאי נמי לית ליה שוה שקל לא יעריכנו הכהן פחות משקל. גמ': [ק] פדיונו פדוי. שלא נכתבו בעלים בפדיון פטר חמור שלא נאמר מתוכך וכ"כ התוס': [ר] איבעיא להו כו'. אליבא דר"ש לא תיבעי לך כיון דאמר מותר בהנאה ממונא דבעלים היא (ולא מצי כהן לזבוניה להאי פודה) כי תבעי אליבא דרבי יהודה דאמר אסור בהנאה להקדש מדמי ליה ורחמנא אמר ונתן הכסף וקם לו דכתיב ואם המקדיש יגאל וגו' משמע כל מי שיתן הכסף יהא ההקדש שלו או דלמא כיון דקני האי פטר חמור לבעלים להאי דביני וביני דיכול לפדותו בשה אע"ג דכוליה לא קני ליה כל זמן שלא פדאו אפ"ה ממונא דידיה הוא. גמ': [ש] ופודה בו פעמים הרבה. פירש"י שאם חזר כהן ונתנו לו לישראל וכו' שאילו עדיין ביד ישראל ולא נתן לכהן אי אפשר לומר שחוזר ופודה בו דהא תנן שתי חמורות שלא ביכרו וילדו שני זכרים נותן שני סלעים לכהן כ"כ התוס' דף ד' ע"ב ושם כתבו ג"כ שר"ת מפרש ופודה כו' בע"א והזכירו רבינו בסמוך לקמן: [ת] דאספק פטר חמור קאי גרס. וכן משמע דאספק קאי דקתני בתר הכי נכנס לדיר להתעשר ומוקמינן לה בספק אבל בודאי לא אפשר למימר פודה וחוזר ופודה כל זמן שהוא ביד ישראל כו' כדלעיל בשם התוס': [א] באידך מימרא. דלקמן בסמוך מייתי לה: [ב] ה"נ עשרה שיין להתעשר. וכ"כ התוס' דהכא ובפ"ק דב"מ דף ז' כתבו תימה דמאי קמ"ל מתני' היא [ועוד] מ"מ בחד סגי: [ג] צריכין ליכנס לדיר להתעשר. וכ"כ התוס' דהכא ובפ"ק דב"מ דף ז' כתבו תימה דמאי קמ"ל מתני' היא הספיקות נכנסין לדיר להתעשר ותו כיון דאמר מעשרן מאי צריך להשמיענו שהן שלו פשיטא כיון דמעשרן דהן שלו דאילו היו של כהן לא היה מעשרן דה"ל כלוקח דתנן הלוקח והניתן לו במתנה פטור ואי קמ"ל דאע"ג דמעשרן עדיין הם שלו פשיטא דמעשר בהמה של בעלים היא עכ"ל ואתמיהא קמא י"ל דאי ממתני' ה"א דנכנסין עם אחרים ואגב אחריני שאינן ספקות אבל ספקות להודייהו לא קמשמע לן רב נחמן דאף אם אין לו אלא אלו עשרה שכולן ספקות אפי' הכי נכנסין לבדן לדיר להתעשר הואיל ויש כאן עשרה: [ד] אין פודין לא בעגל וכו'. פירש"י בגמרא דכל הנך אין פודין דאמר במתני' שלא בשווים קאמרי' דאי בשווי' אפי' בשלקי שרי ע"כ כמו שהוא בס"ס י"ב: [ה] ולא בחיה. פירש"י צבי ואיל ונקט לשון הכתוב פ' ראה כצבי וכאיל ואיל קמץ ביו"ד ואיל שהוא בהמה חירק ביו"ד: [ו] אין הכהן רשאי לקיימו כו'. שהתורה לא זכתה לכהן אלא השה של פדיון ולא הפטר חמור עצמו לפיכך אם נתנו לכהן קודם פדייה גם הכהן אסור להשתמש בו עד שיפרים וכו' כמ"י ז"ל: [ז] מהו לפדות בבן פקועה. אליבא דר"מ לא תבעי לך (פלוגתא דר"מ ורבנן בפ' בהמה המקשה) דכיון דאמר ר"מ בן פקועה טעון שחיטה שה מעליא הוא אלא כי תבעי לך אליבא דרבנן דאמרי שחיטת אמו מטהרתו כבישרא בדיקולא דמי (בדיקולא קלתת כלומר כשחוטה דמי ואין פודין בשחוטה) או דלמא כיון דהשתא מיהת להיט ואזיל שה קרינא ביה: [ח] ורב אשי אמר פודין. א"ל רב אשי למר זוטרא מאי דעתיך דילפת מפסח (בן פקועה פסול לפסח דאינו קרב למזבח דתניא בפרק שני דשחיטת חולין כי יולד פרט ליוצא דופן) אי מה להלן זכר תמים ובן שנה אף כאן זכר תמים ובן שנה תפדה תפדה ריבה (כדלעיל ר"ס י"ב) אי תפדה תפדה ריבה אפילו בן פקועה נמי אם כן שה שה מאי אהני ליה ופירש"י ומסתברא למעוטי בן פקועה דכשחוט דמי ולא שה הוא ותפדה מרבינן בעל מום ונקבה ובן שתי שנים דשה נינהו עד כאן וכ"ל דשה שה היינו דתרי זימני כתיב ופטר חמור תפדה בשה דאילו חד שה לגופיה איצטריך שפודין בו אפי' שלא בשווי ולהרמב"ם אם יש לו שה אינו פודהו בדבר אחר כמו שכתבתי בד"א סעיף כ"ד: [ט] מסתברא כמר זוטרא כו'. וצ"ע דבפרק בהמה המקשה סי' ה' פסק רבינו כרב אשי ועי' בדברי חמודות: [י] בנדמה. כלומר בן רחל הדומה לעז וכן איפכא כדתנן בפרק דלקמן סימן ג' וכן פירש"י אמתני' דמייתי רבינו בפ"ג סימן ג': [כ] דלא אמרינן תקפו כהן כו'. כדאיתא בפ"ק דב"מ סימן י"ד ולעיל בסימן ד' הזכירו רבינו: [ל] גבי כור בל' כו'. בפ' הספינה דף פ"ו ופרק בית כור דף ק"ה והתם מפרש טעמא כדכתב

דברי חמודות

לכהן כלום לא אמרי' ליה דיפריש טלה לעצמו מאחר דתרי ספיקי הוא עכ"ל ומיהו אין זה במשמעות לשונו של הרמב"ם אלא שתלה הכל בריבוי הספקות והטור כתב על דברי הרמב"ם דלא נהירא וגם הראב"ד השיגו וז"ל יש כאן שבושים והספקות שמא הזכר יצא אחר הנקבה ופי' הכ"מ שר"ל שיש שיבושים לפטור במאי דלא מפסיד מידי בחיוב ושפוטר בסיפא ומחייב ברישא ומ"ש והספקות כו' טעמו להשיג למה כתב שיש כאן ספיקות הרבה שהכל נכלל בספק א' שהוא שמא הזכר יצא אחר הנקבה ע"כ: (כב) **אבל** למשקל מיניה מאי דשוי טפי וכו'. וכתב הב"י דמתוך דבריו נראה שאם מכרו למי שהוא יודע שהוא פטר חמור אפי' נתן לו כל דמי שויו לגמרי הכל מותר דכיון שהלוקח יודע שצריך לפדותו בשה על כרחין לומר דלדידיה שוי ליה כל הדמים שנתן וגם דמי השה שצריך לפדותו בו א"כ מתנה הוא דיהיב ליה אותן מעות היתירים ולאו דמי פטר חמור נינהו שהרי הוא עתיד לפדותו אבל הטור כתב וז"ל פטר חמור יכול למכרו קודם שיפדנו ובלבד שיודיע ללוקח שהוא פטר חמור והוא יפדנו אע"פ שהלוקח לא יפדנו אלא בשה כל שהוא וזה ימכרנו לו בשויו בדמים מרובים חוץ מכדי דמי השה של כ"ש שצריך לפדותו בו אפי' הכי כל מה ששוה יתר על שה כ"ש מותר בהנאה אבל אם מכרו בשויו למי שאינו יודע שהוא פטר חמור שאינו פודהו הדמים אסורין עכ"ל נראה מדבריו שאפי' שהקונה אותו יודע שהוא פטר חמור אינו יכול למוכרו לו בכל שויו והרמב"ם לא חילק בדבר אלא סתם וכתב שאם מכרו קודם פדיון דמיו אסורין עד כאן לשון הב"י ובספרו ש"ע סתם וכתב כלשון הרמב"ם והגיה עליו רמ"א ודוקא אם מכרו סתמא אבל אם הודיעו וכו' כל' הטור וסיים בו ואפי' לכתחילה מותר למכרו בכה"ג; (כג) **ובבכור** אדם שרי בהנאה. ולהכי אינו נפטר מידי פדיון אפי' אם רוצה ליתנו לכהן כמו שאכתוב בסוף מכילתין סעיף ג': (כד) **תפדה** מיד. עי' בסוף פירקין ומ"ש שם בס"ד: (כה) **כאן** בבא לימלך וכו'. הרמב"ם בפ' אחרון מהל' בכורים השמיט חלוקה זו והראב"ד הגיה אותה ואע"פ כן השמיטוה בעלי הש"ע וצריך לי עיון שאע"פ שבכ"מ כתב דאולי גירסא אחרת היתה לו להרמב"ם בגמ' אע"פ כן למה נשמע לגירסתו שאינה ידוע לנו ולא נשמע לגירסת הידוע לנו והיא ג"כ גי' רבינו והראב"ד ז"ל ועי' סעיף דלקמן ודבתריה: (כו) **לא** אמרה תורה בשה להחמיר עליו. פירש"י להחמיר עליו שלא יפדהו אלא בשה וגם לשון הטור הוא כך וז"ל וכשם שפודהו בשה כך פודהו בכל מה שירצה אלא כשפודהו בשאר כל דבר שצריך לפדותו בשויו עד כאן אבל לשון הרמב"ם אם אין לו שה לפדותו פודהו בשויו כו' וכתב ב"י שנראה מדבריו דכל היכא דאית ליה שה אינו יכול לפדותו בדבר אחר והיינו דתנן (בסימן י"ד) אין פודין לא בעגל ולא בחיה וכו' והא דאסיקנא דפודין אותו בכל דבר בשויו היינו דוקא בדלית ליה שה וליכנא דר' יצחק משמיה דר"ל הכי דייק דאמר מי שיש לו פטר חמור ואין לו שה פודהו בשויו עכ"ל ולי נראה דמהך לישנא ליכא למידק כלל אלא דמש"ה קאמר ואין לו שה דאילו היה לו שה ודאי שלא היה פודהו בשויו דלאו בשופטני עסקינן ומש"ה קאמר שאין לו שה ודברו בהווה ולא בשופטני ואף לשון הרמב"ם נוכל לפרש כן שהוא העתיק לישנא דגמ' כמנהגו ומה שנוכל לפרש אלישנא דגמ' נוכל ג"כ לפרש על לשונו: (כז) **אלא** להקל עליו. שאם היה לו פטר חמור ששוה עשרה סלעים יש לפדותו בשה שוה דינר בד"א כשהיה דמי פטר חמור מג' זוזים ומעלה אבל אם היו דמיו פחותים מג' זוזים אין פודין אותו אלא בשה או בג' זוזים ועין יפה לא יפחות מסלע ועין רעה בחצי סלע ובינונית בג' זוזים כל זה לשון הרמב"ם וכבר כתבתי בסעיף כ"ג מה שיש לתמוה עליו שהשמיט הא דמפליג הגמ' בין בא לימלך לעושה מעצמו ויש עוד לתמוה עליו מניין לו זה החילוק בין שדמי פטר חמור ג' זוזים ומעלה לשהן פחות מכן וכ"כ הב"י שצ"ע: (כח) **פריק** ליה בשלקי. וכן בכל שאר דבר בשויו וכדלעיל סעיף כ"ד מלשון הטור: (כט) **כתב** הרמב"ם בסוף הל' בכורים הלוקח חמור מן העובד כוכבים ואין ידוע אם ביכרה אם לא ביכרה וילדה זכר פודה אותו בשה והוא לבעלים מפני שהוא ספק ודין גר שבכרה חמורתו בפ' הזרוע סי' ט': (ל) **עד** שיפרים שה תחתיו. והוא לעצמו או יערכנו הרמב"ם והטור ופשוט הוא: (לא) **מסתברא** כמר זוטרא. וכתבתי במ"י דרבי' בפ' בהמה המקשה פסק כרב אשי וכן פסק הרמב"ם והטור י"ד סי' שכ"א כתב כשיטת רבי' דהכא: (לב) **ואם** פדה בו וכו' ופטר חמור יקבר וכו'. והרמב"ם כתב שאם פדה בנדמה פדוי ופי' הב"י טעמו דכיון דספק הוא אין מחייבים אותו לחזור לפדותו ולא החמיר בו כדין ספק בכור דלא חמיר פדיון פטר חמור כבכור בהמה טהורה שהוא קדושת הגוף ופטר חמור אינו אלא קדושת דמים וקיל משאר קדושת דמים דאינך פדיונן קדוש וזה פדיונו חולין: (לג) **אא"ב** פדאו

גבי'

בשמא לא. קמ"ל דמורי ביה התירא: **טז מתני'** המפריש פדיון פטר חמור ומת [מ] רבי אליעזר אומר חייב באחריותן כה' סלעים של בן. וחכ"א אינו חייב באחריותן כפדיון מעשר שני. העיד רבי יהושע ורבי צדוק על פדיון פטר חמור שמת שאין כאן לכהן כלום. מת פטר חמור רבי אליעזר אומר יקבר ומותר בהנייתו של טלה. וחכ"א א"צ ליקבר והטלה לכהן: **גמ'** תנן התם הערכין בשעתן ופדיון הבן לאחר ל' יום (לד) [נ] ופדיון פטר חמור לאלתר. [ס] ואי שהי ליה אינו עובר עליו. (לה) [דף יג ע"א] **מתני'** לא רצה לפדותו עורפו בקופיץ מאחוריו וקוברו. מצות פדייה [ע] קודמת למצות עריפה שנאמר ואם לא תפדה וערפתו: **גמ'** *תניא לא רצה לפדותו עורפו בקופיץ מאחוריו [פ] וקוברו [צ] ואסור בהנאה דברי רבי יהודה. ורבי שמעון מתיר. ולא ימיתנו לא בקנה [ק] ולא במקל ולא בקורדום ולא במגירה אלא בקופיץ. ולא יכניסנו לחדר וינעול דלת בפניו כדי שימות. [ר] ואסור בגיזה ועבודה דברי רבי יהודה ורבי שמעון מתיר (לו) והלכה כרבי יהודה: **הדרן עלך הלוקח עובר חמורו**

פרק שני

א הלוקח עובר פרתו של עובד כוכבים והמוכר לו [א] אף על פי שאין רשאי (א) והמשתתף לו והמקבל הימנו והנותן לו בקבלה פטור מן הבכורה שנאמר בישראל ולא באחרים. (ב) [ב] הכהנים והלוים חייבין לא נפטרו מבכור בהמה טהורה. ולא נפטרו אלא מפדיון הבן ופטר חמור: **גמ'** אמר רבי שמואל בר נחמני אמר ריש לקיש משום רבי יהושע [ג] ישראל שנתן מעות לעובד כוכבים בבהמתו בדיניהם אף ע"פ שלא משך [ד] קנה וחייב בבכורה. ועובד כוכבים שנתן מעות לישראל בדיניהם אף ע"פ שלא משך קנה ופטור מן הבכורה. מאי בדיניהם אמר אביי בדיניהם שפסקה להן תורה שנא' וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך. [ה] מיד עמיתך הוא דבמשיכה [ו] הא לעובד כוכבים בכסף. ולית הלכתא בהא כר"ל דהא קי"ל כרבי יוחנן [ז] דאמר דבר תורה מעות קונות כמו שבארתי בפרק הזהב (סי' ח'). הלכך דרשינן מיד עמיתך בכסף הא מיד עובד כוכבים במשיכה (ג) הלכך ישראל שקנה בהמה מן העובד כוכבים אע"פ שנתן מעות פטורה מן הבכורה עד שימשוך. ועובד כוכבים שקנה בהמה מישראל אע"פ שנתן מעות [ח] חייבת בבכורה עד שימשוך. וכן פסק בעל הלכות וכן פסק רב האי בספר מקח וממכר דמשיכה בעובד כוכבים קונה: **ב** [דף טז ע"ב] **מתני'** (ד) המקבל [ט] צאן ברזל מן העובד כוכבים [דף טז ע"א] [י] ולדות פטורין. וולדי ולדות חייבין. העמיד ולדות תחת אמותיהם וולדי ולדות פטורין וולדי וולדי ולדות חייבין. רשב"ג א' עד י' דורות פטורין שאחריותן לעובד כוכבים: **גמ'** ומסיק לה רבא אע"ג דבהמה ברשותא דישראל קיימא דהא קביל עליה אונסין דידה לענין בכורה כיון דאילו אתי עובד כוכבים ובעי דמי ולא יהיב ליה ישראל תפיס עובד כוכבים לבהמה ואי לא משכח לבהמה תפיס וולד הוה ליה יד עובד כוכבים באמצע וכיד עובד כוכבים באמצע פטור מן הבכורה. אמר רב הונא וולדות פטורין וולדי וולדות חייבין. רב יהודה אומר וולדי וולדות נמי פטורין וולדי וולדי וולדות חייבין. לרב הונא רביעי לצאן ברזל יתנן לכהן ולרב יהודה חמישי. כתב הרמב"ן ז"ל ולא איפסיק הלכה כמאן הלכך רביעי ספיקא הוי. וכ"ל דהלכה כרב הונא שהיה גדול יותר מרב יהודה דשמואל שהיה רבו של רב יהודה אמרי' בכמה דוכתי בעי מיניה שמואל מרב הונא. ועוד דפריך ממתני' לרב יהודה טעמא דהעמיד הא לא העמיד לא [כ] ודחיק לשנויי וכן נראה דעת הר"ר יונה ז"ל: **ג מתני'** רחל שילדה מין עז ועז שילדה מין רחל [ל] פטורה מן הבכורה. [מ] ואם יש בו מקצת סימנים חייב. ולעיל בפ"ק (דף ג:) אמר דהוי מום קבוע לישחט עליו: [דף יז ע"א] **גמ'** כי אתא רב הושעיא מנהרדעא אייתי מתני' בידיה רחל בת עז ועז בת רחל. ר"מ מחייב וחכמים פוטרין. ואוקימנא לענין בכורה והב"ע ברחל בת רחל בת עז. מר סבר זיל בתר אימיה והאי לאו כדמה הוא. ומר סבר זיל בתר אימיה דאימיה והאי כדמה הוא. ואב"א ברחל בת עז בת רחל. מר סבר חוזר שיות למקומה ומ"ס לא חוזר שיות למקומה (ה) והלכה כרבנן. אמר רב אחא בר יעקב הכל מודים (ו) שאין לוקין על צמרו משום כלאים שנא' לא תלבש שעטנז צמר ופשתים מה פשתים שלא נשתנה אף צמר שלא נשתנה [נ] אלא בעינן כבש בן כבש משמת ימי בראשית: אמר רב פפא הכל מודים [ס] (ז) שצמרו פסול לתכלת שנאמר לא תלבש שעטנז צמר ופשתים גדילים תעשה לך מה פשתן שלא נשתנה אף צמר שלא נשתנה: **ד מתני'** רחל שלא בכרה וילדה שני זכרים ויצאו שני ראשיהן כאחת ר' יוסי הגלילי אומר שניהם לכהן שנאמר הזכרים. וחכמים אומרים אי אפשר לצמצם אלא אחד לו [ע] ואחד לכהן. ר' טרפון אומר כהן בורר לו את היפה. רבי עקיבא אומר משמנים ביניהם. והשני ירעה [פ] עד שיסתאב [צ] [דף יז ע"ב] וחייב במתנות. ורבי

רש"י. טז מתני' כחמש סלעים. של פדיון הבן דאמר בפ' יש בכור לנחלה דחייב באחריותו: **כפדיון** מעשר שני. דאם אבדו אינו חייב באחריותן כרבנן: **מת** פטר חמור. לאחר שהפרים הפדיון ועדיין לא נתנו לכהן: **ראב"א** יקבר. הואיל והוא חייב באחריות הטלה כמאן דלא אפרשה דמי ומותר ישראל בהנאתו של טלה כמי שלא הפרישה: **א"צ** ליקבר. דמעידנא דאפרשיה לטלה קם ליה ברשות כהן ופטר חמור פדוי: **גמ'** הערכין בשעתן. שאם היה בן חדש עד חמש שנים בשעה שאמר ערכי עלי והמתין שלא נתנו עד שיהא בן שש שיש לו ערך אחר כדכתיב (בפרשה) ערכין אפ"ה לא יהיה אלא כשעה שהעריך: **אחר** שלשים. כדכתיב ופדויו מבן חדש וגו': **מתני'** מאחוריו. ממול ערפו דכתיב וערפתו: **גמ'** במגירה. שיג"א סכין שיש בה פגימות הרבה: **בקופיץ**. סכין גדול שכן דרך עריפה: **הדרן עלך פרק ראשון**

פרק שני א הלוקח עובר פרתו שאינו רשאי. למכור לעובד כוכבים בהמה: **גמ'** כדיניהן. דיינינן ליה כדיניהן ולקמן מפרש מאי היא: **מיד** עמיתך. משמע מיד ליד דהיינו משיכה דאמר בפרק הזהב דבר תורה מעות קונות דכתיב ונתן הכסף וקם לו וגמר הדיוט מהקדש: **ב מתני'** המקבל צאן ברזל. שסם לו עובד כוכבים בהמותיו בדמים קצובין ולתת לו אותן דמים עד עשר שנים בין מתו בין הוזלו ואותן ולדות שיהו להן עד אותו זמן יהו ביניהם: **וולדות** פטורים. מן הבכורה וולדותיהן של אותו צאן ברזל כשיגדלו ויבכרו יפטרו מן הבכורה וטעמא מפ' בגמרא דכיון דאי לא יהיב ליה זוזי לעובד כוכבים תפיס בהמה ואי לא משכח בהמה תפיס ולדות אשתכח דשייכא עובד כוכבים באמן: **וולדי** וולדות חייבים. וולדי וולדות של צאן ברזל המגיעות לחלקו של ישראל כשיהו להן וולדות בכורות יתנו לכהן דהיינו רביעית לצאן ברזל יתנן לכהן: **העמיד** וולדות תחת אמותיהם. שפסק לו פסח לעובד כוכבים להיות לו כח בוולדות ואמר לו אם ימותו הבהמות תטול וולדות המגיעות לחלקי ויהיו תחת ידי באותן דמים עד אותן זמן עצמו השתא אלימא יד עובד כוכבים ושייכא בדור אחר טפי הלכך וולדות של אותן וולדות שהן וולדי וולדות צאן הברזל פטורים דשייכא בהו יד עובד כוכבים וכשיהא להם בכור לא יתן לכהן: **שאחריותן** לעובד כוכבים. ולעולם כל מה דמשכח עובד כוכבים תפיס: **גמ'** אמר רב הונא וולדן. של צאן ברזל: **וולדי** וולדות נמי פטורים. ודור רביעי לצאן ברזל אינו ניתן לכהן אלא דור חמישי ולקמן פריך ליה ממתני': **טעמא** דהעמיד. שהחזיק כחו של עובד כוכבים הא לא העמיד לא מיפטרי ולדי ולדות של צאן ברזל: **ג מתני'** מקצת סימנין. של אמו: **גמ'** דהוי מום קבוע לשחוט עליו. דהאי דאשתני הוי מום קבוע לשחוט עליו בחוץ כבכור בעל מום ששוחטו כהן ואוכלו: **ברחל** בת רחל בת עז. וגבי עז בת רחל בעז (בת עז) בת רחל מיירי: **ואב"א** ברחל בת עז בת רחל. והדא קתני ברחל בת עז ואותה עז היתה בת רחל: **ר"מ** מחייב. ליתנו לכהן דחזרו שיות למקומה ולא כדמה הוא והך רחל בת עז לאו רחל ממש דהא נקבה לא קדשה בבכורה אלא מין רחל קאמר: **על** צמרו כו'. שאינו מיוחד שם לדורותיו: **ד מתני'** הזכרים. משמע שנים: **א"א** לצמצם. שיצאו שני ראשיהם כאחד אלא האחד יצא תחלה ולא ידעי' הי (ניהו): **ור'** טרפון. מפ' וקאמר בורר את היפה מפרש בגמרא טעמא: **משמנים** ביניהן. מפ' בגמ' דכהן נוטל כחוש: **והשני**. שנשאר לישראל: ירעה עד שיסתאב. ואח"כ יאכל דספק בכור הוא הלכך אינו נשחט תמים ובאותו של כהן לא איצטריך למימר קרא דאינו שוחטו עד שיהא בו מום דבזמן הבית מיירי א"נ בזמן הזה מיירי ודכהן לא חזי להקרבה וספק בכור הוא ואיכא למיחש משום חולין בעזרה לפיכך [נמי] (יאכל) במומו והאי דנקט של ישראל ירעה עד שיסתאב משום דבעי למימר וחייב במתנות גבי ישראל דאילו כהן פטור מן המתנות לגמרי כדמפרש בשחיטת חולין בפ' הזרוע והלחיים הלכך תנא כולה מתני' בישראל מיהו דכהן נמי ירעה עד שיסתאב ויאכלנו במומו: **וחייב** במתנות. כשישחטנו יתן לכהן את הזרוע והלחיים וסתם משנה היא זו:

דברי חמודות

פניו. או יערפנו לפניו טוב ופשוט הוא: (לד) **ופדיון** פטר חמור לאלתר. ולאחר שיפדנו הוא חולין גמורים ומותר בגיזה ובעבודה כשאר חולין והכהן יעשה ג"כ בשה כמו בשאר חולין טור: (לה) **לא** רצה לפדותו. ולא יתנו לכהן כך לשון הטור וכבר כתב רבי' בסוף סי' דלעיל שלא יתנהו לכהן אלא אם כן פודהו בפניו ועיין שם: (לו) **והלכה** כרבי יהודה. בתרוייהו באיסור גיזה ועבודה ובאיסור הנאה וכדאיתא לעיל סי' י"א ושם פי' רבינו באיזה ענין מצינו איסור הנאה וכן באיזה ענין אסורה הגיזה ע"ש גם עיין בסוף פרק ג': **הלוקח פרק שני** (א) **והמשתתף** לו. בפרק קמא סי' ב' מפורש בכמה משתתף באם או בבן עיין שם ושאר דיני יד עובד כוכבים באמצע ואם מצוה לעשות כן ועיין שם בסי' א' מדין שאר עשיית שותפות עם עובד כוכבים אי מותר לכתחילה: (ב) **הכהנים** והלוים חייבים. ויפרישנו כהן ויעכבנו לעצמו טור ריש סי' ש"ך: (ג) **הלכך** ישראל שקנה וכו' ועובד כוכבים כו' עד שימשוך. ומכי משך אע"פ שלא נתן קנה ופטורה כיון דקיימא לן דמשיכה בעובד כוכבים קונה וכ"ע דלעיל בפ"ק סי' ב' משכח תקנתא למיעבד תרוייהו לצאת מידי ספיקא דדינא דדלמא עובד כוכבים בכסף קונה ולא במשיכה וכן מסיק הטור בסי' הנזכר ונמשך אחריו הש"ע: (ד) **המקבל** צאן ברזל מן העובד כוכבים וכו'. פי' רש"י שמקבל הצאן לזמן ידוע וכו' ומה שילדו תוך הזמן יחלקו הולדות וכתב הטור שנ"ל לפירושו דאפי' לאחר שחלק עם העובד כוכבים בוולדות חלקו פטור עד דור שלישי וכמ"ש הוכחתי כן מפי' רש"י עצמו בסיפא אבל נ"ל שכל זה נמי דוקא בימי משך זמן השותפות שאם עבר וחלף זמן השותפות ועדיין לא ביכר אותו הולד אין זה יד עובד כוכבים באמצע מקרי כלל וכי אם היתה בהמה משותפת לישראל ועובד כוכבים ביחד וסילק ישראל את העובד כוכבים קודם שבכרה שתהיה פטורה אחר כך ג"כ וכי עדיף שותפות של עובד כוכבים עם ישראל מבהמת עובד כוכבים לגמרי שקנאה הישראל קודם שבכרה שחייבת ולשון הרמב"ם בפ"ד מהל' בכורות המקבל צאן בדמים קצובים ופסק עמו שיהיה השכר ביניהם ואם פסתו פסתו לישראל אע"פ שברשות ישראל הם והם בקנינו הואיל ואם לא ימצא העובד כוכבים מעות לגבות ממנו יגבה מן הבהמות אלו או מולדותיהן וכתב הטור יראה שרוצה לומר אפי' אין לעובד כוכבים חלק כלל בוולדות אלא שנותן לו חלקו מהריות בדמים אפי' הכי מה שילדו הולדות פטורין וכו' ע"כ טעמא מדכתב שיהיה השכר ביניהם ולא כתב שהולדות יהיו ביניהם ואין לזה הכרח כולי האי וכתב מהר"י בפסקיו סי' ק"ל באחד שנתן לב"ת עובד כוכבים עזים לטפל בהן והעובד כוכבים אמר שלא רצה לטפל בהן רק שיתן לו הולדות והיהודי אומר שיתן לו דמיהן והעובד כוכבים לא רצה רק שהעובד כוכבים היה כפוף במקצת תחת היהודי והיהודי היה בטוח להכרית העובד כוכבים ליתן לו הולדות ופסק נראה אחרי שהעובד כוכבים לא רצה לטפל בהן אלא בענין שהולדות יהיו שלו א"כ מן הדין הם שלו אלא שהיהודי היה יכול ליטלו ממנו על ידי איום ובחזקה והיה כאן משיכה ומעות דהרי הם ברשות העובד כוכבים ומעות נמי נתן במה שקבל עליו להאכילן ולהטפל בהן נהי אית לך למימר שלא באו לעולם זה אינו דאמרי' הואיל והעזים היו מעוברות דנעשה כאילו קנה העזים לוולדותיהן הלכך המיקל לא הפסיד ועיין לעיל סעיף ג' וכתב מהרי"ו בתשובה סי' קע"ד דישראל שנתן בהמתו לעובד כוכבים לטפל בה כל ימות החורף אף ע"פ דהעובד כוכבים קבל עליו אחריות אפי' הכי חייב בבכורה הואיל ובהמה היא של ישראל ע"כ: (ה) **והלכה** כרבנן. והני תרי אוקמתות דהי מינייהו מפקת אבל הרמב"ם השמיט אלו הדינים וכתב הב"י נראה שטעמו משום דרב אשי אוקמא התם אוקמתא אחריתי ומאן חכמים ר"ש דאמר עד שיהא ראשו ורובו דומה לאמו משמע דס"ל דלא אפליגו ר"מ ורבנן בגוונא דאיכא אוקמתא ומפשטא דמתני' דלא קתני אלא רחל שילדה כמין עז ועז שילדה כמין רחל משמע נמי דדוקא בהך גוונא פטורה אבל בכל אינך גווני חייבת עכ"ל ולי נראה דס"ל לרבינו דמדאמרי ר' יוחנן שכתבתי במ"י ושאר אמוראי דכתבם רבינו דהכי מודים ש"מ דסברי כהנך אוקמתות דלא כרב אשי דאילו לרב אשי מאי הכל מודים ומתני' סתם לה במקצת סימנים דלא כר"ש משא"כ לאינך אוקמתות איכא למימר דמתני' בפלוגתא לא קמיירי וגם שנויא דרב אשי דחכמים ר"ש הוא והש"ע השמיט אלו הדינים כהרמב"ם ולי נראה דהכהן מקרי בכי האי המע"ה: (ו) **שאין** לוקין על צמרו. ומסיים הרמב"ם בזה בפ' עשירי מה' כלאים אבל אסור הוא מדבריהם מפני מראית העין וכתב הכ"מ משום דמשמע ליה דלא גרע משירים וכלך [כדאיתא בה' כלאי בגדים דכמס' נדה פ' האשה] ותמיהא לי דס"ל למימר דמדאורייתא אסורה אלא שאין לוקין דהכי משמע לישנא דאין לוקין על צמרה וי"ל דכיון דלא אשכחן לה רמז בתורה לית לן למימר הכי ע"כ: (ז) **שצמרו** פסול לתכלת. ככר

מעדני יום טוב

רבי' משום דמספקא לן וכו' וכן הוא בפרק השואל דף ק"ב והילכך ראשון קנה כיון דאמר ליה שהה בסלע כל שהה ושהה ה"ל חד מקח ומשיכת כל אחת קנאה והואיל ותפים אין מוציאין מידו: [מ] **ראב"א** חייב באחריותו גרס. דכתיב אך פדה תפדה וגו' מה בכור אדם חייב באחריותו אף בכור בהמה טמאה חייב באחריותו אי מה בכור אדם מותר בהנאה אף וכו' אמר קרא אך פדה תפדה לפדייה הקשתיו בכור בהמה טמאה לבכור אדם שיתחייב באחריות פדיונו ולא לדבר אחר בהנאה גמ': [נ] **ופדיון** פטר חמור לאלתר. שמצוה הוא לפדותו מיד כדי שלא להחמיץ המצוה שבא לידו טור: [ס] **ואי** אשהי ליה אינו עובר עליו. אף ע"ג דרב ששת אמר להא מלתא בפירוקא דרומיא ואיתותב מכל מקום סברתו איתו כדאית: [ע] **קודמת** למצות עריפה. ומצוה היא העריפה ומנאה הרמב"ם למצות עשה בפני עצמה במנין המצות שלו וכר"פ האחרון מהלכות בכורים ובס' המצות שלו מצות עשה פ"ב כתב שאין לומר שהיא אינה מצוה בפני עצמה אלא בכלל מצות הפדייה הואיל והתנא דקדק ואמר למצות עריפה וכגון דקתני מצות יבום קודמת למצות חליצה ושתיהם מצוה כל אחת בפני עצמה הנה לא בלבד שמדקדק מהלשון שהיא בכלל מצוה אלא שאף היא מצוה בפני עצמה דלא כהראב"ד שהשיג ואמר דאגב דקתני מצות פדייה קתני נמי מצות עריפה אבל לא שתחשוב מצוה כלל אבל היא עבירה ומזיק נקרא ומפסיד ממונו של כהן עד כאן והכ"מ כתב דאי כדבריו לא היה התנא מוציא עבירה בלשון מצוה עכ"ל ולי נראה דמהכתוב עצמו יש להוכיח שמצות המקום יתברך הוא עליו לערפו אם לא יפדהו דאל"כ למה יאמר וערפתו הקצור קצרה יד הלשון מלומר בלשון אחרת להודיענו שיהיה אסור בהנאה כדלקמן אי לאו דלגופיה נמי צריכא לומר שיהיה מחויב ומצווה לערפו אם לא יפדהו: [פ] **וקוברו**. דלכ"ע לאחר עריפה אסור בהנאה דיליף עריפה עריפה מעגלה ערופה בברייתא דבגמרא דף י' ע"ב: [צ] **ואסור** בהנאה. עיין לעיל בדברי רבינו סי' י"א: [ק] **ולא** במקל. וכך העתיק הרמב"ם אבל גירסת רש"י במגל וכן העתיק הטור אבל בקצור כתוב במקל והש"ע כתב לשניהם: [ר] **ואסור** בגיזה. עיין בדברי רבינו לעיל סי' י"א:

הלוקח עובר פרתו פרק שני

[א] **אע"פ** שאינו רשאי. למכור לו בהמה כך פירש"י וברים פרק קמא פירש הטעם וכן לכולה מתני' ועיין שם: [ב] **הכהנים** והלוים חייבים. ואף על פי שהכהן הוא שיאכל הבכור חייב הוא להקריב ולאכול אותו בקדושתו כדתנן בסוף פרק איזהו מקומן הרמב"ם בפי' המשנה: [ג] **א"ר** שמעון וכו'. בגמרא א"ר יצחק אמר ריש לקיש משום ר' הושעיא: [ד] **קנה** וחייב בבכורה גרס. ואע"ג דאשמועינן קנה איצטריך לאשמועינן דחייבת בבכורה דלא תימא קנה מספקא או מדרבנן קמ"ל דקנה קנין גמור הו': [ה] **מיד** עמיתך במשיכה הא מיד עובד כוכבים בכסף גרס. וכתבו התוס' ואם תאמר דלמא הא מיד עובד כוכבים בשטר ובחזקה דחזקה נמי שייכא במטלטלים אם עשה בהן שום תיקון כעין נעל וגדר ופרץ בקרקע וי"ל דשני קניינים הללו הווין מצויים ושייכים זה במוכר וזה בלוקח שזה נותן המעות וזה מושך את החפץ וכן לרבי יוחנן בסמוך דרשי' איפכא מיד עמיתך בכסף הא לעובד כוכבים במשיכה ואם תאמר מנלן שהן חשובין קנין כלל דמוקמינן מסברא קניין דקרא בהני וי"ל דאשכחן כסף שקונה במקום אחר בקרקע ובהקדש (כמ"ש בפרשת בהר ובפרשת בחקותי) ומשיכה במציאה והפקר ע"כ דודאי שהמציאה וההפקר נקנה במשיכה לידו שמוב אינו מופקר ואינו נאבד והא דהקשו מנלן שהן חשובין קנין כו' אמשיכה לא מקשו אלא לר"י אבל לר"ל לא קשה דר"ל נקיט קרא קא דריש כדפי' רש"י מיד ליד משמעו ומפרק קמא דקידושין דף כ"ו פי' כן ועיין עוד לקמן בסמוך: [ו] **הא** מיד עובד כוכבים בכסף. ואימא מיד עובד כוכבים כלל כלל לא עד שתבא לרשותו של ישראל אמרי לא ק"ו הוא אם גופו קונה ממונו לא כ"ש ומינה נמי דלא תימא הא מיד עובד כוכבים עד דאיכא תרתי ק"ו הוא גופו וכו' וליכא למימר נמי הא מיד עובד כוכבים או בהא באיזה שתרצה ומשיכה בלא כסף נמי תקנה דמה עמיתך בחדא אף עובד כוכבים נמי בחדא וכן סיפא נמי פירשה אביי בגמרא כדיניהם שפסקה להם תורה הא לעובד כוכבים בכסף ואימא לעובד כוכבים כלל כלל לא אמרינן לא ק"ו הוא אם גופו קנה (פי' התוס' דעבד עברי הנמכר לעובד כוכבים כתיב ביה מכסף מקנתו) ממונו לא כל שכן ועד דאיכא תרתי נמי לא כדלעיל מסק"ו עצמו וכן נמי או בהא נמי לא דדומיא כו' כדלעיל: [ז] **דאמר** ד"ת מעות קונות. ומיד למעוטי קרקע דלית ביה אונאה דמשתעי בה קרא אתי דכיון דאיכא נקחית מיד ליד אין בו אונאה ור"ל א"כ לימא קרא וכי תמכרו ממכר ליד עמיתך אל תונו מאי או קנה אלא להכי כתבה למסמך קנין למיד לומר שאין נקנה עד שיצא מיד זה ליד זה ור"י או קנה מאי עביד ליה מבעי ליה לכדתניא וכי תמכרו ממכר אל תונו אין לי אלא שנתאנה לוקח נתאנה מוכר מנין ת"ל או קנה אל תונו ור"ל תרתי גמיר מיניה אונאות מוכר מאו קנה ומשיכה מדסמך מיד ללשון קנין ולא סמכיה לממכר. גמרא דהזהב דף מ"ז: [ח] **חייבת** בבכורה עד שימשוך. לעיל בפ"ק סימן ב' כתב תיקון להסתלק מן הספק דדלמא מעות קונות וצריך עיון: [ט] **צאן** ברזל. פירש"י שסם לו עובד כוכבים וכו' ולתת לו אותם דמים בין מתו בין הוזלו ולכך נקראין צאן ברזל שהקרן קיים כברזל כך פירש"י ברים פרק אלמנה לכהן גדול: [י] **וולדות** פטורים. פירש"י בסיפא אולדי וולדות דהיינו המגיעות לחלקו של ישראל פטורות ש"מ דמיירי לאחר שחלקו וכ"כ הטור בסי' ש"כ ועיין בד"ח: [כ] **ודחיק** לשנויי. דה"ה אע"ג דלא העמיד והא קמ"ל דאפילו העמיד הוי כמי שלא העמיד ולא תימא דבהעמיד פטורים לעולם: [ל] **פטורה** מן הבכורה. דאך בכור שור כתיב עד שיהא הוא שור ובכורו שור כדאיתא בגמ' בד' דלקמן וכן בפ"ק דף ה' ע"ב ופירש"י אך בכור שור וגו' מדמצי למכתב אך שור כשב ועז דהא עניני' בבכור משתעי דכתיב לעיל מיניה כל פטר רחם וגו' ונקט בכולהי בכור ש"מ עד שיהא הבכור כאמו ולא יהא דומה לאחר: [מ] **ואם** יש בו מקצת סימנים חייב. בפ"ק שם יכול אפילו יש בו מקצת סימנים ת"ל אך חלק וכבר כתבתי שם סי' ד' אבריית' דר"י הגלילי דמייתי לה רבינו התם מה שתמהו התוס' דמתני' דהתם לא נקטה דרשא דבכור שור עד שיהא כו' ויליף לה מפטר פטר שני פעמים ובכור שור לדרשא אחריתא מפקי ליה כדאיתא התם בגמרא מקצת סימן דחייב מנא ליה ונ"ל דמתני' דהכא פליגא אמתני' דהתם: [נ] **אלא** בעינן כבש בן כבש משמת ימי בראשית. ליכנא דאלא אתמר בהך מימרא אלא לעיל מיניה א"ר יוחנן מודה ר"מ בשעיר של ר"ח (וה"ה דרגלים דכתיב בהן א' אלא קמא דכולהו נקט) דבעינן בן שעירה מ"ט אמר קרא א' המיוחד ובא משמת ימי בראשית ע"כ ומ"מ כי לא ידעינן שנשתנה ודאי דסמכינן ארובא ולא מספקינן לה משתמא דלמא אשתני וכ"ל דמש"ה נקט רבינו להך ליכנא דאמרה ר' יוחנן לומר דודאי דמסתמא ליכא לספוקי דלמא אשתני דאלת"ה הפקעת כל קדושת בכור דמסיכא איכא למידע דלא אשתני משמת ימי בראשית: [ס] **שצמרו** פסול לתכלת. לאו דוקא תכלת אלא כלומר לציצית וכבר כתב רבי' כיוצא בזה בס' ציצית סי' י"ז אמימרא דתכלת כו' משום דעיקר המצוה היא תכלת קרי ליה ציצית בשם ע"כ וכן פירש"י אמימרא דתכלת שבכך רובה דתכלת זהו שם של כל הציצית והרמב"ם בפרק ג' מה' ציצית כתב צמרה פסול לציצית ודאי שנתכוין למה שכתבתי אך לפי זה משמע דלכל ציצית פסול אפילו למינו ואין לזה טעם ועיין בדברי חמודות: [ע] **ואחד** לכהן. עיין בפרק קמא סוף סימן י' דמין במינו אינו חוצץ והילכך אחד לכהן ואע"ג דכוליה רחם מקדש כדמשמע פטר כל רחם בגמרא דפרק קמא דף ט' רים ע"ב: [פ] **עד** שיסתאב. שיפול בו מום דבעל מום אקרי טמא כדכתיב ואם מכל הבהמה הטמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' ובבעלי מומין שנפדו הכתוב מדבר לשון הברטנורה בפרק בתרא דמנחות: [צ] **וחייב** במתנות. ופירש רש"י דסתם משנה היא זו ולעיל פי' דמשום דבעי למתני וחייב במתנות נקט והשני ירעה

ורבי יוסי פוטר . מת אחד מהן רבי טרפון אומר [ק] יחלוקו . רבי עקיבא אומר המוציא מחבירו עליו הראיה . [ר] זכר ונקבה אין לכהן כלום אלא ירעה עד שיסתאב [ש] ויאכל במומו לבעלים . [דף יח ע"ב] שתי רחלות שלא בכרו וילדו שני זכרים נותן שניהם לכהן . זכר ונקבה הזכר לכהן . שני זכרים ונקבה אחד לו ואחד לכהן . רבי טרפון אומר הכהן בורר לו היפה . ור' עקיבא אומר משמנין ביניהם והשני ירעה עד שיסתאב וחייב במתנות . ורבי יוסי פוטר. מת אחד מהן רבי טרפון אומר יחלוקו . ור' עקיבא אומר המע"ה . [ת] שתי נקבות וזכר או שני זכרים ושתי נקבות אין כאן לכהן כלום . אחת בכרה ואחת לא בכרה וילדו שני זכרים אחד לו ואחד לכהן . רבי טרפון אומר בורר לו הכהן את היפה . ורבי עקיבא אומר משמנין ביניהן והשני ירעה עד שיסתאב וחייב במתנות . ור' יוסי פוטר . שהיה רבי יוסי אומר כל שחליפיו ביד כהן פטור מן המתנות ור' מאיר מחייב . מת אחד מהן ר' טרפון אומר יחלוקו . ר' עקיבא אומר המע"ה . זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום . רבי יוסי הגלילי אומר שניהם לכהן : [דף יז ע"ב] גמ' אמרי דבי ר' ינאי רבי יוסי הגלילי שמעינן ליה [א] דאמר אפשר לצמצם בידי שמים וכ"ש בידי אדם ורבנן אמרי בידי שמים א"א לצמצם בידי אדם מאי . ומסיק [ב] דסברי רבנן א"א לצמצם אפי' בידי אדם . ופסיק ר"י דהלכה כרבי יוסי דבידי אדם אפשר לצמצם . מדפליגי אמוראי בפרק קמא דעירובין (דף טז:) בפרוץ כעומד . ובפרק שני דחולין (דף כח:) במחצה על מחצה כרוב דאי אפשר לצמצם . [ג] מ"ט דמאן דשרי . דלמא אפי' מחצה אין כאן ובפרק שבועת העדות (דף לב.) פריך הש"ס גבי כפרו שניהם כאחת והא אי אפשר לצמצם ומשני הא מני רבי יוסי הגלילי היא . ורבי יוחנן אמר אפי' תימא רבנן . משמע דאין הלכה כרבי יוסי הגלילי . וכן בפרק ד' אחין (דף כח.) גבי אחיות איני יודע מי שנאן אמרינן אליבא דרבי יוחנן לא סתם לן תנא כרבי יוסי הגלילי . וכן בגיטין בפרק הזורק (דף עח.) גבי ספק קרוב לו ספק קרוב לה פריך ונחזי הי מינייהו קדים וכי תימא שבאו שניהם בבת אחת והא אי אפשר לצמצם . מכל הלין משמע דאין הלכה כרבי יוסי הגלילי [ד] ונראה דבידי שמים אין הלכה כמותו . והך דשבועות דלא כוונו לדבר כאחת וכן הך דגיטין דלא כוונו ליכנס בבת אחת לתוך ארבע אמות כבידי שמים דמי . [ה] אבל בידי אדם הלכה כמותו : רבי טרפון אומר בורר לו את היפה . [דף יח ע"א] מ"ט דרבי טרפון . קסבר ההוא דבריא נפקא ברישא . [ו] והלכה כר' עקיבא דהא ר"ט גופיה הדר ביה : ר"ע אומר משמנין ביניהן . אמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן וכהן נוטל כחוש . אמר ליה רבי חייא בר אבא לרבי יוחנן והא אנן משמנים ביניהם תנן . אמר ליה [ז] אדאכלת כפניתא בבבל תרגימנא מסיפא דקתני מת אחד מהן רבי טרפון אומר יחלוקו ורבי עקיבא אומר המע"ה אמאי ליפלגי בהדדי . אלא מאי משמנין ביניהן שומא יהא ביניהן . דאמר ליה לכהן אייתי ראיה דבכור הוא ושקול : וחייב במתנות . [ח] מ"ט דרבי מאיר . אמר ר' יוחנן הואיל וכהן בא עליו משני צדדין . דאמר ליה אי בכור הוא כולו דידי הוא . ואי לאו בכור הוא הב לי מתנות מניה . ור' יוסי מ"ט . אמר רבא עשו את שאינו זוכה כזוכה ואע"ג דלא מטא לידיה דכהן שוויוה רבנן כמאן דמטא לידיה וזבניה לישראל במומי' [ט] (ח) וקי"ל כר"מ: [דף יח ע"ב] מת אחד מהן רבי טרפון אומר יחלוקו ור"ע אומר המע"ה . אמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן משל דרבי טרפון למה הדבר דומה (ט) לשנים שהפקידו אצל רועה [י] (י) שמניח רועה ביניהם ומסתלק . משל דרבי עקיבא למה הדבר דומה לאחד שהפקיד אצל בעל הבית שהמע"ה . [כ] ואלא במאי פליגי . (אלא) אמר רבא ואיתימא רב פפא הכל מודים בשנים שהפקידו אצל רועה שמניח רועה ביניהן ומסתלק. ובאחד שהפקיד אצל בעל הבית שהמע"ה . לא נחלקו אלא בחצר בעל הבית ורועה כהן . ר"ט סבר [ל] אקנויי מקני ליה מקום בחצרו דניחא ליה דליתעביד מצוה בממוניה והוה ליה כשנים שהפקידו אצל רועה שמניח רועה ביניהם ומסתלק . ורבי עקיבא סבר כיון דאית ליה פסידא לא מקני ליה מידי והוי ליה כאי שהפקיד אצל בעה"ב דהמע"ה . והלכתא כר' עקיבא : ה [דף יט ע"א] מתני' [מ] (יא) (יב) יוצא דופן והבא אחריו רבי טרפון אומר ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים . רבי עקיבא אומר שניהם אינם בכור הראשון משום שאין פטר רחם. והשני משום שקדמו אחר : גמ' במאי קמיפלגי . רבי טרפון מספקא ליה בכור לדבר אחד אי הוי בכור או לא . ור' עקיבא פשיטא ליה דלא הוה בכור . והלכה כר' עקיבא [נ] דהוה ליה מחלוקת ואח"כ סתם דתנן לקמן בפרק יש בכור (דף מז:) יוצא דופן והבא אחריו שניהם אינם בכור לא לנחלה ולא לכהן . ת"ר קדש לי כל בכור יכול אפי' נקבה ת"ל זכר אי זכר אפי' יצתה נקבה לפניו ת"ל פטר רחם אי פטר רחם יכול אפי' יוצא אחר יוצא דופן [ס] ת"ל בכור ולא תימא ה"מ היכא דיצא זכר דרך דופן וזכר דרך רחם [ע] אלא אפי' יצתה נקבה דרך דופן וזכר דרך רחם לא קדיש : הדרן עלך הלוקח עובר פרתו

פרק שלישי

א [דף יט ע"ב] (א) הלוקח בהמה מן העובד כוכבים ואינו יודע אם בכרה ואם לא בכרה א"ר ישמעאל עז בת שנתה ודאי לכהן מכאן ואילך ספק. רחל בת שתים ודאי לכהן מכאן ואילך ספק. [א] פרה וחמור בת שלש ודאי לכהן מכאן ואילך ספק. אמר ליה רבי עקיבא אילו בולד לבד הבהמה נפטרת היה כדבריך . אלא אמרו סימן ולד בבהמה

דקה

רש"י . ור"י פוטר . מפרש בגמ' : יחלוקו . דחזר בו ר' טרפון ממאי דאמר לעיל כדמפרש בגמרא וס"ל דאפי' כשהן חיין מעלין את היפה בדמים לשניהם שיחלוק בשניהם הלכך מת א' מהן יחלוקו את החי : זכר ונקבה . אין כאן לכהן כלום דשמא נקבה יצאה תחלה והמע"ה והכא אפי' ר' טרפון מודה דהתם הוא דפליג משום דודאי חד מינייהו לכהן הלכך יפה כחו לחלוק בשוה אבל הכא הורע כחו דשמא לא שייכא בכורה כלל ומיהו ירעה עד שיסתאב ואח"כ יאכלנו דספק הוא : אחד לו . שהרי שיתה נקבה עמו ואיכא למימר נקבה יצאה תחלה : משמנין ביניהן . כהן נוטל כחוש : יחלוקו . דחזר בו ר' טרפון מקמייתא : שני זכרים ושתי נקיבות אין כאן לכהן כלום . דאיכא למימר כל חדא וחדא ילדה זכר ונקבה ויצאה נקבה תחלה : כל שחליפיו ביד כהן . שהכהן נוטל אחת מן הספקות פטור האחד מן המתנות דעשו את שאינו זוכה כזוכה : זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום . דשמא אותה שלא ביכרה ילדה הנקבה ואותה שבכר ביכרה ילדה זכר : גמ' אפשר לצמצם בידי שמים . כגון הך לידה ואע"ג דאין מקפידים בכך כ"ש בידי אדם דמתכוונים לצמצם שום מידה או שום דבר בודאי אפשר לצמצם : בידי אדם . שמתכוונים ומודדים כדי לצמצם מאי אפשר לצמצם או לא : ההוא דבריא נפק ברישא . דמרוב בריאותו קדם את אחיו : הכהן נוטל כחוש . לר"ע : והא משמנין תנן . דמשמע מה שיפה השור מחבירו אוש' דמים יחלוקו : אדאבלת כפני' בבבל . בעוד שהיית אוכל תמרים בבבל ומעדן עצמך : תרגמינא להאי . מלתא דר' עקיבא ודייקי' לה מסיפא : לפלגי גבי הדדי . יחלוקו את החי : שומן יהא ביניהם . מה שאחד מהן יפה מחבירו יהא מוטל ביניהם ועליו יבאו לדין ויטעון ישראל לכהן אייתי ראיה כו' כי היכי דסבר ר"ע בסיפא המע"ה : מ"ט דר"מ . דקתני סתמא דמתני' חייב במתנות : בכור הוא כוליה דידי . (והאי) דשקיל הגה הוי חולין ומהדרנא לך ניהלך ושקילנא מתנות מיניה : עשו שאינו זוכה כזוכה . אע"פ שלא זכה כהן בהאיך דהא לא מטא לידיה מעולם עשאוהו כאילו זכה בו הואיל ומעיקרא הוה שייכא ביה יד כהן דשמא דידיה נגהו שויוה רבנן כמאן דמטי לידיה לשום בכורה : וזבין ליה לישראל במומיה . והדר שקליה לאידך חילופיה ובכור שמכרו כהן לישראל פטור מן המתנות דאהקש לגבי ואיל כפירקה קמא: לשנים שהפקידו אצל רועה. שתי בהמות ומתה האחת: (שמניח רועה) בין שניהם לחלק ומסתלק דהכא ליכא (למימר מוציא מחבירו דהא לא קאי ברשותא דחד מינייהו) ואין ידוע של מי מתה ומתני' נמי קאמר ר"מ יחלוקו כגון שאותו ספק בכור האי נמסר לרועה ואתי בעה"ב וכהן גבי רועה דליכא מוציא מחבירו דהא לא קאי ברשותא דחד מינייהו : ומשל ר"ע לאחד שהפקיד אצל בעה"ב. והניח בעדרו ומתה בהמה אחת בעדרו ואומר שלך מתה והלה אומר אחת מאותן שלך מתה המע"ה ומתני' נמי דמרע ליה ר"ע לכח של כהן כשישנן ברשות בעה"ב דהוי כהן מוציא מחבירו : אלא במאי פליגי . הואיל ולאו בחד גוונא קמתרלא מתני' : לא נחלקו . אלא כגון שהבכור עומד בחצר ב"ה וכהן רועה כל בהמותיו של בעה"ב : אקנויי אקנו ליה . בעה"ב לכהן מקום בחצרו שיזכה כהן בבכורות כשיולדו מיד דתיקני ליה חצירו וניחא ליה לאיניש: דתתעביד מצוה בממוניה שיגדלו בכורותיו של כהן בחצירו וה"ל חצר של שניהם והוי האי בעה"ב כי רועה כאילו שנים הפקידו אצלו הלכך חולקים שברשות שניהם עומד: פסידא היכא דאיכא ספיקא מפסיד בעה"ב אי קיימא חצר ברשות כהן : ן מתני' יוצא דופן . בכור שיצא דרך דופן בכור לזכרים ולא לרחמים ולנידה : והבא אחריו . הנולד אחריו דרך רחם בכור לרחמים ולנידה ולא לזכרים (נ"ל שכצ"ל) שבכר יצא אחר קודם לו : שניהם ירעו כו' . דספק בכור הן דמספקא לר"מ בכור לדבר אחד אי הוי בכור או לא הוי בכור : גמ' אי בכור זכר יכול אפילו יצתה נקבה לפניו . דרך רחם הכי משמע בכור זכר בכור לזכרים שלא קדמו זכר אחר הוי בכור ואע"ג דאינו בכור לנידה ולרחמים : בכור דמשמע בכור לכל מילי בעינן : הדרן עלך פרק שני

פרק שלישי א עז בת שנתה . שילדה בתוך שנתה : ודאי . אותו הולד לכהן דקודם לכן לא ילדה : ספק . ירעה ויאכל במומו לבעלים :

מעדני יום טוב

ואע"ג דהסיא ר"ע היא ה"ק רבי סתם לן כדר"ע והשני כו' כדי למתני עלה וחייב במתנות : [ק] יחלוקו . פירש"י דחזר בו ר' טרפון ממאי דאמר לעיל כדמפרש בגמ' דאמאי יחלוקו ניחזי אי שמן מית דכהן הוא ואי דמית דהא רבי טרפון אמר כהן בורר לו את היפה והאי דאיכא דבעה"ב ואי כחש מית דבעה"ב מית והאי דאיכא דכהן הוא אלא דחזר בו וכו' : [ר] זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום . וכתב רש"י דהכא אפי' ר' טרפון מודה וכו' והתוס' כתבו דאף ר' יוסי הגלילי מודה דכיון דנקבה יצאה עמו בעלה בכורתו כו' ואפילו יצאו שני ראשיהם כאחד : [ש] ויאכל במומו לבעלים . לשון רבינו הוא ולא ידעתי למה לא כתב כן בבבא הראשונה : [ת] שתי נקבות וזכר כו' . צריכא דלא תימא דבהא רבי עקיבא מודה לר"ט דהא דילדה חדא שביחא טפי והוא היפה ובוכרו הכהן דודאי בכור הוא שילא יחיד כיון דשביחא ומש"ה צריכא נמי לשלא ביכרה דלא תימא דהתם מודה לר"ע דהך דלא ביכרה שביחא טפי : [א] דאמר אפשר לצמצם בידי שמים . פירש"י ואף ע"ג דאין מקפידין בכך והקשו התוס' דמאי ראיה משתי עיירות דלקמן דלא נתנא במכוון אלא ה"ק א"א לברר למנוס שבידי שמים כגון לידה דהכא שאין פנאי לברר ולדקדק איזה יצא תחלה ולכך אין שניהם לכהן אבל בידי אדם שיש שהות לברר מבעיא לן : [ב] דסברי רבנן אי אפשר לצמצם . מדמשמעינן לרבנן בעגלה ערופה שאם נמצא ההרוג מכוון בין שתי עיירות שיביאו עגלה אחת בשותפות ויתנו בני האחת אם אתם קרובים ממנו יהא חלקינו מחול לכם ותכפר עליכם ואם אנחנו קרובים מכם חלקכם שלנו ותכפר עלינו ואי אמרת דאפשר לצמצם הא שתיהן חייבות הואיל והן שוות ויביאו שתים דהא לא מצו לא שנוי : [ג] מ"ט דמאן דשרי דלמא אפי' מחצה אין כאן . ואפילו למאן דאסר לא אסר אלא משום דהכי אגמריה למשה שאם רובא גדול רובא ותיפוק לי דבלאו הכי הוה אסור מספק משום דשמא טייר רובא . תו' : [ד] ונראה דבידי שמים אין הלכה כמותו . והיינו ההוא דפרק ד' אחין דמיירי בנפלו שתי האחיות ליבום בבת אחת דהיינו ע"י מיתה דבידי שמים : [ה] אבל בידי אדם הלכה כמותו . והא דברים עירובין דף ה' גבי לחי המושך מדפנו של מבוי מאי אמרת דשוו תרוייהו כי הדדי ה"ל ספק דבריהם וכל ספק דבריהם להקל משמע דא"א לצמצם ולברר הדבר י"ל הואיל וא"א לצמצם אלא ע"י טורח גדול לא הטריחו לצמצם ולמדוד בספק דבריהם וכן משמע מל' הקונטרס דפי' דרוב בני אדם אין יכולין לצמצם והוי ספק לצמצם וכו' תוס' פ"ק דעירובין : [ו] והלכה כר"ע דהא ר"ט גופיה הדר ביה . ולרווחא דמלתא כתב כן דהא לקמן פסק כר"ע בלא הך טעמא וכן בדין דהלכה כר"ע מחבירו ור"ט לא היה רבו וכיוצא בזה דהכא מובא לקמן בסוף הפרק : [ז] אדאבלת כפנייתא . פירש"י בעוד שהיית אוכל תמרים בבבל ומעדן עצמך והקשו התוס' דה"ל למנקט תמרים דכפנייתא הוא לשון גריעותא כדאמר ברים בכל מערבין דכפניות אין נקחות בכסף מעשר אלא אור"י דה"פ מוטב שיהיה לך להיות אצלי ולטרוח בהלכות ולפרנס מעשיית אוכל כפניות בבבל ע"כ : [ח] מ"ט דר"מ . פירש"י דקתני סתמא דמתני' חייב במתנות ע"כ וכלומר וסתם משנה ר"מ היא ולי נראה דאי משום הא לא היה צריך הגמרא למנסב ר"מ אלא הכ"ל מ"ע דת"ק אלא דהכא בהדיא תנן בסיפא ור"מ מחייב ש"מ דרישא ר"מ היא ועיין בסמוך : [ט] וקי"ל כר"מ . ותמיהני למה דאף ע"ג דסתם לן תנא כוותיה הא הוה מחלוקת בסיפא שהיה ר"י וכו' ור"מ מחייב וגדולה מזו בפרק המולך סוף דף מ"ב דאם יש מחלוקת במשנה החולק על סתמא קמא אע"ג דת"ק סתמא נשנה הוי סתם ואח"כ מחלוקת דאין הלכה כסתם וכ"ש הכא דת"ק מפורש במשנה בתר הכי מאן הוא וא"כ אע"ג דאין הלכה כסתם היינו שאינו מוכרח ולא הוה בכלל הלכה כסתם משנה ומיהו מלינו למפסק כמותו מכח ראיה או סברא הכא דבלא ראיה ולא סברא מפורשת מנלן לפסוק כר"מ ומיהו מצאתי בתוס' פ"ק דב"מ דף י"ב שכתבו דרבנן דר' יוסי בלקט דמייתי לה בגמ' התם ס"ל כר"מ דהכא וכמו שאכתוב דבריהם בדברי חמודות ואם זו היתה הכרעת רבינו הוה ליה לפרש וראיתי להרמב"ם בפרק ס' מהלכות בכורים שפסק בהדיא כר' יוסי ועיין בדברי חמודות : [י] שמניח רועה ביניהם ומסתלק . ובפ' המפקיד סוף סי' ע' מחייבי' ליה לשלם לשניהם דה"ל למידק הא מתרצינן לה התם בגמ' דהך דהכא בשהפקידו לו לרועה בעדרו שלא מדעתו ואע"ג דהכא פי' התוס' ואינו מוטל עליו לשמור שאם לא פי' כן אלא דלאו דוקא שלא מדעתו אלא כלומר שלא בראייתו של רועה דהשתא לא ה"ל למידק ועיין בד"ח : [כ] ואלא במאי פליגי . דודאי דר"ע לא פליג אדר"ט בשנים שהפקידו אצל רועה וכן ר"ט ודאי דלא פליג אדר"ע כא' שהפקיד אצל בעה"ב כו' גמרא : [ל] אקנויי מקני ליה מקום בחצרו . ואפילו בלא קנין קא קני דגמ' ומשעבד נפשיה א"כ כמה פעמים הרועה פותח ונועל כדאמר תיזיל איסי ותיחד ומפתח וכרשות בעה"ב קא מחזיק תוס' ועיין מה שכתבתי בשם התוס' בפ' כל פסולי סימן ז' דהתם בגמ' משמע דרועה אינו סומך שהבעל הבית יתן לו הבכור : [מ] יוצא דופן . ומ"ש רש"י ולא לרחמים ולנידה משום דכל יוצא דופן לא מקרי לידה סתמא : [נ] דה"ל מחלוקת ואחר כך סתם . אע"ג דבסוף סי' הקודם פסק הלכה כר"ע לגבי ר"ט בלא טעמא כבר נראה ג"כ שם לעיל מיניה דכתב טעמא וכתבתי שם דלרווחא דמלתא כתב טעמא דלא צריכין לטעמא דר"ע לא הוה רבו של ר"ע והלכה כר"ע מחבירו : [ס] ת"ל בכור . משמע לכל מילי בכור בעינן כדפירש"י ומפרשי' בגמ' דהא דלא קנסיב לבכור במילעטא דברייתא דקתני אי זכר אפי' יצתה נקבה לפניו ת"ל פטר רחם והת"ל ת"ל בכור דבעי' בכור לכל מילי דתנא ה"ק אי זכר יכול אפילו יצא דרך דופן ת"ל פטר רחם והשתא לא תני נסיב ת"ל בכור למעוטי האי דהא בכור לכל מילי הוא דהא לא קדמו אחר מעולם להכי נקט פטר רחם וממילא אימעוט נמי יצתה נקבה לפניו מפטר רחם : [ע] אלא אפי' יצתה נקבה כו'. דלכל מילי בעינן שיהא בכור והא לא הוה בכור לנולדות : הלוקח בהמה פרק שלישי

[א] פרה וחמור בת שלש ודאי לכהן . וכתבו התוס' דאין לפרש דיולדת תוך שתי שנים אלא דאם איתא שילדה בשנה שניה לא היתה מוכרת ויולדת בשלישית אף ע"ג דגדולה יולדת בכל שנה אין

נפרש

דברי חמודות

פירשתיו במ"י דלתכלת כלומר לציצית ולשון הרמב"ם בפ' ג' מה' ציצית רחל בת עז נמרה פסול לציצית ע"כ ולשיטתיה אזיל במאי דכתב רחל בת עז דאילו לשיטת רבינו אף בהני גוונא דתרי אוקימתות פסול לציצית וגם יש לדקדק עליו דלא ה"ל לסתום שפסול לציצית דשמעת מיניה דפסול לגמרי ופשיטא מלתא דבמינו כשר וכ"כ הב"י וגם בכ"מ דבמינו פוטר אלא שלא ידעתי למה לו לאריכות שהאריך וכתב דאמרי' נמי שהכל מודים שאין לוקין על נמרו משום כלאים וא"כ לא חשיב צמר כלל ואינו פוטר בציצית אלא במינו דוקא עכ"ל ובלי ספק לפי שהבין דפסול לתכלת היינו תכלת דוקא ולפי' הוצרך לראיה על הגדילים שאין בהן תכלת מהא דאין לוקין כו' ש"מ שאינו צמר לגמרי וכבר בארתי בשם רש"י ורבינו דתכלת שם לציצית הוא אפי' שאינו צבוע תכלת ומוכרח הוא מעצמו דמידי הוא טעמא דפסול הואיל וצבוע תכלת פשיטא דליתא אלא מפני שהוא עצמו אינו צמר וא"כ פשיטא דבכל הצבעים וא"כ לבן שהוא פסול ועל כרחים צריכים לומר דתכלת דנקט לאו דוקא הוא אלא כלומר לציצית ודתכלת שם לציצית הוא בלשון חכמים : (ח) וקי"ל כר"מ . כבר כתבתי במ"י דקשיא ליה למה פסק כר"מ דהא הוי סתם ואחר כך מחלוקת ור"מ ור"י הלכה כר"י והב"י כתב דבפ"ה מה' בכורות נראה שהרמב"ם פוסק כר"י ולא ראיתי כן שם אבל בפ"ט מה' בכורים כתב בהדיא כר' יוסי וכמ"ש בפ"י ושם כתב הכ"מ וז"ל פסק כר"י לגבי ר"מ ועוד דבפ"ק דמציעא פסק שמואל כר' יוסי דאמר עשו את שאינו זוכה כזוכה אע"ג דבפרק כל הגט אמר עולא מתני' ר' יוסי ואמרי כולהו כעולא לא אמרי (ושמואל חד מינייהו) כיחידאה לא מוקמינן איכא למימר דלאו דס"ל דלית הלכתא כוותיה אלא דמ"מ רצו להעמיד סתם מתני' כרבינו ועי"ל דיש לחלק בין הסיא דפ' כל הגט להסיא דפ"ב דבכורות והסיא דפ"ק דמציעא עכ"ל אבל בתוספות דהכא כתבו דהך דהכא ודכל הגט שוים הם בטעמא דהתם נמי חליפין ביד כהן אבל הסיא דפ"ק דמציעא לא דמיא להו דהתם מפרשים דמשום תקנת עניים הוא דלגופייהו ניחא להו לומר עשו וכו' ע"כ ובגיטין לא בעי לאוקמי כר"י שמא לא ס"ל כר"י בגיטין וכ"כ בפ"ק דמציעא דף י"ב ודוקא התם פסק שמואל כר"י ולא בכל הגט דהיינו ר"י דבכורות וכתבו עוד דהא דקרי ליה יחידאה אע"ג דבבכורות לא פליג אלא ר"מ מ"מ רבנן דפליגי עליה הכא גבי לקט כ"ש דפליגי עליה התם גבי מתנות ע"כ כלו' דגבי לקט מסתברא טעמא דר"י דהא שמואל מש"ה פוסק כמותו ואפ"ה פליגי ולפי זה מצאתי טעם לרבינו שפוסק כר"מ דהכא דהא רבנן דפ"ק דמציעא כוותיה סברי ולא מסתבר הכא טעמא דר' יוסי כמו שמסתבר התם בפ"ק דמציעא אלא דהכתי ראיתי בתוס' דס"פ כל הגט שכתבו דאע"ג דשמואל פסק בפ"ק דמציעא כר"י דעשו את שאינו זוכה כו' מ"מ מסתבר ליה לאוקמי מתני' אפי' כרבנן ע"כ וזהו כתירוץ הראשון דהכ"מ ודהלכה הכא ג"כ כר' יוסי כמו שפסק הרמב"ם ובש"ע בין בה' בכורות סי' ש"ח ובין בה' מתנות כהונה סי' ס"א לא הזכיר כלום מזה הדין ורמ"י ז"ל בסי' ס"א נתחכם לכתוב לדין ספק בכור שחייב במתנות ממ"נ אבל לא פי' דבריו בכל ספק בכור דאם יש חליפיו ביד כהן כפלוגתא דהכא דחייב ג"כ וכדעת רבינו לפסוק כר' מאיר דהא לרבי יוסי אין כאן ממה נפסך כיון דחליפיו בידו : (ט) לשנים שהפקידו אצל רועה וכו'. בגמ' פ' המפקיד מייתי לה לענין פקדון בהמות בעלמא וכמו שאכתוב בסעיף דלקמן וכ"כ רבינו שם ובטור ח"מ אבל בטור י"ד סי' ש"ז כתבו לענין המפקידים שני זכרים א' בכור וא' פשוט ומת א' ואינו יודע איזהו שמניחו בין שניהם ודינו כספק בכור ומשל דר"ע שהפקיד אצל חבירו בכור ולחבירו פשוט ומת א' מהן כיון שהנפקד מוחזק יאכלנו במומו וכן כתבו הרמב"ם בפ"ה מה' בכורות : (י) שמניח רועה ביניהם . ומסתלק פירש"י שמניח בין שניהם לחלוקה ומסתלק וכתבו התו' דהכא לא חיישי' אי שקלי לה כולהו ואזלי כדהיים בהמפקיד (דף ל"ז) בגזל מה' בני אדם דצריך שיניח בידו או ביד ב"ד עד שיתברר של מי הוא דהכא מיירי שהפקידו שלא מדעת ואינו מוטל עליו לשמור ואי מסתלק דהכא בעי למימר שיחלוקו ביניהם הוי ממש כמו דר"ט ואם ר"ל דמסתלק וכל דאלים גבר נ"ל דהא דמדמי לה לר"ע לשנים שהפקידו אצל רועה ה"ק דכיון דהתם כל דאלים גבר ולא אמרי' ביה המע"ה סברא הוא לתקן כאן גבי כהן שיחלוקו עכ"ל אבל הרמב"ם בפ"ה מה' שאלה כתב מניח הבהמה ביניהם ומסתלק ותהיה מונחת עד שיודה הא' לחבירו או עד שירצה לחלק אותה ע"כ לפי זה מניח דהכא כהסיא דגזל מחמשה בני אדם וכ"ל לפי שהוא מפ' להא דאמרי' בהמפקיד דהכא מיירי שהפקידו שלא מדעתו כפירוש התוס' דהתם שכתבתי במ"י דלאו דוקא שלא מדעתו אלא שלא בראייתו וכו' וא"כ נתחייב בשמירה אלא דלא ה"ל למידק ולפיכך תהא מונחת ומש"ה שפיר קעביד הסמ"ע בס"ס ש' שפי' על דברי הרמב"ם כהתוס' דהמפקיד ולא כתוס' דהכא : (יא) תניא בסוף פ' הזרוע שמנה ספקות נאמרו בו ד' לחיוב וד' לפטור וקחשיב בהני ד' דלחיובא בכור בהמה טהורה ופירש"י ספק כרת לשוחטו בחוץ וצריך להמתין עד שיסתאב דהו לית ביה אלא דין ממון והוכלו הוא במומו ע"כ וכתב בש"ע ס"ס ש"ח כל שהוא ספק בכור ירעה עד שיפול בו מום ויאכלו לבעליו ואם תפסו כהן אין מוציאין אותו מידו והגיה רמ"א די"א שמוציאין אותו מיד כהן וכן הלכתא ע"כ ועיין מה שכתבתי בפ"ק סעיף י"ב : (יב) תנן התם בפ' בהמה המקשה דיני מבכרת המקשה לילד מחתך אבר אבר ומשליך לכלבים וכו' ושם מפורש פרטי הדינים דשייכי לה ע"ש סי' ד' : הלוקח בהמה פרק שלישי

(א) הלוקח בהמה מן העובד כוכבים ואינו יודע אם בכרה אם לא בכרה . וכתוב בהגהות מרדכי דיבמות ס' האשה שה"ל מת בעלך וכו' דסימני מנין חדקי קרנים אינו מעלה ולא מועיל ועובד כוכבים מל"ת

עיין

דקה טינוף ובגסה שליא ובאשה שפיר ושליא. זה הכלל כל שידוע שבכרה אין כאן לכהן כלום. ושלא בכרה הרי זה לכהן. ואם ספק יאכל במומו לבעלים: גמ' מכאן ואילך ספק ואמאי הלך אחר רוב בהמות ורוב בהמות מתעברות ויולדות בתוך שנתן ונימא דהאי ודאי מילד אוליד לימא דרבי ישמעאל כר' מאיר סבירא ליה [ב] דחייש למיעוטא. [דף כ ע"א] אמר רבינא אפי' תימא רבנן כי אזלי רבנן בתר רובא ברובא דלא תלי במעשה. [ג] אבל רובא דתלי במעשה לא אזלי בתר רובא. וקי"ל בהא כרבי ישמעאל דלא אשכחן לרבנן דפליגי עליה בהא: תנו רבנן עז בת שנתה ודאי לכהן מכאן ואילך ספק. רחל בת שתים ודאי לכהן מכאן ואילך ספק. פרה בת שלש ודאי לכהן מכאן ואילך ספק. וחמורה כפרה. רבי יוסי ברבי יהודה אומר חמורה בת ארבע שנים. ע"כ דברי רבי ישמעאל וכשנאמרו דברים לפני ר' יהושע אמר להם לאו [ד] ואמרו לו לישמעאל טעית. אילו בולד הבהמה נפטרת היה כדבריך אלא אמרו סימן ולד בבהמה דקה טינוף ובגסה שליא ובאשה שפיר ושליא. ואני איני אומר כן [ה] אלא עז שטינפה בת ששה חדשים יולדת בתוך שנתה. רחל שטינפה בתוך שנתה יולדת בתוך שתים. אמר ר"ע אני לא באתי לידי מדה זו אלא כל שידוע שביכרה אין כאן לכהן כלום. וכל שלא ביכרה ה"ז לכהן. ואם ספק יאכל במומו לבעלים. במאי קמיפלגי רבי ישמעאל ורבי יהושע: לימא בטינוף פוטר קמיפלגי. דר' ישמעאל סבר טינוף אינו פוטר. ור' יהושע סבר טינוף פוטר. אי דחזינן דטינוף דכ"ע לא פליגי דטינוף פוטר. והכא בחוששין לטינוף קמיפלגי. רבי ישמעאל סבר אין חוששין לטינוף ור' יהושע סבר חוששין לטינוף. ואיכא דאמרי במטנפת חוזרת ויולדת בתוך שנתה קמיפלגי ר' ישמעאל סבר מטנפת אינה חוזרת ויולדת בתוך שנתה והא מדאוליד ודאי לא טינפה. ור' יהושע סבר מטנפת חוזרת ויולדת בתוך שנתה. והלכתא כר' יהושע דסבירא ליה דתוך שנתה נמי ספק הוי דחיישינן לטינוף ומטנפת חוזרת ויולדת בתוך שנתה. דר' עקיבא דמתני' קאי כוותיה והוה ליה ר' ישמעאל יחיד: ואע"ג דקיימא לן בעלמא כרבנן דאזלינן בתר רובא. סבירא לן הכא דטינוף לאו מיעוטא הוא שהטינוף דבר מצוי הוא כך פירש ה"ר יונה ז"ל. וקשה [ו] דהש"ס קרי ליה מיעוטא. וי"ל כמו שפירש *רש"י דאיכא רובא דמסייע למיעוטא דמטנפות. [ז] דרוב בהמות מתעברות כשמגיעות לזמן שראויות להתעבר וזו ודאי נתעברה בזמנה וטנפה. וכן צריך לומר כי היכי דלא תיקשי דר' יהושע אדרבי יהושע דהכא אמרינן דחייש למיעוטא ולקמן אמרי' דלא חייש למיעוטא בההוא דיצתה מליאה ר' יהושע אומר אינה חוששת. הלכך חוששין לטינוף והלוקח בהמה מן העובד כוכבים הוי ספק בכור ויאכל במומו לבעלים. ואפי' למאן דלא חייש למיעוטא דמטנפת מודה הוא שאינו נותן לכהן שאין הולכין בממון אחר הרוב (ב"ק מו.) ואפי' לרב דאזיל בממון אחר הרוב. בההיא דהמוכר שור לחבירו ונמצא נגחן (שם). היינו משום דא"ל קים לי בנפשי שאיני מן הרוב. אי נמי משום דהוי ליה ממון שאין לו תובעין: ב [דף כ ע"ב] א"ר עקיבא אני לא באתי לידי מדה זו וכו'. מאי איכא בינייהו בין ר' עקיבא לר' יהושע אמר רבי חנינא מסורא חלב פוטר איכא בינייהו. ר' עקיבא סבר הלך אחר רוב בהמות ורוב בהמות אינן חולבות אלא א"כ יולדות. ור' יהושע סבר הא איכא מיעוטא דחולבות אע"פ שאינן יולדות. רבינו תם ז"ל פסק דחלב אינו פוטר דלקמן בפירקין (סי' ד) פסקינן הלכה כר' שמעון בן גמליאל דאמר דהלוקח בהמה מניקה מן העובד כוכבים פטורה מן הבכורה דלא מרחמא אלא א"כ ילדה. אבל מטעם דחלב לחוד לא מיפטרא אם לא בשביל דחזינן דמרחמא ליה ומניקתו. ומתוך זה מדקדק דחיישינן למיעוטא היכא דאיכא חזקה בהדה כי הכא שהיא בחזקת דלא ילדה. ואפי' לא קיימא לן כר' מאיר דמטהר בההיא דתינוק (חולין דף פו.) דרוב מטפחים מטעם זה סמוך מיעוטא לחזקה [ח] להחמיר. מיהא חיישינן כי הך דהכא דהעמד בהמה על חזקה שלא ילדה וסמוך מיעוטא דחולבות אע"פ שאינן יולדות לחזקה. והא דסמכינן ארוב מצויין אצל שחיטה מומחים הן (שם דף ג:) ולא אמרינן סמוך מיעוטא דאינן מומחין לחזקת בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת לפי שרוב מומחין הוא מצוי הרבה כדאמרינן בגיטין (דף ב:) דאפי' לרבי מאיר דחייש למיעוטא סתם ספרי דדייני מגמר גמירי. ולמיעוטא דלא שכיח לא חייש ר' מאיר. כדאמרינן בריש בנות כותים (דף לב.) והכי נמי אמרינן יבמות (דף קכא:) במים דאין להם סוף שאם נישאת בדיעבד לא מפקינן לה ולא אמרינן סמוך מיעוטא דנמלטים לחזקת דאיסורא דאשת איש. משום דמיעוטא דנמלטים לא שכיח אלא דמשום חומרא דאשת איש מחמרינן לכתחלה. [ט] ובנוסם נמי לא אזלינן [י] בתר רובא להשיא אשתו משום דסמכינן מיעוטא דחיים לחזקת אשת איש. וקשה דאם כן מאי פריך לר' יהושע דאמר חלב אינו פוטר מההיא דיבמות יצתה מליאה אינה חוששת כדמפרש דלא חייש למיעוטא דזכרים ומתוך זה הוא מהפך מחלוקתן. ומאי קשיא ליה הכא איכא חזקה בהדי מיעוטא ולהכי חייש למיעוטא. אבל התם ליכא חזקה שלא היתה עומדת בחזקת זקוקה ליבם. ומתניתין דהתם נמי מוכח דיש חילוק מדלא פליג רבי יהושע ברישא כשהלך בעלה וצרתה למדינת הים [כ] וחייש למיעוטא דמפילות כיון דאיכא חזקה ליבם בהדה. ועוד למאי דפריך קשיא טפי דכיון דאמר ר' יהושע חלב פוטר אלמא לא חייש ר' יהושע למיעוטא אע"ג דאיכא חזקה בהדה. ובההיא דיבמות משמע דלא פליג ר' יהושע אלא בסיפא אבל ברישא מודה דחיישינן למיעוטא היכא דאיכא חזקה בהדה. [ל] וי"ל דלא חשיב מיעוטא דאיכא חזקה בהדה מה שהיא בחזקת לא ילדה דהעמד ולד על חזקתו ונאמר שהוא חולין כמו שהיה במעי אמו. והך חזקה עדיפא טפי דאיכא בהדה חזקת ממון דלא מפקינן ליה מיד הבעלים. [מ] והשתא נמי ניחא שצריך לומר איפוך. ומיהו קשיא דא"כ רשב"ג דאמר חלב אינו פוטר חייש למיעוטא אע"ג דליכא חזקה בהדה. ובריש כל הצלמים (דף מ:) [נ] משמע דלא חייש למיעוטא ולא גזר שאר מקומות אטו אותו מקום כדגזר ר' מאיר משום דלא חייש למיעוטא. ועוד קשה דלקמן (דף כד.) משמע דר' יוחנן אית ליה דהלכה כרשב"ג גבי ההיא דראה חזיר כרוך אחר רחל ור' יוחנן לא חייש למיעוטא מדאכל שחיטת כותים [ס] בפרק קמא דחולין וגם בפרק עשרה יוחסין (דף פ.) גבי רוב תינוקות מטפחים [ע] משמע דר' יוחנן סבר כרבנן. וי"ל דר' יוחנן כדיוקא דמלתיה דרשב"ג לא סבר דמשמע מדלא פטר אלא משום דלא מרחמא ליה להניקו אא"כ ילדתו מכלל דחלב אינו פוטר. אלא אעיקר מלתיה הוא דפסיק כוותיה דלא מרחמא ליה אא"כ ילדה ולעולם אית ליה חלב פוטר. [פ] ונפקא מינה לבהמה שראוה חולבת וידענו שלא ילדה אם אח"כ ראוהו מניקה ולא ידענו אם ילדה (אותו ולד) אי לא דאמרינן לא מרחמא [צ] אא"כ ילדתו. והשתא נמי מצינן למימר [ק] דרשב"ג נמי אית ליה דחלב פוטר דלא חייש למיעוטא [ר] (ב) וכן פסק הרמב"ן ז"ל דחלב פוטר: ג [דף כא ע"ב] היכי דמי טינוף. אמר רב כדאמרי רעיותא דגלת [ש] עצר חיותא. ושמואל אמר בעבועי דדמי וצריך להראותו לרועה חכם. מצינו לוקח מן העובד כוכבים. לוקח מישראל מאי אמר רב בכור ודאי. דאם איתא דבכרה אישתבוחי הוה משתבח בה. פירש"י שבכר ביכרה ולא תשתכן עוד בלידה. אבל עובד כוכבים א"ל הכי אין דבריו אמת. ויש ללמוד מכאן אפי' אי מסיח לפי תומו אינו נאמן להשביח מקחו אומר כן. ועוד יש לפרש דאשתבוחי דקאמר [ת] היינו שבכר נפטר מן הבכורה. ושמואל אמר בכור ספק. זימנין דלא א"ל דסבר דלמא לשחיטה קא בעי לה. ור' יוחנן אמר חולין ודאי דאם איתא דלא בכרה כיון דאיכא איסורא אודעי מודע ליה. תניא כוותיה דר' יוחנן [א] אם לא הודיעו הולך ושוחט ואינו נמנע. לימא תיהוי תיובתא דרב ושמואל. אמרי התם גבי אותו ואת בנו [ב] במוכר תליא מלתא הכא בלוקח תליא מלתא. בהלכות גדולות פסק כר' יוחנן דבמסכת

רש"י, עליה זכר הלכך ספק: ואני איני אומר כן. איני חולק עליך בל' שמועתו אלא בל"א ולקמן מפ' מאי איכא בין סבריה לגמריה: במאי קמפלגי. רבי ישמעאל וגמרי' דרבי יהושע דקתני אבל אמרו: בטינוף פוטר פליגי ודרבי ישמעאל דמשוי כו' ודאי בכור סבר דא"נ טניף בתוך שנתה לא מיפטרא: ב מאי איכא. בין ר"ע לרבי יהושע דבגליל מהכי מי ילדה: חלב פוטר. אם חולבת אפילו בתוך שנתה או שנולדה בבית ישראל ולא ראוה יולדת עד לאחר שנתה והרי הוא חולבת: ר' יהושע סבר טינוף פוטר. ולא חלב: סתם ספרי דדייני. סופרי הדיינים שרגילין לכתוב כל שטרי גיטין: מיגמר גמירי. דגט אשה בעי לשמה: יצתה מליאה. יצתה המותה מעוברת: אינה חוששת. שמא זכר היה דאיכא למימר שמא הפילה ואת"ל לא הפילה שמא נקבה היתה: ג אצר חיותא. נעצר רחמה ונימוק העובר: בעבועי דמא. פולטת אבעבועות של דם: להראותו (לרועה) לחכם. לידע אם עובר היה ותיפטר מן הבכורה: מצינו לוקח מן העובד כוכבים. מה דינו כדתני במתני': אשתבוחי משתבח. ליה המוכר אומר קחנה שבכר ביכרה: (בבור ספק). והאי דלא אשבחא מוכר בהכי דסבר לשחיטה בעי לה: אם לא הודיעו. בד' פרקים בשנה מוכר שמכר פרה לשחוט וכו ביום מכר בנה לאחר לשחוט צריך להודיע אמה מכרתי לשחוט ואם לא הודיעו הולך לוקח ושוחט לבן וה"ל לחזור ולשאול אם היום נשחטה האם: התם במוכר תלה. רחמנא שצריך להודיע כדאמרי' בשחיטת חולין יום א' יום המיוחד טעו' כרוז דהיינו יום המיוחד ד' פרקים בשנה מיוחדים לכך שיטעון מוכר להכריז אמה מכרתי לשחוט: הבא בלוקח תליא מלתא. דכתיב בבקרך ובצאנך דמי שהבהמה שלו עליו להפרים בכורותיו:

דברי חמודות

עיין בדברי רבינו סי' ג': (ב) וכן פסק הרמב"ן ז"ל דחלב פוטר. וכבר כתבתי במ"י דרבינו בפ"ק דחולין סתם כדברי ר"ת אבל בפ"ב דיבמות מסיק כדהכא ובמרדכי הוא בהפך דביבמות פסק כר"ת ובחולין פסק דלא כוותיה ובהגהות מרדכי דיבמות פסק בשם מהר"ם כר"ת וכתבו שאין נוהגים כן בכל ארץ אשכנז וכתב מהרא"י בפסקיו סי' ק"ל וקס"ז דמ"מ יש להקל בפרה חולבת לפי מה שנתידע לי מפומא דאינשי טובא דפרות שלנו לאו אורחייהו כל עיקר להיות חולבות בלא לידה ואפ"ה לא סמכינן אהך טעמא לחוד אלא היכא דאיכא בהדי' עובד כוכבים מל"ת נראה דלא מתכוין להשבית מקחו וכן אני מורה ובא אמנם בעזים דרשתי ככר דרגילות הוא קצת להיות חולבות בלא לידה ולכן אין לסמוך כהן אעובד כוכבים מל"ת אע"ג דלא מתכוין להשבית מקחו וכו' עד ואפי' היכא דאיכא ס"ס שעז שקנה ילדה שתים דאיכא ספק שמא ילדה ככר ואת"ל שלא ילדה ככר מ"מ איכא למימר אכל חד שמא זה אינו הבכור אפ"ה אין להתיר ע"כ וכן פסק בת"ה סימן רע"ח דחלב אינו פוטר וכן פסק מהרי"ל סי' קע"ד בתשובותיו עכ"ל ר"מ ותלמידו רמ"ש פי' בהא דנראה דלא מתכוין להשבית מקחו דהיינו כגון שקונין ממנו פרה חולבת והיא מעוברת ב' או ג' חדשים והוא אומר שלא תראו שהיא מעוברת ואמי מזכיר אתכם שסמוך ללידתה אל תקרבו אליה כי דרכה לבעוט ברגליה מאד באותו זמן כי כן עשתה ככר כשילדה ברשותי וכתב רמ"א בהגהותיו סי' שע"ז דנראה לו דבמקום דאין דרך שעזים בכך או שדרך הפרות בכך שאין לחלק ויש לחקור אחר זה ע"כ עוד כתוב בהגהת מרדכי דסוף יבמות אני הדיוט הכותב נ"ל דאף לדברי מהר"ם דאין חלב פוטר וכן נוהגים בכל ארץ אשכנז מ"מ יכול הכהן לומר נתנו לו אייתי ראיה דבכור הוא ואטפל בו עכ"ל ועוד מצאתי בפסקי מהר"י סי' קס"ח וז"ל ומ"ש דאין כופין ליה לכהן כה"ג לקבלו הואיל ואית ביה כמה ספיקות דע לך כי ככר נדרשתי על כה"ג לא ידעתי בפעם ההוא מתשובת אשירי שכתב שמהר"ם הקפיד על כהן שלא רצה לקבל אפי' ספק בכור ותשיב ליה מזלזל במתנות כהונה לפי שאם היה ישראל רוצה שלא ליתנו לכהן הרשות בידו הואיל וספק בכור הוא כדקי"ל דאפילו תקפו כהן מוציאין אותו מידו ואיך יתכן שיהיה כח ביד הישראל לכוף לכהן לדעתו מתי שירצה אם רוצה לקיימו מקיימו אם רוצה שיקבלו יכוף אותו לקבלו אדרבה כה"ג איכא זלזול כהונה אלא שלא באתי לחלוק על דברי מהר"ם מ"מ הכו דלא לוסיף עליה ונימא דמהר"ם לא איירי בספק דתלי בפלוגתא דרבוואתא אלא בספק שנולד מעצמו כדאשכחן כמה ספיקות במסכת בכורות אבל כה"ג דאיכא כמה ספיקות דפלוגתא דרבוואתא אם אנו הולכין להחמיר משום איסור כרת כדי לצאת ידי כולם לא ניזיל כולי האי לאחמיר בשביל

מעדני יום טוב

לפרש כן דבהדיא אמרי' בריש אין מעמידין גבי ואת"ה בגיהם כלו בבית אי בפתוחה מבת שלש אי קילדה והתנן פרה וחמור בנות שלש ודאי לכהן אלא תוך שתים לא ילדה כלל ע"כ ושם בפ' אין מעמידין פירשו ג"כ דקודם שלש ודאי לא ילדה וכתבו דיש לתמוה דהא מעשה בכל יום דפרה בת שתים יולדת וי"ל דודאי עתה נשתנה הטבע מכמו שהיה בדורות הראשונים כמו בגנוניתא דודלא פרק אלו טרפות כל חיותא ברייתא הכי אית להו אלמא נוייתא לית להו ועתה היא בכל הבהמות שלנו ע"כ ושם באלו טרפות כתבו על הך דהכא שטבל לומר דכשיולדת בשנה שניה תשש כחה ושוב לא תלד עד שנה רביעית ע"כ וכיוצא בזה כתב בתשובת הרשב"ץ בשם התוס' לענין יולדת לתשעה אינה יולדת למקוטעים והרי התוס' מכזיב זה אלא שעתה נשתנו הטבעים וכו' הביאה הב"י בא"ה סימן קנ"ו ואני מצאתי בהא דיולדת לט' כו' בס' הזוהר בפרשת כי תשא דאיתא התם דאף על גב דלא אעבר עלה אלא יומא חדא אתחשיב עלייהו כאילו איעברו כל תשיעאה שלים ע"כ ולקמן יתבאר דבגמרא פליגי נמי ביולדת לט' למקוטעים: [ב] דחייש למיעוטא. פירש"י כדקתני לקמן קטן וקטנה בגמרא מייתי לה לברייתא קטן וקטנה לא חולצין ולא מיבמין דברי ר"מ וטעמא דאין חולצין איש כתיב בפ' ומקשינן אשה לאיש ואין מיבמין קטן שמא ימצא סריס וקטנה שמא תמצא איילונית ונמצאו פוגעים בערוה דכיון דאינם ראוין להוליד לא קרינן בהו והיה הבכור אשר תלד ופקעה מהן תורת יבום וקיימא באיסור ביאת אשת אח ואף על גב דרוב קטנים לא סריסים נינהו ורוב קטנות לאו איילונית נינהו אלא דחייש למיעוטא: [ג] אבל רובא דתלי במעשה. פירש"י כגון עיבור הבהמה דתלי בהרבעה וכתבו התוס' תימה דלא מפני הכי בפ' בתרא דיבמות אמתני' דלא תנשא ולא תתיבם עד שתדע שמא מעוברת היא צרתה וי"ל דתמיהא דאדם לא חשיב תלי במעשה כמו תמנים דבהמה דפעמים דבהמה צריך להרביעה כדאמר בהשוכר את הפועלים מהו להכנים כמכחול בשפופרת עד כאן וה"ל ביבמות אין תשוב תלוי במעשה אלא ממילא הוא בא שאדם נזקק לאשתו: [ד] ואמרו לו לישמעאל טעית. בגמרא הגי' לר' ישמעאל וא"ל להגיה דהא בפ"ב דע"ז שנינו דאמר ליה ר' יהושע ישמעאל אחי כו' ובתוס' ספ"ב איתא לישמעאל: [ה] אלא עז שטינפה. בת ששה חדשים יולדת תוך שנתה. והיכא בין גמריה לסבריה שטינפה בסוף שש פירש"י שהתחילה לטנף בתחלת חדש שביעי והיכא בינייהו הא דאמר זעירי אין טינוף פחות מל' יום שאחר שטינפה אינה מקבלת זכר עד ל' יום לגמריה כי חזינן דטינפה בסוף שש וילדה בתוך שנתה ההוא טינוף לאו טינוף הוא דימי עיבורה ה' חדשים וכל חדש שביעי לא נתעברה כזעירי והני ה' חדשים שלמים בעינן כדאמרינן בנדה פ' בנות כותים דף ל"ח וימן ה' לה הריון בגימט' רע"א וע' חדשים של ל' יום הוו ר"ע יום וביום רע"א כתב קרא דיולדת ואי האי טינוף טינוף גמור היה לא היתה יולדת בתוך שנתה עד יום א' בשנה שניה הילכך בכור מעליא הוא אבל לסבריה דקאמר שטינפה בת שש יולדת תוך שנתה לית ליה דזעירי ואע"ג דחזינן דלא טניף עד סוף שש נמי ספיקא הוי ואב"א דכ"ע אית ליה דזעירי וביולדת למקוטעים קמפלגי לגמריה לא אמרי' יולדת למקוטעים לסבריה אמרינן יולדת למקוטעים ואב"א לא אמרינן יולדת למקוטעים ובמקצת היום (כגמר חדש חמישי או של טינוף) ככולו קמיפלגי לגמריה לא אמרי' מקצת היום ככולו ולסבריה אמרי' מקצת היום ככולו גמרא: [ו] דהש"ס קרי ליה מיעוטא. דפריך אדאמר דר' ישמעאל סבר אין חוששין לטינוף הא אמר רבא ר' ישמעאל כר"מ ס"ל דחייש למיעוטא: [ז] דרוב בהמות מתעברות כו'. ובסמוך רוב למיעוטא לא איכפת לן בתלי במעשה דאלת"ה תקשי אדלעיל ריש הפרק וסוא דוחק קצת: [ח] להחמיר מיהא חיישי' כי הך דהכא וכו'. דאי לאו דהכא איכא חזקה בהדי מיעוטא אפי' להחמיר לא חיישינן דהא בפ"ק דחולין משמע דאין הלכה כר"מ אפי' להחמיר דקאמר לר"מ דחייש למיעוטא היכי אכיל בשרא משמע דאין הלכה כן דלא אמר היכי אכלינן בישרא כ"כ התוס': [ט] ובנוסם נמי לא אזלינן כו'. דהכי משמע התם דף ק"כ ונראה מלשון רבינו דהכא דבנוסם נמי לכתחלה אין מעידין עליו שהוא מת אבל אם נשאת לא מפקינן מיניה דהא מדמי נוסם לדין מים שאין להם סוף: [י] בתר רובא להשיא אשתו. ולשון התוס' בתר רובא להעיד עליו להשיא אשתו: [כ] וחייש למיעוטא דמפילות וכו'. ולשון התוס' מפרש התם מטעם דחייש למיעוטא דמפילות וכו' וכתבו עוד התוס' דאין לומר דפליג בסיפא וה"ה ברישא דאדרבה ה"ל לאשמועינן דפליג ברישא ואע"ג דאיכא חזקה וכ"ש בסיפא: [ל] וי"ל דלא חשיב מיעוטא דאיכא חזקה בהדה וכו'. וכך מסיק בריש פרק בתרא דיבמות אף ע"ג דבפרק קמא דחולין סימן ע"ז לא מסיק להא: [מ] והשתא נמי ניחא שצ"ל איפוך. רבינו קיצר בכאן שהתוס' שכתבו דהשתא נמי אתי שפיר כו' הייט משום שכתבו קודם לכן תירוץ אחר אדאפכה הגמ' אע"ג דאיכא לחלק בין הכא לדיבמות שתירצו התוספות דיש לומר כיון דמסכת ברייתא דתני איפכא לא חש מלתרץ דבגמרא מייתי ברייתא דתני חלב פוטר דברי ר' יהושע ר' עקיבא אומר חלב אינו פוטר ולפי שתירצו תירוץ אחר קודם לכן לכך הוצרכו לומר על תירוץ השני דלפום ריהטא לא בא אלא לתרץ מאי דקשיא טפי למאי דמפיך ושלא בא לתרץ על מה שבקשה תחלה שלא ה"ל להפך לכך אמרו התוס' דגם זה ניחא אבל רבינו שלא כתב שום תירוץ אחר על שהוצרך להפך לא היה מן הצורך שיכתוב דהתירוץ הזה קאי גם על שהוצרך להפך דפשיטא דקאי נמי אהא דהא בלאו הכי לא שמענו שום תירוץ: [נ] משמע דלא חייש למיעוטא. פי' רשב"ג ולשון התוספות משום דחייש למיעוט וקאי אדר' מאיר דבים קיימין: [ס] בפ"ק דחולין. דף ה' ולא חייש למיעוט המשודים כדקאמר ר"מ התם גבי ייבס: [ע] משמע דרבי יוחנן סבר כרבנן. דקתני שני דברים שאין בהם דעת לישאל ועשאום חכמים כמו שיש בהן דעת לישאל תוס' והיינו אליבא דרבנן דר"מ דמטמאים בההיא דרוב תינוקות מטפחין שזו אחת מהשני הדברים הללו שמשום כיש בהן דעת לישאל דקי"ל ברה"י ספקו טמא דבדבר שאין בו דעת לישאל קי"ל דאפי' ברה"י ספקו טהור: [פ] ונ"מ כו'. כלומר אף על גב דחלב פוטר צריך לטעמא דלא מרחמא ליה אלא אם כן ילדה משום דנפקא מינה לבהמה שראוה חולבת וכו': [צ] אא"ב ילדתו. כ"ל שצ"ל אלא א"כ ילדה דהא בסי' דלקמן לא אפשיטא בעיא אי מרחמא דידה דוקא ובטור סי' שע"ז כתוב ג"כ ילדתו וצריך להגיה ילדה כך נראה לי: [ק] דרשב"ג נמי אית ליה דחלב פוטר. והא דאמר רשב"ג כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל הא לא שהה ספק וכו' בפר"א דמילה מפורש שם בדברי רבינו סימן ז': [ר] וכן פסק הרמב"ן ז"ל. בטור סי' שע"ז כתב הריב"ן ובמרדכי פ"ק דחולין סי' תת"ן כתב כן בשם ר"י: [ש] עצר. בגמ' באל"ף ופירש"י כמו בעי"ן דמתחלפים במבטא: [ת] היינו שבכר נפטר מן הבכורה. ומ"כ ר"ש שלא נאמין לעובד כוכבים האומר כן דודאי משתבח מקחו בכך: [א] אם לא הודיעו כו'. פרש"י בד' פרקים בשנה כו' (מתני' הוא בש"פ אותו ואת בנו): [ב] במוכר תליא מילתא. פירש"י שצריך להודיעו כו' יום א' יום המיוחד כו' הכא בלוקח תליא מלתא דכתיב בבקרך ובצאנך והתוס' פירשו התם במוכר תליא מלתא שיודע המוכר בלוקח הקונה לשחוט ועובר בלאו לפני עור אם אינו מודיעו דלוקח לא אבעי ליה לאסוקי אדעתיה שמכר אמה או בתה הכא בלוקח תליא מלתא שעליו לחקור בבהמתו אם היא חייבת בבכורה ע"כ:

דבמסכת י"ט (דף ד.) אמרינן רב ור' יוחנן [ג] הלכה כר' יוחנן (ג) וה"ר יונה ז"ל כתב דהלכה כשמואל דאמר מלתא מיצעתא. דענין אכילתו בלא מום הוו להו רב ושמואל דאסרי תרי ורבי יוחנן דאמר חולין ודאי [ד] יחיד לגבייהו. ולענין נתינתו לכהן הוו להו רבי יוחנן ושמואל תרי ורב דאמר בכור ודאי יחיד הלכך יאכל במומו לבעלים: **מתני'** ר"א בן יעקב אומר בהמה גסה שפלה חררת דם תקבר ופטורה מן הבכורה: **גמ'** [ה] ואיפסיקא הלכתא לקמן (דף כג:) כר' אליעזר בן יעקב [ו] דמשנתו קב ונקי. גרסינן בפ' בהמה המקשה (דף עז.) המבכרת שהפילה שליא ישליכנה לכלבים ונפטרה מן הבכורה. מאי טעמא אמר רב איקא בריה [ז] דרב יימר רוב בהמות יולדות דבר הקדוש בבכורה. ומיעוט יולדות דבר שאינו קדוש בבכורה ומאי ניהו נדמה. וכל היולדות יולדות מחצה זכרים ומחצה נקבות. סמוך מיעוטא דנדמה למחצה נקבות והוו להו זכרים מיעוטא. והא דלא בעיא קבורה כי הכא לפי שהכל יודעין שאין שליא בלא ולד ולא בעיא פירסום כי הכא (ד): ד [דף כג ע"ב] **מתני'** רשב"ג אומר הלוקח בהמה מניקה מן העובד כוכבים (ה) אינו חושש שמא בנה של אחרת הוא. היה נכנס לעדרו וראה את המבכרות מניקות ואת שאינן מבכרות מניקות אינו חושש שמא בנה של זו בא לו אצל זו ובנה של זו בא לו אצל זו: **גמ'** אמר רב הלכתא בכוליה פירקין בר מפלוגתא. [דף כד ע"א] ואוקימנא להא דרב ארשב"ג דלא פליגי רבנן עליה אלא בברייתא ופלוגתא דברייתא לאו פלוגתא היא: מאי ברייתא. דתניא הלוקח בהמה מניקה מן העובד כוכבים הבא אחריו בכור מספק מפני שמרחמת אע"פ שאינה יולדת. רשב"ג אומר הדבר בחזקתו. וכן היה רשב"ג אומר [ח] הנכנס לתוך עדרו בלילה וראה כעשר וט"ו מבכירות ושאינן מבכירות יולדות למחר השכים ומצא זכרים תלויין בזקינות ונקבות תלויות במבכירות אינו חושש שמא בנה של זו בא לו אצל זו. איבעיא להו מאי דבר בחזקתו דקאמר רשב"ג. אינה מרחמת אלא א"כ יולדת הא איכא דאוליד מרחמא או דלמא דידה מרחמא דלא דידה לא מרחמא. למאי נפקא מינה למילקי עליה [ט] משום אותו ואת בנו. ת"ש נכנס לתוך עדרו רואה את המבכירות מניקות ושאינן מבכירות מניקות אינו חושש שמא בנה של זו בא אצל זו ובנה של זו בא אצל זו. ואמאי ליחוש דלמא רחומי רחים. במקום דידה לא שבקה דידה ומרחמא דלא דידה. [י] ובעיין לא איפשיטא. א"ר יוחנן [כ] ראה חזיר כרוך אחר רחל פטורה מן הבכורה (ו) ואסור באכילתה עד יבא מורה ויורה צדק: [דף כד ע"ב] מספקא ליה לענין בכורה ואליבא דרבנן דאמרי מרחמא כי מרחמא דמינה דלאו מינה לא מרחמא. או דלמא דלאו מינה נמי מרחמא. לענין אכילה ואליבא דרשב"ג. את"ל סבר רשב"ג יולדת מרחמא ה"מ דמינה אבל דלאו מינה לא מרחמא או דלמא דלאו מינה נמי מרחמא. תיקו: ה **מתני'** רבי יוסי בן המשולם אומר [ל] השוחט את הבכור [מ] עושה מקום בקופיץ (ז) [נ] ותולש את השער ובלבד שלא יזיזנו ממקומו וכן התולש את השער לראות מקום המום: **גמ'** א"ר הלכה כר' יוסי בן המשולם: בעו מיניה מרב הונא כנגדו בי"ט מהו. טעמיה דר' יוסי בן המשולם משום דסבר תולש לאו היינו גוזז וכנגדו בי"ט אסור משום דהוי ליה עוקר דבר מגידולו. או דלמא בעלמא סבר ר' יוסי בן המשולם תולש היינו גוזז (ח) וגבי בכור היינו טעמא דשרי משום דסבר דבר שאין מתכוין מותר בי"ט [נמי דבר שאין מתכוין מותר]. תימה מה שייך למיבעי בי"ט אי שרי אי אסור אי במתכוין פשיטא דאסור דעוקר דבר מגידולו הוא. אי באין מתכוין פשיטא דשרי כמו דשרינן במתני'. ואפשר דהא מיבעיא ליה דלמא בקדשי' התירו אין מתכוין אבל לא משו' שמחת י"ט. מיהו קשה בלא י"ט הוי מצי למיבעי פירושא דמתני'. דתולש את השיער במתכוין קאמר משום דתולש לאו היינו גוזז. או בשאין מתכוין קאמר וגם שלא יהא פסיק רישיה משום דתולש היינו גוזז. הלכך נראה לפרש דאפי' אי תולש לא הוה גוזז מכל מקום מדרבנן אסור במתכוין אי בפסיק רישיה גזירה תולש אטו גוזז. ותולש דמתניתין בשאינו מתכוין וגם אינו פסיק רישיה הלכך לא מצי למיבעי במתניתין לענין איסור אלא לענין מלקות. וקא מיבעיא ליה כנגדו ביום טוב מהו דדלמא דוקא בבכור דתולש לאו היינו גוזז וליכא איסור דאורייתא הוא דשרי דבר שאין מתכוין. אבל ביום טוב דאיכא איסור דאורייתא עוקר דבר מגידולו לא שרינן אפי' כשאין מתכוין או דלמא בבכור נמי איכא איסורא דאורייתא דתולש היינו גוזז [ס] וכי היכי דשרי בבכור משום דבר שאין מתכוין שרי נמי ביום טוב. אמר להו כנגדו בי"ט מותר. אתמר נמי אמר רב חיננא בריה דרב שלמיה משמיה דרב כנגדו בי"ט [דף כה ע"א] מותר. ומי אמר רב הכי והאמר רב הלכה כר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור. ומשני לעולם סבר רב דבר שאין מתכוין אסור וגבי בכור היינו טעמא דשרי משום דסבר תולש לאו היינו גוזז. אי הכי כנגדו בי"ט אמאי מותר הא עוקר דבר מגידולו הוא. משום דעוקר דבר מגידולו כלאחר יד. ותולש לאו היינו גוזז והתניא התולש את הכנף והקוטמו והמורטו חייב שלש חטאות. [ע] ואמר ר"ל תולש חייב משום גוזז קוטם חייב משום מחתך ממרט חייב משום ממחק. שאני כנף דהיינו אורחיה. הלכך אע"ג דשרינן תלישת צמר בי"ט בשעת שחיטה אין להתיר בשביל זה תלישת נוצה בי"ט בשעת שחיטה דהא אסקינן דכנף היינו אורחיה. ואע"ג דאין צריך לנוצה והוי מלאכה שאינה צריכה לגופה. אין ללמוד מלאכה שאין צריכה לגופה מכלאחר יד. ועוד דהא פרישנא דאפי' בצמר לא שרינן אלא באין מתכוין. [פ] וכן ביו"ט שרי באין מתכוין. והרמב"ן ז"ל כ' דתלישת נוצה לצורך שחיטה בי"ט שריא. דעד כאן לא מיבעי לן אי שרי בי"ט או לא אלא תלישת צמר שאין עומד ליתלש אחר שחיטה הלכך כיון דאפשר לשחוט בלא תלישה אי תליש הויא לה מלאכה שלא לצורך אוכל נפש ומשום הכי מיבעי ליה. אבל בעוף אע"ג דהיינו אורחיה ומתכוין לתלוש שרי. דהא אי לא תליש ליה מחיים סופו עומד ליתלש לאחר שחיטה [צ] ואיכא חיובא בגוזז לאחר מיתה כמו בגוזז מחיים דלא אשכחן ביה פלוגתא בגמרא. ותניא נמי בתוספתא דשבת (פ"ט) הגוזז מן הבהמה מן החיה ומן העוף [ק] אפי' מן השלח מלא הסיט כפול חייב. וכן גרסינן בירושלמי בפ' כלל גדול תמן תנינא השוחט את הבכור עושה מקום לקופיץ וכו'. רבי סילא בשם ריש לקיש מזו התולש מן הקדשים פטור. אמר ר' יעקב בר אחא ריש לקיש כדעתיה דאיתפלגון התולש מן קדשים ר' יוחנן אמר חייב ריש לקיש אמר פטור. ר' ירמיה בעי למיחלופי שיטתיה דריש לקיש דאיתפלגון. התולש כנף מן העוף המורטה והקוטמה חייב [ר] משום תולש. ולא דמיא עוף שאין לו גיזה תליסתה היא גיזתה. ברם הכא אינו חייב עד שיגזוז. [ש] הרי הוכחנו דבין בעוף בין בבהמה חייב משום גוזז לאחר שחיטה. הלכך כיון שנתנה י"ט לדחות אצל מלאכה זו איבעי גזיז ליה מחיים לצורך אוכל נפש [ת] שרי כמו לאחר שחיטה ועוד דקיימא לן כר' שמעון דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה הלכך אפי' לכתחלה שרי משום שמחת י"ט. דהא רב הונא ורב דאמרי כנגדו בי"ט מותר משום דלאו היינו כי אורחיה. ואף ע"ג דבעלמא אסור כדתנן שבת (דף צד:) הנוטל צפורניו זו בזו וכן שערו וכן שפמו וכו' וחכמים אוסרים משום שבות. הכא משום שמחת י"ט לא גזרו רבנן [א] הלכך לדידן נמי במלאכה שאינה צריכה לגופה לא גזור רבנן: ע"כ דברי הרמב"ן ז"ל. ומה שכתב שמותר לגזוז לצורך אוכל נפש מחיים כמו לאחר שחיטה לא נהירא לי. דודאי לאחר שחיטה כיון דכבר הותרה לאכול ואי אפשר לאוכלה בלא תלישת נוצה מותר לתולשה כמו שמותר לצלותה ולבשלה. אבל בעוד שלא נשחטה כל מה דעביד מכשירי אוכל נפש דאפשר למיעבד מאתמול הוא ואסור. מידי דהוה שאסור להביא הבהמה מחוץ לתחום כדי לשוחטה ואפי' אם הביא עובד כוכבים לצורך ישראל אסור. כדאמרינן בעירובין (דף מז:) הנהו דיכרי דאתו מברכתא. ומידי דהוה [ב] שאם אין לו עפר מוכן לא יחפור בדקר ויכסה ביצה (דף ב.) וימנע מלשחוט. ומה שכתב משום דמלאכה שאינה

רש"י. מתני' הרי זו תקבר. החררה דאסורה בסתם דשמא ולד זכר היה שנימוק וקדוש בבכורה ביציאתו: **גמ'** קב ונקי. מעט שלא הוזכר אלא במקומות מועטין ומה שאמר נקי הוא שהלכה כמותו: **המבכרת**. זהו פטר רחם שלה: **ישליכנה** לכלבים. שאין בה קדושה דאע"ג דאין שליא בלא ולד הכא רובא לאו בת מקדשא היא דדילמא נקבה הוה כדלקמן בגמ': **דבר** הקדוש בבכורה. אם היה זכר: **נדמה**. קוטרפייסא רחל שילדה מין עז או עז שילדה דומה לרחל אמרינן בבכורות דלא קדוש דכתיב אך בכור שור עד שיהא הוא שור ובכורו שור: **וכל** היולדת. דרכן לילד מחצה זכרים ומחצה נקבות הלכך ולד זה ספק זכר ספק נקבה ונקבה לא קדשה ואת"ל זכר הוא שמא נדמה הוא: **הוו** להו זכרים מיעוטא. ולמיעוטא לא חיישינן: ד **מתני'** (אין) חוששין שמא בנה של אחרת היה. שיהא הבן אחרון בכור ספק דנימא הך בהמה לא ילדה מעולם אלא שאהבה זה את בן חבירת' ואי משום דיש לה חלב הא (איכא) מיעוטא דחולבות אע"ג שאינן יולדות הא ודאי לא אמרי אלא ודאי בנה הוא ופטורה מן הבכורה: **מבכירות**. בחורות שלא ילדו אלא עכשיו: **אין** חוששין שמא בנה של זו בא לו אצל זו. דליחוש לכולהו בספק בכורות אלא ודאי אותו הכרוכים אצל המבכירות הוי בכורות ודאין ואותן הכרוכים אחר שאינן מבכירות בודאי הוו פשוטין ודאין: **גמ'** לאו פלוגתא היא. לא חשיבא פלוגתא וכיון דבמתני' לא פלגי עליה הלכתא כוותיה: **מרחמת**. אוהבת בן חבירת': **ומצא** זכרים. שנולדו עכשיו תלוים וכרוכים ויונקים הזקנות שנפטרו כבר מן הבכורה ונקבות הנולדות עכשיו מלא תלויות במבכירות דהשתא אין כאן לכהן כלום דבזכרים אין שום בכור שהרי בני הזקנות הן ונקיבות התלויות במבכירות אין דין בכורות נוהגת בהן: **אין** חוששין. להחמיר ולספקן בספק בכורות ולומר שמא בנה של זו בא לו אצל זו וזכרים בני המבכירות שאינה מרחמת וולד בהמה אחרת: **אלא** א"כ יולדת. אם הוה נולד מתחלה להאי ודאי א"כ לא הוי האי ולד דידה פטורה מן הבכורה דהא ה"ל אחרינא ומיהו היכא דילדה חיישי' לרחומי שמרחמת ולד בהמה אחריתי: **למאי** נ"מ. הא לענין בכורה ממ"נ פטורה דהא אי לאו דידיה הא ה"ל אחרינא למלקי עליה דהאי שכרוך אחריה משום אותו ואת בנו: **דילמא** רחומי רחים. הואיל ולכולן הוי ולדות אלא ודאי אפילו ילדה אינה מרחמת אלא שלה ומשני במקום דידה כו': **שכרוך** אחר רחל. שדבק אחריה ומניקתו: **פטורה** מן הבכורה. זה (הבא) אחרון לא הוי בכור כר"ש (דלא) מרחמא אלא דידה: **לבכורה**. אליבא דרבנן ואליבא דר"ש פשיטא דפטורה דאפילו דמינה לא הוה מרחמא אא"כ ילדה וכ"ש דלאו מינה ולענין אכילה מבעיא ליה ואפילו לר"ש וכ"ש לרבנן: **דלאו** מינה לא מרחמא. והא ודאי דידה היא ופטורה מן הבכורה: **או** [דלמא] דלאו מינה נמי מרחמא. והבא אחריו בכור מספק: **את"ל** כו'. אי ס"ל יולדת אינה מרחמת הא ודאי מותר דבנה היא אלא את"ל יולדת מרחמת והאי דפטר ליה מבכורה משום דאי האי (לאו) דידיה אחרינא הוה ליה אבל שאי דסריך בתרה לא פשיטא לן דדידיה הוא ה"מ דמינה אבל דלא מינה לא והאי חזיר ודאי בנה הוא ומותר באכילה: **ה מתני'** עושה מקום לקופיץ. מפנה את השיער מכאן ומכאן למקום שחיטת הסכין: **ותולש** את השיער. לכאן ולכאן למקום תתך הסכין משום תלדה ולא אמרי' גוזז הוא את הבכור: **ובלבד** שלא יזיזנו. שלא יאמרו עביד בקדשים אלא יניחנו מסובך עם הצמר מכאן ומכאן: **לראות** מום. להראותו לחכם: **גמ'** כנגדו ביו"ט. בבהמת חולין משום שחיטה בעי למעבד או לא: **לאו** היינו גוזז. ובכור גיזה הוא דאסירא דכתיב לא תגוז: **שאין** מתכוין. לתלוש אלא מפניהו ומושכו אילך ואילך אם נתלש נתלש: **ותולש** לאו היינו גוזז. להכי אמר רב הלכה כר' יוסי בבכור: **כלאחר** יד. אין דרך לתלוש צמר אלא לגזוז: **התולש** את הכנף. שתולש נוצה גדולה מן העוף: **והקוטמו**. לאחר שתלשו קטם ראשו: **והמורטה**. שמחליקה מן הגדדין ומורטו מן השיער קשה: **גוזז** ומחתך וממחק. מארבעים אבות מלאכות במסכת שבת:

מעדני יום טוב

[ג] **הלכה** כר' יוחנן. ובפ' מי שהוציאוהו (דף מ"ו) אמרינן שמואל ור"י הלכה כרבי יוחנן גרס וכ"ה בתוס': [ד] **יחיד** לגבייהו. וכ"כ בשם הרי"ף בפ' חבית סוף סי' ד' וגם בפ' הדר סי' כ' כתב רבינו כן והוא ג"כ לשונו של הרי"ף וצ"ע דהתם בפ' הדר סי' כב לא כתב כן וגם בקידושין פרק האומר סי' ג' ובפ' הזרוע סוף סימן א': [ה] **ואיפסקא** הלכתא כראב"י. בגמ' דף כ"ג ועיין בדברי רבינו בפ' מי שהוציאוהו סי' ב' ובנדרים ריש פרק השותפין: [ו] **דמשנתו** קב ונקי גרס. פירש"י קב מעט וכו' ועיין בפרק מי שהוציאוהו סי' ב' וכתבו התוס' ואע"פ שיש מקומות שפוסק הלכה כראב"י כדאשכחן בריש הדר ובפ' הבא על יבמתו יש דלא מסתבר טעמיה לפיכך הוצרך לפסוק הלכה: [ז] **דרב** יימר. ובגמ' דרב אשי: [ח] **הנכנס** לתוך עדרו בלילה. וכתבו התוס' תימה למה לו למנקט בענין זה לימא הנכנס לתוך עדרו וראה זכרים תלויים בנקבות וי"ל דלרבותא נקט הכי דאע"ג דודאי היתה תחלת לידתן בלילה שעדיין אין האמהות מכירין תולדותיהן ודרכן לטעות בלילה ובא לו בנה של זו אצל זו אפי' הכי לא חיישינן ע"כ: [ט] **משום** אותו ואת בנו. אי אמרת דידה מרחמא דלא דידה לא מרחמא לא לקי ואי אמרת דלא דידה נמי מרחמא לא לקי דדלמא לאו דידה הוא. גמ': [י] **ובעיין** לא איפשיטא. וממתני' דתנן הלוקח בהמה מניקה מן העובד כוכבים אינו חושש שמא בנה של אחרת היה נמי ליכא למפשט דבגמ' דחינן לה דמי קתני הוא היה קתני וה"ק אינו חושש שמא בנה של אחרת הא"כ היה לה ולד מעיקרא ופירש"י היה קתני וה"ק ממ"נ פטורה מן הבכורה דאין חוששין שמא מרחמת בן חברתה אא"כ היה לה ולד אחר מעיקרא הילכך לענין בכורה ודאי פטורה אבל לענין אותו ואת בנו ספיקא הוא ע"כ וכן נמי רישא דברייתא דהלוקח בהמה מניקה כו' דארשב"ג הדבר בחזקתו אע"ג דסיפא ודאי דידה היא כדאמרן דבמקום דידה לא שבקה כו' סיפא כדאיתא דהיינו ודאי ורישא כדאיתא דהיינו ספק ודקתני בסיפא וכן אע"ג דלא דמו ממש אפטורה דבכורה קתני וכן דלהא דמו דכי היכא דסיפא פטורו' ודאי דהא ודאי נקבו' תלויו' במבכירו' דידהו דלא שבקה דידה כו' רישא נמי פטורין מן הבכורה ודאי אי נמי לאו דידה הוא הא יולדת אחרינא דאינה מרחמת אא"כ יולדת: [כ] **ראה** חזיר שהוא כרוך אחר רחל. קצת קשה דנקט חזיר ולא גמל וי"ל משום דסבר כר"ש דאסר קלוט היוצא מן הטהור ואפילו היה ידוע שהוא בנה של רחל היה נאסר באכילה ומיהו מצינן למימר דאגב דנקט רחל שהיא בהמה דקה נקט חזיר א"כ ניחא למנקט למלתא ככ"ע ע"כ וחזיר נמי בהמה דקה כדתנן בסוף פ"ח דכלאים חזיר מין בהמה: ה [ל] **השוחט** את הבכור. עיין מ"ש בשם התוס' בסוף הסימן: [מ] **עושה** מקום בקופיץ גרס. דבגמ' אמרי תני לקופיץ וכ"כ הברטנורה: [נ] **ותולש** השיער. פירש"י משום תלדה עיין בסוף הסי' מ"ש בשם התוס': [ס] **וכי** היכי דשרי בבכור משום דבר שאין מתכוין שרי בי"ט. וכן מוכח בסמוך דקאמר רב כנגדו בי"ט מותר ופריך מהא דאמר רב הלכה כר"י דאמר דבר שאין מתכוין אסור ומשני דתולש לאו היינו גוזז ובי"ט היינו טעמא דשרי דה"ל עוקר דבר מגידולו כלאחר יד ואת"ל דאי תולש לאו היינו גוזז א"כ תולש דקתני במתניתין הוי במתכוין היכי שרי כנגדו בי"ט מתכוין משום דלאחר יד כ"כ התוס' ועי' בד"ח: [ע] **ואמר** ר"ל תולש חייב משום גוזז. תימה מה הוא מקשה אע"ג דלענין בכור לא מחייב ביה משום לא תגוז לענין שבת יש לחייב משום תולדה דגוזז ככל עוקר דבר מגידולו בבעלי חיים כמו הושיט יד לעובר בהמה ודילדל עובר שבמעי' לענין שבת חייב ובמוקדשים לא מחייב משום גוזז וכן קימוף חייב בשבת משום תולדה דקוצר וכן תולש מן המחובר אע"ג דקימוף לענין קצירה קודם לעומר לא מחייב ולענין לקט בפרק ראשית הגז ואי הוה מפרשינן הכא דפריך אהא דאמרי' דתולש משום כלאחר יד הוה ניחא דמייתי ראיה מהכא דלא כלאחר יד הוא ואין הלשון משמע כן מדקאמר ותולש לאו היינו גוזז והא תניא התולש את הכנף כו' משמע דפריך אהא דאמרן דתולש לאו היינו גוזז. תוס': [פ] **וכן** בי"ט שרי באין מתכוין. ותליסת נוצה א"א אלא במתכוין לתלוש דדוקא בצמר הוא מפניהו אילך ואילך ואם נתלש נתלש כדפירש"י משא"כ הנוצה תולשו דפנייתן אילך ואילך לא מהניא ליה ולא מידי: [צ] **ואיכא** חיובא כו'. ואפ"ה כדחית י"ט משום שהיא מלאכה לצורך אוכל נפש: [ק] **אפי'** מן השלח. פירוש עור מופשט ועדיין היא בצמרה וכן פירשו הרמב"ם והברטנורה במסכת מכשירין פ"ס משנה ו' אדתנן התם המובע על השלח פירש הברטנורה עור כמות שהוא כשמפשיטים אותו מן הבהמה נקרא שלח תרגום ויפשיטו וישלחו ע"כ וז"ל הרמב"ם העור בצמרו כמו שמפשיטין אותו ע"כ וכן הא דתנן בפרק במה טומנין בשלחין היינו נמי עורות בצמרן ומהך תוספתא דהכא קשיא לי על הערוך דבערך שלח כתב טומנין בשלחין פי' עורות שגלופין ניטל צמרן ועדיין לא נעבדו בגמרא אבל שלחא פי' אומן מפשיט עורות ע"כ ואי הך שלח דבתוספתא עור גלום מצמרו מאי תליסה איכא בו וכן אבא שלחא כ"ע נמי פירושו מעבד עורות בצמרן שמניחן כך עם צמרן ומעבדן ובכל אלו המדינות מלאכה זו ידוע ומפורסמת: [ר] **משום** תולש. והתם מפרשי נמי כדלעיל בגמ' דידן: [ש] **הרי** הוכחנו כו'. והתם בירושלמי מסיים בהדיא תדע לך שהוא כן דתני תלש מן המתה חייב תליסתה זו היא גיזתה: [ת] **שרי** כמו לאחר שחיטה. ואי קשיא לך דפריך הכא והתניא התולש את הכנף ומפרקינן שאני כנף דהיינו אורחיה ומשמע לכאורה דכיון דהיינו אורחיה בכנף בי"ט אסור וי"ל דהכי אמרינן היכי אמרת דתולש צמר מן הבהמה לאו היינו גוזז מ"ש מתולש את הכנף דמחייב משום גוזז ומפרקינן דלא דמי כנף לצמר דלצמר לאו היינו אורחיה בתליסה אלא בגזיזה וכנף היינו אורחיה וכיון דהיינו אורחיה אם לא היה סופו של י"ט לידחות אצל מלאכה זו כשם שאין סופו לידחות אצל צמר הבהמה א"כ דהוה אסור אבל כיון שסופו לידחות כדכתיבנא אע"ג דהיינו אורחיה מה לו מחיים מה לי לאחר מיתה כ"כ הר"ן בפרק כלל גדול ובפ"ק דביצה בשם הרמב"ן: [א] **הילכך** לדידן. כלו' בנדון דידן בנוצות העוף: [ב] **שאם** אין לו עפר מוכן. כדתנן בפ"ק דביצה:

דברי חמודות

בשביל זלזול מתנות כהונה עכ"ל ועיין בפ"ד סעיף א': (ג) **והר"ר** יונה ז"ל כתב דהלכה כשמואל וכו'. והרמב"ם בפ"ד מה' בכורות פסק כר' יוחנן וכסברת בה"ג וכבר כתבתי במ"י המקומות שבדברי רבינו בסברא זו שכתב כאן בשם הר"ר יונה דסתרי אהדדי: (ד) **תו** גרס התם בפ' בהמה המקשה כרכו בסיב וכו' וכתבתיו שם סעיף י"ב: (ה) **אינו** חושש וכו'. ועיין בסי' ב' וכ"מ לבהמה שראינוה חולבת וכו': (ו) **ואסור** באכילתה. ואפי' ידע שהיתה מעוברת טור ס"ס ע"ט ופשוט הוא וכתב רמ"י ז"ל דנ"ל שה"ה בטמאה שהניחה מעוברת ולא ראינו שילדה ואנו רואין מין טהור כרוך אחריה חיישי' ג"כ לתומרת שמא זה הוא שנולד ממנה ואסור עכ"ל ודברים פשוטים הם ועיין בפ"ק סי' ה': (ז) **ותולש** את השער. כתב ב"י סי' ש"ח דאסיפא דתולש השיער לראות את מקום המום כתב הרמב"ם בפ"ה מה' מעילה שאותו שיער אסור בהנאה לעולם כלומר דלא עדיף מנגר ואח"כ שחטו דבסימן דלקמן ונראה דה"ה לתלוש צמר של מקום השחיטה וכן משמע מפי' רש"י ע"כ והרמב"ם שלא כתב כן ארישא לפי שהוא הפך הסדר וכתב לסיפא קודם הרישא וסמך כשכתב הרישא על מ"ש כבר אסיפא ועיין בדברי רבינו בסימן דלקמן: (ח) **וגבי** בכור היינו טעמא דשרי. משום דסבר תולש לאו היינו גוזז וכבר כתבתי במ"י בשם התוס' דאפ"ה לא שרי במתנות אלא כאין מתכוין דאי במתכוין היכי שרינן כנגדו בי"ט במתכוין משום כלאחר יד וכך הם דברי רבינו לעיל בסמוך ועוד לקמן בסמוך כתב דלא שרינן במתני' אלא כאין מתכוין וכן בי"ט ולכך תמיהני על בעל הטורים שבה' י"ט סימן תצ"ח בטא"ח כתב בשם רבינו דתלישת צמר בי"ט כדי לשחוט אסור במתכוין ולא שרי אלא באינו מתכוין ואילו בטי"ד בה' בכור סימן ש"ח כתב בזה הלשון כשבא לשוחטו יכול לתלוש הצמר של מקום השחיטה וכו' וכ"כ ג"כ בקצור ודבר ברור הוא שזה הלשון דלכתחלה הוא והרמב"ם בפ"ג מה' י"ט לענין י"ט ובסוף פ"ח מה' מעילה לענין שחיטת בכור פסק בתרוייהו להיתירא אפי' במתכוין וכתב ב"י בה' י"ט דהרמב"ם סובר דלא מוקמינן למתני' באין מתכוין אלא מאי דהוה ס"ד מעיקרא דעוקר דבר מגידולו כי האי אסור בי"ט אבל בתר דאסיקנא דאפי' למ"ד דבר שאין מתכוין אסור שרי בי"ט משום דתולש לאו היינו גוזז והוי עוקר דבר מגידולו כלאחר יד תו לא צריכים למימר דלא שרי אלא בשאינו מתכוין דוקא דאפי' במתכוין נמי שרי משום דהוי עוקר דבר מגידולו כלאחר יד עכ"ל ואי מצאתי שאף התוס' שדברי רבינו מועתקות מהן כמ"ש רבינו לקמן הם עצמם כתבו בסוף הדבור דאם תולש לאו היינו גוזז שרי אפי' לתלוש במתכוין נ"ל דהא דשרי כנגדו בי"ט משום דה"ל עוקר דבר מגידולו כלאחר יד אפילו במתכוין לתלוש נמי שרי שהתירו חכמים שלא תתקלקל שחיטתו ביום טוב ע"כ ובעלי הש"ע נמשכו בכל זה אחר דברי בעל הטורים ונמצאו

לגופה

שאינה צריכה [ג] לגופה כתבתי לעיל בשם ר"י דאין לדמות איסור מלאכה שאינה צריכה לגופה לעוקר דבר מגידולו כלאחר יד. (ט) והמחמיר תבא עליו ברכה: ותולש את השער ובלבד שלא יזיזנו ממקומו אמר רבי *אסי אמר ר"ל לא שנו אלא ביד אבל בכלי אסור. והתנן עושה מקום בקופיץ. [ד] תני לקופיץ. וכן התולש את השער לראות מקום המום. איבעיא להו לכתחלה או דיעבד. כי קתני וכן אתולש קתני הלכך אפילו לכתחלה. או דלמא אלא יזיזנו ממקומו קתני. אמר ר' ירמיה ת"ש למר המסובך באזן רבי יוסי בן המשולם אומר תולשו ורואה את מומו. [ה] ש"מ לכתחלה קאמר ש"מ. אמר רב מרי אף אנן נמי תנינא וכן התולש את השער לראות מקום המום. מאי וכן אילימא שלא יזיזנו ממקומו. השתא ומה שוחט דשחיטה מוכחא עליו אמרת לא יזיזנו. לראות מקום המום מיבעיא. אלא לאו אתולש ש"מ לכתחלה ש"מ (י): ו מתני' שער בכור בעל מום שנשר והניחו בחלון ואח"כ שחטו עקביא בן מהללאל מתיר [דף כה ע"ב] וחכמים אוסרין דברי ר' יהודה. אמר ר' יוסי לא בזה התיר עקביא כלום וחכמים אוסרין אלא בשער בכור בעל מום שנשר והניחו בחלון ואח"כ מת בזה עקביא בן מהללאל מתיר וחכמים אוסרין: גמ' [דף כו ע"א] אמר רב נחמן הלכה כר' יהודה הואיל ותנן בבחירתא כוותיה דתנן הוא היה מתיר שער בכור בעל מום שנשר והניחו בחלון ואח"כ שחטו וחכמים אוסרין. אמר רב נחמן בר יצחק מתני' נמי דייקא דתנן למר המדולדל בבכור את שנראה עם הגיזה מותר ואת שאינו נראה עם הגיזה אסור. מני אילימא ר' יוסי. ובמאי. אילימא בשחוט בין לרבנן בין לעקביא בן מהללאל אידי ואידי מישרי שרי. אלא במת אי לרבנן מיסר אסרי. אי עקביא בן מהללאל איפכא מיבעי ליה נראה עם הגיזה אסור דמיסר קא אסר ליה. אינו נראה עם הגיזה מותר דמעיקרא תלוש הוה. אלא פשיטא ר' יהודה. ובמאי. אילימא במת בין לעקביא בין לרבנן אידי ואידי מיסר אסרי אלא לאו בשחטו ואי עקביא אידי ואידי מישרא שרי. אלא לאו רבנן וש"מ בשחטו פליגי ש"מ. הלכך שער בכור [ו] שנתלש מחיים לעולם אסור לא שנא תלש ולא שנא נשר בין שמת בין ששחטו [ז] ואפילו התירו מומחה גזירה דלמא אתי לשהוייה. ואפי' תם בזמן הזה דבעל כרחיה משהי ליה עד דנפיל ביה מומא אפי' הכי אסור דלמא אתי לשהוייה בתר דנפיל ביה מומא: מתני' למר המדולדל בבכור את שנראה עם הגיזה מותר ואת שאינו נראה עם הגיזה אסור: [דף כו ע"ב] גמ' היכי דמי אינו נראה עם הגיזה. אמר ריש לקיש כל שעיקרו הפוך כלפי ראשו רב נתן בר הושעיא אמר כל שאינו מתמעך עם הגיזה. וכיון דלא אתמר הלכתא כחדא מינייהו נקטינן לחומרא (יא) הלכך כל שאינו מתמעך עם הגיזה אסור וכל שכן עיקרו הפוך: ז תנן במסכת ערלה (פ"ג מ"ג) (יב) האורג [ח] מלא הסיט מצמר הבכור בבגד (יג) ידלק הבגד. משער הנזיר ומפטר חמור בשק ידלק השק. (יד) ואוקמא במסכת תמורה (דף לד.) בדעביד מיניה לפורתא [ט] דחשיב ולא בטיל הא לאו הכי שרי [י] דבטיל ברובא. תנן בפרק טבול יום (דף קג:) אמר ר' חנינא סגן הכהנים מימי לא ראיתי עור יוצא לבית השריפה. [כ] אמר ר' עקיבא מדבריו למדנו שהמפשיט את הבכור ונמצא טריפה שיאותו הכהנים בעורו. וחכמים אומרים לא ראינו אינה ראיה אלא יצא לבית השריפה. אמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן הלכה כרבי עקיבא. ואפילו רבי עקיבא לא אמר אלא כשהתירו מומחה. אבל לא התירו מומחה לא. והלכה כדברי חכמים. הבשר בקבורה והעור בשריפה. כך כתוב בספרים בפרק טבול יום ופירש"י התם והעור בשריפה לא ידענא טעמא. ונראה בעיני דלא גרסינן להאי פירושא אלא הכי גרסינן הלכה כדברי חכמים ותו לא מידי. ותוס' זה גרם דתלמידי דתרביצאי הוא וטעו במה ששנינו במשנתינו במלתייהו דרבנן יצא לבית השריפה ואני אומר דרבנן לאו אדר' עקיבא קיימי דמיירי בבכור בגבולין אלא אדרבי חנינא קיימי דאיירי בקדשי המקדש עד כאן לשון רש"י ז"ל. (טו) [ל] והעור יקבר עם הבשר: הדרן עלך הלוקח בהמה

פרק רביעי

א עד כמה ישראל חייב ליטפל בבכור בהמה. (א) בדקה שלשים יום. בגסה חמשים יום. רבי יוסי אומר בדקה שלשה חדשים. אמר לו הכהן בתוך הזמן הזה תנהו לי הרי זה לא יתנו לו ואם היה בעל מום ואמר לו תן לי ואוכלנו מותר. ובשעת המקדש אם היה תמים ואמר לו תן לי ואקריבנו מותר: גמ' מאי טעמא לא יתנו לו. אמר רב ששת מפני שנראה (א) ככהן המסייע בבית הגרנות: תנו רבנן הכהנים והלוים והעניים המסייעים בבית הרועים ובבית הגרנות ובבית המטבחיים (ב) אין נותנין להן תרומות ומעשרות בשכרן. ואם עשו כן חיללו. (ג) ועליהם הכתוב אומר ושחתם (את) ברית הלוי. [א] ואומר את קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו. ובכולן יש בהן [דף כז ע"א] טובת הנאה לבעלים. כיצד ישראל

רש"י. ממחק מחליק דהיינו אורחיה שדרך נוצת העוף לתלוש ולא לגוזה: לקופיץ. לצורך הקופיץ: לכתחלה קאמר. והאי וכן אתולש קאי דכי היכי דמותר לצורך השחיטה דהא פשיטא לך דרישא לכתחלה קאמר ה"נ לראות מקום המום או דיעבד קאמר והאי וכן אלא יזיזנו קאי וה"ק וכן מי שתלש את השער לראות את מקום המום נמי לא יזיזנו ממקומו: המסובך באזן. ובאזן היה מום: דשחיטתו מוכחת עליו. דלאו לגיזה איכוין: אלא לאו אתולש. ולכתחלה קאמר: ו מתני' מתיר. את הצמר בהנאה לכהן: וחכ"א. דאי שרית צמר הנושרת מחיים אתי לשהויי לבכור כדי שתשיר צמר כל שעה ואתי ביה לידי תקלה שיגזוז ויעבוד בו ופסולי המוקדשים אסירי בגיזה ועבודה כדאמרן בפירקא דלעיל תזבח ולא גיזה: ואח"כ מת. לא נשחט: גמ' הלכה כר' יהודה. דבשחטו פליגי ולא במת: אידי ואידי. בין נראה בין לא נראה מיברא שרי דהא אפילו מונח בחלון קא"ר יוסי דאפילו רבנן שרו בשחטו: אי רבנן. אידי ואידי מיסר אסיר דאותו שמחובר בו טעון קבורה לדברי הכל והתלוש ממנו רבנן אסרי ליה אפילו מונח בחלון: אלא פשיטא ר' יהודה היא. דאמר בשחטו פליגי: אידי ואידי. בין נראה בין לא נראה: וש"מ בשחטו פליגי. מדלא מצית מוקמא ליה כגוונא אחריתי ומדפסק לן כר' יהודה ש"מ הלכתא כוותיה: מתני' המדולדל. שנתלש מן העור אבל מסובך הוא עם שאר הצמר ואינו נופל: את שנראה עם הגיזה. כשישחטנו ויגזזנו לאחר שחיטה יהא צמר מדולדל שוה עם שאר הגיזה ואינו נראה כשפירש הימנה מותר כשאר הגיזה: ושאינו נראה. עם הגיזה שיצא חוץ יותר מדאי וניכר לכל שמובדל הוא מן הגיזה כמו שנשר לגמרי קודם שחיטה וסתמא כרבנן דפליגי עליה דעקביא: גמ' עיקרו הפוך. כלפי ראשו שכפול באמצעיתו ושני ראשין נראה בחוץ: שאינו מתמעך. שאינו שוה עם הגיזה אלא נראה עולה למעלה: ז מתני' מלא הסיט. מלא הרחקה גודל מאצבע מה שהוא יכול להרחיק: צמר בכור. אסור בהנאה דקדשים הוא: ידלק השק. גבי צמר נקט בגד וגבי שער נקט שק אורחא דמלתא: בציפרתא. שעשה מן האיסור צורת ציפור בשק דחשיב דמיפה ליה לכוליה שק ולא מיבטל: דבטיל ברובא. דהא קתני שער נזיר ופטר חמור בשק דמשמע מעט ממנו בבגד גדול של היתר ואי קשיא הא דאמרינן במס' נדה בגד שארג בו כלאים הרי זה לא ימכרו לעובד כוכבים ואמאי אסור למכרו וליבטל ההוא חוט ברובא כי היכי דאמרי' הכא הא לאו פירכא היא דבכלאים לא אמר ליבטל ברובא דעיקר כלאים לא אסרה תורה אלא ע"י תערובות וכלאים מתרגמינן עירובין ולא שייך בהו ביטול: מתני' לא ראיתי עור יוצא לשרפה. משהופשט הכי מפרש לה בגמ': ונמצא טריפה. ואפי' שפסול זה היה קודם הפשט הואיל ולא ניכר עד לאחר הפשט יאותו הכהנים בעורו: אין לא ראיתי ראיה. שמא לא אירע בימיו שימצא טרפה אחר הפשט ואם אירע' ושרפוהו הוא לא ראה: אלא יצא לבית השריפה. הואיל וקודם הפשט הוה ביה: בשר בקבורה. דאין מאכילין קדשים לכלבים ושריפה ליכא דאין שריפה בקדשים אלא כשהוכשרו לעזרה ונפסלו לאחר שחיטה: והעור בשריפה. לא ידענא טעמא ונראה בעיני דל"ג האי פירושא אלא ה"ג והלכה כדברי חכמים ותו לא מידי ותוס' זו גירסא דתלמידי תרביצאי היא וטעו במה ששנינו במשנתינו במלתייהו דרבנן לבית השריפה יצא ואני אומר דרבנן לאו אדר"ע קיימי דאיירי בבכור בגבולין אלא אדרבי חנינא קיימי דאיירי בקדשי המקדש: הדרן עלך פרק שלישי

פרק רביעי א ליטפל בבכור. בזמן הזה קודם שיתננו לכהן שמוזהר לעכבו אצלו בעל כרחו ולפרנסו: לא יתן לו. בגמרא מפרש: אם היה בעל מום. ואומר לו הכהן בתוך הזמן תנהו לי שאוכלנו מותר: גמ' שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות. לפי שבזמן הזה אין בכור ראוי לכלום עד שיפול בו מום וכיון דעל ישראל רמיא ליטפל בו חמשים יום וא"ל הכהן בתוך הזמן תנהו לי ואזוננו ואע"פ שלא אהנה דומה כמי ששוכרו ומצילו מן הטורח ובלבד שיתננו לו ולא לכהן אחר דומה לכהן שמסייע בבית הגרנות לדוש ולזרות כדי שיתנו לו התרומות אבל אם היה בעל מום ואמר תן לי שאוכלנו הואיל וחזי ליה לא הוי ככהן המסייע: בבית הרועים. אהכהנים קאי כדי ליתן להם הבכורות: בבית הגרנות. אכולהו קאי כהנים מפני תרומות ולוים משום מעשר ראשון עניים משום מעשר עני: בבית המטבחיים. אהכהנים קאי משום זרוע לחיים וקיבה: טובת הנאה. דבר מועט:

דברי חמודות

ונמצאו דבריהם סתורים ג"כ וצ"ע: (ט) והמחמיר תע"ב. וכן פסק הרמב"ם בפ"ג מה' י"ט דבעוף לא ימרוט מפני שהוא דרכו ונמצא תולש ביו"ט וכתב המגיד שהרשב"א ז"ל כתב שראוי להחמיר כדבריו ואני אומר שכן בדין שכיון שקודם שחיטה אינו אוכל וכמו שאמרו בבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיוודע לך במה נשחטה אינו ראוי לדחות איסור אלא דבר המכשירו בהכרח והיא השחיטה אבל התלישה כיון שאין הכרח לעשותה קודם השחיטה אינו מן הדין שתדחה עד שיהיה אוכל גמור כך נ"ל עכ"ל: (י) תניא לא תעבוד בבכור שורך ולא תגוז בכור צאנך אין לי אלא שור בעבודה וצאן בגיזה מנין ליתן את האמור של זה בזה ואת האמור של זה בזה ת"ל לא תעבוד ולא תגוז ופי' רש"י לא תעבוד ולא תגוז וי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמדו שניהן זה מזה: (יא) הלכך כל שאינו מתמעך וכו'. והרמב"ם בפ"ג מהל' בכורות פסק כר"א א"ר לקיש לא שעקרו הפוך וכתב דנראה שטעמו משום דה"ל ר' נתן יחידאה לגבי ר' אלעזר ור"ל ועוד דאינהו מארי גמ' טפי מיניה ועוד דבגמ' מקשי ור"ל מ"ט לא אמר כרבי נתן בר הושעיא ומהדרי' א"ר אלעא קסבר ר"ל לפי שא"א לגיזה בלא נימין מדולדלות ואי כה"ג מתסר אין לך גיזה מותרת והאי טעמא דמסתבר הוא ומשום הכי פסק כוותיה ע"כ וטעמא קמא דכתב דאמר ר"א א"ר לקיש הוו תרי אין נראה קצת כן מלשון רש"י פ"ק דנדה דף י' ע"ב אדפליגו חזקיה ור' יוחנן ומייתי גמ' מר' יוחנן אמר משום ר"ש בן יהוצדק למחשב תרי לגבי חד ופי' רש"י דהא פליג עליה רבי יוחנן לעיל מלביה וחזינן דקאי ר"ש כוותיה עד כאן: (יב) האורג מלא הסיט וכו'. ותניא בעלי מומין אסורים בכל שהוא ומפרש לה רבה בר אבוה בגיזת בכור בעל מום (שנגזזה בחיים והניחוה בחלון) שנתערבו בגיזי חולין ורבינו השמיטו וגם הטור לא כתבו וקרוב לשמוע דהיינו טעמייהו דר' חייא בר אבא א"ר יוחנן וכן ר' אסי א"ר יוחנן מוקמו להו בבעל מום עצמו שנתערב בתמימים ועוד דלפי הרכס לא קשיא ממתני' דבעי מלא הסיט באריג כ"ש בגיזה בלבד דלא לתסר בכ"ש וכמ"ש לקמן בשם הראב"ד ואף ע"ג דבגמ' לא רמי ממתני' אליבא דאוקמתא דרבה בר אבוה י"ל כיון דאמוראי אליבא דר"י מוקמו לברייתא בבעל מום עצמו לא חש גמ' למירמי ותסגי לן במאי דא"ר ירמיה לרבין דאמר לשמעתא דרבה בר אבוה בבלאי טפשאי משום דיתבי בארעא דחשוכא אמרי שמעתא דמחשכן לא שמיע לכו הא דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כו' אבל הרמב"ם בספ"ג מהל' בכורות פסק להך אוקמתא דרבה בר אבוה וכתב הכ"מ דנראה טעמו דמשמע ליה דהאמוראי דאליבא דר' יוחנן לא פליגי עם רבה בר אבוה אלא היכי דמתוקמא הברייתא שפיר טפי אבל לענין דינא לא פליגי עליה ע"כ ולהראב"ד גם הוקשה ממתני' דבאורג בעי מלא הסיט וא"כ בגיזה לא כ"ש ותירץ דמשום קנסא הוא דלא לשהייה הלכך דוקא גיזה דעבד איסורא והא דתנן אאריג דמתני' דערלה דבמוקדשים שכל שהן בקדשים שיש להן פדיון מיירי ודבר שיש לו מתירים אפי' באלף לא בטיל עכ"ד והר"ש כתב דהא דקתני בברייתא בעלי מומין אוסרים בכל שהן ומוקמי לה בגיזי בכור בעל מום שנתערבו בגיזי חולין אע"ג דקתני כ"ש מלא הסיט בעי ומיהו צריך לדקדק דמלא הסיט דהכא לא אסר אלא בציפרתא כדאמרינן בסוף תמורה ובגיזה לא שייכא לפירתא אלא באריגה עכ"ל ולפי מ"ש שנ"ל דמש"ה השמיטו רבי' והטור להך דרבה בר אבוה לפי שסוברים דלדחייה לה אוקמתא דידיה מקמי הני אמוראי דאליביה דר' יוחנן ניחא טפי דהשתא אף בגיזה דוקא כמלא הסיט שהוא דבר חשוב אבל בלאו הכי בטל ברובא וא"ת בבגד אמאי בעי לפירתא וגם מלא הסיט וכבר ראיתי להר"ש שכתב ודבר תימה אי בעי תרתי מלא הסיט ולפירתא ע"כ ומיהו י"ל דאף מלא הסיט הי' בעל ברוב באריגה בבגד אי לאו דהוא כלפירתא וגיזה המירה טפי מאריגה דנשתנה וכסברת הראב"ד דכתבתי לעיל ועיין בסעיף י"ד והא דמוקדשים בכ"ש י"ל כדברי הראב"ד דדבר שיש לו מתירין הן א"נ כמ"ש בשם הר"ש במ"י לחלק בין תם לבעל מום ובעלי הש"ע לא הרגישו בכל זה ולכך סתמו כהרמב"ם בלבד וכאילו כל ידעו למה השמיטו רבינו ולא כתבו כלל וזה דבר שא"א להעלות על הדעת שרבינו יביא ממרחק מתני' דמס' ערלה בענין אריגת הגיזה ולא יביא מאי דקמיה בפרקי' לענין תערובות גיזה עצמו אי לאו דס"ל דדחויה היא כך דהכא כל שכן שנ"ל שדברים של טעם הן לומר דדחויה היא וכדכתבתי ועיין בסעיף י"ד: (יג) ידלק הבגד. והטור כתב שטעון קבורה נראה טעמו דעיקר דין בכור שאינו נאכל שהוא בקבורה וכדלקמן בסמוך ומתני' דקתני ידלק רבותא היא דרשאי לשרפו דתנן בסוף מס' תמורה כל הנקברים לא ישרפו ר"י אומר אם רצה להחמיר על עצמו לשרוף את הנקברים רשאי ובגמ' דהתם איכא אוקמתא דמוקי' למתני' דהכא כר"י ומש"ה דחי לה הטור למתני' דהכא מהלכה כיון דיחידאה היא וכתב דטעון קבורה ולא מיחת קשיא לי דהא איכא אוקמתא אחריתא דאמרה רב ששת ואתמר נמי א"ר יוסי בר חנינא כאן בשער ופי' רש"י כאן בשק הא דקתני ידלק היינו שארג שער נזיר ופטר חמור בשק דלאו אמרת יקבר אתי איניש ומתהני בה הואיל ואינו כלה עד לאחר זמן ואלו הן הנקברין ומינייהו שער נזיר ופטר חמור) בשער עצמו שלא נארג ע"כ והשתא כי היכי דמוקמי שער נזיר ופטר חמור דמתני' דהכא דקתני ידלק דוקא בשק ומהך טעמא דכתב רש"י ז"ל הכי נמי דכוותה בבכור שגיזתו נארג בבגד נמי דוקא ידלק מהך טעמא גופיה ומש"ה רבינו כתב המשנה דערלה כצורתה ולא כתב לאותה אוקמתא דגמ' דסוף תמורה דמתני' כר' יהודה היא והרמב"ם בספ"ג דהל' בכורות כתב ג"כ כלשון משנתינו דידלק וכן סתם הש"ע ואני תמה על רמ"א והלמידו רמ"י שנמשך אחריו שכתב ג"כ לדברי הטור דיקבר: (יד) ואוקמא במס' תמורה בדעביד מיניה לפורתא וכו'. והרמב"ם בספ"ג מהל' בכורות לא כתב להך אוקמתא ולא חילק בין עביד ליפרתא ללא עביד וכתב הכ"מ דנראה שטעמו משום דלא מוקי בגמ' בדעבד מיניה לפירתא אלא לתאי דקתני התם משער נזיר ומפטר חמור בשק ידלק השק וכתב דלא ילפינן מיניה לבכור אע"ג דכי הדדי מיתנו במס' ערלה דדוקא בשער נזיר ופטר חמור דלא חשיב הוא דפריך וליבטל ברובה ואצטריך לשנויי דעבדיה כלפירתא אבל גבי צמר בכור לא קשיא לן דליבטל דמלא הסיט נמי חשיב ולא בטיל אפי' בכמה אבל קשה על זה שגם בדין שער בשק לא חילק בסוף הלכות פסולי המוקדשין והר"י קורקוס ז"ל כתב שרבי' מפי' דלאו דוקא שארג ליפרתא אלא ה"ק כיון שהוא מלא הסיט שראוי לפירתא ולא בטיל דאי בעשה לפירתא דוקא מלא הסיט למה הוזכר א"ב שסובר רבינו שאותו קושיא ואותו תירוץ הם דלא כהלכתא דהא קיימא לן דבגד שאבד בו כלאים אינו בטיל והא נמי דכוותה אף ע"פ שחילקו המפרשים לשאר איסורים (וכמ"ש במ"י) רבינו אינו מחלק ע"כ: (טו) והעור יקבר עם הבשר. וכתב הב"י שמצא כתוב בתשובת אשכנזית כתוב בפרגם לפיכך כשיפול בו מום טוב והגון למכרו לעובד כוכבים מחיים ע"כ: הדרן עלך הלוקח

(א) בדקה ל' יום וכו'. ואם אין לו כהן מצוי חייב לטפל בו עד שיזדמן לו כהן כך כתב רבינו בסוף מכילתי' וכן כתבו התוספות דף כ"ח והעתקתי דבריהם במ"י סי' דלקמן ואשתמיטתי' להב"י סי' ש"ו שלא הראה מקומו איה וכתב עוד רבינו שם שאחר הזמן השנוי במשנתינו צריך הכהן לקבלו ואינו רשאי לסרב משום דהוי כמבזה מתנות כהונה וכפ' דלעיל סעיף ב' כתבתי בשם מהרא"י בפסקיו סימן קס"ח דבספק בכור היכא דאיכא ספק שלו משום פלוגתא דרבותא שאין מחוייב לקבלו אבל שאר ספק בכור מחוייב לקבלו וכ"כ עוד מהר"י סי' קס"ו דאפילו לפי הא"ז דפסק דא"צ לקבלו ואין כופין אותו על כך מיהו איסורא עביד ושאם רוצה לקבלו לאחר זמן כופין אותו לקבל מיד שהישראל נותן לו וכתב עוד דכי היכי דהקפיד מהר"ם על הכהן שאינו מקבלו ה"נ הקפיד על המכוין להקניט כהן או שלא לו כדי לנקום ממנו דכתב דכמה עבירות עשה וגם מהרי"ו סי' כ"ד כתב דאפי' ספק בכור צריך לקבלו וכתב דדוקא מישראל אבל כהן עני שיש לו בכור ונהגו לכהן עשיר אין העשיר צריך לקבלו וכתב עוד שאם הישראל פשע שלא מכרו לעובד כוכבים קודם שנולד נראה דאין הכהן צריך לקבלו דמאוה למכרו כדי דלא ליתי ביה לידי תקלה (כדכתב רבינו בפ"ק סי' ב') וכיון דפשע ולא מכרו קנסינן ליה וכן דנתי הלכה למעשה וכ"ש במקום דאיכא למיחש דמכוין להקניט לכהן ע"כ וכתב מהרא"י סי' קס"ח בפסקיו דהא דכתב מהר"ם דצריך לקבלו בספק בכור דוקא שנולד מעצמו אבל הקונה פרה הולכת מעובד כוכבים אין צריך לקבלו ע"כ ועיין בפ"ק סעיף י"ב בדין תקפו כהן או שנתנו ישראל בטעות: (ב) אין נותנין להן תרומות ומעשרות בשכרן. ואם לקחן שלא מדעת בעליהן זכה כהן שאין לבעלים בהן אלא טובת הנאה וטובת הנאה אינו ממון טור סימן של"א ונותן לכהן על מנת להחזיר עיין בפ"ק דקידושין סימן ו': (ג) ועליהם הכתוב אומר ושחתם וגו'. ועיין עוד מזה בפרק הזרוע סי' ז' דאסור לכהן לחטוף כו': והאמר

מעדני יום טוב

[ג] לגופה. כתבתי לעיל בשם ר"י גרס וכן הן הדברים שכ' לעיל בזה ומדברי התו' ניכהו דסתמייהו דר"י הן: [ד] תני לקופיץ. פירש"י לצורך הקופיץ וכתבו התוספות דליתא לטעמא שפירש"י במתני' דעשיית מקום הוא משום חלדה דא"כ סכין ה"ל למנקט הכא דאיכא למיחש טפי לחלדה מקופיץ אלא נראה לפרש דנקט הכא קופיץ משום דבעי עשיית מקום טפי משכין וצריכא עשיית מקום גדול ועוד א"א לפרש כפירש"י דהא בעיא היא בפ"ב דחולין תחת למר מסובך מהו ולא איפשיטא אלא דרך לעשות מקום לקופיץ כדי שיהא נוח יותר לחתוך ולשחוט לפי שאין קופיץ נוח לחתוך בלא עשיית מקום ומטעם זה נמי דנקט בכור ולא סתם קדשים לפי שהקדשים נשחטים בעזרה יש שם סכינים מזומנים ואין צריכין עשיית מקום ועוד י"ל דנקט בכור לפי שנוהג בזמן הזה וגם דרך להיות למרו גדול מתוך שמשהה אותו עד שיפול בו מום כי הסיא דתנן בפרק כל פסולי המוקדשין מעשה בזכר של רחלים זקן ושערו מדולדל וצריך עשיית מקום טפי מטלאים ועוד משום דלאו דלא תגוז בבכור כתיב ע"כ: [ה] שמע מינה לכתחלה קאמר שמע מינה. ואע"ג דרבינו הא מסיק לעיל דמתני' בלא מתכוין כתבו התוס' דה"ל לאו לכתחלה שיתלוש במתכוין קאמר אלא כאותו שכתבנו משום שחיטה כתיר נמי לכתחלה לראות מקום המום: ו [ו] שנתלש מחיים. שהמחובר בשחיטה מתירתו כבשרו טור סי' ש"ח: [ז] ואפילו התירו מומחה. דבגמ' א"ל אסי אמר ר"ל מחלוקת בשהתירו מומחה דמ"ס גזרינן דלמא אתי לשהויי' ומ"ס לא גזרינן אבל לא התירו מומחה ד"ה אסור ופירש רש"י כשהתירו מומחה לבכור קודם נפילת הצמר דרבנן סברי גזרי אי שרית ליה לצמר בהנאה דלמא אתי לשהוייה כדי שתהא הצמר נושרת הימנו ובין כך ובין כך אתי לידי גיזה ועבודה הילכך אע"ג דהתירו מומחה אסור ועקביא סבר כיון שהתירו מומחה תו לא משהי ליה ד"ה אסיר דה"ל כתם וכתם עקביא מודה דאי אמרת שרי למריה אתי לשהוייה שלא יקריבנו ונוח לו בכך שבין כך ובין כך יפול בו מום ומפקע ליה מקדושת מזבח ועוד דכיון דלא התירו מומחה קודם נפילה אכתי לא הוה ביה שום לד היתר ע"כ: ז [ח] מלא הסיט. והתם תנן בסיפא ובמוקדשים מקדשים בכל שהן וכתב הר"ש וצריך טעם מאי שנא אמו בכור לאו מוקדשים ושמא חדא בתם וחדא בבעל מום ועי' בד"מ: [ט] דחשיב ולא בטיל. וכגון דאי אפשר לשלופינהו דאיכא ציפרתי טובא דהתירו ולא ידע הי מינייהו דאיסורא הר"ש ועי' בד"מ: [י] דבטיל ברובא. ופירש"י ואי קשיא הא דאמרינן במס' נדה בפ' האשה כו' ע"ש וגם בה' כלאי בגדים סי' ה' כתב רבינו תירוץ אחר וכן מתרץ נמי דלא תקשה מבשר בחלב: [כ] אמר ר"ע מדבריו למדנו כו'. ובגמרא מאי קמשמע לן ר"ע דהא מדר' חנינא שמעינן לה ומשני הא קמ"ל אפי' בגבולין ופי' רש"י דאפילו בגבולים בכור בעל מום הנשחט במדינה על מומו ולא התירו הכתוב אלא באכילה כדכתיב בשעריך תאכלנו אבל אם מת עורו אסור וטעון קבורה ואשמועינן ר"ע דהיכא דלא ניכר טריפתו עד לאחר הפשט שראה שחיטתו והפשט עורו כאילו נזרק דמו במקדש ונמצא טריפה לאחר הפשט ע"כ: [ל] והעור יקבר עם הבשר. עי' בפ' פסולי המוקדשין סי' ג': הדרן עלך הלוקח

[א] ואומר את קדשי וגו'. גמ' מאי ואומר וכי תימא מיתה לא ה"ש ואת קדשי וגו' וכתבו התוס' דלאו דוקא

תפארת שמואל (א) ככהן המסייע בבית הגרנות כו'. וספ"ק דע"ז שהכהן מחוייב לטפל בו ולקבלו מיד ישראל ובגילה פרק אין לדין כתב הא"ז דבעי הכהן לקבלו ומ"מ נראה דכל זה איירי דוקא בודאי בכור אבל בספק בכור כגון שהישראל אינו מחויב ליתנו לכהן ואפילו אם תקפו הכהן מוציאין מידו א"כ כ"ש שלא יכול לכפותו לקבלו ולפי דעתי שאף אין בו עון לכהן אלא בודאי בכור שהוא מתנת כהונה בודאי הוא מזלזל בו אבל הכא מאחר שהוא אינו מחויב ליתן לו א"כ אפילו אי נותן לו לא חשבינן ליה כמתנת כהונה אלא כשאר מתנה והדרבה יכול הכהן לומר שונא מתנות יחיה וי"א שכתוב בתשובת הרא"ש שהר"ם הקפיד על כהן א' שלא רצה לקבל אפילו ספק בכור ובספרים שלנו איתא וגם מלתא דתמוה הוא ועוד מסברה דא"ז משמע להדיא דוקא בודאי בכור הקפיד מהר"ם לקבל ממנו אף שאמר עשה שלא כהוגן מ"מ הישראל מחויב לטפל בו עד שימצא מי שיקבלנו וכתב עוד דבין הכהן ובין הישראל רשאי ליתנו לרועה גוי ע"כ

ישראל שהפרישו תרומה מכרי שלו ומצאו ישראל אחר (ד) ואמר לו הילך סלע זו ותנהו לבן בתי כהן מותר. ואם היה כהן לכהן אסור. וה"ה בתרומות ומעשרות [ב] אבל במתנות כהונה או זרוע ולחיים וקיבה לא. מאי טעמא. תרומה דקדושת הגוף היא כיון דלא מיתחלל לא אתי למיטעי בה אבל הני כיון דקדושת דמים נינהו ואי בעי מחליל להו לישראל אתי למיטעי בכהן סבר דמיתחלה קדושתייהו אארבעה זוזי ואתי למנהג בהו מנהג חולין [ג] שלא לאכלם בגדולה כדרך שמלכים אוכלין: ב מתני' (ה) הבכור נאכל שנה בשנה בין תם בין בעל מום [ד] שנאמר לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה. נולד לו מום תוך שנתו רשאי לקיימו כל שנים עשר חדש. לאחר שנתו אינו רשאי לקיימו [ה] אלא עד שלשים יום: [דף כז ע"ב] גמ' מדקתני נולד לו מום תוך שנתו למימרא דלשנה דידיה מנינן ליה מנה"מ. אמר רב יהודה אמר רב אמר קרא לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה [ו] איזהו שנה שנכנסת בחבירתה הוי אומר זו שנה של בכור. [דף כח ע"א] איבעיא להו הכי קאמר נולד לו מום תוך שנתו רשאי לקיימו כל י"ב חדש ולאחר שנתו עד שלשים יום. או דלמא הכי קאמר היכא דנולד לו מום תוך שנתו רשאי לקיימו כל י"ב חדש ותו לא. או דלמא הכי קאמר שנולד לו מום לאחר שנתו אינו רשאי לקיימו אלא שלשים יום. תא שמע בכור שנולד לו מום בתוך שנתו משלימין לו ט"ו יום אחר שנתו. השלמה אין מיהבא לא (ז) גרסינן בפרק ארבעה ראשי שנים (דף ו:) בכור מאימתי מונין לו שנה. אביי אמר משעה שנולד. רב אחא בר יעקב אמר משעה שראוי להרצאה. ולא פליגי הא בתם (ח) והא בבעל מום בעל מום מי מצי אכיל ליה מיום דקים ליה שנולד בו מום ואי שהייה לבכור לבתר זימניה מיעבר קא עבר עליה אבל איפסולי לא מיפסיל אלא בעל מום הוא שחיט ואכיל ליה. ואי תם הוא מקריב. דתניא (שם דף כ:) אחרים אומרים בכור שעברה עליו שנתו יהא כפסולי המוקדשין ויפסל ת"ל ואכלת לפני ה' מעשר דגנך תירשך ויצהרך ובכורות בקרך מקיש בכור למעשר [ז] מה מעשר אינו נפסל משנה לחבירתה אף בכור אינו נפסל משנה לחבירתה: ג מתני' השוחט את הבכור והראה את מומו: רבי יהודה מתיר ורבי מאיר אומר הואיל ונשחט שלא על פי מומחה אסור: גמ' אמר רבה [בב"ח] בדוקין שבעין ד"ה אסור מפני שהן משתנין לא נחלקו אלא במומין שבגוף. ר"מ סבר גזרינן מומין שבגוף אטו דוקין שבעין ורבי יהודה סבר לא גזרינן. תניא נמי הכי השוחט את הבכור והראה את מומו רבי יהודה אומר בדוקין שבעין אסור מפני שהן משתנין. במומין שבגוף מותר מפני שאין משתנין. רבי מאיר אומר אחד זה ואחד זה אסור מפני שהן משתנין. ס"ד מומין שבגוף מי משתנין אלא אימא מפני המשתנין: אמר רב נחמן בר יצחק [דף כח ע"ב] מתניתין נמי דיקא דקתני ר' מאיר אומר הואיל ונשחט שלא על פי מומחה אסור ש"מ רבי מאיר קנסא הוא דקנים. אע"ג דהש"ס דקאמר לעיל גזרינן מומין שבגוף אטו דוקין שבעין מדקרי ליה הכא קנסא אלמא קנסא הוי ולא גזירה. ופסק בשאלתות דרב אחאי [א] דהלכה כר"מ בגזירותיו ולא בקנסותיו. והביא ראיה ממעוברת חבירו ומינוקת חבירו דקנים רבי מאיר יוציא ולא יחזיר עולמית. וסתמא דהש"ס בריש החולץ (דף לו.) דלא כוותיה. וכן סוגיא דשמעתין כר' יהודה [ח] דקאמר נפקא מיניה לאכחושי סהדי משמע דאי איכא סהדי דלא אישתני סמכינן עלייהו. ולר' מאיר קנסינן בכולהו מפני המשתנין. [ט] וכן לקמן דקאמר לימא סתמא כרבי מאיר וקמשני בדוקין שבעין וד"ה. וכן פסק מר שמואל הכהן בר חפני גאון ז"ל. ובעל הלכות פסק כר' מאיר דחשיב ליה גזירה. וכן נראה לי מלשון הברייתא [י] דקתני מפני המשתנין. וקנסא דקאמר הש"ס לאו דוקא. (ח) וכן דעת הרמב"ן ז"ל והביא ראיה מדקתני הואיל ונשחט ולא קתני הואיל ושוחטו. משמע אפי' שחטו אחר [כ] ובהא לא שייך קנסא אלא גזירה:

ד מתני' מי שאינו מומחה וראה את הבכור ונשחט על פיו [ל] הרי זה יקבר וישלם מביתו. דן את הדין זיכה את החייב חייב את הזכאי טימא את הטהור טיהר את הטמא מה שעשה עשוי וישלם מביתו. ואם היה מומחה *לרבים פטור מלשלם: מעשה בפרה שניטלה האם שלה והאכילה ר' טרפון לכלבים ובא מעשה לפני חכמים ביבנה והתירו. אמר תודוס הרופא אין פרה וחזירה יוצאה מאלכסנדרי' של מצרים עד שחותכין האם שלה בשביל שלא תלד. אמר רבי טרפון הלכה חמורך טרפון. אמר לו רבי עקיבא פטור אתה [מ] שאתה מומחה וכל המומחה לב"ד פטור מלשלם: גמ' [נ] תנא כשהוא משלם משלם [ס] רביע לדקה ומחצה לגסה מאי טעמא [ע] אמר רב הונא בר מנוח [פ] משום גזירה מגדלי בהמה דקה נגעי בה. וכתב הרמב"ן ז"ל דבחוצה לארץ משלם אף לדקה מחצה (ט) וכן מסתבר: (י) דן את הדין וכו' [צ] לימא תנן סתמא כר' מאיר דדאין דינא דגרמי. אמר רבי אליעזר אמר רב [ק] כשנשא ונתן ביד. והא דתנן מי שאינו מומחה ורואה את הבכור ונשחט על פיו הרי זה יקבר וישלם מביתו. התם קנסא הוא דקנסי רבנן דלא ליתי למישרי בוכרא אלא מי שהוא מומחה. לפי שחכמה יתירה היא ראיית מומין. [ר] [ב] דהא רב גידל היה שמנה עשר חדש אצל הרועים להתבונן במומין: ה מתני' הנוטל שכר להיות רואה את הבכור אין שוחטין על פיו אלא אם כן היה מומחה [דף כט ע"א] כאילא ביבנה. שהתירו לו חכמים להיות נוטל [ש] ד' איסרות לדקה וששה לגסה (יא) [ת] בין תם בין בעל מום. (יב) הנוטל שכר לדון [א] דיניו בטלין והא דתניא מכוער הדיין שנוטל שכר לדון [ב] אלא שדינו דין מפרש בפ"ב דכתובות (דף קה.)

הגהות הגרי"ב [א] [עי' היטב שם פרשת ויקרא סימן יג ופרשת בא סימן מד] : [ב] [סנהדרין דף ה: איתא והאמר רב שמנה עשר חדשים גדלתי אצל רועי בהמה לידע וכו' וכן בהרא"ש דלקמן ה"ה (סמוך) [סוף] סימן ד' לא כתב רב גידל אלא כתב הא דאמר רב י"ח חדשים וכו' ואולי הכא הכי פירושה דהא רב דאמר דרב בעצמו גידל היה כלומר שהיה מגודל י"ח חדשים אצל רועים] :

רש"י. ואם היה כהן נותן סלע כדי שיתן לכהן אחר קרובו אסור כיון דלדידיה חזי נראה ככהן דמסייע : תרומה. היינו טעמא דשריא טובת הנאה דידה דקדושת הגוף היא דכ"ע ידעי דלא נפקי לחולין ולא אתי האי כהן דיהיב אבי אמו הסלע בגיניה למיטעי ולמנהג ביה ענין חול ולמימר אתחלא לה בהאי סלע דיהיב ליה אבי אמו : אבל הני. מתנות בכור דקדושת דמים נינהו דאם רצה כהן למכור בשר בכור וזרוע ולחיים וקיבה מוכרה לישראל ותו לא בעי ליה לישראל למיכלינהו בצלי ובחרדל כי היכי דעביד כהן הלכך אתי האי כהן למיטעי בהון וסבר כיון דבני קנין נינהו תיתחל קדושתייהו אארבעה זוזי דיהיב אבי אמו (סלע) דהיינו ד' זוזי ואתי למנהג בהו מנהג דחולין שלא יאכלם בצלי ובחרדל כדינים המפורשים בפרק הזרוע והלחיים והקיבה ומש"ה לא תנהו והאי דנקט ובכולה ה"ק ובכולן התרומות והמעשרות יש בהן טובת הנאה: ב מתני' בין תם. בזמן שבהמ"ק קיים: בין בעל מום. בזמן הזה: כל י"ב חודש. עד שיהו לו י"ב חודש משנולד: גמ' זו שנה של בכור. כלומר דכי אזלת אחר שנת הבכור הויא נכנסה בחברתה דכי הוה לבכור שנה אחת נכנסה שניה למנין עולם מתברי: היכא דנולד בו מום לאחר שנתו. רשאי לקיימו ל' יום משנולד המום דלאחר שנתו דמתני' ה"ק ואם לאחר שנולד המום יקיימנו ל' יום : השלמה אין מיהבא לא. מיהבא ל' יום שלימים לא יהבינן: הא בתם. דקאי להרצאה משנראה להרצאה ובעל מום שנולד במומו ועומד לשחוט בתוך מיום שנולד הוא ראוי לכך ומונין ל' משנולד : מי מצי אכיל ליה. ביום שנולד דלמא נפל הוה ואין שחיטה מטהרתו עד שישהה שמנה ימים דשוב נפיק ליה מכלל נפל דתני' רשב"ג אומר כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל ובבהמה ח' ימים : שעברה שנתו. מצותו בתוך שנתו שנאמר לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה : כפסולי המוקדשים. בבעל מום ויפסל הואיל ועבר עליו ואיחרו שהרי אין שנה בלא ג' רגלים ברוב שנים : מקיש בכור למעשר. במעשר דגן קא משתעי קראי : מה מעשר אינו נפסל כו'. דכתיב מקצה שלש שנים וגו' אם שהה מעשרותיו שנה ראשונה ושניה : ג מתני' והראה מומו. לאחר שחיטה ונמצא קבוע : גמ' דוקין. טיל"א כמו הנוטה כדוק שמים : משתנין. מפני נער מיתה משתנה העין ואע"ג דהשתא מתחזי קביע אי הוה חזי ליה מחיים הוה מתחזי עובר : שבגוף. כגון נסדק אזנו : מפני המשתנין. כלומר מפני דוקין שבעין שמשתנין גזירה למומין שבגוף אע"ג שאין משתנין : מתני' נמי דיקא. דבמומין שבגוף פליגי אבל בדוקין לא פליגי : הואיל ונשחט שלא ע"פ מומחה. ולא משכת ביה ר"מ שום ריעותא אלא קנסא דשחטו שלא ע"פ מומחה ואי בדוקין שבעין הוה ליה למתני ר"מ אוסר הואיל ומשתנין אלא ודאי ליכא ריעותא דבמומי הגוף פליגי וקנסא קניס גזירה משום דוקין : ד מתני' ואם היה מומחה לב"ד פטור. דלא מצי מימר ליה אמאי דיינת ליה הואיל ולא בקי בדיני : האם שלה. רחם שלה : והאכילה ר"ט לכלבים. שאלו עליה אם טריפה היא והאכילה לכלבים : שלא תלד. מפני שפרות וחזירות שלהן משולין מאד ומוכרין אותן ביוקר ורוצין שלא ילדו במלכות אחרת כדי שיהיו צריכין להם וחותכין האם שלה ואינה מתה הלכך לאו טריפה היא: הלכה חמורך טרפון. הפסדת חמור שתשלמנו לבעל הפרה : גמ' כשהוא משלם. לכהן נותן רביע דמיו משום בכור בהמה דקה ולבכור בהמה גסה חצי דמיו מש"ה משלם מחצה דממון המוטל בספק הוא דאיכא למימר אפסדיה כולי' ואי לא הוה שרי ליה הכי כי הוי מייתי ליה קמי מומחה גמור ושרי ליה (הוה) אכיל ליה והשתא בעי קבורה ואיכא למימר דלאו מידי אפסדיה דדילמא לא הוה מומא ומומחה גמור לא הוה שרי ליה ושמא לא הוה נפיל ביה לעולם מום קבוע עד שימות: מ"ט. רביע לדקה ומחצה לגסה : משום גזירת בהמה דקה נגעו בה. משום טורח מגדלי בהמה דקה שיש בו טורח גדולה לגדלה וזה שהתיר הבכור הגילו לכהן מטורח גדול דשמא אם הראהו לאחר לא היה מתירו לו והיה לו עוד טיפול מרובה עד שיפול בו מום להכי נגעו בו דלא משלם אלא רביע ל"א מפני גזירת מגדלי בהמה דקה שעוברין על דברי חכמים כדתנן אין מגדלין בהמה דקה בא"י קנסוהו חכמים דלא לשקול אלא ריבעא (יותר נראה לי) ולא מסי המורה : ר"מ. דאין דינא דגרמי. בב"ק בפרק הגוזל עצים מחיצת הכרם שנפרצה אומרים לו גדור נתייאש הימנה ולא גדרה ה"ז קידש וחייב באחריות גרמא דגרם לאסור תבואתו של חבירו : ה מתני' אין שוחטין. דדילמא משום אגרי קא שרי ליה : אא"ב היה מומחה. כאילא הדר ביבנה לחסיד הוא ולא נחשד כך : בין אמר להם מום קבוע. (הוא היה) רגיל ליטול כל שכרו :

מעדני יום טוב

דוקא מיתה דלא חשיב לה בפ' אלו הן הנשרפין בהדי אלו שבמיתה אלא קרוב הוא לענין מיתה ע"כ: [ב] אבל במתנות כהונה. כלומר בכור: [ג] שלא לאכלם בגדולה כדרך שהמלכים אוכלים. בצלי ובחרדל ובכל מתנות כתיב למשחה אפי' בזרוע ולחיים כדמשמע הכא וגבי תרומה לא מלינו שילריך בשום אכילה בגדולה דשמא לא שייך גדולה אלא בבשר. תוס': ב [ד] שנאמר לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה. וכי יהיה בו מום בשעריך תאכלנו. הרמב"ם פ"א מהל' בכורות: [ה] אלא עד ל' יום. ותניא בברייתא אחר שנתו אינו רשאי לקיימו אפילו יום א' ואפי' שעה אחת אבל מפני השבת אבידה לבעלים אמרו רשאי לקיימו ל' יום ופירש"י מפני השבת אבידה לבעלי' דהיינו כהן דזמנין דלא משכח כהן למיתבי' ליה ואם ישחטנו מיד יסרח לפיכך רשאי לקיימו ל' יום אחר שנתו ואמר רבי דמיירי ביד כהן וא"ל עכשיו לבשר ונתנו לו חכמים זמן שלשים יום אבל ישראל לעולם ממתין עד שימצא כהן. תוס' ועי' בד"ת בריש פירקי': [ו] איזהו שנה שנכנסת בחברתה. וכתבו התוספות דגבי שכיר שנה בשנה דרשינן שכירות שנה זו אין משתלם אלא בשנה אחרת בבבא מליעא פרק המקבל דרשינן בכל חד מעניינא דקרא דגבי מעשר דכתיב שנה בשנה דרשינן שאין מתעשר מן החדש על הישן וכו' וכתבו עוד דלריך לאוקמא הך שמעתא בשנה בלא שלש רגלים שברגלים לחודייהו בכל שנה איכא בל תאחר כדאי' בפ"ק דר"ה ע"כ ולאפוקי ממעתא דפ"ק דראש השנה דכתב רבינו לקמן יכול יהא כפסולי המוקדשים כו' כדפירש רש"י שם: [ז] מה מעשר אינו נפסל משנה לחברתה. פירש"י דכתיב מקצה שלש שנים תוציא כל מעשר תבואתך אם שיהה מעשרות שנה ראשונה ושניה וקשה תימה מהיכא תיתי לן דנפסל דאילטריך קרא דאינו נפסל. תוס': ג [ח] דקאמר נ"מ לאכחושי סהדי. דאיבעיא להו מפני המשתנין וכולהו משתנין כל דוקין שבעין משתנין או דלמא בדוקין גופייהו איכא דמשתני איכא דלא משתני ומיהו במומין שבגוף גזרינן אטו הנך דוקין דמשתנין למאי נ"מ הא אפי' איכא דלא משתנה הואיל ולא קים לן הי משתני והי לא משתני כולהו אסירי אם נשחטה בלא מומחה. לאכחושי סהדי אם שחטו בלא מומחה והשתא חזינא ליה קבוע וקיימי סהדי דלא נשתנה ומראה זה היה לו מחיים אי אמרת כולהו משתני שקרי נינהו ואסור לדברי הכל ואי אמרת איכא דמשתני ואיכא דלא משתני סמכינן עלייהו ושרי לר' יהודה דלא קנים ופשטינן לה נמי בגמרא איכא דמשתני ואיכא דלא משתני: [ט] וכן לקמן דאמר לימא סתמא כר"מ גרס'. ואמתני' דלקמן מי שאינו מומחה ורואה את הבכור ונשחט על פיו ה"ז יקבר דייקינן לימא סתמא כר"מ דקתני יקבר ואע"ג דהשתא מתחזי קבוע ודאי' דלמא בדוקין שבעין הוא דתנן יקבר דלד"ה משתני: [י] דקתני מפני המשתני'. ואי טעמא דר"מ משום גזירה ה"ל למתני הואיל ונשחט שלא על פי מומחה: [כ] ובהא לא שייך קנסא. דלמה נקנס לבעל הבהמה אם אחר שחטו: ד [ל] הרי זה יקבר. בסי' דלעיל מייתי גמ' דאמרי' לימא סתמא כר"מ כו' ועוד עיין מה שכתבתי אהלכתא בשם התוס' בסוף זה הסימן: [מ] שאתה מומחה וכו'. ואמרי' בגמרא ותיפוק לי דטעה בדבר משנה וטועה בדבר משנה חוזר חדא ועוד קאמר חדא דטועה בדבר משנה הוא ופירש"י דתנן באלו טרפות ניטלה האם שלה כשרה וטועה בדבר משנה חוזר

דברי חמודות

(ד) ואמר ליה הילך סלע כו'. וכתב הרמב"ם בפרק י"ב מהל' תרומות בד"א שהיו הבעלים רוצים ליתן אותה לאחד משני כהנים אלו בתנם ואמר ליה חבירו הילך כו' וכתב הב"י דבירושלמי דדמאי פרק בשי (הלכה ג') מוקמינן להך ברייתא הכי כי היכי דלא תקשי לר"י דאמר אין אדם מביא מעשרותיו בטובת הנאה ע"כ ואף על גב דבארלות הללו ליכא תרומות ומעשרות כתבתיו הואיל וזוטרא הוא: (ה) הבכור נאכל שנה בשנה. וכתב הרמב"ם בפ"א מה' בכורות שנה של בכור היא שנת לבנה תמימה י"ב חדש מיום ליום (כמו שאנו קובעין אותן לשנת לבנה) ואם היתה שנה מעוברת נתעברה לו ומונה לו י"ג חדש וכתב ב"י בפ"ק דר"ה ובערכין פרק המוכר שדהו פלוגתא דרבי ותכמים לענין שנה שאמורה בבתי ערי חומה והלכה כחכמים דאמרינן הכי ומשמע דילפינן בכור שנה שנה מבתי ערי חומה ע"כ ובהדיא איתא בפ' המוכר שדהו דף ל"א דשנה שנה מהדדי גמרינן וגרסינן תו התם בפרק המוכר שדהו א"ר אבא בר ממל נולד לו שני טלאים אחד בט"ו של אדר הראשון וא' בא' אדר השני זה שנולד באדר השני כיון שהגיע יום א' באדר של שנה הבאה עלתה לו שנה וזה שנולד לו בט"ו באדר הראשון לא עלתה לו שנה עד בט"ו באדר של שנה הבאה מתקיף לה רבינא ולימא ליה אנא קדים אכיל ירוקא מקמי דידך משום דא"ל את נחית לעיבורא אנא לא נחיתנא לעיבורא ופירש"י נולדו לו שני טלאים והם בכורות ומוזהר להקריבן בתוך שנתן דכתיב תאכלנו שנה בשנה את נחית לעיבורא נכנסת בחדש העיבור אבל אני לא נכנסתי בו ופסקוה הרמב"ם שם והטור ס"ס ש"ו: (ו) תניא בכור בזמן הזה עד שלא נראה להראותו לחכם רשאי לקיימו שתים ושלש שנים ומשנראה להראותו לחכם נולד לו מום בתוך שנתו רשאי לקיימו כל י"ב חדש אחר שנתו אינו רשאי לקיימו אפי' יום אחד ואפי' שעה אחת אבל מפני השבת אבידה לבעלים אמרו רשאי לקיימו שלשים יום ופירש"י עד שלא נראה להראותו לחכם שלא נפל בו מום וכתבו התוס' דלדבריו רשאי לקיימו חייב לקיימו וכי הא דשנינו בערכין סוף המקדיש שדהו אע"פ שאינו רשאי דפירושו כמו אע"פ שאינו חייב והוא דוחק וכן דוחק לפרש שרשאי ואינו כונסו בכיפה דאינו נראה שיהא יכול לכונסו לכיפה (ועיין בדברי רבי' סוף מכילתין ופ"ק דעבודת כוכבים סימן י"ג) ונראה לפרש עד שלא נראה כו' שלא נזדמן לו חכם אחר שנפל בו מום שאין זקוק להוליכו במקום רחוק למקום שחכם שם ע"כ ולאחר שנתו פי' אם נולד מום אחר שנתו ומפני השבת אבידה פירש"י דהיינו כהן דזימנין דלא משכח כהן למיתב ליה ואם ישחטנו מיד יסרח לפיכך רשאי לקיימו שלשים יום ואומר רבי דמיירי ביד כהן וא"ל עכשיו לבשר ונתנו לו חכמים זמן שלשים יום אבל ישראל לעולם ממתין עד שימצא כהן תוס': (ז) והא בבעל מום. ואין לדקדק מכאן שיהיה שייך בבל תאחר בנתינה לכהן דהכא לענין להאכילו בתוך שנתו דלריך תוס': (ח) וכן דעת הרמב"ן ז"ל. וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהל' בכורות והכי נקטינן ב"י סי' ש"י ובש"ע מסיים בה וה"ה בזמן הזה אם לא הראהו לג' בני הכנסת ועיין בפ' דלקמן סי' י"א: (ט) וכן מסתבר. וכתב הש"ע סוף סימן ש"י דהאידנא שאף בא"י אין רוב שדות של ישראל מותר לגדל בהמה דקה אפי' בא"י הלכך אפי' בא"י אף בדקה משלם חצי דמים ע"כ: (י) דן את הדין וכו' לימא תנן סתמא כר"מ וכו'. כבר כתבתי במ"י דרבי' כתב בפ' דיני ממונות תניין בסי' ד' דכר"מ קים לן ושם עיקר מקומן של אלו הדינין ושם ד' אפרש שם לכל פרטי דיניהן ודקדוקיהן: (יא) בין תם בין בעל מום. ובקצור ב"י כתוב שיתנו לו שכרו קודם ועיין שם בקצור במ"י ומסיק בגמרא דאינו נוטל עוד שכר שנית וכמ"ש במ"י וכתב הרמב"ם בפ"ג מהל' בכורות שרואה אותה לעולם כל זמן שמביאין אותה כדי שלא יבא לידי חשד וזה כתירון השני של התוס' שכתבתי במ"י: (יב) הנוטל שכר לדון וכו'.

בדיבורו בסנהדרין וכיון דאי קיימא פרה הוה מצי למהדר ביה ולמשרייה אשתכח שמה שאמר לאו כלום הוא זה וזה שהאכילה לכלבים איהו הוא דאפסיד אנפשיה ע"כ ועוד א"כ בשיקול הדעת טעית מומחה לב"ד אתה וכו' ופירש"י א"כ בשיקול הדעת טעית דאפי' הוה קיימי לא מצי למיהדר ביה ולמשרייה ואשתכח דאיסורו איסור ואתה הפסדתו אפילו הכי פטור אתה מלשלם דמומחה אתה שיקול הדעת מפרש בסנהדרין כגון תרי תנאי או תרי אמוראי דפליגי ולא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר וסוגיא דעלמא כחד מינייהו ואזל האי ועבד כאידך מה שעשה עשוי ומשלם מביתו ע"כ: [נ] תנא גרס. והוא בגמרא לעיל אמתני' דדן את הדין וכו': [ס] רביע לדקה ומחצה לגסה גרס'. ואע"פ שפי' רש"י משום דהוי ממון המוטל בספק שמא יתירנו חכם על מום זה ושמא לא יתירנו לאו משום דתיתי כסומכוס (דאמר בריש פרק הפרה דחולקין בממון המוטל בספק) אלא תקנת חכמים בעלמא הוא ואע"ג דאיירי בכל מום אפי' ידוע שיתירנו מומחה על ידו מ"מ חשיב ליה ספק קלת דשמא לא מזקיק ליה מומחה וגם לא פלוג בין מום למום ואי הוה מיירי הך ברייתא בדוקין שבעין דוקא הוה ניחא טפי וכר' יהודה ולדידיה אינו נקבר אלא בדוקין שבעין ועוד יש לפרש דהיינו טעמא דלעולם מחצה שפיערו חכמים שאינו שוה אלא כמחצה של חולין כדאמרי' בפרק אף ע"פ כל מקום שהוזכרה תרומה נותן לה כפלים בחולין ומיהו לא דמי ממש לתרומה דאסורה לזרים ואסורה בטומאה אבל בכור מומו שרייה לגמרי כללי וכאיל כ"כ התוספות ועי' מ"ש לקמן בשם הרא"ב"ד : [ע] אמר רב הונא בר מנוח משמיה דרב אחא בר איקא משום גזירת מגדלי בהמות נגעו בה גרס : [פ] משום גזירת כו'. פירש"י בלשון שני קנסוהו חכמים כו' וכ"כ הרמב"ם בפ"ג מהל' בכורות וכתב עליו הראב"ד אין כאן קנס אלא לפי שאינו רשאי לגדלו בא"י והיה לכהן לער גידולו למורשין לפיכך לא יחשוב לו כל דמיו אלא רביע ובגסה מחצה מפני שהרוית המצוית שהיה מוליא עליו ע"כ : [צ] לימא תנן סתמא כר"מ כו'. תימה דלא דייק הכי מרישא דמי שאינו מומחה רואה את הבכור ונשחט על פיו ה"ז יקבר וישלם מביתו דהיא מת"כ כר"מ אתיא דדאין דינא דגרמי דלא מתוקמא בנשא ונתן ביד דהא נשחט ע"פ קתני ובהגוזל קמא לא משכח התם משנה דדאין ר"מ דינא דגרמי אלא מברייתא דמחיצת הכרם (כדכתוב בפירש"י דהכא) וצ"ע לאתויי מהך ובהגוזל בתרא גבי ההוא דאחוי אחוי דסבר לחיוביה ממתני' דן את הדין וקדמי אמאי לא מייתי מהך. תוס' : [ק] כשנשא ונתן ביד. ואמרי' דזיכה את החייב משכחת לה כגון שהיה לו משכון ונטלו הימנו ובפרק דיני ממונות תניין בסימן ד' מסיק רבינו דלא קים לן כהך שנויא דאנן כר"מ קים לן: [ר] דהא רב גידל היה כו'. כדאיתא בפרקין ובפרק דלקמן סי' ד' כתב רב : ה [ש] ארבעה איסרות לדקה כו'. גמרא מ"ט האי נפיש טרחיה והאי לא נפיש טרחיה פירש"י להשליטו לארץ לכפותו ולראות מומו: [ת] בין תם ובין בעל מום. בשלמא בעל מום משום דקא שרי ליה אלא תם אמאי דא"כ אתי למחשדיה ואמרי האי בעל מום תם הוא והא דקא שרי ליה משום אגריה א"ה תם נמי אמרי בעל מום הוא והאי דלא קשרי ליה סבר כי היכא דלשקול אגריה זימנא אחריתא חד זימנא תקינו ליה רבנן תרי זימני לא תקינו ליה רבנן גמרא ופירש רש"י אלא תם כי אמר לאו מום עובר הוא אמאי שקיל אגרא הא לא מהני ליה מידי דמיסר קאסר ליה. דא"כ דלא שקיל אגרא אתי למחשדיה כי אמר בעל מום הוא תרי זימני לא תקינו ליה רבנן דכי הוה אמר תם הוא הוה שקיל אגרא וכי מייתי ליה לקמיה כמה זימנין לא שקיל מידי הילכך ליכא חשדא ע"כ וכתבו התוס' תרי זימני לא תקינו ליה רבנן וא"ת אכתי אמרי האי תם הוא והאי דשרי ליה לפי שאינו רוצה לטרוח פעם אחרת וי"ל שלא חייבוהו חכמים לראות פעם אחרת אלא דאם ראהו דאין יטל ליטול עליו שכר ועוד דבזה יחשדוהו לעולם שיתיר את האיסור כדי להציל מטורח של פעם שניה ע"כ ועי' בד"ת : [א] דיניו בטלין. לא אותו דין בלבד אלא כל דיניו וכדמוקי לה בירו' דמייתי רבינו לקמן דכן היא מתני' החשוד לטול שכר וכו' וכ"כ הר"ן בסוף פרק האיש מקדש : [ב] אלא שדינו דין. מפרש בפרק בתרא דכתובות גרסי' והוא בדף ק"ה :

גאגר

[ג] באגר בטילה דמוכח. [ד] והא דאמרינן (שם) שני דייני גזירות שבירושלים היו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה [ה] ומוכח התם [ו] דבלא אגר בטילה דמוכח שרי (יג) שאני התם דכל עסקיהם היו בזה ולא היו יכולין לעסוק בשום מלאכה. ואי אפשר למות ברעב והיו צריכין ליטול כדי פרנסתם. וכן אילא ביבנה שהתירו לו חכמים ליטול שכר לפי שהכל היו מביאין אליו בכוריהן כל היום והיה צריך להיות בטל מכל מלאכה: **מתני'** (יד) להעיד עדותיו בטלה להזות ולקדש מימיו מי מערה ואפרו אפר מקלה. אם היה כהן טמאהו מתרומתו מאכילהו ומשקהו וסכו. אם היה זקן מרכיבו על החמור (טו) ונותן לו שכרו כפועל: **גמ'** מה"מ. אמר רב יהודה אמר רב אמר קרא ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים וגו' [ז] מה אני בחנם אף אתם בחנם תנ"ה כאשר צוני ה' אלהי מה אני בחנם אף אתם בחנם. [ח] פירוש כאשר אני צוני ה' ולמדני בחנם אף אתם למדתם ממני בחנם ולא קבלתי מכם שכר. ומנין שאם לא מצא בחנם שילמוד בשכר שלא יאמר אדם שמשה רבינו ע"ה לא הזהירני ללמוד התורה אלא א"כ אני מוצא שילמדני בחנם. ת"ל אמת קנה. [ט] ואע"פ שהוציא מעות על לימודה לא מכרנה בכסף. ומה שנהגו האידנא ללמוד בשכר. אם אין לו במה להתפרנס שרי. ואפי' יש לו אם הוא בטילה דמוכח שמניח כל עסקיו ומשאו ומתנו מסתברא דחשיב מוכח יותר ימקרנא דתהי באמברא ושקיל זוזא. (טז) ובקטנים שרי משום שכר שימור או פיסוק טעמים כדאיתא פרק אין בין המודר (דף לז.). ירושלמי בנדרים (שם) [י] וכן חמי מתניין נסבין אגריהון. א"ר יודן ברבי ישמעאל שכר בטילה הן נוטלין. עוד בירושלמי (סנהדרין פ"א) תמן תנינא הנוטל שכר לדון דיניו בטלין. כך היא מתניתין החשוד ליטול שכר לדון דיניו בטלין. חד בר נש אתא למידן קמיה דרב הונא (יז) אמר ליה אייתי לי חד בר נש דיסוק לדיקלא תחותאי. רב הונא הוה רעי תורין והוה ידע שהדו לחד בר נש אמר ליה איתא מסהיד לי. אמר ליה הב לי אגרי. והניא כן נותנין לדיין שכר בטלותו ולעד שכר עדותו. חד בר נש שכיב חד כהן. אתא עובדא קמי רב יצחק [כ] ואכליה חולין. סברין מימר שיוצאין לו דמי תרומה מתוכן. כתב הרמב"ן ז"ל מה שכתוב בברייתא החשוד ליטול שכר לדון דיניו בטלין (יח) אם נתברר לנו שלא נטל שכר בדין שדן אין הדין בטל. [ל] ומסתברא טעמיה. [מ] אבל לא ידענא היאך יתברר הדבר בעדים שלא נטל כיון שהוא חשוד. ונותן לו שכרו כפועל בטל [נ] והא לאו בטיל אמר אביי [דף כט ע"ב] כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה. [ס] פי' כפועל בטל לגמרי אומדין כמה אדם רוצה ליקח ליבטל ממלאכתו שהוא רגיל לעשות בה ולישב בטל (יט) ועתה אינו מקבל שום שכר על העדות (כ) (כא): הדרן עלך עד כמה

פרק חמישי

א [דף לא ע"א] **כל** פסולי המוקדשין [א] [ב] נמכרין באיטליז ונשקלין בליטרא. (א) חוץ מן הבכור ומן המעשר שהנאתן לבעלים. ופסולי המוקדשין הנאתן להקדש. ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור: **גמ'** [דף לא ע"ב] תניא [ג] בבכור נאמר לא תפדה [ד] ונמכר הוא. במעשר נאמר לא יגאל ואינו נמכר לא חי ולא שחוט ולא תם ולא בעל מום. תנן התם (מעשר שני פ"א מ"ב) בכור מוכרין אותו תמים חי. ובעל מום חי ושחוט. ומקדשין בו את האשה. ואוקמה רב נחמן במסכת תמורה (דף ז:) [ה] בבכור בזמן הזה דלא חזי להקרבה דאית להו לכהנים זכייה בגויה הלכך נמכר תם חי ובעל מום חי ושחוט. וגרסינן נמי התם (דף ח:) אמר רב חסדא לא שנו אלא מכהן לכהן אבל מכהן לישראל לא. מאי טעמא. אמר רב הונא בריה דרב יהושע משום דנראה ככהן המסייע בבית הגרנות. מר זוטרא איקלע לגבי דרב אשי אייתי לקמיה בשרא לא אכיל. [ו] אמרי ליה אמאי לא אכיל מר. אמר להו חלים לי עלמא א"ל ליכול מר. דראשית הוא ומברי. אמר להו ומנא לכו הדין. אמרו ליה שמכרו לנו פלוני כהן

רש"י. גמ' אגר בטילה. שהיה בטל ממלאכתו: **נוטלין שכרן.** ומתפרנסים הימנו לפי שלא היו עסוקים במלאכתן: **מתני'** להזות. ממי חטאת: **לקדש.** לערב אפר חטאת במים חיים אל כלי: **אפר מקלה.** כשאר אפר בעלמא כל אפר קרוי אפר מקלה: **אבל** אם אותו רואה בכורות או הדיין או העד או המזה והמקדש כהן וזה המוליכו עמו מעבירו במקום טומאה שאין דרך אחר מטמאהו מתרומתו שצריך לקנות חולין ולאכול ודמי חולין יקרין מדמי תרומה שהחולין ראוין לכל ותרומה אינה ראויה אלא לכהנים: **מאכילו.** זה שמוליכו ומשקו וסכו: **ונותן** לו שכרו כפועל. ובגמ' מפרש מאי היא שלפי מה שהוא מפסידו נותן לו: **גמ'** מנה"מ. דאין נוטלין שכר על הוראה ותלמוד תורה שילמוד: **אמת.** תורה: **דהוה** תהי באמברי דתמרא. מרית באוצרות יין איזה ראוי להתקיים והקרוב להתקלקל ימכרוהו מיד ובשכר זה היה מנוי לו בכל יום: **שכר** שימור. שמשמרים התינוקות שאין מניחין אותן לצאת ולעסוק בדברים בטלים ולא שכר למוד המקרא: **שכר** פיסוק טעמים. שמלמדו ניקוד וטעמים: **כפועל** בטל של אותה מלאכה דבטל הימנה. דאם היה נוקב מרגלית שעבודתה נוחה לעשות ושכרו מרובה אם אמר לו טול כך וכך והבטל היום במלאכה אינו פוחת משכרו אלא דבר מועט שהרי נוחה ואין בה טורח ואם מלאכה קשה היא כמו נגר אם אומר לו אתה נוטל עכשיו שלשה זוזים טול זוז והיבטל היום מאותה מלאכה ועשה מלאכה קלה זו נוח לו להיבטל וליטול זוז וה"נ כי הסוא אגרא יהיב ליה שהרי מבטלו ממלאכתו וכוליה אגרא לא יהיב ליה שהרי אינו עסוק במלאכה קשה הללו: הדרן עלך פרק רביעי

פרק ה א כל פסולי המוקדשים. שנפל בהם מום הנאתן להקדש אם מוכרין אותן ביוקר הנאת הקדש היא ובגמרא מפרשה כולה: **באיטליז.** בשוק יש לוקחין הרבה ונמכר ביוקר: **ונשקלין** בליטרא. כדרך שהקצבין מוכרי בשר חולין: **בבכור** ומעשר. אם נמכרין ביוקר: **הנאתן** לבעלים. בכור הנאתו לכהן ומוכר הבשר לכל מי שירצה דבשר בכור נאכל לכל אדם והכהן נוטל דמיו ולכהן קרי בעלים של בכור ומעשר הנאת מכירתו ביוקר לבעליו ישראל היא ומשום הנאת הדיוטות לא מזלזלינן בקדשים לנהוג בהן מנהג חולין למוכרו באיטליז אלא בביתו ואע"פ שלא יקפצו עליהם בני אדם כל כך ואין נשקלין בליטרא אלא באומד ואם יפסיד לית לן בה: **ושוקלים** מנה כנגד מנה. בבכור שאם יש לו חתיכת בשר חולין שנשקלה בליטרא יכול לשקול בשר בכור כנגדה: **גמ'** לא תפדה. אך בכור שור או בכור עז לא תפדה וגו' ומשמע בעלים אין פודין אותן אבל נמכר הוא לאחרים משיבא ליד כהן: **לא** יגאל. והיה הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל אין נמכר דגמרינן לא יגאל דהכא מלא יגאל דנחרמים כדמפרש לקמן בשמעתין: **בבכור.** בזמן הזה מוכרין אותו בין תמים חי בין כהן לכהן בין כהן לישראל והלוקח ימתין עד שיפול בו מום ויאכלנו דבכור בזמן הזה שנפל בו מום אין בו אלא איסור גזל שגוזל את הכהן ואם מכרו כהן או נתנו לו מותר לאכלו ולכדאמרינן בבכורות גבי בכור בעל מום (בפ') כל פסולי המוקדשין ב"ה מתירין ואפילו (עובד כוכבים) מותר לאכול הימנו אבל בתם שחוט בזמן הזה ליכא: **ומקדש** בו. כהן את האשה דממוניה הוא: **דאית** להו לכהנים זכייה בגוויה. מה יש דבזמן הזה נמי הוי הבכורות לכהנים: **ל"ש.** אלא כהן לכהן יכול למכרו תמים: **היינו** טעמא דישראל אסור לקנות בכור תם מן הכהן משום דהתם בכור תם בזמן הזה נמכר [בזול] דבעי לוקח לשהויי עד שיומם הלכך הוה האי כהן דמוזיל גבי ישראל נראה ככהן המסייע בבית הגרנות לזרות ולעמר כדי שיתנו לו התרומות והוי חילול שם דמיתזי כמאן דשקיל לתרומות בתורת שכירות והאי כהן נמי מחזי דמש"ה מוזיל לישראל כי היכי דליתוב ליה בכורות שיוולדו לו בעדרו: **ליכל** מר דמברי. שבשר בכור בריאה לאכול יותר משאר הבשר **מנא** לכו הא. מי נתנה לכם הא

דברי המודות

פיין סעיף י"ג גם בפ' בתרא דכתובות עוד מדיני הדיינין: (יג) **שאני** התם דכל עסקיהן וכו'. ואני כתבתי בתוספ' י"ט דיש להביא ראיה מעדות דלקמן בסעיף הסמוך דדיינים הנקבעים ליבשב תמיד יכולין להתנות בתחלה ליטול שכר ולפי זה כשנברר ע"י בעל דין להיות לו לבורר נ"ל שאין טעם ליקח שכר ומיהו כתבתי עוד שם בשם הכ"מ שכתב בפ"ג מהל' תלמוד תורה דמשום עת לעשות לה' הפרו תורתך אפשר דשרי וכתב הטור ח"מ סימן ט' שכתב הר"ר יהודה ברצלונא נהגו ברוב מקומות לעשות לב"ד קופה שפוסקים ממון לב"ד ופרנסתם לכמה עולה בשנה ומגבין אותה בתחלת השנה או בסופה ואין בזה משום תורת שוחד ותורת אגרא כי חובה הוא על ישראל לפרנס דייניהם וחכמיהם וגם אם יש שם נדבות או הקדשות סתם לוקחין מהן ומיהו במקום שמגבי' אותן בתחלה אין צריכין הדיינין לטרוח לכך ולא לבקש משום אדם כלום כדי שלא יהא צריך לשום אדם לא להחניפו ולא להחזיק לו טובה אלא דבר קצוב הוא על הצבור ומגבי' אותה בעונת' כמו ארנונות כדי שיהא מקובץ ומוכן לו ולא יהא צריך הדיין להחזיק טובה מגבויו לשום אדם עכ"ל והא דכתב שחובה הוא על ישראל לפרנס כו' פי' מהר"ו כ"ן בסמ"ע מדכתיב והכהן הגדול מאחיו גדלהו מאחיו ואינו נראה לי דהתם לגדלו ולהעשירו קאמר כדמשמע בהדיא מפירש"י דס"פ הזרוע וגם לא משמע מינה אלא לאדם השוב הממונה על הצבור דומיא דכ"ג אבל למידן דינ' יותר נ"ל ממתנות כהונה ולויה דבסוף פ' קרח דכתיב כהו חלף עבודתם ומ"ש נדבות או הקדשות סתם להפוקי מפורשים לאיזה דבר שאין לשנותן כדאיתא בפ"ק דב"ב סי' כ"ט ומ"ש ומיהו במקום שמגבים אותה בתחלה כו' כלומר דהכי עדיפא מלהגבותה בסופה: (יד) **להעיד** עדותיו בטלין. וכתב ב"י ח"מ ס"ס כ"ח מחודשים כ' שהרשב"א כתב בתשובה דכ"ל שלא אמרו אלא בעדים שנעשו עדים כבר שהם מצווים להעיד ולא רצו להעיד עד שנטלו שכר ודומיא דנוטל שכרו לדון מצוה על ב"ד לדון בין איש לרעהו אבל מי שאינו מחוייב להעיד ונוטל שכר לילך ולהיות עד שאינו כדין זה לפי דעתי עכ"ל וע"פ זה כתבתי בסעיף דלעיל שכן יש להורות ג"כ בדיין שאם ממנין אותו וקובעין אותו להיות יושב ודן לכל הבאים לפניו שאין זה בכלל מה אני בחנם כו' ושקנסוהו להיות דיניו בטלין אם יעבור לפי שאם לא היו קובעים אותו לא היו הכל באין לפניו אלא לפעמים יבא אחד ויבררהו ולפעמים יבא אחר ויברר לאחר אבל מפני שהוקבע להיות דיין באים הכל לפניו והוי דומיא דעד שרשאי ליטול שכר לילך ולראות העדות דשרי וכתב הר"ן בס"פ האיש מקדש בשם הרמב"ן שנראה שאינו בכלל הפסולין מדבריהם שיהא צריך הכרזה (כדאיתא בפרק זה בורר סוף סימן י"א) אלא מעוכמן הן בעלים שכיון שהיה יודע לו עדות ולא רצה לומר אלא מחמת שכר אין זו עדות והחשוד בכך עדותיו בטלין עד שיודע לך וכו' ועיין עוד סוף דבריו לקמן סעיף י"ז: (טו) **ונותן** לו שכרו כפועל. משמע דאכולהו דמתני' קאי וכן כתבו הטור לענין רואה מומי בכור בסי' ש"ב אבל הרמב"ם לא כתב בהלכות בכורות דנותן לו שכרו כפועל וכתב ב"י דמשמע דסבירא ליה דהא דקתני נותן לו שכרו כפועל לא קאי ארואה בכורות והאריו נמשכו בעלי הש"ע: (טז) **ובקטנים** שרי משום שכר שימור ופיסוק טעמים. פלוגתא דרב ור' יוחנן רב אמר שכר שימור שרי ור' יוחנן אמר שכר פיסוק טעמים שרי וכתב הר"ן ואיכא בין רב לר"י ללמד מקרא לגדול דלא בעי שימור אסור דס"ל דפיסוק טעמים דאורייתא ולר"י שרי משום שכר פיסוק טעמים וכיון דקיימא לן רב ור"י הלכה כר"י נקיטינן דאפי' בגדול שרי ליטול שכר על המקרא וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ו מהל' נדרים וכתב הב"י שכן נראה ג"כ מדבריו פ"א מהלכות ת"ת וכתב עוד הב"י דהא דכתב רבינו ולקטנים שרי כו' נראה שאינו חולק על הר"ן דכתב דהלכה כר"י ודאף לגדולים שרי דרבינו לא נחית למפסק הלכה כמאן אלא לומר דכמה גווני שיתירא איכא אם אין לו במה להתפרנס או אם הוא שרי בטילה או אם הם קטנים משום שימור או משום שכר פיסוק טעמים ואע"פ שהם גדולים שרי משום טעם שכר פיסוק טעמים עכ"ל ואע"פ שהוא דוחק לפרש כן בלשון רבינו מ"מ הדין דין אמת וכתוב בהגהת מיי' פ"א מהת"ת דכמו שלוקחים שכר פיסוק טעמים משום דלאו דאורייתא הוא מכאן מדקדק רבינו שמחה דעל חידושי סופרים מותר ליקח שכר ממנו ע"כ ופי' רמ"א דהיינו מה שנתקן מדרבנן וטעמו דהא אדרבה מדרש אסור נכ"ע כדאיתא בפ' אין בין המודר סימן ד' וע"ש: (יז) **א"ל** אייתי לי חד בר נש דיסוק לדיקלא תחותאי. וכתב מהר"ו כ"ן בסמ"ע דדוקא כשהתנה מתחלה דינא הכי שנוטל מהן כל שכר פעולתו שבטל ממנה ומשום שנאמר אפס כי לא יהיה בך אביון אבל אם לא התנה ודן והא"כ בא ליטול מהן שכר בטילה דמוכח א"צ ליתן אלא כפועל בטל ועיין בסעיף י"ח וכתב רבי' בתשובה כלל כ"ו וכתב כן הטור סי' ט' דוקא כשבא לפניו בשעה שהוא עושה מלאכה אבל לא שיאמר אדם שמא יזדמן לו ריוח בקניית סחורה או בסרסרות בדבר שאינו ידוע ומצוי לו תדע לך שהוא כן שהרי אסור לדיין ליקח יותר ממה שיתבטל ממלאכתו דהכי משמע לשון בטילה דאם היה נוטל יותר מכדי ביטול מלאכתו היה זה שכר דינא ותנן הנוטל שכר לדון דיניו בטילי' וא"כ על כרחך נ"ל דלא מקרי שכר בטילה אם לא שעסוק במלאכה ומתבטל ממנה אבל לא שיאמר אדם שמא יזדמן לי סחורה או ריוח ואם יטול שכר על זה הדין בטל וגזלה שנוטל ממון מזה ונותן לזה בלא דין והוא גזלן עכ"ל וכתב מהר"ו כ"ן בסמ"ע דדוקא בכה"ג שאמר שמא יזדמן לו שכר בקניית סחורה שהוא דבר שאינו תלוי בו ואינו מצוי כ"כ אבל אם בעל מלאכה הוא אף שאינו מתעסק במלאכתו בשעת שבא לדון לפניו בכל מקום כיון שהדבר תלוי בו אף שמכוער הדבר ליטול איזו שכר לכתחלה מ"מ דינו דין דיעבד ע"כ והא דשרי ליטול אגר בטילה דמוכח דוקא שלוקח משניהם בשוה דהכי עביד קרנא דשקיל איסתרא מזכאי ואיסתרא מחייב ודאין להו דינא: (יח) **אם** נתברר שלא נטל שכר לדון וכו'. וכן בעדות אף ע"פ שלא עשה תשובה וכן אם החזיר ממון לבעלים וחזר והעיד באותה עדות עצמה מקבלין הימנו שאין זה פסול לא בתחלתו ולא בסופו אלא שכל זמן שהוא נוטל שכר קנסוהו חכמים לבטל מעשיו וכו' (כמ"ש במ"י) וכ"כ הר"ן בספ"ב דקידושין בשם הרמב"ן ואע"פ שלשון רמ"א משמע דאותו עדות שכבר העיד כשר נראה מלשון הזה שיחזור ויעיד וכו' בדין ג"כ: (יט) **ועתה** אינו מקבל שום שכר על העדות. כבר כתבתי במ"י דלרש"י אע"פ שכשנותן לו כפועל המתבטל ממלאכתו ועוסק במלאכה כזו שנמצא שמקבל שכר על עדותו רשאי לעשות כן ויתבאר דבר זה בס"ד בפ' אלו מציאות סימן כ"ד: (כ) **שנינו** במשנתינו החשוד על הבכורות אין לוקחין ממנו בשר צבאין ולא עורות שאינן עבודים ר"א אומר לוקחין ממנו עורות של נקבה ואין לוקחין ממנו צמר מלובן ונואי אבל לוקחין ממנו טווי ובגדים ופירש"י החשוד על הבכור כגון החשוד להטיל מום בבכור ולשון בטור ר"ס ש"ה החשוד למכור בכור לשם חולין ומפ' בגמרא בשר צבאים דמחלף בדעגלה ופירש"י בשר צבאים שאדום הוא ומחליף בבשר עגל וזמינין דמזבין עגל בכור תם ואומר שבשר צבי היה ע"כ ועל עורות שאינן עבודין מפ' בגמ' דעבודים זבנינן דאי איתא דבכור הוא לא הוה טרח ביה סבר אי שמעו בי רבנן ומפסדו ליה מנאי פירש"י ומקפיד על טרחו ואינו מעבדן ע"כ ולדר"א לוקחין ממנו עורות נקבה מפרש בגמרא משום דמידע ידיע בין עור זכר לעור נקבה ות"ק חיים דחותך לזכרות ואומר עכברים אכלוהו פירש"י שחותך לזכרותו ועושה כעין נקבות וכי משיילי' מה התוך זה שבמקום נקבותא אומר עכברים אכלוהו ע"כ ודאין לוקחין צמר מלובן ונואי מפרשים בגמ' דהדא קתני צמר מלובן מצואתו דאי מלובן אין לוקחין משום דלא קפיד אטרחא זוטא ונואי מבעי' ודלוקחין ממנו טווי ובגדים מפ' בגמרא דבגדים היינו נמטי כלו' לבדים שלא נטוו מעולם דאי לא תימא הכי אם טווי לוקחין כ"ש בגדים שכבר הותרו משעה שנטוו: (כא) **גרסינן** בגמרא דסוף פירקין ת"ר כל הבכורות אדם רואה חוץ משל עצמו וכו' במאי עסקינן אילימא בחד מי מהימן פירש"י והא אנן תנן בפ' דלקמן בכור שנסמת עינו ונקטעה ידו ה"ז ישחט ע"פ ג' בני הכנסת ע"כ אלא בתלתא ומי חשידי והתנן מילתא מיהא או שתלה בפניו ישלמה מפני שהוא ב"ד ופירש"י אלא בתלתא וכהן בעל הבכור א' מהן ומי חשידי כולהו בשבילו והתנן ביבמות מיאנה או שחלצה אשה לפני החכם מותר לישאנה ואינו נחשד לומר ע"מ כן התירה מפני שהוא ב"ד כלו' שלא היה לבדו שם אלא ב"ד של שלשה היו שם ע"כ אמר רב חסדא א"ר יוחנן ביחיד מומחה וסיפא דהך ברייתא דכל הבכורות הרואה את קדשיו ואת מעשרותיו ונאמן על טהרותיו וטעמא דקדשיו הא מלי משאל עלייהו ומעשרותיו יכול לשדי מומי בכולי עדריה וטהרותיו חזי ליה בימי טומאתו וכל כי האי גוונא כתב רבינו דלאמן בפרק הניזקין בארבעה עשרה הילוקים שיש בענין נאמנות באיסורין בחילוק הרביעי ודלא כהר"ש בנגעים דמחלק בין אתחזק איסור ללא אתחזק ויתבאר שם בס"ד: הדרן עלך עד כמה

מעדני יום טוב

[ג] **באגר** בטילה. והא דמכוער בדלא מוכח דהוא אגר בטילה: [ד] **והא** דאמרינן שם גוזרי גזירות שבירושלים היו נוטלין שכרן גרס: [ה] **ומוכח** התם דבלא אגר בטילה דמוכח הוה שרי. מדלא פריך עלה והיכי עבדי הכי וכו' כדפריך אדקרנא דהתם דהוה שקיל איסתרא כו' כך כתבו התוספות ול"נ נראה דמשמע מדקתני לא ספקו מוסיפין עליהן שמע מינה דלא תליא מלתא באגר בטילה: [ו] **דבלא** אגר בטילה דמוכח. דבהכי מתנינן התם לקרנא דהוה שקיל איסתרא כו' ולא הוה מכוער כדתניא לעיל דאיהו בטילה דמוכחא הוה שקיל דהוה תהי באמברא דחמרא ויהיב ליה זוזא דמייתי לה רבינו לקמן בסמוך: [ז] **מה** אני בחנם. וא"ת ושוחד לא תקח דכתב רחמנא למה לי ולאו פירכא הוא דתרי מילי נינהו כדמוכח ברים פ"ב דכתובות דבתורת אגרא הייתי שכר טרחו ובתורת שוחד הייתי להשתדל ולדונו יפה ולהפוך בזכותו כדאמר התם אפילו לזכות את הזכאי ולחייב את החייב. תוספות: [ח] **פירוש** כאשר אני צוני ה' ולמדני בחנם. דאי לא כאשר צוני אמאי קאי דליכא למימר בשכר דהיכי לימא כאשר צוני וכי צוהו בכך לא שייכא דלא לשקול אגרא וליכא למימר נמי דכאשר צוני ה"ק כאשר צוני ולא מעלמי אני אומר דודאי ישראל לא היו מפקפקים בכך דהא כתיב בך יאמינו לעולם כך כתב הר"ן בפרק אין בין המודר ואף ע"ג דאיהו אסברא לפירושא דמלתא דה"ק כאשר צוני ללמד בחנם אף אתם תהיו מלמדי' בחנם ול' ירושלמי הביאו רבי' בס סי' ד' כך הוא מה אני למדתי בחנם אף אתם תהיו מלמדים בחנם: [ט] **ואע"פ** שהוציא כו'. סיומא דברייתא ומנין שלא יאמר כשם שלמדתיה בשכר כך אלמדנה בשכר ת"ל אמת קנה ואל תמכור: [י] **וכן** חמי מתניין נסבין אגריהון. כ"ל דאדלעיל מיניה קאי דקאמר חקים ומשפטים אתם מלמדים בחנם ואי אתם מלמדים מקרא ותרגום בחנם ומקשה דהא חזינן אנו שמוני משניות לוקחים שכרם ומשני א"ר יודן כו' ודלא כמו שראיתי פירוש בדפוס ירושלמי הנדפס בק"ק קראקא שפי' וכן חמי כו' וכן רואי השונים ומשגיחין שלומדים נוטלין שכרן: [כ] **ואכליה** חולין שכרון מימר שיוצאין לו דמי תרומה מתוכן. גרס וה"פ שהאכילו חולין והוציא ממנו דמי תרומה דהינו שלא נתן לו יותר ממה שהפסיד: [ל] **ומסתבר** טעמיה גרס דאין זה כשאר פסולין שצריכין תשובה כדאיתא בפרק זה בורר אלא שכל זמן שהוא נוטל שכר קנסוהו חכמים לבטל מעשיו משום דקא עבר על מה אני בחנם אף אתם בחנם כ"כ הר"ן בשם הרמב"ן בסוף פרק האיש מקדש: [מ] **אבל** לא ידענא היאך יתברר הדבר בעדים כו'. ותמיהני וכי לא שייך נמי הכא שיעידו דלא זזה ידם מתוך ידו מעת שנתהוה החילוק שבין הבעלי דינין ועד שבאו לפניו לדין ועד שנגמר ועל שכר מאוחר לא שמענו שקנסו ואמרו שדיין שדן דין ונטל שכר דיניו בטילין אע"פ שהוא אסור ליקח כדמשמע מדברי רבי' בפ' זה בורר סימן ע"ז: [נ] **והא** לאו בטיל. ליתא בגמרא דהכא ועיין בסמוך לקמן: [ס] **פי'** כפועל בטל לגמרי וכו' ועתה אינו מקבל שום שכירות על העדות. וכן פירשו התוספות ודלא כפירש"י וקשיא לי דמאי משני אביי והא הדרא קושיא לדוכתה והא לאו בטיל ובגמרא דליתא לקושיא זו כמו שכתבתי לעיל ניחא וכן נ"ל שהיא גירסת התוס' ומ"מ נראה לי לייתב דה"ק אביי דהא דתניא כפועל בטל לאו דמשום דבטל הוא מקרי פועל בטל דהא לאו בטיל הוא שהרי מתעסק על כל פנים ואינו בטל אלא לפי שהוא בטל מאותה מלאכה שהתעסק בה ומתבטל ממנה מש"ה מקרי פועל בטל ואע"ג דעכשיו ג"כ עוסק הוא בעבידתיה דעביד אבל קשיין דברי רבינו דהכא אדבריו בפרק אלו מציאות סימן כ"ד דמפרש התם כפירש"י שנוטל גם כן שכר על המפסק שעוסק עכשיו וכן קשיין התוס' אהדדי ושם הארכתי וג"כ עוד הארכתי בפרק איזהו נשך סי' ל"ט: **שנינו** במשנתינו החשוד על הבכורות כו'. ותמיהני שלא כתבה רבינו ואכתבה בד"ח והא דגרס בגמ' ההוא טבחא דהוה חשוד לזבוני תרבא וכו' כתבה רבינו בפרק דלקמן סימן ח' והא דתניא עובד כוכבים שבא לקבל ד"ת וכו' יש לתמוה גם כן למה השמיטו רבינו ואכתבהו בס"ד בפרק החולץ בד"ח וכן יש לתמוה שהשמיט הא דתנן בסוף פרק בתרא דנגעים כל הבכורות אדם רואה כו' דמייתי בגמרא דסוף פירקין ואכתבהו בד"ח בס"ד: הדרן עלך עד כמה

[א] **ה"ג** במשניות נמכרין באטליז ונשחטין באטליז ונשקלים בליטרא. וגם בפרק אלו קדשים במס' תמורה גרס שם כן במשניות ורבינו בסוף פירקין מייתי לה נמי כי הכא וכן בטור סי' ש"ו אבל הרמב"ם בסוף פ"א מהל' איסורי מזבח כתב נמי להא דאין שוחטין: [ב] **נמכרין** באטליז כו'. ומסיק בגמרא לאחר פדיונן והנאתן להקדש דקתני אדמעיקרא דכיון דשרי להו למכרן באטליז כו' לאחר הפדיון מוסיף מעיקרא על הפדיון: [ג] **בבכור.** פי' הרמב"ם אבל מעשר לא שהוא נראה כאילו הוא מוכר וכאילו מחליף חלק זה וכו' עיין בד"ח: [ד] **ונמכר** הוא. כך הגי' במס' תמורה פ"ק דף ח' ובגמרא דהכא גרס ונמכר חי נ"ל דחד מתרי נקט והא דנמכר דוקא כשהלוקח קונה אותו לצרכו אבל אסור לעשות בו סחורה כדתנן בשביעית ומייתי לה רבינו בסוף זה הסי': [ה] **בבכור** בזמן הזה. דאילו בזמן שבהמ"ק קיים כיון דתם להקרבה קאי אין מוכרין אותו תמים חי ודקתני מוכרין אותו תמים חי לא תידוק מיניה אבל שחוט לא ואלמא דבזמן שבית המקדש קיים הוא דהא בזמן הזה תמים שחוט מי איכא דלעולם בזמן הזה דוקא ותמים חי לגופיה אתא לאשמועינן דנמי מוכרין אותו תמים חי ותו בגמ' דלא תפדה דמיניה ילפינן דנמכר צריך לאוקמי לישא וסיפא בתרתי דסיפא כתיב ואת דמם תזרוק וגו' דוקא בתמים ובזמן שבהמ"ק קיים: [ו] **אמרי** ליה אמאי כו' עד עלמא. ליתא בגמרא ולא בה"ג :

ה"ג

(א) **חוץ** מן הבכור. עיין בב"י שכתבתי שתי גירסאות באין שוחטין באטליז והעיקר כ"ל דאין שוחטין באטליז. ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור פירש"י אם יש לו חתיכת בשר חולין שנשקלה בליטרא וכו' והרמב"ם בספ"א מהלכות

כהן במומו. אמר להו לא שמיע לכו הא דאמר רב חסדא לא שנו אלא מכהן לכהן אבל מכהן לישראל לא. ואמר רב הונא בריה דרב יהושע משום שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות. אמרי ליה לא שמיע לן כלומר [ז] לא סבירא לן. אמר להו והא מתניתין היא דתנן אין בתוך הזמן הזה תנאים לי הרי זה לא יתנו לו ואמר רב ששת מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות. אמרו ליה [ח] התם לא יהיב דמי הכא הא יהיבנא דמי. מאי אמרת דלמא מוזיל כהן לגבי דסבר כי הוה ליה בכור אחרינא יהיב לי. לא מסיק אדעתיה לא שביק ודאי דנקיט בידיה ונקיט ספק דלא ידע אי הוי ליה אי לא. אמרי אינשי צפורא דבידך וכו'. וכן הלכתא: ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור. [ט] וה"ה דשוקלין כנגד כלי וכנגד קופיץ כדמוכח פרק אין לדין (דף כט.) בעניין י"ט. כתב הרמב"ן ז"ל ומסתברא לן (ב) דחלבו של בכור וגידו ועורו וקרנו נמכרין באליטרא ושקלי' באליטרא. דלא עבוד רבנן מעלה אלא בבשר דחזי ליה אבל בהני לא. וגמרינן להא מילתא ממעשר דלא שרינן ביה מכירה כלל בבשר ושרו בהני. [י] כדתניא (ג) [כ] מעשר בהמה ששחטו מבליעו בעורו ובחלבו ובגידו ובקרנו. וכיוצא בזה כתב בעל הלכות. חלבו של בכור מוכרין אותו לעובד כוכבים. מ"ט. פסולי המוקדשין כצבי וכאיל כתיב בהו ומן התורה מותרין לעובד כוכבים [ל] מיהו רבנן עבוד לה מעלה בבשרו דחזי לאכילה תנא כדסבירא ליה [מ] חלבו דלאו ראוי לאכילה העמידו על דין תורה. וכן דקדק ר"י מהא דמעשר דאפילו מאן דאמר בשר בכור להאכילו לעובד כוכבים חלבו מותר. אבל שומנו של גיד דלא אסור מדאורייתא לא. דתנן בשביעית פרק כלל גדול לא ילבש בשכר (ד) שאין עושין סחורה בפירות שביעית. ולא (ה) בבכורות ולא בתרומות [נ] ולא בנבילות וטריפות ולא בשקצים ורמשים. לקח בכור לשחטה בנו או לרגל ואינו לריך לו מותר למכרו: ב [דף לב ע"ב] מתני' [ס] בית שמאי אומר לא ימנה ישראל עם הכהן על הבכור. ובית הלל מתירין (ו) אפי' לעובד כוכבים: גמ' מתני' מני רבי עקיבא היא. דתניא בכור אין נמנין עליו אלא חבורה שכולה כהנים דברי בית שמאי. ובית הלל אומרים אפילו זרים. ורבי עקיבא מתיר אפי' עובדי כוכבים. נראה דהלכה כב"ה דמתני' דשריא אפילו עובדי כוכבים. ולא כב"ה דברייתא אליבא דת"ק דר"ע דאסרי לעובדי כוכבים. דהוי סתם במתניתין ומחלוקת בברייתא והלכה כסתם דמתניתין. כדאיתא פרק החולץ (דף מב:) וכל שכן הכא דסתם לן בלשון בית הלל דעדיף מסאה סתמי כדאיתא [ע] בשלהי מסכת שבת (דף קמז.). והא דמפרש בסמוך טעמא דרבי עקיבא [פ] משום דכתיב כצבי וכאיל וקאמר ואידך מוקי לה כר' אליעזר הקפר דדריש בפ"ב דחולין (דף כח.) מה פסולי המוקדשין בשחיטה אף צבי ואיל בשחיטה ועוף אין לו שחיטה מן התורה אלא מדברי סופרים. ורבי עקיבא לית ליה דר' אליעזר הקפר אלא סבר כרבי דדריש שחיטה מכאשר צויתיך מלמד שנצטוה משה על רוב אחד בעוף ועל רוב שנים בבהמה. אפשר [צ] דהלכה בזה כר' עקיבא [ק] דרובא דאמוראי סברי הכי בפ' השוחט (דף כז:) דשחיטת עוף מן התורה ולא דרשי ושפך בשפיכה בעלמא. ואע"ג דרבי יוסי בר חנינא בפ' מי שאמר ואני (דף כט.) סבר דאין שחיטה לעוף מן התורה. אין ראיה מזה שיהא הלכה כן דתנא הוא [ר] כדמוכח התם. ובה"ג משמע שפוסק כב"ה דברייתא אליבא דת"ק דר' עקיבא. ומשמע דבעי למימר דמדרבנן פליגי רבנן ור' עקיבא [ש] ולשון ה"ג הבאתי למעלה. ואין לומר דאסור לעובד כוכבים [ת] ומשום דקיימא לן בהאי דרשא דקיימא לן ואכלת ולא לכלביך והוא הדין וכו' כדמוכח בפרק כל שעה (דף כט.). ואשכחן כמה סתמי דאית להו הכי לעיל בפרק הלוקח בהמה (דף כא:) גבי חררת דם דתנן יקבר. ובפ' עד כמה (דף כח.) מי שאין מומחה וראה את הבכור ונשחט על פיו יקבר. ולקמן בפירקין (דף לז.) השוחט את הבכור ומודע שלא ראהו חכם וכו' הבשר יקבר. ובפ' בהמה המקשה (דף סט:) גבי מבכרת יצא רובו הרי זה יקבר. מכל הלין אין ראיה דאתי' שפיר כרבי עקיבא דהא שמעינן ליה לר' עקיבא דאמר בפרק טבול יום (דף קג.) מדבריו למדנו שהשוחט את הבכור ונמלא טריפה שיאותו הכהנים בעורו משמע דבשרו אסור בהנאה. והיינו טעמא דהיכא דשרו לישראל הוא דאיתקש לצבי ואיל ושרי אפילו לעובד כוכבים ולא מיתסר משום ואכלת וכו'. אבל היכא דאסור לישראל לא איתקש לצבי ואיל ואסור לכלבים וכו'. (ז) הילכך בכור שמת או שנשחט בלא התרה או הותר ונמלא טריפה טעון קבורה כדמוכחי הני סתמא ואפי' לרבי עקיבא כדפרישנא וכולן טעון קבורה בין בשר (בין דם) בין עור דהיכא לא התירו מומחה אף רבי עקיבא מודה כדאמרינן בפרק טבול יום (דף קד.) ואף רבי עקיבא לא אמר שיהיה העור מותר ואפי' בגבולין אלא כשהתירו מומחה אבל לא התירו מומחה לא: ובטריפה אע"ג דשרי רבי עקיבא העור אין הלכה כמותו בהא כדמסיקנא התם והלכתא כחכמים דאמרי אין לא ראיתי ראיה אלא יצא לבית השריפה. ומיהו לדידן לא בעי שריפה. דהתם אקדשי מקדש קאי דאנהו ודאי בעו שריפה. ומה שכתוב שם בספרי' והלכתא כחכמים בשר בקבורה ועור בשריפה רש"י ל"ג ליה. דרבנן דאמרי בעור אלא יצא לבית השריפ' לאו אר' עקיבא קיימי דאיירי בבכור בגבולין. אלא ארבי חנינא קיימי דאיירי בקדשי מקדש: ג [דף לג ע"א] ת"ר (ח) אין מרגילין [א] בי"ט. כיוצא בו אין מרגילין לא בבכור ולא בפסולי המוקדשין. מאי טעמא. [דף לג ע"ב] במערבא משמיה דר' אבינא אמרי מפני שנראה כעובד עבודה בקדשים. ר' יוסי בר אבין אומר גזירה שמא יגדל מהם עדרים עדרים: ד מתני' בכור שאחזו דם אפי' מת אין מקיזין לו את הדם דברי רבי יהודה וחכמים אומרים יקיז ובלבד שלא יעשה בו מום. ואם עשה בו מום הרי זה לא ישחוט עליו. ר' שמעון אומר יקיז אע"פ שעושה בו מום: גמ' תנו רבנן בכור שאחזו דם מקיזין לו דם במקום שאין עושין בו מום. ואין מקיזין לו דם במקום שעושין בו מום דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים אפי' במקום שעושין בו מום ובלבד שלא ישחוט על אותו המום. רבי שמעון אומר אף נשחט על אותו מום. רבי יהודה אומר אפי' מת אין מקיזין לו דם. במאי קמיפלגי. במטיל מום בבעל מום. ר' מאיר סבר כל מום לא יהיה בו [ב] ורבנן סברי תמים יהיה לרצון. ורבנן נמי הא כתיב כל מום. ההוא לגרמא דתניא כל מום לא יהיה בו אין לי [דף לד ע"א] אלא שלא יתן בו מום. מנין שלא יגרום בו מום ע"י דבר אחר שלא יביא בלק או דבלה ויניח על גבי האוזן כדי שיבא הכלב ויטלנו. ת"ל כל מום לא יהיה בו אמר מום ואמר כל מום אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' שמעון. מתקיף לה רב נחמן בר יצחק הי ר' שמעון. אילימא ר' שמעון דמתני' עד השתא לא אשמועינן שמואל דבר שאין מתכוין מותר והאמר רב הלכה כרבי יהודה ושמואל אמר הלכה כר"ש. אלא הלכה כר"ש דברייתא. [ג] ובתרתי פליגי במתניתין ובברייתא בברייתא פליגי במטיל מום בבעל מום כגון שאחזו דם ביותר ואם לא יקיז לו ודאי ימות. [ד] הלכך חשיב בעל מום ואפי' לא מיית כיון שלא יחיה לעולם מאחיזת דם אם לא שיקיזו לו במקום שעושין בו מום חשיב כבעל מום. ר"מ אסר להטיל מום בבעל מום ורבנן שרו אלא דאסרו לשחוט על אותו מום גזרה אטו היכא דלא מיית בלא עשיית מום דחשיב כתם. אי נמי אטו היכא שיכול להתרפאות בהקזה במקום שאין עושין בו מום לא חשיב בעל מום. ורבי שמעון שרי דלא גזר. ובמתני' פליגי היכא דלא מיית אם לא יקיזו לו דם או כשיכול להתרפאות בהקזה במקום שאין עושין בו מום. הלכך לא חשיב בעל מום. וחכ"א יקיז ובלבד שלא יטיל בו מום כלומר יזהר בהקזתו שלא יוכל לבא לידי מום כגון שלא יקיז לו סמוך לאזניו או לניב שפתים או לחוטם. [ה] דסברי רבנן דבר שאין מתכוין אסור ר"ש אומר יקיז אע"פ שעושין בו מום כלומר שיכול לבא לידי עשיית מום. דר"ש לטעמיה דאמר דבר שאין מתכוין מותר. ובתרוייהו הלכה כר"ש דקיימא לן דבר שאין מתכוין מותר ואפילו בשבת דאיכא איסור סקילה. ובמטיל מום בבעל מום הלכה כרבנן וכר' שמעון דשרו אבל הא לא ידענא למה לא יהיה הלכה כרבנן דאמרי ובלבד שלא ישחט על אותו המום משום גזירה ואמאי לא פסק הלכה כחכמים ואפשר שלא פסק כר"ש אלא במאי דפליג ארבי מאיר במטיל מום בבעל מום. אבל במאי דשרי רבי שמעון לשוחטו על אותו המום (ט) הלכה כרבנן דאסרי. ומה שלא אמר שמואל הלכה כחכמים. משום דרצה שמואל לכלול יחד רבי שמעון דמתניתין ודברייתא. ואע"ג דהשמיענו כבר שמואל דהלכה כר' שמעון בדבר שאין מתכוין. מ"מ כיון שלא הולרך להאריך בכאן כללם יחד. וכן מסתבר דאע"ג דאחיזת דם היכא דאין יכול להתרפאות חשוב מום כדפרישנא מ"מ אין נשחט עליו משום דהוי מום עובר ויש לו רפואה. ואע"ג דהוי מום עובר מותר להטיל בו מום. דקרא קאמר תמים יהיה לרצון כשהוא תמים להקריבו למזבח לרצות אז כל מום לא יהיה בו. ואע"ג דמדאורייתא שרי להטיל מום בבעל מום עובר מדרבנן מיהא אסור. ובאחיזת דם דוקא הוא דשרו רבנן משום פסידא. דאי לאו הכי [ו] הא דאמר רב י"ח חדש גדלתי אצל רועי בהמה לידע איזה מום קבוע ואיזה מום עובר למה לי כולי האי כל כמה דמסתפק ליה אי מום עובר הוא אי מום קבוע הוא מצי למיסדי ביה מומא דמינכר וישחוט עליו ותו מדקאמרי רבנן ובלבד שלא ישחוט על אותו מום ש"מ שלא התירו להטיל

רש"י. אינכס כהנים: ולא סבירא לכו. דאסור לקנות בשר בכור מכהן דילמא מוזיל גבייכו ונראה ככהן המסייע: מזבן זבנינן. וליכא למיחש למסייע דהא לא יהיב לן במתנה: ליטפל. לטרוח בו לגדלו קודם שיתננו לכהן: בכהן המסייע. דהשתא הוי סיוע שמצילו מלטרוח בו ובלבד שיתננו לו: מוכחא מלתא. דהא נסייע הוא שהרי מיד מצילו מן הטורח והמזונות: מאי אמרת דלמא מוזיל. כהן כי היכי דניתיב ליה בכורות דידן ולא לכהן אחר לא עביד הכי דמסיק אדעתיה בוצינא דהשתא טב מקרא דלמח' ובוצינא דלעת קטנה קרא דלעת גדולה כלומר מ[...] כלומר מוטב שאמכרנו בשוו דשמא אם אני מניח להם מן הדמים לא יועילו לי כלום ולא יתנו לי בכורות שלהן: מבליען בחלבו. דאסור למכור בשר אלא החלב והעור והגידין ימכור ויבליע לו בהן דמי הבשר: אין מרגילין. בבכור ואפילו בעל מום להפשיטו דרך הרגלים כל העור שלם לעשות ממנו מפות לנפחים או למוכרי דבש ושמן שנותנים אותו בעורות כבשים המופשטים למים: ולא בפסולי המוקדשים. אע"פ שנפדו ושחטו לאכילה: במערבא אמרי. דאסור להרגיל דבזיון גדול הוא שנראה כעובד עבודה בקדשים שמוכרים העור לצורך מפות כשהוא עדיין על הקדשים: שמא יגדל עדרים. [...] ליה אתי לשהוייה מלשחוט עד שימצא בני אדם המבקשים עורות שלמים ובין כך ובין כך יגדל עדרים מפסולי המוקדשים ואתי בהו לידי תקלה לגיזה ועבודה: ג מתני' שאחזו דם. אפיכדו"ר: אפי' מת. אם לא יקיזוהו: אין מקיזין [...] דם. ואפילו במקום שאין עושין מום שיכול לחזור ולהתרפאות מהמכה והכי מפ' בפ"ק דפסחים מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה במקום שאין עושה בו מום אתי למעבד במקום שעושה בו מום: יקיז ובלבד שלא יעשה מום. שלא יחתוך ושלא יפגום את אזנו ואת ניב שפתיו שאין עתיד לחזור ולהתרפאות דסברי רבנן כ"ש אי לא שרית ליה במקום שאין עושה מום אתי למיעבד במקום מום: לא ישחוט עליו. במום הזה הואיל והטילו עד שיפול בו מום אחר: (יקיז) אף במקום שעושה מום. דסבר ר"ש דבר שאין מתכוין מותר: גמ' וחכ"א יקיז אף במקום שעושה מום. אם [...] מום. אם צריך להקיז מהותו אבר ולא יניחנו שימות: בבעל מום. כגון האי בכור שאחזו דם: כל מום לא יהיה בו. וקרי ביה לא יהיה בו שלא יפול מום ומדהוה ליה למכתב מום וכתב כל מום לרבות אפילו בכל מום שלא יטילנו מום אחר: ורבנן. דרשינן כולי קרא תמים יהי לרצון כל מום לא יהיה בו דמשמע תמים הראוי לרצון אמרתי לך דכל מום לא תטיל בו אבל בעל מום לא: ור' יהודה סבר כר"מ. ומיהו גזר במקום שאין עושין בו מום אטו מקום שעושין בו מום: ר"ש. דאמר במתני' יקיז אע"פ שיש בו מום ולא קאמר דישחוט עליו: הלכה כר' יהודה. במס' שבת דאמר דבר שאין מתכוין אסור: הלכה כר"ש. ולמה ליה תו לאשמועינן הכא: דברייתא. דאמר אף ישחט על אותו המום כיון דלא היה דעתו להטיל בו מום כדי להתירו אלא כדי שלא ימות לא קנסינן ליה:

מעדני יום טוב

[ז] ה"ג נגמרה לא סבירא לן דאנן מיזבן קא זבנינן א"ל והא מתני' היא דתנן עד כמה ישראל חייב לטפל בבכור בדקה ל' ובגסה חמשים יום ואם א"ל כהן כו': [ח] התם הא לא יהיב דמי כו'. כך הוא לישנא אחרינא דבגמ' אבל לישנא דסתמא דבגמ' התם מוכחא מלתא הכא (מזדבן) [מיזבן] קא זבנינן והיא גירסת רש"י: [ט] והוא הדין דשוקלין כו'. כל שכן הוא כדמוכח התם: [י] כדתניא. בפירקין בהך סוגיא: [כ] מעשר בהמה ששחטו מבליעו בעורו. ומפרש בגמרא דכתיב והיה הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל אימתי עושה תמורה מחיים אימתי אינו נגאל מחיים הא לאחר שחיטה נגאל ורבנן הוא דגזרו לאחר שחיטה אטו לפני שחיטה דבר הניסום מחיים גזור רבנן לאחר שחיטה אטו לפני שחיטה דבר שאינו ניסום מחיים לא גזרו ופירש"י והיה הוא ותמורתו במעשר בהמה כתיב ומהאי לא יגאל נפקא לן דאינו נמכר הילכך כי אסריה קרא למיסר דומיא דעשיית תמורה הוא דאסר ליה אימתי עושה תמורה מחיים ה"נ אימתי נגאל לא אסרה תורה אלא מחיים אבל לאחר שחיטה נמכר ורבנן גזרו לאחר שחיטה אטו לפני שחיטה כדתני לעיל אינו נמכר לא חי ולא שחוט דבר הניסום ונמכר מחיים כגון הבשר שכל חשיבות דבהמה אינו אלא בבשר גזור רבנן לאחר שחיטה ושאינו ניסום מחיים כגון העור והגידים שחשיבות שום דמי הבהמה אינו אלא בשביל העור הילכך בהבלעה שרי ע"כ וכתב הכ"מ בפ"ו מהל' בכורות דלפי זה הא דתניא במעשר נאמר לא יגאל ואינו נמכר לא חי ולא תם ולא בעל מום אסמכתא בעלמא היא ומדאורייתא לא מתסרא מכירתו אלא תמים חי דומיא דתמורה ע"כ ואע"ג דמתני' טעמא קתני דהנאתן לבעלים כבר כתבו התוס' בכ"פ דטעמא משום קרא נפקא דאין נוהגין בזיון בדבר שאין הנאת' להקדש: [ל] מיהו רבנן עביד ליה כו'. כדבעי' דלקמן: [מ] חלבו. מותר דבעור חשיב ליה כיון דאסור באכילה לישראל: [נ] ולא בנבלות וטרפות. פירש הברטנורה ולא אסרו לעשות סחורה כו' אע"ג דמקרא נפקא לן האיסור והוכחתי בתוספות י"ט דלאו אסמכתא הוא מ"מ מדכתיב נמי לכם ודרבי' שלכם יהא על כרחינו מסרו הכתוב לחכמים לומר איזה אסור ואיזה מותר וכו' ע"ש: ב [ס] בש"א לא ימנה ישראל וכו'. דכתיב ובשרם יהיה לך כחזה ושוק כהנים אין ישראל לא דכתיב אתה ובניך אתך וב"ה קאמרי דהך קרא דוקא

דברי חמודות

מהל' בכורות כתב כהנים שנמנו על הבכור מותרין לשקול מנה כנגד מנה וכך הם דבריו בפירוש המשנה שוקלין מנה כנגד מנה חלק כחלק כגון שיחלקו אותן ו' או ז' ונותנין חלק בכף מאזנים וחלק בכף שכנגדו ע"כ וכתב הכ"מ דמפשטא דמתני' משמע דאריישא קאי דקתני דבכור בעל מום אינו נשקל בליטרא ומדברי רבי' נראה שהוא מפרש בבכור תמים בזמן המקדש עכ"ל ורמ"י ז"ל כתב גם לפירש הרמב"ם וכאילו לא נחלקו ואני אומר דלהרמב"ם ליתא להא דפירש רש"י וכן לפירש"י ליתא להא דהרמב"ם דהא איכא סברא דיותר ראוי לאסור כששוקלין נגד דבר השקול וכן יש סברא דיותר יש לאסור כשחולקים ע"י משקל שנראה כאילו מחליפין זה בזה והוי כעין מכר ואולי דהואיל ומילי דרבנן ניכנו ראה להקל בתרווייהו: (ב) דחלבו ודמו. טור סי' ש"ו: (ג) מעשר בהמה ששחטו מבליע בעורו וכו' וכ"ל שכן גם בבכור יכול להבליע דכי היכי דגמרינן ממעשר לבכור לענין חלבו וכו' דנמכרין ה"נ נגמור מיניה לענין להבליע ונראה לי דדבר פשוט הוא וקשיא לי שהטור גם האחרונים לא הזכירו מזה כלום: (ד) שאין עושין סחורה. לקנותו כדי להרויח בו טור: (ה) ולא בנבלות וטרפות וכו'. בפרק מרובה כתבו רבינו בסי' י"ג ושם אפרש בס"ד ועיין עוד בפ' גיד הנשה סי' ט"ז: (ו) ואפילו לעובד כוכבים. עיין הגהות מרדכי בפרק האשה שהלכה: (ז) הלכך בכור שמת וכו'. עיין פרק הלוקח בהמה סי' ז': (ח) אין מרגילין. פירש"י להפשיטו דרך הרגלים וכו' והרמב"ם כתב בפ"ג מהי"ט לא ירגיל בי"ט כילד הוא המרגיל זה המוליא כל הבשר מרגל אחת כדי שילא כל העור שלם ולא יקרע מפני שטורח בהפשט זה טורח גדול ואין בו לורך למועד ע"כ וכתב ב"י א"ח ר"ס תנ"ט וז"ל נראה מדבריו שכל שאינו מפשיט בענין שמוליא כל הבשר מרגל אחת מותר אע"פ שכל עור הגוף שלם מלפניו ומלאחריו כמו שנוהגים היום שהרי אין בזה טורח יותר מאילו היה פותחו מלפניו ואדרבה כשהוא שלם מלפניו ומאחריו הוא יותר נוח להפשיט וכן נראה ממה שפיר' בפרק העור והרוטב אהא דתנן המפשיט בבהמה ובחיה כו' לשטיח כדי אחיזה ולאמת עד שיפשיט את כולו המרגיל כולו חיבור וכו' אבל לפי מה שפרש"י שם דמרגיל היינו שמתחיל להפכו מרגלים כלפי ראשו ומפשיטו כפול לאמת ומפשיט לאמת היינו שמפשיטו כפול לצורך חמת ומתחיל מפיה והופכו כלפי זנב' משמע דבי"ט אסור להפשיט העור שלם כה"ג כל שהוא מתחיל להפוך העור מרגלים אבל אם מתחיל מפיה כלפי זנבה מותר דלא אסרו אלא להרגיל והאי לאו מרגיל הוא ע"כ ובש"ע שלו כתב כל' הרמב"ם וצריך לי עיון דבש"ע י"ד ר"ס ש"ז כתב כלשון רש"י: (ט) הלכה כרבנן דאסרי. אבל הרמב"ם פסק בכולי מלתא כר"ש וכן

בבכור תם כדאיתא בגמרא: [ע] בשלהי מסכת שבת דף קנ"ז. דסתם לן תנא כר' יהודה ור"י דרגיל לפסוק הלכה כסתם מתני' פוסק כר"ש משום דב"ה כוותיה ואי לאו ב"ה עדיפא מסתם מאי אולמא דהאי מהאי כדמקשה בגמ' פ"ד דסנהדרין דף ל"ד ובשאר דוכתי וכ"ל דמ"ש בפירש"י דשלהי שבת ב"ה חשוב כסתמא עכ"ל ל"ל חשוב מסתמא: [פ] משום דכתיב כצבי וכאיל. תלתא זמני בפ' ראה ותרי מינייהו כדר' יצחק ור' אושעיא ובהל' כלאים סי' ה' פירשתים בשם התוס': [צ] דהלכה בזה כר"ע. בתוס' כתוב דהלכה בזה כרבי: [ק] דרובא דאמוראי וכו'. ליתא בתוספות וגם לא מצאתי שום אמורא דסבר הכי ורב יהודה משום ר' יצחק בן פנחס אמר אין שחיטה לעוף מן התורה: [ר] כדמוכח התם. כך מסקי התוס' בשם ר"ת דאין לשבש הספרים דגרסי התם דתני ר"י בר חנינא אומר ודייק לה נמי מדאמר התם רשב"ל אומר משום ריב"ח ואי כך ריב"ח דבוצלא גמרא דאמוראה הוא הא הוה תלמידי דר' יוחנן דשמכיה פ"ג דסנהדרין (דף ל') ע"כ וא"כ גי' ספרים שלנו התם דגרס ריב"ח בשם רשב"ל וגרס נמי דתניא ר' יוסי בר יהודה הוה קשה מינה לפסק דהכא אלא נראה ודאי שאותה גירס' הוגה ע"פ שטת ר"ת דבראשונה כתוב בתוס': [ש] ולשון ה"ג הבאתי למעלה. משם תראה מלשונו דבעי למימר דמדרבנן וכו': [ת] ה"ג משום דקי"ל כהאי דרשא: ג [א] בי"ט. מפ' בגמרא משום דקא טרח טרחא דלא חזי ליה בי"ט: ד [ב] ורבנן סברי תמים יהיה לרצון. ור"מ האי תמים יהיה לרצון מאי עביד ליה מבעי ליה למעוטי פסולי המוקדשים שאמר פדיונן סד"א הואיל ואסירי בגיזה ועבודה במומין נמי ליתסרו קמ"ל גמ': [ג] ובתרתי פליגי במתני' ובברייתא בברייתא פליגי כו'. דמדמשני דהלכה כר"ש דבברייתא קאמר ש"מ דברייתא ליכא טעמא דר"ש משום דהוי דבר שאין מתכוין אלא אפי' במתכוין נמי שרי ובמתניתין פליגי היכא דלא מיית וכו' ופליגי בדבר שאין מתכוין ועל כרחך מתני' לא איירי כעין ברייתא דבמתני' תנן וחכ"א יקיז ובלבד שלא יעשה בו מום ובברייתא קתני וחכ"א יקיז אע"פ שעושה בו מום אלא היינו טעמא דברייתא איירי בשאין לו רפואה הא"כ יקיז במקום שעושה בו מום כמו באוזן או בניב שפתים אבל מתני' איירי בשיש לו רפואה בהקזה במקום שאין עושה מום כ"כ התוס' פ"ה דמנחות דף נ"ו והתוספות דהכא כתבו ולשון המשנה משמע כדפי' מדלא נקט מקום שעושה בו מום ומקום שאין עושה בו מום כדנקט בברייתא: [ד] הלכך חשוב בעל מום. ומ"מ אין שוחטין עליו כדמסיק רבינו לקמן בסמוך: [ה] דסברי דבר שאין מתכוין אסור. והיכא דלא מיית דלא חשיב בעל מום אסור. תוס': [ו] הא דאמר רב. ובפ' דלעיל

להטיל בו מום אלא בהקזה כשאחזו דם כדי שלא ימות ובלבד שלא ישחט על אותו מום. ואם היה מותר לכתחלה אפילו בלא אחיזת דם להטיל מום בבעל מום למה היו אוסרים לשוחטו על מום שיטיל בו. אלא ודאי לא התירו להקיז לו דם במקום שעושה בו מום כשאחזו דם אלא משום פסידא. וטעמא דר' שמעון דקאמר אף נשחט על אותו מום משום דמום זה בהיתר נעשה בו משום פסידא. ומיהו הכא לא אמר רבא בפ' לפני אידיהן (דף יג:) להקדיש בהמה בזמן הזה לגזר פרסותיה משום דמטיל מום בקדשים הא מוכח התם דאפי' מאן דאמר להטיל מום בבעל מום בזמן הזה גריע טפי דלאו לגופיה חזי ולא לדמי חזי. אלא ודאי אע"ג דשרי מדאורייתא מדרבנן אסור. (י) ודוקא כשאחזו דם התירו ומשום פסידא: ה [דף לד ע"א] **מתני'** האורס אין הבכור הרי זה לא ישחט עולמית דברי ר"א וחכמים אומרים כשיולד בו מום אחר ישחט עליו. [דף לה ע"א] מעשה בזכר של רחלים זקן ושערו מדולדל וראהו קסדור אחד אמר מה טיבו של זה אמרו לו בכור הוא ואינו נשחט אלא א"כ היה בו מום נטל פגיון וגרס באזנו ובא מעשה לפני חכמים והתירוהו ראה שהתירוהו הלך וגרס באזני בכורות אחרים ואסרום [ז] פעם אחרת היו תינוקות משחקים בשדה וקשרו זנבי טלאים זה בזה ונפסקה זנבו של אחד מהן והרי הוא בכור. ובא מעשה לפני חכמים והתירוהו. ראהו שהתירוהו הלכו וקשרו זנבי בכורות אחרים ואסרום. זה הכלל כל שלדעתו אסור ושלא לדעתו מותר: **גמ'** [דף לד ע"ב] בעי מיניה ר' ירמיה מרבי זירא לרס בכור ומת מהו לקנוס בנו אחריו. לדידיה קנסו רבנן והא ליתיה. או דלמא לממוניה קנסו רבנן והא איתא אמר להו תניתוה שדה [ח] שנתקווצה תזרע למוצאי שביעית נטייבה או דיירה לא תזרע למוצאי שביעית ואמר ר"א בר חנינא הטיבה ומת בנו זורעה אלמא לדידיה קנסו רבנן לבריה לא קנסו רבנן הכי נמי לדידיה קנסו רבנן לבריה לא קנסו רבנן: [דף לה ע"א] א"ר חסדא אמר רב קטינא לא שנו אלא דאמרי ליה אלא א"כ היה בו מום אבל אמרו ליה אלא א"כ נעשה בו מום כמאן דאמר ליה זיל עביד דמי אמר רבא מכדי מימלא מה לי היה מום לי נעשה אלא נעשה נמי ממילא הוא (יא) ולא שנא: זה הכלל כל שלדעתו אסור לאתויי גרמא. שלא לדעתו מותר לאתויי מסיח לפי תומו: ו **מתני'** היה בכור רודפו ובעטו ונעשה בו מום הרי זה ישחט עליו: **גמ'** אמר רב פפא לא שנו אלא שבעטו בשעת רדיפה אבל לאחר רדיפה לא. פשיטא מהו דתימא לעריה הוא דמדכר קא משמע לן. איכא דאמרי אמר רב פפא לא תימא בשעת רדיפה אין לאחר רדיפה לא אלא אפי' לאחר רדיפה נמי. מ"ט לעריה הוא דקמדכר. (יב) הרמב"ן ז"ל פסק כלישנא בתרא ולא ידענא טעמא מאי [ט] דבשל תורה הוא ואפשר דהיינו טעמא אע"ג דאיסור דהטלת מום הוי מדאורייתא מה

שאינו נאכל באותו מום הוי מדרבנן: [י] אמר רב יהודה (יג) מותר להטיל בו מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם. אמר רבא [כ] גדיא באודניה אימרא בספתיה. איכא דאמרי אמר רבא אימרא נמי באודניה [ל] אימור דרך גרעין נפק. וכן הלכה: ז **מתני'** על מומין הראוין לבא בידי אדם רועי ישראל נאמנין רועי כהנים אין נאמנין רשב"ג אומר נאמן הוא על של חבירו ואינו נאמן על של עצמו ר' מאיר אומר החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו. **גמ'** [דף לה ע"ב] תניא רבי יהושע בן קפוסאי אומר בכור בבית כהן צריך שנים מן השוק להעיד עליו. רשב"ג אומר אפי' בנו אפי' בתו. ר' מאיר אומר אפילו עשרה והן בני ביתו אינן נאמנין. אתמר רב נחמן אמר הלכה כרשב"ג ורבא אמר הלכה כר' מאיר והלכה כרשב"ג ודוקא בנו ובתו. אבל אשתו לא מאי טעמא. אשתו כגופו דמיא. והכי נמי רועה כהן בי ישראל מהימן דלאו של עצמו הוא והכי חזינא בפירושא דרבוותא ואיכא מאן דכתב בפסקא דלא מהימן [מ] היינו כלישנא קמא דקאמר רועי כהנים בי ישראל אינן נאמנין. וסבירא ליה דלא פליג רשב"ג אלא אמאי דמחסרא מתני' דהיינו כהן לכהן דלא חייש איהו לגומלין. אבל על רועה כהן בי ישראל לא פליג דכיון דסבר לא שבק לדידי כשל עצמו דמי והך סברא לא מעליא היא דכיון דאפי' בנו ובתו מהימני סברא הוא דכל שכן רועה כהן בי ישראל דהא מיקרבא אבהתייהו דבנו ובתו [נ] הסמוכים על שולחן טפי מרועי כהן בי ישראל ואפ"ה מהימני משום דלא גזור רבנן אלא של עצמו ממש. ועוד דלא מסתבר דקאי רשב"ג אמאי דמחסרא מתני' דוקא ולא קאי אעיקר מתני'. ועוד בר מן דין הא ללישנא בתרא רועי כהן בי ישראל אפי' לת"ק הימני מהימן. וכיון דפלוגתא דלישנא הוא וליכא איסורא אלא גזירה דרבנן גרידא לקולא נקטינן. ועוד דמתני' כפשטיה אתיא כי האי לישנא וללישנא קמא צריך לחסורא הלכך האי לישנא עדיף. ונקטינן מיניה דרועי כהן בי ישראל נאמן (יד) וכן הלכתא. הרמב"ן ז"ל: ח **אמר** ליה רב פפא לאביי לר' מאיר דאמר החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו ואר"מ חשוד לדבר אחד חשוד לכל התורה כולה [ס] הני כהני הכי נמי דלא דייני. וכ"ת הכי נמי דלא דייני דינא. הא כתיב על פיהם יהיה כל ריב וכל נגע. [דף לו ע"א] אימור דאמר רבי מאיר לחששא בעלמא (רובא) לאחזוקינהו מי אמר. [ע] משמע דאליבא דרבי מאיר קאמר אביי וליה לא סבירא ליה. (טו) אלא אפי' מוחזק עובר על דבר אחד אין חשוד לכל התורה. אע"ג דבפ' זה בורר (דף כז.) קאמר אביי עבריין [צ] אוכל נבילות להכעיס פסול לעדות ומוקי לה כרבי מאיר וקי"ל כוותיה ביע"ל קג"ם היינו דוקא לענין עדות דרחמנא אמר (שמות כג) אל תשת ידך עם רשע להיות עד אבל בשאר מילי לא חשיד דהא הלכתא התם כר"מ משום דסתם לן תנא כר"מ כל עדות שאין האשה כשרה

רש"י. לדמי. לאלו באחר ומקריב חילופיו וקריבא ביה תמים יהיה לרצון משום חילופיו: ה **מתני'** האורס. הפוגם אנקרי"ר בלע"ז וכהכן קא איירי: ושערו מדולדל. לפי שלא היה נגזז מעולם: קסדור. ממונה: מה טיבו של זה. שהניחוהו להזקין כל כך: פיגום. רומא: והתירו. שהרי אין לומר שכסדור זה להתירו נתכוון שהרי אין שע"י מום שיעשה בו ישחט אא"כ נפל מאליו: כל שהוא לדעת. שהמטיל מום נתכוון להתירו: גמ' ומת. האורס: מהו לקנוס בנו אחריו. שלא יאכל מאותו בכור עולמית: שנתקווצה. שניטל קוצים ממנה שהיו תלושין ומפוזרין בה: תזרע למוצאי שביעית. דליכא למקנס מידי דהא לא עבד בשביעית עבודה חשובה: ניטייבה. מזבלה ע"י עגלות ומשואות של זבל [נדיירה] ע"י [דיר] בהמות שמעמידין ומשכיבין אותה חודש או חדשים כדי לזבלה: לא תזרע. דקנסינן דעבד עבודה חשובה בשביעית: לא שנו. דמותר הבכור ע"י כותי: אלא דא"ל לקסדור. אינו נשחט אא"כ היה בו מום דמשמע שיפול בו מום ממילא דליכא למימר דמדבריהם למד עובד כוכבים דניחא להו שיפול בו מום: נעשה. משמע ע"י אדם: ממילא הוא. שלא היה יודע העובד כוכבים שיהא מותר על ידו ולא להתיר נתכוון: גרמא. אם הניח בצק ודבילה על גבי אזן הבכור כדי שיבא הכלב ויטלנו: מסיח לפי תומו. שלא שאלם קסדור מה טיבו אלא הם לעצמן מסיחים לפי תומם ואומרים ראה שלא ישחט זה לעולם אלא ע"י מום ולא נתכוונו לכך שיטיל בו מום: ו **מתני'** היה בכור. איל מנגח רודפו לאדם ונגחו: ובעטו. אדם לבכור ועשה בו מום: ישחט עליו. ואפילו כהן לפי שלהצלתו נתכוון: גמ' לעריה. מה שרדפו: קודם שיצא לאויר העולם. דבכור אינו קדוש עד שתקדשו רחם: גדיא באודניה. גדי אזניו ארוכות וקודם שיצא כל ראשו נראים אזניו ויכול להטיל מום דכל זמן שלא יצא כל ראשו אינו כילוד: אימרא בספתיה. ששפתיו נראין תחלה ואזניו קשורות ואינן נראות עד שיצא כל ראשו: צדעין. טינפל"ש: ז **מתני'** הראוין. לכהן ע"י אדם. שיש לומר אדם הטילו בו כגון נסמית עינו נקטעה ידו נסדקה אזנו: רועה כהנים אין נאמנים. דנחשדו בדבר ובגמ' מפרש מאי קרי רועי ישראל ומאי קרי רועי כהנים: רועי ישראל נאמנין. לומר מאליהן נארעו לו: אבל מאי דנקט ראוין לבא בידי אדם לפי שיש מומין שאין ראוין לבא בידי אדם כגון בעל חמש רגלים או עינו אחת גדולה כשל עגל או קטנה כשל אווז דהוי מום שאין נחשד עליו דרשב"ג ור"מ מפרש בגמ': גמ' צריך שנים מן השוק. שנים כל שכן ואפילו כהנים אבל כהנים שבביתו לא: דאפילו (בנו ובתו). ר"ש לטעמי' דאמר נאמן הוא של חבירו והכא היינו נמי חבירו דאין כהן נחשד אלא על של עצמו: אפי' עשרה והן בני ביתו אין מעידין. אבל מן השוק [עד] א' נאמן דלר' יהושע צריך שנים מן השוק: הלכה כר"ש. דאפילו בנו ובתו: ח חשוד לדבר א' חשוד לכל התורה כולה. היכא דמוחזק לן דעובר על דבר א': לאחזוקינהו. בהשודים מי אמר ר"מ: יע"ל קג"ם. יאוש שלא מדעת כאלו מציאות עד זומם למפרע הוא נפסל (סנהדרין דף כז.) לאו עומד מאליו בפ"ק דעירובין קידושין שלא נמסרו לביאה בהאומר לשלוחו גילוי דעת בגיטין בהשולח גט עבריין אוכל נבילות להכעיס (סנהדרין דף כז.):

דברי חמודות

וכן סתמו האחרונים ולענין קושיתו של רבינו נראה לי דאינה קושיא דבכמה דוכתי מצינו לאמוראים שפסקו דלא כחכמים והכא מסתבר טעמיה דר"ש כיון שנעשה המום בהיתר: (י) ודוקא כשאחזו דם התירו. ועי' בסי' ו' דקודם שיצא לאויר העולם שרי: (יא) ולא שנא. וכתב מהרא"י סי' קס"ט דאם הוא ספק אם הישראל גוהו אם לא אולי' לקולא אם העובד כוכבים מסיח לפי תומו דהישראל גוהו משמע מדברי מהרא"י שם דנאמן גם כתב שם דאין חילוק אם הבעלים מצוים או ישראל אחרים דאסור וזו אין צריך פנים וכתב בתשו' רבינו כלל כ' שאם אמרו לעובדת כוכבים המשרתת בבית ישראל על הבכור שאין לאכלו בלא מום והלכה והתכה אזנו חשוב לדעת ואין שוחטין אותו עליו מפני שזו כוונה להתיר וגם האומרים לה שאינו נאכל בלא מום כיונו לכך שתטיל בו מום ע"כ וכתב מהרא"י בפסקיו סי' קס"ח דמותר לשכור עובד כוכבים לבכור כדי לגדלו ושכך כתב האור זרוע בתשובה ודאם הטיל השומר בו מום דשרי וכתב רמ"א בד"מ שמצא כתוב בתשובת אור זרוע על בכור שמסרו ישראל לשומר עובד כוכבים והודיעו שהוא בכור ולו משפט מות לקברו שלם בעורו ועובדי כוכבים הוקרין הענין ומודעים כי במומו כשר וסופו מוכיח כי בא העובד כוכבים במרמה לבעל בכור וא"ל דע כי סרסתי העגל ושתק היהודי והבין העובד כוכבים כי אמת הדבר ולא עוד אלא שבא היהודי בבית העובד כוכבים וראה העגל שאינו מסורס ושתק וכראות העובד כוכבים כן הלך וסרסו אא"כ מיד אותו הבכור הוא היתר גמור וכן משמע במתני' דבכורות עכ"ל: (יב) הרמב"ן ז"ל פסק כלישנא בתרא. וכן הרמב"ם בפ"ב מהלכות בכורות וכן הלכה וגם בטור סי' ש"ג כתב כן דרבינו הסכים אע"פ שבקצור סתם כלישנא קמא: (יג) מותר להטיל מום וכו'. אמרי' בר"פ כילד מערימין במסכת תמורה דבזמן הזה קאמרינן דשרי הואיל ולא חזי להקרבה ולא חיישינן שמא יצא רוב ראשו קודם דשדי ביה מומא דהא עדיפא דלא לשהוייה עד שיפול בו מום ואיכא למיחש שמא יבא לידי גיזה ועבודה וכתב רבינו בפ"ק סי' ב' דהאידנא אין אנו בקיאין בהטלת מום קודם שיצא רוב ראשו ולכן טוב יותר להקנות לעובד כוכבים וכו' ע"ש: (יד) וכן הלכתא. אבל הרמב"ם בפ"ב מהל' בכורות פסק דרועי כהן בי ישראל לא מהימן והיינו כלישנא קמא וכתב הב"י סי' שי"ד שהקושיות שהקשה הרמב"ן לא מכרעו דאפשר לתרוצינהו וכן סתם בש"ע שלו כהרמב"ם אבל רמ"א הגי' עליו דיש להקל: (טו) אלא אפי' מוחזק עובר על ד"א אין חשוד לכל התורה כולה. אבל על אותו דבר שהוא מוחזק שעובר עליו ואוכל אותו האיסור לא יקנה ממנו נתארח אצלו לא יאכל עמו מאותו דבר וכדתנן בפ"ב ממסכת דמאי המקבל עליו להיות נאמן מעשר את שהוא אוכל ואת שהוא לוקח ואת שהוא מוכר ואינו מתארח אצל ע"ה רבי יהודה אומר אף המתארח אצל ע"ה נאמן אמרו לו על עצמו אינו נאמן כיצד יהא נאמן על של אחרים כלו' שמאחר שאינו מקפיד להתארח אצל ע"ה דסתמא אוכל שאינו מעושר כ"ש שלא יקפיד על אחרים מלהאכילם דבר שאינו מעושר ופשיטא דהלכה כת"ק וכן פסק הרמב"ם בפ"י מהלכות מעשר והטור י"ד ר"ס קי"ט הרי בהדיא שכל שהוא חשוד לאכול דבר איסור כ"ש שהוא חשוד להאכיל לאחרים ולפיכך המתארח אצלו לא יאכל מאלו ובין שהוא נחשד באיסור של תורה ובין באיסור של דבריהם שהרי משנתינו בדמאי היא שנויה שהוא מדרבנן ומ"מ אפי' להחשוד לאכול דבר איסור יכול ליתן לו מאלו שיתקן לו אם לא שהוא חושש בתקנתו וכדתניא בפ"ק דחולין דף ו' הנותן לשכנתו עיסה לאפות וקדירה לבשל אינו חושש לשאור ותבלין שבה לא משום שביעית ולא משום מעשר ואם אמר לה עשי משליכי חושש לשאור ותבלין שבה משום שביעית ומשום מעשר ופירש רש"י עיסה לאפות ומסר לה שאור וקדירה לבשל ונתן לה התבלין אינו חושש שמא החליפה ונתנה משלה שאינו מתוקן [לפי] שאין חשודין על הגזל ורמינן עלה מדתנן בפרק ג' ממסכת דמאי הנותן לפונדקית מעשר את שהוא נותן לה ואת שהוא נוטל ממנה מפני שחשודה להחליף ומשני דשאני פונדקית דמוריא ואמרה בר בי רב ליכול חמימא והנא איכול קרירא ופירש רש"י דמוריא הוראה לעצמה לטובה אני מתכונת בר בי רב ליכול חמימא וכו' אבל נותן לשכנתו אין לה לחוס עליו ולא מחלפא לטובה שהרי אין סמוך עליה תמיד כהכשנאי ולהרע נמי לא תעידא אגזל והתוספות פירשו דבתמיה קאמר בר בי רב ליכל חמימא והנא איכול קרירא והני טרחתי בשבילו אבל גבי שכנתא אין לחוש לחילוף אע"פ שטורחים בשבילו דדרך שכנים שטורחים זה בשביל זה ותו רמינן מדתנן התם בדמאי הנותן לחמותו מעשר את שהוא נותן לה ואת שהוא נוטל ממנה מפני שמחלפת את המתקלקל א"ר יהודה רוצה היא בתקנת בתה ובושה מחתנה ומשני התם דקתני טעמא רוצה היא בתקנת בתה ובושה מחתנה וכתב הרשב"א בתורת הבית הארוך הנותן למי שהוא רוצה בתקנתו חושש לחליפין כדרך שאמרו בחמותו ובפונדקית ומיהו אם הפקיד אצלה להחזירו לו בעין אינו חושש דכיון שאין דבר המתקלקל אצלה לא תחליפנו ולא תמיר אותו ע"כ ומיהו כתב הרשב"א עוד בת"ה הארוך כתבו הב"י בסוף סי' קי"ט שמי שהוא חשוד לאכול דברים שאין הרבים רגילים להקל בהם שאף הוא חשוד להחליף ולא אמרו אין חשודין להחליף אלא במי שחשוד לאכול אחד מן הדברים האסורים שהרבים רגילים בהם כדמאי לע"ה וכגבינה של עובד כוכבים אבל אם היה חשוד לאיסורים שאין הרבים רגילים להקל בהם הרי הוא כעובד כוכבים ואין מפקידים אצלו דבר האסור מן התורה אלא בשני חותמות וכתבה המגיד בשמו בפרק ח' מהלכות אסורות וכתב עליו שהביאו לזה מה שאמרו בפרק אין מעמידין בדבר של תורה שאסור בחותם אחד ומפרשי לה רבוותא בישראל החשוד ואין נראה כן דעת הרמב"ם כמ"ש בפ"ג אלא בעובד כוכבים דוקא וזה שכתוב כאן אבל לא לעובד כוכבים שמא יחליף עכ"ל וחילוק זה שבין ישראל חשוד לעובד כוכבים יתבאר שם בפרק אין מעמידין סימן י"ד ועוד יתבאר שם בסי' מ' דין ישראל שאינו חשוד לאכול דבר

מעדני יום טוב

ס"ס ד' כתב רב גידל: ה [ז] **פעם** אחרת היו תינוקות כו'. ומפרש' בגמ' דצריכא דאשמועינן קסדור עובד כוכבים ותינוקות דאי אשמועינן קסדור ה"א בעובד כוכבים הוא דהרי דליכא למגזר דלמא אתי למסרך וללמוד להטיל מום בקדשים דסרכיה דעובד כוכבים לא אכפת לן שהרי נהוג הוא באיסורים אבל קטן דאי שרית ליה אתי למסרך אימא לא ואי אשמועינן תינוקות ה"א תינוק הוא דשרו רבנן דמאן דחזי לא אתי למימר נמי אי הוה שדי ביה גדול מומא הוי משתרי דקטן בגדול לא מיחלף אבל עובד כוכבים גדול דאתי לאחלופי בגדול ישראל אימא לא צריכא: [ח] **שנתקווצה**. פירש"י שניטל קוצים ממנה שהיו תלושין ומפוזרין בה וכתבו התוס' דהדין עמו דא"א לומר בקוצים שהיו מחוברין דא"כ לא תזרע דאיכא איסורא דאורייתא בנטילתם שמיפה את הקרקע כדאמר בשבת פרק הבונה גבי דבארעא דיליה חייב בכל שהוא משום דאיכא יפוי דאפילו מתכוין לצורך דבר אחר וה"נ איכא יפוי קרקע בנטילת קוצים לחורשה לזרעה וכן משמע בירושלמי על המשנה תמן איסוריה כשנטלו קוציה משמע דמוקי לה בתלושין ע"כ: ו [ט] **דבשל** תורה הוא. והלך אחר המחמיר. עי' בארוכה בפרק קמא דע"ז סימן ג': [י] **אמר** רב יהודה מותר להטיל מום בבכור וכו'. ובפרק בהמה המקשה סי' ד' פלוגתא דאמוראי בבכור שילא שליש ומכרו לעובד כוכבים וחזר ויצא שליש אחר אי קדיש למפרע כדאיתא התוספות דהתם ודהכא לומר דרב יהודה ס"ל כמ"ד התם דלא קדיש למפרע (ורבינו פסק שם כמותו אבל הרמב"ם פ' ד' מהל' בכורות פסק כמ"ד דקדיש) אם לא שיש לומר דמכירה שאני אבל בר"פ כילד מערימין במסכת תמורה כתבו בפשיטות דיש לחלק בין מטיל מום למכירה דבמכירה יש לטעות יותר שמא ימכור אחר יציאת רובו: [כ] **גדיא** באודניה. פירש"י גדי אזניו ארוכות וקודם שיצא כל ראשו ולא דק דהל"ל קודם שיצא רוב ראשו דפדחת פוטרת כדלקמן בר"פ יש בכור והכי איתא בהדיא אדהכא בגמרא דר"פ כילד מערימין כמו שאעתיק בד"ה וז"ל התוס' גדיא באודניה משראה שמיעוט הראש בחוץ יכול להטיל מום באזן ואין לו לחוש שמא יצא רוב הראש וחזר דמתוך שאזני הגדי גדולות דרך אזנים לצאת במיעוט הראש וכו': [ל] **אימור** דרך גדעיו נפיק גרס. וכתבו התוספות כיון שרואה עכשיו מעט לחוץ אין לומר שמא יצא לאשו ורובו וחזר והאי אימור כמו ודאי כמו חיישינן שמא חוץ לחומה לנו דפ' שואל בשבת ודחיישינן שמא אחרוהו וכתבוהו דפ' א' דיני ממונות עד כאן: ז [מ] **היינו** כלישנא קמא דקאמר רועי כהנים בי ישראל גרס. והכי איתא בגמרא ר' יוחנן ור' אלעזר חד אמר רועי ישראל בי כהנים נאמנים דלגיזתא לא חיישינן רועי כהנים בי ישראל אין נאמנים מימר אמר כיון דקא טרחנא ביה לא שביק לה לדידי ויהיב לאחריני ה"ה כהן לכהן דחיישינן לגומלין ואתא רשב"ג למימר נאמן הוא על של חבירו ואינו נאמן על של עצמו ואתא רבי מאיר למימר החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו ופירש"י חד אמר מתני' דקתני רועי ישראל נאמנים אפי' הן עומדין בבית הכהנים שהבכור שלהם ללגיזתא לא חיישינן דלהשדיה מומא ע"י אדם בא לו בכונה ורועה זה משקר ובא להתירו כדי שישחטו רבו כהן ויאכילנו ממנו והא דקתני רועי כהנים אין נאמנים ה"ק רועים שהם כהנים אין נאמנים אם הבכור ביד ישראל דנחשד האי כהן רועה שהוא עצמו הטילו בו דמימר אמר לא שבק לדידי ויהיב ליה לכהן אחרינא וה"ה כהן לכהן כלומר ומסברא נפקא לן דכהן רועה אינו נאמן להעיד על הבכור של כהן אחר דחיישינן לגומלין דסבר אעידנו עכשיו והוא יגמול לי כשיתן לי ישראל בכור תם ואטיל בו מום ויבא כהן זה ויעידני שמאליו נפל בו מום על של חבירו בין רבו בין אחר דלא נחשדו כהנים אלא על הבכור עצמו שבכבר נתנו לו ישראל החשוד על הדבר היינו כהנים שנחשדו על הבכורות לא דנו ולא מעידו ולקמן פריך ר"מ היינו תנא קמא ע"כ לשון רש"י ותד אמר רועי ישראל והן כהנים נאמנים מימר אמר לא שביק נורבא מרבנן ויהיב לדידי רועי כהנים והן ישראל אינן נאמנים דחיישי' לגומלין וחיישינן ללגיזתא ואתא ר"ש למימר נאמן על של חבירו ואינו נאמן על של עצמו ואתא ר"מ למימר החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו ופירש"י חד אמר מתני' דקתני רועי ישראל נאמנין ה"ק רועי בהמות ישראל אע"פ שהן כהנים הרועים נאמנים דמה לו לשקר מימר אמר לא שבק האי ישראל כהן נורבא מרבנן ויהיב לי לדידי דסתם רועה ע"ה הוא רועי כהנים רועי בהמות של כהנים אע"פ שהרועים ישראל אין נאמנין להעיד על בכורו של רבו כהן דחיישינן ללגיזתא וכל שכן רועה כהן ובהמות של רבו כהן אין נאמנים דחיישינן לגומלין וללגיזתא על של חבירו אכהן לכהן קאי וקאמר דנאמן הכהן הרועה על של רבו דלא חיישינן לא לגומלין ולא ללגיזתא החשוד על הדבר כהנים חשודים על הבכורים לא דנו ולא מעידו ופליג אדר"מ דשרי אפי' כהן לכהן ופליג אתנא קמא דאמר רועי בהמות ישראל ואפי' הן כהנים נאמנים דהרועים כהנים אין נאמנים ע"כ לשון רש"י בעלמא למאן דאמר רועי ישראל והן כהנים נאמנים היינו דאתא ר"מ למימר החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו אלא למאן דאמר רועי כהנים בי ישראל אין נאמנים מאי אתא ר"מ לאשמועינן היינו תנא קמא איכא בינייהו דר' יהושע בן קפוסאי פירש"י תנא קמא אית ליה דר"י בן קפוסאי דקאמר ת"ק רועי כהנים בין בית ישראל בין בית כהנים כדפרישית טעמא אין נאמנים ואפי' אבכורות דכהנים ולא חיישינן לגומלין אלא ברועים דקאי גביה וסבר אעיד את רבי והוא יעידני כשיתן לי ישראל בעלמא בכור ור"מ לית ליה דרבי יהושע לגמרי דכיון דנחשדו כהנים על הבכור לא דן ולא מעיד אפי' כהן דשוק ואפילו הבכור ביד ישראל ע"כ לשון רש"י וכתבו התוס' אהא דקאמר מימר אמר לא שבק נורבא מדרבנן כו' והא דאמר לעיל בסוף פ' שני באחר בעה"ב ורועה כהן דלר"מ אקנוי מקני ליה מקום בתנירו ואפי' ר"ע לא פליג אלא משום דאית [לי'] פסידא לא מקנה [לי'] (מדינא) [מידעם] התם איירי במכירי כהונה או שאוהבו ורגיל ליתן לו עכ"ל בחיבורי תוי"ט פירשתי ללשון רש"י דלעיל על וה"ה כהן לכהן שכתב כלו' ומסברא נפקא לן דכהן רועה וכו' ע"ש דאין להאריך בכאן: [נ] **הסמוכין** על שלחנו גרס. מדר"מ דאמר והן בני ביתו והיינו הסמוכין על שלחנו שמעי' מינה דבנו ובתו דקאמר רשב"ג בבני ביתו קאמר ועוד מדגמרא לא מפקינן אלא אשתו משום דכגופו דמיא ש"מ דבנו ובתו אפי' בסמוכין על שלחנו דאל"כ ה"מ למפיק אפי' בנו ובתו וכשסמוכין על שלחנו: **אמר** רב חסדא אמר רב קטינא ספק בכור כו' כתבה רבינו בר"ם ע': ה [ס] **הני** כהני ה"נ דלא דייני. ועוד היה יכול להקשות היאך מותר לאכול משחיטתן והיאך כשרים על כל קרבנות כולם. תוס': [ע] **משמע** דאליביה דר"מ קאמר. מדאמר אימור דאמר ר"מ ולא קאמר אימור דאמרי' וכוונא בזה דייק רבי' בפ"ק דחולין סי' ע"ז ור"מ היכא אכיל בישרא כו' ולא אמרי' היכא אכלינן בישרא מ"מ דלא קי"ל כוותיה: [פ] **אוכל** נבילות להכעיס. דאילו לתיאבון לכ"ע פסול לעדות דכיון דמשום ממון קעביד דהא שכיח בזול עפי מדהתירא ה"ל כרשע דחמס דבהדיא כתיב אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס והלכך אף רבא דפליג אאביי באוכל נבילות ואמר להכעיס דכשר לעדות משום דרשע דחמס דוקא בעינן מודה

כשרה לה [צ] אף הן אינן כשרין לה ובשאר מילי סתם לן כרבנן. כדתנן בפירקין דלעיל (דף ל.) החשוד על השביעית [ק] אינו חשוד על המעשרות ומינה החשוד על הדבר החמור חשוד על הקל ממנו ואפילו לרבנן. כדאמרינן בפירקין דלעיל (שם) אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן זו דברי ר' עקיבא סתימתאה אבל חכמים אמרו [ר] החשוד על השביעית חשוד על המעשרות. ומאן חכמים ר' יהודה היא דבמתניתא דר' יהודה הוא לה' שביעית. ותמור וכל דקאמרינן לא שזה לאו וזה עשה. אלא הא הוא דחמיר לאינשי וזהירי ביה והאי לא זהירי ביה ובהאי גוונא הוא דמחזקינן ליה בחשוד מזו לזו ולא לדחומרא וקולא דעבירה עצמה (שם) דתנן החשוד על המעשר אינו חשוד על השביעית ואע"ג דמעשר דאו' חמור משביעית דשביעית לאו סבה מכלל עשה הוא. דכתיב לאכלה ולא לסחורה (ע"ז דף סב.) לאכלה ולא לסחורה אלמא כיון דאיכא דחמירא ליה שביעית דלית ביה פדיון ואיכא דחמירא ליה מעשר דמעשר הוא לא מחזקינן ליה חשוד מזו לזו. ובמתניתא דר' יהודה דחמירא להו שביעית החשוד עליה חשוד על המעשר. והחשוד על הדבר אין לוקחין ממנו כל דבר השייך לאותו ענין שהוא חשוד עליו כדתנן בפירקין דלעיל (דף כט:) החשוד להיות מוכר תרומה לשם חולין אין לוקחין ממנו אפי' מים ומלח דברי ר' יהודה ור' שמעון אומר [ש] כל שיש בו זיקת תרומה ומעשר אין לוקחין ממנו ואמר עלה בגמרא ההוא טבחא דהוה משתכח תרבא דאטמעא [ת] במר דכנתא קנסיה רבא לזבוניה אפי' אמגוזי. א"ל רב פפא לרבא ואמרי לה [ת] לה רב אדא בר מתנה לרבא ואמרי לה רבינא לרבא כמאן כר' יהודה אי כר"מ אפי' מים ומלח נמי. לעולם כר' שמעון באיסורא גופה הוא דקנסינן ליה סתם דרדקי גרי להו לבני טבחא וגרי להו באמגוזי ואזיל ומשבש להו ומייתי לה תרבא דאטמעא ומזבנין ליה במר דכנתא. ה"ה לכל קנסינן ליה: החשוד על דברים וחזר בו ובא לפני חכמים וקבל עליו שלא יעבור עוד וילא מידי חסד ואח"כ נחשד על אחד מהן אמרינן שחזר לסורו על שניהם וחשוד עליהם אע"פ שלא נחשד באחרונה אלא בקל שבשניהם הוי חשוד אף על החמור כדתנן בפ' דלעיל (דף ל.) ויש שהוא חשוד על הטהרות ואינו חשוד לא על זה ולא על זה. פי' לא על המעשר ולא על השביעית ומפרש טעמא בגמרא דנסי דאדרבנן חשוד אדאורייתא לא חשוד. ופריך עלה מברייתא דתניא נאמן על הטהרות נאמן על השביעית [א] הא חשוד חשוד. א"ר אלעאי מתני' [ב] כשראינוהו נוהג בצנעה בתוך ביתו. ר' ינאי בר' ישמעאל אמר ברייתא כגון דהוה חשיד לתרווייהו ואתא לקמיה דרבנן וקביל אתרווייהו והדר איחשיד לחד מינייהו דאמרינן מגו דחשיד אהא חשיד נמי אאידך. ואפי' נחשד אטהרות דרבנן חשיד אף אשביעית דאורייתא. והא דקאמר רבנן בעם הארץ שקבל עליו דברי חבירות ונחשד לדבר אחד שאין חשוד אלא לאותו דבר. התם משום דמעיקרא קודם שקבל עליו דברי חבירות לא הוה חשוד אלא מתורת סתם עם הארץ. וסוגיא דסוף הניזקין דחשוד על הטהרות אינו חשוד על המעשר דאורייתא אף על פי שלא ראינוהו נוהג בצינעא והיינו כשינויא דרבי ינאי בר' ישמעאל. ה"ר יונה ז"ל (טז יז יח יט):

ט [דף לה ע"ב] **אמר** רב חסדא אמר רב קטינא ספק בכור ביד ישראל [ג] צריך שנים להעיד עליו. ר"נ אומר בעליו מעידין עליו. כהנים הוא דחשידי אמומא [ד] בעלים ישראל לא חשידי אמומא. וכן הלכתא: אמר רבא כל בעליו של בכור עמנו (עומדין) ונכנס שלם ויצא חבול [ה] מעידין עליו. ולא חיישינן שמא אחד מבני בית נטמן בבית והטיל בו מום או שמא חפרו גומא בבית ליפול בו. [דף לו ע"א] איבעיא להו עד מפי עד מהו לעדות בכור. רב אסי אסר. [ו] ורב אשי שרי. והלכה עד מפי עד כשר לעדות בכור. אמר ר' אלעזר לא היו מוחזקין בו שהוא בכור ובא ואמר שהוא בכור ומומו עמו נאמן. מאי קמ"ל הפה שאסר הוא הפה שהתיר תנינא האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. מהו דתימא התם הוא דאי בעי לא אמרה. אבל הכא דלא סגי דלא אמר דקדשים בחוץ לא אכיל. אלו הפה שאסר הוא. [ז] קא משמע לן דאי משום הכי שדי ביה מומא דמיכר והוה אכיל ליה. יתיב רבינא וקאמר להא שמעתא בלא גברא. [ח] אמר ליה רב זוטי לרבינא אנו משמיה דרבי אליעזר מתנינן [לה] *למימר דהלכתא כוותיה. ר' צדוק הוה ליה ההוא בוכרא רמא ליה שערי בסלי נצרים (כייל ערוב') ([פירוש נצרים] ערבה קלופה). בהדי דקאכיל איבזעי שפתיה. אתא לקמיה דרבי יהושע אמר ליה כלום חלקנו בין חבר לעם הארץ. אמר ליה אין. בא לפני ר"ג א"ל לאו והלכתא כר"ג דגרסינן בפרק בתרא דיומא (דף עח.) שאלו תלמידיו את ר"א זקן ויושב בישיבה צריך ליטול רשות להתיר בכורות או לא. מאי קא בעו ליה. הכי קמבעיא ליה כי הא דאמר

רב

רש"י. **אינו** חשוד על המעשרות. ולוקחים ממנו תבואה כשאר שני שבוע ואין צריכין לעשר ודאי אלא דמאי וטעמא מפרש בגמ': **זו דברי ר'** (עקיבא). דחשוד על השביעית אינו חשוד על המעשרות יש מפרשים ר"ע סתימתאה דאמרי' בסנהדרין כאלו הן הנהנקין סתם משנה ר"מ סתם ברייתא ר' נתן וכולהו אליבא דר"ע ולאו מילתא היא דהא בכמה דוכתין אמרי' ר' מנחם סתימתאה ר"ש סתימתאה אלא רוב משניות איכא בגמ' סתומות אליבא דר"ע: **שביעית** חמירא להו. וכיון דחשיד אשביעית כ"ש אמעשרות: **דבעי** חומה. דאינו יכול לאכול מעשר שני אלא לפנים מחומת ירושלים דכתיב ואכלת לפני ה' אלהיך וגו': **אפי'** מים ומלח. משום קנס: **זיקת** תרומה. כל דבר שנותנין ממנו תרומה: (שמערבין בהן שמן זית וכיון דאית בהו זיקת תרומה לא זבנינן מיניה): **תרבא** דאטמא. חלב הכליות שעל הירך: **במר** דכנתא. בחזקת חלב טהור הנקרא כנתא ובלע"ז אנטריי"ל כמו הדורא דכנתא דאיירינן בשחיטת חולין: **לעולם** כר"ש. דלא קניס אלא במידי דדמי לאיסורא: **ובאיסורא** גופה. במידי דעביד איסורא דהיינו אמגוזי: **גרי** באמגוזי. גרורים ומשוכים אחר אגוזים: **ומשבש** לבני טבחים. מטעה אותם באגוזים ומוכרן לבני הטבחים ומביאין לו החלב שגונבין אותו מאביהן והוא מוכרן במר דכנתא: **הטהרות**. דרבנן ניניהו שיהא אדם אוכל חולין בטהרה: **הא** חשוד. על הטהרות חשוד על השביעית: **מתני'**. דקתני אין חשוד כגון שראינוהו שנוהג דין מעשרות ושביעית בצינעה בתוך ביתו דליכא למימר לפנים הוא עושה כיון דבצינעה קא עביד: **ר' ינאי** אמר. ברייתא דדייקינא מינה הא חשוד כגון דהוה חשוד אתרווייהו אשביעית ואטהרות: **וקבול** אתרווייהו. שיזהר על שניהם: **דברי** חבירות. מפרש בתוס' במס' דמאי שלא יתן תרומה ומעשר לעם הארץ ושלא יעשה טהרות אצל עם הארץ ויאכל חולין בטהרה וישעבר את שהוא אוכל ואת שהוא מוכר ואת שהוא לוקח: ט **ספק** בכור. דשל ישראל הוא. כגון רחל שלא ביכרה וילדה ב' זכרים דאמרינן בפ' שני אחד לו ואחד לכהן ואת שלו הוי ספק שמא יצא ראשון (וירעה) עד שיומם ואוכלו ישראל: **צריך** שנים. מן השוק להעיד עליו שלא הוטל בו מום בכוונה: **רב** נחמן אמר. ספק בכור (ביד ישראל) (אסור) [אפילו] בעליו ישראל נאמן. דהכהנים נחשדו על הבכורות ולא ישראל ואפילו על ספק בכור שנאכל להם (נאכל): **אימא** כל בעליו (של בכור כהן) כגון וכני ביתו [עומדין עמנו בהון] ומעיד עליו רועה שהיה בביתו וכו' ל"א כל בעלים עמנו כלומר אי אמרי שהדי כל בעליו [של] בכור דהיינו הוא ובני ביתו היו עמנו בתוך ונכנס הבכור שלם בבית ויצא חבול מעידין כלומר עדותו עדות ושרי הואיל ולא היה איש בבית ולא חיישינן שמא הם גרמו לו מתחילה שהכניתו לו דבילה על האוזן א"כ עשו לו גומא ונפל שם: **לעדות** בכור. להעיד שלא הטיל בו מום זה בכוונה: **לא** היו מוחזקין. בעלה שהוא בכור ובא כהן בעליו ואמר בכור הוא זה ומומו עמו שלא הוטל מום זה בכוונה ואתי לאתויי לחכם אי קבוע הוא או עובר הוא: **נאמן**. דהפה שאסר ואמר בכור הוא הוא התיר ואמר מומו עמו: **אשת** איש הייתי. ולא הייתי מוחזקים בה שהיא אשת איש לעולם: **נאמנת**. ומותרת להנשא: **דאי** בעי לא אמרה. כלומר אי הוה חפץ להנשא בלא גירושין הוה שתקא ולא אמרה דהא כפנויה מחזקינן לה: **אבל** הכא. בבכור דלא סגיא דלא אמר בכור הוא דלימא לו חכם אי מום קבוע הוא או עובר דקדשים תמימים אין הכהן נחשד לאכול בחוץ דבר כרת הוא. אבל נחשד להטיל בו מום דלאו בעלמא הוא ולא יהא נאמן קמ"ל דנאמן: **דא"ב**. דהוא הטיל בו מום הוה שדי ביה מום הניכר אפילו לע"ה שהוא מום והו לא הוה בעי למיתי קמן ולמימר בכור הוא דהא אין אדם אחר יודע שהוא בכור ובקדשים בחוץ נמי ליכא לספוקיה [דהא] מום ניכר שדי ביה והיכא דהוו יודעים שהוא בכור ליכא למימר הכי דבע"כ אתי לקמי דאי הוה שחיט ליה בלא מומחה כיון דכ"ע ידעי שהוא בכור הוי חשדי ליה: **להא** שמעתא. דר' אילעא: **בלא** גברי. דסתמא א"ל לא היו מוחזקין בו שהוא בכור וכו': **כלום** חלקנו בין כהן חבר לכהן ע"ה. ומי חשידנא אנא למשדי ביה מומא בכוונה ככהן ע"ה: **אין** חלקנו ולא חשידת: **שאלו** את ר"א גר' והוא ר"א בן פדת: **זקן** ויושב בישיבה כו'.

מעדני יום טוב

מודה בלאיתון דהא הוי כרשע דחמס: [צ] **אף** הן אינן כשרים לה. קאי אדתנא ברישא אלו הן הפסולים המשחק בקוביא ומלוי בריבית וכו'. וכולהו משום חשדא דממונא פסולין ולרבנן דפליגי אר"מ הפסול לממון מפני שנחשד עליו כשר לנפשות דמקולא לחומרא לא אמרי' והיכי קתני כל עדות שאין האשה כשרה לה וכו' והרי עדות נפשות שאין האשה כשרה ואלו כשרין הן אלא ר"מ היא ותנא סתם כר"מ בההיא דעדות מהטעם שכתב רבינו דהתתנא אמר אל תשת רשע אבל ר"מ גופיה אע"ג דהתם קתני בתלתיה פד זומם פסול לכל התורה כולה כתבו התוספות דהכא ה"נ ה"מ למנקט א' מתאר דברים אלא לאפוקי מדר' יהודה דפליג עליה התם ומכשיר לעדי נפשות עד זומם כשהוזם בדיני ממונות: [ק] **אינו** חשוד על המעשרות. פרש"י ולוקחים ממנו תבואה כשאר שני שבוע דהיינו שלא בשביעית ולפי זה מעשרות היינו כל מעשרות בין לאשון בין שני וכ"ל דלא דק דהא אמרה עלה דחומרא דחומה אית ביה כדכתב רבי' לקמן וזהו אינו אלא במעשר שני ודוחק לומר דהלא מתרי נקטינן ושכן במעשר ראשון איכא נמי חומרא דזרים דא"כ מתני' כר"מ דאוסר מעשר ראשון לזרים בפ"ע דיבמות והך מתני' סתמא כרבנן כדכתב רבינו ודוחק לומר דתנא נקט חדא כרבנן היינו בחדא וחדא כר"מ לענין מעשר לזרים ועוד האמכתי בתוספות י"ט במתני' דלעיל מהך דמייתי לה רבינו לקמן דמ"א כל שיש בה זיקת תרומות ומעשרות ע"ש וכתבתי שם דנ"ל דמעשרות אף ע"פ שהוא לשון רבים אין הכוונה אלא על מעשר שני בלבד וכלומר המעשר שני של דגן תירוש ויצהר: [ר] **החשוד** על השביעית חשוד על המעשרות. ותמהו התוספות דהא אתרומה גדולה לא פליגי ע"ה משום דחטה אחת פוטרת כל הכרי מדין תורה כדאי' בפ"ק דשבת [דף יז:] ובמעשר שני נמי הרי יכול לחללו על פרוטה אפי' שוה מאה מנה כמו בכרם רבעי כדמסיק רבי' בסוף הל' ערלה ומעשר שני וכרם רבעי נמרינן להו קדש קדש מהדדי כדאיתא בפ"ב דקידושין ותירצו דלא דמי מעשר לתרומה דפעמים שאין לו פרוטה מזומנת לחלל עליה וגם אין לו כי אם מעט מעשר כנגד שוה פרוטה ואינו רוצה ליתן פרוטה כנגדו ע"כ: [ש] **כל** שיש בו זיקת תרומה ומעשר. פירש"י (שמערבין בהן שמן זית) [כל דבר שנותנים ממנו תרומה] ובגמ' לאתויי מאי לאתויי קרבי דגים דמערבי בהו שמן זית: [ת] **במר** דכנתא. פירש"י בחזקת חלב [טהור] ולשון התוס' [פירוש מר] בחילוף של כנתא כמו במר דשחוטה דפלק גיד הנשה וכמו במר דפרזלא בבב"ק פ' בתרא: [ת] **ואמרי** לי' רב אדא כו' ואמרי לה רבינא לרבא. ליתא בגמ': [א] **הא** חשוד חשוד. דמשמע ליה דלגופיה לא איצטריך דפשיטא דכי נאמן על הטהרות דנאמן על השביעית כיון דנוהג מנהג פרושין שאוכל חולין בטהרות. תו': [ב] **כשראינוהו** נוהג בצנעה בתוך ביתו. משמע דע"ה סתמא חשיד אשביעית והאריכו התוספות בזה דבמקומות יש דאין נראה כן ואין לי להאריך בזה: [ג] **צריך** שנים להעיד עליו. ואמרי' בגמרא דס"ל כר' יהושע בן קפוסאי דכי היכי דס"ל דבכור בי כהנא בעו שנים מן השוק להעיד עליו ה"נ ספק בכור ביד ישראל: [ד] **בעלים** ישראל לא חשידי אמומא. ודייק לה בגמרא מדתנן בספ"ב כל שחליפיו (פי' של ספק בכור) ביד כהן פטור מן המתנות ור' מאיר מחייב מדמחייב ליה ר"מ במתנות ש"מ בר אכילה הוא ומי העיד עליו דהא ס"ל לר' מאיר החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו וכתבו התוס' דרב חסדא מצי למימר דחלקנו בין חבר לע"ה כדלקמן א"כ ספק בכור שאני ולא יחמיר ר"מ שלא יהו שנים מן השוק נאמנים ע"כ: [ה] **מעידין** עליו ולא חיישינן כו'. ומשום דרבא קאמר דהלכה כר"מ ולא כרשב"ג דלעיל סי' ו' וכבר תמה הב"י סי' שי"ד על רבי' למה כתב למימרא זו דהא לא אמרה בא הכי אלא משום דס"ל דהלכה כרבי יוסי דאמר דבני ביתו של כהן אינם נאמנים על הבכור ומש"ה מצריך שיהיו כל בני ביתו בחוץ וכדאיתא בגמרא אבל לדידן דקי"ל כרשב"ג דאמר דב"ב נאמנים עליו תו לא צריכינן להאי מימרא דמאי איריא ב"ב בחוץ אפילו הם בפנים נמי ואין שם עדים הם נאמנים וזהו טעמו של הרמב"ם שהשמיט מימרא זו עכ"ל וז"ש דס"ל דהלכה כרבי יוסי דפום הגמרא הטעתו וצריך להיות ר"מ: [ה] **רב** אסי. בגמ' גרס רב אשי וכן בספר יוחסין אייתי שהי' בזמן רב אשי: [ו] **רב** אשי שרי. ובגמ' א"ל רב אשי לרב אשי והא תנא דבי מנשה אין עד מפי עד כשר אלא לעדות האשה (שמת בעלה במדינת הים) תני אלא לעדות שהאשה כשרה לה בלבד ופרש"י ובעדות בכור נמי אשה כשרה דאמרי' הלכתא כר"ש ואפילו בתו: [ז] **קמ"ל** דאי מש"ה כו'. ובגמ' מתקיף לה מר בר ר"א מאי שנא מהא דבפ' האומנים ס"ס י"ז בעובדא דנהר פקוד דמסקי' דמגו במקום עדי' לא אמרי' כלו' בדבר הידוע ואנן סהדי כי התם בנהר פקוד דכל שעתא איכא מיא וה"נ כיון דאנן סהדי דכהנים חשידים על המומים לא נימא מגו ומשנינן דלא דמי דהתם ודאי איכא מיא הכא ודאי שדי ביה מומא בתמיה חששא הוא ובמקום חששא אמרי' מגו: [ח] **ה"ג** בגמ' א"ל רבא זוטרא לרבינא

דברי חמודות

דבר איסור אבל חשוד שהוא מוכר דבר איסור לאחרים: (טז) ודין עד אחד נאמן באיסורים נתבארו בפ' הניזקין מסימן ח' עד סי' י"ד וכתב הרשב"א בתשובה מי שהוא מפורסם באחד מעבירות שבתורה נאמן הוא בשאר איסורים דעבריין לדבר אחד לא הוי עבריין לכל התורה כולה זולתי לעבודת כוכבים ולחלל שבתות בפרהסיא או שאינו מאמין בדברי רבותינו ז"ל וכ"ש אם עשה לתיאבון דלא שביק התירא ואכיל איסורא מלבד לעדות כדכתבתי במעדני יום טוב בריש הסימן במכל שכן דאוכל נבלות להכעים וגם בסמוך מחלק בין עדות לשאר דברים ואפילו במקום דאיכא טורח הליכה וכדמוכח הא דתמנן של עוברי עבירה אסר הפסח מותר מיד מפני שמחליפין וכ"ש במה שאינו בידינו שנאמן לומר בשל אחרים זה מותר דכל שאינו טורח בו כבדיקת הסכין נאמן ועבריין לערלות אוכלין משחיטתו ובלא בדיקת סכין ודינין אלו נתבארו בפ' קמא דחולין מסעיף י"א עד סעיף י"ח ומה שאמר בגזלנים אפילו דרבנן פסולין להעיד אחר הכרזה וגזלן דאורייתא אף בלא הכרזה היינו לעדות דעלמא שצריך עדים כשרים דכתיב אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס אבל באיסורים שאף עבד ושפחה כשרים בהם אפילו עבריין לדבר אחד כשר לדבר אחר ואם הוא חשוד לעבירה דלא משמע להו לאינשי שהוא אסור כשר הוא לכל וכדאמרינן בפ' זה בורר בהנהו דקברו מת ביו"ט ראשון סבר רב הונא [ברי' דרב יהושע] לאכשרינהו וכו' ואע"ג דאמר רב פפא משמתינן להו וקי"ל כרב פפא דפסלינהו מ"מ ש"מ דכל היכא דמשמע להו דליכא איסורא ולא משמתינן להו אינם נפסלים ותשוב' אמונה למ"ד חשוד אשבועה שאני התם דהוי כחשוד לאותו דבר כיון דעבד משום ממון ע"כ וכתב עוד דענין חילול שבת והעברת דברי רז"ל הוא דוקא שהיה מוחזק בו ג"פ אבל בפעם אחת או שתים לא ובפני עשרה צריך שיחלל וכתב עוד שנשאל על קצב שנשבע כמה פעמים שלא לנהוג ועבר אם הוא נאמן למכור בשר ועוד שאינו בחזקת כשרות שמעו עליו שפשט ידו דרך הוטע כדי שיבדוק הבהמה קודם שיבדוק הבודק והשיב אפי' עבר על השבועה במזיד נאמן דעבריין לדבר אחד אינו עבריין לכל התורה כולה חוץ זולתי לעבודת כוכבים ומחלל שבת בפרהסיא ועוד שזה אינו עובר אלא לתיאבון ואפילו באותו דבר עצמו נאמן וכדרבא פ"ק דחולין אבל לענין החשד שפשט ידו דרך הושע זה ודאי פסול הוא כל שנחשד להאכיל טרפות ולהסיר סרכות ואין לו תקנה עד שילבש שחורים וכו' כדאיתא בפ' זה בורר ע"כ וכתב עוד גר שחזר לסורו מחמת יראה וכן ישראל שחטא מחמת יראה שלא יהרגוהו ישראל גמור הוא ושחיטתו מותרת ואין אוסר יין במגעו וכן מסור לאנסים אע"ג דתניא בפ' השולח שאינו כשר לכתוב תפילין ומזוזות אפ"ה שחיטתו כשרה דנאמן על שאר איסורים ויש חולקים בשחיטת מסור לאנסים כמ"ש בפרק קמא דחולין שם עוד מפי הר"ר יונה שמע מחכמי צרפת כי מומר לעבודת כוכבים והוא הולך ממקום למקום ובעיר אחת מאמין בעבודת כוכבים בפני העובדי כוכבים ובעיר אחרת נכנס בבית ישראל ואומר שהוא יהודי מן הסתם הוא נכנס בתורת יהודי ואינו עושה יין נסך והטעם כי העובד כוכבים מלתא דמסתבר שהוא משקר וכשאומר שמאמין בה הוא עושה להנאת יצרו הרע ואינו מאמינו בלבו וכשהוא אומר לנו שהוא ישראל הוא אומר בלב טוב לפי שאומנתינו אמונה היא וטובה ואמיתית ומלתא דמסתבר הוא וכתב הריב"ש האנוסים אשר נשארו בארצות העובדי כוכבים כמה זמן ולא יצאו להמלט על נפשם כאשר עשו רבים כבר יצאו מחזקת כשרות וצריכים חקירת חכם שיחקור עליהם אם הם מתנהגים בכשרות בינם לבין עצמם ושאין בידם להמלט אל מקום שיוכלו לעבוד את ה' בלי פחד זה ואם הם בגדר זה הרי הם כישראלים גמורים וסומכין על שחיטתן ואין אוסרין יין במגען ע"כ וכתב בתשובה להרמב"ן סימן ק"ע דכמה שהוא נחשד הרי אנו רואין אותו כעובד כוכבים גמור לאותו דבר ואפילו בשבועה אינו נאמן שכבר הוא חשוד לעבור על השבועה על אותו דבר שהוא מושבע מהר סיני ותדע שאם אין אתה אומר כן עובד כוכבים אוכל נבלות לתיאבון נשבע שלא יאכילנו שום נבילה ולא יצטרך לבדוק אחריו בכל פעם ואם לא בדק הסכין אחריו אמאי אסור ישבע שסכינו כראוי בסכין יפה ונאמן אלא שלאותו דבר אינו נאמן לעולם וע"ה שאינם נאמנים על המעשרות ישבעו שהוא מתוקן ויאמנו דבריהם כנ"ל בבירור ועוד תדע לך שאפילו לא יאכל הוא ולא יאכיל לאחרים אין מקבלין אותו עד שיקבל דברי חבירות בפני שלשה כדתניא בפ' עד כמה ואם איתא ישבע בפני שנים ונאמן ע"כ והריב"ש הביא תשובה זו וכתב עליה וא"כ אם אלו האנוסים חשודים על סתם יינם ואפי' במגע עובד כוכבים ביין שלהם אינם נאמנים על שלהם ואפילו בשבועה אבל נאמנים על של אחרים שאין אדם חוטא כדי שיהנו אחרים עכ"ל והקשה רמ"י ז"ל בסי' קי"ט סעיף ת' אמאי הנטען על ממון משביעין אותו ותי' דנוכל לומר לאשתמוטי קא מכוין ולא היה דאשתמיטתיה גמ' ערוך דפ"ק דב"מ דהתם מקשינן הא ומתרצי' לה דשמא ספק מלוה ישנה יש לו עליו ופרשי אנשי מספק שבועה ולא פרשי אינשי מספק ממונא דממונא אפשר בחזרה ורמ"י ז"ל בעצמו כתב לזה בח"מ סי' צ"ב: (יז) **כתבו** הגהות מרדכי פ"ק דיבמות אדם שאסר עצמו בדבר המותר לאחרים והם יודעים שמחמיר על עצמו פשיטא שסומך על אחרים ואין לחוש שמא יאכילוהו דלא עבדי אלא לפני עור הואיל וידעו שהוא אסרו עליו בנדר ואפי' ראובן שפי' ממאכל לפי שנראה לו איסור ושמעון נוהג בו היתר ונראה לשמעון שראובן טועה בדבר אפ"ה יכול לסמוך ראובן אשמעון וא"צ לחוש שמא יאכילהו מזה הדבר דודאי שמעון היה מגיד לו עכ"ל: (יח) **כתב** הריב"ש שנשאל על מעשה שאירע שבודק אחד בדק כבש ואח"כ הוציא הריאה ומכרה ובא בודק אחר וראה בין צלעותיו סרכות תלויות וכשראה זה הבודק הראשון הלך לבית קונה הריאה ותפסה תיכף ועקר הסרכות שמצא שרואה בין צלעות הכבש והעידו עדים שכך היה המעשה ושאל להבודק הראשון ואמר שהיתה סרכה אבל היתה תלויה ושאלו למה עקרת אותה לא ה"ל פה להשיב

והשיב הריב"ש מעשיו מוכיחים שבכוונה היה רוצה להכשיל הצבור להאכילם טרפה וכל שחשוד להאכיל איסור מיד מסלקים אותו כדאמרינן בפרק גיד הנשה בטבח שנמצא אחריו חלב וכן בפ"ק דחולין בטבח שלא נמצא סכינו יפה וכתב הרשב"א דטבח שיצתה טרפה מתחת ידו אין לו התנצלות לומר שוגג הייתי שא"כ לעולם יאמר כן אף פטור הטבח מלשלם הבהמה לבעלים מפני שלא נאסרה בדברי אלא מחמת ספק והסד וכל כיוצא בזה אין מחייבין הטבח לשלם כמ"ש מגיד משנה בפרק י' מהל' שכירות וכ"ש בנדון זה שלא אסרוהו אלא מטעם חשד ואמתלאה ומטעם זה יש לפטור הטבח מעונש אחר ודי בהעבירו עכ"ל וז"ל הרשב"א בתשובה כל טבח שיצאה טרפה מתחת ידו אסור לאכול משחיטתו שהרי זה פושע או שאינו חושש אם מאכיל טרפות למיעוט הקפדתו בין היתר לאיסור ולא כל הימנו לומר שוגג הייתי ולא עוד אלא שראוי לדקדק אחריו אם ראוי לסמוך עליו אף בקבלת דברי חבירות אם ראינוהו דואג על מה שאירע ומתאנח על כך מקבלים אותו אבל אם כדי שלא יעבירוהו מאומנתו צריך לחוש בכך הרבה והכל לפי מה שהוא אדם והמקבל דברי חבירות צריך לקבל בפני ג' חבירים כדתניא בפרק עד כמה עכ"ל וז"ל רבינו הרא"ש בתשו' כלל כ' סי' כ"ט ומה שאלתם טבח (שנמצא) [שיצאה] טרפה תחת ידו ב' ג' פעמים אם מעבירין אותו עד שיקבל עליו דברי חבירות או נאמר מאחר שיצאו תחת ידו טרפות אין מקבלין אותו ישוב אינו בקי כך שאלת ואני אומר להפך אם הדבר מחמת שאינו בקי יש לו תקנה כי לא היה מחמת רשע אלא מחמת חסרון ידיעה ואם ילמד ויתחכם ויהיה בקי ורגיל יוכל לבדוק אבל אם היה בקי ולא חש לבדוק והוא מוציא טרפות נמצא שהוא רשע להאכיל טרפות ואין להאמינו עוד כי אין בו יראת שמים ולא שייך כאן להזכיר קבלת חבירות כי ענין חבירות הוא ענין פרישות דבר שלא היו נוהגים בו רוב המון העם וכשהיה אחד מן העם מקבל עליו דברי חבירות היו נזהרים בו והיו סומכים עליו החבירים אבל בענין הטרפות הוא מעיקרי הדת והכל יודעין ונוהגין בו וזה שלא חש לבדוק והוציא טרפות מתחת ידו ב' וג' פעמים אם עשה במזיד או שלא חש לבדוק כל הצורך רשע הוא בעיני ואף אם היה מקבל עליו להיות זהיר מכאן ולהבא לא היה לבי נותן לי לסמוך עליו עוד עכ"ל ובתשובת הריב"ש סי' קי"ג כא דמוכר דברים אסורים אין לו תקנה עד שילך למקום שאין מכירין אותו וכו' דבפרק זה בורר היינו במוחזק לכך או שמעשיו מוכיחים שעשה במזיד אבל אי הוציא טרפה מתחת ידו ואינו מוחזק לכך לא מהמרינן כולי האי והכל לפי ראות עיני הדיין עד כאן: (יט) **תנן** בפרק רביעי דדמאי ולקמן בפירקין מייתי לה בגמרא דף ל"ו האומר למי שאינו נאמן על המעשרות קח לי ממי שהוא נאמן וממי שהוא מעשר אינו נאמן מאיש פלוני ה"ז נאמן הלך ליקח ממנו וא"ל לא מצאתיו ולקחתי לך מאחר שהוא נאמן אינו נאמן ופירש רש"י ממי שהוא נאמן שאינו לוקח פירות מע"ה או ממי שלוקח מע"ה ומעשרן דמאי קודם שימכרם ע"כ וממשנה זו למד הרשב"א כתבו הטור ס"ס קי"ט דהאומר למי שחשוד לאכול גבינה של עובד כוכבים קנה לי גבינה כשרה מן המומחה והלך והביא לו ואמר מן הכשרה קניתי מן המומחה אינו נאמן מאיש פלוני המומחה קניתי נאמן חזקה לא כיחש לו שירא שמא ילך וישאלנו וימצא בדאי וכתב הב"י דאפשר שלא הקילו בכך אלא באיסורים

של

רב אידי בר אבין דבר זה הניחו לבית הנשיא להתגדל בו. מאי צריך ליטול רשות או דלמא כיון דזקן ויושב בישיבה אין צריך. עמד ר' יצחק בן חקולא על רגליו ואמר אני ראיתי את ר"י בן זימרא שהיה זקן ויושב בישיבה ועמד במעלה לפני זקנו [של זה] ונטל רשות להתיר בכורות. אמר ליה רבא לא כך היה המעשה. ר"י בן זימרא כהן היה והכי קמיבעיא ליה. הלכה כר"מ דאמר החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו. או דלמא הלכה כרשב"ג דאמר נאמן על של חבירו ואינו נאמן על של עצמו. [ט] ופשט ליה דהלכתא כר"ג דאמר לא חלקו בין חבר לעם הארץ ואפי' זקן ויושב בישיבה. ועוד הביא ה"ר יונה ז"ל ראיה מדאמר לעיל א"ל רב פפא לאביי לר"מ דאמר חשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו ואמר ר"מ כו' שמעינן מיניה דדיינים וחברים כהנים חשידי אמומא ומדקאמר ליה רב פפא בלישנא דתימה אלמא מלתא פשיטותא היא והלכתא כר"ג: י מתני' [י] (כ) נאמן הכהן לומר הראיתי בכור זה ובעל מום הוא: גמ' אמר רב יהודה אמר רב נאמן הכהן לומר בכור זה נתן לי ישראל במומו. מאי טעמא. מלתא דעבידא לאיגלויי לא משקרי ביה אינשי. [כ] (כא) ודוקא ישראל פלוני. אבל ישראל סתם לא. דלאו מלתא דעבידא לאיגלויי הוא. [ל] וכן מתני' דוקא כשאמר הראיתי בכור זה לפלוני חכם (כב) אבל לחכם סתם לא דאית ליה לאישתמוטי ולא עביד לאיגלויי. ואם אותו מום מן המומין שאינן מובהקין וקאתי למשחטיה עליה ודאי מהימן [מ] דקדשים בחוץ לא אכיל ולמיסמך עילויה במומין שאינן מובהקין לא עביד אינשי. ובודאי הראהו לחכם ושרו ניהליה. ולא הוה שרי ליה חכם אלא אם כן העידו לפניו דהאי מום נפל בו מאליו. [דף לו ע"ב] אמר ר' יהודה* בר אבא מגליה ליהודה הא אנא קבעיה בגידול וגידול קבעה בדידיה. והכי אמרי ליה נאמן ישראל לומר בכור זה נתתי לכהן במומו: ישראל פשיטא. לא צריכא בקטן והגדיל כגון טלה ונעשה איל מהו דתימא לא קים ליה קא משמע לן [נ] בסורא מתנו כלישנא קמא בפומבדיתא מתנו כלישנא בתרא. והלכתא אף כלישנא קמא: ההוא שרוע דאתא לקמיה דרב אסי אמר רב אסי למאי ניחוש ליה. אי כהן הוא אי ישראל הוא הרי בכור ומומו עמו. א"ל רבינא לרב אסי ודלמא ישראל הוא ואמר רב יהודה (כג) אין רואין בכור לישראל אלא א"כ כהן עמו. אמר ליה הכי השתא התם נהי דקדשים בחוץ לא אכיל אממונא דכהן חשיד. הכא מכדי מידע ידיע דהאי מום מובהק הוא מ"ע אתייה לקמי דרבנן. [ס] משום כבודו של חכם (כד) על כבודו של חכם לא עבר [ע] איסורא עבד: יא מתני' בכור שניסמית עינו שנקטעת רגלו שנשברה ידו הרי זה ישחט על פי שלשה (כה) בני הכנסת. רבי יוסי אומר אפי' יש שם עשרים ושלשה לא ישחוט אלא על פי מומחה: גמ' רבי שמלאי ורבי יהודה נשיאה תרוייהו משמיה דריב"ל אמרי ואמרי לה רבי שמלאי וריב"ל תרוייהו משמיה דרבי יהודה נשיאה אמרי [פ] התרת בכור בחוצה לארץ ע"פ שלשה בני הכנסת אמר רבא [צ] ובמומין מובהקין. אמר רב יהודה אמר רב ירמיה בר אבא ספק משמיה דרב ספק משמיה דשמואל שלשה מתירין את הבכור במקום שאין מומחה. מאי קמ"ל תנינא הרי זה ישחט ע"פ שלשה בני הכנסת אי ממתניתין הוה אמינא אפי' במקום שיש מומחה קא משמע לן במקום שאין מומחה אין (כו) במקום שיש מומחה לא וכן הלכתא. כתב ה"ר יונה ז"ל מומחה דקאמר לאו דידע הלכות מומין בלחוד אלא [ק] דפקיע גם בראיית העין לבדוק ולבקר בהם ולהכירם היטב. [ר] והאידנא דליכא מומחין בכור שיש לו מום מובהק נשחט על פי שלשה בני הכנסת. ומומין שאין מובהקין כגון דוקין שבעין וכיולא בהם (כז) לא עבדינן בהו עובדא האידנא. והסכמנא לרבינו יצחק הצרפתי ז"ל בתשובה שאלה דצרימת אוזן מן הסחוס הוי מום מובהק היכא דמנכרא שפיר ומיגליא יאות ונראה לעינים דכפישא מתגירת לפורן. והיינו דנקט הס"ם מו"ק (דף יג.) נרס אוזן בבכור ומת. הצורם אוזן פרתו של חבירו ב"ק (דף נח.) משום דהוי מום ניכר ומובהק: יב [דף לז ע"א] מתני' השוחט את הבכור ונודע שלא הראהו מה שאכלו אכלו (כח) והוא יחזיר להם הדמים. ומה שלא אכלו (כט) יקבר והוא יחזיר להם הדמים וכן השוחט את הפרה (ל) ונודע שהיא טריפה מה שאכלו אכלו והוא יחזיר להם הדמים ומה שלא אכלו [ש] הם יחזירו לו הבשר והוא יחזיר להם הדמים. [ת] מכרוהו לעובד כוכבים או השליכוהו לכלבים (לא) משלמין לו דמי טריפה: גמ' תנו רבנן (לב) המוכר בשר לחבירו ונמצא בשר בכור. פירות ונמצאו טבלים. יין ונמצא יין נסך מה שאכלו אכלו ויחזיר להם הדמים (לג): יג תנן בפרק אין לדין (דף כה:) [א] בכור שנפל לבור ר' יהודה אומר ירד מומחה ויראה אם יש בו מום יעלה וישחוט ואם לאו לא ישחוט. ר' שמעון אומר כל שאין מומו ניכר מערב יום טוב אין זה מן המוכן במאי קמיפלגי.

ברואין

רש"י. אמרי' בסנהדרין שאין חכם מתיר את הבכור ביחיד לראות את מומו אלא אם כן נטל רשות מן הנשיא פעם אחת והכא מיבעיא להו דאם זקן ויושב בישיבה סנהדרין הוא מי צריך רשות או לא: דבר זה. נטילת הרשות: למעלה מזקנו של זה. לפני זקנו של נשיא שבדורינו: כהנים החשודים על מומי הבכור להתיר את האסור ואף להטיל בו מום לפי שהבכור בזמן הזה אין לו תקנה אא"כ יש בו מום ועל הכהן ליטפל בו משנתנוהו לו לשמרו ולזונו: י מתני' הראיתי בכור זה. לחכם ואמר לי שמום קבוע הוא ושחטו ובלבד שיהיו לו עדים שלא הטילו בו: גמ' נאמן הכהן לומר. לחכם בכור זה נתן (לי) ישראל עם מום זה שבו: דקדשים לא אכל. דלא חשידו כהנים לאכול קדשים תמימים בחוץ: מנא ליה. ליהודה הא דאמרן לעיל נאמן כהן לומר בכור זה נתן לי ישראל במומו: אנא בגידול קבעתיה. אני שניתיה לגידול והוא שנאה לרב יהודה והכי אמרי לגידול נאמן ישראל לומר כו' ל"א בגידול קבעתה לחכם אחד גדול שביתים: בקטן. שהיה קטן הטלה כשנתנו לו: מהו דתימא לא קים ליה בגוויה. דמשום דהגדיל הטלה אינו מכירו ושמא אחר הוא והאי כהן הטיל בו מום: כלישנא בתרא. נאמן ישראל: כלישנא קמא. דאפילו הכהן נאמן והילכתא אפילו כלישנא קמא: שרוע. עינו אחת גדולה ואחת קטנה: אי כהן אי ישראל הוא. שלא היה מכיר בזה אם כהן אם ישראל ואמר ואפילו הוא כהן וחשוד על הבכור אין כאן חשדא שהרי כך נולד: אא"כ כהן עמו. דשמא אם יאמר לו קבוע ישחטנו ויאכל הוא דכיון דקבוע הוא הרי הוא נאכל לכל אדם אלא שגזילת כהן הוא והאי לא חייש לגזילה ואכיל ליה: הכי השתא. התם גבי שאר מומים שאין מובהקין איכא למחשדי' לישראל שמא יגזל את הכהן ואע"ג דאדם כשר הוא בהא מלתא דלא בעי לשוחטו אלא ע"פ מומחה דנהי דקדשים בחוץ לא אכיל דבכרת הוא השוחט קדשים בחוץ מיהו אגזילה דכהן דלאו בעלמא חשיד: איסורא עבד. בתמיה (ודאי) לא יגזול: יא מתני' שניסמית עינו. דהוי מום מובהק: בני הכנסת. שאינן חכמים: גמ' בחו"ל. שאינו ראוי להקריב ואפילו בזמן בהמ"ק במס' תמורה: ספק. אמרה לי ר' ירמיה משמיה דרב ספק אמרה לי משמיה דשמואל: צרם אזן בכור. חתך מאזנו מעט כדי שיהא בעל מום ויהא מותר לו ואסור לעשות כן משום לא יהיה בו מום כלומר לא תטיל בו מום ואם הטיל בו מום קנסוהו רבנן דלא יהנה ממנו ואם מת אין בניו נהנין ממנו: הצורם. אשקרנייר"ר בלע"ז פוגם: יב מתני' השוחט את הבכור. ומכר מבשרו: ונודע שלא הראוהו. לחכם: מה שאכלו. הלוקחים אכלו: ויחזור להם הדמים. משום קנס דאיסור ספק הוי: הבשר יקבר. דבכור תם אסור בהנאה: מכרוהו. הלוקחים לכותים הואיל ולא גרם להו איסורא ישלמו [לו] דמי בשר [טרפה] בזול והוא יחזיר להם המותר: יג גמ' בכור שנפל לבור. בכור בזמן הזה אין נשחט בלא מום מפני שקדשים הוא דמאליו הוא קדוש והשוחטן כשהוא תם הוי שוחט קדשים בחוץ וענוש כרת שנפל לבור וירא פן ימות שם: מומחה. בקי במומין להבחין בין מום קבוע למום עובר אם יש בו מום ע"כ ר' יהודה מוקצה אית לי' ובמום הנופל בו בי"ט לא שרי דלאו דעתיה עלויה מאתמול וה"ק בכור בעל מום שלא הראוהו לחכם מבעו"י להתירו ונפל לבור ביו"ט ירד מומחה ויראה מום שהיה בו אתמול אם מום קבוע הוא יעלה וישחט משום דמוקצה ליכא דמאתמול דעתיה עלויה: אין זה מן המוכן. לאו משום מוקצה אסר ליה דהא לית ליה מוקצה אלא לפי שמתירו ביו"ט נראה כמתקנו דהו"ל כדן דין דגזור ביה משום שבות וה"ק אין התרתו היתר ואינו מוכן להכשר: במאי קמפלגי. דהא ודאי משום מוקצה לא הוי עמייהו דהפכא שמעינן להו (ברואין כו').[הא] משום ראיית מום דר"ש סבר אין רואין כיון דהו"ל כיושב ודן[דין]:

דברי חמודות

של דבריהם כמו דמאי דהוה כמו מידי דרבנן אבל החשוד על איסורי תורה אין סומכין עליו לומר מפלו' מומחה וזהו שלא כתב הרשב"א דין זה אלא בחשוד לאכול גבינה של עובד כוכבים שהוא איסור דרבנן עד כאן וכתב עוד הרשב"א הביא לו מנחה בשם אחד מן המומחין נאמן שאינו חשוד להחליף ואם אתה חושש שמא משלו הוא נותן אין אדם עשוי ליתן מנחה משלו בשם אחר וכתב עוד בד"א שאינו חשוד על הגזל ואם חשוד על הגזל כ"ש שהוא חשוד על החליפין וכתב ב"י פשוט הוא דכל היכא דחשוד על הגזל כ"ש שהוא חשוד על החליפין ע"כ ועי' מה שכתבתי עוד בשם הרשב"א בסוף סעיף ע"ו בחשוד לאכול דברים שאין הרבים רגילים להקל בהם דאף הוא חשוד להחליף: (כ) נאמן הכהן לומר וכו'. ופירש"י ובלבד שיהיו לו עדים שלא הטילו בו וכבר כתבתי במ"י שאין נראה כן מדברי רבי' דהא בסמוך כתב ולא הוה שרי ליה חכם אא"כ העידו לפניו וכו' ואע"ג דכתב כן במומים שאינן מובהקים וכתבתי במ"י דרבי' מפרש למתני' לפום קושטא דמלתא במום מובהק מ"מ בכגון דא אין לחלק בין מובהק לשאינו מובהק ועוד דרש"י לא נחית להכי דהא לפי סוגית הגמרא מתניתין במומין שאינן מובהקים היא ותמיהני שהטור סימן שי"ד כתב בשם י"א שהכהן נאמן אפילו אין עדים מעידין על המום שמעצמו נפל בו ולא הזכיר שכן דעת רבי' אביו ז"ל ומיהו הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ב מהל' בכורות כדברי רש"י ז"ל וכך סתמו האחרונים ואני אומר שאילו הרגיש רמ"א ז"ל שסברת רבינו ז"ל כסברת הי"א היה מגיה סברתו ועוד תמיהני על הטור שלא הזכיר דעת רבינו דבמום שאינו מובהק שנאמן אפילו אומר חכם סתם: (כא) ודוקא ישראל פלוני וכו'. אבל הרמב"ם בספ"ב מהל' בכורות לא הצריך שיאמר חכם פלוני וכך סתמו האחרונים וכתב ב"י דנראה שטעמו כיון דתלמודא פסק לקמן כלישנא קמא סתם משמע דהכי נקטינן כפשטיה דההוא לישנא דלא מצריך שיאמר חכם פלוני ואף על גב דבההוא מתני' דדמאי מצריך שיאמר איש פלוני שאני התם דאם איתא שמה שלקח איט מעושר איכא איסורא דאורייתא אבל גבי בכור כיון שיש בו מום מותר הוא מדאורייתא אפי' אם עבר והטילו בו בכוונה אלא שחכמים אסרוהו וגזרו על הכהנים שלא יהיו נאמנים על המומים מפני שנחשדו על כך כיון דהוי מלתא דעבידא לגלויי כל דהו מותר עכ"ל ולי נראה דאי איתא סברא זו לחלק משום דבדמאי איכא לתא דאורייתא א"כ גמרא דמותיב מרישא דמתני' דדמאי דקתני ממי שהוא נאמן אינו נאמן ומשני שאני סתם דאית ליה לאשתמוטי פירש"י ולמימר אי לדידך לא מהימן אנא הוה תשיבנ' ליה מהימן הילכך לא מרתת מעיקרא ע"כ אמאי לא דחי דשאני סתם דאיכא חששא דאיסור דאורייתא אלא ודאי דליכא לשנויי הכי משום דרוב ע"ה מעשרין הן וליכא חששא דאיסור דאורייתא ולכך נ"ל שזהו בעצמו טעמו של הרמב"ם כדמשני בגמרא דבדמאי מצי אשתמוטי כדפירש"י והולי שהב"י לא דק בפירש"י על אשתמוטי וכן לא העתיק בספרו לפירש"י על אשתמוטי ומפרש דמצי אשתמוט כשאינו זוכר החכם בשמו ונאמת דפשטא דגמרא הכי משמע דהא בתר הכי דאמרינן סיפא ודאי מסייע ליה מאיש פלוני הרי זה נאמן היכא מסייע ליה והא רב יהודה סתמא קאמר דנאמן ולא הצריך שיאמר איש פלוני אלא דמדמשני שאני התם דאית ליה לאשתמוטי קסברה הגמרא דרב יהודה מיירי שמזכיר איש פלוני ומש"ה לא מצי אשתמוטי ולפירש"י צריכין לדחוק ולפ' דמסייע ליה מיהת בחדא כשאומר איש פלוני והר"ש פי' ג"כ כרש"י: (כב) אבל לחכם סתם לא. וגם בזה לא הצריך הרמב"ם שיזכור החכם בשם וכ"ש הוא מדלעיל דהא הכא אלו אינו מום קבוע לא היה אוכלו שלא נחשדו לאכול קדשים בחוץ דעון כרת הוא כדמסיק רבינו וכדברי הרמב"ם סתמו האחרונים ז"ל: (כג) אין רואין בכור לישראל. וכתב הטור בכור ודאי והדין עמו דספק בכור שלו הוא לאכלו במומו: (כד) על כבודו של חכם לא עבר איסורא עבד. לפיכך אם היה חכם וידוע שהוא מדקדק על עצמו רואין לו הרמב"ם בפ"ג מהל' בכורות: (כה) בני הכנסת. פירש"י שאינן חכמים ולשון הטור ר"ס ש"ע פי' החכמים קצת ואינן בקיאין כל כך וכך העתיקו האחרונים ז"ל: (כו) במקום שיש מומחה לא. וכתבו התוס' לאו דוקא מומחה ומומחה שהרשוהו ב"ד דהא על רב אסי (דסיי') דלעיל אמרי' דאייתי לקמיה ההוא שרוע משום כבודו דחכם וכל מופלג בחכמה ראוי להתיר בכור [ונדר] ביחידי כדמשמע מרב אסי דלעיל [וכו'] ומיהו בזמן הזה אין נראה שיהא שום אדם חשוב מומחה להתיר בכור [ונדר] ביחידי עכ"ל ונראה דמ"מ אין לג' בני הכנסת להתיר כשיש שם מופלג הנקרא מומחה וכדכתבו לענין נדרים כדאיתא בפ"ק דנדרים דף ח': (כז) לא עבדינן בה עובדא האידנא. עיין בפ' דלקמן סעיף כ': (כח) והוא יחזיר להם הדמים. פירש רש"י משום קנס דאיסור ספק היה עד כאן ומשמע שאם היה מום קבוע דלא קנסינן דהא אין כאן איסור ספק אבל מהר"ו בסמ"ע ח"מ ר"ס רל"ד כתב שאע"פ שנתוודע אח"כ שהיה בו מום אפילו הכי אסור דהא אמרי' בפרק דלעיל סי' ג' דכל שלא הראוהו קודם שחיטה דאסור: (כט) יקבר. פירש מהר"ו בסמ"ע שם דהלוקח יקברנו ולא יחזירנו להמוכר שיקברנו שלא האמינו לו על זה שמא ימכרנו לעובד כוכבים ויהנה ממנו והוא אסור בהנאה משא"כ בטרפה שמחזיר לו הבשר כדתנן בסמוך דשם מותר בהנאה למכור הבשר לעובד כוכבים ע"כ ועיין במ"י שם: (ל) ונודע שהוא טריפה. עיין בסעיף ל"א: (לא) משלמין לו דמי טרפה. פירש רש"י ישלמו לו דמי בשר בזול והוא יחזיר להם המותר ולשון הטור בח"מ סי' רל"ד לא יפרע למוכר אלא דמי טרפה ומה שקבל ממנו המוכר יותר מדמי הטרפה צריך להחזיר וכתב רמ"י בי"ד סי' קי"ט הלוקח ישלם לו למוכר דמי טרפה בזול והמוכר יחזיר לו ללוקח המותר אע"פ שמוכרו גם הוא לעובד כוכבים בדמיו כיון שלא הודיעו המוכר שהוא טריפה כשמכרו לו קונסין אותו שיחזיר לו המותר מה שהוא יתר על דמי טרפה בזול עכ"ל ואין דבריו מוכרחין שאפשר לומר שמה שכתב רש"י דמי בשר בזול משום השליכוהו לכלבים נקט וגם אפשר דאורחא דמלתא נקט שכך היא דמי הטרפה שהיא בזול וגם בזה י"ל בדברי הטור ולשון הרמב"ם בפט"ז מהלכות מכירה יחשב עם הטבח על דמי הטרפה ויחזיר להם הטבח את המותר ע"כ והעתיק דבריו בש"ע וכתב מהר"ו כ"ץ פי' יחשבו כמה קבלו בעד הבשר שמכר ויחזיקו הלוקח בידו במקום המעות שנתן להטבח ומה שיחסר ימלא הטבח המותר עכ"ל וכן נ"ל עיקר: (לב) המוכר כו' ונמצא בשר בכור פירות ונמצא טבלים וכו'. וכתב הרמב"ם בפ"ז מהל' מכירה כל מוכר דבר שאסור לאכול מן התורה כן הוא דינו בין שהוא בלאו בין שהוא בכרת אבל אם הוא אסור לאכול מד"ס אם הפירות קיימים מחזיר הפירות ואם אכלן אין המוכר מחזיר לו כלום וכל איסורי הנאה בין מן התורה בין מדבריהם מחזיר לו הדמים ואין להן דין מכירה עכ"ל וכתב המגיד שנראה לו שלמד כן מדלא קא תני כ"א איסורין של תורה או איסורי הנאה של דבריהם כגון יין נסך שהכוונה סתם יינן אבל איסורין של דבריהם באכילה לא אבל כיון שאכלו ונהנה לא יחזיר להם כלום וכתב ג"כ ראיה מאיסור לעשות סחורה דמחלקי' ג"כ בין של תורה לשל דבריהם וכתב הריב"ש סי' תנ"ע שהמוכר מבהמה שלא נבדקה כראוי מהסירכות הוי כאכורה מד"ס שהרי הבדיקה היא מד"ס וכ"ת כי אמרינן דמקח טעות הוא ה"מ בדבר שאיסורו ודאי אי מדאורייתא כגון טריפה ודאית אי טבל או מדרבנן כגון סתם יינם שהוא דבר שנאסר במנין אבל בכגון דא שאיסורו מחמת ספק והמוכר מוחזק בדמים לימא להו מוכר ללוקחים אייתו ראיה דטרפה ומהדרנא לכו כדאמרינן בפרק הגוזל עצים ההיא מגרומתא דאתי לקמיה דרב וטרפה ופטריה לטבח מלשלומי מהאי טעמא הא ליתא דהתם א"א לחוביה אמעשה דידיה אא"כ טרפה בודאי אבל הכא אע"ג דמספקא לן אי טרפה אי לא כיון דמספיקא פרשי אינשי מיניה אין לך מום גדול מזה וכיון שהמום מבטל מקח כ"ש טרפות אע"פ שאינו אלא מחמת ספק דמ"מ מיבדל בדילי אינשי מיניה ואין לך מום גדול מזה וכ"כ האחרונים ז"ל ע"כ וכתב ב"י י"ד סי' קי"ט שכתב בא"ח וז"ל מעשה בא בהר במחט שנמצא בריאה בתוך הבשר לאחר תיכוה ואסרו הבהמה ומה שמכר וקיבל המעות נמנו וגמרו שלא יחזיר מפני שהאיסור אינו ודאי אלא מפני הספק אסרו הבהמה שא"א לבדקה בנפיחה ולענין ממון המע"ה ומקלת הלוקחים משכנו המוכר וגערו בהם חכמי העיר עכ"ל וכתב רמ"י ז"ל דגם בזה אם מכרה אחר שנולד הספק מחזיר הדמים אע"פ שאינה ודאי טרפה מ"מ לא הו"ל למכרה לו עכ"ל והן הן הדברים של הריב"ש דבסמוך דכיון דפרשי אינשי מינה וכו' והא דכתב הרמב"ם במוכר איסורי הנאה דמחזיר הדמים מצאתי למהר"ו כ"ץ שכתב בסמ"ע וז"ל ואף אם מכרה הלוקח לעובדי כוכבים וקבל דמים אם הוא דבר שתופס דמיו הרי אסורין ביד הלוקח ואפי' הוא דבר שאינו תופס דמיו כגון המץ בפסח וערלה וכלאי כרם דתנן מכרן וקידש בדמיהם מקודשת והמץ של עוברי עבירה מותר לאחר הפסח מפני שהוא מחליפין ה"מ לאחרים אבל המוכר בעצמו שהוא בעל דבר אסור למוכרו ואף אם מכרהו קנסוהו דאסור ליהנות הוא בדמיהן כמבואר בא"ח סי' ת"ן משום הכי צריך הוא להחזיר ללוקח כל דמיו עכ"ל ואני תמה אם הוא ז"ל בעצמו כתב לזה שהרי מבואר שם בב"י סי' ת"ן בשם המרדכי דפרק כל שעה והגהות מיי' פ"א מהל' חמץ וכן ראיתי גם בשניהם דכתבו בהפך דאם כבר קיבל המעות מותר ליהנות מהם כדתנן גבי ערלה וכלאי הכרם וכתבו עוד דאף ע"ג דבפ' בתרא דעבודת כוכבים השוכר את הפועל לעשות עמו בי"נ שכרו אסור הא מסקינן התם קנס הוא שקנסו חכמים בי"נ ועבודת כוכבים אבל בעלמא לא דבשאר איסורי הנאה דאין תופסין דמיהם לא קנסו ע"כ וכן פסק שם הטור והש"ע ולכן נ"ל דגם בכאן אין הדין כן ואם מכרן לעובד כוכבים וקבל דמיהן הדמים מותרים בהנאה ואין ללוקח על המוכר כלום ואע"ג דהרמב"ם סתם ולא פירש נ"ל דסמך עצמו על שילמד סתום מן המפורש: (לג) וחזרת המוכר דברים אסורים בס' זה

בורר

מעדני יום טוב

אכן משמיה דר' אילעי מתניכן לה: [ט] ופשט [ליה] דהלכה כר"ג. ובגמ' סגי' דפשט הלכה כרשב"ג מ"מ מינה שמעינן דפשט אזקן ויושב בישיבה דר"י בן זימרא זקן ויושב בישיבה מקרי: י [י] נאמן לומר הכהן בכור זה כו'. ופירש"י ובלבד שיהיה לו עדים כו' ולא כן דעת רבינו בסמוך ועי' בד"ח: [כ] ודוקא ישראל פלוני כו'. בגמרא מסייע ליה לרב יהודה מסיפא דמתני' דדמאי מאיש פלוני נאמן ואע"ג דקדמי לה התם כיון דאית לו תובע מרתת כלו' שמתלמו יתבע ויתקוט ובהכי מרתת אבל הכא מי יתקוט כתב הב"י סימן שי"ד דאע"ג דסייעתא אדחייה מימריה לא אדחייה כיון דלא מצית לאתובי מינה ומ"מ לא מהמנין ליה אלא בגוונא דמהימני' ליה במתני' דהיינו כשמזכיר שם האיש והכי דלא לוסיף עלה עיין בד"ח: [ל] וכן מתני' כו'. אבל חכם סתם לא דאית ליה לאשתמוטי. תמיהני דבגמ' מסייע לרב יהודה ממתני' ודחי לה שאני מתני' דטעמו משום דקדשים בחוץ לא אכיל הילכך אי לאו דשרי ליה חכם לא הוה אמר שרא לי ושחיט בלא התרת מומחה ונ"ל דהיינו דקא מסיק נמי רבינו ואם אותו מום מן המומים שאינן מובהקים כו' ולרווחא דמלתא משמע ליה מתני' במום מובהק והימנותיה הוא דאע"ג דיש לו מום קבוע אין שוחטין עליו אם לא שיתירו מומחה כדלקמן בשם התוס' ועוד דסמכינן שלא הותר אלא א"כ העידו לפניו דהאי מום נפל בו מאליו לדעת רבי': [מ] דקדשים בחוץ לא אכיל. דלא חשידי. כדפירש"י וטעמא שהוא בכרת משא"כ הטלת מום שהוא בלאו דלא יהיה: [נ] בסורא מתנו כלישנא קמא. בגמ' בסורא בתרא ובפומבדיתא קמא: [ס] משום כבודו דחכם. כדאמר לקמן (סי' י"א וע"ש) שלשה מתירין את הבכור במקום שאין מומחה במקום שיש מומחה לא אבל הא פשיטא דבלא התרה אינו נשחט אפילו יש בו מום מובהק אלא על פי שלשה או מומחה. תוס': [ע] איסורא עבד. בתמיה וא"ת מהאי טעמא לשתרו בלא עדות כל בכורות שהכהנים מביאים לפנינו שיש בהם מום מובהק וי"ל דשאני כהן דחשיד לאכלו בלא התרת חכם פן יתגלה הדבר מתוך כך שהטיל בו מום אבל האי לישראל אין לומר שמביא לפני חכם פן יודע שרוצה לאוכלו ולגוזלו לכהן שהרי גם עתה בשביל כך לא יתברר שלא יאכלנו הוא עצמו. תוס': יא [פ] התרת בכור בחו"ל. פירש"י שאינו ראוי להקריב ואפי' בזמן בהמ"ק עי' מ"ש בסמוך בשם התוספות ובדברי רבי' בסי' י"ג: [צ] ובמומין מובהקים. ובגמרא מאי קמ"ל תנינא בכור שנסמית עינו ושנקטעה ידו ושנשתברה רגלו הרי זה ישחט ע"פ ג' בני הכנסת אי ממתני' ה"א בחו"ל אפילו מומין שאין מובהקים והאי דקתני מובהקים להודיעך כחו דר' יוסי קמ"ל ורבינו נראה דלא היתה בגירסתו שכן נראה ג"כ מהתוס' דל"ג להא שכתבו וז"ל התרת בכור בחו"ל ע"פ ג' בני הכנסת ממתני' לא שמעי' ליה דאיכא לאוקמא בזמן הזה אבל בזמן שבית המקדש קיים ה"ל למגזר חו"ל אטו א"י שלא להקל להתיר ע"פ ג' בני הכנסת ועוד משום דאיכא למ"ד בתמורה פ' אלו קדשים דבכורות חו"ל אם תמימים יקרבו עכ"ל ואי איתא דגרס לה הא שפיר מיתרצא מתני' דלא שמעי' מינה להא דהתרת בכור בחו"ל כי היכא דמיתרצא אדמותיב לרבא: [ק] דפקיע. כמו בקיע ובלשון חכמים פ' במקום ב' שמתחלף מולא בומ"ף כמו הבקר הפקר במסכת פאה בפ"ה: [ר] והאידנא דליכא מומחה. כלומר מהך טעמא דלא פקיע גם בראיית עין וכתב הב"י ר"ס ש"ע דיש עוד טעם אחר דהאידנא ליכא מומחין דמומחה הייתו שנטל רשות מנשיא שבא"י להתיר בכורות במומין (כדלעיל סי' ט' דבר זה הניחו לבית הנשיא כו') והאידנא ליכא נשיא בא"י ע"כ: יב [ש] הם יחזירו לו הבשר. ולא חיישינן שיאכלנו דהנחשד לאיסור קל דלפני עור כו' לא נחשד לאיסור חמור דיאכלנו וכדלעיל סי' ח' וגם ליכא למיחש שמא יחזור וימכרנו לישראל כמו שעשה בראשונה להנאת ממון שהבשר כשר ביוקר מהטריפה שהרי כל טבח שיצא מכשול כזה מתחת ידו מעבירים אותו ומכריזים עליו שלא יקנו ממנו שום דבר (כדלעיל שם) כ"כ מהר"ו כ"ץ בסמ"ע ח"מ סי' רל"ד ועיין בדברי חמודות סעיף כ"ח: [ת] מכרוהו לעובדי כוכבים וכו'. וכתב הברטנורה וגבי בכור לא תני מכרוהו לעובדי כוכבים דבכור תמים אסור בהנאה ע"כ וכלו' ולא יהנה מדמי המכירה ולא נ"ל כדבריו כמ"ש בתוס' י"ט וכ"ל דלא קתני הכי גבי בכור דישראל קדושים ואין מוכרין בכור אפי' בעל מום לעובד כוכבים אף ע"ג דשרי כדלעיל סימן ב' ואה"נ אי אתרמי ועביד דינא כמו בטרפה ועיין בד"ח סעיף ל"א: יג [א] בבור שנפל לבור ר"י אומר וכו'. ופי' רש"י על ככתך ר"י מוקצה אית ליה וכו' אין זה מן המוכן

[ג] ברואין מומין בי"ט קא מפלגי. דר' יהודה סבר רואין ור' שמעון סבר אין רואין. (לד) והלכתא בהא כרבי שמעון. דאמרינן (שם דף לז.) אמי וורדנאה הוי בודק בוכרא דבי נשיאה הוה סבר דלא למיחזייה ביומא טבא. אתו וא"ל לר' אמי. אמר שפיר עבד דלא חזי. אותי והא רבי אמי גופיה חזי. [ג] רבי אמי (לה) מאתמול הוה חזי וביומא טבא שיולי הוה משייל. היכי הוה עביד. כי הוה גברא דאייתי בוכרא דרבה בפניה דמעלי יומא טבא והוה יתיב רבא וקחייף רישיה כי הוה עיניה וחזי למומא אמר ליה זיל האידנא ותא למחר. למחר אתא לקמיה אמר ליה אימא לי היכי נפל דעובדא היכי הוה. אמר ליה הוו מנחי שערי אחורי הוצא. בהדי דקטיל רישיה פרטיה לשפתיה. א"ל [ד] ודלמא את גרמת ליה. אמר ליה לאו. כתב הרמב"ן ז"ל שמעינן מינה דבכור בהמה טהורה נוהג בחו"ל דהא רבא בחו"ל הוה וקמייתי ליה בוכרא ואמר נמי לעיל בפ"ק (דף ג:) הנהו גיורתא דמסרין לה אחוה בהמה לפטומא. אתאי לקמיה דרבא אמר ליה דמש לה להא דר' יהודה דאמר שותפות עובד כוכבים חייבת בבכורה. רב מרי בר רחל הוה ליה חיותא והוה מקני אודנייהו לעובד כוכבים ואסר להו בגיזה ועבודה וכו'. ובפרק אלו טריפות (דף מד:) רב חסדא שרא בוכרא לבר אחתיה בבבל. וכל הני אמוראי בבבל הוו. והא דתנן לעיל (סי' יח) התרת בכור בחו"ל על פי שלשה בני הכנסת. ולוקמה באוקמתא בבכור שיצא מארץ ישראל לחוצה לארץ. דא"כ הוה אמר הכי בהדיא ולמה ליה לאדכורי חו"ל. אתי' דלא נהיג ביה בכור בהמה טהורה. ולא שכיחא אלא לעתים רחוקות שיצאו מארץ ישראל. לימא התרת בכור במקום שאין מומחה על פי שלשה בני הכנסת. *(אמר ליה) שמע מינה בכור בהמה דבוכרי הוה ונקט חו"ל דהתרת דלא שכיחי ביה מומחין. [ה] הרי אלו קדשים (דף נג.) תמורת הבכור והמעשר ולדן וולד ולדן עד סוף כל העולם [ו] הרי אלו כבכור ומעשר ויאכלו במומן לבעלים. מה בין בכור ומעשר לבין כל הקדשים. שכל הקדשים נמכרין באטליז [ונשחטין באטליז] ונשקלים בליטרא. חוץ מן הבכור והמעשר. ויש להן פדיון ולתמורותיהן פדיון חוץ מן הבכור והמעשר. ובאין מחוצה לארץ חוץ מן הבכור והמעשר. ואם באו תמימים יקרבו. ורמינהו בן אנטיגנוס העלה בכורות מבבל לירושלים ולא קבלו ממנו. אמר רב חסדא לא קשיא הא ר' עקיבא הא ר' ישמעאל. [illegible] דתניא ר"ע אומר יכול יעלה אדם מעשר בהמה מחו"ל לארץ ויקריבנו. ת"ל והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם ואת מעשרותיכם בשתי מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן. ממקום שאתה מעלה מעשר דגן אתה מעלה מעשר בהמה וממקום שאי אתה מעלה מעשר דגן אי אתה מעלה מעשר בהמה. ומשני אפי' תימא ר"ע כאן ליקרב כאן ליקדש. דיקא נמי [illegible] עליו ריעו. ובכור ומעשר נמי מגמר גמירי מהדדי בכל דוכתא. ואם תאמר אם כן מאי לא תני בכור בהמה טהורה בארץ ובחוצה לארץ ובכולה דקדקי במעשר. ויש לומר בשלמא מעשר אצטריך דלא תימא דיינה כמעשר דגן. אי נמי משום מעשר אמרה תורה לקרוביו ולהקריבו סד"א בזמן דאיכא בית אין בזמן דליכא בית לא להכי אצטריך למיתני דנוהג גם בחוצה לארץ. אבל בכור פשיטא דהא בפטר רחם תלא רחמנא והוא הגוף הוא. ומתנות כהונה [illegible] ולכך לא צריך למיתני בבכור בהמה טהורה דנוהג. ובחו"ל דכלל תני נמי הכי בבכור אדם ובבכור בהמה טמאה. ולאצטריכא הני מילי [ח] משום דאשכחן חד מרבוותא דכתב דבפסקיו הכין מצות בכור בהמה טהורה אינה נוהגת אלא בארץ ואין מביאין בכורות מחוצה לארץ לארץ שנאמר ואכלת לפני ה' אלהיך. ואם הביא אין מקבלין ממנו והוא [illegible] ולכן כתבתינן מאי דסבירא לן. והכי סבירא לן לרבוותא (לו) ועבדי בה עובדא למיתב בוכרי לכהנא בחוצה לארץ האידנא וליכא לספוקי ביה כלל. הרמב"ן ז"ל: הדרן עלך כל פסולי המוקדשין

פרק ששי

א [א] על אלו מומין שוחטין את הבכור. נפגמה אזנו [ב] מן הסחוס (א) ולא מן העור נסדקה אע"פ שלא חסרה. (ב) ניקבה מלא כרשינה או שיבשה. איזהו יבשה. שאם תינקב אינה מוציאה טיפת דם. (ג) רבי יוסי בן המשולם אומר יבשה [ג] שתהא נפרכת בצפורן: גמ' [דף לז ע"ב] תנו רבנן הסדק והפגימה בין בידי אדם בין בידי שמים. וכמה שיעור פגימה כדי שתחגור בה צפורן: [דף לח ע"א] מתני' [ד] הריס של עין שנקב ושנפגם ושנסדק. הרי שהיה בעינו [ו] דק תבלול [ז] חלזון נחש [ח] ועצב. איזהו תבלול. לבן הפוסק בסירא ונכנס בשחור. שחור ונכנס בלבן אין זה מום [ט] שאין מומין בלבן. למעלה (פ"ה סי' י"א) כתבתי שאין אנו בקיאין במומין הללו ולא עבדינן בהו עובדא

רש"י. אמי וורדנאה. נאה היה ועל שם ורדים היה נקרא ול"נ מאותו מקום שיש מקום ששמו ורדינא כדאמרינן בעירובין שנקרא מאנשי ורדינא ואנשי נקנין וצרי עין בממונן היו: מאתמול הוה חזי. אם קבוע אם עובר: וביו"ט שיולי קא משאיל. פעמים שהיה טרוד בעי"ט ומשראה המומין א"ל לך עכשיו ובא למחר והיה שואלו על המום איך בא לו מפני שנחשדו כהנים על הבכורות להטיל בהם מום כדתנן כל המומים הראויים לבא בידי אדם רועי ישראל נאמנים רועי כהנים אין נאמנים צריך להביא עדים שמאליו בא לו: ההוא גברא. כהן היה: דלי עיניה. נשא עיניו: הוצא. גדר של קוצים: הוה שדין שערי בהך גיסא. דהוצ' שעורין היו מושלכים מעבר לגדר והבכור היה לעבר השני: ופרטיה לשפותיה. קרעה שפתיו והיא שנויה במומי הבכור שפתו שנפגמה שלעולם הוא ניכר: את גרמת ליה. מדעת נתת השעורים שם שנחשדתם על הבכורות מפני טורח הגדול והיניקה שהוטל עליו שישראל אינו מטפל בו אלא ג[...] חדשים ונותנו לכהן: אחוה. כותים הוו: אתא לקמיה דרבא. למיבעי אי מחייבה בבכורה: מקני לאודנייהו לכותי. לאפקועינהו מבכורה: ואסר להו. לבכורות בגיזה ועבודה כבכורות גמורים: שרא בוכרא. כשהיה כהן מביא לפניו בכור לראות מומו והיה מתירו לא היה לוקח ממנו מבשר אותו בכור. בכור נוהג בזמן הזה וכשהוא תם אינו ראוי לכלום דשוחט קדשים בחוץ. רב חסדא כהן היה כדאמרי' בגיטין בהניזקין פ' זוגים אחים כהנים נשואים פ[...] זוגות אחיות כהנות: בחו"ל. שאינו ראוי להקריב ואפילו בזמן בהמ"ק במס' תמורה: בני הכנסת. שאינן חכמים: הרי אלו כבכור ומעשר. לכל קדושת בכור ומעשר שלא ישחטו באטליז לאחר שנפל בהם מום ונפדו: חוץ מן הבכור והמעשר. מפני שאין הנאת' להקדש במכירתן דדמי בכור לכהן ודמי מעשר לבעלים ומשום הנאה דידהו לא מזלזלי' בקדשים: נפל בהן מום. בבכור ומעשר אינו יכול להוציאן מקדושה דבבכור כתיב לא תפדה ובמעשר כתיב לא יגאל: חוץ מן הבכור והמעשר. שאין באין לכתחילה מחו"ל כשאר כל הקדשים: ולא קבלו הימנו. וקשיא אמתני' דקתני אם באו תמימים יקריבו: מעשר דגן. אינו בא אלא מן הארץ כפ"ק דקדושין בסיפיה וברייתא דלא קבלו מבן אנטיגנוס ר"ע היא לימא מתני'. דקתני נוהג בחו"ל: מעשר דגן. אינו נוהג אלא בארץ דקאמרי' בפירקא קמא דקידושין כל מצוה שהיא חובת קרקע אינה נוהגת אלא בארץ וילפי' ליה מקראי: ליקרב (לאו לקדוש) ומתני' דקתני נוהג ליקדש קאמ[ר] ומפרש בסמוך למאי הלכתא קדוש: דיקא נמי. דר"ע מהקרבה הוא דקממעט לה מדכתיב גמ' למלתיה מוהבאתם שמה דהיינו הקרבה: במומן. שימתין עד שיומם ואוכלן מעשר בהמה בין תם בין בעל מום דבעלים הוא דלא אשכחן קר[א] דליתביה לכהן: הדרן עלך כל פס לי

פרק ששי א על אלו מומין: הסחוס. תנוך האזן שקורין טנדרי"ן: אבל לא מן העור. דהדר בריא ולא הוי מומא והאי עור היינו אליה רכה של אזן: פגימה. אינה בלא חסרון אבל סדק משמע נמי בלא חסרון נפרכת. כשממשמשין בה: גמ' בידי שמים. שנולד עמו: שתחגור. שמעכב בה צפורן אם בודקין כבדיקת סכין: מתני' ריס של עין. מפ' בגמ': הרי. [שהיה] בעינו דק. כלומר הרי שיש בעינו ד[ק] טיייל"א: תבלול. מפרש מאי היא: חלזון. תולע הוא שקורין לימי"ן: נחש. מפ' בגמ': (ועצב) ועינבא. מיי"ל: לבן הפוסק בסירא. סירא היינו שורה שבעין סביב לשחור שחור הוא שקורין ברונילי"א שמשם מראות העין באה ואם תוך של לבן יוצא מן הלבן ופוסק אותה שורה ונכנס בשחור הוי מום: שחור ונכנס בלבן. אם תוך מן השחור יוצא מן השחור ופוסק בסירא ונכנס בלבן אינו מום שאין מומין בלבן דלאו עין הוא אלא (שומן) העין:

מעדני יום טוב

לא משום מוקצה אסר ליה דהא לית ליה מוקצה וכו' וכתבו התוס' דקשה דאין זה מן המוכן משמע אפי' בקרו מבעוד יום שלא נודע שהוא מום קבוע מאתמול אוסר ר"ש ולרש"י משמע דוקא דאינו מוכן להכשיר לכתחלה הא דיעבד שפיר דמי וע"ק דבשבת מוכח בהדיא בפרק כירה דמטעם מוקצה קאמר דפריך מהכא דר"ש אית ליה מוקצה והא לית ליה מוקצה לר"ש לכן נראה לי לפרש דמטעם מוקצה קאמר דאין זה מן המוכן ואפי' עבר ובקרו מ"מ אסור משום מוקצה ופליגי ברואין מומין וגם פליגי במוקצה מיתורא דקתני אין זה מן המוכן והא דפריך הכא בגמרא (ואעתיקה לקמן בסמוך) ליפלגו ברואין מומין בעלמא ר"ל דלא נפל לבור ולפלוג כלישנא דמתניתין למוקצה וכן הא דקאמר בגמרא מהו דתימא כיון דדעתיה עלויה נשחטיה קמ"ל ר"ל דאסור משום מוקצה ואפי' אם בקרו בדיעבד אף לר' יהודה כיון שלא היה בו מום קבוע מאתמול ור"ש אסר אפי' אם היה בו מום משום מוקצה כדפרישית וא"ת מ"מ דבכל דוכתא אחמיר רבי יהודה טפי במוקצה מר"ש ויש לומר דטעמא רבה אית ליה הואיל דסבירא ליה דרואין מומין בי"ט וידוע שמום קבוע היה מאתמול א"כ אין כאן מוקצה דהא מאתמול דעתיה עלויה אבל לר"ש אית ליה דאין רואין מומין הילכך לאו דעתיה עלויה מאתמול על כן אסור אפי' אם בקרו בדיעבד עכ"ל: [ב] ברואין מומין בי"ט קא מפלגי. ובגמרא ולפלגו ברואין מומין דעלמא בכור שנפל לבור אצטריכא ליה סד"א משום צער ב"ח נערים ולסקיה כר' יהושע קמ"ל א"ה לא ישחוט לא יעלה וישחוט מבעי ליה לא צריכא דעבר ואסקיה סד"א לשחטיה הא תם הוא לא צריכא דנפל ביה מומא והא מוקצה הוא אלא דנפל ביה מום עובר מעי"ט והשתא ה"ל מום קבוע מהו דתימא דדעתיה עלויה ולשחטיה קמ"ל ופירש"י ליפלגו בעלמא בלא נפל לבור להעריס ולומר ודאי ימצא בו מום ונסקיה כר' יהושע דאמר בפרק משילין אותו ואת בנו שנפלו לבור מעלה את הראשון ע"מ לשחוט ואינו שוחט וחוזר ומעלה את השני רצה זה שוחט רצה זה שוחט א"ה דנפילת בור דנקט לאשמועינן דלא יעלהו נקט ליה ואם לאו לא יעלהו מבעי ליה דהא עיקר משום העלאה נקט לה ושחיטה פשיטא לן לא צריכא דעבר ואסקיה ומשמעותא דלא לסקיה מרישא ש"מ דקתני ירד המומחה ויראה ולא קתני יעלהו ויראה והדר אשמועינן אחריתא דאי עבר ואסקיה ולא מצא בו מום לא ישחוט דנפל ביה מומא השתא וה"ק אם יש בו מום הקבוע מעי"ט יעלה וישחוט ואם לאו דלא היה מעי"ט אלא היום אפילו עבר והעלהו לא ישחוט והא מוקצה הוא אי מאתמול לא הוה ביה מום כלל פשיטא דלא ישחוט דהא אשמועינן רבי יהודה בכמה דוכתי דאית ליה מוקצה קמ"ל דאי לא הוה קבוע מעי"ט לא ישחוט משום דמוקצה מחמת איסור הוא א"כ משום דעבר ואסקיה עכ"ל רש"י ועי' מ"ש לעיל בשם התוספות:

דברי חמודות

בורר סימן ס': (לד) והלכתא בהא כר"ש. וכתבתי במ"י בשם התוס' דאפילו אי עבר וראהו ומצא שיש בו מו[ם] אינו נשחט ביו"ט ויש עוד סעיפי דינים בזה ונתבארו במקומו בס"ד בפ' אין נדין סימן ו': (לה) מאתמול ה[וה] חזי. פירש"י אם קבוע אם עובר וכלומר שא"צ לעיין ביו"ט אם הוא מום קבוע או עובר וז"ל הטור בא"ח סי[מן] תצ"ח וראה שהוא מום שראוי לשחוט עליו: (לו) ועבדי בה עובדא למיתב בוכרי לכהנא בחו"ל האידנא. ובפרק קמ[א] דעבודת כוכבים סימן י"ג ובסוף מכילתין כתב רבינו דאסור להכניסו לכיפה עד שימות ע"ש ועוד כתב שם שנותן לכ[הן] ולא לכהנת וכתב הרמב"ם בפ"א מהלכות בכורות דנוהג בין בזמן הבית בין שלא בזמן הבית כמו מעשר דגן וכה[...] עוד שם מצוה להקדיש בכור בהמה טהורה ויאמר ה"ז קדש שנאמר תקדיש לה' אלהיך ואם לא הקדישו ה"ז מתקד[ש] מאליו וקדושתו מרחם היא ע"כ ודרש' זו איתא בס"פ המקדיש שדהו לרבנן דפליגי אר' ישמעאל דבמשנה דהתם דדר[ש] לכך תקדיש שאתה מקדישו הקדש עילוי פרש"י להעלותו בדמים ויתן טובת הנאה לכהן ע"כ והטור ר"ס ש"ו כת[ב] בשם אביו רבינו ז"ל שחולק על הרמב"ם וכתב שא"צ להקדישו והב"י לא הראה מקום וכן לא ראיתי אני ג"כ בא[...] מקום שכתב כן ומ"מ חששי לעדותו של הטור ובקשתי למצוא טעם לדבריו ונ"ל דטעמו כיון דתנא דמתני' דהתם לא ש[...] אלא דברי ר' ישמעאל בלחוד דאע"ג דהא דדרש ר' ישמעאל שאתה מקדיש הקדש עילוי נשנה לעיל מיניה דרב[...] דרשי לה מכל תרם קדש קדשים שהקדש עילוי חל על קדשי קדשים ועל קדשים קלים אפ"ה מדלא קתני הנא דמת[...] לכך דרשא דלרבנן מחויב להקדיש הבכור בפה אפשר לו משום דר' לא ס"ל להך דינא ומפיק לה לתקדיש לדרש[א] אחרינא כך נ"ל בדעת רבינו כעדותו של הטור ומ"מ האחרונים סתמו כהרמב"ם: הדרן עלך פרק חמיש[י]

(א) ולא מן העור. פרש"י היינו אליה רכה של אזן ולשון הטור סימן ס"ט העור שמשפת האזן אבל הרמב"[ם] בפ"ז מהלכות ביאת המקדש כתב העור המוקף לסחום האזן וזה ודאי דלא כפרש"י והטור ולפיכך א[...] תמה על הכ"מ שלא הרגיש בזה והעתיק שם לפרש"י כאילו אין בינו לדברי הרמב"ם כלום בזה ובש"ע כתב גם [...] ללשון הטור ובלי ספק שאילו הרגיש שאין כן דעת הרמב"ם שהיה נמשך אחריו כפי שטתו: (ב) נקבה מלא כרשינה בגמ' מאי כרשינה הינדא פרש"י הינדא בלשון זה היו מכירים ובלשון לע"ז וינ"א ע"כ ותו בגמ' כרשינה הנכנסת ויוצא[ת] או עומדת פרש"י כרשינה העומדת בדוחק ואע"פ שאינה נכנסת עמו ויוצאה בו הוי מום או דלמא לא הוי מום [...] שיהא הנקב רחב שכרשינה תהא נכנסת ויוצאה בו ופשיט לה דבעינן נכנסת ויוצאת ולשון הרמב"ם בפ"ז מהל' בי[את] המקדש מי שניקב סחוס אזנו בכרשינה בין נקב עגול בין נקב ארוך אם מצטרף לכרשינה הרי זה מום ולא פי[...] הכ"מ זו מניין לו ואומר אני שממה שמביא הגמרא לראיה אהא ונכנסת ויוצאת משיעור השדרה והגולגלת דלטו[מאה] טומאה והתם דינא הכי הוא בין נקב עגול כו' הלכך משוה ליה נמי לנדון דמום ואולי שהוא מפ' כן להך בע[...] בענין זה וכן נראה מדלא כתבה אלא ודאי דס"ל דזו היא הבעיא: (ג) ר"י בן המשולם אומר יבשה שהיא נפרכ[ת] כו'. ופסק הטור כמותו וכתב הב"י ולא ידעתי למה דהא יחידאה הוא ובפ' אלו טרפות נמי משמע דלית הלכ[תא]

[ג] רבי אמי מאתמול הוה חזי וביומא טבא שיולי הוה משייל. דלאייה למודה הוא דחשיבה כמתקן ודן את הדין אבל היתר חכם אחר שראהו מעי"ט כיון דהתירו הוה מחמת ראייתו ולאייה מאתמול הות אין כ[...] תיקון כלל כ"כ הר"ן והא דכתב כמתקן ודן את הדין הוא ז"ל פיר' כן בטעמא דאין רואין אע"ג דרש"י לא כתב אלא כיושב ודן בלבד: [ד] ודלמא את גרמת ליה. ונראה נמי אסור כדתניא לעיל בסימן ד' ומ' רש"י שישראל אינו מטפל בו אלא ג' חדשים אגב ריהטי' לא דק דר' יוסי קאמר הכי בדקה בר"פ דלעיל אבל ת"ק קאמר בדקהל' יום ובגסה נ' יום וידוע דהלכה כת"ק: [ה] הרי אלו כבכור. כתב רש"י שלא ישח[טו] וכו' לאחר שנפל בהו מום ונפדו ולא דק דהא תנן בסיפא דאין נפדין: [ו] בני חד בקת' איתון גרס. והוא לישנא דגמרא דספ"ד דמעילה אמתניתין דהאוכל שנטמא באב הטומאה ושנטמא בולד הטומאה מצטרפי[ן] זה עם זה לטמא כקל שבשניהם ומסיק בגמרא דטעמא דלאשון ושני לגבי שלישי בני חדא בקתא איתון ופי' רש"י מבית אחד (*מא' שלים) הן כלומר דתרוייהו ראשון ושני אתו מקראי מחדא דשני אתי מכח ראש[ון] ע"כ ואיתא נמי כהאי לישנא בפרק הקומץ רבה דף כ"ד ושם מסיים רש"י בקת' בי עקת' בית נר ע"כ והוא מלישנא דגמרא דס"פ נערה בביתי ולא בבקתי: [ז] בחדא מחתא מחתינהו גרס. והוא לישנא דגמ' ס[...] חבית ופי' רש"י בארינה אחת ארגנו ע"י מעשה אורג כתרגומו עובד מחי וכ"כ נ"כ רש"י בפ' א"ע דף כ"ח ומסיים בה דתיקון דיבור קרו ליה אינשי אריגה שמסדר את דבריו: [ח] משום דאשכחן חד מרבוותא דכת[ב] בפסקיו הכין וכו'. הוא הרמב"ם שיש נוסחאות בפסקיו הכי בפרק א' מהלכות בכורות והשיגו הראב"ד שם וכתב שם הכ"מ שכן השיגו אותו גם כן הרשב"א והר"ן בתשובה וגם הטור ר"ס ש"ו כתב בשמו של הרמב"[ם] כנוסחא הזאת והעיד הכ"מ שנוסחא זו מוטעת והנוסחא האמיתית שבספריו היא מצות בכור בהמה טהורה נוהגת בארץ ובחו"ל ואין מביאין בכורות מחו"ל לארץ שנאמר ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר וגו' ממקום שאתה מביא וכו' ואם הביא אין מקבלין ממנו ולא יקרב אלא יאכל במומו וכו': הדרן עלך כל פסולי המוקדשין

א [א] על אלו מומין שוחטין את הבכור. בגמ' יליף להו מקרא דכתיב וכי יהיה בו מום כלל פסח או עור פרט כל מום רע חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש מומין שבגלוי ואינו חוזר אף כל מומין שבגלוי ואינו חוזר ואימא מה הפרט מפורש מומין שבגלוי ובוטל ממלאכתו ואינו חוזר אף כל מומים שבגלוי ובוטל ממלאכתו ואינו חוזר אלמה תנן נפגמה אזנו ומשני כל מום ר[ע] רעיא הוא פירש"י ולא דרשינן ליה בכלל ופרט ע"כ א"ה מומין שבסתר נמי אלמה תנן חוטין החיצונות כו' והפנימות שנעקרו נעקרו אין נפגמו ונגממו לא בעינן מום רע וליכא פירש"י מום רע לא מקרי א[...] בגלוי שמגונה ע"כ א"ה מום עובר נמי אלמה תנן ולא מן העור אם כן פסח ועור למה לי פירש"י פסח ועור מאי אהני ליה דמשמע מומין קבועין ולא עוברין ע"כ: [ב] מן הסחוס. פי' רש"י תנוך האזן וז[...] התוספות הסחוס לשון תנוך הוא כדאי כנפים והמחסין בפרק כילד צולין ובדל האזן מתורגם הסחוס דאודנא ע"כ והוא בס' עמוס ג' ונכתב בסמ"ך ולא במ"ם סתומה ונקודה הס"א בחירי"ק וא"כ הה"א מהשם ו[...] ה"א הידיעה אבל הרמב"ם בפ"ז מהל' ביאת המקדש העתיק שחום בלא ה"א אבל גם בסמ"ך וכתב הרד"ק בדל האזן הוא הקשה שבאזן כתרגומו הסחוס דאזן לפי שאין בו בשר ע"כ ובפי' המשנה פ' רפי"ד דנגע[ים] כתב הרמב"ם תנוך אזן הוא גשם יצא (נ"א מוקף בולט) על שפת האזן ממה (נ"ל שנ"ל ומה) שימשך לפנים כאשר יגע בו האדם ימצאהו חזק דומה לעצם ומחוץ הוא בשר רך מקיף בסביב האזן כולה והפני[מי] הוא תוך האזן ולזה הגשם אשר מחוץ יהיה תכלית האזן הקעורה וכו' והוא אמרם תנוך האזן זה דר האמצעי עד כאן לשונו: [ג] שתהא נפרכת בצפורן. במשנה ל"ג בצפורן וזהו שפירש"י כשממשמשין בה א[...] בפ' א"ע דף מ"ו מייתי לה הכי כגי' רבינו ושם פירש"י אע"פ שאין מוציאין דם אין זו יבשה עד שתיבש כל כך שתהא נפרכת בצפורן ע"כ: [ד] הריס של עין. ובגמרא מאי הריס רב פפא אמר תורא ברא דעי[נא] פירש"י שורה חיצונה של עין היינו בת עין המכסה את העין ע"כ ובתוספות פי' דלקמן דף מ"ג ע"ב כתבו עור המקיף את העין והיינו כפי' רש"י כ"כ הכ"מ ובפירוש המשנה להרמב"ם ריס עפעף העין ועפע[ף] הם לשני עינים: [ה] שנקב ושנפגם ושנסדק. והן בכלל חרוץ האמור בתורה כ"כ הרמב"ם בפ"ז מהלכות ביאת מקדש וכתב ששלשתן בכל שהן: [ו] דק תבלול. במומי אדם כתיבי ובר"פ דלקמן תניא מנין ל[...] את האמור בבהמה באדם ואת האמור באדם בבהמה ת"ל גרב גרב לג"ש ילפת ילפת לג"ש: [ז] חלזון נחש. בגמרא דחלזון הוא נחש וכתב הברטנורה וז"ל חלזון היינו נחש וקוראו נחש שפעמים מתומר כנ[...] והוא בשר עוסף הנמשך ותופס קצת מן השחור שבעין וקורין לו בערבי טפרא כמו שקורין לצפורן טפרא לפי שהוא תופס את העין כדרך שהצפורן תופס בשר האצבע עכ"ל והוא מפי' הרמב"ם וכתב הראב"ד בפ[...] ז' מהל' הנזכר שהוא שורה אדמימות הסובבת בשחור: [ח] ועצב. וכן העתיק רש"י ופירש מיי"ל אבל בסדר המשנה הגי' עינב ופירש הברטנורה שיש בעינו כגרגיר של ענב וז"ל הרמב"ם בפ"ז מהל' הנזכר [...] שבעינו כמו עינב אע"פ שהוא רואה: [ט] שאין מומין בלבן. עי' סי' ו' ופירש"י דלאו עין הוא אלא שומן העין ובגמרא דכתיב יצא מחלב עינימו תרבא דעיניה אקרי עינימו סתמא לא אקרי ופירש"י יצא מח[לב]

עינימו

* [נ"ל ס"ח דשבת דף עז]

שובדלא אלא במומין הניכרים. כגון שנסמית עינו ושנקטע רגלו וכיוצא בהן. (ד) אבל לא בדוקין שבעין [י] וחוורור ומים הקבועין וכיוצא בהן: ב [דף לט ע"ב] היה ראש הזנב מפליג עד העצם. פירש"י נקלף העור והבשר והעצם נשאר מגולה כמו (ברכות יח) אשר פלג ברכות. [כ] וקשה דאין זה לשון משנה וגמרא. והוה ליה למימר נקלף ונראה לפרש שמתפלג העצם לשנים כמו מפולגות גבי קרנים (חולין דף נט:) ובתוספתא [פ"ד] נמי קתני או שהיה ראש הזנב מפוצל לשני עצמות. או שיש בשר בין חוליא לחוליא מלא אצבע: גמ' תנא אצבע שאמרו אחד מארבע בטפח של כל אדם והיינו בגודל: [דף מ ע"א] מתני' [ל] אין לו ביצים או אין לו אלא ביצה אחת. רבי ישמעאל אומר אם יש לו שני כיסין יש לו שתי ביצים. ואם אין לו אלא כיס א' אין לו אלא ביצה אחת. רבי עקיבא אומר מושיבו על עכוזו וממעך אם יש שם ביצה סופה לצאת. מעשה שמעך ולא יצאה ונשחט ונמצאת דבוקה בכסלים והתיר רבי עקיבא ואסר רבי יוחנן בן נורי: גמ' השתא אין לו אלא אחת אמרת הוי מומא אין לו כלל מיבעיא. חסורי מיחסרא והכי קתני אין לו שתי ביצים שאין בו אלא כיס אחד. א"כ שני כיסין וביצה אחת הרי זה מום. ר' ישמעאל אומר יש לו שני כיסין יש שם שתי ביצים. אין לו אלא כיס אחד שאין לו אלא ביצה אחת דמי. ואתא רבי עקיבא למימר בידוע לא אמרינן אלא מושיבין כו'. כתב הרמב"ן ז"ל (ה) מסתברא לן דהלכתא כת"ק דאמר שני כיסין וביצה אחת הוי מום ולא בעי מיעוך. והיינו דאיכא בין ת"ק ור' עקיבא. וסבר כיון דליתא בכיס אחד ואפילו אם נמצאת דבוקה בכסלים מותר [ם] כרבי עקיבא: ג מתני' בעל חמש רגלים ושאין לו אלא שלש (ו) ושרגליו קלוטות כשל חמור: גמ' אמר רב הונא לא שנו [נ] אלא שחסר ויתר ביד. אבל ברגל טריפה נמי הוי. מ"ט [ס] כל יתר כנטול דמי. קלוטות אמר רב פפא לא תימא דעגילן ולא סדיקן. אלא כיון דעגילן אף על גב דסדיקן: [מתני'] והשחול והכסול. איזהו שחול [ע] שנשמטה ירכו כסול כל שאחד מירכותיו גבוה מחברתה: [גמ'] ת"ר איזהו שחול שנשמטה ירכו כסול כל שרגלו אחת בתוך הכסל ורגלו אחת על

גבי הכסל. תניא [פ] השרוע והקלוט השרוע שנשתרבבה ירכו. קלוט שרגליו קלוטות כשל חמור: מתני' (ז) נשבר עצם ידו ועצם רגלו אע"פ שאינו ניכר: גמ' אמר רב פפא אינו ניכר מחמת עצמו [צ] אבל ניכר מחמת מלאכה: ד מתני' מומין אלו מנה אילא ביבנה והודו לו חכמים ועוד שלשה הוסיף. אמרו לו לא שמענו אלא את אלו. את שגלגל עינו עגול כשל אדם ופיו דומה כשל חזיר. ושניטל רוב המדבר שבלשונו (ח) ב"ד של אחריהם אמרו הרי אלו מומין: גמ' עינו עגול [ק] (א) אוקימנא [ר] בצירא אבל באוכמא היינו אורחיה. פיו דומה כשל חזיר אמר רב פפא לא תימא דספיד ופריס אלא כיון דפריס אע"פ דלא ספיד. פירוש ספיד חד כשפוד: פריס שספתו העליונה פרוסה על התחתונה ועודפת עליה: מתני' מעשה שהלחי התחתון עודף על העליון ושאל ר"ג לחכמים ואמרו הרי זה מום: גמ' מאי תנא דקתני מעשה. משום דקתני פיו דומה לשל חזיר הרי זה מום ופליגי רבנן עליה דאילא דבשפתו העליונה עודפת על התחתונה אבל התחתונה עודפת על העליונה הרי זה מום ומעשה וכו': [דף מ ע"ב] [ש] (ט) ודוקא דאית ביה עצם אבל לית ביה עצם לא הוי מום: ה מתני' [ת] אזן הגדי שהיתה כפולה אמרו חכמים בזמן שהוא [א] עצם אחד מום ובזמן שאין בה עצם אחד אין מום: גמ' תנו רבנן פיו בלום (י) רגליו מבולמות מחמת הרוח אין מום מחמת העצם הרי זה מום. בלום פירש"י בלשון אחד קצרות ברוחב (יב) [ב] וזה הפי' עיקר [ג] כמו אוכל בלום כ"ב (דף יח.) וכמו הבולם עצמו בשעת מריבה חולין (דף פט.): אוזניו כשופות בחתום: מתני' (יג) ר' חנינא בן גמליאל אומר זנב הגדי שדומה לשל חזיר: גמ' אמר רב פפא (יד) לא תימא דכריכה וקטינא אלא כיון דכריכה אף על גב דלאלימא: [מתני'] ושאין בה שלש חוליות הרי זה מום: [גמ'] אמר רב הונא בגדי שתים הרי זה מום שלש אינו מום. בטלה שלש הרי זה מום ארבע אין מום: מיתיבי בגדי אחת הרי זה מום שתים אין מום. בטלה שתים הרי זה מום שלש אינו מום. תיובתא דרב הונא. ורב הונא מתניתין אטעיתיה: איהו סבר מדרישא בגדי סיפא נמי בגדי.

ולא

רש"י. חוורור. הולי הוא שיש טיפין לבנות בעין: מים. שעיניו נוטפות מים: הקבועים. אתרווייהו (קאי) אחוורור ואמים: ב מתני' [או] שראש הזנב מפליל את העצם. ראש התלוי למטה נקלף העור והבשר ונשאר העצם מגולה שוב אין מעלה ארוכה הואיל ובראש הזנב הוא מפל' (כמו) אשר פלג: גמ' מפולגות. פורקייר"ש בלע"ז: אחד מד' בטפח. לפי שאין האצבעות שוות דאמרינן במנחות בפרק התכלת טפח דאורייתא ארבע אצבעות בגודל שית בקטנה חמש (ותילתא באגבע) וקאמר הכא דהיכא דהזכירו חכמים באצבע אחד מד' בטפח של כל אדם בעינן [והיינו גודל]: מתני' אין לו ביצים או אין לו אלא ביצה אחת. הוי מום: שני כיסין. דכל בהמה יש לה לכל ביצה כיס אחד לפי שהכיס חלוק באמצעיתו ומבחוץ ניכר שהרי באמצע הוא משקע ונראית בו שורה עמוקה: ומושיבין אותו על עכוזו גרסי' והכי אמרינן בעירובין בפ' כיצד מעברין אכוזו תנן או עכוזו תנן על עכוזו על עגבותיו: אחת. מטיבי' את הבכור שאין לו אלא ביצה אחת: וממעך. וממעכו בכיס ובכסלים ואם יש סופה לצאת ואם אינה יוצאה הוי מום. כסלים פלנק"ש: והתיר ר"ע. דהוי מום הואיל ואינה במקומה: גמ' חסורי מחסרא כו'. ורבי ישמעאל אסיפא הוא דפליג דקאמר ת"ק אין לו אלא ביצה אחת בשני כיסין הוי מום ואתי ר' ישמעאל למימר בידוע שיש לו שתי ביצים אבל ארישא מודינא לך דכי אין לו אלא כיס אחד כמי שאין לו אלא ביצה אחת [וכממעך] דמי: ג לא שנו. דבעל חמש רגלים או שלש דהוי מום ולא טרפה: אלא שהחיסור או הייתור הוו ביד. שיש לו לבעל חמש רגלים שלש ידים ושתי רגלים ולבעל שלש שתי רגלים ויד אחת (כר' אלעזר) דביד לא שייך טרפות: כנטול דמי. ובהמה שניטל ירך שלה נבילה וקי"ל בבהמה שנחתכו רגליה (מן הארכובה) ולמעלה טרפה ועוד בוקא דאטמא דשף מדוכתיה טריפה: לא תימא. דמכל וכל דומות לחמור דעגילן ולא סדיקן: אלא כיון דעגילן. כשל חמור הוי מום דפרסת בהמה טהורה אינן עגולות: מתני' כסול. פלנ"ק: שנשמטה ירכו. וכגון דלא איעכול ניביה דאי איעכול ניביה טרפה נמי הוי כדאמרינן באלו טריפות האי בוקא דאטמא דשף מדוכתיה טרפה ה"מ דאיעכול ניביה: גבוה מחברתה. מקום בוקא דאטמא של ירך זו עלה למעלה על הגב יותר מחברתה: גמ' בתוך הכסל. כך דרך הבהמות שהירך מחובר באליה סמוך לכסלים ולא למעלה מן הכסלים דהיינו ע"ג האליה: שנשתרבבה ירכו. שאחת מירכותיו גדולה מחברתה: מתני' אע"פ שאינו ניכר. בגמ' מפרש: גמ' מחמת עצמו. שאין השבר נראה אבל ניכר הוא מחמת שצולע והילוך הרגל זו היא מלאכתו: ד מתני' לא שמענו אלא אלו. שהוזכרו למעלה ואלו הן השלשה שהוסיף את שגלגל עינו וכו': כשל חזיר. מפרש בגמ': רוב המדבר. היינו קצת הלשון שאינו דבוק במלקוחיו: גמ' בצירא. כל בית מושב הלובן והסירא קרי צירא והוא ודאי [אינו] עגול כשל אדם: באוכמא. שחור של עין הבהמה אינו עגול כשל אדם: לא תימא. דבעינן דומה לחזיר מכל וכל דספיד ופריס שפיד פיו עגול פרים שספה העליונה ולחיים העליונות עודפות על התחתונות ומפי המורה אתמר לן אפכא דספיד שלחייו העליונות הולכות ומתחדדות כשפוד: מאי תנא. דדמי להאי מעשה כדקתני ומעשה: דאית ביה עצם. אם עצם בלחי והתחתון עודף על העליון הוי מום אפילו בבהמה [אבל] אין בה עצם אלא שספתו התחתונה ארוכה ומקבלת העליונה ועודפת עליה באדם הוי מום ולא בבהמה: ה מתני' אוזן הגדי שהיתה כפולה. שיש לו שתי אזנים מצד אחד אזן בתוך אזן: בזמן שהוא עצם אחד. שאין להם אלא תנוך אחד שנכפל תנוך העליון לתוכו ונתחבר למטה הרי זה מום: ואם אינה עצם אחד. שהתנוכים מובדלים למעלה אינו מום וטעמא לא אתפרש לי ולא דמי לבעלת ה' רגלים דהאי אזן בתוך אזן אינו נראה כל כך: גמ' בלום. קצר: מבולמות. קצרות ברוחב אנקפלי"ד בלע"ז: אם מחמת הרוח. שאין לו ריות כ"כ נפה ולא בעצם ולא בבשר השפתים אינו מום: ואם מחמת העצם. שהשפתים פתוחות יפה אבל הלחיים אדוקות זו בזו שאינו יכול לפותחן דכי אכיל או פעי מרחיב השפתים ונראה העצם כנוד (והכ"י העתיק כנאד) הרי זה מום וכן ברגליו שרגליו קצרות מחמת הרוח שלמדה אחת העצם והבשר של כפות הרגלים שלא היו רחבין כל כך אינו מום ואם מחמת העצם שהעצם קצר והבשר מרחיב מלמטה ויוצא לחוץ הרי זה מום והמורה גרים מחמת הרוח ופירש' כדפרישנא אבל לתקן הלשון אין יכולת ואיכא דגרסי מחמת הריות כדפרישנא לשון אחר פיו בלום נפות אם מחמת הרוח שנפת מחמת דילא [והכ"י העתיק דיבא] אינו מום דהדר בריא ואם מחמת העצם שעבה ביותר הרי זה מום ובתוספתא דבכורות מנאו מחמת הרוח אינו מום מחמת עצמו ה"ז מום: שבולם עצמו. סוגר את פיו ודומה לו בבכורות פיו בלום ורגליו מבולמות: חסחום. תנוך: מתני' לשל חזיר. מפרש בגמ': גמ' כריכה. עגולה שזנב הטלה הוי רחבה יתר על עוביה: קטינא. דקה מאד: בגדי שתים. חוליות בזנב הרי זה מום

דברי חמודות

כוותיה וכ"פ הרמב"ם בפ"ז מהלכות ביאת המקדש כת"ק ע"כ ולי נראה דמפ' אלו טרפות יצא לו להטור לפסוק כר"י בן המשולם דהכי איתא התם דף מ"ו ע"ב אמר רבא ריאה שיבשה מקצתה טרפה וכמה אמר רב פפי משמיה דרבא כדי שתפרוך בצפורן כמאן כר"י בן המשולם דתנן איזהי יבשה וכו' אפילו תימא רבנן גבי אזן בכור דקא שליט ביה זיקא לא הדרא בריא פרש"י רוח ואויר מכאיס ומקלקל את המכה ע"כ אבל ריאה דלא קא שליט בה אוירא הדרא בריא ומדקא נקט בגמ' בלישני' דאפילו תימא רבנן משמע ליה להטור דלדחייה בעלמא הוא דקאמר דמגית למימר אפילו כרבנן אבל לפום קושטא דמלתא אס"ג דרב פפי כר"י בן המשולם הוא דקאמר ומשום דהלכתא כוותיה אבל אי איתא דהלכתא כרבנן ודקושטא דמלתא מוקי מלתיה דרב פפי כרבנן לא הו"ל למימר אפילו תימא כרבנן אלא הכי הל"ל לא דשאני גבי אזן וכו' כך נ"ל להטור אבל מ"מ נ"ל דדעת רבינו אינו כן אלא ס"ל כהרמב"ם דהלכה כת"ק מדכתב למשנתינו כצורתה וגם הסיא דפ' אלו טרפות לא מכרעא כולי האי: (ד) אבל לא בדוקין וכו' וכיוצא בהן. והטור הביא כמה מומין בסי' ש"ט וכתב בסוף הסי' שכולן מובהקים הן להתיר על ידן אפילו בזמן הזה וכתב הב"י שאפשר שדקדק כן מלשון הזה של רבינו דדוקא בכגון הני שאינן ניכרים הוא דקאמר דאין שוחטין האידנא על ידיהם אבל כל מומין שהם ניכרים לעין אע"ג דלא משמע להו לאנשי דהוי מום שוחטים על ידיהם ע"פ ג' בני הכנסת שהם יודעים שהוא מום וכתב עוד הב"י דמשמע ליה במתני' (ר"ל דכפ' דלעיל סימן י"ח) ומדברי הרמב"ם שכתב אם אין שם מומחה והי' המום מן המומין הגלויים המובהקים כגון שנסמית עינו כו' דדוקא כגון נסמית עינו נקטעה ידו נשברה רגלו הוא דשריא על ידיהם שהם גלויים ומובהקים טובא אי"נ נפגמה אזנו דהוי גלוי ומובהק טובא כדכתב הר"ר יונה וכן כל מובהק טובא כיוצא באלו וגלוי אבל אזן סדוקה או כפולה או עין אחת גדולה ואחת קטנה או מושב עינו עגול כשל אדם לא הוי מובהק כולי האי דלא משתמעי להו לאנשי דהוו מומין עכ"ל וע"פ הדברים האלה בש"ע שלו לא כתב לשום מום כי אם לאלו שהזכיר בכאן שנ"ל לדעת הרמב"ם וכתב עליו רמ"א דבעל הטור מנה כמה מומין שוחטין עליהן בזמן הזה והרב שחבר ספר הזה נמשך אחר דברי הרמב"ם ולי נראה דהסומך על דברי הטור הבנויין על דעת הרא"ש לא הפסיד עכ"ל ומדלא פירש מנ"ל דדעת הרא"ש כך היא ודאי דסומך על מה שכתב הב"י דמשמע ליה מלישנא דרבינו דהכא ובד"מ לא ראיתי כלום מכל זה אבל נ"ל דהאי דיוקא לא מכרעא כולי האי אבל פשיטא מלתא ומכרעא היא מדכתב רבינו למומין דפירקין וכל שכן מדכתב לקצתן ולא לכולן ורמ"י ז"ל נמשך ג"כ אחר רבו ז"ל ומ"מ השמיט קצתן (ובסוף דבריו כתב לפי שיש קצת לגמגם בהם כמו שנראה בכ"י) ובאזן לא כתב אלא לגרימה בלבד: (ה) מסתברא לן דהלכתא כת"ק. והרמב"ם פסק בפ"ג מהלכות בכורות כר"ע שצריך מיעוך ואם מעכו ולא יצאת אע"פ שנמצאת דבוקה בכסלים הרי זה מותר הואיל ומיעכו אבל אם לא נמעך אע"פ שנשחט ע"פ מומחה הרי זה יקבר עכ"ל הרמב"ם ורמ"י ז"ל נשתבש בדבר הזה כמ"ש בס' מלבושי יו"ט בס"ד: (ו) ושרגליו קלוטות. לשון הטור שאחת מפרסות ידיו או רגליו עגולות וכו' וכ"כ הרמב"ם ג"כ פ"ב מהלכות איסורי מזבח: (ז) נשבר עצם ידו ועצם רגלו. לשון הטור נשבר עצם היד או הרגל אפילו אינו חסר כלום: (ח) ב"ד של אחריהם אמרו הרי אלו מומין. וכדבריהם פסק הטור וכן פסק הרמב"ם לדעינו עגול כשל אדם ברפ"ב מהל' איסורי מזבח ולאידך תרתי פסק הרמב"ם בפ"ז מהלכות ביאת מקדש וכתב שם הכ"מ משום דבתראי נינהו ועוד שהסכימו לדברי אילא שהיה בקי מאד כדתנן בפ' עד כמה אח"כ היה מומחה כאילא ביבנה ועוד שהחכמים שלא הודו לו לא נחלקו עמו ממש אלא אמרו לא שמענו את אלו ואין לא שמענו ראיה ע"כ: (ט) ודוקא דאית ביה עצם כו'. כבר כתבתי במ"י דהך לאילא נמי איתא ומשו"ה כתב רבינו למתני' דמעשה שהלחי התחתון וכו' אע"ג דלגופיה לא איצטריך דהא כתבתי לעיל דהלכה כאילא ואח"כ אפילו העליון נמי אבל משום הא דמסקי' דדוקא דאית ביה עצם ואיתא אף לאילא משו"ה אצטריך למכתב לכולי הך מלתא ומה שפירש"י דאית ביה עצם בלחי התחתון כו' לא למעוטי העליון אלא לרבותא נקט תחתון וכל שכן העליון דהא בעליון פליגי ועוד דמידי הוא טעמא דבעינן דאית ביה עצם אלא משום דעודפת לחוד אינו מום אלא באדם ומגזירת הכתוב דשוה לזרע אהרן ומ"ש עליון ומ"ש תחתון וכן הטור כתב לתרווייהו שהם מום עליונה העודפת ותחתונה העודפת וסתם עלייהו וכתב דדוקא שיש בלותו עודף עצם כו' משמע דקאי אתרווייהו אבל ראיתי להרמב"ם שבפ"ז מהלכות ביאת מקדש במומין השוים באדם ובבהמה כתב מי שעלם לחי התחתון עדיף על העליון כל שהוא וזה סותר דברי עצמו שהרי כתבתי לעיל שהוא פוסק כאילא וכ"ל שהרמב"ם סובר דכיון דרבי סתם לכך מעשה אחר מחלוקת אילא וחכמים אע"ג דבאידך פסקי' כב"ד של אחריהם דס"ל כאילא מ"מ בהך דפיו כשל חזיר לא פסקינן אלא כהך מעשה שבמשנה אח"כ וכדאסקי' עלה בגמ' בשיש בה עצם ואע"ג דודאי הך מסקנא קאי נמי אשפתו העליונה עודפת דהא כ"ם הוא וכדפרישית מ"מ היינו דוקא לאילא וב"ד של אחריהם אבל מדסתם רבינו הקדוש לכך מעשה ש"מ דהדר ביה דלא לפסוק כב"ד של אחריהם בכולהו שלשה דבהך דפיו של חזיר לא פסקינן אלא כהך מעשה בלחוד כך נ"ל בדברי הרמב"ם אע"ג שבפי' המשנה כתב סתם והלכה כב"ד של אחריהם בחיבורו נראה דחזר בו מהך כדפי' רש"י והם דברים של טעם והשתא דאתינא להכי אפשר לומר דגם רבינו כך הוא סובר שהרי אין הכרע בדבריו ולא כתב אלא דברי הגמ' כמות שהם אבל הטור ודאי שלא הבין כן בדבריו שהרי פסק דגם בשפתו עליונה העודפת שהוא מום וצריכים לפ' לדבריו כמ"ש בתחלה אבל להלכה למעשה נ"ל שדברי הרמב"ם בחבורו נכונים בטעמם הם וכ"ש שהוא לחומרא ועוד נ"ל דמ"ש הטור וז"ל ודוקא אם יש בלותו עודף עצם אבל אם אינו אלא בשר נוסף אינו מום ע"כ דמשמע מדבריו דלא איירי בעצם הלחי עצמו שיהיה עודף אלא שיהיה עצם בהעודף ולא הוי מום כשהוא רק בשר בלבד הא נמי ליתא שהרי רש"י והרמב"ם התנו דוקא שיהיה עצם הלחי עודף וכו': (י) בזמן שהיא עצם אחד וכו'. פרש"י שאין להם אלא תנוך אחד וכו' וכמו שהוא בברייתא דלקמן בהססתא אחת וכו' וכ"כ הטור אבל הרמב"ם כ' בפ"ז מהלכות ביאת מקדש מי שהיתה אזנו כפולה לשתים אפילו הגדי שדרך אזניו להיות נוטות וכפולות ובלבד שיהיו לו שני סחוסין אבל אם אין אלא סחוס אחד והרי הוא כגוף אחד שנכפל כשר וכתב הב"י דנראה שהיה מפ' בזמן שהוא עצם אחד היינו לומר שהאזן הנוסף הוא עצם אחד בפני עצמו ובזמן שאינו עצם אחד היינו לומר שהאזן הנוסף אינו עצם בפני עצמו ודחקו לפ' כן משום דלפרש"י קשה דאיפכא מסתברא דכשהוא תנוך אחד לא יהא מום וכשהתנוכים נבדלים יהא מום משום דהוי אזן יתירא אע"פ שבפי' המשנה לא פי' כן י"ל שחזר בו בחיבורו כמו שמצינו לו ז"ל שעשה כן בכמה מקומות וצ"ל שהוא ז"ל גורס בברייתא בגמ' אזניו כפולות בהססתא אחד אינו מום בב' הססתות הרי זה מום עכ"ל ובכ"מ כתב בשם הסמ"ג דהכי גרס בתוס' והיא הגירסא הנכונה שנימוקה עמה ע"כ ומ"ש בכ"י דהרמב"ם בפירוש המשנה לא פירש כן לא נמצא בפירושו כלום ואפשר דאיהו ה"ק דהואיל ולא פי' אח"כ ס"ל כפרש"י דאע"ג דסברא דדינא הוא בהפך מפרש"י סברא דפירושא דסתמא דמתני' כוותיה דייקא טפי ולכך לא הוצרך הרמב"ם לפרשה דסתמא כך משמעה ורמ"י ז"ל לא כתב לזה המום כלל: (יא) רגליו מבולמות. פרש"י קצרות ברוחב וכו' של מדה אחת העצם והבשר וכו' ואם מחמת שהעצם קצר והבשר מרחיב כו' וז"ל הטור פרסות ידיו צרות שאינן רחבות כדרכן אם מחמת הבשר צר והעצם מרחיב ויוצא לחוץ הוי מום ואם הבשר והעצם שוים ששניהם צרין מכדרכן אינו מום ע"כ שינה בשתים הא' שכתב ידיו במקום רגליו שבברייתא וכבר תמה בזה הב"י וגם בתוס' בפ"ד ראיתי רגליו והב' שינה מפרש"י שפי' שהעצם קצר והבשר מרחיב והוא כתב שהבשר צר והעצם מרחיב והרמב"ם כתב בלשון אחרת לגמרי בפ"ז מהל' ב"מ מי שרגליו מבולמות מחמת עצמן ובריותו אבל אם היו מבולמות מחמת הרוח אינו מום ע"כ ויתבארו דבריו מתוך מה שאכתוב בסעיף דלקמן וגם לזה המום לא כתב רמ"י ז"ל: (יב) וזה הפי' עיקר. אבל הרמב"ם כתב בפ"ז מהלכות ב"מ מי שפיו נבלם מחמת גופו ובריותו אבל אם נבלם מחמת הרוח אינו מום וכתב הכ"מ שהוא כפי' השני דרש"י בלום נפח ובהתוספתא שמנאו אם מחמת הרוח אינו מום ואם מחמת עצמו הרי זה מום פי' מחמת עצמו מחמת גופו ובריותו כלומר שהיה כן מעצמו מתחלת ברייתו עכ"ל הכ"מ וגם לזה המום לא כתב רמ"י ז"ל: (יג) ר"ח בן גמליאל אומר זנב הגדי. ופסקו הרמב"ם פ"ז מהלכות ב"מ ובפי' המשנה וכ"ל טעמו מדבגמ' מפרש למלתיה וגם הטור כתבו ונראה שגם זה טעמו דרבינו משום כך העתיקו ולא השמיטו שהרי לא העתיקו בתוך שאר דיני המשנה כי אם בפ"ע ורמ"י ז"ל השמיט גם לזה המום: (יד) לא תימא דכריכ' וקטינא וכו'. פירש רש"י כריכ' עגולה וכו' וכ"כ הטור אבל הרמב"ם כתב זנב הגדי שהיה רך ומדולדל דומה לשל חזיר וכתב עליו הראב"ד דומה שהוא גורס דרכיכא וקטינא ולא היא אלא דכריכא וקטינא פי' עגולה וקטינא דקה וזנב הגדי אף על פי שהיא קצרה הרי היא רחבה וגסה עכ"ל ולענין הלכה נ"ל דהרמב"ם הוי יחידאה לגבי רש"י והראב"ד ורבינו והטור ז"ל וכבר כתבתי בסעיף דלעיל דרמ"י השמיט לזה המום ולא כתבו:

ר"מ

מעדני יום טוב

עיקימו יצא רשע לתרבות רעה מרוב שומן שבעינו ושומן העין בלבן הוא ע"כ: [י] וחוורור ומים הקבועים גרס. ושנינו במשנה ובגמרא פרק דלקמן דף מ"ד ת"ר עור בין סומא בשתי עיניו בין סומא בעינו אחת חוורור והמים הקבועים מנין ת"ל אים עור ומדפירש רש"י שיש טיפין לבנות בעין הילכך הגי' חוורור בחי"ת והבלעטורה כתב תרגום לבן חיור: ב [כ] וקשה דאין זה לשון משנה וגמרא וכו'. וכ"כ התו' ובסדר המשנה שבגמרא כתוב ראש זנב מפלל נקלפה העור והבשר והעצם נשאר והוא ע"ס לקח לזה הלשון מפירש"י והגי' שבסדר המשניות לא כן היא אלא גרס ראש זנב מפליל עצם ואע"ג דבפרש"י דבמשנה נחלק הדיבור בין תיבת למטה לתיבת נקלף ומזה נראה שגירסתו במשנה היה הלשון הנזכר נקלפה העור וכו' אין לומר כן דאי הכי מאי שייכות בזה שסיים בענין נקלף כו' מפלל כמו פלל כו' אלא חילוק הדיבור הוא גם כן ע"ס והכל דיבור א' וכך העתקתיו: [ל] אין לו ציצים. ופירש"י דכל בהמה יש לה ט' לא שבהמה יש לה כו' ולא אדם דבאדם נמי תנן כה"ג בפרק מומין אלו אלא במאי דאיירינן הוא דנקט: [מ] כרבי עקיבא. כלומר לאפוקי דר"י בן נורי ומ"מ לא כר"ע ממש דלר"ע אינו מותר אם נמצאת דבוקה בכסלים אלא א"כ שמיעך ולא יצאת ולת"ק לא בעי מיעוך שאפילו לא מיעך ונמצאת דבוקה בכסלים מתיר ועיין בד"מ: ג [נ] אלא שחסר ויתיר ביד. פרש"י כרבי אלעזר דביד כו' לא ידעתי מאי קאמר כר"א: [ס] כל יתר כנטול דמי. פירש"י ובהמה שניטל ירך שלה נבילה לא דק דה"ל למימר טרפה וכדמסיק מהלכות בהמה: [ע] שנשמטה ירכו. פירש"י וכגון דלא איעכל ניביה דאי איעכל ניביה טרפה נמי הויא וכו' וראיתי בתוס' דברים תמוהים שהקשו עליו דצריך התם אפי' לא איעכל ולא איפסוק ומפרשי' דנשמטה כן מתחלת ברייתה וכן נשתרבבה דבסמוך ע"כ ואינו כן בדבריהם דבפרק אלו טרפות דף נ"ד והלכתא אפסיק נמי כשרה עד דמתעכלי אטעולי וכך כתבו התוספות בעצמם לזה הלשון בדף נ"ז רים ע"א: [פ] השרוע וקלוט. דכתיבי בקרא: [צ] אבל ניכר מחמת מלאכה. דאי לא ניכר כלל מי קא הוה מומא. גמ': ד [ק] אוקימנא בצירא אבל באוכמא הייתו אורחיה גרסינן. אבל לפי מה שפירש"י הוא בהפך דציריא הייתו אורחיה אך בפ' המפלת דף כ"ג מפרש כדברי רבינו ולכך לא דק יפה ר' מרדכי יפה ז"ל שסתם ופירש כדברי רש"י דהכא דדלמא כפירש"י דבהמפלת כ"ם דרבינו סתם וכתב כאותו הפי': [ר] בציריא. פירש"י כל בית מושב כו' ומסיים בהמפלת דכל בור של מושב העין קרוי גלגל כדאמרינן לקמן ועמדתי בגלגל עינו של מת עד חוטמו ומפני שהוא עגול כגלגל: [ש] ודוקא דאית ביה עצם. ואתאן כר"ע. אף כאילא דהא דמוקמי לה הכי היינו דאקש' בגמרא דגבי אדם כהן תנן בפ' מומין אלו שפתו העליונה עודפת על התחתונה ותחתונה עודפת על העליונה הרי זה מום גבי אדם הוא דכתיב איש איש מזרע אהרן שפוה בזרעו של אהרן אבל בבהמה לא ומתרץ רב פפא לא קשיא הא דאית ביה וכו' ועי' בד"מ: ה [ת] אזן הגדי שהיתה כפולה. ואע"פ שדרך אזניו להיותן נוטות וכפולות כמ"ש בשם הרמב"ם בד"מ: [א] עצם. פירש"י תנוך ונראה דמפני חזקו כדלעיל קראו עצם אע"פ שאינו עצם אבל הרמב"ם כתב בפירוש המשנה ענין עצם הוא גוף א' כמו שנטל גולם רך וכופלו גזור ממה שנאמר וכעצם השמים לטוהר: [ב] וזה הפי' עיקר. וכ"כ התוס' דבלום הוא לשון סתימה כמו חוטמו בלום דלקמן בפרק מומין אלו (דף מ"ד) דפירושו נקביו סתומין כדפי' לקמן בקונטרס וכמו בולם עצמו וכו': [ג] כמו אוכל בלום גרסינן. והוא בפרק חזקת דף כ"ח מיעה של ע"ה דומה לאוכל כו' אבל שם פי' הרשב"ם דגרס בלוס בסמ"ך כמו עיסה בלוסה במסכת שבת בפרק כלל גדול עיסה מעורבת ממינין הרבה וכן אוכל בלוס מינין הרבה מעורב כמו כן ביחד וכן מיטת ע"ה כל דבר מניחין תחת מיטתן אוכלים וכלים ע"כ וגם

תפארת שמואל (א) אוקמי בצירא אבל באוכמא כו' כנ"ל. ורש"י פי' איפכא עיין גמרא ובמס' נדה פירש רש"י כרבינו:

ולא היה רישא בגדי סיפא בעלה: ו מתני' (טו) ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר את שיבלת בעינו [ד] ושנפגם עצם ידו ושנפגם עצם רגלו ושנפגם [ה] עצם שבפיו. עינו אחת גדולה ואחת קטנה אזנו אחת גדולה ואחת קטנה במראה ולא במדה: רבי יהודה אומר אחד מביציו גדולה כשתים בחברתה ולא הודו לו חכמים: גמ' למימרא דיבלת הוי מומא ורמינהי ואלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה בעל גרב ובעל יבלת. ומסקינן היכא דאית בה עצם הוי מומא [ו] בין בגופו (טז) בין בעינו. ואי לית בה עצם בגופו לא הוי מום. [ז] בעינו אית בה שער הוי מום. אי לית בה שער לא הוי מום להשחט עליו: עינו אחת גדולה. תנא גדולה כשל עגל. קטנה כשל אווז. ודוקא אחת גדולה ואחת קטנה אבל שתיהן גדולו' שתיהן קטנות לא הוי מום. דמחמת בריאותא יתירתא או כחישותא יתירתא הוא דהוי. אבל אחת גדולה ואחת קטנה אי מחמת בריותא תרוייהו בעו מברי'. ואי מחמת כחישותא תרוייהו בעו מברי. הכי אסיקנא לעיל בפ"ק (דף ג:) וגרסינן נמי התם ר' אלעזר לא על לבי מדרשא אשכחיה *לר' יוסי אמר ליה מאי אמור בי מדרשא. אמר ליה הכי אמר ר' יוחנן הא דתנן רחל שילדה מין עז ועז שילדה מין רחל פטור מן הבכורה ואם יש בו מקצת סימנים חייב [ח] ומום קבוע הוי להשחט עליו. דכיון דאישתני הוי מומא ואע"ג דאישתני לדבר הקדוש בבכורה במינו וכן הילכתא: גרסי' בפרק מומין אלו (דף מד.) אמר רב חסדא עז שאין לה קרנים ורחל שיש לה קרנים כשרות על המזבח. ותניא נמי כוותיה. ואמר רב חסדא [ט] אמר אבימי נטלו קרנים וזכרותן עמהן פסולה ואינה נפדית עליהם נטלו טלפים וזכרותן עמהן פסולה ונפדית עליהם. מיתיבי נטלו קרנים וטלפים וזכרותן עמהם פסולה ונפדית עליהם לא קשיא הא דאיתעקור איעקורי (יז) [י] והא דאיגמום איגמומי: ולא הודו לו חכמים (יח) ועד כמה. תניא אחרים אומרים אפילו אינה לשניה אלא כפול כשירה: ז מתני' זנב העגל שאינה מגעת לערקוב אמרו חכמים (יט) כל מרבית עגלים כן כל זמן שהן מגדילין הן נמתחות. ובאיזה ערקוב אמרו. ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר בערקוב שבאמצע הירך: גמ' [דף מא ע"א] תנא קפץ העליון ולא קפץ התחתון. וכנגדו בגמל ניכר: מתני' על אלו מומין שוחטין את הבכור: גמ' הא תו למה לי הא תנא ליה רישא על אלו מומין שוחטין את הבכור איידי דתנא ועוד הוסיף ג' ואמרו לו לא שמענו אלא את אלו וקתני ואתי דיחידאי וקסתים לה בכולהו על אלו מומין שוחטין את הבכור: ח מתני' טומטום ואנדרוגינוס [כ] לא במקדש [ל] ולא במדינה. רבי ישמעאל אומר אין מום גדול מזה. וחכ"א אינו בכור אלא נגזז ונעבד: גמ' אמר רב חסדא מחלוקת באנדרוגינוס. אבל בטומטום ד"ה ספיקא הוי וקדוש מספק. וקיימא לן בעלמא דאנדרוגינוס בריה הוי. דגרסינן בפרק הערל (דף פג.) אמר רב ליתא למתניתא דקתני ר' יוסי ור' שמעון אומרים אנדרוגינוס כהן שנשא בת ישראל מאכילה בתרומה אלמא זכר הוי. מקמי ברייתא דתניא רבי יוסי אומר אנדרוגינוס [מ] בריה בפני עצמו הוא ולא הכריעו בו חכמים אם זכר הוא אם נקבה היא. דמדשבקיה ר' יוסי לבר זוגיה שמע מינה הדר ביה ואין לומר הדר ביה מברייתא לגבי ר' שמעון דמתני'. דמסתמא המשנה נשנית תחלה. אמרי בי רב משמיה דרב הלכה כרבי יוסי באנדרוגינוס [נ] ובהרכבה. ושמואל אמר [ס] בקושי [ע] ובקידוש. ומתוך דברי רב אלפס ז"ל משמע התם הא דפסיק משמיה דרב הלכה כרבי יוסי [פ] ארבי יוסי דברייתא קאי. כדקאמר רב ליתא למתניתין מקמי ברייתא. [צ] ולהאי פיסקא הלכה כרבנן בתראי דאמרי דאנדרוגינוס נגזז ונעבד. ורש"י פי' התם דאר' יוסי דמתני' קאי [ק] דאמרי בי רב היינו רב הונא [ר] דקאמר התם בההיא שמעתא משמיה דרב אנדרוגינוס חייבין עליו סקילה משני מקומות דזכר ודאי הוי. ופליג אהא דאמר לעיל אליבא דרב דליתא למתניתין מקמי ברייתא ומסתבר הכי דבהרכבה קושי וקידוש בכולהו נמי איירי ר' שמעון בהדיא וכולן משניות הן. וכן פר"י התם דאמרי בי רב היינו רב הונא כדאמר בתר הכי דזכר הוי [ש] ודריש ליה מקרא איזהו זכר שיש לו שתי משכבות ובנדה (דף כח.) קאמר רב נחמן משמיה דרב דספיקא הוי ופליגי רב הונא ורב נחמן אליבא דרב. ועוד מדאיצטריך למימר הכא אמרי בי רב משמיה דרב ש"מ דפליגי אמוראי בהך מילתא אליבא דרב. ולאפוקי מאתר אמוראי איצטריך לפרושי משמיה דרב. דאי לאו הכי אמאי איצטריך ליה למימר משמיה דרב דכל דאמרי בי רב סתם משמיה דרב הוא כדמוכח פרק בית כור (דף קה:) ובפ' השואל (דף קב:) דפריך מאמרי בי רב אדרב. אלא משום דאמר רב תחלה דליתא למתני' מקמי ברייתא הדר תו קאמר דאמרי בי רב משמיה דרב פליגי אהא דאמרן. וכיון דפליגי אליבא דרב מסתברא דהלכה כאמרי בי רב. דשמואל סבר טותיה [ת] דאמר ליתא לברייתא מקמי מתני'. כל זה מדברי רבי' יצחק וכיון דפליגי בהאי פיסקא רבוותא טוב להחמיר. ובכור מספק הוי ונאכל במומו לבעלים. [א] ודלא כרבי ישמעאל דאמר מומו עמו. אלא כשיולד בו מום. וטומטום ספיקא הוי לכולי עלמא. [דף מב ע"ב] ודוקא במטיל מים במקום נקבות: אבל במטיל מים במקום זכרות דכ"ע לא פליגי דזכר הוי ובעי למיתב לכהן. והא דאמר ר' אליעזר טומטום בבהמה מטיל מים במקום נקבות חולין הוי וכן הא דאמר ריש לקיש [ב] לא אמרו טומטום ספק אלא באדם הואיל וזכרותו ונקבותו במקום א' אבל בבהמה מטיל מים במקום זכרות זכר במקום נקבות נקבה ליתא אלא כי מטיל מים במקום נקבות ספיקא הוי שמא נהפכה זכרותו לנקבותו ואע"ג דמיעוטא הוא ולא חיישינן בעלמא למיעוטא. הכא כיון דאישתני אישתני וחיישינן. והכי מסקנא דשמעתין [ג] דלכולי עלמא אמרי כיון דאישתני אישתני וכן הלכתא: הדרן עלך על אלו מומין

רש"י. רישא. אזן הגדי סיפא אין בה שלש תוליות: מתני' יבלת. ורוא"ן: ושנפגם עצם ידו. דניכר המום ולעיל איירי כשנשבר: עצמן שבפיו. שהשינים קבועות בו ולמעלה מן החוטין דאי חוטין גופייהו אפילו נפגמו או נגממו נמי: במראה שלכל נראה שזו גדולה מזו: אבל לא במדה. שאם אין ניכר אלא במדה אינו מום: ולא הודו לו. ארבי יהודה קאי: גמ' לא במקדש. דנפסל מן המזבח: ולא במדינה. דאינו מום גמור לישחט עליו בחוץ: גרב. חזזית: הכי א"ר יוחנן. דהאי חייב דקתני חייב לתנו לכהן קאמר אבל למזבח לא קרב דהאי דאשתני הוי מום קבוע לישחט עליו בחוץ בבכור בעל מום שאוכלו כהן ואוכלו: זכרותן. היינו עצם שהתוך בתוך הקרנים: זכרות. הטלפיים היינו עצם שבתוך הטלפים דזו היא כף הרגל: ואינה נפדית עליהן. עם בהמות שאר קדשים שאינה בכור אינה נפדית בכך דלא הוי מום גמור אלא לאפסולי: ונפדית עליהן. וקשיא לרב חסדא דאמר אין נפדין: בברייתא דקתני נפדית בדאעקור איעקורי. קרנים ושרשי הזכרות ונראית גומא בראש: רב חסדא דאיגום איגומי. נחתכין מלמעלה ושרשיו נשארין: ורבנן דלא הודו לו בביצים עד כמה תהא חבירתה קטנה דמכשרי: ז מתני' לערקוב. לפרק שבירך ובגמרא מפרש איזה ערקוב: כל מרבית עגלים. כל תרביתא מנהג של עגלים כך הוא שיש זנבן מגיעות לערקוב הלכך בגיר מהכי הוי מומא וכשהן גדולים הולכות ונמתחות עד למטה: שבאמצע הירך. מפ' בגמ': גמ' קפץ העליון. קפץ קשר העליון היינו ארכובה מקום חבור השוק והירך ולא קפץ התחתון סמוך לפרסות: כנגדו בגמל. שהגמל יש לו כנגד הארכובה עצם בולט לחוץ לשון מורי בשחיטת חולין ל"א שמעתי כגון שזנב גמל מגעת עד אותו ערקוב: וקתני ואתי דיחידאי. משום דאמרי' לעיל לא שמענו (כו') אלא את אלו הראשונים שמנה ביבנה והדר תנא ואתא במומין שאינן סתמא אלא יחידאי קאמרי להו כגון ר"ח בן אנטיגנוס ר"ח בן גמליאל וס"ד פליגי רבנן עלייהו להכי הדר וסתם אכולהו על אלו מומין שוחטין כו': ח מתני' טומטום ואנדרוגינוס. דספק הוא זכר וקדשי ספק נקבה הן ולא קדשי: אין לך מום גדול מזה. אאנדרוגינוס קאי דמקום נקבות הוי כמום והוי כבכור בעל מום ונשחט במדינה ואסור בגיזה ועבודה: וחכ"א אינו בכור. דבריה בפני עצמו הוא ונגזז ונעבד: גמ' מחלוקת. דקאמרי רבנן בתראי בריה הוא באנדרוגינוס: אבל טומטום ד"ה ספק. ואסור בגיזה ואינו נשחט לא במקדש ולא במדינה: ליתא למתני'. דקתני אנדרוגינוס מאכיל את אשתו בתרומה: מקמי ברייתא. דקתני לר"י ספיקא הוא: מדשבקיה ר"י לר"ש בן זוגיה. דאיירי בהדי במתני' ואיירי בברייתא לחודיה ש"מ הדר ביה ולאו תנאי היא דתימא סמי תנא דברייתא מקמא תנא דמתני' דאי תנאי תרוייהו הוה תנא להו [נמי] בברייתא ומפיך לדר"ש כדאפכת לר"י והלכה כר"י דמתני' ואמרי ביה רב היינו רב הונא כדלקמן פליג אדאמרן לעיל אליביה דרב ליתא למתני': ובהרכבה. לקמן מפ' לה וכן קושי' וקידוש ובכולהו איירי ר"ש בהדיא הלכך מסתברא דאר"י דמתני' קאי דאיירי ר"ש בהדיה: הואיל וזכרותו ונקבותו במקום א'. וליכא למבדקינהו בהטלת מים (דכ"ע ל"ש דזכר) והאי דקאמר ת"ק אינו נשחט במטיל מים במקום זכרות קאמר דודאי קדיש הלכך אינו נשחט במדינה במקדש נמי לא חזי להקרבה דנראה כבעל מום לפי שאין לו זכרות דהא ממעטינן ליה מהקרבה בכמה דוכתי הזכר ולא טומטום ור' ישמעאל אאנדרוגינוס קאי ורבנן בתראי אאנדרוגינוס קיימי אבל טומטום כ"ע מודי דמטיל מים במקום זכרות זכר במקום נקבות נקבה ורבי אילעאי אליבא דכולהו הורה: שמא נהפכה זכרותו לנקבותו. ככפל גידו מכפנים ומוציא מים במקום שרגיל נקבות להיות נקבה: הואיל ואשתנו. לענין טומטום אשתני דנהפכה זכרותו לנקבותו: הדרן עלך על אלו מומין

מעדני יום טוב

התוספות דהכא לא הביאו לזה ראיה: ו [ד] ושנפגם עצם ידו וכו'. עצם שבגלוי שנחכך בו הכך הכי זה מום והוא בכלל חרוץ האמור בתורה ואין הגלע בכלל עצמות שבגלוי (והכי דיש בת"כ) הרמב"ם ספ"ז מהל' ב"מ: [ה] עצם שבפיו. פירש"י שהשינים קבועות בו ולמעלה מן החוטין וכו' דהיינו השינים עצמן כן כתב הערוך וכ"כ הברטנורה: [ו] בין בגופו בין בעינו. ותמיהני דהא תנן בר"פ דאין מומין בלובן ולפי מה שאכתוב בסמוך ה"כ בעינו דקאמר בשחור היכי דשייכא מומא אבל לא בלובן: [ז] בעינו אית ביה שיער וכו'. הקשה הב"י דבגמרא מחלק בין שחור ללבן דהכי איתא בגמ' אידי ואידי בעין ול"ק הא בשחור הא בלבן והא אין מומין בלבן אלא אידי ואידי בלבן ואמר ריש לקיש לא קשיא הא דאית ביה שיער הא דלית ביה שיער ופירש"י והא אין מומין בלבן ואפי' במקדש כשר להשחט אידי ואידי הא דקתני אין שוחטין במקדש ובמדינה בלבן והא נמי דקתני אין מומין בלבן תרוייהו ליבלת במומין שבלבן אית בה שיער מגונה הוא ועלה קתני מתני' אין שוחטין לא במקדש ולא במדינה והא דקתני אין מומין בלבן בדלית בה שיער ומתני' דמום גמור הוא כדאוקימנא בשחור עכ"ל ולפי זה בשחור בין אית בה שיער בין לית בה שיער הוי מומא ובלבן בין אית בה שיער בין לית בה שיער לא הוי מום לישחט עליו והתוס' כתבו אלא אידי ואידי בשחור גרס ול"ג בלבן ע"כ ונראה שהם מפרשים אידי ואידי היינו מתני' דקתני שיבלת בעינו הוי מום בדאית בה שיער ואידך בדלית בה שיער אבל בלבן אע"ג דאית בה שיער אינו מום ואידך מתני' דקתני שאין שוחטין על יבלת תרוייהו בשחור ול"ק הא דקתני דהוי מום דאין מומין בלבן ולפ"ז בלבן אפי' אית בה שיער אינו מום בשחור אית בה שיער הוי מום לית בה שיער אינו מום ומ"מ בין לרש"י בין לתוס' מפליג הגמרא בין שחור ללבן וכן להרמב"ם ג"כ (ואכתוב לדבריו בד"ה בס"ד) ואפשר דהרא"ש דלא מפליג בינייהו לא גריס אידי ואידי בלבן אלא כך היה גורס והא אין מומין בלבן אלא ל"ק הא דאית בה שיער וכו' כלומר דהשתא הדר ביה ממאי דמפליג בין שחור ללבן ולא מפליג אלא בין אית בה שיער ללית בה דבין שחור בין לבן אי אית בה שיער הוי מום ואי לא לא והאי דאין מומין בלבן בדלית בה שיער היא ומיהו אכתי קשיא דאי בדלית בה שיער מאי אין מומין בלבן דנקט הא בשחור נמי לא הוי מומא ול"ע עכ"ל הב"י ומיהו נ"ל לתרץ דהכיא דאין מומין לאו דוקא מומין אלא מום קאמר וקאי אדהתם בריש פירקין דתנן לבן הפוסק בסילא ונכנס בשחור וכו' ומ"מ דוחק הוא ולכן נ"ל דלא קשיא ולא מידי על רבינו כלל דאיהו נמי יש לו הגי' בגמרא כמו שהיא וכמו שגורסי' התוס' שכן ידוע רוב שיטותיו שהן ע"פ התוס' ולפי שהוא לא העתיק הגמרא אלא כתב המסקנא בלבד לכך לא נחית לפרושי לן שגירסתו היא גירסת התוס' וסמך על המפורסם מסוגיותיו שהן הנה ע"פ שיטות התוס' ולכך המעיין שיעיין בגמרא אחר המסקנא כבר ימצא שכדבריו כן הוא ע"פ גי' התוס' ומה שהוקשה להב"י דהא להתוס' דוקא בשחור הוא דמחלקין בין אית בה שיער ללית בה שיער אבל בלבן לעולם אין בה מום אפילו אית בה שיער ורבינו סתם ולא חילק בין שחור ללבן דמשמע דס"ל דבתרוייהו בין בשחור בין בלבן מחלקי' בין אית בה שיער ללית בה שיער הא לא קשיא נמי דרבינו סמך על מה שכבר כתב לעיל מתני' בריש פ' שהעינו שאין מומין בלבן וא"כ על כרחך הא דתנן הכא דיבלת בעינו הוי מום בשחור הוא דוקא וע"פ המסקנא דאית בה שיער וזה נראה לי פשוט וברור בדברי רבינו ז"ל: [ח] ומום קבוע הוי ליפחט עליו וכו'. כבר כתבו רבינו לעיל ג"כ בפ"ב סימן ג': [ט] אמר אבימי. בגמ' הגי' אמימר: [י] והא דאיגמום איגומי. בגמ' ודאיגוס איגומי פסול ולמיגזי פרה שקרניה וטלפיה שחורי' יגוד תרגמא זעירי מעילוי זכרות פירש"י ודאיגוס איגומי מי שייך בה אפי' פסלות פרה אדומה יגוד יחתוך כמו גודו אילנא תרגמא זעירי הא [דקתני] יחתוך מעילוי זכרותייהו שיש בתוכו של קרן כשתים ושלש אצבעות שאין זכרות מגיע שם ואם הסתרות אין מגיע עד מקום הזכרות יחתוך אבל יותר מכאן פסולה ע"כ: ח [כ] לא במקדש ולא במדינה. ארישא דמתני' קאי דתנן ואלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה חוורור והמים שאין קבועים וכו': [ל] ולא במדינה. ובגמ' מקשינן תעמה נקיבות תרוץ ויפמוט עלה אמר אביי אמר קרא או תרוץ או שבור דומיא דשבור מה שבור במקום עצם אף חרוץ במקום עצם: [מ] בריה בפני עצמו הוא ולא הכריעו בו כו'. וכתבו התוס' וז"ל אור"י דהאי בריה לא הוי פירושו כגון בריה שבמקומות אחרים שאינו ספק אלא בריה דקאמר הכא היינו שהוא ספק כדקאמר ולא הכריעו בו וכו' וכן משמע בהמפלת דאמר רב טומטום ואנדרוגינוס שראו לובן או אודם אין שורפין עליו את התרומה כאו לובן ואודם כאחת שורפין עליו את התרומה אלמא בהדיא משמע ליה לרב ספיקא והיינו על כרחיך כר"י דברייתא דלר"י דמתני' זכר הוא עכ"ל ולקמן אפרש דלרבינו אינו כן עי' שם: [נ] ובהרכבה. מפרש בגמרא דתנן אין טומנין ואין מרכיבין ערב שביעית פחות מל' יום לפני ראש השנה וכו' רבי יוסי ור"ש אומר שתי שבתות: [ס] בקושי. מפרש בגמרא דתנן כמה קישויה לענין זיבה במקשה לילד כ"ת אומר ארבעים יום כו' ר"י ור"ש אומרים אין קושי יותר משתי שבתות: [ע] ובקידוש. גרס ומפרש בגמרא דתנן המסכך גפנו ע"ג תבואתו של חבירו קידש (לשון פן תקדש) וחייב באחריותו ר"י ור"ש אומרים אין אדם אוסר דבר שאינו שלו: [פ] אר"י דברייתא קאי. דאי ס"ל הכי למה ליה לרב אלפס לכתוב כלל להך דאמר רב ליתא למתני' מקמי ברייתא וכו': [צ] ולהאי פיסקא הלכה כרבנן בתראי דאמרי דאנדרוגינוס נגזז ונעבד. ותמיהני למאי דכתבתי לעיל בשם התוס' דלרבי יוסי דברייתא גופיה ספיקא הוי וא"כ אכתי לא תסוי הלכה כרבנן בתראי נמי שיהא נגזז ונעבד אלא שיהיה כשאר ספק בכור ומיהו לק' בפי' ר"י דכתב רבינו כתב דהך דהמפלת פליג אבי רב דהכא ואם כן אין ראיה להתוס' כלל וגם ליטנא דולא הכריעו אינו הכרעה כולי האי ואע"ג דכי הא דרב דהמפלת נשנה נמי במשנה בריש פ"ב דזבים לא קשיא דלא עדיפא מר' יוסי דברייתא ועוד הא מוקמי' לה בהמפלת כר"א דבעי ידיעה במאי נטמא אי בלובן אי באודם: [ק] דאמרי' בי רב היינו רב [הונא] גרס. ולאייתו מסוף פ"ק דסנהדרין דאמרי בי רב רב הונא ואע"ג דאמרי התם והא [אמר] רב הונא אמרי בי רב אלא רב המנונא תיכן לפ"י דהא דאמר אלא רב המנונא היינו היכא דמוכח דלא הוי רב הונא כי הך דקאמר רב הונא אמרי בי רב: [ר] דקאמר התם. וכן בסמוך בדברי ר"י אבל בגמרא דידן ליתא אלא רב יהודה ומיהו גם בדברי הר"ן לאיתי דרב הונא אמר הכי משמיה דרב דמחייבין עליו בשני מקומות וכתב דלא קשיא אפסק הרי"ף דבי רב אר"י דברייתא קיימי ואם כן בי רב שהוא ר"ה פליג אדנפשיה דהא דאמרי' דבי רב רב הונא היינו דוקא בדליכא מימרא דרב הונא דפליגא על מימרא דבי רב אלא בי רב סתמא אבל הכא דאיכא מימרא דרב הונא דפליג בי רב הוא רב המנונא והיינו דאמרי' בסנהדרין בי רב מנו רב המנונא וכתב עוד דאף על גב דר' יוחנן פליג אריש לקיש אמתניתין דהתם וקאמר דאף מאכיל בחזה ושוק ור"ע ור"י הלכה כר"י אפשר לומר דלא פליג אלא בלישנא דמתני' דהתם ולא לענין דינא דרב דהכא עד כאן: [ש] ודריש לי' מקרא ואת זכר לא תשכב משכבי אשה איזהו זכר שיש לו שתי משכבות הוי אומר זה אנדרוגינוס. פרש"י ועל שני משכבות הזהיר הכתוב ע"כ ואינך מ"מ את זכר כתיב לומר שאינו חייב אלא על זכרותו והכי קאמר את זכרותו של מי שיש בו שני משכבות לא תשכב: [ת] דאמר. בגמ' פליג ארב דאמר ליתא למתני' וכו' וקאמר שמואל ליתא לברייתא וכו': [א] ודלא כרבי ישמעאל דאמר מומו עמו. דלדידא זכר ודאי הוא כר"י דמתני' ואינו נשחט עליו במדינה כת"ק דמתני' דהכא: [ב] לא אמרו טומטום ספק אלא באדם. לאו אליבא דכולי עלמא אלא כר' שמעון בר יהודה בברייתא שאמר כל מקום שנאמר הזכר אינו אלא להוציא טומטום דפשיטא דלתנא קמא דמתני' דספיקא הוא דאין שוחטין לא במקדש ולא במדינה. תוס': [ג] דלכולי עלמא גרס בס"י. וכלומר אף על גב דבעלמא פליגי רבנן אר' מאיר ולא חיישי למיעוטא הכא אפילו לרבנן אמר' כיון דאשתני וכו': הדרן עלך על אלו מומין

דברי חמודות

(טו) ר"ח בן אנטיגנוס אומר את שיבלת כו' עד ר' יהודה. דברי רבי חנינא בן ואין חולק עליו לכך הלכה כמותו ועוד כדמייתי רבינו הגמרא בסי' דלקמן דסתי' ככולהו יחידאה על אלו מומין שוחטי' וכו' ובתוס' יו"ט כתבתי מה שקשה לי על דברי הכ"מ בזה ע"ש: (טז) בין בעינו וכו' בעינו אית ביה שיער הוי מום וכו'. כבר כתבתי במ"י דנ"ל דרבינו דוקא בשחור הוא דקאמר דשייך מום אבל בלבן אפי' אית ביה עצם או שיער אינו מום ודלא כהב"י שסובר דדעת רבינו דבין בשחור בין בלבן אי אית ביה שיער הוי מום ואי לא לא ושם נתבאר ג"כ דעת רש"י דבשחור לעולם הוי מום אפילו לית ביה שיער ולא עצם ובלבן הוא דמפליגי' בין אית ביה שיער ללית ביה והרמב"ם בפ"ב מהלכות איסורי מזבח כתב אם יש בלובן עינים יבלת שיש בה שיער דהוי מום ואם אין בה שיער דאין מקריבין עליה וכ' הב"י דנראה שהיה גורס כגי' רש"י (שכתבתי במ"י) והיה מפרש אלא אידי ואידי בלבן וכו' מתני' דקתני את שיבלת בעיניו הוי מום ואידך דקתני שאין שוחטין על יבלת תרוייהו בלבן ומתני' דקתני ה"ז מום באית בה שיער ואידך דקתני אינו מום בדלית בה שיער אבל בשחור אפילו אית בה שיער אינו מום וקשה על זה דאקשי ליה דאין מומין בלבן ושני ליה דאין מומין בשחור כלל אלא בלבן ואפשר שהיה גורס והא אין מומין בשחור כלומר דאין מומין דיבלת אלא בלבן ובריית' היא בשום מקום עכ"ל הב"י והוא דוחק גדול וכב"מ כתב דיש לפרש דברי הרמב"ם דאם יש בלובן דנקט לרבותא נקטיה וכ"ש דשחור ועוד כתב שם בכ"מ ועוד יש לתמוה דכיון שהקשה והא אין מומין בלבן היכי מתרץ אידי ואידי בלבן ולא קשה הא דאית בה שיער הא דלית בה שיער ואי אית בה שיער מאי הוי והא אין מומין בלבן ויש לדחוק ולומר דהכי מתרץ ליה כי שמיע לך דאין מומין בלבן ה"מ ביבלת שאין בה שיער אבל ביש בה שיער בלבן נמי הוי מום עכ"ל ואי הכי כיש בו עצם נמי לא שמעינן בלבן שלא יהיה מום ולרבי' נ"ל דדוקא בשחור הוי מום אפי' כיש בו עצם כמ"ש במ"י ורמ"י ז"ל השמיט לכל התלוקות הללו של שיער: (יז) והא דאיגמום איגמומי. וכתב הב"י וז"ל אמאי דאמר רב חסדא ואין נפדין עליהם פירש"י אם בהמת שאר קדשים שאינה בכור אינה נפדית בכך דלא הוי מום גמור אלא לאפסולי ונראה מדבריו דבבכור הוי מום ניטלו קרנותיהן וזכרותן עמהן אע"ג דאיגום איגמומי אבל מדברי הרמב"ם בפ"ב מהלכות איסורי מזבח ובפ"ב מהלכות בכורות נראה בהדיא דבבכור נמי לא הוי מום ואינו נשחט על כך וכן הם דברי הטור עכ"ל ואני אומר במחילת כבודו דרש"י עצמו לא נתכוין לזה שסובר הוא ז"ל אבל מה שדקדק לפרש אם בהמת שאר קדשים שאינה בכור הוא מטעם שאין בכור נפדה דכתיב ביה לא יפדה וכדתניא בר"פ כל פסולי המוקדשים וזה פשוט וברור בדברי רש"י: (יח) ועד כמה. פירש"י רבנן דלא הודו לו בביצים עד כמה וכו' אבל הרמב"ם ברפ"ב מהלכות איסורי מזבח כתב אזן גדולה ואזן קטנה אפילו קטנה עד כפול כשר ויש סעד לדבריו ממה שבגמ' הפיסקא אזנו אחת גדולה וכו' ורבנן עד כמה וכו' והב"י כתב דרבינו הרא"ש סובר כפירש"י אולי הכרעתו מדלא כתב הפיסקא אזנו אחת כו' אלא ולא הודו לו חכמים ומ"מ הטור פסק אזנו אחת גדולה ואחת קטנה דהוי מום במראה ולא במדה ש"מ דכרש"י ס"ל דעד כמה אביצים קאי ואלא מיהת קשיא לי על הטור דסתם וכתב ביצים אחת גדולה מחברתה אינו מום ולא פי' אפי' עד כפול כדמפרשי' בגמ' והרי הרמב"ם לפי שיטתו כתב כן באזנו ואולי שסובר הטור דהא דנקטה הברייתא אפילו עד כפול לאו למימרא שאם היא פחותה דהוי מום אלא דנקט השיעור היותר קטן בהווה ורגיל אבל הה"נ שאם נמצא עוד פחות מכפול דהוי נמי כשר ומשו"ה סתם וכתב אינו מום וכ"ש דלהרמב"ם דינא הכי דלדידיה לא אתפרש כלל עד כמה בביצים וא"כ לא הודו לו חכמים סתמא ואפילו קטנה כ"ש לא הודו לו: (יט) כל מרבית עגלים כן. פרש"י שזנבן מגיע לערכוב הלכך בגיר מהכי הוי מומא וכו' והרמב"ם לא מנה מום זה בהלכות איסורי מזבח וכתב הב"י דנראה שהיה מפרש דמתני' ה"ק כל מרבית עגלים כן להיות זנביהם קצרות בתחלה ואחר כך כשהן מגדילות הן נמתחות הלכך אינו מום והא דתנא קפץ העליון וכו' היינו לומר שאע"פ שהן כל כך קצרות שאין מגיעות לקפץ העליון אינו מום ע"כ ותמה אני שלא כתב לשונו שבפי' המשנה שכך הוא בהדיא שכן כתב שם ומה שאמרו חכמים ז"ל כל מרבית עגלים כן אמת ואינו מום לפי שגדלים לאחר מכאן: הדרן עלך על אלו מומין

א [דף מו ע"א] [א] יש בכור לנחלה ואין בכור לכהן. לכהן ואינו בכור לנחלה. בכור לנחלה ולכהן. ויש שאינו בכור לא לנחלה ולא לכהן [ב] ואיזהו בכור לנחלה ולא לכהן הבא אחר הנפלים (א) אע"פ שיצא ראשו חי. או בן תשעה שיצא ראשו מת. והמפלת כמין בהמה חיה ועוף דברי ר' מאיר וחכ"א עד שיהא בו צורת אדם. המפלת סנדל או שליא או שפיר מרוקם (ב) והיוצא מחותך הבא אחריו בכור לנחלה ואינו בכור לכהן. מי שלא היו לו בנים ונשא אשה שכבר ילדה עודה שפחה ונשתחררה עודה עובדת כוכבים ונתגיירה ומשבאה לישראל ילדה בכור לנחלה ואין בכור לכהן. ר' יוסי הגלילי אומר בכור לנחלה ולכהן שנאמר פטר רחם בישראל [ג] עד שיפטרו רחם בישראל. מי שהיו לו בנים ונשא אשה שלא ילדה (ג) עובדת כוכבים [ד] ונתגיירה מעוברת שפחה ונשתחררה מעוברת ילדה היא וכהנת היא ולויה והיא ואשה שכבר ילדה וכן מי שלא שהתה אחר בעלה ג' חדשים ונשאת וילדה ואין ידוע אם בן ט' לראשון או בן ז' לאחרון בכור לכהן ואינו בכור לנחלה. [דף מו ע"ב] ואיזהו בכור לנחלה ולכהן (ד) זה המפלת שפיר מלא מים מלא דם מלא גנינים המפלת כמין דגים וחגבים שקצים ורמשים והמפלת יום ארבעים הבא אחריו בכור לנחלה ולכהן. [ה] יוצא דופן והבא אחריו שניהן אינן בכור לא לנחלה ולא לכהן [ו] ר' שמעון אומר הראשון לנחלה והשני לה' סלעים: גמ' [דף מו ע"ב] אמר שמואל [ז] אין הרחם פוטר בנפלים. מאי טעמא. אמר קרא כל אשר נשמת רוח חיים באפיו כל היכא דנשמת רוח חיים באפיו הוא דחשיב רישיה ואידך לא חשיב. ואיתותב שמואל. אמר ר' שמעון בן לקיש פדחת [ח] פוטרת בכל מקום חוץ מן הנחלה [ט] דכתיב יכיר. ור' יוחנן אמר אף לנחלה. והלכתא כר' יוחנן. [י] הלכך המלא והגבין [כ] וצד שני שבפניו. [דף מז ע"א] אתמר היו לו בנים בהיותו עובד כוכבים ונתגייר רבי יוחנן אמר אין לו בכור לנחלה. ור"ל אומר יש לו בכור לנחלה. ר' יוחנן אמר אין לו בכור לנחלה דהא הוה ליה בנים. ריש לקיש אמר יש לו בכור לנחלה [ל] דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי. ואזדו לטעמייהו דאתמר היו לו בנים בהיותו עובד כוכבים ונתגייר [מ] רבי יוחנן אמר קיים פריה ורביה [נ] ור"ל אמר לא קיים פריה ורביה (ה) והלכה כר' יוחנן: ב אמר רב אדא בר אהבה לויה שילדה [ס] בנה פטור מחמשה סלעים [ע] ואוקמה רב פפא בדאיעברא מעובד כוכבים. ומר בר יוסף משמיה דרבא אמר אפי' בדאיעבר מישראל מאי טעמא בפטר רחם תלה רחמנא ולאתמר עלה בפרק הזרוע (דף קלב.) הלכה כוותיה דרב אדא בר אהבה דאמר לויה שילדה בנה פטור מה' סלעים. מיהו לא ידעינא אליבא דמאן דהא מדאקשינן בפ"ק דמכילתין (דף ד.) [פ] לויה לא תפקע ומשני לא קשיא כאן דמר בר יוסף משמיה דרבא ולא קאמר אי נמי כדרב פפא ש"מ הלכתא כוותיה ועוד דרב פפא תלמיד הוא לגבייהו דאביי ורבא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב. וכן פסק בה"ג. ואשכחן מקצת נוסחי דמפורש בהו בפרק הזרוע והלכה כרב אדא בר אהבה ואליבא דמר בריה דרב יוסף משמיה דרבא. והדין מוכחא דלא אתיא מסברא *וכיון כמי הלכות פסוקות. הרמב"ן ז"ל. ומה שהביא ראיה מפ"ק אינה ראיה דלא מצי למימר התם מ"ל כדרב פפא [צ] דהא פריך לויה לא תפקע כמו לוי והוצרך לדמר בריה דרב יוסף דכל לויה מפקעת לתרץ קושיתו. ולרב פפא אין ה"נ דלויה לא מפקעא אי איעברא מישראל דלמשפחותם לבית אבותם כתיב. ומה שכתב הדין הלכה כתלמיד במקום הרב אדרבה הגאונים פסקו דמאביי ורבא ואילך הלכה כבתראי. אבל מסתברא [ק] בכל הספרים כתוב ואליבא דמר בריה דרב יוסף משמיה דרבא. ואפילו בספר שאינו כתוב מוכח דאליביה דמר בריה *דרבא קפסיק. דמה ענין התם לפסוק כדרב אדא בר אהבה אלא משום דפסיק דמר בריה בשמעתא דהאמר הכא ואפילו כהנת לענין מתנות כהונה [ר] פסק נמי כרב אדא בר אהבה דלויה לענין ה' סלעים דבפטר רחם תלה רחמנא ואפי' איעברא מישראל: אמר רב פפא בעא מינן רבה כהנת שנתעברה מעובד כוכבים מהו. ואמרינן לאו היינו דרב אדא בר אהבה ואמר לו הכי השתא בשלמא לויה בקדושתה קיימא דתנן לויה שנשבית או שנבעלה בעילת זנות נותנין לה מעשר ואוכלת [ש] אלא כהנת כיון שנבעלה לפסול איתחללה לה קדושתה והויא לה זרה [ש] (ו) הלכך מיחייב הבן לפדות את עצמו. ואין ל"ל בת ישראל שנתעברה מעובד כוכבים דחייב. וכן הלכתא: ג [דף מז ע"ב] אתמר [ת] רבי שמעון בן יאשיה אמר ר"ל כהן שמת והניח בן חלל (ז) בתוך שלשים יום הבן חייב לפדות את עצמו. שלא זכה האב בפדיונו. לאחר שלשים יום אין הבן חייב לפדות את עצמו שכבר זכה האב בפדיונו והוי כאילו הפריש האב ה' סלעים ופדה בהו את בנו ועכבם לעצמו כן הבן יפריש ה' סלעים ויפדה את עצמו ולא יתנם לכהן. [א] מידי דהוה מי שירש טבלים מאבי אמו כהן שמתקנם ומוכר התרומה לכהן: ד ומי שלא שהתה אחר בעלה ג' חדשים וכו'. בכור לנחלה הוא דלא הוי הא כפשוט שקיל אמאי ליזיל לגבי דהאי ולדחייה וליזיל לגבי דהאי ולדחייה. אמר רבי ירמיה לבא אחריו. וה"ק בכור לכהן והבא אחריו אין בכור לנחלה. [ב] וליכתבו הרשאה אהדדי.

מסייע

פרק ז א יש בכור לנחלה. ליטול פי שנים: לכהן. לתת לכהן פדיונו ה' סלעים: הבא אחר נפלים. שיצא ראשו של נפל חי כגון שהיו תאומים אחד נפל ואחד כלו לו חדשיו והוציא נפל ראשו חי והחזירו ובא חבירו וקדמו ויצא זה האחרון בכור לנחלה דראשון לא הפסידו ואע"ג דראשו שהוציא חשוב לידה מעליא מ"מ דגבי נחלה כתיב ראשית אונו מי שלבו דוה עליו אם מת יצא נפל שהוציא ראשו ראשון [אע"ג] דהוי כילוד [כיון] דלאו בר קיימא הוא אין לבו דוה עליו אבל לענין כהן פטור האי ולד אחרון דבפטר רחם תליא מלתא והרי ראשון פטר את הרחם: ובן תשעה שיצא ראשו מת. והחזירו ויצא אחיו (הוי) בכור לנחלה דהא ראשון לא חשיב שאין הלב [אביו] דוה עליו ולענין כהן פטר רחם הוא אבל יצא ראשון ראשו בן תשעה חי ואח"כ החזירו ומת בכור לנחלה נמי לא הוי זה הבא אחריו: סנדל. שאין לו צורת פנים או שליא שהרי אין שליא בלא ולד אלא שנימוח ומיהו פטר רחם הוי: שפיר. עור ממש של ולד: מרוקם. מפי' במסכת נדה בהמפלת מהו ריקומו של שפיר: מחותך. איברים איברים ויצא כו' הוי פטר רחם אבל ראש מחותך לא פטר אם קדם אחיו ויצא קודם יציאת רוב איברי המחותך הוי נמי בכור לכהן: שכבר ילדה כו'. דלענין נחלה תליא מלתא באב דכתיב ראשית אונו ולענין כהן פטר רחם: עודה שפחה. אפילו בעודה שפחה בלידה ראשונה ונשתחררה עכשיו: או כותית ונתגיירה. משבאת ליד ישראל וילדה נמי הוי בכור לנחלה שהרי לזה לא היו לו בנים ולכהן לא דאינו פטר רחם: לנחלה ולכהן. דבנים הנולדו לה בהיותו כותית לא פטרי: נתגיירה מעוברת. ובעלה עמה וילדה הוי אותו ולד בכור לכהן דפטר רחם הוא בישראל ולא לנחלה והורתו שלא בקדושה ולא בר נחלה הוא וזרע כותי רחמנא אפקריה דכתיב זרמת סוסים זרמתם: היא וכהנת. (נ"ו) בת ישראל מבכרת שילדה עם כהנת מבכרת ואין ידוע איזה ולד של ישראל: או היא ולויה. דלויה נמי פטור בנה מה' סלעים כדאמרינן בפ"ק: או היא ואשה שכבר ילדה. ואין ידוע איזו בנה: בכור לכהן. ורבותא קמ"ל דבעלה של מבכרת חייב ה' סלעים לכהן דהכן זכר יש לו כל היכא דאיתיה: ולא לנחלה. דהא לא ידע בריה דמאן הוא: וכן מי שלא שהתה כו'. נמי בכור לכהן הוא והוא יפדה עצמו: ולא לנחלה. דהא לא ידע מאן ירית ובגמ' פריך דאפילו פשוט נמי לא הוי: שפיר. עור הולד ממש: גנונים. גוונים: וחגבים. לאו ולד נינהו וטעמא מפרש במס' נדה בהמפלת חתיכה שלא נאמרה בהן יצירה כלגבי אדם: ליום ארבעים. שנתעברה דמיא בעלמא הוא עד דמטי למחר דמ' יום הוי יצירת הולד: יוצא דופן והבא אחריו. דרך רחם שניהם אינן בכור וטעמא מפרש בגמ': גמ' אין הרחם פוטר בנפלים. בן שמנה שהוציא ראשו חי והחזירו וקדמו אחיו ויצא הוי בכור לכהן שאין בראש הנפל פוטר עד שיצא ראשו ורובו: רוח חיים באפיו. מי שהוא בן חיים הלך אחר אפילו היינו ראשו אבל אי לאו בר קיימא הוא לא חשיבי אפיה: תיובתא שמואל. דודאי ראשו דנפלים דמתני' דוקא: [פוטרת] בכל מקום. דחשיב לידה מיציאת פדחת ובכל מקום מפ' לקמן: פדחת. מצח: חוץ מן הנחלה. דהבא אחריו בכור לנחלה אא"כ יצא פניו של ראשון: דכתיב יכיר. והכירא ליתא אלא בפרצוף פנים: אף לנחלה. דפדחת נמי הוי הכירא: גבת עינים. בורצל וגבת הזקן שנטיר שקורין מנטו"ן: כותים אינן בני נחלה לירש את אביהם כותי אחר שנתגיירו בפ"ק דקידושין: ב לוויה. בת לוי: דאיעבר מכותי. דלית ליה חיים לגבי ישראל ושייך הבן בתר אם ישראל עפי מבתר אבות כותי הלכך פטור: בפטר רחם. אחר האם אזיל לענין ה' סלעים: לוייה שילדה. מישראל לא תפקע קדושת בכור בנה דהא לא נמנו במדבר אלא זכרים אבל נקיבות לא הפקיעו כלום: כהן. ונתן לכהן אפילו כהנת משמע: בדיק לן. מנסה אותנו בהלכות: מהו. מי הוי בנה פטור מבכורה או לא: היינו דרב אדא כו'. וכי היכי דלויה פטורה כהנת נמי פטורה: בקדושתה קיימא. אע"ג דנבעלה לעובד כוכבים וכי שדינן בנה בתרה הוי כלוי פסול ופטור: מן המעשר. מעשר ראשון ניתן ללוי: דאיבעלה לעובד כוכבים הויא זרה. כדאמרינן ביבמות בפרק אלמנה לכ"ג מניין לכהנת לויה וישראלית שבאו עליה עובד כוכבים ועבד שפסלוה ת"ל בת כהן כי תהי' לאיש זר כיון שנבעלה לפסול לה פסלוה ואע"ג דלויה נמי קתני התם מתרומה דקא פסיל לה שלא תינשא לכהן אבל מדין לויה לא מיפסלא: הויא לה זרה. וכיון דזרה היא בנה חייב בה' סלעים: ג בן חלל. כישראל דמי וחייב בבכורה: שלא זכה האב. דהא לא איחייב אב מעולם אלא בן נתחייב לאחר מיתת אביו ואיחייב ליה למיתבי' לכהן אחר: לאחר ל'. ישנו במצות פדייה דכתיב ופדויו מבן חדש: שהרי זוכה אביו בפדיונו. דא"כ יהיב ליה האב הוה מפריש לי' ושקיל לי' לנפשיה דהא כהן הוא וכיון דזכה האב בפדיונו מורישו לבנו עם שאר נכסיו: ד לא נצרכה. מתני' דקתני אינו בכור לנחלה אלא מההוא שבא אחריו אלא איהו לא שקיל מידי דבני הראשון אומרים לו לא בן ראשון אתה וכן בני האחרון אומרים לו: וה"ק בכור לכהן. או האי ספק ממ"נ והאי פטר רחם הוא וחייב לפדות את עצמו והבא אחריו מבני השני אינו בכור לנחלה דאמרי ליה אין אותו ספק בן אבינו הוא ואתה אינך בכור: וליכתבו הרשאה זה לזה. הספק והבא אחריו יכתוב א' הרשאה לחבירו על חלקו וילך ויתבע לו הבכורה ממ"נ אם אני בכור תנו לי בשביל עצמי ואם אחי בכור תנו לי בשביל אחי דהא או ספק או הבא אחריו בכור:

דברי חמודות

(א) אע"פ שיצא ראשו חי. פירש"י דאין לבו דוה עליו כו' ודקדק מזה הרב המובהק מהר"ר ואלק כהן זללה"ה בסמ"ע חו"מ סימן רע"ו ס"ק י"ג דאפילו נולד הנפל כולו דנ"ל שהבן הנולד אח"כ באותו פעם או לאחר זמן הוא בכור לנחלה ודלא כמ"ש בתשובת הגאון מהר"י כ"ץ מקראקא דפסק בתשובותיו דגם לענין בכור לנחלה דאם נולד הנפל כולו אין הבא אחריו בכור לנחלה עכ"ל וכתבתי כבר בתוס' יו"ט דאשמעתינהו לשני החכמים זללה"ה דרש"י פי' כך בהדיא בפרק בהמה המקשה דף ס"ח שאפילו נולד הנפל כולו אינו מפקיע את הבא אחריו שאין לבו דוה עליו והאי דנקט ראשו משום בכור לכהן נקיט ליה דביציאת ראשו הוי ילוד ופוטר את אחיו מבכור לכהן: (ב) והיוצא מחותך. פירש"י מחותך אברים אברים ויצא כולו הוי פטר רחם אבל ראש מחותך לא פטר כו' וכתבו התוס' דהך מילתא פלוגתא דאמוראי היא בפרק המפלת דר"י סבר התם דאפילו מחותך הראש פוטר עכ"ל ולי נראה דרש"י משום הכי פסק דלא כר"י דמותבינן עליה ממתני' דהתם יצא מחותך או מסורס משיצא רובו הרי הוא כילוד מדקאמר מסורס מכלל דמהותך כתקנו (דרך ראשו) וקאמר משיצא רובו ה"ז כילוד ומשני בשינויא דחיקא דס"ק יצא מחותך או שלם וזה וזה מסורס משיצא רובו הרי הוא כילוד ואלא מיהת הרמב"ם בפרק עשירי מהלכות איסורי ביאה פסק בהדיא כר"י מחותך שיצא מסורס אם יצא ראשו כולו כאחת הרי זה כרובו ומסיק הכ"מ דהא דהצריך בזה יציאת כל הראש למעט המחלוקת בין רבי יוחנן ור"א דפליג עמיה וס"ל דאפילו הראש עמהן בעינן רובו וגם הטור ס"ס קנ"ד פסק כרבי יוחנן ואף ראשו דקאמר מפרש רוב ראשו וכתב ב"י שכ"כ ג"כ הרשב"א וז"ל הרשב"א משיצא ראשו ולא כל ראשו אלא אפילו פדחתו בלבד. הראש שאמרנו בין של נפל ולד חי בין של נפל ואפילו יצא מחותך לעולם הראש כרובו עכ"ל והטור לענין כהן ביו"ד סימן ש"ה וכן לענין נחלה בחו"מ סימן רע"ז לא ביאר וכתב סתם והמחותך אברים א"כ נ"ל שסמך על מה שפי' במקום אחר דראשו כרובו ופדחתו כראשו ופסק השו"ע בסימן קנ"ד כהרמב"ם ועיין בפ' המפלת סעיף ט"ו: (ג) עובדת כוכבים ונתגיירה מעוברת. וכס"פ הזרוע אמר רב חסדא וכן תנא רבי חייא שמנה ספקות נאמרו בגר כלומר ספק אם נעשה קודם שנתגייר אם לאחר שנתגייר ארבע לחיוב וארבע לפטור ופדיון הבן קא מני להו בהני דלפטור שאם ספק אם נולד קודם שנתגיירה או לאחר כך פטור וכך שפחה ספק שנשתחררה קודם שילדה או לאח"כ כך פי' הטור: (ד) זה המפלת שפיר כו'. ובן שמנה שהוציא ראשו מת כדשמעינן לה מדיוקא דרישא והטור פירשו בהדיא וכתב מהרי"ק שורש קמ"ג על אודות אשה שהפילה נפל בתוך ח' שבועים לבעילתה והעידו הנשים איך נפל השפיר לבור והוציאו אח"כ בספל מלא מים ולא הבחינו בו שום ריקום אברים רק ראו כמין גידים דקים מאד וכעין בשר ויש מהם אומרים שהיה מלא מים או מוגלא והשיב דאע"ג דלענין ימי טומאה וטהרה אין אנו בקיאין בשפיר אם ישנו מרוקם אם לאו (כמ"ש רבינו בפרק המפלת סימן ד) ויש להחמיר היינו דוקא לענין איסור נדה משום חומרא דכרת אבל בכיוצא בזה דהיינו לפטור הבא אחריו מן הבכורה נלע"ד דליכא למימר הכי דאדרבה יש להעמיד אשה בחזקת שלא נפטר רחמה הזה וגם הנפל הזה בחזקת שלא נתרקמו אבריו עדיין דהא חזקה גמורה היא זו עכ"ל וא"כ שהבא אחריו הוא בכור לנחלה: (ה) והלכתא כרבי יוחנן. וכתבו הרמב"ם בפט"ו מהלכות אישות והטור בא"ע סימן א' דמיירי שגם הבנים נתגיירו וכתב המגיד דנכון הוא שאם לא כן היה מחוייב לישא כדי להיות לו בנים ישראלים ולא יאמר ר"י דבבנים עובדי כוכבים די לו ע"כ וכתב רמ"י ז"ל אבל ישראל שהיו לו בנים והמירו נ"ל שקיים דאע"ג שהטעה ישראל הוא מיהו בגר שנתגיירו בניו עמו והזרו בני' לסורם יש להסתפק אם קיים אם לאו וצ"ע עכ"ל: (ו) הילכך מיחייב הבן לפדות את עצמו. וכתב בת"ה סימן רס"ז בבת כהן פנויה שלא בכרה ונתעברה בזנות וילדה בן ואמרה מפלוני ישראל נתעברתי והוא מכחיש לה ואומר שמעובד כוכבים נתעברה שאין הבן חייב לפדות את עצמו דאוקי ממונא אחזקתיה ואמרינן מכשר נתעברה ופטור מפדיון ועוד דאפילו להא דפסק רבינו בספ"ק דכתובות בענין ארוס וארוסה שנתעברה והיא אמרה מיניה והוא מכחישה דשוינן לולד ממזר היינו שאין אנו מאמינים לה אבל לא נאמין גם כן בכאן לדידיה לגמרי במה שהוא אומר ואף לרבי יהודה דקי"ל כוותיה שאם אמר על בן בין הבנים דממזר הוא נאמן ופסק שם רבינו דכ"ש בעובר דהכיא דוקא באיש ואשתו או ארוס וארוסתו בההיא האמינתו התורה שיכירנו לאחרים דסתמא דמילתא הוא דלשדייה בתריה וכשהוא אומר דלאו מיניה הוא וממזר הוא מהימן וכו': (ז) בתוך ל' יום.

עי'

מעדני יום טוב

[א] יש בכור. וכתב הרמב"ם בפירוש המשניות וזה לשונו אין מאמרו באלו הארבעה חלקים על מי שלא קדמו שום דבר בשום פנים שהוא בכור לפי שזה דבר מבואר אבל על מי שהוא בכור ואע"פ שלא קדמה לו לידה שאין חוששין לאותה קדימה. ע"כ: [ב] ואיזהו בכור לנחלה ולא לכהן. הכא נקיט אמאי דפתח ביה וזימנין דנקיט אדסליק מיניה כדמפרש בריש נדרים. תוספות: [ג] עד שיפטר רחם בישראל. ככר כתבתי בתוס' י"ט דמשפיטר רחם בישראל הנ"ל דליתא דעד משמע שהוא פותח והכי הוא מוסיף על ת"ק: [ד] ונתגיירה מעוברת כו' ואינו בכור לנחלה. פי' רש"י דזרע עובד כוכבים רחמנא אפקריה ותמהו התוס' דתיפוק ליה דקטן שנולד דמי כדלקמן ומיהו הכי איתא בגמרא כ"פ עשאין דף כ"ח והוא דבר תימה דתיפוק ליה דגר כקטן הנולד דמי ותירצו די"ל דאי לאו טעמא דאפקריה לזרעיה היה לנו לאסור לתנסב נשי דהדדי משום דאתי לאחלופי בישראל והתם משמע דאפילו איסורא ליכא ואין חייבין לאו דוקא וגם היה לנו להצריך חליצה והתם קתני לא חולצין ולא מייבמין ע"כ: [ה] יוצא דופן והבא אחריו. כגון בתאומים דהרמב"ם כתב בפי' המשנה שא"א שתהי' אחר שיצא ולד ממנה דרך דופן: [ו] לא לנחלה ולא לכהן. ראשון לנחלה לא וילדו לו בעינן לחמש סלעים נמי לא פטר רחם בעינן שני לנחלה לא ראשית אונו בעינן לחמש סלעים נמי לא קסבר בכור לדבר אחד לא הוי בכור גמרא ופירש"י וילדו לו בעינן דרך לידה. בכור לדבר אחד כגון זה שהוא בכור לנחמים ואינו בכור לנולדות דהא היה לו ולד זכר קודם לו ע"כ והתוספות כתבו דמשמע מפירש"י דתלמוד לידה גמר ואין נראה אלא כדפירש בריש יוצא דופן לענין ימי טומאה וימי טהרה אשה כי תזריע וילדה עד שתלד ממקום שמזרעת והשתא גמר לידה מהתם עד כאן וכר"ש דלקמן: [ז] רש"א וכו'. ר"ש לטעמיה דאמר תלד לרבות יוצא דופן והשני לה' סלעים קסבר לדבר אחד הוי בכור גמרא ופירש"י לטעמיה דאמר במס' נדה בפ' יוצא דופן ואם נקבה תלד לרבות יוצא דופן דהוי לידה מעליא ויושבת עליו ימי טומאה וטהרה הילכך גבי וילדו לו נמי לידה מעליא חשיב ליה דגמרינן מהתם. בכור לדבר אחד כגון שני דהוי בכור לרחמים הוי בכור לכהן אבל ראשון אף על גב דבכור לדבר אחד הוא דהא הוי בכור לנולדות ולזכרים אפילו הכי לא הוי בכור לכהן דבפטר רחם תלה רחמנא ע"כ הקשו התוס' דבסוף פרק ב' תנן יוצא דופן והבא אחריו ר"ש אומר שניהם ירעו עד שיסתאבו ומשום דמספקא ליה בכור לד"א אי הוה בכור אי לאו ואע"ג דהתם נמי כתיב פטר רחם וי"ל דסברת ר"ש חלוקה מסברת ר"ע ואע"ג דהבא אחריו פשיטא ליה טפי דהוי בכור מר"ע מ"מ יוצא דופן גרע ליה וממעט ליה מפטר רחם עד כאן: [ח] פוטרת בכל מקום. גמ' לאתויי מאי לאתויי הא דתנו רבנן גיורת שיצאת פדחת ולדה בהיותה עובדת כוכבים ונתגיירה אין נותנין לה ימי טומאה וטהרה ואינה מביאה קרבן לידה וכתבו התוס' וא"ת ומאי חידוש הוא בכך מלתא טפי משאר דברים דחשוב בהן כילוד כגון לזקוק אשת אחיו ליבום וליפטור מן היבום והורגו חייב ושאר דברים השנוים בפרק יוצא דופן וי"ל דאצטריך הכא לאשמועינן דס"ד דיציאת הראש חשוב לידה מ"מ לידת שאר הגוף שיצאת אח"כ בקדושה חשוב כמו כן לידה וניתיב לה ימי טומאה וימי טהרה ע"כ: [ט] דכתיב יכיר. תימה דבפרק עשרה יוחסין ובפרק יש נוחלין שדוחק לרבנן דר' יהודה יכיר למה לי לימא דאצטריך לכדדרשינן הכא דאפי' ר' יוחנן לא פליג דהא דקאמר אף לנחלה משום דקסבר דפדחת נמי הויא היכרא וגם דוחק בים נוחלין לרבי מאיר דאמר אדם מקנה כו' דאתא יכיר לנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס ויש לומר דהתם קשיא ליה לשון יכיר דמשמע שיש כח בהכרת האב עכ"ל: [י] הלכך המלא והגבין וכו'. דהכי אמר רבא אמר ר' חסא בפרק המפלת דף כ"ג: [כ] וצד שני שבפניו. כלומר המלא והגבין וכו' שבצד שני שבפניו: [ל] דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי. ורבי יוחנן אף ע"ג דלענין כמה דברים אמרי' הכי מסתברא ליה כיון דבנכריותו מיוחס אחריו שפיר הוה ליה מקרי כ"כ התוס' בפ' הבא על יבמתו דף ס"ב: [מ] ר"י אמר קיים וכו'. גמ' רי"א קיים לא תהו בראה לשבת יצרה (לא תהו בראה הקב"ה את העולם אלא לשבת יצרה) ור"ל אמר לא קיים כו' גר שנתגייר כקטן שנולד דמי וצריכא דאי אתמר בהא קמייתא בהא קאמר רשב"ל משום דבהיותו עובד כוכבים לאו בני נחלה נינהו אבל בהא אימא מודה ליה לר"י דלא תהו בראה לשבת יצרה והא עבד ליה שבת ואי אתמר בהא בהא קאר"י אבל בהא אימא מודה ליה לרשב"ל צריכא וכתבו התוס' דבהיותו עובד כוכבים לאו בני נחלה נינהו פירש בקונטרס עובדי כוכבים אינם בני נחלה משנתגיירו ובפ"ק דקידושין משמע דהם בני נחלה דאמרינן בקידושין דעובד כוכבים יורש את אביו ד"ת אלא לאו בני נחלה נינהו דקאמר הכא היינו תורת בכורה עכ"ל התוס' ובפרק הבא על יבמתו גם כתב רש"י עצמו בנכריותן לאו בני דין נחלה נינהו דבת כבן ובכור כפשוט אבל ירושה נהגא בהו כדאמרינן בקידושין עובד כוכבים יורש את אביו דבר תורה ע"כ: [נ] ור"ל אמר לא קיים כו'. ובגמ' דפ' הנ"ל איתיביה ר"י לר"ל בעת ההיא שלח מראדך בלאדן בן בלאדן מלך בבל וגו' ופרש"י בלאדן בן בלאדן אלמא בנים מקרו ע"כ א"ל בהיותו עובד כוכבים אית להו חיים (ומייתחסים אחר אביהם) נתגיירו לית להו חיים: [ס] בנה פטור מחמשה סלעים. דכהנים ולוים פטורים מפדיון כדתנן בר"פ: [ע] ואוקמה רב פפא בדאיעבור מעובד כוכבים. דאי מכהן ומלוי מאי איריא לויה אפי' ישראלית נמי אלא דאיעבור מישראל למשפחותם לבית אבותם כתיב פירש"י דמשפחת אב נפקא מהכא דקרוי' משפחה ולא משפחת אם ואמאי פטור ע"כ. ועי' לקמן: [פ] לויה לא תפקע. אלמה אמר רב אדא בר אהבה לויה שילדה בנה פטור מחמשה סלעים גמ' שם: [צ] דהא פריך לויה לא תפקע כמו לוי. וא"כ אי כרב פפא אכתי הפירכא דאינה מפקעת כמו לוי לגמרי דהא אי איעברה מישראל לא היתה מפקעת: [ק] בכל הספרים כתוב ואליבא דמר וכו'. וכך היא גי' רש"י ז"ל ולכך בד"ה הלכתא כרב אדא וכו' דלויה כלוי שם הס"ד: [ר] פסק נמי וכו' ולויה כלוי. כלומר כלוי דמפקיע לגמרי: [ש] אלא כהנת כיון שנבעלה הוי לה זרה. ואפי' קדושת לויה פקעה מינה וגרעה מלויה אשת כהן שנשבית דאע"ג דמיפסלה מתרומה לא פקעה מינה קדושתה לענין ה' סלעי' אבל כהנת דקדושתה מגופה אתיא כשמתחללת פקעה קדושתה לגמרי. תוס': [ש] הלכך מחייב הבן לפדות את עצמו. ור"פ הא קביל מיני' ומתני' דקתני היא וכהנת דרבותא אשמועינן דאע"ג דנתערב עם הפטור איהו חייב מוקי לה בגמ' אליבא דר"פ דס"ל לעיל דאיעברה מישראל חייבת דמיירי מתני' בבת ישראל דאיעברה מכהן וקרו לה כהנת משום דבנה כהן: [ת] ר"ש בן יאשיה. ובגמ' אסיגא ובפ"ק דבילה דף ח' אי' ר"י בר יאשיה: [א] מידי דהוה מי שירש טבלים וכו'. דדייקי בס"פ האיש מקדש דהוי כאילו נתרמה בחיי הכהן וזכה בה דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין הואיל ונגמרה מלאכתה לכך ולא הוצרך אלא להפרישה: [ב] וליכתבו הרשאה אהדדי. וכ"ת מתני' שלא בהרשאה מיירי וס"ק

אם

מסייע ליה לרבי ינאי דאמר ר' ינאי הוכרו ולבסוף נתערבו כותבין הרשאה זה לזה. לא הוכרו אין כותבין הרשאה זה לזה: ה ת"ר (קדושין דף כט:) מנין שאם יש לו ה' בנים מה' נשים שלא בכרו שחייב לפדותן. שנאמר כל בכור בניך תפדה. פשיטא בפטר רחם תלא רחמנא. מהו דתימא. נילף בכור בכור מנחלה מה להלן לראשית אונו אף כאן לראשית אונו קמ"ל: [דף מח ע"א] מתני' מי שלא בכרה אשתו וילדה שני זכרים נותן ה' סלעים לכהן מת אחד מהן בתוך ל' האב פטור. ואם מת האב והבנים קיימים רבי מאיר אומר [ד] אם נתנו עד שלא חלקו נתנו ואם לאו פטורין (ח) [ה] רבי יהודה אומר נתחייבו הנכסים. זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום: [דף מח ע"ב] [ו] שתי נשים שלא בכרו [ז] וילדו שני זכרים נותן ה' סלעים לכהן. מת אחד מהן בתוך ל' יום אם לכהן אחד נתן [ח] יחזיר לו ה' סלעים ואם לשני כהנים נתן (ט) אינו יכול להוציא מידן. זכר ונקבה או שני זכרים ונקבה נותן ה' סלעים לכהן. שתי נקבות וזכר או שני זכרים ושתי נקבות אין כאן לכהן כלום. אחת בכרה ואחת לא בכרה וילדו שני זכרים נותן ה' סלעים לכהן. מת אחד מהן בתוך ל' האב פטור ואם מת האב והבנים קיימין רבי מאיר אומר אם נתנו עד שלא חלקו נתנו ואם לאו פטורין. ר' יהודה אומר נתחייבו (בו) הנכסים. זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום. שתי נשים של שני אנשים שלא בכרו וילדו שני זכרים זה נותן ה' סלעים לכהן וזה נותן ה' סלעים לכהן. מת אחד מהן בתוך ל' יום אם לכהן אחד נתנו יחזיר להם חמשה סלעים. ואם לשני כהנים נתנו אין יכולין להוציא מידן. (יא) זכר ונקבה האבות פטורין והבן חייב לפדות את עצמו. שתי נקבות וזכר שני זכרים ושתי נקבות אין כאן לכהן כלום. אחת בכרה ואחת לא בכרה של שני אנשים וילדו שני זכרים זה שלא בכרה אשתו נותן חמשה סלעים לכהן. זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום: גמ' מאי שנא שני כהנים דאזיל לגבי האי ודחי ליה. ואזיל לגבי האי ודחי ליה. כהן אחד נמי כי אזיל האי לגביה לידחייה וכי אזיל האי לגביה לידחייה אמר שמואל (יב) בבא בהרשאה. והאמרי נהרדעי לא כתבינן אדרכתא אמטלטלי [י] ה"מ היכא דכפריה אבל היכא דלא כפריה כתבינן ומה שנוהגין עכשיו לכתוב (יג) אפי' אמטלטלי דכפריה אומר ר"ת ז"ל דטעמא דנהרדעי דלא כתבינן משום דמיחזי כשיקרא [כ] כדאיתא במרובה (דף ע.) ובכתובות (דף פה.) מוכח דלמיחזי כשיקרא לא חיישינן: זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום. [ל] תני רב הונא ב' זכרים ונקבה אין כאן לכהן כלום: תוספתא (פ"ו) יש שנותן ע"י עצמו ויש שנותן אביו על ידו ויש שהוא או אביו נותנין ויש לא הוא ולא אביו נותנין. איזהו שנותן על ידי עצמו הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה נותן על ידי עצמו. ספק בן ט' לראשון ספק בן ז' לאחרון נותן על ידי עצמו. ב' נשים של ב' אנשים שלא בכרו וילדו ב' זכרים במחבא ומת א' מהם השני נותן על ידי עצמו. וכן נמי אם ילדו זכר ונקבה. איזהו שאביו נותן על ידו ב' נשים של ב' אנשים שלא בכרו וילדו ב' זכרים במחבא זה נותן ה' סלעים וזה נותן ה' סלעים לכהן. נתן האב ה' סלעים ומת. האב הב' חייב והבנים פטורים. ילדה היא וכהנת היא ולויה היא ואשה שכבר ילדה ב' זכרים אביו נותן על ידו. מת אחד מהן או שהיו זכר ונקבה לא הוא ולא אביו נותנין. איזהו שהוא ואביו נותנין ב' נשים של ב' אנשי' שלא בכרו וילדו ב' זכרים במחבא זה נותן ה' סלעים וזה נותן ה' סלעים וכו': [דף מט ע"א] מתני' מת הבן בתוך שלשים יום אע"פ שנתן לכהן [מ] יחזיר לו ה' סלעים. [נ] לאחר ל' יום אע"פ שלא נתן יתן. [ס] מת ביום ל' כיום שלפניו. ר"ע אומר [ע] אם נתן לא יטול ואם לא נתן לא יתן: גמ' [פ] אמר שמואל (יד) [צ] הכל מודים לענין אבילות [ק] דיום ל' כיום שלפניו דאמר שמואל הלכה כדברי המיקל באבל. גרסינן בפרק הקומץ רבה (דף לז.) גבי ההוא גברא דאיתיליד ליה ינוקא דהוה ליה תרי רישין אמר כמה בעינן למיתב לכהן תנא ליה ההוא סבא מי שיש לו שני ראשים נותן י' סלעים לכהן. איני והא תני רמי בר חמא מתוך שנאמר פדה תפדה [ר] יכול אף [ש] נטרף בתוך ל' יום (טו) [ת] ת"ל אך חלק. שאני התם דבגולגולת תלא רחמנא:

מתני'

רש"י. מסייע ליה לר' ינאי. דאמר הוכרו ולבסוף נתערבו כגון שתי נשים של שני אנשים שהוכרו ולדותיהן ואח"כ נתערבו ועכשיו כשהן באין כולן לירש דוחין אותן אחיהם דלכל א' אמרי לאו אחינו אתה: כותבין הרשאה זה לזה. הא' לחבירו על חלקו בנכסי אביו ובעל ההרשאה בא אצל יורשי ב' האבות ואומר לכל א' אם אחיכם אני תנו לי ואם זה אחיכם תנו לי חלקו וכן לבני השני אבל לא הוכרו מעולם אין כותבים דלא היתה להם זכיה מעולם לא בנכסי [הראשון ולא בנכסי השני] ומתני' נמי בדלא הוכרו מעולם דמעולם לא נודע איזהו בכור ולא זכה א' מהם בחזקת בכורה הא דר' ינאי בב"ב ביש נוחלין: ה מתני' נותן ה' סלעים. דא' מהן בכור: האב פטור. דמצי למימר הבכור מת וה"ה נמי לבן הנשאר דפטור והאי לישנא דנקט האב פטור משום סיפא דבעי למיתני מת האב וכו': פטורין. כדמפרש בגמ': נתחייבו. נכסי האב לכהן כבעל חוב וחייבין לפרוע בין שניהם: אין כאן לכהן כלום. דא"ל הנקבה יצאת ראשון וכהן ידו על התחתונה דהמע"ה: שתי נשים. של אחד וילדו שני זכרים במחבא שנתערבו: אם לכהן אחד נתן. האב פדיון שניהם יחזיר [לו] ה' סלעים הואיל ומת בתוך שלשים ואיגלאי מלתא דנפל הוא ושלא כדין שקל: אין יכול להוציא מידם. דכל חד וחד מדחו ליה ואומר הריני מחזיק בם בשביל פדיון החי: או שני זכרים ונקיבה. ילדו הנשים שלו במחבא נותן ה' סלעים לכהן דממ"נ חד הוי בכור אם האחת ילדה שני זכרים הראשון בכור ואם הא' ילדה זכר ונקיבה נמצא שחבירתה ילדה זכר לבדו והוא בכור ואותו שעם הנקיבה פטור שמא נקיבה יצתה ראשון והמע"ה: אין כאן לכהן כלום. דאיכא למימר הנקבות יצאו תחלה ואין כאן בכור: האב פטור. דמצי למימר בן המבכרת מת: נתנו עד שלא חלקו כו'. כדין אותו של מעלה: זכר ונקיבה. י"ל אותה שלא ביכרה ילדה הנקבה ואין כאן בכור: מת אחד מהן. מן הוולדות יחזיר להם חמש סלעים ויחלקו שני האבות: אין יכולים להוציא. דכל חד וחד אומר אני מחזיק בם בשביל האי דאותם שנתן לי בשבילו לא מת וכל המוציא מחבירו ידו על התחתונה: האבות פטורין. דכל חד וחד א"ל לכהן הנקיבה שלי היא: והבן חייב לפדות את עצמו. ומ"מ בכור הוא: ב' נקבות וזכרים. י"ל האחת ילדה נקבה ושניה זכר ונקבה ויצתה נקבה תחלה הלכך אין כאן לכהן כלום די"ל המבכרת ילדה הנקבה: גמ' כהן א' נמי. ומבי אבות שקיל כי אזיל לגבי האי אב לידחייה כהן ולימא לא שלך מת אלא של חבירך ולאו בעל דברים דידי את: בבא בהרשאה. שני האבות כתבו הרשאה האחד לחבירו ובא בעל הרשאה ותובעו ממ"נ אם שלי מת החזיר לי את שלי ואם של חבירי מת החזיר לי את שלו שהרי יש לי הרשאה: אדרכתא. הרשאה: אמטלטלי. דהואיל ואינן בעין מיחזו כשיקרא שמא אין בידו משל זה כלום ותחימי סהדי אשיקרא: היכא דכפריה. לוה למלוה תו לא כתב מלוה הרשאה עלייהו משום דמחזי כשיקרא: תני רב הונא. גבי שתי נשים של שני אנשים שלא בכרו וילדו שני זכרים ונקבה במחבא אין כאן לכהן כלום ואע"ג דחד הוי בכור ממ"נ דאם האחת ילדה שני זכרים האחד בכור ואם זכר ונקבה ילדה נמצאת חברתה ילדה זכר לבדו והוא בכור ואפילו הכי הבן אינו חייב לפדות את עצמו דאמר ליה שמא אין אני בכור אלא חבירי: מתני' מת הבן בתוך שלשים. אבכורות ודאין דעלמא קאי נמי: יחזיר. דנפל הוה ולא נתחייב בפדיון עד לאחר שלשים: אע"פ שנתן יחזיר לו: גמ' לענין אבילות. אם מת ולד ביום שלשים אין אבילות תלה על אביו דאימא נפל הוא: עשר סלעים. דחד בכור הוא ואית ליה תרי רישי וחשיב כתרין ואע"ג דיולדת תאומים לא יהיב אלא חמש סלעים כדאמרי' בפ' יש בכור לנחלה אפ"ה התם הוא משום דהא לגמרם אבל הכא חד הוא ואפשר לגמרם שיצאו כאחד והוו שניהם פטר רחם: שנטרף. אפי' נטרף נהרג בתוך שלשים יום נמי חייב דאע"ג דכתיב ופדויו מבן חדש תפדה אפ"ה איכא למימר אם לא נהרג הוי חי שלשים ובכור מעליא הוא: אך חלק. אך פדה תפדה והאי נמי כטרוף דמי שהרי לא יחיה: בגולגולת. תלא רחמנא לפדיון בכור דכתיב חמשים שקלים לגלגולת והאי אית ליה תרי ואי משום אך חלק השתא מיהא לא מית:

מעדני יום טוב

אם לא כתבו הרשאו' אין כאן בכור לנחלה הא מוקמי' קמן דבהרשאה היינו במתני' דבסי' דלקמן אם לכהן א' נתנו יחזיר להם ה' סלעים: [ג] רמ"א אם נתנו עד שלא חלקו נתנו. מסקי' בגמרא דאפילו במת לאחר שלשים ואע"ג דאשתעבדו נכסי מיהת מיירי הכא בדליכא אלא ה' סלעים וה"ע דר"מ דמספקא ליה באחים שחלקו אי אמרי' בירה ויורשי' ניהו או אין ברירה ולקוחות ניהו הילכך מחלה יורשים ומחלה לקוחות ומלוה ע"פ אינו גובה מלקוחות ומלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא הילכך פטורים לאחר שחלקו דכיון דחלקו ה"ל מחצה לקוחות ולא אשתאר ירושה אלא ב' סלעים ופלגא וה' סלעים זכה ליה רחמנא לכהן ולא אגי ה'. וכתבו התוס' דלא דמי לה' בקר דמסקינן בפ' מרובה (דף ע"א) אפי' ה' אגאי בקר אמר רחמנא דתשלומי' ניכהו ויש לו לשלם מה שהוא חייב אבל הכא מגות ה' סלעים רחמנא רמי עליה ולא מיקיימ' בפחות מה' אע"פ שיכול לשלם לי' כהנים בזה אחר זה [כדלקמן ס"י] לא דמי הכא דלא משתעבד אלא במלוי ה' עכ"ל וכתבו עוד לתרץ דהכא אמרי' דמספקא ליה לר"מ אי יש ברירה וסמעי' ליה דס"ל דיש ברירה בסוף מס' דמאי ומייתי לה בגמרא בפ' מרובה ובפ' כל הגט ותירצו שיש לחלק בברירה היכא דמתני בפי' כגון ב' לוגין שאני עתיד להפרים ע"כ והר"ש בסוף דמאי הקשה על זה והאריך בדבר גם התוס' האריכו יותר בר"פ כל הגט גם בפ' בכל מערבין דף ל"ו ורש"ל ז"ל ביש של שלמה במס' ב"ק פרק מרובה סימן ל"ב מחלק דהכא שאני שאין האחים רוצים לברר כדי שישלמו ולכך מספקא ליה אי אמרי' יש ברירה ע"כ וכאן אין מקום להאריך בזה: [ד] אם נתנו וכו'. צריך לי עיון דמשמע מזה הלשון דלכתחלה אין מחייבין אותן אף קודם שחלקו והא ליתא דכל שלא חלקו אין כאן מקום לספוקי בלקוחות כלל וירושה היא וחייבים בכל וצ"ע: [ה] רי"א נתחייבו הנכסים. פי' רש"י דס"ל דמלוה ע"פ גובה מלקוחות דשעבודא דאורייתא ושקיל כולהו א"כ אית ליה ברירה והוו כולהו ירושה ושקיל לכולהו והתוס' פירשו דטעמיה דר"י דס"ל מלוה הכתובה בתורה כגון זו דפדיון הבן ודערכין ונזקין דלא הוי ידעינן עניני הנתינות הללו אם לא שמייבתו התורה בפירוש מש"כ הלואה אף ע"ג דכתיב האיש אשר אתה נושה וגו' לא חשיבה כתובה בתורה כיון שאין צריך לפרש בתורה שיעור הנתינה דפשיטא מה שהוא לוה צריך לפרוע ע"כ ועי' בד"ח: [ו] שתי נשיו שלא בכרו וכו' נותן י' סלעים לכהן. ניחא ליה לפרש כל גווני אע"ג דלא צריכי כדקתני זכר ונקבה נותן אחד לכהן דלא צריכי כלל כך מסקי התוספות בפ"ק דף ע': [ז] וילדו שני זכרים. פירש רש"י במחבא שנתערבו משום סיפא דילדו שני זכרים ונקבה או שתי נקבות וזכר או שני זכרים ושתי נקבות דבהנהו אי הוו מכירים מעולם אם יש בהן בכור הכי נתחייב האב וכ"כ הב"י: [ח] אם לכהן אחד נתן יחזיר כו'. פירש"י הואיל ומת בתוך שלשים ואיגלאי מלתא דנפל הוא ובמנס פירש כן דאפי' קים לן ביה שכלו חדשיו בבן חדש תלה רחמנא כ"כ התוס' ומבואר הוא בסימן דלקמן: [ט] אין יכול להוציא מידם. וא"ת כיון דאם לא נתן אין זקוק ליתן השתא נמי דנתן ליהוי כתקפו כהן דמוציאין מידו כדאמר בפ' שנים אוחזין (וכתבו רבינו גם לעיל בפ"ק סי' ד') הכא ניחא קצת דאין יודע ממי להוציא אבל לקמן ברים הסי' קשה טפי גבי מת ביום ל' דקאמר ר"ע אם נתן לא יטול ואם לא נתן לא יתן השתא נמי כשנתן ליהוי כתקפו כהן וי"ל כיון דבתחלה נותן לו בתורת מתנות כהונה אע"פ שאח"כ נתגלה שאם לא נטל לא היה ראוי ליטלו מספק לא אמרי' מוציאין מידו וכן הסיה דבא באמצע החדש בסוף השואל דאע"ג דבתחלת החדש כולו למשכיר לא מדמינן ליה לתקפו כהן עכ"ל התוס' וכעין זה כתב רבינו בפרק שנים אוחזין סי' י"ג ולא כן בהשואל סי' ל' ושם אפרש בס"ד וגם עי' בכאן בד"ח ועוד כתבו התוספות בסוף ד"ה דכ"ע וכו' דיש דברים דהיכא דהדין מסופק לחכמים עשו אותו כודאי פלגא הכא ופלגא הכא והביאו ראיה לדבר: [י] ה"מ היכא דכפרי' ט'. ובמרובה סי' ד' כתב רבינו דמהכא שמעינן דאין הלכה כלישנא דהתם דלא מפליג בין כפריה ללא כפריה ואלא מיהת קשיא מתני' ותירצו התוס' שם דאיכא לאוקמי שהאחד חייב לחבירו ושואל מדל' כתן ואין לתרץ בקרקעות דמסקינן לקמן דאין פודין בהם וגם אין לתרץ במעמד שלשתן דדלמא לא מהני כשהוא אינו יכול להוציא והביאו ראיה לדבר ובתוס' דהכא מתרצי' עוד דמצינן לאוקמא בלא הרשאה ושניהם באים לפנינו ותלויים לתת לאחד ולא הולך להעמידה בבא בהרשאה אלא כדי שיוכל האחר להוציא מידו בפני עצמו: [כ] כדאיתא במרובה. ושם האריך בדבר ע"ש: [ל] תני רב הונא שני זכרים וכו'. פי' רש"י גבי שתי נשים של שני אנשים וכו' ובגמ' ותנא דידן כיון דבשני אנשים הוא דמשכחת לה באיש אחד ושתי נשים לא משכחת לה לא מתני ליה ופירש"י באיש אחד ושתי נשים לא משכחת לה דכיון דאיכא חד בכור יהיב ה' סלעים לכהן להכי לא תני ליה דכל הנך דתנן בהו אין כאן לכהן כלום שוין בין איש אחד ושתי נשים בין בב' נשים של שני אנשים: [מ] יחזיר. פרש"י דנפל הוה וכן פי' לעיל וכבר כתבתי שם בשם תוס' דבתנס פירש כן: [נ] לאחר שלשים יום אע"פ שלא נתן יתן. מנא לן אמר ר"ל אתיא ערך ערך מערכין פירש"י דאמר במסכת ערכין (פ"ה) אמר ערך פלוני עלי מת הנדר והנידר יתנו היורשין ומקרא יליף במס' ערכין ובתורת כהנים יכול אם אמר ערך פלוני עלי ומת יהא פטור ת"ל יעריכנו אפי' מת וה"נ כי מת לאחר ל' נתחייב בפדיונו דיליף ערך ערך כתיב הכא בבכור ופדויו מבן חדש תפדה בערכך רב דימי אמר ר' יוחנן (ולי נראה ר' יוחנן) וכל בכור בניך תפדה ולא יראו פני ריקם מה להלן יורשים חייבין אף כאן יורשים חייבין ופירש"י מה עולת ראייה יורשין חייבין דעולת חובה הוא ה"נ כי מת לאחר שלשים יום נתחייב האב בפדיונו וגבי עולת חובה תנן האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשים עולתה אף כאן יורשין חייבין לאחר מיתת האב והבן דהוו מחוייבים ומתו עד כאן גמרא לקמן דף נ"א ע"ב: [ס] מת ביום שלשים כיום שלפניו ר"ע אומר וכו'. גמרא מ"ע דרבנן גמרי חדש חדש ממדבר מה התם ומעלה אף ה"נ ומעלה ור"ע מספקא ליה מדאיצטריך למכתב ומעלה גבי ערכין ולא גמרינן ממדבר הוו ליה שני כתובים הבאים כאחד וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין או דלמא כי מלמדין לעלמא אבל לגופייהו מלמדין ומשום הכי מספקא ליה ופרש"י ממדבר כתיב הכא ופדויו מבן חדש תפדה דכתיב במדבר פקד כל בכור זכר מבן חדש ומעלה. ומעלה משמע לאחר שלשים. מספקא ליה. אי גמרי מהתם דמדאיצטריך ומעלה בערכין אם מבן ששים שנה ומעלה וגו' וגמר במסכת ערכין שנה שנה לגזירה שוה שבשם שנת ששים כלמטה הימנו להחמיר אף שנת חמש ושנת עשרים כלמטה אע"ג דלהקל והוא הדין לענין בן חדש דיום ל' למטה אע"ג דלהקל ולא גמר חדש חדש ממדבר דלא יהא ערך עד לאחר שלשים. הוו דערכין ודמדבר שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין על פדיון הבן או דלמא כי אמר אין מלמדין שני כתובים הני מילי לעלמא דלא מפתעי מבכור ודערכין כמו אי הוה כתב חדש במידי אחרינא אבל לגופייהו כגון בכורי דורות מבכורי מדבר דאידי ואידי בבכור הוא מפתעי מלמדין ומדמספקא לן קאמר אם נתן לא יטול ואם לא נתן לא יתן עכ"ל: [ע] אם נתן לא יטול. כבר כתבתי לעיל בדבור אין יכול להוציא כו' מה שכתבו התוספות בזה ע"ש: [פ] אמר רב אשי גרס. והכי מייתי ליה נמי רבינו בפרק ואלו מגלחין סימן פ': [צ] הכל מודים לענין אבילות וכו' ול"ד לגמרי דאי ידעינן ביה דכלו לו חדשיו לא כדמסיק רבינו שם בואלו מגלחין גם בפרק ר"א דמילה סימן ז': [ק] דיום שלשים כיום שלפניו. ואע"ג דקי"ל בהאולך דמת ביום שלשים ועמדה ונתקדשה אם אשת כהן היא (דמיפסלה לכהונה אם תאלון) דאיכא חולצת ומחשבינן ליה לבר קיימא לענין אבילות הקילו. תוס' ועיין בד"ת: [ר] יכול אף נטרף. דמדקאמר קרא פדה תפדה דס"ד לריבויי. ר"ן פ"ק דב"ק: [ש] נטרף תוך שלשים יום. פירש"י נהרג ורבינו בפ"ק דב"ק סימן י"ב כתב בכור שנולד בו סימן טרפה תוך ל' יום וחי זמן גדול לאחר ל' יום מ"מ טריפה אינה חיה וחשוב כמת וכן דברי רבינו תם בתוספות דהתם ודהכא ועיין בסמוך: [ת] תלמוד לומר אך חלק גרס. ואך למעוטי והכי פדה תפדה לרבויי גוסס ויוצא ליהרג דלא ניליף מערכין דתנן התם גבי ערכין הגוסס והיוצא ליהרג אינו נערך ולא נידר והכי אך למעוטי נטרף וכדאמרן אבל נטרף שהרגוהו ממש לא איצטריך למעוטי מהא דמבן חדש אמר רחמנא והאי לאו בן חדש הוא אם הרגוהו בתוך ל' זו דרך רבותינו בעלי התוס' ז"ל והסכימו כל המפרשים ז"ל עמהם ואע"פ שלא פירש"י כן והקשו עליו ז"ל דלדבריו מה ענין בכור שיש לו שני ראשים לבכור שנטרף שהרי זה שנהרג בתוך ל' יום הוא כנפל וזה אפשר להתקיים י"ב חודש אבל לפירושם ז"ל עולה יפה זה וזה טריפה ויכול להתקיים י"ב חדש ע"כ לשון הר"ן שם ומ"ש י"ב חדש לאו דוקא אלא כלומר עד י"ב חדש דהא אין מתקיים י"ב חדש אמרינן בפרק אלו טריפות סימן כ"ב והא דנולד בשתי ראשים הוי טריפה כתבו תוס'

דהכא

דברי חמודות

עיין בסעיף כ"ט: (ח) רי"א נתחייבו הנכסים. ובגמ' בלישנא אחרינא דמית אימת אילימא דמית לאחר שלשים יום מכלל דר"מ סבר כי חלקו פטורים הא אשתעבדו להו נכסי אלא בתוך שלשים יום כי חלקו אמאי מחייב ר' יהודה ליזל לגבי האי ולדחייה וכו' ואסיקנא בלאחר שלשים מית וטעמייהו דר"מ ור' יהודה כמו שכתבתי במ"י והטור פסק כי האי לישנא דבתוך ל' יום אפילו לא חלקו פטורין אפילו לר' יהודה וכ"כ ג"כ הרמב"ם בפי' המשנה אבל בחבורו פי"א מהלכות בכורים חזר וכתב דמת בתוך ל' שוה למת לאחר ל' וכתב ב"י דטעמו משום דבלישנא קמא דבגמ' לא אתמר הך דמית אימת וכו' אדר' יהודה אלא אדר"מ אילימא דמית לאחר ל' בהא לימא ר"מ וכו' ואלא דמית בתוך ל' מ"ש כי חלקו דאזיל לגבי האי ומדחי ליה וכו' מדלא מתמה בלישנא קמא אלא אדר"מ ולא אדר"י משמע דלר"י דאמר נתחייבו הנכסים ניחא ליה דלא מצי כלל להתוייה משום דאף דמית תוך ל' יום כשהגיע יום ל' חל החוב על הנכסים ואע"ג דלישנא בתרא מתמה אדר"י ואמר ליזיל לגבי האי ולדחייה כו' פסק כלישנא קמא משום דמסתבר טעמיה עכ"ל וכך סתמו האחרונים ומה שיש לדקדק על מה שפוסקים כר"י דס"ל הכא לרש"י דיש ברירה ללשון שני שכתב וכ"ש דקשיא על פירוש ראשון דהא אנן קי"ל דמלוה על פה אינו גובה מלקוחות בפרק גט פשוט סימן מ"ט וכן לתוס' דמפרשינן דטעמא דר"י דמלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא כבר כתבתי בתוס' יו"ט דעל פרש"י קשה דהא קי"ל דאין ברירה בדאורייתא וכדאיתא בפרק משילין סימן ז' ועל התוס' קשיא דלקמן בסימן ז' פסקו דמלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא והעלתי שם בתוס' יו"ט דהא דפסקינן הכא כר' יהודה לאו מטעמיה הוא אלא כדמסיק רבינו בפ"ק דב"ק סימן ו' ובס"פ בית כור דאע"ג דקי"ל בדאורייתא אין ברירה לענין אחין שחלקו לית לן דלקוחות הן ולא משום דיורשים הם ויש ברירה אלא דסברא מותלטת היא דיתמי כרעא דאבוהון אינון לפרוע חובות אביהן בשוה כך כתבתי בתוס' יו"ט ועכשיו בא בדפוס ספר ים של שלמה לרש"ל ז"ל על מסכת ב"ק וראיתי בפרק מרובה סימן ל"ב שכתב ג"כ להך טעמא שכתבתי לפסוק כר' יהודה אבל הקשה עליו דאין הנדון דומה כלל דבשלמא התם אמרינן כרעים דאבוהון הוו לענין זה שעל כולהון מוטל לפרוע חוב אביהן וע"מ כן חלקו שאם יטרוף ב"ח חלקו של א' שלא יפסיד לגמרי אלא יחזור על השני אבל הכא שכניהם אין משלמין בדין מאחר דלקוחות הן (דהא קי"ל דאין ברירה בדאורייתא כמ"ש לעיל) איך משוה אותם ליורשים לשלם שלא מן הדין עכ"ל ולי נראה דזו אינה קושיא דהאן מחליטין הסברא על כל חוב שהיה לאביהם ונכסייהו ערבין ליה שאע"פ שאין ברירה וכשחלקו הרי הן כלקוחות דלא לענין חוב שהיה לאביהם על נכסיו דלענין זה כאילו הם אביהם בעצמו שחייב לפרוע חוב שעליו מכל נכסים שיש לו ושיהיה לו מאיזה צד ודרך שיבואו לו כך הם מחוייבים לפרוע כאילו החוב עצמו הם מחוייבים לפי שהם כרעא דאבוהון לענין תשלומי כל חוב שיש עליו וזה נ"ל יישוב נכון בזה ומ"מ אכתוב מסקנת רש"ל ז"ל והוא זה דלהכי פסקינן הכא כר' יהודה משום דטעמיה דר' יהודה לא כדפרש"י ולא כדפי' התוס' אלא טעמיה דס"ל דאע"ג דמלוה ע"פ אינו גובה מלקוחות מידי הוא טעמא משום פסידא דלקוחות שלא יפסידו ממונם וזה לא שייך ביורשים אע"ג דבלקוחות דמיין מאחר דמדאורייתא היה גובה כי אין חששא דלקוחות גבי יורשים שלא הפסידו כלום משלהם כי כבר אביהם היה חייב לשלומי ליה לכהן ור"מ לא ס"ל האי חילוקא אלא הדין שוה בהם כמו בשאר לקוחות דעלמא וסוגיא דהכא לא ס"ל כר' ירמיה דאמתני' דלקמן סימן ז' דקאמר דטעמא דר"י דס"ל דמלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא והאריך שם דבריו בזה כמ"ש: (ט) אינו יכול להוציא מידן. שהרי לא עיין פדיון זה על בן זה כ"כ הרמב"ם וכתב ב"י משמע מדבריו שאם עיין פדיון זה על בן זה מוציא מיד אותו כהן שנתן פדיון הבן שמת ופשוט ע"כ: (י) נותן ה' סלעים. ואם מת אחד מהזכרים תוך ל' יום אינו נותן לכהן כלום. טור: (יא) זכר ונקבה האבות פטורין. וכן שני זכרים ומת אחד מהן האבות פטורין וכתב ב"י דבר פשוט הוא מת תוך ל' יום אבל אם מת לאחר ל' יום האבות חייבין: (יב) בבא בהרשאה. כבר כתבתי במ"י דדעת התוס' נוטה לומר דאפילו בלא הרשאה כשבאים לפנינו גם שניהם ומצווים ליתנם לאחד מהן שמוציאין מהכהן ונותנין לו וכ"ל דסברא מגולייתא היא: (יג) אפילו אמטלטלי דכפריה. ועיין עוד מזה בפרק מרובה סימן ד': (יד) הכל מודים לענין אבילות כו'. אע"ג דלענין הלינה לאשת כהן חשבינן לבר קיימא אפ"ה מקילין לגבי אבילות כמ"ש בשם התוספות וכתבו עוד התוס' דהא דתניא במס' שמחות הספיקות אוננים ומתאבלין עליהן י"ל דהתם בספק בן ט' לראשון או בן ז' לאחרון דגגאי הדבר שלא יתאבל לא זה ולא זה והרי הוא ודאי בנו (של אחד מהן) ע"כ ואני מצאתי במס' שמחות פ"ד בהדיא בזה הלשון כפק אחיו ספק שאינו אחיו ספק שהוא בנו ספק שאינו בנו מתאבל ואינו מיטמא ע"כ ובפרק יוצא דופן דף מ"ד הביאו התוס' לישנא דרישא ספק אחיו ויתר פרטי דין תוך ל' לענין אבילות יתבארו בע"ה באלו מגלחין סימן פ' ובפרק ר"א דמילה סימן ז': (טו) ת"ל אך חלק.

מתני' מת האב בתוך שלשים בחזקת שלא נפדה עד שיביא ראיה שנפדה לאחר ל' בחזקת שנפדה [א] עד שיאמרו לו שלא נפדה: **גמ'** אתמר הפודה את בנו בתוך ל' רב אמר בנו פדוי [ב] ושמואל אמר אין בנו פדוי. [ג] אמר רבה דכ"ע מעכשיו אין בנו פדוי אחר ל' ואיתנהו למעות בנו פדוי. כי פליגי אחר ל' [ד] ונתעכלו רב אמר בנו פדוי מידי דהוי אקדושי אשה. התם לאו אע"ג דנתעכלו המעות הוו קידושין [דף מט ע"ב] ה"נ לא שנא. ושמואל אמר התם בידו לקדשה מעכשיו הכא אין בידו לפדותו מעכשיו. תני תנא קמיה דרב יהודה הפודה את בנו בתוך ל' יום בנו פדוי. א"ל שמואל אמר אין בנו פדוי ואת אמרת בנו פדוי אמר ליה תני אין בנו פדוי. כשנתעכלו המעות איירי. מדמשבש לה רב יהודה. (טז) [ה] (א) ונראה דהלכתא כרב דהך ברייתא מסייע ליה ועוד דהלכתא כרב באיסורי. ואף ע"ג דלכאורה רב יהודה כשמואל סבירא ליה מדמשבש לברייתא לאוקמי כשמואל מ"מ כיון דקיימא לן הלכתא כוותיה דרב באיסורי לא שבקינן האי כללא אף אי רב יהודה תלמידו פליג עליה וסבר כשמואל. ומיהו תימה למה היה רב יהודה משבש האי תנא אם היה סובר כרב הלכך נראה לפרש דהאי תנא סתמא תנא בנו פדוי ולא פירש אם אמר מעכשיו או אם אמר לאחר ל' יום וא"ל רב יהודה שמואל אמר אין בנו פדוי אף לאחר ל' יום אם נתעכלו המעות וגם לרב מעכשיו אין בנו פדוי ואת תני סתמא בנו פדוי מוטב שתשנה אין בנו פדוי ואתי' ככ"ע לרב דאמר מעכשיו ולשמואל אף לאחר ל' יום אם נתעכלו המעות. ולא יטעו בדבריך להקל. ובהלכות פסוקות כתב בסתם מי שפדה את בנו בתוך ל' יום אין בנו פדוי [ו] וצריך להעמיד דבריו כדאמר ליה מעכשיו: ו **תנן** בפ"ק דקידושין (דף כט.) כל מצות הבן על האב אנשים חייבין נשים פטורות. תניא להא דת"ר האב חייב בבנו למולו ולפדותו וכו' לפדותו מנ"ל. דכתיב וכל בכור בניך תפדה (יז) והיכא דלא פרקיה אבוה מיחייב איהו למפרק נפשיה שנאמר תפדה [ז] קרי ביה תפדה. ואיהי מנ"ל דלא מיחייבא ביה דכתיב תפדה תפדה כל שמצווה לפדות את עצמו מצווה לפדות אחרים ושאינו מצווה לפדות את עצמו אינו מצווה לפדות את אחרים. [ח] ואיהי מנ"ל דלא מיחייבא למיפרק נפשה. דכתיב תפדה תפדה כל שאחרים מצווין לפדותו חייב לפדות את עצמו וכל שאין אחרים מצווין לפדותו אינו חייב לפדות את עצמו. ומניין שאין אחרים מצווין לפדותה דכתיב וכל בכור אדם בבניך תפדה בבניך ולא בבנותיך: ז **מתני'** הוא לפדות ובנו לפדות הוא קודם לבנו. רבי יהודה אומר בנו קודמו שמצותו על אביו ומצות בנו עליו: [**גמ'**] והלכתא כת"ק דאמר מצוה דידיה עדיף. ולא מיבעיא היכא דליכא אלא ה' סלעים דהוא קודם לבנו אלא אפילו היכא דאיכא חמשה משועבדים וחמשה בני חורין. [ט] ולא אמרינן מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא [י] ודידיה אזיל וטרף ממשעבדי והני חמש בני חורי פריק ליה לבריה. אלא מלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא הלכך מצוה דגופיה עדיף. וכן הלכתא: ח **גרסינן** בשילהי פסחים (דף קכא:) ר' שמלאי איקלע לבי פדיון הבן [כ] בעו מיניה על פדיון הבן (יח) ודאי אבי הבן מברך. [ל] שהחיינו מי מברך כהן מברך דהא מטי הנאה לידיה. או דלמא אבי הבן מברך דקעביד מצוה. לא הוי בידיה. אתא ושאיל בי מדרשא. אמרו ליה אבי הבן מברך שתים (יט) והלכה אבי הבן מברך שתים. ור"י ז"ל נסתפק אם מת הבן אם האב מברך שהחיינו

רש"י. מתני' שלא נפדה. דלא עביד איניש דפריק תוך שלשים עד שיביא ראיה: **לאחר ל' בחזקת שנפדה.** דכהן הוי מוציא מחבירו והורע כחו: **עד שיאמרו לו.** לבן שצוה אביו בשעת מיתתו שלא נפדה ובאמירה סגיא בלא עדות גמורה דהך חזקה דמחזקינן לה בחזקת שנפדה לאו זו היא חזקה מעלייתא דרובא דאינשי לא עבדי למיפרע חובו מיד והכא לא שייך למימר עד שיביא ראיה (דהרי) יכול לומר לו הבן לכהן דעלמא יהביה אבא: **גמ'** דכ"ע אי אמר ליה מעכשיו יהא בנו פדוי לא פדיון הוא. אלא מתנה בעלמא דהא בתוך ל' לא שייכא פדייה ואי אמר בתוך ל' הרי לך המעות ולאחר ל' יחול פדיון בנו ואיתנהו מעות ביד כהן בעין לאחר ל' ודאי פדוי כמאן דיהיב להו ניהליה השתא: **נתעכלו.** שאינן בעין: **אקידושי אשה.** דאי יהיב ליה השתא מידי ואמר לה התקדשי לאחר ל' יום הוי מקודשת כדאמרי' במס' קידושין: ך **תפדה** תפדה כו'. כלומר קרי ביה תפדה: **ואיהי מנלן.** דלא מפקדא איהי אמו מנין שאינו מצוות לפדות את בנה דכיון דמ"ע שלא הזמן גרמא הוא בעי קרא למעוטי: **לפדות את עצמו.** כשהוא בכור ולא פדאו אביו: **ואיהי מנלן.** דלא מיחייבא נהי דאביה אינה מצווה לפדותה דכתיב בכור בניך אימא איהו תפדה נפשה לכשתגדל דהא קרינן ביה תפדה אלמה מצוה אברא נמי רמיא והך מ"ע שאין הזמן גרמא היא: **כל שאחרים כו'.** האב: ז **מתני'** שמצותו על אביו. מצות פדייתו של אב זה היתה על אביו שמת ומצות בנו עליו: **גמ' ודידיה.** חמש סלעים דידיה אזיל כהן וטריף ממשעבדי שהרי שעבודו של כהן קדם והיינו דקאמר שמצותו על אביו כלומר שמאביו נשתעבדו אותן נכסים לכהן: **ובהנך** חמש בני חרי פריק לבניה. מיד דאי יהיב ב"ח משום פדיון דידיה תו לא מפריק בנו (דשמא) שעבוד הלקוחות קודם ללידת בנו: **לא** ככתובה בשטר דמיא. ואי יהיב ב"ח בשביל פדיון בנו תו לא מפריק איהו דכהן לא מצי טריף לקוחות:

דברי חמודות

למעוטי שנטרף וכתבתי במ"ש דרבינו דפרק קמא דבכא קמא מפרש שנולד בו סימני טרפה וכתב שם הר"ן וז"ל ודוקא שנולדו בו סימני טרפה בידי בהמה או בידי אדם או שנפל מן הגג ונשתברו רוב צלעותיו אבל אם חלה אף על פי שאמדוהו למיתה בתוך שלשים יום כיון דחיה שלשים יום חייב לפדותו דלא כמת חשוב דאפשר הוא דחי ומפדה תפדה נמי מרבינן גוסס ויוצא ליהרג וכו' כמו שכתב במ"י ומפני שהשמיט הב"י בספרו לזה דהר"ן לכך לא כתבו גם בשו"ע: (טו) **ונראה** דהלכתא כרב. כבר כתבתי במ"י דרבינו ל"ג ליה בגמ' דהלכתא כשמואל והב"י על דברי הטור שפוסק גם כן כרבינו וגם הרמב"ם פוסק כן דבנו פדוי אפילו אין המעות בעין כתב דאפסיקא בגמ' הלכתא כשמואל דאמר הכי עד כאן וזה אינו כלל ואין לנו לומר שהיה לו גי' אחרת כי ודאי הוא שגירסתנו היתה לו גם כן וגם כבר כתבתי במ"י דבריו שבכ"מ שלו ושם העתיק הגירסא שבגמרא כמו שהיא לפנינו בגמ' ובודאי שיש ט"ס ושוב ראיתי בבדק הבית של הב"י שם תקנו וכתב בזה הלשון ובנוסחא דידן איפסקא הלכתא כשמואל והרא"ש והרמב"ם פסקו כרב נראה שלא היה בנוסחתם שום פסק וצריך להעביר הקולמוס על ואפסקא בגמ' כשמואל דאמר הכי ע"כ ומיהו כתבו בת"ה סימן רס"ט דסמ"ג וסמ"ק פסקו ג"כ כהרא"ש והרמב"ם אבל התוס' בפרק מרובה בסוגיא דהרשאה פסקו בפשיטות כשמואל דאם נתאכלו המעות אין בנו פדוי וכן פסק בה"ז וברוב ספרים התם בפרק יש בכור גרס ואע"ג דקי"ל דכל היכא וכו' הכא הלכתא כשמואל ונראה דהתוספות התם אית להו גירסא זו והאשר"י על כרחך לא גרס לה ונ"ע דברים מס' נדה גבי וסתות דאורייתא או דרבנן כתב אשר"י גופיה דקי"ל כרב באיסורי כדאיתא פרק יש בכור ולא אשכחן בשום דוכתא בפרק יש בכור דפליגי רב ושמואל אלא בהא והתוס' במס' נדה התם נמי מייתי מפרק יש בכור דקי"ל הלכה כרב באיסורי אלמא גרסי לה להא ע"כ וכ"כ ג"כ בפסקיו סימן רל"ד ודברי התוס' הם עיקר בכל מקום ודה"ס אם החזיר תוך ל' ואפשר דכ"ש הוא אם החזיקן וכתב עוד שם דיש להחמיר לחזור ולפדותו ולא נאמר דהפדיון אינו אלא ממון של כהן דהא אשר"י דפסק כרב לגבי שמואל מטעם דקי"ל כרב באיסורי אלמא חשיב ליה איסור אם אינו פודהו כהלכתו עכ"ל והא דרצה לדקדק דהכא מידי דאיסורא הוא מדברי רבינו ז"ל אומר אני דכ"ש הוא לאיך דפליגי על רבינו שהרי הם חולקים מכח הגירסא שלנו בגמ' והא אתמר בה אע"ג דהלכתא כרב באיסורי א"כ הכא מידי דאיסורי ודאי דקא חשיב לה אבל רש"ל כ' בתשובה סימן ז' דלהכי פסק גמרא כשמואל דידע דפלוגתייהו לענין ממון הוא וראיתי לרמ"י ז"ל שכתב דהסוגיא מוכחא כשמואל מלבד הגירסא דאע"ג דקיימא לן דכל היכא וכו' כ"ל דר"ל מדאקשינן עליה דשמואל ממתני' ומפרקינן לה כמו שהעתקתי במ"י ש"מ דסוגיא דגמרא דס"ל דהלכתא כוותיה ומה שנתקשה רמ"י ז"ל במאי קמיפלגי הטור והר"א כתבתי במלבושי י"ט בס"ד: (יז) **והיכא** דלא פרקיה אבוה חייב איהו וכו'. נשאל הריב"ש למה מברכין על פדיון ולא בלמ"ד דע"י שליח או ב"ד לית לן וגם הוא השיב דלהכי מברכין בעל לפי שנעשית בסיוע כהן שמקבל הפדיון ע"כ מזה נראה שהסכים לסברת השואל דלית לן ע"י שליח או ב"ד ואין לומר דס"ק שאין לנו שום מקרא מוכיח ע"י שליח או ב"ד כמו שבמילה איכא קרא יתירא לרבות הב"ד מיהת כדאיתא בפ"ק דקידושין דף כ"ט זה אין לומר דכיון דנדחק למצוא טעם שמברכין בעל מכח הכהן המסייע נראה פשוט שסובר שאין לעשות המצוה הזאת כלל לא ע"י שליח ולא ע"י בית דין וכך פסקו רמ"א ורמ"י ופליאה היא שזה שלא תהיה נעשית ע"י שליח ודאי דצריך קרא למעוטי דהא קי"ל בכל התורה כולה דשלוחו של אדם כמותו חוץ מלדבר עבירה ואף בעבירה אתרבו בג' מקראות מעילה טביחה ומכירה ושליחות יד איברא דאמעוט וסמך ידו ולא על ידי שליח בפ' שתי מדות. ויצאו הן ולא שלוחן בעגלה ערופה וקראו הם ולא שלוחם בר"פ מצות חליצה ושם הביאו התוס' לאלו המעוטים ולא זכרו ולא פקדו לשום מיעוט גבי פדיון הבן וראיתי בפ"ק דפסחים בסוגיא דברכות בעל או בלמ"ד שכתב הר"ן ז"ל ויש מצוה אחרת שאע"פ שמוטלת עליו אפשר להפטר ממנה ע"י אחר כביעור חמץ ומילה ופדיון הבן והדומיהן ומצות הללו כשהן נעשות ע"י אחר הכל מודים שאותו אחר מברך עליהן בעל וכו' ע"כ ולבי אומר לי שזו התשובה לא הריב"ש חתם עלה וכי הא דפ"ב דיבמות לאו מר בריה דרבינא חתים עלה אע"ג דאותה מגילה על שמיה מתקרי וכן דחה הב"י בטוי"ד סימן ל"ה לתשובת הרשב"א בכי הא נמי והרי הריב"ש תלמיד הר"ן היה כנראה פעמים רבות בתשובותיו וכ"ל פשוט להורות הלכה למעשה שרשאי לפדות את בנו ע"י שליח אבל בענין ב"ד אם הם יכולין לפדות דהיינו שלא מדעתו דאי מדעתו לא גרעי משלוחו אבל שלא מדעתו אי נפדה בכך אי לא הך מלתא נראה ודאי למפשטה מהא דפסק הרמב"ם בפ"ד מהלכות תרומות וכן טור יו"ד סימן של"א דתורם משלו על של חבירו הרי זו תרומה וטובת ההנאה שלו שנותנו לכל כהן שירצה ואיבעיא היא בפרק אין בין המודר דף ל"ו מי אמרינן כיון דזכות הוא לו לא צריך דעת או דילמא מצוה דיליה היא וניחא ליה למעבדה ואע"ג דלא איפשיטא כתב הב"י כיון דבתר הכי בעי רבי ירמיה טובת הנאה של מי משמע דפשיטא ליה דהתורם משלו על של חבירו לא צריך דעתו דאי צריך פשיטא דטובת הנאה של בעל הכרי דהא כיון דתורם שליחותיה עביד אינו בדין שיהא טובת הנאה של תורם ע"כ וה"נ דכוותיה אם ב"ד יפדוהו לבן שלא מדעת האב למה לא יהיה פדוי כמו בתרומה ובכלל הזה לאו דוקא ב"ד אלא כל הפודה אפילו אינו ב"ד כמו בתורם וזה נ"ל ג"כ פשוט אבל בבן שמת אביו תוך שלשים בהא איכא למידק אם ב"ד או מאן דהוא יכולין לפדותו משלהם אחר שלשים קודם שיגדיל ולכאורה נראה דגם בכי הא יכולין לפדות משלהם הן הב"ד הן איש אחר דהא אשכחן דזכין לקטן מתורת אפוטרופסות כדאיתא ברא"ש פ"ב דקדושין וגם בפרק קמא דף י"ט גבי אומר לבתו צאי וקבלי קדושיך מוכח דיש לקטן זכייה מדאורייתא כשדעת אחרת מזכהו אלא דנ"ל לחלק דהכא בפדיון הבן מצינו דלא נפדה עד שלשים יום ואם פדאו תוך שלשים אינו פדוי א"כ יש לדמות כאין לו אב דכל תוך השנים עד שיגדיל דהוי דינו כתוך שלשים לאב דהא לאו טעמא דאינו פדוי תוך ל' משום שהוא עדיין אינו ודאי בן קיימא אלא גזירת הכתוב הוא מבן חדש כמ"ש במ"י בשם התוס' וא"כ כל עוד שהוא קטן אינו בר תיובתא וליהוי כתוך שלשים ואינו פדוי וכן לפי זה ג"כ אם נפדה בקטנותו ע"י אחר או ע"י ב"ד ונתאכלו המעות קודם שיגדיל באנו למחלוקת דרב ושמואל דלעיל כתבתי בסעיף דלעיל דיש להחמיר וצריך פדיון אחר לכן אין לשום ב"ד וכ"ש גבר בעלמא שיפדה קטן שאין לו אב כלל ובמהרי"ל ה' פדיון כתב מעשה באיגר"א שנהרג האב קודם פדיון בנו הבכור וצוה מהר"ר נתן ע"ה ליטול טס כסף ולכתוב עליו בן כהן ולתלות בצואר הילד לכשיתגדל ידע שעדיין הוא קרוי בן כהן עד שיפדה את עצמו עכ"ל ומהא שורה דלא רצה החכם הנזכר להטפל במצוה זו לפדותו מוכח ג"כ שאין לעשות פדיון בכה"ג לפי שאפשר שיתאכלו המעות ואין כאן פדיון דאילו הוה קים ליה דאפילו נתאכלו פדוי ודאי דעדיפא הוה לפדותו מלעשות לו טס כו' דהרי אפשר שיאבד הטס וישתכח הענין ולא יהיה נפדה כלל ואין לנו לומר שלא היה מי שיתן המעות של הפדיון שזה דוחק גדול שלא ימצאו איש או אשה וכ"ש קהל אחד שיתנו ה' סלעים דמי פדיון כדי להסיר המכשול הנזכר וגם היה יכול לתת הפדיון ע"מ להחזיר ויהיה ודאי פדוי ועדיפא הא ממה שיהיה עומד בספק פן יאבד הטס ולא יהיה נפדה כלל הלכך נראה מה שכתבתי שלא לפדות שום קטן שאין לו אב אך יעשה לו טס וכו' ומעשה אירע בק"ק רוידניץ שבמדינת פיהם שאבי האב פדה לבן בנו שמת האב תוך שלשים ופדאו לאחר שלשים משל עצמו וצויתי לעשות לו טס ולכתוב עליו ספק נפדה וכדי שלא לחזור ולברך צויתי לכתוב כן דאין הברכות מעכבות ולא יטעו העולם לומר שאם הוא ספק המע"ה ולא יהיה צריך פדיון דא"כ לא נתלה לו טס אלא ודאי שצריך לפדיון וכדי שלא יברך נכתב ספק והגע עצמך זה שכותבין בן כהן הא איכא למטעי שיסברו העולם שהוא בן כהן ממש ולהכשירו לכהונה נעשה הטעם אלא שבזה אין טועין העולם דלמה יתלו לזה טס יותר מבן כהן אחר ומסקי אדעתייהו דלענין פדיון נתלה לו לומר שעדיין הוא בן כהן עד שיהיה נפדה הכא נמי דכוותיה וגדולה מזו דאי לאו שיהיה עדיין מחוייב בפדיון טס זה למה לי כלל: (יח) **ודאי** אבי הבן מברך. ואם פודה את עצמו אומר על פדיון הבכור כ"כ רבינו לקמן בסוף מכילתין וכ"כ הטור וכ"כ הרמב"ם פי"א מהלכות בכורים אלא שכתב שמברך לפדות הבכור וכתב הריב"ש בתשובה הנ"ל שאין לומר על עצמו פדיון הבן שאינו פ[ודה] בנו ומה שלא תקנו כפודה בנו לברך על פדיון הבכור זהו להפריש בין פודה בנו לפודה עצמו ואין בזה שום חורבה דליפוק מיניה דנראה דכל הבנים חייבים בפדיון דזיל קרי בי רב הוא ולהרמב"ם שמברך בלמ"ד כתב שאפשר לתת טעם לפי שבאב אפשר להעשות מצוה זו ע"י הבן כשיגדל וכשיגדל או א"א לעשותה אלא ע"י עצמו וגם שאם ה"ל לפדות עצמו ובנו דקי"ל הוא קודם לבנו דאלמא עיקר מצוה בעצמו אלא שבקטנותו א"א ע"כ וכבר כתבתי בסעיף דלעיל דלי נראה שפודין ע"י שליח וא"כ לדוחק שלו בעל אבל בלמ"ד צריך טעם וכ"ל כפי' רבינו בפ"ק דפסחים סימן י' דעל שופר אנו מברכין לשמוע בקול שופר ואע"ג דאחד מוציא הרבים מ"מ כיון דלא סגי דלאו איהו שומע הוה כאיך שהוא בעצמו חייב לעשותה שמברכין *) בעל וכן יש קצת לדמות נדון זה כיון דלא סגי תו דלא ליפרוק מש"כ באב שהיה [צריך] עדיין הבן עצמו לפדות עצמו אם לא פדאו האב ומ"מ כתב הריב"ש דסמ"ג סובר כהטור דפודה את עצמו מברך ג"כ בעל על פדיון הבכור וכתב רמ"א שכן נוהגים: (יט) **והלכה** אבי הבן מברך שתים. וכתב הטור דבשעה שנותן הפדיון לכהן מברך ופי' הב"י כלומר שמברך הב' ברכות תחלה וא"כ נותן הפדיון לכהן וכ"כ הרמב"ם והטעם משום דכל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן ודייק לכתוב בשעה שנותן הפדיון לכהן שאם הפריש הה' סלעים לפדיון בנו אינו מברך עד שיתננו לכהן משום דכיון שהוא חייב באחריותן (כדלקמן סימן י') עד שיבא ליד כהן לא [נעש]ית המצוה עד שיבא הפדיון ליד כהן משא"כ בפטר חמור כמ"ש רבינו בפ"ק (ס"ס י"ד) ע"כ ומעשה בא לידי פה פראג בא' שנשאלני על אשתו השניה שהולידה לו בכור וכבר היה לו בכור מאשתו ראשונה ופדאו אם יש לו לברך שהחיינו גם על פדיון זה השני ופשיטא ליה לברך מהא דהרמב"ם שבסעיף דלקמן דמחייב לברך שהחיינו על כל מילה ומילה א"כ לדידן מיסת

*) נ"ל בלמ"ד

מעדני יום טוב

דהכא משום דכל יתר כנטול דמי: [א] **עד** שיאמרו לו. כתב רש"י והכא לא שייך לומר עד שיביא ראיה וכו'. דבריו הללו סותרין מה שכתב מתחלה דבאמירה סגי בלא עדות גמורה וכו' ובודאי דדייק ליה מלישנא דעד שיאמרו לו והרי לא יכול להביא ראיה כיון שהכהן יכול לומר דילמא לכהן אחר נתנו ולכן נראה לי דיש טעות סופר וצריך להיות אי נמי הכא לא שייך וכו' וראיה לדברי דבפ' השואל בב"מ דף ק"ב מייתי לה בגמ' להך מתניתין ושם פירש"י דהכהן לאו בעל דינו הוא דאי בעי אמר ליה לדידך לא יהבינא אלא לכהן אחר ולהכי תני עד שיאמרו לו ע"כ ושם לא כתב כלל להא דבאמירה סגיא בלא עדות גמורה וכו': [ב] **ושמואל** אמר אין בנו פדוי. ובגמ' מקשינן עליה ממתני' דתנן בחזקת שלא נפדה עד שיביא ראיה ואי מייתי ראיה פדוי ומוקי לה בדאיתנהו למעות וכן מקשה ממתני' דלעיל מת בתוך ל' יום אע"פ שנתן לכהן יחזיר טעמא דמת הא לא מת בנו פדוי ומוקי לה נמי דאיתנהו למעות: [ג] **אמר** רבה. בגמ' ל"ג: [ד] **ונתעכלו.** גרס בפי"ן וכן לקמן: [ה] **ונראה** דהלכתא כרב גרס. והא דאיתא בגמ' ואע"ג דקי"ל דכל היכא דפליגי רב ושמואל הלכתא כרב באיסורי וכשמואל בדיני הכא הלכתא כוותיה דשמואל. הכי איתמר בגמ' לעיל בתר פלוגתייהו דרב ושמואל (ועוד) הכא בתר הך דתני קמיה דרב יהודה רבינו לא גרס ליה וכ"כ הכ"מ בפי"א מהל' בכורים שכן הרמב"ם שם פוסק נמי כרב אבל קשה על רבינו דבריש פ"ק דנדה מוכח דגרס לה הכי בגמרא וכמ"ש בד"ח גם שם אכתוב לדבריו של הב"י בזה שהוא דבר תמוה מאד: [ו] **וצריך** להעמיד דבריו. אליבא דרב דפסקינן הלכתא כוותיה: [ז] **קרי** ביה תפדה. ולא תקרא ומסור' דיש דהא אמרינן בסנהדרין דכל היכא דכי הדדי נינהו מקרא עיקר דתקרא גופיה מסורת הוא אלא ה"ק דלשון תפדה משמע תפדה אחרים או תפדה עצמך. הר"ן: [ח] **ואיהי** מנלן דלא מיחייב' למפרק נפשה דכתיב תפדה תפדה. ואם תאמר תיפוק ליה משום דכתיב כל בכור בניך תפדה דמשמע בניך ולא בנותיך וי"ל דס"ד בכור בניך אב חייב לפדות ולא נקבה אבל הנקבה תפדה עצמה להכי אצטריך להאי קרא. תוס': [ט] **ולא** אמרינן מלוה הכתובה בתורה וכו'. דבהא פליגי ת"ק ור"י כדאמר רב ירמיה בגמרא דהכל מודים היכא דליכא אלא ה' סלעים דהוא קודם לבנו מ"ט דמצוה דידיה עדיף כי פליגי היכא דאיכא ה' משועבדים וכו' ר"י סבר מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא וכו' וכבר כתבתי בזה בהי' ה' והרש"ל כתב בס' ים של שלמה בב"ק פ' מרובה סי' ל"ב שלפי הסוגיא דהתם ר"י נמי לא ס"ל דמלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא וכתב מזו היתה כוונת רבינו ז"ל דלא הביא לדברי ירמיה דס"ל כסוגיא דלעיל שאין זה טעמו של ר"י אבל טעמו כפשוטו וכדקתני במתני' שמצותו על אביו ומצות בנו עליו רק שרבינו הוסיף ואמר ולא מבעיא וכו' לאשמועינן דהלכתא מלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא עכ"ד וא"ת ולר' ירמיה ליפרוך דמתני' היכא משמע דטעמא דר"י משום דמלוה הכתובה וכו' היא והא קתני שמצותו וכו' וכבר פירש"י כלומר שמאביו נשתעבדו וכו' ועי' מ"ש לקמן בסמוך בשם התוספות וכ"ל דרש"י שלא פי' כן בתשנה הייתו נמי מטעמא דמשמעותו אינו כן אלא כפשוטו וכדפי' מצות פדייה וכו': [י] **ודידיה** אזיל וטרף ממשעבדי וכו'. פירש רש"י דאי יהיב בני חורין משום פדיון דידיה תו לא מפריק בנו דשמא שעבוד הלקוחות קודם ללידת בנו ולשונו בפרק קמא דקידושין דמיירי שנשתעבדו קודם שנולד הבן וכתבו עוד שם דאין זה אונאה ללקוחות שהרי מצות בנו עליו יותר ממצותו וכתבו שם התוספות וקשה דאדרבה יש אונאה ללקוחות דמצות גופו עדיף (דהא כולי עלמא מודו כדלעיל) ויאמרו פדה את עצמך בתחלה ואם יאמר אפדה את עצמי ממשעבדי יאמרו אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום ב"ח ואפילו פדה בנו בכור מב"ח יאמרו לכהן הנחנו לך מקום לגבות ממש אותם חמש בני חורין ולכן פירש רבי דמיירי כגון דאיכא חמש משועבדים שילחק שעשאן אפותיקי לכהן בעבור יעקב בנו וא"כ מכרם ושוב גדל יעקב והיה לו בן ועמד הוא ובנו לפדות ואין להם אלא חמש סלעים מבני חרי ואי מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמי והיה לו אפותקאות בשטר לכהן קודם ולכך גובה מהם אע"פ שיש ב"ח ליעקב לפי שמצותן על אביו יותר מעליו ואינם יכולין לומר הנחנו לך מקום בנכסי יעקב שאין עליו לשלם חוב של אביו ומנכסיו אין לו כלום וכן משמע הלשון דקתני שזה מצותו על אביו ע"כ והתוספות דהכא כתבו וז"ל ודידיה אזיל וטריף כו' וא"ת היכי טריף ממשעבדי הא אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין והאיכא חמש בני חורין ואם היה פודה בנו תחלה היה ניחא וא"ת אכתי להדרי לקוחות [אהכי] חמש שפדה בהן בנו דממ"נ שעבודם קודם ללידת בנו דאי לידת בנו קדמה א"כ היה יכול לטרוף מן הלקוחות לפדיון בנו [כמו] לפדיון עצמו וי"ל דהכא מלקוחות שקנו מאביו לפיכך אין חוזרין על הנכסים שקנה הוא ועוד יש לומר כגון שלא כתב ללקוחות דאקני והוא קנה הנך חמש בני חורין א"כ ואפילו היכא דכתב להו דאקני בעיא בפרק מי שמת אבל היכא דלא כתב להו קי"ל דלא משתעבד וא"ת אי הנך משעבדי בנכסים שקנה מאביו ניחא אבל בנכסים שקנה הוא היכא משתעבדי לפדיונו דהא אימת חל חיוב פדיון עצמו כשהביא שתי שערות שנעשה גדול ותו לא נשתעבדו נכסים שקנה אחר כך דלא כתב ליה לכהן דאקני וצריך לומר דעל כרחין מיירי כשירש מאביו ומיהו אפי' אי הוה מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא נמי זמנין דמשכחת לה קודם לבנו כגון שאין לו נכסים מאביו ומשהביא שערות קני קרקעות ומכרם לאחר לידת בנו דלפדיון בנו אזיל וטריף ממשעבדי ועוד י"ל דנכסים שקנה א"כ חל עלייהו שעבוד לענין פדיון ואע"ג דלא כתב דאקני דכל שעתא ושעתא רכיב עליה חיוב פדיון וכיון דחשבינן ליה כמלוה בשטר הוי כאילו נכתב לאחר שקנה הקרקעות עכ"ל: [כ] **ה"ג** בגמרא בעו מיניה אשר קדשנו במצותיו וצונו על פדיון הבן ודאי אבי הבן מברך וגירסת הרי"ף כגי' רבינו: [ל] **שהחיינו** מי מברך. פירוש דפשיטא לן שראוי לברך עליה שהחיינו מפני שהיא תלויה בזמן של שלשים יום שאינו בן עדיין עד שלשים יום כ"כ הר"ן וא"כ מעיקרא לאו קושיא הא דכתב רבינו בסמוך למה אין מברכין שהחיינו על המילה ועי' מה שאכתוב לקמן: **אשר** קדשנו במצותיו וצונו על פדיון הבן וכתב הריב"ש בתשובה סי' קל"א הטעם שברכה זו בעל לפי שאינה דומה לאותן מצות שהן בלמ"ד לפי שזו נעשית בסיוע כהן שמקבל הפדיון ע"כ וזה לפי דרכו דסבירא ליה שאינה נעשית ע"י שליח אבל

הר"ן

תפארת שמואל (א) **ונראה** דהלכתא כרב דהך ברייתא כו'. מדברי רבינו נראה דלא גרס בגמ' ואע"ג דקי"ל כו' הכא הלכתא כשמואל כו' דאי הוה גרס ליה לא היה צריך לפלפל ואדרבה היה פוסק כשמואל וכ"כ הב"י בס' בדק הבית גם הכמב"ן לא גרס לה אכן מדברי תוס' ורבינו פ"ק דנדה גבי אי וסתות דרבנן נראה להדיא דגרסינן לה שהביאו דקי"ל כרב באיסורי כדאיתא פרק יש בכור וכבר מצאתי קושיא זו בס"ת תרומת הדשן סימן רס"ט ובשו"ת רש"ל ואפשר דט"ס הוא בתוס' ונ"ל כדאיתא פרק המפלת והוא בדף כד ע"ב דהלכתא כרב באיסורי ודו"ק:

שהחיינו [מ] כיון שמזכיר לערו. או שאב מברך מ"מ כיון שזוכה לקיים מצוה. (כ) ומה שנהגו שלא לברך שהחיינו [נ] על כל מילה ומילה. יש מפרשים משום שלא יצא עדיין מידי נפל. ולא נסירא הדא דאמרינן בתר רובא. ועוד דממה נפסך מצוה קעביד [ס] וי"מ משום צערה דינוקא. וי"מ דמצות פדיון הבן תקנו לברך שהחיינו משום דלא שכיחא. אבל מילה שכיחא טפי.

[ע] (כא) ובפ"ק דקידושין* כתבתי נוסח ברכה שמברך הכהן ואומרים שהגאונים תקנוה. ובצרפת ובאשכנז אין הכהן מברך כלום וכן מסתבר דכהן לאו מצוה קעביד אלא מקבל מתנות כהונה וגם אחרי הש"ס לא מצינו שיוכלו לחדש ברכה: ט מתני' [פ] חמש סלעים של בן במנה צורי. שלשים של עבד וחמשים של אונס ומפתה ומאה של מוציא שם רע [צ] כולם בשקל הקדש של מנה צורי. [ק] וכולן נפדין בכסף ובשוה כסף [ר] חוץ מן השקלים: גמ' מאי מנה צורי. [ש] אמר רב אסי מנה של צור. פי' רש"י היוצא במדינת צור. ושיעור של אותו מנה כ"ה סלעים והסלע ד' זוזים [ת] והזוז במשקל הזהב של משקל ב' פשיטין ומחצה [א] למשקל הברזל. [ב] וכן פי' בפי' החומש בפרשת ואלה המשפטים גבי שלשים שקלים דהשקל משקלו ד' זהובים [ג] שהן חצי אוקי' למשקל היושר שבקלוני"א. [ד] ונראה שקבל דבר זה מרבותיו. והגאונים כתבו דפריטא פלגא חבא וחבא גופה כסף משקל שעורה. (כב) נמצא חמשה סלעים [ה] משקל אלף ותשע מאות ועשרים שעורים כסף: י גרסי' בפ"ק דקידושין (דף ח.) תניא עגל זה לפדיון בני טלית זה לפדיון בני אין בנו פדוי. עגל זה בחמש סלעים לפדיון בני טלית זה בה' סלעים לפדיון בני בנו פדוי. והוינן בה היכי דמי. אילימא דלא שוי משום דא"ל בה' סלעים בנו פדוי הא לא שוי [ו] אלא לאו דשוי ה' סלעים וש"מ בעינן שומא. ואוקמא רבא לעולם בדלא שוי (כג) דאי שוי לא צריך שומא והכא בדקבלה עילויה (כד) כי הא דרב כהנא שקל סודרא לפדיון הבן אמר לדידי שוי לי. (כה) אמר רב אשי לא אמרן אלא רב כהנא דגברא רבה הוה ומיבעי ליה סודרא. [ז] אבל כ"ע לא. כי הא דמר בר רב אשי זבין סודרא מאימיה דרבא שוי עשרה בתליסר. וכן הלכתא: מתני' [דף נא ע"א] (כו) [ח] אין פודין [ט] לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות [י] ולא בהקדשות. (כז) כתב לכהן שהוא חייב לו ה' סלעים [כ] חייב ליתן לו ובנו אינו פדוי. לפיכך אם רצה הכהן ליתן לו מתנה רשאי. המפריש פדיון בנו ואבד חייב באחריותו שנאמר יהיה לך אך פדה תפדה: [דף נא ע"ב] גמ' אמר עולא דבר תורה בנו פדוי לכשיתן. ומה טעם אמרו אין בנו פדוי. גזירה שמא יאמרו פודין בשטרות. [ל] וכן אמר רב ששת אין בנו פדוי גזירה שמא יאמרו פודין בשטרות. וכן אמר רב ששת בנו פדוי לכשיתן. תני תנא קמיה דרב נחמן בנו פדוי לכשיתן. אמר ליה [מ] זו דברי רבי יוסי ברבי יהודה סתימתאה אבל חכמים אומרים אין בנו פדוי. והלכתא אין בנו פדוי. לפיכך אם רצה הכהן ליתן לו במתנה רשאי. תנינא להא דת"ר נתנו לעשרה כהנים בבת אחת יצא. (כח) בזה אחר זה יצא. נטלו והחזירו לו יצא. וכן היה מנהגו של רבי טרפון שהיה נוטל ומחזיר. וכששמעו חכמים בדבר אמרו [נ] אף קיים זה הלכה זו. רב חנינא הוה רגיל דהוה שקיל ומחזיר חזייה להההוא גברא דהוה אזיל ואתי קמיה. אמר ליה לא גמרת ויהבת [ס] מדעם ביש עבדת [ע] הלכך אין בנך פדוי דאי נמי לא מהדרנא לך אין בנך פדוי. וא"ת מ"ש ממתנה
על

רש"י. ט מתני' מנה צורי. מפרש בגמ': וחמשים של אונס ושל מפתה. כלומר וכן נ' של אונס וכו': וכולן בשקל הקדש. דהוי עשרין מעין ואותו מעין שבמשנות מנה צורי ובגמ' מפרש למה למיהדר ולמתני' האי וכו': חוץ מן השקלים. שקלים הבאים בלשכה באדר אין מביאין אלא מטבע של חצי שקלים: גמ' מנה של צורי. היוצא במדינת צורי דהסלע ד' זוזים והזוז במשקל זהב של משקל שני פשיטין ומחצה למשקל הברזל: י לא אמר כלום. אפילו נתנו לכהן: כל כמיניה. כי אמר בה' סלעים בתמיה: לדידי שוי לי. אני שם אותו לעצמו וקבלנו בכך: דגברא רבה הוא. ולא אזיל בגילוי הראש: מקובי. שם מקום: מתני' אין פודין בכור אדם לא בעבדים כו'. אע"ג דאמרן לעיל בכסף ובשוה כסף: ולא בשטרות. שאם יש לו שטר על חבירו בה' סלעים ונתנו לכהן שיגבה אותו חוב בפדיון בנו אינו פדוי: ולא בהקדשות. מפרש בגמ': כתב לכהן שהוא (חייב) ליתן לו חמש סלעים. משום פדיון בנו: ובנו אינו פדוי. כדאמרי' בגמ' שמא יאמרו אין פודין בשטרות: לפיכך. דאמרן חייב ליתן לו ה' סלעים אם רצה הכהן ליתנם ולהחזירם לו במתנה רשאי אבל תקנתא אחריתי ליכא: יהיה לך ופדה תפדה. כשיהיה לך הפדיון אז יהא פדוי והאי קרא לאהרן א"ל רחמנא: גמ' בנו פדוי לכשיתן. שהרי נתן הפדיון: שמא יאמרו פודין בשטרות. אפילו אין נותנין כלום א"נ בשטר שיש לו על חבירו: בבת אחת. שהניח לפני כולן ה' סלעים והלך לו: בזה אחר זה. ולכהן אחד הכי תניא ליה בתוספתא יצא: נטלן הכהן והחזירן לו יצא: ר"ט. כהן היה: ר' חנינא. כהן היה: אזיל ויתיב קמיה. כדי שיראהו מהלך ובא לפניו ויחזיר לו חמש סלעים שנתן (לפדיון) בנו: לא גמרת. ונתת נתינה גמורה אלא כדי שאחזירם לך: מידעם ביש עבדת. דבר רע עשית הלכך אין בנך פדוי אם אחזירם לך אפילו לא אחזירם אין בנך פדוי:

מעדני יום טוב

סכ"ן כתב שנעשים ע"י שליח כמו שכתבתי בד"ח סעיף י"ז וזהו לטעם הריב"א שכתב רבינו בפ"ק דפסחים סי' י' דכל שנעשה ע"י שליח מברכין בעל וכבר כתבתי בפרקין בד"ח סעיף י"ז דהריב"ש סבר שאין פדיון הבן ע"י שליח וכתבתי שם דלי נראה שנפדה ע"י שליח וא"כ מעיקרא לאו קושיא שזו היא הנוסח של כל הברכות שעל המצוה שיכולין להעשות ע"י שליח לסברת הריב"א ועי' עוד בד"ח סעיף י"ט. שהחיינו מי מברך דכל מצוה שאינה תדירה ואינה מצויה בכל עת שהרי היא דומה למצוה שהיא מזמן לזמן כגון מילת בנו ופדיון הבן מברך עליהם בשעת עשייתם שהחיינו כך כתב הרמב"ם בסוף הלכות ברכות והא דמזמן לזמן בסוף פרק בכל מערבין: [מ] כיון שמזכיר לערו. עי' מ"ש בסמוך לקמן: [נ] על כל מילה ומילה. דהא קי"ל כלישנא בתרא דר' יוחנן דאמר בפ' הרואה בין לא קנה אחרים בין קנה מברך זמן. הרשב"א: [ס] וי"מ משום צערא דינוקא. והרשב"א דחה לזה הטעם בתשובה וכתב דלא אמרו כן אלא למנין שהשמחה במעונו אבל ברכת שהחיינו אינה תלויה בשמחה אלא בדבר שמגיע לו תועלת ואע"פ שמתערב עמו צער שהרי אפי' מת אביו ונפלה לו ירושה אומר שהחיינו ע"כ ולפי זה איפשיטא הספיקא דר"י דלעיל בסמוך דה"נ איכא למימר לעיל כיון שיש כאן קיום מצוה שחייב לברך עליה שהחיינו לא נפטר ממנה מחמת שנתערב צערו ומ"מ ספק ברכות להקל: [ע] ובפ"ק דקידושין. וכן בדברי רבינו שאחר פירקין ומדלא כתב כן נראה מזה שאינו מחבור עצמו וכן מצאתי לכל מה שכתוב בתר פירקין בספר קיצור פסקי הרא"ש בדפוס קוסטנטינ"א גם בקצור הכתוב על הקלף נראה מזה שבנו בעל הטורים כתבו במקום קיצור המסכת כולה: [פ] חמש סלעים של בן וכו'. וכתבו התוס' אגב בכסף שקלים וערכין לא אצטריך ליה לתנא למתני דבהאי כתיב בהדיא בשקל הקדש וערכין נמי פשיטא דבשקל הקדש הוו כיון דכתיב וכל ערכך יהיה בשקל הקדש ע"כ: [צ] כולם בשקל הקדש. גמ' הא תו למה לי הא תנא ליה רישא אונס ומוציא ש"ר אצטריך סד"א כיון דלא כתיב בהו שקלים אימא זוזי בעלמא קמ"ל דמילף ילפי מהדדי ופירש"י משום אונס ומוציא שם רע אצטריך ליה למתני האי וכולם בשקל הקדש משום דרישא לא תני שקל הקדש ומיהו פשיטא לן דאינך כולהו דסלעים ניהו דהא בפדיון הבן כתיב חמשת שקלים לגולגלת ובעבד כתיב שלשים שקלים יתן בעל השור לאדוניו ובמפתה כתיב כסף ישקול אבל באונס ומוציא שם רע לא כתיב שקל וסד"א דהא דתנא ברישא במנה צורי כל חד וחד כי דיניה קאמר דהיכא דכתיב שקלים יהיב שקלים צורים והיכא דלא כתיב שקלים ליתב דינר צוריס קמ"ל סיפא כולם בשקל הקודש דילפי מהדדי בכסף קצוב מכסף קצוב כלומר כל שנתנה התורה קצבה כמו חמשה שלשים חמשים: [ק] וכולן נפדין. כתב רש"י בגמרא אית ספרים דכתב הכי אטו כולהו בני פדייה נינהו וקפריך אמתני' דנקט לשון פדייה בכולהו דקתני וכולן נפדין והא לא שייך ל' פדייה אלא בבכור תני כל הנפדין כגון בכור אדם והקדשות: [ר] חוץ מן השקלים. גמ' תנא חוץ מן השקלים ומעשר והראיון שקלים בשוה כסף לא שמא יפסיד הקדש שיוזלו ומעשר מעשר שני דכתיב וצרת הכסף והראיון עולת ראיה שוה מתי כסף שנעשות בעינן כדי שימכרו לו בהמה טובה וצריכים לומר דמתני' תני ושייר: [ש] אמר רב אסי. בגמרא רב אסי וכן נראה דבתר הכי אמר רב אמי: [ת] והזוז במשקל זהב גרס. וכך כתבו התוספות בשם רש"י ודלא כמ"ש בפירוש רש"י שלנו והסלע במשקל זהוב ועי' עוד בסמוך: [א] למשקל הברזל. ובפי' רש"י שלנו למשקל הגדול אבל התוספות כתבו בשמו ג"כ במשקל הברזל: [ב] וכן פי' בפי' החומש. כלו' דזוז וזהב אחד הוא וז"ל התוספות על פירושו של רש"י דהכא משמע שר"ל דזוז הוא דינר של כסף ומשקלו של זהב וכמו כן פי' בפי' חומש וכו' משמע נמי שר"ל דדינר כסף וזהב משקלו שוה דסלע הוא ארבע דינרים ע"כ וכתבו עוד דאין נראה לר"ת דמדאמרי' בפ' אלו טרפות ואם נשתייר בו כעובי דינר של זהב כשרה ש"מ שאינו שוה לשל כסף (דאין סברא לומר כו' כדלקמן בשם המזרחי) ומוכיח מהמדרש דדינר זהב משקלו כפלים בשל כסף דבספר שמואל כתיב גבי גורן ארונה שקנאה בכסף חמשים שקלים ובד"ה כסף שש מאות ומפרש במדרש דה"פ דקרא דשמואל כסף שש מאות שקלים דהיינו כתיב שקלי חמשים שקלים של זהב וקרא דד"ה הכי פירושו שקלי זהב חמשים דהיינו שש מאות שקלים של כסף וכ"כ עוד התוספות בריש הזהב דדינר זהב היה שוקל ב' דינרי כסף לפי שהזהב כבד מכסף וגם דינר זהב היה עב משל כסף כדאמר בפרק אלו טריפות כו' וכן בפ' שוחין פסין ובפרק בתרא דחגיגה מה מזבח שאין בעוביו אלא דינר זהב משמע דדינר זהב לא היה עוביו שוה לשל כסף ע"כ אבל המזרחי כתב דלפי שמצא בגמרא שהסלע שהוא השקל ד' דינרים הוציא מזה שהשקל של זהב ג"כ משקלו ארבע דינרין של זהב שהרי שניהם נקראו בשם דינרין וכתב עוד אבל מההיא דפרק אלו טרפות ומההיא דפ' בתרא דחגיגה משמע שדינר של זהב לא היה עוביו שוה לדינר של כסף וא"כ משקלו לא היה כשל כסף דאין סברא לומר אע"פ שעוביו גדול מעוביו של כסף רחבו קטן משל כסף ולעולם משקלו היה כשל כסף ולפיכך צריך לומר דאה"נ שדינר של זהב לא היה משקלו שוה לדינר של כסף אלא שעל כל זה מאחר שנקראו שניהם בשם דינר כשמצא שהדינר של כסף הוא רביעיתו של סלע שהוא השקל הוציא מזה שהדינר של זהב הוא רביעיתו של שקל זהב וא"כ השקל משקלו ד' זהובים אע"פ שהשקל של זהב אין משקלו שוה לשקל של כסף וכן פירש"י עצמו בסוף גמ' שקלי זהב אין משקלם שוה למשקלי שקלי הכסף ע"כ ואם תיקן הרב המזרחי לשונו של רש"י בפירוש החומש לא תיקן עם זה לשונו שבכאן דהא בכאן רוצה להודיענו משקל ושיעור של החמש סלעים של כסף ושיערם בשוה למשקל של זהב כדכתב והשיעור של וכו' והסלע ארבע זוזים והזוז במשקל וכו' ואף גם זאת שלשונו דבפי' החומש נמי אין משמעו אלא שרוצה לפרש משקל השקל של כסף ושיעורו בשל זהב:

[ג] שהן חצי אוקי"א. ובפירש"י כתוב אונקי"א וכן הוא בטור דה' שקלים לרש"י הם ב' אונקיאות וחצי ע"כ ואונקיאות הם למשקל שני לו"ט קורין אותו בלשון אשכנז אונצי"א והכל אחד שבלשונם הלו"י נקרא לפעמים בקו"ף אך לא ידעתי מה משקל לו"ט של קולני"א ועי' בד"ח: [ד] ונראה שקבל דבר זה מרבותיו. וכן כתבו התוס' ומשום דלא מצאו לו שום סברא וסמך הוא שכתבו כן רבינו והתוספות וכבר כתבתי לעיל שהרב המזרחי רצה למצוא לו סברא: [ה] משקל אלף תתק"ך שעורים. דבפ"ק דקידושין דף י"ב אמרי' דקל"ב פרוטות בדינר נמצא שבסלע שהוא ד' דינרין תקכ"ח פרוטות וחמשה סלעים הם ג"א תת"ס פרוטות וכל פרוטה חצי שעורה יעלה המספר של השעורות המחצה מן ג"א תת"ס שהוא אלף תתק"ך ועי' בד"ח: [ו] אלא לאו דשוי כו'. כלומר דמיירי שמוה שוה כו': [ז] אבל כ"ע לא. וא"ת מאי טעמא דלא מהכי מי גרע ממתנה ע"מ להחזיר דאמרי' שמה מתנה (כדלקמן בסמוך) וי"ל דאה"נ דמגרע גרע דהתם איכא דבר חשוב דהוי מתנה אע"פ שנתן על מנת להחזיר אבל הכא גבי פדיון לא הוה שוה אותו סודר חמשה סלעים ומתחלה כשנתן לו לא יצא ידי נתינה. תוס': [ח] אין פודין לא בעבדים. וטעמא דמימעטו מכלל ופרט וכלל כדאיתא בגמרא ופדויו כלל בכסף פרט פדה תפדה חזר וכלל ואע"ג דהכללות סמוכי' הפרט ביניהם ודונן בכלל ופרט וכלל ואי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וגופו ממון אף כל דבר המיטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאין מיטלטלים יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאע"פ שהן מיטלטלים אין גופן ממון ועי' מה שכתבתי בפ"ק דשבועות סי' ט' בפלוגתא דר' ישמעאל ור"ע דר"י דריש כלל ופרט ור' עקיבא ריבוי ומיעוט: [ט] לא בעבדים ולא בשטרות כו'. והא דשנאן בזה הסדר ולא הסמיך עבדים וקרקעות בהדדי שהוקשו יחד וגם קרקעות יש להם קדימה לעבדים שאל הקרקעות הוקשו העבדים ולשטרות יש קדימה לכולם דמאן דדריש רבוי ומיעוט לא מיעט אלא שטרות כבר כתבתי בזה בתוס' י"ט בפרק הזהב משנה ט' דבכולהו משניות נשנו בזה הסדר דמסכך להו ממשנה ה' דפרק שבועת הדיינין דהתם עבדים לא אמעטו מהיקשא אלא ממיעוטא בגופי עצמו ואם הקדים שטרות היו בהכרח עבדים וקרקעות סמוכים והתנא רצה לאורויי לן דלא למדום מהיקש לכך לא סמכינהו ומכיון דלעבדים מיעט בגופי עצמו אקדמינהו הואיל והם בני אדם: [י] ולא בהקדשות. אמרי' בגמרא אימא ולא הקדשות בכל אלו והתם יליף להו מקראי במ"כ בפרק ערכין ובתוס' י"ט הבאתי הברייתא ופירשתיה ע"ש: [כ] חייב ליתן לו. עי' בפרק הגוזל סי' ד': [ל] וכן אמר רב ששת וכו' עד תני תנא ל"ג בגמרא: [מ] זו דברי ר' יוסי בר"י סתימתה ואמרי לה זו דברי ר' אלעזר בר' שמעון סתימתאה ה"ג בגמרא: [נ] אף קיים זה הלכה זו. בגמרא הלכה זו ותו לא אלא קיים זה אף הלכה זו: [ס] מדעם ביש עבדת. פירש"י דבר רע עשית דמתרגמינן כל דבר רע כל מדעם ביש כ"כ התוס' וכתב עוד יש לפרש מדעם לשון מאומה דמתרגמינן מדעם כלו' לא גמרת ויהב' מדעם ויש ספרים דלא כתב בהו עבדת אלא מדעם ביש ותו לא כלו' דבר רע הוא כלו' דין פסק ביש ע"כ: [ע] הילכך אין בנך פדוי. וכך גרס רש"י והתוס' וכן הוא בגמרא אבל לקמן בקיצור כתב הילך ואין בנך פדוי וכן
יאא

דברי חמודות

מיהת בפדיון יברך שהחיינו על כל פדיון: (כ) ומה שנהגו שלא לברך שהחיינו כו'. ובהגהת מיימו' פ"ג מהל' מילה שהראבי"ה כתב שהמל את בנו בעצמו מברך שהחיינו וכן עשה מעשה בעצמו וכן דן לפני אביו רבינו יואל הלוי וכל הישיבה והודו לו וטעמא דהשתא עושה המצוה המוטלת עליו העיקר (ואם המוהל הוא אחר אין שם ברכת שהחיינו כלל לא האב שאינו מקיים המצוה המוטלת עליו וכ"ש המוהל דלגבי דידיה לא שייך לדמות לדבר הבא מזמן לזמן שהוא מל כל פעם שיזדמן לו אפילו מאה פעמים בשנה. לשון רמ"י ז"ל) ורבותיו הגם מבוארים בספרו סי' רפ"ט ע"כ וכ"ה במרדכי פר"א דמילה דמתוך דברי מהרי"ל משמע דאין לאב לברך שהחיינו אא"כ מל בעצמו בנו בכור דעכ"פ יצטרך לברך שהחיינו על פדיון בנו והואיל ועכשיו עביד מצוה יברך עכשיו אבל אם אינו חייב לפדות את בנו כגון שהוא פטור מפדיון לא יברך שהחיינו וכתב רמ"א שכן נוהגין במדינות אלו וכבר כתב הב"י דבכל א"י וסוריא וסביבותיה ומלכות ארץ מגרים לעולם האב מברך שהחיינו על כל מילה ומילה לפי שהם סומכים בהוראותיהם ע"פ הרמב"ם ז"ל: (כא) ובפ"ק דקידושין כתבתי נוסח ברכה וכו'. וכתב ג"כ בדבריו שאחר פירקין ושם אכתוב גם מענין הסעודה שנוהגים בפדיון הבן: (כב) נמצא ה' סלעים משקל אלף תתק"ך שעורים כסף. וכתב הב"י ולדבריהם עולה ק"כ מעים שהם שלשים דראמים כסף מזוקק וכבר כתבתי בהלכות קטנות בהלכות ערלה סעיף ל"ד שאני שקלתי ומצאתי שהדינר שהוא נ"ו שעורות שוקלים א' קווינט משקל פראג ונמצא שכל סלע משקל א' לו"ט וצריך א"כ שיהיו דמי הפדיון ה' לוט במשקל פראג בכסף נקי והוא יותר ממה שיש בשלשה רייכס טאליר לפי שבכל ר"ט יש א' לוט ותני (?) א' פשוט ותלי ותשיעית מחלי פשוט מן ד' פשוטים לקווינט ומ"מ יש די בג' ר"ט מפני הנחשת שבהם ושיווי דטיבעא ואני תמה שמהרי"ל כתב בהל' פדיון שלו דנראה לו ששני זהובי' רייניש הן שיעור ה' סלעים דנראה לו דסלע הוא ארבעה גדולים ממטבע ורנקבורט שקורין אלט טירנס ועולין עשרים מהן לשני זהובים רייניש וכן המסקנא בסמ"ג עכ"ל ורמ"א כתב דבריו וביארם שהם שני זהובים פולנים ואני תמה על זה כי שני זהובים רייניש ופולנים לא יעלו לשני ר"ט כי כל ר"ט יותר מזהב של אלו הזהובים מאד ומשנים קדמוניות והיה נ"ל שדברי מהרי"ל מיושבים שלא ע"פ דברי הגאונים כ"א ע"פ דעת רש"י ז"ל והוא קרוב לשמוע שכן רש"י ז"ל שיער על משקל קלוניא והוא בארץ אשכנז משקל כבד מהרי"ל ז"ל וידע בטיב אותו המטבע שכן הוא כאשר שיער ומה שנטה לו מדעת הגאונים אפשר לפי שרש"י אחרי הגאונים היה והלכה כבתראי ועוד שהתוס' כתבו בפירקין וז"ל ודומה פירוש של גאונים שפירשו חמש סלעים של בן לפי מטבע שבימיהם עכ"ל אולי נתכוונו לזה הפירוש של הגאונים שכתב רבינו ז"ל ונמצא שגם הם לא הסכימו לפירושם עוד ראה זה מצאתי בתשובה דשייכי להלכות אישות סוף סימן י"ז בזה הלשון נעתק ממכתב ר"ת שאין המנה שוה זקוק ולא פדיון הבן חומש זקוק כך היה נ"ל בדעת מהרי"ל אלא שמה שכתב שכך מסקנת הסמ"ג הוא סותר את זה שהסמ"ג כתב במ"ע סימן קמ"ד חמש סלעים של בן במנה צורי וכבר ביארנו במקום אחר שהמעה היא משקל שש עשרה שעורה בינוניות ולפי משקל זה תוכל לשער חמש סלעים של בן עכ"ל והוא הוא השיעור בעצמו של דברי הגאונים ואם נאמר שגם מהרי"ל שיער במשקלי השעורות א"כ על כרחינו משקל שעורות לא יהיו שוים במדינה זו ובמדינת אשכנז מקום מהרי"ל ז"ל וכבר כתבתי בהלכות קטנות הלכות חלה סעיף ל' בכיוצא בזה בשם הרמב"ם ועוד כתבתי בפרק מי שמתו במ"י סימן ל"א בשם המגיד שהגאונים דקדקו מדעת ולקחו הבינוני הנמדד ועלה להם משקלו כשיעור מה שכתבו והיתה כוונתם להיות נקלה יותר ידיעת המשקל מידיעת המדות וכו' ולפי מה שכתבתי במ"י אף לרש"י עולים כל סלע לו"ט אחד למשקל קלוניא ויהיה קל מהמשקל פה פראג וקרוב לשמוע שהכל הוא על שקל השעורים וע"פ המדינות וכן האבנים שקולים טובות שקולים על דרך משקל שעורים ולכל משקל שעורה קורין גרא"ן וזו כדמוכח ראיה שע"פ השעורים שבמדינה ומדינה נתיסדו המשקלות וזהו שכתבו התוספות שדומה שהגאונים פירשו לפי מטבע שבימיהם כדלעיל ומצאתי בתשובת מהרי"ל סימן ק"ס שכתב וז"ל ושיעורים דשעורה כמדומה דאין אנו בקיאין לגמרם כולי האי בין בכתמים בין בפדיון הבן וכל מילי דאיסורא אפילו היו לנו שעורים דידהו עכ"ל ואומר אני שעכ"פ אף לדברי מהרי"ל דלעיל דשני זהוב הם ה' סלעים ג"כ צריך לחשבם בכסף נקי ויהיה פחות מחצי רייכס טאליר בקירוב וראיית הרב המובהק מהרר"ן כ"ן בסמ"ע שלו בחו"מ ר"ס פ"ח שכתב להא דב' זהוב דמי פדיון הבן ועלה בחשבונו דפרוטה אחד משמנה בפשוט ווינ"ר וליטוי"ש וכ"ה כדבריו אבל מה שתמה שיהיה שיעור קטן כזה די לקידושי אשה ולכל דבר שאמרו בפרוטה ונסתפק בתירוץ שבימיהם היה הכל בזול כו' ולא דק כמה שעכשיו הפרוטות סיגים ואין חשבון חז"ל כי אם על כסף נקי וכמו שכתבתי למעלה: (כג) דאי שוי לא צריך שומא. איתא בספר רוקח סימן ש"ס שהורה רבינו מאיר אחיו של ריב"ק שנתן כלי לכהן בפדיון בנו והכהן קבלו בשוה ה' סלעים ואח"כ נמצא מזויף דלא שוה כל כך ואבי הבן אמר לכהן להחזיר הכלי והוא יתן לו ה' סלעים וא"ל הכהן כבר זכיתי בכלי ואתה תוסיף לי החסרות ומסיק שם דהדין עם הכהן ומייתי ראיה מפרק יש בכור וכתב מהרי"ל דלא מצא ראיה ברורה ושמא דעתיה מעובדא דשלח ליה רב אשי י"ז פשיטים ודוק להשוות עכ"ל ובאמת שאין משם ראיה כלל דהתם היו מחולקים בפחות ויתר שרב אשי אמר דבי"ז פשיטים שעלה לו יש ג' יתירים על ה' סלעים ורב אחא שהיה הכהן אמר שהוסיפו והעמידו על מדת צורי וישלח לו עוד ג' ובתוס' פ"ק דכתובות דף י' גרסינן דשדר להו מ"מ לא נחלקו על גוף הנתינה אם זכה בה הכהן אם לא ולפי הנראה יהיה הדין כמו בשאר אונאה או מקח טעות אך מי יחלק על גדולי עולם הרוקח ומשם מי שכתב כן כ"ש להוציא דזה לא יצא ידי פדיונו והלה מוחזק בגוף הכלי: (כד) כי הא דרב כהנא שקל סודרא כו'. ותמהו התוס' דבס"פ אלו עוברין משמע דלא היה כהן דקאמר אי לא דנסיבא כהנתא לא גלאי וי"ל דתרי רב כהנא הוו א"נ י"ל דבשביל אשתו היה לוקח כדאשכחן בפרק הזרוע רב כהנא אכל בשביל אשתו עכ"ל ובס"פ אלו עוברים לא כתבו אלא תירוץ שני אבל רבינו בהלכות פדיון דסוף מכילתין סעיף ד' דחה לתירוץ שני ופסק דאין ליתן שום פדיון לכהנת לא דאדם ולא דבהמה: (כה) אמר רב אשי לא אמרן אלא רב כהנא דגברא רבה הוא וכו'. וכתב הר"ן דנראה דה"ה למי שדרכו להתיקר באיזה דבר שנותן בו לפעמים דמים הללו דמהכי דאי לא תימא הכי עגל זה בה' סלעים במה בנו פדוי ומיהו בעינן שיהא דרכו להתיקר בכיוצא בזה עד כדי דמים הללו הא לאו הכי לא מצי אמר לדידי שוי לי אלא שיש לתמוה על הרמב"ם שכתב בפי"א מהלכות בכורים נתן לו כלי שאינו שוה בשוק ה' סלעים וקבלו הכהן בה' סלעים הרי בנו פדוי ולא חלק אם דרכו להתיקר בו אם לאו עכ"ל וכתב הב"י דנ"ל דסבר הרמב"ם דכל שהוא שוה ה' סלעים לשום אדם אע"פ שלכהן הזה אינו שוה ה' סלעים יכול לקבלו בה' סלעים וה"ם לא אמרן אלא כגון דלרב כהנא ט' הייכו לומר דאי לשום אדם אינו שוה ה' סלעים לא מהכי מאי דאמר רב כהנא לדידי שוה לי ה' סלעים וה"ם לא אמרן אלא כגון דלרב כהנא דכוותיה שוי לפעמים ה' סלעים אע"פ שלכל אדם אינו שוה כ"כ יכול רב כהנא למימר לדידי שוה ה' סלעים אבל כ"ע כלומר מילתא דלכ"ע לא שוי ה' סלעים לאו כיון דלשום אדם בעולם לא שוי ה' סלעים לאו כל כמיניה וז"ש כלי שאינו שוה בשוק ה' סלעים כלומר בשוק אינו שוה כ"כ אבל לקצת בני אדם שוה ה' סלעי' וקבלו הכהן בה' סלעי' בנו פדוי עכ"ל ובתשובת הרשב"א סימן קל"ח נראה כהר"ן אך בש"ע סתם כהרמב"ם: (כו) אין פודין לא בעבדים וכו'. ואם פדאו בכן אין בנו פדוי. הרמב"ם והטור: (כז) כתב לכהן וכו'. כתב המרדכי בס"פ כל הגט דכל מתנות כהונה חשיבי מתנה מועטת והסור לחזור כדאמר בפ' הזהב (סימן י"ב) והביא ראיה לדבר מהמלוה את הכהן דהתם פ' כל הגט ומישראל שאמר לבן לוי כור מעשר וכו' דבפרק הזהב ומיהו בדיעבד אם חזר חזרה היא וכן פסק מהר"ם בנתינת מצוה דמוהל ובעל ברית עד כאן ועיין פרק ר"א דמילה: (כח) בזה אחר זה. פירש"י ולכהן אחד והרמב"ם גם הטור כתבו
על

על מנת להחזיר (כט) דאמר בפ"ק דקידושין (דף ו:) שבנו פדוי וכ"ש זה שלא התנה אלא בלבו היה שיחזיר לו . וי"ל שר' חנינא לא רצה לזכות אלא במתנה גמורה [פ] שלא לשחת את ברית הלוי . ותימה כיון דרבי טרפון ור' חנינא מחזירין בכל שעה נמצאו משחיתין את ברית הלוי . שיפסידו שאר כהנים שלא יתנו אלא להם מפני שרגילין להחזיר . וי"ל כיון דהנותן אינו יודע בשעה שהוא נותן אם יחזירנו לו אם לאו לא קרינא ביה ושחתם את ברית הלוי . ומה שמחזירין לו אחר כך מתנה בעלמא הוא דיהיב ליה . וגם שמא לא היו מחזירין בכל פעם אלא לעניים דוקא : יא מתני' הבכור נוטל פי שנים בנכסי האב (ל) ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם . [צ] ואינו נוטל בשבח (לא) [ק] ולא בראוי כבמוחזק . [דף נב ע"א] ולא האשה בכתובתה [ר] ולא הבנות במזונותיהן ולא היבם . וכולם (לב) אין נוטלים בשבח (לג) ולא בראוי כבמוחזק: גמ' מ"ט אמר קרא ולו משפט הבכורה לאיש אבל לא לאשה . ואינו נוטל בשבח . בכל אשר ימצא לו . ולא בראוי כבמוחזק . ולא האשה בכתובתה . איני והאמר שמואל בעל חוב גובה את השבח . אמר ר' אבא מקולי כתובה שנו כאן . ואע"פ שהקלו לענין כתובה שאינה גובה מן השבח לענין מלוה לא הקלו בכתובה אלא גובה הכתובה ממלוה [ש] כמו בע"ח ואע"ג דאינה נוטלת בראוי כבמוחזק כמו בכור . ומלוה אמרי' דחשיב ראוי לענין בכורה . (לד) דבפרק יש נוחלין (דף קכה:) פסקינן הלכתא דבכור אינו נוטל פי שנים במלוה בין שגבו קרקע בין שגבו מעות אפ"ה לענין כתובת אשה לא חשיבא מלוה ראוי . וראיה מהא דתנן בפרק הכותב (דף פד.) מי שמת והניח אשה וב"ח ויורשים (לה) והיה לו מלוה ופקדון ביד אחרים ר' טרפון אומר ינתנו לכושל שבהן דהיינו כתובת אשה כדמפרש התם . ואפי' למאן דאמר לכושל שבראיה מודה שאם היתה האשה כושל שבראיה נותנין לה . ורבי עקיבא אומר ינתנו ליורשין שכולן צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה . אלמא אפי' לר' עקיבא אי לאו דצריכה שבועה היתה גובה . אבל לפי שצריכה שבועה גובין היורשין ושוב לא תגבה האשה מהן דהוו

[illegible]

דמלוים הוו מוחזקין לכתובת אשה . ואפי' לרבנן דרבי (אליעזר) [מאיר] דאמרי מטלטלי לא משתעבדי לכתובה אפילו מחיים . נראה שמתוך משנה זו דהכותב מוכח דמודים דמלוים דיתמי משתעבדי לכתובה . דהא ליכא למימר רבי מאיר היא ולהכי אית ליה להיא משנה דשייכא כתובת אשה במלוה אע"ג דמטלטלין היא . חדא דר"ת ז"ל פי' שאף לרבי מאיר מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לכתובה אלא מטלטלי דיבם דוקא דעליה קאי [ת] בפרק האשה שנפלו (דף פ:) דלא מסתבר שתהא סברת ר"מ ורבנן הפוכה כל כך שר' מאיר מיפה כח כתובה לגבות ממטלטלי דיתמי טפי מב"ח ורבנן מגרעין כחה יותר מב"ח שלא לגבות ממטלטלי אפילו מיניה . כדמוכח בקידושין פ' האומר (דף סה:) גבי שנים שבאו ממדינת הים ואשה וחבילה עמהם וכו' והאי דגבי' ממטלטלי דיבם במתני' דהאשה שנפלה משום דיבם במקום בעל קאי [א] וחשיב כמו מיניה כיון דאגידה ביה מחמת נשואי הבעל ועוד תיקשי כתובת אשה בעל חוב מאי איכא למימר הא לא אשכחן תנא דאית ליה דמטלטלי דיתמי משתעבדי לב"ח . [ב] אלא ע"כ משום דמלוה שאין ביד היורשין יפה כח האשה וב"ח טפי ממטלטלי שהן ביד היורשין . והשתא דתקון רבותינו הגאונים ז"ל (לו) שיגבו האשה וב"ח ממטלטלי דיתמי גובה אשה כתובתה ממלוה דיתמי (לז) אפי' גבו מעות דכיון שעשו מטלטלי כמקרקעי הוו להו כמו יתומים שגבו קרקע בחוב אביהם דב"ח גובה מהן [ג] מדרבי נתן . וכן עמא דבר [ד] להגבות לנשים כתובתן ממלוה בעליהן ואפילו מלוה דעובד כוכבים : ולא הבנות במזונותיהן [ה] (לח) תנאי כתובה ככתובה דמי . ולא (את) היבם (לט) בכור קרייה רחמנא . אמר אביי לא שנו אלא שבח שהשבחו נכסים בין מיתה ליבום . אבל בין *מיתה לחלוקה שקיל . יקום על שם אחיו אמר רחמנא והרי קם (מ) ורבא אמר אפי' בין יבום לחלוקה לא שקיל . מאי טעמא כבכור מה בכור אין לו קודם חלוקה אף יבם אין לו קודם חלוקה ואף ע"ג דפסיק בפרק יש נוחלין (דף קכו:) דיש לו לבכור קודם חלוקה [ו] היינו בעיקר הממון אבל בשבח לא : וכולן אין נוטלין בשבח לאתויי שבחא דממילא . (מא) חפורה והוו שובלי שלופפי והוו תמרי : ולא בראוי כבמוחזק לאתויי נכסי דאבי אבא . תוספתא (פ"ו) הבכור (מב) והיורש את אשתו והמייבם את אשת אחיו [ז] (מג) נזק וחצי נזק ותשלומי כפל ותשלומי ד' וה' כולן אין נוטלין בראוי כבמוחזק . אבל נותן להם משדה החוזרת ביובל [ח] ושמעינן מינה הא דתנן במתניתין ולא האשה בכתובתה ה"ה ב"ח דלא גבי ראוי . והא דקתני אשה משום שבח [ט] דבעל חוב גובה שבח ולא אשה . והיינו דלא דייקי' בגמרא אראוי מ"ש כתובה כדדייקינן אשבח . ולא כרבינו אפרים שכתב הא דתנן ולא האשה בכתובתה בכולן מקולי כתובה שנו . וכן ר"ח ז"ל כתב דמספקא ליה מלתא . ול"ע דמשנה שלימה היא בפרק מי שמת (דף קנז.) דאין ב"ח נוטל בראוי כבמוחזק דתנן נפל הבית עליו ועל אביו עליו ועל מורישיו והיתה עליו כתובת אשה וב"ח יורשי האב אומרים הבן מת ראשון ואח"כ מת האב כו' בית שמאי אומרים יחלוקו ובית הלל אומרים נכסים בחזקתן . ואמרי' (דף קנט.) מאן יורשי הבן [י] בניו דאמרי במקום אבוה דאב קאתינן (מד) אלמא ב"ח לא גבי ראוי [כ] ואע"פ דכתב לה דאיקני . ובירושל' מסמיך ליה אקרא דגרסינן בפ' הניזקין (הל"א) מיטב כרמו ומיטב שדהו פרט למטלטלין . מיטב כרמו פרט לראוי כבמוחזק . ר' אליעזר בשם ר' יוסא

כשחפר

רש"י . יא מתני' בנכסי האם . נכסי מלוג : בשבח . אם השביחו נכסים לאחר מיתת האב קודם שחלקו אין הבכור נוטל פי שנים בשבח אלא שמין מה שהיו שוין בשעת מית' אביהן והבכור שנטל ב' חלקים בקרקעות יתן מעות לפי ששוה שבח חלק השני שנטל בשביל הבכורה ואותן מעות יחלקו בין כולם: בראוי . בנכסים שלא היה אביהן מוחזק בשעת מיתתו אבל ראויין היו ליפול לו בירושה ונפלו להן לאחר זמן אין הבכור נוטל פי שנים בהן : ולא האשה בכתובתה . לא בשבח שהשביחו אם אין שוין הנכסים משעת מיתת בעלה כדי שיעור כתובה ואח"כ השביחו אינה נוטלת אלא כמה שהיו שוין ולא בראוי כבמוחזק : ולא הבנות . שהיה מקבל עליו לזון את בתה שהיה לה מאיש אחר ה' שנים אינה ניזונת לאחר מיתתו אלא לפי מה שהנכסים שוין לא בשבח ולא בראוי : ולא היבם . שנוטל פי שנים חלקו וחלק המת שייבם את אשתו אינו נוטל חלק אחיו לא בשבח ולא בראוי : וכולם אין נוטלין כו' . מפ' בגמ' אמאי נקיט ליה : אין הבכור נוטל פי שנים במלוה . ואפילו בשטר בין שגבו קרקע בין שגבו מעות דלאו האי קרקע ולאו הני מעות שבק להון אבוהון וה"ל ראוי : ינתנו לכושל שבהן . בגמ' מפרש מאי ניהו ואע"ג דלא משתעבדי מטלטלי דיתמי לא לב"ח ולא לכתובה הכא דלאו ברשותייהו מנחי סבירא לר"ע דמוציאין מיד הלוה או מיד מי שהפקדון אצלו ונותנין לב"ח ולכתובה שנתחייב בהן המת מחיים : לכתובת אשה . משום חינא שימצאו האנשים חן בעיני הנשים ויהיו נישאות להן שלא תדאגנה להפסיד כתובתן: לכושל שבראיה. למי שטערו מאוחר שלא יוכל לטרוף לקוחות הקודמים לו : ינתנו ליורשים. ולא מהניא תפיסה : שכולן צריכין שבועה . דתנן בפירקין הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה וכל זמן שלא נשבעו אין להם רשות בהם ואין אנו יודעים אם יש להם עליו כלום הלכך משמת המת זכו בהן היורשים וברשותן הן : בכור קרייה רחמנא . והיה הבכור אשר תלד ומוקמינן ביבמות דביבם מיירי וקאמר רחמנא דמנוה ליבם כגדול : יקום על שם אחיו . והיינו לנחלה כדאמר ביבמות בכור קרייה רחמנא ודינן כבכור דלא יטול בראוי ובשבח בין מיתת אביהם לייבום : והרי קם . משע' שנשא אשת אחיו (באו) פי שנים בנכסים ברשותו וכי אשביח ברשותו אשביח ונוטל פי שנים אף בשבח : יש לו לבכור קודם חלוקה . ואע"ג דחלק פשוט אין לו דהא כתיב לתת משעה שמת האב הוא ראוי ליתן לו : שבחא דממילא . שלא טרח בה אחים : כגון חפורה והוו שובלי. שהיתה התבואה שחת בשעת מיתתו ועכשיו נעשו שובלי' : או שלופפי והוו תמרי . סמדר ועכשיו נעשו תמרים גדולים ומשמע לן דאפילו בהאי שבחא לא שקיל בכור אלא כא' מן האחין ושמין אותן מה היו שוין בשעת מית' האב וכשהנהו דמים שקיל פי שנים דאי מרישא ה"א אין הבכור נוטל פי שנים בשבח ה"מ בשבח שטרחו בו אחין כגון זיבול שדות וקישקוש ועידור : נכסי (דאבי) אביו אם היה אבי אביהם חי בשעת מיתת אביהם והיו נכסים ראויים ליפול להם כשימות אע"ג דודאי עתידין ליפול להם ואפילו יש לו בן אחד יטלו אלו חלק אביהם וסד"א כמוחזק דמו וקמ"ל סיפא דאי מרישא ה"א ראוי דקתני רישא דאין הבכור נוטל בו כגון שנפלו לנכסי אחי אביהם שהיו לו בנים בשעת מיתת אביהם של אלו ומתו בניו ואח"כ מת הוא דנכסים הללו לא היו ראויין להם בשעת מיתת אביהם אלא מספק : נפל הבית עליו ועל אביו . על ראובן ועל יעקב אביו ואין ידוע מי מת קודם : עליו ועל מורישיו . על ראובן ועל מורישיו כגון אחי ראובן או אחי יעקב אביו שאין להם קרוב יותר מראובן וראובן ראוי ליורשו : בש"א יחלוקו . כדמפרש טעמא ביבמות בהחולץ דאע"ג דיורשי האב ודאי יורשי' בהאי ממון וב"ח ספק וקאתי ספק מוציא מידי ודאי קסבר ב"ש שטר העומד לגבות כגבוי דמי ותרוייהו ודאי חשיבי : ובה"א סברי נכסים בחזקתן. בחזקת יורשי האב שהרי הם יורשים ודאי או מיעקב או מראובן וכמוחזקים דמו שהרי יעקב מוחזק בנכסיו היה ואלו באים מכחו וב"ח ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי : מכח אבוה דאבא. מכח יעקב אבי בא לירש ולא מכחו של ראובן : סליק

דברי חמודות

של עשרה כהנים : (כט) דאמר בפ"ק דקידושין שבנו פדוי . ודוקא שאמר ע"מ ומשום דהאומר על מנת כאומר מעכשיו אבל באומר הילך ה' סלעים בפדיון בני ואתה תחזירם לי וכיוצא בזה ושלא בעל מנת אין בנו פדוי תשובת הרשב"א סימן קנ"ח ותשנ"ח : (ל) ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם . אפילו אם הוא בכור לאב ולאם חולקים בנכסים הוא והפשוט בשוה טור ר"ס רע"ח וכתב עוד תשובה שאלה לרבינו אביו ז"ל ששאלת ראובן שמת והניח בנים ואלמנה והאלמנה מתה קודם שנשבעה על כתובתה אם יש לבכור פי שנים דמספקא לן אם הנכסים קרויים נכסי האם כיון שלא נשבעה על כתובתה. תשובה כל זמן שלא נשבעה על כתובתה ולא הגבוה ב"ד את כתובתה כל הנכסים בחזקת בעלה ולא זכתה בהם כלום והבנים את אביהם הם יורשים ויש בהן דין בכורה עכ"ל וכך היא כתובה בסוף כלל חמשים אבל בעלי הש"ע השמיטו ולא הגבוה ב"ד את כתובתה וכ"ל שלא כדין השמיטום וכמו שאכתוב בסעיף דלקמן בשם נ"י דכל שלא הוגבה בב"ד בכור נוטל פי שנים ואע"ג דחוזרים ונפרעין פי שנים ממנו כדאיתא פרק י"ב סימן י"א מ"מ נ"מ טובא לענין הפירות ולענין יוקרא וזולא כמ"ש הטור סימן ק"ג בשם רבינו ואכתבנה בפרק מי שהיה נשוי סימן ו' בס"ד ועיין עוד בפרק כל הנשבעין סימן י"ב אם תפסה קודם שנשבעה ומתה : (לא) ולא בראוי כבמוחזק . פרש"י בנכסים שלא היה אביהם מוחזק וכו' משא"כ הבכור שמת בחיי אביו בניו יורשים חלק בכורתו כשימות אבי הבכור ואע"פ שהוא לא היה מוחזק דהכי תנן בפרק יש נוחלין בסימן י"ח ועוד הרבה דינים שם מדיני בכורה מסימן ח' עד סימן כ"ז וכתב נ"י בפרק חזקת גבי הני זיהררי דזבני ארעא לטסקא וז"ל ואסיקנא דארעא משתעבדא לטסקא וכל היכא דמיית ולא יהיב טסקא בטלה ירושת בנו הבכור מכולהו ארעאי דכולה ארעתא משתעבדו לטסקא והוה מלכא כמאן דמוחזק בכולהו דהא מאי נחית ומזבין מנפשיה ואפילו בשביל דבר מועט של טסקא הן מוחזקים לו וראויין אבל יורש מיקרו משא"כ בשאר שעבודין דעלמא דודאי שעבוד כתובה וב"ח אינו מבטל ירושת בא הבכור דכיון שאין ב"ח יכול להפרע אלא בב"ד ובשומא והכרזה וכדי חובו בלבד אלמא לית ליה בגופן של נכסים כלום אלא שעבודא בעלמא הוא דאית ליה ונכסים הם מוחזקים ליתומים וכ"כ הרשב"א ז"ל משא"כ בשעבודו של מלך ולפיכך מי שמת והוא חייב למלך כלום ממיני המסים והתשחורת המוטלין על הממון אין בנו הבכור נוטל פי שנים בנכסים וכ"כ הרמב"ן ז"ל ור"ח ז"ל כתב דהאי איכא פירי בארעא למפרעא מינייהו טסקא מוחזקין הוו וטעמא דמלתא משום דדיליה מינה כלומר מפירי ארעא וכי ליכא פירי הוא דמשתלם מגופא דארעא וכתב הרי"ז ז"ל דבמקום שנהגו שאין המלך מוכר קרקע לטסקא עד שלש או ארבע שנים אלא שהוא משכיר הקרקע עד שיפרעהו כמו שהוא נהוג בקטלוני אם מת בעל השדה בתוך הארבע שנים בכור נוטל פי שנים עכ"ל נ"י וכתב עוד בפרק יש נוחלין גבי בנות צלפחד שמעינן מיניה שאם היה לאביו קרקע שהוא ביד גזלן יש לו לבכור בה חלוקה דקרקע אינה נגזלת וכן אם נתנו לאביהם קרקע מהיום ולאחר מיתת הנותן ומת אביהם בחיי הנותן בכור נוטל פי שנים דגופא דארעא דאבוהון הוה ואע"ג דלא אכיל פירי דומיא דה"י לחפר וכו' וכ' המרדכי שם בשם ר"מ שהשיב על ספר שגנבו עובד כוכבים ואחרי מיתת הבעל הוחזר להבעלים מסתמא לא נתיאשו דמחייב לאהדורי וכל כה"ג לא מיקרי ראוי דכל היכא דאיתא לספר ברשות בעלים איתא ובחזקתם דלא גרע ממלוה דאע"ג דחשבינן ליה ראוי גבי בכור גבי כתובת אשה לא חשבינן ליה ראוי וכו' ע"כ מתוך זה הלשון משמע קצת דלענין בכורה מקרי ראוי ורמ"א ז"ל ורמ"י לא כתבו כן בשמו ס"ס רמ"ח ועיין לקמן סעיף ל"ג ועוד מדיני ראוי לענין בכורה יפורשו בע"ה בפרק יש נוחלין : (לב) אין נוטלין בשבח . ל"ש השביחו יורשים ל"ש השביחו לקוחות טור אה"ע ר"ס ק' וכך כתב הרמב"ם בפט"ז מה"א וכתב המגיד דע שאין נ"ב בכלל זה אלא הרי הן נגבין משבח שהשביח לוקח אבל לא מן היתומים כמו החוב ודין החוב עיין בפ"ק דב"מ סימן ל"ט : (לג) ולא בראוי כבמוחזק . וכתב מהרי"ו סימן מ' האב שצוה לתת מתנה לבנו לאחר ב' או ג' שנים או שצוה שלא לתת לו חלק ירושתו רק אחר שתים או שלש שנים מקרי ראוי ואין אשת הבן גובאת כתובתה מזה וכו' המרדכי פרק נערה שנתפתתה סימן רל"ג פסק הר"ם על אלמנה שמת חמיה קודם בעלה דאין לה לגבות כתובתה מנכסי חמיה מחלק ירושת הבעל דכיון דחמיה הניח אלמנה וקי"ל הלכה כאנשי גליל דמזונית תנן ואין יורשים יכולין לסלקה ה"ל כל נכסי חמיה ראוי לגבי בעלה ואינה נוטלת בראוי ואפילו יש במוחזק יותר על כתובת חמותה ואם הוא במקום שיכולין לסלק האלמנה אלמנת ראובן גובאת משם ע"כ וכתב עוד המרדכי ר"פ י"ג דשכר פעולה שמעולם לא בא לידו ולא גבה זה נראה דהוי ראוי לב"ח ולא גובה ממנו לא כתובה ולא מזונות דתנאי כתובה ככתובה וכן נמצא בתשובת ר"י בר קלונימוס ורבינו אפרים מבונ"א ע"כ ועיין לעיל סעיף ל"א מדין גניבה : (לד) דבפ' י"ע פסקינן הלכתא דבכור וכו' . עיין שם בסימנין שכתבתי לעיל סעיף ל"א ועיין בפרק איזהו נשך סימן ל"ד : (לה) והיה לו מלוה או פקדון ביד אחרים . אבל עיסקא לא כדאיתא בפרק המקבל סימן ט' וע"ש : (לו) שיגבו האשה וב"ח ממטלטלי דיתמי . ואם מכרו עיין בפרק מציאת האשה סימן ה' ודין מתנה אם נתנו הוא או יורשיו עיין בקידושין פרק האומר סימן י"ד : (לז) אפי' גבו מעות . ומיהו רשות ביד היורשים לסלקה בקרקע הגהת אלפסי דפ' הכותב :

מעדני יום טוב

הוא שם בכתב יד : [פ] שלא לשחת את ברית הלוי . כדאמרי' בפ' עד כמה דף כ"ז הכהנים והלוים המסייעים בבית הגרנות עליהם הכתוב אומר שחתם ברית הלוי : [צ] ואינו נוטל בשבח . פירש"י אם השביחו וכו' אלא שמין מה שהיו שוים כו' דהכי אתמר בפרק הגוזל דף נ"ה ובפ' המקבל דף ק"י אמר ר"כ אמר שמואל ג' שמין להן השבח ונוטלין אותן בדמים בכור לפשוט וכו' : [ק] ולא בראוי כבמוחזק. כבר תמהתי בתוספות י"ט למאי קתני כבמוחזק : [ר] ולא הבנות במזונותיהם . פירש"י שהיה מקבל עליו לזון את בתה שהיה לה מאיש אחר ה' שנים . נקט משנתינו דר"פ הנושא ואני תמה דהא בגמרא משום תנאי כתובה נגעו בה והאי לאו תנאי כתובה היא אלא דאיהי קמתני אלא זו היא כשאר ב"ח דעלמא ומשנתינו הכא היא מתנאי כתובה דאפילו לא אתני תנאי ב"ד היא וכמו ששנינו בס"פ נערה שנתפתתה לא כתב לה בנן נוקבן די יהוי ליכי מינאי יהויין יתבן בביתי ומיתזנן מנכסי עד זמן דתנסבן לגוברין חייב מפני שהוא תנאי ב"ד וכן פירש גם כן הר"ב עובדיה מברטנורה : [ש] כמו בע"ח . ומיירי בדלא גבו פדיון היתומים ועי' בדברי רבינו בסוף פירקין: [ת] כמו בע"ח . דבפרק יש נוחלין שם אמר ר"נ אמר רבה בר אבוה יתומים שגבו קרקע בחוב אביהם בעל חוב חוזר וגובה אותו מהם ולקמן כתב רבינו טעמא מדרבי נתן: [ת] בפרק האשה שנפלו סוף דף פא ושם בתוס' ב' בהא דר"ת: [א] וחשיב כמו מיניה גרסי' ומיניה פשיטא דאפילו מגלימא דעל כתפיה כדאתמר בפרק מי שמת דף קנ"ז מיניה קאמרת פשיטא דאפילו מגלימא כו' : [ב] אלא ע"כ משום דמלוה שאין ביד היורשין יפה כח וכו' . כמו פקדון אע"ג דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי כ"כ רבינו בפרק יש נוחלין סימן י"א ושם כתב עוד מדאמר בפרק האשה שנפלו הרי שהיה נושה באחיו מנה ומת והניח שומרת יבם לא יאמר הואיל ואני יורש החזקתי אלא מוציאים מידו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות אלמא אע"פ שהמלוה ביד היורש גובה ממנה כתובה : [ג] מדר"נ . דאר"ן מנין לנושה מנה בחבירו וחבירו בחבירו שמוציאין מזה ונותנין לזה ת"ל ונתן לאשר אשם לו בפ"ב דכתובות סי' ט' : [ד] להגבות לנשים כתובתן . וכן לב"ח וכ"כ בפ' י"ב שם ומשום דכ"ש הוא לא חש בכאן לפרש : [ה] תנאי כתובה כו' . וכ"ל דתנא חד מכולהו נקט דודאי לאינך נמי ונשנו בס"פ נערה שנתפתתה : [ו] היינו בעיקר הממון . למכור או אם חלק ונטל חלק פשוט שהפסיד אם לא מיחה כדאיתא התם ובד"ח כתבתי דמ"ש שם בדברי רבינו בזה הגה"ה היא : [ז] נזק . בתוס' גרס קודם לכן והמתנה ועיין בסמוך : [ח] ושמעי' מינה וכו' ה"ה ב"ח דלא גבי ראוי . לא הבינותי היכא שמעינן לשא מהך תוספת' ואין נראה לומר דמשום דלא קתני לכתובה דשייכה ואמאי אלא דשייך נמי ב"ח דהא איכא למימר דשייך כתובה ובנות במזונותיהן דקתני במתני' ובתוס' גרס נמי והמתנה קודם נזק וי"ל דמינה הוא דמשמע ליה דאין לחלק בין מתנה לב"ח דהמתחייב ליתן במתנה קמשתעבד כמו ב"ח : [ט] דב"ח גובה שבח . כדאיתא בפרק קמא דב"מ סי' ע' : [י] בניו דאמרי במקום אבוה דאבא קאתינן גרס . מורישיו דקתני במתני' הם אחיו של הבן כבסמוך ולאפוקי למאי דדחי התם דיורשי הבן הם אחיו של הבן שאומר הבן מת ראשון ואחריו מת יעקב אביהם ויכשו כל נכסיו של אביהם ואין לראובן אחיהם חלק בהן שהרי הוא מת תחלה ובן אין לו דהכא ודאי לא מכח ראובן באין לירש שגם הם ראוין לירש את יעקב כמותו ומורישיו לפי זה הם אחי דאבוה אחי יעקב עשו דוד ראובן וכשנפל הבית עליו ועל מורישיו דהיינו עשו אחי יעקב אביו יורשי מורישיו כגון אחי עשו אומרים ראובן מת תחלה ועשו מת אחרון ואנו יורשים כל נכסיו כי לא יירש ראובן בן יעקב בנכסי עשו דודו תחת יעקב אביו שמת כבר שהרי ראובן מת תחלה ואח"כ מת עשו וב"ח אומרים עשו מת תחלה וא"ת ומאי מייתי רבי' ראיה מהאקותת' והא דמיון לה לא קשיא שכבר פי' הרשב"ם שם שאינה אלא דחוי' וז"ל בסוף דף קנ"ח ולא חיישינן להאי דדחי במסקנא ומוקי למתני' ביורשי אחוה דהיא קשיא והסיא פרוקא אינו (אלא) להקשות וכו': [כ] ואע"פ דכתב לה דאקני. דהא מתניתין קאמר הבן אחר כתיבת השטר והורים ליורשיו וכסי דאב מת בריאה היאך גובה ב"ח מהיורשים מה שקנה אחר שנתחייב לו והודה אלא מתני' בדאקני היא ואקני וקנה והורים משתעבד הכי איתא בגמרא דף קנ"ז ואע"ג דדחי ליה דמתני' ר"מ היא דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם במסקנא קי"ל דמשתעבד אף לרבנן כדאיתא בדברי רבינו שם סימן ל"ז : מיטב שדהו גרס ולא גרס בכאן מיטב כרמו :

(לח) תנאי כתובה ככתובה דמי . ועיין בפרק מציאת האשה סימן י"ג ור"פ הטשא גם בר"פ הניזקין : (לט) בכור קרייה רחמנא . וכתב רמ"א באה"ע ר"ס קס"ג בשם הריב"ש דכל שמקרי ראוי גבי בכור מקרי ג"כ ראוי אצל יבם וי"א דיבם נוטל במלוה ובשאר ראוי רק שאינו נוטל בראוי של אביו אם מת אחר אביו והסברא הראשונה נראה עיקר עכ"ל : (מ) רבא אמר אפילו בין יבום לחלוקה כו' . והלכתא כרבא לגבי אביי בר מיע"ל קג"ם וכך פסקו הפוסקים ודלא כמ"ש בספרי רבינו בפרק י"ב סימן י"א וליתא לדרבא דהא אפסיק הלכתא בהדיא דיש לבכור קודם חלוקה כו' והכא הוא קמתריץ ליה שפיר וכ"ל דהתם הגהה היא וכן הוכחתי שם שאין זה מדברי רבינו : (מא) חפורא והוו שובלי כו' . אבל דיקלא ואליס ארעא ואסיק שרטון לא כדאיתא בפרק י"ב סימן י"א וע"ש : (מב) והיורש את אשתו . עיין בפרק י"ע סימן י"א : (מג) נזק כו' אין נוטלין בראוי . תמה אני שלא כתבו לזה לא הרמב"ם בפ"ח מהנ"מ ולא הטור בס"ם ת"ע בטור חו"מ דאע"ג דאסקו לענין מטלטלי דיתמי דהאידנא גובים מהם הרי יש לחלק דדילמא ראוי שאני ועכ"פ לא ה"ל להשמיט שלא לבאר וצ"ע ובפ"ק דב"ק סימן י"ט נתבארו תשלומי הניזקין : (מד) אלמא ב"ח לא גבי ראוי . וכתב המרדכי פרק י"ב דמזה הטעם אין גובה שכר פעולה וכו' כדלעיל סעיף ל"ג וכתב מהר"ו כ"ן בסמ"ע חו"מ סי' ק"ד שמהרש"ל כתב בתשובותיו בענין שטר חצי זכר שכתוב בו שיטול מהמוחזק ומהראוי דמהני ליטול במה שיפול לחמיו בירושה לאחר מותו והביא שם תשובת מהר"ם שלא כתב כן והשיג עליו ע"ש וכתוב בספר התרומות שער מ"ג שאע"פ שאינו גובה בראוי גובה במלוה כדאמרינן יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם ב"ח חוזר וגובה אותה מהם (ולעיל כתבתי זה ג"כ במ"י גבי כתובת אשה) והטעם לפי שאין מלוה ראוי לגבי ב"ח משום דא"ל כי היכי דמשתעבד לאבוהון וכו' (כמ"ש שם) והעלה שם דאפילו גבה מטלטלים לא מקרי ראוי וכ"כ הר"ם ובעל העיטור וכן מגה"ש אך ר"ח והרי"ף סוברים דאמרינן ראוי הוא לכל מילי ומיהו בתר תקנת הגאונים ליכא משום ראוי בין גבו קרקע בין גבו

מעות

כשחפר אביו בור והזיק בחיי אביו ונפלו לו נכסים לאחר מיתת אביו הייתי אומר ישתעבדו הנכסים לאותו הניזק. לפום גן צריך לומר כרמו פרע לגרמי כבמוחזק (מה):

הדרן עלך יש בכור

הלכות פדיון בכור

א מי שנולד לו בן בכור חייב לפדותו בחמש סלעים כסף לאחר שיהיה בן שלשים יום כדכתיב ופדויו מבן חדש תפדה. ולאחר שיהיה בן שלשים יום יפדנו מיד (א) לא יאחר מצותו. [א] כמו שאמרו חכמים ז"ל (מכילתא) ושמרתם את המצות קרי ביה ושמרתם את המצוות מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה. וכן אם היו לו כמה בנים חייב לפדות פטר רחם שלהן דבפטר רחם תלה רחמנא. ואם מת הבן אחר שלשים יום חייב האב ליתן לכהן ה' סלעים בפדיונו. אבל אם מת בתוך ל' יום אין נותן לכהן כלום. וה' סלעים הוא שתי אוקיות וחצי שקל למשקל היסר שבקולוני' לפרש"י שפירש במסכת בכורות ובפרשת ואלה המשפטים גבי שלשים שקלים של עבד. ולדברי הגאונים ז"ל הוא משקל אלף ותשע מאות ועשרים שעורים כסף. ומביא בנו לכהן וחמש סלעים עמו. [ב] ומצאתי תקון הגאונים ז"ל. ותקון גאונים לפדויי מנהגא דפדיונא וברכתא דיליה הכי. (ב) דמייתי ליה אבוה קמיה דכהנא ומודע ליה לכהנא דבכור פטר רחם הוא. ולשייליה כהנא (ג) מאי בעית טפי בריך בוכרך דין או חמשה סלעים דמחייבת למיפרקיה בהו. וליהדר ליה בוכרא בעינן טפי והילך חמש סלעים בפירקוניה. ובהדי דיהיב ליה מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על פדיון הבן ושהחיינו וכו'. (ד) והדר מזגי ליה לכהנא כסא דחמרא ומייתי אסא ומברך כהנא בפה"ג ובורא עצי בשמים ומברך בא"י [אמ"ה] אשר קדש עובר במעי אמו ולארבעים יום חלק אבריו מאתים וארבעים ושמונה אברים שיש בו ונפח בו נשמה דכתיב ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה ועור ובשר הלבישו ובעצמות ובגידים סככו דכתיב עור ובשר תלבישני ובעצמות ובגידים תסוככני וזימן לו מאכל ומשתה ודבש וחלב להתענג בו וזימן לו שני מלאכי השרת לשומרו במעי אמו דכתיב חיים וחסד עשית עמדי ופקודתך שמרה רוחי. אביו אומר זה בני בכור [ג] (ה) ואמו אומרת זה בני בכור שבו פתח הקדוש ברוך הוא דלתי בטני. ה' סלעים [ד] נתחייבו ליתן לכהן בפדיונו כדכתיב ופדויו מבן חדש תפדה בערכך חמשת שקלים בשקל הקדש עשרים גרה השקל ונאמר אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה. כשם שזכה בכור זה לפדיון [ה] כך יזכהו [ו] לתורה ולחופה ולמעשים טובים בא"י מקדש [ז] בכור ישראל לפדיונו. ומברך הכהן את הבן ומחזירו לאביו ולאמו. וכי פריק איהו לנפשיה מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על פדיון בכור. ולא נהגו לברך הכהן ברכה זו בצרפת ובאשכנז [ח] דלא מצינו שמברכין שום ברכה שלא הוזכרה במשנה או בתוספתא או בגמרא. כי אחרי סידור רב אשי ורבינא לא נתחדשה ברכה. ועוד למה יברך הכהן אינו עושה שום מצוה אלא מקבל מתנות כהונה ותחילת הברכה קשיא אשר קידש עובר במעי אמו אי קדושת בכור קאמר בפטר רחם תלה רחמנא. ואף בכור בהמה שהוא קרב לגבי המזבח [ט] אין קדוש עד שיצא לאויר העולם. ור"י נסתפק אם מת הבן אם האב מברך שהחיינו כיון שמזכיר לצערו. או שמא מברך מ"מ כיון שזכה לקיים המצוה. ולאחר שקבל הכהן ה' סלעים או בשוה כסף מיד אבי הבן אם ירצה הכהן יחזירם לו כדאמרינן בפרק יש בכור (דף מט:) רב חנינא הוה רגיל דהוה שקיל ומהדר. חזיה להנהו גברא דהוה אזיל ואתי קמיה. אמר ליה לאו גמרת ויהבת מדעתך ביה עבדת [י] הילך ואין בך פדוי. ומיהו אם נתן לכהן ה' סלעים על מנת להחזיר בנו פדוי כדאיתא בפ"ק דקידושין (דף ו:) אבל אין ראוי לכהן שיעשה זה שנראה כמחשבת ברית הלוי. הכהנים והלוים פטורים מפדיון בכור ולא עוד אלא אפי' בן כהנת ולויה מישראל פטור דבפטר רחם תלה רחמנא. וכן לויה שנתעברה משעובד כוכבים בנה פטור מה' סלעים. אבל כהנת שנתעברה משעובד כוכבים הבן חייב לפדות את עצמו. דכיון שנבעלה לעובד כוכבים נתחללה מקדושתה והויא לה זרה. וכהן שמת והניח בן חלל בתוך שלשים יום חייב הבן לפדות את עצמו שלא זכה האב בפדיונו. לאחר שלשים יום אין הבן חייב לפדות את עצמו שכבר זכה האב בפדיונו: ב וכן בכור בהמה טהורה נוהג בזמן הזה. וצריך הישראל ליטפל בו בבהמה דקה שלשים יום ובגסה חמשים יום ואח"כ נותנו לכהן. והכהן שומרו בביתו ומגדלו עד שיפול בו מום והכהן צריך לקבלו ואינו רשאי לסרב משום דהוי כמבזה מתנת כהונה ואינו מודה בהן. ואסור להכניסו לכיפה ויעמוד שם עד שימות. ולא מיבעיא ישראל דאסור שהרי צריך לקיים מצות נתינה ולהמתין (שם) עד שיזדמן לו כהן שיתנהו לו ואפילו יותר מחמשים יום לדקה וחמשים לגסה. והא דתנן עד מתי חייב ליטפל בו היינו אפי' בא הכהן לקבלו תוך זמן הזה כדקתני התם משום כהן המסייע בבית הגרנות שמצילו מטפולו כדי שיתנהו לו. אלא אפילו קבלו כהן לא שרי ליה להכניסו לכיפה דלא מישתמיט בשום דוכתא הכי גבי בכור כי היכי דאמר גבי הקדש (ע"ז דף יג.) אין מקדישין בזמן הזה ואם הקדיש בהמה תעקר איזהו עיקור נועל דלת בפניה והיא מתה מאליה. וכן תנן בפרק כל פסולי המוקדשין (דף לה.) מעשה בזכר של רחלים זקן ושערו מדולדל אלמא שהיו רגילין להמתין עד שיפול בו מום. אע"פ שיש טורח גדול בטיפולו ואסור בגיזה ועבודה ויכול לבא לידי תקלה. ויש ליתן טעם למה חלקו בין בכור בזמן הזה למקדיש בזמן הזה משום דבכור דשרי בנפילת מום בלא פדיון [כ] איכא הפסד קדשים אם היה כונסו לכיפה. אבל מקדיש דאפילו אי נפל ביה מומא לא שרי בלא פדיון וכדפריק ליה מיבעיא ליה להשליך הדמים לאבוד אם כונסו לכיפה אין כאן הפסד קדשים. ואסור לגרום בו מום כדתניא כל מום לא יהיה בו מנין שלא יגרום לו ע"י דבר אחר שלא יביא בצק או דבילה ויניח על גבי אזנו כדי שיבא הכלב ויטלנו ת"ל כל מום. ואם הטיל בו העובד כוכבים מום אם הוא לדעת ישראל אסור ואם לאו מותר כדתנן (שם.) מעשה בזכר של רחלים ושערו מדולדל ראהו קסדור אחד ואמר מה טיבו של זה ואמרו לו בכור הוא ואינו נשחט אלא א"כ היה בו מום נטל פגיון א' וצרם באזנו ובא מעשה לפני חכמים והתירוהו ראה שהתירוהו הלך וצרם באזני בכורות אחרים ובא מעשה לפני חכמים ואסרו זה הכלל כל שהוא לדעתו אסור ושלא לדעתו מותר. ולכשיהיה בו מום יביאנו אצל חכם לראות אם הוא מום קבוע לישחט עליו והחכם ישאל אין נפל בו המום. וצריך הכהן להביא עדות שמום זה נפל מעצמו כי נחשדו הכהנים להטיל בו מום בבכור. ואפי' בנו ובתו נאמנין להעיד שמעצמו נפל בו המום. אבל לא אשתו דאשתו כגופו דמיא. ועד מפי עד כשר לעדות. והאידנא שאין חכם ומומחה צריך שלשה להתיר בכור ואין מתירין אלא במום מובהק אבל לא בדוקין שבעין וכיוצא בהן שאין בקיאין בהן האידנא ואם נמצא טרפה יקבר העור והבשר. ואם הוא כשר יכול הוא להאכילו אף לעובד כוכבים. ומצוה להפקיע קדושת הבכור קודם שיצא לאויר העולם כדי שלא יבא לידי תקלה ולהכשל בו בגיזה ועבודה דאמרינן בפרק בתרא דבכורות דמעשר בהמה בטלו בזמן הזה משום תקלה ופריך אי הכי בכור נמי. בכור בדידן תליא מלתא מרחם קדוש. הכי קאמינא לקניהו לאודנייהו לעובד כוכבים דלא ליקדשו מעיקרא אפשר כדרב יהודה דאמר מותר לאדם להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם. ובהכי עדיף טפי משום דלא מפקע ליה מקדושת בכורה לגמרי. אבל אי מקני אזנייהו לעובד כוכבים מפקיע ליה מקדושת בכור לגמרי והאידנא דלא בקיאין למיעבד כדרב יהודה לפי שצריך דקדוק ועיון גדול להטיל מום קודם שיצא רוב ראשו ואע"ג דגדי באודניה ואימרא בשפתי' טוב יותר להפקיע קדושת בכורה ולהקנות אוזן לעובד כוכבים ממה שיבא לידי תקלה. והא דאמרינן בפ"ק דבכורות (דף ג:) רב מרי בר רחל הויין ליה חיותא הוי מקני אודנייהו לעובד כוכבים ואסר להו בגיזה ועבודה ויהיב להו לכהנים וכלו חיותא דרב מרי בר רחל. ומאחר דיהיב להו לכהנים ואסר להו בגיזה ועבודה אמאי מקני לאודנייהו לעובד כוכבים דאימר אתי בהו לידי תקלה א"ה אמאי כלו חיותיה. משום דמפקע להו מקדושתייהו. והאמר רב יהודה מותר להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם. התם מקדושת מזבח מפקע להו מקדושת כהן לא מפקע להו. ואיכא דאמר רב מרי בר רחל ידע לאקנויי קנין גמור. וכ"ע לא ידעי לאקנויי קנין גמור. וחזי ליה אינש אחרינא וסבר רב מרי בר רחל מלתא בעלמא הוא דעביד ואתו בהו לידי תקלה. והאידנא היה אומר ר"ת ז"ל שטוב להקנות לעובד כוכבים כדי שלא יבוא לידי תקלה. אף ע"ג דחזינן שנענש רב מרי דכלו חיותיה משום דרב מרי היה מקנה לעובד כוכבים אוזן העובר עצמו ואיכא הפקעה בגוף העובר אבל אם מקנה לעובד כוכבים אוזן האם אין חשש עונש בדבר. וכן מוכח שהיה מקנה אוזן העובר דקאמר ומקני לאודנייהו ואסר להו בגיזה ועבודה ויהיב להו לכהנים אלמא דכולהו בעובר איירי. ועוד היה אומר ר"ת בימי רב מרי שהיה בקיאין לעשות כדרב יהודה להטיל בו מום קודם שיצא לאויר העולם אסור לעשות על ידי הפקעה. אבל האידנא שאין אנו בקיאין בכך מוטב שיקנה לעובד כוכבים משיביא לידי תקלה. וכן מוכח מההיא שהבאתי מפרק בתרא דבכורות דאי לאו דאפשר לעשות כדרב יהודה היה לנו לתקן שימכרו לעובד כוכבים משום חשש תקלה. ולדידן שאין אנו בקיאין הוי

כאי

מעדני יום טוב

[א] כמו שאמרו חכמים ז"ל. כתוב ברש"י בהלכות תפילין סימן ע"ו בשם מכילתא: [ב] ומצאתי תיקון גאונים ז"ל. וכתב הב"י שרבי' כתב בתשובה שמצא כן לר"ח בפי' התומש בפ' שופטים: [ג] ואמו אומרת כו'. דודאי שהיא נאמנת לומר שהפילה או ילדה כבר ואין זה ענין להא דפרק י' יוחסין סימן י"ב אמו נאמנת עליו כל שבעה דהתם לברר איזה מבנים שילדה תאומים שילא לאמונה: [ד] נתחייבו. וכן הוא בקידושין פ"ק סי' מ"א אבל בקיצור כ"י כתוב נתחייבתו וגם זה אין נ"ל דהא האשה אינה חייבת בפדיון כדאיתא בפ' דלעיל סי' א' לכן נ"ל שהנוסח לגרוס נתחייבתי: [ה] כך יזכהו השם. פ"ג כפ"ק דקידושין סי' מ"א אבל בקיצור כ"י דהכא הגי' יזכהו האל: [ו] לתורה ולחופה ולמעשים טובים. וכן הוא בפרק ר"א דמילה סי' י' העומדים שם בכניסת מילה אומרים כשם וכו' וכתב הכד"א שאלו הן מצות הבן המוטלות על האב (בפ"ק דקידושין בסופו) וסדרם על זה הסדר דאמרינן לעולם ילמד אדם תורה ואח"כ ישא אשה והזכיר אח"כ מע"ט אע"פ שהוא חייב במצות משהוא בן י"ג מ"מ אינו בן עונשים עד עשרים וכבר שיהיה בן י"ח לחופה עכ"ל והוא דוחק גדול דמי הוה גרע אם היו מתקנים למימר מע"ט קודם חופה כדי להתפלל שיכנס למעשים טובים מיד שיהיה בר מצוה וכן עונשים בב"ד של מטה דכי מלתא זוטרתא היא שינצל מעונשים דב"ד של מטה שבידם אף כדי להמית בארבע מיתות ב"ד ולכן נ"ל דאה"נ דהכי תקינו רבנן למימר חופה קודם מעשים טובים דלא רמיזו למע"ט שאחר ך' שנה אלא שאחר י"ג שנה והקדימו חופה שכן מצוה היא להקדימה דבר"פ הנשרפין גר' אמר רב יהודה אמר רב המשיא את בתו לזקן והמשיא אשה לבנו קטן עליו הכתוב אומר למען ספות הרוה את הצמאה לא יאבה ה' סלוח לו מיתיבי האוהב את אשתו וכו' והמדריך בניו ובנותיו ט' והמשיאן סמוך לפירקן (פירש"י סמוך לפירקן מדיין קטנים הם) עליו הכתוב אומר וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא סמוך לפירקן שאני ולא תכביא לפירש"י שפי' סמוך לסכי שאני דלאו היינו קטן טלי האי דמשום שנה או חלי שנה לא תזנה עליו ע"כ דהא קטן דמצוה היא להשיא אשה לבנו קטן סמוך לפירקו בכמו שנה או חלי שנה וכ"ש לדברי התוספות דמדבריהם משמע דאקטן שהוא בן ט' שנים ויום א' קאי שהקשו מקטן דבן ט' ובס"פ האשה רבה אמתני' דהתם בן ט' וכו' נשא אשה כו' כתב בהדיא דמצוה איכא להשיא אשה לבנו קטן כדאמר בהנשרפין דעליו הכתוב אומר וידעת כי שלום אהלך ע"כ ואף דברי רבינו בפ"ב דקידושין סי' ו' נראין שהן מעין לדברי התוספות לכל הני פשיטא מלתא דשפיר תקינו למימר חופה קודם מע"ט דבחופה שקודם שהגיע לבן שלש עשרה קאמרי ומצוה לעשות כן אלא אף למה שכתב הטור בא"ה סי' א' דקודם שלש עשרה לא ישיאם דהוי כזנות לדידיה צריך לומר דסמוך לפירקן בסמוך לאחר פירקן קאמרינן שהרי הביא גם כן להא דסמוך לפירקן וגם הגמרא מיישבא דסמוך לפירקן שאני אלא ודאי שהוא סובר דבסמוך לאחריו קאמר מכל מקום יפה תקינו לומר חופה קודם מעשים טובים להורות שמצוה להקדימה ושהי' שהיה תחלת המעשים טובים מיד וסמוך לפרקן אחר שנת שלשת עשרה כשנכנס להיות בעל מעשים טובים ואני אומר עוד דזו של הטור ליתא דאף על גב דהב"י עשה לו סמוכים שכן כתב הרמב"ם אני אומר במחילה מכבוד תורתו דלא היא שהרי הוא לא כתב בפירוש קודם שלש עשרה כלשון הטור אלא כתב בזה הלשון מצות חכמים שישיא אדם בניו ובנותיו סמוך לפירקן וכו' ואסור להשיא אשה לקטן דכמו זנות היא עד כאן הרי שלא פירש בדבריו באיזה קטן הוא אומר וכי היכי דבגמרא מותבינן אדרב יהודה אמר רב המשיא אשה לבנו קטן כו' מהא דהמשיאן סמוך לפירקן ומשנינן דסמוך לפירקן שאני ה"נ נריכין אנו לאסבורי מלתא בלישנא דהרמב"ם דרישא דמצות חכמים כו' דוקא בסמוך לפירקן היא וכמו שרש"י והתוס' מפרשי' בגמרא סמוך לפירקן בסמוך לקודם פירקן היא כך טכל גם כן לפרש בדברי הרמב"ם דבסמוך לקודם קאמר ומעתה אין להסמך על מי שיסמוך בדבריו כזה וגדולה מזו נראה לי ודאי דאשתמיעתיה להטור דברי אביו רבינו ז"ל דבפ"ב דקידושין שהן הנה כדברי התוס' דפ' הנשרפין דאי לאו דאשתמיעתיה ודאי שלא היה סותם כדברי הרמב"ם כנגד אביו ז"ל ולפחות היה מביא דבריו ג"כ ומכיון שאין לו להטור ראיה מוחלטת ממי שקדמו וגם פשיטא לי מלתא שאלו זכר לדברי רבינו אביו ז"ל שלא היה סותם שלא כדבריו ה"ל הטור ימידאה לגמרי ודבריו כאילו אינם ועולה הפי' יפה וההוגן שצריך שנאמר חופה קודם מעשים טובים שכן מצות חכמים שתקדם סמוך בקודם לפרקן שמגיע לכלל בן מצות ומעשים טובים וכל זה נ"ל ברור ופשוט: [ז] בכור ישראל לפדיונו. ובקצור כ"י כתוב בכורי ישראל לפדיונן: [ח] ולא מצינו כו'. והמברך ברכה שאינה צריכה עובר על ל"ת כמו שכתב רבינו בפ"ק דברכות ס"ס י' ומיהו בפ"ק דכתובות סי' ע"ו ניחא ליה לרבינו לברוכי ברכת בתולים הואיל ואפשר שהיא מתקנת הגאונים וצ"ע: [ט] אין קדוש עד שיצא לאויר העולם. דמותר להטיל בו מום קודם לכן כדלקמן: [י] הילך ואין בנך פדוי. וגי' הגמרא ורבינו לעיל הלכך אין כו' ועיין מ"ש שם בזה: [כ] איכא הפסד קדשים.

ובפ"ק

דברי חמודות

מצות ע"כ ועיין בפרק הכותב סימן ע"ז ובאותו הפ' נתבארו דיני ב"ח עם יורשים בס"ד: (מה) בבור אדם מותר בהנאה כתב רבינו בפ"ק ס"ס י"א ע"ש:

הדרן עלך פרק יש בכור

(א) לא יאחר מצותו כו'. וכתב בת"ה סימן רס"ט שאם חל יום ל"א בשבת שיש לאחר הפדיון עד יום א' שהוא יו[ם] ל"ב לפי שבשבת עצמו א"א במעות וגם בשוה כסף משום דדמי למקח וממכר וכ"ש לתיקון הגאונים דכה[ן] שואל מאי בעית טפי כו' ובע"ש נמי שיתן לו המעות כדי שיהיה פדוי לאחר ל' יום איכא למגנס בשעה שעוש[ה] וגם בברכות אימתי יהיו נעשין אם בו ביום הרי עכשיו אינו נפדה וגם שמא יתעכלו המעות ואם ביום השבת ל[א] מידי קעביד וממילא פדוי בכניסת שבת יום ל"א אם לא נתעכלו המעות ואע"ג דבנרות חנוכה מקדימין בע"ש הת[ם] לא אפשר בענין אחר וכתב עוד שמשמע שנמצא בס' א' שאין לעשות הפדיון כשחל ל"א בשבת ונראה דיש לנהוג כ[ן] אע"ג דנוכל ליישב כל הני גמגומים וכו' ע"כ וכ"כ מהרי"ו סימן קפ"ט לפדותו ביום א' שהוא יום ל"ב וכתב עוד ש[ם] וז"ל מצאתי בס' המצות מצוה כ"ך בהג"ה דאין עושין פדיון הבן בחוה"מ עכ"ל וכתב רמ"א אמנם התוס' פ"ק דמו"[ק] (סוף דף ח') כתבו דאפילו למ"ד דאסור לערב שמחה בשמחה לא חשיבא שמחה כי אם סעודת נישואין לבד ולכן פדיו[ן] הבן אפילו שלא בזמנו מותר ע"כ וכתב רמ"א שכן עיקר: (ב) דמייתי ליה אבוה כו'. וכתב בהגהת סמ"ק דא[ין] צריך דאפילו בעיר אחרת שאין הבכור שם יכול לפדותו ע"כ וכתב רמ"א דבמדינות אלו נוהגין אם האב אצל הכ[הן] דמייתי ליה לבכור כו' אבל אם אינו אצלו פודה אותו בלאו הכי אלא אומר לכהן שיש לו בכור לפדותו והוא אומ[ר] במאי בעית טפי וכו': (ג) מאי בעית טפי וכו'. וכתב בפסקי מהרא"י סימן רל"ה מה שכתבת דאם היה נותן הב[ן] לכהן שהיה יוצא בכך כמו בפטר חמור בדותא היא דהא דפטר חמור גופיה לא ידענא מהיכן דייקת דיוצא אם נותן הבכו[ר] לכהן דילמא לעולם צריך לפדות או לערוף והא דילפינן מהקדש היינו דה"ג דוקא שה אלא פודהו בשאר דברים (בשווי) אבל מ"מ פדייה בעי ואפילו אי מהני התם היינו משום דהחמור קדוש גופו בבכורה ואסור אפילו בהנאה קודם פדיית[ו] משא"כ בן בכור דיליף בהדיא מקרא (בפ"ק סוף סימן י"א) דחולין גמור הוא למאי מבעי ליה לכהן אי לעבד אין ב[ן] חורין נעשה עבד אי לבן הא לאו זרעיה הוא עכ"ל ומה שנסתפק בפטר חמור תמיהני דמתני' היא בפ"ק נתנו לכהן אי[ן] הכהן רשאי לקיימו עד שיפריש שה תחתיו ותניא להא דת"ר וכו' ע"ש סימן ע"ו: (ד) והדר מזגי ליה לכהנא וכו'. ואנ[ו] אין נוהגים בהא ומהרי"ל נוח לכהן לשתות וכן לאבי הבן ובהגהת מרדכי סוף האשה שהלך דנהיגי לעשות סעוד[ה] לפרסומי מלתא והרשב"א כתב בתשובה שלעשות סעודה על מצוה אינו תלוי אלא בהרחבת הלב ע"כ אבל בת"[ה] סימן רס"ט כתב דמוכח מן גמרא דאפילו בימיהם היו נוהגים לעשות סעודה לפדיון הבן כדאיתא בפרק מרובה רב ושמואל ורב אסי איקלעו לבי שבוע הבן א"ל לבי ישוע הבן ופירש"י ישוע הבן משתה היו עושין לפדיון הב[ן] וכתבו שם התוס' וכן פירש בערוך ישוע הבן פדיון הבן ואע"ג דמפרשי אינהו בשם ר"ת דהיו רגילים לעשות סעוד[ה] כשנולד זכר על שנושע ונמלט ממעי אמו מ"מ בהא לא פליגי ארש"י שהיו רגילין לעשות סעודה לפדיון הבן ואח[ד] מהגדולים מוכיח משם דסעודת מצוה היא לרש"י כדאית ליה ולר"ת כדאית ליה מדאיקלע רב להתם דהא אמרי[נן] בפרק ג"ה דרב לא הוי מתהני מסעודת הרשות ע"כ וכתב עוד בהג"מ המוכר שמברכין בהמ"ז שהשמחה במעונו וכ"כ מהרי"ו סימן קכ"ט וכ"כ הכל בו ואגודה כתב שלא לברך וכתוס' דפ"ק דמו"ק סוף דף ח' שהבאת[י] לעיל מוכח דס"ל שמברכין שהשמחה במעונו דסעודת ברית מילה כתבו בפשיטות דעושין בחוה"מ שאין כאן עירו[ב] שמחה בשמחה שאין מברכין שהשמחה במעונו ועל סעודת פדיון הבן נסתפקו וכו' ש"מ דס"ל דמברכין והעיק[ר] כמ"ש בת"ה סימן רס"ח דבני ריינו"ס היו מברכים ובני אוסטרייי"ך לא היו מברכין ע"ש א"כ הני רבוות' כמ[ו] מסתמא כמנהג אתרייהו היו כותבין וכתב רמ"א דאין נוהגין לברך שהשמחה במעונו: (ה) ואמו אומרת כו'. משמע שהכהן שואל אותה מתחלה ואע"פ שלא נזכר וכן נוהגין לשאול אותה קודם הפדיון אם זה הוא פטר רח[ם] שלה אע"ג דבברכה זו אין נוהגין לברכה וכדמסיק רבינו:

הדרן עלך הלכות פדיון בכור וסליקא לה מסכת בכורות

כאי אפשר ולאידך לישנא נמי דקאמר דנעשה רב מרי משום דכ"ע לא ידעי לאקנויי יש לומר נמי דרב מרי שהיה יודע לעשות כדרב יהודה לא היה לו לעשות דבר שיכולין לטעות . אבל לדידן לא אפשר לן בע"א. ועוד היה אומר ר"ת דרב מרי לא היה מקנה אזן העובר לעובד כוכבים דהוי דבר שלא בא לעולם אלא שהיה מקנה הבהמה לאזני עוברה והוי כמו דקל לפירותיו וטעו אינשי וסברי דאזן העובר הוי מקנה והוו כמו פירות דקל ואתו לידי תקלה. אבל אם מקנה אזן האמהות שרי דלא אתו למיטעי . הלכך טוב להקנות אזן האמהות לעובד כוכבים . ולפירש"י שפירש דמעות קונות בעובד כוכבים צריך למכור לו בכסף אזן האם . ולפירוש רבינו תם דפירש משיכה בעובד כוכבים קונה צריך שימשוך העובד כוכבים הבהמה לרשותו או לסימטא. הילכך להסתלק מן הספק היה צריך שיתן העובד כוכבים דמים וגם ימשוך הבהמה לרשותו או לסימטא. והמהדר שבכולן הוא שיקבל פרוטה מן העובד כוכבים ויקנה לו מקום שהבהמות עומדות שם ויקנה לו אזן הבהמה . והכהנים והלוים חייבין בבכור בהמה טהורה : ג **וכן** פטר חמור נוהג בזמן הזה וצריך לפדותו מן הכהן בשה ואפי' כחוש שוה כל דהו . אבל אם פודהו בשאר דברים צריך לפדותו כפי שויו . וקודם שיפדנו אסור בהנאה ואם לא רצה לפדותו עורפו בקופיץ מאחוריו . ומצות פדייה קודמת דכתיב ואם לא תפדה וערפתו . וכהנים ולוים פטורין מפדיון פטר חמור : ד **ואין** ליתן לכהנת בכור בהמה *) ולא פדיון הבן . דאמר בפ' הזרוע (דף קלא:) עולא יהיב מתנתא לכהנתא אלמא קסבר עולא כהן ואפילו כהנת איתיביה רבא לעולא מנחת כהנת נאכלת מנחת כהן אין נאכלת ואי אמרת כהן ואפי' כהנת והכתיב כל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל . אמר ליה [ל] ומטונך אהרן ובניו כתיב בפרשה . אלמא דפשיטא כל היכא דכתיב אהרן ובניו אמרינן כהן ולא כהנת ובפרשת מדבר סיני כתיב ויתן משה את כסף (*העודפים) לאהרן ולבניו [מ] ואיתקש להדדי בכור אדם ובכור בהמה טמאה [נ] דלא כפי' רש"י בפ"ק דקידושין (דף ח.) גבי הא דרב כהנא שקל סודרא לפדיון הבן [ס] דרב כהנא לא היה כהן אלא בשביל אשתו היה לוקח שהיתה כהנת :

*) [טמאה כך יתכן להיות]

הדרן עלך הלכות פדיון בכור וסליקא לה מסכת בכורות

רש"י . לכהנת . בת כהן אפילו אשת איש דכיון דקדושה לית להו דאינן אסורים לזרים הרי היא מותרת כהן ולא דמי לתרומה ואי משום ונתן לכהן קסבר אפילו כהנת משמע : **מנחת** כהנת נאכלת . השירים כמנחת ישראל : מנחת כהן אינה נאכלת . דכולה כליל דכתיב כליל תהיה : **מטונך** . הגעתיך מש"ה אמרינן גבי מנחת כהנת דנאכלת דאהרן ובניו כתיב בפרשה וזאת תורת המנחה הקרב אותה בני אהרן וגו' כיון דכתיב בהדיא בני אהרן למעוטי בנות אהרן הכל במתנות לא כתיב בהו אלא כהן גרידא ומשמע כהן ואפילו כהנת : **הדרן עלך הלכות פדיון בכור וסליקא לה מסכת בכורות**

מעדני יום טוב

ובפ"ק דעבודת כוכבים סי' י"ג כתב עוד פעם אחר דבכור קודם מאליו אין נקנסו וכו' : [ל] **ומטונך**. פירש"י ממוקך הגעתיך וז"ל הערוך מן הראיה שתביא משם תשובה עליך ע"כ וירלאה לי שלא זז מלשון דכי פונא ודכוותיהן שכתבם הערוך בערך דלעיל מהך ופירשם מלשון משא דהך נמי הכי מיפרשא מהמשא שמספקא שני : [מ] **ואתקש** להדדי בכור אדם ובכור בהמה . תמהני שלא נמצא שהוקש אלא בכור אדם ובכור בהמה טמאה בפ"ק סי' ג' והכתי בכור בהמה טהורה דלא ניתן לכהנת מנלן ונראה לי דבריתא דקרא נמי אתקשו דכתיב כל פטר רחם לכל בשר אשר יקריבו לה' באדם ובבהמה יהיו לך וזה כולל בין בהמה עמאה בין בהמה טהורה והוקשו תרוייהו לאדם ותו דהך באדם ובבהמה מיותר לגמרי דכלום מקרא חסר במאי דכתב מעיקרא לכל בשר ואדם ובהמה בכלל כל בשר הוא ותו למה לי אלא למידרש מיניה שהוקשו כולם אהדדי ומ"ת א"ב היקשא תניא בכור אדם ובכור בהמה עמאה למה לי לא קשיא דאי לאו היקשא זה ה"א שהוקשו לגמרי דאין היקש למחצין וכמו שנפטרו הכהנים ולוים מבכור אדם ה"נ ליפטרו מבכור בהמה טהורה קמ"ל שלא הוקשו לענין זה אלא בכור אדם ובכור בהמה עמאה בלבד ומ"מ אהני היקשא קמא לדבר אחר דהיינו שכמו שאין ניתן פדיון בכור אדם לכהנת כדכתיב לאהרן ולבניו ה"נ בכורי בהמה טהורה וטמאה לא ניתנו לכהנת וכך נ"ל אלא שרבינו ז"ל היה לו לפרש זה ולא לסתום דהוקשו להדדי דמשמע שהיקש דידעינן מפורש בגמרא וזה לא מצאנו אלא בבהמה טמאה בלבד ואפשר היה לסבול הדוחק ולומר דרבינו אה"נ לא קאמר אלא בבהמה טמאה ואף על גב דבהמה סתמא קאמר סמך לו שילמד מענינו דאפטר חמור דסליק מיניה קאי לולי שראיתי להטור דבר"ש ש"ו בבכור בהמה טהורה כתב גם כן שלא ניתן לכהנת : [נ] **ודלא** כפירש"י בפרק קמא דקידושין דף ח . בפ' דלעיל בסימן י' מייתי לה רבינו ובדפוס קושטנטינ' גם בדפוס חדש ויתן ובקצור ב"י כתב דלא כפירוש רש"י ואף הב"י כ"ם ש"ה העתיק ודלא כפירוש רש"י ולא נמצא כלום מזה בפירוש רש"י ולכן נ"ל שצריך לומר ולא כפירש ר"י שכן נמצא בתוספות והעתקתי דבריהם לעיל שם : [ס] **דרב** כהנא לא היה כהן . כדמשמע בסוף אלו עוברין ורבינו נקט לעיקר תירוץ שני של התוספות דתרי רב כהנא הוו :

הדרן עלך הלכות פדיון בכור והדרן עלך מסכת בכורות

הגהות וחדושים מאת הרב הגאון וכו' מו"ה בצלאל רנשבורג זצ"ל

דף ד ע"א תוס' ד"ה בפטר וכו' דכך לווי' וכו' בן לווי' הוא אם אשכחת וכו' בן לווי' נמי פטור משמע שרוצה לתרץ הך פירכא דבן לוי' וכו' ובן לוי שהוא פחות מבן חדש נטר עד שנוי' וכו' בשנויי' וכו' דפטר רחם דבן לוי וכו' וכיון דבפטר רחם תלה רחמנא והוא בן לוי משויכו לוי וה"ה בבן לווי' ואע"פ שאין אביו לוי כנ"ל :

דף ו ע"א גמ' למאי קתני לה . נ"ב ר"ל למאי קתני לה בריתא גבי הא דפרה שילדה מין חמור ע"כ לפטורה מיהא לענין לית בה מקלא סימנין דהא סיפא דיש בה מקצת סימנין לאו פלה קא מיהדר וע"כ נקט לה רק משום דיפא דרישא וע"ז פריך השתא וכו' ולבל זה כוון רש"י בד"ה אבל חמור וכו' ודו"ק : **ע"ב** גמ' אלא מעתה ספן שפן ארנבת ארנבת שזיר שזיר להכא הוא דאתו כנ"ל : תוס' ד"ה קיפה וכו' דלא אתא לאשמועינן אלא שהיה כאכילה כנ"ל :

דף ח ע"א רש"י ד"ה זכרותו וכו' ואוזן בר . נ"ב ר"ל ואף אווז בר זכרותו לפנים ואינו תליא עתה בבילים רק בזכרותו ודו"ק :

דף י ע"א רש"י ד"ה צריכה מחשבה לטמא טומאת אוכלין א"ס נג"ע בהן שרץ . הכך ד' תימות איך שוסבין על נבלת עוף טהור דסיא אינה צריכה הכשר אבל כוונת רש"י בזה מוסב על טומאת אוכלין דנקט שהם נטמאו אם נגע בהן שרץ וכן משמע מלשון רש"י אם נגע בהן שרץ אלא"ל בה אם קאי על נבלת עוף כנלע"ד : **ע"ב** רש"י ד"ה איתיביה אביי לרבא . נ"ל דכך היתה גירסת רש"י בגמרא או דמפרש לשון איתיביה ומוכר דמסתמא אביי הוא :

דף כא ע"ב רש"י ד"ה אינה מטמאה וכו' וולד נימוק ופריך אמאי תקבר כנ"ל :

דף כב ע"א רש"י ד"ה פתיחת הקבר וכו' טמא הבית הראשון . במשנה שם איתא טמא מספק וצ"ע : בא"ד דטומאה בוקעת והוא הדין . נ"ל היא מדין :

דף נב ע"א תד"ה (בעמוד הקודם) ולא כראוי וכו' (בסה"ד) דאבה גובה ממלוה דאכוהון מסהיא וכו' כנ"ל : **סליק**

המתרגם

באור מלות הלועזיות שברש"י ותוספות ממסכת בכורות

דף ז ע"ב תוס' רוב דגים וכו' ויש נהתיר אותן דגים שקורין מרג"ש (דיא מורענע, איין דעם אאלע עהנליכער פיש) הנמצא תוך דג בלינ"א (וואאלפיש): **רש"י** עטלף קלב"א סורי"ן דומה לעכבר ויש לו כנפים, עי' המתרגם ברכות נ"ז ב' ד"ה קורפראי :

דף ח ע"א בני ימא דגים יש בים שחצים צורת אדם וחצין צורת דג ובלע"ז שריינ"א (מעערוויבכען , סירענע) , עי' המתרגם יומא נ"ב א' ד"ה כרוכים : **לוז** קורדל"א שגדילים בו אגוזים קטנים , ובברא"שית (ל' ל"ז) פי' ג"כ לוז עץ שגדילים בו אגוזים דקים קולדר"י בלע"ז , וכן פי' ולוטו שופטים (א' כ"ד) וזהו (האזעלנוס-שטרויך): **תוס'** תרנגולת וכו' לוז , וריב"א מפרש שקדים שקורין אמנדליי"ר (מאנדעלבוים): ברדלס , פ"ה אפא ופ"ק דסנהדרין (ט"ו ב') ד"ה פוסו"ם וכו' , עי' המתרגם פסחים ט' ב' ד"ה ברדלס: **רש"י** קוף סינייי"א בלע"ז (אפפע) : **שם** קפוף כעין קוף הוא ויש לה זנב ובלשון משנה מרקל"א, עיין המתרגם ברכות נ"ח ע"ב ד"ה חוץ מן הפיל : **ע"ב** גרדי בלע"ז פירכ"ש , עיין המתרגם סוכה ט' א' ד"ה מן הגרדין : **שם** איירו מרי פשויי"ר , עיין המתרגם ברכות נ"ז ב' ד"ה חוץ ממר :

דף י ע"ב במגירה שיג"א סכין שיש בו פגימות הרבה , עי' המתרגם ביצה ל"א א' ד"ה ולא במגרה :

דף טז ע"א דוקין טול"א, (פעלל אין אויגע) :

דף כב ע"א פיקה של נמר למוסי"ל , עיין המתרגם כלים פכ"א מ"א ד"ה בפיקה והמתרגם מנחות מ"א ב' ד"ה שביד לאו פיסא : **תוס'** כיצד וכו' יש באותה מגופה כעין בית יד שטוסין באותה והיא עגול כעין אותה שקורין פילמיי"ל בלע"ז (שפאנגע האקען) :

דף כז ע"א רש"י ותוס' בריש מסא פורגו"ן , עיין המתרגם ביצה ל"ג א' ד"ה אוד , והמתרגם תענית כ"ה א' ד"ה מסא :

דף כה ע"א רש"י דוקין טייל"א , עי' לעיל ט"ז א' ד"ה דוקין :

דף כט ע"ב נמטי פילטר"ש ולא נטוו מטולם , עיין המתרגם ברכות כ"ח ב' ד"ה פתוי' ראם והמתרגם שבת מ"ח א' ד"ה מוכין והמתרגם ביצה ט"ו א' ד"ה נמסא : היבי שרשרות שקורין שרלויי"ר"ש ועושין אותו מפשתן עד שלא נשווה (צווערבפלעבטע) תרגום ושתי שרשרות (שמות כ"ח י"ד) ותרתין תיכין :

דף ל ע"א בשר דכנתא בחזקת חלב טהור הנקרא כנתא ובלע"ז אנטריי"ל (איינגעווידע) :

דף לג ע"ב שאחזו דס אפינדו"רן(שטעבען, אדערלאססען) :

דף לד ע"א הצורם הפוגם אנקרני"ר בלע"ז, עי' המתרגם זבחים כ"ה ב' ד"ה הצורם :

דף לה ע"א צדעיו טונפל"ש , עי' המתרגם שבת פ' ב' ד"ה כלכול לידעה : חוטין שחילוף ככי דשיי שקורין ינגיב"ש , עי' המתרגם ברכות נ"ו א' ד"ה ככי : פנימיות שסשיניים הגדולות קבועות בהן שקורין מייסיליר"ש, עי' המתרגם ברכות שם :

דף לז ע"א החסחום תנוך האוזן שקורין סנדרי"ן , עי' המתרגם פסחים פ"ד א' ד"ה ורבאי כנפים : חוטין ינגב"ש ועוד שם ד"ה הפנימיות מוגשליר"ש ושם בתוס' ד"ה מה וכו' עי' בהמתרגם ברכות נ"ו א' ד"ה ככי : **ע"ב** הסול קיסם שראשו חד שקורין ברוק"א , עי' המתרגם קדושין כ"א ב' ד"ה סול : מקדח סריבל"א , עי' המתרגם קדושין שם ד"ה מקדח : הונדא בלשון זה היו מכירין ובלשון לעז ויל"א נ"ל איכד"א (אינדיען) :

דף לח ע"א אוזנו , והו מה שעושין וכו' לבית אחיזה שקורין מנשי"ו , נ"ל אנס"א , עי' המתרגם ברכות נ"ב ב' ד"ה תוכו ואוגמו : הרי בעינו דק כלומר הרי שיש בעינו דק טייל"א , עי' לעיל ט"ז א' ד"ה דוקין : חלזון תולי היא שקורין לימו"ן (איטערנדע אויגען) : ועצב מיי"ל , עי' המתרגם שבת ע"ח א' ד"ה שכן כוחלין לברקים : **לבן** הפוסק בשירא . שירא היינו שורה שבעין סביב לשחור, שחור פרונייל"א (אויגענ-שטערן , דער מיטטלערע שווארצע פלעק אים אויגע) : **ע"ב** אבל לא ויבש של גשמים , אם האכילוהו לרפואה תבן ומספא שקורין פינ"א (ווײדעפּוטטער) שהוא שם כלל למאכל הבהמות לבד מתבן :

דף לט ע"א מתאימות שיניים גדולות שקורין מיינסליר"ש שאחת נראית כשתים, עי' המתרגם ברכות נ"ו א' ד"ה ככי : **ע"ב** זימנין דכוולן רטייר"ש , עיין המתרגם שבת ק"כ א' ד"ה מפני שהוא מהריך :

דף מ ע"א תוס' שנשמטה ירכו,פי' בקונט' איסלוויסי"ר בלע"ז , מלה זו אינו בקונטרס שלנו , ולקמן (מ"ג ב') לעוז כן לחביא מחבא (פערענקען , אויזקעהטען) שקפלה הירך ממקומה , עי' המתרגם שבת קמ"ז א' ד"ה נפרקה : **ע"ב רש"י** מבולמות קלרות ברוחב אנקפלי"ד בלע"ז (געבאגענע האנקע , גע-קריממטע האנקע אדער היפטע , בייא מאנבען טהיערען ווירד דער גאנצע הינטערטהייל האנקע גענאנט) : יבלת ורואי"ן (ווארצע) :

דף מג ע"א ובעלי חטרות וכו' חטרות אלדרוב"ש , עי' המתרגם שבת כ"ד א' ד"ה חטרתו : **שם** גבן וחרוס וכו' דגבן היינו שיש לו גביים שקורין שורציל"ש , וכן לועז בחומש (ויקרא כ"א כ') ופי' שגביני עיניו שערן ארוך ושוכב וכל"ע כאן שיש לו גבינים שקורין (אויגענברוינען) ארוכים ושוכבים כדעת רבי דוסא במשנה בסמוך כי לבני אדם בכלל יש גבות עינים ולמי שאין לו , תארו מכוער : **ע"ב** שקוט מלפניו שראשו משופע וכו' כעין כלי של נגר שקורין בשגו"ג , עיין המתרגם ביצה ל"ה ב' ד"ה ואיכא : דחביא מיחבא שראשו מושל בין כתפיו ודומה כמי שראשו שמוט אישלוייסיד"י עיין לעיל מ' א' ד"ה שנשמטה ירכו : **שם** גבינים שירציל"ש , עי' בעמוד א' ד"ה גבן וחרוס :

דף מד ע"ב ותיפוק לי משום עלקא וכו' דילמא עלקא שתה שקורין שנסוא"ס , עי' המתרגם שבת נ"ד ב' ד"ה דלא למלוי' יאלי : **שם** (נאלת) רוח שטות ע"י שד וזהו בן נפילים מוייסו"ן (פאללזוכט) , עי' ערוך השלם ערך בן נפיל ב' :

דף מה ע"א כסתות הרבה שאיסתמרה שלו שקורין קביל"א גדולה מאד , עי' המתרגם מנחות נ"ב א' ד"ה הא דעבידא כסיכתא הא דעבידא כאיסתורא : **שם** טרפה קלוסטנב"א, נראה לי שכן שתי מלות קאלוס (ערהאבענע פערהערטעטע שוויהלע אן דער פוסזאהלע) טימבא"ל (קוגעל , אדער פויקענפערמיג) , והערוך פי' רחבה ומשווה : **שם** צירין קרדונ"ש (טהיראנגעל) : **ע"ב** סומקא רו"ש בלע"ז , עי' המתרגם ברכות נ"א ב' ד"ה נחור: **שם** דתניא אבל דבלה קעילית וכו' ומסכרת כיין דבש מי"ד בלע"ז מים ודבש שלוקין יחד (מעהט) ידוע בלשון אשכנז :

דף נא ע"א חסול ברוק"א בלע"ז , עי' לעיל ל"ז ע"ב ד"ה הסול :

דף נה ע"א אבטילאות קינפריד"ש (לאנד-שאפטען , פראפינצען) :

ע"ב ומפצי ביזמי תמרי כשהיו טבולות וכו' עושה להם מחצלות של קנים שקורין קלויי"ש , עי' המתרגם עירובין ק"א א' ד"ה ומחצלת של קנים :

דף נז ע"ב חוזרין שבמקומינו לשון פורת ירק שקורין למוג"א , עיין המתרגם פסחים נ"ט א' ד"ה חסא : **שם** בבית המסס היינו אותן עלין קטנים כמו הבשר עלמו שיש באותו המסס של בהמה שקורין ליגטיל"א, נ"ל לינסאפילי"א, עי' המתרגם שבת נ"ו א' ד"ה המסס : **שם** מוזרתא הואי בלע"ז טורני"ך מסתבר של"ל פורריי"ך (פערפוילט , אויזגעראנען , אנגעבריטעט) מלשון ביצים מוזרות (חולין ק"מ ב') וכמו שפי' שלא היתה ראויה לאפרוח :

דף נח ע"א סקרתא בלע"ז מגו"א , נ"ל מיניו"א , עי' המתרגם שבת ק"ד ב' ד"ה סקרתא והרמב"ם פ"ה פי' וסיקרא שם ידוע לצבע אדום שקורין בלע"ז פידר"א שנגויכ"ש וזהו (בלוטשטיין , מינעראל-ציננאבער) :

הלוקח פרק ראשון

א אסור למכור בהמה גסה לעובד כוכבים ואסור להשתתף עמו בשום שותפות · אבל שאר משא ומתן ליתן לו בקבלה או ליקח ממנו מותר אפי' אם נשתתף עמו ונתחייב לו שבועה לרבינו תם מותר לקבלה ולרש"י אסור : ב הלוקח עובר בהמה של עובד כוכבים והוא בכור ל"ש טמאה ול"ש טהורה או המוכר לו או המשתתף עמו פטור מן הבכורה דשותפות עובדי כוכבים פוטר אפילו אין בו אלא האוזן בין באם בין בעובר והאידנא מותר להקנות אוזן האם לעובד כוכבים כדי לפוטרה מן הבכורה ודוקא בהמה טהורה אבל בהמה טמאה לא דאית ליה תקנה בפדיה או בעריפה · מקבל פרוטה מן העובד כוכבים ויקנה לו מקום שהבהמה עומדת לשם ויקנה לו אגבן אוזן הפרה : ג כהנים ולוים פטורים מפדיון הבן ומבכור בהמה טמאה : ד פרה שילדה כמין חמור וחמורה שילדה כמין סוס ספק ומפרים טלה והוא לעצמו ופרה שילדה מין סוס אסור בגיזה ועבודה ונאכל במומו לבעלים · אין דיני בכור טמא נוהג אלא בחמור ולא בשאר בהמות טמאות : ה בהמה טהורה שילדה כמין בהמה טמאה מותר באכילה וטמאה שילדה כמין טהורה אסור · וציר בהמה טמאה וחלבה אסור : חלב בהמה טהורה וביצי עוף טהור אין בהן משום אבר מן החי : ו כוי בריה בפני עצמה היא · ואין טמאה מתעברת מן טהורה ולא טהורה מטמאה ולא גסה מדקה ולא דקה מגסה ולא בהמה מחיה ולא חיה מבהמה : ז היוצא מן טמא כגון מי רגלים של חמור ודבש גיזין וזירעין אסורים ודבש דבורים מותר וכן יאלי דיחמרתא ועור הבא כנגד פניו של חמור מותר דפירשא בעלמא היא : ח דג טמא שבלע דג טהור מותר באכילה ואפי' לא ראינו שבלעו וטהור שבלע טמא אסור באכילה ולא חשיב כמעוכל כיון שהוא שלם וכן יש לאסור חטה שנמצאת בתרנגולת בפסח שנפל בקדירה : ט תרנגולת מולידה ביום נפקא מינה שאם בדק בקינה בעי"ט ולא מצא ביצים ולמחר השכים ומצא בה ביצים מותרים בי"ט ומותר לקנות ביצים מן העובד כוכבים בליל י"ט ב' של גליות אבל לא ביו"ט שני של ר"ה : י חמורה שלא בכרה וילדה ב' זכרים נותן טלה אחד לכהן זכר ונקבה מפרים טלה והוא לעצמו · שתי חמורות שלא בכרו וילדו ב' זכרים נותן ב' טלאים לכהן זכר ונקבה או ב' זכרים ונקבה נותן טלה אחד לכהן שתי נקבות וזכר או שני זכרים וב' נקבות אין לכהן כלום · אחת בכרה ואחת שלא בכרה וילדו שני זכרים נותן טלה אחד לכהן זכר ונקבה מפרים טלה אחד לעצמו : יא יב פטר חמור אסור ליהנות מגופו לגוזזו ולעבוד בו להנאתו אבל לרפואה מותר לגוזזו והשער אסור בהנאה ואסור ליהנות בדמים כגון למוכרו אבל יכול למכור מה ששוה יותר על דמי שה קטן שהלוקחו צריך לפדותו דקי"ל פודין אפי' בשה כל שהוא ומיהו הבא לימלך אומר לו בשה ששוה ג' דינרים וכשאינו פודה בשה פודה בשויו : [יג הפודה פטר חמור של חבירו הוא פדוי והפדיון לבעלים] : יד אחת בכרה ואחת לא בכרה וילדו ב' זכרים נותן טלה אחד לכהן · זכר ונקבה מפרים טלה והוא לעצמו · ופודה בו פעמים הרבה אם החזיר לו הכהן או אם יש ספק פטרי חמורים שמפרים עליהם וא"צ לתנם לכהן פודה בו פעמים הרבה כל הספקות זה אחר זה · לאחר הפדות הספיקות יש להם דין חולין וצריך לעשרם · הפרים שה לפדיון פטר חמור ומת השה ביד הבעלים הוא פדוי שאין חייבין באחריות ומיד כשהפרים נעשה המצוה הלכך מברך מיד בשעת הפרשה משא"כ בפדיון הבן שחייב באחריותו עד שיבא ליד הכהן הלכך אין לברך עד שיתנם לכהן : טו אין פודין לא בעגל ולא בחיה לא בשחוטה ולא בטריפה ובכלאים ובכוי ולא בבן פקוע · ואם פדה בגדמה ולא נתנו לכהן עד שמת פטר חמור יהנה ישראל בטלה ופטר חמור יקבר ואם אחר שנתנו לכהן מת פטר חמור יקבר הטלה · כהן א' שנתן פטר חמור לכהן אחר גם הכהן צריך להפרים עליו שה והוא לעצמו ואסור לישראל ליתן לכהן אא"כ יפרים עליו שה מיד לפניו : טז מת פטר חמור ביד בעליו אחר שהפרים עליו השה לכהן והפטר חמור א"צ קבורה · פדיון הבן לאחר ל' יום ופדיון פטר חמור לאלתר ואי משהי ליה אינו עובר עליו · לא רצה לפדותו עורפו בקופיץ מאחוריו · לא ימיתנו בקנה ובמקל ובקורדום ומגירה לא יכניסנו לחדר לנעול בפניו עד שימות · ומצות פדייה קודם למצות עריפה :

הלוקח עובר פרתו פרק ב

א הלוקח עובר פרתו של עובד כוכבים או משתתף עמו פטור מן הבכורה והוא שיקנהו במשיכה · דקי"ל דבר תורה מעות קונות אבל שבד כוכבים מישראל וישראל מן העובד כוכבים לא קנה עד שימשוך · כהנים ולוים חייבים בבכור בהמה טהורה שאינם פטורים אלא מבכור בהמה טמאה : ב המקבל צאן ברזל מן העובד כוכבים אע"ג דברשות ישראל קיימא כגון שקבל עליו אונס הולדות פטורה מן הבכורה וולדי וולדות חייבים העמיד ולדות תחת אמותיהם ולדותיהם פטורין וולדי וולדותיהן חייבים : ג רחל שילדה מין עז ועז שילדה מין רחל פטור מן הבכורה ואם יש בו מקצת סימנים חייב מיהו מום קבוע הוא לשחוט עליו ורחל בת רחל[בת עז] או רחל בת עז (או עז) בת רחל פטורים מן הבכורה ואין לוקין על צמרו משום כלאים ופסול לתכלת . ד רחל שלא בכרה וילדה ב' זכרים ויצאו שני ראשיהן כאחד אין לכהן אלא אחד הכחוש שבהן והשני ירעה עד שיפול בו מום ויאכל במומו לבעלים וחייב במתנות כהונה · מת אחד מהם המע"ה זכר ונקבה אין לכהן כלום ויאכל במומו לבעלים · שתי רחלות שלא בכרו וילדו שני זכרים ונקבה נותן לכהן הכחוש והשני נאכל במומו לבעלים · שתי נקבות וזכר או שני זכרים או שתי נקבות אין לכהן כלום ויאכלו במומן לבעלים · אחת בכרה ואחת לא בכרה וילדה ב' זכרים נותן לכהן הכחוש והשני נאכל במומו לבעלים : זכר ונקבה אין לכהן כלום ונאכל במומו לבעלים : ה יוצא דופן והבא אחריו (נפלים) שניהם אינן בכור הראשון שלא פטר הרחם והשני שקדמו אחר :

הלוקח בהמה פרק ג

א הלוקח בהמה מן העובד כוכבים ואינו יודע אם בכרה ל"ש תוך שנתים ל"ש אחר שנתים הוי ספק ויאכל במומו לבעלים שמא טינפה וטינוף פוטר מן הבכורה ואפי' אם העובד כוכבים מסיח לפי תומו שביכרה אינו נאמן : ב חלב אינו פוטר לר"ת והרמב"ם פוסק שהוא פוטר : ג הלוקח בהמה מן הישראל ולא אמר לו כלום פסק בה"ג דהוי ולד ודאי ואלין וה"ר יונה פסק כשמואל דאמר בכור מספק · בהמה ששפעה חררת דם תקבר ופטורה מן הבכורה אם הפילה שליא פטורה מן הבכורה וישליכנה לכלבים : ד הלוקח בהמה מניקה מן העובד כוכבים ובנה כרוך אחריה ואפי' ידענו שהיה לה חלב בלא לידה פטורה דלא מרחמא אלא א"כ ילדה והיכא דילדה בכור מספקא לן אי מרחמא ולד אחר לענין לנקות משום אותו ואת בנו · חזיר שכרוך אחר רחל פטור מן הבכורה ואסור באכילה : ה הרמב"ם התיר תלישת נוצה לצורך שחיטה ביו"ט ור"י אסר טלה והתיר תלישת צמר ואפי' זה דוקא כשאינו מכוין וכן דעת א"א הרא"ש ז"ל : השוחט הבכור תולש שערו ביד ולא בכלי ובלבד שלא יזיזנו ממקומו וכן תולש שערו לכתחלה לראות מקום המום : ו שער בכור שנתלש מחיים ל"ש תלש ל"ש נשר מעצמו בין שמת בין ששחטו לעולם אסור ואפי' התירו מומחה : שער בכור שנתלש ועודנו מסובך עם שאר השער אם נראה כשאר השער מותר לאחר השחיטה ואם אינו נראה כשאר השער כגון שעולה יותר משאר השער ושעיקרו הפוך כלפי ראשו שכפול באמצעיתו וב' ראשיו נראין שהן מבחוץ אין השחיטה מתירתו : האורג מלא הסיט מצמר הבכור בבגד או משער נזיר או מפטר חמור בשק אם הוא דבר חשוב כמו מעשה ציורין ידלק ואם לאו מבטל ברובו : השוחט את הבכור ונמצא טרפה יקבר עם עורו ובשרו :

עד כמה פרק ד

א ישראל חייב ליטפל בבכור בבהמה דקה עד שלשים יום ובגסה נ' יום אפי' אם ירצה הכהן ליטלו קודם לכן ליטפל בו לא יתננו לו · ואם היה בעל מום ורצה ליטלו קודם לאכול מותר : כהנים לוים ועניים המסייעים בבית הגרנות אין נותנים להם תרומה ומעשר בשכרן· וישראל יכול ליקח פשוט מחבירו ישראל ליתן תרומותיו לבן בתו כהן אבל מכהן אסור ליקח · ומתנות הכהונה והזרוע והלחיים וקיבה אף מישראל אסור ליקח : ב בכור בין תם ובין בעל מום מצוה לאכלו תוך שנתו [נולד בו מום תוך שנתו] רשאי לקיימו עד מלאת י"ב חדש ללידתו · ואם לאחר שנתו נולד בו המום אין יכול לקיימו אלא ל' יום · וכן אם נולד תוך שנתו בסוף השנה שלא נשאר ממנו ל' יום יכול להשהות עד מלאת ל' לנפילת המום : ג השוחט הבכור ואח"כ הראהו לחכם והיו בו מומין בדוקין שבעין אסור · במומין שבגוף בשאלתות פסק להתיר ובעל הלכות *והרמב"ם פסקו לאיסור וכן דעת א"א הרא"ש ז"ל : ד מי שאינו מומחה וראה הבכור ונשחט על ידו יקבר וישלם רביעית דמיו בדקה והחצי בגסה ובח"ל אף לדקה ישלם מחצה : דן את הדין וזיכה את החייב וחייב את הזכאי נשא ונתן ביד מה שעשה עשוי וישלם מביתו ואם היה מומחה לרבים פטור : ה הנוטל שכר לראות הבכור אין שוחטין אותו על פיו אא"כ היה מומחה ואדם כשר והוא ניכר וצריך שיתנה קודם בין אם יהיה קבוע או לא · וכן נמי הנוטל שכר לדון אין דינו דין ואפי' אין ידוע שנטל אלא שהוא חשוד ליקח דינו בטל אא"כ נתברר שלא נטל · ובאגר בטלה דינו דין אלא שהוא מכוער · ובבטילה דמוכח שרי לכתחילה ומטעם זה נהגו ליטול שכר על תלמוד · וכן נמי אסור ליטול שכר ולהעיד ועדותן בטל · אם הוא זקן מרכיבו על החמור ונותן לו שכרו כפועל בטל :

כל פסולי המוקדשין פרק ה

א בכור בזה"ז מוכרים אותו [תמים] חי ובעל מום בין חי בין שחוט ומקדשין בו האשה ובלבד שלא ימכרנו באיטליז ולא ישקלנו בליטרא ומיהו מנה כנגד מנה או כנגד כלי מותר וה"מ בשרו אבל חלבו ועורו וגידו וקרניו וטלפיו נמכרים באיטליז ונשקלים בליטרא ואין עושין בו סחורות ולא בטריפות ונבלה ושקצים : לקח בכור לסעודת בנו ולא הוצרך לו מותר למוכרו : ב בכור שנשחט ע"פ חכם יכול הכהן להמנות עליו ואפי' עובד כוכבים ושנשחט בלא התרת חכם או שנמצא טרפה טעון קבורה דמו ועורו ובשרו : ג אין מרגילין בבכור ולא ביו"ט אפי' בחולין : ד בכור שאחזו דם ואפשר לרפאות בלא הזקת דם או להקיז במקום שאין עושה מום מותר להקיז אפילו במקום שיכול לבא לידי מום ולא חיישינן שמא יטיל (בלא) *[בו]בכוונה ואם א"א לרפא כ"א בהקזה במקום שיעשה בו מום מותר ובלבד שלא יאכלנו על אותו מום דמדאורייתא שרי להטיל מום בבעל מום ורבנן אסרוהו והתירו כשאחזו דם · אין שוחטין על אחוזת דם אע"ג דחשיב מום : ה המטיל מום או אפי' גרם כגון שנתן דבילה באזנו ובא הכלב ונטלו ה"ז לא ישחוט עליו עד שיפול בו מום אחר ממילא · הטיל בו מום או תינוקות כוונו כדי להתירו לא ישחוט עליו · הטיל מום בבכור ומת לא קנסו בנו אחריו ויכול לשחוט על אותו מום : ו היה הבכור רודף אחר הכהן והציל הכהן עצמו והטיל בו מום בשעת שהוא רודף אחריו ישחוט עליו · מותר להטיל מום בבכורקודם שיצא לאויר העולם כגון גדיא ואימרא באזני' ובשפתותי' : ז הלכתא אפי' בנו ובתו של כהן נאמנים להעיד על המום שמעצמו נפל אבל אשתו לא · ורועה כהן נמי נאמן בעודו שהוא ברשות ישראל : ח אע"ג דמומר האוכל נבלות להכעיס פסול להעיד אין חשוד על שאר עבירות דחשוד לדבר אחד אינו חשוד לשאר דברים · ומיהו החשוד לדבר החמור חשוד לדבר הקל ממנו ואפילו אינו חמור מזה בעונש אלא שנזהרים בזה יותר מזה : החשוד על ב' דברים וחזר בתשובה ויצא מן החשד ואח"כ נחשד על אחת מהן אמרינן שחזר [לסורו] ונחשד על שניהם ואפי' לא נחשד באחרונה אלא על הקל שבשניהם · החשוד על דבר אין לוקחין ממנו דבר השייך לאותו דבר שחשוד עליו ושאר דברים לוקחין ממנו : ט ישראל נאמן להעיד על ספק בכור שבביתו שמעצמו נפל בו מום · כהן שהיה לו בכור עומד אצלנו הוא וכל בני ביתו ונכנס הבכור שלם ויצא בעל מום נאכל עליו ולא חיישינן שמא הטריס לגרום זה (בו) מום· עד מפי עד כשר להעיד על הבכור שמעצמו נפל בו מום : לא היו מחזיקין אותו שהוא בכור ואמר מעצמו שהוא בכור ומומו עמו נאמן : נתן לבכור שעורין בעצין כשאוכל אותם נחלקו שפתיו ונפל בו מום הרי זה לא ישחוט ואפילו הוא חכם גדול ויושב בישיבה : י נאמן כהן לומר הראיתי בכור זה לחכם והתיר לי וכן נאמן לומר בכור זה נתן לי ישראל פלוני במומו ודוקא חכם פלוני או ישראל פלוני אבל בסתם לא מהימן ואם הוא מום שאינו מובהק אפילו בסתם נמי נאמן : אין רואין מום לישראל אא"כ יהיה כהן עמו ומיהו אם הוא *[מום]מובהק שרי: יא אפי' היה לבכור מום שבגלוי וניכר לכל כגון שנקטע ידו אם יש מומחה אינו ניתר אלא על פיו · אין שם מומחה ניתר ע"פ [ג'] בני הכנסת הלכך האידנא שאין מומחה אינו ניתר אלא ע"י מום מובהק : יב השוחט את הבכור שלא ע"פ חכם ומכר ממנו ואכלוהו צריך להחזיר להם הדמים · וכן הדין המוכר בשר טרפה ויין נסך ואם מכרו הלקוחות לעובד כוכבים או השליכוהו לכלבים משלמים לו דמי טרפה : יג אין רואין מומין ביו"ט ואם ראוהו מבערב יו"ט יכול לישאל עליו ביו"ט · הלכתא בכור בהמה טהורה נוהגת בחוצה לארץ : סליק פירקא

על אלו מומין פרק ו

א על אלו מומין שוחטין הבכור וכו' והאידנא אין אנו בקיאין אין שוחטים אלא על מום מובהק כגון שימא את עינו נקטע ידו או רגלו וכיוצא בו ולא על דוקין שבעין וכיוצא בו : ב היה ראש הזנב מפוצל וכו' נקלף העצם וכו' אין לו אלא ביצה אחת וכו' : ג ד ה ו ז בעל ה' רגלים וכו' מומי דמתני' : ח טומטום שמטיל מים במקום זכרות בכור ודאי הוא ונותנו לכהן ואם מטיל מים במקום נקבות וכן כל אנדרוגינוס ספיקא הוא ונאכל במומו לבעלים : סליק פירקא

יש בכור פרק ז

א הבא אחר נפלים אע"פ שיצא ראשו חי או בן ט' שיצא ראשו מת המפלת כמין בהמה וחיה שיש בתליו צורת אדם או סנדל או שליא או שפיר מרוקם והיוצא מחותך הבא אחר כל אלו הוא בכור לנחלה ולא לכהן אבל המפלת שפיר מלא מים או מלא גוונים או מלא דם או כמין שקצים ורמשים המפלת ליום מ' הבא אחריהן בכור לנחלה ולכהן · מי שלא היו לו בנים ונשא אשה שכבר ילדה הוי בכור לנחלה ולא לכהן : שפחה שילדה כשהיתה שפחה ונשתחררה וכן גיורת שנתגיירה ואח"כ ילדה הוי בכור לנחלה ולא לכהן · נתגיירה מעוברת נשתחררה מעוברת היא וכהנת היא ולויה היא ואשה שכבר ילדה הוי בכור לנחלה ולא לכהן : הראש פוטר בנפלים כמו בבן קיימא אפי' לא יצא אלא פדחתו נקרא ילוד לכל דבר : היו לו בנים בהיותו עובד כוכבים ונתגייר אין לו בכור לנחלה וקיים פריה ורביה : ב לויה שילדה בין מעובד כוכבים בין מישראל בנה פטור מה' סלעים · כהנת שנתעברה מעובד כוכבים וכן בת ישראל מעובד כוכבים חייב לפדות : ג כהן שמת[תוך ל']והיה לו בן חלל חייב הבן לפדות עצמו לאחר ל' יפרים דמי פדיונו ויעכבם לעצמו: ד מי שלא שהתה ג' חדשים לאחר בעלה וילדה הוי בכור לכהן ואינו נוטל בנחלה אפי' ע"י הרשאה והבא אחריו אינו בכור לנחלה : ה מי שיש לו ה' בכורות מה' נשים כולן בכורות לכהן · מי שלא בכרה אשתו וילדה ב' זכרים נותן ה' סלעים לכהן מת א' מהן תוך ל' יום פטורים · מת האב והבנים קיימין חייבין בין שניהם זכר ונקבה אין לכהן כלום : ב' נשים שלא בכרו וילדו ב' זכרים במחבא ונתערבו נותן ה' סלעים לכהן · מת א' מהן תוך ל' יום אם האב נתן פדיון לכהן אחד צריך להחזיר לו ה' סלעים נתנו לשני כהנים אין מחזירין לו כלום·זכר ונקבה או שני זכריםונקבה נותן ה' סלעים· שתי נקבות וזכר או שני זכרים ושתי נקבות אין לכהן כלום מת האב הן חייבים · זכר ונקבה אין לכהן כלום : אחת בכרה ואחת שלא בכרה וילדו שני זכרים נותן לכהן ה' סלעים · מת א' מהן תוך ל' יום אין לכהן כלום · שתי נשים של שני אנשים שלא בכרו וילדו שני זכרים כל א' נותן ה' סלעים מת א' מהם תוך ל' יום אם לכהן אחד נתנו יכתבו הרשאה זה לזה ויוציאו מידו ה' סלעים · ואם לשני כהנים נתנו אין מוציאין מידם כלום · זכר ונקבה האבות פטורים והבן חייב לפדות עצמו·ב' זכרים וב' נקבות וזכר או ב' זכרים וב' נקבות אין לכהן כלום א"א הרא"ש ז"ל· אחת בכרה ואחת לא בכרה זה שלא בכרה אשתו נותן ה' סלעים · זכר ונקבה אין לכהן כלום · יש נותנין ע"י עצמו ויש נותנין ע"י אביו ויש שהוא או אביו נותן ויש שלא הוא ולא אביו נותנין מת הבן בתוך ל' יום אפי' קיבל הכהן צריך להחזיר לאחר ל' יום אפי' לא נתנו צריך ליתן · יום ל' כלפני ל' וכן לענין אבילות : מי שיש לו ב' ראשין צריך ליתן י' סלעים לכהן · מת האב בתוך ל' יום הוא בחזקת שלא נפדה עד שיביא ראיה · לאחר ל' בחזקת שנפדה עד שיאמר שלא נפדה · הפודה בנו תוך ל' יום ואומר שיחול הפדיון מעכשיו אין בנו פדוי · אומר לאחר ל' יום יחול בין איתנהו לזוזי בין אכלו הוי פדיון : ו הבן חייב לפדות את עצמו אם לא פדאו אביו והאשה אינה חייבת לא לפדות עצמה ולא את בנה : ז הוא לפדות ובנו לפדות ואין לו אלא ה' סלעים הוא קודם לבנו : מצוה הכתובה בתורה לאו כמלוה בשטר הלכך מי שלא נפדה ושיעבד נכסיו אין הכהן טורף מהן : ח הלכתא אבי הבן מברך על פדיון הבן ושהחיינו ואין הכהן מברך כלום · ואין מברכין שהחיינו על המילה : ט ה' סלעים לפרש"י ב' אוקיות וחצי ולדברי הגאונים אלף ותתק"ו

שעורים

שטורים כסף:ל שלית זו בה' סלעים לפדיון בנו[פדוי]אפי' אינה שוה כלום כיון שקיבלו כהן בכך אפי' בלא שומא אם שוה ה' סלעים בנו פדוי ואפי' בלא שומא ואם לאו אינו פדוי · אין פודין בעבדים ובשטרות ובקרקעות כתב לכהן שחייב לו ה' סלעים צריך ליתנם לו ואפ"ה אין בנו פדוי · נתן ה' סלעים לה' כהנים בבת אחת או בזה אחר זה יצא · נטלה הכהן והחזירה לו יצא ובלבד שיתכוין הישראל ליתן לו במתנה גמורה ולא ע"מ להחזיר : יא הבכור נוטל פי שנים בנכסי האב ולא בנכסי האם ולא בראוי ולא בשבח וכן האשה בכתובתה אינה גובה לא בראוי ולא בשבח אבל מלוה גובה אפי' גבו יתומים מעות ואפי' ממלוה של עובדי כוכבים · שבנות אינן נוטלות מזונותיהם בראוי ובשבח וכן לא היבם אפי' בשבח שבין יבום לחלוקה · בעל חוב אינו גובה מן הראוי כמו אשה :

סליק קיצור פסקי הרא"ש ממסכת בכורות

ספר שדה צופים

מפתח כולל כל מאמרי הש"ס ממסכת בכורות המפוזרים בלשון רבינו הרא"ש ז"ל שלא במקומן

מאת הרב הגאון וכו' מו"ה בצלאל רנשבורג זצ"ל

פרק ראשון

דף ג ע"א ר"א לא על גבי מדרשא · הרא"ש בבכורות פ"ו סי' ו' : ע"ב מום קבוע הוי לשחוט עליו · הרא"ש בבכורות פ"ב סי' ג' : שם ההוא גיורתא דהוו מסרין לה אתא תיותא לפטומא · הרא"ש בבכורות פ"ה סי' י"ג :

דף ד ע"א לויה לא תפקע · הרא"ש בבכורות פ"א סי' ב' :

דף ו ע"ב אלא מעתה טעמא דרבנן מגמל גמל ור"ש מאת גמל וכו' · הרא"ש בע"ז פ"ב סי' מ"ב שם בשר ולא חלב הא דתולין שרי · הרא"ש בחולין פ"ח סי' כ"א :

דף ז ע"א לעולם אין מתעברות לא טמאה מן הטהור · הרא"ש בחולין פ"ה סי' ג' : ע"ב והכי נמי מינא דטמא הוא · הרא"ש בבכורות פ"א סי' א' : שם הוא דאמר כר"י דאמר דובשא רחמנא שרי' · הרא"ש בבכורות פ"א סי' ה' :

דף ח ע"א כל שתשמישו ועיבורו שוה יולדים ומגדלים זה עם זה · הרא"ש בחולין פ"ה סי' ג' ·

פרק שני

דף יג ע"א מיד עמיתך הוא דבמשיכה הא מיד העובד כוכבים בכסף·הרא"ש בבכורות פ"א סי' ב':
שם ר"א אומר מדרישו משיכה אינה קונה שיפא נמי וכו' · הרא"ש בב"מ סי' א' :

דף יז ע"א אר"א אף אנו נאמר הדלה הגפן ע"ג תאנה יינו פסול לנסכים · הרא"ש בב"ב פ"ו סי' יו"ד :

דף יח ע"ב שהפקיד אצל בעל הבית שהמוציא מחבירו עליו הראיה הרא"ש בגיטין פ"ז סי' ע"ז :

פרק שלישי

דף יט ע"ב פרה ותמור בנות שלש ודאי לכהן · הרא"ש בחולין פ"ג סי' ע"ז :

דף כ ע"ב ור"י סבר הא איכא מיעוטא דתולבות וכו' · הרא"ש ביבמות פע"ז סי' א' :

דף כא ע"ב ראב"י אומר בהמה גסה ששפעה חררת דם ה"ז תיקבר · הרא"ש בבכורות פ"ה סי' א' :

דף כב ע"א הלוקח ניר מע"ה משיקו במים וטהור · הרא"ש בחולין פ"ז סי' ל"ז :

דף כג ע"ב רשב"ג אומר הלוקח בהמה מניקה מן העובד כוכבי' וכו' · הרא"ש ביבמות פע"ז סי' א' :

דף כד ע"א ראה חזיר שכרוך אחר רחל פטורה מן הבכורה · הרא"ש בבכורות פ"א סי' ה' :
שם לעולם פשיטא לי' הלכה כרשב"ג · הרא"ש בבכורות פ"ג סי' ב' ·

פרק רביעי

דף כז ע"א תרומת חו"ל בטילה ברוב · הרא"ש בהל' חלה סי' י"ד : שם תרומת חו"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש · הרא"ש בע"ז פ"ד סי' ט' : שם אין תרומת חו"ל אסורה אלא במי שטומאה יוצאה עליו מגופו · הרא"ש בפסחים פ"ג סי' ו' : שם שילכך נדה קוצה חלה ואוכל לה כהן קטן · הרא"ש בפסחים פ"א סי' י' ובחולין פ"ח סי' ד' :

דף כח ע"א מי שאינו מומחה ורואה את הבכור ונשחט על פיו · הרא"ש בבכורות פ"ה סי' א' ע"ב דן את הדין זיכה את החייב וכו' הרא"ש בב"ב פ"ב סי' י"ז : שם אר"א א"ר כגון שנשא ונתן ביד · הרא"ש בסנהדרין פ"ד סי' ה' :

דף כט ע"ב החשוד להיות מוכר תרומה לשום חולין הרא"ש בבכורות פ"ה סימן א' :

דף ל ע"א החשוד על השביעית אין חשוד על המעשרות · הרא"ש בבכורות פ"ה סימן א' : שם זה הכלל החשוד על דבר לא דנו ולא מעידו · הרא"ש בסנהדרין פ"ג סי"ג :

פרק חמישי

דף לג ע"א ואידך תלתא גבי ואיל כתיבי חד לכדר"י וכו' הרא"ש בהל' כלאים סימן ה' :

דף לד ע"א אר"י א"ש הלכה כר"ש · הרא"ש בשבת פי"ד סימן ט' :

דף לה ע"א זה הכלל כל שהוא לדעת אסור וכו' · הרא"ש בב"מ פ"ז סימן ו' :

פרק ששי

דף לו ע"ב התרת בכור בחו"ל ע"פ ג' בני הכנסת · הרא"ש בבכורות פ"ה סימן י"ג :

דף לז ע"א ג' מפירין את הנדר במקום שאין חכם · הרא"ש בנדרים פ"ג סימן ג' : שם השוחט את הבכור ונודע שלא הראוהו וכו' · הרא"ש בב"ב פ"ו סימן ד' · ובבכורות פ"ה סי' א' : שם ר"י בן המשולם אומר יבישה שתהא נפרכת · הרא"ש בסוכה פ"ג סימן א' :

דף לט ע"א ארנב"י ובלבד שיהו משולשים · הרא"ש במגילה פ"ב סי' ה': שם ת"ש ואת שתי הכליות ולא בעל כוליא אחת וכו' · הרא"ש בחולין פ"ג סימן מ"ה :

דף מ ע"א והשחול והכסול · הרא"ש בחולין פ"ז סימן ה' :

פרק שביעי

דף מד ע"א אר"ת עז שאין לה קרנים ורחל שיש לה קרנים כשרים לגבי מזבח · הרא"ש בבכורות פ"ו סימן ו' : ע"ב משתינין מים בפני רבים · הרא"ש בעירובין פ"ד סימן א' :

דף מה ע"ב אלו כשרין באדם ופוסלין בבהמה אותו ואת בנו וכו' · הרא"ש בהלכות כלאים סימן ה' ובחולין פ"ה סימן ב' :

פרק שמיני

דף מו ע"א יש בכור לנחלה ואין בכור לכהן · הרא"ש בב"ב פ"ח סימן כ' :

דף מז ע"א אר"פ דאיעבר מכותי · הרא"ש בחולין פ"י סימן ג' : ע"ב יוצא דופן והבא אחריו שניהן אינן בכור וכו' · הרא"ש בבכורות פ"ב סימן ה' :

דף מט ע"א א"ש בגא בהרשאה · הרא"ש בב"ק פ"ז סימן ד' : שם מת ביום שלשים כיום שלפניו · הרא"ש ביבמות פ"ד סימן ה' : שם ר"ע אומר אם נתן לא יטול ואם לא נתן לא יתן הרא"ש בבכורות פ"א סימן ט"ו : שם הכל מודים לענין אבילות דיום שלשים כיום שלפניו · הרא"ש בברכות פ"ב סימן ט"ו · (ועיין מעדני יו"ט) ובמס' מ"ק פ"ג סימן ג' וסימן ל"ג :

דף נא ע"ב ואינו נוטל בשבח · הרא"ש ב"מ פ"א סימן ל"ט · ובב"ב פ"ח סימן י"א :

דף נב ע"א ולא האשה בכתובתה הרא"ש בב"ב פ"ט סימן י' : שם והאמר שמואל ב"ח גובה את השבח · הרא"ש בכתובות פ"ה סימן א' · ובקידושין פ"ג סימן י"ד ובב"מ פ"ט סימן מ"ב :

פרק תשיעי

דף נג ע"א מעשר בהמה נוהג בארץ ובחו"ל · (ועיין בגמרא) · הרא"ש בבכורות פ"ה סימן י"ג : שם הכי קאמר לקיניהו לאודנייהו לעובד כוכבים דלא ליקדם מעיקרא · הרא"ש בבכורות פ"ב סימן ה' :

דף נה ע"ב תניא ר"מ אומר יובל שמו · הרא"ש בנדה הלכות מקוואות סימן י' (ועיין בתוס' מסכת שבת דף סה ע"ב ד"ה דאמר) : שם אין המים מטהרין בזוחלין הרא"ש בע"ז פ"ה סימן כ"ח :

דף נז ע"א ואי אמרת יש ברירה לברור חד מינייהו וכו' הרא"ש בנדרים פ"ה סי' א' ובב"ב פ"ז סי' ד':

סליק

פירוש המשניות להרמב"ם ז"ל ממסכת בכורות

הוגה ע"פ הנדפס בפעם הראשון בנאפולי בשנת רנ"ב

פרק ראשון

הלוקח עובר חמורו של עובד כוכבים והמוכר לו אע"פ כו' שנאמר בישראל אבל לא כו' : דף ג

כהנים ולוים פטורין מק"ו כו' : דף ג ע"ב

דבר תורה ופטר חמור תפדה בשה ונאמר פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה ונאמר לאהרן ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה רמז לפטר חמור לפי שאין אותו בכורה בבהמה טמאה אלא בחמור ומקבל ממנו הוא שיהיו החמורים של עובד כוכבים ולוקח אותם ממנו ישראל לפרנסם ולהתעסק בהן וכל מה שילדו יהיו לאמצע ובהפך זה הוא שנותן לו בקבלה והשמיענו שאין הפרש בין שקנה הבכור שיכנים אותו לקדושה או מכירת בכור לעובד כוכבים שמפקיע קדושה ממנו אין קונסין אותו וכן אם היה עיקר הבהמות שלו וילדו בשותפות שעבד כוכבים פטור מן הבכורה ושיעור השותפות שיהיה לעובד כוכבים בבכור או באמו ואפי' חלק מסויים כגון ידו או רגלו ועל מנת שתהא הבהמה בעלת מום אם נחתך ממנה אותו אבר אז יהיה לו בה שותפות ויפטר מן הבכורה : ומה שאמר אם פטרו את של ישראל [במדבר ר"ל שהלוים פטרו בכורי ישראל] במדבר מן הבכורה כמו שנאמר בכתוב קח את הלוים תחת כל בכור בבני ישראל אמרו אם הפקיע קדושתן של לוים את קדושתן של ישראל במדבר דין הוא שמפקיע את של עצמן ולפי שנתאמת במאמר הזה שהלוים פטורים מבכור אדם ואינן חייבין לפדות נפטרו ג"כ מפטר חמור שנאמר אך פדה תפדה וגו' כל שישנו בבכור אדם ישנו בבכור בהמה טמאה וכל שאינו בבכור אדם אינו בבכור בהמה טמאה אבל בכור בהמה טהורה חייבים בו הלוים מה שחייבין בו ישראל ושמור זה :

פרה שילדה כמין חמור וחמור שילדה כמין סוס כו' : דף ה ע"ב

דג טמא שבלע דג טהור מותר באכילה וטהור כו' : דף ז ע"ב

יש בין הפרה והחמור שינוים הרבה שהיא מפרסת פרסה והקרנים ולפיכך פטור מן הבכור' אבל חמור שילדה כמין סוס הואיל ושני המינים קרובין מאד לפי שהולד יוצא משני אישים מאלו שני המינים ולפיכך שמא יעלה על הדעת שמפני כן הוא חייב בבכורה בא להשמיענו שהוא פטור ואילו זכר ג"כ זה הענין האחרון בלבד אמרנו חמור שילדה כמין סוס הוא שהוא פטור לפי שילדה מין שאין בו קדושה אבל ילדה פרה כמין חמור הואיל ויש בו קדושה ר"ל במין החמור לפי שהוא מתקדש בפטר רחם הרי הודיענו שאינו מתקדש עד שתלד החמור כמין חמור . ומה שאמר ומה הן באכילה עניינו לפי סדר המאמר הוא כך ואיך דין המין אם נולד משונה ממינו בצורתו השיב ואמר בהמה טהורה וכו' : ומה שאמר שהיוצא מן הטמא וכו' ר"ל שהחלבים מצטרפין אל הנולדים כמו שזכר והבילים ג"כ מלבד חלב האדם בלבד שהוא מותר ע"מ שיתלבנו ואח"כ ישתה אותו אבל יניק אותו מן הדד אחר שיגמל הרי זה אסור כמו שנתבאר בגמרא כתובות :

חמורה שלא בכרה וילדה שני זכרים נותן טלה כו' : דף ט

מה שאמר מפרים טלה אחד לעצמו ר"ל שהזכר הזה שהוא ספק אם הוא שקדם בשעת הלידה וצריך לפדותו בשה או נתאחר ואינו חייב לפדותו בשה ואוכל הוא עצמו אותו השה וכבר הקשו ואמרו וכיון דלעצמו הוא למה ליה לאפרושיה והיה התירוץ לאפקועיה לאיסוריה מיניה ר"ל עד שיסיר ממנו איסור הנאה לפי שהמשנה הזאת היא לר' יהודה שאומר שפטר חמור קודם שיפדה אסור בהנאה ולפיכך פודה אותו מספק וזו שאמר ר' יהודה שהוא אסור בהנאה מחייב הוא הנאת דמיו א] אבל הנאת גופו אינה אסורה אלא אחר עריפה וכן הלכה : ומה שאמר בשתי נקבות וזכר (ר"ל) שני זכרים ושתי נקבות אין כאן לכהן כלום ר"ל לפי שאני אומר על ההלכה הראשונה שאחד משתיהן ילדה נקבה והשנית נקבה ואח"כ זכר ונאמר בהלכה שניה כל אחת משתיהן ילדה נקבה ואח"כ זכר ואם תאמר למה אינו מפריש בספק הזה טלה לעצמו לפי שבכל ההלכה משתי ההלכות האלה שני ספיקות ואלו הן שבהלכה הראשונה אנו אומרים שמא אחת משתיהן ילדה שתי נקבות והשנית זכר או אחת משתיהן נקבה ואח"כ זכר והשנית נקבה וכן בשניה ומפני רוב הספיקות שבכאן לא יפריש טלה :

אחת בכרה ואחת שלא בכרה וילדו שני זכרים כו' : שם

ידוע שהזכר הזה יש בו ספק אחד אם הוא בן של בכרה או בן שלא בכרה ע"כ פודה אותו בשה ואותו השה שלו כמו שזכרנו אח"כ אמר שפטר חמור פעמים באים א' משני מיני הצאן והעזים הזכרים או מן הנקבות ואין מסגיחין בו על מום אח"כ אמר ופעמים הרבה נכנס לדיר להתעשר ר"ל פדיון ספק פטר חמור שאפשר שיתעשר בו כמו שנתבאר בגמרא וזה שאם יש אצלו י' זכרים כל אחד מהן ספק פטר חמור שצריך להפריש עליו טלה א' הרי מפריש עליהן עשרה טלאים וחייבין במעשר וד"ר שם מקום שמכניסין שם הבהמות לעשר כמו שיתבאר אח"כ ומוציא אחד להיות מעשר ואוכל אותו בתורת מעשר והט' אוכלן חולין : ומה שאמר פעמים הרבה ר"ל שזה קרה פעמים רבות מפני שהוא אפשר קרוב: ומה שאמר ואם מת נהנין בו הוא שב על פדיון פטר חמור האמתי לפי שאם מת ואפי' ברשות ישראל יהנה בו הכהן לפי שמאחר שהפריש אותו הרי הוא ברשות כהן ואע"פ שלא הגיע לידו :

אין פודים לא בעגל ולא בחיה ולא בשחוטה ולא כו' : דף יב

נתנו לכהן רוצה לומר נתנו לכהן פטר חמור עצמו יתחייב הכהן לפדות אותו בשה לעצמו ויאכל אותו השה ואז ישתמש בחמור כשאר החמורים והכהנים חשודים על ענין זה לפי שלפעמים אינו מפרים עליו שה לפיכך אינו מותר לישראל לתת פטר חמור לכהן אלא אם פדה אותו הכהן בפניו ואין הלכה כר' אליעזר :

המפריש פדיון פטר חמור ומת ר' אליעזר אומר כו' : ע"ב

חייב באחריותו הוא שיהא חייב להביא טלה ביד כהן ואם מת הטלה קודם שיגיע ליד כהן חייב לשלם טלה אחר לכהן על דעת ר' אליעזר לפי שהוא מקיש בכור חמור לבכור אדם כמו שנאמר ופטר חמור תפדה בשה וגו' וכל בכור בניך תפדה וחכמים אומרים אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה לפדיה הקשתיו ולא לדבר אחר ועדות זה אמת והלכה כחכמים :

לא רצה לפדותו עורפו בקופיץ מאחריו וקוברו כו' : דף יג

קופיץ סכין גדול כמין גרזן שהקצבים חותכים בו הבשר : ומה שאמר קוברו להודיעך שהוא אסור בהנאה אחר העריפה והפועל הזה נגזר מעורף שאין מותר לשוחטו ולא לחנקו אלא לחתוך ראשו ממול ערפו ומה שאמר בכאן על החליצה והיבום על דעת האומר שהיבמה אינה מותרת אלא עד שיכוון היבם בבעילתו לשם מצוה אבל אם נשא אותה לשם ממון או לשם נוי הרי הוא כאילו פגע בערוה ואין זה אמת לפי שמאחר שנסתלק ממנה איסור הערוה כשמת אחיו בלא בנים הרי הוא מותר *[בה] ואפי' נתכוין שלא למצוה ולפיכך יהיה הדין על דעת זו שמצות יבום קודמת למצות חליצה בכל זמן וכן הלכה:

פרק שני

הלוקח עובר פרתו של עובד כוכבים והמוכר לו אף כו' : שם

ההלכה הזאת כולה מבוארת מהעיקרים שהקדמנו בפרק הראשון ואע"פ שהכהן הוא שיאכל הבכור חייב הוא להקריבו ולאכול אותו בקדושה כפי התנאים שזכרנו בתורם בה' מזבחים ולפי שהמשא

הגהות הגרי"פ א] עיין הסוגיא הנכונה בתוי"ט ספ"ק ד"ה וקוברו

שהמשנה והמתן בביאור ענין פטר המור הוא מעט הקדים אותו לפטר בהמה טהורה ואח"כ חזר לענין המסכת הראשון כדי לגמור אותה :

כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן ונפדו כו' : דף יד

מום קבוע כגון חתיכת אבר והפרשתו מן הגוף ומום עובר כגון החזזית והגרב והשמטת הפרק והשבורה שאפשר להרפא ועוד יתבארו המומין כולן במסכת הזאת : ומה שאמר לאחר פדיונן אבל לפני פדיונן הרי הן אסורין בגיזה ועבודה וולדן וחלבן אסור ואותו הוולד שנולד קודם הפדיון יפדה ויצא לחולין והשוחטן בחוץ פטור ואפי' קודם שיפדו לפי שאין ראוין לבא בפנים כמו שהקדמנו באורו בסוף זבחים וכן מה שאמר אינן ראוין ואינן עושין תמורה ואפי' קודם שיפדו לפי שקדושתן אינה אלא קדושת דמים לא קדושת הגוף מחמת המום *[שקדם]הנזכר להקדש לפיכך עצמן אינן ראוין לגבי המזבח אבל דמיהם לוקחין בהם תמימים ומקריבין אותן ולפיכך אם מתו יפדו אחר מיתה לפי שהן קדושת דמים ודומה לקדושת בדק הבית אבל קדשי מזבח שהן ראויין לקרבן אחר הקדשם אם מתו יקברו כמו שיתבאר : ומ"ש חוץ מן הבכור והמעשר לפי ששנים אלו אע"פ שקדם מום קבוע להקדשן כגון שנולד הבכור בעל מום קדושה חלה עליהן ואין יוצאין לחולין כיון שנולד להגזז ולהעבד :

כל שקדם הקדשן את מומם או מום עובר להקדשן כו' : שם

נאמר בפסולי המוקדשין ואם יהיה בו מום וגו' בשעריך תאכלנו וגו' כצבי וכאיל מה צבי ואיל פטורין מן הבכורה ומן המתנות אף פסולי המוקדשין פטורין מן הבכורה ומן המתנות וכן פסולי המוקדשין ר"ל קדשי המזבח אסורין בגיזה ועבודה אפי' לאחר פדיונן ואין מותר ליהנות מהן אלא אחר שחיטה · ומה שאמר וולדן אסור ע"מ שנתעברה קודם פדייה ותלד אחר פדיונן אבל אם נתעברה אחר פדיונה הולד חולין והשוחט בחוץ פטור לפני פדיונן לפי שאינן ראוין לפנים : ומה שאמר ועושין תמורה ואפי' לאחר שיפדו ואותה תמורה אין מקריבין אותה אבל דינה שתמות ר"ל שמניחין אותה בלא אכילה עד שתמות כמו החטאות שימותו כמו שיתבאר אבל תמורה שקנה פדיונה הרי היא נקרבת כמו שיתבאר במסכת תמורה :

המקבל צאן ברזל מן העובד כוכבים ולדות פטורין וולדי כו' : דף טז

כבר ידעת שענין צאן ברזל הקיום ר"ל שלא יפסיד העובד כוכבים כלום ויש לו הריוח ותובע הקרן שלו שלם ושלא יפחת ממנו לעולם וזה מותר עם העובד כוכבים כמו שנתבאר במציעא וכשיתבע ממנו העובד כוכבים ולא ימצא בידו ממון נוטל הבהמה שנתן לו מכלל ממונו לפי שמעיקרא היא שלו והרי יד עובד כוכבים באמצע וכל יד עובד כוכבים באמצע פטור מן הבכורה ולפיכך בולדי הבהמה הזאת יש לעובדי כוכבים שייכות ופטורה מן הבכורה ולדי וולדות חייבין בבכורה וכן אפי' העמידו וולדות תחת אמותיהן והיו הולדות כאילו הן צאן ברזל כבתחלה הרי וולדי וולדותיהן חייבין בבכורה ור"ש אומר שהוא פטור על הולדות. וולדי הוולדות מפני שאחריותן עליהן ועל כל היוצא מהן ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל :

רחל שילדה כמין עז ועז שילדה כמין רחל פטור כו' : ע"ב

אע"פ שכל אחד משני אלו המינין חייב בבכורה כשתלד מין דומה. למין אחר פטור שנאמר אך בכור שור עד שיהא הוא ובכורו שור · ומקצת סימנין ר"ל קצת הדמיון עד שיראה לכן שהוא ממין פלוני :

רחל שלא בכרה וילדה שני זכרים ויצאו שני כו' : דף יז

אי אפשר ר"ל שא"א לצאת שני ראשים כאחת אלא האחד קודם ומה שאמר ר' עקיבא משמנין ביניהן אינו מענין השיעור עד שיהא נגזר משומא ושמין אבל הוא מן שמן ר"ל מענין השומן והוא שהכהן נוטל כחוש וישראל נוטל השמן ואין הפרש ביניהן אלא הטוב שישראל נוטל הטוב לפי שהמוציא מחבירו עליו הראיה והוא מה שאמר כהן נוטל כחוש והא משמנים ביניהן תנן מאי משמנין ביניהן שמן יהיה ביניהן · ויתחייב השני במתנות ממה נפשך אם בכור הוא כלו לכהן ואם אינו בכור המתנות לכהן ולר' יוסי הואיל ונסתפק כאילו הגיע ליד כהן ונתן אותו לישראל שאינו חייב במתנות כמו שנתבאר בעשירי מחולין והלכה כר"ע בכל וכר' יוסי :

שתי רחלות שלא בכרו וילדו ב' זכרים נותן שניהן כו' : דף יח ע"ב

הפירוש על זה כמו שהפירוש במה שלפניו והוא ידוע שמאחר שאמר עד שתביא ב' נקבות אנו אומרים כל אחת ילדה נקבה בתחלה ולפיכך אין לכהן כלום והלכה כר"ע :

אחת בכרה ואחת שלא בכרה וילדו ב' זכרים כו' : שם

השמיענו מחלוקת ר' עקיבא ור' טרפון בהלכה הראשונה והוא שני זכרים מרחל אחת אבל בהלכה השניה שנתן להוולדות ג' אישים משתי רחלות היה עולה בדעתינו שהטוב והגדול הוא שנולד לבדו ויטלנו הכהן ואין ר"ע חולק על זה הודיענו שאפי' על זה ג"כ הוא אומר המוציא מחבירו עליו הראיה ואין לכהן אלא הכחוש שבהם · אח"כ השמיענו ההלכה השלישית שאמר אחת בכרה ואחת שלא בכרה שמא יעלה על הדעת שאותה שלא בכרה היא שילדה הקטן הכחוש שכן הוא ידוע ושר' טרפון אינו חולק על זה הודיענו שאפי' בזה אומר ר' טרפון כהן בורר לו את היפה ומה שאמר ר"מ מחייב ר"ל שאפי' ר"מ אינו מחייב המתנות אלא לספק בכור על הסדר הזה אבל ספק מעשר פטור מן המתנות ואפי' לר"מ וכן הלכה וכבר אמרנו שהלכה כר"ע בכל וכר' יוסי :

יוצא דופן והבא אחריו ר' טרפון אומר שניהם ירעו כו' : דף יט

יוצא דופן הוא שיקרע כסל הבהמה ויצא הוולד משם ועושים זה כמו כן באשה שתקשה ללדת והגיעה לשערי מות והלכה כר"ע :

פרק שלישי

הלוקח בהמה מן העובד כוכבים ואין ידוע אם בכרה כו' : דף יט ע"ב

ר' אליעזר ב"י אומר בהמה גסה ששפעה כו' : דף כא ע"ב

טינוף ידוע והכוונה במקום הזה שתפיל שום דבר שיאמרו עליו רועי הבהמות שהוא הריון אלא שנפסד אע"פ שאין בו דמות כל עיקר ואמר אין טינוף פחות מל' יום והדבר הזה שמפלת ר"ל הטינוף צריך להראותו לרועה חכם ואז תפטר מן הבכורה. ויתבונן ממותרות דם הנדות ושכבת הזרע כמין כסוי על העובר בתוך הקרום שעליו שמו שליא והעובר בתוך השליא ומעל לשליא קרום שיש בו דמות דם נקרש הוא הנקרא שפיר ושפיר וששפעה חררת דם שהפילה חתיכת דם והחתיכה הזאת אינה מטמאה בשום צד לפי שאינה שום דבר אבל היא נקברת להודיע שהיא נפטרת מן הבכורה והלכה כר' אליעזר בן יעקב וכר"ע :

רשב"ג אומר הלוקח בהמה מניקה מן העובד כוכבים כו' : דף כג ע"ב

המאמר הראשון הוא שהואיל ולקח אותה מניקה אומרים עליה שבנה הוא זה שמניקה אותו ומה שתלד אנו אינו בכור והמאמר השני שהוא הנכנס לעדר הצאן והיו שם מבכירות ושאינן מבכירות ומצא המבכירות מניקות נקבות ושאינן מבכירות מניקות זכרים אינו חושש שמא הדבר בהפך היה בשעת הלידה ושהמבכירות שלא ילדו לעולם הן הן שילדו הזכרים אלא מניח הענין כפי מה שמצא אותו והלכה כרשב"ג :

ר' יוסי בן משולם אומר השוחט את הבכור עושה כו' : דף כד ע"ב

אמר רחמנא לא תגוז בכור צאנך ותולש נמי היינו גוזז ואינו מותר לתלשו בכלי אלא בידו : ומה שאמר בכאן בקופיץ ר"ל מקום ראוי לקופיץ וכן ביאר הגמרא : ומה שאמר וכן התולש ואפילו לכתחלה מותר לו שיתלש להראות לו המום אבל מניח אותו דבוק בצמר כמו שזכרנו וזה מותר ביו"ט בכל הזבחים וכתוב בגמרא כל כנגדו ביו"ט מותר לפי שהוא עוקר דבר מגידולו כלאחר יד ר"ל שאין דרך הצמר לתלוש אותו כך אבל העוף שדרכו לתלוש כמו שאמרנו בכך הייט אורחיה אינו מותר לתלוש נוצתו במועד בשעת שחיטה וזכרתי זה ואע"פ שאינו מכוונת המסכת לפי שרוב בני אדם עוברים עליו והלכה כר' יוסי בן משולם :

שער בכור בעל מום שנשר והניחו בחלון ואח"כ כו' : דף כה

עיקר המחלוקת הזאת כמו שאני מגיד והוא שהכתוב אסר לגזוז צמר הבכור וחייב לאוכלו תוך שנתו שנולד בו כמו שיתבאר אם היה תמים ואם היה בעל מום לפי שנה בשנה וכשיפול בו מום אסור ליהנות בגיזתו כדי שלא יאחר אותו ולא ישחטנו וכשישחטנו מותר לו ליהנות בצמר שעליו אבל מה שנשר ממנו בעודו חי קודם השחיטה ר' יהודה אומר שעקביא מתיר אותו אחר שחיטתו וחכמים מעמידים אותו באיסורו ואפילו אחר שחיטה שהוא אסור בהנאה ור' יוסי אומר אפילו חכמים מתירים ליהנות ממנו אחר שחיטה[ולא שהה]ולא נחלקו אלא אם מת איך יהא דין אותו הצמר שנשר ממנו בעודו חי אחר מותו חכמים אוסרים גזירה שמא ישהה אותו שנים כדי ליהנות בכל מה שנשר ממנו לאחר מותו ועקביא מתיר ופסק ההלכה שמחלוקתם לאחר שחיטה אבל לאחר מיתה אפילו עקביא אוסר ומה שאמר את שהוא נראה עם הגיזה הרי הוא כאילו נשר ודינו שהוא אסור בהנאה ואפילו לאחר שחיטה על דעת חכמים · אמר היכי דמי שאינו נראה עמו כל שעיקרו הפוך כלפי ראשו והלכה כחכמים :

פרק רביעי

עד כמה ישראל חייבים להיטפל בבכור כו' : דף כו ע"ב

לטפל ר"ל להתעסק בגידולו והוא שכל מתנות כהונה אינו מותר לתת אותן לכהנים אלא דרך גדולה וקרבה למקום כמו שנותנים המתנות למלכים הגדולים וכבר פירשנו מה שאמר רחמנא למשחה בהם לגדולה ולפיכך אין נותנים להם שום דבר שיש בו עמל וטורח אלא בדברים שאין בהן עמל ואפילו רצה הכהן ליטפל באותו הטורח כדי להקל על בני אדם לתת *[לו]המתנות אין שומעים לו דאמר בברייתא הכהנים והלוים והעניים המסייעים בבית הרועים ובבית הגרנות ובבית המטבחיים אין נותנים להן תרומות ומעשרות בשכרן ואם עשו כן חללו ועליהן הכתוב אומר שחתם ברית הלוי ולפי העיקר הזה אם אמר לו כהן בתוך זמן זה תנהו לי הרי זה לא יתנו לו אלא אם תבע אותו ממנו והוא בעל מום הואיל וראוי לשחיטה הרי זה לא יאחר אותו ודע שבעל מום הרי הוא ג"כ לכהן והכהן הוא שמוכרו או מאכילו למי שירצה וכן בספרי ובשרם יהיה לך להביא בשר בעל מום שמתנה לכהן שלא שמענו לו בכל התורה והרמז לשלשים יום בדקה וחמשים לגסה מה שנאמר מלאתך ודמעך לא תאחר ואח"כ סמוך ליה כן תעשה לשורך לצאנך וכתוב בתורה בבכור אדם מבן חדש ומעלה תפדה וכבר ידעת שהאדם אינו עובר על לא תאחר אלא כשיחול החג עליו ופחות שהוא בין חג לחג חמשים יום שבין פסח לעצרת לפיכך נתן לו ליטפל בדקה שלשים יום ובגסה חמשים יום : ור' יוסי אומר דקה שטיפולה מרובה מפני שעיניה דקות ולפיכך צריך להאכילה שיתחזקו עיניה ותוכל לטחון ואין הלכה כר' יוסי :

נולד לו מום בתוך שנתו מותר לקיימו כל שנים עשר כו' : שם

מה שאמר לאחר שנתו אי אפשר זה בהיתר אלא בזמן שאין בהמ"ק קיים שדין הבכור לעמוד עד שיאכל במומו לבעלים :

השוחט הבכור ומראה את מומו ר' יהודה מתיר כו' : דף כח

הכל מודים שאם שחט על מום שנפל בעין שאינו *צריך להראותו למומחה אחר שחיטה לפי שאותו המום משתנה אחר שחיטה ואין מחלוקתן אלא במומין שבגוף ר"ל בשאר הגוף שאינן משתנים ר' יהודה אומר הואיל ואינן משתנין רואה אותו מומחה אחר שחיטה ור"מ אומר גזרינן מומין שבשאר הגוף אטו מומין שבעין והלכה כר"מ ודע שענין מומחה זכאי ר"ל שיהא האיש ההוא כבר עמד בנסיונות וקושיות ונמצא בחכמה גדול ומובהק ואם היה מקשה עליו והמנסה אותו ב"ד הוא נקרא מומחה ב"ד : ואם נתפרסמה חכמתו אצל המון בני אדם מעצמו לא שזיכו אותו ב"ד הוא הנקרא מומחה לרבים ואע"פ שזיכו אותו ב"ד אין מותר לו להתיר בכורות עד שיטול רשות מב"ד על כך ויאמרו לו שיתיר בכורות במומין בפירוש וכבר בארנו בתחלת סנהדרין שאינו נקרא ב"ד בשם מוחלט אלא סמוך בא"י בין שיהיה סמוך מפי סמוך או הסכימו בני ארץ ישראל למנות אותו ראש ישיבה לפי שבני א"י הם הנקראים קהל והקב"ה קרא אותן כל הקהל ואפי' היו עשרה אנשים ואין משגיחין לזולתן שבחוצה לארץ כמו שבארנו בהוריות ואינו מועיל רשות ראש גליות בהיתר בכורות בלבד רק צריך בזה רשות ראש ישיבה מארץ ישראל כמו שנתבאר בגמ' לפיכך כשתשמע מומחה בהיתר בכורות בלבד או ראיית מומו תדע שהוא מומחה שנטל רשות מב"ד לראות בכורות :

מי שאינו מומחה וראה את הבכור ונשחט על פיו כו' : שם

דן את הדין זיכה את החייב וחייב את כו' : ע"ב

מעשה בפרה שניטלה האם שלה והאכילה ר"ט כו' : שם

תחלה מה שאני מבאר שהטעות יהא בדיין בשני דברים האחד במקובל הכתוב כגון שישכח אותה הלכה או שלא ידע אותה ועל זה נאמר טעה בדבר משנה והשני שיטעה בענין הקושי כגון שיהא הדבר אפשר כמו שאמר אלא שהמעשה בהפך וזהו הנקרא טעה בשיקול הדעת · וכל זה היה קודם חבור הגמרא אבל עכשיו בזמנינו זה א"א להיות כן אלא מעט מזער מפני שהדן שום דבר אם נמצא במה שכתוב בגמרא הפכו ה"ז טועה בדבר משנה ואם לא נמצא הפכו והיה הקשו כראוי כפי הקשות הדת אע"פ שהדין יוצא בהפך אין אומרים עליו שטעה מפני שהקשו אפשרי והעיקר האמיתי שכל הטועה בדבר משנה חוזר הדין ואינו חייב לשלם כל עיקר בין שיהיה הדיין מומחה או דיין אחר אפילו היה הדבר שא"א לחזור כגון דין ר' טרפון בפרה הזאת שהיא טרפה והאכילה לכלבים על דינו שהוא פטור מלשלם לפי שטעה בדבר משנה שלא היה יודע שזו אינה מכלל הטרפות ר"ל שנחתך מן הרחם שלה שום דבר ואפילו לא היה מומחה והוא מה שאמר חדא ועוד קאמר ר"ל חדא דטעה בדבר משנה ועוד אי נמי בשיקול הדעת טעית מומחה לב"ד אתה : ודע שאם הדיין טעה בשקול הדעת ולא נשא ונתן ולא ביד ולא אבד אותו דבר עד שאפשר לשלם אינו חייב לשלם רק חוזר הדין אבל אם נשא ונתן ביד או דן בשום דבר שאפשר שיאבד ואבדה כגון שטמא שום דבר או אסר אותו ונתקלקל דינו ואבד בעל הממון ממונו הרי בזה יש חילוק בין הדיינים אם היה הדיין מומחה ונטל רשות אפי' לא נתרצו בו בעלי הדין או לא נתקבלה הוראתו ברצון או שהיה מומחה ולא נטל רשות אלא שנתרצו בו בעלי הדין או מקבל הוראתו ברצון הרי זה אינו חייב לשלם רק נאמר מה שעשה עשוי אם אבד הדבר או יחזיר הדין במה שאפשר לחזור ואם היה מומחה ולא נטל רשות ולא נתרצו בו בעלי הדין או אינו מומחה אבל נתרצו בו בעלי הדין כגון שאמרו לו דון לנו דין תורה וטעה כמו שאמרנו אלו שני הדינים הן שנאמר עליהם מה שעשה עשוי וישלם מביתו אבל מי שאינו מומחה ולא נתרצו בו בעלי הדין זהו אנס ואין ראוי לדבר עליו ודינו אינו דין כל עיקר ודינו בדבר שנשא ונתן ביד דין האנס וכשמאבד שום דבר ואוסר אותו שלא כדין ג"כ הוא אנס ומשלם הכל ולא נשאר מן החלוקים אלא מי שאינו מומחה ונטל רשות וזה אין צד וענין למנותו שלא יתן ב"ד רשות למי שאינו מומחה לפי שאינו מועיל כל עיקר ולא עוד אלא אותו ב"ד כאילו נטע אשרה ומקים מצבה בישראל כמו שנתבאר בגמרא סנהדרין ועוד נתבאר בחגיגה דבני מערבא שאפי' למנותו לדבר אחד אינו מותר עד שיהא חכם בכל דיני התורה אמרו אע"ג דאת אמר ממנין זקנים לדברים יחידים והוא שיהיה ראוי לכל הדברים · ונשאר עלינו לברר מי הוא הנותן רשות ולמי ראוי לתת רשות שיועילנו ואומר שהנותן רשות הוא ראש גלות הממונה בבבל ואין צריך להיות חכם וראש ישיבה ממונה בא"י אבל ראוי שיהא גדול בחכמת התורה מאד עד שלא ימצא גדול ממנו בשום פנים בא"י בזמן שממנין אותו ואם הדיין הזה נקט רשות מראש ישיבה בארץ ישראל אותו הרשות מועיל לא"י בלבד ואינו מועיל בחוצה לארץ ואם נקט רשות מראש הגולה הרי הוא המועיל בכל מקום בא"י ובח"ל לפי שדינו של ראש גלות על כל ישראל כדינה של מלכות שאונסת ומכרחת הרי קראו רחמנא שבט ואמרו ז"ל לא יסור שבט מיהודה אלו ראשי גליות שבבבל שרודין את ישראל בשבט ר"ל אונס ותגבורת הלא תראה שאין אנו חוששים לחכמתו אלא ליחוסו וממנים אותו בהסכמת אנשי מקומו בלבד אבל ראשי ישיבות א"י הם חכמים שנאמר ומחוקק מבין רגליו אבל האיש שמנסין אותו ואח"כ נותנין לו רשות מבבל או מא"י ומועיל לו הרשות הוא האיש מתלמידי חכמים המפורסמים בחכמת התורה כמו שיתבאר בגמ' הוריות ואם היה משותף בכל הגמרא ויש לו כח במסכתא מן המסכתות ושואלין אותו שאלה באותה מסכתא הוא משיב עליה כראוי הרי זה ראוי למנותו בעירו ונותנים לו רשות בזה וכשנותנים לו רשות הרי הוא נוטל רשות · אם היה גדול בחכמה עד שמשיב כראוי כששואלין אותו בכל הגמרא הרי זה ראוי למנותו ראש ישיבה · וענין ראש ישיבה שיעשה ישיבה בכל מקום שיהיה ודן ומלמד ושופט ואם היה מי שנתן לו רשות שיהיה ראש ישיבה הוא ראש גלות הרי הוא שופט ומלמד בכל הארץ ואם היה מי שנתן לו רשות כישיבת ב"ד של א"י הרי זה דן ומלמד בכל מקום מא"י ודן דיני קנסות ואפילו בח"ל כמו שבארנו בתחילת סנהדרין וכתוב בגמ' אי זהו תלמיד חכם כל ששואלין אותו דבר הלכה ואומר למאי הלכתא למנויה אי במסכתא בהתריה אי בכולי גמרא בריש מתיבתא ואל תטעה בכל ענינים האלו שכללתי במאמרי זה אלו השמות הידועים בא"י ובארץ המערב שקורין קצת בני אדם

אלדו ראש ישיבה ואחריו אב ב"ד ועושין חילוק בין ראש ישיבה גאון יעקב ובין ראש ישיבת של גולה וכותבין לבני אדם שלא ראו אותו בראש ישיבה או זולתן מן השמות לפי שאלו הדברים פשוטים שמא בעלמא והולכין אחר הכנויין והייחוסין וכבר ראיתי בא"י אנשים נקראין חברים ובמקומות אחרים יש מי שנקרא ראש ישיבה ואפי' בר בי רב דחד יומא ליתיה ואין אנו מדברים בשמות אלא בעניינים וכבר בארתי שהממונה בענין זה שהוא מנוסה נותנים לו רשות כפי חכמתו: ואחזיר אל כוונת ההלכה מה שאמר הרי זה יקבר וישלם מביתו לפי שהוא אינו מומחה והמקבל דינו כבר נתרצה דינו והדבר שדן עליו כבר עבר זמנו וא"א להחזיר הרי דינו שישלם כמו שאמרנו לפי שאמרו משלם רביע לדקה ומחצה לגסה ונתנו טעם בזה לפי שהפסיד עליו בדקה שיעור מועט ישלם רביע דמיה ולפי שהפסיד עליו בגסה שיעור הרבה ישלם חצי דמיה ואין אנו מחייבין לשלם בשיעור מה שהפסיד מפני התקנה כדי שלא יגדלו בהמה דקה בא"י מפני שהוא אסור כמו שידעת משום גזל ולפיכך הקל בחיוב זה שדן בשחיטתו להחמיר על בעל הבהמה לפי שגדל בהמה דקה בא"י:

הנוטל שכרו להיות רואה בבכורות אין שוחטין על כו': שם

התקינו לו ליטול שכרו בתמים ובעל מום כדי שלא יחשדו אותו ויאמרו הבכור הזה תמים הוא אבל מה שאמר עליו שהוא בעל מום כדי שיטול שכרו היה וכן אין נותנים לו רשות ליטול שכרו אלא פעם אחת על בהמה זו כדי שלא יאמרו ג"כ שזה הוא בעל מום ולא אמר עליו שהוא תמים אלא כדי שיעמוד אצלו עד שיפול בו מום אחר ויתן לו עליו שכר שני ולפיכך אינו נוטל עליו שכר שני כל עיקר ומן ההלכה הזאת יתבאר לך שיש מן הטבחים שנוהגים בשכירות ידועה כשהשחיטה כשרה ואם היתה טרפה אינו נוטל שכר וזה אינו מן הראוי ואין דן דין זה אלא מי שאין לו חכמה לפי שהראוי מצד הדת שישחוט בלא שכר או יטול שכר על כל מה שישחוט בין נבלה בין טרפה בין כשרה כדי שלא יבא לידי חשד כמו שהתקינו חכמים ז"ל בבכור:

הנוטל שכר לדון דיניו בטלים להעיד עדותיו כו': דף כט

מי מערה אינן מותרים לקדוש אלא מן המים חיים לפיכך אמר מים האלו כאילו הם מי מערה ואותו האפר כאילו הוא אפר מקלה ר"ל אפר הכבשן לא אפר פרה: וענין הקדוש להשליך אפר הפרה לתוך המים וזהו שאין מותר לעשותו בשכר ואם עשה פסול להזות עליו ממי חטאת ואם נטל הדיין שכר משני בעלי הדין כאחד בפרסום נוטל כנגד מה שבטל ממלאכתו לא יותר ויהיה זה גלוי ומפורסם כגון שיהיה בעל אומנות ידים עושה כל היום ונוטל שני דרכמונים כסף בטל עמהם רביע היום נוטל משניהן חצי דרכמון רביע מזה ורביע מזה והרי זה מותר וכבר עשו כזה גדולי החכמים: ומה שאמר אם היה כהן ר"ל אם היה זה שרוצה לדון לו כהן ונמשך בדין זה עד שנטמא ונמנע מלאכול בתרומה כגון שילך עמו למקומות שנטמא בדרך באחת ממיני הטומאות כדי שיראה לו שם מום דבר מן הדברים כדי שיעשה לו הוראה באיסור או בהיתר הרי זה מותר להאכילו ולהשקותו משלו בכל הדרך ומרכיבו אם יצטרך לכך לפי שזה תשלומי התרומה שמנעו מלאכול אותה: ומה שאמר כפועל אמרו בטל באותה מלאכה ואני הנני מבאר המאמר הזה וענינו לפי ששמעתי בו דברים שאינן מתקבלין ולא עוד אלא שאין להן תכלית כוונה כל עיקר וזהו שלפעמים יהא אדם גבור מהיר במלאכתו ומרויח בכל יום ממון הרבה אין אומרים יתן לו כנגד מה שבטל האיש הזה אלא אומדים אותה מלאכה על הרוב ורואין במה שאפשר שירויח האדם באותה מלאכה בכל יום וזהו ענין מאמרם כאותה מלאכה אבל אמרם הבטל של אותה מלאכה אומדים אותו כפי היגיעה שבמלאכה ההיא או המנוחה ההיא לפי שיש מן המלאכות שהן בעמל גדול כאומנות חרשי ברזל וחציבת נירי המתכות ולפיכך אם נמסר לאדם רשות לבחור לו לעשות המלאכה הזו המיגעת או שינוח כל היום בלי ספק יבחר לו המנוחה אע"פ שלא ירויח אלא מעט מזער יותר מהעבודה הקשה אע"פ שירויח בו השיעור הידוע אבל המלאכות הקלות שפועלים כבני הבטלנים כגון השולחני שמקבל מעות ומטבעות ונוטל שכר על כך והדומה לו זו אין הפרש גדול בין העוסק באותה המלאכה או הבטל ואם חרש הברזל דרך משל היה מרויח שני דרכמונים והשולחני שני דרכמונים והיה הדיין הזה אומן ברזל ובטלו ממלאכתו יום אחד בדינו והוראתו נותן לו חצי דרכמון לפי שאע"פ שבטל הרי זה נח מעמל גדול ואם היה שולחני נותן לו דרכמון וחצי דרך משל לפי שבטלו מדבר שלא היה בו עליו טורח והבן הענין הזה שהוא נפלא ואמתי:

החשוד על הבכורות אין לוקחין ממנו בשר כו': ע"ב

בשר צבאים דומה לבשר העגלים ומה שהתיר לקחת עורות מעובדים לפי שאין מעבדין עור בכור תם לפי שיאמר שמעיינים ביה רבנן ומפסידין לו: ועור נקבה אחז"ל שמא יתחוך מקום זכרותו ויאמר עור נקבה היא שאכלוהו עכברים והתכוהו ומה שאמר מלובן מגואי כך פירושו בגמרא מלובן מגואי ר"ל שרוחץ מגואותיו כ"ש שאינו רחוץ כל עיקר: ומה שאמר באריג אינו ר"ל בגד ארוג לפי שכבר התיר לקנות הצמר ממנו ואיך ידבר על האריג אלא ר"ל באריג דבר מחובר דומה לארוג ר"ל הלבדים העשוין מצמר ואין הלכה כר' אליעזר:

החשוד על השביעית אין לוקחין ממנו פשתן כו': שם

בגדים אלו שבכאן ר"ל כעין בגדים כגון הגדילים שהם מעשה עבות מן הפשתן עצמו לא מן הסווי לפי שהואיל והתיר לקנות הסווי כ"ש הדבר העשוי עבות:

החשוד להיות מוכר תרומה לשם חולין אין כו': שם

זיקת שייכות וכבר בארנו אותו ביבמות: ור' יהודה אינו אומר אלא על דרך הגזירה והלכה כר"ש:

החשוד על השביעית אינו חשוד על כו': דף ל

איסור שביעית דאורייתא ואיסור מעשרות דאורייתא ויש בכל אחד חומרא שאינה באחר לפי שמעשרות טעונין הבאת מקום ר"ל מעשר שני שעליו אנו מדברים משא"כ בשביעית ושביעית אין לה פדיון משא"כ במעשר וכבר נתבארו עיקרים אלו במקומותם ולפיכך מי שחשוד באחד מהן אינו חשוד באחר אבל חשוד בשניהם שהם מדאורייתא הרי הוא חשוד ג"כ על הטהרות ולפעמים יהא חשוד על הטהרות שהן מדרבנן כגון טומאת אוכלים וטומאת ידים וכיוצא בהן ואין ראוי שיהא חשוד על פירות שביעית ומעשרות שהן מן התורה לפי שהחשוד במילי דרבנן אין ראוי לחשוד אותו במילי דאורייתא אבל אם נחשד על טומאה דאורייתא הרי הוא ג"כ חשוד על שביעית ומעשרות ולפי הענין הזה אמר יש שהוא חשוד על הטהרות: ומה שאמר זה הכלל ענייני מה שזכרתי לך שהחשוד על שום דבר בין מדרבנן בין מדאורייתא הרי הוא חשוד ג"כ על איסור אחר שהוא כמותו באיסור או פחות ממנו אבל לא על איסור שהוא חמור ממנו בשום צד מן הצדדין כמו שנתבאר במעשר ובשביעית:

פרק חמישי

כל פסולי המוקדשין נמכרים באיטליז כו': דף לא

איטליז שם מקום מיועד למכור בו הבשר וכשאנו מתירים מכירת פסולי המוקדשים בשווקים כבשר חולין מוסיפין בדמיהן כשלוקחין אותן מן ההקדש ולפיכך יש בדבר שמוסיפים הדמים הנאה להקדש הואיל ודמיהם קדש אבל הבכור הנאכל במומיו כמו שנתבאר אינו נמכר אלא בבתים לא בשווקים · ושוקלים מנה כנגד מנה חלק בחלק כגון שיחלקו אותן ו' או ז' ונותנים חלק בכף זה וחלק בכף זה ר"ל כפות המאזנים וזה מותר בבכור בלבד אבל מעשר לא לפי שנראה כאילו הוא מוכר וכאילו הוא מחליף חלק זה בחלק זה ואתה ידעת שאין מותר למכור המעשר כל עיקר ואע"פ שנפל בו מום ונשחט במומו לא באיטליז ולא בבית כמו שאמר עליו לא יגאל ולא נאמר בו לא יפדה כמו שנאמר בבכור · כתוב בספרי בבכור שנאמר בו לא יפדה הוא נמכר ובמעשר שנאמר לא יגאל אינו נמכר לא חי ולא שחוט ולא תמים ולא בעל מום וכבר זכרנו פי' זה בתחלת מסכת מעשר שני:

ב"ש אומרים לא ימנה ישראל עם הכהן כו': דף לב ע"ב

בכור שאחזו דם אפי' הוא מת אין מקיזין כו': דף לג ע"ב

ב"ש אומרים שאפי' בכור בעל מום לא יאכל אלא בחבורות הכהנים מצד הכתוב שנא' בו ובשרם יהיה לך וגו' והואיל והוא ממתנות כהן לא יאכל אותו אלא כהן וב"ה אומרים לא נאמר זה אלא בתמים בלבד אבל בעל מום יכול הכהן למוכרו ולהאכילו למי שירצה ואפי' לעובד כוכבים לפי שנאמר בבעל מום כצבי וכאיל: וכבר ידעת דעת ר' שמעון שדבר שאין מתכוון מותר וביארו בגמרא שהלכה כמותו ואין כוונתו במה שנאמר כאן אע"פ שהוא עושה בו מום שאירע המום בשעת הקזה בהכרח לפי שמודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות וכבר פירשנו זה ובארנו אותו פעמים אבל ענין מחלוקתו בכאן שר' יהודה אומר לא יקיז כל עיקר שמא יארע בו מום אע"פ שלא נתכוון לכך לדבר שאין מתכוון אסור וחכמים אומרים שיקיז ע"מ שידע שההקזה אינו עושה מום בשום פנים ור"ש אומר יקיז ואין חוששים [למה שיארע אחר הקזה שאם אירע מום באותה הקזה אין אנו חוששין] לפי שהוא דבר שאין מתכוון ולא נפל המום מחמת ההקזה בהכרח כדי שנדמה אותו לפסיק רישיה ולא ימות ור"מ אומר ששוחטים אותו במומו שיארע בו מחמת אותה הקזה אם אירע והלכה כר"ש שיהא נשחט (עמו) *[עליו] ג"כ:

הצורם באוזן הבכור ה"ז לא ישחט עולמית כו': דף לד

מעשה בזכר של רחלים זקן ושערו מדולדל ראהו כו': דף לה

גרס נקב קסדור ממונה על ממוני המלך וכבר בארנו אותו בנשים · מה שיכו מה שבתו ופניינו ושם הסבה אגלם טוב: ופיגיון שם הכלי שבו מנקבים מקום הגזם: והשמיענו דין העובד כוכבים ודין קטני ישראל לפי שמשניהם יחד יתאמת הענין שאילו השמיענו דין העובד כוכבים לבדו אמרנו זה הוא כדי שלא ירגיל לעשותו פעם שניה אבל הקטן אי אפשר שירגיל לעשות כן ולא יהא מותר לאכול מה שעשה בו מום אפי' שלא במתכוון ואילו השמיענו דין קטנים אמרנו כדי שלא יתערב לנו קטן בגדול ולפיכך הוא מותר המום שעשאוהו שלא במתכוון אבל העובד כוכבים שהוא גדול שמא יתערב בישראל גדול ויהיה הבכור ההוא אסור ואע"פ שלא נתכוון בעליו עליו לכך הודיענו שאין הפרש ביניהן ודבר ברור שזה הקסדור לא נתכוון בנוקבו אזן הבכור הזה אלא כדי שיעשה בו מום אבל הואיל ועשה זה ממילא שלא צוינו אותו לפיכך מותר לנו לשחוט אותו וכשמתכוון לזה תמיד היינו כאילו אנו צוינו אותו להטיל המום ומה שאמר כל שהוא לדעתו אסור ואפי' ע"י סיבה כגון שהוליכו במקום שיש בו ברזל עומד כדי שיכשל בו ויעשה בו מום וכיוצא בו ושלא לדעתו מותר ואפי' אמר בתוך סיפור דבריו אילו נפל בבכור זה מום הייתי אוכלו ולא נתכוין לעשות בו מום ושמע העובד כוכבים ועשה בו מום והוא לא ידע הרי זה מותר: וראוי שתדע שמטיל מום בקדשים לוקה ובתוספתא דבכורות אמרו העושה מום בבעל מום והמסרס את המסורס והמחמך את המחומך לוקה את הארבעים ודע זה · ודע שאם עבר ישראל והטיל מום בבכור ומת הרי בנו שוחט את הבכור ההוא באותו המום וזהו מה שאמרו לדידיה קנסו רבנן לבריה לא קנסו רבנן ואין הלכה כר' אליעזר:

היה בכור רודפו ובעטו ועשה בו מום הרי כו': שם

כל המומין הראוין לבא בידי אדם רועים כו': שם

כבר זכרנו שהכהנים חייבין בבכור בהמה טהורה כמו שאמר לא נפטרו מבכורות בהמה טהורה ואם יפול בו מום יאכלנו בעליו הכהן בטומאה כמו שיאכל בכור ישראל שנפל בו מום ואמר שאם היה זה הרועה ישראל ורועה בהמות כהן ואמר שהמום שזה אירע בלי כוונה הרי הוא נאמן לפי שלא יגיע לו תועלת שיעשה הוא המום וא"ת שאנו חוששין שמא יעשה זה כדי שיאכיל אותו ממנו הכהן כשישחט אותו מפני שמותר לישראל לאכול מבכור בעל מום כמו שזכרנו אין חוששין לזה לפי שהוא שיעור מועט ועל שיעור מועט כזה לא יעשה עון והוא ענין מה שאמר לגנימה לא חיישינן אבל אם היה הענין בהפך כמו שהיה הרועה כהן והבהמה של ישראל אינו נאמן הרועה לפי שבכור בעל מום מתנה לכהן כמו שזכרנו באורו והרועה חושב בדעתו שלא יניח אותו ויתנהו לזולתו מן הכהנים ולפיכך אנו חוששין שמא הוא עשה בו המום בכוונה ר"ל הרועה כדי שיאכלנו במומו וכן אינו מותר להעיד כהן אחר אם נפל מום בבכור דחיישינן לגומלין זה את זה ואמר רשב"ג נאמן הוא על של חבירו ואינו נאמן על של עצמו וחלק עליו ר"מ ואמר הואיל והוא חשוד אינו נאמן לא על של חבירו ולא על של עצמו וענין מחלוקת ר"מ ות"ק שר"מ אומר בכור כהן צריך ב' מן השוק להעיד עליו ות"ק אומר אינו מעיד כהן על בכור כהן הא שלא כהן מעיד ואפי' א' ורשב"ג אומר אפי' בני ביתו של כהן ובניו נאמנים אבל אשתו לא לפי שהיא כגופו והלכה כרשב"ג:

נאמן הכהן לומר הראיתי בכור זה ובעל כו': דף לו

הכל נאמנים על מומי המעשר בכור שנסמת כו': ע"ב

אין הכהן חשוד אלא שמא יעשה מום בכוונה בבכור כדי שיהא מותר לו לאוכלו ולמוכרו כמו החולין אבל לאכול קדשים בחוץ אינו חשוד לפיכך אם אמר אני דנתי שזה מום ששחטו עליו הבכור הרי הוא נאמן ונאמן ג"כ לומר בכור זה נתן לי ישראל במומו לפי שהוא מילתא דעבידא לאגלויי מפני ששואלין למי שנתנו לו אם נתנו במום או בלא מום והמום הזה אירע ברשות הכהן שאין נאמן עליו כפי שזכרנו ודע שעד מפי עד כשר לעדות בכור וכן אשה מעידה שהמום הזה אירע בפניה ולא נעשית בכוונה ודע שהכהנים ג"כ מפרישין מעשר בהמה והטעם שמחמתו הכל נאמנים על מומי מעשר לומר שלא באו בכוונה ואפי' הבעלים לפי שאילו רצה אדם היה מטיל מום בכל צאנו ואח"כ מעשרם ומפריש המעשר בעל מום ואח"כ אמר שהמומין האלו הידועים שאין בהן ספק שהן מומין מעמיד עליהן ג' הדיוטות וישחט על פיהן כל זה כשאין באותה מדינה מומחה אבל אם היה שם מומחה לא ישחט אלא על פיו וכן הפרת נדרים אינו מועיל ג' הדיוטות אלא במקום שאין שם מומחה ור' יוסי אומר ואפי' היו מנוין סנהדרין ולא היה במדינה מומחה למומי בהמה לא ישחוט עד שיהא מנוי מומחה ואין הלכה כר' יוסי:

השוחט את הבכור ומכרו ונודע שלא הראהו כו': דף לז

ענין מה שאמר ישלמו לו את הדמים שמחשבים עמו בדמי טרפה ומנכין אותו מן הדמים שנתנו ומחזיר לכהן המותר:

פרק ששי

על אלו מומין שוחטין את הבכור נפגמה כו': שם

נפגמה ר"ל חסרה כגון שנחתך ממנה מגוף השחוס לא מן הקלה העליון שהוא דומה לעור ונקרא בשם השחוס: מלא כרשינה שיעור גרגר כרשינה ואפי' היה הנקב לאורך או על איזה צורה שיהיה שמצטרף ממנו כשיעור כרשינה הרי זה מום: נפרכת בין האצבעות ונעשית פתיתין ואין הלכה כר' יוסי:

ריס של עין שנקב שנפגם שנסדק הרי בעיניו כו': דף לח

ריס העין שם העפעף האחד משני עפעפי העין ושם הלבן לובן העין: ודק פירושו רושם וכבר נתבאר שכל מה שאירע בלבן לבדו אינו מום ולפיכך אם היה הרושם הזה תבלול לבן בשחור העין והיתה גומא בעין שהיה נראה שפלה הרי הוא כשר ואינו מום ואם היתה בולטת על שטח העין הרי הוא מום ואם היתה כמו גרגר שחור בולט בשחור העין הרי זה ג"כ נקרא דק אבל אינו מום ואם נעשית גומא כל שהוא בשחור העין הרי זה מום: וחלזון יחם שני שמות נגררים על ענין אחד הוא שיצמח בעין בשר מותר וימשך עד שחופה קצת משחור העין ושמו המפורסם אצל הרופאים בלשון ערב ספרה (אמר המעתיק וכן קורין לצפורן האצבע ספרה בלשון ערבי): ותבלול הוא הערבוב ונגזר מן בלול והוא שיתערב הלבן עם השחור ויש לו שני דינים והוא שאם נראה כאילו מן הלבן נכנס שום דבר בשחור העין הרי הוא מום והוא מה שאמר לבן הפוסק בסירא ונכנס בשחור ואם צמח בשחור שום דבר במה שנראה לעין ונמשך בלבן אינו מום והוא ענין מה שאמר נמשך בשחור ונכנס בלבן אינו מום: וסירא הוא שפת הלבן לפי שקרומי העין כוללין כל העין ומקיפין אותה זולתי הלבן שהוא מקיף לקרום הקרניים מכל צדדין סביב לשחור העין ר"ל סביבות המקום הנראה מן העין שמתהפך למראה השחרות או התכלת ואינו מקיף כל העין ואיני בא להגיד סיבות מאורעות התחלואין האלו ולא מקום החולי בלמצום באיזה קרום יהיה ואיזה מהן ראוי ליקרא חולי על האמת ומה הוא הנגרר אחרי החולי לפי שאין כוונתי להודיע אלא הדבר שכשרואים אותו אומרים עליו זה הוא מום וזו היא הכוונה בכאן לא לרפאות אלו התחלואים עד שנצטרך לדעת סיבותם ומקומותם ואיזה מהן חולי:

חורור והמים הקבועים איזה חורור הקבוע כל כו': ע"ב

חורור הוא שיעור שיפרד הראות מהעננים האלו וידוע זה כשאירע פתאום: והמים הם המים היורדים בעין המפורסם אצל בני אדם ומה שאמר הקבועים הוא שב אל המים והחורור לפעמים יתמסמס הסתום ויסורו המים ויתפזרו ולא יעמדו ולפעמים תהיה הראיה נעדרת מחמת סיבות אחרות ויבריא אחרי כן ולפיכך אמר שצריך לדעת שהחורור קבוע כשיתקיים שמונים יום שלא יראה וא"ר חנינא שצריך לבדוק אותה בכל שנה ועשרים יום ושלשים יום משעה שאנו מרגישים בו כמלא שהוא רואה וחזר שאינו רואה ממחרת יום הבדיקה דרך משל מונין לו פ' יום אחריו משעת העדר הראיה

הראיה ובודקין אותו בכל שלישית מהזמן הזה ג"כ ויודע שהמים קבועים ג"כ אם עמדו זמן אחר כן הודיע הזמן ההוא והודיע שהוא הזמן ידוע מפרקי השנה ואינו כמו השמונים יום שזכרנו שהוא מנין זמן באיזו פרק מפרקי השנה שיהיה ולפיכך אמר אם אכל העשב הלח והיבש בזמן הקור ולא הבריא או אכל העשב הלח והיבש שצומח בארצות הליה ולא הבריא או אכל העשב היבש שבזמן הקיץ ואח"כ אכל העשב הלח שצומח אח"כ בתחלת החום ולא הבריא הרי הוא לא יהא בעל מום עם כל זה לפי שלא נקבע המום עדיין ואפשר שיבריא ואם אכל עשב לח החם עד אדר וניסן ועמד בענין זה שלא ראה ואכל אחר כן יתר העשב שיבש בארץ בזמן החורף אלול וחצי תשרי ולא הבריא הרי אלו מים קבועים וישחט על המום הזה ולפחות שמאכילים אותו מהן כגרוגרות וכל שמוסיפין ה"ז משובח מפני שיש להן תועלת ר"ל לעשבים האלו הלחים והיבשים בחולי זה וצריך להאכילו מן העשבים האלו בזמן הזה כגרוגרת או יותר בכל סעודה וסעודה וקודם סעודה ואחר שתיה יהיה מותר ר"ל שלא יהא כפות בשעה שיאכל הגרוגרת הזאת ויהיה עם חבירו ויהיה בשדה ולא בעיר וכשעושין כן כל הזמן הנזכר ולא הבריא הרי הן מים קבועים והלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס :

חוטמו שנקב שנפגם שנסדק שפתו שנקבה כו' : דף לט

חוטיו החיצונות שנפגמו או שנגממו והפנימיות כו' : שם

וכן אם ניקב הבשר המפסיק האף לשני נקבים עד שיהא עובר בין שני הנקבים אם היה לו בחלק הנראה על פני האדמה הרי הוא מום ואם היה תחת העור ר"ל נגד העליון מן האף אינו מום : וחוטיו החיצונות הן שני החוטים הבולטים בגופו של חיך קרוב לשיפוע כובע והן נראין לעין בשעה שפותח בעל חיים את פיו וחוטיו הפנימיות הן הפיקות והן הנה שקורא ר' חנינא מתאימות מפני שהן מזדווגות ויש אומרים חוטיו שיניו וחוטיו הפנימיות הטוחנות : וכבר ידעת שהפגימה היא חסרון וסדיקת בקע : ונגממו הוא שרזו ונימקו עד שלא נשאר בהן אלא רושם מעט ואינן בולטות כמו שהיו והכל מודים שמן הפיקה ולפנים אל הגוף אין חוששין לחסרון ולא יהיה שם מום אמרו מום כלל פסח או עור פרט כל מום רע חזר וכלל כלל ופרט וכלל אין אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש מומין שבגלוי ואיך חוזרים אף כל מומין שבגלוי ואינם חוזרים לפיכך אין אנו קורין למה שאירע בפנים מבית הבליעה ובני המעים מום והמחלוקת הוא בפיקות עצמן שהחכמים אומרים אם נעקרו מעיקרן הרי הוא מום ור' חנינא אומר שהן עצמן כלפנים ואין הלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס :

נפגם הזובן או עריה של נקבה במוקדשין כו' : ע"ב

זובן הוא העור התלוי בזכרות הבהמה שהגיד מתקשה משם ואם נחתך הכיס מעיקרו אינו מום ואם נפגם הגיד עצמו אינו מום לפי שאינו בולט בבהמה כמו שאמרנו ועל כן אין חוששין לחסרונו : ועריה כלי הנקבות הבולט ממנו על שפת הגוף נפגם : ומה שאמר במוקדשים לפי שהבכור לא יהיה אלא זכר והתועלת שיש כשנודע המום ממיוחד בנקבה הוא לשאר קדשים · מפליל עצם שיהא קנה של זנב כשתי זנבות ובכל אחד משתיקן עצם או שיהיו החוליות רחוקות זו מזו כמו שאמר :

אין לו ביצים אין לו אלא ביצה אחת ר' ישמעאל כו' : דף מ

סדר המשנה הזאת כך היא אין לו ביצים בשני כיסים אלא שתי ביצים בכיס א' או שתי כיסים וביצה אחת הרי הוא בעל מום והרגיזו הוא סוף חליות השדרה ויש מי שקורא עכוזו והביא המעשה הזה ללמדך שכל זמן שמעך ולא יצאת אע"פ שמצאנו אותו בפנים הרי הוא בעל מום ומותר לאוכלו וכן הלכה :

בעל חמש רגלים או שאין לו אלא שלש כו' : שם

התוספת הזו או המגרעת שאמר עליו שהוא בעל מום ויאכל עליו הוא כשהיה התוספת או המגרעת נגד הראש אבל אם יש לו רגל א' או ג' רגלים הרי היא טריפה גם כן : והכסול נגזר מן כסלים אמרו כסול זה שרגלו אחד בתוך הכסל א] ומה שאמר קלוטות ר"ל עגולות כדמות רגל החמור ואפי' היתה סדוקה :

נשבר עצם ידו ועצם רגלו אע"פ שאינו כו' : שם

אע"פ שאינו ניכר ר"ל אינו ניכר כשהוא עומד אלא כשהוא מהלך אבל כל זמן שלא יהיה ניכר אפי' בשעת הילוכו אינו מום והלכה כב"ד של אחריהם :

מעשה שהלחי התחתון עודף על העליון כו' : שם

אוזן הגדי שהיתה כפולה אמרו חכמים בזמן כו' : ע"ב

ענין עצם *[אחד]הוא גוף אחד וגולם אחד כמו שכסל גולם רך וכפלו גזור ממה שנאמר וכעצם השמים לטוהר · ומה שאמר ואין לו שלשה חוליות חוזר על זנב של טלה אבל אם היתה של גדי חוליא אחת מום שתים אינו מום והוא לדברי הכל והלכה כר' חנינא בן גמליאל :

רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר את שיבלת כו' : שם

יבלת ידוע וכל זמן שתהא יבלת אפי' בלובן העין ויהיה בו שער הרי זה מום לדברי הכל ולדעת חכמים אפי' אזנו אחד כפולה כשר וכל זמן שתהא עינו אחת גדולה כשל עגל והשניה קטנה כשל אווז אז יהיה מום והלכה כחכמים בלבד :

זנב העגל שאינה מגעת לערקוב אמרו חכמים כו' : שם

על אלו מומין שוחטין את הבכור כו' : דף מא

מה שכפל הלשון ואמר על אלו מומין שוחטין את הבכור אע"פ שאמר בתחלת הפרק על אלו מומין היה כדי לכלול עם המומין שלשה שהוסיפו · ומה שאמרו חכמים ז"ל כל מרבית עגלים כן אמת ואינו מום לפי שגדלים לאחר מכאן :

אלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא כו' : שם

אין שוחטין במקדש דבר שיש בו שום ענין מכל אלו לפי שהוא חסר ואין מקריבין אלא שלם בתכלית השלמות וכן לא ישחט עליהן במדינה לפי שאין מומין קבועים : ומה שאמר בעל גרב ר"ל הגרב הלח אבל היבש אמרה התורה או גרב : ויבלת ידועה וע"מ שיהא בהם עצם ואם אין בהם עצם הרי הן נקראים דלדולים · ומה שאמרו חכמים אינו ברור הוא על האנדרוגינוס אבל טומטום לדברי הכל הוא קדוש מספיקא ויאכל במומו לבעליו לפי שהמוציא מחבירו עליו הראייה ואין הכהן יכול להוציא מיד בעליו : ומה שאמר שנעבדה בו עבירה ושהמית את האדם זהו בעד אחד או ע"פ הבעלים אבל בשני עדים בני מות הן : ומזוהם הוא שריחו רע ואין הלכה כר' ישמעאל :

פרק שביעי

מומין אלו בין קבועים בין עוברין פסולים כו' : דף מג

כילון נגזר מן אכלה והוא מה שאמרו בגמרא דרישיה דמי לאכלה ואכלה הוא כלי שיש לו צואר ארוך ששואבין בו היין מן החבית וענין הדמיון הזה שיהא אמצע ראשו בולט גבוה למעלה והלפתן נגזר מן לפת והוא שיהא ראשו על צוארו כראש הלפת על העלין שלה והוא מה שאמרו בגמרא צוארו עומד באמצע ראשו : מקב גזור מן המקבות והוא שיהא ראשו כמו מקבת ויהא קדקדו גבוה למעלה : ושראשו שקוע הוא שיהא דמות ראשו כמי שנתן ידו על גובה ראשו ונתפשט עד שבלעו לצדדיו ומי שראשו כדמות זה קורין אותו בני אדם קובי : ושקיפה הוא שיהא אחורי ראשו בולט נגד ערפו כמו שבולעין הצדדין מהקובי : והסוטרת שם ידוע באיזה ענין שיהיה השמטת החליות בין לאחריו בין לצדדיו מכן שיהיה וכן אע"פ שלא נשמטו החליות אלא שנולדה מורסא קשה על גבו כדמות הסוטרה הרי הוא פסול לדעת חכמים וכן הלכה :

הקרח פסול איזה הוא קרח כל שאין לו שטה כו' : שם

אין לו גבינים אין לו אלא גבין אחד הוא גבן כו' : ע"ב

הקרח ידוע ומה שאמר ואם יש לו כשר ע"מ שתהא שטה של שער מאחורי הראש מצד העורף ושתהא מאזן לאזן : וגבינין גבות העין · גביניו שוכבין הוא שיהא שער גביניו רב עד שהוא מגיע אל עפעפי עיניו : וענין שני גבין שיהא גבו חלוק כאילו היו שתי גבין בכל גב מהן שלשלת קשה ואין ר' דוסא ותנא קמא ור' חנינא בן אנטיגנוס חולקין אם אלו מומין או אינן מומין רק הכל מודים שהן מומין אבל מחלוקתם שאלו הג' מומין הוא גבן האמור בתורה :

הגהות הגרי"פ א] ע"ג כסל כצ"ל תוי"ט ע"ש ב] גבר על משקל גבל כדכתיב זקני גבל [יחזקאל כז ט]

החרום פסול איזהו חרום הכוחל שתי עיניו כו' : שם

חרום הוא שגובה חוטמו שפל מאד : ומה שאמר שתי עיניו למעלן ולמטה הוא שיהא שתי עיניו בפניו למעלה מן הראוי או למטה מן הראוי (עד) שיהיו שניהם במקום הראוי אלא שרואה את החדר ואת העלייה כולן כא' והוא המעוות והוא מ"ם שמדבר עם חבירו ואחר אומר שרואהו וזהו ענין המעוות : ושכי שמש כבר אמרו שהן שונאי השמש ר"ל שונאי השמש והירח והכוונה בזה שבשעה שרוצה להביט אל השמש או לירח או לדברים המאירים מאמץ ומקבץ עפעפי עיניו ומקפין אותן ולא יארע זה אלא למי שנתרחבה בבת עינו וידוע שיש בגוף אברים שדומים זה לזה כגון העינים והאזנים וגבות העינים וזולתן וכשיהיה בין אחד לחבירו שנוי באיזה דבר שיהא אותו שנוי כגון שיהא בגב עינו אחת שער הרבה מאד ובשני מעט מזעיר או שיהא הא' מהם שחור והשני לבן או עינו האחת שחורה והשני כעין התכלת או עינו אחת גדולה והשני קטנה או אחת משני עפעפיו לבן והשני שחור וכן בשאר האברים שהן זוגות ושאר השנויין הרי האיש ההוא בעל מום : זוגדם ויקרא זגדם עניינו בעל שנוי בשני הדברים שאין ראוין שיהא בהן שנוי וצירן מי שעיניו דומעות או שנוזלים קצת עיניו תמיד והוא מה שאמר בפירוש השם הזה דמעות זולפות · ושנשרו ריסי עיניו הוא מי שנפלו שער עפעפיו ועל זה אמר שהוא פסול מפני מראית העין כשישאר מן השער שום דבר נגד עיקרו אבל אם לא נשאר רושם לשער כל עיקר או שער העפעפים הרבה מאד ודוחק זה לזה הרי אלו שני מומים גדולים וכן אמרו בברייתא הלופן והתימר ואמרו בגמרא לופן דנפישי זיפי תימר שתמו זיפיה וזיפי הם ריסי העין וההפרש שיש בין המומין שכוללים האדם והבהמה ובין המומין המיוחדים לאדם והמומין שנאסר להם משום מראית העין הוא זה שכל מי שיש בו מהמומין הכוללין אדם ובהמה אם עבר חלל עבודתו ומי שיש בו מום מן המיוחדים לאדם לא חלל עבודתו אבל הוא לוקה ומי שהוא פסול מפני מראית העין לא חלל ואינו לוקה ואפי' עבר ועבד :

עיניו גדולות כשל עגל או קטנות כשל אווז כו' : דף מד

הטולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו מסוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו קצתם אל קצתם ושיעור חוטמו אמרו שהוא כשיעור אצבע קטן שבידו לפי שחוטמו הטוב באבריו הוא כאורך אצבע קטנה של יד ואם היה ארוך מכן או קצר מכן הרי זה מום וכבר נתבאר בספרא שאם נעשה בחוסם המוסרות או שום עוות או השמטת קצתו שהוא מום : וספוג נמר היה והוא הידוע בסוג וכבר פירשנו זה פעמים :

שפתו העליונה עודפת על התחתונה כו' : שם

דדיו שוכבין כשל אשה כרסו צבה טבורו יוצא כו' : שם ע"ב

אין לו ביצים או אין לו אלא ביצה אחת זהו כו' : שם

כריסו צבה שבטנו גדולה עד שהיא בולטת ורוב בני אדם מקום טבורם דומה לגומא בשפת הגוף ויש מהן שטבורן בולט על שפת הגוף דומה ליבלת וזה שנקרא טבורם יוצא הוא מום : נכפה ידוע ונקרא כך לפי שמתהפך שלא ברצונו בשעה שהוא כורע : ורוח קצרית מקרה מחמת מרה השחורה כגון הנקראים בלשון ערב ממלבנין ואמדמין שנגברה עליהן המרה השחורה כל כך עד שנפסדו פעולות הגוף וכחותיו : ומאושכן הוא מי שכיס הבצים שלו ארוך עד שמגיע לארכובותיו ואין הפרש בין שיהיה מלא רוח או ליחה להיות מרוח אשך או שיהיה הכיס ארוך מדולדל ואין בו רוח ולא מורסא הכל מום : ובעל גבר על משקל ארך ולפעמים קורא גבר על משקל גובל ב] והוא מי שהאבר שלו ארוך עד שמגיע לארכובותיו וזה חולי מתחלואי האבר וכבר הזהירו עליו הרופאים וזכר אותו : ומה שאמר בכאן אין לו ביצים או אין לו אלא אחת אין אומרים כן על דעת שאלו המומין הן הנקראים בתורה מרוח אשך אלא שנחלקו אלו התנאים על איזה מאלו המומים הוא שאמרה עליו התורה מרוח אשך : ומראיו חשוכים ר"ל השחור ואע"פ שאינו שחור בתכלית :

המקיש בקרסוליו ובארכובותיו ובעל פיקה כו' : דף מה

הכושי והגיחור והלבקן והקפח והננס והחרש כו' : ע"ב

מקיש קרסוליו אחת בחברתה בשעת הליכתו וכן מקיש בארכובותיו ובעל פיקה הוא שתפא עקבו מאחר רגליו בולטת ויוצאת יותר מן הראוי : ועיקל הוא מי ששוקיו כפופין כקשת ושיעור כפיפה זו זכרנו כבר שהוא עד שהנותן רגליו זו בצד זו לא יתחברו ארכובותיו : ופיקה יוצא מגודלו שיהא בולט מבוהן היד והרגל שום דבר או שיתעקם ג"כ והבוהן בשעת הנחתו קלומות עד הפרק מדובקות עד שיהיו ב' האצבעות כאצבע א' ואמר ואפי' יהיו שם ושם בידיו ושם ושם ברגליו שלא ישתנה אבר מן הדומה לו הרי הוא מום אצל החכמים ואפי' היה גם באחת באלו הד' אברים שם בלבד והנשאר חמש חמש אינו מנס אצל ר"י · כושי שחור : גיחור אדום · הלבקן לבן בתכלית הלובן לפי שכמו שבשחור מום כן האדום כארגמן או הלבן כחלב מום וכן באר הגמרא והשמר שמא תעלה בדעתך שאלו השמות נאמרו על הגוונים לפי שאינן אלא שמות לבני אדם שיש בהן אלו הגוונים : וקפח הוא הארוך הרבה עד שמואסים בני אדם ארכו : וננס הקצר : ובעלי הדלדולין הן שמתדלדלין מגופן עורות עד שעורותיהם דומין לדיסקיא והלכה כר"א בן יעקב : ומה שאמר שהשכור מכלל המומין המיוחדים המותרים באדם כבר זכרנו שבעלי המומים המיוחדי' באדם אינם מותרים לעבודה ולפיכך השכור אינו מותר לעבודה וזהו אמת אבל מי שנשתכר מדברים שמבלבלין המוח זולתי מיין והשכר כגון ששתה חלב הרבה או אכל דבש הנקרא בלשון ערב סיכרא"ן ובלע"ז נוסקימא"י אינו נדון כדין זה רק כשהוא שתוי יין או שכר הוא מחלל עבודה :

אלו כשרין באדם ופסולין בבהמה אותו ואת בנו כו' : שם

אותו ואת בנו ר"ל שמותר לכהן ובנו לעבוד בזמן אחד ואינו מותר להקריב אותו ואת בנו : וטרפה הוא שאירע בו חולי ממית כנקובת המרה והמעים וכיוצא בו מאשר מנינו באלו טרפות : ומפני מה הצריכו בנשיאת נשים נדר והספיקו בטומאה כשיקבל בלבד לפי ששם יצרו מתגבר עליו ולפיכך אינו נמנע אלא בנדר וע"מ שידור על דעת רבים שאין לו הפרה אלא לדבר מצוה כמו שהתבאר בגמרא ואין אנו חוששין שמא ילך אצל חכם ויאמר לו נדר נדרתי על דעת רבים אבל דבר מצוה בא לידי ואני רוצה להתיר הנדר מחמתו לפי שהחכם יאמר לו על איזה דבר נדרת לפי שהעיקר בידינו שצריך לפרוש את הנדר :

פרק שמיני

יש בכור לנחלה ואינו בכור לכהן כו' : דף מו

איזה בכור לנחלה ולכהן המפלת שפיר מלא כו' : דף מז ע"ב

בכור לנחלה הולד הראשון הנולד לאדם מיהודית ואין אנו קפדים אם ילדה אמו לפניו או לא ילדה שנאמר ראשית אונו : ובכור לכהן הוא הולד הראשון שתלד האשה ואין קפדים אם נולד לאביו ולד לפניו או לאו שנאמר פטר רחם : ואין מאמרו באלו הארבעה חלקים היוצאים מב' העיקרים האלו על מי שלא קדמו שום דבר בשום פנים שהוא בכור לפי שזה דבר מבואר אבל דבריו של מי שהוא בכור ואע"פ שקדמה לו לידה שאין חוששין לאותה קדימה · ומה שאמר שילא ראשו חי ר"ל שלא יצא לגמרי עד שמת ואפי' לא כלו לו ט' חדשים · סנדל היא צורה מבשר · ומה שאמר הבא אחריהם ר"ל אחר שיצא ראשו חי בן תשעה ואחר שהיה בו צורת האדם ושאר המנויין אחר כן הודיענו שאם ילדה האשה קודם שנתגיירה ואחר כך ילדה בישראל שהולד השני אינו נקרא פטר רחם אלא אצל ר' יוסי ממעט שזכר · ומה שאמר אח"כ נתגיירה מעוברת נשתחררה מעוברת ר"ל כך או שנתגיירה מעוברת וילדה או שנשתחררה מעוברת וילדה או אשה שלא ילדה וילדה והיא כהנת או היא לויה או היא אשה שכבר ילדה : ומה שאמר כהנת ולויה להודיעך שכהנת ולויה אפילו מעוברת מישראל שבנה פטור מחמש סלעים שנאמר פטר רחם בבני ישראל בפטר רחם תלה רחמנא ודע שהלויה המעוברת מעובד כוכבים בנה פטור מה' סלעים שהיא בקדושתה עומדת וכהוב בברייתא לויה שנשבית או שנבעלה בעילת זנות נותנים לה מן המעשר ואוכלת אבל כהנת המעוברת מעובד כוכבים בנה חייב לפי שהיא נתחללה כמו שבארנו במקומות מסדר נשים · ומה שאמר בוולד מי שלא המתינה אחר בעלה ג' חדשים שאינו בכור לנחלה אמת ועוד שאין לו ירושה כל עיקר לפי שאין אנו יודעים לו אב בודאי כמו שבארנו בי"א מיבמות ולא נתכוין בכאן אלא להבא אחריו ר"ל שהבא אחריו אינו בכור לנחלה לפי שאפשר שאותו המסופק בן האחרון הוא ואין הלכה כרבי יוסי :

יוצא דופן והבא אחריו שניהם אינן בכור לא כו׳ : שם
מה שאפשר להיות בזה שתהא האשה מעוברת משני וולדות ונקרע דופנה ויצא א׳ מהן ואח"כ יצא השני כדרך העולם ומתה אחר שילד השני אבל מה שאומרים המגידים שהאשה חיה אחר שקורעים דופנה ומתעברת ויולדת איני יודע לו טעם והוא ענין זר מאד ואין הלכה כרבן שמעון :

מי שלא בכרה אשתו וילדו שני זכרים נותן כו׳ : דף מח
שמור שני השרשים האלו שעליהן נבנות כל ההלכות שנאמרו בענין הזה הא׳ מהן שבכור אדם אין חייבין לפדותו אלא לאחר ל׳ יום שנאמר ופדויו מבן חדש תפדה וכשימות הוולד קודם ל׳ יום אינו חייב בפדיון · והעיקר השני דכל זמן שיהא בספק אם זה בכור אם לאו לא נתחייב על אותו המסופק ה׳ סלעים מפני העיקר שבידינו המוציא מחבירו עליו הראיה · ומה שאמר מת האב ר"ל שמת האב אחר ל׳ יום וזה ענין מבואר · וסיבת מחלוקת ר"מ ור׳ יהודה שדעת ר"מ שהאחין שחלקו לקוחות הן ר"ל שהן כמי שלקח נכסי האב ואלו החמש סלעים דומים למלוה על פה ומלוה על פה אינו גובה מן הלקוחות ודעת ר׳ יהודה האחין שחלקו יורשין הן ומלוה על פה גובה מן היורשין והלכה כר׳ יהודה :

שתי נשים שלא בכרו וילדו שני זכרים נותן כו׳ : ע"ב
כל ההלכה הזאת מבוארת ע"פ שני העקרים שהקדמנו · וסבת מחלוקת ר"מ ורבי יהודה כבר נזכר והלכה כר׳ יהודה :

שתי נשים של שני אנשים שלא בכרו וילדו כו׳ : שם
מה שאמר אם לכהן א׳ נתנו יחזיר להן ה׳ סלעים ע"מ שיכתוב האחד משניהן לחבירו הרשאה אבל אם לא עשה כן יכול לומר לכל אחד משניהן בפני עצמו לחבירך אני חייב לתת הה׳ סלעים לא לך עד שיתברר שבנך הוא זה שמת :

אחת בכרה ואחת שלא בכרה של שני אנשים כו׳ : שם

מת הבן בתוך שלשים יום אע"פ שנתן כו׳ : דף מט

מת האב בתוך שלשים יום בחזקת שלא נפדה כו׳ : שם
אין ספק אצל החכמים להיות יום ל׳ כיום כ"ט לפי שלמדנו זה משנות ערכין שבנת כ׳ כשנת י"ט ושנת ס׳ כשנת נ"ט שנאמר מבן ששים ומעלה ולר׳ עקיבא יום ל׳ אצלו ספק ולפיכך דן דינו כמו שאתה רואה והלכה כחכמים · כל זמן שאין לו אלא ה׳ סלעים לדברי הכל הוא קודם לבנו ואין מחלוקתן אלא במי שיש בידו ה׳ סלעים בני חורין וה׳ סלעים משועבדים ר׳ יהודה אומר מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר הוא והכהן יטרוף ממשעבדי ונותן לו אלו הה׳ סלעים שבידו בשביל בנו וחכמים אומרים אינו כמלוה בשטר ואין הכהן יכול לטרוף מהן ולפיכך נותן אלו שבידו בשביל עצמו והלכה כחכמים :

חמש סלעים של בן במנה צורי שלשים של כו׳ : ע"ב
כבר בארנו פעמים רבות שהסלע הנאמר בתורה קראו הי"ת שקל ונקרא ג"כ כסף כמו שנאמר חמשים כסף ומאה כסף ונאמר כסף שלשים שקלים הוא משקלו כ"ד דרכמונים ומשקל דרכמון ט"ז גרגיר ואלו הן גופי הגמרא ואין ספק בהן וקבלה בידי מאבא מרי זכרונו לברכה שקבל הוא מאביו ומזקנו איש מפי איש ז"ל שהגרגיר הזה שמשערין בו המשקל הזה הוא גרגיר שעורין ואינו יודע לו שום טעם ולפיכך יהיה משקל הסלע ג׳ מאות ופ"ד גרגרין ומצאתי משקל הדרכמון המצרי בגרגרי השעורים ס"ח *[ולא] גרגרים זה יהא משקל הסלע מדרכמוני מצרים ששה דרכמונים וחלק מס׳ בקרוב ואמר לי אבא מורי ז"ל שעמד על תשובת גאון מראשי ישיבת בבל וכתוב בה שהחמשה סלעים שלהן הן ל"ג דרכמונים וחצי דרכמון זאת היתה כוונת התשובה ולא ביאר באיזה דרכמון ולא כמה הוא משקל הדרכמון ואין ספק שאמר על משקל דרכמון בבל אבל משקל חמש סלעים שלנו מדרכמוני מצרים כמו שאמרנו הם ל"א דרכמונים וחצי דרכמון ושלשים של עבד יהיו מהדרכמונים האלו ק"ל *(ושלשים) דרכמונים וחצי דרכמון פחות שמינית דרכמון שלא בצמצום וכן כ׳ של מפתה שס"ו דרכמון פחות רביע דרכמון שלא בצמצום וכל המשקלים האלו כסף מזוקק שאין בו תערובת כלל ודע לך זה שהעיקר בידינו בשל תורה שהוא במנה צורי וכל אלו הנזכרים בכאן הן כסף של תורה ושל דבריהם כגון כתובת אשה ולקנסות כסף מדינה ר"ל שהוא אותו השיעור מהדרכמון ממטבע ירושלים שהיו שמיניות ר"ל השמיניות כסף והז׳ חלקים נחשת וזה ג"כ קבלה בידי מאבי שקבל מרבו ז"ל · ומה שאמר שכולן נפדין כך סלורו וכל הנפדין [נפדין] בכסף או בשוה כסף זולתי מחצית השקל שהוא כסף מזוקק מצויר מטבע כמו שנתבאר בשקלים ודע כי מה שאמר בשקל הקדש ר"ל שיהא משקל אלו הדברים שקל הקדש כמו שבארנו : ומה שאמר ובמנה צורי ר"ל שיהא הדבר נשקל בשקל במטבע צור ואנחנו לא נדע איך היה מטבע צור באותו זמן ולפיכך אנו אומרים שכולן ר"ל אלו המשקלים מן המובחר שאפשר להיות מן הכסף :

אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא כו׳ : דף נא
אין דעתו במה שאמר הקדשות שבכור אדם לא יפדה בהקדשות לפי שזה מבואר אבל ר"ל שדין זה ג"כ בהקדשות שאין נפדין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות אלא בשוה כסף מן המטלטלין חוץ מן העבדים וכבר זכרנו פעמים עיקרי כל זה ועוד נחזור לשנות עיקריהן :

הבכור נוטל פי שנים בנכסי האב ואינו נוטל כו׳ : שם ע"ב
כבר בארנו ביבמות שהיבם נקרא בכור ועל היבם נאמר והיה הבכור אשר תלד ובארנו בתשיעי מבתרא שבכור אינו נוטל בראוי כבמוחזק אלא בדבר הנמצא בעין ביום המיתה שנאמר בכל אשר ימצא לו ולפיכך אין היבם נוטל בשבח שהשביחו נכסים אחר מיתת אחיו אלא (אם) היה דינם דין הראוי שהוא משותף לכל האחים וכן האשה לא תגבה כתובתה משבח שהשביחו הנכסים אחר מיתת בעלה ואין הבנות ניטלות מזונות אחר מיתת אביהן משבח שהשביחו הנכסים אחר מיתת אביהן ואלו הן מקולי כתובה ומה שחזר ושנה אין נוטלין משבח אפילו היה השבח דאתי ממילא כגון שהיו פירות פגים והבשילו והדומה לזה : ומה שחזר ושנה ג"כ ולא בראוי כבמוחזק כגון שימות האב ואחר כך ימות אבי האב סמוך למיתתו הרי הבנים יורשים אביהם ואבי אביהם שיעלה על הדעת שהבכור נוטל פי שנים בנכסי אבי אביו לפי שהיו ראוי לאביו ומחמת אביו הוא יורש והרי הנכסים כולם מצויין בא להשמיענו שאינו נוטל פי שנים אלא בנכסי אביו בלבד הואיל ולא נפטר זקנו אלא אחר פטירת אביו וכן יבם ואשה ובנות וכל זה כפי התקנה הראשונה ר"ל כתובת אשה ומזון הבנות לא יהא אלא מן הקרקע וכן בארנו בכתובות שהמעשה בידינו היום לגבות הכתובה ולהוציא על הבנות מן המטלטלים ולפיכך נוטלות מן השבח ומן הראוי :

אלו שאינן חוזרין ביובל הבכור והיורש את כו׳ : דף נב ע"ב
חכמים אומרים שחלק הבכורה ירושה היא לפי שהוקש לפשוט : ויבם בכור קריא רחמנא והבעל יורש את אשתו מדאורייתא ולפיכך אין הדברים האלו חוזרים ביובל : ור׳ אלעזר אומר חלק בכורה מתנה הוא שנאמר לתת לו פי שנים ולא נאמר להורים לו והיבם כמו בכור וירושת הבעל לאשתו דרבנן ולפיכך חוזרים הדברים ביובל ור׳ יוחנן בן ברוקה דעתו כדעת חכמים · ומה שהוא אומר בכאן אינו אלא במי שיורש מאשתו אחוזת קבר שהוא פגם משפחה להוציא אותה מידם ולפיכך חוזרת להן אחוזת קבריהן ונותנים לו דמי שווים ומנכין לו מכלל דמיה דמי הקבר שקבר בו את אשתו לפי שהוא חייב בקבורתה וזהו ענין יככה להן מן הדמים והלכה כחכמים ור׳ יוחנן בן ברוקה :

פרק תשיעי

מעשר בהמה נוהג בארץ ובחוצה לארץ כו׳ : דף נג
כבר זכרנו פעמים רבות שהמעשר בהמה מקריבין ממנו חלבו ודמו ואוכלין אותו הבעלים בירושלים ואם אירע בו מום יאכל בטומאה בכל מקום · ומה שאמר בכאן שהוא נוהג בפני הבית ושלא בפני הבית הוא דין תורה אבל משום תקלה אמרו אינו נוהג אלא בפני הבית גזירה שמא לא יהא שם מקדש ויאכל חוצה לארץ בלא מום · ומ"ש אבל לא במוקדשין ואפי׳ היו קדשים קלים ואפי׳ על דעת האומרים קדשים קלים ממון בעלים הוא · והחדש הוא הנולד באותה שנה והישן הוא הנולד בשנה שלפניה אמר רחמנא עשר תעשר וגו׳ אמרו בשני מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן וכמו שמעשר דגן אין מעשרין מן הישן על החדש ולא מן החדש על הישן לפי שנאמר היוצא השדה שנה שנה כך מעשר בהמה לא יהא אלא שנה שנה ר"ל אין מעשרין משנה לחברתה :

מעשר בהמה מצטרף כמלוא רגל בהמה רועה כו׳ : דף נד ע"ב
מה שאמר אם היו בין שני העדרים שלשים ושנים מיל אין מצטרפין לפי שכבר ביאר שלא יצא צירוף ביותר משש עשר מיל ואמר זה להודיענו שאם היה בינם עדר שלישי רחוק משתי הקצוות רחוק שוה שהוא מצרף שלשתן ואין הלכה כר"מ :

הלקוח או שניתן לו במתנה פטור ממעשר כו׳ : דף נה ע"ב

א] השותפין שחייבין בקולבון פטורין ממעשר כו׳ : דף נו ע"ב
דע לך שהדינין האלו הנזכרים בכאן במעשר סמכו אותן לפסוקים שנאמר בבכור ואמרו אם אינו ענין לבכור תנהו ענין למעשר וכולן מפי הקבלה כגון שהבהמות הנקחות אין מוציאין מהן עצמן מעשר וכן אם נשתתפו שני שותפין בבהמות כגון שיהיו לזה עשרה ולזה עשרה ומשתתפין יחד לפטמם ולהתעסק בהם לרעותם והכל ביניהן בשוה הרי אלו העשרים עצמן אינם חייבין במעשר אבל כשילדו ברשותן אע"פ שהולדות משותפין ביניהן ג"כ הרי אותן הולדות מוציאין מהן מעשר וכן אם לקחו שני השותפים מממון השותפות בהמה מה שתלד אותה בהמה חייב במעשר והוא ענין מה שאמר קנו מתפוסת הבית חייבים ר"ל חייבים במעשר בהמה · ותפוסת הבית נקרא הממון המשותף בין האחים קודם שיחלקו ירושת אביהן : ומה שאמר ואם לאו פטורים ר"ל שלא נולדו הבהמות האלו אחר השתוף רק נשתתפו בבהמות כמו שאמרנו או ירשו מאביהם בהמה והיא משותפת ביניהם פטורים והפך זה הדין הוא בקולבון לפי שהממון שנשתתפו בו שני השותפים כשיטול זה דינרים וזה דינרים וחזרו שניהם וערבו אותן לכשיתנו מהכל חצי שקל על כל א׳ וא׳ חייבין בקולבון הואיל והממון עומד בעין אבל אם נשאו ונתנו בהן ומכרו ולקחו עד שיהא הממון שבידם כאילו הוא דבר נולד אחר השותפות ונתנו ממנו חצי שקל אז יהיו פטורים מן הקולבון וכן מה שירשו בעצמן לפי שאין שום א׳ מהן מכיר חלקו הרי הם פטורים בו מן הקולבון הפך מה שחייב במעשר בהמה וע"פ העיקרים האלו אמר אילו חזרו ונשתתפו חייבין בקולבון ופטורים ממעשר בהמה ענין המאמר הזה שהאחים או השותפים שאמרנו שהן חייבין במעשר בהמה על מה שנולד ברשותן כשמחלקים הממון והבהמות וחזרו ונשתתפו בו כמו שהיו הרי הן בשעת חזרתן קודם שישתנה הממון חייבים בקולבון ופטורים ממעשר בהמה על אותן הבהמות עד שילדו בשתופן ואז יהיו חייבים על הנולד ברשותם והוא פירוש ההלכה הזאת בדיוק וגמר הענין וכבר פרשנו אותה בתחלת שקלים ותחלת חולין כפי הצריך למקום ההוא וכאן השלמנו ענייניהם כראוי למקום הזה ג"כ :

הכל נכנסין לדיר להתעשר חוץ מן הכלאים כו׳ : דף נז
מה שאמר הכל ואפי׳ רובע ונרבע ומוקצה ונעבד ומחיר ואתנן וטומטום ואנדרוגינוס לפי שכל אלו אינם אסורים אלא לדבר שאין ראוי לו בבעל מום ומעשר בהמה הואיל ואין חוששין בו למום שנאמר לא יבקר בין טוב לרע לפיכך אין חוששין בו לכל אלו והוציא מכללן כלאים ומחיר ומחוסר זמן וכו׳ כפי מה שעלה בידינו מספרא והוא מה שנאמר שור או כשב פרט לכלאים או עז פרט לנדמה ר"ל שתלד דומה למין אחר כי יולד פרט ליוצא דופן והיה שבעת ימים פרט למחוסר זמן תחת אמו פרט ליתום והפסוק הזה נאמר בקדשים ולמדנו ממנו ממעשר בהמה בגזירה שוה לפי שנאמר בכאן תחת אמו ונאמר במעשר תחת השבט ואמרנו ג"כ טריפה אינו נכנס לדיר להתעשר לפי שנאמר במעשר כל אשר יעבור תחת השבט פרט לטריפה שאינה עוברת לפי שהיא חולה ואין הלכה כר׳ יהושע :

שלש גרנות למעשר בהמה בפרס הפסח כו׳ : שם ע"ב
מה שהוא קורא לפרקים האלו גרנות הוא דרך דומיא לפי שהבהמה הנולדה בשנה זו שהיא דומה לדבר הצומח בשנה זו הואיל והגיע לפרק הזה הרי היא כתבואה שהגיע לגורן שנטבלה למעשר ואין אוכלים ממנה עד שיוציאו המעשרות ג"כ אם הגיע זמן זה אינו מותר לאכול הבהמה ולא למוכרה עד שתתעשר : ופרס הוא הפרק וזמנו ט"ו יום בכל פרק מהג׳ פרקים וייחדו הזמנים האלה במעשר בהמה כדי שתהא בהמה מצויה לעולי רגלים שאין נכון לבני אדם למכור קודם שיוציא המעשר אע"פ שהוא מותר ואינו אסור אלא בהגיע הפרק מדרבנן כמו שזכרנו ג"כ : ולפי ששמע בן עזאי דברי התנאים ומחלוקתם אחד בחודש אלול אם הוא מסוף הגורן · והב׳ כמו שאמר ר׳ אלעזר ור"ש ט"ו מן אלול · השלישי כמו שמגיד ר"מ · אומר דרך ההגלה שיוציא מעשר מכל הנולדים באלול בפני עצמן [מפני עולי רגלים] והלכה כר"ע :

כל הנולדים מאחד בתשרי עד עשרים ותשעה כו׳ : שם
כל זה מבואר ומה שאמר פטור כדי שלא תחשוב שחלה עליו קדושה ואינו מותר לשוחטו ואם שחט תהא שחיטתו פסולה לפיכך דבר בשחיטה ולא דבר במכירה הואיל והוא דבר מבואר שהוא פטור :

כיצד מעשרן כונסן לדיר ועושה להן פתח כו׳ : דף נח ע"ב
דיר הוא מקום המוקף שמכניסין בו הצאן והבקר בשעת מעשר ולפעמים יהא מוקף בנין או קנים וכיוצא בו : ושיקרא שם ידוע לצבע אדום שקורין בלעז פידדה שנגוני"ה וכבר נתבאר בתוספתא שאם יותר ממנין הבהמות פחות מעשרה בתוך הדיר מניחן והן מתעשרין לשנה הבאה כשמניחין אותן עם האחרות וחייב להכניס הכל לדיר בהכרח ומה שיותר ישאר לשנה הבאה : אח"כ אמר אם קפץ אחד מן המנויין והן שנמנו בשעת יציאתן מן הדיר לתוך הטלאים שבדיר שלא נמנו עדיין הרי הן פטורין ר"ל שאינן חייבין כל מה שבדיר מעשר לפי שכל אחד מהן ספק אם הוא מנוי שאינו חייב במעשר לפי שאינו נמנה שתי פעמים או מן הטלאים שבדיר שחייב במעשר והעיקר בידינו כמו שנתבאר במציעתא כל ספיקא לאו בני עשורי נינהו : ומה שאמר מן המעושרין ר"ל מן הטלאים שהיו מעושרים אם קפץ מהן אפי׳ אחד לתוך הדיר שכולן ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים והוא מה שאמרו בתיקון מה שאמר מעושרין מאי מעושרים עשורים ואין הלכה כר׳ יוסי בר׳ יהודה :

יצאו שנים כאחת מונה אותן שנים שנים מנאן כו׳ : דף ס
אמר שאם יצאו שנים ראשונים מן הדיר מונה אותן כולן ב׳ ב׳ ויהיה הזוג העשירי מעשר וכן אפילו מנאן ג׳ ג׳ או ד׳ ד׳ יהא הכלל העשירי מעשר ואם לא מנאן ב׳ ב׳ אלא השנים שיצאו ראשונה מנאן לאחד ויוצא השלישי ואמר עליו שנים לפי שהוא יוצא בפעם השניה הרי הוא הולך ומונה כן יהיה תשיעי ועשירי במניינו מקולקלים לפי שמי שאמר עליו תשיעי הוא עשירי על האמת לפי ששנים יצאו ראשונה ומה שאמר עליו עשירי הוא י"א וכבר ביאר שאם אמר על הי"א י׳ שקדושה חלה עליו וכן אם יצא תשיעי ועשירי כאחד ואמר עליהן עשירי הרי שניהן מקולקלין : וענין מקולקלין אינן קרבין ואינן נאכלין אלא עומדים עד שיפול בהן מום ויאכלו במומן לבעלים · ודע שאם יצא תשיעי ועשירי יחד ואמר עליהם תשיעי או אמר עליהן עשירי או אם יצא העשירי והאחד עשר ואמר על שניהם ביחד עשירי או אמר עליהן י"א הרי הן בכל הדרכים האלו שניהן מקודשים ויאכלו במומן לבעלים לפי מה שאמר בהלכה הזאת לעשירי ולי"א עשירי אין י"א מקודש אינו אלא בזה אחר זה לפי שמאחר שקרא העשירי על האמת עשירי בפני עצמו אח"כ יצא הי"א וקראו עשירי אינו מקודש י"א מפני שלא נעקר שם עשירי ממנו אבל אם יצאו שניהן בבת אחת שניהם מקודשים : ומה שאמר זה הכלל כל שלא נעקר שם עשירי ממנו לאתויי יצא עשירי לבדו לפי שמאחר שיצא לבדו אע"פ שלא קראו עשירי וחזר וקרא האחד עשר עשירי לא נתקדש הי"א לפי שהעשירי מאליו נתקדש אע"פ שלא קראו ומפשט המשנה יתבאר לך שאינו מתקדש בטעות במעשר אלא הסמוך לעשירי לפניו ולאחריו כמו שנתן דמיון לפי שכן בא בקבלה אבל אם קרא השמיני ומה שלפניו או הי"ב ומה שלאחריו קודש אינו קדוש ר׳ יהודה אומר שטעות מעשר דינו ודין התמורה אחד ומחמת התמורה מתקדש ולפיכך חלק ואמר וכי יש תמורה עושה תמורה לפי שהכל מודים שאין תמורה עושה תמורה כמו שיתבאר בתמורה ודעת ר"מ שתמורת מעשר מתה ולפיכך אמר לפי דעתו אילו היה תמורה לא היה קרב וכל זה אם היה הטועה הזה בעל הנכסים אבל אם עשה אדם שליח להפריש לו מעשר בהמה וטעה בשום דבר מהדברים האלו אינו מתקדש אותו שטעה בו לפי שהוא אומר לשלוחו לא איבעי לך למיטעי והלכה כר׳ יהודה במה שאמר אינו עושה תמורה :

הגהות הגרי"פ א] צ"ל שאין השותפין ועיין תוי"ט בשקלים

סליק פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת בכורות

גליון מהרש"א על מסכת בכורות

מהגאון וכו' מוהר"ר שלמה איגר זצ"ל

דף ב ע"א רש"י ד"ה אימא ליקנסיה · לפדות העובר מן העובד כוכבים · עי' מתני' סוף פ"ד דגיטין לוקח ומביא בכורים :

דף ג ע"ב תוס' ד"ה דקא מפקע · ואיכא הפקעה בגוף העובר · עי' קצות דמות לזה בב"י אה"ע ס"ה בשם המגיד גבי איסור סירוס ובהגהות ש"ע שם סעיף י"ג :

דף ה ע"ב גמ' שהיוצא מן הטמא טמא · לשון רמב"ם רפ"ג ממ"א היוצא מן אסורים שלוקים עליהן . ור"ל לאפוקי האסורים רק בעשה כבשר אדם שם ה"ג :

דף ו ע"א גמ' ואיזה זה טהור שנולד · עי' לקמן דף ט"ו א' תד"ה תלמוד : ע"ב גמ' דבהמה טהורה נמי אידוש הוא · עי' רש"י לקמן ריש דף ט"ז : שם דאמר מר דם נעכר ונעשה חלב · ע"ע בהש"מ פ"ב ממאכלות אסורות ה"ג ונ"ע בפליתי ספ"א ריש סק"ז דהא לרוב פוסקים דם שבשלו מותר מדאורייתא · עי' מג"א סימן רע"ז סק"ג ובספר מים חיים לספ"ת שאילה יו"ד ותשובת בשמים ראש ס"ח וסימן כ"ד : שם סד"א הואיל ואיכא · עי' חדושי רשב"א חולין ט' א' על רש"י בענין צורך בדיקת ריאה : שם והאי חלב כי אבר מן החי הוא · עי' פליתי סימן י"ד סוף ס"ק ס' · עי' תוס' חולין ס"ד א' ד"ה שאם וכך ביצה כי אמה"ת דמי כו' · עי' חולין ס"ט א' איבעיא אי שריא גם בליכא להבהמה תקנתא בשחיטה : שם אלימא מדאסר רחמנא בשר בחלב · עי' רמב"ם ריש פ"ט מהל' מ"א וכן האוכל כזית מהניסם מבשר וחלב לוקה וצ"ע : שם בשר ולא חלב · עי' לקמן כ"ה א' תוס' ד"ה שער: שם ודלמא לסחורה · עי' פליתי ס' פ"א סק"ה : שם ודלמא לסחורה · עי' תוס' י"ט פ"ז דשביעית מ"ג סד"ה ולא בנבלות וע' תוס' פסחים כ"ג א' סוף ד"ה אמר קרא: תד"ה לאסור. וי"ל ציר דג יש דרבנן · ודוקא אם אין בהו שמנונית הגהת ש"ע סי' פ"ג סוף ס"ה ודווקא בלא נתבשלו ולא נכבשו ש"ך שם סוף ס"ק ט"ו :

דף ז ע"א תוס' ד"ה חוץ מדרבי אליעזר · כדאמר לקמן ריש דף ח' : ע"ב גמ' אמרי' האי איעכלא · עי' פסחים דף י' ע"א על ובדק ואשכח ובש"ע א"ח סי' תל"ט סוף ס"ב וברמב"ם שם פ"ב מחמץ פסק כרבי ע"ש בלח"מ סוף הל' י"א :

דף ט ע"א גמ' מפרים טלה אחד לעצמו · ע' גליון לקמן י"ב א' בבעי' מהו לפדות בנדמה : תוס' ד"ה אמר רב אשי . הוי אינו מינו טפי מאחיו · ע' תוס' לקמן י"ז ריש ע"ב : ע"ב גמ' אשה יודעת שאין מעשר שני · עי' תוס' פסחים דף כ"ט ריש ע"ב :

דף י ע"ב רש"י ד"ה בהנאת דמי · אם השכירה לאחרים · ברמב"ם פ' י"ב מבכורים ה"ד ואם מכרו דמיו אסורים :

דף יא ע"ב תוס' ד"ה דגנך. לא מחייב למיתב לכהן . ע' במל"מ פ"ה מתרומות הי"א בשם מבי"ט דדוקא כשחייב רק מדרבנן יכול לומר קאתינא : שם ד"ה מעשרין · במשנה דר"ש השזורי · ועי' מנחות ס"ז סוף ע"א · מדרבנן גזירה משום בעלי כיסין · ועי"ש בתד"ה גזירה הקשו על מ"ד הכא אילימא דמרתינהו עובד כוכבים כו' והא מ"מ חייב מדרבנן · וכמו שהקשו לעיל כאן בד"ה דגנך וע"ש :

דף יב ע"א גמ' מהו לפדות בנדמה · ופסק רמב"ם כיון דלא אפשטא האיבעיא לא יפדה ואם פדה פדוי · ועי' מתני' לעיל ט' י"א ועי' פ"ת כללי ס"ס כלל ה' : שם אין איסור חל על איסור · עי' כריתות י"ד ריש עמוד א' אקדשיה מיגו דאתוסף כו' : ע"ב תוס' ד"ה ודאי · ולא לסחורה משמע דאסור · עי' מתני' פ"ת מ"ח דשביעית וצ"ע · וכעין זה בתוס' במסכת ע"ז ס"ב א' ד"ה בדמיהן · משמע כו' והוא מתני' קדושין נ"ו ב' : בא"ד שהנאתו וביעורו שוה · שם דרשינן לאכלה ולא למשרה לאכלה ולא לכביסה · ודרשינן נמי לאכלה ולא לשריפה · ושוב דרשינן לאכלה ולא לסחורה ומזה גם במוכר לקנות בדמים לאכילה מותר רק בדבר מועט ולא במדה ומשקל שלא יראה סוחר וצ"ע :

דף יג ע"א מתני' לא רצה לפדותו · ואין כופין אותו חוץ בגאולה · ועי' בתוס' ערכין כ"ז א' ד"ה מאי אומרים : שם גמ' אפי' בשטר וחזקה · עי' בפ' מרובה דף ע"ט ריש ע"ב ובש"ע חו"מ ס' קנ"ח ס"ו · ומ"ש בגליון שם : רש"י ד"ה כלל כלל לא · עד שתבא לרשותו · עי' מסכת ע"ז ע"א א' רש"י ד"ה ולא סדרי כסו · ושם בגמ' סוף עמוד ב' ואי אמרת משיכה בעובד כוכבים כו' : ע"ב רש"י ד"ה דלא הוה ידע · דסתם תגר לא מעיין · ע' מל"מ הל' מכירה פט"ו ה"ג :

דף יד ע"א מתני' ואם מתו יפדו · ע' שבועות י"א ב' תד"ה אי הכי : שם ונפדו פטורין מן הבכורה · הטעם ברמב"ם פ"ה ה"ח מבכורות שהרי לא יצאו לחולין לכל דבר שהרי עדיין אסורים בגיזה ועבודה : רש"י ד"ה ואין יוצאין · בגיזה ועבודה · ע' באשר"י פ"ק דמסכתין סי' י"א ובתוס' דף כ"ה א' ד"ה שער : ע"ב גמ' הקדים זכר לדמיו · ע' שבועות י"א סוף ע"א :

דף טו ע"ב גמ' ולד גבי ואיל ניגנסו · עי' בתוס' בריש דף שאחר זה :

דף טז ע"א רש"י ד"ה לאתויי חלבו · דמיא בעלמא הוא · עי' לעיל ו' ב' בגמרא : ע"ב גמ' דאילו אתי כותי · בת' עבה"ג סי' ק"ב הוכיח שאין זה שיוכל לתפוס הולדות מדינא אלא בדיניהם כך הוא · ובהכי סגיא לפטור מבכורה · וע"ש חילוק בין היתה של כותי דסגי' אף אם רק בדיניהם יוכל לתפוס לבין שתכנס לרשותו בקנין שקונה רק בדיניהם :

דף יז ע"א גמ' מר סבר הזרה שייות למקומן · ע' לח"מ פ"ב מבכורות ה"ו : שם רש"י ד"ה אלא לרב הונא. ושמעינן מינה · ע' טור א"ח סי' ריח · ויש מפרשים כו' דלא דוקא בר בריה אלא כל יוצאי יריכו נמי : ע"ב תוס' ד"ה אפשר · דאפשר לצמצם לכל הפחות . הרמב"ם פ"ט מהל' רוצח ה"ט פסק דא"א לצמצם אפי' בידי אדם וכרבנן דלקמן דיביאו עגלה אחת ובפ"ב מהל' בית הבחירה ה"ט לא הביא גבי מזבח הסקרה דמרוות בה פורתא ובהל' כלים פט"ו ה"ב כ' דוקא בתנור בהם שוין שניהם טמאים אבל בטבלא של חרס טהורין :

דף יח ע"א גמ' עשו שאינו זוכה כזוכה · עי' גיטין פ' כל הגט ל' א' · וברמב"ם פ"ז ממעשר ה"ו · ועי' פ"ה מ"ב דפאה ובתוי"ט שם ד"ה אלא מזכה· וברמב"ם הל' מתנות עניים פ"ד ה"י · ובתשו' ג"ו ה"א בא"ח סי' כ"ב עלה ע"א ד"א ע"א במזכה עירוב לנולדים : ע"ב גמ' שהמוציא מחבירו עליו הראיה · ע' אשרי סוף פרק המניח ובש"ע חו"מ סי' רכ"ב ס"י בהגה"ה ובתוס' בב"מ ריש דף ק' ובס' מחנה אפרים הל' שומרין ס' כ"ו · ועי' לח"מ פ"ה ה"ו מבכורות מ"ש בפירוש דברי הטור סי' סי"ז : שם אקנויי קא מקני ליה · עי' לקמן בתוס' דף ל"ה ריש ע"ב : תוס' ד"ה אקנויי · דגמר ומשעבד נפשיה · עי' ב"ב דף ק"ו ע"ב עי' נמוק"י מש"כ בהאי דפ"י מ"ה דבכ"מ בטול מה שעשית בשכרך כו' מקיבל עליו כו' אין שומעין לו (והביאו בתוי"ט שם)ובש"ע חו"מ סי' ר"ט ס"ח בהגה"ה. וסי' קנ"ז וסעיף ג' ובסמ"ע שם · ועי' בהרא"ש כתובות פ' הנושא את האשה סימן ב' :

דף יט ע"ב גמ' קטן וקטנה לא פולין · עי' יבמות פ' בית שמאי קי"א ב' :

דף כ ע"א תוס' ד"ה רבינא · דהשמים דאדם · עי' בס' לשון חכמים במס' כתובות דף י"ג ע"ב סוף דבור המתחיל מסייע ליה לר"י בן לוי :

דף כא ע"א תוס' ד"ה חלב · אע"פ שאם לא היו שוחטין · בתוס' מכות שם ז' א' כתב דאין לזה טעם · ועי' תוס' חולין י"א ב' ד"ה ליחוש :

דף כב ע"א תוס' ד"ה אבל · לא דמי להא · ע' ט"ז יו"ד סי' נ"ח תוך סק"ה ופשוט דבלא נתערב בפטם א' ל"ם שלק כו' דככר נעשה נבלה · ועי' תוס' בב"ק דף ק' ע"ב ד"ה אומר ותשו' בית יעקב סי' ס"ב :

דף כג ע"א גמ' ליטמא במשא · עי' בפ"מ בפתיחה להל' תערובות ח"ג פ"ב סד"ה ודע שראיתי : ע"ב מתני' מניקה מן העובד כוכבים · עי' בתוס' לעיל כ' ב' · קרוב לסוף עמוד :

דף כד ע"ב גמ' דבר שאין מתכוין · עי' שבת דף ק"י ב' תד"ה תלמוד לומר ע' באשרי ובשעה"מ הל' יו"ט עלה כ"ה ד' א' ריש ע"ב ועלה י"א סוף ע"ד :

דף כה ע"א תוס' ד"ה גוזז · וקונטרס פי' · עי' דף ל"ד א' תוס' ד"ה אילימא : בא"ד פסולי המוקדשין שהן מדאורייתא · עי' גליון לעיל י"ד א' על רש"י : ע"ב עין משפט אות ז' · מיימוני שם · מיימוני פ"ב מחמץ ומלה ה"י :

דף כז ע"ב תוס' ד"ה שנה בשנה אי זהו · ע' ת' הכם לבי סי' י"ב :

דף כח ע"ב תוס' ד"ה רביע · ואינו שוה אלא רביע ובהשגות הראב"ד כ' ובגנסה מתלה מפני שהרוית מזונות שהיה לו להוציא עליו :

דף כט ע"א אתי למיתשדיה · ש"ע יו"ד סי' י"ח סעיף י"ח : שם מתני' דיניו בטלין · עי' מהרי"ט ח"א סי' ס"ט עלה מ"ז ע"ג · ועיין מש"כ בתשובה לק' בורג : רש"י ד"ה מנא הני מילי · דאין נוטלין שכר · ע' בת' בן לב ח"א כלל ג' בדף כ"ג ע"א · ות' קול בן לוי סי' ס' וע"ש עלה ע"א דף א' ע"ב · וע' מהרח"ש קונטרס עגונה דאתתא עלה ד' · ת' רשב"א סי' תקס"א · ת' משאת בנימין סי' נ"ח · ת' נו"ב ח"א ח' אה"ע סי' כ"ו · ות' בתי כהונה ח"ב בחלק אה"ע סי' כ"ו :

דף ל ע"א מתני' ולא מעידו · עי' לקמן ל"ה א' במתניתין כל המומין כו' רשב"ג כו' : גמ' מגו דחשיד הכא · ש"ע יו"ד סי' קי"ט ס"ו : עין משפט אות ג' · שם הל' י"ז · ש"ע יו"ד סי' קי"ט ס"ז : ע"ב גמ' הגר שקיבל עליו ד"ת · לא מצאתי להפוסקים שהביאו דין זה :

דף לא ע"א מתני' ושוקלין מנה כנגד מנה · ל' הרמב"ם בפ"א הל' י"ח והכהנים שנמנו על הבכור מותרים לשקול מנה נגד מנה : תוס' ד"ה חוץ · על כרחין מדאורייתא היא · ע' ת' זרע אברהם ביו"ד סי' ז' תמה מלקמן סוף ע"ב · וכ' אבא מארי זצוק"ל על הגליון דלקמן דשם על עיקר מכירה קאמר אבל לא למכור באטליז :

דף לב ע"א גמ' מה למעשר שכן קדוש · עי' נדרים ל"א ב' במתני' : תוס' ד"ה רבא · ורש"י גרס · בסמוך עמוד ב' : ע"ב גמ' הא לאחר שחיטה נגאל · ע' זבחים ט' א' תוס' ד"ה למאי נ"מ : מתני' לא ימנה ישראל · עי' בתוס' לעיל ל"א ב' ד"ה מבליעו : שם ואפי' כותי · בב"י יו"ד סימן שנ"א (עלה רע"ז ד"א ע"א ד"ה ומיהו בבכורות). מפי תירוצו שם עולה דס"ל להרמב"ם דפ"ה בשאר מתנות כהונה כן כגון חזה ושוק :

דף לג ע"א עין משפט אות ב' · מיי' פרק א' · פ"ה הלכה ח' : ע"ב גמ' למעוטי בעל מום מעיקרו · עי' רש"י במס' ע"ז דף י"ג ע"ב ד"ה וניסוי כמטיל : רש"י ד"ה הכל מודים . דאין לך בכל מום גדול הימנו · עי' סנהדרין ע"ח א' · ועי' כאן בסמוך דף ל"ד ע"א תוס' ד"ה אילימא · בסה"ד : תוס' ד"ה להביא · דכרות הוי בליר מנתוק · וברמב"ם איתא דנתק אחד ולא אחר וכרת : שם ד"ה בעל מום · מכל מקום מדרבנן . ולרמב"ם אסור מן התורה ואין לוקין פ"ח מאסורי מזבח הלכה ז' והלכה י"ח :

דף לד ע"א גמ' עד השתא לא אשמעינן · ע' בסה"ן פ' שמונה שרצים על מתני' אין אוכלין אזוביון בשבת · בד"ה תניא מניין לסירוס ובתוס' שם ק"י ב' ד"ה ת"ל : תוס' ד"ה אילימא · כמו מום עובר שיש לו רפואה · עיין לקמן ל"ח ב' תוס' ד"ה וסימנך : ע"ב תד"ה ומי קנים · בפרק כל הבשר דף קי"ד ע"ב וע"ש ברש"י : בא"ד שיש לחלק · ע' בתוס' תמורה סוף דף ד' :

דף לה ע"א גמ' ואי אשמועינן קטן · ע' שבת דף קל"ט סוף ע"א :

דף לו ע"א רש"י ד"ה במקום שאין חכם · הא אם יש חכם · ר"ל לא שבמקום שיש חכם אין ג' הדיוטות יכולין להפר · אלא דיוקא אשמעינן · דחכם יכול להפר לבדו · ת' חות יאיר סי' קכ"ט עלה ק"ך ע"ב וע"ש :

דף לח ע"א רש"י ד"ה אין מדרש · שיסבור אם אדם יושב עליו · תימה · והא גם בחוקים אמר אין לו מדרש דמקרא ילפינן לה · סדרי טהרה סי' קנ"ח ס"ק ס"ג סוף דבור ראשון : ע"ב תוס' ד"ה וסימניך: דאין מתרפא מאליו· עי' דף ל"ד א' ד"ה אילימא :

דף לט ע"ב גמרא נפגם ולא ניטל כוס · ע' ל"ח ב' תד"ה וסימנך :

דף מ ע"א תוס' ד"ה שנשמטה · מתחלת ברייתה . ע' פ"ת יו"ד סי' כ"ה סק"י ובספר פרי מגדים שם סוף ס"ק וי"ו · וס"ק ח' ד"ה ודע :

דף מג ע"ב גמרא שיש לה שתי גבין . ע' ת' ח"צ סי' ע"ז דף ע' ריש ע"ד :

דף מה ע"ב רש"י במתני' ד"ה והנושא נשים בעבירה · גרושה וחלוצה י"ל דרש"י לשיטתי' דוקא דמשמע ברים פ' אלו הן הלוקין דס"ל דחלוצה דאורייתא . אבל במג"א ס' קכ"ח לענין נ"כ ולקרות ראשון כ' ג"כ בשם הרא"ש דגם בנשא חלוצה אינו נושא כפיו :

דף מו ע"א רש"י ד"ה נתגיירה מעוברת בימים הקדמונים דפטר רחם היה בישראל · עי' בסנהדרין דף פ"ו ע"א תד"ה בני ישראל וכן בתוס' מנחות דף ס"א סוף ע"ב : ע"ב גמרא אין נותנין לה ימי טומאה וימי טהרה · ע' מל"מ פ"ד מהל' א"ב הל' ה' . ובת' חתם סופר לגיסי הגאון ז"ל סי' קנ"ב :

דף מז ע"ב רש"י ד"ה כותב הרשאה . לא זכה אחד מהם · עי' רש"י שבועות ל"ג ב' במתני' גבי בושת ופגם ועי' ב"ב קנ"ז א' וברשב"ם שם :

דף מח ע"א גמרא מי איכא מידי · ע' ש"ך חו"מ סי' קכ"ט ס"ח בהגה"ה : שם האחין שחלקו · ע' ט"ז חו"מ סי' ק"ג סי' ד' כ' בהגה"ה ובש"ך שם · עי' בס' קצות החושן ריש סימן ק"ח · עי' תוס' גיטין דף מ"ז ריש ע"ב : ע"ב רש"י ד"ה והכא · דמלוה על פה גובה מן הלקוחות · עי' תוס' עמוד א' ד"ה ודכ"ע :

דף מט ע"א רש"י ד"ה דכ"ע · אלא מתנה בעלמא . ק"ל הא רב ס"ל בפ"ק דב"מ דף ט"ו ע"ב בהכיר בה שאינה שלו המעות פקדון : תוס' ד"ה מת בנו · דאפילו קיש לן . עי' מנחות ל"ז תוס' סוף ע"א : ע"ב תוס' ד"ה ודידיה · דלא כתב דאיקני . ע' קצות סימן מ"ג סק"ד :

דף נא ע"א גמרא יצא בטרות · ע' כתובות פ"ה כ' תד"ה המוכר וכ"כ ע"ו בתוס' :

דף נג ע"ב תוס' ד"ה תלמוד לומר · ומפקא מקל וחומר · ופיקס וג"ש ע' גטין מ"א ב' :

דף נו ע"ב גמרא וכהן הבא עליה לוקה . עי' רמב"ם פי"ז ה"ב מהל' א"ב · ובתשו' דבר שמואל למהר"ש אבוהב סי' ע' :

ראש פ"א סי' י"א וכין בהנאת דמים . בגמ' ד"י ע"ב ריחא בהנאת דמיו : בא"ד מאן דלא ידע בהוא פטר חמור . ע' ע"ז סי' שכ"א סק"ח . וע' לאבא מארי ז"ל בח"א מפסקים בספרו . ת' ר' עקיבא איגר סי' ק"מ : בא"ד אבל בלאו דלא תגוז . עי' רש"י במתניתין י"ד א' בד"ה ואין יוצאין כו' : סי' פ"ו . תנן התם הערכין בשעתן . שאם היה בן חדש כשאמר ערכו עלי והמתין עד שנעשה בן שש שנים לא יתיב אלא כשעה שהעריך: בא"ד ואי חשיב ליה אינו עובר עליו . עד ל' יום . רש"י ריש דף יג ד"ה רב ששת :

פרק ח סי' א' . אמר שמואל אין הרשה פוטר את הנפלים . בגמרא הגירסא בנפלים : סליק

הגהות וחדושים מאת הגאון וכו' מוהר"ר ברוך פרענקיל תאומים זצ"ל (בעהמ"ס ברוך טעם).

דף ג ע"א תוס' ד"ה ור' יהודה . ופלוגתא דר"י בן בתירא . נ"ב ב"ק י' . וכ"ז . וסנהדרין דף ע"ח : ע"ב תוס' ד"ה דקא . עד שיפול מום מעצמו . ונראה . נ"ב יעוין תוס' ע"ז דף עא ע"א ד"ה ר"א : שם בא"ד ולפי' הקונטרס לא יתכן . נ"ב יעוין בהרא"ש :

דף ד ע"ב רש"י ד"ה תניא . במתני'. נ"ב לקמן דף ט' . ויעוי"ש בפי' המשניות להרמב"ם :

דף ו ע"ב תוס' ד"ה קיפה . אלא שתיסן . נ"ב בתוס' חולין דף קיב ע"ב ד"ה קיפה כתבו דאתי לאשמועינן דשהייתה כאכילתה :

דף ז ע"ב תוס' ד"ה דג ויש רוצים להתיר . נ"ב יעוין תוס' חולין דף לו ע"א ד"ה אמר רבא :

דף ט ע"א משנה ובעל מום פודה . נ"ב לעיל דף ד' ע"ב : תוס' ד"ה אמר רב . וא"ת דמוקי . נ"ב יעוין תוס' רי"ד קידושין כ' ע"ב כל שאינו בזא"ז : בא"ד דשייך למימר הי מינייהו . נ"ב יעוין תוס' עירובין דף כ' ע"א ד"ה ואמר רבה : ע"ב תוס' ד"ה ותנן . משמע הכא . נ"ב יעוין תוס' קידושין דף נג ע"ב ד"ה איהו :

דף יא ע"ב גמ' מכה גברא דלא מגית . נ"ב יעוין לקמן דף מז ע"ב :

דף יב ע"א משנה נותנו לכהן . נ"ב מיי' פ' יב מהלכו' בכורות הלכה ד' : ע"ב גמ' נחשדו הכהנים על פיטרי. נ"ב מיי' פ' י"ב מהל' בכורות הלכה ד':

דף טו ע"א תוס' ד"ה והכי . מה שפי' טעמו . נ"ב יעוין חולין נט ע"א תוס' ד"ה רבא אמר ובמס' ע"ז סו תוס' ד"ה אמר ר' יוחנן . ובמס' ביצה יב ע"א תוס' ד"ה השוחט עולת :

דף טז ע"א גמ' איסורא איכא לאו ליכא . נ"ב יעוין תמורה דף יח :

דף יח ע"ב תוס' ד"ה שמניח . ולא הוי בספק הינות . נ"ב יעוין תוס' ריש ב"מ :

דף כ ע"ב תוס' ד"ה חלב . ומה שהתמירו כו' . חומרא דאשת איש. נ"ב יעוין תוס' ב"מ דף כ' ע"ב ד"ה איסורא :

דף כב ע"א תוס' ד"ה הנך . לענין טומאה . נ"ב יעוין בר"ש פ"ב דט"י משנה ג' . ובמס' ערלה פ"ב משנה ד' :

דף כד ע"ב תד"ה והיינו . א"נ גבי גרירה . נ"ב יעוין שבת מו ע"ב . ובתוס' יומא לד ע"ב ד"ה ס"מ :

דף כז ע"א גמ' תרומות חוץ לארץ . נ"ב יעוין מס' ביצה דף ט' ע"ב : ע"ב תוס' ד"ה וכי . אלא שהשה"ם מביאה . נ"ב יעוין באה"ז כתובות מה ע"ב ד"ה איתיבי' ר"ס : ד"ה שנה . נ"ב ב"מ דף סה ע"א . ויעוי"ש בתוס' :

דף כט ע"ב תוס' ד"ה כפועל . בסופו משהירין כגון . נ"ב יש כאן טעות דפוס וצריך תיקון כמ"ש מהר"ם מלובלין לב"מ דף סח. ויעוי"ש במלחמות שמביא פי' הר"ת :

דף ל ע"א משנה זה הכלל החשוד . נ"ב לקמן דף לב ע"א. וש"נ . ויעוין תוס' סנהדרין דף ט' ע"ב ד"ה לרצונו . ובירושלמי פ"ב דיבמות הלכה י"א :

דף לב ע"ב תוס' ד"ה ומי קנים. או כבישל בשר בחלב. נ"ב יעוי"ש בתוס' סד"ה או . ובתוס' ב"ק דף עו ע"א ד"ה שחיטה ובתוס' קידושין דף נז ע"ב ד"ה מה שלי . וברמב"ם פי"ח מהמעשה"ק דין ס' :

דף לה ע"ב תוס' ד"ה כהני . נ"ב יעוין תוס' עירובין דף סט ד"ה אי כר"מ ובד"ה הוציא :

דף לו ע"א תוס' ד"ה אימר . ה"ב הוי מלי . נ"ב יעוין תוס' חולין דף יד ע"א ד"ה השוחט : ע"ב תוס' ד"ה והילכתא. דדייקא ומנסבא א"נ . נ"ב יעוין יבמות דף לג ע"ב :

דף מח ע"א תוס' ד"ה דאמר . וא"ת מאחר דמספקא . נ"ב יעוין תוס' ב"ב דף סב ע"ב ד"ה איתמר ובתוס' חולין ד' עט ע"ב ד"ה לימא: בא"ד שחכמים מסופקים בהוראה . נ"ב יעוין תוס' ב"ב דף לב ע"ב ד"ה והילכתא ויעוין כתובו' דף נח ע"ב ברש"י ד"ה שיש לו קצבה: ד"ה ודכולי עלמא . הא דתנן בגט פשוט . נ"ב הגי' שלפנינו שם במס' ב"ב ובמס' קידושין ר"י ור"ל דאמרו תרוייהו מלוה ע"פ גובה בין מהיורשים בין מהלקוחות וכן מובא בחדושי הריטב"א שם בקידושין . אבל בתוס' רי"ד משבש הגי' וכתב שצ"ל והיינו גובה מן הלקוחות . וברש"י במס' גיטין דף נא ע"א ד"ה קלוכים אע"פ שאין כתובים וא"ת לי' דמלוה ע"פ בהיא קילכה טורפת ממשעבדי יעוי"ש בתוס' ד"ה או דילמא . ובמס' ב"ב ד"ה המלוה את חבירו בשטר : ע"ב תוס' ד"ה דברי מאיר . מה שהוא חייב . נ"ב יעוין תוס' ב"ב דף נו ע"ב ד"ה ורבנן :

דף מט ע"א גמ' ר' יהודה סבר מלוה הכתובה . נ"ב קידושין יג ע"ב . ערכין ו' ע"ב . ז' ע"א. כ' ע"א. ויעוין תוס' לעיל דף מח ע"א ד"ה ודכ"ע :

דף נ ע"ב גמ' הפורט סלע במעות . נ"ב הגי' במשנה ממעות :

דף נב ע"ב תוס' ד"ה ולא בראוי . בסופו . ועוד שלר"ת שאומר . נ"ב דברי הר"ת מבוארים בהרא"ש מס' כתובות פ' מציאות האשה דין ס' : ע"ב גמ' מתנה וירושה לא . נ"ב יעוין ערכין דף לא ע"ב : שם מאי אין חוזרין . אין חוזרין לבטלה . נ"ב יעוין תוס' לקמן דף ט ע"ב ד"ה לבכור : תד"ה אמר רב אסי . דסברה הוא דלא הזרה. נ"ב יעוין תוס' מס' קדושין דף מב ע"א ד"ה יתומים :

דף נג ע"ב גמ' למאי נפקא מינה בלא יגאל . נ"ב יעוין ב"ק יג ע"א ולעיל דף לג :

דף נד ע"א רש"י ד"ה גפנים וזיתים . כלאי זרעים מדרבנן . נ"ב יעוין רש"י שבת פד ע"ב במשנה שזורעים : תוס' ד"ה ושני והא דאמר כו' . דעיגול אינו עולה . נ"ב יעוי"ש דאיתא לסדיא עיגול בעיגולים עולה . והכוונת התוס' כאן דביבמות מוכח דאי הוי תרומה כזה"ז מדאורייתא לא הי' עולה עיגול בעיגולים . וכן הקשו התו' להדי' במס' זבחים דף עג ד"ה ר"מ :

דף נו ע"ב גמ' אבל חלקו גדיים . נ"ב בעין משפט מציין כאן מיי' שם . ונרשם בטעות . והרשימה צ"ל על דברי ר"י אפי' חלקו גדיים נגד גדיים:

דף נח ע"א גמ' זימנין מלא וזימנין חסר . נ"ב יעוין ר"ה דף יט ע"ב : בהרא"ש פרק ראשון סוף דין כ' . והמחוור שבכולן שיקבל מן המכרי סרוטה . נ"ב יעוין תוס' ע"ז דף עא ע"א ד"ה ר"א : שם פרק שלישי דין ס' . ברם הכא אינו חייב עד שיגזוז . נ"ב תדע לך שהוא כן דתני תלת מן המיתה חייב תליסתה זו היא גיזתה : שם הלכות פדיון בכור . דין כ' . ויש ליתן טעם למה חלקו בין בכור בזמן הזה למקדיש בזה"ז . נ"ב יעוין במה שכתב בפסקיו מס' ע"ז דף יג דין יג . ובתוס' שם ד"ה נועל . ובמרדכי שם דין תשל"ע . ובתוס' לעיל דף כח ע"א ד"ה עד שלא נראה : סליק

הגהות קרני ראם על מסכת בכורות מהגאון כו' מוהר"ר אהרן משה טובש זצ"ל אבד"ק יאסי (בעה"מ שו"ת תועפות ראם).

דף ו ע"א בתוס' ד"ה פירוש כו' כדאמר . נ"ב כל שאינו מניח תפילין עובר בשמנה עשה וכל שאין לו ציצית עובר בשמנה עשה כנ"ל: ע"ב בתוס' ד"ה ודאי כו' כגון . נ"ב דקדקו בלשונם כגון פטר חמור דאין בזה קנין דהרי כשלא פדאו יוכל לערפו ואין כאן רק היתר הנאה ע"י פדיון ומש"ה הקשו דהוי הנאתו וביעורו שוה אבל ודאי לקנות בהמה טמאה נ"ל לדקדק מהכא דמתני' מפורשת אין לוקחין בהמה טמאה בדמי שביעית כנ"ל : ברש"י ד"ה חלה כו' תרומה . נ"ב ע' יבמות סג ד"ה אוכל תרומה טמאה אינו אלא בעשה וצ"ע :

דף כ ע"א בתוס' ד"ה ור"י כו' שלא ילדה . נ"ב בסמוך ד"ה חלב כ' דאיכא חזקת חולין בהוא במעי אמו עיי"ש :

דף כה ע"א בתוס' ד"ה גוזז כו' לשון . נ"ב עיין שבת קלב לא נצרכה אלא לר"י דאמר דבר שאין מתכוין אסור ושם ג"כ קוצץ במתכוין אלא שאינו מתכוין לקציצה אלא למול וזהו כשיטת רש"י מיהו ברשב"א שם ביאר הטעם משום דבקציצת בהרת לא כתיב לא תקוץ וא"כ עיקר הלאו לטהר הבהרת עיי"ש וא"כ כאן דכתיב לא תגוז ל"ש זה ועיי"ש מיהו בלא"ה קשה דאפי' סובר ר"י כ"מ דבר שאין מתכוין מותר הרי איכא פ"ר וכדאמרי' שם גבי בהרת לקמן ואפילו לר"ש אסור וצ"ע :

דף כו ע"א בתוס' ד"ה דתנא כו' וקשי' לפירושו . נ"ב עיין שבת דף טו ע"ב ברשב"א : בתוס' ד"ה שהולש כו' בטל הנמר . נ"ב אין דבריהם מכוונים לדבריהם בחולין שם ועיין ותבין :

דף לד ע"א בתוס' ד"ה אילימא כו' כדפרישית לעיל . נ"ב עיין מש"ל ולענ"ד דכאן לענין מום כיון דלא נפקא לן אלא מדכתיב כל מום לא יהי' ודרשינן לא יטיל בו מום כמ"ש רש"י א"כ דמי לקציצת בהרת וכמש"ל בשם הרשב"א ומקרי פסיק רישא דבר שאין מתכוין באינו מתכוין להטיל מום אלא דעדיין קשה בהא שלא יעשה בו מום הוי פ"ר דאפי' ר"ש מודה וצ"ע :

דף מב ע"א בתוס' ד"ה אבל כו' חלה עליהן . נ"ב משום דאין דעתו כי אם על ודאי כנ"ל ועיין שם בתוס' :

דף מז ע"א בתוס' ד"ה דבהיותו כו' דנכרי . נ"ב ואיני מבין דהא רש"י דקדק משנתגיירו ושם מבואר דגר את הנכרי אינו יורש מד"ת :

דף נג ע"א בתוס' ד"ה ואין כו' במקרקעי . נ"ב איני מבין חילוק זה דאם סתם חרמים לב"ה היינו אפילו מקרקעי ואם סתם לכהנים אפילו מטלטלין אלא דעולא פליג וסובר דסתם חרמים לכהנים והוא פלוגתא דריב"ג וחכמים ופוסק כחכמים ועיין רמב"ם פ"ו מהל' ערכין ה"א וכ"מ שם : סליק

מסכת

בכורות פרק ראשון

דף ב תוס' בד"ה הלוקח עובר כו' ומתרי קראי נפקי כולה ושותפות כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל דמהני ב' קראי דממעט לקמן שותפות עובד כוכבים באם או בעובר מכל בכור וכל מקנך אימעיט נמי כולה של עובד כוכבים באם או בעובר וק"ל: בא"ד דעביד לריותא כו' כדמפרש ואזיל דמלוקח לא כו' המוכר עובר לעובד כוכבים או כו' דאמוכר קאי דלא איירי כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל דמחד קרא נפקי דלא נחית במתני' אלא לדרשא דחד קרא דהיינו במוכר את העובר ומש"ה עביד לריותא בלוקח ומוכר ויש מי שהגיה בדברי התוס' והא דמשמע ממתני' דמחד קרא נפקי כו' ואין צורך למחוק נוסחות התוס' שלפנינו וק"ל: בד"ה והמשתתף בת"כ ט' מדכתיב בכורות בקרכם כו' עכ"ל וה"ה דה"מ לאתויי הכא מההיא דפ' ראשית הגז וק"ל: בא"ד וה"ה דמפיק ליה מכל מקנך וגו' עכ"ל וליכא לאקשויי תרי קראי ל"ל למעט שותפות עובד כוכבים באם דבקרך במשנה תורה כתיב וחדא דרשא היא מכינוי דך' של בקרך ומקנך וק"ל: בא"ד בקרכם ולאנכם כדאמר התם כו' עכ"ל כצ"ל: בד"ה מייתי לה לקדושה כו' בר רחל דכלו חיותיה משום דמפקע כו' דבלוקח אם הולד כו' ולא דמי למוכר דאיכא הפקעה כו' דאפי' הבאת קדושה איכא ועוד כו' (דפריך)[דפריס] במתני' משום כו' מתרי קראי עכ"ל כצ"ל והס"ד ואח"כ מה"ד לאפוקי מדר' יהודה בלא ר' יהודה נמי אצטריך לאשמועינן שותפות כו' עכ"ל כצ"ל: בד"ה אבל עובר כו' בבהמה אחריתא כו' דקאמר והאי עובר נמי כו' עכ"ל כצ"ל: בד"ה ונתן חצי כו' עד עשרה בדמיו כו' אי מיירי כו' עכ"ל כצ"ל ר"ל דמסיפא קשיא להו דכשהוא פודה הבכור כולו מיד עובד כוכבים עד י' בדמיו יתנהו כולו לכהן ואמאי קתני נותן כל דמיו לכהן וק"ל: בא"ד ניתן לכהן אלא נפדה בשה כל דהו או בשויו כדאמר לקמן עכ"ל כצ"ל: בפרש"י בד"ה מדר' יהודה כו' חצי דמיו לכהן עכ"ל הס"ד ובד"ה והנותן לו כו' לפי שמוסרה לעובד כוכבים כו' שאע"פ שאינו רשאי נתנה לעובד כוכבים במתנה כו' עכ"ל כצ"ל:

ע"ב גמ' וא"ל לכשתלד דלא מקבלה כו' כצ"ל: בפרש"י בד"ה שאינה יכולה כו' מלאכה בשבת עכ"ל הס"ד ואח"כ מ"ה מתיר בשבורה כו' ובד"ה משום הכי כו' לן למבעי עכ"ל הס"ד ואח"כ מ"ה עליה עול כו' ובד"ה כמאן כו' בהמה שלא לשחיטה עכ"ל הס"ד. ואח"כ מ"ה משהו כו' כצ"ל: בד"ה תא שמע ממתני' כו' דקס"ד דלא פליג עובד כוכבים בשבח כו' עכ"ל הס"ד ולאפוקי מסוגיא דלעיל דמוקי לה בבהמה מעוברת לפטומה וק"ל: תוס' בד"ה מאי לאו כו' אלא בבהמה לעוברה וכן כו' כדמסיק לקמן לעוברה: בד"ה דלא מקבלה זכר כו' עסקן בדברים ודלמא כו' עכ"ל כצ"ל: בד"ה שמא יתחייב כו' וכונתם וכו' ואין זה כו' בגרס שיתוף עכ"ל כצ"ל הס"ד ואחר כך מ"ה [דעיקר] מכירה כו' כצ"ל:

דף ג גמרא אמר ר' יוחנן שניהם מקרא כו' כצ"ל: בפרש"י בד"ה דיקא נמי כו' ואי אבהמת כהן עכ"ל ולא ניחא ליה לפרש דיקא נמי דדמיו קתני דהא מסיק לעיל תני דמיה אבל כהן מאי עבידתיה ודאי קאי בקושיא בבהמה לעוברה ולא אמרינן לעיל מגו דקנסינן ליה כו' אלא בדיהיב ליה מעוברת לפטומה ועי"ל דדמיו קתני לא קשיא לן לעיל אלא בבהמה לפטומה אבל הכא בבהמה לעוברה שפיר קאי דמיו אעובר כמ"ש התוס' לעיל לחד פירושם אך מ"ש התוס' לעיל בד"ה וכ"ת דמשמע ליה דקאי אבהמה א"כ לקמן נמי לידוק הכי כו' קשה דאימא דקושטא דהכי הוא דאימא מדמיו קתני קמדייק דליכא למימר דא"כ ה"ל למימר בלישנא דלעיל והא דמיו קתני דהא השתא נמי הל"ל בלישנא דלעיל לאתויי הסיפא דמיו לכהן כהן מאי עבידתיה ונראה לדברי התוס' דלעיל דמפרשי דיקא נמי דהכא בע"א די' בדמיו לא שייך למקנס גבי בהמה לעובר ודו"ק: בד"ה או לאו כו' קנסינן ליה אם אין העובד כוכבים כו' עכ"ל ובד"ה ולימא ליה כהן כו' בעל מום ניתן לכהן עד כאן לשונו ובדברי המתחיל שגר כו' חיותא הוא עכ"ל הס"ד ואחר כך מ"ה אפילו מום קל כו' עכ"ל כצ"ל: תוס' בד"ה ור' יהודה כו' לית דחש להא דר"י כו' דאין לדמות אלא מה שהתלמוד כו' ואפי' נשום הסיא דדמיו להך דהכא לא תקשה דהא כו' ואמו מישראל אבל כו' עכ"ל כצ"ל ופירוש אפי' נשום הסיא דמקנת כסף ומקנת בתולים למקנת בכור דהכא: בד"ה רב חסדא כו' גבי גוף אטום כו' והא דאמר רבא התם כו' דושטו נקוב טרפה וחיה לא מדמו לחסרון כו' עכ"ל כצ"ל ר"ל דמכח קושיא זו דסבר רבא התם בושטו נקוב דטמאה לידה וטרפה חיה הסכימו התוס' בנדה ובתמורה דהגירסא דשמעתין משובשת והך דתמורה היא עיקר אבל התוס' דהכא כתבו דאין מכאן הוכחה דאין לדמות ואין כל הטרפות שוות דושטו נקוב הוה טרפה חיה אבל חסרון עד לארכובה דהכא כדפרש"י הוי טרפה ואינה חיה וכו' זכאי דס"ל התם הכי ודו"ק: בד"ה מ"ם מנפלים כו' קרא הוי לן למילף מהתם או נפלים נילף כו' עכ"ל כצ"ל: **ע"ב** בפרש"י בד"ה או אחת כו' כשל אווז ובד"ה לאו משום דה"ל כו' עכ"ל ובד"ה לעולם כו' סרוע עכ"ל ואח"כ מ"ה תרוייהו בעו והא ודאי משונה הוא ואי קשיא אצטריך לר"י כו' עכ"ל כצ"ל לא ידענא מאי קשיא ליה דהא קושטא הוא למאי דקאמר לעולם אימא לך משום שינוי כו' דקושיא הוא לר"י מאי אצטריך לאשמעי' טפי ממתני' ודו"ק: תוס' בד"ה אלא לאו וכו' דהכא דייקי' שתיהן גדולות הוי שינוי ולא כו' עכ"ל כצ"ל: בד"ה דקא מפקע כו' בגוף השובר אבל הקנאה כו' ומיהו אי עבד עבד כו' אפי' בהא דרב יהודה משמע בר"פ כילד מערימין כו' בו מום אי לאו כו' ורב מרי נמי דמקנה אוזנייהו לא נענש אלא משום הפקעה ולקמן כו' טרפה או נבלה ולאידך כו' לאקנויי וכ"ע לא כו' אבל כי מקנה אזני הבהמות שרי דלא כו' כצ"ל:

דף ד גמ' אינהו פטרי אדם אדם פטר בהמה בהמה פטרה דכתיב כו' נפטרו אלמה תנן כו' כצ"ל: פרש"י בד"ה אם הפקיע כו' אלא עצמן הס"ד ואח"כ מ"ה בהמה כו' ובד"ה בכור בן חודש כו' ובד"ה בפטר רחם כו' בן לויה נמי פטור עכ"ל הס"ד וכצ"ל: תוס' ד"ה דין הוא שהפקיע את של עצמו גרסי' ואי גרסי' שהפקעו ל"ג את עכ"ל כצ"ל והס"ד ואח"כ מ"ה והא פטרו כו' אינהו והס"ד ואח"כ מ"ה ועוד כ' דליכא למימר דהבהמה כו' ועוד לפרש מתני' דלקמן אתא מ"ה כו' למימר פוטרין את של עצמן מקל וחומר דפוטרין של ישראל דכהנים ולוים כו' עכ"ל כצ"ל: בד"ה (כהנים כו' יש לומר אי לאו קל וחומר מלינו כו') אם הפקיע כו' שלו עצמו בכורות כו' בפי' דמדקאמר אשכחן אדם בהמה טמאה מנלן משמע דאצטריך היקשא לאגמורי אבהמה טמאה כו' בין באותה שעה בשה ולדורות כו' ובד"ה דין הוא כו' לאדם ולשון ה"ק כו' עכ"ל כצ"ל: בד"ה בפטר רחם כו' הך פרכא דבן לוי בשניא כו' מה שהוא בן לוי משויהו לוי ואע"פ כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל דמשמע מפירש"י דלא מיתרצא אלא בן לוי פחות מבן חודש והוא נולד לו מלויה אבל בן לוי מישראלית פחות מבן חודש ובן לוי מישראל אפילו בן חודש לא מיתרצא ויש מגיהים בתוס' לאין צורך וק"ל: **ע"ב** גמרא בכניסתו לארץ הוא אומר והיה [כי] כו' כצ"ל: בפרש"י בד"ה כסף לדורות כו' כסף חמשת שקלים וגו' עכ"ל הס"ד ואח"כ מ"ה שה לדורות כו' תפדה בשה עכ"ל הס"ד ואח"כ מ"ה בכסף פדו כו' ובד"ה תדע שלא כו' באדם שלשה ושבעים ומאתים עכ"ל הס"ד ואח"כ מ"ה דלא הוי להו כו' ובד"ה לא קדשו כו' שנולדו במדבר עכ"ל הס"ד ואח"כ מ"ה דמעיקרא כו' ובד"ה דהלת"ה כו' הוא דהאי עכ"ל ואח"כ מ"ה דלא פסקה כו' ובד"ה שהזהרו כו' לארץ הס"ד ואח"כ מ"ה במצרים כו' עכ"ל כצ"ל: תוס' בד"ה ופודה בו כו' והוא לעצמו בספק כו' הולך למיתני שחוזר כו' כצ"ל: בד"ה לא קדשו כו' והא דפריך לעיל ואפי' מבכור בהמה טהורה ליפטרו כו' אין זה אליבא דר"ל כו' עכ"ל אבל מבכור אדם דפוטר במתני' לא תקשי ליה לר"ל אפילו להך לישנא דאיכא לאוקמי נמי באותן שיצאו ממצרים ור"י דמקשי ליה לר"ל לא אסיק אדעתיה לאוקמי הך דעד שלא הוקם המשכן כו' באותן שיצאו ממצרים ה"ה דה"מ להקשות ליה ממתני' דהכא אלא דהך דעד שלא הוקם כו' נמי מתני' היא בפרק בתרא דזבחים והא דפריך מבכור בהמה טהורה נמי לפטרו ליכא לאוקמי [נמי]באותן שיצאו ממצרים דהא לר"ל קאמר דכולהו קרבו באותו יום שהוקם המשכן ומתירוצם הא דפריך רבא לעיל בפשיטות דבהמה טהורה הפקיעה בהמת ישראל הטהורה אינו מוכרח לומר [כן] וכן פירש רש"י בחומש דלא פדו בכור בהמה טהורה של ישראל אלא את פטרי בכוריהם שהוא פשוטו של מקרא ועיין ברא"ם וק"ל:

דף ה גמרא אמר ר' אליעזר ר' יוחנן חזאי כו' לא קדשו לא הוצרכו כו' להיכן הלכו א"ל אותן ג' כו' כצ"ל: בפרש"י בד"ה טעמיה כו' והעברת הס"ד ואח"כ מ"ה מלוה זו כו' ובד"ה א"ל האי כו' במדבר הס"ד ואח"כ מ"ה בלשון כו' ובדבור המתחיל מחצית השקל כו' ומנה מאה דינר כו' לאלף סלעים מ' מנים כו' ובד"ה מחצה שלש כו' לא נתן אלא מאת ככר כו' ובד"ה כפול היה כו' היה האלף וז' מאות וע"ה כו' לעמודים הס"ד ואח"כ מ"ה כתיב קרא כו' ובד"ה אימא מיניה מהאי קרא גופיה כו' ואי נמי לא מהדר כו' ובד"ה לעולם איכא לשאול אמאי כו' בפרוטרוט הס"ד ואח"כ מ"ה ואלפים כו' הרי ל"ו מנים כו' והאי קרא חשיב כו' ובד"ה והשקל עשרים כו' אלמא המנה ס' סלעים עכ"ל כצ"ל: תוס' בד"ה ומחצה כולה כו' ושבע מאות וחמשה ושבעים כו' עכ"ל כצ"ל: בד"ה מנא ליה פירוש כו' מלבד קושיא זו עכ"ל כצ"ל: בד"ה הרי כאן כו' הכתוב אלא בפרוטרוט ומנה של קודש כו' למניינהו במנין ולימא ל"ה מנים ואלי וכן בסמוך כו' שהרי כאן ל"ו מנים כו' גבי אלמנה אמרינן נקראת כו' על שם מנה כו' לעתיד ואמאי לא דייקינן כתובת אלמנה כו' עכ"ל כצ"ל: בד"ה והשקל עשרים גרה היינו מעין כדמתרגם עשרין מעין סלעא ותימה כו' עכ"ל והוא ת"א אקרא דפרשת כי תשא עשרים גרה השקל והביאו ראיה אמלת גרה שהיא מעה מיהו אההוא קרא דתורה לא ניחא להו להקשות מהך דסלעא כ"ד מעין דודאי איכא למימר דבימי יחזקאל הוסיפו שתות כדמסיק הכא והא מאתן וארבעים הויין אבל אקרא דיחזקאל והשקל עשרים גרה שפיר קשיא להו וק"ל: בא"ד האמר סלע ד' דינר ושם כו' ופר"ת שתי פעמים כו' והם עשו של קודש ס' ובימי כו' מנה של קודש ושל חול ור"י פי' דתוספות אחד היתה כו' של חול ושל קודש וה"פ קרא כו' אבל משקלים של כו' וחמש ועשרים של חול עכ"ל כצ"ל ועיין בתוספות פ' הספינה: בד"ה עשרים שקלים כו' לחלקן בענין כו' שעניני כו' שנתוסף של קודש אחד משתות ומשקל אח' כו' רביע מנה של קודש אחר שנתוסף קודש ומשקלו של ט"ו ושלשתן כו' חמש ועשרה סלעין כולהון כו' ולפי פי' שני אין מתיישב כו' מוכיח דתחלתו של כו' עכ"ל כצ"ל ופי' שני הוא פר"י שכתב לעיל ועיין בתוספות פרק הספינה דבריהם יותר מבואר ושוב מצאתי בפ' התודה בזה לשון התוספות ולפי פירוש בתרא כו' ע"ש והיינו הך וק"ל: **ע"ב** בפרש"י בד"ה והא מאתן כו' ה' פעמים ארבעים והביאו כו' ובד"ה ערומות כו' פוגע בהן כו' ולשון מקרא הוא עכ"ל הס"ד ואח"כ מ"ה מתניתין פטר כו' ובד"ה ומה הן כו' דומין לאמן הס"ד ואח"כ מ"ה גמרא מקנת כו' ענייה בבכור כו' ובד"ה לפרה כו' וחשיב תלמודא אחרינא עכ"ל הס"ד ואח"כ מ"ה ר' יהודה כו' ובד"ה גלי כו' הגוף היה הס"ד ואח"כ מ"ה למה כו' ובד"ה שור כו' בשור ועז הס"ד ואח"כ מ"ה כשב ועז כו' כצ"ל: תוס' בד"ה השעים חמורים לובים ע"ש פוטים ולובים היה בעזרתך לובים וכושים במצעדיו כו' מצרי בירושלמי גרסינן גרים כו' מהו להמתין ג' דורות עכ"ל כצ"ל הס"ד: בד"ה ת"ל אך חלק תימה תנא כו' חייב מנא ליה כו' עכ"ל כצ"ל: בד"ה והא תנא פטר כו' לפטור מקדושת פטר כו' מן הבכור הדקתני במתני' כו' עכ"ל כצ"ל: בד"ה ור' יוסי הגלילי כו' לכדרבי יוסי בר חנינא משום דכעין בכור שני כו' עכ"ל כצ"ל:

ח"א דף ה ע"א שלש מאות להיכן הלכו א"ל כו'. ר"ל למה לא כללן עם השאר ויפדו גם הם את הבכורות ולא יהיו זקוקים הרע"ג בכורים העודפים ממנין לפדיון כן פירש"י בחומש והיינו שחשדו למשה שעשה כן להעביר לאהרן ולבניו שיקבלו כסף פדיון של רע"ג העודפים וק"ל: **שם** בגיבוי כסף אתה מוצא ר"א ככר כו' עיין בכל הסוגיא בחדושי הלכות ובפירש"י בחומש: **שם** גנב או קוביוסטוס כו'. פי' בערוך גנב גונב ממון או קוביוסטוס גונב נפשות עכ"ל היינו שגונב חצי כסף השקלים שקיבל מת"ר אלף או חצי הת"ר נפשות גנב שלא נתנו כלום והעלים אותן וק"ל: **ע"ב** מפני מה נשתנו פטרי חמורים כו'. א"ל גזירת הכתוב ובחומש פירש"י גזירת הכתוב לפי שנמשלו מצרים לחמורים עכ"ל משמע ליה דלאו גזירת הכתוב קאמר בלי טעם דלא שייך בכה"ג אלא גם שבהמה טמאה היא גזירת הכתוב שתהיה בה קדושה מטעם זה. ואמר ועוד שסייעו כו' טעונין מכספם וזהבם כו'. ר"ל לקיים מאמר הש"י ואחרי כן יצאו ברכוש גדול: מאי רפידים וכו' ומאי לשון שטים כו' ותקראנה לעם כו' מבואר פ' חלק ע"ש:

דף ו גמרא וחמור תפדה בשה כו' ופירש"י קרא תניינא לכתוב וחמור תפדה בשה כו' ויש לדקדק כיון דאליבא דר' יוסי הגלילי קיימינן הכא נימא אדרבה דאיצטריך למכתב ופטר דאי לא הוי כתיב פטר הוה דיינינן ליה בכלל ופרט שור ושה אין מידי אחרינא לא והשתא דכתיב פטר הפסיק הענין דלא נדייניה בכלל ופרט למעט פטרי סוסים וגמלים כדאמר לקמן לר' יוסי הגלילי וי"ל דמ"מ לא לכתוב פטר ולא לכתוב נמי כלל ופרט אי לאו דכתב פטר למעוטי סוסים וגמלים ועי"ל דר' יוסי הגלילי סבר דאין זה כלל ופרט כיון דהפרט אינו שוה דשור ושה הוא קדושת הגוף וחמור אינו אלא קדושת דמים והא דקאמר לרבי יוסי הגלילי פטר הפסיק הענין דע"כ אין זה כלל ופרט כיון דהפרט אינו שוה דהא כתב פטר בכל פרט ובהכי ניחא לר"י הגלילי דלא תקשי דלא לכתוב לא וי"ו ולא פטר ונמעטיה מכלל ופרט ודו"ק: **שם** והאי טהור מעליא הוא והאי טמא מעליא כו' כצ"ל: בפרש"י בד"ה ויצא מן כו' ולעולם נפדין בשה ת"ל כו' [אחר] בשה הס"ד ואח"כ מ"ה מעטינהו משה ולעולם כו' ובד"ה פטר חמור כו' לעיל מינה פטר שור ושה כו' ובד"ה או דלמא כו' שינוי יתירא הוא וכי אית מקצת סימנים דאם חייב הס"ד ואח"כ מ"ה סימנים כו' ובד"ה לא אפרה כו' קדשי בכורות הס"ד ואחכ מ"ה אבל חמור שילדה מין סוס והלכתא כו' ופטור מן הבכורה כו' כצ"ל: תוס' בד"ה ומה [הן] כו' יותר שלא דיבר אלא בפרה כו' עכ"ל כצ"ל: בד"ה ור"ש נפקא כו' אר"ש את לא כו' הכא מאן דדריש את כו' פרק ד' וה' כו' שמקשה שרי קלוט גבי כו' תרתי תמיהי דכירי אינשי ש"מ קלוט כו' קלוט מהו טמא ואת יעמיד כו' אין קושי סותר כו' פ' הנושא דאמר כו' דמשום כבודן לכבוד כו' ור"ע מרבה כו' עכ"ל כצ"ל: **ע"ב** בפרש"י בד"ה גמל גמל כו' במשנה תורה הס"ד ואח"כ מ"ה לאסור חלבה כו' כצ"ל: תוס' בד"ה הטמאים כו' ורוטבן אי מהטמאים דריש קשה דהשעור כו' ע"כ מהטמאים כו' דאייתי עלה הך כו' דהטמאים דריש עורות שלהן כבשרן שלהן כו' דריש מן הטמאים פר' כו' פ"ה ה' יתירא נדרשת לאסור כו' ולביצת השרץ עכ"ל הס"ד ואח"כ מ"ה לאסור צירו כו' ורביעית בשאתים ופריך כו' רבא מהטמאים ופריך כו' בשרץ ובבהמה כו' ראיה התם מהטמאים לאסור כו' עכ"ל כצ"ל: בד"ה רוטב כו' אצ"ל כך דאצטריך כו' חלב חמץ ונבלת עוף כו' דהוי מצי לאוקמא כו' עכ"ל כצ"ל:

דף ז גמרא ואיזה זה הבא בסימן אחד כו' נכתוב קרא שה כשבים ועזים שה כו' לכתוב קרא שור כשב ועז כשבים וכו' כצ"ל: בפרש"י בד"ה מדשבקה כו' לאכילה שני במקצת סימנין עכ"ל כצ"ל: בד"ה זה אי אתה כו' ובד"ה אבל אתה כו' לאמו במקצת הס"ד ואח"כ מ"ה שה כשבים כו' ובד"ה פליג עליה בחדא דר"ש בעי כו' ובד"ה דא"כ כו' אסור לכתוב שה כו' כצ"ל: תוס' בד"ה ש"מ לאכילה כו' חייב בבכורה והשתא רישא וסיפא רבותא קמ"ל מי חייב אף בבכורה עכ"ל כצ"ל וכ"ה מוגה ויש לקיים גם כל נוסחת התוספות שלפנינו ודו"ק: בד"ה עד שיהא כו' וה"פ משה שה נפקא כו' עיבורו מן הטהור לכך כו' כצ"ל: בד"ה חוץ מדר"א כו' חוץ מן הדלפנין שפרים כו' איירי ר' יהושע ב"ל אלא כו' עכ"ל כצ"ל: בד"ה ופליג עליה בחדא מה שיוכל לדחות דחי כן משום כו' כצ"ל: בד"ה והא איפכא כו'

גבי

גבי שאור חולין כו' אלא לר"י אליבא ולאנ"ג דלא ד"ה היא כו' גורס לא יחשב שאור גורס וליחשב עכ"ל כצ"ל ע"ל דהיינו ליה לאתויי מהך דר"י אוכר בה אע"ג דלאו ד"ה הוא דלא"ל טרפה אינה יולדת לא פליגי אלא בעובר ירך אמו וק"ל: ע"ב גמ' ומעלי לירקונא כו' אך את זה תאכלו מכל שרץ וגו' כצ"ל: בפרש"י בד"ה מטמא הוי משמע כו' ובד"ה שמכניסין כו' אותו דובשנו מגופו וקיא כו' ובד"ה שרץ כו' מן הטוף הס"ד ואח"כ מ"ה אלא שרץ כו' ואי אתה כו' דיתהדר ותירוק מיניה אבל כו' ובד"ה מאי לאו כו' דאמר שילא לא מן הולד כו' בעלמא עכ"ל הס"ד ובד"ה דג טמא כו' בעופות הס"ד ואח"כ מ"ה אי הכי כו' דבלע אי עכ"ל והוי כו' ובד"ה דרך כו' לאכשורי הס"ד ואח"כ מ"ה שמלאו כו' טולי האי הס"ד כצ"ל: תוס' בד"ה תגזין כו' ול"ג חגבים שזהו עוף כו' עכ"ל מתוס' יחנים שזהו עוף קאי אגזין דהכא וק"ל: בד"ה עור הבא כו' דלעיל עכ"ל ור"ל שהוא מותר מטעם דלעיל גבי ולאו דאיטו אלא מדרש מקרא כמ"ש ג"כ לקמן ודו"ק: בד"ה לא בין כו' דאין לו סייעתא אלא כו' אין כאן סייעתא עכ"ל כצ"ל: בד"ה דג טמא כו' שאכל בשר טמא כו' דאיכא עוד פר"ח כו' כצ"ל וק"ל: בד"ה רוב דגים כו' דלכאורה כרב אסי כו' דדגים עול דגים נפיק אבל מים כו' טמא שבמעי אמו כו' ואין לאסור משום דג טמא כו' עכ"ל כל מה שחסר כאן בתוס' עיין ברש"י:

דף ח גמרא ולא דדך יפה אומר יוחנן כו' קרי לקבלה אלגין תאנים כו' מים מבכסה אחת לשלם ומאי כו' אחת לשלם דה"ל הטעה כו' כצ"ל: בפרש"י בד"ה ה"ג דולפנין כו' מבני אדם שלום כו' וכצ"ל גם בתוס' וק"ל: בד"ה אוון כו' מבפנים הס"ד ואח"כ מ"ה זכרונו כו' ובד"ה כנגדו באלין כו' הרמשון חטה הוחה קרי כו' כצ"ל: בד"ה אם מבהמה כו' ד"ה כו' לכתוב מכל החיה ולא ליבעי בהמה עכ"ל וליכא למימר דכתב בהמה דלא אצטריך לן חיה אי לאו דהוי בהמה ... דכתיב בהמה לא אלטריך לן חיה אי לאו דהוה אדי ה"ל כדמסיק קללה ... לא הוה כתיב רק חיה הוה מוקמינן לה בארי וק"ל: תוס' בד"ה תרנגולת כו' מתרגם ירושלמי לזיים כו' ויגלך הספק מתרגם שינדא ויגמל מקדים כו' כצ"ל ואין לו מקום כאן ואינו ראוי לפירכא ובתוס' ישנים ליתא וק"ל: בד"ה בגלין כו' קרי לתבואה אלגין כו' אבל לא מתותי שדה כו' עכ"ל כצ"ל: בד"ה ברדלס כו' הכא ופ"ק דסנהדרין כו' ופ"ק דב"ק מיתי ברדלס הכלה משמע כו' שנים מדנינה אפעה לעי"ל שנה וכו' שנים כו' עכ"ל כצ"ל ועיין ביאור דבריהם בתוס' פ"ק דסנהדרין: בד"ה הקוף והקיפוף כו' ופ' המפלת אמרי ל"ל ר"מ אומר חולד ועיניהם הולכים לפניהם כשל אדם והוא כוס כו' ויש קיפוף אחר מין כו' קפוף ויש גורסים קפוף בדלית כו' ואי גרסי קפוף באותה שבועות כו' עכ"ל: בד"ה בנות שוח כו' ... שוח על משנה דשביעית שלשה שנים פי' בירושלמי בכל שנה חונטין בה כו' גמרין עד ג' שנים ולא כפר"ח כו' אלא עשרה בכל כו' כגון בנות שוח לג' שנים וקשה כו' הקליין שבדמאי לא כו' דהקליין שבדמאי ובהיא כו' במקולקל ור"ח פירש דגרסינן מוכססין בנות שוח כו' וכן שמו כו' הס"ד ור"ל וקלרו הכא דבריהם ועיין עליהם בפ"ק דר"ה ובשבועות ובפ"ק דע"ז ובפי' ר"ש במסכת דמאי ושביעית ור"ל דבמסכת שביעית תנן דשביעית בנות שוח ... ופי' בירושלמי דבכל שנה חונטין בה פירות וג' מיני פירות יש בה ועיין בס' פי' ר"ש אבל הוא דלא כפר"ח ... בנות שוח דלפירושו ע"כ אין חונטין בכל שנה ושוב הקשו וקראו בדבריהם וסמכו עלמם ע"פ המסדר דבנות שוח ובנות שבע הוא מין אחד ... בנות שוח דלאו פרי חשוב הוא וסמכו נמי על מה שאמרו בפרק קמא דע"ז תוספי עליהן בשביעיות מוכססין ובנות שוח דמשמע דפירי גרוע הוא ולמדינן נמי מה ... ופ"ב דנדרים סותר כל זה דמשמע דבנות שבע שהוא בנות שוח אינו לבן וגם שהוא פרי חשוב וכמ"ש ג"כ בפ"ק דשבועות דבנות שבע לאדם ... ונראה דבנות שוח ושבע ב' כו' ועוד תירץ דר"ח גרס בהאי דירושלמי מוכססין בנות שוח בלא וי"ו והוא פרי גרוע אבל בנות שוח לחוד הוא טוב והוי כו' מידי ודו"ק: בד"ה ומאי ניהו כו' ... ותימה למ"ד כו' שהכלב לג' יום ו"ל כו' עכ"ל כצ"ל: ע"ב בפרש"י בד"ה ולאבעית כו' בהמה מחיה אחד לשנים כו' עכ"ל כצ"ל: תוס' בד"ה אחד לשלם כו' אחד לשלם אלא ניחא ליה כו' עכ"ל כצ"ל:

ח"א דף ח ע"א ולאותו רשע לא מלינו חברכו'. דהוא נתקלל ע"י שהסית את חוה: [שם] וי"א מוכססין י"ל שגם הוא נתקלל על כך שהוא בנות שוח והוא מין תאנה שאכל ממנה אדם כמ"ש בתוס' וק"ל: **שם** אם מבהמה נתקללה מחיה לכ"ש כו'. עיין הסוגיא בפירש"י ותוספות ובחידושי הלכות: **ע"ב** באגדת דריב"ח עם סבי דבי אתונא לפי שרבים מתמיהין בדברי אגדה זו בענין נילוח סבי דבי אתונא המפורסמים בחכמה גם בענייני הקיסר עם החכם בעל הגאון בכ"מ ריב"ח אשר עליו נאמר בזה אשרי יולדתו כנראה שהיו מנלחים זה את זה בדברי היתול ושקר כמו שהם בעלמם מעידים ע"ז שא"ל ניתא מלתא דבדיאי ושיהיה ריב"ח מוסר נפשו לקטלא על דברים כאלו גם התלמוד שמזכיר כל דבריהם שלפי הנראה אין בהם לא חכמה ולא מוסר ודבר שפתים אך למחסור דלא עדיפי מספר בן סירא שאסור לקרות בו ומקרי ספרים חיצונים וע"כ נתתי לבי לדרוש על כוונת דבריהם שהם באמת משל ומליצה בדברי חכמה ואמונה בתורתנו שבא החכם בעל הגאון ריב"ח לווכח עם הכופרים סבי דבי אתונא כדרכו של ריב"ח בכ"מ עם המינים לווכח עמהם באמונת תורתנו במליצה וברמיזות אגבע בעלמא כדאמרינן פ"ק דחגיגה אחוי ליה ידו נטויה כו' וא"ל קיסר לריב"ח כו' אמר גברא דלא ידע מאי דמחוי ליה במחוג יחוי קמי מלכא אפקוה למין וקטלוה כו' ע"ש וכיוצא בזה הכא שהיה מוסר נפשו לקטלא באם לא יבין משל ומליצת דבריהם ואם הוא ינלח אותם לא בקש רק שיאכלו בספינתו ואתה המעיין ראה כוונת דבריהם כפי אמונתינו שבאו לווכח ברמז עם החכם ריב"ח מענין לענין מתחלת אמונתינו בקבלת התורה ומעלת ישראל ודבוקם בה' והנבואה והחכמה אשר בהם יותר משאר עובדי כוכבים וענין החורבן ונלחת התורה ואריכות הגלות והשכר ועונש והשארת הנפש ומי יחי' כבוא משיחנו בב"א א"ס הקושיות בכלל מה הוא ענין שבאו לנלח זה את זה בדברי הבאי ושיבושים לפי הנראה וע"ק מה ענין שהוא אמר בעיקא למגמר כו' והם השיבו אי הכי נבעי מינך גם ק' כיון שהם אמרו לו אימא לן מילי דבדיאי א"כ כשא"ל בסילתא דכודנייתא מאי קא"ל מי איכא סילתא כו' וכודנייתא מי ילדה כו' מבואר שהשגת עיוני קשה גם המעשים אינם שלמים אם לא ע"פ התורה שהיא התחלה לדרכי ה' ממדרגה למדרגה ובזה יש לאומה ישראלית מעלה עליונה בחכמה ובמדות יותר מכל עובדי כוכבים לפי שכל עיונם ומעשיהם של העובדי כוכבים אינן רק לפי חכמת הטבע ולא כפי דת האלהית ומזה מבואר בשמעתין שדברו בחכמת הלידה וטבע התרנגולת לכ"א יום וכנגדו באילן לוז כו' הזאב והארי כו' לג' שנים כו' וכנגדן באילן בנות שוח נחש לז' שנין ולאותו רשע לא מלינו לו חבר וי"א מוכססין בנות שוח לגירסת התוספות ובזה פליגי חכמי ישראל וחכמי עובדי כוכבים שח"י אומרים נחש לז' שנין שאף לפי יצירתו וטבעו היה לג' שנים בכלל שאר חיות שהוא מין חיה הנה לפי התורה וחכמת אלהית נשתנה יצירתה וטבעה ונתקללה לז' שנים על ידי רשעתו וע"כ אין לו חבר ביצירה וחי"א מחכמי ישראל שגם בנות שוח מין א' הנקרא מוכססין נתקלל לז' שנים שהיה ג"כ לכתחלה לג' שנים כפי הטבע כשאר מיני בנות שוח אבל נתקלל שממנו אכל אדם הראשון והביא מיתה לעולם ונקרא ג"כ בנות שבע ע"ש שהביא ז' ימי אבלות לעולם כדאמר בב"ר ומזה כי דעת הקיסר היה כחכמי עובדי כוכבים כפי חכמת הלידה לג' שנים כשאר חיה ורבי יהושע ב"ח השיב לו כפי חכמת אלהית וא"ל דאנן חכימנן בזה טפי כפי חכמת אלהית וא"ל הקיסר א"כ זכינהו לחכמי עובדי כוכבים ומזה כשא"ל אנא חכימא דיהודאי כו' דהייט שיש בידו חכמת אלהית אמרו לו א"כ איך אמרת שבאת למגמר מינן אדרבה אנן נבעי מינך כיון שלפי דבריך אתה יותר חכם מינן שיש בידך חכמת אלהית והשיב לאו למיי כו' ובזה הענין בא עתה לווכח עם סבי דבי אתונא דמי מהן שלא יבין דברי חבירו וחכמתו ברמיזות הוא מקטלא כמ"ש לעיל ולזה א"ל למיי כו' שאני מוותר נגדכם לפי שיש בידי חכמת אלהית ועליה אני בוטח שלא תנלחוני ואם תנלחוני שלא אשיב לכם הנני בידכם לקטלא אבל אם אני אנלח אתכם בחכמת אלהית אשר אתי לא אבקש מכם רק זאת אכלו כו' ואמר שהתחילו הם לשאול: **הא'** ההוא גברא כו'. והוא מבואר שאלו המינים כפרו במעלת ישראל ובחכמה אשר להם ע"י תורת אלהית שנתייחדו ישראל ליתנה להם יותר מכל שאר עובדי כוכבים וע"י התורה נעשו ישראל בת זוגו ובת מזליה של הקב"ה כמפורש בכמה כתובים והם כפרו בזה וזה שהביאו לו משל בדרך אכך גברא דאזל ובעי איתתא ולא יהבו ליה מאי חזי דאזיל היכא דמידלי ט' דודאי איט אזיל להיכא דמדלו מיניה דמכ"ש לא יתנו אותה לו אבל אזיל ליותר שפלה מהראשונה דאולי אותה יתנו לו וכן הוא הדבר הזה שכבר החזיר התורה לכל העובדי כוכבים כמ"ש וזרח משעיר גו' מאי בעי בשעיר ומאי בעי בפארן כו' ולא קבלוה וא"כ ע"כ מה שהלך אחר כך לישראל שיקבלוה לא משום דמדלי מינן אלא שהם יותר שפלים במעלה והשיב להם משל נמרץ בזה שהתורה נמשלה למסמר נטוע וליתד תקועה יתד שהכל תלוי בה ואין לתקוע יתד למטה בכותל כי אין ראוי לתלות ט שום דבר אבל יש לתוקעו למעלה בכותל במקום שאפשר לתלות בו כל דבר כן הוא התורה שהיא יתד שכל העולם תלוי בה וע"כ נלטרך לתקוע אותו למעלה מן העולם דהייט באומה הישראלית שיש להם אחיזה בעולם העליון בצורת יעקב החקוקה תחת כסא הכבוד ובנשמתן שקבלו אותה בהיותם שם כדכתיב אשר אינכו פה וזה שסיים דמתרמי ליה בת מזליה הם ישראל שאין להם מזל בשמים כמו שיש לשאר עובדי כוכבים לכאו"א מזל בשמים אבל הם בת מזלו של הקב"ה כמ"ש יעקב חבל נחלתו גו' והוא למעלה מן השמים כמ"ש על ויוצא אותו החולה גו' דהשתא היתד אשר עולם התחתון תלוי בו עליו דהיינו התורה הוא תקוע בישראל אשר הם למעלה מן השמים וא"כ מה שהחזיר התורה לכל העובדי כוכבים לאו הייט מטעם שאמרתם שהרי לא אפשר היה לתקוע היתד בכם למטה שא"א היה לתלות עליו כל העולם אבל מה שהחזיר התורה לעובדי כוכבים גלוי וידוע היה לפניו שלא יקבלוה כדאמרינן במדרשות וריב"א לא היה מש להשיב להם במשל הזה רק על שאלתן במשלם: **הב'** שאלו לו כלפי מ"ש בכ"מ שהתורה ניתנה לישראל במתנה דר"ל כדרך הנותן לחבירו שהוא מקנה לעולם ולא כמלוה לחבירו שאינו רק לזמן שהתורה ניתנית לנו לעולם בלי זמן אבל אלו הכופרים אומרים שאינה דרך מתנה רק דרך הלואה ושאלה ליבטל לזמן וז"ש גברא דאוזיף לחבריה פ"א וערפו שלא שלם לו ולא קיים הבטחתו לשלם לזמן קבוע הנקבע לו מאי חזא דהדר יזיף ליה דודאי אינו מלוה לו שנית הכא גם אתם בית ישראל שהתורה נתנה לכם רק דרך הלואה ואתם ערפו לו שלא שלמתם אותה לו בזמן שקבע לכם בהיותכם על אדמתכם שעברתם על מצותי ועוד היום אין אתם מקיימין את המצות בגלותכם מאי חזא דהדר יזיף לכם כמו שאתם אומרים שיהיה כן לימות המשיח שנאמר וכרתי את בית ישראל גו' ברית חדשה דכיון שאין אתם פורעים לו היכן למה יזיף לכם ברית חדשה לימות המשיח. והשיב להם גם בזה משל נמרץ גברא דאזל לאגמא כו'. ר"ל מי שישלח עבדו להביא לו מאגמא סך ידוע קנים והנה הוא הלך וקטל קנים ככל מצות אדונו עליו אך אחר שמחברם באגודה ולא יוכל לשאת את כולם ביחד למקומם שקבע לו האדון ולפי שאין ראוי לפחות ממצות אדונו ע"כ הוא ממתין עד דמתרמי לו לעזרו שיוכל לשאת אותן למקום שקבע לו אדונו וכדי שלא יבטל ממלאכתו הוא מוסיף וקטל ואגב עילויה כן הוא הדבר הזה שאנו עושים מלאכתנו דהיינו שאנו לומדים כל התורה במצות השם יתברך ברוך הוא עלינו שהוא דמיון קטל הקנים אך שא"א עלינו לשאת עול המצות כולם ביחד שיש מהם שתלוים בארץ ובמקדש עד יבא משיח שהוא העוזר לנו לישא עול המצות במקום הנקבע לנו דהיינו בארץ ובמקדש והיא הברית החדשה שאמר שאז נוסיף חלק בעיון כמ"ש כולם ידעו אותי גו'. וכשראו המינים שלא נצחו אותו בויכוח הזה א"ל שהוא יאמר מלתא דבדיאי שהענין שקר והוא רמז ע"ד חכמה וע"ז אמר הכתוב הצילני משפת שקר מלשון רמיה גו' דהיינו ממה שבקשו אלו הכופרים לדבר עמו בשפת שקר שהענין שקר כפי הדבור וגם הוא לשון רמיה ע"פ מרמה וחכמתם הצילני מהם מקטלא שאוכל לנצחם: **הג'** שאמר להם במשל נמרץ במילי דבדיאי כודנייתא דילדה כו' וע"פ מ"ש פ' מקום שנהגו הוא ענה גו' פסול היה והביא פסול לעולם דכמם שהפרדה אינו זרע שיקרא ע"ש אביו שהוא בא מן הסוס והחמור גם אין לו זרע כך העובדי כוכבים פסולים הם ואין להם זרע שיקרא ע"ש אביהם דאין להם יחוס אב ז"ש בהם וזרמת סוסים זרמתם דהיינו כענין הזרמת שיש לסוס עם החמור שבא מהן הפרדה ולפי שכבר אמרו לו שאין גלות לישראל עוד והברית החדשה פירשוהו שלא נאמר על ישראל רק על אומתם כמ"ש המינים וע"כ א"ל כודנייתא דילדה והוי תלי לה פיתקא כו' דהיינו שטר לוואה שיפרעו בניו למי שהלוה בבית אביהם מאה כו' וזה משל דודאי זה אינו שאינו מלוה לפרדה כיון שלא יהיו לו בנים לפרוע מהם כן הענין עובדי כוכבים שנדמו לפרדה הזאת שאין לה בנים נקראים על שם אביהם ליתבע מהם הפרעון וא"כ ע"כ ברית חדשה לא עליהם נאמר ליתן אבל לישראל ראוי ללוות שיוכלו לפרוע ע"י בניהם שנקראו ע"ש אביהם לעולם שהשם יתב' מעיד עליהם. וא"ל כודנייתא מי ילדה כו' שהם לא הבינו הנמשל מזה. וא"ל הי ניהו מילי דבדיאי שהרי בזה אתם חפלים לדבר במשלים במילי דבדיאי ובזה נלחם במה שלא הבינו כאן דבריו לפי הנמשל ולכך לבסוף אייתינהו למיכל כו' אך כשראו שהוא נלחם במה שלא הבינו באו הם לשאלו ג"כ במילי דבדיאי אולי יוכלו לנלחו שלא יבין גם הוא דבריהם. וא"ל מלחא כי סריא במאי מלחי ליה כו' מבואר כי הברית אשר לו יתב' עמנו הוא הברית לעולם כמו המלח שהיא הדבר המתקיים לעולם וכמ"ש ברית מלח עולם כו' אבל הכופרים אומרים שאינו לעולם וכבר ביטל הברית עמנו בהיותנו בגלות המר ואותם לקח לעם תחתינו וז"ש מלחא כי סריא כיון שהברית מלח אשר עמנו סריא ואינו קיים בגלות במאי מלחי ליה שוב להתקיים לעולם וע"ז השיב להם ורמז להם ע"פ כוונתו דלעיל וא"ל בשליא דכודנייתא שהעובדי כוכבים נדמו לפרדה כי לפי שדימו הם להיות בעל הברית עם ישראל ולקיים הברית עם העובדי כוכבים אמר כי הם כמו הפרדה שאין לה שליא למלוח בה לעשות דבר המתקיים שאין להם זרע נקרא ע"ש אביהם כמ"ש וא"א לקיים הברית עמהם לעולם אבל ישראל שיש להם זרע אחריהם יתקיים בהם הברית לעולם כמ"ש באברהם והקימותי את בריתי וגו' ובין זרעך אחריך לדורותם לברית עולם וגו' וז"ש שאין שליא לכודנייתא ואין לכם זרע אחריכם להיות מתקיים בכם הברית אבל המלחא והברית שלנו ודאי לא סרח והוא קיים לעולם לזרעינו אחרינו. וא"ל עוד בני לן ביתא באוירא כו' שא"ל הגם בהיות ישראל על אדמתם ובית המקדש בנוי היה לכם מעלה יתירה שהיה רוח הקודש באהלכם והייתם דבקים בה' אלהיכם אבל מאז אשר נחרב הבית וגליתם משם הייתם נפרדים ממנו כי מי יבנה לכם ביתא באוירא שישכון עליו רוח הקודש משם שהרי אין לכם בארץ מקום לבנות בית שהוא ביד שונאכם והיה התשובה אמר שם תלה ליה בין רקיעא כו' הראה להם דבכל מקום נמצא הקב"ה לצדיקים כמ"ש למה נקרא שמו מקום שבכל מקום שהצדיקים עומדים שם הקב"ה נמצא להם שנאמר בכל מקום אשר אזכיר את שמי וגו' ובכל גלות וגלות הוא דבק עמנו באויר רוחני מבלי בית הבנוי מחומר גשמי אבל אתם אסיקו לי ליבני וטיני כו' ר"ל אתם שתאמרו שנפרד ממנו והיה הדבקות בכם הנה אסיקו לי ליבני וטיני כו' כי אין עמכם דבר רוחני הנדבק לכם רק דבר גשם וחומר. וא"ל עוד מליעותיה דעלמא כו' שא"ל שאף שכן היה שדבקותכם באויר רוחני בלא בית הייני במקום הקדוש בירושלים שהוא במליעות העולם וכמ"ש וזה שער השמים שמשם שפע החכמה ירדה לכם אבל אתם שאיככם שם במקום ירושלים אין עמכם שפע החכמה והשיב וזקפה לאצבעותיה הכא ר"ל כי אין עולם מקומו אבל הוא מקומו של עולם ואין לו גדר במקום כי הוא אינו גשם ובכל מקום שכינתו שרויה כמו במליעותה של עולם אבל הכופרים אלו מאמינו בגשם ולכך לא הבינו דבריו וא"ל ומי ייתר והשיב להם אייתו כו' כיון שאתם מאמינים בגשמות וכדברי הקיסר פ' א"ע לריב"ח הנה אייתו לכם אשלי למדוד עד מקום שכינתו במליעותיה דעלמא אבל אנו מאמינים שאינו גוף וכל העולם במקומו ואין כאן מקום מליעות לשכינתו. עוד א"ל אית לן בירא כו' הבאר הזה רמז למקום ששואבין ישראל רוח הקודש כדאמרינן שמחת בית השואבה שהיו שואבין משם רוה"ק ונאמר כי אותי עזבו מקור מים חיים וא"ל הנה הבאר שהיה לכם הוא עתה חוץ מהעיר שלכם דהיינו חוץ מהעולם שכבר עלתה השכינה למרום בחורבן הבית כדאמרינן בעלמא ואי אפשר לכם להוריד אותו הבאר שמחוץ לעיר אל העיר אבל בארות ומזלות העובדי כוכבים הוא בתוך העיר דהיינו בעולם כגלגל המקיף ואשר משם יבוא להם שפע ברכתם והשיב אית לן חבלים חזקים להורידן אף מחוץ לעיר דהיינו ממרום ע"ד יעקב חבל נחלתו ואמרו במדרש לדיקים ייבשו ארץ וגו' וכנגדן עמדו ז' לדיקים שהורידו שכינה לארץ ואלו הן אברהם כו' עד וכתיב וירד ה' על הר סיני אבל לכם ודאי לא היה אפשר להוריד מחוץ לעיר דאין לכם לעשות רק חבלים פתותים עשויים מפארי שהן רשעי עובד כוכבים שנדמו למוץ המעורב בפארי וסובין. ועוד א"ל אית לן ריחייא דתבירא כו' רמזו לו שהיה לכם לישראל ריחיים משלחן גבוה מיום שהייתם לו לעם כענין שאמרו שהקים שבו שותקים מן לצדיקים וכל זמן שהייתם בארץ הייתם אוכלים משלחנו ע"י הקרבנות והרי עתה אתם גולים משלחן הזה כמ"ש ואוי להם לבנים שגלו מעל שלחן אביהם ונשבר לכם ההוא ריחייא והשיב להן כרוכו כו' מהידוע כי הצדיק נמשל לצור כמ"ש אברהם ושרה שומעמים היו שנאמר הביטו אל צור וגו' אביכם וגו' דר"ל אף שהיו מומעמים מבלי מבע ההולדה כצור הזה הביטו אליו שע"י מעשיהם הטובים נשתנה טבעם והולידו וז"ש כרוכו לן כו' דודאי במעשיכם א"א לשנות טבע הצור ולעשות ממנו חוט אבל צדיקים שלנו שבכל דור שנמשלו לצור הם בעלמם החוט לתפור ריחייא הנשבר כמ"ש ג' פרנסים טובים עמדו להן לישראל המן בזכות משה הבאר בזכות מרים הענן בזכות אהרן והם היו לנו חוט המשולש לתפוס הריחיים להיותנו זוכין משלחן גבוה וכ"ה בכל דור כמ"ש ברבי חנינא בן דוסא כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא כו'. ועוד א"ל מישרא דסכינא כו' ר"ל דיש לכם הרבה מונעים אשר מונעים אתכם מלבא אל השלמות והן הן הסכנות והצרות שבכל דור ודור שנדמו למישרא דסכינא המונעים האדם מלילך למקום מגמתו דרך שם והשיב להם ע"פ מ"ש בפ"ק דב"ק משלחי רגל השור והחמור כל הפוסק בתורה ובג"ח זוכה לנחלת יששכר דכתיב ביה חמור גרם וכיוסף דכתיב ביה עמים ינגח יחדיו וגו' והייט שע"י ג"ח ותורה נבא אל השלמות שמלילים אותנו מהצרות והסכינים בקרן השור וחמור כיוסף ויששכר או שרמז להם על קרנו של המשיח וחמור ע"ש עני ורוכב על החמור שהוא ילילנו מכל המונעים שלנו להגיע אל השלמות. ועוד אייתו תרי ביעי וא"ל הי זוגיתא כו' ע"ד שאמרו בשמעתין תרנגולת לכ"א יום וכנגדו בלוז ואמרינן שרמז ירמיה מקל שקד אני רואה שהם כ"א יום מי"ז בתמוז עד ט' באב והם רמזו לו ימים אלו בזוגיתא אוכמתא ע"ש הגלות ולפי שיש עוד כ"א ימי סליחה ושמחה מי"ע דאשון של ר"ה עד כ"א תשרי שהוא הושענא רבה יום גמר החתימה כדאיתא במדרשות והוא שרמז לו בזוגתא חיורתא ג"כ ע"ש ליבון עונות וכך א"ל הרי תרי ביעי שהתולדה מב' זוגיתא הן כולן לבנים ואין ניכר איזה מהשחורה ואיזה מהלבנה כן אין לכם היכר כי מקרה א' יקרה את כולן שהפורעניות והטובות שוים בימים בשיעור א' זה כזה כ"א יום הן ואין כאן מקום תקוה לכם והשיב בדוגמא זה עיזי אוכמתי כו' הן ב' שעירים שהביאו ישראל ביה"כ החיורתא היא שהיתה לה' והאוכמתא שהיתה לעזאזל והגבינה שהיא התולדה מהן שניהן לבנים שגם השעיר לעזאזל היה מלבין עונותיהם של ישראל שנאמר ונשא השעיר וגו' וכמ"ש שהיו קושרין בהוא שעיר המשתלח חוט של זהורית וכיון שהגיע למדבר היה מלבין וכן הוא הענין בב' זוגיתא שהיו שניהם תולדותם לכ"א יום ותולדות שניהם היו בילים לבנים כי הנה שני שיעורים כ"א יום ג"כ תולדותיהן שוין בליבון כי כמו שהכ"א יום שמר"ה עד הושענא רבה תולדות ליבון עון וכפרה עליהם כן גם ימי כ"א יום פורעניות מי"ז בתמוז עד ט' באב היה תולדות ליבון עונות כי הצרות ויסורין מכפרין כמ"ש הגלות מכפר. ועוד אמרו ליה ורלינא דמית מהיכא כו' שאלו הכופרים לא האמינו בהשארת הנפש אבל האדם קונה שלימות שלו בעה"ז וע"כ אמרו הגם שיש לכל איש מישראל דבקות נפשי באלהים בהיותו חי בבוא מתו לשלים שלמותו אז במעשים אבל רלונא שהם כלל ישראל בגלותם שכל ימיהם בצרה ע"ש והיית אך עשוק ורלוץ כל הימים שהוא מת בגלותו מה שלמות יגיע לו בתורתו ובמעשיו ולהיכא רוחו ונשמתו נפיק להשיג שלמותו

וכשיב

והשיב להם ע"פ אמונת תורתינו דמסיקא דעל הנשמה ר"ל שהנשמה היא נצחית לפי מעלתה דמסיקן דבאה דסייט מתחת כסא הכבוד לסתם נפיק במותו כמ"ש והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים שיש לה שם השארות נפש לזמן התחייה . ועוד א"ל בסוף דבריהם בענין האמונה באחרית הימים שהעידו עליהם הנביאים שיאבדו העובדי כוכבים וישראל ישארו לחיים וע"ז דימו ישראל לכלי שפל כמ"ש נבלע בגוים ככלי אין חפץ וגו' דר"ל דבגוים נבלע כך אבל הוא יתב' ב"ה חפץ בהם שקראם ארץ חפץ ונאמר כי חפץ ה' בך ואמרו כל הגוים שזה החפץ לא שוי חבילי' שהעולם מלא כזה מהם יאבד בשביל ישראל כאשר יורו הנביאים ע"ז . והשיב להם איתו כל חד בודיא כו' הם כלים שפלים אשר העובדי כוכבים נמשלו בהם שנמשלו לקש שנטעו מהם המתגלגלות השפלים האלו וכן ודאי אינן שוין חבילייהו לסתור האדם את ביתו בשבילם אבל עמו ישראל שהם חפץ וכלי חשוב בעיניו ית' ב"ה כמ"ש ואתם תהיו לי סגולה מכל העמים וגו' דימה אותם לכלי סגולה וחביב הניתן באוצר מכל שאר העמים שאינן רק ככלים פחותים שאין האדם חש ליתנן באוצר וכאוי בשביל חפץ וכלי כזאת החביב ונתון באוצר שיסתור האדם ביתו להשיגו כן כאוי שיסתור ויאבד יתב' ב"ה כל העולם בשביל ישראל החביבים וסגולים לו מכל העמים וה'יראנו נפלאות מתורתו אמן :

דף ט תוס' ד"ה בי בליעי כו' היאך יורדים לתהום כו' או חריץ כו' מדאמר שם בי בליעי אית ביה תלתא גלמי חד כו' עד כאן לשונם כצ"ל וכן היה בנוסחות תלמוד שלהן כמ"ש בע"י וק"ל : בד"ה מאן תנא כו' דהכא אפי' לר' יוסי הגלילי מודה מדלא כו' וצריך לפרש כו' להחמיר בדבר ולהפרים עלה שני לעצמו עכ"ל כצ"ל וכן היה בנוסחת ואע"ג דלקמן במתני' בב' זכרים ונקבה נמי צריך להפרים עלה שני לעצמו כמ"ש התוס' לקמן ולא הוזכר במתני' היינו משום דסמך עלמו אבבא קמייתא כמ"ש הרא"ש אבל ברישא דמתני' אי הוי אתי כר"י הגלילי ה"ל למתני דבעי להפרים עלה שני לעצמו וק"ל : בד"ה אמר רב אסי כו' אחותו הויא אינו מיעוט טפי כו' דדלמא הוי חצילה כו' פשיטא דלא הוי הצילה כו' אמאי לא אמר כל כו' והא פריסית לא אמר כו' עכ"ל כצ"ל : בד"ה זכר ונקבה מפרים כו' וא"ת לר"י הגלילי אם ילאו שניהם בב"א כו' דקאי אילאו ב' ראשיהם כאחד כו' בכורת רחם וא"כ סמיך כו' וי"ל כדפרישית לעיל כו' להפרים עלה לעצמו עכ"ל כצ"ל ול"ע אמאי לא קשיא להו הכי בפשיטות גם לרבנן כיון דנקבה מוצלת וקודם שילא כולו יצאת אחותו ומוצלת וסמיך האי מיעוטא למחצה נקבות קודמין וכן הוא ברא"ש דגם לרבנן הוה רובא לפטור בזכר ונקיבה לר' יוסי הגלילי מרישא נמי מוכח דלא ניזל בתר רובא לפטור דהא בב' זכרים קאמר דלא אתיא כר"י משום דלר"י היה לו להפרים עלה שני לעצמו משום דשמא ילאו בבת א' אע"ג דלא שכיחא והוה מיעוטא ודו"ק : בד"ה שתי חמוריו כו' כדפי' לעיל בפירקין כו' כה"ג גבי בכורות כו' דלא לריכי כלל עכ"ל ק"ק למאי שכתבו דקמ"ל לקמן דלא נימא שהאחת טינפה ה"כ הכא איכא למימר הכי מה"ט דלריכא ויש לייסב ודו"ק : בד"ה ב' זכרים כו' דמוכח משום דקדושת בכור כו' עכ"ל כצ"ל : **ע"ב** פירש"י מין . א' הס"ד ואח"כ מ"ה ומותר כו' החמור לכהן הס"ד ואח"כ מ"ה בשויו לא כו' תהא קבורתה הס"ד ואח"כ מ"ה שור הנסקל כו' לא הוי מחשבה הואיל כו' לטומאת נבלות מלטרף בהדי פחות כו' באוכלין אחרים מטמאים אותו עכ"ל כצ"ל : תוס' בד"ה (ומנו) [ותנן] ר' יהודה כו' דאמר בס"פ חלק בגבולים כו' וכן בעיר הנדחת לאו שללה הוא כדאמר ובד"ה מכל האוכל כו' י"ל התם חיה או עוף כו' עכ"ל כצ"ל :

דף י בפירש"י בד"ה אי הכי כו' (הס"ד תשליכון אותו) [תשליכון אותו הס"ד] לאחרים הס"ד ובד"ה ואינה לריכה כו' ולא שייך הכשר אלא בטומאה קלה דאוכלין וכן מחשבה כו' עכ"ל ור"ל דמחשבה נמי לא שייך אלא בטומאת אוכלין ולא לענין שאר טומאות מיהו חל מחשבה לענין טומאת אוכלין אפי' בדבר שיש בו טומאה חמורה וק"ל: בד"ה בכפרים כו' עם שאר אוכלין ובד"ה ואינה לריכה הכשר הואיל ומטמא טומאה המורה עוד שהיה כו' מחוברת בנבלה עכ"ל וכצ"ל : תוס' בד"ה מה להלן כו' לית ליה ק"ו וא"ת מאן דדרים ליה מקודם ואית ליה ק"ו תיפוק כו' הנאה מכל בקודש באש כו' עכ"ל כצ"ל היינו קרא דמייתי התם מעיקרא דנילף מיניה כל היכא דכתיב קודש והתוס' דפ' כל שעה הקשו קושיא דנילף מקרא דכתיב בנותר דמייתי בתר הכי שם קודם וק"ק לדבריהם דהכא אמאי לא הקשו לתנא דהכא נמי דדרים מקודם לאיסור אכילה נילף מקודם דכתיב בנותר אף לאיסור הנאה וע"ש בתוספות ששתמו דבריהם וק"ל : בד"ה נבלת כו' לא מזבין אלא לעובדי כוכבים כו' התם ובתים מלאים כל טוב כו' ואמרינן ויסנה לטוב כו' לישראל ומה"ט מהני לר"ש כו' עכ"ל כצ"ל והד"א : **ע"ב** בפירש"י בד"ה דמו מכשיר כו' שחיטה כה"ג איכא בינייהו הס"ד ואח"כ מ"ה לעלמא כו' לשוייה אוכל הס"ד ואח"כ מ"ה ואפי' לגופיה כו' כנימוס הס"ד ואח"כ מ"ה הואיל כו' ובד"ה מנלן כו' טהורה כו' הס"ד בד"ה בקופץ כו' עריפה הס"ד [ואח"כ מה"ד מאחוריו וכו' וערפתו הס"ד ואח"כ מה"ד במגירה כו' הרבה הס"ד] ואח"כ מ"ה בהנאה כו' לאחרים הס"ד כצ"ל : תוס' בד"ה שהשוחט וכו' ותימה פי' כו' לעלמא דמה טעם יכשיר כיון דלא כו' עכ"ל כצ"ל : ובד"ה שאני עורב כו' ה"ה כ"ד טופות כו' עכ"ל כצ"ל :

דף יא גמרא מבית אבי אמו ישראל מפרים עליהן י' שיין ומעשרן כו' כצ"ל : בפירש"י בד"ה נמי תנינא במתני' הס"ד ובד"ה והן שלו כו' מהן דכהן המורים היה כו' עכ"ל כצ"ל: תוס' בד"ה והלכתא כו' לפדותו בשה שוה ג' זוזים רגיל הכא כו' אבל כו' ואם אין לו שה כו' עכ"ל כצ"ל : בד"ה וגונב מבית כו' מאים למעוטי דבכל דבר שהוא לשון זכר שייך לשון אים ואשה על נקיבה כמו אשה אל כו' עכ"ל כצ"ל : בד"ה שהיה לו ספק כו' שמן הדין הן שלו אע"פ שהן ודאין א"כ כו' כצ"ל : **ע"ב** גמרא אבל העובד כוכבים כפירותיו כו' שד"א כל כמה דלא מטא לידיה כו' כצ"ל : בפירש"י בד"ה ממורחין כו' ברחת הס"ד ואח"כ מ"ה ואותו אבי כו' בפני עלמן מעשרן כו' הד"א ובד"ה למעשרות כו' שמא החליפן או בשביעית שמא החליפן כו' בשביעית הס"ד ואח"כ מ"ה כפירותיו כו' ובד"ה להפרים כ"ע כו' דאפילו לרבי שמעון דאמר כו' דמפרים הס"ד ואח"כ מ"ה ובעי מיתבינהו כו' והן שלו הס"ד ואח"כ מ"ה דמאי והמע"ה כו' כצ"ל משום דהכא חיים לתרומה גדולה ובכל דמאי שלוקחין מע"ה לא חיישינן לתרומה גדולה אלא נותן אחד מק' לכהן דהיינו תרומת מעשר וע"ז תירץ דלא דמי האי דמאי כו' וק"ל: תוס' בד"ה דנקט אמר כו' וי"ל דמשמע ליה כו' מעשרן והן שלו וקושיא ראשונה כו' אמאי מעשרן והן שלו ליתנינהו כו' למיתב לכהן דא"ל קאתינא כו' דאית ליה מירוח העובד כוכבים פוטר לא מסתבר כו' ודמשמע בשמוך בשמעתין דודאי כו' לכהן דאמר אבל עובד כוכבים ה"ה כפירותיו כו' דכ"ע בעי למיתבינהו לכהן היינו כו' עכ"ל כצ"ל : בד"ה דמרחינהו כו' מן העובד כוכבים והן עכשיו כו' עכ"ל כצ"ל : בד"ה מעשרן דאין קנין תימה אפילו יש כו' דאורייתא והא ממ"כ כו' חייב ניחא ועי"ל אפילו כו' לוקח קודם מירוח מדאורייתא כו' מ"מ הרי רבותא ממה שהן שלו אע"פ שאין קנין כו' עכ"ל כצ"ל : בד"ה טבלים כו' דשמעתין לוקח טבלים מן כו' ואפי' למ"ד מירוח העובד כוכבים פוטר כו' דלעיל מכח דא"ל אתינא מכח כו' מפרישו והוא שלו דא"ל קאתינא כו' דאי לאו הכי אע"ג כו' ועשר עליו ומשני קסבר כו' רוב ע"ה אין מעשרין כו' החיוב על הפטור ואמאי והא דמאי דרבנן ואם טבל מעורב בחולין כו' עכ"ל כצ"ל : בא"ד קרי ליה חיוב על פטור ועוד דכי משני קסבר אין קנין אבתר דקנה מן הממורח מן העובד כוכבים דרוב ע"ה כו' עכ"ל כצ"ל ר"ל כיון דמיירי אחר מירוח דומיא דרוב ע"ה כו' ע"כ נר"ת נמי אינו אלא מדרבנן וע"כ הא דקרי ליה מן החיוב על הפטור אינו אלא שהוא נוטה לצד חיוב ודו"ק : בא"ד בפ"ק דע"ז דאמרינן יש קנין כו' שדות משום דמפקע כו' ואין קנין לטעמיה דלא כו' ובפרק השואל סבר דיש קנין לפר"ת בההיא כו' יש לפרש הפקעה כדאמרינן בע"ז וק"ל :

דף יב גמרא שור או כשב פרט לכלאים כו' לנדמה אי לבכור כו' כצ"ל: בפירש"י בד"ה מפני כו' דבין רחל ובין עז קרוין שה ובד"ה לכל השמות כו' פסח וכלאים כו' הד"א ובד"ה בכלאים כו' ול"ל למתנייה הס"ד ובד"ה כלאים הוא כו' נדמה הוא הס"ד ובד"ה פשיטא כו' תחת אמו מה התם כו' הד"א ובד"ה מקלת סימנים דאמו הס"ד כצ"ל : בד"ה ר"א מתיר כו' . רבי אליעזר גרסינן כו' להוציא כלאים למאי הלכתא ומשני כו' לעיל בפרקין אלמא דרבי אליעזר בר פלוגתא דרבי יהושע כצ"ל : בד"ה קמ"ל כו' בקדושת דמים וה"ה לקדושת כו' בד"ה מה לבי כו' היכי עבדינן כל כו' עכ"ל כצ"ל : **ע"ב** גמרא כיון דמפרים טלה והוא כו' כצ"ל : בפירש"י בד"ה ואליבא כו' לא יהיב ליה לכהן דהא כו' ובד"ה במתטת כו' והקיבה הס"ד ובד"ה התם גבי כו' א"כ נטמאת הס"ד ואח"כ מ"ה לקיימו אפילו שעה אחת עכ"ל כצ"ל ור"ל אסור לקיימו דקתני במתני' היינו דאסור לכהן לקיימו אפי' שעה אחת בלא פדיון וק"ל : בד"ה יקבר בבכור לא כו' ובד"ה לומר כו' לא מקיים הס"ד ואח"כ מ"ה מכלל דבט מדמוקמא כו' עכ"ל כצ"ל : תוס' בד"ה ודאי לא כו' בהמה טמאה כגון כו' ובהמה למלאכה הוי הנאתו וביעורו שוה הס"ד ואח"כ מ"ה כיון דאלו מטמא כו' אע"ג דיכול להפרים מעיסה כו' הך לאו בת חלה היא ולא מלי לאפרושי מגופה הוי כמו כו' ובד"ה הכא עיקר כו' אלא בפירות שביעית כו' עכ"ל כצ"ל :

דף יג גמרא שנאמר אשר לא יעדה גו' כצ"ל : בפירש"י בד"ה קודמת כו' עלמה הס"ד ואח"כ מ"ה אשר כו' כצ"ל : סליק פרק הלוקח עובר חמורו

פרק הלוקח עובר פרתו

גמ' מאי בדיניהן אי נימא בדיניה דגופיה כו' כצ"ל : תוס' בד"ה לעובד כוכבים כו' בחליפים ועי"ל הא דקאמר עובד כוכבים בחדא לאו בחליפין כו' עכ"ל כצ"ל : בד"ה אם גופו כו' וא"ת אכתי עובד כוכבים קונה ישראל כו' עכ"ל כצ"ל : **ע"ב** גמרא אהני לעמיתך לעמיתך בכסף לעובד כוכבים כו' ה"ק אם לא נתן ולא משך יחזור כו' כצ"ל : תוס' בד"ה דבר תורה כו' דאיתיה בי גזא דרחמנא כו' ואפילו אם תימצי לומר שיקנה חליפין בישראל ולא בעובד כוכבים ולא כדפי' לעיל מצי למימר כו' עכ"ל כצ"ל : בד"ה ה"ק אע"פ כו' שמפסיד לגמרי ואע"ג דבסמוך מפורש משום כו'אי הוי בהו משום מחוסרי כו' אביי לא חיים כו' ועוד דכאן לא מחזי כלל כיון דמי כו' ליכא נמי משום מחוסרי אמנה בעובד כוכבים טפי מבישראל עכ"ל הס"ד ואח"כ מ"ה דכיון דיהיב כו' כצ"ל : בד"ה רב אסי אמר מדרישא כו' כרבי יוחנן דאמר ר"ת כו' דפסיק רבא בהחולץ כדר' יוחנן דבן נח ולא כו' עכ"ל כצ"ל : בא"ד דלעולם לעמיתך ולעובד כוכבים בכסף ולענין כו' בספר עובד כוכבים ה"נ כו' חבירו ישראל דבר מעילה כו' בברייתא כר"ל ר' יוחנן סבר כו' תמיד נשחט ובפ"ב דזבחים מיהו כו' אמר רב הונא מכור לי באלו קנה כו' מעות קונות ובדקה לוי במתניתין וקי"ל כו' לא כמו שכתוב בספרים רב חסדא דרב חסדא כו' דרבנן היא ומיהו כו' ואפשר התם דלעובד כוכבים כו'כדפרישית לעיל עד כאן לשונם הס"ד ואח"כ מ"ה וריפא ה"ק כו' וגם לא משך יחזור עכ"ל הס"ד ואח"כ מ"ה וה"מ מישראל כו' דמי ע"ז מי איכא ישראל כו' דישראל מעובד כוכבים אי הוה בהו משום מחוסרי אמנה הוה דומה דמי ע"ז ביד ישראל אע"פ שהוא מקח טעות היה לריך לקיים כו' עכ"ל כצ"ל מתוספות ישנים :

דף יד גמ' כל הקדשים שקדם מום קבוע כו' כצ"ל : תוס' בד"ה כל הקדשים כו' ומשני בריא כצ"ל : **ע"ב** גמ' דתנא דבי רבי ישמעאל רק קדשיך כו' ואין עושין תמורה : פיסקא א"ר יהודה אמר רב זו דברי ר"ש כו' כצ"ל : בפרש"י בד"ה גמר העברה כו' לבמת יחיד הס"ד : ובד"ה הולדות של קדשים הס"ד ובד"ה השתא רע בטוב כו' טוב ברע טוב מעיקרו שנתפס כו' עכ"ל כצ"ל : תוס' בד"ה שקדים זכר כו' מתני' דשקלים דיש לחלק כו' כצ"ל : בד"ה הקישן הכתוב לנדרים כו' תמורת ולדות כו' נפקא שפיר שהקישא תמורת ולדות כו' עכ"ל כצ"ל : בד"ה טוב ברע כו' יותר וכה"ג איכא כו' דמפיק ליה מלי ולא לאורו כו' איכא איפכא גבי כו' ק"ו בת בתו ענש כו' עכ"ל אבל עיקר דבריהם תמוהים מאי איפכא איכא התם דאדרבה היינו הך ובין אביי ובין רבא כשיטתם דהכא סברי נמי התם אבל בפ' הנשרפין הקשו לאביי מפ"ק דכריתות ול"ע : בד"ה ומודה ר"ש כו' סבר כר"ל לרבנן קדשי כו' דקדם מומן יפדו כו' והשתא נקט מודה משום דאיכא למיטעי כו' עכ"ל כצ"ל : בד"ה אותה למעוטי כו' בסוף תמורה הס"ד ואח"כ מ"ה רב סבר לה כר"ל כו' עכ"ל כצ"ל :

דף טו גמ' ומ"ש הוליא את הבכור כו' אף פסולי המוקדשין אין אותו כו' כצ"ל : בפירש"י בד"ה דתנן ר"ש כו' שקדישן למזבח קדשין [מקדישן] במומן עכ"ל ובד"ה ניתני אם כו' זו דברי ר"ש ומתנוקתו עכ"ל ובד"ה לבי ואיל כו' דכתיב במתנות אם שור אם שה עכ"ל הס"ד ואח"כ מ"ה ומ"ש מתנות דלא כו' ובד"ה לבי ואיל אין כו' דכתיב שור או שה עכ"ל ובד"ה א"ל למאי כו' בשחיטת חולין הס"ד ובד"ה ואהני קרא כו' להכי אפקיה כו' הס"ד ואח"כ מ"ה והא תנא כו' כצ"ל : תוס' בד"ה מה לבי כו' בשמעתין משמע דאי לא כתיב אך הוה כו' שמפרש ר"ת המרביע והמנהיג כו' ומלבי לחודיה הוה ידעינן אי לאו אך היינו כו' לבי ואיל הס"ד ואח"כ מ"ה אי מה לבי כו' כצ"ל : בד"ה רק את דנו כו' לאו למלתא אחריתא עכ"ל הס"ד ואח"כ מ"ה ואהני קרא כו' כצ"ל : **ע"ב** גמ' ואתיליד לאחר פדיונן הא לפני פדיונן מקדים נמי כו' כצ"ל : בפירש"י בד"ה איכא דאמרי כו' ובשר אורחיה כו' ולד בעלי מומין כו' את מומן הס"ד ואח"כ מ"ה אותן ולדות כו' כדמפרש רב הונא הס"ד ואח"כ מ"ה הנך דנולדו לפני פדיונן מפלג כו' הד"א ובד"ה למימרא כו' לא אלימי הס"ד ואח"כ מ"ה סמוך לפדיון אימן כו' ע"י פדיית אימן וממתינן[עד] כו' ובד"ה וטעמא מאי אמר רב הונא מומתין כו' ובד"ה אמר ר' לוי כו' בין למ"ד מומתין כו' למומין גופייהו דשרינן דאי עבר כו' לא אתי לדחינהו עכ"ל ובד"ה מהו שיתפים פסולי המוקדשין לאיזו זבח כו' הד"א ובד"ה אשר יבוכר כו' אלמא לא חל עליה כו' כצ"ל ובד"ה לפני פדיונן כו' בדק הבית הס"ד ואח"כ מ"ה ולדותיהן כו' ונולדו אחר פדיונן הס"ד וכצ"ל ואח"כ מ"ה ונפדין כו' קודם פדיונן הס"ד ואח"כ מ"ה אין לו כו' בדמים הס"ד ואח"כ מ"ה ובין לפני כו' כצ"ל : תוס' בד"ה מה בכור כו' אפילו במעי אימן למ"ד במעי אימן הן כו' יכול לשנות בזבח אחר ואפי' כו' כצ"ל :

דף טז גמ' בין לפני פדיונן בין לאחר פדיונן עושה תמורה כ"ל פיסקא : בפירש"י בד"ה הא בעלי וכו' אותן שנתעברו קודם כו' ובד"ה איידי כו' תמימין נפדין הס"ד : בד"ה קדושה דחויה כו' שכבר נפדו הס"ד ואח"כ מ"ה ויאכלו כו' ליעבד הכא כו' עכ"ל כצ"ל ובד"ה והא בהמה כו' הלכך מתה הס"ד ואח"כ מ"ה מנין לתמורת : בד"ה לתמורת אשם כו' שיפול בו מום הס"ד כצ"ל : תוס' בד"ה ותמורה שלאחר פדיונה מתה וא"ת כו' אלא מכח אימן וכיון שנפדית פקעה קדושתה לגמרי כלבי וכאיל ואע"ג כו' כזה שיחול על ידו קדושה בההיא כו' ה"ה לאחר פדיונן כו' ופירש"י כגון לאחר פדיונו כו' ה"א לרעייה וטמא הוא כו' טמא ויפול בו מום עוד עכ"ל כצ"ל : בד"ה ת"ל ממעלי כו' והכא דרים כו' תרי קראי כתיבי עכ"ל הס"ד כצ"ל ור"ל תרי קראי חד בשמיני וחד בראה וק"ל : בד"ה אלא כי אתא כו' וטמא הוא היינו שירעה כו' עכ"ל כצ"ל : בד"ה כל שבחטאת כו' דכל שבחטאת כו' ובד"ה העמידה כו' באותן דמים וכפירושו כו' עכ"ל : **ע"ב** גמ' והכא גבי בכורה היינו כו' למתפס בגה הוי כמי דלא העמיד כו' כצ"ל : בפרש"י בד"ה כיון דלא נקיט העובד כוכבים זוזי ברשותיה דעובד כוכבים קיימי הס"ד ואח"כ מ"ה דמקבל קיימי דמקבל זוזי הוא כו' ובד"ה טעמא דהעמיד שהחזיק כו' של לאן ברזל הס"ד ואח"כ מ"ה והא קמ"ל כו' כצ"ל : תוס' בד"ה אין מקבלין כו' מ"מ ריבית דרבנן הוא דכיון שכל אחריות על המקבל כו' עכ"ל פסיקא להו לפי סברת המקשה נמי כל האחריות על המקבל והוא מבואר בתוס' דפ' איזהו נשך ע"ש וק"ל : בא"ד דהיינו ריבית קצולה וי"ל דהכא תני ואע"ג כו' דתנן המלוה חבירו כו' ופר"ת שהלוה הלואה כו' לאן ברזל היה לו ק' לאן אומר כו' בק' דינרין של זהב ולדות חלב וגיזות כו' דשפיר חשיבי מכח שיעבוד שיש לו כו' עכ"ל כצ"ל : בד"ה טעמא דהעמיד כו' דלא קתני הן במתניתין כו' לא אלטריך ליה במתניתין תו למתני כו' וכי קתני ולד ולדות פטורין כו' שנפרש הן היינו ולד ולדות ולד ולדות פטורין היינו כו' כצ"ל :

דף יז גמרא אימא הן ולדותיהן א"ד הן וולדותיהן כו' כצ"ל : בפרש"י בד"ה היינו ט' אסורין לעולם אלטריך כו' טפי מהני לא כי היכא כו' דפטר ולדי ולדות אע"ג ט' ולדות לכהן ה"כ לרשב"ג כו' ובד"ה אימא הן כו' ולא תימא ולדות עכ"ל ובד"ה חוששין אם שחטו

שחטו ובתו חייב כו' ובד"ה ברחל בת כו' וגבי עז בת עז בת רחל עז בת רחל מיירי עכ"ל ובד"ה ה"מ דלא כו' דדמי לאמו אלא כו' אימא לא קמ"ל כו' כל"ל: תוס' בד"ה ולית ליה כו' דממעטינן שעיר עזים כו' כיון דהוי ממין הראויה כו' עכ"ל כל"ל: בד"ה ברחל כו' לרבותא דאע"ג דהועיל זרע האב לשנות הולד כו' לרבותא זו הס"ד ואח"כ מ"ה בשעיר של ר"ה קמא כו' כל"ל: ע"ב גמ' אמרי דבי רבי ינאי לרבי יוסי הגלילי כו' ורבנן בידי שמים אי אפשר לנמלם כו' מ"ע לאו משום דקסבר כו' כל"ל: בפרש"י בד"ה חוגרו כו' מאמצעיתו הס"ד ואח"כ מ"ה ותחתונים כו' מאמצעיתו נהגו כו' ובד"ה נמלא חלל מכוון כו' קרובה לזו יותר מזו כלום ואח"כ מ"ה אפשר לנמלם כו' קרובות זו כזו כו' שתיהן עורפות דאי אי אפשר כו' כל"ל: תוס' בד"ה זכר כו' אפילו מאן כו' כוליה רחם מיקדשי כו' כדאמרינן בפ"ק הכא כו' רחם כמוהו כו' והיא דרך מרגלותיה כו' כל"ל: בד"ה אפשר כו' פי' בקונטרס כגון כו' וקשה לר"י כי קא כו' עיירות דכיון דבידי שמים כו' שם בכוונה ונראה לר"י כו' פעמים כו' לן ופשיט ליה מנמלא כו' שחוט רובא וגדול רובא דתיפוק כו' דאפילו תהא הלכה כו' גבי כפרו שניהם כאחד כו' גבי אחיות איני יודע מי כו' הסיא דחולין ועירובין כו' עומד נפים ניתר כו' מחלה כרוב והשתא נימא כו' מותר וא"כ היכן דייק מנמלא מכוון כו' לא אסר אלא מטעם דא"ל רחמנא למשה גדור רובא שחוט רובא ואיכא למתלי טפי לאיסור מלהיתר אבל אם היה לתלות להיתר יותר מלאיסור היה מותר כדאשכחן מאן דשרי משום דאמר רחמנא למשה כו' עכ"ל כל"ל מתוספות ישנים וק"ל: בא"ד דאין אחד עשר קדוש כו' בפרק בתרא דאפי' כו' התם דכל בבת כו' לרבה דאמר כל כו' אין האחרון קדוש בת כו' דדל קריאת השם כו' לנמלם מה נפסק כו' כל"ל:

דף יח בפרש"י בד"ה סבר לה כו' לן לרבנן הס"ד ואח"כ מ"ה אי אפשר כו' איכא קרובה הס"ד ואח"כ מ"ה אפשר כו' אפילו קרובות הס"ד ואח"כ מ"ה ויתנו כו' ובד"ה דאפשר כו' ליתן תרתי כו' ובד"ה תרגמיה כו' לה מסיפא הס"ד ובד"ה שומן יהא כו' ויטעון ישראל לכהן כו' כל"ל: תוס' בד"ה עשו את כו' מפרים עליהן מחלקן כו' למאי דפריסית כו' לא מוקמינן לה כיחידאה שמא כו' עכ"ל כל"ל: ע"ב בפירש"י בד"ה ביד כהן כו' משום דחליפין ביד כהן הא לר"מ נמי מה"ט ליפטר אלא כו' עכ"ל כל"ל: בד"ה לשנים שהפקידו כו' ומתה האחת ואין ידוע כו' ובד"ה שמניחה רועה בין שניהם לחלקה ומסתלק דהכא ליכא למימר המוליא מחבירו ומתניתין נמי כו' עכ"ל ובד"ה אחד לו כו' תחלה הס"ד ובד"ה משמנין כו' כחום הס"ד ובד"ה יחלוקו כו' מקמייתא הס"ד ובד"ה שחליפין כו' פטור האחד מן כו' עכ"ל כל"ל: תוס' בד"ה שמניח רועה כו' כי ההוא דגזל א' כו' בספק הנוח ואי מסתלק כו' ואם ר"ל מסתלק וכל דאיס כו' דמדמה לה דר' טרפון כו' ובד"ה אקטוייה כו' כדאמר תיזל איהי כו' עכ"ל כל"ל:

דף יט בפרש"י בד"ה אי בכור כו' ללידה כו' לרחמים הס"ד ואח"כ מ"ה בכור כו' אי לרחמים ולא לזכרים כו' ובד"ה רישא כו' קרינא דבכור לזכרים הוא כו' ובד"ה לעולם כו' משמע והאי דלא כו' כל"ל: תוס' בד"ה דהך שלא כו' א"ל לטעוס מר דמברי דבוכרא הוא ועגלא תילתא כו' לבטן כפרש"י כדאמרי' דמברי להו עגלא תילתא אלא דתילתא לשון חשיבות כו' עכ"ל כל"ל: בד"ה כילד קדש כו' דקתני אי זכר כו' וזה לאו פטר כו' כלל ופרט אין כו' וכסהו בדבר דק הנכלל בו כו' ולאביי לא הוי כלל לריך לפרט לכל דבר דא"א לפרש בכור אלא לצד אחד כו' אלא מדרשא אחריתא בפרט ובהך שמעתיה כו' קא אתא כו' הצריך לכלל כילד דמשמע כו' עכ"ל כל"ל: בד"ה רישא לא קא נסיב כו' בכור לדבר אחד הוי כו' דבכור לר"א הוי בכור כו' עכ"ל כל"ל: ע"ב בפרש"י בד"ה דאי למעוטי כו' יולא אחר יולא דרך דופן כו' ובד"ה אי ס"ד כו' היכא דילא זכר תחלה כו' דההוא אימעיט כו' ובד"ה אלא כו' לרחמים ולזכרים ומריבויא כו' הד"א וכל"ל: סליק פרק הלוקח עובר פרתו

פרק הלוקח בהמה מן העובד כוכבים

בפרש"י בד"ה ספק ירעה ויאכל במומו כו' ובד"ה טנוף כו' שמא טנפה כו' כל"ל: תוס' בד"ה פרה כו' אין לפרס דיולדת תוך כו' אע"ג דגדולה יולדת בכל שנה כו' ולא בניהם כלו כו' ודאי לכהן ס"מ תוך כו' ובד"ה ובגסה כו' מקלתה אסורה באכילה ובד"ה ברובא כו' מי פליג ר"מ כו' ובד"ה אים כו' דחלילה קטנה פסולה דאורייתא כו' ספרים שלנו וקאמר בגמרא כו' דקתני בבבא דלעיל כו' וליתני הכי החרש כו' ועוד דמ"ש דגבי קטנה כו' בעלמא היא וטעמא משום כו' הזקנים מ"מ רבי מנא אמר לה סתם רבי ילחק כו' דר"מ היא דאמר אין כו' יפה אמרת שאין חוללין כו' ואין מיבמין כו' ודירושלמי אין מזכיר כו' אם הוא מדרבנן הוי כו' אבל למ"ד כשרה אפי' לכתחלה כו' ופוסלת על האחים וס"מ איכה כו' ובד"ה קטן שמא כו' וי"ל דהיכא דלא הביא סימנין עד רוב כו' עכ"ל כל"ל ר"ל היכי דלא הביא סימנין דהיינו שתי שערות עד רוב שנותיו חשיב סרים אף שלא נולדו בו סימני סרים דהיינו עושה כיפה ואחריני דחשיב התם וק"ל:

דף כ בפירש"י בד"ה לחומרא כו' דהא מכאן ואילך הוה כו' עכ"ל כל"ל: תוס' בד"ה מחוורתא כו' רובא אין לחושבו ודאי בכור דלא הוי כו' דיבמות ושם הארכתי והא דמטהרינן בספק טומאה כו' ובד"ה רבינא כו' משני הכי ברים פרק בתרא דיבמות כו' מהו להכניס כמכחול כו' ובד"ה ור' יהושע כו' והכא איכא רובא כו' דאיכא חזקת ממונא דעדיפא כו' בנפשאי שאני מן הרוב כו' בתר רובא וחזקה כו' בו מתעברות עכ"ל הס"ד ואח"כ מ"ה לקולא לא כו' ובד"ה ואי בעית כו' דהיינו לר' ישמעאל אבל לר"מ כו' אטו מיעוטא ולא גזרו שאר מקומות אטו כו' מאי איכא למימר דשרא רחמנא כו' כיון שראו שום מקום כו' כל"ל: בא"ד דחיים ר"מ למיעוטא מדאורייתא מדטהר גבי תינוק כו' והיינו משום דהוו פלגא ופלגא וספק טומאה לטהר כמ"ש התוס' לעיל אבל אי לא הוי חיים למיעוטא לא הוי פלגא ופלגא דרובא וחזקה רובא עדיף מיהו מה שכתבו ולמה אינו טבל דאורייתא כו' אינו מדוקדק אלא ספק טבל דאורייתא דהוי פלגא ופלגא וכדאמר התם יאמרו ספק איסור להתיר וק"ל: ע"ב בפרש"י בד"ה חלב פוטר כו' אפילו בתוך שנתה או שטלדה בבית ישראל כו' עכ"ל ר"ל רישא דמלתיה בתוך שנתה בקנה מן העובד כוכבים נמי איירי דחלב פוטר אבל בלאחר שנתה בקנה מן העובד כוכבים בלאו חלב נמי פוטר דרוב בהמות מתעברות ויולדות תוך שנתה למאן דלא חיים למיעוטא כר"מ אלא בנולדה בבית ישראל ולא ראינו שילדה עד לאחר שנתה דלית לן למיזל בתר רוב בהמות כיון דלא ראינוה יולדת אפ"ה אשמעינן דחלב פוטר יפה דודאי טנפה וק"ל: בד"ה אני ראיתי כו' באותה שנה הן ובנותיהן ולקמן כו' עכ"ל כל"ל: תוס' בד"ה חלב כו' דאיכא ולד בהדה דחזינן כו' עכ"ל כל"ל: בא"ד משמע דאין הלכה כו' אכלינן בשרא מ"מ היכא דחזקה מסייעתיה חיישינן כו' עכ"ל ק"ק אמאי לא נימא בההיא דהיכי אכלינן בשרא דחזקה דבהמה בחזקת איסור עומדת עד שלא נשחטה מסייעתו כמו שכתבו התוספות לקמן גבי רוב מצויין אגל שחיטה מומחין הן ויש לייש' דהך דשמא במקום נקב שחט לאו בחזקת איסור שלא נשחטה עומדת דהא אף אם נשחטה במקום נקב נשחטה כראוי לא מקרי אלא טרפה שנשחטה מקרי ומטהרה מידי נבלה הוא ודו"ק: בא"ד וגוסס נמי לא אזלינן כו' עכ"ל קאי אדלעיל דסמכינן מיעוט לחזקה להחמיר ועיין ברא"ש מיהו מה שכתבו וגם באתרא דרובא מסבלי כו' אינו ראיה אדלעיל ואדרבה הוא סותר כל הא דלעיל ואפשר דר"ל דאין לדמות המיעוטין דיש מיעוט דסכיה דחיישינן ליה להחמיר אפי' לגבי רובא וחזקה וק"ל: בא"ד ויש לתמוה אהא כו' משמע דר' יוחנן סבר כו' וסתמא כר"מ כו' עכ"ל כל"ל ור"ל דרבי יוחנן אית ליה בעלמא הלכה כסתם משנה מיהו ק"ק בפשיטות ה"מ לאקשויי מהא דאכל ר"י תשחיטת כותי אע"ג דאיכא חזקה בהדה ומתני' דיבמות הרישא דלא תינשא כו' ה"ל התם מתני' דלא פליג ר"י עליה ברישא וחיים התם למיעוטא מטעם דאיכא חזקה בהדה וק"ל: בא"ד כל הגלמים פלוגתא דר"מ ורבנן אבל כו' עכ"ל כל"ל: בא"ד ומיהו מליט כו' כדאמר במלתיה דרשב"ג כו' קודם לידה דהסוא לא מפטרא כו' עכ"ל הלשון קלת מגומגם ועיין על דבריהם ברא"ש ובתוספות פ"ק דחולין: בא"ד כדמשמע בחולין דלא פריך היכי אכלינן כו' מיקל באבל ובלא שהה ח' ימים כל"ל: בא"ד קאמר אף הן מרבים שופכים דמים בישראל כו' משום דחשבינן בלא אפשר שא"כ כו' דבההיא חשיב לא אפשר בפ"ק דחולין כו' סבר שבקיה לקרא דדחיק ומוקים אנפשיה עכ"ל כל"ל:

דף כא בפירש"י בד"ה ור"ש לית כו' לסוף שנה הס"ד ואח"כ מ"ה פ"א אני ראיתי גדייה שעישרה כו' כל"ל וד"ה אישתבוחי כו' עד ולדה לכהן עכ"ל שייך לעמוד שאחר זה: בא"ד בתוך שנתה כלומר בתוך אותה שנה שהיא עלמה נולדה כו' עכ"ל וקשה דא"כ הגדייה תתעשר עם בנותיה ות"ק לא חשיב לה והתוס' הרגישו בזה וכתבו דבתוך שנתה לאו דוקא ממש תוך שנתה אלא מעט אחר שנותיה ור"ל כגון שהיא נולדה בכ"ט באב וס"ל דאפילו ביום ראשון שאחר שנתה לא תחזור ויולדת ע"ש: בא"ד וילדו לסוף ה' חדשים כו' דאמרינן ברים הלכתא במטנפת כו' קמפלגי עכ"ל הס"ד ואח"כ מ"ה ת"ק אית ליה דזעירי אין לך טינוף גדול כו' והשתא מלינן למימר דת"ק כו' כל"ל ור"ל כיון דלת"ק השתא דלא מלינן למיהדר ולאולדי אינו אלא משום זעירי דה"ל שלשים יום שלמים ולא נתעכב לידתה רק יום או יומים אחר שנתה א"כ מלינו למימר שפיר דת"ק סבר יולדת וחוזרת כו' דהאי בתוך מפרשינן לעיל בר"פ דלאו תוך ממש הוא כו' והיינו לסבריה דר' יהושע ודו"ק: בא"ד דבנות היכי כו' כגון שעיברו ביום שלשים כו' ר"ל כיון דלא בעי לעיבורן שלשים שלמים מלידתן ה"כ לא תבעי לגדייה גופה שלשים שלמים מלידתה משום דזעירי וא"כ משכחת לה שפיר דתיהדר כו' ודו"ק: בד"ה גדייה כו' לא הוו נולדים בשנה א' לא כו' והנך יכולין להיות כו' נמי שוהה לילד כיולדת ובעי כו' ובד"ה איכא בינייהו כו' ומשכחת לה אפילו כל"ל: תוס' בד"ה לימא קסבר כו' ות"ק לא חשיב לה אלא כו' והדין עמו דהא לר' ישמעאל כו' והקשה בקונטרס כיון כו' משלשים יום א"כ לריך ל' יום כו' והל"ל שנולדה בכ"ה באדר עכ"ל כל"ל לכאורה בכ"ה הוא ט"ס אבל לא ראיתי מהמגיהים שמחקו ולפי שלא ידעתי להולמו אמרתי שנפל הטעות ה' במקום ח' וכל"ל שנולדה בכ"ח באדר ור"ל למאי דמסיק לקמן דת"ק אית ליה דזעירי ולא אמרינן מקלת היום ככולו וכפי פי' האחרון של פירש"י דלת"ק לא טלדו הבנות בשנה אחת מאלול לאלול וכמ"ש התוס' לקמן ואפילו הכי נכנסות יחד לדיר להתעשר חוץ מן הזקנה כגון בשנה מעוברת כו' כמו שמפרשים בלשון אחרון והשתא הקשה דלוקמא דבכ"ח באדר נולדה הגדייה חשוב ל' יום מע"ל לגדייה שתקבל זכר ויוכלו ביום כ"ט לניסן ובו ביום נתעבר ונמלא שכלו ימי חדשי עיבורה לפי חדשי הלבנה כמ"ש התוס' לקמן בכ"ט לאלול דהשתא בשנה מעוברת לפי שנת הלבנה יהיה יום אחד בשנה שניה שלהן כ"ט באב ואז אפשר לה לחזור ולהוליד עם בנותיה קודם אלול הבא דהיינו בכ"ט באב דהוי שנה שנית משנולדו בנות הראשונים לפי חדשי הלבנה אבל אם נולדת הגדייה בר"ח ניסן כפי' הקונט' אף בשנה מעוברת א"א לה לחזור ולהוליד עד אלול הבא וא"כ לא הוו נכנסות לדיר להתעשר יחד דלא טלדו מאלול לאלול אפילו לפי שנת העיבור מיהו כפי מה שפירשו התוספות לעיל דת"ק עדיפא מדר"י וס"ל לת"ק דביום שאחר שנתה נמי אינה יולדת לריך להגיה הכא כ"ז באדר ודו"ק: בד"ה ת"ק אית ליה כו' וא"ת לומר כן כו' דלריך למלא הכל כו' דא' באלול כו' עכ"ל כל"ל ור"ל דודאי לת"ק אף בחדשי הלבנה ליכא לאשכוחי מאלול של שנה זו לאלול של שנה הבאה אלא על ידי שנת העיבור נכנסות יחד להתעשר כפירש"י בפי' האחרון אלא דאף לר"ש לפי חדשי החמה ליכא לאשכוחי דנכנסות להתעשר יחד בלא שנת העיבור ותוך שנתן משמע בלא חודש העיבור והיינו ע"כ לפי חדשי הלבנה ודו"ק: בא"ד ביום שני של תשרי כו' שלמי יום שני של אדר כו' של ניסן ובו ביום נתעברו כו' ויוכלו ביום אחרון של אדר שהוא חסר כו' אשכחן בירושלמי כו' א"ל אימתי עלה עלייה כו' ביום פלן וחשיב א"ל בעיא היא עד כדון כו' של בית רבי ממנה שוורים יש מהן שילדו כו' עכ"ל כל"ל: ע"ב בפרש"י בד"ה אכילה כו' מום נפדין פשוט כו' ובד"ה לקבל אתמר משהפילה את עובר ראשון כו' ובד"ה אשתבוחי כו' בפרה הס"ד ואח"כ מ"ה ספק והאי דלא כו' כל"ל: תוס' בד"ה ר"י ובבילה אמר רב כו' ובד"ה בהמה גסה כו' כ"כ שתיקבר מטעם פרסום כיון דאפילו יודע שילדה דבר הקדוש כו' כל"ל:

דף כב בפירש"י בד"ה ביטול ברוב להכי איכה כו' ובד"ה ויפשו בלד כו' של חרס רחב מלמטה כו' ובד"ה אבל לתקן כו' מוליאין מים כו' ובד"ה מלא מין כו' וחוזר לטומאה עכ"ל כל"ל: תוס' בד"ה ר"א ור"ש כו' מודו ליה לר"ש דבטל כו' בטל בתחלת לידה כו' במלתיה דרשב"י כו' ובד"ה עד שיעגילו כו' בהמה שמת עוברה במעיה הושיט הרועה ידו כו' ובד"ה הנך מיעוטי כו' דלא אתמר טעם כעיקר כו' ובד"ה בטולו להו כו' הסקה הס"ד ואח"כ מ"ה אבל לקדירה כו' אין מינו נאסר כו' עלמו מטמא מחמת כו' כל"ל: בד"ה יתיב רב דימי כו' לעורר איסור ומלתא דפשיטא כו' הד"א ובא"ד ובפרק נוטל סאה של תרומה כו' דר"י אית ליה אפילו גידולי היתר מעלין כו' כל"ל הכי בעי למימר המקשה התם לר"י ומיהו אף לפי סברת המדחה שם להחמיר דוקא אמרת הכי דגידולי איסור מעלין היתר ניחא ראייתם וכ"ה בתוספות פ"ב דע"ז ובא"ד בפ"ב דנדה גבי דם תבוסה כו' מיהא דשמעתין ובפרק הערל דאפילו בהפסק אמרינן כו' וגבי דם תבוסה בפרק שני דנדה בדרבנן הקילו כו' והלשון ראשון בטל די"ל נראה עד רובו לשל היתר כו' רבה איסור אסור כו' ונראה דמאן דאית ליה כו' שבתחלת התערובת איסור והיתר אין ס"ד דהיתר לגבי איסור כו' כמו בחתיכה בשר שבולעת כו' לכך בטל הי"ג כו' כשהוא רבה עד שיהא בו ששים ומי פירות כו' הד"א ור"ל דהך דנתן סאה ונטל סאה כו' איירי במי פירות כמ"ש התוספות לתרץ קושייתם בפרק הגוזל עיין שם: בא"ד הרי הן כמים להעלות כו' עד ששים לא נפקא לן כו' שיאסור בכל שהוא כו' פסק לשם קי"ל כרבין כו' הלכה כרבין כו' אבין בר סמכא כו' אבין יש לו בחזרה כו' אם רבין בא לחלוק כו' מחבית דיבר רבין ולמאן דמתני ההיא דרב שמואל כו' דבעי מים מתחלה ס"ל במשהו באיסור לגו כו' דהא ל"נ בפשיטותא מזגו כו' אלא מזגו וערבו כו' שאם לא כן לא היה בטל כו' ובההיא דליר דקיימינן דלא כו' דההוא אמורא לית ליה הס"ד ואח"כ מ"ה תירוס ותירקב בירושלמי תני תישרף וקשה אטו בשופטני כו' והתלמוד שלנו מפרש ותשרף דתנן כו' להיתרא ע"י בטול כו' ששנה באותו פרק דקתני אחר שהודו ר"א כו' עכ"ל כל"ל: ע"ב בפרש"י בד"ה תעלה כו'. ומשום גזירה יתן דמיה לכהנים או ירים ממנה כו' הד"א ובד"ה או תלום כו' כמו מי תפוחים כו' עכ"ל כל"ל: תוס' בד"ה תעלה כו' ואי יהיב ליה דמי ס"ד ותדע כו' אין לריך להרים ואפילו הכי כו' בפרק נוטל כו' ממדומע דלר"א מדמע בתרומה ודאי לרבנן כו' עכ"ל כל"ל: בד"ה ובלבד שלא כו' אחד ממאה ואחד שלא יהא בעיסה ק"א בילים כו' כדמפרש עליה ומה טעם דעולא קאי בין אר"א בין כו' טמאין המעורבין כו' פקע לגמרי מאחר דשרינן כו' או המאה לר"א אע"פ כו' עכ"ל כל"ל:

דף כג בפרש"י בד"ה אלא לר"א כו' יאכלו נקודים כו' או ילושו הס"ד ואח"כ מ"ה מה טעם כו' ואית ליה שאני אומר הד"א והס"ד ואח"כ מ"ה גזירה כו' בקב ועוד ממין זה וקסבר אי בטלה לקב כו' עכ"ל כל"ל: בד"ה ואי אמרת כו' דאי משכחנא טומאה אחריתא מלטרפא בהדה נהי דהאי אפר במגע לא מטמא דכיון דרובו טהור אמרינן אפר מקלה נגע כו' ובד"ה דא"א לשחוטה כו' כי מסרחה לה פרחה טומאה כו' ובד"ה ואי אמרת טומאה כו' לא מטמא דלא אזלינן כו' בשתים דשחוטה הס"ד ואח"כ מ"ה אינה כו' המתבטלה ברוב כו' כל"ל: תוס' בד"ה סבר כו' אם בטלו אינו מבוטל כו' ובד"ה ואי אמרת כו' שעוררת טומאה דא"כ לא הוי טומאה כו' ובד"ה נבלה כו' שתחבם בקיסם כו' היכא דמרודד ודבוק כו' אמאי טהור דאפילו נגע בכולו משמע דטהור חמיא דמשא ומיהו היכא דלא נגע כולו בב"א אלא נגע בזה כו' שתחבן בקיסם והסיטן כו' הטמא במגע יש לחלק וא"ת הכא כו' במקום אחד ובר מגע הוא כו' והכלן פטור אי אפשר שלא ירבה מין על כו' מינה ש"מ איסורין כו' ואע"ג דבמשא טמא יהיה פטור אפילו כו' דהאיסור נתבטל כו' מייתי עלה נתערב כו' דהא נתבטל

ברוב כו' ובד"ה הניחא כו' טעמא דרחויה לגר ומדאינה כו' ולא תולין כמו שפירש בנדה א"כ מטעמא דמת שלש יש כו' דמטמאין שפיר לפיכך לרבי יוחנן כו' אין מאהיל וחוזר כו' כצ"ל ועיין בתוספות פרק המפלת: בד"ה טומאה כו' אבל לבר פדא בלא כו' דבטיל ברוב הס"ד ואח"כ מ"ה טומאה קלה כו' לאוכל אדם טמא עד כו' ובקונטרס פירש כו' ברוב נגעו בה ואין נראה דכל כו' כצ"ל: ע"ב בפרש"י בד"ה קב ונקי כו' כמותו הס"ד ואח"כ מ"ה דר"י כו' כנהו במתניתין ומפרש לקמן עכ"ל כצ"ל: תוס' בד"ה אחת זו כו' דהסיא אכילה לכלב קיימת כו': בד"ה ואידך כו' דרבי יוחנן ותימה כו' ובד"ה תנן התם כו' דמיעוטא מים בטלי להו כו' נמי טהור אלא חיישינן כו' השתא למאן דמוקי האי כל שהוא מים טמאים הוא ודייק כו' כצ"ל להיות ולאו דוקא מים טמאים ממש אלא מים של עם הארץ ולא באו אלא לאפוקי למאן דמוקי לה במים כל שהוא טהור דהשתא שפיר דוקא נקט מחלה שאם היה בו רוב מים ודאי כבר נטהרו בהשקה אבל במחלה לא הוה סגי להו השקה דמעיקרא דהוו בטלי לגבי ציר ובהאי משהו מים ה"ל רובא מים ובעי השקה שנית וק"ל: בד"ה אלא כו' פליגי רבנן דרבי שמעון כו' סבר כמאן דאמר כו' עכ"ל כצ"ל:

דף כד גמרא ושאינם מבכירות מניקות אינו חושש כו' והא אי כרבנן מאי עד יבא כו' כצ"ל: בפירש"י בד"ה ומאי בכוליה כו' דהוא אמר בר מפלוגתא ואדרבי שמעון כו' ובד"ה למלקי כו' ואת בנו הס"ד ואח"כ מתחיל הדיבור לא לקי כו' לאו דידה הוא ובד"ה אין חוששין כו' לודאי דילה מחזקינן כו' ובד"ה (אבל)[הי' קתני] כו' ספיקא הואי הס"ד ובד"ה ומשני דא"כ לאו דידה כו' ובד"ה פטורה כו' והבא אחריו לא הוי בכור כר"ש לא מרחמא כו' והאי חזיר כו' הד"א דנדמה הוא הס"ד ואח"כ מ"ה ואסור כו' דחיישינן לרחומי כו' ובד"ה יולדות כו' שוה לה ומית ורחמתיה להאי עכ"ל כצ"ל: תוס' בד"ה ופלוגתא כו' אלא דקים ליה כו' ובד"ה הנכנס כו' זכרים תלויות כו' ונקבות כו' וי"ל כו' כצ"ל: ע"ב גמרא לרבנן דאמרי מרחמא כו' דלא מינה נמי מרחמא לאכילה ואפילו כו' כצ"ל: בפירש"י בד"ה תבעי ליה כו' פליגי הס"ד ואח"כ מ"ה קא מבעיא כו' דפטורה דאפילו כו' מבעיא ליה ואפילו לר"ש וכ"ש לרבנן הד"א והס"ד ובד"ה או דלמא דלאו כו' ובד"ה ובלבד כו' שלא יאמרו גזיזה עביד כו' כצ"ל: תוס' בד"ה השוחט כו' דלא תגוז בבכור כתיב הס"ד ואח"כ מ"ה והיינו טעמא כו' מתכוין מהו ביום טוב אם מותר או אסור וקשיא דבלאו י"ט כו' הד"א דאפילו תולש לאו כו' או בפסיק כו' קאמר ולענין כו' הד"א דדלמא דוקא בכור דתולש לאו הייני גוזז וליכא איסורא כו' כל מה שחסר כאן עד דאיכא איסורא כו' עיין עליו במהר"י: בא"ד דה"ל עוקר דבר כו' אבל ר' יוסי כו' ועוד כדפרישית לעיל דלא קרי כו' דהא בשותף נחלקו ר"י כו' דמייתי ראיה מפרה דסבר ר"י כו' ואיסור דרבנן ש"מ שרולה כו' לא דמי כלל להכי דתולש כו' אבל בפרה איירי בגזיזה כו' דמדאורייתא אין איסור כו' ועבודה לדבריו דכל דתקון כו' וגבי קירוד נהגית הבהמה כו' מידי דהוה אדם הקזה כו' ומתיישבת כל הסוגיא ואם נפרש דאם תולש כו' שחיטתו בי"ט עכ"ל כצ"ל:

דף כה גמרא ר"י בן המשולם אומר גוזז כו' כצ"ל: בפירש"י בד"ה אסור לסידוקיה כו' דאינו מתכוין לשום שחיטה כו' ובד"ה התולש כו' גדולה מן כנף העוף ובד"ה והמורטו כו' מן הקנה השער ובד"ה לכתחלה כו' דכי היכי דמותר כו' ובד"ה המסובך כו' היה מום הס"ד ואח"כ מ"ה דשחיטתו כו' לגיזה איכוין הס"ד כצ"ל: תוס' בד"ה דה"ל עוקר כו' דהא שרי הכא משום שאין כו' את העוף ואע"ג כו' ובד"ה וא"ל כו' דפריך אהא דאמרן כו' ובד"ה מדרב כו' דדבר שאין מתכוין מותר כו' דאית ליה לרבי יוסי דבר כו' ובד"ה עיקרו כו' ובקונטרס גרס איפכא כו' ובד"ה גוזז כו' דאפילו במספרים כו' הפרה שרי גבי בכור כו' משום דתולש לאו היינו כו' ובד"ה שער בכור כו' המוקדשים שרי מדאורייתא ואפילו דרבנן דאסרי כו' היינו בגשר אבל גוזז כו' דמתכוין דהם כגשר גיזה כצ"ל: ע"ב בא"ד ועוד קשה בהסיא דחולין ל"ל כו' פסולי המוקדשין דשרי בהנאה כו' אסרינן מדכתיב בשר מחיים ולא לאחר שחיטה כמו למאן כו' בפרק שני אין לך כו' אכילה אלא מעת כו' ועוד דשרי לכ"ע כו' וה"ה בשר ולא דם כו' תזבח ולא תגוז אבל כאן כו' תאכל ולא חלב ודם וכו' אינה מיושבת על הדם כו' בשר ולא חלב אלא תזבח כו' מתחלה קודם שנפסלו דתקן הגוזז והעובד סופג ארבעים כו' חלב ודם אי לאו כמים כו' דהא דרשינן בשר כו' עכ"ל כצ"ל: גמ' א"ר נחמן אמר רבה בר אבוה כו' כצ"ל: בפירש"י בד"ה ואח"כ מת לא נשחט הס"ד ובד"ה את שנראה כו' הגיזה ואינה נראה הד"א ובד"ה ושאינו נראה כו' מן הגיזה כמי שנשר כו' ובד"ה (מכלל [השתא] כו' למר המחובר בו אסור דבעי קבורה היכא כו' הד"א בחלון שרי הס"ד ובד"ה אלא כו' וחכמים אוסרין הס"ד ובד"ה מכלל כו' ספיקא איכא הס"ד ובד"ה ורבי יהודה כו' לשחוטה הס"ד ובד"ה מחלוקת כו' לבעל מום הס"ד ובד"ה ואידך רבי חייא בר אבא הס"ד ובד"ה ואידך רב אסי כצ"ל:

דף כו גמרא כיון דלכפרה אתו לא משהו להו כו' כצ"ל: בפירש"י בד"ה רבי יוסי היינו כו' לדברי הכל ובמאי פליגי כו' הד"א במודה דר"י כו' במאי פליגי הס"ד ובד"ה פליגי במאי כו' מותר הס"ד ובדבור המתחיל אידי ואידי כו' שרי בשחטו הס"ד ואח"כ מ"ה אי רבנן כו' בחלון הס"ד ואח"כ מ"ה אלא כו' פליגי הס"ד ואח"כ מ"ה אידי כו' לא נראה הס"ד ובד"ה התולש כו' לאחר שחיטת בעלת מום כו' כצ"ל: תוס' בד"ה בכור בעל כו' אבל בגשר קתני כו' ובד"ה דתנא קמא סבר כו' תקוה דיזדקק לו חכם כו' דמי יימר דמזדקק ליה מומחה כו' ובד"ה התולש כו' שהעמידה כן כדי כו' והערכה וי"ל דה"ל כר"ל דאית ליה בפ"ב דתמורה לרבנן דקדשי מזבח לא הוו בכלל העמדה והערכה וה"נ אשכחן כו' אי נמי חסיבא האי למר כבעל מום מעיקרא כו' כצ"ל ור"ל דבבעל מום מעיקרא כ"ע אפילו ר"ש מודה דלא בעי העמדה והערכה כדאמרינן לעיל פ"ב: בא"ד ועוד יש לפרש שופר כו' דשמעתין דכיון דבעי הלמר כו' נמי בהכי אבל כו' בעצמות שפירשו לפני זריקה כו' התם כר"א דאמר רבי כו' כצ"ל ובד"ה תולש מי כו' דשרי פי' בקונט' כו' אע"פ שהאמת הוא דלעקביא ברייתא דהתולש למר כו' ברייתא דבר פשוט כו' כצ"ל: סליק פרק הלוקח בהמה

עד כמה פרק רביעי

ע"ב גמרא דמאחר לדמאחר אדרבה דסמיך ליה לדסמיך ליה אלא אמר רבא כו' כצ"ל: בפירש"י בד"ה מ"ט לא כו' קרינא ביה הס"ד ואח"כ מ"ה לפי שא"א לשום גיזה כו' כצ"ל: תוס' בד"ה דילמא אתי כו' ומעכבה כהן כו' כצ"ל:

דף כז בא"ד הנהו דמפרשי חלתא מאחזא דאמרינן דאי רובא לאו אורז אכלי ניכלה זר כו' גבי סוכת החג בחג חייבת בעירוב כו' כצ"ל: בפרש"י בד"ה תיתחל כו' מנהג דחולין שלא יאכלן כו' ומשו"ה לא תנינהו והאי כו'טובת הנאה הס"ד ואח"כ מ"ה תרומת חו"ל כו' ובד"ה לשמעי' כהן הס"ד ובד"ה חמרא דתרומה הס"ד ובד"ה טומאה כו' ובעל קרי אבל לטמא מת שריא הד"א והס"ד ובד"ה כהן קטן כו' הרי הוא כקטן ל"א להכי נקט כו' מפרש הכי הס"ד ואח"כ מ"ה בריש מסא כו' כצ"ל: תוס' בד"ה ואתי למנהג כו' ובלחיים ובקיבה כדמשמע כו' ובד"ה תרומת חו"ל כו' מוכח במנחות בפ' ר"י כו' שהוא פטור חלתו נאכלת כו' ובד"ה אוכל והולך כו' ישאר מכריו שיתקיים בו מוקף כו' ובד"ה הלכך כו' ליסנא דסקלה בריש כו' ואע"ג דלא מזכיר לה כו' שהקטן היה מאבדה כו' ובד"ה בריש מסא כו' דלית לן בה ולגמרי כו' מסא דקא חרכא ריפתא כו' ומגדלא דרדקי שקלתיה כו' וכדאמר טחנה לשה כו' דכשבא לרדותה שורפה כו' ובד"ה פסק כו' אלא היכא דליכא כהן קטן ולא כההוא מקומות כו' וגם אינה טעונה להפרים אלא כו' כצ"ל: ע"ב בפירש"י בד"ה זו שנה כו' עולם מהשרי הס"ד ובד"ה ולדבי רב מנא כו' כצ"ל: תוס' בד"ה וכי הזאה כו' אין סברא שתקנו כו' ולפנים שתי חלות וטבול יום אוכלה כו' וכי הזאה יש לנו ורבי יוסי אומר אפילו כו' בירושלמי לרבי יוסי נראה אע"פ שכתוב בה לרבי יהודה כו' מפני שהוא מד"ת ושל כו' וטבול יום אוכלה רבי יוסי כו' הד"א בע"ז כי אין לומר שאוהה כו' אותה של מעלה ששויה בקולר בפרק קדשי

ט' דומיא דכל הנהו של אותו הפרק כו' דכל שהוא למכות והאי כו' אע"פ שתרומת עם הארץ אינה נתנת אלא לכהן כו' בתרומת חו"ל לא גזרו כו' א"כ אפילו איכא חבר אלא שאינו לריך למתנות יתנו לע"ה עני כו' והשתא דפרישית הא דקתני טבול כו' נראה לומר דה"ה כו' יותר מחלת כהן דהסיא משנה ומאן דמחמיר בה לאוסרה בטומאת שרץ שרי לטמא שרץ לאחר טבילה כו' קודם טבילה כמו בבעל קרי כו' ובד"ה שנה בשנה כו' כדדרשינן בתמורה בפ' כו' בפרק שני דזבחים ובפ"ק דר"ה כו' מוקמי קרא דתאכלנו שנה בשנה לדהכא והנהו דהכא נמי סברי כו' ובד"ה ה"א בחזה כו' לר"ע לית כו' ומפרש התם דפליגי בהימנו וד"א כו' כצ"ל:

דף כח בד"ה שלא מלינו כו' לפירושו כן יכול כו' כצ"ל: בא"ד דהמ"ל י"א כו' לא ידעתי להולמו עד וכן בשבת כו' ודו"ק: בפיסקא טולד לו מום כו' כל י"ב חדש כצ"ל: בפירש"י בד"ה אינו רשאי כו' דשמא אם ביד ישראל כו' ובד"ה או דלמא כו' שלשים יום הס"ד ואח"כ מ"ה משלימין לו כו' ליכא למימר דניתוב כו' ובד"ה מפני המשתין כלומר כו' כצ"ל: תוס' בד"ה ואידך ובשרם כו' משמע שר"ל דקאי אבכור שור כו' דפלוגתא היא בר"פ ב"ש בזבחים ורבי ישמעאל נפקא ליה כו' ובד"ה עד שלא כו' בפ"ק דע"ז בהמה כו' לכונסו לכיפה טונסו ומעשים כו' ובד"ה ר"מ כו' עולמית דסוגיא דשמעתין בריש כו' וכן סוגיא דשמעתין כרבי יהודה דלר"מ כו' כצ"ל ומה שחסר כאן עיין ברא"ש: ע"ב בפירש"י בד"ה מתני כו' אלא ודאי ליכא ריעותא כו' פליגי וקנסא כו' משום דוקין הס"ד ואח"כ מ"ה דכולהו משתנין כל דוקין כו' ובד"ה לאכחושי כו' [הי' לו מחיים הס"ד ומה"ד שקרי נינהו] ואסור לדברי הכל הס"ד ואח"כ מ"ה סמכינן כו' ובד"ה סתמא כר"מ דאמר לעיל כו' מתחזי קבוע הס"ד ואח"כ מ"ה דלמא כו' הכל משתנין הס"ד ובד"ה מ"ט כו' לגסה הס"ד ובד"ה לפוס כו' המוטעין הס"ד ואח"כ מ"ה משום גזירת מגדלי כו' ובד"ה האם שלה כו' לכלבים הס"ד כצ"ל: תוס' בד"ה רביע לדקה ומחלה לגסה ואע"פ כו' דהוה ממונכו' דה"נ קי"ל כרבי כו' דהיינו טעמא דמשלם מחלה כו' נותן לה כפלים בחולין כו' ובד"ה דן את כו' דהא מיירי כולהו כו' כצ"ל:

דף כט בפירוש רש"י בד"ה מאי טעמא לדקה כו' מומו הס"ד ובד"ה דא"כ דלא שקיל כו' ובד"ה תרי כו' אמר תם הוא הוה כו' ובד"ה להזות ממי חטאת הס"ד ובד"ה מס"מ דאין כו' שילמד הס"ד ובד"ה שכתב מילוי כו' המלוה הס"ד ואח"כ מ"ה כאן שכר הזאה כו' כצ"ל: תוס' בד"ה תרי זמני כו' רולה לערות פעם כו' כדי להגלל מטורח כו' ובד"ה הנוטל שכרו כו' דתניא מבוער כו' שכר לדון אלא כו' באגר בטלה דלא מוכח אבל דמוכח שרי עכ"ל כצ"ל נ"ל להגיה כן כפי הסוגיא דר"פ ב' דייני גזירות ע"ש ושוב מצאתי כדברי בתוספות ישנים ודו"ק: בד"ה מה אני כו' פרק בתרא דכתובות כו' להתפרנס ומה שנוהגין כו' הד"א ובד"ה המקדש במי כו' רגילים בהזאה וקידוש כו' ובד"ה היכי אזיל כו' בש"א בודקין ובה"א כו' שהוא יכול להסיטו ונותן לתוך כברה שנקביה דקין אם כו' ולכהן בבית הקברות דאמר רב כו' ומועיל ניפוח לכל כו' והכי קאמר היכי אזל כו' בסוף פ"ב דכתובות כו' והסיא דבכל מערבין אי מערבין לדבר כו' מנפח אדם כו' לעושי פסח כו' במקום כרת לאוכלי כו' במקום מיתה כו' במלתיה דרב יהודה דקאי אמתניתין דאי לא גרסינן מאי בודקין כו' כצ"ל: ע"ב בא"ד על ידי ניפוח וטמא וכן כו' ע"י ניפוח וטמא ואי מערבין כו' יש ללמוד משם דעל ידי כו' דהלא מדבריהם טמא כו' ולפירוש ר"ת איפכא ועוד כו' ורב יהודה בא כו' כמלא תלון הס"ד ואח"כ מ"ה ורב יהודה כו' כצ"ל: בפירש"י בד"ה בשר לבאים כו' לבי הוא הס"ד ואח"כ מ"ה שמעי רבנן דבכור תם הוא כו' ובד"ה לואי למר שאינו כו' ואפ"ה כיון דטרחא כו' ובד"ה אבל לוקחין כו' דאי מבכור לא הוה טרח כו' ובד"ה מתניתין החשוד על השביעית כו' ובד"ה מתניתין אפילו כו' משום קנס הס"ד ואח"כ מ"ה זיקת כו' ממנו תרומה הס"ד כצ"ל: תוס' בד"ה כפועל בטל כו' מאותה מלאכה לעסוק במלאכה כו' לגמרי ואינו עושה בשום כו' היה בטל מסלע כו' דא"כ היה כו' דאמרי טעינה בשכר לא כו' ובריש הכונס אמרינן כו' אלא חזי סלע והוא כו' והטעו את ב"ה כו' אבל כו' תני תנא קמא דרב כו' משלם א"ל חביבי אמר כו' אותה מלאכה דבטל מינה כו' טירחא אימא לא סגי כו' ואמאי ס"ד דלא תיסגי כו' כל זה כדינו כו' ליושב בטל יושב בחמה ליושב כו' דקאמר לריכי ובין מרובה כו' וליבטל ממלאכה כו' טפי מדרבי מאיר ויושב ובטל כו' עכסיו בשני סלעים כו' כצ"ל:

דף ל בפירש"י בד"ה בעי חומה כו' ה' אלהיך וגו' הס"ד ובד"ה הא חשוד כו' על השביעית הס"ד ובד"ה זו דברי ר"ע דחשוד כו' על המעשר הס"ד כצ"ל: תוס' בד"ה תרבא כו' וכמו במר דפרזלא דב"ק כו' כצ"ל: בד"ה מעשרות כו' דמיירי בנותן מעשר שני לשם חולין כו' עכ"ל כצ"ל ומלת בנותן אינו מיושב דטפי הוה ל"ל במוכר דומיא דלעיל מוכר תרומה לשום כו' וק"ל: בד"ה הא חשוד חשוד כו' דלגופא לא אצטריך דפשיטא כו' עכ"ל ק"ק מי הכריח אותן לכך דא"כ לאו מלתא דפשיטא הוא מ"מ ה"ל למתני רבותא טפי דאפילו חשוד על הטהרות נאמן על שביעית וק"ל: בד"ה מתניתין בשראיטוהו כו' לפי' ר"ת דמפרש בפ"ב כו' וכי משני התם רוב עמי כו' ויתר והשתא לרבי אלעאי כו' הד"א ולתבלין שבה לא משום שביעית ולא כו' בחולין דגזור על התערובת כו' ובד"ה באתריה דרבי יהודה כו' ונטע רבעי דין אחד לכן כו' בפ"ב דקידושין כו' דמוקי בפרק התקבל כו' בזמן הזה מי איכא כו' כצ"ל: ע"ב גמרא אשכחוה דקא טעין טהרות כו' כצ"ל ובגמרא מוגה מצאתי דקא נטר טהרות כו' וק"ל: שם רבי שמעון בן אלעזר אומר משום ר"מ כו' כצ"ל: בפירש"י בד"ה דברי חבירות כו' ואת שהוא לוקח הס"ד ובד"ה לטהרות לחומר כו' שהורה הס"ד ואח"כ מ"ה מקבלים דאינו מסייר כו' חולין בטהרה הס"ד ואח"כ מ"ה אף לטהרות לא קבל כו' כ"ש בשאר הס"ד ואח"כ מ"ה עד כמה כו' ובד"ה נשנית כו' לריך לקבל הס"ד ובד"ה שדרו כו' זוג דרבנן הס"ד ובד"ה בחזקתה כו' לשום תכלת הס"ד כצ"ל: תוס' בד"ה וחכ"א כו' לרבי אילעאי דלעיל כו' ולא אתא [אלא] כו' ובד"ה אביו כו' תלמידים שלנו על כו' שעשה בנו עכ"ל כצ"ל:

דף לא גמרא רבי שמעון ור"י בן קרחה אומר כו' עייל גביה רבה כו' מאה תכתקי לסוף כו' כצ"ל וכ"ה בערוך בערך תכי ובע"י: בפירש"י בד"ה קטר להו כו' ר"מ תכתקי כסאות הס"ד ואח"כ מ"ה זיל לחשיבותיה כו' נלך אצלו הס"ד ובד"ה שדי מומא כו' דלהוי כמטיל מום כו' כצ"ל: תוס' בד"ה וכולן כו' דע"ז אגזלגים ועמי הארץ קאי שחזרו כו' דמשמע דאין תקנה ליעשות ע"ה חבר כו' פעם אחרת ועוד כו' מקבלין אותן וכי זו דרך רשעים שיהיו מעשיהם מקולקלים בגלוי ויהיו ירא שמים בסתר כו' דברי חבירות כו' גר שקבל כו' לגמרי א"ד כו' הד"א דברי חבירות כו' כצ"ל ובד"ה דהא חזו כו' האי לורבא כו' כצ"ל:

סליק פרק עד כמה

ח"א דף לא ע"א ר"י ור"ש אומרים בין כך כו'. שנאמר שובו בנים שובבים לפי פירש"י ניחא דמייתי גם מעשה עבירות בפרהסיא דהיינו שובבים קאמר קרא שובו לקבלו אבל לפי' התוס' שם מעשה דברי חבירות בפרהסיא לא ידענא מאי ראייה וק"ל: שם רב הונא ב"ח אילטריכא ליה מעשה כו' פירש"י שהיו חכמים לריכין לו לשאול ממנו הלכות עכ"ל ועי"ל דאלטריכא ליה מעשה מחמת דבר מה להיות גבאי וק"ל: ע"ב מ"ד אגורה באהלך עולמים כו' מבואר ביבמות פ"י: סליק פרק עד כמה

כל פסולי פרק חמישי

במשנה נמכרין באטליז ונשחטין באטליז ונשקלין כו' כצ"ל: תוס' בד"ה חוץ מן כו' דאין טוהגין בזיון בדבר כו' כצ"ל: ע"ב גמרא צ"ל פיסקא חוץ מן הבכור ומן המעשר שהגייתן לבעלים כו' הא בביתיה מזדבן כו' ורב ששת מאי נפקא כו' כצ"ל: בפירש"י בד"ה אלא כו' להקדש הס"ד ובד"ה הניחא כו' מזבח לא היו כו' לאחר שחיטה הס"ד ובד"ה אדמעיקרא כו' עפי ופריק הס"ד ואח"כ מ"ה שהגייתן כו' ומעשר בהמה הס"ד ואח"כ מ"ה לא תפדה כו' ליד כהן הס"ד ובד"ה השיב אבידה כו' קמיירי הס"ד ובד"ה מאי ברייתא כו' ושניה מברייתא עכ"ל ובד"ה מאי קאמר כו' מבליעו הס"ד ובד"ה הלוקח עלב כו' פירות שנלקטו בשביעית כו' ובד"ה התם כו' ואינו ניכר שהבליעה כו' ובד"ה והיה הוא כו' קרא למכור דומיא כו' כצ"ל: תוס' בד"ה במעשר כו' אפילו לרבא דשרי לגדול כו' ובד"ה מבליעו בחלבו כו' הבשר אלא החלב והעור

והטור כו' כר"ע דשרי לעובד כוכבים כו' ובד"ה א"כ מעשר כו' ופריך אסור למה כו' ולמריעות שלשים יום כו' כצ"ל :

דף לב גמרא והעברת קרא יתירא הוא כו' אי בי בעלים הקדש כו' אא"ע לחרמים תנהו ענין למעשר כו' כצ"ל : בפירש"י בד"ה שאינו ניסוס כו' אינו בשביל הטור הלכך כו' ובד"ה רק בכל כו' תזבח ואכלת הס"ד ובד"ה בחרמים כו' קדשים גו' הס"ד ואח"כ מ"ה מפני כו' תיבות הללו לא יגאל כו' זו הס"ד ואח"כ מ"ה שכן חלין כו' אינו אלא עשירי הס"ד ואח"כ מ"ה איכא למיפרך כו' וי"א י' שלשתן כו' ובד"ה בכור נמי כו' פדייה דבכור לא מפני כו' העברה הס"ד ואח"כ מ"ה ומאי חזית כו' לאפטויי ולגמור ג"ש כו' ובד"ה כל חרם במכירה הס"ד ואח"כ מ"ה מסתברא כו' דפדייה כתיב ביה הס"ד ובד"ה הקדש ניהו ואינו כו' מזבח הס"ד ואח"כ מ"ה חולין כו' מי שירלה הס"ד כצ"ל : תוס' בד"ה דלא יאמר כו' מהקדש דתפדה וי"ל כו' ומוקמינן בהו לא יגאל הס"ד ואח"כ מ"ה הוא ולא בכור כו' בפ"ק דתמורה הוא בהויתן כו' דרשי הוא ולא בכור כו' כצ"ל : בד"ה רבא אמר כו' משמע דמוכחינן דאין מועיל פדיון מהוא בהויתן כו' מלא יגאל גופיה וא"כ היכי כו' כצ"ל : **ע"ב** גמרא תנהו ענין לבכור מעשר כו' אלמא לא מחייס דאלימא כו' ואין נמנין עליו כו' מ"ט דג"ש דכתיב ובשרם גו' כצ"ל : בפירש"י בד"ה (והרי הקדש)[מסתברא]כו' למגרם אמר רבא כו' הד"א לאו מזדבן הס"ד ואח"כ מ"ה חולין ניהו ונמכרים הס"ד ואח"כ מ"ה תנהו ענין למעשר כו' ובד"ה מנא אמינא ליה מדלא כו' דוקא ולמידק הא כו' דמיו הס"ד ואח"כ מ"ה העמדה כו' דאקליסתא קדושתיה כו' שרי למכור הס"ד ואח"כ מ"ה גאולה משמע בבעלים ותופס ליה כו' קרא הס"ד ואח"כ מ"ה להכי כתב כו' מזדבן הוא ולא אפרוקי מפרק ובגאולה כו' לאוקמא דא"כ לא מלינן כו' כצ"ל : תוס' בד"ה פסק מתני' כו' ואומר ר"י דהלכתא כב"ה דמתני' דשרו אפילו לעובד כוכבים ולא כב"ה דברייתא כו' דהוי הלכתא כסתם דמתניתין כדאיתא כו' ואע"ג דר"י בר חנינא בנזיר בפ' מי שאומר סבר דאין שחיטה כו' (הפקר) [הקפר] וגמר חד מלבי כו' וה"ט כדפירש לעיל בפרק כו' ואיל ושרי אפילו לעובד כוכבים כו' לגבי ואיל הלכך בכור שמת או נשחט בלא התרה כו' ואפי' ר"ע כו' אפילו בגבולין אלא כו' דאמרי בעור אלא יצא לבית כו' ונזרק דמה כו' וקתני עלה בתמורה כו' חטאת יוצא לבית כו' דינס בשמתו ואי כו' הא בבכור (הנא) [תנן] דסבר כו' ומייתי לה פ' בתרא דתמורה כו' ידלק הבגד ובכל כו' פריך משיער נזיר ופטר חמור דתנן התם יקבר כו' תנן בשיער ופטר חמור ידלק כו' אפטר חמור כאן בשק כאן בשיער פי' כו' כצ"ל :

דף לג גמרא ואידך מה לבי ואיל פטורים כו' ל"ע מאי קאמר ואידך דהיינו לאורה רבי עקיבא דהא אדרבה לרבי עקיבא ניחא טפי דאצטריך שלשה קראי חד דמותר לעובד כוכבים וחד לכדרבי ילחק וחד לכדרבי אושעיא ולית ליה כדרבי אלעזר הקפר כמו שכתבו התוס' לעיל ומדברי רש"י ותוספות נראה דלא גרסינן וחד לכדרבי אושעיא אלא דגרסינן וחד לכדרבי ילחק וכדרבי אושעיא דהשתא ואידך אקרא שלישי קאמר אבל בילקוט גרסי' כספרי גמרות שלנו חד לכדרבי אושעיא גם ליסנא דואידך לא משמ' הכי ועי' בתוס' לעיל בפ"ב ויש ליישב מדבריהם שם קלת ודו"ק : בפירש"י בד"ה [הכ"מ וכו'] הטמא והטהור יחדיו הס"ד ואח"כ מ"ה זר כו' ופסח הס"ד ובד"ה[מה]התם כו' בכרת הס"ד ובד"ה ב"ש היא כו' משום בזיון דקדשים כו' ובד"ה מותרות כו' בבעלת מום הס"ד כצ"ל : תוס' בד"ה וב"ה ה"מ כו' בסופו ובין לרבי ישמעאל כו' דדרים לימד על כו' התנופה בתם ובכה"ג כו' אתי ק"ו ומפקא בג"ש בגמ' ובמיתת היבם גבי כו' לא כ"ש והא דלקמן כו' הד"א דכבשים ועזים שהם כו' אי אתית למידן ק"ו כו' אתי היקשא לשנה שנה כו' ל"ק מידי אההיא כו' ובד"ה חד לכדרבי כו' בפני עלמה נחשב כו' ובד"ה אין מאכילין כו' דלא שרו רק לטומאה כו' ובד"ה דתניא כו' (שמא) [שלא] נשחטה הראשונה תמות שכבר כו' דבמשנה מיירי שספרים בעלת כו' בהא ע"י קדושת עלמה ולא חילל כו' הבעלת מום אסורה דדמיא כו' ולר"א ב"ש כו' כצ"ל : **ע"ב** בפירש"י בד"ה ורבי אלעזר כו' ומשום האי רווחא כו' כדאמרן שרי ליה כו' הד"א ובד"ה לא ישחט עליו במום הזה כו' ישחוט הס"ד ואח"כ מ"ה [יקיז] אף במקום כו' מותר גמרא ואח"כ וחכ"א כו' ובד"ה רבי יהושע כו' לה טומאה כדי שירלה כו' הד"א לא יקלקלנה הס"ד ואח"כ מ"ה דקעביד כו' ראויה לכלום הס"ד ואח"כ מ"ה אלא שמא כו' ובד"ה הכל מודים כו' דלא הוי המקיז כו' ובד"ה כולהו כו' בכלל בל תעשה כו' ובד"ה אם על כורת כו' ומשליכו לא כ"ש הס"ד ובד"ה ורבנן כו' בעל מום לא ור' יהודה כו' כצ"ל : תוס' בד"ה (לבכור כו') להביא נותק כו' תלוין בכים כרות בסכין ועדיין תלוין בכים ומעורין כו' ובד"ה בעל מום כו' תימה לימא דלבכור אלטריך כו' ואין לו פדיון כו' בבעל מום בזמן הזה כו' דלא לדמיה חזי כו' אסר רבא לקדשים בזמן כו' כצ"ל :

דף לד גמרא תרומה טהורה וא' תרומה תלויה ואמר כו' כצ"ל : בפירש"י בד"ה ור' יהודה כו' בו מום הס"ד ואח"כ מ"ה מעיקרו כו' הוה בו מום הס"ד ואח"כ מ"ה במומין נמי כו' ובד"ה כיון שפירש כו' יש אם למסורת בבגדו כו' כצ"ל : תוס' בד"ה א' כו' אחד מום כו' ואפי' הני תנאי דלא דרשי כו' ובד"ה אחת תרומה כו' ואחת תרומה תלויה וא"ת כו' אמרינן ואחת טמאה ואמר רחמנא כו' תרומתי אלך ואמשמרת דלך שייך אטומאה כו' ומשמרת שייך בתלויה דבעי שימור עכ"ל ובד"ה ורמינהו כו' דברי ר' עקיבא ר"א אומר כו' עליהו ודר"א ליתא כו' דלגירסת הקונטרס מקדים כו' ה"כ לא כתיב בוי"ו כו' דבלא וי"ו אתה קורא כו' בבגדו בלרי ואע"ג דקרינן ותתפשהו בבגדו שאי הכא כו' הד"א משום דרבנן דר' שמעון ור"ש כו' כצ"ל ומה שיש לדקדק בדבריהם נבאר אי"ה בפ"ק דקידושין ע"ש : בד"ה אילימא כו' מקראי ולפי' הקונטרס כו' דבתרתי פליגי דברייתא כו' מאחוזת דם אם לא כו' והשתא ר"מ אסר כו' יטול להתרפאות בהקזה במקום כו' וחכ"א יקיז פי' יקיז בין לא מת כו' כצ"ל ור"ל דיקיז קאי אתרוייהו אבל ובלבד שלא כו' לא קאי רק אהיכא דלא מיית כמ"ש לבסוף ודו"ק : בא"ד המשנה משמע ליה כמו שפירשו מדלא כו' ובד"ה מי קנים כו' של בכור קנסא הוא ובסמוך כו' תניא ר"א אומר כו' המטיל מום בבכור ואוכלו עובר שנאמר לא כו' כצ"ל : **ע"ב** בא"ד בפרק כל הבשר דאין כו' שיש לחלק וא"ת כו' הד"א נורס אזן בכור כו' וי"ל דא"ה לא כו' לא היה לנו ליקנס במום כו' ובד"ה עד שתפרה כו' בו כנרים הס"ד ואח"כ מ"ה מקמייתא כו' תגלחת ולפרים כו' א"נ אפי' מוחלט נמי כו' תגלחת ולפרים כו' ימי ספורו כו' ובד"ה בעי מיניה כו' ובגיטין הס"ד ואח"כ מ"ה אם ת"ל כו' את"ל התם לא קנסו הכא קנסו משום כו' יומא ויומא כו' עבדו וה"מ למימר כו' ובד"ה הטיבה כו' בגיטין דפשיט כו' קשה אבקה של שביעית עכ"ל כצ"ל : בפירש"י בד"ה שנקללה כו' לקללה הס"ד ואח"כ מ"ה לכשיולד כו' ומגוגע הס"ד ואח"כ מ"ה וטהר כו' דאי הוה קמייתא מתסי נמי כי האי ובד"ה בממונו אתי כו' מום אחר כי כו' וליעביד הס"ד ואח"כ מ"ה בגופו כו' ובד"ה אבל הכא כו' בקדשים הס"ד ואח"כ מ"ה לממוניה לבכור ובד"ה שנתקולה ומפוזרין בה הס"ד ואחר כך מ"ה תזרע כו' כצ"ל :

דף לה מתני' היו תינוקות משחקים כו' : שם קמ"ל א"ד אמר רב פפא לא תימא בשעת רדיפה אין אבל לאחר רדיפה לא אלא אפי' לאחר רדיפה נמי מ"ט לעריה דמדכר אמר רב יהודה כו' כ"ה ברא"ש ע"ש דכי פעי מחזי אמר ר' פפא רבא נמי כו' כצ"ל : בפירש"י בד"ה ולא אתי כו' הבא לו ע"י כו' ובד"ה או שנגממו כו' חוטין הס"ד ואח"כ מ"ה פנימית כו' כצ"ל : תוס' בד"ה איכא דאמרי כו' עכשיו מיעוט אוזן כו' שמא אחרוהו וכתבוהו דפ' אד"מ ורבא דהכא ס"ל כרבה דפ' כו' הד"א קדוש א"כ הכא נמי כו' והא עולה הוי כו' הוי נמי דלא כרב כו' רובו יכול להפקיע קדושת בכור אם לא כו' עכ"ל כצ"ל : **ע"ב** גמרא ישראל אינן נאמנין ללגימא וכ"ש כהן לכהן דחיישינן לגומלין כו' כצ"ל : בפירש"י בד"ה על של כו' ישראל הס"ד ובד"ה לריך שנים כו' אבכורות דכהגים ולא כו' ובד"ה ספק בכור כו' וירעה ועד שיומם כו' ובד"ה מעשה לר"מ מי מעיד כו' ובד"ה לית ליה הקנתא לר"מ הס"ד כצ"ל : תוס' בד"ה מימר אמר כו' מקגי מידעס התס איירי במכירי כו' ובד"ה וכי תימא כו' ודאי

אמרתי ותוזר אני כו' ובד"ה אלא לאו כו' כדפירשה דחלקנו בין חבר כו' ואמר רב חסדא ס' ובד"ה כהני כו' לא פריך מידי אבל לאביי התם כו' כצ"ל :

דף לו גמרא שערי בשלי נסרוה כייל ערובה ערבה קלופה בהדי כו' כ"ה ברא"ש : בפירש"י בד"ה דא"כ דהוה כו' והיכא דאנן יודעין שהוא כו' כצ"ל : תוס' בד"ה אימר דאר"מ כו' עובר על דבר אחד לא הוי חשוד כו' ומוקים לה כר"מ וקמ"ל כו' ובד"ה ואמר רבא כו' ולא רבא דרבא כו' ובד"ה רבי חוצפית כו' מלכות הס"ד ואח"כ מ"ה והלכתא כו' לאגלויי לא מסקר מ"מ לא הימניה לע"א אלא משום דדייקא ומנסבא א"כ דלמא כיון כו' לא דייקא כו' כצ"ל : **ע"ב** גמ' בכור זה נתתי לכהן במומו כו' בכור זה נתן לי ישראל כו' ה"א במו"ל אפי' מומין שאין כו' כצ"ל : בפירש"י בד"ה מי ידע כו' מום מעיקרא הס"ד: תוס' בד"ה חזיה כו' ולא מבסקר ליה כו' ובד"ה משום כבודו כו' ג' מתירין את כו' ובד"ה התרת כו' דאמר בתמורה כו' ובד"ה במקום כו' בכור ונדר ביחידי כו' דה"ל נדרא לדביתהו כו' מומחה לרבים דן אפי' כו' ובד"ה ג' מתירין כו' דפ"ק דזבחים לא כו' כצ"ל :

ח"א **דף לו ע"ב** עד שיטלו בעלי תריסין כו'. עיין פירש"י וכערוך פירש בעלי תריסין כמשמעו שהיו מלכי יון מפקידים עם מלכי ישראל ונשיאיהם לעזור אותן וליתן אימתן כו' ע"ש וכן משמע בפ' תפלת השחר שאמרו דלא ליתי עבדי דר"ג ולצערי לרבנן וק"ל : סליק פ' כל פסולי

דף לז בד"ה ר"י כו' כל דהו אימא לא אלא כו' דיחיד מומחה מתיר כו' ובד"ה כיון נסך אע"ג דבפ"ג דהוריות כו' כמו בנבלות מ"מ כו' כצ"ל : סליק פרק כל פסולי

על אלו מומין פרק ששי

גמ' מה הפרט מפורש מומין שבגלוי כו' ואימא מה הפרט כו' ובוטל ממלאכתו כו' כל מום רע ריבויא הוא ורש"י בחומש הביא דרשת כלל ופרט כדבעי למימר הכא מעיקרא ולא ידענא למה הניח תלמוד ערוך דהא לא קאי הכי במסקנא ויש ליישב דלמאי דמסיק נמי כל מום רע ריבויא קאי נמי הכלל ופרט לרבות כל הדומה לפרט ולא נמעטי' נמי מפסח ועור כדממעטין לקמן מום עובר והכי משמע דקאי הכלל ופרט מדלא קאמר אלא כל מום רע ריבויא הוא וק"ל : תוס' בד"ה מן החסחוס כו' בפרק כילד צולין וכו' ובד"ה מה הפרט כו' לא הוי הכא כו' שבגלוי ואינו חוזר כו' מכלל דבבהמה כשר כו' אפי' גבי אדם לא מפסיל בשן א' כו' ודוקא כו' כצ"ל : **ע"ב** בפירש"י בד"ה מום רע כו' שמטולו הס"ד ואח"כ מ"ה אי הכי דכל מום ריבויא כו' ובד"ה אלא דת"ק ור"י כו' ובד"ה כיולא בו כו' ויולא הס"ד ואח"כ מ"ה הסדרה והגלגולת כו' ובד"ה ה"נ כו' רב ספרא אמר כו' כצ"ל : תוס' בד"ה השתא מיפרק לא פרקינן כו' נמי ממום רע כו' כצ"ל : בא"ד וא"ת להאי שנויא קמא כו' וי"ל כו' וה"א דאתא לאפוקי מק"ו ולא כו' ל"ע דא"כ היינו תירולא בתרא ודו"ק : בד"ה כאן לשחוט כו' א"נ מום עובר הוא כו' ובד"ה כדי שיטול כו' ובכמלא מקדח ימות לב"ש כו' אלא ב"ה אתו כו' דמפרש דלא קאי כו' נ"ל כן כמו שפירשו דבשיעורא דב"ש ימות לב"ש כו' שמדקדק ר"ת כו' מחסרון דגלגולת כו' לא הוי אלא משום כו' מאיזה יספוך לארץ כו' כצ"ל :

דף לח גמרא ה"ק כל שאין לו תוך כו' אין לו אחורים לחלוקה נטמא תוכו נטמא גבו נטמא גבו נטמא תוכו ל"ל כו' כצ"ל: בפירש"י בד"ה אין לו אחוריים כו' דלא אמרינן אם נטמא גבו גבו טמא ותוכו טהור אלא אם נטמא גבו נטמא תוכו אותו כו' ובד"ה אי בטומאה דאורייתא כו' דיש לו תוך נטמא גבו לא נטמא תוכו ובאין לו כו' נטמא גבו נטמא תוכו בטומאה דרבנן כו' ובד"ה לכך כו' במסקין דכלי חרס כו' ובד"ה ולא שוייה כו' זה הישע הס"ד כצ"ל : תוס' בד"ה לריך את ה כו' מיושב ומתרץ ליה בסמוך עכ"ל ובד"ה הרי הוא כו' לטמא אחרים קאמר כו' המפלת דאבן היולא מן התטור טפח כו' דסבר תלמודא דיד של תנור כו' ובד"ה בהנך דחזו כו' מערבין הס"ד ואח"כ מ"ה וסמיך ברקא כו' רפואות לברקא כו' כוחלין לברקותי כו' יין דם כדי לכחול כו' מתרפא מאליו חשיב כו' גבי מים הקבועים כו' לא הוי קבוע אין זו רפואה ממש אלא בדיקה ונסיון אם כו' נפגס הזובן נפגס ולא כו' יותר וכשנפגם כו' דלא מבחוץ ויבש מבפנים כו' לחה ויבשה יד כו' כצ"ל : **ע"ב** גמרא פיסקא חלזון נחש וענב כצ"ל : בפירש"י בד"ה והא אנן כו' של בית הבעל בין כו' ובד"ה וכמה מאכילין אותו בכל יום עכ"ל כצ"ל והס"ד : תוס' בד"ה אם קודם כו' חגר חרב כישמעאל כו' כצ"ל : ד"ה יצא מחלב כו' שומן שבתוכו כצ"ל :

דף לט בפירש"י בד"ה שיהו משולשים כו' ליום כו' וחלי והדר ליום כו' וחלי והדר כו' ובד"ה ותיומת כו' עליה הס"ד ואח"כ מ"ה חיצונית שבאמצע הפה הס"ד ואח"כ מ"ה אין כו' מן המזבח לא נפסל ובד"ה מר דפסול כו' וחסרון להוי בפנים כו' כצ"ל: תוס' בד"ה שיהו כו' לסוף עשרים ולסוף ארבעים ולסוף ששים כו' כצ"ל : **ע"ב** גמרא לענין תכלת דתניא כמה כו' כצ"ל : בפירש"י בד"ה נקלף הטור כו' מפלל כמו אסר פלל כצ"ל : תוס' בד"ה והא א"ר זירא כו' בפ"ב דזבחים כו' ובד"ה או שראם כו' והתם בתוספתא קתני ס' ובד"ה כמה חוטין כו' דאגרדום התכלת וקס אלבן דהני כולהו כו' השתא דומיא דד' לב"ש עכ"ל ובד"ה כמה פי' כו' הזור לילית שלים גדיל וב' שליסי ענף כו' וכך משמע וד' של לבן על ס' וארבע ענף עכ"ל כצ"ל ועיין בזה מבואר יותר בתוס' פ' התכלת וק"ל :

דף מ בפירש"י בד"ה חסורי כו' בילה א' וכמעוך דמי עכ"ל ובד"ה לא שנו כו' ויד א' דביד לא שייך כו' ובד"ה כנטול כו' רגליה מן הארכובה ולמעלה כו' ובד"ה בתוך כו' דרך הבהמה כו' כצ"ל : תוס' בד"ה שנשמטה כו' וקשיא לפי' דאיכא מאן דטריף כו' כצ"ל : **ע"ב** גמרא עינו אחד גדולה ואחד קטנה אזנו אחד גדולה ואחד קטנה במראה כו' כצ"ל : בפרש"י בד"ה ואם מחמת העלם שהשפתים כו' הרוח של מדה אחת העלם כו' ובד"ה ולא הודו לו אר' יהודה קאי גמרא ואח"כ מ"ה לא במקדש כו' ובד"ה אלא אידי כו' ולאו אקרא הוא סוף הדיבור ואח"כ מ"ה והא אין כו' היא לעיל הא כו' לעיל מתניתא כמ"ד כו' ובד"ה גרב כו' ליה דנ קיט הכא כו' ואפילו ילפת נמי כו' כצ"ל :

דף מא בפירש"י בד"ה [כנגדו בגמל וכו'] ל"א שמעתי כנגדו בזנב גמל כו' ובד"ה אלא תלתא כו' ומבחוץ הס"ד אח"כ מ"ה דמלרים כו' ובחרס יבש כו' הד"א מום גמור הס"ד ואח"כ מ"ה דמתני' לא כו' כצ"ל : תוס' בד"ה אלא תלתא כו' מבפנים ומבחוץ דמלרים לח מבחוץ ויבש מבפנים וכיון כו' ויש לתמוה הא שחין כו' עכ"ל כצ"ל ויש ליישב דגרב וחרס הוא פירושו דריפא דקרא והיינו שחין מלרים והיינו גרב וחרס כן נראה מפירוש הרא"ס בפירש"י בחומש בשחין מלרים פי' כו' לח מבפנים ויבש מבחוץ כדאיתא בבכורות עכ"ל וכן בנוסחא שלנו בשמעתין ולפי זה ל"ל דגרב דההוא קרא הייטו לח מבחוץ ויבש מבפנים ותו לא מידי ודו"ק: **ע"ב** בד"ה ואתי קרא כו' הלטוב שבזה ושבזה כו' ודאית ולא טומטום כו' וי"ל דהכא פריך כו' מהזכר ש"מ זכר הוא כו' שפי' לרב הא דאמר כו' לריכי הנך תרי מיעוטי כו' זכר משונה ועד נקבה כו' ולא נקבה או נקבה דוקא ולא כו' לפי שהיא משונה מאחר זכר כו' בפ"ק דחגיגה ממעיט טומטום כו' תורה ויש לתמוה דקפריך כו' מערך אים ואשה מהזכר אם כו' מאי קושיא דלמא הא גבי שלמים איכא תרי מיעוטי כו' ואר"י דגרסינן זכר או כו' פרט לנדמה הוא סוף דיבור ואח"כ מ"ה וקמעטו כולהו כו' ולרב חסדא כו' כצ"ל : בפירש"י בד"ה דלמא כו' חולין בעזרה וישחט כו' הד"א ובד"ה כיון כו' מוחרך חרין נגע הוא ובד"ה אלא פשיטא כו' דהא כהנך רבנן כו' ופשיטא ליה כו' כצ"ל : תוס' בד"ה אי אמרת כו' גופיה לא לבעי קרא כו' שום קדושה אם קדשיה כו' לא נפקא לן למעוטי כו' גבי בכור כתיב כו' ממעיט ליה רבי ישמעאל מגיזה כו' ליה משום מום אלא לישחט כו' דנקבות שלו הוי מום ולפי זה כו' בשר הוי מומא כו' קרא זכר למעטי' מהקרבת כו' הוא דאי למעטן כו' בזכר דמשמע כו' בפרק הערל ואנדרוגינוס זכר כו' ושוק ואמר ר"א כו' או כתנאי דברייתות כו' כצ"ל :

דף מב בפירש"י בד"ה אלמא כו' ולא טומטום הס"ד ובד"ה שמי כו' לתומרא נערך כזכר ואח"כ

ואח"כ אם זכר כו' בריה הוא הס"ד ואח"כ מ"ה הזכר כו' ובד"ה מטמאים כו' והוי נבלה ואי לאו כו' דקאמר כל מקום כו' ובד"ה קדושה כו' דספק הוא הס"ד כצ"ל: תוס' בד"ה הזכר כו' אפי' תימא ר"י הגלילי שאני הכא כו' והכא מוקים כו' דלא סבירא ליה כרבנן בתראי דהכא הס"ד ואח"כ מ"ה אבל טומטום דברי הכל כו' זכר ויש מהם נקבה כו' לא פריך אדרב חסדא כו' קדשים בהוייתן הם קדושים כו' קדושה דאימא כו' כצ"ל: בד"ה אלמה תניא כו' אבל מזכר לחודיה כו' פוסל מאשה ואנדרוגינוס כו' אי לאו דמעטיה מנקבה כו' ומיהו מקידוש סוה כו' דסתם סיפרא היא דהא כו' ונראה לפרש דספק הוא לר"י ולענין מילה אי כאשה גמורה ריבהו הכתוב מכל זכר כו' ובד"ה טומטום כו' אין מטמאין הס"ד ואח"כ מ"ה ואתא ר"ש כו' בריה הוא כמו טעמא דטומטום כו' ממעטינן ליה זכר כו' כצ"ל: ע"ב גמ' ר' יוחנן לא ס"ל כו' ומאן תנא אליבא דרב כו' כצ"ל: בפרש"י בד"ה ור"ש כו' הלה על שום טומטום מיהו כו' ובד"ה וכי האי כו' כלומר רבי שמעון ב"י כו' דאיירי לעיל משום ר' ישמעאל ובד"ה תהי כו' דר' אילעאי הס"ד ובד"ה לא ס"ל כו' דבריה הוא הס"ד ואח"כ מ"ה אי לא ס"ל כו' ובד"ה שביק כו' רבנן בתראי הס"ד ואח"כ מ"ה הואיל כו' דכולהו הורה הס"ד ואח"כ מ"ה כר"מ כו' ליחידאה הס"ד ובד"ה וחולין כו' ואם נקבה הוא אשה בעלמא כו' ובד"ה ומ"ד כו' כר"ע הס"ד ואח"כ מ"ה ומאן האי כו' ולא מתייבמות הס"ד כצ"ל: תוס' בד"ה כי פליגי כו' דלית ליה שום ספיקא בטומטום דאי הוה מטיל מים במקום נקבות הוה נקבה ודאי וא"ת ומנ"ל לרב חסדא דלרבנן בתראי קדוש מספיקא דלמא סברי כר"ש ולא קדוש כלל ויש לומר כיון כו' קדוש הוא מספיקא כמו שמודה כו' דממעט רבי שמעון בן יהודה כו' עד כאן לשונו כצ"ל: סליק פרק על אלו מומין

מומין אלו פרק שביעי

דף מג גמרא שכן נתרבה במצות לאוי אפנויי מופני כו' וילפת הכא והכא ולילפי כו' והנך דליתנהו באידך ליכתב רחמנא בבהמה והנך דליתנהו באידך ליכתב כו' כצ"ל: בפרש"י בד"ה ותו דק כו' ילפי מהדדי הס"ד ואח"כ מ"ה גרב דמאים מילפת כו' [ובד"ה] וגרב כו' ושבור הכא והכא הס"ד ובד"ה גבן וחרום ליתנהו כו' גבינים וחרום היינו כו' בין העינים הס"ד ובד"ה שנתהדם כו' וחוטין הס"ד ואח"כ מ"ה למה לי כו' פסולים באדם ומומין כו' עכ"ל כצ"ל: תוס' בד"ה הא איכא כו' ושייך באדם חוטין ובמקום כו' וכן נתוק וכרות לא כתיב באדם וגבן לא כתיב כו' ולא מוקי לה בגביני עיניו וא"ת כו' הרי זה אינו אלא ממרוח כו' מנא להו דאינהו כו' ואי נפקא לן ממומין כו' ובד"ה גרב דכתיב כו' לא הוי מומא ומיהו תרי גרב ותרי ילפת כתיבי חד באדם וחד בבהמה ואייתר חד לאפנויי אבל א"כ לא הוי מופנה כו' דלעיל לא מפיק הפנאה כו' במקום בשר הס"ד ואח"כ מ"ה גבן וחרום כו' דמוקי גבן בגבות כו' דאמר כל שמראיו חשוכה דלא כו' ובד"ה למה לי ואיצו חוזר דגבי בכור כו' דגבי אדם ובקדשים דלא כו' עכ"ל כצ"ל: ע"ב גמרא איכא בינייהו עשה ואח"כ נ"ל פיסקא כילון כו' ושראשו שקוט מלפניו וסקיפ' מאחוריו כו' פסקא הקרח פסול כו' א"ר יוחנן הקרחנין והננסין והזבלגנין כו' זבלגנין אצטריך לאשמועינן ומהו דתימא כו' והרי שדראות כו' כבר רמא נהליה כו' כצ"ל: בפרש"י בד"ה לגדגלידא כו' למטה הס"ד ובד"ה סקוט כו' בשגו"ג הס"ד ובד"ה זבלגנין שעיניהם כו' ובד"ה ננסים תנינא במתני' הקפח כו' ובד"ה לכולהו מבעלי חטרות ואילך כו' ובד"ה אלא הא כו' פסיל להו אלא משום כו' ובד"ה שגבינין כו' על פניו גמרא כו' כצ"ל: תוס' בד"ה בבהמה כו' מטעם נפל משמע דאיירי כו' אינו ולד דלא חיי ומדפסל ליה כו' וכן משמע דלרב דוקא פריך הס"ד ואח"כ מ"ה שכי כו' שכי לשון חסוכי כו' ובד"ה ושגרו כו' שקורין ריש לשערות שרגילין להיות נושרין כו':

דף מד בד"ה מחוי רב הונא חד מדידהו כו' לפניו פי' בקונט' שהיו עיניו משונות כו' ור"ת מפרש דר' יהודה ארוך כו' ורב הונא איניש גוצא הוה כדאיתא במס' תענית פירקא דחסידים ומש"ה לא היו עיניו ניכרות קטנות כ"כ משל שתם בני אדם אבל משל רב יהודה היו ניכרות שהיו גדולות כו' עד שהיה גדולה כשל עגל כו' של אהרן הס"ד ואח"כ מ"ה עיניו תרוטות כו' כמו כי תרוטה בסנהדרין גבי לבנה ולירעות כו' כיון דתנא קילתא כ"ש חמירתא וכענין זה קשה גבי דתני דוממות כו' כצ"ל ובנוסחת פ' היו בודקין שלפניו גבי לבנה ל"ג כי תריטה אלא כי נפיא אבל בפרק הטור והרוטב גרסינן ליה כי תריטה וכי נפיא ודו"ק: גמרא דמזור עיניה כו' בערוך בערך זוור פירש מטומרין עיניו: [שם] דנפישין זפיה בערך לף שריסי עיניו גדולות: [שם] שתמוזיפין בערך תמי דלית ליה ריסי עינים כלל עכ"ל ע"ש: שם והני גבי מומין תנו כו' (באמגע) [באצבע] קטנה ואח"כ פסקא הטימוס והגומע כו' ואסתכת גדיא חזיזא אמר כו' כצ"ל: בפרש"י בד"ה וקיימי כסדרן כלומר והיטן עומדת כו' ובד"ה איש עור מריבויא דאיש הס"ד ובד"ה אתיא מאיש דהני חורוור כו' כהיות' ניכתו כו' ובד"ה חזיזא אזניו ארוכות כו' כצ"ל: ע"ב בד"ה ואין שותין כו' ויסתכן הס"ד ואח"כ מ"ה אצטריכא כו' ובד"ה הקיין היינו משועבן כצ"ל ובד"ה בבילים שביליו גדולים הס"ד ובד"ה מרוח אשך מבעי ליה דהא מ"ס דמרוח כו' עכ"ל כצ"ל ול"ע דהס משמע להו דבעי הכא מ"ס ממשמשת ולכל מ"ס שנקודה בשו"א א"כ מאי פריך ר"ח בן אנטיגנוס לר"ע האי רוח אשך מבעי ליה הא איכא למימר דהמ"ס היא ממשמשת ויש לפרש דר"ח לאו ממ"ס פריך אלא האי רוח במלאפו"ם מבעי ליה ולא מרוח בחול"ם ודו"ק ועי"ל בפשיטות דאי הוה מלשון מרוח בעי ליה מ"ס ממשמשת כמו ממולא טהור קודם ממושך ממורט אבל אי הוה מלשון רוח לא בעי כלל מ"ס ממשמשת ודו"ק: בד"ה גורעין כו' במקום אחד על אשך ואחד במקום א' על מרוח כו' כצ"ל: תוס' בד"ה ואין שותין כו' אבל שאר דברים רגילים לשתות יחד ור"ת אומר דה"ק דאפי' לאותן הצנועים שלא לשתות מים בפני רבים לא ליחוי לנוע להטיל מים שהוא כו' ישתין דהני עכ"ל מתוס' ישנים: בד"ה אימתי כו' מי שמתו מוקמא ויתד כו' ובד"ה לא ישתין ויסתכן מודרי דבבל מסדרי מיא כו' כדאמר לקמן בפ"ב הנודר כו' נמי אמרינן דכרינן פורתא ונבעי כו' כצ"ל:

ח"א דף מד ע"ב א"ל באודנא כו'. פירש"י אפי' בתוך אזנה הייתי מטיל כו'. עכ"ל ועי"ל דקאמר באזנה כלומר דהייתי מן הצד ולא כנגדה כדלקמן הך אמתא לא תיקום להדיא באנפי ינוקא ואגיסא לית לן בה ואפילו אמתא קאמר כמ"ש התוספות לקמן וק"ל: שם אימתי לא יהיה בך עקר בזמן שבבהמתך כו' דלפי פשוטו ה"ל למיכתב לא יהיה בך ובבהמתך עקר ועקרה להכי קאמר דעקר ועקרה לא קאי אלא אבך ובבהמתך בזמן שבבהמתך וריב"ל דדריש דלא יהיה בך עקור מן התלמידים כו' דלפי פשוטו מלת בך מיותר דלא ה"ל למיכתב רק לא תהיה עקר ועקרה ועוד דכולה קרא יתירא הוא דבכל כתיב וברך פרי בטנך וגו' שגר אלפיך וגו' דבכללו ודאי שלא תהיה עקר ועקרה ובבהמתך וע"כ דרשו מיניה עקור מן התלמידים דהיינו שיהיה לימודך עושה פירות בתלמידים הגונים וכן תפלתך עושה פירות ונשמעת ומלת ב"ך כמ"ז בזה שהלימוד ותפלה תלוים בכ"ב אותיות התורה כמ"ש בנגילה ושמחה בך וגו' ואימתי בזמן שאתה מגיס כו' עיין בתוספות ובחדושינו במסכת חולין וק"ל: סליק פרק אלו מומין

דף מה במשנה זו על זו או קלוטות למעלה עד הפרק כשר למטה מן הפרק כו' כצ"ל מכל נוסחות סדר משנה וכן מוכח מפירש"י ולפי זה לקמן בברייתא נ"ל או קלוטים למעלה מן הפרק והתכן והאמרת כו' וק"ל: בפרש"י בד"ה אם יש בו עלם כו' הרי הוא מחוסר אבר שנמצא בו ואם כו' ובד"ה בעל כו' קבילא גדולה מאד עכ"ל ובד"ה מטמא במגע כו' שיש בה בשר קלת כו' אפי' אינה נספרת או אין בה עלם נמי כו' ובד"ה ועולה כו' אם אין בה בשר עולה כו' ובד"ה הואיל ורוב כו' דלגבי בנין המת לא כו' דאהלות דקתני איזהו כו' הד"א ובד"ה חסר כו' ובכל רגל חסר ב' כו' הד"א יתירין הוי כ"ד כו' והכי מפרש באהלות הס"ד ובד"ה לר"ע מפתח כו' דלא מלאו אלא רנ"ב עכ"ל כצ"ל: תוס' בד"ה בעל כו' לגד ראש הרגל ובעקב עכ"ל כצ"ל ועיין בערוך בערך כסת ובד"ה עשו כו' כילד מעברין כו' כצ"ל: גמ' נהפכו לירי ה"נ לירי בשר הנ"מ דאי כו' השולט בשתי ידיו כו': בפרש"י בד"ה לירי בשר תירולא הוא לא חסיב כו' כצ"ל: ע"ב גמ' לבקן סומקא אוי והא כו' גיחור סומקא כדאמרי אינשי סומקא היא לבקן כו' כצ"ל כן נראה מפי' רש"י מלשון הערוך בערך לווקן ע"ש וכן בפי' רש"י (נראה לי)

[נ"ל] גיחיא בחי"ת וק"ל: ובד"ה שית דידיה כו' ביד אחד וברגלו א' היה יתר כו' עכ"ל בספר שמואל פירש"י בע"א דאלבעות ב' ידיו אינן אלא ו' אלבעות ב' רגליו אינן אלא ו' כו' ע"ש: בד"ה טדר ועובד כו' מותר לעבוד מסנדר שלא תהנה ממנו והוא ממנה עכ"ל כצ"ל נראה לי דלאו או קאמר שלא תהנה היא ממנו או הוא ממנה וק"ל: תוס' בד"ה הניחא כו' אטו התם מי חיילא שבועה כו' מדלא מפלגי רבנן כו' ולא ידעו בכל ענין כו' הא לא מפלגי נמי בדעת כו' אבל בנודר ברבים כו' ול"ש לדבר כו' לדבר מצוה היה הס"ד ואח"כ מ"ה דמדרינן ליה כו' בנדרי אשתו וכי פריך כו' הוה מצי לשנויי דמדיר ליה על כו' הד"א לית ליה דאמימר כו' כצ"ל:

דף מו גמ' ואהדריה רבינא דלא כו' כצ"ל: תוס' בד"ה אמר אמימר כו' ושלא בלשון פסק היה כו' דס"ל הכי דקי"ל כו' אתשיל הא כו' דלא מסתבר לומר כו' כצ"ל:

סליק פרק אלו מומין

יש בכור פרק שמיני

במשנה היא וכהנת היא ולויה היא ואשה שילדה כו' כצ"ל: בפרש"י בד"ה יש בכור כו' פי שנים הס"ד ואח"כ מ"ה הבא אחר כו' לא הפסידו ואע"ג כו' הד"א דאשית אונו מי שלב כו' הד"א ובד"ה וכן המפלת כו' מיהא הוו הס"ד ובד"ה או עובד כוכבים כו' ישראל ילדה כו' פטר רחם הס"ד ובד"ה היא וכהנת כו' מבכרת שילדה אם כו' ובד"ה או היא ולויה כו' כצ"ל: תוס' בד"ה המפלת כו' אחר הסנדל הס"ד ואח"כ מ"ה והיולא כו' ובד"ה נתגיירה כו' בישראל הוא ולא לנחלה דהורתו כו' ב' אחין תאומים טיפה כו' ואין חייבין כו' כצ"ל: ע"ב גמרא באפיו כל היכא דנשמת רוח חיים באפיו הוא כו' קמ"ל באדם דאדם מבהמה כו' כצ"ל: בפרש"י בד"ה אין הראש פוטר בנפלים בן ח' כו' ובד"ה תיובתא כו' דוקא הס"ד וד"ה פדחת מנא הס"ד ובד"ה דכתיב יכיר כו' פנים הס"ד ובד"ה הכרת פניהם ענתה בם דהכרת כו' כצ"ל: תוס' בד"ה דאדם כו' דפ' יולא כו' ולד ראשו חוץ לפרוזדור כו' אמרי' הכא מה יכול כו' ופרוזדור דהכא הוא עובי כו' ובד"ה תיובתא כו' דהא דקתני סיפא כסימן ולד באשה כך סימן ולד בבהמה כו' לעיל האי לישנא כו' דאית ביה חיותא סריך ולא נפיק סנדל דלית ליה חיותא סריך ונפיק נקטיה נמי כו' מכי נפיק רוביה סנדל כו' ובד"ה לאתויי כו' דברים דחשיב בהו כו' השנויים בפ' יולא דופן וי"ל כו' דס"ד אע"ג דיליאת כו' מ"מ לידת שאר הגוף כו' ובד"ה מ"מ יכיר כתיב תימה כו' ובד"ה מאי קראה כו' מסקו ביה דבי ריש כו' אייתי קירא דבק בבלותא דבק בכלייתא דבק אאפותיה כו' כצ"ל:

דף מז גמרא ואי אתמר בהא כו' היא ולויה היא ואשה כו' כצ"ל: בפרש"י בד"ה לעולם כו' פטר רחם ולאפוקי מדר"י הגלילי הס"ד ואח"כ מ"ה הא כו' דלגבי כהן כו' בכור דעד כו' הד"א ובד"ה לויה בת לוי הס"ד ואח"כ מ"ה אפילו כו' פטורין הס"ד ואח"כ מ"ה לבית כו' ממשפחת אם ואמאי פטור הס"ד ובד"ה הייטו דרב כו' פטורה הס"ד ובד"ה דאיבעלה ליה כו' לאיש זר כיון כו' לא מיפסלה הס"ד כצ"ל: תוס' בד"ה דבהיותו עובד כוכבים לאו כו' פירש בקונטרס כו' אינן בני נחלה משנתגיירו ובפ"ק דקידושין משמע דהם בני נחלה כו' עכ"ל אין זה סתירה לדבריו דלא אמרו שם דהם בני נחלה אלא בגיותן אבל משנתגיירו כפירש רש"י קאמר נמי התם דלאו בני נחלה אבל פרש"י בשמעתין אדחי ליה דבגיותן קאמר הכא דלאו בני נחלה נינהו וע"כ כפי' התוס' לענין בכורה ועיין בתוס' פ' הבע"י וק"ל: בד"ה והא עבד ליה כו' דלא מפקדי אפריה כו' דהכל מודים דאין לו כו' כצ"ל: בד"ה ולא תימא כו' עובדי כוכבים מזוהמין הם כדאמרינן בשעה שבא נחש כו' עכ"ל הוצרכו לפרש כן לפי דרכם דבשדי ליה בתר עובד כוכבים הולד כשר אבל לפ"ה דבשדי ליה בתר עובד כוכבים הוא פסול איכא לפרש מה"ט מזהמין בשדי ליה בתר עובד כוכבים וק"ל: ע"ב בפרש"י בד"ה בן חלל כו' בבכורה הס"ד ובד"ה שהרי כו' הוה מפריש ליה כו' כצ"ל ובד"ה וה"ק בכור כו' והבא אחריו מבני השני כו' וה"ה דיש לפרש מבני הראשון ומאשה אחרת ודו"ק: בד"ה כותב הרשאה כו' זכייה מעולם בנכסי כו' כצ"ל: תוס' בד"ה הבן חייב כו' מעוברת כשר כו' ר"ל דמתני' איירי אף בכשר שאינו חלל וק"ל: בד"ה ראשון לנחלה לא וילדו לו בעינן כו' שאינו קדוש דנמר כו' פשוט קדוש זכר במתנות ומשני מבכור כו' ובכור אדם כו' לא כתב לידה הס"ד ואח"כ מ"ה וילדו לו כו' פי שנים והיה כו' ובד"ה אם נתנו עד שלא כו' קתני בתרוייהו פלוגתא כו' כצ"ל:

דף מח בפרש"י בד"ה פטורין כדמפרש בגמ' הס"ד ובד"ה הא אישתעבד כו' מעליא הוא הס"ד ובד"ה ב' יוסף כו' הבכור מחלקו אני כו' דלדידהו לא מני כו' ובד"ה דרב אסי כו' לקוחת הס"ד ואח"כ מ"ה מלוה כו' לכהן הס"ד ואח"כ מ"ה ולא חלי כו' ופלגא ומפלגא כו' הד"א ובד"ה אפי' בליר כו' חלי חמש ה"ס כו' ובד"ה אלא פשיטא ודוקא י' זוז כו' והכא במתני' כו' ולית ליה דרב פפא כו' כולהו א"כ לית ליה דרב אסי כו' ובד"ה ולקח א' כו' להו ר"י הס"ד וד"ה ב' נשים כו' במחבא שנתערבו הס"ד ואח"כ מ"ה אם לכהן כו' בדין שקל הס"ד כצ"ל: ע"ב במשנה זכר ונקבה או ב' זכרים ונקבה נותן כו' נתנו ואם לאו פטורין ר"י כו' פטורין והבן חייב לפדות את עלמו ב' כו' כצ"ל: בפרש"י בד"ה או ב' זכרים ונקבה ילדו כו' ובד"ה מת א' כו' ויחלוקו שני האבות הס"ד ובד"ה ב' נקבות כו' וכן ב' זכרים וב' נקבות הס"ד כצ"ל: תוס' בד"ה ואם לשני כו' והכא ניחא טפי כו' וי"ל כיון דמתחלה כו' שאם לא נטל לא כו' ובד"ה והא אשתעבדו כו' קאמר דבהכי פליגי עכ"ל ובד"ה דכ"ע כו' ויש לחלק דיש ברירה כו' ובד"ה דאמר רב כו' משום דמספקא ליה אי כיורשין כו' הד"א ולפי' זה לא יתכן גרסת ר"ת כו' שלשה אחין כו' פי' דא"כ לא יבא לו רביע בקרקע ורביע במעות אלא שליש בקרקע ושליש במעות אבל לאיך פירושים דמספקא לן בלוקח שלא באחריות דמפסיד חלקו הלוקח וכ"א מפני אחיו נשכר כנגד זה רביע מחלקו הוא דהוא ב' רביעיות כשיעור חלי חלקו שהוא מפסיד והשאר הוא בירושה וחולקין שוה בשוה נמצא לחלקו מחלק ירושה רק ב' רביעיות ולאחיו ג"כ לכ"א ב' רביעית מחלק הירושה ועוד רביע א' דנשכר כ"א נגד חלק הלוקח שהפסיד אחיהם וחלק רביע דנוטל דקאמר בגמ' היינו חלק רביע מחלק של כ"א מאחיו ודו"ק: בא"ד לספוקי לן אלא אי כיורשין כו' שלא באחריות נוטל חלקו בקרקע ומשום כו' הוא הורע כחו כו' אדרבא הוה לן לומר דחלי כו' אלא חמשה סלעים כו' לגבות הכהן דהוו בהו כיורשין כו' חמש וללשון כו' הד"א כיון דלא או קתני כו' מסופקים בהוראה כו' דהיכא דהדין מסופק כו' אותו כודאי כו' גבי הני דדרו באגרא ליטלם פלגא קרוב כו' ואי מספקא לן ה"ל למימר כו' להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא כו' כצ"ל:

דף מט בפרש"י בד"ה מספקא ליה כו' שנת חמש ושנת עשרים כלמטה כו' אע"ג דלהקל הס"ד ובד"ה ובהנך ה' כו' לא מפריק בנו דשמא כו' כצ"ל: תוס' בד"ה ודכ"ע כו' בדרב אסי או בדרב פפא כו' קמפלגי אית להו דרב אסי ודר"ב פפא היו כו' דמסקינן בדרב פפא קמפלגי דלית כו' גובה מן בני חורין כו' ע"פ גובה מן היורשין שיעבודא ובד"ה מלוה הכתובה כו' וכיולא בהן שלא כו' לא מקריא כתובה להיות כתובה בשטר ואע"ג דאיירי ע"פ דלא חייבתו מה שכתובה בתורה כיון כו' כצ"ל: בד"ה דר"מ כו' אלא בחלי חמש הס"ד ואח"כ מ"ה ה"מ היכא כו' כהן אים פלוני נוי כו' בפקדון לניסנא קמא דנהרדעי כו' בפני עלמו הס"ד ואח"כ מ"ה אבל בדלא כפריה כו' ובד"ה מת בנו בתוך כו' יחזיר לו ה' סלעים כו' רחמנא הס"ד ואח"כ מ"ה לאחר שלשים כו' יתן בפסחים בסופו כו' כיון שמת אם מברך שהחיינו מכיון כו' דלא שכיחא הס"ד ואח"כ מ"ה מת ביום ל' כו' ואתמר מת בתוך כו' ור"ע משוי ליה ספיקא ופליגי רבנן ורשב"ג גם ביום ל' מה לי ביום ל' ומה לי בתוך ל' גם כו' כצ"ל מיהו ק"ק מגליה לתלמודא התם דיום ל' כלפני ל' ואשת ישראל חולצת הא לא פליגי הכא רבנן ור"ע אלא בבכורי דורות אם למדין ממדבר אבל למלתא אחריתי לענין חליצה כי התם אימא לכ"ע דהויא כלאחר ל' דה"ל מדבר וערכין ב' כתובים ואפי' לרשב"ג אימא דמודה התם דהוי בר קיימא ויש ליישב ודו"ק: בא"ד פיהק ומת לא הוה נפל לרבנן כו' הוא דאמרינן במסכת שבת כו' דגרסי' ביום ל' כו' אפילו לענין אבילות דהוי כבר קיימא הס"ד ואח"כ מ"ה כיום שלפניו וא"ת דברים כו' מן

בגמ' אלא אי כרבנן דפליגי ארשב"ג כו' אונאים ומהאבלין עליהן וי"ל כו' של א' מהן הס"ד ואח"כ מ"ה ודידיה אזל כו' בנו תחלה הוה כו' לפדיון בנו כמו לפדיון עצמו כו' והוא קנה הנך ה' בני כו' אימת דהל חיוב כו' גדולתו לא אישתעבוד נכסי כו' כנ"ל ובד"ה ה' סלעים כו' אשה בכסף כו' דבאשה כתיב בהדיא כו' ובד"ה אמר רב אסי כו' דבסלע ד' זוזים והזוז כמשקל כו' שר"ל דדינר כסף כו' לא שוה אלא שמינית שבדינר צורי וצורי גופיה כו' דוכתא בשהם דינרא הוה דדהבא דמזדבנא כו' בפ"ק דקידושין כו' שייפא דדינרי ורבי אמי כו' לא פליגי ואמתני' קיימי כו' הגאונים בבליים שהשבעה כו' אפילו מדינר שבכל כו' ד' דינרים מאותם של צורי של צור כו' בעשרים כדפרישית דשיעורי כו' ובד"ה ר"ח אומר כו' דבין זה ובין זה נקרא כו' ע"ש סוריא כו' לא מזדבן בעשרים כו' ששוה שמנה של בן הייתו שלשים ושנים דינר כו' ד' דינר הס"ד ואח"כ מ"ה ר"י כו' ומסיק דל זוז ויפארו כו' ותמניא זוזי ופלגא ופלגא דנקא כו' כנ"ל: בפירש"י בד"ה מנה בגמרא הס"ד ובד"ה חוץ כו' בלישכה באדר אין כו' תני שקלים גמרא ואח"כ מ"ה מנה כו' ד' זוזים והזוז במשקל כו' ומחצה למשקל הברזל הס"ד ואח"כ מ"ה ר' אמי כו' צורי היינו כו' הד"א כנ"ל:

דף נ בפרש"י בד"ה דל מנייהו כו' סלעים כ'דינרים עכ"ל ובד"ה עשרים כו' הוו דל שתות ופשו כ' הד"א ודל שתות מחד זוז פשו כ"א נכי דנקא הס"ד ובד"ה דאינון כ"ח כו' ופלגא ופלגא דנקא כו' דכיון דז' צורים כו' הלכך ז' דינרים כו' ופשו ששה דינרים כו' פונדיון ושביעית הוה להו כו' הגאונים הס"ד ואח"כ מ"ה סלעים כו' עשרים מעין עכ"ל ובד"ה קלבון כו' ארבעים ושמנה אלמא כו' כנ"ל: תוס' בד"ה דינרא כו' ואשכחן הדריינוס קיסר בפ' כו' עכ"ל כ"ל משום דמצינו בפרק הניזקין אדריינוס בא' ולא בה' הוצרכו להביא ראיה לקיים פרש"י דמצינו הדריינוס ג"כ בה' בפ' אין מעמידין כו' ודו"ק: בד"ה דמזדבנא כו' נשתנה כל כך כו' דהיינו חמשה זוזים כו' דל חומשא דחמשה זוזים כו' והדינר שש מעה כו' השקל הוא מעה מעה כו' לשון קלבון דאינו כו' כנ"ל: ע"ב בא"ד דכששוקל עשרה ליטרא ביחד כו' דאע"פ דאם שוקל כו' הוו להכרעת המטבעות כו' המטבע שמי שיש לו כו' לעשות כ"ה דינר של כו' ובד"ה כל הכסף כו' פחותה שבצורי ומייתי כו' כדרבי אסי כו' דאמר כסף קצוב אתי דבר חשוב לאוסופי כו' אתי היקשא ומפקא ליה כו' אף כסף שנים הוא דאתא ונראה כו' ולא כתיב כסף ה"א מה כו' בכל כלי אע"פ שאין בו כו' הכפירה פרוטה והודאה פרוטה והדר כו' אלא כסף חשוב והיינו מעה שבכך יש כו' לאפוקי מרוקא א"נ שאין בכלי ש"פ כדפי' רש"י כו' ובצור מטבע נחושת ליתא כו' בעי אוקמיה אדינר כו' והרי טענה כו' ונימא נהי כו' דאפיקתיה מפרוטה דבשלמא לקמן כו' אבל השתא כו' כל מה שחסר כאן עיין בתוספות פ"ק דקידושין אוקמא אשני דינרים הס"ד ואח"כ מ"ה מה כלים כו' דלכתוב כספים דמשמע כו' דא"כ דבר חשוב מגליה דאמינא ב' פרוטות כו' ובד"ה כל כסף כו' של חמשים זוז כו' וכתובת בתולה שהיא ר' כו' כנ"ל: בפרש"י בד"ה כסף מדינה כו' דאמרינן לעיל הס"ד ואח"כ מ"ה טענה כו' מסרתי לך הס"ד ובד"ה שוה כו' נחשב הס"ד כנ"ל:

דף נ ע"א כל כסף האמור בתורה סתם סלע כו'. ר"ל כל שקל כסף סתם האמור בתורה סתם היא סלע ולא כאיכא דקרו לקנטרין תיקלא וכן הוא בהדיא בב"ר א"ר חנינא כל שקלים האמור בתורה סלעים כו' וכן מוכח דהא בדומיא דשקל כסף דעפרון מיירי אבל כסף סתם האמור בתורה ואינו מפורש ביה שקל אינו סלע אלא דינר כפירש"י בהדיא לקמן ובפ"ק דקדושין אך יש לדקדק לפי זה מאי קאמר דנביאים הוא ליטרין ולכאורה הכתוב ביחזקאל מכחש זה דכתיב והשקל עשרים גרה כ"ה שקלים וגו' המנה יהיה לכם והוא שיעור שקל של תורה וכ"ה שקלים הוא מנה של תורה שהיה כפול ועוד הוסיפו עליה שתות כמו שמפורש בפ"ק גם מה שא"ל הקב"ה ליחזקאל ומאכלך אשר תאכלנו במשקול עשרים שקל ליום וגו' ואי הוה שקל דנביאים ליטרא דהיינו כ"ה סלעים אין משקל עשרים שקלים לחם צר ליום אחד לאדם א' דש"ל עשרים שקל עשרים מנה של תורה ושיעור אכילה של כל אדם הוא כ"ה סלעים שהוא מנה ולרבי עקיבא פרס דהיינו י"ב סלעים ואי כמו שמנינו פ"א דפיאה ומפרש בירושלמי ואכלו בשעריך ושבעו תן להם כדי שישבעו וצ"ע ודו"ק: שם קינטרין כו'. פירש"י הכא מאה סלעים אבל בפרק הפועלים פירש"י קינטרין משקל גדול לענטיינ"ר מאה מנה עכ"ל וראיתי בתרגום ירושלמי ככר זהב טהור קינטר זהב דכי ויש לכוון בזה פירש"י דפ' הפועלים דככר של קודש כפול שהיה ק"כ מנה ואברהם ככר של קודש נתן לו ולפי שבאותו זמן עדיין לא הוסיפו שתות הרי ככר של קודש ק' מנה ומה שיש לדקדק עוד בזה עי' בחידושינו פ' הפועלים: שם דינרא הדרייני טורייני שייפא פירש בקונטרס כו' שייפא שם המלך כו' עכ"ל היינו פי' בקונט' במס' ע"א פרק ל"י מיהו גם שם לא פירש שייפא שם המלך ע"ש: סליק פרק יש בכור

דף נא בפרש"י בד"ה משום כו' אבל באונס כו' עד כספיסקול הוא כפול בא"ד דתנא בריתא במנה צורי כל חד כו' שקלים יהיב שקלים כו' ומעשר הס"ד ואח"כ מ"ה מעשר שני כו' ובד"ה ולא בהקדשות כו' בגמרא הס"ד ואח"כ מ"ה כתב לכהן כו' שהוא חייב ליתן כו' בנו הס"ד ובד"ה מכתב עט הס"ד ואח"כ מ"ה ואמרינן במסכת קידושין במאי כו' ובד"ה ומאי מיעט מיעט שם הס"ד כנ"ל ואפשר לקיים כל פירושים הישנים שכתוב בהן ומאי מיעט מיעט כל מילי דר"ל דהיכא דאיכא מיעוט וריבוי ומיעוט מיעט כל מילי ודו"ק: תוס' בד"ה והראיון כו' בכל חד טעמא כו' נסכא וכסף סיגים כו' לו לעולת ראיה טובה כו' ובד"ה אימא כו' דכתיב בהו כסף גבי הקדש וכן מצינו כו' ובד"ה כתב לכהן כו' כגון שכתב לו בשטר ונתן לו בפני כו' כנ"ל: ע"ב גמרא א"ל לא גמרת. ויהבת מדעם כו' כנ"ל וכן נראה מפירוש רש"י ותוס' וכ"ה ברא"ש: בפרש"י בד"ה בזה אחר זה כו' ולכהן אחר הכי כו' ובד"ה א"ל לא גמרת כו' ובד"ה מדעם כו' אפילו לא החזירם אין כו' ובד"ה מה עולת כו' דמי ועוד כו' דההוא לא בעו ממש כו' ובד"ה ערך כו' על הסדר ליתן כו' כנ"ל: תוס' בד"ה אמר עולא כו' לרבי יוחנן הס"ד ואח"כ מ"ה אבל חכמים כו' דמתני' נמי קתני חייב ליתן לו ובנו כו' דאמר אינו פדוי עד שיתן כו' ובד"ה א"ל לא גמרת כו' ובד"ה הלכך כו' בכולהו קני וי"ל כו' אע"פ שאותו סתם כו' כפי' כו' דאיכא היכרא כו' ובד"ה ולא בראוי כו' נראה דאינו גובה כו' אבל רבי פירש דאע"פ שהורע כח הבעל כו' והוה ליה מלוה כו' מלוה ולא משום דלדידהו כו' לכתובה כלל אפי' מחיים כו' המשנה זו דהכותב שהם כו' דהא ליכא למימר דר"מ היא ולהכי כו' משנה דהיכא כתובת כו' אפי' מיניה כדמשמע בפרק כו' ואשה וחבילה עמהם כו' ובהכי כמו מיניה כיון דאגידא ביה כו' לרבנן דרבי מאיר דלא כו' ולא היורשין גם כו' יפה כח אשה וב"ח כו' דיתמי ואי נמי כאן חומרא דר' נתן כו' כנ"ל:

דף נב בא"ד דלא ס"ל כר"ן דמחייב כו' שיש לו ביד אחרים לבעל כו' זה ביד אחר כו' ברים המשנה במלוה כו' להיתומים בהם כח מהאשה כו' יותר מאשר מטלטלי כו' וכ"ל דר"ל יותר מאשר מטלטלי דיתמי דהוו מלוה ופקדון ביד אחרים והוא דחוק: בא"ד והשתא דתיקון כו' כאילו אביהן גבאן מחיים כו' דיתמי ואי טעון שתגבה כו' כנ"ל: בפרש"י בד"ה ולא האשה כו' הנכסים בשעת מיתת כו' שוין ולא בראוי כבמוחזק הס"ד: תוס' בד"ה ולא האשה כו' כדפי' רבינו שמואל כו' לרבנן משום דהוו כו' דילפינן מהדדי ורבנן חשבי לה ראוי כו' אבל בעל דאינו נוטל בראוי לא אשכח ליה משנה כו' את יאיר וגו' הס"ד ואח"כ מ"ה והאמר שמואל כו' בכתובת ובקונט' פירש מזון הבנות כגון נשא אשה ופסק לזון בתה ולפירושו אין ראיה דמאי איירי שפיר בשבח לקוחות ואין לשונו' כנ"ל מתוס' דפ' הגוזל [ע"ש]: בא"ד ה' גובין מן המחוררין כו' והמקבל עליו לזון בת אשתו ובן כו' עכ"ל ושכתבו לעיל בבת אשתו דגובה מלקוחות כדאיתא ברים הנושא מוקמינן לה התם בשקנו מידו וכ"כ רש"י בפ' נערה ע"ש וק"ל: בא"ד תנאי ב"ד איירי והנהו לא גבו כו' והומיא דהכא איירי כו' זבינא אילין אינון כו' ענין ה' באפותקי דפריך כו' כמאן דגביא ונשאר שדות כו' וגרע כחו של ב"ח כו' דלא מסיק כו' לא קאי במסקנא כו' ארעא הא דלא מסיק כו' ה"מ לאקשויי כו' אביהם הא לא שקיל אלא לא קאי ההוא שנויא אהא סוגיא כו' אלא אקשיא דשמואל כו' דאיתא נמי כו' כנ"ל: ע"ב גמ' אמר ר' אסי אמר ר' יוחנן כו' שהורישתו אשתו בית הקברות כו' כנ"ל: בפרש"י בד"ה או שלפופי כו' וקמ"ל כו' ובד"ה אף חלק כו' דאורייתא ויבם בכור כו' ובד"ה טובה חכמה כו' הא דרביה ולא הוה כו' כנ"ל: תוס' בד"ה לאתויי שבחא דממילא חפורה כו' ובד"ה בכור לנחת כו' רחמנא למאי הלכתא כו' לגריעותא כו' ובד"ה אמר רבי אסי כו' ומה שקשה אדר' אסי כו' בקנין הגוף וא"כ לא משכחת לה דמייתי בכורים אלא חד בר חד עד כו' הכל פי' בפ' כו' דמחזירין ביובל רק ר' יוחנן לבדו ודוקא כו' ורגליו דתלוי חוזרות כו' כדאמר לעיל וכדאמר נמי כו' חלקו המגיע משעה כו' דאין חוזר מטעם דפרישית כו' חלוקות ירושה מחלוקת כו' ואפילו הכי מודה בה ר"י כו' ובאורים ותומים ובגזירת הכתוב כו' הכא רב הושעיא על ר"י ממתניתין כו' הבכורה ואיכא כו' ובד"ה קרי רב חמא כו' ומימרא דרבין כו' ובד"ה באין בני כו' קברו ודרכו וכן כו' אין שומעין לו דבעי הוא שיקברוהו אלא כו' כנ"ל: סליק פ' יש בכור

מעשר בהמה פרק תשיעי

דף נג גמ' גזירה משום יתום אי הכי כו' כנ"ל: בפרש"י בד"ה לימא כו' לארץ הס"ד ואח"כ מ"ה מעשר כו' בפרקא קמא דקדושין כל כו' ובד"ה כדרב הונא כו' פירקא הס"ד ובד"ה משום תקלה כו' בלא מום הס"ד ובד"ה בכור כו' בתמיה הס"ד ובד"ה ה"ק כו' הד"א כנ"ל: תוס' בד"ה ר"ע כו' דבן אנטיגנוס העלה בכורות כו' ובד"ה כרב הונא כו' לא צריך למגזר משום כו' כדנקט התם כו' ובד"ה אלא תקלה כו' ולאחר החורבן היה דרבן כו' ושמא לא בטלו מעשר בהמה כל כך כו' ובד"ה ואין מחרימין כו' אי הואי התם הוה כו' דבלאו הכי מקשה רבי' תם כו' שרי התם על ידי פדיה דליסקול כו' איסור עולם כל שכן כו' במקרקע נמי הוה משמע כו' אלא ממקרקע לבד וכ"ש כו' ובד"ה מעות כו' וכן בעלמא הפרים מעות לגזירותו כו' ואידך ליסתרו ושמא התם כו' ובד"ה ואיזהו עיקור כו' ולהמתין לכהן שירצה כו' דלא משתמיט בשום דוכתא למתני הכי בזמן הזה דבכור דשרי כו' כנ"ל: ע"ב בפרש"י בד"ה ומשני כו' נפיק הס"ד ואח"כ מ"ה ברים עשרה בעשירי הס"ד ובד"ה ומשני כיון כו' דבר מועט הס"ד ואח"כ מ"ה ושכיחי כו' בקדשים ואפי' כו' ובד"ה ואליבא דר"י כו' ובעמיתו דכתיב ומעלה בו כו' לה' ובעמיתו הס"ד ואח"כ מ"ה ה"נ דליעשרו הס"ד ואח"כ מ"ה יהיה קודש עשירי כו' ולא יגאל הס"ד ובד"ה ולמנ"מ כו' למיקם עלה בלא ימכר כו' הד"א ובד"ה מה מעשר היוצא שנה אתה מעשר וכו' ובד"ה הכתיב עשר כו' דגן הס"ד ובד"ה אין תורמין כו' קמיירי הס"ד כנ"ל: תוס' בד"ה אפשר כו' דלא ס"ל כרב יהודה עכ"ל ובד"ה הקדם עילוי כו' ואם נדבה נותן טובתו שור זה כו' אומדים כמה כו' וטובת הנאה דפרק עד כמה כו' ובאיזה צד פודין אותו אומדין כמה כו' כנ"ל:

דף נד בפרש"י בד"ה דגן ודגן כו' על חטין הס"ד ובד"ה תירוש ודגן כו' או דגן ודגן שהן כלאים כו' כנ"ל: תוס' בד"ה ומה תירוש כו' דהמ"ל מעשר של כו' זה בזה ומתעשרין כו' במעשר בהמה דברים של שנה א' כו' אבל מק"ו דחדש כו' בהמה דחדש ויש כו' זה על זה ואין מתעשרין מזה ע"ז וכבשים כו' ובד"ה דגן ודגן כו' ודומה טעות סופר הוא דהכא משמע כו' כלאים דכלאים לוקה ומסקינן כו' קמ"ל דכי זרע חטה וחרצן כו' הרי גווני כלאים כלאי זרעים וכלאי כרם כגון חטה ושעורה וחטה וחרצן ובחד כו' ובחד פליג. אבל חטה כו' דלקי תרתי לאפוקי מדר' יאשיה דהא לר' יאשיה נמי לקי תרתי וכן מוכח כו' בלאו שני שהיו לו לומר בלאו אחד דאין קושיא כו' כזה בעי כו' ושעורה וחרצן ור' יונתן מחייב כו' ב' מיני זרעים ומיהו ר' יהודה כו' ובד"ה ושני מינין כו' כילד מברכין כו' כל מילי דשבות כו' אין הלוקין דכאן שאכלה לוקה כו' היינו מכות מרדות והא דאמר בסוף הערל דעיגול אינו עולה התם רבנן כעין דאורייתא תיקון והא כו' ודפליגי ר"א ור"י כו' בדון מינה ומינה בדון מינה ואוקי באתרא מסכתת כו' ולא כל פרי העץ כו' ויצהר ר' אבא בשם שמואל לא חשו כו' דתניא איסי בן עקיבא כו' ובד"ה אלא מעתה כו' כדמרבינן לעיל מכאן כו' כנ"ל: ע"ב גמרא חזינן לרועה כמאן כו' כנ"ל: בפרש"י בד"ה כבשים ועזים כו' מק"ו דתירוש ויצהר וה"נ דרשינן ק"ו דחדש כו' ובד"ה וכ"ת כו' לא מסתבר כו' ובד"ה מצטרף כו' מפרש טעמא הס"ד ובד"ה וכמה יהא כו' מכאן וה' באמצע מצטרפות כו' ובד"ה דהנך ה' אמצעיות חזיין כו' לגורן אחר הס"ד ואח"כ מ"ה חמש מכאן כו' באמצע אע"ג כו' ואתויי הויא כמאן כו' כנ"ל: תוס' בד"ה אמר אביי כו' לחלק במיני דגן כו' התם ולרבא דאמר לא כו' בהו חלב דאין כו' דחד חלב כתיב בהו מהאי אהאי כתב רחמנא כו' קרא לו דגן ומוקמי נמי לומר דלא אהני כו' ולחלק בתירוש ויצהר לא אצטריך כו' ראשית על דגן ודגן והתם כו' ובד"ה ואתי כו' ולא לדבר אחר עכ"ל ובד"ה חדא מנייהו כו' קאמר הכי ועל רב פפא רגיל לומר כן שמלך אחר כו' ובד"ה אמר קרא יגבול אותו כו' כנ"ל:

דף נה גמרא ומצטריך איהו למיזל כו' והירדן יגבול אותו כו' בשלמא לרבי חייא בר אבא כו' אף ירדן ארץ כנען כו' אמר רבה בב"ח א"ר אין כו' כנ"ל ואין כאן תירוץ לקושיא לימא כתנאי כו' וכן נראה מן הילקוט דמלתא דרבה בב"ח הוא מלתיה באנפי נפשיה ולפי זה נראה דל"ג לימא כתנאי אלא דגרסינן כתנאי כו' והוא מסקנא דמלתא ודו"ק: מפרש"י בד"ה תרגמה כו' דהא דקתני כו' ובד"ה דקרי ליה כו' ביה ממונה הס"ד ובד"ה והירדן יגבול כו' ובזה נודר כו' ולמעלה הס"ד ובד"ה זכרותא דדם עיקר כו' כנ"ל: תוס' בד"ה שאני כו' ותאר הגבול ועלה הגבול כתיב ובד"ה מעבר כו' כתיב מה ירחו ארץ כו' דכתיב באלה מסעי כו' וכתיב ויצו משה כו' כמו שיריחו לאו בכלל ובד"ה ואין ירדן אלא כו' דבטל הסיבות כו' כדקאמר בסמוך כו' כל אורך ארץ ישראל ממזרח כו' שהיה כלה הירדן נופל כו' ועלה בהר ימה פירוש כו' מערב מצפון לדרום כו' גבול דרומית ממערב למזרח כו' ים המלח לפונה אל קנה כו' יריחו ולמטה דקרא והירדן יגבול אותו כו' כנ"ל: ע"ב בד"ה הוא פרת כו' לא זה פרת הולך כו' ובד"ה מסייע ליה כו' אינו אלא משום דפרת כו' כשהוא רבה כל הנהרות רבין עכ"ל ובד"ה מטרא כו' לבבל וכדפירש לעיל כו' מתוך כך דג"ע במערב העולם כו' ואמרינן בלא יחפור כו' מזרחית קולטת אדם הראשון כו' דחלפה אוורדי דג"ע כו' ממש קאמר אלא בשחרית כו' ואין התימה על הטעם זה כו' ובד"ה ומפני כו' אומר בדידיוני נפל פירש ע"י דידוי שמדדה את כו' כנ"ל לפר"ת בב' דלתי"ן ע"ש ובד"ה שמא ירבו כו' לא עשה מקוה לכתחילה כו' אך מעיין מעיין בכל שהוא והמקוה בארבעים סאה אי מה מעיין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין ת"ל אך מעיין בזוחלין כו' ראייה מים שעשה שלמה כו' שם במקוה כו' ממה נפשך שהרי נעשו כו' ובפרק קמא דפסחים דבקרקע כו' וקאמר התם מאמת כו' במסכת מקואות ומייתי כו' ובד"ה אין המים כו' המתחלת מסרבו מפילי כו' כנ"ל:

ח"א דף נה ע"א למה נקרא שמו ירדן שיורד מדן כו'. אע"ג דבימי משה נקרא ירדן ולא נקרא לשם דן עד שכבשו אותה בימי השופטים כמפורש בקרא מצינו דכתיב קרא לעתיד כדאמרי' פ"ק דכתובות מדקל ההולך קדמת אשור כו' ומי הואי אלא דעתידה כו' ע"ש:

דף נו בא"ד ובב"ר נמי דרים כר"מ כו' הנהרות מתרבים כו' ואמרינן התם נמי כו' התהום אבע מימיך כו' המקוה כדפי' וי"ל כו' כל הנהרות נמי לפעמים מבריך ומאי כו' דאמרינן בפסחים דים טבילה לזב כו' והזאה היאך היה על האנשים שעשו פסח כו' ועל כל טמאים כו' דפסולין למי חטאת כו' במסכת פרה פ"ח באר אחאב כו' בסיפא באר שנפל כו' אבל באר אחאב ומערת פמיים כו' לפי שירדן יורד ממערת פמיים וירדן פסול מפני כו' דאיכא למימר מן הדין כו' ולפי פירוש אחרון לא קשיא כו' אין קטפרס שזה כו' ולא קטפרס מחברן אלא חיותן מחברן כו' איסור הבטל חוזר וניעור וכשחוזר כו' ודאמרינן ברים מכות כו' התם איתנהו כו' אין הטוטפין ניכרים וידועים כו' כנ"ל: גמ' הלוקח חל על מחוסר זמן כו' איפסול ליה בלוקח כו' כנ"ל: בפרש"י בד"ה ופריך כו' ואת ילפת מינה מעשר ועוד בכור כו' ובד"ה אמר קרא כו' האיל הס"ד ואח"כ מ"ה לחטאת ולאשם כו' ובד"ה את"ל משנה כו' חל עליו הס"ד כנ"ל: תוס' בד"ה ומה בכך כו' ומודה ר"ע דאמרינן בפ' כו' מועבדת שיהא עבודות של אדם שוות ביה כו' ע"כ היקשן הכתוב כו' וא"ת לרב אחדבו בר אמי דאמר פרק כו' ר"א הוא דאמר דכין אפשר משה"א ולית כו' וי"ל הא דנעמידנה נמי כר"א כו' בד"ה אמר קרא כו' וי"ל הא דדרשינן כו' אבל מאחר דאפקיה כו' כנ"ל: ע"ב בפרש"י בד"ה בעריות כתיב כו' ניכהו דהכל מודים כו'

ס' הד"א דאין ממזר אלא מחייבי כו' ובד"ה קנו כו' והאי קט לא לקחו כו' ובד"ה יהיה לך כו' לך הס"ד ואח"כ מ"ה ולא של שותפות כו' שותפות הס"ד ובד"ה אבל חלקו כו' שישנן בשעת חלוקה אינן פטורין כו' כנ"ל: תוס' בד"ה זונה כו' על אמו ובתמורה תני רבי אומר אין אתנן אלא הבא לו בעבירה אבל כו' כדקיימא ליה דאיסור כו' והא דכהן הבא כו' והא דמשמע דלא כו' ובד"ה מה עריות דלא תפסי בהו קדושין כו' תימה כיון דילפינן מעריות ה"ל למעוטי זונה עובדת כוכבים דבעינן כו' דלא דומיא דעריות מה"ע ורבא כו' ובד"ה ואזדא ר"י לטעמיה כו' ובד"ה לברור חד כו' התלמוד כיון שיש ברירה כו' כך דעתו מתחילה דאותה שיברור הוא כנ"ל:

דף נז בפרש"י בד"ה ולריכי כו' דר"י הס"ד ובד"ה ואי אשמעינן כו' למימר הכי הס"ד ובד"ה אחד נטל כו' הי ניהו הס"ד ואח"כ מ"ה שעם הכלב התשעה שעם כו' ובד"ה הכא במאי כו' התשעה שעמו דהשתא כו' ובד"ה שור או כשב כו' כתיב הס"ד ובד"ה טומטום כו' ממ"כ מעשרי ור"ש סבר בריה בפני עצמה היא: בע"ב הס"ד והד"א ע"ש בע"ב ושייך לעמוד זה ואח"כ מ"ה הכי נמי לא יוצא כו' כנ"ל: תוס' בד"ה חוץ מן כו' אבל בכ"מ דחשיב טרפה רגיל כו' בכלל כלאים משום דדמי ליה קלא הס"ד ואח"כ מ"ה פרט לטרפה שאינה עוברת דבהמה כו' כיון דאינה טרפה הס"ד ובד"ה זכר ודאי כו' טומטום כו' הך סוגיא כו' כנ"ל: **ע"ב** בפרש"י בד"ה את המתה שמקשה כו' שעושין לו הס"ד ובד"ה ועוד העיד כו' שעברו עליו ט"ז קרונות כו' בד"ה פרוס כו' תנאי מפרש בגמ' הס"ד ואח"כ מ"ה וכן גורנות כו' מדרבנן הס"ד ואח"כ מ"ה וא"א לעשר כו' שטובע הס"ד כנ"ל: בד"ה למה נאמר למאי הלכתא הס"ד: תוס' בד"ה בפרוס כו' ט"ו יום דפרוס לשון כו' דאמר באדר א"ר עקיבא לא כו' וקביעא ליה זמנו לעולם כו' ולא מקודם גבי הן העידו שמעברין כו' מיום הכפורים קודם הפסח ל' יום דע"פ בכלל הל' יום וכן ר"א ור"ש כו' הד"א והלא מן הדין הוא בשנים באלול דיום כו' שני שבתות כמו ע"פ כו' ועיקר דרשא דהלכות פסח כו' ועיקר דרשא דשני שבתות דר"ג מפיק כו' שלא היה שם בפסח קרבנות אחרים ובפרק בתרא דמגילה כו' כותיה מתניתין דמקדימין וקרינן ושלשים יום דנפקא לן כו' די"ז דניסן וי"ד דאייר שהן ל"א יום ומהשתא שמעתין כו' הד"א עלמא יקשה למנוא י"ד בלא כו' פסח שבי"ד מ"מ לדורות שיש להזהיר על כו' קבעו חכמים זמן בר"ח אדר ולא כו' דבמתניתין הכא כו' זמן השמעת שקלים לעולם כו' ובד"ה ניחא ליה כו' הכל יחד הס"ד ואח"כ מ"ה וא"א לעשר כו' דהיינו גזרה לגזרה דהיא גופה כו' יחתוך זמורה ועוד מאי למימר כו' הד"א יוצאים בנדרים כו' ולא קרא עשירי ולא שייך לאיסור הקדש כזה בי"ט עכ"ל כנ"ל:

דף נז ע"ב חזירין שבמקומנו כו' פעם אחד נפל ארז כו' פעם אחד נפלה ביצת כו'. הגם כי יש להאמין כל אלו הדברים כפשטן מ"מ ודאי דלא נכתב בתלמוד רק להורות על המכוון בענייננו כמ"ש באגדת דפרק הספינה ודסבי דבי אתונא ונראה בזה ע"פ מ"ש דיש בישראל שינוי ריבוי דעות כמספר ס' ריבוא שהיו עם ישראל במדבר ולפי שיש בנגדי כל דעה לימין ולשמאל שהם לטהרה ולטומאה דימה אותם לחזרת שהוא חסא כדאמרינן פרק כל שעה שתחלתו רך וסופו קשה רמז כי מתחלה דעותם לצד טומאה ולסופו לצד טהרה כי בקושי באו אליה וזה שאמר כי יש לכלל ישראל ס' ריבוא קליפות הטומאה בתחלה והיינו בבית המסך שלו מקום המאום מלאה שיקוצים במצרים שהיה שם תולדותם שע"ז נאמר פרו וירבו וישרצו וגו' כשרצים הללו מר אבל סופן כשבאו למדבר לצד התורה שהיא צד ימין כמ"ש מימינו אשדת וגו'. ואמרו פעם א' נפל ארז כו' ועברו כו' כלפי מ"ש בנדרים דפלפול וחידוד של התורה לא ניתנה רק למשה אבל הוא בעין טוב נתן לישראל ולתלמידיו גם פלפול התורה וע"כ לא יבא שום תלמיד לעומק ושורש ענין בלי רב המלמדו כמו משה ליהושע ויהושע כו' וע"ז אמר כמשת משה שהוא הארז האחד שנפל אז אח"כ עברו עליו מדור לדור עד ע"ז קרונות שהוא משל לע"ז דורות דמקבלין זה מזה על חידושו ופלפולו שניתן ככר למשה. ואמרו פעם אחד נפלה ביצת בר יוכני כו' כלפי מ"ש פרק שתי הלחם שהתורה נמשלת לצפור דרור וכמ"ש בהך דפרק הספינה דחזינן ההיא צפרתא כו' ומדמה להתורה בכללה לצפור הזה בר יוכני שהוא גדול שערך כמ"ש בתורה ארוכה מארץ מדה וגו' והביצה ממנו היא דמיון הלוחות י' דברות שהם כלל התורה וכמ"ש בשם רב סעדיה שכל התורה נכללת בעשרת הדברות וקאמר דפעם אחד נפלה כו' דהיינו שבירת הלוחות בעון העגל ושטפה ס' כרכים כו' גוזמא קאמר כמ"ש התוספות בכמה דוכתי דמנין ס' בכל מקום לאו דוקא והוא משל לעונש כמה דורות כמ"ש שאין לך פקידה שאין בה מעון העגל וכן ושברה ג' מאות ארזים לאו דוקא אלא דכמה גדולים שנמשלו לארזים שנענשו בעון העגל וכמ"ש בבני אהרן דמתו מחלה בעון העגל ודמסיק דהיא מוזרתא היא ביצה שאינה טובה ואינה עושה פרי רמז על הלוחות הראשונות שלא עשו פרי שלכך נשתברו לפי' לא נאמר בהן טוב כמ"ש סוף פרק הכונס מפני מה לא נאמר ט' בלוחות ראשונות כו' ע"ש ודו"ק:

דף נח בפרש"י בד"ה דעבלא כגורן כו' דמשהגיע הגורן לא ובד"ה שלשים כו' ט"ז יום הוא הס"ד ואח"כ מ"ה בן עזאי כו' דמיום כ"ט דאדר עד ארביסר כו' ובד"ה דאי אמרת כו' בהמותן הס"ד ובד"ה בפני עצמן כו' עבדינן הס"ד ואח"כ מ"ה ביום ל' של אב הס"ד ואחר כך מ"ה ובעינן כו' לית להו פרוס הס"ד כנ"ל: תוס' בד"ה חוץ מן הקרח כו' ואז היה רבי בן ס' שנה כו' ותרתי הרי שנים נמלא כו' דאב"ע דאמר בירושלמי שהיה קרח ור"ת כו' ובד"ה מפי חגי כו' דאין נביא כו' לגמר עשורו כו' רבי מאיר סבר באחד כו' ור"א ור"ש סברי מה כו' כנ"ל: **ע"ב** בפרש"י בד"ה ונוטל א' כו' הרי אלו מעושרין הס"ד ואח"כ מ"ה ודאב פטורין דליכא מאותה שנה כו' ובד"ה פשיטא כו' וליכא משנה שעברה כו' ואי מהנהו דתשרי דהנך עשרה דאב כו' מעושרין הס"ד ואח"כ מ"ה למשקל כו' זמנם א' יהיו תשיעי כו' כנ"ל: תוס' בד"ה ונוטל א' כו' לא יבקר כדאסר אפוקי בעל מום בריש עשרה ברים פירקי' כנ"ל: בד"ה כשם שהתרומה גדולה כו' ניטלת מאומד מן התורה כו' אומר דחטה כו' הד"א ולא נתנה בה כו' דראשית דגנך כו' מהני דלהכי מקים תרומה גדולה דניטלת כו' הד"א פחות נוטל בעין יפה וגרסי' עלה בירושלמי כו' גרוגרות במנין וגרוגרות על תאנים במדה כו' אלא במחשבה ובאומד אלא כדי כו' דמקים תרומת מעשר לתרומה כו' יש לו לתרום כו' וא"ת פ"ד דתרומות הא תנן כו' והיא דמונה משובח כו' ממאי הוא משובח אמר רב הונא כו' וא"ר חנינא תפתר כו' ואי לרבנן לדידהו כו' ואי כאבא אלעזר בן גומל הא אמר דמצוה לעשות מאומד ונראה לפרש דלר"א בן גומל נמי לא ילפינן אלא דמועיל מאומד ולא דשויה מצוה מאומד והשתא הא דמשני כאן בתרומה גדולה כאן בתרומת מעשר היינו כר"א בן גומל וניחא השתא הא דמייתי עלה ברייתא דאבא אלעזר בן גומל א"כ מודו רבנן לאבא אלעזר בן גומל דמאומד הוי תרומה אבל אין מצוה כו' דלא חיישינן אי מרבה אף במתכוין כו' קרייה רחמנא תרומה דכתיב בו כו' ובמעשר ראשון איירי כו' כנ"ל:

דף נט בפרש"י בד"ה ודלמא עשירי לא קרייה כו' ענין אחר ודלמא כו' ובד"ה תשיעי נאכל כו' לענין הבהמות הס"ד כנ"ל: תוס' [הגמד"ק] בד"ה כשם כו' דילפינן תרומת מעשר כו' שאין סברא ללמוד לגבי כו' ואפשר משאי אפשר וה"נ כו' אע"ג דבמעביר לא חיישינן כו' וא"ת כיון דאבא אלעזר שרא אפי' במעשר כו' גרוגרות שבמקלוע על כו' גופה י"ל נהי כו' הד"א. ובד"ה אף תרומת כו' ובגיטין פירש הקונטרס הא דיליף תרומת מעשר כו' שמלמדה ואינה למידה כו' ומוקמינן לה כו' דבמסכת בכורים תנן כו' כל הגט גבי תרומת כו' דמדאורייי' לא בעי כו' לא פליגי מדפריך בריש כו' שליחות מתרומה מה לתרומה כו' והיינו תרומת מעשר דכתיב ביה אתם כו' ומיהו לפי' הקונטרס שפי' כו' ר' יוסי בר יהודה בשמעתין כו' דאפילו לרבנן נמי מצינו למילף מחשבה במעשר כו' תרומת מעשר שבו קרייה כו' ובד"ה במחשבה פ"ה נתן עיניו כו' לאכול בלא הפרשה כו' ואוכל בצד זה וכל זה דנפקא כו' ואשכחן דקרי למחשבה דיבור כו' תרומה וחשיב אלם ובירושל' כו' ברכה ובמסכת שבועות פ"ג משמע דלכולי עלמא שרי בכ"מ אע"פ שאין מפריש עתה כדמוכח ההיא דהלוקח יין מבין העובדי כוכבים דשרי לכ"ע אי לאו משום ברירה אי משום כו' מעשר שני לצפונו כו' א"ת כו' פרק נוטל מעלין המדומע כו' ואפי' דמאי אסור לתקן בשבת כדמוכח פ' במה מדליקין כו' ובד"ה איתקש כו' יהודה וכן בזבחים פרק ב"ש דרשי' כו' מדאתקש תרומה למעשר כו' ומעשר בהמה למעשר דגן כו' כנ"ל: **ע"ב** גמ' ושאינן מנוין מצטרפין לגורן כו' אם בפתח השטה יצאו כו' וארבעה מצטרפין לגורן אחר כו' כנ"ל: בפירש"י בד"ה אף תשיעי כו' אם קרא לי"א עשירי לא יהא כו' אא"כ נעקר שם כו' העשירי עצמו הס"ד ואח"כ מ"ה ליקרב כו' שהוא חמור כ"כ כו' ובד"ה תשיעי כו' דאינו נאכל אלא במומו ובד"ה אי נמי כו' אא"כ נעקר כו' ובד"ה ודלמא כו' עצמן הס"ד ואח"כ מ"ה ירעו כו' הוא המעשר הס"ד ואח"כ מ"ה אלא לאו כו' במנין הראוי הס"ד ואח"כ מ"ה ומנה כו' דוקא הס"ד ובד"ה בפתח כו' ב' פתחים הס"ד ואח"כ מ"ה נוטל כו' באותו פתח הס"ד ואח"כ מ"ה והשאר כו' מצטרפין לגורן אחר דבמנין כו' לאפטרינהו להני משום כו' נשתיירו בדיר אלא ד' כו' בני עשורי הס"ד ואח"כ מ"ה אם אותן כו' הד' האחרונים הס"ד ואח"כ מ"ה נוטל כו' נשתיירו בדיר הס"ד ואח"כ מ"ה ארבעה ראשונים כו' בין להכא הס"ד ואח"כ מ"ה ודאי מנין הראוי כגון כו' דלא אמרינן מנין הראוי למשדינהו בין כו' הד"א ענין אחר הא כו' כן צריך להיות:

דף ס גמרא אין אחד עשר מקודש זה כו' משום הכי הוה ט' וי' מקולקלים כו' כנ"ל: בפירש"י בד"ה אלא כונסן כו' הואיל ולאו בני עשורי כו' דאין הגורן קובע כו' ביחד ומוציא עשרה והשאר כו' ובד"ה בריגלה כו' הרגל הס"ד ובד"ה קרא חד כו' ונמצא דהי"ט היה עשירי כו' במנין הראוי הס"ד ובד"ה זוגות כו' לא היה רק אחד כו' להכא ולהכא הס"ד ובד"ה התשיעי כו' קרב שלמים פ"א הוין מקולקלין כו' משום דקרא לתשיעי כו' ובד"ה וכי יש תמורה דאחד עשר שקרא עשירי כו' ובד"ה אלו היה כו' אחרים הס"ד ובד"ה למנין שלו הוא קודש כו' המאה עשירית קודש הס"ד כנ"ל: תוס' בד"ה יצאו שנים כו' ואם מנאן אחד כו' וע"כ קרא העשירי כו' מאן דאמר בגמרא עשירי למעשר כו' ספק קדוש ליקרב הס"ד ואח"כ מ"ה ועד שישתוק יש לפרש בשני כו' הב"ע דקדים חד מינייהו ואפיק לרישיה כו' עלה כמאן דלא כו' האתמר י"א לאו כו' דקרייה תשיעי להיא דמפקא לרישא כו' הוה עקיר' כדפירש' וללשון ראשון ספיר' להכי כו' כנ"ל: **ע"ב** גמרא טעות מתקדשת כו' מה הוא מיוחד אף כו' כנ"ל: בפירש"י בד"ה ולעשירי כו' דתשיעי למנין בהמות הוי ט' כו' דלא חיישינן למנין שלו כיון כו' ובד"ה שמיני וי"ב אם כו' ובד"ה מיוחד כו' אחד הס"ד ואח"כ מ"ה אף טעותו כו' מקודשים הס"ד ואח"כ מ"ה עד שישתוק כו' בהוא עצמו ובד"ה וטעמא דר"א הכי הוה משום כו' ובד"ה בתשיעי כשהיה תשיעי ראוי לצאת הס"ד ואח"כ מ"ה עשירי כו' דקראו תשיעי הס"ד ואח"כ מ"ה מעורבין כו' כנ"ל: תוס' בד"ה שנים בעשירי כו' ללמ"ס הס"ד ואח"כ מ"ה והא דתני כו' כדתנן במנחות כיון דסמיכה לא מעכבא כו' היו ממשכנין מולאה להביא כו' מביא אשמו ולוגו ואותו כו' ופ"ג דמו"ק אמר כו' אבל אי לאו קרא היה כו' ישראל במדבר מנודין היו ושלחו כו' פירשתי מן הבקר ואיני יודע מה מביא פר ועגל ובגמרא גבי שהה לנדבה כו' ממדינת הים כהן על ידן כו' דהא קתני לה רישא כו' שנתערבו עורות פסחיהן כו' דאיכא בפסח חיוב כו' לשם מה שהוא ופריך כו' ואזלא למיתה יקריבוהו בלא כו' ברעייה אסור להקריבו בלא כו' והיא דמביא אשמו ולוגו אמר התם לתקוני גברא שאני והיא כו' דבתחלת הפרשת הקרבנות כו' סמוכה ועוד י"ל כו' הד"א דשמעתין כל חד בשעת הקרבתו שמא כו' לקרבן שהוא בר סמיכה וא"ת היכי קרבי הכא כיון כו' וזה מתן אחת ומיהו יש לומר כו' דכל הניתנין כו' במתן א' יצא ובפ' התערובת דר"א סבר מסיק להו לשם עולים מיהו כו' מביא אשמו דמסיק להו לשם עולים הס"ד ואח"כ מ"ה במעשר כו' שם מעשר הס"ד ואח"כ מ"ה לתשיעי עשירי קודש כו' לשליחותיה דעשירי כו' כנ"ל:

דף סא גמ' וקתני מן הבקר כו' כנ"ל: בפירש"י בד"ה דאי לא כו' א' כו' הס"ד ואח"כ מ"ה הב"ע דקתני כו' ובד"ה וכמאן כו' עקירה הס"ד ובד"ה יצאו שנים כו' והשתא קפרים תני כו' ובד"ה למאי דס"ל כו' לדידי דסבירא לי כו' אינה קריבה לאו תמורה כו' לא נקט אלא משום דיוקא כו' קרב שלמים הס"ד ואח"כ מ"ה דתני' אם כו' בד"ה לפניו כו' קדוש הס"ד ובד"ה מאי אריא כו' וקראן עשירי הס"ד ובד"ה אינו קדוש הס"ד ובד"ה פיחת עשרה שתרם אחת כו' כנ"ל:

סליק מסכת בכורות. שבח לקורא הדורות. יפתח לבנו בב' תורות. לעד ולדורות. לשומרם ולהורות. ונחזה בבנין היכל ואולם ועזרות. א"ס:

הגהות וחדושים על מסכת בכורות מאת הגאון כו' מוהר"ר זאב וואלף בהג"מ שמואל הלוי זצ"ל מבאסקוויץ.

דף ד ע"ב תוס' ד"ה ופודה בו. ור"ת מפרש דאספק קאי. נ"ב עיין לקמן דף יא ע"א תוס' ד"ה שהיו לו ספק:

דף ו ע"א תוס' ד"ה פירש. וזה אי אפשר. נ"ב שיהיה בו יותר ממורא מקום שיהיה בו עשה יתירא. עי' תוס' ב"ק דף מא ע"ב ד"ה כיון שהגיע. אבל מה שרצה בס' אס"ז שם לתרץ בשם תלמיד הר"פ ז"ל דנהי דמצינו דהוקש כבודם לכבוד המקום אבל מוראם להקים למורא שמים לא מצינו ולא מיסתבר לי' יעו"ש בס' אס"ז זה ליתא דבהדיא אמרי' בקדושין דף לא ע"ב דהוקש מורא אב ואם למורא המקום יע"ש ובאמת מה שהקשו התוס' מכבוד ולמילף מיניה למורא ולא הקשו ממורא גופא אם אינו טעות הדפוס לאו דוקא נקטו כיבוד אלא הואיל ונאמר שם בגמ' דקדושין כיבוד ברישא נקטו ליה בלשונם אבל כוונתם הוא למורא דהא את ה' אלהיך תירא כתיב ומסתבר' דטעות הדפוס הוא וכן נ"ל וא"ת לוקמא במורא אב ואם דהושוו מוראן למורא המקום ולעבור כו' וכ"ה בתוס' ב"ק שם וק"ל:

דף ט ע"א במשנה פודה בו פעמים הרבה. נ"ב עי' תוס' לעיל ד' ע"ב ד"ה ופודה בו ולקמן דף יא ע"א ד"ה שהיו לו ספק:

דף כ ע"א תוס' ד"ה רבינא. בריש פ"ב דיבמות. נ"ב יעו"ש בתוס' ד"ה ר' מאיר היא וכו':

דף כב ע"א תוס' ד"ה יתיב ר"ד. והיא דשמא רבו הנוספין על הזוחלין. נ"ב עי' תוס' שבת דף סה ע"ב ד"ה שמא ירבו כו':

דף כג ע"ב תוס' ד"ה שנפל. אבל הכא השקה דמ"כ. נ"ב נ"ל אבל אחר השקה וכו': בא"ד הוא ודייק מינה ר"כ. נ"ב הא דדייק מינה ר"כ כנ"ל:

דף כה ע"א תוס' ד"ה ואמר ר"ל. כמו חולין (דף עג). נ"ב שבת דף קז סוף ע"ב:

דף כז ע"ב גמ' איזהו שנה שנכנס' בחברותיה. נ"ב עי' תוס' ב"מ דף סה ע"א ד"ה שכירות של שנה זו וכו':

דף ל ע"א גמ' זו דברי רע"ק סתימתאה. נ"ב מכות דף יז ע"א:

דף לא ע"ב תוס' ד"ה מתני' מני. ואין לחלק בין שער לשער. נ"ב נ"ל בין שיער לבכור:

דף מא ע"ב תוס' ד"ה אא"כ. ותירץ דאילטריך. נ"ב נ"ל ותירץ ר"י כו':

דף מב ע"א תוס' ד"ה אבל טומטום. וי"ל דר"א פירש אין קדושה חלה. נ"ב נ"ל קדושת פה חלה וכו' ועי' תוס' תמורה דף כד ע"ב ד"ה קרב וכו': ד"ה ואתא. וי"ל דאפי' הוי ודאי זכר. נ"ב נ"ל וי"ל דאפי' הוי ודאי זכר ממעט לי' מהזכר אבל אילטריך למעט טומטום המטיל מים במקום נקבות אע"ג דלפי המסקנא הוי ודאי נקבה מ"מ קמ"ל דלא חיישי' שמא נהפכה וכו':

דף נב ע"ב גמ' לעולם קסבר ירושת הבעל דאורייתא. נ"ב נ"ל אמר רב לעולם וכו' וכן היא הגי' בכתובות דף פד ע"א וכן מוכח משם שגירסת אמר רב היא הגי' הנכונה:

דף נח ע"א גמ' אר"י מפי השמועה אמרוה חולין דף קלג ריש ע"ב ובנזיר דף נג ע"א: תד"ה חוץ. ואפי' נולד ר"י בשנה ראשונה שנשא בת כלבא שבוע. נ"ב עי' תוס' שבת דף קנ ע"א ד"ה ור"י ב"ק ותוס' ב"ב דף קיג ע"א ד"ה ומטו בה כו'. וע"ש אבל אני תמה על רבותינו בעלי התוס' ז"ל שבמס' אבות פ"ו מוכח להדיא שכשהלך ר"ע ללמוד תורה לפני ר"א ור' יהושע כבר הי' לו בן גדול שהלך עמו ללמוד תורה ומוכח שם שהיה לו אז כבר אשה שממנה היה בן זה קודם שנשא בת כלבא שבוע. ועי' במשנה דידים סוף פ"ג שגם מוכח שהיה לו לר"ע חותן אחר מלבד כלבא שבוע יעו"ש ודו"ק: סליק

מהגאון מו"ה יחזקאל לנדא זצ"ל. דף יא ע"א גמ' ישראל שהיו לו עגלים ממורחים בתוך ביתו. חסר בליוני עין משפט מיי' פ"ו מהל' מעשר הל' כ"א ועיין בכ"מ פ"ג מהל' מעשר שני הל' י"ז: סליק

דף ב ע"א [illegible]

[illegible]

דף ח ע"א גמ' מותרת באכילה בי"ט והלא בדק אימר לא בדק יפה וכו' כנ"ל וכגי' בכה"ג כך והלא בדק אימר לא בדק יפה יפה אי נמי ילא רובה וכו': שם ויש אומרים מוכססין בנות שוח מנס"מ וכו' כנ"ל: תוס' בד"ה ברדלס וכו' לשלש שנים מדשנה אפעה וכו' כנ"ל: בד"ה הקוף וכו' מן הפיל והקיפוף ויש קיפוף מין עוף בפ' המפלת אמרינן לא אמר ר"מ אלא בקדא וקיפופא הואיל ועיניהם וכו' קיפוף היכי ידענא וכו' כנ"ל: בד"ה בנות שוח וכו' ולא כפי' ר"ח וכו' אלא עשרה מינייהו וכו' כנ"ל והוא בפ' חזקת הבתים דף לג ע"א ור"ל דלפי הירושלמי הן מוציאין פירות גמורין בכל שנה ודלא כפי' ר"ח · ועיין להר"ש ז"ל בריש פ"ה ממסכת שביעית ובערוך בערך בנות שבע ודו"ק:

דף ט ע"א רש"י ד"ה בשלמא וכו' כי היכי דקתני לקמן וכו' כנ"ל: תוס' ד"ה מאן תנא וכו' פ"ה מאן תנא דתמורה שילדה וכו' כנ"ל: בד"ה אמר רב אשי מין במינו וכו' אחותו וגוזיאתו מהו וכו' כנ"ל והיא גי' ר"ת ע"ש: בא"ד י"ל דוקא משום דהוציאתו וכו' וא"ת לאביי דמוקי וכו' כנ"ל: בד"ה ושתי תמוריו וכו' א"כ ניתא ליה וכו' כדקתני זכר ונקבה וכו' מתן טלה א' וכו' כנ"ל וראייתם היא מהא דב' זכרים ונקבה יתן טלה א' לכהן ודו"ק ובזה נסתלקה קושי' מהרש"א ז"ל ע"ש: ע"ב גמ' אמר רב אשי מין במינו וכו' כנ"ל: רש"י בד"ה אמר רבה גרסינן כנ"ל בה"א וכן גרסינן נמי אמר רבה מנא אמינא לה וטעמו הוא מהא דאמרינן לקמן אלא אמר רבא דכ"ע וכו' ודו"ק: תוס' בד"ה ותנן ר"י אומר וכו' לירושלים והא דאמר וכו' כנ"ל: בא"ד כדמתעפינן הקדש במעילה כנ"ל והוא בדף יג ע"א ע"ש: בד"ה מכל האוכל וכו' י"ל התם היה ושוף אסר יאכל כתיב וכו' כנ"ל:

דף י ע"א תוס' בד"ה מה לכלן אסור וכו' מג' לא תבשל לית ליה ק"ו ומאן דדריש ליה מקדש אית ליה ק"ו וא"ת תיפוק לי איסור הנאה וכו' כנ"ל וכן הוא בכל הס' ובזה נסתלקה קושית מהרש"א ז"ל ע"ש ועיין בס' ל"ק: בד"ה נבלת בהמה טמאה וכו' ואע"ג דרב פפא וכו' פלוגתא דתנאי בהבשר קודם מחשבה וכו' כנ"ל: ע"ב גמ' איתיביה אביי לא רצה לפדותו וכו' כנ"ל:

דף יא ע"א תוס' בד"ה וגונב וכו' איתא הך דרשא ולאו דוקא דמרעהו וכו' דאמרי' הכא מבית האיש ולא מבית הקדש ה"פ מבית איש דשייך ביה רעהו ומשום דהאי קרא וכו' · כנ"ל ועיין לדבריהם שם בפ' מרובה דף ס"ג ע"א ד"ה רעהו: ע"ב גמ' אילימא דמרחינהו עובד כוכבים דיגונך אמר רחמנא ולא דיגון עובד כוכבים אלא דמרחינהו ישראל ברשות עובד כוכבים וכו' כנ"ל וכן צריך להגיה בתוס' נ"ל: תוס' בד"ה דגנך אמר רחמנא וכו' ומיהו קשה דאפי' לתנא דס"ל מירוח וכו' כנ"ל: בא"ד וקשיא ראשונה נמי מיתרלא בהכי דדייק וכו' ומיהו קשה ליתני דאע"ג וכו' כנ"ל: בד"ה מעשרן וכו' וכתב וכו' דאפ"ה דחייב לעשר דאורייתא הרי הן שלו והא ממה נפשך וכו' כנ"ל: בד"ה טבלים וכו' ואמאי הא דמאי דרבנן וטבל המעורב וכו' אין קנין איירי דקנה וכו' מן העובד כוכבים דומיא דרוב וכו' מעשרין הן דלא שייך וכו' ואין לתמוה לאותה סוגיא וכו' כנ"ל: בא"ד תורמין משל כל על של כל וכפ' השואל (דף קא) קסבר יש קנין בהיא דמקבל וכו' והיא דעובד כוכבים יש לפרש הפקעה בענין אחר עכ"ל. כנ"ל ועיין לדבריהם שם דף כא ע"א בד"ה הא אמר רב מפרשיא:

דף יב ע"א תוס' בד"ה ר' אלעזר מתיר בכלאים ר' אלעזר גרסי' ול"ג ר' אליעזר וכן מוכח וכו' מפני שהוא שם הא דאמר רבא זה בנה אב כ"מ שנאמר שם אינו אלא וכו' אלמא דר' אלעזר פליג על ר' אליעזר בר פלוגתיה וכו' כנ"ל: ע"ב תוס' בד"ה כיון דאלו וכו' מ"מ הך לאו בתחלה הוא דלא מלי וכו' כנ"ל:

דף יג ע"א גמרא מלות הפדיה קודמת למלות העריפה וכו'. עיין למהר"י קורקוס ז"ל בדף יב מהל' ביכורים וכן להרדב"ז ז"ל שם: תוס' בד"ה מיד עמיתך וכו' שזה נוטל מעות וכו' כנ"ל: בא"ד אימא לעובד כוכבים וכו' וא"ת דילמא בחליפין וכו' ע"כ לומר דחליפין נמי מלוי ושייך כמו כסף ומשיכה שמחליפין זה עם זה ולכך מקשו דילמא הא מיד עובד כוכבים בחליפין ואע"ג שכתבו לקמן בע"ב בד"ה דבר תורה דקנין וכסף ומשיכה הוא דרגילין ומלויין ולא חליפין הייט לפי אותה סברא דחליפין אין קונה בעובד כוכבים ודו"ק ויש לדקדק אמאי קבעו קושיא זו הכא ולא קבעו אותה לעיל אחר שהקשו וא"ת דילמא הא מיד עובד כוכבים בשטר וכו' ותירלו דשני קניינים הללו מלויין ושייכי הו"ל להקשות מיד דחליפין נמי מלוי ושייך לכן נ"ל דהד"א עם דבור דלעיל וצריך למחוק אימא לעובד כוכבים וכו' עד כל שכן וכנ"ל והפקר וא"ת דילמא בחליפין וכו' ודו"ק: ע"ב תוס' בד"ה דבר תורה וכו' דאפשר במשיכה לא יהא קנין אחר וכו' כנ"ל: בא"ד ואפי' את"ל שיקנה חליפין בישראל ולא בעובד כוכבים ולא כדפי' לעיל מאי למימר וכו' כנ"ל וכן הגיה מהרש"א ז"ל ור"ל ולא כמו שפי' לעיל בד"ה אימא לעובד כוכבים כלל וכלל לא דחליפין שוה בעובד כוכבים ובישראל וק"ל: בד"ה רב אשי אמר וכו' בברייתא כר"ל ר' יוחנן סבר וכו' כנ"ל: בא"ד כדרך שתיקנו משיכה במוכרין כך וכו' כנ"ל: בא"ד ומיהו יש לדחות דאפי' כר' יוחנן ס"ל אפשר דסבר דלעמיתך ולעובד כוכבים בכסף וכו' כנ"ל:

דף יד ע"א בד"ה וכישא ס"ק וכו' פי' וגם אם לא משך וכו' בא לשלול שלא תפרש הא דקאמר ולא משך ר"ל או לא משך דוי"ו במקום או דא"כ לא משני מידי ודו"ק: ע"ב בד"ה הקדיש זכר וכו' ומיהו נראה לר"א נמי וכו' חסרון הניכר בדבריהם ונלע"ד להגיה הכי ומיהו נראה דאתי לר"א נמי וכו' לבדק הבית דשאני התם דס"ל דסתם הקדישות לבדק הבית ולפי מה שהיה רבא וכו' כנ"ל נ"ל ודו"ק: בד"ה טוב ברע מיבעיא וכו' ואין לתמוה מהא דאלו נשרפין גבי בתו מאנוסתו וכו' כנ"ל והשאר נמחק נ"ל ובזה שקטה קושית מהרש"א ז"ל ע"ש: בא"ד טפי מרגלא דלרבא לא גמרינן מהדדי וגבי אחותו וכו' כנ"ל:

דף טו ע"א תוס' בד"ה רק את דמו לא תאכל וכו' והרבה תימה דלא מייתי רק הדם לא תאכלו דכתיב וכו' כנ"ל: ע"ב רש"י בד"ה א"ר לוי וכו' ובקדם הקדישן למומן וכו' ולא גזרינן כיון דאסרה וכו' לפני פדיונו לא אתי וכו' כנ"ל:

דף טז ע"א תוס' בד"ה ותמורתו וכו' אבל תמורה קדושה בה היא וכיון וכו' כנ"ל: ע"ב גמרא פטורה מן הבכורה אמר רב הונא וכו' כנ"ל והשאר נמחק כדמוכח מפירש"י: שם והא קמ"ל אפי' העמיד נמי וכו' וכתב הל"מ ז"ל בפ"ד מהל' בכורות וז"ל ומ"מ לא נתבררו לי דברי רבינו ז"ל בפירוש המשנה שפי' מתני' כרב הונא שכתב שם ולפיכך ולדי הבהמה הזאת יש לעובד כוכבים חייבות ופטורה מן הבכורה ולדי ולדות חייבין ואח"כ כתב וכן אפי' העמידו ולדות תחת אמותיהן והיו הולדות וכו' והוי כרב יהודה דר"י מפרש דהעמיד נקטיה לרבותא אבל לרב הונא בדוקא נקטיה וכו' וכיון שהוא פי' המשנה כרב הונא איך כתב וכן אפי' העמיד וכו' ע"ש ונ"ל דט"ס נפל בדבריו וצריך למחוק תיבת אפי' ולהגיה במקומה תיבת אם וכנ"ל וכן אם העמידו ולדות תחת אמותיהן וכו' והא דקאמר הרי ולדי ולדותיהן חייבין בבכורה קאי אולדות שהעמיד תחת אמותיהן והשתא שפיר פסק בכל כרב הונא ודו"ק:

דף יז ע"ב תוס' בד"ה אפשר לצמצם וכו' וקאמר רב הונא בריה דרב יהושע לא אמרן אלא במכוי ח' אבל במכוי ז' וכו' פי' דא"כ אין בלתי ארבע אמות וכו' כנ"ל: בא"ד והרב ר' שמעון וכו' ומאן דשרי כשדומה לנו שהפרון כעומד משום דאימא עומד מרובה וא"ל שהם שוים רחמנא אמר לא תפרון רובא ומאן דאסר משום דאימא פרוץ מרובה וכו' כנ"ל: בא"ד דרבינו חננאל גרים והא אי אפשר לצמצם וכן רבינו תם ולר"ת נמי וכו' כנ"ל:

דף יח ע"א תוס' בד"ה עשו את שאינו זוכה וכו' אלא אמר לא מוקמינן לה כיחידאה ש"מ דלא סבר לה כר' יוסי עכ"ל כנ"ל:

דף יט ע"א רש"י בד"ה יולא דופן וכו' דרך דופן בכור לזכרים ולא לרחמים כנ"ל והס"ד. ואח"כ ד"ה והבא אחריו בכור לרחמים ולא לנידה וכו' כנ"ל: בד"ה אי בכור זכר וכו' ואע"ג דאינו בכור לנידה ולרחמים כלל הצריך לפרש שאין אתה יכול להבין מהו אומר וכו' אי מהי עד דהוי בכור לרחמים וולדות כנ"ל והס"ד והוא כתוב בסוף ד"ה בכור וז"ל כאן ואח"כ ד"ה ת"ל פטר רחם וכו' כנ"ל: בד"ה בכור דמשמע וכו' מוסיף על הפרט הס"ד והשאר שייך לעיל כמו שהגהתי ואח"כ ד"ה רישא לא נסיב לה וכו' הוי משמע הס"ד. ואח"כ ד"ה וסיפא נסיב לה וכו' וד"ה יכול אפי' יצא וכו' נ"ל לעיל קודם ד"ה בכור וכו': בד"ה וסיפא נסיב לה וכו' דהוי בכור לרחמים אלא דלא הוי וכו' כנ"ל: ע"ב תוס' בד"ה אם כתב רחמנא וכו' ומיהו אין נראה וכו' ואין מיבמין את הקטנה שמא תמלא איילונית דירושלמי וכו' כנ"ל:

דף כ ע"א תוס' בד"ה ור' יהושע וכו' ומיהו קלת תימה דלענין ללקות וכו' ונראה לתרץ דלהכי חיישינן למיעוט וכו' לא תירלו בזה כלום לתמיהתם ואדרבה תיקשי טפי כיון דרוב בהמות מתעברות כשמגיעות לזמן וכו' א"כ אמאי לענין ללקות בגיזה ועבודה וליקרב למזבח חשיב ודאי בכור ונראה דט"ס נפל וכנ"ל: ע"ב רש"י בד"ה גדייה נקט וכו' אחד הס"ד ואח"כ שייך כאן ד"ה גדייה שילדה שלש בנות וכו' הנדפס בדף שאח"ז עד וילדו קודם אלול ואח"כ ד"ה אני ראיתי וכו' עד לת"ק הנדפס בזה העמוד ואח"כ ד"ה נ"ל למיתני וכו' עד בנות וכו' ואח"כ ד"ה לימא קסבר מעטפת היכא חוזרת וכו' הנדפס בסוף הדף עד דפליג לעיל במעטפת ואח"כ ד"ה בתוך שנתה כלומר וכו' הנדפס בראש הדף עד הילכתא ואח"כ ד"ה ומשני וכו' עד דברי הכל היא הנדפס בסוף הדף ואח"כ ד"ה איכא בינייהו הא דזעירי וקמיירי וכו' עד אע"פ שטינפו לסוף שנה הנדפס בראש הדף ואח"כ נ"ל ליכא אחרינא איכא בינייהו דזעירי וכגון וכו' ור"ש דנקט וכו' עד של שנה ילדו הנדפס בסוף הדף והס"ד וכנ"ל ואח"כ נ"ל פי' אחר אני ראיתי וכו' עד ותלד בתוך שנתה ואח"כ ד"ה במחוסר וכו' ור' שמעון סבר מחוסר זמן מתעשר כנ"ל: תוס' בד"ה חלב פוטר וכו' ומיהו קשה וכו' ספיקא הוי ומפרש התם אפי' נפל וכו' כנ"ל: בא"ד שלא יבאו להקל בערוה ועוד וכו' כנ"ל: בא"ד כשהוא בריא יבוא לבותה וכו' כנ"ל:

דף כא ע"א רש"י בד"ה כולן נכנסין לדיר וכו' ואין מצטרפין אותן שנולדו לאחר אלול עם אותם שנולדו קודם אלול כדמפרש וכו' כנ"ל: תוס' בד"ה לימא קסבר וכו' ולא דק וכו' וה"ה שאין מתעברת וכו' ר"ל דמקשו לו איך קאמר לוקמא כגון שנולדה היא בניסן וילדה באלול דליכא אלא ה' חדשי העיבור הא בעי נמי ל' יום דאין בהמה מתעברת אחר שנולדה בפחות מל' יום א"כ לריך ל' יום לבד מהלכות חדשי העיבור והו"ל למימר שנולדה באדר כנ"ל נ"ל ותיבת בכ"ה או בכ"ת לריך למחוק ודו"ק: בד"ה ת"ק אית ליה וכו' שפי' לעיל וכו' כלל דלמאי דמוקי וכו' כנ"ל:

דף כב ע"א רש"י בד"ה פתיחת הקבר וכו' דטומאה בוקעת היא מדין פתיחת וכו' כנ"ל: תוס' בד"ה יתיב רב דימי וכו' אבל קשה מהא דמשעתא ומס' הערל דאפי' בהפסק אמרינן וכו' כנ"ל: בא"ד חה לשון ראשון ראשון בטל דיין נסך נראה עד רובו וכו' כנ"ל ור"ל שהם פירשו דבעי' שנשאר בהיתר ששי' ותזרו וכתבו דמשמעות לשון ראשון ראשון בטל הוא עד רובו של היתר דאם נשאר רובו של היתר סגי ולא בעי ששים והשתא ניחא דאיצטריך לטעמא דראשון ראשון בטל דאי לאו האי טעמא בעי ששים ודו"ק: בא"ד אפי' למאן דמפרש וכו' כמו בבשר בחלב לא אמרינן וכו' פליטה משום דאפשר לסחטן אסור אבל וכו' כנ"ל: בא"ד ומינה שמעינן דכ"ש טבל ולרבותא וכו' כנ"ל: בא"ד ומי פירות במקוה שמעלין וכו' כנ"ל ור"ל דק"ל כיון דהכא אמרינן דלא בטילי עד דאיכא ששים א"כ איך קאמר גבי נתן סאה גנבל סאה דאיירי במי פירות כמ"ש רש"י ותוס' שם בפ' הערל דף פ"ב ע"ב והתוס' שם בפ' הגוזל עלים דף ק' ע"ב דסגי עד רובו וכתבו דאין לתמוה דהכי גמירי לה וכו' וק"ל: בא"ד ולמאי דפי' וכו' עד ששים לא נסקי לן מידי וכו' כנ"ל: בא"ד ור"ת פסק לשם קי"ל כרבין דלית ליה וכו' הלכה כרבין אם בא וכו' אבין ישנו בחזרה ילחק סומקא אינו בחזרה אבל זה וכו' כנ"ל: בא"ד ואפי' לרש"י דלא מפרש וכו' טבל לומר שאין רבין חולק וכו' דבר רבין ולמאן דמתני הכיא דרב שמואל וכו' אמתניתין מלי וכו' וזה שפי' שיסבור רב ושמואל כרב דימי אם נפרש וכו' אמתניתין לא בעי וכו' אלא כדמשמע פשוטה וכו' דהא ל"ג מזגן ואח"כ ערבן דלהוי משמע דוקא וכו' כנ"ל: בא"ד וכל הני ביטולי דהכיא שמעתא דמזגן וערבן והמעלה מתכית לבור וכו' כולן לריך להעמיד וכו' כנ"ל: ע"ב רש"י בד"ה הטלה וכו' ומשום גזילה יתן וכו' כנ"ל: בד"ה או פילוש וכו' אין מכשירים הס"ד. ואח"כ ד"ה אותן חולין וכו' קליות אלא לר"א וכו' כנ"ל והד"א: תוס' בד"ה חירוס ותירקב כו' שהנה באותו פרק דקתני לאחר שהודו וכו' כנ"ל וע"ש במס' תרומות בפ"ה משנה ד': בד"ה ובלבד וכו' ואחד וצריך שלא יהיו בעיסה ק"א ביצים שא"כ היו בה וכו' כנ"ל וכ"ה לשון הר"ש ז"ל שם:

דף כג ע"א רש"י בד"ה מה טעם וכו' חולין טהורין גמורין וכו' דבטלה ולר"א הואיל וכו' כנ"ל: בד"ה אינה מטמאה וכו' ואי טומאה המתבטלת ברוב וכו' כנ"ל: תוס' בד"ה ואי אמרת וכו' על עלמו שפי' דטומאה וכו' כנ"ל: בא"ד מ"מ וכו' שעוררת טומאה אבל טהרה דא"כ לא הויא טומאה כמאן דאיתה אינה מעוררת טומאה עכ"ל כנ"ל נ"ל: בד"ה הניחא לבר פדא וכו' ולא חורת נגל ורקב כמו שפי' בנדה א"כ מטעמא דמת שלם יש כאן הוא דמטמינן לשפיר לפיכך וכו' כנ"ל ועיין לדבריהם שם בפ' המפלת דף כז ע"א בד"ה מ"ט דר"ש: בד"ה טומאה קלה וכו' בדם אלידה נגע שהוא רוב והשתא וכו' כנ"ל: ע"ב רש"י בד"ה אין חוששין וכו' ושיהא הבא אחריו בכור וכו' כנ"ל: תוס' בד"ה אחת זו וכו' דהכיא אבילה לאו אכלב קיימא וכו' דזבחים דהיסב ע"מ וכו' כנ"ל: בד"ה ואידך דר' יוחנן למעוטי סרוחה מעיקרא ותימה וכו' כנ"ל: בד"ה תנן התם וכו' ואי אפשר וכו' דבעי הסקה ועוד מדתנא ליר טהור ולא תנא ליר סתמא משמע שנטהר בהסקה עכ"ל כנ"ל: בד"ה שנפל לתוכו מים וכו' והשתא למאן דמוקי וכו' מים בליריהן כלומר וכו' כנ"ל: בד"ה אלא אדראב"י וכו' אלמא לר"ש נמי לא בטל וכו'. כנ"ל:

דף כד ע"א גמ' דבר בחזקתו וכן וכו' מאי לאו וכו' כנ"ל: שם דאי אשמועינן טלה וכו' אשמועינן חזיר אפי' דלאו מינה נמי איכא למימר דילמא מרחמה כנ"ל: תוס' בד"ה ופלוגתא וכו' פליגי עליה מכ"מ בברייתא וכו' כנ"ל: בד"ה רחל תאומה חזיר ק"ק דנקט חזיר ולא גמל משמע דסבר כר"ש דאסר קלוט היולא מן הטהור וכו' א"כ ניחא למינקט מילתיה ככ"ע עכ"ל כנ"ל: ע"ב תוס' ד"ה והיינו טעמא וכו' דהא בשותף נחלקו וכו' בין הולם לשותף וכו' כנ"ל: בא"ד וראיה לדבר וכו' ממילא קא הוי וכו' ואת"ל הלכה כר' יהודה מקלקל הוא אגל פתח וכו' אלמא וכו' כנ"ל: בא"ד אסר ר' יהודה קידור אע"ג דדבר שאין מתכוין הוי ומקלקל וכו' כנ"ל: בא"ד הקוזז והא דבעי גבי וכן חולם וכו' ומשמע מדתני וכן דסיפא נמי לכתחלה קאמר כמו ברישא לאו לכתחלה וכו' או דיעבד כלומר דאי נמי עשה וכו' כנ"ל:

דף כה ע"א גמרא והאיכא איסורא דרבנן שאני פרה וכו' כנ"ל נ"ל ונמחק תיבת אלא שהרי אינו עוקר ודו"ק: תוס' בד"ה דהו"ל עוקר וכו' אין ללמוד מכאן וכו' בתולש את הכנף ואע"ג וכו' כנ"ל ועי' בכרת"ם ז"ל: בד"ה ואמר ר"ל וכו' בבעלי חיים כמו וכו' לענין שבת חייב ובמוקדשים וכו' והא תניא התולש את הכנף וכו' כנ"ל: בד"ה גוזז במספרים וכו' כלומר אפי' יגזוז משאר השערות בלא מתכוין (וזהו לגירסתם דגרסי עיקרו מתחיר וכו') ואף אלו עלמן אם יגזוז יותר מן הצורך לגי' הקונטרס ראשו מתחיר ומזה מדקדק וכו' ואין זה וכו' תיקון שחיטה אין זה וכו' כנ"ל: בד"ה שיער בכור וכו' ואומר רבי דס"ד למיסר כמו חלב דדרשינן בשר ולא חלב וה"ה בשר ולא דם ולא דמי לגיזה וכו' כנ"ל: בא"ד דשריא באכילה מ"מ דם נמי בר אכילה הוא והא וכו' כנ"ל:

דף כו ע"א רש"י בד"ה ר' יוסי היינו תנא קמא וכו' ובמה פליגי במודה דר' יוסי וכו' כנ"ל: תוס' בד"ה התולש נמר וכו' ועוד יש לפרש שופר של עולה שהוקדשה הבהמה לדמי עולה וכו' לכאורה נראה שבאו לתרץ הא דלא בעי העמדה והערכה גבי שופר דאיירי בשופר של עולה שהוקדשה הבהמה לדמי עולה וכיון דלא נתקדשה אלא לדמי לא בעי העמדה והערכה אבל זה קשה שהרי בפ"ק דתמורה דף י"א אמר רבא הקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף ופסקו הרמב"ם ז"ל שם בפ"ה מהלכות ערכין דין י"ד וכיון שכן בעי העמדה והערכה כמ"ש שם הרמב"ם ז"ל בדין י"ב כל המקדיש בהמה וכו' או תמימה הראויה ליקרב כמו שיתבאר ה"ז צריכה העמדה וכו' לכן נ"ל להגיה דבריהם הכי ועוד יש לפרש שופר של עולה שהקדישו לדמי עולה ושופר של שלמים שהקדישו לדמי שלמים ודינו כשלמים עלמו ואין בו מעילה כדאמר בפ"ב דפסחים (דף כז ע"ב) בעגלי שלמים עסקינן כנ"ל ור"ל שהקדיש השופר לדמי עולה למכרו וליקח בדמיו עולה או הקדישו לדמי שלמים דומיא דהא דאמר בפסחים בעגלי שלמים עסקינן שהקדיש עגלים לדמי שלמים וכן ראיתי דבריהם שם בפרק המזבח מקדש דף פ"ו ע"א בד"ה אתיא זריקה שכתבו פי' רבינו דאיירי שהפרישו לדמי עולה וכו' ולא כהבו שהפרים הבהמה לדמי עולה משמע דקאי אשופר עלמו שהקדישו לדמי עולה ולכך לא בעי העמדה והערכה וכן לית ביה זריקה שמתירתו כמ"ש שם ודו"ק: בא"ד וקאמר התם ופליגא אדר' אלעזר דאמר ר"א וכו' ומיהו יש ספרים דגרסי התם ופליגא אדר"א דאמר וכו' כנ"ל: ע"ב תוס' בד"ה וכ"ת וכו' לשון מיתה כנ"ל:

דף כז ע"א גמרא אתי למיטעו בהון סבר מיתת' וכו' כנ"ל: ע"ב גמרא ולית הלכתא כוותיה אמר מר זוטרא וכו' כנ"ל וכך העתיק הכ"מ ז"ל בפ"ז מהלכות תרומות: תוס' בד"ה וכי הזאה וכו' אע"פ שכתוב בה לר' יהודה וכו' ע"ש להר"ש ז"ל: בא"ד היא אותה של מעילה ששנויה וכו' כנ"ל: בד"ה ה"א בחזה ושוק של תודה לר"ע אית ליה כי הך סברא וכו' ומפרש התם דפליגי וכו' כנ"ל ור"ל דר"ע ס"ל דהימנו ודבר אחר לא הוי היקש ולכך איכא למימר בחזה ושוק של תודה ולכך איצטריך לך יהיה הוסיף לך הכתוב הויה אחרת בבכור אבל ר' ישמעאל ס"ל הימנו ודבר אחר הוי היקש ולכך ע"כ לפרש לחזה ושוק של שלמים ולך יהיה לימד על בכור בעל מום שהוא מתנה לכהן וע"כ דרב ודבי רב סברי כר"ע דהימנו ודבר אחר לא הוי היקש ולכך איצטריך לדבי רב דבכור נאכל לבי ימים ולילה א' קרא דשנה בשנה ולרב איצטריך לך יהיה הוסיף לך הכתוב הויה אחרת בבכור ודו"ק:

דף כח ע"א תוס' בד"ה שלא מלינו וכו' שיתננו כולו לכהן כיולא בזה וכו'. כנ"ל: בא"ד תמור מן העיקר והמ"ל גבי אחד עשר של מעשר יוכיח ממותר פסח וכו' כנ"ל נ"ל ר"ל דהא אשכחן נמי גבי מותר פסח דטפל תמור מן העיקר דהא פסח אינו טעון נסכים ומותרו טעון נסכים דהוי שלמים וק"ל: בד"ה ואידך וכו' משני ר' ישמעאל מבשרם דהנך בכורות קאמר משמע וכו' וא"ת והא תנא לא דריש מידי מובשרם וכו' כנ"ל ור"ל ר' ישמעאל והתם בריש הותה סוגיא דריש ר' יוסי הגלילי דמו לא נאמר וכו' וק"ל: ע"ב תוס' בד"ה רביע לדקה וכו' וגם לא פליג בין מום למום כנ"ל ור"ל כיון שאותו מום שאין ידוע שיתירנו חכם הוי ספק ולוקין אף באותו מום שידוע שיתירנו חכם ג"כ לוקין דלא פלוג רבנן וק"ל:

דף כט ע"א תוס' בד"ה ונוטל שכרו וכו' כאגר בטלה דלא מוכח אבל דמוכח שרי עכ"ל כנ"ל: בד"ה היכי אזיל וכו' כפ' בכל מערבין לכהן וכו' כנ"ל: בא"ד אלא מדרבנן מדשרי לכל דבר וכו' שהן מלות חמורות כדמשמע במגילה וכו' כנ"ל: בא"ד משמע דר"ל דלכל דבר בעינן ניפוח ומ"מ טמא לכל דבר וכו' כנ"ל: בא"ד והכיא דבכל מערבין וכו' מיירי ע"י ניפוח ואי אין מערבין וכו' כנ"ל: בא"ד ולפר"ת וכו' משמע בהדיא מדפסיק במילתיה דרב יהודה דקאי אמתניתין וגרסינן מאי בודקין דאי לא גרסי' וכו' כנ"ל: בא"ד וכן בעירוב אי אין מערבין וכו' שרי אפי' בלא מלוה כיון דאינו אלא מדבריהם וטמא אי נמי וכו' כנ"ל נ"ל: בא"ד ועוד היינו יכולין לפרש דכל הבדיקות לעושי פסח אלא דבדיקת המשנה לאחר שעבר ורב יהודה בא להשמיענו וכו' כנ"ל ור"ל בין בדיקה דמתניתין ובין בדיקה דרב יהודה כולהו לעושי פסח ולא לתרומה אלא בדיקה דמתניתין לאחר שעבר ובדיקה דרב יהודה כדי לעבור והא דבעי בדק לפסחו מהו שיאכל בתרומתו קבעי אהני בדיקות ודו"ק ועיין להר"ש ז"ל בפ' אחרון מאהלות: ע"ב גמרא תנא כפועל בטל והא לאו בטל אמר אביי וכו' כנ"ל וכן העתיק הרא"ש ז"ל: תוס' בד"ה כפועל בטל וכו' ומשמע לגמרי כמו שפי' ולא כמו שפי' ר"ת ורש"י כלל כנ"ל. לא ידענא מהיכא משמע להו לגמרי דילמא הא דקאמר מתן שכרו משלם היינו שאינו פותח כלום וקאמר רב אי הוינא התם לא יהיבנא אלא כפועל בטל כפי' רש"י או כפי' ר"ת ואי משום דקתני אבל אינו דומה הכא טעון להבא ריקם וכו' משמע הא דקתני נותן שכרו משלם לאו דוקא כיון שאינו דומה וכו' אלא כפי' רש"י או כפי' ר"ת וקאמר רב אי הוינא התם לא יהיבנא אלא כפועל בטל וע"כ היינו כפי' התוס' הא ליתא דהא קאמר התם לא סיימוה קמיה ונ"ל דהתם ע"כ הא דקאמר כפועל בטל היינו בטל לגמרי דהא בטל הוא ואינו עושה שום מלאכה אפי' קלה ודו"ק: בא"ד היינו בין היה עוסק וכו' במלאכה מועטת לעולם נותן לו כפועל בטל ור"ס וכו' כנ"ל:

דף ל ע"א תוס' בד"ה מתניתין כשראיתוהו וכו' אין לדקדק כלום דדילמא וכו' כנ"ל: ע"ב גמרא ומאן חכמים ר"מ דתניא עם הארץ וכו' נחשד על כולן דברי ר"מ וכו' כנ"ל וכ"ה הגי' בתוספתא: שם סימן תלמיד

חבר מלת וכו' כצ"ל ותלמיד ר"ל הא דקתני ואפי' ת"ח צריך וכו' חבר ר"ל הא דקתני חבר שמת וכו' וק"ל: שם ר"מ אומר וכו' חבירות בתחילה וכן היה רשב"א אומר וכו'. כצ"ל וכ"ה הגי' בתוספתא: רש"י בד"ה צריכין לקבל דברי חבירות בתחילה גרסי' וצ"ע כבתחילה ובתוספתא גרסי' הכי בתחילה כלומר וכו' כצ"ל:

דף לא ע"א תוס' בד"ה וכולן וכו' אין מקבלין אותן וכי זו דרך רשעים שיהיו מעשיהם מקולקלים בגלוי ויהיו יראי שמים בסתר וכו' כצ"ל כן הגיה מהרש"א: בא"ד ואומר ר"ת וכו' עם הארץ שקיבל עליו דברי חבירות וכו' גר שקיבל עליו וכו' כצ"ל ומ"ש עובד כוכבים שקיבל עליו דברי חבירות וכו' נמחק: בא"ד אבל אם לגמרי וכו' מקבלין אותן כשישובו דכשחוזרין חוזרים לגמרי איכא דאמרי וכו' כצ"ל והד"א:

דף לב ע"א תוס' בד"ה הוא ולא בכור וכו' ואביי נמי וכו' מ"מ הוה דריש הוא ולא בכור ומדסמך ליה הוא לקדש קדשים משמע הוא בקדושתו יהא עכ"ל. כצ"ל ר"ל דגם אביי נמי אית ליה הוא ולא בכור והא דדריש הוא בהוייתו יהא מדסמיך הוא לקדש קדשים וק"ל וע"ש לדבריהם דמיתרצי בע"א: בד"ה רבא אמר וכו' אפי' נפדו דקדש קדשים וכו' בהוייתן יהא לאביי וכו' וא"כ היכי הוה דייק רבא דלא יגאל וכו' ואי משום לא ימכר קאמר הכי הו"ל וכו' כצ"ל: ע"ב בד"ה פסק מתניתין וכו' וכ"ש הכא דסתם לן בלשון ב"ה דעדיף וכו' כצ"ל וכ"ה ברא"ש ומשמע להו מסתם דעדיף הוא משום דר"י אמר הלכה כר"ש ופריך והאמר ר"י הלכה כסתם משנה ואשכחן סתם כר' יהודה ומשני ר"י סתמא אחרינא אשכח ב"ש אומרים מגביהין וכו' ואי ב"ה לא הוי אלא בסתם משנה תיקשי מאי אולמיה דהאי סתמא מהאי סתמא אלא ש"מ דב"ה עדיף מסתם משנה ודו"ק: בא"ד ואין להביא ראיה וכו' בפ' כל שעה ואשכחן וכו' ונודע שלא הראהו וכו' הרי זה יקבר מכל הכך אין ראיה וכו' כצ"ל: בא"ד ומיהו לדידן לא בעי שריפה דהתם בקדשי מקדש הוא דבעי שריפה דאקדשי מקדש קאי וכו' כצ"ל ר"ל ומיהו לדידן בגבולין בבכור בעל מום ונמצא טריפה לא בעי הטור שריפה אלא קבורה כדתנן בכל הכך מתניתין יקבר ולא אמרי רבנן בעור אלא יצא לבית השריפה אלא בקדשי מקדש: בא"ד דינס במיתה ואי משום וכו' הא בבכור תנן דנשחט וכו' כצ"ל: בא"ד ואין לחלק בין נמר לבכור גופיה דהכ"ג פריך מפטר חמור וכו' תנן בשיער פטר חמור וכו' כצ"ל ור"ל דאי יש לחלק אמאי לא משני התם דפטר חמור דתנן במתניתין יקבר איירי בפטר חמור גופיה ובמסכת ערלה דקתני ידלק איירי בשיער אלא מדלא משני הכי משמע דאין לחלק וק"ל:

דף לג ע"א גמרא סד לכדרבי ינאק ור' אושעיא וחד לכדר"א הקפר ואידך מה גבי וכו' כצ"ל ופי' ואידך הוא צבי ואיל פליתהו ומשום שהוא אחרון קאמר ואידך ודו"ק: תוס' בד"ה ובית הלל ה"מ תם וכו' ובפ"ק דקידושין אתי ק"כ ומפקא בג"ש בגמ' ובמיתת היבם וכו' היפסתי שם ולא מצאתי במיתת היבם דאתי ק"ו ומפיק מגז"ש אלא דאתי ק"ו ומפיק אע"ג דכתב פיכוכא וכ"ל דט"ס נפל וכצ"ל ובפ"ק דקדושין אתי ק"ו ומפקא מעיכוכא במיתת היבם גבי וכל היכא דכתב חוקה לא דרשינן ק"ו ובשמעתין דמ"ע שהזמן גרמא גבי טפלים חייבין נשים לא כ"ש אתי ק"ו ומפקא מגז"ש והא דלקמן וכו' כצ"ל כ"ל: בא"ד לא קשיא מידי אהסיא דקדושין כדפרשינן בחולין עכ"ל כצ"ל כ"ל והוא שם בדף קט"ו בד"ה מה להלן אסור באכילה ע"ש: בד"ה דתניא היו לפניו וכו' ואי בעלת מום ויש לתמוה וכו' ור"א בר"ש אסר בברייתא בכל ענין ובתשנה דווקא אם קרבה שניה עד שלא נשחטה הראשונה תמות שבכבר כיפרו בעלים אבל כשנשחטה קודם לכן שרי ואומר רבי וכו' כצ"ל: ע"ב גמרא ממאי דילמא עד כאן לא קאמר רבי מאיר הכא דקא עביד בידים אבל התם דגרמא וכו' כצ"ל: שם ועד כאן לא קאמרי רבנן וכו' כר"א ס"ל נראה שיש כאן חסרון וצ"ל ועד כאן לא קאמר ר' יהושע התם אלא דגרמא הוא אבל הכא דקא עביד בידים כר"מ ס"ל ועד כאן לא קאמר ר' יהודה הכא וכו' כצ"ל כ"ל: תוס' בד"ה בכור שאחזו דם וכו' לקמן נזקק לפרש במאי פליגי עכ"ל. כצ"ל והוא לקמן בד"ה אילימא ר"ש דמתני':

דף לד ע"א רש"י בד"ה כגון שפירש טליתו עליה וכו' שאתה קורהו חטף קמץ כמו (דברים כט) בשמעו את דברי האלה הס"ד וכצ"ל: תוס' בד"ה ורמינהו בבגדו בה וכו' הביא ראיה מן המכילתא דגרס כדברי ר"ע וכו' כצ"ל: בא"ד דאי לשון בגד וטלית הוי לן למיקרי בבגדו בציר"ה נ"ל שצ"ל בסגו"ל כי בגד הוא נקוד סגו"ל וכשיאמר בגדו הו"ל למינקד סגו"ל כמו שיאמר מנגד נגדו שהן נקודין סגו"ל אלא מדקריע בחיר"ק הוי לשון בגידה ודו"ק: בא"ד והמסורת משמע שפי לשון בגד וטלית ולא מלשון בגידה מדכתב בבגדו בלא יו"ד וכו' כצ"ל ר"ל דאי לשון בגידה הוי נקוד הבי"ת חיר"ק שמוליד היו"ד והו"ל למיכתב בבגדו ביו"ד ומדלא כתיב ביו"ד הוי המסורת לשון בגד דנקוד סגו"ל שאינו מוליד יו"ד ושם בפ"ק דקידושין כתבו עוד מדלא כתיב בבוגדו בוי"ו ואע"ג שכתבו לעיל שאין רגילות לכתוב יו"ד באמצע של פעולה. עיין בזה שם למוהרש"ל ומהרש"א ז"ל ודו"ק: בד"ה ומי קניס ר"א לעולם ורמינהי מי שהיתה לו מסה במעתא וכו' וא"ת דבספרי וכו' ר"א אומר המטיל מום וכו' אלמא דמדאורייתא אסור וי"ל דבמום אחר אשכחן ליה קנסא ורבנן סברי כאחרים וכו' כצ"ל כ"ל: ע"ב רש"י בד"ה בהאי קילנה וכו' הוה מיתסי עכ"ל כצ"ל: תוס' בד"ה עד שתפרח בכולו וכו' ה"פ שאם קללה ומיעטה מהגרים ומה ששייר וכו' לא היה בו כגרים הטור עכ"ל כצ"ל: בד"ה שנתקוולה וכו' וכן משמע בירושלמי על המשנה תמן אמרין כשנטלו וכו' כצ"ל:

דף לה ע"א רש"י בד"ה דאי אשמעינן עובדי כוכבים וכו' דסירכיה דעובדי כוכבים לא איכפת לן וכו'. הנה הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה אינו מפרש כן ומשום שט"ס בדבריו אעתיקם ואגיהם וז"ל והשמיענו דין שעובדי כוכבים ודין קטני ישראל וכו' שאילו השמיענו דין שעובדי כוכבים לבדו אמרנו זה הוא בדי שלא יתרגל לעשותו פעם שניה אבל הקטן אפשר שירגיל לעשות כן וכו' ואילו השמיענו דין קטנים אמרנו בדי שלא יתערב לנו וכו' כצ"ל: בד"ה אימרא בשיפתיה וכו' ואזניו קצרות ואינן נראות וכו' כצ"ל: תוס' בד"ה גדיא באודניה וכו' ואין לו לחוש משראה האוזן וכו' כצ"ל: בד"ה היכא דאמרי וכו' שמא יצא רוב ראשו וחזר וכו'. כצ"ל:

דף לו ע"ב גמ' על כבודו דחכם לא עבר איסורא עבד. כצ"ל: תוס' בד"ה והילכתא וכו' מ"מ לא הימניה לעד א' שישאנה דילמא כיון דרחים לה לא דייק ולמ"ד הכא וכו' כצ"ל והשאר נמחק. ור"ל דק"ל כיון דאמרינן דמילתא דעבידא לאיגלויי לא משקר א"כ אמאי לא הימניה לעד א' גבי מת הרגתיו הרגנוהו שישא את אשתו כדתנן בפ"ב דיבמות דף כה ע"א הא מילתא דעבידא לאיגלויי לא משקר ותירצו דילמא כיון דרחים לה לא דייק בזה לומר דמילתא דעבידא לאיגלויי היא ודו"ק: בא"ד ועוד דדייקא ומנסבא עכ"ל. כצ"ל:

דף לז ע"א גמ' השוחט וכו' וכן השוחט את הפרה וכו' מה שאכלו אכלו ויחזיר להם הדמים ומה שלא אכלו וכו' כצ"ל: רש"י בד"ה ינכה והוא יטול קנת בדמים הס"ד וכצ"ל ואח"כ ד"ה בכור בתמיה ולימא ליה וכו' כצ"ל והד"א: בד"ה טבלים אמאי יטול קנת ומשני דאמר ליה מוכר וכו' כצ"ל: בד"ה יין נסך אמאי יטול קנת ומשני כגון דלא וכו' ומכרן דאמר ליה אי הדרתיה וכו' כצ"ל: תוס' בד"ה מה הפרש וכו' אלא משום מראית העין דבבהמה וכו' כצ"ל ומ"ש בספרים דאינו שוה בזרעו של אהרן נמחק כי נשרו שיניו אינו פסול אלא משום מראית העין לבד כדתנן לקמן בפ' מומין אלו דף מד ע"א ובין שאינו שוה בזרעו של אהרן ובין משום מראית העין איכא ביניהו עשה כדאיתא התם דף מג ע"ב ודו"ק: בא"ד דה"ג עיניו כשות מתמת זקנה וכו' תנן חרש שוטה פסולין וכו' כדמפרש לקמן ובין חרש בידי אדם ובין חרש בידי שמים וכו' כצ"ל: ע"ב גמ' וקתני סיפא אר"א יודן ברבי וכו' כצ"ל: רש"י בד"ה הא אין רוצעין וכו' של אוזן שהוא סתום ומ"מ וכו' כצ"ל: בד"ה ה"ג ויתיב רב חסדא וקמיבעיא ליה וכו' ואיתמר רב ספרא אמר שמעתא אמר ליה רב תחליפ' לרב חסדא כצ"ל והס"ד ואח"כ נ"ל ד"ה מתניתא א"ל דהכי אתנייה שמואל: בד"ה וסימניך וכו' במסכת ע"ז גבי רפואות באין מעמידין כצ"ל: תוס' בד"ה כאן לשחוט כאן לפסול ותימה מדפסיל כהן וכו' כצ"ל: בא"ד א"כ מום עובר הוא וכו' משום דכתיב ושב אל משפחתו דרשינן בקידושין למוחזק שבמשפחתו עכ"ל כצ"ל:

דף לח ע"א גמ' כתוקיה אבי עקש דתניא זו עדות וכו' כצ"ל דתוספתא היא ולא משנה: שם מה כלי חרס נטמא תוכו נטמא גבו נטמא גבו לא נטמא תוכו אף כלי שטף נטמא תוכו נטמא גבו נטמא גבו לא נטמא תוכו בשלמא וכו' כצ"ל כדמוכח מהתוס' בפ"ק דשבת דף טז בד"ה ה"ג רש"י ובפ"ק דחולין דף כד ע"ב בד"ה וגבו טהור ומדברי הראב"ד ז"ל בפ"ז מהל' שאר אבות הטומאות דין ג' עיין עליהם ועיין בספר משנה למלך בפ' א' מהלכות כלים הל' יג דף לב ע"ב: שם הלגון נתם עינב איזהו וכו'. כצ"ל ועיין לרש"י ז"ל בפי' החומש ועיין לסרא"ם ז"ל ועיין להרמב"ם והראב"ד ז"ל בפ"ז מהל' ביאת מקדש: תוס' בד"ה הרי הוא וכו' דאויר כלי חרס טמא וגבו טהור היינו וכו' מאחוריו והא דאמרינן בפ' המפלת וכו' דהשיב יד היינו לבוציא טומאה אבל לא להכנים דלא עדיפא וכו' ואע"ג וכו' משמע דסבר הש"ס דיד של תנור וכו' במסקנא לא צריכין וכו' כצ"ל ועיין לדבריהם בפ"ק דחולין דף כד ע"ב ובפ"ג דנדה דף כו: ע"ב גמ' ואלו הן מום הקבועין אבל לא ויבש של גשמים ה"ז מום אבל לא ויבש של בית השלחים וכו' כצ"ל והסרון הוא שנפל בברייתא: שם דילמא פירי דאלול ותשרי וכו' כצ"ל מוכח דבעיא לא איפשיטא ומהתימה מהרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' איסורי מזבח דין יג שכתב להאי דינא בפשיטות ואפשר מ"ש שם בסוף דין יד ואם חיסר א' מכל אלו ה"ז ספק וכו' קאי נמי למ"ש בדין יג ודו"ק: תוס' בד"ה וסימניך ברקא וכו' וכן נמי צריך לתרץ וכו' שכה כוחלין ליארוד ובתוספות גרסינן תורוור במקום יארוד משמע וכו' ותורוור חשיב לקמן מום קבוע אלא איכא למימר וכו' כצ"ל:

דף לט ע"א תוס' בד"ה שיהו משולשין וכו' ונראה דכפרים המשולשין בכילד מעברים הוי כי האי ולא כי הסיא דמכות עכ"ל כ"ל: ע"ב גמ' נפגם האוזן וכו' או שרואה זגב מפליל עלם או שיש בשר וכו' כצ"ל והשאר נמחק: שם ב"ש אומרים ארבע וב"ה אומרים שלש ושליש וכו' כצ"ל לא ידענא שליש זו למה ואי משום סיבוא מכוין למ"ש ב"ש ארבע שהן באצבע ואמרי ב"ה בגודל הן שלש ושליש זה אינו שאין עולין בגודל כי אם שלש ופחות מרביע עוד שם בפ' התכלת דף מה ע"ב קאמר בתר דתני האי ברייתא אמר רב הונא ארבעה בתוך ארבע משולשת ארבע ורב יהודה אמר שלשה בתוך שלש ומשולשת שלש נראה דרב הונא ורב יהודה פליגי בפלוגתא דב"ש וב"ה רב הונא כב"ש ורב יהודה כב"ה ואפ"ה לא אמר אלא ומשולשת שלש ולא אמר נמי ושליש לכן נ"ל דתיבת ושליש נמחק וכן נראה מהתוס' בד"ה במה שכתבו ג' אצבעות לב"ה ולא הזכירו ושליש א"כ יש להגיה הכי ושליש שב"ה אומרים וכו' כצ"ל ודו"ק: רש"י בד"ה אלא הכא וכו' דכ"ע חסרון מכפנים לא שמיה וכו' כצ"ל וה"ה דה"מ למימר דכ"ע חסרון מכפנים שמיה חסרון לאיפסולי והכא פליגי בבילים אי הוי מום שבגלוי לאשחוטי ולאפרוקי ודו"ק: בד"ה הזובן זהו נרתק שהגיד תבוי בו כצ"ל: בד"ה אחד וכו' חמש כתילתא באצבע וכו' כצ"ל: תוס' בד"ה והא ר' זירא וכו' גרסי' תניא הגורס כצ"ל. ובספרים שבידינו גרסי' נמי התם כמו הכא ע"ש: בד"ה כולן בגיד וכו' דאפי' ע"י שתיית כוס עקרינן וכו' כצ"ל: בד"ה כמה וכו' דלענין להרחיק מן הקרן הוא דמצרכינן כמלא וכו' כצ"ל: בא"ד וכך משמע בספרי בפ' כי תצא גדילים למה נאמר לפי שנאמר ועשו להם ציצית שומע אני יעשה חוט א' בפני עצמו ת"ל גדילים כמה גדיל נעשית אין פחות מג' חוטין כדברי ב"ה וב"ש אומרים מד' חוטין של תכלת וד' של לבן של ארבע ארבע אצבעות משמע דאגדיל קאי ובפ' התכלת וכו' כצ"ל וכ"ה דבריהם שם בפ' התכלת ע"ש:

דף מ ע"א גמ' ופליגי רבנן עליה דאילא וקאמרי כי פליגי רבנן עליה דאילא בשפתו וכו' כצ"ל: ע"ב תוס' בד"ה פיו כלום פי' בקונטרס בלשון ב' נפות ונראה כלשון ראשון שפי' וכו' כצ"ל:

דף מא ע"א גמ' ואלו שאין שוחטין וכו' והמית אדם וטומטום וכו' כצ"ל ומ"ש בספרים ע"פ עד א' או ע"פ הבעלים לא גרסי' ליה דאי גרסי' ליה א"כ מאי פריך הש"ס הני בני קטלא נינהו ומשני ע"פ עד א' וכו' והא מתניתין קתני ליה בהדיא אלא ע"כ דל"ג ליה במתניתין ומ"ש ברש"י הוא ע"פ הגמ' והד"א ודו"ק: רש"י ד"ה ובעל יבלת וכו' מום גמור ואית בה שער ויבנה בלבן וכו' כצ"ל: ע"ב רש"י בד"ה אלא פשיטא וכו' לאוקומא הס"ד ואח"כ ד"ה מיפשט פשיטא ליה דזכר הוא כצ"ל: תוס' בד"ה ואתי קרא למעוטי ספיקא וכו' הו"א ופתח הכתוב בטהרה תחילה דכל ספיקא דה"א להתברר כמו גבי בכרת ומעשר דלפעמים שהוא כך ולפעמים שהוא בע"א שייך למעוטי מקרא שפיר מטעם שהם ספק וטומטום נמי וכו' כצ"ל ועיין לדבריהם שם בפ"ק דחולין דף כב ע"ב: בד"ה אי אמרת וכו' דאמר קדושת דמים למזבח דמיחלפא וכו' כצ"ל: בא"ד דאביי ורבא דלעיל ור"י תירץ דאיצטריך וכו' כצ"ל: בא"ד וגם עושה תמורה קדושה דחויה כמו תמורת הפסח דדחויה שאינה קריבה וכו' כצ"ל: בא"ד וי"ל דהכי פריך אמאי איצטריך קרא וכו' דאי למעטיה מדין תמורה לא הו"ל למיכתב וכו' מטעם דאינו זכר גמור אפי' הוי נקבה עושה תמורה וא"ת היכי דייק וכו' כצ"ל כ"ל: בא"ד כגון ר' יוסי בפרק הערל דסבר דאנדרוגינוס זכר ואיכא למ"ד אף וכו' חייבין עליו סקילה בזכר או כהנאי וכו' דממעט מהזכר טומטום וכו' כצ"ל:

דף מב ע"א תוס' בד"ה ואתא ר"ש וכו' וי"ל דאפי' הוי ודאי זכר ממעט ליה מה זכר אבל איצטריך למעט טומטום שמטיל מים במקום נקבות אע"ג דלפי המסקנא ודאי נקבה הוי מ"מ קמ"ל דלא חיים וכו' כצ"ל כ"ל:

דף מג ע"א תוס' בד"ה הא איכא יבלת וכו' ושייך באדם תרוץ במקום שלם וכו' ואע"ג דשייך בבהמה למאן וכו' כצ"ל משמע מדבריהם דמום דשדרתו עקומה שייך בבהמה ואע"ג דלא כתיב אלא באדם ילפי זה מזה בגז"ש כדאיתא בגמרא וזה שלא כדעת הרמב"ם ז"ל שלא מנה למום זה דשדרתו עקומה אלא גבי מומין המיוחדים באדם שם בפ"ח מהלכות ביאת מקדש בדין י' ודו"ק: בא"ד וא"ת וכו' הרי זה מום ואין זה אלא ממרות וכו' כצ"ל: בד"ה גרב וכו' אבל א"כ לא הוי וכו' וי"ל וכו' אלא ללמד דחרוץ במקום בשר לא הוי מומא כצ"ל והס"ד: ע"ב רש"י בד"ה דחכים מיתכם שראשו מוטל בין כתיפיו הס"ד ואח"כ ד"ס דאריך ושמיט ודומה וכו' כצ"ל:

דף מד ע"א תוס' בד"ה מחוי וכו' כשל עגל וקטנה וכו' כצ"ל כדאיתא לעיל דף מ' ע"ב: ע"ב גמ' קשי' ליה לר"ח בן אנטיגנוס האי רוח באשך מבעי ליה וכו'. כצ"ל: רש"י בד"ה שלא תהא הפלתך עקורה וכו' כשתתפלל על בניים תהא וכו' כצ"ל ולפי' לא קאי וכבהמתך אלא אעקרה לבד אבל לפי' התוספות קאי נמי אעקר ודו"ק: בד"ה רוח בן נפלים רוח שטות וכו' כצ"ל: תוס' בד"ה אימתי וכו' תימה וכו' מוקמא ויד תהיה לך וכו' כצ"ל:

דף מו ע"ב תוס' בד"ה לאדם וכו' דאי כפרוזדור דהתם איירי הכא מה היה יכול הפרוזדור וכו' כצ"ל: בד"ה תיובתא וכו' ואית דגרס בהדיא הכי נפק וכו' או מסורס משילא רובו הרי זה כילוד הא כתקנו וכו' כצ"ל:

דף מז ע"א תוס' בד"ה ולא תימא וכו' ומ"ד מזהמין וכו' כדפי' בקונטרס וקרי ליה מזהמין וכו' כצ"ל: בא"ד וכן מוכח בפ"ב דיבמות (דף כג) דהאי דקרא ליה וכו' כצ"ל וע"ש בתוספות בד"ה קסבר רבינא: ע"ב בד"ה הבן חייב וכו' נשתחררה מעוברת וכו' ותימה דבפ"ק דקדושין גבי מצות הבן וכו' כצ"ל: בד"ה ראשון לנחלה וכו' שהן בכור זכר מתנות וי"ל וכו' כצ"ל: בא"ד לא מצי ר"ש למילף לבכור לנחלה וכו' כצ"ל:

דף מח ע"א תוס' בד"ה דכ"ע וכו' ותימה דר"ת אית ליה ברירה בהסיא דהלוקח מן העובד כוכבים במרובה וכו' כצ"ל: בד"ה דאמר רב אסי וכו' בטלה תלוקת דיורשים הם וכו' ורב אסי מספקא ליה ונוטל חלקו בנכסים הנשארים אלא שאינו נוטל הכל בקרקע אלא רביע הנכסים נוטל בקרקע ורביע האחר במעות וכו' כצ"ל כ"ל: בא"ד דהיינו רביע ומחצה במעות. כצ"ל ר"ל רביע במעות דהוי מחצה של חצי חלקו הראוי לו וק"ל: בד"ה ודכ"ע מלוה וכו' דלאו ממש כדרב פפא קאמר דפליגי אלא במלוה ע"פ כי הך דפדיון הבן שהיא כתובה וכו' כצ"ל: ע"ב רש"י ד"ה שתי נקבות וזכר יש לומר וכו' הילכך אין כאן לכהן כלום וכן ב' זכרים וב' נקבות כצ"ל והס"ד. ואח"כ ד"ה אחת ביכרה ואחת שלא ביכרה וכו' אין כאן לכהן כלום די"ל המבכרת ילדה הנקבה כצ"ל והס"ד:

דף מט ע"א גמרא הכל מודים וכו' ביום שלפניו דאמר שמואל וכו'. כצ"ל וכ"ה בהרא"ש יש לדקדק כיון דהכל מודים אמאי איצטריך להביא ראיה מהא דאמר שמואל הלכה כדברי המיקל באבל הא לא פליגי י"ל דמייתי ראיה דהכל מודים מהא דאמר שמואל כיון דאמר שמואל הלכה כדברי המיקל באבל מסתמא דר"ע לא פליג באבל ומודה שיום ל' כיום שלפניו כיון דלא אשכחן ליה דפליג באבל וק"ל: רש"י ד"ה עד שיאמרו לו וכו' חובו מודו א"כ דהכא וכו' כצ"ל ועיין לדבריו שם בפרק השואל דף קב ע"ב: תוס' בד"ה מת ביום ל' וכו' הולנת וכו' וברוב וכו' ור"ת גורס כן ונראה דגרסינן תוך וכו' כיום שלפניו ור"ע משוי ליה ספיקא וכו' כצ"ל: בד"ה ביום שלפניו וכו' ומיהו אפי' איירי הכא וכו' כצ"ל: ע"ב גמרא ואת אמרת בנו פדוי תני אין בנו פדוי כצ"ל וכ"ה בהרא"ש: שם ה' סלעים של בן וכו' לפי שראיתי שנפל ט"ס בפי' המשנה להרמב"ם ז"ל ראיתי להעתיקם ולהגיהם וז"ל ככר כיארנו וכו' היה משקלו כ"ד דרכמונים משקל דרכמון ע"ז גרגיר וכו' (פי' דרכמונים הן מעין כי המעה ב' פונדיונין והפונדיון ב' איסרין והאיסר ד' שעורות נמצא לכל דרכמון ע"ז שעורות) ומלאתי משקל הדרכמון שמנגרי כגרגרי השעורים וכו' ותלק משלש בקירוב וכו' אבל משקל ה' סלעים שלנו מדרכמוני מצרים כמו שאמרנו הם ל"ח דרכמונים ותצי דרכמון שלא במצום (והם אלף ותשע מאות ועשרים שעורות) ול' של עבד יהיו מהדרכמונים האלו ק"פ ותשעה דרכמונים פחות שמינית דרכמון שלא במצום וכן חמשים של מפתה פט"ו דרכמון פחות רביע דרכמון במצום כל המשקלים וכו' כצ"ל כ"ל: תוס' בד"ה ודידיה אזיל וכו' וא"ת וכו' נקוחות וליטרוף מהני וכו' שנעשה גדול ותו לא איםתעבד וכו' דמסכתת שהוא קודם וכו' כצ"ל: בד"ה אמר רב אסי וכו' אבל לא נראה לר"ת דקאמר וכו' כצ"ל והוא לקמן בד"ה דמוזבנא: בא"ד לפרושי לן שיעורא דר' אסי אמר מנה של צורי כלומר סלעים ה' סלעים ממנה הן ה' סלעים של בן ר' אמי אמר וכו' כצ"ל והד"א: בא"ד שבכל הש"ס איך יכול וכו' כצ"ל: בד"ה ר' חנינא וכו' שבכל הש"ס לצורי מיזדבן כב"ה וכו' כצ"ל: בד"ה ר' יוחנן וכו' וישארו והדר לה שתותא וכו' כצ"ל:

דף נ ע"א גמ' רב אשי סדר ליה שבסר זוזי וכו' שלח ליה לישדר לי מר תלתא אחרינא דאוסיפו עלוייהו ושדר ליה א"ר חנינא וכו' כצ"ל מוכח בהדיא דגם בשקלי פדיון הבן הוסיפו שתות וכן קראי דילפינן אם רנה להוסיף יוסיף אבל לא יוכל לפחות חד בערכין כתיב יהיה דיש לו עוד הויה אחרת ותד בפדיון הבן כתיב הוא שלא יפחות וילפי מהדדי מכאן קשה למ"ש בס' הזון נחום בשם רבו דאמרינן בבכורות שהוסיפו על כל השקלים חוץ משקלים של פדיון הבן ע"ש והא ליתא ודו"ק: רש"י בד"ה בדינרא ערביא וכו' שמנה דינרי' ערביים ופלגי ופלגא וכו' וכיון דשבעה טורים עושין עשרה ערביים וכו' חמשה פונדיונין ושביעית הוו להו ל"ח פונדיונין וכו' כצ"ל:

דף נא ע"ב תוס' בד"ה ולא בכלאוי וכו' בין שגבו מעות בין שגבו קרקע ומתוך כך וכו' כצ"ל: בא"ד מגלן דלרבנן דר"מ היא וכו' כצ"ל ור"ל מנ"ל להש"ס דקאמר התם גבי הבילה ור"מ היא וכו' הא לא שמעינן לרבנן דסברי דלא משתעבדי אלא לגבי יבם דהוה כמו יתמי אבל מיניה אימא דמודו דמישתעבדי אלא עכ"ל דיבם הוה כמו מיניה ודו"ק: בא"ד ותרי תומרי בכתובתה לא שייכי הכא כדפריך בסוף וכו' ממטלטלין דיתמי ואי נמי כאן הומרא דר' נתן וכו' אע"ג דלא ס"ל כר"נ בחיי המלוה וכו' ואפלגי בה ר"ט ור"ע כדאפלגי בריש המשנה וכו' והיא נמי שפיר שאינס וכו' מהאשה וב"ה יותר כשאר וכו' כצ"ל: בא"ד ואע"פ שאמרתי כי אשה גובה ממלוה דיתמי וכו' כצ"ל:

דף נב ע"א רש"י ד"ה ולא היבם וכו' אינו נוטל חלק אחיו וכו' כצ"ל: בד"ה בכור קרייה רחמנא וכו' לייבם בגדול בכור קרייה רחמנא ודינו בבכור. וכו' לייבום. כצ"ל והס"ד והד"א ואח"כ ד"ה יקום על שם אחיו וכו' ביבמות הס"ד ואח"כ ד"ה והרי קם וכו' אחיו קמו פי שנים וכו' כצ"ל: תוס' בד"ה והאמר שמואל וכו' כי הסיא דקתני גבי תמשה גובין מן המחוררין וכו' והמקבל עליו לזון בת אשתו וכו' כצ"ל ברייתא היא בפ' נערה שנתפתתה דף נ"ה ע"ב יע"ש בפירש"י ולהתוס' בר"פ נושא בד"ה והיא ניזונת: בא"ד ועוד דפריש הכא טעמא משום דתנאי כתובה ככתובה דמי ובתה הניזונת בפסק וכו' מהאי טעמא גופיה לא גבי נמי מיתמי וכו' בשעבא אפותיקי הא דאמר אין ב"ח וכו' כמאן דגבי ובאחר שדות של ב"ח והוין כיורד לתוך שדה חבירו ונטעה וכו' כצ"ל: בא"ד ואשינויא קמא דהוה מסני הא דמסיק ביה שיעור ארעא ושבחא הא דלא וכו' כצ"ל:

דף נג ע"ב רש"י ד"ה ומשני כיון וכו' בכוליה עדריה בפסוקין הטולדים וכו' כצ"ל: תוס' בד"ה אפשר ופי' כיון דלא בקיאי למיעבד כדרב יהודה עכ"ל כצ"ל:

דף נד ע"א תוס' בד"ה דגן ודגן וכו' דמייתי התם הזורע כלאים כלאים לוקה וכו' כצ"ל: בא"ד אבל חטה ותרגן שעורה ותרגן כולה חד גוונא וכו' כצ"ל: בא"ד לא תזרע כרמך כלאים מלמד שאינו חייב וכו' כרמך כלאים לעבור עליו אפי' מין אחד על דעתיה וכו' כצ"ל: בא"ד אלא לגמרי בעי כמשמעו וכו' אלא בכלאי כרם פליגי וכו' כצ"ל: בד"ה ושני מינין וכו' אכ"ג דבספרי לא סטר אלא תרוצי שיטה וכו' כצ"ל: בא"ד וכא דתנן וכו' לתוך מי הטאת וכו' נקט דבילה וכ"מ שאם נפל וכו' כצ"ל:

דף נה ע"א גמ' או דילמא זמנין דלא אתי ומיצטריך איכו וכו' כצ"ל: תוס' בד"ה אין ירדן וכו' ובמקום שהיה כלה הירדן ונופל וכו' למערב כתב זה להם וכו' ומה פי' מילר גבול וכו' הירדן שבמזרח וכו' אל המערב אל עבר יריתו ומושך וכו' כצ"ל: ע"ב תוס' ד"ה הוא פרת וכו' יוצאים הנהרים זה לצד זה וזה לצד זה ופרת הולך וכו' כצ"ל: בד"ה מסייע ליה וכו' א"כ לפי שהוא וכו' מתברכים ממנו וכן פי' ר"ת וכו' מכל הנהרות והוא מא"י וכל הנהרות וכו' כצ"ל כ"ל ועיין לדבריהם שם בפ' במה אשה דף סה ע"ב בד"ה דאמר שמואל: בד"ה מיטרא במערבא וכו' כשחמה יוצאה מכה עמוד האור שלה ע"ג וכו' ולערב מכה אור שלה כנגד גיהנם וכו' כצ"ל ועיין לדבריהם שם בפ' המוכר את הספינה: בד"ה אין המים מטהרין וכו'. שלא מתברך המקור כדפי' וי"ל וכו' כצ"ל: בא"ד וי"ל וכו' דהני ד' נהרות דא"י מדלין שא"י גבוהה וכו' כצ"ל וד' נהרות הן קרמיון פוגה ירדן ירמוך כדתנן התם ועיין להר"ש ז"ל שם: בא"ד אבל מקידום מי הטאת קשה דפסולים למי הטאת ופירן וכו' כצ"ל והשאר נמחק: בא"ד וגם לא במים המכוסים וכגון וכו' מהערבין ונכנסין שם תדע וכו' כצ"ל:

דף נו ע"ב גמרא האין השותפין וכו' כצ"ל בלא וי"ו לפירש"י אבל הרמב"ם ז"ל גרים והשותפין בוי"ו ועיין לפירושו שם בפי' המשנה והנה נראה שיש ט"ס שם בתחילת דבריו וכצ"ל דע לך וכו' מפי הקבלה וכמו שבהמות וכו' מעשר כן אם נשתתפו וכו': שם ת"ר יכול יהיה לך הזכרים ולא של וכו' כצ"ל: תוס' בד"ה זונה וכו' ובתמורה תני רבי אין אתנן אסור אלא הבא לו בעבירה אבל אתנן וכו' י"ל דלא מיירי בדקיימא ליה וכו' שהיה זונה או שנעשית וכו' ומיהו תידוק זה נמי שמעינן כשתי עשרה איהי כשנותן וכו' כצ"ל: בד"ה ואזדא וכו' דלקוחות הן דמשני מאי אין הוזרין וכו' כצ"ל: בד"ה לברור חד וכו' וכ"ת אותו שסנה לכלב הא אמר אי דשוו וכו' כצ"ל:

דף נז ע"א גמרא כל שמתה אמו או נשחטה וכו' כצ"ל: שם רשב"י אומר וכו' קסבר בריה הוא מיעט וכו' כצ"ל כדמוכח מפירש"י והתוס' ז"ל עיין במ"ש לעיל בפ' על אלו מומין דף מ"א: תוס' בד"ה תוך וכו' ה"מ נמי למיתני נדמה וכו' אבל בכ"מ דחשיב כלאים רגיל וכו' כצ"ל וכ"ל שזהו טעמו של הר"מ ז"ל בפ"ו מהל' בכורות דין י"ד שהשמיט לנדמה ודו"ק: ע"ב בד"ה בפרוס הפסח וכו' ותימה וכו' ולמה לא אמרו באחד וכו' והלא מן הדין הוא בשנים בתשרי דיום וכו' כצ"ל ור"ל למה אמרו לאקדומי בכ"ט באלול דהא כיון דיום א' דסוכות מן המנין הוי זמנו בשנים בתשרי ולא הו"ל לקבוע אלא בשנים בתשרי וק"ל: בא"ד פסח שני נאמר ועיקר דרשא וכו' קרבנות אחרים גם קשה דבפ' בתרא וכו' כצ"ל:

דף נח ע"א תוס' בד"ה וא"ת וכו' סקרתא והכי קאמר נמי בפ"ק דתגיגה (דף ח) והקשה שם ה"ר אלתנן תיפוק ליה וכו' כצ"ל כ"ל ור"ל דקתני התם ושאר כל ימות הפסח אדם יוצא י"ח במעשר בהמה וקא בעי בי"ט מ"ט לא ומשני רב אשי דילמא אתי לעשורי בי"ט וא"א לעשר בי"ט משום סקרתא ועל זה הקשה ה"ר אלתנן תיפוק ליה דאין מקדישין בי"ט ועל זה תירצו וי"ל לא הייתי אוסר להקריבו וכו' ר"ל לא הייתי אוסר לצאת י"ח במעשר בהמה שהיה לו קודם י"ט בי"ט משום דילמא אתי לעשורי בי"ט דהא דאין מקדישין בי"ט אינו אלא מדרבנן והוי גזירה לגזירה אבל אי אמרי' משום סקרתא דהוי דאורייתא ניחא דאין יוצאין י"ח במעשר בהמה בי"ט דגזרינן הקרבה משום סקרתא דאורייתא וק"ל: בא"ד ומ"מ כאן משמע דלא שייכי הנך שינויי דבי"ט של ר"ה קיימי וכאן לא שייך גזירה לגזירה וי"ל וכו' כצ"ל כ"ל ור"ל דתירוץ הכי' דמותר להקדישו משום שלמי שמחה לא שייך הכא דבי"ט של ר"ה קיימי דליכא שלמי שמחה גם תירוץ האי' משום דהוי גזירה לגזירה ג"כ לא שייך הכא דהא אין מעשרין היינו אין מקדישין דהיא היא וא"כ אמאי איצטריך לומר משום סקרתא לימא משום דאין מקדישין בי"ט וק"ל: ע"ב גמרא לצאת בהי אמותיהם מבתוך וכו' כצ"ל: רש"י בד"ה ונוטל וכו' דהשתא אפשר לכווני וכו' לא ידע הי נפיק וכו' כצ"ל: תוס' בד"ה כשם שתרומה וכו' ומיהו בזה אין להקשות תרומת מעשר וכו' וא"ת בפ' ד' דתרומות תנן השונה וכו' משלשתן בירושלמי פ"ק דתרומות מקשה לה ומשני וכו' כצ"ל: בא"ד ונראה דלית ליה להבא אלעזר וכו' וק' אסוגיא דשמעתין למה לי לאוקמי הכי דר"א וכו' אע"פ שאין סברא ללמוד זה מזה לגבי הכי דתרומה וכו' אע"ג דהוי כעין אפשר משאי אפשר וכו' אע"פ שאין שוין כמו במכנים לדיר וכו' הא דאמר ר"א בר' יוסי וכו' עשרה גרוגרות וכו' תשעים שבכלכלה וסייגו וכו' כצ"ל:

גמרא

דף נט ע"א גמרא ודילמא עשירי לא קרייה וכו' כצ"ל לפין פי' א' דרש"י ז"ל ודו"ק: רש"י בד"ה איתקש כריש פירקין עשר תעשר בשתי מעשרות וכו' כצ"ל וכן מוכח מהתוס': תוס' בד"ה אף תרומת מעשר וכו' דלא מוקמי מחשבה בתרומת מעשר וכו' פ"ב דתרומות כל התורה כולה מלמדה ולמידה וכו' והיינו תרומת מעשר וכו' כצ"ל: בא"ד ומיהו לפי' מה שפי' הקונטרס דבמחשבה פליגי וכו' כצ"ל. בפירש"י שלפנינו אינו ועיין לדבריהם שם בגיטין שדחו פי' זה: בד"ה במחשבה וכו' וכל זה נפקא מונחשב וכו' והשתא נמי דקרו לדיבור מחשבה כמו על כל דבר פשע וכו' כצ"ל כדמוכח דדבריהם שילהי פ' המפקיד דף מג ע"ב בד"ה החושב לשלוח יד ע"ש: בא"ד ואם תרמו אין תרומתן תרומה חרש שוטה וקטן וקתני סיפא חרש שדברו חכמים שאינו שומע ואינו מדבר משמע הא שומע ואינו מדבר תרומתו תרומה ובתוספתא דמסכת תרומות נמי מצאתי מפני מה אמרו אלם לא יתרום מפני שאינו יכול לברך משמע הא מברך אע"פ שלא ידבר בשרמה שפיר דמי ובמס' שבועות וכו' ויש מקומות דשרינן כשאומר מעשר שני לצפונו או לדרומו וא"ת וכו' דהא תנן פרק נוטל וכו' כיון דאפשר במחשבה וה"נ אפשר במחשבה וי"ל וכו' כצ"ל וכ"ה דבריהם שם במנחות ע"ש: בד"ה איתקש וכו' דלית ליה הא דאמר רבא לשנה וכו' כצ"ל: ע"ב גמ' ואם לאו ארבעה ארבעה פטורים וששה וכו' כצ"ל: רש"י בד"ה ארבעה ראשונים וכו' או יצאו בפתח הארבעה מצטרפין וכו' כצ"ל: בד"ה ואם לאו וכו' אלא בפתח שלישי בפני עצמו וכו' כצ"ל. ועיין להרמב"ם ז"ל בפ"ח מהלכות בכורות שכתב בע"א:

דף ס ע"א גמ' וליתני ליה כגון שמנאן זוגות וכו' כצ"ל: שם יצאו שנים כא' מונה אותם שנים ואם מנאן וכו' כצ"ל ונמחק היבות שנים שנים כ"ה גי' התוס' וכן נראה שהיא גי' רש"י מדלא ביאר כלום אבל הר"ם ז"ל בפי' המשנה וכן בחיבורו בפ"ח מהל' בכורות דין ח' גורס מונה אותה שנים שנים ומפ' כיון שמנה שנים ראשונים אג א' מונה כולם זוגות זוגות וכן פי' הרע"ב ז"ל ויש ט"ס בדבריו וכצ"ל ה"ג יצאו שנים שנים כא' וכו' ואין להקשות לפירושם א"כ מאי קמ"ל ר' יוחנן מנאן זוגות אגות וכו' הא מתניתין היא י"ל דקמ"ל אפי' קינטרן קינפרן ודו"ק: רש"י בד"ה ה"ט והיו מקולקלין וכו' ועוד למאן דפליג התם דאמר טעותו וכל שכן כוונתו וכו' כצ"ל: בד"ת אילו היה תמורה וכו' כדגמרי במס' תמורה מעשר העברה העברה מבכור ובבכור דרשינן הם קריבין ואין תמורתן קריבה אלא ודאי וכו' אחרים. כצ"ל והס"ד ואח"כ ד"ה ממנו מן העשירי עצמו הס"ד והשאר נמחק דשייך לעיל: תוס' בד"ה יצאו שנים וכו' עשירי למנין בהמות וכו' והקרוי עשירי הוי ספק י"א ואינו קדוש ליקרב כצ"ל ר"ל משום דלא ידעינן אי מעשר הוא אי שלמים הוא וק"ל: ע"ב תוס' בד"ה עד שישתוק בתשיעי יש לפרש וכו' כצ"ל והשאר נמחק:

דף סא ע"א תוס' בד"ה והא דתניא יקרבו וכו' וליכא לאוקמא וכו' כל הזבחים קאמר ועוד תנן בפ' דם שחיטה ושניהם מביאין חטאת אחד ובפ' שני נזירים וכו' זבחי שלמים וכו' והא טעונה וכו' מביא אשמו ולוגו עמו ואותו אשם וכו' דאורייתא ובשלמים בעי סמיכה גמורה ובגברא וכו' אחד לפר ואחד לעגל וכו' כצ"ל: בא"ד וטמא כגון זב ומצורע שאין רפואתן תלויה בעצמן אי נמי בקרבן שקבוע לו זמן כגון עולת ראיה וחגיגה או כגון וכו'. כצ"ל ועיין מ"ש בזה בחדושי למסכת זבחים דף ע"ד: בא"ד שנתקו במתן א' כיפר ור"א סבר מסיק להו לשם מים מיהו אית ליה כר"א גבי וכו' אשמו ומסיק דמסיק להו וכו' כצ"ל: בד"ה במעשר וכו' ומ"מ אם עיבר חל וכו' כצ"ל: סליק

הגהות וחדושים על מסכת בכורות

מהגאון החסיד כו' מרנא יעקב צבי יאליש זצ"ל בעהמ"ס מלא הרועים.

דף ו ע"ב בגמ' ארץ זבת חלב ודבש. נ"ב ק' לר"מ דחייש למיעוט א"כ חלב אסור דילמא ממיעוט בהמות טריפות בשלמא מהך (חסר) ל"ק דמשכחת לר"מ חלב כשירה כגון שנשחטה הבהמה ונמצא כשירה ואע"ג דאיכא למיחש דילמא במקום נקב קשחים היכא דלא אפשר מודה ר"מ כדאמרינן בחולין וא"ש אבל בהך דזבת חלב שוב מבהמות הרבה וחיות הן וא"י אם כשירות או טריפות האיך מתירין החלב ניחוש דילמא מבהמות טריפות ואפשר לומר דאף דר"מ חייש למיעוט אינו כ"א מדרבנן כמ"ש התוס' חולין דף יב א' ומדאורייתא שרי אך לפמ"ש התוס' חולין פ"ו ב' דהיכא דאיכא חזקה עם המיעוט חייש ר"מ מדאורייתא למיעוט א"כ הכא חלב זו במעי בהמה בח"א עומדת כבהמה עצמה ונימא סמוך מיעוט לחזקה לשיטת רש"י דמחזיקין מאיסור לאיסור ואפשר לומר דאף ר"מ דחייש למיעוט מ"מ מודה היכא שנתערב מיעוט ברוב מודה דהמיעוט בטל ברוב וכאן חלב של כל העזים והבהמות נתערב ובודאי דרוב בהן כשירות אף לר"מ וא"כ מיעוט חלב של הטריפות נתבטל ברוב אך עדיין אכתי י"ל מ"מ בכל מקום ומקום שחלב זב כו' דילמא דממיעוט בהמות טריפות הוא וכולם או רובו טריפה ואין כאן ביטול וראי' לזה דאל"כ ק' לר"י דס"ל מב"מ לא בטיל היכי שרינן חלב של א"י וודאי דיש בהן טריפות וגם חלב בהמות טמאות נתערב בהן ולדידיה מב"מ ל"ב ע"כ דאזיל בתר רובא ובכל מקום ומקום הזב בו חלב אמרינן בהמות הכשירות היא ואין בו טריפה כלל אבל אם נאמר דמצרפין חלב של כל א"י ודאי דאית בהן טריפות הערוב וליתסר כולו ש"מ דלא אזלינן בתר הערוב רק כ"מ ומקום אי דנין בפרט ובכה"ג מוקמינן ליה ארובא אבל הכלל א"א למיקם ארובא דמידע ידעי דאיכא טריפות ביניהן ועי' בתוס' ב"מ דף קטז ע"א יעויי"ש ודו"ק וא"כ ה"ה לר"מ כשאנו דנין על חלב של מקום כפרש"י אנו חוששין למיעוט טריפות ואסור וי"ל כיון דמ"מ חלב מצד עצמו שרי ל"ש קו' הש"ס משתבח קראי במידי דלא חזי כיון דמצד עצמו ראוי וגם משכחת לפעמים דהחלב מותר כשנשחטו הבהמות של אותו מקום ונמצאו כשירות ודו"ק:

דף יג ע"א תוס' ד"ה אימא כדדריש בקידושין דף י"ד. נ"ב ח' צ"ל:

דף יז ע"ב בתוס' ד"ה אפשר לצמצם. וכן מחצה על מחצה דשחופה דהא מפרש. נ"ב עדיפא הו"ל להקשות אמאן דמתיר דהא הו"ל ספיקא דאורייתא ובחולין שם הקשו באמת כן יעוי"ש: שם בא"ד והך דשבועות. נ"ב לשיטת התוס' לעיל א"ש שאין פנאי לברר בהך דכפירה אי הוי כאחת והוי כבידי שמים ולשיטת רש"י י"ל דמסתמא לא כוונו לכפור בב"א ממש וכעין שכ' התוס' בחולין שם אהך דגיטין הנ"ל דמסתמא לא כוונו לבא בב"א יעוי"ש ועי' תוס' יבמות דף כח ע"א דמשמע מדבריהם דס"ל דהך דכפירה הוי בידי אדם ועי' מש"ש בגליון: בא"ד לא אמרן אלא במבוי ז'. נ"ב אלא במבוי ח' אבל במבוי כו':

דף יח ע"א בהגהות המיימוני. סי' מ"ז. מיי' פ"ט מהל' רוצח הלכה ח'. נ"ב לא דק דהר"מ פסק דמביאין עגלה אחת וכרבנן דלקמן דא"א לצמצם אפילו בידי אדם: שם בגמ' וחכ"א. נ"ב מיימוני פ"ט מהל' רוצח הלכה ח':

דף כב ע"א תוס' ד"ה עד. בפרק המקשה דף ע'. נ"ב עי' תוס' חולין שם שלא כ' אהך דבהמה דמידי בשלא העגיל רק אהך דסיפא באשה כ' כן דאילו הך דבהמה איכא לאוקמי בלא פתיחת הקבר:

דף כד ע"ב תו' ד"ה והיינו טעמא. דכי היכי דשרי דאין מתכוין בדרבנן. נ"ב תמיהא די"ל שאני התם דהוא פ"ר וכיון דמתיר פ"ר בדרבנן כ"ש דמותר דשא"מ מדאורייתא דהא לדידן דשא"מ מותר בדאורייתא ופ"ר אסור מדרבנן כמ"ש המג"א בסי' שי"ד ס"ק ה' ועי"ש ועי' בחיבורי מלא הרועים ערך דשא"מ אות ל' ל"ה: בא"ד אלמא שרי ר"י דבר שאינו מתכוין. נ"ב אי הלכה כר"ש ואת"ל הלכה כר"י דדשא"מ אסור מקלקל כו': בא"ד איכא לפרש שמא מתקן. נ"ב ותימה נהי דמתקן מ"מ חופר כלאחר יד הוא ודמי לתולש כלאחר יד דהכא דכ' התוס' דמותר ועי' תוס' יומא דל"ד ע"ב ד"ה ה"ה ותוס' שבת דף מ"א ע"ב ד"ה מיחם מה שהקשו שם על רש"י וקו' זו קשה ג"כ לדבריהם שבכאן ועי' במשנה למלך פ"א מהלכות שבת:

דף כה ע"א בגמ' ומי א"ר הכי והאמר ר' חייא. נ"ב בשבת דף קי"א הגי' רב שימא בר חייא משמיה דרב ובכתובות הגי' רב שימא בר חזקיה משמי' דרב: שם גוזז במספרים ואינו חושש. נ"ב ק' דהו"ל למימר ולטעמיך דס"ל כר"ש דדשא"מ מותר והא ר"ש מודה בפ"ר וכאן הוא פ"ר וא"כ ר"י בן המשולם דלא כמאן ועי' בזה בספרי מלא הרועים ערך דשא"מ אות ל"ה:

דף כז ע"א ברש"י ד"ה רבה. נ"ב עי' רש"י חולין דף קל"ג דגריס רבא ועי' רש"י ר"ה דף י"א א': ע"ב בתוס' ד"ה וכי הואה אע"פ שתרומת ע"ה אינה ניתנית אלא לכהן. נ"ב תיבת ע"ה נמחק ונכתב ארץ ישראל: בא"ד ובתרומת חו"ל לא גזרו שמא יאכלו כו'. נ"ב משמע דמפרשים דלאו ע"ה ממש רק שאינו אוכל בטהרה וכפי' הרע"ב במשנה שם שהשיג על הר"מ שמפרש ע"ה ממש וטמה שכתב אח"כ וכן משמע דומיא דמה ששנינו אחר משנה זו כו' משמע דמפרשין ע"ה ממש ומדברי רש"א בכאן משמע שגרים א"נ בע"ה ממש וכגון דליכא חבר אלא שא"צ למתנות ע"ז קאמרי וכן משמע דבע"ה ממש מיירי דלא כפי' הראשון אך מ"ש בתחילת דבריהם דניתנית לכהן פירושו לכל כהן אפילו לכהן ע"ה ומשמע שגם בתחלת דבריהם היה ע"ה ממש ואתי לאפוקי שלא נטעה דאין נותנין לכל כהן רק לחבר אף שאינו אוכל בטהרה וכן בחולין דף ק"ד ע"ב לא פי' רק פי' זה דמיירי דליכא חבר או דאיכא חבר ואינו רוצה לקבל דאז ניתנית לע"ה ממש א"כ אחר כלל אך לשון שמא יאכלו בימי טומאתו אינו מובן:

דף כט ע"ב בתד"ה ור"י. ר' חייא ברבי אמי. נ"ב בש"ס דידן גרים שם רבי חייא בר אבא משמי' דעולא ובברכות דף י"ט ע"ב גרס יהודה בר אשי משמי' דרב ובפסחים דף צ"ב גרים רב יהודה בר אביי משמיה דרב יהודה:

דף לח ע"א בתוס' ד"ה הרי וק' מכאן לגי' ר"ש דשבת דמשמע דכלי חרס אין מטמאין. נ"ב לא מצינו שם בשבת שום גירסא לרבינו שמואל שיהא משמע דכ"ח אינו מטמא אחרים מגבו וע"ש בתוס' שהאריכו והביאו שם נ"כ תי' של רבנו שמואל ולא כתבו שם משמו שום גירסא אחרת רק בשם הר"י כתב שם גי' אחרת ולגי' הר"י אינו מטמא מאחוריו דהיינו חקק בית מושבו:

דף מ ע"א תוס' ד"ה שנשמטה. וקשיא לפירושו דאיכא מאן. נ"ב ר"ל רב מתנה ועי' רש"א ועש"ך סימן נ"ה ס"ק ב':

דף מא ע"ב תוס' ד"ה ואתי קרא. זכר לפי שהוא זכר משונה ועד נקיבה. נ"ב או אם היא נקיבה צריך לכתוב עד נקיבה למעט אדרוגינוס אף שהיא נקיבה משום דמשונה לכך אי לא הוי כתוב רק חדא זכר לחוד אם היא זכר או נקיבה לחוד אם היא נקיבה דלא הוי ידעינן כלל משניהם דאי הוה כתוב זכר לחוד לא הוה ידעינן נקיבה וכן אי הוה כתוב נקיבה לא הוה ידעינן זכר ממעט נקיבה:

דף מב ע"א בגמ' סמי מכאן טומטום. נ"ב ר"ל דלא חשוב ודאי פסול אבל עכ"פ ספק הוא ואי מקריב טומטום צריך להביא אחר ולהתנות אם הראשון קרב זכר יהיה זה נדבה ועמ"ש בגליון תוס' חולין דף צ"ב ע"ב:

דף מד ע"ב רש"י ד"ה הדרוקן. חולי מעים. נ"ב עי' רש"י ברכות כ"ה ודס"ב ב' חולי המצבה הבטן ועי' רש"י עירובין מ"א שכ' חולי פה וכדברי רש"י ברכות כ"ה משמע בשבת דל"ג דקרי לה מכות חדרי בטן ודברי רש"י דהכא תמוהין דבעירובין שם חשיב ג' מתים כשהן מספרים חולי מעים וחיה והדרוקן אלמא דהדרוקן לאו ניהו חולי מעים ובע"י פי' הדרוקן נפוח הבטן וחולי מעים וקשה ג"כ מהך דעירובין:

דף מו ע"א רש"י ד"ה הבא אחר נפלים שיצא ראשו של נפל חי. נ"ב ה"ה אפילו יצא הנפל כלו הבא אחריו בכור לנחלה כ"ה דעת הסמ"ע בסי' רע"ז בחו"מ והגאון בתשובת שארית יוסף חולק וס"ל דביצא כולו הבא אחריו אף בכור לנחלה לא הוה ורש"י בחולין דס"ח כ' כדעת הסמ"ע הביאו ברבינו כאן:

דף נה ע"ב בתוס' ד"ה הוא פרת. וקצת קשה. נ"ב תימה דבב"ר גופא דאמר דפרת גדול קאמר בתר הכי דמשום א"י קורהו גדול משום דק"ל בהא בפ' בראשית אינו קורהו גדול ש"מ דהאי דקראו גדול לאו משום גדולתו הוא רק משום שעלה אח"כ והקיף את א"י דכתיב כי מי גוי גדול וכו' כך מבואר בב"ר שם: שם ד"ה מטרא אלא בשחרית כשהחמה יוצא. נ"ב ועי' תוס' ב"ב שלא כ"כ ומסקו שם דנ"ע במזרח וכן העליתי בספרי קהלת יעקב ע' ג"ע באורך ייע"ש:

דף נו ע"ב ברש"י ד"ה האחין. חייבין לתת כל או"א. נ"ב עי' בפ"א דשקלים מ"ו דקיי"ל כרבנן דאינו נותן כ"א קלבון אחד ונראה דדווקא בא' ששוקל על ידו ועל יד חבירו ס"ל לרבנן דאינו נותן כ"א קלבון אחד אבל באם שנים נותנין נותנין ב' קלבונות אפילו לת"ק ולא משמע כן מדברי הרב שם יעוי"ש ודו"ק: שם ד"ה פטורין מן הקלבון שני. נ"ב משמע דקלבון א' צריכין ליתן וכן משמע מפירושו במסכת ביצה אך מפירושו בחולין דק"ה ב' כתב להדיא דפטורין לגמרי מקלבון ולכאורה היה נראה דתלי בשני הטעמים שכתב רש"י לעיל על הקלבון דלהטעם משום הכרע גם בשקל שלם צריך הכרע אבל לטעם משום חילוף כאן א"צ חילוף שהרי סלע שלם הוא נותן אך מדברי רש"י בחולין שם משמע דמטעם אחר הוא פטור דשוקל בשביל אחר פטור מקלבון. יעויי"ש: סליק

הגהות וחדושים על מסכת בכורות

מלאכת יום טוב מאת הרב הגאון הגדול כו' מוהר"ר יום טוב ליפמאן אבד"ק קאפולע.

דף ג ע"א תוס' ד"ה ור' יהודה סבר וכו' לא תקשה דהא דפסיק הכא וכו'. נ"ב נ"ל לא תקשה הא דפסיק וכו': ע"ב תוס' ד"ה דקא מפקע להו וכו' ואפי' בהא דרב יהודה בפ' אין מערימין דאסור מן הדין גזירה וכו'. נ"ב נ"ל משמע בפ' כילד מערימין דהוי רהוי לאסור מן הדין גזירה וכו'. וכן הוא באשר"י וע"ש:

דף ו ע"א תוס' ד"ה ור' שמעון וכו' ואיכא לאוקמי ברחשו ורובו דמי לאמו א"כ נתיר קלוט מהאי טעמא וכו'. נ"ב נ"ל דנ"ל א"נ והוא ר"ת אי נמי נתיר קלוט. י"ל דאפ"ה אין לדקדק מכאן דא"נ את דאיכא למימר את יעמוד. וכ"כ מדברי הרא"ש יע"ש:

דף יג ע"ב תוס' ד"ה ה"ק וכו' וליכא נמי משום מחוסרי אמנה בעובד כוכבים טפי מבישראל. נ"ב נ"א כמו בישראל. נ"ב והנכון כמ"ש בפנים והס"ד דבהאי גוונא בישראל נמי ליכא משום מחוסרי אמנה משום דמפסיד הכל. וע' בתוס' לקמן (דף יד ע"א) ד"ה והני מילי וכו':

דף יד ע"א תוס' ד"ה רב אסי וכו' ומיהו יש לדחות כו'. נ"ב נ"ל דנ"ל אפי' אית ליה כר"י אפ"ה ס"ל דלעובד כוכבים נמי בכסף ולעמיתך וכו':

דף יז ע"ב תוס' ד"ה אפשר לצמצם וכו' אף שפעמים שנמדד וכו'. נ"ב נ"ל אפשר שפעמים וכו':

דף יח ע"ב תוס' ד"ה עשו וכו' והשתא למאי דפריך וכו'. נ"ב נ"ל למאי דפרישית וכו': בא"ד שמא דלא סבר וכו'. נ"ב נ"ל דשמא לא סבר וכו'. ור"ל אע"ג דפסיק התם כר"י היינו משום תקנת עניים:

דף כ ע"א תוס' ד"ה מחוורתא וכו' ומטעם סמוך מיעוטא וכו' אין לחוש בו ודאי בכור דלא הוו אלא פלגא ופלגא וכו'. נ"ב ונ"ע דעכ"פ מטעם זה הו"ת למימר דר"י כרבנן ס"ל. ואפשר לומר דהעמד הולד בחזקת שאינו קדוש בבכורה וכמ"ש התוס' לקמן ע"ב ד"ה חלב פוטר וכו': ד"ה ואכ"ע וכו' פסח וקדשים מה"ל דשרי רחמנא ולא קאמר בשר תאוה מאי איכא למימר דשרי רחמנא וכו'. נ"ב נ"ל דנ"ל פסח וקדשים מאי איכא למימר ולא קאמר בשר תאוה דשרי רחמנא מאי איכא למימר וכו':

דף כג ע"א תוס' ד"ה סבר וכו' בין בשוגג בין במזיד לא יעלו מיהא איכא למ"ד וכו'. נ"ב לעיל (דף כב ע"ב) בתוס' ד"ה יתיב כתבו דכאן נ"ל ושמא יתערב בלא מתכוין: ד"ה ואם אמרת וכו' להקשות על עצמו סיכם דטומאה וכו'. נ"ב נ"ל שתירץ דטומאה וכו': בא"ד דא"נ לא הורו טומאה כמאן דאיתא. נ"ב נ"ל דכאן חסר. והנראה לפי משמעות דבריהם דהפי' לא הוי טומאה כמאן דאיתא מ"מ אי משכחת טומאה אחרת ומתערבת בהדה מצטרפת עמה. אבל לענין זה שאם תתערב עם טהרות (לטמאם) כמו גבי ציר דלעיל מייתי ראי' שפיר מהא דאמרינן טומאה כמאן דלית' דמי וא"א שתטמא טהרות כשתתערב עמהם ודו"ק: ד"ה טומאה תמורה וכו' בלא טעמא דביטול ברוב. נ"ב נ"ל בלא טעמא דביטול ברוב ניחא:

דף כד ע"א תוס' ד"ה רהה חזיר וכו' ולא גמל משום דסבר וכו'. נ"ב נ"ל משמע דסבר וכו': ע"ב תוס' ד"ה וה"ט וכו' אלא באותן שהתרנו וכו'. נ"ב נ"ל אלא באותו ענין שהתרנו וכו':

דף כו ע"ב תוס' ד"ה ולית הלכתא וכו' ולשון הקונט' לא משמע כן. נ"ב נ"ל דר"ל במה שפי' בד"ה וכי הזאה וכו' דכיון דאין עכשיו הזאה וכו' הערב שמש נמי לא בעי משמע דס"ל דאטבילה ליכא ספיקא כלל דודאי בעי לכ"ע וא"כ ליכא לפרושו להאי ולית הלכתא אטבילה דלא בעי סיפוך מה דפשיטא לכ"ע ודו"ק:

דף כח ע"א תוס' ד"ה ואידך וכו' וא"ת והא תנא לא דריש מידי וכו'. נ"ב נ"ל דכאן חסר. ולפי דבריהם נ"ל דנ"ל דלא דריש מידי דטעון מתן דמים ובסוגיא דהתם וכו':

דף לד ע"א תוס' ד"ה ומי קנים וכו' וי"ל דבסמוך אשכחן ליה קנסא וכו'. נ"ב נ"ל דנ"ל דכאן חשבינן ליה קנסא וכו' ור"ל דהא דחשבינן קנסא להא דאין נשחט על אותו מום היינו לרבנן אבל לר"א אינו נשחט על אותו מום מדאורייתא אלא דקנים מדרבנן אפי' לעולם ודו"ק:

דף לט ע"ב תוס' ד"ה טולן בגיד וכו' בכל מקום שמסתרס דאפי' ע"י שתייתם וכו'. נ"ב נ"א דאפי' ע"י שתיית כוס עקרין. נ"ב ונ"ב דנ"ל ואפי' ע"י שתיית בינים וכו'. [אנ"ה כן מצאתי בהעתק. ולא ידעתי להולמו. אם ט"ס יש כאן או אולי כוונת א"ז הגאון זצוק"ל להגמ' דשם. ואי לא ליתי ביעתא דנעמיתא וכו' ע"ש]:

דף סא ע"ב תוס' ד"ה אי אמרת וכו' דס"ד דנתפס אפי' הוי נקבה לאשם וכו'. נ"ב נ"ל דנ"ל דס"ד דנתפס כמו המפרים נקבה לאשם וכו':

דף מב ע"א תוס' ד"ה אבל טומטום ופו' וי"ל דר"ת פי' אין קדושה כו'. נ"ב נ"ל דנ"ל דרב חסדא יפרש אין קדושה חלה עליהן ומ"מ וכו'. ור"ל דאין קדוש ליקרב כמו שפירש אבל חל עליהן קדושה: ד"ה ואתא ר"ש וכו' אבל נקבה ודאי ממעטא מן טומטום המטיל מום במקום נקבות לפי המסקנא וכו'. נ"ב נ"ל דנ"ל אבל טומטום ממעטא מטעם נקבה הייט מטיל מום לפי המסקנא וכו':

דף מח ע"א תוס' ד"ה דאמר רב אסי וכו' ורב אסי מספקא מטל בנכסים הנשארים אלא שאין חלקו דהוא רביע וכו'. נ"ב נ"ל דנ"ל ורב אסי מספקא ליה אי טטל כל חלקו בנכסים הנשארים אלא חלקו דהוא רביע וכו': בא"ד דגרים בפ' בית כור שלשה אחין וכו'. נ"ב נ"ל דר"ל דלא שייך לומר רביע הייט רביע הנכסים וכן במעות. דגבי שלשה לא יגיע לאחד כל כך דהיינו מחצה הנשארים דאינו מגיע לו כ"א שלים:

דף נא ע"ב תוס' ד"ה ולא בראוי וכו' ולא משום דלדידהו הוי מלוה וכו'. נ"ב נ"ל דנ"ל לא הוי מלוה וכו':

דף נב ע"א תד"ה והאמר שמואל וכו' משום דתנאי כתובה כתנאי ב"ד וכו'. נ"ב נ"ל דתנאי כתובה ככתובה דמי וכו': בא"ד משמע אבל בע"ח גובה שבח כדאמר שמואל וכו' מה"ט גופיה דלא גבי וכו'. נ"ב נ"ל דנ"ל משמע דבע"ח גופיה דאמר שמואל וכו' מהאי טעמא דלא גבי וכו': ע"ב רש"י ד"ה נכסי וקמ"ל סיפא דאי מרישא וכו'. נ"ב נ"ל וקמ"ל סיפא דהוי ראוי דאי מרישא וכו':

דף נו ע"א תוס' ד"ה אין המים וכו' דהני ד' נהרות דא"י מדליין גבוה מכל הארצות וכו'. נ"ב נ"ל דנ"ל ד' נהרות מדליין דא"י גבוה מכל הארצות וכו': בא"ד מעירוב מקואות ותחילת הנהרות וכו'. נ"ב נ"ל ותחילת הנהרות וכו':

דף נט ע"ב רש"י ד"ה כמנין הראוי וכו' אלו שבדיר לצאת ולהתעשר העשירי עם אלו למנין דהשתא וכו'. נ"ב נ"ל לצאת ולהתעשר עם אלו. והס"ד. ומתחיל הדבור דהשתא משמע לן וכו':

רא"ש פרק ג סימן א גמ' וכו' וקיי"ל בהא כר' ישמעאל וכו'. נ"ב ר"ל בהא דמכאן ואילך:

פרק ד סימן ד דהא רב גידל סי' שמונה עשר חדש וכו'. נ"ב נ"ל דהא רב גידל שמונה עשר חדש וכו':

פרק ה סימן ו אומר דהך גרעון נפיק וכו'. נ"ב נ"ל דהך לדעיו נפיק וכו': סימן ט ופשט ליה דהלכתא כר"ג וכו'. נ"ב נ"ל דנ"ל פשט ליה. ומשמע דהלכתא כר"ג וכו': סליק

הגהות וחדושים על מסכת בכורות

מאת הרב הגאון הגדול כו' מוהר"ר שמואל שטראשון זצ"ל מווילנא.

דף ב ע"א גמרא מ"ט דר"א כו' מעלין אותו בשויו כו' כצ"ל וכן ברש"י ד"ה מדרבי יהודה : רש"י ד"ה אימא ליקנסיה. לפדות העובד מן העובד כוכבים. ר"ל כמו שהוא בידי העובד כוכבים. דודאי יכול לפדותו אף שאינו ברשותו דלא גרע מפודה פ"ח של חבירו דפדיונו פדוי לקמן (יא) וע"ש בתוספות. ומש"כ וליתנו לכהן ר"ל הפדיון : ד"ה והנותן לו בקבלה. הואיל והאיין לעובד כוכבים דפטור מה"ב כצ"ל : תד"ה אבל. דעתיד להוולד כו' כצ"ל : ד"ה ונותן. ואי איירי בפטר חמור כו'. אבל ברייתא זו שנויה בתוספתא בכפ"ב גבי פרה : ע"ב גמרא בסה"ע מ"ט דר"א המקבל כו' מעלין אותו בשויו כו' כצ"ל : שם והכ"א כ"ז שיד כו'. ל"י מדוע הוסיף כאן לאתויי הא דחכמים יותר מלעיל : רש"י ד"ה אלמא טעמא. ולר"י מותר. קשה דהא ר"י א"ל לכשתלד (בשיטתא דברייתא) אלמא דאם היתה יולדת היה מודה. וראיתי בתוספתא פ"ב דמסכת עבודת כוכבים דליתא שמה להאי סיומא דא"ל לכשתלד. ואפשר דרש"י מפרש דזה הוא הוספת הגמרא לפרושי טעמא דר"י :

דף ג ע"א גמ' דיקא נמי דקתני קונסין אותו עד עשרה בדמיו. מפרש"י מוכח שהיה הגי' לפניו דקתני נותן כל דמיו לכהן : רש"י ד"ה או לאו דוקא. דלא קנסינן ליה כולי האי. כה"ג אשכחן בריש עירובין בשמעתא לנ"ק גוזמא ע"ש. ומש"כ א"כ שפי כו'. עי' לקמן (כ"ד ע"ז) בפירושו : ד"ה מ"ש. מדגבי עבד כו' ש"מ דוקא קאמר כו'. לכאורה יש לפרש אדרבה דפשיט דל"ד קאמרי מדנקיט הכא עשרה והתם מאה ועדיין לא ידע סברא לחלק ביניהם. ודמי שאני עבד כו' ולכן איכא למימר דתרווייהו בדוקא נקטי. ועי' בפירושו בגיטין ובתוספות שם : ד"ה כל מקנך תזכר. אם כל המקנה שלך תזכר יהא שלי כצ"ל · ור"ל דמלת לי הכתוב בריש שב נמי ע"ז. ומש"כ אם זכר תקדישנו (כצ"ל) זהו ליתר ביאור מן תרגום אונקלוס : תד"ה ור"י. דהכהו דמו אהדדי דזהו ענין אחד כצ"ל : ד"ה ר"ח בסופו. אפי' גרס רבא בשמעתא לפי שהוא בתר ר"ח. נראה דר"ל דלפיכך ליכא למיגרס רבה. ועמש"כ בס"ד במנחות (קו) ע"ד : ע"ב גמרא יתר עליהן אדם שעיניו שתיהן גדולות כו'. ר"ל ותשיב שם בתוכן עיניו כו'. והוא שם (מד) במשנה : שם אבל בהמה שתיהן גדולות כו'. נמי ל"ה מומא. ר"ל כמו שאר מומין דחשיב התם במה שיתר עליהן אדם : שם ר"מ בר כתל ה"ל מיותא כו'. כצ"ל ותיבת ההיא נראה למחוק וכן ליתא ברא"ש : תד"ה דקא. ומשני אפשר כדרב יהודה כצ"ל : בא"ד ולאידך ליתנא דמפרש כו' כצ"ל : ד"ה כהנים. לא הזקיק הכתוב כו'. כ"כ דצ"ל :

דף ד ע"א גמרא אלא א"כ ה"ק כהנים ולוים פטורין הן עצמן כו' כצ"ל : שם כל שישנו בבכור אדם ישנו בבכור בהמה טמאה כו'. לכאורה יש לפטור מהיקש זה נשים ג"כ מפדיון פ"ח שלהן כמו שפטורות מלפדות בכור אדם מבניהן כדאיתא בקדושין (כט). והרמ"א בסי' שכ"א סי"ע לא פטר אלא כהנת ולויה. וי"ל דכוונת ההיקש כאן הוא בכור לבכור. (כדמשמע ליטנא דכל שישנו בבכור כו'. ולא אמר כל שישנו בפדיית בכור כו') ונשים אע"ג שאינן בפדיית בכור מ"מ לא פקע ממנו שם בכור וצריך לפדות א"ע. ובזה יצלל פרש"י מקושיית התוספות בד"ה אם דדלמא איצטריך הקישא כו' דהתם הוא מהקישא דפדייה והכא הוא מהקישא דבכור. וא"ת מ"מ ליפטרו נשים מהקישא דפדייה. י"ל דכיון דעכ"פ שם בכור עליו כדאמרן לכן לרבי יהודה לקמן (ט ב) יאסר בהנאה ואף לר"ש ע"כ מצות פדייה מוטלת עליו כמו על בכור אדם. ומי יקיימנה אם לא בעליו : רש"י ד"ה אלא א"כ. גבי בהמה לא דרוש רבנן ק"ו מדאצטריך כו'. והתוספות הקשו עליו וגם הם דחקו. ועוד קשה דא"כ בכורי בהמה טהורה דלוים שהיו אז מי פטרן. ולעד"נ דבאמת דרשינן הק"ו גם בבהמה. אולם לדורות אין לנו רק באדם מקרא דוהיו לי הלוים ובכור בהמה טמאה מהקישא וכנון בס"ד : תד"ה ועוד. דל"ל כו' אבל בטהורה מנו אחד כנגד א' דהא מה שפטרה בהמת לוים כו' כצ"ל : ד"ה אם. ואין הלשון משמע כפירושו כצ"ל : בא"ד ועוד אצטריך לר"א כו' חייב באחריותו. גם לענין זמן הפדייה למאי דמסיק רבא שם : ד"ה דין. פ"ה לרבא פטורים דמתניתין כו' כצ"ל : ד"ה בן חדש בסופו. דכיון דבאותה שעה לא פקע לא מפקיע כו' כצ"ל : ד"ה בפטר. עיין הגהת הצ"ק. אמנם בסוף התוספות נ"ל להגיה ואע"פ שאין אמו לויה : ע"ב גמרא בהמה אחת תחת בהמות הרבה. ר"ל מתחת שהיגה הכתוב כדמסיק לכן קרי ביה בהמתם פתח חטף חולם : רש"י ברס"ע. שיפטרו בכורי כהנים ולוים כצ"ל : תד"ה ופודה. ואחת לא בכרה וילדו ז"כ מפריש שלה והוא לעצמו כצ"ל : ד"ה לא קדשו בכורות במדבר כצ"ל. ותיבת נמי למחוק : ד"ה אלא. למסקנא זו לא נאמרה כו'. ולעד"נ י"ל דגם למסקנא נר"ל דאמר קדשו ופקעו היינו בין הקידוש שהיה במצרים ובין הקידוש שהיה במדבר בשנה השנית בחדש השני (וזה ג"כ דלא כמשמעות פרש"י) והשתא אתיא הכי תיובתא אף לפי המסקנא. ומאי דאמר לעיל מכאן ואילך לא היינו משום דבמדבר פטרן בהמת הלוים כדמשמע מפרכת רבא לעיל :

דף ה ע"א גמרא א"ק לי יהיו בהווייתן יהו. נראה דהכוונה על קרא דבמדבר (ג יג) ודלא כפירוש הביאור שם : ונראה עוד דבמצרים בפ' קדש דכתיב הוא משמעותו ג"כ בהווייתו יהא כדדרשינן בזבחים (ה ב) : רש"י ד"ה ואלפים. מדלא כתב ע"א ככר ושלשים ושמנים כצ"ל : תד"ה מנ"ל. פי' כו'. מתוך מקום אחר מלבד כו' כצ"ל : ד"ה ומנה. וא"ת מ"מ למניינו במנין כצ"ל בחד יו"ד : ד"ה עשרים. וכוון לחלקו בענין זה כצ"ל : ע"ב בא"ד ומשקל א' כו'. של חול ומשקל אחד רביע מנה של קדש אחר כו' כצ"ל : ד"ה תשעים. ולובים וכושים במלמדיו כצ"ל : גמרא וריה"ג א"כ לכתוב קרא אך בכור שור כשב כו'. לולי דברי התוספות ה"כ למחוק תיבת בכור דדרשה דריב"א משמעה שפיר גם זולתו עיין פרש"י לעיל בד"ה אך בכור שור : רש"י ד"ה שהוא וכשב. יש מהן לאחים כו'. שור בנסכים. אינו מדוייק דנסכים לשיתין אזלי. ואולי משום דלפעמים נכלל גם הסלת והשמן בשם נסכים כמש"כ התוי"ט בשם הרמב"ם ברפ"ה דשקלים. אך רש"י בעצמו לא כתב כן לעיל : תד"ה ת"ל אך. דתייתי עלה דתנן. דרב יהודה כו' כצ"ל : ד"ה והא. וא"ת נסי כו'. פרה שילדה מין חמור דלמא כו'. כצ"ל : בא"ד וי"ל דמסתבר דלגמרי ילפינן מהדדי קדושת הגוף מקדושת דמים כצ"ל :

דף ו ע"א ד"ה ומה. שלא דבר (ר"ל ברישא) כו'. ולא חמור היולד פרה. ולאפוקי מגירסת הרא"ש ע"ש. ובזה לא נצטרך שוב להגהה : ד"ה ור"ש. ש"מ פשיטא ליה דלרבי יוסי הוה בכלל דבטהורה טהור וי"ל דניחא כו' כצ"ל : ע"ב רש"י ד"ה הטמאים. ליכן שומן הדג. תמוה דהרי בשרצים משתעי והתוספות הוכיחו דציר דגים אינו אלא מדרבנן : ד"ה קיפה. ריסוקי בשר כו' כצ"ל : תד"ה לאסור בסופו. וקצת תימה כו'. היכי מייתי רבא ראיה כו'. אבל מהכא לא קשיא להו היכי מייתי מינה על חלב. די"ל דסמיך אדרשה דת"כ גבי בהמה טמאה. ודמייתי מהטמאים דשרצים עי' ברא"ש בפרק אין מעמידין סימן מ"ב :

דף ז ע"א גמרא ת"ל שם כשבים כו' כצ"ל וכן לקמן : רש"י ד"ה וא"כ ירמיה. ובשו מותר אם דומה לאמו בסימן אחד. ז"א לדברי ר"י אלא לדברי ר"א : תד"ה זה. גמל ושפן דכתיבי בקרא כו' כצ"ל : ד"ה עד. והשתא דרשה דר"י כו'. דרבי אליעזר כצ"ל. ולכאורה ה"כ לפרש דר"א קאי על מיעוטא דזה דדריש ר"י להתיר את המותר דהיינו ועיבורו מן הטהור והוא דורש אותו להוסיף על המותר דהיינו ועיבורו מן הטמא וכדמוכיח מדרשה דשם שם : ד"ה חוץ בסופו. והנהו דבני יונה ניכתו כ"כ דצ"ל : ד"ה והא. ורבנן סברי מותר כו'. ושלפי כה"ל כו'. תימה דשם גבי נפל ממנה עליס גם רבנן סברי דזו"ז גורם אסור ע"ש : ע"ב גמ' תנ"ה דבש בכוורתו מטמא ט"א כו'. פירוש מדתני בכוורתו ע"כ למעוטי דגזין ולרעין דאין לשם כוורת : שם אר"ה עור הבא כנגד פניו ש"מ מותר כו'. עד סופו. ופרש"י כעין שליא. ובטוש"ע איתא שליא. וכתב הש"ך וכש"כ של שאר בהמות טמאות. נראה דמדמה לה למ"ר דלעיל דלנ"ק דר"ש של חמור חמיר אבל לא דמו להדדי אלא כאוכלא לדנא כמובן. אמנם מ"מ מוכח דה"ה באחרי שליות מדמסייעו ר"א מלאדם. ולכאורה ה"ל לסייעו ממתניתין דס"פ בהמה המקשה שליא כו'. וא"מ לא פ"א ולא טומאת נבלות ע"ש בפרש"י. ואולי דיש לדחות דמיירי שאחד מהן מי האם או הולד. אבל ק"ל מהא דאר"א בזבחים (לה) פיגל בזבח נתפגל השליא. ומהרמב"ם פי"ד מהלכות פסה"מ הכ"ב משמע דהיה גורס ג"כ שליא וכ"מ מהמשנה שם דלא קתני וא"ת עליהן משום פיגול כו' כדקתני שם גבי ביצים ועמש"כ שם בס"ד : רש"י ד"ה מכניסות אותן לגופן. ואין ממצין אותו דובשהן מגופן כצ"ל : ד"ה שרץ העוף טמא. בהדיא כתיב את אלה תשקצו מן העוף. תימה דהכא איירינן בשרץ העוף. ועיין בפירושו עס"ת שהן חלוקין במיניהם וה"ל לאתויי קרא דכל שרץ העוף ההולך על ארבע : גמרא וכמי שבלע לפניו דמי. נראה דזה חוזר על כל התירוצים. ומפרש"י ל"מ כן : רש"י ד"ה דג טהור מטיל ביצים. ויושב עליהן ומחממן כו'. והטבעיים כתבו שהשמש מחממן : תד"ה דג. ואם בלעו לומר כו'. נ"ל דשמעתא אתיא בלא שהה כדי עיכול. ולכאורה משמע דר"ל לת"ק כדא"ל בדלא שהה בכדי שתפול לאור כו'. ולריב"ב כדא"ל מתעכ"ע וכן פירש הצ"ק. אבל התוי"ט הבין דאתיא כריב"ב דוקא. וכדבריו משמע בתוספות מנחות (סט) :

דף ח ע"א גמרא בהמה דקה טהורה כו' בהמה גסה טמאה כו'. כ"ה סדרן בע"י ונכון. דמה לו להפסיק בין דקה לגסה הטהורים בגסה טמאה. ועוד דלפי גירסת הע"י חושב זמן עיבור דכולן ממטה למעלה. והא דהקדים שועל וכו' דהם נ' חדשים. לבהמה דקה טהורה שהיא נ' חדשים הוא משום דרצה להסמיך לה גסה טהורה וכנגדה הוה שועל וכו' ממטה למעלה : שם חרוב זה כו'. ויומי עיבורו ג' שנים. פרש"י דקאי אחרוב. ונראה דהא דלא פירש כפשוטה דקאי על אפעה. משום דלפירושו כאן דברדלס הוא אפא והוא אפעה כמו שהוכיחו התוספות. א"כ כבר אמר עליו שימי עיבורו ג"ש. אבל קשה דא"כ מדוע לא אמר למעלה וכנגדן בנות שוח והחרוב. וע"ק מדוע לא תני ליה ברפ"ה דשביעית דשביעית שלו שניה כמו דתני בנות שוח. ושם איתא דלא אמרו אלא בנות שוח : שם איתא כשם שנתקללה חיה מבהמה אחת לשבע ומאי ניהו אהי מחמור כו'. כצ"ל ותלת שנים למחוק וכן ליתא בע"י. וכן בסמוך צ"ל כך נתקלל הוא מחיה אחת לשבע בלי תלת שנים. ולכאורה ה"ל להקשות מפי דניתא אהי מבהמה דקה דהוה יותר מאחד לשבע וכדמסיק מכל הבהמה כתיב או טעם קללה היא כו'. ובמש"כ התד"ה ומאי י"ל גם את זה : רש"י ד"ה כל שתשמישו ששוהין ה' חדשים הס"ד. ואח"כ מתחיל ד"ה יולדין : ד"ה אפעה. מתעבר אחר ע' שנה שנולד. לכאורה כיון דבחרוב אמר עד שעת גמר פירותיו ה"ל לפרש גם באפעה שנגמר צורת הולד אחר ע' שנה : תד"ה תרנגולת. עוד אמרינן ויגאן הספקד זה לוז כו'. כ"ה במדרש קהלת. ובויקרא פי"ח הוא בשנוי ע"ש : ד"ה ברדלס. מיהו ברדלס דהכא כו'. מדשינה אפעה כו'. ר"ל דאי כפרש"י כאן דהוא אפא ואפא הוא אפעה. א"כ למה שינה שמו מברדלס לאפעה כיון דהוא הוא : ד"ה בנות שוח. ולא כפירוש ר"ת כו'. הוא בב"ב (לז) בתוספות שם : בא"ד ובנות שבע יפות כדמשמע בשבועות (יב רע"ב) כצ"ל. אבל כל הדבור משובש ונצרך להגהה רבה : ד"ה ומאי. י"ל מנין זה מכוון שפי כו'. מוכח לחדשים דאיירינן בהו הכא הוויין חדשי חמה וכ"ה ברש"י בע"י. ולא כן משמע בטוש"ע יו"ד סימן ע"ו ועיין בנדה (לח). ולקמן (כא) בתד"ה ת"ק. ודע דבב"ר איתא באמת חמור מכלב : ע"ב גמרא דאי חזו כרעא דעיילא קטלי להו לברואי ודנפקא כו' לגוואי. מפרש"י נראה דהוה גרים איפכא. לכן הגהות הצ"ק בדבריו ד"ה מגוואי הוא שבוש. אולם ק"ל לפירושו מדוע קטלי להן. כיון דהדרבנאי לא היו הורגים שום אדם א"כ נכנס כולו לפנים כו'. ומסתמא כי כן נצטוו מפי הזקנים וכדמוכח מגירסתו : שם אפכה לסנדליה קטלי להו לגוואי. מפרש"י נראה דלא הוה גרים לה : שם דאזיל היכא דמדלו מיכה כצ"ל וכמו דמצויין בפרש"י וכ"ה בע"י : רש"י ד"ה ינוקי מלעיל. בעלייה. נראה דר"ל במושב המעולה (עי' ב"ק עז ב ושם) אבל כולם היו בבית אחד :

דף ט ע"א במשנה שתי נקבות וזכר כו'. אין לכהן כלום. לכאורה יש כאן ס"ס לכהן ספק נולד הזכר לבד ואת"ל עם נקבה ש' הוא יצא תחלה. ודעת התוספות בכתובות (ט ב) ד"ה אי דבס"ס מוציאין ממון מחזקתיה. וכן הרשב"א הביאו הש"ך בכללי ס"ס סימן כ"ז כתב דס"ס עדיף כרוב. ואפשר דאלים יותר מרוב. ועכ"פ יקשה לרב דס"ל דאזלינן בממון אחר הרוב : שם אחת בכרה ואחת שלא בכרה וילדו שני זכרים כו' כצ"ל : רש"י ד"ה והוא לעצמו. אלא גזל הוא כו'. דממוניה הוא כצ"ל : ד"ה נותן טלה אחד לכהן. ואידך כו'. מפריש טלה והוא לעצמו וכ"ה הלשון בטוש"ע סימן שכ"א סי"ד. לפירוש ר"ת לעיל (ד ב) בתד"ה ופודה וכן פסק הטור והרמ"א שם ס"ה והש"ך כתב שם ורשאי אח"כ לחזור ולפדות עליו ודאי פ"ח. לכאורה היה יכול לפדות בכאן שניהם על טלה אחד ויתנהו אח"כ לכהן. אך גם לשון התוספות בסד"ה מאן ל"ת כן. ואולי דהכא נתפס בתחלה בשביל הודאי וא"כ צריך ליתנו לכהן לכן אינו יכול לחזור ולפדות עליו את הספק וצ"ע בזה. אכן בשני זכרים ושתי נקבות שכתב רש"י דמפריש עליהן שני טלאים וכ"כ הטור והש"ך שם ודאי צ"ד. ועי' לקמן (יא) בתד"ה שהיו : ד"ה שני זכרים. אלא מפריש עליהן שני טלאים כו'. הרמב"ם חולק בזה וסובר דאף להפריש א"צ וכמו שהביא הרע"ב בשמו ע"ש. וצ"ל דטעמיה משום דליטנא אין לכהן כלום משמעו דאפילו דין ספק אין לו כדמוכח במשנה רפ"ג כל שידוע שבכרה אין לכהן כלום כו'. ואם ספק יאכל במומן לבעלים. והא דלקמן (יח ב) גבי רחלים דתני ג"כ בהאי ליטנא ושם מודה הרמב"ם שהוא ספק. י"ל דהתם נקט שיגרת ליטנא דהכא. וכה"ג כ' התוספות בד"ה שתי תמוריו. וכתב התוי"ט ואע"ג דבזכר ונקבה כו' לא ממעיט מהפרשת טלה כו'. והוא מלשון הכ"מ ע"ש. וז"כ בכדי נקטי דהם אינו אלא ספק אחד. ואין לומר דכוונו למש"כ הרא"ש דהם איכא ג"כ עוד מיעוט דנפקא תקלת נקבה בהדי זכר כו' וה"ל תלילה. דע"ז אינו מועיל תירוץ הכ"מ. אלא ע"כ צ"ל דהאי מיעוטא לא שכיח כלל ואינו נחשב למאומה : תד"ה אר"א. וא"ת לאביי כו'. אמאי ל"א כל שאינו בזאח"ז כו'. על המשנה לק"ת דתיירי שלא לאינו שילאו בב"א וזה לא שכיחא כמ"ש לעיל. וקושייתם אינה אלא אהא דפריך הש"ס לאביי ליתני וילאו לאשיכן כאחד : ד"ה שתי תמוריו · עיין מהרש"א. וכוונתו פשוטה להקשות על סוף דבריהם במש"כ דבבא דזו"כ נותן אחד (מה שהגיה הצ"ק הזכר הוא לחנם כי פשוט דקאי על מתניתין דהכא) לכהן דל"ל כלל, דלמה אתי לאשמועינן דלא תלינן שהאחת מנפה והשניה ילדה נקבה תחלה. והצ"ק לא ירד לכוונתו. גם מה שהקשה לריה"ג ע"ש. תמוה דאיתא דלא בב"א יצאו : ד"ה שני זכרים. וכן מוכח כו' דמוכח כו'. נראה משום דמשמע שם דוהשני ירעה כו' אתיא אפילו לר"ש ועמש"כ (יח ב) ברש"י ד"ה וחייב במתנות ולהכי הגיה הצ"ק : ע"ב גמרא ורבנן כו'. הגילה מיהא איכא. עיין צ"ק. וצ"ל דהקושיא קאי על הא דילאו שני ראשיהן כאחד דברייתא : שם א"ר אשי מב"ת אינו חוצץ כצ"ל וכן מצויין בתוספות בעבר הב' וכ"ה ברא"ש במתניתין. וכן בתוספות סוכה (לז) ד"ה כי. ודלא כצ"ק שהגיה בתוספות דלעיל רב : שם והרי שביעית דפדיונו מותר והוא אסור. ועפרש"י. וקשה נימא שאני שביעית דהפירי עצמה נאסרה באיסורה גם אחר הפדיון ודומיא דכל אה"נ דחילופיהן מותרין כדאיתא בקדושין (נח) משא"כ פ"ח דלאחר הפדייה מותר ואם איתא דקודם אסור קדושה שנו להיכן אזלא. וי"ל : רש"י ד"ה לימא. שא קודש שילא כולו כו'. צ"ד דהא ביציאת ראשו או רובו מתקדש : ד"ה בשלך ושל אחרים. שאין קדושה לחצאין. ר"ל הכא דוקא דגלי קרא. אבל בעלמא קדושה לחצאין כגון בהמה של שני שותפין והקדיש אחד חציו. או באומר רגלה ש"ז עולה למ"ד אין כולה עולה ועיין בקדושין (ז) : ד"ה ושור הנסקל. ופטר חמור ששחטו כו' דמהני לה שחיטת ישראל למהוי מחשבה כו'. לכאורה תמוה דהא אמר לקמן הב"ע דלא חשיבו עליה. וצ"ל דה"כ קאמר אי דחשיב עלה (ר"ל ששחטו) ה"כ הב"ע דלא חשיבו עלה דהיינו שעלפו וכדומה. והכ"מ הוא לפחות תכזית וכדפרש"י בא"כ : תד"ה לאפקועיה. כמו שאין נותן לכהן מספק כמו כן כו'. ואע"ג דקי"ל ספק ממונא לקולא וס"ס איסורא לחומרא (חולין קלד). ואפי' בספק דקום ועשה כמו כוי דמחייב בכיסוי. וטומטום ואנדרוגינוס דמחייבין בכל מ"ע שהז"ג. שאני עריפה שהיא אינה באה אלא תמורת הפדייה וכדאמרינן הוא הפסיד ממונו של כהן כו'. לכן כיון שפטור ממצות הפדייה ממילא פטור גם ממצות העריפה :

דף י ע"א רש"י ד"ה לדידיה נמי. אבל שור הנסקל כו'. דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת. לכאורה אפי' אם היתה מותרת. כיון דאינה מקבלת טומאה מחיים א"כ לא היתה לה שעת הכושר לטומאה : ד"ה צריכה מחשבה. אם נגע בהן שרץ. וכ"כ בחולין (קכא). ותימה דהא כל שסופו לטמא טומאה חמורה א"צ לא הכשר מים ולא הכשר שרץ עיין נדה (נא). ועי' בזבחים (קה) ובמש"כ שם בס"ד : ד"ה וחלב. שומן של נבלה טהורה. תימה דא"כ אמאי א"צ הכשר דהא אין סופו לטמא ט"א וכמש"כ בעצמו לקמן. וצ"ל למחוק כ"ז הדבור. וכן מדבור הסמוך למחוק תיבת ושומן. וכ"מ מתד"ה והחלב שלא היה לפניהם בגירסת רש"י כן : ד"ה בכפרים. מצטרף כו' להשלימה לכבילה שאם יגע בהן שרץ יטמאו. משמע דאף לקבולי טומאה בעי כבילה. ועיין פסחים (לג ב) בפירושו ובתוספות שם : בא"ד והחלב ל"ג כו'. ועמש"כ בעוקצין מ"ג דפ"ג ליישב הגירסא לפירוש הרע"ב. רק מש"כ שם דמיירי בנחורה הדרגא בי דבקוגיין משמע דזה לא מהני לאחשובי אוכלא כמו טריפה דלא מהני. אבל י"ל דמיירי בבהמה טמאה שחוטה : תד"ה נבלת בהמה טמאה. לפי שיש פירוש שאין כתב בהן. ר"ל שיש פירושי רש"י שלא נכתב בהן הא דוהחלב ל"ג וכו'. (שכן גם בפרש"י שבנדה ליתא) לכן הוכרחו להעתיקו כולו : שם ושמא ע"י אחרים הוגה כצ"ל : בא"ד מ"מ מסתבר דסתם תכנה דקדל טהרות סברא כו' כצ"ל : ע"ב רש"י ד"ה ומנלן דהיתני טהרה. דקתני בברייתא עלה דלעיל כו' כצ"ל : ד"ה איתיביה אביי לרבה כצ"ל. ול"י מגליה דאביי הוא דמותיב והוא לא הוזכר בכל הסוגיא לעיל : ד"ה תפדה תפדה. תרי זימני כתיב כו'. חד בוסיה כי יבאך דס"פ בא. וחד בשמר לך :

דף יא ע"א גמרא רגיל הכא ורגיל הכא. עיין במוסף ערך רגיא שהביא דתרגום פלס הוא רגיא. וביאר דהכן ר"ל אם תשים בכף אחת של מאזנים סלע ובאחרת שקל יכריע נגד הסלע. ואם תרצה להשוותם תקיר זוז מהסלע ותתנו בכף השנית ואז יהיה המשקל ברגיא ופלס. ועפ"י זה אמר חד מתבריא לגביה פס רגי להכא ורגי להכא : תד"ה הפודה. לא דמי כו'. והא דפריך הש"ס בב"ק (סט) על הא דאמר ר' יוחנן גזל ולא נתיאשו הבעלים אינן יכולין להקדישו תלנותין ע"ש. דמשמע דשל חבירו ודאי אינו יכול לחלל ועיין תוספות שם (סח ב) ד"ה הוא. צ"ל כיון דכתיב ואם גאול יגאל איש ממעשרו כמאן דכתיב בעלים דמי : גמ' משום דמופרש וקאי · מפרש"י משמע דר"ל דהטלה מופרש מהפ"ח. וקשה דאם אין לו להכהן שום טלה מא"ל. ולעד"נ דר"ל דהפ"ח מופרש ועומד לבדו משא"כ התרומה עדיין היא מעורבת בהטבלים : ע"ב רש"י ד"ה ואותו אבי אמו. רבותא קמ"ל כו'. פשוט דכוונתו דבשלמא לעיל הוצרך לומר ואותו אבי אמו כו' דאל"כ לא היה חייב בפדיון כלל דכהנים ולוים פטורים מפדיון פ"ח. והצ"ג שגה בזה : תד"ה דגנך בסופו. מש"כ הצ"ק טעם החילוק משום דת"ג במיתה. שגה מאד דהא גם ת"מ במיתה כמש"כ הרמב"ם בפ"י מהלכות תרומה ה"ד ובפי"ט מהלכות סנהדרין ה"ב. ומי שני ליה הא דמסקינן בגמרא

מקרא

מקרא לפטור מת"מ : ד"ה תמצינן . ואין טעם לפטור מטעם ספקספקא כנ"ל : ד"ה שלים בכס"ע . והא דמאי דרבנן וגם שבל כו' . כנ"ל : בא"ד (נד' יב) ובפרק קמא דפ"ז קאמר דיש קנין כו' כנ"ל :

דף יב ע"א גמרא פרס שילדה מין בו אין פודין כו' . [illegible]

תמוה דזה הוה מן הישן על החדש . עיין בפ"ד דחלה מ"ד וכדקי"ל בפ"א דתרומות מ"ה דא"ת מן הישן עפ"א ואם תרמו אין ת"ת . ואולי דכאן אזלי למירוץ הראשון שבתוס' מנחות (ע) דמחלקין בין תרומה לחלה מטעם דעיסותיהן דומות זל"ז . וכ"כ שהבין הע"א בדבריהם בר"ה (טו) ד"ה פטורה . אבל העיקר נראה דאין לחלק בין תרומה לחלה עמש"כ בסוף חלה בס"ד . וכאן אולי יבואו מעיסת ח"ל שא"ח בשביעית . וחייבת בחלה מה"ת כשנכנסה לארץ כדאיתא רפ"ב דחלה : בא"ד מ"מ הך לאו בת חלה היא כו' . כמו מהמחוור עס"פ . כה"ג הבאתי מהירושלמי בפסחים (לג ב) ע"ש : גמרא ועוד תניא מודה ר"א בישראל שיש לו ספק פ"ח כו' . שמפרים כו' והוא שלו . עמש"כ בס"ד בכתובות (ל ב) בתד"ה זר : שם אלא א"ר א"ק כו' . פירוש לא כדקאמר רב יוסף דלר"א מותר בהנאה ויקבר היינו כבכור אדם אלא לעולם דאסור בהנאה ולא תיקשי אי מה בכור אדם מותר בהנאה כו' דא"ק אך פדה כו' . ולאהכ נמנס הגרי"פ על מלת אלא : ודע דהרמב"ם והרע"ב אחריו כתבו זה"ל לפדייה הקשתיו כו' בטעם החכמים. ותמה התוי"ט דלענין איצ פדייה הוקשו ע"ש . ול"נ דכוונתם על הסיקש דא"ר לעיל (ד) לפטור כהנים ולוים מבכור בהמה טמאה וכדמסיק התוי"ט בעצמו . ור"ל דוקא לענין עיקר חיוב פדייה כגון לפטור כהנים ולוים . וכן לענין במה שיהיה הפדייה כדאיתא שם (ע"ב) מה בכור אדם לא חלקת בין לדורות כו' וזה הסיקש הוא לכ"ע דהא מיניה ילפינן הא דפודה בו פעמים הרבה ועיין בתוספות שם ד"ה אם . וזה נראה דאישתמיט מהתוי"ט במחכ"ת : רש"י ד"ה מודה ר"א . דכל כמה דלא מטי פדיון פ"ח כו' כנ"ל : ד"ה הערכין . שאם היה מב"ת עד חמש שנים בשעה שאמר ערכי עלי כו' . תמוה דהתנן בריש ערכין דקטן אינו מעריך וע"ש בגמרא . ונ"ל דט"ס הוא ונ"ל בשעה שאמר אחר עליו ערכו עלי :

פרק ב דף יג ע"א ד"ה דזוטרן . וכולה מס' איירי בבכור בהמה טהורה . ל"ד דשני פרקים אחרונים לא איירו ביה : ד"ה בבהמתו . בעדרו . נראה דצ"ל בעודה בעדרו היינו שלא משך : ד"ה וממונו במשיכה . במסכת קדושין הס"ד . ומה"ד מיד עמיתך : תד"ה מיד . שזה מקבל מעות וזה מושך אלמו החפץ כ"כ דצ"ל : בסה"ד ומשיכה במציאה והפקר . ק"ל היכן מצינו שמשיכה קונה בהם דלמא לא קנה עד שיבואו לרשותו . דמשמע מפרש"י דבזה ודאי קני אפילו את"ל דמשיכה לא קני . אבל קשה מהא דע"ז (עא) דהביא אמימר ראיה דמשיכה קונה בכותי דמשדרי פרדשני להדדי ולא הדרי בהו . וכן מהא דמייתי שם רבינא מהא דב"נ היה נהרג על הגזל . דלמא התם משום דבאו לרשותם הוא . וי"ל דע"כ לא כתב רש"י דכשבאו לרשותו קונה אלא היכא דלא מיחסרי נתינת מעות . אבל הני דמחסרי נתינת מעות כי היכי דמשיכה לא מהני כמו כן לא קני בבאו לרשותו וע"ש בתוספות : ד"ה אימא בסופו . ועי"ל כו' . אלא בקנין חדש כגון כסף (נר"ל) או משיכה (לריו"ח) והמה חדשים מפני שאינן קונין בישראל . ומדוע לא התעורר בזה הצ"ק : ע"ב גמרא ואי אתה מחזיר אונאה לעובד כוכבים . מדלא"ק ואי אתה מוזהר מלהטעותו . משמע דזה ודאי אסור דלא עדיף מגנבת דעת דאסור אף לעובד כוכבים בחולין (צד) . ותמהני על לשון הפוס' בשו"ע סימן רכ"ז סכ"ו שסתמו וכתבו עובד כוכבים אין לו אונאה : שם אלא למ"ד גזילו מותר אונאה מיבעיא . ק"ל מהא דאמר בב"מ (סא) דאונאה גרעה משום דלא ידע ומחיל ע"ש : שם ואם משנתן מעות משך יוליך ליה"מ כנ"ל ומלת הנאה למחוק וכן במס' ע"ז ליתא : שם אמר אביי רישא משום דאיכא מקח טעות . פשוט דהשתא סדר תמאי דקאמר מעיקרא ה"ק אע"פ שנתן מעות כו' . אלא דבאמת בעינן תרוייהו . וכן לתירוצא דרבא . ובע"א ליתא כלל להס"ק כו' והא דל"ק אלא אמר אביי הוא משום דלא נזכר שם אמורא לפניו וכמש"כ התוספות בכ"מ : תד"ה דב"ת . ואפי' את"ל כו' . ולא בכותי ולא כדפרישית לעיל . כ"ה גירסת המהרש"א ונכון . דלעיל בד"ה אימא כתבו דגם כותי קונה בחליפין : ד"ה כמאן . מי לייה לפי שנים שעד היובל כנ"ל : ד"ה ה"ק . אביי לא קיים כו' . כנ"ל בלא ו' וכ"ה בכש"א : ד"ה ר"א (נד' יד) . גבי כל הקודש כו' כנ"ל : בא"ד כדנן שתקנו משיכה במוכרין כו' כנ"ל :

דף יד ע"א רש"י ד"ה ואם מתו . דכתיב והעמיד את הבהמה וגו' כנ"ל : ע"ב גמ' דאר"א מנין לזובח כו' . שנאמר לא תזבח וגו' . עמש"כ בשלהי זבחים :

דף טו ע"ב רש"י ד"ה אותן ולדות . שלאחר פדיונן נולדו ונתעברו קודם כו' כנ"ל : ד"ה ל"א ועיקר אבל לעיל גבי קדם מומן כו' . מלתא דלא שכיחא כו' . נ"ע דתיפוק ליה דליכא תקלה דגיזה ועבודה שהרי מותרין הן כדאיתא במתניתין : בסה"ד לא אתי לשהינהו כנ"ל : ד"ה ואין שופג את"ה . ואיסורא מיהא איכא כשאר נהנה מן ההקדש . תימה דא"כ אמאי ה"ס את הארבעים דהא הזיד במעילה באזהרה . ולעיל (יד) משמע דאינן אלא מדרבנן : תד"ה תא בסופו . ואפילו למ"ד בהווייתן ה"ק ל"ד לבכור כו'. אבל מ"מ מבואר בגמרא כ"פ שם דיוכל להתפיסן לזבח אחר :

דף טז ע"א גמרא בסה"ע . וא"א לאוקמי דבר הבא מתמ"ג לדבר כו' . מכאן ק"ל על הא דמשמע מפרש"י בשבת (קלב) ד"ה עקיבא שאין דנין הלכה ע"י שום מדה . והלא הכא ילפינן בהקישא מחטאות השתות דהלכה : רש"י ברה"ע דהשתא ולדן כו' שהרי כ"ש אלבו . תימה דקדם הקדישן את מומן יוכיחו דאי עיברו ואתיילדו אחר פדיונן מותר ואלבן אסור : תד"ה כל . אור"ת כו'. ק"ק דלפ"ז להס"ד דקרא אתי לתמורת אם איך יפול עליו שמא הוא : ע"ב במשנה רחל שילדה מין עז כו' . (לעיל ה ב ושם) : תד"ה אין . מאי קשיא מ"מ רבית דרבנן היא דכיון כו' ונוטל כו' . בשכר המלוה אלא דלא הוה רבית דאורייתא כו' . נ"ל למחוק מלת אלא . ור"ל דל"ת דלהכי מקשה הש"ס משום דסובר דהתם רבית דאורייתא קאמר . לזה כתבו דלא הוי רבית דאורייתא כו' : ד"ה טעמא . וי"ל דלכך פירש בקונטרס כו' לאו ממש שמתו כו' . לכאורה מ"מ קשה דכמו דמפרש ברישא וולדותיהן פטורין היינו של וולדותיהן כן נפרש בסיפא וולדי וולדות (פטורין) ג"כ של וולדותיהן . וי"ל דדוקא ברישא דנקיט בכינוי יל"פ דקאי על הוולדות . אבל סיפא דנקיט בלא כינוי ע"כ לא קאי אלא על הנ"ב עצמן . רק אם היה הסיפ' של הן (לשון בכח המאמר) על וולדי וולדות ע"כ נפרש וולדי וולדות היינו וולדי מאותן וולדי וולדות . והשתא דאתינן להכי לא נצטרך עוד לומר דלהכי מפרש וולדותיהן דרישא דהיינו של הוולדות משום הכינוי . אלא כיון דוולדות של נ"ב כבר באו מכח המאמר הן . ע"כ וולדותיהן היינו של אותן וולדות :

דף יז ע"א רש"י ד"ה היינו (שברה"ע) בסופו . ה"נ לרשב"ג אע"ג דפטר בוולד וולד וולדי כו' כנ"ל : ד"ה ר"מ מחייב ליתנו לכהן כנ"ל : ד"ה מודה ר"מ . אע"ג כו' . חזרה שיות למקומה כו' . מוכח דקאי על שעיר בן כבשה בת שעירה . ובדבור הסמוך לקמיה משמע דקאי על שעיר בן שעירה בת כבשה : תד"ה ול"ל . לא ה"מ למיפרך כו' . דדלמא כו' . והא דאיצטרך לימוד דלעמוד ולשרת . הוא דלא נילף גיזה גיזה מולא תגוז בכור לאנך עיין בחולין שם : ע"ב גמרא ת"ש חוט של סיקרא כו' נראה משום דקתני להבדיל כו' . דמשמע דהיו נותנים הדמים העליונים סמוך לחוט ממש למעלה . וכן התחתונים למטה ממש . ואם א"א לצמצם ה"ל להרחיק מעט הדמים מן החוט כדי לצאת מספק . ובזה מתורץ מה שנדחק הצ"ק ע"ש : רש"י ד"ה וחייב במתנות . וסתם משנה היא זו . משמע אבל והשני ירעה לאו ד"ה אלא ר"ש קאמר דלר"ע הוה ודאי חולין וכ"מ בתוי"ט . וק"ו היא אם מוציאין ממון מחזקתו ע"י סברתו דתמיד מאיסורא דאין הולכין בו אחר הרוב לשמואל . כמ"כ איסורא . עיין לקמן (כ) ובתד"ה ורבי יהושע וד"ה לקולא . אבל לקמן בשני זכרים ונקבה ה"כ לכאורה דאף לר"ע השני ירעה די"ל דהיפה יצא יחידי והגרוע יצא מהשניה ראשון ואחריו הנקבה . אבל י"ל דהוה ס"ס . ספק השני זכרים מא' ודאי יצא היפה תחלה ואת"ל דהיפה נולד יחידי שמא מהשניה יצאה הנקבה תחלה . אבל עדיין יש לי הרהורי דברים באם הנקבה יפה או גרועה מהזכר הב' . או בהיא יפה מכוון

ואכת"ל . ומתמ"כ במשנה שם : ד"ה קיהיב דמים עליונים . דשמא כו' . ועשו את החוט למטה מאמצעיתו וכי כו' . כנ"ל ומלת הרבה נראה למחוק : תד"ה א"כ . ומודה ריה"ג הכא כו' . נראה דמ"ת א"ב דלריה"ג הוא חולין גמור . ולחכמים ירעה כדפרש"י את"ל דכרכתו אחותו לא הויא חגיגה . או כמו שחילקו התוספות לעיל (ט) בד"ה אר"א : שם דאע"ג דאפילו אי כוליה רחם מקדים כו' . מה שהוגש עס"ג כותלי הוא שבוש עיין לעיל (ט ב) : שם והויא פטר רחם כמותו כנ"ל : ד"ה אפשר . ואין לומר כו' דהא מפרש טעמא כו' דתיפוק ליה דבלא"ה כו' . לכאורה עפי ה"ל להוכיח מת"ד דהוה כרוב דמ"מ יאסר דשמא שייר רובא . ולמוגס בעירובין ובחולין באמת הוא כן . אך בסוכה כתבו ג"כ ההכא והכנים שמה המהרש"א ויסובו אינו עולה פה : בא"ד אבל קשיא לרבי דמשמע דספיקא דאורייתא היה אסור מטעם חששא בעלמא כו' . בעירובין ובחולין כתבו ישוב לזה . אבל לי קשה ההיא דיבמות דהא התם הוי שני לדדין לאיסורא בין אם היא השניה ובין אם בנ"א נפלו . אם לא שהר"ם בשיטת הסוברים דאפי' ס"ס לאומרא שרי בדרבנן עי' תל"ת פ"ח מהלכות א"ס דין ה' :

דף יח ע"א גמ' ארחב"א אריו"ח הכהן נוטל בחוט כנ"ל וכמו שמצויין ברש"י : רש"י ד"ה שתי עגלות . אפילו קרובות הס"ד . ואח"כ מה"ד לייתו תרתי : ד"ה בספק מעשר (השייך לע"ב) . דמעשר קרב שלמים כו' . אינו מדוייק כיון דבע"מ הוא . והצ"ק שגה בזה בתרתי . א) דבבע"מ ליכא חזה ושוק . ב) דבמעשר אפילו תמים שמקריבו במזבח אין בו חו"ש לכהנים כמבואר בסוף מכלתין ברש"י ד"ה אין מביאין : תד"ה אדאכלת . אלא אומר ר"י (כ"כ דצ"ל) דס"פ מועד כו' . משהיית אוכל כפניות בבבל . נראה דהכוונה ע"ד שאמר לאב"א אדמגמרתיהו גרמי בי אביי כו' . בב"ב (כב) ע"ש : ע"ב גמרא א"ר אמי מזל בו ר"ע. כה"ג (בסוכה כו. לד ב) : תד"ה אקנויי . ואפילו בלא קנין כו' . דגמר כו' . וכן מצינו בכתובות (קב ב) בההיא הנאה כו' גמרי ומקני להדדי . ובגיטין (כ"ד יד) בההיא הנאה כו' גמר ומשעבד נפשיה . ובב"ב (קו ב) בההיא הנאה כו' . גמרי ומקנו להדדי . (ושם קמב ב) הואיל ודעתו ש"א קרובה אצל בנו ע"ש בפירוש רשב"ם . וכן בעירובין (פ) פלוגתת רב ושמואל ע"ש בפרש"י ותוספות . ובב"ק (קב ב) נעשה כמי שהקנה להן כסות אשתו ובניו . והלא התם לא עשו שום דבר של קנין . ועיין כתובות (קב) בתד"ה אליבא . ור"מ מפרש כו' ואין לתמוה כו' די"ל כו' . ובזה א"ש הא דאר"י בנדרים (מח) במשנה שהכותב לבניה א"ל לזכות וכמש"כ שם בס"ד . ולכאורה מכל הני ראיה לפסק הרמ"א בחו"מ סי' קל"א ס"ה ודלא כש"ך שם סק"י . אבל יש לדחות דכל הני הוויין אומדן דעת דכל העולם ודמיין להא דמבואר שם בסימן ר"א : בא"ד א"נ כ"פ הרועה פותח כו' . וקשה דהא לא מכוון לקנות ובלא כוונה לא קני כדמוכח בב"ב (נג ב) לקנות את חברתה אף אותה לא קנה . וי"ל במה שחילקו התוספות שם (נד) בין הא לנך דאגירו ש"א קונה לו שלא מדעתו ע"ש . או כמו שהביא הב"י בשם הראב"ד גבי מעשה דרב ענן שם (מח) דבדעת אחרת מקנה מהני אף בלא דעת הזוכה . ולחילוק התוספות הנזכר אין הכרע לדעת הראב"ד מהא דרב ענן : במשנה ב' זכרים ונקבה כו' . רע"א הכהן בורר לו את"י . לכאורה אם הנקבה גרועה אף מזכר הב' הכ"ל דודאי יצא הזכר תחלה וגם הוא לכהן . וכן במשנה דלעיל בזו"ל והזכר יפה מהנקבה :

דף יט ע"א רש"י ד"ה בכור . וכי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה כנ"ל : תד"ה כילד . עד שיבוא הפרש לפרשו לפי כו' כנ"ל : בא"ד אלא אדרשה אחריתי כו' כנ"ל :

ע"ב גמ' דאימעוט ליה מבכור כנ"ל : רש"י ד"ה אי ס"ד דמסתברא כו' . למעוטי הא דבכור כו' . בכור לזכרים כו' כנ"ל :

פרק ג גמרא לימא ריו"ח כר"מ ס"ל כו' . וכן אסיק רבא מחוורתא ריו"ח כר"מ ס"ל . נראה דה"ה דבל"ע מצי למידק כן . דהא משמע דל"פ על ריו"ח במכאן ואילך . ולקמן (כ ב) דבעי למימר דל"ע לא חייש למיעוטא ה"מ למיפרך מדרבא . אלא דלא רצה להאריך כמש"כ התוספות שם אהא דל"פ מההיא דמכות : בסה"ע ורוב קטנות לאו אילוניות נינהו כנ"ל : תד"ה ונגבה . ותימה דהרי תנן כו' כנ"ל :

דף כ ע"א גמ' ד"ה לקולא . כיון דקרב למזבח . לכאורה היא גופא קשיא אמאי לא חייש למומרא דלא ליקרב חולין בעזרה : ד"ה ואב"א . ועוד רוצה להתיר כו' . אע"ג דרוב מעשיהן אין מקולקלים כנ"ל . וכוונתם על הא דאמר שם מאי איכא רוב אפילו מיעוט נמי לפי מאי דס"ד להשוות ספק איסורא לס' טומאה . ובזה סר הצ"ע שבגליון : בסה"ד וי"ל כו' . דדלמא כר"א עבדה כו' . כן כתבתי גם אני מעצמי ברים דמאי ע"ש ואישתמיט מני אז וכן מתוי"ע דבריהם דהכא : ע"ב ד"ה חלב . דלא קאמר היכי אכלינן בישרא מכל מקום היכא דחזקה מסייעתו הייסינן . ועיין מהרש"א שכ' דנשחטה במקום נקב מטהרה מידי נבלה כמו טרפה שנשחטה . ואישתמיטתיה דברי הרמב"ם בפרק ג' מהלכות שחיטה הי"ט שכ' דנקובת הושט הוה נבלה מחיים ואין השחיטה מועלת בה וע"ש בכ"מ . ואף שהש"ך ביו"ד סימן ל"ג סק"ד העלהו בצ"ע במש"כ דהוה נבלה מחיים . מ"מ מודה דאמר שחיטה הויא נבלה דלא מהני בה שחיטה וכ"כ בשו"ע שם דהוי נבלה . אמנם הטור כתב שם דהויא טרפה . והב"י כ"ע דלא חשש לדקדק בכך כו' . ול"נ דדקדק יפה דכן כתב גם אביו הרא"ש בפ"ב דחולין סימן ו' בשם ר"ת דאע"ג דמיטרפא בנקיבת הושט כו' אלא במידי דמנבלה ביה כגון אחר רוב סימן . וכן הסמ"ג הביאו הסמ"ך שם כתב דהוי טרפה (והש"ך שם נדחק לומר דכוונתו על מחיים ואינו במשמע) . ובאמת דמהגמרא שם (לב ב) אין הכרע כלל דאיכא למימר דכל השקלא וטריא קאי על פסוקת הגרגרת לבד . ורש"י שם הולך בשיטת הרמב"ם דכולל נקובת הושט עם פסוקת הגרגרת . שוב האיר ה' את עיני ומצאתי בתוספתא פ"ב דאמר שמנה פלוגתת ר' ישבב ור"ע ושאל בו ר"ע מני דניקב הושט וא"כ שחט את שניהם טרפה ושחיטתה מטהרתה ותו ל"מ : בא"ד וע"ק כו' גבי רוב תינוקות מצפחים משמע דרי"ש כרבנן כו' . ק"ל דלמא דוקא לחומרא חייש למיעוטא כמו גבי חלב דאינו פוטר . אבל לקולא כמו גבי תישק לא חיים וכמו שחילקו לעיל : בא"ד ולפ"ז אפשר דגם רשב"ג כו' כנ"ל : בא"ד שלא יבא להקל ביבמה כנ"ל : רש"י ד"ה גדייה . נקט משום דדרכה כו' לכאורה בפשוט י"ל משום דטלה (וכש"כ פרה) אינה יולדת בתוך שנתה :

דף כא ע"א ד"ה ור"ם ל"ל דזעירי . כלומר יום כו' או עשרה ימים בתוך שנה שנולדו כו' . ר"ל דעדיין יום או שמ"י לגמר שנתן : ד"ה ת"ק אית ליה דזעירי . דבנות היכי ת"ל דילדו בתוך שנתה כגון כו' כנ"ל : ד"ה לימא כו' . א"ת ויולדת כו' . דס"ד (כנ"ל) דמטנפת נמי כו' ובעי למיפשט כו' אי כת"ק כו' תימה היאך ס"ד לומר כן ולמיפשט דלא כרבי יהושע הא ר"י עצמו אמר אינו בוולד בלבד כו' היה כדבריך כו'. הרי להדיא דאמר וולד מודה דא"ת ויולדת בתוך שנתה : בסה"ע ורש"ם מה"ז נכנס לדיר להתעשר כנ"ל : תד"ה לימא . אלא כלומר בתוך שנתה יום כו' כנ"ל : ד"ה ת"ק . דתמורה אע"פ כו' פעמים שי"ב חדשי עיבורה כו' כנ"ל : בא"ד (ע"ב) הא כתיב כו' . תמלאנה וידעת עת לדתנה כנ"ל : ע"ב רש"י ד"ה לילף מקדשים . כדאמרינן בת"כ ומיום השמיני כו' . מנין אף להקדים ת"ל לקרבן . לכאורה דרשה זו סותרת לגמרא דידן (חולין פא) הא כיצד לילה לקדושה יום להרצאה : ד"ה שכן גואל . לא תפדה קדש הם את דמם כו' כנ"ל : ד"ה ארבעים יום . דהמפלת יום ארבעים צריכה כו' . הלשון אינו מכוון לפי מאי דאיתא בנדה ספ"ג במשנה ובכריתות פ"א מ"ה ולקמן (מז ב) במשנה עשו"ם : תד"ה אכילה בסופו . ובסוף חלק כו' יצאו בכור כו' דתנן כו' . עיין לקמן ר"פ כל פסמ"ק מה שהעיר הגרי"פ בדבריהם . ולפלא שלא העיר במוקדם :

דף כב ע"א גמרא ויטו כנגד העליון של מגופת חבית . לפרש"י נראה דצ"ל כנגד בכ"ף . ולפירוש התוספות י"ל הגירסא בב' : שם וכי טומאה שבטלה חזרה ונעורה . ר"ל כמו הכא שהמבטלה שהוא הליר עדיין עומד במהרתו . ולכן לא דמי להא דרים מקואות בג' משניות הראשונים דהמפה חוזרת ונעורה מבימולה . דהתם מבטלה גופיה חוזר ומיטמא מחנה . וכן ר"ד לא הקשה לו מה"ע מהמשנה גופה דהאכל נקודים כו' ודו"ק : רש"י ד"ה נגעו בה . דלא מטמא משום ביטול ברוב כנ"ל ותיבת במגע למחוק [ועמ"ש בפ"ה דתרומות מ"ב] : ד"ה פתיחת הקבר . והדין פתיחת הקבר אינו לנפלים כו' . הצ"ק הוסיף בכאן דברים והם מפירוש הרמב"ם דשם . ונעלם ממנו פירוש הר"ש והרא"ש שם . אשר נראה להדיא דגם רש"י והתוספות פירשו כן : ד"ה כדי פרים דצריך פיקה כו' כנ"ל : ד"ה גוש . ושיעורו למאה באהל . לכאורה תמוה דהתנן בפ"ב דאהלות מ"ג דאינן ממטאין באהל . ובס"פ י"ל דמיירי הכא בשדה שאבד בה קבר דמטמא באהל כדאיתא שם פי"ח מ"ג . ואכן הטמים י"ל עפ"י תירוץ ר"ת בתוספות נזיר (נד ב) ע"ש ודו"ק : ד"ה כפיקה גדולה של סקאין . זה שייך לס"ד דלעיל . ומה"ד מרלופין. סקאין גדולים כו' : תד"ה הנך . דלא אתמר עלו"י לענין טומאה . לכאורה פליגי בזה ב"ש וב"ה בפ"ב דערלה מ"ד . וכעין זה בפ"ג דטבו"י מ"ד פלוגתת ר"י ור"ש עם הת"ק : ד"ה וניעור . ועכשיו המים ניעורו כו' כנ"ל : ד"ה יתיב (בע"ב) שהרי פסק ר"ת כו' ונראה לי דבריו כו' כנ"ל : בא"ד ולמאן דמתני הכיא דרשב"י כו' . אמתניתין כנ"ל וכן לקמן : שם מאי סבר כר"ד כו' . ר"ל רשב"י אבל רבין ע"כ חולק על ר"ד דהא איהו מיירי בנפל איסורא לגו התירא כדאמר בהדיא יי"כ שנפל לבור ואפ"ה בעי מים ודברי הצ"ק בזה תמוהים . אבל ק"ל דלפ"ז מאי בעי שם מאי איכא בין לדמתני לה אמתניתין כו' לימא דא"ב הא דר"ד וי"ל דה"ה דהמ"ל כן ומדא מתרי נקט : שם דכיון דבעי מים תחלה ס"ל במשהו באיסורא לגו התירא כו' . נ"ל כוונתם דא"ת דס"ל קמא קמא בטיל א"כ מוכח דל"א מצא מין את מינו וניעור אפילו היכא דתרוייהו איסורי נינהו כש"כ בנפל מים תחלה דהכא בעלינהו לייי"כ דאינו חוזר וניעור ע"י מינו דהיתר ומאי אשמעינן רשב"י : שם מינו דא"ל לפרש כך אלא כדמשמעי פשוטה כו' כנ"ל : שם דהא ל"ג בספרים מזגן וא"כ עירבן כו' כנ"ל . ור"ל דכיון דל"א וא"כ אין הכרע שיכוון לדוקא מזגן תחלה : בסה"ד ובההוא דליר דל"ק כו' . י"ל דההוא אמורא ל"ל . לכאורה סותרין א"ע במה שחילקו לעיל (בע"א) בד"ה אבל : ע"ב רש"י ד"ה תעלה . ומשום גזילה כו' כנ"ל : ד"ה אוסן חולין לרבי אליעזר . דלרבנן הא אמרי בכולהו כו' כנ"ל :

דף כג ע"א גמ' ד"ה גזיזה . וקסבר איבטלה לקב טמא ברובא כו' כנ"ל : ד"ה וא"ת שומאה בסופו . דמי חטאת ואפר חטאת מטמאין כו'. במיעוט בקיאותי ל"מ שיהא אפר לבד

מטמא

מעמא . וכ"כ הרמב"ם בהקדמתו לפ' טהרות [illegible]

[illegible]

דף כד ע"א גמרא

[illegible]

דף כה ע"א גמרא

[illegible]

דף כו ע"א רש"י דבור המתחיל אי רבנן . והשמות ממנו רבנן . כו' כל"ל :

פרק ד

שם ע"ב ד"ה ליפטל בבכור בזמה"ז . [illegible]

דף כז ע"א גמרא

[illegible]

מתמה"ג דברי הרמב"ם והטור שהבאתי . והש"ך שם סקע"ז כתב עיין לקמן סי' ש"ח . ונראה שכוון לעיין בטור כי בשו"ע שם לא נזכר ענין זה : רש"י ד"ה כהן קטן . ל"א להכי נקט כו' . נראה למחוק תיבות ל"א : תד"ה דלמא . וכדמאי והלוקח מן העובדי כוכבים כו' . כצ"ל בוי"ו : ד"ה הלכך . והכי משמע ליפנא דשקלה כו' כצ"ל : ד"ה כרים בסופו . וכדאמר עחנה לשם ואפאה כו' . הוא בב"ק לד : ד"ה פסק . ולא מתחזיא כו' כחלת הארץ עמאה לא גזרו כו' כצ"ל בלא ו' : ע"ב ד"ה וכי . כדמוכח בנזיר בפרק כה"ג שהמאהיל על חרב כמאהיל על המת . שם לא נמצא הוכחה מבוררת . אם לא שכוונו למש"כ שם בס"ד בתד"ה חרב : באו"ד כדתניא במס' שמחות כל עס"מ שאין הנזיר מגלח כו' כצ"ל והוא שם פ"ד משנה כ"א : באו"ד ולהכי מסתברא שבלא הזאה היו אוכלין אותה כ"כ דצ"ל ולמחוק תיבת ועבילה : באו"ד וכן משנה במס' ערלה כו' במסכת עבודת כוכבים הערלה וכלאי הכרם מצטרפין כצ"ל : באו"ד כי אין לומר כו' היא אותה של מעילה כו' כמו שפירש ר"ת שאותה של מעילה כו' כצ"ל : באו"ד ולאסור במאתים בתערובתם כצ"ל : גמרא מנה"מ אר"י כו' כצ"ל וכ"ה ברא"ש : שם איזוהי שנה שנכנסת בחברתה כו' . כצ"ל : שם יום אחד בשנה זו ויום א' בשנה זו לימד על הבכור שנאכל לשני ימים כו' . ק"ל דהא אף אם נאמר דאינו נאכל אלא ליום ולילה כתודה נמי קרינן ביה שנה בשנה אם נשחט ביום דמישלם ביה שנתו ובלילה נכנס בשנה שניה . ואין לדחות דלילה לא חשיבא למיקרי תחמתה שנה שניה וכמו דספירת לילה לאו ספירה היא (מגילה כ ב) הא קי"ל לקמן (לט ב) דשעות פוסלות בקדשים . ות"ל שפיר אם נולד ד"ת בחצות היום ובאותו יום עצמו לשנה הבאה נשחט בבוקר ושנתו נשלמת בחצי היום ויהא נאכל חצי יום ולילה שלימה משנה השניה . ואין לומר משום דבעינן יום שלם לחשיבת שנה. דהא מוכח בר"ה (י ב) דלת"ד יום א' בשנה חשוב שנה שגי במקצת יום . וכאן נמי קרי למקצת היום דשנה העברה שנה . וי"ל משום דקי"ל שם (ו ב) דמונין לתם משעת הרצאה. והוא אינה אלא מיום השמיני דוקא (זבחים יב) וע"ש בתד"ה יום . וא"כ אין שנתו משלמת ג"כ אלא בבוקר לשנה הבאה ונכון מאד בס"ד : שם ורב נאכל לשני ימים כו' מנ"ל נפקא ליה כו' . ק"ל דאכתי מיבעי האי שנה בשנה דמותר לשחטו בסוף שנתו אף שיהא נאכל אחר שנתו . דבשלמא שם דפסח דכתיב ביה ג"כ בן שנה ומשמע בזבחים (כה ב) דלאכלו רשאי אפילו לאחר שנתו . דהא לא כתיב ביה בן שנה באכילתו . אבל הכא כתיב תאכלנו שנה בשנה : תד"ה שנה גבי כשכיר שנה בשנה דרשינן שכירות כו' דדרשינן בכל חד כו' כצ"ל : שם דגבי מעשר דכתיב שנה בשנה דרשינן כו' . וכן העתיק התוי"ט . שם כתיב שנה שנה בלא בית . ולא שייך למידרש בה כעין כאן ודשכיר : ד"ה הוה . לרבי ישמעאל לית ליה כו' כצ"ל ע"ש בזבחים :

דף כח ע"א גמרא ואידך אי מהתם הוה אמינא הא לך יהיה לימד על בכור בע"מ כו' כצ"ל :

שם ת"ש דתניא בכור בזה"ז כו' אחר שנתו כו' . עפרש"י וק"ל דקאי לה מאי קאמרי לה . ולעד"ל לפרש איפכא דקס"ד כיון דרק מפני השבת אבידה התירו להשהותו ל' יום בנולד לו מום בתוך שנתו שהרי די לו שהות עד מישלם שתי' : שם אבל מפני השבת אבידה כו' . כלשון זה הוא בב"מ (לא ב) במשנה . בתוס' שיבת ציון סי' כ"ד הביא בשם אביו המגלית ראיה מכאן דמצות אכילה בתוך שנה בבע"מ אינה אלא מדרבנן : דאם היה מה"ת איך יקילו בה מפני השבת אבידה (עיין

לקמן ל"ד לב) . והוא נגד דעת הרמב"ם שהביא שם דסובר שהוא מה"ת . ול"נ דאין מזה סתירה לדעת הרמב"ם . דאף הוא ז"ל מודה דמה"ת אין מונין לו השנה אלא משעה שנפל בו המום דראוי אז לאכילה כמו בתם דאין מונין לו אלא משעה שראוי להרצאה כמו שהבאתי לעיל מר"ה : רש"י ד"ה ואידך שברה"ע . נפקא ליה מלך יהיה כצ"ל . וכן בב' דבורים הסמוכים : ד"ה כל י"ב חדש . משנולד . וכן פי' הרע"ב . מבואר להדיא כדעת הב"י ביו"ד סימן ש"ו ודלא כהש"ך שם סקי"ד . ותימה עליו שהעלים עינו מפרש"י שלפנינו : ד"ה היכא דנולד בו מום לאחר שנתו כו' כצ"ל דבור אחד : תד"ה שלא . והמ"ל אחד עשר של מעשר יוכיח וליתני כדמתני כו' כצ"ל . וכוונתם להא דפריך בזבחים (מט) על הא דקאמר שם כלום מצינו שפל חמור מן העיקר ממותר הפסח . הת"ל נמי מאחד עשר ויתורץ ג"כ באותו תירוץ דמשני על מותר הפסח כמש"כ התוספות שם ונכון בס"ד ודלא כצ"ק וגה"ש :

ע"ב רש"י ד"ה משום גזירת מגדלי בהמה דקה . ל"א כו' קנסוהו חכמים כו' וכן פירש הרמב"ם בפרק ג' מהל' בכורות . והראב"ד שם פי' כפי' התוספות . ומש"כ התוי"ט שכן מסיק הרא"ש כפי' הרמב"ם וכ"כ הב"י בסי' ש"י ביו"ד . אין הכרע כלל כי הרא"ש אינו מביא בשם הרמב"ן אלא לחלק בין ארץ ישראל לחוץ לארץ וזה עולה ג"כ לפירוש התוספות והראב"ד וכ"מ בע"ז ובש"ך : תד"ה רביעי אלא תקנת חכמים בעלמא הוא . עיין לקמן (מח) בתד"ה דאר"א : באו"ד וגם לא פליג בין מום . פשוט דר"ל דלא רצו חכמים לחלק בין מום למום לומר במומין שבגוף ישלם כולו ובדוקין רביע כו' . וכתבו עוד ואי הוה מיירי כו' בדוקין כו' הוה ניחא עפי ר"ל במה שאינו משלם כולו דשמא לא הוי מום קבוע ולא היה מתירו חכם . והצ"ק לא הבין כן : גמרא א"ר אילעא א"ר כגון שנו"כ ביד כו' . משמע דלא הוצרך לאוקמי בנו"כ ביד אלא משום הא דמשלם ולאפוקי מדר"מ אבל הא דמה שעשה עשוי אתיא ליה שפיר אפי' בלא נו"כ ביד . וקשה דכיון דבאמירתו דטמאות הן כבר נחלט הדין וע"ז אינו חיוב דגרמא היא . וא"כ אמאי חייב במאי דאגע בהו שרץ כיון דכבר טמאות היו . וזה דמי להא דבב"ק (קיז) מעיקרא מיקלי קלייה . ועיין בב"ק (ק) בתד"ה עיסר : רש"י ד"ה אין שוחטין . דלמא משום אגרא קשרי ליה . קשה דהא משמע אפי' דומיא דאילא דנוטל בין בתם ובין בבע"מ וכדמפרש בגמרא דתרי זימני לא הוה נוטל א"כ תו ליכא חשדא . וי"ל דלתירוץ הב' של התוספות שם יש לחשדו שיתירנו כדי לינצל מסורח של פעם שני בתנם . ולתירוץ הא' י"ל שיתירנו משום נשיאות פנים שקבל ממנו שכרו או איפכא שיאסרנו כדי שיבואו אליו פעם שני וכיון דאינו מחוייב לראותו לא יראה עד שיתן לו מתת בסתר. ועי' בהרע"ב מש"כ בשם הרמב"ם אודות השוחטים וכ"פ בשו"ע סי' י"א . ולכאורה אכתי לא פלטי מחשדא שיאמרו כשרה היא ותעריף לה כדי שיביא אחרת לשחוט תחתיה ויקבל שכר וכדפריך הגמרא על אילא תם נמי אמרי בע"מ הוא כו' :

דף כט ע"א במשנה

הנוטל שכרו לדון דיניו בטלים . עיין בהרע"ב מה שהקשה תגר על הרבנים מסדרי גיטין . והרמ"א בסי' קנ"ד בסדר הגט סעיף ד' כ"ע דסדור הגט אינו דין אלא לימוד בעלמא . לכאורה זה אינו מספיק אלא שלא יהא הגט בטל . אבל עדיין עוברים על מה אני בחנם כו' וכדמוכח ג"כ בתוספות כתובות (קה סע"א) ממש"כ ומה"ע א"ש כו' תלמדי הלכות שחיטה והלכות קמיצה כו' . ועיין בשו"ע יו"ד סי' רמ"ו סעיף ה' וסעיף כ"א בהגהת רמ"א : רש"י ד"ה א"כ בשאר טומאה (השייך לע"ב) . כגון נבלות שרצים . עיין לעיל (כז ב) בתד"ה וכי דאף בטומאות ממת מ"ל שאין הכהן מוזהר עליהם : תד"ה היכי . מדר"י קא מייתי דמוכח דאיסור בה"פ כו' כצ"ל : באו"ד משמע דוקא הני שהן מלות תשובות כדמשמע כו' כצ"ל : באו"ד (ע"ב) יש ללמוד כו' שרי אפי' בל"ת אלא מדבריהם עמא . כ"ה גי' המהרש"א . ור"ל דעמא מדבריהם . ופירוש הצ"ק לא מחוור כלל : באו"ד והא דבעי בחגיגה כו' אבדיקה דר"י קאי ולא אמתניתין. ר"ל משום דבדיקה דמתניתין תפני לכל דבר כמש"כ לעיל בע"א (בסופו) . והצ"ק בתחלת שנה בכוונתם : ד"ה כפועל . ולא ה"ל לפרש כו' דא"כ היה נוטל שכר לדון כו'. ובב"מ (סח) ישבו פרש"י ע"ש . ואני אומר דגדולה מזו מלינן בהא דאם היה מטמאו מתרומתו מאכילו כו' ומשמע דאינו מנכה לו את דמי התרומה : ומיהו קשיא מהא דתנן בפ' א"כ כו' נראה להגיה וכן קשיא כו' : גמרא הא עבודים זכינן כו' סבר אי שמעו ביה רבנן כו' עפרש"י . וז"ל הרמב"ם בחבורו שאינו מעבד בכור תמים מפני שהוא מפחד להשהותו אלנו שמא ישמעו בו הדיינים ויקנסוהו כפי רשעו . משמע שמפרש דהטעם הוא מפני שהעבוד צריך שהות ומתיירא שמא בינו לבינו יוודע הדבר ויוקנם הרבה לבד הפסד העור (שעליו אינו נופל לשון קנס כי הוא אסור מדינא). ודלא כהש"ך בסי' ש"ח שערבב יחד לשון הרמב"ם ופירש"י . אח"ז מצאתי להלח"מ שהרגיש בזה : רש"י ד"ה בשר לנאים . זימנין דמזבין עגל בכור תם כו' . וכ"כ לקמן כפי' הגמרא . ולאו דוקא דהא פירש לעיל שהוא חשוד להטיל מום : גמרא השתא עוי זבנינן בגדים מיבעי' כו' . כה"ג בשלהי ב"ק וכן הא דלקמן השתא כו' אדוג מיבעי' כו' : במשנה אין לוקחין הימנו פשתן . שתוי"ע הביא ירושלמי דמקשה ופשתן לא קשמין הוא כו' לכאורה לא שייך קושיא זו לפרש"י (והרע"ב אחריו) דחשוד לזרוע בשביעית : במשנה הסמוכה . רש"י כל שיש בו זיקת תרומה ומעשרות כו' . עיין תוי"ע בכה"ד . מש"כ שלאשה שניסת לנכרי דאסורה במעשר כדתנן ברפ"י דיבמות ע"ש דלא מיירי אלא באשה שניסת עפ"י עד אחד (לישראל) ואח"כ בא בעלה . ומש"כ וכתבתי שם דלתוספות מספקא להו . עיין מה שהשגתי עליו שם (לא) ומש"כ ובמתני' דלקמן תנן נמי מעשרות וא"א לפרש אלא מע"ש דמותרא דחומה כו' כצ"ל . ומש"כ ומיהו מע"כ נמי איכא חומרא דאסור לזרים . ואין להקשות א"כ מאי חומרא דשביעית מיניה . די"ל משום דאיסורה שוה בכל . ומש"כ דא"כ לנקט מתניתין נמי תרומה . עמש"כ בהגהות למ"כ ברא"שית פ"א אות ז' במ"ת דנוכל לומר דגם תרומה נכללת בשם מעשרות . ומש"כ ויראה דמעשרות כלומר דגן תירוש ויצהר כו' . לכאורה קשה ע"ד מהא דר"ה (יב) דפריך וליתני מעשר אחד מע"ב כו' . מדוע ל"ק דל"ר קאי אדגן תוי"ל ע"ש בתוספות . אבל ז"א דהרי לאילנות ר"ה שבט . ואולם עמש"כ שם בק"א להש"א ותראה שאין דבריו בזה מחוורין :

דף ל ע"א רש"י ד"ה גבו באמגוזי .

עי' לשון השו"ע ביו"ד סי' קי"ט ס"ד : במשנה חשוד על טהרות . עתוי"ע שהביא לשון הרמב"ם בחבורו „שהאוכל הטמא כו' א"ת אחרים אלא מד"ס„ . וק"ל הא מתקין מטמא מדאורייתא כדמוכח בפ"ד דטהרות מ"ע ופסקה הרמב"ם בפי"ד מהל' אה"ע ה"ז וכ"מ בסוגיא דרהס"ה בפסחים . וכן צ"ע לשונו שם ברפ"ז שכ' אבל מד"ס גזרו על האוכל הטמא שאם נגע באוכל אחר טמאהו וכן אם נגע אוכל הטמא במשקין טמאין . דמשמע שניהם מד"ס מדכתב וכן וצ"ע : גמרא שביעית כיון דקא מיתסרא ליה כו' . פשוט דהוא לשון בינוני ור"ל דמיתסרא עלי' לעולם וצ"ל תקנה בפדיון . והרע"ב עיות הלשון שכ' כיון שנאסרה אין לה פדיון . וצ"ד דהרי מעולם אסורה. ואולי כוונתו שלאחר זמן הביעור : שם מאן חכמים ר' יהודה כו' . נ"ל דסמיך על מתניתין דספ"ג דדמאי „מודה ר' יהודה בנותן לחמותו שביעית שאינה חשודה להחליף כו'„ ע"ש בפי' הרע"ב ולא מייתי ההיא עובדא אלא לטעם לדבריו : תד"ה [מעשרות . וכן א"ת כו' ולא משום מעשר בפ"ק דחולין . תימה דהא שם מייתי לה לענין תערובות דמאי ומוכח להדיא דפירושו משום דמאי וכפרש"י שם ול"ע] : ד"ה מתניתין בסופו . וא"ת כו' דלמא חשוד גרע כו' לגבי מעשר כדמוכח כו' כצ"ל ותיבת כאשון למחוק : ע"ב גמ' מאן חכמים ר"מ דתניא ע"ה שקבל כו' ונחשד לדבר אחד כו' . לכאורה לתירוץ ר' ינאי ברי"ש לעיל אין מכאן ראיה שיחלוק ר"מ על מתניתין . ועי' ישוב לזה ברא"ש פרק דלקמן סוף סי' א' בשם הרר"י : רש"י ד"ה נריכין לקבל ד"ח בתחלה . ואע"ג דאמרן לעיל בגיו וב"ב א"ל לקבל כו' . הן שם איתא אנ"ל בפני ג' חברים דמשמע אבל קבלה מיהא בעו . ולכן יש ליישב גירסת כבתחלה ור"ל כמו שיבואו בתחלה לקבל עליהן ד"ת שלא קדמן קבלת בעליהן ונכון בעז"ה :

פרק ה דף לא ע"א במשנה

כל פסה"מ הנאתן להקדש . ק"ל דהא גם בהם מ"ל הנייתן לבעלים כגון באומר הרי עלי שור במנה והפרישו ונסתאב והוזל לריך להשלים המותר מביתו . וכן אפילו בשתמא הרי הל"מ דיביא הוא ונסכיו במנה כדאיתא בפ' בתרא דמנחות . וכן אשם שדמו קצוב בתורה וצ"ע : שם ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור . מש"כ התו"ח דבע"מ אינו מתחלק רק נותן לכהן אחד . גם תם יכול ליתנו לכל כהן שירלה כדמוכח בספ"ח דערכין במשנה : תד"ה חוץ . ע"כ מדאורייתא היא כו' . עי' זבחים (עה ב) ברש"י ד"ה ופרכינן ובתד"ה התפים . ולפמש"כ כאן דמשום קרא נפ"ל דא"כ בזיון בדבר שא"ה להקדש א"ש בעיא דשם אפי' אם הוא מדאורייתא : ע"ב בגמ' אימתי עושה תמורה מחיים אימתי אינו נגאל מחיים כו' . מוכח דמחיים אסור למכרו אף כשהוא בע"מ דומיא דתמורה . וכן לדרשה דר"ש בי"ל לקמן איזהו דבר שאין בו ברכה מחיים כו' ובבע"מ משתעי קרא כדפרש"י . ולכן תמה אנכי על הכ"מ בפ"ו מהל' בכורות הל' ה' בסופו (הביא גם התוי"ע במשנה) שכ' דמדאורייתא לא מיתסרא מכירתו אלא תמים חי דומיא דתמורה . וכ"מ מלשון הרמב"ם שם שכ' בהל' ה' מע"ב אסור למוכרו כשהוא תמים כו' ובהל' ו' כתב מד"ס שאסור למוכרו בע"מ כו' ולע"ג : רש"י ד"ה השב אבידה . ובמעשר בע"מ קמיירי . לכאורה ה"ל דאף בתם בזמן הבית שרי ועי' לקמן (לב ב) ברש"י ד"ה המעמדה והערכה בעי בסופו . ועי' בתור"ע פ"א דמע"ש אות ג' ובמש"כ שם בס"ד : ד"ה דבר הניטום . כשנמכר מחיים כצ"ל : תד"ה א"כ . דמפרש לשמחה למריעות שלמים כו' כצ"ל בל"ו :

דף לב ע"א גמ'

מה לחרמים שכן חלים על הכל . פי' שחל אפי' על עבדים ושפחות ומטלטלין משא"כ מעשר שא"כ אלא בבקר ולאן ורש"י לא פי' כן : רש"י ד"ה בחרמים . כתיב כו' ולא יגאל כל חרם קדש קדשים וגו' כצ"ל : ד"ה והעברת קרא יתירה הוא . כדכתיב קרא אחרינא כל פטר רחם לי (שמות לד) כצ"ל : תד"ה רבא . ור"ת מפרש דהקדש ניינהו דקאמר היינו כו' כצ"ל : ע"ב רש"י בסה"ע דכתיב אתה ובניך כו' . הוא בויקרא י' : תד"ה פסק . בלשון ב"ה דעדיף תשאר סתמי כדאיתא בסוף שבת (קנז) . לפנינו שם ליתא רק ביו"ח סתמא אחרינא אשכח בש"א מגביהין כו' . ופרש"י ב"ה חשיב כסתמא . ואולי משום דק"ל מדוע לא פריך הגמרא מאי חזית כו' כדפריך בשבועות (כ"ד ד) ובחולין (מג) לפרש"י . לכן פירשו דב"ה עדיף מסתמא : באו"ד ובפ' עד כמה מי שאיט מומחה כו' ולקמן בפירקין כו' ייודע שלא הראהו כו' . ל"י מה ראיה משתי אלו הלא הן כמו בכור

תמים שנשחט בחוץ לודאי אסור בהנאה כקדשים שנשחטו בחוץ : **בא"ד** דאמר מדבריו למדנו כו' משמע דבשרו אסור בהנאה כנ"ל :

דף לג ע"א רש"י ד"ה בעבודת לבור. דאם אין כהן עסור באותו ב"א כו'. הנ"ק כ"ע ובחנס דחק כו'. אבל פשוט דרש"י פי' אליבא דר"כ ביומא (ו ב) דטומאה הותרה בלבור וכל"ק. וכן רבא שם ס"ל כוותיה ועיין ש"א תפו' ל"מ : **ד"ה** כ"ש היא. וכי היכי דהס כו'. משום בזיון דקדשים כו'. ק"ל כיון דמשום בזיון דקדשים קאתינן מאי דוחקיה לאוקמא כב"ש הלא כ"ע מודו דבכור אינו נמכר באיטלז והטעם משום בזיון כדפירש רש"י ותוספות בר"פ. וכ"ת דהתם מיירי קודם שחיטה ודיקא נמי דקתני ליה קודם ונשחטין כו'. אבל מה שאינו נשקל בליטרא מא"ל : **תד"ה** וב"ה. או מלך יהיה דדרים כו' כנ"ל : **בא"ד** ובפ"ק דקדושין אתי ק"ו ומפקא מג"ש כו'. גבי וכל היכא דכתיב עיכובא כו'. ע"ש דלא נמלא שום ג"ש. ונלע"ד דכוונתם למה שהביאו במנחות (יט) בד"ה תורה בשם ר"ת דהא דמוקה עיכובא הוא מחמת ג"ש ע"ש : **בסה"ד** כדפרשינן בקדושין. עי' לעיל (רד"י) בתוספות : **ד"ה** דתניא. ואומר רבי דבמשנה מיירי שהפרים חטאת (כ"ב דל"ל) בע"מ כו'. נראה דל"ד דה"ה אם הוממה אח"כ. ואולי משום דליטנא דמתניתין שם והרי היא בע"מ משמע להו דהיתה בע"מ בשעת הפרשה : **שם** ותילה על התמימה כו'. נראה דגם כאן ל"ד דה"ה אם תלה על מעות ולקח בדמיה אחרת דהכי במשנה שם איתא מוכרה ויביא בדמיה אחרת. וע"ש בפירוש הרמב"ם (והרע"ב אחריו) דמשמע דמחלק בענין אחר דמתניתין מיירי כשהיא תחת יד אחר כדקתני מוכרה ויביא בדמיה אחרת. והברייתא מיירי כשהיא ת"י הבעלים כדקתני בה תפדה וכוון מאד. אלא דתמיהני דבחבורו פ"ד מהלכות פסח"ק ה"ג (וכפי הגהת הכ"מ דפסק כרבנן כי כן פסק בפירושו) מביא דינא דברייתא. ודינא דמתניתין השמיט ול"ע : **שם** שכל קדושה של בע"מ נכנסה בתמימה כו'. מזה ראיה למש"כ בס"ד בק"א להע"א בר"ה (ה ב) : **ע"ב רש"י** ד"ה אין מקיזין. ואפילו כו'. דיכול לחזור ולהסרפאות כו'. מוכח דמום עובר מותר לעשות מה"ת. ול"י מנ"ל דהרי אסור להקריבו מדאורייתא כ"ז שעודו בו כדאיתא ברמב"ם פ"א מהלכות אמ"ז ה' ה' וע"ש בכ"מ ולמה לא יהיה בכלל כל מום לא יהיה בו. ולכה"פ נרבייה מכל דזה יותר קרוב לדרוש מדרשת ר"מ וחכמים : **ד"ה** הכל מודים. דלא הוי המקיז דם אלא מטיל מום בבע"מ כנ"ל : **ד"ה** כל מום לא יהיה בו. וקרי ביה לא יְהֵיֶה. כ"ה נקוד בדפוסים. והוא מהתוי"ט. ול"נ לנקדו יַהְיֶה מבנין נפעל דאסכתן כמה אזהרות בבנין זה כמו לא תעשה חמץ. לא תאפה חמץ וכן טובא :

דף לד ע"א גמרא ורב חנין בר אבי אמר שמואל כו'. לעיל (כה) ובש"מ הגי' בר אמי : **תד"ה** ולמינסי. ועוד כו' מקדים דר"ע לדר"א שהיה רבו. עי' ב"מ (ד ב) בתד"ה אין הב' בסופו דמלינו כיולא בזה : **בא"ד** ונראה לר"ת דגרסי' כו' רע"א כיון שנגד והמקרא הוי לשון בגידה כנ"ל : **שם** דאי לשון בגד ועלית ה"ל למיקרי בבגדו בצר"י. משקל פְּעֶל בשש נקודות לא מלינו נטייתו בציר"י ובקדושין משמע בדבריהם דאי מלשון בגד ה"ל למיקרי בְּבִגְדוֹ כמו מגגד נגדו כו' : **שם** והמסורת משמע עפי לשון בגד ועלית מלשון בגידה כו' כנ"ל : **בסה"ד** משום דרבנן כו' דהתם קיימי כוותי' כנ"ל : **ד"ה** אילימא. ולשון המשנה משמע לי כמו שפירשנו כנ"ל : **ע"ב גמ'** גורם אוזן בבכור ומת מהו לקנוס בנו אחריו כו' ומסיק דלא קנסו. ונראה דדוקא בקנסות דרבנן אבל בקנסות דאורייתא כמו פלגא נזקא או תשלומי כפל וד' וה' גם בנו אחריו חייב. וכ"מ מליבנא לבריה לא קנסו רבנן. ולא"ה לדבר מה דהביאו התוס' בר"פ א"נ בד"ה ועל אשת אחיו בשם הירושלמי דמוקי להא דבא על בתו כשבא עליה ומת. ועוד לכאורה ראיה מב"ק (יד ב) במשנה שום כסף דמוקמינן לה בגמרא ביתמי. והמשנה מיירי גם בקנסא מדתני שם ועפ"י עדים ומפרשינן פרט למודה בקנס כו' וכן והניזק והמזיק בתשלומין מוקמינן לה שם בתם. אולם לפמש"כ הש"ך סי' שפ"ה סק"ג דבעמד בדין אפי' בקנסא דרבנן חייב הבן אין מזה ראיה די"ל דמיירי בשעמד בדין וכמש"כ התוס' שם בד"ה מיתמי. ובלא"ה ע"כ שום כסף לא איירי בתם דהרי מגופו משלם : **רש"י** ד"ה ומת. שלא יאכל מאותו בכור עולמית. ל"י מאי דחקו לפרש אליבא דר"ה. ולא אליבא דרבנן ולענין שלא ישחט על אותו המום דגם זה לרבנן אינו אלא משום קנסא וכמש"כ התוספות לעיל : **תד"ה** עד שתפרח. שאם קנלה כו' ומה שייך כו'. קשה דהא בתוספתא שם (הביאוה התפרשים) מפרשא דהיכא דשייך כל שהוא לא פליגי. ולפי מה שמפרש הא"כ שם דשייך כ"ש היינו דוקא מכל סביבותיה ע"ש א"ש די"ל דמיירי שמגלד אחר לא שייך : **ד"ה** בעא. דשלשה שאל בב"א והש"ס קבע כו'. עי' מש"כ בקדושין (כ) בד"ה אמר אביי : **ד"ה** שנתקוולה בסופו. תמן אמרין כשנטלו קוניה כנ"ל :

דף לה ע"א רש"י ד"ה גדיא. וקודם שילא כל ראשו וכו'. ל"י מה שדייק לומר כל ראשו עיין לקמן בר"פ יש בכור בגמרא דמביא מתניתין דנדה דבכור ראשו הוי כילוד וכן לענין בכורה כדאמרי שם כש"ל וכיו"א דפדחת פוטרת בכ"מ. וכן מבואר להדיא בר"פ כילד מערימין הביאו התוספות כאן : **ד"ה** פנימיות. שהשינים כו'. לקמן ר"פ מומין אלו מוכח דמוטין היינו למעלה בבהמה שאין שם שינים ע"ש בפרש"י ד"ה קלוט. ויותר קשה לשון הרע"ב על משנה זו והוא תפירוש הרמב"ם בשם וי"א ע"ש : **תד"ה** גדיא. אבל באזניו לא דיש לו לחוש כו' כנ"ל : **ד"ה** א"ד אימרא נמי באודניה אימר דכך כו' כנ"ל : **בא"ד** כיון שרואה שכשיו מיעוט הראש אין לומר שמא ילא רוב ראשו ותזר כו' כנ"ל ועמש"כ בתמורה (כד ב) : **ע"ב גמרא** בשלמא למ"ד רועי ישראל והן כהנים כו' כנ"ל : **תד"ה** מימר. והא דאמר כו'. דלר"ע אקנויי כו' כנ"ל : **ד"ה** כהני. לרבא כו'. קשה דהא לרבא נמי הכא כיון דחשיד להטיל מום כדי לאכלו הוי כמו אוכל נבלות לתאבון וי"ל :

דף לו ע"א רש"י ד"ה אבל הכא בבכור. אין הכהן נחשד לאכול בחוץ דבר כרת הוא. ר"ל בשחיטתו וכמש"כ לקמן (בע"ב) בד"ה הכי השתא : **ד"ה** היאך אעשה איני יכול להכחישו כנ"ל וכ"ה בע"י : **תד"ה** אימר. מתוך הלשון משמע כו'. ר"ל דמשמע דוקא לר"מ מוכרח לומר דזה שהכהנים חשודין להטיל מום אינו אלא חששא וכדמסיק לקמן אאתקפתא דמר בר"א. אבל לדידן אפילו אם נאמר דמוחזקין הם בכך וכדקס"ד דמר בר"א א"ש דל"א דהוי חשוד לכהת"כ : **ע"ב** ד"ה התרת. ממתניתין כו' דאיכא לאוקמי בזה"ז כו'. קושיית הנ"ק אינה כלום דהא רבא קאי על מימרא דידהו דאמרי בה"ל והא ל"ק מדוע ל"א רבא אמתניתין דדוקא קתני. משום דבדידהו איכא למיטעי טפי דסתמא קאמרי ויש לטעות דזהו דאתו לאשמועינן דאפילו באינן מובהקין : **מה** שהכרית התוי"ט באות ג' דהתוספות ל"ג מאי קמ"ל כו' אדברי רבא ע"ש שדבריו תמוהים : **ד"ה** במקום. בסופו. כדאמר ר"כ התם כגון הנא. מה שהגיה הנ"ק בנ"ע למה לא הכריעו ג"כ מדר"כ דהכא. פשוט משום דלקמן כתבו דבר"ם ל"ג ליה : **ד"ה** שלשה. כענין זה בפ"ק דנדרים לא שרי כו' כנ"ל :

דף לז ע"א ד"ה רי"א. וכאן דלא איירי במומחה כו'. נראה דל"ל וכיון דלא איירי כו' :

פרק ו שם בשה"ע א"ה מומין שבסתר נמי אלמה כו'. נפגמו ונגממו לא. ק"ל דהא משמע בכ"ד דמומין שבסתר שוחטין לכתחלה במקדש. ועיין לקמן (לט) בסוגיא דחסרון שבפנים. והשלש מחלוקת דלקמן (לט) במוטין הפנימיים שנעקרו ע"ש. נ"ל טעמא משום דאמרינן לעיל (לה) דכי אכיל לא מיחזי וכי פעי מחזי (הגמרא זו נראה שנעלמה מהתוי"ט לקמן במ"ד שהביא זאת מהרמב"ם) דמ"ד דמותר לשחוט עליהם במדינה סבר דכיון דכי פעי מיחזי הוי מומין שבגלוי. ולמ"ד דשוחטין במקדש סבר הואיל דכי אכיל לא מיחזי הוי מום שבסתר. ומ"ד דאין שוחטין לא במדינה ולא במקדש סבר דכיון דכי פעי עכ"פ מיחזי גזרינן אטו מומין שבגלוי. והשתא אמאי פסלינן לקמן נפגמו (או נגממו לגירסת התוספות כאן ולקמן (מא ב) ד"ה אילימא וכן הרמב"ם בפ"ב מהלכות א"מ ה"ח. ותימה על התוי"ט שלא העיר בזה לפי דרכו) הלא מום שבסתר הוא לכ"ע עיין פרש"י לעיל (לה) ואולי משום גזירה אטו מילוניות או אטו שנעקרו. אבל יקשה א"כ נגזור נמי נעקרו דלא לשחוט במדינה אטו נפגמו וכן בנפגמו מילוניות אטו פנימיות. והרמב"ם שם כתב אין מקריבין אותן לפי שאינן מן המובחר כו' ואם הקריבן ירלה לי שהורלו. וכוון מאד : **רש"י** ד"ה ואמאי פסח ועור כתיב. דכתיב כו' פסח או עור כו' כנ"ל : **תד"ה** מן. בדל אוזן מתכנס החסום דאודנא כנ"ל וכן העתיקו רש"י ורד"ק שם ודלא כהתוי"ט : **ע"ב גמרא** א"ה מום עובר נמי אלמה תנן ולא מן הטור. ק"ל אמאי לא תני לקמן גבי ואלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה נפגמה מן הטור כדתני חורור ומים שאינן קבועין וגרב וחזזית. עיין רמב"ם שם ה"ז. ולפי הא"כ הסני שבתוספות לקמן ד"ה כאן ל"ל דבמילת (דהיינו הטור) קיל אפילו ממום עובר. והכא הלא קרי ליה עכ"פ מום עובר וי"ל דהתם איכא תרתי עור וגם פחות מכעדשה. וכן קשה מדוע לא חשיב שם נקבה פחות ממלא כרשינה לתירוץ זה דתוספות דהוה מום עובר. וכמ"כ לתירוצם קמא. ונ"ל דתני ושייר : **שם** דתניא ואם כל בהמה טמאה אסר לא יקריבו כו' כנ"ל וכן לקמן : **שם** אתה אומר בבע"מ שיפדו הכ"מ כנ"ל וכן לקמן: **רש"י** ד"ה וסימניך. ומי מתניתא תני רב שמואל בר"י כו' כנ"ל : **בא"ד** בלשון מתניתא כנ"ל : **בא"ד** במס' ע"ז. וכן בשבת (פט) :

דף לח ע"א גמרא הא קמ"ל כו' מה כ"ח ט' לא נטמא תוכו ל"נ גבו אף כ"ש כו'. וכן לקמן הלכך שויוה רבנן כטומאה דכ"ח. תימה דהא כ"ח אם נגעה טומאה מגבו לא נטמא כלל אפילו גבו. וכ"ש אם נגעו משקין טמאים מגבו גבו מיהא טמא [ועי' שבת (טז) תד"ה ה"ג וצ"ע] : **שם** מכלל דמקדח סתם זוטרא נמי מכשלע. תיבת נמי אין לה ביאור כאן. וי"ל למחקה מהכא ולהגיה לקמן בתירוצא דר"כ שלע סתם זוטרא נמי ממקדח סתם : **רש"י** ד"ה דמקדח גדול שניטו. דמקדח גדול הוא דהוי כשלע כנ"ל : **תד"ה** הכי הוא. ועוד דדרשינן הא יש למיד פתיל עליו טהור ומי לא עסקינן דיחדינהו לאשתו נדה. כ"ז הוא בשבת (פד ב). ור"ל דה"נ נאמר מי לא עסקינן דים לו יד ואפ"ה טהור מכלל דלא מכניס : **רש"י** ד"ה ואנן שית תנן בעדיות פ"ה כו'. גירסא זו תמוה וגירסת הגמרא נכונה ועמש"כ בערכין (כז ב) על דבריו : **ד"ה** שחור ונכנס בלבן. אם תוש שחור יולא כו' כנ"ל : **ע"ב תד"ה** אם. שהיה נראה דרב יהודה כו' כנ"ל : **רש"י** במשנה ד"ה לא. והאכילוהו ביחד. בגמרא מבואר למסקנא דריבא ר"ל דאכל לא ואח"כ יבם כדינו וה"ז מום. ואולי פירש כן לפי הס"ד כדרכו בכ"מ : **גמרא** א"ד לא ויבם בזמן הלא. וכן לקמן דלמא פירי דאלול ותפרי מאכילנא ליה באחד וניכן. וקשה מדוע לא מיכפיא להו ג"כ איפכא דהיינו לא ויבם בזמן היבם וע"ק דלנד זה איך יפרנס הא דתני ויפטו ג' חדשים וזה י"ל : **רש"י** ד"ה והאכן תרווייהו תנן. או אכיל ט' כנ"ל בל"ו :

דף לט ע"א ד"ה למימעל. וקודם שתכלה זמן בדיקתו כו' נהנה כו'. משמע דלאחר שמונים ודאי מעל. וכ"ל מזה ראיה לדעת מהרש"ל הובאה בש"ע יו"ד סימן ש"ה דבפדה בכור בתוך ל' יום לא הוי פדוי בדיעבד דא"ל למ"ד בשם דעתו שיחול הפדיון בעת שראוי להפדות. ודלא כש"ך שם. ולדעת שמואל לקמן (מט) המ"ל כ"מ אם נתעכל הפדיון בתוך שמונים אם לריך לחזור ולפדות : **תד"ה** שיהו. אלא כמו שפירשתי מתחלה כדמשמע בפרק הערל כו'. אמת שרש"י בעלמו פירש שם כן. אבל אנכי בעני"ד איני רואה שם שום הכרע שלא לפרש כמו שפירש כאן. או אפי' כהויא דמטת : **בסה"ד** ונראה דכפרים המשולשים כו'. לא הוי לא כי האי כו'. לכאורה שם הוא מכוון לפירושם דכאן. ואולי ר"ל לפרש"י דכאן. ויש לדחוק דכוונו אף לפי פירושם : **גמרא** ת"ש והכי קתני כו'. אבל נעקרו שוחטין ריב"ק כו' דתב"א כו'. עמש"כ לעיל בר"פ עשם פלוגתתן : **שם** דכ"ע כו' וחסרון מבפנים שמיה חסרון כו' כאן כשנבראת באחת מעיקרא פרש"י דליכא חסרון. מכאן ק"ל על הרמב"ם בספ"ח מהלכות שחיטה דמפרש לחסורה דח' מיני טרפות דהיינו בתחלת ברייתה וכן סתם הש"ך אחריו בסימן כ"ע סק"ה. ועיין לקמן (מה) חסר שאין בו אלא מאתים ופרש"י שנבראת חסר כו' : **ע"ב רש"י** ד"ה שהיה כבר. בשעת קבלת הדם יהיה שלם כנ"ל : **ד"ה** דהא ליתנהו. וחסרון הוי. לפי הגהת הנ"ק בדבריו לעיל דכ"ע חסרון בפנים ל"ש חסרון א"כ מאי הוי דהסרון הוא. ולשונו בקדושין דמיגכר עפי : **גמרא** מעשה בעינבל באחד שנטלו זהב כו' כנ"ל. עיין חולין (ס"ד נז) : **שם** וכמה תהא מפולשת כנ"ל ועמש"כ במנחות : **שם** בש"א אכבע ובה"א שלם כנ"ל : **תד"ה** או בסופו. ובתוספתא קתני כו' כנ"ל ומלת והתם למחוק : **ד"ה** כמה. שידור לוית שלים גדיל כו'. הוא במנחות (לט) : **בא"ד** וכן משמע בספרי כו'. עיין בדבור הסמוך דלעיל :

דף מ ע"א רש"י ד"ה שיהא אומנין. והן עושין למדה הגדולה למדת אמה אחת שהיתה בשה"ב כנ"ל : **ד"ה** שני כיסין. שורה העמוקה הס"ד. ואח"כ מתחיל דבור מושיבין ובא"ד ל"ל על ענבתו אחת כו' וכ"ה בהרע"ב : **גמ'** ת"ש והכי קתני כו' א"כ שני כיסין ובילה אחת ה"ז מום ריש"א כו'. התוי"ט כתב בשם הרמב"ם שפסק כר"ע דס"ל דרי"ש ור"ע במילתיה דת"ק פליגי כו'. ותמוה דהרי ת"ק אמר דה"ז מום ולרי"ש לא הוה מום. ול"נ דהרמב"ם מפרש דאין לו אלא בילה אחת הוא בבא בפ"ע וקאי אדלקמיה ור"ל דבה פליגי רי"ש ור"ע ול"ג או וכן ליתא בגירסת הרא"ש ובמשניות. וכה"ג בר"פ דלקמן ובעלי תערות ר"י מכשיר וחכמים פוסלין. וכאן בגמרא היה לפניו גירסא אחרת קלת. אך לשונו בפיה"מ וכן לשון הרע"ב אחריו ל"ת כן : **במשנה** איזהו שחול שנשמטה ירכו. והרע"ב בדפוס אמשטרדם איתא שנשמטה ידו. אולם בד"א הגיהו ירכו והשמיטו לגמרי הנוסחא ישנה ורע עלי המעשה. דכ"ל שכיון בזה ליישב קושיית רש"י ותוספות מהא דבוקא דאטמא דשף כו'. וכ"מ בפלתי סימן נ"ה סק"ג שתירץ כן לדעת הרשב"א. אולם מש"כ עוד שם דלדידן דבעינן איטכול ניביה אין נ"מ בין הרמב"ם להרשב"א ע"ש. הוא תמוה. דלפי מה שפסק הרמ"א שם דאיעכל ניביה בלי שמומטת ירך כשרה. א"כ יש נ"מ רבתי באם נשמט הירך מתחלת ברייתה ואח"כ איעכל ניביה דלהרמב"ם כשרה ולהרשב"א טרפה : **רש"י** ד"ה כנטול דמי. ועוד בוקא דאטמא כו' טרפה. קשה דהא כתב לעיל דדוקא כדאיעכל ניביה : **במשנה** מומין אלו מנה אילא כו'. פירש הרע"ב נשבר עלם ידו כו'. תמוה מדוע לא פירש כפשוטו דקאי אכל הני דחשיב בפרקין עד כאן. וגם לשון מנה אין נופל יפה על שנים לבד. גם לפירושו יהיה התוספות מרובה על העיקר : **שם** ב"ד של אחריהן אמרו הרי אלו מומין כנ"ל וכ"ה במשניות וברא"ש : **גמרא** ורמינהו המפלת כו' דברי ר"מ כו' וארבב"א אריו"א מ"ע דר"מ הואיל כו'. הקושיא פשוטה דהכי תזינן דדרך עין בהמה להיות עגול כשל אדם וא"כ לא הוי מומא. והתוי"ט הוסיף בה דברים וז"ל דלר"מ אפילו עינו אחת כשל אדם הוי בהמה. ודברים אלו מתמיהים : **רש"י** ד"ה לזכר ולנקבה. דלא יהא לה אלא ל"ג ימי טוהר. לשון זה אינו מכוון דהא כי תדלית י"ד ימים דטומאת נקבה לא ישאר לימי טוהר אלא כ"ו ימים. ולשונו בנדה מזוקק : **במשנה** ושאל ר"ג לחכמים כו'. בתשניות הגי' רשב"ג וכ"ה לקמן בגמרא : **ע"ב במשנה** בזמן שהוא עלם אחד מום כו'. עפרש"י. אבל הרמב"ם פסק להיפך ונדחק הב"י לכוון לשון המשנה לשיטתו עתוי"ט. ויותר נראה שהוא גורס אחר כרי"ש. ומש"כ הב"י שבפיה"מ לא פי' כן. כ"ע התוי"ט כוונה לתוקה ע"ש. ול"נ דרלונו להא שמביא התוי"ט בשמו לקמן בדבור הסמוך ענין עלם כו' כמו שנטל גולם אחד רך וכפלו. והוא ביאור לבזמן שהוא עלם אחד : **גמרא** אזניו כפולות בחקחקא אחת כנ"ל : **שם** ור"ה מתניתין אמעיתיה. עי' ליוני הגרי"פ. וכן יש עוד ברים עירובין ובחולין (קלג ב) : **רש"י** ד"ה אם מחמת הריות. שאין לו כו' לא בעלם כו' כנ"ל בל"ו : **ד"ה** ואם מחמת העלם. שלמידה אחת העלם כו' כנ"ל בתיבה אחת : **ד"ה** כריכא. שזנב הטלה כו'. תמוה דאנן בגדי איירינן. ובד"ה ריפא שפי' אוזן הגדי ג"כ תמוה דעפי ה"ל לפרש דר"ל זנב הגדי דטלה קאי הסיפא. ונראה דלא הוה גרים הגדי אלא זנב : **תד"ה** פיו. כלשון לאשון שפי' בלוס קלר כו' כנ"ל בל"ו : **רש"י** ד"ה אידי ואידי. תרווייהו במומין דיבלת שבלבן כנ"ל : **ד"ה** כל תרכית עגלים. כך הוא שיטא זכבן כו' כנ"ל וכ"ה בהרע"ב מה שהכריע התוי"ט שלעת הרע"ב דלא כהרמב"ם תדכתב נמתחות עד למטה כו'. זה יש לדחות די"ל דהיינו עד הערקוב. אבל יש להכריע מדכתב שיהא זכבן מגיע לערקוב. דאי כפירוש הרמב"ם הל"ל שלא יהא כו' :

דף מא ע"א גמ' אלא במדינה נמי (אין שוחטין בתמים) נסי כו'. וא"ל להגה"ה שבגליון : **פיסקא** ריש"א אין כו' כאביי לא אמר כו'. ר"ל ל"א רי"ש. והגה"ה שבגליון היא טעותא : **רש"י** ד"ה דמלרים. דהיינו האי דבקללות כנ"ל : **ע"ב** ד"ה אלא רבנן בתראי. דבריה הוא דקאמרי אינו בכור כו' כנ"ל : **תד"ה** ואתי. ובכריתות בפרק דם שחיטה (כא). ק"ק דהתם אינו מסוג זה. דמשום דבין דם דבהמה ובין דמיה אסור להכי פריך שפיר דלא איצטריך לרבויי כדפרש"י שם : **בא"ד** וטומטום נמי הוה שייך כו' ופסלו הכתוב כו' כנ"ל : **בא"ד** ובריה בפ"ע דקאמר ר"י כו' כנ"ל : **בא"ד** דה"מ למיכתב מזכר עד אדם כו'. ר"ל למיעוט חד : **בא"ד** ועוד יל"פ דלריכי כו' לפי שהוא זכר מסוגה או ועד נקבה כו' כנ"ל : **ד"ה** וקמטעי. נקיט כולהו משום נקבה ואנדרוגינוס. זה סותר לתש"כ בשם ר"ת בכתובות (ח) סד"ה שהכל : **ד"ה** אי. ומזכר קמא לא כ"ל למעוטי מקדושה. מה שהוגה עה"ג מלת אלא וסוא מהנ"ק וכן הגיה ברש"י עלמו הוא שבוש : **בא"ד** וא"ת א"כ מאי קפריך כו' דס"ד דנתפס אפי' הוי נקבה כמו המתפיס נקבה לאשם דתרעה לרבנן כו' כ"ג דל"ל. אבל לכאורה קשה דהא הכא איירינן בעולה וה"ל לאתויי מינה גופה ועוד דבעולה אפי' ר"ש מודה כמש"כ בעלמם שם (יט ב) בד"ה רש"א. ואולי משום דבעולה לא מלינו מפורש במשנה דתרעה. ולר' שמעון בן יהודה פליג ר"ש אף בעולה כמש"כ שם התוספות : **שם** ואפ"ה מתפיס בתמורה לקדושה דמוייה. כ"נ דל"ל ע"ש (ר"ד כ) :

דף מב ע"א ד"ה הזכר. וא"ת כו' מאי למעט אנדרוגינוס מהזכר כו'. ר"ל תרבויי דס"א וע"ז תילכו דשמא עוד דרשות אחרות יש ור"ל מסה"א : **גמרא** ת"ש הנרבע והנעבד כו' כנ"ל : **רש"י** בשה"ע. במקום שרגיל נקבות להיות בנקבה כנ"ל : **תד"ה** אלמה. ובברייתא דפולה כו' לאו כר"י. אע"ג דסתם סיפרא הוא. וכן בגמרא שבועות (יג) אוקמינן סתם סיפרא דלא כר"י. וכן סתם מתניתין ר"מ ואשכחן סתמי טובא דלא כוותי' : **תד"ה** ואתא. ודאי מימעטא כמו טומטום המטיל מים כו' כנ"ל : **ע"ב גמרא** מאן שביק תרי ועביד כחד. משמע דאי לא ריב"ש דס"ל ג"כ כת"ק לא הוי תסי כיו"א. א"כ מוכח דת"ק לא עדיף מחכמים ועמש"כ בס"ד במס' ע"ז (ו ב) : **רש"י** ד"ה ותסני א"ד איסתני. וכ' אילעאי כר"ש ס"ל כנ"ל : **ד"ה** וחולצין לאשתו. אבל טומטום לא מייבם דאינו בן לידה ול"ק ביה להקים כו' : ר"ל עתה כמו שהוא. אבל ראוי הוא להקים כשיקרע וימלא זכר ולא יהיה סרים חמה כדמוכח לקמן. דאל"ה היתה פטורה אף מן החליצה. אבל עפי ה"ל לפרש דלא שייך ביה יבום דאינו בן ביאה עיין יבמות (עב) תד"ה וכחוץ : **ד"ה** ובהא פליגי בסופו. אין מייבמין כנ"ל : **תד"ה** כי פליגי. מסתמא מודו לת"ק בטומטום דקדוש הוא כו' כנ"ל :

פרק ז דף מג ע"א במשנה וסקיפס כנ"ל כדמוכח לקמן בגמרא וכ"ה במשניות : **רש"י** ד"ה ותו דק. דאמרן גבי מומי בכור הא לא כתיב כו' כנ"ל : **ד"ה** וגרב וילפת. אמאי כתיב עור ופסח כו'. שביק שרוע דכתיב בקדשים ונקיט פסח דל"כ אלא בבכור : **תד"ה** הא איכא. דאין לחלק כו' דבהמה יש לה שני כיסין כו'. נראה דר"ל דלכן אם אין לו אלא בילה אחת דנשאר כים בלא בילה כלל הוה בכלל תום רע אבל אדם דאין לו אלא כים אחד ה"א אף דחסר בילה א' מ"מ לא נשאר הכים ריקן. לזה אמרו דהא אפי' אין כו' כלל כו' ור"ל דבזה שוב אין לחלק. אבל הרמב"ם בחבורו פ"ז מהל' ביאת המקדש ה"ח מפרש אין לו בילים דגבי אדם היינו שאין לו שתי בילים בב' כיסין אלא בכים אחד. ועתוי"ט בפ' דלעיל מ"ו : **ד"ה** גרב דל"ר ל"ל לאפנויי כנ"ל : **בא"ד** וי"ע דמשום כו' לא מפיק הפנאה כו'. ר"ל אינו מוליא מכלל הפנאה דמ"מ מופנה הוא דהמ"ל בהדיא מכוון עלם : **ע"ב גמרא**. וסקיפס מאחוריו כנ"ל : **שם** דאליך ושמוט. פי' ודק עי' לקמן (מה ב) : **שם** קהדר ותני ושניטל שיניו פסול משום מה"ע. הוא לקמן (מד) ושם איתא ושנשרו. ובמשניות שם הגי' ושנטלו : **רש"י** ד"ה נגמין תניגא. הקפה כו'. הוא לקמן (מה ב) : **תד"ה** ושנשרו. תשמע שקורא לים לשערות כו'. ולעד"נ דכאן ג"כ הכוונה על השער ובא ע"ד הכתוב ולפחת השמן לא תחסר (מלכים א יז) דהפעל תחסר מוסב על הלפחת שהיא ל"נ. והמכוון הוא על השמן וכדכתיב שם ולפחת השמן לא חסר ע"ש ברד"ק. וכה"ג פרש"י בחומש בפ' בשלח בפסוק אריק חרבי. ועי' ר"ה (יד) מעשה בר"ע שליקט אתרוג ופרש"י פירות אילן אתרוג. ונראה דר"ל דפעל ליקט מוסב על האילן דאי על הפירות הל"ל אתרוגים. ונראה דהתוס' לא כתבו כן אלא לפי הגי' שהעתיקו ושנשרו תמנו. ועי' תוס' שבת (מח ב) בד"ה מידי : **במשנה** אין לו גביניס או אין לו אלא גבין אחד. קשה הא אין לו אלא גבין אחד אמרת הוי מומא אין לו כלל מבעי' כדפריך הגמרא לעיל (מ) כה"ג. ואולי שלא תאמר דזהו תמום יותר כשאין לו אלא גבין אחד מאין לו כלל · או משום דהוי כעין שרוע וגגדן : **שם** זהו גבן האמור

בתולה. נראה משום דכל הפרק מדבר במומין הפוסלין מטעם דאין שוין בזרעו ש"א. לכן אמר בזה שהוא גבן כו' וה"מ דמחיל עבודה כדלעיל. וכן הכונה לקמן (מד ב) גבי מרוח אשך. אך ממש"כ הרע"ב כאן. דכ"ע מודו כו' ומשמעות דורשין א"ב והוא מפי' הרמב"ם ל"מ הכי: גמרא אמר רבא זהו מדרש או גבן. לכאורה קשה דהא המשנה לא הזכירה מלת או. ונראה דכוונת הדרשה מאו לדרוש גבן בשני מובנים א' שגביניו הרבה. ב' מחוסר גבן כמו ובכל תבואתי תשרש דר"ל עקירת השרש: במשנה איזהו חרום הכוחל שתי עיניו כאחת. סתם לן כר' יוסי בברייתא ודלא כת"ק דידי' ודלא כאמרו לו. והרמב"ם בחבורו פ"ח מהל' ביאת המקדש הלכה ב' פסק כת"ק דלא כסתמא דמתניתין. ותמה עליו הכ"מ (ויישבו בדוחק). ובפיה"מ וכן הרע"ב לא הזכירו מדברי הת"ק. ואנכי תמה על שמזכרתי שלא ידע טעם רש"י בפיה"מ שהביא דעת ר' יוסי. הלא כתורה עשה כסתמא דמתניתין:

דף מד ע"א במשנה שפתו העליונה עודפת כו'. התוי"ט הביא להוכיח מהגמרא דלעיל דמפני מראית העין לא קאי על הא דשפתו כו'. ואני אומר דמהמשנה עצמה מוכח כן מדסיימא אחריכן ה"ז מום: רש"י ד"ה באמה של קרם בסופו. אלא על אותה של קדם כו' כצ"ל:

ע"ב במשנה המאושכן כצ"ל בכ"ף וכן לקמן בגמרא וכ"ה במשניות והוא מלשון מרוח אשך: שם ובעל גבר. לשון התוי"ט בשם הרמב"ם. ולפעמים קורא גבר על משקל גבל. נראה דכוונתו על פסוק עם גְּבַר תמים (תהלים יח) כי משקל פֶּעֶל בשם נקודות לא ישתנה בסמיכות (לבד שבע) עי' תל"ע קע"א ולכן ע"כ שהם שני משקלים: גמרא מר בר"א אינטרך אגודא דגמלא כצ"ל: שם תנא משוכן כצ"ל בכ"ף: שם הגרגתן כו'. אולי צ"ל הגברתן כי הוא נגזר מן גבר: תד"ה ואין. לפי שאין רגילין לשתות כולן מים כצ"ל: ד"ה אימתי בסופו. דבפרק מ"ש מוקמא ויד תהיה לך כו' כצ"ל: במשנה שנתרכו אשכיו. וכ' התוי"ט והא דכ' קרא אשך ל"י פי' שאין לו שום אשך. לשונו שלא בדיוק. שהרי רי"ש פליג את"ק ואומר שנתרכו. ופירושו דחוק. ועפי יל"פ שהוא ע"ד ויהי לי שור וחמור בר"פ וישלח ודומיו: שם ר"א בא"א כל שמראיו חשוכים. ופירש הרע"ב ואע"פ שאינו שחור ככושי. ותימה דבגמרא קאמר דהיינו כושי ומש"כ עוד ובעיקר הדין ל"פ כו'. עמש"כ לעיל (מג ב) במשנת אין לו גביניס. ועק"ל כיון דהגמרא קאמר דרחב"א לא תני כושי. ואם גם חכמים ל"פ עלי' בעיקר הדין אם כן מאן קתני ליה. ודברי התוספות יום טוב שם מגומגמין:

דף מה ע"א במשנה פיקא יוצא מגודלו. מפרש"י משמע דזהו פירושו של בעל הפיקוס וכ"כ הרע"ב להדיא. וכ' התוי"ט אבל להרמב"ם לא פרים מתניתין אלא עיקל בלבד כו' ומפרש בעל פיקה הוא שמהא עקבו כו' בולטת כו' מזה נראה דעקבו יצא לאחוריו דבמתניתין מפרש דהוא פי' דבעל פיקוס: שם יתר בידיו וברגליו שש ושש ר"י מכשיר וחכ"פ. ופי' הרע"ב כלומר אפי' כו' אפ"ה חכ"פ וכש"כ אם כו'. עפי יל"פ דבזה אפילו ר"י פוסל: רש"י ד"ה ועולה למנין קכ"ה. באהל פ"ד. ומה"ד ונכפפת: ד"ה חסר. כגון אשה שנבראת יתירה ו' אצבעות בכ"י ורגל כו' כ"כ דצ"ל:

ע"ב גמרא כך א"ל כמותך יתמעטו ממזירי כו'. נ"ל דהוא לשון כינוי דלא רצה לומר יתרבו ממזירי כו': שם דלא כר"י דתניא אבל דבילה כו' חייב. מוכח מדחייב מלקות מחלל עבודה ג"כ. מ"מ לא תיקשי מזה להרע"ב דפי' שאם עבד היה לוקה ואין עבודתו מחוללת. דהגמרא לא אמרה כן אלא לר"י דס"ל דלוקה משום ושכר אל תשת דכתיב בתריה ולהבדיל כו' כדפרש"י. אבל לוקה דהרע"ב אינו אלא משום דאינו שוה בזרעו של אהרן לכן אינו מחלל כמו איגך. ובזה נלע"ד ליישב דברי הרמב"ם בחבורו פ"ח מהל' ביאת המקדש ה"ב דמש"כ ה"ז לוקה הוא משום הלאו דאינו שוה בזרעו ש"א וכשיטתו שם בפ"ו ה"ו ובפי' לעיל מ"ג ע"ש בתוי"ט. ולכן פסק שפיר דעבודתו כשרה כנ"ל נכון בס"ד. והכ"מ והרשב"א בתשו' שהביא שם האריכו בדחוקים רבים ביישוב דבריו ע"ש ומקום הניחו לי. ובחדושי להרמב"ם כתבתי עוד אופן אחר ביישובו: רש"י ד"ה ובעלי נגעים טהורים כגון מספחת כ"כ דצ"ל. דספחת היא שם נגע שאת: ד"ה באריכא שמיטא. שאינו עב לפי כו' כצ"ל: תד"ה ובשאר. הכ"ל שתוי"י ופרועי ראש ואומר כו' הנה על פ"כ לא מתכלי מידי. ונראה דקושייתם מפ"כ איננה אלא אם שוה תני שתוי"י אבל כיון דתירבו דתני שכור על כוונת שא"ד המשכרים והוא רבותא יותר משתוי"י א"כ תמילא ניחא מפ"כ ג"כ והוא משום דמ"ד דפ"כ מחללי בספ"ב דסנהדרין הוא מפני דאיתקשי לשתוי"י: גמרא הניחא למ"ד צריך לפרע אה"כ כו' דמדרינן ליה עד"כ. מבואר דלמ"ד צל"פ לא נצרך עד"כ. וכן בעד"כ תהני אפילו למ"ד דאצ"ל. ולכן תמיהני על פי' הרע"ב והוא מפי' הרמב"ם דהצריכו לתרוייהו. ומה שחששו שמא יאמר לחכם דלדבר מצוה הוא שואל התרה. הרי הגמרא לא חששה לזה. והטעם נ"פ דהואיל דבאמת אין בו מצוה דאדרבה דיש בו עבירה לא תועיל התרה דחכם. וכן תמוה דבריו בחבורו בפ"ו מהל' ביאת המקדש ה"ט שהצריך להדירו עד"כ כיון דקי"ל דצל"פ כמש"כ כאן בפירושו (ולפלא שבחיבורו לא נמצא מפורש דצריך לפרע. ואולי ס"ל כהתוספות בערכין (כג) בד"ה מ"ם דא"צ כי אם לפרע הלשון שגדל בו. וזה נכלל במש"כ בפ"ו מה"ם ה"ה שיאמר אני נשבעתי על כך וכך). אח"ז מצאתי להמ"א בסימן קכ"ח סקנ"ח שעמד ע"ז וכתב בזה ישוב דחוק ע"ש: שם בשה"ע דמדרינן ליה עד"כ דאמר אמימר כו' כצ"ל וכן בגליון התוספות וכ"ה בגיטין ובמכות:

דף מו ע"א גמ' אדרי' רב אחא ע"ד רבים כצ"ל וכ"ה בגיטין: תד"ה אמר. ואע"ג דאסקינן כו' דמדרינן לה ברבים כצ"ל:

פרק ח גמ' נתגיירה מעוברת כו' בכור לכהן ואין בכור לנחלה. ק"ל הא אפילו כפשוט לא שקיל וכדפריך הש"ס לקמן על הסיפא. לא מיבעי' לפי ר"י בתוספות קדושין (כ"ד יח) אלא אפי' לפרש"י שם מ"מ לכתחלה ליכא חיוב להחזיר ומכש"כ לפי' הב"ח בדעת הטור שהבאתי שם דלכתחלה היה אסור להחזיר בכל ענין. ואולי דוקא כשהיו הנכסים ככר ביד אחר כשמת היה זוכה בהן. אבל אם היו ברשותו של אביו כשמת נוטל חלק ירושה כאחיו שהורתן ולידתן בקדושה מד"ם. אבל לפ"ז קשה לשון השו"ע ר"ם ער"ה „גר מעובדי כוכבים שמת כו' אע"פ כו' ולידתן בקדושה כו' וכל הקודם כו'„. גם בלא זה קשה לפי לשון הרמזים שהביא הש"ך בסימן קכ"ז סק"ז ע"ש וצ"ע. ואולי פרש"י כאן הייתי מפרש דמיירי שאביו לא נתגייר (וכ"מ מפרש"י עצמו לקמן (מז ב) בד"ה אמאי שכתב דלא יירת דינא. משמע מפני שהוא עובד כוכבים ועמש"כ שם) וגר היה יורש את אביו עובד כוכבים מד"ם: שם היא וכהנת כו'. מפרש"י נראה להדיא דר"ל דהכהנת היתה אשת אחר. וכ"ה להדיא בגמרא לקמן (מז סע"א) אליבא דר"פ. וקשה דא"כ אף כפשוט לא ליכתו. וכ"ת דמיירי בבאו בהרשאה ולחלק פשיטות מהני הרשאה אפילו בלא הוכרו כמש"כ הב"י בסימן רע"ג אות י"ג בשם רי"ו וכ"כ הע"ז שם סעיף י"א. ועיין בב"ב (קסג) ובפי' הרשב"ם שם. ודלא כדמשמע מלשון רש"י לקמן (מז ב). א"כ ה"ל להש"ם שם לדקדק הכל על בבא זו ולא היה נצרך להביא משמואל. דמינה ובה גופא מוכח דמיירי בבא בהרשאה דאל"כ אפילו כפשוט לא ירתי. וי"ל דסוגיא דשם הולכת אליבא דמר בר"י משמיה דרבא דלקמן (מז) ולדידיה יל"פ דהכהנת היתה ג"כ אשתו וא"כ לא נצרך הרשאה לחלק פשיטות. וקושיא דלכתוב הרשאה קאי ג"כ על בבא זו. ולר"פ ע"כ מיירי בבאו בהרשאה. אבל קשה לשיטת הרשב"ם בב"ב (קכו ב) דחלק פשיטות אין יכול למכור קודם חלוקה וגם הרשאה אין כותבין אלא בדבר שיכול להקנות ועי' בשו"ע סי' קכ"ג א"כ לא מהני הרשאה לחלק פשיטות ועי' מל"מ פ"ב מהל' נחלות ה"ו וצ"ע: תוי"ט ד"ה סנדל. הביא מסקנת הגמרא דנדה דא"ל צורת פנים. משמע דר"ל דגם הכא פוטר הבא אחריו מכהן וכן הרמב"ם בפי"א מהל' בכורים הי"ד כללא כייל כל נפל שאמו טמאה לידה הבא אחריו אינו פטר רחם. וק"ל דהא בסמוך כ' התוי"ט בשמו דשם הוא חומרא שהחמירו בו כו' וא"כ לא ה"ל לפטור הבא אחריו ממצות פדייה וצ"ע: שם ד"ה עד. ליתא דעד ל"י לפרושי. לכאורה נ"פ דר"ל דהפוטר רחם אינו פוטר את הבא אחריו עד שיפטור מישראל: ע"ב גמרא דת"ר גיורת שילדה כו' בהיותה עובדת כוכבים וא"כ שנתגיירה אין נותנין לה ימי טומאה וימי טהרה. מבואר להדיא דכאשר ילדה בהיותה עובדת כוכבים אין לה גם ימי טוהר אף בנתגיירה תיכף אחר לידתה. וברייתא זו נעלמה מהמל"מ בפ"ד מהלכות איסורי ביאה ה"ה דמסיק להגיה בירושלמי דיש לה דם טוהר ע"ש: שם תני עד החוטם. מוכח מיהא דכולה פדחת בעינן ודלא כש"ך וט"ז ביו"ד ר"ם י"ד:

דף מז ע"א תד"ה ולא. עכ"ק דנראה פשוט אצלו דממזר בכור פטור מפדיון. ול"י מנ"ל הא. ואדרבה בדברי הש"ך סימן ש"ה ס"ק כ"ב כ"ג מתבאר להדיא דחייב ע"ש:

ע"ב רש"י ד"ה אמאי. אתינא כו' דלא יית דינא. תימה דאפילו יית וכי דין הוא דישלם. ל"מ בלא נתגייר (עמש"כ במשנה) דודאי לא שייך ביה מצות פדייה. אלא אף בנתגייר מ"מ הרי אינו אביו. אי מטעם רש"י במתניתין. או כמש"כ התוספות דקטן שנולד דמי. וכ"מ בתד"ה הבן דליכא חיובא באב כלל: ד"ה לא נצרכא. דבני הראשון אומרים לו כו' וכן בני האחרון כו' כצ"ל: ד"ה וה"ק. והבא אחריו מבני השנים כו' כצ"ל. ודלא כהרע"ב שנמשך אחר הגירסא שלפנינו וכתב דשמא זה הספק בן האחרון הוא ע"ש וכן המהרש"א: תד"ה הבן. אע"ג דליכא חיובא באב כו' ותימה כו'. לכאורה הכא יש חיוב באב אלא שזוכה לעצמו. ואולי עיקר תמיהתם אינו אלא על מתניתין דנתגיירה מעוברת כו' דהתם ודאי ליכא חיובא על האב כלל כמש"כ בסמוך: גמרא בסה"ע ר"ש לטעמיה דאמר תלד לרבות יוצא דופן. והרע"ב פירש דסבר וילדו אף יו"ד במשמע. וכ"ע התוי"ט וסברא תמוה היא זו דמסתברא לשון לידה משמעותו כדרך לידה כו'. ותימה דהוא עצמו הביא לעיל בד"ה שניהם מהתוספות שהוכיחו מגמרא דר"פ יו"ד דלשון לידה לא משמע דרך לידה דוקא. אבל הא דנצרך למילף מתלד דגבי יולדת. הוא רק כדי שלא נילף לידה לידה מבכור בהמה עיין בתוספות: רש"י ד"ה בכור לד"א. ואינו בכור לוולדות ולזכרים דהא היה לה כו' כ"ל דצ"ל. ותיבת ולזכרים שבסה"ע למחוק. והרע"ב ליתא למילת זכר כאן:

דף מח ע"א תד"ה דכ"ע. ותימה דר"מ אית ליה ברירה כו' כצ"ל: ד"ה דאמר. ור"א מספקא ליה ונוטל בנכסים הנשארים חלקו רביע כו' כצ"ל ומלת דהוא למחוק: בא"ד כמו שיו מחמשה תובעין אותו. זהו בשבועות פרק ה'. ה' נשים שנתערבו וולדותיהן. ביבמות פרק י"א. גזל (כצ"ל) אחד מחמשה הוא שם פרק ט"ו: בא"ד קדשה בעשרים נותן לה כו' כצ"ל: ד"ה ודכ"ע. במקום אמי צ"ל אסי. וכן לקמן ע"ב ברש"י ד"ה והכא: בא"ד אמו מי צ"ל לר"י (כצ"ל) הא דתנן בג"פ כו' ע"פ גובה מן ב"ת. לכאורה תימה דהא שם בגמרא איתא דגם ריו"ח ורשב"ל אמרי דמלוה ע"פ גובה מן הלקוחות ועמש"כ שם בס"ד: בא"ד דלאו ממש בדר"פ קאמר אלא במלוה כו' כצ"ל בביתו"ן:

ע"ב רש"י ד"ה והכא. א"כ נ"ל דר"א כו'. מה שהגיה הש"ק בדבריו וכתב דכוון רש"י בזה ליישב קושיית התוספות. הם דברים תמוהים: במשנה ד"ה אם לכהן א'. ואיגלאי מילתא דנפל הוא. עיין לקמן (מט) תד"ה מת בנו: ד"ה נתנו עד של"א. משום דרב אסי כו' כצ"ל: ד"ה ואין יכולין להוציא. נ"ל אין כו' בל"ו: ד"ה שתי נקבות וזכר. הלכך אין כאן לכהן כלום וכן ב' זכרים וב' נקבות והס"ד. ואח"כ מתחיל דבור זכר ונקבה כו'. די"ל המבכרת ילדה הנקבה. והס"ד ועי' בהרע"ב: בתוי"ט ד"ה בתוך ל' יום. כלומר בתוך ל' ויום אחד כדתנן בספ"ד דערכין כו'. תמוה דהא לקמן תני בזה פלוגתת ר"ע וחכמים דלר"ע אם נתן לא יטול לכן שפיר תנא בתוך ל' מילתא דפסיקא לכ"ע. וכן שם אבל פלוגתתן הקדים ותני בתוך ל' אע"פ שנתן יחזיר ור"ל אליבא דכ"ע. ועוד דבתוך ל' יל"פ דגם ל' עצמו נכלל בו וכדמשמע לקמן בתד"ה מת ביום ל'. לכן משתם ליה סתומי ולכל חד כדאית ליה:

דף מט ע"א [במשנה רע"א אם נתן לא יטול. נ"ל דלפ"מ שחילקו התוס' בב"מ (ו ע"ב) בין תפס קודם שנולד הספק לתפס אח"כ (כאן בד"ה ואם לשני בב"מ לא באו דבריהם בביאור) כוונת ר"ע אם נתן דוקא טרם שמת דהיינו קודם שנולד הספק אבל אם נתן אחר שמת דהוה אחר שנולד הספק יחזיר. ולכן לעיל גבי שתי נקבות וזכר או ב' זכרים וב' נקבות קתני אין כאן לכהן כלום דמשמע דאפי' תפס מוציאין מידו משום דהוה לעולם אחר הספק וכן בכל הני דקתני אין לכהן כלום. והיכא דקתני פטור היינו פטור מליתן. אבל אם נתן יש חילוק דפעמים דהיינו בשנתן קודם שנולד הספק לא יחזיר]: גמרא מדאיצטריך למיכתב ומעלה גבי ערכין כו'. עפרש"י. וכ"ל פירוש לפירושו דהם בערכין מתחלה היה רוצה למילף בשמה מצינו כולם משנת ס' דמפורש בה ומעלה. ואח"כ דחה דלהקל מלהחמיר לא מצינו למילף בב"מ והוצרך לחדש גז"ש שנה שנה. וכיון דידעינן דשנת חמש ועשרים כלמטה אף שהוא להקל. הדר מצינו למילף יום ל' דגם הוא כלמטה בב"מ מהם (ובכ"מ ריש הלכות ערכין נמצאו בזה דברים תמוהים ומגומגמין וכן בתוי"ט ותוי"ח בערכין שם עיין בהם) ולכן שפיר קאמר ר"ע דאי ס"ד דגמרינן חדש חדש ממדבר נילף ג"כ חדש דערכין מחדש דמדבר דיום ל' כלמטה והדר נילף כולהו שנים דערכין בב"מ דאינהו ג"כ כלמטה. ול"ל ומעלה גבי שנים וכנון בעז"ס: שם אר"א הכל מודים כו' כיום שלפניו דאמר שמואל כו'. כ"ה הגירסא ברא"ש: תד"ה מת ביום ל'. עי' קושיית מהרש"א. ולי לק"מ דהרי עיקר ילפותא דרשב"ג הוא מפדיון בכור כדאיתא בשבת (ס"ד קלה). ומש"כ הש"ק בסופו דבבהמה יום ח' כשלפניו. אשתמיטתיה גמרא ערוכה שם (קלו) דאפי' בליל ח' מותר ועפרש"י שם: ע"ב גמרא ואע"ג דקי"ל כו' הלכתא כרב באיסורי כו' הכא כו'. והרא"ש ל"ג כ"ז ופסיק כרב מטעם דה"כ באיסורי. ואני תמה אמאי קרי ליה איסורא דהא ספק בכור אדם קי"ל דממע"ה ואי הוה איסורא הא קי"ל ספק איסורא לחומרא. ועיין בחולין (קלד) דאיתא שם להדיא דספק חלה מיקרי ס' איסורא וס' בכור אדם מיקרי ס' ממונא. ועיין ש"ך יו"ד סימן רכ"ט סקי"ד ובשסי' קע"ז: שם ת"כ הוא לפדות ובנו לפדות כו'. בברייתא אין בה תוספת כלל על לשון המשנה. אולם מצינו כיוצא בזה בש"ס כמו שהבאתי בס"ד בסוטה (מט) ע"ש. אך זה תימה שבקדושין הביא הברייתא ולא המשנה ע"ש: ומה שיש לדקדק ברש"י ובתוספות בפירוש דרבי ירמיה כתבתי בקדושין ע"ש: במשנה כולם בשקל הקדש כו'. ברש"י כאן ובגמרא לקמן (נא) הועתק וכולם בו': שם חוץ משקלים. הא דלא תני נמי מעשר וראיון כדתני בברייתא לקמן (נא). הוא משום דלאו חדא מחתא ניהו. דשקלים הוא דוקא מטבע של כסף וזהו המכוון כאן באמרו חוץ כו' ר"ל דאינן בשוה כסף אלא בכסף (ממש) דוקא. משא"כ מעשר דנפדה אפילו במטבע דפרוטות כדלקמן (נב) (ולשון הרע"ב „ומע"ש נמי א"כ אלא במטבע של כסף" הוא שלא בדיוק כלל). וכן הראיון נראה דאין קפידה אלא על המטבע מאיזה מין שיהיה: רש"י ד"ה וטלן בשה"ק בסופו. ולמיתני האי וכולם כצ"ל: תד"ה אר"א. והשתא הוו חמש סלעים דבר מועט מאד דקאמר כו' כצ"ל: בא"ד ועוד בכ"ד סתם דינרא כו' כצ"ל: בא"ד וכ"א דאשכח אונייא כו'. לפנינו בב"מ (כח ב) הגי' אודייא: ד"ה ריו"ח. ודומה שהוא פירוש כו' כצ"ל:

דף נ ע"א גמרא ותניא שש מעה כסף דינר. הוא בקדושין (יב): שם ר"א שדר ליה שיבסר זוזי לרב אחא כו' בפדיון הבן. משמע מזה דמותר לפדות ע"י שליח ודלא כרמ"א בסימן ש"ה סעיף יו"ד בסופו. וכבר חלקו עליו: רש"י ד"ה דינרא הדרייגא וד"ה ושייפא. ב' דבורים הללו נעלמו מעיני המהרש"א בח"א. ומש"כ רש"י ושייפא שם המלך. נראה דמפרש ושייפא כפירוש התוספות וכ"ל דמחמת יופיו ניטופו אותיות דשם המלך וכ"מ בפירושו בע"ז: ד"ה והלא סלע. ובת"כ כו' קתני בערכך יקום כצ"ל בכ"ף: ד"ה בפרשת ערכין כתיב יהיה כצ"ל: ד"ה ליפלא לי. והתילתא אינון שתי דינרין כו' כצ"ל: ד"ה מפני כספה. פירכוהו עם זהבה כ"ה בע"י: תד"ה דמזדבנא. ובפרק כה"כ גבי התקבלת מהן דינר זהב כצ"ל והוא שם (מו): בא"ד הכ"ל דל תומשא כו'. ממ"כ בגליון דל"ל דזל הוא שבוש. והגהה זו לוקחה מהמהרש"א אבל נראה דבו ע"ש: בא"ד (ע"ב) שיסא סלע ופונדיון לשנה למ"ע כו' כצ"ל: בא"ד ואע"ג כו' דכשקול י' ליטרא ביחד אינו נותן לו כל כך כו'. עמש"כ שם ברשב"ם ד"ה ל"י שקול לי אחד אחד בס"ד: ע"ב גמרא והרי מעשר דכתיב וצרת הכסף בידך כו'. מפרש"י בסד"ה הפורט משמע דהיה גורס קרא דונתת בכסף ועמש"כ בקדושין בס"ד: רש"י ד"ה שאני התם. בהדי כלים הס"ד. ומ"ד שנים. כל דהו כו': ד"ה הכסף כסף ריבה. וצרת הכסף ונתת הכסף כצ"ל: ד"ה קודש קודש. במע"ש כו' וכל מעשר הארץ מזרע הארץ וגו' ובהקדש כו' כצ"ל: ד"ה התוקע. אל תהי בתוקעי כף וכו' כצ"ל והוא במשלי (כב): תד"ה כל כסף האמור. אלא משקל כו' שהיה שוה למעה שנעשית כו' כצ"ל: בא"ד אבל לרב איתא בהדיא התם דבין שנים בין דבר חשוב מכלים נפקי. לא נמצא זאת שם בגמרא רק הם כתבו שם מעצמם כן אליביה: בא"ד היינו בתר דאשכחנא דפרוטה הוי שפיר כסף כו' כצ"ל וכ"ה בדבריהם בקדושין: ד"ה כל כסף קצוב ובכתובות בפרק אע"פ תנן נותן לה כלים כו' כצ"ל:

דף נא ע"א רש"י ד"ה משום אונס. ליתיב דינרי צורים קמ"ל סיפא כולם בשה"ק כצ"ל. ומש"כ דמילף ילפי מהדדי כו' כדרב אסי. ל"י אנה נמצא בדר"א דנילפינהו מהדדי. אדרבה בכתובות (לח) מצריכינן גז"ש לר"ע והקיש לריב"ג למילף שקלים לאונס ממפתה: בסה"ד כגון בכור אדם והקדשות הס"ד ותיבת ומעשר הוא ציון חדש. דהרי מעשר אינו נפדה בשוה כסף. וכן בהרע"ב לית כאן מעשר ודלא כהמהרש"א: ד"ה והראיון עולת ראייה הנקנית בשתי מעות כו'. זהו כדברי ב"ש. אבל בה"א במעה: ד"ה ה"ג ראיון. סיגה כסף סיגים כו' כצ"ל בלא ו': תד"ה ובראיון. ועוד דמשמע כאחריגא דמפרש בכל חד טעמא. משמע דמפרשי דהא דמביא הש"ם דתנן מצרפין כו' הוא ג"כ לטעמא. דמשום דלפעמים יצטרכו להחליפם על דרכונות ויפסידו: במשנה לפיכך אם רצה כו'. פרש"י בזה דחוק. ולע"ד נ"פ עפ"י מה ששנינו בפ"ו דתרומות אינו משלם תרומה אלא חולין כו' אם רצה הכהן למחול אינו מוחל. ופירש הרע"ב כיון דבזה"כ כו' ואינו יכול לפטור עצמו בדמים אין הדבר תלוי בבעלים. והכא ה"נ קאמר לפיכך כיון שהקפידה התורה שלא לפדות בעבדים כו' אינו יכול למחול. ואין תקנה אא"כ רצה הכהן ליתן לו במתנה אח"כ וכפרש"י: שם שנאמר יהי' לך אך פדה תפדה כצ"ל: גמרא ופדויו מבן חדש ריבה כצ"ל ומלת תפדה למחוק וכדלקמן בדרשת כלל ופרט: ע"ב ר"ד אריו"כ כל בכור בניך תפדה ולא יראו פני ריקם כצ"ל וכן לקמן: שם קרא לקרא. יומא נג: תד"ה א"ל. דמתרגם דבר רע כל מדעם ביש. פשוט דכוונו על קרא דדברים (י"ז א'). והמציין טעה: [רש"י ד"ה ערך ערך. ומקרא יליף בת"כ כצ"ל. כי במסכת ערכין ליתא]: רש"י במשנה ד"ה בנכסי האם. נכסי מלוג. ק"ל דע"כ איירי באלמנה או גרושה דאל"כ הבעל יורש את הכל. וא"כ מאי האי דנקיט נ"מ הלא עתה גם הכתובה תחת ידה: תד"ה ולא. ומתוך כך נראה דאינה גובה כתובה ממלוה כצ"ל: בא"ד ולא משום דלדידהו לא הוי מלוה ראוי כצ"ל ועיין ברא"ש: בא"ד (בדף נב) אע"ג דלא ס"ל כר"כ בחיי המלוה כצ"ל: בא"ד והניח פירות התלושין כו' ואיפליגו בה ר"ע ור"ט כמו ברשם המשנה כו' כצ"ל: בא"ד לפי שאין ליתומים בהם כח יותר מהאשה וב"ח כשאר מטלטלי דיתמי כצ"ל:

דף נב ע"א גמ' מ"ט א"ק לו משפט הבכורה כצ"ל בל"ו וכן ברש"י: רש"י ד"ה ולא הבנות. שהיה מקבל עליו לזון כו'. המעי"ט תמה עליו. ולא זכר שכבר קדמוהו התוספות לקמן בד"ה והאמר: ד"ה בכור קריי' ראשית וד"ה יקום נ"ל הד"א. ומש"כ בסופו בין מיתת אביהם לייבום. וכן הרמב"ם בחבורו פ"ג מהלכות נחלות ה"ז כתב בשבח ששבחו נכסים אחרי מות אביו כו'. ותמיהני על הה"מ שם שכתב בדעת הרמב"ם אחר מיתת האח. משמע דבשבח שאחר מיתת האב עד מיתת האח נוטל. והאחרונים לא דברו בזה מאומה וצ"ע: תד"ה ולא. אע"ג שאם הנזקין שלה באים לידה כו' כצ"ל: ד"ה והאמר. ועוד דפריש הכא טעמא משום דתנאי כתובה ככתובה דמי כו' כצ"ל: בא"ד משמע שלשתן ענין אחד באפותיקי. לכאורה נראה להגיה שניהן. דאפותיקי בבכור מאי עבידתיה. אם לא שהיה לפניהם הגירסא שלפנינו שם וכתובת אשה. אבל שם הוא ע"ש כמש"כ שם. וגם הם לא העתיקוהו כאן: בא"ד ומשני הב"ע בשעשאה אפותיקי הא דאמר דשמין להם את השבח כגון כו' כצ"ל: שם הויא ליה כמאן דגבי וכשאר שדות של בע"ח כצ"ל: בא"ד גם בקונטרס פירש עלה דכשנעשית אפותיקי מוקי לה כדלקמן כצ"ל: ע"ב ד"ה לאתויי. דפליגי רבי ורבנן גבי בכור. הוא בב"ב (קמד): במשנה וחכ"א מתנה כמכר. נסתפקתי במתנה אם יוכל הנותן לגאול בע"כ של המקבל קודם היובל. בתי ע"ח משמע בערכין (פ"ט מ"ד) דאף במתנה יוכל לגאול בתוך שנתו. אבל שם מרבינן מתנה מן לצמיתות. דמשמע דוקא אחר שנתו כדכתיב ברישא דקרא הא בתוך שנתו לא וע"כ משום דיכול לפדות. משא"כ הכא האי קרא דמרבינן מתנה מיניה לא כתיב אפי' בפרשה דגאולה: רש"י ד"ה טובה הכמה. חריפת האמורא כצ"ל: תד"ה בכור קרייה ראשית כצ"ל ובינתיים למחוק: ד"ה אמר. ומה שמקשה ר"ת היאך מצינו ידינו ורגלינו כו'. מה שנדפסה הגהה עה"ג בשם המהרש"א שבושא היא: בא"ד וי"ל דאע"ג דאית לן לקוחות כו' כצ"ל:

פרק ט דף נג ע"א גמרא דיקא נמי דקא נסיב לה תלמודא והבאתם כו' כצ"ל: רש"י ד"ה גזירה משום יתום בסופו. זה פירש כו'. חולין (קלח ב): תד"ה מעות

וכ"ת

וכ"מ יוליף ליה התלא כל"ל ומלת הנאה למחוק עמש"כ ביומא שם : בסה"ד למחוק הנהו זוזי ומתלא כו'. לכאורה ה"נ דל"ל דמתלא כו' דהכי אין פודין אלא ע"ד שיש עליו טרה. אבל עמש"כ בס"ד בר"פ כיצד מברכין. ד"ה ואיזהו. לא שריה ליה לכהן לכונסו כו' כל"ל : ע"ב גמ' ושכיחי מומי דפסילי בקדשים. ע"ז (ה ב) מנחות (קא) : רש"י ד"ה ומשני כיון כו' בכוליה עדריה. הטולדים כו' כל"ל ומלת פסולין למחוק :

דף נד ע"א תד"ה דגן. ודומה שמ"ס הוא כו'. אבל גם בשבת (פד ב) במשנה פרש"י שהן דרבנן ועי"ש בתוספות : בא"ד משום תירוש ודגן נקט ע"י ד"א דלא מחייב כו' כל"ל : בא"ד דמייתי התם הזורע כלאים כלאים לוקה כל"ל : בא"ד דקאמר התם כתיב לא תזרע כרמך כלאים כל"ל : ד"ה ושני. אע"ג דבספרי לא פטר אלא חרובי שיטה כו' כל"ל : ד"ה אלא בסופו. כמו ראשיתם דבסמוך כו' כל"ל : ע"ב גמ' אמר אביי ראשיתם. נראה דהשתא תו לא צריכנא לסק"ו דלעיל מתירוש ויצהר וכ"מ במד"ה אמר : שם וכמה א' רב חמש כו'. המתבאר מפרש"י הוא דלרב האמצעי מצטרף עם כ"א מהצדדין אבל זה אין בו כח שעל ידו יצטרפו גם הצדדין זל"ז ולזה נראה שכוון הרע"ב שכתב אותן האמצעיות מצטרפות את הצדדין (ר"ל עם הצדדין . וזה מוכח מלשון מצטרפות . דא"ת דר"ל דעושה דגם הצדדין יצטרפו זל"ז הל"ל מצרפות) להכי תני כו' אין האמצעי מצרפן (ר"ל את הצדדין יחד זל"ז ודלא כשמואל) והתוי"ט לא הבין כן בדבריו . וגם יש ע"ש בדבריו דמש"כ וכרבה ל"ל וכרב :

דף נה ע"א גמ' ויקראו ללשם דן כשם כו' כל"ל . ובשופטים י"ח הוא בשם : תד"ה אין. ומיהו קשה לפירוש הקונטרס דהת"ל כו'. נראה דהוא ר"ת דהוה מיבעיא למימר. ויותר נראה דל"ל דהל"ל : בא"ד דגבול מטה בנימן הוה בין כו' כל"ל : בא"ד ובמקום שהיה כלה והירדן נופל כו' כל"ל : בא"ד ועלה הגבול אל כתף יריחו מצפון ועלה כו' פי' מגר גבול כו' מן הירדן שבמזרח מתחיל כו' כל"ל : רש"י ד"ה כל הנהרות שבעולם לשמה מג' נהרות כו' כל"ל ומלת חוץ למחוק : ע"ב גמרא תניא כמ"ד יובל שמו כו' ולמה נקרא שמו פרת כו' בזה א"ש בפשיטות הספרי בפ' עקב פיסקא ל"ח „ובבל שותה מן הנהר יובל" והמפרש ז"א תמה דהרי בבל מפרת הוא שותה והעלהו בצ"ע ע"ש : רש"י ד"ה והנהר הרביעי. דכחד מינייהו חשיב ליה כל"ל : תד"ה הוא. שמו פרת מקודם שמתחיל כו' כל"ל : ד"ה מקייע. אע"ג דשמואל איירי בכל הנהרות כו'. ולענ"ד דגם שמואל כוונתו על פרת דהוא נקרא נהר סתם כגנות עלי נהר (במדבר כד) מתרגמינן דעל פרת וכן עוד רבות : בא"ד והוא כמיא כו'. נראה דהוא לשון רוממות. ויותר נכון להגיה רביא : ד"ה מטרא. מכה עמוד האור על גבי וולדי דג"ע כו' כל"ל : ד"ה שמא. דבירושלמי קאמר והים לרחצה לכהנים בו. כל"ל והוא פסוק בד"ה (ב ד ו) : בא"ד מאחר שנפסקו מן המעיין ובהדיא כו' כל"ל ומלת שמטהרין למחוק : בסה"ד הא באשבורן מטהרין אע"ג דאיכא למיחש לרובא זוחלין כ"כ דל"ל : ד"ה אין. (דף נו) וי"ל משום דאם איתא כו' א"כ גם כל הזמנים נמי כו'. כ"כ דל"ל : בא"ד וי"ל כו' דהכי ד' נהרות (ר"ל דחשיב שם במסכת פרה) מדליין דא"י גבוהה כו'. ר"ל שהם בא"י כמש"כ הר"ש שם מגמרא דב"ב : בא"ד וגמה מקדשין מ"א בע"פ ואמרינן בפסחים דיש טבילה לזב בע"פ כ"כ דל"ל כי זה הוא קושיא בפ"ע מטבילת זב דבעי מים חיים : בא"ד ימתין עד שתגל כ"ה הגי' שלפנינו שם : בא"ד וזחילת הנהרות אינן קטפרס כו' כל"ל : בסה"ד ודאמרינן בריש מכות כו' כל"ל :

דף נו ע"א גמרא איזהו אתנן שנכנס לדיר להתעשר כו' ומוקי לה כשנתנו לה במעי אמו. וק"ל דהא כשנולד מיקרי שינוי כדאיתא בריש הגוזל עצים ובאתנן דרשינן בתמורה (ל ב) הם ולא שינוייהם אליבא דב"ה. וי"ל דע"כ לא שרינן שינוייהם אלא בחטין ועשאן סלת וכו' אבל עובר ונולד לא מיקרי שינוי לענין זה דמעיקרא בהמה והשתא בהמה כדאמרינן במסכת עבודת כוכבים (מז). אע"ג דגבי גזלן הוי זה שינוי. כבר חלקו התוס' בינים שם (מו ב) בד"ה כל האסורין. והא דדרשינן בתמורה (שם) הם ולא וולדותיהם אף לב"ש והתוס' בב"ק (ל"ד סו) כתבו דאף בעיברה ואח"כ נתן לה. התם היינו כשנתן לה גם האם דעיקר דעתה עליה כמש"כ התוס' שם ובתמורה שם. ולגירסא קמא בע"ז שם דמדמה שינוי דעובר לחטים ועשאן סלת. מ"ל אתנן שנכנס לדיר להתעשר במחוסר זמן ודלא כר"ש : רש"י ד"ה ופריך והא בבכור כתיב. ועוד בכור קדוש כו' שהרי משעה שנולד קדוש. ק"ל הלא מ"ל דאקני ליה משעה שילא רובו. פי' כה"ג בתמורה (כח) : תד"ה א"ק כן תעשה כל"ל וכן לקמן : בסה"ד דבכור לא שייך עשיית קדושה כן העתיק התוי"ט : ע"ב במשנה האחין השותפין. כ"ה הגי' במשניות בל"ו וכ"נ מפרש"י ועיין תוי"ט בשפ"ק דשקלים : גמרא מ"ר יהיה לך ולא של שותפות. המרשים לבמדבר השתכש דכינוי לך דשם שב על אהרן כדדרשינן לעיל (נא) במשנה יהי' לך אך פדה תפדה עפרש"י שם. אבל הכא הכוונה על פסוק אשר יהיה לך הזכרים (שמות יג) וכדפרש"י : שם אם אינו ענין לבכור כו' דהא כתיב ובכורות בקרכם ובאנכם כו'. וכ' התוי"ט דאיפכא נ"ל כו'. והתוי"ט כ' דלרבויי שותפות במעשר ל"ל דמה"ת לומר דפטירי ע"ש. ול"נ דלריכה דלא נילף העברה העברה מבכור עי' לקמן מ"ח בתוי"ט : רש"י ד"ה וכשחייבין במע"ב. דלא הוו כשותפות כל"ל : ד"ה פטורין מן הקלבון. שני. משמע דקלבון א' מיהא חייבין. וכ"כ שפי' התוספות לעיל (נ ב) סד"ה דמזדבנא. ונראה דזהו כת"ק דר"מ בפ"א דשקלים מ"ו. אבל בחולין פירש רש"י דפטורין לגמרי וכן פי' הרע"ב כאן ושם. והתוי"ט במחכ"ת ל"ד שם בזה : ד"ה קנו בתפושת הבית. והאי קנו ט' אלא קנו שנפלה להם בהמה מאביהם. לכאורה ה"נ דאף אם קנו ממש בהמות מכספים שהניח להם הוולדות שלהן חייבים במעשר ועי' תוי"ט ספ"א דשקלים מש"כ בשם הרמב"ם :

דף נז ע"א גמרא תחת אמו פרט ליתום. התוי"ט תמה מדוע בכ"מ דחשיב התנא פסולי דקדשים השמיט למיחשב יתום דהלא עיקר פסולו בקדשים כתיב ע"ש ודחק בישובו. והנה תמיהתו חזקה ותירוצו חלוש. גם מה שהבין בהשגת הראב"ד שקושייתו איננה מוסבת על הרמב"ם לבד כי אם גם על המשניות כו' ונסתייע מלשונו שכ' מ"ט לא תני כו'. נ"ל דט"ס הוא וצ"ל מ"ט לא תני וכ"כ מהלח"מ ע"ש ובמל"מ. ולענין תמיהתו נלע"ד דבאמת ס"ל לתנא דמתניתין דיתום איננו פסול בקדשים. וכ"מ לי מהא דספ"ז דלא חשיב בין הפסולין בבהמה וכשרים באדם. דהכי אשכחנא במכילתא סוף פרשת בא שמעון ב"ע אומר כו' לפי שהוא אומר כל אשר יעבור כו' שומע אני אף היתום במשמע. והדין נותן מה אם בע"מ כו' יתום שהוא כשר לגבי מזבח כו' נאמר כאן עברה כו' ע"ש והרי לב"ע כשר לגבי מזבח. ומ"מ מודה דא"כ לדיר להתעשר מהעברה העברה. לכן איננו לחוק בעיני שגם תנא דמתניתין סבר כוותיה וכוון בעז"ה. רק דק"ק לפ"ז מאי דמייתי הגמרא לפרושי טעמא דמתניתין מהא דתחת אמו פרט ליתום : שם כל שהמום פוסל בו כו' כל"ל בל"ו : שם טומטום ואנדרוגינוס קסבר ספיקא הוא כשב"י אומר כו' קסבר בריה הוא כו'. התוי"ט הקשה על הרמב"ם דפסק דבריה הוא ואפ"ה ל"פ כרשב"י ע"ש. ול"נ דהכא שאני דכתיב ולאן ודרשינן ליה בר"פ לכל לאן אחד הוא ואנדרוגינוס אמו משום דמיפקע מכלל זכר ונקבה מיפקע נמי מכלל לאן בתמי' וכה"ג אר"א בברייתא לעיל (מב) עוף הואיל ול"כ בו זו"כ אין אתה מוציא טו"ג מביניהם ואף דהתם ל"פ הרמב"ם כר"א. הכא אית לן דרשה דולאן כדאמרן. והגמרא לרווחא דמילתא אמרה דפליגי בספיקא ובריה וכה"ג מלינו בכ"מ : רש"י ד"ה ואי לא יליף. מח"ז ויתום מנ"ל. ל"י מדוע שביק לכלאים ויו"ד הנזכרים לאשונה : ע"ב ד"ה נתגלתה. כל זמן שהטור קיים כל"ל : ד"ה והכתיב כנף. וכי ברא כנפים כו' כל"ל : במשנה רבי אלעזר ורא"ח כו' כל"ל בל"י וכן בתוספות : שם חמשה לפני ר"ה וה' לאחר ר"ה אינן מצטרפין. וכתב הרע"ב אגב כו' תנא נמי האי, ול"נ דאלטריך טובא לגופה משום דכפ"ד דחלה מ"ד תנן קב חדש וקב ישן שנשכו זב"ז ריש"א יטול מן האמצע. אלמא דמצטרפי אהדדי קמ"ל הכא במע"ב דלא מצטרפי ועמש"כ שם בשלהי המסכת בס"ד : תד"ה בפרוס ומהסיא שמעתא דמגילה עצמה יקשה ל"ל י"ד יום בלא יום המעשה כ"כ דל"ל. ור"ל דהלא רשב"ג יליף מהא דנביא עומד בר"פ ומזהיר על פסח דהוי י"ד יום עם יום המעשה : בא"ד וי"ל דלעולם אין יום המעשה בכלל. לכאורה קשה דהא מלימוד דרשב"ג מוכח דהוא בכלל וכמש"כ בסמוך. ובדברי הט"א במגילה (ל) ד"ה רב אמר יש ליישב זאת ע"ש. ולפלא שנעלם מכ"מ התוס' הזה : בא"ד מ"מ לדורות משה שיש להזהיר על כל הפסח כ"כ דל"ל :

דף נח ע"א גמרא ר"ע סבר כו' זימנין דמיקלע ביום ל'. ק"ל דמ"מ נצרך לעולם לעשר בכ"ט דשמא יבואו עדים למחר. ואולי דאם ידעו הסנהדרין עפ"י חשבון דלא יתכן שתראה הלבנה החדשה ביום ל' אז זמן העישור למחר. והא דקאמר בפרוס החג אע"ג דע"כ צריך לעשר בכ"ט באלול דביום ל' עוסקין ביו"ט כדאיתא בר"ה. ואם לא יבואו עדים למחר נמלא דהכ"ט הוא ט"ז ימים קודם החג. י"ל משום דמימות עזרא ואילך לא מלינו אלול מעובר לכן נקרא כ"ט פרוס החג. אבל מ"מ קשה דהל"ל בכ"ט באלול כמו שאמר ב"ע בכ"ט באדר. וי"ל דנקיט פרוס אגב אחריני. דגם בעלרת לא היה יכול לקבוע בימי החדש כדתני רב שמעי' (בר"ה ו ב) : שם ב"ע לטעמי' דאמר האלולין מתעשרין בפ"ע. ועפרש"י. וק' דהשתא נמי יש לחוש שמא אתי לערבינהו בהנך דתשרי ואילך בגורן דכ"ט באדר. ול"ל דלדידי' היה קבוע עוד זמן להאלולין בז' בתשרי (בכדי שהנולדים בסוף אלול לא יהיו מח"ז) והא דלא חשבי' לגורן בפ"ע משום דלא היה רק על האלולים בלבד : שם ותיפוק ליה דבעינן למעבד הכירא כו'. נר"ם דס"ל מח"ז נכנס לדיר להתעשר היה יכול להקשות שפיר דלא ניתי לעשורי הנך דאיתיילידו היום עם הקודמין בהדדי וכמש"כ רש"י לעיל : רש"י ד"ה כדי שתהא. משהי אינשי כו' כל"ל בל"ו : ד"ה מלוה. לעשר דליעשר כ"כ דל"ל וכוונתו לשא דשבת (קיע) עשר בשביל שתתעשר : ד"ה באחד בתשרי. ולהכי ל"מ לאחורי כו'. תימה א"כ מדוע לא אמרו מא' בניסן. אלא ע"כ משום דרשב"ג. והכא קאמר הש"ס טעמא לאפוקי מדב"ע : ד"ה הואיל והללו. אני איני יודע כו' כל"ל : תד"ה ואי אפשר. י"ל לא הייתי אוסר להקריבו כו'. נראה דר"ל דנהי דטעם דאין מקדישין ביו"ט הוי לאסור לעשר. מ"מ היכא דמעושר כבר שיהא אסור להקריבו משום גזירה דלמא אתי לעשורי כדאיתא בחגיגה (ח) לא שייך אלא אם יש בו איסור דאורייתא : בסה"ד לא שייך לאיסור כו' כל"ל בל"ו : ע"ב רש"י ד"ה ונוטל אחד מן האלולין. לא ידע מי נפיק כו' כל"ל : ד"ה מאי אמרת. באותה שנה עלמה ליצטרפו עמהן כו' כל"ל : במשנה כדי שלא יהו שנים יכולין לצאת כאחת ומונה בשבט א' כו' כל"ל וכ"ה במשניות : שם קפץ אחד מן המנויין. כו' פי' הרע"ב שמנה עשר כו' ונטל העשירי כו'. במחכ"ת ל"ד דלא אתרה הגמרא לקמן (נט ב) לפרש כן אלא דלא להוכיח דינא דרבא מזה. אבל כיון דבאמת קם ליה דינא' יש לפרש המשנה משום מנין הראוי. וכפרש"י : גמרא מ"ר כל אשר יעבור תחת פרט לטרפה שאינה עוברת. עפרש"י. והתוס' בחולין (קלו ב) תמהו בדרשה זו דא"כ אפילו מן האכובה ולמטה נמי ולי יש דקדוק עלום הא דנקיט לדרשה זו תיבת תחת הכא דהלא עיקר הדרשה הוא מיעבור. אשר ע"כ נלע"ד לפרש עפ"י מה שראיתי בדי"ו"ד סי' ל"ה ברא"ש בשם התשב"ץ שמ"כ בשם הרי"י חסיד שיש להעביר היד ע"ג בהמה אם תפיל לארץ תחת ידו ודאי כשרה. וזהו כוונת הברייתא כל אשר יעבור תחת פרט לטרפה שאינה עוברת תחת. ואח"ז דריש השבט מלוה כו' וכוון בעז"ה : שם לא מנאן בשבט כו' לא קרא שמו עשירי כו' יכול יהי' קדש מ"מ. כ"ל דבכלל הריבוי הוא אפי' לא מנאן כלל רק שהעבירן א' א' בפתח הדיר. העשירי ממילא קדוש. ודין זה שמעינן מגמרא דלקמן (ס) קסבר עשירי למנין בהמות הוא קדוש וע"ש בפרש"י וכואה אני שהדברים ק"ו ואפילו רב מארי דלקמן שם יודה בכאן. ועמש"כ שם ראייה לדברי מהרמב"ם ז"ל : רש"י ד"ה ונטל עשרה עשרה. עי' כה"ד. אבל הרע"ב חלק הבבא זו לב' ענינים היה לו מאה ונטל עשרה (ר"ל לתעשר) או עשרה ונטל אחד וכוון : תד"ה כשם. ובפרק כה"מ באות מלה מקיים בברייתא דמתעתין כו' כל"ל : בא"ד אין לעשות להוציא עלמו מתרעומתן כו' כל"ל : בא"ד וכל מה שירלה להרבות תשוב עין יפה כל"ל :

דף נט ע"א רש"י ד"ה במחשבה. ולהכי כו' משום דאינו מוליא אותן כל"ל ועי' בתוס' : ד"ה קדוש מאליו. שאם מנה תשע כו' כל"ל : גמרא בסה"ע תני הנא קמי' דר"ם כו' כל"ל וכדלקמן (ס ב) ובס"מ : ע"ב גמ' תשיעי דאכתי לא איברר כו' אע"ג כו' כל"ל בל"ו וכמו שמצויין ברש"י : שם ואם לאו ארבעה ארבעה פטורים ושמה מצטרפים כו' כל"ל : רש"י ד"ה אף התשיעי. ובקיפא דהך ברייתא מפרש טעמא כו' משמע דהיא הנותנת כו' הוא מהברייתא. אבל שם פי' מסדר הש"ס כו'. וכ"מ מסיומא דתו לא מידי דאין זה ליפנא דברייתא : ד"ה והאמר משום שבשעה שילאו בפתח אחר כל"ל :

דף ס ע"א גמרא ולימני ליה כגון שמנאן זוגות זוגות כ"כ דל"ל : רש"י ד"ה זכאי אומים. בקיעת שמועתו דהוא דקאמר לעיל כו' כל"ל : במשנה מה שנדפס בגליון דש"א עוד בבא אחת מגי' דמשניות. ילאו תשיעי ועשירי כאחת כו'. אמת דבפי' הרמב"ם נמי משמע שהיה לפניו כן הגי' במשנה. אבל מפרש"י מוכח להדיא דל"ג לה שכ' והא דקתני ילאו שנים כאחת לא מיירי מתשיעי ועשירי דהא מתשיעי ואילך קמפרש רבא דינא בגמרא. וכ"כ מהרע"ב מדלא פירשה. והתוי"ט נ"ד כלל במחכ"ת בהעתיקו דברי התוס' דלעיל פ"ב על בבא זו. דהם לא כתבו זאת רק על מימרא דרבא בילאו שנים בעשירי דהיינו שילאו עשירי ואחד עשר כאחת ע"ש. אבל על בבא זו לא שייכי דבריהם כלל : גמרא בשלמא למ"ד למנין שלו הוא קדוש כו' אלא למ"ד למנין בהמות כו'. פרש"י בזה דחוק מאד (מה שהוגה עה"ג דש"ח מלת אלא בפרש"י הוא שבוש) ולולי דמשתפינא מתאור עינינו רש"י ז"ל. הייתי אומר דל"ל איפכא בשלמא למ"ד למנין בהמות כו' דלעשירי קא קרי ליה כו' אלא למ"ד למנין שלו כו' ויובן כפשוטו : שם אמר רבא הואיל ואיתי' במנינא פרקה כו'. והרמב"ם בחבורו פ"ח מהל' בכורות ה"ז כתב בזה הטעם שהעשירי מאליו נתקדש ולע"ג. מ"מ מדבריו ז"ל ראיה גדולה למש"כ לעיל דבלא מנאן כלל העשירי ממילא קדוש : רש"י במשנה. אבל הכא כו' דקרא לא' ז' ולז' ו' או לט' ח' כו'. נראה דהאי או הוה כמו א"נ ורלה בזה לחלק בע"א דע"כ ל"א בקרא לי' ט' דהוה מעשר אלא בקרא לט' שלפניו ט' או י' אבל בקרא ח' לא : בא"ד ולא נהירא דא"כ אפי' קרא לעשירי תשיעי נמי כו' כ"כ דל"ל : ד"ה לענין הבהמות. הוי מיד מעשר בחד מינייהו כל"ל : תד"ה ילאו בסופו. ספק קדוש ליקרב. ר"ל שלמים כדין אחד עשר שקראו עשירי. וגי' הל"ק לא מיחוור : ע"ב רש"י ד"ה עשירי ואחד עשר מעורבין. לכך יקריבו שניהם כו'. ל"י מדוע פירש אליבא דר"ם דלקמן. ולא כהלכתא דירעו כרבנן. וכמו בעשירי ותשיעי מעורבין דלכ"ע ירעו. והחילוק בינם לעשירי וחולין מעורבין. הוא לענין ללקות על אחד מהן בגיזה ועבודה : ד"ה דאלת"ה. ולר"א כו' לא הוה שמיע לי' כו'. לכאורה י"ל דהוה שמיע ליה אלא דמקשה מזה"כ דע"כ אתי לאתויי בב"א וכדמסיק :

דף סא ע"א גמרא יכול שאני מרבה אף התשיעי אמרת כו'. עמש"כ בס"ד בתמורה (כא) : רש"י ד"ה למאי דס"ל. לדידי דס"ל דטעות מעשר קריבה כו' כ"כ דל"ל : ד"ה דתניא. ואם זבח שלמים קרבנו אם מן הבקר כל"ל : תד"ה והא. ובפ' התערובות נמי מביא אשמו כו'. הוא שם (עו) : בא"ד נתערבו קדשים בקדשים מב"מ יקרב לשם מי שהוא כל"ל : בא"ד ועי"ל הך דמתניתין כל חד כו' שמא לא מחייב בסמיכה. לכאורה בזה מתורץ ג"כ הא דמביא אשמו ולוגו שהביאו לעיל מפ' התערובות. גם לפ"ז יקשה הא דחמשה שנתערבו עורות פסחיהם. וי"ל דש"ה שהוא ספק שמא פטורין הם מקרבן ועי' בדבריהם בזבחים (עה) : סליו

הגהות דברי נחמיה על מסכת בכורות מאת הג"מ נחמיה בירך זצ"ל.

דף ג ע"ב תוס' סד"ה דקא. וכרי יוחנן קי"ל כל"ל. וכ"כ ע"ל בתוס' ד"ה ר"א :
דף ו ע"א תוס' סד"ה ור"ש. עוד נראה. כ"כ וכל"ל לפ"ז בעירובין ד' ע"ב וסוכה דף מ ע"א גבי שערו : ע"ב תוס' ד"ה קיפה. שתיכן. נ"ל שתייה :
דף ט ע"א רש"י ד"ה כשלמ'. כפירקין. נ"ל כפ"ב :
דף י ע"ב רש"י ד"ה הואיל. פליגי נ"ל פליג : שם סס"ד כדרבה. נ"ל כדרבא :
דף יב ע"א רש"י ד"ה היא. כשוס. נ"ל שוס : ע"ב רש"י ד"ה לקיימו וד"ה נחשדו נ"ל בד"א :
דף טז ע"ב במשנה רחל. כ"כ לעיל ג' ע"ב ה' ע"ב :
דף יח ע"א תוס' ד"ה עשו. ר"י הגלילי. כ"כ תיבת הגלילי ליתא שם :
דף יט ע"א רש"י ד"ה יכול אפי'. כ"כ שייך לעיל : ע"ב ד"ה תינה אי ס"ד (דהא) נ"ל הא : בא"ד (לבכור) תז"ל :
דף כ ע"א רש"י ד"ה אין טינוף. (ואע"ג) תז"ל :
דף כא ע"א רש"י סד"ה איכא בינייהו. (ועד) דמתעשר. תיבת עד נמחק :
דף כג ע"ב במשנה. היא. נ"ל היה וכן נ"ל ברש"י עי' בגמ' :
דף כד ע"ב גמ' ואפי' (לרבנן) לשס"ג נ"ל ואליבא :
דף כו ע"א תוס' סד"ה התולש. (כרי אלעזר דאמר) נשתבש תיבות אלו. וכ"כ בדברי ר' אלעזר :
דף כז ע"א גמ' כיון דקדושת דמים נינהו. כ"כ עי' מתני' ערכין דף כח סע"ב ול"ע לכאורה ואולי ה"ט דרמב"ם שתמה עליו הטור שהביא בגליון שם : בגמ' (טומאתה) נ"ל טומאתו :
דף כח ע"א רש"י ד"ה אינו רשאי (אם ביד ישראל הוי האי בכור) תא"מ :
דף כט ע"ב תוס' ד"ה כפועל בטל (כמו שפירש ולא כמו שפי' רש"י ור"ח) תיבות אלו מוקף וכ"כ עי' ג"י נ"ק ולפע"ד נ"ל כפי' רש"י ולא כפי' ר"ת ור"ל דמשמע לגמרי כפרש"י (אף לא כפי' התוס' דהכא ריקס ג"כ מלאכה קלה היא עכ"פ ונק' שכרו משלם וכלקמן בד' ר"ש דלפרש"י אתי כמתני' כמ"ש התו' בסמוך). ופר"ת לא שייך שם כלל. והא"ש מ"ש ומיהו קשיא כו' דר"ל על פרש"י :
דף לא ע"א גמ' חוץ משל. כ"כ עי' לקמן דף לח ע"ב ע"ש :
דף לב ע"ב תוס' ד"ה פסק כו' (מ"ש הא) ר"ל מהא דתנן עי' תוי"ט פי"ב דזבחים מ"ד :
דף לד ע"ב רש"י ד"ה בגופו. דמנחינן. נ"ל דמנחתי' :
דף לה ע"ב גמ' רועין. נ"ל רועי :
דף לו ע"א רש"י ד"ה לאחזוקינהו. חשוד. כ"כ עי' נ"ק ול"ע בזה :
דף לח ע"א רש"י סד"ה וא"ל רב חסדא. מקדח. נ"ל ומקדח :
דף לט ע"א תד"ה או. (ואיתא בתוספתא') נ"ל ובתוספתא' נמי : שם גליון ד"ה כ"א ודכ"ע. אך לפ"ז נ"ע בד"ה דהא ליתנהו :
דף מ ע"א רש"י ד"ה (ומשיבין אותו) נ"ל מושיבו : בא"ד (אחת) תז"כ : שם בגליון ד"ה עי' נ"ק שמהפך הגי' כו'. וא"ל כ"כ : ע"ב גליון ס"א שנפסק. כ"כ נ"ל עצמו שבפיו :
דף מא ע"א רש"י ד"ה דילמ'. נ"ל כי : ע"ב גמ' מעטי כולהו מינייהו. נ"ל מיניה :
דף מד ע"א גמ' מתני' עיניו גדולות. כ"כ לעיל ג' ע"ב : רש"י ד"ה ברייתא. (דקתני) תז"כ : ע"ב גמ' רות קצרות נ"ל קצרה :
דף מו ע"ב בעין משפט. ד' מיימן פ"ב מה' ציצית כו' זה קאי אר' יוחנן והוא בטוש"ע שם ס"ג :
דף מז ע"א גמ' מכלל דכהונה נ"ל דכהנת :
דף מח ע"ב רש"י ד"ה שתי נקבות. הגליון שם זכר כו' זה שייך בסה"ד ושתי נקבות וזכר ונקיבה שאין לכהן כלום די"ל המבכרת ילדה הנקיבה כל"ל ותיבות אלו די"ל כו' בתוס' קודם וכן כו' צריך למחק שם :
דף נ ע"א גמ' ליסדר לי מר תלתא. נ"ל תילתא :
דף נא ע"ב גמ' (ואמרי לי') נ"ל ואמרי לה (מי"ט) : שם וכל בכור נ"ל כל : רש"י סד"ה אזיל ויתיב כו' שנתן. נ"ל בפדיון בנו :
דף נב ע"ב גמ' רבי אליעזר. נ"ל ר' אלעזר :
דף נד ע"ב רש"י ד"ה כבשים. דגן דגן. נ"ל דגן ודגן :
דף נז ע"ב רש"י ד"ה ר"ס. (כאותן) נ"ל דאותן :
דף נח ע"א וע"ב בסוגי' שם. לכאורה נ"ע איך עושין לכתחילה שיהיה אותן דתשרי ספק ויפטרו (ודומה למבטל איסור. דבמזיד גם בדיעבד אסור (להמבטל עכ"פ). ואע"פ דקודם הזמן אין איסור (כ"כ) לאכול. מ"מ הרי גם אם יעכבם עד פרוס הפסח משמע ג"כ דפטורין ושרי. ואולי ס"ט דאם לא יעכבם כן כולן יהיה ספיקות ויפטרו. רק שאותן דתשרי יכול לעכבן ולצרפם כו' אבל אינו מחוייב כו'. שוב ראיתי ד"ס רע"א בגמ' ורש"י דמחוייב לצרף כו'. לכן טוב שיתקן עכ"פ דאב ואלול. (ואפשר ג"כ דאותן דתשרי באמת אינו רשאי לעכבם עד פרוס הפסח כו' כיון שאז יהיה ספק כו' משא"כ עתה פטורין לגמרי ממ"נ כו') :
דף ס ע"א רש"י סד"ה למנין הבהמות. בתר מניינו. כ"כ נ"ע : ד"ה מנאן. עד (אחד) תז"כ :
דף סא ע"א גמ' מכלל דר"י סבר כו'. לקו' הל"ק יש לומר דאף אי ר"י ס"ל דמתה ל"ש לסקבות לר"מ. דאיכו ס"ל דקרב. (אבל הא דאין תמורה עושה תמורה ד"ה הוא עי' פי' המשניות להרמב"ם) אבל הא דמסיק וכ"ת ר"מ למאי דס"ל קאמר. אינו מובן כלל. ולכאורה היה נראה להגי' למאי דסביר' לר"י קאמר. אך ברש"י קשה להגי' עד"ז. ויש להגי' בדרך אחר לכאור' ונ"ע : ד"ה לפניו. קדוש. נראה להגיה אכתי לא : סליק

מאת הגאון המובהק נודע ביהודה כו' מרנא **יעקב עמדין** זצ"ל בהגאון האמתי כו' רשכבה"ג מו"ה **צבי אשכנזי** זצ"ל.

דף ב ע"א גמ' ועיקר בהמה דישראל היא ולקנסוהו דלמא כצ"ל: רש"י ד"ה שלוקח מוכר וכו' דאיידי דזוטרן וכו' איכך פירקי מיירי כצ"ל: ד"ה מדר' יהודה וכו' מעלין אותן בשוי ונותן כצ"ל: תוס' ד"ה שלוקח וכו' מאי שנא בו בעינן כצ"ל: בא"ד פרק ראשית הגז דאמר בכורות נקנך ולאכך למ"ל כצ"ל: **ע"ב** גמ' מעלין אותו בשוי ונותן כצ"ל: רש"י ד"ה מה לקונסו לפדותה כצ"ל: שם ד"ה כמאן דזבנה וכו' דלא מזבן לה כצ"ל: תוס' ד"ה מאי לאו וכו' ובעי למפשט מהכא דאסר כצ"ל: ד"ה שמא יתחייב וכו' כולן נשנעין בקדשים ואין מכוונין בה וכו' ואע"ג שמשתף שם שמים כצ"ל: בא"ד אין כאן לפני עור. נ"ב עיין הגה שלי וקצ"ע:

דף ג ע"א גמ' במאי קמיפלגי בטרפה תי' מ"ד וכו' ומ"ד דבר שעושה כצ"ל: שם הא דרב הונא ורב חסדא ורבה כצ"ל: **ע"ב** גמ' דהוו מסרין לה אתהא תיותא כצ"ל: שם רב מרי בר רחל הוי ליה ההיא תיותא כצ"ל: שם ויהיב להו לכהנים יקלאי תיותא כצ"ל: רש"י ד"ה הכי אמר רבי יוחנן וכו' הוי מום קבוע להשחט עליו כצ"ל: שם ד"ה אתהא נכרים הוו כצ"ל: שם מקנה לאוזנייהו לנכרים כצ"ל: תוס' ד"ה דקא מפקא וכו' ואע"ג דאית ספרים דגרס לאודנהא לשון נקבה כצ"ל: בא"ד דלמא מפיק ראשו קודם כצ"ל ותי' את נמחק: בא"ד ולקמן פרק בתרא פריך לקניהו להו לאונייהו כצ"ל: תוס' בד"ה כהנים ולוים וכו' מינו לשנויי אותן ג' וכו' א"כ למנינייהו בהדי כצ"ל:

דף ד ע"א גמ' מבכור בהמה נפטרו אלמה תנן כצ"ל: רש"י ד"ה וכין לדידך וכו' בני אדם דהפקיעו קדושת בכורי ישראל כצ"ל: שם ד"ה בכור וכו' לא יפקע קדושת עצמו כצ"ל: ד"ה השתא וכו' כולהי תיובתי כצ"ל: תוס' ד"ה דין הוא שיפקעו את של עצמן כצ"ל: ד"ה ועוד וכו' בין טהורה מבהמת תחת בהמתם כצ"ל: ד"ה אם הפקיעה וכו' שלא מצינו שהפקיעו שום דבר כצ"ל: בא"ד דין הוא שלויות שלו תפקיע עצמו כצ"ל: ד"ה בפטר רחם וכו' משמע שרוצה לתרץ הך פרכא כצ"ל: **ע"ב** גמ' אף בהמה טמאה לא תחלוק בה בין לדורות כצ"ל: שם מאי בהמת תחת בהמתם כצ"ל: שם ת"ש נמצא אתה אומר וכו' ובכניסתן לארץ מצרים כצ"ל ותי' ישראל נמחק: שם קדשו ולא פסקו כצ"ל: רש"י ד"ה ואימא הא דכתב כצ"ל: תוס' ד"ה מה לכסף וכו' אע"ג דהקדש נפדה בשה כצ"ל: ד"ה אלא וכו' לא נאמרו הני תיובתי כצ"ל:

דף ה ע"א גמ' בשלמא ריש לקיש כדאמר טעמא כצ"ל: שם לא הוערכו להקדש כצ"ל: שם ועוד שֶׁלִּי וכו' מאתים ואחד ככר ואחד עשר מנה כצ"ל: שם ולא תַּנְיָא שכתוב כצ"ל: רש"י ד"ה מתנית וכו' הרי מאתים ואחד ככר וכו' שהן חמש ועשרים וכו' שהן אחד עשר מנה כצ"ל: ד"ה לעולם איכא לשאול אמאי לא כצ"ל: ד"ה ואלפים וכו' דהכתיב שבעים ככר כצ"ל: **ע"ב** גמ' אמר ר' חנינא שאלתי. נ"ב נ"ע איזהו ר"ח זה כי סתם ר"ח גדול מר"א האמורא דא"י: שם שאין לך כל אחד ואחד מישראל. נ"ב המיוחדים שבעם ראשים וזקנים: רש"י ד"ה ולא בדבר אחר ושאר בכורו טמאה כצ"ל: תד"ה תשעים וכו' מהו להמתין ג' דורות. נ"ב כמצרים כי נוב אומרים שהוא להבים בנו של מצרים ויש לתמוה מאי מספקא לי' והא מפרש קרא כי גר הייתם בארצם וכי נאמר שכל ארצות בני מצרים בכלל זה א"כ יאסרו כל יושבי האפריקא הצפונית שעל יד הים האמצעי. שידוע שנתיישבו מהם. ולא עוד אלא שאם אתה אומר כן הרי גם פלשתים בכלל ואפי' בני ארץ אסיא הקטנה. שגם המה מגזע מצרים. לפי מה שת"א כפתורים קפוטקאי שהיא שם מדינה בארץ יון סלוו. ויותר על זה אני תמה מה ספיקו של הירושלמי וכי יעלה על הדעת לכלול גם כל בני חם במצרים. א"כ גם כוש וכנען יצטרכו להמתין ג' דורות פליאה דעת הירושלמי הלז ממני: ד"ה והא תנא וכו' מכלל דפטר מפטר דילפי מהדדי כצ"ל:

דף ו ע"א גמ' פסיק להו והדר עריב להו כצ"ל: תוס' ד"ה ורבי שמעון וכו' כל הני תנאי דדרשי את כצ"ל: **ע"ב** גמ' הכי קאמר דבר הבא ממעלי הגרה כצ"ל: שם מידי דאתי מֵחַי יִשְׁרְיֵיהּ רחמנא כצ"ל: שם אלא מדגלי רחמנא בפסולי המוקדשין כצ"ל: שם ואם יש בו מקצת סימנים חייב בבכורה כצ"ל: רש"י ד"ה גמל טמא וכו' וכגון שנולד מן הפרה כצ"ל: תוס' ד"ה לאסור וכו' וי"ל ציר דגים דרבנן. נ"ב עיי"ג סג"ה (נט ע"ב) ושי"ע ח"ב (סקפ"ח):

דף ז ע"א גמ' האי תנא סבר ליה כוותיה כצ"ל: תוס' ד"ה עד שיהא וכו' כמו לא בהא הטהורה כצ"ל: **ע"ב** גמ' וכו' תני דיתמורתא. נ"ב בהמה טהורה היא נקבת מחמור ועין מגדל: שם כגון שמלאו דרך פרעי כצ"ל: רש"י ד"ה אלא שרץ עוף טמא אין אתה אוכל כצ"ל: תוס' ד"ה דג טהור וכו' תימה במסכת אהלות שנו כלב וכו' כמה ישהה במעיו כצ"ל: בא"ד כי חזינן דבלע כצ"ל: ד"ה רוב דגים וכו' חזינן דבלע כצ"ל:

דף ח ע"א גמ' הדולפנין פרין ורבין כבני אדם. נ"ב א"צ לשנות הגרסא מחמת מ"ש (חסר) ד"א שכל שהשמישן שוה יולדים זה מזה: שם למנ"מ לכדרב מרי וכו' דאמר רב מרי: שם אימא יצאה רובה וחזרה וכו' דא"ר יוחנן בילה שיצאה רובה כצ"ל: שם כי אתא רב דימי אמר אמרי במערב' כצ"ל: שם הואיל ודברה עמהן שכינה. נ"ב ודג הואיל ועתידה שכינה לדבר עמו: שם אם מבהמה נתקלל מחי' לא כל שכן וכו' שנתקללה בהמה מחי' כצ"ל: רש"י ד"ה קיפוף וכו' ובלשון אשכנז ממרקנ"א כצ"ל: תוס' ד"ה הדולפנין כצ"ל: ד"ה כאילן וכו' אלמא קרי לתבואה אילן. נ"ב היינו משום דבבריאת עולם היתה אילן כמו שהוא לעתיד שתתמר ועולה כארז שהיא כעין תחילת הבריאה ומחמת הקללה בזעת אפך תאכל לחם נעשית פרי אדמה שצריך חרישה וזריעה משא"כ הוה שלא היה בכלל הקללה נשאר אילן כשהיה מתחלה: **ע"ב** רש"י ד"ה חייטה וכו'. נ"ב דבור זה צ"ל קודם ד"ה מפארי: ד"ה כרוכו לי וכו' כדרך נשים שמוציאות חוטין כצ"ל:

דף ט ע"א גמ' חזינהו דהוו פַּעֲיֵי וכו' יִשְׁדְּיֵי עלוייהו כצ"ל: שם מליוהו למיא וכו' ואזילו לכו כצ"ל: שם ואתת שלא בכרה וילדה שני זכרים כצ"ל: שם תניא תמורה שלא בכרה כצ"ל: רש"י ד"ה אקשו העיזו כצ"ל: ד"ה זכר ונקבה וכו' או נקבה יצאה תחלה כצ"ל: ד"ה והוא לעצמו וכו' דאפילו פטר חמור גמור שפדאו כצ"ל: ד"ה שתי תמורות כצ"ל: ד"ה זכר ונקבה בין זכר בין נקבה. נ"ב כצ"ל כלומר בשה זכר ונקבה במשמע בין זה בין זו: תד"ה מאן תנא וכו' פ"ה מאן תנא דאמר שילדה כצ"ל: **ע"ב** גמ' לאפקועי' לאיסורי' בשה כצ"ל: שם אמר רבא מנא אמינא לה כצ"ל: רש"י ד"ה לאפקועי וכו' ואפי' שלא בשיו כדקתני כצ"ל: תוס' ד"ה לאפקועי לאיסורא מני' וכו' כמו כן אינו עורפו כצ"ל:

דף י ע"א גמ' הכא במאי עסקינן דלא חשיב עלה כצ"ל: שם הואיל ואיסורו חושבו כצ"ל וכן לקמן: **ע"ב** גמ' מה נפשך אי מקים כצ"ל:

דף יא ע"א גמ' רבי יהודה נשיאה וכו' סדרי לקמיה דרבי טרפון. נ"ב נ"ע איזהו. או שמא תרי ר"ט הוו זה נ"ל יותר מלומר תרי ר"י נשיאה כי מלבד שלא מצינו ר' יהודה נשיאה אלא דשרי משחא והיה בזמן של ר"י ור"ל ורבי דמתני' ר' יהודה הנשיא מתקרי עוד כנראה לא ראה רבי את ר"ט הקדמון דקשיש אף מר"ע רבו דרבו דרבי' וגם הרי ר"י היה מוריינא דבי רבי כדאיתא במנחות (ק"ד א') : שם ואי סלקא דעתך להקדש מדמינא כצ"ל ותי' אמינא נמחק: שם וצריכי דאי אשמעינן קמייתא כצ"ל: רש"י ד"ה האמר וכו' מאי דסלקא דעת נקט כצ"ל: סד"ה וכן שלו וכו' השיין. נ"ב כאן נ"ל ד"ה ואותו שמע"ל: **ע"ב** גמ' ובעי מיתבינהו לכהן כצ"ל: רש"י ד"ה ואותו אבי וכו'. נ"ב דבור זה אין כאן מקומו ושייך לעיל סוף עמוד כנרשם שם: ד"ה מעשרן וכו' דאמרינן ישראל ברשות עובדי כוכבים כצ"ל: תוס' ד"ה דגנך וכו' לא מסתבר למיחוביניהו כצ"ל:

דף יב ע"א גמ' אין פודין. נ"ב עי' בב"י סי' שכ"א: שם מאי אהני ליה כצ"ל: רש"י ד"ה אי למעטו ממעשר כצ"ל: **ע"ב** גמ' אין פודין בה את סודאי. נ"ב ואם פדה יאכל כנגדו: רש"י ד"ה לומר וכו' שאם פדאו לאלתר פדוי כצ"ל: תוס' ד"ה ודאי וכו' דאסור לקנות בהמה טמאה. נ"ב משנה היא סש"ח דשביעית אלא דר' יוסי משמע דפליג התם בהגוזל וצ"ע:

דף יג ע"ב תוס' ד"ה כמאן וכו' וחד למשרי עוסקו. נ"ב וכ"מ בריש ברכות [דף ג ע"ב] לכו פשטו ידיכם בגדוד:

דף יד ע"א גמ' להגזז ולהעבד כצ"ל וכן בכל העמוד: תוס' (הנמדס"ק) ד"ה רב אשי וכו' אלמא כרבי יוחנן סבירא ליה דמשיכה כצ"ל:

דף טו ע"א גמ' אף אותו ואת בנו נוהג בהן כצ"ל: תוס' ד"ה מה צבי ואיל וכו' והמנהיג שור של פסולי המוקדשין. נ"ב מכות (דף כ"ב א'):

דף טז ע"ב גמ' אפי' עד עשרה דורות פטורים כצ"ל:

דף יז ע"א גמ' שאמרו קשה פטורין כצ"ל וכ"ב כמו שמצוי בארץ הונגא"ר שקורין אותו צמר נאקי"ל וא"ל הוא ארוך ומשוך כשער של זנב הסוס ונראה שאמר זה דינו כצמר דרחל בת עז שהולכין בו להחמיר ולא להקל: שם חזרה שיות למקומה וכו' לא חזרה שיות למקומה כצ"ל. נ"ב ה"ג חזרה שיות למקומה. שיות היו"ד בקובו"ץ שם דבר כמו חיות בשורו"ק שם מקרה של חיים בלשון תלמוד וכן שם גיות המורה על גיותו של גוי:

דף יט ע"א גמ' מפני שאינו פטר רחם כצ"ל: שם קדש לי כל בכור. נ"ב בפרשת ראה כל הבכור וגו': שם ת"ל הזכר כצ"ל: שם קנסיב לה תלמודא כצ"ל: רש"י ד"ה מפרט הצריך וכו' זהו כלל. נ"ב נוראות נפלאתי ממאור המפרשים איך יצא כזאת מתחת ידו כי מלבד שאין לשון הברייתא דרי"ש סובלן דהא ככר פרש לה התם למדה ראשונה ותרתי למה ליה. ועוד תמה על עצמך אם אפשר לומר כן דהא הך כלל ופרט המרוחקים הן ופליגי בהו אי דנין אותן בכלל ופרט ואפי' למ"ד דנין ה"מ בחד ענינא אבל בתרי עניני לכ"ע אין דנין כדאיתא ריש פסחים (דף ו ע"ב). והכא תרי פרשיות מרוחקות מאד ועניינים שונים. מי איכא למ"ד דנין אותן בכלל ופרט. אלא ודאי מדות מכלל הצריך לפרט הוא. דכי ל"ש מקורבין ל"ש מרוחקין ואף בשני עניינים דנים אותו. אע"ג דאין מוקדם ומאוחר בתורה. מאי נ"מ. דאי נמי להוי מאוחר מ"מ צריך הוא לפרט אפי' יקדימנו. וכן במדת פרט שצריך לכלל. לא אכפת לן בין מרוחק למקורב בין מוקדם בין מאוחר הכל אית בהו̇ן̇ קצ"ל:

דף כא ע"א תוס' ד"ה תנא קמא וכו' בקרות של בית רבי ויש מהן כצ"ל והשאר נמחק. וכ"ב בקרות גרסינן (וכ"ה בב"ר (פ"ב) ע"ש על הפסוק הרכה ארכה עלבונך והרונך) והוא לשון עדרי בקר. של בית רבי שהרביעום שורים כצ"ל כפי הנראה ע"ש בב"ר ובפירושים ולפ"ז אין מזה הכרח למ"ש תוס': **ע"ב** בא"ד אבל בהמה טהורה וכו'. נ"ב גשה כדאיירי בה: שם בגמ' לעותא דגלתא. נ"ב נ"ל מלשון ערסא דגלא פר' הנודר בהשותפין ארבע גגלא שהוא עור שלוק כן ר"ל בזה שעור שעובר נשלק ועגר תיותא:

דף כב ע"א תוס' ד"ה וניעור וכו' ולא דק וכו'. נ"ב נ"ל דשפיר דק. ולא אמרינן לאו בר קבולי הוא. אלא קודם שהוכשר. לפי שדינו ודאי כאוכל אי משום דבא מן האוכל והו"ל כדבש דבורים. ואי משום דמשקה הבא לאוכל כאוכל דמי. והא דקאמר רש"י דזיעה בעלמא הוא. ר"ל מתחלה הליחה היוצאה מן הדגים מעצמן אינה אלא זיעה ואינה מקבלת טומאה. אך לאחר שנכבשו הדגים במלח ובמים ונעשה ציר הרי הוא אוכל בלי ספק שכל כבוש הרי הוא כמבושל. ואם המים מועטים. ככר נתבטלו במועטים. והו"ל כולו ציר ודינו כאן כמ"ש (דוק בפרש"י ותשכח דהדר משוי אוכל ואינו סותר ד"ע). ועדיין צריך הכשר לקבל טומאה הלכך לטבל שרי במעוט מים. שלא הכשירוהו עד שבטלו משא"כ בקדרה שהמים רבים ונעורה טומאה ודאי מטמאין הן את הציר. לפי שחזר אוכל מכל צד כדפרשינן שפיר. וכהא סליק פרש"י כהוגן ודייק טובא:

דף כג ע"ב גמ' זאת אומרת וכו' מחלה מים בציר כצ"ל. נ"ב למ"ש לעיל (כב א') ע"כ נפרש הכא לערב בציר דקאמר. היינו לעשותו ציר נותנין מחלה מים בשעת כבישה קודם שנעשה ציר ממנו. ועדיין אינו אלא זיעה. אבל משנעשה ציר גמור דינו כאוכל אפי' באו עליו מים כל שהן נטמאו. ונתחדו היינו שמזייפין אותו בתחלת עשייתו שנותנין מים הרבה ואינו נידון כרוב ציר:

דף כד ע"ב גמ' עושה מקום בקופיץ. נ"ב בגמ' תני לקופיץ נראה ודאי דלא קבעי לשבושי גרסא אלא משנה לא זזה ממקומה (וכמ"ש בכ"מ בס"ד) וה"פ והך עושה מקום בקופיץ ממש מפנה את השער אם אפשר בכך והיינו לא בדרך תיחוך אלא באחורי הקופיץ או בראשו במקום העב שלו א"ד אפי' בצד חודו ובלאחר יד שלא במתכוין לחתוך גם יזהר שלא יחתוך השיער בפסיק רישי' כך יעשה אם דיו בכך ולא יתלוש בתחלה ואם אין השיער מתפנה יפה עם דחקתו גם בקופיץ אז יתלוש ג"כ ותולש ואף תולש קאמר אם צריך לכך ולא סגי לה בלא תלישה להדיא כולי שרית: תוס' ד"ה והיינו טעמא וכו' ואע"ג אין איסור קדשי ב"ה כצ"ל: בא"ד כלומר דאם כך עשה לא יזיזו ממקומו כצ"ל:

דף כה ע"א גמ' אמר רב אשי אמר ריש לקיש. נ"ב נ"ל בסמ"ך וכ"ה לקמן: תוס' ד"ה ואמר ריש לקיש וכו' כמו הושיט. נ"ב שבת ק"ז: **ע"ב** בד"ה (הנמעל"ד) שיער בכור וכו' מתחלה קודם שנפלו. נ"ב נ"ל שנפדו כ"ל:

דף כו ע"ב תוס' ד"ה מלאחך וכו' ולא הוי כעין בכור. נ"ב רש"י ככר באמרו יפה:

דף כז ע"ב תוס' ד"ה וכי הזאה וכו' והשתא דפרישית וכו' היינו טבול יום דבעל קרי ולא בעי הערב שמש וכו' נראה לומר וכו' יוצאה מגופו לא בעי הערב שמש כצ"ל:

דף כח ע"א תוס' ד"ה שלא מצינו וכו' כן יכול. נ"ב נ"א לא כן. נמחק סנ"א וג"ב שבוש: בא"ד שיתנו כולה. תי' כולה נמחק: **ע"ב** במשנה רבי טרפון אתה מומחה. נ"ב בנוסחת המשניות נוסחא אריכא: רש"י ד"ה ותיפוק לי' וכו' אשתכח דמה שאמר לאו כלום הוא וזה שהאכילו כצ"ל וכ"ב ר"ל בעל הפרה ודהנן והאכילה ר"ט לא ר"ט הוא שהאכילה בידו. אלא כיון שנגרמתו האכילה בעל הפרה כמאן דהאכילה איהו דמי:

דף כט ע"א גמ' אם הי' כהן שמאהו כצ"ל וכן לקמן ברש"י: רש"י ד"ה ושכר וכו' ולא שכר שמאוה כצ"ל: תוס' ד"ה היכי אזיל וכו' אלא מדרבנן מדשרי לכל דבר כצ"ל:

דף ל ע"א גמ' לעולם ר' שמעון. נ"ב והא דאר"י בסתמ"ה ר"י ור"ש הלכה כר"י דלמא רבה כרמ"ש ס"ל דלית לי' הני כללי: **ע"ב** גמ' ואפי' ת"ח צריך וכו'. נ"ב לטהרות דקסבר אין קבלת טהרות מתנאי ת"ח. לפיכך אינו נאמן על הטהרות עד שיקבל. אבל זקן יושב בישיבה אין ממנין עד שיקבל עליו דברי חבירות לטהרות. וכיון שכן מוחזק הוא שכבר קבל ואינו צריך ראי' אע"פ שסתם ת"ח צריך: שם אתו אמרי להו כצ"ל:

דף לא ע"א גמ' הלכה כאותו הזוג. נ"ב מיי' ספ"ג מהל' תשובה ועי"ש (רמ"א): שם ונעשה גבאי. נ"ב י"ל רע במקרא בשם עלם אדם גבי סלי: תוס' ד"ה דהא חזו וכו' חזי לנפשי'. נ"ב התם למיסר סכינו קמי חכם. כיון שאינו אלא משום כבודו דהא איכא דעלמא מהימן. דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין וגם היא מלתא דעבידא לאגלויי והלכך גבי נ"מ מחיל לי' חכם ליקרי': **ע"ב** גמ' ולא אמרה משמי'. נ"ב איהו סבר דכ"ע ידעי שתורתו של רבו ר"ם היא כההיא דשלשי האשה רבה:

דף לב ע"א גמ' חרמים כל זמן שהן בבית בעלים וכו' נתנן לכהן הרי הן כצ"ל: רש"י ד"ה גסה וכי לקתתא דנרגי כצ"ל:

דף לג ע"ב תוס' ד"ה בכור וכו' נזקק במאי פליגי. נ"ב כלומר צריך להזקק לעיין בדבר באיזה סברא מחולקין לחזק כל אחד דעתו דאף למאי דמסיק בקראי פליגי:

דף לד ע"ב רש"י ד"ה בגופו וכו' דמחית נפשי' לספיקא לקוץ כצ"ל:

דף לה ע"ב רש"י ד"ה על של חבירו וכו' אלא על הבכור של עצמו כצ"ל: שם ד"ה לא דנו וכו' והרועים של כהנים כצ"ל:

דף לו ע"א גמ' ורב אשי שרי. נ"ב בשבת גרסינן אמי וי"ג אחי: שם אמר לו ר' יהושע לָאו כצ"ל וכ"ב יש לתמוה למה קפד ר"י בראם לחוות דעתו לפני הנשיא והא בכל דיני תורה מתחילין מן הגדול בר מדיני נפשות ובת"ה אמר ר"ג דעתו תחלה ושאל כלום יש מי שחולק. ואמר ר"י לאו שמא גם בכאן כך נ"ל (אשמת המעתיק הוא שקצר הלשון והשמיט ממנו קצת) שהרי שני המעשים בלשון אחד נאמרו בשוה. וקרה כזה הרבה בתלמוד ע"י ספרא בגירא. ועדיין הוקשה לי זה הענין כולו כי על מה זה חרה לו לר"ג שהכחיש ר"י מה שאמר בתחלה. היה לו להתפייס בזה. שלא די במה שהודה לו בעל מחלוקתו. ור"י מעיקרא מאי קסבר ולבסוף מ"ט הדר בי' ומה היתה קפדתו כל הכעס על ר"ג. וכי מה עשה לו לר"י בזה שהי' דורש ור"י עומד. וכן הדין בשעה שהחכם יושב ודורש הכל צריכין לעמוד. כ"ש אם נשיא הדורש. ונ"ל לפי שר"י הי' כבר בעל הוראה בפני הבית. לכן בא ר"ג לשאול דעתו בתחילה. אבל לא היה רשאי לסמוך ע"ד ולעשות מעשה על הדבר להקל אם לא בהסכמת הנשיא לפיכך הוצרך לשאול גם את פי הנשיא ואין בזה משום חכם שהתיר וכו'. אדרבה ר"י עשה קצת שלא כדין שהורה לפני הנשיא שמן המתוייב הוא להתחיל מן הגדול (ור"ל חשב שמא יורה לו להחמיר וימנע מלשאול עוד לאחר) וזאת היתה הקפדתו של ר"ג. והי' סבור שאינו רשאי למחול. נשיא אין כבודו מחול. וה"ט דר"י דקהדר בי' משום לא תענה על רב. ומשו"ה הוה מסתפי מיני' ושינה מפני ד"ם ור"ג דא"ל עמוד נתכוין להראות שר"י הוא בערך תלמיד אליו שמתוייב לעמוד מפניו ולא רשאי ליחב בעוד שהוא דורש. והעם כשראו שהאריך בדרוש ולאכסופי' הוא דעבד ור"י קאים מיני' לכן קנאו על הדבר: שם עומד ודורש. תי' עומד נמחק: תוס' ד"ה היאך וכו' ותזרתי בי ואי"א לומר כן כצ"ל: **ע"ב** גמ' כפומבדיתא כלשנא קמא כצ"ל: שם מ"ט אתיא קמי רבנן כצ"ל: תוס' ד"ה תזייה וכו' ולא כשקרוהו כצ"ל: שם ובקונטרס לא פרש כן. נ"ב איני מוכרח:

דף לז ע"ב גמ' נעשה בידי אדם שיעורו כמלא וכו' כפונדיון האטלקי כצ"ל ותי' של נמחק:

דף לח ע"ב גמ' והכי קתני וכו' דבית הטלחין אינו מום כצ"ל: שם דלמא פירי דאלול ותשרי מאכילין לו כצ"ל: תוס' ד"ה וסימניך וכו' דניטל חוזר לאיתנו וכשנפגם כצ"ל ותי' יותר נמחק: ד"ה אם קודם וכו' שהי' נראה לרב נחמן דרב יהודה כצ"ל. נ"ב כן נ"ל לסגי':

דף לט ע"א גמ' דהא מחסר חסר. נ"ב נחסרה אחר שנכראת: רש"י ד"ה אי אמרת וכו' ומביא קרבן מעילה כצ"ל: ד"ה הא דפסיל כשנבראת וחסרה דחזינן כצ"ל: **ע"ב** גמ' מעשה בענגל אחד שנטלו. נ"ב ענגל נראה שהוא שם מקום. ותי' אחד ט"ס הוא כי לא ידע והוסיפו מדעתו. אבל יותר נראה שנ"ל באחד (ונשמטה הבי"ת) דוגמת בפ' א"ט (נ"ז ב') וזהו האמת:

דף מ ע"א גמ' עד מתי אתה מאכיל ישראל קדשים בחוץ. נ"ב והיינו נמי דקרו לה נבלה דודאי גריעא מנבלה דאינה אלא בלאו: שם במשנה ורגלו שהיא קלוטה כשל חמור וכו' שאחת מירכיו גבוהה כצ"ל: שם במשנה ושאל ר"ג לחכמים. נ"ב רשב"ג כה"ג בספרי משניות וה"ג לקמן בגמ': תוס' ד"ה בספירה וכו' כמו בההיא דנטלה האם. נ"ב לא נודע לי כוונת התוס' (חסר): **ע"ב** תד"ה פיו בלום וכו' וכמו בולם עצמו. נ"ב וכן אוצר בלום (ב"ב נח.) [א"ה וכ"ה הרא"ש ראי' זו עי' שם במעיו"ט. אך לפלא בעיני מדוע לא הביאו מגמ' דגיטין]:

דף מא ע"א גמ' תנא קפץ הטליון כצ"ל: **ע"ב** תוס' ד"ה וקממעטי כצ"ל: ד"ה אי אמרת וכו' אם קדשו לשם עולה לא מקריבינן לי' וכו' וגם עושה תמורה קדושה דהויה כמו תמורת הפסח דדחי שאינו קרב וכו' דפ' הערל דאנדרוגינוס זכר כצ"ל:

דף מב ע"א תוספות ד"ה הכר וכו' דלא הוי כרבנן בתראי דהכא כצ"ל: ד"ה אבל וכו' ויש מהם נקבה שייך כדפי' כצ"ל ותיבת לא נמחק: בא"ד שהרי בפירוש אמר אם זכר וכו' מ"מ הוו כהוייתן תחול עלייהו קדושה כצ"ל: ד"ה אלמא תניא וכו' ולהכי פסל לי' לקדוש וכו' למעוטי מוהזכר לאו כר' יהודה כצ"ל: **ע"ב** גמ' כי הא דהורה רבי אלעזר. נ"ב רש"י גרס ר' אלעי וכן נראה דאי ר' אלעזר ב"פ במקום ר' יוחנן מי מורה תלמידי' הוה: רש"י ד"ה ור"ש סבר וכו' ודכ"ע אית להו דרב חסדא כצ"ל: ד"ה מאי לאו וכו' ואשת סריס אין מתייבמת כצ"ל: ד"ה ומ"ד אין מתייבמת וכו' הלכך אין מתייבמת אשתו כצ"ל:

דף מג ע"א במשנה והלפתן כצ"ל: שם וכראשו שקוע. נ"ב ה"ג בטי"ת דלא כר"מ בפירושו: שם אסייא לכתוב רחמנא כצ"ל ותי' בהי נמחק: רש"י ד"ה והנך דליתנייהו באידך כצ"ל: תוס' ד"ה גבן וכו' כל שמראיו חשוכים כצ"ל: ד"ה למה לי וכו' דלא ילפי כצ"ל: **ע"ב** גמ' לאפוקי מהא דתניא הקרחנין כצ"ל ותי' דתני' הסני נמחק: שם ושנשרו ריסי עיניו. נ"ב לתוס' הם שערות שבעפעפים והכי מוכח ודאי בכמה דוכתי כמ"ש התוס' ולא כפרש"י שהם גבות העין וא"כ צ"ע מה דין הגבות כי לא פורש: רש"י ד"ה ריסי עיניו שערות שבגבות עיניו כצ"ל: תוס' ד"ה הכי שמש וכו' והכי הוא לשון וכו'. נ"ב זה רחוק וי"ל"פ כמשמעו לשון הסתכלות כמו שהכין ביופי' שסוכה כרפ"ק. כן זה כלומר רואה השמש ע"ד הגי נהור:

דף מד ע"א גמ' תנא הזויר והלופין והתמיד זריר וכו' תמיד דתמו זיפי' כצ"ל: שם משה רבינו עשר אמות הי'. נ"ב עמ"ש ס"פ הרואה ובלח"ם פי"ז בכלים ובאם לבינה פ' חוקת: **ע"ב** גמ' גרבתן בגיד כצ"ל: רש"י ד"ה הדרוקן חולי מעים. נ"ב אינו אלא כריסו נבה ונפוחה וכדאמרי' לעיל אע"ג דהתם ולא הסתין אמרי התם לא רבה והכא ע"י נואה רבה הדרוקן רבה ביותר וע"י מ"ר רבים בא גם לידי ירוקן מלבד הדרוקן והשתא ניחא נמי מ"ש תוס': ד"ה תני שנמרחו וכו' להכי תני רי"ש נמרחו אשכיו כצ"ל: תוס' ד"ה ואין שותין וכו' דרב נתן אשתי כצ"ל: ד"ה אימתי וכו' תימה היאך יכולין וכו'. נ"ב אין מביאין ראיות מן דורות הראשונים אף כי בזמן ששכינה שרוי' ביניהם ולא היו צריכין להטיל מים אלא בבוקר כשנפנין לגדולים וכן לערב וגדולה מזה מצינו בחמ"ו שאע"פ שהיו בגולה היו יכולין לעצור עצמן מן הגדולים והקטנים כמ"ש עפ"כ ואשר כח בהם לעמוד בהיכל מלך ואעפ"כ היו טובי מראה ובריאי בשר: בא"ד דבפרק מי שמתו מוקמינן ויתד כצ"ל:

דף מה ע"ב גמ' מאן בעי לַזַּקָּאֵי כצ"ל: שם בהדי מומי דמאלי עבודה כצ"ל: רש"י ד"ה התלתולין וכו' יוצאות ותלויות כצ"ל:

דף מו ע"א במשנה אע"פ שיצא ראשו כצ"ל ותי' את נמחק: תוס' ד"ה יש בכור וכו' הכא נקיט כמאי דפתח כצ"ל: ד"ה והיוצא וכו' דרוב אברי מחותך פוטרים את הרחם כצ"ל: סד"ה נתגיירה וכו' ולא מייבמין כצ"ל: **ע"ב** תוס' ד"ה תיובתא וכו' הא אפי' בנפלים הרחם פוטר כצ"ל:

דף מז ע"א גמ' אלא כהנת כיון דאכעילה לה כצ"ל: רש"י ד"ה דאכעלה לי' וכו' לפסול לה פסלה וכו' התם מכהונה הוא דקא פסול כצ"ל: ד"ה הניחא וכו' מוקי למתני' כצ"ל: **ע"ב** תוס' ד"ה ראשון לנחלה לו וילדו לו בעינן כצ"ל:

דף מח ע"א תוס' ד"ה דאמר רב אסי וכו' ורב אסי מספקא לי' בנכסים כצ"ל: בא"ד אלא שאינו חלקו. נ"ב הלשון מגומגם ואינו מיותר ושמא נ"ל מה וק"ל: בא"ד מוטל בקרקע. נ"ב תאי כך נ"ל להגי' ור"ל מפסיד יותר מתאי שמגיע עליו לשלם משום ספק אי כיורש אי כלוקח ורביעי גובה מאחיו אלא שנוטל שתאי (דהיינו שמינית של חוב) בקרקע ותאי האחר במעות נמי משום ספק ופירוש זה הוא פירוש שלישי מורכב משני הפירושים שכתב רש"י בבכ"ק (דף ט ע"א) ודו"ק: בא"ד ותאי האחר במעות כצ"ל:

דף מט ע"ב רש"י ד"ה מנה של צורי וכו' של משקל קולוניא כצ"ל: ד"ה איסתירא סריסא כצ"ל: ד"ה דמזדבנא תמניא כצ"ל: תוס' ד"ה רבי חנינא אומר איסתרא סרסייא כצ"ל:

דף נ ע"א גמ' אמר רבה סלע דאורייתא' כצ"ל: שם דאיכא עלייהו שלא לי' כצ"ל: שם עד שמצאו לו מקרא מן התורה כצ"ל: תוס' ד"ה אדינר וכו' ואשכחן הדריינוס קיסר. נ"ב אבל גם זה נדחה כי לא היה שום קיסר שיקרא אדרינוס בזמן הבית גם לא נמצא שום קיסר ששמו אדריינוס אלא אותו שחיק טמיא שהחריב ביתר נ"ב שנה אחר חורבן ירושלים: **ע"ב** גמ' תנן בישא. נ"ב ב"ק לז א' ועמ"ש בס"ד: שם פלגא דזוזא הוה לי' זוזא כצ"ל: רש"י ד"ה התוקע וכו' אל תהי בתוקעי כף כצ"ל:

דף נא ע"א גמ' הסול והסירה כצ"ל וכ"ב בקוץ מלשון הסירים: שם כדאמרי במערבא כצ"ל: שם ודונם. נ"ב במלאפו"ם הדלית ע"ד שובינו שממנו שוכם: רש"י ד"ה משום אונס וכו' ליתיב דינר צורי וכו' וכולם בשקל כצ"ל: ד"ה המצרפין שקלים לדרכונות כצ"ל: ד"ה הסירה קוץ כצ"ל: **ע"ב** גמ' נתנו לעשרה וכו'. נ"ב הפדיון: תוס' ד"ה ולא כראוי וכו' שיפה ר"מ כח כתובה וכו' כיון דאגידא בי' כצ"ל:

דף נב ע"א תוס' ד"ה ולא האשה וכו' אע"ג דבבכור יש פסוק דילפינן כצ"ל: ד"ה והאמר שמואל וכו' דיורש כרעי' דאבוה. נ"ב עירובין (דף ע ע"ב):

דף נג ע"א רש"י ד"ה דיקא נמי וכו' מדנסיב למלתי' כצ"ל ותי' הש"ס נמחק:

דף נד ע"א תוס' ד"ה ושני מינין וכו' משכחת לה דפליגי באורייתא כצ"ל: בא"ד דאמר האוכלה במיתה. נ"ב עלח"ם שם. ושמא י"ל עוד משום שכל העובר על ד"ח חייב מיתה ובסר"א פ"ש תמורים ד"ס מיינה של תורה כו': **ע"ב** רש"י ד"ה דהנך ה' דכל נד דמצרפת כצ"ל:

דף נה ע"ב גמ' עביד להו לבנתיה כצ"ל: רש"י ד"ה מקוה ביומי ניסן וכו' ספק זכות. נ"ב עמ"ש ע"ז התוס' ס"פ במה אשה: ד"ה ומפני וכו' אלא שפתיהם כצ"ל: תוס' ד"ה הוא פרת וכו' משמע דחדקל וכו'. נ"ב בספר דניאל נקרא הנהר הגדול: ד"ה מסייע לי' וכו' והוא זכרותא דמייא שכל הנהרות כצ"ל: ד"ה שמא ירכו וכו' נקובים כמוליא רמון וכו' וכן מקוה וכו' הא כאשבורן מיטהרי אע"ג כצ"ל:

דף נו ע"א תוס' (הנמדס"ק) ד"ה אין סמים וכו' דהכי ארבע נהרות דאיי מדליין וכו' נהרות וצינורות כצ"ל:

דף נז ע"א גמ' ואי אמרת יש ברירה כצ"ל: תוס' ד"ה פרט וכו' וחד לנטרפה ואח"כ הקדישה כצ"ל

כצ"ל: ע"ב גמ' סבר ליה כר' שמעון בן יהודה כצ"ל: שם מערקת לבנה. נ"ב מקום בהר הלבנון והוא ארץ הערקים מבני כנען ועל שמו נקרא המקום כך: שם חזרין כצ"ל ונ"ב חברו במשנה פ"ג דע"ז: תוס' ד"ה כפרוס וכו' ספל להקרבה בעיא לו יום כצ"ל: שם שתי שנה דרשב"ג כצ"ל: שם ול' יום נפקא לן מנביא כצ"ל:

דף נח ע"א רש"י ד"ה מצוה להתעשר דליעשר. נ"ב נראה שר"ל שנוח לו לעשות מצוה בממונו לפי שמתעשרת כמ"ש עשר בשביל שתתעשר ואולי זהו ג"כ שאמרו שנקראו שמעשירות את בעליהן אע"ג דאשכחן נמי בכה"ג שאינה מעשרת היינו במצוה שעכ"פ סופה להתקיים

מאח"כ כזו שיכול להפקיע עצמו ממנה לגמרי: ע"ב במשנה הרי אלו מעושרין כצ"ל·

דף נט ע"א תוס' (הנמדפ"ק) ד"ה כשם שהתרומה אע"ג דהו דנין אפשר משאי אפשר כצ"ל: ד"ה במחשבה וכו' דקרי למחשבה דבור. נ"ב כל מחשבה דקדשים דבור הוה:

בפסקי תוס' סי' ח' מן הכהן חוזר וקונהו ופודה בו לרש"י כצ"ל: סי' יח כל מקום שמלקטים כצ"ל ותי' שבמקום נמחק:

ברא"ש פ"ב סי' ב' בעי מיניה שמואל מרב הונא. נ"ב אין זו ראי' דאשכחן לאבוהי דשמואל דהייל נמי משמואל אע"ג דודאי גדול ממנו היה מדמהדר לו אשתכח (זבחים סב) הא לא בא אלא לנסותו:

פ"ד ס"ס ה' היאך יתברר הדבר. נ"ב א"ל להברר בעדים כי אם ע"פ בע"ד חברו שמודה שאינו חושדו עתה. אע"פ שחשוד לכך מקודם אלא שאעפ"כ רוצה לבטל דינו בטענה שטעה. ומחמת שהי' חשוד עד עתה קס"ד דינא קאמר קמ"ל. כך נ"ל:

בקיצור פסקי הרא"ש

פ"א סי' י' זכר ונקבה או שני זכרים ונקבה נותן טלה אחד לכהן שתי נקבות כצ"ל והשאר נמחק:

פ"ה סי' א' ממנו דבר השייך. לאותו דבר כצ"ל: פ"ז סי' ה' מת האב בתוך ל' יום הוא בחזקת כצ"ל ותי' אם נמחק:

בפירוש המשניות להרמב"ם

פ"ד משנה ח החשוד על הבכורות וכו' שרומן מצואותיו. נ"ב ר"ל מלוכלך בצואתו כאילו רחץ וטבל בה: פ"ו משנה ב ריס של עין וכו' עפרה. נ"ב הוא גם לשון תרגום: משנה חורור והמים וכו' ושלשים יום משעה. נ"ב שמא ר"ל שלשים יום דהיינו פעם לשלשים ושתי פעמים כ"ה כ"ה יום: סליק

נמוקי הגרי"ב על מסכת בכורות

מאת הגאון המובהק כו' מהור"ר יהודה בכרך זצ"ל (בעל המחבר נמוקי הגרי"ב).

דף ב ע"א רש"י ד"ה אע"פ כו' מפני שעושה בה מלאכה בשבת. י"ל אשר אחז רש"י דברי הס"א ולא דברי המסקנא משום נסיוני ובגיטין הביא רש"י ז"ל המסקנא. כי היה קשה לרש"י קושית התוס' ד"ה מייתי כו' דמאי למימר טעם אחר אי תני לוקח משום דלא עביד איסורא אבל מוכר עביד איסורא כדקתני אע"פ שאינו רשאי כו' והתוס' אי' בדוחק ורש"י הרויח לנו הקושיא כי פי' הגמ' לקדושה שבותת בשבת ממלאכה ופי' המשנה אע"פ שאינו רשאי משום שעושה מלאכה בשבת והכל הולך אל מקום אחד וקושית המקשן בע"ז ע"ו א' כיון דזבנה קניא ומאי איכפת לן אם יעשה בה מלאכה לסברת הגמ' כאן אינה קושיא כיון דקמפקע לה היינו גריעותא דילה וע"כ תפס אע"פ שאינו כו' כטעם הס"א דע"ז אבל בגיטין הביא המסקנא כנכון: תוס' ד"ה ונותן כו' וא"ת בסיפא דקתני כו' יש ליישב קושיתם כי איבעי לגמ' לקמן ג' א' דוקא או לאו דוקא. ולשניהם יתורץ קושית התוס' אם נאמר דוקא עד יו"ד בדמים ולא יותר נפרש הברייתא כן עד יו"ד בדמים ואם לא ירצה הנכרי להחזיר אפילו אם יתן לו י' בדמיו אז יתן כל דמיו לכהן. ואם לאו דוקא ולשני פירושי רש"י ד"ה או לאו דוקא אם לפירש"י דלא קנסינן לי' כולי האי נוכל לפרש בשלא רצה לתת לו י' בדמיו אז נותן כל דמיו לכהן ואם לפי' עפי קנסינן לי' נוכל לפרש בשנתן להנכרי כל אשר לו. אז נותן כל דמיו לכהן ולכל הפירושים יוסי' ו' ונותן במקום או כמו ומכה אביו ואמו. או אמו:

דף ז ע"א גמ' אמר להו רב ששת כו'. הרב המגיד פ"ג מהל' מאכלות אסורות ה"א כתב בתוך דבריו דרב ששת לא סבר ליה כר' יעקב אלא בטעמי' דדבש רחמנא שרי' אבל במה שחלק ר' יעקב במדרש הכתוב בין דבש שיש לו שם לווי לדבש שאין לו שם לווי לא ס"ל כוותי' · אלא כיון דכתיב קרא אך את זה כו' אבל אתה אוכל מה שרץ העוף מסריך לא מפלגינן בין דבש שיש לו שם לווי לדבש שאין לו שם לווי כו' ע"ש שהאריך בזה · ולכאורה דבריו תמוהים דאיך יחלוק אמורא ר"ש על תנא ר"י הא לא אשכחן תנא דפליג עלי' דר"י רק דדבש גו"ל מותר משום דס"ל טעמא אחרינא כדאיתא כאן בגמ' מפני שמכניסות אותו לגופן ואין ממצות אותו מגופן · ולא ס"ל כלל דדובשא רחמנא שרי' מהך דרשא דר' יעקב אבל בהא דשם לווי לא מצינו דפליג עלי' וא"כ איך נאמר דר"ש בחר לו דרך לעצמו לפלוג על התנא. ואגל דהוכחת רב ששת דלא לקשי סתמא דמכשירין על סתם דבכורות וכמ"ש ה"ה שם דהא גופא תקשי על רב ששת מנ"ל הך דיוקא דבכורות ולהשוות פלוגתא חדתא. והנראה לי כי לדקו דברי הה"מ דהנה זה דשם לווי הוזכר בכמה מקומות בש"ס עי' פ"ק דסוכה ובחולין וש"מ ועכ"ז לחלק יצא הרב המגיד בין דרשא דהכא לשארי דוכתי ותכלית כונתו כיון שלא נזכר בתורה כאן שם דבש דמותר רק מדרשא אבל אתה אוכל מה שרץ העוף מסריך א"כ אין שייך לחלק בין יש לווי או לא. זה כונת הה"מ להמעיין ובאמת הב"י ססי' פ"א ביו"ד הקשה כמו כן על הברייתא ע"ש וכבר בלע בנעימות לשונו ה"ה וז"ל דר' יעקב ס"ל דגם דמרבינן מדרשא צריך להיות שם סתם ולא שיהיו לו שם לווי וטעמא בעי כל אלה ובמאי פליגי לשיטת הה"מ והנה בסוכה ל"ג א' איתא אמר אביי האי אסא מגרמה כשר כו' פשיטא מה"ד הואיל ואיתא לי' שם לווי כו' ואימא ה"נ ען עבות אמר רחמנא מ"מ וכן איתא שם לענין חלפי גילא ותוס' שם עמדו בתימה מאי ס"ד למיפסלי' משום שם לווי מידי הדס כתיב בקרא הא אפי' הירדוף כו' והנה כמוה יש להקשות בהסיא דחילפי גילי הנ"ל ובס' כ"ת ביקש לתרץ קושית התוס' משום דהדס כתיב בקרא דעזרא. ולא ידעתי מה יעשה בהא דחילפי גילי והנה הריטב"א בחי' לסוכה כתב על תי' הש"ס ען עבות אמר רחמנא מ"מ. וז"ל ולקמן אמרינן ע"כ אמר רחמנא מ"מ ופי' שניהם דבי קפדינן אשם לווי היינו היכא דאפקא רחמנא בשם פרטי כגון אזוב מרור וכיוצא בהן אבל הכא כל היכא דהוה ען עבות או שערבה ממין הגדל על הנחל בהכי סגי דלהכי אפקא רחמנא בשם כלל עכ"ל שם. מבואר כונתו שקושית התוס' הוא באמת תי' הגמ' ען עבות מ"מ. רק התוס' הקשו מאי ס"ד למפסלי'. וי"ל בזה אחרי שמצינו שר' יעקב הנ"ל שהוא תנא סובר כן באמת אף מה דמרבינן מדרשא דפסוק. צ"ל שלא יהי' לו שם לווי וכנ"ל וע"ז לא מצינו מי דפליג וכמ"ש לזה הי' ס"ד לפסלו. והא שהקשו מהירדוף לא ידעתי דאם הי' הירדוף ען עבות דקרא גם בו הינו מצריכים מבלי להיות שם לווי להירדוף. וע"ז מקשה הגמ' ואימא ה"נ פי' דאימא כסברת ר"י כנ"ל. וע"ז משני ען עבות כו' וכמ"ש הריטב"א ובאמת הך ברייתא פליגי אדר"י ופליגי בסברא זאת· ומעתה נדקו דברי הה"מ דרב ששת יסבור כמו תנא דברייתא דהכא דאסא מגרא וכן חליפי גילי כשרים כיון שלא נזכר בקרא שם פרטי וכנ"ל· ומעתה צע"ג על הרא"ש וסייעתו שפסקו דדבש גו"ל אסור וכאן פסקו דאסא מגרא וכן חילפי גילי כשרין. ורואיתי

בהגהת מיי' שם שכתב בסוף דבריו מ"מ דבש הגרעים אסור שאין נקרא דבש סתם אלא דבש הגרעים ושם הטמא נקרא עלי'. ולפי דבריו יש לחלק בין המושאים דכאן הטמא נקרא עליו גרע טפי. וזה כונת שם לווי בכאן לא כמו בעלמא והיינו דבר זה מסר הכתוב לחכמים כמו במלאכת הוש"מ ועמויי יוה"כ שכתב הר"נ פ"ב דיומא ע"ש וכיוצא בזה כתב הב"י ביו"ד ס' קע"ח ד"ה וא"ת כיון דמדאורייתא כו':

דף יב ע"א בגמ' מהו לפדות בפסולי המוקדשין כו'. בהקדמת הגאון טורי אבן הקשה על הא דמבעי' לן מהו לפדות כו' אליבא דר"י דאמר אסור בהנאה כו' ופשיט הגמ' מה צבי ואיל כו' והא לכ"ע בשווי' פודין אפי' בשלוקין וכן בצבי ואיל א"כ מאי פשיט הא איבעי' במקומה עומדת מהו לפדות בפסולי המוקדשין בשווי' ומטעם דאין איסור חע"א ע"ש היטב. ובהשקפה ראשונה אמרתי אחרי דרב מרי ברי' דר"כ פשיט לי' דהוה דומה כצבי וכאיל כמו שכתוב בתורה. א"כ פשוט מינה לאידך גיסא דכשוויו פודין כמו בצבי ואיל דודאי פודין וכדאיתא להדיא ברש"י ד"ה או דילמא כו' וכל הנך אין פודין דאמר במתניתין שלא בשוויו קאמרינן דאי בשווין אפי' בשלוקי שרי עכ"ל. אולם אחר העיון מעיקרא לאו קושי' היא. דודאי הא לא מבעיא כלל אם לפדות בפסולי המוקדשין בשוויין דמ"ט לא ואי משום שאין איסור חע"א ליתא. דבאמת צריך להבין מאי שייך כאן אין איסור חע"א הא במוסיף חל וא"כ אם תפס פדיונו לס"ד שפיר חל ע"י כולל. וגם באמת מה מקום הספק. כיון דאינו אסור השה כלל. אלא כל כונת האיבעיא כיון דפטר חמור אסור בהנאה והתורה אמרה להפקיע האיסור בשה. א"כ צריך שיהיה השה מותר לכל דבר. ואם יהיה השה אסור בגיזה ועבודה. במה יופקע האיסור הגיזה והעבודה מן הפטר חמור שהיא אסור כיון דבלא"ה השה אסור בגיזה ועבודה. וזה דומה לאין איסור חל ע"א. והנה כ"ז הוא רק אם לפדות בתורת שה אפי' בפטרוזא בר דנקא והפטר חמור שוה עשר סלעים משא"כ בשוויין דל מסכא הגיזה ועבודה הלא גם זולתם שוה כמוה הפ"ח ושפיר יופקע איסור פ"ח כמו בשלקות ואין מקום לספק רק אם לפדות בתורת שה. וזה ברור ואמת עי' היטב:

דף מו ע"ב בגמ' גיורת שילאת פדחת ולדה כו'. עיין משנה למלך פ"ד מהל' א"ב ה"ה הביא ירושלמי פ"ק דנדה תני ר' הושעיא ילדה ואח"כ נתגיירה אין לה דם טוהר א"ר ויאות כו' כתב וז"ל ורבינו לא הביא דין זה כן אמת דהגירסא כו' אינה מתיישבת אצלי דלפי הנראה מאי דקאמר אלולי' דתניתה וכו' אשר על כן נ"ל שהגירסא הנכונה יש לה דם טוהר ואמר ר"י ויאות כלומר שהדין דין אמת והוא דין מחודש מר' הושעיא ואילולי דתניתה הוות צריכה. כלומר הי' הדבר צריך תלמוד דאפשר היה לומר דמאחר שאין לה דמים טמאים אין לה דמים טהורים ואשמועינן ר"ה שאינו תלוי זה בזה כו' עכ"ל. ובאמת דבריו תמוהים שהרי מפורש כאן גיורת שילאת פדחת ולדה בהיותה כו' ואח"כ נתגיירה אין נותנין לה ימי טומאה וימי טהרה. וע"ש בתוס' ד"ה לאתויי כו' וא"כ בברייתא זו מפורש כמו דתני ר' הושעיא בירושלמי לפניו דאין לה דם טוהר ושמעתי מגדול אחד שנתעורר בזה על המ"ל אמנם להבין מה שהשמיט הרמב"ם דין זה נלע"ד דזה פשוט מאד כיון שאין לה דמים טמאים אין לה דמים טהורים כסברת ר' יוסי אלולי דתנית ר' הושעיא הוות צריכה בתמיה ובאמת קשה על ר' הושעיא למה צריך לאשמועינן וליתב דברי ר' הושעיא י"ל דהסברה פשוטה היא לרב דאמר פ' בנות כותים ל"ה ע"ב מעין אחד התורה טמאתו והתורה טהרתו. וא"כ כיון שאין לה דם טמא מהיכי תיתי נאמר שטהרתו התורה א"כ וא"כ הסברה פשוטה עד מאד אבל ללוי דאמר שם שני מעינות הם נסתם הטמא נפתח הטהור נסתם הטהור נפתח הטמא כו' וכיון שכן אין דם טמא ודם טוהר תלוי זה בזה. וכיון שכן בגיורת שילדה מסברא היו ראוי לתת לה דין דם טוהר כיון דממעין אחר בא. ואדרבה ללוי דאמר שני מעינות הם קשה הך ברייתא דכאן דאמאי אין נותנין לה ימי טהרה וכבר הקשו התוס' נדה ל"ו ע"א ד"ה הילכתא כרב כו' ללוי מברייתא הנ"ל והוסיפו להקשות עוד ללוי מהא דריש יוצא דופן ע"ש מה שתי' עכ"פ ללוי צריך הברייתא דר' הושעיא לאשמועינן דמ"מ אין לה דם טוהר וא"כ ר' הושעיא דתני הברייתא סובר כלוי. וכן מצינו בגמ' שם תנאי דסוברים כלוי ור' יוסי דתמה עליו סובר כרב דמעין אחד הוא וממילא א"צ לאשמועינן כי זה פשוט מאד דכיון שהתורה לא טמאה בהיותה נכרית את דמי לידתה ובקטנה שנולדה דמי ממילא כל דם שתראה ביהדותה הוא דם טמא. וזה סברת ר' יוסי ואין צריך שום ראי' כמו שעלה על דעת משנה למלך וא"כ כיון שהרמב"ם פסק כרב דמעין אחד הוא לכן השמיט דינא דברייתא דר' הושעיא הנ"ל וכסברת ר' יוסי בירושלמי: סליק

הגהות וחדושים על מסכת בכורות מאת הגאון וכו' מהור"ר זאב בן אריה זצ"ל אבד"ק גאלדינגען וטעלז.

דף ג ע"א רש"י ד"ה נבלה כו' שיש חלק לעובד כוכבים בושט או בגרגרת כו'. ע"ע ברמב"ם פ"ג מהל' שחיטה הלכה י"ט דנקובת הושט ופסוקת הגרגרת הוה נבלה מחיים וע' תבואת שור סי' ל"ג שזהו אינו לענין טומאה רק לענין איסורא וע' ש"ך סי' ל"ג סק"ד ופרי מגדים שם:

דף ד ע"א תד"ה ועוד אם איתא כו' ועוד לפרש מתניתין דלקמן אתא מה טעם כו' כן נ"ל. ותיבת יש נמחק. וכוונת התוס' דר' הנינא אתא לפרש מתני' כדאמרינן לקמן בעמוד ב' ור"ת טעמא דמתני' מפרש והכי קאמר מ"ט פודה בו פעמים הרבה כו'. הלכך נקט ר"ת שה אחד פטר כמה פטרי חמור כו':

דף ז ע"ב גמ' מרבה אני דבש דבורים שאין לו שם לווי כו'. ע' בית יוסף יורה דעה סי' פ"א [שהקשה מנ"ל לר' יעקב למעט דבש צרעין דהא בקרא לא אידכר דבש אלא מדיוקא דאבל אתה אוכל כו' ובכלל דרשא זו גם דבש גזין וצרעין] וע' לבוש שם סעיף ט' מה שכתב בזה וע"ע קרבן אהרן על תורת כהנים פרשה שמיני פרשתא ה' סוף אות א'. וע' בספר שיטה נרבינו תם על מס' בכורות סי' תל"ה מה שמפרש בזה וקצת ע"ש שם ובדבריו שם יש תירוץ על קושי' הנ"ל:

דף י ע"א רש"י ד"ה וחלב שומן של נבלה טהורה. פי' הלכך אינה צריכה הכשר דסופה לטמא טומאה חמורה דהא לא אימעט מטומאת נבלות אלא חלב האסור. ומה שכתב רש"י לקמן והחלב לא גרסינן כו'. הוא מוגה ונתוסף בפירש"י אח"כ ומפרש והחלב כפשטא חלב האסור חותב קרוס ונקלף דטהור מטומאת נבלות (ולכן כתב דלא גרסינן ליה) וכמו שכתבו התוס' בד"ה נבלת בהמה טמאה כו' לפי שיש פירושים שאין כתוב בהן ושמא מאחרים הוגה עכ"ל [ומזה מבואר שהוא הוספה בפירש"י כו']. ומה שכתב הצ"ק על התוס' נ"ל ספרים א"נ לזה. וע' רש"י כריתות כ"א א' [שכתב ג"כ דוהחלב לא גרסינן וכפי' השני שבכאן]:

דף יב ע"ב תוס' ד"ה כיון כו' והע"ג דיכול להפריש מעיסה אחרת שאינה של שביעית כו'. אם כוונתם מעיסה של שבית קשה הא אין מפרישין מישן על החדש וכדאיתא פרק ד' דחלה משנה ד' ע' ר"ש שם [וע' ש"ך יורה דעה סי' שכ"ה ס"ק טז] ואולי כוונתם מפירות חוץ לארץ שנכנסו לארץ דחייבים בחלה מן התורה ע' ר"ש פרק ב' דחלה. וע' בטורי אבן בר"ה דף טו א' ד"ה ומיהו כו' שהביא דברי התוס' אלו וכתב וז"ל והא גבי תרומה ליכא למימר שיפרים מתבואה שאינה של שביעית על זאת דה"ל מן הישן על החדש כו' כ"ש חלה כו' עכ"ל ע"ש משמע מדבריו שמפרש דברי התוס' כפשטן להפריש מעיסה של שבית ואפ"ה ניחא לי' דבריהם. ונראה בכוונתם דמשכחת לה דלענין חלה נחשב לשנה אחת ולענין איסור שביעית שתי שנים וכגון מתבואה שהביאה שליש קודם ר"ה דשביעית על תבואה שלא הביאה שליש קודם ר"ה (רק שיצאה מכלל עשבים) דלענין חלה נחשב לשנה אחת לרבנן דקי"ל כוותייהו דתבואה שלא הביאה שליש חייבת בחלה [חלה פ"א משנה ג] ולענין איסור שביעית נחשב לשתי שנים וכדאיתא בירושלמי פ"א דחלה משנה ג' שמואל בר אבא בעי איזו חדש ויישן שבחלה שתי שדות אחת הביאה שליש ואחת פחות משליש. לחלה אחת. ולמעשרות שתים כו' ע"ש היטב. וע"ע ירושלמי פ"ה דמעשרות הביאה הר"ש פ"ט דשביעית. ועפ"ז יבואו דברי תוס' כפשטן [וע' מהרי"ט אלגזי על ריש הלכות חלה לרמב"ן אות ב' ד"ה והנה ראיתי לרש"י כו']:

דף כז ע"א ותנא כו' הני כיון דקדושת דמים כו'. לכאורה ק' ממתני' דערכין דף כח ע"ב. הבכור בין תם ובין בעל מום כו' ליתן בבכור זה ליתנו לבן בתו כו' משמע לכאורה דגם בבכור בע"מ מותר. ומשמע לכאורה דהאי תנא דהכא פליג על תנא דמתני' דערכין שם [א"ה דלהכי לא קתני שם בן בנו משום דאסור לכהן ליתן גם עבור כהן אחר דנראה ככהן המסייע כו' וכפירש"י שם ותוס' שם ואיסור זה לכאורה אינו רק דרבנן דנראה ככהן כו' וא"כ משמע דלבן בתו בישראל מותר אפי' מדרבנן דדוחק לומר דנקט בן בתו משום בכור תם דבן בתו מותר מדרבנן לכו"ע] ואפשר שלכן לא פסק הרמב"ם כתנא דהכא משום דפסק כמתני' דערכין שם ומתורץ בזה קושית הטור יו"ד סי' שנ"א על הרמב"ם ע' בבית יוסף שם ד"ה ומיהו בבכורות כו' וע' תוספתא דמאי פ"ה אות יט ומה שכתב בפי' עיטור ביכורים שם [א"ה וע' מהרי"ט אלגזי על הל' בכורות להרמב"ן פרק ד' אות מ"ה ד"ה שוב מצאתי וכו' ובס"ק מ"ג שהאריך בכ"ז]: שם פירש"י ד"ה כהן קטן כו' ובשאילתות דרב אחאי כו' ע"ש בשאילת שלום שם אות קיח. [מה שכתב על ההפרש שבין שתי הלשונות שברש"י והגיה בדברי רש"י ע"ש. ובביאור הגר"א ז"ל על אורח חיים סי' תנ"ז ס"ק טו מבואר שלשון ראשון מותר בגדול שטבל ולישנא אחרינא דוקא קטן אבל לא גדול אפי' טבל. ולפ"ז לפי גירסתנו שם בשאילתות בזה הלשון אכיל לה כהן קטן דלא חיישינן לטומאה יוצאה עליו מגופו ואף מאן דטביל לקרי' עכ"ל מבואר כלשון ראשון שברש"י ואולי ע"ס כאן ברש"י ומ"ש ובשאילתות דר"א נ"ל קודם לישנא אחרינא. וע' לשון רש"י הנדפס על הרא"ש הלכות קטנות הלכות חלה סימן יד]: ע"ב גמ' דאמר מר זוטרא משמי' דרב ששת כו'. ע' בשאילת שלום שם פרשת אמור אות קיט:

דף לט ע"ב רש"י ד"ה אחד מארבעה כו' חמש ותילתא באצבע. ונדפס בצדו נ"ל חמש בתילתא. נ"ב וכן הוא לפנינו במנחות דף מא ע"ש וע"ע רש"י עירובין דף י' ע"ב ד"ה וכמה. אכן בשאילתות דרב אחאי פרשת שלח סימן קכז איתא כפי הנוסחא שברש"י כאן בפנים ע"ש (ומהרי"ב שם הגיה שם). ונראה שהיא נוסחא נכונה וביאורה פשוט דבאצבע הסמוך להאגודל יש חמש ושליש אצבע בטפח. וע' תוס' מועד קטן דף כו ע"ב ד"ה תחלת כו'. ועפ"י הנ"ל יש לומר טעמא דר' יהודה דס"ל שם שיעור קריעה ר"ל ג' אצבעות (שהם ג' גודלין) דהיינו שיעור אחיזה מצומצמת ד' אצבעות היד (זולת הגודל) שעולה ג' גודלין:

דף מד ע"ב תד"ה אימתי כו' מוקמי ויתד תהי' לך מחוץ למחנה כו' נ"ל ויד תהי' לך מחוץ למחנה:

דף מז ע"א אלא לרב פפא במאי מוקי לה כו' [ע' תשובת ר"ע איגר ז"ל סי' ר"ג]:

דף מח ע"ב ולקח אחד מכן שדה מחבירו כו' [ע' מה שכתבנו בב"ק דף ע' ע"א]:

דף נז ע"א גמ' נאמר כאן תחת כו' טומטום ואנדרוגינוס קסבר ספקא הוה. ע' ירושלמי ריש פרק הערל ומש"ש בס"ד. דרב הילא תירץ על קושי' דהכא [מ"ט לא ממעט ת"ק גם טומטום ואנדרוגינוס מג"ש דתחת] לא למדו תחת תחת אלא לדברים האמורים בפרשה טומטום ואנדרוגינוס ממקום אחר באו ע"ש והמפרשים שבירושלמי שם שהגיהו הירושלמי לא ירדו לביאורו. וביאור הירושלמי דכמו שתירץ רב הילא על קושי' דהכא דהיינו טעמא דתנא דמתניתין לא ממעט נמי טומטום ואנדרוגינוס מג"ש דתחת תחת משום דהגז"ש לא נאמרה אלא לדברים הנאמרים בפרשה דשור או כשב דכתיב התם תחת אבל טומטום ואנדרוגינוס למדו ממקום אחר (היינו מקרא דזכר ונקבה זכר ודאי ונקבה ודאית דכתיב בשלמים בפ' ויקרא) ה"נ שם גבי גז"ש דתושב ושכיר לא נאמרה אלא לדברים האמורים בפרשה (היינו גבי פסח) אבל אונן ילפינן גבי פסח גופי' ממעשר דכתיב לא אכלתי באוני ממנו. וכמו שתירץ רבא בבבלי שם דף ע ע"ב. רק דרבא שם תירץ לא שבקינן כו' אבל אי לא הוי' מיעוט דכל זר הוה ילפינן בגז"ש אף לאונן דלא נאמר בגופי' דפסח הלכך לא שייך הכא תירוצו דרבא שם אבל רב הילא בירושלמי סבר דאף דליכא מיעוטא אמרינן כאן הכי לא למדו כו' אלא לדברים כו' [א"ה ויתכן שרב הילא דרש כאן כל אשר יעבור תחת השבט כל ריבויא הוא רק דיקשה מה ראית לרבות טומטום ואנדרוגינוס ולמעט בגז"ש יתום כו' נימא איפכא ועל דרך שהקשה ביבמות שם וע"ז אמר לא למדו תחת כו' אלא לדברים כו' ומשום דלא שבקינן כו' וכרבא שם וכו'. ונכון בזה גירסתנו בירושלמי שם אמר רב הילא לא למדו תחת תחת תושב תושב אלא לדברים הנאמרים בפרשה כו' ורב הילא אמר הכלל שלו על שני הגז"ש יחד ובזה רב הילא ס"ל ג"כ כרבא. וע' מכילתא פרשה בא על פסוק והעברת כל פטר רחם כו' דדריש כל אשר יעבור כו' לרבות נקבות שלא נמעט מהעברה העברה דבכור. ולפ"ז ר"ש בן יהודה משמי' דר"ש דפליג על ת"ק דהכא לשיטתו לעיל כ"א ב' דיליף העברה מבכור ואיצטריך לי' כל לדרשא הנ"ל ולתלמודא דידן יש לומר דגם ת"ק ס"ל הכי וע' תוס' פסחים מג ב' ד"ה מאן]: ע"ב גמ' נפלה בילת בר יוכני וטבעה ששים כרכים כו'. ע' זוהר פינחס דף רע"ז ע"א ברעי' מהימנא שם [וז"ל רע"מ שם. דהכי אורח דמארי רזין אמרין מרגליות לתלמידיהון ולא אשתמודעין ביה ברמיזא ואהדר לון ההוא מלה כו' כגוונא דההוא דאמר דבילה אחת אפילת שתין כרכים כו' וע"ש עוד]:

דף סא ע"א הא דתני ירעו רבנן כו' הא דתני יקרבו ר"ש כו' וכתו' סד"ה הא כו' וא"ת היכי קרבי הכא כיון דאין מתנות כו' שום כו'. ע' מה שכתבו התוס' עירובין דף נ' ע"א ד"ה עשירי כו' הגיה רש"י בפירושיו דשניהם ירעו לפי שאין מתן דמיהם שוה כו' ע"ש והוא תמוה שהוא לכאורה נגד סוגי' דהכא. וע' שער המלך הל' מעשה הקרבנות פ"ג הלכה יג שעמד בזה והניח בצ"ע וע' ספר יד דוד בעירובין שם שהאריך בזה [ובספר באר אברהם שם] [ויש ליישב פירש"י דהכא סתמא דגמרא (לפרש הברייתות) שכתבו התוס' בפסחים קטו א' ד"ה מתקיף דסתמא דגמ' ס"ל מצות צריכות כוונה וא"כ כ"ש דלעבור בעי כוונה כמבואר בסוגי' דר"ה כח ב' וא"כ יש ענה ליתן מתנה השני' על תנאי יסי' שאם הוא המעשר יסי' שלא לשם מצוה ובכה"ג לא עבר על בל תוסיף וכמבואר ממ"ש בטורי אבן בראש השנה כח ב' סוף ד"ה מצות ולכן אפשר להקריבן לולא הטעם שאין מביאין קדשים לבית הפסול. משא"כ רש"י בעירובין שם דקאי על דברי רבא לפי הגירסא שבכאן בגמ' וברש"י ד"ה יצאו ובקדושין נא ב' שהגירסא רבה. ורבא ס"ל מפורש בר"ה כח ב' דא"צ כוונה ולעבור בזמנו א"צ כוונה א"כ גם על תנאי יש בל תוסיף וכמש"ש בר"ה בל תוסיף כשהוא בעצמו ע"ש וע' תוס' ישנים יומא נז א' ד"ה נותן וע' טורי אבן שם לכן פירש"י בעירובין שם דירעו. ולפי גירסת הרא"ש בר"ה שם כח א' אמר רבה כו' התוקע לשיר יצא וכן הוא גירסת הר"ן שם וכן הוא ברש"י ברכות יג א' ד"ה ש"מ וכן הוא בביאור הגר"א ז"ל על או"ח סי' ס' סק"ז. וא"כ גם רבה ס"ל א"צ כוונה וניחא פירש"י שבעירובין הנ"ל גם לפי הגירסא שם רבה וכו' וע' פירש"י דקדושין נ"א א' שפירש ירעו ושם י"ל הטעם כמו לרבנן דהכא משום אין מבילין קדשים כו']: סליק

מהגאון בעל סדר הדורות דף יא ע"א רבי יהודה נשיאה הו"ל פטר חמור הביאו לר"ע נ"ע לתקנו: דף לא ע"א רב הונא בר חייא נעשה גבאי למלך · וביוחסין כתב רבי חייא בר הונא נעשה גבאי למלך : סליק

הגהות וחדושים על מסכת בכורות

מאת הגאון המובהק וכו' מו"ה דוד לוריא זצ"ל מביחאוו.

דף ג ע"א גמ' דוקא או ל"ד ת"ש דאריב"ל כו'. פי' ומדקאמר מר י' ומר ק' ושוו דינייהו ש"מ י' לאו דוקא י' אלא אפי' טובא ומר קא גזים בי' ומר קא גזים בק'. ודחי לעולם דוקא י' אלא דלא דמו אהדדי דעבד חמור וכק'. ובזה א"ש ללישנא בתרא דמקשי ת"ש דאריב"ל כו' דאם נפרש שם כפרש"י כאן מדגבי עבד כו'. א"כ קשיא דהו"ל לאקשויי מברייתא דנותן לו בקבלה עד י'. אבל לפי פירושי א"ש בס"ד. דכבר שני לי' דבקבלנות לא פסקא מיני' וקילא וא"א למידק מינה אבל עבד דפסקי' מיני' ס"ד דשוה לבהמה (וא"ת מ"ט לא משני אקושי' לל"ב מברייי'. דלאו דווקא קאמר ר"ל. י"ל דמ"מ הו"ל למימר בלישנא דברייי'). ככ"ל נכון בס"ד: **ע"ב** דהו"ל שרוע כו' אבל בהמה שתיהם קטנים כו' אי משום שינוי אפי' כו' דהו"ל שרוע. וא"כ ע"כ מוכח דלא חשיב שינוי. ובע"כ ה"ט דכיון דאשתני לדבר שבמינו קדוש בבכורה לא הוי שינוי וא"כ תקשי לר' יוחנן. ולהכי אצטריך לאסוקי די"ל ג"כ משום שינוי ואפ"ה שתיהן וא"כ לא קשיא לר' יוחנן בעיקר דינא. גם קושיא דלעיל מאי קמ"ל לק"ל כיון דאיכא למימר מתני' משום שרוע הוא וכמ"ש רש"י ז"ל: **שם** ויהב להו לכהנים. והא לא קשיא כיון דאקני לאודויי' לעובד כוכבים למה יהב לכהן. די"ל דלא רצה להפקיע ממון כהן רק כוונתו הי' דלא ליתי לידי תקלה א"כ הי' רוצה להזהר דלא ליתי איגש אחרינא כדאמר לקמן. והש"ס קאמר דמ"מ איכא דתני בהאי ולא ידע בהאי: בתוס' ד"ה כהני' כו'. תירוצם ז"ל דחוק אלי. ואני אומר דלענ"ד לק"מ. דנהי דמוכח דאותן בכורים הפקיעו עצמם שהם לוים כמו שהפקיעו אותן הלוים שא"צ להפקיע עצמם (ר"ל הפשוטים) את בכורי ישראל אבל שיהיו בכורי ישראל פשוטי' לדורות מנ"ל דהא כמו כן לא מהני לוים שבשאר דורות הפשוטי' למפטר בכורי ישראל להכי מצטרכינן למעבד ק"ו כיון דהוי' להם קדושה או לפטור ישראל. לכ"ש שיש בהם קדושה להפקיע עצמם לעולם ככ"ל ברור בס"ד:

דף ד ע"א תוס' סד"ה אם כו' דוקא באדם שקדושת כו'. וצ"ע דלקמן בסוגיין פשיטא לן דבכסף שפדו לדורות פדו באותה שעה והיינו בכספן של לוים דומיא דבשה שפדו לדורות פדו באותו שעה שפרש"י בשיין של לוים ע"ש. ולשון הש"ס אם הפקיעה קדושתן של לוים קדושת ישראל אין מכריח לדברי תוס'. ועיין: **ע"ב** גמ' דרחמנא אמר לקדשו כדכתיב קדש לי כו'. ולכאורה מ' לפרשו דהיינו כדמסיק ר' אלעזר לקמן ודר"א אל"ק נמי קאי ודחוק מאד אגלי על כן נ"ל דהשתא טעמי' דר"י מפסטי' דקרא דא"ל קדש לי מ' מיד באותה שעה יתחיל לקדש והיינו הנולדים במדבר (ור"ל דחק לאוקמה בנולדי' במצרים). אבל לל"ב דר"ל מודה בעד הפקודים קדשו בכורו' במדבר אין ראי' מהאי קדש לי להכי אצטריך לדרשא דר"א כן נ"ל בס"ד: רש"י ד"ה ממאי דבשה כו'. ע"ש ולפי פי' ע"כ הא דגמרי' מכסף נמי ה"פ דכספן של לוים פדה הבכורים. שהלוים הן וכספן להקב"ה. וא"כ צ"ע מאיכן מוכח דבכסף בו פדו באותה שעה דמ"ש רש"י ד"ה בכסף מדכתיב (במדבר ג') ולקחת חמשת שקלים. לא הבינותי דזה נאמר בעודפים דדינם שוה לבכורי דורות ויש ליישב בדוחק:

דף ו ע"א תוס' סד"ה ור"ש כו' וכוכו דמי לאמו א"נ נתיר קלוט מהוא טמא ואת יעמוד לאיסור כנ"ל ועי' ברא"ש: באד"ד דמה הוא זקוק כו' ר"ל מדנקט ר"א ולא שאר תנאי דאית להו אתין ש"מ דלא תלי' בהא דאפי' לתנאי דדרשי את י"ל דסברי אינו סותר בזיבה ואת לדרשא אחרינא לבר ר"א דרש לי' להכי: **ע"ב** גמ' ודלמא לסחורה. והע"ג דאסור לעשות סחורה במינין טמאים מה"ת (ועי' בטו"ז יו"ד ר"ס קי"ז) מ"מ הכא הוי כליידי חיות ועופות שנזדמנו להם מינין טמאים (דליכא למימר לא הי' לו לחלוב הבהמות. דלערא דבהמה הוא וכדאיתא בשבת דמותרין למכרן. ולפ"ז יש להוכיח מי שיש לו חמורה וגמלה (שמותר לגדלם דעיקרן עומדין למלאכה לא לאכילה). מותר לו לחולבה ולמכור החלב לעובדי כוכבים דהוי נמי כנזדמנו לו מיני טמאים מיהא אם אין הבהמה מצטערת אם לא יחלבנה כלל וכגון שיש לה ולדות שיונקים החלב. לכאורה אסור לחולבה. או אפשר כיון דבא לידו ממילא דבר שיוכל להרויח בה מותר למכרו וכבא לידו כבר דמי. וכן לענין מכר מצינו ב"מ טז. שתעלה מצודתי היום כו'. וכן בחלב משמע שם טפי דכשהולך לחלוב ודינו כהיום חשיב מכירה. (ועי' בתי"ע בשביעית שלא ירד לכ"ז במכ"ת והנית בצ"ע בחנם): **שם** משתכח לן קרא במידי דלא חזי. נ"ל לפרש לאו לא חזי לגמרי קאמר דהא חזי לסחורה אלא לא חזי לאכילה קאמר. עי' ת' מ"ע ס"ט למ"ד בזה: רש"י ד"ה גמל טמא הוא כו'. עיקר הוכחת הש"ס הוא מטמא הוא טמא ואין אחר. ג' אחר מ' גמל אחר כי"ב במראיתו ותמונתו וע"כ זה בטמא הבא מהטהור. וא"כ לא ידעתי פרש"י ז"ל שכ' דסתם כו'. דמזה אין שום ראי' דקא י' קרא אטמא נולד מהטהור טפי מטהור הנולד מהטמא:

דף ז ע"ב גמ' והכי נמי מינא דטמא הוא. להאי לישנא דבריותא דסוסים וגמלים משום דמיא עול כו' א"כ אפי' בחמור אי לאו מגופי' קא ממלו ודאי אין סברא לאסור כלל. רק אי נימא דעכירי משום דמגופי' קמימלו והיינו דאצטריך למימר דבמאי דתני הנא מן הטמא משמע מינא דטמא והאי נמי מינא דטמא כפרש"י ששוה במראיתו דעכורי ודמו לחלב. אבל לל"ב דהיתרא דסוסים וגמלים משום דפירשא בעלמא הוא ושפיר פשט בפשטא שהיוצא מהטמא והכי מטמא קאתו ואפי' לאו מגופו קאתו ומיא עול מיא נפק אסור דקאתו מטמא. וסוסים וגמלים שרי דפירשא בעלמא הוא וכעור הבא נגד פניו של חמור (מעתה לא ולמד מה עשו לנו מגיהי ספרים הלא הוא בעל נ"ק שעירב ב' דבורי רש"י בתכורו. ועי"ז מתקלקל הפשט לגמרי ושרא לי' מאריי). שוב ראיתי בס' היש"ר לר"ת סי' תל"ד קצת מדברי ושמחתי: **שם** מיתיבי מפני מה כו'. לל"ב הקושי' כפשטא ולל"ק נ"ל דדבש נמי מינא דטמא הוא מקרי דמשתנה מראיתו (דדמי לחלב דמ"כ חמור אין פירושו לחלב משירק כינו כעכור ונעשה בו שינוי הוי דינו כחלב וא"כ ה"ה דבש כן נלע"ד): **שם** ומה ראית וכו' כלומר נרבה הכל דשקולין הן ויבואו וכו'. ור"ת בס' הישר לא פי' כן ע"ש וראיתי בס' הישר לר"ת דמפרש לל"ב דלא שתו אינשי כלומר וקבעו מלתא דשכיחא אבל אה"נ דמבע"ל דסוסים וגמלים (ואיכא נ"מ גדולה בין תרי לישני דרב ששת וקי"ל מסתמא כל"ב (ועי' ברא"ש) ככב"מ) דכל שמשתנה טעמו קמבע"ל (אבל לא נשתנה טעמו ולא חזותו פשיטא דמיא עול ושרי מדתנן בטריפה שינקה מהכשרה חלבה שבקיבתה מותר בס"פ כל הבשר. וזה שהכריחו לר"ת לפרש כן. דלפמ"ש קשיא אי אע"ג דמיא עול מ"מ אסור א"כ טריפה שינקה מכשרה נמי ליתסר אך לולי דברי ר"ת ה"א דלק"מ דכל זמן שלא יצא מהטמא לא מקרי יוצא מטמא וחלב קיבה כנוס במעיה. שוב עיינתי ברא"ש והוא מפרש ג"כ כדברי ר"ת דלל"ב אסור גם דסוסים וגמלים (ולזה א"ש טפי ל' רש"י שכ' אפילו לאו מגופי' ממלו יאסר) אך תמיהני שרוצה ליישב דברי ר"ת במה שר"ת בעצמו בס' הישר לא כ' כן שהוא כ' דדבש שוה למ"ר לתרי לישני גם פסק להדיא דמ"כ דחמור מותרים (ובוודאי הרא"ש לא בא ליישב דברי ר"ת רק שקיל וטרי להלכה בדבש צרעין) וכ' דשינויא דחיקא דמוקי כר' יעקב. ותימה דבכ"מ מני' דאמורא פוסק הלכה כיחידאה ואין סולה פה דלא למיפסק כוותי'. (וסוגי' דשינויא דחיקא עיקרה ביבמות נ"א ב' ואין ענינה לכאן). וערש"י שבת ק"ז ב' דצרעין אין במינן נגוד מ' קצת דדובשו אסור דאל"ה נגודין משום דבש. והתם באכילה תלי (ומה שנראה שם מפרש"י דגזין טהורין והכא מוכח דטמאין צריך לחלק בין גזין להגזין (ומ"ש ברש"י דשבת הגזין ע"ש וצ"ל גזין כמו שהוא בגמרא שם) וא"נ מס' ברש"י דכאן תי' הגזין ועל צרעין לחוד כ' רש"י מין ארבה ובמקום הגזין הוי גרס חגבין כגי' שהי' לפני התוס'. ובירושל' מוכח דלא כרש"י דשבת ע"ש ס"ס שמונה שרצים. אבל בתוספתא מ' קצת כפרש"י). וזכרני שר' יעבי' בשאלי' ס' המכריע חלק ג"כ ע"ד ר"ת בזה. ובעת אינו עמדי:

דף ח ע"א גמ' כל שתשמישו ועבורו שוה. וקי"ל א"כ לעיל (ז' ע"א) מאי קמ"ל ריב"ל דאין טמאה מתעברת מטהורה (מי' זו י"ל דדקות קאמר דלא מצינו דקה טמאה לבהמה) ולא טהורה מטמאה ולא דקה מהגסה והא אין עיבורן שוה (ואפשר דקה טמאה שוה לגסה) ומאי פליגי ר"א ורבנן עלי' בבהמה מן החי'. נחזי אי תשמישן ועיבורן שוה ורש"י פי' ומגדלין זה מזה מניקין לפ"ז יש לדחוק דדוקא להוליד ולהניק בעי תו"ע שוה הא להוליד או להניק לחוד לא. (ובזה א"ש מה שמצינו במדרש שח"ע מ' דרומס ורומולוס הניקתם זאבה וכן בס' יוסיפון על כורש. וא"ל בזה נגם פרטי. אלא דאע"ג דאין תשמישן שוה דאדם פכ"פ ואין עיבורו שוה דזאב לשלש שנים כדלהלן אפ"ה יכולין להניק זה מזה לבד. מי' בלא"ה יש לפרש תשמישן שוה דלא כפרש"י לענין פכ"פ ופכ"א אלא לענין תשמישו ביום ובלילה) ומוכרחין אנו לומר דאפי' חיה ובהמה שתשו"ע שוה פליגי (וטהורה וטמאה ודקה וגסה נ"ל כמ"ש לעיל) וכן מוכיחין דברי הרא"ם פ' או"ב סי' ג' ע"ש: רש"י ד"ה אלא להכי כתב רחמנא כו' שבשנה יש ז"פ נ"ב עכ"ל. אינם אלא ו"פ נ"ב שז"פ נ"ב עולים שס"ד וי"ב חדש לכל היותר הם שנ"ו ונ"ל כיון דרובא דפעם שביעי איכא הכא יחשיב לי' ז"פ ואע"פ שכ' תוס' דלא אמרי' כלב דאין החשבון מכוון שיהי' ז"פ ועוד ו'. התם לא הוי רובא. ודרש"י שבע"י כתוב לאמר דשנה מעוברת שס"ה. נראה שסובר אע"פ שבברי' תני ני"ב חדש מ"מ בשנה מעוברת הוי י"ג. שלפי השנה עבורו לא לחדשים (ועי' מ"ש בס"ד בחדושי לחולין נח: גבי תריסר ירחי שתא) אך אין כ"ל ויותר נ"ל כמ"ש וסברתי מוכרחת להלן בגמרא גבי עז מתחיל א' לשלש. דעז לה' חדשים שהם לכל היותר ק"ן יום. ותחול לנ"ב ג"פ נ"ב עולה קנ"ו אלא נ"ל כיון דלא מישתוו לרובא דפעם ד' חשבינן לי' בג':

דף ט ע"א במשנה וילדו וגו' ב' זכרים ונקבה כו'. הנה בהך בבא איכא ס"ס וכמ"ש הרא"ש. אך בס"ס זה עדיין מקום לומר שלדעת הפוסקים דספק א' בגופו וספק א' בתערובות לא חשיב ס"ס. ה"נ הוי הכי. אבל בסיפא דשתי נקבות וזכר ודאי איכא ס"ס גמור דלמא לא ילדה רק נקבה ואת"ל נקבה וזכר דלמא הזכר יצא את"כ (וצ"ע אם י"ל ס"ס בהיפוך שמא ילדה זכר לבד ואת"ל נקבה שמא הזכר יצא קודם). וכן בב' נקבות וב' זכרים איכא ס"ס זה שמא ילדה ב' נקבות ואת"ל זכר ג"כ שמא הנקבה קודמת לו. והרמב"ם פטר באמת בהני תרי בבי מלהפריש עלה ומהאי ס"ס וגם הראב"ד מודה לו ורק שהשיג יפה על הס"ס של הרמב"ם שכ' בב' נקבות וזכר שמא ילדה ב' נקבות ואת"ל אחת שמא נקבה א' והאחרת זכר ונקבה. ובאמת זה תימה דהס"ס צריך להיות כך ואת"ל זכר שמא יצא אחרון ובפי' המשנה כ' ס"ס כהוגן ע"ש. והדבר ברור בעז"ה שזו כוונת הראב"ד. (ודברי הכ"מ בכאן אין ראויין אליו ז"ל. ועי' בט"ז ס"ס שכ"א שדבר נכונה בטעם סברת הרמב"ם בזה. שוב הגהתי במשנה למנך ונגע בדברי ואין דבריו נכוני' לענ"ד הן כפי' בדברי הראב"ד הן מה שנדחק ליישב הקושי' על ס' מהרי"ו בן לב ע"ש: **ע"ב** גמ' דר"י לטעמי' כו' ור"ש סבר כו'. ופסקו רבוותא כלהו הלכתא כר' יהודה. עי' ברא"ש. וכן מוכח להדי' לקמן יב ע"א לרבינא ע"ש ואלו בשותפות עובד כוכבים אסקי' לעיל ג: בעובדא דגיורת דלית דתם לאה דר"י דאמר שותפות עובד כוכבים חייבים בבכורה. וא"כ האיך מנאנו ידינו ורגלינו בבהמ"ד. (ומצאתי קושי' זו בפתיחת ס' ט"א ע"ש). ולבי אומר לי שמכח זה עבד הרמב"ן והרא"ש עובדא לחדשו הלכה מעצמם. לאמר דאיסור גיזה ועבודה ליכא לר"י ג"כ ורק משום הנאה אסור לגוז וכ' עוד דגרוע אפי' מקדשי ב"ה דאסירי בגו"ע מדרבנן ע"ש. ולכאורה תימה מנ"ל לדון בדבר החדש. אבל נראה דקושי' הנ"ל קשיתי'. ולדבריהם א"ש קושי' זו. דלמאי דקי"ל נמי דש"ע פטורה וממעטי' פ"ח. מ"מ י"ל דמאיסור גו"ע קממעט ולא מהנאה. מיהא ר"ש גופי' ס"ל דאין לחלק בזה והטעם דהא מהי תיתי איצטריך מעוטא וכ' רש"י בד"ה שלך דכ"כ דלא ממעטי' לי' לא גרע מבהמה טהורה. וסבר ר"ש כיון דגלי קרא דגרע לענין גו"ע. מהי תיתי נחמור ונימא דשוה לענין הנאה. אבל אנן ס"ל כר"י בהנאה מכח סברא דל"ג דיש לך דבר כו' (ור"ש לא ס"ל האי סברא כדלעיל). והאי לישנא (חסר) עי' לקמן יא ע"א (חסר) כו' אפ"ת ר"י כו' וע"ש ברש"י. וא"כ אהני מעוטא למשרי בגו"ע אבל איסור הנאה נשאר מסברא דלא מצינו כו'. ור' יהודה גופי' דרש כשמעתי' דש"ע חייב (ואפשר דר"י גופי' אוסר פ"ח בגו"ע ממש וצ"ע בזה):

דף יב ע"ב תוס' ד"ה ודאי כו' מי' דאסור כו'. ל"י למה הוצרכו לדיוק זה דמשנה ערוכה היא ספ"ז דשביעי' אין לוקחין עבדים וקרקעות ובהמה טמאה מדמי שביעית ואם לקח יאכל כנגדו. וקושיתם לא זכיתי להבין מאיזה טעם יחשב זה הנאו ובעורו שוה:

דף יג ע"א גמ' לומר שאינו עובר עליו כו' אלא אמר רבא. והשתא לרבא לא אצטריך לן למימר דלרבנן דלא מקשי עובר אחר ל'. ופשיטא מ' דרבא ארומיא דלעיל קהדר וקאמר דהא רבנן והא ר"א. ולרבנן פ"ח לאלתר. וקי"ל כרבא דבתרא הוא וכרבנן. והאי לאלתר לאו היובא אלא רשות וזרוז שלא להקדי' המצוה וזהו דעת הרא"ם והטור (והב"י כ' דמוכח בגמ' דלרבנן אי משהי אינו עובר לי' היכן מוכח) וי"ל דרבא לשנויי הך ברייי' דמצותו כל ל' יום קאתי (וכ"מ קצת מפרש"י) אבל אדהב ששת לא פליג. וכנראה שזו היא שיטת הרמב"ם בחבורו וע"ש ובכ"מ. וכ"מ אא"כ לרבינו ז"ל בביאורו מ"ו ומ"ש שהרמב"ם ל"ג אלא ל"י מי מכריחנו לזה לענין בן פקועה עי' תוס' חולין עד: בד"ה דגמר כו'. ולפירושם קשה טובא מאי ק"ל לרב אשי אדמר זוטרא הרי משנה ערוכה היא אין פודין בשחוטה וע"ז לא הוסיף דב"פ בכלל שחוטה. אלא נראה כפרש"י דר"א קמפייל בי' אי גמר מפסח דפסול מטעם אחר. (דאטעם שחוטה מסתבר לי' לר"א דכיון דרהוט שם קרינא בי'). והש"ס דבעי מעיקרא היינו דידע סברא דר"א דלא ילפי' לענין זה מפסח. אם לא דמטעם שחוטה פסלי' לי': **רבינו** ביאר דין חדש דאם הפ"ח פחות מג' זוזי שוי'. אפי' פודה בשה א"צ שיהי' ג' זוזי רק שוי'. (אבל אם פודה בממון פשיטא דפודה בשוי') דלא יפי' חמור כ'. וסברתו נכונה מאד. והוי איפכא ממש מפי' הרמב"ם: **סליק**

הגהות מהגאון וכו' מוהר"ר יוסף חנינא ליפא מייזליש זצ"ל

דף כד ע"א גמ' ורחה בעשר בחמש עשרה. נ"ב דייקתי על הלשון עשר חמש עשרה דהי' יכול למינקט דין זה בשנים וכ"ל דבאמת גם התוס' הקשו דל"ל למינקט בענין זה לימא הנכנס לתוך עדרו ורחה זכרים כו' וגם אנכי דייקתי מדוע נקט ראה בלילה וגם מה הוסיף רשב"ג על המתני' ע"כ נ"ל דבאמת במתני' מבואר רק הדין דמצאן בעת שכבר הן מיניקות. א"כ הרי בעת שבא כבר נולד הספק ע"כ מוקמי' הדבר בחזקתו כשעת מציאתן וא"ת שמא בנה של זו בא אצל זו. אולם נחזי באופן שבא בעת שילדו כ"א א"כ כיון דבעת שבא לא הי' הס' כלל והיה יוכל לברר ולהפריש ולד המבכרות מהולד שאינו מבכרות וכל היכא דאפשר לברר לא סמכינן אחזקה א"כ אף שביטל אח"כ בידים הבירור תו לא סמכינן אחזקה. ורק רשב"ג הוסיף דין זה דאף באופן דבא בעת הלידה ג"כ א"א להחמיר מספק. והיינו באופן דנכנס לתוך עדרו בלילה והיה הרבה כמו עשר וחמש עשרה דבשנים גם בלילה יוכל לברר ולהפריש כל ולד מאמו תיכף אחר הלידה ורק הרבה ובלילה אין באפשרו להפריש ואח"כ ראיתי ודייקתי בלשון הרמב"ם וראיתי שא"ל נתכוונתי לאמת דכ' בזה"ל מי שהיה בעדרו מבכרות ושאינן מבכרות וילדו ואין שם אדם ונכנס ומצא את המבכרות מניקות נקיבות כו' עמוד וראה דהוסיף הרמב"ם הני תיבות "וילדו ואין שם אדם" אשר זה לא מבואר בסוגי' ונראה בהדי' דכוון למ"ש דדוקא בלא היה שם אדם בעת הלידה ורק אח"כ נכנס לאחר שכבר נולד הס' אז א"א ומוקמי' אחזקה כשעת מציאתן אבל בהיי' אדם בעת הלידה א"כ היה יוכל לברר אף שלא בירר חוששין מספיקא להחמיר ולא מוקמינן אחזקה:

דף מט ע"ב גמ' והע"ג דקי"ל כו'. נ"ב לפני הרא"ש נראה דלא היה גי' זו ופסק כרב. אך ברים נדה נראה מהרא"ש דגם לפניו היה גי' זו. ועיין בסמ"ג מ"ע סי' קמ"ד דג"כ גרים כן אך דבריו שם לכאורה סותרין זא"ז ועיין בשו"ת מהרי"ק מה שהשיג ע"ז ומוקי פלוגתייהו הכל בסתם אבל במתנה ואומר לאחר ל' יום גם לשמואל מהני ומביא ראי' ע"ז מסוגי' דשואל דף ק"כ ע"ב ועיין בשו"ת מהרש"ל שאלה ז' מה שהשיג עליו והוא מפרש דבאמת פלוגתייהו היה גם בפירש לאחר ל' יום רק התלמודא פסיק כוותי' דשמואל רק בסתם מדמדמי לשוכר דג"כ אמרי' אאפת"ז וא"כ דבנתאכלו אין בנו פדוי א"כ י"ל מש"ה בבכור אינו פודה תחילה משא"כ בשוכר ורש"ל השיג דבשוכר ג"כ שייך חשש נפילה ובאמת י"ל דנפילה ל"ש ועיין בשו"ת תפארת צבי: **סליק**

הגהות מאת הגאון מוהר"ר צבי הירש זצ"ל אבד"ק בערלין

דף ט ע"א שני זכרים. נ"ב עיין בסרע"ב משום דאיכא בכל חד מהנך ספיקי טובא וכו' כל ימי הייתי מצטער על דברי הרמב"ם ז"ל הללו דמרפסן אגרי דהא סוף סוף אין כאן כ"א ספק א' להתירא דשמא האי זכר לא יצא תחלה ואינך כולהו לחיובי דבין אם אחת ילדה השתי נקיבות ואידך זכר הרי הוא בכור ואם אחת ילדה נקבה ואידך זכר והדר נקיבה הרי הוא בכור וא"כ אדרבה איכא ספיקי לחומרא טפי מלקולא והי' נראה להחמיר טפי מחדא ספיקא שהחלקים שוים עד שמצאתי את שאהבה נפשי בס' מל"מ פי"ב מהל' בכורים שעמד בכל מה שיש לעמוד בזה והניחו בצ"ע:

דף יא ע"ב גמרא אבל העובד כוכבים נ"ב עיין מש"כ בדמאי פ"ג מ"ד [אמר נכרו אלו הם דברי הא"ז ז"ל שם בד"ה אבל העובד כוכבים כפירותיו וכו' הרי הן כפירותיו של עובד כוכבים עיין בתוי"ט דמיירי בחולין מתוקנים עפ"י הרמב"ם פי"א מהל' מעשר ועיי"ש בכ"מ והדברים צ"ע דהלא בבכורות דף יא ע"ב מפרשינן לה למתני' בהדיא לחיובא וכן משמע לישנא דהרי הן כפירותיו וכן משמע בפ"ב דע"ז דף לא ועיין בר"ש ומש"כ הרא"ש צ"ע ואין הזמן מסכים עמדי לעיין בו שוב מצאתי בתשובת מהרלב"ח סי' א' דף י ע"ג שהאריך במשנה זו בפירושה ואין הזמן מסכים עד כי ירחיב ה' לנו עכ"ל ועיין בקונטרס צבי תפארת הנדפס בס' נטעי דוד אות א':

דף לז ע"א מתני' מכרוהו לעובדי כוכבים. נ"ב עין בתוי"ט ואני תמה וכו' עיי"ש ואחר המחילה מק"ת לא ידענא מאי קשיא לי' דנהי דשרי המעות לעובד כוכבים מ"מ איהו לא מצלמי לי' אפי' דמי טריפה דהא לאו מידי שקלו מיני' כיון שאסור בהנאה ובלי ספק אגב שטפי' לא עיין ביה ותו דלפי פשוטו' מיירי לאחר שנודע להם ואסור להאכילו לעובד כוכבים וגם להשליכו לכלבים שאין דרך למכור בשר כשר לעובד כוכבים וכ"ש להאכילו לכלבים ולא קתני לה במתני' כלל בהא א"ו מיירי לאחר שנודע ולא ידעתי על מה נתחבט ג"כ בתוס' חדשים הללו אחר שכתבתי הנ"ל נסתפקתי אם מ"מ כשכבר נתנו לו הדמים גבי אסורי הנאה ומכרוהו אם יכול מיהת להחזיק בדמים כשיעור מה שקיבלו הם ומסברא אמינא דלא ופשפשתי ומצאתי בח"מ סי' רל"ד בהג"ה שהביא בשם הס"ך שכתב בשם הפוסקים עיי"ש ופליג על המחבר ז"ל בספרו מע"מ ואין הספרים מצויים אצלי בהיותי עלי דרך וב"ה שכוונתי אל האמת:

דף מז ע"ב מתני' והקפה. נ"ב בערוך גרס כופת בכ"ף ומפרש ליה מלשון גבח וגוף הענין כדפירש הרב והוא מ"ס דמכילתין ובתשובת מיימוני סדר נשים סי' ל"ד מביא בשם רבינו שמחה על דיני מומים שבירושלמי ס"פ המדיר גרס ג"כ כופת ופי' שהוא תין שחין כדמפרש בבכורות. ולא ידעתי מקום זולת זה שבכאן ואין כאן ענין לזה כמבואר וגם גבח שהביא הערוך איננו לשון גבח האמור במקרא כדמפרש אלא מלשון יון או זולת עיין כתר כהונה ונ"ד מן התפוה: **סליק**

הגהות וחדושים על מסכת בכורות מאת הגאון וכו' מוהר"ר יצחק אייזיק חבר זצ"ל.

דף ב ע"א תוס' ד"ה ונותן כו' ואי איירי בפטר חמור כו'. נ"ב פי' כיון שצריך לפדות כולו א"כ נשאר ביד ישראל למה אינו נותנו לכהן וע"ז קאמרי שאי איירי בפטר חמור כו':

דף ג ע"א תוס' ד"ה רב חסדא בסופו. דאע"ג דושטו נקוב טריפה וחיה כו'. נ"ב ר"ל דמה דקאמר רבא הכא שעושה אותן טריפה ר"ל מן הארכובה ולמעלה דאע"ג דכושטו נקוב ס"ל דטריפה חיה מ"מ בבא דלמעלה מן הארכובה אינו חי'. עי' צ"ק:

דף ט ע"א ומ' כי מטי כו'. נ"ב הנוסחא בע"י כי מטא לבי בליעי אית ביה תלת גלמי חד מטי ידי' אריסי' וחד מטי אליבי' ובתרא דכולהו מתוי בידיה לאחורי' שקל כוזא כו':

דף יא ע"א גמ' ר' יהודה נשיאה ה"ל פט"ח. נ"ב נ"ל שיש ר' יהודה נשיאה קדמון שהיה בימי ר' טרפון שהיה רבו של ר"ע ואינו אותו שהיה בן בנו של רבינו הקדוש:

דף ב ע"א תוס' ד"ה ואיבעית אימא כו'. ולא קאמר בשר תאוה כו'. נ"ב מדברי תוס' אלו מוכח דס"ל דניקב הושט אינו נבילה רק טריפה ולא שייך לומר בספק נקב הושט חזקת איסור ודו"ק:

דף לז ע"א גמ' הלכה כרבים. נ"ב עי' עירובין מ"ו ע"ב בתוס' ד"ה כר"י מחביריו וצ"ע:

דף נט ע"א רש"י ד"ה קדוש מאליו שאם מנה עשר. נ"ב נ"ל תשע: **ע"ב** רש"י ד"ה מנין הראוי פוטר כו' ולהתעשר העשירי עם אלו הס"ד ואח"כ מתחיל הדיבור למנין דהשתא. ונ"ל המנויין. השתא משמע לן כו'. ותי' שמנויין הוא מלין בגמ'. ובזה אתי שפיר וא"צ להיפוך הגירסא של צ"ק ודו"ק "מ"ר":

ברא"ש פ"א סי' ו אריב"ל כו' וקי"ל כריב"ל. נ"ב עי' ברא"ש מס' חולין פ' או"ב סי' ג' דשם פסק דלא כרי"ף דבאמת קי"ל חי' מתעברת מבהמה וצ"ע:

פ"ג סי' ג' היכי דמי כו' דהלכה כשמואל. נ"ב צ"ע בכ"מ בש"ס דקי"ל דהכרעת שלישית אינה מכרעת. עי' פ' כירה ועי' פ' השוחט דף ל"ו ע"א מר לא שרפיה כו' ודו"ק:

פ"ד סי' ה' הנוטל כו' והא דתניא כו' באגר בטלה דמוכח. נ"ב נ"ל דלא מוכח:

פ"ה סי' ו' היה בכור כו' אמר ר"פ כו' טעמא מאי דבטל תורה הוא. נ"ב צ"ע כיון דבזה"ז הוי דרבנן א"כ הוי ספיקא דרבנן ואפשר כיון דעיקרו מדאורייתא כגון בזמן הבית לכן ספיקא לחומרא:

פ"ח סי' יא הבכור נוטל כו' מ"מ א"ק כו' אבל בין מיתה לחלוקה. נ"ב צ"ל בין יבום לחלוקה: שם ולא האשה בכתובתה ה"מ ב"ח. נ"ב צ"ל ה"ה ב"ח:

קיצור פסקי הרא"ש פ"א סי' ד' פרה כו' שילדה כמין סוס ספק כו'. נ"ב נ"ל שילדה כמין סוס פטור ואם מקצת סימנים דומים לאמו אזי כפרה שילדה כמין חמור חייב וחמור שילדה כמין סוס ספק כו'. כצ"ל: סי' טו אין פודין כו' את פטר חמור יקבר הטלה כהן כו'. נ"ב נ"ל יקבר והטלה לכהן. אחד כו'. כצ"ל:

פ"ג סי' ב חלב כו' והרמב"ם. נ"ב נ"ל והרמב"ן: סי' ה הרמב"ם. נ"ל הרמב"ן:

פ"ז סי' א הבא כו' ואשה שכבר ילדה הוי בכור לנחלה ולא לכהן. נ"ב נ"ל לכהן ולא לנחלה: **סליק**

הגהות וחדושים מהגאון הגדול וכו' מו"ה אברהם זצ"ל (בעה"מ ספר משכיל לאיתן וכו') עם תוספת מרובה מבי"ק על הנדפס בש"ס זיטאמיר.

דף ב ע"א תוס' ד"ה והמשתתף. כתה"ש פ' אמור בכור איתי' בשותפות מדכתיב בכורות בקרכם ובצאנכם (וכן אי' בגמרא לקמן (דף ג' ע"ב) ואית היסוס לי' מדאיצטריך ביש' למעוטי שותפות של עובד כוכבים מכלל דשותפות ישראל חייב. ויש לי ליישב עפמ"ש התוס' גופייהו לקמן (דף יד ע"א) אהא דאמרינן דקדושת דמים מדחה מן הבכורה ולכך בהמת קדשים שקדם מום קבוע להקדישה פטורה מן הבכורה קודם שנפדה אע"פ שאינה אלא קדושת דמים והיינו טעמא משום דכתיב גבי בכור בישראל. ולפ"ז אתיא שפיר קושיית התוס' כאן דשפיר איצטריך קרא דבכור איתי' בשותפות גבי ישראל. דליכא למימר מדאיצטריך בישראל למעוטי שותפות של עובד כוכבים מכלל דשותפות של ישראל חייב דהא איכא למימר דאפילו תימא דשותפות ישראל נמי פטור וקרא דבישראל איצטריך למעוטי בהמת הקדש דפטורה ולא משום שותפות עובד כוכבים ורק השתא דכתיב לרבות שותפות ישראל אתא דבישראל אתא נמי למעט שותפות עובד כוכבים. אבל אי לא הוה כתיב לרבות שותפות ישראל ה"א דבישראל לא אתא למעוטי רק בהמת קדשים: ומה שהקשו עוד התוס' דבפ' ראשית הגז אמר בקרך ובצאנך למה לי למעוטי שותפות עובד כוכבים והכא ממעטינן לי' מבישראל. יש לי ליישב ולומר דודאי דשותפות עובד כוכבים פוטר בבכורה מבקרך ובצאנך נפיק והא דנקט במתניתין קרא דבישראל קאי אהמקבל ממנו דפטורה דידי' מבישראל נפיק וכדמסיק בפ"ב לקמן (דף טז ע"ב) דאע"ג דאחריות דאונסא וזולא הוא על ישראל המקבל מן העובד כוכבים אפ"ה פטורין מן הבכורה משום דאי אתא עובד כוכבים בעי זוזא ולא יהיב לי' תפיס לה לבהמה ולולדות ה"ל יד עובד כוכבים באמצע וכל יד עובד כוכבים באמצע פטורה מן הבכורה. והא ודאי מבישראל נפיק ולא מבקרך ובאנך דכיון שהאחריות שלהן הוא על ישראל המקבל קרינן בהו שפיר בקרך ובאנך דישראל ולא דמי לשותפות עובד כוכבים בעלמא שהאחריות של חלקו עליו הוא כדין שותף שהאחריות של אונסא וזולא הוא על הבעלים. ולהכי איצטריכו תרי קראי בקרך ובאנך למעט שותפות עובד כוכבים באבר אחד ובישראל אתא למעט היכא דיד עובד כוכבים באמצע להפוס כל הבהמה בתוכו. ודבר זה למדתי מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ד דבכורות שכתב בהמת השותפין חייבת בבכורה ולא נאמר בקרך ובאנך אלא למעט שותפות העובד כוכבים שאם היה שותף בפרה או בעובר אפילו אחד מאלף ה"ז פטור מן הבכורה. ואח"כ כתב המקבל בהמה מן העובד כוכבים כו' פטור מן הבכורה שנאמר בישראל המקבל לאן מן העובד כוכבים בממון קצוב ואם פחתו פחתו לישראל אע"פ שברשות ישראל הם והרי הם כקניינו הואיל ואם לא ימצא העובד כוכבים אלו ממון אחר לגבות ממנו יגבה מן הבהמות האלו ומולדותיהן והרי יד העובד כוכבים באמצע ופטורים מן הבכורה עכ"ד ומבואר כנ"ל. ולפ"ז דמבקרך ובאנך ממעטינן שותפות עובד כוכבים מעיקרא ל"ק קושיי' הראשונה של התוס' כאן אהא דאי' בת"כ דבכור איתי' בשותפות מדכתיב בכורות בקרכם ובצאנכם דתיפוק לי' מדאיצטריך בקרך ובאנך למעוטי שותפות של עובד כוכבים מכלל דשותפות של ישראל חייב די"ל דאי לאו רבויא דבקרכם ובצאנכם ה"א דבקרך ובאנך אתא למעוטי גם שותפות ישראל. ואפי' לרבנן דר' אילעי בר"פ ראשית הגז (דף קל"ה) דס"ל דלא ממעטינן שותפות מלשון באנך דכתיב גבי רה"ג מ"מ ה"א דש"ה גבי בכור דתני בי' קרא בקרך ובאנך תרי זימני בפ' ראה וכהגמ' בכמה דוכתי:

דף ד ע"ב גמ' ואימא בהמה רבה א"כ לכתוב קרא כו'. עיין תמורה (דף ט):

דף ו ע"ב גמ' ותלב דבהמה טהורה מנ"ל דשרי אילימא מדאסר רחמנא בב"ח הא לחודי' שרי כו'. בס' טודע ביהודה מ"ת חלק יו"ד סי' ל"ו הקשה דאמאי לא מוקי קרא דבב"ח בבן פקועה דליכא בי' משום אבר מ"ה ולבשל בשר בחלבו אסור דלא הוה כשחוט לזה דקרינן בי' בחלב אמו כיון דראוי הוא להיות אם ולהוליד. וכתב דנ"ל דהסוגיא אתיא אליבא דר"מ דמצריך שחיטה לבן פקועה. והד"מ דאה"כ מ"ק ולר"ש דשרי בהנאה משכחת לה למלקי' על בשולי' דלדידי' עדיפא הל"ל דאיירי בבן פקועה ולאיסור. אלא נראה דגבי בן פקועה ליכא אי' דבשר בחלב משום דהוה כשחוט. ובזה תתיישב קושיית הכרתי ופלתי שהקשה דאמאי לא יליף במעתין דחלב שרי מהא דהאכיל אברהם אבינו למלאכים חמאה וחלב דהתם י"ל שהיה מבן פקועה דמשמע שהאכילם בתערובות בשר דבן הבקר ולא תם לאיסור בב"ח. ואף למ"ד דגבי ב"נ בן פקועה אסור והוי כחי ואברהם סבר שהם ב"נ מ"מ אין אסור לבן להכול בב"ח דאף הגרים שבימיו היו רק גר תושב כמ"ש הא"ר כיון שלא מלו עדיין ולאברהם גופי' ודאי היה שרי ב"פ: שם מדכתיב ואת עשרה חריצי החלב כו' ולא"ה מהכא ארץ זבת חו"ד ואי לא דשרי משתבח לן קרא במידי דלא חזי. וצריך להבין דאמאי לא מייתי הגמ' מעיקרא מהאי קרא דזבת חלב ודבש שבתורה. ואף כי משכחינן טעמא במילתא דעדיפי' לי' הך קרא דמייתי מעיקרא תקשי דא"כ אמאי נאיד מקמייתא ובמאי פליגי הני תרי לישני. וי"ל ע"פ מאי דאיתא שלהי כתובות (דף קי"ב) דדרים זבת חו"ד ארץ שפירותיה שמנים מחלב ומתוקים מדבש. ולפ"ז אין ראיה מזה לחלב עצמו דשרי כיון דלאו בחלב גופי' משתבח לן קרא אלא בפירותיה שהן שמנים מחלב. וה"ט דלישנא קמא דלא מייתי מהאי קרא להתיר חלב. וטעמא דלישנא בתרא דנאיד מקרא דואת עשרה חריצי החלב י"ל דס"ל כדאיתא במדרש שמואל חריצי החלב גדיין מנועין מן אמהון. והוא ע"ד טלה חלב דכתיב בשמואל פי' טלה שיונק חלב אמו. וכה"ג חריצי החלב היינו ולדות שיונקות חלב אמן ליקח אותן ולהפרישן מהן. ולפ"ז לא איירי קרא בחלב גופי':

דף ט ע"ב גמ' ור"ש מאי טעמא פטר המור מותר בהנאה אמר עולא יש לך דבר שפדיונו מותר והוא אסור כו'. ויש לדקדק דהדרכה הא קי"ל דאין איסור הנאה תופס את דמיו לאסור חליפיו בהנאה וכדתנן בפ"ב דקידושין גבי המקדש בערלה ובכה"ג וכו' אינה מקודשת מכרן וקידש בדמיהן מקודשת. ומצאתי שהרגיש בזה בעל טורי אבן בהקדמתו. ומפני הדוחק רצה לאפוקי דברי עולא מפשטן וגם נשאר בקושיא עיי"ש. ואני אומר דשפיר מתפרשין דברי עולא כפשטן. והוא עפמ"ש תוס' פ"ק דחולין (דף ד ע"ב) דדוקא קידש בדמיהן מקודשת משום מאות פ"ו אבל שאר הנאות אסור לבעלים עכ"פ מדרבנן וכה"ג כתב הרא"ש בקידושין בשם רש"י. והיינו דדייק עולא כאן אליבא דר"ש יש לך דבר שפדיונו מותר לגמרי ולא אסרוהו רבנן בשום הנאה והוא אסור ומדלא אסרו רבנן לפדיון פ"ח בשום הנאה ש"מ שהוא מותר. וכן א"ש לפי מה שפי' הרא"ש שם והר"ן בנדרים (דף נז) דדוקא בדיעבד מקודשת דהוה כמו חליפי חליפין דשרו בדיעבד אבל לכתחילה אסור. ואף לדעת הרמב"ם והרמב"ן שהביא הר"ן בפ"ק דחולין דאם עבר ומכר איסורי הנאה הדמים מותרים ליקח בהן כל דבר מ"מ לכתחילה ודאי אסור למכור איסורי הנאה מה"ת וכמ"ש המ"ל בפ"ה דאישות. וא"כ ה"ק עולא יש לך דבר שפדיונו מותר לכתחילה והוא אסור. ומדמותר פדיון פ"ח לכתחילה גם מה"ת ש"מ שהוא מותר: שם בשלמא לר"י היינו דכתיב באנך אלא לר"ש באנך למה לי. בס' טורי אבן בהקדמה כתב דקושיא זו תקשי טפי לדידן דקי"ל כר"י דפ"ח אסור בהנאה וקי"ל נמי דשותפות עובד כוכבים פוטרת מבכורה וא"כ מאי דרשינן מבאנך כלל ומיותר הוא לגמרי. ועוד הקשה שם אסוגיא דלקמן (דף י"א) דקאמר דסתם לן תנא כר' יהודה דפטר חמור אסור בהנאה. הא כר"ש נמי סתם. והוא מדתנן דשותפות שבד כוכבים פוטרת מן הבכורה ומינה דפ"ח שרי בהנאה מדרשא דבאנך דאי אסור מאי דרים מבאנך. דלמשרי שותפות שבד כוכבים בגיזה ועבודה א"ל כיון דפטורה לגמרי מבכורה. וא"כ מאי אולמא סתמא דר"י מסתמא דר"ש והניח בקושיא. ויש ליישב בטוב טעם עפ"י הסוגיא דאיתא בר"פ ראשית הגז (דף קל"ו ע"ב) דר"ש פוטר את הטריפה מרה"ג ומפרש טעמו דיליף באן באן ממעשר בהמה שאינו נוהג בטריפה ופריך ונילף באן באן מבכור דנוהג בטריפה ומסיק פשוט מפשוט עדיף ליה. ומבואר מדברי התוס' שם דאי לאו דעדיף לי' לר"ש למילף פשוט מפשוט הוה יליף טפי ראשית הגז מבכור דנוהג בטריפה. משום דגבי בכור כתיב באנך כמו ברה"ג אבל גבי מעשר לא כתיב באנך אלא באן. ומשמע דה"ט דרבנן דר"ש התם דס"ל דרה"ג נוהג בטריפה דעדיפא להו למילף באנך באנך מבכור מלמילף באן באן ממעשר. ולפ"ז י"ל דהא דמקשה במעתין לר"ש באנך למה לי גבי בכור הוא דוקא לשיטתו דר"ש גופי' בראשית הגז דיליף רה"ג באן באן ממעשר ולא מבכור. דאילו לרבנן דילפי באנך באנך רה"ג מבכור ודאי איצט' שפיר באנך גבי בכור כי היכי דנילף רה"ג מיניה דאי לא הוה כתיב בבכור רק באן לא הוה נילף מיניה רה"ג. אלא הוה ילפי' רה"ג ממעשר דהוה פשוט מפשוט. והשתא לא קשיא לדידן באנך דגבי בכור נ"ל דקי"ל כרבנן ברה"ג וכמו שפסק הרמב"ם בהל' בכורים. וא"כ איצטריך באנך לכדאמרן. וכן א"ש הסוגיא (דף י"א) דקאמר דסתם לן תנא כרבי יהודה דאילו כר"ש לא סתם כלל דמהא דסתם דשותפות עובד כוכבים פוטרת אינו מוכח כלל דפ"ח שרי דאפשר דאסר. ואע"ג דא"כ לא איצטריך באנך לפ"ח ולשותפות עובד כוכבים מ"מ י"ל דסבר כרבנן דאיצטריך להו באנך גבי בכור לאלופי לבאנך דראשית הגז דנוהג בטריפה וכמ"ש: רש"י ד"ה ושור הנסקל כו' אי נמי אפי' ערפו ממש דנבילה היא כו'. יש לתמוה על פרש"י שהוא נגד הסוגיא דס"פ חטאת העוף (דף ע') דמבואר שם בהדיא דעריפתה מטהרתה מידי נבילה משום דכפרה כתיב בה כקדשים. ומ"מ י"ל פירושו דס"ל דהסיא סוגיא לא אזלא רק למ"ד דירידתה לנחל איתן אוסרתה בהנאה מחיים דאליבי' הוא דמוקמינן ברייתא דמייתי התם דחלב של שור הנסקל ועגלה ערופה טהור מקרא דכל חלב וגו' ומשמע דאלו בשרן טמא איירי בשלא נערפה העגלה אלא שמתה לאחר ירידתה לנחל איתן. אבל למ"ד דאינה נאסרת כלל קודם עריפתה ע"כ ליכא לאוקמא הך רבויא דמייתי מכל חלב לטהר חלב ע"ע רק לאחר עריפתה. וא"כ משמע דבשרה טמא גם כשנערפה. ולכאורה יש ליישב בזה קושיית התוס' בחולין (דף פ"ב). אם מדברי התוס' ובמנחות (דף ק"ח ע"ב) סד"ה ועגלה ערופה מבואר דלא ס"ל סברא זו דלמ"ד שאין ע"ע נאסרת מחיים מוכח מברייתא דס"פ חטאת העוף דאינה עריפתה מטהרת מידי נבילה. אלא דלכ"ע טהורה. ואי משום ברייתא דמייתי מכל חלב דשל פ"ע טהור ומשמע דבשרה טמא י"ל דמ"ד דעריפתה אוסרתה קושטא דלא ס"ל ההיא דרשא ופליג אהך ברייתא דהא סלוגתא דתנאי היא בכריתות וכ"כ התוס' בחולין וקרא דכל חלב דרים רק לחלב של שור הנסקל בלבד:

דף י ע"א גמ' הואיל ואיסורו חישובו. פסחים (דף מ"ו): **ע"ב** גמ' סד"א הואיל ואיתקוש לבכור אדם. לכאורה ז"א לרבנן לקמן (דף י"ב). אך א"ש לפמ"ש בס' קול הרמ"ז: רש"י ד"ה מאחוריו. ממול ערפו דכתיב וערפתו. יש להקשות על פירושו כמו שהקשו תוס' בכתובות (דף ל"ז ע"ב) אברייתא דמייתי התם גבי עגלה ערופה דכתיב וערפו דהיינו בקופין וממול עורף הא וערפו עורף ממש משמע. וא"כ ה"נ וערפתו דגבי פטר חמור נימא עורף ממש. וי"ל דלא מלשון עריפה דרים מול עורף אלא משום דגמרינן עריפה דפ"ח מעריפה דחטאת העוף. וכמו שתירצו התוס' בכתובות אהכיא דע"ע דגמר מחה"ע. ועוד דגמר עריפה דפ"ח מעריפה דע"ע כדתניא בסמוך:

דף יב ע"א גמ' או עז פרט לנדמה. עי' תוס' תמורה (דף כ"ד ע"ב): **ע"ב** גמ' ש"ה דכתיב לדורותיכם. והקשה הט"א בר"ה (דף ט"ו) למה לי קרא לדורותיכם לחייב עיסת שביעית בחלה דאי איתא דמיפטרה מטעם דאילו מטמיא בת שריפה כיון דעיקרה לאכילה א"כ תקשי ל"ל קרא למפטר פירות שביעית ממעשר וכדאי' במכילתא והביאו רש"י בר"ה שם דתיפוק ליה דשביעית לאו בת תרומה ומעשר היא מה"ט דאילו מטמיא בת שריפה הן. ומדאיצטריך קרא למיפטר שביעית מתו"מ ש"מ דלא מהני למפטר מטעם זה. וא"כ ל"ל לדורותיכם לחייב בחלה ותירוצו דחוק. אמנם א"ש בריות ע"פ דאיתא בספרי פ' שלח בפסוק לדורותיכם וז"ל להביא עיסת שביעית שהיא חייבת בחלה שהיה בדין ומה שאר פירות שחייבים במעשר פטורים מחלה עיסת שביעית שפטורה מן המעשר אינו דין שתהא פטורה מן החלה ת"ל לדורותיכם להביא עיסת שביעית שחייבת בחלה ע"כ. ולפ"ז קושיית הט"א מעיקרא לק"מ דקושטא דלדורותיכם לא איצטריך לאפוקי מטעם דאילו מטמיא בת שריפה דזה שמעינן מדרשא דמכילתא אלא איצטריך לדורותיכם לחייב עיסת שביעית בחלה כדי לאפוקי שלא ניפטרה מכח ק"ו דשאר פירות כמ"ש בספרי. ותדע דע"כ צ"ל כן דאילו לסברת הט"א תקשי לרבי שמעון דפ"ח דשביעית דמתיר לבשל ירק של שביעית בשמן של תרומה ולא חיים לשמא יטמא ויצטרך לשורפה מחמת השמן של תרומה ויגרום הפסד לירק של שביעית וכיון דפשיטא לי' לקולא להתיר לערב ולבשל שביעית בתרומה לכתחילה כ"ש דפשיטא לי' לתומרא דאין לפוטרה מחיוב חלה ותקשי לדידיה דל"ל לדורותיכם לחייב עיסת שביעית בחלה. ולפמ"ש א"ש דאיצטריך משום ק"ו דהספרי ובפרט דסתם ספרי ר"ש היא. ונראה דמזה יצא לו להרמב"ם בפי' המשנה ספ"ט דשביעית שכתב אמתניתין דהאוכל עיסת שביעית כו' וז"ל ובשביל שהיו פירות שביעית פטורין מן המעשרות שמא יעלה על דעתנו שהיא פטורה מן החלה ובא ללמדנו שהיא חייבת בחלה וכמ"ש הכתוב ראשית עריסותיכם איזו עיסה שתהיה ע"כ. והוא מדברי הספרי שזכרתי. ואף דשם ובמעתין מפיק מלדורותיכם והרמב"ם נקט מעריסותיכם אפשר דסמך נמי אסיפי' דקרא: שם אי מה בכור אדם מותר בהנאה אף בכור בהמה טמאה מותר ותנן מת פטר חמור ר"א אומר יקבר מאי לאו דאסור בהנאה. וק"ל דמאי קושי' מהא דאוסר פטר חמור כשמת הא בכה"ג גם בכור אדם אסור דע"כ הא דבכור אדם מותר בהנאה היינו דוקא מחיים דאילו לאחר מיתה ס"ל דלף אדם בעלמא אסור כדתנן גבי ערופה וכמ"ש אין בכור אסור בהנאה דהא גמרינן ותמת שם מריס משם דגבי עגלה ערופה לומר דמת אסור בהנאה וכדאמר בפ"ב דע"ז (דף כ"ט) ומשמע דמדאורייתא הוא וכן מבואר להדיא מדברי התוס' בפ"ק דערכין (דף ד') בד"ה נפשות דמת אסור בהנאה מה"ת וכ"מ בשלהי תמורה (דף ל"ד). וי"ל עפמ"ש התוס' בזבחים (דף ע"א) ונדה (דף נ"ה) דרק בשרו דמת אסור בהנאה אבל עורו מותר ולפ"ז היינו דפריך במעתין דנקים פ"ח לבכור אדם דשרו מיהא מותר אף כשמת והתנן גבי פ"ח דיקבר משמע כמו שהוא עם עורו. והמגם אכתי תקשי לדעת ר"ת בתוס' סנהדרין (ריש דף מ"ח) דגם עור של מת אסור מה"ת. וכן הוכיח בעל צ"ק מדברי התוס' בקידושין (דף נ"ז) ע"ש וא"כ מאי פריך כאן לר"א דנקים להתיר בהנאה פ"ח כשמת כבכור אדם הא איהו נמי אסור כשמת. ואין לומר דה"מ לענין הנאת שערו דגבי בכור דבהמה אסור וגבי מת מותר דמנ"ל למימר דלר"א שער המת מותר דילמא ס"ל לאסור וכמ"ד הכי בספ"ק דערכין (דף ז' ע"ב). וי"ל דמ"מ פריך שפיר דכיון דמקיש בכור בהמה טמאה לבכור אדם לא ס"ל לאסור פטר חמור אף לאחר מיתה משום ההוא היקשא דנסי דבכור אדם אסור לאחר מיתה אינו משום בכור דהו אף כשאר אדם בעלמא הוא וכי גמרי' בהיקשא ב"ט מאדם דינו דבכור הוא דגמרינן ולא שאר מילי:

דף יג ע"ב תוס' ד"ה כמאן כו' וא"ת וגזל עובד כוכבים היכי שרי הכתיב ואכלת וגו'. פי' היכי שרי לב"ע כשהוא ת"י כדאי' בב"ק (דף קי"ג):

דף יד ע"ב תד"ה גמר העברה. מאי למימר תחת תחת מקדשים. והקשה הצ"ק דע"כ איכא שום פירכא דליכא למילף מעשר מקדשים (ור"ל דהיינו שהוא קדוש במומי') דאי כמ"ל מעשר מקדשים ל"ל קרא גבי בכור דאינו קרב במומו נילף העברה העברה ממעשר. ול"נ דלק"מ דהא גז"ש דתחת תחת למילף מעשר מקדשים נתקבלה כדאיתא בפ' בתרא לקמן. וא"כ כיון שכן למידין ואין משיבין עלי' כלל. תדע דהא גז"ש זו דהעברה העברה מעשר מבכור נמי איכא למיפרך עלה דמה לבכור שאינו קרב במומו שכן קדושתו מרחם דהכי פריך לקמן רפ"ט (דף מ"ג) כדבעא למילף קדשים מבכור שיפסל בהם מום ואילו הכא אמר דגמר מעשר מבכור ולא פריך עלה. אלא ע"כ דגז"ש שאני וכדאמר נמי לקמן (דף ל"ב) לענין מילף מעשר מבכור בגז"ש זו לגבי לא יגאל דלא פרכי' עלה וא"כ ה"נ בגז"ש זו דתחת לא פרכינן. ומ"ש הצ"ק דא"כ דגמרי' מעשר מקדשים נילף בכור ממעשר ולא איצטריך קרא דפכתב או עור וגו' י"ל דאיצטריך לכלל ופרט למילף מיני' מומין שבגלוי ואין חוזרין וכדאמרינן ברפ"ז שם:

דף טו ע"ב גמ' גזירה שמא יגדל מהן עדרים. סוכה (דף מ' ע"ב) ותמורה (דף י"ח ודף כ"ד):

דף יז ע"א גמ' אמר ראב"י הכל מודים דאין לוקין על נמרו משום כלאים כו'. ק"ל דבסוגיא דידן ממעט מאיסור כלאים נמר של רחל בת עז שנפתנה ואילו בירושלמי רפ"ט דכלאים אי' דנמר נבוע בין בידי אדם ובין בידי שמים אסור בכלאים ולא ממעט מהיקשא דצמר ופשתים כדממעט בנגעים דהתם שנה עליו הכתוב וא"כ כי היכי דלא דרשינן היקשא למעט שניה דצביעה גבי כלאים ה"נ אין לדרוש היקשא למעט שנוי זה דרחל בת עז ואי דרשינן לי' ה"נ ה"ל למעט שנוי אם נובע וצ"ע:

דף יח ע"ב גמ' ואמר ר"פ הכל מודים בספק מעשר שפטור מן המתנות סכל מודים מאן ר"מ פשיטא כו'. וק"ל דמאי פשיטותא היא זו הא איכא למ"ד אליבא דר"מ בספ"י דחולין (דף קל"ד) דמחייב בספק לקט למיתב לעניים ומפרש טעמא דקמה בחזקת חיובא קיימא. וא"כ מחייב נמי בספק מעשר במתנות מה"ט דבחזקת היובא הוה קודם שנולד הספק. וכן תקשי על רב פפא הכא דקאמר דר"מ פוטר בספק מעשר:

דף יט ע"א רש"י ד"ה בכור כו' ורוב פרטות שבתורה אינן צריכין לכללות שעמהן כגון מן הבקר ומן הצאן לא היו צריכין שיכתוב מן הבהמה. ונראה דאין כוונתו שא"צ לכתוב כלל אלא שא"צ לפרש משמעות של הפרט כמו הכא גבי בכור אבל ודאי צריך לכתוב הכלל כי היכי שלא נדרש דבר הדומה לפרט באיזה למוד כגון בגז"ש או בהיקש או במה מצינו כמ"ש התוס' בנזיר (דף ל"ה ע"ב) ובמנחות (דף ע"ח סע"א) וכה"ג כתבו תוס' ביומא (דף ס' ע"א) גבי אין מיעוט אחר מיעוט. וכן נסתלק עפ"ז תמיהת תוס' ביומא (דף כ"ד ע"א) ד"ה אין. ועוד דהכא גבי מן הבהמה איכא עוד דרשא וכדתניא בעירובין (דף ס"ט) ובפ"ק דחולין (דף ה') להביא בני אדם שדומין לבהמה מכאן אמרו מקבלין קרבנות מפושעי ישראל. ועפ"ז אין מקום לקושיית הרב בנור ארי' דלכתוב בקר ואן ולא לכתוב בהמה ובתנם נדחק:

דף כ ע"ב גמ' מ"ט דר' יהושע קסבר רוב מעוברות יולדות כו'. וק"ל דאמאי מייתי מדיוקא ולא מייתי מדאמר ר' יהושע בהדיא במסכת ידים ומייתי לה הגמ' בברכות (דף כ"ח) גבי גר עמוני דמותר לבוא בקהל משום דכל דפריש מרובא פריש וכבר עלה סנחריב ובלבל כל האומות. וא"כ שמעי' לי' לר"י בהדיא דלא חייש למיעוטא. וי"ל עפמ"ש בס' שער המלך בהל' א"ב אהסיא דברכות דהתם גבי פסולי קהל אפי' בפלגא ופלגא מותר מה"ת ורק מדרבנן צריך רוב להתיר. ולפ"ז אין ראיה מהתם לעלמא לשאר איסורי תורה דסגי ברוב ולא חייש ר"י למיעוט דאימא דשאני פסול קהל דסגי ברוב כיון דמה"ת אפילו רוב א"צ:

דף כה ע"א תוס' ד"ה ואמר כו' כמו חולין דף ע"ג. ע"ש וצ"ל שבת (דף ק"ז). ועיין תוס' ע"ז (דף כ"ז): תוס' ד"ה שער בכור כו'. ואפי' בעולה תמימה לא מיתסרא הגיזה אלא מדרבנן כו'. וכ"כ הר"ש פ"ג דערלה. ויש לי להקשות ע"ז מסוגיא דפסחים (דף ל"ג) דאמר התם אי נתכוין לחמם בגיזי חולין ונתחמם בגיזי עולה מעל. אלמא דאיכא איסור תורה ליהנות בגיזה דעולה תמימה. וי"ל דלא כתבו כן התוס' והר"ש אלא בעולם מתמימה ונעשה אח"כ בעל מום בשעת מעילה וכה"ג הוא מדרבנן ולא בשעדיין תמימה. עוד י"ל בריוה יותר דהך מילתא תליא בפלוגתא דלעיל בפ"ק (דף ט"ו) בדרשא דקרא דכתיב גבי פסולי המוקדשין תזבח ואכלת דאיכא דדרים תזבח ולא גיזה ואיכא דדרש תזבח ואכלת אין לך בהם אלא היתר אכילה. דלמ"ד תזבח ולא גיזה לא שמעינן אלא איסור מעשה דגיזה גופה אבל איסור הנאה של הגיזה לא שמעינן. אבל למ"ד אין לך בהם אלא היתר אכילה איכא למישמע שפיר איסור הנאה של הגיזה אפי' בפסולי המוקדשין וכ"ש בעולה תמימה. ולפ"ז י"ל דלא תקשי מסוגיא דפסחים להתוס' והר"ש דהתם אליבא דמ"ד אין לך בהן אלא היתר אכילה ותוס' והר"ש קיימי אליבא דהלכתא דקי"ל כמ"ד תזבח ולא גיזה. וראיתי בס' מים קדושים שתירץ קושיית התוס' כאן מהא דפ"ב דחולין דהתם קאי לר' שמעון ור"ש ס"ל כמ"ד דאסור. ולדידי אינו מוכרח דר"ש סובר כן דמ"ש ראי' ממ"ש הרע"ב בפ"ג דמע"ש דר"ש ס"ל פודין קדשים להאכילן לכלבים וזהו למ"ד תזבח ואכלת כדאי' לעיל. ובאמת א"מ דהתם איירי גבי צבי שלקחו בכסף מעשר ומת דהוי קדשי בד"ה ובזה הוא דס"ל דפודין אבל בקדשי מזבח י"ל דמודה דאסור לפדות לכלבים מה"ת וכמ"ד תזבח ולא גיזה כו' ואכלת ולא לכלביך. ובקדשי בד"ה פליגי. ואע"ג דלעיל משמע דבקדם מומן להקדישן לכ"ע פודין היינו מה"ת אבל מדרבנן אסור. ותלוק זה כתבו תוס' בפסחים (דכ"ע ע"א):

דף כו ע"א גמ' נזר הנתלש מעולה תמימה מהו כו' כיון דעיקר לאו לכפרה אתי משוי לה א"ד כיון דעולה נמי מכפרת אעשה לא משוי לה. ולכאורה קשה דאמאי מבעי' ליה דתפשוט מדתנן בספ"ה דערכין (דף כ"א) דחייבי עולות ממשכנין אותן ופרש"י דאע"ג דעולה מכפרת אעשה הואיל ולאו חובה היא עליו לא תשוב לה כפרה ואתא לשהויי הלכך ממשכנין ע"כ. וא"כ מה"ט נמי תיפוק ליה הכא דמשוי לה כיון דלאו חובה היא עליה. וי"ל דשאני התם דאיירי שעדיין לא הפריש העולה וכדמוכח מדברי התוס' בפ"ק דר"ה (דף ו') שכתבו דה"ט דממשכנין דחיישינן שהוא מוציא הוצאות הנס שלא לצורך ולא ישאר בידו ממה לקנות. ולפ"ז אם כבר הפריש העולה אע"פ שמתעצל להביאה אין ממשכנין אותו דנהי דלאו חובה עליה מ"מ כיון שכבר הפרישה והיא מכפרת אעשה מסתמא יביאנה ויקריבה קודם שיעבור עליה בבל תאחר. ובכה"ג הוא דמבעי' לי' לר' ינאי כאן דאיירי דכבר הפרישה ובכה"ג ל"א לאשהויי בעלמא לענין שא"צ למשכנו. מיהו אי שרית לי' נזר הנתלש ממנה אפשר דחיישינן דמתמת כן משהי לה עד זמן ב"ת ובתוך כך יבוא לידי תקלה. א"ד דאפ"ה לא משהי לה כיון דמכפרת אעשה וכבר הפרישה: **ע"ב** גמ' תנא כשר להודיעך כחן דרבנן. פי' דאסרי אף בכשר. ואע"ג דכח דהיתרא עדיף ואפי' כדרבנן. י"ל דשאני הכא דלא תש תנא דמתניתין להודיע כח דהיתרא דעקביא דמתיר אפילו בתולש כיון דאשמועינן הכי בברייתא. וכה"ג כתב הרא"ש בנדרים (דף כ"ה ע"א): תד"ה וכי תימא מיתה לא כו' לאו דוקא דלא חשיב לה בפ' אלו הן הנשרפין וכו' אלא קרוב הוא לענין מיתה. כונתן הוא ע"ד שכתבו תוס' לקמן (דף כ"ד ע"א) ובפ"ק דר"ה (דף י"ב) אהא דתנן במסכת פרה גבי דבילה של תרומה שנפלה לתוך חטאת ונטמאה האוכלה במיתה דלאו דוקא במיתה ממש אלא תומר דרבנן כעין מיתה וכ"מ לאלקויי טפי משאר מלקיות א"נ לקוברו בין רשעים גמורים. אך נראה דמה שדקדקו התוס' כאן דמיתה לאו דוקא הוא מדלא חשיב לה בפ' הנשרפין בהדי אלו שבמיתה אינו מוכרח דהא איכא למימר דתני אלו ושייר הא דכאן וכמ"ש התוי"ט בפ"ח דאהלות מ"ג בשם מהר"ם וגם התוס' כ"כ במו"ק (דף י"ז ע"ב). וה"נ י"ל דשייר הך דהכא. וכ"ת מאי שייר דהאי שייר איכא למימר דשייר הא דהאבל שלא פרע ולא פרם כל שלשים יום חייב מיתה וכמ"ש הרא"ש בשם הראב"ד פ"ג דמו"ק. ומ"ש עליו הרא"ש מדתני אלו א"מ כמ"ש. ומיהו התוס' לשיטתם דלא ס"ל כהראב"ד כמ"ש במו"ק (דף כ"ד):

דף כז ע"א רש"י ד"ה כהן קטן כו' מפני שהטומאה יצאה עליו מגופו ל"א נהכי נקט כהן קטן שלא ראה קרי ולא יצאה טומאה מגופו ואם טבל לקרויו הרי הוא כקטן ובאלאות כו'. כצ"ל כן הגיה בשאילת שלום ס"ק ק"ח: **ע"ב** גמ' ולית הלכתא כוותי' אמר מר זוטרא כצ"ל. כן הגיה בשאילת שלום: שם דבי רב תנא שנה בשנה כו'. בספרי קרא בשם ר' אליעזר:

דף לג ע"א גמ' מה לטמא שכן הותר מכללו בעבודת צבור. וק"ל הא אליבא דב"ה קיימינן ואליבייהו לא הוי הך פירכא גמורה דהא ס"ל בסמוך דאף טומאה היוצאה מגופו אוכל בבכור וטומאה כזו לא אישתרי כלל בעבודת צבור ואפ"ה אוכל בבכור ואע"פ שאינו אוכל בקק"ל וא"כ כ"ש זר. ואין לומר דשם טומאה קפריך הא כה"ג אינו אלא פירכא כל דהו ולא פרכינן לה בחדא מחדא וכמו שמבואר מדברי התוס' בפ"ק דזבחים (דף י' ע"ב). וצ"ל דש"ה דלאפוקי מהיקשא לא מגי מפיק בק"ו דאיכא עלי' אפי' פירכא כל דהו: שם ת"ר בכור אין מאכילין אותו לנדות דברי ב"ש וב"ה אומר מאכילין אותו לנדות מ"ט דב"ש דכתיב ובשרם יהיה לך כו' וב"ה הכא טמא סתמא כתיב לא שנא. וק"ל הא איכא היקשא דובשרם וא"כ היכי מפיק סתמא דקרא מהיקשא ואדרבה נימא דקרא לא איירי רק בטומאה שא"י מגופו והיקשא איירי בטומאה היוצאה מגופו דכל כמה דאיכא לקיומא לתרוייהו לקרא והיקשא קיימינן לתרוייהו. וי"ל ע"פ סוגיא דיבמות (דף ע"ג) דאיכא גז"ש בשעריך תאכלנו הטמא מבשעריך דכתיב גבי קדשים לא תוכל לאכול בשעריך והתם ודאי איירי בטומאה היוצאה מגופו וא"כ בהא פליגי ב"ש וב"ה דלב"ש היקשא עדיף מגז"ש ולב"ה גז"ש עדיף מהיקשא: **ע"ב** גמ' ע"כ ל"ק ר"מ התם דקעביד בידים אבל הכא דגרמא כר' יהושע ס"ל. והא דלא קאמר נמי איפכא דע"כ ל"ק ר' יהושע התם גבי חבית של תרומה שנולד לה ספק טומאה דאם היתה מונחת במקום המוצנע יניחנה במקום התורפה דאינו אלא גרמא אבל גבי בכור שאחזו דם כר"מ ס"ל דאין מקיזין לו במקום שעושה בו מום. די"ל דקים להו לתלמודא דר' יהושע ס"ל דדבר שאין מתכוין מותר וא"כ ע"כ שרי הכא להקיז אפי' במקום שעושה בו מום. וכ"מ בר"פ שמנה שרצים (דף קו) דר"י ס"ל דבר שא"מ מותר: שם ור' מאיר האי תמים יהיה לרצון מאי עביד ליה. וק"ל לפמ"ש התוס' בפ"ק דע"ז (דף י"ג ע"ב) ובזבחים (דף כ"ט) דלא מחייב מטיל מום רק בקדשי מזבח ולא בקדשי בדק הבית וא"כ ה"ל לומר דר"מ מבעיא ליה תמים יהיה לרצון למעוטי קדשי בדק הבית. ואפשר דלדברי התוס' א"צ קרא למעטינהו שכתבו דהא דאמרי' שאין יוצאין מידי מזבח אינו אלא מדרבנן. וא"כ שאין עומדים למזבח מה"ת לא גופן ולא דמיהן אין לחייב בהן מסברא. ומיהו לדעת הרמב"ם שסבר בהל' ערכין דמה"ת קדשי בדה"ב אי' מידי מזבח י"ל דקושטא דלדידי' חייב המטיל בהן מום כיון דגופן עומדים למזבח מה"ת ומש"ה לא קאמר הכא אליבא דר"מ דתמים יהיה לרצון ממעט קדשי בד"ה. אך קשה דאמאי לא קאמר דמבעיא ליה לכדאמר לקמן (דף ל"ט) תמים אין הסרון לא כו':

דף לד ע"ב תוס' ד"ה אם תמצא לומר כו' המג"ל דאפי' תמצא לומר התם לא קנסו הכא דאיכא אי' דאורייתא ט'. ויש לי ליישב דהכא איירי ג"כ בבכור בזה"ז וליכא איסורא דאורייתא במטיל מום בקדשים רק בזמן הבית דחזו להקרבה ולא בזה"ז דלא חזי להקרבה וגרע ממטיל מום בבע"מ וכמ"ש תוס' לעיל (דף ל"ג

ל"ג ע"ב) ולכך לא בעי למימר כאן את"ל התם לא קנסו הכא קנסו דאיכא איסור דאורייתא דאכתי התינח בבכור בזמן הבית אבל בזה"ז ליכא למימר הכי. ובזה מיושב נמי קושיית תוס' בסמוך ד"ה הטיבה. ומיהו למאי דקי"ל מקרובין אע"פ שאין בית איכא איסור תורה גם בזה"ז:

דף לה ע"א גמ' עובד כוכבים דלא אתי למיסרך כו'. עיין שבת (דף קל"ט): **ע"ב** תוס' ד"ה אלא כו' ספק בכור לא יחמיר ר"מ שלא יהו שניהם מן השוק נאמנים. וק"ל לפ"ז אמאי קאמר תלמודא דהא דרב חסדא אזלא כר"י בן קפוסאי הא ר"מ נמי מודה בספק בכור ואי"כ כר"מ נמי מצי אזלא הא דרב חסדא. וי"ל דהש"ע דלא מוקי מילתא דר"ח כר"מ דקים לי' לתלמודא דר"ח ע"כ לא ס"ל כר"מ בהא דהתשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו דהכי מוכח מהא דאיתא בפא"ע (דף מ"ד) דהוי שרי בוכרא ואיהו כהן הוה ולר"מ כהן אינו מתיר בכורות כמ"ש תוס' בסמוך:

דף לו ע"א גמ' נאמר הכהן לומר הראיתי בכור זה ובע"מ הוא מ"ט כו' דקדשים בחוץ לא אכיל. וק"ל הא בכה"ג דאיתחזק איסורא דבכור ולאו בידו הוא להתירו אינו נאמן דתשיד שפיר דהא מה"ט אמר לעיל בפ"ד (דף ל"א) דאין אדם רואה בכור לעצמו ולקמן (דף לו ע"ב) וא"כ היכי בעי למימר דנאמן הכא משום דאינו חשוד לאכול קדשים בחוץ. וי"ל דברפ"י דיבמות (דף פ"ח) מספקא לן אי עד א' נאמן היכא דאיתחזק איסורא ולאו בידו והכא דבעי למימר דנאמן מהאי טעמא היינו באת"ל דעד א' נאמן בכה"ג כי היכי דלא תידוק דמילתא דעבידא לגלויי לא משקרי בה אינשי וי"ל הכא קמדתי ליה כו' אבל בהמת לא פסקא מילתא ואפשר דאינו נאמן לעולם. ומהא דאין אדם רואה בכור לעצמו ליכא למפשט דעד א' אינו נאמן די"ל דשאני עדות מדין הוראה דתליא מסתמא בסברא ואין אדם רואה חובה לעצמו משא"כ להעיד שקר בכך אפשר דאינו חשוד. ומיהו למ"ד דנאמן הכא מטעם דקדשים בחוץ לא אכיל כמ"ש הרמב"ם והרא"ש צ"ל דשאני הכא גבי עדות דבכור דאכיל מיניה בעצמו וקדשים בחוץ דאיסור כרת לא הוה אכיל ולא איבעי' לן התם גבי ע"א בא"א אלא דמנלן דנאמן לעלמא: והנה להרשב"א בתשו' סי' שע"ו דלא איבעי' לן ביבמות אי ע"א נאמן היכא דאיתחזק איסורא ולאו בידו רק להאוה ליסנא דאיתא בכריתות (דף יב ע"א) אדם נאמן ע"ע יותר מק' איש. אבל לאידך ליסנא דאמרי' מתוס מגו ומתני' דעד א' דשתיק חייב משום נאמנותו של עד הוא דרחמנא המנים לפ"ז אפי' באיתחזק איסורא ולאו בידו מהימן. וכיוצא בזה כתב הריטב"א בחי' ליבמות ע"ש. ולפ"ז א"ש סוגיא דשמעתין די"ל דאזלא לאידך ליסנא דכריתות: תוס' ד"ה ר' הוצפית המתורגמן מעשרה הרוגי מלכות. עיין בס' שם אהרן ותי"ע:

דף לט ע"א גמ' אבל ולא איתסי למפרע הוי מומא או מכאן ולהבא הוי מומא למאי נ"מ כו'. ק"ל דהל"ל אם מועלין בקדשים גופייהו אם נהגה בהן כגון בקק"ד דמועלין בהן בחיים: רש"י ד"ה הא. דפסילי כשנגרדת בשתים וחסרו דהזינן דמקומו ניכר. וק"ל דבכה"ג הא טריפה נמי הוי וכמ"ש הר"ן פ' א"ט והובא ביו"ד סי' מ"ד דניקבו הכליות כשירה דוקא כשנגרדו חסירות אבל אם ניכרין במקומן שנגרדו ונחסרו את"כ טריפה שהרי אפי' הקטינה הכוליא טריפה:

דף מא ע"א גמ' רבא אמר בלא שבור נמי לא מנית אמרת חרוץ במקום בשר הוי מומא כו' כתב רחמנא גרב למימר דחרוץ במקום בשר לא הוי מומא. ונראה דאביי ורבא לשיטתייהו אזלי דאביי לא בעי למימר הכי דאזיל לטעמי' בשבת (דף קל"ג) ובקידושין (דף ד') דס"ל דאמר מילתא דאתיא בקו"ח טרח וכתב לה קרא ואע"ג דאיכא למדרש לא דרשינן ומש"ה איצטריך לי' לומר הכא דחרוץ דומיא דבכור דשיעיא דרבא לא אזלא רק למ"ד דלא אמר מילתא דאתיא בקו"ח טרח וכל"ק היכא דאיכא למדרש דאזיל לטעמי' דהכי ס"ל לרבא בשבת (שם). ועוד י"ל כפי מ"ש סתוס' ברפ"ז ע"ש: **ע"ב** גמ' טומטום דברי הכל ספיקא הוא. משמע דליכא למ"ד בריה הוי וכ"כ תוס' לקמן (דף מב ע"ב). וק"ל מדתנן בר"פ מי שמת (דף קמ ע"ב) ילדה טומטום אינו נוטל דמשמע דה"ל בריה בפ"ע דלמ"ד דהוא ספק נוטל כפחות: תוס' ד"ה אילימא כו' וא"ת מנ"ל דמעמא דת"ק משום ספיקא דילמא הוי כחוטים הפנימיות שנפגמו ושנגממו דהוי מום לענין דאין שוחטין במקדש ולא הוי מום לישחט במדינה ולעולם בכור ודאי. וי"ל עפמ"ש הרמב"ם בהל' איסורי מזבח גבי חוטים הפנימי' שנפגמו שאם שחטן במקדש והקריבן הורצו. ולפ"ז צ"ל דקרא דזכר אתי למעוטי אנדרוגינוס משום דדמי לחוטים הפנימיים שנגממו דהא אינן מרצין ואי איתא דמעטי' קרא לא הוה מרצה דהא קי"ל בתולין (דף פ') שכל הפסולין אינן מרצין:

דף מג ע"א גמ' בכור מקדשים לא אתי שכן קדושתן מרובה. סמנ"ל דסד"א דבכור הואיל וקדוש כשהוא בע"מ לקריב נמי בע"מ והכי אמר לעיל (דף יד ע"ב). ועיין זבחים (דף פט ע"ב): תוס' ד"ה למה לי כו' תימה למאי דקאמר צריכי דמשמע דלא ילפינן מהדדי מנלן באדם ובקדשים כל מום שבגלוי ואינו חוזר דגבי בכור הוא דדרשי' לי' לעיל כו'. ולק"מ דגבי אדם נמי דרשינן בת"כ וא"כ מביניייהו דבכור ואדם ילפי' קדשים: **ע"ב** גמ' מאי איכא בין מומא לשאינו שוה בזרעו של אהרן איכא משום אחולי עבודה כו'. ויש לדקדק דאמאי לא קאמר דאיכא בינייהו לאו דגבי בע"מ איכא לאו אבל גבי שאינו שוה בזרעו של אהרן ליכא לאו רק עשה. ומצאתי שהרגיש בזה בשו"ת תו"י סי' קנ"ב. ויש לי לייסב דסגמרא כאן בעא למימר נפקותא גם אליבא דר' יהודה דאיירי במתניתין ואליבא דר' יהודה לא שמנ"ל הך נפקותא דעשה דלשיטתו דר' יהודה איכא לאו גם בשאינן שוין בזרעו של אהרן. דאע"ג דנפקא מדכתיב איש אשר מזרע אהרן השוה בזרעו ש"מ הוא דבעי מום שא"ש לא בעי מום וז"א אלא מדיוקא דקרא אפ"ה הוה בלאו לר"י דהא אית לי' בס"פ כל שעה (דף מ"א) דדרשינן לאמר לאו אמור: שם א"ר יוחנן הקרחנין פסולין לפי שאינן שוין בזרעו של אהרן תנינא כו' אלא לאפוקי מהא דתניא לא אמרו פסול אלא משום מראית העין. וק"ל דאכתי מאי איצטריך לי' לר' יוחנן לאפוקי מתניא דברייתא הא איהו אמר בשבת (דף מ"ו) הלכה כסתם משנה וא"כ כיון דסתם לן תנא דמתניתין בפרקין דקרחנין פסולין משום שאינן שוין בזרעו ש"מ תו לא איצטריך לי' לאפוקי מהאי דתניא דהא אמר הדא זימנא הלכה כסתם משנה. וכה"ג פרכינן בכמה דוכתי:

דף מד ע"א גמ' עשייתו למשה רבינו בע"מ. עיין בתוס' סנהדרין (סוף דף ל"ו): **ע"ב** תוס' ד"ה אימתי כו' היאך יכולין לשהים עצמן כבהמה בהטלת מים כו'. עיין מ"ש בשו"ת זכרון יוסף ח"מ סי' יו"ד: תוס' ד"ה שלא כו' ונראה דלכל הפלה קאמר. עיין סוטה (דף ה ע"ב): ד"ה לא כו' וזה דוחק לומר דאפי' הולך מכבל לא"י ניכר כו'. ובשבת (דף ס"ה) כ"כ בשם ר"ת:

דף מו ע"ב גמ' מאי ראשו רובו כו' ואיידי דקבעי למתני סיפא בן תשעה שיצא ראשו כו' תנא רישא נמי ראשו. והקשה בס"ס באר יעקב הא כתבו תוס' ריש כתובות דמשום איידי אין לשנות טעות והניח בצ"ע. וי"ל דמ"מ לא קפיד לשנויי הכא אליבא דשמואל דמשום איידי תנא טעות כיון דבלא"ה איתנהס שמואל לבסוף. וכה"ג כתבו תוס' בנזיר:

דף מז ע"ב גמ' בכור לנחלה הוה דלא הוי הא כפשוט שקיל ואמאי ליזיל נגבי האי ולידחייה ולגבי האי ולידחייה. וק"ל דלימא דמתניתין איירי שאין לאבות בנים חוץ מן הספק רק אחים ובכה"ג שקל הספק מחצה דהוי כמו ספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי מיתנא דאמר בפ' החולץ דשקל מחצה וה"ה הכא גבי ספק בן ט' כמ"ש סלא"מ בפ"ה דנחלות:

דף מח ע"ב תוס' ד"ה ואם לשני כהנים נתן אין יכול להוציא מידם. וא"ת כו' ליהוי כתקפו כהן דמוציאין מידו והכא ניחא טפי דאין יודע ממי להוציא אבל לקמן קשה טפי גבי מת ביום שלשים דקאמר ר"ע אם נתן לא יטול כו'. ולפמ"ש בפ"ב דכתובות (ריש דף כ') בתי' ב' לק"מ דקודם שנולד הספק אם תפס מהני וה"נ הרי בא ליד כהן קודם שמת ונולד הספק ובכה"ג מהני אף שתפס מעצמו ולא בא לידו בתורת נתינה:

דף מט ע"א גמ' ור' עקיבא מספקא לי' מדאיצטריך למכתב ומעלה גבי ערכין ולא גמרי ממדבר כו'. וק"ל הא איצטריך לכדאמר פ"ח דב"ב (דף קכ"א) לא נגזרה גזירה אלא על פחות מבן עשרים ולא על יתר מבן ששים שנאמר מבן עשרים שנה ומעלה וגמר ומעלה ומעלה מערכין מה להלן יתר על בן ס' כפחות מבן כ' אף כאן כו'. וצ"ל דס"ק מדאיצטריך למיגמר התם שנה שנה שנת חמש ושנת עשרים משנת ס' ומעלה ולא גמר ממדבר כו' אבל ומעלה ע"כ איצטריך לכדאמרן: רש"י ד"ה עד שיאמרו לו לבן שנוה אביו בשעת מיתתו שלא נפדה ובאמירה שגי בלא עדות גמורה דהך חזקה דמחזקינן לה בחזקת שנפדה לאו זו היא חזקה מעלייתא דרובא דאינשי לא עבדי למפרע תובו מיד. וק"ל דהכא לא דמי לשאר חוב דהא איכא על האב חיוב עשה דפדיון מיד לאחר ל' כמ"ש הרמב"ם והרא"ש וא"כ אמאי לא נימא דחזקה דלא עבדי אינשי איסורא ולעבור ולהשהות המצוה דכה"ג אמרי' דחזקה אין בעה"ב עובר על בל תשהה דשכר שכיר. וי"ל דהכא איכא למיחש שמא הפרים הפדיון מיד אלא שלא הספיק לתתו לכהן עד שמת ובזה לא הוה חזקה מעלייתא דאפשר דכיון שהפרים המעות תו לא עביד איסורא אם אינו מוסרן לכהן מיד:

דף נא ע"ב רש"י ד"ה ר' חנינא כהן היה. עיין סנהדרין (דף י"ד):

דף נב ע"א גמ' ואינו נוטל בשבח דכתיב בכל אשר ימצא לו. מיהו שבח דממילא לא שמעי' מהאי קרא אלא משום דכתיב נמי קרא דלתת לו פי שנים מתנה קרייה רחמנא מה מתנה עד דאתיא לידיה אף חלק בכורה עד דמטי לידיה ומגלו קראי אהדדי דלענין דבר שאינו מצוי קרייה רחמנא מתנה. וכמ"ש התוס' והרא"ש פ"ח דב"ב (דף קכ"ו) ומהרש"א שם (דף קכ"ד ע"ב) ע"פ הסוגיא (שם ע"א). אבל דבר המצוי לא ממעטינן. ובזה א"ש דלא תקשי מהא דס"ל לרבנן בסמוך גבי חזרת בכורה ביובל דהוי ירושה דמקשינן חלק בכורה לחלק פשוט כו' ולא אמר דמתנה קריי' רחמנא וכדאמר בב"ב. דלא אמר הכי אלא לענין דבר שאינו מצוי וממעטינן שבח דממילא: **ע"ב** גמ' ותכ"א מתנה כמכר מאי טעמייהו דרבנן תשובו לרבות את המתנה. וק"ל הא איצטריך תשובו להא דאיתא בת"כ פ' בהר והובא בפרש"י שם לרבות המוכר שדהו ועמד בנו וגאלה שחוזרת לאביו ביובל. ועוד ק"ל אהסיא סוגיא דערכין (דף כ"ח ע"ב) דקאמר התם דר"מ לא מרבה מתנה כמכר גבי בתי ערי חומה מדכתיב לצמיתות כרבנן מהא דלא מרבה גבי יובל מתנה מדכתיב תשובו. והשתא מאי ראיה היא מהא דלא דריש תשובו לרבות מתנה דלא דריש ג"כ גבי בתי ע"ח לצמיתות לרבות המתנה דאימא דשאני גבי יובל דאיצטריך תשובו להך דת"כ משא"כ גבי לצמיתות דלא איצטריך לדבר אחר אפשר דמודה ר"מ דמרבינן מתנה כמכר. וי"ל דהסיא דת"כ אינו דרשא גמורה אלא אסמכתא בעלמא דקושטא דקרא לא איצטריך להכי דהא תיפוק לי' דגאולת הבן חוזר לאביו מדאשכחן גבי גאולת שדה אחוזה מסקדש דכתיב לאחר ולא לבן לומר שאם גאלה בנו אינה יוצאה לכהנים ביובל אלא חוזרת לאביו וא"כ ק"ו דבשדה הדיוט חוזרת לאביו: שם עובה חכמה עם נחלה. עיין סנהדרין (דף מ"ב ע"א):

דף נד ע"ב רש"י ד"ה וכי תימא כו' והתם תיס לא דכתיב שור כשב ועז כו'. וק"ל דבנזיר (דף ל"ה) ובזבחים (דף ל"ד) משמע דילפי' מן הבקר ומן הצאן בפ' ויקרא. וקרא דשור כשב ועז י"ל דאיצטריך לש"ד לשור בן יומו קרוי שור וכשב ועז למעט כלאים. והסיא דזבחים ונזיר ק"ל דנילף קדשים תחת תחת ממעשר בהמה דתיס לא: תוס' ד"ה חדא כו' כדאיתא במועד קטן. בגליון הגיה תענית (דף ט') אבל שם לא מוכח שמלך ר"פ אלא הוא מבואר בברכות (דף כ"ז):

דף נה ע"א רש"י ד"ה כתנאי אי תשיב ארץ כנען ולא יפסיק או לא. מיהו עיקר פלוגתא זו לא איירי לענין הפסק צירוף מעשר דהא קרא דכי אתם עוברים לאו בהכי כתיב אלא גבי ערי מקלט. ונראה דהתם כ"מ בפלוגתא זו לענין מדידת הארץ דבעי' שילוש גבול הארץ כדכתיב ושלשת את גבול ארצך והשתא כ"מ אי ירדן הוי א"י והוה ג"כ בכלל המדידה ושילוש או לא:

דף נו ע"א גמ' אמר קרא כן תעשה אם אינו ענין לבכור דלא איתיה בעשיה דברחם קדוש תניהו ענין למעשר בהמה. וק"ל התינח אליבא דר' ישמעאל דסבר בספ"ת דערכין דבכור אין בו מצוה להקדישו כלל אבל לרבנן הא ס"ל דמצוה להקדישו אע"ג דקדוש ממילא דכתיב הזכר תקדיש וא"כ מנ"ל דקרא דוכן תעשה איירי במע"ב הא מנו שפיר לאוקמי' בבכור דלדידהו איתי' בעשיה כיון דצריך להקדישו נמי בפה משום מצוה. וי"ל דנהי דמצוה מה"ת להקדישו מיהו כיון דקדיש בלא"ה לא מקרי עשיה מה שהקדישו בפה שאינו אלא דיבורא בעלמא ואין בו מעשה. ודוקא הקדש דמע"ב מקרי עשיה דע"י דיבורא איתעביד מעשה שעושה מחול קדש וכדאי' בפ"ק דתמורה משא"כ גבי בכור שאין הדיבור רק משום מצוה לא מקרי עשיה. ועוד דעשיה משמע דבר המעכב ובבכור אין ההקדש מעכב בו דבלא"ה ג"כ נתקדש ברחם. וכה"ג מצינו בפ"ק דזבחים (דף ד' ע"ב) גבי ואת האיל יעשה זבח שלמים דלא משמע יעשה רק עבודות המעכבות לענין דבעינן לשמן ולא שפיכת שיריים והקטרת אימורין שאינן מעכבין: שם איזהו אתנן שנכנס לדיר להתעשר כל שנתנו לה ותזר ולקחו סימנה והא איפסיל לי' מלוקח כו'. ולא דמי לבכורים דאמרי' בירושלמי פ"ק דבכורים דהלוקח פירות אינו מביא וכשחזר המוכר ולקחו סימנו מביא. דהתם לא אימעוט לוקח אלא משום דאין לו קרקע וכיון שחזר המוכר ולקחו סימנו הרי יש לו קרקע ופירות ולא גרע מהלוקח פירות תלושים עם הקרקע דמביא דקרינן ביה שפיר הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתת לי וכמש"ש וברמב"ם פ"ב מהל' בכורים הלכה י"ד וע"ש. וכה"ג כתבו תוס' בב"מ (דף פ"ח) גבי תיוב דתו"מ. משא"כ הכא דממעטי' לקוח מהיקשא דבנך ואיהו ליכא כלל בלקוח:

דף נז ע"א גמ' טומטום ואנדרוגינוס נכנסין לדיר להתעשר קסבר ספיקא היא רשב"י אומר משום ר"ש אין נכנסין קסבר בריה הוי. כ"ה גירסת רש"י. והנה כ"מ ג"כ בסוגיא דלעיל (דף מ"ב סע"א) דלר"ש בן יהודה משום ר"ש טו"א הוו בריה. אלא דהתוס' שם הביאו מפ' הערל דלר"ש הוי אנדרוגינוס ודאי זכר ואפ"ה ממעט ליה גבי קדשים מקרא. ולפ"ז צ"ל דה"ג קסבר מיעט רחמנא כו': תוס' ד"ה חוץ מן הכלאים. הוי מצי נמי למיתני נדמה דהא מפרש טעמא בגמ' משום דילפינן תחת תחת מקדשים כו'. ועדיפא הל"ל הא דאמר לעיל ספ"ק (דף י"ב) דאפי' נדמה במקצת ומקצת סימנין דומין לאמו דבכה"ג קדוש בבכורה אפ"ה אינו נכנס לדיר כו'. ויש להקשות במשפתין דמנ"ל דנעבד ומוקצה נכנסי' להתעשר:

דף סא ע"א רש"י ד"ה אין מביאין כו' דהא מעשר ודאי אין צריך הכרזת הוה ושוק. עיין מנחות (סוף דף נ"ב ע"ב): **סליק**

מראה כהן על מסכת בכורות

מהגאון המובהק וכו' מו"ה בצלאל הכהן זצ"ל מו"ץ בווילנא.

דף ב ע"א ברש"י ד"ה אע"פ שאינו רשאי כדתניא וכו'. וצ"ב צ"ל כדתנן: בתוס' ד"ה ונתן. וא"ת וכשיפא דקתני וכו' עד עשרה כדמיו אי איירי בפטר חמור ניחא. וצ"ב צ"ל עד עשרה כדמיו כו' ואמאי יתן הבכור לכהן ואי איירי בפטר חמור ניחא כו': **ע"ב** ברש"י ד"ה ת"ש ממתני'. דקס"ד דלא פליג כו'. וצ"ב נולא דמסתפינא היה צ"ל דכך דקס"ד כו' עד בהמה אין כהן מקומו ועייך להלן דף ג' ברש"י ד"ה מאי לאו ואף שיש ליישב כאן בדוחק מ"מ צ"ל כאמת מה שכתבתי: בתד"ה מאי לאו בשה"ד אלא הכא איירי בבהמה לפטומה כדמסיק לקמן לעוברה. וצ"ב צ"ל הכא איירי בבהמה לפטום' כדמסיק ולקמן איירי לעוברה כן צ"ל וכ"ה בצ"ק אלא שאני הוספתי תיבת איירי וצ"ל דמה שנדפס בגדו צ"ל רשאי לעוברה ע"ס הוא וצ"ל איירי לעוברה כן כ"ל: [א"ה לענ"ד נראה דהג"ה שבגדו שייך על תיבת לפטומה וצ"ל רש"א לעוברה כצ"ל והכוונה דהמהרש"א הגיה דבמקום לפטומה צ"ל לעוברה וכ"ה באמת במהרש"א ז"ל. ע"כ הג"ה מכבוד אחיו מהרש"ך נ"י]:

דף ג ע"א ברש"י ד"ה מאי לאו. דקבלה איגה אלא לעוברין. וצ"ב כאן שייך מש"כ רש"י לעיל דף ב' ב' דקס"ד דלא פליג עובד כוכבים בשבת פעימת בהמה: ברש"י ד"ה ה"ג. הלכך לתנייה. צ"ל לקנסיה: שם ד"ה לא פליגי. אבל ר"ת ורבא פליגי אם יש וכו'. וצ"ב תיבת פליגי הוא סו"ד ואח"כ צריך להתחיל הדיבור הא בו. אם יש וכו': ד"ה כל מקנך. המקנה שלי תזכר וכו' אם יהא שלך זכר וכו' וצ"ב כ"ל במקום שלי צ"ל שלך ותיבות שלך הכני ע"ס וכצ"ל אם כל המקנה שלך תזכר אם יהא זכר תקדישנו וכו': בתוס' ד"ה ור"י. זהו ענין אחר צ"ל דהוו ענין אחד וכ"ה בדפוס קאפוסט ובתוס' חולין ד' פ"ח ד"ה ור"י: שם כסף כתובה גשאר צ"ל כשנשאר: שם דדמי לכך דהכא לא תקשה הא דפסיק כו' קאמר רבא עצמו לית כצ"ל: שם שלהן צ"ל של ישראל וכ"ה בתוס' חולין הכ"ל: בד"ה רב חסדא. והגירסות. צ"ל ומהגירסות. ועי' תוס' מנחות כ"ח ע"ב ד"ה ואיכא דאמרי: שם כו' פר צ"ל כל חד מוסיף: שם עד לארכובה. כ"ב צ"ל וחד מוסיף עד לנקביו וחד כו': שם נקוב טרפה וחיה לא מדמו. וצ"ב אינו מובן ואולי צ"ל ואינה חיה מ"מ לא דמו לחסרון. ועי' בכ"מ בפ"י מהל' איסו"ב הלכה י"א מש"כ בשם הרשב"א ז"ל דלפי דרכו מיושב קושית התוס' בפשיטות ע"ש ודו"ק. שוב ראיתי להמהרש"א ז"ל שהעמיד הגירסא בישנה ופי' דהתוס' מחלקין ביניהם דזו חיה וזו אינה חיה ע"ש ולא נהירא לפע"ד ויותר נראה דהתוס' מחלקין בהוא דנהי דאע"ג דבין שהוא נקוב ובין חסר עד הארכובה תרוייהו לא חיי מ"מ לא דמו נקוב לחסרון עד הארכובה ושפיר ס"ל כסברת הרשב"א ז"ל וא"ש ודו"ק: **ע"ב** בגמ' יתר עליהן אדם שעיניו שחיכן גדולות וכו' כ"ב לקמן מ"ד: בתד"ה דקא מפקע להו. דגרים לאזנייהו וצ"ב צ"ל לאזנה: בא"ד אסור להו וצ"ב אסיר לה: בא"ד ואינו נוהג וצ"ב דאינו נוהג: בא"ד ומשני אפשר כדרבי יהודה וצ"ב כדרב יהודה: בא"ד יש להם לתקן וצ"ב ויש: בא"ד משום דאי אפשר כרבי יהודה יהיה וצ"ב היה: בא"ד ואפי' בהא דרב יהודה וצ"ב ע' ברא"ש הלשון מתוקן ומה שנרשם בהגהות מהרי"ב צ"ל אפי' בהא דרב „אדא" צ"ל יהודה: בא"ד „קיימא" לן כרב הונא וצ"ב „דקיימא": בא"ד יל"פ נמי וכו'. כדרב יהודה לית ליה למעבד וצ"ב לית ליה למעבד: בא"ד ומיהו לפי דבריו לא היה לו להזכיר ראי' וצ"ב מלקמן: בא"ד בסוף וכרבי יוחנן וצ"ב נראה שחסר כאן וכצ"ל וכר' יוחנן קיי"ל כמו שפסק ר"ת לקמן י"ג ובתוס' ע"ז ע"א ע"ש וברא"ש וכ"ה בפסקי תוס' כאן:

דף ד ע"א בגמ' פטרו הן עצמן וצ"ב גי' ב"ח פטורין: ברש"י ד"ה אלא אמר רבא. לא אתחייב למדרש וצ"ב צ"ל לא אתייהב וכו' וכ"ה בדפוס קאפוסט: שם ד"ה בן לוי. שהיו לו צ"ל לישראל: בתוס' ד"ה ועוד אם איתא. דקאמר מה שפטרו בהמת לוים של ישראל בין טמאה בין טהורה מבהמה תחת בהמתן וצ"ב הלשון אינו מדוקדק ואולי צ"ל דהא מה שפטרו בהמתם של לוים פטרי חמורים של ישראל מבהמת תחת בהמתם נפקא לן כו': בא"ד ועוד יש לפרש וצ"ב רש"א מוחק תיבת יש: בא"ד מתניתין דלקמן אתא וצ"ב צ"ל דלקמן מתני' אתא לפרש ולגי' רש"א א"צ להגיה: ד"ה אם. דאיצטריך לאקושי. צ"ל מדאיצטריך: שם לא אתחייב. צ"ל לא אתייהב: שם כהסוא דרשא. צ"ל בהניא: ד"ה דלא הוה ליה וכו'. מ"מ של שאר לוים וצ"ב צ"ל פ"ח של שאר לוים וכו': ד"ה בן חדש. דכיון דבאותה שעה לא מפקיע וצ"ב צ"ל לא הפקיע: בא"ד כדדרים בסמוך וצ"ב תיסור לשון יש כאן ואולי צ"ל גם לדורות לא הפקיע ובמסקנא ילפינן לדורות כדדרש בסמוך כו': ד"ה בפטר מסכתת דלוים וצ"ב צ"ל אי מסכתת וכו': בא"ד שרולה הך פרכא וצ"ב צ"ל שרולה לתרץ הך וכו': בא"ד וכן לויה וצ"ב צ"ל וכן לוים: בא"ד מה שהוא בן לוי וצ"ב צ"ל בן לויה: **ע"ב** בגמ' ובכניסתן ישראל לארץ וצ"ב צ"ל ובכניסת ישראל לארץ: ברש"י ד"ה ולדורות כו' לוים. צ"ל ולוים: ד"ה תדע. שלא נמנו בכורי בהמת ישראל וצ"ב צ"ל שלא נמנו שודפי בכורי וכו': בתוס' ד"ה ופודה בו. מפרים והוא וצ"ב צ"ל מפרים טלה והוא לעצמו: ד"ה אלא אי וכו' גבי אלמנה מעוברת וצ"ב צ"ל תלויה מעוברת:

דף ה ע"ב בתוס' סד"ה עשרים שקלים (הנמשך מע"א). דתחילתו של קודש לא היה אלא כחול. וצ"ב צ"ל כפול:

דף ו ע"א בתד"ה ומה הן באכילה. שלא דבר אלא בפרה וכו' ולא חמור שילד פרה. וצ"ב ר"ל שלא דיבר מתחילה בריתא דמתניתין אלא כו' ולהכי לא שייך לומר עלה ומה הם דלשון זה משמע דקאי נמי אחמור שילד פרה וברישא דמתניתין לא דבר כלל בהכי ולפ"ז אין צריך להגהת מהרי"ב ז"ל שילדה סוס ודו"ק: ד"ה ור"ש. מהלכי כפים טמא וצ"ב צ"ל מהלכי כפים כתיב טמא: בא"ד אם כן נתיר קלוט מהא טעמא ואת יעמיד וצ"ב אינו מובן ואולי כצ"ל אי נמי נתיר קלוט מהוא טמא כו' [והלשון דחוק וברא"ש מבואר יותר תירוץ זה ע"ש. ויש להגיה כן. אי נמי יש לומר דדרשינן אתין והא דמתירין קלוט יליף מהוא טמא ואת נעמיד כו' כצ"ל עפ"ד הרא"ש אלא שקשה להגיה כן ומ"מ לזה כוונו]: בא"ד בשה"ד הא איכא כל הני תנאי דדרשינן את. וצ"ב אלא צ"ל דגם הני תנאי דדרשי את מצי סברי דאין סותר ואת דרשי לדרשה אחריתא והא דאמר רבנן לא דרשי את היינו להסיא דרשה דר"א וכמו שכתבו התוס' לפרש שם בנדה אלא דשם דחו ליה דמשמע דלגמרי לא דרשי את והכא הוכיחו כפי' הראשון דאל"כ מה הוא זקוק כו': ד"ה פירש. וא"ת נוקמו בכיבוד אב ואם וצ"ב צ"ל במורא אב ואם: בא"ד כדאמר תפלה וכו' ונרשם בהגה' צ"ק כדאמרינן מנחות וכו' עובר בשמונה עשה כצ"ל וכ"ב וכ"ה מפסקי תוס': **ע"ב** בגמ' והכי קאמר וצ"ב צ"ל הכי קאמר: שם הטמאין לאסור צירן וצ"ב צ"ל הטמאים: בתוס' ד"ה רוטב וקיפה. ואורתא דהש"ס בהכי והתעלמת כו' וצ"ב צ"ל כמו והתעלמת וכו': בא"ד ואמר פרט לחיגר ולסומא ולא עיקר קרא לבעלי קבין וצ"ב צ"ל ועיקר קרא לפרט לחיגר וסומא אתא ולא לבעלי קבין: בא"ד סמחה הלב ותמן וצ"ב צ"ל או תמן: בא"ד ומיהו הזיר לתודיה וכו' וצ"ב צ"ל מזיר:

דף ח ע"א בגמ' והלא כדק יפה וצ"ב ואפי' בדק יפה וכ"ה בכילה: בתוס' ד"ה ברדלס וכו' מיני ברדלס הן ונרשם בגדו ע' ביאור דבריהם תוס' פ"ק דסנהדרין וצ"ב שם דף ט"ו ד"ה והברדלס: שם ד"ה הקוף והקיפוף. חוץ מן הפיל והקיפוף וצ"ב לפנינו גרסינן שם הפיל והקפוד: בא"ד והיכי ידענא בהו וצ"ב צ"ל היכי: שם בנות שוח. על משנה דשביעית שלהן וכו' וצ"ב דבנות שוח שביעית שלהן כו':

דף ט ע"א בתד"ה מאן תנא דאמרינן וצ"ב צ"ל דתמורה: ד"ה אמר רב אשי. בעי כרכתו אחותו. וצ"ב לגירסת ר"ת ז"ל שם: בא"ד והוציאו צ"ל והוליאתו: בא"ד וא"ת דמוקי מתני' וצ"ב לאביי דמוקי מתניתין וכו': בא"ד דאמר כל שאינו בבת אחת וצ"ב כל שאינו כזא"ז אינו בב"א כו': שם ד"ה זכר ונקבה. לפי מה שפירש לעיל נקבה תוללת וצ"ב צ"ל שפירשתי לעיל דנקבה תוללת: בא"ד וי"ל כדפריך וצ"ב צ"ל כדפריש: ד"ה שתי חמוריו. וי"ל אגב דתנייה הכא וצ"ב ומיהו י"ל בפשיטות דעיקר תנא לה התם משום סיפא דמת א' מהם בתוך ל' כו' אם לשני כהנים כו' ע"ש: **ע"ב** בגמ' ולא תגוז בכור צאנך אבל אתה גוזז שלך וכו' וצ"ב תמורה י"א ע"ש: שם אמר רבא מנא אמינא לה וצ"ב צ"ל ואמר רבה וכ"ה הב"ח וכן מוכח לקמן י'. דלרבא לא הוי טעמא דר"ש אלא משום דס"ל כנימוס. ולאו משום דאסור בהנאה וכן מוכח עוד קצת ברש"י שכ' דעגלה ערופה שמתה איירי. וע' כריתות כ"ד דס"ל לרבא דאינה נאסרת אלא אחר עריפה ואי רבא הוא דקאמר להאי מנא אמינא לה והוא הביא הברייתא למה פירש"י הברייתא שלא כד' רבא ומיהו שם כ"ה מסיק רבא דלר"ש עגלה בשחיטה כשירה ע"ש והכא לר"ש קיימינן אלא דמ"מ לא הו"ל לרש"י ז"ל לפרש הכי דקיי"ל ירידתה לנחל איתן אוסרתה שהוא דלא כרבא וע"כ דגרסינן רבה. וע"ש עוד בכריתות דמסיק דתנאי הוא אלא דלכאורה בלא"ה קנת ראיה דלר"ש אין ירידתה אוסרתה דס"ל כן. ובקדושין כ"ז דאיסורי מצורע אינן אסורין אלא לאחר שחיטה ע"ש מדלא יליף מכביר ממכפר ש"מ דמכפר עצמו אין נאסר מחיים ומיהו יש לדחות. וע"ש בקידושין פלוגתא דר"י ור"ל ועי' לקמן י' ברש"י סוד"ה הואיל ובד"ה אית ביה דהתם נמי צריך להגיה: ברש"י ד"ה ומותר. קודם פדיונו ובכור אדם וצ"ב צ"ל פדיונו: בכור וכו' והוא תהה"ד: בא"ד דהא לא אשכחן דאסור וצ"ב ע' לקמן בסמוך בגמ': שם אמר רבא גרסי' וצ"ב צ"ל רבה וכ"ה בי' ב"ח: ד"ה ושור הנסקל דאמר בהעור והרוטב וצ"ב דתנן בהעור והרוטב: בא"ד ואיכא למימר בהך כו' וצ"ב צ"ל איכא וכ"ה הב"ח: בתד"ה ותנן. בשה"ד כדממעטינן הקדש ממעילה. וצ"ב צ"ל במעילה דף יג ע"ש וכוונתם דהקדש נמי ממעטינן מחסימה מדישו והוא במעילה י"ג. זה שמעתי מפי הרה"ג מו"ה שמעון נ"י מקידאן ודפח"ח:

דף י ע"א ברש"י ד"ה נבלת בהמה טמאה. וכן נבלת עוף טהור וצ"ב תיבת וכן הוא תהה"ד: ד"ה וחלב שומן וד"ה בכפרים וצ"ב מה שנרשם כאן נקודות הוא ט"ס והכל ד"א הוא: ד"ה בכפרים. דהא דכפרים וצ"ב צ"ל בכפרים: בא"ד ובעיירות במשנה ל"ג וצ"ב צ"ל ובעוקצין ומ"ש רש"י בעיירות ר"ל בסדר טהרות וע"ש פ"ג

פ"ל

מ"א: ד"ה נבילת בהמה טהורה. וחלב של שחיטה. נ"ב נ"ל של שחוטה: בתוס' ד"ה מה להלן דמצי לקיומי קרוייהו דגזרה שוה. נ"ב נ"ל הגזירה שוה: ד"ה נבלת בהמה. ובמס' טהרות ל"ג לה. נ"ב נ"ל עוקצים: בא"ד פלוגתא דהנהי „בהיתר מחשבה". נ"ב נ"ל בהכשר קודם מחשבה וע"ש בחולין וכ"ה בדפוס קאפוסט: בא"ד סתם משנה במס' טהרות. נ"ב נ"ל עוקצין: בא"ד בסה"ד ובחלב שחוטה „אמריק". נ"ב נ"ל איירי: ע"ב בגמ' אמר ר"ש מה טעם ונרשם במסורת הש"ס לקמן דף י"ג ע"א. נ"ב נ"ל דנרשם בשעות ושייך לקמן על לא רצה לפדותו ומיהו סיפא דאסור בהנאה ליתא במשנה: שם הוא רישא לא מחייס. נ"ב נ"ל לאו מחייס: שם ואי תימא ר' אליעזר אמר. נ"ב נ"ל אלעזר: ברש"י ד"ה הכא במאי עסקינן. דאמרי' בהעור והרוטב השוחט בהמה כו'. נ"ב בהמה טמאה כו' וכ"ה הב"ח: ד"ה הואיל ויש בו. אי לאו דחשיב משום הך שחיטה. נ"ב נ"ל אי לאו דחשיב עליה משום וכו': בא"ד לאחר עריפה כדרבא. נ"ב נ"ל כדרבה עי' לעיל דף ט' בהג"ה המתחלת שם בגמ' אמר רבא כו': ד"ה ומנלן דסמני טהרה דלעיל נבילות בהמה טהורה. נ"ב נ"ל אהא דלעיל דנבילות כו': שם אותיביה אביי לרבא. נ"ב נ"ל רבה לרבה כ"ה בב"ח ז"ל עי' לעיל וכן נ"ל מוכרח עוד דלפנינו בגמ' לא הוזכר מי הוא המותיב והמתרץ אבל לגי' הב"ח א"ש דהאסוגיא דלעיל קאי דאיירי בה רבא ורבה ולהכי לא הוצרך לפרשה: בד"ה דביני ביני. דמחייס נמי אסור. נ"ב נ"ל אע"ג דמחייס וכ"ה הב"ח: ד"ה תפדה תפדה. ופטר חמור תפדה בשה ונרשם שם שמות י"ג. נ"ב ועוד שם ל"ד: בתד"ה שהשוחט עורב בסה"ד לא שייך בבהמה אלא באדם נ"ב ע' היטב בתוס' חולין פ"ה ד"ה דם המת וברש"י שם קכ"א ד"ה הכשר וכר"ש שלהי מכשירין: בד"ה מאי איריא. דהא כבר אשמועינן ולא בא לאשמועינן. נ"ב אולי ר"ל דכבר אשמועינן ר"א דדם שחיטה אף בטמאין מכשיר במשנה ז' פ"ו דמכשירין ע"ש:

דף יא ע"א בגמ' אמר רב נחמן ת"ש הגונב וכו'. נ"ב מכילתא משפטים פי"ג ותוספתא דב"ק פ"ז ויש שם פ"ס ע"ש: שם נרשם על המשנה אחת בכרה ואחת שלא בכרה. נ"ב נ"ל כו': שם אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה ישראל שהיו י' פטרי חמורים. נ"ב נ"ל ואמר רב נחמן וכו': שם עשרה פטרי חמורים ודאי. נ"ב נ"ל ודאין: שם שנפל. נ"ב נ"ל שנפלו: שם משום דקא מפריש. נ"ב נ"ל מופרש: ברש"י ד"ה בהשג יד כתיב דאי נמי לית ליה. נ"ב נ"ל דהאי לית ליה נמי שוה: ד"ה רבינא קשיא ליה קי"ל כר' יהודה. נ"ב נ"ל דרבי יהודה וכו': ד"ה ממונא דבעלים הוא. ולא מצי כהן לזכוני להאי פודה. נ"ב ב"ח גורס ולא מצי לזכוני ליה האי פודה: ד"ה או דלמא כיון דקני דיכול לפדותו בשה. נ"ב בשה כל שהוא: ד"ה ואע"פ שאין לו עכשיו. כלומר שאע"פ שאין לו עכשיו רשות. נ"ב נ"ל עכשיו בו רשות: שם ספק פטרי חמורים והוא שלו המעשר קרב שלמים. נ"ב נ"ל והמעשר: בתוס' ד"ה הפודה פטר חמור ונרשם בעין משפט משנה למלך הל' תרומות „דף ל' ע"ד". נ"ב נ"ל פ"ד ה"ב: ד"ה שהיו לו. אע"ג שכולו פטר חמור. נ"ב נ"ל אע"ג שכולן פדיון פטר חמור: ע"ב בגמ' דמרתינהו ישראל מרשות וכו'. נ"ב נ"ל ברשות כו': בתוס' ד"ה דגנך אמר רחמנא דאפי' הניא ליה מירוח דעובד כוכבים פוטר מ"מ חייב לעשר מדרבנן גזרה משום בעלי כיסין. נ"ב נ"ל אפי' לתנא דס"ל מירוח כו' וכ"ה בדפוס קאפוסט ומיהו י"ל גם גירסא זו הלא דבמקום פוטר נ"ל לפוטרו. ומ"ש גזירה משום בעלי כיסין עי' במנחות ס"ז ובתוס' שם ד"ה גזירה: בא"ד וקשיא דאשונה נמי מתרצא „כהני" דדייק. נ"ב נ"ל בהכי: בא"ד ומיהו קשה ליתני ואף. נ"ב נ"ל ומיהו קשה ליתני דאף וכו': שם מעשרן דאין קנין. דחייב לעשר דאורייתא והא ממה נפשך וכ"ב נ"ל דאורייתא הן שלו. והא ממ"נ וכ"ה בדפוס קאפוסט: בא"ד לך קח מן העובד כוכבים כו' דקא סבר. נ"ב תיבת כו' הוא ט"ס ונ"ל ומשני קא סבר: ד"ה הרי בחזקתן למעשר ואם אמר עשה לי משלי כי הוסם וכו'. וכ"ב תיבות משלי כי הוא תיבה אחת ונ"ל עשה לי משליכי: בא"ד וקשה מההיא דמשאלת אשה חבר. משאלת אשה לחברתה. נ"ב גיטין ס"א: בא"ד ואע"ג דמשמעין לר' שמעון. נ"ב במנחות ס"ו וע"ש ס"ז תד"ה גזלה: תוס' ד"ה תורמין נ"ל עכו"ם על של „כותים". נ"ב נ"ל „עכו"ם":

דף יב ע"א במשנה מתנו לכהן. נ"ל נתנו: בגמ' אלא למעשר נ"ל אי למעשר וכ"ה הב"ח: ברש"י ד"ה שה שנתחכו רגליה נ"ל כגון שנתחכו: ד"ה נתנו לכהן הפטר חמור נ"ל הפטר חמור עצמו: ד"ה לכל השמות דבעינן שחיטה לשם פסח. נ"ב עי' יומא דף מ"ט דכתיב מסיות משה ודרשינן מחיותיה דשה ע"ש: ד"ה אי לבכורה דלא קדוש בבכורה בכלאים נ"ל ככלאים: בא"ד כתיב בהדיא נ"ל ובהדיא: בתוס' ד"ה טבלים א"כ קשה דר"מ. נ"ב נ"ל דר"מ אדר"מ: בא"ד ובפ"ק דעבודת כוכבים דאמרינן יש קנין נ"ל ובפ"ק דעבודת כוכבים משמע דהלכה דר"מ יש קנין: שם והא דמוקי ירושלמי נ"ל והא דמוקי לפלוגתא דר"מ ורבנן דבמנחות בירושלמי פ"ה דדמאי ביש קנין ואין קנין לטעמיה דלא מפרש וכו': שם ועוד יש לדקדק. נ"ב ועי' תוס' מנחות סד"ה מירות: שם ובפרק המקבל ונרשם בגלון בהגהות מהרי"ב ז"ל נ"ל השואל. נ"ב כמש"כ בתו' המקבל כנ"ל ונתנם הגיה המהרי"ב וכוונתם לפרק המקבל בדמאי פ"ו מ"ב ע"ש: שם לפיר"ת בהסיא דהמקבל. נ"ב נ"ל דנ"ל לפי' ר"י אבל פי' ר"ת ז"ל בזה לא זכינו לראותו עי' תוס' ב"מ ד' ק"א ד"ה סברוה וע"ש בחידושי הר"ן ז"ל: שם וההיא דעובד כוכבים יש לפרש. נ"ב עי' בתוס' עבודת כוכבים דף כא: תד"ה רבי אליעזר וכן מוכח במרובה דאמר ר' אלעזר דמתיר בכלאים מפני שהוא שה אינו וכו'. נ"ב נ"ל דכנ"ל לר' אלעזר דמתיר בכלאים מפני שהוא שה שנא' שה כמ"ש שה אינו אלא להוציא כו': בא"ד כ"ש דלא כר' אליעזר. נ"ב נ"ל וכ"ש וכו': ד"ה קמ"ל אמאי קאי אך. נ"ב וע"ע תוס' ב"ק ע"ח ד"ה זה כשם הר"י שתי בפשיטות: בא"ד דממעט לעיל. נ"ב לעיל ה: בד"ה מה גבי דספר להו ממתנות. נ"ב נ"ל מבכורים וממתנות: בא"ד וא"ת היכי עבדינן. נ"ב עי' מ"ש מהרי"ב ז"ל בגליון תוס' ב"מ ס"א ד"ה אלא ע"ש: בסה"ד הך דרשות כלל ונרשם בהגהות מהרי"ב ועי' היטב תוס' לקמן מ"ח. נ"ב נ"ל ע"ו: ע"ב בגמ' כיון דמפרים טלה דהוא „לעצמה". נ"ב נ"ל „לעצמו": ברש"י במשנה ד"ה כפדיון מע"ש ואין חייב באחריותו כרבנן. נ"ב חסר כאן וכנ"ל אחר תיבת באחריות. שהוא סו"ד שאין כאן לכהן כלום שאינו חייב באחריותו כרבנן: בד"ה ר"א. הואיל והוא חייב. נ"ב נ"ל דהואיל: בתוס' ד"ה לאו איתמר עלה לשון זה אינו לקמן. נ"ב אבל ברא"ש שם הגירסא אמר רבה דכו"ע מעכשיו כו' אלא דהכא גרסי' רבא ואולי ט"ס הוא ברא"ש:

דף יג ע"א ברש"י ד"ה רב ששת מצות פדיון לאלתר. נ"ב פדיון פטר חמור לאלתר: שם ד"ה כאדון במתפים בהמה טמאה. נ"ב ב"ח מוחק לתיבת טמאה. וה"ה לשדה בזמן שאין היובל נוהג: שם ד"ה הלוקח עובר פרתו. שאינו רשאי למכור לעובד כוכבים בהמה. נ"ב גי' ב"ח בהמה גסה ועי' לעיל ב' שם. ואימא או בהא או בהא. דמשיכה ולא בכסף. נ"ב נ"ל דבמשיכה: ע"ב בגמ' דבר תורה מעות קונות משיכה לאו אהני לעמיתך. נ"ב משיכה לא קניא אהני לעמיתך גי' ב"ח. וכ"נ מפי' רש"י: בתד"ה דבר תורה. ולהכי שייך טפי כו'. נ"ב ולהכי שייך טפי כסף בהקדש מבהדיוט ובהדיוט דאפשר במשיכה לא יהא לו קנין אחר גי' ב"ח. או נ"ל לא יהא לו אלא קנין אחד כנ"ל: בד"ה כמאן לפי שנים שעבר היובל נ"ב משנת היובל: בתד"ה רב אשי וגם רבינא מקשה התם לרב אשי מדר' יוחנן לבן נח. נ"ב מההיא דבן נח: בא"ד (והוא נמשך לע"ב) כמ"ד גזל העובד כוכבים אסור. נ"ב ע"ש בב"ק קי"ג תוס' ד"ה הכי קאמינא: בא"ד דתניא בברייתא כר"ל ר' יוחנן סבר כו'. נ"ב נ"ל דר"י ור"ל באמת קיי"ל התם כר"י אע"ג דתניא כוותיה דרש"ל וע"ש תוס' ד"ה תניא כוותיה דרשב"ל: בא"ד הא דתנן לפני הגיסס. נ"ב שם ז': בא"ד ומיהו אשכחן אמר רבא דאמר רב הונא. נ"ב בב"מ מ"ו: בא"ד ופסק ליה כמתניתין. נ"ב נ"ל במתניתיה: בא"ד כדרך שתקנו משיכה בשומרין כו'. נ"ב נ"ל „במוכרין": בא"ד דאפ"ה כר' יוחנן. נ"ב נ"ל דאפ"ה סברי כר"י: בא"ד אפשר דהתם דלעובד כוכבים בכסף. נ"ב תיסור לשון יש כאן וצריך להגיה:

דף יד ע"א במשנה והשוחטו בחוץ חייב. נ"ב מתוך דברי הרמב"ם ז"ל בפי' נר אה דגרים גם הכא פטור ובהכי א"ש הפיסקא דלקמן ט"ז והשוחטן בחוץ פטור דאמתניתין קאי אבל פירש"י דחוק שהרי בעיקרא דברייתא דמתנייה לקמן ט"ו לא מתנייא הך בבא כלל ודוחק לומר שהש"ס הפסיק באמצע הברייתא ולא סיימה עד דאותיב מינה לר"ה והדר מסיק ליה לכולה ברייתא דא"כ גם הסי' דכללו ש"ד לא ה"ל לאסוקי ואע"ג דאידך פסקא דבין לפני פדיון וכו' ודאי אברייתא קאי י"ל באמת היה לו לציין אמתני' ועושה תמורה אלא כיון דהא דהנא בברייתא בין לפני פדיון הוא פירושא דמתני' נקיט לסך פסקא בלשון הברייתא ומימרא דר"נ קאי עלה אלא דלגיר' הרמב"ם קאת נ"ע דאמאי תני הכא כלל והשוחטן בחוץ כיון דאין בו חילוק בין קדם מומן להקדש או לא ומיהו גם לגירס' רש"י יש לדקדק נמי הכא בברייתא דלקמן כללו ש"ד דרישא לשוחטן בחוץ אתא וי"ל. ועי' תוס' זבחים פ"ד ד"ה והוא שקדם: שם בגמ' קדושת דמים מדחה מן הבכורה. נ"ב תמורה דף י' ע"ש: בתד"ה והני מילי. נ"ב שייך לעיל: בד"ה קדושת דמים אלא היינו טעמא קדושת דמים דכתיב וכו'. נ"ב עי' תמורה י' דקא"ל ר"י לר"ז מי אלימא קדושת דמים כו' ומייתי לי' מהך משנה ונ"ל דסמך ג"כ אהך קראי ע"ש: ע"ב ברש"י ד"ה וקא דייק. לא נפקא לחולין בלא מום קדושת הגוף. נ"ב נ"ל דקדוש קדושת הגוף: בתד"ה הקדיש זכר קדוש קדושת הגוף וקרבן שלמים. נ"ב נ"ל וקרב שלמים: בא"ד מתחילה התם. נ"ב ד' יט: בתוס' ד"ה הקישן דמפקא תמורת ולדות. נ"ב נ"ל תמורה ולדות: בא"ד דבגוף הקרבה איירי. נ"ב נ"ל הקרבן: בתוס' ומודה ר"ש. דאין פודין לאכילה לכלבים. נ"ב נ"ל דאין פודין קדשים לאכילה כו': בא"ד נעשו טרפה „ברישא" דקדם מומן. נ"ב „וברישא": בד"ה אותה. בסוף תמורה דף לג. נ"ב ע"ש ונ"ע:

דף טו ע"א ברש"י ד"ה דתנן אע"ג דקדשי מזבח וממאי דתנא וכו'. נ"ב מזבח ניגהו הס"ד וממאי תחה"ד ושייך להלן ב"ח: בא"ד מדקתני סיפא. נ"ב תחס"ד ושייך להלן: ד"ה רב לא מוקי. נ"ב דלא מוקי: ד"ה ניתני אם נעשו וריפא נמי מתוקמי בדידהו. נ"ב נ"ל כדידהו: בתד"ה מה לגי „ואידך" וכדרב מרי. נ"ב נ"ל „ואיל" לכדרב מרי: בא"ד ואי כתיב אך. נ"ב ולהכי כתיב אך: בד"ה והכי קרא בס"ד דאין לך למימר. נ"ב נ"ל דאית לך: ע"ב בגמ' „בין" לפני פדיונן בין לאחר פדיונן כו'. נ"ב נ"ל ובין: בגמ' ונפדין התמימים. נ"ב עי' לעיל יד ע"ש: ברש"י ד"ה אותן ולדות. שנולדו ונתעברו. נ"ב שלאחר פדיונן נולדו ונתעברו כו': ד"ה לא אלימא ופקעה קדושתו לפדיון אמן. נ"ב בפדיון אמן: ד"ה א"ר לוי. לצורך ולדות הנולדים לאחר פדיון. נ"ב נ"ל הולדות שיולדו לאחר: ד"ה בין לפני פדיונן. כדפרישית לעיל. נ"ב כדמפרש לעיל ב': בתוס' ד"ה מה בכור. למ"ד במעי אמן הן קדושין. נ"ב תמורה כה: בא"ד אפי' למ"ד בהוייתן. נ"ב נ"ל ואפי': בעין משפט באות א' נרשם מיי' פ"ד כו' הל' י'. נ"ב פ"א כו' הל' י"א:

דף טז ע"א בגמ' בעלי מומין מיפרקא לכל שירצה. נ"ב לכל זבח שירצה: שם זה כולו תמורת בכור. נ"ב זה שם אמו עליו תמורת גי' ב"ח. וכולו הוא ר"ל כו': ברש"י ד"ה והשוחטו בחוץ חייב דברייתא לעיל כו'. נ"ב דלעיל היא: ד"ה ואליבא דר"ע ואמר ר"י בגמ'. נ"ב ד' פ"ה: בא"ד ולהכי קרי לעפעפים דוק על העין כרקיע. נ"ב נ"ל שהן על העין או נ"ל דעפעפים: ד"ה חמש תלאות עד שיפול בו מום. נ"ב כדלקמן ל"ו ואם כל דהנה טמאה בבעלי מומין הכתוב מדבר: בתוס' ד"ה ותמורה. אבל תמורת קדושה בהסיא. נ"ב אולי נ"ל אבל תמורתה קדושתה בה היא: בא"ד דקרא הוי ימתין עד שיהא טמא. נ"ב נ"ל היינו ימתין: בר"ה כל שבחטאת שילהי „סוף". נ"ב ע"ש: בגמ' ומוקים לה כדוקין שבעין ונרשם בהגהות מהרי"ב עי' תוס' זבחים פ"ח. נ"ב פ"ה: בתוס' ד"ה תמורה אין בה לאיסור מועט כזה שיחול כו' ונרשם בגלון נ"ל כזה וכו' ה"א לרעייה וטמא הוא כו' טמא ויפול בו מום. נ"ב אין כאן מקומו ושייך למטה וגם שם מיותר כי בתוס' שלפנינו היתא נ"כ הכי: ע"ב במשנה אפי' עד עשרה פטורים. נ"ב עשרה דורות: בתוס' ד"ה אין מקבלין ואי ס"ד כו' אמאי רבית. נ"ב אמאי הוא רבית:

דף יז ע"א ברש"י ד"ה הייט דקאמר רשב"ג. אצטריך למיתני הכי. נ"ב נ"ל ואיצטריך: בא"ד אפי' ולדי ולדות פטורין. נ"ב נ"ל אפי' ולדי ולדי ולדות: בא"ד דפטר רבן גמליאל. נ"ב נ"ל רשב"ג: בא"ד ומחייב בולדי ולדי ולדות ונרשם כאן ציון על הסג"ה בגדה. נ"ב הציון נדפס שלא במקומו וצריך לציין על מ"ש אע"ג דפטר בולדי ולד ולדות בחד דרי כו': ברש"י ד"ה אימא הן ולדות. נ"ב נ"ל וולדותיהן כ"ה הב"ח: בא"ד ולא תימא וולדות. נ"ב הן וולדותיהן: ברש"י חוששין לזרע האב. אם שוחט האב והבן ביום אחד והלכך וכו'. נ"ב נ"ל ביום אחד ר"מ מחייב הילכך אם שחטה ואת אבי' חייי הס"ד ומתחה"ד אי הכי ליפלגו בחוששין לזה"א בעלמא בעז בת עז ושחט אותה כו' כנ"ל: ד"ה ואי מהתם ולא כתב עז כו'. נ"ב ולא כתב או עז כו': ע"ב ברש"י איפשר לצמצם ולמדוד יפה כיוונו. נ"ב וכוונו: בתוס' ד"ה זכר ונקבה וסויא פטר רחם כמוה. נ"ב כמוהו: בד"ה אפשר לצמצם דלרבנן אי אפשר לצמצם ואפי' אדם. נ"ב נ"ל בידי אדם: בא"ד דאע"ג שמא אינם שוים. נ"ב ואע"ג: בא"ד דהא דמפרש טעמא נ"ל מפרש: בא"ד דתיפוק לי בלאו נ"ל ותיפוק: בא"ד וקאמר רב הונא בריה דרבי יהושע. נ"ב בריה דרב יהושע: בא"ד לא אמרן אלא במנוי ז'. נ"ב אלא במנוי שמונה אבל במנוי ז' ט': בא"ד רב אשי אמר מנוי ח' לא צריך. נ"ב מנוי ח' נמי לא צריך: בא"ד דא"כ אין בלתי עשר אמות. נ"ב ארבע כ"ה הב"ח: בא"ד והרב ר"ש מיינבלא היה מפרש דפרון כעומד. נ"ב דהני אמוראי דפרון וכו': בא"ד משום דאימר פרון מרובה. נ"ב נ"ל משום דאומר עומד מרובה כו': בא"ד רחמנא אמר גדור רובא. נ"ב רחמנא אמר לא תפרון רובא ועי' בתוס' עירובין מ' ד"ה וספק וכ"ה הב"ח ז"ל אלא שהוא ז"ל הגיה עוד ומאן דאסר משום דאין פרון מרובה כו' וכמ"ש בתוס' וא"י לזה: בא"ד כיון דכין פרון מעומד. נ"ב תיבת מעומד מיותר: בא"ד והוא נמשך לע"ב בסה"ד ומ"ל דמבחרא פריך היאך הוא הקדוש. נ"ב הוא קדוש כיון דאי אפשר לצמצם אינו קדוש אלא מחמת דיבורו:

דף יח ע"א בגמ' ר"ע אומר בורר לו. נ"ב הכהן בורר לו: בגמ' ואי ס"ד משמנין ביניהן ט' הכי נמי ליפלגו. נ"ב נ"ל הכא נמי: ברש"י ד"ה והא משמנין תנן. מה שיפה השור מחברו. נ"ב השור השמן מחבירו אוכן דמים כו' כ"ה הב"ח: ד"ה וזכין ליה לישראל בפרק קמא דף יב. נ"ב שם לא איתפרש אלא דאין פודין בפס"מ ולכן נ"ל בפרקין דף טו וכ"ה הב"ח: ד"ה שחייב במתנות לא בא חליפיו. נ"ב לא באו חליפיו: בתוס' ד"ה עשו את שאינו זוכה כזוכה. הא מני ר"י הגלילי. נ"ב נ"ל ר' יוסי היא: בא"ד והשתא למאי דפריך. נ"ב נ"ל דפרישית: בא"ד אלא אמרת לא מוקמינן. נ"ב נ"ל אמר: ע"ב בגמ' אקנויי קא מקני ליה בחצרו וניחא ליה. נ"ב מקני' ליה מקום בחצירו דניחא ליה. וכ"ה בתוס' ד"ה אקנויי: במשנה שתי רחיליו. נ"ב עי' תוס' לעיל ט' ד"ה שתי תמוריו כו': במשנה אחת בכרה ואחת לא בכרה וילדה שני זכרים. נ"ב וילדו: גמ' צריכא כו' אבל רחיליו שלא בכרו. נ"ב אבל שתי רחיליו: ברש"י ד"ה אימא מודה ליה ר' טרפון. נ"ב לר' טרפון:

דף יט ע"א בגמ' מכלל הצריך לפרט כו'. נ"ב בריש התו"כ בי"ג מדות מדה שביעית ע"ש: ברש"י ד"ה בכור. אי נמי עד דהוי בכור. נ"ב או אי נימא עד דהוי נמי בכור כו': ע"ב בגמ' דאימעוט לידה מבכור. נ"ב דאימעוט ליה מבכור: שם ז"ל בתר קטנות ורוב קטנות לאו איילונית נינהו. נ"ב ז"ל בתר רובא קטנות: ברש"י ד"ה אלא היכא ומריבויא דקרא לא מצית למעוטי. נ"ב וכיון דמריבוי דקרא: בתוס' ד"ה איש. דא"כ ילמדנה. נ"ב א"כ לערבינהו ולתנינהו בהדי הדדי כו': בא"ד אי נמי גזרינן חלוצה אטו יבום. נ"ב נ"ל חליצה: בא"ד ר"ש ב"ר יוסי כו'. נ"ב ר' ישמעאל ב"ר יוסי: בא"ד התם לה ר' יצחק בריה דר' חייא „כהנא בשם ר' יוחנן". נ"ב נ"ל מטי בה בשם ר' יונה: בא"ד ומיהו אין נראה כו' עד גזירה אשה אטו איש. נ"ב כל לשון זה צריך תיקון:

דף כ ע"א בגמ' אלא עז שטנפה בת שנה יולדת בתוך שנתה. נ"ב נ"ל שטנפה בתוך שנה ומיהו לקמן מוקמינן דלדר"י עצמו „גם" כשטנפה בסוף שנה חדשים גמורים מ"מ אפשר שתלד א"כ בתוך שנתה וא"ש הגי' בת שנה וא"צ להגיה: שם בת שנתה יולדת. נ"ב בתוך שנתה כו': שם והכא במטנפת ומוזרת ויולדת בתוך שנתה. נ"ב נ"ל מוזרת ויולדת כו': ברש"י ד"ה במאי קמיפלגי. אבל אמרו בטינוף מוזר. נ"ב בטינוף הוא תחה"ד. ונ"ל לימא בטינוף כו': ד"ה גמריה אבל אמרו אית ליה דזעירי. נ"ב טס"ה כאן ושייך לקמן ד"ה לגמריה: ד"ה לגמרי'. נ"ב לגמרי' אית ליה דזעירי דדוקא בדלא ידעינן כו': בא"ד שטנפה בת שנה. נ"ב נ"ל בתוך שנה: בא"ד אדר' ישמעאל פליג דאמר. נ"ב נ"ל פליג אדר' ישמעאל דא' בת שנתה כו': בא"ד והיכא דחזינן. נ"ב נ"ל אבל היכא דחזינן: בא"ד לסברי' ואע"ג דחזינא. נ"ב תיבת לסבריה הוא תחה"ד: בתד"ה ואיבעית אימא דהא ר"מ חיים כו' למעוטי. נ"ב נ"ל דהא דחייש ר"מ למיעוטי היינו מדאורייתא: ע"ב בגמ' ואי בעית אימא לא אמרינן יולדת כו'. נ"ב נ"ל יולדת למקוטעין כ"ה ב"ח: ברש"י ד"ה לסבריה אמרינן. מקצת יום אחרון. נ"ב תחס"ד ועי' נ"ק: ד"ה אני ראיתי. נפקא מיניה לת"ק. נ"ב נ"ל בין ר"ש לת"ק ב"ח: בתד"ה חלב פוטר. ואפי' לא קיימא כר"מ. נ"ב נ"ל קי"ל: בא"ד ומפרש אם לאו כלומר. נ"ב נ"ל ומפרש בפרק אם לא הביא כלי: בא"ד יבוא להקל בעדות. נ"ב נ"ל בעריות:

דף כא ע"א ברש"י ד"ה היכא ביניייהו ור"ש סבר כסד"ה אן עד דמתעשר. נ"ב נ"ל נכנס להתעשר: ע"ב בגמ' אמר רבא כדאמרי כו'. נ"ב נ"ל רב וכ"ה ברא"ש: שם דאמר זעירי אין טינוף כו'. נ"ב לעיל כ': ברש"י ד"ה לילף מקדשים. כדאמרינן בת"כ. נ"ב וביומא ס"ג ע"ש: ד"ה שכן גואל. וקדושין במומן. נ"ב נ"ל ובכור ומעשר קדושין במומן: ד"ה פשוט זכר מעשר ושלמים נאכלין. נ"ב נ"ל דמעשר: ד"ה לאו היינו דזעירי. הכי קאמר עד סוף הדיבור. נ"ב נ"ל דכ"ז אכ"מ ושייך להלן בד"ה נקבל איתמר עד שלשים יום נ"ל כאן ה"ק זעירי אין טינוף כו': בתוס' ד"ה שכן גואל מום משום דפלוגתא היא התם. נ"ב ע"ש במשנה ובגי' ונ"ע וע"ש בפי' המשניות להרמב"ם ז"ל ודו"ק וע"ש עוד דף ח' ר"ש היא דאמר אם באו כו' ונ"ע לפי' הרמב"ם ז"ל אולי גירסתו כגירסת התוס' ז"ל בב"ק י"ב ר' ישמעאל וע"ש: בתוס' ד"ה העברה העברה. כדאמר בפ"ק „בהמה". נ"ב בפ"ק גבי „נדמה" שיש:

דף כב ע"א בגמ' כי אתא רבין. של בהמה כשל ערב ונרשם אות ה' בעין משפט ונרשם שם מיי' פ' ט"ז מה' טומאת אוכלין דין ה'. נ"ב נ"ל מיי' פ"ד מה' בכורות: שם כדתנן גוש הבא וכו' ונרשם בגלדו תוספתא דכלים ב"מ פ"ז אהלות פי"ז מ"ה. נ"ב ליתא האי ליכנא רק בתוס' דכלים ב"מ פ"ז ולכן נ"ל כדתניא: ברש"י ד"ה פתיחת הקבר כו' והוא הדין פתיחת הקבר אינו לנפלים אלא כו'. נ"ב פתיחת הקבר הס"ד וא"כ מתחיל הדיבור אין לנפלים כו' כנ"ל: בא"ד שעבר ראשו. נ"ב ראשו כפיקא וכו' והד"א: בתד"ה רבי אליעזר והכי איתא בהדיא בתוספתא. נ"ב וה"ג בתוס' פ"ב ה"ו ר"א בן יעקב אומר בהמה גסה שהפילה חררה טעונה קבורה ואין מטמא במשא והכא אחרי' פטורה מן הבכורה עכ"ל התוספתא: ע"ב רש"י ד"ה תעלה ומשום גזירה יתן דמים לכהן. נ"ב ומשום גזל השבט כו':

דף כג ע"א בגמ' תני ר' חייא. נ"ב נ"ל דתני ר' חייא: ברש"י ד"ה ואי אמרת טומאה אמרינן אפר מקלה כו'. נ"ב נ"ל באפר מקלה כו': בתד"ה טומאה קלה כדם הלידה נגע שהוא „אב". נ"ב נ"ל שהוא הרוב וכ"ה ברש"י וכן מצאתי בנ"ק: ע"ב בגמ' נחשדו עמי הארץ לערב מתנה בגיר כו'. נ"ב נ"ל מתנה מים בגיר וכן מצאתי בנ"ק: ברש"י ד"ה קב ונקי. לא איצטריך. נ"ב נ"ל ולא איצטריך: ברש"י ד"ה דר' יוסי בן המשולם. ושער בכור כו'. נ"ב נ"ל גבי שער כו': בתוס' ד"ה אחת דהסיא אכילה לכלב קיימי. נ"ב נ"ל לאו אכלב קיימי וכ"ה בדפוס קאפוסט וכ"ה בנ"ק: ד"ה תנן התם. ולא תנא ציר מטמא שנטהר במשקה. נ"ב נ"ל סתמא משמע שנטהר כו'. וכ"ה בנ"ק:

דף כד ע"א בגמ' ת"ש דבר בחזקתו כו'. נ"ב נ"ל דבר בחזקתו וכן כו' וכ"ה בנ"ק: ברש"י ד"ה אלא א"כ יולדת הא הוה ליה אחרינא. נ"ב נ"ל לה: ד"ה ומשני לפטורי. יהא יולדת אחרינא כו'. נ"ב הלשון אינו מדוקדק ואולי כנ"ל הא ולדות אחרינא אינה מרחמת ועי' נ"ק: בד"ה כר"ש ולא מרחמנא. נ"ב נ"ל דלא: בד"ה יולדת מרחמת האי אסור באכילה. נ"ב נ"ל והאי: בא"ד הוא ליה אחרינא. נ"ב נ"ל לה: בד"ה או אינה מרחמת מותר באכילה. נ"ב נ"ל ומותר: בד"ה דאי אשמעינן טלה אחרינא הוה ליה ומית. נ"ב נ"ל לה: בתוס' ד"ה ופלוגתא. ממה נפשך דברייתא. נ"ב נ"ל מכל מקום בברייתא: ע"ב בתוס' ד"ה השוחט ולא הייס קדשים. נ"ב נ"ל ולא סתם קדשים:

דף כה ע"א בגמ' וליפקו לחולין ולגיזה. נ"ב וליגזינהו כנ"ל: שם אילימא שלא יזיזו את מקומו כו'. נ"ב נ"ל יזיזו אותו ממקומן: רש"י ד"ה אסור להדוקי אסור אפי' לר"ש. נ"ב אפי' לר"ש הוא תחה"ד: בד"ה סמורטו. ומורטן סקנה השיעור. נ"ב נ"ל השיער: בד"ה דלאו בת גיזה שאין לפדות. נ"ל שאין לפרות: בתוס' ד"ה דשוה וללשון שני נמי. נ"ל וללשון שני נמי: ד"ה נאמר לענין שבת ובמוקדשין נ"ל שבת חייב ובמוקדשין: עוד שם דלא כלאחר יד. נ"ל דלא חשוב: ד"ה גוזז אף אלו עצמו. נ"ל ואף אלו וכו': ע"ש דאין זה כשאר לשון. נ"ל ואין זה: ד"ה שער לאסור דמן הנאה משום כו'. נ"ל לאסור דמן בהנאה: שם כגשר גיזה. נ"ל כגשר דגיזה:

דף כו ע"א בגמ' הואיל ותנן בבחירתא כוותיה. נ"ב ברכות כ"ז קדושין נ"ד: ע"ב בגמ' אמר ר' אליעזר אמר ריש לקיש. נ"ב נ"ל אלעזר: שם והמסייעים בבית הרועים. נ"ב נ"ל המסייעים: בתוס' ד"ה וכי תימא. בס"ד לעין מיתה. נ"ב נ"ל לעון מיתה:

דף כז ע"א בגמ' ותנא מ"ט לא קאמר. נ"ב בילקוט סוף פ' קרח הגי' ותנא קמא מ"ט וע"ש ודלא כמו שדחה רש"י ז"ל לגי' זו: בגמ' אמר להו טמא מת. נ"ב נ"ל אמרה: ברש"י ד"ה ה"ג. ותנא קמא בכולן יש בהן. נ"ב ותנא קמא הס"ד וכולן הוא תח"ד: בא"ד מאי טעמא. נ"ב הוא תחילת הדיבור: ד"ה כהן קטן ולא גדול מפני שהטומאה כו'. נ"ב וע"ש בשאילת שלום סי' קי"ח שהגיה כד' רש"י אלו דל"ל כהן קטן ולא גדול [כלומר דדוקא קטן ולא גדול בשום ענין]. ליטנא אחרינא דלהכי נקט קטן שלא ראה קרי ולא יצאה טומאה מגופו ולא גדול מפני שהטומאה יצאה עליו מגופו. ואם טבל לקריו ה"ה כקטן ובשאלתות דר' אחאי מפרש הכי כנ"ל ברש"י ז"ל עכ"ל הגאון מהרי"ב ז"ל שם ומ"ש דבשאלתות מפרש הכי הוא ממ"ש השאלתות שם דאכיל לה כהן קטן דלא חיישינן לטומאה היוצא מגופו או אף מאן דטביל לקירויו עכ"ל. וע"ש ובתוד"ה הילכך: ע"ב בגמ' דאמר מר זוטרא. ואוכל בתרומת חוצה לארץ. נ"ב עי' בשאילת שלום להגאון מהרי"ב ז"ל בעל ההגהות שכתב בס' קי"ט שם וז"ל ודע דבמלת דאמר מר זוטרא כו' ימים רבים עמדתי עליו איך יתחברו לה יחדיו ומאי שייך זה לגבי דרב דאי' מילתי' בטמאה מת לומר דלית הילכתא כוותי' דאמר מר זוטרא כו' ולא מצאתי במהרש"א ובנ"ק והרחיב ד' לנו ע"פ מסכת השאלתות ז"ל שם בפ' אמור ס' ק"ח דמימרא של מר זוטרא הוא ענין בפני עצמו עכ"ל הגאון מהרי"ב ז"ל שם וא"כ צריך להגיה לפ"ז אמר מר זוטרא כו' ומימרא בפ"ע הוא וכ' עוד מהרי"ב ז"ל שם דלפי' רש"י ז"ל שפי' טובל ואוכל וא"צ הערב שמש א"כ י"ל הא דקא' ולית הלכתא כוותיה היינו דקא מהדר הש"ס דלית הלכתא כוותיה בהא דמתיר בלא הערב שמש אלא דצריך הע"ש [וכן צריך להגיה שם כד' השאילת שלום במקום דאין צריך דצריך ע"ש] ודלא כהתוס' עכ"ד מהרי"ב שם. והנה גירסת השאלתות שם באמת טובל ואוכל בתרומה לערב (ר"ל דצריך הערב שמש) וא"כ יש לומר הא דמסיק ולית הלכתא כוותי' ר' עמרם גופי' הא דמסיק הכי דלית הלכתא כרב בהא אלא דאין צריך הערב שמש. די"ל לפי גירסת השאלתות בדמר זוטרא „לערב" דגם כדרב גרס „לערב" אלא דמ"מ בלית הלכתא דמסיק אחר ד' מר זוטרא ע"כ נ"ל דהש"ס קא מהדר לה כפי' רש"י ז"ל ומיהו י"ל לפי גיר' השאלתות ז"ל כד' מר זוטרא „לערב" דכד' רב לא גרס לערב ולפ"ז הוס א"ש הגירסא דאמר מר זוטרא והכי פירושו דהך סוגיא דלית הלכתא כוותיה אהא דרב אמר רב עמרם עצמו דלית הלכתא כרב דלא מצריך הערב שמש דאמר מר זוטרא כו' דאפי' בטמאה שרץ טובל ואוכל לערב דוקא וא"כ ה"ה ודאי לטמא מת דעכ"פ הערב שמש בעי אבל סתמא דהש"ס מסיים ג"כ ע"ז דבאמת לית הילכתא כוותיה דר' ששת בהא דקאמר מר זוטרא שם דצריך הער"ש דווקא וא"כ אפשר דודאי הלכתא כרב בהא ודלא כר' עמרם כו' נראה לענ"ד בזה. ודו"ק: בתוס' ד"ה וכי הזאה יש לנו. ר"י אומר הא"ל טבילה ואסורה לזרים. נ"ב נ"ל לזבים: בא"ד והשתא דפריכית כו'. היינו טבול יום „קא בעי לה". נ"ב נ"ל היינו טבול יום דבעל קרי: בד"ה שנה דקרא „דגבי" מעשר דכתיב שנה „בשנה". נ"ב נ"ל דקרא „וגבי" מעשר דכתיב שנה „שנה": בא"ד „בכל" שנה איכא בכל תאחר. נ"ב נ"ל „בלא":

דף כח ע"א בגמ' ואידך אמר ובשרם כו'. נ"ב נ"ל אמר קרא ובשרם כו': שם איבעי' להו כו' נולד לו בתוך שנתו. נ"ב נ"ל נולד לו מום כו': ברש"י ד"ה עד שלא נראה שלא נפל בו מום אחר. נ"ב תיבת אחר תחה"ד ונ"ל אחר שנתו אינו: בד"ה עדיין תבעי הכי קאמר נולד בו לאחר שנתו. נ"ב נ"ל נולד בו מום כו': בתוס' ד"ה רבי מאיר ובשאילתות רב אחאי פירש כו'. נ"ב עי' בשאלתות ר"פ כה:

דף כט ע"א במשנה אם היה כהן מטמאהו כו'. נ"ב נ"ל ומטמאהו: ברש"י ד"ה היכי אזיל הא קעבר לנפש כו'. נ"ב נ"ל אלנפש כו': ע"ב בגמ' אם היה זקן מרכיבו כו' נ"ב פסקא הוא ונ"ל אחר תיבת התמור תיבת כו':

דף ל ע"א בגמ' קנסיה רבא לזבוני. נ"ב שו"ע יו"ד קי"ט ס"ק ד': ברש"י ד"ה תיתי לי שתם ברייתא ר' נתן. נ"ב נ"ל נחמיה וזה נעלם ממהרי"ב דלפ"ז א"ש מ"ש רש"י בסנהדרין דהכי איתא שם סתם תוספתא ר' נחמיה: ע"ב בגמ' אמר ר"י בימי בנו של חנינא בן הנטיגנוס. נ"ב נ"ל של ר' חנינא כו': שם נהגו כהנים סלסול. נ"ב קידושין ע"ח:

דף לא ע"א ברש"י ד"ה וכולן שחזרו בכן דמ"ס דמאי בפרק האורז במקומו מותר בחלת אנטיוכא. נ"ב נ"ל האורז בחולת אנטיוכא מותר במקומו כנ"ל:

דף לב ע"ב בתוס' ד"ה פסק. השוחט את הבכור ונודע „עד" שלא הראהו. נ"ב תיבת עד ט"ס: בא"ד אבל „איך" אין ראוי כו'. נ"ב נ"ל אבל מכל הנך אין ראוי כו': בא"ד דהא כר"ע גופיה כו'. נ"ב נ"ל לר"ע גופיה:

דף לג ע"א ברש"י ד"ה כ"ש היא והתוך הכשר בבעל מוס. נ"ב נ"ל והוך: **ע"ב** ברש"י ד"ה הכל מודים. נמי רבנן. נ"ב נ"ל רבנן נמי:

דף לד ע"ב ברש"י ד"ה בגופו מי איכא למימר. דמנהינן לספיקה. נ"ב נ"ל דקנהיס:

דף לה ע"א ברש"י ד"ה אלא דאמרו ליה. דכיתא להו שיפול בו מוס. נ"ב נ"ל שיפיל: ד"ה אכיל ולא מחזי. אפ"ה כי פעי כו'. נ"ב אפ"ה הואיל וכי פעי מחזי הוי מוס: ד"ה מ"ם. אפילו בעקרס. נ"ב נ"ל נעקרו: בתד"ה איכא דאמרי דרך לדעין נפקא. נ"ב נ"ל אימר דרך כו': בא"ד שמא יצא „ראשו ורובו" נ"ב נ"ל רוב ראשו: [בא"ד ס"ל כרב חסדא נ"ל כרבה]: **ע"ב** ברש"י ד"ה לא דעו ולא מעידו והרועים כהנים. נ"ב ולר"מ פשהרועים:

דף לו ע"א ברש"י ד"ה לאחזוקינהו. מי אמר ר' מאיר כו'. נ"ב נ"ל וכי אמר ר' מאיר חשוד לד"א: **ע"ב** בגמ' דהכס לא עביד איסורא ונרסס בגלדו נ"ל „עביר". נ"ב ס"ס ונ"ל עבר וכ"ה בפוס': בתוס' ד"ה פסיק נ"ב ע' בר"ן נדרים ע"א:

דף לז ע"א בגמ' אמר רבינא דמסתברא. נ"ב נ"ל דמסברי: שם ליה וסבר. נ"ב נ"ל להו וסברי וכ"ה בתוד"ה ר"י וברש"י נתקן תיבת להו ועי' היטב בר"ן פ' ד"נ דכ"ג מה שכתב בסוגיא דהכא: במשנה ומה שלא אכלו כו'. נ"ב נ"ל מה שאכלו אכלו ויחזיר להם הדמים וכ"ה במשנה שבמשניות ובסדר המשנה שברא"ש: ברש"י ד"ה דמסברי להו וסבר ואותו הכס. נ"ב נ"ל וסברי: **ע"ב** רש"י א"ל רב תחליפא. נ"ב הנקודות ע"ס:

דף לח ע"א ברש"י ד"ה אי בטומאה כלי שנטמא. נ"ב כלי שנטמא הוא תחס"ד: **ע"ב** בגמ' סמ לי יאשיה דמן אושא. נ"ב נ"ל ר' יאשיה וכ"ה לעיל כח ע"ב:

דף לט ע"א במשנה שפתו שניקבה. נ"ב נ"ל שפתו: שם אין בודקין מין „סתיומות" כו' ואף לא את „סתיומות" נ"ב נ"ל סמתאימות כ"ה במשנה שבמשניות: בגמ' יהיה „לרבות" כל מוס. נ"ב נ"ל לרצון:

דף מ ע"א בגמ' בשוטן, סבירה אחת של קרן כו'. נ"ב נ"ל על קרן כו': שם מעשה בפירן כו' ונשחטה. נ"ב ונשחט כנ"ל: במשנה ושאל ר"ג לחכמים ע' מ"ש להלן ע"ב על הגמ' שאל רשב"ג לחכמים: בגמ' ופליגי רבנן עליה „דר"י" כו' וקאמרי כו' עליה „דר'". נ"ב נ"ל דאילא: ברש"י ד"ה חדא לדהבא וכספא. שמלאכת טורח היא. נ"ב שמלאכה יקרה היא וכ"ה בפירש"י שבמנחות ובפסחים דס"ו: ד"ה מאי תנא. דדמי לסאי מעשה דקתני כו' ונרסס בגלדו נ"ל דתני ומעשה. נ"ב גדסס בטעות: בתד"ה בפירן. ובתוספ' כ' „בפרה" כו'. נ"ב נ"ל בפר ואולי נפל הטעות מהבוא עובדא דסנהדרין דסס ודאי נ"ל בפרה כו' שניטלה האם שלה אבל כאן נ"ל בפר דוכר הוא: **ע"ב** בגמ' שאל רשב"ג לחכמים. נ"ב לפמ"ש לפנינו במשנה ר"ג נ"ל הכא ג"כ ר"ג אבל בתוספ' הגי' רשב"ג וכן הגיה הב"ח במשנה: שם דתנן ר"א אומר בעלי סתילונין ונרסס בהגהות מהרי"ב נ"ל דתניא. נ"ב נ"ל ותנן ומשנה הוא לקמן מ"ס ע"ב. ואולי לפני מהרי"ב ז"ל היה כתוב דתניא והוא ז"ל הגיה דנ"ל דתנן ונתחלף כדפוס אבל נ"ל דתנן כמ"ש בע"ה: ברש"י ברא"ס הדף שנמשך מע"א. ומעשה ונרסס בהגהות מהרי"ב תיבת ומעשה מיותר ומס"ד גבי אדס. נ"ב נדפס בטעות:

דף מא ע"א במשנה ותכ"א אינו בכור אלא נגזז ונעבד. נ"ב מייי פ"ב מהל' בכורות ס"ס ע"ש בכ"מ: שם בפסקא ר' ישמעאל אומר ונרסס בהגהות מהרי"ב פסקא זאת שייך אחר תיבת קרינא ביה. נ"ב במח"כ שגה בזה למאד ובחנס הגיה הש"ס ולגירסתו הא דאמר כאביי לא אמר כו' ורבא נמי לא אמר כו' ע"כ פירושו למה רבא לא אמר כאביי ואביי כרבא ותימהני עליו חדא דא"כ הו"ל למימר רבא מ"ט לא אמר כאביי ואביי מ"ט לא אמר כרבא כדרך הש"ס בכ"מ ועוד מאי קאמר כרבא נמי לא. מאי נמי דקאמר. ועוד מאי קאמר כאביי לא אמר הרי באמת אמר רבא בלא שבור נמי מאי לא מצית אמרת כוליה ומשמע דמודה לסברת אביי אלא דאמר דלא איצטריך. אולם האמת יורה דרכו דהש"ס מפרש למה פליג ר' ישמעאל על ת"ק וס"ל דאנדרוגינוס הוי כמוס במקוס נקבות וכמ"ש רש"י במשנה ומפרש כאביי לא אמר ר' ישמעאל הרוס דומיא דשבור כו' וכרבא נמי לא אמר כו' ולהכי פליג את"ק אכן למ"ש בע"ה ק"ק ליסנא דילמא דקאמר וע"כ אי אפשר לפרש טעמא דר"י דס"ל דהוי מוס אי לאו משום הכי מיהו למ"ש התוס' לקמן ד"ה אי אמרת בחד תירוצא דזכר אחרינא אתי לאשמועינן דבמקום בשר הוי מומא לאפוקי מדרשא דאביי ורבא א"כ י"ל דס"ט דר"י אלא דמ"מ למאי דדחי לקמן דאתי' כרבנן ולר"י מספקא לי' א"כ נ"ל דנסק"ל מקרא והא דגרסינן לקמן בעי ר' מ"ט דר"י כו' אין הלשון מדוקדק שם ואולי שקשה מאד להגיה הש"ס הי' נ"ל דהני ד' תיבות „מ"ט דר"י" אין שם מקומס ושייך כאן אחר תי' גדול מזה. מ"ט דר"י. כאביי כו' ולקמן נ"ל בעי ר' מפשט פשיטא לר"י אנדרוגינוס כו' כן נ"ל בע"ס: ברש"י במתני' ד"ה ובעל יבלת „ואין" בה שיער „ויש בה" בלבן של עין כו'. נ"ב נ"ל „ואית" בה שיער „ויש בה" בלבן כו': **ע"ב** ברש"י ד"ה אלא פשיטא כדר"י. ופשיטא ליה דזכר הוא. נ"ב נ"ל פשיטא ליה והוא תחס"ד: תוס' ד"ה אלימא בחוטים הפנימיות. נ"ב נ"ל בחוטין:

דף מב ע"א בגמ' ת"ש אס זכר אס נקבה. נ"ב ע' גי' ר"י לעיל מ"א בתוד"ה ואתי: שם ת"ש הזכר נ"ב לעיל מ"א: בתוס' ד"ה אי אמרת בשלמא. כגון ר"י בפרק הערל „ואנדרוגינוס זכר, נ"ב אינו מובן ואולי נ"ל באנדרוגינוס כהן דאיכא למ"ד הכס אף מאכילה כו': בתוד"ה אבל טומטום. שהרי בפירוש אמר כו'. ואע"ג דאיכא למימר. וי"ל דר"ת פירש כו'. מ"מ בהויתן. אין קדושת פיו חלה עליהן. נ"ב נ"ל דכ"ז שייך להלן וכאן נ"ל מ"ש למטה בתוס' דמ"מ בהויתן תפול עלייהו קדושה כמו בכל ולדות קדשים כיון דהוי או ודאי זכר או נקבה ודאית ואע"ג כו' וי"ל דר"ת יפרש אין קדושה חלה עליהן אין קדושת פיו חלה עליהן קאמר שהרי בפירוש אמר אס זכר כו' אס נקבה זבחי שלמים. ואין דעתו כ"א לזכר ודאי או לנקבה ודאית והא דלא משני התס הכי ולוקמא בבהמת חולין דלא כו' כנ"ל והוא ע"פ ד' התוס' עלמן בתמורה שס ע"ס: בד"ה ואתא. וז"ל דאפי' הוי כו' מתעפינא ליה „זכר". נ"ב אינו מובן ואולי נ"ל והזכר וכן נראה מתוך ד' התוס' בפ"ק דחגיגה דף ד' ד"ה אלא טומטום: **ע"ב** בגמ' כי הא דהורה ר"א כו' במקום נקבות „חולי" תהי בה. נ"ב נ"ל תולין הוי וכ"ה ברא"ש ובב"י סימן שט"ו: ברש"י ד"ה תולי. נ"ב נ"ל תולין:

דף מג ע"א בגמ' ושהגין כפשוטין. נ"ב נ"ל כפשוטין: רש"י ד"ה קלוט „דאית" לה שנים למעלה. נ"ב נ"ל דלית לה:

דף מד ע"א במשנה עיניו גדולות. נ"ב לעיל ג': בגמ' אמר ליה רב שימא בר חייא לרב כו'. נ"ב ע' זבחים ק"א ע"ב ודו"ק: שם א"ל שימי בהמה של קרח נרסס בגלדו גיר' הילקוט פ' תרומה רמז שע"ז שימי את בתמיה. נ"ב וע' לעיל מג ע"ב: שם אמר ר"ס אמר אמימר נרסס בגלדו לפמ"ש תוס' וא"ה דר"ת „רבו" של רבא. נ"ב הותנו של רבא כנ"ל: רש"י ד"ה והגמא. ומתני' דהשיב להו באדס „מומין" קאמר. נ"ב נ"ל למומין באדס קאמר: בתוס' ד"ה מחוי. דאמר בפרק המפלת. נ"ב נ"ל כדאמר כו':

דף מו ע"ב ברש"י במשנה ד"ה ליוס ארבעים „והוי" יצירת הולד. נ"ב הוי: תוס' ד"ה בכור. דסיוצא דופן בכור. נ"ב נ"ל הוי יוצא כו':

דף מח ע"א בגמ' דאזיל לגבי האי ומדחי ליה דאזיל לגבי האי כו'. נ"ב נ"ל „ואזיל": בתוס' ד"ה דאמר רב אסי אי כלקוחות שלא באחריות „נוטל חלקו בקרקע". נ"ב אני חלקו בקרקע: **ע"ב** במשנה שתי נשים. נ"ב ע' תוס' לעיל ט' ד"ה ב' אמוריו ומש"ש בעז"ה:

דף מט ע"א ברש"י במשנה ד"ה עד שיאמרו לו ישבה אבא. נ"ב נ"ל הוה יהיב ברש"י ב"מ ק"ב:

דף נ ע"א בגמ' ליסדר לי מר תלתא יתירתא. נ"ב נ"ל תילתא: ברש"י ד"ה דאינון עשרין ותמני. הוה להו נ"א פונדיונין טופיינא בליר פורתא. נ"ב שהוא שביעית פונדיון: **ע"ב** בגמ' אמר רב יסודה אמר רב „אסי" כל כסף כו' נ"ב נ"ל אסי וכן מוכח לקמן בסוגיא וכ"ה בקידושין אך בב"ק איתא אמר רב: ברש"י ד"ה קודש קודש ממעשר. וכל מעשר „בקר וצאן כל אשר יעבור". נ"ב נ"ל וכל מעשר הארץ מזרע הארץ קודש לה' כנ"ל: בתוד"ה כל הכסף. ותימה ונימא נסי דמעס כו'. נ"ב והקושיא הוא דנימא נסי כו':

דף נב ע"ב בגמ' בפסקא ר' אליעזר אומר כו'. נ"ב נ"ל אלעזר: ברש"י ד"ה נכסי אני אבא ואפי' יש לו בן אחר כו'. נ"ב נ"ל בן אחר:

דף נג ע"א בגמ' דתניא אין מקדישין ואין מעריכין. נ"ב כאן צריך לציין אות ב' בעיון משפט: תוס' ד"ה כרב הונא. ושם לא „צריך" למגזר. נ"ב נ"ל ושם לא שייך למגזר: בא"ד אלא אי אידי דנקיט רב הונא

נקיט נמי הכא. נ"ב אידי דנקיט רב הונא „יתוס" נקיט נמי הכא: בד"ה ואין מחרימין. ואי נמי כדפריש. נ"ב כדפריש ור"ל דאמר כפירוש לבדק הבית: תד"ה מטות וכלי מתכת. אמרינן יליף „הנאה" ליה המלח וכ"ב ס"ס: בא"ד קא שקיל ארבע זוזי. נ"ב קאמר שקול: בעין משפט אות ב' נרסס מיי' פ"ה. נ"ב נ"ל פ"ח: **ע"ב** בגמ' אמר רשב"ג כל חלב יאסר „כל" חלב תירוס. נ"ב נ"ל וכל: ברש"י ד"ה ומשני „פטורין" הנולדים אלו. נ"ב נ"ל לפטור הנולדים כו': ד"ה ואליבא דר"י הגלילי לרבות קדשים קלים. נ"ב הוא תחס"ד: שם מהו דתימא רוב בהמות שעומדות לאכילה. נ"ב נ"ל עומדות: תוס' ד"ה ת"ל. ולעיל „גבי" כל פסולי המוקדשין. נ"ב נ"ל בפרק:

דף נד ע"א בתד"ה אלא מעתה. דלא כתיב מעשר בקר תעשר מזה על זה. נ"ב נ"ל ומעשר הצאן יתעשרו כו': בא"ד וא"ס הא אתא למימר. נ"ב נ"ל הא איכא למילף: בא"ד גבי דכראשיתה דכסמוך. נ"ב נ"ל כראשיתה: **ע"ב** ברש"י ד"ה הדר ביה רבא מהסיא. למעוטי בקר וצאן כבשים ועזים כו'. נ"ב נ"ל למעוטי בקר וצאן דלא ליעשרו אהדדי. וכבשים ועזים כו': ד"ה ה' מכאן וה' בהמצע. נ"ב נ"ל ה' מכאן וה' מכאן וה' בהמצע: בתוס' ד"ה אמר. דמשמע דקרא נ"ל דקאי: שם לחלק נ"ל ולחלק:

דף נה ע"א בתד"ה אין ירדן. „מטה" בנימין נ"ל בני: שם ובמקום נ"ל במקום: **ע"ב** ד"ה ושמא. ומיהו יש לדחות דבירושלמי קאמר. נ"ב בירושלמי סופ"ג דיומא קאמר: בא"ד „וסיה" לרחצה הכהנים בו. נ"ב נ"ל „וסיס" לרחצה לכהנים בו [ומקרא הוא בדה"ב ד' ו']: בא"ד נקובים כמוליא כו'. נ"ב נ"ל נקובים כמוליא רמון: בא"ד כס"ד אע"ג דליכא רוכא. נ"ב אולי נ"ל דאיכא רוכא:

דף נו ע"א בגמ' אף לאך „וכקרך" אינו בלקוח. נ"ב „ושורך" כנ"ל לקמן בכל הסוגיא: תוס' ד"ה אין המים מטהרין. שלא מתברך „המקוס" כדפרי'. נ"ב נ"ל המקור: בא"ד מי קרמיון ומי פיגה פסולין למי חטאת מפני שהן מי תערובות. נ"ב נ"ל מפני שהס מי בצים מי הירדן ומי ירמוך פסול מפני שהן מי כו' וכ"ה במשנה שם: בא"ד דהני ד' נהרות דא"י מדלינן גבוה מכל הארצות. נ"ב דהני ד' נהרות מדליין דא"י גבוה כו' כנ"ל: בא"ד מפני שיש בו „מיני" תערובות קמ"ל. נ"ב נ"ל מי תערובות: בא"ד דכל איסור הבטל חוזר וניעור וכשחוזר כו'. נ"ב נ"ל כשחוזר: **ע"ב** בגמ' ת"ר יהיה לך ולא של שותפות ונרסס בתורה אור במדבר י"ח וטס"ס ונ"ל שמות י"ג: ברש"י יהיה לך הזכרים אשר יהיה לך הזכרים. נ"ב טס"ס ונ"ל פטר שגר בהמה אשר יהיה לך הזכרים לה' וכ"ה ברש"י בגילה ל"ט והוא בשמות י"ג: בגמ' א"ר ענן ל"ס וכו'. נ"ב בילה ל"ט: בתוס' ד"ה זונה ולרבא דאמר נ"ל וא"ת לרבא דאמר. ע"ס בתוס' בדיבור הנ"ל איהו כשנותן נ"ל איהי כשנותן:

דף נז ע"א בגמ' א"כ לכתחילה. נ"ב בגיטין כ"ה איתא כתחילה וע"ש ברש"י: שם רשב"י אומר קסבר נ"ל אומר וכו' קסבר: שם קסבר ספיקא הוא ונרסס בגלדו בשם הנ"ק גי' אחרת היה לפני רש"י ונ"ל בריה הוא. נ"ב וע"ע לעיל ע"ב מגמ': **ע"ב** בגמ' וטבעה ששים כרכים. נ"ב עי' בזוה"ק ברעיא מהימנא פ' פנחס ד' רט"ז סוד הגדה זו דעל משיח בן דוד קאי דהוא בר נפלי ע"ש וס' כרכים הס ס' מסכתות על שם ששים המה מלכות ע"ש באורך: בתוס' ד"ה בפרוס וקרינן לי' יום. נ"ל וקרינן משום שולחנות [וע"ש]:

דף נח ע"א בתד"ה ואי דאין מקדישין ביו"ט י"ל לא וכו'. נ"ל ומיהו בפ"ק דחגיגה דף ח' היה י"ל דלא הייתי וכו': בתד"ה מפי ומיהו קשה דמה דדרש. נ"ב נ"ל דדרש דהא: **ע"ב** בגמ' או שמנאם רבוצים או עומד מנין. נ"ב נ"ל עומדין מנין כו': ברש"י ד"ה ונוטל אחד וה"ע אמרינן לקמן רבוצין כו'. נ"ב נ"ל מנאן רבוצים: בד"ה מאי אמרת מצטרפו עמהן כו'. נ"ב נ"ל ויצטרפו עמהן: בד"ה פשיטא „לא ליהוי עשירי". נ"ב נ"ל „לא הוי מעשר": בא"ד או דהנך י' באב. נ"ב נ"ל י' דאב: בד"ה ונוטל עשרה ומכל עשר נטל כו'. נ"ב נ"ל ומכל עשרה: בד"ה יתום דמעמיד אמותיהן של אלו. נ"ב נ"ל ע"י דמעמיד: בא"ד ליהוי ליה. נ"ב נ"ל הוי ליה: בד"ה בשתי תרומות האי קרא תרומותיכס. נ"ב נ"ל דתרומותכס: בתוס' ד"ה כשס ובירושלמי פ"ק דתרומות מקשה כו'. נ"ב נ"ל בירושלמי כו' מקשה לה:

דף נט ע"א בגמ' ת"ל עשירי קודש נ"ל ת"ל יהי' קודש וכ"ה לעיל נ"ח: ברש"י ד"ה במחשבה. שמחשב שני לוגין. נ"ב נ"ל שמחשב והומר שני וכ"ה בתוס' וכן מוכרח ברש"י: בד"ה תשיעי וכולס פטורים. נ"ב הוא תחס"ד: בתוס' ד"ה אף. דלא מוקמי „ממשנה" בתרומת מעשר. נ"ב נ"ל במחשבה וכ"מ בנ"ק: בד"ה במחשבה כדמוכח ההוא דלוקח יין מבין העובד כוכבים. נ"ב נ"ל הכותים: **ע"ב** בגמ' ואס לאו ארבעה פטורים נ"ל ארבעה וארבעה פטורים וכ"מ ברש"י וברמב"ם וכן מצאתי בב"ח: ברש"י ברים העמוד אחד עשר דאיברר כו' אף תשיעי נ"ל דאיברר אף תשיעי: בד"ה מנין הראוי למנין דהשתא. נ"ב תחס"ד מן המנויין. השתא וכו' ועי' נ"ק שהגיה באופן אחר:

דף ס ע"א בגמ' והתניא תשעה עשר כו'. נ"ב נ"ל והתניא „היה לו" י"ט טלאים: ברש"י ד"ה אלא כונסן לדיר. דהא אמרינן לעיל. נ"ב נ"ל דהא תנן לעיל: ד"ה וכאי איתא דהא דקאמר לעיל כו'. נ"ב נ"ל דהא רבה דקאמר לעיל כו': במתני' ברש"י ד"ה ה"ט והיו מקולקלין אבל הכא כל המנין למעלה מתשיעי. נ"ב נ"ל אבל הכא טעה בכל המנין שלמטה: בא"ד כגון שטעה בחשבון מתשיעי ולמעלה. נ"ב נ"ל מתשיעי ולמטה: בא"ד כדמפרש טעמא דמייתי לה במנינא כו'. נ"ב נ"ל דאיתי לה במניינא כו': בתוס' ד"ה יצאו כס"ד ספק קדוש ליקרב. נ"ב אולי נ"ל ליקרב שלמים: **ע"ב** בגמ' וסבר לה כאבוה דאמר כו'. נ"ב דאליבא דר' יוחנן אזלא סוגיא דהכא ולשיטתו שם בתמורה ע"ש: ברש"י ד"ה לאתויי יצא עשירי ולא דבר. אלא א"כ נעקרו בפירוש. נ"ב נ"ל עקרו: בתוס' ד"ה עד שיסתוק התשיעי „אלא שלא קראו עשירי לס". נ"ב כל זה ט"ס וגם נ"ק מ"ו:

דף סא ע"א בגמ' קסבר ר' יהודה „תמורת" מעשר. נ"ב אולי נ"ל „טעות" מעשר: בגמ' יכול שאני מרבה אף התשיעי. אמרת כו'. נ"ב יכול אף התשיעי ת"ל מן ואם ראית כו' אמרת וכי כו' כ"ה בתורת כהנים פ' ויקרא: שם בגמ' במעשר בזה"ז עסקינן. [הגה"ה עי' מש"כ מר אחי ז"ל בספרו ראשית ביכורים דף נ"ח ע"ב דמיירי ביצאו שנים בעשירי וזהו דאמרינן אפי' בתרי דאית ליה פסידא דמפסיד למעשר דאית ליה תקנה ברעיה ואעפ"כ צריך לכנוס לכיפה לשניהם וכ"ש חד של שלמים ע"ש ודו"ק]: ברש"י ד"ה אין מביאין קדשים ומתוך שהכהנים מועטין הן אין נאכל אלא לכהנים. נ"ב נראה דנ"ל דהזה ושוק דשלמים אין נאכל אלא לכהנים ומתוך שהכהנים מועטין שמא לא כו': ד"ה למאי דס"ל דתמורת מעשר „אינה" קריבה. נ"ב נ"ל דנ"ל דטעות מעשר קריבה [ומ"ש ברש"י שלפנינו טס"ס]: ד"ה אין בין אחד עשר דתני' אס מן הבקר. נ"ב הוא תחס"ד: בד"ה לפניו קדוש. שהוא עצמו קדוש. נ"ב שהוא עצמו עדיין לא קדוש כנ"ל או נ"ל תחס"ד לפניו „קודש שהוא עצמו קדוש" וכ"ה בק"א פ' ויקרא ע"ס: בתד"ה והא דתניא ובפרק שני נזירים נמי תנן. נ"ב נ"ל ובכריתות כ"ג תנן ושניהן מביאין חטאת אחת ובפ' שני נזירים כו' כנ"ל וכ"ה בתוס' גיטין כ"ח ובזבחים ע"ה וכן מוכח לקמן בסה"ד: בא"ד וטעונה סמיכה. נ"ב נ"ל אע"ג דטעונין סמיכה: בא"ד ובגמ' גבי שהה לנדבה אחד פר ועגל. נ"ב נ"ל אחד לפר ואחד לעגל ועי' תוס' זבחים ע"ה: בא"ד תמסה שנתערבו עורות פסחיהס כו' פטורים לעשות שני. נ"ב נ"ל פסח שני: בא"ד כגון זב ומלורע בקרבן הקבוע נ"ב א"כ בקרבן הקבוע לו זמן כגון כו'. וכ"ה בתוס' זבחים ע"ה ועי' תוס' גיטין וכן מלאתי בדפוס וויניציא שנת רפ"א או בקרבן הקבוע כו': בא"ד כס"ד מיהו בההוא פסק משמע דר"ס כו'. נ"ב נ"ל מיהו בההיא פיסקא: בתוס' ד"ה במעשר בזמן הזה ומ"מ אס „עשה" חל עליו שס מעשר. נ"ב נ"ל ומ"מ אס עישר כו':

ברא"ש סי' ב' ואמר ר' יהודה מותר לאדס להטיל מוס כו'. נ"ב נ"ל והאמר: שם ולאידך ליסנא. לא היה לו לעשות דבר שיכולין לעשות. נ"ב נ"ל שיכולין לטעות: סי' ח' ומאן דאכיל זיבורא מסרס מאי אסותיה ונרסס בגלדו בשבת י"ב. נ"ב לפנינו שם לא מצאתי והא דאמר התס ברזינא לזיבורא פירש"י שם למי שנשכו זיבורא ואף אם נפרש למי שאכל זיבורא אין ראיה דדילמא הוי כמו רביעתא דחלא דלא מהני אלא לחיי שעה וגם מהא דאמרינן בע"ז כ"ח קרירי לזיבורא ע' בחגיגה ה' דמשמע דאיירי בנשיכה ע"ש ברש"י ותוס' ד"ה שנעשות: סי' ט' במתני' תמורה שלא בכרה. שתי תמורות שלא בכרו כו' נותן שני זכרים לכהן. נ"ב נ"ל שני עלאים:

בפ"ב סי' ד' מדפליגי אמוראי כו' ופרק שני דחולין במחלה על מחלה כרוב דאי אפשר לצמצם. נ"ב נ"ל דאי אי לצמצם כו': **בפ"ח** בסוף סי' ב' אלא כהנת כגון שנבעלה. נ"ב נ"ל כיון שנבעלה:

בפי' המשניות על המשנה דג שבלע לפי סדר המאמר הוא כך „ואין" דין כו'. נ"ב נ"ל ואיך: **שם** על המשנה אחת בכרה כו'. ואין מגביהין בו על מוס. אמר כך אמר ופעמים הרבה כו'. נ"ב לע"ג לפירושו מסוגיא דלעיל ד' אמר רבא אף אנן נמי תנינא וכמ"ל: **בפ"ב** על המשנה כל שקדס כס"ד אבל תמורה שקנה פדיונה. נ"ב נ"ל אבל תמורה שלפני שקנה פדיונה: סליק

חשק שלמה על מסכת בכורות

מהג"מ שלמה הכהן שליט"א מו"ץ בווילנא.

דף ב ע"א ברש"י ד"ה והנותן לו בקבלה. נ"ב נראה דהוא דיבור אחד עם הקודם ומש"כ ברש"י עוד פעם שני והנותן לו בקבלה גם הוא תחס"ד: בתוס' ד"ה ונותן בסוס"ד וא"ת בסיפא וכו' אי איירי בפטר חמור ניתא וכו'. נ"ב ובתוספתא רפ"ב דמכילתין משמע בהדיא דר"י אבכור בהמה טהורה קאי ע"ש וצ"ע:

דף ג ע"ב ברש"י ד"ה כהנים ולוים וכו' קא ס"ד אפטר חמור קאי. נ"ב ולפי דברי התוס' לקמן דף ד' ד"ה דין הוא. הך פטורין בוודאי אפדיון פטר חמור קאי גם לאוקימתא דרבא רק דהא דמסיים אם פטרו את של ישראל קאי אהן עלמן דפטרו לבכור אדם של ישראל ע"ש: בתוס' בסוד"ה דקא מספקא. וטעה איניש ואמר אוני עובר היה „מקנה וכו'. נ"ב ר"ל דמשו"ה נענס משום דטעי איניש וסברי דהיה מקנה אוני עובר ואתי למימר דאף בכה"ג נפקע מבכורה ובאמת בכה"ג לא מהני לאפקועי מבכורה משום דהוי דשלב"ל. וצ"ל דהא דתנן דהמוכר לו עובר חמורו פטור מן הבכורה מיירי דמכר לו חמורה לעוברה והא דלא קפסיס מיניה דאסור למכור לעובד כוכבים בהמה לעוברה מדתנן אע"פ שאינו רשאי היינו משום די"ל דאינו רשאי דקאמר הוא בשביל העובר דהא מסקינן דעובר אסור למכור אפילו לר"י דמתיר בבכורה וכ"ש לרבנן והא דמבעיא לן בבהמה לעוברה היינו באינה מעוברת עדיין דליכא איסורא משום העובר אבל לאחר שהוכר העובר בלא"ה אסור משום העובר. וכל זה הוצרכנו לכתוב רק לדעת הגאון בעל קצוה"ח סימן ר"ט דס"ל כדעתם ז"ל דאפילו במוכר העובר מיד ג"כ מקרי דשלב"ל אבל דעת הגאון בעל נתיבות המשפט שם דכל שמוכר העובר מיד לא מקרי כלל דשלב"ל דהא העובר כבר ישנו בעולם רק דהיה מכסי והשתא מגליא והא דכ' התוס' גבי מרי בר רחל דהוי דשלב"ל היינו משום דלא רלה להקנות האוזן רק לשעה אחת קודם הלידה ע"ש ועפ"ז בלא"ה לא קשיא ממתני' ודו"ק:

דף ו ע"ב בגמ' ואימא חלב לתודיה אסור באכילה ומותר בהנאה וכו'. נ"ב לכאורה ה"מ למדחי נמי דהוצרך שכתוב לאסור החלב גם משום בשר בחלב דנ"מ דאמרינן גבי בשר שנתבשל עם החלב חנ"נ דאי משום איסור חלב שנבלע בבשר אם היה מתערב אח"כ עם עוד בשר או עם ירקות היה מצטרף הירקות לבטל טעם החלב בס' וגם סחתיכה עצמה היתה חוזרת להתירה דאף להסוברים דגם בשאר איסורים אמרינן חנ"נ זה אינו אלא מדרבנן וכבר העיר בזה בחידושי מהרי"ט אלגזי ז"ל על הלכות בכורות להרמב"ן ז"ל ואמנס יש לומר דאס איתא דחלב אסור באכילה לא היה שייך חנ"נ גם בבשר וחלב דעיקר טעמא דגבי בשר וחלב אמרינן חנ"נ מה"ת היינו משום דע"י שניהם נעשה איסור דכל אחד בפני עצמו היה היתר וע"י שנתבשלו יחד חל עליהם איסור בשר בחלב אבל אם היה חלב אסור בלא"ה לא היה שייך חנ"נ וכעין סברא זו נמצא בש"ך יו"ד כרים סימן פ"ז סק"ג לענין חלב טמאה ומיהו יש לדחות סברא זו די"ל דהתם לא קאמר הש"ך רק דלא שייך דחז"ל ישילו איסור בו"ה בדבר שכבר אסור משום טמא אבל סתורה שפיר יכולה להטיל עליה עוד איסור בו"ח וכ"מ לענין חנ"נ ולחייב על בישולו ואליה מהמבשל חלב או נבלה בחלב דקי"ל דחייב על בישולו משום בו"ח וכמו שמבואר ברמב"ם בפ"ט מה' איסורי מאכלות הלכה ו' ודו"ק: בתוס' בסוד"ה לאסור וקצה תימה כיון דצריך קרא וכו' היכי מייתי רבא ראיה התם מבהמות לאסור ניר טרפה. נ"ב וכן יש להקשות דמנ"ל דהלב בחלב טמאה מרבינן קרא לר"פ מגמל גמל ולרבנן מאת הגמל וא"כ בטרפה דליכא קרא מנ"ל לאסור החלב ואפי' אס הוי כתיב הטמאים גבי טרפה לא הוי מפקינן מיניה לאסור החלב וכמו דאמרינן הכא משום דחלב חידוש הוא אימא דגם בבהמה טמאה נמי לשהרי ובהדיא תנינן בחולין קט"ו דכשרה שינקה מן הטרפה קבתה אסורה ודוחק לומר דאינו אלא מדרבנן ועוד מדבעיא לן בחולין דף ס"ט באכר היוצא דמהו לגמוע חלבו ולא איפשטא ופסקו כל הפוסקים ז"ל האיבעיא לחומרא הרי דפשיטא להו דהוי דאורייתא. ואכן לולא דברי התוס' הייתי אומר דהא דתנן דכל היוצא מן הטמא טמא כן קבלו הז"ל הלמ"מ דכל היוצא מדבר טמא אסור והחלב והציר בכלל. [וקלס י"ל דמפקינן זה מגופיה דקרא דכמו דאמרינן בפסחים כ"ב לענין היתר הנאה דנבלה כשהותרה נבלה הוא ותלבה וגידה הותרה ה"נ לענין איסור אכילה י"ל דכשנאסרה נבלה וטרפה הם וכל מה שבתוכם נאסר דהכל בכלל נבלה וטרפה הם וא"כ החלב נמי בכלל וכן דעת הב"ח בק"א ביו"ד סימן פ"ז דחלב נבלה אסור מה"ת ומיהו מה שהביא שם ראיה מהרמב"ם מדין קיבת טרפה אינו ראיה כלל וכמבואר למעיין שם וגם מה שמסיק שם דלוקה נמי לענ"ד נראה די"ל דילפינן מחלב של בהמה טמאה דכ' הרמב"ם בפ"ג מהל' מ"א הלכה ו' דאינו לוקה וכמו שמבואר בסמוך ודו"ק] וגבי בהמה טמאה דצריך קרא מפורש לאסור החלב והציר שאני התם דכתיב בהו מבשרם לא תאכלו וכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהל' מ"א הלכה ו' דהאוכל חלב של בהמה טמאה אינו לוקה דכתיב מבשרם ולא מחלבם [וצ"ל דלפניו היה הגי' כן בתו"כ בפ' שמיני ובחידושי על הרמב"ם ז"ל הארכתי בזה] וא"כ הו"א דאימעוט גם מאיסורא קמ"ל קרא דגמל גמל או לרבנן מאת הגמל לאסור החלב והמיעוט הוא לענין מלקות אבל בנבלה וטרפה דליכא מיעוטא דבשרם לא צריך קרא כלל לאסור החלב והציר ודו"ק היטב:

דף ז ע"ב בתוס' ד"ה דג טהור. ולפי מה שחלקתי בין איסור לטומאה אין זה ראיה. נ"ב עי' בר"ש ז"ל בהלכות מקוה ז' שכ' בשם רב האי גאון ז"ל הטעם דבטומאה הקילו משום דאפוטי טומאה לא מפסיקן ופי' דבריו ז"ל בנו"ב במהדו"ק חלק יו"ד סי' כ"ו דס"ל ז"ל דוודאי מס"ת אמרינן דהוי עיכול גם לענין איסור והדרבה איסור קיל טפי וכמו שכ' התוס' לקמן כ"ג ע"ב ד"ה ואידך לענין נבלה סרוחה אך רב האי גאון ז"ל והתוס' כאן לענין איסור דרבנן מיירי דהחז"ל החמירו לענין איסור טפי מלענין טהרות ע"ש בנו"ב וראיה לדבריו מהסוגיא דביצה דף ז' דאמרינן שם דאפוטי טומאה מדרבנן לא מפסיקן ע"ש ודו"ק:

דף ח ע"א בגמ' וי"א מוכססים. נ"ב מד' התוס' דע"ג דף י"ד ע"א ד"ה בנות שוח בסופו בשם ר"ת משמע דגרסי הכא מוכססים בנות שוח וע"ש היטב ובזה מובן פירש"י הכא במש"כ על מוכססים דהוא מין בנות שוח וכו':

דף ט ע"ב בתוס' סוד"ה ותנן כדממעטינן הקדש ממעילה. נ"ב דברים אלו מבולל הבנה והדבר פשוט דט"ס נפל בכאן בד' התוס' וצ"ל כדממעטינן הקדש מדישו במעילה דף י"ג כנ"ל וכוונתם להא דתנן התם הפועלין לא יאכלו גרוגרות הקדש וכן פרה מכרשיני הקדש ואמרינן שם בגמ' הטעם משום דכתיב לא תחסום שור בדישו ולא דישו של הקדש ע"ש [ומיהו מש"כ התוס' במעילה שם דקאי נמי אפועלים דלא יאכלו משום דאיתקש פועלים לחסם נ"ע דהא גבי פועלים כתיב קרא בגופיה כי תבוא בכרם רעך ודרשינן בב"מ פ"ז רעך למעוטי של הקדש

סקדש והובא בפירש"י במשנה דמעילה שם ובחידושי על מעילה יבואר בעז"ה] ושוב מצאתי בגליון הש"ס למר אחי הגאון זצ"ל שהגיה ג"כ כד' התוס' כמש"כ וכתב דשמע זה מהרב הגאון מוהרא"ש אב"ד דקידאן זצ"ל:

דף י ע"ב בתוס' ד"ה שאני עורב ס"ה כ"ד עופות חוץ מנשר וכו'. נ"ב נראה דמכאן ראיה לשיטת רש"י ז"ל בחולין שם דלכל הכ' עופות טמאין יש להם ג' סימני טהרה ולכן ניחא ליה למנקט עורב לרבותא דאפילו עורב דאין לו רק ב' סימנים מ"מ דמו מכשיר וכא דלא נקט פרס ועוזניה דהוי רבותא טפי דאין להם רק סימן טהרה אחד י"ל דהם לא שכיחי בישוב וכדאמר בחולין שם אבל לשיטת הר"מ בר יוסף ז"ל שהובא בר"ן בחולין שם דלכל הכ' עופות אין להם רק סימן אחד קשה דטפי הו"ל למנקט שאר עופות טמאין דאין להם רק סימן אחד ואעפ"כ דמו מכשיר וצ"ע:

דף יא ע"א בגמ' שהרי שנינו הלקוח ושניתן לו במתנה פטור ממעשר בהמה. נ"ב ויש להסתפק אם אחד נתן לחבירו עדרו שיין במתנת שכ"מ אי חייב המקבל במעשר בהמה אם נימא כיון דמתנת שכ"מ כיורש שוינהו רבנן חייב מיהא מדרבנן במעשר בהמה כיורש או דילמא דלענין זה לא דמי ליורש ועי' בתו"מ ר"ס קי"א לענין מלוה ע"פ אי ניגבית ממתנת שכ"מ ע"ש וכן יש להסתפק דאת"ל דכיורש דמיא אם נתן לבנים ביחד שיחלקו ביניהם אם דמי לאחין שקנו בתפוסת הבית דקיי"ל דחייבין במעשר בהמה או דילמא דדמו כשותפין בעלמא דקיי"ל דפטורין ומיהו לאחר שחלוקה פשוט דתליא בברירה ואי לא אמרינן ברירה הוי כלקוחות ופטורין ובחידושי הארכתי בזה: **ברש"י** ד"ה אי אתה אם נתנו ישראל לכהן שוב אין נכנס להתעשר לא ביד כהן ולא ביד ישראל ואפילו אם חזר ישראל ולקחו ממנו וכו'. נ"ב ונראה דקמ"ל בזה דלא נימא דאם חזר ישראל ולקח מן הכהן אינו נחשב כלקוח כיון שנולדו ברשותו ועכשיו חזרו לרשותו וכה"ג כתב הר"ש בפ"ק דפאה משנה ו' דמשו"ה מצריכין למעט פאה ממעשר מטעם הפקר ולא פטרינן מטעם לקוח דכ"מ לענין אם זכו הבעלים בעצמן מן ההפקר דתבואת זרעך קרינא ביה ע"ש קמ"ל דהכא שאני דהדא דהא אפסקוה אחר דכיון דהכהן היה פטור משום לקוח לא עדיפי הבעלים שבאו מכותו ועוד י"ל דגבי מעשר בהמה שאני דלקוח פטור משום דאיתקש לבכור אדם והתם לקוח אינו במציאות כלל והלכך בכל גווני פטור ועוד י"ל דמספקא ליה לרש"י ז"ל דאפשר דכהן בלא"ה פטור ממעשר בהמה אפי' בנולדו ברשותו וכדעת הר"ח שהובא בחידושי הרשב"א בפ' ראשית הגז משום דאיתקש לבכור אדם וכהנים פטורים מפדיון הבן ולפיכך הוצרך לפרש דהכא הוצרך לומר דפטור מטעם לקוח לענין אם הזר ולקחו הבעלים או ישראל אחר מיד הכהן דמ"מ פטורה מטעם לקוח ודו"ק: **בתוס'** ד"ה הפודה לא דמי וכו' אבל הכא לא כתיב בעלים. נ"ב עי' במעדני יו"ט כאן באות מ"ג שהכ' דכוונתם ז"ל מדלא איסתמיט בשום דוכתא למכתב ופטר חמורך תפדה רק ופטר חמור תפדה ומשמע דאפילו של אחרים ואין צריך ליטול רשות מבעלים ע"כ ותמהני דהכתי תקשה בהא דהכ' הר"ן בפ"ק דפסחים דאף פדיון הבן יכול לפדותו שלא מדעת האב והתם הא כתיב בפ' משפטים ובפ' כי תשא כל בכור בניך תפדה ואין לומר משום דהיקש לבהמה טמאה בחד קרא אדרבה נימא איפכא דלא מהני פדיה שלא מדעת בעלים גם בפטר חמור דהוקש בהמה טמאה לבכור אדם דהא קיי"ל לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן ועוד קשיא מהא דאיתא בתוספתא דבהמת המדבר פטורה מן הבכורה ופשוט דהטעם מדכתיב כל מקנך ומשמע דבעינן דיש להן בעלים וא"כ בפטר חמור דליכא מיעוטא תתחייב גם בהפקר ומפשטיות ד' התוספתא משמע דהפקר פטור גם בפטר חמור ועי' היטב בריט"א אלגזי כאן ובמחנה אפרים בהל' זכיה ומתנה פי' ז' שהאריכו בד' התוס' הלו מאד ובחידושי הארכתי ג"כ בזה ואכ"מ:

דף יב ע"א במשנה אין פודין לא בשחיטה ולא בטריפה וכו'. נ"ב עי' בספר ראשית ביכורים למר אחי הגאון ז"ל ד' ע"ז ע"ב דנסתפק אם יכול לפדות בשה מחוסר זמן דהיינו בתוך ח' ימים ללידתו דאפשר ממעטינן מג"ש דשה שה מפסח ורוצה לפשוט ספק זה מהא דאמרינן לעיל דף י"א ואי אתה יכול לומר בבא ליד כהן משום דפטור מגד לקוח ואכתי הוס מצי לאוקמי בבא ליד כהן אך דפדה בשה מחוסר זמן דאינו חל לקוח על מחוסר זמן כדאיתא לקמן דף נ"ו אלא ודאי דאין פודין במחוסר זמן ושוב דחה בעצמו דלדעת ר"ח דכהנים בלא"ה פטורין ממעשר בהמה וע"כ דהא דהוצרך לומר דבבא ליד כהן פטור משום לקוח היינו משום דנולדו ברשות ישראל ונתחייבו וכמש"כ המ"ל בפ"ו דבכורות ובריט"א אלגזי ז"ל כאן בסוף פרקין וא"כ מ"ט לא משכחת לה דנכנס לדיר להתעשר בבא ליד כהן דאם הפריש בתוך ח' עדיין לא נתחייבו ברשות ישראל ופטורי מגד כהונה ע"ש ואמנם לענ"ד נראה דיחוי זה תוזר ונראה דאכתי משכחת לה דנכנס לדיר להתעשר בבא ליד כהן כגון דהפריש בתוך ח' ימים וחזר ולקחוהו הבעלים מיד הכהן ג"כ בתוך ח' דבכה"ג ליכא למפטריה לא מגד לקוח ולא מגד כהונה אלא ודאי דאין פודין במחוסר זמן כלל ולקמן ד' נ' יבואר עוד מזה אי"ה:

דף יח ע"א ברש"י ד"ה והא משמנין דמשמע מה שיפה הסור מחבירו. נ"ב נראה דצ"ל השמן מחבירו ושוב ראיתי דגם הב"ח הגיה כן:

דף כג ע"א בגמ' הניחא לבר פדא דאמר דטומאה חמורה עד לגר וכו'. ובעין משפט נרשם כאן ברמב"ם פ"א מהל' אבות הטומאות הלכה י"ד. נ"ב דבריו תמוהין דאדרבה מדבריו שם משמע להדיא דפוסק כר"י מדכתב שם דנבלה סרוחה מעיקרא אינו מטמא טומאת נבלות הא נסרחה אח"כ מטמא והיינו כר"י והגאון מהרי"ב ז"ל ג"כ העיר על הציון משפט ורמז ממקומות אחרים ברמב"ם דמשמע שם דפוסק כר"י ואמנם א"ל לזה דבמקומו ג"כ מוכח דפסק כר"י ואין להקשות דהא לכאורה משמע דתליא פלוגתייהו בנט"ל אי אסור או מותר דהא פליגי בנבלה שאינה ראויה לגר אי קרויה נבלה לענין טומאה וה"ה לענין איסור והא קא קיי"ל דנט"ל מותר וא"כ ע"כ דלא קיי"ל כר"י בזה ואמנם הא ליתא דהא ר"י בעצמו פסק בע"ג [ד' ס"ו] דנט"ל מותר ונבלה סרוחה מעיקרא לא קרא והכא ס"ל דגם אם אינה קרויה לגר ג"כ קרויה נבלה וע"כ צ"ל דשאני טומאה מאיסור וכמו שכתבו התוס' לקמן ע"ב ד"ה ואידך וק"ל: **ע"ב** ברש"י ד"ה אבל טומאה קלה של מגע וכו'. נ"ב עי' לעיל ע"א בתוס' ד"ה טומאה קלה דכ' עליו דאינו נראה דכל טומאת נבלה קורא טומאה חמורה וכו' וטפי הו"ל להביא ראיה ברורה לזה מהסוגיא דנזיר דף כ' ע"א דאמרינן שם דלבר פדא לא שייך למבעי' בכזית נגל דבהמה אי מטמא במגע או במשא משום דאינו ראוי לגר ולפירש"י אכתי יש למבעיא גם לבר פדא לענין מגע מיהת וצ"ע. ובאמת שרש"י ז"ל בעצמו בחולין דף ע"א ע"א החליף שיטתו ופי' כמו שכ' התוס' כאן דטומאה קלה היינו טומאת אוכלין אבל פירש"י דהכא תמוה וצ"ע: **בגמ'** הא חזיא לכלב קשיא. נ"ב הא דלא מסיק דברי רב דימי בתיובתא רק בקושיא ולכאורה תיובתא רבתי היא על רב דימי. נ"ל דמזה סייעתא לדברי מהר"י קורקוס ז"ל שהובא בכ"מ בפ"א מהל' אבות הטומאות הלכה ט"ז דפי' על הרמב"ם ז"ל שפסק ככך מתניתין דבהמה שילדה ממנה חררת דם דאינה מטמאה לא במגע ולא במשא וגבי דין נבלה בטילה בשחוטה פסק דמטמאה במשא וכתב דאפשר דחררת דם שאני כי נתערבה החררה בדם וגיניניים ונמחית בהם והוי הכל כמו הדם והגיניניים ואין כאן עוד דבר שיטמא אבל גבי נבלה אין לומר כן דבאפי נפשה קאי אלא שאינה ניכרת עכ"ל וי"ל דהיינו דלא מסיק בתיובתא משום דיש לחלק דבתערובת לא בלא גם רב דימי מודה וכמו שכ' מהר"י קורקוס ז"ל ומזה סייעתא למה שחילקו הפוסקים ז"ל בא"ח סי' תמ"ז לענין חמץ בפסח דבלא בלא לא אמרינן דחוזר וניעור והיינו כעין סברת מוהר"י קורקוס הנ"ל דבלא בלא הוי כמאן דליתא כלל ומשו"ה אינו מטמא אפי' במשא וממילא לא אמרינן דחוזר וניעור כיון דהוי כמאן דליתא [ודברי הכ"מ שם בהלכה י"ג צ"ע דכתב על דברי הרמב"ם ז"ל שם בהלכה י"ג דפסק כר"י ואף דאסיק בקושיא לא אסיק בתיובתא ע"ש ולא כתב טעם ע"ז והו"ל להביא שם ג"כ דברי הר"י קורקוס זצ"ל דמשום דהוי לא בלא שאני. וגם אין לשונו מדוקדק במש"כ דדברי ר"י אסיק בקושיא דהא הקושיא אינו אלא על רב דימי דס"ל דטומאה שבטלה כמאן דאיתא דמי אבל על ר"י לא מקשה מידי דהא י"ל דלא ס"ל דרב דימי ודברי הכ"מ צ"ע]. ומזה סייעתא נמי לדעת הפוסקים ז"ל ביו"ד סימן ק"ב דבלא בלא לא אמרינן דשיל"מ והיינו ג"כ מטעם הנ"ל דבלא בלא הוי כמאן דליתא לאיסורא כלל ולא שייך לומר דעד דאכלנו באיסור אכלנו בהיתר ודו"ק: **ע"ב** במשנה אין מושכין וכו' או בנה של זו וכו'. נ"ב תיבת או ט"ס וצ"ל ובנה וכ"ה ברא"ש ובהלכות בכורות להרמב"ן ז"ל.

דף כד ע"א בתוס' ד"ה ראה חזיר. משום דסבר כר"ש וכו' ואפילו היה ידוע שהוא בנה של רחל נאסר באכילה. נ"ב משמע להדיא דבחזיר הנולד מן הפרה גם ר"ש מודה דמותר באכילה דדווקא גמל דאיט דומה לאמו בסימני טהרה דאמו מפרים פרסה והוא קלוט אסור אבל בחזיר דהוא ג"כ מפרים פרסה כאמו מודה וכן משמע קצת לעיל דף ז' ע"ב דמקשה הש"ס חזיר חזיר למאי אתא ומשמע דמקשה גם לר"ש ולא אמר דאתא לחזיר שנולד מן הפרה ואף דדומה לאמו במקצת סימנין מ"מ אסור אלא ודאי דבחזיר מודה ר"ש ומיהו הרא"ש בפ"ק סי' ה' הביא ראיה ממימרא זו דהלכה כרבנן ע"ש ומשמע דס"ל בפשיטות דלר"ש דגם בחזיר הנולד מן הפרה אסור [ועי' בריט"א אלגזי ז"ל בפ"ק דמכילתין שהאריך בזה] ומיהו לענין עיקר ד' הרא"ש ז"ל איני יודע דמאי ראיה דס"ל כרבנן הא י"ל דמיירי דמקצת סימנין דומה לאמו או ראשו ורובו דבכה"ג גם ר"ש מודה ואולי דבכה"ג היה מתיר באכילה נמי כיון דאיכא שתי הוכחות דבנה של רחל הוא מדכרוך אחריה וגם במקצת סימנין דומה לאמו בוודאי טהורה וצ"ע בזה:

דף כו ע"ב במשנה הבכור נאכל שנה בשנה בין תם ובין בע"מ וכו'. נ"ב עי' בספר יראים במצוה שכ"ב שכ' דגבי בע"מ אינו אלא אסמכתא בעלמא מדרבנן דהא לא איירי קרא אלא בתם עכ"ל וכן הטעה סטוי"א ברי"ה דף ז' ד"ה בע"מ מי מצי אכיל ליה דבבע"מ אינו אלא מדרבנן וכ"ה דעת הנו"ב בתשובה שנדפס בסיכת ציון לבנו הגאון מוהר"ש לנדא זצ"ל סימן כ"ד ושם הביא ג"כ לדברי הגאון בעל בית אפרים ז"ל בס"י שדעתו ג"כ דאינו אלא מדרבנן והביא ג"כ לד' הספר יראים הנ"ל. ועי' בריט"א אלגזי זצ"ל כאן שכ' הטעם דאינו אלא זכר למקדש דהיו מקריבין בכורים תמימים במקדש והיה מצוה מה"ת לאכול בתוך שנתו תקנו ג"כ באידנא בבע"מ זכר למקדש [ודברי הדרישה והט"ז דכתבו הטעם מחשש תקלה דגיזה ועבודה צ"ע מאי שיעורא דאם הא בתוך שנתו נמי איכא חשש תקלה וטפי הו"ל לתקן דתיכף שנפל בו מום ישחטנו מיד וצ"ע] וצ"ל ראיה לד' הספר יראים הנ"ל ומטעם שכ' הגאון אלגזי זצ"ל מדלא איסתמיט בשום דוכתא למתני בש"ס דפסולי המוקדשים לאחר פדיונן דנאכלים בתוך שנתן ואף דדמו לבכור בע"מ דהא הם נמי אסורים בגיזה ועבודה כבע"מ והא דמותר למוכרן באיטליז היינו משום רווחא דהקדש אלא ודאי דלא אסרו רק בזמן הזה משום זכר למקדש ופסולי המוקדשין בזה"ז ליכא ובחידושי הארכתי בזה בעז"ה:

דף כז ע"א בגמ' כיצד ישראל שהפרישו תרומה מכריו וכו' ונרשם בעין משפט מיי' בפי"ב מהל' תרומות הלכה ב'. נ"ב עי' ברמב"ם שם שפסק דבכל מתנות כהונה יש בהן טובת הנאה לבעלים וכבר תמה עליו הטור ז"ל ביו"ד סי' של"א מסוגיית הש"ס דהכא ועי' ב"י מה שיישב דבריו ועי"ע במשנה דעירובין כ"ח ע"ב ודו"ק: **ברש"י** ה"ג ותנא ולא גרסינן ות"ק וכו'. נ"ב עי' בביאור התוספתא דמאי פ"ה מהגאון מוהר"י ז"ל מווילנא שנדפס בשנת תקנ"ט שכ' דיש לקיים גירסת הספרים דגרסי ות"ק מ"ט לא קאמר וכו', משום דבתוספתא שם פליגי שם הנאי בזה ורשב"ג סבר דבכל מתנות כהונה יש בהן טובת הנאה לבעלים א"כ שפיר יש לגרוס כאן ות"ק מ"ט משום דרשב"ג פליג ע"ז: **שם** ואי ליכא כהן קטן שקלא לה ברים מסא ושדיא בתנורא והדר מפרשא חלה אחריתי. נ"ב משמע מכאן דאי איכא כהן קטן [או גדול שטבל לקירויו] הא"נ להפרים רק חלה אחת והא דתנן בחלה פ"ד משנה ח' דמן הנהר ועד אמנה ולפנים ב' חלות אחת לאור ואחת לכהן דמשמע דלעולם צריך ב' חלות וגם חלה השניה אסורה לבע"ק או לזב וזבה קודם הטבילה ותלה הראשונה גם לכהן קטן אסור כבר פי' הר"ש שם והרא"ש בהלכות חלה דהתם מיירי דווקא במקומות הקרובים לא"י כמו דפרש שם במשנה אבל כאן איירי בבבל ושאר חו"ל הרחוקים מא"י קיל טפי ואי איכא כהן קטן א"צ רק חלה אחת ואי ליכא כהן קטן אז צריך ב' חלות כדי שלא תשתכח תורת חלה לכהן ותלה השניה מותר אפי' לבע"ק שלא טבל ע"ש ואמנם הרמב"ם ז"ל פירש דמתני' דחלה נמי מיירי אי ליכא כהן קטן או גדול שטבל לקירויו ודברי רבינא בכאן הוא פירוש על המשנה דחלה הנ"ל והא דתנן שם דאסורה לזבין ולזבות אחלה הראשונה קאי וכן פירש הר"ש שם בתחילה ע"ש ושיטה שלישית יש בזה להראב"ד בהשגות בפ"ב מהל' ביכורים שמחלק בין כהן קטן שלא ראה קרי מעולם לגדול שטבל לקירויו דגדול אף בטבל לקירויו אסור בחלה הראשונה ודייק כן מד' הרי"ף ז"ל בפסחים סו"פ אלו עוברין ומתני' דחלה הנ"ל מיירי בליכא כהן קטן רק גדול שטבל לקירויו אז צריך ב' חלות דחלה השניה מותרת לגדול שטבל לקירויו והא דתנן שם דאסורה לזבין היינו קודם טבילה וקאי אחלה השניה וכבר האריך מר אחי הגאון בספרו ראשית ביכורים ד' ס"ד בביאור דעת הראב"ד ז"ל ודלא כהכ"מ ומצאתי בעז"ה כד' בעל העיטור בהל' מצה ומרור שמבואר להדיא בדבריו כד' מר אחי ז"ל בדעת הרי"ף והראב"ד ז"ל ע"ש היטב אך הוא ז"ל אינו מפרש דכהן קטן קודם ט' שאינו רואה קרי אלא קטן ממש קודם זמן גדלות קאמר משום דכיון דתלת חו"ל אינו אלא מדרבנן מותר להאכיל לקטן בידים [והיינו כדעת הרשב"א ז"ל שהובא בספרי הפוסקים ז"ל] אבל לגדול אסור אף שטבל לקירויו. ושיטה חמישית מצאתי בזה בהאור זרוע בהל' חלה סימן רנ"א בשם רבינו אפרים ז"ל דרבינא אחלה השניה קאי דקולה לה ואכיל לה כהן קטן או גדול שטבל לקירויו אבל אי ליכא כהן קטן או גדול שטבל לקירויו גם חלה השניה אסורה לאכול לבע"ק שלא טבל רק שדיא לתנורא בתוך יתר ספת שבתנור כדי לבטלה ברוב ולאו תיובתא קאמר רק עלה טובה היא והא דמסיים בספרים שלנו והדר מפרשא חלה אחריתי לא גרסינן ליה כלל ואף למאן דגרים לה ס"ל דהדר מפרשה חלה שלישית כדי לקיים מצות חלה לכהן ע"ש היטב: **ברש"י** ד"ה כהן קטן לא לבכי נקט כהן קטן וכו'. נ"ב לכאורה נראה דלא"ה פליג אליבא קמא וס"ל דדווקא כהן קטן קאמר אבל גדול אף בטבל לקירויו אסור והיינו כדעת הראב"ד ז"ל הנ"ל ומיהו מהא דמסיים דבשאלתות דרב אחאי מפרש הכי לא משמע הכי דהא בשאלתות פ' אמור בשאילתא ק"ח אדרבה כתב בהדיא דה"ה בגדול שטבל לקירויו מותר ע"ש ולכן המחוור בזה כמש"כ הגאון מהר"י ז"ל שם בשאילתא שלום דדברי רש"י מסורסין בכאן וכך דאם טבל לקירויו ה"ה כקטן צ"ל בל"א ע"ש ועי' בהגהות מר אחי הגאון ז"ל שנדפס פה בדפוס הזה:

דף כח ע"א בגמ' האי יהיה לך וכו'. נ"ב צ"ל לך יהיה כצ"ל והיינו לך יהיה דסיפא וכן מצאתי להגאב"ד דוואלאזין נ"י בספרו העמק שאלה על השאילתות בפ' כי תשא בשאילתא מ"ד שהגיה כן: **בתוס'** ד"ה עד. פי' בקונטרס שלא נפל בו מום וקשה מאי רשאי לקיימו וכו'. נ"ב אמנם כפירש"י מצאתי בתוספתא דב"ק פ"ח אין מגדלין בהמה דקה בא"י אבל מגדלין בכור בע"מ ל' יום ואם היה תם אפי' י' שנים ה"ז מותר ע"כ וצריך לפרש דהאי מותר ר"ל דאינו צריך להכניסו לכיפה ונראה דתוספתא זו נעלם מכבוד הגאון בעל באר הגולה ז"ל בסי' ש"ו ע"ש דרצה לדייק מלשון הברייתא דלאחר ג' שנים ע"כ מחוייב להכניסו לכיפה ובמש"כ נעלם ממנו התוספתא הנ"ל דע"כ ג"ש לאו דווקא וכבר העיר עליו בזה כבוד מר אחי ז"ל בספרו ראשית בכורים דף כ"ב: **ע"ב** במשנה טיהר את הטמא מה שעשה עשוי וישלם מביתו. נ"ב הנה בתוס' ב"ק ד' ק' ובסנהדרין ד' ל"ג ד"ה טיהר תמהו בטיהר את הטמא מה שעשה עשוי שייך בזה והנה פשוט דנ"ל דהתוס' ס"ל כדעת הרמ"ה ז"ל בטור חו"מ סי' כ"ה דהא דבשיקול הדעת קם דינא היינו היכא דלא איתברר טעותו עד שהכרו זכה המוחזק בממונו משום דיכול לומר קים לי כאידך ובטיהר את הטמא לא שייך זה אבל לדעת הרא"ש שם דמיד שפסק הדין אע"פ שלא הוציאו מיד המתחייב קם דינא נראה דה"ה בטיהר את הטמא קם דינא ומה שעשה עשוי ובזה מיושב ג"כ קושיא השניה שהקשו דמאי שייך דצריך לשלם מביתו בטיהר את הטמא דמאי הפסידו בזה דטיהר טהרותיו ואדרבה ארווחיה ארווח ליה ואכן לדעת הרא"ש ז"ל הנ"ל ניחא שפיר די"ל דמשכחת לה כגון שנפל ספק טומאה על סאה פירות של ראובן ובא שמעון וטימא בידים במזיד לחצי סאה מהפירות הנ"ל ופסק הדיין דהך סאה פירות שהיו עליהן ספק טומאה הן טהורים בוודאי ועל ידי זה חייב להמטמא לשלם עבור החצי סאה שטימא בידים כדין המטמא טהרותיו של חבירו וכבר שילם על פיו וא"כ נתברר שטעה הדיין בשיקול הדעת ובאמת הטהרות הן טמאות בוודאי מעיקרא קודם שבא הלה וטימא אותו אז הדין דמה שעשה עשוי על החצי סאה שפסק שהן טהורים ונשארו בטהרתן וישלם מביתו לשמעון על מה שחייבו אותו לשלם שלא כדין דהא באמת היו טמאין מעיקרא ולאו כלום עביד וזה נ"ל כפשוט ופלה בעז"ה: **בגמ'** אמר רבינא וכו' טימא את הטהור דאגע בהו שרץ וכו'. נ"ב עי' ברא"ש בסנהדרין בר"פ אד"מ דהא דאמר בטימא את הטהור דאגע בהו שרץ אגב אתרינא מפרש לפו א"נ באמת מפרש משום דסוגיא דלכאן אליבא דרב חסדא אזלי דכל שלא נשא ונתן ביד סדר דינא גם בטעה בשיקול הדעת אבל לרב ששת דס"ל דקם דינא גם בלא נשא ונתן ביד ממילא בטימא את הטהור או בזיכה את החייב גם לרבנן חייב דלא מקרי גרמי כלל רק מעשה ממש דהאמירה נחשב כמעשה כמו בכהנים שפגלו במקדש ע"ש ונ"ל ראיה לדבריו דהא"ש תקשה בסו"א דמיירי בלא נשא ונתן ביד ומתני' ר"מ היא א"כ קשה דהתינח בחייב את הזכאי חייב משום גרמי אבל בטימא את הטהור דאף אם טימא בידים אינו חייב רק משום קנסא דהא היזק שאינו ניכר הוא וא"כ מנ"ל דר"מ חייב בהו משום גרמי דהא גרמי גופא אפילו בהיזק הניכר אינו אלא קנסא דרבנן וכמו שהעלה הש"ך בחו"מ סימן שפ"ו וא"כ הוי קנסא על קנסא ומנ"ל דקנסינן כולי האי והוי כגזירה לגזירה אלא ודאי דבטימא את הטהור לאו גרמי הוא אלא מעשה ממש הוא והא אין להקשות דהא בהיזק שאינו ניכר בשוגג פטור ובדיין שטעה שוגג הוא [וכבר העירו התוס' בגיטין (ד' נ"ג ע"א ד"ה שלא) על זה ומה שתי' דפשע מה דאגע בהו שרץ עדיין קשה לרב ששת דלא מוקים בהכי וגם לרבנן חייב דכיון דקם דינא נחשב כמעשה] די"ל דטעות בדין לא מקרי שוגג דשגגת תלמוד עולה זדון ופשוט הוא: **בתד"ה** לימא תנן סתמא. תימה דלא דייק מרישא וכו'. נ"ב ונלענ"ד יש ליישב קושייתם בפשיטות דלא מבעיא לדעת הרי"ף ז"ל בר"פ אד"מ דגבי דיין גם ר"מ מודה דלא דיינינן דינא דגרמי ולדידיה כתבו המפרשים ז"ל דהא דאמר הכא לימא תנן סתמא כר"מ ר"ל אי נימא להוכיח ממתני' דגם בדיין ס"ל לר"מ דדנין דינא דגרמי או לא ומשני דאינו ראיה די"ל דמיירי בנשא ונתן ביד. דוודאי אין מקום לקושיית התוס' דכיון שכבר הוכיח בב"ק שם דר"מ ס"ל הכי דדיינינן דינא דגרמי ודאי דהך מתני' דמי שאינו מומחה אתיא כר"מ דהא סתם מתני' הוא ר"מ רק הכא הוא דמקשה דנימא דגם בכה"ג ס"ל לר"מ הכי או לא. אלא אפי' לדעת התוס' בעצמם בר"פ אד"מ דאין חילוק בין דיין לאינשים דעלמא דלר"מ חייב גם בלא נשא ונתן ביד ואפילו בטעה בדבר משנה מ"מ י"ל דמקשה שפיר דלימא תנן סתמא כר"מ משום דיש להוכיח מגד אחר דע"כ מתני' לא אתיא כר"מ דהא הך מתני' מוקמינן בסנהדרין ד' ו' דמיירי דקבלו עלייהו חד כבי תלתא וא"כ ע"כ לא אתיא כר"מ דהא ר"מ ס"ל בסנהדרין כ"ב דקבלו עליהם קרוב או פסול ואפי' בחד יכול הבע"ד לחזור בו ואפילו אם לא טעו וכ"ש בנגד שטעו בוודאי יכולים לחזור בהם וא"כ היכי תנן שמה שעשה עשוי וזה היה דוחק להמקשן לומר דמיירי שקנו מידו דהא לא הזכיר מזה ולכן מתרץ דלעולם מתני' רבנן היא ומיירי שנשא ונתן ביד ודו"ק:

דף כט ע"א במשנה הנוטל שכרו לדון דיניו בטלין להעיד עדותיו בטלין. נ"ב מאי דדייק התנא ואמר דעדותיו בטלין ולא תני דעדותיו פסול נ"ל דמזה ראיה לדעת הרשב"א ז"ל בחידושיו בפ"ד דשבועות דבפסולי עדות דרבנן מהני עדותן לענין תפיסה ע"ש וא"כ הו"א דהכא נמי כיון דאינו אלא קנס דרבנן וכמו שכ' הר"ן בקידושין סופ"ב מהני עדותן לענין תפיסה מיהת קמ"ל דעדותו בטל לגמרי והטעם דא"כ מאי יועילו חכמים בתקנתם דאכתי יתנו שכר להעיד דמ"מ יהי' תועלת בעדות לענין תפיסה ולפיכך לא מהני כלל. ודע דהרמב"ם והטור השמיטו דין זה לגמרי דהנוטל שכר להעיד עדותו בטל וצריך טעם למה ובחידושי להרמב"ם ז"ל יתבאר זה בעז"ה: **ברש"י** ד"ה מנא ה"מ דאין נוטלין שכר על הוראה ותלמוד תורה שילמד. נ"ב מה שהשמיט רש"י ז"ל לכתוב נמי עדות נראה מזה דרש"י ז"ל סובר דגבי עדות אינו מה"ת רק קנס דרבנן הוא דהא בקרא לא מצינו דאסור ליטול שכר רק בתורה או בדין דדין נמי היינו תורה אבל בעדות דאינו אלא מצוה בעלמא לא שמעינן דאסור ליטול שכר ואכן מד' הרמב"ן שהביא הר"ן בסו"פ האיש מקדש משמע להדיא דס"ל דהאיסור ליטול שכר על עדות הוא מה"ת אך מה דבטיל העדות ע"י זה אינו אלא קנס חכמים שכ' שם דכל זמן שהוא נוטל שכר קנסו חכמים לבטל מעשיו משום דקא עבר על מה אני בחנם וכו' והדברים מתמיהין דכיון דאסור ליטול מה"ת הוי כרשע דחמס ולמה אינו פסול מה"ת ועוד דאף דכל עדותיו שמעיד אח"כ יהיו בטלין כמו בכל גזלן דאורייתא ובהדיא כתב הרמב"ן שם דבעדות שידוע שלא נטל שכר עליהם הן כשרים וצ"ע ואכן לפי מש"כ לדעת רש"י ז"ל דאינו אלא עבירה דרבנן שפיר יש להכשיר העדות שלא נטלו שכר עליהם ואף דהכבר עבר על עבירה דרבנן מ"מ הא קיי"ל דעבירה דרבנן אינו נפסל רק בהכרזה ומיהו לאותו עדות שנטל שכר נפסל אף שלא בהכרזה וכמו שמבואר בחו"מ סי' ל"ד בסמ"ע ס"ק ל"ו [וקצת יש ליישב דברי הרמב"ן די"ל דס"ל כדעת התוס' בסנהדרין ד' כ"ד דאף במלוה ברבית קצוצה אינו פסול לעדות רק מדרבנן משום דלא מחזי איסורא משום דיהיב ליה מדעתיה וה"נ הא יהיב ליה מדעתיה ודו"ק] ועי' בשו"ת מהר"י בן לב חלק א' סי' י"ח. שהקשה דלמה לא בטלינן העדות מגד שהוא נוגע בעדות דמעיד שקר כדי להרויח אותו ממון ורצה להעמיס זה בכוונת רש"י ז"ל ע"ש ודבריו תמוהין דמאי ענין זה לנוגע בעדות דהתם שבידוע דהוא בדבר זה נוגע והוי כבע"ד אבל בכה לאו נוגע הוא כלל דלא שכרו רק שיעיד מה שראה ובכל אופן שיעיד יקבל שכרו ואין לו נגיעה בזה לשום צד ופשוט הוא וד' מהר"י בן לב הנ"ל צ"ע:

יפה עינים על מסכת בכורות

הגהות וחדושים מאת הג"מ אריה ליב יעלין אבד"ק בילסק (בעהמ"ס מצפה אריה וכו').

דף ב ע"א הלוקח עובר. מכלת' בא פי"ח תנחומא בא סי' יא יב ושם נפקא לי' מאשר יהי' לך הזכרים למעט מוכר העובר לעובד כוכבים ומאשר יולד בבקרך ובצאנך ממעט לוקח עובר מבהמת עובד כוכבים מעובדי כוכבים ועכן לא ידענו שותפות עובד כוכבים בהם. או בעובר דפוטר מבכורה לזאת אצטריך עוד קרא בישראל למעט שותפות עובד כוכבים בהם. וכל מקנך תזכר אצטריך לשותפות עובד כוכבים בולד והוא ע"פ דעת התוס' כאן ד"ה והמשתתף אך מ"ש התוס' בשם הת"כ פ' אמור דמרבה שותפות ישראל מבקרכם לית' בת"כ שלפנינו וכן תפסה המהרי"ט אלגזי בת"כ ולא מצאה. אך ענין שותפות נמצא שם בפ"ז סיהיד מביא שלמי נדבה ואין הנכור כו' או אינו אומר ואיש אלא להוציא את השותפים כשהו"א איש לרבות השותפים ושם בהגהת המפרשים הובא נוסח' שנ"ל שם עוד ר' אומר אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם כו' כל הקדשים באים בשותפות כו' וכ"ה בת"כ ויקרא נדבה פרק ח' וסיומו אלא שסילק הכתוב את המנחה וע' ת"כ שם פרק טז. ויתכן דבמקום זה הי' לפמ' הגירס' אין לי אלא אלו שבאין בנדר ונדבה מנין לרבות בכור שאינו בנדבה ת"ל בכורות בקרכם וצאנכם. אבל לפנינו לית' זאת ועי' חולין קלה ע"ב ולק' ט ע"ב דמייתי דרש' דבקרכם לשותפות אבל לא מייתר לזה דבספרי ראה ס"ג דריש לי' בקרכם וצאנכם לחטאות ואשמות ועי' מהרי"ט: ואע"פ שאינו רשאי. עי' ירו' פסחים פ"ד ה"ג וע"ז פ"א ה"ו דמדייק מזה דגם עובר אסור למכור להם ועי' לק' בגמ': שנא' בישראל. רש"י ציין לפ' במדבר ומהרי"ט הביא בשם התוס' חיצוניות שמובא בכ"י לקרא דבהעלתך. והרמב"ם הביא קרא דפ' בא. ולפי פשוטו הדין עם רש"י דבפ' בא ובהעלתך כ' בבני ישראל ול' המשנה בישראל אינו כ"א בפ' במדבר אולם יש ליתן טעם להרמב"ם שבחר בקרא דפ' בא דבפ' במדבר ובהעלתך מדבר שם הכתוב מלוים שלקח הקב"ה את הלוים תחת בכורי ישראל וא"כ הוצרך למען למעט הלוים לאמר הקדשתי לי כל בכור בישראל. וכן בפ' בהעלתך נתונים נתונים המה לי תחת כו' כי לי כל בכור בבני ישראל. אך קרא דפ' בא שם לא נזכר מלוים שפיר דרשינן בישראל ולא באחרים אולם לפי המבואר בתוספתא פ"א וביו"ד סי' ש"כ דשותפו' הכהן או הלוי ג"כ פוטר א"כ האי בישראל ממעט גם דלוים וא"ש גם מהך קרא דפ' במדבר: מרר' יהודה דאמר שותפות העובד כוכבים חייבת בבכורה. הכי איתא בתוספתא פ"ב גבי

פרה

פרס. וגבי חמור לית' שם הפלוגת' וי"ש סברא, דאתלק ביניהם וכגמ' מוכח דגם בחמור פליג ר' יהודה ויתכן דתרי קראי דכל דהיינו כל מקנך תזכר וכל בכור בישראל אתא חד לפרה וחד לפטר חמור לרבנן למעט ולר"י לרבות ועפ"ז י"ל דתלת' בישראל דכתיבי צריכי השת' כולהו דעם כל מקנך הזכר הו"ל ארבעה ותרי לפרה חד לאם וחד לולד ותרי לפטר חמור חד לאם וחד לולד: ר"י מתיר בשבורה. ירו' פסחים פ"ד ה"ג ע"ז פ"א ס"ו: ר' יהודה אומר שמקבל בהמה. תוספתא בכורות פ"ב וירו' פסחים שם ע"ז שם: ע"ב מאי לאו אעובר. לפי האומר בירו' שם גם אי קאי אעובר יש לחלק דהכא משום דמפקיע מבכורה קנסוהו אבל לא משום מכירת בהמה גסה וגם מאי דתני אע"פ שאינו רשאי י"ל דקאי אהפקעת בכורה והבבלי משמע לי' אע"פ שאינו רשאי הוא גם זולת הפקעת בכורה. והיינו גם אותה שבכר בכרה: מפני שאינה יכולה להתרפאות. ירו' שם: והלא מרביעין עלי'. שם ושם אית' תשובת ר' יהודה אף אני לא אמרתי אלא בזכר ע"ש:

דף ג ע"א דאר"ל המוכר בהמה. ירו' פסחים פ"ד ה"ג ע"ז פ"ט ה"ו ושם לית' עד עשרה בדמיו כ"א קנס בכפל ע"ש: המוכר עבדו. עי' ירו' ע"ז פ"א ה"ד דאית' המוכר עבדו לעובד כוכבים דמיו אסורים ועמ"ש בע"ז יג ע"א באורו: וכל מלת' דלא שכיח' ל"ג בה רבנן. כה"ג בירו' דמאי פ"א ה"ב: אבל טרפה חי'. עי' ת"כ אחרי פי"ב ובירו' נזיר פ"ו ה"א ומ"ש זבחים סט ע"ב: ע"ב רחל שילדה מין עז. עי' ספרי קרח קי"ח: תוס' ד"ה כהנים למנות אלא דישראל. עי' ירו' שקלים פ"א ה"ד ובפדר"כ ב' שקלים ובתנחומ' תשא פלוגת' דר' יהודה ור' נחמי' בנתינת שקלים למנין דר"י אמר כל דעבר בימא יתן וגם כהנים ולוים נתנו ור"נ אמר כל דעבר על פקודי' היינו ישראלים שעבדו לעגל. אך בהמנין שאחר המשכן לכ"ע נמנו כפ"ע כמבואר בקרא:

דף ד ע"א אך פדה תפדה כו' כל שישנו. במד"ר פ"ד ועי' מכלתא בא פט"ז וספרי קרח קי"ח מפיק לי' מדרש באדם ובבהמה ועי' מהרי"ט אלגזי שהקשה לפי דרשת המכלת' וספרי יפטרו הלוים גם מבכור בהמה טהור' כדחזינן איך דרשי דדרים התם לענין טיפול דהיינו בטהורה ומחמת זה הוציא דין חדש דבאמת נפטרו הלוים מלתת הבכור לכהן רק דמ"מ לא פקע קדושת' דבכור וצריך הלוי להמתין עד שיומם וזהו דבר חדש שלא נמצא בשום פוסק. אבל הנ"א בספרי קרח וכן התוס"מ שם ובמכלת' פירשו דאגב גררא נקטו במכלת' ובספרי הדרשות יחד אבל לעולם כ"א מקרא אחרינא. פטור הלוים הוא מקרא דאך פדה תפדה כדדרים רבנא הכא ומיושב בזה קו' מהרי"ט למה בתר רבנא בהקש זה ולא הך דמכלתא וספרי דלהנ"ל גם המכלת' וספרי כוונו לזה ע"כ לא נפטרו הלוים כ"א מבהמה טמאה המפורש בקרא דאך פדה ודרשא דטפול נשמע מקרא דוכן תעשה לשורך כלק' בגמ' כו ע"ב והך תרי דרשי דנפל פוטר ושיכול לתנו בכ"מ שירצה וא"צ להביאו לבית הבחירה הוא מתרי קראי באדם ובבהמה חד' דפ' בא ואידך דפ' קרח והמכלת' וספרי הביאו כל הדרשות על מקום א': למה נקוד על אהרן. במד"ר פ"ג ספרי בהעלתך ס"ט אדר"נ פל"ד ובבמד"ר שם נקוד על וי"ו ואהרן: בעשרים וארבעה מקומות. ירו' מע"ש פ"ה ה"ג סוטה פ"ז ה"ד ושם במע"ש איכא מאן דדריש מקרא ולבני לוי ע"ש: ע"ב עד שלא הוקם המשכן. ב"ר פס"ג ויק"ר פכ"ג במד"ר פ"ד ופי"ב קה"ר פ"ה אג"ב פמ"ב פס"ר פ"ה תנחומא אחרי:

דף ה ע"א עשה מצוה זו שבשבילה. עי' ספרי ראה נה: שאל קונטריקוס השר. ירו' סנהדרין ספ"א במד"ר פ"ד: אותן ג' מאות בכורות היו. במד"ר פ"ו: ע"ב מה נשתנו פטרי חמורים. מכלתא בשלח ויבא עמלק פ"א תנחומא שם: שריפו עצמן מד"ם. פסדר"כ ג' זכור מכלת' ותנחומא שם תנדב"א ח"א סי' פ"ד. ובפדר"כ י"ב בחדש השלישי ויק"ר פי"ט קה"ר פ' בעצלתים שרפו ידיהם מן העבירות: אך בכור שור. ע' ספרי קרח קי"ח: ר"י הגלילי אומר מתוך שנא' אך פדה. בספרי שם ע"ש ר' טרפון. ובמכלת' בא פי"ח סתם בלא שם אומרו:

דף ו ע"א דת"ר אך את זה. ת"כ שמיני פרק ג': ע"ב ר"ש אומר גמל גמל. ת"כ שם ועי' תו' לק' כד ע"א ד"ה ראה שכ' דרק בגמל ס"ל כן ולא בשאר דבר טמא ועי' מהרי"ט: שמעון העמסוני. ירו' ברכות פ"ט ה"ג סוטה פ"ה ה"ה ושם נחמי' העמסוני שימש את ר"ע כ"ב שנה ולמדו אתין כו' ע"ש: את ה' אלהיך תירא. תנחומ' בראשית א' במד"ר פט"ו: הטמאים לאסור ליכן. ת"כ שמיני פרק ד'. ובפרש' ג' גבי דגים תפקנו לרבות ליכן ועתו' ד"ה הטמאים וד"ה לאסור ועי' ת"כ שמיני פרק ה' הטמאים דגבי שרצים דרים לרבות ערותיהן: למ"ד דם נעכר. ירו' נדה פ"א ה"ד פלוגת' דר"מ ור' יוסי בבבלי שם: תזובח ולא גיזה. ספרי ראה פ"א ועמ"ש לק' כה ע"ב: למה נשנו בבהמה. ספרי ראה ק"ג: שיהא הוא שור. ספרי קרח קי"ח:

דף ז ע"א בעלמא סבר ר"א זוז"ג אסור. עי' ירו' ערלה פ"ב ה"ו ע"ז פ"ה ה"א: ש"מ לאכיל' נמי. עי' תוס' ורא"ש לעיל ו' ע"א דכ' דלית הלכת' כר"ש וראיתם מהא דחולין קלוט בן קלוטה בן פקועה דשרי אלמא דקלוטה שרי וכ' וי"ש לדחות דהתם בראשו ורובו דומה לאמו מיירי. ועי' ירו' פ"א דתרומות סוף ה"א בשוחט בהמה ומצא בה חזיר ר' יוחנן אמר מותרת באכילה ר' יונה אמר אסורה באכילה וכ' שם המה"פ דר' יונה ס"ל כר"ש ע"ש והתם ע"כ באין ראשו ורובו דומה לאמו ע"כ אסר ועי' מהרי"ט שכ' דגרסי' שם בירו' יונה אסורה באכילה והיינו בשמצא יונה בבהמה אסורה וכבגמ' חולין פ' בהמה המקשה ועי' ירו' נדה פ"ג ה"ב ובפר"ח יו"ד סי' יג ומ"ש בפנ"א בירו' שם: ע"ב דבש הגזין. עי' רש"י שבת קו ע"ב שכ' דגזין מין חגב טהור הוא וקשה מכאן דמבואר דמין טמא הוא וכן מוכח מירו' שבת פי"ד ה"א ועש"ק שם ועפר"ח יו"ד סי' פ"א: דג טמא מעריך. ירו' ע"ז פ"ב ה"ט: תוס' ד"ה רוב ובת"כ. שמיני פ' ג':

דף ח ע"א אווז ואווז בר כלאים. ה"נ בירו' כלאים ספ"ח ע"ש שמואל כבכאן וכ"ה בירו' ב"ק פ"ה ה"א לגי' הגליון והש"י פי' כפי גי' הכתוב' ואווז ים ובכלאים שם מפורש אווז בר ועי' ירו' כלאים פ"א ה"ו ומ"ש בב"ק נה ע"א: כל שתשמישו ביום. ירו' ביצה פ"א ה"א: שיצתה רובה. ה"נ בירו' שם רק דשם לית' תיבת ורובה: הכל משמשין פנים. ב"ר פ"כ: ובנגדן באילן לוז. היינו שקדים כבירו' תענית פ"ד ה"ה ע"פ מקל שקד דהיינו לוז בזמן גדולו כ"א יום: ובנגדן באילן תאנה. בירו' פ"ה דשביעית ושבג"א מן העלין עד הפגין כ' יום ומהפגין עד הנובלות כ' יום ומהנובלות עד התאנים כ' יום ר' אומר כולן ארבעים יום משמע דגם"ה ארבעים יום והיא פלוגת' רחוקה. ובתוספת' פ"ה דשביעית אית' ר' אומר כולן ארבעים ארבעים יום וכ"כ שצ"ל בירו' שם ובתוספת' שם תחת רשב"ג אית' שם ר"ש סתם: ובנגדן באילן תבואה. עי' ירו' שקלים פ"ו ה"ב ובתוספת' תענית פ"א: בהמה גסה טמאה. עב"ר פ"כ: תוס' ד"ה בנות שוח ותולין סקלקלה במקולקל. עב"ר פ' ס"ו ופדר"כ פ' רני עקרה: ע"ב א"ל קיסר לר' יהושע בן חנני'. בב"ר פ"כ סשובדא עם ר' יהושע באופן אחר:

דף ט ע"א וילדה שני זכרים. מכלת' בא פי"ח ע"ש ריה"ג דתל שלא בכרה: מן הכבשים ומן העזים. עב"ר פ"ע: ע"ב אסור בהנאה ור"ש מתיר. ע' ירו' קדושין פ"ב ה"ח: יש לך דבר שצריך פדי' ומותר. ירו' שם קושית רבנן לר"ש: בשילקי בצויו. במכלת' בא פי"ח ובספרי קרח קי"ח אבל אי אתה פודה בכסות וכלים וצ"ל דהיינו שלא בצויו: במזיד קידש. ירו' מע"ש פ"א ה"א: אבל אתה עובד בשלך ושל אחרים. ספרי ראה קכד: גמר עריפה עריפה. ה"נ בירו' קדושין פ"ב ה"ח ושם מקשה לר' יוחנן דס"ל שם דגם מחיים אסור ל"ל סג"ם ומשני דלא נימא עריפתו מתרתו כפדיונו:

דף י ע"א שלשה עשר דברים. עי' ירו' שקלים רפ"ה: ואינה צריכה הכשר. עי' ירו' יומא פ"ו ה"ו. חגיגה פ"ג ה"ג: ע"ב אר"נ אבכ"א מודה ר"ש. בירו' קדושין פ"ב ה"ח ע"ש ר' לעזר: נאמר כאן עריפה. ירו' שם ובמכלת' בא פי"ח: אף עריפה מתרת קמ"ל. ה"נ בירו' שם: הוא הפסיד ממונו של כהן. מכלת' בא פי"ח: תפדה מיד. עי' רש"י שפי' כפל המקראות ופטר חמור תפדה בשה קדרים ובספרי קרח קי"ח מוכח דדרים מכפל לשון שנקבא אך פדה תפדה כו' הטמאה תפדה דתפדה בתרא שנקבא מיותר וכ"כ הנ"א בשם הז"ר ועי' מהרי"ט:

דף יא ע"א הגונב פטר חמור. ירו' קדושין פ"ב ה"ח: הלקוח והניתן לו במתנה. ירו' שקלים פ"א ה"ד קדושין פ"א ה"ו: הלוקח טבלים ממורחין. ירו' דמאי פ"ה ה"ח הלוקח פירות תלושין מן העובד כוכבים מפרים תרומה ותרומ"ע מהלכה ונוטל דמים מן השבט ועמ"ש במה"פ ד"ה הלוקח שפי' דמיירי בממורחים. ובמרכה"מ פ"א מתרומו' ה"י פי' דהיינו קודם מירוח אבל לאחר מירוח פטור גם מדרבנן והוא כדעת הרמב"ם דלא מחייבי רבנן רק בגדל ברשות ישראל ולהטור מיירי בממורחים: ע"ב דאין קנין לעובד כוכבים. ירו' פאה פ"ד ה"ו כלאים פ"ז ה"ג ועי' ירו' דמאי פ"ג ה"ד פ"ה ה"ח גיטין פ"ד ה"ט: ר' שמעון אומר דמאי. עי' ירו' דמאי פ"ג ה"ד ע"ז פ"ב ה"ג: להפריש כ"ע ל"פ. ירו' שם ובתרומות פ"ט ה"ג דגם לר"ש הוא מפרים כמו לרבנן ומה ביניהון לר"ש נוטל דמים מן השבט ולרבנן אינו נוטל דמים מן השבט: מנין ללוקח טבלים. ירו' דמאי פ"ה ה"ח לגי' הפ"מ וה"נ איתא במע"ש פ"ה ה"ג:

דף יב ע"א פרט לכלאים או עז פרט לנדמה. ת"כ אמור פרשה ח': למעשר תחת תחת גמר. כן מפורש בת"כ שם וכך בעי' דנדמה לא אפשטא ופסק הרמב"ן לחומרא והרמב"ם פי"ב מהל' בכורים פסק דבדיעבד פדוי ועי' ירו' בכורים פ"ב ה"ז ובמהרי"ט: ע"ב לאכלה א"י ולא לשריפה. עי' ירו' מע"ש פ"א ה"ב דמקשה כה"ג בבהמת מע"ש אי ילדה בכור איך יקריבו אמוריו ואתה מכריתו מן האכילה ומשני הא מע"ש קרב שלמים וגם בשלמים מקריבים האמורים א"כ מגותו בכך ולא הקפידה תורה על שריפת האמורים אבל בשביעית אין סייך לומר כן ומיושב בזה קו' מהרי"ט לק' בהל' תלה דתמה על הרמב"ם שפסק גבי מע"ש דקדשה בבכורה איך לא הם נהא דאמרי' כאן בשביעית לאכלה ולא לשרפה די"ל מע"ש שאני כנ"ל ומה שהקשה עוד הא הרמב"ם פסק כר"מ דמע"ש ממון גבוה והירו' במע"ש מיירי לר' יהודה ועוד הא ר' ירמי' פליג שם ודחי סברא זו משלמים דהתם בלקיחתה נפקע שם מע"ש עי' פנ"א בירו' שם שיסבתי בס"ד ד' הרמב"ם ע"פ גמ' דמנחות פ"א ע"א ע"ש ואכמ"ל: האוכל מעיסת שביעית. מתני' היא ספ"ט דשביעית ועי' ירו' דמאי פ"ג ה"א: המפריש פדיון פטר חמור. ירו' תרומות פ"ו ה"א: מודה ר"א בישראל. ירו' שם: פדיון פטר חמור להאתר. עי' ספרי קרח קיח:

דף יג ע"א הא ר"א דמקשי. בספרי קרח קיח מקים בכור בהמה טמאה לבכור אדם לפטור הלוים ומ"מ לענין פדי' מיד ממעט מיתורא דקרא ואתי בכור הבהמה הטמאה תפדה דהאי תפדה מיותר הוא ואתי לזה דתפדה מיד כ"ה לגי' הז"ר ולגי' הספרי ממעט לי' מופדויו מבן חדש תפדה דוקא פדויו דאדם: מצות פדי' קודמת. מכלת' בא פי"ח: מצות יעוד קודמת. מכלת' משפטים פ"ג: בראשונה שהיו מתכוונין. בירו' יבמות פי"ב ה"ו פי"ג ה"ד כתובות פ"ד ה"ד פ"ה ה"ח נזכר משנה ראשונה ואחרונה: מצות הגאולה באדון. ע' ת"כ בחקתי פרק י' ונזכר בירו' מעשרות פ"א ה"א: הקישו הכתוב לאחוזה. ת"כ בהר פרש' ו' ירו' קדושין פ"א ה"ג: ובחזקה. עי' ירו' קדושין פ"א ה"א: מיד עמיתך. ירו' ב"מ פ"ד ה"ב ע"ש ר"ל ומכאן ראי' לגי' הגר"א בירו' שביעית פ"ח ה"א. דנהפך שם פלוגת' דר"י ור"ל דאית' שם לר' יוחנן משיכה קונה ולר"ל מעות קונות לגי' כמ"ש בבבלי ב"מ מו ע"ב דלר"ל משיכה קונה מה"ת ולר"י ד"ת מעות קונות דהלא כן מבואר בירו' ב"מ פ"ד ה"ב: ע"ב כר"י דאמר ד"ת מעות קונות. ירו' שביעית פ"ח ה"א וב"מ פ"ד ה"ב ועמש"ל ע"א: גזלו אסור. עי' ירו' ב"ק פ"ד ה"ג ב"מ פ"ג ה"ה ועי' ת"כ בהר פרק ט':

דף יד ע"א ולדן וחלבן מותר לאחר פדיונן. ירו' שקלים פ"ד ה"ד ועי' ביפ"ע מס"ש: אסור לאחר פדיונן. שם ועי' ספרי ראה ע"א: קדשי בד"ה אסורין בגיזה ועבודה. בירו' שם פשיט' לי' דקדשי בד"ה מותרים בגיזה ועבודה דאמר למאי נ"מ הא דתל קדושת מזבח אקדשי בד"ה לאסור בגיזה ועבודה: ע"ב טעמא דלא יהא טפל חמור. לפמ"ש ביפ"ע ירו' שקלים שם נרמז שם הך בריית' והדיוק ע"ש: קדשי בד"ה לא היו בכלל העמדה. עי' ירו' מע"ש פ"ג ה"ו ומ"ש בפנ"א ביסוב ד' הרמב"ם בפי' המשנה שם במע"ש פלוגת' דר"ש ור' יוסי דפליגי שם אי יפדו אי יקברו הוא בזה אי פודין את הק להאכילם לכלבים דהוא דלא כסיו' דמפרש פלוגתייהו אי בעי העמדה והערכה בקדשי בד"ה:

דף טו ע"א אין פודין את הק להאכיל לכלבים. ירו' מע"ש פ"ב ה"א פסחים פ"א ה"ד: ומן המתנות. עי' ספרי ראה ע"א וע"ש: אך תלק. ירו' פסחים פ"א ה"א סנהדרין פ"ה ה"ג: תזבח ולא גיזה. ספרי ראה ע"א: ע"ב דאעבר לפני פדיונן. וה"נ ברישא מיירי כה"ג ועי' נוע"י שקלים פ"ד ה"ד דלדבריו הוזכר דין הולד שם להביא ראי' מזה דקדשי בד"ה נפדין תמימים דהלא אולד תמים הוא וע"ז משני שם שפדאן תמימים והוממו פי' וגם הולד בעי פדיון כשיומם ועי' מ"ש ביפ"ע שם: זכר להביא את הולד. ת"כ ויקרא נדבה פרק ט"ז באורך: תמורת בע"מ מנין. ת"כ שם באריכות:

דף טז ע"א ת"ל ממעלי הגרה. עי' ת"כ שמיני פרק ד' דשם אית' לפסוהמ"ק ממפריסי הפרסה והאי ממעלה הגרה דריש לי' לחמש חטאות: לחמש חטאות. ת"כ שם ע"ש ובירו' שבת פ"א ה"ד ושם אית' דהם רצו ב"ד לבטל מבטלין וכתבתי בפנ"א שם ע"פ הגמ' דתמורה דרק ארבע גמירי הלכת' והחמישי' מספק נכנסה במנין ואם יעמדו ב"ד לברר שספק יוכלו לבטל החמישית: המקבל צאן ברזל. ירו' יבמות פ"ז ה"א: ע"ב ורמינהו. ה"נ מקשה בירו' ב"מ פ"ה ה"ה ומשמע שם שהי' כדמשני כאן אביי וביבמות פ"ז ה"א מקשה מצאן ברזל דבעל ומחלק שם דש"ה דגם הגוף היא של הבעל ע"כ גם הולדות לבעל:

דף יז ע"א עד שיהא הוא שור. עי' ספרי קרח קיח: או כשב פרט לכלאים. ת"כ אמור פרש' ח' ובספרי קרח קיח או עז פרט לכלאים: מה פשתן שלא נשתנה. עי' ת"כ תזריע פרק יג לענין טומאת נגעים דאין מטמא צמר גבוע בנגעים דהוקש לפשתן מה פשתן כבריתו וכ"ה בירו' כלאים פ"ט ה"א: ריה"ג אומר שניהם לכהן. מכלת' בא פי"ח: ע"ב חוט של סיקרא. ברייתא דמלאכה"מ פי"א תנחומא לך יב ירו' מע"ש פ"ה ה"א:

דף יח ע"א קסברי רבנן א"א לצמצם. בירו' סוטה פ"ט ה"ב טעמא דרבנן משום דס"ל קרובה ולא קרובות ור"א ס"ל ומדדו אל הערים דהוא ל' רבים ש"מ אפי' קרובות והכא מוכח דרבנן ג"כ ס"ל אפי' קרובות ופלוגתייהו באי אפשר לצמצם ועי' מס"פ שם: עשו את שאינו זוכה כזוכה. ירו' גיטין פ"ג ה"ז: דהחליפו ביד כהן. ירו' שם ובפאה פ"ה ה"ב ועמ"ש בפנ"א שם: ע"ב וניחא לי' דלתעביד מצוה. עמ"ש בלב ארי' להרי"ף פ"ק דפסחים: שר' יוסי אומר כל שחליפיו. ירו' פאה פ"ה ה"ב גיטין פ"ג ה"ז:

דף יט ע"א ת"ר מכלל הצריך לפרט. ברייתא דר' ישמעאל סי' ט' ועי' כפי' הראב"ד שם שרוצה להגי' להכניס שם פסוק כל הבכור שהוא כלל הצריך לפרט וכד מזה בעבור שבגמ' מובא בלשון דאיתא שם אולם במכלת' בא פט"ז נזכר גם הפסוק כל הבכור ע"ש: ע"ב דחיישי' למעוטא. בירו' דמאי פ"ב ה"א ור' אלעזר חיים למיעוטא: ומקשינן אשה לאים. בירו' יבמות פ"ד ה"א ופי"ב ה"ב פי"ג ה"ו וה"ת וכי"ג סוטה פ"ד ה"ג אית' הטעם גם בתלי' משום שמא תמלא אילונית ועי' ש"ק פ"ד ביבמות שם:

דף כ ע"א ביולדת למקוטעין קמיפלגי. ירו' ביצה פ"א ה"א נזכר פלוגת' בזה ועב"ר פ"כ דמחלק בין דקה לגסה דבדקה אינה פוחתת משיעורה: ע"ב מקצת היום ככולו. ירו' כלאים פ"ב ה"ב חלה פ"א ה"א פסחים פ"ד ה"א: מ"מ דר' יהושע. בירו' יבמות פט"ז ה"א משום דס"ל דהוי ס"ס ורבנן ס"ל דהוי ספק אחד אי זכר אי נקבה ע"ש:

דף כא ע"א ביולדת למקוטעין קמיפלגי. עמש"ל כ' ע"א ובירו' יבמות פ"ד הי"א נדה פ"א ה"ג בדבר אשה אי יולדת למקוטעין: מקצת היום ככולו. עמש"ל כ' ע"ב: תו' ד"ה ת"ק בירו' פ"ק דנדה. הל"ג ועב"ר פ"כ ירו' יבמות פ"ד הי"א: ע"ב משום ר"ם מחוס"ז נכנס לדיר להתעשר. ירו' שקלים פ"ג ה"א ר"ה פ"א ה"א: בהמה גסה שהפילה תררת. ירו' נדה פ"ג ה"ד: אינה מטמאה. ירו' שם:

דף כב ע"א ראב"י ור"ש אמרו דבר א'. ירו' נדה פ"ג ה"ד: וציר לאו בר קבולי טומאה. עי' מה"פ בירו' תרומות פי' ה"ה ד"ה מהו טהור: מצא מין את מינו. עי' ירו' תרומות פ"ה ה"ב ועמ"ש בע"ז דף ע"ג ע"א:

דף כג ע"א ור' אליעזר מה תהא עליהן. ה"נ בירו' תרומות פ"ה ה"א דר"א רק לחומרא אמר ועי' מה"פ שם ד"ה תני ר"ת: מצא מין את מינו. עמש"ל כ"ב ע"א: נבלה בטלה ברובה. ירו' תרומות פ"ה ה"א נזיר פ"ו ה"א ועמ"ש בפנ"א תרומות שם וביפ"ע מנחות כ"ג פ"א: אבל מטמאה במשא. ירו' שם: טומאה סרוחה. עי' ירו' נזיר פ"ז ה"א דשם נזכר דנבלה שנסרחה אינה מטמאה ועי' ירו' תרומות פי"א ה"ב: ע"ב הראוי' לגר. בת"כ שמיני פרק ט' נפקא לים מאשר יאכל פרט למאכל סרות וכ"ה בירו' תרומות שם: דהסריחה מעיקרא. עי' ירו' תרומות שם ועמ"ש פסחים י"ת ע"א לענין משקה סרות דהו"ל פלוגתא דר"א ותכמים בירו' שם ובת"כ שמיני פרש' ת': ציר טהור שנפל לתוכו. הכא מפרש טעמי' משום דחיישי' שמא יש בו תערובת מים מקודם ובירו' תרומות שם מוכח דהטעם דס"ל כר"מ בתוספת' דמכשירין פ"א דמי פירות אינן בטלים לעולם במים בהם:

דף כד ע"א כ"מ ששנה רשב"ג במשנתינו. ירו' ב"ב פ"י ה"א סנהדרין פי"ג הי"ב ולפי' הפ"מ שם משמע דפסק ר' יוחנן כרשב"ג גם בבלי' אחרונה ועמ"ש בסנהדרין ל"א ע"ב: ע"ב ר' יוסי בן משולם אומר השוחט. ירו' שבת פ"ז ה"ב תולש לאו היינו גוזז. בירו' שם פלוגת' דר"י ור"ל בתולש בקדשים דר"י אמר חייב ור"ל אמר פטור והק"ע הגי' שם להגיה תיבת בשבת תחת בקדשים ולא אדע טעמו הא הך פלוגת' שייך ג"כ בקדשים אי תולש היינו גוזז אי לא. והרא"ש כאן מבואר דברי הירו' דפליגי בקדשים ועי' חולין קל"ז ע"א דמדמי דין תולש אי דימו כגוזז לגא דקיטוף לענין פאה ולקט ועי' ירו' פאה פ"א ה"ד דשם לענין פאה מרבה קיטוף ובפ"ג ה"ב שם ממעט קטוף מלקט משמע דמחלק בין לקט ובין פאה ועה"ן חולין בתמה על הרמב"ם דפסק דתולש חייב בראשית הגז וגבי לקט שכחה ופאה פסק דמקטף פטור ועי' יש"ש שתי' דמשום דממעטי' קרא לקט קצירך ולא לקט קיטוף. אבל בכ"מ תולש היינו גוזז ע"ש וקשי' לפ"ז גבי בכור אמאי התיר לתלוש דמשמע מדבריו דאפי' במתכוין וע"כ משום דלא היינו גוזז ולזאת בעוף דהיינו אורחי' אסר ביו"ט ועי' מהרי"ט דמפרש מה דמחייב הרמב"ם בראשית הגז אינו כ"א מדרבנן ועי' מ"א סי' תנ"ח ס"ק כ"ג ומ"ש בלב ארי' להרי"ף ביצה פ"א והכמ"ל:

דף כה ע"א ואמר ר"ל תולש כו'. ה"נ בירו' שבת פ"ז ה"ב ומקש' שם דר"ל אדר"ל דר"ל אמר תולש בקדשים פטור אלמא תולש לאו היינו גוזז ומשני שאני עוף דהיינו אורחי': ולא תגזוד בכור שורך. עי' ספרי ראה קכד: כדשמואל. בב"מ כ"ז ע"א פליגי ר"י ור"ל בדשמואל ור"י לא ס"ל דשמואל וה"נ איתא בירו' כתובות פי"א ה"ד: ע"ב תוס' ד"ה שער [הנמשך מע"א] אלא משעת זכיתם. כ"ה ג"כ בספרי ראה ע"א ותמה שלא הזכירו זאת התו' ועי' מהרי"ט. וכמה שתמה שם על התו' מיוניות שהביאו דנתחמם בגיזי עולה מעל. דלא מצא זאת בשום מקום. הדבר תמוה דאיך נעלמה מעינו הבדולת גמ' מפורשת בפסחים ל"ג ע"א [והערני לזה חכם א'] *) ואולי משום דלאו ברייתא היא רק מימרא דאמורא מר ברי' דרבנא אין ראיה הדין מוסכם ע"כ כי דלא מצא זאת ותתר למצוא ראיה מסתמי' דגמ' ע"ש: כשבדק ולא מצא. עי' ירו' פסחים פ"א ה"ג: שאבד בה קבר. ירו' שם:

דף כו ע"ב בדקה שלשים יום. מכלת' בא פט"ז משפטים פי"ט ספרי קרח קי"ח: נאכל שנה בשנה. ספרי ראה קכ"ד: כן תעשה לשורך. מכלתא משפטים פי"ט: המסייעים בבית הגרנות. ירו' דמאי פ"ו ה"ב נדרים פי"א ה"ג קדושין פ"ב ה"ט:

דף כז ע"א טוה"נ לבעלים. בירו' דמאי פ"ו ה"ב נדרים פי"א ה"ג קדושין פ"ב ה"ט פלוגת' דריב"ח ור' יוחנן דריב"ח אמר אדם נותן מעשרותיו בטה"נ ור"י אמר אין אדם נותן כו' ומוקי לר' יוחנן הא דאית' אומר ישראל כו' לבן בתי כהן. ברוצה ליתנו לשניהם ואם מסם בן בתו כהן ובכה"ג מודה ר"י דשרי: שתפריש תרומה. בירו' שם כה"ג בבכור: בטלה ברוב. עי' רש"י ותוס' ובירו' חלה פ"ד ה"ד משמע כפי' רש"י דקאמר התם דאין אוסרת תערובת' ומוכיח לה מדתני ואוכלת עם הזר על השולחן אלמא דגם לזר שרי תערובות ועי' ירו' דמאי פ"א ה"ב ערלה פ"ב ה"א לענין תרומ"ע של דמאי דתלי לה בפלוגת' דר"מ ורבנן אי עשו חיזוק לדבריהם כש"ת: אוכל והולך ואח"כ מפרים. ה"נ בירו' חלה שם ע"ש שמואל: אלא כמי שטומאה יוצאה עליו מגופו. עי' מס"פ שם ד"ה ואסורות מפלוגתת הרמב"ן והראב"ד: ע"ב תוס' ד"ה וכי בירו'. חלה פ"ד ה"ד ולפנינו הלשון אף ר' יהודה מודי בה והגי' הפ"מ אף ר' יוסי מודי: יום א' בשנה זו. ספרי ראה קכ"ה ירו' ר"ה פ"א ה"א: ולא שנה של מנין עולם. במד"ר פי"ג ועי' ת"כ ויקרא חובה פרק ט'. מכלת' בא פ"ד: ובשרם יהיה לך. ספרי קרח קי"ח ירו' מע"ש פ"א ה"א קדושין פ"ב ה"ז וכדמסיים הוסיף לך הכתוב הוי'. ול"ע מה דפליגי הכא אמוראי בפלוגת' דתנאי בספרי שם ובזבחים נ"ז ע"א ולא נזכרו כאן כלל שמות התנאים:

דף כח ע"א בבכור בזה"ז. ירו' ר"ה פ"א ה"א: הוי אומר אלו שלשים. עי' ירו' ר"ה פ"א ה"א: ר' יהודה מתיר. עי' ירו' ביצה פ"ג ה"ד דדן ר' יהודה לראית מומחה כראית תלם טרפה ע"ש: דר"מ סבר גזרינן. בירו' שם משמע דלאו משום גזרה או קנסא הוי טעמא דר"מ כ"א דס"ל ראית מומחה תורה ובלעדי זה לא בא לכלל היתר: ע"ב וטימא את הטהור. עי' ירו' גיטין פ"ה ה"ה דשם מתבאר דלמ"ד שמי' היזק הא דפטור בשוגג הוא כדי שיודיעו והכא אין שייך זאת דהלא מודיע הוא ובזה טימא ע"כ חייב אף בשוגג אבל למ"ד ל"ש היזק הא דחייב כאן אפי' בשוגג מיירי בנשא ונתן ביד. והוא דלא כהתוס' סנהדרין ל"ג ע"ב ד"ה שערבן שכ' משום דחשיב לה כמזיד. ובירו' סנהדרין פ"א ה"א אית' כסברת התו' דחשיב כמזיד באינו מומחה דלא היה לכנס בעניני דת ודין ועמ"ש ביפ"ע סנהדרין ו' ע"א בזה: שנשא ונתן ביד. ירו' גיטין פ"ה ה"ה: דטעה בדבר משנה. בירו' סנהדרין פ"א ה"א הלשון טעה בדבר תורה והוא דבדבר משנה ס"ל להירו' דפליגי ר' יוחנן ור"ל כהו"א דבבלי כתובות פ"ב ע"ב ולר' יוחנן אינו חוזר והגמ' שם דחס זאת ובירו' כתובות פ"ט ה"ב קם כן ע"ש:

דף כט ע"א הנוטל שכר לדון. ירו' סנהדרין: מה אני בחנם. ירו' נדרים פ"ד ה"ג: המקדש במי חטאת. ירו' דמאי פ"ו ה"ב נדרים פי"א ה"ג: ע"ב אין לוקחין ממנו פשתן. בירו' ספ"ה דמעשרות מחלק בין חשוד ודאי לסתם ע"ה דבסתם ע"ה לוקחין הימנו דבר שאינו זרע ולא מאכל רק קטנין ועי' ירו' שביעית פ"ט ה"ו: אפי' מים ומלח. בירו' שם מפרש משום קנס:

דף ל ע"א החשוד על השביעית. עי' ירו' ספ"ט דשביעית לענין חשוד על השביעית אינו חשוד על החלה: לא דנו ולא מעידו. ירו' דמאי פ"ד ה"ה ע"ש ר"מ כלק' במתני' ל"ה ע"א ירו' יבמות פ"ב הי"א ועב"ר פנ"ח: כיון דחשיד אדאורייתא. הכא חשיב לשביעית ולמעשר דאורייי' ובירו' דמאי פ"ב סוף ה"א וספ"ט דשביעית ועוד בכמה דוכתי תפים דשביעית בזה"ז דרבנן וכן במעשר אית' בירו' דמאי פ"ג ה"ד תרומות פ"א ה"ה פי"א ה"ד שביעית פ"ו ה"א מעשרות פ"ב ה"א יומא פ"ח ה"ה יבמות פ"ז ה"ג קדושין פ"א ה"ה פ"ד ה"א מעשר בזה"ז דרבנן: הנאמן על הטהרות. ירו' דמאי פ"ב ה"ב וה"ג והנאמן על הטהרות נאמן על המעשרות: חשוד לדבר א'. בירו' דמאי פ"ב ה"ב פלוגת' דת"ק ור' יהודה דת"ק ס"ל חשוד לדבר אחד חשוד לכל ור"י ס"ל אינו חשוד רק לאותו דבר ות"ק ע"כ ר"מ היא: ע"ב והכ"א אינו נחשד. בירו' שם הוא ע"ש ר' יהודה ושם משמע דפליגי בסתם חשוד ואין לחלק ולומר דדוקא הכא שהיה ע"ה מתחלה והוי חשוד וקבל עליו דברי חברות אמרי' שפיר כשנחשד בנית אתרע חזקתי' וקבלתו משא"כ בשאר אים שנחשד לדבר א' דמהירו' הנ"ל מוכח דגם בשאר אנשים אמרי' חשוד לד"א חשוד לכל לאותו מ"ד וכ"מ לעיל ע"א ולק' ל"ה ע"ב דגם בסתם חשוד ס"ל לר"מ כן: הגר שקבל. משמע דזה גם לחכמים כיון שלא היה חזקת כשרות מעיקרא וכ"מ בתוספת' דמאי פ"ב: חוץ מדבר א'. ספרי קרח קכ"ב תוספת' דמאי פ"ב ירו' דמאי פ"ב ה"ב: עובד כוכבים שקבל. צ"ל דגר תושב שאני ועי' בבלי ע"ז ס"ד ע"ב וירו' ערלה פ"ג ה"א פסחים פ"ב ה"א יבמות פ"ח ה"א: כל כהן שאינו מודה. ספרי קרח קכ"ב ת"כ צו פ' ע"ז: מקבלין לכנפים. ירו' דמאי פ"ב ה"ג: א"כ הו"ל מקולי ב"ש. כה"ג מקשה בירו' לענין אחר בפאה פ"ו ה"ב וכתובות פ"ת פ"א: רשבג"א אף בניו וב"ב. בירו' דמאי פ"ב ה"ג אית' כן ע"ש אית תני תניי ומסיק ע"ז ולא פליגין כאן בניו הטפולין לו וכאן שאינן טפולין לו והכא מוכח דפליגי וכן הוא בתוספת' דמאי פ"ב לגי' הגר"א. וגי' הספר שם היא משונה בדברי רשב"ג: אפי' ת"ח. ה"נ בירו' דמאי שם: אשכחי' דקא טעין טהרות. כה"ג עובדא בירו' שם בר"ל שלא האמינו לו לטהרות. הנשים דבית ר' ינאי ואמר לון אנא לכון בייתי ע"ה אני אגל טהרות וכ' פירושו דאמר להון על מה דערקו מקמי' שלא יגע בטהרותם. דאנא הייתי אביכם ר' ינאי לכון בייתי הפקיד אתכם לבלי להאמין אף לת"ח. אבל וכי ע"ה אני שיטמא מגעי דכולי האי לא עבדו דרך לנאמנות על השמירה מדבר המטמא בעי קבלה ד"ח אבל לטמא במגעו כע"ה גמור ל"א כיון דאינו ע"ה והוא דלא כפי' המפרשים: נהגו סלסול. וה"ל נמצא לענין אחר בירו' בכורים פ"א ה"ה: שמוכרין בה תכלת. שאינו נקח כ"א מן המומחה כבמנחות פ' התכלת ובתוספת' ע"ז פ"ה ובירו' שם ספ"ב: וכן עבדו של חבר. ירו' ע"ז שם: והיתה קומעת. בתוספת' דמאי פ"ב אית' קומטת פירות קושרת:

דף לא ע"א דוחין אותו מחבורתו. ירו' דמאי פ"ב ה"ג: חוץ משל עצמו. ע"ד אמרם בויק"ר ספט"ו דכל פ"ז חוץ מנגעי עצמו ספרי בהעלתך ק"ה: חוץ מן הבכור. עי' תו' דכ' דהוי מדאורייתא' ובירו' מע"ש פ"ב ה"ג מוכח דהוי דרבנן כדי שימכר בזול ועש"ק שם ד"ה כלום: מנה כנגד מנה. ירו' ביצה פ"ג ה"ו: ע"ב בבכור נאמר לא תפדה. ירו' מע"ש פ"א ה"א וע"ש בשנו"א: מ"ד אגורה באהלך. ירו' ברכות פ"ב ה"א שקלים פ"ב ה"ז מו"ק פ"ג ה"ז ועי' שוח"ט סי' ה' וסי' ל': שפתותיו דובבות. ירו' שם ושם שהש"ר פ"ז פס"ר פ"ב שוח"ט סי' ל' אג"ש פי"ט: בגידיו וקרניו. פי' ירו' מע"ש פ"א ה"א דאמר טעמא דמותר למכור גידיו ועצמיו וקרניו משום דכ' בו ברכה היינו דהני אין שייך בהם ברכה: ורבנן הוא דגזרו לאתר שחיטה. פי' ירו' מע"ש

פ"א

*) [א"ה חכם אחד הראני שגם הגאון מו"ה יוסף שאול נאטענזאהן בהגהותיו לס' מזבח כפרה העיר ג"כ בזה ונשאר בצ"ע].

ס"א ה"א וכמהרא"פ ומה שהקשה עליו המהרי"ט ועי' הגהת הגר"א ובפנ"א מ"ש בא"רו ע"פ הגה' הגד"א ולפמ"ש בפנ"א שם ע"פ גי' הספר ס"ל להירו' דגם לא"מ הוי מה"ת איסור מכירתו והקושי' שם סיא דמאין ליה דבע"מ אינו נפדה דהשתא דשחוט דתם די"ל בי' מבולתן גבוה קוצו אמרת דמותר מה"ת למכור כ"ש בע"מ דהוא לבעלים וקרא י"ל דלא מיירי כ"א בתם דומי' דבכור דכ' לא תפדה דהלא סיים עלה בקרא את דמם תזרוק ומנין לנו לאסור בע"מ ומשני דלא חלקה תורה במעשר בהמה בין תם בין בעל מום בין חי בין שחוט דכיון דבמע"כ מיתפיס המורה גם בבע"מ א"כ אין לחלק בזה בין תם לבע"מ כחלוק הגמ' כאן. וכיון דבע"מ ג"כ נאסר ילפי' מני' במכ"ש לשחוט דתם דודאי אסור מה"ת למכור:

דף לב ע"א ונאמר ולא יגאל בחרמים. ה"נ בירו' מע"ש פ"א ה"א ע"ש ר' יוחנן כבכאן: ע"ב מני ר"ע היא. עי' מהריט"א מה שהקשה על התוס' ועי' חיבורי קול ארי' הנדפס די"ב מ"ש בס"ד בישוב ד' התוס' והכמ"ל:

דף לג ע"א מה לוי ואיל פטורים מן הבכורה. עי' ספרי ראה ע"א דשם דרש מלוי מעוט לבכורה ומתנות ומאיל לחזה ושוק ועוד דריש שם ר"ש לענין דאין מעילה בין קדשי קדשי' לקדשים קלים בפסוהמ"ק וכפיסק' ע"ה אית' שם מעוט מלוי וכאיל לחזה ושוק ולשתי כליות והך דר"א הקפר ועי' מהריט"א שתמה על הספרי ע"ד השינויים דשם ילע בכורה ומתנות מלוי לחוד ואיל לחזה ושוק ועוד תמה דלחזה ושוק לא אצטריך דהא הו"ל חולין בעזרה. ובענ"ד לק"מ מה שהקשה הא הוי חולין בעזרה. דהא אה"כ נפקא ליה זאת דליכי מחילה בין קדשי קדשים לקדשים קלים בבע"מ אבל טרם דנפקא ליה זאת הי' סברא אלו דבקדשי קדשים אף בע"מ מקומן בעזרה. ומה שתמה ע"ד השנויים ל' דהנה לק' בפרש' כל הבכור איתא שם עוד ללוי וכאיל ושם שתיק הספרי מלדרשי' והוא משום דסמך על מ"ש בפיס' ע"א ושם כלל לדרוש התרי קראי היינו דאיכ' ד' מעוטי תרי זימני ללוי וכאיל חדא לפטור מבכורה וחדא ממתנות ואידך למעט מחזה ושוק ולהורות דאין מעילה בין קדשי קדשים כו' וע"ע פיס' ע"ה דשם נדרש פסוק השלישי לכדר"א הקפר ומשום דס"ל להספרי כר' ישמעאל דבא להתיר בשר תאוה ומיירי בחולין ואת' ללוי להוציא חולין מדין קדשים שלא הותר עד אז רק לשחוט לקדשים ומוציא מחזה ושוק ושתי כליות וכאיל אתי לכדר"א הקפר אבל לר"ע דדרים חד מהני הקשי להתיר פסוהמ"ק לעובד כוכבים ממילא ידע דדין חולין יש לו ולא מבעי' ליה לחזה ושוק או משום דס"ל דהאי קרא כי ירחיב כו' מיירי ג"כ בפסוהמ"ק וידעי' משם מעוט לחזה ושוק בפסוהמ"ק ואייתר לי' אידך להתירו לעובד כוכבים ועי' בק"א שהארכתי עוד בישוב קושיות מהרי"ט אתוס' והכמ"ל: הפסח שבא בטומאה. עי' ת"כ צו פרק י"ד ירו' פסחים פ"ט ה"ד: אין מרגילין ביו"ט. ירו' ביצה פ"ג ה"ו ועש"ק שם: ב"ש היא. עי' הגהגרי"ב שהניח בנ"ע דבר השינוי שכאן לתמורה ועי' נוב"ת תיו"ד סי' קנ"ד וכס' שי למורא להגרי"ל מ"ש בזה ועמ"ש במס' תמורה שם: ע"ב במערבא משמי' דרבינא. בירו' ביצה שם הוא ע"ש ר' אבון וטעם גזרה שמא יגדל כו' הוא ע"ש ר' יוסטא בר שונם: בבור שאחזו דם. ירו' תרומות פ"ח ה"ד פסחים פ"א ה"ח ת"כ אמר פרש' ז': כמחלוקת כאן כך מחלוקת בהכית. עי' ירו' תרומות שם פסחים שם: במסרם אחר מסרס. עי' ת"כ שם: ורבנן סברי תמים יהיה לרצון. עי' ירו' תרומות שם פסחים שם:

דף לד ע"א בשתי תרומות. עי' ירו' בכורים פ"ב ה"א ומ"ש שבת כ"ה: כיון שפירש טליתו. מכלת' משפטים פ"ג ע"ש ר"ע כגי' רש"י ירו' קדושין פ"א ה"ב: ע"ב החתן שנראה בו נגע. ת"כ מצורע פרשה ה': שדה שנתקוולה. ירו' שביעית פ"ג ה"ג: בנו זורעה ירו' שביעית פ"ד ה"ב:

דף לה ע"א רשבג"א נאמן הוא. כל הסלוגת' דת"ק ורשב"ג ור"מ מובא בירו' ספ"ד דדמאי: החשוד על הדבר לא דנו. ב"ר פנ"ת ירו' יבמות פ"ב הי"א ובירו' דמאי פ"ד ה"ה ע"ש ר"מ: ע"ב כל שתליפיו ביד כהן. ירו' פאה פ"ה ה"ב גיטין פ"ג ה"ז: חשוד לדבר א'. ירו' דמאי פ"ב ה"ב פלוגת' דת"ק ור"י:

דף לו ע"א שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. דמאי פ"ו הי"א במתני' ירו' רפ"ט דתרומות: עמוד על רגליך. ירו' ברכות פ"ד ה"א תענית פ"ד ה"א לענין הוראה דתפ"ע רשות או חובה ובבבלי ברכות כ"ז. ושם אית' ג"כ ויעידו בך: ע"ב מאיש פלוני ס"ו נאמן. בירו' דמאי פ"ד ה"ד איתא דר' יוסי פליג גם על גוונא דאמר מאיש פלוני וקאמר דס"ל כר"א דהו"ל גם במיחד מקום או איש כמראה מקום ולא קפידא והירו' לשטתו גיטין פ"ו ה"ג וקדושין פ"ב ה"ג דר"א פליג בגיטין גם אריסא וה"ג בקדושין אבל הבבלי ס"ל בגיטין דלא פליג ר"א כ"א אסיפא שם לא יתכן מ"ש בירו' דס"ל כר"א אבל ר' יוסי פליג שם לסדיא והגמ' כאן לא הביאו: א"ר ירמי' בר אבא כו' ספק משמי' דשמואל שלשה. בירו' חגיגה פ"א ה"ח ונדרים פ"י ה"ח א"ר ירמיה בר אבא משמי' דשמואל גבי פתר נדרים כן ומסיק דגם במקום שים מומחה ואפשר דגבי בכור שאני:

דף לז ע"א כר' יהודה. מכאן מוכח דהלכה כר' יהודה וכדע' השאלתות מובא ברא"ש פ"ד סי' ג' והרמב"ם ורמב"ן וש"פ דפסקו דלא כר' יהודה נ"ל דמפרשי דרשב"א ס"ל כר' יהודה ואנן לא קי"ל כן: ו"ג שנפל לבור. ירו' ערלה פ"ג ה"ב ע"ז פ"ה ה"ג ע"ש דהלכה כרשב"ג ומודו רבנן בתגיות ועי' שם פ"ב ה"ג דגם בהערובות יין ימכר: מלא כרשינה. שיעור זה הוא גם בירו' קדושין פ"א ה"ב לענין רציעת עבד כהן דבשיעור זה נעשה בע"מ. מה הפרש מפורש. ספרי ראה קכ"ו: ע"ב דתניא ואם כל בהמה טמאה. ת"כ בחקת פרשה ד': קרובים דבריהם להיות שוים. ירו' ברכות פ"א ה"א כלאים פ"ב ה"ד שביעית פ"ג ה"א ערובין פ"ה ה"ב בבלי ערובין פ"ב ע"ב ת"ק ג' ע"ב: אין לי אלא מרצע. מכלת' משפטים פ"ב פלוגת' דר' ישמעאל ורבי ובירו' קדושין פ"א ה"ב פלוגת' דר' ישמעאל ור"ע ול"פ בדינא כ"א בדרשא ובספרי ראה קכ"ב פלוגת' דר"י בר"י ורבי כבכאן: א"ר יודן ברבי. שם. ושם בירו' דעת חכמים ע"ש ר"מ וכ"ה במכלת' משפטים פ"ב ובספרי

ראה שם: שינבל_מן בתי וימות. ירושלמי נזיר פ"ט ה"ב:

דף לח ע"א מה שק מיטלטל. עי' ירו' שבת פ"ט ה"ב ת"כ שמיני פרש' ו': חלזון נחש. ת"כ אמור פרש' ג': בסיר' ונכנס בשחור. ת"כ אמור פרש' ג' פלוגת' דת"ק ור' יוסי וכלק' ע"ב בגמ': ע"ב ואם לאו אין שומעין לו. ירו' סנהדרין פי"א ה"ג לאחרים עושין אבל לא לעצמן: דברי ר"מ. בת"כ אמור פרש' ג' נסתם ע"ש ת"ק ור' יוסי פליג עליה: תורוור והמים הקבועין. ת"כ אמור פרשה ג':

דף לט ע"א שפתו שנקבה. ת"כ אמור פר' ז': חוסין הסילוניות. שם פלוגת' דת"ק ור"ח בן אנטיגנוס כבכאן: ולא בעל כוליי' אחת. ת"כ ויקרא נדבה פרש' י"ד: יתירנה לרבות בעל כוליי' אחת. בת"כ שם ליתי' תיבת בעל רק אפי' כוליי' אחת ויש לפרש שנאבדה הכוליי' השני' וכמסקנת הגמ' לק': ע"ב ר' יהושע אומר. ירו' פסחים פ"ט ה"ה ספרי ראה ע"ח: כולן בבילים. ת"כ אמור פ' ז' ושם תחת ראב"י ר"א סתם: בש"א ד'. במד"ר פי"ז ספרי שלח קטו תנחומי' שלח טו ועי' ירו' סנהדרין פי"א ה"ז: וכמה תהא מבולשת. עי' ספרי תצא רל"ד:

דף מ ע"א שנשמטה ירכו. ת"כ אמור פרש' ג' ופרק ז' שרוע שנשמטה ירכו: נשבר עצם ידו. ת"כ שם פרש' ז' ע"ש: המפלת. ה"נ בירו' נדה פ"ג ה"ב מקשה מכאן לר"מ ומשני דסוגת ר"מ הוא דסוקרין ועיניהם לפניהם כאדם ור"י בר' בון אמר שיש חילוק בין עין אדם לשל בהמה דשל אדם הלבן יותר על השחור ובבהמה השחור יותר ואפשר להסכים זאת עם גי' הספר כאן בשנוי' דרב יוסף הא באוכמא הא בחיורא ופי' הא באוכמא דשל אדם מעטה משל בהמה הא בחיורא דמדת החיורא הוא כשל אדם:

דף מא ע"א גרב זה החרם. ת"כ אמור פרש' ג' ופ' ז': פרש לזקן ולחולה ומזוהם. ת"כ ויקרא נדבה פרש' ה': להוציא רובע ונרבע. ת"כ ויקרא נדבה פרש' ב' באריכות: ע"פ עד א'. כן מפורש בת"כ שם: דלמא נקבה היא. עי' ת"כ ויקרא נדבה פרש' ג' דגם לשלמים דאתי בין מזכר בין מנקבה ג"כ לא הוכשר טומטום דמעטי' קרא וכן בבכור נמעט ע"ש וכ' דהכא משום דקאי לת"ק דס"ל דגם במדינה אינו נשחט ע"כ לא ס"ל דמעטי' קרא והת"כ ס"ל כחכמים דאינו בכור כלל ומשום דמעטי' קרא: כמראה אמה העמוקה מן הצל. ת"כ תזריע פ' נגעים פ"א: ע"ב כשהוא אומר למטה זכר. ת"כ ויקרא נדבה פרש' ג': תוס' ד"ה ואתי' בת"כ. ויקרא נדבה פרק יא. עם התם בת"כ. פרק ט' שם:

דף מב ע"א הזכר ולא טומטום. ת"כ בחקתי פרש' ג': יכול לא יהיו בערך איש. ת"כ שם: אם זכר אם נקבה. עתו' לעיל מא ע"ב ד"ה ואתי' דגרים ר"י זכר או נקבה והוא בת"כ ויקרא נדבה פרק יח: כשהוא אומר למטה זכר. ת"כ ויקרא נדבה פרש' ג': תוס' ד"ה אלמה תניא. עי' ירו' יבמות פ"ח ה"א שבת פי"ט ה"ב חגיגה פ"א ה"א דשם מביא קרא לר' יהודה במילה מערל אפי' מקצת ערל וגבי ראי' כל זכורך פרט לאנדרוגינוס ועי' תוס' שבת פר"א דמילה ופ"ק דחגיגה ובש"ק ומה"פ בירו' מקומות הנ"ל ועי' עוד ירו' כלאים ספ"ח דמונה ספיקות ותשיב אנדרוגינוס באדם משמע דס"ל נחלק בין אדם לבהמה וכמאמר ר"ל לק' ע"ב בטומטום: ע"ב אלא באדם. עי' ירו' כלאים ספ"ח ועמש"ל ע"א: כר"מ דחיים למעוטא. בירו' דמאי פ"ב ה"א ר' אלעזר חיים למעוט' והכא ר' אלעזר הוא האמורא ושם הוא התנא: טומטום שקידם. עי' ירו' יבמות פ"ח ה"ו ועי' ש"ק ומה"פ שם: ר' יהודה אומר טומטום. ירו' שם:

דף מג ע"א מקפת מאזן לאזן. עי' ירו' כתובות פ"ז ה"ז קדושין פ"ב ה"ד מבעי' לי' באשה אי כה"ג בסקף מאזן לאזן לי"ה מומא ע"ש: דתני' באדם לא נאמר בו יבלת. ת"כ אמור פרש' ז': ע"ב רי"א הכהנים לרבות הקרחנים. ת"כ ויקרא נדבה פרק ו' ירו' יומא פ"ב ה"ד: אין לו גבינין. ת"כ אמור פרש' ג' כל המבגס: שחוטמו שקוע. עי' ספרי תצא רט"ו: רש"א. עי' ת"כ תזריע פרש' א' פלוגת' דת"ק ור"ש לענין טומאת לידה דר"ש ס"ל יוצא דופן ה"ז כולד גמור:

דף מד ע"א בעינו כל מה שבעינו. ת"כ אמור פרש' ג': עור בין סומא. ת"כ שם: שבי שמש וזגדום. ת"כ שם: משה רביט פרשו. אדר"נ פרק ל': ע"ב שלא תהא תפלתך עקורה. דב"ר פ"ג: ר' ישמעאל אומר כל שנמחו. ת"כ אמור פ' ג': גורעין ומוסיפין. ירו' סוטה פ"ס ה"א הוריות פ"א ה"ג:

דף מה ע"א פיקה יצא. ת"כ אמור פרש' ג': הקישן והעיקל. ת"כ שם: ר"א אומר בשם שלירים. בויק"ר פי"ד ר"א אומר דלהות ר' יהושע אומר מפתחות ר"ע אומר צירים כו': ע"ב כר' יהודה דתניא אבל. ת"כ שמיני פרש' א' ע"ש: צריך לפרט את הנדר. ירו' נדרים פ"ס ה"ד ע"ש אית' תני תני ומסקי' שם דלריך לפרט את הנדר: נדר שהודר ברבים. ירו' שם:

דף מו ע"א והיוצא מחותך. ירו' נדה פ"ג ה"ב וה"ה ע"ש: משבאת לישראל. עי' ירו' יבמות פ"ב ה"ו: אם בן ט' לראשון. עי' ספרי תצא רט"ו: ע"ב אין הראש פוטר בנפלים. בירו' נדה פ"ג ה"ה פליגי ביצא מחותך אי ראשו כרובו ר' יוחנן ור' אלעזר ר' יוחנן ס"ל ראשו כרובו ור' אלעזר ס"ל דל"ה ראשו כרובו וכן ר' יונתן ור"ל פליגי בזה דר' יונתן ס"ל כר' יוחנן ור"ל ס"ל כר' אלעזר: משיצא רוב ראשו. ירו' שם: הוחזקו להיות מטילין. ירו' יבמות פט"ו ה"ח: בתחלתה לא אקילו רבנן. עי' כ"ב מ' אה"ע סי' לב ובתשו' הגרע"א סי' קו ומ"ש בענ"ד בתשובות ליבב ע"פ שני תירוצי הגמ' שבכאן שינוי הסוגיות מיבמות וכ"מ בסוגי' דסימנים דאורייתא או דרבנן והכמ"ל:

דף מז ע"א היו לו בנים בהיותו עובד כוכבים. ה"נ בירו' יבמות פ"ב ה"ו: לוי' שנשבית. ירו' יבמות פ"י ה"א ועי' מל"מ פ"א מהל' מעשר ומ"ש ביפ"ע יבמות לא ע"א: ע"ב בתוך שלשים יום. בירו' יבמות פ"י ה"א ע"ש ר' הושעי' דבתוך ל' יום אם מת האב חייב הבן לפדות א"ע משום שהוא תלל ואינו פוטר משא"כ במת לאחר ל'. ולא הוזכר שם שום חולק: יוצא דופן. עי' ספרי תצא רטו: רש"א. עי' ת"כ תזריע פרש' א' פלוגת' דת"ק ור"ש לענין טומאת לידה דר"ש ס"ל יוצא דופן ה"ז כולד גמור:

דף מח ע"ב מע"פ גובה מיורשים. עי' ירו' גיטין פ"ג ה"ז ב"ק פ"י ה"א ב"מ פ"א ה"ו ועמ"ש ביפ"ע ב"מ יג ע"א:

דף מט ע"א הלכה כדברי המקיל בחלל. ירו' מע"ק פ"ג ה"א ע"ש ריב"ל: אע"ג דנתעכלו המעות. ה"נ בירו' קדושין פ"ב ה"א דבנתן לה לקדושין מכאן ולאחר ל' יום אפי' אוכלת בתוך ל' הו"ל קדושין: ע"ב התם בידו לקדשה. עמ"ש בקול ארי' בתשו' סי' ט': חמש סלעים של בן. ירו' כתובות פ"א ה"ב כל המשנה ומקשה שם אמאי לא תני כתובת אשה עמהן ע"ש: וכולן נפדין בכסף. ירו' שקלים פ"ב ה"א ועי' ספרי קרח קיח דמרבה פדיון בכור אדם לשוה כסף מקרא עשרים גרה הוא: מנה של צורי. ב"ר פפ"ד ע"ש:

דף נ ע"א ומנין שאם רצה להוסיף. ת"כ בחקתי פרק י"א: א"ר חנינא כל כסף. ה"נ בירו' קדושין פ"א ה"ג וה"ה ג"כ ע"ש ר"ח ושם הגירסא כל שקלים וכן מוכרת שם דהלא מקשה עלה מר' יוחנן דאמר שדות בכסף יקנו היא שוה פרוטה ומשני כסף לחוד ושקלים לחוד ועי' ב"ר פנ"ח שמ"ר פל"א רו"ר פ"ז פ' וזאת לפנים פס"ר פ"א ופ"ד אג"ם פי"ח תנחומי' וירא ובכור ראה פ' עשר תעשר והכא משמע דהא דר"ח מוסכם הוא בלי פלוגת' ובירו' קדושין שם לפי' הק"ע והפ"מ המסקנא הוא דפליג ר' יוחנן עלה ובענ"ד נראה דקושית הירו' מאונס יש ליישב משום דכ' במפתה כסף ישקל גמרי' מהדדי כדאמרי' ר"פ אלו נערות דילפי מהדדי בג"ש ע"ש כ"ש ע"ב ובמכלת' משפטים פי"ז וכדמסיק לק' נא ע"א דילפי מהדדי וידעי' מזה דהו"ל שקלים ומצא כך בירו' קושי' בלי תירוץ ואפשר באמת יש להם תי' וא"ש דל"פ וצ"ל כאן כל שקלים: מפני כספה וזהבה של ירושלים. עי' ירו' כלאים פ"ח ה"ג ע"ז פ"ג ה"ה ובערלה פ"ג ה"א בענין אי נאסר דבר שאינו שלו ועי' רש"י ותו' ע"ז נד ע"ב ומ"ש בתשו' בענין זה: וחללוה. עי' ספרי עקב מ"ח בכלי בהמ"ק וכלי חול הוו הייטו שנעשו חול: תוס' ד"ה דמזדבנא במדרש. עי' מדרש שמואל פל"ב ספרי נשא מב ראה נב ברכה שנ"ב ומ"ש ביפ"ע כתובות לט ע"א בתוס' ד"ה כאן: ע"ב כל כסף האמור בתורה. עש"ק קדושין פ"א ה"א ד"ה שוף שכ' דהירו' ס"ל הך דר' אסי כל כסף כו': והרי טענה. בירו' קדושין פ"א ה"א ובבשוע' פ"ו ה"א מקשה דב"ש אדב"ש ובי"ה אב"ה דבקדושין מחמרי ב"ש בדינר ובטענה מקילי מב"ש להספיק במעה אחת וב"ה איפכא ע"ש מה שמתרץ: מה כלים שנים. בירו' שם וב"ש לא ס"ל הסקש: הפורט סלע. ירו' מע"ש פ"ב ה"ג: כסף כסף ריבה. עמ"ש קדושין יא ע"ב דיתכן דכ"ש ג"כ כונת הירו' במע"ש שם עד כדי כסף היינו שמקבן נחשת עד כדי שיווי כסף ומוכח מקרא דגם על נחשת מחללין: הקדש שוה מנה. עי' ירו' כתובו' פי"א ה"ד ומש"ל כ"ה ע"א:

דף נא ע"א מעשר דכ' ונרת הכסף. בירו' שקלים פ"ג ה"א הטעם מדרבנן. שמא יוזלו כמובא ברש"י: אין פודין. ספרי קרח קיח: תפדה תזר וכלל. במכלת' בא פי"ח הכלל השני הוא וכל בכור אדם בבניך תפדה שבפ' בא וכ"ה בנוסח' הישנה בספרי קרח שם והגר"א והז"א הגיהו שם כבכאן ודעת רבי ג"כ כוזכר שם ובמכלת' שם דבכל פודין חוץ מן השטרות: יצאו קרקעות. ירו' ב"ק פ"ז ה"א ושם בעבדים ליתי' כמ"ש כאן שהוקשו לקרקעות כ"א משום שאין לו בהם אלא תשמים ועי' גליון הש"ס שכ' דהוא משום דמיירי בעבד עברי שאין גופו קנוי: לרבות כל דבר הנלקח ביד. ספרי ראה קכב פלוגת' דריבר"י ורבי כבכאן ובמכלת' משפטים פ"ב לנוסח' הישנה ג"כ אית' שם האי פלוגת' והגר"א מגי' שם כך דר' ישמעאל שבסוטה ע"ז ע"א שלשה דברים הלכה עוקבת את המקרא כו' וכגי' רש"י שם שהביא הירו' קדושין פ"א ה"ב דמונה מרצע בין הג' דברים דהתורה אמרה במרצע והלכה אפי' בסול ובסירה ורבי לא ס"ל הכלל' וכן ר"ע דדרים רבויי ומעוטי ל"צ להלכה בזה וז"ש בירו' עד כדון כר"ע כר' ישמעאל תני ר' ישמעאל בג' מקומות כו': מה להלן יורשין תייבין. הכא פשיטא דיורשים תייבים בעולת ראי' ובירו' חגיגה פ"א ה"א פלוגת' דאמוראי בזה דר' אילא ס"ל כיון דאביהם א"כ לראות אין תיוב על היורשים ור' יוחנן ור' יונתן סברי דמ"מ היורשים תייבים ועי"ב בשמי' חי בתחלת הרגל וע"ש עוד ומ"ש במנחות ד': ולא בראוי כבמוחזק. ספרי תצא רי"ז ירו' ב"ב פ"ח ה"ג וה"ה ונזכר שם בכתובות פ"ד ה"ב:

דף נב ע"א דכתיב בכל אשר ימצא לו. כ"ה ג"כ בספרי מקרא זה וכ"ה בירו' ב"ב פ"ח ה"ג ובבבלי ב"ב קכד מקרא לתת לו ועמ"ש: מקולי כתובה. עי' ירו' פאה פ"ג ה"ז. כתובות ספ"ב גיטין פ"ה ה"א: ע"ב ירושת הבעל דאורייי'. ירו' כתובות פ"ט ה"א ב"ב פ"ת ה"ס: ירושת הבעל דרבנן. ירו' בכורים פ"א ה"ס כתובות פ"ח ה"ס ע"ד דר"ל:

דף נג ע"א ואין מתעשרין מזה"ז. ת"כ בחקתי פרק י"ג כל המשנה: ר"ע אומר יכול יעלה אדם מע"ב. ספרי ראה ק"ו גבי בכור ומקרא והכלת ע"ש ר"ע: בשתי מעשרות הכתוב מדבר. ספרי ראה ס"ת ע"ש ר"ע כבכאן ובירו' תרומות פ"א ה"א יבמות פי"ג הסקש מעשר בהמה למעשר דגן מקרא מכל מעשרותיכם וע"ם ר"מ ועמ"ש בפנ"א: משום תקלה. הכא משמע דליכא פלוגת' בדין תקלה וביומא ס"ו. ובפסחים כ' ע"ב אית' דפלוגת' ועמ"ש סוף שקלים בזה: אין מקדישין. עי' ירו' סוף שקלים ומש"ש ובע"ז יג ע"א: ומעלה מעל בס'. ירו' ב"ק פ"א ה"ב: אין מסנין אותם. עי' ירו' שקלים ספ"ה: ויהו חדש ויטן מתעשרין. ת"כ בחקתי פרק י"ב ועי' ספרי ראה ק"ה: ממין על שאינו מינו לא. ספרי קרח ק"כ ירו' תרומות פ"ב ה"ב: כל חלב יצהר. ה"נ בירו' תרומות פ"ב ה"ב ע"ש ר' ינאי ושם זה אי מג' מקומות המחוורים בתורה ועוד השני מיק"אות הם ובא הלוי כו' לממעט הפקר והוא בירו' תרומות פ"א ה"ב וקרא ובאת אל הכהן כו' לדרש לכהן העובד ונמצא שהוא בן גרושה שעבודתו כשרה והוא בירו' שם פ"ח ה"א ועל כלם אמר ר' ינאי שהם מחוורים בתורה:

דף נד ע"א תוס' ד"ה דגן בירו' במסי' כלאים פ"ח ה"א ושם ר' בון בר חייא אמר דלריך קרא כרמך למעט השיעור דבשדה הוי שיעור אחר לשרקה ובכרם שיעור אחר ע"ם ובירו' ברכות פ"ג ה"ד משמע דבעי ר' יאשי' חטה ושעורה ותרלן במפולת יד כא' ועמ"ש בפנ"א שם: תוס' ד"ס ושני דכספרי. ראה קס וכ"ס בת"כ בחקתי פרק י"ב: שם בת"כ משבתין שבוס. ת"כ אמור פרש' י"א ופרק ט"ו: שם ובירו' בריש מעשרו'. פ"א ה"א ועי' פ' כספור ופרק מ"ש בכסם סר"ר אליעזר דישב"ו ובכסם הרא"ב"ד ועי' ע"א ר"ס דעי"ז מ"ש בכסם הרא"ס בס' ירוא"ס דמתלק בין מעשר ראשון ובין מעש"ש ומה שהשיג עליו ומ"ש בפנ"א מעשרות שם: שם בירו' דמס' תלס. פ"ד ה"ד:

דף נה ע"א הי' לו תמש בכפר תנני'. ירו' חלה פ"ד ה"ב: הכתוב עשאו גבול בפ"ע. בירו' חלה שם ע"ש אית תניי תני הירדן מא"י ואת"ת מחוצ' ואת"ת הירדן גבול בפ"ע מ"ד מא"י טעמי' מקרא והערבה והירדן וגבול מ"ד מחוצ' והירדן יגבול אותו וכן מ"ד גבול בפ"ע הוא מהאי קרא ועפ"מ שם: ואחר לשון ב"ה. ירו' ערובין פ"ג ה"א ועי' רפ"ו דנדרים בבלי וירו' דפלוגת' דר' יאשי' ורבנן היא ועי' ירו' נדרים פ"ו ה"ג פ"ת ה"א פ"ת ה"א נזיר פ"ו ה"ט: ירדן יוצא. עי' תוספת' פ"ג דסוכה וירו' כלאים פ"ט ה"ג שקלים פ"ו ה"ג פי"ב ה"ג פדר"א פי"א ושוח"ט כ"ד ב"ר פע"ו אג"ב פמ"ס ועמ"ש ביפ"ע שקלים שם: תוס' ד"ה אין ירדן בכ"ר. פ"ד ע"ש: ע"ב שמימיו פרים ורבים. ב"ר פס"ו: הלקוח או שניתן. ירו' שקלים ספ"א קדושין פ"א ה"ז: תוס' ד"ה הוא וכ"מ בב"ר. פסט"ו וכ"ה בקה"ר פ' אם ישך: תוס' ד"ה מטרא וכ"מ בב"ר דקאמר בכ"מ. ב"ר פכ"א:

דף נו ע"א משום ר"ש דאמר מחוסר זמן. ירו' שקלים פ"ג ה"א ר"ה פ"א ה"א: תוס' ד"ה ומה בכך. עמ"ש בפ"ע סוף סוכה נ' ע"ב ובהוריות ו' ומנחות פ"ב ע"א: ע"ב האחין השותפים שחייבים. ירו' שקלים פ"א ה"ד קדושין פ"א ה"ז: יהי' לך ולא של שותפות. עי' ספרי ראה ע"ו: א"ר ירמי' פעמים. בירו' שקלים שם הך דר' ירמי' בתורת אבעי' והכא קאמר בפשיטות: אמר רב ענן לא שנו. בירו' שם ובקדושין פ"א ה"ז ע"ש ר"א והכא אמר לק' ר"א ל"ש אלא שחלקו ע' כנגד י': ור' נחמן אמר. בירו' שם ע"ש ר' יוחנן:

דף נז ע"א ולבדור חד מינייהו. עי' ירו' יומא פ"א סוף ה"א שקלים פ"ו ה"ד גיטין פ"ז ה"ד ומתולק הירו' דשקלים מהא דיומא וגיטין בדעת ר' יהודה בדין ברירה ועמ"ש יומא יג ע"א: שור או כשב פרט לכלאים. ת"כ אמור פרש' ח' כל הברייתא: פרט לטרפה שאינה עוברת. ת"כ בחקתי פרק י"ג: ע"ב בר"ש דאמר יוצא דופן ולד. עי' ת"כ תזריע פרש' א': כר"ש בן יהודה. ירו' שקלים פ"ג ה"א ר"ה פ"א ה"א: בן עזאי אומר. ירו' שם: אמר רבה בר בר חנה לקבל חורפי. ה"נ בירו' שם ע"ש ר' יוחנן מפני שהן פרקי לידה: א"ר תנחום ברי' דר' חייא. ה"נ בירו' שקלים שם ושם ליתי' אים כפר עכו ומשמי' דריב"ל קאמר לה:

דף נח ע"א כרי שתחת בהמה מצוי'. ירו' שם: דמבלי כגורן. ה"נ בירו' שקלים שם לפמ"ש ביפ"ע שם: שואלין ודורשין. ירו' פסחים פ"א ה"א ושם בבית הועד שלשים יום ועתי' רשי' מכ"ע. ובשקלים רפ"ג ל' יום שדורשים בהלכותיו: והתני' ב"ע אומר. בירו' שקלים שם מקשה באופן אחר וב"ע מכריע על דברי תלמידיו ומשני שכן נחלקו אבות העולם ומאן ניהו ר' ישמעאל ור"ע: חגי זכרי' ומלאכי. ירו' נזיר פ"ז סו' ה"ב: באיזה לד אמרו. ירו' שקלים שם: תוס' ד"ה חוץ בירו'. בב"ב קי"ג כ' התוס' כן בשם ב"ר ולא מצאתי לא בב"ר ולא בירו' ונלטערתי ע"ז עד שראיתי בסס"ד שכ' הוא ג"כ שלא מצא ומדי עברי בעיוני בו גבי ר' יהושע בן קרחה ראיתי כן תמהתי במ"ש ראי' ממדרש קהלת פ"י דר"ע קרח ספ' פ' ראיתי עבדים ובאמת לא נזכר שם כלל רמז מזה רק באותה עובדא שבקהלת שם בר"ע אית' בשבת קנ"ב על ר' יהושע בן קרחה ושם אית' דקרי לי' הלדוקי ברתא קרחא אבל במדרש לא נזכר זאת: ע"ב ת"ר כל אשר יעבור. ת"כ בחקתי פרק י"ג כל הברייתי': אבא אלעזר בן גימל. ספרי קרח קכא ושם בן גמליאל ירו' תרומות פ"א ה"ד ועי' פ"ד שם ה"ס: כשם שתרומה גדולה. ירו' תרומות פ"ב ה"א וע"ש פ"א ה"א גיטין פ"ס ה"ד כלום למדו ת"ג אלא מתרומ"ע: תד"ה כשם בירו' פ"ק דתרומות. ה"ד: שם דבירו' אמר. בפ"ד דתרומות ה"ס ועי' שמו"א בפ"א דתרומו' דמגי' בירו' פ"ק דתרומו' ה"ד ר' יוחנן אמר הא רבנן הא אבא אלעזר בן גומל ריב"ל אמר כאן לתרומה גדולה כאן לתרומ"ע והוא דלא כהתוס':

דף נט ע"א תוס' ד"ה בירו' פ"ב דתרומות. ה"א וע"ש פ"א ה"א גיטין פ"ס ה"ד כלום למדו לת"ג כו': תוס' ד"ה במתכוין ובירו'. תרומו' פ"א ה"ד: ואתקש מעשר בהמה למעשר דגן. ע' תוס' ובספרי ראה ס"ת וירו' תרומות פ"א ה"א יבמות פי"ג ה"ב הסקש מקרא מכל מעשרותיכם ועש"ק שם: ע"ב אחד עשר כו'. אי נעקר ע' ת"כ בחקתי פרק י"ג בדברי רבי:

דף ס ע"א קרא לתשיעי עשירי. ת"כ בחקת פרק י"ג כל המשנה ירו' נזיר פ"ס ה"ב: ע"ב ת"ר מנין שאם קרא. ת"כ שם ובירו' מזיר פ"ס ה"ב בשינוי: דתניא קרא לעשירי י"א. בת"כ שם קרא לתשיעי תשיעי ולעשירי י"א ולי"א עשירי רבי אומר אין אחד עשר מקודש ריבר"י כו': אין מביאין קדשים לבית הפסול. ת"כ פרק ח' ירו' נזיר פ"ה ה"ב ועי' ירו' שביעית פ"ח ה"א מע"ש פ"ג ה"ב ומ"ש זבחים ע"ס:

דף סא ע"א דתניא אם מן הבקר לרבות י"א. בת"כ ויקרא נדבה פרק ט"ו בקר לרבות אחד עשר מן הבקר להוציא התשיעי וכ"ה בירו' נזיר פ"ה ה"ב וכן יש לגרוס גם כאן ואת"כ מה ראיה לרבות את הי"א ולהוציא את הט' כו' כמ"ש בת"כ ע"ס: ומשום תקלה. ירו' שקלים פ"ח ה"ד ועמ"ש ביפ"ע שם: הכא טעות' היא. בירו' נזיר פ"ה ה"ב פלוגת' דאמוראי אי בלא טעות קרא לתשיעי עשירי הידע שהוא תשיעי או קדוש או לא ע"ש. והכא משמע דרק בטעות מיירי מדמסיק הכא טעות' היא ואפשר דהבלית במתכוין בודאי אין בדבריו כלום דגם גבי תרומה אית' בירו' תרומות פ"ד ה"ד דאם מתכוין להוסיף אין תרומתו תרומה. וכל הפלוגת' היא רק בטעות אבל בנעש"ב עלמו אפשר דבמתכוין שפיר קדוש:

השמטה (לעיל בדף יד ע"א) סוף ד"ה קדשי בד"ס לריך להוסיף ועי' ספרי ראה קכד שם אמשוט לבדיא קדשי בד"ה מגיזה ועבודה מדרש הכתוב ע"ש. ואולי הכא מדרבנן קאמר והירושלמי כוון מה"ת · סליק

*) מפתחות להמפרשים וההגהות שנלוו לסוף המסכת

	צד								
פסקי תוספות	122	שדה צופים	עה	הגהות הג"מ זאב וואלף מבאסקוויץ	פב	הגהות מהריעב"ץ זצ"ל . .	פז	הגהות הג"מ צבי ברלין זצ"ל . .	פח
השמטה משיטה מקובצת . .	—	פירוש המשניות להרמב"ם .	—	חדושים והגהות מספר חק נתן ,	166	— הג"מ יהודה בכרך . .	174	— הג"מ יצחק אייזיק חבר	—
הרא"ש	סב	גליון מהרש"א	154	מלא הרועים	—	— — בן אריה . . .	—	מצפה איתן	176
הגהות הג"מ בצלאל רנשבורג	עד	הגהות הג"מ ברוך פרענקיל זצ"ל	—	מלאכת יום טוב	—	סדר הדורות	—	מראה כהן	פט
המתרגם	—	— קרני ראם	—	הגהות וחדושי הרש"ש זצ"ל .	פד	הגהות הרד"ל זצ"ל . . .	פח	חשק שלמה	צ
קצור פסקי הרא"ש . . .	148	מהרש"א (ח"ה וח"א) . .	עת	— דברי נחמיה	172	— הג"מ יח"ל מייזליש זצ"ל .	—	יפה עינים	108

☞ ההגהות והחדושים לא נדפסו על סדר הראוי לפי ערך כבוד המחברים רק לפי מקרי הדפוס.

מסכת

ערכין

מן

תלמוד בבלי

עם פירוש רש"י, תוספות, ותוספות ישנים, ופסקי תוספות, רבינו אשר, קצור פסקי הרא"ש לבנו רבינו יעקב בעל הטורים ז"ל, והגהות אשר"י מהג"מ ישראל מקרעמז ז"ל, ופירוש המשניות להרמב"ם ז"ל. פירוש רבינו שמשון משאנץ ז"ל ופירוש רבינו אשר ז"ל למשניות סדר זרעים וטהרות. מבוא התלמוד לרבינו שמואל הנגיד הלוי ז"ל, ועליו נלוה קצור כללי התלמוד מלוקט מספרי הכללים ע"י הג"מ יהודה אריה ליב ז"ל דיין בפפד"מ. מסורת הש"ס, עין משפט (מראה מקומות הדינים בפוסקים הראשונים), ונר מצוה (סמני מנין הדינים שנסמנו בעין משפט), ותורה אור, כל אלה סידר וחיבר הג"מ יהושע בועז ז"ל בעה"מ שלטי הגבורים להרי"ף. חלופי גרסאות. הגהות לש"ס והוספות במסורת הש"ס ועין משפט להג"מ יוסף שמואל ז"ל אבד"ק פפד"מ (כמש"נ בש"ס אמ"ד ופפד"מ בשנות תע"ד—תפ"א), והגהות ותוספות מראה מקומות להג"מ ישעיה (פיק) ברלין ז"ל אבד"ק ברעסלויא, ומוקפים בחצאי רבוע.

ועליהם נוספו

א) ספר חכמת שלמה (מהרש"ל) להג"מ שלמה לוריא ז"ל.

ב) חדושי הלכות }
ג) חדושי אגדות } (מהרש"א) להג"מ שמואל אליעזר הלוי אידלש ז"ל אבד"ק אוסטרא.

ד) מאיר עיני חכמים (מהר"ם לובלין) להג"מ מאיר מלובלין ז"ל.

ה) חדושי הלכות מהר"ם שיף להג"מ מאיר שיף ז"ל אבד"ק פולדא. ועליו באור והגהות מהג"מ מרדכי מארדוש ז"ל אבד"ק פאריצק.

ו) מעדני יום טוב {בתחלה נקרא מעדני מלך} {על הרא"ש למסכת ברכות והלכות קטנות}
ז) דברי חמודות {בתחלה נקרא לחם חמודות} {וחולין ובכורות ונדה}
ח) פלפולא חריפתא על הרא"ש סדר נזיקין. {להג"מ יום טוב ליפמאן הלוי העליר ז"ל (בעה"מ תוספות יו"ט).}

ט) תפארת שמואל (השלם) על הרא"ש, להג"מ אהרן שמואל קאיידנוור ז"ל (מהרש"ק).

י) קרבן נתנאל על הרא"ש לסדר מועד ונשים, להג"מ נתנאל ווייל ז"ל אבד"ק קארלסרוא.

יא) חסד אברהם פי' על שמונה פרקים להרמב"ם ז"ל, מהג"מ אברהם הלוי הורוויץ ז"ל (אביו של בעל השל"ה).

יב) מסורות חדשות (הגהות בעל הלבוש) להג"מ מרדכי יפה ז"ל אבד"ק פוזנא. עם תקונים והגהות מהג"מ מרדכי זאב הלוי איטינגא ז"ל וגיסו הג"מ יוסף שאול הלוי נאטאנזאהן ז"ל אבד"ק לבוב (בעלי מפרשי הים).

יג) הגהות הב"ח להג"מ יואל סירקש ז"ל אבד"ק קראקא (בעהמ"ס בית חדש).

יד) הגהות הגר"א להג"מ אליהו ז"ל הגאון מווילנא (הוגהו ונתקנו ע"פ כי"ק מגליון הש"ס שלמד בו וזכינו למסכתות רבות ממנו).

טו) מראה יחזקאל הגהות להג"מ יחזקאל הלוי לנדא ז"ל אבד"ק פראג (בעהמ"ס נודע ביהודה כו').

טז) מעשה ר"ב הגהות להג"מ בצלאל רנשבורג ז"ל (בעהמ"ס חורה גבר).

יז) גליון הש"ס להג"מ עקיבא איגר ז"ל אב"ד דק"ק פוזנן.

יח) גליון מהרש"א הגהות לבנו הג"מ שלמה איגר ז"ל אבד"ק פוזנן.

יט) הגהות הג"מ שאול קאצנעלנבוגן ז"ל מווילנא.

כ) הגהות הג"מ אלעזר לנדא ז"ל אבד"ק בראדי (בעהמ"ס יד המלך).

כא) חדושי והגהות הרש"ש להג"מ שמואל שטראשון ז"ל מווילנא. עם הוספות מכי"ק. וההשמטות שנשמטו ממקומן הושבו עתה למקומותיהן, ומוקפות בחצאי רבוע.

(ועוד נוספו בו מעלות ותוספות רבות על כל ספרי הש"ס בלעדו כמש"נ בש"ס תוצאת דפוסנו משנת תקצ"ה, ותוצאה השניה משנת תרי"ט).

ועל כל אלה הוספנו בו שתים ושבעים הוספות חדשות ומפורשות בשערים למסכתות הקודמות.

ווילנא

בדפוס והוצאות האלמנה והאחים ראם

שנת על פי אשר תשיג יד הנודר יעריכנו הכהן לפ"ק

ВАВИЛОНСКIЙ ТАЛМУДЪ.

Ерехинъ. Объ оцѣнкѣ предметовъ, посвящаемыхъ Храму.

Съ Виленскаго изданія 1864 г. съ прибавленіями въ комментаріяхъ.

1885.

Дозволено цензурою.— 3 Іюля 1884 и 23 Мая 1885 г. Вильна.

ВИЛЬНА.
Типографія Вдовы и братьевъ Роммъ.
Жмудскій переулокъ собст. домъ № 325/2631.

*הכל

[חולין ג. לקמן ד.]

מעריכין ונערכין נודרין ונידרין א) כהנים לוים וישראלים נשים ב) ועבדים טומטום ג) ואנדרוגינוס נודרין ונידרין ומעריכין אבל לא נערכין שאינו נערך אלא הזכר ודאי ונקבה ודאית ד) חרש שוטה וקטן נידרין ונערכין אבל לא נודרין ולא מעריכין מפני שאין בהם דעת: **גמ'** הכל מעריכין לאתויי מאי לאתויי ה) מופלא סמוך לאיש נערכין לאתויי מאי לאתויי מנוול ומוכה שחין *סד"א נדר בערכך כתיב כל שישנו בדמים ישנו בערכין וכל שאינו בדמים אינו בערכין קמ"ל נפשות כל דהו נודרין לאתויי מאי נידרין איצטריך ליה נידרין לאתויי מאי אי לאתויי טומטום ואנדרוגינוס בהדיא קתני להו ואי לאתויי חרש שוטה וקטן בהדיא קתני להו אי לאתויי *פחות מבן חודש בהדיא קתני להו ואי לאתויי *עובד כוכבים בהדיא קתני להו לעולם לאתויי פחות מבן חודש א] ותני והדר מפרש א) הכל סומכין לאתויי מאי ב] *ו) לאתויי יורש ודלא כרבי יהודה ב) הכל ממירין לאתויי מאי ז) לאתויי יורש ודלא כרבי יהודה ג) דתניא יורש סומך יורש מימר ר' יהודה אומר יורש אינו סומך יורש אינו מימר מאי טעמא דרבי יהודה °קרבנו ולא קרבן אביו ג] ויליף תחלת הקדש מסוף הקדש מה סוף הקדש יורש אינו סומך אף תחלת הקדש יורש אינו מימר ורבנן ד] °המר ימיר לרבות את היורש וילפינן סוף הקדש מתחלת הקדש מה תחלת הקדש יורש מימר אף סוף הקדש יורש סומך ורבנן האי קרבנו מאי עבדי ליה מיבעי ליה קרבנו ולא קרבן עובד כוכבים קרבנו ולא קרבן חבירו קרבנו ה] לרבות כל בעלי חוברין לסמיכה ורבי יהודה לרבות ט) כל בעלי חוברין לסמיכה לית ליה ואי נמי אית ליה

ויקרא ג · ויקרא כז

א) [חולין ב: מנחות צג.] ב) [תמורה ב.] ג) מנחות צג. תמורה ב. ע"ש

הכל מעריכין · ערך כתוב בפרשה · (נדר דמי עלי ושמים אותו כעבד הנמכר בשוק) : מעריכין · אם אמר על אחד ערך פלוני עלי נותן ו] ערך אותו פלוני כפי שניו שהערך ניתן לפי השנים הכתוב בפ' ערכין ואחר שנות הנערכים הולכים : נערכים · אם אמר ערכי עלי או אם אמר אחר עליו ערך פלוני עלי : נודרין · *דמי פלוני עלי : נידרין · דמי עלי או אם אמר אחר עליו דמי פלוני עלי : נשים ועבדים · ומשלמין לאחר זמן כשנתגרשה האשה או נשתחרר העבד : וטומטום ואנדרוגינוס נודרין ונידרים · שהרי יש להם דמים : מעריכין · את אחרים אם אמרו ערך פלוני עלי נותנין ערך אותו פלוני : אבל לא נערכין · אם אמר ערכי עלי או אם אמר אחר עליהם ערך פלוני עלי לא אמר כלום שאין להם ערך שזכר ונקבה אמורין בפרשה : **גמ'** מופלא סמוך לאיש · בן י"ב שנה ויום אחד שהוא סמוך לאיש ואינו איש ז] *עד שיביא שתי שערות ומופלא קרי ליה על שם שבודקין אותו אם יודע להפלות ולפרש לשם מי נדר ולשם מי הקדיש כדקתני בפ' יוצא דופן במסכת נדה (דף מה:) : נערכין לאתויי מאי · כלומר הכל דקאי נמי אנערכין דאכולה מתני' קאי הכלא] אנערכין לאתויי מאי: נדר בערכך ט] כתיב · (נפשות משמע) איתקש ערכין לדמים ומנוול ומוכה שחין אינן בדמים ונודרין את אחרים אבל לא נידרין דאין שוים כלום : נפשות · משמע כל שהוא (א) נפש : כולהו הנך דמייתי תיובתא תני להו במתניתין בהדיא : תני והדר מפרש · והוא הדין נמי מצי למנקט חד מהנך אלא חד מתרתי תלת נקט ל"א להכי נקט י] האי משום דפליגי רבנן ור"מ בהאי פירקא (לקמן דף ה.) המעריך פחות מבן חדש ר"מ אומר נותן דמיו אדם יודע שאין ערך לפחות מבן חדש וגמר ואמר לשם דמים וחכ"א לא אמר כלום ולהכי סתמהיא] ברישא לאשמועי' ממשנה יתירא דאפי' לרבנן היכא דאמר דמיו עלי יש לו דמים ונותן דמיו מפי מוריגוא) : יורש · אדם שהפריש אביו קרבן ולא הספיק להקריבו עד שמת : קרבנו · גבי סמיכה כתיבי תלתא קרבנו גבי שלמים בויקרא ודריש ר' יהודה לחד מינייהו קרבנו ולא קרבן אביו : תחלת הקדש · תמורה שהיא תחלת הקדישה של בהמה זו : סוף הקדש · סמיכה שהוא סמוך לשחיטה : כל בעלי חוברין · חמשה שהביאו קרבן אחד בשותפות כולן צריכין לסמוך עליו ואין אחד סומך עליג יב] : לית ליה · דס"ל אחד סומך לכולם ולא הוי כסומך על קרבן חבירו הואיל והוא שייך ביה :

א) מפי מורי ז"ל · כנ"ל ס"א

הכל מעריכין · בנזיר (דף ב·) ובנדרים (דף ב·) הזכיר כינויים שלא להזכיר שם שמים לבטלה כדאיתא התם ובכאן לא חשש להזכיר יג] שלא היו מזכירין ששמים על הערכין יד] *ערך כתוב בפרשה נדרים דמי עלי ושמין אותו כעבד הנמכר בשוק: מעריכין · אם אמר על אחד בשוק ערך פלוני עלי טו] (או אם אמר ערך אותו פלוני עלי) נותן לפי השנים הכתובים בפרשת *שקלים ולפי שנותיו הולכים : נערכין · אם אמר ערכי עלי או אם אמר אחר [עליו] ערך פלוני עלי : **נשים** ועבדים · משלמין לאחר זמן כשנתגרשה האשה או נשתחרר העבד כן פ"ה אי נמי כגון שנתנו להם ע"מ שאין לרב או לבעל רשות בהם ואפילו אין להם *נותנין עליהם מיד כדתניא בתוספתא נשים ועבדים נודרים ונידרים אם יש להם בזמן הזה גובין מהם ואם לאו [כותבין] עליהם וגובין לאחר זמן ועבד אע"ג דגבי מלות יש לו דין אשה לפי ערך זכר הוא נערך טז] דלא אישתמיט תנא דלימא אם היה נערך כאשה : **טומטום** ואנדרוגינוס נודרין ונידרין · שהרי יש להם דמים ומעריכין את אחרים אם אמרו ערך פלוני עלי נותן ערך אותו פלוני אבל לא נערכין אם אמר אחד עליהם ערך פלוני עלי לא אמר כלום שזכר ונקבה אמורים בפרשה· ל"ה : **חרש** שוטה וקטן · משמע דאית ליה דמים לחרש יז] *והא דאמר פרק החובל (ב"ק פה:) חרשו נותן לו דמי כולו יח] *בחרש שאינו יכול להתרפאות אי נמי פירש ר"ת דחרש בידי שמים אית ליה דמים* : **מופלא** סמוך לאיש · בן י"ב שנה ויום אחד שסמוך לאיש ואינו איש עד י"ג ויום אחד ומופלא קרי ליה על שם שבודקין אותו אם יודע להפלות ולפרש לשם מי נדר לשם מי הקדיש כדקתני פרק יוצא דופן (נדה מה:) : **נערכין** לאתויי מאי · כלומר הכל דקאי נמי אנערכין דאכולה מתניתין קאי הכל יט] (לאתויי נערכין) לה"ק : **לאתויי** מנוול ומוכה שחין · משמע דקאי נמי אעבדים דמתני' ויש להקשות דהא מיבעיא לן בפרק השולח (גיטין מב:) עבד שמכרו רבו לקנס מהו אלמא אית ליה דמים וי"ל דהכא בטריפה איירי וא"ת ההורגו יתחייב הואיל ואיתרבי בנפשות אלמא איקרי נפש דמהאי טעמא מרבינן להורג בן יום אחד פרק יוצא דופן (נדה מד:) ואף על גב דשמא נפל הוא וי"ל א) דהתם בתורת כהנים מוקמינן ליה בשכלו לו חדשיו וכן מוקמינן התם כ] לר' שמעון ב"ג דאמר כל שלא שהה : **נדר** בערכך נפשות · משמע דאיתקיש ערכין לדמים מנוול ומוכה שחין איט לדמים ונודרין את אחרים אבל לא נידרין דאין שוה כלום : **כל** שישנו בדמים כא] נערכין כו' · לאו דווקא דהא איכא דיקלא ואריתא אלא כל אדם שישנו בדמים קאמר : **קרבנו** · גבי סמיכה כתיבי תלתא קרבנו בויקרא ודריש רבי יהודה לחדא מינייהו קרבנו ולא קרבן אביו לשון הקונטרס ואגב חורפיה לא עיין כב] דהתם ליכא אלא תרי ושמא על ראשו דכתיב התם חשיב ליה כמו קרבנו כג] א"נ משאר קרבנו דריש : **תחלת** הקדש · תמורה שהיא תחלת הקדישה של בהמה זו סוף הקדש סמיכה שהוא סמוך לשחיטה ל"ה ואהי דקרי ליה תמורה סוף הקדש בפרק הזהב (ב"מ נד:) היינו לגבי ב) קרבנו ראשון וא"ת לילף נמי שחיטה מסמיכה ולא ישחוט יורש הא ליתא דאפילו שלוחו לא ממעט לשחיטה : **[קרבנו** ולא קרבן חבירו כד] וא"ת כיון דאמרינן ס"פ שתי מדות (מנחות צג:) וסמך ידו ולא יד שלוחו ג) כ"ש לא יד חבירו וא"כ קרבנו ל"ל וי"ל] אי לאו קרבנו אמינא דידו למעוטי חבירו אתא אבל שלוחו סומך וא"ת לילף מהכא בכל התורה דאין שלוחו של אדם כמותו ואמאי יליף לה בקדושין פ"ב (דף מא:) דהוי כמותו וי"ל משום דסמיכה ויבמה ועגלה ערופה שלשה כתובין הבאין כאחד °דכתיב ביבמה (דברים כה) וקראו לו הן ולא שלוחן °וכן בעגלה ערופה ומדדו ולא שלוחם וא"ת לילף מינייהו דבכל דוכתא הוי שלוחו כמותו מדאיצטריך למעוטינהו וי"ל דאי לאו הני קראי דקדושין דאשמועינן דשלוחו כמותו הוה מוקמינן להני תלתא קראי דסמיכה ויבמה ועגלה ערופה לדרשא אחריתי : **כל** בעלי חוברין · חמשה שהביאו קרבן בשותפות כולן צריכין לסמוך עליו ואין אחד סומך על ידי כולן : **לית** ליה · דסבירא ליה אחד סומך לכולן ולא הוי כסומך על קרבן חבירו הואיל והוא שייך ביה לשון הקונטרס · והכי משמע כה] פרק שתי מדות (מנחות צג·) ומה תנופה שנתרבתה כו] בשותפין נתמעטה בחוברין סמיכה שלא נתרבתה כז] בשותפין אינו דין שנתמעט בחוברין ת"ל קרבנו לרבות כולן אלמא למאן דאמר דלא דריש קרבנו מתנופה יליף ליה והתם אחד מניף לכולם :

עובד

א) נ"ל דהתם בתר הכי מוקמינן ליה בשכלו לו חדשיו לרשב"ג דאמר כל וכו' ב) כ"א חילוף ג) כ"א אמאי איצטריך למעוטי תיפוק ליה מקרבנו ולא קרבן חברו וי"ל דה"א דשלוחו של אדם כמותו ולא איקרי קרבן חברו ואם תאמר ולכתוב ידו למעוטי שלוחו וכ"ש כו'

מסורת הש"ס
[נ"ל דמי פלוני עלי ושמין אותו כעבד הנמכר בשוק]

פי' רבינו גרשום מאור הגולה
נעתק מכי"ק של רבינו בצלאל אשכנזי ז"ל (בעה"מ ספר שיטה מקובצת) ונוספו בו שוספות רבות ושנויי נוסחאות מכ"י רומי · וההוספות והשנויים שלנגו בין חלאי מרובע כזה [ ] ·

הכל מעריכין · בין לעצמן בין לאחרים כגון ערכי עלי או ערך פלוני עלי וחייב בערכו לפי שניו: נערכין · שיכול אדם לומר [עליו] ערך פלוני עלי ונתפס הערך וחייב המעריך לתת ערכו : נודרין · שיכול לומר דמי עלי או דמי פלוני עלי : [ונידרין · הנודר נמי (זה) שנודר ואומר דמי פלוני עלי אין לו קצבה

עין משפט נר מצוה
א א מיי' פ"א מהלכות ערכין הלכה טו :
נ"א מס"ד הכל מעריכין
ב ב מיי' שם הלכה ז .
רס"ק מ"ו
ג ג מיי' שם הלכה ה :
נ"א ערכין
ד ד מיי' שם הלכה ו :
ה ה מיי' שם הל' טו :
ו ו מיי' שם הלכה ח :
ז ז מיי' פ"ג מהלכות מעשה קרבנות הל' ט:
ח ח מיי' פ"א מהלכות תמורה הלכה ס :
נ"ל כותבין נ"ק
ט ט מיי' פ"ג מהלכות מעשה קרבנות הל' ט:

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה נפשות וכו' נפש הס"ד ואח"כ מ"ה בהדיא קתני להו כולהו הנך :

גליון הש"ס
תוס' ד"ה קרבנו ולא קרבן חבירו וכו' דכתיב ביבמה וקראו לו הן ולא שלוחו:יבמות דף קא ע"ב:

שיטה מקובצת

עין משפט
נר מצוה

לא דקרבנו קרינא ביה
[נ"ל א"נ]
[נ"ל שניהם דכי היכי]

י א מיי' פ"ו מהלכות סוכה הלכה א סמג עשין מג טוש"ע א"ח סימן תרמ סעיף ב :

יא ב מיי' פ"ז מהלכות לולב הלכה יט סמג עשין מד טור ש"ע א"ח סימן תרנז :

יב ג מיי' פ"ג מהלכות ציצית הלכה ט טור ש"ע א"ח סי' יז סעי' ג:

יג ד מיי' פ"ד מהלכות תפילין הלכה יג טור ש"ע א"ח סי' לז סעי' ג:

יד ה ו מיי' פ"ב מהל' חגיגה הלכה א :

טו ז מיי' פ"ז מהלכות עבדים הלכה ז טור ש"ע י"ד סימן רסז סעיף סב :

[ועיין תוספות מנחות מג: ד"ה וי"ו]

טז ח מיי' פ"ב מהל' שופר הלכה ז ועי"ש טוש"ע א"ח סימן תקצו בהג"ה :

יז ט מיי' פ"א מהלכות מגילה הלכה א טוש"ע א"ח סי' תרפט סעי' א :

תורה אור

עובד כוכבים וחבירו מחד קרא נפקי אייתרי להו תרי חד קרבנו ולא קרבן אביו ואידך לרבות כל בעלי א] *חוברין לסמיכה ורבי יהודה האי °המר ימיר מאי עביד ליה מיבעי ליה לרבות את האשה דתניא לפי שכל הענין אינו מדבר אלא בלשון זכר מה סופינו לרבות את האשה ת"ל ואם המר ימיר ורבנן מואם ור' יהודה ואם לא דריש: הכל חייבין בסוכה לאיתויי מאי לאיתויי [א]קטן שאינו צריך לאמו דתנן *קטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה הכל חייבין בלולב לאיתויי מאי ב] לאיתויי [ב]קטן היודע לנענע דתנן *קטן היודע לנענע חייב בלולב הכל חייבין בציצית לאיתויי מאי לאיתויי [ג]קטן היודע להתעטף דתניא *קטן היודע ג] להתעטף חייב ד] בציצית הכל חייבין בתפילין לאיתויי מאי לאיתויי קטן היודע לשמור תפלין *דתניא [ד]קטן היודע לשמור תפלין ה] אביו לוקח לו תפלין ו] *הכל חייבין בראייה לאיתויי מאי לאיתויי מי שחציו עבד וחציו בן חורין ולרבינא דאמר [ה]מי שחציו עבד וחציו בן חורין פטור מן הראייה לאיתויי ז] חיגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני הניחא למאן דאמר כולן תשלומין זה לזה אלא למ"ד כולן תשלומין לראשון לאיתויי מאי לאיתויי סומא באחת מעיניו ודלא כי האי תנא *דתניא יוחנן בן דהבאי אומר משום רבי יהודה [ו]סומא באחת מעיניו פטור מן הראייה שנאמר ח] °יראה יראה כדרך שבא לראות כך בא ליראות מה לראות בשתי עיניו אף ליראות בשתי עיניו ואיבעית אימא לעולם לאיתויי מי שחציו עבד וחציו בן חורין ודקא קשיא לך דרבינא לא קשיא כאן ט] במשנה ראשונה כאן במשנה אחרונה א)דתנן מי שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד דברי ב"ה אמרו להם ב"ש תיקנתם את רבו ואת עצמו לא תיקנתם לישא שפחה אינו יכול בת חורין אינו יכול יבטל והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה שנאמר °לא תוהו בראה לשבת יצרה [ז]אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין וכותב שטר על חצי דמיו וחזרו בית הלל להורות כדברי ב"ש ב)הכל חייבין בתקיעת שופר לאיתויי מאי י] לאיתויי קטן שהגיע לחינוך ג)דתנן [ח]אין מעכבין את יא] הקטן מלתקוע ביו"ט ד)[ט]הכל חייבין במקרא מגילה [י]הכל כשרין לקרות את המגילה לאיתויי

ויקרא כז · ישעיה מה · שמות כג

א)פסחים פח. עדיות פ"א משנה יג ב"ב יג. גיטין מא. חגיגה ב: ב) [ר"ה כט.] ג)ר"ה לב: ד)[תוס' דמגילה פ"ב] ה)מגילה יט: ברכות טו.

עובד כוכבים וחבירו מחד כו' · דאין ישראל סומך על קרבן עובד כוכבים ולא על קרבן חבירו (מהך) [מחד] קרא נפקי דהני לאו קרבנו נינהו אבל אביו איצטריך קרא דסד"א (*דיקריב הוא לה') (ויקרא א) *(ולא) משום דשקולים הם ויבואו שניהם* (אלא) כי היכי שהכהן הוא מקריב קרבן שאינו שלו ס"ד שיסמוך ישראל בקרבן חבירו ובקרבן עובד כוכבים נמי ס"ד [דכהן] סומך כמו שהכהן נותן לו (כדאמר בפרק קמא דתמורה) נכסים מצל ליבור כדאמר פ' קמא דתמורה (דף ב:) להכי אתא קרבנו דממעט תרווייהו דמ"מ אינו שלו :

לרבות האשה · שאם המירה קרבנה יהא מומר ל"ה · לפי שכל הענין אינו מדבר אלא בלשון זכר כו' ואע"ג דכל התורה כולה נמי בלשון זכר נאמרה מ"מ אמרינן דאיתקש אשה לאיש לכל עונשין אבל בתמורה אי לאו קרא לא הויא שוה לאיש כדאיתא התם פרק קמא דתמורה (שם) :

ורבי יהודה ואם לא דריש · כלומר וי"ו לא דריש כדאיתא בתמורה פרק קמא (שם)* : **שאינו** צריך לאמו · מפרש במס' סוכה (דף כח:) כל שניעור משנתו ואינו קורא אימא · ל"ה : **הכל** חייבין בציצית · אם יש להם טלית ואם לא יוכל לקנות טלית אינן חייבין לא למ"ד חובת טלית ולא למ"ד חובת גברא (מנחות דף מא·) דליכא בינייהו אלא כלי קופסא ואע"ג דא"ל מלאכא לרב קטינא סדינא בקייטא וסרבלא בסיתווא ציצית מה תהא עליה כלומר וכי אתה מבקש עלילות להפטר מציצית כדמפרש התם *א"ל ענשיתו (עלה) [אעשה] א"ל בעידן ריתחא ענשינן הייטו דווקא באותן הימים דכל הטליתות היו בת ארבע כנפות איכא עונש לאותו שמשנה אותו להיפטר אבל בזמן הזה שרוב הטליתות פטורין אין עונש למי שאינו קונה ארבע כנפות טו] :

היודע להתעטף · משום דאמר במ"ק (דף כד.) כל עטיפה שאינה כעטיפת ישמעאלים אינה עטיפה שמעטפין טליתם עד שפמם כדאיתא במדרש · ומנאתי בסילוק א' שעשה הר' יוסף ט"ע שנותן ציצית א' מלפניו ואחד מלאחריו מימין וכן לשמאל: היודע להתעטף · וא"ת למ"ד חובת טלית אפי' אינו יודע יתחייב אם יש לו טלית וי"ל דמ"מ לא חייבין כלי קופסא אלא לאותן המחוייבים ויודע להתעטף והלכות גדולות פסק דקיימא לן מנחות (שם) ציצית חובת גברא הוא מדקא מברכין להתעטף בציצית א)דהכי דייק [ב]בפרק ב' דשבת][דף כה: ושם] דקיימא לן [הכי]:

אביו לוקח לו תפלין · וגבי ציצית לא נקט ליה לא דלוקח דמסתמא טלית יש לו וגבי לולב נמי יכול לצאת בלולבו של אביו אי נמי משום דתפלין דמיהן יקרים שייך בהו לקיחה : **הכל** חייבין בראייה · פ"ה במס' חגיגה (דף ב.) חייבין בראיית פני עזרה אבל בירושלמי אמרי עלה הדא דאיתא בקרבן אבל בראיית פנים בעזרה אפי' טף חייבין דכתיב הקהל העם האנשים והנשים והטף ואינה אלא אסמכתא בעלמא דודאי טז] דלא דומיא דהקהל הוא דממעטי' התם נשים מזכורך יז] ג)אלא ודאי נראה דאף בראיית פנים בקרבן(אמרינן)[מיירי] דתנן התם בסמוך הראייה שתי כסף :

מי שחציו עבד · אבל עבד גמור פטור דכתיב (שמות לד) את פני האדון ה' [מי] שאין לו אדון אלא הוא ל"ה והכי מסקינן ואע"ג דתנא בסיפא דמתני' חוץ מנשים ועבדים שאינם משוחררין ומפרשינן התם דבאינן משוחררין כולן אלא הגיין נ"ל דרישא דמתניתין לפי משנה אחרונה דחזרו להם ב"ה להורות כב"ש והכי אשכחן בפ"ק דעירובין (דף ו:) ובפרק אלו טריפות (חולין מג:) לעולם הלכה כבית הלל והרוצה לעשות כב"ש עושה ומוקמינן רישא לאחר בת קול וסיפא קודם בת קול: **ולרבינא** דאמר כו' · בפרק קמא דחגיגה (דף ד·) ומייתי לה מסיפא דמתניתין דהתם קתני עבדים שאינן משוחררין וחיגר פטור מן הראיה דרגלים כתיב פרט לבעלי קבין : הניחא למ"ד · בפ' קמא דחגיגה (דף ט·) דקתני התם חוגג והולך כל הרגל משום דכל שבעת הימים תשלומין זה לזה שני לראשון ושלישי לשני אלמא כל חד וחד חשוב באפי נפשיה דהא אית ליה תשלומין ואיכא למימר למאן דלא חזי בראשון וחזי בשני חייב :

תשלומין לראשון · למי שהיה ראוי ומחוייב בראשון להקריב מקריב והולך כל שבעה ומי שלא נראה בראשון שוב אינו חייב דהא כולן אינן אלא תשלומין לראשון מאי איכא למימר : **במשנה** ראשונה · קודם שהודו ב"ה היה בחזקת עבד אבל לאחר שחזרו להודות הואיל ובידינו לשחררו כמשוחרר דמי שאין רשות לרבו עליו ולא קרינן ביה אדון אחר ל"ה והא דמיבעיא ליה (גיטין דף מב:) במעוכב גט שחרור גבי קנס או דילמא כיון דמעוכב גט שיחרור אדון קרינא ביה יש לחלק דגבי עולה לרגל אינו אדונו שאינו יכול לעכבו מלעלות לרגל כדי לעשות מלאכתו אבל מכל מקום אדונו מיקרי : **שהגיע** לחינוך · פלוגתא היא בפרק ח' דיומא (דף פב·) חד אמר כבר ד)(שית) [וחד אמר] כבר תמני וי"א כבר תשע כבר עשר שמחנכין אותו למצות ל"ה · ולא נהירא דהתם בחינוך קטן להתענות איירי אבל בשאר מצות כל אחד ואחד לפי דרכו כדאשכחן לעיל גבי לולב וסוכה ותפלין : **אין** מעכבין תינוקות מלתקוע · בפרק ד' דר"ה (דף לג·) מקשה הספר מדקתני אין מעכבין הא לכתחלה יח] (מעכבין) לא אמרינן להו זילו תקעו והדר תני

א) נ"ל והכי דייקינן ב) ועיין בהרמב"ם הלכות ציצית ג) נ"א אבל ד) ועיין שם ביומא

עובד כוכבים וחבירו · דאין ישראל סומך על קרבן עובד כוכבים ולא על קרבן ישראל חבירו : מחד קרא נפקי · דהני לאו קרבנו נינהו אבל אביו איצטריך קרא דסד"א קרבנו קרינא ביה הואיל ויורש הוא: שכל הענין · של תמורה : מה סופינו · ממה סופינו לרבות את האשה יב] (בקרבנה) שאם המירה בקרבנה יהא מומר : שאינו צריך לאמו · מפרש במסכת סוכה (דף כח:) שניעור משנתו ואינו קורא אימא : מי שחליו עבד וכו' · אבל עבד גמור פטור דכתיב את פני האדון ה' מי שאין לו אדון אלא הוא : ולרבינא דאמר כו' · בפרק קמא דחגיגה (דף ד·) ומייתי לה מסיפא דמתניתין דהתם קתני ועבדים שאינן משוחררין : חיגר · פטור מן הראייה דרגלים כתיב פרט לבעלי קבין יג] : הניחא למאן דאמר · בפ"ק דחגיגה (דף ט·) דהא דקתני התם חוגג והולך את כל הרגל משום דכל שבעת הימים תשלומין זה לזה שני לראשון ושלישי לשני אלמא כל חד וחד חשיב באפי נפשיה דהא אית להו תשלומין ואיכא למימר דמאן דלא חזי בראשון וחזי בשני חייב : תשלומין לראשון · למי שהוא ראוי ומחוייב בראשון להקריב ולא הקריב מקריב יד] כל שבעה ומי שלא נראה בראשון שוב אינו חייב דהא כולן אינן תשלומין אלא לראשון מאי איכא למימר: יראה יראה · יראה כתיב וקרינא יֵרָאֶה כדרך שהקדוש ב"ה בא לראות אותך והוא שלם בשתי עיניו כך בא לירָאות שיהא הוא נראה לך בשתי עיניך : במשנה ראשונה · קודם שהודו ב"ה היה בחזקת עבד אבל אחר שחזרו להודות הואיל ובידינו לשחררו כמשוחרר דמי שאין רשות רבו עליו ולא קרינא ביה אדון אחר : שהגיע לחינוך · פלוגתא היא בפרק בתרא דיומא (דף פב.) חד אמר כבר (שית) [שמונה] כבר (שבע) [תשע] וחד אמר כבר תשע כבר עשר שמחנכין אותו לשעות : לאתויי

מסורת הש"ס

ג"א קרבן

סוכה כח.

שם מב.

תוספתא דחגיגה פ"א (מנחות מג.) סוכה מב.

שם

[חגיגה ג.]

רבינו גרשום

כלן סומכין עליו · עובד כוכבים וחברו מחד קרא נפקא דהיינו שאינו שלו:[אינו מדבר אלא בלשון זכר' דכתיב לא יחליפנו ולא ימיר אותו]:מה סופינו לרבות את האשה' כלומר מנין יש לנו סופינו לרבות את האשה שעושה תמורה ת"ל המר ימיר: [ורבנן'מרבי אשה מוי"ו דואם]: לשמור תפלין · כהלכתן : הניחא למ"ד כולן תשלומין זה לזה · הא דתנן מי שלא חגג ביו"ט הראשון חוגג והולך את כל הרגל ויום טוב האחרון ואיפלוג התם תרי אמוראי דמר אמר כולן תשלומין זה לזה דכ"להו בני חיובא נינהו ואע"ג דלא חזי בראשון איחזי בשני שני נמי בר חיובא הוא דאי לא עבד בשני מחייב לשלומי בשאר יומי ומר אמר כולן תשלומין דראשון הן דמאן דחזי בראשון ולא עבד משלם בשאר יומי אבל אי לא חזי בראשון אע"ג דחזי בשאר יומי לאו בר חיובא הוא : שנאמר יראה יראה דכתיב יֵרָאֶה וקרינן יֵרָאֶה מה הבא לראות (את) הקדוש ברוך הוא שהוא רואה לעולי רגלים הוא בשתי עיניו [ישתבח זכרו לעד ולנצח] אף אותן שבאין ליראות יחזו בב' עינים : ואיכא דאמרי מהכא ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה כלומר יראה את המקום ואת הבאים שם ויראה לבאין שם : מה לראות בב' עיניו ...

שיטה מקובצת

א] חוברין · ס"א קרבן :
ב] לאתויי קטן היודע לנענע כדאמרינן בסוכה ...

מאי לאתויי נשים וכדר' יהושע בן לוי *דאמר ר' יהושע בן לוי [א]נשים חיבות במקרא מגילה [א] שאף הן היו באותו הנס הכל חייבין בזימון לאתויי מאי לאתויי נשים ועבדים *דתניא [ב]נשים מזומנות לעצמן ועבדים מזומנין לעצמן *הכל מצטרפין לזימון לאתויי מאי [ג] לאתויי קטן היודע למי מברכין דאמר רב נחמן [ג] *יודע למי מברכין [ג]מזומנין עליו *הכל מטמאין בזיבה לאתויי מאי לאתויי תינוק בן יומו *דתניא איש מה ת"ל °איש איש *[ד]לרבות תינוק בן יום אחד שמטמא בזיבה דברי רבי יהודה רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר אינו צריך הרי הוא אומר °והזב את זובו לזכר ולנקבה לזכר כל שהוא זכר בין קטן בין גדול לנקבה כל שהיא נקבה בין קטנה בין גדולה אם כן מה תלמוד לומר איש איש *דברה תורה כלשון בני אדם הכל מטמאין בטמא מת לאתויי מאי [ד] לאתויי [ה]קטן סלקא דעתך אמינא °איש אשר יטמא ולא יתחטא איש אין קטן לא קמ"ל °ועל הנפשות אשר היו שם אלא איש למעוטי מאי [ה] למעוטי קטן מכרת *הכל מטמאין בנגעים [ו]לאתויי מאי לאתויי [ו]קטן סד"א °איש צרוע כתיב איש אין קטן לא קמ"ל *ואימא הכי נמי °אדם כי יהיה בעור בשרו *מכל מקום ואלא איש למה לי לכדתניא *איש אין לי אלא איש [ו] אשה מנין כשהוא אומר [ז] °והצרוע הרי כאן שנים א"כ מה ת"ל איש לענין של מטה [ח]איש פורע ופורם ואין האשה פורעת ופורמת הכל רואין את הנגעים *הכל כשרין לראות את הנגעים לאתויי מאי [ט]לאתויי שאינו בקי בהן ובשמותיהן והאמר מר *אינו בקי בהן ובשמותיהן אינו רואה את הנגעים אמר רבינא לא קשיא [ט]הא דמסברי ליה וסבר הא דמסברי ליה ולא סבר: הכל כשרין לקדש לאתויי מאי לרבי יהודה לאתויי קטן ולרבנן לאתויי אשה *דתנן [י]הכל כשרין לקדש חוץ מחרש שוטה וקטן רבי יהודה מכשיר בקטן ופוסל באשה ובאנדרוגינוס: *[כ]הכל כשירין להזות לאתויי מאי לאתויי ערל וכדר"א *דא"ר אלעזר [ל]ערל שהזה הזאתו כשרה: *הכל שוחטין לאתויי מאי [א]חדא לאתויי [מ]כותי וחדא לאתויי [נ]ישראל מומר *הכל מעלין לא"י לאתויי מאי לאתויי

א) חולין יז.

תורה אור

(ויקרא טו) · (ויקרא יט) · (במדבר יט) · (במדבר ט) · (ויקרא יג) · (שם) · (שם)

רש"י

לאתויי נשים · שחייבות במקרא מגילה וכשרות לקרותה ולהוציא זכרים ידי חובתם: מזומנות לעצמן · שלש נשים וכן שלשה עבדים אבל אין שתי נשים או שני עבדים מצטרפין עם (שני) אנשים לפי שיש באנשים מה שאין בנשים ובעבדים שאין הנשים אומרות ברית ואין העבדים אומרים על נחלתנו: איש איש · כי יהיה זב מבשרו וגו' (ויקרא טו): מכרת · ח] (דכרת) דהאי קרא בנכנס טמא למקדש כתיב ומחייב ליה כרת ולהכי כתיב איש למעוטי קטן דלאו בר עונשין הוא אבל טמא הוא לטמא אוכלין ומשקין כגדול: והצרוע · משמע צרוע אחרינא לרבות את האשה: א"כ למה נאמר איש לענין שלמטה · דמשמע איש ולא אשה ולאו אטמא יטמאנו קאי דהתם אפי' אשה אלא אקרא דלמטה קאי דמשתעי בפריעה ופרימה: הכל רואין והכל כשרים לראות · חדא הוא (א) ט] ולא גבי הדדי תניא: דמסברי ליה וסבר · הלכות נגעים (ב): שאינו בקי · י]והולך תלמיד חכם ישראל ורואה עמו ואומר לו אמור טמא והוא אומר טהור והוא אומר שהטומאה והטהרה תלויה במאמר הכהן והכי תניא בת"כ: והאמר מר · בפרק קמא דשבועות (דף ו.): לקדש · לערב מים חיים באפר חטאת טעמייהו דרבנן ורבי יהודה מפרש במס' יומא בפרק טרף בקלפי (דף מג.): ערל · שמתו אחיו מחמת מילה: שהזה · ממי חטאת על הטמא: הזאתו כשרה · יא] טעמא מפרש ביבמות בפ' הערל (דף עב:) מידי דהוה אטבול יום שפסול בתרומה וכשר בפרה (ג): תרי הכל שוחטין איכא בפרק קמא דחולין (דף ב: ודף טו:): הכל מעלין · בפרק בתרא דכתובות (דף קי:): לאתויי

תוספות

תני אבל מתעסקין בהן שילמדו אפי' בשבת ומשני כאן בקטן שהגיע לחינוך כאן בקטן שלא הגיע לחינוך כלומר בקטן שהגיע לחינוך מתעסקין יב] וא"ת פשיטא דאין מעכבין למ"ד ביבמות פרק חרש (דף קיד.) קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו וי"ל כגון שהגיע לחינוך שמירת שבת אבל לא הגיע לחינוך תקיעת שופר והוי קלא חידוש:

לאתויי נשים · שחייבות במקרא מגילה וכשרים לקרות ולהוציא זכרים ידי חובתן ל"ה · אבל בה"ג לא פסק הכי יג]ומביאין ראיה מן התוספתא וזה לשונה הכל חייבין במקרא מגילה כו' טומטום ואנדרוגינוס חייבין ואין מוציאין הרבים ידי חובתן אנדרוגינוס מוציא מינו ואין מוציא את שאינו מינו טומטום אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו מי שחציו עבד וחציו בן חורין אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו נשים ועבדים וקטנים פטורין מקריאת מגילה עד כאן לשון התוספתא וההלכות גדולות הוסיפו אלא שחייבין בשמיעה לפי שהכל היו בספק להשמיד ולהרוג. ולאבד: יד] (פסק) ר' יהושע הוה מכנס כל אנשי ביתו וקורא לפניהם רבי יונה אבוה דרבי מנחם היה מתכוין לקרותה לפני נשים שבביתו שהכל היו בספק והכל חייבין בשמיעה עד כאן לשון הלכות גדולות לכך צריך לפרש בכאן דאין הנשים מוציאין אלא נשים אבל אנשים לא והכל חייבין במקרא מגילה כו' לאיתויי נשים טו] [שמוציאין נשים אחרות] והוה מצי למימר לאיתויי קטן אליבא דרבי יהודה דמכשיר בקטן בפרק שני דמגילה (דף יט:):

מזומנות לעצמן · שלש נשים וכן שלשה עבדים אבל שתי נשים אין מצטרפין (לשני) [עם] אנשים לפי שיש באנשים שאין בנשים ובעבדים שאין הנשים אומרות ברית ועבדים אין אומרים על ארץ שהנחלת לאבותינו טז] ול"ל דרשות הוא לנשים לזמן אבל חובה ליכא ותדע מדקא מייתי מיניה סייעתא למ"ד בפ' שלשה שאכלו (ברכות מה:) *דנשים אם רצו לזמן מזמנין משום דמאה נשים כתרי גברי ואם היו חייבות א"כ קשיא ליה דהא רצו לזמן קאמר ועל זה סמכו נשים שלנו שאינן מזמנות:

לאתויי קטן היודע למי מברכין וכדרב נחמן כו' · ואמר נמי בברכות (דף מח.) ולית הלכתא ככל הני שמעתא אלא כדרב נחמן וכו' ואפילו הכי לא קי"ל כוותיה אלא כדאמר יז] רבי יוסי בירושלמי כמה זימנין אכלית עם אבא חלפתא ועם חביבי ולא זמנין עלי עד שהבאתי ב' שערות:

דתניא איש כי יהיה זב וגו' · והא דלא מייתי מתניתין דיולא דופן (נדה מג:) דתנן תינוק בן יום אחד מטמא בזיבה משום שהברייתא מפרש יח] יותר:

למעוטי קטן מכרת · דהאי קרא בנכנס למקדש טמא כתיב ומחייב ליה כרת ולהכי כתיב איש למעוטי קטן דלאו בר עונשין הוא אבל טמא הוא לטמא אוכלים ומשקין כגדול °ויש לתמוה למה לי קרא לפוטרו כיון דלא מיענו קטן נענש וכן קשה פרק ד' מיתות (סנהדרין נב:) א)איש כי ינאף פרט לקטן ומיהו התם י"ל דמשום קלון האשה יתחייב דומיא דבהמה הנרבעת ושמא איצטריך דסד"א הואיל ונתרבה לטומאה יתחייב כרת קמ"ל דלא:

והצרוע · משמע צרוע אחרינא לרבות את האשה א"כ למה נאמר איש לענין שלמטה איש דמשמע ולא אשה לאו אטמא יטמאנו קאי דהתם אפילו אשה אלא אקרא דלתחת קאי דמשתעי בפריעה ופרימה ל"ה · ואע"ג דבנגעי ראש וזקן כתיב (ויקרא יג) אשה לא ילפינן מינה דהתם איצטריך דאע"ג שאין רגילות לצמח שיער בזקן האשה מטמאה ויש להקשות אמאי לא נפקא לן אשה מאדם דמשמע אשה יט] ב)במקום קטן דכתיב (במדבר לא) ונפש אדם וכיון דשקולים הן ויבאו שניהם וי"ל דסד"א מדאיצטריך קרא לרבויי אשה בנגעי כ) (קטן) [זקן] מכלל דשאר נגעים ליכא לטמאות אשה אם לא מן הפסוק וקשה כא] הוה ליה לרבויי אשה [מאדם] ואיש למעוטי קטן מפריעה ופרימה והצרוע לרבות קטן לטומאה וי"ל דמסתבר"א למעוטי פריעה כב] ופרימה מאשה שגנאי הוא זה:

הכל רואין הכל כשרין לראות · חדא הוא ולאו גבי הדדי תניא:

והאמר מר · בפרק קמא דשבועות (דף ו.):

דמסברי ליה וסבר · הלכות נגעים · שאינו בקי והולך ת"ח ורואה עמו הוא אומר טמא שהטומאה והטהרה תלויה באמירת כהן והכי תניא ליה בת"כ ל"ה · והתם בת"כ איתרבו ישראל מדכתיב או אל אחד ג)ומסקינן התם מאחר שסופו לרבות ישראל כג] למאי הלכתא כתיב כהן שאין טומאה וטהרה אלא מפי כהן שאפי' כהן שפסוהו רוהה נגעים אע"ג דמסברי ליה וסבר מקרי ליה כהן שוטה שאינו בקי בפני עצמו ועי"ל דמסברי ליה וסבר דהכא לאו אכהן קאי אלא אישראל חכם דקאי גביה מסברי ליה וסבר וא"ת פשיטא מה לי מלמדין מאתמול למלמדין אותו היום וי"ל דאע"ג שאינו בקי אלא באותו נגע כד] כשר לראות*:

לקדש · לערב מים חיים באפר חטאת טעמייהו דרבי יהודה ורבנן מפרש בפרק טרף בקלפי (יומא מג.):

ערל · שמתו אחיו מחמת מילה שהזה ממימי חטאת על הטמא הזאתו כשרה טעמא מפרש ביבמות פרק הערל (דף עב:) מידי דהוה אטבול יום שפסול בתרומה וכשר בפרה ומני לאיתויי ברייתא דתניא התם הכי בפירוש אלא דר' אלעזר שגורה בפי כל יותר:

תרי הכל שוחטין בפ"ק דחולין (דף ב. ודף טו:):

הכל מעלין · בכתובות פ' בתרא (דף קי:): לאתויי

א) [וע"ע תוספות קדושין יט. ד"ה איש] ב) כ"א ומשמע ג) [מכניו סכהנים] ד) [וע"ע תוספות שבועות ו. ד"ה כל]

רבינו גרשום

מה ת"ל איש איש ב' פעמים כי יהיה זב מבשרו: למעוטי קטן מכרת' על טומאת מקדש וקדשיו: כשהוא אומר צרוע הרי כאן ב' · כלומר צרוע כל שהוא צרוע בין איש בין אשה א"כ מה ת"ל איש לענין של מטה והצרוע אשר בו הנגע דאיש פורע ופורם ולא אשה פורעת ופורמת ואי (אמרת) [קשיא] מה צורך לרבות אשה מצורע הא בהדיא כתיב בנגעים אשה דכתיב ואיש או אשה כי יהיה בעור בשרם בהרות וגו' הא לא קשיא הא בנגע טהור הוא: הכל רואין את הנגעים והכל כשרין לראות · חדא היא אלא משום דלא תני להו גבי הדדי קתני תרוייהו ואיכא דאמרי הכל רואין את הנגעים הכל יכולין לראות הנגעים אע"פ שאינן בקיאין' והכל כשרין לראות את [הנגעים] אע"ג שהמקרא תלוהו בכהנים למ"ה: הא דמסברי ליה וסבר שאומרין לו לך ראה אם כך וכך הן עשויין ומבין ורואה: הכל כשרין לקדש' ליתן אפר חטאת בתוך המים: [ר' יהודה מכשיר בקטן כו'' מפורש טעמייהו במסכת יומא: ערל' שמתו אחיו מחמת מילה: הכל שוחטין' תרי הכל שוחטין איכא במתניתין קמא דשחיטת חולין]: ישראל מומר' מומר לדבר אחד: לאתויי

שיטה מקובצת

א] שאף הן היו באותו הנס · בערבי פסחים פרשב"ם בשם ר' יצחק הלוי שעיקר הנס היה על ידם בפורים על ידי אסתר ובחנוכה על ידי יהודית לכן חייבים נשים בהדלקה וגם חייבים בארבע כוסות דאמרינן בשכר נשים צדקניות נגאלו כדאיתא בפ"ק דסוטה ולישנא דאף הן לא משמע שפיר להאי פירוש' ועוד אמרי' בירושלמי ר' יונה אבוה דר' מונא היה מתכוון כו' משמע שלא היו עיקר הנס · תוספי הרא"ש ז"ל: ב] לאתויי קטן 'ואין הלכה כן דהא אמרינן בברכות קטן פורח אין מזמנין עליו לשלשה אבל לעשרה מזמנין ואפ"ה לא נהגו מעולם לצרף קטן בין לשלשה ובין לעשרה בין לתפלה ובין לזימון עד שיהא בן י"ג שנה ויום אחד והכי איתא בירושלמי · תוס' אחרות: ג] רב נחמן קטן היודע למי: ד] לאתויי קטן 'הקשה הר"ר אלחנן אמאי לא קאמר לאתויי אשה לטומאת מת דסד"א איש כתיב וי"ל כיון דאשכחן דאשה מוזהרת בטומאת מקדש ביולדת דכתיב ואל המקדש לא תבא לא מסתבר בטומאת מקדש [בטמא מת] למדרש איש כתיב ולא אשה · הרא"ש ז"ל: ה] למעוטי קטן מכרת' תימא מאי צריך למעוטי קטן פשיטא דפטור מכרת דהא לאו בר עונשין הוא וי"ל דסד"א לידי עונש איצטריך קרא למעוטי הלכך פריך שפיר בסורר ומורה וה"נ צריך ליתן טעם · הרא"ש ז"ל: ו] אשה מנין · אע"ג דהוקשה אשה לאיש לכל עונשין שבתורה הו"א הואיל וכתיב בראש ובזקן ואשה ... תוס': ז] והצרוע'עיין כריתות (דף ת ע"ב): ח] תיבות דכרת נמחק: ט] הוא ולאו גבי הדדי תניא הס"ד ומה"ד שאינו כו' עד תיבות בת"כ הס"ד ואח"כ מה"ד דמסברי: י] בקי ורואה תלמיד חכם ישראל ... ואומר לו אמור טמא והוא אומר טהור וכו': יא] כשרה ומעמא: יב] מתעסקין'גליון ולפי זה הא דמייתי הכא אין מעכבין את התינוקות מלתקוע אקטן שהגיע לחינוך לאו דוקא אלא אסיפא דמתני' קא סמיך דתנן ומתעסקין ... שילמדו דאיירי בקטן שהגיע לחינוך והא דדייק התם אברייתא ולא דייק אמתני' מפרשי שפיר בלא זו אף זו אבל ברייתא זו ואין צריך לומר זו היא לכך דייק מרישא אסיפא ע"כ מתוספי הרא"ש ... לעיל (דף כ ע"ב תוס' ד"ה לא תוויי): יג] עיין בהשמטות בסוף המסכת: יד] תיבת פסק נמחק: טו] נשים שמוציאות נשים אחרות: טז] לאבותינו ובשלשה שאכלו אמר משום פריצותא אין הנשים מצטרפות לא ... וצ"ל: יז] כדאמר ובב"ר בפ' מקק אמר ר' יוסי כו' · לשון הרא"ש ז"ל: יח] מפרש הטעם יותר מקרא מאיש איש · לשון הרא"ש ז"ל: יט] אשה כמו קטן תיבת במקום נמחק: כ] בנגעי זקן תיבת קטן נמחק ... דאימא איפכא אדם לרבויי אשה ואיש למעוטי קטן: כב] ופרימה באשה שגנאי הוא לה הס"ד: כג] ישראל מה ת"ל והובא אל אהרן הכהן תיבות למאי הלכתא כתיב ל"ש: כד] נגע דמסברי ... לאתויי

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פ"א מהלכות מגילה הלכה א טור ש"ע א"ח סימן תרפט סעיף א:
יט ב מיי' פ"ה מהלכות ברכות הלכה ז סמג עשין כז טוש"ע א"ח סי' קצט סעיף ו:
כ ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:
כא ד מיי' פ"ג מהל' מחוסרי כפרה הל' ו:
כב ה מיי' פ"ה מהל' טומאת מת הל' ידי:
וכין פ"ב מ"א
כג ו מיי' פ"ט מהל' טומאת צרעת הלכה א:
כד ז מיי' שם פ"ט הלכה ח:
כה ח מיי' שם פ"ט הלכה ב:
כו י מיי' פ"ו מהלכות פרה אדומה הלכה ג:
כז כ ל מיי' שם פ"י הלכה ו:
כח מ נ מיי' פ"ד מהלכות שחיטה הלכה יד טוש"ע י"ד סימן ב סעיף ו ח:
[יש לעיין תוס' סוטה כו. ד"ה וזו]

מסורת הש"ס

מגילה ד. · ברכות מה: · [לקמן ד.] · [ברכות מח. ע"ש] · נדה לב: ודף מד. · [דרוס מעון מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות קי"ע לפ"ב דוזבים] · [קדושין יז. וש"נ] · [נגעים פ"ג מ"א] · [נדה מד: איתא אדם כל שהיא] · [סוכה כג: כריתות ח:] · [נגעים פ"ב מ"א] · [שבועות ו.] · שבת קלו: יומא מג. פסחים ס"ט ד' יבמות עב: · פרה פ"ב מ"ב [יומא מג.] · [יבמות עב:] · כתובות קי:

כט א מיי' פ"ח מהל' עבדים הלכה ט:

ל ב מיי' שם הל' י:

גירסת ש"ק לפירוש ר"י

לא ג מיי' פ"ו מהל' סוכה הלכה ד טוש"ע א"ח סימן תרמ סעיף ה:

לב ד מיי' פ"ח מהל' כלי המקדש הל' יב ופ"י מהל' כלאים הל' לב:

לג ה מיי' פ"י מהלכות כלי המקדש הלכה ו:

לד ו מיי' פ"ד מהל' תפילין הלכה ד טוש"ע א"ח סימן כו סעיף א:

לה ז מיי' פ"י מהלכות כלי המקדש הל' ג:

לו ח מיי' פ"י מהלכות שמיטה ויובל הלכה י יא:

תורה אור

א] לאתויי [א]עבדים ולמאן דתני עבדים בהדיא לאתויי מאי לאתויי מנוה היפה לנוה הרעה ואין הכל מוציאין לאתויי ב] עבד שברח מח"ל לארץ: [ב]הכל מעלין לירושלים לאתויי ג] מנוה היפה לנוה הרעה ואין הכל מוציאין לאתויי מאי לאתויי מנוה הרעה לנוה היפה: *הכל חייבין בסוכה כהנים לוים וישראלים פשיטא אי הני לא מחייבי מאן מיחייבי כהנים איצטריכא ליה סד"א הואיל וכתיב °בסוכות תשבו *ואמר מר תשבו ד] שבעת ימים כעין תדורו מה דירה *איש ואשתו אף סוכה איש ואשתו והני כהנים הואיל ובני עבודה נינהו לא ליחייבו קא משמע לן נהי דפטירי בשעת עבודה בלא שעת עבודה חובי מיחייבי מידי דהוה אהולכי דרכים *דאמר מר הולכי [ג]דרכים ביום פטורין מן הסוכה ביום וחייבים בלילה: *הכל חייבין בציצית כהנים לוים וישראלים פשיטא ה]כהנים איצטריך לי' סד"א הואיל וכתיב °לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך מאן דלא אישתרי כלאים לגביה בלבישה הוא דמחייב במצות ציצית והני כהנים הואיל ואשתרי כלאים לגבייהו לא לחייבו קמ"ל *נהי דאישתרי בעידן [ד]עבודה בלא עידן עבודה לא אישתרי: הכל חייבין בתפילין כהנים לוים וישראלים פשיטא כהנים איצטריך ליה סד"א הואיל וכתיב °וקשרתם לאות על ידך והיו לטוטפות בין עינך כל דאיתיה במצוה דיד איתיה במצוה דראש והני כהנים הואיל וליתנהו במצוה [ה]דיד דכתיב °ילבש על בשרו ו]שלא יהא דבר חוצץ בינו ובין בשרו אימא במצוה דראש נמי לא ליחייבו קמ"ל דלא מעכבי אהדדי *כדתנן [ו]תפלה של יד אינה מעכבת של ראש ושל ראש אינה מעכבת של יד *ומאי שנא דיד דכתיב ילבש על בשרו ז]ראש נמי כתיב °ושמת המצנפת על ראשו תנא *[ז]שערו היה נראה בין ציץ [ח]למצנפת ששם מניח תפילין *הכל חייבין בתקיעת שופר כהנים לוים וישראלים פשיטא כהנים איצטריכא ליה סד"א הואיל וכתיב °יום תרועה יהיה לכם מאן דליתיה אלא בתקיעה דחד יומא חייב והני כהנים הואיל ואיתנהו בתקיעה כוליה שתא דכתיב °ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם אימא לא ליחייבו מי דמי התם חצוצרות הכא שופר איצטריך ח] סלקא דעתך אמינא הואיל ותנן *שוה [ט]היובל לראש השנה לתקיעה ולברכות דאיתיה במצות יובל איתיה במצות ראש השנה דליתיה במצות יובל ליתיה במצות ר"ה ט] והני כהני הואיל וליתנהו במצות דיובל דתנן *כהנים ולוים מוכרין לעולם וגואלין

רש"י

לאתויי עבדים · שאם יש לו עבד כנעני מהול למכור ורוצה העבד שלא ימכרנו אלא בא"י כופין את רבו להעלותו: מנוה היפה · דא"י: לנוה הרעה · דח"ל ואין אשתו יכולה לעכב עליו וכן מא"י לירושלים: *[פשיטא]· עד השתא דריש הכל לאתויי מאי ומהשתא דריש הנך דתני כהנים לוים וישראלים וקא בעי פשיטא אי הנך לא ליחייבו מאן ליחייב: ובני עבודה נינהו · ואין יכולין לדור הוא ואשתו בסוכה שאין נזקקין לנשותיהן דרמיא עלייהו עבודת הרגל אימא לא ניחייבו: קמ"ל · דאע"ג דלא אפשר להו כעין תדורו (א) כי היכי דאפשר להו מיחייבי ובעידן עבודה פטירי שלא בעידן עבודה מיחייבי: כיון דאישתרי להו כלאים בעידן עבודה דאבנט של כלאים היה דכתיב (שמות לט) ואת האבנט שש משזר ומדשם כיתנא תכלת עמרא במסכת *יומא (דף עב): שלא יהא דבר חוצץ בין בגדי כהונה לבשרו · ותפילין על בשרו בעינן תחת בגדיו בקיבורת אצל הכתף כדאמר במנחות בהקומץ רבה (דף לז:) דתחת בגדיו בעינן דכתיב והיה לך לאות ולא לאחרים לאות: ציץ מונח על המצח ומצנפת על הראש ואינה מחזקת עד המצח אלא מקום התפילין נראה בגובה הראש מקום שמוחו של תינוק רופס: יום תרועה · משמע יום אחד בלבד: ולברכות · שהיו נמי אומרים ביום הכפורים של שנת היובל מלכיות זכרונות שופרות: מוכרין לעולם · אפי' בשנת היובל עצמה אם מכרו קרקע שלהם מכורה היא ואיטו גבי ישראל תניא בגמ' בפ' בתרא (לקמן כט:) ובשנת היובל לא ימכור ואם מכר אינה מכורה והמעות חוזרין וגבי כהנים תנן מוכרין לעולם דמכורה ויוצאה והמעות שלהן דהא ליכא למימר דלא הדרא ארעייהו ביובל דודאי הדרא דכתיב ואשר יגאל מן הלוים ואמרינן בפ' בתרא (שם דף כט:) ממכרו יוצא בחנם: וגואלין לעולם · אם מכרו שדה גואלין אותה מיד וישראל אינו מותר לגאול פחות מב' שנים כדכתיב במספר שני תבואות ימכר לך: נהי

תוספות

לאתויי עבדים · שאם יש לו עבד כנעני מהול למכור ורוצה העבד שלא ימכרנו אלא בא"י ובכתובות (דף קי:) פרש"י שיכול להעלותו [להעבד עברי, בע"כ של עבד] ור"י פירש שהעבד יכול לכוף להעלותו או יפטרוהו: לאתויי עבד שברח מח"ל לארץ · ומרישא לא שמעי' לי' למאן דתני עבדים ואפילו לפי' *רש"י דבעבדים כנענים איירי דרוצה למוכרו שאינו מוציאו מרשותו א"כ דהואיל וברח ניקנסיה לעבד ולא נפטר א"כ ס"ד דרישא כגון שהרב הולך תדיר בארץ ישראל בלאו הכי: מנוה היפה · דח"ל לנוה הרעה דא"י ואין אשתו יכולה לעכב עליו וכן מא"י לירושלים · ל"ה · י] דאע"ג דתנא רישא הכל מעלין תנא סיפא אין הכל מוציאין הכי מפרש התם בכתובות (גם זה שם) וליכא למימר לאתויי עבדים דליכא חילוק בין שאר ארץ ישראל לירושלים גבי עבדים: הכל חייבין בסוכה · עד השתא דריש הכל לאתויי מאי מהשתא דריש הנך דתנא כהנים לוים וישראלים וקבעי פשיטא ואי הנך לא מיחייבי מאן ליחייב: ובני עבודה נינהו · ואין יכולין לדור איש ואשתו בסוכה שאין נזקקין לנשותיהן דרמיא עלייהו עבודת הרגל אימא לא מחייבו ל"ה · דמטעם הולכי דרכים ליכא לאיפטרינהו אלא בשדות אבל לא בלשכת בית יא] המקדש ושאר מקומות בהמ"ק וה"ה דמצי למינקט נמי לוים השומרים בכ"א מקומות במקדש כדאיתא פ"ק דתמיד (דף כו·) הכי אשכחנא לקמן גבי הכל חייבין בתקיעת שופר דמצי למימר כהנים ולוים איצטריכא ליה דהא מייתי ליה נמי דלוים גואלין לעולם ומוכרין לעולם ולא נקט אלא כהנים: קמשמע לן · יב] [אע"ג] דלא אפשר להו כעין דירה כי היכי דאפשר להו מיחייבי ובעידן עבודה פטירי שלא בעידן עבודה מיחייבי: כהנים אישתרי להו כלאים בעידן עבודה · דאבנט של כלאים היה דכתיב ואת האבנט שש ומדשם כתנא תכלת כו': הני כהנים הואיל יג] (ובני עבודה כו' מאן דלא) אישתרו כלאים כו' · הקשה הרב ר"י מאורליינ"ש נשים לא לחייבו בכלאים הואיל וליתנהו בגדילים תעשה לך ויש לומר השוה הכתוב אשה לאיש והא דאמר פרק אלו עוברין (פסחים מג:) יד] הואיל ואינה בקום אכול מצה אינה בבל תאכל חמץ סמיך עלה אהא דילפי' ט"ו ט"ו מחג הסוכות דכתיב האזרח להוציא הנשים וא"ת וכימא כיון דאיתנהו בלבישת שעטנז איתנהו בגדילים וי"ל דאדרבה הוקשה כל התורה לתפילין טו] וא"ת דהכי נמי לשם מלה טז]הוקשה ותירץ דאיכא למימר הואיל ואיתרבו לאכילת חמץ איתרבו נמי לאכילת מצה): שלא יהא דבר חוצץ בין בגדי כהונה לבשרו · ותפלין על בשרו בעינן דכתיב (שמות יג) והיה לך לאות ולא לאחרים לאות: ציץ מונח על המצח ומצנפת על הראש ואינה מחזקת עד המצח אלא מקום התפלין נראין בגובה הראש מקום שמוחו של תינוק רופס ל"ה · וליכא למימר אמאי לא קאמר כדלעיל קמ"ל ונהי דפטירי בעידן עבודה דפשיטא ליה דחייבין לעולם בתפלין של ראש ולא בעי ליה למימר דס"ד דליפטרו מתפילין של יד שלא בעידן עבודה דפשיטא ליה דחייבין: של יד אינה מעכבת של ראש · ואע"ג דאמר בעלמא מנחות (דף לו·) ולטוטפות בין עיניך כל זמן שבין עיניך יהיו שנים היינו בשעה שמניח שניהם צריך להקדים של יד: יום תרועה יהיה לכם · משמע יום אחד בלבד: ולברכות · שהיו אומרים נמי ביום הכפורים של שנת היובל מלכיות זכרונות ושופרות: מוכרין לעולם · יז] ואפי' בשנת היובל עצמה אם מכרו קרקע שלהם מכורה היא יח] ויוצאה והמעות שלהן דהא ליכא למימר דלא הדרא ארעייהו ביובל דכתיב (ויקרא כה) ואשר יגאל מן הלוים ואמר בפ' בתרא (לקמן דף כט:) דממכרו יוצא חנם ל"ה · ולא נראה דהא מפרש שמואל טעמא לקמן בפרק בתרא (גם זה שם) משום דמכורה כבר יוצאה אינה מכורה איטו דין שלא תמכר והשתא טעמא שייך גבי כהן כמו גבי ישראל ועוד יש להקשות אליבא דרב נמי דאמר מכרה יוצאת מאי איכא בין ישראל לכהנים יט] [לענין יובל] ב) וכן ג)(המקדים) גואלה לעולם ויש קצת ליישב הגירסא דבבתי ערי חומה דישראל אינו גואלה אלא בתוך שנה תמימה ולוים וכהנים גואלים לעולם וס"ד שבתי ערי חומה שלהם נוהגין כבתי החצרים וליפקו ביובל ומוכרין דנקט אגב גואלין ורש"י פי' הכא וזה לשונו וגואלין לעולם אם מכרו כ] שדה גואלין אותו מיד וישראל אינו גואל בפחות משתי שנים דכתיב במספר שני תבואות וברא"ש השנה פרק ראוהו בית דין (דף כט·) כא] וזהו לשונו בשם (רבי יהודה בר יצחק) [רבינו יצחק] הלוי ד)מוכרין לעולם וגואלין לעולם ושתיהם משניות הן במסכת ערכין ובין מקדישין ובין מוכרין תרווייהו משניות יתירות נינהו אלא איידי דתנא התם גבי ישראל אין מקדישין לפני היובל פחות משתי שנים ולא גואלין אחר היובל פחות משנה תנא נמי גבי כהנים מקדישין וגואלין כב] ה)לעולם והכי מוקי לה במסכת ערכין

א) [עי' תוספות יבמות ד. ד"ה דכתיב ותוס' פסחים מג: ד"ה סד"א ותוס' שבועות כ: ד"ה כל] ב) עי' ל"ק גירסא אחרת בזה ג) נ"א קשה מה גואלים ד) ה"ג כהנים לוים מקדישין לעולם וגואלין לעולם ושאר רבותי גורסים מוכרין כו' כצ"ל ה) ואיידי דתני גואלין נמי גבי סדדי הגאן ומקדישין גבי סדדי הנאן נמי גבי גואלין דמכירה מוכרין לעולם כו' כצ"ל

שיטה מקובצת

א] לאתויי עבדים' בפ"ב דכתובות פרש"י שאם קנה עבד בחו"ל ובא לגור בארץ ישראל דרשאי להעלות עבדו עמו ולא נהירא שאפי' ממדינה למדינה בחו"ל או בארץ יכול הוא להוליך עבדו עמו ומפר"י דאם העבדים רוצים יכולים לומר לרבם או תעלה עמנו לארץ או תשחרר אותנו והא דאמר בסמוך לאתויי ברח מחו"ל דאין מוציאין [אתא לאשמועינן] מהו דתימא הואיל וברח נקנסיה וכאן פרש"י לאתויי עבדים שאם יש לו עבד כנעני מהול כו'· תוס': ב] לאתויי מאי לאתויי עבד: ג] לאתויי מאי לאתויי מנוה: ד] תשבו כעין תדורו (תיבות שבעת ימים נמחק): מה דירה' פ"א בין ביום ובין בלילה אף סוכה בין ביום ובין בלילה והני כהנים הואיל וליתנהו ביום דטרידי בעבודה אימא לא ליחייבו קמ"ל נהי כו': ה] פשיטא אי הני לא מחייבי מאן מחייבי כהנים: ו] שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין בשרו (אות ו' נמחק): משמע שהכהנים חייבין בתפילין בעידן עבודה ותימה דאמרינן בפ"ב דזבחים (דף יט ע"א) כהנים בעבודתן ולוים בדוכנם פטורין מתפילין ואומר הר"ם דהתם כשמבטלין מעשות עבודה פטורין מטעם דכל העוסק במצוה פטור מן המצוה אבל כשיש שהות להניח קודם עבודה חייבין להניחם ושיהו עליהן בשעת עבודה · תוס': ז] בשרו שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין בשרו דראש נמי: ח] סד"א הואיל ותנן [כו']·גליון להאי טעמא הוי מצי למימר נמי לוים איצטריך ליה אלא משום דלטעמא קמא לא מצי למימר לוים לא נקטיה נמי הכא· הרא"ש ז"ל: ט] עיין בהשמטות בסוף המס': י] דאגב דתני רישא ותיבות דאע"ג נמחק: יא] בית המוקד ושאר' תיבת המקדש ל"ש: יב] קמ"ל אע"ג דלא: יג] הואיל ואשתרו כלאים ולא תאכל חמץ נמי ליתנהו סמיך עלה: ... נמי הוא דכתיב בחד קרא תיבות וא"ת ל"ש: טו] לתפילין' גליון והיקש עדיף מסמוכין אבל בפרק אלו עוברין היקשא ... יז] לעולם פ"ה ואפילו: יח] היא גליון · ואילו גבי ישראל תניא בפ"ב ובשנת היובל לא ימכור כו' וגבי כהנים תנן מוכרין דמכורה ויוצאה והמעות שלהן דהא ליכא למימר וכו' ולא נראה תיבת ויוצאת נמחק מתיבת המעות עד תיבת ולא (נראה) ל"ש וכתוב אחר תיבת ישראל ומוקף בהצאי לבנה: יט] לכהנים ליובל וכן ... כ] מכרו' גליון וקשה דדין זה אינו תלוי ביובל כלל: כא] ב"ד פי' וזה לשונו ה"ג כהנים ולוים מקדישין וגואלין לעולם זו היא גירסת רבי יצחק הלוי ושאר רבותי גורסין מוכרין ותיבות בשם ר' יהודה בר יצחק הלוי נמחק: כב] וגואלין ואיידי דתנא מקדישין וגואלין בהדי הדדי תנא נמי גבי גואלין דמכירה מוכרין לעולם:

עבודה ברגל: [והני כהנים הואיל] ואישתרי כלאים לגבייהו דכתיב ואת האבנט שש משזר תכלת וארגמן ומדשש כיתנא תכלת עמרא: ולבש הכהן מדו בד · ואמרינן [מדו] כמדתו שצריכין ליגע עד קשרי אצבעותיו וכתיב והיו על בשרו שלא יהיה דבר חוצץ בינו לבין בשרו: שערו היה נראה בין ציץ למצנפת · אלמא הוי מקום פנוי [לבר] ממצנפת להניח שם תפלין: והני כהנים הואיל וליתנהו במצוה דיובל כדתנן כפרק בתרא דמסכתין הכהנים והלוים מוכרין לעולם אפילו בשנת היובל עצמה וגואלין

רבינו גרשום

לאתויי מנוה היפה לנוה הרע דאע"ג דאית ליה בחוצה לארץ נוה יפה ובא"י נוה רע: עבד שברח מחו"ל לארץ אין רבו יכול להוציאו משם: הכל מעלין לירושלים אע"ג דירושלים נוה הרע כדאמרינן במסכת כתובות מנין לישיבת כרכים שהיא קשה שנא' ויברכו הקהל את כל העם המתנדבים וגו': והשתא בעי ג)אותו כי היכי דאמר הכל מעריכין כהנים ולוים וישראלים הם הכי לכל הני הכל דתנינן ושרי בעי אותו כי הכל חייבין בסוכה כהנים לוים וישראלים פשיטא אי הני לא מחייבי מאן מחייב: אף סוכה בין ביום ובין בלילה והני כהנים הואיל ואי אפשר להו למיתב בה בימםא דטרידי בעבודה בלילה ליפטרו קמ"ל: אף סוכה איש ואשתו · וכהנים בעו למיהבי פרושים משום דבעו למעבד

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה קמ"ל וכו' כעין תדורו כי היכי דאפשר כצ"ל ותיבת כי נמחק:

מסורת הש"ס

ג"א מס"ד הכל חייבין בסוכה

כתובות קי: ע"ש

[חולין כג:]

סוכה כח.

ס"א בין ביום בין בלילה אף סוכה בין ביום בין בלילה

שם כו.

מנחות מג. [חולין כג:]

[עי' תוס' מנחות מא. תוד"ה הא כתב ד"ה תכלת ותוס' חולין קז: ד"ה טלית]

מנחות לח.

[זבחים יט.]

שם

[ר"ה כט. ע"ש כל הסוגיין]

במדבר כט

נהי דליתנהו בהשמטת קרקעות. כלומר בכל דין השמטת קרקעות דהא תנן מוכרין (א) לעולם: והך אכילת קדשים משום כפרה הוא דכתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם מלמד שהכהנים אוכלין והבעלים מתכפרין (יומא סח:) אימא לא תיבעי זימון קמ"ל כו': מצטרפין כו'. אי אכיל חד כהן וחד לוי וחד ישראל כהן בהדי זר מצי למיכל מן החולין הלכך מצטרפין: לא נצרכה אלא לבן בוכרי. בסיפא דמילתא מפרש הא *דרבא: ששוקל. שקלים באחד באדר: אינו חוטא. כדמפרש לקמן דלא הוו חולין בעזרה אע"ג דלכתחילה לא מיחייב דכתיב (שמות ל) לכל העובר על הפקודים ושבט לוי לא נפקד: חוטא. מפרש במס' שקלים (דף ג.) דכתיב זה יתנו זה בגימטריא י"ב שבטים דהיינו נמי שבט לוי דכל העובר מפרש כל העובר בים סוף: אלא שהכהנים דורשין מקרא זה לעצמן. להנאתן ושלא כדין: שלנו הוא. שהרי מתרומת הלשכה הן באין ואם אנו שוקלין ללשכה נמצאת מנחת העומר ושתי הלחם ולחם הפנים משלנו והיאך נאכלין הכתיב לא תאכל ולדידן לית לן הך דרשא דהאי כליל תהיה במנחת כהן נדבה כתיב אבל במנחת צבור זיל בתר רובא: דמסר להו לצבור וכו'. והלכך לבן בוכרי דפטר להו לכהנים משקלים איצטריך מתני' למתני דכהן שהעריך עצמו או את אחר נותן את הערך כישראל דסד"א כו' קמ"ל דלא גמירי: לא יהו פחותין מסלע. דעני בערכין נידון בהשג יד דכתיב (ויקרא כז) על פי אשר תשיג יד הנודר וגו' ופחות מסלע לא יתן לעולם כדאמר בפ' שני (לקמן ז:) אין בערכין פחות מסלע ומייתי טעמא מהאי קרא וכיון דלהכי אתא לא הוה ס"ד למדרש לדרשא אחריתי למפטר כהנים מערכין ומתני' לא איצטריך: כהנים נפטרו מפדיון הבן בפ"ק דבכורות (ד.) מק"ו אם פטרו את של ישראל במדבר ק"ו את של עצמן: ה"נ דליתנהו באיל אשם. והא ישראל נינהו אלא ודאי הכי לא דרשי' ואכתי אסו מתני' למה לי למיתני כהנים ולוים וישראלים: והעמידו לפני הכהן. עני שהעריך את עצמו או את אחר: ולא כהן לפני כהן. הלכך כהן ליתיה בערכין דאי עני הוא לא קרינא ביה והעמידו לפני הכהן קמ"ל מתני': נערכין לאתויי כו'. כלומר אמר מר לעיל הכל נערכין לאתויי מנוול ומוכה שחין: ערך סתום. לקמן מפרש וכולה ברייתא מפרש לקמן: ערך אבריו. אמר ערך ידי עלי לא אמר כלום דאין ערך לאיברים אבל אם אמר דמי ידי עלי נותן דמי ידו: שהנשמה תלויה בו. שאם אמר ערך ראשי או ערך כבידי: ת"ל נפשות. בנפש תלה רחמנא ואם העריך דבר שהנשמה תלויה בו נותן ערך כולו: ולא את המת. שאם אמר ערך מת זה עלי לא אמר כלום: והעמיד והעריך. גבי עני שהעריך כתיב: ד"א נפשות. למה נאמר שאם לא נאמר נפשות אלא נפש הייתי אומר אין לי אלא אחד שהעריך אחד כדכתיב (ויקרא כז) איש כי יפליא [נדר] בערכך (ב) נפשות דהיינו אחד שהעריך אחד: דבר אחר נפשות. למה נאמר שאם אמר נפש הייתי אומר אין

תורה אור

וגואלין לעולם אימא במצות ר"ה נמי לא ליחייבו קמשמע לן נהי דליתנהו בהשמטת קרקע בהשמטת כספים בשילוח עבדים מיהא איתנהו: הכל חייבים במקרא מגילה כהנים לוים וישראלים פשיטא לא צריכא ליבטיל עבודתם וכדרב יהודה אמר שמואל דאמר רב יהודה אמר שמואל *כהנים בעבודתם ולוים בדוכנן וישראל במעמדן מבטלין עבודתם ובאין לשמוע מקרא מגילה *הכל חייבין בזימון כהנים לוים וישראלים פשיטא לא צריכא דקאכלי קדשים א] סד"א °ואכלו אותם אשר כופר בהם אמר רחמנא והא כפרה היא קמ"ל °ואכלת ושבעת אמר רחמנא והא איתנהו: *הכל מצטרפין לזימון כהנים לוים וישראלים פשיטא לא צריכא דקאכלי כהנים תרומה או קדשים וזר קאכיל חולין סד"א הואיל ואי בעי זר למיכל בהדי כהן לא מצי אכיל אימא לא ב] ליצטרף קמ"ל נהי דזר בהדי כהן לא מצי אכיל ג] כהן בהדי זר מצי אכיל *הכל מעריכין כהנים לוים וישראלים פשיטא אמר ד] רבא לא נצרכא אלא לבן בוכרי דתנן *א"ר יהודה העיד בן *בוכרי ביבנה כל כהן ששוקל אינו חוטא אמר לו רבן יוחנן בן זכאי לא כן אלא ה] כל כהן שאינו שוקל חוטא אלא שהכהנים דורשין מקרא זה לעצמן °וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל הואיל ועומר ושתי הלחם ולחם הפנים שלנו הם היאך הם נאכלין ולבן בוכרי נמי כיון דלכתחילה לא מיחייבי לאיתויי כי מייתי נמי חוטא הוא דקא מעייל חולין לעזרה דמייתי להו ומסר לצבור ו] סד"א הואיל וכתיב °וכל ערכך יהי' בשקל הקדש כל דאיתיה בשקלים איתי' בערכין והני כהנים הואיל וליתנהו בשקלים ליתנהו בערכין קמ"ל *א"ל אביי האי וכל ערכך לכל ז] ערכין שאתה מעריך לא יהו פחותין מסלע הוא דאתא אלא אמר אביי איצטריך סד"א הואיל וכתיב °ופדויו מבן חדש תפדה בערכך כל דאיתיה בפדיון הבן איתיה בערכין והני כהנים הואיל וליתנהו בפדיון הבן ליתנהו בערכין קמ"ל א"ל רבא אלא מעתה גבי איל אשם דכתיב °ואת אשמו יביא לה' איל תמים מן הצאן בערכך ח] ה"נ דכל דאיתיה בערכין איתיה באיל האשם טומטום ואנדרוגינוס דליתנהו בערכין ליתנהו באיל האשם אלא אמר רבא ואיתימא רב אשי איצטריך סד"א הואיל וכתיב °והעמידו לפני הכהן ט] ולא כהן לפני כהן קמ"ל נערכין לאתויי מנוול ומוכה שחין מנה"מ דת"ר בערכך להביא ערך י] *סתום ד"א בערכך יא] ערך כולו הוא נותן יב] ולא ערך אברים יכול שאני מוציא אף דבר שהנשמה תלויה בו ת"ל נפשות נפשות ולא המת אוציא את המת ולא אוציא את הגוסס ת"ל °והעמיד והעריך כל שישנו בהעמדה ישנו בהערכה וכל שאינו בהעמדה אינו בהערכה ד"א נפשות אין לי אלא אחד שהעריך אחד יג] אחד שהעריך מאה מנין ת"ל נפשות דבר אחר נפשות אין

ומהו גואלין לעולם לפי שנאמר בישראל המוכר שדה אחוזה (ויקרא כה) במספר שני תבואות ימכר לך שאינו מותר לגאול בפחות משתי שנים אבל לוים גואלין יד] מיד לפי שנאמר [בישראל המוכר בית בבתי ערי חומה ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה תמימה נחלט אבל בלוים נגאל לעולם שנאמר] גאולת עולם תהיה ללוים לפי שנאמר במקדיש שדה אחוזה ואם לא יגאל את השדה [בעלים] ומכר [גזבר] את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד אלא מתחלקת לכהנים ביובל והלוים גואלין לעולם והא דאמר הכא ליתנהו במצות יובל קאי אמקדיש שדה אחוזה ולא גאלה ומכרה גזבר שאין היובל מפקיע מיד המקדיש אם לוי הוא כדרך שמפקיע מיד ישראל. עכ"ל רש"י: **וגואלין** לעולם. אם מכרו שדה גואלין אותו מיד וישראל אינו מותר לגאול פחות מב' שנים דכתיב (שם) במספר שני תבואות וגו' נהי דליתנהו בהשמטת קרקע כלומר בכל דין משפט השמטת קרקע דהא תנן ומוכרין לעולם ל"ה וכר"ה (דף כט.) לא גרים רש"י נהי טו] דליתנהו בהשמטת קרקע משום דמשמע שאין חוזרת לכהנים ביובל והא ליתא ומיהו הכא פי' יפה וקצת קשה מה שייכי השמטת טז] *קרקע גבי יובל דהא תניא בספרי בשנת היובל הזאת זאת מוליכה עבדים (כנענים) ואין השביעית מוליכה עבדים (כנענים) ק"ו ליובל שמשמט ומה אם השביעית שאינו מוליא עבדים משמטת יובל שמוליא עבדים אינו דין שמשמט ת"ל וזה דבר השמטה שמטה משמטת ואין יובל משמט אלמא אין יובל משמט כספים ומיהו י"ל מקצת שייך השמטת כספים גבי יובל דאין שביעית נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג: **והך** דאכילת קדשים משום כפרה היא דכתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם וגו' מלמד שהכהנים אוכלים והבעלים מתכפרים אימא לא תיבעי זימון כו' מצטרפין אי אכלו חד כהן וחד לוי וחד ישראל כהן בהדי זר מצי אכיל מן החולין הלכך מצטרפין ל"ה. ומכאן נראה דג' בני אדם המודרים הנאה זה מזה אינן מצטרפין כיון דאין אחד מהן יכול לאכול עם חבירו ומיהו נראה דג' בני אדם המודרין איכא ראיה ברורה דשאני תרומה שאין לה היתר לזר אפי' בשאלה מה שאין במודר הנאה יז] ובברכות (ד' מה. ד"ה אכל) הארכתי: **כל** כהן שאינו שוקל חוטא. דדריש זה יתנו י"ב שבטים בגימטריא ז"ה וה"נ מצי למימר כל לוי שאינו שוקל אלא משום דלא מצי למימר משום שדורשין מקרא זה לעצמן: **ערך** כולו הוא נותן ואינו נותן ערך אברים. דס"ד לרבויי משום דאדם יודע דאין ערך לאברים וגמר ואמר לשם כל האברים כולם קמשמע לן ועוד י"ל דסד"א הואיל יח] [ואיתנהו] אברים (ישנו) בדמים (באברים) איתנהו [נמי] בערכין: **נפשות** ולא המת. ואף על גב דאסור בהנאה מן התורה ואינו בדמים סד"א דאיתיה בערכין יט] הואיל ואתרבי מנוול ומוכה שחין דליתיה בדמים: **ולא** אוציא את הגוסס ת"ל והעמיד והעריך. וא"ת והא כ] פ"ב דחולין (דף ל.) שחט בה שנים או רוב שנים *ועדיין היא מפרכסת דהויא בכלל העמדה והערכה כא] וי"ל דבהמה אית בה חיותא טפי ויכולה לעמוד והא דנקט מפרכסת משום דלא הויא נבילה נקט לה א) ולריך עיון דפשטיה דקרא דהעמיד והעריך גבי נודר דכתיב בההוא קרא ע"פ אשר תשיג יד הנודר יעריכנו וגוסס הוא נודר ומעריך כדתנן במס' שמחות ב) ומנא לן לומר מוהעמיד ע"פ [דכתיב] בההוא קרא גבי מעריך לומר שלא יהא נערך: **אחד** שהעריך מאה מנין. כגון שאמר ערך פלוני ופלוני ופלוני עלי דהזכיר ערך בלשון יחיד דס"ד לא הוי ערך קמ"ל: וכמה

א) [וע' תוספות סוטה כז. ד"ה רב אשי] ב) [ע' תיו"ט מ"ג ד"ה ולא נערך]

מסורת הש"ס: [נ"ל דרבה] [לעיל ג.] שקלים ג. [פ"א מ"ד] מנחות כא: דף מו: *[בעזרך ערך בן בוכרי גרס בוכרי]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה נהי וכו' לעולם הס"ד ואח"כ מ"ה דקא אכלו קדשים והך אכילה: (ב) ד"ה ד"א נפשות וכו' דהיינו כצ"ל ותיבת נפשות נמחק:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ולא וכו' ועדיין היא מפרכסת. ע' ב"ק דף ע"א תוס' ד"ה שחטה. ושם ע"ב תוס' ד"ה כשחט. חולין דף פד ע"א תוס' ד"ה נעיק:

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פ"א מהל' מגילה הלכה א סמג עשין ד טוש"ע א"ח סימן תרפז סעיף ב:
לח ב מיי' פ"א מהל' שקלים הלכה ז:
לט ג מיי' פ"א מהלכות ערכין הלכה ח:
מ ד מיי' פ"ב מהל' ערכין הלכה א:
מא ה מיי' שם פ"א הלכה יב:
מב ו מיי' שם הל' יג:

שיטה מקובצת

א] סד"א ואכלת ושבעת וברכת כתיב והני כהנים לכפרה אכלי דכתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם קמ"ל ואכלת אמר רחמנא והא איתנהו: ב] לא ליצטרפו: ג] כהן בהדי זר מצי אכיל. [illegible]

[illegible]

בפ"ב דחולין אמרי' שחט: כא] והערכה. גליון והרא"ש תירץ דלא דמי דשחוטה אע"פ שאינה יש בה כח חיות ויכול להעמידה לפי רגע אבל גוסס אע"פ שיכול לחיות כבר נחלש ולאו [illegible]

רבינו גרשום

וגואלין אפי' קודם ב' שנים אע"ג דכתיב בי מספר שני תבואות: וגואלין לעולם. וכדמפרש התם: קמ"ל. דאיתנהו במצות דראש השנה, מ"מ אע"ג דליתנהו בהשמטת קרקע איתנהו בהשמטת כספים ובשילוח עבדים בישראל: ואכלו אותם אשר כופר בהם. מלמד שהכהנים אוכלים והבעלים מתכפרים והא אכילה חובה היא ולא תיבעי [זימון] (ברכה) קמ"ל ואכלת ושבעת בשביעה תלה רחמנא והא איתנהו: לא צריכא דקא אכלי כהנים תרומה. תרי כהני וחד זר אכיל חולין: כל כהן ששוקל. מביא מחצית השקל לתרומת הלשכה: אינו חוטא. ואם אינו שוקל אינו חוטא שהרשות בידו: דורשין מקרא זה. להנאת עצמן לפטור מן השקלים: [שלנו הן. שבאין מתרומת הלשכה היאך אנו יכולין לוכל מהן]: ולבן בוכרי. אמאי אמר אינו חוטא כיון דלא מחייב הא קא מעייל חולין לעזרה הנהו קרבנות הלקוחין משקליהן: דמסרי להו לצבור. להנהו שקלים מתנה לצבור הא לאו הכי לא מצו מייתו: א"ל אביי האי. קרא וכל ערכך לאו להכי אתא אלא להכי אתא דכל ערכין שאתה מעריך לא יהו פחותי' משקל. שאם העריך אדם את חברו ואינו ידו משגת ליתן שקל אינו נותן כלום אבל אם לאחר מכן העשיר ישלם ערכו משלם אבל אם משיג ליתן שקל ונתן אפי' העשיר אח"כ אינו נותן יותר: אלא אמר אביי איצטריך. למימר כהנים דסד"א כו': א"ל רבא אלא מעתה גבי איל אשם [דכתיב והביא את אשמו לה' איל תמים מן הצאן בערכך כסף שקלים] הכי נמי נימא הואיל ואקיש ערכין לאשם נימא כל דאיתיה בערכין איתיה באיל אשם: [אלא אמר רבא. איצטריך למיתנא כהנים דס"ד] דישראל לפני כהן משום דכתיב בפרשה דבר אל בני ישראל: קמ"ל. דכהנים נמי בכלל ישראל: [ערך סתם. מפרש א) אמר מר לקמן האי וכולה ברייתא]: ערך כולו הוא נותן. היכא דאמר ערכי עלי: ואינו נותן ערך אבריו. כדתנן [אמר] ערך ידי וערך רגלי עלי לא אמר כלום אבל אם העריך אבר שהנשמה תלויה בו כגון ראשו או לבו חייב ליתן ערך כולו משום דכתיב בערכך נפשות: נפשות ולא את המת. מעריך אתה את שנפשו בו ואי אתה מעריך את המת: [וגו

א) נראה דצ"ל לקמן באמר מר מפרש לכולה ברייתא.

אין לי אלא איש שהעריך בין איש בין אשה אשה שהעריכה איש אשה שהעריכה אשה מנין ת"ל נפשות ד"א נפשות לרבות מנוול ומוכה שחין *שיכול נדר בערכך א] כל שישנו בדמים ישנו בערכין וכל שאינו בדמים אינו בערכין ת"ל נפשות °והיה ערכך (ויקרא כז) לרבות טומטום ואנדרוגינוס לדמים שיכול נדר בערכך כל שישנו בערכין ישנו בדמים וכל שאינו בערכין אינו בדמים תלמוד לומר והיה ערכך הזכר זכר ולא *טומטום ואנדרוגינוס יכול לא יהו בערך איש אבל יהיו בערך אשה ת"ל והיה ערכך הזכר ואם נקבה היא זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס אמר מר בערכך לרבות ערך ב] סתום מאי ערך סתום דתניא *האומר ערך סתום עלי נותן כפחות שבערכין וכמה פחות שבערכין שלשת שקלים ואימא חמשים *תפשתה מרובה לא תפשתה תפשתה מועט תפשתה ואימא שקל דכתיב °וכל ערכך (שם) יהיה בשקל הקודש ההוא בהשג יד הוא דכתיב ואלא קרא ג] למה לי אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לומר שאינו נידון בהשג יד מאי טעמא כמפרש דמי איכא דאמרי אמ' רב נחמן אמר רבה בר אבוה נידון בהשג יד פשיטא מהו דתימא כמפרש דמי קמשמע לן ד"א בערכך ערך כולו הוא נותן ואינו נותן ערך ד] דמי אברים והא אפיקתיה לערך סתם קרי ביה ערך בערכך יכול שאני מוציא דבר שהנשמה תלויה בו תלמוד לומר נפשות נפשות ולא את המת והא אפיקתיה קרי ביה נפש נפשות אוציא את המת ולא אוציא את הגוסס תלמוד לומר °והעמיד והעריך (שם) אי הכי מת נמי תיפוק לי מוהעמיד והעריך הכי נמי ואלא נפש נפשות למה לי כדבעינן למימר קמן ד"א נפשות אין לי אלא אחד שהעריך אחד אחד שהעריך מאה מנין ת"ל נפשות ד"א נפשות אין לי אלא איש שהעריך בין איש אשה שהעריכה איש ואשה שהעריכה אשה מנין ת"ל נפשות דבר אחר נפשות להביא מנוול ומוכה שחין והא אפיקתיה להנך לא צריכי קרא מ"ט כי א) שקול הוא ויבואו כולם כי איצטריך קרא למנוול ומוכה שחין הוא דאצטריך °והיה ערכך (שם) לרבות טומטום ואנדרוגינוס לדמים דמים למה לי קרא לא יהא אלא ה] דמי דיקלא אילו אמר דמי דיקלא מי לא יהיב אמר ו] רבא לומר *שנידון [לקמן יט. ב"מ קיד.] בכבודו סד"א נדר בערכך כתיב כל שישנו בערכין נידון בכבודו וכל שאינו בערכין אינו נידון בכבודו (א) א"ל אביי ודלא איתיה בערכין מי נידון בכבודו והתניא ב) ראש עבד זה הקדש ז] והקדש שותפין בו ראש עבד מכור לך משמנין ביניהם ראש חמור זה הקדש הוא והקדש שותפין בו ראש חמור מכור לך משמנין ביניהם ראש פרה מכור לך לא מכר אלא ראשה ח] של פרה ולא עוד אלא אפילו ט] ראש פרה הקדש אין להקדש אלא ראשה וא"ר פפא דהא מזדבן רישא דתורא בבי טבחא והא חמור ופרה ליתנהו בערכין ואין נידון בכבודו וליטעמיך תיקשי לך עבד דאיתיה בערכין ואין נידון בכבודו אלא לא קשיא הא בקדשי מזבח הא בקדשי בדק הבית במאי אוקימתה בקדשי מזבח אימא סיפא ולא עוד אלא אפי' אמר ראש פרה זו הקדש אין להקדש אלא ראשה אמאי תפשוט קדושה בכולה מי לא תניא ג) האומר רגלה

א) [נזיר נח: ב"ק ג. זבחים ד:] ב) [תוס' פ"ג] ג) תמורה יא: (קדושין ז.) [חולין סט:]

רש"י

אין לי אלא איש שהעריך בין איש ובין אשה דכתיב (ויקרא כז) איש כי יפליא בערכך נפשות דמשמע שהאיש מעריך נפש כל שהוא: נפשות. דהכי משמע בערכך נפשות כל נפשות יכולות להעריך : וכל שאינו בערכין . כגון טומטום ואנדרוגינוס דכתיב הזכר דמשמע זכר ודאי נקבה ודאית : ערך סתום . שלא אמר ערכי עלי ולא אמר ערך פלוני עלי אלא אמר הרי עלי ערך: שלשת שקלים. דכתיב ולנקבה שלשת שקלים וזהו פחות שבערכין : מרובה לא תפשתה . דיש להקשות תפוש את המועט : תפשתה מועט תפשתה . דאי מקשה לך תפוש את המרובה אינו חולק על דבריך אלא מוסיף דבכלל מרובה איכא מועט : בהשג יד . שאם עני הוא ומך מערכך לא יעריכנו כהן בפחות משקל אבל דין ערך קצוב אין מועט מג' שקלים : אלא קרא . בערכך למאי אתא הואיל וערך סתם אינו אלא ג' שקלים בלא קרא נמי ידענא דבלאו כלום לא מיפטר ובציר מהכי לא מצי יהיב דהא אין ערך קצוב נקרא בפחות מיכן : שאינו נידון בהשג יד . שאפילו אין ידו משגת לג' שקלים נותן ג' שקלים : כמפרש דמי . דכיון דאמר ערך סתם עלי ויודע הוא (ב) י] שזהו פחות שבערכין יא] ג' שקלים כמאן דאמר הרי עלי ג' שקלים דמי ולא דמי לאומר ערכי עלי או ערך פלוני עלי דהתם לא מוכחא מילתא דאין הכל יודעין את שנותיו אבל הכא דבר גלוי הוא שהרי לא תלה בשום אדם : איכא דאמרי א"ר נחמן . להכי אתא קרא לומר שערך נקרא ודינו כשאר ערכין ונידון בהשג יד : פשיטא . דמ"ש משאר ערכין : קרי ביה ערך בערכך . ערך הוה מצי למכתב והוה מייתי ערך סתם ומדכתב ערכך למדרש נמי הא : למימר קמן . להביא מנוול ומוכה שחין : הא אפיקתיה להנך . לאחד שהעריך את מאה ולאשה שהעריכה : שקול הוא . אי הוה כתיב נמי נפש הוו אתו כולהו בין דבר שהנשמה תלויה בו בין אחד שהעריך מאה ובין אשה שהעריכה דנפש משמע אשה ומשמע נפשות הרבה כענין שנאמר (במדבר לא) ונפש אדם מן הנשים ששה עשר אלף ואע"ג דמחד נפש לא מצינו למדרש ג' דרשות הוו אתו כולהו דהא שקולים הן ושוות ונשמעות ממקרא זה ולא מצית לאוקמה להא דרשא טפי מהא והי מינייהו מפקת הלכך כולהו אתו מיניה ונפשות איצטריך למנוול ומוכה שחין דלא תימעטינהו מנדר בערכין : שקול . שוה דכל הדרשות שוות למשמע ממקרא זה ואין לך חומר בזו יותר מזו דנימא הך קא מרבה לחודה והך שקולין הן איכא נמי בב"ק (דף ג.) כי האי גוונא בשמעתא קמייתא : לדמים . דאם אינו ענין לערכין דהא זכר ודאי בעינן תניהו ענין לדמים : שנידון בכבודו . שנידון כולו אחר אבר אחד שכבודו תלוי בו שאם אמר דמי ראשו עלי נותן דמי כולו : ה"ג סד"א נדר בערכך נפשות כתיב כל שישנו בערכין נידון בכבודו אפי' כשאמר דמי ראשי עלי וכל שאינו בערכין כשאמר דמי ראשי עלי אינו נידון בכבודו דנפשות גבי ערך כתיב קמ"ל : משמנין ביניהן . כמה שוה ויחלוקו דמיו ומבעיא לי אמאי נקט התם שותפין והכא משמנין יב] : וא"ר פפא . מאי טעמא דגבי פרה לא הקדיש אלא ראשה : דהא מזדבן ריש תורא בבי טבחא . אבל ראש עבד וראש חמור אין דרך למכור הלכך לפלגיה זבניה לפלגיה אקדשיה : ואין נידון בכבודו . דקתני הוא והקדש שותפין בו ולא הוי כוליה דהקדש : והא עבד דאיתיה בערכין . כדקתני במתני' וקתני בהך ברייתא גבי עבד נמי הוא והקדש שותפין בו דאין נידון בכבודו : אלא ל"ק . הך ברייתא דקדשי מזבח דאמר ראש חמור או עבד זה לדמי עולה אין נידון בכבודו יג] דכי כתיב נפשות גבי ערכין כתיב דקדשי בדק הבית נינהו וכי קאמרינן אנו דנידון בכבודו אפילו טומטום שנדר דמיו בקדשי בדק הבית : תפשוט קדושה בכולה . הואיל וחזיא להקרבה : תימכר

תוספות

וכמה פחות שבערכין שלשה שקלים . אע"ג דאמר בתוספתא דמכילתין הרי עלי ערך סתם מביא המועט וכמה (את) המועט ה' שקלים (סלעים) י"ל *דהתם בסתם ערך דזכר יד] (ונקבה) הוא : **קרי** ביה טו] ערך בערכך . מיתורא בערכך דמצי למכתב ערך ומיתורא דריש ואילו ערך גופיה איצטריך :

לומר שאין נידון בהשג יד . מ"ט כמפרש דמי דכיון דאמר ערך סתם עלי ויודע הוא שזהו פחות שבערכין ג' שקלים כמ"ד הרי עלי ג' שקלים טז] ולא דמי לאומר ערך פלוני דהתם לא מוכחא מילתא דאין הכל יודעין יז] שנותיו אבל הכא דבר גלוי הוא שהרי לא תלה בשום אדם לשון הקונטרס וקשה דהא כי אמר ערך פלוני עלי יודע הוא שאינו יח] בן חדש וחייב ה' סלעים ונידון בהשג יד שבסלע אחד או בשנים ונראה לפרש כמפרש דמי דהוי כמו אומר בהדיא הרי עלי שלש סלעים הואיל ואמר ערך סתם דודאי אי אמר ערך פלוני בן עשרים אף על פי שיודע שיתחייב חמשים סלעים מ"מ גזירת הכתוב יט] כיון שתלה הערך בנערך גזירת הכתוב הוא שידון בהשג יד ואינו כמו מפרש הרי עלי נ' סלעים לבדק הבית כ] : **הוא** והקדש שותפין כו'. פי' בקונטרס דגבי הקדש נקט שותפות לומר שהוא והקדש חולקין דמקדיש בעין יפה מקדיש אבל גבי מכירה שייך כא] דמשמנין לשון שומא כלומר שישומו אותו אבר שמכר לאיזה מלאכה הוא ראוי כב] ולפי שויה יטול : **והא** פרה וחמור דליתנהו בערכין ואינו נידון בכבודו . וכל שכן כשמקדיש *הגוף כג] דפשטה קדושה בכולה : **הא** לא קשיא הא בקדשי מזבח הא בקדשי בדק הבית . ברייתא בקדשי כד] מזבח דאמר ראש חמור הקדש לדמי עולה ואינו נידון בכבודו דכי כתיב נפשות גבי ערכין כתיב דקדשי בדק הבית נינהו וכי אמרינן אנו דנידון בכבודו אפילו טומטום שנדר לדמיו לבדק הבית : ימכר

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"א מהלכות ערכין הלכה כ :

נ"א דהתם באומר ערך דזכר והכא בסתם ערך

מד ב מיי' פ"ה מהל' ערכין הלכה יז :

מה ג מיי' פכ"ז מהל' מכירה הלכה ח וע' בהשגות וכמ"מ טוש"ע ח"מ סימן רכ סעיף יב :

מו ד מיי' פ"ה מהלכות ערכין הלכה יז :

מז ה מיי' פכ"ז מהל' מכירה הלכה ח וע' בהשגות וכמ"מ טוש"ע ח"מ סימן רכ סעיף יב :

מח ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף יג :

[תמורה יא. וש"נ]

ס"א ראש נ"א הגוף דלא פשטה

מסורת הש"ס

[לעיל ב:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אינו נידון בכבודו קמ"ל א"ל אביי: (ב) רש"י ד"ה כמפרש וכו' ויודע הוא זה שפחות שבערכין :

[שבת קנו: נדה כח: בכורות מג.]

רבינו גרשום

לרבות טומטום ואנדרוגינוס לדמים . שנודרים ויכול אדם לומר דמיו עליו : ת"ל והיה . מן והיה מרבה ליה לדמים שישנו בדמים ומן ערכך הזכר ואם נקבה ממעט ליה מערכין : [תפשת מרובה לא תפשת . ואימא מועט : תפשת מועט תפשת . דאפי' אי איכא מאן דאמר מרובה תפשת דיש בכלל המרובה מועט ולא סתר דבריך] : בהשג יד כתיב . [וכדאמרן] לעיל : ואלא קרא למה לי . כיון דמן תפשת מועט שמעינן פחות שבערכין בערכך למה לי : לומר שאינו נידון בהשג יד . שאם אין לו אלא שקל שנותנהו ויהא פטור מכאן ואילך אלא חייב הוא בערך שלם משום דכמפרש שלשה שקלים דמי : [ואיכא דאמרי . כו'] : פשיטא דהא ערך סתם קאמר וודאי לידון בהשג יד : מהו דתימא כו' כדבעינן למימר לקמן דאיצטריך למנוול ולמוכה שחין : והא אפיקתיה . לנפשות להנך לאין לי אלא אחד שהעריך אחד כו' ולאשה שהעריכה כו'] : הנך לא צריכי קרא דשקול הוא . [ויבאו כולם] . כלומר דמהיכא דילפינן דאחד מעריך [אחד] מאיש כי יפליא [בערכך] הני נמי שקלים למילף נמי (מאדם) [מאיש] דמה לי אחד שהעריך אחד או אחד שהעריך מאה . דכי היכי דאחד שהעריך אחד קריש ערכו הכי נמי קריש כי ערך מאה וכי היכי דאיש מעריך [איש] אף אשה מעריכה דהשוה הכתוב אשה לאיש . ודבר שהנשמה תלויה בו נפיק מנפש ומת וגוסס נפק מוהעמיד : איתר ליה נפשות למנוול ומוכה שחין : לומר שנידון בכבודו של אבר . שאם אמר נמי דמי אבר אחד עלי נידון לפי חשיבות האבר אם הוא אבר שהנשמה תלויה בו נידון לפי דמי כולו ואם לאו לא אמר כלום : הוא והקדש שותפין בו . כלומר הואיל וראשו הקדש והגוף שלו ואינו יכול לחלוק הראש מן הגוף שניהן שותפין בו ואינן יכולין למוכרו ולחלוק דמיו מפני חלק ההקדש שהרי יש בו מעילה : משמנין ביניהן . הואיל וחולין הוא מוכרין [אותו] וחולקין דמיו או יפדה האחד חלק חברו : אין לו להקדיש אלא ראשה . הואיל ועשוי הוא למכור ראש של בהמה ולא הגוף בבית הקצבות : ואין נידון בכבודו . דלא הוי כוליה הקדש אע"ג דנשמה תלויה בראש : הא בקדשי מזבח כו' . כלומר הא דאמר שניהן שותפין דאקדשיה קדושת מזבח : והא דאקדשיה בקדושת בדק הבית נידון בכבודו דהיינו דומיא דערכין דהוו קדושת בדק הבית :

שיטה מקובצת

א] בערכך כתיב כל כו' : ב] ערך סתם וכצ"ל לקמן : ג] קרא למאי אתא אמר תיבות למה לי נמחק : ד] תיבת דמי נמחק : ה] אלא דאמר דמי : ו] אמר רבה לומר אות א' נמחק : ז] הוא והקדש שותפין בו . גליון פי' בקונט' דגבי הקדש וכו' ואין להקשות מ"ש משנים שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים דהשכר לאמצע ומוקי לה בפ' מי שהיה נשוי בשור העומד לחרישה וי"ל דהתם דלא הקפידו זה לזה אמרי' הכי אבל הכא מוכר בעין רעה מוכר . ר"י ז"ל : ח] תיבות של פרה נמחק : ט] אפי' אמר ראש : י] תיבת שזהו נמחק : יא] שבערכין הוא ג' : יב] והכא משמנין גליון וי"ל דמשמנין ר"ל שישומו מלאכתו ושיעור שיעבוד לזה יעבוד לזה ושתיהן משתמשין בו מה שאין כן גבי ההקדש דאין ההדיוט יכול להשתמש בו אבל שותפות בעלמא הוא דאית ליה ומוכרין אותו וחולקין דמיו או יאמר אחד לחבירו גוד או אגוד . כך מצאתי בגליון וברש"י כ"י : יג] בכבודו דאי נמי כתיב תיבת דכי נמחק : יד] דוכר והכא בסתם ערך דוכר ונקבה הוא הס"ד : טו] ערך בערכך . גליון שני ייתורים הן אחד הכף ואחד תיבת דמצי למכתב ערך וכתיב בערכך ומייתורא כו' : טז] שקלים דמי ולא דמי לאומר ערכי עלי או ערך פלוני : יז] יודעין את שנותיו : יח] שאינו פחות מבן חדש וחייב ה' סלעים ואפ"ה נדון בהשג יד : יט] הכתוב הוא כיון שתלה הערך בנערך שידון ותיבות גזירת הכתוב הוא נמחק : כ] הבית אבל בערך סתם שלא תלה בשום אדם אין כאן גזירת הכתוב הס"ד : כא] שייך לישנא דמשמנין : כב] ראוי . גליון כגון אם היה מלמד תינוקת או מזמר עיקר מלאכה בראשו ואם אומן בשאר מלאכת של יד או של רגל הכל לפי המלאכה ולא נהירא כיון שאי אפשר לעשות שום מלאכה בלי הראש ע"כ יחלוקו אלא אורח"א דמילתא נקט כשיש לו חבר שייך למיתני משמנין ביניהן ובהקדש שותפין וממילא ידענא שילך הוא והקדש שאין לו חבר תנא הוא אצל הגזבר ויעשה שומא ביניהם . הרא"ש ז"ל ; כג] דפשטה , ס"א דלא פשטה קדושה : כד] בקדשי בדק הבית וכי אמרינן אנו בקדשי מזבח דאמר :

גמרא

תורה אור

רגלה של זו עולה יכול תהא כולה עולה תלמוד לומר °כל אשר יתן ממנו לה' יהיה קדש ממנו קודש ולא כולה קודש יכול תצא לחולין ת"ל יהיה בהווייתה תהא הא כיצד תמכר לצורכי עולות ודמיה חולין חוץ מדמי אותו אבר שבה דברי ר"מ *רבי יהודה ורבי יוסי ור"ש אומרים מנין *לאומר רגלה של זו עולה שכולה עולה תלמוד לומר כל אשר יתן ממנו לה' יהיה קדש לרבות את כולה ואפילו למ"ד אין כולה עולה הני מילי דאקדיש דבר שאין הנשמה תלויה בו אבל דבר שהנשמה תלויה בו קדשה כולה א] (אלא) לא קשיא הא בקדושת הגוף הא בקדושת דמים והא מר הוא דאמר ב] *מקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף לא קשיא הא דאקדיש כולה הא דאקדיש חד אבר חד אבר נמי איבעויי איבעיא ג] לן דבעי *רבה הקדיש אבר לדמיו מהו כי איבעי לן בתם הכא בבעל מום דומיא דחמור בעל מום נמי איבעויי איבעיא ד] לן דבעי רבה דמי ראשי לגבי מזבח מהו כי אבעיא לן מקמי דאשמעה להא מתניתא השתא ה] דשמעה הא מתניתא לא מיבעיא לן גופא בעי רבה דמי ראשי לגבי מזבח מהו נידון בכבודו או אינו נידון בכבודו לא אשכחן בדמים דאינו נידון בכבודו או דלמא לא אשכחן לגבי מזבח דנידון בכבודו תיקו בעי רבא ערכי עלי לגבי מזבח מהו נידון בהשג יד או אין נידון בהשג יד לא אשכחן בערכין דאין נידון בהשג יד או דלמא לא אשכחן לגבי מזבח ו] דמיפריק אלא בשויו תיקו בעי רב אשי הקדיש שדה אחוזה לגבי מזבח מהו מי אמרינן לא אשכחן שדה אחוזה דמיפרקא אלא בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף או דלמא לא אשכחן לגבי מזבח דמיפריק אלא בשויו תיקו: **מתני'** פחות מבן חדש נידר אבל לא נערך: **גמ'** ת"ר *המעריך פחות מבן חדש ר"מ אומר נותן דמיו וחכמים אומרים לא אמר כלום במאי קמיפלגי *ר"מ סבר אין אדם מוציא דבריו לבטלה יודע שאין ערכין לפחות מבן חדש וגמר ואמר לשם דמים ורבנן סברי אדם מוציא דבריו לבטלה כמאן אזלא הא *דאמר רב גידל א"ר האומר ערך כלי ז] עלי נותן דמים כר"מ *פשיטא דכר"מ אתיא מהו דתימא אפילו כרבנן התם הוא דטעי סבר כי היכי דאיכא ערכין לבן חודש איכא נמי לפחות מבן חודש אבל הכא דליכא למיטעי ודאי אדם יודע שאין ערך לכלי וגמר ואמר לשם דמים קמשמע לן ולרבי

רש"י

תימכר לצורכי ח] עולה ודמיה חולין. דהא לא אקדיש גופה: חוץ מדמי אבר. ט] שלא יקבל דמה כיון דנחתא ליה קדושת הגוף אינו רשאי למוכרה ואם מכרה אינה מכורה שהרי עולתו היא וכיון דלא נפקא לחולין דתמימה היא אין קדושה חלה על מעות האבר הלכך אינה מכורה וא"ת נמצא לוקח זה מקריב עולה חסירה אבר שאין אבר זה שלו הא פרכי' לה בפ"ק דתמורה (דף יא:) ומשנינן לה כגון דאמר הרי עלי עולה בחייה: ואפילו למ"ד כו'. הכי אוקימנא בשילהי פ"ק דתמורה (דף יא:) דלא פליגי ר"מ ורבי יהודה אלא בדבר שאין הנשמה תלויה בו כגון מן הארכובה ולמטה: ה"ג לא קשיא ולא גרסי' אלא: הא בקדושת הגוף. הא דקתני פשטה קדושה בכולה כגון דאקדשה קדושת הגוף דאמר ראש בהמה זו אקריב עולה ובריית' דלעיל דאין לקדשי מזבח אלא ראשה של פרה כגון דאקדשה לדמים דאמר ראש בהמה זו עלי לדמי עולה דומיא דעבד וחמור דלא שייכא בהו קדושת הגוף להקרבה: והא מר הוא דאמר. בפ"ק דתמורה (דף יא:) הקדיש זכר איל דחזי לעולה ואקדשיה לדמי עולה קדוש קדושת הגוף והוא עצמו יקרב עולה דמיגו דנחתא ליה קדושת דמים נחתא ליה קדושת הגוף הואיל והוא חזי לגופיה ה"נ כי אמר ראש פרה לדמי עולה תיקדש לגופה (הוא) הואיל והיא חזיא תפשוט קדושה בכולה: הא דאקדיש כוליה. לדמיו קדוש קדושת הגוף דליכא אלא חד מיגו: הא דאקדיש חד אבר. כגון הכא דאמר ראש פרה לדמי עולה לא י] אמרינן מיגו דקדיש חד אבר קדשה נמי כולה ומיגו דנחתא ליה קדושת דמים נחתא ליה קדושת הגוף יא] דתרי מיגו לא אמרינן יחד: אבר נמי איבעויי איבעיא ליה למר. בשילהי פ"ק דתמורה (דף יא:): הקדיש אבר לדמיו מהו. שתקדש כל הבהמה לגופה מי אמרי' מיגו דקדיש חד אבר לדמי קדיש לגופיה ומיגו דקדיש חד אבר קדשה כולה א"ד תרי מיגו לא אמרינן ואם איתא תפשוט ליה למר מהא ברייתא דלא דהא קתני אין להקדש אלא ראשה ואוקמה לה בקדשי מזבח ודקאמר לדמי: בתם. דאיכא למימר דתיחות ליה קדושת הגוף דהא חזי להקרבה ובריית' דפשיטא ליה דלא קדשה כולה בבעל מום קא מיירי דומיא דעבד וחמור דלא חזו לגופייהו: דמי ראשי למזבח יב] מי נידון בכבודו או אין נידון בכבודו. ויהיב פלגא דמים והרי אין לך בעל מום למזבח גדול מזה שהוא אדם וקא מיבעיא ליה ואמאי תיפשוט ליה מהשתא דאין נידון: מי אמרי' לא אשכחן. נדר בשום דוכתא דאין נידון בכבודו א"ד לא אשכחן לגבי מזבח כו': נידון בהשג יד. גבי נדר ונדבה כי האי: הקדיש שדה אחוזה. לדמי עולה: מהו. היכי פריק ליה אי בעי למיפרקיה דהא פשיטא לן אי אקדשיה לבדק הבית הוה פריק בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף דגזירת הכתוב הוא ואפילו היא שוה אלף זוז יג]: שדה אחוזה דמיפרקא. דהא לא אשכחן שדה אחוזה אלא לבדק הבית דסתם הקדישות לבדק הבית הלכך כי פריק לה למזבח לא פריק לה נמי אלא בהכי או דלמא לא אשכחן למזבח יד] אלא בשויו דהא לא אשכחן (א) קרבאי למזבח אלא בבהמות והנהו ודאי לא נתנה תורה קצבה לפדיונן אם הוממו והכא נמי אמרינן בשויו תיקו: **מתני'** פחות מבן חדש נידר. אם אמר דמיו עלי שהרי דמים כל דהו יש לו: אבל לא נערך. שלא נאמר בפרשה אלא מבן חודש ומעלה: **גמ'** נותן דמיו. כמה שהוא נמכר בשוק: כר"מ. דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה ואדם יודע דאין ערך לכלי דנפשות כתיב וגמר ואמר לשם דמים: פשיטא דכר"מ. ל"ל למימר כמאן אזלא הא: התם. גבי פחות מבן חדש פטרי רבנן משום דאיכא למימר אפילו אין אדם מוציא דבריו לבטלה הני מילי היכא דהוא יודע שדבריו בטילין אבל זה סבור היה שיש ערך לפחות מבן חדש כבן חדש והרי אין לו ונמצא הקדש טעות ודמים לא קאמר דליתיב דמי אבל גבי כלי ליחייב קמ"ל דר"מ היא ולא רבנן דטעמייהו דרבנן משום דאדם מוציא דבריו לבטלה ואפילו הוא יודע שדבריו טו] זה בטילין:

תוספות

ימכר לצרכי עולה. וא"ת וכי לוקח זה מקריב עולה חסירה אבר שאין אבר זה שלו הא פרכינן (ב) פ"ק דתמורה (דף יא:) ומשני כגון דאמר הרי עלי עולה בחייה כלומר כמו שיכול לחיות ואע"פ שנחתך רגלה מן הארכובה ולמטה טז] והא דלא קא משני כגון דאמר רגלה של זו עולה לפטור עולתו של פלוני *כמ"ד פ"ק דחולין (דף כג:) *הרי עלי לחם לפטור תודתו של פלוני י"ל דלא נקט לה אלא על לשון מימרא דאמורא אבל לשון הברייתא לא משתמע הכי: **והא** מר הוא דאמר הקדיש זכר לדמיו. מכאן משמע דגרסי' רבה שלא (ג) אמר אביי מר לרבא חבירו אע"ג דאשכחנא דאמר רב יוסף לאביי תלמידו מר דגברא רבה הוא ידע מאי קאמינא בזבחים פ' קדשי קדשים (דף סג.) התם שאני שהבין אביי מה שלא הבינו אחרים: **דבעי** רבה דמי ראשי לגבי מזבח כו' תיקו. הייט מקמי דלשמעינן מתני' דלעיל כדמסקינן: **בעי** רבה דמי ראשי יז] למזבח. צריך עיון אמאי לא נקט ערך ראשי לגבי מזבח כמו בבעיא דבסמוך: **בעי** רבא ערכי עלי לגבי מזבח. אי רבה גרסי' בכולן יש לפרש באם תמצא לומר כדלעיל יח]: **אדם** יודע שאין ערך לפחות מבן חדש. ואפילו אינו יודע מ"מ דעתו ע"פ שתקנו חכמים הלשון וא"ת מאי שנא מדאמר פרק תמיד נשחט (פסחים דף סג.) המתכוין לומר תרומה ואמר מעשר ואמר מעשר ואמר תרומה לא אמר כלום וי"ל לומר דלא אמר כלום ממה שמוציא בפיו אבל מה שבלבו הוי קיים ועוד יש לומר דהתם שאני שמה שאמר בפיו אינו רוצה ובמה יט] שאמר בלבו טעה:

יכול

רבינו גרשום

יכול תצא. שאר הבהמה לחולין: בהוייתה תהא. בקדושתה תהא: חוץ מדמי אותו אבר שבה. שהקדיש שדמיו יהא קדוש: הא בקדושת הגוף הא בקדושת דמים. אי אקדשיה לראש בהמה בקדושת דמים למזבח שימכר ויקח בדמיו קרבן למזבח ודאי אין לו אלא ראשה דאפשר למכור הראש לבדו. אבל אי אקדשיה קדושת הגוף [ליקרב הוא עצמו למזבח הוא ואי אפשר להלוק הראש מן הגוף] פשטה הקדושה בכולה דאי אפשר לשחוט הראש לשם עולה והגוף לשם חולין דהא אין שוחטין חולין בעזרה: [והא מר הוא דאמר. רבא במסכת תמורה הקדיש זכר לדמיו שאמר דמי זכר זה עולה קדוש קדושת הגוף (עז) והזכר עצמו קדוש הואיל וראוי למזבח הכא נמי הואיל וראויה האי פרה לקדשי מזבח כיון דאקדשה קדושת דמים תהא קדושת מזבח ותפשוט קדושה בכולה: הא דאקדשה כולה. לקדושת דמים קדשה קדושת הגוף: הא דאקדיש חד אבר. לקדושת דמים לא קדיש קדושת הגוף: מהו. מי קדש קדושת דמים או קדושת הגוף דומיא דחמור דלא קרב למזבח: דמי ראשי לגבי מזבח. אין לך בעל מום לגבי מזבח יותר מאדם]: מקמי דאשמעה להאי מתניתא. ראש חמור: נידון בכבודו. דאבר ויהיב דמי כוליה גופיה למזבח: לא אשכחן. דקדוש בערכין דאין נידון בכבודו או דלמא לא אשכחן בעל מום לגבי מזבח דנידון בכבודו וכדתרצינן (התם) [הכא] בבעל מום דומיא דחמור: [נידון בהשג יד. כדאמרן לעיל]: נותן דמיו. שוויו: [האומר ערך כלי עלי]. דאין ערך לכלי מן התורה. נותן דמיו. כר' מאיר דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה: פשיטא. מאי דסבירא ליה בערך פחות מבן חדש סבירא ליה בערך כלי

עין משפט נר מצוה

מט א ב מיי' פט"ו מהלכות מעה"ק הלכה ג:

נ ג מיי' פ"ה מהלכות ערכין הלכה יד:

נ"א כדאמרינן

לא צריכא דאמר הרי עלי תלה וכו' כצ"ע נ"ק

נא ד מיי' שם הלכה יז:

נב ה ו מיי' שם הל' יט:

נג ז מיי' פ"א מהל' ערכין הלכה ט:

[קדושין ז.]

נד ח מיי' שם הלכה ג:

שיטה מקובצת

א] תיבת אלא נמחק: ב] דאמר המקדיש זכר: ג] איבעיא לך דבעי: ד] איבעיא לך דבעי: ה] השתא דשמעתה להא: ו] מזבח נדון בהשג יד תיקו ותיבות דמיפריק אלא בשויו נמחק: ז] כלי זה עלי נותן דמיה כר"מ: ח] לצורכי עולות ודמיה: ט] אבר שבה שלא יקבל דמה דכיון דנחתא: י] לא קדשה בה מה כולה לגופה דהוו להו תרי מגו דנימא דמגו דנחית אבר לקדושת דמים נחית ליה נמי קדושת הגוף ומגו דקדיש חד אבר ותיבות אמרינן מינו נמחק: יא] הגוף ותרי מגו לא אמרינן הס"ד ותי' יחד נמחק: יב] למזבח מהו מי כו' פלגא דמיו והרי: יג] זוז ואפילו אין שוה אלא דינר אי בעי למפרקא לא פריק לה אלא הכי הכא מאי מי אמרינן לא אשכחן שדה אחוזה כו' והר"א: יד] למזבח דמיפרק אלא: טו] תיבת זה נמחק: טז] ולמטה יכולה לחיות והא: יז] דמי ראשי לגבי מזבח אות ל נמחק: יח] כדלעיל. גליון את"ל בדמי ראשי לגבי מזבח דאינו נדון בכבודו משום דבהקדש לא אשכחן נדון בכבודו אבל ערכי עלי לגבי מזבח כיון שהזכיר לשון ערך נדון בכבודו או דלמא כל לגבי מזבח אינו נדון בכבודו ואת"ל כל לגבי מזבח אינו נדון בכבודו מקדיש שדה אחוזה למזבח מהו מי מדמינן פדיונה כמקדיש לבדק הבית או דלמא כל לגבי מזבח נפדה בשויה. הרא"ש ז"ל: יט] ובמה שחשב בלבו טעה תיבת שאמר נמחק. גליון אבל הכא פיו ולבו שוין אלא שהוציא דמים בלשון ערך וסבור שעולין לסגנון אחד. הרא"ש ז"ל:

מסורת הש"ס

ויקרא כז

[נ"ל ורבי יהודה רבי יוסי וכן איתא ומוכרת בחולין סט:]

[תמורה יא: יט: שבועות יא. ע"ש בכורות יד: וסם איתא הקדיש]

[תמורה יא: ע"ש]

יעב"ץ מ"ז

סנהדרין סה:

תמורה כז: [לקמן כ. כתובות נח: נזיר ט. גיטין לט.]

סנהדרין יד: לקמן כ.

[ע' תוספות סנהדרין טו. ד"ה האומר]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שדה וכו' לא אשכחן קרבי למזבח: (ב) תוס' ד"ה ימכר וכו' פרכינן לה פ"ק: (ג) ד"ה והא וכו' שלא יאמר אביי:

עין משפט
נר מצוה

נה א מיי' פ"א מהלכות ערכין הלכה ו וע' בהשגות ובכ"מ ובל"מ ובכס"ז :

נו ב ג מיי' שם הל' יא עיין בכ"מ :

נז ד מיי' שם הל' יב :

נח ה מיי' פ"ה מהלכות מעילה הלכה ד :

נט ו מיי' פ"ה שם הלכה טו :

נ"א שוה למעריך

תורה אור

ולרבי מאיר למאי איצטריך א] מהו דתימא טעמא דרבי מאיר התם דגזר פחות מבן חודש אטו בן חודש אבל הכא דליכא למיגזר אימא לא קמ"ל טעמא דרבי מאיר דאין אדם מוציא דבריו לבטלה לא שנא הכא ול"ש הכא כמאן אזלא הא דאמר רבה בר ב] יוסף אמר רב ואמרי לה אמר רב ייבא בר יוסי אמר רב המקדיש בהמת חבירו נותן דמיה כמאן כרבי מאיר הא אמרה רב חדא זימנא דאמר רב גידל אמר רב האומר ערך כלי ג] עלי נותן דמיו מהו דתימא התם הוא דיודע שאין ערך לכלי וגמר ואמר לשם דמים אבל בהמה דבת מיקדש היא איכא למימר דהכי קאמר אי אמינא ד] לה למרה מזבין לה ניהלי תיקדוש לה מהשתא ואקרבה אבל דמי לא קאמר קמ"ל אמר ה] רב אשי והוא דאמר עלי אבל אמר הרי זו לא: **מתני'** *עובד כוכבים רבי מאיר אומר אנערך אבל לא מעריך רבי יהודה אומר מעריך אבל לא נערך וזה וזה מודים בשנודרין ונידרין: **גמ'** *ת"ר בני ישראל מעריכין ואין א) העובדי כוכבים מעריכין יכול לא יהו נערכין תלמוד לומר °איש דברי ר' מאיר אמר רבי מאיר וכי מאחר שמקרא אחד מרבה ומקרא אחד ממעט מפני מה אני אומר ו] נערך ולא מעריך מפני *שריבה הכתוב בנערכין יותר מבמעריכין שהרי חרש שוטה וקטן נערך אבל לא מעריכין רבי יהודה אומר בני ישראל נערכין ואין העובדי כוכבים נערכין יכול לא יהו מעריכין תלמוד לומר איש אמר רבי יהודה וכי מאחר שמקרא אחד מרבה ומקרא אחד ממעט מפני מה אני אומר עובד כוכבים מעריך ולא נערך מפני שריבה הכתוב במעריכין יותר מבנערכין שהרי טומטום ואנדרוגינוס מעריכין אבל לא נערכין אמר רבא הלכתיה דרבי מאיר מסתברא טעמיה לא מסתברא טעמא דרבי יהודה מסתברא הלכתיה לא מסתברא הלכתיה דרבי מאיר מסתברא דכתיב °גלא לכם ולנו לבנות ז] (את) בית *אלהינו טעמיה לא מסתברא דקא מייתי ליה מחרש שוטה וקטן שאני חרש שוטה וקטן ג) דלאו בני דעה נינהו טעמא דרבי יהודה מסתברא דקא מייתי ליה מטומטום ואנדרוגינוס דאף על גב דבני דעה נינהו מעטינהו רחמנא הלכתיה לא מסתברא דכתיב לא לכם ולנו לבנות (את) בית *אלהינו ורבי יהודה האי לא לכם ולנו מאי עביד ליה אמר רב חסדא אמר אבימי וערכו דנגנז אלא מעתה לא ימעלו בו *דתנן ח] *חמש חטאות המתות ומעות ההולכות לים המלח הלא נהנין ולא מועלין אלמה תניא גבי קדשי עובדי כוכבים *ובמה דברים אמורים בקדשי מזבח אבל בקדשי בדק הבית מועלין בהן אלא אמר רבא משום רפיון ידים הוא דכתיב °ויהי עם הארץ ט] מרפין ידי עם יהודה ומבהלים אותם לבנות:

תנא

א) [ע' תוס' סוכה כה: ד"ה נרבות ותוס' סנהדרין פו. ד"ה בני] ב) [חגיגה ב: יבמות נט: גיטין כ:. מנחות נג.]

רש"י

ולרבי מאיר למאי איצטריך. הואיל ורב אליבא דר"מ אמר ולא לרבנן למאי איצטריך למימר דנותן דמיו פשיטא י] התם דאיכא למימר דטעה ולא אמר לשם דמים אלא סבור שיש לו ערך מחייב רבי מאיר הכא דודאי יודע שאין ערך לכלי לא כ"ש: נותן דמיה. דאדם יודע שאין הקדש חל על דבר שאינו שלו וגמר ואמר לשם דמים: תיקדוש מהשתא ואקריבנה. כשאקננה ולהקדיש גופה נתכוון דטעה בהכי אבל דמי לא קאמר הלכך לא ליתיב מידי דהא אין הקדישו חל על גופה ולדמים לא נתכוון: קא משמע לן. דלא אמרי' דטעה אלא ודאי יודע שאין הקדישו חל על גופה ולדמים נתכוון: והוא דאמר עלי. (א) דמי בהמת חבירו זו עלי להקריב נותן דמים דבהמה גופה לא קאמר אבל דמים קיבל עליו: אבל אמר זו. ולא אמר עלי אלא אמר הרי בהמה זו עולה לא אמר כלום: **מתני'** עובד כוכבים נערך. אם אמר ישראל ערכו עלי נותן ערכו כפי שנים של עובד כוכבים: אבל לא מעריך. אבל אם אמר העובד כוכבים ערכי עלי או ערך אחרים עלי לא אמר כלום: ר' יהודה אומר מעריך. אם אמר על ישראל ערכו עלי: [אבל] לא נערך. שאם אמר ערכי עלי אין לו ערך או אם אמר ישראל ערך עובד כוכבים זה עלי לא אמר כלום: **גמ'** איש. משמע כל דהו: הלכתיה דר"מ מסתבר. דאין העובדי כוכבים מעריכין: וטעמיה לא מסתבר. דיליף טעמא מחרש שוטה וקטן ואיכא למיפרך התם משום דלאו בני דעה נינהו דהא אין נודרין נמי ואין מקדישין אבל עובד כוכבים דנודר ומקדיש דהא ר"מ מודה דנודר ונידר אימא נמי דמעריך אי לאו דהאי קרא דלא לכם ולנו דכתיב בספר עזרא שהיו עובדי כוכבים מתנדבין ורוצין לסייען בבנין בית שני ואמר להם נחמיה בן חכליה לא לכם ולנו לבנות כי אם לנו לבדנו: טעמיה דר' יהודה מסתבר. דודאי מסתבר טפי לאוקמא מיעוטא דממעיט קרא בנערכין וריבויא במעריכין דהא טומטום ואנדרוגינוס דבני דעה נינהו כעובדי כוכבים ומעריכין ולא נערכין דמעטינהו קרא דכתיב הזכר מריבויא דה"י דרשינן זכר ודאי ולא טומטום ואנדרוגינוס: והלכתיה לא מסתבר. דודאי אין מעריך משום דערכין לבדק הבית וקרא כתיב לא לכם ולנו לבנות: אמר אבימי. הא דאמר רבי יהודה מעריכין לאו משום יא] *)דליתיה לבדק הבית דהא כתיב לא לכם ולנו אלא קדוש ונגנז דאסור בהנאה: אלא מעתה. הואיל ולאיבוד אזיל לא ימעלו בו דמיתהני מיניה לא ניחייב קרבן מעילה דהא תנן (ב) חטאות המתות הני יב] חטאות דאמרי' בתמורה ולד חטאת ותמורת חטאת כו': ומעות ההולכות לים המלח. דהוו כחטאת יג] שמתו בעליה דאזלא למיתה ואם נהנה אדם מהם אינו חייב קרבן דלא קרינא ביה מקדשי ה' (ויקרא ה) הואיל ולאיבוד אזלי: ואילו גבי קדשי עובדי כוכבים. תניא בהאיך קדשים בפ' ב"ש (זבחים מה:): במה דברים אמורים. דאין מועלין בקדשי עובדי כוכבים היינו בקדשי מזבח משום דגמרינן (ג) מעילה הטא חטא מתרומה מה תרומה אין מיתה נוהגת אלא בתרומת ישראל דבהדיא כתיב (שם כב) ולא יחללו את קדשי בני ישראל אף מעילה אינה נוהגת אלא בקדשי ישראל: אבל קדשי עובדי כוכבים של בדק הבית מועלין בהן. ומפרש התם מאי טעמא דכי גמרה מעילה חטא חטא מתרומה דומיא דתרומה דקדושת הגוף אבל קדושת דמים לא גמרינן מינה וטעם זה מצאתי מפורש בזבחים והוא עיקר שהרי בפירוש נשנה שם ומפי המורה שמעתי בקדשי מזבח דעובדי כוכבים אין מועלין בהם משום דמצינו חילוק בין קדשי מזבח דעובדי כוכבים לקדשי מזבח דישראל שאין חייבין עליהן משום פיגול נותר וטמא כדאמרינן בשמעתא קמייתא דתמורה (דף ב:) אבל בקדשי בדק הבית דעובדי כוכבים לא מצינו חילוק הלכך מועלין בהן זה שמעתי וראשון עיקר. קתני מיהא מועלין בהן אלמא אינו נגנז מדשייכא ביה מעילה: אלא אמר רבא. ודאי לבדק הבית אתי ובימי עזרא היינו טעמא דשלחו להם לא לכם ולנו: משום רפיון ידים. משום שלא היו מתכוונים לטובה אלא שיסתכו גם עליהם וישמעו לעצתם וגם יאחרו הבנין עד שיסידו את לב כורש שלא לבנותו:

*) [צ"ל דליתא] בתלתא

תוספות

יכול לא יהו נערכין ת"ל איש. ואע"ג דאיש במעריך כתיב תרתי איש כתיבי יד] ואם אינו ענין למעריך תנהו לענין נערך וא"ת הא ממעטינן מאיש דהכא עובדי כוכבים גבי תמורה בפ"ק דתמורה (דף ג.) וי"ל דבפרק ב"ש במסכת זבחים (דף מה.) איכא דרשא אחריתי למעוטי עובדי כוכבים טו] דתמורה ועלה סמיך וילפינן ממעשר בהמה חובה שאין קבועה לה זמן וישראל מייתו ועובדי כוכבים לא מייתו טז]: שאני חרש שוטה וקטן דלאו בני דעה נינהו. ור"מ דיליף מינייהו סבירא ליה קלת הן שוין הואיל ונערכין ואע"פ יז] שלא *מעריכין הכי נמי אית ליה למימר בעובדי כוכבים: אלא מעתה לא ימעלו בו. לרבי יהודה אלמה תניא אבל בקדשי בדק הבית מועלין בו ואמאן תרמייה דהא ודאי כרבי מאיר לא מיתוקמא דהא קא נסיב להלכתיה מלא לכם ולנו אלמא דאין עובדי כוכבים מקדישין לבדק הבית כלל וכר' יהודה *מיהא לא אתיא דליכא לפרושי דלמסקנא משום רפיון ידים מיתוקמא שפיר כרבי מאיר דהא ליתא דרבי מאיר לא סבר האי טעמא דאם כן מנא ליה הלכתא דאין העובדי כוכבים מעריכין מקרא דלא לכם ולנו וג"ע כיון דלרבי מאיר אין עובדי כוכבים מתנדבין לבדק הבית היכי תנן זה וזה מודים שנודרים הא עובדי כוכבים לא נודרין לבדק הבית לרבי מאיר ודוחק לפרש דנודרין קאמר למזבח דלכאורה מתני' דומיא דערכין דמיירי לבדק הבית *ושמא טוב לפרש דרבא הדר ביה למסקנא זו מהא דאמר מעיקרא דהלכתא כרבי מאיר מקרא דלא לכם ולנו יח]:

תני

שיטה מקובצת

א] מהו דתימא טעמא דר"מ התם דגזר פחות מבן חודש וכו'. וקשה אכתי איכא מימרא שלישית לקמן בפרק האומר משקלי עלי אהא דתנן האומר ערך ידי לא אמר כלום אמר רב גידל אמר רב ונותן דמיה ופריך והאמר רב גידל חדא זימנא וכו' וקא עביד צריכותא ימאי איצטריך כיון דלא גזר הכא פחות מבן חדש אטו בן חדש ודמי למגזר מפי כ"ש דלא גזר אבר שאין (בו) נשמה תלויה בו אטו ראשו ולבו וי"ל אי אשמועינן הך דהכא הוי אמינא שאני הכא דכ"ע ידעי דאין ערך לפחות מבן חדש דזיל קרי בי רב הוא דלא נכתב ערך א לא לבן חדש ומעלה הלכך אמרי' דגמר ואמר לשם דמים אבל בערך אברים לא כתיבי בהדיא שיש חילוק בין אבר שהנשמה תלויה בו לאבר שאין הנשמה תלויה בו והיה סבור דשייך ערך בזה כמו בזה וגמר ואמר לשם (דמים) [ערך] קמ"ל וקשה דהכא אמר רב ספר כרבי מאיר ובגיטין אמרי' אתמר אמר רבה אמר רב המקדיש ידי עבדו יצא לחירות ופריך ותתניא

רבינו גרשום

ולר' מאיר אמאי איצטריך. הא דרב גידל הא אשמעינן חדא זימנא דאין אדם מוציא דבריו לבטלה: טעמא דר' מאיר דגזר ערך פחות מבן חדש אטו בן חדש דאי מפרת ליה מעריכין פחות מבן חדש זימנין דמעריך בן חדש וסבר הכי נמי פטור. אבל בערך כלי דליכא למימרא אימא לא ליתן דמיו קמ"ל: כמאן כר' מאיר. דהכא נמי ניחא אדם יודע שאין אדם מקדיש בהמה שאינה שלו וגמר ואמר לשום דמים: תיקדוש מהשתא. אע"ג שאינה שלו לכשאקחנה אקרבנה ולא מקדשה לדמיה אלא אדעתה למקריבה ולא קדשה לא להקרבה ולא לדמים קמ"ל דקדשה לדמים: והוא דאמר עלי. כשאמר על בהמת חברו בהמה זו עלי הקדש נותן דמיה אבל אמר בהמה זו הקדש פטור מכלום דאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו: וכי מאחר שמקרא עלי: כלומר איש מרבה עובדי כוכבים ובני ישראל ממעטים מפני מה כו': מפני שריבה. במעריכין יותר מן הנערכין שהרי טומטום ואנדרוגינוס מעריכין אבל לא נערכין: ואי אמרת אוקי חרש שוטה וקטן כנגד טומטום ואנדרוגינוס והוו להו נערכין טפי ממעריכין הא לא קשיא [כולהו] תלת] חרש שוטה וקטן חשיבי לחד דלית בהו דעה ועוד ריבה [במעריכין] עובדי כוכבים יותר מבנערכין שהרי טומטום ואנדרוגינוס נודרין ונידרין ומעריכין ועובד כוכבים [נמי] נודר ונידר [הלכך עדיף] [illegible]

בתחילה. בתחילת הבנין אין מקבלין דשמא לרפיון ידים מתכוונין: לבסוף. לחזק את בדק דאין לומר רפיון ידים מקבלין ל"א בתחילה כשלא היתה אימתן של עובדי כוכבים עליהן אין מקבלין אבל לבסוף מקבלין משום אימה וראשון עיקר וזה אינו טעם דהא כל ימי בית שני היתה אימת העובדי כוכבים עליהן ובתחילתו יותר מסופו וא"ת הא בתחילה נמי אמקדש ראשון קאמר א"כ מאי מותיב ליה לקמן מואגרת אל אסף וגו' דהיינו במקדש שני: דבר המסוייס. שנראה בעין אין מקבלין מהם דגנאי הוא ועוד שמתפארים בו: אמה כליא עורב. להכי נקט אמה דאמרי' בפרק בתרא דמנחות (דף קז.) הרי עלי ברזל לא יפחות מאמה על אמה לכליא עורב שהיו מביאין טבלאות של ברזל אמה על אמה ובהן מסמרות גבוהין אמה קבועין ומחפין בהן ראש הגג של היכל לגרש את העורבים שלא ישכנו שם כליא לשון יא] שמגרש את העורבין כמו יב] כייל דודבי כייל פרוחי דאמר במסכת נדה (דף יז. ע"ש) שהיה מגרש זבובין ממטתו בשעת תשמיש משום נכיעות דאסור לשמש מטתו בפני כל חי. ל"א כליא עורב מונע העורבים כמו (תהלים מ) לא תכלא רחמיך: ואגרת אל אסף שומר הפרדס יג] וגו'. והיינו בתחילת בנין וקשיל בדק הבית מכורש: דלא הדרא יד] בה. הואיל ותחילתו לטובה נתכוין שוב אינו חוזר: מכריו. של תבואת עצמו: אם אמר בדעת ישראל הפרשתיה. שלמקום שתרומת ישראל הולכת תלך זו. ל"א שישראל אמר לי להפרישה וראשון שמעתי: טעונה גניזה. ואסורה בהנאה דחיישינן שמא טו] בלבו לשמים לשם הקדש הילכך יגנז ובזמן הזה עסקינן דהקדש אסור בהנאה כדתניא בכורות (דף נג.) אין מקדישים ואין מעריכין בזמן הזה ואם הקדיש בהמה תיעקר פירות כסות וכלים ירקבו: יגוד. יחתוך מקום השם ויגנוז החתיכה וישתמש במותר ויבנה בבית הכנסת: לשמים. להקדש ובזמן הזה אין לו תקנה: טעמא דשם כתוב עליה. דמוכחא מילתא דבלבו לשמים שהרי כתב עליה שמו של הקב"ה: שם שלא במקומו אינו קדוש. כלומר אינו קדוש אלא מקום השם ואותה חתיכה תיגנז והשאר יבנה בבית הכנסת. כי אמר בדעת ישראל הפרשתיה ל"א שם שלא במקומו כגון על גבי קורות וכלים לא קדיש דלא הוי מקומו אלא על הנייר ושיכתוב המקרא עם השם כנתינתו אבל שם לבדו הוי שלא במקומו ולא קדיש וראשון שמעתי והוא עיקר: לשנותה. לצרכיו ולאחר זמן ישלם: אבל לאחר. להלוותה לחבירו לא דלעצמו איכא למימר על מנת כן היקלה לצדקה שאם יצטרך יטלנה וישלם אחרת אבל חבירו לא אסיק אדעתיה: לא שנו. דמותר לשנותה אלא דאמר סלע זו עלי לצדקה דכיון דאמר עלי וקיבלה באחריות לענין גניבה ואבידה כדידיה דמי: אבל אמר הרי זו. ולא אמר עלי בעינא בעי למיתב: כי היכי דליחייב באחריותה. דכיון דמשתמש הוי כשולח יד בפקדון וקמה לה ברשותיה לענין תשלומין אבל אמר עלי דבלאו הכי מיחייב באחריות לא ישתמש: אלא ל"ש. ומותר: לא נדר (א) צדקה. דססס נדר דמי עלי: טו] בבל תאחר. והכי משמע נדר הוא צדקה דקאי עלה בבל תאחר כנדר יז] דקאמר בפרק קמא דר"ה (דף ו.) בפיך זו צדקה: לשמעתא. דהאומר סלע זו לצדקה כו':

תנא חדא עובד כוכבים שהתנדב נדבה לבדק הבית מקבלים הימנו ותניא אידך אין מקבלין א"ר אילא א"ר יוחנן לא קשיא הא בתחילה הא בסוף דאמר ר' אסי אמר רבי יוחנן בתחילה אפילו מים ומלח אין מקבלין מהם בסוף דבר המסויים אין מקבלין דבר שאינו מסויים מקבלין היכי דמי דבר המסויים אמר רב יוסף כגון אמה כליא עורב מתיב רב יוסף ואיגרת אל אסף שומר הפרדס אשר למלך וגו' אמר ליה אביי שאני מלכותא דלא הדרא ביה דאמר שמואל אי אמר מלכותא עקרנא טורי עקר טורי ולא הדר ביה: אמר רב יהודה אמר רב עובד כוכבים שהפריש תרומה מכריו בודקין אותו אי בדעת ישראל הפרישה תינתן לכהן ואם לאו טעונה גניזה חיישינן שמא בלבו לשמים מיתיבי עובד כוכבים שהתנדב קורה ושם כתוב עליה בודקין אותו אם אמר בדעת ישראל הפרשתיה יגוד וישתמש במותר ואם לאו טעונה גניזה חיישינן שמא בלבו לשמים טעמא דשם כתוב עליה דבעיא גניזה הא אין שם כתוב עליה לא בעיא גניזה הוא הדין דאע"ג דאין שם כתוב עליה נמי בעיא גניזה והא קמ"ל דאע"ג דשם כתוב עליה יגוד וישתמש במותר דשם שלא במקומו לאו קדוש דתנן היה כתוב על ידות הכלים ועל כרעי המטה הרי זה יגוד ויגנוז אמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו האומר סלע זו לצדקה מותר לשנותה סבור מינה לעצמו אין לאחר לא איתמר אמר רב אמי אמר רבי יוחנן בין לעצמו בין לאחר אמר רבי זעירא לא שנו אלא דאמר עלי אבל אמר הרי זו בעינא בעי למיתבה מתקיף לה רבא אדרבה איפכא מיסתברא אמר זו משתמש בה כי היכי דליחייב באחריותה אבל אמר עלי לא אלא לא שנא: תניא כוותיה דרבא נדר צדקה ואין הקדש צדקה מאי קאמר לא נדר ולא הקדש צדקה אלא לאו הכי קאמר צדקה הרי היא בבל תאחר ואינה כהקדש דאילו הקדש אסור לאשתמושי ביה ואילו צדקה שרי לאשתמושי ביה אמר רב כהנא אמריתא לשמעתא קמיה דרב זביד מנהרדעא אמר אתון הכי מתניתו לה אנן הכי מתנינן לה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב האומר סלע זו לצדקה מותר לשנותה בין לעצמו בין לאחר בין אמר עלי בין אמר הרי זו: ת"ר *) סלע זו לצדקה עד שלא באתה ליד גבאי מותר לשנותה משבאתה ליד גבאי אסור לשנותה אִיני

*) תוספתא דמגילה פ"ב

תני חדא עובד כוכבים שהתנדב לבדק הבית אין מקבלין ממנו כו'. וא"ת וליתני הא ר' מאיר הא ר' יהודה וי"ל דא"כ קדושה ואיכא קדושה מיבעיא ליה יט] דאין מקבלין הימנו לבדק הבית [משמע דקדושה היא] ומשמע דתרוייהו סברי כר' יהודה: **הא** לבתחילה הא לבסוף. רש"י פי' לבתחילה שייך רפיון ידים ולבסוף לא שייך רפיון ידים ועוד פירש רבינו לבתחילה בתחילת הבנין יש לחוש פן יחזרו בהם ויערערו לומר יש לנו חלק בבית המקדש לבסוף דבר מסויים אין מקבלין פן יהיו לשם ולתפארת דבר שאין מסויים מקבלין דלא שייך תו ערעור הואיל ונבנה ב"ה כבר וניחא בזה הא דקאמר בסמוך שאני מלכותא דלא הדרא וליכא למיחש לערעור: כ] **תני** חדא עובד כוכבים שהתנדב לבדק הבית. והא דלא מוקי לה כתנאי דר' יהודה ור' מאיר וכגון דליכא רפיון ידים כגון מן המלך דאם כן לא הו"ל למימר מקבלין ואין מקבלין אלא קדושה ואיכא קדושה מבעיא ליה:

כגון אמה כליא עורב. פי' הערוך זה לשונו לפי שבמקדש ראשון היתה קדושתו בכל הקהל והיתה שכינה שרויה בו ולא היו עופות פורחין עליו אבל במקדש שני פחתו כא] א) מטעמא דאין קדושתו כקדושת ראשון שמא יפרחו העופות על המקדש וישליכו שם דבר טמא עשו צורה להבריח העופות מגג ההיכל וקראו אותו כליא עורב כלומר זאת מונעת העורבים מלפרוח בגג ההיכל וזו צורה כדרך שעושין עכשיו שומרי זרעים עד כאן לשונו ויש מקשה ג) כב] דאמר במועד קטן (דף ט.) גבי שלמה איבעי ליה לשיורי באמת כליא עורב ומשני אמת כליא עורב לורך בנין היא אלמא הוה בבית ראשון וי"ל שהיה שלמה ירא שמא לא תהא עליו קדושה וכשראו שהיה קדוש הסירוהו: **מיתיבי** ואגרת אל אסף שומר הפרדס. והיינו בתחילת הבנין וקשיל בדק הבית מכורש לשון קונטרס ולא נראה דהא כל הבנין משל כורש היה וכמה קראי איכא גם כתיב ומה תשכן כג] אימריא וגו' וכ"ל דודאי מזה אינו מקפיד דהא היה בגזירה כך וביד ישעיה (ישעיה מה) הוא יבנה עירי אבל אל אסף שומר הפרדס היה רחוק מכורש ולא היה שלו ממש אך היה גוזר שיתנו לצורך בדק הבית שהיה מוטל עליהם שהיה מולך בכיפה בהא איכא למיחש או לרפיון ידים או לערעור כדפרישית: **אם** אמר בדעת ישראל הפרשתיה. משמע דעובד כוכבים איתיה בתרומה דנפשיה וכן משמע פרק שני דגיטין (דף כג:) והא דקאמר בזבחים פרק בית שמאי (דף מה.) דליתיה בתרומה דנפשיה לא קשיא דתנאי נינהו בפרק שני דקדושין (דף מא:) דתנן תרומת עובד כוכבים מדמעת וחייבין עליה חומש ור' שמעון פוטר: **יגוד** וישתמש במותר. משמע ע"י שיחתוך הקורה ולא יהנה מאותה חתיכה שכנגד השם דבמקומו מיהא קידש השם ויש ליזהר כשכותבין ס"ת או תפילין וגררו מקום השם שאין לכתוב במקומו:

ואילו צדקה שרי לאשתמושי ביה. משמע ליה דאיירי בין זו בין עלי וכן הפסק כרב נחמן האומר סלע זו לצדקה מותר לשנותה בין לעצמו בין לאחר בין אמר עלי בין אמר זו ולשנותה הייני ללוותה: **משבאת** ליד גבאי אסור לשנותה. ודוקא יחיד אבל בני העיר רשאין כדמשמע בבבא בתרא (דף ח:) ורשאין בני העיר לעשות תמחוי קופה וקופה תמחוי ולשנותה לכל מה שירצו ודוקא לדבר מצוה כדאמרינן בשילהי מגילה (דף כו.) בני העיר שמכרו רחובה של עיר לוקחין בדמיו בית הכנסת כו'

עין משפט נר מצוה

[נ"א דוקא מחוץ לעיר אסור כו' אבל לצורכי העיר מותרין ובגבאי וכו']

סז א מיי' פ"ח מהל' מתנות עניים הל"ו טוש"ע יו"ד סי' רנט סעי' ג [וברב אלפס ב"ב פ"א דף קנח:]

סח ב מיי' שם הל"ז:

סט ג מיי' פ"א מהל' ערכין הל"א:

ע ד מיי' שם הל"ד:

עא ה מיי' פי"א מהל' מלוה ולוה הל"ד טוש"ע חו"מ סי' קז סעי' א:

[ועי' תוס' ב"ק לו: ד"ה יד]

הגהות הב"ח

(א) גמ' מעשה ומייתי להו: (ב) רש"י ד"ה מלוה וכו' למיתה הס"ד ואח"כ מ"ה מלוה כתובה בתורה תשלומי נזק: (ג) ד"ה פטורין וכו' וכל הנך איכא ליהרג:

גליון הש"ס

גמ' אינדב שרגא. עי' נ"ע דף ח ע"א תוס' ד"ה יתיב:

שיטה מקובצת

(א] דכמה דמשתהי מעשה ומייתי: ב] מותר עי' רשב"א סי' תרי"ז: ג] ואיקפד רבה איכא דאמרי שנייה רבה ואקפד רחבה: ד] קצובין אבל לא נידר מפני שאין דמיו קצובין: ה] חייב בתשלומין: ו] תיבת לא נמחק: ז] ואמר ס"א אחד ערכו עלי: ח] ליה מבעי ליה לכדתניא: ט] תיבת כל נמחק: י] דלא פ"א נודר ומעריך ומקדיש לא נידר קתני לא נערך קתני אלא: יא] כי פליגי באם הזיק. גליון וא"ת אמאי לא קאמר דפליגי בנודר ומעריך בפלוגתא דמלוה ע"פ וי"ל משום דר' יוסי הזכיר בדבריו חיוב תשלומין משמע דפליגי רבנן עליה אבל בנודר ומעריך לא איירי מתני' בחיוב תשלומין ואפי' ר' יוסי לא קאמר אלא בנודר ומעריך וחל נדרו וערכו אם יוכל ישלם בחייו. לשון הרא"ש ז"ל: יב] רבה אמר אות א' נמחק: יג] במלוה הכתובה בתורה קמיפלגי ת"ק סבר מלוה הכתובה בתורה לאו כו' ור"י סבר מלוה הכתובה בתורה ככתובה כו': יד] דכמה דמשתהי: טו] הנך יוצא ליהרג תיבת איכא נמחק: טז] דוקא מחוץ לעיר אסור לשנותה אבל לצורכי העיר מותרין: יז] ובגבאי מיירי: יח] נמי אסור לשנותה לדבר הרשות: יט] בתשלומין דמשמע אהזיק לחודיה והשאר נמחק: כ] מיד. נ"א ויגבה מן היורשין ונודר ומעריך איצטריך (כו') דס"ד [כו']: סבר

תוספות

העיר *דוקא טז] ומחוץ לעיר אסור לשנותה (אבל לצורכי העיר מותרין) יז] בגבאי מיירי ובהאי טעמא יש ליישב דאמרי' בריש שור שנגח (ב"ק דף לו:) (חנן בישא) [ההוא גברא] [לחבריה דא"ל] הב ליה פלגא דזוזא אמר הואיל ופלגא דזוזא הוא לא בעינא ניתביה לעניים הדר אמר איזיל ואברי ביה נפשאי אמר [ליה] רב יוסף כבר זכו בה עניים ויש לתמוה היאך היה יכול לחזור בו אפי' לא זכו בה עניים והאמרן בפ"ק דר"ה (דף ו.) בפיך זו צדקה אלא י"ל שהיה רוצה ללוותה ולשנותה ולפורעה לאחר זמן וקא"ל רב יוסף שבאת לידו והוא גבאי ואסור לשנותה א"נ י"ל שהיה סבור דאפי' צדקה ליתא הואיל ולא תפסי בה וקמ"ל רב יוסף דזכו בה עניים כמו מעמד שלשתם*:

*עד שלא באתה ליד גבאי מותר לשנותה. רבינו ברוך פירש מותר לשנותה ממש למצוה אחרת ואם נדר אדם סלע לצדקה לעניים יכול לעשות ממנו מצוה אחרת כל כמה דלא אתאי ליד גבאי אבל לשנאה לשנותה לא משמע כן כך מצאתי כתוב בתוספות הר"ר משה מאוירא מכתיבת אחיו ופירש לא משמע לשנותה למצוה אחרת דלעיל קאמר מותר לשנותה בין הוא בין אחר היינו ללוותה ותו מדאמר והא רבי ינאי יזיף משמע דללוותה קאמר הילכך נראה לומר דללוותה קאמר אבל לשנותה ודאי אסור כי נמי לא באתה ליד גבאי אבל ללוותה קאמר ומשבאת ליד גבאי אסור ללוותה והא דקאמר פ"ק דב"ב (דף ח:) רשאין בני העיר לעשות קופה תמחוי היינו ברשות בני העיר אבל גבאי עצמו אסור ואומר ר"י דהתם רשאין לשנותה שלא לדבר מצוה רק שיהא צרכי צבור ויש ליזהר מללוות מעות צדקה העיר משבאתה ליד גבאי ואפי' ברשות הקהל נמי כיון שאין זה צורכי צבור. כך מצאתי כתוב:

אילימא לדבר הרשות מאי איריא עובד כוכבים אפילו ישראל נמי. הכי נמי מצי למימר מאי איריא לא נשתקע שם בעליה אפי' נשתקע נמי יח]: מנין ליוצא ליהרג ואמר ערכי עלי שלא אמר כלום. ומשום דליתא בדמים ליכא למעוטי דהא איתרבו לעיל (דף ג.) מנוול ומוכה שחין: כי פליגי באם הזיק. ובאם הקדיש לא פליגי שמיד שהקדיש חל הקדש ולא דמיא למלוה אבל יש להקשות אמאי לא פליגי באם נדר והעריך וי"ל דנקט הזיק משום דקתני חייב בתשלומין יט] (משום) [אהזיק] משמע דאהזיק לחודיה פליגי ובנודר ומעריך שמא יחול מיד כ] *אבל גובה מן היורשין ונודר ומעריך איצטריך דס"ד הואיל ואינו נידר ונערך נודר ומעריך נמי אינו קמ"ל דנודר ומעריך ומקדיש כשאר בני אדם:

מיתיבי

גמרא

איני והא רבי ינאי יזיף ופרע שאני רבי ינאי דניחא להו לעניים דכמה א] דמשהי (א) מעשי ומייתי להו ת"ר ישראל שהתנדב מנורה או נר לבית הכנסת אסור לשנותה סבר רבי חייא בר אבא למימר לא שנא לדבר הרשות ולא שנא לדבר מצוה אמר ליה רב אמי הכי אמר רבי יוחנן לא שנו אלא לדבר הרשות אבל לדבר מצוה ב] מותר לשנותה מדאמר ר' אסי אמר ר' יוחנן עובד כוכבים שהתנדב מנורה או נר לבית הכנסת עד שלא נשתקע שם בעליה אסור לשנותה משנשתקע שם בעליה מותר לשנותה למאי אילימא לדבר הרשות מאי איריא עובד כוכבים אפילו ישראל נמי אלא לדבר מצוה וטעמא *דעובד כוכבים הוא דפעי אבל ישראל דלא פעי שפיר דמי שעזרק טייעא אינדב שרגא לבי כנישתא דרב יהודה שנייה רחבא ואיקפד ג] רבא איכא דאמרי שנייה רבא ואיקפד רחבא וא"ד שנייה חזני דפומבדיתא ואיקפד רחבא ואיקפד רבה מאן דשנייה סבר דלא שביח ומאן דאיקפד סבר זמנין דמקרי ואתי:

מתני' *הגוסס והיוצא ליהרג לא נידר ולא נערך *ר' חנינא בן עקביא אומר נערך *מפני שדמיו קצובין ד] רבי יוסי אומר נודר ומעריך ומקדיש ואם הזיק חייב ה]:

גמ' בשלמא גוסס לא נידר דלאו בר דמים הוא ולא נערך דלאו בר העמדה והערכה הוא אלא יוצא ליהרג בשלמא לא נידר דלאו בר דמים הוא אלא לא נערך אמאי ו] לא *דתניא מנין היוצא ליהרג *ואמר ז] ערכי עלי שלא אמר כלום ת"ל כל חרם לא יפדה [ויקרא כז] יכול אפילו קודם שנגמר דינו תלמוד לומר מן האדם [שם] ולא כל האדם ולרבי חנינא בן עקביא דאמר נערך מפני שדמיו קצובין האי כל חרם מאי עביד ליה ח] לכדתניא רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר לפי שמצינו למומתים בידי שמים שנותנין ממון ומתכפר להם שנאמר אם כופר יושת עליו [שמות כא] יכול אף בידי אדם כן תלמוד לומר ט] כל חרם לא יפדה אין לי אלא מיתות חמורות שלא ניתנה שגגתן לכפרה מיתות קלות שניתנה שגגתן לכפרה מנין תלמוד לומר כל חרם: רבי יוסי אומר נודר ומעריך כו': ותנא קמא מי קאמר דלא י] אלא בנודר ומעריך ומקדיש כ"ע לא פליגי יא] כי פליגי באם הזיק תנא קמא סבר אם הזיק אינו חייב בתשלומין ורבי יוסי סבר אם הזיק חייב בתשלומין במאי קמיפלגי אמר רב יוסף במלוה על פה גובה מן היורשין קמיפלגי תנא קמא סבר מלוה על פה אינו גובה מן היורשין ורבי יוסי סבר מלוה על פה גובה מן היורשין יב] רבא אמר דכ"ע מלוה על פה אינו גובה מן היורשין והכא ב) במלוה יג] כתובה בתורה קמיפלגי תנא קמא סבר מלוה כתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא ורבי יוסי סבר ככתובה בשטר דמיא ואיכא דמתני לה אהא ג) היוצא ליהרג הוא שחבל באחרים חייב אחרים שחבלו בו פטורין רבי שמעון בן אלעזר אומר אף הוא אם חבל באחרים פטור שלא ניתן לחזרת עמידת בית דין מכלל

א) [לקמן כ. ב"ק קד:] כ"ב מג. קנו. קעה: בכורות מח: קדושין יג: ב) [לקמן כ. קדושין כט: בכורות מח. מט:] ג) [תוספתא דב"ק פ"ט]

רש"י

רבי ינאי. גבאי הוה ויזיף מעות הצדקה לצורכו ופרע: דכמה יד] דמשהי. רבי ינאי דלית ליה זוזי למפרע ניחא להו לעניים: דמעשה. רבי ינאי לגיבורא ואמר דלית ליה מעות לחלק לעניים וכופה אותם לצדקה ואיכא רווחא לעניים: מנורה. כמשמעה: נר. קרויסוי"ל של כסף או של זהב: מדאמר ר' אסי כו'. כלומר מדנקט ר' אסי עובד כוכבים דפעי וצועק למה שינוס ממה שנתתי מכלל דישראל דלא פעי שרי לשנויי לדבר מצוה דאי בישראל אסור ל"ל למנקט עובד כוכבים: שלא נשתקע שם בעליה ממנה. שעדיין אומרים זו היא מנורה נדבתו של פלוני עובד כוכבים: אסור לשנותה. דפעי: ולמאי. קאמר ר' אסי דאסור לשנותה אילימא כו': שעזרק. עובד כוכבים היה: לא שביח. שעזרק במתא דליפעי שסוחר היה ומחזר בעיירות:

מתני' הגוסס והיוצא ליהרג כו'. מפרש בגמרא טעמא: ר"ח בן עקביא. איוצא ליהרג פליג אבל בגוסס מודה דכתיב (ויקרא כז) והעמיד והעריך אותו וגוסס לאו בר העמדה והערכה הוא: שדמיו קצובין. בפרשה ערכין אבל *אנודר מודה דהא כנמכר בשוק בעי למשיימיה וזה אינו נמכר בשוק כלומר שאין אדם קונהו ויפסיד מעותיו: נודר ומעריך כו'. ובגמרא מפרש מאי קא אתי ר' יוסי למימר הא ת"ק לא אמר אינו נודר שאם אמר דמי פלוני עלי יפטר דהא לא נידר קאמר:

גמ' אלא לא נערך אמאי לא. הרי דמיו קצובין: כל חרם לא יפדה. מי שהוא ראוי ליחרם וליהרג אינו בכלל פדיון: למומתין בידי שמים. כגון האי דכתיב השור יסקל וגם בעליו יומת והך מיתה ליכא למימר בידי אדם דהא אמרי' בפ"ק דסנהדרין (דף טו:) מות יומת המכה רוצח הוא על רציחתו אתה הורגו ואי אתה הורגו על רציחת שורו: שלא ניתנה שגגתן לכפרה. כגון מגדף ומקלל אביו דאם עשה בשוגג אינו בקרבן ולא בגלות: מיתות קלות. כלומר דקלות להך מילתא שניתנה שגגתן לכפרה כגון רוצח דשגגתו גולה ועובד ע"ז ומחלל שבת ובא על הערוה דשגגתו חטאת: כולי עלמא לא פליגי. דודאי נדרו נדר והקדישו הקדש ומעריך את אחרים דהא בר דעה הוא: מלוה על פה. כגון זה שהזיק ולא עמד בדין על כך קודם למיתה (ב): תשלומי נזק כתובין בתורה ומדאורייתא משתעבד ליה בעל כרחיה: ואיכא דמתני לה. להא דרב יוסף ורבה: חייב. דבר דעה הוא: פטורין. דאין לו דמים ועומד הוא ליחבל וכל הנך טו] (ג) *איכא ליהרג בדיני ישראל קאמר: לחזרת

מסורת הש"ס

[חולין קנ.]

[נ"ל אנידר]

[תוספתא פ"א]

[כתובות לג:]

[במשנה שבמשניות איתא מפני שדמיו קצובין אבל אינו נידר מפני שאין דמיו קצובין]

כתובות לג:

[נ"ל ואמר אחד ערכו עלי כ"א בכתובות]

רבינו גרשום

עלי ובין אמר זו מותר לשנותה: צדקה הוי כנדר לעבור עליה בבל תאחר: והא ר' ינאי. דהוה גבאי יזיף לעצמו ופרע אע"ג דבאתה לידו: דכמה דמישתהי. שאינו יכול לפורעה ואין בכיס צדקה מעשה לרבים דלית בו צדקה ומייתי להו לעניים יותר ממה שהוא חייב לכיס והוי הנאה לעניים ולבסוף דאית גביה היה פורעה אבל איניש אחרינא אסור לשנותה מאחר שבאתה ליד גבאי: מנורה. פמוט: לא שנא לדבר מצוה. אפי' לפדיון שבויים: עד שלא נשתקע שם העליה אסור לשנותה (וטעמא דעובד כוכבים כי לא נשתקע בעליה) שאדם זוכר מי הקדישה ואומרין זו מנורה של פלוני: אפי' ישראל נמי. כל זמן שלא נשתקע שם בעליה אסור לשנותה: וטעמא דעובד כוכבים. כי לא נשתקע שמו ממנה דאסור לשנותה אפי' לדבר מצוה דעובד כוכבים מיפעא פעי כשאינו רואה אותה צועק ואומר היכן היא מנורה שהקדשתי: [שעיזרק טייעא גוי סוחר]. שנייה רחבה. לדבר מצוה קודם דנשתקע ממנה שמו: דהא לא שכיח שהולך תדיר לסחורתו ולא חזי לה ולא פעי ודמי כמי שנשתקע שמו ממנה: זימנין דמיקרי ואתי. ולא חזי ליה ופעי: [דלאו בר העמדה והערכה. שאינו יכול לעמוד שהוא כמת וכתיב והעמיד והעריך]: כל חרם לא יפדה. כלומר כל העומד ליהרג לא יפדה ערכו שאינו נערך: ולר' חנינא דאמר נערך. אפי' לאחר גמר דין: לפי שדמיו קצובין בתורה לפי שנים שיש לו: שנותנין ממון ומתכפר להן. שנאמר השור יסקל וגם בעליו יומת מיתה בידי שמים וסמיך ליה אם כופר יושת עליו אלמא אית להו פדיון למומתים בידי שמים: [ת"ל כל חרם לא יפדה. מי שעומד לחרם ליהרג אין לו פדיון. מיתות חמורות שלא ניתנה שגגתן לכפרה כמו מגדף ומכה אביו ואמו: מיתות קלות שניתנה שגגתן לכפרה. כל שאר חייבי מיתות ב"ד] ת"ל כל חרם. מרבה הני ותני: [ות"ק מי קאמר דלא. מי קאמר דאינו נודר מעריך ומקדיש: אלא בהני לא פליגי אלא באם הזיק פליגי]: מלוה על פה. ונזקין הן כמלוה (הכתובה) על פה דלא הוי כתוב גמור הכתוב בשטר: [מלוה הכתובה בתורה דנזק הכתוב בתורה: ככתובה בשטר דמיא. וגובה מן היורשין]: ואיכא דמתני להא דר' יוסף דאמר במלוה ע"פ גובה כו' אהא היוצא ליהרג: שלא ניתן לחזרת עמידת ב"ד. שהואיל ונגמר דינו ליהרג אין חוזרין ומביאין אותו לפני ב"ד בשביל שחבל לפי שאין

מכלל דתנא קמא סבר א] ניתן לחזרת עמידת ב"ד א"ר יוסף במלוה על פה גובה מן היורשין קמיפלגי תנא קמא סבר *מלוה על פה גובה מן היורשין ור"ש בן אלעזר סבר אינו גובה מן היורשין רבה אמר דכ"ע מלוה על פה אינו גובה מן היורשין והכא *במלוה הכתובה בתורה ב] ככתובה בשטר קמיפלגי תנא קמא סבר ככתובה בשטר דמיא ור' שמעון בן אלעזר סבר לאו ככתובה בשטר דמיא מיתיבי **החופר בור ברשות הרבים ונפל עליו שור והרגו פטור ולא עוד אלא שאם מת השור יורשי בעל הבור חייבין לשלם דמי שור לבעליו א"ר אילא אמר רב כשעמד בדין והא הרגו קתני אמר רב אדא בר אהבה כשעשאו טריפה והאמר רב נחמן תני ג] *חנא מת וקברו °והילכתא דייתבי דייני אפומא דבירא תנו רבנן היוצא ליהרג מזין עליו מדם חטאתו ומדם אשמו חטא באותה שעה אין נזקקין לו מאי טעמא א"ר יוסף מפני שאין מענין את דינו א"ל אביי אי הכי אפילו רישא נמי כגון שהיה זבחו זבוח באותה שעה אבל אין זבחו זבוח ד] מאי לא אדתני חטא באותה שעה אין נזקקין לו ליפלוג וליתני בדידה בד"א שהיה זבח זבוח באותה שעה אבל אין זבח זבוח לא ה"נ קאמר בד"א שהיה זבח זבוח באותה שעה אבל אין זבח זבוח נעשה כמי שחטא באותה שעה ואין נזקקין לו:

מתני' האשה שיצאה ליהרג °אין ממתינין לה עד שתלד ה] האשה שישבה על המשבר ממתינין לה עד שתלד האשה שנהרגה נהנין בשערה בהמה שנהרגה אסורה בהנאה:

גמ' פשיטא גופה היא איצטריך ס"ד אמינא הואיל וכתיב °כאשר ישית עליו בעל האשה ממונא דבעל הוא ולא ליפסדיה מיניה קמ"ל *ואימא ה"נ אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן אמר קרא °ומתו גם שניהם לרבות את הוולד והאי מיבעי ליה ו] *עד שיהו שניהן שוין דברי רבי יאשיה כי קאמרת מגם: ישבה על המשבר וכו': מ"ט כיון דעקר גופא אחרינא הוא: אמר רב יהודה אמר שמואל האשה היוצאה ליהרג מכין אותה כנגד בית הריון כדי שימות הוולד תחילה כדי שלא תבא לידי ניוול למימרא דהיא קדמה ומתה ברישא והא קיימא לן דוולד מיית ברישא *דתנן תינוק בן יומו נוחל ומנחיל ז] ואמר רב ששת נוחל בנכסי האם להנחיל לאחין מן האב דווקא בן יום אחד אבל עובר לא דהוא מיית ברישא ואין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב ח] הני מילי לגבי מיתה איידי דוולד זוטרא חיותיה עיילא טיפה דמלאך המות ומחתך ט] להו לסימנין אבל נהרגה היא מתה ברישא והא הוה עובדא ופרכים עד תלת פרכוסי י] *) מידי דהוי אזנב הלטאה דמפרכסת א"ר נחמן אמר שמואל האשה שישבה על המשבר ומתה בשבת מביאין סכין יא] ומקרעים את כריסה ומוציאין את הוולד פשיטא מאי עביד מחתך

*) [ב"ב קמב: נדה מד: חולין כא.]

רש"י

לחזרת עמידת ב"ד. שאין אתה יכול להחזירו לב"ד ולעמוד בדין על מה שחבל שאין מענין את דינו: מכלל דת"ק סבר כו'. בתמיה: והרגו. השור הרג את החופר: פטור. בעל השור: חייבין לשלם. אלמא מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא וקשיא למאן דאוקי פלוגתייהו דרבי יוסי ות"ק דמתני' באם הזיק דא"כ קשיא סתמא אסתמא ואיכא דמותיב הך תיובתא לר"ש בן אלעזר אבל פליאה בעיני היאך יכול להקשות הא ר"ש תנא הוא ופליג: בשעמד בדין. קודם שמת וחייבוהו לשלם לפיכך גובה מן היורשין דכיון דדינו חרוץ לשלם ה"ל כמלוה בשטר: והא תני חנא מת וקברו. השור בבור כגון שהפיל עמו חוליא יב] ואפ"ה חייבין יורשין: והילכתא. הא דקתני יורשין חייבין כגון דייתבי דייני אפומא דבירא וחייבוהו מיד לשלם: מזין עליו. זורקין בשבילו דם חטאתו ואשמו ולא הויא כחטאת שמתו בעליה כל זמן שלא נהרג: חטא בשוגג באותה שעה. שילא ליהרג כגון שאכל חלב וכסבור שומן הוא ואכלו: אין נזקקין לו. שיפרים קרבן ליקרב: מפני שאין מענין את דינו. שימתינו מלהורגו עד שישחטו הזבח ויזרק הדם שעיוי הדין הוא: רישא נמי. דקתני כשחטא קודם לכן מזין עליו הרי ממתינים לו עד שישחט ויזרק: **מתני'** אין ממתינין לה עד שתלד. אלא הורגין ולדה עמה דחד גופא הוא: ישבה על המשבר. קודם שנגמר דינה: ממתינין לה עד שתלד. דכיון דעקר ונע ממקומו גופא אחרינא הוא: נהנין בשערה. ובגמ' מפרש טעמא: אסורה בהנאה. כדקי"ל (פסחים דף כב:) ובעל השור נקי כאדם שאומר לחבירו יצא פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהן הנאה של כלום: **גמ'** לרבות את הולד. קס"ד משניהם יליף מדה"ל למיכתב ומתו והכא ידענא דאין ומתו פחות משנים (א): שניהם. מיותר לדרשה: שניהן שוין. הנואף והנואפת יהו בני עונשין אבל אם היתה היא קטנה והוא גדול או הוא קטן דלאו בר עונשין והיא גדולה ובת עונשין אין הגדול נהרג: ומשני אנו מגם ילפינן: יג] לידי ניוול. שאם יהא חיות בולד יצא לאחר מיתת אמו וניוול הוא: נוחל. אם נפלה לו ירושה בו ביום ובו ביום מת מנחילה לקרוביו מאביו: ואמר רב ששת. האי נוחל ומנחיל ליכא לאוקומי בנכסי אביו דא"כ לא אתיליד איהו הוו ירתי קרוביו נכסי אביו היכא דאין בנים: אלא נוחל בנכסי אמו. אם מתה בו ביום ואפי' הוא מת בו ביום נוחל נכסי אמו ומנחילן מכחו לאחיו מאביו שאינן בני אמו דאי לאו הוא הוו ירתי לה קרוביה ולא אמרי' נפל הוא ואינו בן נחלה: אבל עובר. אם מתה מעוברת לא ירתי לה קרובי העובר דהוא מת ברישא יד]: ומשני ה"מ. דהוא מיית ברישא לגבי מיתה כשהיא מתה מיתת עצמה: ופרכינן וגבי מיתה מי מיית הוא ברישא טו] והא הוה עובדא ופרכים לאחר מיתת אמו: זנב הלטאה. מפרכסת החתיכה ואע"פ שאין בה חיות: ומקרעין את כריסה. דזימנין דמיקרי דהיא מייתא ברישא: מחתך

תוספות

מיתיבי בור ברה"ר. לרבה פריך דאמר לעיל מלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא וכן טז] העתיק ר"ת בספרו ומלי נמי למפרך לרב יוסף דהא סבר נמי שיעבודא לאו דאורייתא אלא יז] פירש דבריו יותר: **אמר** רב אילא א"ר כשעמד בדין. לאו משום קושיא דרבה משני רב הכי שהרי רבה שנים רבות אחר רב היה אלא משום דפרכינן ליה מיניה בפרק גט פשוט (ב"ב דף קעה:) דאמר התם דמלוה על פה אינו גובה מן היורשין ולנפשיה משני: **דיתבי** דייני אפומא דבירא. ומ"מ איצטריך למימר מת וקברו דס"ד דבעינן יבא בעל השור ויעמוד על שורו (סנהדרין דף יט.) קמ"ל דשפיר עמד עליה: **מזין** עליו מדם חטאתו ומדם אשמו. דאין חטאת [ואשם] קריבה לאחר מיתתו אבל עולתו קריבה: **ישבה** על המשבר כו'. פרש"י קודם שנגמר דינה וליתא דאיוצא ליהרג קאי וכל היוצא ליהרג לאחר גמר דין כדמשמע בכל הנהו דמדבר לעיל במתני' בשמעתין וכן משמע בפ' כל הגט (גיטין דף כח:) דמדבר ביוצא לידון ויוצא ליהרג והיינו טעמא דרישא דאין ממתינין משום עינוי הדין (*כלל) כדמשמע פרק אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לה.) דליכא עינוי הדין אלא לאחר גמר דין מדקאמר היכי ליעביד לדייניה במעלי שבתא ולגמר דיניה בשבתא וליקטליה בחד בשבתא נמצא אתה מענה את דינו וכו' ליגמר דיניה בחד בשבתא קא מגשו לטעמייהו ולעינוי לא חיישינן:

הדרן עלך הכל מעריכין

עין משפט נר מצוה

עב א מיי' פי"ב מהל' נזקי ממון הל' כב:
עג ב מיי' פי"ב מהל' סנהדרין הל"ה ופ"ג מהל' שגגות הלי"ב:
עד ג מיי' פי"ב מהל' סנהדרין הל"ד:
עה ד מיי' פ"ד מהל' מאכלות אסורות הלכה כב:
עו ה מיי' פי"ב מהל' סנהדרין הל"ד:
עז ו מיי' פ"א מהל' נחלות הלי"ג וע' בהשגות וכמ"מ ובל"מ סמג עשין לו טוש"ע חו"מ סי' רעו סעיף ה:
עח ז מיי' פ"ב מהל' שבת הלט"ו טוש"ע או"ח סי' של סעי' ה:

נ"א משום עינוי הדין אבל קודם גמר דין ליכא עינוי הדין כלל כדמשמע כו' צ"ק

מסורת הש"ס: [לעיל ו: וש"נ] [לעיל ה: וש"נ] [ב"ב קעה:] [עם הגירסא תנא] [עי' תוס' סוטה כו. ד"ה וזו] [קדושין יז. סנהדרין סו:] ב"ב קמב. נדה מד.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לרבות וכו' פחות משנים ופריך שניהם כצ"ל והד"א:

גליון הש"ס

גמ' והילכתא דייתבי. כעין זה בכ"מ ד' ט ע"ב והלכתא בכפות: מתני' אין ממתינין. ע' סוטה דף כו ע"א תוס' ד"ה מעוברת:

רבינו גרשום

שאין מענין את דינו אלא לאחר שנגמר דינו ליהרג [לאלתר] יהרג משום צער בעלי חיים: אמר רב יוסף במלוה כו': והרגו פטור. בעל השור שלא היה לו לחפור ברשות הרבים: אלא שאם מת. גם השור יורשי בעל הבור חייבין לשלם וקשיא למ"ד מלוה הכתובה באורייתא לאו ככתובה...

שיטה מקובצת

א] סבר שניתן לחזרת: ב] תיבות ככתובה בשטר נמחק: ג] תני רב חנא מת וקברו. א) ס"א כגון דיתבי כו': ד] זבוח באותה שעה מאי: ה] ישבה על המשבר (תיבת האשה ואות ש' ל"ש ונמחק). פרש"י קודם גמר דין ולא נהירא דאיוצאת ליהרג קאי ויוצאת ליהרג היינו אחר גמר דין כדמוכח בגיטין בפ' כל הגט דתנן עיר שהקיפוה כרקום וספינה המטורפת בים והיוצא לידון וכו' אבל עיר שכבשו כרקום וספינה שאבדה בים והיוצא ליהרג נותנים עליו חומרי חיים וכו' ועוד קשה לי נפליג בדידיה (בלא) בישבה על המשבר בין קודם גמר דין ובין לאחר גמר...

עין משפט נר מצוה
נ"ל בערכין

עט א מיי' פ"ב מהל' שבת הל"ח טוש"ע או"ח סי' שכט סעי' ג:
פ ב מיי' פי"ד מהל' אבל הל' כא עיי' כ"מ טוש"ע יו"ד סימן שמט סעי' ג:
א ג מיי' פ"ג מהל' ערכין הל"ג:
ב ד מיי' שם הל"ח [רב אלפס כתובות פ"י דף קיח.]:

מסורת הש"ס

נ"ק מ"ז

ד"ז שייך למטה קודם ד"ה פשיטא

יומא פג.

[בסנהדרין קיב. איתא בעי רב יוסף]
עי' בשאלתות

[פי' יחד ועיין ברש"י דסנהדרין קיב.]

אין כ] *נערכין פחות מסלע וכו'. *פחות מסלע והעשיר לאו דווקא פחות מסלע אלא אפי' נתן כל הערך חוץ מסלע אחד מגלגלין עליו את הכל כא]: ההוא יד הנודר ולא יד הנידר. ואם תאמר מה לי לרבויי נידר דאיצטריך קרא למעוטי וי"ל כיון דכתיב קרא (חמשים) (ויקרא כז) וכל ערכך יהיה בשקל הקדש דלא יהא ערך פחות משקל והשתא ערך חמשים ס"ד דהאי טעמא משום השג יד ידעינן מסברא ואזלינן בתר הנידר קמ"ל קרא דאשר תשיג יד הנודר דלא אזלינן בתר הנידר: בעידנא דיהיב לראשון לית ליה. תימה דבעידנא דנדר לראשון היה לו ה' סלעים ואיך מפטר כשנתן להם אחת התנן פרק השג יד (לקמן דף יז:) היה עשיר פי' בשעת הנדר והעני כשבא לפרוע לכהן או עני כשנדר ולא נתן כלום והעשיר נותן ערך עשיר ואומר רבינו דהך דלקמן דוקא שהעריכו הכהן בעודו עשיר ולכך כשהעני שוב נותן ערך עשיר אבל אם נדר כשהוא עשיר ולא הוערך והעני נותן ערך עני ובשמעתין הכי הוא נתן ד' לשניה שהכהן העריכו תחילה על השניה וחזר והעריכו על הראשון ונתן על פיו אחד על הראשון ולכך נפטר ממנה דלא הוערך עליה בעוד שהיו בידו החמש סלעים:

כיון

מחתך בבשר בעלמא הוא. ואין חיוב אלא בחובל בחי דמוליא דם: (נהגין בשערה. רגילות היו נשים כששערן מועט לקשור שיער נשים נכריות לשערן והוא פיאה נכרית): פיאה. (א) קליעה: *מת אסור בהנאה. דכתיב ותמת שם מרים וגמר שם שם מעגלה ערופה במסכת ע"ז באין מעמידין (דף כט:): בפיאה נכרית. לאו שערה ממש קאמר אלא שהיתה לה פיאה משיער אשה אחרת קשורה לשערה [דרגילות היו נשים כששערן מועט לקשור שיער נשים נכריות לשערן והוא פיאה נכרית] ואמרה תנו אותה לבתי וקמ"ל מתני' דאע"ג דקשורה לה כיון דאמרה תנו גליא דעתה דלא ניחא לה דתיהוי כגופה לאיתסורי טו] בהדיה וכנטולה מחיים דמיא: שער נשים צדקניות. של עיר הנדחת שלא הודחו עמה מהו ואמר רבא התם טז] בחלק (דף קיב.) פיאה נכרית שקשרה הנדחת לשערה קא מיבעיא ליה אי כגופה היא וניצול יז] אי כממונה וקי"ל (שם) צדיקים שבתוכה יוצאין ממנה ערומים וכל ממונם נשרף דכתיב ואת כל שללה תקבוץ וגו' אלמא מספקא ליה אי כגופה אי לאו כגופה ותיפשוט ליה מהכא דגופה הוא דטעמא דאמרה תנו כו': קשיא ליה לר"נ. הא דמוקמינן למתניתין בפיאה נכרית והא דומיא דבהמה קתני וכו': אלא א"ר נחמן. לעולם שערה ממש ודקשיא לך איסורי הנאה ניהו ל"ק דשיער המת לא מיתסר בהנאה דלא דמי לשיער בהמה שנהרגה דאשה מיתתה אוסרתה ושיער לאו בר מיתה הוא שאין עשוי להשתנות אבל בהמה גמר דינה אוסרתה כדאמר בפסחים בפ' כל שעה (דף כב:) ממשמע שנאמר סקל יסקל השור איני יודע שהוא נבילה ואסורה באכילה ומה ת"ל לא יאכל את בשרו מגיד שאם שחטו לאחר גמר דינו אסור ואין לי אלא באכילה בהנאה מנין כו' והילכך כל דמחובר בה בשעת גמר דין מיתסר בהדה: תני לוי כוותיה דרב. דמוקים לה בדאמרה תנו ובפיאה נכרית: מתה. ולא אמרה תנו אין נותנין כו': פשיטא. דמש"ה אין נותנין שהמת אסור בהנאה אלא ודאי ה"ק שנויי המת כגון פיאה נכרית אסורין בהנאה ולהכי קתני להאי מפני משום דקא בעי לגלויי עלה דלאו בשערה ממש קא מיירי: בהמה שנהרגה אסורה בהנאה. אפי' שערה:

הדרן עלך הכל מעריכין

תורה אור

מחתך בבשר הוא אמר רבה לא נצרכה להביא סכין דרך רשות הרבים ומאי קמשמע לן דמספיקא מחללינן שבתא *תנינא א'מי שנפלה עליו מפולת ספק הוא שם ספק אינו שם ספק חי ספק מת ספק כנעני ספק ישראל מפקחין עליו את הגל מהו דתימא התם הוא דהוה ליה חזקה דחיותא אבל הכא דלא הוה ליה חזקה דחיותא מעיקרא אימא לא קמ"ל א]: האשה שנהרגה וכו': ואמאי איסורי הנאה נינהו אמר רב באומרת ב] ב'תנו שערי לבתי אילו אמרה תנו ידי לבתי מי יהבינן לה אמר רב בפאה נכרית טעמא דאמרה תנו הא לא אמרה תנו גופה הוא ומיתסר והא מיבעיא ליה לר' יוסי בר' חנינא דבעי *ר' יוסי בר' חנינא שער נשים צדקניות מהו ואמר רבא בפאה נכרית *(לא) קמיבעיא ליה כי קמיבעיא ליה לר' יוסי בר' חנינא דתלי *בסיכתא הכא דמחבר בה טעמא דאמרה תנו הא לא אמרה תנו גופה הוא ומיתסר: קשיא ליה לרב נחמן בר יצחק והא דומיא דבהמה קתני מה התם גופיה אף ה"נ גופיה אלא א"ר נחמן ג] °זו מיתתה אוסרתה וזו ד] גמר דינה אוסרתה תני לוי כוותיה דרב תני לוי כוותיה דר"נ בר יצחק תני לוי כוותיה דרב האשה שיוצאה ליהרג ואמרה תנו שערי לבתי נותנין ה] מתה אין נותנין מפני שהמת אסור בהנאה פשיטא אלא שנויי המת אסור בהנאה תניא כוותיה דרב נחמן בר יצחק האשה שמתה נהנין בשערה בהמה שנהרגה אסורה בהנאה ומה הפרש בין זה לזה זו מיתתה אוסרתה וזו גמר דינה אוסרתה:

הדרן עלך הכל מעריכין

אין ו] *ג'נערכין פחות מסלע ולא יותר על חמשים סלע כיצד נתן סלע והעשיר אינו נותן כלום פחות מסלע והעשיר נותן חמשים סלע היו ז] בידיו חמש סלעים ר"מ אומר אינו נותן אלא אחת וחכמים אומרים נותן את כולן אין ח] נערכין פחות מסלע ולא יותר על חמשים סלע: גמ' אין נערכין פחות מסלע מנלן דכתיב °וכל ערכך יהיה בשקל הקדש *כל ערכין שאתה מעריך לא יהו פחותין משקל ולא יתר על חמשים סלעים דכתיב חמשים: היו ט] בידיו חמשה כו': מ"ט דר"מ כתיב חמשים וכתיב שקל או חמשים או שקל ורבנן ההוא לכל ערכין שאתה מעריך לא יהו פחותים משקל הוא דאתא י'היכא דאית ליה אמר קרא °אשר תשיג יד הנודר והרי ידו משגת ור"מ ההוא יד הנודר ולא יד הנידר הוא דאתא ורבנן לאו ממילא שמעת מינה דהיכא דידו משגת שקול מיניה א"ר ארא בר אהבה היו יא] בידיו ה'חמש סלעים ואמר ערכי עלי וחזר ואמר ערכי עלי יב] ונתן ארבע לשניה ואחד יג] לראשונה יצא ידי שתיהן מ"ט *) ב"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה בעידנא דיהיב לשניה משעבד לראשונה יד] בעידנא דיהיב לראשונה תו לית ליה

*) [כתובות נ. נד. ב"ק לג.]

ויקרא כז

שם

נתן

אין יח] *) נערכין פחות מסלע. שאפי' עני יט] הנדור בהשג יד לא יתן פחות מסלע: ולא יותר על חמשים. דזהו גדול שבערכין הכתובין בפרשה: נתן סלע. בן עשרים שערכו חמשים והיה עני ונתן סלע לערכו דעני נידון בהשג יד והעשיר פטור: נותן חמשים. דבנתינה קמייתא לא יצא ידי ערכו ועדיין ערכו עליו ועני המעריך את עצמו והעשיר קודם נתינה נותן ערך עשיר כדילפינן לקמן בפ' השג יד (דף יז:): היו בידיו חמש סלעים. עני בן עשרים שהעריך עצמו והיה לו ה' סלעים: גמ' ההוא לכל ערכין שאתה מעריך הוא דאתא. שאפי' עני שבעניים לא יתן פחות ומיהו היכא דאית ליה טפי יהיב דכתיב על פי אשר תשיג: יד הנודר ולא יד הנידר. שעני שהעריך את העשיר נותן ערך עני: לאו ממילא שמעינן מינה כו'. אע"ג דקרא להכי אתא ולא יד הנידר מיהו על פי אשר תשיג כתיב וממילא שמעת דהיכא דידו משגת שקול מיניה: ונתן ד' לשניה. על פי כהן יצא ידי שניהן ואפי' לרבנן הואיל ויהב לשניה ברישא: מה שגבה גבה. והילכך כי יהיב לראשונה כל מה דאית ליה יהיב לה ולשניה ליכא למימר אמאי לא יהב כולהו חמש משום דבעידנא דיהב לשניה משתעבד לה לראשונה דהא אפילו מאי דיהיב לה לאו דידה הוא:

*) נ"ל בערכין. נ"ק

נתן

שיטה מקובצת
א] קמ"ל. ותימה דמשמע דכיון דיושבת על המשבר מחזקינן הולד בחי ובאהלות תנן דוקא יצא ראשו אין נוגעין בו וי"ל דהכי מיירי נמי ביצא ראשו ולכך מחללין עליו את השבת. תוס'. (וא"ה עי' לעיל במ"ש בתוס' הרא"ש בד"ה ישבה על המשבר עכ"ה): ב] באומרת. עי' תשובת הרשב"א סי' ש"ל: ג] זו מיתתה אוסרתה. ושיער מיתתה אינו אוסרתו דלאו בר מיתה היא דאין עתידה להשתנות ומהאי טעמא ניחא מה שמקשים בב"ק אמאי איצטריך שור ולא אדם למעוטי אדם מבור תיפוק ליה מוהמת יהיה לו מי שהמיתה שלו לאפוקי אדם שאין המת שלו שהרי המת אסור בהנאה דגמרי' שם שם מעגלה ערופה ומהאי טעמא ממעיט התם שור פסולי המוקדשים שנפל לבור דפטור ולפי שמעתין ניחא כיון דשערו מותר הוי שפיר המת שלו. תוס': ד] גמר דינה אוסרתה. מכאן משמע דלא כפר"ת דאמר שור הנסקל מותר לחרוש בו אפילו לאחר גמר דינו ואינו אסור אלא לשחוט ולהנות ממנו לאחר מיתה והכא משמע דגמר דינו אוסרתו אפי' מחיים ומשמע דהלכה כרב נחמן בר יצחק. תוס'. עי' בתוס' סנהדרין דף פ: ה] מתה אין נותנין. משמע דהיינו כי לא אמרה דאי אמרה מה לי מתה ומה לי יוצא ליהרג וה"ה דהמ"ל או כולה במיתה או כולה ביוצא ליהרג תוס': פשיטא אלא שנויי המת כו'. גליון והקשה הר"ר אלחנן הא איצטריך לאשמועינן דשער המת אסור בהנאה כגוף המת לאפוקי מדרב נחמן וי"ל דאי לא אתא לאשמועינן אלא הא הו"ל למיתני הכי האומרת תנו שערי לבתי אין נותנין מפני שהוא כגופה. הרא"ש ז"ל: ו] אין בערכין פחות. אות נ' נמחק: ז] היו בידו חמש אות י' נמחק: ח] אין בערכין פחות אות נ' נמחק: ט] היו בידו חמשה אות י' נמחק: י] דאתא אבל היכא: יא] היו בידו חמשה אות י' נמחק: יב] עי' בהשמטות בסוף המסכת: יג] לראשונה ס"א הך חדא: יד] עי' בהשמטות בסוף המסכת: טו] כגופה לאתסורי בהדה: טז] התם בפ' חלק: יז] וניצול עמה אי: יח] אין בערכין: יט] עני הנדון אות ר' נמחק: כ] אין בערכין פחות: כא] הכל. גליון והכי תניא בתוספתא היה בידו סלע ונתן הימנו ג' דינרין ולא הספיק ליתן דינר האחד עד שהעשיר מגלגלין עליו את הכל שאילו מתחילה נתנו היה פטור היו בידו שלשים סלעים ונתן מהן כ"ט ולא הספיק ליתן האחד עד שהעשיר מגלגלין עליו את הכל. לשון הרא"ש ז"ל:

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה נהגין בשערה וכו' נכרית פאה קלועה הס"ד ואח"כ מ"ה איסורי הנאה דמת אסור בהנאה:

גליון הש"ס
גמ' זו מיתתה אוסרתה. עי' ב"ק דף י ע"א תוס' ד"ה שהשור:

רבינו גרשום
מחתך בבשר הוא. כלומר כיון דמתה לית (לן) בה משום חבורה: [בהמה שנהרגת אסורה בהנאה. כדתרצינן מבעל השור נקי]: איסורי הנאה נינהו מת. דיליף שם שם מעגלה ערופה: בפאה נכרית. שער של אשה אחרת שלא היתה מחוברת לשערה ואותו שער מותר בהנאה: שיער נשים צדקניות. של עיר הנדחת דאמרי' התם צדיקים שבתוכה גופן פלט וממונם אבד ואמר רבא בפאה נכרית קא מיבעיא ליה אי הוי כממון ולא גופה הוא או דילמא כיון דמחבר ליה הוי כגופה. ודאי] אי מחובר לה. לא קא מיבעיא לית דוראי כגופה ופלט כי קא מיבעיא ליה דתלי [הפאה] בסיכתא: טעמא דאמרה תנו. הוי כמופרש ממנה: מה התם גופה. דבהמה אין לה פאה נכרית אף הכא באשה בשערה דגופה קא מיירי ולא בפאה נכרית: אלא אמר רב נחמן. היינו טעמא דנהנין בשערה דזו אשה מיתתה אוסרתה דאפי' אינה נהרגת [אלא] מתה כדרכה נאסרת בהנאה וכי קא אסרה מידי דהוי גופה ממש דמשתנה מחמת מיתה שערה אינה משתנה הילכך כי אמרה קודם מיתה תנו הוי כמופרש ממנה ונהנין: וזו. בהמה: גמר דינה אוסרתה. בהנאה ולא מיתתה הילכך משעה שנגמר דינה [נגמר דינה אכולה] אגופה ואשערה הילכך אין נהנין בשערה: שנויי המת אסור בהנאה. אלמא בפאה נכרית קא מיירי: ותניא כותיה דרב נחמן דבשערה דגופה ממש קא מיירי: סליק פירקא

אין בערכין פחות מסלע. אין נוטלין לעולם מן המעריכין פחות מסלע ולא יותר על חמשים סלע: [כיצד. אמר ערכי עלי חמשים סלע ולא היתה ידו משגת אלא לסלע אחד ונתנו נפטר מן הערך אע"פ שהעשיר אינו נותן כלום. אבל אם נתן פחות מסלע והעשיר נותן חמשים סלע]: היו בידו חמש סלעים. וערכו היה חמשים: ר' מאיר אומר אינו נותן אלא אחד. הואיל ואין ידו משגת לכל הערך: כל ערכין שאתה מעריך. סתם לא יהו פחות משקל ואינו נפטר עד שיתן סלע שלם כדאמרינן לעיל דהא כתב שקל בערך המועט וכתיב חמשים בערך המרובה: [היכא דאית ליה. יהיב מה דאית ליה דכתיב אשר תשיג יד הנודר: ור' מאיר. האי אשר תשיג יד הנודר אשר תשיג אתי למעוטי יד הנידר דעני שהעריך את העשיר נותן ערך עני מה שידו משגת ולא אזלינן בתר נידר]: ולאו ממילא [שמעת מינה כו'].כלומר דתרווייהו ש"מ [ש"מ] דיד הנודר ולא יד הנידר וש"מ מדאמר אשר תשיג דהיכא דידו משגת שקלינן מיניה כל מה שיש לו: [ונתן ארבע. לערך שנייה ואחת לראשונה:בעל חוב מאוחר.ההיא ערך (ההיא ערך) אחרון היינו בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה. כלומר כולהי הנו משעבדי לראשונה אי לאו דקדמה שנייה ומה שקדמה .גבתה זכתה בו הך חדא דשיירה משעבדא לראשונה ובעידנא דיהב לראשונה חד יצא דתו לא אית ליה דאין ידו משגת יותר הילכך יצא ידי שתיהם:

בבת

נתן ארבע לראשונה ואחת לשניה ידי שניה יצא ידי ראשונה לא יצא כולהו משעבדן לראשונה בעי רב אדא בר אהבה היו בידו חמש סלעים ואמר שני ערכי עלי א] בבת אחת מהו כיון דבבת אחת נדר כי הדדי תפסן יהיב תרתי ופלגא להאי ותרתי ופלגא להאי או דלמא כולהו ב] חזיא להאי וכולהו חזיא להאי תיקו: אין בערכין פחות מסלע ולא יתר כו': הא תו למה לי הא קמשמע לן פחות מסלע הוא דליכא הא יתר על סלע איכא יתר על חמשים הוא דליכא הא פחות מחמשים איכא וסתמא ג] כרבנן: **מתני'** אין פתח בטועה פחות משבעה ולא יתר על י"ז: **גמ'** ת"ר טועה שאמרה יום אחד טמא ראיתי פתחה שבעה עשר שני ימים טמא ראיתי פתחה שבעה עשר שלשה ימים טמא ראיתי פתחה שבעה עשר ארבעה ימים טמא ראיתי פתחה ששה עשר חמשה ימים טמא ראיתי פתחה חמשה עשר ששה ימים טמא ראיתי פתחה ארבעה עשר שבעה ימים טמא ראיתי פתחה שלשה עשר ד] שמונה ימים טמא ראיתי פתחה שנים עשר תשעה ימים טמא ראיתי פתחה אחד עשר עשרה ימים טמא ראיתי פתחה עשרה אחד עשר פתחה תשעה שנים

רש"י

נתן ארבע לראשונה. שהעריכו הכהן על הראשונה תחילה לא יצא ידי ראשונה דבעי למיתב כל מה דבידיה כרבנן ואם חזר והעשיר נותן את כל הערך דנתינה קמייתא לאו כלום היא: כולהו חזיא להאי כו'. ועדיין אחד מן הערכין עליו: הא יותר על סלע איכא. אף על גב ה] דליכא חמשים סלע דאם היו בידו חמש סלעים נותן כולם דהיינו יותר על סלע ופחות מחמשים וסתמא כרבנן דלר' מאיר ליכא השג יד שיהא יותר על סלע ופחות מחמשים במי שערכו חמשים ו] [אלא או חמשים] או סלע: **מתני'** פתח. תחילת נדות שזה דין נדה דאור[illegible] ראתה היום מונה ששה והוא ראתה שנים מונה חמשה והן ואפילו ראתה כל שבעה ופסקה לערב טובלת ומשמשת ומיום שביעי ואילך הויין ימי זיבה אחד עשר יום שאם ראתה בהן יום אחד או שנים שומרת יום כנגד יום וטובלת ואם ראתה בהן ג' רצופין הויא זבה גמורה וטעונה ספירה ז' נקיים וקרבן ואם משכו ימי זובה חדש או שנה אינה חוזרת לתחילת נדות עד שתשב שבעה נקיים ישבה ז' נקיים וראתה הויא תחילת נדה ומונה ששה והוא חוזרת לענינה ככל המפורש ז] ואם לא ראתה באותן י"א יום ג' רצופין אינה זבה וכשתראה אחרי כן בין ראתה סמוך בין שהרחיקה ראייתה הויא תחילת ח] נדה ואפילו תראה שלשה רצופין אינה מונה אלא ארבעה והן שאין ימי זוב אלא באותן י"א יום שבין סוף ט] נדה זה לתחלת נדה הבאה וכן מפורש בהלכה אחרונה של מסכת נדה (דף עב.): אין פתח בטועה פחות משבעה. טועה שראתה היום ואינה יודעת אם בימי נדתה עומדת אם באותן אחד עשר יום של זיבה אין חוזרת לפתח נדותה בפחות מז' נקיים: ולא יותר על י"ז. נקיים כדמפרש בגמ': **גמ'** תנו רבנן טועה שאמרה יום אחד טמא ראיתי. היום ואינה יודעת אם בימי תחילת נדות הוא וצריכה למנות ששה והוא אם באותן אחד עשר ימי הזוב הוא ואינה צריכה לשמור אלא יום כנגד יום: פתחה שבעה עשר. שאם לא תראה עד לאחר י"ז לבד מיום זה אז חוזרת לפתח נדותה למנות ששה והוא דממה נפשך לאחר י"ז לבד מיום זה יצתה מספק של ימי הזוב דאם יום זה שראתה מתחילת ימי זיבה היה כיון שכלו י"א יום יצתה ימי הזוב והרחיקה ראייתה שלא ראתה עד לאחר י"ז ותחילת נדה היא ואפילו אם תאמר שיום זה תחילת נדה י] היא אעפ"כ יצתה ימי הזוב שהרי עברו ששה להשלמת ימי נדותה ואחד עשר שבין נדה לנדה הרי י"ז ולאחר י"ז כשראתה תחילת נדה היא אבל אם תראה ביום י"ז לא יצתה מן הספק אם יום נדה הוא או יום זיבה דיש לומר שמא יום זה שבאת לפנינו כשראתה ראשון לימי נדה היה ויום י"ז שראתה בו סוף אחד עשר יום שבין נדה לנדה הוא ואינה צריכה שימור יא] או שמא יום ראשון שבאתה לפנינו מימי זיבה הוא וכשכלו י"א יום יצתה מימי הזוב ויום י"ז שראתה בו תחילת נדה הוא וצריכה למנות ששה והוא וכל שכן אם תראה קודם י"ז ובספיקא זו תעמוד לעולם עד שתשב י"ז נקיים וכל זמן שהיא בספיקה זו מקולקלת היא מאד שלעולם נחמיר עליה מספק שכשתראה יום אחד בתוך אלו יב] ימי שבעה עשר נאמר תחילת נדה יג] וצריכה ששה והוא וכשתראה שלשה רצופין נאמר ימי זוב הן וצריכה שבעה נקיים וקרבן מספק ואינו נאכל אבל לאחר י"ז אין להחמיר דודאי תחילת נדה ואם תראה שלשה רצופין תמנה ארבעה והן ולבסוף שבעה אם תראה תשמור יום כנגד יום *)ויום יד] שלשה תהא זבה: שני ימים טמא ראיתי פתחה י"ז. לבד משני ימים הללו שאם לא תראה טו] עד לאחר י"ז תחילת נדה היא ממה נפשך אם שני ימים הללו מימי הזוב הרי כלו להם ימי הזוב לתשעה ימים אחר השנים וכשהרחיקה וראתה לסוף י"ז תחילת נדה ואם תחילת נדה טז] היא הרי כלו להם ימי נדות וזוב לסוף ששה עשר יז] אחר השנים שימי נדות וזוב אינן אלא י"ח וזו שלא ראתה עד לאחר י"ז שהוא יום עשרים לתחילת ראיית הספק יח] נדה היא אבל אם תראה ביום י"ז וכל שכן קודם לכן לא יצתה מן הספק דשמא אלו שני ימים תחילת נדה היו ולסוף ששה עשר אחר השנים כלו ימי נדות וזוב וזו שראתה ביום י"ז תחילת נדה היא או שמא יט] אחד משני הימים סוף י"א של זיבה היה והשני תחילת נדה ולא כלו ימי נדות וזיבות עד לאחר י"ז וזו שראתה ביום י"ז סוף זיבה היא והרי היא בספק וכל שכן אם תראה קודם כגון אם תראה ביום י"ג וי"ד עומדת בספק דשמא ב' ימים הללו שבאתה לפנינו סוף ימי זוב היו וזו שלא ראתה שוב עד יום י"ג תחילת נדה היא או שמא שני הימים תחילת נדה היו ויום י"ג זה שמיני של ימי הזוב הוא ותשמור יום כנגד יום וכן בספק זה היא לעולם עד שתשב י"ז נקיים: שלשה ימים טמא ראיתי פתחה י"ז. כמו שפירשתי אבל קודם לכן כגון י"ז עצמו עומדת בספק וי"ל שמא שני ימים מהשלשה היו סוף זיבה והשלישי תחילת נדה ויום י"ז זה סוף זיבה הוא או שמא כולן השלשה תחילת נדה היו ולסוף ט"ו לבד מהשלשה כלו ימי נדות וזוב ויום י"ז זה תחילת נדה הוא אבל ליום י"ח יצתה מן הספק ממה נפשך: ארבעה ימים וכו' פתחה ששה עשר. שאם לא תראה עד לאחר ששה עשר לבד מהנך יצתה מן הספק ממה נפשך אם תחלת נדה היו הרי כלו ימי נדות וזוב לסוף י"ד אחר ד' הללו ואם ימי זוב היו כל שכן שכלו קודם ששה עשר ועכשיו תחילת נדה היא וא"ת שנים מהן היו סוף זיבה והשנים תחלת נדה אעפ"כ לסוף ששה עשר כלו ימי נדות וזוב והא ליכא למימר שמא השלשה סוף זיבה היו והרביעי תחילת נדה ולא כלו עד סוף י"ז דאם השלשה היו סוף זיבה כשראתה בד' אינה תחילת נדה דכיון שראתה ג' רצופין בימי זיבה זבה היא ולא תצא לעולם מידי זיבה להיות תחילת נדה עד שתשב שבעה נקיים כדכתיב (ויקרא טו) ואם טהרה מזובה וספרה וגו' ולאחר שישבה שבעה נקיים חוזרת לתחילת נדותה אבל אם תראה קודם לכן אפילו ביום ששה עשר איכא לספוקה בסוף זיבה ותחילת נדה דשמא שנים מהארבעה היו סוף זיבה והשנים תחילת נדה ויום ששה עשר סוף זיבה או שמא כ] הארבעה היו תחילת נדה או סוף זיבה וכבר יצתה מימי נדות וזוב: ה' ימים טמא ראיתי פתחה ט"ו. ממה נפשך לאחר ט"ו תחילת נדה היא אם תראה אבל יום ט"ו עצמו אם תראה בו הויא ספק דשמא שנים מהחמשה היו סוף זיבה והשלשה ימי נדות ועדיין יום ט"ו זה סוף ימי הזוב הוא וכן כולה ברייתא מספקינן כא] לה שנים הראשונים בסוף זיבה והאחרונים מן הנדות אבל טפי מהכי ליכא לספוקי דהא אמרת ג' מהן סוף זיבה תו לא הוו אחריני ימי נדות כל זמן שלא ישבה ז' נקיים והשתא כי חזיא לאחר שישבה את ז' הימים הנקיים תחילת נדה היא:

*) נ"א ואם תראה שלשה. יעב"ץ

תוספות

כיון דבבת אחת נדר כי הדדי תפסן. והלכך כשבא כהן להעריכו יש לומר שיתן תרתי ופלגא להאי וכן לאידך או דלמא כולהו חזו ואין לו לכהן לומר רק שיפרע כל הה' סלעים לאחת דלאחת נשתעבדו ולא לשנים ואי יהיב תרי ופלגא להאי ותרי ופלגא להאי לא יצא ידי שתיהם שהרי הדין שיתנם לאחת לבד הלכך בעידנא דיהיב הה' לתרוייהו כולהו משועבדים לאחת והוי כמו נתן ד' לראשון וצ"ל דמיירי שמעריכו על שתיהן ביחד דאי בזה אחר זה לא גרע מנתן לשניה וחזר ונתן על ראשון דהא ודאי בעלי חובין שוים כב] וגם מה שגבה לא גרע מאילו היה מאוחר:

פתחה י"ז. פירוש י"ז טהורים ואם תראה בי"ח נדה ודאי אבל אם תראה בי"ז שמא ראיית זבה היא דביום שראתה היתה תחילת נדה ויום י"ז הוא יום אחרון של י"א יום של זיבה:

שלשה ימים טמאים. שמא ב' ימים ראשונים מי"א יום ויום ג' ראשון לנדה הלכך צריכה י"ז ד' ימים פתחה ט"ז ממ"נ דאם נאמר דג' ימים קמאי *מי"א וז' אם כן משעברו עליה שבעה ימי ספירתה באה לפתח נדותה דליכא למימר דיום אחרון של הד' ימים התחיל נדותה דזה אי אפשר דכיון שהיא זבה גדולה לעולם לא תהיה נדה עד אחר ספירת ז' ימים ימי טוהר דזיבה הלכך ליכא להבחין פתח נדותה כי אם נומר דשמא שנים קמאי מימי זיבה ולא התחיל נדותה עד יום שלישי ועברו עליה שני ימים מנדותה וכשימלאו לה חמשה ימים להשלים נדותה ועוד י"א דהיינו ט"ז ימים תמלא פתח נדותה: ולא

*נ"ל מי"א יום א"כ כו' נ"ק

רבינו גרשום

ידי ראשונה לא יצא. דכולהו הוו משעבדי לראשונה ידי שניה יצא דתו לא הוה אית ליה]: או דלמא כולהו חזיא להאי. ערך: וכולהו חזיא להאי. ערך ולא יצא ידי שניהם: [הא יותר על סלע איכא ופחות מחמשים איכא. כלומר דיהב מאי דאית ליה והא סתמא הוא כרבנן דאמרי נותן את כולם: אין פתח בטועה פחות מז' ולא יותר על י"ז. כלומר אשה שראתה דם וטועה היא שאינה יודעת אם בתוך ז' ימי נדתה היא אם בתוך י"א יום מימי זיבתה היא. שי"א יום הן בין נדה לנדה שבהן תהא שומרת יום כנגד יום או זבה גמורה כשהיא רואה בהן ג' ימים רצופין הויא זבה גמורת וצריכה ז' נקיים וקרבן אבל לא תראה בהן אלא יום אחד תשמור אחריו יום נקי כנגדו וטובלת לערב ותטהר ואפילו ראתה ב' ימים אע"ג דהויא זבה קטנה תשמור אחריהן יום ג' ותטבול לערב השלישי אבל אשה נדה ודאי תותרה אחר שבעה שאם ראתה דם ביום ראשון מונה ששה והוא וכן אם ראתה ב' ימים (אע"ג דהויא זבה קטנה תשמור אחריהן יום ג' ותטבול לערב השלישי אבל לערב) מונה חמשה והם וכן אפילו ראתה ששה מונה אחד והם וטהורה. ומשמיני ועד י"ח הם י"א יום לתורת זיבה כמו שפירשנו. מי"ח ואילך שוב פסקו ימי זיבה וחוזרין ימי נדה. אבל אם לא ראתה אלא ג' ימים בסוף אחד עשר סופרת אחריהן ז' נקיים אפילו חוץ לי"א יום מי"ח ואילך. אבל כשהיא טועה וראתה ואינה יודעת אם היא בתוך ימי נדתה או בתוך ימי זיבתה לעולם לא תצא מספיקה שתחזור לפתח נדתה ודאי עד שתפסוק ז' נקיים חוץ שיעור הפחות שיש לה וכן לא תמשוך ספיקתה יותר מי"ז יום שלאחר שתפסוק י"ז ימים נקיים תחזור להיתירה הראשון לפתח נדה ודאי ומפרש כיצד טועה שאמרה יום אחד טמא ראיתי ואינה יודעת אם בימי נדתה היא אם בימי זיבתה] פתחה י"ז. כלומר לא תחזור לפתח נדתה ודאי עד שתפסוק י"ז ימים נקיים. (ואמאי) [ולכך] צריכה י"ז דאזלינן בכל האי ברייתא לחומרא [ולא לקולא] דאמרינן דלמא דההוא יום טמא הוי תחלת נדתה ומונה אחריו ששה ימים וי"א יום שלמים של ימי זיבה היינו י"ז יום ואח"כ תחזור לפתח נדתה ודאי ואי אמרת דלמא ההוא יום טמא הוה סוף זיבתה לא היתה צריכה לפסוק אלא ז' נקיים בלבד כדין זבה ולא יותר והיינו קולא ואי אמרת ההוא יום תחילת זיבה הוה לא היתה צריכה לפסוק אלא יום אחד בלבד והיינו ספי קולא הילכך מספקינן בתחילת נדה דיהבינן לה ספי [שיעורא] של זיבה ואידך תחלת נדה [illegible]

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פ"ג מהלכות ערכין הלכה יב:

ד ב מיי' פ"ח מהלכות איסורי ביאה הל' כב:

ה ג מיי' שם הלכה יז:

ו ד מיי' שם הל' יח:

ז ה מיי' שם הלכה יט:

שיטה מקובצת

א] בבת אחת. גליון תימה דאף בזה אחר זה כיון שהערכתם בבת אחת מצי למבעי ומצינו למימר דאם לא אמר בבת אחת הכהן אסור להעריכם בבת אחת: ב] כולהו חזי להאי וכולהו חזי להאי: ג] כרבנן ואע"ג דתנא רישא בלשון חכמים לא הוי סתמא וכה"ג איתא בנדה בפרק בא סימן דרבי מאיר אומר חולצת ולא מתיבמת וחכמים אומרים או חולצת או מתיבמת וסתים בתר הכי מפני שאמרו ופריך בגמרא הא תו למה לי משום דבעי למסתם כרבנן אלמא מילתא דחכמים לא חשיב סתמא וא"ת אמאי צריך למסתם כרבנן פש"טא דיחיד ורבים הלכה כרבים וי"ל הא"ד דמסתבר טעמא דרבי מאיר עכ"ל הרא"ש ז"ל: ד] שמונה ימים טמא ראיתי. מכאן יש להוכיח אשה שראתה ג' ימים בימי זיבה כגון בי"א יום שבין נדה לנדה לא תחזור לפתח נדתה עד אחר ז' נקיים דאל"כ אמאי פתחה י"ב י"ג הויא להדשמא כשאמרה ח' ימים טמא ראתי איכא למיחש שמא הו' ימי' של ראייתה היו בימי זיבה והשמיני בימי (זיבה והשמיני בימי) נדה והויא להו ו' הראשונים שלא ראתה ימי נדה שאינה רואה בהם דאין עולין לספירת זיבה וצריך לספור ז' ימים אחרים נקיים מלבד אותן ו' ימים הראשונים והוו להו י"ג ואח"כ תחזור לפתח נדתה אלא ש"מ דלא תחזור לפתח נדתה אלא עד שתספור ז' נקיים [illegible]

[illegible]

ה) אינו מובן לכאורה דהכי דעולין וטהורה לאחר י"ב מ"מ עדיין טועה היא ולכשתחזור ותראה תהיה בספק כמקודם וצ"ע.

עין משפט
נר מצוה

ח א מיי' פ"א מהל' א"ב הלכה כ:

ט ב מיי' פ"א מהל' מחוסרי כפרה הל' ו:

י ג מיי' פ"א מהלכות נגעי צרעת הלכה י:

יא ד מיי' שם פט"ו הלכה ב:

יב ה מיי' פ"ח מהל' קדוש החדש הל' ה:

יג ו מיי' פ"ח מהלכות תמידין ומוספין הלכה ח ט:

נ"א משבעה

יד ז מיי' שם פ"ה הלכה י:

טו ח מיי' פ"א מהל' מילה הל' יב טוש"ע י"ד סימן רסו סעיף ח:

תורה אור

שנים עשר [א] פתחה שמונה שלשה עשר [ב] פתחה שבעה שאין פתח בטועה פחות משבעה ולא יתר על שבעה עשר אמר ליה רב אדא בר אהבה [ג] לרבה למה לי כולי האי תימני שבעה ותשתרי אמר ליה לתקונה לידי נדה ופתחה קאמרינן: תנו רבנן כל הטועות זבות מביאות קרבן ואינו נאכל חוץ מפתחה שבעה ופתחה שמונה שמביאות קרבן ונאכל אטו כל הטועות זבות ותו יום אחד ושני ימים בת איתויי קרבן היא אלא כל זבות הטועות מביאות קרבן ואינו נאכל חוץ מפתחה שבעה ופתחה שמונה שמביאות קרבן ונאכל:

מתני' אין בנגעים פחות משבוע אחד ולא יתר על שלשה שבועות: גמ' פחות משבוע [ד] נגעי אדם ולא יתר על שלשה שבועות נגעי בתים אמר רב פפא °צדקתך כהררי אל אלו נגעי אדם (תהלים לו) משפטיך תהום רבה אלו נגעי בתים *פשטיה דקרא במאי כתיב אמר רב יהודה אלמלא צדקתך כהררי אל מי יוכל לעמוד לפני משפטיך תהום רבה רבה אמר צדקתך כהררי אל מפני שמשפטיך תהום רבה במאי קמיפלגי בדר' אלעזר ור' יוסי ברבי חנינא דאיתמר *רבי אלעזר אמר כובש רבי יוסי בר' חנינא אמר נושא רבה כרבי אלעזר ורב יהודה כרבי יוסי ברבי חנינא:

מתני' אין פותחין מארבעה חדשים המעוברים בשנה ולא נראה יתר על שמונה [ה] *שתי הלחם אין נאכלין פחות משנים ולא יתר על שלשה *לחם הפנים אין נאכל פחות מט' ולא יתר על אחד עשר *אין קטן נימול פחות מח' ולא יתר על שנים עשר: גמ' מאי לא נראה יתר על שמונה אמר רב הונא לא נראה לחכמים לעבר יתר על שמונה מאי שנא תשעה דלא אם כן
קדים

שנים עשר פתחה שמונה. דלאחר שישבה שמונה נקיים יצתה מן הספק ממה נפשך אפילו תאמר שנים הראשונים סוף זיבה היו הרי כלו לה [ו] ממנין האחרון י"ח ימים ויצאו ימי נדות וזוב ותחילת נדה היא אבל יום שמיני עצמו ספק הוא דיש לומר [ז] שנים מן הי"ב היו סוף זיבה והעשרה שבעה מהן לנדות והשלשה לזוב והויא זבה וז' נקיים ישבה ושמיני זה שראתה בו עדיין מן האחד עשר הוא ואינה תחילת נדה שאין בין סוף נדה לתחילת נדה פחות מי"א יום (א) דכלו הי"ב ימים ממנין האחרון או שמא תחילת נדה היא [ח] שיום ראשון של שנים עשר תחילת נדה היה ולסוף שבעה כלו להם ימי נדות והתחילו בשמיני ימי זיבה וליום שנים עשר הלכו להם מימי זוב חמשה נמצא שיכלו להם ימי זוב לסוף ששה ולסוף ששה כלו ימי נדה וזוב והרי ישבה [ט] [שבעה] נקיים לזיבה ושמיני זה תחילת נדה הוא והיינו ספק וקלקול גדול שלא תחזור לפתח נדתה עד לאחר י"ז יום דהדרא והויא לה טועה שאמרה יום אחד טמא ראיתי ואיני יודעת אם בימי נדה ואם בימי זיבה ואם תפסוק לאחר ראיית שמיני זה שבעה ימים ותראה ותרצה לשמור יום כנגד יום נחמיר עליה ונאמר שמא יום שראתה בו סוף זיבה היה ועכשיו תחילת נדה הוא או אם תראה ג' ותרצה למנות ארבעה ימים [י] נחמיר עליה ונאמר שמא אותו יום שמיני שראתה בו תחילת נדה היה ועכשיו בימי זוב היא וזבה היא וכן בספק זה היא לעולם עד שתשב שבעה [יא] נקיים: שלשה עשר פתחה שבעה. (ב) ב' [יב] (ימים) קמאי מספקינן לסוף זיבה פשו להו י"א וז' נקיים הרי י"ח: שאין פתח בטועה פחות משבעה. שאפילו ראתה ארבעה עשר אינה חוזרת לפתחה בפחות מז' נקיים דממה נפשך זבה היא כל זמן שלא ישבה ז' נקיים לא תצא מידי זיבה: א"ל רב אדא וכו'. רב אדא טעי וסבר דכל הנך י"ז וט"ז וט"ו למשרייה לגברא קאמרי: נדה ופתחה. שתדע מאימת תמנה ימי נדה שאם תראה שלשה או ארבעה ימים לא תמנה אלא שלשה והם ואיך יהיו לה ימי זוב שאם תראה [יג] *אחר תהא סופרת יום: כל הטועות זבות. לקמן [יד] *מפיך לה ומפרש אלא כל זבות הטועות כלומר כל הנך דאיכא בהנך דלעיל דמלינן לספוקינן בזבות כגון כולהו בר מיום אחד טמא ושני ימים טמא דבליר מתלתא יומי טמא ליכא לספוקה בזבה: מביאות קרבן. לסוף שבעה נקיים שתי תורים אחד לחטאת ואחד לעולה כדין זבה דשמא זבות היו: ואינו נאכל. החטאת אינה נאכלת דשמא לא ימי זיבה היו וחטאת זו חולין ומליקתה נבילה דחולין מלוקין אינן אלא נבילה והעולה קריבה על תנאי אם זבה היא תהא לחובתה ואם לאו תהא לנדבה אבל חטאת נדבה ליכא: חוץ מפתחה ז' ופתחה ח' שמביאות קרבן ונאכל. דממה נפשך כיון דראתה י"ב רצופין זבות נינהו דאי נמי אמרת שני קמאי לסוף זיבה אפ"ה הויא [טו] תחלת נדות וזיבה ממנין האחרון דהא פשו להו י' ימים ז' לנדות וג' לזוב וכ"ש אי קמאי הוו תחלת נדות או ג' מינייהו סוף זיבה ממה נפשך זבות הן אבל כולהו קמייתא ספק זבות הן דאיכא למימר ג' [טז] ימים מהנך זיבה הוו וזבה היא ואיכא למימר לאו זבה היא דב' יומי קמאי מסוף זבות ותו לא הויא זבה ממנין האחרון: אטו כל הטועות זבות. והא חששא בעלמא הוא ולאו ודאי זבות נינהו: אלא כל זבות הטועות. דמשמע כל שיש לספקו בזוב מחמת טעותו דהיינו משלשה ימים טמא ראיתי ואילך:

מתני' אין טוהר בנגעים בפחות משבוע אחד. להסגר: גמ' נגעי אדם. יש בהם בשבוע אחד כדכתיב בפרשה: נגעי בתים. שלש שבועות כדתניא בתורת כהנים ושב הכהן ובא הכהן זו היא שיבה זו היא ביאה מה ביאה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע אף שיבה כו' ומנין שאם עמד הנגע בעיניו בזה ובזה בשבוע ראשון ושניה מנין שחולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע והיינו שבוע שלישי ת"ל ובא הכהן ואם בא יבא הכהן מה מלינו וכו': אלו נגעי אדם. שנבררין בשבוע אחד אם לטהר אם ליחלט ולדקה גדולה היא זו: אלמלא צדקתך כו'. כדמפרש לקמן: במאי קמיפלגי [וכו']. רבי אלעזר אמר כובש. הקב"ה *)כובש ומסתיר עונות תחת מחילת כסא הכבוד כדי שיכריעו הזכיות: נושא. נושא ומגביה כף העונות למעלה כדי שיכריעו הזכיות: רבה כר' אלעזר. והכי קאמר צדקתך כהררי אל שאתה מצדיקנו במה שאתה כובש ומסתיר משפטיך דהיינו עונות בתהום רבה: ורב יהודה כר' יוסי [בר"ח]. והכי קאמר אלמלא צדקתך כהררי אל שאתה עושה לנו צדקה שאתה מגביה עונות מי יוכל לעמוד מפני משפטיך שיהו מכריעין עד תהום רבה:

מתני' אין פותחין מארבעה חדשים מעוברין. של שלשים יום בשנה ועולא מפרש טעמא בגמ': פחות משנים. ליום שני לאפייתן: ולא יותר על שלש. ליום שלש לאפייתן נאכלין ותו לא [יז] חל יום טוב של עצרת להיות באחד בשבת נאפות בערב שבת שאין אפייתן דוחה לא שבת ולא י"ט ונאכלות בי"ט לאחר תנופתן דהיינו ליום שלישי וכשחל עצרת באחד משאר ימי השבת נאפות ערב י"ט ונאכלות בי"ט שהוא שני לאפייתן: לחם הפנים כו'. כיצד נאפין בערב שבת ונאכלין לשבת האחרת שהוא יום תשיעי לאפייתן חלו שני ימים טובים של ראש השנה להיות חמישי בשבת וששי בשבת נאפה לחם הפנים ברביעי בשבת ונסדר בשבת ונאכל בשבת שניה שהוא אחד עשר לאפייתו: קטן נימול לשנים עשר. כיצד נולד בין השמשות של ערב שבת אינו נימול בשבת דשמא תשיעי הוא דבין השמשות ספק יום ספק לילה ואם יום הוא נמצא שבת יום [יח] תשעה ומילה שלא בזמנה אינה דוחה לא שבת ולא יו"ט ואם חלו שני ימים טובים של ר"ה אחר אותו שבת אינו נימול עד יום שלישי שהוא שנים עשר ללידתו: גמ' לא נראה לחכמים לעבר יותר על שמונה כו'. ורישא דמתניתין דקתני אין פותחין מד' חדשים מעוברין דלא עבדינן חסירין יותר על שמונה אבל שמונה עבדינן ולא מפרש השתא ועולא מפרש לה לקמן ורב הונא אית ליה דעולא: דאם כן. דעבדינן תשעה מליאים קדים אתי סיהרא חדתא תלתא יומא קודם ר"ה שבין מולד תשרי זה למולד תשרי הבא ד' ימים וח' שעות ותתע"ו חלקים ואם מולד תשרי זה בתחילת ליל שבת נמצא מולד תשרי הבא בשמונה שעות ליום ארבע בשבת וכשאנו מסדרין החדשים אחד מלא ואחד חסר נקבע ראש השנה ביום המולד שסדר תולדות הלבנה אחד מלא ואחד חסר שחדש לבנה תשעה ועשרים יום וחצי ושתי ידות שעה וע"ג חלקים הרי לשני חדשים נ"ט ימים היינו חודש אחד מתשעה ועשרים וחדש אחד משלשים יום וכשאנו עושין שבעה מליאים נדחה ראש השנה יום אחד לאחר המולד ואם שמונה מליאים נדחה שני ימים ואם תשעה מליאים נדחה שלשה ימים:
קדים

*) עיין ר"ה יז. ברש"י ועיין ש"ק

תוספות

ולא יתר על ג' שבועות. נגעי בתים דזימנין דלא ידעינן אם נטהרו לגמרי עד שלשה שבועות כגון שאם עמד בראשון ובשני וחלץ וקוצה וטח ונתן לו שבוע אחר שאם חזר טעון נתיצה ואם לא חזר טהור אבל אדם לעולם בשני שבועות ידעינן דיניו דאם עמד בשבוע שני טהור מיד ובפחות (משבה) ימים אין לידע טהרתו דאין הסגר פחות משבעה:
משפטיך תהום רבה. נגעי בתים שיכולין לבא לידי איחור של שלש שבועות:
מאי

מסורת הש"ס

[ערובין כג: וש"נ חולין ז. וש"נ]

ר"ה יז.

מנחות ק: פסחים מז.

שבת קלז.

נ"ל פריך לה ומתרץ אלא כל כו' רש"ק

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שנים עשר וכו' פחות מי"א יום או שמא תחילת נדה היא דכלו שנים עשר ימים ממנין האחרון ח' ימים של י"א שבין נדה לנדה שאם ראשון של שנים עשר תחילת נדה היה ולנסוף וכו' ואם ימי זיבה הם לאחר ראיית יום זה וכו' שמא אותו יום שראתה בו כו' שבעה עשר נקיים כצ"ל ותיבת שמיני נמחק: (ב) ד"ה שלשה עשר פתחה שבעה דשני יומא קמאי:

רבינו גרשום

[י"ב ימים טמא ראיתי. אז הויא זבה גמורה לאכול קרבנה דתרי קמאי חשבינן סוף זיבה וז' דנדה וג' זבה השתא הויא זבה גמורה: פתחה שמונה. דהכי פשו מימי זיבה. וכ"ש באומרת י"ג טמא ראיתי דהויא זבה גמורה דבין קודם ז' ימי נדה ובין לאחר ז' ימי נדה איכא לשווייה זבה גמורה והויא פתחה ז'. דכד מצרפת לז' ימי נדה ד' ימים מהני בתראי י"א פשו להו ז' והיינו דקאמר שאין פתח בטועה פחות מז' כו' שאחר שתפסוק הללו ז' ימים תחזור לפתח נדתה ודאי. שאם תראה יום אחד מונה ששה והוא והויא טהורה ודאי כדכתיב שבעת ימים תהיה בנדתה ולא יותר: תימני שבעה נקיים ותישתרי לבעלה. ממה נפשך דאפילו זבה גמורה הויא לא צריכה אלא ז' נקיים ותו לא דכתיב ואם טהרה מזובה]: לתקונה [לידי] נדה ופתחה קא אמרינן. כלומר כולי האי דאמרינן הוא כדי לתקונה שתחזור לפתח נדתה ודאי שלא תהא צריכה [למנות] בימי נדתה אלא (ששה והוא או ה') [חמשה או ארבעה והם] אפילו ראתה ששה שתהא מונה אחד והם ותיטהר. ושתדע מתי היא זבה שחייבת קרבן: כל הטועות זבות. כל אשה שראתה דם ואינה יודעת אם בימי נדה אם בימי זיבה הרי היא בחזקת זבה דאזלינן לחומרא ומשיב התלמוד כל הטועות זבות בתימה [היכי מצי אמר זבות גמורות] והלא אינן אלא ספק זבות [גמורות] ספק נדות: ותו יום אחד טמא ראיתי שני ימים טמא ראיתי בת אייתויי קרבן היא והלא אינן ספק אלא או ספק נדות אוספק שומרת יום דלאו בת קרבן היא עד דראתה ג' ימים וקא מעיילא חולין לעזרה: אלא אימא כל הזבות הטועות. [כלומר מג' ימים טמא ראיתי ואילך דספק זבה גמורה הויא ספק נדה מביאות קרבן משום ספק זיבה]: ואינו נאכל דתניא [כנזיר דף כט] ר' יוסי בר יהודה אומר אשם תלוי נאכל חטאת העוף הבאה על הספק אינה נאכלת מ"ט הכא חדא ספיקא והכא תרי ספיקי. אשם תלוי אינו אלא ספיקא אחת ספק קודש ספק חולין לעזרה משום הכי נאכל ועוד משום הכי נאכל דאמרינן מתנדב אדם [ומביא] אשם תלוי בכל יום שאם אינו בא על חטא זה בא על חטא אחר אבל חטאת העוף יש בו ב' ספיקות של איסור ספק חולין לעזרה, וספק איסור נבלה [משום דבעיא מליקה ואי חולין היא אית בה איסור נבלה] הילכך מביאה קרבן ואינו נאכל: [חוץ מפתחה שבעה ופתחה שמונה היכא דראתה י"ב ימים או י"ג ימים דהתם ליכא לספוקי דהתם הויא זבה גמורה ודאי כדאמרן לעיל הילכך מביאות קרבן ונאכל. ההוא דקאמרי מביאות קרבן ואינו נאכל (א) אלא או בקבירה או בשרפה]: אין בנגעים פחות משבוע אחת [ולא יותר על ג' שבועות]. שחין ומכוה הסגרן שבוע אחת ובתים הסגרן ג' שבועות [מפורש בתורת כהנים]: צדקתך כהררי אל נגעי אדם שעשה הקב"ה צדקה עמו שאין הסגירו אלא שבוע: ומשפטיך תהום רבה אלו נגעי בתים. שאין נגמר דינן עד ג' שבועות]: אילמלא צדקתך. שהיא [גדולה] כהררי אל שכובש שכשיש בו באדם מחצה עונות ומחצה זכיות נושא עון אחד מן הכף מאזנים ומעבירו ומוחלו כדי שיכריעו הזכיות: שאלמלא כן שאם לא יהא נוטל [עון מן הכף וכובשו וגונזו (שאם) אם לא יחטא] ומעביר ראשון ראשון ומניח להכריע (הזכיות) [החובות] מי יוכל לעמוד מפני משפטיך (שיהו מכריעין) [שיורדין] עד תהום רבה: רבא אמר צדקתך כהררי אל. שאתה נוטל עון מן הכף [וכובשו] וגונזו שאם לא יחטא שוב אתה מוחלו ואם חטא אתה מצרפו עם שאר עונות ודנו מפני שמשפטיך תהום רבה בשאינו חוזר בו: רבא כר"א דאמר כובש כדאמרן ופליגי תנאי בזה ב) במס' ר"ה: [אין פותחין מארבעה חדשים מעוברי' של ל' ל' יום ומפרש (עולא) [רב הונא] בגמ' מה טעם לא נראה לחכמים שיתכן לעבר יותר משמונה: אם כן]
קדים

שיטה מקובצת

א] עשר יום טמא ראיתי פתחה: ב] עשר יום טמא ראיתי פתחה: ג] לרבה שם כתוב לרבא עכ"ה נ"א לרב: ד] נגעי אדם. גליון פ"ה יש מהם בשבוע אחד ור"י פי' דבשבוע אחת נחלטים דבימי הסגירו אינו טמא דכתיב לא יסגירנו כי טמא הוא הא בימי הסגירו טהור הוא: ה] שתי הלחם כו' האי תנא סבר דאין התנור מקדש דאל"כ יהיו נפסלות בלינה ותימה דסתם משנה במעילה בפרק חטאת העוף ס"ל דתנור מקדש דתנן התם קרמו בתנור הוכשרו כו' ובלינה וצ"ע *) תוס': ו] מנין האחרון לח' ימים: ז] לומר שמא שנים: ח] היא נ"א דמן הי"ב יום הוי ה' ממנין האחרון שיום ט': ט] ישבה שבעה נקיים: י] ימים והם נחמיר: יא] שבעה עשר נקיים: יב] תיבת ימים ל"ש: יג] תראה אחד תהא שומרת יום כנגד יום הס"ד: יד] לקמן מפיך ומתרץ לה כל: טו] הויא זבה ממנין האחרון: טז] ג' מהנך ימים בימי זיבה הוו וזבה: יז] לא כיצד חל: יח] יום תשיעי ומילה:

*) עי' מנחות דף צה ע"ב דהש"ס בעצמו מקשה זה מרישא דסיפא ולפי מש"כ רבינו בעצמו שם דף מ"ז בשם התוס' מיושב קושיא זו ודו"ק.

א) נראה דצ"ל אסור להכניסו כמות שהוא משום בזיון קדשים אלא או בקבורה וכו' ועי' בתמורה לד במשנה דנחלקו ת"ק ור"י בזה. ב) שם בר"ה לא הובא רק פלוגתא דאמוראי דר"א ור"י בר חנינא ואולי דצ"ל ופלוגתא דהנך אמוראי הוא כר"ה י"ז.

קדים אתי סיהרא תלתא יומי השתא נמי קא קדים אתי תרי יומי כדאמר רב משרשיא כגון שהיתה שנה מעוברת הכא נמי כגון שהיתה שנה שלפניה מעוברת ועיבור שנה חודש דל ירחא מליא בהדי ירחא חסירא ואכתי חד יומא לא אדעתייהו דאינשי עולא אמר לא נראה לחכמים לחסר יותר על שמונה ומאי טעמא קאמר מה טעם אין פוחתים מארבעה חדשים המעוברים בשנה משום דלא נראה לחכמים לחסר יותר על שמונה מאי שנא תשעה דלא דאם כן מייתרא סיהרא תלתא יומי השתא נמי קא מייתרא תרי יומי כדאמר רב משרשיא כגון שהיתה שנה מעוברת הכא נמי כגון שהיתה שנה שלפניה מעוברת דל ירחא חסירא בהדי ירחא מליא ואכתי איכא חד יומא סברי איתחזויי איתחזי ואנן לאו אדעתין במאי

רש"י

קדים [אתי] סיהרא. חדתא ג' ימים קודם ראש השנה שהמולד ביום ד' וראש השנה בשבת ומרנני עלמא בתר רבנן למימר כל מה דבעו עבדי: כדאמר רב משרשיא. לקמן גבי עצרת כגון שהיתה שנה מעוברת הכא נמי כגון שהיתה שנה שלפניה מעוברת: עיבור שנה חדש. ובידינו לעשות חדש של תוספת השנה בין מלא ובין חסר ואת עיבור של שנה של אשתקד עשינו חסר ונמצא שהקדמנו תשרי שעבר לפני מולדו כמדת חסרון חדש אחד לפיכך אנו יכולין לאחר תשרי זה כמדת מילוי חדש אחד כדקאמר דל ירחא מליא בהדי חסירא: ואכתי חד יומא. ואע"ג דיומא ופלגא היא חד יומא קרי ליה והוא הדין נמי אם היתה זו מעוברת הוה מצי נמי לתרולי דנראה לעבר שמונה חדשים והאי דנקט שנה שלפניה משום דלא מיתוקמא מתני' בשנה מעוברת דקתני אין פוחתין מד' חדשים מעוברין הא בארבעה מעוברים סגי ואי במעוברת פשו להו ט' חסירין ובין לרב הונא בין לעולא אפילו שמונה חסירין ליכא לאוקמא אלא במעוברת אבל תשעה לא בפשוטה ולא במעוברת כדלקמן: לא אדעתייהו דאינשי. אחד יומא לא תמהי ולא מרנני: מייתרא סיהרא. עתיקא שלש יומי אחר ראש השנה דסדר תולדות החדשים למולד הלבנה אחד מלא ואחד חסר כדפרישית וכי עבדת תלתא חסירין טפי מקדמת ליה לראש השנה ג' יומי: שהיתה שנה שלפניה. של אשתקד מעוברת וחדש העיבור שלשים יום ולמנין הלבנה לא הוי אלא כ"ט ופלגא אשתכח דמאחרת לראש השנה פלגא יומא והשתא לא קדים לראש השנה אלא יומא ופלגא וכיון דלא הוו ב' שלימים חד קא חשיב ליה והיינו דקא פריך ואכתי איכא חד יומא: איתחזויי איתחזי. לבנה לב"ד ואנן הוא דלאו אדעתין למימסר נפשין ולמיחזייה הילכך לא מרנני: במאי

תוספות

מאי שנא תשעה דלא. דאם כן מקדים סיהרא ג' ימים שאם מולד תשרי בתחילת ליל שבת מולד תשרי הבא ביום ד' ח' שעות וכי עבדינן אחד מלא ואחד חסר נקבע ר"ה בד' וכשאנו עושים תשעה מלאים הרי הקביעות מתאחר שלשה ימים ונדחה ר"ה מיום המולד שלשה ימים שהקיבוע יהיה ביום שבת ומיום ארבע היה המולד השתא נמי קדים תרי יומי שמאחר הקיבוע שני ימים למולד יום ד' ויום ה' וביום ו' יהיה הקיבוע והרי דמקדים תרי יומי דמיום ד' תהיה נראה לבנה החדשה וקשה טו] לרש"י ליסני דמשכחת דלא מקדים שני ימים כגון דמולד קיבוע שעבר היה ביום ד' א) דשית שעי מיכסי סיהרא ולא תראה עד ב) למחר ביום ה' דלא מקדים רק חד ג) יומא דבהכי מיתוקמא לפי התירוץ דאין המולד נראה ביומו משום דמיכסי סיהרא שית שעי כך פי' בקונטרס דפריש הכא נמי כגון שהיתה שנה מעוברת ועיבור שנה חדש ושדי ה' כ"א תקפ"ט ותמצא מולד תשרי ביום ה' כ"א שעה ושית שעי מיכסי סיהרא תמצא שלא תראה הלבנה עד ליל שבת (ועיבור שנה חדש) ואין מאחר קיבוע של שנה זו משל אשתקד בשביל העיבור רק ה' ימים ולולי ב' מליאים היה הקיבוע ביום ה' טז] בשביל (ה')מליאים יתירים על אחד מלא ואחד חסר מתאחר הקיבוע יום חמישי ויום ששי ויקבע ביום שביעי כמו אשתקד והשתא לא קדמה ראיית הלבנה לקיבוע אלא יום אחד ופי' בקונטרס ואע"ג דזימנין דאיכא יז] כגון אם היה המולד דאשתקד בערב שבת בשמונה עשר ונקבע בשבת וכי שדית ה' כ"א תקפ"ט תמצא המולד ביום ה' י"ד ונראית הלבנה בו ביום ועתה קבעו בשבת דהא שמונה מליאים עבדת והשתא קדים תרי יומי לאו פירכא היא דאנן בהכי מוקמינן בדלא קדים אלא חד יומא ועוד קשה ד) לו השתא דקאמר הש"ס מקדים תרי יומי משמע דלעולם לא אירע כן והשתא אנו דוחים בו מולד הכא בגטר"ד ויקבע ביום ה' ואיכא תרי יומי וליכא לדחויי דהשתא לא איכפת לן מידא דמכמה דברים אין מנהג שוה למה שהיה בימי האמוראים דבימיהם לא היו דוחין יום אחד מפני ערבה כאשר אנו דוחים דהא ליתא דהא רש"י פי' ותירץ דלכך לא דחו השתא יום ז' לקיים מצות שופר משום דא"כ זימנין דאשכחן דמקדים תרי יומי דאירע המולד בהי"ח ונדחה גם למחר משום תרי ה) שבי ואי דחינו ליה גם ביום ז' עד יום א' אשתכח דמקדים תרי יומי יח] השתא נמי דייקינן ו) ותירץ רש"י דלכך אין אנו תופסין גטר"ד להקדים תרי יומי דלבני בבל מיכסי סיהרא י"ח מחדתא (ושית מעתיקא) כדאי' סוף פ' קמא דר"ה (דף כ:) ולא הוי מקדים תרי יומי הואיל ולא לכל נראית באותו יום עד למחר וא"ת א"כ מאי קשיא ליה ז) (תרי) נמי מקדים תרי יומי הלא כשהמולד דאשתקד בתחילת ליל שבת יט] האידנא בד' ח' שעי וליכא הקדמה ב' יומי וי"ל דמשמע ליה דהמולד דאשתקד היה ביום ו' י"ח או למטה דומיא דרישא דאין פוחתין מד' חדשים מעוברין וח' חסירים דבכך תתפרש לרב הונא וכן מפרש לה לעולא בסמוך ולא משכחת פירושו של עולא דח' חסירים עבדינן רק בכהאי גוונא שמולד דאשתקד היה מיום שלפני הקיבוע הילכך משמע ליה לרב הונא דסיפא נמי מיירי בהכי שהמולד דאשתקד קדם ליום הקיבוע בו' ח) י"ח הילכך האידנא המולד ביום ארבעה ב' שעות דכי נמי מיכסי שמונה עשר שעות תראה ביום רביעי וניחא השתא להא אמאי לא שני דאשתקד היה המולד בו' י' שעות דמשמע ליה דומיא דסיפא דהמולד ביום שלפני הקיבוע ואם תאמר למאי דפרשינן למקדים סיהרא אם לא קדם י"ח שעה מאי קאמר בתחילת הסוגיא השתא קדים תרי יומי כי עבדינן שני מלאים יתירים על כסדרן ומאי קאמר הלא יכול להיות דבשני מלאים היה המולד לתשעה שעות דכל אותו יום לא תראה לבני בבל וי"ל דפריך מקדים תרי יומי היכא מידא דאשתקד אירע המולד ביום שלפני הקיבוע כ) [ביום ו' שעה דהאידנא יארע ביום הקיבוע דכי נמי תתכסה י"ח תראה אחר כך כא]. רש"י: הכא נמי כגון שהיתה שנה שלפניה מעוברת. באותה שנה קיימינן והוה ליה למימר דהשנה מעוברת ולכך עבדינן ט) בח' מלאים כב] כי הכא נמי כגון שהיתה שנה שלפניה מעוברת פירוש שנה זו שעשינו בה ח' מליאים ואם לא היה העיבור אם אשתקד היה הקיבוע והמולד בשבת יהיה הקיבוע השנה זו אם יהיו כסדרן ביום רביעי (שבו המולד) וכשמוסיפין מליאים י) יתאחר עוד יום אחד עד יום שביעי [אבל כ) בעיבור] המולד אירע ביום ה' כ"א שעות ולא נראה עד יום ששי הרי דלא מקדים רק חד יומא: מחד יומא לא אדעתא דאינשי. משמע דעבדי השתא ח' מליאין היכא דליכא מקדים רק מחד יומא וקשה האידנא דאנו דוחים גטר"ד משום דבשנה הבאה יהיה בז' י"ח ויקבע ביום שני ואיכא ששה ימים ונעשה ל) שני מליאים ואכתי ליכא אלא חד יומא וי"ל דלא רצו לתקן אותם שסדרו לנו עיבורים וקביעות שיאריכו בשום פעם השנה יותר מז' מליאים: מאי כג] טעמא שלש חסירים דלא. דאם כן מייתרא סיהרא ג' יומי דבכסדרן יארע הקיבוע ביום המולד ביום ד' ובשביל ג' חסירים בצרי משתא שלש יומי ויקבע ביום א' כד] תרי נמי מייתרא מ) ב' יומי ויהיה הקיבוע ביום שני: כגון שהיתה שנה שלפניה מעוברת. ועיבור שנה שלשים ונמצא הקיבוע היה ראוי להיות ביום שני ובשביל הח' חסירים כה] יתאחר עתה בשביל חדש העיבור שהוא משלשים יום שני ימים יותר ויהיה ביום רביעי והמולד יהיה בחמישי כ"א שעות והיינו הא דפריך אכתי איכא חד יומא ואי קשיא תרי יומי נמי איכא דשית שעי מיכסי ולא תראה עד יום ששי תשובה לדבר דמיירי דאשתקד היה המולד כו] נ) ה' שעי ביום שלפני הקיבוע דכי תסים ה' כ"א תקפ"ט יהיה המולד כז] ס) (ט' שעי) מיום ויכולה לראות ביום ה' לבני ארץ ישראל ואין זה מקדים רק חד יומא אבל ודאי אם אשתקד היה המולד בתחלת השבת שהשנה יהיה ביום ה' כ"א שעות ולא תראה באותו יום אז לא נעשה ח' חסירים דא"כ מייתר סיהרא שני יומי וא"ת והא לרב הונא דסיפא קאמר לא נראה לעבר יותר על ח' הא ח' עבדינן ולא משכחינן אלא בשנה מעוברת והיכא דלא נראית כלל ביום ה' עד יום ו' ארישא למתני' אין פוחתין מארבעה חדשים מעוברים זקוק הוא לפרש כעולא משום דאין מחסרין יתר מח' הא שמונה עבדינן והיינו היכא דנראית ביום ה' עצמו דאשתקד קודם המולד לקיבוע א"כ הוי נגדין י"ל דתנא דמתני' נחת לאורויי לן כל מה שיכולין אנו לשנות החדשים מכסדרן תנא ברישא דשמונה חסירים עבדינן אם אשתקד קדם המולד לקיבוע ובסיפא תנא דח' מליאים עבדינן אם לא קדם אשתקד מולד ליום קיבועו ולמאי דפרישית לעיל מיתוקמא רישא וסיפא בחד גוונא:

הגהות רש"ק וצ"ק א) נ"א י"ח שעי ב) נ"א ליל ה' ג) נ"א יומא דאין המולד נראה משום כו' שעי דבהכי מתוקמא לפי התירוץ דכך פי' כו' כצ"ל ד) נ"א לר"י דקאמר הש"ס השתא נמי מקדים וכו' ה) ר"ל משום ירקא ומתיא ו) נ"א אפילו לרש"י י"ל דלכך ז) נ"א השתא ח) נ"א י"ח או למטה דומיא דרישא ט) גירסת צ"ק עבדינן בו ח' ואפשר כי קאמר ה"נ כו' י) נ"א וחודש העיבור יתאחר כ) נ"א מכח העיבור ל) נ"א שמונה מ) נ"א ג' נ) נ"א י"ח ס) רש"ק ה' שעי וע"ש

רבינו גרשום

קדים ואתי סיהרא. מולד לבנה של תשרי [מקדים לבוא] ג' ימים קודם ר"ה. כיצד דלעולם אין חודשה של לבנה פחותה מכ"ט יום ומחצה ותשצ"ג חלקים וכי עבדינן לחדשים חד מכ"ט וחד מל' נשווה המולד לעולם לב' חדשים דשקיל האי חצי יום דל' ושדי ליה להההוא דכ"ט וכי הוו כולהו כסדרן אתי מולד תשרי בזמנו בר"ה ואי עבדי ט' מליאן פיישן ו' חצאי ימים ג' יומין דליכא למישדינהו כלפי חסירין ואתי מולד [תשרי] ג' ימים קודם ר"ה: השתא נמי. כי [הוו] ח' מליאן הוו ד' מליאן יותר מחסירין וקדים [נמי] תרי יומי: כדאמר רב משרשיא. לקמן גבי עצרת כגון שהיתה [שנה] מעוברת כו' ועיבור שנה שעברה כ"ט יום דל מהני ד' מלאין חד מלא לבהדי ההוא חסר דהיינו חודש העבור (חדש עיבור חסר): אכתי איכא חד יומא. שלם ועוד יותר [מקדים ואתי סהרא חד יומא] חד יומא לאו ארעתייהו דאינשי. הואיל ולאלתר שנראה [הירח] מתכסה ואינהו לאו אדעתייהו דאכתי לא הוי מולד. [דאי עבדינן ט' חסירין מיתרא סיהרא תלתא יומי. שג' ימים של ו' חסירין שנחסר מימי הלבנה שלהן ישהה המולד לבוא מאחר ר"ה ג' ימים: השתא נמי. כי הוו ח' חסירין מייתרא תרי יומי משום הני ד' חסירין דהוו טפי מן מליאין: עיבור שנה שלשים טול עתה מילוי של חדש עיבור ותן לאחד מן החסירים אכתי איכא חד יומא דחיסרון ומיתרא סיהרא סברי כו':

עין משפט נר מצוה

טז א מיי' פ"ח מהלכות קדוש החדש הל' ח:

יז ב מיי' שם הלכה ו:

וביום ארבע היה המולד הס"ד ואח"כ מה"ד השתא נמי כו' כצ"ל. צ"ק

שיטה מקובצת

א] קדים ואתי סיהרא תרי יומי. גליון הקשה הר"ר אלחנן זימנין דמשכחת לה באמצע השנה דקדים ואתי סיהרא טפי מתרי יומי כגון שבאותה שנה היו ח' מלאים וד' חסרים וחדש אלול לעולם מן החסרין דאמרינן בר"ה מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר נמצא שעד אלול היו ח' מלאים וג' חסרים אוקי שלשה מלאים לבהדי ג' חסרים ואשתייר ה' מלאים וקדים ואתי סיהרא תרי יומין ופלגא ויש לומר דהכל תולין עיניהן בקביעות דר"ה אבל בשאר דברים לא מרגישין אינשי כולי האי ואחר שיחסרו אלול יבא ר"ה על מכונו. תוס' הרא"ש ז"ל: כדאמר רב משרשיא כו' גליון הקשה הר"ר אלחנן אמאי לא מוקי לה אף בשנה פשוטה כגון שהיתה [שנה] שלפניה שבעה חסרים וחמשה מלאים ובשנה זו ח' מלאים אוקי תרי מלאים בהדי תרי חסרים דאשתקד שרבו על המלאים ושאר ששה מלאים וד' חסרים והשתא ניחא נמי דליכא אלא חד יומי ולא לקשי מה שהקשה רש"י ז"ל דאיכא יומא ופלגא וי"ל דלא בעי לאוקמי אלא לפי רוב השנים אחד מלא ואחד חסר ועוד הקשה אמאי אמרינן במתני' דלא נראה לעבר יותר על שמנה הא אשכחן לה שיכולין לעבר תשעה כגון שהיה בשנה שלפניה שמנה חסרים וארבע מלאים ואז יכולין לעבר תשעה חדשים דאוקי ד' מלאים לבהדי ארבע חסרים דאשתקד שרבו על המלאים וישארו בשנה זו ה' מלאים לבהדי ג' חסרים ונמצא דלא קדים סיהרא אלא חד יומא דוקא וי"ל דאי אפשר לעשותם כן דלא עשו אשתקד ח' חסרים אם לא שעשו לתקן לכל הפחות מילוי (היתה) [שהיתה] בשנה שעברה ועי"ל דלעולם אין לעשות ג' מלאים יתר על החסרון אפילו לתקן החסרון שנה שעברה משום דלא ידעי דמשום תקון שנה שעברו עשו ואתו למעבד כן אפילו בשלא רבו החסרון בשנה שלפניה אבל בשיש עיבור לפניה לא אתו למטעי דהכל יודעים דבשביל חדש העיבור עשו כן א) ורבי שעשה ט' חסרין משום מלאים דאשתקד אף שהיתה שנה שלפניה פשוטה שאני התם כיון דאחד מן החסרים היתה תחת חדש העיבור של אותה שנה ולא נשארו כי אם שנים חסרים מילוי היתר של שנה שעברה: ב] ועיבור שנה חדש. כלומר וכגון שעשו חדש של עבור של כ"ט יום והשיב סדר החדשים ח' מלאים וה' חסרים תמצא קביעות ר"ה ביום השבת כמו אישתקד והשתא לא קדמית ראיית הלבנה למולד השנה אלא יום אחד והיינו דקא פריך דל ירחא מלא בהדי ירחא חסירא ואכתי איכא חד יומא ואע"ג דזימנין איכא טפי כגון דהוי מולד דאשתקד בע"ש בי"ח שעות ונקבע ר"ה בשבת וכי שדית הכ"א תקפ"ט הוי מולד השתא ביום ה' בט"ו תקפ"ט ונראית בו ביום ואתה קבעי בשבת דהא שמנה מעוברות עבדית והשתא קדים תרי יומי לאו פירכא היא דאנן בהכי מוקמינן למתני' בדלא קדים אלא חד יומא. לשון רש"י בכת"י: ועבור שנה חדש. הקשה מורי הרמ"ר בלא שנה מעוברת ה"מ לשנויי דנמצא ח' מלאים ולא קדים סיהרא חדתא אלא חד יומא וכגון שהיה מולד של אשתקד בי' שעות ביום ז' ונקבע ר"ה בו ביום שדי ד"ח תתע"ו על ז' ימים ונמצא מולד של ר"ה זו בי"ח תתע"ו ולא נראית הלבנה עד הלילה דשית שעי מיכסא סיהרא וכי עבדת ח' מלאים יהיה קביעת ר"ה ביום ו' וא"כ לא תקדים ראיית הלבנה לקביעת ר"ה רק יום א' וכה"ג הוצרך לתרץ לפי שיטת התלמוד כדפי' ותירץ דהוצרכנו לאוקמי כגון שהמולד בוי"ח דהיינו בער"ה שהרי רב הונא הוצרך לתרץ רישא דמתני' דאין פוחתין והוא צריך לפרש כן כדאפרש ואע"ג דלפי תירוץ התלמוד פירש"י דלא מצינו לאוקמי בהכי שהיה המולד של אשתקד בער"ה דא"כ תקדים תרי יומי ראיית הלבנה לקביעת ר"ה הבאה אמר מורי דלא נאמר שיטה זו אלא נוקי כולה שמעתתא בהכי שיהיה המולד דאשתקד בער"ה בוי"ח ומה שהקשה רש"י זימנין דאיכא טפי כו' י"ל דלא הקפיד התלמוד אלא שהיא נראית לכל בפומבי כדאיתא בר"ה ואם יארע המולד מו' שעות ולמעלה דליכא תו תמני סרי שעי עד הלילה אפילו לא נקבע ר"ה עד יום ג' לא חשבינן ליה קדים סיהרא תרי יומי מאחר שאינ' נראית ביום המולד לכל וכן אנו צריכין לומר ע"כ שהרי האידנא כשאירע מולד של תשרי שלפני פשוטה בגטר"ד אנו עושים הקביעות ביום ה' אע"ג דקדים סיהרא תרי יומי ואין לומר דאין חוששין עתה לקידום סיהרא שהרי מכמה דברים אנו משנים המנהג שהיה בימי אמוראים בזה ודאי אנו מקפידים שהרי הקשה רש"י על מנהג שלנו שאנו דוחים בשביל שלא יבא שביעי של ערבה בשבת שאינו אלא דרבנן ודחיית שופר דאורייתא אין אנו דוחין ויש מתרצים דברי תורה אין צריכין חיזוק ודרבנן צריכין חיזוק ורוחק ונראה דלכך אין אנו דוחין מפני שופר דא"כ דזימנין דקדים סיהרא תרי יומי כגון אם יארע המולד בהי"ח שאין ר"ה נקבע ביום ה' מפני מולד זקן ולא ביום ו' משום תרי שבי בהדי הדדי ואי דחינן נמי יום שבת מקדים סיהרא תרי יומי אלמא קפדינן האידנא בהכי וא"כ אם יארע המולד בגטר"ד היאך אנו דוחין הקביעות עד יום ה' אלא ודאי כיון דאין הלבנה נראית ביום ג' לבני בבל דלדידהו מכסי סיהרא חדתא י"ח שעי לא חשבינן ליה כקדים סיהרא תרי יומי. תוס': ג] מיתרת סיהרא. סיהרא חדתא מתאחר וחבירו אי אתריהותא ל"א מייתרא סיהרא עתיקא כלומר אשתהה ג' ימים אחר ר"ה: ד] כגון שהיתה שנה שלפניה. כלומר שנה שלפני תשרי זה דהיינו שעשינו בה ח' חסרים היתה מעוברת ועשינו חדש העיבור ל' יום ואם היו כולם אחד חסר ואחד מלא בשנה פשוטה אם היה המולד והקביעו' של אשתקד בשבת יהיה השתא המולד והקביעות ביום ד' ומפני חדש העיבור שהוא מלא ניתוסף השנה ב' ימים והקביעות ביום ו' והמולד ביום ה' מפני שצריך להשליך על המולד של אשתקד מפני העיבור הכ"א תקפ"ט וכי עבדינן ח' חסרים מתמעטת השנה ב' ימים ויהיה הקביעות ביום ד' ולא מיתרת סיהרא אלא חד יומא וא"ת והלא לא נראית ביום ה' עד ליל ו' דמכסי סיהרא שית שעי תשובה לדבר דמוקמינן לה שהמולד חל אשתקד בוי"ח והקביעות ביום השבת שדי הכ"א תקפ"ט על וי"ח ותמצא המולד של שנה זו ביום ה' כט"ו שעות ותקפ"ט חלקים ויהיה נראית לבני א"י ביום ה' ובכה"ג קאמר דעבדינן ח' חסרים. תוס': ה] מעוברת ועיבור שנה שלשים דל: ו] ז"ל רש"י במהדורא קמא וקא פריך השתא נמי כי עבדינן ליה ח' מעוברין תקדים ואתי לבנה תרי יומי מה דלא מוקמי ארבע' חדשים החסרים נגד ח' חדשים מעוברים ונשתיירו ד' חדשים מלאים דבכל ירחא איכא פלגא דיומי טפי שאין חדשה של לבנה פחות מכ"ט יום והצי נמצא דמייתרי לארבע' חדשים תרי יומי וקביעות דר"ה הוי בו' בשבת דהיינו תרי יומי דקדים מולדה של לבנה שחל להיות בח' שעות ביום ד' ומרנני עלמא: כדאמר רב משרשיא. לקמן גבי עצרת כגון שהיתה שנה מעוברת ה"נ כגון שהיתה שנה שלפניה של אשתקד מעוברת דשנה של תשרי המאוחר אחר המולד דהיינו אותה שנה שעשינו בה ח' מלאים היתה מעוברת וקרי לה אשתקד דניסן ר"ה לחדשים וקודם ניסן עשינו שני אדרים ותשרי הבא הוי ר"ה ושדי הכ"א תקפ"ט שיש בין מולד למולד בשנה מעוברת תמצא מולד תשרי יום ה' בשבת בכ"א שעות ותקפ"ט חלקים ולא נראה הלבנה עד ליל ששי דמכסיא הני תלת שעי של יום ועבור השנה חדש העבור ב) כ"ט יום וחצי וקא מדחי לקמיה קביעות ר"ה יומא ופלגא וחשוב סדר י"ג חדשים ח' מלאים וה' חסרים תמצא קביעות ר"ה כמו אשתקד ואוקי ה' חסרים בהדי ה' מלאים ונשתיירו ג' מלאים ואיכא בכל חדש פלגא יומא טפי על סדרי החדשים דהיינו יום וחצי דקדים מולד הלבנה לקביעות ר"ה והאי חצי יום לא חשיב ליה דהא קבעי ר"ה בשבת והלבנה נראית בששי בשבת דהשתא לא קדמי ראייתה לר"ה אלא יום אחד והיינו דקא פריך דל ירחא מליא לבהדי ירחא חסירא כלומר אוקי ה' מלאים לבהדי ה' החסרים ואכתי חד יומא כדפרשינן ואע"ג דפלגא יומא איכא טפי לא חשיב ליה כיון דקביעות דר"ה בתחילת היום: דא"כ דעבדינן (ח') [ט'] חסרים הוי ליה ג' חסרים כנגד ג' מלאים מן ששה חסרים מחסרין שלשה ימים מכל חדש חצי יום נמצא שלבנה ישנה נכנסת בתוך החדשה שלשה ימים דמקדמינן ועבדינן ר"ה ג' ימים (מכל חדש חצי יום) קודם מולד הלבנה דלא נראית הלבנה עד בארבע בשבת בח' שעות ותתע"ו וקבעינן ר"ה ג' ימים קודם ומרננין עלמא בתר רבנן: שהיתה שנה שלפניה. של אשתקד מעוברת וחדש העיבור מלא משלשים יום ולמנין הלבנה לא הוי אלא כ"ט יום וחצי ושדי האי פלגא יומי לחד מהני חדשים חסרים לשויה בסדר החדשים ואשתכח דלא קדמינן לר"ה למולד הלבנה אלא יום וחצי דאוקי ה' חסרים בהדי ה' מלאים ואשתיירו ג' חדשים חסרים דבצרינן להו מאורחייהו פלגא דיומא מכל ירחא דהיינו יומא ופלגא דקדים ר"ה לראיית הלבנה וכיון דלא הוי תרי שלמים חד קחשיב ליה והיינו דקפריך איכא חד יומא וקשיא לי דכי דייקינן כה"ג כדפרשינן לעיל איכא למפרך אכתי תרי יומי [איכא] שדי הכ"א תקפ"ט על מולד לבנה של אשתקד דאיתרמי בתחילת ליל שבת דנמצא מולד זה בחמישי בכ"א שעות והלבנה לא נראית עד ליל ששי בשבת דמתכסי שית שעי ובסידור החדשים ה' מלאים וה' חסרים אתרמי ר"ה ביום ארבע אתחזי הלבנה כו' (לא כתבתי יותר כי הספר היה מוטעה) [הוא לשון הרב"א]: ז] מעוברת שנה שלפני תשרי זה המאוחר אחר המולד דהיינו אותה שעשינו בה שמנה מלאים והשמינית מעוברת ושדי הכ"א תקפ"ט ה' ימים כ"א שעות תקפ"ט חלקים שיש בין מולד למולד בשנה מעוברת ותמצא מולד תשרי ביום ה' כ"א שעה ושית שעי מכסי סיהרא חדתא נמצא שלא תראה הלבנה עד ליל ששי בשבת: ח] חדש. כלומר בידינו: ט] ואם עבור שנה של אשתקד עשינו חסר נמצא שהקדמנו: י] מה"ד ופריך ואכתי איכא חד: יא] היתה שנה זו: יב] כדלקמן גליון וא"ת והא אמרינן לקמן דרבי עשה תשעה חסרים בשנת עיבור וי"ל דרבי עשה כדי לתקן שנה שעברה אבל אם היתה שנה שעברה כתקנה לא עבדינן תשעה חסרים דקדים ואתי סיהרא תרי יומי ופלגא. הרא"ש ז"ל: יג] יומי תראה הלבנה ישנה אחר ראש השנה ג' ימים דסדר: יד] קדים ראש אות ל' נמחק: טו] וקשה לר"י תיבת לרש"י נמחק: טז] ה' שדי המלאים תיבת בשביל נמחק: יז] דאיכא תרי יומי כגון: יח] יומי אלמא השתא נמי דייקינן ופי' ר"י דלכך תיבות ותירץ רש"י נמחק: יט] שבת מכסי סיהרא י"ח שעי וליכא תיבות האידנא בד' ח' נמחק: כ] הקיבוע בי"ח שעות דהאידנא: כא] ר"י תיבת רש"י נמחק: כב] כי הכא נמי הוא דיבור בפני עצמו: כג] מאי שנא שלש תיבת טעמא נמחק: כד] א' אי נמי מייתרא תיבת תרי נמחק: כה] חסרים ומאחר עתה תיבת יתאחר נמחק: כו] המולד בחמש שעות ביום שלפני הקיבוע (המולד) תיבות ה' שעי נמחק: כז] המולד לפני ס' שעי מיום:

א) הוא לקמן סוף עמוד ב'. ב) נראה דצ"ל ועיבור השנה חודש העיבור כ"ט יום ולמנין הלבנה הוא כ"ט יום וחצי וקא מדחי כו'.

שני חסרים ליום הנף . ט"ז בניסן אחד מלא ואחד חסר לאור עיבורו פי' ליל שאחר עיבורו *(דעיבורו) דהיינו ליום ל"א דיום ל"א בניסן הוא באותו יום שאירע בו י"ז בניסן שהוא יום ג' לפסח : **סוף** סוף לאחרים ביום הנף לא משכחת לה כו'. כגון שהיתה שנה מעוברת ועיבורה שלשים וכיון דעשינו עיבור שנה משלשים יום יש לנו לחסר חדש אחד מהשלימים של הקיץ לכך אשכחן ביום הנף : **מעשה** ועשה רבי ט' חסרים ונראה חדש בזמנו. מולד תשרי ביום קביעות השנה והיה רבי תמיה היאך עשינו ט' חסרים ונראה חדש בזמנו פי' רבי סבור דקיבוע ומולד דאשתקד היה ביום ז' ועשה ט' חסרים והוקבע שנה ביום א' ועל כן היה תמיה לפי מה שסבור דאשתקד הקיבוע והמולד ביום ז' א"כ השנה לא היה בדין עד יום ד' דלא תראה הלבנה ג' ימים אחר הקיבוע אמר לפניו ר"ש בנו שמא שנה מעוברת היתה ועיבור שנה שלשים ואשתקד עשינו שניהם מלאים דל תלתא בהדי תלתא וקם ליה אדוכתיה פי' שנה מעוברת היתה שנה זו שעשינו הט' חסרים ודאי אשתקד היה הקיבוע ביום *ז' וע"י שעשינו שנה זו מעוברת ועיבור שנה שלשים היה בדין שיתאחר *)השנה הקיבוע משל אשתקד ו' ימים ויקבע ביום ד' וע"י שעשה רבי שלש חסרים הוקבע השנה ביום א' ואשתקד עשינו שניהם מלאים וקדים המולד לקיבוע דאשתקד שני ימים ואירע המולד דאשתקד ליום ג' וכי שדית ה' כ"א תקפ"ט דהוי המולד השתא ביום ראשון ולכך נראה עתה ביום הקיבוע ולכאורה אשתקד קדים המולד מיום

*) בשנה זו נ"ק

במאי קמיפלגי בעיבור שנה *דתניא *כמה עיבור שנה ל' רשב"ג אומר חודש מיתיבי א] *אין עצרת חלה אלא ביום הנף ואין ר"ה חלה אלא או ביום הנף או לאור עיבורו בשלמא לעולא דשמונה חסירין עבדינן מעוברין לא עבדינן משכחת לה שניהן ב]חסר ביום הנף אחד מלא ואחד חסר לאור עיבורו אלא לרב הונא דאמר עבדינן מעוברין הא זימנין דמשכחת ג] לאור אור עיבורו אמר לך רב הונא ולעולא מי ניחא שמונה הוא דלא עבדינן הא שבעה עבדינן (א) ד] שבעה זימנין דלא עבדינן בסיתוא ועבדינן בקייטא ה] והא הוה לאור אור עיבורו אלא ו] הא מני אחרים היא דתניא אחרים אומרים ז] אין בין עצרת לעצרת ואין בין ראש השנה לר"ה אלא ארבעה ימים בלבד ואם היתה שנה מעוברת חמשה ח] סוף סוף לאחרים ביום הנף לא משכחת לה א"ר משרשיא ט] כגון שהיתה שנה מעוברת ועיבור שנה ל' יום דל ירחא לבהדי ירחא י] דמשכחת לה ביום הנף א"ל רב אדא בר אהבה לרבא אחרים מנינא אתא לאשמועינן הא קמ"ל דלא בעינן מצוה לקדש ע"פ הראיה מתקיף לה רבינא והאיכא יומא דשעי ויומא דתלתין שני כיון דליתיה בכל שתא לא קא חשיב יא] ואף שמואל סבר לה כרב הונא דאמר שמואל אין שנת לבנה פחותה משלש מאות וחמשים ושתים יום ולא יתירה על שלש מאות וחמשים וששה יום הא כיצד שניהם מלאין ששה שניהם חסירין שנים אחד מלא ואחד חסר ארבעה מיתיבי ב) הריני נזיר כימות החמה מונה נזירות °ג' מאות וששים וחמשה ימים כמנין ימות החמה כימות הלבנה מונה נזירות ג' מאות וחמשים וארבעה ימים כמנין ימות הלבנה ואם איתא יב] זימנין דמשכחת לה ששה ג) בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ורוב שנים ואף רבי סבר לה כרב הונא דתניא מעשה ועשה רבי (כרב הונא) תשעה חסרים ונראה חודש בזמנו והיה רבי תמיה ואומר עשינו תשעה חסירין ונראה חודש בזמנו אמר לפניו ר' שמעון בר רבי יג] שמא שנה מעוברת היתה

א) סוכה נג: ר"ה ו: כ. [תוספתא פ"א שבת פז:] ב) נזיר ח: ע"ש תוספתא נזיר פ"א ג) [נדרים ל: וש"נ]

במאי קמיפלגי. רב הונא דמוקי למתני' בתרתי מילי. סבר לה כרשב"ג דזימנין כ"ט וזימנין שלשים והכי מיפרשא מתני' אין פוחתין מד' חדשים מעוברין דלא עבדינן טפי מח' חסירין הא ח' חסירין עבדינן ולא משכחת לה אלא במעוברת ועיבורה ל' וכדעולא ולא נראה לעבר יותר על שמונה הא שמונה מליאין עבדינן ובמעוברת ועיבורה כ"ט וכדלעיל והיינו כרבן שמעון יד] ועולא סבר לה כת"ק דלעולם שלשים הלכך לא מיתוקמא מתני' אלא בחד טעמא ולא נראה לחסר יותר מח' קתני הא ח' עבדין ובמעוברת ועיבורה שלשים אבל לעבר אפילו *ח' מליאין נמי לא עבדינן דקדים סיהרא שני יומי (ב) טו] דמעוברת ועיבורה כ"ט ליכא לאוקמיה כרב הונא דאין עיבור שנה בציר משלשים : אלא ביום הנף. באותו יום שאירע בו ט"ז בניסן לפי שבט"ז בניסן אנו מתחילין למנות חמשים טז] ויום חמשים איקלע ביום ראשון להתחלת המנין דיום מ"ט הוי סוף שבת שביעית וביום חמשים מתחיל השבוע: ואין ר"ה כו' או לאור עיבורו. לאור עיבורו של ניסן ביום שאירע בו ל"א של ניסן כגון אם (ג) ניסן בא' בשבת הוי אור עיבורו שלישי בשבת להכי קרי ליה יז] אור עיבורו שהוא לילה שבו מתעבר החדש שכשעושים ר"ח יום ל"א הוי חדש שעבר מעובר : שניהם חסירין . כסליו וסיון וכיון דהוו להו ד' חסירין בסתווא וד' חסירים בקייטא הוי ר"ה ביום הנף דהא האידנא עבדינן לעולם חדשי ימות החמה כסדרן ויש לנו סימן קבוע א"ת ב"ש ג"ר לשלישי של פסח הוי ר"ה דהיינו לאור עיבורו וכי עבד חד חסר טפי מקדמת ליה לר"ה חד יומא דהיינו ליום הנף אלא לרב הונא דאמר מעוברין נמי עבדינן הא כיון (ד) דעבדינן בימות החמה ד' מליאין מאחרת לר"ה חד יומא דה"ל לאור אור עיבורו של ניסן ליום רביעי של פסח: הא שבעה עבדינן. אפילו לעולא דהא דלא עבדינן שמנה מליאין משום דקדים אתי סיהרא תרי יומי אבל שבעה דלא קדים אלא חד יומא עבדינן והא זימנין יח] [דלא] עבדינן בסתווא ועבדינא לחדשי החורף כסדרן ומעברינא ליה בקייטא ועבדינן ד' מלאים וה"ל כמי לאור אור עיבורו : אלא . הא דקתני לעולם לאור עיבורו ולא יותר אחרים הוא דלית להו מליאין וחסירין דלדידהו יט] כל החדשים [כולהו] כסדרן : אלא ארבעה ימים. אם אירע ר"ה ביום ראשון יבא לשנה הבאה ליום חמישי דהייט כולהו כסדרן: ביום הנף לא משכחת לה. דהא בכסדרן מקלע לאור עיבורו : דל ירחא. דקייטא כ] ועביד ליה חסר לבהדי ירחא דעיבור דעבדת ליה מלא דכי היכי דעבדינן שבט ואדר הראשון מליאין ביחד עבדינן נמי ניסן ואייר חסירין יחד דהא אמרינן אם היתה שנה מעוברת חמשה וכיון דעיבור שנה שלשים אי לא עבדינן תרי חסירין בהדי הדדי הוו להו שיתא כא] בין ראש השנה לר"ה דהא כי מוספת חד חדש מלא על ירחי שתא מאחרת ליה לר"ה תרי יומי הילכך כב] הוו להו בקייטא ארבע חסירין ומיקלע ביום הנף: אחרים מנינא אתא לאשמועינן. בתמיה כיון דכסדרן אית להו פשיטא דאין בין זה לזה אלא ארבעה והכי איבעי להו למימר אין מעברין את החדש כג] לצורך וממילא ידענא דאין בין זה לזה אלא כד] ארבעה: [הא קמשמע לן]. אי הוה אמרי אין מעברין את החדש לצורך הוה אמינא ה"מ בחדש שנראה בזמנו אבל היכא דלא אתו סהדי ביום שלשים ע"כ תעברהו משום דמצוה לקדש על פי עדים: קמ"ל כו'. דהכי משמע דהאי סימנא נקוט בידך ארבעה ימים בין זה לזה ואפילו לא נראית הלבנה: והאיכא יומא דשעי. כלומר נהי נמי דבתר מולדות הלבנה אזלי אחרים מיהו זימנין דאיכא חמשה ימים בשנה פשוטה בין פסח לפסח דהא איכא יומא דשעי דלשלש שנים טפי חד יומא טופייתא דבין מולד זה למולד שנה הבאה איכא ארבעה ימים ושמונה שעות ותתע"ג חלקים לא לשלש שנים לכל שנה שמונה שעות תמלא יום אחד: ויומא דתלתין שנין. שהרי מן התתע"ו (ה) לא תתס"ד מכל תתע"ו תמלא יום לשלשים שנה שהרי תתר"ף חלקים בשעה חשוב חמשה תתס"ד כה] ארבע שעות הרי לשלשים תתס"ד כ"ד שעות שהן יום אחד: ואף שמואל סבר להא דרב הונא. דשמונה מליאין נמי עבדינן: שניהם מליאים. שניהם מן החסירין כו] (שנים) כגון מרחשון ואייר אם תעשה מליאים נמצאת שנה עודפת שני ימים על כסדרן והרי היא שנ"ו: שניהם חסירין. שנים מן המליאין כגון כסליו וסיון אם תעשה חסירין נמצאת שנה חסירה שני ימים מכסדרן וכסדרן שנ"ד אלמא עבדינן תמניא מליאין: הריני נזיר כימות החמה. (או) שאמר כמנין ימות החמה מונה נזירות שס"ה: ואף רבי סבר לה כרב הונא. דאמר עבדינן שמונה מליאים: ונראה חדש. לבנה תשרי בזמנו ביום קביעות ראש השנה: והיה רבי תמה. לפי שהיה (ו) לאחר הלבנה שלשה ימים שהרי הקדימו הקביעות שלשה ימים: ועיבור

עין משפט נר מצוה

נ"ל דעיבורו היינו יום שלשים ואחר עיבורו היינו יום ל"א ויום ל"א בניסן כו' נ"ק

יח א מיי' פ"ד מהל' קדוש החדש הל' יז :

יט ב מיי' שם פ"ח הלכה ז :

כ ג מיי' שם פ"ו הל' ד ופ"ח הלכה ו ועי' שם:

כא ד מיי' פ"ג מהלכות נזירות הלכה ז :

רבינו גרשום

במאי קא מיפלגי. רב הונא ועולא רב הונא כרבן שמעון בן גמליאל: אין עצרת חלה אלא ביום הנף. ביום הנפת העומר דכתיב ביה ממחרת השבת יניפנו הכהן : לעולם מיום הנף ועד עצרת מ"ט יום דהיינו ז' שבועות ובהתחלת שבוע ח' הוי עצרת דהיינו יום נ' ואותו יום נ' חל ביום הנף] או לאור עבורו למחרתו לאור אותו לילה שעבר יום הנף : ואיכא דאמרי לאור עיבורו [של ניסן] (סיון) דהיינו יום ל"א ואותו יום ל"א הוא ביום מחרתו של יום הנף : שניהם חסירין . אייר וסיון ביום הנף: דאי עבדינן ח' חסירין עבדינן ד' בסיתוא מרחשון וכסלו (תמוז ואלול כנגד טבת ואדר) וטבת ואדר. [וד' בקייטא אייר סיון כנגד מרחשון וכסלו תמוז ואלול כנגד טבת ואדר]. והאי דקאמר שניהם חסירין (אאייר) [אאדר] וסיון קאמר משום דלא רגילי כל שתא למיהוי תרווייהו חסר והוי ר"ה ביום (הא') [הנף]. הא כיצד היה ר"ח ניסן ביום השבת נמצא יום הנף דהוא יום ט"ז באחד בשבת ונמצא ר"ח אייר ביום א' וב' ור"ח סיון ביום ג' תמוז יום ד' אב יום ה' אלול ו' ז' דאב היה מלא נמצא היה ר"ה ביום(הנף)[א'] דהיינו יום הנף : אחד מלא ואחד חסר לאור עיבורו . דאייתר ליה יום אחד [דחדש ג' מלא.הא זימנין דמשכחת לה ר"ה לאור אור עיבורו ביום ג' לאחר הנף . כיצד משום דכיון דאמרינן ד' מלאין אייתר ליה עוד יומא חד : שמונה הוא דלא עבדינן מעוברין אבל ז' מעוברין עבדינן . זימנין דלא עבדיניה בסיתוא לחדש רביעי דלא עבדו בסיתוא אלא ג' מליאין ועבדי בקייטא ד' מליאין והות ליה לאור אור עיבורו כדאמרן לעיל]: אלא הא ברייתא מני דאין ר"ה חלה אלא או ביום הנף או לאור עיבורו : אחרים הוא . דסבירא להו דלעולם אחד מלא ואחד חסר דהוו להו שנ"ד ימים ש"ע נפקי כולהו ז' ז' פשו להו ד' ימים והני נינהו דבין ר"ה לר"ה ואם היתה [שנה מעוברת] (מעובר שנה) חמשה היינו לטעמא דמאן דאמר עיבור שנה חדש כ"ט יום דפש על ז' ז' חד יומא אבל לטעמא דמ"ד עבור שנה שלשים פשו להו תרי יומי והוי בין ר"ה לר"ה ו' ימים והאי דקאמרי אחרים חמשה דבציר מחמשה לא הוי לדברי הכל : [סוף סוף לאחרים לאור עיבורו משכחת לה דכיון דסבירא ליה דכסידרן הא אמרינן לעיל אחד מלא ואחד חסר לאור עיבורו . אבל יום הנף לאחרים לא משכחת לה] : כגון שהיתה שנה מעוברת ועיבור שנה (שלו) ל' דל ירחא לבהדי ירחא. כלומר כיון דאדר הראשון (חד) [הוי] מלא צריך אתה לחסר כנגדו ניסן דחסרון דאדר השני הוא כנגד אב שהוא מלא לפיכך צריך לחסר ניסן מפני אדר הראשון שהוא מלא והשתא הוו להו בקייטא ד' חסירין הילכך ר"ה ביום הנף [כדתרצינן לעיל שניהם חסירין ביום הנף]: אחרים מנינא אתא לאשמועינן . כלומר לימא דלעולם הוו כסידרן וממילא ידעינן דאין בין ר"ה כו' : הא קמ"ל דלא בעינן מצוה לקדש ע"פ הראייה. לאמתין עד שיבואו עדים אלא בתר חושבנא אזלינן ולעולם אין בין ר"ה וכו' : [ולאחרים הא איכא יומא דשעי דשתי ידות שעה של כל חדש עולין לח' שעות ולשלש שנים עולין אותן שעות ליום וע"ג חלקים לכל חדש עולין לתתע"ו חלקים לשנה ואותן תתע"ו מול מהן י"ב חלקים נשתיירו תתס"ד ולל' שנים נעשו תתס"ד יום אחד והיינו ויומא דתלתין שנין: הא כיצד שניהן מליאין.מרחשון ואייר שנ"ו דכיון דאמרינן דכי הוו ו' מליאין ו' חסירין הויא שתא שנ"ד ימים ש"מ דכי הוו ח' מליאין הויא שנ"ו ימים ואם הוו ח' חסירין הויא שנ"ב אלמא סבירא ליה לשמואל דעבדין בין ח' מעוברין בין ח' חסירין (כשמואל) [כרב הונא] אבל עולא לא סבירא ליה למעבד ח' ח' מעוברין כלל : הריני נזיר . הרי עלי נזירות של ל' יום כסתם נזירות מונה שס"ה נזירות כמנין ימות החמה לפי חשבון ד' תקופות ד' פעמים צ"א יום וו' שעות ומחצה הן שס"ה יום : שנ"ד יום היינו כי הוו אחד מלא ואחד חסר . ואם איתא משכחת בשניהם מליאים שנ"ו] . ונראה חדש בזמנו [ביום ר"ה] . והיינו פליגא אדעולא דאמר

שיטה מקובצת

א] אין עצרת חלה וכו'. תימה אמאי לא קאמר רב הונא רבנן היא ואנא דאמרי כרשב"ג דבלאו הכי מוקי פלוגתייהו כתנאי ואין לומר דבעי לאוקמי ברייתא כדברי הכל דהא מסיק דאתי כאחרים וי"ל דס"ד דמקשה דברייתא קיימא אמתני' ואיירי בענין סברת משנתינו הילכך פריך מינה לאמוראים שפירשו המשנה ובתר דמשני הא מני אחרים היא וסברי כרשב"ג לא הוה מצי לשנויי עולא בלאו תירוצא דאחרים היא דאתיא כרשב"ג משום דמסיק בקושיא לתרווייהו . הרא"ש ז"ל: ב] שניהן חסרים ביום : ג] דמשכחת לה לאור : ד] תיבת שבעה נמחק: ה] בקייטא והוה להו לאור: ו] הא מני אחרים. תימה דלאחרים לא היה לנו לעשות עבור השנה דהא אינהו אמרי ובשנה מעוברת ה' וא"כ בלא שנה מעוברת הוה מצי לשנויי כגון דעבדי בסתווא ד' מלאים דאז נצטרך לעשות בקייטא ד' חסרים שלא יהא בין ר"ה לר"ה יותר מד' ימים ועוד צ"ע מ"ט דאחרים דאמרי שנה מעוברת ה' והא לא עבדינן שנה מעוברת כי אם מג' שנים לג' שנים ובלא העיבור משכחת לה(ג')[ה']ימים משום התוספת הח' שעות שבכל שנה ושנה הנוספים על החדשים כסדרן משום ד"ח תתע"ז ובהא לא פליגי אחרים כדפריך תלמודא בסמוך והא איכא יומי דשעי ויומא דתלתין שנין וי"ל דליכא לשנויי הכי דהיאך היו בסתווא ד' מלאים דהא אחרים אית להו דאין לשנות מכסדרן אלא ע"י חדש העיבור אבל פשיטא שע"י חדש העיבור יצטרך לשנות מכסדרן כדי שלא יהא בין ר"ה לר"ה יותר על ה' ימים וגם קושיא שניה אינה כלום דנקט חדש העיבור דמלתא דפסיקא נקט וחשבון דשעי לא פסיקא ליה דאם בתחלת הג' שנים יהיה המולד אז יבא לששה שנים ואם לקץ ה' שעות יבא לב' שנים ואם לקץ מ"ז שעות יבא לקץ שנה ליום שלם ומשום הכי נקט חדש העיבור ועוד הקשו האיך אמרינן שניהם מלאים ששה הא לא אשכחן שניהם מלאים כי אם בשנה מעוברת וא"כ תמצא יותר משס"ה ימים וכן ב' חסרים לא תמצא אלא בשנה מעוברת וע"ק דבכל שמעתין קאמר תלמודא שנה שלפניה ומשמע שנה שלפניה ממש לכך נראה לפרש שנה שלפניה שלפני זאת והא דקאמר דל ירחא חסירא בהדי ירחא מליאה י"ל ירחא חסירא משנה זאת בהדי ירחא מלאה משנה שעברה שבשנה מעוברת ופשוטה יש כ"ה חדשים ואמאי לא אוקמי כשנה זו מעוברת כדפ"ה וי"ל דלא מתוקמא מתני' בהכי דתנן אין פוחתין מד' מעוברים בשנה כו' ואי בשנה מעוברת איכא י"ג חדשים א"כ הוי להו ט' חסרים והוי בין לרב הונא ובין לעולא לא עבדינן ט' חסרים ורש"י הגי"ה כך בקצת פירושים תוס' מהר"פ. גליון. ק"ק לאחרים בלא שנה מעוברת תמצא (ח') [ה' ימים] לג' שנים משום תוספת הח' שעות כדאמר בסמוך : ז] אומרים. נ"א אין בין פסח לפסח ואין בין עצרת כו' : ח] עי' בהשמטות בסוף המסכת : ט] עי' בהשמטות בסוף המסכת : י] ירחא ומשכחת לה אות ד' נמחק : יא] עי' בהשמטות בסוף המסכת : יב] זימנין דמשכחת לה ששה.גליון וקשיא לרב הונא דאמר עבדינן שני מלאים והוה נמי מצי למפרך לעולא דזימנין דמשכחת לה חמשה כגון שהיה חדש מלא יתר על החסרים אלא נקט המנין היותר ומקשי לרב הונא וה"ה נמי לעולא . הרא"ש ז"ל : יג] שמא שנה מעוברת היתה. גליון וא"ת מה שעשו אשתקד שנים מלאים מסתמא לא עשו כן אלא לתקן שנה שלפניה א"כ אינן מועילים לשנה זו וי"ל דאפשר דאחד מן המלאים היה לתקן שנה שלפניה ונשאר מלא אחד לתקון שנה זו וחודש העבור מלא הוו להו ח' חסרים וארבע מלאים פשו להו תרי יומי כנגד תלתא יומי חסרין שנה זו וקם ליה אדוכתי זולת יום אחד והיה החדש ראוי לדחות בסוף יום הקביעות . הרא"ש ז"ל : יד] שמעון בן גמליאל ועולא : טו] דבמעוברת ועבורה : טז] חמשים יום ויום : יז] ליה. נ"א ליל שלשים ואחד אור כו' : יח] זימנין דלא עבדינן בסיתווא ועבדינן אות א' נמחק : יט] דלדידהו לעולם כל : כ] דקייטא דעביד ליה : כא] שיתא יומי בין : כב] הילכך עבדינן בקייטא תיבות הוו להו נמחק : כג] החדש אלא לצורך : כד] ארבעה הס"ד ומה"ד הא קמ"ל אי תנא אין מעברין את החדש אלא לצורך כו' ותיבות הוה אמרינן נמחק : כה] תתס"ד ותמצא ארבע : כו] תיבת שנים נמחק :

הגהות הב"ח (א) גמ' הא שבעה עבדינן הא זימנין : (ב) רש"י ד"ה במאי קמיפלגי וכו' ובמעוברת ועיבורה כ"ט : (ג) ד"ה ואין ר"ה וכו' כגון אם ר"ח ניסן : (ד) ד"ה שניהם וכו' כיון דעבדת בימות החמה חד טפי מלאים מאחרת לר"ה : (ה) ד"ה ויומא דתלתין וכו' התתע"ו חלקים לא תתס"ד : (ו) ד"ה והיה רבי וכו' שהיה ראוי לאחר ג' ימים :

גליון הש"ס גמ' שס"ה ימים כמנין ימות החמה. עיין טורי אבן ר"ה דף יב ע"ב ד"ה שמולד :

ועיבור שנה שלשים · הרי לך א' מלא ואשתקד עשינו שניהן מלאים מרחשון ואייר והרי לך שלשה מלאין יותר על כסדרן הלכך כי חסרה השתא לבהדייהו שלשה קם ליה בדוכתיה : נר ישראל · שאתה מאיר עיני חכמים : **מתני'** כ"א תקיעות ומ"ח תקיעות מפרש להו במס' סוכה בפ' החליל (דף נג:) :

מיום ג' ו' שעות דכי שדית ה' כ"א תקפ"ט נראה המולד ביום [א'] עלמו ויש לדקדק כיון דאשתקד המולד היה ביום ג' איך עשה ח' מלאים טז] (ואי חד) [ואיתאחר] קיבוע עד יום ה' הלא קדם המולד ב' ימים לקיבוע ולעיל אסקינן דלא עבדינן ח' מלאים אלא כשאותה

תורה אור

ועיבור שנה ל' א] אישתקד עשינו שניהם מלאין דל תלתא לבהדי תלתא ב] וקם ליה בדוכתיה אמר ליה ג] *נר ישראל כן הוה :

מתני' *אין פוחתין א מעשרים ואחת תקיעות במקדש ב ולא מוסיפין על ארבעים ושמנה ג אין פוחתין משני נבלים ולא מוסיפין על ששה אין פוחתין משני חלילין ולא מוסיפין על שנים עשר ד] ד ובשנים עשר יום בשנה החליל מכה לפני המזבח בשחיטת פסח ראשון ובשחיטת פסח שני ויום טוב הראשון של פסח וביום טוב של עצרת ובשמונת ימי החג ולא היה מכה באבוב של נחשת אלא ה באבוב של קנה מפני שקולו ערב ולא היה מחלק אלא באבוב יחידי מפני שהוא מחליק יפה *ועבדי כהנים היו דברי ר"מ רבי יוסי אומר ו משפחת בית פגרים ובית ציפרא ה] מעמאום היו משיאין לכהונה רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר לוים היו : **גמ'** *מתניתין דלא כרבי יהודה דתניא *ר' יהודה אומר [הפוחת] לא יפחות משבע [והמוסיף] לא יוסיף על שש עשרה במאי קמיפלגי רבי יהודה סבר תקיעה תרועה ותקיעה חדא היא ורבנן סברי ז תקיעה לחוד ותרועה לחוד ותקיעה לחוד מאי טעמא דר' יהודה כתיב °ותקעתם תרועה וכתיב °תרועה יתקעו ו] (לכם) ש"מ תקיעה תרועה ותקיעה חדא היא ורבנן ההוא לפשוטה לפניה ופשוטה לאחריה הוא דאתא ורבנן מ"ט דכתיב °ובהקהיל את הקהל תתקעו ולא תריעו ואי ס"ד תקיעה תרועה ותקיעה חדא היא אמר רחמנא ז] עביד פלגא דמצוה ורבי יהודה סימנא בעלמא הוא כמאן אזלא הא *דאמר רב כהנא ח] אין בין תקיעה לתרועה ט] ולא כלום כמאן כרבי יהודה פשיטא י] מהו דתימא אפילו כרבנן אתיא ולאפוקי מדרבי יוחנן דאמר *שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום יצא קמ"ל ואימא הכי נמי אם כן מאי ולא כלום : שנים עשר יום בשנה יא] מכה בחליל וכו' : מאי שנא הני הואיל ויחיד גומר בהן את ההלל *) דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק ח שמונה יב] עשר ימים שהיחיד גומר בהן את ההלל שמונה ימי החג ושמונה ימי חנוכה ויום טוב הראשון של פסח ויום טוב (הראשון) של עצרת ובגולה עשרים ואחד תשעה ימי החג ושמונה ימי חנוכה ושני ימים טובים של פסח ושני ימים טובים של עצרת מאי שנא בחג דאמרי' כל יומא ומאי שנא בפסח דלא אמרינן כל

*) תענית כח: [תוספתא סוכה פ"ג ע"ש מס' סופרים פ"כ ה"מ ע"ש]

במדבר
שם
שם

[ערכין כח: מנחות פה:]
סוכה נג:

רש"י

משני נבלים · לשני לוים : ולא מוסיפין על ששה · לא אתפרש טעמא : משני חלילין · חליל קלמיי"ש בלע"ז : ולא מוסיפין על י"ב · אם היו רוצין היו עושין י"ב כנגד י"ב ימים שהחליל מכה לפני המזבח : מכה · שהיו נקבים בחליל ומכה באצבעו על הנקב להנעים את הקול : בשחיטת פסח ראשון · בי"ד בניסן שהיו קורין ההלל בעזרה בשעת שחיטה כדאמרינן בתמיד נשחט (פסחים סד·) : אבוב · היינו חליל ובגמרא מפרש הכי : ולא היה מחלק · מסיים אלא באבוב יחידי כשהיה מגיע לסיום הנעימה היה האחד מן החלילים מאריך לאחר שתיקת האחר שזהו יג] חילוק יפה יותר משיסיימו שניהם כאחד חילוק היינו סיום שמחלק בין נעימה לנעימה ובשעת הקרבה היה שיר זה והיו הלוים משוררים בפה את ההלל באותן י"ב ימים והחלילים מחללים ובשאר ימים היו נבלים ונבלא וכינורות והשיר היה אותו שיר המפורש בר"ה (דף לא·) יד] אחד בשבת לה' הארץ ומלואה וכל המזמור ובשני גדול ה' ומהולל וכן כולם : ועבדי כהנים היו · אותם המכים בחליל : בית הפגרים ובית צפריא · שם המשפחה : מעמאום · שם המקום : ומשיאין לכהונה · כהנים היו נושאין בנותיהן שישראלים מיוחסין היו : **גמ'** מתני' · דקחשיב כ"א תקיעות ומ"ח תקיעות דלא כר' יהודה דמתני' קא חשיב לכל תקיעה ולכל תרועה באנפי נפשה ואין לך כל תרועה שאין תקיעה פשוטה לפניה ולאחריה ורבי יהודה לא קא חשיב תקיעה ותרועה ותקיעה אלא חדא הרי לך כ"א דתנא דידן ז' לר' יהודה ומ"ח דתנא דידן ט"ז לרבי יהודה : ותקעתם תרועה טו] · אלמא לתרועה קרי תקיעה ולתקיעה תרועה : לפשוטה לפניה ולאחריה · דמהכא נפקא פשוטה לפניה דכתיב ותקעתם והדר תרועה ופשוטה לאחריה דכתיב (במדבר י) תרועה והדר יתקעו ולעולם כל חדא מצוה באנפי נפשה : סימנא בעלמא · לסימן שיקהלו ולאו לשום מצוה : ולא כלום · שלא ישהא ויפסיק בין פשוטה שלפניה לתרועה ובין התרועה לפשוטה שלאחריה אלא בבת אחת סמוכות זו לזו : כר' יהודה · דאמר חדא מצוה נינהו ולא בעי אפסוקי : אפי' כרבנן · והאי אין בין לאו דיעשה סמוכות כל כך אלא שלא ישהה בינתיים יותר מדאי : ולאפוקי מדרבי יוחנן · דאמר גבי ר"ה שמע תשע תקיעות שלש של מלכיות וג' של זכרונות וג' של שופרות בתשע שעות ששהה שעה בין כל אחת ואחת יצא : ולא כלום · משמע כלל לא יפסיק : **שמונה** עשר ימים · הא דלא חשיב ערב פסח דלאו הוו להו י"ט משום דלא הוי אלא במקדש לא חשיב ליה : ליה : שמונה ימי חנוכה · לא חשיב (א) במתני' משום דליכא קרבן : **י"ח** ימים שהיחיד גומר בהן את ההלל · פי' ובשאר ימים אין גומרין אותו אבל ימי

תוספות

שנה מעוברת ומתארע כך דלא מקדים כי אם חד יומא לקיבוע יז] ואם כן לפירושו היה הדבר אשתקד שהמולד היה ביום ג' אחר י"ח שעות ולא נראית עד יום ד' ולא קדם ראיית המולד לקיבוע רק חד יומא ואם כן קשה טובא דכי שדינן ה' כ"א תקפ"ט על יום ג' י"ח יהיה השנה זו ביום ב' ט"ו שעות והקיבוע היה ביום אחד ואיך נראה החודש בזמנו גם לפי מה דפי' לעיל דמקדים לא הוי אם אינו קודם י"ח שעות אחרונות שביום ויכול להיות דאשתקד המולד ביום ג' לשש שעות ולבני בבל לא נראית עד יום ד' אכתי דכי שדית ה' כ"א תקפ"ט על ג' שש שעות הוי המולד השתא ביום ב' וג' שעות ואכתי לא הוי בזמנו ושמא נראה חודש בזמנו לאו דווקא דביום שאחר קיבוע קרי ליה זמנו דבשביל איחור יום א' המולד לקיבוע אין בכך כלום דלאו אדעתייהו דאינשי הלכך כשהמולד למחרתו דקיבוע כמו ביומא דקיבוע : **יש** ספרים שגורסין בית הפגרים בסמ"ך ויש שגורסין בית הפגרים במ"ם וכן כתוב בתוספתא (פ"א) ופסוק (ירמיה לא) העמק הפגרים : **הפוחת** לא יפחות מז' · לרבי יהודה דאמר ליכא תקיעות כי אם שבעה משום דקר"ק חשיב תקיעה אחת והא דאמר בשבת פרק במה מדליקין (דף לה:) שהיו תוקעין ערב שבת ששה תקיעות כדי לבטל העם מן המלאכה לא הוי אלא תרתי אליבא דרבי יהודה דקחשיב לקר"ק תקיעה אחת אלא ו' נקט אליבא דרבנן וחשבינן קר"ק בשלשה תקיעות : **אין** בין תקיעה לתרועה יח] ולא כלום · ומסיק דאתא כרבי יהודה דקאמר קר"ק חדא תקיעה וה"נ לרבנן דאסור להפסיק התקיעות ומכאן נראה לר' דאסור להפסיק בין שברים א) לתקיעות דהא מספקא לן [אי] גנוחי גנח וילולי יליל בהדי הדדי ולכך אנו עושים שברים ותרועה בהדי הדדי ב) בחד תקיעה מספקו ואסור להפסיק ביניהן ואם נאנס בתרועה ולא יכול לעשות מפני קוצר רוחו או מפני שום אונס יחזור לשברים והודה לו רבי מכאן משמע דאסור להפסיק בין תקיעה ג) לתקיעה והא דאמרינן בשבת (שם) שהיו מפסיקין [דאמרינן] התקיעה יט] הראשונה היתה כדי לבטל העם שבשדות שנייה להבטיל העיר ותנויותיה כו' שאני התם כיון דתקעום כן כדי להיות כל אחת ואחת סימן לדבר אחד לאו הפסק קחשיב הא דלא חשיב ערב פסח דלאו הוו אותו כלל דליכא לפרושי בשאר ימים אין גומרין אותו אבל

קורין אותו בדילוג מדקאמר ר"ח כ] איקרי מועד לימא משמע דסובר דאין אומרין בר"ח כלל וכן הא דקאמר מאי שנא בחג דאמרינן ובפסח דלא אמרינן משמע דאין חובה לאומרו כלל בר"ח ובפסח וכן משמע בהך דמסכת תענית (דף כח:) רב איקלע לבבל חזינהו דקרו הלילא בר"ח קסבר לאפסוקינהו כיון דשמע דקמדלגי אמר מנהג אבותיהם בידיהם משמע שרב היה סבור שלא היו אומרים אותו כלל וא"כ ודאי מה שאנו אומרים אותו אינו אלא מנהג בעלמא ואינו חובה כמו בי"ח ימים ומ"מ אומר ר"ת דצריך לברך עליו דכך משמע הך דסבר לאפסוקינהו כא] (דכיון) שמברכין עליו דאל"כ מיד שראה רב שלא ברכו לפניו מיד היה יכול להבין שלא היה חובה אלא

א) נ"ל לתרועה ב) גי' נ"ק בתר תקיעה מספק ומשום הכי אסור כו' ג) נ"ל לתרועה

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ז מהלכות כלי המקדש הלכה ה:

כג ב מיי' שם הלכה ו:

כד ג מיי' פ"ג שם הלכה ד :

כה ד מיי' שם הלכה ז:

כו ה מיי' שם הלכה ●

כז ו מיי' שם הלכה ג :

כח ז מיי' פ"ז מהלכות כלי המקדש הלכה ג:

כט ח מיי' פ"ג מהלכות מגילה ותנוכה הלכה ו [רב אלפס שבת פ"ב דף יא:]

שיטה מקובצת

א] ל' ואשתקד : ב] וקם ליה בדוכתיה רבי היה טועה כמה ששכח קביעות ר"ה שעברה שהיה סובר שהיה אשתקד הקביעות ביום המולד ולפיכך היה תמה שחסר אותה השנה ג' ימים היאך נקבע ר"ה ביום המולד שהיה להקדים הקביעות קודם המולד ג' ימים וקשה כיון דעבדינן ח' מלאים א"כ היה המולד של אשתקד בער"ה דאי אפשר להקדים המולד קודם הקביעות יותר מיום אחד ולכל היותר ביום שלפני ער"ה מי"ח ולמעלה היה המולד דאי קודם לי"ח של יום שלפני ער"ה היה מקדים סיהרא תרי יומי אלא ע"כ כך היה המעשה ובשנת של אשתקד היה המולד מגי"ח ולמעלה והקביעות לכל הפחות ביום ה' ואם כי שדי הכ"א תקפ"ט על גי"ח (על) [יעלה] יום ב'(ט"ו) בט"ו שעות ותקפ"ט חלקים וכיון דקביעות דאשתקד היה ביום ה' א"כ קביעות דר"ה דהשתא ביום א' מפני הפ' חסרים דעביד ובשביל חדש העיבור שהיה משלשים כדפי' לעיל וא"כ לא תמצא הלבנה בזמנו ביום הקביעות שהרי מתאחרת יום אחד וצ"ל (דהיינו) [דהוי] שפיר בזמנו כיון דאינו מתאחר רק יום אחד לפי שאין אנו חוששין מיום אחד כדאמר תלמודא לעיל וגם לפי מה שפי' בשם מורי הרמ"ר [לא] ניחא אפילו יהיה ביום שלפני ער"ה מי' שעות ולמעלה לא חשבינן מקדים סיהרא תרי יומי כיון שאינה נראית לבני בבל עד ר"ה וא"כ אפשר שהי' מולד של אשתקד בז' שעות והקביעות היה ביום ה' שדי הכ"א תקפ"ט על ג' ז' אכתי הוי המולד של שנה זו ביום ב' (כ"ד) [בז'] שעות ותקפ"ט והקביעות ביום א' אכתי [לא הוי] בזמנו ממש צ"ע ועוד קשה מדעברינן אשתקד ח' מלאים א"כ היתה שנה [שלפניה] מעוברת וא"כ הוו להו ב' שנים מעוברות רצופות זו אצל זו וזו לא מצינו וצ"ע יתום': ג] נר ישראל · גליון פירש הר"ר חיים דהוה משבח בלשון זה נר ישראל לפי שהאיר עיניו במולד [illegible]

רבינו גרשום

דלא עבדינן יותר מח' חסירין : ואישתקד עשינו שניהם מלאים · ועדפו ב' ימים ויום העבור היה שלישי והיינו כרב הונא דאמר דח' מלאין עבדינן : [דל מהני ט' חסירין תלת לבהדי הנהו תלת הילכך קם ליה ברוכתי' ונראה בזמנו] : נר ישראל כך היה · כלומר אתה הוא מאיר [כנר] לישראל שידעתה לכוין הדבר : [מתני' שתי הלחם אין נאכל פחות משנים ולא יותר על שלשה · כיצד נאפה מערב עצרת ונאכל בעצרת לשנים הוי יום ב' חל להיות אחר שבת נאכל לשלישי : לחם הפנים נאפה מע"ש ונאכל לשבת הבאה לתשעה חל יום טוב להיות בע"ש נאכל לעשר ב' ימים של ר"ה נאכל לי"א שאין אפייתו רוחה לא את השבת ולא את י"ט : אין קטן נימול פחות משמונה · מפורש במס' שבת פרק ר' אליעזר דמילה : אין פחות מכ"א תקיעות במקדש ולא מוסיפין על מ"ח · מפרש במס' סוכה בהחליל] : אין פוחתין מב' נבלים ולא מוסיפין על ששה · לא איתפרש לן מ"ט ששה · [ב' נבלים ולא פחות דהכי י אמר בסיפא דפירקן וב' נבלים וצלצל] : נבל · היינו עץ עשוי כמין נפה עגול [של עץ] ופורס עליה מיכן [ומיכן] הכרם של כבש [תמיד] כדתנן במסכת (תמיד) [קנים] מעיו לנבלים היינו הכרם בני מעיו לכינורות היינו הדקין והיה מניחו לייבשו ואח"כ מכה על הכרם ומשמיע קול גדול : ב' חלילים לא איתפרש לן מ"ט ב' : ולא מוסיפין על י"ב · כנגד י"ב (כהנים) [לוים] העומדים על הדוכן דאמר לקמן : חליל · פיפא: ואיכא דאמרי נבל הרפא בלע"ז:[לא יפחות מז' · תקיעות בכל יום ולא יותר על ט"ז · דהיינו שליש מדתנן במתניתין ר' יהודה סבר תקיעה תרועה ותקיעה חדא הלכך קאמר ז' דהיינו כ"א דמתניתין דסבר כל חד וחד לחודי וי"ו דר' יהודה היינו מ"ח דמתניתין : ותקעתם תרועה · קרי לתרועה תקיעה וקרי לתקיעה תרועה דכתיב תרועה יתקעו ש"מ דחדא היא] : ור' יהודה · ההוא תתקעו ולא תריעו לסימנא בעלמא הוי להקהיל משום הכי סגיא בחדא · אבל למצוה [ועבודה חשיב] תקיעה תרועה ותקיעה חדא : [אין בין תקיעה לתרועה ולא כלום · דכיון דחדא היא אין מפסיק ביניהן כלום : אפי' רבנן · והאי דקאמר ולא כלום לאו דוקא הוא אלא לאפוקי מדרבי יוחנן קאמר דכולי האי לא מפסיק קאמר אבל פורתא מצי מפסיק כרבנן דאמרי דתרי הוא קמ"ל דלא מפסיק כלום וכר' יהודה : ואימא הכי נמי · דכדרבנן מצי לאוקומה : א"כ מאי ולא כלום · האי משמע דלא מפסיק כלל · אלמא משום דחדא הוו] : החליל מכה · מזמר בכח לפני המזבח : באבוב · קנה : לא היה מחלק אלא באבוב יחידי · כלומר שבסוף השיר [הזה] היה מאריך בקול האבוב יותר משאר מיני [illegible]

[illegible]

הגהות הב"ח (א) רש"י ד"ה שמונה כו' חשיב אותן מתני' :

עין משפט נר מצוה

לא ב מיי' פ"ג מהלכות מגילה וחנוכה הלכה ו:

כל יומא דחג חלוקין בקרבנותיהן דפסח אין חלוקין בקרבנותיהן שבת דחלוקה בקרבנותיה לימא לא איקרי מועד ראש חודש דאיקרי מועד לימא לא איקדיש בעשיית מלאכה דכתיב °*השיר יהיה לכם כליל התקדש חג לילה המקודש לחג טעון שירה א] ושאין מקודש לחג אין טעון שירה ראש השנה ויום הכיפורים דאיקרו מועד ואיקדוש בעשיית מלאכה לימא משום דר' אבהו *דאמר רבי אבהו אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך בר"ה וביום הכפורים אמר להן *אפשר מלך יושב על כסא הדין וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו וישראל אומרים שירה לפני והא חנוכה ב] דלא הכי ולא הכי וקאמר משום ניסא פורים דאיכא ניסא לימא *אמר רבי יצחק לפי שאין אומרים ג] שירה על נס שבחוצה לארץ מתקיף לה רב נחמן בר יצחק והרי יציאת מצרים דנס שבחוצה לארץ הוא ואמרינן הלל ד] כדתניא עד שלא נכנסו ישראל לארץ הוכשרו כל הארצות לומר שירה משנכנסו לארץ לא הוכשרו כל ארצות לומר שירה *רב נחמן *אמר קרייתה זו היא הלילא רבא אמר בשלמא התם הללו עבדי ה' ולא עבדי פרעה הכא הללו עבדי ה' ולא עבדי אחשורוש אכתי עבדי אחשורוש ה] אנן *ולר"נ דאמר קרייתה זו היא הלילא התניא משנכנסו לארץ לא הוכשרו כל ארצות לומר שירה כיון שגלו חזרו להיתירן הראשון: לא היה מכה באבוב של נחושת וכו': פתח בחליל ו] ומסיים באבוב א"ר פפא היינו חליל היינו אבוב ואמאי קרי ליה חליל דחלי קליה: ת"ר *אבוב היה במקדש חלק ז] היה דק היה של קנה היה ומימות משה היה ח] צוה המלך וציפוהו זהב ולא היה קולו ערב נטלו את צפויו והיה קולו ערב כמות שהיה ט] צלצול היה במקדש של נחושת היה י] והיה קולו ערב ונפגם ושלחו חכמים והביאו אומנין מאלכסנדריא של מצרים ותקנוהו ולא היה קולו ערב נטלו את תיקונו והיה קולו ערב כמות שהיה °מכתשת היתה במקדש של נחושת היתה ומימות משה היתה והיתה מפטמת את הבשמים יא] נתפגמה והביאו אומנין מאלכסנדריא של מצרים יב] ותיקנוה ולא היתה מפטמת כמו שהיתה נטלו את תיקונה והיתה מפטמת כמו שהיתה אלו שני כלים נשתיירו ממקדש ראשון יג] ונתפגמו ולא היה להם ארוכה יד] ועליהם אמר דוד °נחושת ממורט °נחושת (ממורק) ועליהם הוא אומר °וכלי נחשת טו] מוצהב שנים חמודות (מזהב) רב ושמואל חד אמר כל אחד ואחד שקול כשנים של זהב וח"א שניהם שקולין כאחד של זהב תני רב יוסף שניהם שקולין כאחד של זהב תניא טז] ר' נתן אומר שניים היו שנאמר שנים אל תיקרי שנים אלא שניים תני רשב"ג יז] שילוח היה מקלח מים בכאיסר צוה המלך והרחיבוהו כדי שיתרבו מימיו ונתמעטו וחזרו ומיעטוהו והיה מקלח מים לקיים מה שנאמר °אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל גבור בגבורתו וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר הרדולים יח] לא היה במקדש מאי הרדולים אמר אביי טבלא גורגדנא מפני שקולו *) ערב ומערבב את הנעימה: אמר רבא בר שילא אמר רב מתנה אמר שמואל מגריפה היתה במקדש

עשרה

*) נ"ל עב וכ"ה הגי' בערוך הפלס ערך הרדולים · ובערוך ערך טבלא א' הגי' עבה

ימי החג חלוקין בקרבנותיהם · דפרי החג מתמעטין והולכין: ראש חדש איקרי מועד · דכתיב (איכה א) קרא עלי מועד ובפ"ד דמסכת תענית (דף כט:) תמוז דההוא שתא מלויי מליוה דכתיב קרא עלי מועד: השיר · הלל: מקודש · בעשיית מלאכה: קרייתה · קריאת תורה אור המגילה: דחלי קליה · מתוק קולו לשמוע: חלק · קלוף: דק · טינב"ש גילדו דקה: צלצל · שני כלים מכין זה ע"ג זה וקולם דקה וקורין להן לנב"ש: מפטמת את הבשמים · שבה היו כותשין סממני הקטרת והיה קולה צלול ומפטמת הבשמים יפה ונותנת בהן ריח כדאמרי' בכריתות (דף ו:) יט] השוחק אומר היטב הדק הדק היטב שהקול יפה לבשמים: שני כלים · צלצל *ומכתשת נחושת: ממורט · דק שיכולין לקפלו: ממורק · קלל לוייש"ט: שניים · כ] שני צלצלים ושני מכתשות: בכאיסר · פי המעיין שהוא טבע שם רחב כאיסר: אל יתהלל חכם · שחכמתו אינה אלא מקלקלת לפי שכלי מקדש ראשון ע"פ הגבורה נעשו דכתיב (ד"ה א כח) הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל כל מלאכת התבנית: הרדוולים טבלא גורגדנא · זוג וטינבל שקורים איסקליט"א: ומערבב את הנעימה · כשהיה קול זה מסיים: מגריפה · שבה גורפין את דשן המזבח ודי"ל והוא כעין כף:

אלא מנהג אלא ש"מ שברכו וכן משמע מהך דריש פ"ב דברכות (דף יד:) דקאמר רבא הילכתא שמונה עשר ימים שהיחיד גומר בהן ההלל בין פרק לפרק פוסק באמצע הפרק אינו פוסק ימים שאין היחיד גומר בהן ההלל אפילו באמצע הפרק פוסק ואם אין מברכין עליו מאי הפסקה איכא בדבר ותו מפני רשות נמי יפסיק ועד כאן לא איבעיא ליה אלא מפני היראה ומפני הכבוד ולא דמי להאי דקאמר פרק לולב וערבה (סוכה דף מד:) אמנהגא לא מברכינן ה"מ טלטול דמנהג כמו ערבה אבל אקריאה דמנהג מברכין שפיר והא דקאמר התם בפ"ד דתענית (דף כח:) תנא יחיד לא יתחיל ואם התחיל גומר פי' יחיד אין צריך להתחיל ואם התחיל גומר ובדילוג משמע דליבור חייבין היינו ממנהג בעלמא וק"ק רב דסבר לאפסוקינהו התניא הכא דליבור חייבין לקרותו וגם יחיד נמי גומר כשהתחיל ור"ת פי' יחיד לא יתחיל בברכה ואם התחיל בברכה גומר כא] ומ"מ נקוט (דרבינו שמשון) [דר"ת] בידך דטוב לברך ליחיד נמי בתחילה דנהי דודאי אין מחוייב לאמרו מ"מ מאחר שמחזיק עצמו לכך אין זה ברכה לבטלה כמו שהנשים מברכות על נטילת לולב שאינו לבטלה אע"פ דפטורות מ"מ הם רשאות ליטלו ואין זה ברכה לבטלה· פסק:

אמרו מלאכי השרת מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך בר"ה וביום הכיפורים · אבל לא קאמר מפני מה אין אנו אומרים שירה משמע שמלאכי השרת אומרים שירה ולכך אומר ר"י דבר"ה וביום הכיפורים אין לדלג והחיות ישוררו וכרובים יפארו כב]: (שייך למתני')

אין פוחתין מכ"א תקיעות במקדש בכל יום · ומפרש בסוכה (דף נג:) שלשה לפתיחת שערים ותשע לתמיד של שחר שהיו הלוים אומרים שירה בשעת נסכים והיה בו ג' פרקים לכל פרק תקעו והריעו ותקעו:

(שייך למתני') *ולא מוסיפין על ששה · פירש"י לא איתפרש טעמא אין פוחתין מב' חלילים ולא מוסיפין על י"ב כנגד י"ב יום שחליל מכה:

[*אין] פוחתין מי"ב לוים העומדין על הדוכן· בכל יום כשאומרים שירה שנים לנבלים וט' כינורות וצלצל הרי י"ב ושתי חצוצרות כהנים תוקעים בהן ולא לוים והכי תנן פרק בתרא דתמיד (דף לג:) ושני כהנים עומדים על שולחן החלבים וב' חצוצרות בידם ולא תנן התם למתני כינורים וחלילים לפי שלא היו בכהנים אלא בלוים וק"ק דקתני התם והקיש בן ארזא בצלצל ותירץ דחדא מינייהו נקט:

ועליהם אמר דוד נחושת ממורט· *פ"ה על נחושת שמולית בהם מיהו קשה דהאי קרא כג] בעלמא במלכים דכתיב נחשת ממורט ובדברי הימים (ב ד) כתיב נחשת מרוק ומאי קאמר ועליהם אמר דוד ונראה לר"י דה"ג ועליהם אמר קרא נחשת ממורט נחושת (ממורק) א):**הרדוולים** בסמ"ך גרים רש"י ונראה לר' הרדוולים במ"ם וכן יש בבראשית רבה ערדולין בעיר ומדינה נהפכה פירוש ערדוולין כמו הרדוולין והם מיני כלי זמר מ"ס מתחלפת בנו"ן הרדוולים זהו תרגום של עוגב: **מגריפה** היתה במקדש· פי' בקונטרס שגורפין בה הדשן וקשה דהא היתה כלי זמר אלא נראה לפרש דשני מיני מגריפות היו אחת לדשן ואחת של שיר:

לא

א) נ"ל מרוק

מסורת הש"ס

[פסחים נה:]

גירסת נ"ק ומכתשת כס"ד נחושת ממורט כו מתחיל ד"ה

מגילה יד. ע"ש

[סס]

[ע"ש סיפא]

[תוספתא פ"ב]

ר"ה לב:

נ"ק פד"א

ד"ה זה שייך למתני' כדף יג ע"ב

גליון הש"ס

גמ' מכתשת · ע' שבועות דף יא ע"א תוס' ד"ה מכל מקום קשיא:

דה"ב ד

[נ"ל מרוק]

עזרא ח

ירמיה ט

רבינו גרשום

דגומרין בהן את ההלל: [חלוקין קרבנות · פרי החג]: שבת דחלוקי' קרבנותיו · משאר ימי השבוע לימא הלל: [ר"ח דאיקרי מועד · ליגמר ביה הלל בגמרא במסכת שבועות [דף י ע"א] קרא עלי מועד · תמוז דההוא שתא עבורי עבורה: טעון שירה · הלל: דלא הכי ולא הכי · לא חלוק בקרבן ולא מקודש לחג ולא אסור בעשיית מלאכה]: חזרו להתירן הראשון · לומר שירה אפי' בחוצה לארץ [מקרא מגילה]: צלצול · קורין צימבש [ציבלי] והן כעין [ב'] גלילי נחושת ומכין זה בזה: מפטמת את הבשמים · נותנת ריח טוב בבשמים: נשתיירו ממקדש ראשון · מן המשכן: ממורט · צהוב הרבה: ממורק · חלק הרבה ואף בימי עזרא היו ועליהן אמר כו': [שניים היו · ב' מכתשות וב' צלצלים]: הרדוילים · טבלא: גורגנא · קלונתא (מורגרו בלע"ז) · [של אותו מין]: ומערבב את הנעימה · של שיר: מגריפה · כלי שבו חתין את האפר מן המזבח:

שיטה מקובצת

א] שירה ולילה שאין מקודש לחג: ב] חנוכה דלאו הכי ולאו הכי וקאמרי': ג] אומרים הלל על ותיבת שירה נמחק: ד] הלל התם כדתניא: ה] אחשורוש נינהו ולר"נ תיבת אנן נמחק: ו] בחליל וסיים באבוב אות מ' נמחק: ז] חלק ס"א דק של קנה מימות משה: ח] היה וקולו ערב צוה המלך וציפהו: ט] צלצל היה אות ו' נמחק: י] היה ומימות משה היה והיה קולו: יא] הבשמים נפגמה ושלחו חכמים והביאו: יב] ותקניה ולא היתה מפטמת הקשה הר"ר אלחנן היאך תקנוה והא אמרינן בזבחים דכלי שרת שנפגמו אין מתקנין אותן ומכתשת כלי שרת היתה כדאיתא בפ"ק דשבועות וי"ל מה שאין מתקנין היינו משום דאין עניות במקום עשירות ומתקנים חדשים אבל הכא שלא היו מוצאין חדשה טובה כמותה הוצרכו לתקנה · הרא"ש ז"ל: יג] ראשון ונפגמו ולא עלתה להם ארוכה: יד] ועליהם אמר דוד וכו' תימה מאי קא"ר עליהם אמר דוד הא כתיב האי קרא בכלים שעשה שלמה דבמלכים כתיב נחשת ממורט ובדברי הימים כתיב נחשת מרוק ונראה דגרסי' ועליהם אמר הכתוב והכי נמי תניא בתוספתא כלומר שלמה עשה כלים כמותם פי' ועליהם ועל כיוצא בהם' הרא"ש ז"ל: טו] מוצהב טובה שנים חמודות כזהב רב: טז] תניא רשב"ג אומר שנים היו ותיבות ר' נתן ואות י' נמחק: יז] רשב"ג אומר שילוח: יח] תיבת לא נמחק: יט] כשהוא שוחק אומר היטב: כ] שניים היו שני: כא] גומר והשתא ציבור מברכים בר"ח ובשאר ימים של פסח והיינו ממנהגא אבל יחיד לא אשכחן שום חיוב עליו ולא מנהג וא"כ אין לברך: כב] יפארו דאל"כ למה אנו אומרים והאופנים וחיות הקודש כו' משבחין ואומרים ובפריוש אסרים ותחיות ישוררו בר"ה ויה"כ: כג] קרא בשלמה כתיב במלכים תיבת בעלמא נמחק:

גמרא

עשרה נקבים היו בה כל אחד ואחד מוציא עשרה מיני זמר נמצאת כולה מוציאה מאה מיני זמר במתניתא תנא היא אמה א] וגבוה אמה וקתא יוצא הימנה ועשרה נקבים היו בה כל אחד מוציא מאה מיני זמר נמצאת כולה מוציאה אלף מיני זמר אמר רב נחמן בר יצחק וסימניך מתניתא גוזמא: ועבדי כהנים היו כו': לימא בהא קמיפלגי דמ"ד עבדים היו קסבר *עיקר שירה *בפה וכלי לבסומי קלא ב] הוא דעבידא ומ"ד לוים היו קסבר עיקר שירה בכלי ותסברא רבי יוסי מאי קסבר אי קסבר עיקר שירה בפה ג] עבדים סגיא אי קסבר עיקר שירה בכלי לוים בעינן לעולם קסבר עיקר שירה בפה והכא במעלין מדוכן ליוחסין ולמעשרות קמיפלגי מ"ד עבדים היו קסבר אין מעלין מדוכן לא ליוחסין ולא למעשרות מ"ד לוים היו ד] קסבר מעלין מדוכן בין ליוחסין בין ה] למעשרות ולמ"ד ישראלים היו קסבר מעלין מדוכן ליוחסין ולא למעשרות: תנו רבנן ו] *השיר מעכב את הקרבן דברי רבי מאיר וחכמים אומרים אינו מעכב מ"ט דר' מאיר *דאמר קרא °ואתנה את הלוים נתונים לאהרן ולבניו מתוך בני ישראל ז] ולכפר על בני ישראל מה כפרה מעכבת אף ח] שירה מעכבת ורבנן ההוא לאידך דר' אלעזר דאמר ר"א מה כפרה ביום אף שירה ביום: אמר רב יהודה אמר שמואל מנין לעיקר שירה מן התורה שנאמר °ושרת בשם ה' אלהיו איזהו שירות שבשם הוי אומר זה שירה ואימא נשיאות כפים ט] מדכתיב °לשרתו ולברך בשמו מכלל דברכת כהנים לאו שירות היא רב מתנה אמר מהכא °תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב איזו היא עבודה שבשמחה ובטוב לבב הוי אומר זה שירה ואימא דברי תורה דכתיב °פקודי ה' ישרים משמחי לב משמחי לב איקרי טוב לא איקרי ואימא בכורים דכתיב °ושמחת בכל הטוב טוב איקרי טוב לבב לא איקרי א"ר מתנה מנין לביכורים שטעונין *שירה אתיא טוב טוב מהכא איני *והא א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן מנין שאין אומרים שירה אלא על היין שנאמר °ותאמר להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח אלהים ואנשים אם אנשים משמח אלהים במה משמח מכאן שאין אומרים שירה אלא על היין משכחת לה *כדתני י] ר' יוסי פרי אתה מביא ואי אתה מביא משקין יא] הביא ענבים ודרכן מנין ת"ל תביא: חזקיה אמר מהכא °וכנניהו שר הלוים יב] (ישור) במשא כי מבין הוא אל תיקרי (ישור) אלא ישיר בלוותי א"ר יוחנן מהכא °לעבוד עבודת עבודה איזהו עבודה שצריכה עבודה הוי אומר זו שירה רבי יצחק אמר מהכא °שאו זמרה ותנו תוף כנור נעים עם נבל ר"נ בר יצחק אמר מהכא (°הם) ישאו קולם ירונו בגאון ה' צהלו מים: ותנא מייתי לה מהכא °ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו ממשמע שנאמר בכתף איני יודע שישאו מה ת"ל ישאו אין ישאו אלא לשון שירה וכן הוא אומר °שאו זמרה ותנו תוף ואומר ישאו קולם ירונו וגו' חנניא בן אחי רבי יהושע אמר מהכא °משה ידבר והאלהים יעננו בקול

על

רש"י

עשרה נקבים היו בה · וכל נקב היה קנה אחד וכל קנה וקנה היו בו י' נקבים וכל נקב של קנה הוציא מין זמר נמצאת כולה מוציאה מאה מיני זמר: יג] וסימניך · שלא תטעה מי אמר מאה מי אמר אלף: מתניתא גוזמא · דרך משניות לשנות גוזמא כגון הנך דאמר בשחיטת חולין בפרק גיד הנשה (דף צ:): רבי יוסי · דאמר ישראלים מיוחסים היו מאי קסבר אלא דכ"ע עיקר שירה בפה: בין למעשרות · דמחזקינן ליה בחזקת לוי: ואתנה את הלוים · ולוים משוררים הם: שבשם · שמזכירין בו שם שמים (א): אין אדם שר שירה אלא מתוך שמחה וטוב לבב דכתיב (ישעיה סה) הנה עבדי ירונו מטוב לב: אימא ביכורים · וה"ק קרא תחת אשר לא הבאת ביכורים: מנין לביכורים שטעונין שירה · שאומרים ארוממך ה' כי דליתני כדתנן במס' ביכורים (פ"ג מ"ד): טוב טוב · כתיב הכא בכל הטוב וכתיב בשירה (דברים כח) בשמחה ובטוב לבב: פרי · בביכורים כתיב (שם כו) מראשית יד] פרי: הביא ענבים · לעזרה לביכורים ודרכן מנין שילא ת"ל אשר תביא מארצך מ"מ: טו] (ישור במשא) חזקיה אמר מהכא · אשכחן שירת לוים מן התורה ישור במשא טז] נשיאות קול בשיר: בלוותי · שם חכם: שירה · צריך עבודת קרבן שאינו נאמר אלא על היין של נסכי קרבן כדכתיב (במדבר י) ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם: צהלו מים · יצהלו בשיר בית המקדש יותר מצהלת ים סוף: מייתי לה מהכא · לעיקר שירה מן התורה:

על

תוספות

לא דכ"ע עיקר שירה בפה · קשה בפרק החליל (סוכה נא·) קאמר דאי עיקר שירה בפה אין שיר של קרבן נמי דחי שבת וי"ט לעשותו בכלי וא"כ מתני' דקתני י"ב ימים החליל מכה מני וי"ל דודאי תנאי דמתניתין אית להו עיקר שירה בפה אבל איכא תנא דרבי יוסי בר יהודה התם דאמר דשיר בכלי (*דקרבן) דחי שבת וי"ט ואתי *רישא כוותיה: **השיר** מעכב הקרבן · קשה דהא השיר בשעת ניסוך והניסוך אין מעכבת הקרבן דאדם מביא זבחו היום ונסכים מכאן יז] עד ארבעה ימים (מנחות דף טו:) ונראה לפרש שיר מעכב את הקרבן היינו ניסוך שאם אין שירה אין ניסוך: **משמח** לב איקרי טוב לא איקרי · וא"ת והכתיב (משלי ד) לקח טוב נתתי לכם (תהלים קיט) טוב לי תורת פיך וי"ל דה"ק משמח לב איקרי טוב *שסמוך (ללב) לשמחה ומשמעותו לשון שמחה א"נ טוב הסמוך ללב לא איקרי וא"ת והא כתיב (רות ג) וייטב לבו ופירש"י שם במדרש וייטב לבו בתלמוד תורה וה"נ דרשינן שבת (דף סג:) ויטיבך לבך על תלמוד תורה וי"ל דלא כתיבי בהדיא ולפ"ז לא הוי אתי שפיר הא דמקשה ואימא ביכורים דהא טוב סמוך ללב לא איקרו וי"ל דה"נ משני דבעינן טוב הסמוך ללב ומיהו כיון דהיה יודע דבעינן טוב הסמוך ללב מעיקרא שוב לא צריך להקשות עוד מביכורים ולשון ראשון עיקר: **מנין** לביכורים שטעונין שירה · פרש"י יח] (דתנא) שהיו טעונין שירה [כדתנן במס' ביכורים] (פ"ג מ"ד) החליל (היה) מכה לפניהם [כו'] יט] והא דפריך איני והא אמר ר' שמואל בר נחמני ומקשה לרבי שמואל בר נחמני אך יש תימה אמאי לא מקשה ליה בהדיא מן המשנה וי"ל שהש"ס לא הביא המשנה דזרעים וגם מילתיה דר' שמואל בר נחמני לא אייתי ליה הש"ס אלא אגב גררא הלכך לא פריך אלא הכי ולרבי נראה שפיר המשנה על ביכורים אינו עיקר השיר כ"א לשמחה בעלמא הלכך לא פריך מינה לר' שמואל בר נחמני ולא כפירש"י ויש תימה דלא איירי המשנה בעיקר שיר כלל ועוד הקשה ר' אלחנן היכי מוקי לה למשנת ביכורים הכא בהביא ענבים ודרכן דהא בכל הביכורים מיירי בתאנים ותטין וכל ז' המינין*) ואין לפרש דה"ק שאם הביא ענבים בביכורים ודרכן לאחר כך שלא הפקע מהם קדושת הביכורים אע"ג דכתיב בקרא פרי דהתם תניא בחולין פרק הטור והרוטב (דף קכ:) אין מביאין ביכורים משקה אלא היוצא מן הזיתים ומן הענבים אלמא שהמשקה מהם חשוב לביכורים אלא די"ל לפרש הביא ענבים ודרכם פי' הפריש ענבים ודרכם מנין שכשרים לביכורים ת"ל תביא והא דתניא אין מביאין ביכורים משקה אלא היוצא מן הזיתים ומן הענבים דמשמע לכתחילה מביאין יש לפרשו בדיעבד כ] דהא קרא כתיב שאומרים שיר על ביכורים והיכי כתב קרא בדיעבד ונראה לפרש דמיירי לכתחלה וה"פ הביא ענבים ודרכן מנין שיביאם לכתחילה ת"ל תביא דמשמע לכתחילה ומשנת ביכורים נמי אתיא שפיר דמיירי במשקין היוצאין מזיתים וענבים שאומרים עליהם שירה לכתחילה ואיידי דתקנו עליהם שירה תקנו נמי בכל הביכורים של ז' המינים ולא קשיא מידי מכל מה שהקשיתי לעיל וצ"ע בירושלמי: **אל** תיקרי כא] ישור אלא ישיר · תימה דכמה קראי איכא בדברי הימים (א ט) בני פלוני משוררים וי"ל דבעי לאשכוחי דשירה מן התורה לכך דייק ליה מהך קרא דכתיב ישור במשא וכתיב עבודת משא אי נמי מפיק מקראי שהיא עבודה וזר חייב עליה מיתה:

מהכא

*) נ"א ועוד רבי יוסי גופיה היכי קאמר ואין לפרש דה"ק נ"ק

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פ"ג מהלכות כלי המקדש הלכה ג:

לב ב מיי' פ"כ מהל' איסורי ביאה הלכה יא טוש"ע אה"ע סימן ג סעיף ב:

נ"א ושיר של קרבן דחי כו' נ"ק

נ"א מתני' מיין נ"ק

לג ג מיי' פ"ג מהלכות כלי מקדש הלכ' ב:

לד ד מיי' פ"ד מהל' בכורים הלכה א וית:

לה ה מיי' [פ"ג מהלכות כלי מקדש דין ב כג"ן] (פ"ו מהלכות תמידין הלכה ה):

עי' הגהות נ"ק

לו ו מיי' פ"ב מהלכות בכורים הלכה ד:

[א"ר אלעזר כצ"ל וכ"א בילקוט וכזה תבין מה דקאמר בסמוך לקמן ורבנן ההוא לאידך דרבי אלעזר כו']

מסורת הש"ס

סוכה נ: נא: [תענית כז: ע"ז מז:]

[עי' תוס' ר"ה ל: ד"ה ונתקלקלו]

דברים יח | שם י | שם כח | תהלים יט | דברים כו | (חולין קכ) | פסחים לו: [לקמן יב:] | שופטים ט | חולין קכ: | ד"ה א טו [במשא יסור] | במדבר ד | תהלים פא | ישעיה כד | במדבר ז | תהלים פא | שמות יט

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שבשם כו' שמים הס"ד ואח"כ מ"ה זו שירה אין אדם:

שיטה מקובצת

א] אמה וגמדה אמה תיבת וגבוה נמחק: ב] קלא בעלמא ומ"ד ותיבות הוא דעבידא נמחק: ג] בפה בעבדים: ד] קסבר מעלין מדוכן וכו' · וא"ת ולא יעלו מדוכן ליוחסין ולמעשרות ויעלו עבדים לדוכן וי"ל דה"ק גזירה שמא יבא להעלות ליוחסין ולמעשרות הרא"ש ז"ל בתוספותיו: ה] למעשרות ומ"ד ישראלים אות ל' נמחק: ו] השיר מעכב את הקרבן · וא"ת והלא השיר אינו בא אלא על הנסכין כדאמרינן לקמן דאין אומרים שירה אלא על היין ואמרי' בפ' הקומץ רבה דאפילו לר"מ אדם מביא זבחו היום ונסכים לאחר כמה ימים וכיון דאין ניסוך אין שיר ואפילו הכי לא מעכב די"ל דהא דקאמר דשיר מעכב היינו כשהביא הנסכים עם הקרבן אבל כשלא הביאם עם הקרבן לא שייך עיכוב בשיר · הרא"ש ז"ל בתוספותיו: השיר מעכב את הקרבן דברי ר' מאיר · הא דאמרינן בפ' בתרא דתענית כהנים לוים וישראלים מעכבין את הקרבן תניא ר"ש אומר כהנים לוים וישראלים (מעכב) וכלי שיר וכלי שרת מעכבין את הקרבן במאי קמיפלגי רבנן סברי עיקר שירה בפה ורבי שמעון סבר עיקר שירה בכלי אלמא לדברי הכל השיר מעכב איכא למימר דס"ל כר' מאיר אי נמי הא דקאמר מעכבין היינו שצריך לעשות כן מן התורה אבל כפרה לא מעכבי וכן מסתבר דישראל לא מעכבי כפרה דתשמרו להקריב לי כתיב וצריכין שיעמדו ישראל על קרבנם אבל אי ליתנהו שם לא מעכבי כפרה · הרא"ש ז"ל בתוספותיו: ז] ישראל וגו' ולכפר: ח] אף שיר (אות ה' נמחק) · פי' כשמביא נסכים ביום אבל אם הביא נסכים בלילה לא יאמר שיר וכן לר"מ לא מעכבי אם לא הביא נסכים עם הזבח · הרא"ש ז"ל בתוספותיו: ט] מדכתיב לשרתו ולברך בשם ה' (תיבות בשמו מכלל נמחק) הקשה הר"ר אלחנן דהכא מרבינן מושרת ללוים לשיר ובספרי דריש ושרת פרט ללוים שאין ראויין לשרת וי"ל דהכא מרבינן מבשם כדקאמר איזהו שירות שהוא בשם (והתם) דריש מושרת ועיקר שירות אינו בלוים · הרא"ש ז"ל בתוספותיו: י] כדתני רב יוסף פרי פרי אתה תיבות ר' יוסי ל"ש ונמחק: יא] הביא ענבים ודרכן מנין אין לפרש הביא ענבים בכורים ודרכן אח"כ לא פקע מהן בכורים אע"ג דכתיב בקרא פרי דהא תנן בפ' י"א דתרומות אין מביאין בכורים משקה אלא היוצא מן הזיתים ומן הענבים אלמא מביאין מהן משקה והא דקאמר הכא ואי אתה מביא משקה היינו לכתחלה אין לדרכן הביא ענבים ודרכן מנין כלומר הפריש ענבים לשם בכורים ודרכן מנין שיביא מהן המשקה ובשילהי מסכת חלה תנן יוסף הכהן הביא בכורים יין ושמן ולא קבלו ממנו וקאמר עלה בירושלמי תמן תנינן אין מביאין בכורין משקה ר' אילא בשם ר"א (תני)(כיני מתני') אין עושין בכורים משקה ואפי' משוכו בהן הבעלים והתנן דרך בכורים להביא משקה מנין שיביא ת"ל הביא תמן כשלקטן בשעה ראשונה על מנת כן ברם הכא בשלא לקטן בשעה ראשונה על מנת כן ויראה לי לפי הירושלמי דאם לקטן על מנת לדרכן ולהביא יין בהא נמי אמרינן פרי אתה מביא ואי אתה מביא משקה ואם דרכן מביא משקה אבל אם לא לקטן לכך ודרכן אין מקבלין ממנו ולהכי לא קבלו מיוסף הכהן עכ"ל הרא"ש ז"ל בתוספותיו: יב] שר הלוים במשא יסר כי מבין הוא אל תקרי יסר אלא ישיר בלוטי א"ר יוחנן: יג] זמר הס"ד ומה"ד וגמדה גבוה הס"ד ומה"ד וסימניך: יד] מראשית כל פרי: טו] תיבות ישור במשא נמחק: טז] במשא בנשיאות קול: יז] מכאן אפי' עד: יח] פירש"י דתנן תיבת דתנא נמחק: יט] לפניהם כו' ארוממך וגו' והא: כ] בדיעבד וליתא דהא קרא כתיב דאומרים שירה אות ש' ל"ש: כא] תקרי יסר אלא ישיר תיבת ישור נמחק:

רבינו גרשום

עשר נקבים היו בה · בקתה שהלולה היתה כולה: מתניתא גוזמא · המשנה החיצונה מופעת לעולם: עיקר שירה בפה · (מה) [השיר] שהיו הלוים אומרים בפיהם הוא עיקר שירה: [ותסברא ר' יוסי דאמר דישראלים היו מאי קסבר כו']: מעלין מדוכן בין ליוחסין בין למעשרות ומאי דחזי להו דקיימי בין לוים לא דייק אי בכלי מזמרין או בפה ומעלין ליוחסין ומחלקין להן מעשר: מעלין מדוכן ליוחסין · משום הכי בעינן משיאין לכהונה: אבל לא למעשרות משום הכי לא בעינן לוים: [לעבוד את עבודת בני ישראל באהל מועד: ולכפר] · מה כפרה · דכהנים (מעכבת דהיינו מתן דמים אף עבודת הלוים דהיינו השירה מעכבת) [מתן דמים מעכבת אף שירה דלוים מעכבת · דהיינו עבודה דלוים] : ורבנן · להכי איתקש עבודה דלוים לכפרה דכהנים דמה כפרה ביום דכתיב ביום צוותו : [שירות] שבשם · שמזכיר בה את השם : זה שירה' אזכרות שבמזמורים [היינו שירה שיש במזמורות אזכרות] : ואימא נשיאות כפים · דכהנים שיש בה הזכרות השם דפשטיה דהאי קרא בכהנים כתיב דגמרינן מיניה בזמן שי"ש סמוך לשבת בין מלפניה בין מאחריה היו כל המשמרות שוין בחילוק לחם הפנים שנאמר וכי יבא הלוי מאחד שעריך מאי שעריך בשעה שכל ישראל נכנסין בשער אחד · וכתיב חלק כחלק יאכלו : הוי אומר זו שירה דכתיב עבדי ירונו מטוב לב: טוב לבב לא איקרי · לא תורה ולא ביכורים : אתיא טוב טוב · כתיב בשירה ובטוב לבב · ובביכורים בכל הטוב : מנין שאין אומרים · לוים שירה אלא על היין בשעת ניסוך היין [שנאמר ותאמר להם הגפן וגו'] : משכחת לה · אפי' לר' יונתן [דאמר] דאומר שירה על הביכורים : כדתני רב יוסף [שהן יין] : (מנין שאם) הביא ענבים בכורים לירושלים ודרכן קודם ביאתו לעזרה מנין שטעון הבאה אותו יין ת"ל תביא לרבות: ישור במשא · הוי לשון שרה: (ישיר) [בילוטי · שם חכם : איזהו עבודה שצריכה עבודה] · הוי אומר זה שיר · שהלוים אומרים בפה ואחרים עובדים להם בכלי שיר ומסייעין להם : ואיכא דאמרי שצריכה עבודה

עין משפט נר מצוה

לז א מיי׳ פ״ג מהלכות כלי המקדש הלכה יא ופ״ט : לח ב מיי׳ פ״ו מהלכות תמידין הלכה ח ופ״ג מהלכות כלי המקדש הלכה ג : לט ג מיי׳ פ״י מהלכות שמיטה ויובלות הלכה ג ד :

על עסקי קול א) רב אשי אמר מהכא ויהי כאחד למחצצרים ולמשוררים להשמיע קול אחד רבי יונתן אמר מהכא ולא ימותו גם הם גם אתם מה אתם בעבודת מזבח אף הם בעבודת מזבח תניא נמי הכי א) ולא ימותו גם הם גם אתם אתם בשלהם והם בשלכם במיתה הם בשלהם אינן במיתה אלא באזהרה אמר אביי נקיטינן משורר ששיער בשל חבירו במיתה ב) שנאמר והחונים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד ג) וגו׳ והזר הקרב יומת מאי זר אילימא זר ממש הכתיב חדא זימנא אלא לאו זר דאותה עבודה: מיתיבי משורר ששיער ומשוער ששורר אינן במיתה אלא באזהרה תנאי היא דתניא ד) מעשה בר׳ יהושע בר חנניה שהלך לסייע בהגפת דלתות אצל ר׳ יוחנן בן גודגדא אמר לו בני חזור לאחוריך שאתה מן המשוררים ולא מן המשוערים מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר מיתה היא וגזרו בה רבנן ומ״ס אזהרה היא ולא גזרו בה ה) דכ״ע אזהרה היא מר סבר מסייע גזרו ביה רבנן ומר סבר לא גזרו ביה רבנן בעי רבי אבין עולת נדבת ציבור טעונה שירה ו) או אינה טעונה שירה עולותיכם אמר רחמנא אחת עולת חובה ואחת עולת נדבה או דלמא עולותיכם דכולהו ישראל קאמר רחמנא ת״ש ויאמר חזקיהו להעלות העולה (א)(על המזבח) ובעת החל העולה החל שיר ה׳ והחצוצרות (ב) ע״י כלי ז) (שיר) דוד מלך ישראל האי שירה מאי עבידתה אילימא דעולת חובה ל״ל אימלוכי אלא לאו דעולת נדבה א״ר יוסף לא עולת ראש חודש הוה וקא מיבעיא להו מי הוקבע ר״ח בזמנו דליקרב או לא אמר ליה אביי ומי מצית אמרת הכי והכתיב ביום ששה עשר לחדש הראשון וגו׳ ויאמר חזקיהו להעלות העולה (על המזבח) אלא אמר רמי בריה דרב ייבא כבש הבא עם העומר ח) קמיבעיא להו מי קבע ר״ח בזמנו דליקריב או לא מתקיף לה רב אויא וליחזי פסח היכי עביד מצה היכי אכיל אלא אמר רב אשי מידי דהוה אשליחא דציבורא דממליך השתא דאתית להכי אפילו תימא עולת חובה מידי דהוה אשליחא דציבורא דממליך ת״ש *רבי יוסי אומר מגלגלין זכות ליום זכאי וחובה ליום חייב אמרו כשחרב הבית בראשונה אותו היום תשעה באב היה ומוצאי שבת היה ומוצאי שביעית היתה ומשמרתו של יהויריב היתה והיו כהנים ולוים עומדים על דוכנן ואומרים שירה ומה שירה אמרו וישב עליהם את אונם וברעתם יצמיתם ולא הספיקו לומר יצמיתם ה׳ אלהינו עד שבאו אויבים וכבשום וכן בשניה האי שירה מאי עבידתיה אילימא דעולת חובה מי הואי (ג) ט) בי״ז בתמוז בטל התמיד אלא לאו דעולת נדבה ותסברא מ״ש דעולת חובה דלא הואי ומ״ש דעולת נדבה דהואי הא לא קשיא בן בקר אקראי בעלמא הוא דאיתרמיא להו אמר רבא ואיתימא רב אשי ותסברא שירה דיומיה לה׳ הארץ ומלואה וישב עליהם את אונם בשיר דארבעה בשבת הוא אלא אילייא בעלמא הוא דנפל להו בפומייהו והא עומדין על דוכנן קתני כדר״ל דאמר י) אומר שלא על הקרבן אי הכי בעולת נדבה נמי לימא נפיק מינה חורבא מאי הוה עלה ת״ש *) דתני רב מרי בריה דרב כהנא על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם מה עולה קודש קדשים אף שלמים קודש קדשים ומה שלמים יא) קבוע להם זמן אף עולה קבוע לה זמן :

איבעיא

א) אולי צ״ל ר׳ יאשיה כי הוא בר פלוגתיה דרבי יונתן ב) [זבחים נה׳ ע״ש]

על עסקי קול · שהיה מלוהו לשורר לפי שמשה לוי היה : אף הם · הלוים בעבודת מזבח ולא משכחת לוים כשרים בעבודת מזבח אלא בשיר : (ד) מה אתם · אכהנים קאי קרא : אתם בשלהם · הכהנים שנכנסו בעבודת לוים כגון ששררו : והם בשלכם · לוי שעבד על המזבח ככהן : הם בשלהם · כגון לוי משורר שהגיף דלתות ולוי משוער שאמר שיר שהרי הלוים היו חלוקים זה למשוער וזה למשורר : אלא באזהרה · לא אתפרש לן (ה) : אביי · לית ליה הא מתני׳ דקתני לעיל הם בשלהם אינו במיתה דהא מסכתא תנא אחריתא דקאי כוותיה : זר ממש · כגון ישראל : הא כתיב חדא זימנא · בההיא פרשתא גופה וקאי נמי אעבודת לוים : רבי יהושע ויוחנן בן גודגדא לוים היו יוחנן בן גודגדא סבר משורר ששוער במיתה כשהוא מגיף לבדו וגזרו רבנן במסייע דלא ליתי למעבד לחודיה ור׳ יהושע סבר אפילו כי עביד לחודיה אינו אלא באזהרה ולא גזרו רבנן במסייע : עולת נדבת ציבור · כגון קיץ המזבח הבא מן השופרות שנותנין בהן מעות מותר חטאת ומותר יב] אשם : עולותיכם · ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם (במדבר י) והיינו שירה : ויאמר חזקיהו · משמע שהיה נמלך : אלא לאו נדבה · ונמלך אם ישוררו וכתיב החל שיר ה׳ שהורו לו ב״ד לשורר : עולת ר״ח · דמוסף הואי : כבש הבא עם העומר · דהוא עולת חובה בי״ו בניסן : אלא אמר רב אשי · הא דמימלך לאו משום דמספקא ליה דודאי הוקבע ר״ח בזמנו אלא רשותא הוא דקא נסיב : מידי דהוה אשליחא דציבורא דמימליך · ונסיב רשותא אם יתפלל : אפילו תימא עולת חובה · עולת תמיד שבכל יום ויום הואי : זכות ליום זכאי · בניסן נגאלו בניסן עתידין להיגאל : מוצאי שבת · אחד בשבת : ומוצאי שביעית · שמינית : וישב עליהם את אונם · פסוק הוא בתהלים במזמור אל נקמות ה׳ : בטל התמיד · שלא היו להם כבשים מחמת שהיו כרים על ירושלים ואין יוצא ובא : ומ״ש עולת נדבה דהואי · הלא לא היו כבשים מצויים : הא לא קשיא בן בקר בעלמא אתרמי להו · שאינו ראוי לתמיד וראוי לעולת נדבה : ותסברא · דשירה גמורה הואי ההיא שירה על קרבן והא שירה דאחד בשבת לה׳ הארץ ומלואה כדאמר בראש השנה (דף לא·) והאי קרא במזמור אל נקמות ה׳ שהוא שיר של רביעי בשבת : איליא · קינה כדמתרגמינן ושאי על שפים קינה וטלי על נגדין איליא (ירמיה ז) : דוכן · כמין אצטבא היה : אי הכי · דאפילו שלא על הקרבן אומר שירה בעולת נדבה נמי לימא ותפשוט בעיא דר׳ אבין : נפקא מיניה חורבא · דהא דר״ל רשות הוא יג] (ו) דלאי אית ליה לעולת נדבה ברשות אתי למימר עולת חובה נמי רשות הלכך לא אמרינן שיר לגמרי בנדבה : מאי הוי עלה · דבעיא דר׳ אבין : ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם · מקיש עולה לשלמים ושלמים לעולה לענין שיר : מה עולה האמורה כאן קדשי קדשים · דאין לך עולה קדשים קלים אף שלמים האמורים כאן טעונים שיר בשלמים קדשי קדשים משתעי ואין לך שלמים קדשי קדשים אלא כבשי עצרת דשלמי ציבור הן וכתיב בהו (ויקרא כג) קדש יהיו לה׳ לכהן ומה שלמים האמורים כאן לגבי שיר קבוע להן זמן דהא אוקימנא בכבשי עצרת אף עולה האמורה כאן שקבוע לה זמן לאפוקי נדבת ציבור דאין קבוע לה זמן :

נסכים

מהבא ויהי כאחד למחצרים · ובקרא (במדבר י) כתיב ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם אלמא איכא שירה [מן התורה] : **משוער** שוער · דבדברי הימים (א ט) כתיב משפחות שהיו משוערים ומשפחות שהיו משוררים : **מיתיבי** · פ״ה לא ידענא האי אזהרה מהיכא היא ורבינו מנחם כ״ע פי׳ דכתיב (במדבר ח) לשמור משמרת ועבודה לא יעבוד וכתיב (שם) ככה תעשה ללוים במשמרותם : **דמר** סבר במיתה · אם משוער לבדו וגזרו בו רבנן מסייע עם אחר ומ״ס באזהרה ולא גזרו רבנן אם בא לסייע : **עולת** נדבת ציבור טעונה שיר · כגון עולת קיץ אבל דיחיד אפי׳ חובתו אין טעונה *נסכים : **אלא** אמר רמי בריה דרב ייבא כבש הבא עם העומר קא מיבעיא ליה · עולה תימה מאי ס״ד דהא אתמול הקריבו תמידין ומוספין *) אמאי לא אימלך אלא ממוסף ט״ז דניסן : **איבעיא** להו אי איקבע ר״ח · וקשה לרש״י דבדברי הימים כתיב האי קרא מקמי ויועץ המלך לעשות הפסח בחדש השני : **אלא** אמר רב (שימי) [אשי] מידי דהוי אשליח דציבורא דממליך · ולעולם לא תפשוט דנימא דכבש הבא עם העומר הוה : **שירה** דיומא לה׳ הארץ ומלואה (תהלים כד) · ואם עולת קיץ טעונה שירה היינו שיר שאמרו בתמיד של שחר בו ביום : **אי** הכי בעולת נדבה · פי׳ בקונטרס ותפשוט בעיא דרבי אבין יד] : **לעולותיכם** ולזבחי שלמיכם מה עולה קדשי קדשים אף שלמים כו׳ ומה שלמים שקבוע להן זמן וכו׳ והא ברייתא איתא נמי בזבחים בפ׳ איזהו מקומן (דף נה·) ומתניא הכי מה עולה קדשי קדשים אף שלמים קדשי קדשים מה עולה טעונה לפון אף שלמים כו׳ וליכא התם ומה שלמים שקבוע להם זמן וכו׳ כדאיתא הכא ושמא כל זה דטעונין לפון ודקבוע להם זמן היא ברייתא וכן היה שונה אותה רב מרי הכי והתם הניא מה שהיה צריך ממנה א״נ אין בברייתא כי אם עולה קדשי קדשים אף שלמים קדשי קדשים (ה״ג ומקשינן) לענין קביעות זמן ולענין טעונה לפון דזבחים · רבינו אלחנן :

*) נ״ל אמאי לא אימליך ממוסף ט״ו בניסן דאיבעיא להו ועוד קשה לרש״י ושני דבורי התוס׳ הם דבור אחד ועיין נ״ק

שיטה מקובצת

א] הכי ולא ימותו גם הם גם אתם מה אתם בעבודת המזבח אף הם בעבודת המזבח : ב] במיתה׳ תימה אמאי לא חשיב ליה בהדי הנך דתני ואלו הן במיתה · תוס׳ : ג] מועד מזרחה משה ואהרן וגו׳ והזר : ד] מעשה בר׳ יהושע וכו׳ והקשה הר״ר אברהם מפולמילא דהכא משמע שהלוים היו מגפין הדלתות ובפרק החליל בסופו אמרינן דמשמר שזמנו קבוע נוטל עשר חלות והמתעכב נוטל שתים וקאמר בגמרא הני תרתי דמשמר המתעכב מאי עבידתיהו אמר רבי יצחק בשכר הגפת דלתות משמע דהכהנים היו מגיפין דלתות ולאו קושיא היא דכהנים היו מגיפין דלתות ההיכל במקום שהלוים לא היו יכולים לילך כדתנן במסכת תמיד מי שזכה בדישון וכו׳ נטל המפתח ופתח את הפשפש ונכנס לתא עד שהוא מגיע לשער הגדול הגיע לשער הגדול העביר את הנגר ואת הפותחת ופתחו וכן במקומות שהיו הכהנים שומרים שם היו שוערים כדתנן במס׳ תמיד בשלשה מקומות הכהני׳ שומרים בבית המקדש והא דכתיב בשמואל ויפתח שמואל את דלתות בית ה׳ לאו בדלתות ההיכל משתעי אלא לשכה היה שם וקראוה בית ה׳ · תוס׳ הרא״ש ז״ל · יהושע בן חנניא ת׳ בר נמחק : ה] בה לא דכ״ע : ו] או אינה טעונה שירה· גליון תימה אי אינה טעונה שירה איך מצינו שיר בתורה דאין תודה [באה חובה] וי״ל דמשכחת לה בתודה הבאה כשמוסיפין על העיר והעזרה׳ הר״י ז״ל בתוס׳ : ז] תיבת שיר נמחק : ח] העומר הוה וקמבעיא להו מי הוקבע ראש חדש: ט] בי״ז בתמוז בטל התמיד · גליון הקשה הר״ר ולישני דהוי מקרבן שהובא קודם ביטול התמיד ונסכים הביאו לאחר ביטול התמיד וי״ל דלא מסתבר שיאחרו הנסכים שלפני י״ז בתמוז עד ט׳ באב ואע״ג דלקמן מוקי להכי הכא מצי לאוקמי בענין אחר ויש להסתפק כשאין מביאין נסכים עם הזבח אם היום אומר שיר של יום הקרבת הקרבן או שיר של יום הבאת הנסכים ויש להוכיח מהא דבעי לקמן נסכים הבאים בפני עצמן אם טעונים שירה יקאמר עלה ותסברא שירה דיומא לה׳ הארץ ומלואה וכו׳ [חסר כאן ונ״ל דצ״ל ומאי פריך תלמודא דלמא הקרבן הביאו בד׳ בשבת והנסכים איחרו להביא עד יום א׳ והם אמרו השירה של יום הקרבן שהוא וישב עליהם את אונם אלא ש״מ שהשיר של יום הבאת הנסכים צריך לאמרו כך נ״ל] : י] דאמר אומרים שירה שלא : יא] שלמים שקבוע להם זמן אף עולה שקבוע להם זמן : יב] ומותר אשמות הס״ד : יג] הוא ואי תלי לעולת תיבות דאי אית ליה נמחק : יד] אבין ודוחק דחובה מבעיא ליה אם לא ונראה דפריך אסוגיא דדחי דלא הוי קרבן [נדבה] כי היכי דלא תפשוט בעיא ופריך כי נמי (איכא) [הוי] קרבן [נדבה] לא תפשוט דרשות הוא דאמרי כו׳ וכה״ג איכא בפרק כירה ובפרק המניח לשון הר״י ז״ל תוס׳ :

רבינו גרשם

דאין אומרים שירה אלא בשעת עבודה : על עסקי קול · בשעת שהיה משה משורר שהוא לוי האלהים יעננו לו בקול : אף הם בעבודת מזבח · שירת בשעת קרבן : אתם בשלהם · כלומר אם שינו עבודתן לוי לכהן הרי הן במיתה : הם בשלהם · כלומר ששינו עבודת׳ כגון שוער ששרר או משורר ששיער אינן אלא באזהרה בלאו : הא כתיב חדא זימנא ואת אהרן ואת בניו תפקיד ושמרו את כהונתם והזר הקרב יומת משוער היינו שומר השערים כדכת׳ וחוסה על השערים : ר׳ יהושע בר׳ חנינא ויוחנן בן גודגדא לויים היו : דמר סבר · יוחנן בן גודגדא דבמיתת הוו וגזרו רבנן דלא מסייע אטו שלא יהא שוער [לבדו] דבמיתה : ומר סבר ר׳ יהושע בן חנניה אינו אלא באזהרה הואיל ולית ביה עון מיתה וקא בעי לסיועיה דלא עביד ממש [לא גזרו רבנן] : לא דכולי עלמא כו׳ : עולת נדבת ציבור׳ שנעשה להן נס ונתנדבו להביא עולה (דעולת נדב׳ יחיד דתדיר׳ ודאי : אינה נ״ל) עולת נדבת יחיד דתדירא ודאי טעונה שיר [אינה טעונה נ״ל] : או דלמא הא דקאמר ותקעתם [בחצוצרות] על עולותיכם דהיינו [שיר] : עולותיכם דכולהו ישראל קאמר א) עולת נדבה בכל (ישראל) [יחיד] או עולת תמיד דהויא דכולהו ישראל : ויאמר חזקיהו [להעלות העולה וגו׳] · אע״ג דהאי קרא בפר עבודת כוכבים דב״ד (כו׳) [כתיב] הא איכא [נמי] מהתם שבעה כבשים דלאו הוו דע״ז אילימא דעולת חובה · דתמיד : למהלי אימלוכי בחזקיהו (דאמר להו). [דקאמר] ויאמר חזקיה (אי לא) [והרי] ידעי דבעיא שיר: ביום ט״ז [לחדש הראשון] אלמא לאו ר״ח הוא : כבש הבא עם העומר (ומנו בט״ז בניסן) · [הוא דקרב בט״ז בניסן אי איקבע ר״ח בזמנו דיקרב עומר בט״ז] ולמה להו למיבעי וליחזו היכי עבוד פסח בי״ד והיכי אכול מצה דודאי לא הוו עבדי אי לאו דידעי דאיקבע בזמניה : אלא · לעולם ידעי דאיקבע בזמניה וכבש הבא עם העומר הוה ודקא אמרת למה להו אימלוכי : מידי דהוי אשליח דציבורא׳ [דמימלך] דנוטל רשות קודם [שיעמוד] להתפלל מפני כבוד הציבור אף הני נמי משום כבודו של מלך נטלו רשות ממנו ויש תימה בדבר היכי מצי אמר דאקרוב עומר בי״ו ניסן והרי עיבר חזקיהו ניסן בניסן כדמפורש [בדברי הימים] : אותו יום ט׳ באב היה · דהיינו יום חיב באותו יום שבכו העדה דכתיב ותשא כל העדה וגו׳ : וכן בשניה · כשחרב הבית בשניה מוצאי שבת ומוצאי שביעית היתה : בטל התמיד · שלא היה להם [שוב] בהמה להקריב : [דאית רמיא להו · שמצאו בהמה והקריבוה עולת נדבה : ותסברא · דשירה דוקא הואי הא שירה דיומיה דנאמר ביו׳ ראשון דהיינו מוצאי שבת לה׳ הארץ ומלואה הוא׳ וישב עליהם את אונם שירה דארבע בשבא הוא דכת׳ בסוף מזמור אל נקמות דנאמר ברביעי אלא לאו משום שיר ממש אמרו ליה : אלא איליא בעלמא · קינה נזדמנה בפיהם : והא עומדין על דוכנן קתני דמשמע שהלכו שם לשום כך לומר שירה ובשביל עולת נדבה (לא הוי כולם עולין לשם) [לא הויא כולם עולין לשם עולה]: אלא סבירא ליה כריש לקיש דאומר שירה שלא על הקרבן · אע״ג דאין מחוייבין כשאין תמידין : (בעולה נמי נדבת) [בעולת יחיד] נמי נימא אע״ג דאין מחוייבין : נפיק מינה חורבא׳ דאמרי ש״מ עולת נדבה לא מצי קרבה בלא שיר [וזמנין דליכא לוים כמו שעלה עזרא וסברי דלא מצי קרבה בלא שיר] ולא מייתו לה ואיהי לא בעיא שיר : ואיכא דאמרי נפיק מינה חורבה דאמרי מה עולת נדבה איבעי אמר איבעי לא אמר [אף האי עולת חובה איבעי אמר ואיבעי לא אמרי למ״ה] : ת״ש ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם מה עולה [דקדשי קדשים בעיא שיר חצוצרות אף שלמים קדשי קדשים היינו ב׳ כבשי עצרת דהוו שלמים ואין נאכלין אלא לכהן דומיא דחטאת ואשם דקדשים קדשי הן דכתיב קודש יהיו לה׳ לכהן] שקבוע להן זמן׳ בעצרת : אף עולה שקבוע לה זמן׳ היינו כל עולות חובות וקא ממעט מהכא עולת נדבה :

א) נראה דצ״ל עולותיכם דכולהו ישראל קאמר והיינו עולת תמיד דהויא דכולהו ישראל אבל עולת נדבה הוי בכלל עולת יחיד ואינו טעון שירה ·

הגהות הב״ח (א) גמ׳ להעלות העולה להמזבח כצ״ל ותיבת על נמחק : (ב) שם והחצוצרות וע״י כלי דוד מלך כצ״ל ותיבת שיר נמחק : (ג) שם תוכה מי הואי הא בשבעה עשר בתמוז בטל התמיד : (ד) רש״י ד״ה מה אתם וכו׳ נ״ל קודם ד״ה אף הם : (ה) ד״ה אלא באזהרה וכו׳ לן מאי אזהרה והס״ד ואח״כ מ״ה אביי לית ליה : (ו) ד״ה נפקא וכו׳ רשות הוא ואי :

נסכים הבאים בפני עצמן טעונין שירה או לאו · פי' יב] נסכים מקרבן ציבור שלא הקריבו ביומו ולמחר מקריבין כדדרשי' (מנחות דף מד:) ומנחתם עד עשרה ימים וליכא לפרושי אם התנדב אדם מנחת נסכים יג] *דאפי' הביאו קרבן חובה קרבנו אין טעון נסכים ומיירי ודאי שמקריבה ביום אבל מקריבה בלילה [הא] א"ר אלעזר מה כפרה ביום אף שירה ביום : **ותסברא** שירה דיומיה לה' · ואי נמי נסכים הבאים בפני עצמן טעונים שירה הייטו שיר שליוסיד] שמביאין אותו ולא שיר שהיה ראוי ביום הבאת קרבן :

מחד בשבוע לחד בשבוע · למפרע קחשיב ט"ו שנה :

אמר רבינא · בי"ד אחר שנה שהוכתה העיר [דהייטו] בשנת ט"ו לחורבן אז היה יובל :

אי הכי · דהוה שנת ט"ו לחורבן עשרין טו]וה' הויין כ"ו הויין דאמר מר גלו בז' פי' בז' לכיבוש יהויקים שכיבש בד' למלכותו והוא מלך י"א שנה ובאותה שנה הרג יהויקים והמליך יהויכין בנו ג' חדשים ולתקופת השנה באותה שנה הגלהו לבבל והחרש והמסגר ואז היה גלות דיחזקאל : גלו בי"ח לכיבוש היינו כשהוכתה העיר :

משבע שגלו בה עד תמניסר שחרבה העיר · בלא תמניסר עצמו שהוא מנין דט"ו חדסר דשנה שביעית שגלו בה היא היתה שנה אחרונה ליהויקים ושוב מלך צדקיהו י' שנים לפני שנת החורבן וט"ו כ"ו הויין בשלמא אי אמרינן די"ד שנה לחורבן עצמו קאמר ניחא די"ד וי"א הם כ"ה אלא כיון דאמר דהוה שנת ט"ו קשיא ומאית לשנויי דשנה שגלו בה היא היתה שנה ראשונה לצדקיהו וליכא אלא י' שנים מן הגלות עד שנת של חורבן אלא קים ליה דאינו כן דהגלות היה באותה שנה *שנמנית ליהויקים א"כ איכא אחד עשר שנה :

ולדידך מי ניחא · מכדי גלו בי"ט שנה והייטו כשהוכתה העיר מז' עד י"ט י"ב הוו וארבסרי כ"ו הויין ומאי למיפרך לפי שיטתן שהיה סבור די"ח וי"ט שני גליות דא"כ היכי מתוקמא אי הוכתה בי"ח לא הוכתה בי"ט ואין להקפיד דסוגיא בעלמא הוא ולמסקנא ניחא :
הוה

א]איבעיא להו נסכים הבאים בפני עצמן טעונין שירה או אין טעונין שירה כיון *דאמר ב][רבי] שמואל בר נחמני א"ר יונתן מנין שאין אומרים שירה אלא על היין ג] [וכו'] אמרינן או דלמא על אכילה ושתיה אמרינן אשתייה לחודה לא אמרינן: *ת"ש ר' יוסי אומר מגלגלין זכות ליום זכאי וכו' האי שירה מאי עבידתיה אילימא דעולת חובה מי הוה (א) בשבעה עשר בתמוז בטל התמיד ואלא דעולת נדבה והא תני רב מרי בריה דרב כהנא דלא צריכא אלא לאו דנסכין אמר רבא ואיתימא רב אשי ותסברא שירה דיומיה °לה' הארץ ומלואה (תהלים כד) °וישב עליהם את אונם (שם צד) בשירה דארבעה בשבא הוא אלא איליא בעלמא הוא דנפל להו בפומייהו והא עומדים על דוכנן קתני כדריש לקיש דאמר ר"ל אומר שירה שלא על הקרבן א"ה בנסכים נמי לימא נפיק מיניה חורבא : גופא ר' יוסי אומר מגלגלין זכות ליום זכאי וכו' בראשונה במוצאי ב]שביעית מי משכחת לה והכתיב °בעשרים וחמש שנה לגלותנו (יחזקאל מ) בראש השנה בעשור לחדש בארבע עשרה שנה אחר אשר הוכתה העיר איזו היא שנה שראש השנה בעשור לחדש הוי אומר זה יובל ואי ס"ד בחד בשבוע חרוב מחד בשבוע לחד בשבוע תמני לחד בשבוע אחרינא ד] חמש עשרה הוויין אמר רבינא בארבע עשרה שנה אחר שנה שהוכתה העיר א"ה בעשרים וחמש שנה עשרים ושש הויין דאמר מר גלו בשבע גלו בשמונה גלו בי"ח גלו בי"ט משב ועד תמני סרי חד סרי וחמש עשרה עשרים ושית הויא אמר לך רבינא ולדידך מי ניחא מכדי גלו נמי בתשע עשרה משב ועד תשסרי תרתי סרי וארבע סרי עשרים ושית הויין אלא מאי אית לך למימר לבר משתא דגלו בה לדידי נמי לבר משתא דגלו בה מכל מקום תשסרי לרבינא קשיא מי סברת שלש גליות הוי גלו בשבע לכיבוש יהויקים שהיא שמונה לנבוכד נצר גלו בשמונה עשרה לכיבוש יהויקים שהיא תשע עשרה לנבוכד נצר *דאמר מר שנה ראשונה ה] כיבש נינוה שניה

נסכים הבאין בפני עצמן · כגון שהביאו היום קרבן ציבור ולא הביאו נסכים עמו והביאום למחר דאמר מר (מנחות דף מד:) מנחתם ונסכיהם בלילה מנחתם ונסכיהם אפי' למחר : אכילה ושתיה · קרבן ונסכים : והא תני רב מרי בריה דרב כהנא · לעיל דאין עולת נדבה טעונה שיר שהרי אין זמנה קבוע : ותסברא · דלשם שירה אמרו באחד בשבת : נפיק מיניה חורבא · דאתי למימר כי היכי דנסכים הבאים בפני עצמן רשות נסכים הבאין עם הקרבן נמי רשות : לגלותנו · גלות יהויכין והחרש והמסגר ויחזקאל היה (ב) מהם : יובל · ראש השנה שלה ביום הכפורים דתוקעין ב"ד בשופר ונפטרים עבדים לבתיהן ושדות חוזרות לבעליהן ואז נראית שהיא יובל אלמא שנת היובל הוה בשנת י"ד לחורבן הבית וקס"ד בהדי שתא דחורבן קאמר ויובל הוא לעולם במוצאי שביעית דשנת מ"ט שביעית היא : ואי ס"ד במוצאי שביעי' חרוב · היכי משכחת לה י"ד ו] *לבהדי דתיהוי במוצאי שביעית אחד בשבוע וכו'ז]: אחר שנה · וכי חשבת ט"ו שנים משנת היובל למפרע משכחת חורבן במוצאי שביעית שהיא שנת ל"ו למנין יובל זה : אי הכי · דבשנת ט"ו לחורבן הוי ההיא נבואה כ"ו לגלות יהויכין הואי:דאמר מר גלו ישראל עם יהויכין: בשבע · בשנה שביעית לכיבוש יהויקים: גלו בשמונה · כלומר שאותה גלות היתה בשנה שמינית למלכות נבוכדנצר דשנה שניה למלכותו כיבש יהויקים כדמפרש לקמן: גלו בי"ח · עם צדקיהו והיא היתה חרבות ירושלים והיא היתה שנת י"ח לכיבוש יהויקים והיא שנת י"ט לנבוכד נצר: משב ועד תמני סרי · משנה שביעית שהוא גלות יחזקאל עד תמני סרי שהוא חורבן הבית חד סרי לבהדי שתא דגלה בה יחזקאל ולבר משנת החורבן דמנינו לה בהדי הנך דמחורבן ועד יובל וחמיסר דמחורבן ועד יובל עם שנת החורבן ושנת היובל אשתכח דכ"ו הוו מהשתא דגלו בה ועד יובל והיכי אמר יחזקאל בעשרים וחמש לגלותנו היה יובל וס"ד דבהדי שתא דגלו ח]קאמר : ולדידך · דבעית למימני לשנת החורבן בהנך ארבעה עשר מי ניחא: מכדי גלו נמי בי"ט · דס"ד דהאי מתרץ דג' גליות הוו דהא דתני גלו בי"ח ובי"ט הוו שני גליות וסברת] *דבשמונה עשר הוה חורבן וכי מנית נמי ארביסר לבהדי שנת חורבן ושנת היובל משכחת לה עשרין ושית (ג) בגלות יהויכין שהיתה בשנת שבע ולבהדי שתא דגלו בה : אלא מאי אית לך למימר · האי דקאמר יחזקאל בעשרים וחמש לגלותנו : לבר משתא דגלו בה · יהויכין ויחזקאל]: מ"מ תשסרי לרבינא קשיא · דהא ודאי בגלות האחרון היה החורבן וכיון דאמר רבינא חמיסרי שנים עד היובל ומגלות יהויכין ועד שנת חורבן שהוא בי"ט הוו חד סרי לבר משתא דגלו בה ולבר שנת החורבן וחמיסרי הא עשרין ושית : מי סברת ג' גליות הוו · הש"ס הוא דקא מתרץ דהאי דאמרן לעיל גלו נמי בתשסרי לאו מלתא היא דחד גלות הוה דבשמונה עשר לכיבוש יהויקים הוו חרבות ירושלים שהיא תשעה עשר לנבוכד נצר הלכך משב ועד תשעה עשר לבר משתא דגלו בה יהויכין ויחזקאל ולבר שנת החורבן .וט"ו עם שנת החורבן ושנת היובל הרי כ"ה : דאמר מר · בסדר עולם : *כיבש יהויקים · לאו גלות הוא דלא הגלה שום אדם אלא כבשו לעבד תחתיו ועבדו שלש שנים כדכתיב (מלכים ב כד) ויהי לו יהויקים עבד שלש שנים וישב וימרד בו ג' שנים כדכתיב בדניאל בתחלתו בשנת שלש למלכות יהויקים (עלה) נבוכד נצר ירושלים ותניא בסדר עולם אפשר לומר כן והלא לא מלך נבוכד נצר עד שנה רביעית ליהויקים כדכתיב (ירמיה כה) הדבר אשר היה על ירמיהו על כל עם יהודה בשנה הרביעית ליהויקים היא השנה הראשונית לנבוכד נצר אם כן מה תלמוד לומר בשנת שלש למרדו יא] שהיא ששית לכיבושו והילוכו לבבל והמליך יהויכין תחתיו וכתיב בסוף דברי הימים ולתשובת השנה וגו' אלמא בשנת שבע לכיבוש ראשון של יהויקים גלה יהויכין וכתיב בסוף מלכים ויעל אליו יהויכין מלך יהודה וגו' אלמא שביעית לכיבוש יהויקים היא שמינית למלכות נבוכד נצר
והיינו

[לעיל יא. ברכות לה.]
לעיל יא:
נ"ל בהדי שתא דחורבן דתיהוי מוצאי נ"ק
נ"א בתשעה
סדר עולם פ' כ"ה

עין משפט נר מצוה

מ א מיי' פ"ו מהלכות תמידין הלכה ח וס"ג מהל' כלי מקדש הל' ב :

נ"א דאפילו אם הביאו עם קרבנו אין טעון נסכים שירה ומיירי כו' נ"ק

מא ב מיי' פ"י מהל' שמיטה ויובל הלכה ג ד :

שיטה מקובצת

א] אבעיא · עי' תוס' מנחות(מד ע"ב):ב]דאמר רבי : ג] היין · עי' תוס' פסחים (דף סד) : ד] אחרינא חמיסר תיבת חמש נמחק הני חמיסרי הויין תיבת עשרה נמחק : ה]כיבש· עי' ערוך ערך גל:ו] י"ד בהדי שתא דחורבן דתיהוי במוצאי שביעית מחד בשבוע : ז] וכו' · ס"א מחד שבוע לחד שבוע למפרע קא חשיב ט"ו שנה משנת היובל עד החורבן : ח] דגלו כ"ה עד היובל קאמר : ט] וסבר דבתשעה תיבת דבשמונה נמחק : י]ויחזקאל קאמר לדידי נמי דאמינא חמשה עשר משנת י"ח שחרב הבית בה עד יובל משכחת לה כ"ה לבר משתא דגלו בה יהויכין ויחזקאל : יא] למרדו דשלשה שנים מרד ועלה עליו בשנה שלישית למרדו שהיא: יב]פי' בקונטרס נסכים: יג] נסכים· גליון דהא יחיד אף בנסכים דקרבן חובה אין טעון שיר כ"ש דנדבה· ר"י ז"ל : יד] יום הנסכים שמביאין : טו] עשרין וששה הויין תיבות וה' הוין וכ"ו נמחק:

נ"א שיוצאה

הגהות הב"ח

(א) גמ' חובה מי הוה הא בשבעה : (ב) רש"י ד"ה לגלותינו וכו' מהם הס"ד ואח"כ מ"ה זה יובל : (ג) ד"ה מכדי וכו' מגלות יהויכין :

רבינו גרשום

נסכין הבאין בפני עצמן כדאמרינן במס' מנחות (דף מד) האומר הרי עלי יין לא יפחות מג' לוגין : [או דלמא] על אכילה ושתיה דמזבח על זבח הקרב עם נסכיו: [והתני רב מרי על עולותיכם וגו' אלא לאו דנסכין [הבאין] בפני עצמן א) דבטל תמיד] : אי הכי כיון דאי בעי מצי למימר שירה שלא על הקרבן לימא נמי אנסכים : נפיק מינה חורבא · דסברי דדינא דנסכין לא מצו קריבי אלא ע"י שיר [ואי ליכא לויים לא הוו מקרבי להו ואינהו לא בעו שיר : בעשרים וחמש שנה לגלותינו · לגלות יכניה ארבע עשרה שנה אחרי אשר הוכתה העיר לגלות צדקיה: שראש השנה שלה בעשור דלא אשכח שיום ר"ה דהוי בעשור אלא יובל ביוה"כ אלמא בשנת י"ד יובל הוא : ואי ס"ד בחד בשבוע חרב מחד בשבוע עד לחד בשבוע תליתאי הרי ט"ו הוו ולא איקלע יובל עד שנת ט"ו אלא ש"מ מדאמר קרא בי"ד שנה ותו לא וההיא הוה יובל לא משכחת לה דחרב הבית אלא בשנה שניה לשבוע ואישתכח דאתא יובל בי"ד שנה : אמר רבינא לעולם בחד בשבא חרב ודקא קשיא לך לא איקלע יובל עד ט"ו תריץ הכי י"ד שנה אחר שנה שהוכתה דהוו להו ט"ו בהדי ההוא שנה שהוכתה] : אי הכי כיון דחשבת י"ד בר מההיא שתא דחרוב : עשרין ושית בכ"ה שנה : דאמר מר גלו בז' גלו בח' לאחר ז' שנים שגלה יהויקים גלה (הגלה) יחזקאל [עם] יכניה [גלו בי"ח לאחר גלות יהויקים גלו עם צדקיהו וחרב הבית] : משב · כשגלה יכניה ועד י"ח כשחרב הבית י"א שנה וט"ו כדאוקמת אחר שנה שהוכתה העיר דהיינו כ"ו וקרא אמר בכ"ה לגלותנו אלא ודאי י"ד הוו ותו לא דהוה להו כ"ה שנים: אמר לך רבינא ולדידך דתריצת הכי בי"ד מי ניחא דליהוו כ"ה שנים ותו לא מיכדי גלו [נמי] בי"ט ובעל כורחיך הוי כ"ו אלא מאי אית לך למימר דליהוו כ"ה ותו לא לבר משתא דגלו בה דלא חשיב [דבצר] ההיא שנת י"ט דגלו אלא י"ח ולא הוו אלא י"א וי"ד דהוו כ"ה: לדידי נמי · קא חשיב י"ד לבר מההיא שתא דגלו בה דמספי לה כדאמרן : מ"מ גלו בי"ט לרבינא קשיא דאי חשיב משב ועד י"ט י"ב ולבתר הכי י"ד הויין כ"ו דרבינא מספי: אמר לך רבינא מי סברת ג' גליות הואי האי דקאמר משב ועד י"ח ומשב ועד י"ט לא הוו אלא שתי גליות דהאי דקאמר גלו בז' גלו בח' היינו חדא שתא וכן נמי גלו בי"ח גלו בי"ט חדא שתא והאי דקאמר [ליה מי סברת] ג' גליות ולא אמר ד' גליות משום דאיהו לא קא איירי בח' אלא משב ועד י"ח ומשב ועד י"ט קאמר הלכך קאמר ליה מי סברת ג' גליות גלו : גלות [יהויכין] בשבע לכיבוש יהויקים שהיא שמינית [למלכות] נבוכדנצר וגלו בגלות צדקיהו בי"ח לכיבוש יהויקים

א) נראה דחסר כאן וצ"ל דליכא למימר דאמרו שירה על נסכי התמיד דהא כבר בטל התמיד ·

שניה עלה וכיבש יהויקים: וכן בשניה ושניה במוצאי שביעית מי משכחת לה מכדי בית שני כמה קם ארבע מאה ועשרים ארבע מאה תמניא יובלי ארבסרי תרי שבוע פשו להו שית הוה ליה בשיתא בשבוע הא מני רבי יהודה היא *דאמר שנת חמשים עולה לכאן ולכאן אייתי תמניא מתמניא יובלי והני שית הוי ארביסר אישתכח דבמוצאי שביעית חרוב אי ר' יהודה בראשונה לא משכחת לה דתניא שבעה עשר יובלות מנו ישראל משנכנסו לארץ ועד שיצאו ואי אתה יכול לומר משעה שנכנסו מנו שאם אתה אומר כן נמצא בית חרב בתחילת יובל ואי אתה מוצא °בארבע עשרה שנה אחר אשר הוכתה העיר (יחזקאל מ) אלא צא מהם שבע שכיבשו ושבע שחילקו ואתה מוצא °בארבע עשרה שנה אחר אשר הוכתה העיר (שם) ואי רבי יהודה אייתי שבסרי משבסרי יובלי שדי אהני הוה ליה בתלתא בשבוע (א) הנך שני דאגלינהו סנחריב עד דאתא ירמיה אהדרינהו לא קחשיב להו איבעית אימא לעולם רבנן וכי קתני וכן בשניה אשארא הכי נמי מסתברא דאי לא תימא הכי משמרתו של יהויריב בשניה מי הואי והתניא *ארבע משמרות עלו מן הגולה ידעיה וחרים פשחור ואימר עמדו נביאים שביניהם וחלקום לכ"ד משמרות בללום ונתנום בקלפי בא ידעיה ונטל חלקו וחלק חביריו שש

בא

רש"י

והייטו דאמרי' שנה שניה כיבש יהויקים : ארבע מאה ועשרים · שלמין לבד שנה שחרב בו : הוה ליה בשיתא בשבוע · כלו ת"כ שנים ובשביעית עלמה חרב : שנת חמשים עולה · לשנת יובל והיא תחילת יובל הבא הלכך לר' יהודה לא הוי בכל יובל אלא מ"ט שנים : אי כר' יהודה · ג] מוקמת לה להא דר' יוסי בראשונה לא משכחת דחרב בית ראשון במולאי שביעית : י"ז יובלות · נפקי מקראי דכתיב (מלכים א ו) ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה וגו' דל ארבעים דמדבר אשתכח דנכנסו לארץ קודם בנין הבית ארבע מאות וארבעים ובית ראשון עמד ת"י הרי תת"נ הרי י"ז יובלות של חמשים : ואי אתה יכול לומר משעה שנכנסו · לארץ מנו שמיטין ויובלות דא"כ בית חרב בתחילת היובל כלומר בשנת היובל עלמה דהא ליכא למימר שלא חרב עד חמשים ואחת דא"כ לא מיתוקמא שמעתין דכי מדלית שבע שכיבשו ושבע שחילקו משכחת חורבן בשנת ל"ז של יובל והייטו שניה לשמיטה ואנן בעינן במולאי שביעית הלכך אתפרש לן האי תחילת היובל שנת היובל עלמה ואי אתה מולא שיהא יובל בי"ד שנה אחרי אשר הוכתה העיר כדכתיב ביחזקאל (סי' מ) : לא מהן שבע שכיבשו וכו'. ולא מנו שמיטין ויובלות עד לאחר י"ד [ואי] אתה מולא שנת היובל י"ד שנה אחר שהוכתה העיר וכדתרין רבינא לעיל דכי מדלית י"ד מחמשים פשו להו תלתין ושית אשתכח דבשנת שלשים ושש חרב הבית והיא מולאי לשביעית ושנת היובל בי"ד שנה לבד משנת החורבן ואי הך דר' יוסי לעיל אליבא דר' יהודה אייתי שבסר שנין משבסר יובלי שדי אהני כלומר שדינהו אהנך שבסרי לשבע שכיבשו וז' שחילקו פשו להו תלת אשתכח דבג' בשבוע חרוב : ומשני הנך תלת שנין דאגלינהו סנחריב עד דאתא ירמיה ואהדרינהו כו' · כלומר הנך שלש שנים שגלו סנחריב עליהן כדכתיב (מלכים ב יז) ויעל מלך אשור (על כל) [בכל] הארץ ויעל שומרון ויצר עליה שלש שנים ולא היה להם פנאי לחרוש ולזרוע ולא מנו שמיטין ויובלות לא קא חשיב להו והאי דנקט עד דאתא ירמיהו אהדרינהו לאו דווקא דהא יותר מתשעים שנה היה מחזקיהו שהגלה אותן סנחריב עד שהחזירן ירמיהו בימי יאשיהו אלא ה"ק תלת שני דאגלינהו סנחריב והיו באותו גלות עד שהחזירן ירמיהו ג] לא חשיב להו להנך שלש שנים כך שמעתי והרבה תשובות בדבר חדא דכי מדלית תלת שני משכחת חורבן בשנת ארבעים ותשע והיא שביעית ואנן בעינן מולאי שביעית ועוד י"ד שנה אחרי אשר הוכתה העיר דליהוי יובל לא משכחת לה והא ליכא למימר לר' יהודה לית ליה הך דרשא דהא קרא כתיב ולקמן לא משכחינן ז' שחילקו אלא מהך דרשא די"ד אחרי אשר הוכתה העיר הוה יובל ועוד קשיא לי היכי לא מדלינן אלא הנך תלת שני והאמרי' בפ' בתרא (לקמן לב:) משגלו שבט ראובן וגד בטלו היובלות עד שהחזירן ירמיהו ואע"ג דמתרלינן התם (א) מנו יובלות לקדש שמיטין הני מילי לרבנן אבל לר' יהודה מוקמינן התם דלא מנו יובלות כלל ועוד היאך יתכן ליטול שלש שנים לבדם אם כשעלה סנחריב עליהם כבר מנו י' שנים או י"ב ליובל ועלה עליהם שלש שנים היאך יתכן להפסיק אותן שלש שנים ולחזור למניינם הראשון ולמנות י"ג י"ד לקדש יובל שנת החמשים *ושלש בעל כרחך אז התחילו למנות א' ב' ג' ד' ומתוך הוויות אלו נראה בעיני דהאי תלת דכתב בספרים שיבוש הוא ופירוש משובש היה ונכתב בספרים והכי גרסינן הנך שני דאגלינהו סנחריב עד דאתא ירמיהו אהדרינהו לא חשיב ודוקא נקט דכל אותן השנים שהיו בגלות לא חשיב רבי יהודה במנין שמיטין ויובלות וכדאמרי' בפרק בתרא אלא באותה שנה שחזרו בימי יאשיהו התחילו למנות ליובל ולא וחשוב מאותה שנה עד שנת הת"י החורבן ותמלא חשבונך סדור כמין חומר דבשנת שלשים ושש ליובל חרב הבית והיא מולאי שביעית ומשכחת ארבע עשרה שנה אחר אשר הוכתה העיר הוה שנת היובל שהרי חזרו בשנת י"ח ליאשיהו כדכתיב (מלכים ב כב) דבשנת י"ח ליאשיהו נמלא הספר בבית המקדש ועל דברי הספר שלח המלך אל חולדה הנביאה ואמרי' במגילה (דף יד:) היכי שבקיה לירמיהו ושדר לחולדה ואמרינן ירמיה לא הוה התם שהלך להחזיר עשרת השבטים ומנלן דהדור דכתיב מה הציון הלז וגו' ודבר זה שפינה יאשיה את העבודת כוכבים באותה שנה היה וכך מלאתי בסדר עולם בי"ח ליאשיהו היה תחלת היובל ויאשיהו מלך ל"א שנה מי"ח עד ל"א כמה הוו ארבסרי וחד סרי ליהויקים ויהויכין וחד סרי ללדקיהו כדכתיב (מלכים ב כה) הרי שלשים ושש ואז חרב הבית ומיתוקמא שפיר כר' יהודה כך הבנתי מלבי וישרה בעיני אבל לא שמעתיה ואחרי כן מלאתי ספר ישן מוגה שכתוב בו כן והודעתיו לרבותי וישרה בעיניהם*: איבעית אימא לעולם אליבא דרבנן · אמרה ר' יוסי למילתיה ודקא קשיא לך לעיל הוה ליה בשיתא בשבוע : כי קתני וכן בשניה אשארא · אתשעה באב ומולאי שבת : עלו מן הגולה · בימי עזרא : ידעיה חרים פשחור ואימר · שבמקדש ראשון היתה משמרת ידעיה קודם לחרים ומשמרת חרים קודם לפשחור ושל פשחור לאימר : חלקום לארבע ועשרים משמרות · ולא היו יודעין כילד יסדרן מי יעבוד אחר מי : בללום · שכתבו שם הכ"ד משמרות בכ"ד פתקין : ונתנום בקלפי · וכוון ידעיה ברוח הקודש ועלתה איגרתו בידו וחזר והכניס ידו ונטל איגרת וכן עד שש פעמים ובאותו סדר שעלו האיגרות בידו כך ד] עשו אחריו אותן הכתובין באיגרות זו אחר זו :

וכן

תוספות

הוה ליה בשיתא בשבוע · פי' דמנין ת"כ שנים כלה בשית בשבוע והחורבן היה בשנת כ"א דהכי מוכחא סוגיא דלא חרב הבית בשניה עד שנת כ"א ובית ראשון שעמד ת"י שנים חרב בשנת עשר עלמו הכי מוכח כל הסוגיא נמלא בית חרב בתחילת יובל כלומר בשנת יובל עלמה דהחורבן בשנת ת"י · רש"י :

הנך שנים דאגלינהו סנחריב · ול"ג תלת שנים כי טובא הוו שהרי משנה לחזקיהו עד שבעה עשר ליאשיהו שהחזירם ירמיהו הוא קרוב *למאה שנה ועוד הקשה רש"י על זה הלשון ושיבוש הוא :

ה] אלא לא מהם שבע שכיבשו וז' שחילקו · וישאר ל"ו ובאותה שנה חרבה העיר דהוי מולאי שביעי' ואי רבי יהודה אייתי שבסרי מי"ז יובלות הרי כ"ג שנה הוה ליה בתלתא בשבוע והוא הדין דמצי למיפרך לר' יהודה אם כן היכי משכחת קרא דיחזקאל *היה בי"ד לחורבן :

הנך שני דאגלינהו סנחריב עד דאתא ירמיהו ואהדרינהו לא קחשיב · והחזירם בי"ח ליאשיהו ו] ומנה י"ד ליאשיהו דמלך ל"א וכ"ב דיהויקים ולדקיהו הרי ל"ו שנה ובשנת ל"ו חרבה וא"ת א"כ מאי קאמר בברייתא אם אתה אומר משנכנסו מנו נמלא בית חרב בתחילת יובל הא ליתא דכשגלו פסקו מלמנות יובלות וכשהחזירום החזירו למנות ולקדש ואז לא היה רק ל"ו שנה עד החורבן ואומר רבי דהאי ברייתא אתיא כרבנן דאמרי דשנת נ' אינו ממנין שמיטין ולדידהו כשגלו [נהי] נמי דלא מנו יובלות שמיטין מונין ומקדשין והיו מונין יובלות לקדש בו שמיטין דהכי איתא שילהי מכילתין לא מנו יובלות אלא לקדש שמיטין וא"כ כשהחזירום ירמיהו לא התחילו למנות תחילת היובל אלא לאותו חשבון עלמו שהיו מונין ולכך קאמר שאם מנו משנכנסו בית חרב בשנת יובל אבל לר' יהודה דאמר ז] שנת נ' עלמו ממנין השמיטין ובשנים שגלו העשרת שבטים לא היו מונין שמיטין ולא יובלות כלל וא"כ כשהחזירם ירמיה ונהג יובל הוצרכו לחזור ולהתחיל מניינם :

משמרתו

שיטה מקובצת

א] הנך שני דאגלינהו סנחריב עד דאתי ירמיהו ואהדרינהו לא קא חשיב· גליון קשה דא"כ מאי קאמר לעיל ואי אתה יכול לומר משנכנסו לארץ מנו מה לנו לחשבון קודם החזרת ירמיה הלא בהחזרה התחילו למנות והחשבון מכוון כדפי"ה ואמר ר"י דהא דאמר דהתחילו למנות כשירמיה החזירן היינו לרבי יהודה דוקא דכיון דאית ליה שנת נ' עולה לכאן ולכאן לא היו צריכין למנות יובלות דלדידיה אין יובל מבטל השמיטה דלעולם מ"ט לז' שמיטין ושנת נ' היא תחלת השמיטה לכן התחילו בחזרתן כי בגלותם לא היו צריכין למנות אבל לרבנן דאין שנת נ' מן המנין לפיכך בגלותם היו צריכין למנות יובלות לקדש שמיטין ולא הוצרכו להתחיל מנין אחר כשהחזירם שהרי לא הניחו חשבונם הראשון ולדידהו אתיא הא דאמר לקמן בפ"ב לא מנו יובלות אלא לקדש שמיטין וכיון דלרבנן לא התחילו מנין אחר כשהחזירם ירמיה והיו הולכים אחר מניינם הראשון ולפיכך אמר הברייתא ואי אתה אומר משעה שנכנסו מנו כו' הר"י ז"ל גליון צ"ע דרש"י פי' בפרק השולח בשביעית בזמן הזה ורבי היא דשביעית אינה נוהגת אלא בזמן שהיובל נהוג ומה שמנו יובלות לא היה אלא לקדש שמיטין וכיון דלא היו שמיטין מן התורה א"כ מנין דיובל לא היו כלום מן התורה למה לא התחילו מנין היובל כששבו העשרת השבטים : ב] יהודה מוקמא לה : ג] ירמיהו בימי יאשיהו לא : ד] כך עברו אחריו תיבת עשו נמחק : ה] ד"ה אלא שייך קודם ד"ה הנך : ו] ומדמנה ליאשיהו תיבת י"ד נמחק : ז] דאמר דשנת נ' :

אימר

רבינו גרשום

יהויקים שהיא י"ח לנבוכדנצר ולא הוו אלא ב' גליות ובין גלות(יהויקים)[יהויכין] לגלות צדקיה לא הוו אלא י"א שנה : [וכן בשניה בחורבן בית שני גלו במוצאי שביעית ובמוצאי שבת: עולה לכאן ולכאן' ליובל ולמנותה שנה ראשונה של שבוע הבא : אי כרבי יהודה · מוקמת לה בראשונה לא משכחת לה לטעמא דחרב במוצאי שביעית : דתניא י"ז יובלות מנו ישראל משנכנסו לארץ ועד שיצאו דכתיב ויהי בשמנים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים וגו' צא מהם מ' שנה שהיו במדבר נשארו ת"מ ועמד הבית ת"י הרי י"ז יובלות נמצא בית הרב בתחלת יובל י"ח ואי אתה מוצא להשבון זה שבי"ד שנה אחר שהוכתה העיר שהיה יובל כמו שאמר בר"ה בעשור וגו' אלא צא מהם ז' שכיבשו וז' שחילקו כדמפרש לקמן דלא מנו ליובלות אלא לאחר י"ד שנכנסו לארץ ואתה מוצא י"ד אחר שהוכתה העיר דהוה יובל : ואי ר' יהודה · דאמר שנת נ' עולה לכאן ולכאן אייתי שבסרי משבסרי יובל תעייל י"ד מניינו כנגד י"ד שכיבשו ושחילקו פשו להו תלתא שני אישתכח דבתלת בשבוע חרב ואי אתה מוצא נמי דלאחר י"ד לחורבנו היה יובל] : הנך תלת שני · אפיק להו כנגד הנך תלת שני דאגלינהו סנחריב עד דאתא ירמיה ואהדרינהו (כדמתרגמינן) [כדגרסינן] בפירקין בתרא מלמד שירמיה החזירם ולא קא חשיב להו משום דלא הוו ישראל על אדמתם ולא מנו ליובלות עד שחזרו דכתיב וקראתם דרור בארץ לכל יושביה בזמן שכל יושביה עליה ואמר לן ר' דהאי דאגלינהו תלת שני לא אשכחן ליה בפירוש במקרא אלא סמכו על המקרא דכתיב [ויהי בשנה הרביעית למלך חזקיהו היא השנה השביעית להושע בן אלה מלך ישראל] עלה שלמנאסר מלך אשור על שומרון ויצר עליה וילכדה מקצה שלש שנים [בשנת שש לחזקיה] אישתכח דכי מפיק להני תלת שני דבמוצאי שביעית [חרב אבל אי אתה מוצא לאחר י"ד שנה יובל לטעמא דרבי יהודה: אי בעי תימא לעולם לרבנן · מצית מוקמת לה וכן בשניה ודקא קשיא לך פש להו שית לאו אמוצאי שביעית אמרי וכן אלא אשארא בתשעה באב ובמוצאי שבת : ארבע משמרות עלו מן הגולה · עם עזרא ותו לא] :

יהויריב

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ויתהי וכו' ואע"ג דמתרגמינן ססס לא מט :

ר"ה ט. [לקמן כט: ע"ש] נדרים סא.]

תענית כט.

ע' בשו"ת רלב"ח סי' קמב

נ"א אלא

גמרא

בא חרים ונטל חלקו וחלק חביריו שש וכן פשחור וכן אימר (א) א]התקינו נביאים שביניהם שאפי' יהויריב ראש משמרות עולה לא ידחה ידעיה ממקומו אלא ידעיה עיקר ויהויריב טפל לו אלא אשארא ב]: רב אשי אמר הנך שית שני עד דסליק עזרא ומקדיש לא קא חשיב להו דכתיב °באדין בטילת עבידת בית אלהנא די בירושלים וכתי' °ושיציא ביתא דנא עד יום תלתא לירח אדר *דהיא שנת שית למלכות דריוש מלכא *ותנא באותו זמן לשנה הבאה עלה עזרא וגלותו עמו דכתיב °ויבא ירושלים בחודש החמישי היא השנה השביעית למלך: גופא *שבעה עשר יובלות מנו ישראל משנכנסו לארץ ועד שיצאו ואי אתה יכול לומר משנכנסו מנו שאם אתה אומר ג] משנכנסו מנו נמצא בית חרב בתחלת יובל ואי אתה מוצא °בארבע עשרה שנה אחר אשר הוכתה העיר וכו' *שבע שכיבשו מנלן דקאמר כלב °בן ארבעים שנה [אנכי] בשלח (אותי) משה עבד ה' [אותי] מקדש ברנע לרגל את הארץ [וגו'] ועתה ד] [הנה] אנכי היום בן חמש ושמונים [שנה] ואמר מר *שנה ראשונה עשה משה משכן שניה הוקם המשכן ושלח מרגלים כי עבור ה]ירדן כלב בר כמה הוי בר תמנן נכי תרתין כי קא מפליג נחלות קאמר °בן חמש ושמונים שנה אנכי אישתכח דשבע כיבשו ושבע שחילקו מנלן איבעית אימא מדשבע כיבשו שבע חילקו ואיבעית אימא מדלא משכחת להו °ארבע עשרה שנה אחר אשר הוכתה העיר:

מתני' *ב אין פוחתין משישה טלאים המבוקרין בלשכת הטלאים כדי לשבת ו] ולימים טובים של ראש השנה ומוספין עד ז] עולם ג אין פוחתין משתי חצוצרות מתשעה כנורות ומוספין עד ח] עולם והצלצל לבד:

גמ' ט] תמידין ומוספין טובא הוו *תנא בעלמא קאי ואתמידין לחודיה קאי ומאי כדי לשבת י] ולימים טובים סימנא בעלמא וה"ק אין פוחתין משישה טלאים המבוקרים

רש"י

וכן חרים וכן פשחור וכן אימר · ויהויריב שוב לא עלה : רב אשי אמר · לעולם וכן בשניה אמוצאי שביעית קאי ורבנן היא ודקא קשיא לך לעיל דבשביעית חרוב לא קשיא דשית שני קמאי מבנין הבית עד דסליק עזרא וקידש ארץ ישראל לא מנו שמיטין ויובלות דל שית שנין משני הבית משכחת שנת ת"כ בשביעית כיצד ארבע מאה (ושית שנין) תמניא יובלי וארבע סרי שני תרי שבועי ובשנת תכ"א שהיה מוצאי שביעית חרב : ומגלן דעד שית שני לא סליק עזרא דכתיב באדין בטילת וגו' · אלמא בשנת שתים לדריוש התחיל הבנין : וכתיב ושיציא ביתא וגו' · אלמא בשנת שש נשלם הרי *חמש שנים ובאותו זמן לשנה הבאה שהיא שנה ששית לבנין עלה עזרא ובא לירושלים בחדש אב ועד תשרי שהוא שבע לבנין לא התחיל למנות : בר תמנן נכי תרתי · דמשילוח מרגלים עד שנכנסו לארץ איכו אלא ל"ח לבד משנת השילוח דהא (ב) בשניה ליציאת מצרים נשתלחו : מדלא משכחת ארבע עשרה שנה אחרי אשר הוכתה העיר · דליהוי יובל לא מדלית ארבע עשרה לכיבוש ולחילוק : **מתני'** מתשעה כנורות · לא אתפרש טעמא : והצלצל לבדו · צלצל אחד היה שם ולא יותר וטעמא מפרש בגמ' : **גמ'** (ג) קס"ד כדי לשבת ולשני ימים טובים דווקא קאמר דלהכי בעינן ששה שאם יבאו יחד שבת ושני ימים טובים של ראש השנה ולא יוכלו לבקר יהו להם *טלאים מזומנים : בעלמא קאי · דבכל ימות השנה נמי בעינן ששה ולאו משום שבת וראש השנה אלא משום דבן בג בג וכדמפרש בסמוך : סימנא בעלמא · שלא תטעה בגירסא שלא תשנה ארבעה או חמשה משום הכי נקט הנך שלשה ימים דבעו ששה תמידין: *ארבעה ימים קודם שחיטה · ומשום הכי בעינן ששה לעולם דבשעת חיטך נתנו שם ששה (ד) מבוקרין

תוספות

משמרתו של יהויריב בשניה מי הואי · הקשה רבינו אלחנן דהא אמרי' ב"ק (דף קי·) נתן הכסף לידעיה ואת האשם ליהויריב אלמא שהיה בבית שני ויש לומר דהא מתני' מיתניא יא] סמוך לבית ראשון אי נמי לא יהויריב דווקא אלא המשמר תחת יהויריב :

שאפי' משמרתו של יהויריב עולה · פרש"י ששוב לא עלה וזהו תימה דמנא ליה ששוב לא עלה דהא משמע שיכול לעלות מדקאמר שאפילו משמרתו של יהויריב עולה ועוד הקשה רבינו אלחנן דהרבה עלו *ואין פסוק לנו שלא עלה ואמר רבי דמכל מקום יכול להיות שעלה יהויריב והכא קא פריך הכי משמרתו של יהויריב בשניה מי הואי *כי כ"ד היו אלו נגד המשמרות שלא עלו שחלוקות לארבע ועשרים משמרות ושימשו תחתיהם :

הנך שית עד דסליק עזרא וקדיש לא קחשיב · צריך עיון למאי דפירשתי דכי נמי גלו השבטים מנו נמי יובלות כדי לקדש השמיטין א"כ בגלות דבבל קודם דסליק עזרא נמי היו מונין ואמאי התחילו למנות כי סליק עזרא וי"ל דלא דמי דודאי *בעוד ישראל על אדמתם כי נמי אין יובל נוהג שמיטה נוהג בחרישה וזריעה והיו מקדשין אבל בגלות לא היו מקדשין כלל שביעית ול"ע דכי נמי היו בגולה היו צריכין לקדש שביעית מפני שמיטת כספים שנוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ ואם הוא כך דשביעית איכו תלוי ביובל כי נמי ישראל בגלות ואינן כלל על אדמתן למה לא ימנו שמיטין כמו מקצת ישראל על אדמתן ואף על גב דאין כל יושביה עליה מונין שביעית אף על גב שאין מונין יובל :

אותו זמן לשנה הבאה · שהוא שלש (*ועשרים) באדר עלה עזרא מבבל ועלה ירושלים בחדש החמישי שאיחר במהלך הדרך מחדש אדר עד חדש אב :

כלב כמה הוי בר תמנין נכי תרתין · והקשה רבינו אלחנן יב] והא מנין לנו שבשנה שניה דווקא היה כלב בן מ' שנה דאז הוה כי עבר ישראל את הירדן בר תמנין נכי תרין *שמא התחיל שנת הארבעים יג] ואחד שלו ובשילוח מרגלים היה בסוף הארבעים שהרי שנות כלב לא מליכו וכשעברו ישראל את הירדן הוה בר תמנין נכי חד ומנא להש"ס הא דז' כיבשו וז' חילקו ואמר רבי דלא בא הכתוב לסתום אלא לפרש דמה לנו לשנות כלב אם לא להודיענו בודאי שז' כיבשו וז' חילקו :

מאי כדי לשבת סימנא בעלמא · הכא מפרש מעיקרא דכדי לשבת סימנא בעלמא אבל במנחות פרק התכלת (דף מט: ושם) לא אמר הכי עד דבמסקנא דקאמר התם אמר רבינא לרב אשי הני ששה שבעה הוו דהא איכא לפרא דחד בשבתא *דווקא נקט לשבת וה"פ אם היו ב' ימים ראש השנה ביום החמישי וביום ששי ביום הראשון יבקרו התמיד שהוא ארבעה ימים קודם שחיטתו של ה' בשבת ושל יום ו' שהוא שני לר"ה יבקרו ביום שני שהוא ד' ימים קודם שחיטתו וכן של שבת מבקרו ביום ג' ופריך שבעה הוו דהא איכא לפרא דחד בשבתא שגם הוא טעון ביקור ד' ימים קודם שחיטתו וא"כ היאך יפחתו מז' :

*)**ומוסיפין** עד עולם עד כמה אמר רב הונא ואמרי לה כו' · ואמר רבי דהא ודאי פשיטא שיוכלו להוסיף עד יד] העולם אלא בעי עד כמה יהא הידור מצוה וא"ל לחפש יותר אחר כהנים אמר רב הונא עד ק"כ דהא אשכחן בקרא (דה"ב ה) שחפשו אחרי ק"כ כהנים לתקוע בחצוצרות ולא יותר אי נמי דהא פשיטא דאין מוסיפין עד העולם שאם יוסיפו יותר עירבוב קלא אמר רב הונא עד ק"כ כהנים יכול להוסיף דהא אשכחנא בקרא דלא חיישינן לעירבוב קלא :

*) שייך לע"ב

אין

רבינו גרשום

יהויריב ראש (משמרה) [משמע דהוא הוה ראש לכל המשמרות] כדכתיב בדברי הימים : [לעולם רבנן ולעולם במוצאי שביעית והא דקשיא דהוה ליה בשיתא בשבוע הא לא קשיא דהנך חמש שני קמייתא דבנו בית שני עד דסליק עזרא וקידש שמיטין ויובלות לא קא חשיב דכתיב באדין בטילת עד תרתין שנין לדריוש דכתיב ושיציא ביתא דנא עד יום תלת ליוח אדר דהיא שנת שית למלכות דריוש: ואותו זמן לשנה הבאה עלה עזרא מבבל אלמא שית שנין הוה דלא סליק עזרא וכתיב ויבא ירושלים בחדש החמישי היא שנת שביעית למלך מלמד שמשביעית ואילך התחיל לקדש : כי עברו ישראל הירדן לסוף מ' שנה שהיו במדבר הוה כלב בן ע"ח שנים : מדלא משכחת לה י"ד שנה · (מונה) אחרי שהוכתה העיר יובל אלא א"כ חשבת נמי ז' שחילקו] : המבוקרים · ממום : כדי לשבת ולשני ימים טובים : טובא הוי לצורך שבת ולשני ימים טובים של ר"ה צריכין שלאין הרבה לצורך תמידין ומוספין ואינו די בששה : בעלמא קאי אימות החול ואתמידין לחודייהו קאמר והאי דקאמר כדי לשבת ולב' יו"ט לסימנא בעלמא

דתניא

עין משפט נר מצוה

שייך לעיל

מב א מיי' פ"י מהל' שמיטה ויובל הלכה ג :

מג ב מיי' פ"ב מהלכות תמידין הלכה ט :

מד ג מיי' פ"ג מהלכות כלי המקדש הלכה ד :

ואין כצ"ל · יעב"ן

גי' ס"י כסדר היום אלא המשמרות של אלו שחלוקים וכו' וכן הוא בצ"ק

ר"ל שנם יהודה ממ"ש

ד"ק מ"ז ועיין בעזרא ז ס"ח פי' רש"י שפירש באחד לחדש ניסן היה התחלת עליה מבבל ע"ש

גי' נ"ק מס"י שמא התחיל שנת הארבעים שלו בשנה ראשונה ובשילוח כו' (פי' נמצא בשנת השילוח היה כלב מ"א שנים ול"ח שנכנסו לארץ) וכשעברו כו'

מסורת הש"ס

נ"ל ארבעה | [נ"ל די היא] | ר"ה ג: | זבחים קיח: | ג"ז שם סנהדרין סט: [תענית כט:] | נ"ל אלו | מנחות מט: | שייך לע"ב | [מנחות נ·] | גי' נ"ק אי דוקא

הגהות הב"ח

(א) גמ' והתקינו נביאים: (ב) רש"י ד"ה בר תמנן וכו' בשנה שניה ליציאת : (ג) ד"ה והצלצל וכו' בגמרא הס"ד ואח"כ מ"ה תמידין ומוספין כו' קס"ד כדי : (ד) ד"ה ארבעה וכו' ששה שיהיו מבוקרין :

שיטה מקובצת

א] אימר התקנו נביאים : ב] אשארא הכי נמי אשארא : ג] אומר כן נמצא תיבות משנכנסו מנו נמחק : ד] ועתה ה נ ה אנכי : ה] עבור ישראל ירדן : ו] לשבת ולשני ימים טובים : ז] עד לעולם אין: ח] לעולם והצלצל לבד: ט] גמ' לשבת ולשני ימים טובים של ר"ה תמידין : י] לשבת ושני ימים טובים :יא] מתניא בזמן בית ראשון : יב] אלחנן הא מנין אות ו' נמחק : יג] הארבעים שלו בשנה ראשונה ובשילות תיבת ואחד ל"ש : יד] עד לעולם אלא אות ה' נמחק :

המבוקרים בלשכת הטלאים ארבעה ימים קודם (א) שחיטה ומני בן בג בג היא *דתניא[א] בן בג בג אומר מנין לתמיד שטעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה ת"ל °תשמרו להקריב לי במועדו ולהלן הוא אומר °והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש *(הראשון) מה להלן טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה אף כאן טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה דיקא נמי דקתני כדי לשבת ולא קתני לשבת שמע מינה: משתי חצוצרות ומוסיפין וכו': ועד כמה אמר רב הונא [ב] ואמרי לה אמר רב זבדי אמר רב הונא עד מאה ועשרים שנאמר °ועמהם כהנים למאה ועשרים [ג] מחצרים בחצוצרות: מתשעה כנורות וכו' וצלצל לבד: מנא הני מילי אמר רב אסי דאמר קרא °ואסף במצלתים (להשמיע) מצלתים תרי הוו כיון דהדא עבידתא עבדי וחד גברא עביד בהו קרי להו חד: **מתני'** [א]אין פותחין משנים עשר לוים עומדין על הדוכן ומוסיפין עד [ד] עולם [ב]אין הקטן נכנס לעזרה לעבודה אלא בשעה שהלוים אומרים בשיר ולא היו אומרים בנבל ובכנור אלא בפה כדי ליתן תבל בנעימה רבי אליעזר בן יעקב אומר אין עולין למנין ואין עולין לדוכן אלא בארץ היו עומדין וראשיהן בין רגלי הלוים וצערי הלוים היו נקראין: **גמ'** הני כנגד מי אמר רב פפא כנגד תשעה כנורות [ה] [ושני] נבלים וצלצל אחד שנאמר °הוא (ובניו ואחיו) שנים עשר: אין הקטן נכנס לעזרה לעבודה אלא בשעה שהלוים כו': מנא הני מילי אמר רבי יוחנן דאמר קרא °ויעמוד ישוע בניו ואחיו קדמיאל ובניו בני יהודה כאחד לנצח על [ו] [עשה] המלאכה (ה' עבודת בית ה') [בבית האלהים] וגו': לא היו אומרים לא בנבל ולא בכנור אלא בפה כו': למימרא דנבל לחוד וכנור לחוד לימא מתני' דלא כרבי יהודה דתניא רבי יהודה אומר כנור של מקדש של שבעת נימין היה שנאמר °שובע שמחות [את] פניך אל תיקרי שובע אלא שבע ושל ימות המשיח שמונה שנאמר °למנצח על השמינית על נימא שמינית של עולם הבא עשר שנאמר °עלי עשור ועלי נבל עלי הגיון בכנור ואומר °הודו לה' בכנור בנבל עשור זמרו לו שירו לו שיר חדש אפילו תימא רבי יהודה לעולם הבא אידי דנפישי נימין דידיה נפיש קליה כי נבל קרי ליה נבל: רבי אליעזר בן יעקב אומר אין עולין מן המנין כו': תנא וסועדי הלוים היו נקראין ותנא דידן כיון דהני קטין קלייהו והני עב קלייהו הני מקטטי והני לא מקטטי קרי להו צערי:

הדרן עלך אין נערכין

יש בערכין להקל ולהחמיר ובשדה אחוזה להקל ולהחמיר ובשור המועד שהמית העבד להקל ולהחמיר באונס ובמפתה ובמוציא שם רע להקל ולהחמיר יש בערכין להקל ולהחמיר כיצד [א]אחד שהעריך את הנאה שבישראל ואת הכעור שבישראל נותן חמשים סלע ואם אמר הרי דמיו עלי נותן את שוויו: **גמ'** יש בערכין להקל [ז] וכו' ולהחמיר כיצד אחד שהעריך כו': בישראל אין בעובד כוכבים לא לימא מתני' דלא כר"מ *דתנן עובד כוכבים ר"מ אומר נערך אבל לא מעריך אפי' תימא ר"מ הוא הדין דאפילו עובד כוכבים נמי אלא מילתא

[לעיל ה:]

אין קטן נכנס בעזרה מנה"מ אמר ר' יוחנן [דאמר קרא] ויעמוד ישוע בניו ואחיו קדמיאל · והקשה רביט אלחנן היכי ילפינן דקטן נכנס לעזרה לשיר בשעה שהלוים עומדים לדוכן [יד] ואמר ר"י דרבי ליה מיתורא דקרא כתיב בניהם ואחיהם הלוים וכתיב ישוע בניו קדמיאל ובני בני יהודה בני [טו] (מורד) [חנדד] בניהם למה לי והלא הזכיר כל אחד בניו אלא ש"מ דלהכי כהביה דהוה מיותר ומשמע קטנים:

הדרן עלך אין נערכין

(שייך לדף י"ד ע"א)

יש בערכין · מה בין שדה מקנה לשדה אחוזה כו' · והוא הדין דהוה מצי למימר חילוק אחר בין שדה אחוזה לשדה מקנה שבשדה אחוזה אם הקדישו וגאלו אחר מתחלק לכהנים ביובל ובשדה מקנה אם הקדישו וגאלו אחר חוזר לבעלים ביובל ולא נחת לפרושי אלא חילוק דשייך כשהוא עצמו פודהו:

מבוקרין ד' ימים קודם לכן ונטלו יום ראשון שנים לתמידים ונתנו שנים תחתיהם ויבקרום ביום שני נטלו שנים מן הארבעה הנותרים ונתנו שנים תחתיהם ויום שלישי נטלו שנים הנותרים מן הראשונים ונתנו שנים תחתיהן וכן לעולם נוטלים שנים ונותנים שנים ואותן שנתבקרו ונתנו שם יום ראשון ראויים ליום רביעי ואותן שניתנו בשני ראויין בחמישי וכן חוזרין חלילה לעולם ונמצאו כל התמידין הנשחטין מבוקרין ד' ימים קודם שחיטה עם יום הביקור ויום השחיטה כך שמעתי · וקשיא לי הא לא דמי לארבעה ימים דפסח דביקורו בעשור ושחיטתו בי"ד הרי ארבעה ימים לבד מיום השחיטה ולכך נראה בעיני דשמונה ניתנו שם ביום חינוך ושמה דקתני במתני' הכי משמע אין פותחים משמה כלומר שאפילו כשיטלו השנים שבכל יום נשתיירו שם ששה מבוקרין ולאחר כך קודם הלילה יבקרו שנים ויתנו שם והכך הואיל וליתנהו אכתי בשעת נטילת השנים לא קחשיב להו ל"א סימנא בעלמא דכי היכי דכי מקלעי שבת ור"ה גבי הדדי מיבקר ההוא דשלישי בשבת בע"ש דהא לא מצו [ח] היום לילך ולבקש טלה ולבקרו השתא הוי ארבעה ימים קודם שחיטה הכי נמי לעולם בעינן ד' ימים קודם שחיטה: דיקא נמי · דסימנא בעלמא הוא ולאו משום טעמא דשבת ורלאש השנה קא בעי להו מדלא קתני לשבת ולשני ימים כו' דהוי משמע לצורך שבת ור"ה מדקתני כדי ש"מ כפי חשבון הראוי לשבת ולראש השנה דהיינו ששה וסימנא בעלמא הוא: מנה"מ · דצלצל לבד והו לא: ואסף · שם הלוי: עבידתא חד עבדי · דאין אחד מועיל בלא חבירו שהן ב' חתיכות רחבות של מתכת ומכין זו על זו וקורין ליגב"ש: **מתני'** אין לוי קטן נכנס לעזרה · לשום עבודה כגון לכבד את העזרה ולהגיף את הדלתות אלא בשעה שהלוים עומדים על הדוכן בשיר אז נכנסים לוים קטנים לשורר עמהן: ולא היו · אותן קטנים: אומרים בנבל וכנור אלא בפה ליתן תבל בנעימה · ליתן תבלין בנעימות הלוים לפי שקול הלוים הקטנים דק ומתבל את קול הלוים הגדולים: [ט] [ואין עולין למנין] · דלא מנו אותן לוים למנין שנים עשר לוים הצריכין לדוכן: ולא עולין · על האצטבא המוכנת לדוכן אלא בארץ היו עומדין: וצוערי הלוים · שמצערין את הלוים כדמפרש בגמרא: **גמ'** בנבל עשור · של עשר נימין ולעולם הבא משתעי מדכתיב שיר חדש לשון זכר דשירות העולם הזה לשון נקבה כדאמר במכילת' [י] כשם שנקבה זו יולדת כך תשועות הללו סופן לילד לרוס אבל שיר של עולם הבא ל' זכר שאינו יולד: (ב) מדמפיק ר' יהודה כנור בנבל עשור אלמא כנור היינו נבל: [יא] דנפיש קליה כי נבל · ונבל עשוי כמפוח של נפחים ומוליא קול ע"י רוח: וסועדי · עוזרי (ג): לויים [יב] עבו קלייהו קטנים קטין קלייהו דק קולם: מקטטי · כלומר מקטינין ועושים קולם דק דק ויפה ומצערין הלוים שאין יכולים לבסם קולם כמותן:

הדרן עלך אין נערכין

להקל · [יג] נאה שבישראל · שוה מאה מנה אין נותן אלא נ' סלע: להחמיר · שהמעריך הכעור שבישראל אפי' אינו שוה אלא ה' סלעים נותן נ' סלעים מן עשרים עד בן ס': (ד) בשדה אחוזה · במקדיש שדה אחוזה: שהעריך · שאמר ערך פלוני עלי: **גמ'** בעובד כוכבים לא · שאם אמר ישראל ערך עובד כוכבים פלוני עלי לא אמר כלום דעובד כוכבים אינו נערך: נערך אבל לא מעריך · טעמא מפרש בפ"ק (לעיל דף ה:): מילתא

תורה אור: במדבר כח · שמות יב · דה"ב ה · דה"א טו · עזרא ג

רבינו גרשום

בעלמא שצריכין להיות ששה תמידין [מבוקרין] בכל יום בלישכה מ"ט כדי שישחטו בכל יום של שבוע ב' תמידין] שיהיו מבוקרין ד' ימים קודם שחיטה הא כיצד היו לה ביום ראשון ששה מבוקרין שחט ב' מהן ביום ראשון והביא ב' תחתיהן נשתיירו ד' מבוקרין וב' שאין מבוקרין הרי ו' וביום ב' ישחט ב' מן המבוקרין ויביא ב' אחרים תחתיהן [וביום ג' ישחט ב' מבוקרים ויביא ב' אחרים תחתיהן] אותן שהביא ביום ראשון תחת אותן ששחט יהו ראוין להקריב ביום רביעי שהרי הן מבוקרין ד' ימים ומקצת יום ד' הוי ככולו ואותן שהביא ביום ב' ראויין ליום ה' ושל יום ג' ליום ו' ושל יום ד' לשבת [ושל יום ה' ליום א'] וכך חוזר חלילה והוי בכל יום ב' מבוקרין הלכך אין פוחתים בלשכה משששה טלאים המבוקרים: במצלתים היינו צלצל: [כיון דהדא עבידתא עבדי וחד גברא שמכה זה בזה קרו להו חד צלצל]: שנאמר הוא ואחיו ובניו שנים עשר שחילקו הלויים לכ"ד משמרות כנגד כ"ד משמרות כהונה והגיע לכל משמר י"ב כדכתיב בדברי הימים בכל אחד הוא ואחיו ובניו שנים עשר וכשתצרף כולם יבא לכל משמר שנים עשר: אין הקטן · בן לוי: נכנס לעזרה לעבודה · לשיר: אלא בשעה שהלוים' הגדולים עומדין [בשיר] שהיו קטני הלוים נכנסין לסייע את הלוים בשיר: ולא היו אומרים אותן תינוקות השירה: לא בנבל ולא בכנור אלא בפה כדי ליתן תבל בנעימה כלומר לפי שקול הילדים הוא דק היה קולן מנעים את השירה כמו תבלין המנעימין את המאכל: שנאמר בניו ובני יהודה היו קטנים מלמד שכולן מנצחין בשיר גדולים וקטנים: עלי עשור ועלי נבל · כלומר היה [עשור] בנימין: ואומר הודו לה' בכנור בנבל עשור ולא כתיב ובנבל אלמא [קסבר] דחד הוא: אידי דנפישי נימין דידיה · בכנור לעולם הבא: ונפיש קליה כי נבל באותו נבל שמכוסה בעור הכרם קרי ליה נבל: [אין עולין למנין אותו תינוק אין עולה למנין י"ב לוים: ולא עומדין בדוכן באותו מקום גבוה שהלוים עומדין שם: וסועדי הלוים' מסייעי הלוים בשיר: הני · הקטנים מקטטין מקטינין קולן שקולן דק והני הגדולים לא מקטטי קולן שקולן עבה משום הכי קרי להו צעירי הלוים]: הדרן עלך אין נערכין

יש בערכין [להקל ולהחמיר · שאם העריך את הנאה שבישראל אינו נותן אלא נ' סלע: ולהחמיר · שאם העריך את הכעור שבישראל נותן נמי נ' סלע: אחד המקדיש שדהו] שבחולת המחוז היינו שדה שסמוכה למחוז העיר שדורכין אותה בני אדם ועוד כיון שסמוכה לעיר ועומדת בקמותיה רואין אותה (הכל) [בני אדם] ונותנין בה עין הרע ואינה עושה פירות כל כך: פרדסות סביספי · שבאותו מקום שהן מעולות הרבה כשהוא פודה נותן בין בזו ובין בזו נ' שקל: בישראל אין · כלומר את הנאה שבישראל קתני ולא תנא את הנאה שבעובד כוכבים (אפילו עובד כוכבים) לימא מתני' כו': אסור

עין משפט נר מצוה

מה א מיי' פ"ג מהל' כלי המקדש הל' ג:

מו ב מיי' שם הלכה ז:

א ג מיי' פ"א מהלכות ערכין הלכה א·

נ"ל הזה

[נ"ל משמיע]

[נ"ל ואחיו ובניו]

שיטה מקובצת

א] דתניא (מנחות דף מט פסחים דף נו): ב] רב הונא בר זבדי ואמרי לה אמר רב זבדי עד ותיבות אמר רב הונא נמחק: ג] ועשרים מחצצרים: ד] עד לעולם אין קטן נכנס: ה] ושני נבלים: ו] על עשה המלאכה בבית האלהים בניחנדד בניהם ואחיהם הלוים תיבות (מלאכת ה') עבודת בית ה' וגו' נמחק: ז] להקל ולהחמיר כיצד תיבת וכו' נמחק: ח] מצו קודם היום: ט] ואין עולין אותן הקטנים למנין סתיבת דלא עד תיבת שנים עשר ל"ש: י] במכילתין לפי שכשם שנקבה: יא] מה"ד ונפיש קליה: יב] לוים גדולים עבה: יג] הנאה שבישראל אע"פ שהוא שוה: יד] לדוכן · גליון דהא בקרא דמייתי לעיל הוא ובניו ואחיו שנים עשר ילפינן מיניה דאין פוחתין מי"ב לוים אלמא בניו גדולים משמע וי"ל דרבי וכו': טו] בני חנדד תיבת מורד נמחק:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ארבעה ימים קודם שחיטה נ"ב עיין במנחות דף נ ע"א: (ב) רש"י ד"ה בנבל וכו' שאינו יולד ומדמפיק רבי יהודה כנ"ל וכד"א: (ג) ד"ה וסועדי עוזרי הס"ד ואח"כ מ"ה הני כו' גדולים עבה: (ד) ד"ה בשדה אחוזה וד"ה שהעריך נ"ל קודם ד"ה נאה שבישראל שוה מאה:

מסורת הש"ס

מגילה תענית פ"א [פסחים נו. מנחות מט:]

מלתא אגב אורחיה קמשמע לן כדרב יהודה אמר רב *דאמר רב יהודה אמר רב א] אאסור לאדם שיאמר כמה נאה כנעני זה וליתני את הנאה שבישראל ואת הכעור שבכנענים בחד אומה קמיירי בתרי אומה לא מיירי ולא והא קתני הגדולה שבכהונה ואת הקטנה שבישראל התם חד אומה הוא אלא ב]מקדיש הוא דקדישי כהנים טפי ואיבעית אימא איידי דקא בעי למתני סיפא שדה אחוזה דבישראל הוא דמשכחת לה בעובד כוכבים לא משכחת לה דלאו בני אחוזה נינהו משום הכי קתני ג] לה בישראל: **מתני'** בשדה אחוזה להקל ולהחמיר כיצד באחד המקדיש ד]בחולת המחוז ואחד המקדיש בפרדיסות ה] סבסטי נותן זרע חומר שעורים ו] בחמשים שקל כסף גובשדה מקנה נותן את שוויו רבי אליעזר אומר אחד שדה מקנה ואחד שדה אחוזה מה בין שדה אחוזה לשדה מקנה דשבשדה אחוזה הוא נותן חומש ובשדה המקנה אינו נותן חומש: **גמ'** אמר רב הונא הקדיש ושדה מליאה אילנות כשהוא פודן פודה אילנות ז] בשווין וחוזר ופודה קרקע בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף אלמא קסבר רב הונא *ואדם מקדיש בעין יפה מקדיש איתיביה רב נחמן לרב הונא אחד המקדיש בחולת המחוז ואחד המקדיש בפרדיסות סבסטי נותן ח] בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף א"ל ראויה לפרדיסות ט]קאמינא איתיביה בית זרע אין לי אלא בית זרע שדה גפנים ושדה קנים ושדה אילנות מנין ת"ל שדה מ"מ אמר ליה י]ה"נ פודה וחוזר ופודה איתיביה *הקדיש יא] חשלשה אילנות ממטע עשרה לבית סאה הרי זה הקדיש את הקרקע ואת האילנות שביניהם כשהוא פודה פודה בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף פחות מיכן או יתר על כן או שהקדישן בזה אחר זה ה"ז לא הקדיש לא את הקרקע ולא את האילנות שביניהם יב] ולא עוד אלא טאפי' הקדיש אילנותיו ואח"כ הקדיש קרקע כשהוא פודה פודה את האילנות בשוויהן וחוזר ופודה קרקע בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף וכי תימא הכא נמי פודה וחוזר ופודה הא מדסיפא פודה וחוזר ופודה מכלל דרישא לא אלא הא מני ר' שמעון היא דאמר מקדיש בעין רעה מקדיש דתניא *המקדיש את השדה הקדיש את כולה רש"א לא הקדיש אלא חרוב המורכב וסדן השקמה אי ר' שמעון אימא סיפא ולא עוד אלא אפי' הקדיש אילנותיו ואח"כ הקדיש קרקע כשהוא פודה פודה את האילנות בשוויהן וחוזר ופודה יג]בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף ואי רבי שמעון ליזיל בתר פדיון וליפרקו אגב ארעייהו דהא שמעינן ליה לרבי שמעון דאזיל בתר פדיון דתניא *) מנין יללוקח שדה מאביו והקדישה ואח"כ מת אביו מנין שתהא לפניו כשדה אחוזה ת"ל °אם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו שדה שאינה ראויה להיות שדה אחוזה יצתה זו שראויה להיות שדה אחוזה דברי רבי יהודה ור"ש ר' מאיר אומר מנין ללוקח שדה מאביו ומת אביו ואחר כך הקדישה מנין שתהא לפניו כשדה אחוזה

*) ב"ב עב: גיטין מח: [לקמן כו:]

תלמוד

(ויקרא כז)

רש"י

מילתא אגב אורחיה קמ"ל יד]דלא תנא את הנאה שבכנענים לפי שאסור להזכיר שם נוי על כנעני כדרב יהודה דכתיב (דברים ז) לא תחנם לא תתן להם חן: והא קתני · גבי אונס ומפתה: את הקטנה שבישראל ואת הגדולה שבכהונה · אלמא בתרתי אומי קא מיירי: בעובד כוכבים לא משכחת לה · דין שדה אחוזה שיהא פודהו בחמשים שקל כסף אלא בשויו דלאו בני אחוזה בארץ ישראל נינהו: **מתני'** אחד המקדיש שדה בחולת המחוז · סביבות עיר שאינה חשובה כ"כ מפני מדרס הרגלים חולת סביבות כמו מחול הכרם (כלאים פ"ד מ"א) טו] (ל"א) מחוז עיר ל"א מחוז שם מקום שלא היו שדותיו חשובין: פרדיסות סבסטי · כרמים של אותו מקום ומעולים הם מאוד: נותן · מי שפודה אותם בין בעלים בין אדם אחר בבית זרע חומר שעורים חמשים שקל כסף אם תחלת היובל היה ואם לא מגרע לפי השנים שעברו סלע ופונדיון לשנה כדכתיב קרא: אחד שדה אחוזה כו' · דכולהו מיפרקי בנ' שקלים: שדה אחוזה · אם בעלים פודין אותה מוסיפין חומש על החמשים כדכתיב (ויקרא כז) ואם גאל יגאל את השדה המקדיש וגו': ובשדה מקנה אין נותן חומש· כדמפרש בגמ': **גמ'** בעין יפה מקדיש · אילנות לבד וקרקע לבד ולא שיפדה אילנות אגב קרקע: פרדיסות · היינו כרמים נטועים וקתני חמשים שקל אלמא נפדין אילנות אגב קרקע: ראויה · ואינה נטועה: אין לי · נפדה בנ' שקלים אלא בית זרע שראוי לזריעה: פודה · האילנות בשויהן וחוזר ופודה קרקע ושדה מ"מ דקאמר לא קאי אלא אקרקע: הקדיש שלשה אילנות · נטועין ומפוזרין כסדרן ממטע עשרה לבית סאה שאם היו עשרה מפוזרין כדרך אלו היו מחזיקין בית סאה זו היא דין נטיעת אילנות וכל קרקע שביניהם צריך להם לפיכך אם הקדישו ה"ז הקדיש קרקע שביניהם וכל אילנות קטנים שביניהם: פחות מיכן · אם נטועין בפחות ממטע עשרה לבית סאה או ביותר מיכן אין זה סדר נטיעת אילנות ולא הקדיש אלא אילנות וכשהוא פודן פודה בשויהן: זה אחר זה · לא קנה הקדש קרקע שאין קנין קרקע אלא לג' אילנות כדאמר בבבא בתרא: ולא עוד · טז] ולא אלו בלבד נפדין בשויהן שאין עמהן הקדש קרקע כלל: אלא אפי' הקדיש האילנות · שאינן נטועים כסדר: ואח"כ הקדיש קרקע · דאיכא למימר ליפרקו אגב ארעייהו אפי' הכי הואיל ולא קדשו יחד פודה אילנות בשויהן והקרקע נפדית בית זרע יז] כ' (א) שקלים: תיובתא לרב הונא · מרישא דהיכא דהקדישן יחד נפדין אגב קרקע: הקדיש את כולה · כל אשר בתוכה: ר' שמעון אומר לא הקדיש · אילנות שבה: אלא חרוב המורכב וסדן השקמה · שהם זקנים וגדולים מאד ויונקים משדה הקדש טפי משאר אילנות והכי מפורש בב"ב סדן [השקמה] דדרך שקמין לקוץ אותם כדי שיגדלו בעובי וקודם שנקצץ קרי ליה בתולת שקמה ולאחר קצירה קרי ליה סדן השקמה הכי תניא במס' נדה (דף ח:): ליזיל בתר פדיון · והואיל ובשעת פדיון יש קרקע עם האילנות: ליפרקו אגב ארעייהו · ואע"ג דבשעת הקדש הקדישן בפני עצמם: והקדישה ואח"כ מת אביו · אע"ג דבשעת הקדש הואי שדה מקנה הואיל ולאחר שמת אביו הוי שדה אחוזה: מנין שתהא לפניו כשדה אחוזה · ונפדית בחמשים שקלים ולא בשויה:

תוספות

בעובד כוכבים לא משכחת · משום דלאו בני אחוזה נינהו ואע"ג דאמרינן (קדושין דף יז:) עובד כוכבים יורש אביו דבר תורה מ"מ לא היה להם אחוזה בארץ ודין זה לא שייך כי אם בא"י דמלוה היא התלויה בארץ ועובד כוכבים אין לו נחלה בארץ:

***הקדיש** שלשה אילנות ממטע עשרה לבית סאה · והנך אילנות בנטיעות איירי דאילו גדולים בשלשה [אילנות] לבית סאה סגי:

פחות מכאן או יתר על כן לא הקדיש את הקרקעות · ממטע עשרה לבית סאה מגיע לכל אילן ואילן ר"נ אמות ותימה דבפרק המוכר [את] הספינה (ב"ב דף פב.) תניא הקונה שלשה אילנות והם *מד' אמות עד ט"ז קנה תחתיהן וביניהן ולידיהן כמלא אורה וסלו אלמא לא חשבינן להו כרצופין כשאין בין זה לזה כי אם ח' אמות על ח' אמות בריבוע דהיינו ס"ד אמות לכל אחד ואית ליה קרקע בהכי והכא אמרי' דפחות מר"נ אמות לא הקדיש הקרקע ואור"י דיש חילוק בין מוכר למקדיש במוכר לא בעינן כולי האי מיהו תימה דהכא אמרי' דיתר על כן אין לו קרקע וגבי מוכר אמרי' עד ט"ז אמות על ט"ז אמות דהיינו רנ"ו ולא חשבינן להו כמפוזרים יותר מדאי ויש להו קרקע וצ"ל דהני ט"ז אמות דגבי מכירה מיירי בעיגולא יח]והריבוע יתר על העיגול רביע נמצא דגבי מכירה לא בעינן כולי האי כמו מקדיש והקשה רבינו שמואל בבבא בתרא מהא דתניא בתוספתא דאין חילוק בין מוכר למקדיש לדין זה לקנות קרקע ותירץ דתנאי היא מיהו תימה דר' שמעון אית ליה התם דח' אמות בין זה לזה לא חשיב יט]יותר מדאי אף לענין הקדש וברייתא דהכא במטע עשרה לבית סאה מוקי לה הכא בסמוך כר' שמעון וי"ל דלא מוקי כר' שמעון כ"א מדין דמקדיש בעין רעה מקדיש אבל מדין שיעור נטיעת האילנות לא הוי כר' שמעון:

איבעיא

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פ"י מהלכות ע"ז הל' ד טוש"ע י"ד סימן קנא סעיף יד:

ג ב מיי' פ"ד מהלכות ערכין הלכה ב:

כאן שייך ד"ה מה בין והוא בדף יג ע"ב

ד ג מיי' שם הלכה כו:

ה ד מיי' שם הלכה ה:

ו ה מיי' שם הל' כו:

ז ו ז מיי' שם הל' טו:

ח ח מיי' שם הלכה יז:

מח' אמות נ"ק

ט ט מיי' שם הלכה יח:

י י מיי' שם הלכה כח:

שיטה מקובצת

א](אסור לאדם שיאמר כמה נאה כנעני זה וליתני את הנאה שבישראל ואת הכעור שבכנענים בחד ותיבת כו' ל"ש ונמחק): ב]אלא מקדש הוא אות י' נמחק: ג] תיבת לה נמחק: ד] בחולת המחוז · פי' מדינה שהיא חול ואינה עושה פירות: ה] סבסטי נותן בבית זרע אות י' נמחק: ו] חמשים שקל אות ב' נמחק: ז] אילנות בשוויהן וחוזר: ח] נותן בבית זרע חומר שעורים חמשים אות ב' נמחק: ט] לפרדיסות סבסטי קאמר תיבת קאמינא נמחק: י] הכא נמי פודה וחוזר ופודה הכא לא שייך שנויא ראויה קאמר מדקאמר שדה גפנים ואילנות מנין משמע דשדה אילנות ממש קאמר ולעיל לא משני הכי כמו בכאן דתני יש בערכין להקל ולהחמיר ש"מ שבא לפרש כל הפדיון שיש לו · תוס' החסרים: יא] הקדיש עשרה אילנות וכן גירס' הרגמ"ה: יב] שביניהם לפיכך כשהוא פודה פודה אילנות בשויהן ולא עוד אלא אפילו הקדיש את האילנות ואח"כ הקרקע כשהוא פודה: יג] ופודה קרקע בית: יד] (קמ"ל דלא תנא את הנאה שבכנעני לפי שאסור להזכיר שם נוי על כנעני כדרב יהודה לא תחנם לא תתן להם חן הם"ד ומה"ד והא): טו] תיבת ל"א נמחק: טז] ולא עוד · כלומר ולא: יז] זרע חומר שעורים נ': יח] בעיגולא והכא בריבוע יתר: יט] לא חשיב רצופין אף לענין ותיבות יותר מדאי נמחק:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואח"כ וכו' שקלים ותיבת לרב הונא [illegible]

[ב"ב עב. מנחות קח:]

[ב"ב עב. מי' ערכין ג' כ"מ פ"ד מהל' ערכין ... ועי' רש"י ב"ב ...]

רבינו גרשום

[אסור לאדם לומר כמה נאה עובד כוכבים זה · משום שנאמר לא תחנם לא תתן להם חן]: דלאו בני אחוזה נינהו א) דעובד כוכבים לא קני (גופא) [שדה] ועוד שאין לו שאר אב ואין ב) יורש את אביו: **מתני'** בחולת המחוז היינו שדה שסמוכה למחוז העיר שדורכין אותה בני אדם ועוד כיון שסמוכה לעיר ועומדת בקמתה רואין אותה בני אדם ונותנין בה עין רעה ואינו עושה פירות כ"כ: **גמ'** מקדיש בעין יפה מקדיש · והקדיש את האלנות לדמיהן [לבד וחוזר ופודה קרקע כו']: פרדיסות משמע דאית בה אילנות וקתני נותן [בבית] זרע חומר שעורים נ' שקל אלמא אינו צריך לפדות את האילנות בפני עצמן: [ראויה לפרדיסאות קאמינא · ולא דאית ביה אילנות: ת"ל] שדה מכל מקום · כלומר שיפדה את השדה ואין צריך לפדות את האילנות: [הכא נמי פודה וחוזר ופודה · כלומר שלאחר שפדה השדה פודה את האילנות]: ממטע עשרה לבית סאה · כלומר שישנן נטועין [בשוה] בתוך בית סאה הרי זה הקדיש את הקרקע אגב האילנות אע"ג שלא הזכיר את הקרקע דבטילה היא (אגב) לגבי האילנות [ואת האילנות שביניהם אילנות קטנים שעלו בין אותן אילנות] · פחות מיכן או יתר מכן שנטועין אותן י' אילנות בפחות מבית סאה או מפוזרין ביותר מבית סאה דבטלו מתורת אילנות: או שהקדישן בזה אחר זה · לאילנות הרי זה לא הקדיש (אלא) את הקרקע: אלא (א"כ) [אפי'] הקדיש בפירוש הקרקע וכשהוא פודה וכו' · וקא פריך מרישא דברייתא: ר' שמעון אומר לא הקדיש אלא את החרוב כו' דדבר חשוב הן דקא ינקי משדה הקדש · אבל לא שאר האילנות דמקדיש בעין רעה מקדיש: הקדיש את האילנות ואח"כ הקדיש הקרקע · אע"פ שנטועין עשרה בבית סאה ובזה אחר זה הקדיש (שדה ואת האילנות כשהוא פודה כו' בשויהן) [פודה את האי לנות בשויהן וחוזר כו']: ניזיל] בתר פדיון · הואיל ובשעת פדיון ישנה לקרקע מקודשת עם האילנות ונפרקו אגב ארעייהו: מנין ללוקח שדה מאביו והקדישה · דבשעת הקדש היתה שדה מקנה: ואח"כ מת אביו · והיה ראוי לירש אותה שדה אם לא קנאה: מנין שתהא לפניו · עכשיו בשעת פדיון: כשדה אחוזה · ויפדה בית זרע חומר שעורים בנ' שקל כסף: ת"ל ואם את שדה מקנתו וגו' אלמא אזיל רבי שמעון בתר פדיון אע"ג דלא הויא שדה אחוזה בשעה שהקדישה אלא בשעת פדיון אזלינן בתר השתא: ומת אביו ואחר כך הקדישה · דבין בשעת הקדש ובין בשעת פדיון הוי שדה אחוזה:

מ"מ

א) אולי צ"ל באו"י דעובד כוכבים וכו': ב) עי' קידושין יז: דעובד כוכבים יורש את אביו ד"ת וכ"ה כאן בתוס' ד"ה בעובד כוכבים וצ"ע:

עין משפט
נר מצוה

יא א מיי' פ"ד מהל' ערכין הל' טז:
יב ב מיי' פי"א מהל' שמיטין ויובלות הל' יג ועי"ש בכ"מ:
יג ג מיי' שם ופ"ד מהל' ערכין הל' כה:
יד ד מיי' פ"ד מהלכות ערכין הל' טז:
טו ה מיי' שם הל' כה:
טז ו מיי' פי"א מהל' שמיטה ויובל הל' יד:
יז ז מיי' פ"ד מהלכות ערכין הלכה כו:
יח ח מיי' פי"א מהל' נזקי ממון הל' א:
יט ט מיי' פ"ז מהלכות נזקי ממון הלכה ג טוש"ע ח"מ סימן תה סעיף א וכחכמים:
כ י מיי' פ"ב מהלכות נערה בתולה הלכה ג:

ב"ב לג:

מסורת הש"ס

ע"כ שייך לע"א

לכהנים ביובל נ"ח

תורה אור

תלמוד לומר °אם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו שדה א] שאינה שדה אחוזה יצתה זו שהיא שדה אחוזה (א) אילו לרבי יהודה ולרבי שמעון אפי' הקדישה ואחר כך מת ב] אב שדה אחוזה הויא מאי טעמא אי משום קרא קרא לכדרבי מאיר הוא דאתא אלא לאו משום דאזיל בתר פדיון אמר רב נחמן בר יצחק רבי יהודה ורבי שמעון קרא אשכחו ודרוש אם כן לכתוב רחמנא אם את שדה מקנתו אשר לא אחוזתו ג] מאי משדה שדה שאינה ראויה להיות שדה אחוזה ד] : אמר רב פפא ה] אהקדיש טרשין פודן ו] בשווין מאי טעמא בית זרע אמר רחמנא והני לאו בני זריעה נינהו לא גאלן יוצאין ז] *ביובל מאי טעמא שדה אמר רחמנא ח] כל דהו מכר בטרשין נגאלין פחות משתי שנים מאי טעמא °מספר שני תבואות אמר רחמנא ט] והאי לאו בני תבואה נינהו לא גגאלן י] חוזרת לבעלים ביובל מאי טעמא °ושב לאחוזתו אמר רחמנא והאי יא] נמי אחוזה היא דהקדיש אילנות פודה בשוויהן מאי טעמא °בית זרע אמר רחמנא ולא אילנות הלא גאלן אין יוצאין לכהנים ביובל °והיה השדה אמר רחמנא ולא אילנות ומכר אילנות אין נגאלין פחות משתי שנים מאי טעמא שני תבואות אמר רחמנא והני בני תבואות נינהו לא גאלן אין יב] חוזרת לבעלים ביובל מאי טעמא ושב לאחוזתו אמר רחמנא ולא אילנות אמר מר הקדיש אילנות פודה יג] בשווין אמאי וליקדשו וליפרקוה אגב ארעייהו יד] וכי תימא אילנות אקדיש ארעא לא אקדיש והאמרי נהרדעי *מאן דמזבן ליה דקלא לחבריה קני ליה משיפולא ועד תהומא לאו מי איתמר עלה טו] בבא מחמת טענה : טז] שדה מקנה נותן שוויו : תנו רבנן °במכסת מה (ב) בא ללמוד לפי שנאמר °זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף יכול אף שדה מקנה כן תלמוד לומר מכסת רבי אליעזר אומר נאמר כאן °וחשב ונאמר להלן וחשב מה להלן דבר קצוב אף כאן דבר קצוב יז] איבעיא להו רבנן אית להו גזירה שוה ומפקין ליה לחומש או דלמא לית להו גזירה שוה ולית להו יח] לחומש אמר רבא מסתברא לית להו גזירה שוה מדגלי רחמנ' חומש גבי שדה אחוזה וגבי מקדיש ביתו הוו ליה שני כתובין הבאין כאחד יט] *וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין ולמ"ד מלמדין מדגלי רחמנא חומש במעשר בבהמה טהורה ובבהמה טמאה הוה ליה טובא ואין מלמדין תניא כוותיה דרבא ולא מטעמיה כ] תניא °במכסת הערכך הקישו הכתוב לערכין מה ערכין אין מוסיף חומש אף שדה מקנה אין מוסיף חומש : מתני' בשור המועד שהמית את העבד להקל ולהחמיר כיצד חאחד שהמית את הנאה שבעבדים ואת הכעור שבעבדים נותן שלשים סלע המית בן חורין נותן שוויו חבל בזה ובזה נותן נזק שלם : גמ' כא] במועד אין בתם לא לימא מתני' דלא כרבי עקיבא *דתנן רבי עקיבא אומר טאף תם שחבל באדם משלם במותר נזק שלם אפילו תימא רבי עקיבא הוא הדין דאפילו תם נמי ואיידי דקא בעי למתנא סיפא המית עבד המית בן חורין דבמועד הוא דמשכחת לה בתם לא משכחת לה משום הכי קתני מועד : מתני' באונס ובמפתה להקל ולהחמיר כיצד יאחד שאנס ופיתה את גדולה שבכהונה ואת הקטנה שבישראל נותן חמשים סלעים והבושת והפגם הכל לפי המבייש והמתבייש : גמ' *אמאי אימא חמשים סלעים אמר רחמנא מכל מילי אמר רב זעירא יאמרו בעל בת מלכים חמשים בעל בת הדיוטות חמשים א"ל אביי א"ה גבי עבד נמי יאמרו עבד נוקב מרגלית שלשים עבד עושה מעשה מחט שלשים אלא אמר רב זעירא
אילו

תלמוד לומר וכו' · שדה שאינה ראויה להיות שדה אחוזה יש לה דין שדה מקנה לפדות בשוויה יצתה זו כו' : ואח"כ הקדישה · דבשעת הקדש הוית שדה אחוזה אבל הקדישה ואח"כ מת אביו אינה אלא כשדה מקנה* : אי משום קרא · דאשר לא משדה אחוזתו דלמא לאו למעוטי הקדישה ואח"כ מת אביו אלא למעוטי מת אביו ואח"כ הקדישה וכדדריש ליה רבי מאיר: בתר פדיון · וכיון דבשעת פדיון מת אביו הויא לה שדה אחוזה: א"כ · דלכדר' מאיר הוא דאתא לכתוב רחמנא וכו' : פודן בשויהן · ואע"ג דאחוזה נינהו : לא גאלם · ומכרם גזבר לאחר : יוצאין לכהנים ביובל · כדכתיב (ויקרא כז) ואם לא יגאל וגו' וכתיב והיה השדה בצאתו ביובל וגו' : שדה אמר רחמנא · והיה השדה בצאתו ביובל וגו' (שם) : פחות משתי שנים · ואע"ג דמוכר קרקע לחבירו אין רשאי לגאול עד שתהא שתי שנים ביד הלוקח כדכתיב (שם כה) במספר שני תבואות וגו' : (ג) לא גאלם אין יוצאין לכהנים ביובל · אם מכרם גזבר לאחר : ליפרקו אגב ארעייהו · מקום מושב האילן ולהדרו לבעלים אגב ארעייהו אם מכרן והגיע היובל ואמאי אמר מכר אילנות ולא גאלם אין חוזרין לבעלים ביובל: משיפולא · מקום מושב האילן עד תהומו : מחמת טענה · כשטוענו שהזכיר לו שם (ד) קרקע כב] : שדה מקנה כתיב (שם כז) וחשב לו הכהן את מכסת הערכך : לפי שנאמר · בגאולת שדה אחוזה זרע חומר שעורים: ת"ל מכסת · מנין דמיו דהיינו כג] שוין : נאמר כאן · בשדה מקנה ולהלן בשדה אחוזה : דבר קצוב · חמשים כסף : מי אית להו הך גזירה שוה · דוחשב ומפקי ליה לחומש למילף חומש אשדה מקנה משדה אחוזה : חומש בשדה אחוזה · ובמקדיש בית בפרשת בחקתי וחומש דבהמה טמאה וטהורה ומעשר שני נמי התם כתיב : תניא כוותיה דרבא · דאין חומש בשדה מקנה : ולא מטעמיה · דאילו טעמא דרבא מדגלי חומש בכל הנך דוכתי וטעמא דברייתא כד] מדהיקישו לערכין לאדם שהעריך עצמו או חבירו : מתני' המית בן חורין נותן שויו · דכתיב במועד (שמות כא) אם כופר יושת עליו וגו' ותניא בב"ק (דף מ·) ונתן פדיון נפשו דמי ניזק: חבל בזה ובזה · בין בעבד בין בבן חורין ולא המיתו משלם נזק שלם : גמ' במועד אין בתם לא · אסיפא קאי דקתני חבל בזה ובזה כו' דרישא פשיטא לן דקנס דעבד לא שייך בתם דכתיב בתם ובעל השור נקי ואמרי' בב"ק בפ' שור שנגח ארבעה וחמשה (דף מב·) נקי מדמי עבד וקתני נמי המית בן חורין נותן שויו ודמי כופר לא שייך בתם דהתם נמי אמרינן נקי מחצי כופר : אף תם שחבל באדם וכו' · בב"ק בפ' המניח את הכד שני שוורים תמים שחבלו זה בזה כו' ר' עקיבא אומר אף תם שחבל באדם משלם במותר נזק שלם והיינו במותר אם חבל גם האדם בשור ושמו בית דין חבלה שבאדם יותר על חבלה שבשור בעל השור משלם אותו מותר נזק שלם אלמא תם שחבל באדם משלם נזק שלם : איידי דבעי למיתני סיפא המית עבד המית בן חורין כו' · משום הכי נקט ברישא מועד והאי דקאמר סיפא לאו סיפא ממש אלא סיפא דרישא היא דמועד ברישא קתני לה : מתני' פגם · מפרש בכתובות (ד' מ·) שמין אותה כמה אדם רוצה ליתן בין שפחה בתולה לשפחה בעולה להשיאה לעבדו שיש לו קורת רוח הימנו: גמ' מכל מילי · ובושת ופגם לא ליתיב כה] ליה : בעל בת הדיוטות כו' · בתמיה אבל השתא כי יהיב בושת יש חילוק בין בת מלכים לבת הדיוטות :
אילו

איבעיא להו לרבנן אית להו גז"ש ומפקין ליה לחומש או דלמא כו' · קשה לרבינו אלחנן אמאי לא נילף מינהון ג"ש נהי דבנין אב לא ילפינן מינייהו מ"מ ג"ש נילף מינייהו ונראה לר"י מדאיצטריך למיכתב חומש גבי מקדיש שדה אחוזה וגבי מקדיש את ביתו ומציתו למילף חד מחבריה בג"ש ולא ילפינן אלא כתב חומש לכל חד וחד ש"מ שני כתובין הבאים כאחד ולא ילפינן מינייהו בעלמא אפילו בג"ש :

במועד אין בתם לא לימא מתני' דלא כרבי עקיבא כו' · אסיפא דסיפא קאי דקתני חבל בזה ובזה משלם נזק שלם אבל לא מצי למימר דקאי אהמית העבד ולא אהמית בן חורין דבהא לא פליג רבי עקיבא דתם אינו משלם לא כופר ולא שלשים של עבד כדאיתא בב"ק בפ' שור שנגח ד' וה' (דף מב:): יאמרו בת מלכים חמשים בת הדיוט חמשים · יש תימה קלא דבמשנה תני אחד הגדולה שבכהונה ואחד הקטנה שבישראל נותן חמשים ומאי שנא דהכא מזכיר בגמ' הגדולה בת מלכים ובמשנה תנא גדולה שבכהונה :
הוו

הגהות הב"ח
(א) גמ' ואילו לר' יהודה: (ב) שם ת"ל במכסת מה תלמוד לומר לפי שנאמר זרע: (ג) רש"י ד"ה לא גאלן כ"ב זה קאי אהקדיש אילנות: (ד) ד"ה מחמת טענה וכו' קרקע הס"ד ואח"כ מ"ה במכסת אבל שדה מקנה כתיב:

רבינו גרשום
[מ"מ · אי קא סברת דמשום קרא דקא דרשי שדה שאינה ראוית הוא] קרא לכדר' מאיר היא דאתא דלדידית מיסתבר ספי · [אלא לאו דאזיל בתר פדיון]: אמר רב נחמן בר יצחק לעולם רבי יהודה ורבי שמעון בעלמא לא אזלי בתר פדיון והכא גבי לוקח שדה מאביו מ"ט אזלי בתר פדיון קרא אשכחו ודרוש מקרא יתירא דא"כ דלא אזלינן בתר פדיון ליכתוב אם [את] שדה מקנתו אשר לא אחוזתו אי נמי [אשר לא] שדה אחוזתו מאי משדה ש"מ שאינה ראויה להיות כו' : פרשים · שדה מליאה סלעים שאינה ראוית לזרע : שדה כל דהו בין ראוי לזרע בין אין ראוי לזרע : נגאלין פחות מב' שנים · דאמרי' לקמן המוכר [שדהו] בשעת היובל אינו מותר לגאול פחות מב' שנים שנאמר במספר שני תבואות ימכר לך : ושב לאחוזתו · ואחוזתו היא כמות שהיא : אין יוצאין לכהנים ביובל · כשדה אחוזה אלא לעולם בעלים רשאין לפדותה: ליפרקו אגב ארעייהו · האילנות (שמכר) א] [שתקדיש] [זרע חומר שעורים בנ' שקל וליהדרו לבעל ביובל אגב ארעייהו היכא דמכר] : משיפולא ועד תהומא · שיפולית שוליו מסביבות שרשיו ולמטה עד התהום : [כי אמרי נהרדעי] בבא מחמת טענה · כשטוען שלקח הקרקע מקום מושב האילן (עצמו) [עמו] וכבר יש לו שני חזקה : [מכסת מה ת"ל · דכתיב גבי מקנה דכתיב וחשב לו הכהן את מכסת הערכך] ת"ל מכסת ואין מכסת אלא דמים דמי שוויו כדאמרן לקמן : [נאמר כאן וחשב ונאמר להלן · בשדה אחוזה וחשב לו הכהן את הכסף על פי השנים וכו' מה להלן דבר קצוב זרע חומר שעורים בנ' שקל אף כאן נמי : לרבנן דאמרי בשדה מקנה נותן את שוויו אית להו גזרה שוה וחשב וחשב ומפקי ליה לג"ש לחומש דמה שדה אחוזה מוסיף חומש אף שדה מקנה מוסיף חומש : או דלמא לית להו ג"ש ולית להו חומש · בשדה מקנה]: הוו להו טובא' כתובים הבאין כאחד ואין מלמדין : ב) [אין מכסת אלא דמים' כלומר דנותן את שוויו]: והרמות מכם לה' · שהיה נותן בישרות נפש אחד מחמש המאות ולא היה מפסיד: מה ערכין · ערכי אדם [אין מוסיף חומש : המית בן חורין] נותן את שוויו · של בעל השור והיינו כופר (ואת) [ואם תימצא] לומר שוויו של מומת היינו דמים כדאמרינן בבבא קמא : חבל בזה ובזה · שאם חבל שור המועד בין בעבד בין בבן חורין משלם נזק שלם : מועד אין תם לא · כלומר מועד משלם נזק שלם אם חבל באדם אבל תם לא משלם אלא חצי נזק : [משלם] במותר · מי שחבל יותר באחד : דבמועד הוא דמשכחת לה · דמשלמי הבעלים כופר : בתם לא משכחת לה · דכתיב ובעל השור נקי : [הכל לפי] המבייש והמתבייש · שאם בייש את אדם חשוב אינו משלם כמו שאם בייש הדיוט אי נמי בייש חשוב משלם יותר משאם בייש הדיוטות : נמצא האומר בפיו חמור מן העושה מעשה שהאומר בפיו שפלונית פגומה חמור מן הפוגמה בעצמו שזה נותן ג' שקל וזה ק' : [ואימא אמאי נ' סלע לכולהו מילי לקנס ולבושת ולפגם : א"כ יאמרו בעל וכו' מה בין זו לזו · אלא ש"מ שמוסיף לבת חשובים בושתה] : אי הכי גבי עבד נמי יאמרו כו' · וקי"ל דבין לזה ובין לזה שלשים ותו לא :
אילו

שיטה מקובצת
א] שאינה' ס"א ראויה להיות שרה : ב] מת אביו : ג] אחוזתו ס"א א"נ אשר לא שדה אחוזתו מאי : ד] אחוזה יצאת זו שראויה להיות שדה אחוזה : ה] הקדיש פרשין פודה בשויהן וכו'· תימה מאי קמ"ל מתני' היא לקמן פ' אין מקדישין היו שם סלעים גבוהין עשרה טפחים או נקעים עמוקים עשרה טפחים אין נמדדין עמה משמע בשויהן נפדין ואין לומר דדיוקא אתי לאשמועינן דבשויין נפדין הא לא אצטריך דפשיטא דלא גרע מבור ושובך דקדישי אגב שדה כדתנן בפרק המוכר את הבית וי"ל דכל הא סיפא אתא לאשמועינן לא גאלן כו'· הרא"ש ז"ל גליון : ו] פודן בשויהן מאי : ז] יוצאין לכהנים ביובל: ח] רחמנא שדה כל : ט] רחמנא והני לאו תיבת והאי נמחק : י] גאלן חוזרין לבעלים אות ת' נמחק : יא] והאי אחוזתו היא תיבת נמי ואות ה' נמחק : יב] אין חוזרין לבעלים אות ת' נמחק : יג] פודה בשויהן : יד] ארעייהו ולהדרו לבעלים אגב ארעייהו וכי : טו] עלה אמר רבא בבא : טז] ובשדה מקנה נותן שוויו כו' תנו : יז] איבעיא להו רבנן אית להו כו'· גליון תימה דלרבי אליעזר אית ליה גז"ש ולית ליה חומש ולרבנן אי אית להו גז"ש אית להו חומש ונראה לי דלרבנן אם קבלו הגז"ש ע"כ לדין חומש נתקבלה והא דלא דרשינן להגז"ש לדבר קצוב דאין גז"ש למחצה שמא אית להו שום דרשא דממעטי מינה דבר קצוב וליכא לאוקמא גז"ש אלא לחומש אבל רבי אליעזר מוקי גז"ש לדבר קצוב וממעט חומש מהיקשא דערכין · הרא"ש ז"ל : יח] להו חומש אמר אות ל' נמחק : יט] וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין · גליון מהכא מוכח דשני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין אפילו בגז"ש וקשה היאך גמרינן חומש בנטע רבעי קדש קדש ממעשר בפ"ב דקדושין (דף נ"ד) הא הוו להו שני כתובים הבאים כאחד וי"ל דלאו גז"ש גמורה היא דקדש קדש אלא גלוייא מילתא בעלמא דכל חומר קדש שישנו במעשר ישנו בנטע רבעי והואיל וכבר הן שוין בקדושתן דנאכלים בירושלים ומתחללין גם לענין חומש תהיה קדושתן שוה· הרא"ש ז"ל : כ] מטעמיה דתניא במכסת אין מכסת אלא דמים וכן הוא אומר והרומתם מכם לה' יכול יוסיף חומש ת"ל מכסת הערכך : כא] במועד אין כו'· אסיפא דסיפא קאי דקתני חבל בזה ובזה דא"א לפרש דקאי אהמית את העבד ולא אהמית בן חורין דביה לא פליג ר"ע דתם אינו משלם לא כופר ולא שלשים של עבד כדאיתא בפ' שור שנגח ד' וה' · תוס' : כב] קרקע בשעת קנין הס"ד ומה"ד בשדה מקנה : כג] דהיינו (שאין) [שויהן] הס"ד : כד] דברייתא מהיקש : כה] תיבת ליה נמחק :

א) נראה דצ"ל כאילנות שהקדיש לפרקו לפי שנאמר זרע חומר שעורים וכו' : ב) כ"ה גי' רבינו כאן בברייתא וכמו שהגיה בשט"מ באות כ' :

תורה אור

אילו באו עליה שנים אחד שלא כדרכה ואחד כדרכה א] יאמרו בעל פגומה חמשים בעל שלמה חמשים א"ל אביי אי הכי גבי עבד נמי יאמרו עבד בריא שלשים עבד מוכה שחין שלשים אלא אמר אביי אמר קרא °תחת אשר עינה ב] מכלל דאיכא בושת ופגם רבא אמר דאמר קרא °ונתן האיש השוכב עמה וגו' הנאת שכיבה חמשים מכלל דאיכא מילתא אחריתי ומאי ניהו בושת ופגם:

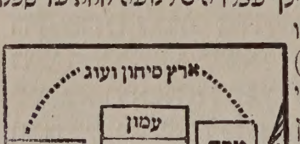
מתני' °במוציא שם רע להקל ולהחמיר כיצד אחד שהוציא שם רע על גדולה שבכהונה ועל קטנה שבישראל נותן מאה סלע נמצא האומר בפיו חמור מן העושה מעשה *שכן מצינו [אא] שלא נתחתם גזר דין על אבותינו במדבר אלא על לשון הרע שנאמר °וינסו אותי זה עשר פעמים וגו': **גמ'** ממאי דלמא משום דקא גרים לה קטלא דכתיב °ואם אמת היה הדבר וגו' והוציאו את הנערה וגו' אמר רבא אמר קרא °כי הוציא שם רע על שם רע שהוציא: וכן מצינו שלא נתחתם גזר דין וכו': ממאי דלמא דאכתי לא מלא סאתן *דאמר רב המנונא אין הקב"ה נפרע מן האדם עד שתתמלא סאתו שנאמר °במלאת ספקו יצר לו ג] אמר ר"ל אמר קרא וינסו אותי זה עשר פעמים על זה נתחתם גזר דין: *תניא א"ר אלעזר בן פרטא בוא וראה כמה גדול כח של לשון הרע מנלן ממרגלים ומה המוציא שם רע על עצים ואבנים כך המוציא שם רע על חבירו על אחת כמה וכמה ממאי דלמא משום דר' חנינא בר פפא *דאמר רבי חנינא בר פפא דבר גדול דברו מרגלים באותה שעה דכתיב °כי חזק הוא ממנו *אל תיקרי ד] כי חזק הוא ממנו אלא ממנו כביכול ה] בעל הבית אין יכול להוציא כליו משם אלא אמר רבה אמר ר"ל אמר קרא °וימותו האנשים מוציאי דבת הארץ רעה על דבת הארץ שהוציאו תניא אמר ר' יהודה עשר נסיונות ניסו אבותינו להקב"ה ו] שנים בים ושנים במים שנים במן שנים בשליו אחת בעגל ואחת במדבר פארן שנים בים אחת בירידה ואחת בעלייה בירידה דכתיב °המבלי אין קברים במצרים בעלייה כדרב הונא דא"ר הונא ישראל שבאותו הדור מקטני אמנה היו כדרבה בר מרי *דאמר רבה בר מרי מאי דכתיב °וימרו על ים בים סוף ויושיעם למען שמו מלמד שהיו ישראל ממרים באותה שעה ואומרים כשם שאנו עולים מצד זה כך מצרים עולים מצד אחר אמר לו הקב"ה לשר של ים פלוט אותם ליבשה אמר לפניו רבש"ע כלום יש עבד שנותן לו רבו מתנה וחוזר ונוטלה הימנו אמר לו אני נותן לך אחד ומחצה שבהם אמר לפניו רבש"ע כלום יש עבד שתובע את רבו אמר לו נחל קישון יהיה ערב מיד פלטן ליבשה דכתיב °וירא ישראל את מצרים מת על ז] וגו' שנים במים במרה וברפידים במרה דכתיב °ויבואו מרתה ולא יכלו לשתות וכתיב °וילן העם על משה ברפידים דכתיב °ויחנו ברפידים ואין מים לשתות וכתיב °וירב העם עם משה שנים במן דכתיב

אל

רש"י

אילו באו עליה שנים אחד שלא כדרכה · תחילה ואח"כ בא עליה זה כדרכה דאכתי הואי בתולה ואית לה קנס [ויאמרו] זה שבעל פגומה דליכא בושת כולי האי יהיב נ' סלעים ואילו בעל בתולה שלימה לא יהיב נמי אלא חמשים אבל השתא גבי בושת איכא חילוק דיהיב דמי בושת לשלימה טפי מפגומה: מוכה שחין · דהוי פגום דומיא דנבעלה שלא כדרכה: תחת אשר עינה · רישיה דקרא ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף וגו' (דברים כב) דמשמע הני חמשים כסף יתן בשביל קנס העינוי ומדאיצטריך למכתב הכי מכלל דמיחייב מילי אחרנייתא כגון בושת ופגם דלאו קנסא דעינוי נינהו דבלאו עינוי נמי איכא בושת ופגם היינו נזק שפוה פחות מבתחילה: **מתני'** נמצא האומר בפיו חמור · דנותן מאה סלע והעושה מעשה דאונס בתולה לא יהיב אלא נ': גזר דין · שלא ליכנס לארץ: זה עשר פעמים · גבי מרגלים כתיב דמשמע על זה נתחתם: **גמ'** ממאי · דאומר בפיו חמור דמשמע דמשום לשון הרע בלבד קא יהיב להו דלמא משום הכי חמיר האי לשון הרע דגרים לה בית קטלא: על שם רע · משום לשון הרע בלבד: במלאת ספקו יצר לו · כשתמלא סאתו בעונות הרבה אז יצר לו תבא עליו צרה: על זה נתחתם · ולאו משום צירוף דאחריני: בעל הבית · הקדוש ברוך הוא: על דבת הארץ · שהוציאו קאמר ח] דמתו: ממרים · מורדים: שנותן לו רבו מתנה · פרנסה לדגים: אחד ומחצה · דבפרעה כתיב (שמות יד) שש מאות רכב ובסיסרא כתיב (שופטים ד) תשע מאות רכב: אל למדבר מצד אחד וזה כשם שאנו עולין יג] מצד זה ובאנו למדבר כך מצרים עולין מצד אחר מן המדבר וירדפו אחרינו וישיגו כי סבורים שלא יעברו המצריים בים אלא יבאו מצד אחר ובהכי ניחא הא דכתיב (במדבר לג) ויסעו ממרה וגו' ויחנו על ים סוף ואם עברו רוחב הים עד עבר הים מצד אחר היאך פגעו עוד בים וכי חזרו לאחוריהם אלא ש"מ לאחר שנסעו באורך הים וילאו כמו כן לאורך הים לדרום מצרים שמצרים כמו כן לרוח דרומית של א"י קרוב לסוף דרומית לצד מערב ונילוס מפסיק בין מצרים ובין א"י והים מצד דרומית של ארץ מצרים ממזרח למערב ונסעו לחוף הים מצפון הים שהוא דרומית של מצרים ואח"כ ילאו לאחר שהלכו כחצי גורן עגולה וילאו בצד לפוני שלהם שהיא דרומית של ארץ אדום ומזרחית של ארץ מצרים ואח"כ הלכו קצת ימים עד מרה ואח"כ היו עדיין אצל הים וכשהוצרכו ליכנס לא"י לא הוצרכו לעבור הים אלא סיבבו ארץ אדום וארץ מואב שהוא בדרומית של א"י ומזרחית של ארץ מצרים: **אחד** ומחצה שבהם · במצרים כתיב (שמות יד) שש מאות רכב בחור ובסיסרא כתיב (שופטים ד) תשע מאות רכב ואף על גב דכתיב (שמות יד) כל רכב מצרים לא קא חשיב אלא השרים *) של ארץ מצרים היה נתלה אחר השש מאות רכב ומלכים של סיסרא היו תלוים אחר התשע מאות רכב ברזל ואם חיל אנשים בזה יותר מבזה אינו חושש:

*) וכל רכב נ"ק



תוספות

(לעיל) **הוו** להו שני כתובין הבאין כאחד · וא"ת מה ענין זה לשני כתובין הבאין כאחד כיון דגבי שדה מקנה איכא ג"ש למילף חומש משדה אחוזה וגבי מקדיש בית ליכא ג"ש ושמא הכא דכתיב והעריך גבי מקדיש בית כמאן דכתיב וחשב ט] או שמא י"ל וחשב אין זו ג"ש גמורה אע"ג דקרי ליה הספר ג"ש וה"נ אשכחן בפ"ק דב"ק (דף ו:) גבי נאמר שדה למעלה ונאמר שדה למטה קרי ליה התם ג"ש ואור"י דאינו ג"ש גמורה או שמא י"ל משום דכתיב קודש גבי מקדיש שדה אחוזה וכתיב נמי קודש [גבי] מקדיש בית וקודש קודש ג"ש גמורה היא מש"ה קרי ליה ב' כתובין הבאים כאחד: **בושת** הכל לפי המבייש והמתבייש · ופגם מפרש בכתובות (דף מ:) אומדים כמה אדם רוצה ליתן בשפחה בתולה יותר מבעולה להשיאה לעבדו שעשה לו קורת רוח:

אילו באו עליה שנים אחד כדרכה ואחד שלא כדרכה · פרש"י אחד בא עליה תחילה שלא כדרכה ואחד בא עליה כדרכה דאכתי היא בתולה ויש לה קנס ויאמרו זה שבעל פגומה דליכא בושת כולי האי יהיב נ' סלעים ואילו בעל בתולה שלימה דעלמא לא יהיב נמי אלא חמשים י] *ורש"י פירש בפ' בן סורר ומורה (סנהדרין דף עג:) גבי הא דאמר לא משלם עד גמר ביאה יא] ופרש"י שם שהוא מוציא בתולים משמע דבעינן הסרת בתולים להתחייב קנס ואינו כן דהא איתא בפ"ק דקדושין (דף ט:) באו עליה י' בני אדם ועדיין היא בתולה פירוש כגון שבאו עליה שלא כדרכה ר' אומר אומר אני הראשון בסקילה וכולהו בחנק וא"ר זירא עלה מודה ר' לענין קנס דכולהו משלמי לפיכך פר"י יאמרו בעל פגומה חמשים *זהובים אותו שבעל אחריו כדרכה יב] [בעל שלימה חמשים זהובים אותו שבעל ראשון שלא כדרכה דאז היתה שלימה מיהו לכל הפירושים צ"ל דאותו שבעל שלא כדרכה היה ראשון ובספרים כתוב אותו שבעל כדרכה ולפירוש ר"י ק"ק דהוה מצי למימר באו עליה שנים שלא כדרכה]:

כשם שאנו עולין מצד זה (אמרו) כך מצרים עולין מצד אחר · יש לתמוה איך היו ישראל באותו הדור כ"כ מקטני אמנה שסברו שכך יעשה הקב"ה נסים למצרים להעבירם מארצם לא"י ואומר ר' בשם אביו רבי שמואל שישראל לא עברו הים לרחבו מצד זה לזה שא"כ היו ממהרים ללכת אל א"י אלא רצועה אחת עברו בים לאורך הים עד שפנו למדבר לצד אחד כי לא היו יכולין ללכת מכל צד אם לא יעברו הים ומצרים היו להם מימינם ומשמאלם לפיכך עברו הים רצועה אחת עד שפנו

רבינו גרשום

אילו באו עליה ב' אחד שלא כדרכה ואחד כדרכה · שהראשון שלא בעל כדרכה אינו נותן כלום א) שלא בעלה ואם זה האחרון [שבעלה] נותן נ' כאילו בעל אשה שלימה שלא בא עליה אדם מעולם יאמרו בעל פגומה כו' אלא ודאי פגומה נותן נ' ותו לא שכבר מבויישת היא ובעל שלימה נותן נ' ובושת: וכן מצינו · [באבותינו וכו'] כדכתיב וינסו אותי זה עשר פעמים וכתיב בתריה אם יראו את הארץ וגו' שעל כל אותן עשר פעמים [שנסו] שלא בטחו בהקב"ה לא נגזרה עליהן גזרה שיפלו במדבר עד שאמרו לשון הרע על הארץ: על שם רע שהוציא · וענשו אותו מאה כסף: במלאות ספקו · כשימלא עונות כמו שמספקות המדה להכיל יצר לו · פורע ממנו: על עצים [ועל] אבנים · כדכתיב ערים גדולות ובצורות בשמים וארץ אוכלת יושביה היא: אלא ממנו · כלפי מעלה והיינו בעל הבית שבראם: כך מצרים עולין מצד אחר · אע"פ שהבטיחם הקב"ה לא תוסיפו לראותם: פלוט אותם ליבשה · כשהן מתים: [שנים במים] במרה וברפידים · וקשיא לי מ"ם לא קא חשיב מים במדבר צין:

במדבר

א) עי' תוס' כאן בד"ה אילו ·

שיטה מקובצת

א] יאמרו בעל פגומה המשים בעל שלימה המשים · גליון: פרש"י זה שבעל פגומה חמשים ואילו בעל בתולה שלימה לא יהיב נמי אלא חמשים תימה למה הוצרך לפרש בתולה שלימה דעלמא דפשיטא משמע דעל אלו שנים קאי ובעל שלימה היינו הראשון שבעל שלא כדרכה דבשלא כדרכה נמי יש לה קנס דאמרינן בפ"ק דקדושין באו עליה עשרה וכו' וי"ל דלהגדיל התמהון פרש"י דבתולה דעלמא דלגבי הך ראשון דבעל שלא כדרכה אינו כל כך תימה שגם פגם השני שהשיר בתולים מרובה וא"ת ואמאי לא קאמר באו עליה שנים שלא כדרכה ויש לומר דאשמועינן דאף בזה יש תמהון אם משלם השני כמו הראשון דאע"פ שבא עליה כדרכה מ"מ פגומה היא בבעילת הראשון שלא כדרכה · הרא"ש ז"ל: ב] עינה הני תחת אשר עינה מכלל: ג] לו אלא אמר: ד] תיקרי ממנו תיבות כי חזק הוא נמחק · גליון אין חילוק בין קריאה לכתיב אלא כלומר אל תפרש' לשון הרא"ש ועי' בתוס' בצד שני שהם מהופכים ובס"א אינו כתוב אל תיקרי אלא כי חזק הוא ממנו אפילו בעל הבית כו' ובגי' גמרא ישנה כ"כ אל תקרי ממנו אלא מִמֶּנִּי ופי' מימין של הקב"ה: ה] כביכול אפילו בעל הבית: ו] להקב"ה במדבר ואלו הן שנים: ז] על שפת הים שנים תיבת וגו' נמחק: ח] קאמר קרא דמתו וד"ה ממרים מורדים נמחק: ט] וחשב דמי או: י] המשים · נראה מתוך פי' דשלא כדרכה אין לה קנס ובפ' בן ותיבות ורש"י פי' נמחק: יא] ביאה פירש"י נמי שם אות ו' נמחק: יב] כדרכה בעל שלימה המשים זהו אותו שבעל ראשון שלא כדרכה דאז היתה שלימה מיהו לכל הפירושים צ"ל דאותו שבעל שלא כדרכה היה ראשון ובספרים כתוב אותו שבעל תחילה כדרכה ולפי' ר"י קצת קשה דהוי מצי למימר באו עליה שנים שלא כדרכה: יג] עולין · גליון פי' מאותו צד שנכנסו כי ישראל לא עברו את הים מעבר לעבר שהן נכנסו בצד אחד ויצאו באותו צד שנכנסו כי המצרים הקיפום סביב (כזה) ואמרו ישראל כשם שאנו עולין מצד זה כך מצרים עולין מצד אחר במקום שנכנסו · הרא"ש ז"ל:

עין משפט נר מצוה

בא א מיי' פ"ב מה' נערה בתולה הל' ג: [אא מיי' פ"ז מהלכות דעות הלכה ז]

כ"ח ורש"י אזל לשיטתו דפירש בפ' כו' ע"ש

[עי' תוספת דמעכר לדף ... ד"ה אל תקרי ורש"י בסוטה לבי כתב דלא גרסינן אל תקרי כי חזק הוא ממנו אלא ממני וכן בשאלתות ליתא]

מסורת הש"ס

[כתובות מו. לקמן איתא וכו' בשאלתות]

סוטה ה.

תוספתא פ"ב ע"ש

[סוטה לה: מנחות נג:]

דברים כב | שם | במדבר יד | דברים כב | שם | איוב כ | במדבר יג | שם יד | שמות יד | פסחים קיח: תהלים קו | שמות יד | שם טו | שם יז | שם

משלי

כב א מיי' פ"ז מהלכות דעות הלכה ג [וכרב אלפס שבת פ"ב דף יד ע"ב]:
כג ב מיי' פ"ז מהלכות טומאת צרעת הל' י:
כד ג מיי' פ"ז מהלכות דעות הלכה ב:
כה ד ה מיי' שם הלכה ג ה:

(לעיל) **אל** תקרי ממנו אלא ממנו · יט] פירוש אל תקרי ממנו רפי אלא ממנו דגש ואינו כן שכל ממנו שבתורה דגושין ואינו מחליף כלל זה בזה וכן מצינו בסיפרי ולא גם ליחה אין כתיב כאן אלא ולא גם ליחה כ]: **התאוו** תאוה · פרש"י התאוו יותר משמע שלא פסק להם השליו כא]רש"י והר"ר יוסף קרא פירש שפסק להם השליו ראשון והאספסוף אשר בקרבו התאוו תאוה לפי שלא היה להם שליו וירד להם שליו שני: **ואמר** ריש לקיש מאי דכתיב זאת תהיה תורת המצורע תורת מוציא שם רע · אמר גרסינן ולא גרסי' ואמר דהא ריש לקיש לא אמר כלל לעיל:

לישנא תליתאי · פרש"י לשון שלישי של רכיל מגלה סוד ואני מצאתי כתוב לישנא תליתאי שהקיפה הקב"ה אחת של עצם ואחת של בשר והוא שלישי בתוכם:

*__כל__ מילתא דמיתאמרא באפי כב] תלתא לית בה משום לישנא בישא · פירוש כגון כה"ג דנורא בי פלוני דאיכא למישמע דלא אמרה משום לישנא בישא אבל אם הוא אמר דבר קנטור על חבירו אפילו היה אומרה בפניו אית ביה משום לישנא בישא:

*__אבנט__ מכפר על הרהור הלב · היכא דאיתא ואבנט הוא כמו חגור של שש ארוכה מאד ואיתא נמי במדרש שהיה הכהן מקיפו סביביו ב' פעמים כנגד לב של אדם:

וכחזקתו

אל תאכו · בשבת ללקוט: בשליו ראשון · כשהתחיל המן לירד יש שליו יורד עמו כדכתיב (שמות טז) ויהי בערב ותעל השליו וגו' ובבקר היתה שכבת הטל וגו' ולאחר זמן מרובה התאוו יותר: במדבר פארן · מעשה מרגלים: של עצם · שינים: מה יתן לך ומה יוסיף לך · עוד הקדוש ברוך הוא שמירה שלא תספר לשון הרע: האומרים ללשוננו נגביר · כמי שאומר מי אדון לנו דכופרים בעיקר: למצורע מוחלט · אלמא אצמית דמתרגם לשון חליטה היינו לרעת: אותו לא אוכל · בהאי קרא לעיל כתיב מלשני בסתר רעהו: על גסי הרוח · להא דרב חסדא דבהאי קרא יז] דאותו לא אוכל כתיב נמי גבה עינים: נדוננו גרסי': וסלף בה · מי שסולף בה והפך לסלקה שלא תהא בו עוד ישבור רוחו: כרתו · לשון כרת: הי מינייהו מפקא · הא בכולהו כתיב גדולות הלכך כולהו אתו: לישנא תליתאי · זה לשון הרכיל שהיא שלישית בין אדם לחבירו לגלות לו סוד: *לאומרו · לרכיל עצמו שמתוך מריבה שנופלת בין השנים הורגין זה את זה והורגין גואלי הדם את הרכיל יח] שההרג בא על ידו: דבעי מיית בלישניה · יעסוק בדברי שטות ונבלה: דבעי חיי בלישניה · יעסוק בתורה: נורא בי פלניא · דמשמע עשיר הוא וכל שעה מצוי אש בביתו לבשל תבשילין: גלויי מילתא בעלמא הוא · הואיל ואינו אומרה בלשון הרע אלא מגלה לאותן שמבקשין אור לכו לבית פלוני: דמיתאמרא באפי מרה · שהמרגל אומרה בפני האומר עליו: וחזרתי לאחורי · לראות מי יעמוד אחורי שאף בפני הבעלים אני אומרה אלמא לאו לישנא בישא חשיבא ל"א שאם באו הבעלים ואמרו למה אמרת כן לא חזרתי בי לאמר לא אמרתי אלא בפניהם הודיתי:

דמיהאמרא

°*אל תצאו ויצאו אל תותירו ויותירו שנים בשליו א] ראשון ובשליו שני בשליו ראשון ב] °בשבתכם על סיר הבשר בשליו שני °והאספסוף אשר בקרבו בעגל ג] כדאיתיה במדבר פארן כדאיתיה אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן זימרא מאי דכתיב °מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה אמר לו הקב"ה ללשון כל אבריו של אדם זקופים ואתה מוטל כל אבריו של אדם מבחוץ ואתה מבפנים ולא עוד אלא שהקפתי לך שתי חומות אחת של עצם ואחת של בשר מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה ד] *אמר ר' יוחנן משום ר' יוסי בן זימרא "כל המספר לשון הרע כאילו כפר בעיקר שנאמר °אשר אמרו ללשוננו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו *ואמר ר' ה] יוסי בן זימרא כל המספר לשון הרע נגעים באים עליו שנאמר °מלשני בסתר רעהו אותו אצמית וכתיב התם °לצמיתות ומתרגמינן לחלוטין *ותנן "אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא פריעה ופרימה ו] אמר ריש לקיש מאי דכתיב °זאת תהיה תורת המצורע זאת תהיה תורתו של מוציא שם רע *ואמר ריש לקיש מאי דכתיב °אם ישוך הנחש בלא לחש ואין יתרון לבעל הלשון לעתיד לבא מתקבצות כל החיות ובאות אצל ז] נחש ואומרות ארי דורס ואוכל זאב טורף ואוכל אתה מה הנאה יש לך אומר להם וכי מה יתרון לבעל הלשון ואמר ריש לקיש כל המספר לשון הרע מגדיל עונות עד לשמים שנאמר °שתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ אמר רב חסדא אמר מר עוקבא כל המספר לשון הרע ראוי לסוקלו באבן כתיב הכא אותו אצמית וכתיב התם °צמתו בבור חיי וידו אבן בי ואמר רב חסדא אמר מר עוקבא כל המספר לשון הרע אמר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם שנאמר °מלשני בסתר רעהו אותו אצמית גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל אל תיקרי אותו לא אוכל אלא אתו לא אוכל ואיכא דמתני לה *על גסי הרוח ח] אמר רב חסדא אמר מר עוקבא כל המספר לשון הרע אומר הקב"ה [לשר של] גיהנם אני עליו מלמעלה ואתה ט] עליו מלמטה נדוננו שנאמר °חצי גבור שנונים עם גחלי רתמים אין י] חץ אלא לשון שנאמר °חץ שחוט לשונם מרמה דבר ואין גבור אלא הקב"ה שנאמר °ה' כגבור יצא גחלי רתמים היינו גיהנם אמר רבי חמא בר' חנינא מה תקנתו של מספרי לשון הרע אם תלמיד חכם הוא יעסוק בתורה שנא' °מרפא לשון עץ חיים ואין לשון אלא לשון הרע שנאמר חץ שחוט לשונם ואין עץ יא] אלא תורה שנאמר °עץ חיים היא למחזיקים בה ואם עם הארץ הוא ישפיל דעתו שנאמר °וסלף בה שבר *רוח רבי אחא ברבי חנינא אומר סיפר אין לו תקנה "שכבר כרתו דוד ברוח הקדש שנאמר °יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות אלא מה תקנתו שלא יבא לידי לשון הרע אם תלמיד חכם הוא יעסוק בתורה ואם ע"ה הוא ישפיל דעתו שנאמר וסלף בה שבר *רוח תנא דבי רבי ישמעאל "כל המספר לשון הרע מגדיל עונות כנגד שלש עבירות עבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים כתיב הכא לשון מדברת גדולות וכתיב בעבודת כוכבים °אנא חטא העם הזה חטאה גדולה בגילוי עריות כתיב °ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת בשפיכות דמים כתיב °גדול עוני מנשוא גדולות אימא תרתי הי מינייהו מפקא במערבא אמרי לשון תליתאי "קטיל תליתאי הורג יב] (א) למספרו ולמקבלו (ב) ולאומרו א"ר חמא ברבי חנינא מאי דכתיב °מות וחיים ביד לשון וכי יש יד ללשון לומר לך מה יד ממיתה אף לשון ממיתה אי מה יד אינה ממיתה אלא בסמוך לה אף לשון אינה ממיתה אלא בסמוך לה ת"ל חץ שחוט לשונם אי מה חץ עד ארבעים וחמשים אמה אף לשון עד ארבעים וחמשים אמה תלמוד לומר שתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ וכי מאחר דכתיב שתו בשמים פיהם חץ שחוט לשונם למה לי הא קמשמע לן דקטיל כחץ וכי מאחר דכתיב חץ שחוט לשונם מות וחיים ביד לשון למה לי לכדרבא דאמר רבא דבעי חיים בלישניה דבעי מיתה בלישניה היכי דמי לישנא בישא א) יג] (רבא אמר) כגון דאמר איכא נורא בי פלניא אמר ליה אביי מאי קא עביד גלויי מילתא בעלמא הוא אלא דמפיק יד] בלישנא בישא דאמר היכא משתכח נורא אלא בי פלניא טו] [דאיכא בשרא וכוורי] אמר רבה כל מילתא דמיתאמרא באפי מרה לית בה משום לישנא בישא ב) אמר ליה טז] "כל שכן חוצפא ולישנא בישא אמר ליה אנא כרבי יוסי סבירא לי ג) דאמר רבי יוסי מימי לא אמרתי דבר וחזרתי לאחורי אמר

רבה

א) [נ"ל אמר רבה] ב) [נ"ל א"ל אביי וכ"א בע"י וכן ברב אלפס פ' במה מדליקין יד:] ג) שבת קיח:

[ג"י הע"י אל יצא איש ממקומו אבל אי אפשר לקיימו שהרי קרא דאל יצא וגו' כתיב אח"כ]

שמות טז · במדבר יא · תהלים קכ · תהלים יב · ויקרא יג · ויקרא כה · ויקרא יד · קהלת י · תהלים עג · איכה ג · תהלים קא · סוטה ה. · תהלים קכ · ישעיה מב · משלי טו · שם ג · [נ"ל ברוח] · תהלים יב · [נ"ל ברוח] · שמות לב · בראשית לט · שם ד · משלי יח · ירמיה ט · משלי טו

סוכה לג: · ערכין פ"ז ע"א · [נ"ל ואמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן זימרא וכ"א בע"י] · [ג"ז שייך שם] · [נ"ל ואמר וכ"א בע"י] · נ"א למקבלו · מגילה טו: סנהדרין קב: · [תענית ח.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' הורג (למספרו) תז"מ ונ"ב ג"י' רש"י לאומרו: (ב) שם ולמקבלו ולאומרין עליו א"כ חמא:

שיטה מקובצת

א] בשליו בשליו ראשון: ב] ראשון בשבתנו: ג] בעגל · גליון · תימה למה קורא עון העגל נסיון הא כפרו בעיקר ושמעתי מפי הר"ר יצחק מטריוש דעשרה נסיונות היינו עשרה כעסים שהכעיסו את הקב"ה והנם זועפים מתרגמינן נססין. הרא"ש ז"ל: ד] רמיה ואמר רבי יוחנן (ס"י אמר ר"י כל וכו' וכן למטה ואר"י כל המספר): ה] לנו וא"ר יוחנן משום רבי יוסי: ו] ופרימה סימן תור"ת נח"ש גדו"ל' והיינו דרשב"ל דאמר ריש לקיש: ז] אצל הנחש ואומרות: ח] הרוח ואמר: ט] ואתה מלמטה עליו קו מלמעלה: י] אין חצי אלא לשון הרע שנאמר: יא] עץ חיים אלא: יב] הורג שאמרו ולמקבלו ולאומרו תיבת ולמספרו נמחק: יג] בישא רבה אמר: יד] דמפיק ליה בלישנא: טו] פלניא דאיכא בשרא וכוורי: טז] ליה אביי כל שכן: יז] קרא דכתיב אותו לא: יח] הרכיל שההריגה בא: יט] ממנו ר"מ אל תיבת פירש נמחק: כ] ליחה וכן גבי אליעזר עבד אברהם אנשים אשר אתו אין כתיב: כא] תיבת רש"י נמחק: כב] באפי מרה תיבת תלתא נמחק:

דהכי

רבינו גרשום

במדבר פארן כדאיתיה בשעת ביאת מרגלים: [מה יתן לך וכו' כלומר מה יכולת לך להנאתך ולא עשיתי מפני מה את רמ"ה]: אחת של עצם ואחת של בשר' שיניים ושפתים: אם ישוך הנחש בלא לחשי' היינו שנושך הנחש במקום שאין שם חבר שילחשו · ואית דמפרשי אם ישוך הנחש בלא לחש כלומר אי אפשר לו לישוך אלא א"כ לחשו לו מן השמים שצוו לו: אין יתרון לבעל הלשון · דמה הנאה לבעל הלשון הרע שאומר לשון הרע הרי מצא לו הבר: וידו אבן בי · היא אבן שהניחו על פי הבור כשהשליכו לדניאל לתוכו: נדונו ביחד: וסלף [בה]' מי שסילף לשונו בה: שבר רוח · ישפיל דעתו: מגדיל עונות כנגד ג' עבירות · דבהני לא כתיב אלא גדולה והכא [כתיב] גדולות: ואימא תרתי · [כנגד ב' עבירות] דגדולות לא משמע אלא תרי [הי מינייהו מפקת בכולהו כתיב גדולה]: לשון תליתאי · שהאומר שמעו מאחד ואמרו לאחר דהוו ג' בני אדם: [שתו בשמים פיהם · דעד סוף העולם יכול להרוג בלשון הרע]: בסמוך ליה' למקום שמגיע אגריפו: [דבעי חיי בלישניה שעוסק בתורה: דאמר איכא נורא בי פלניא' כששואלין ב"א איכן נקח אש והוא אומר יש בביתו של פלוני שמתקנין שם כל היום מאכל: מעולם לא אמרתי דבר שחזרתי לאחורי · כלומר כשהייתי אומר דבר על שום אדם לא צרכתי לחזור לאחורי ולראות שלא יהא שם בעל הדבר שאפי' אם יהיה שם לא היה חושש שאינו משקר ואין אומרו בלשון הרע:

תורה אור

*רבה בר רב הונא "כל מילתא דמיתאמרא באפי תלתא לית בהמשום לישנא בישא מ"ט *חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה כי אתא רב דימי אמר מאי דכתיב °מברך רעהו בקול גדול בבוקר השכם קללה תחשב לו כגון דמיקלע לאושפיזא וטרחו קמיה שפיר למחר נפיק יתיב בשוקא ואמר רחמנא ניברכיה לפלניא א] דהכי טרח קמאי ושמעין ב] אינשי ואזלין ג] ואנסין ליה *תני רב דימי אחוה דרב ספרא "לעולם אל יספר אדם בטובתו של חבירו שמתוך טובתו בא לידי רעתו איכא דאמרי רב דימי אחוה דרב ספרא חלש על רב ספרא לשוילי ביה אמר ד] להו תיתי לי דקיימי כל דאמר רבנן א"ל הא מי ה] מקיימת לעולם אל יספר אדם בטובתו של חבירו שמתוך טובתו בא לידי ו] גנותו אמר להו לא שמיעא לי ואי הוה שמיעא לי קיימתה *א"ר שמואל בר נחמני א"ר *יוחנן [נ"א יונתן] על שבעה דברים נגעים באין "על לשון הרע ועל שפיכות דמים ועל שבועת שוא ועל גילוי עריות ועל גסות הרוח ועל הגזל ועל צרות העין על לשון הרע דכתיב ז] °מלשני בסתר רעהו אותו אצמית על שפיכות דמים דכתיב °ואל יכרת מבית יואב זב ומצורע וגו' ועל "שבועת שוא דכתיב °ויאמר נעמן הואל קח ככרים* וכתי' °וצרעת נעמן תדבק בך וגו' ועל גילוי עריות דכתיב °וינגע ה' את פרעה נגעים וגו' ועל גסות הרוח דכתיב °ובחזקתו גבה לבו עד להשחית וימעול בה' אלהיו °והצרעת זרחה במצחו ועל הגזל דכתיב °וצוה הכהן ופנו את הבית תנא הוא ח] כונס ממון שאינו שלו יבא הכהן ויפזר ממונו ועל צרות העין דכתיב °ובא אשר לו הבית [וגו'] ותנא דבי ר' ישמעאל *מי שמיוחד ביתו לו איני ט] *והא אמר ר' ענני בר ששון למה נסמכה פרשת בגדי כהונה לפרשת קרבנות לומר לך מה קרבנות מכפרין אף בגדי כהונה מכפרין כתונת מכפרת על שפיכות דמים דכתיב °ויטבלו את הכתנת בדם מכנסים מכפרים על גילוי עריות דכתיב °ועשה להם מכנסי בד לכסות בשר ערוה מצנפת מכפרת על גסי הרוח כדרבי חנינא דא"ר חנינא י] יבא דבר שבגובה ויכפר על מעשה גובה אבנט יא] מכפרת על הרהור הלב אהיכא דאיתיה יב] (דכתיב °והיה על לב אהרן) חושן מכפר על הדינין דכתיב °ועשית חושן משפט אפוד מכפר על עבודה זרה דכתיב °אין אפוד ותרפים מעיל מכפר על לשון הרע אמר הקב"ה יבא דבר שבקול ויכפר על מעשה הקול ציץ מכפר על מעשה עזי פנים כתיב הכא °והיה על מצח אהרן וכתיב התם °ומצח אשה זונה היה לך לא קשיא הא דאהנו מעשיו הא דלא אהנו מעשיו אי אהנו מעשיו אתו נגעים עליה אי לא אהנו מעשיו מעיל מכפר והא"ר סימון אמר רבי יהושע בן לוי שני דברים לא מצינו להם בקרבנות כפרה בדבר אחר מצינו להם כפרה יג] שפיכות דמים ולשון הרע שפיכות דמים בעגלה ערופה ולשון הרע בקטרת יד] *)דתניא ר' חנינא למדנו לקטרת שמכפרת דכתיב °)ויתן את הקטרת ויכפר על העם ותנא דבי רבי ישמעאל על מה קטרת מכפרת על לשון הרע אמר הקב"ה יבא דבר שבחשאי ויכפר על מעשה חשאי קשיא שפיכות דמים אשפיכות דמים קשיא לשון הרע אלשון הרע שפיכות דמים אשפיכות דמים לא קשיא הא דידיע מאן קטליה הא דלא ידיע מאן קטליה דידיע מאן קטליה בר קטלא הוא במזיד ולא אתרו ביה לשון הרע אלשון הרע ל"ק הא בצינעא הא

*) זבחים פח: יומא מד.

°) במדבר יז

דמיתאמרא באפי תלתא · שהבעלים אמרוה בפני ג' המגלה אותה איט לשון הרע שזה גילה תחלה דעתו שאם טו] מגלה אותו איטו חושש דמידע ידע דסופה להגלות דחברך חברא אית ליה וזה מגלה לחבירו וזה לחבירו עד שיודע: מברך רעהו בקול גדול וגו' קללה תחשב לו · אותה ברכה קללה היא לו לחבירו: ושמעין איכשי · אלמי שהוא עשיר ואזלי ואנסי ליה לממוניה נ"א אנסי ליה שמתאכסנין אצלו אורחין עד שמכלין ממונו: בא לידי רעתו · שכשהוא מספר בטובתו *יותר מדאי הוא עלמו אומר חון ממדה רעה זו שבו או אחרים שומעין שזה משבחו ואומרים הלא מדת כך וכך בידו: צרות העין · שצרה עינו באחרים ואינו מהנה שכיניו מכליו ע"י שאלה: אותו אצמית · ואוקימנא לעיל דהיינו נגעים: אל יכרת מבית יואב · מפני שהרג את אבנר: הואל · השבע שלחך אלישע וקח ככרים: ובחזקתו גבה לבו וגו' · בעוזיהו משתעי: שייחד ביתו · כלי תשמישו שלא השאילם לאחרים: למה נסמכה כו' · *בפרשת ואתה תצוה נסמכה ענין המילואים לבגדי כהונה: ויטבלו את הכתנת בדם · *רמז היה להם שטבילת כפרת דמים עולה ע"י כתנת: אין אפוד ותרפים · בזמן שאין אפוד הוי עון תרפים: שבקול · פעמוני המעיל נשמעין טז] על מעשה קול לשון הרע ואת אמרת נגעים אתו עליה: אהנו מעשיו · שנתקוטטו על ידו ואי קשיא אמאי לא מותיב ליה משפיכות דמים וגילוי עריות דקאמר לעיל נגעים באין עליהם והכא תניא דבגדי כהונה מכפרין תריץ דהא דתני בגדי כהונה מכפרין לאו עליה דידיה אלא על האחרים שעל ידו נענשין דבשפיכות דמים כתיב (במדבר לה) כי הדם הוא יחניף וגו' ובגילוי עריות כתיב (ויקרא יח) ותטמא הארץ ואפקוד עונה עליה אבל לשון הרע לא אשכחן דמיענשי ביה אחריני: שבחשאי · קטורת נעשית בהיכל בחשאי כדתניא בפרק הוציאו לו במסכת יומא (דף מד.) פורשין מבין האולם ולמזבח בשעת הקטרה לשון הרע בחשאי הוא: קשיא שפיכות דמים וכו' · דקאמרינן לעיל בגדי כהונה מכפרין על אחרים וקא חזינן יז] דעגלה ערופה מכפרת על אחרים דעל ההורג אינה מכפרת דקיימא לן בסוטה (דף מו:) שאם נתערפה העגלה ואח"כ נמצא ההורג מנין שהוא נהרג תלמוד לומר ולארץ לא יכופר וגו': קשיא לשון הרע · דלעיל דקתני דבגדי כהונה מכפרין: לא ידיע מאן קטליה · עגלה מכפרת: בר קטלא הוא · וכל כמה דלא מיקטל לא מיכפרי אחריני דכתיב (במדבר לה) ולארץ לא יכופר וגו': בצינעא · דמעשה חשאי יח] קטרת מכפרת: בפרהסיא

ובחזקתו גבה לבו וגו' · גבי עוזיה כתוב · בדברי הימים יט] כתיב (ד"ה א ה) ויוחנן הוליד [את] עזריה כ] (הכהן) [הוא] אשר כיהן (בתוך) בבית אשר בנה (המלך) שלמה [בירושלים] וצ"ע למה כתיב עליו אשר כיהן יותר מן האחרים שהוא מונה שם כל כהנים גדולים אשר שמשו בבית ראשון והרי מונה לפניו כמה כהנים ולמה כתיב אשר כיהן גבי כא] (עוזיה) [עזרי'] יותר מן האחרים וי"ל לפי שהוא הכניס עצמו להתווכח על הכהונה כשבא עוזיה יותר מן האחרים כב]:

הא דאהנו מעשיו · פירש רש"י שנתקוטטו על ידו ואי קשיא אמאי לא מותיב ליה משפיכות דמים וגילוי עריות דקאמר לעיל נגעים באין עליהם כג] והכא תניא דבגדי כהונה מכפרים תריץ דהא דתני בגדי כהונה מכפרי' לאו עליה דידיה אלא על אחרים דע"י שפיכת דמים נענשים העולם דכתיב (במדבר לה) כי הדם הוא יחניף ובגילוי עריות כתיב ותטמא הארץ ואפקוד עונה עליה אבל לשון הרע לא אשכחן דאיענשי ביה אחריני לשון רש"י ולא נהירא שהרי במסכת שבועות (דף לט.) אומר דעל כל העבירות אחרים נענשים עליהם אם יש בידם למחות ואי אין בידם למחות אפי' ג"ע וש"ד נמי לא כד] ואור"י דמשפיכות דמים לא קשיא מידי לפי שיש עליה מיתת ב"ד ובגדי כהונ' מכפרין על המיתה אבל נגעים מיהא באין עליו ועוד יש מפרש דהאי דמשני הש"ס הא דאהנו מעשיו הא דלא אהנו מעשיו קאי נמי אשפיכות דמים וגילוי עריות וה"פ אהנו מעשיו היינו כשהרג ממש ועליו אין בגדי כהונה מכפרים אלא נגעים באין עליו לא אהנו מעשיו כגון שלא הרג ממש אלא שהלבין פני חבירו ברבים דקיימא לן (ב"מ דף נח:) כל המלבין פני חבירו ברבים כאילו שופך דמים ועל זה בגדי כהונה מכפרים וכן גילוי עריות ממש אהנו מעשיו ולא אהנו מעשיו זהו כי הא דאמרי' (שבת דף נה:) מתוך שהשהו קיניהן מעלה עליהם כאילו שכבום:

חס ליה דליכסוף זרעיה דרב על ידאי · וזהו ענוה שלא נשמה שהניחו לביישו משום כבוד אביו: ועגוה

רבינו גרשום

כל מילתא דמיתאמרא באפי תלתא · שהאחד הראשון אומרה בפני ג' אם חזר וסיפרה אחד מהם אין בו משום לשון הרע שלרעת כן אומרו בפני ג' שאינו חושש אם יתפרסם הדבר [חברך וכו']: ושמעי אנסי · שילטונין: ואנסי ליה · שאומרים ודאי עשיר הוא הואיל והוא מוציא כ"כ: שמתוך טובתו בא לידי רעתו · שמדקדקין אחריו ואומרים לו אותו שאתה משבח [כ"כ] הלא שמענו שעשה כך וכך: איכא דאמרי · לאו מימרא איתמר אלא כי ההיא גוונא [הוא · א)להשבע]: מי שמיוחד ביתו לו · שרוצה להנות יחידי מכל טוב שיש לו בביתו ואינו רוצה שיהנו אחרים עמו: [ויטבלו את הכתנת בדם · סימן יבא כתנת ויכפר על מעשה דם: יבא דבר שבגובה · מצנפת שהי' על הראש]: אהיכא דאיתיה' שכנגד לבו היה חוגרו דכתיב ולא יחגרו ביזע במקום שמזיעין כגון תחת שחיו אלא כנגד לבו שאינו מזיע שם: אין אפוד [ותרפים]· כלומר אין אפוד שמכפר על עון תרפים: דבר שבקול · דכתיב ונשמע קולו בבואו אלמא אית ליה כפרה לאומר לשה"ר ע"י מעיל ולא לקי בצרעת: יבא דבר שבחשאי · קטורת שהיה עושה לפנים בהיכל (כל) שאין אדם רשאי ליכנס לשם לראותו [ויכפר על] מעשה חשאי לשה"ר שאומרים אותו [בחשאי] ובחדרי חדרים: קשיא שפיכות דמים אשפיכות דמים' דהתם אמרת כתונת מכפר והכא אמרת עגלה ערופה מכפרת: [דידיע מאן קטליה' כתונת מכפר: במזיד ולא אתרו ביה · דלא הוה בר קטלא כתונת מכפר: הא בצנעא הא בפרהסיא' לשה"ר הנאמר בצנעא קטרת מכפרת דומיא דחשאי ב)אי] דלא אהני מעשיו ממש אלא דעבד שום מילתא כגון שהלבין פני חבירו דאמרינן [מעלין עליו] כאילו הרגו או דבר ערוה כדאמרינן בבני עלי העלה הכתוב עליהן כאילו [בעלו] על כיוצא בהן מעיל מכפר: [והא (הכא) בפרהסיא' מעיל מכפר דומיא דנשמע

כו א מיי' פ"ו מהלכות דעות הלכה ח [וכרב אלפס שבת פ"כ דף יד:]
כז ב מיי' שם הלכה ד:
כח ג מיי' פט"ז מהל' טומאת צרעת הל' י' [וכרב אלפס שם]

[ב"ב לט.]
[כתובות קט: ק. ב"ב כח: כט. לט: לט.]
ב"ב קסד:
שבועות ח. ע"ש סוטה טו. כריתות כו.
[בשאלתות פ' מצורע מסיים ואין הואל אלא שבועה שנאמר ושמעה קול אלה]
[זבחים פח:]
שייך לע"ב אחר ד"ה משום
[טעות הדפוס וכ"ה בח"א דזבחים ע"ש ועיין בפירש"י בזבחים ד"ה אהיכא דאיתא שהיו חוגרין כנגד אצילי ידיהן דהיינו כנגד הלב כו' ועי' תוס' לעיל דף טו: ד"ה אבנט]

נ"א רמז היה להם שטבילת כפרת שפיכת דמים עולה ע"י כתנת טבילה הי.ו כפרה כנ"ל וכן הוא כרש"י מסכת זבחים

שיטה מקובצת

א] דהכי טרח קמאי · ובפרק הרואה דאמרינן אורח טוב מהו אומר כמה בשר הביא לפני אלמא מעליותא היא התם איירי כשהוא בין אנשים צנועים וטובים והכא מיירי כשהוא בין אנשים ריקים ולפ"ז הא דאמר בפ"ב דב"מ בתלת מילי משני רבנן באושפיזא יש לפרש בשני ענינים אם יש לו בעה"ב טוב שטרח בשבילו מותר לשנות בשביל אנשים ריקים ולומר לא טרח כלום או אם היה לו בעה"ב שלא טרח בשבילו מותר לשנות בפני אנשים צנועים כמה בשר הביא לפני' תוס': ב] ושמעין אינשי ס"א אנסים: ג] ואנסין ליה · גליון והא דאמרינן בברכות אורח טוב מהו אומר כל מה שטרח בעה"ב לא טרח אלא בשבילי היינו בצינעה: ד] אמר ליה תיתי לי דקיימי' כל מה דאמר: ה] מי קיימת לעולם אות מ' נמחק: ו] לידי רעתו אמר ליה לא הוה שמיע לי: ז] דכתיב מלשני בסתר רעהו וגו'' הקשה הר"ר אלחנן למה ליה לאתויי האי קרא דאינו מפורש בהדיא ולא מייתי האי קרא זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים ודרשינן בספרי והזהר שלא תלקה בצרעת אל תספר לשון הרע זכור הנעשה במרים שדברה באחיה ומדסמכיה לקרא דהשמר בנגע צרעת הוא דדריש הכי וי"ל דליכא למילף כולי האי דמצינו מרגלים שלא לקו בצרעת אלמא[דשאר]מיני עונשין יש בלשון הרע אבל קרא דאותו אצמית משמע דוהו עונשו · הרא"ש ז"ל: ח] הוא כינס ממון אות ו' נמחק: ט] איני והאמר רבי ענני בר ששון וכו' תימה לי טובא מאי פריך וכי בגדי כהונה מכפרין שלא יענשו אף מי שאינו שב בתשובה א"כ למה גלו ישראל והלא נתכפר להם על עבודה זרה שעבדו ועל גלוי עריות ושפיכות דמים · הרא"ש ז"ל: י] חנינא אמר הקב"ה יבא: יא] אבנט · גליון יש במדרש שהיה מקיפו ל"ב פעמים נגד [הלב לב] בגימטריא ל"ב הרי' מגי': יב] תיבות דכתיב והיה על לב אהרן נמחק: יג] מצינו להם כפרה בדבר אחר שפיכות: יד] דתני ר' אות א' נמחק: טו] שאם תגלה אותו אינו אות מ' נמחק: טז] נשמעין הס"ד ומה"ד מעשה: יז] חזינן הכא: יח] חשאי הוא קטרת: יט] הימים וכתיב: כ] עזריה הוא אשר כיהן בבית אשר בנה שלמה: כא] גבי עזוריה תיבת עוזיה נמחק: כב] האחרים ועוד כתיב התם ושריה הוליד את יהוצדק וגו' משמע דחשיב יהוצדק עם הכהנים גדולים וצ"ע דקי"ל דשריה אביו היה אחרון לכל הכהנים אשר שמשו בבית הראשון וכן פי' רש"י בס' קינות מלך וכהן מלך צדקיה וכהן שריה שהיה נהרג בחורבן הבית ולא שימש בבית ראשון כהן אחריו וא"כ למה מינה יהוצדק שם וצ"ל שלא היה יהוצדק כהן גדול והוא מונה אותו שם לפי שהגלהו נבוכדנצר עם יהויכין המלך והא דכתיב בכהנים גדולים של בית שני יהושע בן יהוצדק כהן הגדול על יהושע קאי וכן דוד בן ישי מלך ישראל: כג] והכי תני אות א' נמחק: כד] לא · גליון ועוד קשה לי למה לא הקשה רש"י ז"ל מגסות הרוח ותירצו בתוס' דמכולהו פריך ושינויי נמי קאי אכולהו הא דאהנו מעשיו כל האומר לעשות העבירה והיה גומר דבריו לעשותה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה וכן בגלוי עריות מעלה עליו הכתוב כאלו שכבום [ואין] בגדי כהונה מכפרים וכן גסות הרוח אני אומר אם הוציא הגבהות לפועל כמו שמצינו בעוזיהו ובחזקתו גבה לבו עד להשחית ומעל בה' אז לקה בצרעת אבל אם הוא גבה רוח ולא מעל בגבהותו מצנפת מכפרת · הרא"ש ז"ל:

א) נראה דצריך לגיון הואל קח ככרים ופי' ע"ז דהואל היינו שבועה · ב) נראה דצ"ל הא דלא אהני מעשיו וכו' ופי' רבינו דקאי התירוץ גם אש"ד וכן כתבו התוספת כאן בשם ועוד יש מפרשים · בוי

גליון הש"ס

רש"י ד"ה בא וכו' יותר מדאי · וכ"ה בירו"ף פ"כ דשבת לעולם אל יספר אדם בטובתו של חבירו יותר מדאי · וברמב"ם פ"ז מהלכות דיעות אל יספר בפני שונאיו · וכ"כ בסמ"ג : ד"ה למה נסמכה כו' בפ' ואתה תצוה · עיין פירוש רש"י זבחים דף פח ע"ב ד"ה למה נסמכה :

כט א מיי׳ פ״ו מהל׳ דעות הלכה ז :
ל ב מיי׳ שם הלכה ח :
לא ג מיי׳ פ״ג מהל׳ ת״ת הלכה ה ופ״י מהלכות תשובה הלכה ה סמג עשין יב טוש״ע י״ד סימן רמו סעיף כ :
לב ד מיי׳ פ״ו מהלכות דעות הלכה ז [טוש״ע א״ח סימן תרח סעיף ב בהג״ה] :

הא בפרהסיא בעא מיניה רבי שמואל בר א] נדב מרבי חנינא ואמרי לה רבי שמואל בר נדב חתניה דרבי חנינא מרבי חנינא ואמרי לה מרבי יהושע בן לוי מה נשתנה מצורע שאמרה תורה °בדד ישב מחוץ למחנה מושבו הוא הבדיל בין איש לאשתו בין איש לרעהו לפיכך אמרה תורה בדד ישב וגו׳ אמר רבי ב] *יהודה בן לוי מה נשתנה מצורע שאמרה תורה יביא °שתי ציפרים לטהרתו אמר הקב״ה הוא עושה מעשה פטיט לפיכך אמרה תורה יביא קרבן פטיט תנו רבנן °לא תשנא את אחיך בלבבך יכול לא יכנו לא יסטרנו ולא ג] *יקלקלנו ת״ל בלבבך ד] שנאה *שבלב הכתוב מדבר *מנין לרואה בחבירו דבר מגונה שחייב להוכיחו שנאמר °הוכח

הדרן עלך יש בערכין

ה] תוכיח הוכיחו ולא קבל מנין שיחזור ויוכיחנו תלמוד לומר תוכיח מכל מקום *יכול אפי׳ ו] משתנים פניו ת״ל לא תשא עליו חטא תניא א״ר טרפון (*תמיהני) אני אם יש בדור הזה ז] שמקבל תוכחה אם אמר לו *טול קיסם מבין *עיניך אמר לו טול קורה מבין עיניך אמר רבי אלעזר בן עזריה תמיהני אם יש בדור הזה שיודע להוכיח ח] ואמר רבי יוחנן בן נורי מעיד אני עלי שמים וארץ שהרבה פעמים לקה עקיבא על ידי שהייתי קובל עליו לפני רבן ט] (*שמעון ברבי) וכל שכן *שהוספתי בו אהבה לקיים מה שנאמר °אל תוכח לץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך בעא מיניה רבי יהודה בריה דר׳ שמעון י] תוכחה לשמה וענוה שלא לשמה הי מינייהו עדיפא אמר ליה ולא מודית דענוה לשמה עדיפא דאמר מר *ענוה גדולה מכולם שלא לשמה נמי עדיפא *דאמר רב יהודה אמר רב *לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אע״פ שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה היכי דמי תוכחה לשמה וענוה שלא לשמה כי הא דרב הונא וחייא בר רב הוו יתבי קמיה דשמואל אמר ליה חייא בר רב חזי מר דקא מצער לי יא] קביל עליה דתו לא מצער ליה בתר דנפיק אמר ליה הכי והכי קא עביד אמר ליה אמאי לא אמרת יב] ליה באנפיה אמר ליה חס לי דליכסוף זרעיה דרב על ידאי עד היכן תוכחה רב אמר *עד הכאה ושמואל אמר עד קללה ורבי יוחנן אמר עד נזיפה כתנאי רבי אליעזר אומר עד הכאה רבי יהושע אומר עד קללה בן עזאי אומר עד נזיפה אמר רב נחמן בר יצחק ושלשתן מקרא אחד דרשו יג] °ויחר אף שאול ביהונתן ויאמר לו בן נעות המרדות יד] וכתיב °ויטל שאול את החנית עליו להכותו טו] למאן דאמר עד הכאה דכתיב להכותו ולמאן דאמר עד קללה דכתיב °לבשתך ולבושת ערות אמך ולמאן דאמר עד נזיפה דכתיב ויחר אף שאול ולמ״ד נזיפה הכתיב הכאה וקללה שאני התם דאגב חביבותא יתירא דהוה ביה ליהונתן בדוד מסר נפשיה טפי עד היכן לא ישנה אדם טז] באכסניא שלו רב אמר עד הכאה ושמואל אמר עד יז] שיפשלו לו כליו לאחוריו בהכאה דידיה כולי עלמא לא פליגי בהפשלת כליו לאחוריו כולי עלמא נמי לא פליגי כי פליגי בהכאה דדביתהו מר סבר כיון דלדידיה לא מצער ליה מאי נפקא ליה מינה ומר סבר אתי לאיטרודי וכל כך למה דאמר מר אכסנאי פוגם ונפגם אמר רב יהודה אמר רב מנין שלא ישנה אדם יח] באכסניא שלו מן התורה שנאמר יט] *)°(אל) המקום אשר היה שם אהלו בתחלה רבי יוסי ברבי חנינא אמר מהכא °וילך למסעיו מאי בינייהו איכא בינייהו אכסנאי דאקראי אמר ר׳ יוחנן מנין שלא ישנה אדם מאומנותו ומאומנות אבותיו שנאמר °וישלח המלך שלמה ויקח את חירם כ] מצר בן אשה אלמנה הוא ממטה נפתלי ואביו איש צרי חרש נחושת כא] ואמר מר אימיה מבית דן וכתיב °(ו)אתו [את] אהליאב בן אחיסמך למטה דן עד היכן תכלית יסורין אמר רבי אלעזר כל שארגו לו בגד ללבוש ואין מתקבל עליו מתקיף לה רבא זעירא ואיתימא רבי שמואל בר נחמני גדולה מזו אמרו אפילו נתכוונו למזוג כב] בחמין ומזגו לו בצונן בצונן ומזגו לו בחמין ואת אמרת כולי האי מר בריה דרבינא אמר אפילו נהפך לו חלוקו רבא ואיתימא רב חסדא ואיתימא רבי יצחק ואמרי לה במתניתא תנא אפילו הושיט ידו לכים ליטול שלש ועלו בידו שתים כג] דווקא שלש ועלו בידו שתים אבל שתים ועלו בידו שלש לא דליכא טירחא למישדייהו וכל כך למה דתניא דבי רבי ישמעאל כל שעברו עליו ארבעים יום בלא יסורין קיבל עולמו במערבא אמרי פורענות

*) נ״ל עד

בפרהסיא · דאמשעה קול הוא מטיל מכפר : הוא הבדיל · שעל לשון הרע באו נגעים עליו : פטיט · לשון קול היוצא בחשאי ובלע״ז פולי״ר: יביא קרבן פטיט · שהצפרים צועקין בכל שעה : יכול לא יכנו · על דבר תוכחה : יסטרנו · כלאחר יד : ופניו משתנין · שיוכיחנו ברבים להלבין פניו : קיסם · כלומר עון קטן שבידך זה יכול לומר לו טול אתה עון גדול שבידך הלכך אין יכולין להוכיח שכולן חוטאים : שיודע להוכיח · דרך כבוד שלא יהו פניו משתנין : קובל עליו · כשהייתי רואה בו דבר גנאי : תוכחה לשמה · לשם שמים : וענוה שלא לשמה · שעושה עצמו עניו שאינו רוצה להוכיחו ואותה ענוה שלא לשם שמים הוא אלא שלא ישנאנו : דאמר מר · במסכת עבודה זרה בפ״ק (דף כ:) ענוה גדולה מכולן דכתיב יען משח אותי לבשר ענוים לבשר חסידים לא נאמר : אמר ליה רבי חייא · לשמואל חזי מר דקא מצער כד] לן רב הונא שמכה וחובט אותי: כי נפק · חייא בר רב אמר ליה רב הונא לשמואל להכי מצערנא ליה דהכי והכי עביד דברים מגונים והיינו ענוה שלא לשמה דלא אמר ליה בפניו ושלא בפניו סיפר בגנותו : עד היכן · אדם חייב להוכיח את חבירו : עד הכאה · עד שיקצוף זה ויכה את המוכיח : עד קללה · שיקלל את המוכיח (א) : יהונתן הוכיח לשאול עד שקצף שאול : כה] שיכה · בעל הבית את האכסנאי או את אשתו: עד שיפשיל · בעל הבית כלי האכסנאי לאחוריו להשליכם מן הבית(ב): בהפשלה ובהכאה · דאכסנאי גופיה כ״ע לא פליגי דתו לא מצי (ג) קאי : שמואל סבר כיון דלדידיה אינו מכה מאי נפקא ליה מיניה הלכך עד הפשלה : לאטרודי · להתקוטט : וכל כך למה · לו לסבול : אכסנאי · כו] המשנה מאכסניא שלו : פוגם · בעל הבית : ונפגם · הוא עצמו דאמרי איכשי כמה קשים אלו שלא יוכלו לדור יחד : למסעיו · בדרך שהיה רגיל לחנות ממסע למסע שלא שינה בית מלוניו : דאקראי · כגון אכסנאי שבדרך שלן שם במקרה בעלמא שקבעה לו שם חנה למאן דאמר מאהלו לא חשיב אלא אכסניא קבועה ומאן דאמר ממסעיו חשיב אפילו דאקראי : תכלית יסורין · סוף מדת יסורין כלומר יסורין שאין פחותין מהן : ואינו מתקבל עליו · שאינו למדתו כהגון וצער הוא לו: למזוג כז] · כוס של יין במים חמין : נהפך לו חלוקו . שלא לבשו כסדר וצריך להופכו ולפושטו : שלש ועלו בידו שתים · איכא טירחא למיהדר ולמשקל שלישית : וכל כך למה · כלומר למאי הילכתא הוו יסורין : קיבל עולמו · כל מנוחתו לעתיד ואי עבר עליה חד מהנך הרי הוא יסורין : פורענות

וענוה שלא לשמה · שעושה עצמו עניו ואינו רוצה להוכיחו ואותה ענוה לא לשם שמים היא אלא שלא ישנאהו וי״מ ענוה שלא לשמה פירוש משום גאוה או שיאמרו אדם עניו הוא ומשפיל עצמו ושותק בחירופו ועלבונו ולא לשם שמים אלא לקנות שם אבל בקונט׳ מפרש ענוה שלא לשמה שמונע תוכחה מן הצריכים לא ישר אלא דהוה רשע גמור : ומאן דאמר עד נזיפה הא כתיב הכאה וקללה · ואם תאמר למאן דאמר נמי קללה הא כתיב הכאה כח] וי״ל שמא כדמשני אגב חביבותא דיונתן אי נמי לא דריש ליה קרא דויטל שאול כיון דליתיה בהאי קרא דויחר אף שאול אלא קרא אחרינא הוא : הכי גרסינן דאמר מר אימיה מדן ואבוה מנפתלי דבדברי הימים (ב ב) כתיב ואמו מבני דן : (נשי״ל) לעולם אל ישנה אדם מאומנות אביו ומאומנות אבותיו · ומייתי ראיה שאמו היתה מבני דן ולקח לו אומנות אבותיו :

רבינו גרשום

דנשמע קולו : הוא הבדיל בין איש לאשתו׳ שגרם להם להתקוטט על ידי לשון הרע שאמר ביניהם : מעשה פטיט׳ פיטפט והשמיע קולו בלשון הרע : לפיכך יביא קרבן פטיט · ציפורין שמשמיעין קול בכל שעה] : יכול · דהיינו (הוא) לא תשנא שלא יכנו כו׳ : [יכול אפילו פניו משתנים · של מתוכח כגון שמוכיחו בפני רבים] : לא תשא עליו חטא · שלא תביישנו: [אם יש בדור הזה מי שיכול להוכיח · כלומר שאפילו הטובים מקלקלין מעשיהן ואינן יכולין להוכיח אחרים שאם יאמר לחברו טול קיסם מבין (עיניך) [שיניך] יכול להשיבו טול קורה מבין (שיניך) [עיניך]: שיודע להוכיח כגון שלא יהו פניו של מתוכח משתנים] : שמקבל תוכחה · שאם מוכיחין בדור הזה לאדם מיד שונאו:[דאמר מר ענוה גדולה מכולם · דתניא במס׳ (כתובות) [ע״ז] (דף כ) רבי (נחום) אומר זריזות מביאה לידי נקיות כו׳ עד ענוה גדולה מכולם דכתיב רוח ה׳ עלי וגו׳: בתר דנפק · חייא בר רב : א״ל · רב הונא לשמואל הכי הוה עביד לין] : חס לי דליכסף זרעיה דרב על ידאי וזו היא ענוה שלא לשמה ... שמוטב היה שאמרה בפניו כדי שיוכיחנו והיא היתה תוכחה לשמה ממה שלא אמרה בפניו ואמר לאחריו : [עד היכן תוכחה · עד היכן חייב שלא ימנע מלהוכיח את חברו] : עד הכאה · עד שיכנו המתוכח לומר איני חפץ בתוכחתך : עד קללה · [או] עד שיקללנו המתוכח : [או] עד נזיפה · עד שיגער בו המתוכח : ויחר אף שאול · שאול היה המתוכח ויונתן המוכיח: ויחר אף שאול היינו נזיפה שנזף בו: מסר נפשיה מפני שהיה פטור מלהוכיחו משעה שנזף בו : עד היכן לא ישנה אדם מאכסניא שלו · כלומר עד כמה צריך האכסנאי לסבול מבעה״ב שלו ולא יצא מביתו : עד הכאה · [עד] שיכנו בעל הבית לומר צא מביתי : עד שיפשיל כליו לאחוריו · שיניח לו כליו על מקלו ויתנם על צוארו להוציאו מביתו: בהכאה דידיה · אם יכה את האכסנאי עצמו כולי עלמא לא פליגי דודאי יש לו לצאת : הכאה דדביתהו · של אכסנאי : אתי לאיטרודי · להתקוטט עם בעל הבית מפני מה הכה את אשתו : וכ״כ למה · כלומר למה יש לו לסבול כ״כ קודם שיצא: [דאמר מר אכסנאי] פוגם ונפגם · [אם ישנה אכסניא שלו] יאמרו מכוער הוא בעה״ב שלא היה יכול לסובלו וגם את האכסנאי [יפגמו ויאמרו] מכוער היה שלא סבל את בעה״ב : עד המקום אשר היה שם אהלו · מכאן שחזר לאכסנאי שהיה בה בתחלה : וילך למסעיו · לאותן מסעות שהלך תחלה : [אכסניא] דאקראי · שאין אדם רגיל שם אלא לפי שעה נזדמנה לו אם צריך לקבוע שם למאן דאמר למסעיו [למסעות] תדירות אבל דאקראי לא : (וישלח המלך · במלכים כתיב · וכתיב בדברי הימים בן אשה וגו׳ דאבוה דאימיה היה מדן אלמא שהחזיק) : [ואביו היה ממטה נפתלי ואימיה דאבוה מדן דכתיב בדברי הימים בן אשה מבנות דן הוא והחזיק] באומנות אבותיו מאביו ומאמו : עד היכן תכלית יסורין · כלומר עד כמה צער קטן יחשב יסורין שאם יארע לו בתוך ארבעים יום שיהא לו כפרה ולא קבל בכאן עולמו : ואינו מתקבל עליו · שאינו למדת גופו או קטן או גדול הרי אלו יסור : נהפך לו חלוקו · בשעה שהיה מבקש ללובשו : [ליטול שלשה ועלו שנים · שצריך עוד לטרוח להושיט ידו פעם שניה ליקח שלישי] : וכל כך למה · [למה] לי למידק עד היכן תכלית יסורין : פורענות

שיטה מקובצת

א] בר אלנדב : ב] רבי יהושע תיבת יהודה נמחק : ג] ולא יקללנו אות ק׳ נמחק : ד] בשנאה שבלב : ה] תיבת תוכיח נמחק : ו] אפילו פניו משתנים : ז] הזה שיכול להוכיח אפילו אם · תיבות שמקבל תוכחה נמחק : ח] להוכיח אמר ר׳ עקיבא תמיה אני אם יש בדור הזה שמקבל תוכחה אמר רבי יוחנן : ט] רבן גמליאל בריבי תיבות ר׳ שמעון בר׳ נמחק : י] שמעון בן פזי מר׳ שמעון בן פזי תוכחה : יא] לי רב הונא קבל עליה רב הונא דתו : יב] אמרת לי באנפיה : יג] דרשו דכתיב ויחר: יד] המרדות כי בוחר אתה בבן ישי לבשתך ולבושת ערות אמך : טו] להכותו מאן דאמר עד הכאה דכתיב להכותו ומאן דאמר עד קללה כו׳ לערות אמך ומאן דאמר עד נזיפה : טז] אדם מאכסניא : יז] עד שיפשילו כליו תיבת לו נמחק: יח] אדם מאכסניא אות ב׳ נמחק: יט] שנאמר עד (אל) : כ] חירם מצור : כא] נחשת וכתיב בן אשה מבנות דן וכתיב התם ואתו תיבות ואמר מר אימיה מבית נמחק: כב] למזוג לו בחמין : כג] תיבות דוקא שלש ועלו בידו שתים נרשם עליו קו : כד] מצער לי רב הונא : כה] מה״ד עד הכאה · שיכה : כו] שמשנה מאכסנאי אות ה׳ נמחק : כז] למזוג לו : כח] הכאה ס״א נזיפה :

הגהות הב״ח (א) רש״י ד״ה עד קללה וכו׳ המוכיח שהרי יהונתן וכו׳ שאול הס״ד ואח״כ מ״ה הכאה שיכה כו״כ : (ב) ד״ה עד שיפשיל וכו׳ מן הבית והפשלה כצ״ל והד״א : (ג) בא״ד קאי הס״ד ואח״כ מ״ה שמואל :

[נ״ל יהושע וכ״ה בילקוט וכן ברב אלפס פרק במה מדליקין שבת דף טו. וכן בשאלתות]
נ״ל יקללנו נ״ק
[ברכות לא: ע״ש]
[נ״ל חטא]
[נ״ל עיניך וכ״ה בע״י וכ״ה ברב אלפס פ״ב דב״מ דף טו.]
נ״א גמליאל
פסחים ב: סוטה כב: מז. הוריות י: נזיר כג: סנהדרין קה:
[ב״ב טו.]
[גרסת ע״י שהוספתי בי וכן ברב אלפס סנ״ג]
[ע״ז כ:]

פורענות מזדמנת לו תניא רבי אליעזר הגדול אומר א] אלמלא בא הקב"ה עם אברהם יצחק ויעקב בדין אין יכולין לעמוד מפני תוכחה שנאמר °ועתה התיצבו ואשפטה אתכם לפני ה' את כל צדקות ה' אשר עשה אתכם ואת אבותיכם °זה דור דורשיו מבקשי פניך יעקב סלה פליגי בה רבי יהודה נשיאה ורבנן חד אמר דור לפי פרנס וחד אמר פרנס לפי דורו למאי הלכתא אילימא למעליותא דמר סבר אי מעלי דרא מעלי פרנס ומר סבר אי מעלי פרנס מעלי דרא הא איכא צדקיה דהוה מעלי ודריה לא הוה מעלי והא יהויקים דלא הוה מעלי ודריה הוה מעלי דאמר *רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מאי דכתיב °בראשית ממלכות יהויקים *מלך יהודה ב] ביקש הקב"ה להחזיר את העולם לתוהו ובהו בשביל יהויקים כיון שנסתכל בדורו נתיישבה דעתו ביקש הקדוש ברוך הוא להחזיר את העולם לתוהו ובהו מפני דורו של צדקיהו כיון שנסתכל בצדקיהו נתיישבה דעתו אלא לענין תוקפא וניחותא קאמרינן:

(שמואל א יב; תהלים כד; ירמיה כו)

הדרן עלך יש בערכין

השג יד בנודר והשנים בנידר והערכין בנערך והערך בזמן הערך השג יד בנודר כיצד עני שהעריך את העשיר נותן ערך עני ועשיר שהעריך את העני נותן ערך עשיר אבל בקרבנות אינו כן ג] הרי שאמר קרבנו של מצורע זה עלי היה מצורע עני מביא קרבן עני עשיר מביא קרבן עשיר רבי אומר אומר אני אף בערכין כן ד] וכי מפני מה עני שהעריך את העשיר נותן ערך עני שאין העשיר חייב כלום אבל עשיר שאמר ערכי עלי ושמע עני ואמר מה שאמר זה עלי נותן ערך עשיר: **גמ'** ג] השג יד במעריך הוא כדכתי' °אשר תשיג יד הנודר יעריכנו הכהן והשנים בנידר בנערך הוא איידי דאמר השג יד בנודר אמר נמי השנים בנידר: השג יד בנודר כיצד עני שהעריך את העשיר נותן ערך עני: מ"ט דאמר קרא אשר תשיג יד הנודר בנודר תלה רחמנא אבל בקרבנות אינו כן הרי שאמר קרבנו של מצורע זה עלי היה מצורע עני מביא קרבן עני ואע"ג דמדירו עשיר °ואם דל הוא אמר רחמנא ולא דל הוא אמר רבי יצחק כשהיה מדירו עני ודלמא עליה דידיה חס רחמנא אמדירו לא דהכתיב הוא אמר רב אדא בר אהבה ואין ידו משגת לרבות את הנודר אבל מדירו עשיר הכי נמי דמייתי בעשירות א"כ מאי אבל בקרבנות אינו כן הדא

(ויקרא כז; ויקרא יד)

רש"י

פורענות מזדמנת לו · למי שעברו עליו ארבעים יום בלא יסורין: מפני התוכחה · שהיה מוכיח להם מעשיהם: מאי דכתיב זה דור דורשיו · דמקיש דור לדורשיו: למעליותא · לענין (א) חסידות: מאי שנא דכתיב ביהויקים ולדקיהו בראשית לפי שביקש הקב"ה להפוך מעשה בראשית בימיהם: תוקפא · כעס: ניחותא · נוח לרצות:

הדרן עלך יש בערכין

השג יד בנודר · תורת דין השג יד שהעני נידון בערכין לפי השג ידו כדכתיב ואם מך הוא מערכך בתר נודר אזלינן ולא בתר נידר כדמפרש לקמן: והשנים בנידר · כדמפרש לקמן ילד שהעריך זקן נותן ערך זקן דלא אזלינן בתר שנים דידיה דנודר דהא לא אמר ערכי עלי אלא ערך פלוני עלי וערך זקן מבן ששים ומעלה פחות מערך ילד: והערכין בנערך · קצב הערך דזכר ונקבה בתר נערך אזיל ולא בתר מעריך כדמפרש לקמן איש שהעריך אשה דאמר ערך פלונית עלי נותן ערך (ב) ד] הנערך: בזמן הערך · כדמפרש לקמן שאם העריך עצמו פחות מבן עשרים דהוי ערך קטן וקודם נתינתו נעשה בן עשרים אינו נותן אלא כשעה שהעריך תחילה: אומר אני אף בערכין כן · אילו מתרמי בערכין דומיא דקרבנות הוי כקרבנות דהא דאמרת דערכין אינן כקרבנות משום דלא דמו אהדדי דמפני מה עני שהעריך עשיר נותן ערך עני לפי השג ידו משום דאין העשיר חייב כלום ולא דמי למצורע וזה שאמר על העשיר לא נתכוון אלא לפי מדת שנותיו של העשיר שפחותין או יתירין על שנותיו שלו הלכך נידון בהשג יד דהא לא פירש כלום אלא ערך מדת [שנותיו של] העשיר קיבל עליו ודין ערך נידון בהשג יד: אבל עשיר שאמר ערכי עלי · דהוי חייב ערך שלם דומיא דמצורע עשיר ושמע (ג) עני וכו': **גמ'** וקפריך השג יד במעריך הוא · ולא בנודר שהאומר דמי עלי אין נידון בהשג יד אלא הכל יתן כשיוכל דאמרינן בפרק האומר משקלי עלי (לקמן כ:) חומר בנדרים מבערכין שהנדרים אין נידונים בהשג יד: ומשני כדכתיב על פי אשר תשיג וגו' · כלומר האי דקרי למעריך הכא נודר ה] דלישנא דקרא נקט: השנים (ד) בנערך ולא בנידר · דהאומר דמי פלוני עלי אין נידון לפי מדת שנים אלא כפי שאותו פלוני נמכר בשוק: ואף על גב דמדירו עשיר · בתמיה מדירו הייט זה שאמר קרבן מצורע עלי: דלמא עליה דמצורע חס רחמנא · אדלות אבל אמדירו לא ואע"ג דהוי עני:

תוספות

השג יד בנודר והשנים בנידר והערכין בנערך · תימה אמאי לא ערבינהו בהדי הדדי וליתני השנים והערכין בנערך ו] ועוד תימ' אמאי לא תני *זכר נותן ערך נקבה ולא אילטריך לקמן לומר הערכין בנערך ז] כו': **כיצד** עני שהעריך את העשיר כו' *(פי' רש"י) לעיל (דף ז:) פרק אין נערכין פחות כו':
השג יד בנודר במעריך הוא · פי' במעריך דוקא לא בנודר כדקאמרי' לקמן בהאומר משקלי (דף כ:) חומר בנדרים מבערכין שהנדרים חלים על הבהמה ועוף ואין נידונין בהשג יד מה שאין כן בערכין ח] (והוא למעוטי מצורע עשיר): **השג** יד בנודר כיצד עני שהעריך את העשיר נותן ערך עני · ט] מפי הר"ר מנחם מיאוצ"י כגון עשיר שאמר ערכי עלי ושמע עני ואמר י] זה עלי נותן ערך עני אבל בקרבנות אינו כן הרי שאמר קרבן של מצורע זה עלי כו' יא] ההא פליג רבי ואומר עשיר שאמר ערכי עלי ושמע עני ואומר מה שאמר זה עלי נותן ערך עשיר כמו בקרבנות וכן משמע יב] פי' דמתני': *אבל מדירו עשיר מאי הכי נמי דמייתי בעשירות א"ה מאי אבל בקרבנות אינו כן · והלא בקרבנות כמו כן הדין שאם אמר עשיר קרבנות של מצורע עני זה עלי מביא קרבן עשיר וא"כ מאי חילוק יש בקרבנות לערכין ומשני אחדא פי' אמצורע עשיר ומדירו עני דאילו גבי מצורע אם אמר עני קרבן של מצורע עשיר זה עלי נותן ערך עשיר דלא אזלינן בתר הנודר ובערכין אזלינן בתר הנודר דאילו אמר עשיר ערכי עלי ושמע עני [ואמר] מה שאמר זה עלי נותן ערך עני דאזלינן בתר הנודר ומש"ה אילטריך הוא למעוטי גביה דלא אזלינן בתר נודר כמו בערכין ולרבי דאמר ערכין וקרבן שוין בדין זה אם כן לא אילטריך הוא למעוטי מצורע עשיר שמדירו עני דנותן ערך עשיר שהרי גבי ערכין כן הדין אלא אילטריך הוא למעוטי מצורע עני ומדירו עשיר דס"ד הואיל ורבי בתר חיובא דגברא אזיל ה"נ ניזיל בתר חיובא דגברא ונייתי קרבן עני קמ"ל דלא אבל לרבנן לא אילטריך הוא למעוטי מצורע עני ומדירו עשיר דהואיל דבערכין אזלינן בתר נודר פשיטא דבמצורע נמי אזלינן בתר נודר ולא אילטריך הוא להכי *כדפי' וכן פירש רש"י וכי דייקינן בסוגיא דשמעתין כן הוא אבל צריך עיון לרבי דמדמה אמר העשיר ערכי עלי לקרבנות דמצורע עשיר דעני הנודר בעי לאיתויי קרבן עשיר והייט דוקא כשאמר העני הרי עלי קרבנות מצורע זה לפוטרו ואם אמר כן בערכין מאי טעמא דרבנן כיון שאמר הרי מה שאמר זה עלן לפוטרו אם כן נדר בהדיא חמשים סלעים ואיך נפטר בערך עני יג] לפי:

מאי אבל בקרבנות איט כן · הא בקרבנות נמי אזלא בתר נודר: ומשני

רבינו גרשום

פורענית מזדמנות לו' ואם יארע לו אחת מאלו בתוך מ' יום נצול מאותו פורענות: צדקות ה' אשר עשה [אתכם ואת אבותיכם]' מלמד שבצדקה עשה את אבותיכם ולא בדין: זה דור דורשיו · כלומר כדור כן דורשיו היינו מנהיגיו: לענין תוקפא וניחותא · כלומר שאם המנהיג קפדן כך כל הקהל וכן נמי אם הוא ניו אף כולן כן:

הדרן עלך יש בערכין

השג יד בנודר · [השג יד דכתיב על פי אשר תשיג יד הנודר יעריכנו בתר השג יד דמעריך אזלינן דהיינו נודר כדמפרש בגמרא ולא בתר נערך כדמפרש כיצד עני שהעריך כו': והשנים בנידר · היינו כערך מהשכתוב [בתורה] אם מבן חדש שנים אם מבן עשרים בתר שנים דנערך אזלינן ולא בתר מעריך ומפרש כיצד כו' אכל חד וחד]: אבל בקרבנות [אינו כן] · דלא אזלינן בתר השג יד דמדיר אלא [דנידר] כדמפרש הרי שאמר קרבנות של מצורע זה עליא) יש שמביא תחתיו: היה מצורע עני [מביא קרבן עני] כו': [וקא בעי אמאי תני תנא השג יד בנודר הא בנדרים לא אזלינן בתר השג יד אלא בערכין במעריך ומתרץ דהאי נודר דקתני היינו מעריך ואמאי תני נודר בתר לישנא דקרא אזיל דכתיב על פי אשר תשיג יד הנודר יעריכנו) קא קרי למעריך נודר והשנים בנידר]: בנודר תלה רחמנא השג יד דאי עני הוא נותן שקל ופטור אפילו יעשיר אח"כ ואם לא נתן שקל בעניותו אם יעשיר יתן ערך שלם: אבל בקרבנות אינו כן · אלא תלינן השג יד בנידר: ואע"ג דמדירו עשיר · יביא קרבן עני כשהנידר עני: ואמאי אם דל הוא · המביא קרבן אמר רחמנא יביא קרבן עני והאי מדירו דחייב להביא קרבן עשיר הוא ואמאי מביא קרבן עני: כשהיה מדירו [נמי] עני · הלכך מביא קרבן עני: [ואמאי] ודלמא עליה דידיה · על מצורע עצמו כשהוא דל חס רחמנא עליה דלייתי בדלות אבל מדירו שאמר קרבנותיו עלי אף על גב דעני הוא לא חס רחמנא עליה אלא לייתי קרבן עשיר דהא כתיב הוא כלומר דהוא מצורע לייתי בדלות אבל לא מדירו: (אמר רחמנא) [אמר רב אדא הדר כתיב] ואין ידו משגת · דלא צריך למכתב דהא כתיב ואם דל הוא אלא ואין ידו משגת לרבות את (הנודר) [המדיר] דכשהוא עני דמייתי נמי קרבן עני: אבל מדירו עשיר [מאי] הכי נמי [דמייתי בעשירות] אע"ג (דהמודר) [דמצורע] הוי עני אלמא דבתר מדיר אזלינן מאי אבל בקרבנות אינו כן כלומר דאזיל בתר נידר הא קא חזינן מדוקיא דאזיל [נמי] בתר מדיר כמו בערכין: והדא לעולם

[סנהדרין קג. ע"ש]
[בן יאשיהו]

ד] ערך אשה הס"ד ומה"ד הערך בזמן הערך: ה] נודר לישנא אות ד' נמחק: ו] בנערך · גליון וי"ל משום דשנים בנידר אם ילד הוא אם זקן ראוי גם השג יד תהיה בנידר אם עני אם עשיר לכן תננהו בחדא לישנא והיינו דקאמר בגמרא איידי דאמר השג יד בנודר אמר השנים בנידר · הרא"ש ז"ל: ז] בנערך כיצד כו': ח] תיבות והוא למעוטי מצורע עשיר נמחק: ט] עני · מפרש הר"ר מנחם: י] ואמר מה שאמר זה עלי: יא] כו' ואהא פליג רבי ואומר דעשיר שאמר: יב] משמע ריהטא דשמעתא דאמרי' אבל כו' תיבות פי' דמתני' נמחק: יג] עני · מורי הרמ"ר:

א) נראה דצ"ל אם זה שמביא תחתיו היה מצורע עני וכו'. ב) צ"ל ואיידי דקא קרי למעריך נודר אמר נמי והשנים בנידר

כ"א והערכין בנערך כילד ילד שהעריך זקן או זכר שהעריך נקבה ולא אצטריך לומר והשנים בנערך וכו'

א א מיי' פי"ד מהלכות מעשה קרבנות הלכה ט ופ"ט מהל' מחוסרי כפרה הלכה יא:

מהרש"ק מ"ו

ב ב מיי' פ"ג מהלכות ערכין הלכה ו:

מתחיל דבור חדש נ"ק

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה למעליותא וכו' חסידות הס"ד ואח"כ מ"ה בראשית מאי שנא דכתיב: (ב) ד"ה והערכין בנערך וכו' ערך אשה הס"ד ואח"כ מ"ה הערך בזמן: (ג) ד"ה אבל וכו' עני וכו' הס"ד ואח"כ מ"ה השג יד כו' וקפריך: (ד) ד"ה השנים בנידר בנערך הוא ולא בנידר:

גי' נ"ק אלא הוא למעוטי מצורע עשיר ומדירו עני

שיטה מקובצת
א] אומר אלמלי בא אות א' נמחק: ב] יהודה בראשית ממלכת צדקית מלך יהודה ביקש: ג] השג יד בנודר השג יד במעריך הוא כדכתיב כאשר תשיג:

תורה אור

חדא אמצורע עני ומדירו עני וחדא א] למעוטי מצורע עשיר ומדירו עני סלקא דעתך אמינא הואיל ואיתרבו איתרבו קמ"ל ב] לפי שמצינו בערכין עני שהעריך את העשיר נותן ערך עני יכול אף זה כן ת"ל אם דל הוא ולרבי דאמר אומר אני אף בערכין כן אלמא ג] אמר בתר חיובא דגברא אזלינן והא לא צריכא קרא למעוטי הוא למעוטי מאי למעוטי מצורע עני ומדירו עשיר סד"א הואיל ואמר רבי בתר חיובא דגברא אזלינן ד] *קמ"ל: **מתני'** היה עני והעשיר ה] עשיר והעני נותן ערך עשיר ר' יהודה אומר ו] עני והעשיר וחזר והעני נותן ערך עשיר אבל בקרבנות אינו כן אפי' מת אביו והניח לו ריבוא או ספינתו בים ובאה לו ברבואות אין להקדש בה כלום: **גמ'** עני והעשיר °אשר תשיג יד הנודר ז] עשיר והעני (ויקרא כז) על פי אשר תשיג ח] ר' יהודה אומר אפי' עני והעשיר וחזר והעני נותן ערך עשיר מ"ט דר' יהודה אמר קרא °ואם מך הוא מערכך *עד (שם) שיהא במכותו מתחלתו ועד סופו אלא מעתה °ואם דל הוא הכי נמי עד שיהא בדלותו (שם יד) מתחלתו ועד סופו וכי תימא הכי נמי *והתנן מצורע שהביא קרבנותיו עני והעשיר עשיר והעני הכל הולך אחר חטאת דברי ר' שמעון רבי יהודה אומר הכל הולך אחר אשם *ותניא ר' אליעזר בן יעקב אומר הכל הולך אחר צפרים הא אתמר עלה *אמר רב יהודה אמר רב ושלשתן מקרא אחד דרשו °אשר לא (שם) תשיג ידו בטהרתו רבי שמעון סבר דבר המכפר מאי ניהו חטאת ור' יהודה סבר דבר המכשיר ומאי ניהו אשם ר' אליעזר בן יעקב סבר ט] הגורם לו טהרה ומאי ניהו ציפרים אלא הוא למה לי לרבי כדאית ליה ולרבנן כדאית להו אלא מעתה °והוא עד עד שיהא כשר (שם ה) מתחלתו ועד סופו וכי תימא הכי נמי והא תניא *היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו פקח ונתחרש פתוח ונסתמא שפוי ונשתטה הרי זה פסול אבל היה יודע לו עדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו ואח"כ

רש"י

לפי שמצינו בערכין·תימה בלאו יג] הכי טעמא דמצינו בערכין הל"ל גבי מצורע דעני שאמר קרבן מצורע עלי נותן ערך עני מריבויא דאין ידו משגת לרבות את הנודר כדדריש לעיל ויש לומר דמכל מקום אי לא אשכחן בערכין כה"ג לא הוה לן למידרש עני שהעריך את העשיר מריבויא דקרא אם אין ידו משגת: **הכא** נמי בתר חיובא דגברא [אזלינן] קמ"ל · והקשה רבינו אלחנן כיון דאמרי' נמי אליבא דרבי מצורע עני שמדירו עשיר אזלינן בתר חיובא דגברא אי לאו מיעוטא דקרא אם כן בערכין נמי נימא כן דאם אמר עני ערכי עלי ושמע עשיר ואמר מה שאמר זה עלי נותן ערך עני כיון דאין לנו מקרא למעט דלא אזלינן בתר חיובא דגברא התם ותירץ רבינו אלחנן דשאני גבי מצורע דאית לן למימר דאזלינן בתר חיובא דגברא אי לאו קרא דממעט ליה כיון שאינו נודר אלא קרבן המצורע דוקא אבל גבי ערכין דאמר העשיר מה שאמר זה העני עלי פשיטא [דלא] אזלינן בתר חיובא דגברא שהרי אם לא היה העני חייב כלום אלא שאמר העשיר ערך פלוני עלי היה נותן ערך עשיר וכל שכן אם נתחייב *(קרבן) אין לנו לגרעו לעשיר ליתן ערך עני: **רבי** יהודה סבר דבר המכשירו ומאי ניהו אשם · וא"ת האמר לקמן פר' האומר משקלי עלי (דף כא·) (*ובפרק שלישי דנזיר) יד] (דף יט) כשם שחטאתו ואשמו טו] מעכבת כך עולתו מעכבת חטאת ועולה הא לא מכשיר כי אם אשם וי"ל טז] דהא ודאי כולהו מעכבי לאכול בקדשים דהא בחטאת שייכא ביה כפרה יותר מאשם יז] *שהרי אשם אין כל עיקרו אלא להכשיר את המצורע יח] שהוא מזין עליו [ועל] הבהונות מדם האשם לכך קרי ליה דבר המכשירו:

אבל בקרבנות [כו'] אפי' מת · אין לפרש הא בערכין אם מעריכו הכהן כשהוא עני ימתין עד שימות אביו שהיה עשיר ויתן ערך עשיר דהא אמר בתוספתא דערכין עני שהעריך עצמו אין אומרים לו יעשה מלאכה ויביא ערך עשיר אלא מוטב שיביא ערך עני יט] ואל יביא ערך עשיר לאחר זמן אלמא משמע שאין ממתינין אלא הכי פירושו אפילו מת אביו שהיה גוסס כדמוקי לה בגמ' דקרבן מצורע אם היה אביו גוסס בשעת הבאת חטאת וקודם שהספיק להביא קרבנות מת אביו אין להקדש בהן כלום *[אבל בערכין כ] אינו כן] כיון שלא מעריכו הכהן בעניו לתת סלע ועד לא גמר לתת סלע מת אביו והעשיר נותן ערך עשיר אך קשה מאי האי דפריך בגמ' פשיטא והא הרבה אתא לאשמועינן שאם מת אביו קודם שהספיק להביא קרבנותיו והעשיר אין להקדש בהם כלום כא] ויש לומר דקאי אמילתיה דרבי יהודה דאמר עני והעשיר וחזר והעני נותן ערך עשיר אבל בקרבנות מת אביו כגון שהיה גוסס כדמוקי ליה כגון שהיה מתחלה עשיר והעני ועתה קרוב הוא להיות עשיר מירושת אביו

גמ' עשיר והעני אשר תשיג יד הנודר · דמשמע בתר שעת נדר אזלינן: שהביא קרבנותיו · קצת קרבנותיו: הכל הולך אחר חטאת · אם הביא חטאת בהמה בעשירות מביא נמי עולת בהמה ואם הביא חטאת העוף בעניות אע"פ שהעשיר מביא נמי עולה בעניות: אחר צפורין · שתי צפורין חיות שהוא מביא לצורך הזאה קודם תגלחת אם בשעה שהזו עליו הוי עני מביא בעניות קרבנותיו ואם באותה שעה היה עשיר מביא כל קרבנותיו בעשירות: מקרא אחד דרשו · דגזירת הכתוב היא: דבר המכפר · דהכי כתיב במצורע עני (ויקרא יד) וכפר עליו הכהן וסמיך ליה האי קרא דזאת תורת אשר בו נגע צרעת וגו' דמשמע אשר לא תשיג ידו בשעת כפרה יהא לו תורה זו של דלות ואף על פי שהשיגה ידו אחר כך: דבר המכשיר · דהכי משמע אשר לא תשיג ידו בשעת טהרה תהא לו תורת עניות וטהרה זהו אשם המכשירו לבא במקדש ולאכול בקדשים שמדם האשם הוא נותן על בהונות ותנוך אזנים: צפרין גורמין לו טהרה שכל זמן שאינו מביא צפרין אינו יכול לגלח: לרבי כדאית ליה כו' · כדדרשינן לעיל: סומא פסול לעדות · דבעינן או ראה: ואח"כ

תוספות

ומשני חדא אמצורע עני ומדירו עני וחדא למעוטי מצורע עשיר ומדירו עני · כלומר ודאי חדא מהנך מילי דמתני' דהיינו הך דקתני אם היה מצורע עני מביא קרבן עני ודאי במדירו עני קמיירי וכדאוקימנא ומאידך מילתא נפקא לן דבקרבנות אינו כן דקתני אם היה מצורע עשיר מביא קרבן עשיר ואע"ג דמדירו עני י] והיינו למעוטי מדיר מדין ערכין דלא אזלינן בתר נודר: ס"ד אמינא כו' · כלומר ואיצטריך לאשמועינן אבל בקרבנות אינו כן לאשמועינן דהיכא דמצורע עשיר ומדירו עני מביא קרבן עשיר דסד"א הואיל ואיתרבי נודר מאין ידו משגת דחס רחמנא עליה כי הוי איהו עני ומצורע עני איתרבי נמי אפילו היכא דמצורע עשיר הואיל והוא עני קמ"ל לי נראה ועיקר דה"ג אם כן מאי אבל בקרבנות אינו כן אחדא דמצורע עשיר ומדירו עני סד"א כו' ואני שמעתיה כמות שהיא כתובה בספרים ופירושה כמו שפירשתיה ואין יא] כן שיטת הש"ס: יכול אף זה כן · עני שאמר קרבן מצורע עשיר זה עלי: אם דל הוא · חס רחמנא עליה ולא על מדירו: ולרבי דאמר אף בערכין כן · דאי הוי עשיר מחוייב ערך ואמר עני מה שאמר זה עלי נותן ערך עשיר אלמא בתר חיובא דגברא דנערך אזלינן היכא דהוא חייב יב] כלום דומיא דמצורע והא דמצורע עשיר ומדירו עני לא צריכא למעוטי דמערכין נפקא לן דמייתי בעשירות: למעוטי מצורע עני ומדירו עשיר · דמייתי בעשירות ולרבנן לא איצטריך למעוטי דהואיל דבערכין אזלינן בתר נודר במצורע נמי אזלינן בתר נודר אבל לרבי איצטריך להכי: **מתני'** היה עני והעשיר · קודם נתינה או עשיר והעני קודם נתינה נותן ערך עשיר: אבל בקרבנות אינו כן · שאם היה מצורע עשיר והעני או עני והעשיר הכל הולך אחר הבאת קרבנותיו כדאמר בברייתא בגמ' מצורע שהביא קרבנותיו כו' טעמא דאיקבע בקרא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אבל מדברי כולן נלמד דבתר הבאת קרבנותיו אזלינן: אפי' מת אביו כו' · אערכין קאי ומלתא באפי נפשיה היא אפי' מת אביו של מעריך זה בשעה שהכהן מעריכו והניח לו ריבוא מנה או ספינתו כו' ובגמ' מפרש לה:

רבינו גרשום

לעולם בקרבנות אזלינן בתר נידר דהיינו מצורע וחדא אמצורע עני וכו' דתרי מעוטי כתיבי בקרא חדא ואין ידו משגת אתי אמצורע עני ומדירו עני דמייתי מדירו בדלות כדאמרינן ואין ידו משגת לרבות את הנודר ואכתי מהכא לא ילפינן אבל בקרבנות אינו כן דכיון דמדיר נמי עני הוא אף על גב דמייתי בדלות לא ידעינן אי אזלינן בתר נידר או בתר מדיר אלא מהכא ילפינן דבקרבנו' אינו כן [דחדא] דכתיב ואם דל הוא הוא המצורע מייתי בדלות למעוטי מצורע עשיר ומדירו עני דהמדיר לא מייתי בדלות אלא) [ידעינן אי אזיל בתר נידר או בתר מדיר] בעשירות והיינו אבל בקרבנות אינו כן אלא תלינן השג יד בנידר במצורע · דסד"א הואיל ואיתרבי מדיר לקרבן מצורע עני מואין ידו משגת [לאייתויי בדלות הנודר] איתרבי נמי השתא ואע"ג דהמצורע הוא עשיר הואיל והמדיר הוי עני דלייתי [נמי] בדלות קמ"ל הוא דבדלות דמצורע תלינן כדתניא לפי שמצינו כו' : יכול אף זה כן · מי שאמר קרבנו של מצורע עשיר זה עלי והוא עני שיבא בדלות ת"ל אם דל הוא למעוטי מדיר : ולר' דאמר [אומר אני אף בערכין כן] דומיא דהרי שאמר קרבנו [של מצורע זה עלי] דאזלינן בתר מצורע הכי נמי אמר ר' בערכין הרי שאמר [אחד] ערכי עלי ושמע זה ואמר מה שהעריך זה [על עצמו] עלי ליתנו בשבילו אם היה נודר עשיר צריך לתת ערך עשיר אע"פ שהמדיר עני אלמא אזלינן נמי בערכין בתר השג יד דנידר לטעמא דרבי : הא מצורע עשיר ומדירו עני לא צריכא קרא הוא למעוטי שהרי (מעריכין) [ממתני'] למדנו דאזלינן בתר חיובא דגברא דנידר : אלא הוא לרבי למעוטי מאי : למעוטי מצורע עני ומדירו עשיר · דאזלינן בתר מדירו ומייתי בעשירות דהא כתיב הוא דעליה דידיה חס רחמנא ולא אמדירו : דסד"א הואיל ואמר רבי בתר חיובא דגברא אזלינן · היכא דנידר בר חיובא כגון עשיר שאמר ערכי עלי דהנידר בר חיובא הוא [אזלינן בתר נידר]: הכא נמי : כיון דמצורע בר חיובא הוא ליזול בתריה והרי הוא עני ולייתי מדירו בדלות : קמ"ל הוא · הוא דמייתי בדלות · אבל אי מדירו הוא עשיר מייתי בעשירות דכתיב כאשר תשיג יד הנודר והרי הוא משיג : מתני' רבי אומר אני אף בערכין כן · כמו בקרבנות דאזלינן בתר נידר : וכי מפני מה כו' · כלומר [אם כן] מפני מה קתני רישא דמתני' עני שהעריך את העשיר נותן ערך עני דאזלינן בתר השג יד דנודר לפי שאין העשיר הנערך חייב כלום אבל עשיר שאמר [ערכי עלי שחייב בערכו ושמע עני] כו' אזלינן בתר השג יד דנידר דומיא דקרבנות : היה עני [בשעה שהעריך ולא הספיק ליתן עד שהעשיר או עשיר והעני נותן ערך עשיר] ומפרש דר' יהודה נמי : אשר תשיג ידו · משמע דבתר נתינת יד אזלינן [ולא בשעת נדר והשתא הוי עשיר] : על פי אשר תשיג יד הנודר · משמע בתר פה אזלינן היינו כשעת הנדר : עד שיהא במכותו [מתחלתו ועד סופו) אבל אם העשיר בינתים נותן ערך עשיר : ואם דל הוא דכתיב במצורע : שהביא קרבנותיו · אחד מקרבנותיו כשהוא עני והעשיר קודם שהביא האחרים : [או הביא אחד כשהוא עשיר והעני הכל הולך אחר חטאת] שאם הביא חטאת העוף בדלות אע"ג דהעשיר מייתי נמי עולת (חטאת) העוף בדלות או אם הביא חטאת בהמה בעשירות אע"ג דהעני יביא עולת בהמה : הכל הולך אחר אשם · שאם הביא אשמו בעשירות אע"ג דהעני יביא השאר בעשירות · ואם הביא אשם כשהוא עני אע"ג דהעשיר הואיל ובעניותו התחיל להביא אשם יביא השאר בדלות : וכן נמי הכל הולך אחר שתי צפרים אם הביאן בעניותו אע"ג דשוב העשיר יביא השאר בדלות אלמא דלא אמרינן עד שיהא בדלותו מתחלתו ועד סופו : הא איתמר עלה · דמשום הכי פליגי בהא דמקרא אחד דרשו כו'] : דבר המכפר · על חטא והיינו חטאת דאמרינן לעיל בעון (ח') [שבעה] דברים נגעים באין וחטאת מכפרת היינו טהרתו והכל הולך אחריו : דבר המכשירו · בקדשים ולחזור לאכלו היינו אשם : הגורם לו טהרה ומאי ניהו צפרין · דכתיב ולקח למיטהר וגו' : ואלא הואיל דלא דרשינן [אם דל הוא] עד שיהא בדלותו מתחלתו ועד סופו : [אלא] הוא · דאם דל הוא במצורע למה לי : לרבי כדאית ליה · כדאמרינן לעיל לרבי למעוטי מצורע עני ומדירו עשיר ולרבנן למעוטי מצורע עשיר ומדירו עני : אלא מעתה · לרבי יהודה דדריש ואם מך הוא עד שיהא במכותו כו' הכי נמי כו' : [והוא עד עד שיהא כשר : שפוי · בן דעת ·

א) נראה דצ"ל אלא בעשירות ומזה ידעינן דאזלינן בתר נידר ולא בתר מדיר והיינו כו' · ב) נראה דצ"ל ומפרש בגמרא טעמא דת"ק וטעמא דר"י נמי ·

ופתח

שיטה מקובצת

א] וחדא אמצורע : ב] קמ"ל כדתניא לפי : ג] תיבת אמר נמחק : ד] אזלינן בתר חיובא דגברא קמ"ל : ה] והעשיר או עשיר : ו] אומר אפילו עני : ז] הנודר והרי ידו משגת עשיר : ח] תשיג יד הנודר ר' יהודה : ט] סבר דבר הגורם : י] עני והוא למעוטי מצורע מדין : יא] ואין שיטת הש"ס כן : יב] תיבת כלום נמחק : יג] בלאו האי טעמא תיבת הני נמחק : יד] דנזיר אמרי' כשם : טו] ואשמו מעכב אלמא דכולן מעכבין) דחטאת ועולה מעכבי ודאי לא תיבת הא נמחק : טז] וי"ל [illegible] תיבת שהרי נמחק : יח] המצורע שהיה מזין על הבהונות : יט] עני מיד ואל : כ] בערכין [illegible] הכהן תיבות אינו כן כיון שלא ל"ש : כא] כלום וי"מ דקאי תיבות וי"ל נמחק : [illegible] חטאת ועולה וודאי לא מכשרי כי אם אשם · נותן

נ א מיי' פ"ג מהלכות ערכין הלכה ס :
ד ב מיי' פ"י מהלכות שגגות הלכה י :
ה ג מיי' פ"ס מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ס :
ו ד מיי' פי"ד מהלכות עדות הלכה ב טוש"ע ח"מ סי' לג סעיף יג :
ז ה מיי' שם טור ש"ע ח"מ סימן לה סעיף יג :

גי' צ"ק עוד

נ"ל ונפסחים דף נט.

גי' צ"ק אבל משני דאשם אין כו'

נ"א אבל בערכין אם מעריכו הכהן בעניו לתת סלע נו כו' · צ"ק כשם ס"י ועיין בדף יח. תוס' ד"ה לא לצריכה מ"ש שם רש"י

גי' צ"ק כ"ב בתר חיובא דגברא אזלינן
[ב"מ קיד.]
נדה ס. נגעים פי"ד משנה י"א כריתות יא:
[עי' סוכה תוס' מה: ד"ה דקתני] [כריתות ט:]
ב"ב קכח. ע"ש

ח א מיי' פ"ט מהל' שבועות הל"ם: סייך לעיל
ט ב מיי' פ"י מהל' שגגות הלכה י:
י ג מיי' פ"ג מהל' ערכין הלכה יח ופסק כת"ק עי' כ"מ:
יא ד ה מיי' פ"א מהל' ערכין הלט"ז:
יב ו מיי' פ"ג מהל' ערכין הל"א:
יג ז מיי' פ"א מהל' ערכין הל"ג:
[ע' לקמן כד. ועי' תוי"ט במשנה ג ד"ה רבי יהודה]

ואח"כ מתה בתו פקח ונתחרש וחזר ונתפקח פתוח ונסתמא ואח"כ נתפתח שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה כשר זה הכלל כל שתחילתו וסופו בכשרות כשר שאני התם דאמר קרא °או ראה אם לא יגיד בראייה והגדה תלא רחמנא מילתא והא איכא ואלא והוא למה לי לכדתניא ראה *[א]סיאה של בני אדם עומדין ועידיו ביניהן ואמר משביעני עליכם אם יודעים אתם לי עדות שתבואו ותעידוני יכול יהו חייבין ת"ל °והוא עד והרי לא ייחד עידיו יכול אפילו אמר כל מי ת"ל והוא עד והרי ייחד עידיו: אבל בקרבנות אינו כן וכו': אביו מת והניח לו ריבוא עשיר הוא אמר ר' אבהו אימא מניח לו ריבוא פשיטא כשהיה [ב]אביו גוסס מהו דתימא *רוב גוססין למיתה קמ"ל ספינתו בים ובאה לו בריבואות עשיר הוא אמר רב חסדא כשהיתה מוחכרת ומושכרת ביד אחרים והאיכא שכירות *שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף ותיפוק ליה משום ספינה הא מני ר"א היא דתנן *רבי אליעזר אומר [ג]אם היה איכר נותן לו צמדו וחמר נותן לו חמורו: **מתני'** השנים בנידר כיצד [ד]ילד שהעריך זקן נותן ערך זקן וזקן שהעריך את הילד נותן ערך ילד והערכין בנערך כיצד איש [ה]שהעריך האשה נותן ערך אשה ואשה שהעריכה איש נותנת ערך איש והערך בזמן הערך כיצד העריכו [ו]פחות מבן חמש ונעשה יתר על בן חמש פחות מבן עשרים ונעשה יתר על בן עשרים נותן א] בזמן הערך: **גמ'** ת"ר אתה הקשית דמים לערכין *מרגלית לקלים *ולידון בכבודו יכול נקיש ערכין לדמים ב] שיתן כשעת נתינה ת"ל °כערכך (כן) יקום אינו נותן אלא בזמן הערך: **מתני'** [ז]יום שלשים כלמטה הימנה שנת חמש ושנת עשרים כלמטה ג] מהם שנאמר °ואם מבן ששים שנה ומעלה הרי אנו למדים בכולן משנת ששים מה שנת ששים כלמטה ד] הימנה אף שנת חמש ושנת עשרים כלמטה ה] הימנה הן אם עשה שנת ששים כלמטה ממנה להחמיר נעשה שנת חמש ושנת עשרים כלמטה ו] ממנו להקל ת"ל שנה שנה לגזירה שוה מה שנה האמורה בשנת ששים כלמטה אף שנה האמורה ז] משנת חמש ושנת עשרים כלמטה ממנו בין להקל ובין להחמיר ר"א אומר עד שיהו יתירות על השנים חדש ויום אחד: **גמ'** מופנה דאי לא מופנה איכא למיפרך כדפרכינן שנה שנה יתירי כתיבי לימא מתני' דלא כרבי דאי רבי האמר *) עד ועד בכלל דתניא °מיום הראשון ועד יום השביעי יכול ראשון ולא ראשון בבלל שביעי ולא שביעי בבלל כענין

*) [ברכות כו: וש"נ]

רש"י

ואח"כ מתה בתו. קודם שבא לב"ד להעיד: סיאה. סיעה: יכול יהו חייבין. העדים קרבן שבועת העדות אם לא העידוהו: והרי לא ייחד עדיו. שהרי השביע את כולן: יכול אפי' אמר כל מי. שיודע עדות אני משביע לא יהו חייבין: ת"ל והוא עד והרי ייחד עדיו. שהרי לא השביע אלא עדיו: עשיר הוא. ואמאי אין להקדש כלום בהן: מניח. שעדיין לא מת אביו אבל עתיד הוא להניח לו: פשיטא. דהא לית ליה: כשהיה אביו גוסס. בשעה שהכהן מעריכו: כשהיתה ספינתו מוחכרת ביד אחרים. ואין לו בתוכה כלום אלא שכרה והיינו ריבוא דקתני במתני': הא מני ר"א היא. דאמר לקמן בפ' שום היתומים (דף כג:) גבי ערכין אם היה חמר נותן לו הכהן חמורו ואינו נוטלה להקדש: צמדו. צמד בקר דהיא פרנסתו: **מתני'** ילד. מבן ה' ועד בן ששים דהוי ערכו ה' שקלים: הערכין בנערך. ולא אזלינן בקצב הערך בתר מעריך: **גמ'** אתה היקשתה דמים לערכין. בפ"ק (לעיל דף ד:) דאמרינן נדר בערכך נפשות נדר הייתו דמים בערכך הייתו ערכין היקישן הכתוב להני תרי מילי: מרגלית לקלים. דאזלינן במרגלית בתר קלים דכתיב בערכין ונתן את הערכך ביום ההוא ודרשינן לקמן (דף כד.) שלא ישהה מרגלית לקלים עני שהעריך עצמו ובא כהן להעריכו ויש לו מרגלית שוה ל' סלעים אין אומרים אם משהין אותה עד שיעלוה לכרך שיש שם עשיר והוא יקננה בכ' סלעים הילכך כ' סלעים יש לו ויתן ערך שלם אין אומרים כן ואין להקדש אלא מקומו ושעתו וה"נ בדמים אם אמר דמי מרגלית זו עלי אין שמין אותה לפי מכר הכרכים אלא לפי מכר אותה שעה ואותו מקום: ולידון בכבודו. שאם העריך דבר שהנשמה תלויה בו כגון שאמר ערך ראשי עלי נותן ערך שלם דכתיב גבי ערכין בערכך נפשות דבתר נפש אזלינן: שיתן כשעת נתינה. דבדמים פשיטא לן דיהיב כשעת נתינה ולא כשעת נדר דהא כעבד ח] בשוק שמין אותו ואם אמר דמי עלי בתשרי ובניסן בא לב"ד מי יודע מה היה שוה בשעת נדר ושעת נתינה היינו שעה שהוא בא לב"ד: ת"ל כערכך יקום. דמשמע ערכין בשעת ערך שאם העריך עצמו בן ששים ונעשה יותר על ששים נותן ערך גדול ולא ערך זקן: **מתני'** יום שלשים כלמטה. ואם אמר ערך פלוני קטן עלי ואותו קטן היה באותו יום בן ל' הוי כלמטה ולא אמר כלום ואין ערך לפחות מבן חדש דהכי כתיב ואם מבן חדש וגו': ומעלה. משמע שמלאה שנת ששים ואז הוא נידון כזקן אבל בשנת ששים נידון כילד: הן אם עשינו. בתמיה כלומר וכי כן הוא אם עשינו שנת ששים כלמטה להחמיר דערך גדול יש ט] לו לפחות מבן ששים ט' סלעים וליותר על בן ששים אין ערך אלא ט"ו סלעים: להקל. דערך [יותר] על בן כ' יותר גדול הוא מפחות מבן עשרים וכן בבן חמש כדכתיב בקרא: ר"א אומר. יום האחד ועשרים בערב ואיבעית לעולם שנת חמש ושנת עשרים ושנת ששים כלמטה עד שתשלם כל השנה וחדש ויום א' משנה האחרת: **גמ'** איכא למפרך. כדפרכינן במתניתין: שנה יתורי כתיבי. דמצי למכתב ואם מבן ה' שנים ועד בן כ' ואנא ידענא דעשרים נמי י] (כ') בשנים משמעי שנה ל"ל יא] וכן ששים: לימא מתני'. דמצריך קרא למילף שנת (א) עשרים כלמטה דלא כרבי דאי כרבי האמר עד ועד בכלל וכיון דכתיב מבן חמש שנים ועד בן עשרים ממילא ידענא דשנת עשרים בכלל והיינו כלמטה: יכול מיום הראשון ואילך. יהא מוזהר על חמץ ולא ראשון בכלל: כענין

תוספות

אביו אפי' הכי אין להקדש בהן כלום ופריך בגמ' פשיטא דאין להקדש בהן כלום כיון שלא היה לו אותו ממון מעולם: *עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו (ונעשה חתנו) ואח"כ מתה בתו כשר. מיירי בשאין בנים לבתו כיון דמוקמי' ליה הכא כר"י דאית ליה לר"י (סנהדרין כז:) היה חתנו ומתה בתו אם יש לה בנים הימנו הרי זה קרוב אבל אם אין לו בנים אין זה קרוב: **ואלא** והוא ל"ל לרבי כדאית ליה ולרבנן כדאית להו. וקשיא לרבי מאי דרשי רבנן יב] *(הכא הוא) ואם מך הוא מערכך ושמא יש דרשא בשום מקום יג] *מהאי הוא דהכא ודרשי' ליה: **לא** צריכא שהיה אביו גוסס כו'. פירש בקונט' אבל בערכין בדעת הכהן תליא רחמנא ואי חזי דאביו גוסס אינו מעריכו עד שימות אביו ולא נהירא דלקמן אמרינן אין בהקדש אלא מקומו ושעתו ובסמוך נמי מייתי לה אתה הקשת דמים לערכין ומרגלית לקלים פירוש עני שהעריך עצמו ויש לו מרגלית שאינה שוה עכשיו כי אם כ' סלעים אין אומרים נמתין עד שיבא יום השוק ותעלה לכ' סלעים אלא שמין אותה כמו שהיא עכשיו ולא יתן כ"א כ' סלעים וא"כ למה אנו צריכין להמתין עד שימות אביו לכן נראה לר"י דלא קאי אבל בקרבנות אינו כן אמת אביו אלא אהא דלעיל קאי וסוף מילתא דר' יהודה היא והא דמפרש אח"כ אפי' מת אביו והניח לו כו' מילתא באפי נפשה היא וקרבנות וערכין שוין בו יד]: **שיתן** כשעת נתינה. פי' רש"י דבדמים פשיטא ליה דיהיב כשעת נתינה ולא כשעת הנדר דהא כעבד בשוק שמין אותו ואם אמר דמי עלי בתשרי ובניסן בא לב"ד מי יודע מה היה שוה בשעת הנדר ושעת נתינה היינו [שעה] שהוא בא לב"ד לשון רש"י ותימה מאי סברא הוא זה דלמה יש לנו לומר שהיה שוה יותר מעכשיו ואם אנו רואים שהוא חלש עכשיו ואז היה גבור אז ידענו בודאי שהיה שוה יותר ונפסיד ההקדש מאחר שאנו רואים שהיה שוה יותר סלע לכל הפחות לכך אור"י דאין זו סברא אלא שום ראיה מקרא יש בו ועוד דתנן לקמן פרק האומר משקלי (דף כ. ושם) מת הנידר לא יתנו היורשים לפי שאין דמים למתים ואם היה הטעם מסברא דאזלינן בתר נתינה התם לא שייך למימר הכי סברא שהרי ידענו שהיה שוה בחיין סלע לכל הפחות וא"כ מפני מה אנו פוטרים היורשים מכל וכל אלא ודאי שום קרא יש בו: **יכול** ראשון ולא ראשון בכלל שביעי ולא שביעי בכלל. וא"ת היאך אפשר לומר כן והכתיב (שמות יג) שבעת ימים תאכל מצות וי"ל דלחיוב כרת קאמר דכרת בהאי קרא כתיב דכתיב כי כל אוכל מחמצת ונכרתה מיום הראשון עד יום השביעי טו] מש"ה מייתי ת"ל עד והאי קרא כרת נמי כתיב ביה: ואיבעית

———

רבינו גרשום

ומתה בתו. שנתרחק: כל שתחלתו וסופו בכשרות כשר אע"פ שבנתיים היה פסול]: בראיית והגדת תלא רחמנא. בלבד שיהא ראוי בשעת ראיה ובשעת הגדה אע"ג דאיפסל בנתיים לא איכפת לן. [והא איכא. ראוי]: והוא. עד למה לי: ת"ל והוא עד. [עד] שישמע העד ביחוד קול אלה ולא שישתתפנו עם אחרים: יכול אפי' אמר כל מי. כל מי מכם שיודע העדות יהא מושבע: ת"ל והוא עד. והרי ייחד עדיו שהרי עדיו השביע ולא אחרים: אבל בקרבנות אינו כן. שאם היה עני והעשיר אינו מביא קרבן עשיר: אלא אפילו מת אביו בשעה שהוא חייב להביא קרבן והניח לו ריבוא ליטרא או ספינתו בים ובאה לו בריבואות שכירות אין להקדש [בהן] כלום ומביא קרבן עני: מאי שנא בקרבנות דאין להקדש בהן כלום ומ"ש בערכין עני והעשיר

יד א מיי' פ"ז מהל' טומאת צרעת הל"ו:
טו ב מיי' פ"א מהל' מעשה"ק הל"ג:
טז ג מיי' פ"ב מהל' שמטה ויובל הל"ח:
יז ד מיי' שם פי"א הלכה ט:
יח ה מיי' שם הל"ט:
יט ו מיי' פ"ב מהל' עבדים הל"ב:
כ ז מיי' פ"א מהל' ערכין הלכה ד:

עיין רש"ק שגירסא אחרת טוב נכס ולפירוש רש"י ניחא

מסורת הש"ס

תורה אור

כענין שנאמר °מראשו ועד רגליו *ראשו ולא ראשו בכלל א] רגליו ולא רגליו בכלל ת"ל °עד יום האחד ועשרים לחודש בערב *רבי אומר אינו צריך ראשון וראשון בכלל שביעי ושביעי בכלל אפי' תימא רבי שקולי משקלי קראי מכדי כתיב °מבן חודש ועד בן חמש שנים תו מבן חמש (ועד בן כ') למה לי הילכך אישתקלולהו אמר מר ראשו ולא ראשו בכלל רגליו ולא רגליו בכלל מנלן איבעית אימא שאני סימנים דגופו מסימנים דראשו איבעית אימא °לכל מראה עיני הכהן: ר"א אומר עד שיהו יתירות על השנים חודש ויום אחד: תניא ר"א אומר נאמר כאן למעלה ונאמר להלן ב] °חודש ומעלה מה להלן מבן חודש ויום אחד אף כאן (מבן) חודש ויום אחד ואימא כי התם מה התם חד יומא אף כאן חד יומא א"כ ג"ש מאי אהני א) ת"ר ג] שנה האמורה בקדשים שנה האמורה בבתי ערי חומה שתי שנים שבשדה אחוזה ושש שנים שבעבד עברי וכן שבבן ושבבת ב) כולן מעת לעת ג שנה האמורה בקדשים מנלן *אמר רב אחא בר יעקב אמר קרא °כבש בן שנתו שנתו שלו ולא של מנין עולם ישנה האמורה בבתי ערי חומה דכתיב °עד תום שנת ממכרו *ממכרו שלו ולא שנה למנין עולם שתי שנים דשבשדה אחוזה דכתיב °במספר שני תבואות ימכר לך פעמים שאדם אוכל שלש תבואות בשתי שנים ישש שבעבד עברי דכתיב °שש שנים יעבוד ובשביעית זימנין דבשביעית נמי יעבוד ושבבן ושבבת כולן מעת לעת למאי הילכתא אמר רב גידל אמר רב *לערכין רב יוסף אמר לפרקין דיוצא דופן א"ל אביי לרב יוסף מי פליגיתו א"ל לא אנא אמרי חדא והוא אמר חדא הכי נמי מסתברא דאי ס"ד פליגי ד] מ"ד לערכין לא אמר ליוצא דופן והאמר רב הילכתא ה] בבולה פירקא מעת לעת ואלא למאן דאמר לערכין מ"ט לא אמר ליוצא דופן דומיא דהנך מה הנך דכתיבא אף הנך דכתיבא ואידך אי סלקא דעתך דכתיבא האי שבבן ושבבת

א) נדה מז: [כל הענין תוספתא דנגעים פ"ט] ב) [ע' תוס' נדה מז: ד"ה כולן]

ואי בעית אימא לכל מראה עיני הכהן. ואינו יכול לראות בראש מפני השער וברגל בין אצבע לאצבע וא"ת הכא משמע דפרח בכולו לא שייך ברגל ובאיזהו מקומן (זבחים דף מט:) לא משמע כך טו] דאיכא התם ר' נתן בן אבטולמוס אמר מנין לפריחה בבגדים שהיא טהורה נאמר קרחת וגבחת בבגדים ונאמר קרחת וגבחת באדם מה להלן פרחה בכולו טהור אף כאן פרחה בכולו טהור והתם מנלן דכתיב מראשו ועד רגליו מה להלן כולו הפך טהור פירוש ברגל אף כאן פי' בראשו כולו הפך טהור טז] [משמע] דפריחה שייך שפיר ברגל דיליף ראש מרגל יז]: *ופדויו מבן חדש ומעלה. ותפשו אחר מקרא זה ולא מצאוהו כ"א ופדויו מבן חדש תפדה ושמא דריש הכי מדכתיב ופדויו מבן חדש דמשמע מבן חדש ומעלה מדלא כתיב בן חדש: שנתו שלו ולא שנתו של עולם. הק' הרב שמואל בן הרב אלחנן ל"ל קרא תיפוק ליה מסברא דאלת"ה היאך נמצא תמידין כשרין לר"ה שאם נולד קודם ר"ה מיד כשנכנס ר"ה בן ב' שנים הוא ואינו כבש בן שנה בעינן לתמידין ואם הוא נולד יום ר"ה מחוסר זמן הוא יח] ויש מפרשים דאין אנו מתחילין מנין שנתו כי אם מיום הראיה כדאמרינן גבי בכור לפני ה' תאכלנו שנה בשנה ואמרינן (ר"ה דף ו:) דאין אנו מונין אלא מיום הראיה ה"נ אמרינן הכא ואינו כן דלא אמרינן דין זה כ"א לענין בל תאחר אבל לענין מניין שניו לא דהא אמרינן בפ"ב דזבחים (דף כה:) דשעות פוסלות בקדשים פי' אם שחט כבש [ביום] השלמת שנתו קודם שהגיע מעת לעת דלידתו ולא הספיק לזרוק הדם עד שעבר מעת לעת לשעת לידתו פסול ואי אזלינן ביה אחר הראיה לא תמצא דין זה שהרי לעולם הוא בן שנתו אלא ש"מ דאזלינן אחר הלידה ממש א"כ הדרא קושיא לדוכתיה ואומר מורי ה"ר שמואל דשפיר *(איצטרכו תרי קראי) דאי לאו הכי לא אמרינן ביה מעת לעת כדאי' לקמן בפרק בתרא יט] (דף לא.): במספר שני תבואות פעמים שאדם אוכל ג' תבואות בב' שנים. וא"ת היכי דרשינן מהאי קרא הכי ואימא ד' תבואות לפי ששני משמע שנים ותבואות משמע שנים הרי כאן ארבע וי"ל דדריש ממספר דמשמע שני תבואות כ] וה"ל למכתב תבואה משמע שתבואה כא] אחת יש עדיין וקשה לר"י שאפי' אנו מונין לשנות העולם נמצא ג' תבואות בב' שנים כגון שמכר לו בב' בתשרי שדה מליאה פירות שכשיבא תשרי של שנים הבאים קצר כבר פירותיו מכ"מ באגול וי"ל דשכיח טפי שלשה תבואות בב' שנים שאנו מונין מעת לעת יותר משאנו מונין לבריאת עולם: ובשביעית נמי יעבוד. הקשה הרר"י בן יום טוב דהא לא שמעינן מהכא אלא מעת לעת של שנה אחרונה אבל מעת לעת של שאר שנים מנלן אימא דל' יום שלפני ר"ה חשיבי שנה והשיב לו רשב"ם דקרא ובשביעית גלי לן אשנה אחרונה והוא הדין לשאר שנים דאזלינן בהו מעת לעת דומיא דהנך דכתיבי: לערכין

כענין שנאמר מראשו ועד רגליו. דפשיטא לן כדמפרש לקמן מראשו ולא ראשו בכלל: ת"ל עד יום האחד ועשרים לחדש בערב. אלמא יום ראשון בכלל כדכתיב ברישא דקרא בערב תאכלו מצות ושביעי נמי בכלל מסיפיה דקרא כדכתיב בערב: שקולי משקלי קראי. שקולין הן ו] המדרשות לפי המדרשו של רבי יש להכריען כלמטה ויש להכריען כלמעלה כדכתיב מבן חדש ועד בן חמש שנים והיה ערכך וגו' ואמרינן עד ועד בכלל הרי בן חמש כלמטה והדר כתיב ואם מבן חמש שנים ועד בן כ' וגו' ולרבי מבן חמש ובן חמש בכלל דהאמר מיום הראשון הראשון בכלל הרי שנת ה' כלמעלה הלכך אי לאו ג"ש לא קמה לן הכרעה להיכא: מבן ה' תו ל"ל. הכי ה"ל למיכתב ועד בן עשרים שנה והיה ערכך וגו' ועד בן ששים שנה והיה ערכך וגו': שאני סימנין דגופו מסימנין דראשו. דסימני נגע שבמקום שיער נידון בשיער להוב ז] ובנגע שבמקום בשר נידון בשיער לבן ובפסיון: לכל מראה. ואינו יכול לראות בראש מפני השיער וברגל בין אצבע לאצבע: ונאמר להלן. גבי לויס חדש ומעלה מה להלן חדש ויום אחד כדכתיב מבן חדש ומעלה דכבר נכנס בה חדש האחר אף כאן חדש ויום אחד: מה התם חד יומא. מה מעלה דכתיב גבי חדש לא הוי אלא חד יומא אף מעלה דהכא גבי שנים לא הוי אלא חד יומא: ג"ש מאי אהני לי. בלא ג"ש ידענא דחד יומא בעינן דהא ומעלה כתיב: שנה האמורה בקדשים. כגון (במדבר כח) כבשים בני שנה: שתי שנים שבשדה אחוזה. ח] (שהוא) שהמוכר שדה אחוזה אינו רשאי לגאול עד שתהא ב' שנים ביד הלוקח דכתיב (ויקרא כה) במספר שני תבואות ימכר לך ומיעוט שנים שתים: ושבבן ושבבת. שנים האמורים בבן ובבת ולקמן מפ' להו: מעת לעת. אותו יום ואותה שעה לשנה הבאה ולא אזלינן בתר מנין עולם דכי מטי תשרי ניחשוב ליה שתא: שני תבואות. כיון דכתיב שני ט] שני תבואות במשמע תבואות ל"ל אלא מלמד שכל תבואה שימלא באותן ב' שנים יאכל ואפי' ג' כגון אם מכרו לו בניסן מליאה קמה י] ולא יגאלנה עד שתי שנים בניסן באותו יום ואם קדם וקצר הרי שאכל ג' תבואות וכשיפדנה יא] מוכר יחשוב שנים מיום שמכרה עד היובל אם היו עשר שנים והוא מכרה בעשרה מנים נמצא שמכרה לכל שנה במנה שהרי ביובל היתה עתידה לחזור הלכך כשהוא פודה עכשיו נותן שמנה מנים לשמנה שנים הנותרים וזה אכל שלש תבואות שוות יב] כמה מנים בשתי שנים ואילו הוה אזלינן בתר מנין עולם מתשרי הבאה בשנה האחרת הוה פריק ליה ולא הוה אכיל אלא שתי תבואות: לערכין. דלא אזלינן בשנת חמש ועשרים וששים בתר מנין עולם: לפרקין דיוצא דופן. במסכת נדה (דף מה:) יג] בן י"ב שנה נדריו נבדקין בן י"ג נדריו קיימין בת אחת עשרה נדריה נבדקין בת שתים עשרה נדריה קיימין וכן הרבה שנות בן ובת יד] שניטו שם וקאמר הכא דכולהו מעת לעת שנולדו: האמר רב. התם במסכת נדה (דף מז:): הלכתא בבולה פירקין. דיוצא דופן מעת לעת: מ"ט לא אמר ליוצא דופן. הואיל וסבירא ליה נמי התם מעת לעת: אמר לך. אפי' הכי הכא

שא] העריך בשנת חמש נותן ערך בן שלשים כאילו בשלש או בארבע שנה העריך כדכתיב ואם מבן חדש ועד בן חמש שנה וכן שנת עשרים כלמטה תימנה שנותן ערך בן חמש שנאמר] ואם מבן ששים שנה ומעלה דכיון דכתיב בן ששים ואיצטריך למיכתב ומעלה ש"מ דמה שיעריך מבן ששים ואילך הוי כלמעלה הא שנת ששים גופה כלמטה הימנה: [והרי אנו למידין לכולם משנת ששים כו'. הין אם עושה שנת ששים כלמטה היינו להחמיר שמעשרים ועד ששים ערכין נ' שקל ומס' ומעלה אינו אלא ט"ו שקל. נעשה שנת חמש ושנת עשרים כלמטה תימנת להקל שפחות מחמש אין ערכו גדול כשל חמש וכן פחות מכ' ערכו ממועט משל למעלה מעשרים]: ת"ל שנה שנה. נאמר בששים שנה [ונאמר] בחמש ובעשרים שנה לג"ש כלומר תיקישא הוא ואין משיבין על תיקישא בין להקל בין להחמיר: [ר' אלעזר אומר עד שיהו יתירות על השנים חודש ויום אחד. שלעולם אינו נותן ערך בן חמש עד שיהא בן חמש ויותר על החמש חודש ויום אחד. וכן נמי לעולם אינו נותן ערך בן עשרים עד שיהא בן עשרים וחדש ויום אחד]: מופנה. האי שנה שנה דאין צריך לגופו אלא לידון בג"ש דאל"כ איכא למיפרך כדפרכינן במתני' הין אם עשה שנת ששים כלמטה כו': [שנת שנת יתירי כתיבי. כלומר למה] לי למיכתב שנת בשנת עשרים ושנת (עשרים) [ששים] ליגמר מבן חמש שנים אלא להקיש: ואי' דמפרשי שנה א) שנה יתירא דמצי למימר ואם מבן חמש שנים עד בן כ' ולא איצטריך למיכתב שנים בתרא וכל כולא שנה בתראי: דאי ר' היא הא אמר לקמן עד ועד בכלל כלומר כיון דכתב עד בן חמש שנים ועד בן עשרים שנה ממילא שמעינן דכלמטה הימנה דעד ועד בכלל ולא צריכא ג"ש: ראשו ולא ראשו בכלל עד רגלו ולא רגלו בכלל משום דכתיב לכל מראה עיני הכהן וראשו ורגליו אינן נסקרין ביחד בסקירה אחת: ת"ל עד יום האחד ועשרים לחדש בערב. לסוף הימים היינו ראשון ושביעי בכלל: ר' אומר אינו צריך. אלא כיון דכתיב ביה מיום הראשון ועד יום השביעי תרוייהו הוו בכלל ולא איצטריך ג"ש: שקולי משקלי קראי. שאין אנו יודעין אם נאמר עד ועד בכלל אי לא דכשם דמשמע למטה כך משמע למעלה. כיצד שאם נאמר אם מבן חדש ועד בן חמש שנים דמשמע שתהא שנת חמש בכלל הכי נמי כתיב אם מבן חמש שנים ועד בן עשרים

שיטה מקובצת

א] רגליו ולא רגליו בכלל הקשה הר"ר אלחנן דהכא משמע דפרח בכולו טהור חוץ מרגליו וקשה מהא דאמרי' בזבחים דף מ"ט ע"ב ואיתקש ראשו לרגלו מה להלן כולו הפך לבן פרח בכולו טהור אף ראשו פרחה בכולו טהור והא לא אשכחן פריחת נגע (בכולו) [ברגליו] דטהור וי"ל דכי היכי דחלוקים רגליו מכל הגוף שאם פרחה בכל הגוף בלא רגליו דטהור ה"נ אם פרחה בכל רגליו בלא שאר הגוף טהור. ונ"ל דהא שינויא ליתא דכל נגע עור בשר אינן נטהרין בפריחה עד שתפרח בכל מקום הראוי ליטמא בנגעי עור הבשר ובפרק ו' דנגעים קתני אלו מקומות באדם וכו' ואין מעכבין את התופך כולו לבן וכו' וחשיב התם וכף הרגל וגם אינו מטמא בבהרת. ופי' ר"ש משום דחשיב כבית הסתרים לפי שאדם דורך עליו והוא מכוסה תמיד והאי דקאמר הכא ולא רגליו בכלל היינו כף הרגל והאי דקאמר התם מה רגליו פרחה בכולו טהור היינו בהרת שעל רגליו שאם פרחה בכולו טהור: ב] להלן. ס"א ופדויו מבן חדש וזהו גירסת התוס' אבל בס"א אינו וכן גירסת רש"י ז"ל: ג] שנה האמורה בקדשים בפ"ב דזבחים איכא מ"ד שעות פוסלות בקדשים דדריש שה תמים זכר בן שנה יהיה שיהיו כל הוויותיו תם ובן שנה ופריך ומי איכא מ"ד דבשעת שחיטה בן שנה ובקבלה והולכה בן שתי שנים אמר רבא זאת אומרת שעות פוסלות בקדשים והשתא מעת לעת של קדשים אינו שוה לאחרי' דלא בעינן בהו מעת לעת בשעות כדפרש"י א) לעיל גבי שלשים יום איכא בינייהו ושנה דבתי ערי חומה נמי משמע בפרק בתרא

[illegible]

שבזכר ושבנקבה מיבעי ליה ומאי שנא נקבה דכי מיזקנא א] קיימא אתילתא ומאי שנא זכר דלא קאי אתילתא אמר חזקיה אמרי אינשי סבא בביתא ב] פאחא בביתא סבתא בביתא סימא בביתא:

הדרן עלך השג יד

האומר א משקלי עלי נותן ג] משקלו אם כסף כסף ואם זהב זהב מעשה באמה של ירמטיא שאמרה משקל בתי עלי ועלתה לירושלים ושקלה ד] משקלה זהב משקל ידי עלי רבי יהודה אומר ממלא חבית מים ומכניסה עד מרפיקו ושוקל ה] מבשר חמור ועצמות וגידים ונותן לתוכה עד שתתמלא אמר ר' יוסי וכי היאך אפשר לכוין בשר כנגד בשר ועצמות כנגד עצמות אלא שמין את היד כמה היא ראויה לשקול:

גמ' מאי אם כסף כסף אם זהב זהב אמר רב יהודה פירש כסף כסף פירש זהב זהב פשיטא הא קמ"ל טעמא דפירש הא לא פירש פטר נפשיה בכל דהו כרחבה דאמר רחבה ב באתרא דתקלי כופרא פטר נפשיה אפי' בכופרא פשיטא לא צריכא דאיכא דתקל ואיכא דבייל מהו דתימא כיון דכולהו לא תקלי לא קמ"ל אמר רב פפא באתרא דתקלי שמכי פטר נפשיה אפי' בשמכי פשיטא לא צריכא דבתר דשקלי שדו תרי תלתא מהו דתימא בטיל תורת משקל קמ"ל: מעשה באמה של ירמטיא וכו': מעשה לסתור חסורי מחסרא והכי קתני ואם ג אדם חשוב הוא אף ע"ג דלא פריש לפי כבודו ו] *אמרינן ומעשה באמה של ירמטיא שאמרה משקל בתי עלי ועלתה לירושלים ושקלוה ונתנה משקלה זהב אמר רב יהודה האומר ד קומתי עלי נותן שרביט שאינו נכפף מלא קומתי עלי נותן שרביט הנכפף מיתיבי *קומתי עלי מלא קומתי עלי נותן שרביט שאינו נכפף הוא דאמר כר"ע דדייק לישנא יתירא *דתנן לא ה את הבור ולא [את] הדות אף ע"פ שכתב עומקה ורומה וצריך ליקח לו דרך דברי ר"ע וחכ"א אינו צריך ומודה רבי עקיבא בזמן שאמר לו חוץ מאלו שאין צריך ליקח לו דרך אלמא כיון דלא צריך וקאמר לטפויי מילתא קאתי הכא נמי כיון דלא צריך וקאמר לטפויי מילתא קאתי איבעיא להו ז] עומדי מהו רוחבו

[ר"ל אמדינן]

[תוספתא פ"ג]

ב"ב סה. קלח: [נזיר ז:]

רש"י

שבזכר ושבנקבה מיבעי ליה. כלישנא דקרא דכתיב בערכין (ויקרא כז) אם זכר אם נקבה ולא כתיב בן ובת אבל יוצא דופן כוליה בן ובת תנינן: ומאי שנא. בערכין דנקבה כי מזקנא יותר על ששים קיימא אתילתא דערך ילדה שלשים שקל וערך זקנה עשרת שקלים: ומאי שנא זכר. דכי עבר על ששים לא קאי אתילתא דבציר ערך זקן טפי מתילתא בערך ילד דילד חמשים שקלים וזקן ט"ו שקלים: פאחא. סבר שאינו אלא למשא ל"א פחחא גרסינן לשון ערום ועריה דמתרגמינן לערום פחיח בתרגום של נביאים (יחזקאל טז): סימא. מטמון שיכולה לטרוח ולעשות מלאכה בזקנותה:

הדרן עלך השג יד

האומר משקלי עלי: ירמטיא. שם האשה: משקל ידי עלי. היאך הוא שוקל ח] אם רוצה מכביד ואם רוצה מיקל: ממלא חבית מים ומכניסה. לתוכו: עד מרפיקו. אציל שקורין איישיל"א וכשמכניסה יוצאין המים וכשמוציאה נמצאת חסירה: ושוקל בשר חמור. שמשקל בשר חמור כמשקל בשר אדם ויהיו באותו בשר גידין ועצמות לפי מה שיש ביד לפי שאין משקל עצמות וגידים שוה למשקל בשר ונותן לתוכה עד שתתמלא דהשתא איכא נפח כשיעור ידו ט] וכפי אותו משקל יתן (א): **גמ'** י] נפשיה בכל דהו. כל מה שהוא רוצה לשקול ישקול: בכופרא. זפת: שמכי. בצלים: באתרא דתקלי טופרא. שמוכרים זפת במשקל: שדי תרי תלתא. כדרך המוכרין: בטיל ליה משקל. וגמלא שאין נמכרין במשקל: מעשה לסתור. קתני רישא אם כסף כסף כו' ואוקימנא דקאתא לאשמועינן דאי לא יא] פריש פטר נפשיה בכל דהו והדר תני באמה של ירמטיא שאמרה משקל בתי סתם עלי ושקלתה בזהב: קומתי. משמע כקומתו ונותן שרביט עב שלא יוכל לכופפו אם פירש כסף כסף ואם זהב זהב: מלא קומתי. לא נתכוין אלא למדת גובה קומתו ולא לעובי (ב): רב יהודה דאמר כר' עקיבא: ולא את הבור. המוכר את הבית לא מכר את הבור שבה או את הדות. בור בחפירה בלא בנין כתלים ודות בבנין: וצריך. מוכר ליקח לו דרך מן הלוקח לילך בה לאותו בור ודות שהרי כל הקרקע מכר לו ולא שייר (ג) יב] דסבירא ליה מוכר בעין יפה מוכר: אינו צריך. דמוכר בעין רעה מוכר ודרך שייר לו: בזמן שאמר לו. מוכר ללוקח בית אני מוכר לך חוץ מאלו בור ודות שאין צריך ליקח לו דרך אלמא כיון דלא צריך לפרושי דהא מסתמא נמי אין בור ודות בכלל הבית ופירש ודאי לטפויי מילתא קאמר ולהודיעו שמשייר לעצמו הכא נמי כיון דקומתי משמע נמי גובה קומתי וקאמר מלא יג] (ד) אלמא לטפויי מילתא אתא ולהודיע שאין דעתו אלא למדת הגובה: עומדי עלי. מי הוי משמע שרביט קומתו או לא: רחבי

תוספות

*לערכין. ואם תאמר בערכין מנלן דבעינן מעת לעת ופירש ר"י דילפינן ליה מבן חדש דכי היכי דאינו נערך בן חדש אלא אם כן יש לו חדש שלם דלא שייך למימר דאזלינן בתר חדש העולם הכי נמי לכל יד] שאר בן חמש ובן עשרים:

הדרן עלך השג יד

האומר משקלי עלי: **מרפיקו**. פי' רש"י אציל שקורין אשייל"א בלע"ז ולא נראה שהרי בברייתא בגמרא תני עד האציל ואי אפשר שהוא אשייל"א דאיתא בפרק ב' דזבחים (דף יח:) ולא יחגרו ביזע שלא היו חוגרים במקום זיעה לא למטה ממתניהם ולא למעלה מאציליהם (ולא תחת אצילי) [אלא כנגד אצילי] ידיהם ואי אמרת דהוא אשייל"א אדרבה שם הוא מקום זיעה לכך פירש ר"י דהוא שקורין קוד"א ובמנחות (דף לז. ושם) ובזבחים (דף יט.) הארכתי*:

דבתר דשקלי שדו תרי תלתא. וא"ת בכל מקום נמי היו *מעריכין יותר מן המשקל כדמוכח בבבא בתרא פרק המוכר את הספינה (דף פח:) והיכי ס"ד דבטלה תורת משקל וי"ל דהכי פירוש דהכא באתרא דשקלי שדו תרי תילתי יותר מן הכרע הלכך סלקא דעתך דבטלה כיון שנותן יותר מכדין: **הוא** דאמר כר' עקיבא כו'. תימה טו] ברייתא מאן תניה לא רבי עקיבא ולא רבנן דעד כאן לא פליגי אלא דמ"ס מוכר בעין יפה מוכר ומר סבר מוכר בעין רעה מוכר ושייר הדרך לעצמו ואינו צריך לרבנן היתור לשון אבל היכא שהיתור צריך לעולם מודו רבנן דמהני וא"כ ברייתא כמאן תרמייה: **איבעיא** להו עומדי מהו. יש לפרש כל הבעיות באם תמצא לומר והכי פי' עומדי מהו מי אמרינן שרוצה לומר שיתן שרביט שאינו נכפף או דלמא שרביט שיכול לעמוד בעינן ואע"פ שנכפף רחבי מהו אם תמצא לומר (דעמוד) [בעמדו נותן] שרביט [שנכפף] ברחבו מהו מי בעינן כרחבו ממש דרחבו אינו יכול לכפוף כשכופף קומתו אינו כופף רחבו הכי נמי משמע שרביט בלא כפיפה או דלמא רוצה לומר שרביט ארוך כרוחבו ואף על פי שנכפף ואת"ל ברוחבו נותן שרביט כפוף טז] ישיבתי מהו מי אמרינן שר"ל בלא (הפיכה) [כפיפה] כלומר כמו שאני יושב מראשי ועד רגלי או דילמא שרביט כפוף משמע שהרי כשהוא יושב הוא כפוף ואם תמצא לומר דישיבתו משמע שרביט כפוף מפני שהוא כפוף ויושב עוביו מהו מי אמרינן ר"ל בלא כפיפה יז] (בלא) [אלא] עב כעובי קומתו שהרי עוביו אינו כפוף או דילמא שרביט גדול כמלא עוביו קאמר ואף על פי שהוא כפוף ואם תמצא לומר דבעוביו משמע בכפיפה הקיפו מהו מי אמרינן שר"ל שרביט יח] עד שמקיף כל גופו ועב כל כך שאינו יכול לחזור מכפיפתו או דילמא דבר שמקיפו קאמר ואפילו כל דהו ורבינו אלחנן פירש על ישיבתו מי אמרינן שר"ל מראשו ועד מקום ישיבתו קאמר שהוא חצי גופו או דילמא כל גופו קאמר כמו שהוא יושב מראשו ועד רגליו וי"מ ישיבתי מהו מי אמרינן שר"ל שיתן השרביט שיחזיק קומת ישיבתו ולא כמלא קומת עמידתו או דילמא שרביט שמחזיק מקום ישיבתו קאמר: ושוקל

רבינו גרשום

כתיבי בתורה בפירוש: אי ס"ד. משום דכתיבה קא מרבי לערכין: שבזכר ושבנקבה [מיבעי ליה]. כדכתיב באורייתא והיה [ערכך] הזכר ואם נקבה היא אלא ש"מ לפירקא דיוצא דופן קא מיירי: [קיימא תילתא. דכתיב מבן עשרים שנה עד בן ששים שנה ואם נקבה היא והיה ערכך שלשים שקל וכתיב בבת ס' שנה ומעלה לנקבה עשרת שקלים דהיינו תילתא: זכר לא קאי אתילתא. דכתיב מבן עשרים שנה עד בן ששים חמשים שקל ואילו בבן ששים שנה ומעלה כתיב חמשה עשר שקל דהיינו בציר מתילתא]: פאחא בביתא. מוקש: סימא בביתא. מטמון שמשמרת כל מה שיש בבית: **הדרן עלך השג יד**

האומר משקלי עלי. לתת להקדש: אם כסף. נדר נותן כסף משקלו: עד מרפיקו. עד בית שחיו שהוא הכתף וכמה שמכנים ידו לחבית יוצאין המים: ושוקל. ונוטל בשר החמור וגידים ועצמות כנגד היד ונותן לחבית עד שתתמלא שיגביהו המים עד למעלה ואח"כ יוציא [בשר חמור לחוץ היינו משקל ידו] ולפי אותו המשקל יתן: וכי היאך אפשר לכוין [בשר כנגד בשר]. ליתן בשר חמור כנגד בשר ועצמות כנגד עצמות כנגד עצם שבזרוע. שמא זרוע העצם יותר מזה העצם ושוקל יותר: אלא שמין את היד. אומדין את היד כמה היא ראויה לשקול בלא משקל: אפי' בכל דהו. כלומר באיזה דבר שירצה שרגילין בני אדם לשוקלו: [כופרא. זפת]: דבייל. מודד: [שמכי. בצלים]: שדו תרי תלתא. לויתור לגירומין: קמ"ל. דלא בטיל ופטר נפשיה בהו: [מעשה לסתור. רישא אמרת הא משקלי עלי סתם פטר נפשיה בכל דהוא והשתא אמרת דנתנה משקלה זהב: כי אמרה סתם לפי כבודו (אמרינן) [אמדינן] ליה. אם הוא עשיר (אמרינן) [אמדינן] ליה לחמור שבמשקלות: קומתי עלי. כלומר לתת שיעור קומתי של כסף או של זהב להקדש: נותן שרביט. של כסף עב שאינו נכפף מעצמו הואיל ואמר קומתו כלומר דבר שיכול לקיים מעצמו שאינו נכפף: מלא קומתי [עלי נותן שרביט הניכפף]. כלומר כיון דאמר מלא קומתי בלבד שיהא ארוך כמותי קאמר אפי' דקה: [הוא דאמר כר' עקיבא. רב יהודה: לא את הבור ולא את הדות. לענין מכירה תנן בבבא בתרא. לא מכר לא את הבור ולא את הדות] אע"פ שכתב לו עומקה ורומה. של חצר ויש לומר שהללו בעומקה הן: [וצריך ליקח לו דרך. מוכר מלוקח שילך בה לבורו ולא שייר לעצמו דרך: וחכ"א אינו צריך. ליקח לו דרך דמוכר בעין רעה מוכר ושייר לעצמו דרך]: ומודה ר' עקיבא בזמן שאמר לו [מוכר ללוקח] כל הבית אני מוכר לך [חוץ מבור ודות. זה שאינו צריך ליקח לו דרך] מה טעם הואיל ולא היה צריך לומר חוץ מזה ואמר לכך אמר לשייר לו דרך: אף כאן. כלומר הואיל ואינו צ"ל אלא קומתו עלי ואמר מלא קומתי לפחות קאמר: לטפויי מילתא קאמר. כלומר לכך ה... דאמרי איפכא קומתי על נותן שרביט הנכפף מלא קומתי עלי נותן שרביט שאינו נכפף דכל לישנא (בתרא) [יתירא] לטפויי מלתא אתא: עומדי מהו. אמר עומדי עלי [מהו] יש בלשון הזה ... עד

עין משפט נר מצוה

שייך לדף הקודם

א א ב ג מיי' פ"ב מהל' ערכין הל"ז

ב ד מיי' שם הל"ו

ג ה מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' טו וע"ש ופכ"ה שם הל"ב סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' ריד סעי' א ב:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ושוקל וכו' יתן הס"ד ואח"כ מ"ה פטר נפשיה וכו' ואח"כ נ"ל ד"ה באתרא ואח"כ ד"ה בכופרא ואח"כ ד"ה שמכי ואח"כ ד"ה שדי: (ב) ד"ה מלא וכו' לעובי הס"ד ואח"כ מ"ה הוא רב יהודה: (ג) ד"ה וצריך וכו' ולא שייר לו דרך דס"ל מוכר: (ד) ד"ה בזמן וכו' וקאמר מלא לטפויי כצ"ל ותיבת אלמא נמחק:

[וע"ע תוס' חולין קו: ד"ה אמר רב ותוס' נדה לב: ד"ה שני ותוס' שבת נב. ד"ה במרפקו ותוס' מנחות לז. ד"ה קיבורת]

שיטה מקובצת

א] מיזקנא ופחתא קיימי: ב] פאחא ס"א פויא: ג] משקלו גליון צריך לדקדק באיזה עת שקלו אותו כי הדבר ידוע שאדם כבד יותר בבקר קודם אכילה מאחר אכילה ומסתברא הכל בשעת הנדר. הרא"ש: ד] ושקלה ונתנה משקלה: ה] ושוקל בשר חמור אות מ' נמחק: ו] כבודו אמדינן ליה ומעשה: ז] עומדי מהו פר"י מי הוי כאילו אמר [מלא] קומתי ואינו צריך אלא שרביט הנכפף א"ד שרביט שיכול לעמוד קאמר שאינו נכפף: הקיפו מהו מי אמרינן שרביט עבה קאמר כפוף כהיקפו ואינו יכול לחזור מכפיפתו א"ד דאינו צריך להביא רק שרביט שיכול להקיפו ולחזור מכפיפתו. וכן פי' עביו. ישיבתו מהו מי אמרינן שרביט כנגד קומתו כשהוא יושב קאמ' א"ד כמלא רוחב מושבו קאמר. ורש"י פי' עומד מהו אי משמע קומתי או לא. רחבי עלי מהו מי הוי משמע שרביט זהב דוגמתו או שרביט ארוך כמדת רחבו. היקפו מהו אי יהיב שרביט נכפף וארוך כמדת הקיפו א"ד שרביט עבה כהיקפו בעי למיתב תיקו. תוס': ח] שוקל ידו אם: ט] לפי אותו אות כ' נמחק: י] פטר נפשיה: יא] לא פירש פטר: יב] שייר בה כלום: יג] תיבת אלמא נמחק: יד] שאר כגון בן חמש ובן עשרים ובן ששים ורש"י פי' בשלהי פרק יוצא דופן דכתיב בהן ומעלה אלמא שלימה בעינן: טו] תימה למורי הרמ"ר ברייתא: טז] כפוף דפעמים (שכפפו) [שכופפו]: יז] [בלא כפיפה שהרי] תיבות בלא עב כעובי קומתו נמחק: יח] תיבת עד נמחק:

מהו *תיקו : משקל ידי עלי וכו' : ת"ר *משקל ידי ומשקל רגלי עלי רבי יהודה אומר מביא חבית וממלא מים ומכנים ביד עד ג] האציל וברגל עד הארכובה ושוקל בשר חמור גידים ועצמות ונותן לתוכה עד שתתמלא ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר °אשר בשר חמורים בשרם א"ל ר' יוסי היאך אפשר לכוין בשר כנגד בשר גידים כנגד גידים עצמות כנגד עצמות א"ל ר' יהודה אומדין א"ל ר' יוסי עד שאומדין ג] ימודו את היד ור' יהודה כמה דאפשר עבדינן ביד עד ד] האציל ורמינהו ה] *קידוש ידים ורגלים במקדש עד הפרק דאורייתא עד הפרק בנדרים *הלך אחר לשון בני אדם ודאורייתא עד הפרק והא גבי תפילין דכתיב °ידך *ותנא דבי מנשה ידך זו קיבורית דאורייתא קיבורית כולה בנדרים הלך אחר לשון בני אדם וקידוש ידים ורגלים במקדש הילכתא גמירי לה ברגל עד הארכובה ורמינהו *רגלים פרט לבעלי קבין ו] בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ודאורייתא פרט לבעלי קבין והא גבי חליצה דכתיב °רגלו ז] ותנא *חלצה מן הארכובה ולמטה חליצתה כשרה שאני התם דאמר קרא מעל רגלו אי הכי למעלה מהארכובה נמי מעל ולא מעל דמעל אמר רב פפא ש"מ האי איסתוירא עד ארעא נחית דאי סלקא דעתך מיפסק פסיק הוה ליה איסתוירא מעל ושקא מעל דמעל רב אשי אמר אפילו תימא מיפסק פסיק כל דבהדי כרעא ככרעא דמי : **מתני'** דמי ידי עלי שמין אותו כמה הוא שוה ביד ח] ובלא יד °זה חומר בנדרים מבערכין : **גמ'** היכי שיימינן ליה אמר רבא אומדין אותו ט] אומר של נזקין א"ל אביי מי דמי התם גברא זילא הוא הכא גברא שביח הוא י] *אמר אביי אומדין כמה אדם רוצה ליתן בעבד העושה מלאכה בידו אחת לעושה בשתי ידיו ידו אחת מאי ניהו ואידך פסיקא היינו הך אלא ידו מוכתבת לרבו ראשון בעי רבא אמדוהו אומד של נזקין ואמר דמי עלי מהו מי אמר הא אמדוהו חדא זימנא או דילמא שאני אומדנא דבי עשרה מאומדנא דבי תלתא אם תמצא לומר שאני אומדנא דבי עשרה מאומדנא דבי תלתא אמר דמי עלי ואמדוהו וחזר ואמר דמי עלי מהו הכא ודאי (א) אמדוהו בי עשרה או דילמא שבח ביני וביני יא] אמר דמי עלי ולא אמדוהו וחזר ואמר דמי עלי מהו הכא ודאי בחד

רש"י

רחבי עלי מהו. מי הוי משמע שרביע רוחב דוגמתי או הוי משמע שרביע ארוך כמדת רחבי : היקיפי מהו. מי יהיב שרביע נכפף וארוך כמדת היקפו או דילמא שרביע עב כהקיפו בעי למיתב תיקו : אציל. מרפק : עד הארכובה. ומכאן ולמעלה לא הוי רגל תורה אור אלא ירך : עד הפרק. מקום חיבור הכף והזרוע אלמא יד לא הוי אלא עד הפרק דהא יד כתיב בקרא : לשון בני אדם. קרוי יד עד האציל : קיבורת. ברדו"ן בלע"ז בגובה הזרוע רחוק מן האציל מעט : רגלים. שלש רגלים בשנה : פרט לבעלי קבין. מי שנחתך רגלו בפרק ראשון סמוך לשוקו ותוקק קב מקבל כתיתין ונותן שוקו לתוכה וקורין אשקצל"א שפטור מן הראיה דאין לו רגל אלמא לא מיקרי רגל אלא עד פרק א' שקורין קביל"א:חלצה. למי שנחתך יב] רגל ונשתייר בו קצת מן הארכובה ולמטה חליצתה כשירה אלמא עד הארכובה הוי רגל וליחייב בראיה : מעל רגלו. משמע מה שעל רגלו דהיינו שוק עד הארכובה : ש"מ. מדלא חשיב שוק עד הארכובה מעל דמעל : האי איסתוירא. קביל"א עד ארעא נחית שאין בה אלא פרק עליון המחברה עם השוק אבל למטה אין בה פרק אלא מעצם כף הרגל הוא דאי ס"ד למטה נמי פסיק הוה ליה איסתוירא כו' : **מתני'** זה חומר בנדרים מבערכין. דאילו אמר בערכין ערך ידי עלי ערך רגלי עלי לא אמר כלום אלא א"כ אמר בדבר שהנשמה תלויה בה : **גמ'** אומד של נזקין. כמו שאומדין אדם שקיטע לו חבירו ידו שמין אותו כעבד הנמכר בשוק כמה היה יפה קודם לכן וכמה הוא יפה עכשיו : התם גברא זילא הוא. שכבר נקטעה ידו ואפי' תחילת דמיו שאומדין עתה כמה היה יפה קודם לכן אין נישומין אלא בזול שהרי רואין אותו מזולזל : הכא גברא שביחא הוא. ששתי ידיו שלימות וצריך לשום כמה הוא יפה עכשיו שיקדים דמיו וכמה הוא יפה אם יתחכו ידיו : ידו אחת מאי ניהו ואידך פסיקא. כלומר למה הוא עושה מלאכה בידו אחת שהאחרת קטועה היינו אומד של נזקין : ידו מוכתבת לרבו ראשון. שלא יעשה בה מלאכה לרבו שני דהשתא שיימינן כגברא שביחא : אמדוהו אומד של נזקין. שחבל בו חבירו ואמדוהו כמה היה יפה וכמה הוא יפה : ואמר יג] דמי עלי. ולא אמר ערכי עלי מיבעי תו למישיימיה או לא : אומדנא דבי עשרה. שהאומר דמי עלי נישום בעשרה כדתנן פ"ק דסנהדרין (דף ב.) הקרקעות תשעה וכהן ואדם כיוצא בהן ואומד של נזקין בשלשה כדתנן גזילות וחבלות בשלשה :

תוספות

ושוקל בשר חמור גידים ועצמות ונותן לתוכה עד שתתמלא. ותימה לר' אלחנן כיון דשקל ככר בשר חמור כנגד משקל ידו אמאי נותן עוד בשר חמור בחבית והיה נראה לו דה"פ דשוקל בשר גידין יד] חמור כשנתן בשר לתוך המים עד שתתמלא ונותן קודם לתוך המים הבשר עד שתתמלא החבית ואח"כ שוקל כנגד ידו ואני מצאתי בשם ר"י דוקא נקט שוקל מעיקרא ואח"כ מכנים אבל מכנים מעיקרא לא לפי שהמים נבלעים בבשר ומכבידים אותו יותר מדאי טו] מיד האדם שחי נושא עצמו וחייא קליל ממיתא ודוחק הוא לומר ששוקלין בשר חמור כנגד היד *אם הוא נחתך ששוקל יותר משהיה מחובר לגוף לגמרי : **רגלים** פרט לבעלי קבין. הקשה רבינו אלחנן היכי משמע מהכא דרגל קרי עד האיסתוירא ודילמא היינו טעמא שאינו יכול ליסען עליו ואפי' קרית נמי רגל עד הארכובה וכי טז] קא ממעטינן נמי בחגיגה פ"ק (דף ג. ושם) חיגר וסומא מפני שאינו יכול לילך וליסען בלי מקל ותירץ דהתם בחגיגה איכא שני דרשות מרגלים דחדא דריש חיגר וסומא מטעם שאינן יכולין לילך וליסען בלא שום דבר אע"פ שיש להם רגל יז] ובחדא דריש רגלים פרט לבעלי קבין מטעם שאין לו רגל*: **חלצה**. יח] שנחתכה הרגל ונשתייר מעט מן הארכובה ולמטה חליצתה כשירה ל' רש"י. ולא נהירא שהרי ביבמות (דף קג. ושם) אמר דאפי' חלצה למי *שנהפכה רגלו חליצתה פסולה לכך צריך לפרש דמיירי הכא מקשרי הרצועות של המנעל שאם קשרן מהארכובה ולמטה כשרה דהוי שפיר וחלצה נעלו מעל רגלו אבל אם קשרן למעלה חליצתו פסולה דאין זה מעל רגלו : **התם** גברא זילא הוא. פירש"י שכבר נקטעה ידו ואפי' תחילת דמיו שאומדין יט] [עתה כמה היה יפה] קודם לכן אין שמין אלא בזול שהרי רואין אותו מזולזל כ] וקשה לר"י על פירוש זה מאי שנא מנודר הא רחמנא אמר בנודר (שמות כא) ונתן פדיון נפשו שיש לו ליתן כל דמיו ה"נ גבי נזיקין שאמר הכתוב לשום כל דמיו משלם ועוד קשה מאי היא דאמר לקמן ואידך פסיקא היינו הך פי' ששמין יד העבד כמי שאין לו אלא יד אחת והאחרת נפסקת היינו הך דאומד של נזיקין אדרבה לאו היינו של נזיקין דהא נזיקין שיימינן פחות מכדי שויו כא] של חיים שהרי כשנקטעה ידו הוא נמאס אבל הכא גבי עבד אע"ג דידו אחת נפסקה מ"מ אמלאכת ידו אחת אנו שמין משלם וגברא שביח הוא ונראה לר"י דהכי פי' אמר לו אביי מי דמי התם גברא זילא הוא גבי נזקין שהרי כשנקטעה ידו הוא נמאס יותר משהיה לו יד ונקשר ולפיכך יש לו לשום לפי הזלזול אבל הכא גבי נודר גברא שביח הוא שהרי שתי ידיו שלימות הילכך שמין אותו פחות משוויו ושמין אותו כמו שהיתה ידו מוכתב למלכות (אחר) : **אך** דילמא שאני אומד דבי עשרה. כדתניא בפ"ק דסנהדרין (דף טו. ושם) הקרקעות כו' וכהן ואדם כיוצא בהן משום דעשרה כהנים כתיבי בפרשה כדפירש"י והקשה רבינו אלחנן אמאי אין צריך יותר מעשרה והא בית דין שקול הוא וכל מלתא דתלויה בסברא צריך הכרע והכי נמי הכי קרי ליה בית דין ואין ב"ד שקול מוסיפין עליהן עוד אחד ויהא י"א שבכל בתי דינין של ממון ודיני נפשות אמר אין ב"ד שקול מוסיפין עליהן עוד אחד בפ"ק דסנהדרין (דף ג:) [וע"ע תוס' מגילה כ"ג : ד"ה עשרה] :

הגהות הב"ח

(א) גמ' הכא ודאי הא אמדוהו :

גליון הש"ס

מתני' זה חומר. עי' זבחים דף נד ע"ב תוס' ד"ה אלא :

רבינו גרשום

[עד העציל. היינו מרפיקו] : זכר לדבר. שנמשל בשר חמור לבשר אדם [לפיכך אומדין בבשר חמור] : כמה דאפשר. לשעורי במים ובאומד משערינן : וביד עד העציל. למימרא דעד העציל קרי [יד] : עד הפרק. [עד מקום] שכלה פיסת יד : בנדרים הלך אחר לשון בני אדם. ועד העציל קורין בני אדם יד : זו קיבורית. שקורין שוריץ אלמא דעד התם קרוי יד מדאורייתא : בנדרים הלך אחר לשון בני אדם. ועד העציל קורין יד היינו למעלה מקיבורת : א) ועד הפרק הלכתא

בחד זימנא אמדינן ליה או דלמא כיון דבזה אחר זה נדר תרי זימני אמדינן ליה ואם תמצא לומר כיון דבזה אחר זה נדר תרי זימני אמדינן ליה אמר שני דמי עלי בבת אחת מהו הכא ודאי בבת אחת נדר בבת אחת אמדינן ליה או דלמא כיון דקאמר שני כזה אחר זה דמי אם תימצי לומר כיון דקאמר שני כזה אחר זה דמי אמדוהו מאליו מהו מי אמרינן הא אמיד מאליו וקאי או דלמא בעינן כוונה לאומדנא פשוט מהא חדא דתנן דמי עלי ומת לא יתנו יורשין שאין דמים למתים ואי ס"ד אמדוהו מאליו הוי אומדנא הא אמיד וקאי מי איכא גברא דלא שוי ארבעה זוזי אמדוהו מאליו נחית לאומדנא דמי עלי לא נחית לאומדנא:

מתני' חומר בערכין מבנדרים כיצד האומר ערכי עלי ומת יתנו היורשים דמי עלי ומת לא יתנו היורשים שאין דמים למתים ערך ידי וערך רגלי עלי לא אמר כלום ערך ראשי וערך כבידי עלי נותן ערך כולו זה הכלל דבר שהנשמה תלויה בו נותן ערך כולו חצי ערכי עלי נותן חצי ערכו ערך חציי עלי נותן ערך כולו חצי דמי עלי נותן חצי דמיו דמי חציי עלי נותן דמי כולו זה הכלל דבר שהנשמה תלויה בו נותן דמי כולו האומר ערכו של פלוני עלי מת הנודר והנידר יתנו היורשין דמיו של פלוני עלי א] ומת הנודר יתנו היורשין מת הנידר לא יתנו היורשין שאין דמים למתים:

גמ' ת"ר חומר בנדרים מבערכין שהנדרים חלין על בהמה חיה ועוף ואין נדונים בהשג יד משא"כ בערכין חומר בערכין מבנדרים כיצד אמר ערכי עלי ומת יתנו ב] יורשין דמי עלי ומת לא יתנו יורשין שאין דמים למתים אמר ערכי עלי ומת יתנו יורשין ש"מ *מלוה על פה גובה מן היורשין שאני הכא דמלוה ג] כתובה בתורה היא ש"מ *מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא הב"ע כשעמד בדין דכוותה גבי דמי עלי שעמד בדין אמאי לא יתנו ד] יורשין דמי עלי מחוסר אומדנא ערכי עלי לא מחוסר ולא כלום: ערך ידי ה] ורגלי עלי וכו': א"ר גידל אמר רב ונותן דמיה והא לא אמר כלום קתני לא אמר כלום לרבנן ונותן דמיה לר"מ הא אמרה חדא זימנא *דא"ר גידל א"ר האומר ערך כלי זה עלי נותן דמיו מהו דתימא התם הוא דאדם יודע שאין ערך לכלי וגמר ואמר לשום דמים אבל הכא מיטעא קטעי דסבר כי היכי דאיכא ערך ראשי וערך כבידי איכא נמי ערך ידי וערך רגלי אבל דמי לא קאמר קמ"ל: ערך ראשי וערך כבידי נותן ערך כולו: מ"ט נפשות קאמר רחמנא: זה הכלל דבר שהנשמה תלויה בו כו': לאתויי מן הארכובה ולמעלה: חצי ערכי עלי נותן ו]כו': ת"ר ז] *חצי ערכי עלי נותן חצי ערכו ר' יוסי בר' יהודה אומר לוקה ונותן ערך שלם לוקה אמאי א"ר פפא לוקה בערך שלם מ"ט גזירה חצי ערכי אטו ערך חציו וערך חציו הוי דבר שהנשמה תלויה בו: חצי דמי עלי נותן ח] כו' דמי חציי עלי נותן דמי כולו: מ"ט °נדר בערכך נפשות כתיב: זה הכלל דבר שהנשמה תלויה בו ט]: לאתויי מן הארכובה ולמעלה: י]ת"ר המעריך חצי ערך כלי ר"מ אומר נותן דמיו וחכ"א לא אמר כלום יא] רבא חלש עול לגביה אביי ורבנן ויתבי וקאמרי בשלמא ר"מ קסבר א)אין אדם מוציא דבריו לבטלה לא שנא כולו ול"ש חציו אלא רבנן מאי קסברי אי יב] אדם מוציא דבריו לבטלה אפי' יג] כולו נמי ואי אין אדם מוציא דבריו לבטלה אפי' חציו נמי אמר להו יד] ב) (רבא ואביי)רבנן דהכא כר"מ סברי לה וסברי לה כר"ש סברי לה כר' מאיר דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה טו] וסברי לה כר"ש ג)דאמר שלא התנדב כדרך המתנדבים כוליה אורחיה לאיתנדובי פלגיה לאו אורחיה לאיתנדובי: האומר ערכו של פלוני עלי ומת הנודר כו': מאי ניהו שעמד בדין היינו הך סיפא איצטריך ליה דמיו של פלוני ד)עליו ומת הנודר יתנו היורשים

מהו

א)[לעיל ה. וש"נ] ב) [צ"ל אביי ורבא] ג) מנחות קג. [נזיר ט. פסחים נג:] ד) צ"ל עלי

רש"י

בחד זימנא אמדינן ליה · פי' שניס טז]בדמים יתן: אמדוהו מאליו · בלא שום צורך אלא לשום דברים בעלמא ועשרה היו שם מהו: פשוט מהא מתני' חדא · מהני בעיות : שאין דמים למתים · ומעיקרא לא ידעינן כמה שוה: הא אמיד וקאי · דהא אין לך אדם שאינו שוה ד' זוזי: לא נחית לאומדנא · שלא נאמד מעולם אלא השתא הוא דאמדינן יז] ואנן אומדנא בעינן : מתני' ערכי עלי · דבר קצוב הוא הלכך יתנו היורשין: שאין דמים למתים · והא דתניא בב"ק (דף כז·) ונתן פדיון נפשו דמי ניזק התם הוא טעמא משום דמשעתא דאזיק רמי עליה לשלומי כשעת ההיזק והיא שעתא דאזקיה חי הוא אבל דמי עלי שאינו יח] נודר אלא מה שישומוהו ב"ד והרי לא בא לידי כך שהרי מת יט] (א) לא יתנו היורשין: נותן ערך כולו·כ] בערכך נפשות כתיב (ב) : ערך חציי עלי · הוי כערך ראשי וערך כבידי דהוי דבר שהנשמה תלויה בו : דמי חציי עלי נותן דמי כולו · דהא תניא בפרק השג יד (לעיל יח·) הקשתה דמים לערכין לידון בכבודו : גמ' על בהמה · אם אמר דמי בהמתי עלי אבל ערך אינו אלא באדם : ואין נידונין בהשג יד · שאם אמר דמי עלי ואין ידו משגת יתן הכל לכשיוכל : ש"מ מלוה על פה כו' · ופלוגתא היא בכמה דוכתי : ש"מ מלוה הכתובה כו' · ופלוגתא היא במס' בכורות בפ' יש בכור לנחלה (דף מח:) : כשעמד בדין · וחייבוהו קודם מותו דה"ל כמלוה בשטר: אמאי לא יתנו יורשין · הרי אמדוהו ב"ד : מחסרא אומדנא · שחייבוהו לשלם ולא הספיקו לאומדו עד שמת: לא אמר כלום לרבנן· דאמרי בפ"ק (לעיל ה·) אדם מוציא דבריו לבטלה: כא] נותן דמיו · ואוקימנא בפ"ק דאליבא דר"מ אמרה : אבל דמי לא קאמר · והלכך לא ליתיב דמי קמ"ל : נדר בערכך · הוקשו נדרים לערכין : ל"ש כולו ול"ש חציו · והשמועינן בחציו וכ"ש בכולו דאע"ג דלאו אורחא לאינדובי חצי דמי כלי אפ"ה יהיב וכ"ש כולו : אפי' כולו נמי · אפי' אמר ערך כלי זה עלי ליפטר : סברי לה כר"מ · ומש"ה לא פליג בכולו (ג): ר"ש פוטר· האומר הרי עלי מנחה מן השעורין בפ"ב דמנחות (דף קג·) : מאי ניהו שעמד בדין · כלומר מתני' דקתני יתנו היורשין היכי מיתוקמא בע"כ כשעמד בדין קודם מותו כדאוקמא לרישא ואמאי הדר קתני לה :

תורה אור

[לעיל ה: וש"נ]

[שם]

לעיל ה. סנהדרין יד:

[כתובות מו. תוספתא פ"ג ע"ב]

ויקרא כו

תוספות

אמדוהו מאליו מהו מי אמרי' כו' · הא בעיא לא אתיא בואם תמצא לומר כמו ההיא דלעיל ולבדה היה יכול לשאלה אלא שרוצה לערבה עם שאר הבעיות : דמי עלי ומת לא יתנו יורשים לפי שאין דמים וכו' · והא דתניא בב"ק (דף כז· וש"ס) ונתן פדיון נפשו דמי ניזק פי' ששמין אותו לאחר מיתה כמה היה שוה מחיים גזרת הכתוב היא אבל הכא אינו נודר אלא דמים כב]שישומוהו בב"ד והוא לא בא לידי שומא שהרי הוא מת לא יתנו יורשין את דמיו: ת"ר חומר בנדרים מבערכין כו' · תימה אמאי לא פריך אמתני' דקתני זה חומר בנדרים מבערכין זה חומר ותו לא והא איכא הני דברייתא דכה"ג פריך בב"מ פרק הזהב (דף מז:) גבי הא דאמר זה חומר בהקדש מבהדיוט ופריך זה חומר ותו לא והאיכא טובא לפרוך הכא הכי וי"ל דהתם ליכא חידוש למנות חומרא בהקדש מבהדיוט דמדין הוא דיש לנו להחמיר טפי בהקדש מבהדיוט ומש"ה קא מתמה עליה הש"ס זה חומר ותו לא והא איכא טובא אבל הכא דאיכא רבותא דמחמיר טפי בנדרים מבערכין מש"ה לא שייך למיפרך עליה זה חומר ותו לא דתנא ושייר* : כג]ואין נידונין בהשג יד כערכין · וקשה שהרי הקשו לעיל (ד' יח·) דמים לערכין כד]מרגלית לקלים ואין היקש למחצה ואיכא למימר דאיכא חד מיעוטא דכתיב יעריכנו הכהן גבי ערכין דמשמע ליה *ולא לאחר וגבי ערכין נידון בהשג יד כאשר יעריכנו הכהן ולא גבי נדרים : לאתויי מן הארכובה ולמעלה · וא"ת אמאי נקט מן הארכובה ולמעלה טפי מכל שאר י"ח טריפות וי"ל דאיכא רבותא בהאי טפי לאפוקי דר"ש דאמר (חולין דף מב:) יכולה היא ליכוות ולחיות : ת"ר המעריך חצי ערך כלי ר"מ אומר נותן דמיו · ה"ג ברוב הספרים ולא נראה דא"כ מאי קאמר בסמוך פלגיה לאו אורחיה לאינדובי ואמאי אין דרך להתנדב חצי שוייה של כלי לכך נראה לר"י דה"ג המעריך ערך חצי כלי והשתא ניחא דאמר פלגיה לאו אורחיה לאינדובי דחצי כלי אין שוה כלום ומשום הכי קאמר פלגיה לאו אורחיה לאינדובי :

אמר

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ח מהל' ערכין הלכה כא .
יב ב מיי' שם הלכה כב :
יג ג מיי' שם פ"ג הלכה א :
יד ד מיי' שם הל' ג :
טו ה מיי' שם הל' ד :
טז ו ז מיי' שם פ"א הלכה כג :
יז ח מיי' פי"ד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א ג :
יח ט מיי' שם הלכה ט ופ"ה מהלכות מחוסרי כפרה הלכה יא:

[וע"ע תוספות זבחים לד: ד"ה אלא מתרי]

עי' ג"ק

שיטה מקובצת

א]עלי מת הנודר אות ו' נמחק: ב] יתנו היורשין דמי עלי ומת לא יתנו היורשין שאין דמים כו' יתנו היורשין ש"מ: ג] דמלוה הכתובה בתורה:ד] יתנו היורשין דמי: ה] ידי וערך רגלי עלי : ו] נותן חצי ערכו ערך חציי עלי נותן ערך כולו' מ"ט נפשות אמר רחמנא ת"ר:ז]חצי ערכו עלי נותן חצי ערך'גליון' לאפוקי מדר"י בר יהודה דאמר לוקה בערך שלם חצי דמי עלי נותן חצי דמיו כרבנן' ור"י בר יהודה פליג נמי בהאי דלוקה בדמי שלם וכן נמצא בתוספתא'הרא"ש ז"ל : ח] נותן חצי דמיו דמי תיבת כו' נמחק : ט] בו כו' לאתויי : י] ת"ר · גליון · ה"ג המעריך חצי כלי כלומר ערך חצי כלי עלי (או המעריך חצי כלי) הלכך לא אמר כלום לרבנן כדמפרש טעמא דפלגי לאו אורח ארעא לאינדובי דהא תנן במתני' ערך חציי עלי נותן ערך כולו אלמא לא אשכחן בערכין דבלשון זה · מתחייב פלגי וכן בכלי נמי כשאמר ערך חצי כלי עלי פלגי לאו אורח ארעא לאינדובי וכולו נמי לא מקדיש דלא שייך בכלי נידון בכבודו הלכך דמי חציו נמי לא יהיב ול"ג המעריך חצי ערך כלי דמשמע דאמר חצי ערך כלי זה עלי דבכה"ג בערכין מתחייב פלגי כדתנן חצי ערכי עלי נותן חצי ערכו וא"כ בכלי נמי אורחא לאינדובי פלגי ויתן דמי חצי הכלי · הרא"ש ז"ל : יא] רבה חלש : יב] אי קסברי אדם : יג] כולו · גליון · המ"ל דאה"נ דרבנן סברי אפילו כולו נמי ולסברת דר"מ נקטיה · הרא"ש ז"ל . יד] להו רבה תיבות רבא ואביי נמחק : טו] וסברי לה כר"ש · גליון · אע"ג דלא דמי כולי האי להא דר"ש דלא פטר ר"ש אלא במתנדב דבר שאין דרך להתנדב כלל כגון מנחה מן השעורים ומן העדשים או נזיר מן הגרוגרת אבל הכא היה מודה ר"ש בדבר שדרך להתנדב כולו שאם התנדב חציו שחייב לשלם אלא סבר כר"ש ועדיפא מר"ש · הרא"ש ז"ל : טז] שנים בדמיו יתן אות מ' נמחק : יז] דאמרינן הכי ואנן : יח] נודר ס"א חייב אלא: יט] מת הלכך לא : כ] בערכך ס"א במעריך נפשות: כא] ל... ונותן דמיו לר"מ דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה ויודע שאין ערך ליד ורגל וגמר ואמר ... ומה"ד נותן דמיו ואוקימנא : כב] דמים שישומו אותו בב"ד והרי לא בא לידי שומא ש... לא יתנו : כג] מה"ד משא"כ בערכין תימה ונקיש דמים לערכין להשיג יד שהרי הקשו ... לענין מרגלית :

רבינו גרשום

אמדוהו מאליו שלא אמר דמי עלי · שאין דמים למתים · שאין אדם יכול לידע מאחר שמת כמה הוא שוה כשהוא חי : מי איכא גברא דלא שוה ד' זוזי כשהוא חי והוה כי אמיד וליתבו יורשין (לא) דמי : אמדוהו מאליו נחית לאומדנא · ודקדקו בו כמה היה שוה : דמי עלי · ומת לא נחית מעיקרא לאומדנא גמורה הלכך לא יתנו היורשין : ואין נידון בהשג יד · אלא נותן כל מה שיש לו וחוזר ונותן כשיהא לו : שאני הכא דמלוה הכתובה בתורה היא · דכיון שאמר ערכי עלי כבר כתוב בתורה כמה צריך ליתן : [בשעמד בדין · וחייבוהו ליתן וכל העומד לגבות כגבוי דמי : מחוסר אומדנא · בשעמד בדין ולא אמדוהו ומת ולא אמר כלום: א)דאין הנשמה תלויה בו: ונותן דמיה·של יד כלומר דאין אדם מוציא דבריו לבטלה וידוע שאין ערך ליד וגמר ואמר לשום דמים ונותן דמיה : לר"מ דאמר בפירקין קמא המעריך פחות מבן חודש ר"מ אומר נותן דמיו כו' : מיטעא קא טעי דסבר כו'] אבל דמי לא · כלומר לשום דמים לא מתכוין ולא ליתן דמיה קמ"ל : לאתויי מן הארכובה ולמעלה · שאם אמר ערך רגלי עלי מן הארכובה ולמעלה נותן ערך כולו : [מ"ט נדר בערכך כתיב כלומר כל שישנו בערכין ישנו בדמים דהיינו נדר] : וחכ"א לא אמר כלום · כשהעריך חצי כלי אבל העריך כלי שלם נותן את דמיו : [סברי לה כר"מ דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה היכא דהתנדב כדרך המתנדבים דהעריך כולו פלגיה לאו אורחא לאינדובי הלכך לא אמר כלום דסבר לה כר' שמעון]: מאי ניהו · האומר ערכו של פלוני עלי [ומת הנודר והנידר · אמאי יתנו היורשין בשעמד בדין המעריך קודם שמת] : היינו הך · בשמעתין דלעיל אמר ערכי עלי ומת יתנו היורשין ואוקימנא כשעמד בדין:

א) נראה דחסר כאן וצ"ל ערך ידי וערך רגלי עלי לא אמר כלום · דאין הנשמה תלויה בו : ונותן דמיה · של יד כלומר וכו' ·

הגהות הב"ח (א) רש"י ד"ה שאין דמים וכו' שהרי מת ע"כ לא : (ב) ד"ה נותן וכו' כתיב וכשאומר ערך חציי כצ"ל והד"א : (ג) ד"ה סברי וכו' בכולו הס"ד ואח"כ מ"ה כר"ש דפוטר :

יט א מיי' פי"ד מהל' מעשה הקרבנות הלכה ו :

נ"ק

ב ב מיי' פ"ג מהלכות מעילה הלכה ג :

כא ג מיי' פי"ד מהל' מעשה הקרבנות הלכה ה :

גי' נ"ק והכן פירושא איכא לאוקמי

נ"ק מ"ו

מהו דתימא כיון דלא אמרוהו לא אישתעבוד נכסי קמ"ל כיון דעמד בדין אישתעבודי אישתעבוד נכסי ואומדנא גלויי מילתא בעלמא הוא: **מתני'** *שור זה עולה ובית זה קרבן ומת השור ונפל הבית פטור מלשלם שור זה עלי עולה ובית זה עלי קרבן מת השור ונפל הבית חייב לשלם: **גמ'** א"ר חייא בר רב א] *לא שנו אלא דאמר דמי שור זה עלי עולה אבל אמר שור זה עלי עולה כיון דאמר זה ב] ומת אינו חייב באחריותו עלי להביאו קאמר מיתיבי *שור זה עולה השור הקדש ומועלין בו מת או נגנב אינו חייב באחריותו שור זה עלי עולה השור הקדש ומועלין בו מת או נגנב חייב באחריותו מי אלימא ממתניתין דאוקימנא דקאמר דמי ה"נ דקאמר דמי והא מדסיפא דקאמר דמי ג] רישא דלא קאמר דמי דקתני סיפא דמי שור עולה השור חולין ואין מועלין בו מת או נגנב אינו חייב באחריותו ד] אבל חייב באחריות דמיו רישא וסיפא דקאמר דמי רישא דאמר ה] יקדיש השור לדמיו וסיפא דקאמר לכשיבאו דמיו יקדשו והא אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם א"ר יהודה אמר רב הא מני ר"מ היא דאמר *אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם איכא דאמרי אמר ליה רב פפא לאביי ואמרי לה רמי בר חמא לרב חסדא כמאן כרבי מאיר דאמר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אמר ליה ואלא כמאן ואיכא דמתני לה אהא *המשכיר בית לחברו ונתנגע אף על פי שחלטו כהן אומר לו הרי שלך לפניך נתצו חייב להעמיד לו בית הקדישו

תוספות

אמר ר' חייא בר רב ל"ש אלא דאמר דמי שור זה עלי עולה אבל אמר שור זה עלי עולה כיון דאמר זה ומת אינו חייב באחריותו עלי להביאו קאמר · כלומר לטרוח עד שיתקרב וא"ת א"כ רישא דמתני' דקתני שור זה עולה מת השור פטור מלשלם [לאשמועינן] אפילו אמר עלי ח] (נראה כן) הדין [כן] דפטור מלשלם כדמסיק ר' חייא בר רב ואור"י דכולה מתני' בין רישא בין סיפא מיירי דאמר דמי וה"פ דמתני' דמי שור זה עולה דמי בית זה קרבן מת השור נפל הבית פטור מלשלם כיון דלא אמר עלי אבל אמר דמי שור זה עלי עולה דמי בית זה עלי קרבן מת השור ונפל הבית חייב לשלם *והכי ט] איתא בפ"ק דר"ה (דף ו. ושם) איזהו נדר ואיזהו נדבה נדר דאמר עלי נדבה דאמר הרי זו מה בין נדר לנדבה נדר מת או נגנב חייב באחריותו נדבה מת או נגנב אינו חייב באחריותו והא דתניא במתני' שור זה נראה י] דרבותא אשמועינן דאע"ג דאמר זה כיון דאמר עלי חייב באחריותו ואר"י דלכאורה משמע דכי אמר דמי שור זה עלי עולה גוף השור הוא חולין ואין בו קדושה דדמי לאומר דמי שור של פלוני עלי דגוף השור הוא חולין דאין אדם מקדיש שור חבירו ולא דמי למקדיש זכר לדמיו דאמר בתמורה (דף יט: ושם) דקדוש קדושת הגוף דמגו דנחתא ביה קדושת דמים נחתא ביה קדושת הגוף דהתם מיירי כדאמר יקדש שור זה לדמיו וה"נ איתא בסמוך בשמעתין דכי אמר יקדש השור לדמיו דגוף השור קדוש : **מיתיבי** שור זה עולה כו' שור זה עלי עולה השור הקדש ומועלין בו מת או נגנב *(אינו) חייב באחריותו · אלמא לא אמרינן עלי להביאו קאמר וקשיא לר' חייא ומשני מי אלימא ממתניתין דאוקימנא דקאמר דמי הכא נמי דקאמר דמי וקשה לפי מה דפי' יא] דגופו חולין ובהא ברייתא קתני דשור קדוש ולפי מה דפירש"י הכא ניחא וזה לשונו הכא נמי דקאמר דמי וכדאוקימנא לקמן דקאמר יקדש השור לדמיו והדמים עלי עולה הלכך השור קדוש דהא אמר יקדש השור ואם מת חייב באחריותו דהא עלי אמר והכא לא אמר עלי להביאם קאמר דכיון דלא הוו דמים קמיה ולא אמר דמים הללו עלי עולה ליכא למימר כדאמר לעיל דהתם כיון דאמר זה למפטר נפשיה מאחריות קאתי ועלי אטורח הבאה קאי אבל הכא דלא הוו הדמים קמיה ולא אמר הללו ודאי עלי אאחריות קאי והא דקאמר זה ה"ק שור זה יהיה הקדש עד שאמכרנו ואביא דמיו · עכ"ל רש"י : **והא** מדסיפא דקאמר דמי רישא דלא קאמר דמי דקתני סיפא כו' · וה"ה דהוה מצי למיפרך בהדיא מסיפא אמתני' לפי מה דפי' ר' חייא בר רב דקתני בסיפא דמי זה עלי עולה השור חולין ואין מועלין בו מת או נגנב אינו חייב באחריותו ובמתני' תנן דחייב לשלם אלא לפי מה שהתחיל להקשות מרישא סיים קושייתו עלה ולפי התירוץ ניחא הכל יב] [אבל] קשיא על הא דאיתא בפ' בתרא דחולין (דף קלט. ושם) המקדיש מנה לבדק הבית ונגנב או שאבד רבי יוחנן אמר חייב באחריותו עד שיבא ליד הגזבר ורשב"ל אמר כל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא איתיה דכתיב לה' הארץ ומלואה וקדשי בדק הבית אע"ג דאמר עלי לא מחייב יג] והא תנן האומר שור זה עולה בית זה קרבן מת השור ונפל הבית פטור לשלם שור זה עלי עולה בית זה עלי קרבן מת השור ונפל הבית חייב לשלם ומאי קפריך הא דרשב"ל מיירי כשהפרים המנה שהקדים ומש"ה קאמר דכל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא איתיה ואינו חייב לשלם והיא דמתני' בשלא הפרים כלום ומש"ה קתני דחייב לשלם דהא אוקימנא דהשור גופיה חולין *ונראה דלית ליה להאי סוגיא דהתם הא דר' חייא בר רב דמוקי למתני' בדמי יד] לכך נראה לר"י דהכא במתני' דגוף השור קדוש כמו מקדיש זכר לדמיו דקדוש קדושת הגוף ולא דמי לאומר שור חבירו עליו דאין גופו קדוש דהתם אין אדם יכול להקדיש ממון חבירו ומיהו כל מה דמצי למתפים ביה הוא מתפים אבל הכא שהשור שלו כי אמר דמי שור זה עלי עולה גוף השור קדוש והשתא ניחא דפריך בפרק בתרא דחולין (ג"ז שם) מהאי מתני' ארשב"ל דכיון דגוף השור קדוש הוי כמו הפרישו ודמי למקדיש מנה לבדק הבית וניחא נמי בשמעתין דפריך מברייתא דשור זה עלי עולה וכו' ומשני דקאמר טו] והשור הוי הקדש כדקתני וה"נ מתני' הוי גוף השור הקדש ומיהו תימה קצת אמאי צריך לאוקמי כדמסיק רישא דאמר יקדש שור לדמיו בלא"ה נמי כיון דאמר דמי שור זה עלי עולה הוי גוף השור הקדש וצ"ל דה"פ רישא כי הוה אמר יקדש שור לדמיו והוי שור הקדש ועי"ל דהא דאר"ח בר רב לא שנו אלא דאמר דמי שור זה עלי עולה פי' דאמר יקדש שור לדמיו ודמיו עולה והוי גוף השור קדוש ובהכי ניחא כולה שמעתא וניחא נמי האי דפ"ב דחולין (ג"ז שם) ופריך ממתני' דהכא אר' שמעון בן לקיש דכיון דגוף השור קדוש הוי כאילו הפרים ודמי למקדיש מנה לבדק הבית : **אע"פ** שחלטו כהן אומר לו הרי שלך לפניך · אור"י דמהכא משמע דבית מנוגע המוחלט מותר בהנאה ומש"ה אומר לו הרי שלך לפניך דדמי להא דתנן פרק האומנין (ב"מ עח. ושם) שכר חמור והבריקה או שנעשית אנגריא אומר לו הרי שלך לפניך דאי אמרינן דבית המוחלט אסור בהנאה אם כן הוי כי מתה או נשברה דתנן התם חייב להעמיד לו חמור אחר טז] וקשה למורי מהא דאמר בתורת כהנים גבי בגדים לרעת ממארת תן לה מארה שלא יהנה ממנו משמע לאסור בהנאה וכן משמע בפרק מלות

רש"י

מהו דתימא · אע"ג דעמד בדין נודר קודם מותו הואיל ולא אמדו נידר בחיי נודר לא אשתעבדו נכסי דיתמי : גלויי מלתא בעלמא הוא · נגלות מהו חייב והואיל ונידר קיים אמדינן ליה : **מתני'** ובית זה קרבן · לבדק הבית : ונפל הבית · קודם שהחזיק בו גזבר : **גמ'** לא שנו · דכי אמר עלי חייב לשלם אלא דאמר דמי עלי דאם אבד השור הדמים לא אבדו דהא לא אמר דמים הללו ולא היו בעין : עלי להביאו · לטרוח עד שיתקרב : ה"נ דקאמר דמי · וכדאוקימנא לקמן דאמר יקדש שור זה לדמיו והדמים עלי עולה הלכך השור קדוש דהאמר יקדש השור ואם מת חייב באחריותו ו] דהאמר עלי והכא ליכא למימר כדאמר לעיל דהתם כיון דאמר זה למפטר נפשיה מאחריות אתי ועלי אטורח הבאה קאי אבל הכא דלא הוו דמים קמיה ולא אמר הללו ודאי עלי אאחריות קאי והאי דקאמר זה הכי קאמר שור זה יהא קדוש עד שאמכרנו ואביא דמיו : השור חולין · דלא הקדים אלא מעות דמי השור לכשימכר : אינו חייב באחריותו · שהרי לא נמכר ונמצא שלא הקדים כלום : אבל חייב באחריות דמיו · אם נמכר השור וקדשו הדמים ואבדו חייב באחריותו : רישא דאמר יקדש השור לדמיו · והלכך חייב באחריותו שהרי חל קדושת דמים על השור והוא קיבל עליו אחריות דמיו והאי עלי אחריות הוי הואיל ואדמים קאי ודמים לא הוו קמיה דלימא הללו : סיפא דאמר לכשיבואו דמיו יקדשו · הלכך אינו חייב באחריותו דכיון דמת השור ולא בא לכלל דמים נמצא שלא הקדים כלום : ר"מ היא · דתניא הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר לאחר שתתגיירי כו' ר"מ אומר מקודשת : ואיכא דמתני לה · להא דרב יהודה ואביי ורמי בר חמא : אע"פ שחלטו כהן · שאמר טמא הוא ועומד לנתץ כל זמן שלא נתצו אומר לו משכיר לשוכר הרי שלך לפניך ולא אשכיר לך בית אחר שהרי בית שהשכרתי לך קיים : נתצו · כהן חייב ז] משכיר להעמיד בית אחר לשוכר דמשום מזליה דמשכיר הוא שנחשד על הגזל או על גרות העין :

[חולין קלט.]

[תוספתא פ"ג]

כתובות מב:

תוספ' דב"ק פ"ח ע"ב

גי' נ"ק

גי' נ"ק וזה נרא' לי דוחק

שיטה מקובצת

א] לא שנו אלא דאמר דמי שור זה עלי עולה · גליון · כיון שקבל עליו דמי שורו קדוש קדושת הגוף כדאמרינן הקדיש זכר לדמיו אינו יוצא מידי סובח והאי דקאמר דמי להתחייב באחריותו קאמר אבל אם אמר שור זה עלי ולא אמר דמי אינו חייב באחריותו וא"ת א"כ אדמפלגת במתני' בין אמר שור זה עולה בין שור זה עלי עולה לפלוג הכל בדאמר עלי ובין אמר [דמי] ובין לא אמר דמי דהוי רבותא טפי אף על גב דלא אמר עלי חייב באחריותו וי"ל דודאי בהכי קמפליג וכי היכי דמגיה בסיפא דמי הכי נמי מגיה ברישא עלי וה"ק לא שנו אלא דאמר דמי שור זה עלי עולה אבל ברישא דלא אמר דמי אפילו אמר נמי עלי אינו חייב באחריותו · עכ"ל הרא"ש ז"ל : ב] זה אם מת אינו חייב אות ו' נמחק: ג] דמי מכלל דרישא דלא כו' דמי שור זה עלי עולה: ד] אבל חייב באחריות דמיו · גליון · תימהא) מאי קאמר אינו חייב באחריותו דהיינו אחריות הדמים דהא אין גופו קדוש והדר תני חייב באחריות הדמים וי"ל דה"ק אינו חייב באחריותו כלומר באחריות השור שיהא השור דוקא לעולה אבל חייב באחריות דמיו ויביא בהם אלים וכבשים אם ירצה · הרא"ש ז"ל : ה] רישא דאמר יקדש השור לדמיו אות י' נמחק · גליון · אין לפרש כשאמר בפי' יקדש השור לדמיו אבל אם אמר דמי שור זה עלי השור חולין דא"כ אמאי דחיק לאוקמי דאתיא כר"מ וכדאמר לכשיבאו דמיו לוקמא בדאמר דמי שור זה הקדש דיצאו דמיו להקדש והשור חולין אלא ודאי בכה"ג נמי השור קדוש ולא משכח השור חולין אלא כדאמר לכשיבאו דמיו · הרא"ש ז"ל : ו] דהא אמר עלי והכא לא אמרינן עלי להביאו קאמר דכיון דלא הוו דמים קמיה ולא אמר דמים הללו עלי עולה ליכא : ז] חייב המשכיר להעמיד : ח] עלי נמי כן הדין דפטור תיבת נראה נמחק ותיבת [כן] ל"ש : ט] והכי נמי איכא בפ"ק : י] נראה בהכי : יא] דפי' ר"י דגופו חולין דבהא ברייתא אות ו' נמחק : יב] הכל וקשיא דהלא איתא אות ד' נמחק ס"א ולפי מה דפי' דגוף השור חולין קשה : יג] מחייב ופריך והא : יד] בדמי וזה דוחק לכך : טו] דקאמר דמי שור זה עלי עולה השור הוי : טז] אחר · גליון · ה"נ אם אין תבית ראוי לדירה חייב להעמיד לו בית אחר אלא ודאי מותר לדור בו אע"ג דדירה גרוע היא דכליו ממאין אומרים לו הרי שלך לפניך דדירה על ידי הדחק שמיה דירה ולא דמי לשוכר את החמור והבריקה דהתם אינה ראויה לרכיבה כלל · הרא"ש ז"ל :

כיון דהוא גופיה בעי אומדנא ולא אמדוהו יורשין פטורין : ובית זה קרבן · לדמיו : [illegible] פטור · מלשלם שהרי אמר זה ולא קבל עליו אחריותו : אבל אמר עלי · קיבל עליו אחריותו וחייב לשלם : [illegible] באחריותו : אלא דאמר דמי שור זה עלי · כלומר שאם (נגנב) [יוגנב] אתחייב ב[illegible] קאמר אם יהיה] : מת או נגנב חייב באחריותו · [כיון דאמר עלין] אע"ג דלא אמר דמי : [illegible] הקדישו אלא דמיו] (אינו חייב באחריותו דדמי השור קאמר וכיון דמת אין דמים לפת[illegible] דמי עלי ומת לא יתנו היורשין) : רישא דאמר יקדש השור עלי לדמיו · דכיון דאמ[illegible] השור ומועלין בו וכיון דאמר לדמיו היינו דאמר מת או נגנב חייב באחריותו : [וסי[illegible] דמיו יקדשו כשימכר דכיון דלא אמר יקדש השור לפיכך לא קדש ואין חייב באחרי[illegible] מקדיש דבר שלא בא לעולם · והיכי קדשי הני דמים לכשיבואו : ר' מאיר היא · [דא[illegible] שלא בא לעולם] במס' קדושין : ונתנגע · ברשות השוכר אע"פ שחלטו הכהן ואסור בהנא[illegible] לשוכר · שאין יכול לומר הרי שלך לפניך מה שמכרת : נתצו · כהן : חייב להעמיד לו ב[illegible]

א) נראה דנ"ל אומר לו משכיר לשוכר הרי שלך לפניך מה שמכרת ·

רבינו גרשום

אישתעבד נכסי להקדש: ואומדנא כיקולא בנודר תליא אלא בנידר מאי דרמי עליה דנודר לשלומי חייביהו ב"ד ויורשין חייבין ואומדנא גלוי מלתא בעלמא הוא דכל אדם יכול לאומדו אפילו אינו ב"ד ומה שאמר שום אדם שהיה שוה יתנו הנודר אבל [באומד דהלוי עליו] [באומר דמי עלי] ופת

מקדיש

א) נ"ל הא קאמר מתחלה אינו חייב וכו'

עין משפט נר מצוה

[נ"ל רב פפי]

כב א מיי' פ"ז מהל' ערכין הלכה ו:

כג ב מיי' פ"ג מהל' ערכין הלכה יד:

כד ג ד מיי' פי"ד מהל' מעש"ק הלכה יו:

כה ה מיי' פ"ב מהל' גירושין הלכה כ טוש"ע אה"ע סימן קלד סעיף ה וסימן קנד סעיף כא:

כו ו מיי' פי"ד מהלכות מעש"ק הלכה יו:

כז ז מיי' פ"ח מהלכות נזירות הלכה ג:

כח ח מיי' שם הל' ט:

כט ט מיי' פי"ד מהל' מעש"ק הלכה י:

[עי' תוס' ב"ק ו. ד"ה יקריב ותוס' כריתות יב. ד"ה או דלמא ותוספות יבמות סו: ד"ה מאי ותוספות ב"ב מח. ד"ה יקריב]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הקדישו וכו' הקדישו הס"ד ואח"כ מ"ה כיון דמעל ביה נפיק ליה כו' ונ"ב הס דל"ג:

גמרא

תורה אור

הקדישו הדר בו מעלה שכר להקדש הקדישו הדר בו היכי מצי מקדיש א] לה °איש כי יקדיש ביתו קדש אמר רחמנא *מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו הכי קאמר הקדישו משכיר הדר בו מעלה שכר להקדש הקדישו משכיר היכי דייר ביה *במעילה קאי ותו מעלה שכר להקדש כיון דמעל ביה נפיק לי' שכר לחולין דאמר לכשיבא שכרו יקדש והא אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אמר רב יהודה אמר רב הא מני ר"מ היא דאמר *אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם איכא דאמרי א"ל רב פפא לאביי ואמרי לה ב] רב מרי בר חמא לרב חסדא כמאן כר"מ דאמר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אמר ליה ואלא כמאן:

מתני' *חייבי ערכין ממשכנין אותן ג] *חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותן חייבי עולות ושלמים ממשכנין ד] אותן אע"פ שאין מתכפר לו עד שיתרצה שנאמר °לרצונו כופין אותו עד שיאמר רוצה אני *וכן אתה אומר בגיטי נשים כופין אותו עד שיאמר רוצה אני:

גמ' אמר רב פפא פעמים שחייבי חטאות ממשכנין אותן חייבי עולות אין ממשכנין אותן חייבי חטאות ממשכנין אותן ה] בחטאת נזיר דכיון *דאמר מר אם גילח על אחד משלשתן יצא ואם נזרק עליו אחד מן הדמים הותר הנזיר לשתות יין וליטמא למתים פשע בה ולא מייתי חייבי עולות אין ממשכנין אותן בעולת יולדת מאי ניהו דאקדמיה קרא והאמר *רבא למקראה הקדימה הכתוב אלא בעולת מצורע דתניא* רבי ישמעאל בנו של רבי ו] יהודה בן ברוקה אומר כשם שחטאתו ואשמו ז] עיכבתו כך עולתו עיכבתו: ואף על פי שאין מתכפר לו עד שיתרצה ח]: ת"ר °יקריב אותו *מלמד שכופין אותו יכול בעל כרחו ת"ל לרצונו הא כיצד כופין אותו עד שיאמר רוצה אני אמר שמואל עולה צריכה דעת שנאמר לרצונו מאי קמ"ל תנינא אף על פי שאין מתכפר לו עד שיתרצה שנאמר לרצונו לא צריכא דפריש ליה חבריה מהו דתימא כי בעינן דעת מדידיה אבל מדחבריה לא קמ"ל זימנין דלא ניחא ליה דליכפר במידי דלא דידיה מיתיבי חטאתו ואשמו של פלוני עלי לדעת

(ויקרא כז) (שם א) (ויקרא א)

רש"י

הקדישו הדר בו וכו' · קס"ד שהדר בו (א) הקדישו: מ] [נפיק ליה שכר לחולין] וצ"ל דל"ג שכר וה"ג כיון דמעל נפיק ליה לחולין · כלומר משנהנה בתשמיש הבית ומעל יצא הבית לחולין כדתנן מעילה (דף יט:) אין מועל אחר מועל במוקדשין אלא בבהמה וכלי שרת בלבד וקרן וחומש אית ליה לשלומי ולא שכר להקדש דכל מידי דהקדש מכי מעל ביה נפיק לחולין דאמרינן במסכת מעילה (דף יח:) אין מעילה בכל מקום אלא שינוי וכן הוא אומר וימעלו בני ישראל מעל בה' ויעבדו את הבעלים והיינו שינוי שמוציאו מהקדש לחול: לכשיבא שכרו יקדש · השכר והבית לא הקדיש: מתני' ממשכנים אותן י] · עולות ושלמים אע"ג *דשלמים מכפרת אעשה הואיל ולאו חובה היא עליה לא חשיב לה כפרה ואתי לשהויי הלכך ממשכנין אותן: גמ' משלשתן · חטאת או עולה או שלמים דג' קרבנות כתובין בו ואמרי' בספרי דבי רב ואחר ישתה הנזיר יין אחר מעשה יחידי: בעולת יולדת · דלא משתריא בקדשים עד דמתיא לה: מאי ניהו דאקדמה קרא · כלומר מאי טעמא אמרת דעולתה מעכבתה משום דאקדמיה קרא עולה מקמי חטאת דכתיב תביא כבש בן שנתו לעולה וגו': והאמר רבא למקראה הקדימה הכתוב · שתהא נקראת במקרא תחילה ולא שתקרב תחילה בפרק כל התדיר במסכת זבחים (דף נ:): דאפריש ליה חבירו · שהיה זה חייב עולה ובא חבירו והפרישה משלו לכפרתו של זה וקאמר שמואל דבעינן שיודיע את המתכפר: מדידיה · כגון היכא דב"ד ממשכנין אותו צריך שיאמר רוצה אני:

תוספות

מלות חלילה (יבמות קג:) א"ר *פפא משמיה דרבא יא] [סנדל] המוסגר לא תחלוץ ואם חלצה חליצתה כשרה סנדל המוחלט לא תחלוץ ואם חלצה חליצתה פסולה ופרש"י שם דסנדל המוסגר לא תחלוץ בו לכתחלה משום גזירה דסנדל המוחלט מיהו אם חלצה חליצתה כשרה משום דמלות לאו ליהנות ניתנו אלמא משמע סנדל המוחלט אסור בהנאה וצ"ל דאין הכי נמי דהוא אסור בהנאה והא דאמר הכא דאומר לו הרי שלך לפניך היינו כגון דא"ל בית זה וכיון דהוא בעין אינו חייב להעמיד לו בית אחר מיהו הוא הפסיד שכרו והוי כמו מתה או נשברה דאמר התם חייב להעמיד לו חמור אחר ופרש"י שם או יפסיד שכרו: הכי קאמר הקדישו משכיר הדר בו מעלה שכר להקדש · יב] תימה דהכא משמע דמשכיר יכול להקדיש ביתו אחר שהשכירו אע"ג דמשתעבד לשוכר ובכתובות פ' אף ע"פ (דף נט: ושם) אמר הא לא דמיא אלא לאומר שדה זו שמשכנתי לך לכשאפדנה תקדוש דקדשה משמע דווקא משום דקאמר לכשאפדנה אבל לאלתר לא מצי מקדיש לה הכא נמי לא מצי מקדיש ליה ובפ' איזהו נשך (ב"מ סג: ושם) אמרינן רב מרי בר רחל משכן ליה ההוא עובד כוכבים ביתא אזל זבניה לרבא נטר שתא ושקל אגר ביתא אמטי ליה לרבא א"ל האי דלא אמטאי אגר ביתא עד האידנא משום דהוה משכנתא ולא הוה יג] עובד כוכבים מסלק ליה השתא ניסקיל [מר] אגר ביתא משמע דיכול הלוה למכור וא"כ אמאי אינו יכול להקדיש מיד ואור"י דכן הדין המותר יותר מכנגד מעותיו הוא יכול להקדיש ולמכור מיד והא דאמר התם לכשאפדנה דמשמע אבל השתא אינו יכול להקדיש היינו כשהוא רוצה להקדיש הכל והיא דאיזהו נשך (שם) זבין לו המותר והכא יכול להקדיש המותר והא דאמר הדר בו מעלה שכר להקדש היינו משום דיש לו להקדש שותפות עמו ואין כל אחד יכול לברר חלקו ויש מחלקין בין משכיר ללוה דדוקא לוה שלא תחזור אליו עוד בלא פרעון מעות ההוא ודאי לא מצי להקדיש אבל משכיר שלאחר השלמת זמן השכירות תחזור לו בחנם יכול הוא להקדיש מיהו ההיא דאיזהו נשך לא מיתרלא בהכי מיהו תימה דאשכחן בעלמא הקדיש לוה וזבין לוה משמע דמצי מקדישו ומזבין מיהו ב"ח מוציאו מיד ההקדש ומיד הלוקח כשירצה לגבות חובו אם אין לו לגבות ממקום אחר מידי דהוה אעשה עבדו אפותיקי מכרו או הקדישו דב"ח מוציא הימנו מיהו כל זמן שלא גבאו הוא קדוש ומכור *הכא משמע דמשכיר יכול להקדיש הכי נמי יכול לאסור על השוכר וכן הלכה *הכא משמע דאין השוכר יכול להקדיש מדפריך הדר בו היכי מצי מקדיש ליה איש כי יקדיש את ביתו אמר רחמנא מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו וקשה דבתוספתא תניא אם הקדישו שוכר מקודשת ויש לומר הכא נמי השוכר מצי מקדיש ליה כל זמן שהוא ברשותו וה"ה דמצי אסר ליה לכולי עלמא כל ימי שכירותו והא דפריך הכא היכי מצי מקדיש ליה יד] (והאי) [ההאי] דקאמר מעלה שכר להקדש טו] (הכא) פריך והכי [פריך] היכי מצי מקדיש לענין דמעלה שכר הא אינו טז] ברשותו מיהו תימה דהכא משמע דמשכיר מצי מקדיש ליה ובתוספתא תניא דאינה מקודשת וזה לשון תוספתא* השוכר שדה מחבירו ועמד השוכר והשכירה לאחר רשאי בעל הבית שיאמר לו אין לי חשבון עם כל אדם אלא עמך עמד בעל הבית ומכרה מחשבין עם בעל הבית עמד בעל הבית והקדישה אינה מקודשת עד שתחזור לרשותו יז] וכל מה שנהנה ממנו הרי זה מקודשת עמד השוכר והקדישה הרי זה מקודשת עד שתצא מרשותו ומעלה שכר להקדש עד כאן לשון התוספתא וי"ל דהא דתניא בתוספתא דאין המשכיר יכול להקדיש היינו כשהקדיש לו שכרו והכא מיירי בשלא הקדיש שכרו וה"נ איתא בירושלמי יח] דמקום שנהגו המשכיר בית לחבירו ועמד והקדיש הרי זו מקודשת יט] אימתי בזמן שלא הקדיש לו שכרו אבל הקדיש לו שכרו הרי זה כ] *דבריו חנם:

הכי גרסינן כיון דמעל נפיק ליה שכר לחולין וכן הוא ברוב ספרים וה"פ כיון דמעל כו' כלומר שכר הבית נפיק לחולין שהרי חבירו כא] הקדיש (השכיר) את הבית והוא לא ידע ומעל כשדר בו ונפיק ליה כב] *השוכר בתורת מעילה אבל אין לפרש כיון שמעל נפיק הבית לחולין כג] וכפרש"י*) וקאמר לו ר"מ אמר על ההיא דתניא בתוספתא דמעילה (פ"ב) בקע בקרדום של הקדש ובא חבירו ובקע בו ובא חבירו ובקע בו כולם מעלו ובשילהי פרק הנהנה (מעילה יט:) תנן אין מועל אחר מועל בקדשים אלא בבהמה וכלי שרת היינו דקדושת הגוף לא מתחלל ע"י מעילה כמו קדושת דמים וקרדום לאו היינו כלי שרת **) אלא קדושת דמים הוא ולא כד] יחשב כלי שרת מטעם שמביא אחרים לידי קדושת הגוף הוא עצמו לא כל שכן שיבא לידי קדושת הגוף דמהאי טעמא חשבינן שאר כלי שרת קדושת הגוף:

כה] הכי דייר ביה במעילה קאי · ואע"פ שלא פגם מעל כדתנן [ר"פ הנהנה] (דף יח·) הנהנה מן ההקדש ש"פ אע"פ שלא פגם מעל ואע"ג דאין מועלין במחובר לקרקע כדאיתא במס' מעילה פרק הנהנה מן ההקדש (שם:) צ"ל הך סוגיא דהכא אתיא כרב דאמר תלשו ולבסוף חברו הוי תלוש כדאמר המשתחוה לבית אסרו ובפרק הנהנה (דף כ· ושם) נמי מייתי לה להיא דרב דאמר התם וכיון דבני להו מיהא מעל כו]:

*) גי' נ"ק וקשה מההיא דתניא בתוספתא **) עי' נ"ק ובתוס' מנחות קז:

רבינו גרשום

שאין יכול לומר לו הרי שלך לפניך שהרי נותק]: הקדישו · השוכר: הדר בו · שלא (נתנגע) ברשותו (שלו): כיון דמעל · מה שנהנה ממנו: נפק ליה שכר לחולין דמשום הכי חייב קרבן: [מעילה · הנהנה מקדשי שמים · משום דמפיק קדושה לחולין · כגון דאמר המקדיש הכי] לכשיבואו דמיו יקדשו לא מעל שוב דלא הקדיש בית אלא שכירות הקדיש: חייבי ערכין ממשכנין אותן · [הגזבר] אם ישהום דכיון דלאו לכפרה אתו ולא מהדר ליתנן: [חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין דכיון דלכפרת עצמו הן זהיר להביאן: חייבי עולה ושלמים ממשכנין אותן דלא אתו לכפרה ויתרשל להביאן]: אע"פ שאין מתכפר לו · האי מתכפר [לו] לא כפרה ממש אלא אע"פ שאין מתקבלין לרצון עד שיתרצה להביאן מעצמו: שנאמר לרצונו · לפני ה' אפילו הכי ממשכנין אותן [וכופין אותו] עד שיאמר רוצה אני: וכן אתה אומר בגיטי נשים · אע"ג דגט המעושה פסול כופין אותו עד שיאמר רוצה אני וכשר: על אחד משלשתן · [או אעולה או אשלמים או אחטאת יצא] הלכך אם גילח על העולה צריך למשכנו להביא חטאת: בעולת יולדת · שאינה יכולה להביא חטאתה עד שתביא עולתה קודם: [הואיל ואקדמה קרא · דכתיב אחד לעולה ואחד לחטאת ולא פשעה בה: למקראה הקדימה הכתוב · כלומר לקרות העולה קודם להטאת הקדימה הכתוב אבל להקרבה לא אקדמה: אלא לעולת מצורע · אין צריך למשכן דתניא כו']: עולה צריכה דעת · כלומר המביא עולה צריך להביאה לרצונו: דאפריש ליה חבריה · אם חברו הפריש בגינו עולה שלא צריך להפרישה לרצונו של יודר: מדידיה · היכא דמפריש משלו אבל כשמפרישה חבירו בשבילו נימא דניחא ליה שחברו נותנה בשבילו ולא בעינן למישייליה דודאי ניחא ליה: קמ"ל · דבעינן למישייליה דזמנין דלא ניחא

שיטה מקובצת

א] מקדיש ליה איש: ב] לה רמי בר תיבות רב מרי נמחק: ג] חייבי עי' (תוס' ר"ה דף ו ע"א ב"ק דף קנ): ד] אותן (ב"ק דף מ): ה] בחטאת נזיר · גליון ה"ה דהוי מצי למימר כגון שאמרו לו עדים אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי דבודאי לא יביא אם לא ימשכנהו כיון שהוא אומר שלא אכלי הרא"ש ז"ל: ו] ר' יוחנן בן ברוקה: ז] ואשמו מעכבתו כך עולתי מעכבתו: ח] שיתרצה וכו' ת"ר: ט] נפיק ליה שכר לחולין ונראה לרבי דל"ג שכר וה"ג כיון דמעל ביה נפיק ליה: י] אותו הגזבר נכנס לביתי וניטל בע"כ הס"ד ומה"ד חייבי חטאות ואשמות כיון דלכפרה אתי לא שהי ליה ואין ממשכנין אותן עולות ושלמים אע"ג דעולה [מכפרת]: יא] דרבא סנדל המוסגר: יב] תימה' עיין בהר"ן במסכת כתובות בפ"ה: יג] הוה מצי עובד כוכבים מסלק לי השתא: יד] ליה והאי דקאמר: טו] להקדש פריך היכי: טז] ברשותו · גליון אבל כל זמן שכירתו יכול להקדיש וה"ה דמצי אוסר ליה כל ימי שכירתו' הר"י ז"ל: יז] לרשותו אבל מת תיבת וכל נמחק: יח] בירושלמי בפרק מקום שנהגו אות ד' נמחק: יט] מקודשת ודר בתוכו ומעלה שכר להקדש אימת: כ] זה דר בתוכו חנם: כא] השכיר את תיבת הקדיש ל"ש ונמחק: כב] ליה השכר בתורת אות ו' נמחק: כג] לחולין שהרי חברו הקדיש את הבית והוא לא ידע ומעל כשדר בו ונפיק ליה כולי בית בתורת מעילה דהא איכא שהוא סבור שהיא שלו ואינו מתכוין להוציאו מרשות לרשות לא יוצא לחולין אלא לפי טובת הנאה שיש לו במלאכה דלא אמרינן אין מועל אחר מועל אלא כשהוא סבור שהכלי של חבירו והוא מכוין להוציא מרשות וכדקאמר רבי על ההיא ותיבות וכפרש"י ר"מ אמר ל"ש ותיבות וקאמר לו נמחק: כד] יחשב ככלי שרת: כה] מה"ד היכי דייר בו תיבת כי נמחק: כו] מעל לימא מסייע ליה לרב ואף על גב דרחי ליה דחויא בעלמא הוא:

מסורת הש"ס

נ"ק

[ב"ק סח: ע"ש פסחים נ. ע"ש סע. חולין קלט. תמורה ער' כמ:]

נ"ל דעולה

[כתובות נה:]

ב"ק מ. קב: [לקמן כג:]

[קדושין נ: ב"ב מח.]

נזיר כה. [מה. מנחות ס. זבחים נה: נדרים ד:]

[זבחים ו. ע"ש בתוס' ד"ה מקרא] תוספתא דנזיר פ"ד [פסחים נט. ע"ש מיר יט.]

ויקרא א

נ"ל ומיהו קשה דהכא ט' ברשותו ובתוספתא כו' נ"ק

כנ"ל נ"ק

ב"ב מח. קדושין נ. יבמות קו. ר"ש ו.

נ"ל והכא כו' להקדיש וה"ה דיכול לאסור נ"ק

[ספ"ט דב"מ]

גי' נ"ק דר בו חנם

כ"ה השכירות לחולין

לדעת יצא שלא לדעת לא יצא עולתו ושלמיו של פלוני עלי בין לדעת בין שלא לדעת יצא אמר לך שמואל ״כי תניא ההיא בשעת כפרה דאירצי בשעת הפרשה כי קאמינא אנא בשעת הפרשה ופליגא דעולא דאמר א] עולא לא חילקו בין חטאת לעולה אלא שחטאת צריכה דעת בשעת הפרשה ועולה אין צריכה דעת בשעת הפרשה אבל בשעת כפרה אידי ואידי לדעת יצא שלא לדעת לא יצא מיתיבי חטאתו ואשמו עולתו ושלמיו של פלוני עלי לדעת יצא שלא לדעת לא יצא שמואל מוקי לה בשעת הפרשה עולא מוקי לה בשעת כפרה אמר רב פפא מתנייתא אהדדי לא קשיין הא בשעת כפרה הא בשעת הפרשה (א) ב] ואמוראי נמי לא קשיא שמואל מוקי קמייתא בשעת כפרה בתרייתא בשעת הפרשה עולא מוקי איפכא אמוראי ודאי פליגי פשיטא מהו דתימא מאי בשעת הפרשה דקאמר שמואל אף בשעת הפרשה ואע״ג דהך קמייתא תיובתיה קמ״ל: וכן בגיטי נשים כופין וכו׳: *אמר רב ששת ׳האי מאן דמסר מודעא אגיטא מודעיה מודעא פשיטא לא ג] צריכא דעשאוה ואירצי מהו דתימא בטולי בטליה קמ״ל דא״כ ליתני עד שיתן מאי עד שיאמר עד דמבטל ליה למודעיה:

הדרן עלך האומר משקלי

ד] *שום ׳היתומים שלשים יום ושום ׳ההקדש *ששים יום ומכריזין בבקר ובערב:

גמ׳ מאי שנא בבקר ובערב אמר רב יהודה אמר רב ״בשעת הוצאת פועלים ובשעת הכנסת פועלים בשעת הוצאת פועלים דאיכא דניחא למיזבן אמר להו לפועלים איזילו סיירו לה ניהלי בשעת הכנסת פועלים דנידכר דאמר להו ניזיל נישיילינהו תניא נמי הכי *שום היתומים שלשים יום ושום ההקדש ששים יום ומכריזין ׳בבקר ובערב בשעת הוצאת פועלים ובשעת הכנסת פועלים אומר שדה פלוני בסימניה ובמצריה כך היא יפה וכך היא שומא כל הרוצה ליקח יבא ויקח על מנת ליתן לאשה בכתובתה ולבעל חוב בחובו למה לי למימר על מנת ליתן לאשה כתובתה ולבעל חוב חובו דאיכא דניחא ליה בבעל חוב דמיקל בזוזי ואיכא דניחא ליה באשה דשקלה על יד על יד

תנו

לדעת · שהודיע את המתכפר: כי תניא ההיא · דלא בעינן דעת בעלים בשעת הקרבה תניא דהא הודיעו בשעת הפרשה ואירצי שנתרצה בדבר: וכי קאמינא · דצריך דעת בשעת הפרשה: והא דשמואל דבעי דעת בהפרשה ולא בכפרה: פליגא דעולא · דאיהו אמר איפכא: שלא לדעת לא יצא · אלמא בכולהו בעינן דעת וקשיא לתרוייהו: מתנייתא אהדדי לא קשיין · הא דקתני לעיל עולתו ושלמיו של פלוני עלי בין לדעת בין שלא לדעת יצא והך בתרייתא דקתני בכולהו שלא לדעת לא יצא לא קשיין אהדדי חדא בשעת כפרה וחדא בהפרשה לעולא כדאית ליה ולשמואל כדאית ליה: אף בשעת הפרשה · דבין בהפרשה בין בכפרה בעי דעת ואע״ג דהויא הך קמייתא תיובתיה דקתני דעולה לא בעיא דעת דהאי שינויא דשני הש״ס לעיל אמר לך שמואל כי תניא ההיא בשעת כפרה כו׳ לאו מילתא היא קמ״ל רב פפא דקאמר לאמוראי נמי לא קשיין שמואל מוקי קמייתא בשעת כפרה מכלל דשמואל בכפרה לא בעי דעת ושינויא דשנין לעיל שינויא הוא: דעשאוה · אחרי כן: ואירצי · לתת הגט והמודעא לא ביטל: מהו דתימא מסתמא בטלה למודעא · קמ״ל רב ששת דלא וממתניתין יליף טעמא דא״כ ליתני כופין אותו עד שיתן:

הדרן עלך האומר משקלי

שום היתומים · ב״ד היורדים לנכסי יתומים למוכרן להגבות לבעל חוב שמין את הקרקע ומכריזין ל׳ יום כל הרוצה ליקח יבא ויקח: ושום ההקדש · גזבר המוכר קרקע של הקדש: גמ׳ סיירוה ניהלי · ראו אם יפה היא: דנידכרי בעל הבית ס] באורתא מאי דאמר לפועלים בצפרא: ונישיילינהו · אם יפה היא: כך היא יפה · כך וכך היא עושה תבואה: כך היא שומא · בכך וכך שמאוה ב״ד: ויקח ע״מ שיפרע לאשה או לבעל חוב: למה לי · לאכרוזי על מנת ליתן כו׳: על יד על יד · פורתא פורתא ואיכא לוקח דניחא ליה לפרוע לבעל חוב דמיקל בזוזי שנוטל זוזים שבורים וחסרים שאין דרך סוחרים מקפידין בכך:

תנן

אמר לך שמואל כי תניא ההיא בשעת כפרה·(וברייתא מיירי בשעת הפרשה) ו] וא״ת אמאי פליג אדעולא לוקמא למילתיה דשמואל בשעת כפרה וברייתא מיירי בשעת הפרשה ולא פליג אדעולא וי״ל ז] דסבירא ליה דשמואל מיירי בשעת הפרשה דקאי אמתני׳ דמשמע דמיירי בשעת הפרשה מדקאמר חייבי עולות ח] אין ממשכנין אותן שזהו בשעת הפרשה ט]: מאי בשעת הפרשה דקאמר שמואל אף בשעת הפרשה· וא״ת מ״מ הא פליג דלשמואל צריכה דעת אף בשעת הפרשה וכ״ש בשעת כפרה ולעולא צריכה י] בשעת כפרה דווקא ולא בשעת הפרשה וי״ל דמ״מ דבכה״ג דפליגי השתא לא הוו פליגי ונראה לר״י טעמא דשמואל ועולא דהא דאמר שמואל עולה ושלמים צריכין דעת בשעת הפרשה משום דלא ניחא ליה לאינים להתכפר במילתא דלא דידיה אבל בשעת כפרה אינו צריך דמשום סמיכה אין צריך לדעתו כיון דאינם באים לכפר על יא] חטאו אבל חטאת ואשם שהם באים על חטא וצריכין להתוודות יב] [בשעת] סמיכה בעינן [דעת] בשעת כפרה ועולא סבירא ליה דאפילו בעולה ושלמים רוצה לקיים מצות סמיכה הלכך בעינן דעתו בשעת כפרה אבל בשעת הפרשה לא בעינן דעת אלא בחטאת משום דלא ניחא ליה לאינש לכפרה במילתא דלאו דידיה אבל עולה ושלמים דלא לכפרה קאתי כולי האי אינו צריך דעת בשעת הפרשה יג]:

האי מאן דמסר מודעא אגיטא מודעיה מודעא יד] · (פסק) לפיכך נהגו העולם לבטל כל מודעי ומודעי דאתו מגו מודעי בשעת כתיבת הגט ובשעת הנתינה דחיישינן שמא בטל אותו:

הדרן עלך האומר משקלי

שום היתומים ל׳ יום · וא״ת אמאי נקט יתומים אפי׳ כ״ע נמי אם באו בית דין לירד בנכסיהן כדי לפרוע לאשה כתובתה או חובו לב״ח צריך שומת ב״ד ל׳ יום כדאיתא בפ׳ המפקיד (ב״מ לה:) מאימת אכיל פירי מכי שלמי יומי אכרזתא אלמא לכל אדם שבא לירד לנכסיהן צריכי שומת ב״ד א״כ אמאי נקט יתומים וי״ל דתנא יתומים לרבותא דמהו דתימא דליהוו יתומים כהקדש ולבעי שומת בית דין ס׳ יום קמ״ל דשוין לכל אדם:

בשעת הוצאת פועלים ובשעת הכנסת פועלים · פירוש בשעת הוצאת פועלים ממלאכתן ובשעת הכנסתן למלאכה ואין זו סדר המשנה דנקט בבקר ובערב ורב יהודה מפרש ערב תחילה ואחר כך בקר וי״ל משום דכן הסדר לפי שאינו רוצה לבטל ממלאכתו לפיכך אין דרך למימר להו סיירוה טו] ניהלי דאם לא כן למה להמתין עד הערב *ונשאליה להו מה ראו הא כל היום יש לו רשות לשיוליה לפיכך הוצרכו לרב יהודה לפרש כן שבשעת יציאה ממלאכתן אמר להו סיירוה ניהלי שאז אין מבטלין ממלאכתם ולמחרת כשנזכר מה דאמר להו לאורתא אזיל לשאול ומש״ה אין לפרש איפכא בשעת הוצאת הפועלים מביתם ונכנסין במלאכתן ובשעת הכנסתן בביתם ויוצאין ממלאכתן לפי דאין דרך לעשות כן כדפירשנו ועוד דאין ליישב לשון הספר על זה ובתוספות טז] הארכתי הרבה בזה והביאו ההיא דריש השוכר את הפועלים (ב״מ פג· ופה:) *)רב אסי אמר פועל בכניסתו משלו וביציאתו משל בעל הבית: כך היא יפה · להוציא תבואה ופירות כך וכך היא שומא בכך וכך דמים ואם המלוה רוצה לעכב בכך ששמו ב״ד אין צריך להכריז אלא אוקימנא ליה ביד המלוה מיד:

*) [נ״ל ריש לקיש אמר]

עין משפט נר מצוה

ל א מיי׳ פ״ד מהלכות מעשה״ק הלכה י:

לא ב מיי׳ פ״ב מהל׳ גירושין הלכה כ טוש״ע אה״ע סימן קלד סעיף א [וברב אלפס גיטין פ״ד דף קפ. ע״ב]:

א ג מיי׳ פי״ב מהל׳ מלוה ולוה הלכה ח טוש״ע ח״מ סימן קט סעיף א [וברב אלפס כתובות פי״א דף קכג.]:

ב ד ה מיי׳ פ״ד מהל׳ ערכין הלכה כו:

ג ו מיי׳ פי״ב מהלכות מלוה ולוה הלכה ח טוש״ע ח״מ סימן קט סעיף א:

נ״ק

[עיין תוספות לקמן כד. ד״ה אין להקדש וכו׳]

מסורת הש״ס

(ג״כ פח.)

[כתובות ק.]

[תוספתא ריש פ״ד]

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ ואמוראי נמי לא קשיא נ״ב ר״ל הברייתא אליבא דאמוראים:

עיין נ״ק

שיטה מקובצת

א] עולא׳ נ״א לא חלקו בין חטאת לעולה שהחטאת צריכה דעת ועולה אינה צריכה דעת אלא בשעת הפרשה אבל בשעת כפרה כו׳: ב] הפרשה ולאמוראי נמי: ג] צריכא דעשויה אית א׳ נמחק: ד] שום היתומים · גליון תימה למה נקט יתומים וכו׳ ועוד קשה דבגמרא מקשינן ממתני׳ לרב אסי דקאמר אין נזקקין לנכסי יתומים קטנים ומנ״ל דבקטנים איירי דלמא מתני׳ איירי ביתומים גדולים וי״ל דאי לא איירי אלא בגדולים הוה ליה למימר שום הדיוט ותנא במתני׳ שום היתומים קטנים דסד״א להוו כהקדש דבכמה דברים אנו מדמין יתומים להקדש קמ״ל דלא · הרא״ש ז״ל: ה] הבית בצפרא מאי דאמר לפועלים באורתא הס״ד: ו] וא״ת מנ״ל להאי מיתרץ דפליג שמואל אדעולא: ז] וי״ל דלישנא דשמואל משמע דמיירי בשעת הפרשה דמייתי קרא דמתני׳ דמשמע: ח] עולות ממשכנין אותן הם כופין אותו ותיבת אין נמחק: ט] הפרשה דאי בשעת כפרה מה שייך לכפותו כיון דאפריש הקרבן פשיטא דיקריב בעל כרחו הס״ד: י] צריכה דעת בשעת: יא] חטאו · גליון הלכך אם הפריש ראובן עולה או שלמים שיתכפר בהם שמעון בלא דעת שמעון אינן קדושים ואין מועלין בעולה ואם נתרצה שמעון בשעת הפרשה מקריבה ראובן בלא דעת שמעון [אבל אם בשעת הפרשה לא נתרצה] ובשעת כפרה נתרצה שמעון יצא בה ידי חובה אבל אין בה מעילה עד שיתרצה שמעון משום דזימנין דלא ניחא ליה לאיניש דליכפר במידי דלאו דיליה אבל חטאת ואשם וכו׳ · הרא״ש ז״ל: יב] להתוודות ומעונין סמיכה בעינן דעת: יג] הפרשה וקדושים הם: יד] תיבת פסק נמחק: טו] ניהלי אלא בערב דאל״כ למה ליה להמתין עד הערב ולישוליה להו מה ראו הלא כל היום: טז] בתוספות האריכו הרבה.

יתיב

רבינו גרשום

ניחא ליה לאיניש כו׳ הלכך בעינן לדעתו: [לדעת יצא׳ אם הקריבת לדעתו של מחויב יצא המחויב]: אמר לך שמואל כי תניא ההיא דעולה בין לדעת ובין שלא לדעת יצא: בשעת כפרה׳ אינה צריכה דעת הואיל ואירצי בשעת הפרשה שהיה לדעתו ודאי עדיין ניחא ליה באותו (דעת) [עולה]: [וכי אמינא אנא עולה צריך דעת בשעת הפרשה: אידי ואידי אחד חטאת ואחד עולה: שמואל מוקי לה בשעת הפרשה · דלא חלקו ועולא [מוקי לה] בשעת כפרה: מתנייתא אהדדי לא קשיא · קמייתא דתני דבין [לדעת ובין] שלא לדעת יצא בשעת הפרשה ׳אמוראי ודאי פליגי עולא ושמואל]: אף בשעת הפרשה כלומר דבשעת כפרה נמי והיינו דעולא: ואע״ג דהויא הך קמייתא תיובתיה הא דאמרה דבין לדעת ובין שלא לדעת יצא דאוקימנא בשעת כפרה: קמ״ל · דבשעת הפרשה גרידא קאמר [ודאי] פליגי: האי מאן דמסר מודעא אגיטא · שהיו אונסין אותו לתת גט ואמר לעדים הוו עדים שאנוס אני: מודעיה מודעה ולא הוי גיטא: לא צריכא דעשויה אחרי המודעה ואירצי ושתק ונתן בשתיקה: מהו דתימא · מדנתן בטולי בטליה למודעיה: קמ״ל · דלא: דא״כ · דבהכי סגיא בנתינת סתם ליתני כופין אותו עד שיתן מאי עד שיאמר קמ״ל דבטיל למודעיה ויאמר רוצה אני: הדרן עלך האומר משקלי:

שום היתומים שלשים יום · כשנצרכין ב״ד למכור מנכסי יתומים או לפרנסה או (לכסות) [לכתובה] או לשום דבר צריך לשומן ולהכריז (כל) שלשים יום [בבקר ובערב] כדמפרש בגמרא אומר שדה פלונית בסימניה ובמצריה כך היא יפה וכך היא שומא כדי שישמעו בנ״א ויבואו ליקח ויוסיף כל אחד על חברו ליתן: ושום ההקדש [ששים יום] · כשרוצין לפדות שדה הקדש: בשעת הוצאת פועלין · לערב כשיוצאין הפועלין ממלאכתן מכריזין כדי שישמע בעה״ב ואומר להו [לפועלין] זילו סיירוה ניהלי: ובשעת הכנסת הפועלים · בבקר נמי מכריזין כי היכי דמדכר בעה״ב מה שאמר לפועלים אמש (ליזיל) דלישיילינהו אם ראות כמה היא יפה: [שדה פלונית כך היא יפה וכך כורין היא עושה וכך היא שומא · כלומר בכך וכך ממון שמוה ב״ד]: דאיכא דניחא ליה · לקנות כדי למיהב [דמיה] לבעל חוב דמיקל בזוזי שמי שפורע [לב״ח] אין מניחין לו כל כך לבדוק אזוזי דאסרי ליה ממארי רשותיך פארי איפרע: ואיכא דניחא ליה ללוקח למיהב דמיה לאשה משום דשקלה על יד על יד כשהיא צריכה להוציא ולא בבת אחת:

קולפי

רבינו גרשום

קולפי טאבי · מכות טובות קבלתי מאבימי רבי קודם שהבנתי שמועה זו : [והכי אמר בא להכריז רצופין בכל יום ויום אינו צריך להכריז אלא שלשים אבל אם אינו מכריז אלא בשני ובחמישי צריך להכריז בב' ובה' של ס' יום : ואע"ג דכי חשיב להו · לא הוו אלא י"ח יום הכי כיצד כשמתחיל למנות מיום ב' של ס' יום הם ח' שבועות וד' ימים וח' שבועות מ"ז ימי הכרזה ואותן ד' ימים מתחילין ביום שני ומסיימין בחמישי היינו תמניסר: כיון דמשכא מלתא · דהני תמניסר עד ס' יום שמעי אינשי] : אין נזקקין לנכסי יתומין בשהן קטנים אבל כי גדלי ודאי נזקקין למוכרן לפרוע : אא"כ רבית אוכלת בהן · שזקף אביהן מלוה ברבית ומפסידים היתומים בכל יום : [או לכתובת אשה משום מזוני · לפרוע כתובת אשת אביהן שכל זמן שלא גבתה כתובה ניזונת מן היתומים ומפסידי מזונות] : דהא תקנו להן · ליתמי מעשי ידי אשת אביהן להן הואיל וניזונת משלהן ואין להן הפסד במזונות : ור' יוחנן אמרי משום הכי נזקקין לכתובה משום דזימנין דלא ספקה מלאכת' כנגד מזונותיה ונפסדין היתומין : [אילימא · כדי לפרוע לבע"ח פרסי מי צאית פרסי להמתין עד שנכריז שלשים : ואידקא אכיל ריביתא מן היתומין כלומר דמשום הכי נזקקין מי שבקינן ליה לבע"ח ישראל למשקל רבית : מוקים לה בכתובת אשה · והכי נזקקין דקא מפסידי מזוני : אלא לרב אסי · אמאי נזקקין למכור הא אין רבית איכא בהן] : ולרבי יוחנן מי ניחא · אמאי מכריזין יתנו כתובתה

שום היתומים פרק ששי ערכין כב

רש"י

להא שמעתא · דרב חסדא : קולפי טאבי · הכאות גדולות על הדא שמעתא שהיה מלמדני שום היתומים לרבי מאיר ששים יום והייתי מקשה לו הא אמר ר"מ שלשים והוא אמר לי בא להכריז רצופין שלשים יום בין יתומין בין הקדש: ואם בא להכריז שני וחמישי שהם ימי הדין הוי השום ששים יום וימי הכרזה שמונה עשר יום לא וחשוב משני בשבת שמונה שבועות הרי לך ט"ז ימים ויהא בהם י"ו שני חמישי הוסיף עוד ארבעה ימים שני ושלישי ורביעי וחמישי בשבת הרי ס' יום משהתחיל ההכרזה ויש בהן שמונה עשר ימי הכרזה : אין נזקקין לנכסי יתומים · למוכרן : רבית אוכלת בהן · שהיו מחוייבין לעובד כוכבים מעות ברבית : משום מזוני · דכל זמן שאינה גובה כתובתה נזונית משלהם והוי פסידא דידהו : אילימא בבעל חוב עובד כוכבים · דשקיל רבית ולהכי נזקקין: מי לאית· להמתין ימי הכרזתינו בלא רבית : בתובעת כתובתה בב"ד · דכיון דשוב אין לה מזונות לא מפסדי יתומים מידי בהמתנה: לא נזדקק להו לפרוע כתובתה הואיל ומעכשיו אין מזונותיה על היתומים: כיון דאזדקקינן לה מעיקרא·בתחילת תביעת כתובתה להפסידה מזונותיה : מזדקקין לה לבסוף · להגבותה כתובתה: הא לא קשיא ר"מ היא · דאמר כתובת [אשה] בבינונית מיניה דידיה כגון אם גירשה וקמ"ל דמיתמי בזיבורית : כדשנין · בבעל חוב עובד כוכבים : כשחייב מודה · בשעת מיתה הודה אביהם : כולהו נמי כשחייב מודה · ובעל חוב ישראל: גרושה (ב) · אין לה מזונות : ההיא דרבי יוחנן · דאמר כתובת אשה מגבינן מיתמי: משום חינא מתנינן לה · כדי שימצאו האנשים חן בעיני הנשים וינשאו טז]להן והלכך אפילו גרושה נמי : בתר שיבקייהו · ימותו אביהם שהניח להם ממון זה : לאו בני מיעבד מצוה נינהו · דקטנים הן אלא ימתין עד שיגדילו : צררי אתפסיה·אביהם נתן לבעל חובו מעות כסף וזהב במשכון בשעת מיתה ולא הספיק ליטול את השטר מידו יז] : שמתיה· ב"ד לאביהן על שאינו פורע לזה חובו ומת בשמתיה דהשתא ליכא למיחש לצררי דלא היה פורעו אלא את דין כדי שיתירו נידויו : שלחו מתם בדשמתיה ומית בשמתיה · מיתוקמי כל הנך מתנייתא דלעיל דאמרו נזקקין: והלכתא כרב הונא · היכא דלא שמתוה חייש לצררי :

אילימא

גמרא

מסורת הש"ס

תנו רבנן שום היתומים שלשים יום ושום ההקדש ששים יום דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר שום היתומים ששים יום ושום ההקדש תשעים יום וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה ששים יום אמר רב חסדא אמר אבימי הלכה שום היתומים ששים יום יתיב א] רבי חייא בר אבין וקאמר להא שמעתא אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרבי חייא בר אבין ששים קאמרת או שלשים קאמרת אמר ליה ששים דיתומים או דהקדש אמר ליה דיתומים כרבי מאיר או כרבי יהודה אמר ליה כרבי מאיר והא רבי מאיר שלשים קאמר אמר ליה הכי אמר רב חסדא ב] מאבימי *קולפי טאבי בלעי עלהדהא שמעתא *בא להכריז רצופים שלשים בשני ובחמישי ששים ואע"ג דכי חשיב להו מר ליומי הכרזה לא הוו אלא תמניסר יומי כיון דמשכא מילתא שמעי אינשי ג] *אמר רב יהודה אמר רב אסי *ב אין נזקקין לנכסי יתומים אלא אם כן היתה רבית אוכלת בהן ורבי יוחנן אומר או לשטר שיש בו רבית או לכתובת אשה משום מזוני ורב אסי מ"ט לא אמר לכתובת אשה דהא תקינו ליה רבנן מעשה ידיה ואידך זימנין דלא ספקה תנן שום היתומים שלשים יום ושום ההקדש ששים יום ומכריזין בבקר ובערב במאי עסקינן אילימא בבעל חוב עובד כוכבים מי ציית אלא פשיטא בבעל חוב ישראל אי דקאכיל ריביתא מי שבקינן ליה ואלא דלא קאכיל ד] ריביתא וקתני נזקקין בשלמא לרבי יוחנן מוקי לה בכתובת אשה אלא לרב אסי ה] קשיא אמר לך רב אסי ולרבי יוחנן מי ניחא מי שבקינן מזוני דודאי קא מפסדא ונקטינן הכרזה דלא ידעינן אי מרווחינן אי לא מרווחינן הא לא קשיא בתובעת כתובתה בב"ד ו] כדרב יהודה אמר שמואל דאמר *רב יהודה אמר שמואל *ג התובעת כתובתה בב"ד אין לה מזונות אי הכי איזדקוקי ז] לא מיזדקקינן לה אלא כיון דאיזדקקינן לה מעיקרא מיזדקקין לה לבסוף מ"מ לרב אסי קשיא ח] לעולם בבעל חוב עובד כוכבים שקיבל עליו לדון בדיני ישראל אי הכי רבית נמי לא לישקול שקיבל עליו לזו ולא קיבל עליו לזו ת"ש ט] *ד אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית במאי עסקינן אילימא בבעל חוב עובד כוכבים מי צאית אלא פשיטא בבעל חוב ישראל אי אכיל ריביתא מי שבקינן ליה אלא דלא אכיל ריביתא וקתני נזקקין בשלמא לרבי יוחנן מוקי לה בכתובת אשה אלא לרב אסי קשיא אמר לך רב אסי ולרבי יוחנן מי ניחא אי כתובה מאי איריא מיתמי אפילו מיניה דידיה נמי בזיבורית הא לא קשיא *ר"מ היא דאמר כתובת אשה בבינונית ומיתמי בזיבורית מ"מ לרב אסי קשיא לעולם בבעל חוב עובד כוכבים שקיבל עליו לדון בדיני ישראל א"ה רבית נמי לא נישקול שקיבל לזו ולא קיבל עליו לזו ת"ש ע"מ ליתן לאשה כתובתה ולבעל חוב חובו בשלמא בעל חוב בין מר ובין מר כדשנין אלא כתובתה בשלמא לר' יוחנן ניחא אלא לרב אסי קשיא הכא במאי עסקינן כשחייב מודה השתא דאתית להכי י] כולהו נמי כשחייב מודה מרימר יא] אגבי כתובתה לגרושה מנכסי דיתמי א"ל רבינא לאמימר והאמר רב יהודה אמר רב אסי אין נזקקין לנכסי יתומין אלא א"כ היתה רבית אוכלת בהן רבי יוחנן אומר או לשטר שיש בו רבית או לכתובת אשה משום מזוני ואפי' רבי יוחנן לא קאמר אלא באלמנה דקמפסדא מזוני אבל גרושה לא אמר ליה (א) יב] הא אנן דרבי יוחנן משום חינא מתנינן לה אמר רב נחמן מרישא לא הוה מיזדקיקנא לנכסי יתמי כיון דשמענא להא יג] דרב הונא חברין משמיה דרב *ה יתמי דאכלי דלא דידהו ליזלו בתר שיבקיהו מכאן ואילך מיזדקקנא מעיקרא מאי טעמא לא *ו אמר רב פפא פריעת בעל חוב מצוה ויתמי לא בני מיעבד מצוה נינהו רב הונא בריה דרב יהושע אמר אימר צררי אתפסיה מאי בינייהו איכא בינייהו *ה בשחייב מודה אי נמי שמתוה *ומת בשמתיה יד] *ג שלחו מתם דשמתוה ומית בשמתיה והלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע

תנן

א)[ב"מ ע.] ב)[כתובות פו. ב"ב קעד.] ג)[ב"ב קעד. ע"ש בפי' הרשב"ם דגריס הלכתא וכו']

תוספות

תנן שום היתומים כו' במאי עסקינן אילימא בבעל חוב עובד כוכבים מי ליית · ואם תאמר למה ליה לאותובי לרב אסי ממתניתין ממילתיה דרב אסי גופיה הוה מצי למיפרך דאמר דאין נזקקין לנכסי יתומים אלא אם כן רבית אוכלת בהם במאי עסקינן האי דאין נזקקין אילימא בבעל חוב עובד כוכבים מי ליית להמתין עד שיגדילו ואי בבעל חוב ישראל מי שבקינן ליה דקאכיל רבית וי"ל דממילתא דרב אסי לא מצי למיפרך דאפשר לאוקמה בדלא תבע להו ולעולם בב"ח עובד כוכבים איירי ומש"ה אין נזקקין לנכסים לפרוע החוב אלא אם כן רבית אוכלת בהן יח][ואז] נזקקין אפי' לא תבע להו עובד כוכבים חובו לפי שלא ירבה עליהן הרבית אבל ממתניתין פריך שפיר דודאי מדנחתי בית דין לשום בדתבע להו איירי לפיכך פריך אי בבעל חוב עובד כוכבים מי ליית עד אחר השלמת הכרזה שלא להרבות הרבית ואי לא ליית אם כן שמא יפסידו בהארכת הזמן יותר ממה שירויחו דודאי אי לא ידעינן אי מרווחינן אי לא מרווחינן לא לריכי הכרזה כדקאמר הש"ס בסמוך על מילתא דר' יוחנן : אמר רב נחמן מריש לא הוה מזקיקין ליתמי כו' מכאן ואילך מזקיקין כו' · והלכה כרב נחמן בדיני דנזקקין לנכסי יתומים והכי נמי איתא בכתובות (כתובות דף פד·) גבי הא דתנן מי שמת והניח אשה ובעל חוב ויורשים והיה לו מלוה או פקדון ביד אחרים יכתן לכושל שבהם ואמר ר' יוחנן עלה (שם) לכתובת אשה משום חינא אלמא נזקקין :

רבא

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פי"ב מהלכות מלוה ולוה הלכה ... טוש"ע ח"מ סימן קט סעיף א [וברב אלפס כתובות פ' י"א דף קנ"ב:]

ה ב מיי' פי"ב מהלכות מלוה ולוה הלכה א טוש"ע ח"מ סימן קז סעיף א [וברב אלפס שם] :

ו ג מיי' פי"ח מהלכות אישות הלכה א טוש"ע אה"ע סי' צג סעיף ב :

ז ד מיי' פי"ט מהלכות מלוה ולוה הלכה א טוש"ע ח"מ סימן קח סעיף יח וסימן קיט סעיף ב :

ח ה ו מיי' פי"א מהל' מלוה ולוה הלכה ו טוש"ע ח"מ סי' קח סעיף א :

הגהות הב"ח

(א) גמ' א"ל הכיא דר' יוחנן משום חינא: (ב) רש"י ד"ה גרושה לא אין :

[עיין תוספות כתובות פז. ד"ה מנכסי]

שיטה מקובצת

א] יתיב רב חייא אות... ב] נמחק : ג] חסדא קולפי טאבי בלעי מינית דאבימי עלה ...

רבינו גרשום (המשך)

איזדקקינן לה מעיקרא · כשתובעת כתובתה מזדקקין לה לבסוף מגבינן לה כתובתה בעי הכרזה: מכל מקום לרב אסי קשיא · דאמר אין נזקקין אלא לרבית ואין כאן רבית : לעולם בב"ח פרסי · דשקיל רבית ודקשיא לך פרסי מי ממתין על הכרזה שקבל עליו לדון להמתין על ההכרזה אבל נוטל רבית: פרסי מי צאית למישקל בזיבורית · ואי כרב אסי דאמר משום רבית דקא אכיל ישראל ריבית מי שבקינן כו' : בשלמא לר' יוחנן ניחא · דכתובת אשה בזיבורית היא ומשום דקא מפסדא מזונות: אפילו מיניה דידיה דבעל לא שקלה אלא זיבורית ומאי קמ"ל דיתמי : הא לא קשיא · ר' יוחנן כר' מאיר סבירא ליה דמי:יה דבעל בבינונית: שקבל עליו בדיני ישראל למישקל מיתמי בזיבורית אבל נוטל רבית לפיכך נזקקין] על מנת ליתן לאשה כתובתה ולבעל חוב חובו בין מנכסי יתומים בין מנכסי הקדש וכגון שהקדיש נכסיו ומת והיתה עליו כתובת אשה זו ובע"ח זה [והיתומין צריכין לפדות הנכסים מן ההקדש ע"מ ליתן לאשה כתובתה כו': בין למר ובין למר כדשנין · לשטר שיש בו רבית דתרוייהו מודו דנזקקין לב"ח משום רבית] כשחייב מודה [קודם מיתתו שעדיין יש עליו כתובת אשה זו או חוב זה] וצוה לתת : כולהו נמי · אותה ששנינו למעלה בב"ח פרסי לעולם בב"ח ישראל ואמאי נזקקין : כשחייב מודה · וצוה לתת : לגרושה · שגירשה בעלה ומת : [מנכסי יתמי · אע"ג דגרושה לית לה מזוני : ההיא דר' יוחנן או לכתובת אשה אנן] משום חינא מתנינן לה כדי שירעו הנשים שיש להן כתובה מן היתומים אפילו כשיתגרשו נזקקין להן להגבותן כתובתן אע"ג דאין להן מזונות ויתרצו לבעליהן ולא יצערו אותן ומתוך כך ימצאו חן בעיני בעליהן הלכך מגבינן לגרושה משום חינא דכל הנשים : ליזלו בתר שבקיהו · כלומר שהיה מקללן שלא יאריכו ימים אלא ילכו אחר אביהן שהניחן למיתה הואיל ואוכלין שאינו שלהן : [מיזדקיקנא · כדי למונען מאיסורא : מעיקרא מ"ט לא · הוה מזדקיק מ"ט דרב פפא אמר פריעת כו' : אימור צררי איתפסיה הלוה למלוה קודם מיתתו שיתפרע חובו מהן] : איכא בינייהו בשחייב מודה · בשעת מיתתו שעדיין חייב לו מאן דאמר משום מצוה לא פרעי דיתמי לאו בני מעבד מצוה נינהו ומאן דאמר משום צררי כיון דמודה ליכא למימר צררי אתפשיה לדין] ושמתוה ב"ד ללוה [שיפרעם למלוה] ומית בשמתיה דהכא ודאי ליכא למימר צררי אתפשיה וחייבים היתומים לפרוע ולמאן דאמר משום מצוה לא פרעי : שלחו מתם דשמתיה ומית בשמתיה · מזדקקין למיחש דצררי איתפשיה אבל בעלמא אפילו כשחייב מודה לא מזדקקינן דאיכא למימר מודה דחייב ליה אבל איכא למיחש דצררי [משכון] אתפשיה : [והלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע דאמר ...

שיטה מקובצת (המשך)

דאין נזקקין משום צררי והלכך כשחייב מודה נזקקין וא"ת רב פפא אמאי אמר טעמא פריעת חוב מצוה ופליג ארב אסי לימא טעמא דחיישינן לצררי ולא לפלוג אדרב אסי [דמה דאמר] מרישא לא הוי מזדקקינן מיירי בין במקום דאיכא למיחש לצררי בין לצררי הלכך הוצרך למימר דטעמא משום פריעת בע"ח מצוה · הרא"ש ז"ל בתוספותיו דגרושה אות ת' נמחק : יב] אמר ליה (תיבת הא נמחק) אנן ההיא דר' יוחנן משום האנשים חן בעיני הנשים ואע"ג דאמרי' יותר משהאיש רוצה לישא האשה רוצה להנשא מלוה איכא מילי דחיישי רבנן משום חינא ואיכא מילי דלא חיישי ור"ח פי' שימצאו חן ... וימצאו קופצים מתוך שיפה כחם בגביית הכתובה ובערוך פי' שישאו הבעלים חן בעיני ... בלב שלם כיון שיגבו כתובתן משלם ולא יפסדו כלום מכתובתן' הרא"ש ז"ל בתוספותיו הונא חברין כו' דאכלי דלאו דידהו : יד] שלחו מתם [כו'] והלכתא כרב הונא בריה ד... לישנא שלחו מתם אלא שלחו מתם היכי דחייב מודה או שמתוה ומת בשמתיה וליכ... אמרינן בסנהדרין (דף יז ע"ב) שלחו מתם ר' אלעזר ואיהו קדים טובא לרב הונא ... הרא"ש ז"ל בתוספותיו : טו] אשה בבינונית : טז] וינשאו להם אות ן' נמחק : יז] ... הס"ד : יח] ואז נזקקין :

ט א מיי' פט"ז מהלכות אישות הלכה ט טור ש"ע אה"ע סימן ט סעיף י :

י ב מיי' פי"ג מהלכות מלוה ולוה הלכה א טוש"ע ח"מ סימן קו סעיף א [וברב אלפס כתובות פרק ט דף קיג: עוד שם פרק יא דף קכד.] :

יא ג מיי' פי"ב מהלכות מלוה ולוה הלכה ה ו טוש"ע ח"מ סימן קי סעיף ד ה וע"ש :

רבא אמר משום שובר · ואיכא בינייהו בין רב הונא בריה דרב יהושע דאמר משום צררי ובין רבא דאמר משום ו]שובר היכא שמסר שטרותיו לאדם אחד בפני עדים ואמר דאין לו שום שטרות כי אם אותם שמסר לו דהשתא לשובר ליכא למיחש שהרי מסר כל שטרותיו לזה ואם איתא דהוה ליה שובר הוה מסר ליה אבל לצררי מ"מ איכא למיחש: **אמר** ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרבא ומי חיישינן לשובר והא תנן הנפרעת שלא בפניו כו' · ואי חיישינן לשובר הכא נמי ליחוש וא"ת רב הונא בריה דרב יהושע תקשי ליה נמי לנפשיה ליחוש ז] לצררי וי"ל דהוה פשוט לרב הונא בריה דרב יהושע דמשום צררי אין למנוע לפרוע שלא בפניו משום שלא יהא כל אחד ואחד נוטל מעותיו של חבירו ויושב לו במדינת הים אבל משום חששא דשובר לא הוה מסיק אדעתא לומר כן ומשום הכי הקשה לו ליחוש לשובר ותירץ לו התם כדאמרי' שלא יהא כל אחד ואחד כו' : **ואם** אמר תנו נזקקין · לכאורה פירוש תנו החוב והיינו כרב הונא בריה דרב יהושע דהיכא דחייב מודה נזקקין ול"ע אמאי שבק ליסנא דחייב מודה ושמא לכך נקט האי ליסנא תנו דשייך בחוב ובמתנה דאם לוה אביהם ליתומים ליתן מתנה דעתנין אם לוה בתורת המחלק נכסיו מתנה בכולה או במקצתה ועשה קנין והכי נמי משמע קצת דבמתנה קמיירי מדקאמר שדה זו ומנה זו נזקקין לו : ***ואם** אמר תנו נזקקין · ותימה פשיטא שאם אמר תנו נזקקין כיון שנתנה במתנה ואומר ר"י ח] נזקקין (אינטריכא ליה) והא דנקט ליסנא דתנו משום דמסיים ביה שדה זו ומנה זו דשייך ביה תנו ועוד איכא הודאה דלא סגי דלא אמר בהו תנו או אתם עדי כגון ט] שהודה מעצמו (*והא דאמרי') בפרק גט פשוט (ב"ב קעד:) שכיב מרע שאמר תנו מנה לפלוני אמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנין אדם עשוי שלא להשביע את בניו אבל תבעוהו והודה אפילו בלא אתם עדי ולא אמר תנו נותנין דאין אדם משטה בשעת מיתה כדמוכח בשילהי פרק גט פשוט (שם קעה:): **אמר** רב אשי הלכך אזדקוקי כו' דאמר רבא הלכתא אין נזקקין · פירוש בעלמא היכא דאיכא למיחש לצררי כמו מילתא דרב אסי אין נזקקין לנכסי יתומים ואי אזדקיקנא פירוש היכא דנזקקין כגון שדה זו ומנה זו דאמר רבא נזקקין ואין מעמידין אפוטרופוס בהא לא סבירא לן כרבא אלא מוקמינן אפוטרופוס דאמרי נהרדעי בכולהו נזקקין ומעמידין אפוטרופוס לבר מנמצאת שדה שאינה שלו דאחזוקי שיקרא לא *מיזדקיקנא ואין צריך להעמיד אפוטרופוס וא"ת דבפרק הגוזל בתרא (ב"ק קיב· ושם) בר חמוה דרבי ירמיה טרק גלי באפיה דר' ירמיה אתא לקמיה דרבי אבא א"ל שלו תובע א"ל והא מייתינא סהדי דאחזיק בחיי אבוה י] [א"ל] וכי מקבלין עדות שלא בפני בעל דין ומ"ש משמעתין דהיכא דנמצאת שאינה שלו מזדקקין ומקבלין עדות אע"פ שהיתומים קטנים וי"ל דהתם מתחלה היתה של אביו דיתום כי נמי איכא סהדי דאחזיק אין לנו לקבל עדות זה ואין יא] אחזוקי סהדי בשיקרא דשמא שום תנאי היה לאביו עמו להחזיק [אע"פ] שהוא שלו אבל בשמעתין דנמצאת שדה שאינה שלו שהעדים מעידים שגזלה הלכך לא מחזקינן סהדי בשקרי שמא לא גזלה אלא ודאי גזלה וליכא למימר שמא חזר ולקחה כיון דבגזילה בא לידו לא אמרינן שמא חזר ולקחה כי הדבר ברור שהאב גזלה ואינו של אביו ושפיר נקבל העדות דגזלה האב שלא בפני בעל דין כיון שהדבר ברור לנו שאין השדה של אביו וכן בהך דהגוזל בתרא (שם:) דקאמר רבי *יהושע תנוק שתקף בעבדי אביו וירד לתוך שדה חברו ואמר שלי הוא אין אומרים לו המתן עד שיגדיל אלא מוציאין אותו מתחת ידו ומסיק הש"ס דהתם דמפקינן מיניה דלא קיימא אחזקה דאבוה משמע דאיכא מילי דמקבלין עדות שלא בפני בעל דין ולכך נראה דהיכא דחייב מודה ממלוה על פה דנזקקין ויעידו עדים ששמעו הודאת האב בפני ב"ד ויגבו משל היתומים החוב על פי העדות ולא אמר אין מקבלין עדות אלא בפני בעל דין כיון שהדבר ברור בלא שום גמגום שהודה האב דמי לנמצאת שאינה שלו ומיהו מדרבא דממונא הבאה מחמת יתומים כי נמי ידעינן בברור שלא התפיסו צררי כל החוב הבא מחמת היתומים אין נזקקין כדאיתא פרק שור שנגח ארבעה וחמשה (ב"ק לט· ושם) דשור שהזיק פטור מטעם דאין נזקקין ופירש ר"י דלא שייך צררי ומכל מקום אין נזקקין דאין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין: **ואין** מעמידין אפוטרופוס · כיון דאמר שדה זו ומנה זו אין צריך להעמיד אפוטרופוס לידע אם פרע אם לאו יב]א)ויש לו שובר ב)ומעמידין האפוטרופוס לידע אם פרע אם לאו ויש לו שובר ויעמידו האפוטרופוס לבקש השובר בין חפצי המת או למצוא שום עדות יג] התפסת צררי וא"ת כיון דאמר תנו אפי' אינו חייב כלום יתנו לו כיון דמלוה מחמת מיתה הוא ויהא מתנה בעלמא ויש לומר שהוא סבור להתחייב בשביל חובו ולא לשום מתנה הלכך אין לתת אותה יד] אלא למי שמתחייב לו וכן משמע פרק גט פשוט (ב"ב קעד:) על ההיא שהבאתי לעיל אמר תנו קיימיה לשטריה אלמא דמשום שיודע ג)לו כשאמר תנו כאילו נתקיים השטר אבל אם לא היה חייב לא היה נותן בתורת מתנה : **אמרי** נהרדעי בכולהו נזקקין ומעמידין אפוטרופוס · פירוש בכולהו שדה זו ומנה זו : לכי

א) נ"א או אם יש לו שובר ב) בס"ד ומעמידין הוא תה"ד דאמרי נהרדעי כו' ג) אולי צ"ל שחייב

תנן שום היתומים שלשים יום ושום ההקדש ששים יום ומכריזין בבקר ובערב במאי עסקינן אילימא בבעל חוב עובד כוכבים מי צאית אלא פשיטא בבעל חוב ישראל בשלמא לרב הונא בריה דרב יהושע מוקי לה א] בשחייב מודה אלא לרב פפא קשיא אמר לך רב פפא אי בעית אימא כתובה משום חינא ואי בעית אימא בבעל חוב עובד כוכבים שקיבל עליו לדון בדיני ישראל אי קיבל עליו ב] לינטר להו עד דגדלי שקיבל עליו לזו ולא קיבל עליו לזו ת"ש על מנת ליתן לאשה כתובתה ולבעל חוב חובו במאי עסקינן אילימא בב"ח עובד כוכבים מי צייית אלא פשיטא בבעל חוב ישראל בשלמא לרב הונא בריה דרב יהושע מוקי לה בשחייב מודה אלא לרב פפא בשלמא כתובה משום חינא אלא בעל חוב קשיא לעולם בבעל חוב עובד כוכבים וכגון שקיבל עליו לדון בדיני ישראל אי קיבל עליו לינטר להו עד דגדלי שקיבל עליו לזו ולא קיבל עליו לזו רבא אמר משום שובר א"ל רב הונא בריה דרב יהושע לרבא ומי חיישינן לשובר והתנן *הנפרעת שלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה *ואמר ר' אחא שר הבירה מעשה בא לפני ר' יצחק נפחא לאנטוכיא ואמר לא שנו אלא כתובת אשה משום חינא אבל בעל חוב לא ג] *ורבה אמר רב נחמן אפילו בעל חוב נמי ואי חיישת לשובר התם נמי ניחוש א"ל התם כדאמרינן טעמא *שלא יהא כל אחד נוטל מעותיו של חבירו והולך ויושב לו במדינת הים אמר רבא הלכתא אין נזקקין לנכסי יתומין ואם אמר תנו נזקקין שדה זו ומנה זו נזקקין ואין מעמידין אפוטרופוס שדה סתם ומנה סתם נזקקין ומעמידין אפוטרופוס ד] אמרי נהרדעי בכולהו נזקקין ומעמידין אפוטרופוס לבר מנמצאת שדה שאינה שלו דאחזוקי סהדי בשקרי לא מחזקינן אמר רב אשי הלכך אזדקוקי לא מזדקקינן דהא אמר רבא הלכתא אין נזקקין ואי מזדקקינן מוקמינן אפוטרופוס דאמרי נהרדעי בכולהו נזקקין ומעמידין אפוטרופוס לבר מנמצאת שדה שאינה שלו דאחזוקי סהדי בשקרי לא מחזקינן :

מתני'

אילימא בבעל חוב עובד כוכבים · דלא בעי למינטר עד דגדלי מי נאית להמתין ימי הכרזה : ת"ש · דתניא לעיל גבי הכרזה על מנת ליתן לאשה כו' : מי נאית · לימי הכרזה : רבא אמר · הא דאין נזקקין לנכסי יתומין : משום שובר · דשמא שובר היה לאביהם על השטר הזה שפרעו ויתומים אין יודעין היכן הוא: הנפרעת ה] שלא בפניו · כגון ששלח לה בעל גט ממדינת הים: לא שנו · דבית דין יורדין לנכסי אדם שלא בפניו אלא כתובת אשה משום חינא אבל בעל חוב ימתין עד שיחזור : ואם אמר אביהן תנו · נזקקין: שדה זו ומנה זו · אם אמר תנו שדה זו לפלוני בחובו או מנה זו נזקקין ליתן לו ואין צריך להעמיד אפוטרופוס ליתומים על כך : שדה סתם ומנה סתם נזקקין ומעמידין אפוטרופוס · ליתומין לברור להן חלק יפה ולהגבות את זה מן הזיבורית : אבל נמצאת · ביד היתומים שדה אחת שלא היתה של אביהן אלא גזולה נזקקין להוציא גזילה מידם ואין צריך אפוטרופוס: בכולהו · אפי' שדה זו ומנה זו נזקקין ומעמידין אפוטרופוס בר מנמצאת שאינה שלו דאין צריך אפוטרופוס אלא מיד מוציאין אותה מידם דאחזוקי סהדי המעידים על הגזילה בשקרי לא מחזקינן :

מתני'

[כתובות פח. ע"ש]

[נ"ל ורבא וכ"ה בכתובות פח. וכ"ה ברב אלפס]

[גם פח.]

[נ"ל כדאמרינן]

נ"ל מחזקינן

[לפנינו שם איתא רב הושעיא]

צי' ל"ק הד"א וכצ"ל תימה כו' ואור"י דאע"ג דלא אמר תנו נזקקין והא דנקט כו' ומנה זו דשייך ביה תנו משום הכי איצטריכא ליה ועוד כו'

רבינו גרשום

בשלמא לרב הונא מוקים לה בשחייב מודה · משום הכי מזדקקין דלא אתפשי צררי : אלא לרב פפא · דאמר יתמי לאו בני מעבד מצוה אמאי מזדקקין : ואיבעית אימא בב"ח פרסי · ומשום רבית וקביל עליו לדון בדיני ישראל להכרזה] : רבא אמר משום שובר · לא הוה מיזדקק רב נחמן מעיקרא דאיכא למימר שמא שובר היה ביד לוה שפרע שטרו של מלוה ואבדו לפיכך אין נזקקין : לא שנו · דנאמנת בשבועה ולא חיישינן לשובר אלא כתובת אשה משום חינא : ואי חיישת לשובר התם נמי ניחוש בב"ח אמאי נפרע שלא בפניו בשבועה ניחוש שמא שובר יש לו ללוה: א"ל התם · בב"ח הנפרע שלא בפניו אמרינן לא חיישינן לשובר כדאמרי' טעמא אבל בעלמא חיישינן לשובר : ואם אמר אבי היתומים קודם מיתתו תנו לפלוני נזקקין ב"ד ונותנין : ואם אמר תנו שדה זו ומנה זו לפלוני נזקקין ואין מעמידין אפוטרופוס ליתומים על זה הדבר לדון עם המלוה דכיון דאמר בפירוש שדה זו ומנה זו נותנין אותה לו : [אבל אם אמר שדה סתם ומנה סתם נזקקין ומעמידין אפוטרופוס ליתומים שיטענו שמא לא אמר על שדה זו אלא על זו וידחהו לזיבורית : אבל נמצאת שהיתה לו שדה שאינו שלו · ואמר תנו לו שלא היתה של מת אלא של זה שצוה ליתנה לו ודאי נותנין לו אותה שלא היתה שלו אע"ג דאמר שדה סתם ואין מעמידין אפוטרופוס דכיון דאיכא עדים דאמרי שלא היתה שלו אלא של זה אין צריך אפוטרופוס דאחזוקי סהדי בשקרי דאמרי דשל זה היא לא מחזקינן : בכולהו מעמידין אפוטרופוס אפילו באומר שדה

שיטה מקובצת

א] כשחייב מודה אות ב' נמחק : ב] לינטר · גליון הכא מיירי במלוה דעובד כוכבים בלא רבית וקבל עליו להמתין ימי ההכרזה · הרא"ש ז"ל : ג] לא ורבא : ד] אפוטרופוס אבל בנמצאת שאינו שלו נזקקין ואין מעמידין אפוטרופוס אמרי : ה] הנפרעת כתובה שלא : ו] שובר · גליון והרא"ש תירץ דרבא דאמר טעמא משום שובר לא קשה ליה כל הני ברייתות דמוקי לה במ"ד אין כותבין שובר : ז] לצררי · גליון והריב"ם תירץ דרבא אמר למילתיה מקמיה רב הונא ורב הונא אקשיה ליה ושני ליה וקבלה מיניה ובתר כן אמר מילתיה : ח] ר"י דקאמר היינו דהודה שחייב לו והא' תיבת נזקקין נמחק ותיבות איצטריכא ליה ל"ש ונמחק : ט] כגון שלא תבעוהו והודה מעצמו כדאמרינן בפרק גם פשוט : י] אבוה א"ל וכו : יא] ואין לומר אחזוקי : יב] אם לאו דשמא פרע ושכח ויש לו שובר ויעמידו כו' והשאר נמחק: יג] עדות פרעון או התפסת צררי · גליון דכיון דאמר שדה זו ומנה זו ודאי דקדק ועמד על דעתו יפה שהיה חייב לו אבל אם אמר שדה סתם ומנה סתם חיישינן שמא לא דקדק יפה ושכח דפרעון לכך צריך להעמיד האפוטרופוס ובנמצאת שאינו שלו שיש עדים שהיתה של אדם אחר ולא אכלה שני חזקה נזקקים להחזיר שדה לבעלים ואין מעמידין אפוטרופוס לחזור ולהכחיש העדים כו' · תוספות הרא"ש ז"ל : יד] אותה למי שמתחייב תיבת אלא ל"ש ונמחק ·

מתני' המקדיש נכסיו והיתה עליו כתובת אשה ר"א אומר "כשיגרשנה ידור הנאה רבי יהושע אומר אינו צריך כיוצא א] בדבר ארשב"ג אף *הערב "לאשה בכתובתה והיה בעלה מגרשה ידירנה הנאה שמא יעשה קינוניא על נכסים של זה ויחזיר את אשתו: גמ' במאי קמיפלגי רבי אליעזר סבר אדם עושה קינוניא על ההקדש ורבי יהושע סבר אין אדם עושה קינוניא על ההקדש ואלא הא *דאמר רב הונא "שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן חזקה ב] אין עושה קינוניא על ג] הקדש לימא כתנאי אמרה לשמעתיה לא עד כאן לא פליגי אלא בבריא אבל בשכיב מרע דברי הכל אין אדם עושה קינוניא על ההקדש ד]מ"ט *אין אדם חוטא ולא לו איכא דאמרי בבריא דכ"ע לא פליגי ה] *(דאין) אדם עושה קינוניא על הקדש והכא בנדר שהודר ברבים קמיפלגי °מר סבר יש לו הפרה ומ"ס אין לו הפרה ואיבעית אימא דכ"ע נדר שהודר ברבים "יש לו הפרה והכא בנדר שהודר על דעת רבים קמיפלגי ואלא הא דאמר אמימר *נדר שהודר ברבים יש לו הפרה על דעת רבים אין לו הפרה לימא כתנאי אמרה לשמעתיה ותו רבי יהושע אומר אינו צריך אינו מועיל מיבעי ליה אלא הכא בשאלה דהקדש קמיפלגי והתניא המקדיש נכסיו והיתה עליו כתובת אשה ר"א אומר כשהוא מגרשה ידור הנאה רבי יהושע אומר אינו צריך וא"ר אלעזר ברבי שמעון הן הן דברי בית שמאי הן הן דברי ב"ה *שב"ש אומרים הקדש טעות הקדש וב"ה אומרים הקדש טעות אינו הקדש: וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר וכו': *משה בר עצרי ערבא דכלתיה הוה ורב הונא בריה צורבא מרבנן הוה ודחיקא ליה מילתא אמר אביי ליכא דנסבי עצה לרב הונא דליגרש לדביתהו ותיתבע כתובתה מאבוה ולהדרה מיהדרי א"ל רבא והאנן ידור הנאה תנן ו] ואביי אטו כל דמגרש בבי דינא מגרש לסוף איגלאי מלתא דכהן הוה אמר אביי *בתר עניא אזלא עניותא ומי אמר אביי הכי *)והאמר אביי איזהו רשע ערום "זה המשיא עצה למכור בנכסים כרבן ז] [שמעון בן] גמליאל בריה שאני וצורבא מרבנן שאני ותיפוק ליה דערב ח] "דכתובה לא משתעבד

קבלן

*)[כתובות נג: ב"ב קלז. קעד: סוטה כא:]

רש"י

מתני' ידור הנאה · ידור שלא יחזירנה לעולם דשמא משום ערמה מגרש לה שתגבה כתובתה מן ההקדש ויחזירנה: קינוניא · ערמה: גמ' לימא כתנאי אמרה לשמעתיה · ואלו דברי הכל היא: אלא בבריא · דהתם קאמר ר"א דאדם עושה קינוניא על ההקדש משום דמאי דשקיל מהקדש ליהוי דידיה: אבל בשכיב מרע · דלמיתה קאי: אין אדם חוטא ולא לו · להרויח בשביל אחר לא יחטא: ר"א סבר כיון דמדרינן ליה ברבים שלא יחזירנה שוב אין לו הפרה הלכך מהני הנדר ומדרינן: יש לו הפרה · ומש"ה אינו צריך דהא לא מהני מידי: על דעת רבים · שאומרים לו נדור: בשאלה דהקדש פליגי · ר"א סבר אין נשאלין על ההקדש לחכם ואפילו אומר לו לחכם לא לדעת כן נדרתי והקדש טעות הוא אפ"ה אין חכם מתיר נדרו הלכך זה המגרש את אשתו ט] בהקדישו מתחרט ואינו מוצא חכם שיתירנו ולכך עושה קינוניא זו ורבי יהושע סבר נשאלין על הקדש י] והכא אינו צריך לידור הנאה דאי משום קינוניא הוא עביד הוה מתשיל על נדריה ולא יא] בעי לגרשה: והתניא · בניחותא דבשאלה פליגי: הן הן דברי ב"ש הן הן כו' · מחלוקת ר"א ורבי יהושע הייני נמי מחלוקת ב"ש וב"ה: הקדש טעות הקדש · ואין שאלה להקדש · הקדש טעות כגון שור לבן היוצא מביתי יב] הקדש ונמצא שחור: אטו כל דמגרש בבי דינא מגרש · שיאמרו לו דור הנאה ילך בלנעה ויגרשנה: דכהן הוה · רב הונא ואי הוה מגרשה לא מצי לאהדורה: כרשב"ג · במס' כתובות (דף נג:) האומר בשעת מיתה נכסיי לך ואחריך לפלוני וירד הראשון ומכר יג] [ואכל כו'] רשב"ג אומר אין לשני אלא מה ששייר הראשון וה"נ הוי רשע ערום:

תוספות

לכי יגרשנה ידור הנאה · תימה לרבי למה ידור הנאה וכי מה הוא עושה והלא אינו רוצה שגובה מן ההקדש ואדרבה לאשה היה לו לקונסה שגובה מן ההקדש וי"ל כיון דחיישינן שמא עשה קינוניא על ההקדש או על הערב שהכניס בערבות לדידה לא קנסוה רבנן ולו ראוי לדור כדי לידע [אם] כוונתו להערים ולא תועיל לו כוונתו *שהדירוה:

אלא הא דא"ר הונא שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן כו' · וא"ת והרי בפ' בתרא דב"ב (דף קעה. ושם) מוקי למלתיה דרב הונא בדנקיט שטרא וא"כ היכי שייך הכא חששא דקינוניא הרי השטר מקויים ביד פלוני ובודאי קושטא קאמר וי"ל דע"כ איכא חששא דקינוניא דאי לא אמר מנה לפלוני בידי אפילו היה לו שטר בידו לא יטול אלא בשבועה והשתא דאמר מנה לפלוני בידי נוטל בלא שבועה וה"נ איתא בפרק שבועת הדיינין (שבועות מב: ושם) גבי הא דתנן נשבעין לקטן ולהקדש ומפרש בגמ' עלה להקדש ליפרע מנכסי הקדש [ופריך] תינח מנכסים משועבדים לא תפרע אלא בשבועה מה לי משועבד להדיוט מה לי משועבד לגבוה סד"א להדיוט הוא דאדם עושה קינוניא להדיוט אבל להקדש אין אדם עושה קינוניא להקדש קא משמע לן והא אמר רב הונא שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן חזקה אין אדם עושה קינוניא על ההקדש הני מילי שכיב מרע דאין אדם חוטא ולא לו אבל בריא אדם עושה קינוניא להקדש אלמא אשכחן התם קינוניא גבי שבועה ה"נ אמרינן הכא מיהו תימה לפי מאי דמסיק התם דווקא בשכיב מרע אמר רב הונא דאין אדם עושה קינוניא להקדש אבל בריא אדם עושה קינוניא להקדש והכא אמר דבבריא פליגי רבי אליעזר ורבי יהושע ואמר רבי יהושע דאין אדם עושה קינוניא להקדש וא"כ נימא דרב הונא דלא כרבי יהושע וי"ל דקינוניא זוטרתי כגון להפטר עצמו משבועה בריא עושה קינוניא להקדש יד] ומ"מ מייתי שפיר ממילתא דרב הונא על מתני' מכ"ש דאפילו קינוניא בשבועה א"ר הונא דאין אדם עושה להקדש [כ"ש קינוניא דמתני' תין לגרש אשתו]: דחזקה אין אדם חוטא ולא לו · לכך נאמן להגבותו בלא שבועה ואע"ג דאין נזקקין מנכסים משועבדים ומהקדש דהוי כמשעבדי כדאיתא בפרק שבועת הדיינין (שבועות מב: ושם) אלא בשבועה וכיון דלא חיישינן שעשה קינוניא להודות כמה חייב כמו כן אין לחוש כאן שמגרש אשתו ולחזור ולישאנה שאין סברא שיעשה קינוניא על ההקדש גבי גירושין יותר מש"מ:

מר סבר יש לו הפרה · וא"ת נהי נמי דיש לו הפרה מ"מ קי"ל דצריך לפרט הנדר וא"כ אי אתי קמי חכם לא מיפר ליה וי"ל דאין צריך לפרט הנדר כי אם הלשון שנדר בו אבל א"צ לפרש למה נדר ולא דמי להסיא דגיטין פ' השולח (דף נה:) גבי כהן שנשא אשה בעבירה דאמר עלה נודר ועובד יורד ומגרש דאמרת עלה דצריך לפרש ומש"ה לא מתיר ליה חכם שהרי התם הוא נודר שלא יהנה מאשתו פסולה כשיבא לפני חכם ומפרש לו נדרו לא יתיר לו אבל הכא לא ימנע מלהתיר אפי' אם ישמע הלשון שנדר:

בשאלה דהקדש קמיפלגי · פי' דלר' יהושע יש שאלה לפיכך אין צריך להדיר הנאה מאשתו אם יגרשנה דלא חיישינן דמשום קינוניא לגבות מן ההקדש הוא מגרשה דלמה לו לגרשה ישאל על ההקדש ויהיה הקדש בטעות ואז לא יהיה הקדש ותימה קצת דקי"ל כבית הלל דהקדש בטעות לא הוי הקדש וא"כ יש שאלה וא"כ היאך קאמר רב הונא דבבריא אדם עושה קינוניא להקדש ולמה יעשה קינוניא כיון דמצי שאיל על ההקדש כמו שאמר ר' יהושע ולפי מה דפרישית לעיל ניחא דקינוניא דשבועה דבר שהוא קל עביד ולא ישאל על הקדשו אבל טו] גבי גירשה כי האי לגרש אשתו כדי להחזירה לא עביד כיון דמצי שאיל על הקדשו: ותיפוק ליה דערב הוא וכו' · תימה אמאי לא פריך הכי כל הני פירכות אמתני' וי"ל דעל מתני' לא רצה להקשות לפי שהיה פשוט לתרץ דהוה ליה ואסתליק:

ערב

קבלן "הוה הניחא למאן דאמר קבלן אע"ג דלית ליה נכסים ללוה משתעבד אלא למ"ד אית ליה משתעבד לית ליה לא משתעבד מאי איכא למימר איבעית אימא רב הונא הוה ליה ואישתדוף ואיבעית אימא "אבא לגביה בריה שעבדה משעבד נפשיה א] דאיתמר *ערב דכתובה דברי הכל לא משתעבד קבלן דבעל חוב דברי הכל משתעבד ערב דבעל חוב וקבלן דכתובה פליגי איכא למאן דאמר אית ליה נכסי ללוה משתעבד לית ליה לא משתעבד ואיכא למאן דאמר אע"ג דלית ליה משתעבד והלכתא בכולהו "אע"ג דלית ליה ב] נמי משתעבד לבר מערב דכתובה דאע"ג "דאית ליה לא משתעבד מ"ט מצוה קעביד ולא מידי ג] *חסריה ההוא גברא דזבנינהו לנכסיה וקא גרשה לדביתהו שלחה רב יוסף בריה דרבא לקמיה דרב פפא ערב תנן הקדש תנן לוקח מהו אמר ליה *תנא כי רוכלא ניחשיב וניזיל נהרדעי אמרי דתנן תנן דלא תנן לא תנן אמר רב משרשיא מאי ד] טעמא דנהרדעי בשלמא הקדש משום ריוח דהקדש ערב נמי מצוה הוא דעבד ולאו מידי ה] חסריה אלא לוקח "מכדי מידע ידע דכל חד וחד איכא עליה כתובה אמאי ניזיל וניזבון איהו הוא דאפסיד אנפשיה:

מתני' "המקדיש נכסיו והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב אין האשה יכולה לגבות כתובתה מן ההקדש ולא ב"ח את חובו אלא הפודה "פודה ע"מ ליתן לאשה ו] בכתובתה ולבעל חוב את ז] חובו "הקדיש ח] תשעים מנה והיה חובו מאה מנה *מוסיף עוד דינר ופודה את הנכסים האלו על מנת ליתן לאשה כתובתה ולבעל חוב את חובו: **גמ'** למה לי למימר הפודה פודה *משום דר' אבהו דא"ר אבהו *שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון ט] מתניתין דלא כרבן שמעון בן גמליאל דתניא *רשב"ג אומר אם היה חובו כנגד הקדשו פודהי] ואם לאו אינו פודה ורבנן עד כמה אמר רב הונא בר יהודה אמר רב ששת יא] עד פלגא:

מתני' "אע"פ שאמרו *חייבי ערכין ממשכנין יב] אותו נותנין לו מזון שלשים יום וכסות שנים עשר חדש *מטה מוצעת וסנדליו ותפליו לו אבל לא לאשתו ולבניו אם היה "אומן נותן לו שני כלי אומנות מכל מין ומין חרש נותנין לו שני יג] *מצעדין ושני מגירות *רבי יד] אליעזר אומר אם היה איכר נותן לו צמדו חמר נותן לו חמורו היה לו מין אחד מרובה ומין אחד מועט אין טו] אומר למכור את המרובה וליקח מן המועט אלא נותנין לו שני מינין מן המרובה וכל שיש לו מן המועט *)המקדיש נכסיו מעלין לו תפליו: **גמ'** מאי טעמא דאמר קרא אם

*)ב"ק קב: ב"ב קנא.

קבלן הוה · שהתפיסה רב הונא מטלטלי לכתובתה והיא השלימתו לאביו והייתו קבלן שנשא ונתן ביד: אי לית ליה · נכסי ללוה בשעת הלואה לא משתעבד ערב באמירתו דכיון דאין לו ממה ליפרע מן הלוה לא גמר ומשעבד נפשיה: דאיתמר · לעיל קאי דאמרן הניחא למ"ד קבלן וכו': ערב דכתובה דברי הכל לא משתעבדי דמצוה קא עביד לזווגם ולא מידי מחסר לה דהא לא טז] יהיבא זוזי: ולא מידי חסרה גרסינן: ערב תנן · דחיישינן שמא יעשו קנוניא עליו וידור הנאה: לוקח מהו · מי חיישינן לקנוניא שלאחר שתטרוף זו קרקע מן הלוקח יחזירנה וידור הנאה: כרוכלא ליחשוב וליזיל · כסוחר זה שמונה מעותיו כלומר תנא הני והוא הדין ללוקח: ניזיל וניזבון · בתמיה וכי היה לו לקנות: **מתני'** והיתה עליו כתובת אשה (א) · שקדמו גירושין להקדש דליכא קינוניא: אלא הפודה פודה · בעלים פודין אותן מן ההקדש בזול בדינר או בדבר מועט על מנת לשלם דודאי לא חייל עלייהו הקדש שהרי אינו שלו והאי דבר מועט משום גזירה הוא כדמפרש בגמרא: מוסיף עוד דינר · בעל חוב יוסיף עוד להלוותו דינר לזה ופודה את הנכסים האלו: **גמ'** למה לי למימר הפודה פודה · תסקול אשה ובעל חוב בלא פדיון דהא לא חל הקדש עלייהו יז] ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו: דרבי אבהו · בפ' בתרא (לקמן לג:): יח] אם חובו כנגד הקדישו פודה · בדבר מועט כדאמרן (ב) יט] השתא איכא למימר כי אוזפיה מעיקרא אדעתא למיגביה מהנך נכסי אוזפיה · ואי לאו דחובו יותר מהקדישו לאו אדעתא דהכי אוזפיה אלא המוני כ] מהמניה הלכך לא גבי מהקדש ל"א ואם לאו אינו פודה אלא בלא פדיון יקח והראשון שמעתי והוא עיקר: ורבנן עד כמה · סבירא להו דאדעתא דהני נכסי אוזפיה: עד פלגא · כא] אבל בציר מפלגא לא: **מתני'** ממשכנין אותו · גזבר נכנס לבתיהן ונוטל בעל כרחן: מזון וכסות ומטה כב] ותפילין · אכולהו משיירינן לו מעות לקנותן אם אין לו: מכל מין ומין · שיש (לו) אומנות שצריכה ד' וחמש כלים: מעצדין · דלדור"ש · מגירה שייג"א סכין מלא פגימות וחותך מהר כעין שיש לעושי מסריקות: צמדו · צמד בקר כג] הן כלי אומנתו: מין אחד הרבה ומין אחד מועט · כגון ג' מעצדים ומגירה אחת נותן שנים מן המרובה והשלישית לגזבר: וכל שיש לו מן המועט · כמה שיש לו ולא זבינא ליה אחריתי דכי היכי דעד השתא הוה סגי ליה בהכי השתא נמי תיסגי ליה: המקדיש נכסיו · תפילין בכלל נכסיו: מעלין לו כד] תפליו · ופודה אותן: גמ'

ערב תנן הקדש תנן לוקח מהו · תימה לרבי וכי לא ידע שבכל הש"ס דאשה גובה כתובתה מן הלקוחות כה] *ונהרדעי דאמרי נמי לא גביא אמאי אינה גובה מן הלקוחות ושמא י"ל שמכר נכסיו וגירשה מיד לכך היה חושש משום קינוניא אבל אם היה המכר קודם הרבה מן הגירושין שגירשה לאחר זמן לא הייתו חוששין מן הקנוניא:

הפודה פודה · לפרש"י משמע דהייתו האי דמפרש אחר כך הקדיש תשעים והיה חובו מנה מוסיף עוד דינר ואין הלשון משמע כן לפיכך נראה לפרש דהכא מיירי שאין בחוב כנגד הנכסים אלא מיירי כגון הקדיש מאה והיה בחובו ל' מנה וה"פ הפודה כל הרוצה לפדות יפדה מן ההקדש ויתן כנגד המותר שהנכסים יתירים על החוב ויצאו כל הנכסים לחולין ע"י כך שהרי כנגד החוב לא חל ההקדש והיה נראה שפדה הכל ולא אמרי' שיצא הקדש בלא פדיון והפודה יתן לאשה כתובתה או לבעל חוב:

מוסיף עוד דינר כו' · פירש"י בעל חוב יוסיף להלוותו דינר ופודה הנכסים האלו משמע לפירושו שהבעל חוב עצמו פודה ואין לשון המשנה משמע כן דקתני על מנת ליתן כו' לכן נראה לפרש שהלוה יוסיף להלוות עוד דינר ופודה הנכסים האלו כדי ליתן לאשה כתובתה ולבעל חוב חובו: **משום** דר' אבהו · מכאן מביא רש"י *ראייה דהא דאמר רבא (כתובות דף נט:) הקדש מפקיע מידי שיעבוד דוקא הקדש דקדושת הגוף דחמיר אבל קדושת דמים לא דהא הכא דמן הדין אין הקדש חל על הנכסים כיון דמשועבדים הם ואין צריך פדיון אלא משום דר' אבהו שלא יאמרו כו' וספק ביד מורי אם הלוה אין לו כי אם מטלטלין דהייטו קדושת דמים והקדישן הלוה אם יחול הקדש אם לא דודאי אם מכרן המכר מכר ולא יתפוס המלוה מיד הלוקח לפי שאין שיעבוד המלוה על המטלטלין אבל הקדש ספק הוא אם יחול עליהן ואין להוכיח מהא דפרש"י אהא דאמר רבא (ב"ק דף לג:) עשה שורו אפותיקי והקדישו אין ב"ח גובה הימנו דדוקא קדושת הגוף הוא דמפקיע מידי שיעבוד אבל קדושת דמים לא משמע אפי' מטלטלין אין ההקדש חל עלייהו אם הוא קדושת דמים אין זו ראייה דאפשר להעמידה כגון שהקנה למלוה מטלטלי אגב מקרקעי דכה"ג חל שיעבוד המלוה על המטלטלין כדאיתא פ' חזקת הבתים (ב"ב מד:) ואפי' מן הלוקח יגבה כו] ונראה דמתני' מיירי בכל נכסי בין מקרקעי בין ממטלטלי וקאמר דלא יחול ההקדש ואין צריכין פדיון אלא משום דר' אבהו*):

ואם לאו אינו פודה · פירש רש"י ואם לאו דחובו יותר מהקדישו לאו אדעתא דהכי אוזפיה ליה עליו הלכך לא גבי מהקדש ל"א ואם לאו אינו פודה אלא בלא פדיון יקח והראשון שמעתי והוא עיקר עכ"ל אבל בתוספתא דמכילתין משמע כלישנא בתרא דתני בהדיא ואם לאו אין הקדשו כלום: **עד** פלגא · יש לישבו כשתי לשונות דכיון שאינו שוה אלא בציר מפלגא ודאי לאו אדעתא דהכי אוזפיה וללישנא בתרא כיון דהחוב שפי מפלגא לא חל הקדש עליו ולא שייך שמא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון:

*)[ועי' היטב תוס' גיטין מ: ד"ה הקדש ותוס' ב"ב מד: ד"ה שורו]

ואם מך הוא מערכך החייהו מערכך: אבל לא לאשתו ובניו וכו': מ"ט הוא מערכך ולא א] אשתו ובניו מערכך: רבי ב] אליעזר אומר אם היה איכר נותן לו צמדו [וכו']: ורבנן הנהו לאו כלי אומנות נינהו אלא נכסים נינהו: היה לו מין אחד [וכו']: פשיטא כי היכי דסגי ליה עד השתא השתא נמי סגי ליה מהו דתימא עד האידנא דהוה ליה לאושולי הוה מושלי ליה השתא דליכא דמשיל ליה לא קמ"ל: המקדיש את נכסיו מעלין לו ג] תפילין: ההוא גברא דזבנינהו לנכסיה אתא לקמיה דרב יימר אמר להו סליקו ליה ד] תפילין מאי קמ"ל מתני' היא המקדיש נכסיו מעלין לו תפיליו מהו דתימא התם הוא דסבר *מצוה קא עבידנא אבל לענין זבוני מצוה דגופיה לא זבין איניש קמ"ל: **מתני'** *אחד המקדיש נכסיו ואחד המעריך עצמו אין לו ה] בכסות אשתו ולא בכסות בניו ולא בצבע שצבע לשמן ולא בסנדלים חדשים שלקחן לשמן אע"פ שאמרו עבדים נמכרין בכסותן לשבח שאם תלקח לו כסות בשלשים דינר ו] משובחת מנה וכן פרה אם ממתינין אותה לאיטלים ז] משובחת היא וכן מרגלית אם מעלין אותה לכרך ח] משובחת היא ט] אין להקדש אלא מקומו ושעתו: **גמ'** ת"ר ונתן את הערכך ביום ההוא שלא ישהה *מרגלית לקלים קודש לה' א) סתם ההקדישות לבדק הבית:

הדרן עלך שום היתומים

אין מקדישין לפני היובל פחות משתי שנים ולא גואלין אחר היובל פחות משנה אחת י] אין מחשבין חדשים להקדש אבל הקדש מחשב חדשים: **גמ'** ורמינהו מקדישין בין לפני היובל בין לאחר היובל ובשנת היובל עצמה לא יקדיש ואם הקדיש אינה קדושה רב ושמואל דאמרי תרוייהו יא] אין מקדישין ליגאל בגירוע פחות משתי שנים יב] וכיון דאין מקדישין ליגאל בגירוע פחות משתי שנים יג] ב) יהא אדם חס על נכסיו ואל יקדיש פחות משתי שנים איתמר המקדיש שדהו בשנת היובל עצמה רב אמר קדושה ונותן חמשים ושמואל אמר אינה קדושה כל עיקר מתקיף לה רב יוסף בשלמא לענין מכירה דפליג שמואל עליה דרב איכא למימר קל וחומר ג) ומה מכורה כבר יוצאה עכשיו שאינה מכורה אינו דין שלא תימכר אלא הכא מי איכא למימר ק"ו והא תנן ד) הגיע יובל ולא נגאלה כהנים נכנסין לתוכה ונותנין דמיה דברי רבי יהודה יד] שמואל כר"ש סבירא ליה דאמר ה) נכנסין ולא נותנין ורב

א) [ע' בברטנורה פי' הגון] ב) [לקמן כח.] ג) [לקמן כט: נדרים עו.] ד) לקמן כה: ה) [שם]

רש"י

גמ' הוא. דרשינן החייהו דהכי משמע הוא יהיה קיים מערכך: עד האידנא דהוה ליה. מעלד יתירה לאשולי לאו מושלי ליה מגירות: סליקו ליה טו] תפילין. חלצו לו תפילין מראשו עד שיפדם בדמים: מצוה קא עבידנא. דיהיבנא לבדק הבית הילכך אכל נכסיה הוה דעתיה: **מתני'** אין לו לא בכסות אשתו. שאינו שלו: לשמן. לשם אשתו ובניו: סנדלים חדשים. רבותא קמ"ל טז] [דאע"ג] דעדיין לא נעלום הרי הן בחזקתן משעת לקיחה: אע"פ שאמרו עבדים נמכרים יז] [בכסותן] לשבח. דכסות יפה שלהן משבחת ומעלה (א) דמיהן כגון גבי נכסי יתומים שאם תילקח לעבד כסות בשלשים דינר יח] הוא משביח מנה על דמים שהוא שוה עכשיו: (ב) לאיטלים. יום השוק: לכרך. שדרך סוחרים לבא שם (ג): אין לו להקדש אלא מקומו. במרגלית: ושעתו. בעבד ופרה שהמעריך עצמו ומך הוא ונידון בהשג יד ולפי מה שיש לו נותן להקדש והיה לו עבד הניסום עכשיו עשרים זוז אין אומרים רואין כאילו לוקחין לו כסות בשלשים זוז והוא משביח מנה ונמכר במאה ועשרים זוז ונמצאו דמי העבד תשעים זוז וכן יתן זה להקדש אלא לפי שעתו שמין אותו וכן פרה וכן מרגלית בכפר אין שמין אותה אלא לפי מקומה: **גמ'** שלא ישהה מרגלית לקלים. לאדם קל ועני שהעריך עצמו ויש לו מרגלית לא ישהנה לו גיזבר לומר העלה אותה לכרך ולפי אותן הדמים תן אלא לפי מה ששוה כאן שמין וזה משהה אותה וימכרנה כמה שירצה ולפי דמים שמאוה יתן שהרי בזמן שהעריכו כהן לא היה לו יותר:

הדרן עלך שום היתומים

אין מקדישין. שדה אחוזה לפני היובל פחות משתי שנים דכתיב במקדיש שדה אחוזה על פי שנים הנותרות ואין שנים פחות משתים: ולא גואלין אחר היובל פחות משנה. מפרש לה בגמרא רב לטעמיה ושמואל לטעמיה: יט] ואין מחשבין כו'. מפרש בגמרא: אבל הקדש מחשב חדשים. כלומר ואם ריוח של הקדש הוא שנחשוב אותה יוצאת חצי שנה שגאלה כי הא דמפרש לקמן דהקדשה בפלגא דארבעים ותמני דאי חשבת להאי יוצאה הוה ליה פחות משתי שנים לפני היובל ולא מיפרקא בגירוע אלא בחמשין ואי לא חשבת אותן חדשים שגאלו ה"ל שתי שנים לפני היובל ואיכא פסידא דהקדש דלא שקיל אלא שני סלעים ושני פונדיונין הכא ודאי מחשבין אותה בגאלה גמורה: **גמ'** ורמינהו מקדישין בין לפני היובל. דמשמע אפילו פחות מב' שנים: רב ושמואל דאמרי תרוייהו אין מקדישין לגאול בגירוע פחות מב' שנים. המקדיש שדה אחוזה בשנה ראשונה של יובל ובא לגואלה נותן בבית כור נ' סלעים כדכתיב זרע חומר שעורים ואם הקדישה עשר שנים או עשרים לאחר היובל מחשבין השנים הנותרות עד היובל הבא ונותן סלע ופונדיון לכל שנה כדכתיב (ויקרא כז) ואם אחר היובל יקדיש שדהו וחשב לו וגו' ונגרע מערכך והיינו גירוע שאינו נותן חמשים סלעים והמקדיש שתי שנים לפני היובל פודה אותה בשני סלעים ושני פונדיונין כדכתיב על פי השנים הנותרות וכן עולה החשבון של גאולת שדה אחוזה לכל שנה סלע ופונדיון שהרי אם הקדישה בשנה ראשונה שלאחר היובל היה פודה בחמשים שקל כדכתיב אם משנת היובל יקדיש שדהו וגו' משנת ולא שנת יובל בכלל אלמא בשנה שלאחר היובל קאי קרא וקאמר יתן חמשים לא לתשעה ומ' שנים הבאים עד יובל הבא תשע וארבעים סלעים נמצא סלע יותר על סלע לכל שנה חלקיהו לפונדיונין דבסלע יש מ"ח פונדיונין הרי לכל שנה סלע ופונדיון פחות פונדיון הילכך המקדיש שדהו לאחר היובל שתים או שלש שנים נותן לכל שנה עד היובל סלע ופונדיון ואף על פי שכשתחשוב סלע ופונדיון למ"ט שנים תמצא חמשים סלע ופונדיון כגון מ"ט סלעים ומ"ט פונדיונין והסלע אינו אלא מ"ח פונדיונין הא פרכינן ליה בבכורות בפרק יש בכור לנחלה (דף נ.) פונדיון זה מה טיבו קולבון לפרוטרוט וקאמרי רב ושמואל דהמקדיש פחות משתי שנים לפני היובל אין כאן דין גירוע ואם בא לגאלה נותן נ' סלעים דגבי גירוע כתיב (ויקרא כז) על פי השנים הנותרות ונגרע ומיעוט שנים שתים ועצה טובה קמשמע לן מתני' שיהא אדם חס על נכסיו ולא כן *) יפדה פחות משתי שנים שלא יפסיד מ"ח סלעים: בשלמא. לענין מוכר שדהו בשנת היובל עצמה פליג שמואל עליה דרב לקמן בפרק המוכר (דף כט:) משום דאיכא למימר ק"ו: מי איכא למימר ק"ו. הרי אותן הקדושות כבר אין יוצאין מיד הקדש ביובל בלא פדיון דהא תנן (לקמן דף כה:) הגיע יובל ולא נגאלה כהנים נכנסין לתוכה ונותנין דמיה להקדש בדק הבית: כר"ש ס"ל. הילכך איכא למימר ק"ו קדושה כבר יוצאה עכשיו אינה קדושה אינו דין שלא תקדש: ורב

*) נ"ל יקדיש

תוספות

אין להקדש אלא מקומו ושעתו. וא"ת אם כן למה צריך להמתין שום ההקדש ששים יום והרי בכל הני דהכא אין ממתינין אע"ג דהוי רווחא דהקדש ואין לומר דהכא מיירי בשהקדיש כל נכסיו ומשום הכי לא שייך הכרזה זה אינו דהא תניא בתוספתא דפרקין דאפילו לא הקדיש אלא מרגלית לבדה כך הדין דאין ממתינין וי"ל דהכא מיירי במטלטלין ואיתא (בהטושא) [בפ' אלמנה ניזונת] (כתובות דף ק:) דאין מכריזין על אלו שמא יגנבו אבל רישא דמתני' דמצריך הכרזה ששים יום מיירי בקרקעות:

הדרן עלך שום היתומים

אין מקדישין כו': **רב** ושמואל דאמרי תרוייהו אין מקדישין ליגאל. לפדות פחות משתי סלעים וב' פונדיון כא] (יפים) שהרי אם גאלו הוא או אחר באחד משני היובל כב] בין בכ' בין בל' או באחד מכל שני היובל הוא נגאל לפי השנים הנותרות עד יובל סלע ופונדיון לכל שנה ושנה כג] מ"ט

רבינו גרשום

החייהו מערכך. כלומר תן לו חיותו מערכך: ורבנן. דלא איירו לא בצמד ולא בחמור קסברי הני נכסים נינהו ואין נותנין לו: עד האידנא. דהוו ליה הרבה מעצדין דהוה מצי לאשולי ולמי שהיה משאיל לו מעצד שואל ממנו מגירה כנגדו והיה לו מגירות כל צורכו השתא דאין לו אלא שני מעצדין דליכא לאשולי ליספי ליה מין המועט או (לאוספי) [לאנוחי] ליה תלת מן המרובה קמ"ל דלא: אין לו. לגזבר ליטול: לא כסות אשתו ובניו. אע"ג דעדיין לא לבשו: אע"ג דאמרו עבדים בכסותן [נמכרין] לשבח. שמשביחן כסותן ונמכרין ביוקר: וכן פרה. נמכרת: לאטלים. לזמן השוק ביוקר: וכן מרגלית [אם מעלין אותה] לכרך משובחת. כל אלו אין מזיזין אותן ממקומן להוליכן למקום היוקר אלא כמו שהן שוין במקומו של מקדיש ושל מעריך ובאותה שעה (שמישכנהו) [שמקדישה] ובכך מחשבין אותן היינו אין לו אלא מקומו ושעתו: ביום ההוא שלא ישהה מרגלית לקלים. כלומר אם העריך את עצמו והוא אדם קל ועני ויש לו מרגלית ואינה שוה בידו ובמקומו אלא שקל מחשבין אותה בשקל ונידון בהשג יד ופטור ואין אומרים ישהוה עד שתמכר ביוקר ולא יהא נידון בהשג יד ת"ל ביום ההוא: סתם הקדש לבדק הבית. מקום שבא כולו לה' לבנין ואין ממנו הנאה לא לכהנים ולא למזבח:

סליק פירקא

אין מקדישין. [שדה בית זרע חומר שעורים]: פחות מב' שנים. לפני היובל כי אם הקדיש משלם חמשים שקלים [כדמפרש בגמרא] דעצה טובה קמ"ל שיהא אדם חס על

עין משפט נר מצוה

כו א מיי' פ"ג מהל' ערכין הל"ח:
כז ב מיי' פ"ג מהל' ערכין הל"ד:
כח ג ד ה מיי' שם הלכה יט:
א ו מיי' פ"ד מהל' ערכין הל"ט:
ב ז מיי' שם הל"כ:
ג ח מיי' שם הל"ח וע' בהשגות ובכ"מ ובל"מ:
ד ט מיי' שם הל"ו:
ה י מיי' שם פ"ד מהל' ערכין הל"ט:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אע"פ וכו' ומעלה את דמיהן וכו': (ב) ד"ה לאיטלין ליום: (ג) ד"ה לכרך וכו' לבוא שם וקונים את המרגליות ביוקר הס"ד:

שיטה מקובצת

א] ולא לאשתו ובניו מערכך. גליון וא"ת לר' יהודה דדריש לעיל מהאי קרא הוא עד שיהא במכותו מתחילתו ועד סופו מהיכא ידע להך דרשא וי"ל דסבר שקולין הן ויבואו שניהם והשתא ניחא דהוה קשה לן לעיל לרבנן דפליגי עליה דר' יהודה מאי דרשי מהוא ולהך דרשא דרשינן ליה. הרא"ש ז"ל: ב] רבי אלעזר אומר אות א' נמחק: ג] לו תפיליו: ד] ליה תפיליו: ה] לא לא בכסות: ו] דינר משביח הוא מנה תיבת משובח נמחק: ז] לאיטלים משבחת אות ו' נמחק: ח] לכרך משבחת היא אות ו' נמחק: ט] אין להקדש אלא מקומו ושעתו גליון וא"ת מ"ש מהכרזת ששים יום אלמא שממתינין לריוח הקדש וי"ל דאין טעם המתנת הכרזה אולי יתייקר לאחר שהוקדש אלא שימכר בשוויו כמו שהיה שוה בשעת

אם הקדישה בפחות מב' שנים קודם היובל ובא לגואלה אין נותן לאותן ב' שנים ב' סלעים וב' אלא משלם חמשים שקל לחומר שעורים מ"מ משום דכתיב א) אם עוד רבות בשנים כלומר שעדיין ארו אפי' ב' שנים לפיהן ישיב גאולתו סלע ופונדיון בשנה לכור ואם פחות מב' שנים לפני היובל ארו ב' שנים נותן נ' שקל כולן: [ולא גואלין אחר היובל. האי אחר היובל קא מתרץ גמרא מיירי: פחות משנה שאם בא לגואלה בעשר שנים ומחצה לאחר היובל לא יאמר כיון שלא נגמרה שבילה סלע ופונדיון. אלא מחשב אותה כשנה שלימה ונותן סלע ופונדיון עם השנים הנותרות ן פחות משנה]: קא ס"ד דאמורא דאין מקדישין כלל לפני היובל פחות מב' שנים כלומר דלא) ורמינהי מקדישין לפני היובל וכו' [לאחר היובל אפי' בסמוך ליובל ממש:ובשנת היובל עצמה) לקמן מ"מ] רב ושמואל. בעו לתרוצי מתניתין מאי אין מקדישין לאו דאין מקדישין כלל קתני ין לדעת כן שיהא יכול לגאול בגירוע כדכתיב ב) ואם מעט נשאר בשנים עד שנת היובל וחשב יב גאולתו כלומר שיגרע הפדיון ולא יתן אלא סלע ופונדיון לשנה שהיתה של הקדש (פחות מב' ל הא הקדישה פחות משתי שנים לפני היובל אינו גואל [בגירוע] אלא בנ' שקל כולן ביחד וכיון ישין ליגאל בגירוע פחות מב' שנים] מתניתין עצה טובה קמ"ל שיהא חס על נכסיו ואל יקדיש בזמן ות בגירוע ולהכי קאמר אין מקדישין כו' כדי שלא יפסיד ולא דלא חיילא עליה קדושה: רב אם בא לפדותה נותן נ' שקל כולן: [בשלמא לענין מכירה. מוכר שדהו בשנת היובל פליג שמואל ן דאינה מכורה משום דאיכא למימר ק"ו מה מכורה קודם היובל יוצאה עכשיו וחוזרת לבעלים בשיו בשנת היובל (דחוזרת לבעלים) אינו דין שלא תמכר כלל בשנת היובל אבל הכא מי איכא קדושה כבר יוצאה לבעלים ביובל אינה קדושה עכשיו בשנת היובל (כשחוזרת לבעלים) אינו דין שה עליה כלל]: והא תנן. דאינה חוזרת לבעלים: אלא הגיע יובל ולא נגאלה הכהנים נכנסין

בגירוע והא רב ושמואל דאמרי תרוייהו אין מקדישין לינאל בגירוע פחות משתי שנים ל שמגרע מ"ז שנים ונותן משתי שנים מאי פריך מרב ושמואל הא בשנת היובל אינה קדושה לי היובל מגרע מ"ז שנה ועוד ראיה מדאמר לקמן (דף כ"ה) כגון דאקדשה בפלגא דארבע שמחשבין חדשי השנה הבאים כאילו הן שנה ויהיו שתי שנים לפני היובל ונגרע כח נותן כשהקדיש פחות משתי שנים לפני היובל אלא פדיון המגיע לשתי שנים מה היינו החדשים הבאים כאילו הן שנה ויש כאן [שתי] שנים הנותרות יותר משלא נחשבם בין ויתן משתי שנים האחרונות אלא ודאי אם לא נחשב חדשים הבאים כאילו הן שנה צריך לי מדאמר לקמן בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא הקדישה פחות משתי שנים לפני היובל ביובל א"ל מאי דעתך ונגרע מערכך והיה השדה בצאתו ביובל דבת גירעון אין דלאו בה מגרע מ"ז שנה ונותן משתי שנים האחרונים הא נמי בת גירעון היא אלא ודאי מכל הני ש הוא דאינו מגרע כלל כשאין [שתי] שנים נותרות ונותן פדיון שלם חמשים סלעים. תוס' ו ס"א וליתני אין מקדישין ליגאל בגירוע פחות משתי שנים רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו בגירוע בפחות משתי שנים כך מצאתי בכל ס"י של קלף וצ"ל דרבה ורב יוסף מתרצין הכ במתניתין בהדיא אין מקדישין ליגאל בגירוע ואי הוי גרסי רבה ור"י דאמרי תרוייהו תני ג אתי שפיר: יג] יד] עיין בע"ב: טו] תפיליו חלצו: טז] קמ"ל דאע"ג: יז] נמכרים בכס משביח הוא: יט] מתיבות ואין מחשבין כו' עד ד"ה גמ' ורמינהו אב"מ ומקומו בדף כ"ה תיבת יפדה נמחק: כא] תיבת יפים נמחק: כב] היובל בעשרה או בעשרים או בשלשים או ב דכן הוא עולה לפי חשבון השנים בית זרע חומר שעורים למ"ט שנים לחמשים

דמיה להקדש דברי ר' יהודה אלמא דשל הקדש הויא הכי נמי תקדש בשנת היובל: לא שמואל כר' שמעון סבירא ליה דאמר נכנסין לתוכה ולא נותנין דמיה להקדש א

א) כך קרא לא כתיב הכא כלל וצ"ל דכתיב וחשב לו הכהן את הכסף על פי השנים הנותרות עד שנת היובל ונגרע מערכך. ב) גם כאן ט"ס וצ"ל וחישב לו הכהן ע"פ השנים הנותרות כלומר שיגרע וכו'

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"ד מהל' ערכין הל"ט :
ז ב מיי' שם הל"ד :

גמרא

ורב סבר סוף סוף לבעלים מי קהדרא לכהנים הוא דנפקא *וכהנים משולחן גבוה קא זכו א] מאי טעמא דרב דאמר קרא ב] °ואם משנת היובל ושנת היובל בכלל ושמואל מי כתיב ג] ואם בשנת היובל משנת היובל כתיב משנת שאחר היובל בשלמא לרב היינו דכתיב אם משנת היובל °ואם אחר היובל אלא לשמואל מאי אחר היובל אחר אחר מיתיבי מקדישין בין לפני היובל בין לאחר היובל ובשנת היובל עצמה לא יקדיש ואם הקדיש אינה קדושה אמר לך רב אינה קדושה ד] בגירוע אבל קדוש ונותנין חמשים מכלל דלפני היובל קדושה ליגאל בגירוע והא רב ושמואל דאמרי תרוייהו *אין מקדישין ליגאל בגירוע פחות משתי שנים אמר לך רב ה] הא מני רבנן היא ואנא דאמרי כרבי דאמר* ראשון וראשון בכלל שביעי ושביעי בכלל הכא נמי (א) ו] בשנת ושנת היובל בכלל אי כרבי פונדיון מאי עבידתיה וכי תימא לית ליה והתנן *הקדיש שתים ושלש שנים לפני היובל רבי אומר אני נותן סלע ופונדיון ז] רבי כרבי יהודה סבירא ליה דאמר *שנת חמשים עולה לכאן ולכאן לשמואל לימא רבי כרבנן סבירא ליה דאי כרבי יהודה סלע ושתי פונדיונות מיבעי ליה ע"כ לשמואל רבי כרבנן סבירא ליה תא שמע °ולא גואלין אחר היובל פחות משנה בשלמא לשמואל לא גואלין לאחר יובל פחות משנה ח] אלא לרב מאי אחר יובל שנה מי סברת אחר יובל ממש מאי אחר יובל באמצע

[ויקרא כז] [שם] [נ"ק] [מהרש"א]

רש"י

ורב. אמר לך לרבי שמעון ט] לאו יציאה היא דסוף סוף לבעלים מי הדרא: בשלמא לרב היינו דכתיב אם משנת היובל. חמשים סלעים אם לאחר היובל גירוע: אלא לשמואל מאי אחר היובל. הא קרא קמא דבעי חמשים נמי לאחר היובל קאי: אחר אחר. כגון שתים ושלש שנים אחר היובל איכא גירוע אבל אקדשה בשתא דבתר יובל ליכא גירוע: אינה קדושה ליגאל בגירוע. שהרי יש כאן יובל שלם: מכלל. דהא דקתני בההיא מקדישין לפני היובל ליגאל בגירוע קאמר והא רב ושמואל כו': אמר לך רב. ודאי הא דקתני מקדישין ודאי ליתן חמשים קאמר ובשנת היובל אינה קדושה כל עיקר ולא תיקשי לדידי דהא מני רבנן היא דפליגי עליה דרבי בפרק השג יד (לעיל דף יח:) דאמרי ראשון ולא ראשון בכלל: ואנא דאמרי כרבי. ולשמואל אפילו לרבי אינה קדושה דכי אמר רבי מיום הראשון וראשון בכלל התם הוא דכתיב ועד דשייך ביה לשון מיום אבל הכא דלא כתיב ועד ה"ל למיכתב בשנת (הכא) מודה רבי דלא הוי בכלל י]: אי רבי. דריש הכא משנת ושנת בכלל אלמא בשנת היובל קאי קרא וקאמר יתן נ' סלעים פונדיון מאי עבידתיה כי מקדיש עשר או כ' שנה לפני היובל אמאי (ב) [יהיב סלע ופונדיון] ליתיב סלע יא] לשנה דכיון דכי מקדיש ופריק ליה בשתא דיובל גופיה לא יהיב אלא חמשין אשתכח דלא מטא לכל שנה ושנה של יובל אלא סלע שהרי מכאן ועד יובל הבא כ' שנה הואי ושנה זו בכלל הילכך כי פריק לה שתים או שלש לפני היובל סלע הוא דבעי למיתב בכל שנה ותו לא: עולה לכאן ולכאן. שנת היובל היא מיובל שעבר ומונין אותה שנה אחת ליובל הבא הילכך עם שנה זו אינן עד שנת יובל הבא אלא מ"ט יב] ושנת היובל הבא אינה נמנית עמהן שהרי יובל משמט בתחילתו ומכי עייל שנת יובל אי פריק לה אחר נפקא לכהנים כדכתיב והיה השדה בצאתו ביובל אשתכח [דאחר] הפודה שדה אחוזה בשנת יובל עצמה כשהוקדשה אינה בידו אלא מ"ט שנים וקא יהיב חמשים סלעים דמטי סלע ופונדיון לכל שנה: לשמואל. דאמר דהכא מודה רבי דמשנת ולא שנת בכלל ואשתא דבתר יובל קאי קרא וקאמר דיהיב חמשין: לימא רבי. דאמר נותן סלע ופונדיון לשנה: כרבנן סבירא ליה. דפליגי עליה דר' יהודה דאין שנת יובל שעבר ממנין יובל הבא ולבד ההוא שתא יש כאן מ"ט שנים דאי כרבי יהודה סבירא ליה דאמר אין ביובל אלא מ"ח לבד משנת יובל שעברה וקרא בשתא דבתר יובל קאי אישתכח דיהיב חמשים סלע למ"ח שנים דמטי סלע ושני פונדיון: בשלמא לשמואל פחות משנה יג] קאמר. דקמ"ל מתני' דבשנת יובל עצמה אם הקדישה אין צריך ליגאל דלא קדשה:

באמצע

תוספות

יד] מ"ע סלעים למ"ע שנים פש לך סלע טו] דהוא מ"ח פונדיון והוא פונדיון שמביא לקלבון כדאיתא בבכורות (דף נ.) אבל אם הוא גואל בפחות משתי שנים לפני היובל אינו מגרע כלום אלא גואל כור זרע בחמשים סלעים שלימים כדכתיב (ויקרא כז) וחשב לו את הכסף על פי שנים הנותרות עד שנת היובל ונגרע מערכך ומיעוט שנים שתים טז] אבל משתי שנים אין לו גירוע לפיכך בא התנא להשמועינן שיהא אדם חס על נכסיו ואל יקדיש פחות משתי שנים לפני היובל שלא יצטרך לגאול בלא גירוע אלא נותן חמשים סלעים שלימים יז] וא"ת ניתני נמי אין מקדישין שנה ראשונה של יובל כדי שיהא חס על נכסיו דאז נמי גואל בלא גירוע ויש לומר דזה לא הוצרך לומר דיודע המקדיש שאם גואל יגאל בלא גירוע וקביל עילויה שהרי היא עולה חמשים סלעים למ"ט שנים חשבון סלע ופונדיון לשנה אבל יח] כאן השמיענו לפי שאין עד היובל כ"א שנה לפיכך (לא הזהיר) השמיענו התנא שיהא חס על נכסיו ואל יקדיש שאם יגאל פחות משתי שנים דאז הוא לפני היובל אין לו גירוע ועוד יש לומר דלפיכך לא תנא נמי אין מקדישין שנה ראשונה של יובל לפי שיכול להמתין עד ג' שנים לפני היובל ואז לא יהא צריך ליתן כי אם שלש סלעים ושלש פונדיונין לפיכך לא הזהיר התנא אלא בפחות משתי שנים דאז הוא צריך ליתן חמשים סלעים שלימים ואם המתין עד היובל לא יחזור עוד לידו וא"ת מאי קמ"ל הא יט] (קתני) מתניתין דמקדישין בין לפני היובל בין לאחר היובל וי"ל דהכי פי' דאע"ג דאין השנה מתחיל אלא כ] בראש השנה מ"מ יובל אינו מתחיל עד יום כפורים בין לאחר יובל [א] זה אחר ראש השנה כא] של סוף שנת היובל כב] לא נאמר ששנת יובל *) (מערכך) עד יום הכפורים:

סוף סוף לבעלים מי קא הדרא. וא"ת למה ליה לתרוצי הכי לימא דלית ליה ק"ו דשמואל וי"ל משום דלקמן (דף כט:) גבי פלוגתא דרב ושמואל דמוכר שדהו בשנת היובל עצמה קאמר מאי טעמא דשמואל ק"ו ומה מכורה כבר כו' ופריך התם ולרב לא אמר ק"ו כה"ג והתניא יכול ימכור בתו כשהיא נערה אמרת קל וחומר כו' ומשני התם לא הדרא כג] ומזבנא הכא הדרא ומזבנא אלמא [ג] אית להו אי לאו פירושו הוי צריך רב נמי למילף ק"ו כדילפינן ליה במוכר בתו נערה לפיכך הוצרך הכא לרב לסתור הק"ו וה"פ סוף סוף לבעלים מי קא הדר וכיון דלא הדר תו לבעלים תו [ג] לא מקדישין כדין שדה אחוזה:

מאי טעמא דרב אמר קרא ואם משנת היובל כו'. וא"ת אמאי הוצרך לפרש טעמא דרב כיון דסתר ק"ו דשמואל דהא שמואל עיקר טעמיה מכח ק"ו הוא וי"ל דע"כ הוצרך לרב לומר דקרא דאם משנת היובל רוצה לומר דשנת היובל בכלל כרבי כד] בריש פ' השג יד (לעיל דף יח: ושם) כה] דאמר ראשון וראשון בכלל דאי אמרת משנת היובל שנה שאחר היובל כמו שמואל א"כ כו] שנת היובל עצמה מאחר שלא דבר בה הכתוב היה לנו לומר שאם כז] [ד] הקדש בה שיגאול בשויה ולא כסדר שאר השנים שגואלין לפי החשבון בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף כך פי' בתוספ' אבל קצת קשה לקמן על זה ומ"ו הרמ"ר פירש דכיון שלא דבר הכתוב בשנת עצמה של יובל היה לנו לומר אינה קדושה כמו שאומר שמואל ולפיכך הוצרך לפרש דרב כרבי סבירא ליה דמשנת היובל ושנת היובל בכלל קאמר ואם תאמר כיון דרב סבירא ליה דקרא דמשנת היובל ושנת היובל בכלל קאמר אם כן למה הוצרך לסתור הקל וחומר דהא קרא בהדיא כתיב דשנת היובל עצמה בכלל וי"ל דאם הק"ו טוב אפי' רבי לא היה אומר דמשנת היובל ושנת היובל בכלל קאמר אלא הייתי אומר אפי' לרבי מכח הק"ו דמשנת היובל שנת שאחר היובל קאמר כמו שמואל ומש"ה ניחא נמי דמלינו למימר דאפי' שמואל לרבי נמי קאמר דאינה קדושה דכח הק"ו מוליא דלא אמר הכא משנת היובל ושנת היובל עצמו כח] ומש"ה הוצרך רב יוסף לפרש טעמא דשמואל מכח הק"ו דא"א דקאי פלוגתא דרב ושמואל כפלוגתא דתנאי זה לא יתכן אלא ודאי אליבא דרבי פליגי כדפי' טעמייהו אבל לרבנן אפי' רב מודה דמקדיש בשנת היובל עצמה אינה קדושה והכי איתא לקמן בשמעתין:

אמר לך רב הא מני רבנן היא. ואנא דאמרי כרבי לפירוש התו' דמפרשים לעיל דכיון דלא דבר הכתוב בשנת היובל עצמו היה לנו לומר דאם הקדיש בה הרי היא קדושה ליגאל בשויה א"כ כט] היאך קאמרי רבנן בשנת היובל עצמה לא מקדים ואם הקדים אינה קדושה היה לנו לומר דאם הקדיש בה הרי היא קדושה ליגאל בשויה אבל לפי' מורי הרמ"ר ניחא ל]: אי כרבי פונדיון מאי עבידתיה. וא"ת למה לו למיפרך משום דסבירא ליה כרבי הוה ליה למיפרך בהדיא לרב מהא דתנן (לקמן דף כה.) הקדישה שתי שנים או שלש שנים לפני היובל נותן סלע ופונדיון לשנה לא] [ה] [ואי] דשנת היובל עצמה קדושה כסדר שאר שני היובל פונדיון מאי עבידתיה ויש לומר דמזה הוה מצי לשנויי ההיא לב] [ו] [רבנן היא] כלמשני לעיל אבל מרבי פריך שפיר דרבי אומר כמו שמפרש הס"ס:

דאקדשיה

*צ"ל מאריך

מסורת הש"ס

[כ"ל כת. וש"נ]

[לעיל יח:]

לקמן כה. ע"ש

[לעיל יב: וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) גמ' הכא נמי משנת ושנת: (ב) רש"י ד"ה אי רבי וכו' אמאי לא ליתיב רק סלע לשנה:

רבינו גרשום

היכי דלא הוו דמ"ח להקדש הכי נמי דאינה קדושה כי תקדישה בשנת היובל: ורב אמר סוף סוף. אפי' לר' שמעון מי קא הדרא לבעלים לכהנים היא דנפקא ועדיין איכא למימר דהקדש היא ומ"מ אין נותנין דמים דכהנים משלחן גבוה קא זכו א) וליכא למימר שמואל כר' שמעון סבירא ליה : מ"ט דרב. דאמר קדושה : [אמר קרא כו' אלא לשמואל מאי אחר היובל]: אחר אחר . כלומר דאם משנת היובל משמע משנה שאחר היובל ולא יובל עצמה ואם אחר היינו אחר אחר דהיינו שנה שלישית : [אמר לך רב הא מני . דקתני ובשנת היובל עצמה לא יקדיש : רבנן היא . דלית להו עד ועד בכלל וקא דרשי ואם משנת ולא שנת ממש : ואנא דאמרי כרבי . דאית ליה עד ועד בכלל כדאמר מיום הראשון עד יום השביעי ראשון וראשון כו' : אי כר' פונדיון מאי עבידתיה . כלומר כיון דקא חשיב שנת חמשים בכלל חשבון שנות היובל בהדי מ"ט דקדשה נמי בשנת היובל אם כך הוא שקל נ' דקא פליג ליה לפונדיון שתהא פונדיון לכל שנה אמאי כיון דשנת נ' קדשה נמי כבשאר שני יובל ליתיב לה שקל נ' לגופה : וכי תימא . הכי נמי דלית ליה פונדיון לשנה והתניא הקדיש שתים כו' : ר' דאית ליה פונדיון לשנה כר' יהודה סבירא ליה [דאמר] שנת נ' עולה לכאן ולכאן . וכיון דקא חשיב ליה נמי להתחלת שני יובל הילכך לא חשיב שקל לדידיה וקא פליג ליה לפונדיונין : לשמואל . דאמר אינה קדושה [לימא] ר' דאית ליה פונדיון אחר לשנה כרבנן סבירא ליה דלית להו שנת חמשים עולה לכאן ולכאן אלא באפי נפשה הויא ליובל הילכך פליג שקל דידיה לפונדיונין (כשמואל) [לשמואל] דאמר אינה קדושה : דאי כר' יהודה סבירא ליה דעולה לכאן ולכאן להתחלת חשבון מ"ט ולשנת חמשים א"כ לא הוו בין יובל ליובל אלא מ"ח שנים פשו להו ב' שקלים חלקם לפונדיון נמצא לכל שנה (של מ"ח) סלע וב' פונדיונין [לשנה מיבעי ליה] : על כורחיך לשמואל [דאמר] ... סבירא ליה . דלא חשיב שנת נ' אלא לסוף יובל וכיון דאמר אינה קדושה פייש שקל דידיה ... ולא אתי אלא סלע ופונדיון לשנה : בשלמא לשמואל . דאמר אינה קדושה היינו דקתני ולא ... לאחר היובל פחות שנה למעוטי שנת היובל עצמה דאין מקדישין וגואלין: אלא לרב . [דאמר] ... יובל: [אמר לך רב] מי סברת מאי אחר יובל אחר יובל ממש. שנה הסמוך ליובל דקא דייקא ...

ה) נ"ל ומיהו טעמא דשמואל שפיר איכא למימר כר"ש ס"ל.

שיטה מקובצת

יג] יהא אדם חס על ממונו . נכסיו ולא יקדיש פחות משתי שנים לפני היובל ולהכי תני במתניתין אין מקדישין ולא תני ליגאל בגירוע כאילו התנא מכריז ומודיע להמון העם שאינם בקיאים בהלכה זו שאל יקדיש פחות משתי שנים לפני היובל שלא יפסידו יותר ממה שהם סבורים שיצטרכו לפדות בחמשים שקל ואיידי דתני אין מקדישין בסתם תני נמי ולא גואלין בסתם ולא תני בגירוע . תוס' הרא"ש ז"ל : יד] שמואל כר"ש ס"ל דאמר נכנסין לתוכה ואין נותנין דמיה. ואיכא שפיר ק"ו מה קדושה כבר יוצא מיד הקדש בלא פדיון שאינה קדושה אינו דין שלא תקדיש להצריך פדיון הילכך תשאר ביד הבעלים דלכהנים אינה יוצאה אלא לאחר הקדש שכבר (יוצאה)[יצאה]מרשותו אבל אי הוה סבר כר' יהודה קדושה וכהנים נכנסים לתוכה (ולא) ונותנים דמים כאילו הוקדשה לפני היובל דכיון דליכא ק"ו הוה כאילו הוקדשה קודם לכן כדאמר לקמן גבי מכר לרב דלית ליה ק"ו מכורה ויוצאה . תוס' הרא"ש ז"ל : א] מאי טעמא דרב. א)בהאי דלא מצי סבר קדושה ויוצאה לאלתר ביובל [דהא אי] אקדיש קמי יובל לא הדרי ביובל אלא קדושה ויוצאה לכהנים ביובל הוי ליה למימר לרב כמו שאם הקדישה מקודם ואמאי אמר רב קדושה ונותן חמשים ומשני אמר קרא אם משנת היובל ושנת היובל בכלל וא"ת כיון דהאי טעמא דקאמר רב סוף סוף לבעלים מי קא הדרא אינו מספיק ליישב דברי רב וצריך להרץ דברי רב דיליף לה מקרא א"כ למה ליה למימר סוף סוף לבעלים מי קא הדרא נימא דיליף מקרא וי"ל דלא (חשיב) [חשיב] רב זה אלא לסתור ק"ו דשמואל ואח"כ פירש דטעמא דרב מקרא והדר תו קאמר דטעמא דשמואל מהאי קרא . הרא"ש ז"ל : ג] אם משנת היובל ושנת היובל בכלל (אות ו' נמחק)ואפילו לרבנן דלא דרשי מראשון וראשון בכלל ואע"ג דכתיב ביה עד הכא דרשי ליה מדכתיב בתרא אם אחר היובל מכלל דמשנת היובל הוי שנת היובל בכלל והאי דקאמר רב משנת היובל ושנת היובל בכלל לא בעי למימר דמשנת היובל הוי שנה שאחר היובל אלא ששנת היובל יש לה דין של כל שנה שאחר היובל דהא ליתא דבשנת היובל נותן חמשים ובשנה שאחר היובל מגרע שנה ונותן והכי הוי ליה למימר מאי משנת היובל בשנת היובל עצמה אלא איידי דנקט בפלוגתא דרבי ורבנן דמייתי לקמן האי לישנא נקטיה נמי הכא והוי מצי למפרך השתא לרב כיון דלכ"ע דמשנת היובל ושנת היובל בכלל (אי נמי) [אם כן] פונדיון למה לי אלא דניחא ליה לאקשויי מן הברייתא לאלתר ומינה קא הדר ממאי דהוי בעי למימר דאפי' לרבנן שנת היובל בכלל ואיהו אמר כרבי והדר פריך מרבי. תוס' הרא"ש ז"ל : ג] כתיב אם אות ו' נמחק : ד] קדושה ליגאל בגירוע : ה] הא מני רבנן היא ואנא דאמרי כרבי וא"ת לרבנן נמי אליבא דרב תיקשי כיון דרב לית ליה קו"ח א"כ הוו להו לרבנן ... יוצאה לכהנים כי היכי דאמר רב לקמן מכורה ויוצאה וי"ל דלרב הוה פירושיה אינה קדושה ... שה ויוצאה לכהנים וכה"ג אמרי' לקמן פ' בתרא גבי מכר דפריך לרב מברייתא דקתני ואם ... אינה מכורה ומשני אינה מכורה למספר שני תבואות אלא מכורה ויוצאה לכהנים הכי נמי ... אינה קדושה לפדות אלא קדושה ויוצאה לכהנים . תוס' הרא"ש ז"ל : ו] נמי משנת ושנת אות ... ונדיון לשנה רבי : ח] אלא לרב מאי אחר היובל תימה מאי פריך לרב הא אוקמינא כבר ... דאמר כרבי וא"כ דהך סיפא דמתני' דקתני דלא גואלין אתי דלא כרבי וי"ל מ"מ ניחא ליה אליבא דרב כל מה דמצי לאוקמיה כותיה. תום' הרא"ש ז"ל. תיבת שנה נמחק :ט] שמעון נמי לא: י] בכלל וה"נ משנת היובל ולא שנת היובל בכלל הס"ד:יא] ליתיב סלע ופונדיון לשנה לא ליתיב אלא סלע:יב] דשנת היובל אות ב' נמחק : יג] משנה דקאמר מתני' קמ"ל דבשעת יובל : יד] דמ"ט סלעים : טו] סלע החמשים דהוא מ"ח פונדיון דזהו פונדיון לכל שנה עם הסלע חסר לנו פונדיון זהו פונדיון: טז] שתים ול... יז] שלימים גליון וצ"ל דאגב דאשמועינן שיהא חס תני בסיפא ולא גואלין לאחר היובל פחות משנה נמי בלי גירוע אע"ג דליכא רבותא : יח] אבל מקדיש פחות משתי שנים לפני היובל לא ידע ... השמיענו התנא : יט] דקתני מתניתין : כ] מראש השנה אות ב' נמחק : כא] השנה גליון משנת היובל דס"ד עוד לא שלמה שנה עד יוה"כ של : כב] ולא נאמר ששנת יובל נמשכת עד ... א הכא הדרא דמזבנא אלמא אית ליה אי לאו הפירכא הוי צריך : כד] כרבי דאמר בריש : כה] תיבת דאמר נמחק : כו] א"כ בשנת היובל : כז] שאם הקדיש בה שיגאול תיבת בא ל"ש ונמחק ... כרבי ושמואל כרבנן ומש"ה : כט] א"כ אמאי קאמרי תיבת היאך ל"ש : ל] ניחא ודחקו בתום' דלרבנן אית להו הק"ו ולא הבנתי. גליון מה שכתוב לא הבנתי ק"ל שהרי לשמואל דאית ליה ... ח מפיק מפשם הפסוק כ"ש לרבנן דהקו"ח מפיק מסברא בעלמא שלא יהא קדוש ליגאל בשוויה כיון דגבי שדה אחוזה לא מצינו קדושה בשוויה לכן אני אומר שהוא קל להבין : לא] לשנה כי ... כרבנן כדמשני ותיבת היא ל"ש:

א) נראה דצ"ל דנסי דלא מני כבר וכו' לכהנים ביובל אבל מ"מ הי"ל לרב למימר דקודשה ויוצאה לכהנים כמו שאם הקדישה וכו'.

[א] מיין צ"ק : [ב] צ"ל אי לאו פירכא הוי צריך : [ג] צ"ל ליכא ק"ו ומקדישין כו' : [ד] גירסת צ"ק הקדים בה : [ה] צ"ק [ו] צ"ק

באמצע יובל דכל כמה דלא מליא ליה שנה לא מגרע ליה מאי קמ"ל דאין מחשבין חדשים עם ההקדש הא בהדיא קתני אין מחשבין חדשים עם ההקדש מה טעם קאמר מה טעם לא גואלין לאחר יובל פחות משנה משום דאין מחשבין חדשים עם ההקדש : א] אין מחשבין חדשים וכו' : ת"ר מנין שאין מחשבין חדשים עם ההקדש ת"ל °וחשב לו הכהן את הכסף על פי השנים הנותרות שנים אתה מחשב ואי אתה מחשב חדשים מניין *שאם ב] אתה רוצה לעשות הדשים לשנה עושה היכי דמי כגון דאקדשיה בפלגא דארבעין ותמני ת"ל וחשב לו הכהן מ"מ : **מתני'** *המקדיש שדהו *בשעת היובל נותן ³בזרע חומר שעורים חמשים שקל כסף היו שם ²נקעים עמוקים עשרה טפחים או סלעים גבוהים עשרה טפחים אינן נמדדין עמה פחות מכאן נמדדין עמה *הקדישה ¹שתים ושלש שנים לפני היובל נותן ג] *סלע ופונדיון לשנה ואם אמר ²הריני נותן דבר שנה בשנה אין שומעין לו אלא ד] נותן את כולו כאחד אחד בעלים ואחד כל האדם מה בין בעלים לכל אדם ¹אלא ה] שבעלים נותנין חומש וכל אדם אין נותנין חומש : **גמ'** תנא ¹כור זרע ולא כור תבואה מפולת יד ולא מפולת שוורים תני לוי ²לא מעבה ולא מידק אלא בינוני : היו שם נקעים עמוקים כו' : ו] *וליקדשו באנפי נפשייהו וכי תימא כיון דלא הוו בית כור לא הוו קדשי והתניא שדה מה ת"ל לפי שנאמר °זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף אין לי אלא שהקדיש כענין הזה מנין לרבות לתך וחצי לתך סאה ותרקב וחצי תרקב ת"ל שדה מ"מ אמר מר עוקבא בר חמא הכא בנקעים מלאים מים דלאו בני זריעה נינהו דיקא נמי דקתני דומיא דסלעים ש"מ ז] אי הכי פחות מכאן נמי הנהו נגאני דארעא מיקרו שידרי דארעא מיקרו : הקדישה שתים ושלש וכו' : ת"ר °ונגרע מערכך אף מן ההקדש שאם אכלה הקדש שנה או שתים אי נמי לא אכלה אלא שהיתה לפניו נותן סלע ופונדיון לשנה : ואם אמר הריני נותן כו' : ת"ר מנין שאם אמרו בעלים הרינו נותנין דבר שנה בשנה שאין שומעין להם ת"ל °וחשב לו הכהן את הכסף עד שיהא כסף כולו כאחד אחד בעלים ואחד כל אדם מה בין בעלים לכל אדם שהבעלים נותנין חומש וכל אדם אין נותנין חומש : **מתני'** הקדישה °וגאלה אינה יוצאה מידו ביובל גאלה בנו יוצאה לאביו ביובל גאלה אחר או אחד מהקרובים וגאלה מידו יוצאה לכהנים ביובל גאלה אחד ¹מן הכהנים והרי היא תחת ידו לא יאמר הואיל והיא יוצאה לכהנים ביובל והרי היא תחת ידי הרי היא שלי אלא יוצאה מתחת ידו ומתחלקת לכל אחיו הכהנים :
גמ'

תורה אור: ויקרא כז

רש"י

באמצע יובל. כלומר האי אחר אפי' אחר עשרים או שלשים שנה קאי ומאי פחות ח] שנה דקאמר הכי קאמר הבא לגאול באמצע יובל וליתן סלע ופונדיון לשנים הבאים והיה עומד בניסן שהוא אמצע שנה לא יאמר חצי סלע ואני פונדיון אני נותן משנה זו אלא נותן סלע ופונדיון שלם והייתו דקאמר אין גואלין בפחות משנה דכמה דלא נפקא לה כולה שתא לא מיגרע ליה כלל ולא יהיב גאולת חצי שנה אלא גאולת שנה שלימה : ט][שאין מחשבין חדשים עם ההקדש. כדאמרן שאם בא לגאלה חמש שנים וחצי לפני היובל אין מחשבין אותן ששה חדשים שילאו משנה לשנה שלימה אלא נותן ששה סלעים וששה פונדיונין]: השנים הנותרות. כל מה שנותר חשוב שנים : *לעשות חדש שנה. לחשוב אותן חדשים שילאו כאילו הן שנה והוי רווחא דידיה : והיכי דמי דאקדשה בפלגא דמ"ח. דאי חשבת לחדשים שילאו בילאה גמורה הוו להו פחות משתי שנים ואינה נגאלת בגירוע : **מתני'** בשעת היובל. בזמן שהיובל נוהג אבל בזמן שאין היובל נוהג פודה אותה בשוויה כשאר הקדישות : אין נמדדין עמה. והן נפדין בשווין והשאר לפי חשבון חמשים סלעים לבית כור : ואחד כל האדם. פודה בית י] חומר בחמשים שקל בין שהיא שוה אלף שקלים בין שאינה שוה אלא ה' שקלים: שהבעלים נותנין חומש. דכתיב ואם גאל יגאל את השדה המקדיש אותו וגו' : **גמ'** כור זרע. שיכולין לזרוע בו כור : ולא כור תבואה. קרקע שקולרין הימנו כור תבואה דהוי בציר מכור זרע טובא דבההוא לא בעי יא] חמשים אלא לפי חשבון הזרע או שליש כור או רביע כור : מפולת יד. שזורעין ביד : ולא מפולת שוורים. שהיו רגילין לתת שקין מלאין זרע על השוורים ומנוקבין השקין מתחתיהן נקבין רחבים ומוליכין אותן ע"פ יב] המחרישה והזרע נופל וגדולה קרקע המקבלת כור זרע במפולת יד שאינו עבה מקרקע המקבלת כור זרע במפולת יג] זרע שוורים שהיא עבה : תנא. אין משערין בזרע מעובה שהוא הפסידו של פודה : ולא בזרע מידק. שהוא הפסד דהקדש דהוי בית כור גדול אלא בזריעה בינונית : מעובה. שנותנין בה זרע מרובה מידק שנותנין זרע מועט ובלע"ז קליי"ר : וליקדשו. הנך נקעים באנפי נפשייהו וליפרקו נמי לפי חשבון חמשים לבית כור ומה הנאה יש במה שאין נמדדים עמה הא אינהו נמי הכי מיפרקי : שדה מה ת"ל. ה"ל למיכתב ואם מאחוזתו יקדיש איש וגו' : בענין הזה. בית כור שלם: לתך. חצי כור : תרקב. חצי סאה תרי וקב דהיינו שלש קבין שהן חצי סאה : נגאני. נקעים פחותין מי' נגאני דארעא שפלים של קרקע שהמים מתכנסין שם ועל שם הקרקע הם נקראים ואינן חשובין בפני עצמן וסלעים הנמוכין מעשרה שדרי דארעא מיקרו כמו סדרה של בהמה שגבוהה : אף מן ההקדש. דכי היכי דמיגרעא באותן שנים שעמדה בידו שלא הקדישה ה"נ מיגרעא מחמת אותן שנים שעמדה ביד הקדש משעת הקדש עד שעת פדיון : אי נמי לא אכלה. שלא זרע בה גזבר כלום ולא השכירה לשום אדם שהיתה לפניו ביד הקדש מנכה סלע ופונדיון לכל שנה ושנה יד] מיובל שעבר עד שעת פדיון : **מתני'** אינה יוצאה מידו ביובל. להיות מתחלקת לכהנים כי היכי טו] דהוה אי פריק לה אינים אחרינא דהוה נפקא ביובל מתחלקת לכהנים כדכתיב (ויקרא כז) והיה השדה בצאתו ביובל וגו' : גאלה בנו יוצאה לאביו ביובל. ולא לכהנים כדיליף בברייתא בגמ' : גאלה אחד מקרוביו. מיד גזבר ובא המקדיש וגאלה מיד קרובו יוצאה ביובל ומתחלקת לכהנים כי היכי דהוה נפיק מידיה דההוא קרוב דאתי האי מהמתיה : גאלה כהן. מיד גזבר לא יאמר הואיל ואם גאלה ישראל היתה יוצאה לי ולחבירי ביובל ועכשיו שהרי היא תחת ידי שגאלתיה אין לך כהן *) גדול ממני ותהא שלי :

*) נ"א דהוי

תוספות

דאקדשיה בפלגיה דארבעים ותמני. לאו דוקא נקט דאקדשיה דלא בהקדש תליא מילתא כי אם בגאולה :
וליקדשו באפי נפשייהו. טז] פירשתי בב"ב (דף קג.) וקדושין (דף סא.) : (סייך לע"ב) **ליעידה** ולעבד עברי. וא"ת אמאי לא חשיב נמי יז] לנחלה ואין לומר דמשום דלא ידעינן נחלה אלא מטעם זה שהוא קודם לשדה אחוזה כדאיתא בפרק יש נוחלין (ב"ב דף קח:) הא ליתא דאפילו יהא שוים בשאר דברים כמו עבד עברי ושדה אחוזה מכל מקום ליעידה הבן קודם לאח בקרא בהדיא ומיניה ידעינן שפיר נחלה לכן נראה לפרש דלא נקט אלא דלא שייכא באח כלל אבל נחלה שייכא באח מיהא היכא דליכא לא בן ולא בת (ולא אב*) : ס"ס
כלום

[במשנה פי' בענין אחר וע' מיימוני ערכין פ"ד כל"ו וכוכסגות וכו"מ שם]
ב"ב קב: קדושין סא.
[לעיל כה: ע"ש] [ב"מ קו.]

[ע' תוס' ב"ב קב: ד"ה המקדיש וכו' דבכוב ספרים גרסי' הכא בשעת היובל והכי איתא ג"כ בתוספתא דהכא בפ"ד:]

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פ"ד מהל' ערכין הל"ח :
ט ב מיי' שם הל"ב :
י ג מיי' שם הל"ג :
יא ד ה מיי' שם הל"ז :
יב ו מיי' שם הל"ט :
יג ז ח מיי' שם הל"ב :
יד ט מיי' שם הל"ב :
טו י מיי' שם הל' כג :

רבינו גרשום

לא : [מאי אחר יובל באמצע יובל כלומר בכל שנים שלאחר יובל] : דכמה דלא מליא ליה שנה לא מגרעא ליה. כלומר שאם היתה ביד הקדש ה' שנים ומחצה ובא לגואלה לא יאמר אותן ה' שנים ומחצה שהיתה ביד הקדש איגרע כנגדו ו' שקלים ושש פונדיונין ואחשוב אותה חצי שנה כאילו היתה שלימה אלא יחשבנה עם השנים הנותרות עד היובל ליתן סלע ופונדיון לשנה להקדש בשבילה : מאי קמ"ל דאין מחשבין חדשים עם ההקדש. כלומר דאם הקדישה ובחצי שנה גאלה לא יגרע כנגדו להקדש חצי סלע וחצי פינדיון : הא בהדיא קתני. לה דאין מחשבין כלל : אמר לך רב אין חדא מילתא היא ומה טעם קאמר הילכך מיהא ליכא למידק למעוטי שנת היובל עצמה : אין מחשבין חדשים להקדש. שלא יחשוב עם ההקדש בחצי שנה או בח' חדשים כמו שהקדישה בסוף שנה לפחות כנגדם(למקדש)[להקד'] סלע ופונדיון או כנגד החדשים שעברו כדקתני בברייתא. שנים שלימות שלא היתה (ברשותו) [ברשות הקדש] אתה מחשב לפחות כנגדן סלע ופונדיון ולא כנגד חדשים אבל הקדש מחשב חדשים שנה כדמפרש בגמרא כגון דאקדשה בפלגא דארבעין ותמני דסד"א האי דאמרינן דאין מקדישין לגאול בגירוע פחות מב' שנים לפני היובל הני מילי כי אקדשה בסוף מ"ח אבל כי אקדשה בחצי מ"ח לימא דליהוי כמי שהקדישה בתחילת מ"ח דהוו ב' שנים לפני היובל ולגאל בגירוע קמ"ל דעבדינן הני חדשים שנה כאילו הקדישה בסוף מ"ח משום רווחא דהקדש דאינו גואל בגירוע אלא נותן נ' שקל להקדש והיינו אבל הקדש מחשב חדשים שנה וכן נמי אם עמדה ברשות הקדש עשר שנים ומחצה לא יחשוב המקדיש אלא עשר שנים ואותה חצי שנה יחשבנה בשנה שלימה עם השנים הנותרות ויתן בעד אותה חצי שנה נמי סלע ופונדיון כשנה שלימה עם השנים הנותרות עד היובל : ת"ל וחשב לו הכהן מ"מ. שיחשוב (מ"מ כדי) שיהא ריוח להקדש : בשעת היובל. בזמן שהיובל נוהג : נותן. לאלתר לאחר היובל כשהוא גואלה מיד [ההקדש] נותן [בזרע] חומר שעורים נ' שקל : כור זרע ולא כור תבואה. כלומר כשהוא מודד כמה כור יש בו מודד במקום שראוי לזרוע בו כור דהיינו יותר ממקום שיכול ליגדל בו כור תבואה לפי שנרגיר זרע יעשה שיבולת תבואה והיינו ריוח של מקדיש דאי אזיל בתר כור תבואה היה נותן הרבה שקלים אלא בתר כור זרע אזיל : כור זרע. זרוע במפולת יד ולא זרוע במפולת שוורים [דהכי הוו זרעי במפולת שוורים] היו ממלאין שק [מלא דגן] והיו מניחין אותו ע"ג העגלה על הקנקן ובקנקן היה נקב והיה מושך העגלה ע"ג התלם והיה נופל הדגן דרך אותו נקב וכך היו זורעין בשוורים ועכשיו מי שזורע במפולת יד מפוזר יותר הזרע ותופש בית כור זרע במפולת יד מקום מרובה בשדה יותר מבמפולת שוורים לפי שאינו זורע בשוה אלא פעמים נופל הרבה ביחד מן הנקב ופעמים נופל מן הזרע מועט : תני לוי. מפולת יד שאמרו : לא מעובה. שמפילין הרבה ביחד דהיינו פסידא דמקדיש שירבו הכורים : ולא מידק. שמפזר יותר מראי שזה הפסד של הקדש שממעט בכורים אלא בינונים : אין נמדדין עמה. מפני שהן רשות לעצמן : שדה מה ת"ל. לכתוב ואם מאחוזתו יקדיש : בענין הזה. בשיעור הזה זרע חומר שעורים בחמשים : מנין. אם הקדיש שדה לתך וחצי לתך שצריך לפדות : ת"ל שדה מ"מ. דקדשה : דומיא דסלעים. דלאו בני זריעה [נינהו] : אי הכי. כיון דאוקימתא דמליאין מים פחות מיכן נמי אמאי נמדדין עמה : משום דנגאני ארעא מיקרו. מגלים של שדה שמשימין בהן מים כדי להשקותה ונחשבין כשדה וכן נמי סלעים פחותין מי' [שפנד"ש בלע"ז] שדרי דארעא מיקרו. שכך נמצאין הרבה בשדות ונחשבין כשדה : ונגרע מערכך אף מן ההקדש. כלומר שכשם [שאם הקדישה עשר שנים לאחר היובל וגאלה לסוף עשרים שמנכה לו] אותן שנים שהיתה ברשות בעלים שאינו נותן מהם סלע ופונדיון כך אם אכלה הקדש שנה או שתים [או י'] מנכה לו סלע ופונדיון לכל אותן שנים שהיתה ברשות הקדש ואינו נותן סלע ופונדיון אלא מן השנים של אחר הפדיון תוך היובל : ואם אמר הריני נותן דבר שנה בשנה. בכל שנה סלע ופונדיון אין שומעין לו [שנאמר וחשב לו הכהן את הכסף כמה מגיע לו ליתן עד היובל ויתנו ביחד] : אחד הבעלים ואחד כל אדם. רשאין לפדות זרע הומר שעורים בנ' שקל : אלא שהבעלים. מוסיפין על נ' שקל חומש שנא' ואם גאל יגאל את השדה ויסף חמישית כסף : גאלה בנו. במקומו : יוצא לאביו ביובל. ואינה יוצאה לכהנים א) (ואינו בא להוא עצמו) : גאלה אחר או אחד מן הקרובים. וחזר זה המקדיש וגאלה מידו (אינה) יוצאה מידו ביובל : לא גאלה המקדיש וגאלה

א) אולי צ"ל והוי כמו שגאלה הוא בעצמו.

שיטה מקובצת

א] מתני' אין מחשבין חדשים להקדש. אבל הקדש מחשב חדשים (בדפוס הוא בדף כד ע"א אבל אין שם מקומו) אין מחשבין חדשים אין מחשבין חדשי השנה שעברו בשעת פריון לגרע כנגדן מן הפדיון אבל הקדש מחשב חדשים העתידין לבא משנת הפדיון כאילו הן שנה תמימה אע"פ שכבר עברו כמה חדשי השנה ויתן פריון שנה תמימה ואי לא תני אלא רישא מצינו לפרושי אין מחשבין חדשים להקדש שיגרע מן הפדיון כנגד חדשים שעברו ויתן פריון חדשים הבאים לפי שאין מחשבים בגירוע אלא שנים שלמים שמגרעים שנים שלמים ונותנין פריון שנים שלמים הבאים כדכתיב וחשב הכהן על פי שנים הנותרות דמשמע שאין מחשבין בגירוע אלא שנים שלימות אבל חדשים אין מחשבין כלל מיהו אכתי לא ידעינן אם עברו חצי חדשי השנה כשבא לפדותה אם יש לחשב חדשים. (בכאן נמצא חסר. לשון רב"א) : חדשים הבאים כאילו הן שנה. וא"ת למאי דקאמר בגמרא מאי טעם קאמר מה טעם לא גואלין לאחר היובל פחות משנה לפי שאין מחשבין חדשים להקדש א"כ בלא סיפא דאבל הקדש מחשבין חדשים ידעינן ממתניתין שההקדש מחשב חדשים הבאים כאילו הן שנה ונותן סלע ופונדיון דהכי משמע ולא גואלין בגירוע אחר היובל פחות משנה דכל כמה דלא מליא שתא לא מגרע לה לפי שאין מחשבין חדשים להקדש ויש לומר דהכי קאמר מה טעם אין גואלין אחר היובל פחות משנה משום דקיימא לן בברייתא השנויה בת"כ אין מחשבין חדשים להקדש אבל הקדש מחשב חדשים והתם איצטריך למיתני סיפא משום דלא תני התם ולא גואלין וכו' וכמו שראו הלשון כתוב בת"כ כתבו במשנה אע"ג דלא איצטריך לסיפא במתני'. תוס' הרא"ש ז"ל : ב] עי' בהשמטות בסוף המסכת : ג] נותן סלע ופונדיון לשנה ואע"פ כשתחשוב סלע ופונדיון למ"ט שנים תמצא חמשים סלעים ופונדיון דסלע הוא מ"ח פונדיון הא אמרי' בבכורות פונדיון זה מה טיבו קולבן (לפי פי') [פי' לפי] כשתחלק הסלע היתר על סלעים למ"ט שנים לא יתחלק יפה אם לא שתוסיף עליו פונדיון אבל אין לפרש שהפונדיון הוא להכריע דהא אמרי' בגמרא המקדיש כו' ונותן חמשים ופונדיון ואינה ראיה כלל דהואיל ואותו פונדיון אינו אלא להכריע לא חש למנותה ולעולם אימא לך דאפילו פדה בתהילת היובל נותן המשים ופונדיון דתניא בת"כ ואם משנת היובל וגו' ונאמר כערכך יקום. נותן מ"ט סלעים (ומ"ז) [ומ"ט] פונדיון והלא סלע זה אינו אלא מ"ח פונדיון פונדיון מה טיבו קולבון לפרופרום אלמא אפילו בשנה ראשונה נותן הפונדיון היתר. תוס' הרא"ש ז"ל : ד] נותן. עיין בהרגמ"ה דף ל' בפי' משנה של מכרה לראשון במנה : ה] שהבעלים נותנין : ו] וליקדשו באפי נפשייהו תימה היכי ס"ד שלא יהו קדושים [דלא יהא] אלא בור ושובך הא תנן בפרק המוכר את הבית המקדיש את השדה הקדיש כולן בור ושובך וי"ל דהכי פריך וליקדשו באפי נפשייהו לפדותן כדין שדה אחוזה לפי חשבון בית זרע הומר שעורים בחמשים שקל כסף כי והוה ס"ד דה"ק אין נמדד עמהן להיות נפדין כפי שדה אחוזה אלא נפדין בשווין וכי תימא כיון דלא הוו בית כור לא קדישי לפדות לפי השבון זה [והתניא כו']. תוס' הרא"ש ז"ל : ז] עי' בהשמטות בסוף המסכת : ח] פחות משנה דקאמר : ט] עי' בהשמטות בסוף המסכת : י] בית כור בחמשים תיבת למיתב חמשין אלא : יב] ע"פ כל המחרישה : יג] במפולת שחרים תיבת זרע נמחק מיובל : טו] היכי דאי הוה פריק : טז] נפשייהו מה שפי' רש"י בקדושין בפרק האומר ור' הבית לא נהירא שהרי אפי' שדה אחר יכול לגאול לחצאין כדמסיק בפ"ק דקדושין דלוה פירשתי בב"ב : יז] לנחלה שהרי הבן הוא קודם לנחלה ואין :

עין משפט נר מצוה

טז א מיי' פ"ד מהל' עבדים הל"ז :
יז ב ג מיי' פ"א מהל' יבום הלכה א טוש"ע אה"ע סי' קנו סעי' א :
יח ד מיי' פ"ד מהל' ערכין הל"כ :
יט ה מיי' שם הל' כב ועיין בכ"מ :
כ ו מיי' שם הל' כג :
כא ז מיי' פ"ד מהל' ערכין הל"ט :

גמ' ת"ר °אם לא יגאל את השדה בעלים °ואם מכר את השדה גיזבר °לאיש אחר לאחר ולא לבן אתה אומר לאחר ולא לבן או אינו אלא לאחר ולא לאח כשהוא אומר א] איש הרי אח אמור הא מה אני מקיים אחר ב] ולא לבן *ומה ראית לרבות את הבן ולהוציא את האח מרבה אני הבן שכן קם תחת אביו ליעידה ולעבד עברי אדרבה מרבה אני את האח שכן קם תחת אחיו לייבום כלום יש יבום אלא במקום שאין בן הא יש בן אין יבום ותיפוק ליה דהכא תרתי והכא חדא משום דעבד עברי מהאי פירכא נמי הוא דנפקא ליה כלום יש יבום אלא במקום שאין בן בעי רבה בר אבוה בת מהו שתעמיד שדה לאביה ג] כיון דלענין יבום בן ובת כי הדדי פטרי מוקמה או דילמא כיון דלענין נחלה בת במקום בן כי אחר דמיא לא מוקמה ת"ש דתנא דבי ר' ישמעאל כל שהוא אחר במקום בן והא נמי במקום בן כי אחר דמיא בעי ר' זירא אשה מי מעמיד לה שדה בעל מוקים לה (א) שכן יורשה א"ד בן מוקים לה שכן נוטל בראוי כבמוחזק תיקו בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא הקדישה פחות משתי שנים לפני היובל מהו שתצא לכהנים א"ל מאי דעתיך °ונגרע מערכך והיה השדה בצאתו ביובל דבת גירעון אין דלאו בת גירעון לא אדרבה אם לא יגאל ד] השדה והיה השדה בצאתו ביובל והאי נמי בת גאולה היא : גאלה אחד מן הכהנים כו' : *תנו רבנן °לכהן תהיה אחוזתו מה ת"ל מנין לשדה שיוצא לכהנים ביובל וגאלה אחד מן הכהנים מנין שלא יאמר הואיל ויוצאה לכהן ה] הרי תחת ידי ותהא שלי ו] ודין הוא בשל אחרים אני זוכה בשל עצמי לא כ"ש ת"ל אחוזתו אחוזה שלו ואין זה שלו הא כיצד יוצא מתחת ידו ומתחלקת לאחיו הכהנים :

מתני' *הגיע יובל ולא נגאלה הכהנים נכנסין לתוכה ונותנין את דמיה דברי ר' יהודה ר"ש אומר נכנסין ולא נותנין ר"א אומר לא נכנסין ולא נותנין אלא נקראת שדה רטושין עד היובל השני הגיע היובל השני ולא נגאלה נקראת ז] רטושי רטושין עד היובל השלישי לעולם אין הכהנים נכנסין לתוכה עד שיגאלנה אחר : **גמ'** מ"ט דרבי יהודה ח] גמר קודש קודש ממקדיש בית מה להלן בדמים אף כאן בדמים ור"ש גמר קודש קודש מכבשי עצרת מה להלן בחנם אף כאן בחנם ורבי ט] [יהודה] נמי ניליף מכבשי עצרת דנין קדשי בדק הבית

מקדשי

רש"י

גמ' לאיש אחר . והיה השדה בצאתו ביובל לכהנים : ולא לבן . שאם גאלה בנו אינה יוצאה לכהנים אלא לאביו : הרי אח אמור . שיהא כאחר ותצא לכהנים : ליעידה . שאם קנה אביו אמה העבריה י] ורוצה בה ליעדה לו מיעדה ואין צריך לקדשה בכסף אחר אלא באותו כסף שנתן בה אביו כשקנאה היא מקודשת לו כדמפרש בפ"ק דקדושין (דף יט:) : ולעבד עברי . דעובד את הבן אם מת אדוניו בתוך ו' שנים ואינו עובד את האח אם מת אדוניו בלא בן ואחיו יורשו אין זה עובדו כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף יז:) ה"נ מוקמינן בן במקום אב לשדה אחוזה דכי היכי דאינה יוצאה מיד אביו להתחלק לכהנים אם (ב) גאלו יא] בנו לא תצא לכהנים ביובל : ותיפוק ליה דהכא תרתי כו' . ול"ל לתרוצי כלום יש יבום כו' : משום . דהא דבן קם תחת אביו לעבד עברי לא נפקא לן מקרא אלא מהאי פירכא דכלום יש יבום וכו' דאמרי' בקדושין (דף יז:) מה ראית לרבות את הבן לעבד עברי ולהוציא את האח מרבה אני את הבן שכן קם תחת אביו ליעידה אדרבה מרבה אני את האח שכן קם תחת אחיו ליבום ומשני כלום יש יבום אלא במקום שאין בן ואי לאו האי פירכא דכלום יש יבום כו' לא נפקא ליה בעבד עברי והוה ליה הכא חדא והכא חדא : מהו שתעמיד כו' . אם גאלתה בתו לשדה אחוזה מיד גזבר מהו שילא לאביה ביובל ולא לכהנים : כל שהוא אחר במקום בן . דהיכא דיש בן חשוב זה כאחר אינו מעמיד : אשה . שהקדישה שדה מלוג מי יפדנה מיד הקדש שלא תצא לכהנים ביובל אם היא אינה יכולה לפדותה : שכן יורשה . דהוא ירית לה אפי' יש לה בן בעלה יורשה ולא בן כדכתיב וירש אותה מלמד שהבעל יורש את אשתו (ב"ב דף קיא:) : א"ד בן מוקים לה . דהא היכא (ג) דאין בעל ובנה יורשה נוטל בנכסים הראוים ליפול לאחר מיתה כבמוחזק לה לפני מיתה אבל בעל היורש את אשתו אינו נוטל בראוי כבמוחזק כדאמרינן בפרק יש נוחלין (ב"ב דף קיג.) : הקדישה פחות משתי שנים לפני היובל . ובא אחר וגאלה ולא בגירוע אלא חמשים שלימין מהו שתצא לכהנים ביובל כשאר שדה אחוזה : מאי דעתיך . דתיבעי למימר דלא נפקא : לשדה היוצאה לכהנים . שראוי לתת לכהנים ביובל שהקדישה בעלים ולא גאלה וגאלה אחד מן הכהנים מיד גזבר : בשל אחרים אני זוכה . יב] אם גאלה ישראל היתה יוצאה מידו ואני זוכה בה עם שאר אחיי : ת"ל לכהן תהיה אחוזתו . ואיכא למידרש הכי אחוזתו של כהן שירש מאביו תהא שלו אבל זו אינה שלו :

מתני' כהנים נכנסין לתוכה כו' . כהנים של משמר היובל נכנסין לתוכה יג] כו' והיא חלוטה בידם : שדה רטושין . עזובה עד שיגאלנה אחר וכשיגיע יובל תצא מידו לכהנים :

גמ' ממקדיש בית . במקדיש בית כתיב כי יקדיש את ביתו קדש ובשדה אחוזה כתיב (ויקרא כז) בצאתו ביובל קודש וגו' מה בית לא תצא לעולם מיד הקדש בלא דמים כדכתיב התם והעריכו הכהן וגו' ובית לא נפקא לכהנים לעולם אלא שדה אחוזה לחודה דגזירת מלך היא אף שדה אחוזה לא תצא מיד הקדש בלא דמים הילכך כי פריק לה אחר הרי דמיה לבדק הבית הקדש וכי מטי יובל נפקא בחנם לכהנים ואי לא נגאלה יהבי כהנים דמי חמשים שקל ושקלי לה : בכבשי עצרת כתיב (ויקרא כג) קודש יהיו לה' לכהן (ד) : כבשי עצרת ושדה אחוזה מכ"ד מתנות כהונה נינהו (במדבר יח) אבל בית לא הויא לעולם לכהנים ואפי' גאלה אחר מיד הקדש :

מאי

תוספות

כלום יש יבום אלא במקום שאין בן . פי' ועדיף טפי בן מאח בהאי מילתא אבל אין לפרש כדמשמע לפום ריהטא דשוים הם בדבר הזה והוה ליה בן עדיף ביעידה ועבד עברי דלא משמע כך ביש נוחלין (ב"ב דף קט.) דמסיק דבת קודמת לאב ולאח מטעם זה דלענין יבום בן ובת כי הדדי נינהו לענין נחלה נמי בן ובת כי הדדי נינהו אלמא ע"כ אנו צריכין לומר דמטעם זה בן עדיף טפי מאח :

אחוזתו שלו ואין זו שלו . וא"ת ל"ל אחוזתו בלא קרא נוכל לסתור הק"ו כדאיתא בסוף מכילתין גבי שדה חרמין יד] דדייק ק"ו כה"ג דהכא ומסיק מי דמי התם קא זכי בעלמא הכא שקיל ליה ה"נ הוה מצי למסתר ק"ו טו] וי"ל דאי לאו אחוזתו ה"א מג"ש דכהן כהן מגזל הגר דאינה יוצאה מתחת ידו וכן משמע הסוגיא התם פרק הגוזל קמא (ב"ק דף קט: ושם) דת"ר הרי שהיה כהן גוזל הגר מנין שלא יאמר הואיל ויוצא לכהנים והרי הוא תחת ידי תהא שלי ודין הוא אם בשל אחרים זוכה בשל עצמו לא כ"ש טז] [וכו'] והכתיב איש את קדשיו לו יהיה פירוש דמיניה ילפינן (שם) דכהן מקריב קרבנותיו בכל עת ובכל שעה שירצה ואפי' במשמר שאינו שלו וא"כ דין הוא שיקריב אשמו שהוא חייב על גזל הגר וישאר גם הקרן בידו יז] [ומשני] דילפינן כהן כהן משדה אחוזה דיוצא מתחת ידו ומתחלקת לכל [אחיו] הכהנים והתם מנלן ומייתי סוגיא דהכא אלמא אי לא דכתיב אחוזתו ה"א בגזל הגר דאינו יוצא מתחת ידו משום דכתיב ואיש את קדשיו לו יהיה וילפינן נמי שדה יח] שהיא אחוזה דאינה יוצאה מיד כהן מש"ה אילטריך אחוזתו שלו ואין זו שלו וילפינן גזל הגר מיניה מג"ש דכהן כהן :

מה להלן בדמים אף כאן בדמים . וא"ת מנלן דיש להן לכהנים עליה טפי מאחר דלמא דומיא דמקדיש בית דיוצא בדמים לכל מי שירצה וכהן וישראל שוין בו א"כ הוה לן למימר בזה וי"ל דמשמע ליה פשטיה דקרא הכי ואם לא יגאל את השדה פי' הבעלים אלא עומד ביד הגזבר עד יובל ואם מכר השדה לאיש אחר שגאלו אחר בשני דרכים אלו *) לא יגאל עוד הבעלים מיד הקדש אלא והיה בצאתו ביובל קדש לה' לכהנים יהיה אלמא משמע מתוך הפסוקים שיוצא ליד כהנים ואתיא ג"ש לר' יהודה לאשמועינן שיוצא בדמים ולא בחנם היכא דלא גאלה אחר :

ורבי שמעון מ"ט . תימה שהרי בתחילה שואל הספר מ"ט דר' יהודה אלמא טעמא דר"ש

*) גי' רש"ק לא יגאל עוד ליד הבעלים אלא והיה כו'

שיטה מקובצת

א] אומר לאיש הרי : ב] אחר לאחר ולא לבן : ג] כיון דלענין ייבום בן ובת כי הדדי נינהו מוקמה. וא"ת כיון דבעי למימר דבת מוקמה משום דפטרה את מייבום כו' א"כ אמאי לא קאמר נמי טעמא דבן קודם לאח משום דפטר מייבום וי"ל דאין טעם זה מספיק מעיקרא לרבות בן משום דפטר מן הייבום אדרבה היה לנו לרבות אח שכן קם תחת אחיו לייבום אבל בתר דרבינן בן מטעם שכן קם תחת אביו ליעידה ולעבד עברי מעתה יש לנו לדמות בת לבן מטעם דפטרי מן הייבום . הרא"ש ז"ל : ד] יגאל את השדה : ה] לכהן והרי היא תחת : ו] ודין הוא בשל אחרים וכו' . ובת"כ אמרי' השדה בצאתו מלמד ששדה לשון זכר ותימה מאי נפקא מיניה ופי' הר"ר יום טוב מיואני דבשעת הקדש צריך לפרש לשון זכר וליתא דבכתובות אמר לכשאפדנה תיקדוש ופר"י דנ"מ הכא דאי שדה לשון נקבה הוי אמינא דתהיה אשדה קאי וה"ק והיה השדה אם גאלה הכהן מגזבר תהיה לו כאחוזתו ולא תצא מתחת ידו אבל השתא דשדה לשון זכר א"כ ע"כ תהיה לא אשדה קאי אלא אאחוזתו קאי כדדרי' הכא אחוזתו תהיה שלו ולא שדה זו שלו . הר"י ז"ל בגליון . והקשה הר"ר יהודה מקורביל ואפילו אי הוה שדה לשון נקבה (אמאי איצטריך קרא) [נימא דאתא] לאשמועינן דהשדה ישאר לכהנים [דאל"כ אמאי איצטריך קרא] מקו"ח שמעינן ליה ודין הוא בשל אחרים אני זוכה כו' וי"ל דמילתא דאתיא בקו"ח טרח וכתב ליה קרא או שמא איצטריך לשום דרשא ואע"ג דמקרא ויקם שדה עפרון ספקינן נמי שדה לשון זכר מ"מ הוי אמינא דהוה אנדרוגנוס כמו כמה (תיבות) [שמות] אבל השתא דבהאי קרא גופיה כתיב לשון זכר ע"כ תהיה אאחוזתו קאי. מהר"י ז"ל והכל הוא תוס' : ז] נקראת שדה רטושי : ח] גמר קדש קדש וכו' גליון תימה אמאי לא גמר משדה החרם דאיתקש ליה שהוא לכהנים בחנם ולקמן דקאמר בשדה חרם דבא ללמד ונמצא למד נימא שבא ללמד לשדה אחוזה שתהא לכהנים בחנם וי"ל לפי שנתקבלה ג"ש דקדש קדש הוצרך ר"ש גם ללמד ג"ש לאפוקי ג"ש דרבי יהודה וא"ת אמאי לא יליף מחטאת ואשם שהם מתנה לכהן וי"ל משום דבשדה אחוזה כתיב לכהן וילפינן כבשי עצרת דכתיב בהו לכהן או ממקדיש בית דכתיב ביה לכהן. הרא"ש ז"ל : ט] ורבי יהודה נמי : י] העבריה. ורצה בנו ליעדה : יא] גאלה ה"נ אם גאלה בנו : יב] וזכה אלמלא גאלה תיבת אם ל"ש : יג] תיבת וכו' נמחק : יד] חרמין דדחה ק"ו : טו] ק"ו דהכא וי"ל : טז] כ"ש ופריך והכתיב : יז] בידו ודחי משום דילפי' : יח] שדה אחוזה דהכא מהתם דאינה יוצאה תיבת שהיא נמחק :

רבי

מסורת הש"ס

ב"ב קמ: קדושין יז:

הגהות הב"ח

(א) גמ' בעל מוקים לה דהוא ירית לה או דילמא : (ב) רש"י ד"ה ולעבד עברי וכו' גאלה בנו ג"כ לא תצא : (ג) ד"ה או דילמא בן וכו' סיפא דיורשה בנה נוטל בנכסים הראויים כן צריך להיות ותיבות דאין בעל ובנה נמחק : (ד) ד"ה בכבשי וכו' לכהן הס"ד ואח"כ מ"ה מתנה לכהנים כבשי עצרת :

רבינו גרשום

וגאלה אחד מן הכהנים . והרי היא תחת ידו ביובל . לא יאמר כו' : ואם מכר את השדה גזבר לאיש אחר לא יגאל עוד . לבעלים אלא חוזר לכהנים ביובל : לאחר ולא לבן . שאם מכרה גיזבר לבן המקדיש חוזרת לאביו ביובל : כשהוא אומר איש . סתם משמע אחיו דלא יגאל עוד : מה ת"ל לאחר . לאחר לא יגאל ולא לבן : [ליעדה . דכתיב אם לבנו יעדנה : א) ולעבד עברי . והכא יבום לחודיה משום הכי לא פריך הא והכא תרתי משום דעבד עברי מהאי פירכא כלום יש כו' הוא דנפקא הוא דאיתרבי דהכי גמרינן במסכת קדושין דעבד עברי עובד את הבן ולא את האח אתה אומר את הבן או אינו אלא האח ולא את הבן מרבה אני את הבן שקם תחת אביו ליעידה ולשדה אחוזה אדרבה מרבה אני את האח שקם תחת (אביו) [אחיו] ליבום . ופרכינן אההוא אדרבה ואמרינן כלום יש יבום אלא במקום שאין בן הא יש בן אין יבום ומהתם איתרבה עבד עברי דהבן קם תחת אביו לעבד עברי דלא אשכחן ליה קרא אלא ליעידה גרידה אשכחן קרא שקם תחתיו הילכך ליכא לפרוכי ותיפוק לי דהתם תרתי דלא אשכחן להרווייהו מקרא אלא האי פרכינן כלום יש יבום במקום [שאין] בן והוה ליה כחדא וחדא : בת מהו שתעמוד . כלומר אם גאלה בתו מהו שתעמוד שדה לאביה שתחזור לו ביובל] : כיון דבת במקום בן כי אחר דמיא . הכי נמי דכי הויא שלא במקום בן נמי לא מוקמה [שדה] לאביה : (אשה שהקדישה שדה מכר לה [הגזבר] וגאלה בעלה מי יעמוד לה בעלה שדה שתהא שלה ביובל מי חשבינן כאילו היא עצמה גאלתו) : [אשה שהקדישה שדה מלוג שלה וגאלה בעלה מי מעמיד לה בעלה שדה שתהא שלה ביובל מי חשבינן כאילו היא עצמה גאלתו] : שכן הבן נוטל בראוי כבמוחזק כדמפרש ביש נוחלין ויפה כח הבן מכח האב : [דלאו בת גירעון לא יוצא לכהנים דפחות מב' שנים אינו מגרע אלא נותן נ' שקל] : והא נמי בת גאולה היא . [ואם לא גאלה] תצא לכהנים : אחוזתו מה ת"ל . [ליכתוב] לכהן תהיה : לשדה שיוצא לכהנים . שלא גאלוה בעלים ולא בנו אלא כהן או אחר שהיא יוצאה לכהנים ביובל מנין שלא יאמר כו' : אחוזתו . של עצמו היא שלו : ואין זו שלו . לבדו הא כיצד כו' : הכהנים נכנסין לתוכה . דכתיב לכהן תהיה : ונותנין את דמיה . להקדש דכתיב קדש לה' : אלא נקראת שדה רטושין . שדה מונחת שאין רשות לאדם בה כדכתיב תשמטנה ונטשתה ומתרגמינן ותרטשנה [עד יובל שני] : רטושי רטושין . שלא ינע אדם בה עד יובל ג' שלעולם אין הכהנים נכנסין לתוכה עד שיגאלנה אחר מיד הגזבר כדכתיב ואם מכר את השדה . גיזבר לאיש אחר לא יגאל עוד לבעלים אלא והיה השדה בצאתו ביובל : מ"ט דר' יהודה . דקאמר הכא ונותן את דמיה : [כתיב הכא קדש לה' כשדה החרם וכתיב ואיש כי יקדיש את ביתו קדש] מה להלן [בבית] בדמים דכתיב ויסף חמישית כסף [אף כאן בדמים : מכבשי עצרת . דכתיב בהן קדש יהיה לה' לכהן בחנם] : דנין קדשי בדק הבית כו' . דבין בית ובין דמי שדה אחוזה הוו קדשי בדק הבית : שדה אחוזה וכבשי עצרת הוו מתנה לכהנים דבתרווייהו כתיב לכהן יהיה ולא במקדיש בית :

ר'

א) צ"ל מה דל"ל משום דעבד עברי מתו"כ לא פריך דהכא תרתי והכא יבום לחודיה משום דעבד עברי וכו' .

מקדשי בדק הבית ואין דנין קדשי בדק הבית מקדשי מזבח ורבי שמעון נמי נילף ממקדיש בית דנין דבר שמתנה לכהנים מדבר שמתנה לכהנים ואין דנין דבר שמתנה לכהנים מדבר שאינו מתנה לכהנים: רבי א] אליעזר אומר לא נכנסין ולא נותנין (א)[וכו']: אמר רבה מ"ט דר"א אמר קרא °ואם לא יגאל את השדה לא יגאל עוד ואם מכר את השדה והיה השדה בצאתו ביובל אמר אביי *סכינא חריפא מפסקא קראי אלא אמר אביי טעמא דרבי ב] אליעזר כדתניא לא יגאל יכול לא תהא נגאלת שתהא לפניו כשדה מקנה ת"ל עוד לכמות שהיתה אינה נגאלת אבל נגאלת שתהא לפניו כשדה מקנה ג] אימת אילימא ביובל ראשון אמאי אינה נגאלת שדה אחוזה נמי הויא אלא פשיטא ביובל שני ולמאן ד] אילימא לרבי יהודה ור"ש לכהנים נפקא אלא לאו ר' ה] אליעזר ושמע מינה טעמא דר' אליעזר מהכא ותסברא רבי יהודה ור"ש האי עוד מאי דרשי ביה אלא הכא במאי עסקינן בשדה ו] שיצאה לכהנים והקדישה כהן ואתו בעלים למיפרקה ס"ד אמינא לא תיפרוק שתהא לפניו כשדה מקנה ת"ל עוד לכמות שהיתה אינה נגאלת אבל נגאלת שתהא לפניו כשדה מקנה והתניא °בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו יכול יחזור לגזבר שלקחו ממנו *תלמוד לומר °לאשר לו אחוזת הארץ יאמר לאשר לו אחוזת הארץ מה תלמוד לומר לאשר קנהו מאתו שדה שיצאת לכהנים ומכרה כהן והקדישה לוקח וגאלה אחר יכול תחזור לבעלים הראשונים *ת"ל לאשר קנהו ז] ואיצטריך (ב) לא יגאל ואיצטריכא למיכתב לאשר קנהו דאי כתב רחמנא לא יגאל דלא קא הדרה כלל אבל הכא דקא הדרה תיהדר למרה קמא כתב רחמנא לאשר קנהו ואי כתב רחמנא לאשר קנהו דלא קא יהבי בעלים דמי אבל הכא דקא יהבי דמי תיקום בידייהו כתב רחמנא לא יגאל ואי כתב רחמנא לא יגאל ולא כתב עוד הוה אמינא לא תיפרוק כלל כתב רחמנא עוד לכמות שהיתה אינה נגאלת אבל נגאלת שתהא לפניו כשדה מקנה מאי הוי עלה אמר רבא אמר קרא והיה השדה בצאתו ביובל בצאתו מיד אחר

איבעיא

תורה אור: ויקרא כז · שם · שם

מאי טעמא דרבי אליעזר אמר רבה אמר קרא ואם לא יגאל את השדה וגו' ח] והיה השדה בצאתו ביובל · ורבי אליעזר מפרש ליה ודריש ליה הכי ואם לא יגאל לא יגאל עוד ואם מכר גזבר את השדה והיה השדה בצאתו ביובל לכהנים הא שמע מינה דאם לא מכר גזבר את השדה לא נפיק לכהנים : סכינא חריפא מפסקא קראי · הא לא כתיבי הכי אלא הכי כתיבי לא יגאל עוד והיה השדה בצאתו לכהנים דמשמע דמשהגיע יובל לא תגאל עוד ותיפוק לכהנים אפי' לא מכרה גזבר : יכול לא תהא נגאלת לבעלים אפי' להיות לפניו כשדה מקנה · כשאר איש אחר הגואלה מיד הקדש שיוצאה מידו לכהנים ביובל : לכמות שהיתה · להיות שדה אחוזה שלא תצא מידו ביובל אינה נגאלת לו : לכהנים נפקא · לרבי יהודה בדמים ולר"ש בחנם וסוף סוף בעליה לא יגאלנה שוב לגמרי : ט] לאו רבי אליעזר היא · דאמר י] שני נמי בת גאולה היא אי לאו איפרקא ביובל ראשון : וטעמא דרבי אליעזר מהכא · מדאיצטריך האי עוד לאשמועינן דנגאלת היא לו להיות לפניו כשדה מקנה ולא מיתוקם האי קרא אלא ביובל שני ש"מ ביובל שני עומדת היא ליגאל: שיצאתה לכהנים · שהקדיש אדם שדה אחוזה וגאלה אחר ויצאתה מידו לכהנים והקדישה (ג) יא] ביובל שני ואתו בעלים למיפרקה מיד גזבר : סד"א לא תיפרוק כלל · הואיל ולא גאלה בהקדש ראשון כשהקדישה הוא*: ת"ל עוד · שתהא לפניו כשדה מקנה וכשיגיע יובל תצא מידו ותתחלק לכהנים: והתניא · בניחותא דדרשי' הכי : בשנת היובל ישוב השדה · במקדיש שדה מקנה כתיב וגאלה יב] לזה : ת"ל לאשר לו אחוזת הארץ · דהיינו בעלים ראשונים שמכרה לאותו שהקדישה יג] : יכול תחזור לבעלים הראשונים · לאותו שהקדישה הקדש ראשון שהרי לו אחוזת הארץ : ת"ל לאשר קנהו מאתו · והרי לא נקנית מאתו אלא ע"י הקדש יצתה מידו אלא לכהן תוזרת שממנו קנאה לוקח זה שהקדישה והיינו כמי דלעיל דמאחר שהקדישה ראשון שהיתה לו אחוזה וגאלה אחר ויצתה לכהנים או לא הדרא ליה אי לא פריק ליה : ואיצטריך למכתב לאשר קנהו · לאשמועינן כדאמרן דהיכא דהקדיש שדה אחוזה ולא גאלה וגאלה אחר ויצתה לכהנים ומכרה כהן ביובל שני והקדישה לוקח וגאלה אחר דלא הדרא ביובל למרה קמא שהקדישה תחילה : ואיצטריך למכתב לא יגאל · דאוקימנא לעיל נמי בהכי דהקדישה וגאלה אחר ויצתה לכהנים והקדישה כהן או לא מי פריק לה ראשון להיות לפניו כשדה אחוזה הואיל דיצתה מהקדש ראשון לכהנים : דהא לא הדרא כלל · היכא דהקדישה כהן לא הדרא לשום אדם לעולם שהרי שדה אחוזה הואי לגבי כהן דכתיב לכהן תהיה אחוזתו וכי מקדיש לה כהן דין שדה אחוזה אית לה ולכשיגאלנה אחר מיד הקדש תצא ביובל ותתחלק לכל הכהנים אבל לכהן המקדישה לא תחזור אלא כחלק שאר אחיו והלכך נמי לא הדרא לבעלים קמאי להיות לפניו כשדה אחוזה : אבל · מכר כהן והקדישה לוקח דהשתא שדה מקנה הוא וכי פריק לה איניש מיד הקדש ומטי יובל לא נפקא לכהנים אלא הדרא אימא תיהדר למרה קמא שהקדישה תחלה שהרי לו אחוזת הארץ קמ"ל לאשר קנהו מאתו דהייט לכהן שלקחה מקדיש האחרון ממנו : תיקום בידייהו · לעולם כשדה אחוזה ולא תיפוק ביובל לכהנים *)כשדה מקנה כשאר אדם הקונה שדה אחוזה מיד הקדש דהויא שדה מקנה לגביה ונפקא מיניה לכהנים ביובל : מאי הוי עלה · טעמא דרבי אליעזר מהיכא : בצאתו · משמע כשתצא מיד הגואל אותה כדין שדה אדם הקונה קרקע שיוצאה ביובל בההוא קאמר דתיהוי לכהנים אבל ביציאתו מיד הקדש לא משמע דהכתי לא אשמעינן קרא יד] הקדש יהא יוצא ביובל (מכח בדק הבית) :

*) לכהנים סס"ד נ"ק

איבעיא

מסתבר טפי בלא ג"ש ואח"כ שואל מה טעם דר' שמעון אלמא דרבי יהודה מסתבר טפי וי"ל דאשכחן נמי כי האי גוונא בבא קמא (דף י:) גבי הכוהו עשרה בני אדם בעשר מקלות דלמר משמע *כי יכה כל נפש עד שיכה כל נפש ולמר משמע כל דהו נפש וכ"ל דלפי מה דפירשתי ניחא דפשטיה דקרא משתמע שילא לכהנים טו] ולא איצטריך גזירה שוה *לומר דיוצא בדמים ולמר אצטריך גזרה שוה דיוצא בחנם: **מאי** טעמא דרבי אליעזר · וא"ת והלא פשטיה דקרא כרבי אליעזר משתמע ואם לא יגאל השדה הבעלים ואם מכר כלומר אלא שמכרו הגזבר לאיש אחר והיה בצאתו ביובל לכהנים אלמא איטו יוצא לכהנים כ"א בנמכר לאחר אבל לא גאלו אחר ועדיין ביד הגזבר אז איטו יוצא לכהנים אלמא פשטיה דקרא כרבי אליעזר משתמע ולפי מה שפירשתי דואם לא יגאל ואם מכר שני דרכים הם בזה ניחא דמשמע דבשני אטו יוצא לכהנים :

אילימא ביובל ראשון אמאי אינה נגאלת שדה אחוזה נמי הויא · תימה הוה ליה למימר אילימא ביובל ראשון הכתיב ואם גאל יגאל את השדה וקם לו ושמא הייט הא דקאמר וא"ת הא יש לאוקמא ביובל ראשון כגון שגאלה אחר מיד הגזבר וגאלה ממט הבעלים דאז הדין *בו שהוא כשדה מקנה וחוזרת לכהנים ביובל כדתנן (לעיל דף כה·) גאלה אחר או אחד מן הקרובים וגאלה הוא יוצא מתחת ידו ביובל וי"ל דאין סברא דמיירי קרא *(בהכי) בגאולה הבאה מיד אחר ליד הבעלים דלא מיירי קרא אלא בגאולה מיד גזבר שהרי אם גאלה אחר לא ימכרנה לבעלים אם ירצה (ומיהו) [ומש"ה] לא מיירי לא יגאל עוד כי אם בגאולה הבאה מיד הגזבר :

איבעיא

הגהות הב"ח

(א) גמ' ר' אליעזר אומר לא נכנסין ולא נותנין מ"ט דרבי אליעזר אמר רבה אמר קרא ואם לא יגאל: (ב) שם ת"ל לאשר קנהו ואצטריך למיכתב לאשר קנהו ואצטריך למיכתב לא יגאל דאי כתב רחמנא : (ג) רש"י ד"ה שיצאתה לכהנים וכו' והקדישה כהן ביובל שני :

[כ"ב קיא: מנחות עד·]

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ד מהל' ערכין הלכה כו:

[סנהדרין עח:]

כג ב מיי' פ"ו מהלכות ערכין הלכה ו ועי' בכ"מ:

נ"נ אלא נמר רס"ק

רבינו גרשום

רבי אלעזר אומר לא נכנסין ולא נותנין דמים להקדש אלא נקראת כו' · מ"מ דרבי אלעזר אמר קרא אם לא יגאל את השדה · (עד)[קודם] שנת היובל לא יגאל עוד לבעלים אלא הרי היא של הקדש ולא נכנסין ולא נותנין דמים אבל אם מכר את השדה גזבר לאחר היובל לאחר אח"כ והיה השדה בצאתו ביובל לכהן תהיה : אמר אביי סכינא חריפא מפסקא קראי · כלומר דהאי לא יגאל משוי ליה נמי אלפני פניו [אאם לא יגאל והאי והיה השדה משוי ליה נמי אלפני פניו] אואם מכר וכי מי חתכם והפסיקם : אלא אמר אביי טעמא דרבי אלעזר כדתניא לא יגאל יכול לא תהא נגאלת · לאחר היובל שתהא לפניו לגואלה אפי' [בתורת] שדה מקנה שתהא שלו עד היובל וביובל תחזור להקדש : ת"ל עוד כלומר מאחר שיצאה ביובל עוד לא תהא נגאלת שתהא דינה עוד כמו שהיתה כשדה אחוזה שתחזור לבעליה (שוב) ביובל אבל נגאלת לו בתורת שדה מקנה שתהא שלו עד שנת היובל וביובל תחזור להקדש משום דכיון דהגיע יובל ולא נגאלה קנאה הקדש כי חוזר זה ונגאלה מהקדש הוי כלוקח וכתיב והיה השדה בצאתו ביובל לכהן ותהיה אחוזתו בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו והיינו הקדש וקא דייק אימת קאי [דקאמר] אבל נגאלת שתהא לפניו כשדה מקנה אילימא ביובל ראשון דאכתי לא הגיעה שנת היובל אמאי קאמר (עוד) לכמות שהיתה אינה נגאלת אמאי האי דין שדה אחוזה נמי אית לה הואיל ולא עבר היובל עדיין: אלא פשיטא ביובל שני קאי תנא דברייתא [ולמאן קתני ברייתא] אבל נגאלת שתהא לפניו כשדה מקנה כלומר דקא הדרא להקדש : אי לר' יהודה ור' שמעון לכהנים הוא דנפקא · אפי' מיובל ראשון כדתנן הכהנים נכנסין לתוכה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ומאחר דנפקא לכהנים שוב אינה נגאלת מידם בתורת חומר שעורים בנ' שקל כסף אלא בשוויה בין בפרדסות שבסמי בין בחולת המחוז : אלא לאו · מדקתני נגאלת (והיינו) דמשמע בנ' שקל ש"מ (אמר) לר' אלעזר קאמר דסבירא ליה דשל הקדש היה ביובל הראשון : ותיסברא דהאי כדקא מתרת בשלמא לר' אלעזר דאמר דשל הקדש הוא [ניחא] האי עוד כדקאמרת עוד אינה נגאלת כלומר דבת גאולה היא בנ' שקל דאכתי דהקדש היא : אלא לר' יהודה ור' שמעון דאמרי · דשל כהנים היא האי עוד מאי דרשי ביה הא לאו בת גאולה היא כלל בנ' שקל אלא בשוויה אי הכי מאי קמ"ל האי עוד: אלא הכא במאי עסקינן · ברייתא בשדה שיצאה לכהנים כדסברי [ר"י ור"ש] ונפקא לכהנים ואח"כ הקדישה כהן [או כהן] [אחר חלקו] או הקדישו כולה בית אב דכיון דבאת ליד הקדש בת גאולה היא בנ' שקל כסף ואתו בעלים למיפרקא סד"א כיון דנפקא לה [כבר] לכהנים לא תיפוק תו ליד בעלים אפי' בתורת שדה מקנה ת"ל עוד לכמות שהיתה בתורת שדה ארוזה אינה נגאלת שתהא לבעלים אבל נגאלת שתהא לפניו כשדה מקנה והוזרת[לכהנים](לבעלים)ביובל ואכתי לא שמעינן טעמא דר' אלעזר : בשנת היובל ישוב השדה · האי בשדה מקנה כתיב לאשר קנהו מאתו יכול [illegible] ממנו שאם היה לו שדה מקנה והקדישה וחזר ולקחה מן הגזבר וכשהגיע היובל יכול שתשוב השדה לגזבר שלקחה ממנו דקרינן ביה לאשר קנהו מאתו ת"ל לאשר לו אחוזת הארץ : [למוכר ראשון חוזרת [illegible] דבר שאינו שלו ולא לגזבר : יאמר לאשר לו אחוזת הארץ] · ולא היה צריך לאשר קנהו [מה ת"ל לאשר קנהו] אלא לשדה שיצאת לכהנים ומכרה כהן והקדישה לוקח וגאלה אחר יכול כיון שגאלה אחר [illegible] והרי היא יוצאה מיד זה שגאלה וחוזרת ביובל הואיל ויש כאן חזרה כל כך שבאת ליד שלישי יכול תחזור לבעלים הראשונים ת"ל לאשר קנהו כלומר ליד הכהן שמכרה חוזרת ולא לבעלים והיינו סיועא [illegible] ואיצטריך למכתב לא יגאל · ולאשר קנהו מאתו למילף מתרווייהו דלכהנים הדרא ולא לבעלים דאי מלא יגאל לחודיה הוה אמינא מ"מ לא הדרא לבעלים ביובל דכתיב ביה לא יגאל דלא קא הדרא כלל [illegible] בעלים והוזרת לכהנים ואין כאן חוזרת כל כך ועוד דלא כתיב בההוא קרא ישוב אבל הכא דקא הדרא דכתיב ביה ישוב השדה ועוד שיש כאן חוזרת הרבה שבאת ליד שלישי הואיל והדרא דכתיב ישוב אימא [illegible] להכי כתיב לאשר קנהו לכהן שמכרה : ואי כתיב לאשר קנהו לחודיה וכדתרצינן המכרה כהן והקדישה לוקח וגאלה אחר משום הכי לא הדרא לבעלים דלא קא יהבו בעלים דמי לגזבר אלא אחר אב[ל] [illegible] יגאל עוד דאמרן לעיל דהקדישה כהן ואתו בעלים למיפרקיה דקא יהבי בעלים [דמי] אימא תיקום ברשותייהו : כתב רחמנא לא יגאל · דלא תהדר לבעלים : מאי הוי עלה · דאכתי לא ידעינן טעמא [illegible] לעיל אין הכהנים נכנסים עד שיגאלנה אחר : אמר רבא דאמר קרא והיה השדה בצאתו ביובל · דהוה יכול למימר והיה השדה ביובל קודש לה' וגו' מאי בצאתו קא משמע לן דכשיוצא מיד [illegible] הגזבר (אחר) [קודם] היובל [או] לקחה מגזבר אח"כ לכהן תהיה אחוזתו :

שיטה מקובצת

א] רבי אלעזר אומר אות י' נמחק : ב] דר' אלעזר כדתניא אות י' נמחק : ג] אימת אילימא ביובל ראשון וכו' · מכאן קשה לגירסת רש"י שגרס במשנתינו גאלה אחר ואח"כ גאלה בעלים יוצאה מידו לכהנים דא"כ ביובל ראשון נמי [אינה] שדה אחוזה אם גאלה אחר הלכך נראה דגרסי' גאלה אחר או אחד מן הקרובים [ואחר כך גאלה בעלים] אינה יוצאה לכהנים ביובל וכן נמצא בספר הרמב"ן ולהכי פריך אי ביובל ראשון אפי' מכרה הגזבר לאחר וגאלה בעלים הויא לה שדה אחוזה ומפרשים לקרא הכי ואם לא יגאל השדה ביובל הראשון ומכרה הגזבר לאיש אחר לא יגאל בתורת שדה אחוזה ביובל שני · תוס' הרא"ש : ד] אי לר' יהודה ולר"ש לכהנים נפקין וא"ת ולוקמא כר"י ור"ש ומיירי כגון שקנה ביובל שני מן הכהנים שנכנסו לתוכה וי"ל דלשון גאולה משמע ממקום שאינה נחלטת ולר' יהודה ולר' שמעון הוי ליה למימר נקחת כיון שהיא לחלוטין ביד הכהנים · תוס' הרא"ש ז"ל : ה] אלא לאו ר' אלעזר וש"מ טעמא דר' אלעזר מהכא · כלומר מדאיצטריך עוד לומר דנגאלת להיות לפניו כשדה מקנה ולא כשדה אחוזה ולא מתוקם אלא ביובל שני שמעינן דביובל שני שייך ביה גאולה וא"ת ברישא דברייתא כל כמה דלא ידע דרשה דעוד מאי קאמר יכול לא תהא נגאלת מה גאולה שייך דאכתי לא ידע דאין כהנים נכנסים לתוכה וי"ל דידע שפיר דרש דעוד דשייך גאולה ביובל שני אלא שכן דרך התנא לסבב הדבר עד שיגמר הדרש שלו · הרא"ש ז"ל בתוספותיו : ו] בשדה שיצאתה לכהנים כגון שדה אחוזה שהקדישה בעלים וגאלה אחר לפני היובל שיוצאה לכהנים ביובל ובא הכהן אשר הגיע לו אותו שדה והקדישה והיינו ביובל שני ואתו בעלים למיפרקה ס"ד דאי לא כתיב כי אם לא יגאל דלא תיפרוק שתהא לפניו אפילו כשדה מקנה ת"ל עוד לכמות שהיתה אינה נגאלת אבל נגאלת שתהא כשדה מקנה פי' ותחזור לכהנים ביובל והשתא קאי והיה השדה [illegible] אשני דרכים דמיירי בהו קרא בין ואם יגאל את השדה בין ואם מכר את השדה [illegible] קרא בשני ענינים איירי כדפי' לעיל וא"כ לר"א נמי פירושא דקרא הכי הוא ולעולם תיבת [illegible] דר"א ומסיק מאי הוי עלה פי' מ"מ דר"א אמר רבא אמר קרא כו' פי' בצאתו משמע שיוצא [illegible] מיד הגזבר אבל כל זמן שהוא ביד הגזבר לא יצא ביובל · תוס' סוך: ז] ואיצטריך למכתב לאשר [illegible] למכתב לא יגאל דאי: ח] וגו' אם מכר את השדה וגו' והיה כו' ה' אלעזר מסרס ליה: ט] מה"ד [illegible] ביובל שני נמי כו' היא אי לאו איפרקא : יא] והקדישה כהן: יב] וגאלה אחד מיד גזבר ההקדש בשדה [illegible] ישוב השדה לאשר קנהו מאתו הס"ד ומה"ד יכול לאשר קנהו זה מאתו דהיינו גזבר שמכרה לזה הס"ד [illegible] סתם מכר אינה אלא עד היובל הס"ד ומה"ד וגאלה אחר מיד הקדש יכול כשהיא חוזרת ביובל [illegible] מקנה ותחזור לבעלים : יד] קרא דהקדש יהא : טו] לכהנים למר איצטריך תיבת ולא [illegible]

נגאלת

עין משפט
נר מצוה

כד א מיי' פ"ד מהלכות ערכין הל' כח:
כה ב מיי' שם הל' כו:

נ"ל דדרשינן

אבל לא גאלה אחר מיד הגזבר ולא נתחלקה כו'

כו ג מיי' שם הל' כא:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דיהבי בעלים דמי תיקום כצ"ל ואות ד' נמחק : (ב) שם מאי הוי עלה נ"ב ר"ל א"כ האיבעיא הנ"ל במקומה עומד :

שיטה מקובצת

א] נגאלת שדה אחוזה : ב] לר' אלעזר וכצ"ל בכל העמוד : ג] והתניא בשנת היובל ישוב : ד] הארץ יאמר לאשר לו אחוזת הארץ מה : ה] כלל אבל הכא דקא הדרא תיהדר למרה קמא כתב : ו] דמי תיקום בידיהו : ז] רבי אלעזר אומר לעולם אין : ח] רבי אלעזר אומר לעולם אין : ט] כשדה ב"ב דף ע"ב : י] שנאמר ואם את שדה : יא] אחוזה׳ א) ס"א ואילו ר"י ור"ש מת אביו ואחר כך הקדיש לא צריך קרא לימא כו' : יב] הגזבר אבל הכא דלא :

א) וכ"ה הגירסא בגיטין (דף מ"ח) ובב"ב (דף ע"ב ע"ב) אכן התוס' בב"ב שם כתבו דלפי הסוגיא דב"ב שם א"א לגרוס כן ע"ש :

[וע"ע תוס' ב"ב ג : ד"ה קנין]

תורה אור

איבעיא להו בעלים ביובל שני כאחר דמו או לא תא שמע °לא יגאל יכול לא תהא נגאלת ויקרא כז
שתהא לפניו כשדה מקנה ת"ל עוד לכמות שהיתה אינה נגאלת אבל נגאלת שתהא לפניו כשדה מקנה אימת אילימא ביובל ראשון אמאי אינה נגאלת א] אחוזה נמי הויא אלא פשיטא ביובל שני ולמאן אי לרבי יהודה ורבי שמעון לכהנים נפקא אלא לאו לרבי ב] אליעזר ושמע מינה בעלים ביובל שני כאחר דמו ותסברא רבי יהודה ורבי שמעון האי עוד מאי דרשי ביה אלא הכא במאי עסקינן בשדה שיצאה לכהנים והקדישה כהן ואתו בעלים למיפרקה ס"ד אמינא לא תיפרוק שתהא כשדה מקנה ת"ל עוד לכמות שהיתה אינה נגאלת אבל נגאלת שתהא לפניו כשדה מקנה והתניא ג] °ישוב השדה לאשר קנהו שם
מאתו יכול יחזור לגזבר שלקחה הימנו ת"ל °לאשר לו אחוזת הארץ ד] מה תלמוד לומר שם
לאשר קנהו שדה שיצאה לכהנים ומכרה כהן והקדישה לוקח וגאלה אחר יכול תחזור לבעלים הראשונים ת"ל לאשר קנהו ואיצטריך למיכתב לא יגאל ואיצטריך למיכתב לאשר קנהו דאי כתב רחמנא לא יגאל דלא קא הדרא כלל ה] כתב רחמנא לאשר קנהו ואי כתב רחמנא לאשר קנהו דלא קיהבי בעלים דמי אבל הכא דיהבי בעלים דמי ו] (א) דתיקום בידיהו כתב רחמנא לא יגאל ואי כתב רחמנא לא יגאל ולא כתב עוד הוה אמינא לא תיפרוק כלל כתב רחמנא עוד לכמות שהיתה אינה נגאלת אבל נגאלת שתהא לפניו כשדה מקנה מאי הוי עלה (ב) ת"ש ר' אליעזר אומר גאלה בעלים ביובל שני יוצאה לכהנים ביובל א"ל רבינא לרב אשי האנן לא תנן הכי רבי אליעזר אומר ז] אין הכהנים נכנסין לתוכה עד שיגאלנה אחר אמר ליה בעלים ביובל שני כאחר דמו איכא דאמרי ר' אליעזר אומר גאלה ביובל שני אינה יוצאה לכהנים ביובל א"ל רבינא לרב אשי אף אנן נמי תנינא ר' אליעזר אומר ח] אין הכהנים נכנסין לתוכה עד שיגאלנה אחר א"ל אי ממתני' ה"א בעלים ביובל שני כאחר דמו קמ"ל : מתני' *הלוקח שדה מאביו ומת אביו ואח"כ הקדישה הרי היא כשדה אחוזה הקדישה ואח"כ מת אביו הרי היא כשדה מקנה דברי ר"מ רבי יהודה ור"ש אומרים הרי היא ט] כשדה אחוזה שנאמר י] °אם משדה מקנתו שם
אשר לא משדה אחוזתו שדה שאינה ראויה להיות שדה אחוזה יצתה זו שהיא ראויה להיות שדה אחוזה ^בשדה מקנה אינה יוצאה לכהנים ביובל שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו *^הכהנים והלוים מקדישין לעולם וגואלין לעולם בין לפני היובל בין לאחר היובל : גמ' *תנו רבנן מנין ללוקח שדה מאביו והקדישה ואחר כך מת אביו מנין שתהא לפניו כשדה אחוזה ת"ל °ואם *(משדה) מקנתו אשר לא משדה אחוזתו שדה שאינה ראויה להיות שדה אחוזה יצתה זו שראויה להיות שדה אחוזה דברי רבי יהודה ורבי שמעון רבי מאיר אומר מנין ללוקח שדה מאביו ומת אביו ואחר כך הקדישה מנין שתהא לפניו כשדה אחוזה ת"ל ואם משדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו שדה שאינה שדה אחוזה יצתה זו שהיא שדה אחוזה יא] לימא בהא קא מיפלגי דר"מ סבר *קנין פירות כקנין הגוף דמי ר' יהודה ור"ש סברי קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אמר רב נחמן בר יצחק בעלמא לר"ש ור"י קנין פירות כקנין הגוף דמי והכא

[ר"ה כט׳ לפי גי׳ רש"י שם]
גיטין מח. [לעיל יד. ב"ב עב:]
שם

[את שדה]
[שבת קלה: וש"נ]

איבעיא להו בעלים ביובל שני · פירוש לרבי אליעזר כאחר דמו או לא דכיון דלא גאלה ולא נתחלקה לכהנים ביובל שעדיין היא ביד הגזבר יכולים הבעלים לגאלה דהא דכתיב לא יגאל עוד *כדדרשינן מיניה שאינה נגאלת לכמו שהיתה היינו שגאלה אחר מיד הגזבר* יב] ובלא נתחלקה מעולם לכהנים בהכי לא מיירי ביה קרא דלא יגאל עוד אלא תעמוד ביד הבעלים כשגאלה מיד הגזבר : אלא הכא במאי עסקינן בשדה שיצאה לכהנים · פירוש כגון שדה אחוזה שהקדישה בעלים וגאלה אחר לפני היובל שיצאה לכהנים ביובל ובא כהן אשר הגיע לו אותו שדה והקדיש והיינו ביובל שני ואתו בעלים למיפרק דס"ד אי לא כתיב (כי) אם לא יגאל דלא תפריק שתהא לפניו אפי' כשדה מקנה ת"ל עוד לכמות שהיתה אינה נגאלת [אבל נגאלת] שתהא כשדה מקנה פירוש ותחזור לכהנים ביובל והשתא קאי והיה השדה בצאתו ביובל וגו' אשני דרכים דמיירי בהו קרא בין אותם לא יגאל השדה בין אותם מכר לאיש אחר דלעולם קרא בשני ענינים איירי כדפירשתי לעיל וא"כ לר"א נמי פירושא דקרא הכי הוא ולעיל מיבעי לי' מאי טעם דרבי אליעזר ומסיק מאי הוי עלה (פירוש מ"ט) דרבי אליעזר אמר רבא אמר קרא והיה השדה בצאתו ביובל וגו' בצאתו מתחת ידי אחר פירוש כי ביציאתו משמע שיוצא מיד אחר שגאלה מיד הגזבר אבל כל זמן שהיא ביד הגזבר לא יצא ביובל : שדה מקנה אינה יוצאה לכהנים ביובל · שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו לפום ריהטא משמע אם גאל האחר מהגזבר לפני היובל ורש"י פירש בפירוש חומש שלו דאפי' לא גאלה אחר אלא שעדיין היא ביד הגזבר תצא בחנם ביובל לבעלים הראשונים אשר לו אחוזת הארץ : לרבי יהודה ור"ש קנין פירות כקנין הגוף דמיא כו' · פירשתי בהשולח (גיטין דף מח·)* :

הדרן עלך אין מקדישין

איבעיא להו · לרבי אליעזר דאמר ביובל שני בת גאולה היא אם לא נגאלה בראשון : בעלים ביובל שני כאחר דמו · ואי פריק לה יוצאה מידו לכהנים : או לא כאחר דמו · אלא כי היכי דאיהו פרקה ביובל ראשון הוה קיימא בידיה השתא נמי קיימא בידיה : לכהנים נפקא · וביובל שני לאו בת גאולה היא כלל : מתני' הלוקח שדה מאביו ומת אביו כו' הרי היא כשדה אחוזה · שהרי עד שלא הקדישה נפלה לו בירושה הלכך אם בא לפדותה פודה בית כור בנ' סלעים כשדה אחוזה ואם לא גאלה הוא וגאלה אחר יוצאה לכהנים ביובל : כשדה מקנה · דבתר שעה שהקדישה אזלינן הלכך אם בא לפדותה פודה בשוויה כדין שדה מקנה ואם לא גאלה הוא וגאלה אחר חוזרת לו ביובל שהרי בשעה שהקדישה לא היה גופה שלו דעתידה היא לחזור לאביו ביובל כדין שאר מכירות וכשאר מקדיש שדה מקנה הוא שהגואלה מיד גזבר מחזירה ביובל לאשר לו אחוזת הארץ דהיינו אביו וזה יורש את כח אביו : שדה מקנה · שהקדישה וגאלה אחר אינה יוצאה לכהנים ביובל אלא למי שמכרה למקדישה : שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו · וקרקע זו לא היתה שלו אלא עד היובל : מקדישין לעולם · מפרש בגמ' : וגואלין לעולם · אם הקדיש כהן קרקע ירושתו גואלה אפי' לאחר היובל דכתיב (ויקרא כה) גאולת עולם תהיה ללוים : גמ' רבי מאיר סבר קנין פירות · שהיתה קנויה לו לבן בחיי אביו לפירות לאכול הפירות ולא לגופה שהרי עתיד לחזור ביובל כקנין הגוף דמי הלכך כי מת אביו עד שלא הקדישה אי לא אשמועינן קרא דתיהוי כשדה אחוזה ה"א לאו שדה אחוזה היא דבלאו מיתת אביו היתה קנויה לו הילכך איצטריך קרא להכי אבל הקדישה בעודה שדה מקנה ואח"כ מת אביו לא רביא לן קרא דתיהוי אחוזה אלא שדה מקנה היא : ורבי יהודה ורבי שמעון סברי לאו כקנין הגוף דמי · וכי מת אביו קודם שהקדישה הוא דקא יריש לה לגופה ושדה אחוזה היא והלכך להאי לא איצטריך קרא לרבויי דהא אחוזה גמורה היא שבחיי אביו לא היתה קנויה לו וכי אתא קרא להקדישה ואח"כ מת אביו דאע"ג דבשעת הקדש הואי שדה מקנה השתא דמת אביו קודם פדיון שדה אחוזה היא : כקנין הגוף דמי · ולמת אביו ואח"כ הקדישה נמי איצטריך קרא :
והכא

רבינו גרשום

נאלה בעלים ביובל שני · לרבי אלעזר בעלים כאחר דמו ויוצאה שוב לכהנים או לא דמו לגאלה אחר : ת"ש לא יגאל עוד כו' אלא פשיטא ביובל שני · ונגאלת שתהיה לפניו כשדה מקנה שחוזרת לכהנים ביובל כדכתיב לכהן תהיה וגו' אלמא דבעלים ביובל שני כאחר דמו : ותיסברא וכו' · ומדחי ליה דליכא למשמע טעמא מהכא : מאי הוי עלה אמר רבא ת"ש דתנינן ברייתא בפירוש דכאחר דמו ר"א אומר כו' : אי ממתני' הוה אמינא כו' · קמ"ל ברייתא דלאו כאחר דמו : יצאת זו שהיא ראויה להיות שדה אחוזה · שכיון שאילו לא קנאה היתה נופלת לפניו בירושה והויא שדה אחוזה השתא נמי דאע"ג דהקדישה ואח"כ מת אביו הויא שדה אחוזה : המקדיש שדה מקנה ולא גאלה אינה יוצאה לכהנים ביובל שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו · שהיא אחוזתו של מוכר וחוזרת לו ביובל : רבי מאיר סבר קנין פירות כקנין הגוף דמי : דהלוקח שדה מאביו אין לו בחיי אביו אלא הפירות ורבי מאיר סבר קנין פירות כקנין הגוף דמי הלכך כי הקדישה בחיי אביו הרי היא כשדה מקנה דכשם שהפירות שלו כך קנה הגוף ושוב אינה ראויה להיות שדה אחוזתו אלא דין שדה מקנה יש לה : ורבי יהודה ור' שמעון סברי · קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי · הלכך אמרי הרי היא כשדה אחוזה שראויה להיות שדה אחוזה : בעלמא בכל דוכתא במי שכתב כל נכסיו לבנו לאחר מותו שניהם אינם יכולין למכור כלומר לר' יהודה ור' שמעון קנין פירות כקנין הגוף דמי ·

והכא קרא אשכח א] ודרשי לכתוב רחמנא אם משדה מקנתו אשר לא ב] שדה אחוזתו אי נמי אשר לא שדה אחוזה מאי משדה ג] אחוזתו שדה שאינה ראויה להיות שדה אחוזה יצתה זו שראויה להיות שדה אחוזה: הכהנים והלוים מקדישין לעולם וכו': בשלמא גואלין אצטריך לאפוקי ד] מדישראל דלא פרקי אלא עד יובל קא משמע לן דכהנים ולוים גואלין לעולם אלא מקדישין מאי איריא כהנים ולוים אפי' ישראל נמי וכי תימא בשנת היובל עצמה הניחא *לשמואל דאמר בשנת היובל עצמה לא קדשה קמ"ל דכהנים ולוים מקדישין לעולם אלא לרב מאי איריא כהנים ולוים אפי' ישראל נמי ולטעמיך בין לפני היובל בין לאחר היובל למה לי אלא איידי דתנא רישא לפני היובל ולאחר היובל תנא ה] סיפא נמי בין לאחר היובל בין לפני היובל ואיידי דתנא רישא אין מקדישין ולא גואלין תנא נמי סיפא מקדישין וגואלין:

הדרן עלך אין מקדישין

המקדיש אאת שדהו בשעה שאין היובל ו] אומר לו פתח אתה ראשון שהבעלים נותנין חומש וכל אדם אין נותנין חומש: מעשה באחד שהקדיש שדהו מפני רעתה אמרו לו פתח אתה ראשון אמר הרי היא שלי באיסר אמר רבי יוסי לא אמר זה באיסר אלא בביצה שהקדש נפדה בכסף ובשוה כסף אמר לו הגעתיך נמצא מפסיד איסר ושדהו לפניו:

גמ' המקדיש שדהו בשעה כו': אומרין והתניא *כופין מאי באומרין נמי כופין ואיבעית אימא מעיקרא אומרין אי צאית צאית ואי לא כופין: שהבעלים נותנין חומש וכו': מאי איריא שהבעלים נותנין חומש תיפוק ליה דאיידי דחביבה עליה טפי ופריק לה ועוד מצות גאולה באדון חדא ועוד קאמר חדא דאיידי דחביבה עליה טפי ופריק לה ועוד *גמצות גאולה באדון היא ועוד שהבעלים נותנין חומש כו': מעשה באחד שהקדיש שדהו וכו': לימא בהא קמיפלגי דר"י סבר שוה כסף ככסף ורבנן סברי שוה כסף אינו ככסף והא קי"ל *דשוה כסף ככסף דדכולי עלמא שוה כסף ככסף והכא בפודין *בדבר שאין בחומשו שוה פרוטה קמיפלגי ת"ק סבר איסר דאיכא בחומשו שוה פרוטה ורבי יוסי ז] כביצה נמי פרקינן: אמר לו הגעתיך נמצא מפסיד איסר ושדהו לפניו: סתמא כרבנן:

מתני' האמר אחד הרי היא שלי בעשר סלעים ואחד אומר בעשרים ואחד אומר בשלשים ואחד אומר בארבעים ואחד אומר בחמשים חזר בו של חמשים ממשכנין מנכסיו ח] עד עשר חזר בו של ארבעים ממשכנין מנכסיו עד עשר חזר בו של שלשים ממשכנין מנכסיו עד עשר חזר בו של עשרים ממשכנין מנכסיו עד עשר חזר בו של עשר מוכרין אותו ט] בשוויו ונפרעין משל עשר את המותר *הבעלים אומרים בעשרים וכל אדם אומרים בעשרים הבעלים יקודמין מפני שהם מוסיפין חומש אמר אחד הרי היא שלי בעשרים י] ואחת [שם]

הבעלים

רש"י

והכא קרא אתריגא אשכח ודרוש · דהקדישה ואח"כ מת אביו תיהוי אחוזה דאל"כ דלא רבי לן קרא אלא מת אביו ואח"כ הקדישה ניכתוב קרא אשר לא (א) אחוזתו ומתרביא הא דר' מאיר דדרים יצתה זו שהיא כבר אחוזה: משדה למה לי · ש"מ לכדאמרינן למדרש הקדישה ואח"כ מת אביו: יצתה זו · שבשעת הקדש היתה ראויה להיות שדה אחוזה: אפי' ישראל נמי · דהא תניא בריש פירקין (דף כד·) מקדישין יא] לפני היובל וכו'*(ואי משום דקתני מתני' אין מקדישין פחות משתי שנים לפני היובל הא אוקימנא (שם) דעלה טובה קמ"ל): הניחא לשמואל · דאמר גבי ישראל לא קדשה אצטריך לאשמועי' דגבי כהנים יב] קדשה: *אלא לרב · ליכא למימר הכי דמהיכא תיתי לן (ב) מקראי: איידי דתנא רישא (ג) · יג] ישראל תנא סיפא גבי לוים:

הדרן עלך אין מקדישין

המקדיש שדהו בשעה שאין היובל · בזמן שאין היובל נוהג: פתח אתה ראשון · בכמה אתה רוצה לפדותה ומפני ריוח של הקדש שואלין לו תחלה: שהבעלים נותנין חומש · ולהכי נקט בשעה שאין היובל נוהג דבזמן יד] שנוהג אין צריך לשואלו בכמה תפדנה שהרי דמיה קצובין בית כור בנ' סלע ובשדה אחוזה קא מיירי ובזמן שאין יובל נוהג נפדית בשוייה כדתניא בשילהי פירקין אין שדה אחוזה נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג: מפני רעתה · שהיתה יציאתה מרובה על השבח: לא אמר זה באיסר · אלא הרי היא שלי בביצה טו] שהקדש נפדה בכסף ובשוה כסף: אמר לו · הגזבר: הגעתיך · הרי היא שלך: **גמ'** והתניא כופין · את הבעלים לפתוח ראשון: דמצות גאולה באדון · בפ"ק דבכורות (דף יג·): טפי ופריק לה · מוסיף ופודה טז] יותר משאר אדם: מצות גאולה באדון · דכתיב ואם לא יגאל ונמכר בערכך אלמא מצות גאולה קודמת למכירה: והא קי"ל שוה כסף ככסף · דאמרי' בבבא קמא (דף ז·) ישיב לרבות שוה כסף אפי' סובין: הך סתמא · דקתני מפסיד איסר ולא קתני נמצא מפסיד ביצה רבנן היא ולא רבי יוסי: **מתני'** ממשכנין מנכסיו עשר סלעים · נמצא ביד גזבר עשרים וכן שלשים יתן שלשים הרי חמשים: אמר אחד הרי היא שלי בכ"א · לאחר שאמרו בעלים בעשרים:

הבעלים

תוספות

המקדיש שדהו בשעה שאין היובל נוהג · פירוש בזמן שאין היובל נוהג דאז הוא נפדה בשויו ויש בו ריוח להקדש לפתוח תחלה הבעלים מפני החומש אבל בזמן שהיובל נוהג הוא נפדה לפי זרעו בנ' סלעים בית זרע חומר שעורים ובשדה אחוזה מיירי ובזמן הבית מיירי דאיכא רווחא להקדש דאי שלא בזמן הבית מחללו אם ירצה אפי' לכתחלה על שוה פרוטה לפי שאין בו ריוח להקדש דלאיבוד אזיל כדאיתא לקמן בסוף פירקין (דף כט·) ההוא דאחרים לנכסיה אתא לקמיה דרב יהודה א"ל שקול ד' זוזי אחיל עלייהו ושדינהו בנהרא ולישתרי לך וא"ת היאך נמצא בזמן שאין היובל בזמן הבית י"ל בזמן שגלו ישראל דבעינן כל יושביה עליה: **אמר** ר' יוסי כו' · תימה איך היה זה המעשה בימי ר' יוסי והלא ר' יוסי לא היה בזמן הבית ואם כן לא הוצרך לפתוח תחילה בבעלים וי"ל דפליג על פי הקבלה ע"פ שאירע בזמן הבית א"נ אפי' שלא בזמן הבית גאולה בבעלים תחילה כדכתיב (ויקרא כז) אם לא יגאל ונמכר: **מאי** אומרין כופין · וא"ת מ"ש דצריך כפיה הכא טפי מכל הני דתנן בסוף פ"ק דבכורות (דף יג·) מצות פדייה קודמת למצות עריפה מצות יעידה קודמת למצות פדייה מצות ייבום קודמת למצות חליצה מצות גאולה באדון קודמת יז] (למצות) לכל אדם ומפיק כולהו מקראי התם ולא אשכחן כפייה כי אם בזה וי"ל דשאני הכא דיכול לבא לידי תקלה אם יהנו העולם ממנה: **רבי** יוסי סבר בכביצה נמי פרקינן · ובפ' הזהב (ב"מ דף נג:) איכא פלוגתא איכא מ"ד בו ובחומשו ואיכא מאן דאמר בו אע"ג שאין בחומשו ונראה דבביצה היינו שוה פרוטה:

למימרא

עין משפט נר מצוה

א א ב ג מיי' פ"ה מהל' ערכין הלכה א:

ב ד מיי' שם פ"ח הל' א:

ג ה מיי' פ"ח מהלכות ערכין הלכה ג:

ד ו מיי' שם הלכה ה:

מסורת הש"ס

נ"ק מ"ז

לעיל כד:

[בכורות יג.]

[ב"מ נג:]

ג' נ"ק אלא לרב מאי איריא וכו' ואי משום דקתני מתני' אין מקדישין פחות משתי שנים לפני היובל ואשמועינן דכהנים מקדישין ליכא למימר הכי דמהיכא תיתי לן כיון דלא ילפינן מקראי דהא אוקימנא דעלה טובה קמ"ל כצ"ל

שיטה מקובצת

א] אשכח ודרוש לכתוב: ב] תיבת שדה נמחק: ג] תיבת אחוזתו נמחק: ד] לאפוקי מישראל דלא: ה] תנא נמי סיפא בין לפני היובל בין לאחר היובל: ו] היובל · ס"א נוהג אומרים לו: ז] יוסי סבר בביצה נמי: ח] מנכסיו עשר ותיבת עד נמחק וכצ"ל לקמן: ט] (אותו בשוויה): י] בעשרים ואחת ס"א ואחד: יא] מקדישין בין לפני: יב] כהנים ולוים קדשה: יג] רישא גבי ישראל תנא סיפא גבי כהנים לוים: יד] דבזמן שהיובל נוהג אין: טו] בביצה ואפ"ה אמר לו גזבר הרי (לך) [היא] שלך שהקדש: טז] ופודה איתה יותר: יז] קודמת לכל תיבת למצות נמחק:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה והכא קרא וכו' אשר לא שדה אחוזתו ומתרביא: (ב) ד"ה אלא לרב וכו' תיתי לן דלא מקדשין כיון דלא ילפינן מקראי: (ג) ד"ה איידי וכו' רישא גבי ישראל:

רבינו גרשום

והכא קרא · יתירא: אשכח ודרוש · דיצאת זו שראויה להיות שדה אחוזה ולאו משום טעמא דקנין פירות לא כקנין הגוף דמי: דקמ"ל דכהנים ולוים גואלין לעולם · אפי' בשנת היובל: אמר לך רב ולטעמיך כיון דבשנת יובל עצמה הקדיש ש"מ בין לפני יובל ובין לאחר יובל ולמה לי למיתנייה אלא איידי דתנא רישא דמתניתין אין מקדישין לפני יובל ולא גואלין אחר יובל פחות משנה תנא נמי סיפא בין לפני יובל וכו' ואיידי דתנא אין מקדישין [ולא גואלין תנא נמי סיפא מקדישין] וגואלין ולעולם מקדישין לא אצטריך למתני אלא גואלין איצטריך כדאמר ואיידי דתני גואלין לעולם תנא מקדישין לעולם: סליק פירקא

אומר לו · להמקדיש בשעה שמכריזין אותה לפדותה [אומר לו לבעלים] פתח אתה ראשון בכמה אתה רוצה לפדותה לפי שאם לא ימצא מי שירצה לפדותה ביוקר מן הבעלים מוטב שיפדנה הבעלים משום ריוח דהקדש לפי שהבעלים מוסיפין חומש על פדיונן: מפני רעתה · או מפני שהיה מס שלה מרובה או לפי שהיציאה היתה יתירה על השבח: ואמרו לו פתח אתה ראשון ואמר הרי היא שלי באיסר · שלא היה מחשבה ביותר מפני רעתה: אמר רבי יוסי לא כך היה מעשה · כלומר שלא אמר הרי היא שלי באיסר אלא הרי היא שלי בביצה · ומכאן אתה למד שהקדש אינו כמעשר שני שאינו נפדה אלא בכסף אלא דהקדש נפדה בכסף ובשוה כסף: אמרו לו הגעתיך · תהא שלך ותן האיסר: נמצא מפסיד איסר · שנותנו להקדש: ושדהו לפניו · היא שלו עם רעתה ויש לו ב' הפסדות אחר החזרה אחד שחזרה לו שדהו ואחד שהפסיד האיסר: והתניא כופין · משום (דהוא הקדיש) [ריוח הקדש] כדי שיוסיף חומש: דאיידי דחביבא ליה טפי ופריק · כלומר לפי שהוא מכירה יותר מאחר כמה היא עושה יוסיף בפדיונה יותר ממי שאינו מכירה: ועוד מצות גאולה באדון · כדתנן בפרק קמא דבכורות מצות גאולה באדון קודמת לכל אדם: חדא ועוד קאמר כו' · והא קי"ל בכל דוכתא דשוה כסף ככסף חוץ ממעשר שני: בכביצה נמי פרקינן' אע"ג דאין בחומשה שוה פרוטה: סתמא כרבנן דאמרי בחומשה בעינן פרוטה [דהיינו ת"ק (ור' דאמרי) [דר"י] דאמר הרי היא שלי באיסר ושמעינן מינה שאין פודין בדבר שאין בחומשו שוה פרוטה]: ואחד אומר בחמשים כשומה של תורה דכתיב בחמשים שקל כסף: חזר בו של חמשים · ונתחרט בו: ממשכנין מנכסיו עד עשר · כלומר שממשכנין אותו כשיעור אותו תוספת שהוסיף יותר מן האחרים דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט וכן כולם ממשכנין אותן כשחזרו בהן כשיעור כל אחד מה שהוסיף על חברו: חזר בו של עשר מוכרין אותה בשויה · ואם לא יכלו למוכרה [בעשר] נפרעין משל עשר את המותר עד שיהא להקדש בה עשר סלעים הואיל וזה שמאה בעשר סלעים:

א] הבעלים נותנין עשרים ושש בעשרים ושתים הבעלים נותנין עשרים ושבע בעשרים ושלש הבעלים נותנין עשרים ושמונה בעשרים וארבע הבעלים נותנין עשרים ותשע בעשרים וחמש הבעלים נותנין שלשים [א]שאין מוסיפין חומש על עלויו של זה [ב]אמר אחד הרי שלי בעשרים ושש אם רצו הבעלים ליתן שלשים ואחד ודינר הבעלים קודמין ואם לאו אומר לו הגעתיך: **גמ'** אמר רב חסדא לא שנו אלא שבן ארבעים עומד במקומו אבל אין בן ארבעים עומד במקומו משלשין ביניהן תנן חזר בו של ארבעים ממשכנין ב] עד עשר אמאי ליתן בר חמשין בהדיה דליכא בן חמשים חזר בו בן שלשים ממשכנין מנכסיו ג] עד עשר אמאי וליתן דבן ארבעים בהדיה דליכא בן ארבעים חזר בו בן עשרים ממשכנין מנכסיו ד] עד עשר אמאי ליתן דבן שלשים בהדיה דליכא בן שלשים אי הכי אימא סיפא חזר בו של עשר מוכרין אותה בשויה ונפרעין משל עשר את המותר ליתב ה] דבן עשרים בהדיה וכי תימא ה"נ דליכא בן עשרים אי הכי נפרעין משל ו] עשרה נפרעין ממנו מיבעי ליה ז]אלא אמר רב חסדא לא קשיא כאן בבת אחת כאן בזה אחר זה תניא נמי הכי [ג]חזרו כולן כאחד משלשין ביניהם והא אנן תנן ממשכנין מנכסיו עד עשר אלא לאו שמע מינה כדרב חסדא שמע מינה איכא דרמי להו מירמא תנן חזר בו של עשר מוכרין אותה בשויה ונפרעין משל עשר את המותר והתניא משלשין ביניהם אמר רב חסדא לא קשיא כאן בבת אחת כאן בזה אחר זה: הבעלים אומרים בעשרים וכל אדם בעשרים וכו': למימרא דחומש עדיף ורמינהו *בעל הבית אומר בסלע ואחד אומר בסלע ואיסר של סלע ואיסר קודם מפני שמוסיף על הקרן הכא דחומשא רווחא דהקדש הוא חומש עדיף התם דחומשא רווחא דבעל הבית קרנא תיפרוק שפיר חומשא לא איכפת לן: אמר אחד הרי הוא שלי ח] כו': בעשרים וחמש נותנין שלשים ולימרו הבעלים אתא גברא *)בתריקין ט] דאמור בעלים דינר וליתני דינר לא דק ולא והא קתני אם רצו הבעלים ליתן שלשים ואחד ודינר י] בעלים קודמין אלא אמר רבא [ד]דאמור בעלים פרוטה ולא דק: שאין מוסיפין חומש על עלויו כו': [ה]אמר רב חסדא לא שנו אלא שלא נישום הקדש בג' אבל נישום הקדש בג' מוסיפין יא] תניא נמי הכי בית שמאי אומרים מוסיפין ובית הלל אומרים אין מוסיפין היכי דמי אי יב] לא נישום מאי טעמא דבית שמאי אלא דנישום לימא רב חסדא דאמר כבית שמאי לעולם דלא נישום ובית שמאי יג] מחמירין אי בעית אימא לעולם דנישום ואיפוך בית שמאי אומרים אין מוסיף *וליתניה גבי קולי ב"ש וחומרי בית הלל אלא לעולם דלא נישום וב"ש יד] מחמירין: אמר אחד הרי היא שלי בעשרים ושש כו': רצו אין לא רצו לא טו] אמרי אתא גברא בתריקין ודינר מאי עבידתיה אמר רב ששת טז]ה"ק אם רצו בעלים מעיקרא ליתן חשבון המגיע לאחד ושלשים ודינר היכי

[מעשר שני פ"ד מ"ג] [חולין קכו:]

*)[כתובות סח. קה:]

מסורת הש"ס

הבעלים נותנין · על כרחן: עשרים ושש · דלאו לא יהבינן לה הואיל ואמרו בעלים עשרים ועולה החשבון עם החומש לכ"ה ואי יהביה להאיך בכ"א נמצא הקדש מפסיד ובעלים יתנו על כרחן אותו סלע שהוסיף זה על הקרן וכ"ה דידהו אבל על סלע שאוסיף זה לא יוסיפו חומש: אמר אחד בעשרים וחמש הבעלים נותנים שלשים · על כרחן והשתא איכא למיפרך אמאי כופין את הבעלים בשלמא עד השתא כייפינן להו דהא לא מצינן למיתבה להכך משום דקרן דידהו לא הוי כקרן וחומש דאמור בעלים ברישא הלכך על כרחין הדרינן אבעלים וכיון דהדרינן אבעלים בעי למיתב קרנא כמה יז] דשמאי אחריני וחומשא דידהו אבל השתא דאמר אחד כ"ה ליתביה להאיך דהא יח]קרן דידיה הוי כקרן וחומש דאמור בעלים ברישא ובגמ' פריך לה: אם רצו הבעלים כו'· ולא כייפינן להו הואיל וקרנא כקרן וחומש דאמור אינהו ברישא והאי דינר מפרש בגמרא מאי עבידתיה: **גמ'** לא שנו · דאין ממשכנין מנכסי בן חמשים אלא עשר סלעים אלא שבן מ' במקומו עומד ואינו חוזר בו אבל חזר בו בן ארבעים משלשין הכ' סלעים הפחותין מנ' ועד שלשים ביניהם דבן כ' יתן ט"ו ובן מ' יתן ה' דהא באותן עשר שאמר בן כ' יותר על בן מ' לא שייך בר מ' בהדיה *בפסידא והנך י' שהוסיף בן מ' על בר יט] ל' בר חמשין נמי איירי (א) במ' דיש בכלל חמשים ארבעים: דליכא בר כ'· שלא אמר אדם יותר על מ' דמתני' מילי מילי קתני: ליתיב בר עשרים בהדיה· דליהוי נמי בעשר אירלי (ב) [: משל י' ·] מדקתני משל י' מכלל דאיכא אחרינא: חזרו כהן בבת אחת משלשין ביניהן · כדרב חסדא ומתני' כגון שחזרו בהן בזה אחר זה דהשתא אמר בן כ' לגזבר כי הדרי בי שבקי לך בר מ': משלשין ביניהן · כ] שנים ושלשה ראשונים נשכרין ושנים אחרונים נפסדין שאם חזרו כולם ומכרה גזבר בשוויה כא]חמש סלעים נמצאו פחותין מ"ה סלעים יתן בן כ' הי' שלו לבדו ומעשר של בן מ' יתן החצי שבניהם נתרצו בהן ומעשר של בן שלשים יתן השליש ובן מ' השליש ובן שלשים השליש ששלשתן שלשים אמרו והעשר של בן עשרים יתנו בין ארבעתם והחמש שפחתו מבן עשר יתנו חמשתן: איכא דרמי להו מירמא· ולא תני להא דרב חסדא באנפי נפשה אלא ע"י תירוץ דמתני' וברייתא דרמו אהדדי: [בעה"ב אומר בסלע·]בעה"ב הפודה מעשר שני שלו מוסיף חומש דכתיב (ויקרא כז) ואם גאל יגאל איש ממעשרו וגו'כב]ואחר הפודה אינו מוסיף חומש בעה"ב אומר בסלע ואחר אומר בסלע ואיסר כו' שמוסיף על הקרן ואע"ג דבעל הבית בעי למיתב טפי דחומש סלע הוי דינר ודינר הוי עשרים וד' איסרין בפ"ק דקדושין (דף יב·): התם · גבי מעשר שני חומש רווחא דבעל הבית הוא · שהרי בין קרן בין חומש הכל שלו והוא יאכל הכל בירושלים ואין לנו בו אלא מצות פדייה שלא יאכלנו בגבולין בלא פדיון ועיקר פדייתו בקרן היא ואע"ג דבלרי דמי לא איכפת לן שהרי ביתירות דמיו אין נהנה אלא הוא: ולימרו בעלים אתא גברא בתריקין· במקומינו שרוצה ליתן כמותינו בשלמא עד השתא הדריתו עלן משום פסידא דהקדש אבל השתא אמאי בעיתו למיכפין: דאמור בעלים ברישא דינר · יותר על עשרים דמטי תוספתא דקרן וחומש לכ"ה ודינר ואי יהבינן להאי איכא פסידא להקדש הלכך הדרינן אבעלים על כרחייהו: וליתני · ברישא דמתני' הבעלים אומרים בעשרים ודינר: לא דק · למתני דינר אלא חשבון הסלעים: והא קתני · דינר בסיפא אלמא דק בדינרין: אלא אמר רבא דאמור בעלים · ברישא פרוטה ובפרוטות לא דק: שלא נישום הקדש בשלשה · שלא שמו שלשה בני אדם את הקרקע כמה שאמר זה האחר: אבל · שמאוה שלשה כדבריו של זה מוסיפין בעלים חומש על עילויו בעל כרחו ולא בעינן עשרה ואע"ג דשומא דהקדש בעי עשרה כדאמרינן בסנהדרין (דף ב·) הקרקעות תשעה וכהן הכא רבותא קא משמע לן דכיון דאמרי תלתא לא מהדרינן אעשרה ויוסיפו חומש של העילוי (ג): ששה דברים מקולי ב"ש ומחומרי בית הלל: ודינר מאי עבידתיה · הא אמרת אין מוסיפין חומש על עילויו של זה: מעיקרא · *בשפתחו ראשון: ליתן חשבון המגיע · כג] על עילויו של זה לשלשים ואחד ודינר: והיכי

למימרא דחומש עדיף ורמינהו בעל הבית אומר בסלע · תימה לר' אלחנן מאי פריך *דהא ליכא למיפרך כד]דהבעלים אומרים בעשרים וכל אדם בעשרים הבעלים קודמים כו' והכא תניא דאחר קודם ומאי קושיא דהא דהבעלים קודמין זהו כשאין אחר פודהו ביותר ומסיפא נמי ליכא למיפרך דתניא אחד אומר הרי הוא שלי בעשרים ואחד הבעלים קודמין ונותן כ"ו והכא תניא דאחר קודם הכי נמי לא קשיא דמידי הוא טעמא אלא מפני שמוסיף על הקרן שהוא עשרים ה"נ במתני' דין הוא שיקדמו הבעלים שגם הם מוסיפין על הקרן כשנותנין עשרים ושם שנותנין האחד יותר על העשרים *והחומש בשביל (חומש) הקרן שהוא עשרים ואחת ושמא הוא מקשה כך מאי שנא שכופין הבעלים לתת דמים שאמר האחר וחומשו על מה שאמר הוא דקתני שהבעלים נותנין כ"ו כ"ז והכא תניא כשהבעלים אומרים בסלע והאחר אומר בסלע ואיסר כה] [של סלע ואיסר] קודם ואין אנו כופין את הבעלים שיתנו סלע ואיסר עם החומש דקתני של סלע ואיסר קודם ולא קתני. הבעלים נותנין חמשה דינרים שהוא קרן וחומש ואיסר ומשני הכא חומשא רווחא דהקדש חומש עדיף הלכך כופין את הבעלים התם דחומשא רווחא דבעל הבית כו': **תניא** בית שמאי אומרים מוסיפין· ה"ג וכן כתוב בספר ר"ת ז"ל ג"ת תניא נמי הכי ואי גרסי' ליה יש לפרשו כן תניא נמי הכי דאיכא מאן דסבר דמוסיפין בניסום אי כב"ש אי כב"ה ומדקדק כו]הש"ס למצוא *אליבא דרב חסדא ומיהו נראה יותר דגרס תניא בלא נמי הכי: דת"ר

ל' ולא יותר חמש בשביל חומש שלהן וחמש בשביל תוספת של זה אבל] אמר אחד הרי היא שלי בכ"ו · אין כופין את הבעלים לפדותה כדאמרינן בגמ' דמצי אמרי אתא גברא בתריקין שהוסיף על הכ' כנגד החומש שאנו חייבין להוסיף מעתה אין אנו חייבין לפדות אא"כ רצו הבעלים עדיין לפדותה: אם רצו ליתן שלשים ואחת ודינר שכך עולה החשבון בין החומש שלהן והתוספת של זה הבעלים קודמין: ואם לאו · שלא רצו הבעלים ליתן כל כך: אומר לו · לזה שאמר בכ"ו: הגעתיך · תן מה שאמרת והרי היא שלך: ובעל הבית אומר · לפדות מעשר שני שלו בסלע ואחד אומר תנהו לי ואני אתן בשבילו סלע ואיסר קודם של סלע ואיסר לבעל הבית ויהיה המעשר שלו מפני שמוסיף על הקרן איסר יותר מבעה"ב ואע"ג דכי פריק ליה בעה"ב מחוייב להוסיף חומש כדכתיב ואם גאל יגאל איש ממעשרו חמישיתו יוסף עליו ואחר אין מוסיף חומש אפי' הכי של סלע ואיסר קודם לבעה"ב: ומתרץ לא קשיא דהכא בגואל שדהו דהוחמש דמוסיפין בעלים רווחא דהקדש הוא שהקרן והחומש בא ליד הגזבר משום הכי ההוא דיהיב חומש להקדש עדיף: הכא · גבי מעשר שני [illegible]

עין משפט נר מצות

אלא ליכא למיפרך דקתני' הבעלים נ"ק

ה א מיי' פ"ח מהל' ערכין הלכה ה:
ו ב מיי' שם הל' ב
ז ג מיי' שם הלכה ד:
ח ד מיי' שם הלכה ה:
ט ה מיי' שם הל' ו:

גי' נ"ק דחומש בשביל הקרן שהוא כ' ושמא כו'

שיטה מקובצת

א] הבעלים נותנין עשרים ושש · גליון ק"ק וכי מפני שיעלה בדמים יתר מכדי שוויה ניכוף לבעלים לתת וי"ל אם יראו הבעלים שיעלוהו יותר משויו יאמרו תפדו אתם ואני אעלה את החומש · הר"י והרא"ש ז"ל: ב] ממשכנין מנכסיו עשר ותיבת עד נמחק: ג] מנכסיו עשר אמאי ליתן בן ארבעים בהדיה: ד]מנכסיו עשר אמאי ליתן בן שלשים בהדיה: ה] ליתיב בן עשרים: ו] משל עשר אות ה' נמחק: ז] תיבות אלא אמר רב חסדא בס"א אינו: ח] שלי בעשרים וחמש הבעלים נותנין ל' תיבת כו' נמחק: ט] בתריקין אמר זעירא דאמור: י] ודינר הבעלים: יא] תנ"ה ב"ש כו' · תימה אמאי מייתי אי משום לישנא דאיפוך אין זו סברא דמייתי תנ"ה כיון שהוא צריך להפך הברייתא וי"ל דמייתי שפיר דלכל הלשונות איכא תנא דס"ל כרב חסדא ומיהו דחיק לאוקמי ב"ה כרב חסדא · תוס': יב] אי דלא נישום: יג] שמאי מחמירי אי: יד] וב"ש מחמירי: טו] לא דאמרי אתא: טז] ה"ק· תימה מאי רבותא איכא הכא · תוס': יז] כמה דשיימו אחריני: יח] קרנא דהאי הוי: יט] ל' בר חמשין נמי שייך בהו דבר חמשין ארצי: כ] תיבת שנים נמחק: כא]בשוויה בחמש סלעים: כב] וגו' והאחר הפודהו אין: כג] המגיע עם עילויו תיבת על נמחק: כד] למיפרך ארישא דתנן הבעלים אומרים: כה]ואיסר של סלע ואיסר קודם: כו] ומדקדק · גליון ודחיק תלמודא לאוקמה מילתא דרב חסדא כב"ה ואין יכול למצוא:

כשפתחו נ"ק

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לא שנו וכו' בר חמשין נמי איירי דיש כצ"ל ותיבת במ' נמחק: (ב) ד"ה ליתיב בר עשרים וכו' אירלי הס"ד ואח"כ מ"ה נפרעין משל עשרה מדקתני וכו' אחרינא הס"ד ואח"כ מ"ה בבת אחת חזרו בהן: (ג) ד"ה אבל וכו' של העלוי הס"ד ואח"כ מ"ה קולי ב"ש ששה:

רבינו גרשום

לא שנו · דאמרי דכי חזר בו של חמשים דממשכנין מנכסיו עד עשר ולא יותר אלא דבן ארבעים עומד במקומו שאינו משלשין ביניהם שעכשיו נפחתו להקדש י' שקלים:משלשין ביניהן זה הפיחות שיתן בן חמשים ט"ו שקל ובן מ' יתן ה' שקל: מ"ט האי בן חמשים העשר שהוא הוסיף יתן הוא לבדו בלא דין ודברים והעשר שקל שהוסיף בן מ' על בן ל' יאמר בן מ' לבן נ' את נמי שייך בהדיה (בני) עשר דידי דיש בכלל חמשים הני ארבעים הילכך יהיב נמי פלגא דהני עשר ואידך הי' שקלים יתן לחוד דליכא בן חמשים אחר שלא שמאה שום אדם בחמשים: ליתן הבן ארבעים ט"ו דליתשיך בפלגא דהני עשר דבן שלשים: אי איכא בן ארבעים הכי נמי אלא דליכא בן ארבעים הילכך יהיב בן שלשים עשר: אי הכי · כדאמר רב חסדא: אימא סיפא חזר בו של עשר כו': אי הכי · אי דליכא אלא עשר [לחודיה]אמאי איצטריך למימר נפרעין משל עשר נפרעין ממנו מבעי ליה · אלא מדקתני נפרעין משל עשר ש"מ דאיכא נמי של בן עשרים ולא קתני משלשין ביניהם וקשיא לרב חסדא: אלא לא קשיא כאן שחזרו כולן בבת אחת משלשין [ביניהן] אבל חזרו בזה אחר זה נפרעין מכל אחד תוספתו: תניא נמי הכי · דכי חזרו כולן כאחד משלשין ביניהן כיצד של חמשים יתן ט"ו ושל ארבעים ה' מתוספתו וה'[מתוספת] בן שלשים ובן שלשים יתן חצי תוספתו [וחצי תוספתו מבן כ' ובן כ' יתן חצי תוספתו] וחצי מן המותר שנפרעין מבן עשר: [והאנן תנן ממשכנין מנכסי של כל אחד עד עשר אלא לאו ש"מ כדרב חסדא כדמתרצינן]כאן בבת אחת כאן בזה אחר זה: אמר אחד הרי היא שלי בעשרים ואחד סלעין הבעלים נותנין עשרים ושש · לפי שהבעלים אמרו בעשרים ומוסיפין עוד חומש על עשרים הרי כ"ו וכן לעולם כופין הבעלים שיפדוה הן בשביל שמוסיפין חומש ויתנו עוד גם התוספת שמוסיף אחד על העשרים אבל אין מוסיפין הבעלים חומש על אותו עילוי שמעלה אחד על העשרים אלא יתנו התוס' לבדו על חומש שלהן כגון אמר אחד הרי היא שלי בכ"ה הבעלים יתנו

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ו מהלכות ערכין הלכה ב וע"ש:

יא ב ג מיי' פ"ח מהל' ערכין הלכה יג:

יב ד מיי' פ"ו מהל' ערכין הלכה כא:

יג ה מיי' שם הלכה ז:

יד ו מיי' שם הלכה ה וכרי"ו דפקים:

רש"י

והיכי דמי כגון דאמרי (ב) בכ"א · דהוי בין קרן יב] בין חומש כ"ו ודינר וזה מוסיף ה' הייטו ל"א ודינר: הבעלים קודמין · דאי הוה יהבינן ליה להאי הוה פסיד הקדש דינר ממאי דאמור יג] ברישא הלכך הדרי אבעלים על כרחייהו: ואם לאו אומר לו לזה הגעתיך · דאמרי בעלים אתא גברא בחריקן: **מתני'** מלאו· מקצת נאמו אומר הרי הן חרם וטתנן לכהן: את כולם· שלא שייר לעצמו כלום: להיות חס על נכסיו · שלא יבזבזם להדיוט: **גמ'** מכל אשר לו · הייט מטלטלין ולא כל מטלטלין: מאדם · עבדים הכנענים: אך כל חרם· אכין ורקין מיעוטין: בדיסתורן· שיהא אריס לאחרים ויקבל שדות למחצה ולשליש ולרביע: אבל מטלטלין אימא ליחרמינהו כולהו · כתב רחמנא מכל אשר לו ולא כל אשר לו דהייט (ג) מטלטלין: בתו יש לו רשות למוכרה· בקטנותה ולא בנערותה: המבזבז לעניים: חומש · דגמרינן מיעקב דכתיב ביה תרין עישורין ר' אלעזר בן עזריה אית ליה דרבי אילא דהא אתא לאשמועינן שיהא אדם חס על נכסיו ר"א לית ליה דרבי אילא דאי בזבז טובא לא איכפת לן אלא ששייר לעצמו קצת דומיא דחרם: **מתני'** שהחרמים שלהם · דכתיב כל חרם בישראל וגו' וכיון דדידיה הוא מה הנאה בכך אי הוה מחרים איהו גופיה זכי ביה ולא יהב ליה לכהן אחר: נראין דברי ר' יהודה · דלוים אין מחרימין בקרקעות: ודברי ר' שמעון במטלטלין · שהרי אין החרמים שלהן הלכך אי מחרימי מטלטלין חיילא עלייהו חרם ויהבי להו לכהנים: **גמ'** (ד) מדאיצטריך ליה לרבי למימר במטלטלין · נראין דברי ר"ש דמשמע אבל בקרקעות אין נראין דבריו מכלל דאקרקעות נמי פליגי: שאף רבי שמעון לא נחלק עליו כו' · והכי משמע מילתיה דרבי נראין דברי ר' יהודה לר' שמעון בקרקעות שדברי ר"ש במטלטלין:

לך

תוספות

דתנו רבנן מכל אשר לו ולא כל אשר לו · וא"ת והא האי קרא בחרם הניתן לכהנים כתיב דהא בסיפיה דקרא כתיב לא ימכר ולא יגאל ואילו חרמי בדק הבית יש להם פדיון כהקדש והיכי קאמר במתני' ומה אם לגבוה כו' והא לאו לגבוה הוא כי אם לכהנים ועוד יד] דאיכא בפרק השולח (גיטין דף לח:) מאדם אלו עבדיו ושפחותיו הכנענים ופריך מינה לרב דאמר המקדיש עבדו יצא לחירות דלמיהוי עם קדוש קאמר ומאי קפריך והא בחרמים אין בהן קדושת הגוף ולא דמי למקדיש לומר דלמיהוי עם קדוש קאמר וי"ל דאפי' בחרמים הניתנין לכהנים יש בהן קדושת הגוף כדתני לקמן בפירקין (דף כט·) חרמים כל זמן שהן בבית בעלים הרי הן כהקדש לכל דבריהם נתנם לכהן הרי הן כחולין אלמא אית בהו קדושת הגוף: טו] (אלא) [ת"ל] בהמה מה בהמה יש לו רשות למכור לעולם · וא"ת טז] *א"כ שדה אחוזה נמי שהרי אם מכרה חוזרת לבעלים ביובל וי"ל דמ"מ יש לו רשות להוציא מידו לעולם כגון אם הקדישה וגאלה אחר שמתחלקת לכהנים ביובל א"כ יז] י"ל דה"פ מה בהמה יש לו רשות למוכרה יח] ושדה אחוזה נמי כל זמן שהיא בידו יכול הוא למוכרה משא"כ בבתו דמשתגדיל אין לו רשות למוכרה יט]:

החרים מטלטלין נותנן לכל כהן שירצה שנאמר כל חרם בישראל לך יהיה · אין זה עיקר דרש דהא קרא איצטריך כדדרים ליה לקמיה נתנו לכהן הרי הוא כחולין לכל דבריו שנאמר כל חרם בישראל לך יהיה והא דאמר הכא נותנן לכל כהן שירצה מסברא הוא כמו תרומה שנתנה לכל כהן ואין צריך ליתנה לכהן שבאותו משמר ועוד אי הוי עיקר דרשא מאי הא דפריך לקמן ליקיש מטלטלין לקרקעות והלא גזירת הכתוב היא אלא ש"מ דלאו עיקר דרשה הוא זה:

שדה

גמרא

היכי דמי דאמור בעשרים ואחד הבעלים קודמין ואם לאו אומר לו הגעתיך: **מתני'** א]*מחרים אדם מצאנו ומבקרו ומעבדיו ומשפחותיו הכנענים ומשדה אחוזתו ואם החרים את כולם אינם מוחרמים דברי ר"א א"ר אלעזר בן עזריה מה אם לגבוה אין אדם רשאי להחרים כל נכסיו על אחת כמה וכמה *שיהא אדם ב] חס על נכסיו: **גמ'** מנא הני מילי דתנו רבנן *°מכל אשר לו ולא כל אשר לו מאדם ולא כל אדם *מבהמה ולא כל בהמה *משדה אחוזה ולא כל שדה אחוזה יכול לא יחרים ואם החרים יהו מוחרמין ת"ל אך ג] דברי רבי אליעזר אמר ר"א בן עזריה °מה אם לגבוה אין אדם רשאי להחרים כל נכסיו על אחת כמה וכמה שיהא אדם ד] חס על נכסיו וצריכא דאי כתב רחמנא מכל אשר לו הוה אמינא כל דאית ליה לא לחרים אבל מין אחד ליחרמיה כוליה כתב רחמנא מאדם ולא כל אדם ואי כתב רחמנא מאדם דלא סגיא ליה בלא עבודה אבל שדה סגיא ליה בדיסתורן *ואי אשמעינן ה]הני תרתי משום דהכא חיותא והכא חיותא אבל מטלטלין ליחרמינהו כולהו צריכי (א) בהמה למה לי לכדתניא ו] יכול יחרים אדם בנו ובתו עבדו ושפחתו העבריים ושדה מקנתו תלמוד לומר בהמה מה בהמה יש לו רשות למוכרה אף כל שיש לו רשות למוכרה והלא בתו קטנה יש לו רשות למוכרה יכול יחרימנה תלמוד לומר בהמה מה בהמה יש לו רשות למוכרה לעולם אף כל שיש לו רשות למוכרה לעולם: אמר רבי אלעזר בן עזריה אם לגבוה אין אדם רשאי כו': היינו ת"ק איכא בינייהו דרבי אילא *דאמר רבי אילא באושא התקינו המבזבז °אל יבזבז יותר מחומש מעשה באחד שבקש לבזבז יותר מחומש ולא הניחו לו חבריו ומנו רבי ישבב ואמרי לה רבי ישבב ולא הניחו לו חביריו ומנו רבי עקיבא: **מתני'** °המחרים בנו ובתו ועבדו ושפחתו העברים ושדה מקנתו אין מוחרמין שאין אדם מחרים דבר שאינו שלו א) הכהנים והלוים אין מחרימין דברי רבי יהודה ר"ש אומר הכהנים ז] אין מחרימין שהחרמין שלהן והלוים מחרימין שאין החרמין שלהן אמר רבי נראין דברי רבי יהודה בקרקעות שנאמר ח] ב) כי אחוזת עולם היא להם ודברי ר"ש במטלטלין שאין החרמין שלהן: **גמ'** ור' יהודה בשלמא כהנים אין מחרימין שחרמין שלהן אלא לוים ט] בשלמא מקרקעי לא מחרמי דכתיב ג) כי אחוזת עולם היא להם אלא מטלטלי ליחרמי' אמר קרא ד) מכל אשר לו ומשדה אחוזתו מקיש מטלטלין לקרקעות ורבי שמעון בשלמא כהנים כדאמרן אלא לוים בשלמא מטלטלים לחרים דלא מקיש אלא מקרקעי אמאי הכתיב י] אחוזת עולם היא להם מאי מחרימין נמי. דקאמר מטלטלי והא מדקתני סיפא אמר רבי נראין דברי רבי יהודה במקרקעי ודברי רבי שמעון במטלטלי מכלל דרבי שמעון מקרקעי נמי קאמר הכי קאמר אמר רבי נראין דברי רבי יהודה לרבי שמעון בקרקעות שאף ר"ש לא נחלק יא] [עליו] אלא במטלטלין אבל בקרקעות מודה ליה: א"ר חייא בר אבין °החרים מטלטלין נותנן לכל כהן שירצה שנאמר ה) כל חרם בישראל לך

א) [תוס' פ"ד] ב) ויקרא כה ג) שם ד) שם כז ה) במדבר יח

תורה אור (מראי מקומות בגיליון): ויקרא כז · [לעיל כז:] · [תוספתא פ"ד ע"ש] · כתובות נ. פ"ש סז: ע"ש

[ויקרא כתיב ובהמה ודקרבן אהכן לא גרים לא מבהמה ולא כל בהמה]

[כ"י מיתא ואי אשמעינן שדה משום דהויתא אבל אדם סני ליה בשמעא בעלמא ואי אשמעינן הני תרתי כו']

רבינו גרשום

בכ"א קודם שאמר זה ועכשו מגיע להן ליתן בין קרן וחומש כ"ו שקלים ודינר אם רצו ליתן כך הן הבעלים קודמין: ואם לאו אומר לו · לזה תן אתה כ"ו שקלים והגיעתך]: מחרים אדם קצת מצאנו ומבקרו כו' · לשם שמים שיכול לומר הרי הם חרם עלי ונתפסין: על אחת כמה וכמה שיהא אדם חס על נכסיו · כנגד הדיוט שלא יבזבז אותן להדיוט שלא יתנם כולם לאחרים שישייר לעצמו כלום מהיכן יחיה: [ת"ל אך וכל אכין ורקין מיעוטין: אבל שדה · (אמאי) [הוה אמינא] ליחרם כל שדותיו דסגיא ליה בדיסתורן שיכול ליקח שדות של אחרים באריסות ויכול לחיות בהן]: ואי אשמעינן שדה · גרידא הוה אמינא משום הכי לא ליחרמינהו לכולהו שדותיו משום דחיותיה מינייהו אבל מאדם אימא ליחרמינהו לכולהו עבדין דסגיא ליה בשמעא בעלמא: משום דהכא והכא היותיה דבין שדות ובין עבדים אין אדם יכול להיות בלא שדה ובלא עבדים ואם יחרים כל עבדיו אינן מצויין עבדים [אחרים] טובים תדיר לקנות אבל מטלטלין דשכיחי מטלטלין אחרים למיזבן בכל שעה שירצה אימא ליחרמינהו כולהו כתב רחמנא מכל אשר לו ולא כל: מה בהמה שיש לו רשות · למוכרה לחלוטין ורשאי להחרים למעוטי בנו ובתו עבדו ושפחתו העברים ושדה מקנה שאינו רשאי למוכרן: [או הוא"ל ורשאי למכור בתו קטנה יכול יחרימנה ת"ל בהמה] מה בהמה כו' · למעוטי בתו שאינו רשאי למוכרה אלא (עד שתיא) בקטנותה אבל משבגרה שוב אינו רשאי למוכרה: [היינו דת"ק · ת"ק נמי אמר אם החרים את כולן אינן מוחרמין: איכא בינייהו דר' אילא דאמר · במסכת כתובות המבזבז את נכסיו לצדקה אל יבזבז יותר מחומש שלא יצטרך לבריות ת"ק דלא אמר יהא אדם חס לית ליה דר' אילא אלא אם ישייר לעצמו קצת יכול להחרים כל השאר ור' אלעזר בן עזריה דאמר יהא אדם חס אית ליה דר' אילא שיהא חס ואל יבזבז יותר מן החומש: שבקש לבזבז יותר מחומש]: שאין אדם מחרים דבר שאינו שלו · דעבדו ושפחתו העברים ושדה מקנה חוזרין ביובל: [הכהנים והלוים אין מחרימין · נכסיהן שאין נוהג בהן דין חרמים כדמפרש לקמן: שחרמין שלהן · מה יתרון אם היה מחרים היה שלו שחרמים לכהנים: נראין דברי ר' יהודה · דאמר לויים אין מחריפין בקרקעות דכתיב כי אחוזת עולם הוא להם: ודברי ר' שמעון דאמר לוים מחרימין במטלטלין הואיל ואין חרמין שלהן אלא של כהנים הלכך מחרימין]: ואיתקש מטלטלין לקרקעות · מה קרקעות אין מחרימין אף מטלטלין נמי: [והא מדקתני סיפא אמר ר' נראין דברי ר' יהודה בקרקעות ודברי ר' שמעון במטלטלין · ר' דהוה מכריע קאמר הכי נראין אבל מכלל דר' שמעון גופיה מקרקעי נמי קאמר דלויים מחרימין: לא (לא) לעולם סבירא ליה לר' שמעון דמקרקעי אין מחרימין והכי קאמר רבי נראין דברי ר' יהודה לר' שמעון דלויים אין מחרימין בקרקעות דכתיב כי אחוזת עולם היא להם שאף רבי שמעון לא נחלק עליו כו']: החרים מטלטלין · בישראל קא מיירי: שנאמר כל חרם בישראל לך

שיטה מקובצת

א] מחרים אדם מצאנו ומבקרו וכו' לכאורה נראה שאם החרים כל צאנו ואע"פ שנשאר כל בקרו לא ה' חרם וכן אם החרים כל עבדיו אע"פ שנשארו שפחותיו מדקתני מצאנו דמשמע מקצת צאנו ולא כל צאנו וכן כולם וא"א לומר כן דאמרי' בגמרא מנה"מ ומייתי ברייתא דדרשי מאדם ולא כל אדם ומבהמה ולא כל בהמה משמע אם נשאר לו מקצת אדם או מקצת בהמה הוי חרם וצריך לומר דמצאנו ומבקרו הכל אחד וכן מעבדיו ומשפחותיו · הרא"ש ז"ל· גליון: ב] אדם חייב להיות חס: ג] אך כל חרם דברי: ד] אדם חייב להיות חס: ה] אשמעינן שדה משום דחיותיה אבל אדם סניא ליה בשמעא בעלמא ואי אשמעינן הני: ו] יכול יחרים אדם בנו כו'· גליון נראה בנו נקט אגב בתו ובכדי נקט דבתו וכל אינך סד"א זכות שיש לו בהם יכול להחרימו אבל בבנו אין בו זכות מן התורה עכ"ל הרא"ש ז"ל אבל הר"י ז"ל כתב דהו"א משום שזוכה במציאותו מדרבנן יכול להחרימו: ז] הכהנים (והלוים) אין מחרימין [שהחרמים שלהם] כלומר אף אם יחרימו הרי הם זוכים בהם מיד ותימה מאי נתינת טעם הוא זה מ"מ יהא חרם וימעלו בו עד שיאמר אני רוצה לזכות בו וכ"ת חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו [מ"מ] נפקא מינה אם החרים מטלטלין שהם ברשות אחר וצריך עיון· הרא"ש ז"ל: ח] כי אחוזת עולם היא להם · וא"ת לר"מ דאמר מתנה אינה חוזרת א"כ לא כתבו במתנה קרקעותיהם וי"ל דודאי לא דבר הכתוב רק מדבר שאין חוזר מגזרת הכתוב כגון חרמים דכתיב לא יגאל ולא ימכר וכגון מוכר בית בבתי ערי חומה שהן לצמיתות עלמין ועיין בתוס' לקמן [דף ל"א ע"ב] הר"י ז"ל: ט] בשלמא מקרקעי כו'· וא"ת לר"מ דאמר מתנה אינה חוזרת ביובל לא היה להם ליתן שדותיהם במתנה לפי שלא יחזרו להם עוד וכתיב אחוזת עולם היא להם וי"ל דמזה לא הזהיר הכתוב דמסתמא לא הזהיר אלא מדבר שאינו חוזר מגזירת הכתוב כגון חרמים דכתיב בהו לא יגאל ולא ימכר א"נ כגון מכירה דבתי ערי חומה שהן לצמיתות לקונה אותו אבל דבר שלא דיבר בה הכתוב כגון מתנה מזה לא הזהיר הכתוב א"נ י"ל מתנה אע"ג שאינה חוזרת ביובל מ"מ לא מיקרייא אינה חוזרת שהרי בידו לגואלה כמו מכר כדתנן לקמן בפ"ב הגיע י"ב חדש ולא נגאלת היתה הלוטה אחד הלוקח ואחד הניתן לו במתנה משמע אבל עד סוף י"ב חדש בידו ליגאל בין מוכר בין נותן וכן מצא מורי הרמ"ר גבי מוכר שדה אחוזה וגאל את ממכר אחיו לרבות הניתן לו במתנה וכיון דבידו לגואלה אין זו הפקעה והוי שפיר עדיין אחוזת עולם · תוס' החסרים בדפוס: י] הכתיב כי אחוזת: יא] נחלק עליו אלא: יב] קרן והומש כ"ו תיבת בין נמחק: יג] דאמור בעלים ברישא: יד] ועוד דמייתי בפרק תיבת דאיכא נמחק: טו] מה"ד מה ת"ל בהמה תיבת אלא ל"ש ונמחק: טז] וא"ת והא שדה אחוזה אין בידו למכרו לעולם שהרי כו' ותיבות א"כ שדה אחוזה נמי ל"ש ונמחק: יז] א"נ במתנה דאינה חוזרת ביובל כר"א דאמר ביש נוחלין אליבא דר"מ א"נ י"ל: יח] למוכרה לעולם כלומר כל זמן שהיא בידו יש לו רשות למוכרה: יט] למוכרה א"נ י"ל דייפוי כח הוא זה האי דיש לו רשות למכור בהמתו אבל בתו הורע כחו דאין לו רשות למוכרה לעולם אבל בשדה אחוזה כ"ש שיפה כחו שהיא חוזרת אלא):שהיה מוכרה:

א) נ"ל שהיא חוזרת לו ויכול לחזור ולמוכרה·

הגהות הב"ח

(א) גמ' מבהמה למה לי: (ב) רש"י ד"ה והיכי דמי וכו' בכ"א· נ"ב סלעים כי כ"א סלעים עם החומש הוא כ"ו סלע ודינר שהוא החומש על הסלע כ"א וק"ל: (ג) ד"ה אבל וכו' מטלטלין הס"ד ואח"כ מ"ה למוכרו לעולם אבל בתו יש לו רשות: (ד) ד"ה מכלל מדאיצטריך ליה:

עין משפט
נר מצוה

טו א מיי' פ"ד מהלכות ערכין הלכה כד :
טז ב מיי' פי"י מהלכות שמטה ויובל הלכה טז:
יז ג מיי' שם הלכה יד :
יח ד מיי' פ"ו מהלכות ערכין הלכה ד :
יט ה מיי' שם הלכה יא :
כ ו מיי' שם הלכה יב :
כא ז מיי' שם הלכה יג:

תורה אור

לך יהיה החרים שדותיו נותנן לכהן שבאותו משמר א] שנאמר °כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו וגמר לכהן לכהן מגזל הגר והתם מנלן *דתניא °לה' לכהן ב] קנאו השם ונתנו לכהן שבאותו משמר אתה אומר לכהן שבאותו משמר או אינו אלא לכל כהן שירצה כשהוא אומר °מלבד איל הכיפורים אשר יכפר בו עליו הרי ג] בכהן שבאותו משמר הכתוב מדבר שדה *היוצאה לכהנים ביובל נותנה למשמר שפגע בו יובל איבעיא להו פגע בו בשבת מאי א"ר חייא בר אמי משמיה דחולפנא נותנה למשמר היוצא אמר רב נחמן בר יצחק תניא [נמי הכי] נמצאת אתה אומר אחד יובל ואחד שביעית משמטין כאחד ׳אלא ד] *שיובל בתחילתו והשמטה בסופה אדרבה משום הכי ה] הואי אימא מפני שהיובל כו' בשלמא שביעית בסופה דכתיב °מקץ שבע שנים תעשה שמטה אלא יובל בתחילתו ביום הכיפורים הוא דכתיב °ביום הכיפורים תעבירו שופר בכל ארצכם *הא מני ר' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה היא דאמר ׳מר"ה הוא דחייל יובל שמעה חזקיה בר בילוטו ואזל אמר קמיה דר' אבהו ו] וליקיש מטלטלי לקרקעות לאו תנאי היא דאיכא דמקיש ז] ואיכא דלא מקיש כמ"ד לא מקשינן :

מתני' *׳חרמי כהנים אין להם פדיון אלא ח] נותנים לכהנים כתרומה *ר' יהודה בן בתירא אומר ט] סתם חרמים לבדק הבית שנאמר °כל חרם קדש קדשים הוא לה' וחכ"א י] סתם חרמים לכהנים שנאמר °כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו א"כ למה נאמר כל חרם קדש קדשים הוא לה' שחל על קדשי קדשים ועל קדשים יא] קלים יב] ׳מחרים אדם את קדשיו בין קדשי קדשים בין קדשים קלים אם נדר נותן דמיהן ואם נדבה נותן את טובתן ׳שור זה עולה אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשור זה להעלותו עולה יג] אף על פי שאינו רשאי ׳הבכור בין תם בין בעל מום מחרימין אותו וכיצד פודים אותו אומדין כמה אדם רוצה ליתן בבכור זה ליתנו לבן בתו או לבן אחותו :

גמ'

רש"י

לך יהיה · לאהרן קאמר ליה רחמנא וכל זרעו (א) בכלל : יד] האשם המושב לה' לכהן · בגזל הגר הכתוב מדבר שהרי בישראל אין לך אדם מישראל שאין לו גואלין אלא הגוזל את הגר ונשבע והודה ואחר כך מת טו] משלם קרן וחומש לכהן ואשם למזבח ואמרינן בפרק הגוזל בב"ק (דף קי') האשם זה הקרן המושב זה החומש מלבד איל הכיפורים זה איל אשם שמביא על שבועת שקר שנשבע : הרי בכהן שבאותו משמר · דה"ק קרא שלכהן המכפר בו באיל הכפורים יהא קרן וחומש : שדה היוצאה כו' · רב חייא בר אבין קאמר לה : פגע בו יובל בשבת · דמשמרות מתחלפות וחל בו *יום הכיפורים בו ביום לאיזו יתן : למשמר היוצא · שברשותו התחיל היובל אמש : א"ר נחמן בר יצחק תנ"ה · דבתר התחלה אזלינן : נמצאת אומר · הואיל ושנת מ"ט התחיל שביעית ושנה של אחריה יובל : אחד יובל ואחד שביעית משמטין כאחד · ביום אחד שביעית משמטת הלואת כספים ויובל מכירת קרקעות אלא שהיובל כו' : אדרבה · טעמא דשניהם משמטים ביום אחד משום דשביעית בסופה ויובל בתחילתו דהשתא אשתכח דבין [השמשות] של ערב שבת יובל נפקא שביעית והשתא תרוייהו משמטין : אלא תני הכי · משמטין כאחד מפני שהיובל בתחילתו ושביעית בסופה : דרבי ישמעאל · בפרק קמא דר"ה (דף ח:) : שמעה חזקיה בר בילוטי · להא דרב חייא בר אבין : וליקיש מטלטלין · דחרם לקרקעות · דהרם דהא איתקיש דכתיב מכל אשר לו ומשדה אחוזתו ולימא דליתבו נמי מטלטלין לכהן שבאותו משמר : לאו תנאי היא · ר' יהודה ור"ש איפלגי לעיל בהא דרבי יהודה מקיש ור"ש לא מקיש : מתני' חרמי כהנים · חרמים שהחרימם כדי לתתם לכהן אין להם פדיון דכתיב (ויקרא כז) לא ימכר ולא יגאל אבל חרמי בדק הבית יש להם פדיון דאדעתא דהכי אחרמינהו דהא אין ראוי לבדק הבית אלא מעות: שחל החרם על קדשי קדשים כו' · כדמפרש מחרים אדם את קדשיו וכו' והיאך מוחרמים והלא אינו שלו אלא אם נדר הן דאמר הרי עלי עולה והפרים בהמה לנדרו ואחר כך החרימה הואיל והוא חייב באחריותה אם מתה או נגנבה נמצאת שלו היא והוא נותן כל דמיה לכהן ואת הבהמה יקריב לנדרו דהא ודאי אית ליה פדיון דלאו גופה איחרם דלאו דידיה הוא : ואם נדבה היא · דאינו חייב באחריותה אם היתה מתה הא ודאי לא חייל חרם דלאו דידיה טז] : אלא בכדי טובתה · טובת הנאה שיש לו בה יתן לכהן כיצד שור זה עולה והחרימו אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשור זה להקריבו עולה שאינו חייב כלומר אדם שאינו חייב עולה אם ימצא בזול נוטלו להקריב דורון לקונו וכאותן דמים יתן זה שזו היא טובת הנאה שיש לו בה שהרי אם מתה או נגנבה אינו חייב באחריותה ומשהפרישה יצא ידי חובתו ומעתה אם תאבד אינו מפסיד אלא שלא הקריב דורון לקונו הרי שהפסיד העלאת עולה שאינו חייב ואית ספרים דכתב בהן להעלות עולה שאינו רשאי והיא היא : רשאי · לשון חייב טשה (שמות כב) מתרגמינן רשיא : וכיצד פודין אותו · דהבכור גופו אינו מוחרם שהרי אינו שלו אלא לכהן : אלא אומדין כמה אדם מישראל רוצה ליתן לבעל הבית זה ליתן בכורו · לבן בתו כהן או לבן אחותו · ואותה טובת הנאה יתן בעל הבית זה לכהן בשביל החרם ודוקא נקט בן בתו ובן אחותו כהן יז] דהאיך דיהיב לה להך טובת הנאה ליהוי ישראל אבל בן בנו כהן ובן אחיו כהן דהאי דיהיב לה להך טובת הנאה הוי כהן לא מצי יהיב ליה אגרא ואע"ג דלאו משום דידיה יהיב ליה כיון דלדידיה נמי חזי הבכור נראה ככהן המסייע בבית הגרנות לדוש ולזרות כדי שיתנו לו תרומותיו בשכרו ואשכח דלא שקיל יח] בתורת תרומה אלא בתורת שכר והכי אמרינן בבכורות בפ' עד כמה (דף כו:) : *) גמ' הרי הן כהקדש · ויש בהן מעילה :

*) שייך לדף כט

הרי

תוספות

שדה היוצאה לכהנים ביובל נותנין (למי) [למשמר] שפגע בו יובל · האי מלתא אינו מן הברייתא אלא ממילתא דרבי חייא בר אבין אמר רב חסדא: כמאן דלא מקיש · וא"ת הא דאמרן לעיל בשלמא כהנים אין מחרימין דחרמים שלהם והלא שדה חרמים צריך ליתנם לכהן שבאותו משמר וא"כ אם החרים כהן שדהו אם אינו במשמרתו אמאי אינו צריך ליתנה לכהן שבאנשי משמר וי"ל דלרווחא דמילתא אמר הכי שהרי אם החרים כהן שדהו אינו חרם דכתיב אחוזת עולם הוא להם ואע"ג דגבי לוים הוא דכתיב מסתמא לכהנים נמי הכי הוא ואם החרים הכהן מטלטלים למאן דמקיש פשיטא דאינו יכול להחרים ואפילו למאן דלא מקיש החרמים שלהן כדאמרן נותנו לכל כהן שירצה וניחא נמי הא דאמר לעיל ורבי שמעון בשלמא כהנים כדאמרי' ומשום מטלטלין הוא דאמר הכי אע"ג דאין מקיש מ"מ החרמים שלהם אבל בקרקעות אחוזת עולם דכתיב גבי לוים ה"ה לכהנים כן : חרמי כהנים · פי' חרמים (ליתן) הניתנים לכהנים אין להן פדיון כדכתיב (ויקרא כז) לא ימכר ולא יגאל וע"כ בחרמי כהנים איירי אע"ג דסתמא כתיב דאי בחרמי בדק הבית פשיטא דנפדין הן כדי לעשות מהן צרכי בדק הבית: אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשור זה להעלותו עולה אע"פ שאינו רשאי · (ליתן) פירוש שאינו חייב כמו עשה דמתרגמינן רשיא כך פירש"י ולפ"ז אומר הרב רבי יעקב בר שמשון הא דאיתא בפ"ק דקדושין (דף לג· ושם) אין בעלי אומניות רשאין לעמוד בפני תלמידי חכמים בשעה שעוסקים במלאכתן מיירי אפילו בעסוקין במלאכתם ורשאין ר"ל חייבין כמו אע"פ שאינו רשאי דהכא ר"ל אע"פ שאינו חייב ואי מיירי במלאכת אחרים ניחא למימר רשאין ממש *) : לבן בתו או לבן אחותו כהן · ולא מצי למימר יט] לבן בנו או לבן אחיו דכיון דחזיא ליה הוי ליה ככהן המסייע בבית הגרנות כדאיתא בפ' עד כמה (בכורות כו:) וכן פירש"י:

*) [עי' תוס' חולין נה: ד"ה אין]

שקול

שיטה מקובצת

א] שנאמר כשדה החרם לכהן תהיה · הא דלא מייתי קרא דכל חרם בישראל משום דההוא מוקי במטלטלין או למדרש דהרי הן כחולין כשנתנה לכהן הר"י ז"ל בגליון: ב] קנאו · עי' תוס' מנחות דף ע"ג ע"א : ג] הרי' ס"א הוי אומר בכהן : ד] אלא שהיובל בתחילתו ושביעית בסופה מאי אלא שהיובל תיבת והשמיטה נמחק : ה] הוא אלא אימא : ו] וליקיש עי' תוס' תמור' דף ל"ב ע"א: ז] דמקיש ואיכא דלא: ח] אלא ניתני' לכהנים ותיבת כתרומה נמחק: ט] סתם חרמים לבדק הבית · וקשה קרא דכל חרם בישראל לך יהיה דמשמע סתם חרמים לכהנים מאי קעביד וכ"ת כשפירש שהחרים לכהנים כדפי' רש"י בפי' החומש תיקשי לך מאי חזית דנפרש קרא דכל חרם בישראל לך יהיה במפרש וקרא דכל חרם קדש קדשים הוא בחרם סתם איפוך אנא ונראה לי דמסתבר שרצון האדם וחפץ דעתו שיהיו נכסיו לשמים · הרא"ש ז"ל : י] סתם חרמים לכהנים שנאמר כשדה החרם לכהן תהיה·תימה אמאי לא דרשי ליה מדכתיב כל חרם בישראל לך יהיה וי"ל משום דבהאי קרא כתיב בהדיא החרם לכהן משמע להו מפורש טפי וא"ת כיון דרבנן מוקמי קרא דכל חרם בישראל קדש קדשים להך דרשה שהחרם חל על קדשים מנ"ל שאם החרים נכסים לבדק הבית שחלה קדושה עליהם בלשון חרם ונראה לי משום דאין מקרא יוצא מידי פשוטו ופשטיה דקרא משמע שאם החרים נכסיו שהם קדושים וא"ת לר' יהודה בן בתירא דאמר סתם חרמים לבדק הבית הא כתיב בקרא לא יגאל ורש"י פי' בפירוש החומש דמוקי קרא דלא יגאל במפרש לכהנים · הרא"ש ז"ל : יא] קלים · עי' תוס' בכורות דף נ"ג ע"ב : יב] מחרים אדם כו'· הקשה הר"ר אלחנן דבגמרא דרשינן מיניה דכל זמן שהן ברשות הבעלים הרי הם כהקדש לכל דבריהם ותירץ דמפשטיה דקרא דכתיב קדש קדשים שמעינן שהן כהקדש והך דרשה מדכתיב לה' דמשמע דחלין על דבר שהוא לה' · הרא"ש ז"ל : יג] אע"פ ס"י שאינו חייב. הבכור וכן גרים רש"י ז"ל : יד] בכלל הס"ד ומה"ד לה' לכהן האשם : טו] מת הגר משלם : טז] דידיה היא הס"ד : יז] כהן דהא דיהיב תיבת דההיא נמחק : יח] שקיל ליה בתורת : יט] למימר לבנו או :

רבינו גרשום

לך יהיה · לאיזה כהן שירצה יתנם כלומר שטובת הנאה שלו : [דתניא לה' לכהן · בגזל הגר מישתעי דדרשי' לקרא הכי אם [אין] לאיש גואל דהיינו גר דאיכלו גואלים]:אשר יכפר בו עליו הוי אומר בכהן שבאותו משמר שעובד ומקריב קרבנות הכתוב מדבר : נותנה למשמר שפגע בו יובל · שחל יובל ליכנס בתוך משמרו: פגע בו בשבת אם חל יובל ליכנס בשבת ובשבת עובדין ב' משמרות משמר היוצא ומשמר הנכנס לאיזה משמר הוא נותנה' נותנה למשמר היוצא הואיל והוא העובד שהקריב תמידין אמש והיום בשחרית : [אחד יובל ואחד שביעית משמטין כאחד' כלומר ששמיטתן פוגעין זה בזה לפי ששנת מ"ט היא שביעית ושנת נ' היא יובל אלא שהיובל משמט בתחילה ובשביעית בסופה : אדרבה האי משום הכי הוא' כלומר טעמא מאי משמטין כאחד מפני שהשביעית משמטת בסופה לכספים ויובל בתחילתה אלא תריץ הכי במקום אלא תני מפני שהיובל בתחילה כו']: בשלמא שביעית משמטת בסופה' בהשמטת כספים מיירי דאי בהשמטת קרקע לענין זריעה וחרישה מתחילת שביעית משמטין : דכתיב מקץ שבע שנים בסופה תעשה שמטה וזה דבר השמטה וגו' : אלא יובל בתחלתה' ביום הכפורים חייל יובל והיאך משמטין כאחד והרי עשרה ימים הן בין סוף שביעית להתחלת יובל : [הא מני ' דמשמטין כאחד : ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא היא] : שמעה חזקיה בר בילוטי ' להא דאמר חייא בר אבין : אמרה קמיה דרבי אבהו ' אמר ליה אמאי אמר נותנן לכל כהן שירצה וליקיש מטלטלין לקרקעות [דליתנן לכהן שבאותו משמר] : לאו תנאי היא דרבי יהודה מקיש מטלטלי לקרקעות ור' שמעון לא מקיש ור' חייא סבר לה כמאן דלא מקיש : חרמי כהנים שישראל מחרים לדעת שיב א ליד כהן אין להן פדיון אלא ליתנם לכהן כדכתיב כל חרם בישראל לך יהיה:סתם חרמים שלא הזכיר כהן: שחל החרם על קדשי קדשים ועל קדשים קלים·כיצד כדמפרש לקמן לא שיהא יכול להתפיס הן עצמן לשום חרם או לשום דבר אחר דאין הקדש חל על הקדשים אלא כדמפרש מחרים אדם את קדשיו בין קדשי קדשים ובין קדשים קלים אם נדר הם שאמר עלי שחייב באחריותו נותן דמיהם לכהנים מפני שהחרימן והן עצמן אינן לשום חרם אלא קרבין לשום חובתו ואם הן נדבה שאינו חייב באחריותן לא חשיבי ממונו ואין נותן לכהנים בשביל החרם אלא טובתה מה שהוא רשאי ליטול הימנה טובת הנאה ומפרש כיצד נותן את טובתה אמר שור זה עולה דלא אמר עלי דאינו חייב באחריותו ואח"כ אמר הרי הוא חרם אומדין כמה אדם כו' · אע"ג דנדבה הוא ואין חייב באחריותן אכתי אדם שאינו מהוייב עולה אי משכח לה בזול יקנה אותה ואותה אחריות הוי עליו ונותן אותן דמים · פירוש אחר אומדין כמה אדם כהן שאינו ממשמר זה שעובד רוצה ליתן להמתנדב משור זה שימתין לו שיתנו לו (להקריבו) להעלהו עולה בזמן משמרתו כדי שיזכה בעורו כמו שאותו כהן היה נותן לו כך וכך יתן זה שהחרימו לכהנים וזהו קדשי קדשים : א)שאינו חייב כלום' (בתמורה בישראל בקדשים) [שאינו רשאי] כלומר כיון שאינו חייב באחריותו אינו נותן דמי כלו אלא טובת הנאתו כדאמרן : ובין קדשים קלים כיצד' הבכור כשהוא ברשות ישראל בין תם בין בעל מום מחרימין אותו טובת הנאתו ולא דמי כולו שאינו חייב באחריותו וכיצד פודין אותו כלומר כיצד שמין טובת הנאתו אומרים כמה אדם מישראל רוצה ליתן בבכור זה לבעלים שיתננו לבן בתו כהן

א) נראה דצ"ל שאינו רשאי · כלומר שאינו חייב כלום להקריב עולה כלומר כיון וכו' ·

מסורת הש"ס

ב"ק קי: [מנחות מט:]

[במל"מ שם במקומו הלריך כגירסת דגרי רש"י]

[קדושין מ:]

[ר"ה ח:]

[תוס' ספ"ד] תמורה ו: סנהדרין פח.

הגהות הב"ח (א) רש"י ד"ה לך וכו' בכלל הס"ד ואח"כ מ"ה לה' לכהן האשם :

גמ' תנו רבנן חרמי כהנים אין להן פדיון ונותנין לכהן חרמים כל זמן שהן בבית בעלים הרי הן כהקדש לכל דבריהן שנאמר כל חרם בישראל קדש קדשים הוא לה' נתנן לכהן הרי הן לכל דבריהן כחולין שנאמר כל חרם בישראל לך יהיה: ר' יהודה בן בתירא אומר סתם חרמים לבדק הבית כו': בשלמא רבנן כדקא מפרשי טעמייהו וטעמא דרבי יהודה בן בתירא אלא רבי יהודה בן בתירא האי כשדה החרם מאי עביד ליה מיבעיא ליה לכדתניא כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו מה תלמוד לומר מנין לכהן שהקדיש שדה חרמו שלא יאמר הואיל ויוצאה לכהנים והרי היא תחת ידי תהא שלי ודין הוא בשל אחרים אני זוכה בשל עצמי לא כל שכן ת"ל כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו וכי מה למדנו משדה חרם מעתה הרי זה בא ללמד ונמצא למד מקיש שדה חרמו לשדה אחוזה של ישראל מה שדה אחוזה של ישראל יוצאה מתחת ידו ומתחלקת לכהנים אף שדה חרמו יוצאה מתחת ידו ומתחלקת לאחיו הכהנים ואידך מחרם החרם ואידך חרם החרם לא משמע ליה ורבי יהודה בן בתירא דחל על קדשי קדשים ועל קדשים קלים מנא ליה סבר ליה כרבי ישמעאל: אמר רב הלכה כרבי יהודה בן בתירא ורב שביק רבנן ועביד כרבי יהודה בן בתירא ברייתא איפכא תניא שביק מתני' ועביד כברייתא רב מתני' נמי איפכא תני מאי חזית דאפכת מתניתין מקמי ברייתא נפיך ברייתא מקמי מתני' רב גמריה גמיר אי הכי כרבי יהודה בן בתירא כרבנן מיבעי ליה הכי קאמר למאי דאפכיתו ותניתו [א] הלכה כרבי יהודה בן בתירא ההוא גברא דאחרמינהו לנכסיה בפומבדיתא אתא לקמיה דרב יהודה אמר ליה [ב] שקול ארבעה זוזי ואחיל עלייהו [ג] ושדינהו בנהרא ולישתרו לך אלמא קסבר סתם חרמים לבדק הבית כמאן כשמואל דאמר הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה [ד] מחולל אימר [ה] דאמר שמואל שחיללו לכתחלה מי אמר הני מילי בזמן שבית המקדש קיים [ו] דאיכא פסידא אבל בזמן הזה אפי' לכתחלה אי הכי אפי' פרוטה נמי [ז] פרסומי מלתא אמר עולא אי הואי התם [ח] הוה יהיבנא כולהו לכהנים אלמא קסבר עולא סתם חרמים לכהנים מיתיבי אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג [ט] שנאמר עד שנת היובל יעבוד עמך ואין שדה [י] החרם נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג שנאמר ויצא ביובל ושב לאחוזתו אין בתי ערי חומה נוהגין אלא בזמן שהיובל נוהג שנאמר לא יצא ביובל ר"ש בן יוחי אומר אין שדה חרמין נוהגין אלא בזמן שהיובל נוהג שנאמר והיה השדה בצאתו ביובל קודש לה' כשדה החרם ר"ש בן אלעזר אומר אין גר תושב נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג אמר רב ביבי מ"ט אתיא טוב טוב כתיב הכא כי טוב לו עמך וכתיב התם בטוב לו לא תוננו לא קשיא הא במקרקעי הא במטלטלי והא מעשה דפומבדיתא במקרקעי נמי הוה מקרקעי דחוצה לארץ כמטלטלי דארץ ישראל דמי:

מתני' רבי ישמעאל אומר כתוב אחד אומר תקדיש וכתוב אחד אומר [יא] לא יקדיש א"א לומר תקדיש שהרי כבר נאמר לא יקדיש א"א לומר לא יקדיש שהרי כבר נאמר תקדיש הא כיצד מקדישו אתה הקדש עלוי ואי אתה מקדישו הקדש מזבח: גמ' ורבנן אל תקדיש מיבעי ליה ללאו תקדיש מיבעי ליה לכדתניא *) מנין לנולד בכור בעדרו שמצוה להקדישו שנאמר הזכר תקדיש ורבי ישמעאל אילא מקדיש ליה לא קדוש קדושתו מרחם הוה וכיון דכי לא מקדיש ליה קדוש לא צריך [יב] לאקדושיה:

*) [נדרים יג. ע"ש]

הדרן עלך המקדיש שדהו

רש"י

הרי הן כחולין · כשאר ממונו של כהן: בשלמא רבנן · דמתניתין מפרשי [יג] טעמא וקרא דרבי יהודה כדקתני א"כ למה נאמר כל חרם כו': שהקדיש שדה חרמו · שדה שהחרים ישראל והגיע לחלק כהן [יד] שדה שלא יאמר הואיל וכשיגיע יובל אם לא אפדנה אני מיד גזבר ויגאלנה אחר תתחלק לכהנים ביובל כדין מקדיש שדה אחוזה דהא שדה חרם לגבי כהן אחוזה היא כדכתיב כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו ועכשיו שאני מוחזק בה תהא שלי [טו] שהרי דין הוא בשל אחרים אני זוכה אם היה ישראל מקדיש שדה אחוזתו כשיגיע יובל תתחלק לי בשל עצמי לא כל שכן: תלמוד לומר כשדה החרם כו' · [טז] דהאי קרא במקדיש שדה אחוזה כתיב: מה למדנו משדה החרם על שדה אחוזה כו' · מה שדה אחוזה שהקדיש ישראל וגאלה אחד מן הכהנים תצא מידו ביובל ותתחלק לכל בני המשמר כדאמר בפירקין לעיל אחוזתו (א) שלו ואין זו שלו אף שדה חרמו כו': סבר לה כרבי ישמעאל · דמפיק לה במתניתין [יז] (ב) מתקדיש ואל תקדיש: הלכה כר' יהודה בן בתירא · דסתם חרמים לבדק הבית: ברייתא איפכא תניא · דרבנן אמרי לבדק הבית ורבי יהודה לכהנים: רב גמריה גמיר · מרביה דרביה אגמריה דמתני' משבשתא היא: ושדינהו לד' זוזי בנהרא · דהקדש הן לבדק הבית דאי לכהן לית להו פדיון ולכהן בעי מיתבינהו: בזמן הזה · דליכא בית וליכא פסידא אלא איסורא הוא דרביעא עלייהו אפילו לכתחלה נמי: אין עבד עברי נוהג · דאינו נמכר בזמן הזה: ואין שדה אחוזה · דין שדה אחוזה שהיא נגאלת בגירוע אלא אם ירצה הלוקח להחזירה לו בדמים שירצה מחזיר ואם לאו אין כופין אותו וכן דין מקדיש שדה אחוזה בזמן הבית ואין היובל נוהג כגון משגלו שבט ראובן וגד שבטלו היובלות אין נגאלת אלא כשויה: אין בתי ערי חומה נוהגין · דלא כייפינן ליה ללוקח אם בא מוכר לגאלה אפילו בתוך שנה: אין גר תושב נוהג · שיהא ישראל מצווה להחיותו גר תושב שקיבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים ואוכל נבילות: כתיב · בעבד עברי כי טוב לו עמך וכתיב בגר תושב עמך ישב וגו' דלא תסגיר עבד אל אדוניו בגר תושב משתעי דהכי מוקמינן לה במסכת גיטין בפ' השולח גט (דף מה:) וכתיב בתריה עמך ישב בקרבך וגו' מכל מקום לתרווייהו קשיא דקתני אין שדה חרמים נוהג אלא בזמן יובל: מקרקעי · אין נוהגין כדכתיב בגאלתו ביובל כשדה החרם: מתני' כתוב אחד אומר תקדיש · גבי בכור דכתיב כל הבכור [וגו'] תקדיש (דברים טו): וכתוב אחד אומר לא יקדיש · אך בכור אשר יבוכר לה' בבהמה לא יקדיש איש אותו וגו' (ויקרא כז): הקדש עילוי · להעלותו בדמים ויתן טובת הנאתו לכהן: ואי אתה מקדישו הקדש מזבח · שיהא שם זבח אחר חל עליו: גמ' ורבנן · דנפקא להו הך דרשא (לעיל כח:) מכל חרם קדש קדשים: אל תקדיש מיבעי ליה ללאו · שאם מתפיסו לשם זבח אחר עובר בלאו: שמצוה להקדישו · לשם בכור ואף על פי שהוא קדוש מאליו: ורבי ישמעאל · אמר לך אי לא מקדיש ליה לא קדיש · בתמיה: לא צריך לאקדושיה · ולית ליה לרבי ישמעאל הך דרשא:

הדרן עלך המקדיש שדהו

תוספות

שקול ד' זוזי ואחיל עלייהו ושדינהו בנהרא ולישתרי לך · ואם תאמר והא אמר [יח] בפרק קמא דע"ז (דף יג: ושם) אין מקדישין ואין מחרימין ואין מעריכין בזמן הזה ואם הקדיש והחרים והעריך בהמה תעקר פירות וכלים ירקבו והכא בזמן הזה איירי כדמסיק הכא ואמאי לא אמרי' ירקבו וי"ל דדוקא במטלטלין קאמר דירקבו דלא אתי בהו לידי תקלה אם ממתינים עד שירקבו והכא במקרקעי איירי דאם ימתין (לאו) אתי לידי תקלה והכי נמי איתא בסמוך דאמר [ט] והא מעשה דפומבדיתא מקרקעי הוה: הקדש עלוי · פי' להעלותו בדמים ליתן טובת הנאה לכהן:

הדרן עלך המקדיש שדהו

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ו מהלכות ערכין הלכה ד:

כג ב מיי' שם פ"ד הלכה כג:

כד ג מיי' שם פ"ו הלכה ח [וברב אלפס פ"ג פרק א דף שלג]:

ג"ק מ"ז

כה ד ה מיי' שם פ"ח הלכה י [טוש"ע י"ד סימן רנד סעיף ו]:

כו ו מיי' שם פ"ו הלכה א ועי' בכ"מ ובכס"ק שהאריך:

כז ז ח ט י מיי' פ"א מהלכות שמטה הלכה ט:

כח כ מיי' פ"ד מהלכות תמורה הלכה יא:

כט ל מיי' פ"א מהלכות בכורות הלכה ד:

מסורת הש"ס

[בכורות לב.] · [בקרא לא כתיבא] · [לקמן לד.] · [דף כה:] · [פסחים כה: וש"נ] · גירסת ג"ק מתקדיש ואל יקדיש · בכורות כה. ב"מ נו: קדושין יח: מעילה יד: תמורה כז: · [קדושין סט: גיטין סה:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מה למדנו וכו' אחוזתו אחוזתו שלו: (ב) ד"ה סבר וכו' במתני' בסמוך מתקדיש ולא תקדיש:

שיטה מקובצת

א] ותניתו ר' יהודה בן בתירא הלכה כר"י: ב] שקול · עי' תוספות מנחות ק"ז ע"ב: ג] ושדינהו · עי' תוס' בכורות נ"ג ע"ב: ד] פרוטה · מנחות דף צ"א: ה] אימר עי' תוס' ב"מ נ"ז: ו] קיים משום פסידא דהקדש אבל בזמן הזה · עי' תוס' מנחות דף ע"ט בכורות דף ל': ז] לפרסומי מילתא ופריון כרם רבעי אין צריך שיהא ארבע זוזי לפרסומי מילתא דחזקא הקדש וחרם דאית להו קלא צריך לפרסם גם הפדיון שידעו שאין נהנין מן ההקדש אבל כרם רבעי אין לו קול · הרא"ש ז"ל: ח] הוה יהיבנא כולהו לכהנים · קשה היכי יתנם לכהנים והלא מקרקע הוו והם לכהנים שבאותו משמר כדאמר לעיל ואינן ידועים וא"כ למי יתנם וי"ל דה"ק הו"א שכך הדין שהן לכהנים דסתם חרמים לכהנים ואין להם פדיון א"נ כדקאמרי' בשמעתין מקרקעי דחו"ל כמטלטלין דא"י דמי ויכול ליתנם לכל כהן שירצה · הרא"ש ז"ל: ט] שנאמר עיין בהריטב"א קדושין דף פ"ג: י] שדה אחוזה אלא: יא] אומר אל יקדיש כו' שהרי כבר נאמר אל יקדיש א"א לומר אל יקדיש שהרי: יב] לאקדושיה ורבי ישמעאל האי כל חרם קדש קדשים מאי עביד ליה סבר ליה כר"י בן בתירא: יג] טעמייהו וקרא אות א' נמחק: יד] כהן זה שלא תיבת שדה נמחק: טו] שלי גליון לאו דוקא נקט שהרי הקדישה אלא ה"פ הרי היא תחת ידי דשייך אני בה טפי מכל אינשי וישנה תחת ידי שהרי לא החזיק בה גזבר' הר"י ז"ל: טז] כו' והאי קרא אות ד' נמחק: יז] במתניתין מתקדיש ואל: יח] אמרי' עי' תוס' בכורות דף נ"ג: יט] והא גליון והא דאמרי' לקמן והא מעשה דפומבדיתא מקרקע נמי הוה משמע מקרקע נמי אבל מטלטלים י"ל דאע"פ שהיו גם מטלטלים מיהו הוא לא צוה לפדות כי אם הקרקעות א"נ הא דקאמר נמי קאי אהא דקאמר הא במקרקע והא במטלטלי ופריך והא מעשה דפומבדיתא הוה נמי במקרקע דאילו הוי מטלטלי לא היה אומר לו לפדותם אלא ירקבו או יוליכם לים המלח' הרא"ש ז"ל:

רבינו גרשום

כהן או לבן אחותו כהן כך יתן זה שהחרימו לכהנים: הרי הן כהקדש לכל דבריהן · שאסורין בהנאה ומועלין בהן: לך יהיה אפי' לקדש בהן את האשה ואין בהן מעילה: [בשלמא רבנן · דאמרי לכהן כדקא מפרשי טעמא דידהו קרא דידהו וקרא דר' יהודה בן בתירא לדרשא]: אלא לרבי יהודה כשדה החרם למאי אתא · ולחרמי כהנים כדמפרש ליכא לאוקמי דמכל חרם לך יהיה נפקא: כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו מה ת"ל ליטא קדש לה' ולכהן תהיה מה ת"ל שדה חרם (ואחוזתו): [שדה חרמו · שדה שהחרים ישראל ויצא לכהן והקדישו כהן שלא יאמר הואיל ויוצא לכהנים ביובל דהאי כהן מקדיש שדה חרמו הוי פאילו הקדיש שדה אחוזה ודין הוא מה שדה אחוזה של ישראל שיצאה ביובל וגאלה אחד מן הכהנים יוצאה מתחת ידו ומתחלקת לכל הכהנים כדאמר לעיל בפירקין אחוזתו שלו ואין זה שלו אף מקדיש שדה חרמו נמי מתחלקת לאחיו הכהנים: ואידך · רבנן נפקא להו הא מח"א דהחרם]: סבר לה כר' ישמעאל · כלומר נפקא ליה דחל על קדשי קדשים ועל קדשים קלים מהיכא דנפקא ליה לר' ישמעאל כדתנן ר' ישמעאל אומר כתוב אחד אומר תקדיש דכתיב כל הבכור אשר יולד תקדיש וגו' וכתוב אחד אמר אל תקדיש דכתיב אך בכור אשר יבוכר לה' (לכהן) [בבהמה] לא יקדיש איש אותו הא כיצד מקדישו אתה הקדש עילוי כדאמרן אם נדר נותן את דמיהן ואם נדבה נותן (טובתן) [טובת הנאה] לבדק הבית דהיינו הקדש עילוי לדמיו ואי אתה מקדישו הקדש מזבח לשם זבח אחר ותלי רחמנא בקדשים קלים [כגון בכור דהל על קדשים קלים] וה"ה לקדשי קדשים שחל עליהם חרם להקדש עילוי כדאמרן: [הלכה כר' יהודה · דאמר סתם חרמים לבדק הבית: ברייתא איפכא תניא · הואיל דהוא דר' יהודה מוקים לה כרבנן]: מתניתין נמי איפכא תנא הואיל ותני ברייתא איפכא: רב גמרית גמיר דאתנייה רביה לברייתא איפכא: [אי הכי · כיון דאפיך דר' יהודה כרבנן הלכה כרבנן איבעי ליה למימר: הכי קאמר · לדידי האי דאמריתהו משמיה דר' יהודה גמירנא לה משמא דרבנן לדידכו מאי דאפכיתו ותניתו בר' יהודה דלבדק הבית הלכה כר' יהודה]: ושדינהו בנהרא ולישתרי לך · משום דקסבר סתם חרמים לבדק הבית וכיון דליכא בהמ"ק לית ליה תקנה אלא בפדיון ולמישדי בנהרא: [הני מילי בזמן בהמ"ק קיים · לא היה שרי לאיפרקי לכתחלה אלא בשיוויו משום פסידא דהקדש]: משום פרסומי מלתא דבר פדייה הוא הוא דאצרכיה ד' זוזי דהשיבי אבל מ"מ בפרוטה סגיא כדשמואל: [יהיבנא כולהו לכהנים · אלמא קסבר סתם חרמים לכהנים וכיון דאיכא כהנים חרמי כהנים אין להן פדיון]: ר"ש [אומר] מהכא דאין שדה חרמים נוהג אלא בזמן היובל אבל מטלטלי אפילו בזמן הזה: אין גר תושב נוהג · שמצווין להחיותו ומוזהרין על הונאתו · גר תושב זה הכופר בעבודת כוכבים וכתיב נמי גבי גר תושב בטוב לו לא תוננו דהאי בטוב לו בלא תסגיר עבד אל אדוניו [כתי'] ומפרש בסיפרי זה גר תושב: [שמעינן מהכא דאין שדה חרמים נוהג אלא בזמן היובל ואמאי אצרכיה רב יהודה פדייה לא קשיא מקרקעי אין נוהגין אלא בזמן היובל אבל מטלטלי אפי' בזמן הזה]: והא מעשה דפומבדיתא במקרקעי נמי הוה דהאמר דאחרימנהו לכולהו נכסי בין מקרקעי בין מטלטלי: מקרקעי דהוצה לארץ כמטלטלי דא"י דמו · והא אמרינן דבמטלטלי נוהג אפי' בזמן הזה: [מחרים אדם את הקדישו כו' · כדמפרשינן לעיל]: רבי ישמעאל אומר כתוב אחד כו' דר' ישמעאל יליף להו מהני קראי דחל על קדשי קדשים ועל קדשים קלים כדמפרשינן לעיל: ורבנן דלא ילפי לה מהני קראי [הני קראי] למאי מיבעי להו: [אל תקדיש' דכתיב לא יקדיש איש אותו מיבעי ליה למיקם עליה בלאו אם מקדישו לזבח אחר]: (תקדיש דכתיב) הקדיש מיבעי ליה · שמצוה להקדישו לשם בכור: ור' ישמעאל אמר לך להכי לא מיבעי דבכור ממילא קדיש דקדושתו מרחם אלא לא אתא קרא אלא לכדאמרן: ור' ישמעאל ההוא קרא דכל הרם [קדש] דרבנן ילפי מיניה שחל על קדשי קדשים [חרמים לבדק הבית שנאמר כל חרם קדש] ועל קדשים קלים מאי עביד ליה: ר' ישמעאל סבר לה כר' יהודה בן בתירא דדריש ההוא קרא כל הרם קדש קדשים דסתם חרמים לבדק הבית [שנאמר כל חרם קדש קדשים הוא לה']: הדרן עלך המקדיש

גליון הש"ס גמ' שקול ארבעה זוזי עי' יומא דף נה ע"ב תוס' ד"ה ונגרור:

המוכר *את שדהו בשעת היובל אינו מותר לגאול פחות משתי שנים שנאמר °במספר שני תבואות ימכר לך *היתה שנת שדפון וירקון או שנת שביעית אינו עולה א] מן המנין נרה או הובירה עולה לו מן המנין רבי ג] אליעזר אומר מכרה לו לפני ראש השנה והיא מליאה פירות הרי זה אוכל ממנה שלש תבואות בשתי שנים:

גמ' המוכר שדהו בשעת היובל וכו' אינו גואל לא קתני אלא אינו מותר לגאול אלמא ג] קסבר איסורא נמי איכא דאפילו קרקושי זוזי נמי אסור ד] ולא מיבעיא מוכר דקאי בעשה דכתיב °במספר שני תבואות ימכר לך אלא אפילו לוקח נמי קאי בעשה דבעינן °שנים תקנה וליכא *איתמר המוכר שדהו בשנת היובל עצמה רב אמר מכורה ויוצאה ושמואל אמר אינה מכורה כל עיקר מאי טעמא דשמואל קל וחומר *ומה מכורה כבר יוצאה ה] שאינה מכורה אינו דין שלא תימכר ולרב לא אמרינן קל וחומר כי ה"ג *והתניא יכול ימכור אדם את בתו כשהיא נערה אמרת קל וחומר ומה מכורה כבר יוצאה עכשיו שאינה מכורה אינו דין שלא תימכר התם לא הדרא מיזדבנא הכא הדרא מיזדבנא מיתיבי אחר היובל שנים תקנה ו] מלמד שמוכרין סמוך ליובל ז] מופלג מן היובל מנין ת"ל °לפי רוב השנים ולפי מעוט השנים ובשנת היובל עצמה לא ימכור ואם מכר אינה מכורה אמר לך רב אינה מכורה למספר שני תבואות אבל מכורה היא ויוצאה ואי איזדבוני מיזבנה תיקום ברשותיה עד בתר יובל ובתר יובל ניכליה שני תבואות וניהדרה מי לא תניא אכלה חשנה אחת לפני היובל משלימין לו שנה אחרת אחר היובל התם נחית לאכילה הכא לא נחית לאכילה א) אמר רב ענן שמעית מיניה דמר שמואל תרתי חדא ח] הך ואידך ב) טהמוכר עבדו לעובד כוכבים או ג) בחוצה לארץ יצא לחירות חדא הדרי זביני וחדא לא הדרי זביני ולא ידענא הי מיניה אמר רב יוסף ניחזי אנן מדתניא ט] בברייתא המוכר עבדו ד) בחו"ל יצא לחירות וצריך גט שיחרור מרבו שני ש"מ י] מדקרי ליה לשני רבו אלמא לא הדרי זביני וכי קאמר שמואל הכא אינה מכורה יא] ומעות חוזרין ורב

א) [גיטין מד:] ב) [שם מג:] ג) [נ"ל לחוצה] ד) [נ"ל לחו"ל]

המוכר · בשעת היובל · בזמן שהיובל נוהג : פחות משתי שנים · אבל לאחר שתי שנים אם רוצה לפדותה פודה בעל כרחו של לוקח ונותן לו לפי מה שמכרה כדכתיב (ויקרא כה) וחשב את שני ממכרו שמחשב כמה שנים משמכרה עד היובל ומחלק הדמים לפי השנים כגון אם מכרה קודם היובל עשר שנים בעשר ליטרין נמצא שמכר פירות של כל שנה ושנה (א) בליטרא שהרי סתם מכירה אינה אלא עד היובל הלכך אם שהתה ביד לוקח ה' שנים ואח"כ בא מוכר לגאלה מנכה לו לוקח ה' ליטרין ליטרא לכל שנה שאכלה שכך עלה חשבון כשיוצא מתחילה : אינו עולה מן המנין · השתי שנים דהא שני תבואות כתיב שתי שנים הראויין לתבואה תשהה ביד לוקח אבל היתה שנה הראויה לתבואה ונרה ולא זרעה או הובירה שהניחה בורה שאפי' ניר לא עשה בה איהו אפסיד אנפשיה ועולה לו במנין שתי השנים : שלש תבואות · אותה יב] העומדת בה בשעת קנייה ושתי תבואות בשתי שנים שתהא בידו : גמ' אינו גואל לא קתני · דליהוי משמע אינו דין שיכופו את הלוקח להחזיר לו בפדיון בפחות משתי שנים: דאפילו קרקושי יג] נמי אסור · למוכר להראות זוזין ללוקח כדי שייטב בעיניו להחזירה לו : שנים תקנה · יד] במספר שנים אחר היובל תקנה דמשמע שתהא קנויה לו שתי שנים ואי מהדר ליה מקמי הכי עובר בעשה: מכורה ויוצאה · ביובל וזה הלוקח איבד מעותיו : אינה מכורה כל עיקר · והמעות חוזרין : מכורה כבר · קודם היובל (ב) : אמה העברייה יוצאה בסימני נערות כדתניא (קדושין דף ד·) ויצאה חנם אלו ימי נערות : התם · בתו שמכר בקטנותה ויצאה בת חורין בסימני נערות לא הדרא ומזדבנא לעולם כדאמרינן (קדושין דף יח·) ואין אדם מוכר בתו לשפחות אחר שפחות דנפקא לן מבבגדו בה כיון שבגד בה שמכרה לשפחות שוב אינו יכול למוכרה הלכך יציאה גמורה היא ואיכא למימר ק"ו דאי מזדבין לה בימי נערות דאינה מכורה אבל שדה היוצאה לבעלים ביובל הדרא ומזדבנא לאחר היובל אם ירצה הלכך בשנת היובל נמי רשאי למוכרה ויוצאה לו בחנם: אחר היובל · משמע אחר היובל מיד : שנים תקנה · שאם תקנה שדה תהא בידך שתי שנים בעל כרחו של מוכר ואפילו הוא רוצה לפדותה : לפי רוב השנים · שיהיה עד היובל תרבה מקנתו תמכרנה ביוקר שהרי עד היובל תהא קניה לו אם לא יפדנה ולפי מעוט השנים תמכרנה בזול כדי שלא תונה את חבירך ושמעינן מהך קרא דמוכרין בין בסמוך ליובל טו] שעבר בין מופלג ממנו כמה שנים: למספר שני תבואות · שלא תשהה ביד הלוקח כלום שהרי באותה שנה עצמה לקחה מידו אבל מכורה היא לכך שיאבד מעותיו : ופרכי' ואי אזדבוני מזדבנא טז] לאחר שתי שנים ליהדרה בחנם בשביל יובל שעבר עליה מי לא תניא וכו' : נחית לאכילה · שהרי קודם היובל התחיל לאוכלה הלכך מקיימינא ליה קרא כדכתיב שני תבואות אבל הקונה בשנת היובל לא נחית לאכילה : חדא הא · דאמר שמואל אינה מכורה כל עיקר : יצא לחירות · דהמוכר עבדו לעובד כוכבים קונסין אותו לפדותו ויפטרנו לחירות משום דאפקעיה ממצות וכן המוכר עבדו אפי' לישראל בחוצה לארץ יצא לחירות: חדא הדרי זביני · מחדא מהנך תרתי שמעית מיניה דמר שמואל שהמקח בטל והמעות חוזרין או מהך דהמוכר שדהו בשנת היובל עצמה או מהך דהמוכר עבדו לישראל בחוצה לארץ : וחדא לא הדרי זביני · אלא הלוקח מפסיד המעות ולא ידענא בהי מינייהו המקח בטל ואי קשיא פשיטא דמהך דהמוכר שדהו בשנת היובל קאמר שמואל דהמקח בטל והמעות חוזרין דאם מעות אבודין מאי איכא בין רב לשמואל איכא בינייהו יז] אי שמיט לוקח וקלנן אילנות שהיו בה לרב דאמר מכורה היא שדה הדרא יח] ואילנות לא אילנות ואע"ג דלוקח לא שקל זוזי אי נמי כגון שמכר עמה מטלטלין והחזיק בקרקעות ולא משך המטלטלין דקיימא לן (קידושין כו·) נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף בשטר ובחזקה ואין צריך משיכה לרב דאמר מכורה ויוצאה שדה הדרא ומטלטלין מיקנו לשמואל דאמר אינה מכורה ומעות מתנה לא מיקנו מטלטלי דחזקה דקרקע לא הויא חזקה : אלמא לא הדרא זביני · והלוקח מפסיד וכיון דבההיא חזינן דלא הדרי זביני ודאי כי אמר שמואל בהא אינה מכורה ומעות חוזרין:

המוכר · היתה שנת שדפון וירקון או שביעית אינה עולה לו מן המנין · בפ' המקבל (ב"מ דף קו·) מפרש שהשדפון וירקון הוה נמי כמו כן בכל העולם דאי יט] השדפון בבאגא בהכי לא תנן דעולה לו מן המנין דיקא נמי דקתני דומיא דשביעית שאסור לזרוע בו (בכל העולם) : נרה או הובירה עולה לו מן המנין · בגמרא מפרש אמאי תנא נרה כיון דתנא הובירה דעולה כ"ש נרה והוה מצי למימר לא זו אף זו קתני : התם לא הדרא ומזבנא · פי' רש"י בתו שמכרה בקטנותה ויצאה בת חורין בסימני נערות לא הדרא ומזבנא כדאמר בקדושין (דף יח· ושם) דאין אדם מוכר בתו לשפחות אחר שפחות כדנפקא לן מבבגדו בה כיון שבגד בה שמכרה לשפחות שוב אינו יכול למוכרה הלכך יציאה גמורה היא ואיכא למימר ק"ו עכ"ל ול"נ דהא פלוגתא דתנאי היא התם לכך פירש ר"י דאפי' למ"ד בעלמא דאדם מוכר בתו לשפחות אחר שפחות היכא דהביאה סימנים מיהא [מודה דלא מזדבנא] איכא ק"ו (דלא מזדבנא) מיהו ק"ק גבי מוכר שדהו נמי אתיא מהאי ק"ו דלא תימכר עוד מיהו יש לחלק דלא דמיא לק"ו דבתו כיון שבאו לה סימני נערות כ] לא יפרקו עוד מעליה אבל מוכר שדהו בשעת היובל אין הק"ו טוב כל כך כמו גבי מוכר בתו שהרי היובל יעבור ויהיה כבתחלה ועוד יש לפרש כמו שפרש"י לפי שאין אדם מוכר בתו לשפחות אחר שפחות ואע"ג דפליגי בה תנאי מיהו קיימא לן כר"ש דסבירא ליה התם דאסור למכור: ולא ידענא הי מינייהו המקח בטל · ואי קשיא פשיטא דאהך דהמוכר שדהו בשנת היובל קאמר שמואל דהמקח בטל ומעות חוזרים דאי מעות אבודין

הגהות הב"ח (א) רש"י ד"ה פחות וכו' שנה ושנה בעד ליטרא : (ב) ד"ה מכורה וכו' ביובל הס"ד ואח"כ מ"ה יוצאה עכשיו ואמה העברייה :

גליון הש"ס גמ' שאינה מכורה · עיין מכות דף יא ע"ב תוס' ד"ה אמר אביי :

עין משפט נר מצוה
א א מיי' פי"א מהל' שמטה ויובל הלכה ט:
ב ב מיי' שם הלכה י:
ג ג מיי' שם הלכה יא:
ד ד מיי' שם הלכה ו:
ה ה מיי' שם הלכה יט:
ו ו מיי' שם הלכה יא:
ז ז מיי' פ"ד מהלכות עבדים הלכה א:
ח ח מיי' פי"א מהלכות שמטה הלכה יב:
ט ט מיי' פ"ח מהלכות עבדים הלכה ו:
י י מיי' פי"א מהלכות שמטה הלכה יא:

שיטה מקובצת
א] עולה לו מן : ג] רבי אליעזר אומר מכרה לו לפני ראש השנה ...
עכשיו שאינה : ו] מלמד שמוכרין סמוך ליובל· כלומר שהוציאה כבר דסד"א כיון שהוציאה לא תמכר עוד מק"ו דאמרן כמו בת דלא הדרא ומזדבנא לעולם· הרא"ש ז"ל : ז] מופלג פי' מן היובל שעבר וקרוב ליובל הבא שאין עוד שתי שנים עד היובל דסד"א כיון דליכא ... לא מזדבנא קמ"ל דמזדבנא ולאחר היובל משלימין לו מספר שני תבואות כהך ברייתא ... דלא מייתי הך ברייתא משום דלא תני בה השלמה בפירוש · הרא"ש ז"ל : ח] חדא הא ... בברייתא נמחק: י] ש"מ קנייה לרבו שני ולא הדרי זביני: יא] מכורה אינה מכורה ומעות: ... העומדת : יג] קרקושי זוזי נמי: יד] תקנה דכתיב במספר : טו] ליובל מיד שעבר : ... מכר גמור אמאי לא שוהה בידו שתי שנים עד שתי שנים אחר היובל ולאחר שתי : ... ולא נהירא האי שינויא דמיד הדרא משני ושלא ברשות קצץ ולכך חוזר וכתב פירוש אחר ... כו'· הרא"ש ז"ל : יח] הדרא בעינא : יט] ראי אשתדוף רובא באגא בהכי: כ] נערות שוב לאג ...

רבינו גרשום
[בשעת היובל · בזמן שהיובל נוהג :] אין מותר לגאול · שהרי מיד הלוקח עד לאחר ב' שנים ...
קאי בעשה · אם יקבל הדמים : דבעינן שנים תקנה · ב' שנים שלימים וליכא : רב אמר ... זוזי : ויוצא · שחוזרת לו ביובל : שמואל אמר אינה מכורה כל עיקר · דאפי' הדמים ... מכורה · שבשנת היובל אינה מכורה שחוזרת לבעלים אינו דין שלא תמכר כלל שהמעות ... ליה ק"ו] ולרב לא אמרינן ק"ו כי האי גוונא והתניא יכול ימכור כו' · ומה מכורה כבר ... בשעת נערות (נתרוקנה עצמה בסימניה) דקנה עצמה בסימנין : שאינה מכורה · בשעת ... תמכר שהמעות חוזרין אלמא אמרינן ק"ו כי האי גוונא : התם · בבתו נערה משום הכי ... נמכרת כלל : דלא הדרא ומיזדבנא · כלל שוב לעולם מאחר שהיא נערה : הכא · במוכר ... כיון דאחר היובל מצי למיהדר ומזדבנא מכירה גמורה משום הכי בשנת היובל [נמי] מכו... זוזי ולא אמרינן [הכא] ק"ו : אחר היובל שנים תקנה· היינו דכתיב במספר שנים אחר ... שמוכרין · לאלתר מיד אחר [שעבר יובל] לשני תבואות לב' שנים : מופלג מן היובל ... ברחוק מן היובל כמו עשר שנים [לאחר היובל] או עשרים שנים לאחר היובל : ת"ל לפי ... רוב השנים היינו שמכרה סמוך ליובל שיש לו עוד שנים רבות עד היובל: ולפי מעוט השנים· כלומר שמכרה מופלג מן היובל שלא נשארו אלא מעט שנים עד [שנת] היובל: [אמר לך רב אינה ... שני תבואות שיהא יכול הלוקח לתופשה ב' שנים : אבל מכורה היא דלא הדרי זביני ויוצאת ביובל : ואי איזדבוני מיזדבנה · כדקאמרת דלא הדרי זוזי תיהוי ליה ללוקח הנהו זוזי דיהב ... בתר יובל ניכלה שני תבואות ונהדרא בלא דמים כמו שהיתה יוצאה ביובל בלא דמים] : מי לא תניא · [מכרה לו שנה אחת לפני יובל ואכלה שנת אחת לפני יובל משלימין לו שנה ... יובל לא פקע זביניה : [התם נחית לאכילה · כיון דאכלה שנה אחת כבר לפני יובל הלכך משלימין לו לאחר יובל : הכא · במכרה בשנת יובל דלא נחית לאכילה קודם יובל כלום הלכך ... תבואות אלא מכורה ויוצאה : חדא הך · שמואל אמר אינה מכורה : המוכר עבדו לעובד כוכבים קונסין רבו שיפדנו ויוצא לחירות : או אם מכרו לישראל בחוצה לארץ קונסין ללוקח ... המעות ללוקח : מדקתני יצא לחירות וצריך גם שחרור מרבו שני] ש"מ דקנייה רבו שני ולא הדרי זביני המעות ללוקח דאי הוה הדרי זביני לא הוה צריך גם מרבו שני ...

ורב ענן*ברייתא לא שמיעא ליה א] ודשמואל ממאי דאינה מכורה ומעות חוזרין דלמא אינה מכורה ומעות מתנה מידי דהוה אמקדש אחותו דאיתמר *המקדש אחותו רב אמר מעות חוזרין ושמואל אמר אמעות מתנה א"ל אביי לרב יוסף *מאי חזית דקנסינן ליה ללוקח נקנסיה למוכר אמר ליה *לאו עכברא גנב אלא חורא גנב אי לאו עכברא חורא מנא ליה מסתברא היכא דאיתיה לאיסורא קנסינן: היתה שנת שדפון כו': השתא הובירה עולה לו נרה מיבעיא נרה איצטריך ליה סלקא דעתך אמינא אמרינן ליה הב ליה ב] דמיה וליסק קמ"ל: רבי אליעזר אומר מכרה לו כו': תניא ר"א *אומר מנין שאם מכרה לו לפני ראש השנה מליאה פירות שלא יאמר לו הנח לפני כדרך שהנחתי לפניך תלמוד לומר °במספר שני תבואות ימכר לך פעמים שאדם באוכל שלש תבואות בשתי שנים: **מתני'** *גמכרה לראשון במנה ג] ומכר ראשון לשני במאתים אינו מחשב אלא עם הראשון שנאמר ד] °[לאיש] אשר מכר לו מכרה לראשון במאתים ומכר הראשון לשני במנה אינו מחשב אלא עם האחרון שנאמר ה] °וחשב את שני ממכרו והשיב את העודף לאיש (אשר מכר לו) לאיש אשר ו] בתוכו דלא ימכור ברחוק ויגאל בקרוב ברעה ויגאל ביפה ולא ילוה ויגאל ולא היגאל לחצאין ובהקדש ומותר בכולן זה חומר בהדיוט מבהקדש: **גמ'** תנו רבנן מכרה לראשון במנה ומכרה ז] ראשון לשני במאתים מנין שאינו מחשב אלא עם הראשון ת"ל ח] [לאיש] אשר מכר לו מכרה לראשון במאתים ומכר הראשון לשני במנה מנין שאין ט] מחשבין אלא עם השני ת"ל לאיש [לאיש] אשר י] בתוכו דברי רבי רבי דוסתאי בן יהודה אומר מכרה לו במנה זוהשביחה ועמדה על מאתים מנין שאינו מחשב אלא במנה שנאמר והשיב את העודף העודף שבידו מכרה לו במאתים והכסיפה ועמדה על מנה מנין שאין מחשבין אלא במנה שנאמר והשיב את העודף העודף שבקרקע יא] מאי בינייהו דאייקר וזל ואייקר וממאי דלקולא דלמא לחומרא לא ס"ד יב] דגמר °גאולה °גאולה מעבד עברי והתם מנלן דתניא *) נמכר במנה חוהשביח ועמד על מאתים מנין שאין מחשבין אלא ממנה שנאמר °מכסף מקנתו נמכר במאתים והכסיף ועמד על מנה מנין שאין מחשבין אלא ממנה שנאמר °כפי שניו ואין לי אלא עבד עברי יג] הנמכר לעובד כוכבים שנגאל וידו על העליונה נמכר לישראל מנין ת"ל °שכיר °שכיר לגזירה שוה אמר אביי

*) קדושין כ. [כל הסוגיא ע"ש איזה שינויים]

הריני

רש"י

ורב ענן. דהוה מספקא ליה בהי הדרי ובהי לא הדרי הך ברייתא דלריך גט שיחרור לא הוה שמיעא ליה ומהא דאמר שמואל אינה מכורה לא הוה מצי למשמע מידי דממאי דאינה מכורה ומעות חוזרין דלמא מעות שנתן לוקח למוכר מתנה הן ביד מוכר ואיכא בין רב לשמואל הך דפרישית לעיל:יד] ומעות חוזרין. דאדם יודע שאין קדושין תופסין באחותו וגמר ונתן לשם פקדון ולשמואל גמר ונתן לשם מתנה: דקנסת ללוקח. גבי מוכר עבדו בחולה לארץ דאמרי' לא הדרי זביני ויולא עבד לחירות ומפסיד לוקח: ליקנסיה למוכר. שיהו מעות חוזרין ויולאו מוכר לחירות: לאו עכברא גנב. עכבר הגונב ומניח טו] בחור אם לא היה לו חור להניח בו לא היה גונב הלכך חורא טז] גנבא וקא גניב ליה ה"נ אם לא היה מולא לוקח לא היה מוכרו: חורא מנא ליה. החור מאין לו הגניבה: דאיתא לאיסורא. דהיינו לוקח שהעבד אללו: יז] [הב ליה דמיה. פי' דמי הניר קמ"ל]: שלא יאמר. מוכר הבא לפדותה לסוף שתי שנים הנח לפני מליאה פירות כדרך שהנחתי לפניך כשמכרתי לך: במספר שני תבואות. משמע כל תבואות יח] שבשתי שנים מדהוה ליה למיכתב מספר שנים או מספר תבואות דהוי משמע שתי תבואות: **מתני'** אינו מחשב. המוכר כשבא לגאלה אלא עם הראשון ומחשב כמה שנים היו משמכרה לו עד שנת היובל ומחשב כמה מגיע מן המנה לכל שנה ולפי אותו חשבון ינכה לו לוקח לכל שנה ושנה שאכלה והמותר יחזיר לו: [לאיש] אשר מכר לו. והשיב את העודף לאיש וגו' בגואל שדה ממכרו כתיב: לאיש אשר בתוכה. ובגמ' פריך מנלן דדרשינן לקולא לידרוש לחומרא: לא ימכור שדה רחוקה. שיש לו כדי לגאול ו שהיא קרובה לו בגמרא מפרש מנלן: ולא ילוה. מעות כדי לגאלה: מותר בכולן. המקדיש שדהו מותר למכור שדה אחרת או ללות כדי לגאלה וגואל לחצאין אם אינו מספיק לגאול את כולה יגאל חליה ולכשיוכל יגאלנה כולה: **גמ'** והשביחה. אליה: העודף שבידו. הנשאר בידו מן הדמים שקיבל לאחר שינכה לו הלוקח חשבון המגיע לכל שנה שאכלה: הכסיפה. נתקלקלה ופחתו דמיה: שבקרקע. עודף שהקרקע שוה יותר על מה שמגיע לחשבון שמנכה לו הלוקח לשנים שאכלה דהאי עודף איכא למדרש יט] להכי ולהכי: מאי בינייהו. בין רבי לר' דוסתאי מ"מ בין למר בין למר לקולא אזלינן: כגון דאייקר וזל ואייקר. שמכרה לו במאתים כ] ומכרה ראשון לשני במנה ונתייקרה ביד השני ועמדה על מאתים לרבי דאמר לאיש אשר בתוכה לא יהיב אלא מנה כמה דיהיב בה שני לר' דוסתאי יהיב מאתים דאי אמרת עודף שבידו הא מאתן שקיל מקמא ואי אמרת עודף שבקרקע הא מאתן שויא: גאולה גאולה. כתיב הכא (ויקרא כה) ומלא כדי גאולתו וכתיב בעבד עברי (שם) גאולה תהיה לו: אלא ממנה. כשבא לפדות עלמו מחשב כמה שנים משעה שנמכר (עד שנת היובל) ומחשב כמה מגיע מאותו מנה לכל שנה ושנה ואם עברו שתים או שלש שנים ינכה לו אדוניו לפי חשבון המגיע לכל שנה כדכתיב כימי שכיר יהיה עמו: כפי שניו. משמע כפי שנים שעמד בהן כלומר לפי מה שהוא שוה באותה שעה: אין לי וכו'. דהאי קרא בנמכר לעובד כוכבים כתיב כדכתיב (שם) וכי תשיג יד גר ותושב וכו': שכיר שכיר. כתיב הכא (שם) כימי שכיר יהיה עמו וכתיב בנמכר לישראל (דברים טו) כי משנה שכר שכיר עבדך וגו':

תוספות

אבודין מאי [איכא] בין רב לשמואל איכא בינייהו אי שמיט לוקח וקלן אילנות שהיו בה לרב דאמר מכורה [היא] שדה הדרא בעינא ואילנות דקץ קץ לשמואל דאמר אינה מכורה ומעות מתנה הדרי אילנות ואע"ג דלוקח לא שקיל זוזי אי נמי כגון שמכר עמה מטלטלין והחזיק הלוקח בקרקעות ולא משך המטלטלין דקיימא לן נכסים שאין להן אחריות נקנים עם נכסים שיש להן אחריות בכסף בשטר ובחזקה ואין לריך משיכה לרב דאמר מכורה כא] [ויולאה] שדה הדרא ומטלטלי מיקנו לשמואל דאמר אינה מכורה ומעות מתנה לא מיקנו מטלטלי דחזקה דקרקע לא הוי חזקה עכ"ל רש"י ולפי האי שפרש"י כב] *דאמר במכור חוזר לבעליו מיד מ"מ מיקנו מטלטלין בהדייהו מקשין העולם מהא דפ"ק דב"מ (דף יא.) מעשה בר"ג וזקנים שהיו באים בספינה אמר מעשר שאני עתיד למוד נתון ליהושע ומקומו מושכר לו כג] (ואיכא בתוספתא) [ותני בסיפא] דנתקבלו שכר זה מזה וליתבי ההוא אתרא במתנה ע"מ להחזיר כד] (או) *וליקני לו בחליפין דסודר אי נמי לישייליה ההוא אתרא ויקנה ליה בקנין סודר וי"ל דכל דבר החוזר לבעלים כגון מתנה ע"מ להחזיר א"כ שאלה או שכירות בכולם לא מיקנו בחליפין משום דהוה כמו טובת הנאה דאמרינן (שם:) דאינה ממונא לקנות בחליפין ומש"ה הולרך שיתקבלו מעות זה מזה*:

דלמא אינה מכורה ומעות מתנה מידי דהוה אמקדש אחותו. ומיהו לפי האמת שהוכחנו דמעות חוזרים אמרי' דלא דמי למקדש אחותו לפי שאדם יודע שאין קדושין תופסין באחותו וגמר ונתן לשם מתנה אבל במוכר שדהו בשנת היובל אין העולם בקיאין בכך ולא גמר לשום מתנה כה]:

לא ימכור ברחוק ויגאול בקרוב. ה"ה איפכא דלא אלא אורחא דמילתא נקט:

איכא בינייהו דאייקר וזל ואייקר. ה"ה דהוה מלי למימר דאייקר וזל בלוקח אחד בלבד דאילו לרבי דלא דריש העודף בין לאיש אשר מכר בין לאיש אשר בתוכה לריך לגואלה כפי המכר דהייט ביוקר ולרבי דוסתאי ברבי יהודה אזלינן בתר העלוי שבקרקע ונגאלת כפי העלוי אלא לפי דאיירי במתניתין בשני מוכרין ניחא ליה למינקט נמי איכא בינייהו בשני מוכרין:

עין משפט
נר מצוה

יט א מיי' פ"א מהלכות עבדים הלכה ט :
כ ב מיי' פ"ז מהלכות רוצח הלכה ט :
כא ג מיי' פ"ה מהלכות ערכין הלכה ג :
[עירובין כט. סוטה מה.]
כב ד מיי' פי"ד מהל' שמיטה הלכה יג :
כג ה מיי' שם הל' יז :
כד ו מיי' פ"ד מהל' ערכין הלכה יט :

תורה אור

*הריני כבן עזאי בשוקי טבריא אמר ליה ההוא מרבנן לאביי א] איכא למדרשינהו לקולא ואיכא למדרשינהו לחומרא ממאי דלקולא אימא לחומרא לא סלקא דעתיך מדאקיל רחמנא גביה דתניא א) °כי טוב לו (דברים טו) עמך עמך במאכל עמך במשתה שלא *תהא ב] אוכל פת נקיה והוא אוכל פת קיבר אתה שותה יין ישן והוא שותה יין חדש אתה ישן על גבי מוכין והוא ישן על גבי קרקע ג] מיכן אמרו ב) הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו אדרבה נחמיר עליה מדרבי יוסי ברבי חנינא ג) דאמר רבי יוסי בר' חנינא בא וראה כמה קשה אבקה של שביעית אדם נושא ונותן בפירות שביעית לסוף מוכר את מטלטליו שנאמר בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו וכתיב °וכי תמכרו ממכר לעמיתך (ויקרא כה) או קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד לא הרגיש לסוף מוכר את שדותיו שנאמר °וכי (שם) ימוך אחיך ומכר מאחוזתו לא באת לידו ד] לסוף מוכר את ביתו ה] שנאמר °ואיש כי (שם) ימכור בית מושב עיר חומה מאי שנא התם דקאמר לא הרגיש ומאי שנא הכא דקאמר לא באת לידו כדרב הונא ד) דאמר רב הונא כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו ס"ד אלא אימא נעשית לו כהיתר ה) (לא באת לידו° לסוף שלוה ברבית שנאמר °וכי ימוך (שם) אחיך וגו' וכתיב אל תקח מאתו נשך ותרבית) לא באת לידו עד שמוכר את בתו שנאמר °וכי ימכור איש [את] בתו לאמה ואע"ג דבתו בהאי ענינא (שמות כא) ו] ליתא ניחא לאיניש דליזבין ברתיה ולא ליזיף בריביתא דאילו התם מיגרעא ואזלא ואילו הכא קא מוספא ואזלא ו) לא באת לידו לסוף שמוכר את עצמו שנאמר °כי ימוך אחיך עמך ונמכר לך ז) לא לך אלא לגר שנאמר לגר ולא (ויקרא כה) לגר צדק אלא לגר תושב שנאמר לגר תושב ח) משפחת גר זה העובד כוכבים כשהוא אומר או לעקר ט) (משפחת גר) זה הנמכר ונעשה משרת לעבודת כוכבים עצמה א"ל הא אהדריה קרא ז] ותנא דבי רבי ישמעאל הואיל והלך ח] ומכר עצמו לעבודת כוכבים אידחה אבן אחר הנופל ת"ל י) (°גאולת עולם תהיה לו וביובל יצא) אימא גאולה תהיה לו דלא (שם) ליטמע בעובדי כוכבים ולעולם לענין פדיונו נחמיר ט] יא) אמר רב נחמן בר יצחק כתיב °אם עוד רבות בשנים וכתיב °אם מעט נשאר בשנים וכי (שם) (שם) יש שנים מרובות ויש שנים מועטות אלא נתרבה כספו מכסף מקנתו נתמעט כספו כפי שניו י] ואימא היכא דעבד תרתי ופיישי ארבעי ליתב ליה ארבע מכסף מקנתו והיכא דעבד ארבע ופיישי תרתי ליתב ליה תרתי כפי שניו א"כ נכתוב אם עוד רבות שנים מאי בשנים נתרבה כספו בשנים מכסף מקנתו נתמעט כספו בשנים כפי שניו אמר רב יוסף דרשינהו רב נחמן להני קראי כסיני: לא ימכור ברחוק כו': מנא הני מילי דת"ר °והשיגה ידו (שם) יד עצמו שלא ילוה ויגאל יב) ומצא פרט למצוי שלא ימכור ברחוק ויגאול בקרוב ברע ויגאול ביפה כדי יא] גאולתו כדי גאולה הוא גואל ואינו גואל לחצאין למימרא דמצא השתא משמע ורמינהו °יג) ומצא פרט לממציא עצמו מיכן (דברים יט) אמר רבי אליעזר יב] אם משיצאה אבן מתחת ידו הוציא הלה את יג] ראשו וקיבלה פטור אלמא מצא מידי דאיתיה מעיקרא משמע אמר רבא הכא מענינא דקרא והכא מענינא דקרא הכא דומיא דהשיגה ידו מה השיגה ידו דהשתא אף מצא נמי דהשתא והכא יד] דומיא דיער מה יער מילתא דאיתיה מעיקרא אף מצא מילתא דאיתיה מעיקרא : ובהקדש כו': מנא ה"מ יד) דת"ר °ואם גאל יגאל °מלמד שלוה וגואל וגואל (ויקרא כז) לחצאין אר"ש מה טעם לפי שמצינו במוכר שדה אחוזה שיפה כחו °שאם הגיע יובל ולא נגאלה חוזרת לבעלים ביובל הורע כחו שאינו °לוה וגואל ואינו גואל לחצאין אבל מקדיש שדה אחוזה הואיל שהורע כחו שאם הגיע יובל ולא נגאלה °יוצא לכהנים יפה כחו שלוה וגואל וגואל לחצאין

מסורת הש"ס א) קדושין כ. וש"נ ב) שם כ. ג) [תוס' פ"ה] קדושין כ. סוכה מ: ד) סוטה כב. יומא פו: [פז. ע"ש קדושין כ. מ. מ"ק כז:] ה) [כל זה נדפס בטעות ושייך לקמן בסמוך לבין תיבה מוספא ואזלא לתיבה לא באת לידו] ו) [הכא שייך דיבור הנ"ל] ז) [ב"ק קיג: ב"מ עא.] ח) [יבמות מו.] ט) [בקדושין ליתא] י) [צ"ל גאולה תהיה לו אחד מאחיו יגאלנו כ"א בקדושין] יא) קדושין כ: יב) מכות ח. [סוטה מה: סנהדרין פו.] יג) מכות ח. ע"ש יד) קדושין כ:

דתניא כי טוב לו עמך. הכי איתא בכל הספרים ונראה דלא גרסינן הכי דאין זה כי אם סיפור דברים של העבד כי אהבך ואת ביתך כי טוב לו עמך ואין זה ליווי אלא גרס כדאיתא בסיפרי כתושב כשכיר יהיה עמך דהיינו ליווי : **כמה** קשה אבקה של שביעית. פירוש דהיינו סחורה דאין זה עיקר האיסור דעיקר האיסור הוא חרישה וזריעה ואם תאמר ומנלן דעל ידי סחורה בלבד קלקולים אלו שמפרש כאן באין עליו דלמא על ידי חרישה וזריעה דוקא הם באים וי"ל דהיינו מדה כנגד מדה ע"י שמכר פירות שביעית הוא מוכר את אשרו : **או** לעקר זה הנמכר לעבודת כוכבים עצמה. לפי שסופן של עבודות כוכבים ליעקר דריש הכי : **ואימא** היכא דעבד תרתי ופייש ד' כו'. פירש רש"י ולא בהכסף והשביח משתעי מידי ול"נ דא"כ אין זה כי אם מפשטיה דקרא ובלא ייתור שמעינן ליה ומשמע דרב נחמן בר יצחק מיתורא קא מפיק לכן נראה לפרש ואימא היכא דעבד תרתי ופייש ארבע ניתיב ליה ארבע מכסף מקנתו בין הכסף בין השבח והיכא דעבד ארבע ופייש ליה תרתי ניתיב ליה תרתי כפי שניו בין הכסף בין השבח ולהכי אתא יתורא דקרא דלעולם בתר הסמוך אזלינן :

הריני. סו) א) משובח במקומי שאני דרשן ובקי כבן עזאי שהיה משתבח בשוקי טבריא כדתניא בבכורות בפ' תשיעי (דף נח.) בן עזאי אומר כל חכמי ישראל סו] לפני כקליפת השום : איכא למדרשינהו. הני קראי דעבד עברי : קיבר. שנגודיי"ר : מדרבי יוסי בר' חנינא. דודאי לא בא לידי כך אלא מפני שהיה רשע יז] ועושה סחורה בפירות שביעית : אבקה של שביעית. הסוחר בפירות שביעית ולהכי קרי ליה אבק שאין זו עיקר מצוה של איסור שביעית : וסמיך ליה וכי תמכרו ממכר. ודרשי' סמוכין והכי אמר רחמנא אם לא תשמרו מצות יובל סופכם למכור מטלטלין וכלי תשמיש : לא הרגיש. לא נזדעזע לשוב מן העבירה : לא באת לידו. ב) משמע שלא יעלה על לבו שיהא עושה שום עבירה : נעשית לו כהיתר. דומה בעיניו כהיתר הלכך ברישא דלא עבר עדיין אלא פעם אחת תני יח] הרגיש דמשמע שהיה יודע ונותן אל לבו שהיה עובר אבל לא נרתע מן העבירה ועשאה ובפעם שניה תני לא באת לידו שאפילו על לבו אין עולה שהיא עבירה : ניחא ליה לאינים דליזבין ברתיה ולא לוזיף בריביתא. יט] דריבית כתיב בהאי ענינא דכתיב (ויקרא כה) אל תקח מאתו נשך ותרבית וגו' והא ודאי מקמי הכי כבר זבנה לברתיה דבהכי ניחא (א) ליה : פדיון בתו מגרעא ואזלא. שכשם מכירת הבת אינה שתהא שפחה אלא עד שיגיעו ימי נערות ואם בא לפדותה בתוך כך מחשב הדמים שמכרה כמה מגיע לכל שנה שהיתה ראויה להיות ביד האדון ולפי אותו חשבון המגיע לכל שנה מנכה לו האדון לכל שנה ושנה ששמשתו כדתניא בקדושין (דף יח.) והפדה מלמד שמגרעת פדיונה ויוצאה: ונעשה כ] משרת. שהיה נעשה משרת לעבודת כוכבים לחטוב עצים ולשאוב מים : א"ל אביי. להוי מרבנן אפ"ה הא אהדריה קרא שיהו מרחמין עליו : אדחה אבן. כלומר שלא יגאל לעולם : נחמיר. עליה שאם נמכר במנה והשביח יחשב במאתים או אם נמכר במאתים והכסיף יחשב במאתים כדכתיב (שם) מכסף מקנתו : וכי יש שנים מרובות. שתהא שנה כא] יתירה מחבירתה דקאמר קרא אם עוד רבות בשנים או שנה פחותה מחבירתה : אלא. הכי קאמר קרא אם יש ריבוי בכספו בשנים שהוא עומד בהן כלומר מה שהשביחו ישיב גאולתו מכסף מקנתו דאין מחשב אלא כמה שנמכר ואם מעט נשארו דמיו בשנים שהוא עומד בהן כגון שהכסיף כפי שניו ישיב את גאולתו : ואימא. הכי קאמר קרא היכא דפלח ליה תרתי שני ופשו ארבעי עד יובל ניתיב ליה כמה שמגיע לארבע שנים מכסף מקנתו לפי חשבון שקנאו : כפי שניו. לפי שנים שהיה עדיין חייב לעובדו ולאו בהכסף והשביח משתעי קרא : ומצא את רעהו ומת. שהיה חבירו מצוי שם בשעה שהרים זה הגרזן כב] חייב פרט לממציא את עצמו לפטור זה מגלות : מה השיגה ידו דהשתא. דודאי מעיקרא כשמכרה לא היתה ידו משגת כדכתיב (שם) כי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו : ואם גאל יגאל המקדיש וגו' מלמד שלוה. מאחר וגואל ואם ירצה יגאל לחצאין : הורע כחו. כדאמרן לעיל :

א) עיין ברש"י דקדושין כ. שפירש בע"א ב) [עי' במהרש"א בח"א בקדושין מ"ש על פירוש רש"י וע' נ"ק]

תני

רבינו גרשום*)

הריני כבן עזאי בשוקי טבריא. שכשם שהוא היה חכם גדול דהיה עומד בשוק ואומר כל מי שרוצה לשואלני דבר הרתי משיבו אף אני כן מי שירצה יבא וישאלני: [מכדי הני קראי דעבד עברי איכא למידרשינהו בין לקולא בין לחומרא]. לחומרא דאיכא למימר כי השביח מנין שאין מחשב (אלא) במאתים ת"ל לפי שניו ואם הכסיף מנין שאין מחשב אלא במאתים ת"ל מכסף מקנתו והיינו לחומרא: מדאקיל רחמנא גביה. שאין נוהג בו מנהג בזיון אקיל נמי בפדיונו: אבקה של שביעית. אבקה כמו ריח איסור שביעית כלומר שעיקר איסור שביעית הוא זהו שמאצר פירות שביעית עד שמיטה וסוחרין בפירות שביעית אינו עיקר איסור שביעית אלא דקא דרשינן לקרא לאכלה ולא לסחורה ואעפ"כ גורם אותו עון שמוכר מטלטליו דכתיב וכי תמכרו ממכר וי"ו מוסיף על ענין ראשון שמכירה זו באה על עון מכירת פירות שביעית. (לא באת) [לא הרגיש]. שלא נתחרט בו אלא חזר ומכר עוד : לא באת לידו. כלומר שמאחר ששנה בעבירה דומה לו כהיתר ואינו משים על לבו לחזור עוד בתשובה [וזהו לא באתה לידו. ואע"ג דבתו בהאי ענינא לא כתיב ניחא ליה לאינש כלומר מוטב היה לו שימכור בתו קודם שילוה ברבית דאילו בתו אם השיגה ידו שתפדה עצמה או שפודה אחר מקרוביה מגרעת פדיונה ויוצאת כמו עבד עברי שמנכה שני עבודותיה ומנכה מדמיה. והלוה ברבית מוסיף ונותן על הקרן הרבית] : לא לך אלא לגר כלומר [פעמים] שלא יזכה שימכור לך אלא לגר שוה זילות מרובה שעובד לגר : לגר תושב. שאינו גר לכל דבר אלא שכופר בעבודת כוכבים : וזהו הנמכר לעבודת כוכבים עצמה. שיהא מכבד ומרבץ לפניה והיינו לעקר שנעקר לצורך עבודת כוכבים. והואיל ומפני עון שסוחר בפירות שביעית גורם שנמכר נחמיר עליו עוד וכשיגאל תהא ידו על התחתונה: אמר ליה הא אהדריה קרא שחס הכתוב עליו לאחר מכאן דקאמר קרא גאולה תהיה וביובל יצא אחר שנמכר והואיל ואהדריה קרא וחס א) (נמי) עליה ונגאל ידו על העליונה : וכי יש שנים מרובות או שנים מעוטות. בשמיטה אחת יותר מבאחרת אלא כך פירושו אם נתרבה כספו בשני עבודתו כגון ששבח כשהוא נגאל מחשב אחר כסף מקנתו כדכתיב ואם עוד רבות בשנים לפיהן ישיב את גאולתו מכסף מקנתו : ואם נתמעט כספו. כגון שהכסיף יהיב בתר (השתא) [השנים] כפי שניו כמו ששוה עכשיו היינו ואם מעט נשאר בשנים וגו' ומהכא ילפינן בפירוש דנגאל וידו על העליונה : ואימא [להכי אתו הני קראי] דהיכא דעבד תרתי [שני דשמיטה ופיישי תו ארבע שני ופודהו (נגאל) יהיב ליה דמי דארבעי שני לבעליו] מכסף מקנתו שנתן בשבילו והיינו אם עוד רבות בשנים שעבד פחות מחצי שבוע שיתן לו דמי ד' שנים (שנשארו) לפי חשבון שקנאו ואם מעט נשאר בשנים היינו היכא דעבד ארבע [ופיישי תרתי ועכשיו הוא נגאל ליתן ליה דמי דתרתי שני והיינו כפי שניו כלומר כפי מעוט שנים שנשתיירו ולהכי הוא דאתו ולא להקל עליו כדקא דרשת : [א"כ. הוא דלהכי אתו לכתוב אם עוד רבות שנים : מאי בשנים. ש"מ דאם נתרבה כספו בשנים שהשביח יהיב מכסף מקנתו להקל כדאמרן] : כסיני דהכי פירושיהן : [לא ימכור ברחוק כו'. כדפרשינן לעיל : והשיגה ידו יד של עצמו. כלומר אם השיג משלו ולא שילוה : ומצא. מאחר שמכר פרט למצוי שלא ימכור מה שהיה לו קודם לכן כגון שלא ימכור ברחוק כו' : כדי גאולתו. כלומר אם השיג כדי לגאול הכל בבת אחת גואל ואינו רשאי לגאול לחצאין : למימרא. דומצא דכתיב והשיגה ידו ומצא דהשתא משמע כלומר שמצא מאחר שמכר : ומצא. את רעהו ומת והוא ינוס שנמצא כבר הוא פרט לאם המציא את עצמו שפטור : מה והשיגה ידו. משמע לאחר שמכר דאם השיגה בשעת מכירה לא הות מוכר : אף ומצא. משמע נמי השתא אחר שמכר ובהקדש מותר בכולן למכור כו' ול"ג בקדש וכן כולן זה חומר בהדיוט מבהקדש (בהקדש) שרשאי לעשות כל אלו להוציאו מיד הקדש] : הורע כוחו. שאינו לוה וגואל כדאמרן : (אף כך) [אבל] במקדיש שדה אחוזה הואיל והורע כחו בענין אחר יפה כחו בענין אחד הלכך בהקדש מותר בכולן :

שיטה מקובצת

א] לאביי מכדי איכא למידרשינהו הני קראי לקולא : ב] תהא אתה אוכל : ג] קרקע מכאן אמרו : ד] לידו עד שמוכר את : ה] ביתו. עיין רש"י (דף כ ע"ב): ו] ענינא לא כתיבא ניחא לאיניש דלזבין ליה ברתיה תיב' ליתא נמחק: ז] קרא דתנא דבי : ח] והלך זה ונעשה כומר לעבודת כוכבים : ט] נחמיר עליה אמר : י] ואימא היכא דעביד תרתי פרש"י ואימא ה"ק היכא דפלח ליה כו' וקשה כיון דלא איירי בהשביח או הכסיף ולעולם הוא נותן כאשר קנאו לפי שניו למה לי ונמצא בפירושי הר"ר אליקום ז"ל ואימא להכי אתי הני קראי להיכא דעבד תרתי שני דשמיט' ופיישי ארבע שני והרי הוא כגואל יהיב דמי דארבע שנאמר לבעליו מכסף מקנתו לפי חשבון הדמים שקנהו והיינו אם עוד רבות בשנים שעבד פחות מחצי שבוע ונתן לו דמי ארבע שנים שנשארו לפי חשבון שקנאו ואם מעט נשאר בשנים היינו היכא דעבד ארבע ופיישי תרתי ועכשיו הוא נגאל ליתיב ליה דמי תרתי שני כפי שניו לפי חשבון (שהוא שוה) [שנשתיירו] עתה להכי אתי ולא להקל עליו לעולם כדקא דרשת עכ"ל וכן מצאתי בגי' רש"י כת"י : יא] כדי גאולתו הוא: יב] אליעזר בן יעקב אם: יג] ראשו עי' תוס' (סנהדרין דף פו מכות דף ח):יד] והכא מצא דומיא: טו] הריני משבח במקומי שאני דורש ובקי : טז] ישראל דומין לי כקליפת השום: יז] ועשה סחורה : יח] תני לא הרגיש : יט] בריביתא וריבית כתיב אות ד' נמחק : כ] ונעשה כומר שנמכר לעבודת כוכבים לחטוב עצים והשאר נמחק : כא] שנה מרובה מחבירתה תיבת יתירה נמחק : כב] הגרזן חייב גלות פרט לממציא הרוג את :

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה ניחא וכו' ליה הס"ד ואח"כ מ"ה קמיגרע פדיון בתו :

גליון הש"ס
גמ' לסוף שלוה ברבית. נ"ל לסוף מוכר את בתו לא באת לידו עד שלוה ברבית :

*) בכ"י שיטה מקובצת נתייחס הפירוש מכאן ועד סוף המסכת לרבינו אליקים בן קלונימוס ז"ל. אולם בכ"י רומי נתייחס להרגמ"ה ז"ל.
א) נראה דצ"ל ותם עליה הלכך כי נגאל נמי תם עליה וידו על העליונה.

*תני חדא לוה וגואל וגואל לחצאין ותניא אידך אינו לוה וגואל ואינו גואל לחצאין לא קשיא הא רבנן והא ר"ש: **מתני'** המוכר [א]בית בבתי ערי חומה הרי זה גואל מיד וגואל כל שנים עשר חדש הרי זה כמין רבית ואינו רבית [ב]מת המוכר יגאל בנו מת הלוקח יגאל מיד בנו אין מונין [א] שנה אלא משעה [ג]שמכר שנאמר °עד מלאת לו שנה כשהוא אומר תמימה להביא [ד]את חדש העיבור רבי אומר ליתן לו שנה ועיבורה הגיע יום שנים עשר חדש ולא נגאלה היתה חלוטה לו אחד הלוקח ואחד [ה]הניתן לו במתנה שנאמר °לצמיתות:

ויקרא כה

שם

גמ' מתני' דלא כרבי דתניא *רבי אומר ימים אין ימים פחות משנים ורבנן האי ימים מאי עבדי ליה מיבעי ליה מיום ליום ורבי מיום ליום מנא ליה נפקא ליה °מעד תום שנת ממכרו ורבנן ההוא מיבעי ליה שנת ממכרו *שלו ולא שנת של מנין עולם וימים מיבעי להו למעת לעת דאי מעד תום שנת ממכרו הוה אמינא מיום ליום אין מעת לעת [ב] לא כתב רחמנא ימים ורבי מעת לעת מנא ליה נפקא ליה מתמימה ורבנן ההוא מיבעי ליה לעיבורה ורבי נמי הא מיבעי ליה לעיבורה הכי נמי [ג] מיום ליום ומעת לעת מעד תום שנת ממכרו נפקא: הרי זו כמין רבית וכו': והתניא הרי זו רבית גמורה אלא שהתורה התירתו אמר רבי יוחנן לא קשיא הא רבי יהודה והא רבנן דתניא *הרי [ו]שהיה נושה בחבירו מנה ועשה לו שדהו מכר בזמן שהמוכר אוכל פירות מותר לוקח אוכל פירות אסור רבי יהודה אומר אף בזמן שהלוקח אוכל פירות מותר אמר רבי יהודה מעשה בביתוס בן זונין שעשה שדהו מכר על פי ר"א בן עזריה ולוקח אוכל פירות היה אמרו לו *משם ראיה מוכר אוכל פירות היה ולא לוקח מאי בינייהו *צד אחד ברבית איכא בינייהו תנא קמא סבר צד אחד ברבית אסור ור' יהודה סבר צד אחד ברבית מותר

שם

רבא

רש"י

תני חדא. במקדיש שדה אחוזה לוה וגואל היינו הך דקתני לעיל אם גאל יגאל מלמד שלוה וגואל כו'. ור"ש קאמר לה ואידך רבנן דפליגי עליה: **מתני'** הרי זה גואל מיד. ואין לו דין שדה אחוזה שצריך להמתין שתי שנים: הרי זה כמין רבית. שכשמחזיר לו מעותיו בתוך שנה ואין זה מנכה לו כלום נמצא שנשתמש בביתו בשכר המתנת מעותיו: ואינה רבית גמורה. דרבית לא מיקרי אלא ע"י הלואה ולא ע"י מכר: יגאל בנו. בתוך שנה אם ירצה אבל לאחר שנה נחלט ואינו נגאל עוד לעולם כדכתיב (ויקרא כה) ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה וגו': אלא משעה שנמכר. שאם מכרה ראובן לשמעון בניסן ושמעון ללוי באייר כיון שהגיע ניסן הבא נחלט ואין מונין למכר שני אלא לראשון: שנאמר עד מלאת לו שנה. משמע לזה שהיתה אחוזה שלו מונין: את חדש העיבור. שאם היתה שנה מעוברת אינה נחלטת עד שלשה עשר חדש: שנה ועיבורה. בין בשנה פשוטה בין בשנה מעוברת נותנין לו שנת לבנה וימים שיתירים [ד] בשנת חמה על שנת לבנה אחד עשר יום שמהם אנו מעברים את השנה: ואחד הניתן [לו] במתנה. אם רצה נותן לגאול בתוך שנתו יגאל ואם לאו חלוט לו: **גמ'** מתני'. דקתני הרי זה גואל מיד דמשמע אפי' בו ביום שמכרה מותר לגאול דלא כרבי: ימים [ה] תהיה גאולתו ואין ימים פחותין משנים. דלא תשהא ביד לוקח פחות משני ימים: מיום ליום. שאם מכרה באחד בניסן אין מונין שנה למנין עולם דלימא כיון שהגיע תשרי עלתה לו שנה שהרי ילתה אותה שנה אלא עד אחד בניסן הבא אינו נחלט: שנת ממכרו [ו]. ולא של מנין עולם: ורבנן. אין הכי נמי דההיא ודאי מיבעי ליה להכי דממכרו ולא שנת מנין עולם וימים מיבעי ליה למעת לעת שאם מכרה באחד בניסן בחצי היום אין מונין לו שנה עד שיגיע חצי היום של אחד בניסן (א) הבא: מתני' ר' יהודה היא. דאמר צד אחד ברבית מותר דרבית הבאה ע"י מכר קרי צד אחד משום דאין בא לידי רבית משני צדדין שאם לא יגאלנה ותיחלט לו אין כאן רבית אבל הלואה ודאי באה לידי רבית שאינה נחלטת לעולם: ועשה לו שדהו מכר. שמשכן לו שדהו על אותו מנה וכתב לו אם לא אתן לך מנה מיכן ועד שלש שנים הרי היא שלך: בזמן שהמוכר אוכל פירות. כל אותן שנים מותר: לוקח אוכל פירות אסור. שמא יגאלנה בתוך שלש ונמצא שאכלם ברבית: מעשה בביתוס בן זונין גרסינן: צד אחד ברבית. שאם יגאלנה יהא רבית ואם לאו לא יהא רבית:

דכולי

תורה אור

קדושין כח.

[מיר ס.]

[לעיל יח.]

תוספות

תני חדא לוה וגואל לחצאין. פירש רש"י דאמקדיש שדה אחוזה קאי ול"נ דא"כ הוי סתם מתני' דתנן בהקדש מותר בכולן כר"ש ולא כרבנן ואור"י דקאי אמוכר בית בבתי ערי חומה וכן מוכחת הסוגיא בפ"ק דקדושין (דף כא. ושם כ:) אבל מקדיש שדה אחוזה אפי' רבנן מודו דלוה וגואל לחצאין:

תניא בת"כ גבי מוכר שדה אחוזה וחשב שני ממכרו שנים אתה מחשב ואי אתה מחשב חדשים ומנין אם רצה לעשות חדשים שנה יעשה ת"ל וחשב וא"ת היכי מצינו שנים לצורך המוכר שיהא בו ריוח למוכר בשלמא כשמחשב חדשים מצינו כגון שבא לגאלה באמצע השנה דמחשבינן ליה חדשים שעברו שאכל הלוקח לגרע פדיונו כמו שאנו מחשבין השנים שעברו שאכל הלוקח אבל אי אתה מחשב חדשים היכי משכחת לה ויש לומר דמשכחת ליה כגון אם מכר בניסן בעשרה ליטרין ומחלה ויש עד היובל י' שנים ומחלה ובא לגואלה בר"ה ויש עוד להבא עד היובל ה' שנים: **מיום** ליום ומעת לעת מעד תום שנת ממכרו נפקא. במס' נדה דף מז: ושם ד"ה כולן) פירש ה"ר ר' אלחנן דדוקא בבתי ערי חומה בעינן מעת לעת [לשעות] אבל אינך דהתם [ז] דמצי למימר דאזלינן בהן בתר שנים שלהם ולא בתר שנות עולם בכולהו לא בעינן מעת לעת [לשעות] דבבתי ערי חומה דוקא הוא דגלי ליה קרא אבל דאינך לא והתוס' כתבו כאן הוא הדין בכולהו בעינן מעת לעת [לשעות] דילפינן שנה [שנה] מבתי ערי חומה כדאמר הש"ס לקמן גבי מילתא אחריתי: **והתניא** הרי זו רבית גמורה אלא שהתורה התירתו. ומסיק רבי יוחנן הא ר' יהודה הא רבנן פירוש מתני' כר' יהודה דאמר צד אחד ברבית מותר ובריי"תא דתני רבית גמורה אתיא כרבנן וא"ת מאי שנא ממשכנתא בלא נכייתא דאינו אלא אבק רבית כדאיתא באיזהו נשך (ב"מ דף סב. ושם) א"ל רבינא והרי משכנתא בלא נכייתא דבדיניהם מוליאין מלוה למלוה ובדינכו אין מחזירין ממלוה ללוה אלמא לאו רבית גמורה היא והכא אמר דהוי ריבית גמורה ולפי [ח] פירוש רש"י דמחלק בין שדה לבית ניחא גבי הא דתנן פרק איזהו נשך (שם סד:) המלוה את חבירו לא ידור בחצרו חנם ולא ישכור ממנו בפחות (ממנו) [מפני] שהוא רבית ופירש רש"י שם מאי שנא ממשכנתא דנכייתא דשרי ותירץ דיש לחלק בין שדה לבית דשמא השדה לא יעשה פירות אבל הבית אי אפשר שלא יהנה ממנו בדירתו ומשום הכי כי מנכה לו מן השכירות הוי רבית ולפי זה ניחא נמי הכא דבית שהוא דר בו בלא ספק הוי רבית גמורה אבל שדה דשמא לא יעשה פירות כי אכיל ליה נמי בלא נכייתא לאו רבית גמורה היא ואין נראה לר"ת חילוק זה דבבית נמי איכא ספיקא שמא יפול או ישרף אלא ודאי אין חילוק בין שדה לבית והא דמלוה את חבירו לא ישכור ממנו בפחות יש לתרץ דלא דמי למשכנתא בנכייתא דשרי דההיא משכנתא מיירי שהלוה לו על השדה ואין הלוה יכול להשכירו לאחר מפני שהוא ביד המלוה משום הכי אינו רבית [ט] דהא בלאו הכי הוא בטל והא דתנן המלוה את חבירו לא ישכור ממנו בפחות מיירי שלא הלוה לו על שדה או על הבית וביד הלוה להשכירו לאחר נמצא כשמוזיל גביה רבית הואי ולפי' זה דר"ת אינו מחלק בין שדה לבית הדרא קושיא לדוכתיה מאי שנא ממשכנתא בלא נכייתא דלא חשבינן ליה רבית גמורה ונ"ל דרבית גמורה מדרבנן קאמר והאי דקאמר אלא שהתורה התירתו הכי פירושו מדכתב לן רחמנא דין בתי ערי חומה גלי לן דכי ה"ג אין זה רבית דאורייתא*: **ור'** יהודה סבר צד אחד ברבית מותר. וא"ת לר' יהודה משכנתא בלא נכייתא נמי תישתרי דלד אחד בריבית הוא ושמא לא יפדנו עוד וי"ל דלא חשבינן צד אחד ברבית אלא כגון עשה לו שדהו מכר דאיכא צד מכר אם לא יפדנו בתוך הזמן הקבוע לו אבל משכנתא בלא נכייתא דליכא ביה צד מכר דלעולם הוא ביד הלוה לפדותו ואם יפדנו כיון שאין מנכה לו מן הפירות שאכל הוה ליה רבית מידי דהוה אמלוה סאה בסאה ולא חשיב ליה ר' יהודה צד אחד ברבית אף על גב דשמא לא יתייקר מ"מ כיון דאין בו צד מכר אסור ולא חשיב ליה ר"י צד אחד ברבית:

רבא

ב"מ סג. מגילה כב

שבת כט: וש"נ

[בב"מ איתא אמר אביי צד אחד כו']

[וע"ע תוס' ב"מ סד: ד"ה ולא ישכור]

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פי"ב מהל' שמטה ויובל הל' א:

כו ב מיי' שם הל' ג:

כז ג מיי' שם הלכה א:

כח ד מיי' שם הל' ה:

כט ה מיי' שם הל' ד:

ל ו מיי' פ"ו מהלכות מלוה ולוה הלכה ד סמג לאוין קצג טוש"ע י"ד סימן קסד סעיף ד וע"ש ובסימן קעב סעיף א:

שיטה מקובצת

א] אין מונין לו שנה: ב] לא. (עי' לעיל בתוס' דף יח:) ג] ה"נ הא מיבעי ליה לעיבורה מיום: ד] שיתירים שנת חמה על לבנה דהיינו אחד עשר: ה] ימים. ימים תהיה: ו] ממכרו. דמשמע שנת ממכרו ולא: ז] תיבות דמצי למימר נמחק: ח] ולפי מה דפי' רש"י: ט] רבית דבלאו הכי היה בטל והא דתנן:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ורבנן וכו' בנה הבא ואח"כ מ"ה הא רבי יהודה מתני':

גליון הש"ס

מתני' הניתן לו במתנה. ע' רשב"א ב"ק דף עח ע"ב ד"ה גנב ונתן:

רבינו גרשום

תני חדא. [לוה וגואל וגואל לחצאין] אמוכר בית בבתי ערי חומה קאי דהכי משמע במסכ' קידושין: הא רבנן והא ר' שמעון. הא דתני לוה וגואל לחצאין ר' שמעון היא [דהכי היכי] דאמר לפי שמצינו [מקום שהורע כחו בענין אחד יפה כחו בענין אחר] הכא נמי (הורע כחו בבתי ערי אוזת בענין אחד) [במוכר בית בערי חומה הואיל והורע כחו] שאם הגיע (יום) שנים עשר חדש ולא היה נגאל היה חלוט לו ללוקח יפה כחו בענין אחר שלוה וגואל והא דתני אינו לוה וגואל רבנן היא דפליגי עליה דר' שמעון דלית להו לפי שמצינו כו': [הרי זה גואל מיד. אפי' לאלתר כשמכר: הרי זו כמין רבית. שאם היה ביד הלוקח חצי שנה [או] ח' חדשים אינו מנכה לו הלוקח לגואל כלום ממה שאכל והיינו כמין רבית שלוקח כל דמיו ואינו מנכה לו]: ואינה רבית. שאינו מחסרו כלום שהתורה זיכתה לו: עד מלאת לו שנה. למכירתו: שנה ועיבורה. (שס"ה היינו עיבורה י"א יום שיתירה שנת חמה על הלבנה) היינו שנת הלבנה ומה שיתירים חדשי החמה על חדשי הלבנה דהיינו י"א יום דהיינו שס"ה ימים שתהא תמימה בין ללבנה ובין לחמה: מתני' דתני הרי זה גואל מיד דלא כר' דתניא ימים תהיה גאולתו ר' אומר אין ימים פחות משנים. כלומר דקסבר המוכר בית בבתי ערי חומה אינו רשאי לגאול אלא לאחר שני ימים: ורבנן. דסברי דגואל מיד האי ימים מאי עבדי ליה: מבעי ליה. שגואל עד מלאות שנה מיום ליום וימים מבעי להו לשנה תמימה מעת לעת באותה שעה שמכרה: מעד תום שנת ממכרו. נפקא מיום ליום ומעת לעת אייתר ליה ימים שאין ימים פחות משנים: ולא שנה של מנין עולם. שאין אומרים אם מכר לו באלול או באב כיון שהגיע יום א' בתשרי עלתה לו שנה אלא מונה שנה שלימה: מבעי להו למעת לעת. כלומר דאם מכר לו בפסח ואותה שנה חל פסח ביום ה' ולשנה הבאה חל פסח ביום א' אין אומרים כיון שהגיע יום א' בניסן הבא דהוא יום [י"א] בחודש (א') עלתה לו שנה [מיום ליום] אלא אין עולה לו שנה עד שיגיע הפסח דהיינו מעת לעת: מיום ליום ומעת לעת מעד תום שנת ממכרו נפקא. אייתר ליה ימים ואין ימים פחות משנים: ועשה לו שדהו מכר. כשלוה ממנו אמר לו אם איני פורע לך מיכן ועד זמן פלוני תהא שדי מכורה לך מעכשיו בכך וכך ותחשוב בה דמיך ותחזיר לי המותר על חובך ועכשיו היא ברשות הלוקח: [בזמן שהמוכר אוכל הפירות עד אותו זמן מותר שעד הזמן היא שלו: לוקח אוכל פירות אסור. דשמא יפדנה זה ונמצא לוקח אוכל רבית למפרע]: ר' יהודה אומר אף בזמן שהלוקח אוכל פירות מותר. הואיל ואינו תופשה בתורת משכון אלא בתורת מכר: צד אחד ברבית איכא בינייהו. להכי קרי ליה צד אחד ברבית דהלואה כגון הלוהו סלע בה' דינרין אבל רבית דמקח וממכר קרי צד אחד רבית ואיכא דאמר היינו צד אחד ברבית שאם יפדנו יהא רבית מה שאכל ואם לא יפדנו לא יהא רבית:

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פ"ו מהלכות מלוה ולוה הלכה ה טוש"ע י"ד סימן קעד סעיף א: [א א מיי' פי"ב מהל' שמטה הלכה ד]:

לב ב מיי' פי"ב מהלכות שמטה ויובלו' הל' ו:

לג ג מיי' פ"ה מהלכות בכורות הלכה יב טוש"ע י"ד סימן שו סעיף יא:

לד ד מיי' פי"ב מהל' שמטה ויובלות הל' ד:

לה ה מיי' שם פי"א הלכה יט:

לו ו מיי' פי"ב מהל' שמטה ויובלות הל' ח:

לז ז מיי' שם הלכה ט:

לח ח מיי' פי"ב מהלכות שמטה ויובלות הל' ז:

לט ט מיי' פ"ח מהלכות גירושין הלכה כא טוש"ע אה"ע סימן קמג סעיף ד:

מסורת הש"ס · תורה אור

רבא אמר דכולי עלמא צד אחד ברבית אסור והכא ברבית על מנת להחזיר א] איכא בינייהו מר סבר אסור ומר סבר [א]מותר: מת המוכר יגאל בנו: פשיטא מהו דתימא °ואיש כי ימכר ג] בית מושב אמר רחמנא (ויקרא כה) והאי לאו מכר קמשמע לן °והיתה גאולתו מכל מקום: מת הלוקח יגאל מיד בנו וכו': פשיטא מהו דתימא °לקונה אותו אמר רחמנא והא לא קנה קמ"ל והיתה גאולתו מכל מקום: אין מונין לו שנה אלא משעה שמכר כו': תנו רבנן שנה איני יודע אם שנה לראשון אם שנה לשני כשהוא אומר עד מלאת לו שנה ג] תמימה הוי שנה לראשון למי חלוט רבי אלעזר אומר לראשון חלוט רבי יוחנן אמר [א"א] לשני חלוט בשלמא לר' אלעזר דלדידיה קא מנינן אלא לרבי יוחנן מאי טעמא אמר רבי אבא בר ממל *מה מכר לו ראשון לשני כל זכות שתבא לידו אמר רבי אבא בר ממל מכר [ב]שני בתי ערי חומה אחד בחמשה עשר באדר הראשון ואחד באחד באדר השני זה שמכר לו באדר השני כיון שהגיע יום אחד באדר של שנה הבאה עלתה לו שנה זה שמכר לו בחמשה עשר של אדר הראשון לא עלתה לו שנה עד חמשה עשר באדר של שנה הבאה מתקיף לה רבינא ולימא ליה אנא קדים שחין נורא מקמא דידך משום דאמר ליה את ד] נחית לעיבורא: וא"ר אבא בר ממל נולדו לו [ג]שני טלאים אחד בחמשה עשר של אדר הראשון ואחד באחד באדר השני זה שנולד ה] באדר השני כיון שהגיע יום אחד באדר (השני) של שנה הבאה עלתה לו שנה זה שנולד לו בחמשה עשר באדר הראשון לא עלתה לו שנה עד חמשה עשר באדר של שנה הבאה מתקיף לה רבינא ולימא ליה אנא קדים אביל ו] ירוקא מקמא דידך משום דאמר ליה את נחיתת לעיבורא אנא לא נחיתנא לעיבורא הא תו למה לי היינו הך מהו דתימא התם דכתיב תמימה ז] הכא דלא כתיב תמימה לא קמ"ל ח] דשנה שנה מהדדי גמרי: כשהוא אומר תמימה כו' רבי אומר ליתן ט] שנת עיבורה: ת"ר *°שנה תמימה רבי אומר מונה שלש מאות וששים וחמשה ימים כמנין ימות החמה וחכמים אומרים מונה שנים עשר חודש מיום ליום ואם נתעברה י] נתעברה לו: הגיע יום שנים עשר חודש ולא נגאל כו': ת"ר לצמיתות לחלוטין דבר אחר לצמיתות לרבות [ד]את המתנה מאי טעמא צמית צמיתות אמרוה רבנן קמיה דרב פפא כמאן דלא כר"מ דאי כר"מ האמר *מתנה אינה כמכר א"ר פפא אפילו תימא ר"מ שאני הכא דרבי רחמנא לצמיתות אמרו רבנן לרב פפא ואמר לה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא והא גבי יובל דכתיב תשובו א) לרבות [ה]את המתנה יא] ור"מ לא קא מרבי אלא הא ודאי דלא כר"מ: ת"ר ג) המקדיש בית בבתי ערי חומה הרי זה גואל יב] וגואל לעולם גאלו [ו]אחר מיד הקדש הגיע יום שנים עשר חודש ולא נגאל היה חלוט לו מנא ה"מ אמר שמואל דאמר קרא °לקונה אותו ואפילו מיד הקדש ולחלטיה הקדש אמר קרא לדורותיו יצא הקדש שאין לו דורות לא יצא ביובל למה לי אמר רב ספרא לא נצרכא [ז]אלא למוכר בית בבתי ערי חומה ופגע בו יובל בתוך שנתו סד"א ליפוק ביובל קמ"ל לא יצא ביובל: **מתני'** *[ח]בראשונה היה נטמן יום שנים עשר חודש כדי שיהא חלוט לו התקין הלל שיהא חולש מעותיו ללשכה ויהא שובר את הדלת ונכנס אימתי שירצה יג] הלז יבא ויטול את מעותיו: **גמ'** *אמר רבא מתקנתו של הלל הרי °זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז ונתנה לו מדעתו מגורשת בעל כרחו אינה מגורשת מדאיצטריך

א) [בכורות נג:] ב) [תוס' פ"ה]

רש"י

דכולי עלמא צד אחד ברבית. כי ה"ג אסור אע"ג ומעיקרא בתורת הלואה אתא לידיה ור' יהודה יד] (דקאמר) [דקשרי] בהכי עסקינן שהתנו מתחילה שאם יגאלנה המוכר בתוך שלש יחזיר לו הלוקח הדמים מפירות שאכל וברבית ע"מ להחזיר פליגי ומתני' ותנא דברייתא בהא פליגי דתנא דידן סבר אפי' צד אחד נמי לא הוי דהא בתורת מכר אתא לידיה ותנא דברייתא סבר סוף סוף הואיל ולידי ריבית טו] (לגבי) [אתי] צד אחד (היא) כרבית גמורה היא אלא שהתורה התירתה: (איש כי ימכר אמר רחמנא): והיתה גאולתו טז] מ"מ. משמע דא"כ הוה ליה למיכתב יגאלנה עד תום שנת ממכרו מדשני בדיבוריה וכתב והיתה גאולתו משמע אפי' ע"י אחר: לקונה אותו. משמע לקונה יהא נחלט אם לא יגאל בתוך שנה הא אם יגאל יחזירנה וקונה הוא דיחזירנה אבל בנו לא קמ"ל והיתה גאולתו מ"מ: שנה. אי הוה כתיב עד מלאת שנה ולא כתב לו איני יודע אם שנה למכר ראשון או שנה למכר שני כגון מכרה ראובן לשמעון בניסן ושמעון ללוי בתשרי וה"א ראובן שמכרה ראשון מחשב עם לוי ויהא לו רשות לגאלה עד תשרי הבא השתא דכתיב לו משמע דאמוכר ראשון קא מהדר: למי חלוט. כשהגיע שנה למוכר ראשון ונחלט מי מן הלוקחים זוכה בחליטה זו: לראשון חלוט. דראובן אין גואלה עוד משמעון אבל שמעון גואלה מלוי עד שיגיע שנה למכר שני שהרי ללוי לא נחלטה: לשני חלוט. שאין שמעון גואלה יז] מלוי: עלתה לו שנה. יח] דהאיכא מיום ליום וזה שמכר לו בט"ו באדר לא עלתה לו שנה עד ט"ו באדר לשנה הבאה ואע"ג דהשתא הוו י"ג חדש משום דמיום ליום בעינן מט"ו באדר לט"ו באדר: ולימא ליה לוקח ראשון ללוקח שני אנא קדים שחין נורא. אני היסקתי יט] ונשתמשתי בבית קודם ממך ושלך נחלט באחד באדר ושלי לא תיחלט: את נחתת לעיבורא. נכנסת בחודש העיבור לפיכך תפסיד דתמימה כתיב ליתן לו חדש העיבור אבל אני לא נכנסתי בו: נולדו לו שני טלאים. *והם בכורות ומוזהר להקריבן בתוך שנתן דכתיב (דברים טו) תאכלנו שנה בשנה: לא כתב תמימה. ולא ליתיב ליה חדש העיבור כ] וליסלקיה שנה בט"ו בשבט: כמנין ימות החמה. בין בפשוטה בין במעוברת: י"ב חדש מיום ליום. כמו שאנו קובעין אותן לשנת לבנה: נתעברה לו. למוכר דכתיב תמימה: האמר. במס' בכורות בפ' *) (אחרון) (דף נב:) מתנה אינה כמכר לחזור ביובל למי שנתנה: תשובו. תשובו איש אל אחוזתו ודרשינן כא] (בפ"ט) (שם) לרבות את המתנה: וגואל לעולם. שאינו נחלט להקדש לעולם ולקמן מפרש טעמא: הגיע יום שנים עשר חודש. מסלקהו מן הגזבר: שאין לו דורות. דליכא פריה ורביה קמי שמיא: לא יצא ביובל למה לי. הואיל וכתיב לצמיתות: **מתני'** היה נטמן. הלוקח ביום שנים עשר חודש כדי שלא ימצאהו מוכר ליתן לו מעותיו כב] והוא חלוט לו: שיהא חולש. כמו (ישעיה יד) חולש על גוים וכדגרסינן (שבת דף קמח:) מטילין חלשים על הקדשים שיהא מטיל מעותיו ללשכות כג] שבעזרה: ויהא שובר הדלת. של בית שמכר ונכנס: **גמ'** מדעתו. כד] שיקבלם ברצון:

*) נ"ל יש בכור

בעל

תוספות

רבא אמר דכולי עלמא צד אחד ברבית אסור. פירש"י ומתני' וברייתא בהא פליגי דתנא דברייתא סבר סוף סוף הואיל ולידי הרבית (לגבי) [אתי] צד אחד ברבית וכרבית גמורה היא אלא שהתורה התירתו [לשון] רש"י ועוד יש לפרש דבהכי פליגי מתני' וברייתא כגון שנכנס בבית להחזיר לו דמי שכירות שנה אם בא לפדותו בתוך י"ב חדש דתנא דמתני' סבר רבית על מנת להחזיר שרי ותנא דברייתא סבר דאסור אי נמי מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי דמתני' מיירי כשמחזיר לו אם יפדנו וברייתא מיירי כשאין מחזיר:

דאי ר"מ הא אמר מתנה אינה כמכר. וי"ל דכיון דאינה כמכר אין בידו לגואלה לעולם אפי' תוך י"ב חדש ולפי זה מה שהקשו בפ' המקדיש (לעיל כח:) כיון דכתיב אחוזת עולם היא להם היה לנו לומר שלא יתנו בתיהם במתנה אבל נוכל לפרש הכא דמתנה אינה כמכר ויכול הנותן לגאול לעולם אפי' אחר י"ב חדש ובהכי ניחא דיכולים כהנים ולוים ליתן לאחר בתיהם במתנה:

התקין הלל. הכא משמע דבימי הלל שהיה בבית שני כדאמרינן בפ"ק דשבת (דף טו. ושם) הלל ושמעון גמליאל ושמעון נהגו נשיאותן לפני הבית מאה שנה היו נוהגין יובל כיון דבתי ערי חומה היה נוהג כדאמר בפירקין דלעיל (דף כט.) דאין בתי ערי חומה אלא בזמן שהיובל נוהג וקשה לפירש"י דפרק השולח (גיטין דף לו.) דתקן הלל תיקן פרוזבול ופריך בגמ' עלה מי

שיטה מקובצת

א] להחזיר קא מפלגי מר סבר ותיבות איכא בינייהו נמחק: ג] ואיש כי ימכור אמר רחמנא והאי לא זבין קמ"ל: ג] שנה הוי אומר שנה לראשון תיבת תמימה נמחק: ד] את נחתת לעיבורא ואנא לא נחתית לעיבורא: ה] שנולד באחד באדר: ו] אכיל ירקא מקמא אות ו' נמחק: ז] תמימה אבל הכא: ח] דשנה שנה מהדדי גמרי. משמע הכא דבכל דוכתא לא בעינן שנים שלמות מיום אל יום אלא היכא דגמרי' שנה מבתי ערי חומה ותימה להר"ר אלחנן מנ"ל די"ג ויום אחד בעינן שלמות מיום אל יום ותירץ דשמא הוא הלכה למשה מסיני אי נמי מבן עשרים של יוצא צבא שהוא זמן לעונש של מעלה כתיב שנה וגמרי' שנה שנה מבתי ערי חומה וכי היכי דלעונשין של מעלה בעינן שיהו שלמות מיום אל יום ה"ה בעונשין של מטה. הרא"ש ז"ל: ט] ליתן לו שנה ועיבורה אות ת' נמחק: י] נתעברה השנה נתעברה לו: יא] ור"מ לא קא מרבי. תימה לר"מ דאמר דמתנה לא הדרא ביובל לא יוכלו הלוים לתת קרקע שלהם במתנה אם ירצו דהא כתיב כי אחוזת עולם היא להם וממעטינן מיניה לעיל שאינן יכולים להחרים מהאי טעמא ה"נ נימא מהאי טעמא שלא יוכלו לתת במתנה כיון דלא הדרא להו ביובל ובעינן אחוזת עולם וי"ל דקרא דאחוזת עולם לא בא אלא לומר על הפקעת קרקע דכתיב בקרא כגון מחרים שדהו דבישראל מופקע מבעליו מן התורה ואשמועינן קרא דבלוי אינו מופקע אבל מתנה דלא כתיב בקרא לא גלי עליה קרא דלא תפקע ואם נתן ודאי מופקעת ולא הדרא ביובל אלא מכר. הרא"ש ז"ל: יב] גואל מיד וגואל: יג] הלז. ס"א הלה: יד] דקאמר מותר בהכי: טו] ריבית אתי צד אחד ברבית הוא ורבית גמורה הוא: טז] (גאולתו והיתה גאולתו) מ"מ דאם לא כן הוה ליה: יז] גואלה עוד מלוי: יח] שנה. דהא איכא מיום: יט] היסקתי אש ונשתמשתי: כ] העיבור וליסקא ליה שנה: כא] ודרשינן בבכורות (בפ"ב) [סופ"ח]: כב] מעותיו ויהא חלוט לו: כג] ללשכות הקדש שבעזרה: כד] מדעתו. שקיבלם ברצון:

רבינו גרשום

והכא ברבית ע"מ להחזיר איכא בינייהו. שהלוה התנה עם המלוה שאם יכול לפורעו בזמנו שיחזיר לו שדהו רבנן סברי כיון שהתנה הלוה שתחזור השדה לידו הפירות שאכל [הלוקח] הרי זה רבית ור' יהודה סבר כיון שעשאה לו מכר קנאה המלוה קנין גמור עד אותו הזמן ומותר הוא הלוקח לאכול פירותיה שהיא שלו וחזרה זו שמחזירה לו המלוה אינו דומה כחוזרת אלא דומה כמו שחוזר ומכרה לו המלוה עכשיו (דמי) הלכך לא הוי רבית ומתני' דקתני אינה רבית ר' יהודה היא. ע"א לשון מורי הגאון רבית ע"מ להחזיר שהתנה שאם יפדה את השדה שיחשוב לו דמי פירות שאכל ר' יהודה סבר כיון שמחזיר לו דמי הפירות מותר: איש כי ימכור אמר רחמנא והיתה גאולתו. כלומר מי שמכר יגאל קמ"ל: [שנה. דכתיב ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה איני יודע אם שנה לראשון אם שנה לשני כלומר שאם מכרת הלוקח לאחר אחר חצי שנה שקנאה איני יודע אם נלך אחר מלאת שנה של לוקח ראשון או של לוקח שני: כשהוא אומר עד מלאת לו למוכר ראשון קאמר. למי חלוט אם לא גאלו מוכר ראשון עד מלאת שנה ר' אלעזר אמר ללוקח ראשון הוא חלוט] דלדידיה מנינן [למוכר] ללוקח ראשון מונין לו י"ב חדש הלכך בדין הוא שתהא חלוטה לו: כל זכות שתבא לידו. שיהא במקומו שיחלט לו: [עלתה לו שנה. שבר"ח אדר מכר עכשיו כשהגיע לראש אדר אחר: ולימא ליה. זה שקנה בט"ו באדר ראשון לאותו שקנה בר"ח השני: אנא קדים שחין נורא מקמי דידך. כלומר אני הסקתי אש בביתי במדורתי קודם שהסקתה אתה בביתך שאני קניתי קודם מפני מה נחלט לך ביתך קודם משיחלט אותו שלי שקניתי קודם: דאמר ליה] את נחית לעיבורא. שקנית בחודש העיבור בט"ו באדר הראשון גלית אדעתך דשנת עיבור את רוצה לחשוב הלכך לא נגמרה שנתך עד ט"ו באדר: [נולדו לו ב' טלאים. לידע אי זה יש לו תורת איל קודם מחבירו ואיכ' דאמ' לענין צירוף גורן של מעשר בהמה דכתיב במעשר בהמה שנה היוצא השדה שנה שנה. למ"ה: תמימה הוא דכתיב תמימה. גבי בתי ערי חומה לרבות חדש העיבור: קמ"ל דשנה שנה גמרי מהדדי. כתיב גבי ערי חומה שנה וכתיב בטלאים שנה שה תמים זכר בן שנה מה להלן תמימה דהיכא דנחית לעיבורא מחשבין לו שנת עיבור אף הכא נמי: שנה ועיבורה. היינו שנת הלבנה ומה שיתירים חדשי החמה על הלבנה י"א יום דהיינו שס"ה ימים שתהא תמימה בין ללבנה בין לחמה]: ואחד הניתן לו במתנה. היה יכול לגאול כל י"ב חדש הנותן המתנה וכשיגיע י"ב חדש ולא נגאלה היתה חלוטה לו: שנאמר לצמיתות. שהיה יכול לומר לצמות ואמר לצמיתות לרבות המתנה שנחלטת ואינה יוצאה ביובל כמכר: כמאן דלא כר' מאיר. דאמר בפ' יש בכור לנחלה אלו שאינן חוזרין ביובל כו'. דכי היכי דסבר ר' מאיר דמתנה אינה כמכר לענין למיפק ביובל הכי נמי דלא הויא כמכר למיחלט: [דרבי רחמנא לצמיתות. כדאמר לעיל צמית צמיתות: אמרי ליה רבנן לרב פפא והא אמרינן התם בפרק יש בכור] דהא גבי יובל כתיב תשובו לרבות את המתנה ור"מ לא קא מרבי. דתשוב תשובו לא משמע ליה [לרבות] הכי נמי צמית צמיתות לא משמע ליה [לרבות המתנה אלא ודאי דלא כר' מאיר]: וגואל לעולם. דאינה יוצאה לכהנים ביובל כשדה אחוזה: גאלה אחר מיד הקדש. אותו אחר דינו כלוקח שאם הגיע יום י"ב חדש ולא גאלה המקדיש נחלט לזה שגאלה מיד הקדש: [ולחלטיה הקדש. ויהא חלוט להקדש אם לא נגאל בתוך שנתו למה גואל לעולם: אמר קרא] לדורותיו. למי שיש לו תולדות [דורות] יוצא לצמיתות: (גאלה אחר. דכתיב וקם את הבית וגו': והאחר דכתיב וקם הבית וגו'): לא יצא ביובל דאינו חוזר לבעלים למה לי: סד"א ליפוק ביובל. דפקע יובל לקנינו קמ"ל דלא: [היה נטמן הלוקח. יום י"ב חדש כדי שלא ימצאנו המוכר שיגאלנה ממנו כדי שיחלוט לו]: שיהא חולש מעותיו ללשכה. העשויה לכך היה מניח מעות [פדיונו] באותו לשכה כשאינו מוצא הלוקח: [ויהא שובר את הדלת. פתח הבית שמכר ויכנוס בו וכשירצה הלה הלוקח יבא ויטול מעותיו מן הלשכה]: מתקנתו של הלל ש"מ דנתינה בעל כרחו בעלמא לא הויא נתינה:

מדאיצטריך ליה להלל לתקוני נתינה בעל כרחו הויא נתינה הא בעלמא נתינה בעל כרחו לא הויא נתינה מתקיף לה רב פפא ואיתימא *רב [א] אשי ודילמא כי איצטריכא ליה להלל לתקוני שלא בפניו אבל בפניו בין מדעתו בין בעל כרחו הויא [ב] *מתנה איכא דאמרי אמר רבא מתקנתו של הלל הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי מאתים זוז ונתנה לו בין מדעתו בין בעל כרחו הויא נתינה וכי איצטריך ליה להלל לתקוני שלא בפניו אבל בפניו בין מדעתו בין בעל כרחו הויא נתינה מתקיף לה רב פפא ואיתימא רב שימי בר אשי ודילמא בין בפניו בין שלא בפניו מדעתו אין בעל כרחו לא והלל מאי דאיצטריך ליה תקין: **מתני'** °כל שהוא לפנים מן החומה הרי הוא כבתי ערי חומה חוץ מן השדות ר' מאיר אומר אף השדות בית הבנוי בחומה ר' יהודה אומר אינו °כבתי ערי חומה ר"ש אומר כותל החיצון היא חומתו: **גמ'** ת"ר בית אין לי אלא בית מנין לרבות בתי בדים ובתי מרחצאות ומגדלות ושובכין ובורות ושיחין ומערות ת"ל °אשר בעיר יכול שאני מרבה אף השדות ת"ל בית דברי רבי יהודה ר"מ אומר בית אין לי אלא בית מנין לרבות בתי בדים ובתי מרחצאות ומגדלות ושובכין ובורות שיחין ומערות ואפילו שדות ת"ל אשר בעיר ואלא הא כתיב בית אמר רב חסדא אמר רב קטינא *חולסית ומצולה איכא בינייהו והתניא חולסית ומצולה [ג] ר"מ אומר כבתים ר' יהודה אומר כשדות: בית הבנוי בחומה ר' יהודה אומר אינו כבתי ערי חומה [ד] [וכו']: אמר רבי יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו °ותורידם בחבל בעד החלון כי ביתה בקיר החומה ובחומה היא יושבת [ה] (ר"מ) [ר' שמעון] סבר כפשטיה דקרא ור' יהודה סבר בחומה היא יושבת ולא בעיר חומה: **מתני'** °עיר שגגותיה חומתה ושאינה °מוקפת חומה מימות יהושע בן נון אינה כבתי ערי חומה ואלו הן בתי ערי חומה °שלש חצרות של שני בתים מוקפת חומה מימות יהושע בן נון כגון קצרה הישנה של ציפורי וחקרה של גוש חלב ויודפת הישנה וגמלא וגדוד וחדיד [ו] ואונה וירושלים וכן כיוצא בהן: **גמ'** *ת"ר חומה ולא שור איגר סביב פרט לטבריה °שימה חומתה *רבי [ז] אליעזר בר יוסי אומר °אשר לוא חומה °אע"פ שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן: ואלו הן בתי ערי חומה כו': תנא גמלא בגליל וגדוד בעבר הירדן וחדיד [ח] ואונה וירושלים ביהודה מאי קאמר

אמר

רש"י

בעל כרחו. שהטילתם בביתו כי ה"ג דתקין הלל במתני': שלא בפניו. כגון זה שהיה נטמן ומשום דתרתי לריעותא איכא דשלא בפניו הוא ובעל כרחו הוא משום הכי איצטריך ליה להלל לתקוני: מאי דאיצטריך ליה תקין. ואי הוי כמי לוקח התם ולא הוה בעי לקבולינהו הוה איצטריך להלל לתקוני דבעל כרחו היאוי נתינה: [ט] **גמ'** בית. וקם הבית אשר בעיר (ויקרא כה): מגדלות. [י] משטיי"ר וקבועה בקרקע: ת"ל בית. והני דלעיל דמו לבית: חולסית. [יא] מקום שאינו ראוי לזריעה איכא בינייהו דשדות ממש לא קאמר רבי מאיר דהא בית כתיב ביה אלא חולסית ומצולה קמרבי דדמו לבית דלאו בני זריעה נינהו וראויין לבנין [יב] בית חולסית ליטול משם אבנים ומצולה ליטול [יג] מהן חול ורבי יהודה סבר כשדות דמו: והתניא. בניחותא: כפשטיה דקרא. דחזינן דביתה בתוך החומה וקאמר בחומה היא יושבת כלומר בעיר חומה היא יושבת: **מתני'** שגגותיה חומתה. שלא הקיפוה חומה אלא הקיפוה בבתים ותכופות הבתים זו לזו כחומה: שלש חצירות. שבכל אחת ואחת שני בתים מיקריא עיר: קצרה. שם עיר קטנה שמחוץ לציפורי: **גמ'** שור איגר. שגגותיה חומתה: לוא חומה. לוא כתיב משמע לא ומשמע לו כלומר אין לו עכשיו והיה לו חומה קודם [יד] הוה כמי בית חלוט בהו: מאי קאמר. וכי אין עיר מוקפת חומה בגליל אלא גמלא ובעבר הירדן אלא גדוד:

עד

תוספות

מי איכא מידי דאורייתא משמטת והתקין הלל דלא תשמט ומשני בשביעית בזמן הזה דרבנן ופרש"י והלל כרבי סבירא ליה דאמר שביעית להשמטת מלוה בזמן הזה דרבנן ואע"ג דהלל בבית שני הוה סבירא ליה דבבית שני הואיל ולא היה יובל נוהג לא היה נוהג שמיטה מדאורייתא ודאמרינן מנו יובלות לקדש שמיטין מדרבנן קאמר וכאן משמע דבבית שני היה יובל נוהג מן התורה וכן משמע בכריתות פרק ארבעה מחוסרי כפרה בסופו (דף יא.) ויתנו *ידיהם להוציא (את) נשיהם ואשמים וגו' אמר רב חסדא מלמד שכולן ספחה חרופה בעלו ושפחה חרופה היינו חציה שפחה וחציה בת חורין המאורסת לעבד עברי ואמרינן בפרקין דלעיל (דף כט.) דאין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג אלמא נהגו יובלות בבית שני ול"ל דע"כ דאין הכי נמי דנהגו יובלות בבית שני ואע"ג דכל ישראל לא חזרו בימי עזרא כדכתיב (נחמיה ז) כל הקהל כאחד ארבע רבוא אלפים שלש מאות וששים ומיהו מכל שבט ושבט חזרו מקצתן והוי שפיר כמו כל יושביה עליה כדאמרינן לקמן שמנו יובלות אע"ג דלא חזרו כולן והיא דפרק השולח (גיטין דף לו.) נ"ל דהלל לאו לדריה תקין אלא יודע היה שהבית היה עתיד ליחרב ולפיכך תיקן פרוזבול ואע"ג דבעי התם הלל כי תקין פרוזבול לדריה הוא דתקין או לדרי עלמא תקין ההיא לאו לאביי קבעי כי אם לרבא דמתרץ התם הפקר ב"ד היה הפקר:

מדאיצטריך הלל לתקוני נתינה בעל כרחו [טו] [הוי נתינה הא בעלמא נתינה בע"כ] לא הויא נתינה (פשיטא דאין לו לאדם לקבל מתנה בעל כרחו ולא הויא נתינה) וא"ת וכי איצטריך ליה להביא ראיה על זה דנתינה בעל כרחו לא הויא נתינה פשיטא דאין *לו לאדם לקבל מתנה בעל כרחו ועוד היכי פליג על זה רב פפא [יז] וי"ל דודאי מתנה דרשות שאין לו שום צורך פשיטא דלא הויא בעל כרחו ורב פפא נמי לא פליג על זה אלא במתנה שיש בה צורך פליגי כמו הכא דאמר לה זה גיטך ע"מ שתתן לי מאתים זוז שהיא צריכה כדי לקיים תנאי הגט וכגון קבלה דמתני' [יח] [אבל] היכא דאיכא חובה לנותן כגון חוב או פקדון בהא ודאי הוי נתינה בעל כרחו כדאיתא פרק הגוזל בתרא (ב"ק קיח. ושם) הלוהו או שהפקיד אצלו בישוב לא יחזיר לו במדבר משמע הא בישוב מחזיר לו בעל כרחו ואם תאמר הא דתנן בפרק מי שאחזו (גיטין עד. ושם) הרי זה גיטך על מנת שתתן לי איצטליתי ואבדה איצטליתו רבן שמעון בן גמליאל אומר תתן דמיה והתם מיירי אפי' בעל כרחו דבעל מדפליגי רבנן עליה ואמרי איצטליתו דוקא קאמר *תו בעי התם בגמרא האומר לאשה הרי זה גיטך ע"מ שתתני מאתים זוז וחזר ואמר לה מחולין לך מהו תיבעי לרבנן תיבעי לרשב"ג תיבעי לרבנן עד כאן לא קא אמרי רבנן התם אלא היכא דלא אחליה לגבה אבל הכא הא קאמר מחולין לך [יט] והא ע"כ דאמרי רבנן איצטליתו דוקא קאמר בעל כרחו מיירי דאי מדעתו לא גרע ממחולין לך ואפ"ה קאמר רשב"ג תתן לו דמיה אלמא סבירא ליה לרשב"ג דנתינה בעל כרחו הויא נתינה וא"כ היכי קאמר רבא הכא דלא הויא נתינה וצ"ל דלרבא מיירי התם דאמר רשב"ג תתן לו דמיה מדעתיה קאמר ואפילו הכי לרבנן איצטלית דוקא קאמר ואינה מגורשת והאי בעיא דהתם איכא אליבא דרבא דלרבא ודאי אליבא דרבנן אפילו מחולין לך לא מהני ואם תאמר לרבא דס"ל דאפילו בעיר לא הוי נתינה בע"כ א"כ למה היה ללוקח להטמין לימא לא מקבלינא ואז לא הוי נתינה [כ] והחליט לו אחר י"ב חדשים וי"ל דאם היה בעיר היה בוש ממנו אם לא היה מקבל [כא] וא"ת משמע דלרבא אפילו בפניו בע"כ לא הויא נתינה והיכי מצי להוכיח מהכא בפניו והלא תקנת הלל לא היתה כי אם שלא בפניו וכי איצטריך ליה להלל לתקוני שלא בפניו אבל בפניו בין מדעתו בין בעל כרחו הוי נתינה כדמתקיף ליה רב פפא וי"ל דמוכח הכי דאם איתא דבפניו הוי נתינה בעל כרחו לא הוה צריך להילל לתקוני שלא בפניו להיות חולש מעותיו ללשכה דהא אפשר לזכות לו ע"י אחר אלא שמע מינה מדאיצטריך ליה להלל לתקן נתינה בעל כרחו הא בעלמא כו' ורב פפא דאתקיף ליה לית ליה האי סברא: **חולסית**. פירש"י ליטול משם אבנים ומצולה ליטול משם חול ורשב"ם פירש בב"ב (דף סז. ושם) חולסית ליטול הימנה זכוכית ומצולה כמו (ברכות דף ט:) מצולה של דגים:

אשר לו חומה. פירש רש"י לוא כתיב משמע לו ומשמע לא כלומר אין לו עכשיו והיה לו קודם לכן ואינו כן בחומשין מדויקות [כב] כתיב [לא באל"ף וקרי בוי"ו] (*בוי"ו ולא קרי באל"ף): **מאי** קאמר. וכי אין עיר מוקפת חומה בגליל אלא גמלא ובעבר הירדן אלא גדוד ואם תאמר אמאי לא פריך כמו כן אמתני' ויש לומר דפריך שפיר אברייתא לפי שמדקדק יותר דמפרשא בהדיא גמלא בגליל וגדוד בעבר הירדן: הכא

רבינו גרשום

ומש"ה איצטריך ליה לתקוני נתינה שלא בפניו כגון זה [שחולש מעותיו בלשכה: והלל מאי דאיצטריך ליה תקין. הא בעלמא בין בפניו ובין שלא בפניו מדעתו אין בעל כרחו לא]: כל שהוא לפנים מן החומה כגון בתי [בדים] ובתי מרחצאות ומגדלים ושובכים וכל כיוצא בהן הרי הן כבתי ערי חומה ונחלטין עמה לאחר י"ב חדש: חוץ מן השדות. שאם יש שדות [בתוך] העיר אין נחלטין: [בית. דכתיב וקם הבית אשר בעיר אשר לו: אלא בית. שהוא בית דירה שנחלט: ת"ל בית. דדמי לבית למעוטי שדות דברי ר' יהודה: ואלא. לר' מאיר הא כתיב בית דמשמע מידי דדמי לבית נחלט ולא שדה: חולסית. סלעים: ומצולה. עומקה בעלמא שיש בה מים שאינן ראוין לזריעה ואינן דומין כ"כ לבית דירה. לר' יהודה דממעט שדות ממעט נמי הני דדמו לשדה דלית בהו דירה לר' מאיר דבעי לרבויי אפי' שדות שדות גמורין לא מצי לרבויי משום דכתיב בית אבל חולסית ומצולה דדמו לבית למגדל ובור הכי נמי דסבר דנחלטין עמה]: והא תניא. סיועא: בית הבנוי לחומת העיר. ר' יהודה אומר אינו נחלט כבתי ערי חומה לפי שהוא דומה כאילו עומד חוץ לעיר: ר' שמעון אומר כותל החיצון. של בית הוא חומתו ודומה כמגדל שעומד בחומה (ולהלאה) [ונחלט]: ר' שמעון סבר כפשטיה דקרא. כמו שהוא משמע כי ביתה בקיר החומה ובחומה היא יושבת: ור' יהודה סבר בחומה היא יושבת פי' לפנים מן החומה: (אי' דאמר שנגותיה היא יושבת) כתיב ולא בעיר חומה כלומר אינו כלפנים מן החומה]: עיר שגגותיה חומותיה. איכא דאמרי שכל החומה סביב מלאה גגות ואיכא דאמרי שגגותיה משופעין עד הארץ והן הן החומות: [חומה. דכתיב] אשר לו חומה סביב. חומה [ממש] סביב לעיר בעינן, ולא שור איגר. חומה של גגות: סביב. דכתיב ובתי החצרים אשר אין להם חומה סביב מכלל דבתי ערי חומה צריכין חומה סביב: אשר לא חומה. באלף כתיב כלומר אע"פ שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן נידון כבתי ערי חומה

עין משפט נר מצוה

מ א מיי' פי"ב מהל' שמיטה ויובלות הלכה יא:
מא ב מיי' שם הלי"ג:
מב ג מיי' שם הלי"ג:
מג ד מיי' שם הלט"ו:
מד ה מיי' שם הלי"ד:
מה ו מיי' שם הלי"ג:
מו ז מיי' שם הלט"ו:

שיטה מקובצת

[א] רב שימא בר אשי ודילמא: [ב] הויא נתינה איכא: [ג] ומצולה רבי יהודה אומר כשדות ר' מאיר אומר כבתים: [ד] חומה כו': [ה] יושבת ר' שמעון סבר ס"א ר"ש סבר כי ביתה בקיר החומה ור"י סבר בחומה יושבת ואינו גירסת רש"י ז"ל: [ו] וחדיד ואונו וירושלם: [ז] רבי אלעזר בר: [ח] וחדיד ואונו וירושלם: [ט] תיבת גמ' נמחק: [י] משטייר ובלשון אשכנז ירפסא וקבועה: [יא] חולסית מקום סלעים שאינו: [יב] הבית חולסית: [יג] ליטול משם חול: [יד] הוי נמי: [טו] כרחו הוי כו': [טז] מתיבת פשיטא עד תיבת וא"ת נמחק: [יז] פפא גליון מכלל דבעלמא לא הויא נתינה לענין מתנה לא איצטריך לאשמועינן דמילתא דפשיטא היא דאין אדם זוכה בע"כ במתנה שנתן לו חבירו ולענין פרעון חוב פשיטא דמועיל בע"כ ומפטר ליה אם זרק החוב בחיקו של מלוה וכן לענין פקדון נמי דתנן בפ' הגוזל בתרא הלוה מחבירו או שהפקיד אצלו ביישוב כו' הא ביישוב יחזור לו אפי' בע"כ והכא איירי בדבר שהוא זקוק לקבל מחבירו וחבירו יש לו זכות בדבר אחר כנגדו כגון גם של תנאי ובתי ערי חומה והא דלא חייש רבא לקושיא דרב פפא משום דאם איתא דבע"כ הוי נתינה בפניו ה"ה נמי שלא בפניו ולא היה הלל מתקן לשכה אלא משום לייחודא דוכתא דנתינת המעות אפשר שיזכה לו ע"י אחר וא"ת ואי לא שמה נתינה למה היה נטמן וי"ל משום דמכסיף מיניה אם לא היה מקבלם או היה ירא שמא יכפוהו ב"ד לקבל. הרא"ש ז"ל: [יח] דמתני' וגם היכא: [יט] לך ע"כ הא דאמרי רבנן: [כ] נתינה ותחלוט לו: [כא] מקבל ואפ"ה משמע דלרבא אפי' בפניו בע"כ לא הויא נתינה וא"ת והיכי משמע: [כב] מדויקות אלא כתיב לא באלף וקרי לו בוי"ו:

[נ"ל רב שימי בר אשי]
[נ"ל נתינה]
ויקרא כה
יהושע ב
מגילה ס:
ויקרא כה
ג"י נ"ק דאכפיה התם כו'
נ"ק
[עי' בתוספת חולין סס. ד"ה אע"פ]

מו א מיי' פ"ז מהל' בית הבחירה הלי"ד :

מח ב ג מיי' פי"ב מהל' שמיטה ויובלות הלכה טז :

מט ד מיי' פ"י מהל' שמיטה ויובלות הל"ח :

אמר אביי הכי קאמר עד גמלא בגליל עד גדוד בעבר הירדן וחדיד ואונו וירושלים ביהודה רבא אמר גמלא בגליל לאפוקי גמלא דשאר ארצות גדוד בעבר הירדן לאפוקי גדוד דשאר ארצות אינך דלא איכא דכותייהו לא איצטריך ליה וירושלים מי מיחלט בה א) והתניא *עשרה דברים נאמרו בירושלים "אין הבית חלוט בה אמר רבי יוחנן כירושלים דמוקפת חומה מימות יהושע בן נון ולא כירושלים דאילו ירושלים אין הבית חלוט בה ואילו הכא הבית חלוט בהקרב אשי אמר לאו *אמר רב יוסף תרי קדש הוו ה"נ תרי ירושלים הוו תניא ב] *ר' ישמעאל בר' יוסי *) למה מנו חכמים את אלו שכשעלו בני הגולה מצאו אלו וקידשום אבל ראשונות בטלו משבטלה ג] קדושת הארץ קסבר *קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבא ורמינהי *א"ר ישמעאל בר' יוסי וכי אלו בלבד היו והלא כבר נאמר °ששים עיר כל חבל ארגוב כל אלה ערים בצורות אלא למה מנו חכמים את אלו שכשעלו בני הגולה מצאו אלו וקידשום קידשום הא אמרינן ד] דלא צריך לקדושינהו אלא ה] מנאום ולא אלו בלבד אלא "כל שתעלה לך מסורת בידך מאבותיך שמוקפת חומה מימות יהושע בן נון כל מצות הללו נוהגות בה מפני שקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא איבעית אימא תרי תנאי ואליבא דר' ישמעאל ואיבעית אימא חד מינייהו ר' אלעזר בר יוסי אמרה *דתניא ר"א בר יוסי אומר אשר לוא חומה אע"פ שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן מאי טעמא דמ"ד קדושה ראשונה ו] קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבא דכתיב °ויעשו *בני הגולה השבים מן השבי סוכות וישבו בסוכות כי לא עשו מימי ז] יהושע בן נון כן בני ישראל וגו' ותהי שמחה גדולה מאד אפשר בא דוד ולא עשו סוכות ח] עד שבא עזרא אלא "מקיש ביאתם בימי עזרא לביאתם בימי יהושע מה ביאתם בימי יהושע מנו שמיטין ויובלות וקדשו ערי חומה אף ביאתן בימי עזרא מנו שמיטין ויובלות וקדשו ערי חומה ט] ואומר °והביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה מקיש ירושתך לירושת אבותיך מה ירושת אבותיך בחידוש כל דברים הללו אף ירושתך בחידוש כל דברים הללו ואידך דבעי רחמי על יצר דעבודה זרה ובטליה ואגין זכותא עלייהו כי סוכה והיינו דקא קפיד קרא עילויה דיהושע דבכל דוכתא כתיב יהושע והכא כתיב °ישוע בשלמא משה לא בעא רחמי דלא הוה זכותא דארץ ישראל אלא יהושע דהוה ליה זכותא דארץ ישראל אמאי לא ליבעי רחמי והא כתיב אשר ירשו אבותיך וירשתה הכי קאמר כיון דירשו אבותיך ירשת י] את ומי מנו שמיטין ויובלות השתא משגלו שבט ראובן ושבט גד וחצי שבט מנשה בטלו יובלות יא] עזרא דכתיב ביה °כל הקהל כאחד ארבע רבוא אלפים א) ושש מאות וששים הוה מני דתניא "משגלו שבט ראובן ושבט גד וחצי שבט המנשה בטלו יובלות שנאמר °וקראתם דרור בארץ לכל יושביה בזמן שכל יושביה עליה ולא בזמן שגלו מקצתן יכול היו עליה והן מעורבין שבט בנימין ביהודה ושבט יהודה בבנימין יהא יובל נוהג תלמוד לומר לכל יושביה בזמן שיושביה כתיקונן ולא בזמן שהן מעורבין א"ר נחמן בר יצחק מנו יובלות לקדש שמיטין

א) [נ"ל שלש מאות]

הגיהא

רש"י

עד גמלא. כל עיירות שבגליל עד גמלא היו מוקפות חומה מימות יהושע: רבא אמר. האי תנא אתא לפרושי מתני' והכי קאמר גמלא דקתני מתני' דהוות מוקפת חומה מימות יהושע היינו גמלא דגליל: לאפוקי. דאי איכא גמלא בעבר הירדן וביהודה לא הויא מוקפת חומה מימות יהושע וכן גדוד וכן חדיד וירושלים ביהודה לאפוקי עיירות שבגליל ועבר הירדן שנקראו חדיד ואונו וירושלים אינן מוקפות מימות יהושע: אינך דליכא יב] כותייהו. אינך דקא חשיב במתני' כגון קצרה ויודפת דליכא בדוכתא אחריתי דמסקי כשמתייהו לא איצטריך למיתני יג] ברייתא (א) בהי ארעא קיימי: עשרה דברים. מפרש בב"ק בפרק מרובה (דף פב:) וזה אחד מהם: אין הבית חלוט יד]. משום דכתיב (ויקרא כה) לקונה אותו לדורותיו וקסבר לא נתחלקה ירושלים לשבטים ומאן קא מקני ליה: לאו מי אמר רב יוסף וכו'. במס' מכות בפ' אלו הן הגולין (דף י.): את אלו. המנויות במשנתינו: וקידשום. מפרש במסכת שבועות (דף טז.) דמקדשי לה בשתי תודות ובשיר ובית דין מהלכין ושתי תודות אחריהן וכו': בטלו. שאין טו] קדושת הארץ נוהגת בהן ואין בהן דין ערי חומה: משבטלה קדושת הארץ. בחורבן ראשון: קדושה ראשונה. שקידשה יהושע: הא אמרת. לקמן בסוף דהא מילתא דלא צריכי לקדושי דקתני סיפא ולא אלו בלבד אלא כל שתעלה בידך כו' שקידשה לשעתה ולעתיד לבא: חדא מינייהו. הך דקתני קידשה לעתיד לבא ר' אלעזר בר יוסי אמרה כי היכי דקאמר אע"פ שאין לו עכשיו ואע"ג דחרוב לא בטלה קדושתיה: אלא מקיש ביאתם בימי עזרא כו'. דהא כי לא עשו לאו לסוכות מהדר אלא הכי קאמר כי לא עשו מה שעשו עכשיו מימות יהושע ומאי ניהו קדושת הארץ: מנו שמיטין. שהתחילו למנות שמיטין ונתחייבו במעשר: והביאך ה' אלהיך וגו'. בשובם מן הגלות משתעי קרא דכתיב לעיל מיניה (דברים ל) ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך: ואידך. לעולם כי לא עשו אסוכות קאי ולאו סוכות ממש אלא דבעא עזרא רחמי איצרא דעבודה זרה ואימסר בידיה כדאמר בסנהדרין (דף סד.): ואגין זכותא. דעזרא עלייהו: כי סוכה. כי לא עשו דבר זה בימות יהושע טז] כן והיינו דקפיד קרא לאדכורי יהושע טפי מהאחרים וקא מדכר ליה בלשון גנאי: דבכל דוכתא כתיב יהושע והכא ישוע. משום דאיהו הוה ליה למיבעי רחמי עלה דמילתא דבשלמא משה לא בעא רחמי כו': ירשתה אתה. באותה קדושה ואין צריך לחזור ולקדש: משגלו שבט ראובן. בימי סנחריב: מנו יובלות לקדש שמיטין. ודאי יובל לא היה נוהג שיהו עבדים נפטרים משום יובל ולא שדות של מכר חוזרות אבל שמיטין היו נוהגים לשמט כספים ולשמט מזרע וקציר יז] דהא צריכין למנות שנת יובל כדי שיבואו השמיטין במקומן שלסוף ז' שמיטות היו מניחין שנת נ' שלא היו מונין אותה לשמיטה הבאה מפני שהיא ראויה להיות שנת יובל ושנה של אחריה מתחיל המנין דאם לא היו מונין יובלות היו מונין אותה שנה לחשבון השמיטין והוו השמיטין שלא במקומן:

הגיהא

תוספות

הכא נמי תרתי ירושלים הוו. ותימה דלרבא נמי אנו צריכין לומר כן דתרי ירושלים הוו וי"ל דלרבא אין אנו צריכין לומר ביהודה תרי ירושלים הוו אלא בשאר ארצות אבל לרב אשי צ"ל ביהודה תרי ירושלים הוו:

וקדשו ערי חומה. פי' לענין מכירת בית בבתי ערי חומה ולענין שילוח מצורעים חוץ לעיר דדוקא בבתי ערי חומה צריך לשלוח המצורעים חוץ לחומה אבל שאר (ארצות)[עיירות] לא ואבנים מנוגעות צריך *לשלוח חוץ לעיר ואפי' לא היו מוקפות מימות יהושע והכי תניא בתורת כהנים אתהן חוץ לעיר ואין אדם חוץ לכל העיר אלא חוץ לעיירות המוקפות חומה בלבד וא"ת מנלן הא לא כתיב בית חומה גבי אדם מצורע ואומר הרב רבינו יצחק דגמרינן חוץ למחנה מושבו דכתיב ביה במצורע (ויקרא יג) ממושב דכתיב בית מושב עיר חומה (שם כה) ופירש רש"י כאן דמקדש ליה (לארעא) בשתי תודות ובשיר ובית דין מהלכין ושתי תודות אחריהן כדאיתא בשבועות (דף טז. ושם) ובמס' שבועות פירש"י דאשכחן שהיו מקדשין חומות ירושלים בשתי תודות ובשיר כשבאו להוסיף על העיר ועל (העיירות) [העזרות] אבל שאר (ארצות) [עיירות] לא ידעתי היאך היו מקדשין אותן:

מנו יובלות לקדש שמיטין. מכאן תימה לברייתא דתני בירושלמי דמסכת גיטין ורש"י יח] כתב בפ' השולח (גיטין דף לו.) דתניא בירושלמי וזה דבר השמיטה שמוט בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחד שמיטת יובל ואחד שמיטת שביעית בזמן שאתה משמט יט] [יובל] אתה משמט [שביעית] בזמן שאי אתה משמט יובל אי אתה משמט שביעית וכאן אומר דלא מנו יובלות אלא לקדש שמיטין ופירש רש"י פ' השולח (שם) דההיא דערכין כ] דמדרבנן היא ואין משמע כן בת"כ א) (ואומר אני כא] דתנאי היא (עכ"ל רש"י) (דהא דירושלמי רבי היא) ועוד אור"ת דהך ברייתא דמייתי) ריש פרק השולח (שם) כב] וזה דבר השמיטה שמוט בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים כג] והא דירושלמי רבי היא אבל רבנן פליגי עליה דרבי ואמרי כד] מנין דיש שמיטה אף על פי שאין יובל ת"ל (ויקרא כה) והיו לך שבע שבתות השנים ומנין שיעשה יובל אע"פ שאין שביעית ת"ל (שם) והיו לך תשע וארבעים שנה כה] [וסוגיא] דהכא אתיא כרבנן מיהו יש ליישב ההיא דתורת כהנים אפי' כר' והא דתני שביעית אע"פ שאין יובל יש לפרשה אע"פ שלא נהגו יובל והניחו בחטאם וכדתני בפ"ק דראש השנה (דף ט: ושם) יובל היא אע"פ שלא שמטו ואע"פ שלא תקעו יכול אע"פ שלא שלחו ת"ל היא דברי ר' יהודה רבי יוסי אומר יובל אע"פ שלא שמטו ואע"פ שלא שלחו יכול אף על פי שלא תקעו ת"ל היא :

א) גי' נ"ק ואומר ר"י דתנאי היא דירושלמי והך ברייתא דמייתי כו'

רבינו גרשום

חומה : [קצרה הישנה שבתחום צפורי] : עד גמלא בגליל . כלומר כל העיירות שבגליל שיתירות מגמלא ועד גמלא בכלל שגמלא היו בה נ' חצרות של [ב'] ב' בתים והן מוקפין חומה מימות יהושע בן נון נידונין כבתי ערי חומה למעוטי הקטנות מגמלא [שאין נידונין] וכן עד גדוד בעבר הירדן וחדיד ואונו וירושלים ביהודה שכל אותן שהן גדולות כיוצא בהן או יתירות מהן ומוקפות חומה מימות יהושע בן נון נדונין (כערי) [כבתי] ערי חומה . [רבא אמר. הא דתנא גמלא בגליל לאפוקי גמלא שיש בשאר ארצות שאינן מוקפות מימות יהושע ואף לא גדוד דשאר ארצות . והנך קצרה וחקרה ויודפת דמוקפות חומה מימות יהושע דלא איכא דכוותיה בשאר ארצות שיהא להן שמות הללו ואין מוקפות חומה לא איצטריך ליה לאדכורי בתוספת': עשרה דברים נאמרו בירושלים. פרטן בפרק מרובה : א"ר יוחנן כירושלים . כלומר כעין ירושלים בעינן שיהא מוקפת חומה מימות יהושע ולא כירושלים עצמה דאין הבית חלוט בה שהיא של כל ישראל : ואילו הכא . גבי אלו מקומות שהוזכרנו : תרתי קדש הוו . (קאמר) במסכת מכות בפרק אלו הן הגולין : למה מנו חכמים את אלו . יודפת וגמלא כו'] : וקידשום לשמיטה ויובלות ולמעשרות (ולתודות) [ולתורת] בתי ערי חומה: [אבל הראשונות. שהיו קדושות כבר והן מוקפות חומה מימות יהושע בטלה קדושתן משבטלה הארץ משגלו] : מדקאמר קידשום קסבר קדושה הראשונה . שקידשם יהושע: קידשה לשעתה. כל זמן שהיו בה עד (שגלו) [שעת החורבן]: ולא קידשה לעתיד לבוא . שאין אותה [קדושה] נוהגת כשחזרו מן הגולה : וכי אלו בלבד . שהוזכרו למעלה היו מוקפות חומה מימות יהושע והלא כבר [נאמר ששים עיר וגו' וכתיב כל אלה חומה גבוהה] : הא אמרי' (השתא) לקמן דלא צריך לקדושינהו . כדקאמר מפני שקדושה הראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא : אלא מצאו אלו שלא נשתנו מכמות שהיו [ומנאום להילכותיהן] : כל מצות הללו . שנוהגות בעיירו' שמוקפות חומה [מימות יהושע] נוהגות בהן . כדתנן בטהרות עיירות המוקפות חומה מימות יהושע בן נון מקודשות ממנה : [תרי תנאי ואליבא דר' ישמעאל בר' יוסי . מר אמר קידשה לעתיד לבוא ומר אמר לא קידשה]: אשר לו חומה אע"פ שאין לו עכשיו . דלא כתיב והיה לו חומה אלא אשר לו משמע דאפי' היה לו קודם לכן נחשב ערי חומה אלמא קסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא : בחידוש כל הדברים . [הללו אלמא] הוצרכו לקדש פעם שניה: ואידך . מאן דאמר דקידשה נמי לעתיד [לבוא] במאי מוקים וירשו כל הקהל השבים [סכות וישבו בסכות : קסבר לאו סוכות ממש קאמר אלא דאגין זכותיה דעזרא עלייהו כי סוכה משום דבטיל יצרא דע"ז מנייהו כדמפרשי' במס' סנהדרין בפ' ארבע מיתות : והיינו דקא קפיד קרא עילויה.דמחסרו וקרא ישוע דלא בעא רחמי ולא בטליה ליצר דע"ז: ולהאי תנא והכתיב אשר ירשו אבותיך וירשתה דמקיש אף ירושתך בחידוש כל הדברים אלמא דצריכה לקדושי דלא קידשה לעתיד לבוא הכי קאמר . אמר לך הכי דריש לקרא כיון דירשו אבותיך ירשתה אף [אתה] באותה קדושה עצמה ואי אתה צריך לקידוש אחר]:כל הקהל כאחד ארבע ריבוא.דאפי' עישור מישראל לא היו במקומן דהכי גמירי [דלעולם] אין ישראל פחותים מששים ריבוא כ"ש דלא מנו יובלות : [והיו מעורבבים בחלוקת שבט יהודה בבנימין : אמר רב יצחק מנו] . יובלות לצורך לקדש שמיטין [לפי שהשמיטין לא בטלו אלא היובלות בלבד ולכך היו מונין יובלות כדי לקדש שמיטין] בזמנן לפי שאין שנת היובל בחשבון שני השבוע לפיכך הוצרכו למנות ולידע מתי הוא יובל לפי שאחר ז' שמיטין הוא יובל ויש להן לעשות שמיטה שמינית לאחר ח' (ימים) [שנים] לפי שאין שנת יובל עולה לחשבון השמיטה :

הגיהה

שיטה מקובצת

א] בה בית והתניא : ב] תניא אמר ר' : ג] תיבת קדושה נמחק : ד] אמרינן לקמן דלא : ה] אלא מצאו אלו ומנאום ולא : ו] קידשה בפ"ק דחולין ובפ"ק דיבמות ובפ"ק דחגיגה : ז] ישוע בן נון את ה' נמחק : ח] סוכות בא שלמה ולא עשה סוכות עד : ט] חומה ונתחייבו במעשר ואומר : י] ירשת אתה ומי : יא] ועזרא דכתיב : יב] דכותייהו אינך : יג] למתני בברייתא בהי : יד] חלוט בה משום : טו] תיבת קדושה נמחק : טז] יהושע בן נון ואי דקפיד תיבות כן נמחק תיבת והיינו ל"ש : יז] וקציר והוו צריכין תיבת דהא נמחק : יח] ורש"י כתבה בפ' : יט] משמט יובל אתה משמט שביעית בזמן : כ] דערכין מדרבנן היא ואין משמע כן ואומר ר"י תיבת בת"כ אין כאן מקומו ומקומו בשיטה נ"ב*) ותיבת אני נמחק : כא] תנאי היא דהא תיבות שכ"ל רש"י נמחק : כב] תשולה רבי אומר והיה : כג] כספים לא איירי בחרישה וזריעה אלא בשדות החוזרות לבעלים ביובל והשמטת קרקע קרי יובל ולשביעית קרי השמטת כספים דשביעי' משמטת כספים ולא יובל והכי קאמר בזמן שאתה משמט יובל אתה משמט שביעית כההיא דירושלמי תיבות והא רבי היא ל"ש ונמחק : כד] ואמרי דיש יובל אע"פ שאין שביעית כדאיתא בת"כ מנין שיעשה שביעית אע"פ [שאין יובל] תיבות דיש שמיטה ל"ש ונמחק : כה] שנה דברי רבי יהודה וחכמים אומרים שביעית נוהגת אע"פ שאין יובל והיובל אינו נוהג אלא א"כ נוהג שביעית והכא אתי אות ד' א' נמחק :

*) עי' גלות כד

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אינך דליכא כו' דכהאי ארעא קיימא נ"ב ולא בשום ארץ אחרת :

גמרא

הניחא *לרבנן דאמרי שנת חמשים אינה מן המנין אלא לרבי יהודה דאמר שנת חמשים עולה לכאן ולכאן למה לי בשמיטין סגיא הא ודאי דלא כרבי יהודה ולא מנו א] שמיטין ויובלות והכתיב °מקץ שבע שנים תשלחו איש את אחיו העברי אשר ימכר לך והוינן בהו מקץ שבע שנים (א)והכתיב °ועבדך שש שנים ואמר רב נחמן בר יצחק שש לנמכר ושבע לנרצע ההוא בתוכחה כתיב וקאמר נביא השלחתם והכתיב °וישמעו וישלחו א)אלא אמר ר' יוחנן *ירמיה החזירן ויאשיה בן אמון מלך עליהן ומנא לן דהדור דכתיב °כי המוכר אל הממכר לא ישוב אפשר, יובל בטל ונביא מתנבא עליו שיבטל אלא מלמד שהחזירן ירמיה ומנלן דיאשיה מלך עליהן דכתיב °ויאמר מה הציון הלז אשר אני רואה ויאמרו אליו אנשי העיר הקבר איש האלהים אשר בא מיהודה ויקרא את הדברים ב] *על המזבח בית אל וכי מה טיבו של יאשיהו בבית אל אלא כשהחזירן ירמיהו יאשיהו מלך עליהם רב נחמן בר יצחק אמר מהכא °גם יהודה שת קציר לך ג] בשובי שבות עמי:

מתני' ב)בתי החצרים נותנין להם כח יפה שבבתי ערי חומה וכח יפה שבשדות ונגאלין מיד וכל שנים עשר חדש כבתים ויוצאין ביובל ובגרעון כסף כשדות:

גמ' תנו רבנן °על שדה הארץ יחשב הקישו הכתוב לשדה אחוזה מה שדה אחוזה יוצא ביובל ובגרעון כסף אף בתי החצרים יוצאין ביובל ובגרעון כסף אי מה שדה אחוזה אינה נגאלת בפחות משתי שנים אף בתי החצרים אינם נגאלים פחות משתי שנים ת"ל °גאולה תהיה לו מיד הואיל ונתת להם כח יפה שבשדות וכח ד] *שדה שבבתים יכול לא יצאו ביובל ת"ל °וביובל יצא מאי קאמר אמר רב הונא לא נצרכא אלא למקדיש בית בבתי החצרים וגאלו אחר מיד הקדש ופגע בו יובל בשנה שניה למאי מדמית ליה אי לבתי ערי חומה מדמית ליה איחליט ליה ללוקח אי לשדה אחוזה מדמית ה] לכהנים נפקא להכי אצטריך וביובל יצא מתקיף לה רב זעירא מאי איריא גאלו אחר אפילו לא גאלו נמי א"ל *אביי ג)שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון מנלן מבן לוי ו] מה בן לוי שיפה כחו בממכרו הורע כחו בהקדשו ישראל שהורע כחו בממכרו אין דין שהורע כחו בהקדשו והתם מנלן דתניא °ויצא ממכר שומע אני אפילו עבדיו מטלטליו ושטריו ת"ל בית ועיר אחוזתו מה ת"ל ממכר ז] ממכריו יוצא בחנם ואין הקדש יוצא אלא בפדיון ופליגא דר' אושעיא דא"ר אושעיא הכל היו בכלל °*ונתן הכסף וקם לו כשפרט הכתוב בשדה אחוזה °והיה השדה בצאתו ביובל קדש לה' ח] שדה הוא דפרק ליה ונפקא לכהנים אבל הנך כדקיימי קיימי וביובל יצא למה לי אמר רב פפא לא נצרכא אלא למוכר בית בבתי החצרים ופגע בו יובל בשנה שניה למאי מדמית ליה אי לבתי ערי חומה מדמית ליה איחלט ליה ללוקח אי לשדה אחוזה מדמית ליה השלמה בעי להכי אצטריך וביובל יצא תניא כוותיה דרב הונא ותיובתא דרבי אושעיא ג)המקדיש בית בבתי החצרים הרי זה גואל מיד וגואלו לעולם גאלו ד)אחר מיד הקדש הגיע יובל ולא נגאל חוזר לבעלים ביובל:

מתני'

א) מגילה יד: ב) [לעיל כג: ב"ק לג:] ג) [תוספתא פ"ה]

רש"י

הניחא לרבנן. דפליגי עליה דר' יהודה [דאמרי] שנת חמשים אינה ממנין השמיטין אצטריך לממני יובלות כדקאמרת: אלא לרבי יהודה דאמר שנת חמשים. הויא שנת יובל ועולה נמי למנין שמיטה הבאה ל"ל לממני יובלות בשמיטין סגיא משבע לשבע שנים יעשו שמיטה לעולם שאין שנה מפסקת בנתיים ואין כאן שום טעות: ודאי. דקתני לעיל מנו שמיטין ויובלות בימי עזרא דלא כר' יהודה: ולא מנו יובלות. בימי סנחריב: והא כתיב. בצדקיה: מקץ שבע שנים תשלחו וגו'. והוינן בה מקץ שבע שנים משמע לאחר שבע שנים שאף שנה שביעית ט] והא כתיב ועבדך שש שנים: שש לנמכר. כדכתי' (שמות כא) שש שנים יעבד: ושבע לנרצע. שהנרצע אינו יוצא עד היובל ואם נרצע ופגע יובל בשנה שמינית לרציעתו יוצא ביובל אלמא בימי צדקיה הוה יובל וצדקיהו בימי חורבן הבית י] דהוו כמה וכמה דורות אחר גלות סנחריב: בתוכחה כתיב. דקא מוכח להו ירמיה וקאמר להו השלחתם באותן שנים שהייתם חייבים לשלח: דכתיב. בימי צדקיהו כי המוכר אל הממכר לא ישוב דקאמר להו סופכם לגלות ויהא יובל בטל ולא יחזרו שדות לבעליהן: אפשר יובל בטל. משגלו שבט ראובן וגד ונביא מתנבא עליו וכו': מה טיבו של יאשיהו בבית אל. דהא קרא ביאשיהו כתיב כשהיה חוזר יא] לבער עבודת כוכבים שבארץ ישראל ובית אל של מלכי ישראל היתה ויאשיהו מלך יהודה מה טיבו בה: קציר. קצין יב] דט"ן מתחלפת ברי"ש כדכתיב נבוכד נצר נבוכד ראצר: **מתני'** בתי החצרים. שאין להם *)עיירות חומה: כח יפה. כדמפרש נגאלין מיד ואין צריך להמתין שני שנים ביד הלוקח והיינו כבתים של ערי חומה: ובגרעון כסף. שמנכה לו הלוקח לפי שנים ששהו בידו כשדות דכתיב יג](ויקרא כה) וחשב את שני ממכרו וגו': **גמ'** על שדה הארץ יחשב. בבתי החצרים כתיב: ובגרעון כסף. אם בא לגאלם קודם היובל: מאי קאמר. מהיכא תיתי דלא יצאו ביובל הלא הוקשו לשדה אחוזה ולמאי אצטריך וביובל יצא: ופגע יד] יובל בשנה שניה. ללקיחתו של זה שלקחה מן הגזבר: ללוקח טו] הוי. דהכי תניא לעיל גאלה אחר מיד הקדש הגיע היובל ולא נגאלה היה חלוט לו: לכהנים נפקא. דהמקדיש שדה אחוזה וגאלה אחר יוצאה לכהנים ביובל ולהכי נקט שנה שניה דאי פגע בשנה ראשונה לא אצטריך וביובל יצא דכי מדמית ליה לבתי ערי חומה אכתי לא איחלט ליה ונפיק ביובל דהא יש לו כח יפה שבשדות: אפילו לא גאלו. אחר נמי ליפוק מיד הקדש דהא כתיב וביובל יצא דלא אצטריך למכתב משום מכר הדיוט דהא אתקש לשדות: בן לוי יפה כחו בממכרו. שגואל מיד שדה מגרש עריהם ובתי ערי חומה גואלין לעולם ויוצאין ביובל כדאמר לקמן: הורע כחו בהקדישו. שלא יוצא בלא פדיון כדמפרש לקמן: ולא ממכר. אי הוה כתיב ואשר יגאל מן הלוים ויצא ממכר ביובל ולא הוה כתב בית הוה אמינא אפילו שטרי ומטלטלין של לוי אם מכרן יוצאין לו טז] ביובל: ופליגא דרבי אושעיא. הא דאמר רב הונא לעיל מקדיש בית בבתי חצרים וגאלה אחר מיד הקדש יוצאה מידו וחוזרת לבעלים ביובל פליגא אדרבי אושעיא: בכלל ונתן הכסף וקם לו. שהלוקח כלום מיד הקדש יקום המקח בידו לעולם: כשפרט לך הכתוב. בגואל שדה אחוזה של אחרים מיד הקדש דיוצאה מידו ומתחלקת יז] האי הוא דאפקיה רחמנא בהדיא מכלל ונתן הכסף וקם לו: אבל הנך. בתי החצרים כדקיימי קיימי בכלל וקם לו ולא נפקא יח] מידא דלוקח: וביובל יצא. לרבי אושעיא ל"ל: השלמה בעי. להשלים לו שנה אחת משתי שנים שהיא ראויה לשהות ביד לוקח כדתניא לעיל בריש פירקין אכלה שנה אחת לפני היובל משלימין לו שנה אחרת לאחר היובל: תניא כוותיה דרב הונא גרסינן כרב הונא דאמר לעיל מקדיש בית בבתי החצרים וגאלה אחר מיד יט] מקדיש יוצאה לבעלים ביובל: ותיובתא דרבי אושעיא. דאמר כדקיימי קיימי בידא דלוקח: וגואלו לעולם. ואפילו גאלה אחר גואלה מידו ולא הויא כשדה אחוזה דכתיב בה לא יגאל עוד: גאלה אחר מיד הקדש והגיע יובל ולא גאלה. מקדיש מידו חוזרת לו בחנם:

*) [התיו"ט הגיה שאין להם חומה כעיירות]

תוספות

אלא מלמד שהחזירן ירמיה ויאשיה מלך עליהם. ותימה שהרי אחרי שהחזירן ירמיה לא עמדו בארץ קודם חורבן כ"א ל"ו שנה כדפרישית לעיל בפ"ב (דף יב:) וא"כ לא הגיעו עד היובל והיאך נוכל למצוא וישמעו וישלחו וי"ל דנוכל למצוא אותם עבדים שהיו להם קודם שגלו והא דפריך לעיל והכתיב וישמעו וישלחו עיקר הפירכא מדכתיב (ירמיה לד) וישמעו כל השרים וכל העם אשר באו בברית משמע שנכנסו בברית לשלח עבדיהם חפשים ביובל כשיגיע היובל:

רבינו גרשום

[הניחא לרבנן. אצטריך למימני יובלות כדי לקדש שמיטה בזמן: אלא לר' יהודה דאמר. דעולה נמי לכאן ולכאן ליובל ולמנות ממנה א' ב' ג' ד' עד ז': למה לי. למימני יובלות בשמיטין סגיא: הא ודאי. דתני אף ביאתן בימי עזרא מנו יובלות דלא כרבי יהודה דלר' יהודה לא אצטריך ולא מנו שמיטין ויובלות מאחר שגלו שבט ראובן ושבט גד: והוינן בה מקץ שבע שנים תשלחו מקץ שש שנים תשלחו מבעי ליה לסוף שש דהיינו ועבדך שש שנים: ואמר רב נחמן בר יצחק. (ועבדך שש שנים) שש שנים לנמכר כדכתיב כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבוד ובתחילת שביעית יצא לחפשי והאי דקאמר מקץ שבע שנים תשלחו היינו שבע לנרצע שדינו של נרצע לעבוד עד יובל ואם נרצע שהיו שבע שנים עד קודם ליובל דהיינו דמקץ שבע שנים יוצא ביובל אלמא דליובלות נמי הוו מנו מאחר שגלו שבט ראובן וגד: אמר לך תנא. ההוא דכתיב מקץ שבע תשלחו בתוכחה כתיב דקאמר להו נביא בתמיהא דרך תוכחה השלחתם כלומר וכי קיימתם מקץ שבע שנים תשלחו: ולא היה יובל נוהג והכתיב וישמעו וישלחו. אלמא דהוה נהיג יובל: אלא א"ר יוחנן ירמיה החזירן. לשבט ראובן וגד ויאשיה מלך עליהן הילכך מנו שמיטין ויובלות: ומנא לן דהדור. מדקא מתנבא נביא כי המוכר אל הממכר לא ישוב כלומר שיבטל עוד היובל כבתחלה ולא ישובו שדות לבעליהן ש"מ דהדור שבט ראובן וגד דאי ס"ד דלא הדור מה צירך לו להתנבא שיבטל יובל והלא בטל משעה שגלו שבט ראובן וגד אלא ש"מ דהדור וכשחטאו היה מוכיחן ואמר שיבטל: ויאמר יאשיה מה הציון הלז וגו' וכי מה טיבו של יאשיה בבית אל. והלא בית אל של מלכי ישראל היתה אלא ש"מ שהחזירן ירמיה ויאשיה מלך עליהן]: שת קציר. קציר הוא קצין שבהרבה מקומות מתחלפת נ' בר' כמו נבוכדנצר נבוכדרצר יהודה היינו יאשיה שהיה בתחלה מלך על יהודה: [בתי החצרים. הן כפרים שאין להם חומה: נותנין להם כח יפה שבבתי ערי חומה וכח יפה שבשדות. כיצד נגאלין מיד לאחר שנמכרו ונגאלין כל י"ב חדש כבתים וזהו כח יפה שבבתי ערי חומה: בגרעון כסף שגורע לו דמי שנים שאכל הפירות]: ויוצאין ביובל [אם לא נגאלו] כלומר שאין נחלטין ללוקח וכשנגאלין נגאלין בגרעון כסף כתורת שדות ואינן דומין לשדות שהשדות...

עין משפט נר מצוה

נ א מיי' פ"י מהלכות שמיטה ויובלות הל' ז וע' בהשגות ובכ"מ:

נא ב מיי' פי"ב מהל' שמיטה ויובלות הלכה י:

ר"פ ע. מדרש שם. לעיל יב:

נב ג מיי' פ"ה מהלכות ערכין הלכה ד:

[ע' רש"י סנהדרין קיב:]

[נ"ל האלה אשר עשית על המזבח כו']

הגהות הב"ח

(א) גמ' והוינן בהו מקץ שבע שנים והכתיב כתיב:

נ"ל יפה

[מתוך פרש"י דלעיל כג: ד"ה דרבי אבהו מוכח דגרסתו א"ל רבי אבהו שלא יאמרו]

[ע' תוספות מגילה ג. ד"ה ויוון ובנשלר דהכי כמו שגרסם שם בגלון]

שיטה מקובצת

א] ולא מנו יובלות תיבת שמיטין ואות ו' נמחק: ב] הדברים האלה אשר עשית על: ג] קציר לך. ס"א אל תקרי קציר אלא קצין: ד] וכח יפה שבבתים: ה] אחוזה מדמית ליה: ו] לוי ומה בן לוי: ז] ממכר ממכר יוצא: ח] לה' כשרת החרם שדה הוא דפרק ליה נפקא ליה לכהנים אות ו' נמחק: ט] שביעית...

...יות שהשדות אינו רשאי לגאול אלא לאחר שתי שנים ואלו נגאלין [אפילו] מיד: ואלו שיש להן דין זה: שתי חצרות של [ב'] ב' בתים אף על פי שמוקפות. דינן כבתי...

סופה וגלו בשובי שבות עמי עשרת השבטים גלתה יהודה וגלו גם הם עמהם. הרא"ש...

וחשב: יד] ופגע בו ביובל: טו] תיבת הוי נמחק: טז] לו לעולם ביובל: יז] ומתחלקת לכה... מידו דלוקח: יח] מיד הקדש יוצאת תיבת מקדיש נמחק:

[illegible]

א) לכאורה משפט הדהגה כא למעט יותר מכאן דלא כבתי חלירות ואולי דעס"ס ...

עין משפט נר מצוה

נג א מיי' פי"ב מהלכות שמיטה ויובל הל' יד:

נד ב מיי' פי"ג מהל' שמיטה ויובל הל' ח:

נה ג מיי' שם הל' ד ה:

נו ד מיי' פ"ד מהלכות ערכין הלכה כא:

נז ה מיי' פי"ב מהל' שמיטה הלכה יד:

מתני' ואלו הן בתי החצרים שני חצרים של שני בתים אע"פ שמוקפת חומה מימות יהושע בן נון הרי הן כבתי חצרים: גמ' ת"ר ממשמע שנאמר בתי החצרים איני יודע שאין להם חומה מה ת"ל אשר אין להם חומה א] אף על פי שיש להם חומה כמי שאין להם חומה ב] וכמה בתים שנים חצירות שנים שתי חצירות של שני ג] בתים ואימא בית ד] וחצר (א) אם כן ליכתוב רחמנא חצרים וכי תימא אי כתב רחמנא חצרים חצר בלא בית משמע ההוא קרפף איקרי:

מתני' ישראל שירש אבי אמו לוי אינו גואל כסדר הזה וכן לוי שירש את אבי אמו ישראל אינו גואל כסדר הזה שנאמר כי בתי ערי הלוים היא אחוזתם עד שיהא לוי וערי הלוים דברי רבי וחכמים אומרים אין דברים הללו אמורים אלא בערי הלוים: גמ' ואלא כמאן כבן לוי והדר תני עד שיהא לוי וערי הלוים אימא אינו גואל אלא כסדר הזה עד שיהא לוי וערי הלוים דברי רבי בשלמא ערי הלוים דכתיב כי בתי ערי הלוים אלא לוי מנלן דכתיב ואשר יגאל מן הלוים ה] תניא ואשר יגאל מן הלוים ו] יכול לוי מישראל יגאל שזה יפה כחו וזה הורע כחו אבל לוי מלוי לא שזה יפה כחו וזה יפה כחו תלמוד לומר ז] מן הלוים מן הלוים ולא כל הלוים פרט לבן לוי ממזר ונתין וחכמים אומרים אין דברים הללו אמורים אלא בערי הלוים אבל עד שיהא לוי לא אמרינן: מתני' *אין עושין שדה מגרש ולא מגרש שדה ולא מגרש עיר ולא עיר מגרש אמר רבי אלעזר במה דברים אמורים בערי הלוים אבל בערי ישראל עושין שדה מגרש (ולא) מגרש שדה מגרש עיר ולא עיר מגרש שלא יחריבו את ערי ישראל *הכהנים והלוים מוכרין לעולם וגואלין לעולם שנאמר גאולת עולם תהיה ללוים: גמ' אמר רבי אלעזר במה דברים אמורים בערי הלוים אבל בערי ישראל עושין וכו' דכולי עלמא מיהא בדלוים לא משנינן מנא הני מילי אמר רבי אלעזר דאמר קרא ושדה מגרש עריהם לא ימכר מאי לא ימכר אילימא לא ימכר כלל והא מדכתיב גאולת עולם תהיה ללוים מכלל דמזדבני אלא מאי לא ימכר לא ישנה: הכהנים והלוים מוכרין לעולם וגואלין לעולם: ת"ר גאולת עולם תהיה ללוים מה ת"ל לפי שנאמר במספר שני תבואות ימכר לך יכול אף זה כן תלמוד לומר גאולת עולם תהיה ללוים ח] לפי שנאמר והיה השדה בצאתו ביובל קודש לה' יכול אף זה כן ת"ל גאולת עולם תהיה ללוים ח] לפי שנאמר וקם הבית אשר בעיר אשר לו חומה לצמיתות יכול אף זה כן ת"ל גאולת עולם תהיה ללוים בשלמא הני תרתי לחיי אלא בתי ערי חומה ללוים מי אית להו והתניא *ערים הללו אין עושין אותן לא ט] כפרים קטנים ולא כרכים גדולים אלא עיירות בינוניות אמר רב כהנא לא קשיא כאן שהוקף ולבסוף ישב כאן שישב ולבסוף הוקף וכי האי גוונא מי הויא חומה והתניא ואיש כי ימכר בית מושב עיר חומה *שהוקף ולבסוף ישב ולא שישב ולבסוף הוקף יכול אפילו הקיפוה ישראל נאמר כאן חומה ונאמר להלן חומה מה להלן עובדי כוכבים אף כאן עובדי כוכבים יכול אפילו הקיפוה עובדי כוכבים לאחר מכן נאמר י] להלן חומה ונאמר כאן חומה מה להלן עובדי כוכבים קודם לכן אף כאן עובדי כוכבים קודם לכן תרגמה רב יוסף בריה דרב סלא חסידא קמיה דרב פפא כגון שנפלו להן

הן

תורה אור: ויקרא כה (בתי החצרים) · שם (כי בתי ערי הלוים) · שם (ואשר יגאל מן הלוים) · שם (גאולת עולם תהיה ללוים) · שם (ושדה מגרש עריהם) · ויקרא כה (במספר שני תבואות) · שם (גאולת עולם) · שם כז (והיה השדה) · שם כה (וקם הבית) · שם (ואיש כי ימכר)

[מכות י. ע"ש]

[מגילה ג. ושם הילך מימות דר' יהושע בן נון]

[תוספתא פ"ה ב"ע כד: מכות יב.]

רס"ק מ"ז [לעיל ג:]

רש"י

מתני' שתי חצרות. עיר שאין בה אלא שתי חצירות: גמ' איני יודע שאין להן חומה. דבתי החצרים משמע שאינו בעיר אלא ייסוב חצירות הסמוכות: כמי שאין להן חומה. הואיל ואין בה כדי עיר: וכמה. הן דלא ליתחזו חומה דידהו כעיר חומה שתי חצרות וכו': אימא בית וחצר בית וחצר. אבל אי איכא שני בתים בכל חצר הוו כעיר חומה ולא הוו כבתי החצרים: א"כ ליכתוב חצרים. ולא ליכתוב בתי והכא ידענא דאין חצר בלא בית: מתני' ישראל שירש בתי ערי חומה מאבי אמו לוי אינו גואל כסדר הזה. שאם מכרה שתהא נחלטת ללוקח לסוף שנה אלא לעולם גואלה כלוי דכתיב בהו (ויקרא כה) גאולת עולם תהיה ללוים: עד שיהא הוא. המוכר לוי לאפוקי ישראל שירש את אבי אמו לוי דאינו גואל כלוי: וערי הלוים. מערים שניתנו ללוים בימי יהושע לאפוקי בן לוי שירש את אבי אמו ישראל דאינו גואל כלוי והשתא קשיא רישא לסיפא ובגמ' מתרץ לה: אין דברים הללו. דגאולת עולם אמורים אלא בערי הלוים אבל עד שיהא לוי לא בעינן דישראל שירש את אבי אמו לוי (ב) יא] מודו רבנן דגואל כלוי הואיל ומערי הלוים היא זו. אבל בבן לוי שירש את אבי אמו ישראל מודו רבנן דאינו גואל כלוי דבערי הלוים תלא רחמנא: גמ' וקא פריך אינו גואל כסדר הזה. כישראל אלא כמאן כבן לוי בתמיה והא תני סיפא עד שיהא לוי כו': בשלמא ערי הלוים. בעינן לאפוקי בן לוי שירש את ישראל כדכתיב ערי הלוים: אלא לוי מנלן. דבעינן שיהא לוי לאפוקי ישראל שירש את אבי אמו לוי: ואשר יגאל מן הלוים. דמשמע למקצת לוים נתתי רשות לגאול ולא לכולם: ותניא. דדרשינן הכי ה"ג לה בתורת כהנים מן הלוים מה ת"ל שיכול לוי מישראל יגאל כלומר אי לא כתב אלא גאולת עולם תהיה ללוים יכולני לומר לוי שמכר לישראל יגאלנה לעולם שישראל הורע כחו בממכרו דנחלטת לסוף שנה: וזה יפה כחו. דכתיב גאולת עולם וגו' אבל לוי שמכר ללוי לא יגאל אלא תיחלט לסוף שנה: ת"ל יב] מן הלוים. פרט לבן לוי שבא מן הממזרת ומן הנתינה וכ"ש ישראל שירש את אבי אמו לוי שהרי ישראל גמור הוא: מתני' שדה מגרש. מגרש הוי אלף אמה סביב לעיר מדכתיב (במדבר לה) מקיר העיר וחוצה אלף אמה סביב וחוץ לאותו אלף היה להם ללוים אלף אמה לשדות וכרמים כדכתיב (שם) ומדותם מחוץ לעיר וגו' לא מהם אלף אמה מגרש והשאר שדות וכרמים מגרש פנוי מכלום ואין בו בית ואין זורעין אותו אלא נוי הוא לעיר: אין עושין שדה מגרש. משום ייסוב ארץ ישראל והיינו חורבן שממעט את הזריעה: ולא מגרש שדה. שמחריב את נוי העיר: מגרש אין עושין עיר. שיעשו בו בתים שאין עיר נאה בלא מגרש וכ"ש שאין עושין עיר מגרש שאין מחריבין את ייסוב העיר: מוכרין לעולם. אפילו בשנת היובל עצמה כך שמעתי וקשיא לי אמאי הא כי היכי דפליגי רב ושמואל בריש פירקא (לעיל כט:) בישראל שמכר שדהו בשנת היובל עצמה ה"נ איכא לפלוגי הכא ולמימר ק"ו מכורה כבר יוצאה עכשיו יג] דהא אמרינן לעיל (דף כח.) דממכרו של לוי חוזר בשנת היובל וכמדומה לי דאיידי דתנא באידך פירקא מקדישין לעולם וגואלין לעולם תנא נמי הכא יד]: גואלין לעולם. שאין בתי ערי חומה שלהן נחלטין: גמ' יכול אף זה. לוי כן שאם מכר שדה אחוזתו אותן אלף אמה שחוץ למגרש שלא יהא מותר לגאול בפחות משתי שנים: לפי שנאמר. במקדיש שדה אחוזה וגאלה אחר מיד הקדש דבשנת היובל יוצאה לכהנים כדכתיב והיה השדה וגו': יכול אף לוי כן. אם הקדיש שדה ולא גאלה יפסידנה ביובל ת"ל גאולת עולם וגו': ערים הללו. הניתנים ללוים: אין עושין טו] ערים קטנים. לפי שהן ערי מקלט ובעינן שיהא שם ישוב לבית מנוס לרוצחים: ולא כרכים גדולים. לפי שמתקבלין שם מכל מקומות לסחורה ותהא רגל גואל הדם מצויה שם ויארוב את הרוצח ויהרגנו: אלא עיירות בינוניות. בלא חומה: כאן שהוקף ולבסוף ישב. לא משכחת בהו בלוים כדקאמרת אבל ישב ולבסוף הוקף משכחת בהו שלאחר שניתנו להם בימי יהושע היקיפוה הם: וכי האי גוונא. דישב ולבסוף הוקף מי הוי חומה דאצטריך קרא למעוטיה: בית מושב עיר חומה. בית שהושב ונבנה טז] עיר חומה דמשמע שהוקף ולבסוף ישב: יכול אפילו הקיפוה ישראל. לאחר שכבשו את הארץ ואפילו קודם שישבו בה: ונאמר להלן חומה. (דברים ג) כל אלה ערים בצורות וגו': לאחר מכן. לאחר שכיבשום ישראל: תרגמה רב סלא. לעולם כשהוקף ולבסוף ישב ודקשיא לך עיירות הללו אין עושין אותן כו': כגון שנפלו להן. בגורל בימי יהושע:

רבינו גרשום

גאלו אחר מיד הקדש הגיע יובל ולא נגאל דחוזר לבעלים ביובל. היינו תיובתא דרבי אושעיא דאיהו קאמר אבל הגך כדקיימי קיימי דלא הדרי ביובל: בתי חצרים. משמע כפרים שאין להם חומה: [מה ת"ל שאין להם חומה שאע"פ שיש להם חומה מוקפות מימות יהושע כמי שאין להם חומה דמו שאינן בתורת בתי ערי חומה: ואימא בית וחצר בית וחצר. דהיינו ב' בתים וב' חצרות ולא שיהו ב' בתים בכל חצר: א"כ. דבית אחד בלבד בכל חצר: ליכתוב. חצרים ולא בעי למכתב בתי דסתם חצר אינה בלא בית אחד: לא ההוא חצר שאין בו בית לא מקרי חצר אלא קרפף ומדאצטריך למיכתב בתי וחצרים ש"מ דב' חצרות של ב' ב' בתים: ישראל שירש את אבי אמו לוי] אינו גואל כסדר הזה. כענין שאר ישראל היורשין קרוביהן ישראל (אלא דינו כבן לוי וכן בן לוי כו') [לפי שהלוים אינן בתורת מוכר שדה אחוזה לב' שנים ולא בתורת בתי ערי חומה לחלוט. וכן בתורת חצרים שנאמר כי בתי ערי הלוים היא אחוזתם עד שיהא לוי וערי הלוים משמע השתא דבין ישראל שירש אבי אמו לוי ובין לוי שירש אבי אמו ישראל גואלין בתורת ישראל ולעולם אינו גואל בסדר לוי שמוכר וגואל לעולם עד שיהא לוי ובערי הלוים]: וחכ"א אין דברים הללו אמורין אלא בערי הלוים. [משמע] דחכמים סברי דאפילו ישראל שירש ערי הלוים מוכר וגואל כתורת לוים דבערי הלוים תלא רחמנא. אבל בהא פליגי דעד שיהא לוי לא אמרינן: [ואלא כמאן כבן לוי. והא תני עד שיהא לוי וערי לוים כלומר דמי שהוא לוי ובערי לוים הוא גואל בתורת לוי ולא ישראל בערי לוים גואל כבן לוי]. אלא אימא אינו גואל אלא כסדר הזה. שאמרנו למעלה בתורת ישראל בערי ישראל: בשלמא ערי לוים. אשכחן דאית להו גאולה לעולם ולאו מידי אחרינא דכתיב כי בתי ערי הלוים היא אחוזתם. אבל מנא לן דלוי בערי הלוים דינית כי האי גוונא ולא איניש אחרינא: דכתיב ואשר יגאל מן הלוים. כלומר לוי שמכר שדהו לישראל יגאל לעולם: [יכול לוי מישראל יגאל. לעולם: שזה. בן לוי יפה כחו בממכרו כדמפר' לעיל: אבל לוי. שמכר ללוי ששניהם יפה כוחם לא יגאל: ת"ל מן הלוים. דאפילו לוי מלוי יגאל: מן הלוים ולא כל הלוים. מן הלוים משמע מעוט כלומר שיש ללוים שאינן בתורת גאולה זו והיינו בן לוי נתין ובן לוי ממזר: (עד שיהא לוי לא אמרינן. דלא בעינן תרוייהו) [אבל עד שיהא לוי וערי לוים לא אמרינן דלא בעינן תרוייהו]: מוכרין לעולם. אפילו בשנת יובל עצמו: וגואלין לעולם. אפילו מיד לאלתר כשמכר: לא ישנה. מכמות שהיא: ולפי שנאמר קדש לה' כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו: יכול אף זה כן. בן לוי שהקדיש את שדהו יוצא לכהנים ביובל: ערים הללו. של לוים שכתוב ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר: פירים קטנים. כמו מגדלים: אלא עיירות בינוניות. שאין מוקפות חומה אלמא לית להו בתי ערי חומה: לא קשיא כאן שהוקף חומה ולבסוף ישב שנתנו הם ללוים לית להו א) [דין] בתי ערי חומה דשוברין חומתן ועושין אותן עיירות בינוניות: כאן שישב. בלא חומה ונתנוהו ללוים: ולבסוף הוקף. שהקיפוהו הלוים מאחר שהיה שלהם יש להם (דין) בתי ערי חומה: בית מושב עיר חומה. שיהא עיר חומה קודם שיש בה [בית] מושב: יכול אפילו הקיפוה ישראל. חומה ואח"כ ישב יהא לה תורת בתי ערי חומה: ונאמר להלן חומה. כל אלה ערים בצורות חומה גבוהה: מה להלן. שהקיפום עובדי כוכבים חומה: אף כאן. בבתי ערי חומה שהקיפום עובדי כוכבים חומה קודם לכן מיכן קודם שירשו ישראל את הארץ

א) נראה דצ"ל לית להו ללוים אלא היו שוברין חומתן וכו'.

שיטה מקובצת

א] חומה שאף על פי: ב] חומה דמי וכמה הן בתים: ג] של שני שני בתים: ד] וחצר בית וחצר א"כ: ה] מתיבת תניא עד תיבת יכול בס"א אינו אבל רש"י גריס כן: ו] הלוים ומה ת"ל יכול: ז] לומר ואשר יגאל מן: ח] ללוים ולפי שנאמר: ט] לא פירים קטנים תיבת כפרים נמחק: י] נאמר כאן חומה ונאמר להלן חומה מה: יא] לוי גואל תיבות מודו רבנן ואות ד' נמחק יב] ת"ל ואשר יגאל מן: יג] עכשיו שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר דהא: יד] הכא מוכרין לעולם וגואלין לעולם תס"ד ומה"ד גואלין: טו] עושין אותן פירים קטנים תיבת ערים נמחק: טז] ונבנה כעיר חומה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואימא בית וחצר בית וחצר א"כ ליכתוב: (ב) רש"י ד"ה אין דברים וכו' אבי אמו לוי ס"ל רבנן וכו' רחמנא הס"ד ואח"כ מ"ה ואלא כמאן כו' וקא פריך:

גליון הש"ס מתני' אין עושין שדה. עיין טורי אבן מגילה דף י ע"ב ד"ה כל המצות:

הן ומגרשיהן א) הן ומגרש למיסתרינהו קיימי אמר רב אשי איצטריך סד"א אדמסתתרי מסתתרי אי מיזדבני ליחלטו קמ"ל תנו רבנן ויקרא כז °כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו *מה ת"ל מנין לכהן שהקדיש "שדה חרמו שלא יאמר הואיל ויוצא לכהנים והרי היא תחת ידי תהא שלי ודין הוא בשל אחרים אני זוכה בשל עצמי לא כ"ש ת"ל והיה השדה בצאתו ביובל קודש לה' כשדה החרם וכי מה למדנו משדה החרם מעתה ה"ז בא ללמד ונמצא למד מקיש שדה חרמו לשדה אחוזה של ישראל מה שדה אחוזה של ישראל יוצא מתחת ידו ומתחלקת ב) לכהנים אף שדה חרמו יוצא מתחת ידו ומתחלקת לאחיו הכהנים אמר מר ג) בשל אחרים אני זוכה מי דמי התם זוכה בעלמא הכא קא שקיל ליה ד) אמר רמי בר חמא איצטריך ס"ד במדבר ה אמינא הואיל וכתיב °ואיש את קדשיו לו יהיו הא נמי כי קדשיו דמיא מי דמי קדשיו לאו ברשותו הכא ברשותו אלא אמר רב ויקרא כה נחמן איצטריך סד"א הואיל וכתיב °כי אחוזת עולם הוא להם הא נמי אחוזתו היא קמ"ל אחוזתו אחוזתו אין חרמו לא:

הדרן עלך המוכר שדהו וסליקא לה מסכת ערכין

רש"י

הן ומגרשיהן. כשהן מוקפות חומה: והא למיסתרינהו קיימי. כדאמר (לעיל דף לג:) אין עושין אותן פירין וכרכים: סד"א אדמסתתרי. ה) כל זמן שלא נסתרו אם מכרום קודם סתירתן ליחלטו קמ"ל: מה ת"ל כשדה החרם. מה בא שדה החרם ללמד על שדה היוצאת לכהנים ביובל: שדה חרמו. שדה שהחרים ישראל והגיעה לחלקו: הואיל ויוצאה לכהנים. אם לא יגאלנה שהרי היא שלו כשדה אחוזה ועכשיו הרי היא תחת ידי כו': בשל אחרים אני זוכה. אם היה שדה אחוזת ישראל יוצאה לכהנים ביובל היה לי חלק בה: מה שדה אחוזה של ישראל. אם גאלה כהן מיד הקדש יוצאה מידו ביובל ומתחלקת לכל אחיו הכהנים כדאמר באידך פירקא בפרק אין מקדישין (לעיל דף כה:) אף זו כו': (א) הכא קא שקיל ליה ו) כו': ואיש את קדשיו לו יהיו. ודרשינן ליה בהגוזל בב"ק (דף קט:) מנין לכהן שבא ומקריב קרבנותיו בכל עת ובכל שעה שירצה אם יש עליו להביא חטאת או התנדב עולה או שלמים אין צריך לתתם לאנשי משמר אלא הוא עצמו מקריב ויטול העור ואוכל הבשר ת"ל ואיש את קדשיו לו יהיו: קדשיו לאו ברשותו. ולאו מכח דידיה קא שקיל להו אלא מקריב אימוריהם: הכא ברשותו. כלומר מכח דידיה קא שקיל להו ולא משלחן גבוה בשכר עבודה: אלא אמר ר"נ להכי איצטריך למכתב ז) (ב) החרם דסד"א כו'. והאי נמי אחוזתו היא ואם הקדישה ולא גאלה לא תצא לכהנים ביובל אלא יהא לו רשות לגאלה לעולם: קמ"ל. היקש דאיתקש שדה החרם לשדה אחוזתו של ישראל דתצא מתחת ידו ותתחלק לכהנים דאחוזתו היא דיש לה גאולת עולם אבל חרמו לא הויא כאחוזה ליגאל לעולם: הדרן עלך המוכר שדהו וסליקא לה מסכת ערכין

תוספות

הן ומגרשיהן למיסתרינהו קיימי. וא"ת מאי נפקא מינה אם נסתרו כיון שהיו מוקפות חומה מעיקרא דהא תניא לעיל אשר לו חומה ואע"פ שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן ושמא י"ל דאתיא כרבי ח) *אלעזר בר' יוסי ושאני הכא כיון שהם ראויות שלא יהא להם חומה לא תועיל להם קדושת חומה שהיה קודם לכן ט) כאילו לא היתה מעולם:

מי דמי התם זוכה. והכא נמי הוי מצי למיפרך י) כשהוא זוכה בשל אחרים הוי במשמר שלו אבל הכא רצה לזכות משמר אחר והיא אינה מתחלקת לכהנים של משמר אחר כדפי' לעיל (דף כה.) אלא דעדיפא מינה פריך יא) שאפילו באה משמרתו כשיוצאה לכהנים אין לזכות מהאי קל וחומר:

אמר רמי בר חמא איצטריך כו' [אלא] אמר רב נחמן [איצטריך] ס"ד כו'. ואם תאמר מאי היא דנאמר ודין הוא והלא אין לנו לומר שזוכה בו מטעם קל וחומר אלא מטעם דכתיבי קראי *דאיש כי יקדיש לרמי בר חמא ולאחוזת עולם לרב נחמן וי"ל דמכל מקום ניחא ליה לאיתויי קל וחומר כך מסברא:

הא קא משמע לן אחוזתו אחוזתו אין חרמו לא. ואם תאמר הא לעיל ילפינן יב) מהקישא דמקיש שדה חרמו לשדה אחוזה לישראל ואמאי דריש ליה הכא מאחוזתו ויש לומר דהכי פירושו קא משמע לן מאחוזתו של כהן דאחוזתו דוקא יש לה גאולת עולם ואינה מתחלקת לכהנים ביובל אבל שדה חרמו מתחלק לכהנים ביובל *מהיקשא דמקשינן ליה לשדה אחוזה של ישראל ולא הויא כשדה אחוזתו ליגאל לעולם וכן פרש"י: הדרן עלך המוכר שדהו וסליקא לה מסכת ערכין

מסורת הש"ס

[לעיל כט.]

עין משפט נר מצוה

נח א מיי' פ"ד מהלכות ערכין הלכה כג:

נ"א כר"י ב"י אי נמי שאני הכא כו' נ"ק

גי' נ"ק דאיש את קדשיו

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מה שדה וכו' אף זו כו' הס"ד ואח"כ מ"ה ס"ג הכא: (ב) ד"ה אלא וכו' למכתב כשדה החרם דסד"א:

שיטה מקובצת

א) ומגרשיהן למסתרינהו והוא למסתרינהו ותיבות הן ומגרש נמחק: ב) ומתחלקת לאחיו הכהנים אף: ג) מר ודין הוא בשל כו'. וקצת מזה בב"ק ק"ט: ד) ליה ס"ד כולה אמר: ה) עד שלא תיבות כל זמן נמחק: ו) ליה כולה תיבת כו' נמחק: ז) למכתב כשדה החרם: ח) כר' ישמעאל בר' יוסי דפליג עליה דקסבר קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא אי נמי אפילו כר"א ברבי יוסי: ט) לכן והוי ליה כאילו: י) למיפרך מי דמי התם כשהוא: יא) פריך. ס"א דאפילו פגע יובל במשמרתו אין לו זכות בה: יב) ילפינן לה מהיקישא: הדרן עלך המוכר וסליקא לה מסכת ערכין

רבינו גרשום

[הארץ]: תרגמה רב יוסף. כלומר כי האי גוונא אפשר למיהוי להו בתי ערי חומה: שנפלו להם. ערים בירושה מוקפות חומה מאבי אמו ישראל: הן ומגרשיהן. כלומר עם חומותיהן: ומגרשיהן למיסתרינהו קיימי. כלומר הא עומדין ליסתור חומתן שהרי אין עושין אותן לא פירין ולא כרכין ואכתי לית להו בתי ערי חומה: [אפילו הכי איצטריך גאולת עולם סד"א אדמיסתתרי איסתורי. כלומר מקמי דליסתרי אי מיזדבני ליחלטו קמ"ל גאולת עולם: שדה חרמו. שהחרימה ישראל ובאתה ליד כהן והקדישה ולא הספיק לגאלה עד שפגע בו יובל: שלא יאמר הואיל ויוצאה לכהנים ביובל. דהאי כהן שמקדיש שדה חרמו הוי כאילו הקדיש שדה אחוזתו ולא גאלה שיוצאה לכהנים ביובל: בשל אחרים. שדה שהקדישה ישראל ולא גאלה שיוצאה לכהנים אני זוכה בה: בשל עצמי לא כל שכן. שאזכה בה שלא תצא מתחת ידי: מה שדה אחוזה של ישראל. שהקדישה ישראל ולא גאלה שיוצאה מיד הקדש לכהנים ביובל וגאלה אחד מן הכהנים יוצאה מידו ומתחלקת לכל אחיו הכהנים כדאמר לעיל בפרק המקדיש שדהו שאחוזתו שלו ואין ש שלו אלא של כל הכהנים: אף שדה חרמו יוצאה. ומתחלקת לכל אחיו הכהנים]: מי דמי התם. קא זכי בעלמא. דרחמנא זכי ליה שדה אחוזה של ישראל היוצאה לכהנים עם שאר הכהנים: הכא קא שקיל ליה כוליה. כלומר ממי זכה שיתפוס שדה חרמו לעצמו: אמר רמי בר חמא. אכתי איצטריך דסד"א דהאי ודין הוא דינא הוי הואיל וכתיב ואיש את קדשיו לו יהיו [ומפרש בספרי מנין לישראל שהיה מודר תרומה לכהן ע"ג קרקע מנין שכל כהן שיבא שם באותה שעה שהוא מודר שיש לו חלק בהן כמו זה הראשון ת"ל איש את קדשיו לו יהיו] כלומר לכולן בשוה יכול אפילו מדר לו לתוך קופתו של ראשון שיזכה אחר [עמו] ת"ל אשר יתן לכהן לו יהיה ולא לאחר סד"א כי היכי דזוכה בקדשים שנוטל חלקו עם כהן ראשון אם בא עד שלא מדר לו שאינו יכול לדחותו [והאי שדה חרמו כי קדשיו דמי ולא יהא אדם יכול לדחותו אלא תהא שלו להכי איצטריך היקישא]: מי דמי. האי קדשים לחרמי קדשים. קדשים לאו ברשותו נינהו אלא ברשות ישראל נינהו [בעלמא] קא זכי ליה רחמנא הכא האי שדה חרמו ברשותו הוא [וברשותו] מאן זכי ליה ולאו דינא הוא: איצטריך סד"א הואיל וכתיב כי אחוזת עולם היא להם. דהדרא ליה ביובל ואינה יוצאה מידו האי נמי שדה חרמו אחוזתו היא ולא תצא מתחת ידו להכי איצטריך היקישא דאחוזתו היא שלו אבל שדה חרמו לא אלא תצא מתחת ידו ותתחלק לאחיו הכהנים. לשון מורי הגאון. קדשיו לאו ברשותו א) דמוקי ליה להאי קרא בגזל הגר ומת שמשלם קרן וחומש לכהנים [ואשם למזבח]: אין עושין שדה מגרש. אותן אלף אמה שסביב לעיר שהן אויר לנוי העיר אין עושין אותן שדה שאין זורעין אותן ולא שדה שהוא לזריעה אין עושין אותו מגרש: בר"א בערי הלוים. כדאמר בגמרא לא ישנה: ולא עיר מגרש שלא יחריבו ערי ישראל. שלא יחריב עיר שהיא מיושבת לעשותה מגרש אויר פנוי שלא ישנה [אותה] מכמות שהיא: הדרן עלך המוכר שדהו וחסלת מסכת ערכין

א) עי' ב"ק דף ק"ט דמשמע דמיירי בכהן שבא להקריב קרבנותיו במשמר שאינו שלו דמ"מ עבודתה ועורה שלו ע"ש ואולי ר"ל מדסמיך ליה לקרא דגזל הגר דרשינן סמוכין דהך קרא נמי מיירי בגזל הגר וכגון כהן שגזל את הגר דיכול להקריב האשם במשמר אחר ועבודתה ועורה שלו.

אחר השלמת המסכת יאמר זה ויועיל לזכרון בעזרת השם יתברך:

הדרן עלך א) מסכת ערכין והדרך עלן דעתן עלך מסכת ערכין ודעתך עלן לא נתנשי מינך מסכת ערכין ולא תתנשי מינן לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי: יאמר כן שלש פעמים ואחר כך יאמר זה

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתהא תורתך אומנותנו בעולם הזה ותהא עמנו לעולם הבא ב) חנינא בר פפא רמי בר פפא נחמן בר פפא אחאי בר פפא אבא מרי בר פפא רפרם בר פפא רכיש בר פפא סורחב בר פפא אדא בר פפא דרו בר פפא:

הערב נא יי אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל ונהיה כולנו אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך: מאויבי תחכמני מצותיך כי לעולם היא לי: יהי לבי תמים בחקיך למען לא אבוש: לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני: ברוך אתה יי למדני חקיך: אמן אמן אמן סלה ועד:

מודים אנחנו לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקנו מיושבי קרנות שאנו משכימים והם משכימים אנו משכימים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אנו עמלים והם עמלים אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר אנו רצים והם רצים אנו רצים לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת שנאמר ואתה אלהים תורדם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך:

יהי רצון מלפניך יי אלהי כשם שעזרתני לסיים מסכת ערכין כן תעזרני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסיימם ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה וזכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים יעמוד לי ולזרעי שלא תמוש התורה מפי ומפי זרעי וזרע זרעי עד עולם. ותתקיים בי בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך: כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים: אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד: ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום:

יתגדל ויתקדש שמיה רבא בעלמא דהוא עתיד לאתחדתא ולאחיא מתיא ולאסקא לחיי עלמא ולמבני קרתא דירושלם ולשכלל היכליה בגווה ולמעקר פולחנא נוכראה מארעא ולאתבא פולחנא דשמיא לאתריה וימליך קודשא בריך הוא במלכותיה ויקריה בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: יהא שמיה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא: יתברך וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא. ויתהדר ויתעלה ויתהלל שמיה דקודשא. בריך הוא לעילא מן כל ברכתא ושירתא תושבחתא ונחמתא דאמירן בעלמא ואמרו אמן: על ישראל ועל רבנן ועל תלמידיהון ועל כל תלמידי תלמידיהון ועל כל מאן דעסקין באורייתא. די באתרא הדין ודי בכל אתר ואתר. יהא להון ולכון שלמא רבא חנא וחסדא ורחמי וחיי אריכי ומזוני רויחי ופורקנא מן קדם אבוהון די בשמיא וארעא ואמרו אמן: יהא שלמא רבא מן שמיא וחיים טובים עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן: עושה שלום במרומיו הוא יעשה ברחמיו שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן:

א) [פירוש כגון ע"ז תמצא בספר החיים שחבר אחי הגאון מהר"ל מפראג בס' זכיות ח"א פ"ג] ב) [בסיומא דסוף תשובת הרמ"א ז"ל וכן בסוף יש"ש בב"ק כתוב למנות על הזכרת שמות הללו]

השמטות משיטה מקובצת [כ"י] ממסכת ערכין

שנשמטו מהדף יען כי לא הכילם הגליון.

דף ב ע"א ג] ויליף תחילת הקדש מסוף הקדש. תחילת הקדש זו תמורה לפי שהיא תחילת הקדש של בהמה זו וסוף הקדש זו סמיכה לפי שהיא סמוך לשחיטה [וא"ת דהא] במס' נזיר בפ' ב"ש אומר דסוף הקדש זו תמורה וי"ל דגבי סמיכה הוי תמורה תחילת הקדש אבל לגבי תחילת הקדש הוי תמורה סוף הקדש לפי שאי אפשר לתמורה לבא אלא עד אחר הקדש: תוס' ויליף תחילת הקדש מסוף הקדש. וקשה דבתמורה יליף מקרא דאין אדם ממיר בקרבן חבירו ואמאי צריך קרא נילף מסוף הקדש דאימעט מקרא דאין אדם סומך בקרבן חבירו ועוד הקשה הר"ר משה מהא דקאמר בשמעתין ור' יהודה האי ואם המר ימיר מאי עביד ליה מבעי ליה לרבות את האשה לפי שכל הענין אינו מדבר אלא בלשון זכר ואמאי לא קאמר דהוי אמינא נילף תחילת הקדש מסוף הקדש מה נשים ליתנהו בסמיכה אף בתמורה כן וי"ל דדוקא לענין יורש יליף ר' יהודה תחילת הקדש מסוף הקדש משום שאין אדם ממיר בקרבן חבירו כדתנן בפ"ק דתמורה והיה הוא ותמורתו יהיה קודש היכן קדושתו חלה בבית הבעלים אף תמורתו בבית הבעלים והכי יליף מה סוף הקדש עשה יורש כאחר אף תחילת הקדש עשה יורש כאחר אבל לענין אשה לא הוי ילפינן תחילת הקדש מסוף הקדש תוספי הרא"ש ועיין בתוס' מנחות דף צ"ג ע"א ד"ה לפי: [שם] מה סוף הקדש [כו'] יורש אינו סמיר (כו') וא"ת הך היקשא מהיכא אתיא ועוד אדילפת תמורה מסמיכה נילף משחיטה מה שחיטה יורש שוחט אף תמורה יורש ממיר וי"ל מסמיכה ילפינן דתמורה וסמיכה תרוייהו בחד עניינא דאין אדם ממיר בקרבן חבירו וכן אין אדם סומך בקרבן חבירו אבל אדם יכול לשחוט קרבן חבירו כדאמר ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל מכאן ששלוחו של אדם כמותו. תוס' אחרים: כד] וא"ת. אמאי איצטריך למעוטי בפרק שתי מדות ידו ולא יד שלוחו תיפוק ליה מקרבנו ולא קרבן חבירו וי"ל דהוי אמינא דשלוחו של אדם כמותו ולא מקרי קרבן חבירו וא"ת ולכתוב ידו למעוטי שלוחו וכ"ש חבירו וי"ל דאי לאו קרבנו הוי אמינא דידו *): **ע"ב י]** לאתויי קטן שהגיע לחינוך (דתניא) [דתנן] אין מעכבין. במס' ר"ה אמרינן במשנה אין מעכבין את התינוקות מלתקוע אבל מתעסקין עמהן עד שילמדו ובגמרא אמר ר"א אפילו בשבת וע"כ במקום ב"ד איירי כדתנן ריש פ' בתרא דר"ה וע"כ שלא על סדר תקיעות איירי דאי על סדר תקיעות אפילו לתקוע בעבורם שרי כדאמרי' רב מקדש בביתיה כדי להוציא בניו ובני ביתו תנ"ה מתעסקין עמהן עד שילמדו ואין מעכבין את הנשים ואת התינוקות לתקוע בי"ט ואית דגר' אח"כ הא גופה קשיא אמרת מתעסקין עמהן עד שילמדו אלמא אמרינן להו תקעו והדר תני אין מעכבין כו' עכובי הוא דלא מעכבינן אבל לכתחילה לא אמרינן להו תקעו לא קשיא כאן בקטן שהגיע לחינוך כאן כו' פי' קטן (שהגיע) [שלא הגיע] לחינוך כדאמרי' קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו אבל לכתחילה לא אמרי' להו תקעו דלא ספינן להו איסורא והא דאמרי' מתעסקין עמהן שילמדו איירי בקטן שהגיע לחינוך וליכא לפרושי איפכא דלא הגיע לחינוך מתעסקין עמהן ובהגיע לחינוך אין מעכבין דהא הכא מוקמינן הכל חייבין בתקיעת שופר בקטן שהגיע לחינוך אלמא לכתחילה אמרי' להו תקעו ומיהו תימה דמייתי הכא (דתניא) [דתנן] אין מעכבין את התינוקות לתקוע וההיא מוקמינן התם בלא הגיע לחינוך ואדרבה הו"ל לאתויי הכא אבל מתעסקין עמהן עד שילמדו דההיא מוקמינן ליה התם בהגיע לחינוך וצ"ל דהא דמייתי הכא אין מעכבין את התינוקות הוי כמו וכו' ואסיפא סמיך דקתני אבל מתעסקין עמהן עד שילמדו ותימה התם דפריך הברייתא רישא לסיפא ואמאי לא פריך אמשנה דתנן אין מעכבין את התינוקות מלתקוע אבל מתעסקין עמהן עד שילמדו וי"ל דבמשנה אינו קשה רישא לסיפא דאיכא למימר דהולך ומפרש אבל על הברייתא ליכא למימר הכי דהא תניא תחילה מתעסקין עמהן עד שילמדו והדר תני אין מעכבין [את התינוקות אבל נשים מעכבין] והתניא אין מעכבין את הנשים ואת התינוקות לתקוע ומוקי לה ההיא דאין מעכבין כרבי יוסי דאמר נשים סומכות רשות משמע דלמ"ד נשים סומכות רשות לכתחילה לא אמרי' להו תקעו ובפרק כסוי הדם אמרי' דלמ"ד נשים סומכות אפילו אנשים תוקעין להם וצ"ל הא דתני אין מעכבין דמשמע לכתחילה לא אמרי' להו תקעו בלא הגיע לחינוך כדפי' ויש דגורסין התם איכא דפריך רישא לסיפא גירסא אחרת תוס' ועיין שם בתוס':

דף ג ע"א יב] הכי. ויש לפרש שמעתא דהכא לפירוש ה"ג והתוספתא הכל כשרים דמרבה נשים להוציא נשים דסד"א שלא תהא קריאתה חשובה להוציא אפי' נשים וצריכות לשמוע מפי אנשים שחייבים בקריאה קמ"ל וראיתי גירסא אחרת בספרים הכל כשרים לקרות המגילה לאתויי מאי לאתויי קטן ור' יהודה היא דתנן הכל כשרים לקרות את המגילה חוץ מחש"ו ור' יהודה מכשיר בקטן הכל חייבין בקריאת המגילה לאתויי מאי לאתויי נשים וכדריב"ל כו' והיינו כדברי התוס' וה"ג וא"ת ומ"ש קטן דמוציא גדולים בקריאת המגילה לר' יהודה ובהלל לא מפיק כדתנן בפ' לולב וערבה מי שהיה קטן או אשה מקרין אותו עונה אחריהן מה שהן אומרים וי"ל כיון דבהלל אפי' גדול המקרא עונין אחריו כל מה שהוא אומר אבל במגילה שיוצא בשמיעה ואינו עונה אחריו יוצא בקריאת קטן ועוד דמגילה פרסומא ניסא בעלמא הוא והלועז ששמע אשורית יצא וא"ת לרבנן מ"ש מברכת המזון דבן מוציא את אביו ומוקי ליה בדאכל אביו שיעור דרבנן ואתי דרבנן ומפיק דרבנן ה"נ אמאי אין הקטן מוציא את הגדול במגילה דרבנן די"ל דל"ד מגילה לברכת המזון דמגילה איכא בקטן תרתי דרבנן קריאת המגילה דרבנן וחינוך קטן דרבנן אבל בברכת המזון מיירי שאכל כדי שבעו וליכא אלא חדא דרבנן שהוא קטן והאב אכל שיעורא דרבנן ואתי חדא דרבנן ומפיק חדא דרבנן. תוספי הרא"ש ז"ל: **ע"ב ט]** והני כהני הואיל וליתנהו כו'. פי' דמוכרין לעולם (פי') [אפי'] בשנת היובל עצמן דאינה מכורה [כישראל] והקשה בקונטרס מה לי כהנים מה לי ישראלים דהא טעמא משום דמכורה כבר יוצא כו' ואמר רש"י דתני מוכרין אגב דתני גואלין דהכי משני תלמודא גבי כהנים מקדישין לעולם אגב דתני רישא אין מקדישין תני סיפא מקדישין וגואלין לעולם מכרו שדה גואלין אותה מיד וישראל אינו מותר לגאול פחות משתי שנים שנאמר במספר שני תבואות הוא מוכר לך ע"כ ל"ה וקשה דדין זה אינו תלוי ביובל כלל והיכא מוכח דליתנהו ביובל וברי"ה פ"ה דגרסינן כהנים כו' וקשה דיובל אינו משמט כספים אלא שביעית ומהיכי תיתי דאינו משמט כספים וי"ל דסד"א בשתי שמיטות הכתוב מדבר בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט שביעית כו' תוס' אחרות (עיין תוס' וגואלין לעולם):

דף ד ע"א ס] כל כהן שאינו שוקל חוטא. וא"ת היכי מצי למימר ריב"ז דכהן שוקל והא כתיב בפרשת אלה פקודי וכסף פקודי העדה מאת ככר וגו' וכתיב לשש מאות אלף ושלשת אלפים וגו' אלמא דשבט הלוי לא היו בכלל מחצית השקל וי"ל דשלש תרומות היה כדפרש"י בפרשת כי תשא ובתרומת האדנים לא היו שבט לוי אבל בתרומה של קרבנות היו והשתא ניחא מה שמפרש לענין תרומת קרבנות כל העובר דהא דכתיב על הפקודים משום תרומת אדנים כתביה. הרא"ש ז"ל ועיין בתוס' מנחות (דף כא ע"ב): ו] סד"א הואיל וכתיב כו' קמ"ל דלא דרשי הכי. וא"ת איך אמרי' לא דרשי הכי הא לעיל בריש פרקין הוי ממעטינא מנוול ומוכה שחין מערכין לפי שאינן בדמים אי לאו דרבינהו קרא וי"ל דשאני דמים וערכין שהן מענין אחד לבדק הבית אלא שזה דבר קצוב וזה לפי ערכו וגם הוציא ערכין בלשון נדר דכתיב נדר בערכך הילכך יש לדרוש דליתיה בהאי ולפי זה ניחא הא דפריך האי לכל ערכין שאתה מעריך לא יהו פחות משקל הוא דאתא ומאי פריך נהי דאתא לדרשא אחריני מ"מ מדכתיב גבי הדדי נדרש נמי הא דלא בעינן שיהא מופנה להקיש זה ולמאי דפרשינן ניחא דלא מסתבר כלל למימר כל דליתיה בהאי אם לא שיהא מופנה ולא יצטרך לשום דרשא אחריתי וכן למאי דקאמר אביי דסד"א לאקושי ערכין לפדיון הבן פריך ליה מאיל האשם וערכין דודאי לא מסתבר כלל לאקושי ב' דברים שאינן דומין זה לזה ולומר דליתיה בהאי. עכ"ל הרא"ש ז"ל: יג] אחד שהעריך מאה. גליון תימה מה לי אם העריך מאה ומה לי אם העריך אחד מידי דהוי אמקדיש מאה בהמות כאחת וי"ל דהא דאיצטריך לריבויי מיירי כשאמר ערך פלוני ופלוני ולא אמר ערכי בלשון רבים דסד"א ערך אראשון לחודיה קאי קמ"ל. הרא"ש ז"ל:

דף ו ע"א י] משבאתה ליד גבאי אסור לשנותה משמע אפי' למצוה אחרת ותימה מהא דאמר פ"ק דב"ב רשאין בני העיר כו' וצריך לחלק דוקא בני העיר רשאין לשנות אבל גבאי בלא רשות בני העיר לא ומיהו קשה מהא דאמר לקמן דעזרק טעייא דשנייה רחבה וי"מ דהכא מיירי לדבר הרשות ולקמן מיירי לדבר מצוה ובני העיר אפי' לדבר הרשות מותר לשנות ומהאי טעמא היה מתיר ר"ת לעשות ברשות בני העיר מקופה של צדקה כל צרכי העיר ור"י מפרש להלוותה לשעתה וכן משמע דפריך והא ר' ינאי יזיף ופרע ושני שאני ר' ינאי כו' משמע לפי מסקנא דשמעתתא דמשבאו ליד גבאי אסור לשנות אם אין ריוח בדבר וכן הלכה: תוס' גליון י"מ אסור לשנותה אף לדבר מצוה ודוקא יחיד אבל בני העיר מותר לעשות מקופה תמחוי כו' וי"מ דהכא לדבר הרשות ובני העיר אף לדבר הרשות מותר ומשום הכי התיר ר"ת לעשות כל צרכי העיר מקופה של צדקה. עוד גליון משבאתה ליד גבאי אסור. והא דאמרינן בפ"ק דב"ב ורשאין בני העיר לעשות תמחוי וכו' היינו דוקא בני העיר אבל גבאי לא והא דאמר בפרק השוכר את האומנין מגבת פורים וכו' ומגבת בני העיר וכו' דמשמע דאין לשנותה היינו גזבר וכן מוכח בסיפא דקתני ולא יקח מהם רצועה לסנדלו אלא במעמד אנשי העיר משמע דעד השתא לא איירי בבני העיר אלא בגזבר. הרא"ש ז"ל:

דף ז ע"ב יג] ונתן ארבע לשניה כו'. כדמפרש תלמודא דבע"ח כו' ומתני מה שנתן לשניה והוי כאילו נתן לשניה כל מה שיש לו הואיל והוא משועבד לראשונה אבל אי אמרינן מה שגבה לא גבה נמצא דמה שנתן לשניה לא מהני ולא מידי וכשנתן אחד לראשונה לא נתן כל מה שיש לו ולא נפטר מכלום ואם העשיר נותן נ' לזו ונ' לזו והכי משמע דסוגיית התלמוד סובר דמה שגבה גבה וסתם משנה דמי שהיה נשוי סובר דלא גבה וצ"ל דהכא במטלטלים לפי שאין עיקר השיעבוד על המטלטלין אלא על הקרקעות והתם איירי בקרקעות. תוס' עיין בריש מי שהיה נשוי דף צ': [שם] בעל חוב מאוחר כו'. הקשת הרשב"ם מ"ש מבע"ח שטורף מן הלקוחות שלקחו אחר שהל שעבודו ה"נ יטרוף מבע"ח ששעבודו מאוחר ותירץ משום נעילת דלת תקנו כן שאם אתה אומר לא גבה לא ילוה אדם לחבירו לפי שירא שיגבה ב"ח קודם לו וא"ת א"כ לראשון נמי איכא נעילת דלת שירא שיבא אחריו להפקיע שעבודו דליכא למיחש כולי האי שלא ימנע בשביל זה להלוות כי יאמר שהוא לא ילוה יותר ואף אם יחזור וילוה אני אקדים ואגבה אבל אם אתה אומר מה שגבה לא גבה אדם שלוה פעם אחת לא ימצא מי שילוה לו יותר. הרא"ש ז"ל: ד] בעידנא דיהיב לראשון לית ליה. וא"ת והא בתר שעת הנדר אזלינן וכיון שהיה בידו ה' סלעים בשעת הנדר לא מפטר עד שיתן ה' סלעים כדתנן לקמן פרק השג יד היה עשיר כו' ואין לומר דשאני התם ושנשתנה שהיה עשיר והעני או עני העשיר דכיון שנשתנה מכמות שהיה אזלינן בתר שעת הנדר אבל הכא תחילה וסוף הוא עני מ"מ גם כאן נשתנה מכמות שהיה בשעת הנדר דבשעת הנדר היה לו ה' סלעים ועכשיו אין לו אלא אחד וניזל בתר שעת הנדר ולא יפטר עד שיתן ה' סלעים הילכך נראה דלא אזלינן בתר שעת הנדר אלא בתר שעת העמדה והערכת הכהן שאם היה עשיר כשהעריכו הכהן והעני או עני והעשיר וגרסי' בגמ' עשיר והעני דכתיב ע"פ אשר תשיג יד הנודר וקאי ארישא דקרא והעריך אותו הכהן ע"פ אשר תשיג דאזלינן בתר הערכת הכהן הילכך הכא ניחא אע"פ שהי' לו חמשה סלעים בשעת הנדר בשעת הערכה לא היה לו ה' סלעים שהרי העריכו הכהן לשניה תחילה ולא נשאר לראשונה אלא אחד. עכ"ל הרא"ש ז"ל בגליון:

דף ט ע"ב ח] סוף סוף לאחרים ביום הנף לא משכחת לה. פי' לא בפשוטה ולא במעוברת דבפשוטה איכא ד' ימים בין ר"ה לר"ה דהיינו ב' ימים בין פסח לר"ה ובמעוברת איכא ה' ימים הרי ג' ימים בין פסח שעבר לר"ה הבא מפני חדש העיבור דהוי כ"ט נשארו ב' ימים בין פסח לר"ה ומשני רב משרשיא כו' ועיבור שנה שלשים יום פי' דס"ל לאחרים דחדשים רצופים שלשים יום וכשעושין חדש העיבור משלשים יום אז צריכים לחסר בקייץ אחד מחדש המלאים כדי שלא יהא בין ר"ה יותר מה' ימים וא"ת היא גופיה תיקשי למה יעשוהו משלשים יום וכ"ת משום דלא נראה חדש בזמנו כה"ג נמי נראה לאחרים דאין מעברין את החדש כדקאמר תלמודא דלית להו לקדש על פי הראיה ושמא י"ל דדוקא קביעות חדשי השנה אין לשנות סדרן אפי' לצורך ראיה אבל חדש העיבור מעיקרא להכי אתקין דמעברין אותו לצורך ראיה. מתוס' מהר"פ ז"ל: ט] כגון שהיתה [שנה מעוברת] ועיבור שנה שלשים. וסברי כרשב"ג דאמר רצו חדש רצו שלשים יום ומדקאמרי אחרים אם היתה שנה מעוברת כו' אלמא דהוי חדש העיבור כ"ט דאי הוי שלשים הוי בין ר"ה לר"ה ששה ימים. הרא"ש ז"ל: יח] ואף שמואל סבר לה כרב הונא משמע דהלכה כרב הונא דשמואל ס"ל כוותי' ואמרינן נמי לקמן דרבי ס"ל כרב הונא ורב הונא ס"ל כרשב"ג ושאל הר"ר אלחנן את אביו למה אנו עושין עתה חדש העיבור לעולם מלא בשנה השמינית של המחזור (שבתקופה) [שהתקופה] נופלת באדר השני וימות הלבנה נמשכין אחר ימות החמה היה לנו לעשות חדש העיבור חסר והשיב לו דמשום הכי לא עבדינן חדש העיבור פעמים מלא פעמים חסר משום דטעו אינשי בקיבוע דירחא והוא קרוב לפסח ואתי אינשי למיכל חמץ בפסח ומטעם זה אנו עושין תקון שינוי מלאים וחסרים במרחשון וכסליו שבימי חכמי התלמוד (חסר כאן) פעמים שבעה אלא מפני שהן רחוקים מן המועדות וישמעו תקון החדשים ולא יבאו לידי קלקול המועדות וא"ת ויעשו כן תשרי ומרחשון כמו שהיו הן עושין מניסן ואייר כדי שיהא רחוק יותר מן המועדות וי"ל מפני שאלת הגשמים דפליגי במס' תענית איכא מ"ד בג' מרחשון שואלין ואיכא מ"ד בשבעה בו ואתי למטעי ביה שלא ידעו אם היה תשרי מלא או חסר. הרא"ש ז"ל:

דף כה ע"א כ] מנין שאם רצה הקדש (תיבת אתה ואות ו' נמחק): [שם] לעשות חדשים שנה: עושה היכי דמי כו' פרש"י ז"ל במשנתינו אבל הקדש מחשב חדשים כלומר אם ריוח של הקדש שנחשוב אותה יציאה ממה שיצאה כי הא דמפרש לקמן וכו' עד הכא ודאי מחשבין אותן ביציאת גמורה ולא נהירא האי פירושא דבת"כ משמע דתרי עניני נינהו [דתני תחילה] אין מחשבין חדשים להקדש אבל הקדש מחשב חדשים ודריש ליה מקרא והדר תני מנין שאם רצה להקדש לעשות חדשים שנה עושה ועוד היכי דריש מוחשב לו ליפות כח של הקדש דלישנא דוחשב משמע גירוע לפי חשבון ועוד דגרסי' בכל הספרים שאם רצה לעשות להקדש חדשים וכו' וכן נמצא בספר ישן (חסר כאן לשון רב"א) כאילו הן שנה ואינו מגרע כלום החסר כאן נחשב חדשים שעברו כאילו הן שנה ליפות כח ההקדש כדי שלא ישארו חסר כאן חמשים סלעים להכי קאמר מנין שאם רצה המקדיש לעשות חדשי חצי שנה הבאים כאילו הן שנה והוי ליה שתי שנים עד היובל ולא יצטרך ליתן אלא שני סלעים ושני פונדיון ת"ל וחשב מ"מ אע"פ שאין שתי שנים שלימות נותרות יחשב לפדות בגירוע כאילו היו שתי שנים שלימות. תוס' הרא"ש ז"ל: ז] אי הכי פחות מכאן נמי. תימה [מאי] אא"ב איכא הא מסלעים איכא למפרך אי הכי ממה נפשך דהא לא ע"י זריעה נינהו וי"ל דה"פ אא"ב דלאו בזריעה תליא מילתא אז ניחא למימר דאם יש שם נקעים עמוקים עשרה או סלעים גבוהים אין נמדדין עמה דשדה בפני עצמה היא אבל פחות מכן אין לו שם שדה בפני עצמה אבל השתא דמוקמת לה דאינה ראוי' לזריעה אפי' בפחות מכן נמי כיון דאינן ראויין לזריעה היה לנו לפדותן בפני עצמן. תוס': אי הכי אפי' פחות מכאן נמי לשון אי הכי קשה דאפילו אם לא מוקמי' ליה בנקעים מלאים מ"מ תקשי ליה סלעים דאינן ראויין לזריעה דהשתא נמי פריך מינייהו מדאיצטריך לשנויי שדרי דארעא מיקרו וי"ל מעיקרא הוה ניחא ליה דהוה מפרש דהני סלעים ראויים לזריעה כגון שיש עליה עפר מלמעלה ומשום דגובה עשרה או עמוקים עשרה חשיבי שדה באפי נפשה וכיון דלית בהו בית זרע חמר שעורים לא מיפרקי לפי בית זרע חמר שעורים אבל פחותים מעשרה נחשבין מאותה שדה ונפדה לפי חשבון חמר שעורים כיון דראויין לזריעה אבל השתא דאוקמת להו בשאינן ראויין לזריעה אפי' פחות מכאן יהו נפדין בשיווין ולא יהו נפדין לפי חשבון בית זרע חמר שעורים. תוס' הרא"ש ז"ל: ס] שלימה הס"ד ומה"ד מתני' (תיבות ואין מחשבין כו' מפרש בגמרא נמחק) אבל הקדש מחשב חדשים. כלומר ואם ריוח של הקדש הוא שנחשוב אותה יציאות חצי שנה שיצא כי הא דמפרש לקמן דאקדשה בפלגא דארבעין ותמני דאי חשבת להחיא יציאה הוי ליה פחות משתי שנים לפני היובל ולא מיפרקא בגירוע אלא בחמשין ואי אמרת דאין מחשבין אותן חדשים שיצאו הוה ליה שתי שנים לפני היובל ואיכא פסידא דהקדש דלא שקיל אלא שני סלעים ושני פונדיון הכא ודאי מחשבין אותה ביציאה גמורה הס"ד ומה"ד גמ': **סליק**

*) נראה דצ"ל דידו הוא רשותו. וכוונתו דאי יסי' באמת שלוחו סומך אך עתה דגלי קרא קרבנו למעט אים אחר ממילא נדע דידו ממעט אף שלוחו אף שי"ל דשלוחו של אדם כמותו.

מהגאון מו"ה יחזקאל לנדא דף ה ע"א בתוס' ד"ה יכול כו' תרתי אים כתיבי · נכתב על הגליון נראה לי להגיה לא תרתי אים כתיבי · וכוונת התוספות כיון דלא כתיבי תרתי רק חדא אים כתיב אמרינן אם אינו ענין למעריך תנהו ענין לנערך דמסתבר יותר מפני שריבה הכתוב בנערכין כמו שמפרש ר' מאיר דבריו:

המתרגם

באור מלות הלועזיות שברש"י ותוספות ממסכת ערכין

דף ו ע"ב רש"י נר, קרויסו"ל של כסף או של זהב, עי' רש"י פסחים י"א א' ד"ה כל נר והמתרגם שם:

דף י ע"ב דק סינבי"ם גילדו דקה, עי' המתרגם חולין מ"ו א' ד"ה מרודד: **צלצל**, שני כליס מכין זה ע"ג זה וקולם דק וקורין לכן לנב"ש (דיא צימבעל, דיא צימבעל דער אַלטען וואַר איין מוזיקאַלישעס אינשטרומענט, וועלכֿעס אויס צווייא האָהלקוגעלן בעשטאַנד, דערען יעדע איינע האַנדהאַבע האַטטע, פֿערמיטעלסט וועלכֿער מאַן זיא אַן איינאַנדער שלאַגען קאָננטע) עי' לקמן י"ג ב' ד"ה עבידתא וכו': הרדוולים, טבלא גורגדנא, זוג ועינבל שקורין אישקליט"א, עי' המתרגם שבת נ"ג א' ד"ה זוג: מגריפה, שבה גורפין את דשן המזבח ודי"ל והיא כעין כף, עיין המתרגם חגיגה כ' א' ד"ה ומגריפה:

דף יג ע"ב עבידתא חד עבדי, דאין אחד מועיל בלא חבירו שהן ב' חתיכות רחבות של מתכת ומכין זו על זו וקורין ליגב"ש, עי' לעיל י' ב' ד"ה צלצל:

דף טז ע"ב פטיט, לשון קול היוצא בחשאי ובלע"ז פולי"ר (נאָררישעס צייג, אונבעזאָננענעס שוואָטצען):

דף יט ע"א עד מרפקו, אציל שקורין אייסיל"א וכו', עי' תוס' ד"ה מרפיקו והמתרגם שבת נ"ב א' ד"ה במרפקו: **ע"ב** קיבורת, ברדו"ן בלע"ז בגובה הזרוע רחוק מן האציל מעט, עי' המתרגם ברכות י"ג ב' ד"ה שתהא שימה וכו': **פרט** לבעלי קבין, מי שנחתך רגלו בפרק ראשון סמוך לשוקו חוקק קב מקבל כתיתין נותן שוקו לתוכו, וקורין אשקנל"א (עי' המתרגם יבמות ק"ב ב' ד"ה בקב הקיטע) וכו' אלמא לא מקרי רגל אלא עד פרק א' שקורין קביל"א, עי' המתרגם חגיגה י"ג א' ד"ה קרסולי:

דף כג ע"ב מעצדין, דולדור"ש מגירה שייג"א וכו', עי' המתרגם ביצה ל"א ב' ד"ה ולא במגרס וד"ה מגל:

דף כה ע"א מעובה, שטחנין בה זרע מרובה, מידק שטחנין זרע מועט ובלע"ז קליי"ר, (דיננע, קלאַר, ניכֿט טריבע):

דף ל ע"ב קיבר, שטנדיי"ר, עיין המתרגם עירובין נ"ו א' ד"ה פת קיבר:

דף לב ע"א מגדלות, משטיי"ר וקבועה בקרקע, עי' המתרגם שבת נ"ב א' ד"ה פרנא:

הכל מעריכין

א עבדים יש להן ערך איש ולא ערך אשה · ד"ה נשים : דף ג :
ב פחות מבן חדש טומטום ואנדרוגינוס נידרין ולא נערכין : ד"ה וטומטום :
ג חרש בידי שמים יש לו דמים ולא בידי אדם לר"ת · ור"י פירש דאפילו בידי אדם : [כשיש לו רפואה] ד"ה חרש :
ד כשהוא (כשיש לו רפואה) [מופלא] בן י"ג שנה ויום אחד ולא הביא שערות מעריך תוך י"ג לזכר ותוך י"ב לנקבה בשערות : ד"ה מופלא :
ה קטן היודע מקום שמנענעים בו בהודו ובאנא תחלה וסוף חייב בלולב : ד"ה היודע :[א"ה לא נמצא כן בתוספות ועיין שם בגמרא] : ע"ב :
ו ויוצא בשל אביו אם הקנה לו מלבד י"ט ראשון · מי שאין לו ד' כנפות אין חייב לקנות א) : ד"ה הכל :
ז תפילין צריכין גוף נקי (בשעת גזירה) גם לא ישן בהן · לא נהגו נאמנות באדם המניח תפילין [תוס' בשבת דף מט. ד"ה כאלישע] . עיר שיש בו חזירים פטור ממזוזה כשמגולין האותיות ב) :
ח קטן שלא הגיע לחינוך אין מעכבין מלתקוע אך אין אומרים להם תקעו הגיע לחינוך מתעסקין עמהן ואומר להם לתקוע אבל יודעין לתקוע כסדר אפי' אנו תוקעין להם להוציא ידי חובתן כיון שהגיע לחינוך · קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו: ד"ה אין :
ט נשים אם רצו מזמנות לעצמן : ד"ה מזמנות : דף ג :
י שתי נשים אין מצטרפין לזימון (לשני) [עם] אנשים ג) שתי נשים מזמנות לעצמן ולא היחיד : בא"ד :
יא בן י"ג שנה ולא הביא שתי שערות ד) [אין] מזמנין עליו :
יב בן יום אחד מטמא בזיבה וקטנה בת עשרה ימים · אין זבה אלא אחר נדה : (ד"ז ברש"י ד"ה איש) : [ד"ז נדה דף מג ע"ב במשנה]
יג כהן בעל מום רואה הנגעים או אין בקי ומסברו ליה ומסבר : ד"ה דמסברי :
יד כופה אדם עבדו לעלות לא"י ואת אשתו או מפסדת כתובתה : ד"ה לאיתויי ה) : ע"ב : [א"ה לא נמצא כן בתוס' גבי אשתו] :
טו טלית שאותר בו כלאים ביום מותר ללובשם אף בלילה אבל לא להציע תחתיו :
טז יובל מוציא עבדים ואין משמט כספים : ד"ה וגואלין : דף ד :
יז שמיטה משמט כספים ואין מוציא עבדים : בא"ד :
יח כהן שלקח קרקע מישראל או ישראל ממגרש לוים מחזירין להם ביובל :
יט כהנים בעבודתן ולוים בדוכנן וישראל במעמדן מבטלים לקרות מגילה אפי' עובר זמן הקרבן : (ד"ז במגילה ועי' בתוס' שם) :
כ המוכר דבר לציבור הוי כמתנה ואין בו חלק עוד :
כא תפסת מרובה לא תפסת הטעם בכל מקום אני אומר שנים ואתה שלש אתה מודה לי ואיני מודה לך ויש בכלל מאתים מנה · (ד"ז ברש"י ד"ה מרובה) : ע"ב :
כב הקדיש למזבח דבר שהנשמה תלויה בו קדוש כולו אבל לא בבעל מום או קדושת דמים : (ד"ז בגמרא) ד' ה' :
כג אמר על בהמה טמאה ה"ז עולה לא אמר כלום · חדש דפדיון הבן ודערכין הוי שלשים יום :
כד כששני תלמידים אומרים משם פלוני ולא אמר בלשון אחר פריך האמר פלוני חדא זימנא : (ד"ז בגמ' ע"ב)
כה אין מקבלין מן העובד כוכבים לבנין הבית אפי' מים ומלח פן יתבע אח"כ חלקו אבל מן המלך מקבלין : ד"ה הא : דף ו :
כו צדקה שבאת ליד גבאי אסור לגבאי לשנותה אפילו לדבר מצוה אם לא שהיה ביד אדם גדול שיש בה ריוח לעניים אבל בני העיר רשאין לשנותה לדבר מצוה ולא לדבר הרשות ועכשיו נותנין הצדקה על דעת הגבאים לעשות בה כל צרכי ציבור וכן מגבת פורים אין הגבאים רשאין לשנות אפי' לדבר מצוה אם גבה לצורך בני העיר אין הגבאין רשאין ליתן לעניי עיר אחרת אבל בני העיר רשאין ליתן לעניי עיר אחרת ואפי' מגבת פורים · ישראל שהתנדב מנורה לבית הכנסת מותר לשנותה לדבר מצוה · הקונה מצות להשיא יתומה לשם מצוה ומתה אין חייב ליתן ליורשיה: ד"ה משבאת :
כז היוצא ליהרג או אפי' רוצים לגמור דינו אין לו דמים · מעא באותה שעה אין נזקקין לו · (ד"ז בגמרא) : דף ז :
כח האומר ערכי עלי ומת יתנו יורשי נודר ומעריך ומקדיש :
כט המזכה לעובר לא קנה · עובר הקיים אחר מיתת אביו יורש יורשה · האשה המקשה לילד מחתכין הולד במעיה יצא ראשו אין נוגעין בו :
ל · האשה שמתה נהנין משערה העומד ליגזז בחפיפה וסריקה : (ד"ז בגמרא) : ע"ב
לא תכריכי מת אסורים בהנאה (ע"ש בגמ') :

אין נערכין

לב עשיר בשעת הנדר והעני נותן כשעת הערך [ד"ה בעידנא] :
לג חדש עיבור לעולם חסר · חדש לבנה כ"ט י"ב תשצ"ג · עודף שנה ד' ח' תתע"ו (עיין בגמרא דף ט) :
לד לשלש שנים ישאר יום מן השעות ולכל כ"ח שנים יום מן החלקים וממלאים בעיבור :
לה שמע תשע תקיעות [בתשע שעות] ביום יצא : (ד"ז בגמ') : ד' י :
לו שותק ולא הפסיק בדיבור או בתקיעות ושאר הפסק : ד"ה אין : נהגו לתקוע בעמידה קשר"ק למלכיות קש"ק לזכרונות קר"ק לשופרות: (עיין ד"ה הפותח) [א"ה עיין בר"ה] :
לז כ"א ימים חייבים לקרות הלל · אבל בר"ח ושאר י"ט מנהג בעלמא ומ"מ מברכין עליו · ערבה מנהג בעלמא ואין מברכים עליה · ר"ה ושאר ימים טובים אין מפסיק בהלל אלא מפני הכבוד · עשרה קורין יחיד לגבי הלל אבל כשכל ישראל ביחד אף בשאר ימים חייב לקרות · אם ראית הלכה רופפת הלך אחר המנהג · מברכין על הדלקת נר שבת ועיקר מצותו באכילה שהוא נהנה ממנה · מברך על המגילה שעשה נסים וזמן אפילו ביום לר"ת · וי"א אין לברך : ד"ה י"ח ימים :
לח כלי שרת שנפגמו ויכולים לתקן כלים אחרים אין מתקנים אותם : (ע' בגמ') : ע"ב :
לט אין המתרגם רשאי להגביה קולו יותר מן הקורא : (ד"ז במס' ברכות) ד' מה :
מ שנת חמשים שהוא יובל אין ממנין שמיטה אלא מתחילים שנה אחר חמשים ולרבי יהודה שנת חמשים היא שנה ראשונה : ד"ז בגמ' לקמן : דף כה ע"ב :
מא אין פוחתין מי"ב לוים על הדוכן וע' כנורות ושני חצוצרות וצלצל : (ד"ז ממשנה) דף יג :
מב אין הקטן נושא כפיו עד שיביא שתי שערות ובין רגלי כהנים עומדים : (ד"ז במשנה) : ע"ב:

יש בערכין

מג הפודה שדה אחוזה מוסיף חומש ביובל משא"כ בשדה מקנה : (ד"ז במשנה) דף יד :
מד ב' כתובים הבאים כאחד אין מלמדין אף בג"ש : ד"ה איבעיא : ע"ב
מה כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור היינו שע"י גרמת שינוי ראשון שינה השני :
ו) שלא כדרכה משלם קנס : ד"ה אלו : דף טו :
מו הלשון נקראת תלתא שאין מדברת בלא פה ושינים :
מז אמר ר' יוסי [מימי] לא אמרתי [דבר] והזרתי לאחורי בתוכחת לשם מצוה : (ד"ז בגמרא) :
מח אורח טוב ישבח את בעה"ב בפני בני אדם נגועים (ד"ז בגמ') : דף יז
מט חייב להוכיח חבירו עד כדי נזיפה (ד"ז בגמ') : ע"ב

השיג יד

נ עני שאמר ערך עשיר זה עלי נותן ערך עני או שאמר עשיר ערכי עלי ואמר העני מה שאמר זה עלי · אמר קרבן מצורע זה עלי חייב אפי' עני : (ד"ה השיג) : דף יח
נא בשעות בעינן תחילתן וסופן בכשרות בשעת ראיה מה שאינו כן בהבאת גט : (ד"ז בגמרא) : דף יח :
נב אמר דמי בהמה עלי ומתה חייב · דמי אדם עלי ומת פטור : (ד"ז לקמן בגמ') (דף כ ועיין ע"ב) :

האומר משקלי

נג פוטר עצמו במשקל זפת ואם השיג בשעת הנדר כסף או זהב נותנו : (ד"ז בגמרא) דף יט :
נד עשיר אע"פ שלא פירש נותן לפי כבודו אבל עני אפילו השיג ידו לבדיל ועופרת פוטר עצמו בזפת הרי עלי זהב לא יפחות מדינר זהב בנדרים הולך אחר ל' בני אדם · אציל היינו קיבורת שימת תפלין כנגד הלב (עיין בגמ' דף יט ובתוס' ד"ה מרפיקו) :
נה זקן פטור מראייה נקטעה רגלו למטה מארכובה חולץ וגם שם התרת רצועות מנעל (ד"ה חלצה) : דף יט ע"ב
נו חלצה במנעל המוחלט פסולה · ז) שכר חמור נשתטה חייב להעמיד לו חמור אחר חמור סתם ולא פי' לרכוב עליה אין חייב להעמיד לו חמור אחר סנדל עובד כוכבים אסור בהנאה: ד"ה אע"פ : דף כ ע"ב:
נז שדה שמשכנתיה לך כשאפדנה תקדוש לא קדשה ד"ה הכי : דף כא :
נח חייבי ערכין וחכמים ממשכנין אותן ולא חייבי חטאות ואשמות אלא א"כ אין רוצין ליתן כלל (ד"ז במשנה) :
נט הקדיש פרה אין אומרים הממתן לפדותה עד שאיטלם · מגלגלת להביא לכך : (ד"ז במשנה) : דף כד

שום היתומים

ס פועל הולך למלאכתו אחר הנץ החמה ושב לבית עם חשיכה מדכתיב עד ערב ח) : (ד"ז בגמ' ובמס' ברכות ד' ג) :
סא אין נזקקין לנכסי יתומים קטנים אפילו בשבועה אבל לגדולים נפרעים בשבועה ואין עושין הכרזה להן כי יעכרו בעלמן דלקטנים (לא) עבדינן תקנתא אפילו לגדולים אין נפרעין אלא מן הזבורית (עיין ד"ז בגמ') : דף כב :
סב הלוה לי' שנים ומת נפרעין ממנו · אין אדם פורע תוך זמנו כתובה לא ניתנה לגבות מחיים ונפרעין מהן : (עי' ג"ז שם) :
סג אין נזקקין לנכסי יתומים משום שמא השתפים נכרי אין אדם פורע תוך זמנו ואפילו גבי קטנים וגובה בלא שבועה: (עי' ג"ז שם) :
סד אמר האב אנו נותנין אבל הראה רק שכוונתו אכתי חיישינן לנכרי אם יש לו טרך שאין יכולין להמתין מעמידין להן אפטרופוס: (עיין ג"ז שם ע"ב) :
סה נמצא שדה גזולה בידה נזקקין להחזירו אבל היתה של אביהן והעידו עדים שהחזיקו בו לא : (עיין ג"ז שם) :
סו כשמדירו על דעת רבים אין לו שאלה : (עיין ד"ז בגמ' ד' כג) :
סז אין צריך לפרש את הנדר : (עי' בתוס' ד"ה מר סבר) :

אין מקדישין

סח בת קודמת לאח לנחלה ובן לאב : (ד"ה כלים) : דף כה ע"ב :

המקדיש שדהו

סט אין פודין פחות משוה פרוטה · בינה בירושלים שוה פרוטה דאין מגדלין בו תרנגולין : (עי' ד"ז בגמ' דף כז) :
ע אין פודין אלא בדבר שיש בחומשו שוה פרוטה הקדש צריך ע' וכהן בשעת פדייה ולא בשומא · חרמים כשהן בבית הבעלים הרי הן כהקדש נתנו לכהן כחולין : ד"ז בגמ' דף כט :
עא שדה אחוזה שמכר להדיוט יוצאין ביובל הקדישה ולא גאלה לכהנים · מתנה אין חוזרת ביובל : עיין ד"ז במשנה ובגמ' (דף כה ע"ב)
עב גזל הגר כחולין לקדש בו אשה · חרמים שפי' לכהנים דכ"ע הם לכהנים הקדיש העריך החרים בזמן הזה בהמה תיעקר פירות וכלים ירקבו : ד"ה שקול: דף כט
עג מעות וכלי מתכת יוליך לים המלח אבל קרקעות יפדה וישליך (דמי) (נ"ל ארבע זוזי לנהר) : שם
עד אין עבד נמכר כלל בזמן שאין יובל נוהג · מחרים אדם קדשיו אם נדר נותן דמיו אם נדבה נותן כפי טובת הנאה : ד"ה הקדש :

המוכר שדהו

עה חוזה לטמא לקרוביו :
עו הנושה בחבירו ועשה לו שדהו מכר (לפירות) עד זמן פלוני מוכר אוכל פירות אף שזהו יותר ואם הלוקח אוכל פירות אסור שאם לא יפדה אבל בשכר המתנה ואפילו ריבית על מנת להחזיר אסור מדאורייתא ומדרבנן אף דרך מכר : (ד"ז בגמ') : דף לא
עז אין בתי ערי חומה אלא בזמן שהיובל נוהג כשיש אחד או שנים מכל שבט הוי כל יושביה עליה : ד"ה התקין : ע"ב
עח בית תבן ובית בקר פטורים ממזוזה אבל הם בכלל בתי ערי חומה ומרחץ מגדל ושובך :
עט בתי חצרים שאין להם חומה גואל מיד ואחר שנה ויוצאין ביובל לבעלים בין מכר בין הקדיש וגאל אחר : (ד"ז במשנה) : דף לג
פ וכן בן לוי בערי מגרש גאולת עולם להם : (ד"ז במשנה ע"ב) :
פא אין עושין מגרש שדה ושדה מגרש ולא מגרש עיר ולא עיר מגרש : (ד"ז במשנה) : ע"ב

סליק פסקי תוספות ממסכת ערכין

א) א"ה דבר זה לא נמצא בתוס' ואדרבה בתוס' משמע להיפך כי ז"ל שם דמסתמא יש לו טלית משמע אי אין לו ודאי מחויב לקנות וע"כ ד"ז צ"ע . ב) עיין בב"י יו"ד סי' קפו בסופו בבדה"ב שהביא לדברי הרי"ו בשם הרשב"א שלא נמצא כן לא בבבלי ולא בירושלמי ואדרבה משוכת בטולה גדול ושכר קיומה גדול . ג) בכאן יש ט"ס וצ"ע שלשה נשים ושייך לסי' ט' . ד) כאשר הגהתי כ"ה בתוס' לאתויי קטן . ה) ד"ז בגמ' כתובות דף קי ע"ב . ו) נ"ל בא על בתולה שלא כדרכה . ז) יש כאן ט"ס וכצ"ל שכר חמור סתם ונשתטה אומר לו הרי שלך לפניך חמור לרכוב לו עלי' חייב להעמיד לו חמור וד"ז בגמ' ב"מ דף עט ע"א . ח) דבר זה איננו כאן רק באמת מקום דין זה הוא בתוס' ב"מ דף פ"ג ע"ב ד"ה פועל וכמו הפרושים שפרשתי שם אך באמת הוא נשמר לעיל דף כא ע"ב בגמ'.

הגהות וחדושים על מסכת ערכין מאת הרב הגאון וכו' מו"ה בצלאל רנשבורג זצ"ל

דף ג ע"ב תוס' ד"ה שני כהנים וכו' וא"ת דה"נ לשם מלה הוקשה · נ"ב ר"ל וא"כ יהיו פטורים מיסת ממלה דהא הוקש כל התורה לתפילין ועיין פסחי' מ"ג ע"ב תוס' ד"ה סד"א וכפ"י שם ודוק : שם בסוף הדיבור איתרבו נמי לאכילת מלה · נ"ב ר"ל דחמץ ומלה כחד קרא כתיבי והוי נמי היקש ועדיף היא מהיקישא דלתפילין משא"כ הא דלבישת שעטנז וגדילים תרי קראי נינהו והוו רק סמוכים ועדיף מינייהו היקישא דכה"ת לתפילין וזהו ברור בכוונתם ושל"י מצאתי לי און כזה בתוספות דיבמות דף ד' ע"א ד"ה דכתיב וכו' ושם מפורש כדברינו אלה · שוב מצאתי כדברי בחידושי הרא"ם ור"ג מאור הגולה שנדפסים בסוף המסכתא ושמחתי מאד :

דף ו ע"ב תוס' ד"ה כי פליגי וכו' וכנודר ומעריך שמא יכול מיד · נ"ב ע' לקמן כ' ע"א ש"מ מלוה ע"פ גובה מן היורשין וכו' ועיין שער המלך פי"ט מה' מלוה ולוה הלכה ה' דף מ"ב בד"ה כתבו התוס' וכו' :

דף ז ע"ב תוס' ד"ה אין וכו' כל הערך וכו' · נ"ב עיין בה"ז וצ"ק :

דף ח ע"א רש"י ד"ה פתחה שבעה עשר וכו' ואינה צריכה שימור · נ"ב כדאיתא סוף משנה אחרונה מסכת נדה ובש"ס שם דיום י"א איננו צריך שימור מהלכה למ"מ וכ"כ בה"ז וצ"ק : שם ד"ה שני ימים טמא וכו' שאם לא תראה עוד · מלת עוד נמחק · וכ"כ עד : תוס' ד"ה כיון דכבת וכו' והלכך כשבא כהן וכו' כולהו הוו לאחי ואין וכו' כצ"ל : **ע"ב** רש"י ד"ה שנים עשר וכו' שאין בין סוף נדה פחות מי"א יום או שמא תחילת נדה היא דכל הי"ב ימים ממנין האחרון וכו' כצ"ל ור"ל כיון דלא נימא שנים הראשונים מימי זיבה א"כ הכל חד מנין כי תחלת נדה היא ודוק ובעל צ"ק הגיה ונדחק מאד ולא דק לענ"ד : בא"ד נמצא שיכלו להם ימי זוב לסוף ששה ולסוף ז' כלו ימי נדה וזוב שהרי ישבה ז' נקיים וכו' עד שתשב שבעה עשר נקיים כצ"ל : ד"ה שלשה עשר פתחה שבעה דב' (ימים) קמאי וכו' כצ"ל :

דף י ע"ב גמרא ולרב נחמן דאמר קרייתא · נ"ב במגילה דף י"ד ע"א פריך גם לרבא וככר הרגיש בעל צאן קדשים והנ"ע : תוס' ד"ה הרדוולים וכו' מ"ש מתחלפת בנו"ן · כמו בדניאל לקץ סימן בחילוף הימים :

דף יא ע"א גמ' מאי טעמא דר' מאיר אמר ר' אלעזר דאמר קרא · כצ"ל וכ"ה בילקוט שמעוני פ' בהעלותך דף רט"ז ע"ב והיינו דאמר הש"ס בסמוך לאידך דר"א וכו' :

דף טו ע"א תוס' ד"ה אל תקרי וכו' ואינו מחליף כלל זה בזה · נ"ב עיין ספר זית רענן סוף פ' הברכה ודבריו נראין יותר מדברי בעל צ"ק ובעל חק נתן ועל כולם צ"ע :

דף יח ע"א תוס' ד"ה יכול ראשון וכו' והכתיב שבעת ימים תאכל מצות · נ"ב עיין במכילתא פ' בא פרשה ח' דקאמר סד"א ז' ימים מצות תאכלו לבר מראשון ת"ל עד יום הא' ועשרים וכו' עכ"ל וא"כ מתורץ ק' התוס' ותירוץ התוס' צ"ע דוק ותשכח ועיין ירושלמי ריש פסחים ובקרבן עדה שם ד"ה ואם לומר לא ראה סוגיין והתוס' דהכא · אחרי העיון ראיתי לפרש כוונת תירוץ התוספות ע"פ מ"ש המזרחי פ' בא ופ' ראה בשם המכילתא שמות רבה דקרא דעד יום הא' ועשרים נמשך אשלאחריו על ז' ימים שאור לא ימצא וכראה והרא"ם פ' בא שהקשה נ"ל קרא דעד יום הא' ועשרים כיון דככר כתיב מיום א' עד יום ז' אולי לא ראה הש"ס דהכא גם הוא : **ע"ב** תוס' ד"ה ופדויו וכו' ולא מצאנוהו כ"א ופדויו מבן חדש תפדה · נ"ב במדבר י"ח עיין רש"י ובה"ז וצ"ק : ד"ה שנתו וכו' · פירי' אם שחט ככש ביום השלמת שנתו וכו' לא תמצא דין זה שהרי כל היום הוא וכו' כצ"ל ור"ל דאי אזלינן בתר הרצאה לא משכחת זריקה אחר שנתו ושחיטה קודם ביום א' שהרי כל אותו היום הוא בן שנתו · דליכא שעות בהרצאה אלא בלידה : בא"ד דשפיר איצטרכו לקמן תרי קראי כצ"ל :

דף יט ע"א תוס' ד"ה לערכין וכו' דכי סיכי דאין הנערך וכו' כצ"ל : **ע"ב** תוס' ושוקל וכו' דס"פ דשוקל כשר גידין ועצמות חמור כשנתן כשר לתוך המים עד שתתמלא ונותן קודם לתוך המים הבשר · מן תיבת עד · עד הבשר נמחק : ד"ה תלנה למי שנתחכה וכו' כצ"ל : ד"ה התם גברא וכו' מ"ש מנוגת הא רחמנא אמר בנוגת וכו' כצ"ל :

דף כא ע"ב רש"י ד"ה אף בשעת וכו' דקתני דעולת וכו' דקאמר לאמוראי נמי וכו' כצ"ל :

דף כב ע"א גמרא ששים קאמרת או שלשים קאמרת · נ"ב ביאור סוגיא זו עיין בספר זרע ישראל בפ' בסר דף ל"ג ע"א ולפמ"ש בכוונת רש"י לעיל מזה יש לבאר הסוגיא בפשיטות על נכון ודוק היטב ועיין עוד ביאור לסוגיא זו בס' לוית חן בחלק שני אשר חובר יחדיו עם ספרי אדני פז : רש"י ד"ה קולפי עאבי וכו' בין יתומין בין הקדש · נ"ב שלשים דיתומין ובין ששים דהקדש דאמר ר' מאיר רגופין אמר וסוברין דברי רש"י על מלת רגופין שהזכיר ועיין רמב"ם פ"ד מהל' ערכין הלכה כ"ז שהזכיר נמי גבי ששים דהקדש רגופין וזה ראיה לדברי :

דף ל ע"א תוס' ד"ה (כדף כ"ט ע"ב) ולא ידענא וכו' דאמרינן ב"ב דף ג' · נ"ב עמוד א' יועש"ה ברש"י ד"ה קנין דברים בעלמא הוא ודברי הש"ך ח"מ סי' ר"ג ס"ק א' צ"ע יעוש"ה ודוק :

דף לב ע"א מתני' ר' מאיר אומר כותל וכו' כצ"ל : תוס' ד"ה (כדף ל"א ע"ב) התקין הלל וכו' והוא שפיר כמו כל יושביה עליה. נ"ב והא דאמרינן לקמן דף זה ע"ב מנו יובלות לקדש שמיטין דמשמע דיובל לא נהג היינו למאי דס"ד שם מעיקרא דלא חזרו כולן לאחר שגלו עשרת השבטים ולא היו בגלות בבל אלא ב' שבטים אבל במסקנא דאמרינן דירמיהו החזירן נמצאו דהוי שם מי"ב שבטים ואף ע"ג שלא עלו כולן עכ"ל התוספות במס' גיטין דף ל"ו ע"א ד"ה בזמן וכו' ואולם הלשון כדאמרינן לקמן דנקטו התוס' הכא צ"ע דהא לא אמרי' הכי לקמן : **ע"ב** תוס' ד"ה וקדשו וכו' אלא חוץ לעיירות המוקפות חומה בלבד · נ"ב עיין פ"ק דכלים משנה ז' בלשון הר"ש שהביא הת"כ הזה וסיים עליו ומיהו מהסוה קרא לא מצי למידרש שיהו מצורעים משתלחים חוץ לעיר המוקפת חומה דדילמא אין שייך דין ג' מחנות אלא בירושלים שאין הפסק בין המחנות שכולן סמוכין זה לזה מחנה שכינה מחנה לוי' מחנה ישראל עכ"ל הר"ש ולפ"ז מובנת קו' התוס' כאן דנתכוונו לדברי הר"ש ודו"ק :

פירוש המשניות להרמב"ם פרק ו משנה ב' המקדיש וכו' ככר ידעת וכו' וכשמכריזין על נכסי יתומין שלשים וששים · נ"ב ו' של וששים ו' המחלקת היא ור"ל או ששים וע' בפי' הרע"ב ודו"ק :

הוגה ע"פ הנדפס בפעם הראשונה בנאפוליא בשנת רנ"ב

פרק ראשון

הכל מעריכין ונערכין נודרין ונידרים כהנים ולוים כו': דף ג

פחות מבן חדש נידר אבל לא נערך כו': דף ה

הערך הוא שיאמר ערכי עלי או ערך פלוני עלי כשיש לאותו פלוני ערך וכבר ידעת שהתורה פסקה מבן חדש ועד בן ה' שנים ערך הזכר ה' שקלים וערך הנקבה ג' שקלים ומה' ועד כ' שנים ערך הזכר כ' שקלים וערך הנקבה י' שקלים ומכ' ועד ס' שנה ערך הזכר נ' שקלים וערך הנקבה ל' שקלים ומס' ומעלה עד סוף ימי האדם הזכר חמשה עשר שקלים והנקבה י' שקלים אלו השיעורים אין מוסיפין עליהן ואין משגיחין בענין הנערך אלא לשניו בלבד: והנדר הוא שיאמר דמי עלי או דמי פלוני עלי הרי זה נוטל מה ששוה אותו הנידר כאילו הוא עבד נמכר בשוק: ומה שאמר הכל מעריכין ואפילו לא הגיע לפרק אלא סמוך לפרקו ואע"פ שאמרה רחמנא איש כי יפליא נדר כשיהא סמוך לפרקו איש קרינן ליה לענין ערכין: ומה שאמר ג"כ נערכים ואפילו היה מלורע או נתעכלו אבריו · ומה שאמר ג"כ הכל נודרים ואפי' פחות מבן חדש כמו שיתבאר אחרי כן והואיל ולמדנו ממה שאמר הכל תועלת לנערך ומעריך ונידר כמו שבארנו אמר ג"כ הכל נודרים ואע"פ שלא בא להודיענו בו שום תועלת: ואמרו כהנים לוים כדי שלא תחשוב שאינן חייבין בערכין הואיל ואינן חייבין בפדיון הבן שנאמר ופדויו מבן חדש תפדה בערכך שמא נאמר כל שישנו בפדיון הבן ישנו בערכים הודיענו שאין הדבר כן לפי שאיש כתוב בפרשה איזה איש שיהיה:

העובד כוכבים ר"מ אומר נערך אבל לא מעריך כו': ע"ב

אמרה רחמנא בתחלת פרשת ערכין דבר אל בני ישראל איש כי יפליא ומה שאמר בני ישראל למעט עובד כוכבים ומה שאמר איש הוא רבוי אי זה איש שיהיה ואפילו עובד כוכבים שהכל מודים שהעובד כוכבים לענין ערכים נתרבו מצד אחד ונתמעטו מצד אחר רבי מאיר אומר נערך ריבה שהרי ריבה בנערכים יתר מן המעריכין שהרי חרש שוטה וקטן נערכין ולא מעריכין ורבי יהודה אומר מעריך ריבה שהרי ריבה במעריכין יתר מן הנערכין שהרי טומטום ואנדרוגינוס מעריכין ולא נערכין והלכה כרבי יהודה:

הגוסס והיוצא ליהרג לא נידר ולא נערך כו': דף ו ע"ב

גוסס ידוע והוא שקול גרונו נשמע בשעת המיתה: והיוצא ליהרג רוצה לומר מיתת ב"ד שהוא ענין שאינו תלוי ברצוננו אלא התורה ממיתה אותו אבל אם היה יוצא ליהרג במצות המלך מעריך ונערך לדברי הכל שלפעמים חוזר המלך מדבורו ומחלוקת ר' יוסי ותנא קמא בו אם הזיק שרבי יוסי אומר נוטלין ממונו כנגד מה שהזיק לפי שמאחר שדין תורה שמי שהזיק ישלם ה"ז מלוה הכתובה בשטר וגובה מן היורשין ות"ק סבר מלוה הכתובה בתורה לא ככתובה בשטר דמיא ואינו גובה מן היורשין והלכה כת"ק וכל זה לדעת האומר מלוה על פה אינו גובה מן היורשין וכבר ידעת שפסק ההלכה הוא שע"פ המעשה בידינו היום שמלוה על פה גובה מן היורשין ולפי זה אם הזיק נוטלין כנגד הנזק מעזבונו:

האשה שהיתה יוצאת ליהרג אין ממתינין לה עד כו': דף ז

משבר שם המקום שמכינין לאשה שתלד עליו: וזה מה שאמרו נהנים בשערה על מנת שתאמר בעודה בחיים תנו שער לפלונית לפי שהוא מובדל ממנה כאילו אמרה לתת שום דבר ממה שיש לה אבל אם נהרגה ולא אמרה כלום שערה אסור בהנייה וכן כל בהמה שתהרג במיתת בית דין הרי א (היא) אסורה בהנאה כשור הנסקל:

פרק שני

אין בערכין פחות מסלע ולא יתר על נ' סלע כו': ע"ב

אין פתח בטועה פחות משבעה כו': דף ח

אין בנגעים פחות משבוע אחד כו': ע"ב

כבר ידעת מד"ת שגדול שבערכים נ' סלעים ופחות שבהן ג' סלעים וזהו למי שידו משגת לתת אותו ערך שנתחייב אבל אם היה עני זה שהעריך פוסקין לו כאשר תשיג ידו שנאמר ואם מך הוא מערכך וגו' אבל אין פוסקין על שום אדם בערך פחות משקל ואפילו היה בתכלית העניות שנאמר וכל ערכך יהיה בשקל הקודש ולפיכך מי שפסקו לו סלע ונתן סלע ואפי' היה הערך שחייב גדול שבערכין והוא חמשים והשיגה ידו אחר כך שוב אינו חייב לשלם כל עיקר אבל אם נתן פחות מסלע הרי הוא כאילו לא נתן כלום והערך נשאר עליו ולפיכך אם השיגה ידו נותן הערך שיהיה עליו משלם ולפי שפחות מסלע בערכים אינו פוטר מיד ערך אח"כ רצה התנא להעמיד לנו סתם על דעת חכמים שהם אומרים נותן את כלם ואפי' הוא עני ואין לו זולתם הואיל והוא חייב בהן גובין אותו ממנו לפיכך אמר שאין בערכין פחות מסלע ולא יותר על חמשים כדי שלא תחשוב שמי שאין ידו משגת לכל הערך העיקר שעליו אלא שהוא משיג מקצת וגובין ממנו סלע בלבד הודיעך שגובים ממנו כל מה שידו משגת כגון שיש עליו דרך משל ערך חמשים והיו כל נכסיו מ"ט שגובין ממנו מ"ט: אח"כ התחיל בענייניס הדומין לענין זה ואמר אין פתח בטועה וכו' והלכה זו צריך להקדים בה עיקרים שכבר זכרנו קצתם במס' (בילה) פסחים ועוד יתבארו כל עיקרים במסכת נדה ועתה שמע מה שצריך מהם במקום הזה והוא שהאשה כשתראה דם הרי היא טמאה ז' ימים ואין הפרש בין שראתה הדם יום אחד או ז' ימים תקרא נדה ואם ראתה הדם שלא עת נדתה ר"ל אחר ז' ימים היא נקראת זבה ואם ראתה יום אחד או ב' תקרא זבה קטנה או שומרת יום כנגד יום ואינה חייבת בקרבן זיבות ואם ראתה ג' ימים זה אחר זה תוך הזמן שבין נדות לנדות תקרא זבה גדולה וחייבת בקרבן זיבות והזמן שיש בין נדות לנדות למיעוט הוא י"א יום והוא קבלה והוא מה שאמר י"א יום שבין נדות לנדות הלכה למשה מסיני לפיכך כל דם שהאשה רואה כל הז' ימים שקבעה לה ווסת והוא עת נדתה הוא דם נדה וכל מה שהיא רואה תוך הי"א יום שאחרי הז' הוא דם זבה ומה שהיא רואה ביום י"ב ומה שאחריו הוא דם נדה לפי שהוא זמן נדה ר"ל ווסת שניה הנה התבאר שמתחלת יום ראשון מן הנדות עד הנדות השני י"א יום לא פחות מיכן · והרי זה עיקר אחד וזכור אותו · והעיקר האחר שכל אשה שנולד בה ספק אם היא זבה גדולה אם לא שהיא מביאה קרבן זיבות ואינו נאכל · ועיקר אחר שהאשה שאנו מסופקין בעת נדתה כל זמן שעמדה אחר שפסק הדם ז' ימים וטהורה הרי היא מותרת לבעלה ולהתעסק בתרומה שאפי' היתה זבה הנה עמדה ז' ימים נקיים · ופתח נקרא הזמן שהאשה עומדת אחר שפסק הדם ואז תבא ווסת שניה ר"ל זמן נדה הידוע · אמר שהאשה הטועה ר"ל שטעתה בעת נדתה ולא ידעה באיזה זמן היא וראתה דם והיא אינה יודעת אם העת הזה שראתה בו הדם עת נדתה הוא כדי שיהא דם נדה או שלא עת נדתה ראתה הדם והוא דם זיבות הרי זו משנה זמן הפתח כפי שינויי מספר הימים שראתה בהן דם וזהו הלוקו כפי מה שחלקוהו בברייתא כשהיא אומרת יום א' ראיתי דם בלבד אנו אומרים שמא הוא תחלת דם נדה ונשאר עליה מן התקופה שיש בין נדה לנדה י"ז יום ו' ימים משארית הנדה והי"א יום שבין נדה לנדה כמו שבארנו הרי האשה הזאת פתחה י"ז יום אם ראתה דם לאחר הי"ז יום הרי הוא דם נדה לפי שהוא בעת נדתה ואם אמרה ב' ימים ראיתי דם נאמר פתחה גם כן י"ז לפי שאנו אומרים אפשר שאלו ב' הימים יום א' מהן קודם עת נדתה ויום אחד מתחלת עת נדתה ונשארו מן התקופה עד כאן י"ז ימים וכן אם אמרה ג' ימים ראיתי נאמר אפשר ששני ימים מהן קודם עת נדתה ויום אחד מתחלת שבעה ימי נדה נשארו מן התקופה שבעה עשר יום הרי היא גם כן פתחה שבעה עשר אלא שהיא ספק זבה לפי שראתה שלשה ימים על הסדר ואינה יודעת עת נדתה ואפשר שאלו השלשה ימים שלא עת נדתה הם ואם אמרה ארבע ימים ראיתי נאמר בה גם כן שהיא ספק זבה וקרבנה אינה נאכל לפי שאפשר שיהיו אלו הארבע ימים שנים קודם עת נדתה וב' מימי נדתה ולא תהא זבה וכשאנו מטעין הספק הזה יהא פתחה ט"ז יום לפי שאם נאמר ששני ימים מאלו הד' מתחלת עת נדתה ישארו מן הי"א ימים שהיא תקופה קטנה ט"ז יום ואם אמרה ה' ימים ראיתי על הדרך הזה בעצמו נאמר ג' מאלו הה' מתחלת עת נדתה וישארו *(מן) התקופה חמשה עשר וכן אמר בברייתא ה' ימים ראיתי פתחה חמשה עשר והיא ג"כ ספק זבה ולא יסור הדבר מהיות כן כל זמן שמוסיף זמן ראיית הדם יום יחסר מזמן הפתח יום והיא בכל זה ספק זבה עד שתאמר י"א יום ראיתי פתחה ט' והיא גם כן ספק זבה לפי שנאמר יום א' מאלו הי"א יום קודם עת נדתה וז' של נדה וג' ימים שארית הי"א שראתה פתחה ט' ואם אמרה י"ב ימים ראיתי דם פתחה ח' והיא זבה ודאית לפי שאם תאמר שני ימים מזמן ראיית הדם קודם עת נדתה וז' של נדה וג' אחר זמן הנדה הרי היא זבה לפי שכבר ראתה ג' ימים רצופין אחר זמן הנדות ואמר שאלו הי"ב יום שראתה בכלן הדם אפשר שיהא מכללם ג' ימים קודם עת נדתה וז' של נדה וב' אחר הנדה הרי היא ג"כ זבה לפי שכבר קדמה זיבות לנדות וכן אם ראתה הדם י"ג יום פתחה ז' לפי ההיקש הזה בעצמו על מנת שיהו מן הי"ג יום שני ימים קודם הנדה והי"א הנשארים מכל התקופה ז' ימים וזהו ג"כ זבה ודאית כמו שבארנו במה שלפניי' ולפי ענין זה נכתב בברייתא כפי מה שתיקן הגמ' כל הזבות הטועות מביאות קרבן ואינו נאכל חוץ מפתח הז' ומפתח ח' שמביאין קרבן ונאכל לפי שתיהן זבות ודאות כמו שפירשנו ולפיכך תאכל חטאתה וזה שאמרנו פתחה י"ז או פחות מי"ז אין הכוונה שתהא כל הזמן הזה אסורה על בעלה אלא כענין שזכרנו שאחר אותו הזמן תקבע לה ווסת לנדתה והוא הפחות שאפשר כמו שבארנו והוא מה שאמר בגמ' למה לי כולי האי תמני ז' ותשתרי והיתה התשובה לבעלה ולטהרות לא קאמרינן כי קאמרינן לתקוני נדה (וכתב זה) [ופתחה] ר"ל נסיים לה זמן הנדות ויעלה בידה התקופה שיש בין נדות לנדות ואין הפרש בין מי שראתה דם שלשה עשר ימים והיא טועה כמו שאמרנו תחלה ובין מי שראתה דם זמן אחר שאין לה פחות מפתח שבעה לפי שהיא זבה ודאית כמו שבארנו וצריכה לספור שבעה ימים נקיים ולפיכך נמצא שאי אפשר לה למעט לשום התחלת זמן הנדות אלא אחר ז' ימי הספירה · ומן הכתוב יתבאר לך שנגעי האדם לפחות שיהא בהן הסגר שבעה ימים ונגעי בתים לכל היותר שיהא בהן ההסגר ג' שבועות כמו שמפורש בשלישי מנגעים:

אין פוחתין מארבעה חדשים המעוברין בשנה כו': שם

ידוע שחדשינו חדשי הלבנה וכן ידוע ששנת הלבנה שנ"ד יום ותשע שעות פחות חומש שעה שלא בצמצום וכשאנו עושים חדשי השנה מל' יום והוא הנקרא מעובר ונקרא ג"כ מלא וחדש כ"ט יום והוא הנקרא חסר עד שתהא השנה ו' חדשים חסרים וששה חדשים מעוברין והיה מספר ימי אותו שנה שנ"ד יום וישאר בידינו משנת הלבנה אותן השעות ומפני קבוץ אלו המותרות אנו צריכין להוסיף בקצת השנים יום או יומים עד שיהיו באותה שנה ח' חדשים מעוברין ולפעמים יהיו המותרות שיעלו בידינו פחות מהימים שהוספנו ותהיה סבה לחסר השנה הבאה משנ"ד עד שיהיו בה חסרים יותר מששה וזו היא אחד מהסבות הראשונות להיות חסרים ושלמין וכסדרן ואין כוונתינו בכאן לדבר על כל אותן הסבות ולא על טעם מניינם לפי שהענין הזה (שמא) יצטרך חבור בפני עצמו וכבר חבר זולתנו בספרד בזה הענין וזולתו מהמון הזה חיבור נאה מאד שאין בינו ובין החבורין שחברו במזרח בענייני העבור דומיא בשום צד וכבר נתבאר בטעיות אותן החבורין מה שהוא מספיק אבל זכרנו בכאן בזה דבר מועט כפי כוונת החבור: ומה שאמר לא נראה בארו בגמרא שענייננו שלא נראה להן כפי העיקרים שבידיהן שראוי להיות מעוברים מהן יותר מח' חדשים · ושתי הלחם ולחם הפנים כבר בארנו זה בי"א ממנחות וקטן נמול נתבאר ג"כ בי"ט משבת:

אין פוחתין מעשרים ואחת תקיעות במקדש כו': דף י

נבל כלי כדמות *נאד ויש לו יתרין ומנגנין בו: וחליל הוא כלי מפורסם אצל הכל נקרא בערב מזמאר"י: ואבוב הוא קנה של חליל ר"ל הקנה הדקה שבראשו · ואבוב של קנה הוא הקנה הקטן שבראש החליל: ואבוב יחידי ר"ל שיש לו נקב אחד: ומחליק הוא הזמר שמזמר המזמר מעין הענין האמור קודם שיתחיל המשורר לשורר שכנגדו בנגון הנבל נקרא בערבי אלתוסי"ה כן פרשוהו לנו תמיד אבל מה שיעלה בידינו מן הגמרא שאבוב וחלול דבר אחד וזה החלול הנזכר בכאן הוא חליל של קרבן שדוחה את השבת אבל חליל של בית השואבה אינו דוחה לא שבת ולא יו"ט כמו שבארנו בסוף מסכת סוכה:

ועבדי הכהנים היו דברי ר"מ כו': שם

ר' מאיר מתיר להיות עבדים לפי שהוא אומר אין מעלין מן הדוכן לא ליוחסין ולא למעשרות ור' יוסי אומר לא יהיו עבדים לפי שמעלין מן הדוכן ליוחסין ור' חנינא אומר מעלין מדוכן למעשרות ולפיכך לא יהיו אלא לוים· והכל מודים שהשיר אין אומרים אותן אלא לוים ואין מחלוקת אלא במנגנים על השיר לפי שעיקר שירה בפה ואמר רחמנא בלוי ושרת בשם ה' אלהיו איזהו שרות שהוא בשם ה' הוי אומר זו שירה והלכה כרבי יוסי:

אין פוחתין מששה טלאים המבוקרין בלשכת כו': דף יג

המשנה הזאת היא לבן בג בג ודעתו שהתמיד צריך שיהיה מוכן קודם שחיטתו ארבעה ימים ולמדנו זה מפסח מצרים שהיתה משיכתו מבעשור ושחיטתו בי"ד לפי שנאמר בפסח במועדו ונאמר בתמיד תשמרו להקריב לי במועדו: ופי' מבוקרים ר"ל שבקרו אותן ופשפשו במומין להכין אותן לשחיטה: ומה שאמר כדי לשבת ולימים טובים אין דעתו לומר ששה טלאים צריך לשבת ולשני ימים טובים לפי שיותר מכאן צריך באלו הג' ימים אבל ר"ל שהששה טלאים שהיו מוכנין קודם עת הצורך כל ימי השבת אחר שפותחין מהן שבת וב' ימים טובים שהן ג' ימים הרי הנשאר מימי השבוע ד' ימים והוא ענין מה שאמרנו סימנא בעלמא נקט:

אין פוחתין משנים עשר לוים עומדין על הדוכן כו': שם

אבל הי"ב לוים כנגד ט' כנורות ושני נבלים וצלצל ואי אפשר להיות פחות מהן ודע שהחצוצרת מוסיפין על מניינם עד ק"כ ולא יותר וזולתן מן החצוצרות שאמרו עד לעולם אין להם קצב: ונבל וכנור מכלי היתרים ומשתנים בשינוי המיתרים אם מעט ואם הרבה וכבר אמרנו שעיקר השירה בפה: ותבל בנעימה ר"ל להנעים הקול ולמשוך אותו: אח"כ אמר רבי אליעזר בן יעקב שהאומרים השיר על הכלים ואין אומרים בפה אינן עולין ממנין י"ב לוים ואין עומדים עם לוים על הדוכן אלא בארץ היו עומדין וראשיהם מבין רגלי הלוים וצעירי הלוים היו נקראין נגזר מן צער רצוני לומר שהיו [מצערין להן] ומצטערים אותן לפי שניגון כליהם היה מסתיר יופי נעימות שיר הלוים שהיו אומרים שירה בפה: ומה שאמר אין קטן רצונו לומר שבתחלת הכנסו לעבודה לא יתחיל אלא בשעת שהלוים אומרים שירה:

פרק שלישי

יש בערכין להקל ולהחמיר בשדה אחוזה כו': שם

ענין להקל ולהחמיר בכאן הוא שלפעמים נותן אדם יותר ממה שהוא חייב או פחות אילו היה מסתכל לערך הדבר שנדר בו על עצמו או לערך המעשה שעשה אבל עניינים הם שפסקה בהן התורה ואינו מסור לערך · וכעור ידוע והיא הכעור בצורתו ונאה הנאה בצורתו ונתכוון אל הגדול שבערכין ולפיכך אמר רחמנא חמשים סלע:

בשדה אחוזה להקל ולהחמיר כיצד אחד כו': דף יד

אמר רחמנא על שדה האחוזה והיא הארץ שהיא ירושה בידו ואם משדה אחוזתו יקדיש איש לה' וגו' בין שהיתה הארץ הזאת משובחת שבא"י או רעה שבא"י ויש לך לדעת שמי שמקדש שדה מלא אילנות משדה אחוזה מחשבין האילנות בשוויין ומודדים האדמה ומעריכים זרע חמר שעורים בחמשים שקל כסף ובשדה מקנה אמר ואם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו יקדיש לה' וחשב לו הכהן את מכסת הערכך ומכסת הוא דמים והוא מה שאמר אין מכסת אלא דמים וכן הוא אומר והרמות מכם לה' ורבי אליעזר אומר הואיל ונאמר בשדה אחוזה וחשב ובשדה מקנה וחשב נדון אותו בג"ש שדה מקנה כשדה אחוזה זולתי בתוספת חומש בשדה אחוזה לבדה ואינו חייב בו בשדה מקנה · וכבר ידעת שחומר הוא כור והכור ל' סאה וכבר בארנו שיעור הסאה במנחות וזולתו ומה שאמר זרע חומר שעורים ר"ל מקום לזריעה שהוא ל' סאה משעורים והוא גדול יותר מזריעת ל' סאה של חטים וא"ה כר"א:

ובשור המועד שהמית את העבד להקל ולהחמיר כו': ע"ב

כבר נתבאר בקמא שבשור מועד שהרג את האדם שהוא משלם את הכופר והוא משלם נזק שלם לפי שהוא מועד:

ובאונס ובמפתה להקל ולהחמיר כיצד כו': שם

כל

כל זה מבואר וכבר אמרנו בפירושו בג' מכתובות :

במוציא שם רע להקל ולהחמיר כיצד כו' : דף טו

רומז על מי שטס אותה בלא בתולים במעשהו · רולה לומר אונס ומפתה נותן חמשים כסף והאומר עליה שאינה בתולה נותן ק' ולוקה והביא ראיה ממה שאמר יתברך וינסו אותי להודיעך שהיה לשון עונות קדמו לענין המרגלים ואעפ"כ לא נחתם גזר דינם למות במדבר אלא בעון לשון הרע והוא מה שנאמר ויוליאו דבת הארץ :

פרק רביעי

השג יד בנודר והשנים בנידר והערכין כו' : דף יז

השג יד בנודר הוא מה שאמר רחמנא על פי אשר תשיג יד הנודר ומה שאמרו כילד הוא ביאור הענין הראשון וקרא למעריך נודר בכאן ולפי שכן קראו הכתוב לפי שהוא נודר ודאי והוא מבאר כל ענין וענין מן ההלכה הזו אח"כ :

אבל בקרבנות אינו כן הרי שאמר כו' : שם

היה עני והעשיר או עשיר והעני נותן כו' : ע"ב

אין בין רבי וחכמים מחלוקת אלא מבאר לנו איך יהיה הערך ג"כ דומה לקרבן כמו שאמר ור' יהודה שאומר שמי שהעריך והיה עני ואח"כ העשיר ואח"כ העני שהוא נותן ערך עשיר הואיל ונתחייב בערך בשום זמן ובזמן ההוא היה עשיר ומביא ראיה ממה שנאמר ואם מך הוא מערכך עד שיהא מך מתחלתו ועד סופו וחכ"א הואיל והיה עני בשעת הערך והעשיר בזמן שנותן הערך הרי הוא נותן ערך עני והלכה כחכמים :

אבל בקרבנות אינו כן אפי' אביו מת והניח לו כו' : שם

מה שאמר אפי' אביו מת ר"ל שאם היה אביו נוטה למות וא"א לחיות ויורש ממנו נכסים אבל היה עני באותו הפרק שנתחייב בקרבן הרי זה יביא קרבן עני ואפי' אחר שהגיעו לרשותו הנכסים : ומה שאמר ספינה אין דעתו שיהיה בתוכה מיני סחורות שא"כ הרי עשיר נקרא אלא שהיא טעונה מושכרת ברבואות הרי הוא נחשב עני עד שהגיעה הספינה לפי שהשכירות אינה משתלמת אלא בסוף ואין אנו אומרים עליו עשיר מחמת היותו בעל ספינה לפי שאין בידו מחיה אלא בשכירתה והמשנה הזאת היא לר' אליעזר שאומר אין אנו מחמירים בערכים אלא כחמור שמוכר אותו להסתפק מחייתו משכירתו וכדי שלא נתבטל מחייתו כמו שיתבאר דעתו בששי מהמסכתא הזאת ואינה הלכה :

השנים בנידר כיצד ילד שהעריך את הזקן נותן כו' : דף יח

יום שלשים כלמטה ממנו שנת חמשים כו' : שם

מן הכתוב בתורה יתבאר לך כל זה וכבר זכרנו אותו בתחלת המסכת שערך בן חמשה פחות מן עשרים וערך בן עשרים פחות מערך בן ששים וערך מי שעבר ששים פחות ערך ממי שלא הגיע לששים ולפיכך כשאנו אומרים שנת ששים כלמטה הימנה הרי זה מוסיף בערך לפי שהוא נ' שקלים והענין יתבאר לך כשתעיין מה שזכרנו בתחלת המסכת ור' אליעזר אומר נאמר בשנת ששים ומעלה ונאמר בפדיון בכור מבן חדש ומעלה כמו שהוא שם חודש ויום א' שבחדש ויום אחד חייב בפדיון בלי ספק לדברי הכל כמו שנתבאר בשמיני מבכורות כן מעלה הנאמר בשנת ששים עד שיוסיף על ששים חדש ויום אחד ולמד שנת חמש ושנת עשרים משנת ששים בג"ש כמו שעשה ת"ק ואין הלכה כר' אליעזר :

פרק חמישי

האומר משקלי עלי נותן משקלו אם כסף כו' : דף יט

כל מה שיש במאמר הזה הוא משא ומתן בדיני מי שאמר משקלי עלי וביאר מאיזה מין יהיה וביאר כי מה שאמר משקלי עלי סתם ולא פירש משקלו מאיזה דבר·ואמר שהמפרש יתן כפי מה שפירש אם כסף כסף ואם זהב זהב וכשאינו מפרש אלא משקלי עלי סתם הרי אנו רואין ענין האדם ההוא אם הוא עשיר גדול מפורסם הרי זה לא נתכוון אלא לערך גדול ולפיכך נוטלין ממנו משקלו מן המעולה שבמתכות ר"ל הזהב והביא ראיה ע"ז מאמו של ירמטייה ואם לא היה מפורסם בעושר נוטלין משקלו ממה שנהגו אנשי אותו המקום לשקול אותו ואפי' מהפחות שבדרך אנשי אותו המקום שנדר לקחת ולמכור אותו במשקל כשהן בזול לפי שמאחר שאין אנו יודעין לו עושר נותן פחות שבמשקלים במקום ההוא · ומרפק ידוע אע"פ שהיד ודאי היא עד פרק הזרוע אבל העיקר מה שזכרתי לך בנדרים והוא מה שאמר בנדרים הלך אחר ל' בג"א והיו קורין ליד ולזרוע יד ולפיכך מכנים ידו עד מרפקו במים והמים בלי ספק ישפכו לפי שמוליא מהן שיעור מקום היד והזרוע אח"כ מוליא ידו מן החבי' ותשאר חסירה ואז יטול בשר ועלמות כמו שזכר ויתן לתוך החבית שנפין המים וממלאין הכלי כמות שהיה קודם שיכנים ידו במים ואח"כ שוקל הבשר ההוא והעלמות שבחבית והוא משקל ידו ודאי אילו היה הבשר דומה לבשר במין ובשיעור וכן העלמות והלכה כרבי יוסי : ומן הראוי לך לדעת כי מה שאמר האומר קומתי עלי נותן שרביט שאינו נכפף מלא קומתו נותן שרבים הנכפף ויהא שרביט ההוא מן המין שפירש ואם אמר סתם אומדים ממונו כמו שנתבאר בהלכה הזאת :

דמי ידי עלי שמין אותו כמה הוא שוה ביד וכמה כו' : ע"ב

וחומר בערכין מבנדרים כיצד כו' : דף כ

אומדים זהו שאומדים כמה הוא שוה זה כמו שהוא עכשיו וכמה ישוה אילו היתה ידו זו של רבו כגון שמכרו ושייר בו לעצמו החלק הזה ורואים כמה יש בין שני הערכין ונותן אבל מי שאמר ערך ידי עלי אינו חייב כלום שלא נתן הקב"ה ערך לאברים אלא לכל גוף החי וזהו החומר שבנדרים יותר מבערכין : ומה שאמר יתנו היורשים ערכו ע"מ שעמד כבר בדין לפי שאינו חייב בערך אלא אחר שיעמוד לפני הכהן כמו שאמר רחמנא והעמידו לפני הכהן אבל בנדרים אפי' עמד בדין ומת קודם שמשערין דמיו לא יתנו היורשים לפי שהערך דמיו קצובין והנודר אין דמיו קצובין · ומה שאמר זה הכלל לכלול כל אבר שא"א לאדם להתקיים אם נטל ממנו כשאומר ערכי עלי נותן ערך כולו :

חצי ערכי עלי נותן חצי ערכו כו' : שם

ידוע הוא שא"א לאדם להתקיים אם נטל חליו לפיכך אמר ערך חליו או דמי חליו נותן ערך כלו או דמי כלו : ומה שאמר זה הכלל לכלול כל אבר שא"א לאדם להתקיים אם נטל מקלתו כשאומר על האבר ההוא ערך חליו עלי או דמי חליו עלי חייב בכולן כגון מי שאמר ערך חלי לבי עלי או ערך חלי כבדי עלי הרי זה חייב לדמי כלו :

האומר ערכו של פלוני עלי מת הנודר והנידר כו' : שם

כל זה מבואר אחר שעמד בדין ומת קודם שיפסקו דמי הנידר כמו שזכרנו פירושו :

שור זה עולה ובית זה קרבן מת השור (או) ונפל כו' : ע"ב

הענין הזה מבואר מאליו ולא אמר אותו אלא כדי שלא תדמה שאם מת השור שאינו חייב כלום לפי שאין דמים למתים לפיכך הודיעך שמשערין כמה הוא שוה כשהוא מת שאין אנו אומרים אין דמים למתים אלא במין אדם בלבד :

חייבי ערכין ממשכנין אותן חייבי חטאות כו' : דף כא

זה שאין אנו ממשכנין חייבי חטאות ואשמות הוא מפני שהן מעצמן זהירים להביאם לפי שאין להן כפרה עד שמקריבים אותם אבל העולות ושלמים הואיל ואין בהן כפרה לפעמים מתעצלין בהן ולפיכך ממשכנין אותן ואין זה נוהג בכולן אלא ברובן לפי שיש שם חטאת שצריך להכריחו עליו והוא חטאת נזיר לפי שאינה מעכבת אותו מלשתות יין ומלטמא למתים כמו שבארנו בשני מנזירות ואין עליו החטאת כאוכל חלב וכדומה לו לכפרה ולפיכך ממשכנין עליהן ויש עולות שאין ממשכנין עליהן כגון עולת מצורע לפי שלא עלתה לו טהרה עד שמקריב כל קרבנותיו והרי הוא נחפז מעצמו להבאתם :

הגהות הגרי"פ א] בתוי"ט תמה שבועה זו למה

פרק ששי

שום היתומים שלשים יום ושום ההקדש ס' יום כו' : ע"ב

המקדיש נכסיו והיתה עליו כתובת אשה כו' : דף כג

כבר ידעת ששום הוא השומא ואמר שאם היה קרקע של יתומים ונצטרכו ב"ד למכרו כמו שביאר או הקדיש אחד שדה מקנה שהיא נפדית בדמים שהיה שוה כמו שזכרנו אין מוכרין אלו הקרקעות עד שמכריזין עליהן במספר הימים הנזכרים בבקר ובערב שהן זמן קבוץ בעלי אומנות במעמדות ויהיו אותן הימים רצופים יום אחר יום וכשמכריזים על נכסי יתומים שלשים וששים יום שני וחמישי ושני ה"ז משובח והיא הנאה והוא מה שאמרו אע"פ דכי חשיב ליומי דהכרזה לא הוה אלא תמניסר יומא כיון דמסכה מילתא טובא אפשר דשמעי וצריך לפרושי בהכרזה המקום במצריו וכמה שוה ומחמת איזה דבר מוכרים אותו רולה לומר שהוא יאמר כך הלוקח אותו על דעת כן יקחהו שיפרע דמיו בחוב פלוני או בכתובה פלונית לפי שמחמת כך מוכרין נכסי היתומים ודע שהעיקר הידוע שעל פיו אנו עושין הוא שאין נזקקים לנכסי יתומים ואע"פ שאמרו יתמי דאכלו דלא דידהו ליזלו בתר שבקייהו אבל פסק ההלכה אין נזקקין לנכסי יתומים ואין מוכרין אותן אלא על אחד משלשה דברים בלבד לכתובת אשה לפי שיש להם בזה תועלת גדולה מפני שכ"ז שלא תגבה מעלם ניזונית מנכסי יתומים כמו שנתבאר בי"א מכתובות או לחוב עובד כוכבים שיש עליהן ברבית ותהיה רבית אוכלת בנכסיהן לפיכך מוכרים קרקעותיהן כדי לפרוע החוב שהוא תועלת להן או כשנדע באמת שהחוב זה שתובעין מהן נשאר אצל אביהם בין שהודה אביהן בשעת מיתתו שיש לפלוני אצלו או שהיה ב"ד כבר שמתוהו עד שיפרע חובו ומת בנידויו או שהיה החוב לזמן ידוע ולא הגיע זמנו לפי שהעיקר בידינו חזקה לא עביד איניש דפרע בגו זמנו ולכשירצו ב"ד למכור על אחת מאלו הג' דברים יעמידו להן אפוטרופוס עכ"פ ויכריזו כמו שזכרנו ומדקדקין ופשוט הוא שבזה הענין השלישי שהוא ודאי אצלנו שנשאר החוב שהוא אחד מג' העניינים שזכרנו יתפרע בעל החוב בלא שבועה ואם אמר המת מנה זה לפלוני הרי ב"ד עושין על פיו ואין צריך שיעמידו אפוטרופוס וכן אם באו עדים על נכסי יתומים שהן גזל ביד אביהם עושים בזה כפי עדות העדים ואין צריך להעמיד להן אפוטרופוס לטעון בעדם ועכ"פ צריך בכל מכירה הכרזה וכבר נתבאר בכתובות ב"ד שמכרו בלא הכרזה נעשו כמי שטעו בדבר משנה וחוזרין וכל מה שאמר במשנה הבא ליפרע מנכסי היתומים וכו' ואין נפרעין מנכסי היתומים אלא מן הזיבורית וכו' שזה מורה על שפרעון החוב מנכסי היתומים לא העמידו דבריהן בגמ' אלא בכתובת אשה או בע"ח עובד כוכבים שקבל עליו לדון בדיני ישראל ויש לו רבית כמו שאמרנו וכשחייב מודה · והחזיק אלני והתבאר לי בגוף הגמ' ואני אומר שהוא האמת שכל המאמר הזה נאמר על עיקר זה והוא שבע"ח לא יגבה אלא מן הקרקע וקרקע יתומים הוא שאין נזקקין לו כל עיקר אלא ע"פ העניינים שזכרנו אבל המטלטלין הואיל ונתבאר שמטלטלין משתעבדי לב"ח ה"ז א] נשבע ונוטל חובו מן המטלטלין וא"צ בזה הכרזה לפי שכבר נתבאר בגמ' כתובות מה שאמרו אלו הדברים שאין מכריזין עליהן העבדים והשטרות והמטלטלין עבדים ישמעו ויברחו שטרות ומטלטלין שמא יגנבו ואמרו עוד מטלטלין של יתומים שמין אותן ומוכרין אותן לאלתר אבל אפשר שלא יעמידו עליהן אפוטרופוס לדון על זה שתובע החוב ודע כל העיקרין האלו יעשה על פיהם שאין בהם ספק ולא פקפוק ולא תשובה : ואחזור להשלים פירוש ההלכה הזאת קנוניא היא תחבולה והסכמה שתהא בין התובע והנתבע לאבד ממון שאינו שלהם והכל מודים ששכיב מרע אינו עושה קנוניא על ההקדש מפני שהוא נוטה למות ואין אדם חוטא ולא לו ואין חולק שהבריא יעשה קנוניא על ההקדש ומחלוקת ר"א ור' יהושע הוא שר' אליעזר אומר אין שאלה בהקדש והואיל והקדים אינו חוזר לעולם ואפי' היה הקדש בטעות על דעת ב"ש כמו שנתבאר בה' מנזירות ור' יהושע אומר לפעמים ישאל לחכם על הקדש כמו שישאל על הנדר לפי שאפשר שיקדים בטעות ואינו הקדש כב"ה ולפיכך א"ר אליעזר לפי עיקר דעתו שזה שגירש ידיר הנאה כדי שלא ישוב לקחתה שמא ישוב לקחתה ותהא תחבולה ליטול נכסי ההקדש שאין לו דרך ליטול הנכסים האלו אלא בענין זה ור' יהושע אומר לפי עיקר דעתו ג"כ שאינו צריך לתחבולה זו לפי שהוא יכול שישאל לחכם ויחזירו לו נכסיו והואיל ויכול לעשות ואינו עושה רק גירש אין מדריחין אותו שיהא מדיר הנאה והלכה כר' יהושע ודברי רבן שמעון בן גמליאל כבר פירשנו אותן בסוף בתרא :

המקדיש נכסיו והיתה עליו כתובת אשה ובעל כו' : ע"ב

אמר אף על פי שהדבר שהקדים שוה נ' והחוב ק' צריך הפודה להוסיף כל שהוא על שיעור שוויו ואפי' דינר עד שיהא אומר לדך משל הקרקע הזה הריני נותן בו להקדש ע"מ שאפרע לבע"ח נ' וסבת זה שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון ואין אומרים הואיל וקדם החוב אין זה יכול להקדיש ולא יחול הקדש על הקרקע הזה לפי שהעיקר שאין בו פקפוק שחרור חמץ והקדש מפקיעין מידי שעבוד ואם היה החוב כפל ממה ששוה הדבר שהקדים אין פודים אותו בתנאי בשום פנים אלא מפקיעין החוב מעיקרו מעל קרקע וזהו מה שאמרו בגמרא עד מחצה אינה פודה :

אע"פ שאמרו חייבי ערכין ממשכנין אותן כו' : שם

סבת זה הוא מה שאמר רחמנא ואם מך הוא מערכך אומדין אותו כך ואם מך הוא ואין לו אלא כנגד הסך על עצמו תן לו מערכך : ומעלד ידוע : ומגרה משור ואין הלכה כרבי אליעזר לפי שאלו נכסים הן לא כלים ר"ל הבקר והחמור :

היה לו מין אחד מרובה ומין אחד מועט כו' : שם

יש לנו לומר שהוא יכול לשאול מאחרים כלים ולפיכך יש לו מהמין הזה כלים מועטין עכשיו ולפי שנתפרסם שאין לו אין משאילין לו שום דבר ולפיכך מוכרין מן הכלים שהן מרובין ומשלימים לו כפי צרכיו מהמין הזה מן הכלים שאין לו כדי ספוקו הודיענו שאין עושין כן :

אחד המקדיש את נכסיו ואחד המעריך את עצמו כו' : דף כד

אמר רחמנא ונתן את הערכך ביום ההוא בלא איחור ונאמר קדש לה' ר"ל כל דבר שהוא קדש לה' והוא סתם הקדשות שהן לבדה"ב דינו שאין ממתינין להם שום זמן ואין מעתקין אותן לשום הנאה לפי שהסבה הזה שאמר בהן אינו ודאי אבל הוא על הספק ולפעמים אנו משתדלין להוסיף במה שאנו עושין ויהיה מעשינו סבה לחסר מדמיהם ולפיכך עלה בידינו עיקר אין משתכרין בשל הקדש אף לא בשל עניים :

פרק שביעי

אין מקדישין לפני היובל פחות משתי שנים ולא גואלין כו' : שם

המקדיש את שדהו בשעת היובל נותן בזרע כו' : דף כה

דין החשבון והעיקר שבו יתפרש כל מה שיש בפ' הזה הוא מה שאומר לך והוא שהמקדים שדה אחוזה כבר באר השם שדמי זרע חומר שעורים בנ' שקל כסף לסוף מ"ט שנה שהן שני היובל לפי ששנת היובל אינה מן המנין העולה בידינו שהראוי לזרע חומר שעורים בכל שנה סלע ופונדיון בקרוב לפי שכבר בארנו פעמים רבות שהפונדיון חלק אחד ממ"ח מן הסלע וכתוב בסיפרא והלא סלע של הקדש אינו אלא מ"ח פונדיות ומה טיבו של פונדיון זה קולבון לפרוטרוס ר"ל שהנותן פונדיון לשלהבי לקחת בהן סלע יתן מ"ט פונדיון וכבר בארנו פעמים רבות שהקלבון תוספת בחליפין ופרוטרוט נגזר מפרוטה ר"ל הפרוטה הקטנה וכשמקדים שום דבר משדה אחוזתו צריך למוד אותו ולדעת כמה זרע שעורים יש בו ע"מ שתהא הזריעה במפולת יד ותהיה ג"כ זריעה בינונית לא שיהא הזרע מפוזר ביותר ולא מקובץ ביותר ופוסק על כל חומר סלע ופונדין לשנה ואם ירצה אדם לפדותה מן ההקדש רואין כמה שנים נשארו ליובל מאותו זמן שרולה לפדותה ואם נשארו עד היובל כ' שנה נותן כ' סלעים וב' פונדיונות לכל חומר וזהו מה שאמר רחמנא ע"פ השנים הנותרות ולפיכך מי שהקדים פחות משתי שנים לפני היובל א"א לו לפדות כן לפי שאם הקדישה דרך משל ולא נשארה עד היובל אלא שנה אחת א"א לתת סלע ופונדיון לכל זרע חומר ולפדות אותה שנאמר השנים הנותרות עד שישארו שנים מזמן פדיונה ואין פחות משתים זו היא כוונתו במה שאמר אין מקדישין לפני היובל ר"ל אין ראוי לאדם לעשות כן לפי שא"א לפדותה ע"פ השנים וזו היא עלה טובה לפי שאם הקדים מוקדשת בלי ספק ואפי' יום א' לפני היובל ואפי' בשנת היובל עצמה אם רלה לפדות אותה נותן חמשים סלע לכל זרע חומר הואיל ונשאר עד היובל פחות משתי שנים שאין מחשבין עמו על מה

מה שנשאר והטעם במה שאמר ולא גואלין אחר היובל כבר בארנו אותו לפי שאין מחשבין חדשים להקדש מפני ששנים אמר רחמנא אבל ההקדש מחשב חדשים ובארו זה בלי הזה מנין שאם רצה הקדש לעשות חדשים שנה עושה כגון דאקדשה בפלגא דארבעים ותמניא ת"ל וחשב לו הכהן מכל מקום ופי' המאמר הזה וענייני שאם הקדים שדהו בתוך שנת מ"ח יהא הנשאר עד היובל שנה וחדשים בלי ספק ואין המקדים יכול לומר לו תחשוב עמי כפי מה שראוי לשנה זו ולחדשים וטול פדיונה כמו שבארנו לפי שאין מחשבין חדשים להקדש אבל אם רצה הגזבר לחשב השנה וחדשים שני שנים ונוטלו מן הרוצה לפדותה שני סלעים ושני פונדיונות על כל זרע חומר ה"ז מותר לו לפי שמחשבו על שתי שנים ואע"פ שהן פחות משתי שנים ומה שאמר נקעים והם המקומות העמוקים אין נמדדין עמה ע"מ שיהיו מלאים מים לפי שאינן ראוים לשום דבר אבל אם היתה ארץ בלא מים הרי היא מתקדשת בפני עצמה ואף ע"פ שאינה נמדדת על כלל הקרקע הרי היא נמדדת בפ"ע ופוסק לה דמים בפ"ע והטעם שמחמתו נתחייב שיהא חשבון כל השנים כאחד מה שאמר רחמנא וחשב לו הכהן שיהא כולו כאחד :

אחד הבעלים ואחד כל אדם מה בין כו' : שם

אמרה תורה ואם גאל יגאל את השדה לפיכך אם נשארו דרך משל עד היובל ח' שנים ורצה לפדות אותה לעצמו נותן י' סלעים וי' פונדיונות לכל חומר שעורים ועל הדרך הזה מקישים :

הקדישה וגאלה אינה יוצאה מידו ביובל כו' : שם

ביאור הדין הזה דרך קצרה שהמקדים שדה אחוזה אם רצה גואל אותה הוא או בנו ואם גאל אותה אחר או שאר קרובים מיד ההקדש וחזר הוא וגאל אותה מיד הקרוב ההוא או הזר הרי זו תתקיים בידו קרקע שלו בכל אלו הד' פנים ואם לא פדה אותו לא הוא ולא בנו אלא עמדה בלא פדיון עד שהגיע היובל או גאל אותה זר או שאר קרובים ולא גאל אותה הוא מידם אלא עמדה תחת יד הזר ההוא או הקרוב עד שהגיע היובל הרי זו אינה חוזרת לבעליה ואינה מתחלקת ביד הזר ההוא או הקרוב ההוא אלא תצא להקדש ודבר תורה ואם לא יגאל את השדה ואם מכר את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד והיה השדה בצאתו ביובל קדש וגו' וכתוב בסיפרא ואם לא יגאל את השדה בעליו ואם מכר את השדה גזבר לאיש אחר וזהו עיקר כל מה שהקדמנו למעלה :

הגיע היובל ולא נגאלה הכהנים נכנסים לתוכה כו' : ע"ב

המאמר הזה הוא במי שהקדים שדה אחוזה ולא גאלה לא הוא ולא אחר אלא עמדה ביד ההקדש עד שהגיע היובל רבי יהודה אומר נותנים הכהנים דמיה להקדש ואז תהיה אחוזה לכהנים ולמד זה בגזרה שוה ממקדיש ביתו שסמין כמה שוה ואם נתן דמיו ותוספת החומש להקדש ישוב אליו ביתו ואם לא נתן להקדש דמים יקום הבית להקדש ואמר נאמר בשדה אחוזה קדש ונאמר במקדיש ביתו קדש מה להלן בדמים אף כאן בדמים לפי שלא תצא זו מיד הקדש בלא פדיון כל עיקר ור"ש למד מכבשי עצרת שהם ממתנות כהונה כמו ששדה אחוזה ממתנות כהונה ונאמר בכבשי עצרת קדש יהיו לה' לכהן מה להלן יכנס אף כאן בחנם ר"ל שאין נותנין הכהנים להקדש דמים : ור' אליעזר אומר בצאתו ביובל קדש לה' אינו קדש עד שיצא מיד אחר רוצה לומר שיפדה אותו אחר מיד ההקדש ויצא מיד האחר ביובל כמו שבארנו כבר ואז יקום לכהנים אחוזה והלכה כר' יהודה :

הלוקח שדה מאביו מת אביו ואח"כ הקדישה כו' : דף כו ע"ב

כבר בארנו בזאת המסכתא ההפרש שיש בין שדה אחוזה ובין שדה מקנה : ומה שאמר לפי שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו לפי ששדה מקנה אין בו אלא פירות ובשנת היובל תשוב למוכר הראשון כמו שבאר הכתוב ולפי שנתבאר לישראל אינו פודה עד היובל אבל אם עבר עליו היובל כמו שהקדמנו ביאורו לא תגאל עוד : ואמר כהנים ולוים גואלים או מקדילין ואע"פ שאין זה מיוחד להן שישראל ג"כ מקדישים לעולם ואפי' בשנת היובל עצמה כמו שבארנו בתחלת הפרק ואין הלכה כרבי מאיר :

פרק שמיני

המקדיש את שדהו בשעה שאינה יובל כו' : דף כז

יש במקצת הנוסחאות המקדים שדהו בשעה שאין היובל נוהג והענין אחד אבל הנוסח האמיתי הוא מה שכתבנו תחלה : וכתוב בסיפרא וקראתם דרור בארץ לכל יושביה בזמן שיושביה עליה לא בזמן שגלו מתוכה והם מעורבין שבט יהודה בבנימין ושבט בנימין ביהודה יכול יהא יובל נוהג ת"ל יושביה לכל יושביה ומאלא אומר כיון שגלו שבט ראובן וגד וחצי שבט מנשה בטלו יובלות לפיכך בזמן שאין שם יובל למה פודין שדה זו הואיל ואין שם יובל שתצא בו לכהנים לפיכך מכריחים את בעליה ומטריחים אותו לתת בה דמים ושיהא הוא פותח ראשון מפני טעמים הרבה הא' שהוא נותן חומש והשני שמצות גאולה באדון והג' שהוא חפץ ורוצה בה יותר מזולתו : וכבר בארנו פעמים שהחומש הוא רביע דמי שויה וכן כל חומש הנזכר בתורה הכוונה בו שיהא הוא וחומשו חמשה : ואיסר יש בו ח' פרוטות : ומחלוקת ר' יוסי וחכמים שחכמים אומרים אין פודין הקדש בפחות ממה שיהא תוספת חומש שלו פרוטה ולפיכך אין פודים הקדש לדעת חכמים בפחות מד' פרוטות ור' יוסי אומר אין חוששין לענין זה ולפיכך לדעתו שיפדה אפילו כבילה ואע"פ שאינו שוה ארבע פרוטות ואין הלכה כרבי יוסי :

אמר אחד הרי היא שלי בעשר סלעים ואחד אומר כו' : שם

כל זה אם חזרו בדיבורם ראשון ראשון אבל אם נתן דרך משל הראשון ארבעים ונתן השני מ"ה ונתן השלישי נ"ה אחר כך חזרו השני והשלישי כאחד ר"ל בבת אחת נוטלים מן הראשון עשרה ומן השני ס' ומן השלישי ח' ועל דרך זה תקים וזהו ענין מה שאמרו לא שנו אלא שכל אחד עומד במקומו אבל אין כל א' עומד במקומו משלשין ביניהן וכתוב בברייתא חזרו כולן בבת אחת משלשין ביניהן :

אמר אחד הרי היא שלי בעשרים ואחת הבעלים כו' : שם ע"ב

כל שעולים בדמים מוסיפים הבעלים עליהם חומש שהוא חומש העשרים שנתנו ראשונה כמו שיפדנו עד שיהא הוא וחומשו חמשה ואין אנו חייבים להטריחם להוסיף חומש על מה שנתן זולתן וזה בזמן שאין שמין אותו ג' בקיאין ויאמרו כך וכך דמים אבל אם אמרו הבקיאים שהוא שוה ששה ועשרים שהוא תכלית הדמים הרי הם חייבים לתת שלשים ושנים ותג' וכל זה בשדה אחוזה בזמן שאין היובל נוהג שמטריחים הבעלים לתת בהם דמים על כל פנים כמו שהקדמנו ולפיכך אמר נותנים שהוא מורה על שמטריחים אותן לכך אבל מה שאינו שדה אחוזה בזמן שאין היובל נוהג אין בו שום דבר מהמין הזה רק הבעלים רצו לוקחים רצו אינם לוקחים ומ"ש אם רצו הבעלים כו' כבר באר אותו הגמ' וכן סידורן אם רצו מעיקרא לתת החשבון המגיע לשלשים וא' ודינר הבעלים קודמים אם לאו אומרים לו הנעתיך ופירוש זה שהתוס' שמוסיפין על אלו הכ"ו סלע שהוא תכלית הדמים עד שהיו ל"א ודינר הוא ה' סלעים ודינר והסך שהבעלים נותנים שנתחייבו מחמתו תוספת ה' סלעים ודינר הוא כ"א סלעים גמלאת כוונתו במ"ש כ"ו שנותנים הבעלים כ' סלע כמו שהקדמנו אחר כך באה התוספת עד שהגיעו הדמים לתכליתם שהוא כ"ו אם רצו לתת כ"א הן קודמים למי שנותן כ"ו לפי שהואיל ונתנו כ"א הוסיפו סלע על מה שהיו נותנים תחלה ונתחייבו לתת כ"ו ודינר לפי שהסלע ארבע דינרים ומחמת הדינר הזה שהוסיפו קדמו לו והן כ"ו ואילו לא הוסיפו סלע ולא נתנו כ"א רק עמדו על מה שהיו נותנים תחלה והוא כ"ו היו חייבין לתת ל"א מפני זה שהיה נותן כ"ו כמו שזכרנו והרי היא כמי שאומר שהרשות בידם אם רצו נותנין כ"ו ורביע ולא תהא שם לתוספת על תכלית הדמים אלא רביע מפני שהוסיפו על הקרן סלע כמו שבארנו ואם רצו נותנים ל"א הואיל ולא הוסיפו על הכ"א כולן כמו שהקדמנו ביאורו וכבר נתבאר הענין הזה ונתפרש תכלית הפי': ומה שאמר הנעתיך ר"ל שאין הבעלים חייבין להוסיף חומש על הכ"ד שנתחייב זה בהן :

מחרים אדם מצאנו ומבקרו ומעבדיו ומשפחותיו כו' : דף כח

אמר רחמנא מכל אשר לו מאדם ובהמה ומשדה אחוזתו ומן מורה על מקצת לפיכך אין ראוי להחרים אלא מקצת ואם עבר והחרים הכל מוחרם כתנא קמא א] :

המחרים בנו ובתו ועבדו ושפחתו העברים ושדה כו' : שם

רבי יהודה מקים מטלטלים לשדה אחוזה לפי שנאמר מכל אשר לו מאדם ובהמה ומשדה אחוזתו ולפיכך אומר אין מחרימים ואפי' מטלטלים ורבי שמעון לא יקיש אלא אומר מחרימים מטלטלים וכבר נתבאר בגמרא שר' שמעון אינו חולק בקרקעות וסדר לדברי רבי כך הוא נראין דברי ר' יהודה לר' שמעון בקרקעות ורבי לא ביאר דעתו במאמר הזה ולפיכך אין הלכה כר' יהודה ב] :

חרמי כהנים אין להם פדיון אלא נותנין לכהנים כו' : שם ע"ב

ר' יהודה בן בתירא מפרש מה שאמר לכהן תהיה אחוזתו שבא להודיענו העיקר שהקדמנו בפרק שלפני זה והוא מה שאמר לא יאמר הואיל והיא יוצאה לכהנים הרי היא תחת ידי וכו' לפי שנאמר תהיה אחוזתו ר"ל שהוא כמו שדה אחוזה שיוצא מתחת יד לוקח ביובל כן תצא מתחת יד כהן זה שלקחה לכל אחיו הכהנים וחכמים למדין דין זה ממה שנאמר כשדה החרם ולא נאמר כשדה חרם ור' יהודה בן בתירא לא דריש ה"א הידיעה ודעת ר' יהודה שהוא חל על הקדשים מתוך מה שאמר רבי ישמעאל אח"כ והלכה כחכמים : וכן מי שהחרים בזמן הזה מטלטלים סתם הרי הן לכהנים ומקרקעי בחוצה לארץ דינם כדין המטלטלים ר"ל שהם לכהנים אבל מי שהקדים לבדק הבית מותר לו לפדותה בדבר מועט לכתחלה ומשליך אותן דמים לים אבל נתנו שיעור שלא יהא הדבר המועט פרוטה אלא כמו שאמרו ד' זוזי והקרוב להן לפרסומי מילתא ולא התרנו זה אלא לכתחלה בזמן הזה שאין בית המקדש קיים :

מחרים אדם את קדשיו בין קדשי קדשים כו' : שם

ר' ישמעאל אומר כתוב אחד אומר תקדיש כו' : דף כט

כבר ידעת שהאומר שור זה עולה הרי הוא נדבה ואם החרימו אח"כ שמין אותו כמו שזכר וכן אם החרים הבכור פודין אותו בטובת הנאה לפי שהוא מתנה לכהן בין תמים בין בעל מום כמו שזכרנו ביאורו בבכורות ואין אדם נהנה ממנו עד שיתן בו דמים זולת שהוא נותנו לקרוב כהן וזכר הקורבה היתירה שהיא בין ישראל וכהן והוא שיהא הכהן בן בתו או בן אחותו : וא"ר ישמעאל שהבכור נאמר עליו לא יקדיש איש אותו ונאמר ג"כ כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכר תקדיש וענין הקדש עילוי הקדש שהוסיף בדמים לפי שאם החרים הבכור נוטלין עליו תוספת דמים כמו שהקדמנו ביאורו ואותן דמים הן הקדש וישאר הבכור לכהנים כמות שהיה וחכמים שלמדין ענין זה ממה שנאמר כל חרם קדש קדשים הוא לה' כמו שזכרנו אומרים בבכור לא תקדיש כדי שיתחייב המקדיש לאו ויהיה עובר על לא תעשה ובתוספתא תמורה אומר המקדים תמימים לבדק הבית חייב בל"ת ומה שאמר בו תקדיש הוא שאם נולד לו בכור בעדרו מצוה להקדישו ולומר זה קדוש ויהיה בכור כמות שהוא והסכימו שאפי' לא אמר זה קדוש הרי הוא מתקדש מרחם :

פרק תשיעי

המוכר את שדהו בשעת היובל אינו מותר כו' : ע"ב

דין מוכר שדה אחוזה כפי מה שנתבאר בתורה הוא כמו שאני מגיד והוא שאם מכר אדם משדה אחוזתו בימים ידועים מחלק אותן הדמים לפי מנין השנים שנשארו עד היובל וידע כמה יגיע לכל שנה ושנה ולפי החשבון שישאר ביד הלוקח פוחתין לו מעיקר הממון כגון שאם מכר דרך משל שמעון לראובן קרקע במאה דינרין ונשארו עד היובל מזמן המכירה י' שנים ועמד בתוכה ראובן ואכל פירותיהם ד' שנים אח"כ רצה שמעון לפדות קרקע שלו הרי זה מחזיר לראובן ס' דינרין וזהו גרעון כסף ועל"ז תקים והוא מחשב כשרוצה לפדות הקרקע שלו כל הזמן שאכל פירותיו חדשים וימים כפי מה שאפשר ליחשב : ומה שאמר בשעת היובל ר"ל בשעה שהיובל נוהג אבל בשנת היובל עצמה אינו מותר למכור ואם מכר הרי הוא חוזר בממכרו ונותן הדמים לבעלים ומי שמכר שנה אחת קודם היובל הרי הלוקח אוכל פירות השנה שנשארה עד היובל ושנה אחרת אחר היובל לפי שאי אפשר פחות מב' תבואות כמו שאמר הכתוב : ומה שאמר אינו מותר בא להודיענו שיש בו איסור ואפי' נתרצה הלוקח בכך אין שומעין לו לפי שנאמר במספר שנים אחר היובל תקנה הרי הצריך ללוקח שנים כמו שהצריך למוכר : ומה שאמר עולה לו כינוי ללוקח ורבי אליעזר אינו חולק על שום אדם אלא בא להודיעך שאינו חייב ר"ל הלוקח להניחה לפני בעליה מליאה פירות כמו שלקח אותה אלא אוכל ג' תבואות בב' שנים ואין חולק ע"ז :

מכרה לראשון במנה ומכר הראשון לשני במאתים כו' : דף ל

נתן למוכר מנה יפה לפי שהוא רחוק אח"כ אומר שאם רצה למכור קרקע רחוק מן העיר או שמכר הפחות להציל המעולה אין שומעין לו שנאמר והשיגה ידו ומצא פרט למצוי עד שימצא דבר שאינו מצוי לו בשעה שמכר ומה שאמר כדי גאולתו ר"ל יותר מהדמים שנמכרה גוזן או הוסיפו ופחתו דמיה שג"כ נותנין ללוקח הפחות ולמוכר היפה כמו שהקדמנו במה שאמר מכרה ראשון לשני :

המוכר בית בבתי ערי חומה הרי זה גואל מיד כו' : דף לא

רבי אומר כי מה שנאמר בתורה שנה תמימה היא שנת חמה שהיא שס"ה יום ואין חוששין לעשות בדיקין האלו ואם היתה מעוברת נותנין לו חדש העבור ואף על פי שימי השנה המעוברת ש"פ ואחד והכ"א כי מה שאמר רחמנא שנה הוא י"ב חדש מיום ליום ומה שנאמר תמימה להביא חדש העבור והלכה כחכמים :

הגיע יום שנים עשר חדש ולא נגאלה היתה כו' : שם

בראשונה היה נטמן יום י"ב חדש כו' : ע"ב

תרגום לצמיתות לחלוטין והוא דומה לעברי לפי שהוא ל' עברי ג"כ ויחלטוה ממנו עניינו חלטו הענין ושמו אותו דין פסוק וחתום : והולם את מעותיו אפשר שיהא מענין ויחלם יהושע ויהא פירושו שמראה מעותיו בלשכה ואפשר שהוא ל' מיוחד לנתינת המעות :

כל שהוא לפנים מן החומה הרי הוא כבתי ערי כו' : דף לג

ר' יהודה מביא ראיה ממה שנאמר ובחומה היא יושבת בחומה ולא בעיר החומה והלכה כר' יהודה ולא כר"מ :

עיר שגגותיה חומתה ושאינה מוקפת חומה כו' : שם

ראוי שתדע שמי שהיה מוקף חומה כשנכנס יהושע אע"פ שאינו מוקף עכשיו הרי דינו כדין שמוקף ומי שלא היה מוקף מימות יהושע אע"פ שהוא עכשיו מוקף על שדה הארץ יחשב :

בתי החצרים נותנים להם כח היפה שבבתי ערי כו' : דף לג

ואלו הן בתי החצרים שתי חצרים של שני כו' : ע"ב

כבר בארנו אותו בתחלת הפרק ודין זה בבתי החצרים למדנו ממה שנאמר גאולה תהיה לו וביובל יצא ר"ל שהוא יגאל מיד ואם לא יגאל יצא ביובל והואיל ויוצא ביובל הרי הוא יוצא בגרעון כסף וזה דבר מבואר מאד והכרתי כפי מה שהקדמנו מן הדינים :

ישראל שירש את אבי אמו לוי אינו גואל כסדר כו' : שם

אין עושין שדה מגרש ולא מגרש שדה כו' : שם

אינו גואל כסדר הזה הוא מאמר שיש לו סדר וכן סדורו אינו גואל כסדר הלוים אבל יגאל כסדר הזה רוצה לומר כפי כל מה שהקדמנו שכן הוא גואל וישראל הוא וענין מה שאמרו חכמים ז"ל אימא אינו גואל אלא כסדר הזה עד שיהא לוי ובערי הלוים וחכ"א לערי הלוים בלבד אנו נזקקין לא שיהא לוי ולפיכך דעתם שישראל שירש את אבי אמו לוי גואל כלוים · אחר כן בירר גאולת הלוים היאך הוא ואמר מוכרים לעולם ואפילו סמוך ליובל ואין אנו צריכין שני תבואות כמו בישראל וכן יגאל ואפילו אחר מכירת חדש מה שאינו יכול לעשות כך בישראל כמו שהקדמנו וממה שאמר מכירת חדש הוא דרך משל וכן פודה מיד ההקדש ואפילו אחר היובל כמו שהקדמנו וכן בתי ערי חומה גואל ואפילו אחר שנה ומגרש הוא הישוב הקרוב לעיר והוא שקוראין אצלנו שבילים החיצונים יושבים בהם הרועים והאיכרים השדה הוא חוץ למגרש והכל מודים שהלוים אינן משנין העיר והמגרש והשדה שיש להם לפי שנאמר ושדה מגרש עריהם לא ימכר ואמרו חכמים ז"ל שענינו לא ישונה ר"ל שאינם משנין שום דבר ממה שהיה או והלכה כחכמים ואין הלכה כר' אליעזר :

הגהות הגר"פ א] ר"ל מדתני במשנה דברי ר"א וכו' מכלל דחכמים פליגי עלי' ועיין כ"מ פ"ו מהל' ערכין דין כ'. ב] עיי' תוי"ט

סליק פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת ערכין

אין נערכין פרק שני

דף ח ע"ב לדקתך כהררי אל אלו נגעי אדם כו' · ע"פ מ"ש פ"ק דקידושין שדרש אבימי מזמור לאסף כו' ופרש"י קינה מבעי ליה אלא שאמר שירה על שכילה הקב"ה חמתו על העצים והאבנים ומתוך כך הותיר פליטה כו' וכה"א כלה ה' חמתו ויצת אש בציון עכ"ל כמו כן קאמר הכא לדקה עושה הקב"ה שלא כילה חמתו על האדם בנגעיו אלא על הבתים משפטו תהום רבה שיהיו נגעים בהם ג' שבועות וק"ל: שם ר"א אומר כובש· פרש"י הקב"ה כובש ומסתיר עונות תחת מחילות כסא הכבוד כו' עכ"ל לפי זה לא הוה כובש ונושא מענין א' אבל בפ"ק דר"ה פרש"י כובש כף מאזנים של זכות ומכריעים את העונות יכבוש עונותינו יכרעו כו' ע"כ ויהיה כובש ונושא שפיר מענין א' ונ"ל לפי זה הא דקאמר רבה כר"א דה"ק לדקתך שאתה עושה עמנו לדקה מפני שמשפיך דהיינו עונות מוכרעין ע"י שאתה כובש כף הזכיות למטה בתהום רבה ורש"י פירש בע"א הכא לפי פירוש שיטתו כאן וק"ל:

דף י ע"ב א"ל אפשר מלך כו' וספרי חיים וספרי מתים פתוחים כו' · כדקאמר פ"ק דר"ה ג' ספרים נפתחין בר"ה כו' לדיקים לחיים ורשעים למיתה ובינונים בכלל אם לחיים נכתבים ביוה"כ אם למיתה ובכלל ספרי חיים וספרי מתים הוא דקאמר הכא וק"ל: שם וישראל אומרים שירה · היינו שירת הלל אבל שירת אז ישיר אומרים בראש השנה וביה"כ דאינו אלא סיפור דברים שירה שאמרו משה וישראל וכה"ג כתבו התוס' די"ל בר"ה ויה"כ והחיות ישוררו כו' דאינו אלא סיפור דברים מה שהחיות אומרים וק"ל: שם אין אומרים שירה על נס שבח"ל כו' · יש לתת טעם בזה לפי שכשנכנסו לא"י נתקדשה והקב"ה נקרא אלהי ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה תמיד כמ"ש הרמב"ן פרשת נלבים ע"ש והנס שם על ידו ולא ע"פ שליח וראוי לומר עליו הלל משא"כ נס שבח"ל שנעשה ע"פ שליח או ע"י מלאך ורב נחמן דסבר לקמן כיון שגלו חזרו להיתרן הראשון היינו משום דודאי כשישראל על אדמתן אין השכינה שורה אלא בא"י במקום קדושה ואין לומר שירה אלא על נס שבא"י אבל כשגלו הרי גם שכינה עמהם בח"ל כדאמרינן עמו אנכי בלרה ויש לומר הלל גם על נס שבח"ל ובפורים קרייתא זו הלילה וק"ל: שם ונגלל היה כו' והביאו אומנים מאלכסנדריא כו' ומכתשת היתה כו' · לא קאמר הכא אל יתהלל חכם בחכמתו וגו' כדלקמן גבי מי שילוח דהתם בא לשנות המי שילוח מכמות שהיה מי השילוח וכתיב הכל בכתב מיד ה' וגו' אבל הכא מימי משה היה ולא באו לתקן אלא הפגם וכמו שהיה מתחלה בלא פגם אלא שהאומנים של אלכסנדריא לא ידעו לתקן וכה"ג אמרינן בפרק א"ל הממונה גבי מעשה לחם הפנים וקטורת דאומנין של אלכסנדריא לא היו יודעים וק"ל: שם ועליהם אמר נחושת ממורט נחושת ממורק כו' · ל"ע בהנהו תרי קראי דמלכים וד"ה כתיב ואת הסירות ואת היעים וגו' והנהו ב' כלים מפורש בהו אשר עשה חירם והכא קאמר דמימי משה היו ועוד דבהנהו קראי כתיב ואת הסירות ואת היעים כו' והנהו ב' כלים נגלל ומכתשת לא הוזכרו כלל ודו"ק: שם ועליהם הוא אומר וכלי נחשת טובה מוצהב שנים כו' · פ"ה בעזרא בכלים שבאו מן הגולה ולפי פשוטיה שנים היינו ב' כלים אבל א"כ ה"ל למכתב וכלי נחושת שנים או ושני כלים מוצהב גו' אבל כתב שנים בסוף למדרש שנים חמודות כזהב אי כמר שהיה טוב כפול כזהב שהיה כ"א וא' שקול כפול כזהב מתוך חמודתו וחשיבתו ואי כמר שהיו שניהם שקולים כזהב שהיה נחושת טוב כ"כ שהזהב לא היה שקול ושוה אלא כשניהם מהם ורבי נתן דריש מיניה שנים שהיה כ"א כפול דהיינו ב' נגללים וב' מכתשות ודו"ק: שם שילוח היה מקלח כו' גוה המלך והרחיבוהו כדי כו' · ירלה ע"פ מ"ש פ"ק דכריתות שאין מושחין את המלכים אלא על המעיין כדי שתמשך מלכותן שנאמר והורדתם אותו אל גיחון גו' והוא מעיין השילוח כת"י וזה המלך חשב אם יתרבה מימיו ומשיכתו יותר תימשך מלכותו והראו לו דאינו כן אלא נתמעטו המים והמשיכה דהיינו ביותר שהמלך מתגאה במלכותו נתמעט והוא ענין המקרא יען כי מאס העם הזה את מי השילוח ההולכים לאט גו' דהיינו שמאסו במיעוטו והרחיבו שימשך מים הרבה ע"ש מלכותו ואמר לקיים מה שנאמר אל יתהלל בג' הגלחות שזכר כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי וגו' ע"ש הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל וגו' ודו"ק:

דף יא ע"א עשרה נקבים היו בה כ"א ואחד מוליא י' מיני כו' · היה נראה לפרש דהיינו דכתיב עלי עשור וגו' שנקרא כן ע"ש עשרה נקבים ועשרה מיני זמר שם אבל לקמן קאמרינן דכינור לעה"ב יהיו בו י' נימין דכתיב עלי עשור וגו' וק"ל: שם תחת אשר לא עבדת וגו' הוי אומר זו שירה כו' · והקפיד הכתוב על עבודת השירה בעונש ועבדת את אויביך וגו' כי היא מבטלת הרוח רעה כמו שמלינו בשאול ומביאה רוח הנבואה כמו שמלינו באלישע והיה כנגן המנגן וגו' וק"ל: שם ואימא ד"ת כו' טוב לא אקרי כו' · המ"ל הא אקרי תורה טוב כמ"ש ואין טוב אלא תורה שנאמר כי לקח טוב וגו' ולמאי דמשני גבי ביכורים טוב לבב לא אקרי ניחא וק"ל: שם ישאו קולם וגו' מקולות מים כו' · עי' פירש"י ועוד נראה לפרש ישאו קולם ירונו בגאון ה' היינו שיר שעל היין של הנסכים המשמח ה' ועוד יצהלו מים דהיינו בניסוך המים בחג כדתנן ר"פ החליל החליל חמשה וששה זהו החליל של בית השואבה ופרש"י כל שמחה זו אינה אלא בשביל ניסוך המים כדמפרש ושאבתם מים בששון ודקאמר לעיל אין שירה אלא היין היינו שירה שעל הקרבן של כל השנה לא היה אלא על ניסוך היין של אותו הקרבן אבל בחג היה שירה בלא יין דהיינו על המים ועי"ל דאין שירה שדוחה שבת אלא על היין אבל שעל המים אין השירה דוחה שבת כדאמרינן פרק החליל ודו"ק:

ע"ב מגלגלין זכות ליום זכאי וחובה כו' · פרש"י זכות ליום זכאי בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל עכ"ל והוא דחוק דה"ל להזכירו כמו שזכר ליום (חובה) וע"ק דהל"ל יום זכות ליום זכאי ונראה לפרש אשנה שניה קאי שילאו ממלרים דמתחלתו יום שהוקם המשכן ביום א' היה ומגלגלין עליו כמה זכיות די' עטרות נטל אותו יום וכן באותה שנה באו המרגלים ביום א' והוא יום חובה גרם לכמה חובות בכייה לדורות דכשחרב הבית בראשונה אותו היום ט' באב היה וכן בשניה ומ"ש היה כיום שבאו המרגלים ומשמרתו של יהויריב גם הוא רמז לחובה כי ה' נלב לריב עם עמו: [שם] ומה שירה היו אומרים וישב עליהם את אונם וגו' · אונם מלשון בן אוני לא אכלתי באוני דהיינו שהשיב הקב"ה אז עליהם את אונם ותלונתם לקיים בהם מה שאמרו ולמה ה' מביא אותנו אל הארץ לנפול בחרב נשינו וטפינו יהיו לבז וגו' ומסיים ילמיתם ילמיתם מלשון הכפול על חורבן בית ראשון וחורבן בית שני כדמסיק שהיה יום חובה דאין זה הפסוק שיר של אותו יום אבל איליא נפל בפומייהו וק"ל:

דף יג ע"א שבע שכבשו מנלן דקאמר כלב כו'· מבואר פ"ב דזבחים: **ע"ב** כינור של מקדש שבעה נימין היה שנאמר שובע שמחות וגו' · מדכתיב שבע חסר וי"ו דריש מלשון שבע דהיינו ז' נימין שכל א' עושה שיר ושמחה והיינו מיוחדת בעה"ז לפי ילירת ז' ימי בראשית כל הקדושות הולכין בשבע · השבת השביעית והיובל והספירה · ושל ימות המשיח שמונה נימין נוסף שיר א' ע"פ מ"ש אין בין עה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות והיינו משום שמחה א' שאין בו שעבוד מלכיות נוסף נימא אחת לימות המשיח · ושל עה"ב עשר נימין שנא' עלי עשור ועלי נבל וגו' הכוונה בו שעה"ב נברא בי' כי אז יתעלה למעלה מכל י' קדושות שבעולם עשר קדושות למטה א"י קדושה מכל הארלות כו' כדאיתא במשנה פ"ק דכלים ועשר קדושות למעלה במלאכים כדאמרינן במדרשות ובקרא בתרא דמייתי כתיב ביה שיר חדש דהיינו שיר לעה"ב אבל קרא קמא דמייתי לא מוכח מידי ואפשר דסמך ארישא דההוא מזמור דכתיב מזמור שיר ליום השבת דהיינו עה"ב יום שכולו שבת ועי"ל דכתיב בתריה כי שמחתני ה' בפעליך במעשה ידיך ארנן שאמר אימתי יהיה עלי עשור וגו' כי שמחתני ה' בפעליך בזמן שהקב"ה יבנה המקדש לעה"ב כמ"ש בא"ש עתיד לבנותה ואז גם אני במעשה ידיך ארנן דהיינו גם בגרוני ובפי שהם עיקר שיר יהיו לעתיד ובכן בב"י וק"ל:

סליק פרק אין נערכין

פרק יש בערכין

דף טו ע"א אין הקב"ה נפרע מן האדם כו'· מבואר סוטה פ"ק: שם אמר קרא וינסו אותי זה י' פעמים על זה נתחתם כו' · מלת זה יתורא היא דריש וק"ל: שם כביכול בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם כו'· מפורש פ"ק דסוטה: שם על דיבת הארץ שהוציאו · גם שאמרו גם זבת חלב ודבש היא וזה פריה הוציאו דבת הארץ במה שאמרו ארץ אוכלת יושביה וכפי מה שפירשנו במסכת סוטה במה שאמרו וזה פריה הוציאו דבה ממש על הארץ שאין מגדלת דברים שיש בהן חיי נפש ע"ש: שם א' בעליה וא' בירידה כו' · התימה מדברי הרמב"ם בפ"ד דאבות שתפש לו דרך אחרת בחשבון י' נסיונות דלא חשיב הך דעלייה ולא חשיב נמי רק חדא בשליו דכתיב והאספסוף אשר בקרבו ולא חשיב בשבתנו על סיר הבשר ועי"ל שליסי במן דהיינו בקשתו

ואפשר דהיינו דשליו דכתיב מי יתן מותנו בארץ מלרים בשבתנו על סיר הבשר באכלנו לחם וגו' מיהו הא דחשיב הך דתבערה ומפיק הך דעלייה מן הים הוא קשה דלא חשיב לי' תלמודא אלא דהיינו הך דהאספסוף וגו' ודו"ק: שם בעלייה כו' דכתיב וימרו על ים בים סוף וגו' · ולא ניחא ליה למימר דהיינו דירידה שאמרו המבלי אין קברים וגו' וכ"פ הרד"ק דא"כ לא לכתוב רק וימרו על ים סוף ומדכתיב על ים בים סוף משמע שאחר שהיו בים סוף המרו בהקב"ה דהיינו בעלייה שאמרו כשם שאנו עולין כו' ועיין בזה בתוספות בארוך וכה"ג כתב הרמב"ם שם פ"ד דאבות וז"ל שהיה נבקע לדרכים רבים כמספר השבטים כעין קשת עגולה עכ"ל: שם כלום יש עבד כו' אני נותן לך א' ומחלה כו'· כולה מפורש בפרק ע"פ ע"ש: שם שנים במים במרה וברפידים כו' דאלו נעשו קודם מעשה המרגלים דכתיב ביה וינסו אותי זה עשר וגו' אבל לא חשיב הך דמים דפרשת חקת ולא היה מים לעדה וגו' דזה נעשה בשנת ארבעים אחר מיתת מרים ומעשה מרגלים היה בשנת שניה ללאתם מארץ מלרים ולכך לא חשיב הא דפרשת חקת ותקלר נפש העם בדרך ומעשה קרח ומעשה פעור שכל זה נעשה אחר מעשה מרגלים ודו"ק: **ע"ב** ב' בשליו עיין פרש"י ותוספות ועיין מה שכתבנו בזה פ"ק דחולין גבי לא הותר בשר תאוה במדבר: שם מ"ד מה יתן לך ומה וגו' אמר הקב"ה ללשון כו' · כוונת המזמור לפי דרש שיר המעלות אל ה' בלרתה לי וגו' הל"ל בלרה אבל כתב בלרתה רמז על השכינה שעמנו בגלות כמ"ש עמו אנכי בלרה ואמר ה' הלילה נפשי משפת שקר מלשון רמיה שהם מרחיקין השכינה ממני שעמי בלרה כדלקמן גבי לה"ר אתו לא אוכל אין אני והוא יכולין לדור בעולם ובשפת שקר כתיב דובר שקרים לא יכון לנגד עיני ואמר נבעלי לה"ר ושפתי שקר מה יתן לך ומה יוסיף לך וגו' לשון כפול זה דריש מה יתן לך על ב' המחילות שהם שיניים ושפתים ומה יוסיף לך על שלא להיות זקוף חילי גבור שנונים להרוס מחילות השיניים עם גחלי רתמים להרוס מחילות השפתיים ולפי שהלשון הרע הוא במקום שרבים מלויים אמר ואם ארחיק נדוד שאלין ואדור בכפרים שאין רבים מלויים לשמור עלמן מבעלי לה"ר אויה לי כי גרתי שם מפני סכנת משך שהם אומה הרשעה כמ"ש בן גוריון גם כי אויה לי כי שכנתי שם מפני סכנת אהלי קדר אבל בחרתי לי יותר טוב רבת שכנה לה נפשי במקום רבת עם שם אני חפץ שיהיה שכנה שם נפשי גם שיהיה במקום רבים שונאי שלום ובעלי לה"ר ומסיים אני שלום וגו' כי זאת התועלת לי במקום רבים כשאני שלום וכי אדבר בד"ת שנקראת שלום אז המה למלחמה במלחמתה של תורה משא"כ בכפר שאין רבים מלויין הרב מלחמה אל הבדים וגו' וק"ל: שם כל המספר לה"ר כו' אשר אמרו ללשוננו נגביר כו' · נסמך זה המאמר לדלעיל ללשוננו נגביר להרוס שני חומות הללו כי הנה שפתינו שהיא אחת מב' החומות היא אתנו ומסכים בדבור הלשון הרע ובקל פותח שפתיו לומר כי אדון לנו למחות בדבר וק"ל: שם כל המספר לשון הרע כו' מתרגמינן לחלוטים כו' · לקמן אמרינן דעל ז' דברים נגעים באים כו' ומייתי לה מקראי ואפשר דהוליא מספר לה"ר מן הכלל דז' דברים מביאים נגעים ויש בהן שאפשר שיכופר גם במלורע מוסגר משא"כ בלה"ר דלא יכופר רק במלורע מוחלט ובעי בטהרתו תגלחת ולפרים ודו"ק: שם זאת תהיה תורת המוליא שם רע כו' · מדכתיב המלורע ולא כתיב הנרוע דרש הכי וק"ל: שם מ"ד אם ישוך וגו' וכי מה יתרון לבעל הלשון· עיין פירש"י פ"ק דתענית: שם מגדיל עונותיו כו' שנאמר שתו בשמים פיהם וגו' · דהיינו במי ששוכן בשמים כמ"ש לעיל שאומרים מי אדון לנו וכה"ג יש לפרש סיפא דקרא ולשונם תהלך בארץ באותם ששוכנים בארץ כבר דהיינו שמוליאין דבה ולה"ר אשוכני עפר וק"ל: שם כל המספר לה"ר ראוי לסוקלו באבן כו' · כי ענין סיפור לה"ר היא כזריקת אבן להזיק ברחוק כדלקמן אי מה יד אינה ממיתה אלא בסמוך אף לשון כו' ת"ל חץ שחוט וגו' וק"ל: שם אין אני והוא יכולין כו' אלא אתו לא אוכל כו'· מפורש פ"ק דסוטה ע"ש: שם אמר הקב"ה לשר של גיהנם כו' אין חץ אלא לשון כו'· אין לפרש דחלי דקרא היינו לשון דכיון דגבור הוא הקב"ה שנונים אהיכא קאי ועוד חלי גבור דבק הוא ונראה לפרש לפי הדרש דחלי גבור היינו חיליו של הקב"ה שמשלח נגעים בבעלי לה"ר כדלעיל הם שנונים מלשון שניה דהיינו מלורע מוחלט בשבוע שניה אלא דקאמר אמאי נקט לה בלשון חץ וקאמר משום דאין חץ אלא לשון כו' ובמדה זו בא הקב"ה עליו מלמעלה בחיליו שהם הנגעים וק"ל: שם מה תקנתו כו' אם ת"ח הוא יעסוק בתורה כו' · כדאמרינן מות וחיים ביד לשון דבעי חיי בלישניה דבעי מיתה בלישניה ואמר אם ע"ה ישפיל דעתו כו' דודאי אלו ב' עבירות גבה רוח ולה"ר שותפין הם שכללן הכתוב מלשני בסתר רעהו אותו אלמית גבה עינים וגו' כי הגאוה שבו מביאו שמדבר לה"ר על חבירו ועוד יבא בזה בס"ד לקמן ומ"ד סיפר אין לו תקנה כו' שנאמר יכרת ה' כל שפתי וגו' ואין סברא שתהיה עסק התורה ושפלות הדעת שיכפר על הכרת אבל התורה מגנא ומצלא מן החטא כדאמרינן בסוטה והיינו שמשמרתו שלא יבא לידי לה"ר שהוא בכרת והרמז בה בתר האי ענינא דיכרת ה' וגו' אשר אמרו ללשוננו וגו' משוד עניים וגו' כתיב אמרות ה' אמרות טהורות וגו' אתה ה' תשמרם וגו' דה"ק דע"י אמרות ה' וגו' אתה ה' תשמרם אותם העוסקים בתורה מן הדור הזה של בעלי לה"ר שלא יבואו לידי כך וק"ל: שם כל המספר לה"ר מגדיל עונות כנגד כו' · ונראה שלא אמר שהיא גדולה כנגד ג' עבירות כו' דהא לא חייב הכתוב מיתה בשום לה"ר כמו בג' עבירות הללו אבל אמר שלה"ר מגדיל כנגד כו' דהיינו שהיא מביאה לכמה עבירות גדולות וק"ל: שם לשון תליתאי כו'· עיין פירש"י ותוספות והוא דחוק ונראה לפרש שהוא למד מענייננו דקאמר לה"ר מגדיל נגד ג' עבירות כו' והיינו לישנא תליתאי שהוא שקול כנגד ג' עבירות וק"ל: שם וכי יש יד ללשון אלא מה יד ממיתה כו' · השתא לא ידע לפרש מות וחיים על עלמו כדמסיק דבעי חיי בלישניה כו' וביד לשון כמו בכח הלשון אלא יד ממש קאמר להמית אחרים וע"כ קאמר וכי יש יד כו' אף לשון ממיתה דהיינו שממית אחרים בלשונו כדלעיל ומיהו ק"ק למאי דס"ד השתא דמות וחיים ביד לשון לגבי אחרים קאמר היאך מפרש לה לגבי חיים וי"ל דה"כ ה"פ לענין חיים מה יד מחייה אחרים כמו האומנים והרופאים אף לשון מחייה אחרים שמלמדן תורה ומוכיחן לטוב להן וק"ל: שם וכי מאחר דכתיב שתו בשמים וגו' חץ שחוט לשונם וגו' ל"ל · לא אקרא קאי הא דפריך דזה דוד אמרו וזה ירמיהו אמרו על דורו אלא דה"ק חץ שחוט לשונם וגו' הדרשא מיניה למה לן וכן תפרש גבי וכי מאחר דחץ שחוט וגו' מות וחיים וגו' ל"ל כו' וק"ל: שם נורא בי פלניא כו'· פירש"י דמשמע עשיר הוא וכל שעה מלוי כו' ע"ש והיינו לישנא בישא דעשיר הוא ואינו משנה לאחרים וכן הוא בפי' בע"י ולא משמע כן אלא היינו לישנא בישא דנורא בי פלניא לבשל בכל שעה דרעבתן הוא ולכך אם שואלין לאדם היכן אמלא נורא אומר נורא בי פלניא לא הוה רק גילוי מלתא אלא היכא דמפיק ליה כו' דהשודעה בזה הלשון אינו אלא לישנא בישא דרעבתן הוא וק"ל: שם כל מלתא דמתאמריה באפי מרה כו' א"ל אנא כר"י ס"ל כו' · לכאורה מאי ראיה מרבי יוסי דאימא ה"ק לא אמרתי דבר דהיינו לישנא בישא שהייתי לריך לחזור לאחורי בפני הבעלים וכן נראה מפירש"י פרק כל כתבי וי"ל דה"כ ה"ק כל מלתא גם שהוא נראה מיניה קצת לישנא בישא אילו האומרה לא היה חש לאומרה גם בפניו אין זה לישנא בישא לאומרה שלא בפניו והמשל כגון נורא בי פלניא אם גם בפניו היה אומרה שלא בפניו נמי לית לן בה משום לישנא בישא ודו"ק:

דף טז ע"א כל מלתא דמתאמרא באפי ג' כו' מ"ש מברך כו' · תרי נמי מפקי לקלא לענין עדות היינו במלתא דלאו טמירתא אבל כי האי מלתא טמירתא היא אבל בפני ג' ודאי מיפרסמא מלתא גם אם האחד לא יגלה השנים יעידו עליו ולא יוכל לכפור וק"ל: שם מברך רעהו בקול גדול כו' · דהיינו ברבים שמא ישמעו בני אדם שאינם מהוגנים ויתאכסנו גם הם אללו ואנסין ליה ויגנבו ממנו בביתו ורש"י פי' בע"א וק"ל: שם אספר אדם בטובתו של חבירו כו'· עי' בפ' גט פשוט: שם על ז' דברים נגעים באים כו' · יש לעיין על ז' דברים אלו דהא ודאי אין גוזל עונש שוה והוא נתן עונשם שוה בנגעים והקדים לה"ר לכולם ונראה כמ"ש פ' במה בהמה ואין יסורין בלא עון שנאמר ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם אמר נגעים בלשון רבים לפי שיש ז' מיני נגעים בכתוב כמו ששנויים בתחלת מסכת נגעים האחד הבהרת עזה כשלג כו' הב' השאת כקרום הבילה ויש לכ"א ספחת הג' שחין ומכוה יש לכן דין א' ד' נתק בראש או בזקן ה' הקרחת והגבחת ו' נגעי בגדים ז' נגעי בתים ושם מפורש לכ"א דין טומאתו וסימניו וז"ש בכאן נגעים באים בלשון רבים ולא אמר נגע או לרעת בא כי ז' מינין הם כמ"ש ויבאו על האדם כפי עונשו בז' עבירות אלו אם בגופו אם בממונו ונקדים בזה מאמר דבמ"ר שש הנה שנא ה' ושבע תועבת נפשו וגו' ר"מ אומר שש ושבע הרי י"ג רבנן אמרי שבע ומה מקיימין רבנן ושבע שביעית שקשה מכולן ואיזה משלח מדנים וגו' אר"י וכולן לקו בלרעת כו' לפיכך משה מזהיר זאת תהיה תורת המלורע המוליא·שם רע ע"כ ויש לדקדק לר"מ דקאמר י"ג והכתוב לא חשיב רק ז' ומאי קאמר לפיכך משה מזהיר כו' ולא מייתי רק ממוליא ש"ר ונראה לדעת ר"מ שש אשר שנא ה' לא הוזכרו והיא ע"ז האחד ששקולה ככל התורה דכתיב בה אשר שנא ה' וקרי לה שש ע"ש שש לאוין שנכתבו בה ורבנן פליגי וסברי דהנך ו' הם בעלמם בכלל הז' דחשיב ולא קרי לה בלשון שבע אלא משום ששקולה ככל הז' הנס שכולן לקו בלרעת כדמייתי שם היא קשה מכולן ולפיכך משה מזהיר על השביעית

שהוא

שהוא משלח מדנים וגו' יותר מעל כולן שנאמר המצורע ולא כתיב צרוע ע"ש המוציא ש"ר וכתיב בההוא קרא בלה"ר ושבע תועבת נפשו כי הוא תועבת נפשו של אותו איש דאין זה אלא תכונה רעה שאין לו הנאה בדבר כמ"ש אם ישוך הנחש בלא לחש וגו' כדלעיל משא"כ שש עבירות שזכר שיש לו הנאה מהם וע"כ אמר כאן דז' מיני נגעים הנאמרים יבואו כפי עונש עבירה מז' עבירות והתחיל בקשה שבכולן שהיא לה"ר מדכתיב אותו אצמית שיבא לידי מצורע מוחלט ובעי לכפרה תגלחת וצפרים כו' על ש"ד דכתיב אל יכרת מבית יואב זב ומצורע וגו' והוא נגע הנתק שהוא בראש או בזקן דכתיב בריש' דהאי קרא יחולו על ראש יואב הג' ועל שבועת שוא שנאמר ויאמר נעמן הואל וגו' דמשום גזל לא הוה דא"כ לא הוה בצרעת בגופו ובגוף בניו לפי המדה אלא בממונו כדלקמן מצוה הכהן ופנו וגו' אבל בשביל השבועה באה בגופו ובגוף בניו והיינו נגע הבהרת כדכתיב ויצא מלפניו מצורע כשלג והוא סימן לבהרת עזה כשלג הד' על ג"ע דכתיב וינגע ה' את בית פרעה וגו' הוא נגע שאת ונקט לה בלשון רבים שיש לה תולדות שע"כ כתיב בה ספחת הה' על גסות הרוח דכתיב ובחזקתו גבה לבו עד להשחית כדאמרי' בפ"ק דסוטה כל המתגאה כאילו עובד ע"ז דכתיב פן תשחיתון והוא נגע הנגבחת שזרחה במצחו ואמר לשון זרחה כמ"ש כחמה עמוקה מן הצל הו' על הגזל דטומאת בגדים יבואו בשביל גזילה שבאו לו שגם הבית יטמא בנגע אם בנה בגזילתו והוצרך להוציא כליו ובגדיו מבחוץ שלא יטמאו כדכתיב ופנו את הבית גו' ואמר הוא כנס כו' יבא הכהן כו' דלא הל"ל וצוה הכהן ופנו גו' אלא ופנו הבית בטרם יבא הכהן לראות גו' הז' על צרת עין באה נגעי בתים דהיינו מי שמיחד ביתו לו ואינו מניח העני לבא לביתו רק שמייחד ביתו לעצמו ודו"ק: שם מה קרבנות מכפרים אף בגדי כהונה כו' מפורש כל הסוגיא בזבחים פרק תשיעי:

ע"ב מה נשתנה מצורע שאמרה תורה בדד ישב גו' ר"ל דשאר טמאים כגון זב וטמא מת לא נשתלחו חוץ לג' מחנות כמו המצורע וק"ל: שם שאמרה תורה שתי צפרים כו' גם בכאן ר"ל הזב וזבה מביאים קרבן לטהרתן מה נשתנה המצורע דבלאו קרבנו ב' כבשים מביא ב' צפרים א' לשחיטה וא' לשילוח וקאמר אמר הקב"ה כו' לפיכך יביא קרבן פטפוט כמ"ש לעיל מות וחיים ביד לשון דבעי חיי בלישניה דבעי מיית בלישני' וע"כ ב' צפרים צפור א' השחוטה לרמוז על פטפוט לשון הרע שיבטלו וצפור החיה רמז על פטפוט התורה שזו תקנתו והוא ענין עץ ארז ואזוב כדאמרינן לעיל אם ע"ה הוא ישפיל דעתו שנאמר וסלף בה שבר ברוח וק"ל: שם לא תשנא גו' יכול לא יכנו כו' איסור הכאה וקללה לחבירו מפורש בתורה אלא דהכא לענין תוכחה קאמר והאי קרא לא תשנא גו' גבי תוכחה כתיב ולכך קאמר יכול לא יכנו ולא יקללנו אפי' גבי תוכחה דבכלל לא תשנא גו' הוא וקאמר ת"ל בלבבך כו' שנאה שבלב כו' ודרך תוכחה אין זה שנאה בלב כמ"ש הוכח לחכם ויאהבך וק"ל: שם יכול אפי' פניו משתנים ת"ל ולא תשא עליו חטא · לכאורה לפי פשוטו יש לפרש בהיפך הוכח תוכיח גם בהכאה וקללה כדמסיק הכא ולא תשא עליו חטא על הכאתו וקללתו אלא דכיון דכתיב הוכח תוכיח ומצוה להוכיחו לא אצטריך למכתב שלא ישא עליו חטא אלא לאשמועינן שלא ילבין פניו ברבים והיינו בדברים שבין אדם לחבירו אבל במילי דשמיא מוכיחו גם ברבים כמו שעשו הנביאים לכל ישראל והכי מפורש בת"כ ע"ש וק"ל: שם א"ל פול קיסם מבין עיניך א"ל פול כו'· מפורש פ"ק דב"ב ע"ש: שם אם יש בדור הזה מי שיודע להוכיח. פרש"י שיודע להוכיח דרך כבוד שלא כו' ע"ש · ולפי זה הך דאר"י כו' שהרבה פעמים לקה רבי עקיבא כו' וכ"ש שהוסיף בי אהבה כו' אינה ראיה לכאן כלל אלא אדלעיל קאי אמקבל תוכחה כמו ר' עקיבא שקיבל תוכחה ועי"ל דה"פ מי שיודע להוכיח דהיינו שאין להוכיח אלא את המקבל תוכחה ולא הלץ שאינו מקבל תוכחה ולפי זה שפיר מייתי ראיה מר' עקיבא ומהאי קרא דאל תוכח גו' וכה"ג מייתי לה מהאי קרא ביבמות ס"פ הבע"י ועיין בחדושינו שם: שם תוכחה לשמה וענוה שלא לשמה· פירש"י שלא רצה להוכיחו שלא ישנאנו עכ"ל והתוספות פירשו ענוה שלא לשמה פי' משום גאוה כו' שלא לש"ש אלא לקנות שם עכ"ל ולא שייך זה לתוכחה לשמה גם עובדא דמייתי מרב הונא וחייא בר רב לא שייך לזה כלל דרב הונא ודאי לא עשה כן משום גאוה גם לפרש"י ק"ק הא דלא א"ל בפניו לאו משום שלא ישנאנו הוא דהא הכה אותו אלא שהיה חס עליו דלא ליכסף בפני שמואל וכ"ל לפרש דה"פ דאיזה עדיפא אם תוכחה לשמה שיוכיח חבירו גם אם מביישו או ענוה שלא לשמה עדיפא דהיינו שלא יוכיחו כדי שלא יתבייש והשתא מייתי שפיר מרב הונא שלא רצה לאומרו בתוכחה לחייא בר רב בפני שמואל כדי שלא ליכסף דהיינו ענוה שלא לשמה וק"ל: שם למ"ד עד הכאה דכתיב להכותו ולמ"ד עד קללה כו' · ל"ע למ"ד עד הכאה ניחא דמצינו שהוכיח יונתן את אביו קודם שבא להכותו כדכתיב ויען יהונתן גו' ולמה יומת מה עשה אבל קודם נזיפה דהיינו ויחר שאול ביהונתן וקודם קללה נמי שא"ל לבשתך ולבושת ערות אמך לא מצינו שהוכיחו יונתן וי"ל דמשמע להו דאי לא הוה מוכיחו מקודם לא היה בא עליו בנזיפה ובקללה וק"ל: שם ולמ"ד עד נזיפה הא כתיב הכאה וקללה כו' · ר"ל בתר הכי כתיב קללה והכאה ומשני שאני התם דאגב חביבותי' כו' מסר נפשיה טפי ויש לדקדק דא"כ עד נזיפה נמי ליכא למילף מיני' מה"ט דהא אגב חביבותי' מסר נפשיה כ"כ גם עד הכאה וי"ל כיון דיהונתן מסר נפשיה עד הכאה מסברא אית לן למימר בעלמא אחר לכל הפחות עד נזיפה · ובתוס' ולמ"ד עד נזיפה כו' וא"ת למ"ד נמי עד קללה הכתיב הכאה

כו' עכ"ל כצ"ל ר"ל נמי דבתר קללה כתיב הכאה ותירוצם שני שכתבו בזה וי"ל דלא דריש לי' קרא דויטל שאול את החנית גו' כו' אינו מובן לי גם אם איתי' בהאי קרא אמאי לא דריש ליה ועוד דא"כ אמאי לא משני תלמודא הכי אהא דפריך ולמ"ד עד נזיפה הכתיב הכאה כו' ויש לעיין בזה גבי קללה דמייתי סיפא דקרא לבשתך ולבושת ערות אמך גו' אמאי לא מייתי הקרא שהביא כבר שא"ל בן נעות המרדות וי"ל דאין זה אלא זלזול מה שנעשה כבר וקללה דקאמר ממש הוא שקללו שיהיה זה לבשתך ולבושת כו' וק"ל: שם כי פליגי בהנאה דדביתהו כו' מנ"ל מינה כו' · צ"ע היאך לא יחוש על צער וביזוי אשתו כצער דידי' הא אמרי' דחייב אדם לכבד אשתו יותר מגופו וק"ל: שם ריב"ה אמר מהלכא וילך למסעיו כו' · רש"י הביא זה הדרש בחומש וכתב הרא"ם וקרא חניותיו בשם מסעיו לפי שאין חניי' בלא מסע כו' ע"ש ואין צורך אלא כדקאמר הכא דלמסעיו משמע אפילו באקראי ולא כן חניי' דמשמע קבועה ואולי נעלם ממנו סוגיא דשמעתין: שם ומאומנות אבותיו כו' ואמר מר אימי' מבית דן כו' · דמשמע ליה מדמייחסו אחר אמו בן אשה אלמנה הוא לאשמועינן דאומנתי' דאבותיו מצד אם הוה קאי דמצד אב מפורש בקרא ממטה נפתלי ואבותיו דנקט מצד אם דהיינו אהליאב וק"ל: שם וכ"כ למה דתניא כו' כל שעברו עליו מ' יום כו' · נראה דה"פ וכ"כ במעט צער כי הני למה נחשב יסורין וקאמר כל שעברו מ' יום בלא יסורים כו' וביסורים גדולים לא היה יכול האדם לעמוד והיה מחסד אלהים למרק עונות מעט במעט יסורין כאלו בכל מ' יום ובשעה שיבואו עליו גם יסורין כאלו יפשפש במעשיו בכל מ' יום כדאמרי' פ"ק דברכות אם רואה אדם יסורים באים יפשפש במעשיו ושיעור המ' יום ע"ד שנאמר הן בעון חוללתי גו' דעיקר יצירת האדם הוא בעון וימי יצירה שהן מ' יום גם הם צריכים מירוק עונות וק"ל:

דף יז ע"א אלמלי בא הקב"ה עם אברהם כו' שנאמר ועתה גו' ואת אבותיכם כו' · לפי פשטיה דקרא ואת אבותיכם לא קאי אאברהם יצחק ויעקב אלא איוצאי מצרים כמפורש בקרא דבתרי' ויזעקו אבותיכם אל ה' גו' ויוציאו את אבותיכם ממצרים גו' אבל מדסתם בהאי קרא אבותיכם דרשוהו גם אאברהם יצחק ויעקב שכל מה שעשה להם לדקות ה' הוא ולא מן הדין וק"ל: שם וניחותא · פרש"י ענוה אם הדור עז הקב"ה מעמיד עליהם פרנס עז ואם הדור נוחין זה לזה הקב"ה מעמיד עליהם פרנס שמנהיגם בנחת ומ"ד דור לפי פרנס איפכא דאחר פרנס אימשכא ולא ניחא להו למימר דדורשיו קאי אדור שהם כולם דורשי ה' אלא אפרנסים טובים שהם ודאי דורשי ה' או שכינוי דורשיו קאי אפרנסים שהם דורשי טוב לדור כמ"ש דורש טוב לעמו וק"ל: שם מ"ד בראשית ממלכת יהויקים ובראשית ממלכת צדקיה גו' עד האידנא לא הוו מלכי אלא בקש הקב"ה כו' · הכי איתא הסוגיא פ' חלק ושם מפורש: סליק פרק יש בערכין

פרק המוכר שדהו

דף ל ע"ב כמה קשה אבקה של שביעית כו' · מפורש כל הסוגיא פ"ק דקידושין ע"ש:

דף לא ע"ב חולט מעותיו ללישכה כו' · פרש"י מלשון חלטים על הקדשים דפ' שואל דמפרש התם לישנא דפוריא וגורל כמו חולט על גויס ולא ידענא מאי גורל שייך הכא ועי' ברמב"ם פ"א כמו ויחלוש יהושע כו' ע"ש:

דף לב ע"ב אפשר בא דוד ולא עשו סכות כו' · ולא קאמר באו זקנים אחר יהושע בא שמואל ושאול ולא עשו סכות ואפשר דבימי הזקנים ושמואל ושאול היו טרודים במלחמה ולא אפשר להם לעשות כולם סכות כזה שבימי עזרא דהטרוד פטור מן הסוכה אבל דוד בסוף ימיו היה לו מנוחה מכל אויביו סביביו כמפורש בקרא וכי לא עשה סכות כזה לכל ישראל אלא מקים כו' וק"ל: שם דבעי רחמי על יצרא דע"ז ובטלוה ואגין זכותא עלייהו כי סוכה כו' · מפורש פ' ד' מיתות דאנשי כנסת הגדולה שהם עזרא וסיעתו בעו רחמי על יצרא דע"ז ובטלוה ומשום דעון ע"ז איתא נמי בהרהור קאמר דתגין עלייהו האי זכותא דתפלת רחמים בא"י דלא ליתי גם לידי הרהור כסוכה זו שמגינה וקאמר דיהושע נמי היה לו לבקש רחמים על כך בזכותא דא"י ולא עשה כן ולכך נפחת לו היו"ד שהוסיף לו משה בבקשתו רחמים עליו י"ה יושיעך מעצת מרגלים בזכותא דא"י ודו"ק:

דף לג ע"א מלמד שהחזירן ירמיה כו' וכי מה טיבו של יאשיה בבית אל כו' · ורש"י בספר מלכים הביא דרש זה על כל ערי שומרון דכתיב בתר הכי שהוא מוכח טפי ותלמודא נמי אפשר שסמך ע"ז וק"ל: שם מהכא גם יהודה שת קציר גו' · כפרש"י כמו קצין ומשמע ליה דעל יאשיה ניבא הושע שיהיה קצין עליהם כשישובו ואפשר דס"ל כמ"ד ס"פ חלק י' שבטים אין עתידים לחזור אבל למ"ד שם עשרת שבטים עתידים לחזור פשטיה דקרא קאי על מלך המשיח לעתיד שימלוך עליהם בשוב גם עשרת השבטים וכן במהרה בימינו אמן סלה: הדרן עלך המוכר שדהו וסליקא לה מס' ערכין

שדה צופים על מסכת ערכין מאת הרב הגאון כו' מו"ה בצלאל רנשבורג זצ"ל

פרק א דף ב ע"א חרש שוטה וקטן נידרין ונערכין. הרמ"ם בב"ק פ"ח סי' ה': ע"ב הכל חייבין בתקיעת שופר וכו'. הרא"ש בר"ה פ"ד סי' ז': שם הכל כשירין לקרות את המגילה לאתויי מאי לאתויי נשים. הרא"ש במגילה פ"א סי' ד':

דף ג ע"א הכל חייבין בזימון. הרא"ש בברכות פ"ז סי' ד': ע"ב הכל חייבין בציצית כהנים לוים וישראלים. הרא"ש בנדה פ"ט סי' כב: שם והני כהנים הואיל וליתנהו במצוה דיד. הרא"ש בהל' תפילין סי' יח:

דף ד ע"א הכל מצטרפין לזימון. הרא"ש בברכות פ"ז סי' ב':

דף ו ע"א סלע זו לצדקה עד שלא באתה ליד גבאי מותר לשנותה. הרא"ש בב"ק פ"ד סי' ג'. ובב"ב פ"א סי' כט: ע"ב ישראל שהתנדב מנורה או נר לבהכ"נ אסור לשנותה. הרא"ש בב"ב פ"א סי' כט: שם ר"א נידר ומעריך ומקדים ואם הזיק חייב. הרא"ש בקידושין פ"ד סי' טו:

דף ז ע"א האשה שישבה על המשבר ומתה בשבת מביאין סכין ומקרעין את כריסה וכו'. הרא"ש ביומא פ"ח סי' יג:

פרק ב ע"ב היו בידיו ה' סלעים ואמר ערכי עלי וכו'. הרא"ש בכתובות פ"י סי' טו:

דף י ע"ב ר"ה ויה"כ דאיקרי מועד ואיקדוש בעשיית מלאכה לימא. הרא"ש בר"ה פ"ד סי' יד.

דף יב ע"ב ושני' במוצאי ז' מי משכחת לה. הרא"ש בע"ז פ"א סי' ז':

דף יג ע"ב אלא כאן היו עומדין ולאשיכן בין רגלי הלוים וכו'. הרא"ש במגילה פ"ג סי' טו:

פרק ה דף כא ע"א שקידשו הדר בו מעלה שכר להקדש. הרא"ש בנדרים פרק ה' סי' ב' ובב"ק פ"ס סי' י': ע"ב הא מאן דמסר מודעא אגיטא וכו'. הרא"ש בגיטין פ"ד סי' ו' ובב"ב פ"ג סי' נ"א:

פרק ו שם שום היתומים שלשים יום. הרא"ש בכתובות פי"א סי' יח:

דף כב ע"א אין נזקקין לנכסי יתומים אא"כ היתה רבית אוכלת בהן. הרא"ש בכתובות פי"א סי' כד ופ"ט סי' יט: שם אר"פ פריעת ב"ח מצוה ויתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו. הרא"ש בכתובות פ"ט סי' יג:

ע"ב ורבה אר"נ אפילו ב"ח נמי וכו'. הרא"ש בכתובות פ"ט סי' כב: שם לגר מנמלאת שדה שאינה שלו וכו'. הרא"ש בב"ק פ"י סי' א':

דף כג ע"א המקדיש נכסיו והיה עליו כתובת אשה. הרא"ש בכתובו' פי"א סי' כג: ע"ב ההיא גברא דתבינהו לנכסי' וקא גרש לדביתהו. הרא"ש בב"ב פ"י סי' מה: שם הקדיש ל' מנה והיה חובו ק' מנה מוסיף עוד דינר וכו'. הרא"ש בכתובות פ"ט סי' כז. ובנדרים פ"ה סי' ב': שם אע"פ שאמרו חייבי ערכין ממשכנין אותן וכו'. הרא"ש בב"מ פ"ט סי' מו: שם המקדיש נכסיו מעלין לו תפיליו. הרא"ש בב"מ פ"ט סי' מו:

דף כד ע"א אחד המקדיש נכסיו ואחד המעריך עצמו. הרא"ש בב"מ פ"ט סי' מז: שם אין להקדש אלא מקומו ושעתו. הרא"ש בקדושין פ"א סי' יז:

פרק ח דף כח ע"ב שור זה עולה אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשור זה וכו'. הרא"ש בקידושין פ"א סי' נג. ובמס' חולין פ"ג סי' מג:

דף כט ע"א ההוא גברא דאחרמינהו לנכסי בפומבדית'. הרא"ש בע"ז פ"א סי' יג: שם אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג. הרא"ש בקידושין פ"א סי' כח: סליק

גליון מהרש"א על מסכת ערכין מאת הגאון וכו' מוהר"ר שלמה איגר זצ"ל

דף ג ע"ב גמרא כהנים לוים וישראלים. עי' ת' שאגת ארי' דיני תפילין סי' ל"ז. ודיני ציצית סי' כ"ט: רש"י ד"ה וכני עבודה. איש ואשתו. צ"ע במס' סוכה כ"ה ב' דאבל חייב בסוכה. וע' בזה ת' שער אפרים סימן ל"ד ועי' בס' עיקרים שלי עיקר אונן ואבל ענף ס':

דף ד ע"א גמרא נכי דזר בהדי כהן · עי' ש"ע או"ח סי' קנ"ו סוף ס"ג ובב"י שם סוף ד"ה והטעם: שם כל דאיתיה בשקלים. עי' בהרע"ב פ"א מ"ד דשקלים ד"ה וקטנים ובעה"מ ריש הל' שקלים: תוס' ד"ה וכך. ובברכות דף מ"ט ל"ל דף מ"ה ע"א ד"ה אכל טבל:

דף ו ע"א רש"י ד"ה לא שנו. סלע זו עלי לצדקה. עי' לקמן כ' ב' רש"י ד"ה ה"ג דקאמר דמי: תוס' ד"ה אם אמר. משמע דעובד כוכבים איתיה כו'. דאל"כ לא היה מהני הפרשתו כדאיתא במנחות דף ס"ז ע"א גבי עובד כוכבים שהפריש פטר חמור דמודיעין אותו שהוא פטר. וגוזז ועובד בו ועיי"ש: שם ד"ה יגוד. דנפקותא מיהא. עי' שבת קט"ז א' אגב כתב הוא דקדיש אגב כתב אזלא ליה קדושתיה. ע' ת' חות יאיר סי' ט"ז ריש עלה כ"ו כתב דטבעת שחקוק בראשו שם. אפשר לא יועיל שיקוף ראשו אלא גם הסובב את האצבע מקומו נקרא: ע"ב תוס' ד"ה כי פליגי. שמא יחזור מיד. ע' לקמן דף כ' ע"א:

דף ז ע"א גמרא פשיטא גופא היא. ע' יבמות ע"ח א' אלא א"א עובר ירך אמו היא כו': שם כדי שימות הולד תחילה י"ל משום דלחיי שעה דעובר לא חיישינן. אבל זולת זה גם עובר אף שלא עקר אסור להורגו. ועי' תוס' נדה דף מ"ד סוף ע"א ות' חוות יאיר סל"ג עלה ל"ז ע"א. ועי' בהר"ן פ' יוה"כ רכ"ד ב' ד"ה וכתב בה"ג:

דף טז ע"ב רש"י ד"ה ופניו משתנין. שיוכיחנו ברבים. דאילו בינו לבין עצמו. הא כשמוכיחו עד נזיפה והכאה ודאי ילבינו פניו. וכ"ז בדבר שבינו לחבירו · אבל בדבר שבינו למקום גם ברבים יוכיחנו אחר שלא קבל תוכחתו בינו לבינו. ועי' ברמב"ם. ועי' ת' שער אפרים סי' ס"ה עלה נ"א ר"ד:

דף יח ע"א גמרא אינה משתלמת. עי' בתוס' בב"ק פ' הגוזל עצים צ"ט א' ד"ה אלא ובב"ש סק"ת ס"ק ל"ח: ע"ב רש"י ד"ה מעת לעת. ואותה שעה. ע' לקמן ל"א א' תד"ה מיום ליום:

דף כ ע"א גמרא ש"מ מלוה על פה. עי' לעיל דף ו' ע"ב בתד"ה כי פליגי: רש"י ד"ה ערך חיי. דבר שהנשמה תלוי בו. עי' תמורה כ"ו א' תד"ה האומר: ע"ב רש"י ד"ה ה"ג דקאמר דמי דלא הוו דמים. עי' לעיל ו' א' רש"י ד"ה לא שנו דמותר לשנותה: תוס' ד"ה אמר. גוף השור. עי' בסמוך בד"ה והא:

דף כא ע"א תוס' ד"ה אע"פ. דא"ל בית זה. בב"מ סוף פרק השואל: שם ד"ה כי דייר. נ"ל הך סוגיא כו'. עי' בס' שעה"מ פ"ג מאישות קרוב לסוף ה"ג ד"ה ובהיותי בענין זה:

דף כב ע"א גמרא אלא לרב אסי קשיא. עי' ת' מהרי"ט ה"ב חלק יו"ד סל"ט וג"ע בתשובתו שם סי' מ"ה ד"ה איברא: שם אין נפרעין מנכסי יתומים. עי' פ' השקין מ"ח דגם ביתומים גדולים כן: ע"ב גמרא ומעמידין אפוטרופוס. גרסת רמב"ם אינו כן ועי' ש"ע סי' קי' ס"ד וס"ה: תוס' ד"ה אמר רב אסי. דחייב מודה ממלוה על פה. וכן הוא בש"ע סי' ק"י ס"ט לדעה ראשונה ובסמ"ע סי' ק"ח ס"ק י"ג:

דף כג ע"ב תוס' ד"ה משום. ב"ק דף ל"ז. נ"ל ב"מ ל' ע"א:

דף כז ע"א מתני' אמר אחד. עי' תוס' פ"ק דקדושין דף כ"ח ריש ע"א ובתוי"ט שם במתני' משנה ו'. עי' ת' נ"ל סי' ע"ב:

דף כח ע"ב רש"י ד"ה אלא בכדי טובתם. ליתן בשור זה. ע' ש"ך חו"מ סי' ש"ג ומה שכתבתי שם בגליון. ועי' ס' מקור חיים על הל' פסח סי' תל"א ד"ה ועתה נבאר:

דף ל"א ע"א מתני' את חדש העיבור. עי' ש"ע אה"ע סי' י"ג סעיף י"א ובב"ש שם ובמג"א סי' נ"ה ס"ק י' ומ"ש בגליון שם: סליק

דף ב ע"א רש"י בד"ה הכל מעריכין ערך כתוב בפרשה נדר דמי עלי וכו'. כצ"ל כמו שהוא בספרים ור"ל שבא לפרש בתחילת פי' מתניתין מה בין ערך לנדר וכתב ערך כתוב בפרשה ר"ל שדמיו שם קצובים נדר דאמר דמי עלי וכו' וכן הוא ביאור דברי התוס' וק"ל ואין צורך להגהת ס' צ"ק: תוס' בד"ה לאיתויי מנוול וכו' וי"ל דהתם מוקמינן ליה בשכלו לו חדשיו וכרשב"ג דאמר וכו' כצ"ל ונמחק תיבת בת"כ דבת"כ לא נמצא אבל הכי איתא התם פ' יוצא דופן וכן הגיה בס' צ"ק ור"ל לא מרבינן מנפש כל דהו אפי' טריפה אלא גבי ערכין אבל לענין שההורגו יתחייב לא מרבינן מנפש אלא בשכלו לו חדשיו דהתם נמי דמרבינן להורג בן יום א' איירי בשכלו לו חדשיו וכרשב"ג אבל לרבנן דאיירי בסתמא לא מרבינן שההורגו יתחייב דלהאי לא מיקרי נפש להתחייב עליו ודו"ק: ע"ב גמ' לאיתויי קטן היודע לנענע. מ"כ בהגהות ד"ח וז"ל כדאמרינן בסוכה מוליך ומביא לד' רוחות וכו' ואיתא בירושלמי צריך שלש נענועים לכל רוח ובעי הכין חד והכין חד וכו' כדאיתא בנדה דז' שממנין מעבירין את הכתם דבעא אמטוי חד ואתוי חד וכו' ולפ"ז צריך י"ו נענועים ד' לד' רוחות א' למעלה וא' למטה ע"כ: שם שנא' יראה יראה כדרך שבא לראות וכו' מ"כ בהגהות ד"ח וז"ל שנאמר יראה יראה דכתיב יראה וקרינן יראה מה בא לראות הקב"ה שהוא רואה לעולי רגלים בשתי עיניו אף אותן שבאין לראות יהיו בשתי עיניו וא"ד מהכא ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה כלומר יראה את המקום ואת הבאים שם ויראה לבאים שם מה לראות וכו' וא"ד מה לראות בשתי עיניו היינו סומא בא' מעיניו שאינו רואה את הנגעים דכתיב לכל מראה עיני הכהן אף הבא לראות בשתי עיניו ע"כ והנה לפי א"ד דהאי יראה יראה הוא דקרא ויקרא אברהם שם המקום וגו' לא מיישב סוגיא דפ"ק דסנהדרין דף ד' ע"ב דמוכ' התם דהאי יראה יראה מקרא ומסור' ע"ש: רש"י בד"ה שהגיע לחינוך וכו' חד אמר כבר תמני כבר תשע וחד אמר כבר עשר כבר י"א שמחנכין אותו לצום · כצ"ל וכן צריך להגיה בתוס': תוס' בד"ה אין מעכבין תינוקות מלתקוע וכו' · כלומר בקטן שהגיע לחינוך מתעסקי' · מ"כ בהגהות ד"ה משם תוספי הרא"ש ז"ל וז"ל ולפ"ז הא דמייתי הכא אין מעכבין את התינוקות מלתקוע אקטן שהגיע לחינוך לאו דוקא אלא אסיפא דמתניתין קא סמיך דתנן ומתעסקים עמהם עד שילמדו דאיירי בקטן שהגיע לחינוך והא דדייק התם אברייתא ולא דייק אמתניתין דשום דמתניתין מיפרשא שפיר בלא זו אף זו אבל ברייתא זו ואין צריך לומר זו הוא לכך דייק מברייתא אסיפא ע"כ:

[illegible]

וכו' תני נמי גבי כהנים מקדישין וגוזלין לעולם ודו"ק:

דף ד ע"א גמ' אמר רבה לא נצרכה אלא לבן בוכרי וכו' כצ"ל. רבה בה"א: רש"י בד"ה דמסר להו לגיזבר וכו' דסד"א וכו' קמ"ל דלא גמירי כצ"ל וכן הגיה בס' ברכ"ז ור"ל קמ"ל מתניתין דכהנים חייבים בערכין אפי' לבן בוכרי דלא גמירי בהיקשא משקלים ודו"ק ודלא כצ"ק: תוס' בד"ה וגוזלין לעולם וכו' נהי דליתנהו בהשמטת קרקע וכו' ומיהו הכא פי' יפה ע"ש בד"ה דבריהם באורך: בא"ד וק"ק מה שייכים השמטת כספים גבי יובל וכו' זאת מוציאה עבדים ואין השביעית מוציאה עבדים ק"ו ליובל וכו' כצ"ל: בד"ה והך דאכילת קדשים וכו' ומכאן נראה דג' בני אדם המודרים וכו'. כתב בס' ברכ"ז בשם הגהות מנהגים שמביא ראיה מכאן דג' שאכלו ביחד ב' מהם בשר וא' מאכל חלב דמותרים לברך להוא שאכל חלב דחזי לאיצטרופי בהדייהו למיכל בשר אחר חלב ולא איפכא וכו' וכתב עליו ואין אני רואה דבריהם דשאני אכילת קדשים ותרומה לזר או ג' המודרים הנאה זה מזה דאין להמאכל הזה היתר לאוכלו לזר או למודרי הנאה לעולם אבל מאכל חלב מי לא חזי למיכל לגברא שאכל בשר אחר שיעורו להפוסקים כדאית להו עכ"ל כצ"ל שט"ס נפל בדבריו וכתב עליו בס' צ"ק ואישתמיטיה מ"ש תוס' במס' ברכות דף מה ע"א ד"ה אבל טבל וכו' וז"ל שם אבל אם ג' מודרי הנאה זה מזה אין מצטרפים אע"פ שיכולים לשאול על נדרם דהשתא מיהא לא איתשילו עכ"ל הרי מבואר בהדיא כיון שבשעה שאוכלים ביחד אין השנים שאוכלים בשר חזו לאכול חלב אע"פ שיכולים לאכול אחר שיעור להפוסקים וכו' ע"ש ולי נראה דאינה ראיה דשאני מודרי הנאה דמחוסרי מעשה הם דמי יימר דמזדמין להו חכם ומיתשיל להו אבל הכא אינם מחוסרי מעשה אלא שצריכין להמתין שיעור להפוסקים כדאית להו ושעה ממילא ערבה אבל מ"ש עוד בס' ברכ"ז וז"ל ותו הלא הם אוכלים או ראויים לאכול פת ביחד וחזי לאיצטרופי לאכול פת של האוכל חלב וכ"ל וכו'. כצ"ל וכ"ל דאינה טענה דהגהות מנהגים איירי שאין יכולים לאכול פת של האוכל חלב כגון שהיתה פתו שרויה בחלב אבל אם היו יכולים אה"נ דמודה דחזי לאיצטרופי ודו"ק: ע"ב תוס' בד"ה וכמה פחות וכו' ה' שקלים י"ל דהתם באומר ערך דזכר והכא בסתם ערך הוא עכ"ל כצ"ל וכן הוא בנ"א ועיקר: בד"ה קרי ביה ערך בערכך מיתורא בערכך וכו' ואילו ערך לגופיה איצטריך כצ"ל ר"ל דלא ניחא להו בפרש"י דמשמע דערך איצטריך לערך סתם ומדכתב ערכך לנוכח למידרש ולא ערך איברים והתוס' ס"ל דערך לגופיה איצטריך וערך סתם ולא ערך איברים תרווייהו מיתורא דבערכך ר"ל דבית וכ"ף יתירי להני תרי דרשות ודו"ק: בד"ה והא פרס ותמור וכו' וכ"ש כשמקדיש הגוף דלא פשטה קדושה בכולה עכ"ל כצ"ל כן הגיה בס' ברכ"ז ע"ש ובס' צ"ק מגיה וכ"ש כשמקדיש הראש דפשטה קדושה בכולה ע"ש מה שפי':

דף ה ע"א גמרא אנן מדמי אותו אבר שנה דברי ר"מ ור' יהודה ר' יוסי ור"ש אומרים וכו'. כצ"ל כן גרים רש"י בתמורה וכן נראה שם בסוגיא ע"ש ודו"ק: שם הך אבר נמי איבעויי איבעי' ליה למר הקדיש אבר לדמיו מהו וכו'. כצ"ל והוא לפי מ"ש התוס' בד"ה והא מר הוא דגרסינן רבה בהכרח לומר דהאי בעיין נמי רבה הוא דבעי לה שהרי שם בתמורה מוכח דמאן דבעי האי בעיא דהקדיש אבר לדמיו הוא עצמו בעל המימרא דהקדיש זכר לדמיו וכו' ודו"ק וכן בפירש"י שלפנינו גרים הכי כמו שהגהתי: ע"ב תוס' בד"ה יכול לא יהו נערכין ת"ל איש ואע"ג דאיש במעריך כתיב תרתי איש כתיבי ואם אינו ענין וכו'. לא הבנתי דבריהם חדא דבקרא לא כתיב אלא חד איש ועוד כיון דדרים ליה כאם אינו ענין למעריך משום דאימעיט מבני ישראל תניהו ענין לנערך א"כ אמאי איצטריך תרתי איש בחד איש סגי לכן נ"ל דט"ס הוא וכצ"ל ואע"ג דאיש במעריך כתיב אה"ע למעריך תניהו ענין לנערך ותיבות תרתי איש כתיבי נמחק ודו"ק וכן ראיתי בס' התוי"ט ז"ל שהעתיק לשונם כן:

דף ו ע"א תוס' בד"ה משנאתה ליד גבאי וכו' והא דאמר בהשוכר את האומנין וכו' ומגבת אותה העיר לאותה העיר דוקא אבל מתוך לעיר אסור לשנותה בגבאי מיירי וכו'. כצ"ל ר"ל דק"ל אהא שכתבו אבל בני העיר רשאין מהא דאמר מגבת פורים לפורים ומגבת אותה העיר לאותה העיר משמע דוקא לאותה העיר אבל למתוך לעיר אסור לשנותו ותירצו דשם בגבאי מיירי וק"ל: ע"ב גמ' הגוסס וכו' ואם הזיק חייב בתשלומין כצ"ל כדמוכח מהתוס' ד"ה כי פליגי: תוס' בד"ה אילימא לדבר הרשות וכו' ה"נ מצי למימר מאי איריא לא נשתקע שם בעלים אפי' נשתקעו נמי. כצ"ל וכ"ל מכאן הכרח להרמב"ם ז"ל בפ"ח מהל' מתנות עניים דין ו' שפסק שאם נשתקעו שם הבעלים מעליה מותר לשנותה אפי' לדבר הרשות והוא מדלא פריך מאי איריא לא נשתקע שם בעלים אפי' נשתקע נמי אלא ש"מ שאם נשתקע מותר לשנותה אפי' לדבר הרשות ודו"ק ושוב ראיתי להש"ך י"ד סי' רנ"ט ס"ק י"ג שכתב כן ע"ש:

דף ז ע"א תוס' בד"ה ישבה על המשבר וכו' והיינו טעמא דרישא דאין ממתינין משום עינוי הדין אבל קודם גמר דין ליכא עינוי הדין כלל כדמשמע וכו' כצ"ל: ע"ב רש"י בד"ה אין נערכין וכו' שאפי' עני הנידון בהשג יד וכו' כצ"ל: תוס' בד"ה הכוא יד הנודר וכו' וי"ל כיון דכתיב קרא וכל ערכך וכו' דלא יהא ערך פחות משקל ואשכחן ערך חמשים ס"ד דהוי טעמא משום השג יד מסברא אזלינן בתר הנידר וכו' כצ"ל:

דף ח ע"א רש"י בד"ה פתחה י"ז וכו' ואפי' אם תאמר שיום זה וכו' כצ"ל: בא"ד תמור יום כנגד יום ואם שלשה תהא זבה עכ"ל כצ"ל: בד"ה שני ימים וכו' שאם לא הרחה עד לאחר י"ז וכו'. כצ"ל: בד"ה ד' ימים וכו' והא ליכא למימר וכו' עד סוף י"ז דאם השלשה וכו' כצ"ל: תוס' בד"ה ג' ימים וכו' דג' ימים קמאי מי"א יום א"כ וכו' כצ"ל: ע"ב רש"י בד"ה י"ב וכו' שאין בין סוף נדה וכו' פחות מי"א יום מכל סי"ח ימים ממנין האחרון או שמא וכו'. כצ"ל: בא"ד ולסוף ששה כלו ימי נדה וזב והרי ישבה ז' נקיים וכו' כצ"ל:

דף ט ע"א תוס' בד"ה מ"ש תשעה דלא וכו' שהקביעות יהיה ביום שבת ומיום ארבע וכו' כצ"ל: בא"ד וקשה לר"י ליתני דמשכחת וכו' דמולד היה ביום ד' י"ח שעי דשית שעי וכו' ולא תראה עד למחר ביום ה' דלא מקדים רק חד יומא דאין המולד נראה ביומו משום דמיכסי סיהרא שית שעי דבהכי מיתוקמא לפי התירוץ שפי' בקו' דה"נ ה"מ לתירוצי כגון שהיתה שנה זו מעוברת וכו' תמצא שלא תראה הלבנה עד ליל שבי ואין מאחר וכו' היה הקביעות ביום ה' בשביל ב' מלאים וכו'. כצ"ל ומ"ש וקשה לרש"י נ"ל לר"י שהרי מכריעין קושייתם מפי' הקונטרס כמו שעתיד לפרש והשתא קא מקשו אמאי איצטריך לשנויי כגון שהיתה שנה שלפניה מעוברת ליתני אע"ג דעבדינן ב' חדשים מלאים יתירים על א' מלא וא' חסר אפ"ה לא מקדים ב' ימים ראיית הלבנה לקיבוע רק יום א' כגון דמולד היה ביום ד' ח"י שעי ולא נשאר מיום ד' רק שית שעי דמיכסי בהו סיהרא ולא תראה עד למחר ביום ה' בערב דהשתא לא מקדים ראייתה לקיבוע רק יום א' דהיינו יום ה' בערב בנראית הלבנה לקיבוע שהוא יום ו'. ויש נ"א שכתוב גלא תראה עד ליל ה' ור"ל ליל שאחר המיבי דהיינו יום ה' בערב ולפ"ז נ"ל שהיה מולד תשרי שעבר היה ליל שבת עשר שעות ומכריתין אוקמתא זו מהא דפי' רש"י ז"ל דהה"נ אם היתה שנה זו מעוברת ה"מ נמי לתרוצי ותקשי איך מצי לתרוצי בהכי דהא עיבור שנה חדש ומאי דהוה שדיק בשנה פשוטה ר"ח אתע"ז השתא בשביל העיבור שדינן הכ"א תקפ"ט והמלא מולד תשרי ביום ה' כ"א שעות וא"כ אכתי קדים סיהרא תרי יומי דהא המולד היה ביום ה' והקביעות בשביל ב' מלאים יתירים יהיה ביום שבת וא"כ קדים תרי יומי והיכי מצי לתרוצי הכי אלא נ"ל כיון דמיכסי סיהרא שית שעי לא יראה ביום ה' בערב שהרי נולד בכ"א שעות ולא יראה עד יום ששי בערב והשתא לא קדים סיהרא רק יום א' דהיינו יום ו' ויום שבת הקביעות. ומ"ש בדבריהם תמצא שלא תראה הלבנה עד ליל שבי היינו ליל שאחר שבי דהיינו ערב שבת ודו"ק: בא"ד ופי' בקונטרס ואע"ג דזימנין וכו' תמצא המולד ביום ה' ט"ו ונראית הלבנה וכו'. כצ"ל זה אינו בפי' הקונטרס שלפנינו ור"ל דמקשה לדבריו דכתב דהה"נ אם היתה שנה זו מעוברת ה"מ נמי לתרוצי דהא איכא זימנין דהיה המולד דאשתקד בע"ש בי"ח וכי שדינן הכ"א תקפ"ט תמצא המולד של שנה זו ביום ה' ט"ו שעות ונראית הלבנה בו ביום ועתה קבעו בשבת בשביל ב' מלאים יתרים וקדים תרי יומי וקאמר דלא פירכא היא דשן בהכי מוקמינן כדלא קדים אלא חד יומא ור"ל כגון שהיה המולד של אשתקד בתחילת ליל שבת:

בא"ד ועי"ק לו דקאמר הש"ס השתא מקדים תרי יומי וכו' כצ"ל: בא"ד דהא רש"י תירץ וכו' דאירע המולד בה' י"ח ונדחה וכו' איסתכת דמקדים תרי יומי אלמא השתא נמי דייקינן אפי' לרש"י וי"ל דלכך אין אנו וכו' כצ"ל: בא"ד וא"ת א"כ מאי קשיא ליה השתא נמי מקדים וכו' וליכא הקדמה תרי יומי וכו' כצ"ל ור"ל כיון דלא תראה לבני בבל ודו"ק: בא"ד וניחא השתא להא אמאי לא שני דאיסתקד היה דמולד בג' י' שעות וכו' זו היא קושייתם ראשונה שהקשו ליתני דמשכחת דלא מקדים ב' ימים כגון דמולד היה ביום ד' ח"י שעי וכו' ותירצו דמשמע ליה דומיא דרישא דהמולד ביום שלפני הקיבוע כצ"ל ור"ל דהיינו בו' ח"י שעות ודו"ק ומוכח מהכא מ"ש בתוס' וקשה לרש"י ותי' רש"י טעות הוא שהרי רש"י לא מוקי מולד דאיסתקד בע"ש בח"י כמ"ש בהדיא ואע"ג דזימנין וכו' ודו"ק: בא"ד ביום שלפני הקיבוע ביום ו' י"ח שעות דהאידנא יארע ביום הקיבוע ב' שעות דכי נמי וכו' תראה את"כ עכ"ל כצ"ל: בד"ה ה"נ כגון וכו' ולכך עבדינן בה ח' מלאים ואפשר כי קאמר ה"נ וכו'. כצ"ל: בא"ד ואם לא היה העיבור וכו' יהיה הקיבוע בשנה זו אם יהיו כסדרן ביום ד' שבו המולד וכשמוסיפין ב' מלאים יהיה הקיבוע ביום ו' ובשביל חדש העיבור יתאחר עוד יום א' עד יום ז' ובעיבור המולד אירע וכו'. כצ"ל נ"ל: בד"ה כגון שהיתה וכו' בשביל הח' חסרים ויתאחר עתה בשביל חדש העיבור שהוא מאלפים יום וכו' כצ"ל: בא"ד ואי קשיא וכו' תשובה לדבר דמיירי דאיסתקד היה המולד י"ח שעי ביום שלפני הקיבוע דכי תשים הכ"א תקפ"ט יהיה המולד ט"ו שעי מיום וכו' אבל ודאי וכו' ולא תראה באותו יום אז לא נעשה וכו'. כצ"ל: ע"ב גמ' ואף רבי סבר לה כרב הונא דתניא מעשה ועשה רבי ט' חסרים וכו'. כצ"ל: רש"י בד"ה במאי קמיפלגי וכו' אבל לעבר אפי' ח' מלאין נמי לא עבדי וכו'. כצ"ל אבל ז' מלאין עבדי' דלא קדים אלא חד יומא וחד יומא לאו אדעתייהו דאינשי כדאמר הש"ס לעיל וכן קאמר הכא. ולעולא מי ניחא וכו' הא ז' עבדי' וק"ל: תוס' בד"ה שני חסרים וכו' ליל שאחר עיבורו דהיינו ליום ל"א וכו' כצ"ל: בד"ה מעשה ועשה וכו' ט' חסרים וכו' דלא תראה הלבנה עד ג' ימים וכו' כצ"ל: בא"ד ודאי איסתקד היה הקיבוע ביום ה' ועל ידי וכו' כצ"ל: בא"ד ואיסתקד עשינו שניהם מלאים וקדם המולד וכו' ואירע המולד דאיסתקד ליום ג' וכי שרית וכו'. כצ"ל: בא"ד ולכאורה איסתקד קדם המולד מיום ג' ו' שעות וכו' נראה המולד ביום א' עצמו כצ"ל ור"ל דהמולד היה קודם יום ג' שש שעות דהיינו יום ב' ח"י שעות דכי שדית הכ"א תקפ"ט על בי"ח יהיה יום א' ט"ו שעות דאז נראה המולד ביום א' עצמו לבני א"י אבל אם לא קדם המולד איסתקד ביום ב' לא היה נראה מולד שנה זו ביום א' עצמו אפי' לבני א"י משום דהיה המולד יום א' כ"א שעות ושית שעי מיתכסי סיהרא ודו"ק:

דף י ע"א תוס' בד"ה השופר לא יפחות מג' וכו' תקיעה א' הא דאמר בשבת וכו' אליבא דרבנן דחשבינן קר"ק וכו' כצ"ל: בד"ה אין בין תקיעה וכו'. ומכאן נראה לר' דאסור להפסיק בין שברים לתרועה דהא מספקא לן אי גנוחי גנח וכו' ואם נאלם בתרועה וכו' יחזור לשברים הס"ד וכצ"ל ואח"כ ד"ה כמאן כר' יהודה מכאן משמע דאסור להפסיק בין תקיעה לתרועה והא דאמרינן בשבת וכו' התקיעות הראשונה היתה וכו' כצ"ל נ"ל והוא אליבא דר' יהודה ודו"ק: בד"ה י"ח ימים וכו' והא דקאמר התם בפ"ד דתענית תנא יחיד וכו' חייבין היינו ממנהג וכו' כצ"ל: ע"ב גמרא גלגול היה במקדש של נחשת היה ומימות משה היה והיה קולו ערב וכו'. כצ"ל נ"ל: שם וכלי נחשת וכו' חמודות כזהב כצ"ל: תוס' בד"ה ועליהם אמר דוד נחשת ממורט פ"ה על נחשת שמוציא בהם דברים אלו אין להם שחר ונ"ל שט"ס נפל בדבור זה וכצ"ל פ"ה על נחשת שכיונא בהם מיהו קשה דהאי קרא בשלמה במלכים כתיב נחשת ממורט וכו' ור"ל דמעיקרא קשיא להו איך קאמר עליהם אמר דוד נחשת ממורט והא האי קרא נאמר בעשיית כלי מקדש א' שעשה חירם ואלו הכלים היו מימות משה ועוד דבהאי קרא לא כתיב לא גלגל ולא מכתשת אלא כלים אחרים ועל זה כתבו לתרץ פ"ה על נחשת שכיונא בהם ר"ל הא דקאמר ועליהם אמר דוד לאו דוקא עליהם אלא ר"ל על כיונא בהם ותזרו והקשו והיאך אמר על כיונא בהם אמר דוד נחשת ממורט והא האי קרא בשלמה הוא במלכים כתיב נחשת ממורט ובד"ה כתיב נחשת מרוק ואיך קאמר ועליהם אמר דוד וכתבו ונראה לר"י דה"נ ועליהם אמר קרא וכו' ור"ל. ובשלמה הוא ודו"ק:

דף יא ע"א גמרא וכנניהו שר הלוים במשא יסור במשא כי מבין הוא אל תקרי יסור אלא ישיר כצ"ל כלומר אל תקרי יסור בסמ"ך אלא ישיר בשי"ן וע"ש פרש"י ז"ל: תוס' בד"ה משמחי לב וכו' וי"ל דה"ק משמחי לב איקרי טוב הסמוך לשמחה וכו' כצ"ל: בד"ה מנין לבכורים וכו' פרש"י שהיו טעונין שירה כדתנן במס' בכורים החליל היה מכה לפניהם וכו' והא דפריך וכו' מקשה לר"ש וכו'. כצ"ל: בא"ד ועוד הקשה ר' אלחנן וכו' וכל ז' המינים ועוד ר' יוסי גופיה היכי קאמר ואין לפרש וכו'. כצ"ל נ"ל וכ"מ שהגיה כן בס' צ"ק: בא"ד דהתם תנן והובאה בחולין וכו' כצ"ל ור"ל דהתם תנן בפ' אחרון ממסכת תרומות וק"ל: בא"ד יש לפרש בדיעבד וקשה דהא קרא כתיב וכו'. כצ"ל: ע"ב תוס' בד"ה עולת נדבת צבור וכו' אפי' חובתו אינה טעונה שירה עכ"ל כצ"ל:

דף יב ע"א רש"י בד"ה מכדי גלו נמי וכו' שני גליות וסנחריב דבתשעה עשר וכו' כצ"ל: בד"ה מי סנחרב וכו' הילכך משנ ועוד שמונה עשר לבד וכו' כצ"ל: תוס' בד"ה נסכים הבאים וכו' וליכא לפרושי אם התנדב אדם מנחת נסכים דאפי' אם קרבנו אין טעון שירה ומיירי ודאי וכו' כצ"ל: בד"ה אמר רבינא וכו' העיר דהיינו בשנת ט"ו וכו' כצ"ל: בד"ה משבע שגלו בה וכו' אלא קים לי' דאינו כן דהגלות הוה באותה שנה בשמינית ליהויקים וכו'. כצ"ל ר"ל ואינה נמנית לצדקיהו ודו"ק: ע"ב רש"י בד"ה ומשני הנך תלת שני וכו' לקדש יובל שנת החמשים אלא בע"כ אז התחילו למנות א' ב' ג' ד' וכו' כצ"ל ור"ל א"כ הרבה יותר משלש לא תשבי להו ודו"ק: תוס' בד"ה אלא לא מסן וכו' אייתי שבשבי מי"ז יובלות ודל י"ד מינייהו הו"ל בתלתא בשבוע וכו' דיחזקאל דיובל היה בי"ד וכו'. כצ"ל נ"ל: בד"ה הנך שני וכו' ליחשביהו במלך ל"א שנה וכו' הרי ל"ו שנה ובשנת ל"ז תרבה כצ"ל: בא"ד ולדידהו כשגלו נמי דלא מנו וכו' כצ"ל: בא"ד בשנים שגלו העשרת השבטים לא היו מונין אלא שמיטין וכו' כצ"ל נ"ל:

דף יג ע"א תוס' בד"ה שאפי' משמרתו וכו' והכא קא פריך הכי ומשמרתו של יהויריב בשעה מי הואי כסדר היום אלא המשמרות של אלו שחילקום לארבע וכו' כצ"ל כן ראיתי בס' צ"ק שמצא כן בס"י: בד"ה מאי כדי לשבת וכו' דחד בשבתא אי דוקא וכו'. כצ"ל: בד"ה ומוסיפין וכו' ואומר רבי דהא ודאי וכו' כצ"ל: ע"ב תוס' בד"ה אין קטן נכנס וכו' ואומר ר"י דרבי ליה וכו' קדמיאל ובניו בני יהודה בני חנדד בניהם למה לי וכו' כצ"ל:

דף יד ע"א גמרא או שהקדישן בזה אחר זה וכו' שביניהם לפיכך כשהוא פודה את האילנות בשווייהן ולא עוד אלא אפי' וכו' כצ"ל כ"ה הגי' בפ' המוכר את הבית דף עב ע"א: תוס' בד"ה הקדיש ג' אילנות וכו' והך אילנות בנטיעות איירי דאילו גדולים וכו'. עיין בס' ברכ"ז: בד"ה פחות מכן וכו' והם מ"ח אמות עד ע"ז קנה וכו'. כצ"ל: ע"ב גמרא אמאי וליקדשוה אגב ארעייהו וליפרקוה אגב ארעייהו וליהדרוה לבעלים אגב ארעייהו וכתב וכו' כצ"ל כן מוכח מפרש"י דהוה גרים הכי: שם מדגלי רחמנא חומש במעשר ובבהמה טהורה ובבהמה טמאה וכו' כצ"ל ופי' במעשר מעשר דגן ובבהמה טהורה היינו בעלת מום דתמימה אין לה פדיון והיינו הא דכתיב שם בפ' בחקתי ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' דאיירי בטהורה בעלת מום והא דקאמר ובבהמה טמאה היינו טמאה ממש והיינו הא דכתיב שם בפ' בחקתי בסוף הפ' ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך דאיירי בהקדש בהמה טמאה ודו"ק: תוס' בד"ה הוי להו ב' כתובים וכו' או שמא י"ל משום דכתיב קדש וכו' וכתב נמי קדש וכו' כצ"ל ולמ"ד ב' כתובים מלמדין כתיב נמי גבי מעשר קדש ודו"ק:

דף טו ע"א תוס' בד"ה בשת הכל לפי המבייש והמתבייש וכו' שעשה לו קורת רוח הס"ד ואח"כ ד"ה אילו באו עליה שנים וכו' ופירש"י ז"ל שם שהוא מוציא בתולים משמע דבעיא השרת בתולים וכו' לפיכך ופי' ר"י יאמרו בעל פגומה חמשים והוא אותו שבעל אחריו כדרכה בעל שלמה כ' זה אותו שבעל א' שלא כדרכה דאז היתה שלימה מיהו לכל הפירושים וכו' ולפי' ר"י ק"ק דה"מ למימר באו עליה ב' שלא כדרכה כצ"ל והד"א והס"ד: בד"ה אל תקרי ממנו אלא ממנו וכו' וכן מצינו בספרי אל תקרי ולא נס ליחה אלא ולא נס ליחה עכ"ל כצ"ל וכ"ה בספרי ור"ל שמביאין ראיה מספרי דקאמר אל תקרי ולא נס ליחה וכו' שאינו מחליף בקריאה כלל אלא בפי' שאין פי' נס עבר אלא הווה אפי' כשהוא מת לא נס לחה שלא שלט בו רקבון ומשמע ליה נס הווה כמו ולא קם נביא עוד בישראל כמשה שהוא הווה שבכל זמן לא קם ודו"ק נ"ל ועיין בספר מנחת שי בפ' זה כי הזק הוא מזנו: ע"ב גמרא שנים בשליו בשליו א' ובשליו ב' בשבתנו על סיר הבשר וכו' כצ"ל: שם אמר רבא כל מילתא וכו' א"ל אביי כ"ש תולפא וכו' כצ"ל:

דף טז ע"א רש"י בד"ה ויטבלו את הכתנת בדם רמז היה להם שכפרת שפיכת דמים בכתנת טבילה היינו כפרה כצ"ל וכ"ה בס"פ המזבח מקדש: ע"ב גמרא שם תניא א"ר טרפון תמיהני אם יש בדור הזה מי שיוכל להוכיח אם אמר לו טול קיסם וכו' מבין עיניך אמר ר' אלעזר בן עזריה תמיהני אם יש בדור הזה מי שמקבל תוכחה אמר ר"ע תמיהני אם יש בדור הזה מי שיודע להוכיח ואמר ר' יוחנן בן נורי מעיד אני עלי וכו' קובל עליו לפני ר"ג וכ"ש שהוסיף בי אהבה וכו' כצ"ל וכ"ה בס' עין יעקב ועיין למהרש"א ז"ל בס' ח"א: שם א"ר יוחנן מנין שלא ישנה אדם מאומנות אביו ומאומנות אבותיו וכו' כצ"ל וכ"ה גי' התוספות ומייתי ראיה שלא ישנה אדם מאומנות אביו שהרי אביו של חירם היה חורש נחושת כדכתיב בהאי קרא אביו איש צורי חרש נחשת וכן בד"ה כתיב ואביו איש צורי יודע לעשות בזהב וגו' דמשמע שאומר על אביו ג"כ ומייתי ראיה לאומנות אבותיו מדאימיה מדן דכתיב בד"ה בן אשה מבנות דן וכתיב ואתו אהליאב בן אחיסמך למטה דן ודו"ק:

דף יז ע"א גמרא דאמר ר' יוחנן משום רשב"י מ"ד בראשית ממלכת יהויקים מלך יהודה בראשית ממלכת צדקיה מלך יהודה ביקש הקב"ה וכו' כצ"ל: רש"י בד"ה והערכין בנערך וכו' נותן ערך הנערך עכ"ל כצ"ל: בד"ה בזמן הערך וכו' אינו נותן אלא כשעה שהעריך וכו' כצ"ל: בד"ה אומר אני וכו' דהא דאמרת דערכין וכו' כצ"ל: תוס' בד"ה כילד עני שהעריך את העשיר וכו' פי' לעי' אין נערכין פחות וכו' עכ"ל כצ"ל ור"ל דערך עני כמה הוה פי' לעיל במתניתין אין נערכין פחות מסלע ודו"ק: ע"ב גמרא ר' יהודה אומר עני והעשיר וכו' לשון הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות ור' יהודה שאומר וכו' ותכ"א הואיל והיה עני בשעת הערך והעני בזמן שנותן הערך וכו' כצ"ל: שם עני והעשיר על פי אשר תשיג עשיר והעני אשר תשיג יד הנודר כצ"ל וכן נראה מפירש"י ז"ל: תוס' בד"ה הכי נמי וכו' ותירץ וכו' אי לאו קרא דממעט ליה כיון שאינו מודר וכו' פשיטא דלא אזלינן בתר וכו'. כצ"ל: בד"ה ר' יהודה סבר וכו' וא"ת האמר לקמן פרק האומר משקלי עלי כשם שהטאתו ואשמו וכו' כצ"ל ומ"ש בספרים ובפ"ג דנזיר נמחק כי שם לא איירי במצורע אלא בנזיר טמא להתחיל ולמנית נזירות טהרה ועולתו אינה מעכבת עכ"ל ע"ש: בא"ד כי אם אשם וי"ל דהא ודאי וכו' יותר מאשם ומפני שהאשם אין כל עיקרו וכו' כצ"ל: בד"ה בקרבנות וכו' ואין להקדש בהן כלום אבל בערכין אינו כן שאם העריכו הכהן בעניו לתת סלע וכו' כצ"ל:

דף יח ע"א תוס' בד"ה והלא הוא נ"ל וכו' קשיא לרבי מאי דרבי רבנן בהוא דהכא ואם מך וכו' ושמא כו' מהוא דהכא ודרשינן ליה עכ"ל כצ"ל. ועיין בס' התוי"ט ז"ל ועיין בס' חזון נחום לקמן בהלכי פ' שום היתומים: בד"ה שיתן בשעת נתינה וכו' ואז היה גיבור או ידענו וכו' יותר למה נפסיד ההקדש וכו' כן צריך להיות: ע"ב גמרא מכדי כתיב מבן חדש ועד בן חמש שנים מבן חמש תו למה לי כצ"ל: רש"י בד"ה שקולי וכו' ולרבי מבן חמש חמש בכלל וכו' כצ"ל: תוס' בד"ה ואיבעית אימא וכו' הספק טהור משמע דפריחה וכו' כצ"ל ולא נמצא בדבריהם תירוץ לקושיא זו אע"פ שהקשו אותה בלשון וא"ת ועוד יש להקשות מת"כ דאיתא התם בהדיא את כל בשרו להביא את בין האצבעות ידים ורגלים אלמא דפריחה שבין האצבעות מעכבת אפי' של הרגלים וצ"ל הא דמשמע מהכא דפרחה בכולו לא שייך ברגל היינו בכפות רגליו והכי איתא בהדיא בת"כ אי כולו הפך לבן יכול הוך ראשו תוך רגליו ת"ל מראשו להוציא תוך ראשו עד רגליו להוציא תוך רגליו הרי מבואר דוקא פריחה שבתוך רגליו אינה מעכבת אבל פריחה שבין אצבעות רגליו מעכבת ודו"ק: בד"ה שנתו שלו וכו' פי' אם שחט כבש יום השלמת שנתו וכו' לא תמצא כן זה שהרי כל היום הוא בן שנתו וכו' כצ"ל ור"ל דהאי אזלי' בתר יום הרצאה לא משכחת שחיטה קודם שנתו וזריקה אחר שנתו ביום א' שהרי כל אותו היום הוא בן שנתו דליכא שעות בהרצאה אלא בלידה וק"ל: בא"ד והומר מורי הר"ש דשפיר איצטריך קרא דאי לאו הכי וכו' כדאיתא לקמן פ' בתרא דאיצטריכו תרי קראי עכ"ל כצ"ל נ"ל: בד"ה במספר וכו' ואימא ד' תבואות לפי דשני משמע שנים וכו' כצ"ל ור"ל דק"ל לפי פירש"י דשני ב' תבואות משמע ותבואות יתירה

א"ב

א״כ אימא דתבואות משמע שנים והרי כאן ד׳ וא״כ צריך לעמוד ביד הלוקח ג׳ שנים שלפעמים אוכל בהן ד׳ תבואות וק״ל: בא״ד וי״ל דדרים ממספר שני תבואות דמשמע שנים והו״ל למיכתב תבואה וכו׳ כצ״ל נ״ל ור״ל דלא כפרש״י שמפרש דתבואות יתירה אלא דמספר ב׳ תבואות משמע שנים ומדהו״ל למיכתב במספר שני תבואה וכתב תבואות משמע שתבואה א׳ יש עדיין וק״ל: בא״ד וקשה לר״י וכו׳ כגון שמכר לו בשנים לתשרי שדה מליאה פירות וכו׳. כצ״ל ור״ל ונמצא שבאותה שנה א׳ אכל ב׳ תבואות וק״ל: בד״ה ובשביעית נמי יעבוד הקשה וכו׳ אבל מעת לעת של אחר שנים מנלן אימא דל׳ יום שלפני ר״ה וכו׳ כצ״ל:

דף יט ע״א תוס׳ בד״ה מרפיקו וכו׳ ולא למעלה מאציליהם אלא תחת אציליהם וכו׳ כצ״ל: בד״ה דבתר דשקלי וכו׳ וי״ל דה״פ דהכא בתר דשקלי וכו׳ כצ״ל: בד״ה איבעיא להו וכו׳ רחבי מהו את״ל דעומדי שרכים שיכול לעמוד רחבי מהו וכו׳. כצ״ל: בא״ד ישיבתו מהו מי אמרינן בר״ל בלא כפיפה כלומר כמו שאני יושב מראשו ועד רגליו. כצ״ל והא דקאמרי ועד רגליו ר״ל עד ולא עד בכלל וק״ל: בא״ד עוביו מהו מי אמרינן ר״ל בלא כפיפה אלא עב וכו׳. כצ״ל מוכח בהדיא דגרסינן בגמרא עוביו מהו ומהתימה מהכ״מ ז״ל בפ״כ דערכין שכתב שבנוסחא דידן אין כתוב מקום ישיבתו ולא עוביו ע״ש: ע״ב תוס׳ בד״ה ושוקל בשר חמור וכו׳ ואני מצאתי וכו׳ לפי שהמים נבלעים בבשר ומכבידים אותו יותר מדאי מיד האדם שהי נושא עצמו כו׳. דברים אלו אין להם שייכות וקישור זע״ז ורא״תי בס׳ חזון נחום שכתב וז״ל ואני מצאתי כתוב בלשון זה וכתבו תוס׳ ז״ל ושוקל בשר חמור קודם שיתנהו למים ולא אח״כ כי יככד מחמת המים שיכנסו בו ואע״פ שנתחך מבעלי חיים הם יותר כבד ממשקל ידו המחוברת לגופו בתר דעת הנודר אזלינן וכוונתו כפי מה שיוכלו לשקול ידו וא״א לשום לה בע״א הרא״ש בתוספותיו ע״כ ועפ״ז זה יש להגיה הכי דברי התוס׳ וכצ״ל ומכבידים אותו יותר מדאי מיד האדם ואע״פ שנתחך מבעל חי הוא יותר כבד ממשקל ידו המחוברת לגופו שהי נושא עצמו היא קליל ממיתא מ״מ בתר דעת הנודר אזלינן וכוונתו כפי מה שיוכלו לשקול ידו וא״א לשום לה בע״א ודוחק לומר וכו׳ כצ״ל: בד״ה רגליה פרט לבעלי קבין וכו׳ עד הארכובה וכי הא ממעטי נמי וכו׳ כצ״ל: בד״ה התם גברא זילא הוא וכו׳ וקשה לר״י ע״פ זה מאי שנא מנוגח הא רחמנא אמר בנוגח ונתן פדיון נפשו וכו׳. כצ״ל ור״ל דק״ל דלפרש״י דבמזיקין אין שמין אלא בזול א״כ אינו נותן כל דמי הניזק ומ״ש מנוגח דכתיב ונתן פדיון נפשו שצריך ליתן כל דמיו ה״ה גבי נזקין שאמר הכתוב לשום צריך נמי לשום אותו בענין שישלם כל דמיו וק״ל: בא״ד ונראה לר״י וכו׳ משהיה לו יד ורוצים לקוטעה ולפיכך וכו׳ ושמין כמי שהיתה ידו מוכתבת לרבו אחד עכ״ל. כצ״ל נ״ל ור״ל דר״י מפרש איפכא מפירש״י דבנזקין יש לו לשום יותר לפי הזלזול אבל גבי נודר כיון דאין לו זלזול שמין אותו פחות משויו והוא דשמין כמו שהיתה ידו מוכתבת לרבו אחר וק״ל:

דף כ ע״ב רש״י בד״ה מהו דתימא אע״ג דעמד בדין נודר קודם מותו וכו׳ כצ״ל: תוס׳ בד״ה מיתיבי וכו׳ ומועלין בו מת או נגנב חייב באחריותו וכו׳ כצ״ל: בד״ה והא מדסיפא וכו׳ דבשור גופיה חולין ודוחק לומר דלית ליה להאי סוגיא וכו׳ כצ״ל: בא״ד וניחא נמי וכו׳ ומשני דקאמר דמי והשור הוי הקדש וכו׳ כצ״ל: בא״ד דפריך ממתניתין דהכא ארשב״ל דכיון וכו׳ כצ״ל: בד״ה אע״פ שהלטו וכו׳ משמע דרבא סגדל המוכנר וכו׳ כצ״ל:

דף כא ע״א רש״י בד״ה הקדישו הס״ד וא״כ ד״ה נפיק ליה שכר לחולין ונראה לי דל״ג שכר וכו׳ כצ״ל: בד״ה ממשכנין אותן וכו׳ אע״ג דעולה מכפר׳ העשה וכו׳ כצ״ל: תוס׳ בד״ה ה״ק וכו׳ וי״ל ה״נ וכו׳ שהוא ברשותו דמאי אסר וכו׳ והא דפריך הכא היכי מצי מקדיש ליה אהאי דקאמר מעלה שכר להקדש פריך והכי פריך היכי מצי מקדיש וכו׳. כצ״ל ור״ל דהכי פריך בשלמא לאסור אותו אכ״ע מצי מקדישו אבל הא דמעלה שכר להקדש לא מצי מקדיש דהא אינו ברשותו דהשכר הוא למשכיר וק״ל: בד״ה ה״נ כיון דמעל וכו׳ שהרי משכיר מקדיש את הבית וכו׳ כשדר בו וכו׳ ונפיק ליה השכירות לחולין בתורת מעילה וכו׳ כצ״ל: בא״ד וכפרש״י דקשה לו מהא דהגיה בתוספתא וכו׳ כולם מעלו וקרדום לאו היינו כלי שרת אלא קדושת דמים הוא ולא יתכן קדושת הגוף מטעם שמגיה ההרים וכו׳ שאר כלי שרת קדושת הגוף והא דבשילהי פ׳ הנהנה תנן אין מועיל וכו׳ וכלי שרת היינו דקדושת הגוף וכו׳ כמו קדושת דמים. כצ״ל והס״ד נ״ל וכדי שתוכל להבין דבריהם צריך לעמוד על דבריהם שם במנחות בר״פ המנחות והנסכים דף ק״א בד״ה אע״ג דנטמאו ודו״ק: ע״ב תוס׳ בד״ה אמר שמואל כי הניא ההיא בשעת כפרה וא״ת וכו׳ מדקאמר חייבי עולות ממשכנין וכו׳ כצ״ל: בד״ה בשעת הפרשה וכו׳ אבל הטאת וכו׳ באים על חטא וצריכין להעודות בשעת סמיכה בעינן דעת בשעת כפרה וכו׳ כצ״ל: בד״ה בשעת הואת פועלים וכו׳ ובתוספות האריכו הרבה בזה והביאו בההיא דריש השוכר וכו׳. כצ״ל וכ״ל דכל זה גליון הוא:

דף כב ע״ב גמרא אמר רבא הלכתא וכו׳ ומעמידין אפוטרופוס אבל שדה שאינה שלו נזקקין ואין מעמידין אפוטרופוס אמרי נהרדעי וכו׳. כצ״ל וכן מוכח מפרש״י וכן העתיקה הרב המגיד ז״ל בפי״ב מהל׳ מלוה ע״ש: תוס׳ בד״ה ואם אמר תנו נזקקין וכו׳ ואמר ר״י נזקקין איצטריכא ליה אע״ג דלא אמר תנו והא דנקט ליתנה דתנו וכו׳. כצ״ל: בא״ד ועוד איכא הודאה וכו׳ כגון שלא תבעוהו והודה מעצמו כדאמרי׳ בפ׳ גט פשוט וכו׳ כצ״ל: בא״ד בשילהי פ׳ גט פשוט הס״ד וא״כ ד״ה ואין מעמידין אפוטרופוס וכו׳ לידע אם פרע אם לאו ואם יש לו שובר. כצ״ל והס״ד וא״כ ד״ה ומעמידין אפוטרופוס לידע אם פרע אם לאו אם יש לו שובר וכו׳ בתורת מתנה הס״ד וא״כ ד״ה אמרי נהרדעי וכו׳ ומנה זה הס״ד וא״כ ד״ה אמר רב אשי וכו׳:

דף כג ע״א גמ׳ איכא דאמרי בבריא דכ״ע ל״פ דאדם עושה וכו׳ כצ״ל: תוס׳ בד״ה דחזקה וכו׳ אלא בשבועה ותימה כיון דלא חיישינן וכו׳ גבי גירושין יותר מבמע. כצ״ל והס״ד נ״ל ור״ל דמקשים כיון דחזקה אין אדם חוטא ולא לו א״כ גבי גירושין נמי אמאי חיים ר״א לקנוניא הא אין אדם חוטא ולא לו דאין סברא שיעשה קנוניא על ההקדש גבי גירושין יותר משמע כיון דאין אדם חוטא ולא לו ודו״ק. ועוד נראה להגיה בע״א אלא בשבועה וכיון דלא חיישינן וכו׳ גבי גירושין יותר ממנה לפלוני בידו הס״ד וכצ״ל ור״ל דמשמע ממה שאמרו אבל בש״מ ד״ה אין אדם וכו׳ אפי׳ כשמגרש את אשתו אם הוא ש״מ אינו עושה קנוניא על ההקדש וכתבו דהסברא הוא כיון דלא חיישינן שעשה קנוניא להודות כמה חייב כמו כן אין לחוש וכו׳ שאין סברא שיעשה קנוניא על ההקדש גבי גירושין יותר ממנה לפלוני בידי כיון שהוא ש״מ ודו״ק ושוב ראיתי בס׳ צ״ק שהגיה כן: ע״ב רש״י בד״ה קבלן הוא שהתפיסה רב הונא מטלטלי לכתובתה והיה מסרקן לאביו והיינו קבלן שנושא ונותן ביד עכ״ל. כצ״ל ועיין להרב המגיד ז״ל בפ׳ כ״ה מהל׳ מלוה דין ו׳ ובפי׳ י״ז מהל׳ אישות דין ט: תוס׳ בד״ה ערב תנן וכו׳ תימה לרבי וכו׳ מן הלקוחות ורב פפא דאמר נמי וכו׳. כצ״ל וכן הגיה בס׳ ברכ״ז ור״ל מאי בעי וכי לא ידע שבכל הש״ס קאמר דאשה גובה כתובתה מן הלקוחות ולא איסתמיע בשום דוכתא למימר דצריך להדירה משום חשש דקנוניא וכן קשה נמי לרב פפא דאמר לא גביא עד שמדירה וק״ל:

דף כד ע״א רש״י בד״ה רב ושמואל וכו׳ ופלה סוכה קמ״ל מתניתין וכו׳ ולא יקדיש פחות וכו׳ כצ״ל: תוס׳ בד״ה רב ושמואל וכו׳ אבל פחות משתי שנים וכו׳ כצ״ל: בא״ד וי״ל וכו׳ אבל כאן השמיענו וכו׳ לפיכך השמיענו התנא וכו׳ ואל יקדיש פחות משתי שנים לפני היובל דאז אם יגאל אין לו גירוע וכו׳. כצ״ל: בא״ד וא״ת מאי קמ״ל הא מתניתא דמקדישין וכו׳ כצ״ל ועיין בס׳ ברכ״ז ומ״ש שם אלא תדוש אתי וכו׳ נ״ל אלא קידוש וכו׳ ודו״ק: ע״ב רש״י בד״ה עולה לכהן ולכהן וכו׳ אישתכ׳ דהפודה וכו׳. כצ״ל: בד״ה בשלמא לשמואל וכו׳ דקמ״ל מתני׳ וכו׳. עיין להל״מ ז״ל בפ״ד מהל׳ ערכין: תוס׳ בד״ה סוף סוף וכו׳ אלמא אית ליה אי לאו פירכא הוה צריך וכו׳ לסתור הק״ו וקפריך סוף סוף וכו׳ וכיון דלא הדר הו לבעלים הו ליכא ק״ו ומקדישין בשאר שנים עכ״ל. כצ״ל נ״ל: בד״ה מ״ט דרב וכו׳ כך פי׳ בתוס׳. אבל ק״ק לקמן על זה מאי דק׳ על זה כתבוהו לקמן בד״ה אמר לך רב: בד״ה אי כרבי וכו׳ וסונדיא לשנה ואי בשנת היובל וכו׳ וי״ל וכו׳ ההיא רבנן כדמשני לעיל וכו׳ כצ״ל:

דף כה ע״א רש״י בד״ה לעשות תדש שנה לחשוב אותן חדשים שילאו כאילו הן שנה וכו׳. הוא כפי׳ הרא״ד ז״ל שם בפ״ד מהל׳ ערכין ע״ש ועיין בלח״מ ז״ל: ע״ב תוס׳ בד״ה ור״ש מ״ט תימה שהרי בתחלה וכו׳ וי״ל דאשכחן נמי כה״ג בפ׳ הנשרפין (דף ע״ח) גבי הנהו וכו׳. כצ״ל נ״ל ור״ל דהם בתר הכי קאמר מר מדמי ליה לטריפה ומר מדמי ליה לגוסס בידי שמים וקאמר מאן דמדמי ליה לטריפה מ״ט לא מדמי ליה לגוסס בידי שמים וחזר ואמר מאן דמדמי ליה לגוסס בידי שמים מ״ט לא מדמי ליה לטריפה אלמא דאורחיה דתלמודא למבעי הכי ולאו משום דמיסתבר טעמיה ודו״ק: בא״ד וכ״ל דלפי מה דפי׳ ניתא דפשטיה דקרא וכו׳ ולא איצטריך גז״ש אלא למר דיוצא בדמים וכו׳. כצ״ל ור״ל הא דשואל מ״ט דר״י לאו משום דטעמיה דר״ש מיסתבר אלא קאי אקרא דפשטיה משמע שיצא לכהנים וקאמר מ״ט למר מפרש ליה בדמים ולמר מפרש ליה בהנם ובזה ניחא דלא מקשו הכי בכל דוכתא דקאמר הכי משום דהנהו אקראי קיימי ודו״ק:

דף כו ע״א רש״י בד״ה כגאלתו וכו׳ כדין אדם וכו׳ כצ״ל: תוס׳ בד״ה אילימא וכו׳ אם גאלה אחר לא ימכרנה לבעלים אם ירצה ומשום הכי לא מיירי וכו׳ כצ״ל: ע״ב תוס׳ בד״ה איבעיא להו וכו׳ דהא דכתיב לא יגאל עוד דדרשינן מיניה שאינה נגאלה וכו׳ מיד הגזבר אבל בלא נתחלקה וכו׳ כצ״ל: בד״ה אלא הכא וכו׳ אינה נגאלת אבל נגאלת שתהא כשדה מקנה וכו׳ כצ״ל: בא״ד והשתא קאי וכו׳ וא״כ לר״א נמי פי׳ דקרא הכי הוא. ר״ל דר״א נמי מפרש קרא הכי בשני דרכים ואם לא יגאל השדה הבעלים ביובל ראשון אלא ביובל שני ואם מכר השדה הגזבר לאיש אחר והיה השדה בצאתו ביובל לכהנים ודו״ק: בא״ד ולעיל וכו׳ ומסיק מאי הוי עלה וכו׳ פי׳ כי בצאתו משמע וכו׳ כצ״ל:

דף כז ע״א רש״י בד״ה ממשכנין וכו׳ ומצא ביד גזבר עשרים ושל שלשים וכו׳. כצ״ל והא דקנט דבריו במוך בו של ארבעים לגלויי לן דמתניתין לאו מילי מילי קתני כדבעי למימר לקמן הש״ס ודו״ק: ע״ב רש״י בד״ה משלשלין ביניהן וכו׳ ומעשר שלבן שלשים וכו׳ ובן ארבעים תמשה ושליש ובן שלשים וכו׳. כצ״ל עיין להרמב״ם ז״ל בפ״ה מהל׳ ערכין דין ד׳ שמפרש בע״א דר״ל משלשלין ביניהן במותנין בשוה ועי״ש להל״מ ז״ל והנה דברי רבינו ז״ל הם כפי׳ המשנה אין להם שתר ובודאי שטעות והסרון נפל בהן וצריך להגיהם ע״פ מ״ש בתבורו וכצ״ל אבל אם נתן דרך משל הראשון עשרה ונתן השני עשרים ונתן השלישי ארבעה ועשרים אח״כ חזרו השני והשלישי כאן ר״ל בכת א׳ נוטלין מן הראשון עשרה ומן השני שבעה ומן השלישי שבעה וכן אם חזרו שלשתן כא׳ ונמכר ההקדש בשלש נוטלין מכל א׳ תשלשתן שבעה ועל דרך זה הקים וכו׳ כצ״ל: תוס׳ בד״ה לאימרא וכו׳ כשנותנין עשרים ושם שנותנין האחד יותר על העשרים והחמש בשביל תומש הקרן שהוא עשרים וחמא וכו׳ כצ״ל:

דף כח ע״א גמ׳ אמר רבי נראין וכו׳. הרמב״ם ז״ל בפי׳ המשנה כתב וז״ל וסדר דברי רבי כך הוא נראין דברי ר״י לר״ש בקרקעות ורבי לא ביאר דעתו במאמר הזה ולפיכך אין הלכה כר״י עכ״ל ודבריו תמוהים כיון דרבי לא ביאר דעתי כמאן ס״ל א״כ הוי הלכה כר״י דכללא הוא דר״י ור״ש הלכה כר״י וג״ל דט״ס נפל בדבריו וכצ״ל ולפיכך הל׳ כר״י וכן פסק בחיבורו בפ״ו מהל׳ ערכין דין ז׳ ור״ל בשלמא אי הוה פי׳ הא דאמר רבי נראין ר״ל נראין לי א״כ הוי ס״ל כר״ש במטלטלין אבל השתא דפירש נראין ר״ל נראין דברי ר״י לר״ש א״כ לא הכריע דעתו והדרן לכללין. א״נ יש להגיה הכי ורבי ביאר דעתו וכו׳ ולפיכך אין הלכה כר״י ור״ל כיון דרבי ביאר לנו דעת ר״ש במה פליג ובמה מודה שמעי׳ דס״ל כוותיה ולפיכך אין הלכה כר״י והו״ק וכ״ה מבואר בפי׳ הרע״ב ז״ל ע״ש: ע״ב תוס׳ בד״ה כמאן דלא מקים וכו׳ וניחא הא דאמר לעיל ור״ש בשלמא כהנים כדאמרינן דמשום מטלטלין וכו׳. כצ״ל נ״ל ר״ל שאין צריכין לומר דלרווחא דמילתא הכי כדאמרינן אליבא דר״י אלא קושטא קאמר הכי דמשום מטלטלין אמר הכי וק״ל:

דף כט ע״ב תוס׳ בד״ה ולא ידענא וכו׳ איכא נסיפא דנתקבלו בכר וכו׳ ע״מ להחזיר וליקני לו בחליפין וכו׳ כצ״ל:

דף ל ע״א גמ׳ אינו מתשב אלא עם האחרון שנאמר והשיב את העודף לאיש לאיש אשר בתוכה כצ״ל: ע״ב גמ׳ אידתה אבן אחר הטפל ת״ל ויצא בשנת היובל אימא גאולה וכו׳ כצ״ל

דף לא ע״א גמ׳ מאי ביניייהו אמר אביי לד אחד וכו׳ כצ״ל: תוס׳ בד״ה תניא בת״כ וכו׳ ובא לגואלה כר״ה וכו׳. עיין בס׳ ברכת הזבח: ע״ב גמרא נולדו ב׳ טלאים וכו׳ קמ״ל דשנה שנה וכו׳. כתב בס׳ חזון נחום וז״ל ולמדו מכאן הפוס׳ להיה לב׳ תינוקות וכו׳ וק״ק דבגמרא פרכינן הא תו למה לי היינו הך ומשני מהו דתימא וכו׳ קמ״ל דשנה שנה מהדדי גמרי משמע דטעמא הוא משום דכתיב תמימה אבל היכא דלא כתיב תמימה מנ״ל למיגמר מבתי ערי חומה והלא בכור אי לאו דגמר שנה שנה לא הוה אמרינן הכי וצריך ישוב עכ״ל וג״ל דטעמא דבכור דאיצטריך גז״ש ולא יליף במה מצינו משום דקדשים מחולין לא מצי יליף במה מצינו לקולא אבל גבי שני תינוקות שפיר מצי יליף במה מצינו ודו״ק: תוס׳ בד״ה דאי ר״מ וכו׳ ולפ״ז מה שהקשינו בפ׳ המקדיש הא כתיב אחוזת עולם וכו׳. כצ״ל ועיין בס׳ ברהי״ז:

דף לב ע״א תוס׳ בד״ה מדאיצטריך וכו׳ וכגון קבלה דמתניתין והיכא דאיכא תוכה לטתן וכו׳ כצ״ל: בא״ד דוקא קאמר ובעי התם וכו׳ כצ״ל: בא״ד וא״ת לרבא דס״ל דאפי׳ בפניו לא הוו נתינה וכו׳ וי״ל דהם היה בפניו היה בום וכו׳ כצ״ל: בד״ה אשר לו חומה וכו׳ כחומשין מדוייקות כתיב בוי״ו ולא קרי באל״ף עכ״ל ואינו כן בחומשין מדוייקות שלפנינו ובספרים כתיב לא באל״ף וקרי לו בוי״ו ואפשר שטעות נפל בדבריהם ועיין בס׳ מנחת שי:

דף לג ע״א גמ׳ הא ודאי דלא כר׳ יהודה ולא מנו יובלות והכתיב וכו׳ כצ״ל: רש״י בד״ה ללוקח הוי וכו׳ הגיע יום י״ב תדש ולא נגאלה וכו׳ כצ״ל: ע״ב גמ׳ שהי תגירות של שני בתים ואימא בית וחצר א״כ וכו׳ כצ״ל:

דף לד ע״א תוס׳ בד״ה הן ומגרשיהן וכו׳ ושמא י״ל דאתיא כר׳ ישמעאל בר׳ יוסי א״נ שאני הכא וכו׳. כצ״ל וכן הגיה בס׳ צ״ק ע״ש: סליק

הגהות וחדושים על מסכת ערכין מאת הגאון כו׳ מהור״ר ברוך פרענקיל תאומים זצ״ל (בעהמ״ס ברוך טעם).

דף ג ע״ב גמרא הואיל ואישתרי כלאים· נ״ב ישוין תוס׳ יבמות דף ב׳ ע״א ד״ה דכתיב ויעוין תוס׳ יומא דף ס״ט ע״א ד״ה קשין· ובתוס׳ בינה דף ט״ו ע״א ד״ה אלא בקשין: שם נסי דאישתרי בעידן עבודה· נ״ב יעוין חולין דף ק״י ע״ב תוס׳ ד״ה טלית שאולה:

דף ד ע״א תוס׳ ד״ה וכן· שאין לה היתר לזר אפילו בשאלה· נ״ב יעוין נדרים דף כ״ט:

דף ה ע״א גמרא דאמר רב גידל אמר רב האומר· נ״ב יעוין תוס׳ גיטין ל״ט ע״א ד״ה ה״מ ר״מ היא:

דף ו ע״ב גמרא דכ״ע מלוה על פה· נ״ב יעוין לקמן דף כ׳ ע״א· ויעוין גיטין דף נ׳ ע״א תוס׳ ד״ה כיון דדיני׳ כו׳: שם והכא במלוה כתובה בתורה· נ״ב יעוין תוס׳ ב״ק דף ח׳ ע״א ד״ה כולן ובדף י״ד ע״ב ד״ה ש״מ:

דף ז ע״ב גמרא וזו גמר דינה אוסרתה· נ״ב יעוין תוס׳ סנהדרין דף פ׳ ע״א ותוס׳ זבחים עה ע״א: רש״י ד״ה מתוך בבשר· ואין חיוב אלא בהוכל· נ״ב ישוין ברש״י מס׳ שבת דף קל״ו ע״א ד״ה מהתך:

דף טו ע״א תוס׳ ד״ה אל תקרי ממנו. פירש. נ״ב כוונת דבריהם שיש סופרים דהיכא דכתיב בדגש הוא סימן ליחיד נסתר וברפוי הוא סימן לרבים וכתבו התוספות דאינו כן דגש היכא שפירושו לרבים דגושה הנון· וכ״כ בספר יסוד הנקוד י״א לכינויים· ועל פסוק ולא גם לחם הגירסא שלפנינו בספרי כך היא אל תהי קורא ולא גם לחם אלא ולא גם לחם עכשיו כל הנוגע בבשרו לחם פורחת אילך ואילך ע״כ: עין משפט אות ו׳ שם הלכה ה׳· נ״ב לא מרשם יפה· ואות ו׳ צריך להיות נרשם על א״ל כ״ם:

דף טז ע״ב תוס׳ ד״ה הא דאהכי· ואי קשיא אמאי· נ״ב יעוין תוס׳ כתובות למ״ד ע״א ד״ה מיום שמרד:

דף כ ע״א גמרא ש״מ מלוה ע״פ גובה מן היורשים· נ״ב יעוין לעיל דף ואו ע״ב· וש״נ: שם דאמר רב גידל אמר רב האומר. נ״ב יעוין תוס׳ גיטין ל״ט ע״א ד״ה ש״מ ר״מ היא: ע״ב גמרא והא אין אדם מקדיש· נ״ב יעוין תוס׳ גיטין דף ס״ו ע״א ד״ה דמי: תוס׳ ד״ה אע״פ· דאי אמרת דבית הנהלט אסור בהנאה· נ״ב יעוין ב״ק דף מה ע״א האומרים כאיסורי הנאה הס״ל:

דף כא ע״א גמרא מה ביתו ברשותו אף כל· נ״ב בהס״ז לכתובות דף נ״ט ע״ב ד״ה הא גרים הכא בשם הרמב״ן מה ביתו שלו. ויעוין ב״ק דף ס״ה ע״ב רש״י ד״ה מה ביתו· תמורה דף ט׳ ע״א ודף כ״ט ע״ב: שם משנה חייבי חטאות ואשמות· נ״ב יעוין תוס׳ ב״ב דף מ״ת ד״ה יקריב אותו וברי״ה דף ו׳ ע״א ד״ה יקריב· ובש״מ שלייינתי שם· ובכריתות דף י״ב ע״א ד״ה או דילמא: תוס׳ ד״ה הכי קאמר· מיהו תימה דאשכחן כו׳· נ״ב יעוין פסחים דף למ״ד ע״ב ולקמן דף כ״ג ע״ב רש״י ד״ה ל״ל למימר· וברש״י במשנה שם: ע״ב גמרא ריש עמוד לדעת יצא· נ״ב יעוין נדרים דף ל״ה ע״ב ודף ל״ו ע״א:

דף כב ע״א גמרא אמר רב יהודה אמר רב אסי אין נזקקין· נ״ב יעוין גיטין נ״ו ע״ב תוס׳ ד״ה יתומים: שם ויתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו· נ״ב יעוין תוס׳ ב״ב דף ל״ג ע״א ד״ה אמר רבנן· ובדף קנ״ז ע״א ד״ה מצוה על היתומים· ובתוס׳ מס׳ כתובות דף פ״ו ד״ה אמר לא כו׳· ובד״ה פריעת ב״ח:

דף כג ע״ב תוס׳ ד״ה מוסיף עוד· פרש״י בע״א יוסיף· נ״ב יעוין תמורה דף כ״ז ע״ב תוס׳ ד״ה לא אמרו· ותי׳ הריטב״א בסוגיא דמסותא מש״כ שם בשם התוספות ובב״מ דף נ״ה ע״א ברש״י ד״ה הקדישו פדוי. ובתוס׳ שם ד״ה טלית זו: בא״ד וספק ביד מורי· נ״ב יעוין הדושי רשב״א מס׳ גיטין דף מ״ס ד״ה כדרבא דאמר רבא: בא״ד כ״א מטלטלי דהיינו קדושת דמים והקדישו הלוה אם יחול· נ״ב טעות הדפוס וכך נ״ל כ״א מטלטלי והקדישו הלוה קדושת דמים אם יחול: בא״ד דהא דא׳ רבא עשה שורו· נ״ב כך נ״ל דהא דאמר רבא הקדש חמץ ושחרור מיירי בעשה שורו: בא״ד (ב״ק דף לו)· נ״ב נ״ל (ב״ק דף נ׳ ע״א):

דף כט ע״א גמרא ריש עמוד· הרי הן כהקדש לכל דבריהן· נ״ב יעוין תוס׳ לעיל דף כ״ח ע״א ד״ה דת״ר: שם ושדינהו בנהרא וליפתרו· נ״ב יעוין תוס׳ פסחים דף כח ע״א ד״ה עבודת כוכבים· ב״מ דף נ״ד בתד״ה או דלמא· ובמנחות דף ע״א ע״ב בתוס׳ ד״ה ומתירין: ע״ב גמרא והתניא יכול ימכור אדם· נ״ב יעוין תוס׳ מכות דף י״א ע״ב ד״ה אמר: תוס׳ ד״ה ולא ידענא· בסופו א״נ שאלה או שכירות בכלם לא· נ״ב יעוין בתשובת הרא״ש כלל ל״ה סוף התשובה של הר״ר אביגדור כהן:

דף לא ע״א גמרא אלא שהתורה התירה· נ״ב יעוין בתוס׳ כתובות דף מ״ו ע״א ד״ה אתי שימה· ובב״מ דף ס״א ע״א תוס׳ ד״ה אם אין ענין:

דף לג ע״א גמרא שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון· נ״ה יעוין לעיל דף כ״ג ע״ב ובב״ק דף ל״ג ע״ב: סליק

חדושים והגהות על מסכת ערכין מאת הגאון כו׳ מהור״ר זאב וואלף בהג״מ שמואל הלוי זצ״ל מבאסקוויץ.

דף ד ע״ב גמ׳ ולא הוציא את הגוסס· נ״ב עי׳ תוס׳ סוטה דף כז ע״א ד״ה רב אשי אמר וכו׳:

דף ז ע״א גמ׳ א״ר אמר קרא ומתו כו׳· נ״ב עי׳ תוס׳ סוטה דף כו ע״א ד״ה מעוברת עצמו ועי׳ מל״מ פ״ב ה״ו מהל׳ סוטה ד״ה מעוברת:

דף י ע״ב גמ׳ והי׳ קולו ערב. נ״ב עי׳ תוס׳ שבועות דף יא ע״א ד״ה מ״מ קשיא וכו׳:

דף יא ע״א גמ׳ מ״ט דר״מ דאמר קרא· נ״ב אמר רבי אלעזר דאמר קרא כצ״ל ולכך אמר אח״כ לאידך דר״א וכו׳ וכן הוא בילקוט פרשת בהעלותך ע״ש:

דף טז ע״ב גמ׳ ת״ל הוכיח מ״מ· נ״ב עי׳ בתורת כהנים סדר קדושים פ״ד פיסקא ח׳ ובק״א שם גירסא אחרת אבל בסמ״ג הלק עשין ריש מנין ק״א וכן בס׳ א״ס״ז לב״מ ד׳ לא ע״א ד״ה הוכח אפי׳ ק׳ פעמים וכו׳ בשם הריב״ן והר״ן ז״ל ובגליון התוס׳ הביאו הגי׳ כמו שהיא לפנינו פה בגמרא· והראשונים ז״ל הוו בקיאי ספי כת״כ מגדולי האחרונים ז״ל ועמ״ש בחדושי בס״ד:

דף כט ע״א גמ׳ ורב שביק רבנן וכו׳· נ״ב עי׳ בחדושי הרשב״א ז״ל על ב״ק ד׳ לז ע״ב בד״ה ורב שביק רבנן מ״ש בשם הרז״ה ז״ל: שם אין גר תושב נוהג אלא כו׳· נ״ב מיי׳ פ״י מהל׳ עבודת כוכבים ה״ו ופי״ד מהל׳ א״ב הל׳ ח׳ ופ״י מהל׳ שמיטה הל׳ ט׳:

דף לג ע״ב גמ׳ והתניא ערים הללו כו׳· נ״ב עי׳ ברמב״ם פ״ח מהל׳ רוצח ושכ״נ הלכה פ׳ ובמל״מ שם:

דף לד ע״א תוס׳ ד״ה הן ומגרשיהן· דהא הניא לעיל· נ״ב דף לג סוף ע״א:

הגהות מהגאון וכו׳ מוהר״ר יוסף חנינא ליפא מייזליש זצ״ל

דף יח ע״ב תוס׳ ד״ה ופדויו כו׳ ושמא כו׳ מדכתיב בן חודש. נ״ב עיין בכורות דף מ״ט ע״א מ״ט דרבנן גמרי חודש ראדם ממדבר ולפ״ד התוס׳ הרי ל״ל כלל גז״ש מגופא דקרא מוכח מדכתיב מבן חודש ולא כתיב בן ול״ע ועיין בשו״ת פנים מאירות שאלה ג׳ מ״ש ע״ז: דף כה ע״ב תוס׳ ד״ה ור״ש. נ״ב עיין ברכות דף י״ג ע״א ג״כ המגלה כעין זה דמקשה מתחלה בטעמא דרבי ואח״כ בטעמא דרבנן ועיין בב״מ דף ס״א ע״ב ג״כ כעין זה דקאמרי׳ מ״ט דר״מ וגם מ״ט דר״י ועיין ברי״ו ובגל״ח שם: סליק

הגהות מאת הגאון וכו׳ מוהר״ר יצחק אייזיק חבר זצ״ל

דף ג ע״א רש״י ד״ה מזומנת לעצמן כו׳ מצטרפין עם הנשים לפי כו׳. נ״ב ל״ע דבש״ס שם מפרש הטעם משום פריצותא והפשר דמ״ש לפי כו׳ מילתא באפי׳ נפשי׳ הוא ור״ל דלכן ס״ד דנשים ועבדים אין מזומנים כלל ולכן צריכא לאתויא בהי׳ הכל:

דף ח ע״א רש״י ד״ה פתחס י״ז כו׳ ותחילת נדס היא ואפי׳ אם תחזור. נ״ל ואפילו אם תאמר: סליק

מהגאון בעל סדר הדורות דף כט ע״א במשנה הא כיצד הי אתה מקדשו קדושת מזבח אבל אתה מקדשו קדושת הכיבות פי׳ שמתחבר ישראל בהולד בכור בבהמה עסורה לומר הרי הוא מקודש בקדושת בכור אע״פ שהוא קדוש מעצמו מצוה להקדישו בקדושת בכור מפני חביבות המצוה. כ״ה הגי׳ בסמ״ג הל׳ בכור דרכ״ג רע״ג :

הגהות וחידושים על מסכת ערכין

מאת הרב הגאון הגדול כו׳ מוהר״ר שמואל שטראשון זצ״ל מווילנא.

דף ב ע״א גמרא או לאתויי פחות מבן חדש בהדיא קתני לי׳ כצ״ל : רש״י ד״ה מופלא . בן י״ב שנה [illegible] [illegible] מבן חדש וטומטום ואנדרוגינוס . ואיכא נמי אברים שאין הנשמה תלויה בהם : ד״ה לית ליה שנתרבתה בפחותין כצ״ל וכן בסמוך :

דף ג ע״א ד״ה אין מעכבין (שבדף הקודם) . כלומר בקטן שהגיע לחינוך מתעסקין . הל״ק הגיה בקטן שלא הגיע לחינוך מתעסקין ובהגיע לחינוך אין מעכבין אמת שכ״ה פירוש התוס׳ בר״ה . אבל כאן ע״כ אזלי בשיטת רש״י דשם מדמקשו פשיטא דאין מעכבין כו׳ ואי בהגיע לחינוך הא מצווין להפרישו כדמוכח מתירוצם וכ״כ בשבת (קכא) ועמש״כ בנדה (מו ב) . והא דמייתי הכא על הגיע לחינוך מאין מעכבין. נ״ל דסמיך אסיפא דאבל מתעסקין. וכה״ג כתבו התוס׳ בגיטין (פ ב) ובש״מ ע״ש בגה״ש : באו״ד וא״ת כו׳ למ״ד כו׳ קטן כו׳ ותימה דס״ל לאקשויי דהא בדרבנן לכ״ע א״ת להפרישו כדמוכח שם . ואולי י״ל דס״ל כמש״כ הר״ן בר״ה שם דשופר שאני דמפרסמא כו׳ . אבל אי אפי׳ בדאורייתא אין מפרישין נ״ל שברת הר״ן : ד״ה מזמטת . ותדע מדקא מייתי כו׳ למ״ד כו׳ דשניס אם רצו כו׳ כצ״ל : ד״ה למעוטי . ויש לתמוה נ״ל קרא כו׳ דל״ת קטן נפנם . ובי׳ נדה (מו) בענין מופלא סמוך לאיש . ואולי יש לתרץ דקרא אתי למעוטי דגדול המכניס קטן טמא מת למקדש פטור הגדול מכרת עי׳ שלהי עירובין : ע״ב ד״ה לאתויי עבד . ואפי׳ לפרש״י (ר״ל דהכא דבעבדים כנענים מיירי (לאפוקי פירושו בכתובות דמיירי בעבד עברי דהיה ק״ל דאי בכנעני . אין מוליאין לאתויי שברת נ״ל כמש״כ הר״ן שם) דכולה למוכרו (מיירי בכישא וסיפא אמעיקן) שאינו מוליאו מלבושו (ר״ל שאינו חפץ להוליאו מלבושו ע״י מכירה) : ד״ה מנוה . ואגב דתנא רישא כו׳ כ״כ דל״ל פ״ש בכתובות . ואגב אורחא למדנו שהיו גורסין שם ואיידי דתני רישא הכל מעלין כו׳ . וגי׳ נכונה היא : ד״ה לין . ול״ל אמאי ל״ק כדלעיל קמ״ל נסי כו׳ כצ״ל בצ״ו : ד״ה של יד . ואע״ג דאמר בעלמא (מנחות) והיו לטוטפות כו׳ כצ״ל : באו״ד הייתו בשעה שמניח שניהם לריך לחלוץ של ראש תחלה כצ״ל ע״ש במנחות : ד״ה מוכרין לעולם . וס״ד שבתי ע״ת שלהם כו׳ וליפקו ביובל. נ״י מאי שייטא ד״ז לכאן . דאדרבה משום זה יפה כח היובל אצלם טפי מאצל ישראל :

דף ד ע״א גמרא נפשות ולא המת . קשה דהא מת ג״כ איקרי נפש כדכתיב כ״פ אמור לנפש לא יטמא והכהנים אינם מוזהרים רק על טומאת מת . (ולפי מש״כ במק״א דתיבת נעמיו פירושו כשהנפש נאסף אל עמיו אין מזה קושיא) וכן כתיב ושרט לנפש לא תתנו וגרסינן במכות (כ ב) ת״ל לנפש אינו חייב אלא על המת בלבד . וכתיב ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם . וכן איש איש כי יהיה טמא לנפש. וכ״ל לייטב דידוע שבאדם נמצא ד׳ נפשות שפש הדוממית (והוא כח המחבר חלקיו יחד) . הלומחת . המרגשת . השכלית . וכאשר ימות האדם מאתו ג׳ נפשות אחרונות ולא נשארה אלא הדוממית לבד . ואם הוסרה ממנו גם היא שוב אינו מטמא כדאיתא בנדה (נה) ובשלהי תמורה בשר המת שהופכך עפור ולכן כתבה התורה גבי טומאתו נפש לומר שאינו מטמא אלא בעוד שהנפש הדוממית בו . והכא מתעטינן מת מדכתיב נפשות ל״ר כדמסיק לקמן . דלו אינו רק נפש אחת : רש״י בהס״ע דהא תנן מוכרין לעולם הס״ד : ד״ה אינו חוטא . דכתיב לכל השובר עה״פ . ותלויין שתות ל״א . וכ״ל דשבוש הוא . דשם מיירי בתרומת אדנים דלכ״ע לא היה שם שקל לוי כמש״כ התוס׳ במנחות (כא ב) . אלא דנ״ל כל העובר עה״פ הכתוב בר״פ תשא : תד״ה ולא . ול״ע דפשיט דקרא כו׳ גבי נודר (כצ״ל) כו׳ . לכאורה קשה מדוע לא הביאו מהא דלעיל סד״א הואיל וכתיב והעמידו לפני הכהן כו׳ . אלמא דהגמרא עלמה מפרשת דקאי אמעריך . ואולי משום דיל״פ דלתירוץ זה אנעריך כהנים משום נערכים . ובעיקר קושייתם נ״ל דאדרבה מדכתיב על פי אשר תשיג יד הנודר משמע דלא איירי בו מקודם דאי הוה איירי ביה ה״ל למיכתב על פי אשר תשיג ידו . ואף דמיבעיא ליה לדרשה יד הנודר ולא יד הנידר לקמן כפ״ב וכפ״ד וכן לעשיר והעני דאזלינן בתר שעת הנדר לקמן (יח ב) . אגן לפשטיה קיימינן . וכלפי דהתורה העריכה את הנערך לפי שניו . לזאת אמרה דאם מך הוא המעריך יעמיד את הנערך לפני הכהן והעריך אותו (ר״ל את הנערך ולא לפום שניו אלא) עפ״י אשר תשיג יד הנודר יעריכנו (ר״ל לנערך) וכוון בעז״ה . שוב התבוננתי בפרש״י עה״ת שכוון לזה וע״ש בביאור. ובזה מוטעם אחד מה דנערך שתם אינו נידון בהשג יד לקמן לנ״ק דר״כ . דכיון דלא פרע את הנערך . את מי יעמיד לפני הכהן שיעריכנו : ע״ב גמרא ד״א בערך כו׳ ואינו נותן ערך דמי אברים . מלת דמי ליתא לעיל בברייתא : שם אמר רבא לומר שנידון בכבודו . לפמש״כ התוס׳ לקמן (ה) ד״ה והא יש לגרום רבה : רש״י בהס״ע דמשמע שהאיש מעריך נפש כל שהוא . משמע דמנפש דרשינן שהאיש יוכל להעריך אשה . והכי מפורש בפרשה זכר ונקבה : תד״ה לומר . וקשה כו׳ יודע הוא שאינו פחות מבן חדש כ״כ דל״ל :

דף ה ע״א גמ׳ יכול תנא לחולין .נראה דל״ל פ״י פדיון : שם ערכי עלי לגבי מזבח מהו נידון בהשג יד כו׳ . משמע אבל הערך הקצוב בפרשה כפי השנים פשיטא ליה דשגי . וא״כ אמר א״ד לא אשכחן כו׳ אלא בשויו : רש״י ד״ה חוץ מדמי אבר . ואם מכרה אינה מכורה . עיין פסחים (פע ב) : ד״ה והא תנ. ה״ל כי אמר ראש כו׳ תיקדש לגופה הואיל כו׳ ותפשוט קדושה בכולה כצ״ל : ד״ה הא דאקדיש . לא אמרינן מיגו דקדיש כו׳ ומיגו דנחתא כו׳ . נ״ל לשרש המיגות וכמש״כ לקמן בד״ה הקדיש אבר וכ״ה בתמורה (יא ב) בגמרא . אך רש״י היפך גם שם המיגות כהכא וצ״ע : תד״ה בעי רבא בסופו כדלעיל . נראה דל״ל בעי׳ דדמי ראשי לגבי מזבח היא באמ״ל דהקדיש אבר לדמיו . קדים כל הבהמה דחזי לגופיה : גמרא האומר ערך כלי עלי . הבה״ז נסתפק באומר ערך טומטום ואנדרוגינוס עלי לר״מ מאי דהואיל דאינו מפורש כ״כ דאינו נערכין אלא מדרשה י״ל דמודה ר״מ דאמרינן דמעי וקיים דהכי משתברא . ואני אומר לא מיבעי׳ לדעת התוס׳ בד״ה אדם שכתבו ואפילו אינו יודע כו׳ . דודאי נותן דמיהם . אלא אפילו לדעת רש״י שנראה שחולק עליהם שכ׳ לקמן (בע״ב) בד״ה קמ״ל דל״א דטעה אלא ודאי יודע כו׳ . מ״מ הכי שם ג״כ אינו מפורש דאין אדם מקדיש דבר שלבל״ע ואפ״ה לא תלינן בטעות. ולכאורה ראיה לפרש״י מדתנן ספ״ה דתמורה אמר על בהמה שמאה ועל בע״מ הרי אלו עולה לא״כ . ואמר עלה ר״י א״ר (לפי הי״מ שבתוס׳ שם) מתניתין דלא כר״מ כו׳ . והכא אמר ר״א לקמן אף לר״מ אבל אמר הרי זו לא . ולרש״י א״ש דהכא ודאי דטעי כיון דאמר הרי זו . אבל התם דליכא למיתלי בטעות ע״כ נתכוון לדמיהם הואיל שאין אדם מ״ד לבטלה. אבל י״ל לדעת התוס׳ דהתם נוכל לתקן הלשון דמה לי הן מה לי דמיהן אבל הכא אינו שלו . וזה אינו במשמעות לשון דה״ז שיתן דמיה : תד״ה אדם . וא״ת מ״ש כו׳ המתכוון לומר תרומה ואמר מעשר כו׳ . לפרש״י בשבועות (ס״ד כו) בהא דאמרינן שם דהא תרומה וקדשים שני כתובים הבכ״א . דהיינו תרומת מלאכת המשכן . ל״ק קושיית התוס׳ דהכא ג״כ קדשי בד״ה . ואע״ג דתרומה נמי ניטלת במחשבה כמו שהביאו התוס׳ שם היינו דוקא בלא הוליא בשפתיו דבור אחר נגד מחשבתו . והוא ע״ד תירוצו דרב ששת שם . ואף לפירושם שם דתרומה היינו תרומה ממש . י״ל דהכא טעמא דר״מ דאנו מתקנין לשונו דליסתמע לדמי ככוונתו כמש״כ ברים דבריהם וע״ש בכתובות (ע ב) תד״ה אלא מאי״כ שם א״א לתקן הלשון ככוונתו וכמו דאר״א בסוף שמעתין וכמש״כ לעיל . ואולי כוונו לזה בועי״ל ודלא כל״ק . ואולם ז״א לפי מאי דמלינו במ״כ בראשית פ״א שקורא לתרומה לבדה שם מעשר וע״ש בהגהותי במ״ת אות ו׳ : ע״ב גמרא הלכתיה דר״מ משתברא דכתיב כו׳ לבנות בית לאלהינו כצ״ל : שם דתנן המש חטאות המתות ומתות כו׳ . הגרי״פ הגיה דתניא. ולפי מה שהבאתי בגיטין (פה) מכמה מקומות שדרך הש״ס להביא משנה שלא בלשונה בכדי לקצר . י״ל שכוונת הגמרא כאן למשנה דרפ״ב דמעילה וולד חטאת כו׳ תמות כו׳ ולא מועלין . ולמשנה של אחריה דמי חטאת ילכו לים המלח כו׳ ולא מועלין נהנן : בסה״ע ויהי עה״א מרפים כו׳ כצ״ל : רש״י ד״ה וטעמי׳ לא משתבר בסופי׳ . וא״ל נחמי׳ כו׳ . האי ליטנא זרובבל וישוע וכו׳ אמרי ליה בס׳ עזרא . ובנחמי׳ מלינו ג״כ דא״ל כזה אבל בלשון אחרת ואנחנו נקום ובנינו ולכם אין חלק גו׳ בירושלים (נחמיה ב) : ד״ה אלא מעתה . הכי חטאות דאמרינן בתמורה כו׳ כצ״ל : ד״ה אלא אמר רבא . ובימי עזרא ה״ע דאמרו להם כו׳ כצ״ל : תד״ה יכול . תרתי איב כתיבי כו׳ וא״ת הא ממעטינן תאים דהכא כו׳ . עיין מש״כ בכ״ז בנזיר (סב) בס״ד :

דף ו ע״א רש״י ד״ה לבסוף . דאין לומר רפיון ידים מקבלין כצ״ל : באו״ד וא״ת האי בתחלה אתקדש לאשון כו׳ כצ״ל : בסה״ע כולי פירושה בדר״כ כצ״ל : תד״ה מיתיבי . אך היה גוזר שיתנו כו׳ שהיה מטיל עליהם כצ״ל . או דל״ל מתה שהיה מוטל עליהם . ור״ל מן המס שהיה מוטל עליהם לתת לו . ומש״כ שהיה מולך בכיפה נ״ד דבהדיא איתא במגילה (יא ב) דלא מלך בכיפה : ד״ה תפשאת . כדאמרינן בשלהי שמעתא . מה שמלויין דף ה׳ שבוש . ועל השוכר האומנין לריך לציין (עח ב) : ע״ב רש״י ד״ה ואיכא דמתני לה . להא דר״י והכא כצ״ל וכן לקמן בגמרא ובתוס׳ . או דגם לעיל נ״ל רבה :

דף ז ע״א ד״ה חייבין לשלם . דא״כ קשיא סתמא אסתמא. קשה דלפ״ז טפי ה״ל למיפרך מהברייתא דהיולא ליהרג דס״ל לת״ק דהוא שחבל באחרים חייב דשם ליכא לשנויי בשינויא דהכא דא״כ מ״ע דרשב״א . וי״ל עפ״י מש״כ התוס׳ בע״פ (קב ב) בד״ה מיתיבי ועמש״כ שם : ד״ה חטא בשוגג . שיצא ליהרג כצ״ל : גמרא מידי דהוה אזנב הלטאה דמפרכסת . כה״ג באהלות פ״א מ״ו : רש״י ד״ה לרבות את הולד . ואגא ידענא דאין ומתו שתים משנים . תמוה דגם בצ״ז הא כתיב בקרא להדיא האיש כו׳ והאשה : בסה״ע דזימנין דמיקרי דהיא מייתא ברישא . קשה דא״כ מאי פריך מההיא עובדא דפרכים . אבל התוס׳ בנדה (מד) מחלקי משום דהכא נעקר הולד קודם : תד״ה ישבה . וליתא דהיוצאה ליהרג קאי . נראה דלפניהם לא הי׳ הגי׳ בבבא זו האשה שישבה . אלא ישבה לחודא וכמו שהעתיקו וכ״ה הגי׳ במשניות ומשמע דקאי אריפא. אבל לפני רש״י הי׳ הגי׳ שלפנינו האשה שישבה. ומשמע דענין בפ״ע הוא : באו״ד במתניתין ובשמעתין כצ״ל : ע״ב גמרא ומאי קמ״ל דמספיקא מחללין שבתא תנינא כו׳ . ק״ל דאי מהתם ה״א דוקא באיסורי דרבנן כמו פיקוח הגל דסתמי׳ במלאכה דרבנן כמו בר״ה (לב ב) במשנה . ועמש״כ ביומא (פה) : שם ואמאי אה״כ ניגהו . וכ״ה לתירוצו דרב . ואף לרשב״א דעת הרשב״א והטור הביאם התוי״ט ס״ל דאסור ע״ש . ולכאורה תמוה דעוד דעת כ׳ התוס׳ בזבחים (עא ב) ובנדה (נה) דמותר . והשיער יהיה אסור . אמנם מלינו כיולא בזה בשבת (קח) דמותיב ר״ז אי ס״ד עור הוא (ר״ל של עוף) היכי מרבי לי׳ קרא פי׳ להקרבה . ועל הא דמפורש בקרא בכנפיו לא קשיא ליה . ע״ש בתוס׳ : רש״י ד״ה בפאה נכרית . דלא ניחא לה כו׳ לאיתסרא בהדה כו׳ כצ״ל :

פרק ב במשנה בסופה אין בערכין פחות כו׳ כצ״ל וכ״ה במשניות ולקמן בפיסקא : גמ׳ ארא״ב״א כו׳ ואמר ערכי עלי וחזר ואמר ערכי עלי ונתן כו׳ כצ״ל : תד״ה פחות מסלע והעשיר . נ״ד כו׳ אלא אפי׳ כו׳ חוץ מסלע א׳ כו׳ . נראה דגם בדבריהם תוך מסלע דנקטי נ״ד אלא אפי׳ נשאר פחות מסלע ג״כ מגלגלין . ואני מסתפק דאולי לרבנן דדרשי האי וכ״ע יהיה בשקל כו׳ לא יהו פחותים משקל ר״ל ג״כ דאם היה לו שקל ואני אינו נותן אלא שקל . או לאידך גיסא דמחוייב ללות ולהשלים לב׳ שקלים שלמים . ואם לא יהיה נשאר עליו החוב עדיין דומיא דאין מחשבין חדשים להקדש דלקמן כפ״ז . ותהא דלקמן דקאמר יהיב תרתי ופלגא להאי כו׳ אין ראיה . די״ל דלאו בדוקא נקיט : ד״ה בעידנא . אבל אם נדר כשהוא עשיר כו׳ נותן ערך עני . אולם מדרשינן שם עשיר והעני מדכתיב עפ״י אשר תשיג יד הנודר וכמש״כ שם בס״ד משמע דאזלינן אחר הנדר ממש וכ״כ הלח״מ בפ״ג מהל׳ ערכין ה״ה בדעת הרמב״ם . וקושיית התוס׳ יישב שם לנכון . ועמש״כ לקמן (יז ב) סעד גדול לדבריו מפרש״י בס״פ שום היתומים :

דף ח ע״א גמרא הא תו ל״ל כו׳ . עמש״כ בשבת (קיב ב) בס״ד : שם וסתמא כרבנן . ואף דבלא״ה הלכה כרבים . י״ל משום דקד״א דמסתבר טעמי׳ דר״מ וכה״ג אמרינן בנדה (ל ב) וכיולא בזה כתבתי בתמורה (יח) וע״ש . והתוי״ט נדחק בזה : רש״י ד״ה פתחה י״ז . ואפי׳ אם תאמר שיום זה תחילת ט׳ כצ״ל : בסה״ד ואם שלשה מהא זכה כצ״ל : ד״ה שלשה ימים . די״ל שמא שני ימים תהשלשה כו׳ כצ״ל : תד״ה ג״י . הלכך ליכא להרחיק פתח נדותה כו׳ כצ״ל : ע״ב רש״י ד״ה שניה עבר . והעברה ז׳ מכאן לנדות והשלשה לזוב כו׳ כצ״ל : באו״ד שאין בין סוף כו׳ פחות מי״א יום דכלו הי״ח ימים מתנין האחרון כצ״ל . וכמש״כ בתחלת הדבור „הרי כלו לה ממנין האחרון י״ח ימים״. והתגיהים שלפני הגיהו הרבה ותקנו מעט ע״ע : בסה״ד עד שתשב שבעה עשר נקיים כצ״ל :

במשנה אין בנגעים כו׳ . ישנה גם בספ״ג דנגעים :

דף ט ע״א גמרא הסתא נמי קא קדים אתי תרי יומי כצ״ל : שם דא״כ מייתרא היכרא תלתא יומי כצ״ל : תד״ה מ״ש תשעה . דבהכי מיתוקמא לפי התירוץ דאין המולד נראה ביומיה כו׳ כצ״ל : באו״ד ואע״ג דזימנין דאיכא טפי כגון כו׳ כצ״ל : באו״ד תמלא המולד ביום ה׳ י״ד . מה שפי׳ הל״ק דמש״כ דהמולד דאיסתקד הוה בי״ח . ר״ל בחצי י״ח ע״ש . נ״ד דנראה דבכיוון כתבו י״ח כדי שידחה ר״ה למחר משום מולד זקן . ואילו בחצי י״ח היה ראוי לקבוע ר״ה בו ביום כמש״כ הרמב״ם בפ״ז מהלכות קה״ח הל״ב והטור בסימן תכ״ח אי לאו משום דחיית אד״ו . ועוד אפי׳ א״ת שר״ל חצי י״ח אכתי כשתצרף תק״ת חלקים (מהתקפ״ע) משם חצי שעה יפול המולד בע״ו שעה . ולכן הגהת הגליון ע״ו נכונה : באו״ד דבכך תתפרש לר״ה כדאפרש לה לעולא כו׳ כצ״ל : באו״ד וכיוצא בסתא כו׳ דמשמע ליה דומיא דליסא דהמולד כו׳ כצ״ל : באו״ד וא״ת כו׳ אם לא קודם י״ח שעה כצ״ל : באו״ד דבשני המלאים היה המולד לשש שעות כ״כ דל״ל ודלא כהה״ז : ד״ה מ״ש שלש חסרים דלא . ולפנינו הגי׳ תשעה . והמכוון אחד. דלגי׳ התוס׳ ר״ל ג׳ חסרים יותר על כסדרן שהם שמנה : ד״ה כגון . וכמלא הקיבוע שהיה ראוי להיות ביום שני בשביל הח׳ חסרים כו׳ כצ״ל : באו״ד דאפתקד היה המולד ה׳ שעי ביום כו׳ . ר״ל על היום לבד הלילה ונמצא יחסר כנגד זה ז׳ שעות מהכ״א להשלמת יום זה ולא ישאר רק י״ד שעות ותקפ״ע חלקים על יום ה׳ ויהיה עוד עד הערב ע׳ שעות ותנ״א חלקים . וזהו שכתבו יהיה המולד ע׳ שעי מיום . ועזבו החלקים . כ״כ לייטב הגירסא הישנה . אבל ק״ל דנהי דחד יומא אמרי איתחזוי איתחזי ואכן לאו אדעתין וכפרש״י . מ״מ הכי תרלה לכם הישנה ביום ד׳ שסוף ר״ה ד׳ שעות קודם לערב : ע״ב גמרא הא קמ״ל דלא בעינן מלוה לקדש ע״פ הראייה וכפרש״י . ועיין מה שתמהתי בזה במנחות (ק ב) : שם והאיכא יומא דשעי כצ״ל : שם כיון דליתיה בכל שתא לא קא חשיב . ק״ל דהא מ״מ יקשה דלדידהו מ״ל ג״כ לאור אור עיבורו . ועמש״כ בר״ה (ו ב) בס״ד : רש״י ד״ה במאי קמיפלגי . אבל לעבר אפי׳ ח׳ מליאין נמי ל״ע . מה שנדפס בגליון דל״ל ז׳ והוא מהל״ק . טעותא היא כמבואר : ד״ה אלא ד׳ ימים . כסדרן הס״ד וא״כ ד״ת ביום הנף כו׳ : ד״ה הריני נזיר . או שאמר כמנין ימה״ת . נראה דהיה הגירסא לפניו כאן כמו שהוא בתוספתא דפ״א דנזיר „הריני נזיר כימי החמה כמנין ימה״ת כו׳״ . ואו או קתני רישא לרבותא דרבנן וסיפא לרבותא דרבי ע״ש בגמרא ותבין : בסה״ד נ״ל שס״ה : תד״ה מעשה . וכי שדית ה׳ כ״א תקפ״ע הוי המולד כו׳ כצ״ל : באו״ד דכי שדינן ה׳ כ״א תקפ״ע על כו׳ כצ״ל וכן לקמן : בסה״ד למחרתו דקיבוע הוי כמו כו׳ כצ״ל : הרע״ב כתב בפירוש משנה זו ובדין היו שיהיו כל חדשי השנה אחד מלא ואחד חסר אלא מפני יתירות הב׳ ידות שעה כו׳ . ואין טעם זה מספיק על הוספת ב׳ עיבורין שהיה די מפני זה עיבור אחד נוסף . ותכש״כ שאינו טעם על ח׳ אכרין . אלא יש עוד סיבות כגון שלא נראה הירח מפני העבים . או משום מתיא וילקא ועיין ברמב״ם בפרק יח מהלכות קה״ח . וז״ל בפירושו (אחר שכתב כטעם הרע״ב) וזו היא אחד מהסבות כו׳ ואין כוונתינו לדבר בכאן על כל אותן הסיבות ולא על טעם מנינן כו׳ :

דף י ע״א גמרא וכתיב תרועה יתקעו פ״ת כו׳ כצ״ל ותיבת לכם למחוק : תד״ה שמונה עשר. הא דל״ח ע״פ כו׳ . עמש״כ בס״ד בברכות (כ״ד יד) : ע״ב גמרא ר״ח דאיקרי מועד ליתא כו׳ לילה המקודש לחג כו׳. ק״ל דהא בפסחים (נה ב) אמרינן יום לא קא ממעט לאבר״א קמא והרע״ב שם תפסו לעיקר : שם ועליהם אמר דוד נחושת ממורט . הוא במלכים א׳ ז׳ : שם וכלי נחושת מוזהב עוכה שניס כו׳ כצ״ל והוא בעזרא ח׳ : תד״ה ולא מוסיפין . ול״ת על י״ב כנגד י״ב כו׳ . ותיבת יום הראשון למחוק : ד״ה אין פוחתין מי״ב . ולא חש התם למתני כנורים ונבלים לפי כו׳ כ״כ דל״ל . דמחלילים בלא״ה ל״ק דלא הוה אלא בי״ב יום : ד״ה הלדוולים . וכן יש בב״ר כו׳ . הוא שם בפרשה נ״ן אך בנוסחא אחרת : ד״ה מגריפה . שגורפין בה הדשן כצ״ל :

דף יא ע״א גמרא לעולם קסברי עיקר שירה בפה והכא בתעלין כו׳ כצ״ל : שם איני והאר״ב״ח אר״י תנין כו׳ . ק״ל מדוע לא פריך אמתניתין דבער״פ החליל מכה לפני המזבח ופרש״י בשעת ההלל שהיה בשעת שחיטת הפסח . והרי פסח לא בעי נסכים . וי״ל כמו דמשני בפסחים (נה ב) אפשר ישראל שוחטין את פסחיהן כו׳ ואין אומרים הלל ע״ש . שוב נזכרתי שהתוספות בר״פ כ״מ בברכות ובפסחים (סד) הרגישו בזה . ולתירוצם נ״ל דבכורים הוי כעין קרבן משום דטעונין תנופה . וגם קרבן בא עמהם כדאיתא בפ״ג דבכורים מ״ג ומ״ה . ותפרש״י בסוכה (נ ב) בד״ה בשיר של קרבן משמע דגם בע״פ היה החליל בשעת ניסוך היין של תמידי היום : שם מ״ל כדתני רב יוסף כו׳ כן העתיק הר״ש פי״א דתרומות מ״ג ונכון : שם רנב״י אומר מהכא המה ישאו קולם כו׳ כצ״ל : רש״י ד״ה נהלו מים . יצהלו בשיר בהמ״ק כו׳ . לכאורה יפלא איפה נזכר בהמ״ק בקרא . וכ״ל דיליף מן בגאון כמו שפרש״י בפ׳ בחוקותי ושברתי את גאון עוזכם זה בהמ״ק והוא מת״כ והביא ראיה מקרא דיחזקאל (כד) הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם . וכן מלינו (שם ז) ולבי עדיו לגאון שמהו . ע״ש בפרש״י : תד״ה השיר . ונסכים מכאן עד ארבעה ימים כו׳ . לפנינו הגי׳ שם עשרה . וכן העתיקו לקמן (כ״ד יב) ובר״ה (ל ב) ומספר זה מלינו בכ״מ שמימשו בו על זמן ארוך . וכן בתורה גם דור עשירי (תצא כג) דהרלון בו עד עולם : ד״ה מנין . והא דתניא א״מ בכורים משקה אלא היולא מה״ז ומן הענבים . יש לפרשו בדיעבד אבל קשה דמשמע דלכתחלה מביאין דהא קרא כו׳ כ״כ דל״ל : באו״ד דמיירי במשקין היולאין מזיתים וענבים . לכאורה מזיתים דנקטי אינו אלא אגגרת לישנא : ע״ב גמרא א״ד עולותיכם דכולהו שמא קאמר כצ״ל להגיה : שם ת״ש ויאמר חזקיה להעלות כו׳ . עי׳ הגהות הב״ח : שם והכתיב וביום שפה עשר כו׳ כצ״ל : רש״י ד״ה הכתיב מדא זימנא. בהסיא פרשתא כו׳ . אם כוונתו לפסוק יו״ד דאותו קאפיטול . הלא כתיב קודש ושמרו את כהונתם . ודוחק לומר דקאי על כל הענין דלמעלה דמשתעי גם בעבודת הלוים . והכתוב שם בפ׳ (א נא) . קאי על

הקמת והולדת המשכן: תד"ה אלא אמר כתי. ואמאי לא אימלך ממוסף ט"ו דניסן כ"כ דצ"ל: ד"ה נעולותיהם. וכן היה שונה אותה ר"מ והכא והתם תני מה שהיה צריך ממנה. כ"כ דצ"ל:

דף יב ע"א ד"ה א"ה וכיבשו בה' למלכותו כצ"ע. שהרי כ"כ לא מלך אלא בד' למלכות יהויקים ובשניה כיבשו א"כ הרי היא שנת ה' ליהויקים: באה"ד ולתקופת (אולי צ"ל ולתשובת כלישנא דקרא) השנה באותה שנה כו'. ר"ל הכל בשנת י"א ליהויקים והוא בכדי שיבוא לנכון הא דגלו בשבע. אבל קשה דלשון לתשובת השנה משמע בשנה שאחריה. וע"ק כיון דכבשו בשנת ה' וג' שנה היה לו עבד ומרד ובשנת ג' למרדו הרגו א"כ הוא שנת הי"ד למלכותו. ומפרש"י בירמ' דניאל משמע דג"ש שהיה לו עבד הוא לבד שנה שכבשו ודוחק. ולפמש"כ הרד"ק בסוף ד"ה א"ש הכל. כי לפ"ד הגלהו לבבל בשנת יו"ד למלכו והוא שנת ג' למרדו ואח"כ שב לירושלים והשלים שנת י"א ובאותה שנה נהרג ומלך יהויכין והגלהו הכל בשנת הי"א: ע"ב גמרא והתניא ארבע משמרות עלו כו'. עמש"כ בזה בתענית בס"ד: רש"י ד"ה ידעיה. שבמקדש כו' ומשמרת חרים קודם לפשחור ושל פשחור לאימר. הן בד"ה לא נזכר שם פשחור כלל בין המשמרות. ורש"י עצמו בתענית העיר בזה: תד"ה הוה. כל הסוגיא ודקאמר נמצא כו' כ"כ דצ"ל: ד"ה הנך. ולדידהו כשגלו נהי כו' שמיטין מונין כו'. משמע דשמיטין נוהגין מדאורייתא ודלא כמו שהביאו לקמן (לב ב) בשם רש"י דגיטין. דאינו אלא מדרבנן: באה"ד אבל נר"י כו' לא היו מונין יובלות כלל כו' כצ"ל. ותיבות שמיטין ולא נראה למחוק:

דף יג ע"א במשנה א"פ מששה טלאים כו'. מש"כ התוי"ט דהא דתנן בפסחים פסח מצרים מקחו מבעשור אין נראה שיהא פסח מדבר בכללו. תמוה איך ס"ד לומר כן דהא חשיב שם ג"כ הזאה בא"ח על המשקוף כו' בחפזון ותימולו כל היום. הכי כל אלו נהגו בפסח מדבר: ע"ב גמרא ויעמוד ישוע בניו כו' בני יהודה כו' כצ"ל בל"ו:

פרק ג דף יד ע"א במשנה ובשדה מקנה נותן את שוויו כא"ח כו'. ופסק הרמב"ם פ"ד מהלכות ערכין הכ"ו כת"ק ושאינו מוסיף חומש כדמסקינן לקמן בגמרא. וכ"כ הרשב"ם בפ"פ המוכר את הבית והתוס' ספ"ד דגיטין דפודין אותה בשוויו. ולפלא בעיני על המל"מ שם שפלפל בדין זה ונעלמה מאתו משנה זו עם הגמרא שעליה. וכן פרש"י לקמן (כו ב) במשנה וגם מהכ"מ אשתמיט לפי שעה המשנה והגמרא שלא ציין מקור דינים הללו: גמרא פחות מיכן כו' ה"ז לא הקדיש כו' שביניהם לפיכך כשהוא פודה פודה את האילנות בשווייהון ול"ע כו' כ"ה בב"ב: שם ולא עוד אלא אפי' הקדיש אילנותיו ואח"כ כו'. עפרש"י. ועמש"כ בס"ד פי' אחר נכון בזה בב"ב: שם דתנן המקדיש א"ש הקדיש את כולה כו' כצ"ל: רש"י במשנה ל"א מחוץ שם מקום כו'. לפ"ז נל"פ חולת מלשון חול ור"ל מקומות החול של אותו מקום וכ"מ בערוך: ד"ה הקדיש שלש אילנות. לפיכך אם הקדישן כו' כצ"ל: ד"ה אלא מכוב. דדרך שקמין לקוץ אותם כו' כצ"ל: תד"ה פחות. ותימה דבפ' המוכר א"ש תניא כו' והם מד' אמות כו'. הנ"ק הגיה מח' אמות. אמת שכן מוכח ממש"כ אלמא כו' כשאין בין זל"ז כי אם ח"א כו'. אבל שם (פג) בברייתא דת"כ דרבא איתא ד' אמות. רק שם בדף הקודם אמר רבא אר"כ משמונה: שם אלמא לא חשבינן להו כרצופים כו' כצ"ל: באה"ד והקשה ר"ש בב"ב מהא דתניא כו' כצ"ל: באה"ד מיהו תימה דר"ש כו' דח"א בין זל"ז חשיב כו' כצ"ל ותיבת לא למחוק: ע"ב גמרא והאמרי נהרדעי מאן דמזבן כו'. הציון הוא בטעות וצ"ל ב"ב (לז ב). ודע דלכאורה התוס' שם הקשו בשם הרשב"א קושיא זו עצמה שבגמרא שלפנינו ועי' בה"ז וצ"ק: שם ת"ר מכסת מה בא כו' כצ"ל וכן לקמן בברייתא דת"כ דרבא: שם ר' אליעזר אומר נאמר כאן כו' כצ"ל בי': תד"ה ה"ל ש"כ (שבדף הסמוך השייך לכאן) ושמא הכא דכתיב והעריך כו'. וקשה מה יענו במעשר דלא כתיב לא זה ולא זה. וכן לתירוצם בתרא קשה מבהמה טהורה וטמאה דלא כתיב בהו קדש:

דף טו ע"א ד"ה אילו. לפיכך פר"י כו' פגומה כ' זכו אותו כו' שלימה חמשים זכו אותו כו' כצ"ל: גמרא במלאות ספקו כו' כצ"ל בב' והוא באיוב כ': שם אל תיקרי כו' מתנו אלא ממנו כו'. עיין לקמן (ע"ב) בתוס'. וביאור דבריהם לנכון עי' בישה"ג להרז"ה שער הכינויים אות י"ע. וכ"כ המגיה במנחת שי בפ' שלח על פסוק זה: תד"ה כשם. אלא כו' עברו בים להורך הים כו'. וצ"ל ראיה מדכתיב בפ' מסעי ויעברו בתוך הים כו' וילכו כו' במדבר איתם. וקודם כתיב ויסעו מסוכות ויחנו באיתם כו'. ופשוט דנקרא המדבר כן ע"ש העיר איתם אשר בקצהו הרי מוכח שהיה הכל מצד אחד: באה"ד ויצאו בצד צפוני של הים שהיא דרומית כו' כצ"ל: ע"ב גמרא שנים בעליו בשליו ראשון ובשליו שני כו' כצ"ל: שם א"ר חמא בר עוקבא כל המספר לה"ר אומר הקב"ה לשר כו'. נראה דצ"ל וא"ר חמא כו' בו': שם מה. תקנתן של מספרי לה"ר כו' ואין עץ חיים אלא תורה כו' כצ"ל: שם לשון תליתאי קטיל תליתאי כו'. עי' רש"י ותוס' וח"א שנדחקו. וי"ל לפרש עפ"י הירושלמי דפ"ק דפאה (וכ"ה בתנ"ך ר"פ אמור ור"פ חוקת ופ' שופטים) וז"ל ולמה הוא קורא אותו שלישי שהוא הורג שלשה כו' ע"ש. וזהו שאמר כאן לשון תליתאי ר"ל מדוע נקרא כן. ומשני קטיל תליתאי כו': שם למספרו ולמקבלו ולאומרים עליו. כ"ה בע"י וכן ברמב"ם פ"ז מהלכות דעות ה"ג. ונראה דגי' רש"י היה לאומרו תחת למספרו שלפנינו וכלשון הרמב"ם שם. ובזה לא נצטרך להגה' בדבריו: בשה"ע אנא כר"י סבירא לי כצ"ל: תד"ה ואמר ר"ל. אמר גרסי' וצ"ג ואמר כו'. וצ"ל ליישב הגירסא ואמר דר"ל דכן אר"ל ג"כ דצרעת באה על לה"ר. וגי' הרי"ף והרא"ש בפ"ב דשבת והיינו דאר"ל כו':

דף טז ע"א גמרא באפי תלתא כו' מ"ט חברך חברא א"ל כו'. קשה דלטע"ז אפי' באפי תרי וחד נמי. ועוד אדרבה נאמר דגם באפי ג' איכא לישנא בישא וממילא לא יאמר חד לחברי'. ונלע"ד לפרש דהכה"ס מביא ראיה דהיכא דידעי ג' שוב אין בו סוד מלישנא דברייתא שאומרין על איזה דבר שודאי יתגלה חברך כו' ואינן חושבין רק ג' אנשים מוכח מזה דכיון דידעי כבר ג' תו אין בו ספק שיתגלה הדבר לפני כל: שם לעולם אל יספר אדם בטובתו ש"ח כו' בא לידי רעתו. מפרש"י נראה דטובתו פי' שבחו. ולפי שמצינו בש"ס הרבה שדברו בשבחן של חכמים וגם בר"פ עושין פסין איתא מקצת שבחו ש"א אומרין בפניו וכולו שלא בפניו לכן הוסיף רש"י לפרש יותר מדאי. והרמב"ם בפ"ז מהל' דעות ה"ד הוסיף לומר בפני שונאיו. והא דלא פירשו כפשוטו דטובתו ר"ל בטובה שהשפיע לו הש"ת כגון בעשרו וכיוצא. או בטובה שעושה עם הבריות וכמו שפי' ר"ד לעיל בסמוך קרא דמברך רעהו. הוא משום דבב"ב (קסד ב) מוכח דבשבחו קאמר גבי עובדא דרבי ור"ש ברי' ויהודה חייטא. וכ"מ כאן בא"ד דנקיט בא לידי גנותו. אך מהא דב"ב לכאורה נדחו תירוצם דרש"י והרמב"ם דשם לא הרבה בשבחו וגם לא הוזכר שהי' שם שונאיו. אח"ז מצאתי להמ"א בסי' קנ"ו שהרגיש בזה. ופי' הרמב"ם י"ל קצת דשם בעובדא קמא אמרינן דהרה לרבי על כתיבת יהודה חייטא הגט מקושר וה"ל כעין שונא: שם מה קרבנות מכפרות כצ"ל: תד"ה הא ועוד י"ת כו' הא דאהני מעשיו כו' קאי נמי אש"ד וג"ע כו'. הנ"ק הקשה בגבי הכות מא"ל. ואולי י"ל דבגה"כ נמי מ"ל אהני מעשיו כמו גבי עוזיה שבא מפני זה להיכל להקטיר קטורת: ע"ב ד"ה ה"ג כתיב ואמו מבנות דן. לה"כ שם (ב' ב' יג) בן אשה מבנות דן: ד"ה לעולם. ומייתי ראיה שאמו כו'. לכאורה ה"נ דריו"ח מפרש דמרש נחושת שב על אביו וזהו עיקר ראייתו. ולרווחא דמלתא מייתי דגם אמו היתה משבט דן:

דף יז ע"א גמרא אילמלי בא הקב"ה כו' כצ"ל ביו"ד בסוף: שם מאי דכתיב בראשית ממלכת יהויקים כו' ובראשית ממלכת צדקיה מלך יהודה (ירמיה כח) ביקש כו' כצ"ל וכ"ה בע"י ובסנהדרין (קג):

פרק ד: רש"י ד"ה ואע"ג דמדיכו עשיר. קרבן מצורע זה עלי כצ"ל: ע"ב ד"ה ולרבי בסופו דמערכין נפקא לן דמייתי בעשירות. ק"ל וכי יש לרבי קרא בערכין ע"ז. אדרבה נימא דדרים במצורע הוא למעוטי עני שאמר קרבן זה דעשיר עלי ויליף ערכין מיניה. והגמרא י"ל דס"ל דלא ילפי מהדדי וע"כ בערכין אית לי' לרבי מסברא. לכן אמר שפיר דגם במצורע י"ל כן מסברא ולא איצטרך הוא למעוטי: תד"ה לפי בסופו דקרא ואין ידו משגת כצ"ל: במשנה רי"א אפי' עני והעשיר וחזר כו' כצ"ל וכ"ה במשניות ובגמרא לקמן: שם אבל בקרבנות אינו כן אפי' כו'. לשון הרמב"ם בפיה"מ אבל היה עני באותו הפרק שנתחייב בקרבן ה"ז יביא קרבן עני ואפי' אחר שהגיעו לרשותו הנכסים. ומשמע דבכל קרבן עולה ויורד הדין כן. ותימה דהלא משנה מפורשת בסוף כריתות הפרים לעשירית האיפה העשיר יביא עוף העשיר יביא כבשה כו'. הרי דאפי' בבר הפרים לקרבן עני אם העשיר אח"כ מחוייב להביא קרבן עשיר. וע"כ לא פליגי לקמן בגמרא במצורע אלא בתר איזה קרבן אזלינן אבל למיזל בתר חיוב ליכא למ"ד. ועמש"כ בתמורה (כ) בתד"ה הני: גמרא עני והעשיר אשר תשיג עשיר והעני עפ"י אשר תשיג יד הנודר כ"כ דצ"ל. או דצ"ל איפכא עשיר והעני אשר תשיג יד הנודר עני והעשיר עפ"י אשר תשיג וכ"נ מפרש"י. ועי' בלשון הרע"ב שכ' בתרווייהו יד הנודר. והתוי"ט נמגם עליו מלשון הגמרא שלפנינו. וע"כ גירסת הרע"ב היה בגמרא כמו שהעתיק. וצ"ל משום דמשקל פועל לו שני מובנים. הא') לשמות התואר כמו ראובן הכותב שתוכל לקראו כן אף בשעה שאינו כותב. והב') הוא לבינוני פועל שהוא כותב בשעה שמדברים עליו. וכאן מפרשינן ליה בהב' מובנים ולחומרא: שם רש"ש דבר המכפרו כו' ורי"ש דבר המכשירו כו' כ"ה בכריתות: שם והא תניא כו' אבל היה יודע כו' ונעשה חתנו כו'. התוי"ט העתיק והא תנן היה קרוב ונתרחק ה"ז כשר כו'. ול"ד כלל במחכ"ת דמתניתין יל"פ דנתרחק קודם ראיית העדות וא"כ הי' כשר מתחלתו דהיינו משעת ראיית העדות עד סופו דהוא הגדתו בב"ד. דזה ודאי אין לומר דמקשה דליבעי שיהא כשר אף קודם ראיית העדות. דהא גם בערכין לא בעי ר"י שלא יהא עשיר קודם קבלת הערך עליו. אבל מברייתא פריך שפיר דמכשרת אף בנפסל בינו לבינו: רש"י במשנה ד"ה היה עני והעשיר. קודם נתינה וכ"ה לשון הרע"ב. וכ"ה התוי"ט וצ"ל דר"ל קודם שימכרנו כו'. וצ"ל דצ"ד באה במחכ"ת דפשוט דאף שהיה עני בשעת הערכת הכהן אם העשיר קודם נתינה נותן ערך עשיר כדמוכח לעיל דפ"ב נתן סלע והעשיר כו' דודאי ר"ל עפ"י הערכת הכהן ואפ"ה תני סיפא פחות מסלע והעשיר נותן נו"ן סלע ומשמע אעפ"י שהעריכו הכהן כבר כדין השגת יד. וכ"מ שם בתד"ה בעידנא דפירשו היה עשיר היינו בשעת הערכת הכהן והעני היינו קודם נתינה. א"כ הי' עני פי' ג"כ בשעת הערכה והעשיר קודם נתינה. וכ"מ מפרש"י בב"מ (קיג ב) בד"ה ומפץ שכ' ואפי' העשיר לאחר שאמדוהו ונטל מה שבידו אך לכאורה מפרש"י לקמן בס"פ שום היתומים משמע כהתוי"ט שכ' ולפי דמים שמאוה יתן שהרי בזמן שהעריכו כהן לא היה לו יותר. ומוכח דאעפ"י שלא נתן אז שהרי כתב מקודם וזה משהא אותה וימכרנה כו' יתן. אולם י"ל דדינא דהעשיר אינו אלא שהעשיר בכדי שיוכל לתת כל הערך שעליו משלם. וכה"ג כתב הלח"מ בפ"ג מהלכות ערכין לענין עשיר והעני ויישב בזה קושיית התוס' דלעיל (ל ב) ד"ה בעידנא לדעת הרמב"ם ע"ש: שם ד"ה אבל. טעמא דאיקבע בקרבן למר כדא"ל כו' כצ"ל: ד"ה דבר המכפר. דהכי כתיב כו' וכפר הכהן על המטהר וסמיך ליה כו' כצ"ל. וצ"ל דלפ"ז תיבת בטהרתו שבה על זאת תורת אשר בו נגע צרעת ופי' בטהרתו כשבא להטהר:

דף יח ע"א תד"ה פד. אם יש לו בנים הימנה כצ"ל: ד"ה ואלא. וקשיא לר' מאי דרשי רבנן כו' ושמא יש כו'. התוי"ט העיר ע"ד דהלא מצינו לקמן (ר"ד כד) ב' דרשות מהאי והוא. וצ"ל לייש' דהכי ר"י לא פליג על הנך דרשות דלקמן. ואפ"ה דרים ליה להך דהכא ג"כ וע"כ צ"ל דיש במשמעו עוד דרשה אחרת לבד הנך דלקמן. ולכן שפיר הקשו מאי דרשי בי' רבנן. אבל עדיין צ"ע מגמרא דב"מ (קיד) דאיתא שם הוא ולא ב"ח והידך עד שיהא במכותו מתחלתו ועד סופו וע"ש בתד"ה במכותו ובד"ה מהו: ד"ה צ"ל. וסוף מילתא דר"י היא. לכאורה יל"פ דסתם מתניתין היא ואליבא דכ"ע וכדמשמע מפרש"י במשנה. ועי' בדבריהם לעיל בד"ה אבל: גמרא ת"ל כערכך יקום כצ"ל. וכמו שהעתיק רש"י וכ"ה בהרע"ב. ותמה התוי"ט דהאי קרא לא כתיב בערכין אלא במקדיש שדה אחוזה ושם אין דין השגת יד. (השגת יד מאי בעי הכא) ותירך דאם א"ע למקדיש שדה אחוזה כו' תנהו ענין למעריך. כה"ג דרים בחולין (קלט) קרא דונתן את הערך הכתוב בשדה מקנה לענין ערכין ע"ש בפרש"י: שם בשה"ע דתניא מיום הראשון עד יום השביעי כצ"ל: רש"י ד"ה שנה יתירה בסופו. וכן ועד בן ששים שנה כצ"ל. וגבי בן חמש שנים לכאורה שנים איצטרך דל"ת ד"ה חדשים קאמר. י"ל כיון דכתיב קודם ואם מבן חמש שנים ממילא הוה ידעינן דועד בן חמש פירושו שנים דא"ת חדשים א"כ לא כתבה תורה דין ערך מה' חדשים עד ה' שנים. ועוד דחמש הוא צ"ל ואם הוה פירושו חדשים הל"ל בצ"ז חמשה. גם י"ל דשנת חמש ילפינן משנת עשרים בכמה מצינו דתרווייהו הוו להקל ועמש"כ בבכורות (מט) בס"ד: תד"ה יכול. דכתיב כי כל אוכל חמץ כו' כצ"ל: בשה"ד דסמוך להאי קרא כרת נמי כתיב ביה כצ"ל: ע"ב גמרא שאני סימנים דגופו מסימנים דראשו. ק"ל מדוע נ"ק דבעיקרן הן חלוקין דנגע דגופו מטמא בד' מראות. ודראשו אינו מטמא אלא בניתוק שער ובכל מראות עי' ברפ"י דנגעים בתוי"ט: שם במספר שני תבואות ימכר לך פעמים שאדם כו'. לקמן (ל): רש"י ד"ה שאני סימנין דגופו. ובנגע שבמקום בשר נידון כו' ובפסיון. תמוה דפסיון הי' טומאה גם בנתקין כדאיתא שם ובפ"ג מ"ה: ד"ה לכל מראה. וא"י לראות כו' בין אצבע לאצבע. עי' מל"מ רפ"ו מהלכות ט"צ שהשיג עליו בזה: ד"ה ונאמר להלן. דכבר נכנס בהחדש כצ"ל תיבה אחת: ד"ה שני תבואות. תבואות צ"ל. ר"ל דלכתוב תבואה כמו ובהמה רבה וכדומה. אולם לקמן (ל) משמע מפירושו דסגי דלכתוב שנים סתם. וקשה דהא מיבעי' לי' לתבואות לגה דאיתא שם במשנה. דשנת שידפון כו' אינה עולה מן המנין ודברי התוס' בזה אינם מובנים לי: תד"ה וא"ב"א. דכתיב מראשו ועד רגליו כצ"ל: ד"ה ובשביעית. ביאור דבריהם עי' במהרש"א ס"פ יוצא דופן. וק"ל איך יפרשו הא דדרשינן בר"ה (י) ובשנה הרביעית ובשנה החמישית פעמים שברביעית כו'. ואולי דבריהם ל"ק מדוע לא נדרוש גבי ערלה ג"כ לענין דניבעי שלשה שנים מעל"ע כמו הכא. די"ל משום דכבר ילפינן שם לעיל שנה שנה מתשרי. אבל קשה דגבי עבד ג"כ כתיב שנה ובשנה השביעית (ראה ט"ו) ניליף נמי שנה שנה מתשרי. וי"ל דא"כ ובשביעית דמשמע דבז' נמי יעבוד מאי דרשת בי'. דבשלמא התם גבי ערלה איכא טעמא דלימשוך עד שבט כדאמר שם (יד) הואיל ויצאו רוב גשמי שנה כו' אבל הכא ליכא טעמא דימשוך עבודתו בשנת השבע. וגם לא נדע עד כמה. ולכאורה קשה עוד לפי' המהרש"א בכוונתם דובשביעית אתי לאתויי דל"ת דלי' בששית תשיב שנה. א"כ הא דדרשינן בזבחים (יב) כתיב והי' שבעת ימים כו' וכתיב ומיום השמיני כו' לילה לקדושה ויום להרצאה. אפי' ביום הז' עצמו יהי' מותר להקדישו דמקצת היום ככולו. וי"ל כמו דדרשינן שבעת ימים תהיה בנדתה תהא בנדתה כל ז' עי' ר"ה (י) ברש"י ד"ה ומה נדה. ה"נ דרשינן הכא והי' שבעת ימים תחת אמו יהא כל ז':

דף יט ע"א רש"י ד"ה שבזכר. כלישנא כו' אם זכר אם נקבה. נראה דצ"ל או דכתיב זכר או דכתיב נקבה:

פרק ה תד"ה דבר. ויש לומר דס"פ דהכא בתר דשקלי שדו תרי תלתא יותר כו' כצ"ל: ע"ב רש"י ד"ה פרע לבעלי קבין. חוקק קב כו' ונותן שוקו כו' כצ"ל: תד"ה ושוקל. ואני כו' דוקא נקט שוקל מעיקרא כו'. לפי' זה נראה שנותן מעט מעט בהכבית עד שתתמלא. ואם יותר בבשר ששקל בתחלה ישקול המותר ויגבהו מתשקל הראשון. ואם יפחות דהיינו שלא יהי' די בהבשר ששקל בתחלה למלאות הכלי יוסיף עוד בשר אחר שישקלהו טרם נתינתו להכבית עד שתתמלא. והתוי"ט לא הבין כן בדבריהם ע"ש: רש"י ד"ה התם גברא זילא הוא. דברי הרע"ב בזה מגומגמים ע"ש:

דף כ ע"א גמרא אמר ערכי עלי ומת יתנו יורשין מ"ט כו' הכ"ע כשעמד בדין. והרמב"ם בחבורו בפ"א מה"ע הכ"א הצריך ג"כ העמדה בדין אבל מטעם אחר (כי אנן פסקינן דמע"פ גובה מן היורשין) והוא מדכתיב והעמידו לפני הכהן כו' וכ"כ בפיה"מ והרע"ב אחריו. והתוי"ט הקשה דהאי קרא לא כתיב אלא במך כו' וא"כ כשאינו מך כו'. זה לק"מ דהא לעיל (ו ב) אמרינן דגוסס לא נערך דלאו בר העמדה והערכה הוא וכן לעיל (ד). ופשוט דאפי' אם המעריך אינו מך פטור. והוא כפרש"י שם (ד) ד"ה ולא כהן הלכך ליתא בערכין דאי עני הוא לא קרינן בי' והעמידו כו'. ועמש"כ בס"ד בקדושין (ד ב) בתד"ה מעיקרא: מה שהביא מלשון הראב"ד דשם דהעמדה והערכה באה למעוטי גוסס ויוצא ליהרג שאינן ראויין כו'. תימה דיוצא ליהרג לא מימעט מעמ"ז אלא מקרא דכל חרם כו' כדאיתא לעיל (ו ב). ואולי אשגרת לישן הוא דתרווייהו תנינו להו כאחד שם במשנה: שם בתוי"ט מה שרצה ליישב דעת הרמב"ם בהא דמטלטלי דיתמי לא הוו משתעבדי אלא מתקנת הגאונים. דבריו בזה מגומגמין מאד כמבואר למעיין היטב. ולבסוף מסיק שלפני הרמב"ם לא היתה הגי' בסוגיא כמו שהוא לפנינו. אבל מ"מ ע"כ אוקימתא דמיירי בשעמד בדין גם הוא הי' גורס. ואני אומר דהתוס' ע"כ לא הוי גרסי כלל כל השקלא וטריא ואוקימתא דכשעמד בדין וכן בשס"ע לא גרסי נהי כיהו שעמד בדין וכו'. דלגי' שלפנינו קשה טובא מש"כ לעיל (ו ב) בד"ה כי פליגי. ובנודר ומעריך שמא ימות מיד ולהכי גובה מן היורשין. וצ"ל אפי' לא עמד בדין. דאי עמד בדין אפי' אם הזיק חייב כמבואר שם בסוגיא. ות"ק הא ס"ל דמלוה ע"פ אינו גובה מן היורשין. ומלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמי מדפוטר בהזיק כדאיתא שם. וטעמא צ"ל משום דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט ואפי' בעלי' כדמוכח לקמן בפ' המקדיש את שדהו (כז) במשנה חזר כו' ממשכנין כו' וכן הבין שם התוי"ט. וא"כ אין מקום לסוגיא שלפנינו וע"כ צ"ג לה כלל: שם בפיסקא זה הכלל כו' לאתויי מן הארכובה ולמעלה. לפי מאי דאיתא לעיל דבלשון ב"א נקרא רגל עד הארכובה. ואפ"ה תנן ערך רגלי עלי לא"כ. מוכח דנחתך הרגל בין הפרקים דהיינו אבר התחתון כולו עדיין אינו טרפה. ויהי' מזה לכאורה סתירה גדולה לדעת הרא"ש בפ' בהמה המקשה דמטריף בכגון זה עי' פר"ח יו"ד ר"ס נ"ה. וכן יקשה מהא דלעיל (כ"ד ה) באומר רגלה של זו עולה דאין כולה עולה לר"מ ור"י ובדבר שהנשמה תלויה בו מודו דכולה עולה: תד"ה לאתויי. ואם תאמר אמאי נקט כו'. וצ"ל לייש' דכלפי דתני ערך רגלי עלי דלא"כ. לכן קאמר דלמעלה קצת נותן ערך כולו. ועוד יש לפרש עפ"י מש"כ הב"ש בשו"ע אה"ע סימן י"ז סעיף ל"ב דאף לדעת ר"ת דאדם טרפה חי יב"ח מ"מ בלמעלה מן הארכובה קי"ל לחז"ל דאף אדם אינו חי יב"ח וא"כ י"ל דדוקא קאמר מארכובה ולמעוטי שאר טרפות: ע"ב רש"י ד"ה מהו דתימא. דעמד בדין נודר כו' כצ"ל: גמרא דקתני סיפא דמי שור זה עלי עולה השור חולין כו' כצ"ל וכ"ה בתד"ה והא. וכ"ה בתוספתא אלא דנחסר שם האי סיומא דא"ח באחריותו כו'. וכן שם בסופה גבי דמי בית זה עלי הקדש צ"ל וא"ח באחריותו אבל חייב באחריות דמיו וכמו ברישא גבי שור: רש"י ד"ה ה"ג דקאמר דמי בסופו. עד שימכרנו ויביא דמיו כצ"ע. או כמו שהעתיקוהו התוס': ד"ה ואיכא דמתני ואביי ורמב"ח. לכאורה נראה להגיה תחת רמב"ח. ר' חייא שהוא המשיב כמו אביי דנקט. או תחת אביי רב פפא השואל כמו רמב"ח: תד"ה אמר. כיון דאמר זה מת א"ח כו' כצ"ל: באה"ד בפ"ק דר"ה איזהו נדר כו'. מה שהקשה הנ"ק דלוקמי שם באמר ה"ז עלי עולה סתם כו'. תמוה דא"כ הרי הפרים ושם נלך לאשכוחי נדבה באמר ולא הפרים: ד"ה מיתיבי. או נגנב חייב באחריותו כצ"ל ומלת אינו למחוק: ד"ה והא. ומשני דקאמר לדמי והשור הוי הקדש כו' כצ"ל: באה"ד וצ"ל דס"פ כיפא כמו דהוה אמר יקדיש שור לדמיו כצ"ל: ד"ה אף על פי. דאי אמרינן דבית הנחלט אסור בהנאה כצ"ל:

דף כא ע"א גמרא ואמרי לה כמי בר חמא לר"ח כצ"ל כדלעיל: שם אר"פ פעמים שחייבי חטאות כו' בחטאות נזיר כו'. וכ' התוי"ט דאשם נזיר טמא מה שאין מעכבו מלמנות מש"ה ל"א דאתי לשהויי. תמוה מאד דהא כיון דאינו מעכבו לשום דבר מדוע לא יתנע מלשהות אותו. ועי' בלח"מ בפ"י מהלכות נזירות ה"ח דאשם נזיר טמא באמת ממשכנין עליו וכן אשם מצורע ועולתו לדידן דלא פסקינן כרי"ש ב"ש ריב"ב: ע"ב גמ' והאמוראי נמי ל"ק כו' כצ"ל: תד"ה אמרי מדקאמר חייבי עולות ממשכנין כו' כצ"ל ומלת אין למחוק:

פרק ו ד"ה בשעת. ור"י מפרש ערב תחלה כו'. וגי' הרי"ף בפי"א דכתובות בדר"י הכנסה קודם. אכן בברייתא גירסתו ג"כ הוצאה קודם: באה"ד ומש"ה אין לפרש איפכא כו' משיתם ליכנס במלאכתם כצ"ל: באה"ד ובתוס' שאריכו הרבה כצ"ל:

גמרא

דף כב ע"א גמרא [illegible]

דף כג ע"א גמרא [illegible] שמגבה גורס הפסד ממון להקדש . וכר"ן בפי"א דכתובות חילק בענין אחר דבדר"ס ערמתו איכה אלא במזיכה שהוא אומר מנה לפלוני בידי נוח לו יותר מלילך לפני חכם להשאל על הקדשו . אבל לעשות ערמה במעשה גירושין כי הכא ודאי הי' נוח לו יותר לילך אצל חכם . והתוי"ע במחה"ת ל"ד כלל בזה שהרכיב ב' התירוצים ועשאן אחד ע"ש בד"ה הערב : ע"ב גמרא הקדש תנן כו' בשלמא הקדש משום כיות דהקדש כו' . מכאן הביא התוי"ע (מפי השמועה) ראיה לפסוק כר"א דמתניתין פ"ס . ואין זה ראיה של כלום דהא גם ר' יהושע מודה דהוי חיישינן לקינוניא אם לא דיש שאלה להקדש כדמסקינן לעיל : רש"י במשנה ד"ה והיתה . שקדמו גירושין כו' . לרווחא דמילתא פי' כן . דאיכא לאוקמה כשהדירה : תד"ה מוסיף . לכן נל"פ שהלוה יוסיף ללות עוד כו' כצ"ל : ד"ה עד . דכיון שאינו שוה אלא בציר מפלגא כו' . גי' א היא עפ"י הגהת הבה"ז וכ"ה דעת הלע"ב . וגי' הישנה היא אלא פלגא . וקיימה הל"ק . וזהו כדעת הרמב"ם בפי' ובחבורו . והנה זה תלוי בהא דאין אונאה לקרקעות עד פלגא . ובקדושין (מב ב) נסתפקו התוס' אי פלגא כלמטה או כלמעלה . ובב"ק (יד ב) פסיקא להו דהוה כלמטה . ובכתובות (נח ב) בד"ה אלמנה כתבו דהוה כלמעלה : בא"ד ולנ"ב כיון דהחוב עפי מפלגא כו' . הלשון אינו מכוון . ונראה להגיה יותר עפי מפלגא . או עפי מכפילו . עיין לשון הרמב"ם בפי' :

דף כד ע"א גמרא מ"ד התם הוא דסבר מלוה קא עבידנא אבל כו' קמ"ל . מזה אני תמה על התוי"ע שהעתיק על משנתינו מגמרא דב"ק (קב ב) מתקיף לה ר"ז וכי דעתו ש"א על תפיליו . ומשני אביי המקדים סבר מלוה קא עבידנא . והרי הכא מסקינן דגם בזבינא הדין כן . וצ"ל דאביי ל"א שם כן אלא לתרוצי מלתא דר' אבא דאמר כל המקדים אין דעתו כו' אבל שם במסקנא בלא"ה לא קם דבריו וגם ר' אבא חזר בו שם . אלא אמרינן דאף שאין דעתו ע"ז . כיון דבאמירתו נכללו גם המה . דברים שבלב אינם דברים . ולכן גם בזבינא דינא הכי . וכן סתמא דגמרא בב"ב (קנא) תפילין איקרי נכסי כו' . וקאי על הא דלעיל שם אמר נכסי לפלניא . ומש"כ עוד התוי"ע והיינו נמי טעמא דערכין כו' ולא היה דעתו אתפילין . ל"ד כלל דבערכין ודאי לא מהני מה שבדעתו לא היה ע"ז כדפריש שם רב אושעיא וכי דעתו ש"א ע"ש למשכנו . והחילוק שבין ערכין להקדש הוא משום גזה"כ בערכין דמסדרין מקרא דואם מך הוא . ואע"ג דגם בהקדש ס"ל לריו"ח בב"מ (קיד) דמסדרין הייט דוקא בכגון דאמר הרי עלי מנה לבד"ה כדאיתא שם . אבל במקדיש דבר מיוחד פשוט דאפי' הקדיש מזונו של אותו יום ה"ז מקודש . וה"נ במקדיש נכסיו כיון דתפילין בכללן הוה כאילו הקדישן בפירוש : רש"י ד"ה לככך . שהכך סוחרים לנוא שם . בפשוטו יל"פ דשם נמצאים עשירים ונשיהם מתקשטות יותר מדשל עיירות וכפרים :

פרק ז תד"ה רב (בע"ב) . אינו מגרע כלום אלא גואל כור זרע בחמשים סלעים כו' כצ"ל : בא"ד אבל בפחות משתי שנים אין לו גירוע כצ"ל : בא"ד שאם יגאל פחות משתי שנים לפני היובל דאז הוא אין לו גירוע כצ"ל : ע"ב גמרא מ"ע דרב דא"ק אם משנת כו' ומשואל מי כתיב אם בשנת כו' כצ"ל בל"ז : שם אלא לשמואל כו' אחר אחר . נראה דפליגי בפלוגתא דאמוראי בב"ל פמ"ד אם אחר סמוך או מופלג . וא"ת לרב מאן דמופלג נגאל בגירוע . י"ל דילפינן מדכתיב עפ"י השנים הנותרות דמשמע מיעוט השנים שעד יובל הבא מדקרי להו שיריים . עי' לקמן (כט ב) אחר היובל כו' מלמד שמוכרין סמוך ליובל כו' . ועמש"כ ביבמות (מח ב) בס"ד . והא דלקמן בסה"ע מפרש לרב אחר היובל דמתניתין באמצע יובל ל"ת לאוד ולשון חכמים לאוד (ועמש"כ ברים מגילה) : שם ה"ל משנת ושנת היובל בכלל כצ"ל : שם ר' אומר אומר אני נותן סלע ופונדיון לשנה כצ"ל כלישנא דמתניתין לקמן : שם בשלמא לשמואל לא גואלין לאחר היובל פחות משנה . נלע"ד דה"פ לא גואלין בגירוע (דומיא דאין מקדישין דרישא) וכ"ת מדל"ק בפיטיה אליבא דרב דולא גואלין הייט בגירוע ע"כ משום דגם לשמואל פירושו כן . ולהכי לשמואל ניחא דאין גירוע פחות משנה אחר היובל דזאו דכתיב אם משנת היובל כו' דפירושו אליביה משנה שאחר היובל והייט בכל השנה דאין מחשבין חדשים להקדש . אבל לרב הא אפי' יום אחד אחר היובל יש כאן גירוע שנה שלימה דשנת היובל . וצ"ל דגם כפ"י פי' כן . ומש"כ דקמ"ל כו' הוא ליישב דלא תיקשי גם לשמואל מאי קמ"ל דאין מחשבין כו' כדמקשה אליבא דרב . והתוי"ע נראה דלא הבין כן ע"ש ולשון רש"י אמעיתי' . ולכאורה אינו מיושב לשון המשנה לפי הבנתו . אולי יפרש דיובל פי' תחלתו . דיובל הוא משמע בתחלתו . כדלקמן (כח ב) (וכל השנה כולה נקראה שנת היובל) ואתיא כרי"ש בנו של ריב"ב שם . ואף לרבנן י"ל פחות משנה למנין עולם . וכ"ל דא"ל לגאול דהקדישו אינו כלום . אח"ז מצאתי בלח"מ בפ"ד מה"ע הי"ב קצת ממש"כ : רש"י ד"ה ואנא דאמרי כר' . התם הוא דכתיב עד כו' אבל הכא דל"ב עד כו' כצ"ל בל"ו :

דף כה ע"א ד"ה והיכי דמי . דאי חשבת לחדשים שילאו שנה גמורה כן העתיקו המגדל עוז . ונכון לפמש"כ בדבור הסמוך : ד"ה אין נמדדין עמה . והן נפדין בשווין . מש"כ התוי"ע ע"ז כבר כתבתי כו' שאינו מפרש במשנה כפי האמת שבגמרא . תמוה דאף לפי המסקנא דמוקמינן לה במלאים מים הוא הדין כן כדהביא לקמן מרמב"ם ותוס' . ומנ"ל למשוכי דעתיה לדעת הרמב"ם המוקשה כמש"כ לקמן : ד"ה ולא מפולת סוורים . שהיו רגילין לתת שקין כו' . בב"מ (קה ב) פי' קצת בע"א . ואנכי כתבתי בפ"ה בב"ב (יע) פי' אחר נכון בזה ע"ש : ד"ה א"כ לא אכלה . ולא השכירה לשום אדם . תימה דמשמע דיכול גזבר להשכיר . והרי במגילה (כו ב) איתא דאפי' בהכנ"ס אסור להשכיר דבקדושתה קאי וע"ש בפרש"י . וכ"ת לעיל (ר"ד כא) ועי' בהרע"ב בפ"ו דשבועות מ"ה : תד"ה ליעידה בסופו ולא אב . בגליון מה"ז וכ' שהוא ע"ש . וכ"כ מהל"ק . ותמוה דהרי באמת אב קודם לאח כדאיתא שם בב"ב : ע"ב גמ' ת"ר ואם לא יגאל כו' ואם מכר כו' כצ"ל בו' : שם אדרבה מרבה אני את האח שכן קם תחת אביו ליבום . בקדושין ובב"ב הגי' תחת אחיו : שם אדרבה ואם לא יגאל כו' כצ"ל בו' : רש"י ד"ה מתקדים בית . יהבי כהנים דמי אמשיה כו' . והמל"מ כ' בדעת הרמב"ם שהכהנים פודים בשויס . ומש"כ שם שבמ"כ שהביא הכ"מ ע"ש ככר קדמו בזה התוי"ע : תד"ה מה . אלא והיה בצאתו ביובל קדש לה' לכהן תהיה כצ"ל : ודע דבת"כ איתא מדכתיב השדה בצאתו מגיד שהשדה קרוי ל"ז בלה"ק . וזה סתירה למה שהבין הש"ך בפי' הכתוב זרע רב תוציא השדה וסייעתא להמתרגם האשכנזי הבאתים בב"ק (נח ב) ע"ש :

דף כו ע"א גמרא בפיסקא ר' אליעזר כו' . כ"ל דל"ע אלעזר בל"י וכן לקמן בגמרא דהוא בר פלוגתייהו דר"י ור"ש . ורבי אליעזר היה רבי' דרבהון . ועמש"כ בפסחים (עז) : שם א"ק ואם לא יגאל כו' כצ"ל בו' : שם לאשר קנהו מאתו . יכול יחזור לגזבר שלקחו ממנו . לכאורה מוכח דמפרש דהאי קרא לא קאי אלא אאם נגאלה מהגזבר וכדכתב התוספות לקמן (בע"ב) בד"ה שדה לפום רהיטא כו' . ויש לדחות דודאי לפי הס"ד ע"כ נפרש כן . אבל לפי האמת יל"פ דלעולם חוזרת לבעלים הראשונים אפי' עודה ביד הגזבר וכמש"כ התוספות שם בשם רש"י . אבל מסיפא דנקיט וגאלה אחר משמע דלא כרש"י . וראיתי בת"כ דליתא שם וגאלה אחר : רש"י ד"ה מ"ע דר"א . ואם לא יגאל לא יגאל עוד כצ"ל : תד"ה מ"ע . ואם לא יגאל השדה בעלים ואם מכר כו' כצ"ל : ד"ה אילימא. שהרי אם גאלה אחר לימכרנה לבעלים כו' . נראה דר"ל דלמאי איצטרך עוד ללמד שיוכל לגאול ושתהא לפניו כשדה מקנה פשיטא דיכול למכרנה לבעלים אם ירצה . והתוי"ע העתיק לא ימכרנה כו' . וגי' זו ל"י לסותרה אם לא בלשון תמיהה : ע"ב במשנה שנאמר ואם את שדה מקנתו כו' כצ"ל וכן בגמרא לקמן :

דף כז ע"א גמרא תנא סיפא נמי בין לפני היובל בין לאחר היובל כצ"ל :

פרק ח במשנה א"ל הגיעתך כ"ה הגי' במשניות והיא נכונה יותר : גמרא תיפוק ליה כו' שפי ופריק לה . ק"ל בשלמא לטעמא דמתניתין איכא רווחא דהקדש כגון אם החליט בדעתו שלא ליתן בעדה יותר מעשרים לכן אם הוא יפתח ראשון בך' . כשיתן אחר כ"א יכופו אותו לתת כ"ו בפ"כ כדלקמן . משא"כ כשיפתח אחר בכ"א תו לא יחפוץ לפדותה כלל כי יודע שבעד כ' לא יתנו לו' משא"כ לפעם זה אף אם יפתח אחר ג"כ הוא עפי עליה : שם ועוד מצות גאולה באדון . ק"ל דלמא מתניתין טעמא דקרא קמפרש . וכתנו בס"פ דלעיל גבי שדה מקנה דא"י לכהנים ביובל דאמרה עפם שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו אע"ג דקרא כתיב . ובמש"כ התוי"ע שם דיש ל"מ לדינא בהפעם תיושבת קושיא זו אך ק"ל דלפ"ז תליא זה בפלוגתת ר"ש ורבנן אם דרשינן טעמא דקרא עמש"כ התוי"ע בפ"ב דיבמות מ"ה : רש"י ד"ה ל"א זה באיסר אלא כו' בבילה כצ"ל כמו שהוא בפנים : ד"ה והתניא וד"ה דמלות צ"ל דבור אחד : במשנה אמר אחד ה"ה שלי בכ"א הבעלים נותנין כ"ו כו' . כ"ל דאם ירצו הבעלים לתת לגיזבר החומש לבד דהיינו ה' סלעים (ואולי דדי אפי' בד' וכ"מ מקושיית הגמרא ולימרו אתא גברא בחריקין) הרשות בידם והשדה תשאר אצל האחר בכ"א בע"כ . (וכן בשארי הכבות לפי חשבון שימולא רק כ"ה) . ואלת"ה לקתה מדת הדין שיבא אחר ויוסיף על מחיר השדה שאמרו הבעלים עד פחות מעט מחומש רק בכדי שיכופו את הבעלים לפדות בתוספתו של זה : שם בע"ב בעשרים וחמש . במשניות הגירסא בחמשה ועשרים . וכתב התוי"ע דכן העתיק הר"ב תרי זימני. לפנינו נמצאו ד' זימני . ואולי היה לפניו השאר בנוטריק"ן : גמרא איכא דרמי להו מירמא. סוכה ע"ז ושם ציינתי : שם ולימרו הבעלים אתא גברא בחריקין . ק"ל דלמא משום דמצות גאולה באדון כייפינן ליה : שם ודינר מאי עבידתיה . לכאורה י"ל דהא דאמרינן דאין מוסיפין חומש על העילוי אינו רק מה שהוא נגד החומש אבל על היותר מכן מוסיפין וי"ל : רש"י ד"ה שמה דברים . מקולי ב"ש כו' . וכ"כ בבכורות (לא) . וע"ש מה שהערותי עליו בקיצור . וצ"ע דהרי כ"ג דברים מנויין בפ"ד דעדיות כמש"כ שם הרא"ד בשם הירושלמי . והנך תנאי דבפ"ה מוסיפין על הנך וע"ש בתוי"ע ברס"פ :

דף כח ע"א [במשנה אראב"ע מה אם לגבוה כו' עאכו"כ שיהא אדם חס על נכסיו . ובגמרא דאתי לאשופי הא דאל יבזבז יותר מחומש . וקשה דמנ"ל הא . נימא דיו וכר"א] : גמרא מבהמה ולא כל בהמה . עיין בהגרי"פ . וצ"ל דמ' מן מאדם מושך עלמו ואחר עמו (וכדפירש הראב"ע בכ"מ) ושב נ"כ על ובהמה דאחריו . ובמסקנא דקאמר בהמה צ"ל הייט משום דידעינן לה מן מכל אשר לו : שם איכא בינייהו דר"א דאר"א בהוצאה כו' . וכתב התוי"ע דהרמב"ם פסק כראב"ע . נראה טעמו משום דסתמא דגמ' פריך בכתובות (סז ב) מהא דר"א על מר עוקבא דבזבז לפלגי' דממוניה : רש"י ד"ה חומש . ר"א ל"ל דר"א כו' אלא שמייר לעצמו קצת כו' . נראה דהייט כדי פרנסתו . דכי ל"ל הא דדרשינן בב"מ (לג) אפס כי לא יהיה בך אביון שלך קודם לשל כ"א ועיין סנהדרין (סד ב) דמשמע דליכא מאן דפליג עלה . אך י"ל דהיא דרשה הוא למעוטי מחיוב . אבל אם רוצה להחמיר על עצמו רשאי וכמש"כ הרמב"ם בפי' ברים פאה אפילו לרבי אילא . ובהכי ניחא הסיא דתענית (כד) שקיל כל דהוה בהדיה ויהיב להו פש ליה חד זוזא וע"ש בגבו"א : תד"ה ת"ל בהמה . וא"ת שדה אחוזה נמי כו' . וצ"ל לייסב משום דאחר היובל יוכל לחזור ולמכרה משא"כ בהו כיון שיוצאה בסימני נערות שוב לא היה יכול למוכרה עיין בר"פ דלקמן בפרש"י ותוספות ד"ה התם . ועי"ל דעד היובל נקרא לעולם כמו ועבדו לעולם . וכן בשמואל וישב שם עד עולם . עיין תמורה (טו) בפרש"י ותוספות . וגם אם מכרה לששים שנה (וה"ה מאה ויותר) איהו חוזרת ביובל כדאיתא בב"מ (עט) . ומיכולי הראשון יש לכוונו בא"כ שבתוספות : גמרא בסה"ע אראב"א החרים כו' . מהתוספות לקמן ריש פ"ב מוכח דגרסי אר"א ב"א אמר רב חסדא : ע"ב רש"י במשנה ד"ה אלא בכדי שובתה . וכאותן דמים יתן זה כו' כצ"ל :

דף כט ע"א גמרא שנאמר כל חרם קדש קדשים כו' כצ"ל ותיבת בישראל נמחק ולזה כוון הגרי"פ ונדפס לקמיה שלא במקומו : שם ורב ששיק לרבנן וכו' . כעין זה בב"ק (לו ב) : שם נ"ק הא במקרקעי הא במטלטלי . לכאורה נראה דזה אתיא כר"מ דלעיל דלא מקים וא"כ ה"ל למיפסק כר"מ כיון דהנך אמוראי אזלי כוותיה . וכן רחב"א דלעיל אמר הש"ס דאתיא כר"מ . ותימה על הרמב"ם בפ"ו מהלכות ערכין הל"ז שפסק כר"י וכן שם בהלכה ה' פסק דלא כרחב"א. ועוד דקי"ל דמעשה רב והרי רב יהודה עביד עובדיה לפמש"כ כר"מ . אך לפמש"כ הלח"מ בסוף ס"ע בדעתו ז"ל דחרמי גבוה נוהגים אפי' בקרקעות בזמן שאין יובל ודלא כפרש"י . אין מרב יהודה ראיה דס"ל כר"מ . אך מרחב"א ועולא קשיא . ועוד קשה דפסקיו סותרין אהדדי דפסק כר"י דמקים . ופסק ג"כ דבמטלטלי נוהג חרמי כהנים אפילו בזה"ז וצ"ע : רש"י ד"ה שהקדים שדה חרמו . אם היה ישראל מקדים שדה אחוזתו כשנוהג יובל כו' כצ"ל : ד"ה ואין שדה אחוזה וד"ה ואין היובל נ"ל הד"א : במשנה רי"ש אומר כו' . הסדר הדורות בהגהות הש"ם הביא בשם הסמ"ג דגורס במשנה הא כיצד או אתה מקדשו קדושת מזבח אבל אתה מקדשו קדושת תבוחות פירוש כו' לומר הרי הוא מקודש בקדושת בכור כו' תפני תבוחות המלוה ע"ש . וגירסא זו תמוה דהרי לעיל אמרינן וריב"ב דתל פל קק"ד ופל קק"ל תנ"ל ס"ל כרי"ש הרי מוכח דרי"ש דרים ליה להקדש עילוי . אבל קדושת תבוחות ל"ל וכדאיתא לקמן בגמרא . והסמ"ג נ"ל דגרים כן בברייתא דמייתי הגמרא לקמן : שם הא כיצד מקדישו אתה הקדש עילוי . פירש הרע"ב כמה אדם רוצה ליתן כו' להעלותו עולה כו' . ויפה כ"ע התוי"ע דלא דק . דהא אינו רשאי להתפיסו לזבח אחר כדקאמר ואי אתה מקדישו הקדש מזבח . והתוי"ח ל"ד כלל בזה דנתחלף לו עולה בבכור עיין עליו : גמרא מנין לנולד בכור בעדרו שמצוה להקדישו כו' . נראה דאינו רשאי להקדישו מה"ז עד ליל ח' דדרשת רבי אפועריקי (זבחים יב) שייכא נמי גבי בכור דכתיב גביה ג"כ (בפ' משפטים) ז"י יהיה עם אמו ביום השמיני תתנו לי . ודלא כש"ת שם . אך קשה דא"כ יהא תוכח משם ג"כ דמצוה להקדישו : רש"י ד"ה ורבנן . דנפקא להו מך דרשה כו' כצ"ל :

פרק ט ע"ב במשנה מכרה לו לפני ר"ה והיא מלאה פירות כו' . כ"פ דאם מכרה לפני ר"ה אחר שקלרה והגיע שנתים ימים ועדיין לא בכרה התבואה אינו מותר לגאול דבעינן תרתי שנים ותבואות . אולם אם רק אותה בהגא לא בכרה . אולי יוכל לגאול כמו בשדפון שהביאו התוספות : גמרא התם נחית לאכילה כו' . ועפרש"י . וק"ל דא"כ אפי' שנה אחת קודם היובל דהיא שנת השמיטה נמי לא נחית לאכילה : רש"י ד"ה פחות משתי שנים . אם מכרה קודם היובל עשר שנים בי' ליטרים נמלא שמכר פירות של כשו"ם בליטרא כו' . וכ"כ הרמב"ם בפירושו ובחבורו פי"א הלכה ה' . וק"ל דהא בהעשר שנים דלפני היובל נמלאים ב' שמיטות דאינן בנות תבואה וקרא כתיב כי מספר תבואות הוא מוכר לך . וכה"ג פריך בב"מ (קו) על פדיון הקדש דשדה אחוזה . והתם משני דחזיא למישטחא בה פירי ופרש"י דלא כתיב ביה שני תבואות . אבל הכא הא כתיב כי מספר תבואות כו' . וצ"ל דס"ל ז"ל דכיון דגבי גאולת מכירת שד"א כתיב ולא חשב את שני ממכרו ולא כתיב תבואת ממכרו ש"מ דלא קפדינן אלא משנים . וכ"ת בב"מ שם דפריך סתמא שביעית ל"ת לו מן הגירוע דמשמע דפריך משום פדיון בין דמכר בין דהקדש דפסיקא ליה דגם במכר עולה בגירוע . וכן רש"י שם בתירוצא כתב סתם דגבי פדיון שד"א ל"כ שני תבואות . דמשמע אפי' דמכר . ואגב ראיתי ברמב"ם שם ה"ז שכ' ואינו מחשב כו' שנאמר ע"פ השנים לא ע"פ התבואות . ותימה דהאי קרא כתיב אגב פדיית הקדש . והביאו על פדיית מכר שהקפידה תורה גם אתבואות . ולפמש"כ י"ל קצת : ד"ה אינו עולה . אבל היתה שנה הראויה לתבואה ונרה כו' . ולע"ד הנל"פ דנרה כו' קאי אריסא דאפי' היתה שנת שדפון בכה"ע והוא נרה או הובירה עולה לו דכה"ג אמר שמואל בב"מ שם אמתניתין דהתם ל"ש כו' אבל לא זרעה כלל לא דא"ל אילו זרעת כו' ע"ש : ד"ה שנים תקנה . בע"כ של מוכר כו' . ל"י למה דייק לומר של מוכר הא אפילו בע"כ של עלמו נמי דה"ה עובר בעשה : ד"ה ותדא הא . צ"ל חדא : ד"ה חדא הדרי זביני . אחדא מהנך כו' או אהך כו' כצ"ל : ד"ה וחדא לא הדרא . ואי קשיא פשיטא דהכך כו' כצ"ל : בא"ד אי שמיע לוקח וקנין (כצ"ל) אילנות כו' לרב כו' ואילנות דקן קן . ק"ל דלרב נמי כיון דיוצאה מיד שמכרה לו (ועיין בתוספות) . א"כ בעת הקצירה כבר לא היו שלו אלא של מוכר ולמה לא ישלמנו . ודע דמוכח מדברי רש"י דבמוכר בשאר ימה"ש לכ"ע רשאי הלוקח לקוץ האילנות . וה"ה ודאי דרשאי לחפור בורות שיחין ומערות . (וכ"מ מלשון הגמרא דב"מ (קע) התם זביני מעליא הוא ויובל אפקעתא דמלכא היא) . ותמיהני על המל"מ בפי"א מהלכות שמיטה שלא זכר מדברי רש"י הללו : תד"ה התם . היכא דהביאה מיהא איכא ק"ו דלא תזדבנא . כ"ה גירסא הישנה ויפה היא . והגהת הל"ק מגומגמת . וכן לקמן שכתבו כיון שבאו לה סימני נערות לא יפרקו עוד מעליה. ר"ל הסימנים דלעולם היא נערה או בוגרת . והל"ק הוסיף בדבריהם מלת אב . ואין לה ביאור : ד"ה ולא (בדף הסמוך) וליתבי ההוא אמתא כו' וליקני לו בחליפין כו' . על"ק שהקשה דהא מסקינן שם מת"כ נתינה כתיב בהו וחליפין דכך מו"מ הוא . ותמוה דהא קושיית התוספות היא דליקני ליה המקום בחליפין והמעשר באגב . אך קשה במאי דתלו קושייתם אפירש"י . דהא מגם גופיה מוכח דאף דקנין הקרקע אינו אלא על זמן כמו שכירות מ"מ מיקנו אגביה מטלטלין א"כ ה"ה דמתנה ע"מ להחזיר או שאלה ליהני . וכן בקדושין ובב"מ הקשו קושיא זו סתמא בלא פרש"י דהכא :

דף ל ע"א גמרא ת"ל מספר שני תבואות כו' פעמים כו' . לעיל (יח ב) . ועמש"כ שם על פרש"י דהכא : במשנה לא ימכור ברחוק ויגאל בקרוב כו' . הנה כשנגאלת בקרובים לא בארה לנו המשנה אם בהם ג"כ נוהגים דינים אלו או לא . והקרא שמביאה הגמרא לקמן למעוטי דברים אלו לא כתיב אלא בגאולת בעל השדה . אך בת"כ פרק ה' סימן ה' מתעטם גם בקרובים מקרא דואם לא מצאה ידו כו' באם אינו ענין ע"ש . אמנם נראה דדין גרעון אינו אלא בגאולת בעל השדה אבל קרובים כשבאים לגאול מחוייבים ליתן כל מחירה שנתן הלוקח בעבורה ואינו מגרע להם השנים שעברו שהיתה בידו. כי לא כתיב וחשב כו' רק בגאולת בעל השדה בעלמו. וכ"מ פשטיה דקרא למתעונן בעינא פקיחא . וק"ל הא דאיתא בקדושין (כא) איתיביה אביי מה ת"ל יגאלנו כו' לרבות כל הגאולות שנגאלו כסדר הזה כו' בתי ערים ושדה אחוזה בהדיא כתיב כו' ע"ש . מדוע לא נאמר דאתי לרבויי בהן גאולת קרובים בגירוע כמו עבד עברי הנמכר לנכרי דבהדיא כתיב ביה גירוע אף בפדיון קרובים : רש"י ד"ה אלא ממנה . מה שנמחק בדפוסים תיבות עד שנת היובל הוא שבוש כמש"כ בקדושין (כ) ע"ש . וכן לקמן (בע"ב) ד"ה ואימא כתב ופשו ארבעי עד יובל : ד"ה כפי שניו . כפי שנים שעומד

כהן

נכן כנ"ל: ע"ב גמרא א"ר בר"ל כתיב אם כו'. תיבות בר"ל נמחק ונ"ל ר"ל קאמר. עיין רש"ל בקדושין ובהגרי"פ שם. וכן בתוי"ע לא העתיק אלא ר"ל קאמר: שם דת"ל והשיגה ידו כו' שלא ילוה ויגאל. נ"ב דאם השיג בתחלה מתחילתו שפיר קרינן ביה השיגה ידו. ורא"ה לזה מתמורה (י) ע"ש ובתוס"כ: רש"י ד"ה אלא ה"ק קרא. כלומר מה שהשבית כנ"ל:

דף לא ע"א תד"ה מניח. וי"ל דמ"ל כו' עד סופו. ביאור דבריהם נ"ל דר"ל דאינו חייב ליתן לו ה' ליטרין שלמים דאין מחשבין חדשים שיצאו בשעת המכר וא"כ הוי י"א שנה עד היובל והוא קנה ביו"ד ליטרין ומאלה נמצא שאין עולה ליטרא שלימה לשנה. ודברי הצ"ק בזה תמוהים ודברי הק"א בת"כ בזה דחוקים עי' עליהם: במשנה רבי אומר ניתן שנה ועיבורה. עי' פרש"י והרע"ב. והגרי"פ בכל"ל כ"ע דל"ד שהרי נודע דיתרון שנת החמה על שנת הלבנה היינו יכ"א ר"ד כו'. ומתמכ"ת אדרבה הוא ל"ד דהחשבון דיכ"א ר"ד הוא בהחשב שנת הלבנה שנ"ד ימים ח' שעות תתע"ג חלקים שכך היא שנתה באמת כדאיתא לעיל פ"ב בסוגיא דא"פ מד"ח המעוברין בגמרא ופרש"י. ושנת החמה שס"ה יום ורביע עי' בעירובין (נו). אבל הרע"ב שכ' שנת לבנה שנ"ד יום לבד שכן הוא כרוב שנים כשאחד מלא ואחד חסר · כי אליבא דרבנן ודאי דאין מונין השעות דאמרי בברייתא י"ב חדש. ואמרינן במגילה (ה) שאין מחשבין שעות לחדשים א"כ אדרבה יהיה שנת חמה יתירה י"א ימים ורביע. אבל באמת גם אליבא דרבי לא חשיב הו' שעות כדאמר בברייתא מונה שס"ה ימים כמנין ימות החמה ולא הזכיר השעות וכ"כ הרמב"ם בפי' להדיא ואין מוספין לשעות כו' וזה איסתמיט מהגרי"פ. ונמצא שפרש"י והרע"ב מכוון יפה: תד"ה ורי"ם. וי"ל דל"ח לצד אחד בריבית כו'. עי' בפי' הרע"ב שכיון לתירוצם. אבל מ"מ ק"ל על הרע"ב שפי' אליבא דריו"ח ולא כרבא דלכ"ע לצד אחד ברבית אסור וע"ש בפרש"י ותוס' וק"ק דהרי הלואה פשוטה נ"כ אינה אלא לצד אחד ברבית דאם לא יפרענו קודם שביעית שביעית משמטתו. וי"ל: ע"ב גמרא מה מכר לו ראשון לשני כ"ז שתבא לידו. נסתפקתי אם יכול לוקח ראשון לפדות בע"כ של לוקח שני בתוך שנת לקיחתו של לוקח ראשון. אם נאמר ג"כ מה מכר בעה"ב ללוקח ראשון כ"ז שתבא לידו. וכן שדה מקנה שמכר אם יוכל לפדותה בע"כ מיד הלוקחה ממנו: תד"ה רבא. א"כ מר אמר חדא כו' ולא פליגי. נראה דר"ל דל"פ בריבית ע"מ להחזיר דלכ"ע שרי. אבל בזה ודאי פליגי דלתנא דידן לא התיר הקרא כלום. דחייב להחזיר לו דמי שכירות ולתנא ברא התיר קרא אפילו בלא תשלום דמי שכירות: ד"ה דאי. ולפ"ז מה שהקשו כו' כיון דכתיב אחוזת עולם כו' (ר"ל כמו שהקשו מדכתיב אחוזת עולם לכן אינן יכולים להחרים שדותיהן) ה"ל נומר שלא יתנו בתיהם במתנה (ר"ל כמו כן ה"ל נומר שלא יתנו מתנה) ולא לישתמיט תנא למיתני דלוים אינן רשאים ליתן מתנה וכימא כ"מ היא. ונ"ל דבתיהם דנקטי ל"ד וה"ה שדותיהן. והבה"ז והצ"ק לע"ד במחכ"ת שגו בכוונת התוס' בזה: ד"ה התקין (בדף לב) כדכתיב כו' אלפים שלש מאות כו' והוא ג"כ (בעזרא ב'):

דף לב ע"א ד"ה מדאיצטריך. וא"ת לרבא כו' למה היה ללוקח להטמין כו' ויותלש לו כו' כנ"ל. ולעד"נ דאם היה בעיר היו ב"ד כופין אותו עד שיאמר רוצה אני: במשנה חוץ מן השדות כו'. משמע דהחצירות לכ"ע נחלטות אף אם לא מכר אלא החצר לבד דומיא דשדות. (ולפי מאי דמוקי לה בגמרא בחולקית ומגולה אינה ראיה). וכ"מ בתוי"ע פ"ג דמעשרות מ"י (ורא"יתו שם תהא דג' חצירות של ב' ב' בתים תמה דשם לא איירי אלא לאשמעינן מה זה נקרא עיר חומה להיות נחלטים בה הבתים). וא"כ קשה הא דאיתא בסוכה (ג) בית שאין בו דע"ד אינו נחלט בבתי ע"ח ואמאי נימא דלא גרע מחצר כדאמרינן שם לענין הכנת השיתוף בו ע"ש. וי"ל דשם מיירי שאין באותו חצר אלא בית זה בלבד דומיא דאין משתתפין בו שבעיני שם ולכן לא מיקרי חצר כיון שאין בו בתים עצמו. גם י"ל דשם איירי לענין הא דבעינן ג' חצירות של ב' ב' בתים דבית כזה אינו מצטרף לחשבון ב' בתים: במשנה עיר שגגותיה כו'. נ"ל דאתי לאפוקי דאם כתלי החצירות (שהם בלא גגין) המה חומתה דשפיר ה"ל דין עיר חומה דקרינן בה בית מושב עיר חומה. ונראה דהך מתניתין אתיא ככ"ע דאפי' ר"ש דלעיל מודה בה דעד"כ ליפ אלא דכל העיר מוקפת חומה כראוי דנקראת עיר חומה. רק דאותו בית נבנה בחומה. אבל אם כל בתיה נבנו באופן זה לא נקראת כלל עיר חומה: שם שלש חצירות של שני שני בתים כנ"ל וכ"ה במשניות: ע"ב גמ' כי לא עשו מימי ישוע ב"נ כן בנ"י כו' כנ"ל: תד"ה ה"נ. דלרבא כו' תרי ירושלים הוו אלא בשאר ארצות. ונ"ל ראיה מדכתיב ברים עזרא בירושלים אשר ביהודה. לירושלים אשר ביהודה מכלל דאיכא אחריתא שאינה ביהודה: ד"ה וקדשו. דגמרינן כו' ממושב דכתיב בית מושב ע"ח כנ"ל: בהמ"ד נ"ל אותם:

דף לג ע"א גמרא והוי בה (כנ"ל) מקץ שבע שנים והכתיב ועבדך שש שנים (ונראה דהכוונה דשם באותו פסוק עצמו כתיב ועבדך שש שנים ולא כהמליץ) ואר"כ ב"י כו' ושבע נגרע. פרש"י בזה דחוק. ועי' קדושין (לח) בתד"ה לא בסופו וברש"ל ורש"א שם. ולעד"נ דמפרשו כאילו הוא כתוב מקץ שבע שבתות שנים והוא יובל. (והוא עפ"י מדה ע' מל"ב מדות דר"א בבריי"ת דרך קצרה) ומצאתי און לי בתרגום יונתן פרשת בא שתרגם בפסוק ומושב בנ"י כו' שלשים שנה שלשים שמיטין דשנין שהן כד"ו שנה. אי י"ל דדורשו כאילו הוא חסר עוד פעם תיבת שבע ושיעורו מקץ שבע שבע שנים. וגדולה מזו פי' הרמב"ם בפ' ויצא בפסוק ותמנע היתה פילגש דותמנע עולה ג"כ לש"פ של מעלה וכאילו היה כתוב ב"פ ותמנע והביא עוד דוגמאות לזה וע"ש בביאור. ובב"מ (סא) קרי בי' הכי את כספך ל"ת לו בנשך ובמרבית ובנשך ובמרבית ל"ת אכלך. וכה"ג כתבתי בכוונת המד"ר בראשית פכ"ב אות א'. וכמו זה פי' הב"י בכוונת המשנה דב"ב פ"א מ"ד הביאו שם התוי"ע. ועי"ש (בדף פא ב) בפי' רשב"ם ז"ל ומורת היה למנא להזכיר ב"פ עשרה והיסר האחד. וכן כ"מ בש"ס כי אתא רבין אמר ריו"ח דשיעורו אמר אמר ריו"ח. וכן כיוצא בזה הרבה. ועמש"כ עוד בס' נת"ע דף ק' אות ח' לפרש בדרך זה גמרא דיומא (פו ב): שם ויאמרו אליו אנשי העיר הקבר איש האלהים כו' כנ"ל: רש"י ד"ה ולא מנו יובלות. מימות סנחריב כנ"ל: ד"ה והא כתיב בצדקי' משמע לאחר ז"ש שאף שנה שביעית יעבוד כנ"ל: תד"ה אלא. לא עמדו בארץ כו' כנ"ל: באו"ד וי"ל דיוכל למצוא אותן עבדים שהיו להם קודם שגלו. ר"ל קודם שגלו שבט ראובן כו' ופגע אז היובל בהם ולא הוציאום. וישלחום עתה אף שלא בזמן היובל כי כבר דינם כחפשים מאותו היובל שהיה אז. כן משמע שהבינו הבה"ז והצ"ק. אבל קשה דמאותו זמן עד צדקי' היה יותר מן ק"כ שנה ותימה שיאריכו ימים כל כך: במשנה ונגאלין מיד וכל יב"ח כבתים. לכאורה ל"ל למתני וכל יב"ח ליתני דנגאלין מיד לבד וכמו דתני בברייתא גאולה תהיה לו מיד. אדרבה השפי ה"ל לאשמעינן דנגאלין לאחר יב"ח דאינן כבתי ע"ח שלאחר יב"ח אינו יכול לגואלן. ואולי דאשמעינן דדוקא כל יב"ח ולאפוקי בשנה שניה א"י לגאול דלמאי מדמית להו אי לשדה הא אינה נגאלת בפחות מב' שנים. ואי לבתי ע"ח ג"כ אין נגאלים דכבר נחלטים ללוקח בכלות השנה. אך לקמן בגמרא משני ר"פ ל"צ אלא כו' ופגע בו יובל בשנה שניה כו' להכי איצטריך וביובל יצא. וא"כ אית לן למימר דגם גאולה תהיה לו דסמיך ליה מיירי ג"כ בשנה שניה וכ"מ בקדושין (כא) בתד"ה משום. ובמהרש"א שם דנגאלין אף בשנה שניה. אמנם ר"ל דמתניתין אתי לאשמעינן דכל יב"ח נגאלין כבתים דהיינו בלא גירוע כדמוכח במתניתין לעיל (לא) וכפרש"י ולא כפי' התוס' שם (בע"ב) אליבא דרבא. אבל לאחר יב"ח נגאלין בגירוע: רש"י ד"ה ללוקח הוי. דהכי תניא כו' הגיע יום יב"ח ולא נגאלה כו' כנ"ל: ד"ה לכהנים נפקא. דאי פגע בשנה ראשונה כו'. מש"כ הצ"ק דאי לשדה אחוזה מדמית להו בעי השלמה. ל"י מהיכן פסיקא ליה כ"כ דהגואל מיד ההקדש צריך ג"כ להיות ת"י שתי שנים. הרי בבתי ע"ח מצריכינן קרא היכא דגואל מהקדש נחלטת לו בסוף שנה דכתיב לקונה ותו ואפילו מיד הקדש. אבל לענין ב' שנים בשדה אחוזה אין לנו קרא יתירא לקונה מיד הקדש. והכי הכ"ל דאי לשדה אחוזה מדמית ליה לכהנים נפקא. ודע דמש"כ רש"י דלשנה ראשונה לא איצטריך. נ"ל דהיינו לסברת ר"ה אבל ר' אושעיא פליג גם בזה. ובברייתא דמ"כ דר"ה אינו מבואר דמיירי בשנה שניה אבל מ"מ הוי' תיובתא דר' אושעי' דפליג גם על שנה ראשונה. וכוונתם דר"ה היא לכה"פ על שנה ראשונה: ד"ה בן לוי יפה ט'. ובתי ע"ח כו' ויוצאין ביובל כדאמר לקמן. לקמן לא נתבאר כלל מזה. אבל מקרא מפורש הוא ויצא ממכר בית כו' ביובל כו' (ויקרא כה לג):

ע"ב במשנה שני חצרים של שני שני בתים כ"ה הגי' במשניות וכנ"ל בברייתא בגמרא לקמן: גמ' וכמה בתים שנים חצירות שנים כו'. ק"ל דכמו דאמרינן דדוקא ב' חצירות יש להם דין בתי החצרים אבל ג' חצירות נידונין כבתי ע"ח כדלעיל (לב) במשנה. כמו כן נאמר דדוקא ב' ב' בתים בב' חצירות אבל ג' ג' בתים בב' חצירות או אפי' רק בחצר אחד ג' בתים ובשני ב' בתים נדונים כבתי ע"ח: שם ואימא בית וחצר. נ"ל דהך קושיא אזלא אליבא דר' יוסי בירושלמי דפ"ק דחגיגה הביאוהו התוס' שם (ג') ד"ה חכם דס"ל דהא דכתיב ולבני אהרן תעשה כתנות פירושו כתונת א' לכאו"א. וכבר הביא הע"א בשהס למגילה עוד ב' סוגיות בש"ס דילן דאזלי אליבי'. וקי"ל ע"ד רבנן דפליגי עלי' דר"י מקרא דויבא דוד את ערלותיהם (שמואל א' י"ח) הכי היו שתי ערלות לכ"א. ועי' בנה"מ בכ"ב לשמות. וישאו להם נשים (רות א) דפי' אשה א' לכאו"א. וכן ובראשי חדשיכם (פנחס כח) הכי יש לחודש שני ראשים עי' סוכה (נה). וכן שתים שני עשרונים (ויקרא כג) דפי' עשרון לחלה עי' מנחות (עז ב). וכן והלבשת כתנות (שמות כט) והלבשת אותם כתנות (שם מ) וילבישם כתנות (ויקרא ח) הכי הלבים לכ"א ב' כתנות עי' זבחים (יח). ועוד תמצא הרבה כזה שא"א לפרשם כדברי חכמים ועיין בפרש"י פ' תרומה (כה יט). ואין לומר דגם חכמים מודו היכא דמוכח וכ"כ מהרש"א שם במה שר"ל דגבי מתנות לאביונים אפילו רבנן מודו ע"ש. דא"כ דכתיב קרא הכי הל"ל דבכ"מ אפי' אינו מוכח דפירושו כן דתפסת מועט תפסת. וכר' יוסי דמודה ג"כ היכא דמוכח כגון הכא. ובתגיגה דחגיגה שם. אפ"ה בעלמא ס"ל לפרש כמשמעות הפשוט: רש"י ד"ה איני יודע. דבה"ת משמע שאינן בעיר חומה אלא כו' כ"כ דל"ל: ד"ה מוכרין לעולם. דהא אמרינן לעיל דממכרו של לוי כו'. הוא לעיל בעמוד א'. והמציין השתבש: ד"ה גואלין לעולם. בסופו ל"ל נחלטין: ד"ה בית מושב ע"ח. ונבנה בעיר חומה כנ"ל:

דף לד ע"א תד"ה מי דמי. כשהוא זוכה בש"ח הוי כמשמר שלו אבל הכא רוצה לזכות במשמר אחר כנ"ל: ד"ה הא. וי"ל דס"פ קמ"ל אחוזתו דאחוזתו של כהן דווקא כו' כנ"ל:

בריך רחמנא דסייען

הגהות וחדושים מאת הרב הגאון האמתי מופת הדור מוהר"ר צבי הירש חיות חונה בק"ק זאלקווא והגליל.

דף ב ע"א תד"ה קרבנו ולא קרבן חבירו כו' משום דסמיכה ועגלה ערופה ויבמה הוי ג' כתובין הבאין כאחד. נ"ב דברי התוס' תמוהים מ"ש דיבמה דרשינן וקראו הן ולא שלוחן לא נמצא בשום מקום וכן מ"ש דגבי עגלה ערופה ומדדו הן ולא שלוחן דבריהם אינם מדוקדקים דהרי (סוטה מה ע"א) דרשו ויצאו הן ולא שלוחן. והנה מצאנו עוד (בסנהדרין קיא ע"א) בעיר הנדחת דרשו יצאו הן ולא שלוחן. והקרוב בעיני כי לדרשה זו כוונו התוס'. ומ"ש יבמה ט"ס. ול"ל עיר הנדחת. ועי' בשער שבע חי' סנהדרין שם ס"פ חלק דהקשה קו' התוס' כאן מצד עצמו. ותי' דהוי עיר הנדחת ועגלה ערופה וסמיכה ג' כתובים הבאים כאחד ע"ש אולם לא הזכיר שכבר התעוררו התו' ועי' בשער שבע חי' סוטה ר"פ עגלה ערופה שהק' קו' התוס' כאן ותי' דיבמה וע"ש ונדרים הוי ג' כתובים הב"כ ולע"ג דבריו ועי' שער המלך פ"ג מהל' עבודת כוכבים דהקשה בעיר הנדחת הוי דבר עבירה ואנן קי"ל אין שליח לד"ע:

ע"ב תד"ה הוע כו' וה"ג פסק דקי"ל ציצית חובת גברא מדקא מברכין להתעטף בציצית דהכי דייק פ"ב דשבת. נ"ב כוונתם להך (שבת כג ע"ב) מדמברכינן להדליק ש"מ הדלקה עושה מצוה. ה"נ מדמברכינן להתעטף ש"מ עיטוף עושה מצוה ועי' רא"ש הל' ציצית שמפורש כן בהדיא: שם ד"ה כמשנה ראשונה כו' והא דמיבעי ליה כמעוכב גט שחרור לענין קנס. נ"ב לכאורה ל"ע דהרי (גיטין מב ע"ב) רק במעוכב ג"ש בפי. אבל בח"ע וחב"ח אפשר כיון דכופין הוי כאילו כבר מעוכב כמ"ש רש"י כאן וריש חגיגה ועי' תוס' גיטין שם שחלקו כן באמת. וביותר תמוהים דברי התוס' (חגיגה כ ע"א) ד"ה לא נצרכא שהעתיקו בסוגיית הש"ס גיטין בנגח ח"ע וחב"ח אם יש לו קנס וכבר התעורר הגאון מהרי"ב שם ועי' תוס' שם שתי' באופן אחר:

דף ג ע"א תוס' ד"ה פסק ר' יהושע הוה מכניס אנשי ביתו. נ"ב מפני שהעתיקו לשון בה"ג העתיקו ג"כ מ"ש על הגליון ועי' תוס' (מגילה ד ע"א) העתיקו ג"כ לשון בה"ג בלשון פסק וד"ז דר"י הוי מכניס אנשי ביתו. הוא מירושלמי פ"ב דמגילה. ר"ל דשמה הגירסא ר"י בן לוי וכן מהך דרבי מונא דהוה מתכוין לקרותה לפני רבים שבביתו לא נמצא אצלינו בירושלמי כאשר כבר התעורר הרב המבקר ספרי אגרת בקורת. ויש להתעורר כאן כי דברי הבה"ג הל' סופרים לענין עשרת בני המן דנכתב אריח ע"ג אריח ודין זה נאמר לעיכוב ג"כ. ולא נמצא אצלינו בש"ס ספ"ק דמגילה אבן מקומו בירושלמי ס"פ בני העיר בשינוי קצת ע"ש ועי' מס' סופרים פי"ג ה"ג וה"ד שדברים הללו תמוהים מאד ויש לתקנם ע"פ דברי הירושלמי הללו ע"ש ותמצא נחת. ומ"ש התוס' דהכל חייבים לרבות נשים שמוציאות אחרות ע"ש ונ"ל הכל כשרים לאתויי נשים שמוציאות עיין רש"י כאן דהכל חייבים על עצמם מורה והכל כשרים היינו להוציא אחרים: ע"ב רש"י ד"ה שלא יהא כו' לתפילין על בשרו בעינן תחת בגדיו כו' דכתיב לך לאות. נ"ב עי' טו"ח הרמב"א סי' תרכ"ז דהתיר על הבגד מהך (מנחות לז ע"ב) דוקא במקום לך לאות בעינן ועי' טורי אבן חי' (מגילה כד ע"ב) מ"ש ע"ד רש"י ד"ה נתנה על בית אונקלי דבכאן וכן בש"ס (זבחים יט ע"ב) משמע דפסול מטעם חציצה ועי' שאגת ארי' סי' ל"ז דהרי כהנים פטורים משום עוסק במצוה ע"ש:

דף ד ע"א רש"י ד"ה שלנו הוא שהרי מתרומת הלשכה וכו' אבל במנחת ציבור ז"ל בתר רובא. נ"ב אע"ג דקי"ל מטבע חשוב ולא בטל עי' תוס' (מעילה כא ע"ב) ד"ה פרוטה של הקדש נ"ל דכל זה אינו רק מדרבנן עי' מל"מ פ"ו מה' מעילה:

דף ה ע"ב גמרא א"ר יהודה מאמר במקרא אחד כו' שהרי טומטום ואנדרוגינוס מעריכין ולא נערכין. נ"ב עוררני חכם אחד. דלמה שבת (קלו ע"ב) הביא הש"ס מנ"ל דאנדרוגינוס לא מיעלך דתניא הזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס וסתם ספרא ר"י. ולמה הצריך מטעם סתם ספרא ר"י הכי כאן שכבר כן בהדיא. וי"א שאולי ר"ח בשבת לא ידע מברייתא זו. ובפרט דאין חילוק אם אמר ר"י כן בהדיא או דמתני בספרא. עי' (שבועות יג ע"א):

דף ז ע"א גמרא בשעשאו טרפה. נ"ב ודאי אין הרוצח נהרג עד שימות הנרצח דהכי (גיטין מג ע"ב) אמרו דאפי' כופר אין משלם רק לאחר מיתה וכאן מיירי שנגמר דינו כשהיה טרפה ואח"כ מת ועי' רשב"ם ב"ב (קעה ע"ב) דמפרש כן להדיא: שם האשה שישבה על המשבר בשבת ומתה מביאין סכין. נ"ב עי' שו"ת חות יאיר סי' ל"א ושו"ת בית יעקב סי' ר"ע. ומ"ש התוס' ד"ה דליכא דאין שייך שינוי הדין רק לאחר גמר דין עי' ג"כ תוס' (מו"ק יד ע"ב) ד"ה נמצא: ע"ב גמ' מחתך בבשר בעלמא. נ"ב רש"י פי' כאן דאין חייב רק בחבל בחי דמוציא דם. ועי' (שבת קל"ו ע"א) מלין אותו מת"כ דאם מת מחתך בבשר בעלמא. ופרש"י דזה הוי שחיטה ולא חבורה ע"ש. ומכאן יש לתמוה על הרב הגהת מרדכי מובאים דבריו או"ח הל' יו"ט סי' תקכ"ז ובמג"א ס"ק ב' דאפילו במקום לקבור הנפלים ביו"ט שני כגון נראו בו סימנים בצפרנים ושערים בכל זאת אסור להסיר המילה שלו ועי' ג"כ שו"ת נ"ב מהדו"ק סי' ע"ז. כלם לא התעוררו דליכא שום צד איסור במילת הנפלים ולע"ג:

דף י ע"ב גמרא יציאת מצרים דנס שבח"ל הוא ואמרינן הלל. נ"ב עי' טורי אבן חי' (מגילה יד ע"א) דהכי הא דאומרין הלל בפסח משום החג כמו בסוכות ועצרת ולא משום הנס. והנה רצה לחדש דכוונת הש"ס על הלל שאומרין בליל פסח. ובאמת דבריו תמוהים דהכי הלל זה אינו מן הדין ואמנו האשכנזים אין נוהגים באמירתו ואם הכוונה על הלל של סדר הגדה הנה אין מברכין ע"ז וגם מפסיקין בו באכילה ועכ"ל אינו מצד הדין רק משום מנהגא ואולי הכוונה על הלל בשעת אכילת הפסח (פסחים ע"א) ובלי ספק היו מברכין עליו: גמ' וניפוהו זהב ולא היה קולו ערב. נ"ב עי' ירושלמי סוכה פ' החליל שמה הגירסא ונשבר ועי' קרבן עדה דגירסת הש"ס שלנו נכונה יותר אחר שקיימה הברייתא אלו שפי כלים שנשתברו ולדברי הירושלמי שלשה הוי דהרי אבוב גם כן נשתבר עוד יש חילוק גירסאות דבירושלמי גרס שנשתברו בבנין ראשון ואלינו שנשתברו ממקדש ראשון ומ"ש בגמרא דבירושלמי שלא עלתה להם ארוכה היינו ע"י התיקון רק מצד עצמם דרך נס חזרו לתקומם:

דף יא ע"א רש"י ד"ה אביי לית ליה הא דהם בשלהם אינו במיתה. נ"ב לא ידעתי ומה רצה רש"י בזה דהרי בגמרא עצמו מקשה כן על אביי ואף את"ל דברייתא דמשורר שעיבר הוא ברייתא אחרת מ"מ הענין אחד וגם בש"ס מסיק דכ"ע ס"ל דאינו רק באזהרה:

דף יג ע"א תד"ה משמרתו של יהויריב כו' דהא דמתניתין נשנית סמוך לבית ראשון. נ"ב הרבה משניות באו אלינו מזמן קדמון מאד עי' (שבת קכא ע"א) משנה זו בימי נחמיה בן חכליה נשנית:

דף טו ע"ב גמרא כל המספר לה"ר כאלו כפר בעיקר. נ"ב עי' ירושלמי פ"ק דפיאה וספ"ק דקדושין ורמב"ם סוף הל' טומאת צרעת. ומ"ש רש"י לשנא תליתאי לשון הרכיל שהוא שלישית בין אדם לחבירו ועי' תוס' כאן. ואולם בירושלמי שם אמרו ולמה קוראו שלישי מפני שהורג שלשה ראינו דרק ע"י הפעולה שגורם נקרא לשון תליתאי ועי' יפה מראה שם. ומ"ש רש"י כאן ד"ה יכול לא יכנו על דברי תוכחה לכאורה תמוה דהרי אינו מדבר עדיין מתוכחה ונ"ל דרש"י ס"ל דהאי קרא בדבר עבירה מיירי ואעפ"כ אסור לשנוא אותו בלב רק להוכיחו עיין שו"ת מהר"מ לובלין סי' י"ג ושו"ת שער אפרים סי' ס"ה באריכות בסוגיין:

דף יט ע"א רש"י ד"ה פאתא שבר כו' ל"א פחתא גרסינן לשון ערום ועריה דמתרגמינן לערום פחית. נ"ב עי' רש"י (מגילה קד ע"א) ד"ה פוחח ותוס' ד"ה פוחח ובהגהו' מהרי"ב ותימה שלא התעוררו מרש"י כאן: **דף כ ע"ב** תוס' ד"ה שלא ע"פ שחלטו כו' משמע דבית המנוגע מותר בהנאה. נ"ב ועי' (ב"ק לח ע"ב) דאף באיסורי הנאה קי"ל דאומר לו הרי שלך לפניך. ויש לכוון זאת בדברי התוס':

דף כח ע"א גמרא מעשה בר"א ישבב ולא הניחו ר' עקיבא. נ"ב ובירושלמי פ"ק דפיאה שם הגי' שלא לו ר' גמליאל. וכן שמה נאמר שהחרים ר' ישבב כל נכסיו. וכאן אמרו שבזבז רק יותר מן חומש. והדין דאסור להחרים ולהקדיש כל נכסיו מובא ברמב"ם פ"ה מהל' דעות הי"ב ובעל מסורת הש"ס לא התעורר: ע"ב גמ' החרים שדותיו נותן לכהן שבאותו משמר. נ"ב עי' ירושלמי פ"ד דחלה הי"א שמה מבוארים כל הפרטים אימת ניתנין לכל כהן ואימת לכהן שבמשמר. ועי' סוף ערכין ע"ש: משנה אומדין כמה אדם רוצה שיתנו לבן בתו בכור. נ"ב הרב הפי"י והרב ש"א חדשו בכך (פסחים מה ע"א) דלר' יהושע טובת הנאה אינה ממון וא"ע בבל יראה ולר"א עה"ל ממון עובר בב"י וב"י וכתבו דזה דוקא לענין איסור אבל לענין שיהיה שלו שיהיה יכול להפקירו ולמכרו בכה"ג לכ"ע אינו ממון ועי' בירושלמי שם בסוגיא דאמרו דא"י להקדיש ולהפקיר את החלה משום דה"א מקדיש ומפקיר דבר"מ משום דטה"נ אינו ממון וכאן מבואר בהדיא דיכול להקדיש את טה"נ וכבר התעורר בזה הרב מקור חיים סי' תל"ח:

דף ל ע"ב גמרא אידחי אבן אחר הנופל. נ"ב עי' טו"ז יו"ד סי' של"ד ס"ק א' ועי' חות יאיר סימן קמ"א שדחה ראייתו דכאן לא נשתקע באיסור והנמכר מפני דוחקו נמכר. ובל"ז אין ראיית הטו"ז מכרחת דהכי רש"י פירש כאן דנמכר לעבודת כוכבים היינו לחטוב עצים דלא נתעבד שום איסור וכבר ידענו מ"ש (חז"ל ב"ב קי ע"א) ובירושלמי ברכות פ' הרואה מקובלני מאבי אבא לעולם ימכור אדם לעבודה שזרה לו ואל יצטרך לבריות ע"ש:

דף לא ע"א תוס' ד"ה והתניא כתבו בסוף דבריהם והא דאמר שהתורה התירה גלי לן קרא דאין זה רבית דאורייתא. נ"ב כבר ידוע שיטת הט"ז יו"ד סי' קי"ד ובאו"ח סי' תקפ"ז דבדבר שמפורש בתורה להיתר. אין כח ביד חז"ל להחמיר וכן הכא הוא רבית מדרבנן וכיון שהתורה התירה בפירוש בבתי ערי חומה שוב אין בידינו לאסור ולהחמיר. ועי' שו"ת חות יאיר ובאו"ח. ובשו"ת נ"ב מהדו"ת ובפמ"ג ובשעה"מ שפירשו כן: ע"ב כיון שהגיע יום אחד באדר עלתה לו שנה. נ"ב עי' מ"ע או"ח סי' כ"ה ס"ק י' ובמג"א שם וכן בפר"ח: רש"י ד"ה שיהא חולש כמו חולש על גוים. נ"ב ואולם רש"י בעין יעקב פי' שהוא מענין ויחלוש יהושע שמראה מעותיו בלשכה ומחלים התלוי ואפשר שהוא לשון מיוחד שנתנת המעות ומ"ש בגמרא כאן לענין נתינה בעל כרחה עי' ב"ש אהע"ז ריש סי' כ"ו ס"ק ב' דנתינה בע"כ ושוה כסף לכ"ע לא הוי נתינה לפ"ז קשה מאי דייקי כאן ונתנה בעל כרחה בב"מ לא הוי נתינה דאל"כ למאי תקן הלל. והכי י"ל הלל תקן אף בכה"ג שהיה שוה כסף:

דף לב ע"א רש"י ד"ה לו חומה לא כתיב ותשמע לא ומשמע לו. נ"ב כן הוא (בסוטה לא ע"א) ועי' (נדרים לב ע"א): ע"ב רש"י ד"ה וקדשים מפרש בשבועות דמקדשי בשתי לחם. נ"ב דבריו לע"ג דוקא לענין קדושת ירושלים צריכה שתי תודות אבל לענין קדושת שאר עיירות א"י לא ובפירוש אמרו בשבועות שם (טו ע"א) דאין עזרה מקודשת רק בשירי מנחה כירושלים דבר הנאכל בה דוקא. וא"כ בשארי ערי ישראל דאין תודה נאכלת בה ופרש"י (שבועות טז ע"א) ד"ה וקדשים ועי' תוס' כאן: סליק

הגהות וחדושים על מסכת ערכין

מאת הגאון המובהק נודע ביהודה כו' מרנא יעקב עמדין זצ"ל בהגאון האמתי כו' רשכבה"ג מו"ה צבי אשכנזי זצ"ל

דף ב ע"א במשנה שאינו נערך אלא זכר ודאי כנ"ל: ע"ב רש"י ד"ה מה סופינו וכו' (בקרבנה) נמחק העגולים:

דף ג ע"א רש"י ד"ה מזמנות לעצמן וכו' ואין העבדים אומרים על שהנאתנו כנ"ל: תוס' ד"ה פסק וכו' דאין הנשים מוציאות אלא נשים כנ"ל: ד"ה לאתויי קטן כמה זמנין אכלית כנ"ל: ע"ב ד"ה מנוה היפה לנוה הרע כנ"ל וכן לקמן: שם סלקא דעתא כנ"ל: רש"י ד"ה ובני' עבודה ניכהו וכו' כעין תדורו כל היכי דאפשר כנ"ל:

דף ד ע"א תוס' (הנמדה"ק) ד"ה מוכרין לעולם וכו' מפקיע מיד המקדיש שאם לוי הוא כנ"ל: ע"ב גמ' מ"ט שקולים הן ויבואו כולם כנ"ל: תוס' ד"ה וכמה וכו' מביא כמועט וכמה המיועט כנ"ל ותי' את נמחק:

דף ה ע"א גמ' כי אבעיא לן מקמי דשמעה להא מתניתי' כנ"ל: רש"י ד"ה חוץ מדמי אבר שלא יקבל דמיו כנ"ל: שם ד"ה והא מר הוא דאמר וכו'. תקדש לגופה הואיל והוא כנ"ל ותי' הוא נמחק: ד"ה הקדיש אבר לדמיו וכו' קדוש לגופי' ומגו דקדוש כנ"ל: ד"ה דמי ראשי למזבח וכו' ויהיב פלגא דמיו כנ"ל: תוס' ד"ה דבעי רבה היינו מקמי דלשמע מתני' כנ"ל: ע"ב גמ' שהרי חרש שוטה וקטן נערכין כנ"ל: שם הלכתא דר"מ מסתברא טעמי' לא מסתבר טעמא דר"י מסתבר וכו' טעמי' דר"י מסתבר כנ"ל: שם דכתיב ויהי' עם הארץ מרפים כנ"ל: תוס' ד"ה יכול לא יהא וכו' ואם אינו ענין למעריך תניהו ענין לנערך כנ"ל: בא"ד למעוטי עכו"ם מתמורה וכו' ממעשר בהמה תורה שאין קבוע לה זמן כנ"ל:

דף ו ע"א גמ' בין אמר עלי בין אמר הרי סלע זו לצדקה כנ"ל ותי' ת"ר נמחק: רש"י ד"ה לבסוף וכו' דהא כל ימי בית שני היתה. נ"ב אי מבו"ה לק"מ דבתחלתו נגד הכותים קאמר שאליהם אמר לא לכם וגו' ומהם לא היתה לכם אימה ומן המלכות שהיתה ידו תקיפה עליהם ודאי קבלו כדאיתא בהדיא וכדאסיק אלא דר"י הוא דלא אסיק אדעתי' לפלוגי בהכי: ד"ה אמה כליא וכו' מאמה על אמה לכליא עורב וכו' כלי' לשון שמגרש וכו' שהי' מגרש זבובין לי"א כליא עורב כנ"ל: ד"ה ואגרת אל אסף וכו' וקשיא לבדק הבית כנ"ל: תוס' ד"ה מיתיבי ואל אסף וכו' שומר הפרדס היה רחוק. נ"ב לכל זה הדוחק (מבואר הוא שאין בו ממש כי שלוחו כמותו ודינא דמלכות' דינא. תדע הקטלי דקלי וגשרי גשרא וכו' ושלוחא דמלכא כמלכא הרי דשלו ממש היא) הוי הוצרכו מפני אותה שאמרו רפ"ק דר"ה הוא כורש הוא ארתחשסתא אמנם לפמ"ש שם וכפי' לס"ע (פ"ו) דודאי ארתחשסתא שהוא כורש דנקמי' אינו כורש הראשון שעליו נבא ישעי' א"צ לדחוק וק"ל: ע"ב רש"י ד"ה מדאמר רבי אסא וכו' למה שניתם מה ששניתי כנ"ל: ד"ה שדמיו קטנין וכי בעי' למשיימם כנ"ל:

דף ז ע"א גמ' כד"א שהיה זכהו זכות אבל אין זכהו זכות כנ"ל: שם דברי רבי יאשי' כי קאמר מגס כנ"ל: שם מידי דהוי אגב הלפתה דמפרכס כנ"ל: רש"י ד"ה ומקרעין את כריסה דזמנין דמקרי דהיא מייתא ברישא. נ"ב לענ"ד תמוה דהא אמרינן לעיל אע"ג דפרכים מידי דהוי אגב הלטאה ואמאי לא משני דזימנין דמיקרי והיי ומשום דמיעוטא דלא שכיח הוא דלא חשו לי' לגבי ממונה א"כ י"ל בהמת א"כ מנ"ל להפקיע זכות יורשי העובר והא אין הולכין בממון אחר הרוב ולפחות ספיקא הוי וליהני להו תפיסה ולא ליפקע מנייהו מספיקא (הסר) וכן קשה לענין שבת מ"ט מקרעין אם אינו אלא פרכוס וצ"ל דכ"מ היכא דעקר הולד לגמרי (חסר): ע"ב גמ' ואמר רבה כפאה נכרית לא קמבעי לי. נ"ב נ"ל שחסר כאן וכנ"ל כמחובר בגופה לא קמבעי לי: רש"י ד"ה ונתן ד' לשניי' ע"ס כהן. נ"ב שהעריכו לשני תחלה:

דף ח ע"א רש"י ד"ה פתחה שבעה עשר וכו' י"ז לבד מיום זה. נ"ב דהיינו י"ז טהורים בינתיים: בא"ד ואם תראה שלשה תהא זבה כנ"ל. ע"ב רש"י ד"ה שנים עשר פתחה וכו' לסוף ששה ולסוף שבעה כלו ימי נדה כנ"ל: שם אין ספק טוהר בנגעים כנ"ל:

דף ט ע"א גמ' כהדי ירחא מליא וכו' סברי איתחזויי איתחזי כנ"ל: רש"י ד"ה מייתרא סיהרא עתיקא תלתא יומי כנ"ל:

דף י ע"א גמ' אין פוחתין משני נבלים ולא מוסיפין על ששה. נ"ב עמש"ל ס"פ דלמא משום קלי' דנגל כדאיתא ס"פ: שם מתני' דלא כרבי יהודה. נ"ב וכ"מ אי לא בעי אפסוקי כדמסיק: שם תרועה יתקעו לכם. תי' לכם נמחק: רש"י ד"ה ולא הי' מחלק וכו' והחלילים מחללים. נ"ב נ"ל בתי"ת וליסנא דקרא הוא: שם מעמאוס שם המקום. נ"ב כדאי' בפ"ב דכריתות אטלים של עמאוס: תוס' ד"ה י"ח ימים וכו' שראה רב שלא ברכו לפניו. נ"ב דלא מסתבר שאיתר לבוא ועמ"ש בתענית בס"ד: ע"ב גמ' בעביית מלאכה דכתיב. נ"ב כתב. אלא כת"ס עי' תוס' ר"ה (רב א') ולת"ס פ"ד דמגילה מ"ב: שם אמר להם אפסר כנ"ל: שם נטלו את תקנו. נ"ב ש"מ אין כלי פגום פסול לשיר: שם ועליהם אמר הכתוב נחושת ממורט נחושת מרוק כנ"ל. שם וכן הי' ר"ש ב"ג אומר הרדולים. נ"ב בערוך גרים הרדולום בה"א: שם מפני שקולו ערב. נ"ב נ"ל פב וה"ג בערוך: בתוס' (הנמעל"ד) ד"ה י"ת ימים ונו מפני דברי רשות נמי לא נפסיק כנ"ל: שמוקי"ק רב דסבר להפסיקינהו סתניא הכא. נ"ב ר"ל באותה ברייתא דמייתי תלמודא התם בתענית ושמא ט"ס הוא ונ"ל התם: ד"ה פסק אמרו מלאכי וכו' מפני מה אין אנו אומרים שירה. נ"ב במ"כ אינו דיוק של כלום כמ"ש בלת"ס מ"ו פ"ד דר"ה: ד"ה ועליהם וכו' פ"ה על כלי נחושת שמוציא קול מהם כנ"ל. ונ"ב כך נ"ל להגיה (והי' לכאו' נ"א ברש"י על מסכת זו כמש"ל דף ט א' נ"ב): שם ד"ה מגריפה וכו' אחת לדבן. נ"ב כמ"ש פ"ב דתמיד נטלו המגרופה. ונ"ל שמו היא של מ"ו פ"ד דתמיד שהי' יכה גם קול אדיר (והיא שהטעה לרש"י לחשוב בזוסי מגרפה הזכורה כאן לענין כלי זמר) ודלא כתוי"ט באותה שליסית פי' וזו שנזכרה כאן קראה שהיא כלי זמר שקורין אורגל"א:

דף יא ע"א גמ' עבדים סניא. נ"ב כתמי': תוס' ד"ה סשיר וכו' והגסוך אין מעכב. נ"ב הי' לכאורה נראה דלק"מ שהכא בקרבן צבור שקרבו נסכים איירי: שם מכאן עד עשרה ימים כנ"ל: ע"ב גמ' ויאמר חזקי' להעלות העולה להמזבח וכו' והחצוצרות ועל ידו כלי דוד מלך ישראל כנ"ל: שם נ"ל לאמלוכי נ"ב כ"ל דדייקא הוא מדכתיב ויעמד וגו' והכהנים בחצוצרות והדר כתיב ויאמר וגו' דלא אשכחן דכוותי' אלא לומר שלא רצו להקריב ולשורר עד שיאמר להם חזקי' וגוה אותם על כך וקבעי למימר דמשו"ה בעי אמלוכי בי' בחזקי' משום דעולת נדבה היא. וקאמר ר"י ורמי דלא ה"ט (אלא משום דעיבר ניסן שלא כדין) לפיכך לא רצו להקריב מוסף לגמרי כי אם ע"פ צוואתו דוקא. היינו דצריך אמלוכי בי' (וכ"ל שמכאן יצא למ"ד שעיבר ניסן ולא הודו לו שתמה הרד"ק על זה) אגרא ר"א סבר דלעולם צריך אמלוכי להקרבה ושירה דומיא דשליחא דצבורא לתפלה דמשום מוסר וד"א וכבוד צבור הוא בלבד: שם משום דהוקבע ראש חדש בזמנו. נ"ב משום דעבר ניסן בניסן: שם והכתיב וביום ששה עשר וכו' להעלות העולה להמזבח כנ"ל: שם מידי דהוה אשליחא דצבורא. נ"ב שהמה דש"ן בקבוע מיירי ומכאן נ"ע עמ"ש בטור או"ח סי' נג שא"ל ליטול רשות אבל נראין דבריו שהקבוע אין לו לסרב מיהא אמלוכי בעי: תד"ה משוער שסורר וכו' שהיו שוערים ומשפחות היו משוררים כנ"ל. ונ"ב וקשיא לי שבד אדוס דקחשיב במשוררים ובשוערים ובמאי שוער שסורר אינו חייב אלא בשלא נתמנה רק על מינוי אחד משא"כ עובד שמינוהו לכך ולכך יכולין לעשות כן וכאותו דור נהגו כך או בשני זמנים מותר ע"ס אם לביכה: ד"ה עולת נדבה וכו' אין נסכים. תי' נסכים נמחק: ד"ה אלא אמר וכו' דהא אתמול הקריבו. נ"ב לא אדע מנ"ל זה בפשיטות הכתוב וביום ט"ז לחודש כו' א"כ בודאי לא הקריבו בט"ו כלל: ד"ה איבעי' להו וכו' וקשה לר"י כנ"ל: בא"ד ויועץ המלך. נ"ב הא נמי ל"ק דאין מוקדם ומאוחר בתו"ך ויועץ ר"ל וכבר נועץ מתחלה ויש לו חברים רבים במקרא:

דף יב ע"א גמ' אמר רבינא בארבע עשרה וכו' בתשע עשרה וכו' עשרין ושית הווין וכו' עשרין ושית הווין כנ"ל: רש"י ד"ה ואי ס"ד וכו' לבהדה כנ"ל וכ"ב ר"ל עם שנת החורבן: ד"ה משב וכו' משתא דגלו כנ"ל: ד"ה כיבוש יהויקים וכו' וכתוב בסוף ספר וכו' כנ"ל: תוס' ד"ה נסכים וכו' שלא הקריבו ביומו וכו' דאפילו אם הביא עם קרבן תודה וכו' אין טעון שירה כנ"ל: ד"ה ולדידך וכו' מכדי גלות בי"ס כנ"ל: ע"ב רש"י ד"ה לא מבן וכו' ושלשו ונדפס בגלדו נ"א אלא. נ"ב א"ל למחוק הנ"י:

דף יג ע"א גמ' היא שנת השביעית למלך כנ"ל: שם אין פוחתין משתי חצוצרות. נ"ב קרא כתיב וב"א הכהנים יתקעו בחצוצרות מעוט רבים שנים. והכי כתיב נמי בהדיא (דה"א ט"ז) ובניהו ויחזיאל הכהנים בחצוצרות תמיד: רש"י ד"ה רב אשי וכו' וכן בשני' כנ"ל: שם ד"ה מתשעה כנורות לא אתפרש טעמא. נ"ב עמש"ל בס"ד: תוס' ד"ה שאפי' משמרתו וכו' שחלוקות לארבע וכו' ושימשו התחיהם כנ"ל: ד"ה אותו זמן וכו' שלש עשרים בהדר. נ"ב נראה שט"ס היא מלת ועשרים או נ"ל שלש ועשרים בניסן שכן כתיב שעשו חג המצות שבעה אחר הדברים האלה וגו' וע"פ לס"ע (פכ"ט) בס"ד: ע"ב גמ' ועמהם כהגים למאה כנ"ל: שם אמר רב אסי דאמר קרא אסף במצלתים להשמיע. (כ"ה בדפוס פראנקפורט) והגי' הגאון אסף ואיתן במצלתים נחושת להשמיע. ונ"ב קשיא דהא קרא הכי כתיב והמשוררים הימן אסף וגו' ותו תשעה כנורות ושני נבלים מנלן. ונ"ל ברור שט"ס ארע כאן ולא זהו הפסוק שמביא בעל התלמוד אלא כך נ"ל ואסף במצלתים משמיע (דה"א טז) [כאשר הוא בדפוס לפנינו] תחלתו אסף הראש והדר קחשיב מן זכרי' תשעה לוים עד ויעיאל בכלי נבלים ובכנורות הרי תשעה לכנורות והדר קחשיב אסף לחודי' במצלתים. הרי הדבר ברור דהך קרא הוא ודאי ונוסח הישן בגמ' ואסף בוי"ו (ובלי זכר הימן ואיתן ולא תיבת נחושת הוא הנודק רק מלת להשמיע מוטעת וצ"ל משמיע אז הכלל עולה טוב ויסר שהרי למדנו לתשעה כנורות וצלצל אחד. ועדיין נשאר לבאר סמך לשני נבלים מנין. וגם בזה מצאתי רמז מבואר מאד ראה בפרשה שלפני זו (סט"ו) הכתוב שתחלתו ועמהם ימונה זכרי' בן (הוא שם אחד שכן הוא נמנה זכרי' בפסוק דלעיל) ויעזיאל (והוא יעיאל הראשון שבכתוב דלעיל) ושמירמות וכולן מספרן שלשה עשר לוים עומדים על הדוכן בכלי שיר שונים ובכללם אתה מוצא התשעה הנזכרים בכתוב (שתחלתו אסף וסופו אסף הנ"ל בפרשה השני') הרי כאן שלשה יתרים. ובאמת שבד לא הי' אפשר להמנות עם שנים עשר הלוים לדוכן לפי שהוא הי' גם מן השוערים (כמש"ל די"א ב' ע"ש) א"כ ודאי לא הי' מתמיד במינוי המשוררים. אלא פעם שמש בשוערים ופעם במשוררים בזמן שהי' חסר אחד ממנין השנים עשר של שיר הדוכן. היה הוא ממלא מקומו (והי' ג"כ משוררי' אחרים זולתו) או כלך לדרך זו זכרי' בן שנים נמנין הרי י"ד לא מהם עובד ויעיאל שוערים נשארו י"ב קבועים לדוכן הרי הכל סידור יש כאן י"ב לוים בכל כלי שיר על הדוכן בכלל שאין פותחין מהם ובפרטן תמנא תשעה לכנורות שנים לנבלים ואחד למצלתים הוא הצלצל. ועתה מיושב גם הכתוב בפרשה הקודמת והמשוררים הימן ואסף וגו' קחשיב תלתא למצלתים. לא כהדדי בחד זמנא עבדו בי' אלא חד מנייהו בחד זמנא כדמוכח אידך קרא. ברוך ה' שהאיר עיני ואל יגיע מפי דבר אמת עד מאוד: שם ויעמד ישוע בניו ואחיו וכו' בני יהודה כאחד לנצח על עושה המלאכה וגו' כנ"ל: שם למימרא דנבל לחוד. נ"ב ק"ל היכי ס"ד דאיכא מ"ד דחד הוא והא כתיב (דה"א טו) וזכרי' וגו' בנבלים ומתתי' וגו' וי"ל דאפשר לפרש נבלים דהתם היינו נמי כנורות בני עשרה נימין ואמאי קרא להו נבלים משום דנפישי נימין דידהו כמסקנא דהכא והיינו דכתיב על עלמות שהיו עשוין כנגד של עולם הבא של עשר נימין ושה"כ נקרא עלמות ובכנורות הרי כתיב על השמינית היינו אל שמונה נימין כנגד ימה"מ וזה נכון: שם דתניא רבי יהודה אומר כינור כנ"ל:

דף יד ע"א גמ' לפרדסות קאמינא. נ"ב אני מפרשה: רש"י ד"ה הקדיש שלשה וכו' עשרה מפורין כדרך אלו כנ"ל: תוס' ד"ה פחות וכו' לא הקדיש את הקרקע כנ"ל: בא"ד אלמא לא חשבינן להו כנ"ל: ע"ב גמ' והני לאו בני תבואה נינהו כנ"ל: שם לא גאלן אין חוזרין לבעלים וכו' מ"ט ושב לאחוזתו וכו' וליפרקינהו כנ"ל: רש"י ד"ה מחמת שפנה שסופנו שמכר לו שם קרקע כנ"ל: תוס' ד"ה איבעיא להו וכו' מ"מ ג"ש נילף מינייהו. נ"ב י"ל הא אין אדם דן ג"ש מעצמו:

דף טו ע"א גמ' רבא אמר אמר קרא כנ"ל: שם אחד בירידה ואחד בעלי' כנ"ל: תוס' ד"ה כשם כו' הציור. כל הציור לצד הגליון נ"ב לפון ולצד התחתון נ"ב מערב ונ"ב כנ"ל לפ"ד תוס' דחות הציור ואינו מסכים למציאות כלל. ואמנם כל מ"ש תוס' כאן אינו נכון גם ציור הארצות והים הוא מתנגד למציאות כי אמנם נילוס הוא דרומי לי"ס וי"ס הוא לפונה למצרים ומפסיק בינה ובין המדבר שבו הלכו בני ישראל כשעברו את הים. עמ"ש באם לבינה פירושי לתו"ך על רד"ק בספר שופטים (סי"א) ומ"ש לסתוס' מהכתוב ויחנו על ים סוף לק"מ כמ"ש במיטיב נגן בס"ד ומ"ש איך היו ישראל קטני אמנה נמי ל"ק כמ"ש שם בס"ד: ע"ב גמ' בשבהנו על סיר הבשר. נ"ב במות טז: שם לעתיד לבא מתקבלות כל השיות וכו'. נ"ב שאינן יראות ממנו עוד דכתיב לא ירעו ולא ישחיתו והכל יש להם תקנה חוץ ממנו. ונחש עפר לחמו לפיכך מלדיקות עליו את הדין אז: תוס' ד"ה אל תקרי ממנו וכו' ואינו מחליף כלל זה מזה. נ"ב אלא הכאור מתחלף במלת ממנו. פעמים מורה על לי' מ"ב ופעמים על יחיד הנסתר וגם על דרך זה שייך הלשון אל תקרי אע"פ שאין הכוונה בו לשנות קריאת המלה במאומה רק בענין הפתרון בלבד כאילו אומר טלא תבין כך אלא כך וכ"ה הרא"ה שהביאו:

דף טז ע"א גמ' על רב ספרא לשיולי כנ"ל: שם והאמר ר' ענני בר ששון וכו' מה קרבנות מכפרין כנ"ל: שם וימעול מעל בה' אלהי' וגו' והצרעת כנ"ל: שם אכנס מכפר כנ"ל: שם דתני ר' חנינא כנ"ל: רש"י ד"ה ויטבלו וכו' רמז היה להם שמכפרת דמים עולה כנ"ל ותי' טבילה נמחק: ע"ב גמ' ת"ל ולא תשא עליו חטא כנ"ל: שם תמיהני אם יש כנ"ל: שם וכ"ש שהוספתי בו אהבה. נ"ב נ"ל שהוסיף בי אהבה וכ"ה בעי' ובדוחק י"ל ע"ד כמים הפנים לפנים: שם א"ל אמאי לא אמרת לי כנ"ל: שם דליכא טרחה למשדייהו כנ"ל: תוס' ד"ה ענוה וי"מ ענוה. נ"ב וזה וזה לא יסרו לענ"ד ואתמ' לי מי סני מאי דקמפרש תלמודא בהדי' ופירושו כמשמעו דענוה שלא לשמה היינו שלא לשם ענוה אע"פ שהיא שלש"ש קרי לה שלא לשמה והכלל שרואה או שומע דבר שהוי"ל לדבר ולהוכיחו ולתבוע עלבונו ושותק שלא מחמת ענוה רק שמתיירא לבייתו כדמסיק תלמודא דהא ודאי לש"ש עבד דשתק והראה ענוה אבל לא היה תכליתו הענוה וכל כל כוונה בו ודו"ק:

דף יז ע"א תוס' ד"ה השיג יד וכו' שאמר עשיר קרבנו של מצורע כנ"ל: ע"ב גמ' בתר חיובא דגברא אזלינן נמי קמ"ל כנ"ל: שם ר"ש סבר דבר המכפר כנ"ל:

דף יח ע"א רש"י ד"ה ילד מבן עשרים. נ"ב לרבותי' נקטי' וה"ה מבן י"ג ולמעלה דאיתי' בנדרי': ד"ה שנה יתרה וכו' למ"ל ובן ששים. נ"ב נ"ל דכנ"ל למה לי גבי בן עשרים ובן ששים ור"ל דבהרווייהו איכא שנה יתרא ז"ל קרי בי רב ותדע וקבעי לפרושי דהו"ל מופנה משני צדדים דלמדין ואין משיבין. וא"ת אכתי גבי בן חמש מנ"ל דהא לא מייתר בי' קרא. י"ל דהשתא דגלי לן קרא דלהקל ג"כ נעשה שנת עשרים א"כ נלמד במ"מ והקישא משנת עשרים כדס"ד במתני' למילף משנת ששים אי לאו דהוי להחמיר. ואפשר דכי דייקינן מבכיתנן נמי יתורא גבי שנת חמש וק"ל: תוס' ד"ה לא צריכא וכו' עני שהאריך עצמו ויש לו מרגליות כנ"ל:

דף יט ע"א גמ' זהב משקל ידי עלי כנ"ל: שם לא צריכא דבתר דשקלי שדו. נ"ב להכרע: רש"י ד"ה הוא רב יהודה דאמר כר"ע כנ"ל: ע"ב גמ' ואע"פ שאין ראי' לדבר זכר לדבר. נ"ב ההוא ודאי זכר בעלמא הוא כי שם נאמר על אבר הזכר שאין בו עצם והו"ל לאתויי קרא דיששכר חמור גרם אלא שהוא נאמר בלשון מבל גלוי יותר:

דף כ ע"א גמ' ר' יוסי בר יהודה אומר לוקה ונותן וכו'. נ"ב כתובות דף מו ע"א: שם אפי' כולו נמי. נ"בוהו"ל לאשמיעין כולה דהיתירא: תוס' ד"ה דמי עלי וכו' שישמעוהו ב"ד כנ"ל:

דף כא ע"א גמ' רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא כנ"ל: ע"ב גמ' ואמורא' נמי לא קשיין כנ"ל: שם כל הרוצה ליקח יבוא ויקח על מנת ליתן לאשה כתובתה ולבעה"ח חובו וכו' דמיקל באוו כנ"ל: תוס' ד"ה לסמתין עד הערב ולישאלינהו מה ראו כל היום יש לו רשות לשיולינהו כנ"ל:

דף כב ע"א גמ' אי הכי רבית נמי לא לשקול. נ"ב נ"ל דס"ד שנתגייר משו"ה קבל עליו כו' דאל"ס מי אסור לעובד כוכבים למשקל רבית מישראל דכי היכי דשרי לישראל למשקל מניה דעובד כוכבים ולאו בכלל גזל הוא (אפי' למ"ד גזל עובד כוכבים אסור) משום דמדעתי' יהיב לה (דמשו"ה צריך לאו ברבית דישראל ולא אתי מלאו דלא תגזל) ה"נ ליכא למימר דאיתסר לעובד כוכבים רבית כנ"ל:

דף כד ע"ב רש"י ד"ה לשמואל וכו' מודה דמשנת כנ"ל ותי' רבי נמחק: תוס' ד"ה רב ושמואל (הנמעל"ד) וכו' לפיכך לא נזכר. נ"ב המקדיש כסבור שיפדנה בגריע שנה אחת בלבד על כן הממיעט מתנה כו': בא"ד וא"ת מאי קמ"ל הא מתני' היא כנ"ל: שם מתחיל עד יום הכיפורים. נ"ב קמ"ל ברייתא דיכולין להקדים בין לפני יובל (כ"ל מר"ה עד יו"כ) כו' כנ"ל:

דף כה ע"א גמ' שאם אתה רוצה לעשות חדשים. נ"ב הגזבר קאי דהוא כהן המחשב לא הבעלים דכדידי' תליא מלתא שאם רוצה לחשבון להקדש בחישוב חדשים לשנה הרי זה מחשב כדתנן אבל ההקדש מחשב והיינו בין לקולא בין לחומרא רק שיהא תועלת להקדש יכול לעשות כן להקדש היכי דמי כגון שהקדיש בפרדסית של סכסטי ודכוותה בא לגאול פחות מב' שנים לפני היובל יש להקדש לחשוב החדשים שיצאו ביציאה גמורה ולא מיפרקא אלא בתגמישים כסף. ולקולא היכי דמי כגון שהקדים שדהו מפני רעתה שאינה שוה דמי יציאתה ואין הנאה להקדש אם תשאר ביד גזבר ועכשיו אם יחשב חדשים שיצאו ביציאה גמורה ודאי לא יפרקנה בעלים בב' כסף ויהא ההקדש נפסד אם נחמיר בכך לכן נתנה תורה רשות אפי' לחשוב חדשים להקל דהיינו כה"ג דמחשב החדשים הבאים לשנה והו"ל שני שנים לפני היובל ומפרקא בב' סלעים וב' פונדיונין כיון דניחא לי' להקדש בהכי אע"ג דהויא רווחא דידי' כדפרש' הכא ור"ל רווחא דמקדיש והא היא דקמפרש אהך ברייתא טפי מאתני' ובהכי ניחא טפי דנקט תלמודא דלהקדשה וכו' אע"ג דודאי לאו בהקדש תלי מילתא אלא בשעת גאולה כדכתבו התוס' מ"מ מילתא אגב אורחא הוא דנקט דכה"ג לא חיים המקדיש על נכסיו ועביד לאקדושי' אפי' פחות מב' שנים ונכון הדבר מאוד בעז"ה ונתיישב פרש"י היטב שלא יהי' דבריו סותרים זא"ז ממילא גם הרמב"ם מוצל מהשגת הראב"ד ושלא יהי' תימה בדבריו:

דף כו ע"א גמ' ואצטריך למכתב לאשר קנהו כנ"ל: רש"י ד"ה לאי ר"א הוא דאמר ביובל שני נמי בת גאולה כנ"ל: ד"ה בשנת היובל וכו' יגאלה לזה תי' וגאלה לזה רשום למחוק: ד"ה בגאלתו וכו' מכת בדק הבית. נ"ב ר"ל אע"ג דכי נפיק לכהנים נמי קודש הוא דהכי כתיב והי' בצאתו ביובל קודש לה' א"כ במילתי' קמייתא קאי דמעיקרא קודש והשתא קודש משו"ה לא אצטריך קרא לאשמיעינן כיון דלאו יציאה הויא להכי קאמר דמ"מ ב' כוחות הן בהקדש והכתי הוצרך לאשמועינן דיוצאה ביובל מכת הקדש בדק הבית: ע"ב גמ' אמאי אינה יגאלת שדה אחוזה נמי הויא כנ"ל: תוס' ד"ה לר"י ור"ש כנ"ל:

דף כז ע"א גמ' חזר בו של עשר מוכרין אותה בשווי' כנ"ל: רש"י ד"ה ממשכנין וכו' סלעים. נ"ב ובן ארבעים יתן ארבעים חזר בו של ארבעים ממשכנין מנכסיו עד עשרים נמלא כו' כ"ז נשמט בהכרה: בא"ד ובן שלשים יתן שלשים כנ"ל: תד"ה רבי יוסי סבר וכו' ונראה דכבילה היינו שוה פרוטה. נ"ב זה מדויק לפמ"ש בס"ד בלח"ם רפ"ט דשביעית שנמצא ככר מפונדיון סלקוה מנחתום שוה איסר והוא שמונה ביצים כמ"ש רפ"ע דעירובין והפרוטה היא אחד משמונה באיסר האטלקי: ע"ב רש"י ד"ה משלשין וכו' יתנו בין ארבעתם כנ"ל:

דף כח ע"ב היוצא לכהנים מתנו למשמר כו': שם וחכמים אומרים סתם חרמים לכהנים. נ"ב תימה דלא מפלגי הכא כדתנן התם (פ"ב דנדרים) סתם חרמים ביהודה כו' ולפום ההוא איהא להא ולהאי דריב"ב דבת"ל הוה בגליבין מש"ה קאמר סתם חרמים לב"ה דהו"ל דומיא דאנשי גליל שאין מכירין את חרמי כהנים:

דף כט ע"א גמ' כתוב אחד אומר לא תקדיש כנ"ל: רש"י ד"ה בזמן הזה וכו' איסורא הוא דרביעה עלייהו אפי' לכתחלה כנ"ל: ע"ב רש"י ד"ה פחות משתי שנים וכו' שכך עלה חשבון כשיוצאת מתחת ידו כנ"ל:

דף ל ע"ב רש"י ד"ה וכי יש שנים מרובות שתהא שנה. נ"ב אע"ג דאיכא שנת עבור לא יתכן לפרש כך שנים מרובות מאחר שאין שנות העבור רצופות:

דף לא ע"א גמ' ולא יגאל היה אלוס כנ"ל: רש"י ד"ה את הדש וכו' אינו נחלט עד כנ"ל: תוס' ד"ה תניא בת"כ גבי מוכר שדה. נ"ב ע"ל (דף כה א'): ע"ב גמ' אגא קדיש שאין מרא מקמי דידך כנ"ל: שם אגא קדיש אכיל ירוקא מקמי דידך כנ"ל: רש"י ד"ה דכ"ע וכו' יחזור לו הלוקח דמי הפירות שאכל וכו' הואיל הלואה. רבית ולגבי לד אחד כנ"ל: ד"ה ואיש כי ימכור כנ"ל: ד"ה למי הלוס וכו' כי מי מן הלקוחות זוכה כנ"ל: ד"ה אגא קדיש שאין וכו' הסקתי אם וכשתמשתי כו' לא יחלט כנ"ל: תוס' ד"ה רבא אמר וכו' שרש"י וכו' הואיל ולגבי הלואה לד אחד ברבית הוא כנ"ל: ד"ה דאי ר"מ הי' לט לומר שלא יתנו ביתיהם כנ"ל: ד"ה התקין וכו' כיון דדין בתי ערי חומה כנ"ל:

דף לב ע"א גמ' שלש חצרות של שני בתים וכו' ומדיד ואינו כנ"ל: ע"ב גמ' מצאו אלו וקדשום. נ"ב פירוש מצאום מוקפות חומה ממיב"ן ולא הרבו חומתם כאורבן הבית אבל אותן שהרבו לא מהני להו קדושה שני' כאומה חדשה דלא פליג אסתם מתני' דבעי מוקפות מיב"ן כך נ"ל פשוט שוב עיינתי שסובר כר"מ ודבריו כעין פשרה סברה שלישית אבל דברי הראב"ד נראים מכוונים כמ"ש בס"ד: שם לעתיד לבוא דכתיב ויעשו כל הקהל וכו' מימי ישוע בן נון כן בני ישראל וגו' והשי כנ"ל: שם אלפים שלש מאות ששים הוה כנ"ל: תוס' ד"ה יקדשו וכו' ופרש"י כאן דמקדש לו לארעא. נ"ב אין מילה א בפירש"י שלפנינו אלא דמקדש לה. ור"ל לעיל ולק"מ. ודילמא הא דתנן התם שאין מוסיפין על העיר כללא הוא כל ערי חומה אע"ג דלא מפרשה ורש"י גופי' שם ספקי מספקא לי': בא"ד על העיר ועל העיירות אבל שאר העיירות לא ידעתי כנ"ל:

דף לג ע"א גמ' הואיל ונתת להם כח יפה שבעבדות וכח יפה שבבתים כנ"ל: שם יעיד אחותו' מה ת"ל ממכרו ממכר כנ"ל: רש"י ד"ה ולא מנו וכו' שאף שנה שביעית יעבוד והא כתב כנ"ל: ד"ה ושבע לגרוע וכו' ופגע יובל בשנה שמינית וכו' יוצא ביובל וכו' בימי חורבן הבית הוא דסוו כמה כנ"ל: תד"ה אלא וכו' אשר באו בברית כנ"ל: ע"ב במשנה של בני בתים כנ"ל: רש"י ד"ה מתני' ישראל וכו' שאם מכר בחצות נחלים וכו' לעולם גואלו כנ"ל: ד"ה ותניא וכו' יגאלנו לעולם וכו' דנהלם לסוף שנה: ד"ה וזה יפה וכו' הלא יחלט לסוף שנה:

פסקי תוספות פ"א סי' ג' (כשיש לו ראיה) תי' אלו מוקפות: סליק

הגהות וחדושים על מסכת ערכין מאת הגאון מוהר"ר צבי הירש זצ"ל אבד"ק בערלין נכד החכם צבי זצ"ל.

[illegible]

הגהות והדושים על מסכת ערכין

מתגאון החסיד כו' מרנא יעקב צבי יאליש זצ"ל בעהמ"ס מלא הרועים.

דף ב ע"ב רש"י ד"ה מי שחציו עבד. מי שאין לו אדון אלא הוא. עי' חגיגה ד' דאסיק דלעבד גמור ל"צ קרא דגמיר לה לה מאישה וקרא לחציו ב"ח אתא אך השתא לס"ד דחציו ב"ח חייב ע"כ דס"ל דקרא לעבד גמור אתא :

דף ג ע"ב רש"י ד"ה מכרת. אבל טמא הוא לטמא אוכלין ומשקין כגדול. צ"ע דהא גם כלים ובגדים מטמא כטמא מת וצ"ל דמיירי שנגע בטמא מת דהוה ראשון לטומאה :

דף ד ע"א גמ' וכדרב יהודה אמר שמואל. במגילה הגי' אמר רב :

דף ז ע"א גמ' אמר רב אילא אמר רב. בב"ק הגי' אלעא : **ע"ב** רש"י ד"ה אין נערכין שאפי' עני הנידור בהשג יד כו' צ"ל הנדון :

דף ח ע"א רש"י ד"ה פתחה שבעה עשר. ואפי' אם תחזור שיאם זה כו' צ"ל ותאמר שיום זה :

דף טז ע"א רש"י ד"ה ארנו מעשיו. עסה"ד אבל לשון הרע לא אשכחן דמיענשו כו' אחריני. ואף דאיקרי לשון תליתאי דקטל תלתא הנה אין סברא לומר דבגדי כהונה מכפרים על המקבל דהוא אמר יבוא דבר שבקול ויכפר על מעשה קול משמע על האומר שעקימת שפתיו הוא מעשה קול ואין סברא בדנפוק דבגדי כהונה מכפרים על האומרו ונגעים באין על המקבל דהאומר חמור ממקבל ועוד מלשני בסתר רעהו על האומר נאמר :

דף יח ע"א רש"י ד"ה מרגלי' לקלים דאזלינן במרגלים בתר קלים אדם קל כעני כך פרש"י לקמן דכ"ד א' :

דף כא ע"א גמ' דתני' ר' ישמעאל בנו של ר' יהודא בן ברוקא. צ"ל של ר' יוחנן בן ברוקא וכ"ה בפסחים דנ"ט ע"א:

דף כג ע"א גמ' לסוף אינלאי מילתא דכהן הוה. תימה דאכתי אית לי' תקנתא שישלח לה גט ויבטלנו שלא בפני השליח דס"ל לרשב"ג בגיטין דף ל"ג בטלו אינו מבוטל ואמרינן שם מטעם דאפקעינהו רבנן לקידושין מיניה וא"כ שרי' לכהן דאין כאן גרושה אך ז"א דא"כ כיון דאפקעינהו לקידושין אין לה כתובה ג"כ. אך קשה דא"כ כל אדם יכול להערים על אשתו להוציאה בלא כתובה שישלח לה גט ויבטלת שלא בפני שליח ומה הועילו חכמים בתקנתם שתקנו כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה הא יכול לעשות באופן זה ונראה דגם לרשב"ג צריך ליתן לה כתובה שלא יהא חוטא נשכר ומיהו קושין לא קשיא די"ל אף בכה"ג מיפסל לכהונה דעכ"פ ריח הגט איכא ועוד י"ל דהבא אליבא דהילכתא שם דקי"ל הילכתא כרבי דבטלו מבוטל ועוד יש ליישב מה שהקשיתי דא"כ כל אדם יערים על אשתו להוציאה בלא כתובה עפמ"ש התוס' בגיטין שם דף ל"ג ע"א דאם נראה לנו שלכך נתכוון לערמה לא מפקעינן קדושין מיניה דלתקנה עשו חכמים ולא לתקלה : **ע"ב** במשנה. וסנדליו ותפיליו. עמ"ש בגליון במשניות כאן : **שם** במשנה אין אומר למכור את המרובה ולקח לו מן המיעוט. כצ"ל :

דף כו ע"ב גמ' דאי כתב רחמנא לא יגאל דלא קא הדרא כלל. אבל הכא דקא הדרא תיהדר למרא קמא כו'. כצ"ל :

דף ל ע"ב גמ' אר"י דרשינהו ר"נ להני קראי כסיני. מכאן משמע כפרש"י בס"פ השולח דסתם ר"נ הוא רנב"י וצ"ל דתרי רנב"י הוה דא' היה תלמידו של רבא כמבואר בכמה דוכתי : **שם** ומצא פרט למצוי. פי' שהמעות היה מצוי בידו בשעת המכירה והא דאמר שלא ימכור ברחוק הוא ענין בפ"ע וי"ל דנ"כ מומצא יליף לה דמשמע מצא מאליו ולא שישתדל למכור קרקע אחרת להמציא מעות לעצמו לגאול וכו' :

דף לג ע"א גמ' הואיל ונתתי להם כח יפה שבשדות וכח יפה שבבתים. כצ"ל : סליק

נמוקי הגרי"ב מאת הגאון המובהק כו' מהור"ר יהודה בכרך זצ"ל (בעל המחבר נמוקי הגרי"ב).

דף ז ע"ב במשנה אין נערכין פחות מסלע כו'. עיין מזרחי בחקותי על פסוק וכל ערכך יהיה בשקל הקודש שפי' כונת רש"י משום דגבי ערכין מסדרין. והתמוה מאד הא מבואר כאן משנה שלמה אין נערכין פחות מסלע ומפיק לה מהך קרא וכל ערכך יהי' בשקל הקודש כל ערכין שאתה מעריך לא יהי' פחות מסלע ואין בזה שום מחלוקת גם תמוה לפי כונתו הא בערכין כתיב שקלים. אלא הברור כונת רש"י לאפוקי שארי והעריך הכתוב בפרשה גבי בהמה טמאה וכיוצא שאינו כתוב שקלים :

דף יד ע"א במשנה שדה מקנה נותן את שווי'. עיין במשנה למלך פ"ד מהל' ערכין הל' כ"ז שהביא דברי רש"י בפי' התמש פ' בחקותי וכתב והנה מ"ש יגאל בדמים שלנו דקצובים לשדה אחוזה לא ידעתי היכא רמיזא דדמים הקצובים בתורה לא נאמרו אלא בשדה אחוזה אבל בשדה מקנה פודין אותה בשויו עכ"ל ותמוה. דהא מפורש איתא במשנה כאן ובשדה מקנה נותן את שויו ר"א אומר אחד שדה אחוזה ואחד שדה מקנה כו' הרי מפורש לר"א דגם שדה מקנה נותן דמים הקצובים דהיינו זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף כמו בשדה אחוזה ופרש"י הוא כר"א. וזה אין חדוש שרש"י כתב כיחידאי שכן דרכו לנטות אחר פשטות הכתוב שיותר נוטה לפשוטו של מקרא וכה"ג מצינו בגמ' ברכות מ"א ע"א שפי' בד"ה גפן כדי רביעית כו' אבל חרצנים כו' וזוגין וכפי' בכמה דוכתי ובתוס' שם אם אכל עלין או לולבין ובאמת אין הלכה כן דעלין ולולבין מותרים בנזיר וכמ"ש בפ"א דערלה מ"ז רק דר"א ס"ל כן וכדאיתא בירושלמי שם מאי' דלא כר"א כו' אף סעלין ולולבין במשמע ע"ש וכ"ה בבבלי נזיר ל"ד ע"ב דלא כר"א ע"ש :

בפירוש המשניות להרמב"ם פ"ח במשנה אמר אחד שדי הזה שלי בעשר סלעים כו' ונשאלתי מבני הרב מ' חנוך נ"י פירושו. ולא נפלאת היא כי משבש שבשי בהעתקה מלשון ללשון ומעט צריך תיקון וכצ"ל. ונתן השלישי כ"ח ומן השלים ט' כו' וכשתעיין תמצא באה שיטתו ז"ל במיי' פ"ח מהל' ערכין ה"ב אלא שהשכיל לצייר ולמשול המשל הזה כפי' המשנה להורות דלפעמים גם השני מפסיד יותר מן השלישי דאילו ע"ד המשל בתכורו הגדול השלישי מסייע להשני שחזרו כאחד אחר זה מסתבר יותר להיות כי השלישי השכים להשני כמו ע"ד שיטת רש"י והראב"ד וכאן קמ"ל בציורו דהשני מסייע לשלישי מאחר שחזרו כאחד. הדין שיפסידו בשוה לזה מוכרח מאד לשיטת רבינו ז"ל דהאל"כ תקשה קושית לח"מ שם ותירוצו לא יועיל כלל כ"א שתאמר דהמוקדם ישלים עם המאוחר. ומ"ש בפי' המשנה מטלין מן הראשון עשרה ר"ל כשחזר בו האומר ארבעים וגמר אבל האומר שלשים אבל לא חזר בו יחד עם השני והשלישי וכמש"ש חזרו השני והשלישי כאחד. ולכך נוטלים ממנו עשרה ומן השני והשלישי נוטלין מכל אחד ס' למלאות החסרון מהקדש שמנה עשר בין בדבר ותמלא הכל אל נכון ובחבורו הגדול סמך על המבין מדעתו לשיטתו ז"ל. ועוד יש לי בזה אריכות דברים ואכ"מ : סליק

מצפה איתן

מאת הגאון כו' מהור"ר אברהם זצ"ל (בעהמ"ס משכיל לאיתן וכו').

דף ג ע"א תוס' ד"ה למעוטי כו' פ' ד' מיתות (דף נ"ב). עיין תוס' קידושין (דף י"ט ע"ב) :

דף ד ע"א גמ' בערכך ערך כולו הוא נותן ולא ערך אברים. הקשו התוס' דמאי אצטריך למעוטי ערך אברים דמהי תיתי לרבוייה ופי' דסד"א לרבויי אברים משום דאדם יודע דאין ערך לאברים וגמר ואמר לשם כל האברים כלם והנא דחוק. ולדידי י"ל ע"פ מ"ש רש"י ס"פ ג"ה (דף ק"ב) אהא דקאמר לא תאכל הנפש עם הבשר זה אבר מ"ה דאקרי נפש דאם יאכלנו אין שנין חליפין. וא"כ א"ש כאן דס"א לחייב ערך אברים מנפשות בערכך כיון דאבר מקרי נפש להכי אצטריך למעט ערך אברים מבערכך :

דף ז ע"א תוס' ד"ה אמר ר' אילא א"ר. לאו משום קושיא דרבה משני רב הכי שהרי רבה שנים רבות אחר רב הוה. עיין תוס' ע"ז (ריש דף נ"ד) ומנחות (דף פ"ז) :

דף י ע"ב גמ' רב נחמן אמר קרייתא זו היא הלולא. בילקוט איתא רב נחמן בר יצחק :

דף יא ע"א גמ' והאלהים יעננו בקול. עיין ברכות (דף מ"ה) וסוטה (דף ל"ג) : **ע"ב** גמ' דמר סבר מיתה היא וגזרו בה רבנן. עיין יבמות (דף קי"ט) : שם ר' יוסי אמר מגלגלין זכות ליום זכאי. עיין סנהדרין (דף ק"ב ע"א) : תוס' ד"ה מיתיבי כו' דכתיב במדבר י"ח. נ"ל א' : ד"ה איבעיא כו'. וקשה לרש"י דבד"ה כתיב כו'. עיין בה"ז :

דף יב ע"ב גמ' ומי אתה יכול לומר משעה שנכנסו מט. עיין ת"כ ר"פ בהר :

דף טו ע"א גמ' עשר נסיונות כו'. עיין או"ע באבות :

דף טז ע"א גמ' וימעל בה' אלהיו והצרעת זרחה במצחו. עיין סנהדרין (דף מ"ח ע"ב) :

דף יז ע"א גמ' מ"א חור לפי פרנס. עיין מדרש רבה רות פ"א :

דף כג ע"א גמ' ואמר ר"א ברי"ש מן הן דברי ב"ש. מו"ק (דף כ') :

דף כז ע"א גמ' סתמא כרבנן. כתב בס' קול רמ"ז דמש"ה הוצרך להנא למסתם כן דאי לא"ה הוי קי"ל כר"י ואפי' נגד רבנן וכמ"ש בס' י"ם דהלכה כר"י אפילו מחביריו. אך בהי' לשכה הוכחתי דז"א :

דף כט ע"א רש"י ד"ה הקדש עילוי כו' הגאתו לכהן. עיין במ"ל פ"ו דערכין הלכה י"ב : **ע"ב** תוס' ד"ה נרס כו' לא ו אף א קתני. עיין מ"ש תוס' ביומא (דף כ"ג) :

דף לא ע"א גמ' ורבי כו' מיום ליום ומעת לעת מעד תום שנת ממכרו נפקא. וצריך להבין דמ"ט דרבי דנפקא לי' תרוייהו מקרא דשנת ממכרו ורבנן לא נפקא להו תרווייהו מחד קרא. ונראה דהא בפלוגתא דאיתא בפ"ק דר"ה ולעיל (דף כ"ח) אימתי אין יובל למעט מכירות קרקעות מר"ה או מיוה"כ והוא בהקדים הא דאמר לקמן לא יצא ביובל למה לי אמר רב ספרא לא נצרכה אלא למוכר בית בבתי ערי חומה ופגע בו יובל בתוך שנתו סד"א ליפוק ביובל קמ"ל לא יצא ביובל. והשתא קשה דלפ"ז למה לי קרא דשנת ממכרו למעט שאינו מונה לשנת של מנין עולם דהיפוק לי' דע"כ לא מניק שנה דבתי ע"ח רק משעה שמכרה לשנה שלאה ולא למ"ש שהוא עד תשרי דהא"כ תקשי דל"ל לא יצא ביובל דל"ל דאיצטריך אם פגע ביובל בתוך שנתו דהא לא משכחת יובל בתוך שנתו דמשחייל וקידש תשרי כלתה שנת ממכרו. מיהו ז"א רק למ"ד דיובל משמ' מר"ה אבל למ"ד דאימ משמט עד יוה"כ שפיר משכחת לה שפגע בו יובל בתוך שנתו אף אי נימא דמנינן שנת בתי ע"ח מתשרי וכגון שמכר לו אחר ר"ה וקודם יוה"כ. ובזה מוכן טעמא דרבי דנפקא לי' מע"ל משנת ממכרו דס"ל דלמעט שנת עולם לא איצטריך דזה שמעינן מלא יצא ביובל דס"ל דיובל משמט מתחלתו ולא מניק מתשרי ל"מ יובל בתוך שנתו ורבנן ס"ל דיובל אינ מיוה"כ כנ"ל :

דף לב ע"א תד"ה אשר כו' כתיב לו בחלף. וכ"ה בתוספ' דחולין (דף ס"ה) ודלא כמ"ש תוי"ט וס' קול הרמ"ז : סליק

הגהות הרד"ל

מאת הגאון המובהק וכו' מ"ה דוד לוריא זצ"ל מביחאוו.

דף ב ע"א תוס' ד"ה לאתויי כו' בטרפה איירי. דע דהא שפשים להם ז"ל דטרפה עבד אין לו קנס וכ"ש דנכי דשור שהרג הטרפה. מסתברא שאינו מהרג (אע"פ שלא ביארוהו הפוסקים ז"ל) ומשום כמיתת בעלים כך מיתת השור כהכוא דשור טרפה שהרג בסנהדרין (עח) אבל מ"מ אין לזה ענין לפוטרו קנס שאין תלוי בזה: בא"ד וטמא אקרי נפש כו' וי"ל כו' וצ"ל לפ"ז הא דאיבעי לן לקמן (ו:) דגוסס נערך לר"א בן עקשי' ואפי' לרבנן דאינו חשיב חיי משום דאינו בהעמדה והערכה. אבל בכלל נפשות הוי דהיינו גוסס בידי שמים דאמרי' בסנהדרין (שם) שההורגו נהרג. אבל גוסס בידי אדם דקי"ל שם דהוי טרפה וההורגו פטור ממילא אינו בכלל נפשות ואינו נערך לכ"ע :

דף ד ע"א בגמ' ה"נ דכל דאיתי בערכין כו' טומטום ואנדרוגינוס ליתנהו באיל האשם. וקי"ל דהא הכא נמי מסקי' וקמ"ל מעריכין דמחייבינן בהו לוים בלא שום קרא לרבויי' אלא קמ"ל דלא דרשי' הכי. א"כ מאי מקשה שלא נתחייבו באיל האשם. ואפשר ר"ל דהו"ל לאשמועינן שכל חייבין באיל האשם אפי' טומטום ואנדרוגינוס. אך אפשר דלעיל דקאמר קמ"ל היינו דמתרבו כהנים ולוים מדכתיב נפש כדמרבינן מינה נשים: תד"ה כל כהן כו' כל לוי. דבריהם הוא ע"פ הטעם שהביא רש"י מן הירו' לבן טכרי כל העובר על הפקודים ושבט לוי לא נפקד. וצ"ל לפרש"י דמתני' דשקלים בן בוכרי לא פליג רק על כהנים ולא על לוים. וצ"ל כדרש' דכהנים שאמר ריב"ז. א"כ ריב"ז נמי לא הוצרך לומר רק כהן ולא לוים דגם בן בוכרי מודה. ומן הש"ס להלן נקט והני כהנים הואיל וליתנהו בשקלים כו' ולא נקט ולוים. מי' להלן בפדיון הבן נמי נקט הואיל וליתנהו בפס"ב. ושם לוים נמי פטורין : ד"ה נפשות כו' ואע"ג דאסור בהנאה כו'. וא"ל לדברי האומרים מת עובד כוכבים מותר בהנאה : (וכ"ה דעת התוס') א"כ אצטריך נפשות למעט מת עובד כוכבים. וי"ל דהכא סתם ספרא ר' יהודה. ור"י ס"ל לקמן דעובדי כוכבים ונפלים אינו נערך : ד"ה ולא כו' כדתנן במס' שמחות. לפנינו ליתא שם בהדיא אלא מכללא דהרי הוא כמי לכ"ד נפקא. מ"ש התם דברי לכ"ד הוי נמי ההורגו נהרג ל"א כ"א בגוסס בידי שמים אבל בידי אדם לא :

דף כה ע"ב גמ' כיון דלענין נחלה בת במקום בן כי אחר דמיא לא מוקמה. לכאורה הי' נראה לפרש שהבעי' דווקא בים ג"כ בן וגאלה הבת דלכן תשובה כאחר אבל אי ליכא בן הרי היא כבן. ותדע דאי ישנה אך סברא דאי איכא בת כאחר לגבי בן מהני להיות כאחר אפי' ליכא בן וא"כ בלא נמי לעיל מ"ט לא אמר בפשיטות משום דאת לגבי בן כאחר דמי לענין נחלה אך מדברי הרמב"ם מ' דבת לעולם כאחר דמיא : ודע דלכאורה הי' נראה לומר דבן הבן כיון דבמקום יבום כבן דמי גם אי איכא בן אינו כאחר דיכול לגאול שדה אחוזה כבן. אבל בירושלמי דקדושין פ"ק ה"ב מפ' שבן הבן כאחר בשדה אחוזה ולגבי ע"ע ע"ש :

דף כז ע"ב גמ' ולימא אתי גברא בתריקאי. הגר"א בפי' ת"כ סדר בחקתי ובלקוטיו כתב דודאי משום טעמא דאמרי' בר"פ דמצות גאולה באדון לא מקשה מידי ואפי' אמר אחר בכ"ש הבעלים קודמין רק מקשה לאידך טעמא כדאמרי' לחדא ועוד קאי לאי טעמא למה הבעלים קודמין. (וק' לתי' הגר"א א"כ בסיפא דאמר א' בכ"ש דאמרי' בגמ' רמו אין לא רמו לא דאתי גברא בתריקאי. נמי תקשי אמאי אין כופין לבעלים ליתן ל"א משום מצות גאולה באדון) וי"ל. ובאמת הוא צ"ע דנהי דמצוה בבעלים מ"מ אין לכופו בשביל זה כיון דאין הפסד להקדש כדמשמע מלשון רש"י במתני'. ומי' אי איתא דמשום טעם זה לחודי' אין כופין לא הי' מקשה הש"ס לעיל ת"ל דמצות גאולה כו' ועי"ש בתוס' ד"ה מאי כו' :

דף כט ע"ב במתני' או שנת שביעית מסתמא כרבנן דשנת נ' אינה מן המנין אבל לר"י דשנת נ' שולה לכאן ולכאן יובל ושמיטה כלן כאתא לעולם :

דף לב ע"א גמ' תולסי' ומגילה א"כ. אבל שדות מודו. וצ"ע דהיינו דכתיב בבתי החצרות על שדה הארץ יחשב. כלומר הרי הן כשדות שאין בהן דין בתי ערי חומה לעולם אפי' הן בתוך החומה : תוס' ד"ה מאי קאמר כו' לפי שדקדק יותר. י"ל דבמתני' תני כגון קצרה כו' ודאי י"ל לדוגמא נקט אלא שהי' ידועין וקיימין בימיהם יש אומרים כי"ב. אבל ברייתא דתני גמלא בגליל כו' מי' שנה לפרש דאיכא בגליל יותר מהני. וסיים דאמרי' בגמ' כמושלו דמי קרא כו' דמתני' כגון נקטי' (מי' א"כ תקפי ברייתא. וי"ל בריי' נמי לפרושי מתני' קאתי ולאגון קאי):

דף לג ע"ב גמ' פרט לבן לוי ממזר ונתין. מ' הדיוק הכא דכתיב מיעוטא הא לאחרי דברים ואפי' פסול מ"מ לוי מיקרי. ועיין בכורות (מז.) וצ"ע : סליק

הגהות בן אריה על מסכת ערכין מאת הגאון כו' מוהר"ר זאב בן אריה זצ"ל אבד"ק גאלדינגען וטעלז.

דף ד ע"א תוס' ד"ה ולא אוליא כו' וצ"ע דפשטי' דקרא דהעמיד כו' גבי נדר מי'. וכיוצא בזה הקשו התוס' יו"ט על דברי הרע"ב במתני' א' שכתב בד"ה כהנים כהנים איצטריך לי' לאשמועינן דנערכין [שלא נאמר והעמיד כו' ולא כהן לפני כהן] והקשה התוי"ט דקרא במעריך כתיב. אכן לפי מ"ש בפירש"י בחומש לפנינו מבואר דאדרבה פשטי' דקרא על נערך כתיב וז"ל בפסוק ח' והעמידו לנערך לפני הכהן ויעריכנו לפי השגת ידו של מעריך עכ"ל. ובאמת כן הסברא נותנת דהא איהו נדר ליתן הערך של פלוני וא"כ איך יוצא ידי נדרו כשנותן לפי השגת ידו לזה אמרה התורה שכשאין ידו של המעריך משגת ליתן הערך המבואר בפרשה אז יעמידו להנערך לפני הכהן והכהן יגזור ערכו כפי השגת ידו של מעריך ובזה יוצא ידי נדרו. ועפ"ז הדרשות שבגמרא בגוסס כפשטא דקרא וגם דברי הרב נכונים דהא דאמרינן לעיל בגמרא בסמוך כהנים אצטריך סד"א הואיל וכתיב והעמידו לפני הכהן כו' קמ"ל. אנערכין קאי ולא על מעריכין וכפי' הרע"ב. וקרוב לומר דתיבת נערכין דאיתא בגמרא קאי גל קמ"ל. פי' קמ"ל דנערכין. ותיבת לאתויי מגוול ומוכה שחין הוא כמו אמר מר. וכן יש לומר ברש"י כאן ד"ה נערכין לאתויי כו' תיבת נערכין קאי על הקודם סוף דיבור שלפנינו קמ"ל מתני' נערכין וכאן הוא סוף דיבור וא"כ מתחיל הדיבור לאתויי מגוול כו'. ובזה מדוקדק יותר הלשון ברש"י קמ"ל מתני' נערכין. ודע דבספרים ישנים בפירש"י בחומש ליתא כל דיבור הנ"ל וכן ליתא במקראות גדולות ד"ב ויתכן וכן שלא הי' ג"כ בפירש"י שלפני רבותינו בעלי התוס'. ועי' גט פשוט סי' קכא סס"ק ל"ב ואזיל שם לשיטת התוס' דפשטי' דקרא אמעריך קאי. אך דבריו שם תמוהין שכתב דלהכי גוסס אינו מעריך ונודר כדמשמע מהרמב"ם משום דפשטא דקרא אמעריך קאי. ותמוה דהא נודר אין נידון בהשגת יד ולא קאי אנודר והעמידו והעריכו. ועפ"ש הנ"ל נראה שמתורץ קושית התוס' לקמן דף ז' ע"ב ד"ה הוא כו' מה לי לרבויי נידר דאצטריך קרא למעוטי כו' וע' ל"ק שם. ולפי הנ"ל ניחא בפשיטות דאי לא הוה כתוב יד הנודר אלא יחז. ס"א דקאי דוקא על הנודר כמו כולא קרא והעמידו והעריכו יעריכנו דקאי הכל על הנערך וכו'. ועי' קרבן אהרן על תו"כ פ' בחקותי פ"ג אות ז' מ"ש על דברי התו' אלו. [א"ה וכ"כ בפי' התורה והמצוה פרשה בחקותי דקרא דוהעמיד קאי על הנערך] :

דף ח ע"ב רש"י ד"ה ר' אלעזר אומר כובש כו' כובש ומסתיר עוונות תחת כו'. נושא כו' מגביה כף עוונות למעלה כו' [א"ה יש לפרש על פי מ"ש ביומא פ"ו ב' דתשובה מאהבה זדונות נעשו כזכיות ומיראה נעשו כשגגות. ועל תשובה מאהבה שהעון נמחל לגמרי אמר כובש שלקחו מן הכף העון לגמרי. ועל תשובה מיראה שעדיין יש שגירה רק הוקל עונשו ע"ז אמר נושא הכף כו' היינו שמקילו ממה שהי' וכן יש לפרש עפ"ז לפי' רש"י בר"ה י"ז ב' כובש כף הזכיות דתשובה מאהבה נעשין כזכיות ונתוסף לכף הזכיות וכנ"ל. ועי' רמב"ם הל' תשובה פ"ג הלכה ב'] :

דף יח ע"ב תד"ה שנתו כו' ואמר הר"ר מורי שמואל דשפיר כו'. ע' תשובת ר"ע איגר ז"ל סי' קנ"ה :

דף כב ע"א רש"י ד"ה קולפי כו' בין הקדש כו'. ע' לחם משנה סוף פ"ג דהלכות ערכין שהניח דברי רש"י בצ"ע [דהא הקדש לר"מ שבים יום. ובהגהות הש"ס ר"ב רנשבורג תירץ דברי רש"י] :

דף כח ע"ב גמרא מאמי' דתולפנא כו'. נראה שצ"ל דאולפנא כו'. וכדאיתא בעירובין ס"ז ע"א ופירש"י שם דאולפנא שמע מרבו ורבו מרבו עכ"ל. שוב ראיתי שהוגה כן בחילופי גירסאות : במתני' ותכ"א סתם חרמים לכהנים. ופסקן הרמב"ם והרע"ב כחכמים דמתני' ותמה הכ"מ אמאי לא פסיק כרב בגמרא כ"ט א' דתני איפכא וע' במפרשי הרמב"ם מה שתירצו בזה ולכאורה יש להוסיף על תמיהת הכ"מ שהרי סוגי' כזו איתא בבבא קמא פ' הגוזל דף קו ב' ע"ש גבי עבדים ושם פסק הרמב"ם כרב ע' לחם משנה שם. ונראה ליישב דשם בב"ק סמך הרמב"ם על והב"א כי לא אפיך (ולשון רש"י שם כי לא מפכינן) חדא תדא מקמי תרתי אפיך דתני' כו' וא"כ לאו רב לבדו מתני איפכא. אלא דאכן נמי צריכין להפוך מהני' מקמי תרתי [דאע"ג שקבלתנו בנוסח המשנה כמו שהוא לפנינו מ"מ צריכין אנו לדחותה מכח שתי הברייתות] אבל כאן מסקינן רק דרב איפכא אתניי' [ומשום דרב גמרי' גמר הכי] אבל שאר אמוראי תני' מתני' דילן כגירסתה וכן היא ניסגים לפנינו [הרי קבלתנו וקבלת שאר אמוראי אינו כרב וא"כ לפי קבלתנו אין לנו עבור מה לדחותה]. הלכך לא סמכי' אדרב וע"ע תוס' שבת קמג ב' ד"ה ור' יוחנן והו' בילה ג' א' ד"ה ר' יוחנן. וכדאמרינן למאי דאפכיתו ואיתו וכו'. וכיוצא בזה כתבו התו' עירובין יד א' ד"ה אתניי' כו' ולפ"ז יש להוכיח דאין הלכה כרב כו' דהמשנה לא נשנית כמו שהגיה רב עכ"ל ע"ש היטב. [א"ה וע' ביאור הגר"א ז"ל על או"מ סי' שס"ג סקי"ד שיש עוד טעמים מ"ט פסק הרמב"ם בב"ק שם כרב וע"ש] : רש"י ד"ה הדרכה כו' אשתכח דבין השמשות של ערב שבת יובל כו'. נ"ל דבין השמשות של ערב שנת יובל כו' :

דף כט ע"א גמ' מקרקעי דחוץ לארץ כמטלטלין דמיי כו' [ע' ביאור הגר"א ז"ל על חושן משפט סי' נה סק"ב. וביאורו על אורח חיים סי' תרמט סק"ס] :

דף ל ע"א תוס' סד"ה לא ידענא כו' ויש לומר דכל דבר החוזר כו' ע' קצות החושן סי' קנה סעיף פ' :

דף לא ע"א תד"ה תני' בתו"כ כו' לצורך המוכר כו'. ע' מה שכתב בזה בקרבן אהרן על תורת כהנים :

דף לג ע"ב במשנה אמר ר' אלעזר עושין שדה מגרש כו'. ע' ילקוט פ' בהר רמז תרס"ה. וע' ש"ך חושן משפט סי' קנה ס"ק יב : סליק

הגהות וחדושים על מסכת ערכין

מאת הגאון הגדול נר ישראל מוהר"ר משה סופר זצ"ל (בעהמ"ח שו"ת חתם סופר).

דף ה ע"ב בתד"ה שאני חרש שוטה וקטן קנת תן שוין וכו'. מצות בן שוין והואיל ונערכין כן נ"ל להגיה וק"ל:

דף ו ע"א גמ' עובד כוכבים שהתנדב וכו'. עי' פ"ק דשקלים משנה ה' וירושלמי שם: **ע"ב** בתוס' סד"ה (הנמעל"ד) משכחת ליד גבאי דאפי' צדקה ליתא דנפיק כנ"ל: שם עד שלא באתה וכו' בין סוף בין אחר. בין לעצמו בין לאחר כנ"ל: שם כי פליגי בהא הזיק שמא יחזור מיד. עי' לקמן כ' ע"א דגי' לפניו ש"מ מע"פ גובה וכו' וצ"ל דלא היה כן גי' תוס' וכמו שהעיד תי"ט לקמן פ"ה משנה ב' סוף ד"ה יתנו יורשים כגי' הרמב"ם. א"נ י"ל דתוס' דשמעתין אזלא למסקנא דלקמן כ' ע"א ערכי עלי לא מהוסר ולא כלום. וס"ל לאותה מסקנא חל מיד. והתם בסס"ד דלא מסיק אדעתא סברא דלא חסר כלום פריך ש"מ מע"פ גובה מן היורשים. ולמסקנא לא צריך לזה. ויותר נ"ל דהגי' בתוס' דשמעתין שמא יחול מיד אבל אינו גובה וכו' ר"ל שהוא חל מיד שיהיה מלוה על היתומים לפרוע. אבל אין ב"ד מזקקין לגבות מהן כמו שהדין בשאר מלוה ע"פ. אבל אין מצוה לפרוע נזקי אביהם אי מע"פ אינו גובה מן היורשים וא"ש וק"ל. א"נ הכא איכא בגוסס משום דהוי שכ"מ כמסורים. ולקמן ליכא אלא אמירה לגבוה לחוד:

דף טו ע"א בתוס' אל תקרי ממנו. ממנו רפי אלא וכו'. עי' פ' שמות בפסוק עם בני ישראל רב ועצום ממנו. כ' הרא"ש כי אנשי מזרח כותבים ממנו ליחיד דגוש. ולרבים רפה. ואנשי מערב כותבים הכל בדגוש ע"ש. וא"כ ש"ס דילן כאנשי מזרח:

דף יח ע"ב בתוס' סד"ה שנתו שלו וכו' לקמן בפ' בתרא. שמעתי לתרץ דהוס' סד"ה דכן שנה פירושו שלא ירצה אלא אחר שיהיה בן שנה שנה של עולם. והא דכתיב ומיום השמיני והלאה ירצה היינו כשנולד סמוך לר"ה. קמ"ל שנתו שלו ולא של עולם. והשתא ליכא למימר כנ"ל דא"כ מיום השמיני והלאה לא משכחת ליה אע"ב בתוך שנתו ירצה ולא אח"כ וק"ל. וכן הוא בתוס' ב"מ ס"ה ע"א ע"ש:

דף כב ע"א גמ' דקאכיל ריביתא. מה שמקשים מהלואה לצורך הקדש עניים ולצורך יתומים עמ"ש מהרי"ט ח"א סי' קמ"ד ות"כ חלק י"ד סי' ל"ט ועי' מ"ל פ"ח ממתנות עניים: **ע"ב** גמ' דאחזוקי סהדי וכו'. עי' ב"ב ו' ע"ב: בתוס' ואם אמר תנו וכו'. דהיכא דחייב מודה ל"ע מתוס' ב"ב ה' ע"ב ד"ה ואביי וכו' ע"ש:

דף כג ע"ב בתוס' משום דר' אבוהו עשה שורו אפותיקי. עי' מ"ש תוס' בבא קמא ק"ט ריש ע"א מחו' תמי הגאון נ"י: סליק

מראה כהן הגהות וחדושים מהגאון המובהק וכו' מו"ה בצלאל הכהן זצ"ל מו"ץ בווילנא.

דף ב ע"א ברש"י ד"ה סוף הקדש סמוכה. נ"ב נ"ל סמיכה: בתוס' ד"ה הכל מעריכין. וכאן לא חשש להזכיר. נ"ב ע' בירושלמי ריש נדרים דפריך התם והלא ערכין כו' ולמה לא תנינן כינויי ערכין כו' ומשני ואילו תנינן מה הוינן מתני' ערפין כו' ערקין כו' ע"ש. ופי' שם הפ"מ משום דכנויין לשון נכרים הם שדרכם לנדור באותן לשונות שמנו שם גבי נדרים במשנה והני לשונות דערפין כו' לא מצינו בהו עכ"ל וכ"ל דתרווייהו טעמי צריכי דסתם ירושלמי הוא ר' יוחנן דאיהו ס"ל דכינויין לשון נכרים הם ותירוץ התוס' הוא לרש"ל דאמר שהוא לשון שבדו להם חכמים ע' נדרים י' וא"ש: ד"ה לית ליה. ומה תנופה שנתרבתה „בשוחטין". שלא נתרבתה „בשוחטין" נ"ב בשחוטין: **ע"ב** בגמ' אין מעכבין את הקטן מלתקוע ביו"ט. נ"ב במשנה דר"ה ל"ב לא גרסי' ביו"ט וע"ש דף ל"ג בברייתא ובתוס' שם ד"ה תנ"ה שכתבו גיר' חלוקות ע"ש ולולי דמספקינא היה נ"ל דתי' ביו"ט עס"ה וצ"ל וכו' ובזה מיושב קושית התוס' בר"ה שם סוף ד' הנ"ל ודו"ק: שם ברש"י ד"ה ולרבינא דרגלים כתיב פרט לבעלי קבין. נ"ב ע"ש וצ"ע: בתוס' ד"ה הכל חייבין בראיה. בירושלמי אמרי עלה הדא איתא בקרבן. נ"ב גי' נ"ק בראיית קרבן: בא"ד דאף בראיית פנים בקרבן. נ"ב נ"ל בראיית פנים ובקרבן:

דף ג ע"א בתוס' בסד"ה לאתויי נשים. אלא שחייבים בשמועה. נ"ב נ"ל בשמיעה: בסה"ד פסק ר' יהושע לאתויי קטן אליבא דר"י. נ"ב ע' בשלטי מס' זו בחידושי הרגמ"ה ז"ל בזה: בד"ה מזמנות דנשים אם רצו לזמן. נ"ב נ"ל דשנים אם רצו כנ"ל וכ"ה בבה"ג: **ע"ב** בתד"ה הכל חייבין בסוכה עד השתא דרים הכל לאתויי מאי והשתא דרים כו'. נ"ב ומהשתא: ד"ה הני כהני. וי"ל השוה הכתוב אשה לאיש. נ"ב אחר תי' אשה לאיש נ"ל תיבת „כו": בא"ד וא"ת דה"נ לשם מצה הוקשה. נ"ב נ"ל וא"ת דהתם נמי נימא הוקשה (ושני תי' „לשם מצה" הוא כמו גליון וצ"ל לשם במצה ופירוש הוא) ותירץ דאיכא למימר כו' ור"ל דהך עדיפא טפי ודאי להקיש לאכילת חמץ דמלתא דמסתבר הוא דכל שחייב באכילת חמץ מחויב לאכול מצה משא"כ הכא אין זה מן ההכרח לומר דכל שישנו בלא תלבש שעטנז יהי' מחויב ללבוש ציצית דאין זה תלוי בזה כל כך וע' מה שנדפס בסוף המסכת הזאת בשם רגמ"ה ז"ל שהובא בגליון אחר מ"ש הוקשה כה"ת לתפלין וכ"ב והיקשא עדיף מסמוכין [וכ"ה בתוס' יבמות ד' ד"ה דכתיב] אבל בפרק אלו עוברין היקשא הוא דכתי' בחד קרא עכ"ל והרי הרגישו ג"כ בהך קושיא דבמצה נמי הוקשה להפלין רק שתירצו דהתם נמי היקשא הוא לחמץ משום דבחד קרא כתיב לא תאכל עליו חמץ ז' ימים תאכל עליו מצות וה"ל נמי הקישא ועדיף מסמוכין משא"כ בלא תלבש וגדילים דכתיבי בתרי קראי ומש"כ לא חשיב כמו הקישא דתפלין וע"ש עוד מ"ש בגליון בשם הס"א שאין לו שתר כלל וצ"ע (שוב מצאתי בעז"ה שהאריך קצת בזה בס' לימודי ה' בליקוטיו ללימוד קכ"ד ד' ק"ז וע' בזה שהאריך שם בפנים בלימוד קכ"ד ד' ס"ד סי' ע"ש): בד"ה מוכרין לעולם. ועוד יש להקשות אליבא דרב נמי דאמר מכרה יוצאת. נ"ב נ"ל מכורה ויוצאת:

דף ד ע"א בתוס' ד"ה וגואלין. השמטת קרקע ונרשם בגדו נ"א כספים. נ"ב נ"ל „נ"ל" כספים: בא"ד עבדים „כנעניים". ואין השביעית מוציאה עבדים „כנענים". נ"ב תי' כנענים טעות גמור וכן בתו"כ ליתא וכן בספרי פ' ראה פיסקא קיב ליתא:

דף ה ע"א בגמ' דברי ר"מ ר"י ור' יוסי כו' ונרשם בגדו נ"ל ור' יהודה כו'. ובחולין ס"ט. נ"ב ובתמורה י"א ע"ש: **ע"ב** ברש"י ד"ה והוא דאמר. דמי בהמת חבירי. נ"ב ב"ח מוחק תי' דמי: שם ברש"י במשנה ד"ה אבל לא מעריך. אבל אם אמר העובד כוכבים ערכו עלי. נ"ב נ"ל ערכי:

דף ו ע"ב בגמ' דתני' מנין המוצא להרוג ונרשם בגדו כתובות ל"ז. נ"ב נ"ל ל"ז: ברש"י ד"ה שלא נתנה. כגון מגדף ומקלל אביו כו'. נ"ב עי' כריתות דף ז' וברש"י כתובות ל"ז ותוד"ה מיתות: בתוס' ד"ה כי פליגי ובנודע ומעריך שמא יחול מיד. נ"ב נ"ל ובנודר ומעריך:

דף ז ע"א בגמ' מיתיבי' המופר בור ברה"ר. נ"ב תוספתא דב"ק פ"ו ע"ש: שם ומתו גם שניהם לרבות הולד. נ"ב וצ"ל קצת רמז לדרשה זו דבמסורה נמצא ג"פ תיבת יַחְדּו במלאפו"ם הוא"ו קדמאה. דין דפ' תצא יַחְדּו גם שניהם. ומתו גדולים וקטנים בירמי' ט"ז ונראה שלזה רמזה המסורה ומתו גם שניהם ומתו גדולים וקטנים כלומר שגם הולד שבמעי אמו נתחייב על ידם: ברש"י ד"ה פטור בעל השור. נ"ב מן הכופר: בתד"ה מיתיבי' בור ברה"ר. נ"ב נ"ל החופר בור ברה"ר כו': **ע"ב** בגמ' תניא כוותיה דרב כו'. ואמרה תנו שערי לבתי מתניגן מתה אין נוהנין כו'. נ"ב בתוספ' גרסי' מתה סתם אין נוהנין כו'. ור"ל במתה סתם ולא אמרה קודם הריגתה כלום וכפירש"י: ברש"י במשנה בריש פ"ב ד"ה אין נערכין. שאפי' עני „הנדור". נ"ב נ"ל הנדון:

דף ח ע"א ברש"י ד"ה פתחה בשבעה עשר. ותחילת נדה היא ואפי' אם „תחזור" ביום זה תחילת נדה היא. נ"ב נ"ל „תאמר" ביום זה תחילת נדה היא: בא"ד בסה"ד ויום שלשה תהא זבה. נ"ב נ"ל ויום שלישי תהא זבה: בתוס' ד"ה כיון בסה"ד דאי בזה אח"ז לא גרע מנת „לשנים" כו' דהא וודאי בע"ח שווים. נ"ב נ"ל לא גרע מנתן „לשנים" דהא וודאי בע"ח שווים „הן" כו':

דף ט ע"א בתד"ה מ"ש מולד תשרי בתחילת. נ"ל תשרי זה: בא"ד ביום שבע. נ"ל ביום שבת: בא"ד ומיום ארבע. נ"ל וביום רביעי: בא"ד מפני ערבה. נ"ל מפני יום ערבה: **ע"ב** ברש"י ד"ה הריני נזיר או שאמר כמנין וכו'. נ"ב עי' במשנה למלך בפ"ג מהל' נזירות הלכה י"ח בד"ה שוב ראיתי שכ' שם וז"ל וראיתי לרש"י ז"ל שם שכתב הריני נזיר כימות החמה או שאמר כמנין ימות החמה ולכאורה דברי רש"י אין להם מובן כלל דמנין מאן דכר שמיה וסבור הייתי לומר שתיבת או שס"ה וס"ל לרש"י דמאי דאמרינן כימות החמה הכוונה היא שאמר כמנין ימות החמה שוב ראיתי שדברי רש"י הוא אחרת אתו והוא שברייתא זו אינה שטיה בדקדוק בנוסחתינו וכן היא שטיה בתוספתא פ"ק דנזיר הריני נזיר כימי החמה כמנין ימות החמה ונוסחא זו היתה כתובה לפני רש"י ז"ל. ומשו"ה כתב או שאמר וכו' וזה פשוט עכ"ל הגאון בעל מש"ל ז"ל:

דף י ע"א בתוס' ד"ה י"ח ימים הא דלא חשיב ערב פסח דהו"ל י"ט. נ"ב לכאורה הוי מצו להקשות אמאי דלא חשיב נמי שתיית פסח שני דהו"ל כ' יום אך י"ל דמאחר שאינו נוהג רק לטמא ושהיה בדרך רחוקה לא קחשיב: בתוס' ד"ה י"ח ימים שהיחיד גומר. ופסח דלא אמרי משמע דאין חובה. נ"ב נ"ל ופסח לא אמרי כל יומא משמע מי': **ע"ב** בגמ' והביאו אומנין מאלכסנדריא של מצרים ותקנוה. נ"ב עי' תוס' שבועות י"א ד"ה מ"מ קשיא ובמשנה למלך בפ"א מהל' כלי המקדש הלכה י"ד ע"ש:

דף יא ע"א בתוד"ה מנין אמר ר"ש בר נחמני ומקשה ר' שמואל בר נחמני. נ"ב נ"ל „מקשה": **ע"ב** בגמ' רב אשי אמר מהכא. נ"ב אולי נ"ל ר' יאשיה דהוא בר פלוגתיה דר' יונתן בכל דוכתא ועוד דקאמר לעיל והנא מייתי לה מהכא וכו' וחגגיה ור' יונתן נמי תנאי נינהו: שם להעלות העולה על המזבח. נ"ל להמזבח: שם ועי' כלי שיר. תיבת שיר טס"ה וצריך למוחקו: שם ועי' המזבח. נ"ל להמזבח: שם דאמר אומר שלא וכו'. נ"ל אומר שירה שלא וכו': בתוס' ד"ה אלא תמידין ומוספין. נ"ב תיבת תמידין נראה ט"ס: שם ד"ה לעולותיכם ה"ג ומקשינן. נ"ל וה"נ מקשינן:

דף יב ע"א בגמ' דאמר מר גלו. נ"ב מגילה י"א: עוד שם גלו בשבע לכיבוש יהויקים שהיא שמונה. נ"ל לכיבוש יהויקים גלות יהויכין שהיא שמונה וכו' וכ"ה במגילה שם: שם בי"ח לכיבוש יהויקים שהיא תשע עשרה. נ"ל לכיבוש יהויקים גלות צדקיהו שהיא וכו' וכ"ה במגילה שם: בתוס' ד"ה נסכים קרבנו אין טעון „נסכים" נ"ל אין טעון „שירה":

דף יג ע"ב בן גג גג אומר. נ"ב מנחות מ"ט:

דף יד ע"ב בגמ' הוי ליה שני כתובין וכו'. נ"ב קידושין כ"ד ושם נסמן:

דף יט ע"א בתד"ה לעירוכין. נ"ב שייך לעיל דף יח: **ע"ב** בגמ' ותנא תלמה. נ"ל ותנן: בתד"ה או כדתניא בס"ק. נ"ל כדתנן: בא"ד הקרקעות כו'. נ"ל תשעה ואולי היה כתוב ט' ועשו ממנו כו' וא"נ לזה:

דף כ ע"א בגמ' ויתיב וקאמרי. נ"ל ויתבי וקאמרי: שם אמר להו. נ"ל אמרי להו: **ע"ב** בהגהות מהרי"ב תוספתא דב"מ ד' ע"א נ"ל בפ' השוכר את הפועל פרק ח':

דף כא ע"א בגמ' ואמרי לה רב מרי בר חמא. נ"ל רמי בר חמא וכ"ה לעיל: שם בנו של ר' יהודה בן ברוקא. נ"ל ר' יוחנן בן ברוקא וכ"ה בפסחים שם: בתוס' ד"ה אע"פ המתחיל בד' כ' ע"ב מיהו אם חלצה חליצתה כשרה משום מצות לאו להנות ניתנו. נ"ב לכאורה בד' רב פפי בסנדל המוסגר א"צ לטעם דמצות לאו להנות ניתנו דהא בסנדל המוסגר מותר בהנאה בהמת והא דאסור לחלוץ בו לכתחילה אינו אלא גזירה דמוחלט וצ"ע [א"ה בדברי מר אחי ז"ל אינו מבואר כן בהדיא רק דכן נראה כוונתו בזה]: שם אלמא מבמע דסנדל המוחלט אסור בהנאה. נ"ב לכאורה נראה דדברי התוס' אלו צריכין לסגה רבה דמד' רב פפי אין ראיה כלל דמוחלט אסור בהנאה דהא עיקר הטעם משום דכהותי מכתת שיעוריה הוא ומוסגר לכתחילה לא אינו אלא משום גזירה ועל כן צריך להגיה התוס' דמכיאין ראיה מד' רב פפא מסמיה דרבא דס"ל שם דגם במוחלט כשר בדיעבד וצ"ל כתותי ע"ש ברש"י ועי"כ דס"ט דלכתחילה לא משום איסור הנאה הוא וע"ש ברש"י אמנם לפי שכל דברי התוס' תמוהין הן לא ראינו להגיה כאן ואמנם פשוט דעיקר ד' התוס' בזה הוא ע"ד רש"י ז"ל שם בהא דאמר רבא במסקנא שם דאחד סנדל כו' לא תחלוץ ואם חלצה כשרה וע"כ דהטעם דלכתחילה לא משום איסור הנאה הוא ובדיעבד כשר משום דמצות לאו ליהנות ניתנו כמש"כ רש"י ז"ל שם: תוס' ד"ה הכי קאמר. ובתוספתא דאינה מקודשת. נ"ב ב"מ סוף פ"ט שם: בא"ד ז"ל תוספתא השוכר שדה מחבירו. נ"ב חסר כאן עוד בבא עמד בעס"ב והשכירה רשאי השוכר וכו': [שם ה"ז מקודשת. נ"ל הקדש]: בא"ד ומעלה שכר להקדש. נ"ב נ"ל ומעלה שכר לבעלים ומעלה שכר להקדש כ"ה שם בתוספתא: בסה"ד ועמד והקדיש „הרי זו מקודשת". נ"ב נ"ל ה"ז דר בתוכו ומעלה שכר להקדש כ"ה בירושלמי שם: **ע"ב** בגמ' אמר ר' ששת לא נריכא דעשאוהו. נ"ב נ"ל דעשאהו:

דף כב ע"א בגמ' אר"פ פריעת בע"ח מצוה. נ"ב עי' ברדב"ז ח"ב סי' תר"י שהשיב על זה דמצות עשה של תורה הוא דכתיב והשיב את הגזלה כו' או את הפקדון כו' וכ' הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהל' גזילה אחד הגוזל כו' או שהלוה או שהפקיד אצלו כו'. הרי שהשוה הרמב"ם ז"ל הלואה לשאר דברים הנזכר בכתוב (כלומר להיכא דכפר ונשבע והודה שחייב לשלם הקרן וחומש ואשם בהלואה כמו בגזל ואיך דבי' איירי קרא וממילא דה"ה לעיקר מצות השבת גזילה הנלמד מהאי קרא דה"נ יש ללמוד גם למצות פריעת בע"ח מזה וכמ"ש להלן ובתחילת ההלכות כ' שאם גזל חייב להחזיר שנאמר והשיב את הגזילה בו' זו מצות עשה וכי היכא דהוה מ"ע להשיב הגזילה ה"ה לכל הנזכר בכתוב והלואה בכלל ולא מנה מ"ע לפרוע החוב בפני עצמו לפי שמצות השבה בכלל מצות עשה אחת היא שכל מי שיש לחבירו אצלו ממון באיזה דרך שיהיה כגון בגזל ועושק ופקדון והלואה מ"ע להשיב לו ולכל פרטי התביעות נחשב הכל למ"ע אחת ומ"ש להשיב את הגזילה כו' לפי שבו פתח הכתוב תחילה וה"ה לאינך ע"ש ברדב"ז ז"ל:

דף כד ע"ב בגמ' והנא דאמרי כרכי כו' הכי נמי בשנת. נ"ב נ"ל משנת כו': ברש"י ד"ה עולה לכאן ולכאן והיה השדה בגאתו ביובל אשתכח דעובד כוכבים הפודה כו'. נ"ב נ"ל דאחר וכ"ה בס' מראה אש:

דף כז ע"א רש"י ד"ה דמצות גאולה באדון. נ"ב הכל דיבור אחד עם הקודם ד"ה והתניא: בתוס' ד"ה המקדיש שדהו מתחלנו אם ירצה אפי' לכתחילה על ש"ס. נ"ב עי' לקמן בזה התוס' א"ל שקולד' זוזי לפרסומי מילתא:

דף כח ע"ב ברש"י ד"ה אדרבה דהשתא אשתכח דבין השמשות של ערב שבת יובל. נ"ב נ"ל דבין השמשות של ערב שנת יובל נפקא וכו':

דף כט ע"א בגמ' והא מעשה דפומבדיתא במקרקעי נמי הוי כו'. נ"ב מתוך מ"ש התוס' לעיל ד"ה שקול מוכח דלא היו גורסים תיבת „נמי" וכ"כ הלחם משנה ועי' תוס' בכורות נ"ג ד"ה ואין:

דף ל ע"א ברש"י ד"ה לאו עכברא גנב עכבר הגונב ומניח בחון. נ"ב נ"ל ומניח בחור:

דף לא ע"ב ברש"י ד"ה לא כתב תמימה „וליחלקי" שנה בשנה בשנת. נ"ב נ"ל וליסלקי:

דף לג ע"א ברש"י ד"ה קציר. קנין דני' מחלפת ברי"ש. נ"ב עי' בס' אמרי בינה ס"ה דף כ"א:

בפי' המשניות להרמב"ם בפ"ד על המשנה היה עני והעשיר. בס"ד והכ"א הואיל והיה עני בשעת הערך „והעשיר" בשעת שנותן הערך. נ"ב נ"ל והעני: בפסקי תוס' אות ב' ור"י פירש דאפי' בידי אדם ובאות ג' כשים [מופלא] (לו רפואה) כו'. נ"ב לכאורה נראה דצ"ל ור"י פירש דאפי' בידי אדם כשיש לו רפואה והא"ז נ"ל אות ג' מופלא בן י"ג כו' ומ"ש שיש לו רפואה היינו לפי תירוץ הראשון שכתבו דהיא דהחובל בחרש שאינו יכול להתרפאות ומשמע דהכא מני איירי אפילו בידי אדם אלא שיכול להתרפאות אבל צ"ע מ"ש „ור"י פירש" שהרי בתוס' דמכילהין לא נזכר הר"י ואף דבתוס' דב"ק נזכר שמה הר"י אבל שם תירץ הר"י עצמו תירוץ אחר דמחלק בין שהוא בר אומנות או לא ע"ש:

חשק שלמה הגהות וחדושים על מסכת ערכין מאת הג"מ שלמה הכהן שליט"א מו"ץ דווילנא.

דף ג ע"ב בגמ' והני כהנים הואיל ובני עבודה נינהו לא ליחייבו קמ"ל. נ"ב לכאורה צ"ע דהא כולהו ישראל נמי הא חייבין בראיית פנים בעזרה ברגל ולאכול שלמי שמחה כל שבעת ימי החג וא"א להיות עם אשתו ברגל ולא הוי כעין תדורו ואולי דמשום דמצות ראית פנים בעזרה אינו נוהג רק ביום ראשון ומצות שמחה כל ימי החג יוכל לצאת בבשר שלמים ויין ישן דהא מי שהוא טמא ברגל מ"מ יוצא ידי שמחה בכסות נקיה ויין ישן מיהת ושפיר הוי כעין תדורו כל ימות החג ומה שאינו יכול להיות עם אשתו בלילה הראשונה משום זה לא שייך למפטריה מסוכה דבליל ראשון לא נפיק מחשבו כעין תדורו דבלא"ה חייב משום דילפינן ט"ו ט"ו מחג המצות וכדאיתא בסוכה דף כ"ט ע"ש ועוד יש ליישב זה ודו"ק:

דף ד ע"א בגמ' והני כהנים נמי וכו'. נ"ב והוי צריך למנקט נמי לוים דהא לוים נמי פטורין ממחצית השקל לבן בוכרי וכן בסמוך דאמר אביי והני כהנים הואיל ולתנייהו בפדיון הבן ה"מ למנקט נמי לוים דהא לוים נמי פטורין מפדיון הבן אלא חדא מינייהו נקט ופשוט הוא:

דף ו ע"ב בגמ' והיכא דמתני לה אשה היוצא ליהרג וכו'. נ"ב הוא תוספתא דב"ק פרק ט' ע"ש:

דף ז ע"ב בגמ' אמר רב בפאה נכרית. נ"ב גי' הב"ח ביו"ד סימן שמ"ט אמר רבא וכ"ה הגי' בשאילתות בפ' תוקת שאילתא קל"ג וכן נכון להיות דהרי הקושיא הוא על מימרא דרב ולא שייך דרב בעצמו יתרץ לדבריו [ודברי הגאון מהרי"ב ז"ל בשאילתות שם תמוה וצ"ע] ומיהו מד' הלח"מ בפי"ד מהל' אבל משמע דלא גרס בתחילה אמר רב בהומרת רק דסתמא דגמ' אמר כן ועפ"ז יש לגרוס אח"כ אמר רב בפאה נכרית וק"ל: שם אלא אמר רב נחמן זו מיתתה אוסרתה. נ"ב דע דבפי' סוגיא זו יש ב' שיטות דדעת הרמב"ן בספר תורת האדם בשער ההוצאה והרשב"א בתשובה סי' ש"ל דמחלוקת דרב ורנב"י אינו רק כאשה שנתחייבה מיתה ע"פ ב"ד בזמן הבית בזה פליגי דרב סבר דלאחר גמר דין נאסרה בהנאה מחיים וכמו בהמה שנגמר דינה והלכך אפי' תלשה השערות מחיים לאחר גמר דין ג"כ אסור בהנאה ולא מהני מה שאמרה דתנו שערה לבתי אם לא בפאה נכרית ורנב"י סבר דבאשה אין גמר דינה אוסרתה כלל אבל בשעה שנשאר מחובר בגופה בשעת מיתה זה אסור בהנאה דשער המת אסור בהנאה לד"ה. ואמנם שיטת הרמב"ם והסמ"ג וש"פ [וכ"מ ברש"י ז"ל לעיל] והתוס' בב"ק ד' יו"ד הוא להיפך דביוצאה ליהרג ע"פ ב"ד בזמן הבית ונתלש השער מחיים לד"ה מותר בהנאה ולא פליגי רק בשער המת אי אסור בהנאה או לא ופסקו כרנב"י דשער המת מותר בהנאה ואפי' אם היו מחוברין בשעת מיתה ובחידושי הארכתי בזה: שם מ"ט כ"ח מאותר שקדש וגבה מה שגבה גבה. נ"ב עי' היטב ברי"ף בכתובות בפ' מי שהיה נשוי ארבע נשים בשם רב שרירא גאון ז"ל דדווקא בהקדש ס"ל כן דאין הקדש מוציא מידי הקדש אבל הדיוט מוציא מיד הדיוט ולפיכך מה שגבה לא גבה ע"ש ובזה ניחא לי ד' הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהל' ערוכין הלכה י"א דפסק כהך מימרא ואף דבפ' כ' מהל' מלוה ולוה הלכה א' פסק דב"ח מאותר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה ופשוט דכוון לד' הרי"ף בשם גאון הנ"ל ובלח"מ שם נתקשה שם בד' הרמב"ם ז"ל וכתב דאולי היה לו גי' אחרת כאן אבל פשוט דכוון לד' הרי"ף בשם גאון הנ"ל ושוב ראיתי במחנה אפרים בביאוריו להרמב"ם שכ' דהרמב"ם כוון לד' הר"ח שהובא ברא"ש בכתובות שם ע"ש אבל עפי' נ"ל שכוון לד' הרי"ף הנ"ל: בתוס' ד"ה אין בעירכין. פחות מסלע והעשיר לאו דוקא. נ"ב לכאורה ד' התוס' אלו תמוהים דהא אדרבה בהדיא אמר בברייתא דאם נתן סלע והעשיר אינו נותן כלום והך דמגלגלין עליו את הכל היינו בעשיר שהי' יכול ליתן יותר ואולי דר"ל דלרבנן משכחת לה אפי' בנתן סלע והעשיר דנותן חמישים סלע כגון דאמדוהו ליותר ולא נתן כפי שאמדוהו וא"כ העשיר נותן חמישים סלע ועדיין צ"ע:

דף ט ע"א בתוס' ד"ה מ"ש. והשתא אנו דוחים בו מולד הבא בגטר"ד ויקבע ביום ה' וכו'. נ"ב ושמעתי מפי מר אחי הגאון מו"ה בצלאל הכהן זצ"ל דמשו"ה אינו שכיח כ"כ שיחול עה"פ בשבת כי אם לעתות רחוקות ובכמה פעמים שנמשך כ' שנים בנתיים והיינו משום דע"פ הרוב בשנה שצריך לחול בו עה"פ בשבת כגון בקביעות ז"ח בשנה פשוטה או בקביעות ה"ח מעוברת חל מולד תשרי בשנה שאחר זה בגטר"ד וא"א לקבוע ר"ה בו ביום וע"כ אנו צריכים לעשות מרחשון וכסלו שניהם מלאים ונדחה חג הפסח ליום ג' ור"ה שאחר שנה זו חל ביום ה' שני ימים אחר המולד וא"א לעשות הקביעות של ז"ח פשוטה או ה"ח מעוברת אם לא שמולד תשרי שאחר כן חל קודם גטר"ד וזה אינו שכיח כ"כ כי אם לעתים רחוקות ומשו"ה גם קביעות דעה"פ בשבת אינו בנמצא כ"כ כן שמעתי ממנו ודבריו דברי אלקים חיים הם אך צריך להוסיף על דבריו דאף דבקביעת ה"ש פשוטה ג"כ חל עה"פ בשבת ובקביעת הזה א"א בעולם כלל שיחול מולד תשרי שאחר כן בגטר"ד [דאם יחול בגטר"ד אף אם שנה שלפניה שניהם מלאים א"א לתקן כלל דהא יותר מז' מלאים אין יכולים לעשות ודו"ק] מ"מ אינו בנמצא שבת עה"פ כ"כ משום דעיקר הקביעות דה"ש פשוטה אינו בנמצא כלל כי אם לעתים רחוקות ופשוט הוא:

דף י ע"ב בתוס' ד"ה אין פוחתין. וק"ק דקאמר התם והקים בן ארזא בצלצל. נ"ב פשוט דכוונתם להקשות דכיון דחשב שם צלצל דהוא היה כלי שיר של הלוים א"כ אמאי לא חשיב נמי התם הכלי שיר שהיו ע"י לוים כגון כינורות ונבלים וכמו דאיתא כאן אבל באמת לפי מה שמבואר ברמב"ם בפ"ז מהל' כלי המקדש הלכה ז' דבן ארזא שהיה ממונה על הצלצל הוא המעמיד כל המשוררים על פי כלי שיר שעומדים עם הלוים ע"ש וכן משמע באמת במשנה דתמיד פ"ג דהקיש בן ארזא בצלצל ודברו הלוים בשיר ומשמע לכאורה דהוא היה מתחיל לשורר בכלי שיר וא"כ י"ל דלא חשיב התם לבן ארזא דהקיש בצלצל רק משום דהוא היה המתחיל ומעורר הלוים לשיר בשיר וא"כ תנא ודברו הלוים בשיר דרך כלל וסמך על המשנה דהכא ור"ל דדברו בכלי שיר המבואר כאן ודו"ק: ד"ה ועליהם פ"ה על נחושת שמוציא בהם מיהו קשה דהאי קרא בעלמא וכו'. נ"ב נ"ל על נחושת שכיוצא בהם מיהו קשה דהאי קרא בשלמה במלכים כנ"ל וכן הגיה בס' חק נתן כאן [אכן ברש"י שלפנינו לא נמצא זה] ובזה נתיישב במה שהקשה המהרש"א ז"ל בח"א כאן ד"ה ועליהם אמר נחושת ממורט וכו' דהא בקרא מבואר

[illegible]

דף יא ע"ב בגמ' כדר"ל דאמר אומר שירה שלא על הקרבן. נ"ב [illegible]

דף יב ע"א בתוס' [illegible]

[illegible]

דף יח ע"א [illegible]

כבשרותו מתחלתו ועד סופו וכמו דס"ל גבי עירוכין והכן בברייתא בכה"ג לא אתיא כר"י ונראה ליישב ד"ל דהדרבה דלהס"ם היה סברת גדול דע"כ לא אתיא הך ברייתא אלא כר"י דאם יש לו בנים פסול אפי' אחר הגירושין או אחר מיתה והוא ע"פ דברי המרדכי בפ' חזקת והביאו התומים בסי' ל"ד ס"ק כ"ח דכ' טעם דמשו"ה בפסול נגיעה לא בעינן שיהא תחלתו וסופו בכשרות משום דבידו להכשיר עצמו מיד בשעת הראיה ע"י סילוק וכל שבידו לא הוי דיחוי [ונראה דהייט נמי טעמא דהש"ך חו"מ בסי' ל"ד ס"ק ל"ג שכתב דברשע ג"כ לא בעינן שיהא תחילתו וסופו בכשרות ולפי הנ"ל פשוט משום דברשע נמי בידו להכשיר עצמו בשעת ראיית העדות דיהרהר תשובה בדעתו ונעשה מיד צדיק גמור והוי כמו דהוי' תחילתו וסופו בכשרות] והנה תמה ע"ז התומים דהא בקרובות שע"י קידושין כגון בחתנו ג"כ בידו להכשיר עצמו ע"י גירושין דהא מה"ת יכול לגרש בע"כ ואעפ"כ אמרינן הכא בברייתא דבעינן שיהא תחילתו וסופו בכשרות וע"ש דהכריח מזה כטעם השני שבמרדכי ולכן באמת י"ל דלהס"ם בעצמו היה קשה זה והכריח הס"ם באמת מזה דע"כ דהברייתא אתיא כר"י דאם יש לו בנים לא מהני גירושין ומיירי הך ברייתא דבעת ראיית העדות היה לו בנים ממנה ולא היה בידו לסלק הקורבה ע"י גט כיון שיש לו בנים ממנה ואח"כ מתו הבנים ואח"כ מתה כהו ובזה אמרינן דפסול עד שיהא תחילתו וסופו בכשרות ושפיר מקשה מדר"י אדר"י דלמה לא דריש ר"י נמי התם והוא עד כשיהא כשר מתחילתו ועד סופו ותה נ"ל כפתור ופרח בעז"ה ואפשר דלזה כוון נמי הרשב"ם בב"ב דף קכ"ח ע"א דפי' ג"כ דמיירי שאין לו בנים ע"ש ובס' ברכי יוסף סי' ל"ג דחק בד' הרשב"ם ז"ל ועי' בהגהות הגאון הגדול מוהרש"ש זצ"ל שם מה שכ' בזה ולכן להנ"ל י"ל דכוון ג"כ לקושיית התומים הנ"ל והכריח מזה דע"כ אתיא כר"י וכנ"ל. [ולכן לענין עיקר קושיית התומים הנ"ל נ"ל דלק"מ דלא דמי לנוגע או לפסול דבידו להכשיר עצמו בעת הראיה גופא ע"י סילוק או תשובה דאינו אלא רגע אחד אבל בגירושין הא מחוסר כתיבה ונתינה ועד שיתנו הגט בתוך כך נגמר ראית העדות בפסול ולא קרינן ביה והוא עד בשעת ראיה ואין להקשות עדים דראו בלילה היאך מעידים למחר דהא בלילה לאו זמן עדות הוא ולא קרינא ביה עד והוא עד בשעת ראיה דשאני התם דעד כשר מיהו הוי והחסרון הוא מצד הזמן לא מקרי עד פסול משום זה דקיי"ל דלילה אין מחוסר זמן [ועוד י"ל דבאמת גם בלילה נחשב עד וכר הגדה הוא והא דאין מקבלין עדים בלילה החסרון מצד הדיינים משום דבלילה לאו זמן דין הוא וקבלת עדות מקרי דין] והא דדיינים שראו בלילה אינן יכולים לדון למחר ע"פ ראייתן ואף דלילה אינו מחוסר זמן דשאני התם דלאו משום דלא מקרו דיינים בלילה פסילי לדון למחר [והוי עד מפי עד] אלא הטעם דבלילה לא שייך הסברא דלא תהא השמיעה גדולה מראיה דהא שמיעה נמי פסול בלילה ודיינין שקבלו עדים בלילה אינן דנין למחר על פיהם ומיהו למ"ד דדנין בדיעבד אם קבלו עדים בלילה תקשה באמת דלמה ע"פ ראיה אינן דנין דלא שייך לומר דבלילה לא מקרי דיינים כיון דלילה לא מקרי מחוסר זמן [וע"כ צ"ל כן דאל"כ דיינין שקבלו עדות בלילה היאך דנין למחר ע"פ הא הוי כעד מפי עד] וצ"ע וה' יאיר עיני במאור תורתו ובחידושי הארכתי בזה בעז"ה:

דף כ ע"א במשנה דמי עלי ומת לא יתנו היורשין שאין דמים למתים. נ"ב אין להקשות לפי מש"כ התוס' בב"ק דף י' ד"ה שהשור דשער שמת מותר בהנאה א"כ אמאי אין לו דמים הא מ"מ דמי השער שלו יוכלו כ"ד לשום וכנגדן צריכין היורשין ליתן מהנכסים או דיתנו להקדש השער עצמו ודוחק לומר דמיירי באדם קרח שאין לו שער ונראתי ליישב דעיקר הטעם הוא דנדר איתקש לעירכין וכמו דאמרינן לקמן בסמוך בסוגיא וגבי עירכין כתיב גבי השג יד והעמידו לפני הכהן והעריכו אותו הכהן הרי דבעינן העמדה והערכה ומת לאו בר העמדה והערכה הוא וכמו דאמרינן בקדשי מזבח דאם מתו יקברו משום דאינן בני העמדה והערכה [ולפי זה זכינו לדין דגם בעירוכין נמי אם היה עני דצריך לידון בהשג יד אם אמר ערכי עלי או ערך פלוני עלי ומת הנודר לא יתנו היורשין דהא בעינן העמדה והערכה וצ"ע בזה] ולכן לשון המשנה דאין דמים למתים לא משמע כן ועי' בתת"ס ביו"ד סי' שמ"ג שהעיר על דברי התוס' דב"ק הנ"ל מסוגיא דגיטין ד' מ"ג ותמהני שלא העיר גם מכאן וצ"ע ובחידושי יתבאר זה:

דף כא ע"א בגמ' אמר רב פפא פעמים שחייבי חטאות ממשכנין אותן בחטאת מיר. נ"ב לכאורה צ"ע שלא משכחת לה נמי דחייבי חטאת ממשכנין באשה שהיה עליה חמש לידות וזאות דמביאה קרבן אחד להתירה בקדשים והשאר עליה חובה דהתם בוודאי משכה ליה דהא אינו בא לכפרה וגם בקדשים היא מותרת ע"י קרבן ראשון ואולי משום דרשב"ג סבר בסופ"ק דכריתות דאין השאר עליה חובה ולפיכך לא פסיקא ליה ונקט חטאת נזיר דממשכנין אליבא דכו"ע ועי' היטב בסוגיא דכריתות ד' י"א ובתוס' ב"ב ד' קס"ה ד"ה נכנס לב"ה. ותדע דהא אכתי הוי מצי למימר דמשכחת לה באמרו לו שנים אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי דס"ל לר"מ בכריתות י"ב דחייב והתם בוודאי ממשכנין וכמו שכתבו התוס' להדיא בכריתות י"ב בסוד"ה דלמא. אלא וודאי דרב פפא רוצה למצוא דבר שהוא אליבא דכו"ע ודו"ק: שם והאמר רבא למקראה הקדימה הכתוב. נ"ב קצת צ"ע דלא מייתי מד' התו"כ בפ' תזריע דמפורש להדיא שם דאינו מעכב דתניא שם והקריבו מה ת"ל לפי שהיא טעונה שנים יכול יהיה שנים מעכבין אותה ת"ל וכו' מה מצינו בכ"מ בחטאת אף כאן כפרה בחטאת ע"כ וכן אמת דיש לפרש דאינו מקשה מדין עיכוב רק מהקדמה כיון דצריכה להקדים העולה ממילא לא אתיא למפשע וכן פירשו באמת התוס' בזבחים צ"א ד"ה למקראה אבל לפי' הר"ת בתוס' שם בד' רבא ע"ש א"א לפרש כן ועדיין צ"ע:

דף כא ע"ב בגמ' מאי עד שיאמר עד דמבטל ליה למודעיה. נ"ב לכאורה תימה דמודעא מאן דכר שמיה הא מתני' בשתא אונס מיירי דאותו שהיו כופין אותו להוציא [בזמן הבית] בעינן דיאמר רוצה אני וכדאיתא בב"ב ד' מ"ת דכיון דאמר רוצה אני בוודאי גומר ומגרש בלב שלם משום דמצוה לשמוע דברי חכמים ומצאתי בעז"ה במתנה אפרים בהל' מכירה דהוכיח באמת מסוגיא זו דבשתא אונס היכא דלא מסר מודעא לא בעינן כלל דיאמר רוצה אני בפירוש רק אם נותן הגט מעצמו ושותק בוודאי נתרצה ולפיכך הוכיח רב ששת מזה דע"כ מתני' במסר מודעא מיירי ושם בעינן דיאמר רוצה אני בפירוש ע"ש וצ"ל לדבריו דהא דאמרינן בב"ק ד' ס"ב דרב הונא דאמר דתלוהו וזבין זביני זביני מיירי דאמר רוצה אני לאו דווקא הוא אלא כיון דמקבל הדמים בשתא הוי כמאן דאמר רוצה אני. וצ"ע דא"כ היכי הוכיח רב ששת ממתני' דבעינן שיבטל למודעא בפירוש דהא גם כאן במתניתין יש לומר דרוצה אני לאו דווקא הוא והדבר צ"ע. ועוד איכא לעיוני במאי דמבואר בתוס' כאן בד"ה האי וברמב"ם בפ"י מהל' מכירה הלכה ו' דהיכא דמסר מודעא צריך שיבטל המודעא בפירוש ולא סגי דיאמר רוצה אני וכן משמע באמת מליבנא דגמ' כאן דאמר עד דמבטל ליה למודעיה ולכאורה היכי שמעינן זה ממתני' הא במתני' לא אמר רק דצריך שיאמר רוצה אני ובחידושי הארכתי בזה:

דף כב ע"ב בגמ' רבא אמר משום שובר. נ"ב הא דאמר משום שובר ולא אמר דשמא יש עדים שיודעין שהוא פרוע נראה דנ"מ אף כתוב בשטר נאמנות מפורש כנגד ב' עדים וגם מפורש בו נאמנות נגד היורשים דבכה"ג לא איכפת לן מעדים קמ"ל רבא דמ"מ יש לחוש לשובר דשובר מבטל אפי' לנאמנות מפורש אם השובר הוא כתב יד של המלוה וכמו שכ' הש"ך בסי' ע"א ס"ק ו' וכה"ג כתב הב"ח בסי' ק"ו דהנפרע שלא בפניו צריך שבועה ואפי' אי איכא נאמנות מפורש בשטר משום דחיישינן לשובר ע"ש:

דף כג ע"א בגמ' אלא הכא בשאלה דהקדש פליגי. נ"ב פי' דר"א סבר אין שאלה בהקדש דסבר לה כב"ש דר"א היה מתלמידי ב"ש ומשו"ה צריך להדיר הנאה ולכן מפי' רגמ"ה ז"ל כאן שנדפס על הגליון בש"ס בלוה דפוס ראם נראה להדיא דמפרש איפכא דר"א סבר דיש שאלה בהקדש וע"ש בדבריו פי' הסוגיא ולולא דמסתפינא הייתי אומר דהרמב"ם ז"ל היה מפרש נמי כפי' רגמ"ה ובזה נסתלק מה שתמהו עליו הר"ן בכתובות פ"א והש"ך בחו"מ סי' רנ"ה ובזה יסתלק ג"כ מה שהקשה הטו"א ז"ל בפ"ק דחגיגה ד' ט' מסוגיא דהכא על סוגיא דהתם וכן התוס' יו"ט בפסחים פ"ג משנה ג' ע"ש ולכן לפי' רגמ"ה לק"מ ודו"ק: שם ע"ב ברש"י ד"ה קבלן והיא השלימתו נאביו. נ"ב פי' ואח"כ התזירתן לבנו דהיינו לבעלה רב הונא וכ"ה בפירש"י בגיטין ד' מ"ט ע"ב ודעת רש"י ז"ל בזה וכוונתו עי' בתוס' שם ובמהרש"א ובמהר"ם לובלין ז"ל ובנ"י בפ' גט פשוט ובמ"מ פ"ט מהל' אישות ובפ"כ מהל' מלוה ולוה ועי"ע בספר פנ"י בגיטין שם ודו"ק היטב:

דף כו ע"א בגמ' אשר לא שדה אחוזתו. נ"ב צ"ל אשר לא אחוזתו א"כ אשר לא שדה וכו' וכן איתא לעיל דף י"ד ע"ב ובגיטין מ"ח ע"א ובב"ב דף ע"ב ע"ב וכ"כ בפירש"י כאן ד"ה קרא אחרינא:

שם ע"ב בגמ' תנ"ה כב"א. נ"ב תוספתא דמכילתין סופ"ד אך דשם איתא בזה הלשון כב"א יש חומש לתוספות וכה"א אין חומש לתוספות ע"ש:

דף כט ע"א בגמ' מניין לנולד בכור בעדרו שמצוה להקדישו שנאמר הזכר תקדיש. נ"ב הרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' בכורות הלכה ד' הביא זה להלכה וכן פסק בשו"ע יו"ד סי' ש"ו סעיף א' ולכן הרמב"ן ז"ל בהלכותיו והרא"ש בפסקיו השמיטו זה ונראה מד' הטור ז"ל בסי' ש"ו דטעמו של הרא"ש ז"ל דס"ל דהלכה כר' ישמעאל דמתני' דמבעיא ליה קרא דתקדיש דמקדישין אותו הקדש עילוי ולא מייתר ליה קרא דמצוה להקדישו ועי' בביאורי הגר"א ז"ל שם ביו"ד בס"ק ד' שהאריך בזה ולכן לענ"ד נראה דאם איתא דס"ל דהלכה כר"י הו"ל לכתוב להביא פלוגתא זו בפסקיו ולהכריע דהלכה כר"י בזה ולכן לולא דמסתפינא הייתי אומר דגם לרבנן לא היה צריך להקדיש רק בזמן הבית דהיה קרב לגבוה והי' צריך להקדישו בפה לשם קדושת מזבח דאף דקדוש מרחם מ"מ אינו חל עליו קדושת מזבח עד יום ח' וכמו דכתיב בפ' משפטים כן תעשה לשורך לצאנך שבעת ימים יהיה עם אמו וביום השמיני תתנו לי והלכך מצוה להקדישו מקודם לשם ה' והיינו דכתיב תקדיש לה' אלהיך והך קרא בזמן הבית מיירי דהא מסיים לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה במקום אשר יבחר ה' [ונראה דאינו יכול להקדישו עד ליל ח' וכמו בשאר קדשים וכמו דאמרינן בזבחים י"ב דר' אפוטריקי רמי כתיב שבעת ימים יהיה עם אמו הא לילה תזי וכתיב ומיום השמיני ירצה הא לילה לא תזי הא כיצד לילה לקדושה יום להרצאה ע"ש והכך דרשא איכא למדרש גם בקרא דפ' משפטים דכתיב גבי בכור והא דלא דריש אפוטריקי הך דרשא אקרא דפ' משפטים הנ"ל אפשר משום דלא פסיקא ליה למדרש כן התם דהא למ"ד דבכור א"צ להקדיש ע"כ דאתא לדרשא אחרינא ועי' בתת"ס יו"ד סי' שמ"ג שהעיר בזה ותי' דגבי בכור דקדשים הוא והלילה הולך אחר היום שלפניו י"ל דהיום יום הז' הוא בעמוד השחר של ח' ואין כאן סתירה כלל בכתוב ע"ש] אבל בזמן הזה דנאכל במומו לבעלים אפשר דלא שייך בו הקדש כלל ומשו"ה השמיטו הרמב"ן והרא"ש ז"ל פלוגתא זו כלל וכלל דהאידנא הכל מודים דאין צריך להקדישו כן נראה לי ואפשר דגם הרמב"ם ז"ל סובר כן וצ"ע: ע"ב בתד"ה המוכר דיקא נמי דקתני דומיא דשביעית שאסור לזרוע בו (בכל העולם). נ"ב המעיין שם בב"מ יראה שם אדרבה להיפך דשביעית מקרי שני תבואות משום דאיכא תבואה בחו"ל ומקשה שם באמת דשביעית תעלה לו מן המנין ומשנינן משום דשביעית אפקעתא דמלכא הוא ורק מברייתא שם דתני שם או שהיו שנים כשני אליהו דייקינן כן דבעינן דומיא דשני אליהו דליכא תבואה בעולם כלל אבל ממתני' דידן דלא הוזכר שנים כשני אליהו אינו ראיה כלל ודברי התוס' אלו דכ' דיקא נמי דקתני דומיא דשביעית לע"ג:

דף לא ע"ב מתקיף לה רבינא ונימא ליה אנא קדים שתין נורא מקמיה דידך. נ"ב לכאורה תימה דמאי דין ודברים אית ליה לוקח ראשון גם לוקח שני הלא דינו אינו אלא עם המוכר וגבי מוכר לא שייך טענה זו כלל ונראה לי לומר דהכוונה דהא משכחת לפעמים דראובן ימכור בית עיר חומה שלו לשמעון בט"ו לאדר הראשון ואח"כ ימכור שמעון הלוקח בית עיר חומה שלו שירשה מאבותיו לראובן המוכר באחד לאדר השני דיהיה הדין לר' אבא בר ממל דבית שמעון יהיה נחלטת לראובן מיד באחד לאדר לשנה הבאה ובית ראובן לא תהי' נחלטת לשמעון עד ט"ו לאדר לשנה הבאה ועל זה מקשה רבינא שפיר דיכול שמעון לטעון לראובן המוכר דאנא שתין נורא בבית שלך שמכרת לי קודם שאתה הייתי שתין נורא בבית שלי שמכרתיה לך ולמה שלי נחלט ושלך לא נחלט לי כן נ"ל כוונת הגמ' בזה ודו"ק:

דף לג ע"ב במשנה אבל בערי ישראל עושין שדה מגרש ולא מגרש שדה ונרשם בגליון דמהרש"ק מתק תיבת ,לא" וצ"ל ומגרש שדה. נ"ב וכן הגיה הש"ך בחו"מ סי' קנ"ה ס"ק י"ב וכ"ה בילקוט בפ' בהר לנוסח ליכנא וכן מוכח בהדיא בב"ב דף כ"ד ע"ב וביותר לפי מה שכ' הרמב"ן והה"מ והטור שם וכ"ה בתוספתא ועי' בתוס' חדשים על המשניות ובס' תוס' ראשון לציון שם אבל בס' ליקוטי שושנים בקונטרס אחרון שם כתב שהגאון מוהר"א ברודא זצ"ל מקיים הגי' הישנה ולא מגרש שדה ויישב הסוגיא דב"ב שם בדרך חידוש ע"ש. שוב ראיתי במ"ל ז"ל בסוף הלכות שמיטה ויובל שנתעורר ג"כ על תמיהת הש"ך ז"ל ויישב ע"פ דרכו של הגאון בעל הק"א ז"ל על התו"כ שפי' להיפך ממה שפירש"י ע"ש ואמנם פי' דחוק מאד והמתוור בזה כמו שהגיה הש"ך והמהרש"ק ז"ל וכן עיקר: סליק

השמטות ממסכת בכורות

דף לד ע"א בתוס' ד"ה ור"י וי"ל דנפק מהאר דרשות וכו'. נ"ב ומיהו עדיין יש לדקדק דמנ"ל לר' יהושע דטבל אסור בהנאה של כילוי דהא בשבת דף כ"ו מפיק לה מקרא דאת משמרת תרומותי דבשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה וכו' מה תרומה טהורה וכו' אף תרומה טמאה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך ע"ש ומזה ידעינן דקודם הרמה גם בהנאה אסורה אבל לר"י דלא מיירי קרא רק בתרומה טהורה לא ידעינן דטבל אסור בהנאה וצ"ע:

דף לה ע"א במשנה רועי כהנים אינן נאמנין. נ"ב עי' בחידושי מהרי"ט אלגזי ז"ל על הלכות הרמב"ן ז"ל כאן דנסתפק בהא דכהנים חשודין להטיל מום בבכור אי דווקא בזמן הזה דיש להם טורח גדול להטפל בו עד שיפול בו מום אבל בזה"ב דהיו יכולים להקריבו מיד בבהמ"ק לא היו חשודים או דילמא דגם בזה"ב היו חשודים משום דמ"מ היה מרוית אם היה בע"מ דיכול למוכרו לאחרים בין חי ובין שחוט ועוד יש לו ריוח באימורין דבכור תם אימורין לגבוה סלקא ע"ש שהאריך להביא ראיות לב' הצדדין ואני תמה דהא מהא דמקשה רב פפא לקמן עמוד ב' לר"מ דס"ל דהחשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו כהנים היכי דייני דינא וכי תאמר א"כ והא כתיב על פיהם יהיה כל ריב וכל נגע ע"ש ע"כ מוכח דגם בזה"ב היו חשודין דאל"כ מאי ראיה מייתי מהך קרא הא הך קרא בוודאי מיירי בזה"ב בעת שהיה נוהג דין עגלה ערופה אבל באמת נ"ל דזה תליא בפלוגתא דרב חסדא ור"נ לקמן בספק בכור ביד ישראל אי נאמן עליו דלרב חסדא דגם ישראל חשוד להטיל מום בספק בכור ואף דהוא אינו מחויב להטפל בו דהא יכול ליתנו לכהן וכמו שמבואר בשו"ע סי' ש"ו סעי' ד' דהכהן מחויב לקבלו אף שהוא ספק בכור א"כ פשיטא דגם בזה"ב היו כהנים חשודין דהא ישראל דמי לכהן בזה"ב דאין לו רק הפסד ממון אבל לפי מה דקיי"ל כר"נ דישראל נאמן ה"ה כהן בזה"ב בוודאי בכור ולפי זה אין ראיה מרב פפא די"ל דסבר כרב חסדא. ואפשר דמשו"ה מייתי לדברי רב פפא לאחר פלוגתא דרב חסדא ור"נ משום דאין כוונתו להקשות רק לדברי רב חסדא. ובזה נדחה מה שהביא שם מהרי"ט אלגזי מהך דאמר רב נחמן דאתל"ה מעשר לר"מ מי מעיד עליו ואף דמעשר אינו נוהג אלא בזה"ב ע"ש ולכן לפי מש"כ אינו ראיה כלל דוודאי לדברי ר"ח דספק בכור לר"מ ישראל חשוד. גם בבכור בזמן הבית היו חשודים דבשניהם אינו רק הפסד ממון ושפיר הקשה ר"נ לר"ח לשיטתו מעשר לר"מ מי מעיד עליו ודו"ק היטב: ע"ב בגמ' והילכתא כרשב"ג דכהנים נאמנין על של אחרים. נ"ב עי' ברמב"ם ז"ל בפי"ב מהל' מעשר הלכה י"ז ובפי"א מהל' עדות הלכה ח' שכ' דה"ה ע"ה שאינן נאמנין על המעשרות מכל מקום על אחרים נאמנין ודבריו לקוחים מהירושלמי בפ"ד דדמאי הלכה דאיתא שם דהנכנס לעיר ואינו מכיר אדם שם וכו' הרי זה נשאל בין לחבר ובין לע"ה דברי רשב"ג וכו' ואמרינן שם דאתיא רשב"ג כשיטתיה ע"ש הרי דגם בע"ה ס"ל לרשב"ג דנאמן על של אחרים ומה שקשה ע"ז מהמשנה דרפ"ד דדמאי דאם אמר לו מי שאינו נאמן על המעשרות דמעושרין הם דאם תשכה מותר שבת לא יאכל עד שיעשר וכן במשנה ו' דהנכנס לעיר וכו' איש פלוני נאמן הרי זה נאמן ואמרינן שם בירושלמי דקל הוא שהקילו באכסניא מפני חיי נפש הא בעלמא לא. כבר נאמר ע"ז כמה תירוצים שונים בכ"מ שם ובב"ח ונפר"ח ביו"ד סי' קי"ט [ובמתנה אפרים ובס' תפארת למשה והובא בקוצר בגליון המשניות שם להגרע"א ז"ל]. ואמנם המתוור מה שהי' הגר"א ז"ל ביו"ד בסי' קי"ט ס"ק י"ח דמי שאינו נאמן על המעשרות שאני דמוחזק הוא שלא להפריש מעשר ובזה מודה רשב"ג דאינו נאמן אפילו על אחרים ולא אמר רק בכהנים או בע"ה דאינו אלא חשש בעלמא ואינן מוחזקין בכך ואמנם דעת הראב"ד בהשגות שם ושם דלא פסקינן הילכתא כרשב"ג רק בכהנים אבל בע"ה לענין מעשר אינן נאמנין גם על אחרים ובחידושי הארכתי בזה בעז"ה: שם א"ל רב פפא לאביי לר"מ דאמר וכו' ה"נ דלא דייני דינא וכו'. נ"ב לכאורה צ"ע דהא פלוגתא דר"מ ורשב"ג אינו אלא אי חשוד לכל התורה כולה להעיד בעדות איסור אבל להעיד עדות ממון גזה"כ הוא דאל תשת רשע עד וא"כ לפי הס"ד דכהנים מוחזקין בחשודין פשיטא דפסולי לעדות ממון ולדין מה"ת לכו"ע דהוי כחשודי לאכול נבלות לתיאבון דפסול לעדות לד"ה [ומש"כ בתוס' כאן ד"ה כהני דהוי כחשודים להכעים ואינו מקשה רק לאביי סדבר תמוה דהא נראה דהוי כחשודי לתיאבון וצ"ע] ואולי דלרשב"ג כיון דס"ל דנאמן על של אחרים פשיטא ליה דאינו אלא חששא בעלמא ולכן לא מקשה רק לר"מ דס"ל דלא דנו ולא מעידו והי' ס"ד דס"ל דמוחזקין בכך ומשני דגם ר"מ מודה דאינו אלא חששא בעלמא ואינן מוחזקין בכך ודו"ק:

שם והכתיב ועל פיהם יהיה וכו'. נ"ב אין להקשות דאמאי לא פריך נמי כהנים ה"נ דלא מסהדי וא"ת א"כ והא כתיב והיתה לכהן כמנחה ואמרינן במנחות דף ע"ב דהך קרא לא אתא אלא לענין שתהא עבודתה כשרה בו ואמרינן שם דף ע"ד דהך קרא לא איצטריך אלא לענין זדון שבועה והיינו לשבועת העדות דחייב בה על המזיד כשוגג וכמו שפירש"י שם אלמא דכהנים כשרים לעדות ממון דאל"ה לא הוו חייבין קרבן שבועה אף אם קבלו עליהם להעיד וכמו שכ' התוס' יו"ט בשבועות פ"ד. ושנה י"א בשם הרמב"ן ז"ל. אבל הא אינו קושיא די"ל דקרא מיירי במוחזק דאינו חשוד להטיל מום בבכור ולכן אינו מקשה רק מקרא דעל פיהם יהיה דמשמע מיניה דכל הדינים הי' נעשה ע"י הכהנים ומשמע דכל הכהנים היו ראויים לזה ודו"ק:

הגהות וחדושים על מסכת ערכין

מאת הגאון וכו' מוהר"ר שמואל שמעלקא טויבש זצ"ל אבד"ק יאסי (בעהמ"ח ס' חיי שלם).

דף ב ע"א בתוס' ד"ה הכל מעריכין דמי עלי ושמין אותו כעבד הנמכר בשוק. נ"ב לא קאי אלא על נדרים ולא על ערכין דל"ש בי' שומא דדמיו קצובים בפרשה ומה"ט נכתב בעיגול ברש"י דמי עלי דט"ס וקאי על נדרין וכצ"ל ערך כתיב בפרשה אם אמר על אחד בשוק וכו' נודרים דמי עלי עיין צ"ק: בתוס' ד"ה נשים אם הוא נערך כאשה. נ"ב עיין תוס' ב"ק דף פ"ח ד"ה יסוי' עבד שכתב דדוקא להתמיר על העבד לעשותו כישראל לכל הפחות במצות שהאשה חייבת אבל נגרעו מאיש לא דהאי איש הוא עיי"ש ודו"ק: ד"ה חרש עפ"ג נדפס נ"א מדקתני נידרין. נ"ב ע"כ הכוונה דבערכין אף שאינו בדמים אולם גם מנעדכין מוכח דאית דמים לחרש דאל"כ מה קאמר הש"ס נערכין לאתויי ממול ומוכה שחין וכו' הא בהדיא כתיב חרש: בא"ד אית לי' דמים. נ"ב עיין תשו' נו"ב מהד"ק אהעז"ז סי' נ"ג: ד"ה קרבנו ואגב אורפא. נ"ב לא אדע דהא רש"י נקיט שלמים והתם באמת איכא אלא קרבנו רק אי קאי על עז וכמ"ש בת"כ התם ליכא אלא תרי עיין תוס' מנחות נ"ג ד"ה קראי וצ"ע: ד"ה קרבנו ולא קרבן חבירו אבל שלוחו סומך. נ"ב עיין תוס' מנחות ס"א ד"ה מצינו: בא"ד ומדדו ולא שלוחם. נ"ב עיין צ"ק שהניח בצ"ע דהלכתי קדשים לילף מסמיכה ולא הוי גאים כאחד דעגלה ערופה אף דהוי קדשים המדידה הוי חולין עיי"ש ול"ק דקדשים מסמיכה לא ילפינן מרגלי רחמנא ושחט את פר החטאת אשר לו עיין מנחות י"ת ובתוס' מנחות נ"ג ד"ה נפי שוב ראיתי שגם הפנ"י בקדושין מ"א ד"ה נפקא לי' מתרץ כן אולם לפי הנראה אישתמיטתי' התוס' בדיבור זה עיין עלי' ודו"ק: **ע"ב** בגמ' עובד כוכבים וחבירו מחד קרא נפקי. נ"ב ולרבנן איצטריך קרבנו לעובד כוכבים משום דהא כיון דהוא אינו יכול לסמוך וסמוך עליו אחר ולא מפיק מקרבנו תרוייהו עיין תוס' מנחות ס"א ע"ב ד"ה מצינו: בתוס' ד"ה הכל חייבים בציצית. נ"ב עיין בתוס' ברכות י"ד ד"ה ומנח ומ"ש על הגליון שם: ד"ה אביו לוקח לו תפילין וגבי לולב נמי יכול לצאת בלולבו של אביו. נ"ב משא"כ בתפילין דצריך להיות עליו כל היום. ועוד דבתפילין משכחת דאביו אינו מניח כלל כגון שהיה חולה ומצטער ואין דעתו מכוונת ומה"ט אין לו תפילין כלל. לכן אמר אביו לוקח לו תפילין כצ"ל נכון. ועיין מ"ש זקיני הב"ח או"ח סי' ע"ז שאשתמיטתי' מיני' במחילת כבודו הגדול דברי תוס' אלו וכבר תמה הא"ר שם ועיין מרדכי ס"פ לולב הגזול בשם פירושלמי. ובספרי זוטא מובא בילקוט פ' שלח: ד"ה הכל חייבים בראי' בראי' שתי כסף. נ"ב עיין בתוס' ריש חגיגה ד"ה הכל ביתר ביאור:

דף ג ע"א בגמ' לר"י לאתויי קטן. נ"ב עיין צ"ק שכתב אין לדקדק דהא בפירוש תני במתניתין ר"י מכשיר בקטן ומה אתי לאתויי ואפשר לייטב דאתי לאתויי אפי' קטן שלא הגיע לחינוך כשר לקדש עכ"ל. ותירוצו אינו דהא סתמא קתני ר"י מכשיר בקטן משמע דבכל קטן מיירי בין הגיע לחינוך ובין לא הגיע לחינוך. ועוד דאמר ביומא מ"ג דאפי' בקטן דפסלי לך התם הכא כשר עיי"ש והתם כל קטן פסול. ועוד אי יש לחלק א"כ י"ל דגם רבנן לא קאמרי חוץ מחש"ו רק קטן שלא הגיע לחינוך ר"י מכשיר בכה"ג והכל אתי לאתויי לרבנן קטן שהגיע לחינוך. אע"כ דכיילו בפלוגתא כל קטן ובזה מוכח ג"כ דרבנן דפסלו קטן אף ביש בו דעת דאל"כ ה"א הכל לאתויי קטן לרבנן ביש בו דעת עיין תוס' יו"ט סוף פי"ב דפרה דהוכיח ג"כ כן. ולא ראה לפי שעה דמכאן ג"כ ראי' ברורה. ועוד מה יענה הצ"ק למ"ש התוס' ד"ה לאתויי וה"מ לאתויי קטן וכו' דבזה יתעורר קושי' ותירוץ אינו כי באינו הגיע לחינוך פסול לכ"ע כמבואר בש"מ שם ובתוס' ר"י ור"י עיי"ש. וגוף הדבר מוקשה וכבר כתב התוס' יו"ט שם וצריכין לדחוקי אנפשין ולפרושי דהכל לאתויי אשה או קטן אע"ג בהדיא מתניא עיי"ש ודו"ק היטב: בתוס' ד"ה אין מעכבין קטן אוכל נבילות. נ"ב לא אדע מדוע הקשו למ"ד אין ב"ד מצווין להפרישו. הא כאן כ"ע מודים דליכא אלא איסורא דרבנן וכמו דאמרינן ביבמות שם בכרמלית דרבנן עיי"ש. אולם גוף הקושיא אינו לפמ"ש התוס' שבת קכ"א ד"ה ש"מ דהך אין ב"ד י"ל דמיירי בלא הגיע לחינוך דבהגיע לחינוך כיון שחייב לחנכו כ"ש שצריך להפרישו שלא יעשה עבירה עיי"ש א"כ בהגיע לחינוך מצווין להפרישו רק אין מעכבין משום דאי לא שבת היו מצות היום בשופר וכמ"ש התוס' בר"ה ל"ג ד"ה תנא עיי"ש. ולשיטת הרשב"א ביבמות ובאביו דאינם מחלקין בין הגיעו לחינוך וס"ל ג"כ דבאיסורי דרבנן ספינן לי' בידים דלא כתוס' ר"ה הנ"ל עיין מל"מ פי"ז מה' מ"א עכצ"ל כפירש"י דבהגיע לחינוך מתעסקין וכ"ש דאין מעכבין. ובלא הגיע לחינוך אין מעכבין היינו דאין מלמדים אבל איסורא ליכא וכמ"ש התוס' בר"ה שם ודו"ק: ד"ה פסק לאתויי נשים. נ"ב הצ"ק פי' הכל חייבים אתא לאתויי נשים אבל לא הכל כשרים דמשמע דכשרים לקרותה ולהוציא זכרים. וראיתי בד"ת נוסח אחר וש"ה עכ"ל. אולם הנ"א הוא במרדכי ומובא בב"י או"ח סי' תרפ"ט דכתב דמ"ש הכל כשרים אתא לאתויי נשים שמוציאין נשים וכתב דגירסת בה"ג כריב"ל נשים חייבים לשמוע ונראה דגי' המרדכי לא הי' בתוספתא הכל חייבים זולת הכל כשרים. וע"כ הוצרך לומר לריב"ל נשים חייבות לשמוע ולא לקרות כי מעלם הקריאה פטורים ומשנין היוב לקרות שייך בזה לומר לאתויי נשים הא בנשים אינו חיוב קריאה כלל רק ע"ז דהכל כשרים לקרות דרשינן לנשים דכשרים לקרות להוציא נשים אחרות וא"ש ודו"ק: ד"ה מזמנות לעצמן נשים שלנו שאינן מזומנות. נ"ב עיין בתוס' שם ד"ה שאני: ד"ה דמסברי לי' וסבר שאינו בקי בפני עצמו. נ"ב עיין כ"מ פ"ט מה' טומאת צרעת ה"א דלא הביא תירוץ התוס' זה זולת בשם הרא"ש. וע"כ גרס לו שהבין כוונה אחרת בהרמב"ם. ולא כן עמדי אלא כמורה פשטות לשונו דאף בכהן שוטה לגמרי. והרמב"ם ס"ל כתירוץ העוד י"ל דקאי על ישראל חכם והוא נקט בלשונו חכם מורה דגמיר וסביר ומ"ש בפ"א מיירי היכא דירצה לסמוך ע"ע. והיינו שמלמדים אותו מודיעים אותו כדי שיסמוך ע"ע ודו"ק: **ע"ב** בגמ' איצטרכא לי' סד"א. נ"ב עיין בהגהותינו סוכה דף כ"ה ע"ב: בגמ' פשיטא כהנים איצטריך לי'. נ"ב קשה לי הא ע"כ בשעת עבודה איירי דאל"כ פשיטא דחייבים עיין תוס' ד"ה לין. וא"כ תו הוי עסוקים במצוה ופטורים מן המצוה עיין זבחים י"ט כהנים בעבודתן כו' פטורים מן התפלה ומהתפילין משום עוסק במצוה ועכצ"ל דהך ברייתא ס"ל כמ"ד דלא פטור עוסק במצוה מן המצוה וכמ"ש ברש"י סוכה כ"ו או דמיירי דאפשר לקיים שניהם זולת הר"ן ס"ל שם דעוסק במצוה לעולם פטור מן המצוה אפי' ביכול לקיים שניהם עיין שו"ת שאג"א סי' ל"ו א"כ מאי פריך הש"ס פשיטא דלמא אשמעינן אף דעוסקים בעבודה חייבים במצוה או לאפוקי משיטת הר"ן דאף ביכול פטור וצ"ע: בתוס' ד"ה לאתויי ואפי' לפירוש רש"י. נ"ב עיין צ"ק שגורס לפירוש ר"י דלרש"י דיכול להעלות בע"כ של עבד י"ל כיון שברח הרב יכול לכופו לחזור. אלא אפי' לפרש"י שהעבד יכול לכוף הרב מכ"ש אם ברח שאין הרב יכול לכופו לחזור עכ"ד ודפח"ח. אבל אף שפירש"י לענין רב אינו מוכח דלא ס"ל כר"י וכמ"ש בשיטה מקובצת שם דמסתברא כן דעבד שוה להרב בדבר כמו שמוכח במתני' א' אנשים ולא' נשים עיי"ש ויותר יצדק למחוק הך אפי' לגרום לפי' רש"י ור"י. או לפי' רש"י לבד ור"י מיירי גם בעבד כנעני וכמ"ש הרמב"ם פ"ח מה"ע ה"ו. והראב"ד והר"ן בכתובות תמה עליו מעבד סברת דלרש"י נכון משום דבעבד כנעני מיירי עיי"ש. ולר"מ והראב"ד י"ל תי' התוס' א"כ אולם הכי תיבות דרוצה למוכרו שאינו מוציאו מרשותו אינו מובן. לכן לדעתי יצדק לפי' רש"י היינו דבעבד כנעני מיירי והוא פירש"י כאן והיינו דלפירש"י ור"י בכתובות צ"ק דשאני עבד כנעני מעבד עברי. משא"כ לפירש"י כאן דבעבד כנעני מיירי וקשה ע"ז תירוץ דרוצה למכרו. וצ"ל משא"כ כאן דאינו מוציאו מרשותו והיינו דשם שאני דרוצה למכרו. א"כ הבריחה ביד העבד שלא ימכרנו אלא בא"י משא"כ בעבד שברח שאין רצונו למכרו רק להיות ברשותו ס"ד דמוציאין קמ"ל כנ"ל נכון ודו"ק: ד"ה הני כהנים דכתיב האזרח להוציא הגרים. נ"ב אבל כאן יש להקים לתומרא עיין תוס' פסחים דף מ"ג ד"ה סד"א ותוס' מגילה סוף דף ד' ד"ה שאף: ד"ה שלא יהיה דבר חוצץ ולא לאחרים לאות. נ"ב עי' מנחות דף ל"ז ע"ב דעל של יד קאי ועיין ב"י א"ח כ"ו ויתיישב לך מהא דפריך ראש נמי כתיב: ד"ה לין מונח על המצח. נ"ב עיין תוס' עירובין דף נ"ה ע"ב ד"ה מקום ובתוס' סוכה דף ה' ד"ה ואל: ד"ה של יד צריך להקדים של יד. נ"ב היינו לפי המסקנא א"נ לומר משום וקשרתם כתיב מקודם ואח"כ והיו לטוטפת עיין מעיו"ט ולהרא"ש בהל"ק הל' תפילין:

דף ד ע"א בתוס' ד"ה וגואלין לעולם. נ"ב עיין תוס' ר"ה דף כ"ט ד"ה קאי: ד"ה וכן אפי' בשאלה. נ"ב משום כיון דאתו לכהן לא מהני שאלה עיין נדרים דף כ"ט. ועיין ב"י או"ח סי' קנ"ו דכתב דאי' מתרומה דהוי מחוסר שאלה דאל"כ יכול לשאול עלי' ואשתמיטתי' תוס' הנ"ל לפי שעה ועיין מעיו"ט ברכות מ"ה ס"ק נ' שג"כ לא ראה התוס' הנ"ל נפ"ש. אולם לא אדע מדוע שביק התוס' קדשים גם יש לעיין אף לפמ"ש התוס' בברכות שם דבנדרים אף שיכול לאתשולי השתא מיהא לא אתשלו והיכא דנדרו הנאה סתם לפמ"ש התוס' ר"ה כ"ח ד"ה המודר דסתם מודר מחבירו אין דעתו ע"ד מצוה עיי"ש. א"כ לפמ"ש הרא"ש בברכות עלה דהשמש שאכל כזית דמצוה לחזור אחר ג' משום ברכת זימון עיי"ש וכ"פ בש"ע סי' קנ"ג ס"א. א"כ אף ג' המודרים הנאה זה מזה מצטרפין משום דיכול לאכול עם חבירו ע"ז גופא נדר שיהיה זימון וסתם דעתו של מודר אינו על מצוה ורא"ס זה חדש הוא ודו"ק: ד"ה נפשות ואינו בדמים. נ"ב עיין מל"מ פי"ב מה' אבל הכ"א דליכא לתרץ בעובד כוכבים שאינו נערך אליבא דר"י עיי"ש. אולם למ"ש התוס' ב"ק דף יו"ד ד"ה שור דאיצטריך לעבד ולנכרי שקנוי לישראל הנפל לבור דהשית שרי בהנאה עיי"ש ומדבריהם מבואר דאף עבד שקיבל מצות מותר בהנאה דלא כהכ"מ פ"ה מה"ע הי"ז דאל"כ עבד הוינו כותי וכמ"ש במל"מ שם. א"כ הו"מ למימר בעבד דלכ"ע נערך כדתנן במתני' והתימה על המל"מ בזה ודו"ק: ד"ה ולא אוציא כדתנן במס' שמחות. נ"ב אף דמתניתין הוא לקמן דף ו' ע"ב ר"י אומר נודר ומעריך ומקדיש. יש לומר דקאי רק על יוצא ליהרג עיין ס' ג"פ אהע"ז ס"ס קכ"א. ודעת הרמב"ם פ"א מה' עדות הי"ד נראה דס"ל דגוסס אינו נודר ומעריך עיין לח"מ והל"מ שם. ואולי משום דגוסס לאו בר דעה יתשב. ועיין בתוס' יו"ט דגם במס' שמחות אינו נמצא דגוסס נודר ומעריך: **ע"ב** בתוס' ד"ה וכמה וי"ל דהתם. נ"ב מיירי באומר ערך זכר עלי והתם בסתם וכו' כצ"ל ור"ל דהתם איירי דאמר סתם ערך זכר עלי מש"ה הוי הפחות ה' שקלים. משא"כ הכא באומר סתם הוי הפחות כמו בנקיבה. ועיין רמב"ם פ"א דערכין ה"כ דלא זכר על לשונו התוספתא הנ"ל משום דס"ל כתירוץ התוס' ומ"מ משמע דאם הזכיר ערך זכר הוי הפחות שבזכר ודו"ק: ד"ה הוא פי' בקונטרס. נ"ב ברש"י שלפנינו אינו ומשמנין ושותפים תרוייהו יחלוקו. וע"כ מיבעיא לי' אמאי נקיט הכא שותפין והכא משמנין. ולהרמב"ם פ"ה מה"ע סי"ז שקדם שותפין שומא ובמכירה משמנין יחלוקו עיי"ש ובכ"מ שיפך רש"י בחד לד וסיפך תוס' בחד לד והראב"ד בהשגות שם י"ל דמפרש כרש"י שלפנינו שותפים יחלוקו ואין חילוק בין שותפים למשמנין ומ"ש הכס"מ דהרמב"ם כהתוס' רצונו לומר כהתוס' דיש חילוק בין שותפים למשמנין אבל לא כפי' רק שותפים שומא ומשמנין יחלוקו. ולא קשה עליו קושית הצ"ק עיי"ש ודו"ק. אולם עדיין לא אדע מ"ש הכס"מ שדברי הכ"מ אינם מובנים שרש"י כהראב"ד ותוס' כהר"מ. שלא יבינו היטב דהא רש"י בעצמו קשה אמאי נקיט הכא שותפים והכא משמנין. ע"כ פי' הר"מ דשותפים הוי שומא. וע"ק פוכא מ"ש שדעת רש"י נראה שהוא כדעת הראב"ד מנ"ל הא הראב"ד יכול לפרש כהתוס'. ויצדק שפי שינוי הלשון. והתימה על הצ"ק שלא העיר עליו בזה. ובאמת אינו מובן לי מה שדחה הכ"מ פי' הראב"ד משום פירש"י משמנין. הא פי' הראב"ד יצדק לפי פי' התוס'. ואולי גם כוונת הכס"מ ע"ד זה. וט"ס בדבריו וכצ"ל שדעת רש"י כרמב"ם ודעת התוס' כהראב"ד. היינו שהר"מ מפרש משמנין כפירש"י והראב"ד מפרש משמנין כפי' התוס'. וא"כ מה נתקשה הכ"מ נפי' הראב"ד וכנ"ל ודו"ק כי קצרתי ומקום הניחו לי בס"ד: בא"ד לאיזה מלאכה היא ראוי'. נ"ב היינו להיות יועץ אם הוא חכם חרשים או שהוא תורגמן או מעורר או צופה. וכמ"ש הר"מ פ"ה מה"ע הי"ז ולא יודע מ"ש הצ"ק עליו שנדחק עיי"ש אולם מ"ש הכ"מ די"ל דמיירי ברא"ש עבד שלא קיבל עליו מצות דמותר בהנאה צ"ל נפ"ז מה דקאמר הש"ס ולטעמך תקשי לך עבד דאיתא בערכין היינו למ"ד דעובד כוכבים נערך דאל"כ כיון דלא קיבל עליו מצות היינו כותי וכמש"ל בתוס' ד"ה נפשות מיהו בלא"ה הא דעת הר"מ פי"ד מה' אבל דשערו מותר בהנאה וא"כ הרא"ש שוה לענין שערו ועיין מל"מ שם ודו"ק: ד"ה והא וכ"ש כשמקדיש. נ"ב הבה"ז גורס כ"ש טומטום כשמקדיש הגוף דלא פשטה וכו' והצ"ק דחה דבריו וגרס ראש דליפשוט קדושה בכולה עיין עליהם דפי' שניהם דחוקים ויצדק יותר דוכ"ש ט"ס וצ"ל כשמקדיש הראש לא פשטה וכו' והוא ביאור הך דאינו נידון בכבודו כדרך תוס' במס' זו לפרש עפ"י פשוטה. ואולי דמסתפינא הו"א דטומטום הוי כ"ש מהמור ופרה משום דבחמור ופרה אף דאינם בעצמותם בכלל ערכין עכ"פ הוא בעצמו בכלל ערכין משא"כ טומטום דאינו בעצמו בכלל ערכין. ויש לדון ולומר נדר בערכך כתיב כל שישנו בערכין בעצמותו נידון בכבודו לענין היכא דנדר אף בדבר שאינו בערכין. וא"כ פרה וחמור אינו נידון בכבודו דליתנהו בעצמותו בערכין אף דהנודר בכלל ערכין מכ"ש טומטום דאינו בעצמותו בכלל ערכין וכתוס' כנ"ל וכ"ש כשמקדיש גופה ליתנהו בערכין דלא פשטה וכו' ודו"ק היטב:

דף ה ע"א בגמ' ורבנן סברי אדם מוציא דבריו לבטלה. נ"ב כן פסק הרמב"ם פ"א מה"ע ה"ג וצ"ע דבפ"ו מה"ע ה"כ כתב המקדיש את עצמו לא הקדיש אלא דמיו דמקורו מגיטין ל"ט דמוקמינן לה כר"י דא"א מוציא דבריו לבטלה וכבר תמה בזה המל"מ שם והה"ז כאן. והצ"ק כתב לייטב עפ"מ שכתבו התוס' כתובות דף ע דלא אמר ר"מ א"א מוציא דבריו לבטלה אלא היכא דאינו אלא תיקן מלה בעלמא אבל להוסיף על דבריו מה שלא אמר לא עיי"ש. מה"ט בערכין פוסק דלא אמר כלום דצריך להוסיף מה שלא אמר כלל דהוא אמר ערך ולא דמיו. משא"כ בהקדש גופו דאין אנו מוסיפין רק אמרינן כוונתו לדמיו עכת"ד. ומבלעדי דאשתמיטתי' מ"ש התוס' נזיר דף ט' ד"ה אין דקרי לי' ערך לדמי הכלי משום דערך אדם נמי הוי דמים עיי"ש. וא"כ אין בערכין הוספה רק פי' המלה דכוונתו ערך דמים. מה יענה למ"ש הר"מ פ"ב מהל' תמורה הר"ז תחת עולה תחת חטאת לא אמר כלום ובפט"ו מהל' מעשה הקרבנות אמר על בהמה טמאה ועל בעלת מום הר"ז עולה לא אמר כלום ומקורם ממשנה תמורה כ"ו ע"ב והיינו דלא כר"מ ועיי"ש בתוס' ד"ה מתני' דלא כר"מ הא בזה א"צ להוסיף ע"ד רק דעתיה על מה שיש לו בבית או תיקון מלה לעולה ומדוע לא אמר כלום. וכנראה דאשתמיטתיה להצ"ק דברי הר"מ הנזכרים. ודברי הר"מ צלע"ג: ברש"י ד"ה הא דאקדיש. דתרי מיגו לא אמרינן יחד. נ"ב תמיה מאד דהא חד מיגו אמרינן וא"כ אטו אין להקדיש אלא ראשה. הא י"ל מיגו דקדוש חד אבר לדמים קדוש כולה. וברש"י ד"ה הקדיש פי' באופן אחר בתרי מיגו. מיגו דקדש חד אבר לדמים קדוש לגופייהו ומיגו דקדש חד אבר קדשה כולה. אלפ"ז א"ש דהך מיגו דקדיש חד אבר לדמים קדיש כולה לדמים לא אמרינן משום דגבי דמים לא אמרינן דפשטה קדושה בכולה. משא"כ לגבי אותו אבר אמרינן דהוי כאילו קדשה קדושת הגוף ותו שייך מיגו משום דבקדושת הגוף פשטה קדושה בכולה. אבל לא אדע מדוע פירש"י מקודם כן ואח"כ כן. ופי' קמא תמוה כנ"ל. שבתי וראיתי בש"ס תמורה י"א ע"ב פירש"י עלה דהקדיש אבר כפירוש קמא מיגו דקדיש חד אבר לדמים קדשה כולה וכו' ודלא כגי' הש"ס שלפנינו שהוא כמו שפירש"י כאן. והתמיה קיימת אמאי אין להקדיש אלא ראשה הא י"ל דפשטה קדושה בכולה. ובינותי בספרים וראיתי להלח"מ פ"ה מה"ע הי"ד שעמד בזה. ובכ"ז לא מצאתי מרגוע לייטב דברי רש"י שלא יסתרו אהדדי. גם בטעמא דהך מיגו ותרי מיגו הנ"ל לא נחית למ"ש עיי"ש ודו"ק: בתוס' ד"ה בעי רבה. באת"ל כדלעיל. ר"ל אם ת"ל אם אמר דמי ראשי לגבי מזבח דאינו נידון בכבודו אם אמר ערכו עלי מאי וכו' ול"ק הצריך עיון בתוס' ד"ה בעי רבה: ד"ה אדם. ואפי' אינו יודע. נ"ב אינו מובן דאם אינו יודע הוי הקדש בטעות כיון דסבר דיש הקדש לפחות מבן חודש. ואולי כיון דרצונו אשר ההקדש יהנה עי' רמב"ן גיטין ל"ט לא שייך הקדש בטעות דדעתו שההקדש יהנה ואם לא יועיל לשון שהקדש יהנה יהיה כאילו אמר בלשון אחר שתקנו חכמים כדי שיהנה ההקדש ועדיין צ"ע. ועיין בה"ז שנסתפק לענין טומטום ואנדרוגינוס. דיש לפשוט לפמ"ש התוס' הנ"ל: **ע"ב** בתוס' ד"ה אלא מעתה. הא עובדי כוכבים לא נודרין לבדק הבית לר"מ. נ"ב ולפמ"ש הרמב"ם בפ"א מה"ע הל' י"א דנותן דמיו ואינו נופל ללשכה א"ש. דבנדר נותן דמיו ואינו ללשכה. משא"כ בערכין כיון דנתמעט מבני ישראל ואינו בכלל דמים כלל דאף דכתיב איש. כיון דאין רצון התורה בנדבת עובדי כוכבים ועי' לח"מ שם. אולם אינו מובן לר"מ כיון דכתב דאם לבו לשמים מגנו היאך כתב בפ"ה מהל' מעילה דקדשי עובדי כוכבים אם הם לבדק הבית מועלין בהם. ויקשה קושיית הש"ס כיון דטעון גניזה ליכא מעילה. ומ"ש בה"ז לייטב אליבא דפוסק הר"מ כר"מ. לא נהירא. ופשיטא דלהר"מ לא קיים כלל בערכין משום דמטעם ל"ל יש לומר דנתמעט מבני ישראל וכנ"ל. ולהר"מ דפוסק דטעון גניזה הקושי' כחומה נצבה הא שכתב דמועלין בהם. גם מ"ש הצ"ק דהקדש הל דיעשה בו צרכי אחרים עיי"ש צ"ב דהא כ"ז דוקא באומר אבל בסתמא הוי לשמים וטעון גניזה וא"כ האיך מועלין בו. גם מה שנדחק הלח"מ שם נדחה מטעם זה דאף באינו מסוים הא מסתמא הוי לבדק הבית וכאילו פי' וטעון גניזה וא"כ האיך קדוש ומכ"ש כשפירש לבד"ה. ובעיקר דברי הר"מ מ"ש בפ"ח מהל' מתנות עניים עובדי כוכבים שהתנדבו לקדשי בדק הבית אין מקבלין ממנו לכתחלה ואם לקחו ממנו אין מחזירין לו ואם היה דבר מסוים כגון קורה או אבן מחזירים לו כדי שלא יהיה להם דבר מסוים במקדש וכו' נראה דהתם לכתחלה לא מקבלין כיון דהגיד בפירוש לבד"ה וכמ"ש הלח"מ ואם קיבלו אין מחזירין אבל יגנז רק א"צ לו. משא"כ בדבר מסוים הסכרת להחזיר לו דאל"כ יאמרו. ואם מקדש יאמרו הקדשתי לבדק הבית ומכרתו לעצמן. וכמ"ש הר"מ בהל' מת"ע פ"ז. ולא קשה קושית הלח"מ שם עיי"ש היטב ודו"ק:

דף ו ע"א בגמ' הא בתחילה הא בסוף. נ"ב והא דלא קאמר תרוייהו בסוף וכאן בדבר מסוים דאין מקבלין וכאן בדבר שאינו מסוים משום דרוצה לתרץ שיהיה הפירוש שהתנדבו נדבה כפשוטו. אף באינו מסוים כנ"ל ועיין צ"ק: בגמ' מתיב ר"י ואגרת. נ"ב תמוה לי טובא דעיקר הקושי' סובב על הקבלה לתחילת בנין לפירש"י ותוס' וע"ז תירץ שאני מלכותא דלא הדרא בי' והלא דבר מסוים אין מקבלין אף בסוף והתם הי' העלים דבר המסוים ועי' רמב"ם פ"ח מה' מתנות עניים ה"ח הי' הדבר מסוים כגון קורה או אבן מחזירין לו עיי"ש. וא"כ מה לנו משום לא הדרא בי' הא כיון דהוי דבר מסוים לא מקבלים ממנו משום דגנאי הוא וכו'. כפירש"י או שלא יהי' למו חלק כמ"ש הרמב"ם. ולפמ"ש הלח"מ פ"ח מה"ע ה"ז. דהפירוש שאני מלכותא דלא הדרי בי' היינו ע"כ קבלו כדי שעי"כ יתחזק הבנין עיי"ש. א"ש דר"ל אף דבר המסוים מקבלים מהם אבל לפירש"י ותוס' צע"ג. אם לא שנדחק דשם לא הי' דבר מסוים. גם תמוה לי בגוף הדבר הלא כל עיקר פלוגתא אי מקבלין מהם· אבל להיות רודף אחריהם ליתן אם לא יתנו בעצמם בודאי לא פליגי. ועיין ב"ב דף ג' לענין הסר שאלה נדקה ובר"מ שם ה"ט. וא"כ האיך הסליר בו ליתן פשתגן הכתב לקבל אף שלא התנדב בעצמו. ועכצ"ל כיון דעלם הבנין הי' מפורש ועי' יד ה' הוא יבנה ביתי הי' מותר למו לתבוע חלקם כפיהם מאשר לא שייך לומר מה לכם לבנות בית אלהינו אשר שכן גזר אומר המלך מלכו של עולם. וא"כ מה פריך הש"ס מאגרת של אסף וכו'. גם קשה מנ"ל דמיירי בתחילת בנין דילמא יהי' למו להועלת בסוף בנין לחזק הבדק עיין רש"י במקרא. ולענין דבר המסוים לא שייך גנאי ופאר כיון דמקור הדבר נמצא עי"י לא לכם ולנו לבנות וכו' וצע"ג: בתוס' ד"ה יגוד. ויש ליזהר. נ"ב רי"ל הולך ע"ז עיין מג"א סימן לב ס"ק כו: **ע"ב** ברש"י ד"ה פטורין. בדיני ישראל קאמר. נ"ב דבדיני הכנענים נותנים עליו תומכי חיים ותומרי מתים כמבואר בגיטין כ"ח. ועיין רמב"ם פ"א מה"ע הי"ג ובמל"מ שם: בתוס' ד"ה והלו לדקה. אבל לנורכי העיר מותרין. נ"ב דבר זה נכתב בעיגול כד"ת והצ"ק גריס לי' כמ"ש בנ"א. ופי' דהקשו השתא דאמרינן דבני עיר רשאין לשנותה לכל מי שירצו והתם קאמרינן דוקא לאותו עיר ואינו רשאים לשנותה. מש"ה כתב דוקא מחוץ לעיר אסור לשנותה אבל לצרכי מותר לשנותה לכל מה שירצו עכ"ד. וסמה תמוהין דעדיין קשה מרישא מגבת פורים לפורים מדוע לא יוכלו לשנותה לכל מי שירצו. גם הא בני העיר רשאים לעשות מקופה תמחוי להת לעניים מעיר אחרת. ודוחק לחלק בין היכא דבאו עניים מעיר אחרת לעיר. בין היכא דיתנו לחוץ לעיר שלא יבאו לעיר. גם הסיום ובגבאי מיירי אינו מובן כ"כ לפירושו. והעיקר שהוא ט"ס כנ"ל. ומ"ש בגבאי מיירי הוא תירוץ והיינו דמחלק בין בני עיר לגבאי. וכמ"ש המרדכי פ"ק דב"ב וז"ל פ"ק דערכין וכו' והסיא דפרק המקבל דאמר התם מגבת פורים לפורים וכו' דמשמע דוקא לפורים אבל לשאר מצוה לא. היינו דוקא הגבאי כיון שגבה מגבת פורים אין יכול לשנותה למצוה אחרת וכן אם גבה לעניי' העיר אינו יכול הגבאי לשנותה וליתן לעניי' עיר אחרת אבל בני עיר יכולים לשנות מגבת פורים לד"א. ובלבד שיהי' לדבר מצוה דומיא דקופה והתמחוי דרשאין בני עיר לשנותו כיון דדבר מצוה נינהו וה"נ רשאים בני עיר לשנות מגבת פורים לענין עיר אחרת עכ"ל. ובמחכתה"ר של הצ"ק דאשתמיט לו דברי המרדכי הנ"ל ע"כ כתב מ"ש. ועיין עוד תוס' ב"ק שם ד"ה מגבת דתירץ תירוץ אחר דדוקא בפורים אמרינן כן וגם מגבת עיר נמי עיר לאותה עיר נמי בפורים דוקא עיי"ש. וכן נראה בהגהות המרדכי בהגהות פ' האומנין ע"ש ר"ת. ועי' או"ח סי' תרצ"ד ובמג"א סק"ם והדבר תלוי בבני תירוצים הנ"ל ודו"ק: ד"ה אילימא. ה"נ מצי למימר. נ"ב אולם ברמב"ם פ"ח מה' מתנות עניים וביו"ד סי' רנ"ט מבואר דבנשתקע מותר אפי' לדבר רשות בישראל וכן בעובדי כוכבים ועיי"ש בש"ך ס"ק י"ג:

דף ז ע"א ברש"י ומקרעין את כריסה. נ"ב עיין בתוס' ב"ב דף קי"ב ע"ב ד"ה דהוא. ובתשו' רמ"א סי' מ' ובמג"א סי' ש"ל ס"ק י': בתוס' ד"ה דיתבי. קמ"ל דשפיר עמד עלי'. נ"ב כוונתם כמ"ש התוס' בב"ב דף קע"ה ע"ב ד"ה דיתבי עיי"ש: ד"ה ישבה. ולעינוי לא חיישינן. נ"ב באמת ברש"י עצמו יבואר שם כן שכתב ד"ה לדייני וכו' וכ"ז שלא נגמר הדין לא הוי עינוי הדין דכל שעה מצפה להצלה. אבל כשנגמר כל היום מצפה למיתה והוי עינוי הדין עכ"ל. והתימה שלא הביאו התוס' דסותר למ"ש כאן. וע"ע בתוס' ב"ק י"ד נמצא בתוס' סנהדרין פ"ט ד"ה ולא וא"ל כר"פ נגמר הדין דאמרינן א"כ בי היכי דתיהוי לי' הצלה עיי"ש. דהיינו מכיון דהוי טובה כלל לכל הרוצחים ל"ת לעינוי הדין מכיון דרצונינו טובתם בזה. משא"כ בפרטי ואין אנו מכוונין טובתו בזה אף די"ל ע"י שמשהין אותו ימצא לו הצלה ולימוד זכות הוי עינוי הדין. ועיין רמב"ם פי"ב מהס"ה ה"ד. משנגמר דינו אין משהין אותו אלא יהרג ביומו וכו' אבל אם ישבה על המשבר ממתינין לה עד שתלד. מלשונו מבואר דישבה על המשבר על מי שנגמר דינו קאי דהיינו לאחר גמר דין וכתוס'. ולא אדע מ"ש הלח"מ דפלוגתא רש"י ותוס'. ורבינו לא הכריע. הלא מלשונו מבואר כתוס'. גם אשתמיטתי' דרש"י בעצמו כ"כ וכנ"ל. ויותר תימה בעיני דברי הכ"מ שם שהביא דברי רש"י. כאן על הר"מ כאלו הר"מ הולך בשיטתו. ואם לטעמא של דבר דעד שתלד הוי חד גופא וכישבה על המשבר כיון דעיקר גופא אחרינא הוא זו מבואר בהדיא בש"ס וא"צ לפירש"י ולעג כעת: **ע"ב** בגמ' ור"מ ההוא יד הנודר ולא יד הנידר. נ"ב קשה לי ל"ל למימר ולא נידר דקשה קושי' התוס' מה"ת לרבויי. הא י"ל דנודר אתי לאשמועינן דאזלינן בתר שעת הנדר. וכדלקמן דף י"ז הי' עשיר בשעת הנדר והעני או להיפך נותן ערך עשיר. והיינו דוקא ממשיס או שקל וצ"ע: שם מ"ט ב"ת מאוחר שקדש וגבה מה שגבה גבה. נ"ב ואף למ"ד ב"ת מאוחר שקדש וגבה מה שגבה לא גבה. הקדש שאני עיין תוס' כתובות נ' ד"ה שמע. וברי"ף שם בשם רב שרירא גאון. וכ"כ הרמב"ם פ"ג מה"ע הי"א שהערכין לאו כחובות הן. שאע"פ שכל מה שבידן משועבד לראשונה הקדש מאוחר שגבה גבה עיי"ש. והיינו במקרקע. וכאן הפי' מאוחר בהקדש. ובתנס תמה הלח"מ שם עיי"ש: ברש"י ד"ה שער נשים לדקיות. וקיי"ל לדיקים שבתוכם יוצאין ממנה ערומים. נ"ב תמי' לי טובא האיך מצא רש"י שקיי"ל כן דצדיקים יוצאים ממנה ערומים הא אדרבה מבואר שם כיון דעיילה ונפקה כלבושה דמי עיי"ש. מבואר דאינם יוצאין ערומים. ועיי"ש בפירש"י בד"ה כגופו דמי שכתב וכשם שאין שורפין מלבושין שעליהן שהרי צדקיות הן כך אין שורפין אותו גדול. ואף דעכצ"ל דלענין איבעיא אי כגופו דמי או לאו לה"א דהא אף אי לאו כגופה דמי לא גרע מלבושם. ועכצ"ל דגם לבושם נשרף כמו ממונם. אבל מ"מ אינו מבואר דקיי"ל כן. וגם ע"כ ליכא למימר לה"א הפי' כן דא"כ מאי פריך אי דמי כגופה ממש דילמא לא הוי אלא כלבושי'. אלא עכצ"ל דהבעי' הוא אי הוי כגופה היינו כלבושי' דמי מנ"ל דהוי כגופה ממש דילמא לא הוי אלא כלבושי' או לאו ועי"ז פריך דודאי הוי כלבושי' כפירש"י שם. ודברי רש"י כאן צע"ג כעת: ד"ה פשיטא. דמש"ה אין מתנין. נ"ב הנה רש"י השכיל במועצות ודעת דלא מפרש פשיטא דמת אסור בהנאה דהא זה לאו פשיטא הוא דהא ר"נ ס"ל דשיער המת לא מיתסר בהנאה ע"כ הסב כוונת הקושי' דפשיטא דמש"ה אין נוהגין דלמה איצטריך לסיים שהמת אסור בהנאה. אולם הרשב"א בתשובה סי' ש"ל פירוש הפשיטא כפשוטו דודאי מת אסור בהנאה והוליד בכוונת ר"נ זו מיתתה אוסרתה. וא"כ מותר שערה שנתלש ממנה בין גמר דין למיתה משא"כ בנגזז ממנה לאחר מיתה לכ"ע אסור עיי"ש בארוך. ויש להקשות ע"ז הלא הש"ס פריך והא דומיא דבהמה קתני וכו' ולדברי' עדיין אינו דומיא דבהמה. דבהמה אסורה בהנאה תמיד וזו אינו מותר בהנאה תמיד דלאחר מיתתה שערה אסור. וגם בתוס' ב"ק דף י' ד"ה שור מבואר כרש"י דלר"נ שערה מותר אף דנתלש לאחר מיתה. וכן

מבואר

[illegible]

נכרית הו"ל להבית מפי"ב מה"ם דמדבר מאשה שתיבה . ומגוה נתקן ודו"ק : בתוס' ד"ה אין נערכין . און מסלע אחד . נ"ב ד"ל הלכה דהכמים דנותן את כולן ואם העריכו הכהן ה' ונתן ד' כיון דלא נתן לפי הערך כאשר נתעשר מהויב להשלים עד נו"ן . כיון דלא יצא י"ת מקודם כמו שהעריכו הכהן וכ"ז לחכמים אבל לר"מ אינו נערך המיד רק סלע עיין תוס' יו"ט : ד"ה ההוא . דההוא טעמא משום השג יד . נ"ב ר"ל דהא דכתיב ואם מך הוא מערכך והעמידו לפני הכהן והעריך אותו הכהן ה"א דקאי על הנערך שיערך אותו הכהן כאשר אין לו דאז אף אם המעריך יש לו א"צ ליתן . דהיכא דהמעריך אין לו פשיטא דא"צ ליתן אלא שקל קמ"ל קרא אשר תשיג יד הנודר ולא הנידר . וא"ל לא לכתוב ואם מך הוא וכו' ולא נצרך אשר תשיג . י"ל דאם לא הי' נכתב ואם מך לא הוי ידעינן דעני נידון בהשיג יד והוי דרשינן וכל ערכך לדרשה אחריתי כנ"ל נכון . דלא כהנ"ק עיין עליו דלפמ"ש לא קשה גם קושייתו ודו"ק :

דף ח ע"א בתוס' ד"ה כיון דהבא אהא נדר . לא גרע מנתן לשנים . נ"ב תמוה דהא ודאי גרע מנתן לשנים וחזר ונתן על הראשון . דהם יצא ידי שניהם משום דבעידנא דיהב לשנים הי' משועבד לראשון לא שייך לומר אמאי יהיב כולהו . דהא אפילו מה דיהב לה לאו דידה הוא כדפירש"י . משא"כ בזה ידי שניהם לא יצא מכיון דמשועבד לה כולהו כמו לראשון וא"י רק ידי ראשון. וא"כ תו יכול להיות האבעי' כיון דבכה"ג נדר יהב תרתי פלגא וכו' ומוציא ידי שניהם א"ד כולהו חזיא להאי וא"י ידי שניהם כנ"ל וצע"ג . אח"ז מצאתי בקצה"ח סי' ק"ד שעמד בזה עיי"ש : **ע"ב** בגמ' אמר ר"ש לדקדק כהררי אל . נ"ב עיין מהרש"א ונ"ק מ"ש בזה . ולי נראה להוסיף קמחא דבאמת דרשו רז"ל מזה דאין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחילה ומש"ה מתחיל בנגעי בתים . והיינו עפמ"ש במק"א דבענש היסורים שהקב"ה מביא עלינו כוונתו רצוי' רק לטובתינו וכמו רופא נאמן שמייסר החולה וכמש"ה כרפאי לישראל וכו' ועיין עקידה שער מ"א בפירוש כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאיך . היינו כי במצרים הי' כוונתו רצוי' לענש הכאה ולהחליאם משא"כ עליך אף כי אשים יהי' מכוון לרפואתך ולא לחלייך עיי"ש . וזה וידעת היום וכו' כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסרך . היינו כמו שמייסר איש בנו בודאי אין כוונתו בענש היסורים להכאותו . רק שעי"כ ימשוך מזור תעלה לו כן ה' אלהיך מייסרך . והראי' בדבר שכוונתו לרפואה ולא לענש הכאה מזה גופא דאינו פוגע בנפשות תחילה רק מתחיל בנגעי בתים והיינו משום דמבחין כמו רופא נאמן אולי יצמח לו רפואה ממקום אחר ולא יצטרך לנגוע בגופו . ועיע בחיבורנו על התורה . וזה לדקדק וכו' אלו נגעי אדם שהמה בגדר לדקה כיון דהכוונה לרפואה . והראי' מהא דאיך תהום רבה אלו נגעי בתים דמתחיל מנגעי בתים תחילה אולי יצמח עי"כ רפואה תעלה וכנ"ל והפי' מתמד :
ברש"י ד"ה ר"א אומר כובש. תחת מחילת כהא הכבוד . נ"ב עיין רש"י בעין יעקב שכתב במצו"ות יב . ועיין רש"י בעי' ר"ה דף יז שפי' כמ"ש רש"י כאן . אולם בתלמוד ברש"י פירוש כובש כף מאזנים של זכות ומכריע את עונות עיין מהרש"א . ובקונטרס תוס' יוה"כ דף פו ע"ב דלפי הנראה לא ראה דברי רש"י כאן . ובכוונת רש"י בר"ה נראה לי עפמ"ש בילקוט תהלים רמז תשפ"ד ע"פ ולך ה' החסד וכו' ר"י אומר העבירה עקרה ואינו עושה פירות . אבל הצדקה עושה פירות . שנאמר אמרו לצדיק כי טוב וכו' עיי"ש . א"כ לפ"ז כמצות המה כמו זרוע שגדל בכ"פ משא"כ עבירות . עיין בחידושנו עה"ת באורך . מעתה מ"ד כובש היינו שכובש כף מאזנים של זכיות ומכריע את עונות מאשר המה כחינות זרוע שיגדל בכ"ע ומ"ד נושא היינו שמגבי' עונות . להורות שאינו בבחי' זרוע . כי הדבר שסמוך לארץ הוא בגדר נמיחה . משא"כ כאשר הוא למעלה מארץ . אבל הזכיות כמה למטה נוטה לארץ בגדר זרוע כנ"ל והדבר עמוק למבין : סליק

מסכת בכורות

דף מט ע"א בתוס' ד"ה לאחר שלשים ויש לספק . נ"ב עיין ביו"ד סי' ש"ה סעיף י"ב ברמ"א ועי' תשו' הרשב"א סי' קכ"ו : בא"ד דשאני מצות פדיון הבן דלא שכיחא . נ"ב עיין הגהות מיימוני פ"ג דמילה ועיין תשו' הרשב"א סי' רמ"ה ועיין תוס' סוכה מ"ו ד"ה העושה ומ"ש על הגליון שם :

דף נח ע"א ברש"י ד"ה מצוה להתעשר דליעשר . נ"ב לכאורה אינו מובן מה בעי רש"י בזה . ונראה לפענ"ד דכוונתו ליישב הא ר"ע ס"ל לעיל דף י"ח ע"ב כאן דאית ליה פסידא לא מקני לי' ע"ש ועיין תוס' יו"ט פ"ג דשקלים משנה א' דכאן הוי פסידא כהלי' והיותרת הכבד . רק שיש לפרש בדבר דאינו חסר בו כולי האי עיי"ש . וי"ל דכאן הוי הפסד מיעוט משא"כ לעיל הוי הפסד רב עיין מג"א סי' י"ז ס"ק יו"ד . אולם רש"י לא ניחא ליה בזה ע"כ כתב תיבות דליעשר והיינו במעשר לא הוב פסידא כיון דעי"כ נצמח לו עשירות ולא קשה דר"ע א"ר"ע . וזה נקודה נפלאה בכוונת רש"י ודו"ק : סליק

יפה עינים על מסכת ערכין

הגהות וחדושים מאת הג"מ אריה ליב יעלין אבד"ק בילסק (בעהמ"ס מצפה אריה וכו').

דף ב ע"א יורש ממיר . בחקתי פרק ט' ופרק י"ג דשתים לרבות את היורש שממיר וקשה הלא סתם ספרא ר' יהודה וכ' דמש"ם בתהלה ואם שמר ימיר לרבות את האשה הוא דעת ר' יהודה כדמסיק לק' ע"ב לר' יהודה ומ"ש את"כ לרבות את היורש הוא כענין ד"א והוא לדעת רבנן : יורש אינו סומך . ת"כ ויקרא נדבה פרק י"ז וע"ע שם ובפרק ד' ידו ולא יד בנו : קרבנו . ע' רש"י והוס' וע' ת"כ ויקרא נדבה פרק י"ז דדרים שהם קרבנו הני תלת ועוד תלת למעט בכור ולמעט מעשר ולמעט פסח וע' התוס"מ שם : **ע"ב** ורבנן מואס . ע' רש"י תמורה ב' ע"ב דהיינו מוי"ו ור' יהודה לא דריש וי"ו וע' בחבורי קול ארי' הנדפס דמ"ז דלאביי ס"ל דגם ר' יהודה דריש וי"ו ועכ"ז א"ש לדידי' ע"ש ואכמ"ל : היודע להתעטף . ירו' ספ"ג דסוכה : הכל חייבין בראי' . ירו' תרומות פ"א ה"א יבמות פי"ב ה"ד ושם ובחגיגה פ"א ה"א א"ר יונה לית כללין דר' כלל' דהוא אמר חרש שדברו חכמים שאינו לא שומע ולא מדבר והכא אפי' שומע ואינו מדבר מדבר ואינו שומע פטור מראי' : למ"ד כולן תשלומין זה לזה . פלוגתא דר' יוחנן ור' אושעי' היא בפ"ק דחגיגה ובירו' שם ה"א לפי' הפ"מ נתהלף דעת ר' יוחנן מהבבלי לירו' דבבלי ס"ל לר' יוחנן כולן תשלומין דראשון ור' אושעי' אמר זה לזה ובירו' נשתנה דעת ר' יוחנן להיות שוה עם ר' אושעי' ולתרוייהו זה לזה ורק חזקי' ס"ל שם דמאן דמחייב בראשון מחוייב בשני כו' והק"ע מגיה שם להשוות להבבלי אבל קשה לשבש שם כל הסוגיא : יוחנן בן דהבאי . ירו' שבת פי"ט ה"ג חגיגה פ"א ה"א יבמות פ"ח ה"א ושם ליתא בדבריו בא' מעיניו כ"א סתם סומא ולפ"ז ל"ה טעמי' משום יראה יראה אלא משום דר' יהודה לטעמי' דפוטר סומא מכל המצות כדאיתא בב"ק פ"ז ע"א : יראה יראה . ספרי ראה קמ"ג וע' רש"י כאן ובחגיגה ובתוס' ושמעתי לפרש דלאו הנקודה והכתיב דריש כ"א האי קרא דכפ' וירא ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה אשר כו' יראה ודרשי' מתם יראה דומיי' דיראה וקאי יראה על השכינה ול"ק קו' התוס' שם דדרשי' הכתיב קודם למקרא : באן כמשנה ראשונה . הרמב"ם פסק דפטור ואף דפסקינן כמשנה אחרונה ותמהו כל נ"כ ונראה דכן מוכרח דאין סברא דרבינא יאמר דינו למשנה ראשונה והמתני' יהי' קאי למשנה אחרונה וע"כ לומר איפכא דהמתני' קאי למשנה ראשונה ורבינא ידבר למשנה אחרונה כדקי"ל הכתא והסברא יש להסביר דהא דתקנו החלוקה עובד א"ע יום א' הוא קודם שתקנו כופין את רבו ע"כ ביום של עצמו הוא לעצמו דינו כבן חורין . אבל בתר דתקנו כופין אין זה חלוקה להיות נקרא ביום של עצמו כבן חורין ותמיד מעורב בו צד עבדות ע"כ פטור מראי' ועפ"ז יש להשוות הבבלי לירו' במה שנראים חלוקים דבבלי גיטין מ"ב פשיטא לי' דאם קידש הח"ע והאיו ב"ת אשה גם ביום של עצמו א"ת לקדושיו ובירו' גיטין פ"ד ה"ה איתא דחוששין וע' מה"פ שם ולהנ"ל י"ל דבירו' איירי למשנה ראשונה דהוי' חלוקה מעלי' ואם שאינו יכול לקיימה כמ"ש במתני' לישא כו' אינו יכול . והוא משום דהגוף עדן לא נחלק כ"א הפירות ומשום חלוקת הפירות חוששין לקדושין ולענין חיוב ראי' י"ל כיון דלפירות הויא חלוקה חייב בראיה כיון שעתה אין לו אדון אחר : אין מעכבין . ע' בבלי ר"ה ל"ג וירו' ר"ה פ"ד ה"ט :

דף ג ע"א יודע למי מברכין . ע' ירו' ברכות פ"ז ה"ב ובב"ר פנ"א : תוס' ד"ה לאתויי ר' יוסי בירו' . שם ושם ר' נסא ובב"ר ר' אסי : שם ועם חביבי . בירו' שם ועם חנינא בר ססי חביבי ובב"ר חנינא בר ססי ובסוה"ת סי' קנ"ט בנימין בר שילא : מה ת"ל איש איש . ת"כ מצורע זבים פ"א ושם תחת ר' ישמעאל איתא ר' שמעון בנו של ריב"ב ונזכר בירו' תרומות פ"א ה"א ויבמות פי"ג ה"ב שקטן מטמא בזיבה : דברה תורה כלשון ב"א . ירו' שבת פ"ט ה"ב פסחים פ"ב ה"ז פ"ט ה"א יבמות פ"ח ה"א סוטה פ"ג ה"ד פ"ז ה"ה פ"ח ה"א נדרים פ"א ה"א ספרי נשא י"ט במד"ר פ"ט ועמ"ש ביפ"ע ברכות ל"א ע"ב וע' ת"כ קדשים ריש פרשה י' דר' יוסי ג"כ ס"ל ד"ת כלב"א וע"ע בירו' גיטין פ"ח ה"א עד כדין כר"ע כר' ישמעאל דהוא רומז לפלוגתא דר' ישמעאל ס"ל ד"ת כלב"א ועמ"ש בהורו בב"מ נ"ו ע"ב : אין לי אלא איש . ת"כ תזריע נגעים ריש פרק י"ב ירו' סוטה פ"ג ה"ח : הכל כשרים לקדש תוך מתב"ו . ע' ירו' תרומות פ"א ה"א דמייתי פלוגתא דת"ק ור' ישמעאל בנו של ריב"ב קטן שקידש דלרי"ש בשריב"ב בינם לבין עצמם אין קדושיהן קדושין ובינם לבין אחרים קדושיהן קדושין ואפשר דגם ר' יהודה כאן דמכשיר בקטן היינו דוקא בינם לבין אחרים : תוס' ד"ה דאסברי בת"כ . תזריע נגעים פ"א וע' תוס' בתי' השני דכ' דהאי דמסברי לי' וסבר הוא ישראל ות"ת אחר ישראל הוא המסביר וע' ר"ש בת"כ שם שהקשה ל"ל ב' ישראלים הא הת"ת המסביר יכול לומר לכהן אמור טמא או טהור ותי' כגון שהת"ת המסביר הוא זקן ואינו יכול לראות היטב ומאן דסבר רואה ושומע הסברות מהשני : **ע"ב** תשבו כעין תדורו . ה"נ בירו' סוכה ספ"ב ומסמיך שם מקרא וירשתם אותה וישבתם בה : ואשתרי כלאים לגבייהו . ע' ירו' כלאים פ"ט ה"א : שלא בעידן עבודה . ע' תוס' מנחות מ"ח ע"א ומ"ש ביפ"ע שם : שלא יהא דבר חוצץ . עת"כ צו פרק ב' : קמ"ל דלא מעכבי אהדדי . ע' ש"א סי' ל"ז שהקשה מזבחים י"ט ע"א דשם מוכח דגם תפילין ש"ר פטירי והארכתי במק"א ואכ"מ : שערו היה נראה . ע' תוס' זבחים י"ט ע"א ומ"ש בת' יד אלי' סי' י"ג :

דף ד ע"א וגואלין לעולם . ע' ת"כ בהר פרק ו' : כהנים בעבודתם . ירו' מגילה פ"ב ה"ד מקרא משפחה ומשפחה אלו משפחות כהנים ולוים : ומסר לגזבר . עמ"ש שקלים פ"א ה"ג וביומא ל"ה ע"ב : טומטום ואנדרוגינוס ליתנהו בערכין . היינו בנערכין אבל במעריכין איתנהו כמ"ש בת"כ בחקתי פרשה ג' ולק' ה' ע"ב : ולהביא ערך סתום . ת"כ בחקותי פ"ג כל הבריתא : תר"ה ולא . עי' התוה"מ לתו"כ בחקתי פ"ג סי' ס"ב : **ע"ב** זכר ולא טומטום . ת"כ שם : תפשת מרובה . ת"כ מצורע זבים פרשה ה' תלתא תנאי ר"ע ור' יהודה בן בתירה ור' נחמיה כ"א מסביר הדבר באופן אחר ומובא בירו' יומא כ"ב ה"ד : האומר רגלה של זו . ת"כ בחקתי פרק ט' :

דף ה ע"א דברי ר"מ ר' יהודה ור' יוסי . ע' הגהגרי"ב שהגיה ר"מ ור' יהודה ר' יוסי וכ"ה בת"כ שם : **ע"ב** עובדי כוכבים רמ"א . ירו' נזיר פ"ט ה"א : זה וזה מודים שנודרין . ירו' שקלים פ"א ה"ד : ת"ר בני ישראל מעריכין . ת"כ בחקתי ריש פרשה ג' כל הבריתא : לא לכם ולנו . ע' ירו' שקלים שם : תוס' ד"ה יכול . עמ"ש זבחים מ"ה ע"א ד"ה תוס' ד"ה ואין עושין תמורה הנוגע לדברי התוס' שבכאן : תוס' ד"ה אלא . ע' גליון הש"ס שקלים פ"א ה"ד שכ' דע"פ הירו' מיושב קו' התוס' כאן ועמ"ש ביפ"ע שם :

דף ו ע"א הא בתחלה הא בסוף . ה"נ בירו' שקלים שם דעת ר' יוחנן . ור"ל פליג עלי' התם וס"ל דגם בסוף אין מקבלין אפי' דבר שאינו מסוים וקשה לכאורה איך יתרץ הברייתא דמקבלין מהם ואין לומר דר' יהודה היא ואיהו קאי לר"מ דהלא מקשה שם בירו' לר"ל ממעריכין לגי' הגר"א דהוא לר' יהודה ולולא גי' הגר"א הייתי מפרש דהקושיא היא מנערכין לדתות מה דמשני שם נודרין לעולה ונדרין שאמר מה שאמר זה לעולה עלי' דבנערכין ליכא לאוקמי כה"ג כ"א שאמר ישראל ערך עובדי כוכבים זה עלי וה"נ בנדרין דמי עובד כוכבים עלי ודומיא זה בנודרין ופלוגתייהו דר"י ור"ל לר"מ והברייתא דמקבלין מהם ר' יהודה היא ול"ק לר"ל ועמ"ש ביפ"ע שקלים ליישב לפי גי' הגר"א : היה כתוב על ידות הכלים . במ"ש פ"ה איתא היה כתוב על קרן הפרה ועל כרעי המטה : עד שלא באת ליד גבאי ירו' מגילה פ"א ה"ד פ"ג ה"א : **ע"ב** עד שלא נשתקע שם בעליו . ירו' מגילה פ"ג ה"ב ושם ליתא תיבת עובדי כוכבים ויתכן דגם בישראל אם הבעלים מוחים יוכלו לעכב בלא נשתקע שם הבעלים : הגוסס . ע' ת"כ בחקתי פרשה ג' : ר' חנניא אומר בן עקביא אומר נערך . ת"כ בחקתי פרק י"ב : מנין היוצא ליהרג . ע' ת"כ בחקתי פרק י"ב ששם איתא הלשון חייבי מיתות כו' אין לי אלא מיתות חמורות קלות מנין ת"ל כל חרם ע"ש וזה"ל כאן הוא כדברי ר' ישמעאל בנו של ריב"ב לענין שלא יהיה נפדה אבל שם הוא לענין אם אמר ערכי עלי שאין לחלק בין מיתה חמורה לקלה כיון שהוא יוצא ליהרג וע' ר"ש שם : מע"פ א"ג מן הסורסים . ע' ירו' גיטין פ"ג ה"ז פ"ז ה"ה ב"ק פ"י ה"א ב"מ פ"א ה"ו ועמ"ש ב"מ י"ג ע"א :

דף ז ע"א האשה שנהרגה ממתינין בשערה . ירו' גיטין פ"ו ה"ה : **ע"ב** באומרת תנו שערי לבתי . ה"נ מוקי לה ריב"ח בירו' שם : דבעי ריב"ח שער נשים לדקניות . הכא לא אפשיטא האבעיא ובירו' סנהדרין פ"י ה"ז בעי לה ריב"ח ופשיט לה מהדא דר"ש שם וע' פ"מ ומה"פ שם : כל ערכין כו' לא יהו פחותין . ת"כ בחקתי פרק י"א :

דף ח ע"ב ר"א אמר כובש . פדר"כ כ"ו סליחות ירו' פאה פ"א ה"א קדושין פ"א ה"ט סנהדרין פ"י ה"א שוח"ט סי' ל' ולריב"ח נושא הוא מל' נשיאה שמשכת עון א' ומעבירו ושם הוא בל' תוסף שער א' : שתי הלחם אינו נאכלין . בגליון נרשם מנחות כ' והוא ט"ס וצ"ל מנחות ה' תנחומא אמר כ"ג : לחם הפנים אין נאכל . ויק"ר פל"ב תנחומא אמור כ"ג : אין קטן נימול פחות מח' . תנחומא ריש תזוע :

דף ט ע"א רשבג"א חדש . בירו' סנהדרין פ"א ה"ב איתא אין מעברין את השנה לא פחות מחדש ולא יותר . והתם יתכן דלא בא למעט שלשים יום כדעת ת"ק כאן כ"א שלא לעבר יותר מל' יום : כגון שהיתה שנה מעוברת . ע' ע"א ר"ה ו' ע"ב דמקשה מזה לשם דאמרי' מאן תנא דפליג עלי' דרב שמעי' אחרים , הא מכאן מוכח דגם לאחרים משכחת לה שניהם חסרים בכה"ג דהכא ותי' דלאחרים שניהם מלאים לא משכחת לה ושנה בלא רגלים לא משכחת לה כ"א בהיות שנה א' שניהם מלאים והיה עצרת ביום ה' סיון והוא נדר כו' ובשנה שאחריה שניהם חסרים והיה עצרת בז' וביום ו' מלאה שנה בלא רגלים אבל לאחרים דל"מ שניהם מלאים לא משכחת שנה בלא רגלים והנכי בענ"ד הקשיתי מהא דלק' איתא דגם לאחרים יומא לתלתא שני ממלאין ועבדינן אז שניהם מלאים גם לאחרים והארכתי בזה במאמר מיוחד בפ"ע [יודפס אי"ה בסוף המסכת] ליישב קושית הטו"א באופן אחר נאות ואכמ"ל : בנדרים הלך אחר ל' ב"א . ירו' עירובין פ"ג ה"א וע' רפ"ו דנדרים בבלי וירו' דפלוגתא דר' יאשי' ורבנן היא וע' ירו' נדרים פ"ו ה"ג פ"ז ה"א פ"ח ה"א נזיר פ"ז ה"ט :

דף י ע"א ובשנים עשר יום בשנה . ירו' סוכה פ"ה ה"א : דתניא ר' יהודה אומר הפותח . בירו' סוכה שם ע"ש תני הדא בלא שם אומרו : ואי ס"ד תקיעה כו' הדא היא . ה"נ מדייק בספרי בהעלותך ע"ג דלא נימא דכולה הדא היא : שמע ט' תקיעות . ירו' ברכות פ"ב ה"א מגילה פ"ב ה"ב : י"ח ימים שהיחיד גומר . עתו' שהקשו אמאי לא חשיב ערב פסח ובירו' סוכה פ"ד ה"ה איתא י"ח ימים ולילי פסח : **ע"ב** לילה המקודש . בפסחים נ"ה ע"ב הוא ע"ש ר' יוחנן בשם ר"ש בן יהוצדק ובירו' פסחים פ"ט ה"ג ע"ש ר' יוחנן כתב בא ללמד על מפלת סנחריב בא ללמד ונמצא למד וכ"ה בשוח"ט סי' א' על מפלת פרעה וסנחריב ובשוח"ט סי' קי"ג כבכאן ע"ש ר' יהודה בר' סימון : לפי שא"א שירה על נס שבח"ל . ה"נ בירו' פסחים פ"י ה"ו : עד שלא נכנסו . בירו' שם קאמר טעמא משום שהיה נס הראשון שאני : רבא אמר בשלמא כו' . ה"נ משני בירו' שם : אבוב היה במקדש . ירו' סוכה פ"ה ה"ו ושם ליתא ולפוהו זהב כ"א נשברה ותקנוה ולא היה קולו ערב עד שנטלו תקונו : צלצל . שם וליתא שם מאלכסנדרי' של מצרים : אלו שני כלים . ירו' שם וק"ל לגי' הירו' דגם תליל נשברה הו"ל שלשה כלים ואי נימא משום דהזרה לכמות שהיה הרי עלתה ארוכה לכלן וצ"ע : רב ושמואל . בירו' שם תרין אמורין : כ"א שקל כשנים של זהב . בירו' שם שניהם ביחד כשתים של זהב ואידך ס"ל כ"א כשתים של זהב : שילוח . ירו' שם : הרדולים לא היה במקדש . שם בירו' : אמר שמואל מגריפה . בירו' שם פלוגתא דרב ושמואל ה"א כל נקב מוציא מאה מיני זמר ומככה הסתיים דרב הוא דאמר כן ושמואל הוא דאמר כ"א מוציא עשרה כו' :

דף יא ע"א השיר מעכב את הקרבן . במד"ר פ"ו פלוגתא דר"מ וחכמים ובירו' ערובין פ"י ה"א פסחים פ"ד ה"א ע"ש רשב"א דמעכב ובירו' תענית פ"ד ה"ב ע"ש סתם : מ"מ דר"מ דת"ק . עי' הגרי"ב שהגיה בשם הילקוט א"ר אלעזר דת"ק וכ"ה בבמד"ר פ"ו וכן בירו' שם ר' תנחומא בשם ר' אלעזר ור' אבון בשם ר"א אמר שם מקרא דדה"ב כ"ט והשיר משורר : אר"י אמר שמואל מנין . במד"ר שם : אין אומרים שירה אלא על היין . בירו' תענית פ"ד ה"ה פלוגתא דר' יוחנן ור"ל דר' יוחנן ס"ל אומרים שירה בלא נסכים ור"ל ס"ל אין אומרים ועמ"ש תענית כ"ט . דנראה להפך הגיר' דר"י לדר"ל ודר"ל לדר"י : הביא ענבים ודרכן מנין . ע' ירו' תרומות פי"א ה"ג חלה פ"ד ה"ה ושם משמע דקאי הרבוי תביא גם על משקה שאר פירות וכ"מ במכלתא משפטים פ"כ והכא משמע דרק על יין ושמן מהני הרבוי ולא על שאר פירות ותלי' בפלוגתא דר"א ור' יהושע חולין ק"כ ע"ש לכתחלה גם יין ושמן לא יביא כדאיתא בספרי תבא רנ"ז : א"ר יוחנן מהכא לעבוד . במד"ר פ"ו : ר' יצחק אמר . שם : ר"נ בר יצחק . שם : חנניא בן אחי ר' יהושע . שם : תוס' ד"ה השיר מעכב . למאי דקאמר ר' יוחנן בירו' תענית פ"ד ה"ה דאומרים שירה גם בלא נסכים ל"ק קו' התוס' אך קושיתם היא לסוגיא דילן דא"א בלא נסכים : **ע"ב** רב אסי אמר . בבמד"ר פ"ו רב אסי : ר' יונתן אמר הכא . במד"ר שם : שמגלגלין זכות . ע' במד"ר פי"ג : כשחרב הבית בראשונה . ירו' תענית פ"ד ה"ה שוח"ט ל"ד : האי שירה מאי עבדתי' . ע"ש בירו' דמדייק מזה אי אומרים שירה בלא נסכים ועמ"ש תענית כט . אופן ההוכחה : דתני רב מרי כו' על עולותיכם . ספרי בהעלתך ע"ו ושם מבואר דדוקא בצבור בעי שיר : תוס' ד"ה לעולותיכם . הנה בספרי שם איתא מה שלמים של צבור משום דאלת של צבור אינו קדשי קדשים . אף עולה של צבור והכא אתמר בלשון הקבוע לה זמן דהיינו של צבור והקשה שלמים לעולה לצפון ליתא בספרי משום דבאמת איכא קראי אחריני לזה בת"כ צו פרק ה' גבי העלאת קדש קדשים לרבות זב"ל לצפון וכן בפ"ח שם גבי אשם ותרתי זימני חד למצוה ותד לעכב ורב מרי מסמיך לה אהקש זה ועמ"ש בזבחים שם ובדף מ"ט ע"ב שם ובק"א הארכתי ואכ"מ :

דף יב ע"א ת"ש ר' יוסי אומר . בירו' תענית פ"ד ה"ה ג"כ מייתי לה ומוקי לה בהקרבת נסכים ומשום שהיו נסכי קרבן יום ד' ע"כ אמרו שירה של יום ד' כ"ה לפי באורי שם בענ"ד ועמ"ש תענית כ"ט ע"א והכא בבבלי לא ס"ל כן וע' תוס' שכ' דהשיר לא נמשך אחר הקרבן ע"ש : תוס' ד"ה נסכים אף שירה ביום . קשה לפ"ז אמאי כולך הגמ' לומר משום דלאו שירה דיומי' תיפוק לי' דהלא היה בלילה במוצ"ש ול"א שיר כלל וע"כ לומר דהגמ' סברא כמ"ד השיר מעכב מהקש מה כפ"ה מעכב ולא לזה דבעינן ביום וע' לעיל י"א ע"א ואיך כ' התוס' כאן לכך דר"א דבעינן ביום : אר"ל אומר שירה שלא על הקרבן . ירו' תענית פ"ד ה"ה ולפי הגי' שכתבתי בתענית כ"ט מותאם עם מש"ש לר"ל אומרים שירה בלא יין והגי' הכתובה היא בחלוף : **ע"ב** שנת השמטה עולה לכאן . בת"כ בהר פ"א סתם כרבנן דאין שנת היובל עולה מן המנין וסיעת' להרמב"ם פ"ו משמטה דפסק כרבנן ולא כהתוס' ר"ה ט' ע"א דפסקו כר' יהודה דהא סתם ספרא ר' יהודה ועכ"ז נסתם שם כרבנן וע' ירו' קדושין פ"א ה"ב ומ"ש בר"ה שם : ארבע משמרות עלו מן הגולה . ירו' תענית פ"ד ה"ב : לכ"ד משמרות . ע' ירו' סוכה פ"ה ה"ח ובתענית פ"ד ה"ב דדרים באמונתם דכ' גבי דוד שחילק לכ"ד משמרות באמונתם שאומנות גדולה היתה בזה החשבון שלא יעול משמר א' מהקדש שדה אחוזה ביובל פעם שנית עד שיעלו כל חבריו וע' מה"פ בסוכה שם שלא מצא החשבון ונדחק שם וע' מרכבמ"ש בקונ' ברכות בחשבון ומ"ש בחבורי סדרת קדש בזה :

דף יג ע"א שבע שכבשו . ע' ירו' פאה פ"ז ה"ה שביעית פ"ו ה"א מע"ש פ"ה ה"ב חלה פ"ב ה"א ערלה פ"א ה"ב סוטה פ"ז ה"ג פ"ט ה"א קדושין פ"א ה"ח : אין פותחין מששה טלאים . מכלתא בא פ"ה : **ע"ב** מנין לתמיד שטעון בקור . ספרי פנחס קמ"ב מכלתא בא פ"ה וע' ת"כ ויקרא נדבה פרשה ג' : למימרא דנבל נאוד . בירו' סוכה פ"ה ה"ו איתא דר' חייא בר בא אמר היא נבל היא כינור נימין יתרין היו בו ע"ש : כנור של מקדש שבעה נימין . במד"ר פט"ו תנחומא בהעלתך ז' פס"ר פכ"א : רמ"א נערך . ירו' נזיר פ"ט ה"א :

דף יד ע"א אסור לאדם שיאמר . ע' רש"י לא התן וכ"ה בירו' ברכות פ"ט ה"א ע"ז פ"א ה"ט : א' שמקריש בתולת . ת"כ בחקתי פ' י' : מקדיש בעין יפה . עי' ירו' ב"ב פ"ו ה"ח נזיר פ"ה ה"א ומ"ש ב"ב ע"א ע"א : המקדיש את השדה . ירו' ב"ב פ"ד ה"ח : מנין ללוקח שדה מאביו . ת"כ בחקתי פרק י"א פלוגתא דר"מ עם ר' יהודה ור"ש : **ע"ב** ת"ר במכסת . ת"כ בחקתי פ' י"א פלוגתא דת"ק ור"ח : להקל ולהחמיר . מכלתא משפטים פי"א

דף טו ע"א דבר גדול דברו . ירו' תענית פ"ד ה"ה במד"ר פ"ט תנחומא שלח ד' : עשרה נסיונות . עי' אדר"נ פל"ד בשנויים רבים . ושם איתא ניסה הקב"ה את אבותינו ועוד שנויים בענין הנסיונות עצמן ע"ש : **ע"ב** כל אבריו של אדם זקופים . ויק"ר פט"ז שוח"ט נ"ב וק"כ : כל המספר לה"ר כאילו כופר . דב"ר פ"ו שוח"ט י"ב וכ"ב ירו' פאה פ"א ה"א תנחומא מצורע ב' : תורתו של מוציא ש"ר . ויק"ר פט"ז תנחומא מצורע א' : אם ישוך הנחש . ויק"ר פכ"ו במד"ר פי"ט דב"ר פ"ה קה"ר פ"י שוח"ט י"ב ירו' פאה פ"א ה"א פדר"כ ד' פרה תנחומא חוקת ד' : אין חן אלא לשון . ב"ר פנ"ח שוח"ט ק"כ ירו' פאה שם וע' מדרש משלי כ"ה : מה תקנתן של מספרי לה"ר . ירו' תענית פ"א ה"א וע' גליון הש"ס שם : מגדיל עונות כנגד שלש . ירו' פאה פ"א ה"א שוח"ט נ"ב : לשון תליתאי . ויק"ר פט"ז ירו' פאה שם דב"ר פ"ה שוח"ט י"ב וק"כ במד"ר פי"ט פדר"כ ד' פרה תנחומא מצורע ב' חקת ד' : דקטילה חן . ע' מדרש משלי כ"ה : מאן דבעי חיי בלשני'. תנחומא מצורע ב' שוח"ט נ"ב וע' ויק"ר פט"ז :

דף טז ע"א על שבעה דברים נגעים . ויק"ר פי"ז על י' דברים ובבמד"ר פ"ז על י"א דברים ובויק"ר פט"ו על ז' דברים וע' דב"ר פ"ו . תנחומא מצורע ד' י"א דברים ובת"כ מצורע פרשה ה' על לה"ר ממרים רשב"א אף על גסות הרוח : מי שמיחד ביתו לו . ויק"ר פי"ז דב"ר פ"ו במד"ר פ"ז תנדב"א פט"ו : מה קרבנות מכפרים . ויק"ר פ' י' שהש"ר פ"ד ירו' יומא פ"ז ה"ג : כתונת מכפרת על שפ"ד . בירו' שם ובויק"ר שם כתונת מכפרת על כלאים ובשהש"ר פ"ד וי"א על איסור כלאים : **ע"ב** יכול לא יכנו . ת"כ קדושים פרק ד' תנחומא משפטים ז' : א"ר טרפון תמיהני . בת"כ העבודה ושם התליפו דבריהם ר"ע אמר מי שיכול להוכיח וראב"ע אמר מי שיכול לקבל תוכחה ועוד שם ר"ע אומר העבודה אם יש בדור הזה יודע איך מוכיחין ובספרי דברים א' דברי ר"ט כבגמ' וכר פלוגתא שם הוא ר"ע ואין כ"מ בין יכול ליודע וראב"ע ליתא שם : אמר ריב"נ . ת"כ שם : ענוה גדולה מכולן . ע' ירו' שבת פ"א ה"ג שקלים ספ"ג ובשהש"ר פ"א ומ"ש בע"ז כ' ע"ב : שמתוך שלא לשמה . ירו' חגיגה פ"א ה"ז פתיחה דאיכ"ר ב' ע"ש רב הונא : עד היכן תוכחה . תנחומא משפטים ז' : שנא' אל המקום .

ס"ם

ע"ש וז"ל עד המקום כל' הכתוב: מרבא וילך למסעיו. בב"ר ספ"א א"ר אלעזר בר' פנחס שהלך לפרוע הקפותיו: שלא יפנה אדם מאומנות. ע' שמ"ר פ"מ ובמת"כ שם:

דף יז ע"א אין יכולין לעמוד מפני תוכחתו. עב"ר פנ"ג ויק"ר פכ"ז: דור לפי פרנס. עב"ר ס"פ לפוס גיתא גינא ובשמ"ר פ"מ ויק"ר פכ"ו דור דור ודורשיו כו' וירו' סנהדרין ספ"ג: השג יד כנודר. ת"כ בחקתי פרק ח': עני שהעריך את העשיר. ת"כ מצורע פרשה ד' כל המשנה: **ע"ב** הכל סולך אחר מעלא. כן נסחס ג"כ בת"כ מצורע פרשה ד' ע"פ פי' הראב"ד וסק"א והוא כר"ש ואף דסתם ספרא ר' יהודה מצינו לפעמים כן בת"כ:

דף יח ע"א והרי לא ייחד עדיו. ע' ת"כ ויקרא חובה פרשה ח': שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף. ירו' שביעית פ"י ה"א: ואשה שהעריכה איש. ע' ת"כ בחקתי פרשה ג': בזמן שערך. שם ע"ש: מרגליות זקנים. ת"כ בחקתי פרק י"א: שנת חמש ושנת עשרה. ת"כ בחקתי פרשה ג' כל המשנה: ראשון ולא ראשון בבלל. ע' מכלתא בא פ"ח דשם היא באופן אחר קצת ועי' התוס"מ שם: **ע"ב** ראשו ולא ראשו בכלל. ת"כ תזריע נגעים פרק ד': ר"א אומר נאמר כאן למעלה. ת"כ בחקתי פרשה ג': ושש שנים שנעבד עברי. ע' ירו' קדושין פ"א ה"ב ות"כ בהר פרק ג' דאין שביעית של עולם מוציא עבדים מכלתא משפטים פ"א: ולא שנה של מנין עולם. במד"ר פי"ב ועי' ת"כ ויקרא חובה פרק ט' מכלתא בא פ"ד: ממכרו שלו ולא של מנין עולם. ת"כ בהר פרשה ד': שלש תבואות. ת"כ בהר פרשה ג':

דף יט ע"א וצריך ליקח לו דבך. ירו' ב"ב פ"ד ה"ב כתובות פי"ג ה"ד: **ע"ב** ואע"פ שאין ראוי לדבר. ענין תע"פ שאין ראוי בבלי ברכות ג': שבת כ'. פ"כ. פ"ו. קל"ב: פסחים ח'. נ"ג. ק"ז: יומא ע"ו: מ"ק ט"ז. נדרים מ"ט. סוטה ד'. יבמות ס"ד. ב"ב ע'. סנהדרין ע"א. תמורה כ"ט. תוספתא ברכות פ"א שביעית פ"ג חולין פ"ג מס' סופרים פ"ג ה"ד מכלתא בא פ"א ופ"ה וט"ז ופי"ז ומשפטים ספ"ד ופ"ה ב' פעמים ופי"ג ופט"ו וכירו' ברכות פ"א ה"א שביעית פ"ט ה"ב שבת פ"ח ה"ד פסחים פ"א ה"א פ"ה ה"א מ"ק פ"א ה"ד יבמות פ"ד הי"א סוטה פ"א ה"ב נדה פ"א ה"ד ובשמחות ג"כ בשבת פ"ב ונשנו שם בעבור התוספות: במקדש עד שפרק. ירו' יבמות פי"ב ה"א: ידך זו קבורה. מכלתא בא פי"ז ספרי ואתחנן ל"ס: בנדרים הלך אחר ל' ב"א. ע' ירו' ערכין פ"ג ה"א נדרים רפ"ו בבלי וירו' פלוגתא דר' יאשי' ורבנן. ירו' פ"ו ה"ב פ"ז ה"ב פ"ח ה"א נזיר פ"ז ה"ט: מעל רגלו. ע' ספרי תצא רנ"א ירו' יבמות פי"ב ה"א:

דף כ ע"א דבר שהנשמה תלויה בו. ירו' נזיר פ"ד ה"א ת"כ בחקתי פרשה ג': האומר ערכו של פלוני. ת"כ בחקתי שם: מע"ם גוסס מן היורשים. ע' ירו' גיטין פ"ג פ"ו פ"ו ה"ס ב"ק פ"ו ה"א ב"מ פ"א ה"ז ועמ"ם ב"מ י"ג ע"א: שלא התנדב בדרך המתנדבים. ת"כ ויקרא נדבה פרק י' ירו' נזיר פ"ב ה"ד פ"ה ה"ג: **ע"ב** תוס' ד"ה אע"פ בת"כ. תזריע נגעים פרק י"ד וכ"ה בירו' ערלה פ"ג ה"ג באבנים מנוגעות: אדם מקדיש דשג"ל. עמ"ם כתובות נ"ח ע"ב:

דף כא ע"א תוס' ד"ה הכי בירו' דמקום שנהגו. ה"ט: מה ביתו ברשותו. ע' ירו' פאה פ"ד ה"ב פ"ו ה"ז פסחים פ"ג ה"ב פ"ד ה"ט גיטין פ"א ה"ג ב"מ פ"א ה"ד ועי' מע"ם פ"ס ה"א: כופין אותו. ת"כ ויקרא נדבה פרשה ג': אם גילת על א' משלשתן. ירו' נזיר פ"ג ה"ז: אין ממשכנין אותן בעולת יולדת. ע' ירו' חגיגה פ"א ה"ה דשם איתא פלוגתא ולמד מ"ד גם ליורשי' ממשכנין ע"ש ובפנ"א ויפ"ע מנחות ד.: כך עולתו מעכבתו. בת"כ מצורע פרק ג' נסחס דאין עולת מצורע מעכב: יקריב אותו. ת"כ ויקרא נדבה פרשה ג': **ע"ב** שמואל מוקי לה בהפרשה. בירו' פסחים פ"ח ה"א נזיר פ"ב ה"ה איתא דבהפרשה בעינן דעת וההקרבה ל"צ דעת ואפי' בתעלא אמר שם כן ע"ש: שום היתומים ל' יום. ירו' כתובות פי"א ה"ז נזיר פ"ה ה"א: בשעת הוצאת פועלים. ירו' כתובות שם: שדה פלוני בסימני'. שם:

דף כב ע"א אין נזקקים לנכסי יתומים. ירו' כתובות פ"ט ה"ח גיטין פ"ה ה"ב שבועות פ"ז ה"ז ועי' ספרי דברים ע"ז בין איש לאוניה את הקטן: התובעת כתובתה. ירו' כתובות פי"א ה"ב ע"ש רב יהודה אמר כב וקיים שם ובלבד בשופי אבל מאונס לא ומוכח כרא"ש כתובות פ"ד סי' ל' ועי' ירו' סוטה פ"ג ה"ד דמשמע שם דל"מ טענת אונס בזה ועפ"ק שם ד"ה יבא: אלא מזבורית. ירו' כתובות פ"ט ה"ז גיטין פ"ה ה"ב שבועות פ"ז ה"ז: משום חינא. ע' ירו' כתובות פ"ט ה"ז פי"א ה"ג גיטין פ"ה ה"ב וה"ז שבועות פ"ז ה"ז: **ע"ב** ואין מעמידין אפוטרופוס. ע' ירו' גיטין פ"ה ה"ד ב"ק פ"ד ה"ד:

דף כג ע"א ר"א אומר. ירו' נזיר פ"ה ה"א: אף הערב. ע' ירו' ב"ב פ"י ה"ט: ר"א סבר אדם עושה קטנית. בירו' נזיר שם מוקי פלוגתייהו דר"א ור' יהושע בפלוגתא דב"ש וב"ה כלק' בגמ': נדר שהודר ברבים. ירו' נדרים פ"ה ה"ד: הקדש טעות אינו הקדש. ע' ירו' דמאי פ"ז ה"ו ערובין פ"ג ה"א דאדם נשאל על הקדשו ודעת ב"ש מוזכר בירו' תרומות פ"ג ה"ד ונזיר פ"ה ה"ד וע"ש פלוגתא דאמוראי אליבא דב"ש: משה גר ענרי. ה"ג שוכרא כוס בירו' ב"ב פ"י ה"ט: למכור בנכסים כרשב"ג. לפמ"ש בב"ב קל"ז ע"ב בשם בירו' כתובות פ"ט ה"א ב"ב פ"ח ה"ח הוא ברבי: **ע"ב** לוקח מאי. ע' ירו' נזיר פ"ה ה"א דמבעיא לי' במתנה מאי ועפ"ק שם ודברי הפ"מ לא נכונה לי בעג"ד במ"ש דמיירי במתנה שלא קנה עדן ויכול לחזור בו דבכה"ג אין סברא כלל להצריך להדיר הנאה ומ"ש בירו' בו פי' דחיישי' שמא רוצה לחזור שלא כדין ועושה קנוניא ומ"ש שהורע כמו ג' פי' דסיינו בבע"ח שלקת שבה כתובו י"ל שאין חשש למה שיחזיר את אשתו דאז יכול לחזור ולטרוף אבל מקבל מתנה הורע כמו שאינו יכול לבוא אח"כ ולטרוף יש לחוש לקנוניא ושהוא חוזר בו מהמתנה וזהו דפשיטא שם דגם בבע"ח יש חשש פן תמכור ותקנה תכביטין לה או שיתן לה ע"מ שאין לבעלה רשות בו ומצרכינן להדיר הנאה כ"ש במתנה ומיושב בזה דקדוקי הפ"ק שם: התוא גברא דזבניכהו. בירו' עובדא כה"ג בבע"ח וכ' דבבע"ח לא שייך איכו להפסיד אנפשי' כמו בלוקח ודלא כפק"ע שם: הקדיש תשעים מנה. ירו' כתובות פ"ח ה"י גיטין פ"ה ה"א: מוסיף מוד דינר. בירו' כתובות שם אפי' כ"ש: שלא יאמרו הקדש. ירו' כתובות שם: רשבג"א. ע' רש"י ותוס' ועמ"ם פסחים ל"א ע"א: חייבי ערכין ממשכנין. ע' ירו' ב"ק פ"ט ה"ה דשומת ערכין ממטלטלין איכה כ"א מדרבנן וע' מה"פ שם מה שתמה ע"ז ועמ"י מה שתי' בזה:

דף כד ע"א אין לו בכסות אשתו. ירו' ב"ק פ"ט ה"ב גיטין פ"ד ה"ג ועתו' ב"ק ק"ב ד"ה אין שסקשו הא בערכין ל"מ מה שאין בדעתו ולהמ"ש בירו' שם דהא אמר ע"מ שלא לסדר מהפך פלוני אין מסדרין א"ש דאמרי' בזה דהו"ל כאלו התנה ועמ"י שם ועי"ז מקיים שם בירו' דשומת ערכין ממטלטלין הו"ל מדרבנן ע"כ מהני תנאי ולא הו"ל כמתנה עמ"ש בתורה: אלא מקומו ושעתו. ירו' תרומות פ"ה ה"א פ"ט ה"ב ת"כ בחקתי פרק י"א: אין מקדישין. ת"כ בחקתי פרק י': אין מחשבין חדשים. שם: ובשנת היובל עצמה. בת"כ שם ואם הקדישה קדוש כרב: נכנסין לתורה ומותנין. ת"כ בחקתי פרק י"א: נכנסין ולא מותנין. ירו' קדושין פ"ג ה"א ת"כ שם: **ע"ב** אחר אחר. בת"כ בחקתי פרק י' איתא מפורש סמוך ליובל וסוף כרב: ראשון וראשון בכלל. ע' התוס"מ לת"כ תזריע נגעים פרק ד' סי' פ"א שכ' דגם ר' יהודה ס"ל כר' דעד בכלל ומהכא יש לסייע אליבא דרב דאי ר"י מדרבנן א"כ הו"ל סלע ושני פונדיונין ובת"כ בחקתי פרק י' איתא מ"ט סלעים ומ"ט פונדיונין וסתם ספרא ר' יהודה וע"כ כר' ס"ל ונתחבב שנת היובל נ"כ. אך בת"כ בהר פ"א סתים כרבנן דאין שנת החמשים עולה כמש"ל יב: ושנת החמשים עולה. ירו' קדושין פ"א ה"ב: ולא גואלין אחר היובל פחות משנה. ת"כ בחקתי פרק י':

דף כה ע"א מנין שאין מחשבין חדשים. ת"כ בחקתי פרק י': היו שם נגעים. ת"כ שם: דבר שנה בשנה אין שומעין לו. ת"כ שם: שהבעלים נותנין חומש. ת"כ בחקתי פרשה ד': מנין לרבות לתך. ת"כ שם פרק י': נותן סלע ופונדיון לשנה. ירו' קדושין פ"א ה"ח ועי' ת"כ שם: דבר שנה בשנה. ת"כ שם: גאלה בנו. ע' ת"כ שם וירו' יבמות פ"י ה"ז קדושין פ"א ה"ב שהבן קם תחת אביו לשדה אחוזה וכן במכלתא משפטים פ"ג: גאלה א' מן הכהנים. ת"כ בחקתי פרק י"א: **ע"ב** אם לא יגאל. ת"כ בחקתי פרק י': ושה ראית. שם וע' מכלתא משפטים פ"ג. ירו' יבמות פ"י ה"ז קדושין פ"א ה"ב ומ"ש בקדושין י"ז ע"ב: לכהן תפיס אחוזתו. ת"כ בחקתי פרק י"א כל הברייתא: הגיע יובל ולא נגאלה. ת"כ שם ודעת ר"ש מובא בירו' קדושין פ"ג ה"א:

דף כו ע"א לא יגאל עוד יכול. ת"כ בחקתי סוף פרק י': יכול יחזור לגזבר. ת"כ שם פרק י"א כל הבריי':

ע"ב הלוקח שדה מאביו. ת"כ בחקתי פרק י"א: הכהנים והלוים. ע' ת"כ בהר פרק ו': מנין ללוקח שדה. ת"כ בחקתי פרק י"א: ר"י ור"ש סברי ק"פ לאו כקה"ג דמי. לפי המבואר בירו' בכורים פ"א ה"ו במשנה ר' יהודה אומר הקונה שני אילנות מביא וקורא יש לדחות משם דהוא ס"ל התם דק"פ כקה"ג דמי ועי' ירו' שם דאמר טעמי' דר"י דס"ל אילן כאדמה ועמ"ש בגיטין מ"ח ע"א:

דף כז ע"א פותח אתה ראשון. נזכר בירו' מעשרות פ"א ה"א: שוה כסף ככסף. ע' ירו' קדושין פ"א ה"ב ומ"ש בפ"ע קדושין ח' וע' ת"כ בחקתי פרק י"ב: שאין בחומשו ש"פ. ירו' מע"ם פ"ד ה"ב ב"מ פ"ד ה"ה והתם לענין מוסיף חומש קאמר דבאין בחומשו ש"פ אינו מוסיף חומש וסכא אמר דלא פרקינן כלל לחד מ"ד: אמר אחד הרי היא שלי בעשרים. ת"כ בחקתי פרשה ד' ועי' ירו' כתובות פי"א ה"ו דשם נזכר זאת לטעם דשום ההקדש ששים יום דביתומים חיישי' בסמיכת זמן השומא פן ימצאו חוזרים בין כך. ובהקדש אין הפסד במזרה דממשכנין כמ"ש במתני': הבעלים אומרים בעשרים. ת"כ שם פרק י': **ע"ב** מפני שהוא מוסיף על הקרן. בירו' מע"ם פ"ד ה"ב מקשה וכא חומשא דבעלים הוי עפי ומשני מפני שהוא יכול להעריס ע"כ ל"ת התומש כולי האי: ולתני' גבי קולי ב"ש. פס"ג בירו' פאה פ"ו ה"ב:

דף כח ע"א ולא כל אשר לו. ת"כ בחקתי פרק י"ב: אראב"ע מה אם לגבוה. ת"כ שם ובהר פרק ד': יכול יחרים כו' עבדו ושפחתו העבדים. ת"כ שם ומוכית מתיבת מאדם ולא כל אדם: המבזבז אל יבזבז. פס"ד פכ"ה ירו' פאה פ"א ס"א כתובות פ"ד ס"ח: הכהנים והלוים. ת"כ בחקתי פרק י"ב כל הברייתא: לכל כהן שירצה. ע' ירו' חלה פ"ד ה"ד ע"ש תני ומשמע דברייתא היא: **ע"ב** קנאו הסם ונתנו לכהן. במד"ר פ"ה: למשמר שפגע בו יובל. ע' מה"פ בירו' סוף סוכה שכ' דלהירו' מתחלק לכל משמרות שעבדו לכ"א בשנת ההקדש לכ"א בזמן ההקדש וזה דבר תימה דלא נמצא כן לשום תנא וכדבר תשבון כ"ד משמרות ע' בחבורי סדרת קדש באורך: נמצא אתה אומר. ת"כ בהר פרק ח': ר' ישמעאל בנו של ריב"ב כו' מר"ס חייל יובל. ע' מה"פ ר"ה פ"א ה"ב ד"ה התיכון לדבריו מכר זאת בירו' שם: ר"י בן בתירא אומר סתם חרמים לבדה"ב. ת"כ בחקתי פרק י"ב ספרי קרח ק"ז ושם ר"י בן בגא: וחכ"א סתם חרמים לכהנים. בספרי שם הוא ע"ש ריה"ג [ושם רא"א סתם חרמים לשמים] ונזכר פלוגתא זו בירו' נדרים פ"א ה"א פ"ב ה"ד: מחרים אדם את קדשיו. ת"כ שם ועי' ספרי ראה קכ"ד:

דף כט ע"א בר' ישמעאל. לק' במתני' ובספרי ראה קכ"ד ע"ש ר"ש: הקדש שוה מנה. בירו' כתובות פי"א ה"ד פלוגתא דר"י ור"ל בזה כבבלי ב"מ נ"ז ע"א ע"ש: אין עבד עברי נוהג. ע' ירו' שבועות ספ"ז דאין ע"ע נוהג בזה"ז: ר' ישמעאל אומר כתוב א'. ספרי ראה קכ"ד ע"ש ר"ש ועי' ת"כ בחקתי פרק י"א ובירו' שקלים פ"ב ה"ב אין קדושה תלה על קדושה ואם הקדיש בכור לעולה אף לדמיו לא קדוש: **ע"ב** אינו מותר לגאול. ת"כ בהר פרשה ג': שנת סדפון. שם: רא"א. שם: המוכר סדהו בשנת היובל. פ"כ בירו' שביעית פ"ה ה"ג פלוגתא דרב ושמואל והם טעמי' דשמואל משום מקח טעות ולא משום ק"ו וע' מה"פ שם: יכול ימכור אדם את בתו כשהיא נערה. ע' מכלתא משפטים פ"ג: המוכר עבדו. ירו' גיטין פ"ד ה"ו ע"ש ועי' ירו' ע"ז פ"א ה"ד המוכר עבדו לעכו"ם דמיו אסורין ועמ"ש בע"ז י"ג ע"א:

דף ל ע"א רא"א מנין. ת"כ בהר פרשה ג': לראשון כמנה. ת"כ שם פרק ה': לא ימכור ברחוק. ת"כ שם: ת"ר מכרה לראשון. שם: ר' דוסתאי. פ"ג בת"כ שם: דתניא נמכר במנה. ת"כ בהר פרק ח' כל הברייתא: **ע"ב** הריני כהן עוזי. בירו' פאה פ"ז ה"ג וסוטה פ"ט ה"ב אמר רב הכי ובכורים פ"ב ה"ב אמר כן ר' יוחנן: עמך במאכל. ת"כ בהר פרק ד' מכלתא משפטים פ"ב: לא לך אלא לגר. ת"כ בהר פרק ח': לעבודת כוכבים עצמה. שם: פרט לממציא א"ע מכאן אראב"י. ספרי שפטים קפ"ג ירו' מכות פ"ב ה"ג: אר"ש מה טעם. ת"כ בהר פרק ה':

דף לא ע"א להביא את חדש העבור. ת"כ בהר פרשה ד' פלוגתא דר' וחכמים: אחר שניתן לו במתנה. שם: אין ימים פחות משנים. ת"כ שם: ולא שנה של מנין עולם. ת"כ שם ועי' ת"כ ויקרא חובה פרק ט' מכלתא בא פ"ד: והתניא ה"ז רבית גמורה. ירו' ב"מ פ"ה ה"ב: הא ר"י הא רבנן. ע' רש"י ותוס' שפי' דמתני' ר' יהודה וברייתא רבנן ובירו' ב"מ שם מפורש איפכא דברייתא ר"י היא שהתירה תורה ומשם למד ר"י לשאר דוכתי ומתני' דתני כעין רבית הוא ר"מ דפליג על ר' יהודה וס"ל דאסור כאופן שבא מתחלה ע"י הלואה כמ"ש הרי שהי' משה כו' ובבתי ערי חומה דהוי מכר הוי כעין רבית ולא רבית ובזה א"ש קושית הגו"י לבירו' דבר פלוגתי' דר' יהודה הוא ר"מ איך נכלל הא דהר"מ במגילה אין מוכרין בהכ"נ כ"א בתנאי שיחזירו הקונה דבבלי מגילה כ"ז. כר' יהודה דאמר נד א' ברבית מותר ולהירו' הלא ר"מ פליג על ר"י ולהנ"ל א"ש דלא אסר ר"מ כ"א בבא מתחלה דרך הלואה אבל דרך מכירה גם לר"מ מותר ור"י אימו מחלק בין מכר להלואה ע"כ למד ממכירה להתיר גם בבא בתחלה בהלואה: **ע"ב** אם שנה לראשון. ת"כ בהר פרשה ד': ר' אומר שס"ס. ת"כ שם: לצמיתות לחלוטין. שם: לרבות את המתנה. שם: ר"מ שאמר מתנה אינה כמכר. ירו' מעשרות פ"ב ה"א מע"ם פ"א ה"א פ"ד ה"ב: ויצא הקדש שאין לו דורות. ת"כ בהר פרשה ד': בראשונה היה נטמן. ת"כ שם כל המשנה:

דף לב ע"א כל שהוא לפניה מן החומה. ירו' ספ"ג דמעשרות פלוגתא דת"ק ור"מ ובמגילה פ"א ה"א וכ"ה בת"כ בהר פרשה ד': בית הבנוי בחומה. שם ושם: אין לי אלא בית. ת"כ שם וכן בירו' שם מפרש טעמייהו מקראי: אר"י ובגיטס. בת"כ וירו' שם מפורש פלוגתייהו בקרא אשר לא חומה דר"י דריש הקרי ור"ש דריש הכתיב וזה שסיים בת"כ עלה הך דר"א בר' יוסי דדריש הקרי והכתיב אע"פ שאין לו עכשיו: ואלו הן בתי ערי חומה. ת"כ בהר פרשה ד' ירו' שם: וגמלא וגדוד. שם וירו' מגילה פ"א ה"א: פרט לטבריא. ירו' שם: ר"א בר' יוסי אומר. ת"כ שם: **ע"ב** אין הבית חלוט בה. בב"ק פ"ב פ"ב מסיק טעמא משום דקסבר ירושלים לא נתחלקה לשבטים ופלוגתא היא ועי' יומא יב. ובמע"ם פ"ג ה"ג ערלה פ"א ה"ב סוטה פ"ט ה"א משמע דלא נתחלקה ובירו' מגילה פ"א הי"ב ובב"ר פל"ג ופל"ט ספרי ברכה שנ"ב תנחומא ויחי י"ד אג"ם פי"ג בבלי זבחים נג: וקית: מוכח דנתחלקה ונפלה בחלקו של יהודה והא דלא תי' הגמ' מתני' כן יתכן דלא מסתבר לי' שיסתום סמתני' כהאי מ"ד: ר' ישמעאל בר' יוסי אומר למה מנו. ת"כ בהר פרשה ד' ועי' ירו' מגילה פ"א ה"א ארשב"ל כל עיירות שמנה יהושע הם מוקפות חומה. והכא ל"מ כן מדנעי מסורת: ולא קדשה לעת"ל. ע' ירו' מע"ם פ"ג ה"ג סנהדרין פ"א ה"ג ומ"ש שבועות טז.: מקיש ירושתך לירושת אבותיך. ע' ירו' שביעית פ"ו ה"א קדושין פ"א ה"ח: משגלה שבט ראובן. ת"כ בהר פרק ב' ועי' ירו' שביעית פ"י ה"ב גיטין פ"ד ה"ג:

דף לג ע"ב שנת תמשים עולה לכאן. ירו' קדושין פ"א ה"ב ועמש"ל י"ב: הקישו הכתוב לשדה אחוזה. ת"כ בהר פרק ו': ויצא ממכר בית יכול. ת"כ שם: **ע"ב** ת"ר ממשמע שנאמר. ת"כ שם ושם איתא אחרי שנאמר אין להם חומה מה ת"ל ובתי החצרים אלא אע"פ שיש להם חומה: ישראל שירש אבי אמו לוי. ת"כ שם פלוגתא דר' וחכמים: אלא לוי מגלן דכי' ואשר. ה"ג בת"כ שם: שזה יפה כחו. שם: פרט לבן לוי נתן. שם: אין עושין שדה מגרש. ת"כ שם ונזכר בירו' ספ"ב דמכות: לא ימכר לא יגנה. ע' ת"כ בהר סוף פרק ו' דדרים שם באופן אחר: לפי שנאמר. הכי תלתא לפי שנא' כו'. הוא בת"כ שם: יכול אפי' הקיפוהו. ע' ת"כ בהר פרשה ד' ועי' ע"א מגילה באב"מ מה שהקשה מכאן על הר"ן ובחבורי סדרת קדש דברתי בזה והכמ"ל:

דף לד ע"א והרי היא תחת ידי. ע' ת"כ בחקתי פרק י"א: **סליק**

מאמר בואו חשבון

הנוגע למסכת ערכין (ט' ע"ב).

א בדברי הירושלמי פסחים ר"פ אלו דברים א"ר אבין אי אפשר לשני שביעיות שלא תחול י"ד ניסן בשבת פתח תכם אחך דהלא לפי קביעות שלנו יעברו עשרים שנה לפעמים דאין חל ע"פ בשבת. וקודם שנסדר סדר הקביעות והלא היו מקדשין ע"פ ראיה ואין כלל וסדר. והוא מותיב לה והוא מפרק לה ע"פ דעת אחרים שבין ר"ה לר"ה ד' ימים ובמעוברת חמשה ובשמונה שנים יש שלשה עבורים ועולה חשבון העודף בכל שנה מחמשה פשוטים ושלשה מעוברת ל"ה ימים שהם חמשה שבועות שלמים ותחזור סדר הקביעות למקומו עכ"ד. אבל לשון הירושלמי אין שני שביעיות סובל פירושו שמונה שנים. גם הכוונה אינה נכונה. א'. כמ"ש דבכלל ח' שנים נמצא ג' עבורים אין זה כלל דלפי קביעותיו יש במחזור שמונה שנים שהם בב' עבורים. ובימיהם שעבור שנה היה אחוז בג' דברים אין ליתן כלל בזה דאפשר שיהיו ג"כ ד' עבורים בח' שנים ואין עולה החשבון למלאת השבוע בח' שנים. ב'. הלא אמרינן בערכין ט' ע"ב לסדיא דגם לאחרים עסו מגלאים א' לשלש שנים ואין עולה החשבון ונהרס הבנין. גם מה שהבינו בשם תכם אי לפרש שני שביעיות ב' חלקי שביעיות משבעים שנה הוא דחוק ויותר היה נכון לפרש לפי דרכו שני שביעיות שנים של שביעיות שבכולל של כל השנים יש חלק שביעית שחל ע"פ בשבת כאשר באמת לכל כ"ח שנה נמצא ד' פעמים י"ד ניסן בשבת:
ב אך באמת ג"י הספר בירושלמי שם אי אפשר לשני שביעיות שתחול בהם י"ד ניסן בשבת וסק"ע והפ"מ הגיהו שלא תחול כו'. ואם ניתן רשות להגי' יתכן להגי' שלשה במקום שני ויעלה החשבון כפי הקביעות אולם כשאני לעצמי שונא הגהות וכפי האפשרי אני מתאמץ להעמיד גירס' הישנה רק שיהיה בדרך פשוט וישר. גם פה אמרתי ליישב הנוסחא המורה עם הספר והוא שאפשר שאין תמיהת ר' אבין איך נשכח דין זה בזמן קצר. דבאמת גם אם יהיה נמשך משך ארוך ג"כ יפלא בדבר הנעשה בקהל עם איך לא נמצא זקנים שידעו הנהוג מימי קדם. אך כאשר לא יפלא על מחלוקת רש"י ור"ת בתפלין האם לא ראו תפלין של אבותיהם. כאשר שלא האמינו למנהג בלתי אם מה שיסבר בעיניהם ע"פ פשט המשנה או ברייתא. כן התנאים לא סכימו על מנהג שמלפנים. רק חפשו למצוא דעת הדת ע"פ דרשות הכתוב בתורה ואין ראיה שכחו המעשה ואדרבה יש הוכחה שידעו המנהג דהלא על הבאת הסכין אמר מנהג אבותיהם בידיהם. אבל תמיהת ר' אבין היא איך נזדמן שבא הלל בשנה זו שחל י"ד ניסן בשבת לירושלים. דהלא א"א לשני שביעיות שתחול כו' פי' שבשנים שחל בהם שמטה וכן במוצאי שביעית לא יתכן שתחול ע"פ בשבת כמו שיבואר דע"פ חשבון שהיה אז לא היה באפשרי שתהיה ע"פ בשבת רק בשנת העבור ולפי האמור בסנהדרין יב. דאין מעברין השנה בשביעית ולא במוצ"ש א"כ א"א שתחול בהם ע"פ בשבת. וזמן בוא הלל לירושלים היה בשנה שניה לשמטה [ולהרמב"ם בא הלל בשנה שלפני שמטה] כמו שיבואר להלאה. ולזאת התפלא ר' אבין על המקרה הזה שנקרה שבא הלל בשנה זו. ואם הקדים לבוא שנה שלפנים או שלפני פנים לא היה המעשה הזאת ולא עלה לגדולה אות היא משמים נסבב זאת להעלותו לנשיאות וא"ש מה שנאחז הענין בסבך השביעית. ויבואר כל הנ"ל בהסבר רחב בעז"ה באופן נאות:
ג ויסוד הענין בנוי על שתי אבני פנות א' דגם בזמן הבית שהיו מקדשין ע"פ ראיה היו משגיחין בחשבון המולדות כמ"ש הרמב"ם פי"א מהל' קה"ח כי החשבון נמסר מסיני ושמרוהו גם אז. אפס כי בזה יש חלוק שאז לא שינו חדשי החורף לעשות פעם מלא פעם חסר כמו שאנו עושים לתכון כסלו כ"א חדשי הקיץ שינו. ב' שאז לא עשו חסרים מתחלה הכנה פחותה מתמ"ד יום כמו שיבואר. הנה האחד מבואר ע"פ מ"ש ליישב דברי רבינו סעדיה גאון מקושית התשב"ץ ח"א סי' קל"ה דהנה התשב"ץ כ' שם דבזמן שהיו מקדשין ע"פ ראיה לא דחו ולא חשו לאד"ו ראש והביא ראיה מרש"י פסחים נ"ח ע"ב ודחה בזה דברי רב סעדיה גאון שכ' דגם אז נשמרו מלעשות אד"ו ראש. ובעג"ד יש לסתור ראית התשב"ץ מרש"י הנ"ל. דבאמת שלא בסנהדרין י"ג ע"א כ' רש"י לסדיא דגם אז חשו מלעשות אד"ו ראש. ועו"ק לפי הבנת התשב"ץ ברש"י פסחים דלזאת מיאן רש"י לומר דמשום לא בד"ו פסח נקט הג' בשני בשבת ע"פ משום דקי"ל כאחרים. הלא אכתי קשיא דהא אפשר לומר דנקט הכי לגלות גם דעת רבנן אבל כ' פשוט דרק הטעם דאין משנין חדשי הקיץ א"א בד"ו פסח משום לא אד"ו ראש. אבל אז שהיו משנין חדשי הקיץ כדאיתא בר"ה כ' ע"א אמר עולא עברוה לאלול ובפסחים עג. תמוז דהשתא שתא מלוי מליוה ובר"ה ו' ע"ב שניהם מלאים שניהם חסרים סיינו ניסן ואייר ובשבת פ' אר"ע אייר דהשתא שתא עבורי עברוה. ומשום חדשי החורף אם יהיו כסדרן יכול להיות בד"ו פסח. כי אם יהיה ר"ה בו' יהיה ב' פסח בפשוטה ובמעוברת יהיה ד' פסח [אם עושין עבור ל'] ואם ר"ה בב' יהיה ד' פסח בפשוטה ובמעוברת ו' פסח. רק שאנחנו עושים קביעות ז"ש או ז"ח וקביעת ב' ב"ש או ב"ח בעבור שלא יהיה ר"ה הבא באד"ו וסם תקנו זאת בירחי הקיץ והיו יתכן בד"ו פסח אף שנשמרו מלעשות אד"ו לראש. וא"כ א"ש מ"ש רש"י בפסחים שלא הסגיתו או מלעשות בד"ו פסח דאינו סותר למ"ש רש"י בסנהדרין שחשו גם אז מלעשות אד"ו ראש וכ"כ רש"י בסנהדרין י"ג ע"ב אפסח. וא"כ מקלע בבד"ו לא אכפת לן דהא דלא עבדינן פסח בבד"ו טעמא משום תשרי הוא כו' ולקלע בבד"ו ולעבד בקיעא חד ירחא חסר מכסדרן עכ"ל. ומ"ש רש"י שנה דרין י"ג ע"א מסדרינן לירחי דסיתוא כו' הוא ל"ד ומשום דהשתא עבדינן כן נקט הכי [ולק' יבואר דפלוגתא דתנאי בזה] וא"כ סר תלונת התשב"ץ מעל רב סעדיה גאון מהך רש"י דפסחים וגם לענין בד"ו פסח קאמר רש"י. אבל ענין לא אד"ו ראש י"ל דשמרו גם אז ותקנו בא' מחדשי הקיץ למלא או לחסר:
ד ועי' ירושלמי מגילה פ"א ה"ב דאיתא שם לית כאן הל להיות בשני חל להיות בשבת חל להיות בשני נומא רבא כחד בשובא חל להיות בשבת נומא רבא בערובת שובא. ולכאורה משם סתירה לדברינו הנ"ל דאי נימא שסינו או חדשי הקיץ א"כ יתכן שיחול פורים בשני או בז' ויעברו או יחסרו אחד מחדשי הקיץ. אולם באמת מוכרת דקאי הירושלמי על זמן שנתקן ע"י הלל האחרון שמאז לא שינו חדשי הקיץ. הדע דהא על זמן שהיו מקדשין ע"פ ראיה איכא פלוגתא דאמוראי בירושלמי ע"ז פ"א ה"א אי חשו או לאד"ו ראש ואיך סתים הירושלמי במגילה דחשו או לאד"ו ראש וע"כ במגילה על זמן שאחר מעשה הקביעות קאי שאז כסלו השני כבות מהמתני'. דמהני' מיירי בזמן הקדוש. ועפ"ז יש לדחות ראית סמה"פ במגילה שם דבזמן הבית לא חשו לאד"ו ראש. ולהנ"ל י"ל דהירושלמי מוקי מתני' לבזמן שקודם סדור הקביעות שסינו או חדשי הקיץ ע"כ היה יתכן פורים בשני בשבת או בז' ולאי משום אד"ו ראש ישנו מחדשי הקיץ וכשנסדר הקביעות תו לא משכחת פורים בשני או בשבת ולעולם אד"ו לא שמו לראש גם בזמן הקודם. הן אמת דלאחרים לא חשו או לאד"ו ראש כדאיתא בשבת קיד. אלבי שבת קרבין ביוה"כ ומוקמינן לה בסוכה כ"ד ע"ב כאחרים. אך משמע דלא נהגו או כאחרים בזה והוא כמ"ש רב סעדיה גאון ולא כהתשב"ץ שם:
ה והאבן פנה השניה שלא עשו או חסרים תגלה והראה אחר ההסבר דהנה אנחנו עושים כל עבור ל' יום הייט אדר ראשון מלא וכבי' חסר ויש יתור בכל שנת עבור תני יום פחות השנ"ג ובמחזור נקבץ משבעה עבורים שבעה הנאי ימים פחות ז"פ תשנ"ג שהם בכולל שלשה ימים ז' שעות פחות קנ"א חלקים. ולמלוי חשבון התשנ"ג שבוא יום לשלשה שנים ולמחזור מי"ט שנה נדרש ששה ימים ושליש. ואחר נכיון היתרון מהעבורים שלשה ימים ושליש נדרש עוד לעשות שלש שנים מלאים למלאות החשבון. ולאשר שאנו שומרים שלא לעשות אד"ו ראש לא יספיקו ג' מלאים להעביר אד"ו מראש ע"כ מוכרחים אנחנו להרבות בשלמים יותר ולעשות חסרים כנגדן ורק ג' מלאים שדפים על החסרים

שחסרים במחזור שנדרשים למלוי חשבון התשנ"ג ונגד סיום של שלשים שנה נשלם ג"כ בשלמים העודפים על החסרים לפעמים יותר משלשה ששוין תשעה מלאים נגד חמשה חסרים. אבל לאחרים דס"ל עבור כ"ט יום כאמרם ובמעוברת ה' וכן נרשב"ג בסנהדרין ובערכין דס"ל הפי' דעבור חדש היינו כ"ט יום נמצא חסרים עוד לכל שנות העבור ועם עוד החמשה ימים ושליש למלוי חשבון התשנ"ג הוא בין הכל יותר מתשעה ימים וקרוב לעשרה ולפ"ז לא נצרך לעשות עוד חסרים שאם יעשו עוד חסרים יצטרכו לעשות עוד בשלמים כנגדן ולמה יעשו זאת לבטל כסדרן הנה דלף אם ישמרו ג"כ מלעשות אד"ו רה"ש יספיקו תשעה או עשרה מלאים במחזור להעביר אד"ו מרה"ש. ומכ"ש לדעת אחרים עצמן שלא השגיחו על אד"ו רה"ש. בודאי לא עשו חסרים תגם:

ו ועפ"ז נשכיל להבין באור דברי אחרים דאמרי אין בין ר"ה לר"ה אלא ד' ימים שאין פירושו שלא נתוסף לעולם דהלא בערכין אמרי' דמוסיפין לשלש שנים יום אחד אלא פירושו שלא נגרע לעולם ממנין ד' ימים. והא דקאמר אין בין כו' אלא דמשמע ולא יותר הוא לענין דעת רבנן דס"ל דבשביל אד"ו רה"ש מעברינן ואינהו סברי דאין מעברינן בשביל זה ולא אשמעינן בתרי שני בהדדי כדאיתא בסוכה אבל בשביל השלמת החשבון בודאי מעברינן כדאי' בערכין ורק חסרים לא ס"ל כלל. ומצאתי און לדברי בגמרא ר"ה כ' ע"א נסכרית משם דאחרים לא כוונו לשלול כ"א החיסור או המלוי דאיתא שם דמוקי רבה הא דתני רבה בר שמואל כאחרים ורבא בעצמו מוקי מתחלה הא דתני רבה בר שמואל הכי קאמר יכול כשם שמעברין השנה והחדש לצורך כך מקדשין כו'. א"כ מוכרח דגם לאחרים מעברין חדש לצורך רק שאין מקדשין ואין לומר דחזר בו רבא דא"כ הו"ל לומר אלא אמר רבא. ואמת שרש"י פי' שם דגם אין מעברין לצורך לאחרים וצ"ל לדידיה דגרסי' מתחלה רב כגי' הלח"מ או רבה כגי' הע"א שם. אבל מה נעשה עם הגמ' ערכין דשם מבואר להדיא דגם לאחרים מעברין ועוד הלא לאחרים יחסרון במחזור שבעה מלאי ימים משנות העבורים ובלא מלוי הלא יתרחק המולד מר"ח כמה ימים [ולקמן יבואר אמאי לא מקשה הגמ' בערכין מהאי חסרון מהעבורים לאחרים] וע"כ לפרש לפרש"י דלמלוי החשבון שאני רק משום צורך אחר אין מעברין. ולמשל בעג"ד א"ש הגי' בגמ' ובאמת מעברין לצורך לאחרים. ועפ"ז נפרש הא דאמרי' בר"ה ו' ע"ב מאן תנא דפליג עליה דרב שמעי' אחרים. דפי' הא דקאמר רב שמעי' פעמים שניהם (ניסן ואייר). חסרים דזה לא ס"ל לאחרים אבל שניהם מלאים יתכן גם לאחרים ומ"מ לא משכחת שנה בלא רגלים משום דלאשכוחי שנה בלא רגלים בעינן תרוייהו שיהיה שנה א' שניהם חסרים ובשנה שניה שניהם מלאים כמ"ש רש"י. ומאחר דחסרים לא משכחת לה לא יתכן בכה"ג שנה בלא רגלים אבל מלאים מוכרח דעבדינן גם לאחרים כמש"ל. וכן בשבת פ"ז ע"ב דמייתי דאחרים לענין חסרים איירי ע"ש:

ז וראיתי להט"א בפ"ק דר"ה ו' ע"ב שכ' שם איפכא מדברינו דהא דאמר שם מאן תנא דפליג עליה דרב שמעי' אחרים. לא קאי כ"א על שניהם מלאים אבל שניהם חסרים משכחת גם לאחרים כמ"ש בערכין ס' ע"ב דמצייר שם לאחרים ניסן חסר כגון שעשו עבור שנה ל' וחסרו נגד זה חדש ניסן וא"כ משכחת גם לאחרים שניהם חסרים וע"כ דל"פ אחרים כ"א על שניהם מלאים והוא נגד דברינו וקשה לדרך הט"א איך יפרנס הגמ' דערכין שם דאיתא דגם לאחרים עושים מלוי א' לשלש שנים. ויתכן לפי דרכו דלאחרים אם הוצרכו למלאות יום א' לשלש שנים היו ממלאים תיכף בתחלת שנה הרביעית ומוכרח כן מדמוקי בערכין שם הא דתניא אין ר"ה חל אלא ביום הנף או לאור עבורו כאחרים משום דלרבנן קשיא דמשכחת לה ג"כ לאור אור עבורו כשיעשו שיהם מלאים ולמאי דמפיק בערכין דגם לאחרים ממלאים א' לג' שנים א"כ למסקנא לאו תירוצא היא כלל דגם לאחרים משכחת לה לאור אור עבורו כשיעשו שניהם מלאים ותקשי הברייתא. וע"כ לומר דלאחרים עושין המלוי בתחלת החורף ולא בקיץ ולרבנן עבדינן בקיץ וא"ש. אך קשה לפ"ז אחרי דלאחרים משכחת לה בין מלוי בין חיסור א"כ מה בהו לשלול במאי דקאמרי אין בין כו' וצ"ל דבכולל חסרים משכ"ד יום לשנה ליכא לאחרים לגרוע משנה וקשה לפ"ז כיון דהאי אין בין כו' ממעט חסרים בכולל השנה. ושניהם מלאים דלא משכחת לאחרים בניסן ואייר הוא מטעם אחר דס"ל לשנות חדשי החורף ולא דקיץ וזה הדבר אין מבואר כלל בדברי אחרים א"כ מה זה דאמר מאן תנא כו' אחרים דאמרי אין בין כו' הא שם אין מבואר דלא ס"ל למלאות מחדשי הקיץ כשנצרך למלאות השנה וא"כ משכחת לה שניהם מלאים וגם שניהם חסרים בערכין למשכחת שנה בלא רגלים גם לאחרים:

ח ע"כ אנכי על משמרתי אעמודה דהגמ' דר"ה ס"ל לאחרים דלא משכחת שניהם חסרים כמש"ל והא דמצייר בערכין שניהם חסרים יש לתרץ כמו שיבואר. דהנה יש לדקדק בגמ' דערכין דקאמר כגון שהיתה מעוברת עבור ל' וחסרו נגדו חדש ניסן דקשה הא ס"ל לאחרים דעבור הוי כ"ט יום ואי דטעו א"כ היה יכול הגמ' לצייר גם בשנה פשוטה וטעו לעשות אדר מלא. וגם בלא טעות היה יכול למצוא אופן כגון שלא היה חסר להתקופה כ"א יום א' דאז מעברינן לאדר ולא השנה כמ"ש רש"י בסנהדרין ואח"כ מחסרין נגדו חדש אחר ולמה הוצרך לומר במעוברת וכטעות. ואין לומר דס"ל דלאחרים עושין כן תמיד במעוברת ל' ומחסרים נגדו חדש ניסן ולזאת אמרי במעוברת ס'. דזה דחוק ורחוק. ונראה דס"ל להאי ברייתא דאין ר"ה חל אלא ביום הנף כו' כאחרים אבל לא בכולה דבזה דס"ל לאחרים דלא חשו לאד"ו רה"ש לא ס"ל להברייתא כן אלא שחשו לאד"ו רה"ש וכן במאי דס"ל לאחרים עבור כ"ט יום ס"ל דעבור ל'. ורמיה לזה מדמקשה הגמ' שם והאיכא יומא דתלת שני. ואמאי לא מקשה הגמ' והאיכא חסרון התלאי ימים משנות העבור לאחרים דס"ל עבור כ"ט שנדרש למלאות לכל שני עבורים יום אחד. וע"כ דהגמ' קאי להברייתא דס"ל עבור ל' ונשאר עוד יתרון מהעבורים למלא חלק מחסרון חשבון תשנ"ג רק שנשאר עוד שלשה ימים שלא נמלא. ועפ"ז קאי קושית הגמ' והאיכא יומא דתלת שני וזה דקאמר בגמ' שהיתה מעוברת עבור ל'. ומה שהוצרכו לחסר נגדו הוא משום דמיירי שנעשה עבור השנה פתאום שלא חשבו ע"ז מתחלה. וסדרו השנה כקביעת שנה פשוטה. ואח"כ כשנתעברה השנה דאז היו מעברין עד פורים או ניסן והעבור ל' ראו שר"ה הבא יהיה לפ"ז באד"ו ע"כ הוצרכו לחסר חדש א' אח"כ כגון שסדרו קביעות ה"כ וכשנתעברה יבא ר"ה הבא ביום ד' ע"כ הוצרכו לחסר ולאשר כי משמעות הגמ' בערכין שם דמסדרינן בסיוא כמ"ש זימנין כו' ע"ש ע"כ לא אבה הגמ' לאוקמי כגון שהיה חסר יום א' להתקופה כמש"ל דבזה היו מסדרין תחלה בחדשי החורף שלא יחסר יום א' ע"כ מצייר בכה"ג שנתחדש באמצע השנה עבור פתאום. אבל לאחרים עצמן דלא חשו לאד"ו רה"ש לא משכחת לה שיחסרו גם ס"ל עבור כ"ט ולא הוצרך לחסר כ"א למלאות ושניהם חסרים לא משכחת לה לאחרים ובזה פליג על רב שמעי'. ולפמש"ל דלאחרים סדרו בתחלת החורף ובחדשי החורף עשו המלוי ולא בקיץ לא משכחת שניהם מלאים ג"כ בניסן ואייר ופליג גם בזה על רב שמעי'. והגמ' דערכין דקאמר כאחרים היינו לענין דלא עבדינן חסרים ה"נ ס"ל להאי ברייתא דלא עבדינן חסרים ולא תקשה לפי דס"ל להאי ברייתא עבור ל' וגם חשו לאד"ו רה"ש שנדרש לעשות שלמים בשביל זה כגון קביעות ב' ו' לא יתכן לעשותם כסדרן ב"ב או ז"ב לא בפשוטה ולא במעוברת. כי ב"ב בפשוטה יהיה ר"ה הבא ביום ו' ובמעוברת ביום א' בשהעבור ל' וז"כ בפשוטה יהיה אח"כ ר"ה ביום ד' ובמעוברת ו' ונדרש להרבות בשלמים ובשאינם נדרשים למלא החשבון הלא נצרך לעשות חסרים כנגדן ואיך יתכן שיסבור האי תנא בזה כאחרים. די"ל דכשם שאנו מפרשים אין בין כו' אלא ד' ימים דהיינו שלא נחסר מהם כן ובמעוברת ה' היינו שלא נחסר מהם ועבדינן החסרים הנדרשים נגד רבוי השלמים יותר מהראוי. בשנים מעוברות דעכ"פ לא יחסר בהם מה' ימים ויספיקו החסרים שבמקומם נגד יתרון השלמים הנעשים להעביר אד"ו מרה"ש. ובזה מיושב מה דאמר ס"ל כאחרים כו' ובמעוברת ה' אף דהאי תנא ס"ל עבור ל'. מ"מ בעבור שלתיקון אד"ו מרה"ש נדרשים חסרים ונעשים במעוברות ולא יופחת מה' בין ר"ה לר"ה:

ט אולם רב שמעי' ס"ל דעשו גם בכל שנה גם בפשוטות חסרים או מלאים ובחדשי הקיץ ומשום שלא יהיה אד"ו רה"ש הוצרכו לעשות פעם שניהם (ניסן אייר) מלאים פעם חסרים ובזה הוא דלא כאחרים שלא חשו. להרחיק אד"ו מרה"ש. ומשמעות הש"ס הוא דחשו לאד"ו רה"ש וגם רק חדשי הקיץ שינו כמש"ל אות ג' והוא כרב שמעי'. אך זאת לא נתברר לן עדן אם נשנו או בעבור ל' או כ"ט יום. וכשנדקדק למצוא באיזה קביעות ימצא שתחול י"ד ניסן בשבת אם נאמר שהיה עבור שנה ל' לא היה באפשרי שתחול ע"פ בשבת לעולם אחרי שמרו שלא יהיה אד"ו לרה"ש. וגם לא שינו חדשי החורף. שלפ"ז אין בין ר"ה לפסח כ"א שני ימים בפשוטה ובמעוברת ארבעה ימים.

א"כ בקביעת ה' ר"ה בפשוטה יהיה פסח בג' ובמעוברת ביום ב'. ובשארי קביעות ז' ב' ג' הלא כחוקים הם מיום א' שתחול בו ראשון דפסח והלא מצינו שחל ע"פ בשבת גם או בימי הלל וכיולא. וע"כ עשו או עבור כ"ט יום ונשאר האפשריות בקביעת ה' ר"ה במעוברת שתחול ע"פ בשבת שאז אין בין ר"ה לפסח כ"א ג' ימים. ובפשוטה א"א שתחול י"ד ניסן בשבת כי בקביעת ה' יהיה ז' פסח וביום ו' ע"פ:

י ובזה תלא כטגה לדקת הגירסא הכתובה בספרי הירושלמי שהבאתי באות ב' שא"א לשני שביעיות שתחול בהם י"ד ניסן בשבת ומבואר ג"כ ענין השמטה שהוזכר שם דלפי המבואר לא היה אפשר שתחול ע"פ בשבת בלתי אם בקביעת ה' ר"ה במעוברת ובזמן הבית שלא עברו השנה בשביעית ובמנ"ש לא היה יתכן שתחול י"ד ניסן בשבת. והנה הלל הראשון נתמנה לנשיא בשנת תשכ"ח לאלף הרביעי כדאיתא בגמ"ד. ולדעת הרמב"ם בחשבון שנות השמטה (פ"י מה' שמטה) דס"ל דלא כר' יהודה להכניס היובלות בחשבון השמטות. לדידי' חשבון כל מאה שנה משתוה להשני' וכמו דלחשבון הרמב"ם שם היה במאה התשיעית לאלף הרביעי שנת שמטה בשנת כ"ט שהיא שנת החרבן בית שני. כן הוא במאה השמינית. והי' שמטה בשנת תשכ"ט ונשיאת הלל היה בשנת תשכ"ח ויהיה תמיהת ר' אבין על שכוון הלל לבוא בשנה שקודם שנת השמטה ומנ"ש שא"א לחול בהם י"ד ניסן בשבת. ולדעת הגאונים לדעת האומר לדעתם כי גם בזמן הבית שני שלא נהוג או יובל שלא היו כל יושביה עליה כבערכין ל"ב ע"ב מנו שמיטין בלא יובלות. כשנצרף לזה לעשות החשבון מראש בריאת עולם כדברי הדו"פ ונחלק הכל לשביעיות רק ימי הבית הראשון שנהוג או יובל לחשוב ביובלות יעלה החשבון שהי' או שמטה בשנת תשכ"ו לאלף הרביעי. כי ע"פ חשבון השביעית עולם בתשכ"ד (כי ז"פ תק"ל הוא ג' אלפים תש"י וב"פ ז' הוא תשכ"ד) ושתי שנים הנשארות מהיובלות הוא תשכ"ו [כי י"ז יובלות היה משנכנסו לארץ עד אחר שגלו שיובל האחרון נשלם אחר החרבן כבערכין י"ב ע"ב אין לחשבו כ"א פ"ז וי"ד נכנס בשביעיות ונשארו שתי שנים שהרחיקו את השמטה להלאה ועולה בתשכ"ו ועפ"ז יהיה כהוא"ע"א בערכין שם דוכן בשני' קאי אשארא ולא היה החרבן בשני' במוצאי שביעית וע' הגהת דו"פ לטור"מ סי' סו שהזכיר פ"ד לאלף השני שהוא החשבון לבריאת עולם. ובאמת חשבון השביעית הוא פ"ב לאלף השני אך למש"ל שתי שנים נתוספו בעבור חשבון היובלות מבית ראשון ילדק מ"ש פ"ד] ולחשבון זה תמה ר' אבין ואמר אם הי' בא הלל מקודם שנה או שנתים הלא לא היה שייך כלל שתחול י"ד ניסן בשבת שאינו כ"א בשנה מעוברת. ובשביעית ומנ"ש שלא נמצא בהם עבור לא תמצא י"ד ניסן בשבת. וזה למופת שמן השמים עכבוהו מלהקדים בואו למען הזמין לו הנשיאות. וזהו שאמר ר' אבין א"א לשני שביעיות. לשנות השמטה היינו שביעית ומנ"ש. שתחול י"ד ניסן בשבת והוא נתאחר מבוא בשנים אלו כ"א תיכף אחר מנ"ש בא משום שממרום הובילוהו לעת הזאת היאותה לו להעלותו לנשיאות וא"ש הגירסא. וסר קושית המקשה ירושלמי הנ"ל:

יא הנה עד כה דברתי בישוב הגי' הכתובה. עוד אדבר מעט קט לבאר ע"פ הנ"ל גם לגי' הק"ע ופ"מ להסיר הקושיא אשר כי לבאור גירסתם יש הכרח לשנות מהאמור למעלה שנהגו אז לעשות השינוי בחדשי הקיץ ולא בחורף אלא דגם בחורף שינו. או רק בחורף שינו כמנהגנו עתה רק בזה חלוק משלנו שאנחנו עושים עבור ל' והם עשו עבור כ"ט. גם בזה חלוק דלא עשו אז חסרים כמש"ל אות ה' דלמ"ד עבור כ"ט א"צ למעשה החסרים. והוא כאחרים רק דאחרים לא שמרו אד"ו מרה"ש. והם שמרו מלעשות אד"ו לרה"ש. ולפ"ז יבוא בכל י"ד שנה ע"פ בשבת. דלפ"ז גם קביעת ה"ש בפשוטה נכנסה במנין להגנא ראשה במספר השנים שחל ע"פ בשבת. ואם היו נוהגין בעבורי השנים כקביעותינו בשנות ג ו ח יא יד יז יט ימצא קביעת ה"כ במעוברת ג"כ לי"ד שנה לערך [ואנחנו שעושים עבור ל' לא יתכן במעוברת ה"כ שלא יהיה ר"ה הבא ביום ד' רק הם שעשו עבור כ"ט יתכן שפיר] אולם כפי שנהגו אז שלא לעבר השנה בשביעית ומנ"ש יתכן שיעברו שנים הרבה בלא קביעת ה"כ במעוברת ובהצטרף עמה גם קביעת ה"ש בפשוטה שגם בה תמצא ע"פ בשבת יהא י"ד שנה בודאי ולפעמים בקרוב יותר:

יב ולבאר עוד הקביעות איך שהיה בהכרח ע"פ סדר שארשום לא בדרך אומדנא רק ע"פ חשבון המוכרח בלי שינוי כגון קביעות ב' בפשוטה ע"כ תהיה ב"ש לבל יהיה אח"כ ר"ה ביום ו'. ובמעוברת ע"כ תהיה כסדרן שאם תהיה ב"ש יהיה אח"כ ר"ה ביום א' ע"פ ד' אחרים עבור כ"ט ובמעוברת ה' ועם המלוי יהיה ו'. וקביעת ג' בשנה פשוטה ע"כ תהיה כסדרן לבל יהיה ר"ה אח"כ ביום א' אם תהיה ג"ש ובמעוברת לא יתכן להיות כסדרן לבל יהיה אח"כ ר"ה ביום א' וע"כ לעשות ג"ש. קביעת ז' בפשוטה א"א להיות ז"ב לבל יהיה אח"כ ר"ה ביום ד' ובמעוברת א"א לעשות ז"ש לבל יהיה ר"ה ו' לשנה הבאה. אולם כשנחסר לנו מלוי לחשבון המחזור שנצרך לעשות תשעה או עשרה מלאים כנ"ל אות ה' לד' אחרים נצרך לעשות ב' מלואים בשנה מעוברת וכר"ה בערכין דב' מלאים ג"כ עבדינן אחרי דעבדי עבור כ"ט. דבזה פליגי שם ר"ה ועולא. ואז יכולים לעשות ז"ש במעוברת בב' מלואים וכן ה"ש או ב"ש במעוברת. וכן בשנה שאחר העבור אפשר לעשות ב' מלואים כדר"ה בערכין שם:

יג והנה קביעת ה' בפשוטה יתכן תמיד לעשות או ה"כ או ה"ש רק בשנה שלפני העבור יש לעשות ה"ש כי אם נעשה ה"כ יהיה אח"כ קביעת ב' במעוברת שאין אנו יכולים לעשות ב"ש במעוברת לבל יבוא אח"כ ר"ה ביום א' לזאת נצרך לעשות ה"ש. אולם בשנים פשוטות אין ריוח שנעשה ה"ש דא"כ הקביעות שאחריה נצטרך לעשות ג"כ. כי ג"ש בפשוטה לא יתכן כנ"ל. ושוה לנו לעשות ה"כ וב"ש אח"כ (כי ב"כ בפשוטה א"א כנ"ל) או לעשות ה"ש ואח"כ ג"כ. והנה בכל שביעית שנים נמצא פ"א ה"ש בפשוטה שקודם שנה מעוברת שמוכרח להיות ה"ש ולא ה"כ כנ"ל אלא לפעמים נמצא שביעית א' בלא ה"ש כשאין ג' עבורים באותה שביעית שא"א לעשות בכל שביעית ג' עבורים שלא ירבו במחזור יותר משבעה עבורים. לזאת קאמר א"א לשני שביעיות כו' דשני שביעיות לא יעברו בלא ה"ש בפשוטה או ה"כ במעוברת וא"ש מה דתלו הדבר בשביעית ואליג לדוגמא שני מחזורים איך שהיה הקביעות או לפי הנ"ל שעבור שנה היה חסר וגם נשמרו מלעשות אדו רה"ש ונזהרו מלעבר בשביעית ומנ"ש:

ה"כ [נוכל ג"כ לעשות ה"ש ואח"כ יהי'
ב"ש מוכרח ג"כ כי ג"ש בפשוטה א"א]
מעוברת ז"כ [ז"ש במעוברת א"א]
ה"כ
ב"ש
מעוברת ז"כ
ה"כ } שביעית ומנ"ש
ב"ש }
מעוברת ז"כ
חש"א (ע"פ בשבת)
מעוברת ג"ש [ג"כ במעוברת א"א]

ב"ש
מעוברת ז"כ
ה"כ } שביעית ומנ"ש
ב"ש }
מעוברת ז"כ
הש"א (ע"פ בשבת)
מעוברת ג"ש
ב"ש (מחזור ב')
מעוברת ז"כ
ה"כ } שביעית ומנ"ש
ב"ש }
מעוברת ז"כ
חש"א (ע"פ בשבת)

מעוברת ב"ש
ב"ש
מעוברת ז"כ
ה"כ } שביעית ומנ"ש
ב"ש }
מעוברת ז"כ
ה"כ
ב"ש } שביעית ומנ"ש
ז"ש }
מעוברת הכ"א (ע"פ בשבת)
ג"ש בכ' מלואין

נמצא שלפעמים מתרחק לי"ג שנה י"ד ניסן בשבת [מהשנ"א ה' למחזור ב'] וא"ש גם גירסת הק"ע שא"א לשני שביעיות שלא תחול כו'. ויש עוד אריכות דברים לבאר איך שאר הדחיות מהד' דחיות אין שייך בדלא עבדינן חסרים וגם עבור שנה הוא כ"ט יום. ואין מקום להאריך עוד פה.

דברי הצעיר **אריה ליב** בהרב וכו' מוהר"ר **שלום שבנא** זצלה"ה הופ"ק **בילסק**
(בעהמ"ח מצפה אריה וקול אריה ויפה עינים על הש"ס).

השמטות דברי נחמיה על מסכת זבחים

דף ב ע"ב גמ' כל העושה. נ"ב לקמן מ"א ע"ב מנחות ס"ו ע"א שבת נ"א ע"א:
דף ה ע"ב רש"י ד"ה הסוא. לקמן (בפ"ק) צ"ל לקמן דף ז' ע"ב:
דף ו ע"א גמ' מקיבעא. נ"ב לקמן ז' ע"ב: שם לא"א דאיכא. צ"ל דאי איתא:
דף ט ע"ב גמ' א' רב. נ"ב מנחות ג' ע"ב ושם הגירסא רבא וכצ"ל:
דף טו ע"א רש"י ד"ה עמלוקת. קתני. צ"ל דקתני:
דף כ ע"א רש"י ד"ה והכהן. למזרח המזבח. צ"ל למזרח כלפי המזבח:
דף מ ע"ב רש"י ד"ה מקום. לעבודת. צ"ל בעבודת:
דף מו ע"ב רש"י ד"ה הא לשם. אמר רב נמי. צ"ל ורב נמי:
דף נח ע"ב גליון ד"ה כ"א. נמחק:
דף ס ע"א תוס' ד"ה מאי. דקדושת. צ"ל כקדושת: שם בעינן משפט סוף אות א'. נ"ב עי' רפ"ב דמ"ש:
דף סא ע"א תוס' ד"ה מאי. לקמן. צ"ל לקמן ק"ו ע"ב:
דף סב ע"א רש"י ד"ה והכתיב למעלה. הגי' על גי' צ"ק ולמטה. צ"ע ועמש"ל דף כ"ג ע"א:
דף עג ע"א תוס' ד"ה ר"מ. מיהו. נ"ב עי' תוס' כילה ד' ע"א:
דף עו ע"ב רש"י ד"ה לשם עלים. וד"ה לשם עלים כרים דף ע"ז. צ"ל ד"א:
דף עח ע"ב רש"י ד"ה רבי יהודה וד"ה דלי וד"ה אי חלב וד"ה והטבילו. כלם צ"ל ד"א:
דף פא ע"ב גמ' בשיריים. צ"ל בשיריים: שם רש"י ד"ה הכא במאי עסקינן. למטה. תי' למטה נמחק: שם ד"ה ולימר מר. בשיריים צ"ל בשיריה:
דף פד ע"א תוס' סד"ה אלא. מקדשה במזבח. צ"ל כמזבח: ע"ב רש"י ד"ה יוצא. דאימור צ"ל דאיכרי: שם סד"ה (מדנפשט) תי' מדנפשט הקיף בחצאי עגול. ונראה דמ"ז: שם גליון ד"ה גירסת צ"ק כו' הקיף בחצאי עיגול והגי' צ"ע ולפס"נ גי' שלנו נכונה בזה דד"ה דחזו קאי לקמיה בגמ': שם ד"ה תוך לזמנו. תיבות (אפי' בפנים) הקיף בחצאי עיגול. ונראה דמ"ז: שם תוס' ד"ה ומוציא. דילמא. צ"ל דלימא:
דף פה ע"ב רש"י במתני' ד"ה סמר. וכמשפטן. הוא סוף הדבור. ותיבת שברש"י הוא התחלת ד"א וכ"ה ברע"ב:
דף פז ע"א רש"י ד"ה כל היכא וד"ה אין מועלין. צ"ל ד"א: שם ד"ה אלא דידכו וד"ה או דילמא. צ"ל ד"א: שם תוס' סד"ה כבש. קרא. נ"ב עי' לעיל י"ד ע"א ד"ה הג"ה: ע"ב גמ' דמי. נ"ב עי' לעיל כ"ה ע"ב:
דף צא ע"ב רש"י ד"ה בשלמא. דאיכא. צ"ל איכא: שם ד"ה הא ר"ש. הילכך אי נמי. נ"ב צ"ע בפוסקים:
דף צט ע"ב תוס' ד"ה מדבר. דכי אמרינן. צ"ל דהכי אמרינן: שם בא"ד עושה שליסי. הגי' עי' צ"ק וצ"ע:
דף קה ע"א גמ' ועוד כ"פ ליטמא. צ"ל לטמא:
דף קז ע"א רש"י ד"ה והא דתנן. דכוותיה דתנן. נ"ב לד' קאמר עי' לקמן ק"י ע"א ברש"י ושם ע"ב ד"ה מודה ובתוס' שם:
דף קט ע"ב גמ' כולן. צ"ל כולו כן הגירסא במנחות ובמשניות: שם רש"י ד"ה אלא אמר. כויא. צ"ל דכויא:
דף קי ע"א גמ' דחוץ מתוך לא ילפי. תיבת לא ילפי הקיף בחצאי עיגול: שם א' אביי. שמיע לי מיניה דרב. נ"ב צ"ע לכאורה. בכל הדף שם שנזכר אליעזר הגי' אלעזר:
דף קיא ע"ב גליון ד"ה צ"ל. על גי' צ"ק בפנימו. הגי' הוא ע"ס וצ"ל בפנים. וכל הגליון הקיף בחצאי עיגול: שם ברש"י ד"ה נמצא. ראשונה בתוך. צ"ל ראשונה זו בתוך: שם בתוס' ד"ה הפוטט. ויש לומר דלילה. נ"ב ע"ל דף י"ב ע"א ובתוס' שם ד"ה לילה ובתוס' מנחות דף ס' ע"א:
דף קיב ע"א גמ' והעלין בחוץ. על גי' צ"ק וחוזר ונתן בחוץ שירים ניגהו. הגי' על דבריו. צ"ע דכאן לא שייך זה. לכן נראה להגי' כאן כמ"ש על הגליון בשם כ"א: שם רש"י ד"ה הא מני. כחטאת צ"ל כחטאת: ע"ב גליון כ"א. בבמה גדולה. הגי' צ"ע: שם רש"י ד"ה כאו לנוב וגבעון. תיבת וגבעון נמחק:
דף קיד ע"א גליון ליתא בס"צ. הגי' צ"ע: שם רש"י סד"ה ישרות. בבמת צבור. נ"ב אולי לד': שם רש"י ד"ה חובות. [ואפי'. נ"ב עי' לקמן קי"ז קי"ח:
דף קטו ע"א רש"י ד"ה ר"א. לשמו. נ"ב תיבת לשמו נראה דצריך למחוק: ע"ב לסקרב צ"ל ליקרב:
דף קיח ע"א רש"י ד"ה קרבו נסכים. ולמאן צ"ל דלמא:
דף קיט ע"א גמ' דאמר לך. הקיף בחצאי עיגול: רש"י סד"ה אפי' הכי. כר' ישמעאל. צ"ל כר' ישמעאל שנכנה: **סליק**

*) מפתחות למפרשים והגהות שנלוו לסוף המסכת

*) ההגהות והחידושים לא נדפסו על סדר הראוי לפי ערך כבוד המחברים רק לפי מקרי הדפוס.

מסכת

תמורה

מן

תלמוד בבלי

עם כל המפרשים כאשר נדפס מקדם ועם
הוספות חדשות כמבואר בשער השני.

ווילנא

בדפוס והוצאות האלמנה והאחים ראם

שנת תמירה לפ"ק

ТАЛМУДЪ ВАВИЛОНСКІЙ
Томъ XXIV.
Отдѣлъ I.
1885.

Съ Виленскаго изданія 1864 г. Съ прибавленіями въ комментаріяхъ, и комментаріями Авторовъ: Илья Вильнера изъ Вильны; Г. Хаіеса изъ Золкова; Якова Іолиса изъ Динува (Галиціи); Н. Бейраха изъ Могилевъ (губ.); Д. Лурьи изъ Быхова; А. Райвида изъ Нарбуны (Франція); Зрахья Галеви изъ Ліонель (Франція); Гершона Моеръ-гагола изъ Майнцъ; Ц. Ашкенази изъ Іерусалима; Вульфа Арьевича изъ Тельшы; Братьевъ Цалеля и Шліома Кагановъ изъ Вильны; Натана Бургиля изъ Туниса; Лейбы Елина изъ Бѣльскъ (Гродн. губ.); Я. Эмдина изъ Амстердама; Ю. Бахраха изъ Сены (Суья. губ.); А. Маскилейсона изъ Минска и Гиршы Берлина изъ Берлина.

Дозволено цензурою. — 17 Октября 1884 и 9 Августа 1885 г. Вильна.

ВИЛЬНА.
Типографія Вдовы и братьевъ Роммъ.
Жмудскій переулокъ домъ № 325/2631.
1885.

מסכת
תמורה
מן
תלמוד בבלי

עם פירוש רש"י, תוספות, ותוספות ישנים, ופסקי תוספות, רבינו אשר, קצור פסקי הרא"ש לבנו רבינו יעקב בעל הטורים ז"ל, והגהות אשר"י מהג"מ ישראל מקרעמז ז"ל, ופירוש המשניות להרמב"ם ז"ל. פירוש רבינו שמשון משאנץ ז"ל ופירוש רבינו אשר ז"ל למשניות סדר זרעים וטהרות. מבוא התלמוד לרבינו שמואל הנגיד הלוי ז"ל, ועליו נלוה קצור כללי התלמוד מלוקט מספרי הכללים ע"י הג"מ יהודה אריה ליב ז"ל דיין בפפד"מ. מסורת הש"ס, עין משפט (מראה מקומות הדינים בפוסקים הראשונים), ונר מצוה (סמני מנין הדינים שנסמנו בעין משפט), ותורה אור, כל אלה סידר וחיבר הג"מ יהושע בועז ז"ל בעה"מ שלטי הגבורים להרי"ף. חלופי גרסאות. הגהות לש"ס והוספות במסורת הש"ס ועין משפט להג"מ יוסף שמואל ז"ל אבד"ק פפד"מ (כמש"נ בש"ס אמ"ד ופפד"מ בשנות תע"ד—תפ"א), והגהות ותוספות מראה מקומות להג"מ ישעיה (פיק) ברלין ז"ל אבד"ק ברעסלויא, ומוקפים בחצאי רבוע.

ועליהם נוספו

א) ספר חכמת שלמה (מהרש"ל) להג"מ שלמה לוריא ז"ל.

ב) חדושי הלכות } (מהרש"א) להג"מ שמואל אליעזר הלוי

ג) חדושי אגדות } אידלש ז"ל אבד"ק אוסטרא.

ד) מאיר עיני חכמים (מהר"ם לובלין) להג"מ מאיר מלובלין ז"ל.

ה) חדושי הלכות מהר"ם שיף להג"מ מאיר שיף ז"ל אבד"ק פולדא. ועליו באור והגהות מהג"מ מרדכי מארדוש ז"ל אבד"ק פאריצק

ו) מעדני יום טוב {בתחלה נקרא מעדני מלך

ז) דברי חמודות {בתחלה נקרא לחם חמודות

ח) פלפולא חריפתא

(על הרא"ש למסכת ברכות והלכות קטנות וחולין ובכורות ונדה על הרא"ש סדר נזיקין.) להג"מ יום טוב ליפמאן הלוי העליר ז"ל (בעה"מ תוספות יו"ט).

ט) תפארת שמואל (השלם) על הרא"ש, להג"מ אהרן שמואל קאיידנוור ז"ל (מהרש"ק).

י) קרבן נתנאל על הרא"ש לסדר מועד ונשים, להג"מ נתנאל וויל ז"ל אבד"ק קארלסרוא.

יא) חסד אברהם פי' על שמונה פרקים להרמב"ם ז"ל, מהג"מ אברהם הלוי הורוויץ ז"ל (אביו של בעל השל"ה).

יב) מסורות חדשות (הגהות בעל הלבוש) להג"מ מרדכי יפה ז"ל אבד"ק פוזנא. עם תקונים והגהות מהג"מ מרדכי זאב הלוי איטינגא ז"ל וגיסו הג"מ יוסף שאול הלוי נאטאנזאהן ז"ל אבד"ק לבוב (בעלי מפרשי הים).

יג) הגהות הב"ח להג"מ יואל סירקש ז"ל אבד"ק קראקא (בעהמ"ס בית חדש).

יד) הגהות הגר"א להג"מ אליהו ז"ל הגאון מווילנא (הוגהו ונתקנו ע"פ כי"ק מגליון הש"ס שלמד בו וזכינו למסכתות רבות מסנו).

טו) מראה יחזקאל הגהות להג"מ יחזקאל הלוי לנדא ז"ל אבד"ק פראג (בעהמ"ס נודע ביהודה כו').

טז) מעשה ר"ב הגהות להג"מ בצלאל רנשבורג ז"ל (בעהמ"ס חורה גבר).

יז) גליון הש"ס להג"מ עקיבא איגר ז"ל אב"ד דק"ק פוזנן.

יח) גליון מהרש"א הגהות לבנו הג"מ שלמה איגר ז"ל אבד"ק פוזנן.

יט) הגהות הג"מ שאול קאצנעלנבוגן ז"ל מווילנא.

כ) הגהות הג"מ אלעזר לנדא ז"ל אבד"ק בראדי (בעהמ"ס יד המלך).

כא) חדושי והגהות הרש"ש להג"מ שמואל שטראשון ז"ל מווילנא. (ע' מעל"ד סי' נח). וההשמטות שנשמטו ממקומן הושבו עתה למקומותיהן, ומוקפות בחצאי רבוע.

(ועוד נוספו בו מעלות ותוספות רבות על כל ספרי הש"ס בלעדו כמש"נ בש"ס תוצאת דפוסנו משנת תקצ"ה, ותוצאה השניה משנת תרי"ם).

וראה זה חדש הוא אשר הוספנו בו על כל אלה

שתים ושבעים הוספות חדשות נכבדות

כוללות. פירושים חדושים והגהות מרבנן גאוני קדמאי ובתראי רובם היו גנוזים עד כה בכתבי יד בגנזי הספרים אשר להממשלות או ליחידים זה בכה וזה בכה, ועין הדפוס לא שזפתם עוד. ונקובים בשמותיהם מעבר לדף הזה:

ווילנא

ברפוס והוצאות האלמנה והאחים ראם

שנה חמשת אלפים ושש מאות וארבעים וחמש לב"ע

ואלה ההוספות החדשות שהוספנו בהש"ס הזה :

אלה מהם יודפסו בפנים הש"ס על גליון הדף . (מאלה ומאלה יש שלא יסבו רק על מסכתות פרטיות) ואלה ילוו על הש"ס בסוף המסכת .

א) מסכת כלה רבתי. בה תוספת מרובה על הנדפסת בכל ספרי הש"ס . (נמצאה בכ"י ויצאה לאור פ"א ע"י בעהמ"ס בית נתן) .

ב) מסכתות קטנות נוספות : מסכתות ספר תורה, תפילין, מזוזה, וציצית, (נמצאו בכ"י ונדפסו בפפר"ט בשנת תרי"א) .

ג) פירוש רב האי גאון ז"ל, למשניות סדר טהרות .

ד) — רב נסים (גאון) בר יעקב ז"ל (תלמיד רב האי גאון ומרבותיו של הרי"ף), למסכת ברכות שבת ועירובין (ונקרא בשם מפתח מנעולי התלמוד) .

ה) [כ"י] — רבינו חננאל בר חושיאל ז"ל (ג"כ מרבותיו של הרי"ף), לחצי הש"ס.

ו) [כ"י] — רבינו גרשם מאור הגולה ז"ל (רביה דרביה דרש"י), למסכת תענית ובבא בתרא ולכל סדר קדשים (וחסר רק למס' זבחים) .

ז) — רש"י למסכת אבות .

ח) — רבינו זרחיהו הלוי ז"ל (הרז"ה בעל המאור), למסכת קנים .

ט) — רבינו אברהם בר דוד ז"ל (הראב"ד בעל ההשגות), } למסכת תמיד

י) — רבינו אשר בר יחיאל ז"ל (הרא"ש), } מדות וקנים.

יא) [כ"י] תוספות ר"י הזקן ז"ל, למסכת קדושין (כך ייחסום לו רושמי הספרים, ולפלא שבשני מקומות מובא בהן ספר התרומה ומחברו הלא תלמידו של ר"י הזקן היה !) .

יב) פירוש רבינו שמשון משאנץ ז"ל, למסכת עדיות ולתשלום מסכת בכורים, ולפרק אנדרוגינוס. ועליו נלוה גם פי' הרמ"ע מפאנו ז"ל .

יג) [כ"י] תוספות הר"ש משאנץ הנ"ל, למסכת סוטה.

יד) [כ"י] תוספות ישנים, למסכת יבמות .

טו) [כ"י] פירוש ריב"ן השלם, למס' נזיר . הפירוש שנדפס בש"ס למס' נזיר ויחסוהו לרש"י, הוא באמת לרבינו יהודה בר נתן ז"ל (כרמוכח מתוך הכ"י שמצאנוהו) אולם הנדפס משובש מאד, גם חסר ממנו הרבה, ועתה נמצא פירושו השלם בכ"י קדמון ומדויק [וההוספות והשנוים שמצאנו בו נדפסו בצד הפירוש הנ"ל הנדפס בשם רש"י ונקראו בשם נוסחת הריב"ן] .

טז) [כ"י] פי' רבינו יצחק בר מלכי צדק סימפונטי ז"ל, למשניות סדר זרעים .

יז) [כ"י] פי' רבינו יהודה בר בנימין הרופא ז"ל ממשפחת הענוים (רבו של בעל שבלי הלקט), למסכת שקלים .

יח) [כ"י] — רבינו מאיר (מהר"ם) מרוטנבורג ז"ל, למסכת נגעים ואהלות .

יט) — רבינו יונה החסיד מגירונדא ז"ל, למסכת אבות .

כ) [כ"י] תוספות רי"ד מאת רבינו ישעיה די טראני (ר' ישעיה הראשון ז"ל), למס' כתובות ולמס' גיטין .

כא) [כ"י] תוספות חד מקמאי למסכת יבמות, והוא ניהו נכדו של רבינו משלם ז"ל. ובראש הספר כתוב בכתב ובחתימת הרחיד"א ז"ל בזה"ל : „חדושי יבמות לחד מקמאי ז"ל, מזכיר להרב אביו לשבח, הוא היה בזמן הראב"ד, ובא מעשה לפניהם . החיד"א ס"ט" עכ"ל .

כב) [כ"י] פירוש הרא"ש ז"ל למסכת נזיר, שהיה בכ"י ישן בעקר הספרים של הרחיד"א ז"ל, (והרחיד"א ז"ל חתום עליו בעצם כתב יד קדשו) .

כג) תוספות הרא"ש ז"ל, למסכת הוריות .

כד) [כ"י] שיטה מקובצת לרבינו בצלאל אשכנזי ז"ל, קבוצת הגהות וחדושי הראשונים ז"ל לכל סדר קדשים (וחסר רק למס' חולין) ובהרבה מקומות מביא פי' רש"י האמתי שמצא בכ"י תחת המפרש האחר שנדפס על שם רש"י בכל השס"ין. (נעתקו מכי"ק מגליון הש"ס שלו שנמצא בירושלים . והרחיד"א ז"ל בשה"ג ח"ב מזכירן לשבח בזה"ל : הגהות נפלאות אמתיות מתוך גפ"ת כ"י שהיו לו, ולא זכינו עדיין שיצאו לאור הדפוס עכ"ל) .

כה) [כ"י] חדושי מהרש"ל על הרא"ש, למסכת שבת עירובין וגיטין .

כו) הגהות מס' תמת ישרים, על אדר"נ ועל מסכתות קטנות .

כז) הגהות מספר ברכת הזבח ומס' צאן קדשים, על סדר קדשים .

כח) פי' קרבן העדה על מס' שקלים, להג"מ דוד ז"ל אבד"ק דעסויא .

כט) — הג"מ חיים יוסף דוד אזולאי ז"ל (מספרו כסא רחמים), לאדר"נ ולמס"ק .

ל) ספר תקלין חדתין על מס' שקלים מתלמוד ירושלמי, מהג"מ ישראל בהר"ש ז"ל מ"מ דשקלאב (תלמידו של הגר"א), עם הגהות הגר"א ז"ל למס' ההיא .

לא) ספר בנין יהושע על אבות דרבי נתן, מאת הרב יהושע פאלק ב"ר יצחק אייזיק מליסא ז"ל .

לב) ספר נחלת יעקב למסכתות קטנות, מאת הרב יעקב (יאקב) ב"ר ברוך נוימבורג ז"ל .

לג) אור זרוע הקצר על מס' יבמות, להג"מ חיים מנוואשטט בן הדיא"ז ז"ל בעהמ"ס אור זרוע (ונדפס פ"א על גליון פסקי הרא"ש בש"ס ד' וויניציאה) .

לד) ספר מהדורא בתרא למהרש"א, עם חדושי הלכות ואגדות מתתנו הג"מ משה בר' יצחק בונם ז"ל אבד"ק לובלין .

לה) חכמת מנוח, חדושים מהג"מ מנוח הענדל ז"ל (בדורו של מהרש"ל) .

לו) מים חיים, חדושים מהג"מ יחזקיה די סילוא ז"ל (בעהמ"ס פרי חדש) .

לז) כללי התלמוד, להג"מ חיים בנבנשתי ז"ל (בעהמ"ס כנסת הגדולה) .

לח) תפארת שמואל, חדושים לגפ"ת והשגות על מהרש"א להג"מ אהרן שמואל קאידנוור ז"ל (מהרש"ק) (בעהמ"ס ברכת הזבח וכו') .

לט) [כ"י] חדושי הג"מ משה ב"ר אברהם ז"ל אבד"ק הוראדנא (בעהמ"ס תפארת למשה).

מ) הגהות הג"מ נתן בורגיל ז"ל, לסדר קדשים ומס' הוריות (מספרו חק נתן) .

מא) ס' אורח מישור למסכת נזיר, מהג"מ יוחנן ב"ר מאיר ז"ל מקרעמניץ .

מב) הגהות הג"מ יחיאל היילפרין ז"ל אבד"ק מינסק (בעהמ"ס סדר הדורות) .

מג) [כ"י] חדושים מהג"מ יעקב עמדין (הריעב"ץ) ז"ל (מעצם כי"ק מגליון הש"ס שלו) .

מד) [כ"י] — מהג"מ גדליה ליפשיץ ז"ל, מכי"ק ומספרו רגל ישרה, לאדר"נ ומס"ק. וחדושי בנו הג"מ ישראל ליפשיץ ז"ל (בעה"מ תפארת ישראל למשניות).

מה) [כ"י] חדושים מהג"מ צבי הירש ברלין ז"ל (נכד לבעל חכם צבי ז"ל) .

מו) — מהג"מ משה סופר ז"ל אבד"ק פרעסבורג (בעה"מ שו"ת חתם סופר וכו').

מז) שדה צופים על הרא"ש להג"מ בצלאל רנשבורג ז"ל (בעהמ"ס הורה גבר).

מח) חדושים מהג"מ זאב וואלף הלוי מבאסקוויץ ז"ל (בעהמ"ס סדר משנה) .

מט) — מהג"מ ברוך פרענקיל תאומים ז"ל (בעהמ"ס ברוך טעם וכו') .

נ) [כ"י] — מהג"מ יעקב צבי יאליש ז"ל מדינוב (בעהמ"ס מלא הרועים וכו') .

נא) [כ"י] מצפה איתן להג"מ אברהם ז"ל ממינסק (בעהמ"ס משכיל לאיתן וכו') . (עם תוספות מרובה מכי"ק על הנדפס בש"ס ד' זיטאמיר) .

נב) [כ"י] חדושים מהג"מ שלמה איגר ז"ל, למסכתות שלא נדפסו עוד עליהן .

נג) — מהג"מ צבי הירש חיות ז"ל אבד"ק זאלקווא (בעה"מ שו"ת מהר"ץ כו') .

נד) [כ"י] קרני ראם להג"מ אהרן משה טויבש ז"ל אבד"ק יאסי (בעה"מ שו"ת תועפות ראם . נוסף עתה מכי"ק על הרבה מסכתות שנדפסו בלעדו) . והגהות בנו הג"מ שמואל שמעלקא טויבש ז"ל אבד"ק יאסי .

נה) ארץ צבי על הגהות אשר"י מהג"מ יהודה צבי ז"ל (בעה"מ שו"ת מנחת יהודה).

נו) [כ"י] שער הלקוטות הגהות מהג"מ יששכר ז"ל (בעהמ"ס פתחי שערים) .

נז) [כ"י] חדושי הרד"ל מהג"מ דוד לוריא ז"ל מביחאוו ישן (בעל ההגהות על המדרש רבה ופדר"א וכו') .

נח) [כ"י] הוספות לחדושי והגהות הרש"ש, מעצם כי"ק. והחדושים מבנו הג"מ מתתיהו שטראשון שליט"א מווילנא .

נט) [כ"י] חדושים מהג"מ יוסף חנינא ליפא מייזליש ז"ל (בעה"מ שו"ת תפארת יוסף).

ס) [כ"י] נמוקי הגרי"ב להג"מ יהודה בכרך ז"ל אבד"ק סייני .

סא) [כ"י] הגהות למס' נזיר מהג"מ אשר הכהן ז"ל אבד"ק שערשב (בהמ"ס ברכת ראש).

סב) [כ"י] חדושים מהג"מ שמחה ז"ל אבד"ק דעסוי (בנו של הג"מ צבי חריף ז"ל) .

סג) [כ"י] מלאכת יום טוב מהג"מ יום טוב ליפמאן ז"ל אבד"ק קאפולי (בעהמ"ס קדושת יום טוב וכו') .

סד) [כ"י] בן אריה מהג"מ זאב בן אריה ז"ל אבד"ק טעלז .

סה) חדושים מהג"מ אליהו גוטמאכר ז"ל אבד"ק גרידץ (בעהמ"ס צפנת פענח).

סו) [כ"י] — מהג"מ יצחק אייזיק חבר ז"ל אבד"ק טיקטין (בעה"מ שו"ת בנין עולם).

סז) [כ"י] — מהג"מ נחמיה בירך הלוי ז"ל מדובראוונע (בעה"מ שו"ת דברי נחמיה) .

סח) [כ"י] מראה כהן להג"מ בצלאל הכהן ז"ל מו"ץ דווילנא .

סט) [כ"י] — מהג"מ אלעזר משה הלוי הורוויץ שליט"א אבד"ק פינסק .

ע) [כ"י] פורת יוסף להג"מ יוסף ב"ר רפאל שליט"א מווילנא

עא) [כ"י] חשק שלמה להג"מ שלמה הכהן שליט"א מו"ץ בווילנא .

עב) [כ"י] יפה עינים להג"מ אריה ליב יעלין שליט"א אבד"ק בילסק (בעהמ"ס קול אריה וכו'). כולל מ"מ לתלמוד ירושלמי, למדרשים, ילקוט, ספרא, ספרי ומכילתא ופדר"א ופסק"ר, עם הערות וחדושים בחלופי גרסאות ושנוים שבין תלמוד בבלי לירושלמי. (ובהם הגהות ומ"מ בירושלמי למס' ברכות ושבת להג"מ ליב ברלין ז"ל ויוכרם בשם הגרל"ב).

ומלבד כל אלה הוספנו : א) נוסחאות ישנות ונוסחת הבבלי למס' שקלים . ב) נוסחת הירושלמי להוריות . ג) נוסחת כ"י למס' סופרים . ד) נוסחא חדתא למס' גרים מספר מראית העין להרחיד"א ז"ל עם פירושו עליה מספרו ההוא . ה) חלופי גרסאות בש"ס ע"פ נוסחאות ישנות . ו) פי' הרשב"ם העקרי למס' ב"ב דף פ"ו, פ"ח, פ"ט, ק"ל, קל"א . שלא נדפס רק בדפוס פיזרו בשנת רע"א ובכל שאר הדפוסים נדפס בטעות פי' אחר בשמו כמ"ש בהערה לפי' הרשב"ם בדף פ"ט סוף ע"א . ז) חכמת שלמה (מהרש"ל) לפרק חלק, אשר נשמט מכל ספרי הש"ס, ולא נדפס רק בס' ח"ש תוצאה הראשונה, בשנת ושלו"ה. ח) [כ"י] הוספות להגהות הגר"א ז"ל. וביותר בסדר זרעים ומסכת שקלים, מעצם כי"ק. ט) [כ"י] הגהות למס' שבועות מהג"מ ליב ברלין והג"מ נח חיים צבי ז"ל (בעהמ"ס מעין החכמה) . י) [כ"י] נוסחאות ישנות בפסקי תוספות שנמצאו בכ"י ישן נושן לכל הש"ס . יא) עין משפט, מסורת הש"ס, גליון הש"ס וציון ירושלים כל אלה למסכת שקלים, מאת הגאונים בעלי מפרשי חים ז"ל . יב) הגהות על פי' הרמב"ם והר"ש לסדר זרעים מהג"מ שמואל פריינד ז"ל מדייני פראג (בעהמ"ס זרע קדש) . ונדפסו על הגליון בצדם . יג) [כ"י] לב חכמים למסכת שמחות . יד) פסקי תוספות, ומסורת הש"ס, ועין משפט, ותורה אור, שכל אלה נשתבשו מאד בכל ספרי הש"ס, הוגהו ונתקנו בש"ס הזה ע"י גדולי התורה . טו) [כ"י] המתרגם כולל באור מלות הלועזיות שברש"י, תוספות, והרא"ש, ובפי' המשניות להרמב"ם והר"ש. ועוד נוספו בש"ס הזה הרבה הוספות ומעלות טובות רבו מלספור .

ועל כל אלה נוספה בו הגהה כפולה ומכופלת מדויקת ומזוקקת שבעתים

ע"פ נוסחאות ישנות וספרים מדויקים היותר קדמונים, וע"פ הגהות גדולי המפרשים . גם נגלה אור חדש לעינינו, הוא ניהו ש"ס של הג"מ יעקב עמדין ז"ל אשר סידהו והכינו להדפיסו בחייו ויעמול בו שנים רבות להגיהו ולנקותו מכל שבוש ושגיאה, והעיר עליו הערות יקרות ויעטרהו בהגהות והדושים רבים בציונים ומ"מ, הכל בעצם כתב ידו הקדושה מראש הש"ס עד סופו . חמדה גנוזה הזאת מצאנוה באמשטרדם, ומרגליות הטובות שבה שבצנו בעטרת הש"ס לכבוד ולתפארת, והגהתו המדויקת היתה למגיהים לעינים .

הכל

מתני׳ הכל ממירין *אחד אנשים ואחד נשים *לא שאדם רשאי להמיר אלא שאם המיר מומר וסופג את הארבעים:

גמ׳ הא גופא קשיא אמרת הכל ממירין לכתחילה [א] והדר תני לא שאדם רשאי להמיר (אלא שאם המיר מומר) דיעבד [ב] ותיסברא הכל ממירין לכתחילה אדקשיא לך ממתניתין תיקשי לך קרא דכתיב °לא יחליפנו ולא ימיר אותו אלא אמר רב יהודה הכי קתני הכל מתפיסין בתמורה אחד אנשים ואחד נשים לא שאדם רשאי להמיר *שאם המיר מומר וסופג את הארבעים: הכל לאיתויי מאי לאיתויי יורש ודלא כר׳ יהודה *דתנן *יורש סומך יורש ממיר דברי ר׳ מאיר ר׳ יהודה אומר יורש אינו סומך ויורש אינו ממיר מאי טעמא דרבי יהודה יליף תחילת הקדש מסוף הקדש מה סוף הקדש יורש אינו סומך אף תחילת הקדש יורש אינו ממיר וסמיכה גופה מנלן תלת °קרבנו כתיבי חד קרבנו ולא קרבן עובד כוכבים וחד קרבנו ולא קרבן חבירו וחד קרבנו ולא קרבן אביו ולר׳ מאיר דאמר יורש סומך והכתיב קרבנו ההוא מיבעי ליה לרבות כל בעלי חוברין לסמיכה ורבי יהודה בעלי חוברין לסמיכה לית ליה מאי טעמא דהא לא מיחד קרבן דידהו ואיבעית אימא לעולם אית ליה וקרבן עובד כוכבים וקרבן חבירו מחד קרא נפקא (א) [ג] דאייתר ליה חד לבעלי חוברין לסמיכה: ור"מ דאמר יורש ממיר מאי טעמא אמר לך *) °אם המר ימיר לרבות היורש ויליף

*) זבחים ו.

רש"י

הכל ממירין · בהמת חולין זו תחת זו של הקדש: לא שאדם רשאי להמיר · דהא כתיב לא ימיר: מומר · דמתפיס עלה קדושה ושתיהן קדושות: וסופג את הארבעים · משום לאו דלא ימיר: **גמ׳** לא שאדם רשאי דיעבד · בתמיה דלכתחלה אינו רשאי להמיר אבל דיעבד שפיר דמי: ולא ימיר · ומתני׳ קתני דהכל ממירין אפי׳ לכתחלה: ה"ג אלא הכי קתני הכל מתפיסין בתמורה אחד כו׳ · כלומר שתופסת קדושת תמורה בבהמה בין על פי אנשים בין על פי נשים (ב) ומשמע א) (אפי׳) דיעבד *כמו דאם המירה אפילו אשה תופסת על פיה קדושת תמורה ולא שאדם רשאי להמיר כו׳: יורש · שהמיר בקרבן שהפריש אביו בחייו שתמורתו תמורה: יורש סומך · על קרבן אביו שהפרישו אביו בחייו ולא הספיק להקריבו עד שמת: מאי טעמא דר׳ יהודה · דאמר יורש אינו ממיר: ה"ג יליף תחילת הקדש מסוף הקדש · גמר תחלת הקדש כגון תמורה: מסוף הקדש · דהיינו סמיכה דהוא סמוך לשחיטה ואי קשיא והא קרי לה לתמורה סוף הקדש במסכת נזיר (דף נא׳) משום דלא איירי התם בסמיכה כלל והויא לה תמורה סוף הקדש לגבי קרבן שהמירו בו דאותו קרבן הוי ראשון וחילופיו הוי שני אבל הכא דקא משתעינן בסמיכה הויא לה תמורה תחילת הקדש לגבי סמיכה שהיא לבסוף *תיכף לשחיטה: מנלן · דיורש אינו סומך: תלתא קרבנו כתיבי · בשלמים בפ׳ ויקרא מואם זבח שלמים קרבנו עד ואם עז קרבנו ובשלשתם כתיב סמיכה: *והכתיב קרבנו · דמשמע על קרבן עצמו הוא סומך ולא על קרבן אביו: בעלי חוברין לסמיכה · שאם נשתתפו ב׳ או ג׳ על קרבן אחד קרינא אכל חד וחד קרבנו וכולן סומכין בו: לית ליה · דודאי אינו טעון סמיכה כיון דלא מייחד קרבן דידהו כלומר כיון דלא הוי חלוט (ג) [ד] אכל אחד ואחד וכי כתיב קרא לקרבנו ולא לקרבן אביו: מחד קרא נפקא · דמשמע קרבנו ולא שנא בין של ישראל בין של עובד כוכבים דלמעוטי עובד כוכבים עצמו שלא יסמוך לא צריך דאמרינן במנחות (דף סא׳) ובתורת כהנים בני ישראל

תוספות

הכל ממירין אחד אנשים ואחד נשים · בהכל שוחטין לא תני אחד אנשים ואחד נשים ובגמ׳ מפרש משום דכל הפרשה כולה בלשון זכר נאמרה איצטריך קרא לרבויי נשים: **וסופג** את הארבעים · וא"ת אמאי לא תני שמונים דהא כתיב (ויקרא כז) לא יחליפנו ולא ימיר אותו ויש לומר דלא נחת למנין מלקיות אלא כלומר דלקי עליה ועוד י"ל דלעולם לא לקי אלא ארבעים ותרי לאוי צריכי חד בקרבן שלו וחד בשל חבירו וכגון דאמר כל הרוצה להמיר יבא וימיר*:

הא גופא קשיא אמרת הכל ממירין לכתחלה לא שאדם רשאי להמיר דיעבד · וא"ת מנא ליה למקשה דהכל ממירין לכתחלה הוא דלמא דיעבד הוא דכה"ג פריך בריש חולין (דף ב׳) וי"ל דע"כ הכל ממירין לכתחלה דאי דיעבד תרתי דיעבד למה לי *וכן (פרש"י) [איתא] התם דר"ל דהכל שוחטין לכתחילה דאי דיעבד תרתי דיעבד למה לי *ופירש רבינו שלמה זכרונו לברכה התם דלכך לא קשה הכא תרתי דיעבד למה לי משום דאשמועינן בסיפא שסופג ארבעים דסד"א לאו שאין בו מעשה הוא ואין לוקין עליו ולפירושו קשה מאי פריך הכא ואין לומר דהייגו האי דקמשני דאין הלשון משמע כן ועוד מאי קמשני ממה שהקשה ופר"ת *דתנן הכל ממירין דליתנא אלימא לאשמועינן דאפילו במזיד התמורה נתפסת וסד"א ארבעים בכתפיה וכשר והיינו הא דקא משני וא"ת והיכי מצי למימר דתנא ליתנא אלימא משום חידוש דמזיד הא אמר לקמן יהיה לרבות שוגג כמזיד אלמא משמע דמזיד פשיטא טפי משוגג ותירץ רבינו ברוך דהא דאמר יהיה לרבות שוגג כמזיד לענין מלקות קאמר ורבינו שמשון משנ"ץ חלק עליו דהא אמרי׳ אין מלקות בשוגג ויש ספרים חלוקין בדבר לקמן (דף יז׳) דקאמר גבי תמורה לקי גבי קדשים לא לקי ואית דגרסי גבי תמורה קדוש גבי קדשים לא קדוש וי"א דהא דאמר יהיה לרבות שוגג כמזיד היינו לענין מתפס קדושה דאמר בעלמא א) הקדש בטעות לא הוי הקדש ומש"ה פשיט טפי במזיד משוגג והא דאמר הכא דתנא הכל ממירין משום רבותא דמזיד היינו לענין הקריבה דאמר לקמן התמורה כמי קריבה ואשמעינן הכא דאף במזיד קריבה דס"ד ארבעים בכתפיה וכשר וכל זה לא נהירא לר"י מדקמשני רב יהודה הכי קתני הכל מתפיסין בתמורה אחד אנשים ואחד נשים ומה לו להזכיר אחד אנשים ואחד נשים לכן פר"י דתנא בהכל ממירין ליתנא ...

[ערכין ב׳] חולין ב׳

הגהות הב"ח

(א) גמ׳ ואייתר ליה חד: (ב) רש"י ד"ה ה"ג אלא וכו׳ על פי נשים ומומר דמשמע אפילו דיעבד כלומר דאם המירה: (ג) ד"ה לית ליה וכו׳ חלוט לכל אחד וכו׳ ולא קרבן אביו:

[נ"ל אלא שאם]

[נ"ל דתניא]

שתכף לסמיכה שחיטה וכס"ד נ"ק

רבינו גרשום

אמר רב יהודה הכי קתני מתניתין הכל ממירין מתפיסין בתמורה · הכל שאמרו תהא זו תחת זו נתפס זה תחת זה וזהו פירוש הכל ממירין ולא משמע דממירין לכתחילה ואהכי קתני ולא שאדם רשאי להמיר [כלומר אע"ג דהכל מתפיסין לא שאדם רשאי להמיר] לכתחילה: הכל לאיתויי כלומר מאי שייר דלא תנא: [לאיתויי יורש דממיר:] מקיש ר׳ יהודה תחלת הקדש דהיינו תמורה שעכשיו מכניסה להא תמורה תחילה בהקדש לסוף הקדש דהיינו סמיכה דתיכף לה שחיטה ...

עין משפט נר מצוה

א א מיי׳ פ"א מהלכות תמורה הלכה א:

ב ב מיי׳ שם הלכה ב:

ג ג מיי׳ שם הלכה ט:

ד ד מיי׳ פ"ג מהלכות מעשה"ק הלכה ט:

ה ה מיי׳ שם הלכה ח:

ו ו מיי׳ שם הלכה ט:

[כדאיתא לקמן ט׳]

ז ז מיי׳ שם הלכה ו:

ח ח (מיי׳ פ"ט שם הלכה טו):

שיטה מקובצת

א] הכל ממירין לכתחילה תימה הא מסיק בריש חולין ...

עין משפט נר מצוה

ט א מיי' פ"א מהלכות תמורה הלכה ח:
י ב מיי' פ"א מהלכות נדרים הלכה ד טוש"ע י"ד סימן רלג:
יא ג מיי' פ"ג מהלכות מעה"ק הלכ' ג:
יב ד מיי' פ"ה מהלכות מעילה הלכה טו:
יג ה מיי' פי"ח מהלכות פסה"מ הלכה כד:
יד ו מיי' פ"א מהלכות תמורה הלכה ו:
[ערכין ה:]
טו ז מיי' פ"ג מהלכות מעה"ק הלכה ה:
טז ח מיי' פ"ה מהלכות מעילה הלכה טו:
יז ט מיי' פ"ז מהלכות ערכין הלכה ג:
יח י מיי' פ"א מהלכות תמורה הלכה ד:

מסורת הש"ס

לפי גירסת רש"י ז"ל מה סופינו לרבות את האשה ת"ל כו' וכ"ה במנחות צג: ע"ש נ"ק

סוכה כח. ב"ק טו. קדושין לה. יבמות פד: פסחים מג. נדה מח:

ויליף סוף הקדש מתחילת הקדש מה תחילת הקדש יורש מימר אף סוף הקדש יורש סומך (א) ר' יהודה האי ואם המר ימיר מאי עביד ליה לרבות א] את האשה וכדתניא[א] לפי שכל הענין כולו אינו מדבר אלא ב] לשון זכר שנאמר לא יחליפנו ולא ימיר אותו *אשה מנין *ת"ל ואם המר ימיר לרבות את האשה ולר"מ אשה מנא ליה נפקא ליה ג] מואם ור' יהודה ואם לא דריש ובין ר"מ ובין ר' יהודה טעמא דרבי קרא לאשה הא לא רבייה קרא ה"א כי עבדא תמורה לא לקיא *והאמר רב יהודה אמר רב וכן תנא דבי רבי ישמעאל °איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה ד] איצטריך מהו דתימא ה"מ עונש דשוה בין ביחיד בין בצבור אבל הכא כיון דעונש שאינה שוה בכל הוא דתנן ה] *אין הצבור והשותפין עושין תמורה אשה נמי כי עבדא לא לקיא ו] קמ"ל: בעי רמי בר חמא קטן מהו* ז] שימיר היכי דמי אילימא בקטן שלא הגיע לעונת נדרים ח] לא תיבעי לך דכיון אקדושי לא אקדיש אמורי ממיר אלא כי קמבעיא ליה בקטן ט] *שהגיע לעונת נדרים מי אמרינן י] כיון דאמר מר איש מה ת"ל °כי יפליא נדר לרבות *מופלא הסמוך לאיש דקדשו קדוש מדאקדושי מקדיש אמורי נמי ממיר או דלמא יא] כיון דלאו בר עונשין הוא בתמורה לא יב] מיתפיס (ב) אם תימצי לומר קטן עביד תמורה דהא אתי לכלל עונשין עובד כוכבים מהו שימיר מי אמרת מדאקדושי מקדיש יג] דתניא *איש איש מה תלמוד לומר איש איש לרבות את העובדי כוכבים שנודרים נדרים ונדבות כישראל אמורי נמי ממיר או דלמא כיון דלא אתי לכלל עונשין כי עביד תמורה לא קדשה: אמר רבא ת"ש א) דתניא קדשי עובדי כוכבים לא נהנין ולא מועלין ואין חייבין עליהם משום פיגול נותר וטמא יד] אין עושין תמורה ואין מביאין (עליהם) נסכים אבל קרבנו טעון נסכים דברי ר"ש א"ר יוסי בכולן אני רואה להחמיר ב) בד"א בקדשי מזבח אבל בקדשי בדק הבית מועלין בהן קתני מיהא אין עושין תמורה טו] ורמי בר חמא בהקדיש עובד כוכבים להתכפר עובד כוכבים לא קמיבעיא לי [ב] כי קמיבעיא לי בהקדיש עובד כוכבים ומתכפר טז] בישראל בתר מקדיש אזלינן או בתר מתכפר אזלינן תיפשוט ליה מדר' אבהו ג) דא"ר אבהו א"ר יוחנן המקדיש מוסיף חומש ומתכפר עושה תמורה והתורם משלו

על

א) תוספתא דזבחים פ"ה זבחים מה' ב) [ערכין ה:] ג) זבחים ו' לקמן י' [יומא נ: נדרים לו:]

רש"י

הכי גרסינן ויליף סוף הקדש מתחלת הקדש כו': את האשה. שתמורתה תמורה ולקיא משום לאו דלא ימיר: אלא בלשון זכר. דכתיב לא יחליפנו דהיינו לשון זכר ולא כתיב לא תחליפנו דהוי לשון נקבה: מה (ג) סופנו לרבות כו'. כלומר מהיכן נלמוד שסופנו לרבות את האשה: ת"ל ואם המר ימיר. יז] מדכתיב קרא תרי זימני: ולר' מאיר. דאיצטריך ליה ואם המר ימיר לרבות יורש אשה מנא ליה: נפקא ליה מוי"ו. מדמצי למכתב אם המר ימיר וכתיב ואם: לא לקיא. יח] [ג] דאם המירה תמורתה אינה תמורה: ומשני ה"ג הני מילי לאו שיש בו מעשה בהני עונשין שוין זה לזה דכתיב אשר יעשו דמשמע עונשין שיש בהן מעשה כגון חילול שבת ושאר איסורים שיש בהן מעשה אבל יט] לאו שאין בו מעשה כגון תמורה דבדיבורא תליא מילתא אימא לא תילקי קמ"ל: ל"א (ד) כתוב בספרים הני מילי עונש דשוה בין ביחיד בין בצבור בהאי עונש הוא דהושוו זה לזה אבל הכא בתמורה כ] אין צבור עושין תמורה כדאמרינן באידך פירקין (דף יג.) וקא מפיק ליה ממעשר: שלא הגיע לעונת נדרים. כגון דהוי פחות מי"ב שנה דהכי אמרינן במסכת נזיר (דף סב.) איש כי יפליא מה ת"ל דהכי מצי למכתב איש כי ידור נדר אלא לרבות מופלא הסמוך לאיש כגון בן י"ב שנה דכיון שיודע להפלות לשם מי נדר ולשם מי הקדיש נדרו נדר והקדשו הקדש פחות מכן אפי' כא] ידע לשם מי נדר ולמי הקדיש אין בדבריו כלום יותר על כן כגון בן י"ג שנה אע"פ שאינו יודע לשם מי הפליא הוו מעשיו מעשה: אקדושי לא מקדיש. כדפרישית לעיל דאין בדבריו כלום: אמורי מימר. בתמיה כי היכי דלילקי: שהגיע לעונת נדרים. דהוי בן י"ב שנה דקאמרינן התם דנדריו נבדקין ואם יודע לשם מי הפליא הוו מעשיו מעשה ואי לא לא: דלאו בר עונשין הוא. עד י"ג שנה: לא מיתפיס. בה תמורה דכתיב לא יחליפנו ולא ימיר אותו והיה הוא ותמורתו כלומר כב] מאן דאיתיה בכלל לא יחליפנו ולא ימיר כגון בר עונשין איתיה נמי בכלל והיה הוא ותמורתו יהיה קדש דמתפיס בתמורה לאפוקי קטן דלאו בר עונשין הוא: ואפילו אם תמצא לומר קטן עביד תמורה כו'. רבותא אתא לאשמועינן ולא משום דאיתיה הכי: מדאקדושי מקדיש. דהא כג] מרבינן במנחות (דף עג:) איש איש א) מבני ישראל אשר יקריב קרבנו ואמרינן מה ת"ל איש איש לרבות עובדי כוכבים שנודרין נדרים ונדבות כישראל: דלא אתי לכלל עונשין. דעובד כוכבים לא לקי לעולם אבל קטן אתי לכלל עונשין כשהוא בן י"ג שנה ויום אחד: לא נהנין ולא מועלין. שאם נהנה מהן לא מייתי קרבן מעילה דלא דיינינן ליה כשאר קדשים שההנאה מהן מעל משום דלא אסור בהנאה אלא מדרבנן כדלקמן: ואין חייבין עליהן כד] כו'. כדמסיק לקמן: ואין מביאין כו'. ה"ג ואין מביאין נסכים ול"ג עליהן והכי כה] פירושא דאין מביאין נסכים של עובדי כוכבים בפני עצמן כישראל שמתנדב נסכין בפני עצמן אבל בהדי קרבנו מביאין כדאמרינן [ד] במסכת שקלים (דף יא עמוד ד) שזו אחת מן התקנות שתיקנו ב"ד דעובד כוכבים ששילח עולתו ודמי נסכיהן ממדינת הים מקבלין הימנו [ה] אבל קרבנו ודאי טעון נסכים דבהדי קרבנו מביא נסכים: בכולן רואה אני להחמיר. דלא נהנין ומועלין וחייבין עליהן משום פגול נותר וטמא כשאר קדשים חוץ מן הנסכים דודאי אין מביאין: בד"א. לעיל קמהדר ואמילתיה דת"ק וה"ק בד"א דקאמר תנא קמא אינו מועלין בקדשי מזבח של עובד כוכבים: אבל בקדשי בדק הבית. שהקדישו עובד כוכבים מועלין ובמסכת זבחים מפרש טעמא בפ' ב"ש (דף מה.) ולית דגרסי לה נמי לקמן ב) הכא בתמורה: קתני מיהא. דקדשי עובדי כוכבים אינן עושין תמורה ותיפשוט מהא: אמר לו בהקדש עובדי כוכבים. כלומר אי משום הא לא איריא דמהכא ליכא למיפשט כלל דהיכא דהקדיש עובד כוכבים להתכפר עובד כוכבים שהפרישו לצורך כפרת עצמו: לא קמיבעיא לי. דאין הקדשו עושה תמורה הואיל ולא אתי לכלל עונשין: ומתכפר ישראל. שהפרישו עובד כוכבים לצורך ישראל שיתכפר בו ישראל: בתר מקדיש אזלינן. והמקדיש הוי עובד כוכבים דלא אתי לכלל עונשין ואינו עושה תמורה: או בתר מתכפר. שהוא ישראל ואיתיה בכלל מלקות: ה"ג [ו] תיפשוט ליה מהא דאמר ר' אבהו לקמן: המקדיש מוסיף חומש. שאם רוצה לפדות הקדשו כגון שנפל בו מום יכול לפדותו ומוסיף חומש אבל מימר אינו מוסיף חומש דכתיב אם המקדיש וגו' (ויקרא כז) על הקדש ראשון אתה מוסיף חומש ולא על הקדש שני כגון תמורה כו]: ע"א שאם הקדיש בית או שדה ואתו בעלים לפדותו לא פרקי בלא חומש דכתיב (שם) ואם המקדיש יגאל ויסף חמישיתו אבל אם גאלו אחר לא חייביה רחמנא ליתן חומש: ומתכפר עושה תמורה. שאם הפריש ישראל קרבן כדי שיתכפר בו חבירו ישראל ואמר המתכפר זו תחת זו תמורתו תמורה ולוקה דכיון שהופרש לצורכו קריגא ביה קרבנו דבתר המתכפר אזלינן ותיפשוט מהא: והתורם. מתבואה שלו על טבלין של חבירו לפוטרו מן המעשרות: טובת הנאה שלו. של תורם שיכול ליתנו לכל כהן שירצה ג) (אי נמי) כז] ואם אמר לו ישראל הילך סלע זה ותנהו לבן בתי כהן הוי אותו סלע של תורם ולא של כח] נתרם בשבילו ולא מצי טעין הלה כיון שנתרמה על טבל כט] שלו כמאן דעותן סלע על של עצמו הך מילתא דרבי אבהו תלת מילי ניהו: התם הוא דקאתי ל] מכח ישראל. שהרי הפרישו ישראל והכי אזלינן בתר מתכפר דהוה ליה תחילתו וסופו ביד ישראל דאיתיה בכלל עונשין: הכי גרסינן אבל הכא הכי קמיבעיא ליה מי בעינן מתחילה ועד סוף דתיקו ברשות מאן דעביד תמורה כלומר אבל הכא בהקדיש עובד כוכבים להתכפר ישראל מי בעינן מתחילת הקדש ועד סופו שתעמוד ברשות האדם הראוי לעשות תמורה כגון ישראל והך בהמה כיון דתחילת קדושתה הויא מכח עובד כוכבים אף על גב דהוי המתכפר ישראל אינו עושה תמורה או דילמא כיון דלבסוף אתיא ביד מתכפר וחזי למיעבד תמורה תפסה בה קדושת תמורה תיקו:

א) [נ"ל מבית] ב) [דף ג'.] ג) נ"ק מ"ז

ויליף

תוספות

ואין מביאין נסכים. פרש"י ואין מביאין של עובד כוכבים בפני עצמן כישראל שמתנדבין נסכים בפני עצמן אבל בהדי קרבנו מביאין כדאמר במסכת שקלים (דף יא עמוד ד) דזה אחת מן התקנות שהתקינו ב"ד דעובד כוכבים ששלח עולתו ולא שלח נסכיה ממדינת הים שמקבלין ממנו אבל ודאי קרבנו טעון נסכים דבהדי קרבנו (טעון נסכים ו) מביאין נסכים משל צבור: **במה** דברים אמורים בקדשי מזבח אבל בקדשי בדק הבית מועלין. פרש"י דאתאן לר"ש ור"י פירש דמסקנא דמילתא דר' יוסי וה"ק רבי יוסי אומר בכולן אני רואה להחמיר והא דקאמר ר"ש אין מועלין בהן בד"א בקדשי מזבח כו' ובתוספתא משמע כפרש"י דאיתא בהדיא אבל בקדשי בדק הבית מודה רבי שמעון: **קתני** מיהא אין עושין תמורה. וא"ת ודילמא לרבי יוסי קבעי דאמר בכולן להחמיר וי"ל דניחא ליה לאוקמי הבעיא אף לר"ש פי"ל דע"כ דלרבי יוסי לא אפשר לאוקמי הבעיא דכיון דאית ליה דעושין תמורה דאפילו את"ל דהיינו על ידי ישראל ומבעיא ליה לרמי בר חמא אם העובד כוכבים עצמו אפשר לעשותה הא לא מצית אמרת דע"כ אם ישראל מתפיסה צריך שיאמר העובד כוכבים כל הרוצה להמיר יבא וימיר ואם העובד כוכבים עצמו אין עושה תמורה היאך אפשר לעשות א) עולה:

א) בליה · נ"ק

לא

הגהות הב"ח

(א) גמ' ור' יהודה האי ואם: (ב) שם לא מיתפיס ואפי' אם תימצי לומר: (ג) רש"י ד"ה מה סופינו נ"ב היה גירסא אחרת לפני רש"י ז"ל: (ד) ד"ה ל"א ה"ג וכן כתוב בספרים וכו' כדאמרינן בפירקין כצ"ל ותיבת באידך נמחק:

רבינו גרשום

מה סופינו לרבות את האשה · כלומר מהכא נלמד שסופינו לרבות את האשה שעושה תמורה ת"ל המר ימיר ריבה:[ורבנן נפקא להו אשה מואם המר מוי"ו דמאם דמיותר דלא צריך למיכתבי: הני מילי דהשוה הכתוב אשה לאיש בעונש(דלא)דשוה בכל בין ביחיד בין בצבור אבל הכא כיון דלאו שאינו שוה בכל הוא דתנן אין הצבור כו' · ל"א ס"ד הני מילי

וזה אחד מהם ולא מדאורייתא ולהאי לישנא דכתב ואין מביאין נסכים בפני עצמן היינו דאין מתנדבין להביא נסכין (בפני עצמן) בלא זבח אבל קרבנם טעון נסכים (בין) או משלהן (בין) או משל צבור דנפיק ב) מכלל נדריהם כדמפרש בפרק ואלו מנחות: [בכולן להחמיר · דמועלין בהן וחייבין משום פגול כו'] אבל בקדשי בדק הבית מועלין · דקדשי ה' ניגהו [ולרמי בר חמא דקא בעי לה קסבר מהכא לא תפשוט דהקדיש עובד כוכבים להתכפר עובד כוכבים לא קא מיבעיא ליה דודאי אין עושין תמורה כי קא מבעיא ליה הקדיש עובד כוכבים להתכפר ישראל לפטור חובתו של ישראל בתר מקדיש אזלינן ומקדיש עובד כוכבים הוא ואין עושה תמורה או בתר מתכפר דישראל הוא אזלינן ועושה תמורה: מקדיש מוסיף חומש כשהוא גואל הקדשו: ומתכפר עושה תמורה' אלמא בתר מתכפר אזלינן: טובת

שיטה מקובצת

א] עי' בהשמטות בסוף המסכת: ב] אלא בלשון זכר מה סופינו לרבות אשה ת"ל כו' והשאר נמחק: ג] ליה מוי"ו ור' יהודה וי"ו לא: ד] שבתורה מהו דתימא (תיבת איצטריך נמחק) ס"א ה"מ בדבר שיש בו מעשה אבל ממיר דלאו מעשה הוא אימא לא ניחייב אשה קמ"ל ולר' יוחנן דאמר דבור כעושה מעשה דמי קרא למאי אתא איצטריך מהו דתימא כו' כך הוא גירסא של הספרים של קלף: ה] דתנן הצבור והשותפין אין עושין: ו] עי' בהשמטות בסוף המסכ': ז] מהו שימיר ס"א שיתפיס בתמורה ותיבת שימיר נמחק: ח] תיבות לא תיבעי לך דכיון נמחק: ט] בקטן גליון למ"ד דאורייתא דאורייתא ולמ"ד דרבנן בעי להחמיר מדרבנן:

הוא עצמו כיון דלא אתי לכלל עונש [אינו] ממיר וי"ל דהא נמי פשיטא לר"י דעובד כוכבים עצמו ממיר דאל"כ איך ממיר ישראל בקרבנו הא אין אדם ממיר בקרבן שאינו שלו אלא ע"כ כשאמר העובד כוכבים מי שרוצה להמיר יביא וימיר ואם הוא אינו יכול להמיר גם אני לא יכול להמיר בשביל רשותו דכל מילתא דהוא לא מצי עביד שליחא נמי לא מצי עביד · תוס': טו] ומתכפר ישראל בתר מקדיש אזלינן הא נמי תפשוט ליה מדר' אבהו אר"י דא"ר אבהו אר"י מקדיש מוסיף חומש: יז] ימיר מדשנייה קרא: יח] לא לקיא דאין תמורתה תמורה: יט] אבל גליון לא גרסינן זה דאמו מקלל ומכית דלית בהו מעשה מי לא הוי באשה: כ] בתמורה דצבור אין עושין: כא] אפילו יודע למי: כב] במאן דאיתיה: כג] דהא אמרינן במנחות: כד] עליהן עי' תוס' מנחות דף ע"ג ע"ב: כה] פירושו אין מביאין: כו] תמורה גליון לישנא קמא עיקר דללישנא בתרא לא איצטריך ר' אבהו לאשמועינן דמתניתין היא בערכין: כז] נמי אם אות ו' נמחק: כח] של הנתרם בשבילו: כט] טבל שלו נמצא אות ו' נמחק: ל] דקאתי קרבן מכח:

א) עי' בתוס' מנחות [דף עג:] ד"ה אי דהכיאו ג"י רבינו דהכא דגרס עליהם פ"ש · ב) עי' במנחות שם דמשמע דבנסכים הבאין עם הזבח לא צריך קרא משום דעולה וכל אבירהא ע"ש וצ"ע

הגהות הגר"א

[א] גמ' לפי שכל כו'·נרש"י זכר מה סופינו לרבות את האשה ת"ל כו'·ואליבא דר"ש:[ב] שם כי קמיבעיא כו'·שנאמר לו עד מנין ל"ג וכ"ה בערכין:[ג] רש"י ד"ה לא לקיא דאם כו'·ל"ו ואם:[ד] ד"ה ואין מביאין·כדאמרינן כו' וכ"ש קאמר לא כתב:[ה] בא"ד סימנו הוא ס"ד:[ו] ד"ה ה"ג תפשוט כו'·וכן נראה כמ"ש רש"י בעלמא דקאי על המפריש משלו על של חבירו והשתא שייכי הני תלת מילי אהדדי:

על של חבירו °טובת הנאה שלו א] א"ל התם הוא דקאתי מכח ישראל משום הכי אזלינן בתר מתכפר והוה ליה תחילתו וסופו ביד ישראל אבל הכא הכי קא מיבעיא ליה מי בעינן מתחילה ועד סוף דתיקו ברשות מאן דעביד תמורה ב] תיקו: אמר מר (א) *מוקדשי עובדי כוכבים לא נהנין ולא מועלין לא נהנין מדרבנן ג] ולא מועלין *מדאורייתא מ"ט ד] דכתיב °נפש כי תמעול מעל וחטאה בשגגה *וילפינן חטא חטא מתרומה ה] ובתרומ' כתיב °בני ישראל ולא עובדי כוכבים ואין ו] חייבין עליהם משום פיגול נותר וטמא דכתיב בה בטומאה °דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו את שם [וגו'] ויליף נותר חילול חילול מטומאה דכתיב גבי טומאה °בני ישראל ולא יחללו וגו' וכתיב גבי נותר °ואוכליו עונו ישא כי את קדש ה' חלל ויליף פיגול עון עון מנותר דכתיב גבי פיגול °והנפש האוכלת ממנו עונה תשא וכתיב גבי נותר °ואוכליו עונו ישא כי את קדש ה' חלל וכולהו בני ישראל ולא עובדי כוכבים ואין עושין תמורה דכתיב °לא יחליפנו ולא ימיר וכתיב ברישא ענין ז] °דבר אל בני ישראל (*לאמר) ח] איש כי יפליא נדר בערכך ט] ל"א ואין עושין תמורה מ"ט דאיתקשא תמורת בהמה למעשר בהמה ומעשר בהמה למעשר דגן י] וגבי מעשר דגן כתיב יא] °(כל) [כי את] מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' בני ישראל ולא עובדי כוכבי' יב]: ואין מביא (עליהן) נסכים אבל קרבנו טעון נסכים דברי רבי שמעון: מנה"מ דתנו א) רבנן °אזרח יג] אזרח מביא נסכים ואין העובד כוכבים מביא נסכים יכול לא תהא עולתו טעונה נסכים ת"ל ככה אמר ר' יוסי רואה אני בכולן להחמיר מאי טעמא °לה' כתיב יד] ביה בד"א בקדשי מזבח אבל בקדשי בדק הבית טו] מועלין בהן מ"ט דהכי גמרינן מעילה חטא חטא מתרומה דומיא דתרומה דקדוש קדושת הגוף אבל בקדושת בדק הבית דקדושת דמים לא אמר רב יהודה טז] אמר רב כל לא תעשה יז] בתורה עשה בה מעשה חייב לא עשה בה מעשה פטור וכללא הוא דלאו שאין בו מעשה פטור והרי מימר דלאו שאין בו מעשה הוא ולקי דתנן לא יח] שהוא רשאי להמיר אלא שאם המיר מומר וסופג את הארבעים אמר לך רב הא מני רבי יהודה היא דאמר *לאו שאין בו מעשה לוקין עליו ומי מצית מוקמת למתניתין כר' יהודה והא אוקימתא לרישא דלא כרבי יהודה דקתני הכל ממירין יט] הכל לאיתויי מאי לאיתויי יורש ודלא כרבי יהודה האי תנא סבר לה כוותיה בחדא דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו ופליג עליה בחדא דאילו רבי יהודה סבר יורש אינו סומך יורש אינו ממיר ותנא דידן סבר יורש סומך יורש ממיר *אמר רב אידי בר אבין אמר רב עמרם א"ר יצחק א"ר יוחנן כ] *משום ר' יוסי הגלילי כל לא תעשה שבתורה עשה כא] בו מעשה לוקה לא עשה בו מעשה פטור ‏°חוץ מנשבע ומימר ומקלל חבירו בשם אף על פי שלא עשה מעשה חייב משום רבי יוסי ברבי חנינא אמרו אף המקדים תרומה לביכורים נשבע מנלן א"ר יוחנן משום ב) ר"מ אמר קרא כב] °) כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא בית דין של מעלה אין

א) [זבחים מה: מנחות עג:] ב) [בשבועות כא: איתא ר"ש בן יוחאי] °) שמות כ

תורה אור: ויקרא ה · במדבר יח · ויקרא כב · שם · שם יט · שם ז · שם יט · שם כז · שם · במדבר יח · שם טו · ויקרא כב

רש"י

ויליף נותר חילול חילול מטומאה · דבקדשי עובדי כוכבים אין בהן משום *נותר: כג] וכתיב גבי נותר (ויקרא יט) ואוכליו עונו ישא כי את קדש ה' חלל · מה חילול האמור גבי טומאה ישראל ולא עובדי כוכבים אף חילול האמור כאן ישראל ולא עובדי כוכבים (ב): כד] השתא קא מפרשינן לכולה ברייתא וקתני ואין עושין תרומה ומאי טעמא אין עושין תמורה: ה"ג דאיתקש תמורת בהמה למעשר בהמה · כדאמרינן לקמן בשילהי פירקין (דף יג:) והלא מעשר בכלל שאר הקדשים וכו' למה יצא להקיש אליו ולומר לך דמה מעשר קרבן יחיד ועושה תמורה אף כל קרבן יחיד כה] ועושה תמורה לאפוקי קרבנות צבור: מעשר בהמה איתקש למעשר דגן · כדאמרינן בבכורות (דף נג:) עשר תעשר בשתי מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן: וגבי מעשר דגן כתיב (במדבר יח) כי את מעשר בני ישראל · דמשמע בני ישראל ולא עובדי כוכבים הכי נמי גבי מעשר בהמה ישראל ולא עובדי כוכבים וכי היכי דאמרינן גבי מעשר בהמה ישראל ולא עובדי כוכבים הכי נמי נימא גבי תמורת בהמה שהרי הוקשו כולן זה לזה ומהכא נפקא דקדשי עובדי כוכבים אין עושין תמורה כו]: אזרח · זהו ישראל ולא העובד כוכבים מביא נסכים כלל: יכול לא תהא עולתו טעונה נסכים · אפילו משלו לצבור: ת"ל ככה · דככה עיכובא הוא דודאי טעונין נסכים ומשל צבור (ג) כז] ול"א דכתיב בספרים ול"ג עליהן משמע הכי אזרח כגון ישראל מביא נסכים אפי' בפני עצמן ואין העובד כוכבים מביא נסכים בפני עצמן יכול לא תהא עולתו טעונה נסכים ת"ל ככה והוי עיכובא דודאי קרבנו טעון נסכים אפי' משלו דמקבלים מיניה דמי נסכים: ה"ג מאי טעמא לה' כתיב בהו · ול"ג קדש לה' והכי מלאתי בזבחים בפ' ב"ש (דף מה·) מאי טעמא לה' כתיב בהו בקדשי עובדי כוכבים דכתיב איש איש*) (מבני) ישראל אשר יקריב קרבנו וגו' והאי קרא מוקמינן בעובדי כוכבים שנודרים נדרים ונדבות כישראל וכתיב בסיפיה דקרא לה' שנאמר אשר יקריב לה' לומר לך דדיינין להו בתורת שאר קדשים דמועלין בהן וחייבין עליהן משום פגול כו': והרי מימר דלאו שאין בו מעשה הוא · דבדיבורא תליא מילתא: ר' יהודה היא (ד) · דקא מסתמי לקמן בהא מילתא: לא עשה מעשה פטור חוץ מנשבע כו' · דאע"ג דלא עביד מעשה לוקה כדמפרש כח] להו לקמן: בשם · בשמו של הקב"ה: נשבע מנלן · דלוקה: *) [צ"ל מבית]

תוספות

לא נהנין מדרבנן · והקשה הר"ר יעקב למה לנו לומר דרבנן היא דלמא מדאורייתא היא כיון דמרבינן מאיש איש שנודרין שעובדי כוכבים כישראל *דכה"ג אמר (מעילה דף ז:) בשלמי ישראל דלא נהנין דאורייתא דאע"ג דאין בהן מעילה וצ"ל כיון דאין בהן קדושה לענין פיגול נותר וטמא אין בו קדושה נמי לענין הנאה דאורייתא:

ויליף נותר חילול חילול מטומאה · וכתב ביה בטומאה כט] בני ישראל ולא עובדי כוכבים ל] והקשה הר"ס ונילף נותר חילול חילול מטמא שמים בטומאה דאמר בפרק ב' דזבחים (דף טו:) דקדשי עובדי כוכבים לא קרבי בטומאה דאמר התם אלא למעוטי עובדי כוכבים השתא לין לא מרצה דאמר מר בעובדי כוכבים בין בשוגג בין במזיד לא הורצה בטומאה קרב וי"ל דיש לנו למילף טפי מטומאה לא] [דכתיב] בחד קרא כדאיתא בזבחים פ' ב"ש (דף מה:) דתני לוי מנין שאף בפסול זמן הכתוב מדבר ת"ל ולא יחללו את קדשי בני ישראל בשני חילולין הכתוב מדבר אחד פסול נותר ואחד פסול טומאה לב]:

ומעשר דגן · כתיב בני ישראל ולא עובדי כוכבים והיינו רבי שמעון *דאית ליה הך דרשה אבל רבנן פליגי עליה ולישנא קמא סייך לרבנן: לג] *מאי תרומה קדושת הגוף · ואם תאמר והא אמר *הזיד במעילה באזהרה דילפינן חטא חטא מתרומה הוה לן למימר כי הכא מה תרומה קדושת הגוף ולא יהא אזהרה דמעילה אלא בקדשי מזבח וקיימא לן דאפילו בקדשי בדק הבית שייך בהן אזהרה דמעילה כדתנן (*בכריתות (דף יג:) יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ארבע חטאות ואשם אחד וקחשיב מוקדשים דשור וחמור) וכן כמה דרשות דרשינן בפ' בתרא דמעילה (דף יח:) פגם ונהנה ושליח שעשה שליחותו דגמרינן מתרומה היה לנו לומר דלא נהגי בקדשי בדק הבית וי"ל הא דמעטינן הכא קדשי בדק הבית היינו משום דכתיב הכא לה'*:

והרי מימר לאו שאין בו מעשה ולקי · ואם תאמר אמאי לא פריך הכי נמי ממוציא שם רע ועדים זוממין דלאו שאין בו מעשה ולקי וי"ל דלא בעי למיפרך מהני דכתיב בהו מלקות בתורה וא"ת במסכת מכות (דף ד:) דאמר *עולא לאו שאין בו מעשה לוקין עליו דיליף ממוציא שם רע ופריך מה למוציא שם רע שכן קנס ולימא או נשבע או מימר או חד מהנך דשמעתין לד] [יוכיח] וי"ל דאין ה"נ אלא תירץ שפיר או שמא לא דמי הני דהכא להני דהתם ואם תאמר כי פריך הכא והרי מימר דלאו שאין בו מעשה לימא בדיבוריה איתעביד מעשה כדאמר לקמן וי"ל דאה"נ הוי מצי לתרוצי לה] אלא דשפיר שני:

אף המקדים תרומה לבכורים · לקמן מפרש טעמא דאמר קרא מלאתך ודמעך לא תאחר מלאתך זו בכורים ודמעך זו תרומה ואמר רחמנא לא תאחר ובספרי מפרש טעמא אחרינא יקדמו בכורים שיש להן ד' שמות ורש"י מייתי ליה לקמן (ד' ד' ד"ה מפני):

סבועה

רבינו גרשום

טובת הנאה שלו · שיכול לקבל מישראל חבירו זוז או סלע כדי ליתנה לבן בתו כהן: ורמי בר חמא · קא סבר מיהא לא תפשוט דההוא דקאמר רבי אבהו א"ר יוחנן דמתכפר עושה תמורה משום דקא אתי האי מתכפר מכח ישראל דקרבן דידיה עביד תמורה כלומר דהקדיש ישראל להתכפר ישראל· אבל הקדיש עובד כוכבים להתכפר ישראל דלא הוה מתחלה ועד סוף ברשות ההוא מתכפר מי מצי עביד מתכפר תמורה אי לא תיקו: לא מועלין · בהן מדאורייתא אפילו הכי (כי) לא נהנין מהן מדרבנן: ל"א איתקש תמורת בהמה למעשר בהמה · דכתיב גבי מעשר בהמה לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו וכתיב בתמורת בהמה לא יחליפנו ולא ימיר אותו ומעשר בהמה איתקש למעשר דגן כדאמר בפרק מעשר בהמה עשר תעשר בשתי מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר דגן ואחד מעשר בהמה: מ"ט לה' כתיב ביה · דכתיב לכל נדריהם אשר יקריבו לה' הלכך מועלין: ומקלל את חבירו בשם·הקדש·וכן המקדים תרומה לבכורים לא במפריש קא מיירי דהיינו מעשה שהקדיש תרומה אלא כגון שנתן עיניו בצד זו ושם תרומה·

עין משפט נר מצוה

יט א מיי' פ"ד מהלכות תרומות הלכה ג: ופי' נ"ק

כ ב מיי' פ"ה מהלכות מעילה הלכה טו:

כא ג מיי' פ"א מהלכות תמורה הלכה א ופי"ח מהלכות סנהדרין הלכה ב:

מסורת הש"ס

סוטה נ"ק · [זבחים מה·] · [מנחות עט ליתא] · [פסחים לג: קדושין מב: סנהדרין סד: זבחים מה: מעילה יט:] · [עיין תוספות קדושין מא: ד"ה הנכרי והכותי כו' וכר"ס פ"ג מ"ס דתרומו' נ"ל מס] · [סנהדרין פד·] · [צ"ל ואמרת אליהם] · [ב"מ נא· מכות ד: טז: כ: זבחים כט: סנהדרין סג·] · מכות טו: שבועות כא· · [נ"ל רבי יהודה אומר משום רבי יוסי הגלילי כו' וכן איתא במכות ובשבועות וכזה תכין מ"ש רש"י הכא בד"ה רבי יהודה היא דקא מסתמי לקמן בהא מילתא]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר מר קדשי: כ"ל ואות מ"ו נמחק: (ב) רש"י ד"ה וכתיב גבי וכו' ולא עובדי כוכבים הס"ד ואח"כ מ"ה ואין עושין תמורה כו' כצ"ל: (ג) ד"ה מ"ט וכו' ומשל ציבור וכו' עליהן ומשמע כצ"ל ותיבות ול"ג דכתיב בספרים נמחק: (ד) ד"ה ר' יהודה היא כו' דקא מסתמי לקמן בהא מילתא לא עשה מעשה פטור חוץ כעשה מעשה הס"ד ואח"כ מ"ס אין מ"ס וכו':

במכות כה: יש חורש תלם אחד וחייב עליו שמונה לאוין וקחשיב דשור וחמור במוקדשין כן הגי' רש"קיג' נ"ק דמעי' ועוד קשה דתנן במס' כריתות יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם אחד וקחשיב פסולי מוקדשין וכן כמה דרשו' וכו'

שיטה מקובצת

א] שלו ורמי בר חמא התם תיבות א"ל נמחק: ב] המורה או לא תיקו: ג] לא נהנין מדרבנן פי' כיון דאין בהן מעילה ע"כ לא נהנין אלא מדרבנן והקשה הר"ר יעקב בר שמואל מנלן והלא שלמים שאין מועלין בהם ואסורין בהנאה מן התורה וי"ל דמשמע ליה דכיון שיש בהן כל הקולו' הללו שאין בהן פיגול ונותר וטמא דלא הוי מדאורייתא · תוס': ד] עי' בהשמטות בסוף המסכ': ה] ובתרומה כתיב בני ישראל בפרק האיש מקדש אמרינן תרומת עובד כוכבים מדמעת ור"ש פוטר ופי"ה משו' דסבר ר"ש דגנך ולא דגנך עובד כוכבי' ור"י פי' משום דסבר בני ישראל ולא עובדי כוכבים: ו] ואין ס"א ואין חייבין עליהן משום פיגול ונותר וטמא מ"ט פיגול יליף עון עון מנותר כתיב גבי פיגול והנפש האוכלת ממנה עונה תשא וכתיב גבי נותר ואוכליו עונו ישא כי את קדש ה' חלל ויליף נותר חילול חילול מטומאה כתיב גבי נותר חילול כתיב גבי טומאה חילול וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו בני ישראל ולא עובדי כוכבי' כך גי' גמ' של קלף

השמטות רש"י ותוס' ז"ל: ז] ענין דתמורה דבר: ח] לאמר עי' תוס' ערכין דף ה' ע"ב: ט] בערכך בני ישראל ולא עובדי כוכבים ל"א: י] ומעשר בהמה למעשר דגן·בפ' ב"ש פריך והיאך דנין למד מן המלמד ומשני · תוס': יא] כתיב כי את מעשר תיבת כל נמחק: יב] ולא עובדי כוכבים · גליון לא מצי למימר דאתא למעט נשים דכיון דאיתרבו לתמורה אין למעטיה: יג] אזרח אזרח מביא נסכים בפני עצמן ואין העובד כוכבים מביא [נסכים] בפני עצמן יכול כשהן מביאין קרבן אינו טעון נסכים לא משלו ולא משל צבור ת"ל ככה' וה"פ אזרח מביא נסכים עם הזבח ואין העובד כוכבים כו' אפילו עם הזבח יכול כו' עם הצבור ת"ל ככה: יד] כתיב בהו אות י' נמחק: טו] עי' בהשמטות בסוף המסכת: טז] אמר רב יהודה האי כללא לא מיירי אלא בהני דאינן מפורשין בהן מלקות דהא נשבע ומקלל ומוציא שם רע ועדים זוממין לוקין אע"פ שאין בהן מעשה · תוס': יז] תעשה שבתורה עשה מעשה חייב לא עשה מעשה פטור: יח] לא שאדם רשאי: יט] ממירין ואמרת הכל: כ] משום שבועות דף כ"א והרשב"א סי' קמ"ה: כא] עשה מעשה לוקה לא עשה מעשה פטור: כב] כי לא ינקה כו' גליון פי' לא הוצרך הכתוב ללמד כי לא ינקה הפושעים והמורדים כי כל דאמר קודשא בריך הוא וותר הוא כו' אלא בא לעורר ב"ד של מטה שישתדלו לנקותו ע"י מלקות' הרב המעילי ז"ל (מעלה) גליון פי' בתשובה רק ביסורין בלא קצב': כג] מה"ד דכתיב גבי: כד] מה"ד ואין עושין תמורה השתא קא מפרשינן בברייתא דקתני ואין: כה] יחיד עושה תמורה אות ו' נמחק: כו] תמורה ומקשינן בזבחים וכי דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש בקדשים ומתרץ מעשר דגן חולין הוא: כז] ציבור א) לענין דכתיב בספרים ולספרים דגרסי עליהן משמע: כח] כדמפרש לכולהו לקמן: כט] בטומאה וינזרו בני ישראל מקדשי: ל] עובדי כוכבים ופשטא דקרא מיירי באוכל קדשים בטומאה כדאיתא בסוף הפרשה אשר יאכל מן הקדשים כו' והקשה: לא] דהא כתיבי נותר וטומאה ביחד: לב] טומאה ומיהו בתוס' הקשה ר"ב למה לי למיגמר חילול חילול מטומאה תיפוק ליה דלא יחללו גופיה מיירי גם בנותר ומורי אמר האי דתני לוי אינה דרשה גמורה דלא נצטרך עוד לדרשה דחילול חילול מטומאה שהרי בכל התלמוד היא מוזכרת ואינה אלא דרשה לגלויי לן דיש לנו לדרוש חילול חילול מטומאה יותר משאר דברים: לג] מה"ד דומיא דתרומה דקדושה קדושת: לד] דשמעתין גליון וי"ל דסבר דהוו שלשה כתובים מיהו קשה לר"י למה לי קרא גבי נשבע ומימר וי"ל דמוקמינן לדרשה אחריתי וי"ל: לה] לתרוצי גליון ב) לדבריו דלא חשיב למעשה (קאמר):

א) נראה דצ"ל כלשון הכתוב בספרים ואין מביא עליהן אבל בספרים דלא גרסי עליהן משמע · ב) נראה דצ"ל גליון ועוד י"ל דרוצה לתרץ לדבריו סי' ·

כב א מיי' פ"ד מהלכות שבועות הלכה כ :

כג ב מיי' פט"ו מהלכות סנהדרין הלכה ד [ע"ש דפסק דלוקין על התראת ספק]:

כד ג מיי' פ"ד מהלכות שבועות הלכה ט :

כה ד מיי' שם פי"א הלכה ג טוש"ע י"ד סימן רג סעיף ו :

כו ה מיי' פכ"ו מהלכות סנהדרין הלכה ג ועיין בהשגות ובכ"מ טוש"ע ח"מ סימן כז סעיף א :

כז ו מיי' פ"ב מהלכות שבועות הלכה יא :

אין מנקין אותו אבל בית דין של מטה מלקין אותו ומנקין א] אותו א"ל רב פפא לאביי ואימא לא תיהוי ליה נקיות כלל א"ל אם כן לכתוב קרא לא ינקה ולישתוק ה' למה לי בית דין של מעלה הוא דאין מנקין אותו אבל ב"ד של מטה מלקין ומנקין אותו אשכחן ב] שבועת שוא שבועת שקר מנלן רבי יוחנן דידיה אמר לשוא לשוא שני פעמים אם אינו ענין לשבועת שוא תניהו ענין לשבועת שקר דלוקה ג] מתקיף לה רבי אבהו שבועת שקר היכי דמי אילימא דאמר שלא אוכל ואכל התם ד] הוא מעשה (א) עבד ואלא דאמר שאוכל ולא אכל ההוא מי לקי והאיתמר *שבועה שאוכל ככר זה היום ועבר היום ולא אכל רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש אמרי אינו לוקה ר' יוחנן אומר אינו לוקה *דלאו שאין בו מעשה הוא וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו ור"ל אמר אינו לוקה משום דהוה ליה התראת ספק ה] *וכל התראת ספק אין לוקין עליו אלא א"ר אבהו תהא באכלתי ולא אכלתי ומאי שנא ו] דקא מרבה אכלתי ולא אכלתי מאוכל ולא אכל אמר רבא בפירוש ריבתה תורה שקר ז] דומה לשוא מה שוא לשעבר אף שקר לשעבר איתיביה רבי ירמיה לרבי אבהו *שבועה שלא אוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה שבועה שלא אוכלנה ואכלה אינו חייב אלא אחת וזוהי שבועת ביטוי שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה קרבן עולה ויורד זוהי למעוטי מאי לאו למעוטי אכלתי ולא אכלתי דלא לקי לא זו היא דעל שגגתה מייתי קרבן אבל אכלתי ולא אכלתי לא מייתי קרבן ומני רבי ישמעאל היא (ב) דאמר אינו חייב אלא על העתיד לבא אבל מילקא לקי אימא סיפא זוהי שבועת שוא שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה פטור זוהי למעוטי מאי לאו למעוטי אכלתי ולא אכלתי דלא לקי לא זוהי דעל שגגתה פטור מקרבן אבל אכלתי ולא אכלתי מייתי קרבן ומני ר"ע היא דאמר ג) מביאין קרבן לשעבר והא אמרת רישא רבי ישמעאל אלא מדסיפא רבי עקיבא רישא נמי רבי עקיבא ורישא לאו למעוטי אכלתי ולא אכלתי אלא למעוטי אוכל ולא אכל ומאי שנא ח] משום דקאי בלהבא ממעט להבא קאי בלהבא ממעט לשעבר: ומימר: א"ל רבי יוחנן לתנא לא תתני ומימר משום דבדיבורו עשה מעשה: ט] המקלל את חבירו בשם: מנלן א"ר אלעזר א"ר אושעיא אמר קרא °אם לא תשמור י] וכתיב °והפלא ה' את מכותך ג) הפלאה זו יא] איני יודע מהו כשהוא אומר °והפילו השופט והכהו לפניו הוי אומר הפלאה זו מלקות יב] אימר אפילו שבועת אמת יג] בהדיא כתיב °שבועת ה' תהיה בין שניהם אימר הני מילי ד) לפיים את חבירו אבל מילקא לילקי לא מצית אמרת דהכתיב °ובשמו תשבע ההוא מיבעי ליה יד] לכדרב *דאמר רב גידל אמר רב °מנין שנשבעין לקיים את המצות שנאמר °נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך הכתיב קרא אחרינא טו] °ובו תדבק ובשמו תשבע טז] אלא למאי אתא למקלל °את חבירו בשם יז] ואימא °למוציא שם שמים לבטלה מי גרע מקלל את חבירו בשם ממוציא שם שמים לבטלה אנן הכי קא קשיא לן אימא מוציא שם שמים לבטלה תיסגי ליה במלקות אבל מקלל חבירו בשם כיון דקעביד תרתי דקא מפיק שם שמים לבטלה וקמצער ליה לחבריה יח] לא תיסגי ליה במלקות

לא

תורה אור: דברים כח | שם כח | שם כה | שמות כב | דברים ו | תהלים קיט | דברים י

א) [שבועות ג· כ"א· כה·] ב) [שם כט·] ג) [שבת קלח: ע"ש מכות יג:] ד) כלומר שתפיס שבועת שומרים מותרת להפיס דעתו של בעל הבית אבל ילקה על שבועת אמת כשנשבע מעצמו שבועת ביטוי עיין רמב"ן מ"ע ז' בספר המצות]

שבועה שלא אוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה ואכלה אינו חייב אלא אחת · ודוקא נקט שבועה שלא אוכל תחילה דאי אמר שבועה שלא אוכלנה שבועה שלא אוכל חייב שתים דשלא אוכלנה משמע כולה וכי הדר אמר שבועה שלא אוכל משמע כלל ובשבועות (דף כז:) מפרש אמאי תנא שלא אוכלנה שני פעמים : כד] :

ומאי שנא · פרש"י מאי שנא דממעט אוכל ולא אכל מקרבן וקמרבי אכלתי ולא אכלתי מסיפא דחייב בקרבן ולא נהירא דאי אמר למעוטי אוכל ולא אכל לא קשיא מידי אבל אי אמר איפכא אז תיקשה לך כה] ור"י פירש ומאי שנא כו] דמפרש לה כרבי עקיבא נוקמא כר' ישמעאל ורישא למעוטי אכלתי ולא אכלתי מקרבן וסיפא למעוטי אוכל ולא אכל ממלקות, ומשני קאי בלהבא כו' :

ומקלל חבירו בשם מנלן · אם לא תשמור לעשות והפלא והזהרתיה מהכא לא תקלל חרש אי נמי מהאי קרא גופיה :

הא

אין מנקין אותו · דכתיב כי לא ינקה ה': נקיות כלל · דאין מלקין אותו בית דין שלמטה: אשכחן שבועת שוא · דכתיב (שמות כ) אשר ישא את שמו לשוא והיינו שבועת שוא כגון נשבע לשנות את הידוע לאדם: שבועת שקר · מפרש לקמן היכי דמי: מנלן · דלקי עלה : מעשה עבד · ובדין הוא דלילקי שהרי אכל ועשה מעשה : ולא אכל · דלאו הייטו מעשה: וכי האי גוונא מי לקי · בתמיה: משום דהויא התראת ספק · דאי אתרו ביה הזהר בך שתאכל הככר שנשבעת עליה יכול לומר אין לי בית מיחוש בהתראה זו דאכתי יש לי שהות וכן כל היום כולו ואפי' כי עבר היום יכול לומר יט] שוכח הייתי ולא נזכרתי לא בשבועה ולא בהתראה ואינו לוקה : תהא באכלתי ולא אכלתי · כלומר תהא שבועת שקר בנשבע שלא אכל ואכל או שאכל ולא אכל דהכא ליכא שום מעשה דהא לשעבר נשבע : ומאי שנא אכלתי ולא אכלתי · כלומר מאי איריא דקא ממעט אוכל ולא אכל ממלקות. טפי מאכלתי ולא אכלתי הא בתרוייהו ליכא שום מעשה: שבועת שקר דומיא דשבועת שוא · כדמפקא לעיל לשוא לשוא שתי פעמים : מה שבועת שוא שהיא לשעבר · דכי נשבע על עמוד של אבן שהוא של כסף היינו לשעבר דלשעבר קודם שנשבע הויא אבן כמו שהיא עכשיו ומה שוא לוקה עליה כדאמרי' לעיל כ] בב"ד שלמטה מלקין ומנקין אותו אף שקר לשעבר דהיינו אכלתי ולא אכלתי לאפוקי אוכל ולא אכל שהוא להבא : שבועה שלא אוכל ככר זו וכו' · דהא נשבע תלת זימני שלא יאכל אותו ככר: אינו חייב אלא אחת · כדאמרינן בשבועות דאין שבועה חלה על שבועה : וזו היא שבועת ביטוי · דקאמר קרא לבטא בשפתים להרע או להיטיב וגו' וזו היא שבועת ביטוי שמוציא בשפתיו שלא יאכל אותו ככר אבל לא גזיל מידי לחבריה אבל שבועת העדות ושבועת הפקדון מביא על הזדון כשגגה אם : למעוטי מאי · דאין חייבין על כא] זדונה מכות : לאו למעוטי אכלתי ולא אכלתי · דאע"ג דהויא שבועת ביטוי דלא לקי משום דלהרע או להיטיב כתיב דמשמע להבא פרט לשעבר כגון אכלתי ולא אכלתי ואכתי שבועת שקר היכי דמי: לא מייתי קרבן · משום דלהרע או להיטיב גבי קרבן קאי אבל *) ממה כפסך חייב עליה מלקות דומיא דשבועת שוא (ג): דאמרי· [ר"י] במס' שבועות (דף כח·) אינו חייב אלא על העתיד לבא: זו היא שבועת שוא · סיפא דההיא משנה דלעיל הויא האי זו היא שבועת שוא וכו' : ורישא לאו למעוטי אכלתי ולא אכלתי· דאכלתי ולא אכלתי מסיפא דחייב קרבן ודאי חייב על שגגתה קרבן : כב] ומאי שנא · דממעט אוכל ולא אכל מקרבן וקא מרבי אכלתי ולא אכלתי מסיפא דחייב קרבן : ומשני מסתברא רישא למעוטי אוכל ולא אכל : דקאי בלהבא · דקתני שבועה שלא אוכלנה וממעט להבא כגון אוכל ולא אכל : אבל קאי בלהבא וממעט לשעבר · בתמיה כגון אכלתי ולא אכלתי : לא תיתני מימר · בכלל שאר לאוין שאין בהן מעשה: דבדבורו עושה מעשה · שעושה מחולין קדשים : אם לא תשמור לעשות וגו' · עד ליראה את השם שיתיירא שלא להוציא את השם לבטלה וכן מקלל את חבירו בשם מוציאו לבטלה וכתיב והפלא ה' את מכותך שיטול מכות והיינו מלקות : אפילו שבועת אמת · דקא מזהר קרא דאפילו שבועת אמת לא ליעבד בשם שמים ואי עביד והפלא ה' את מכותך שיטול מלקות: בהדיא כתיב · דשרי למיעבד : לפיים חבירו · שלא יהא תובעו ממון אבל מילקא לילקי הואיל ומביא עצמו לידי שבועה: ובשמו תשבע · דשבועת אמת שריא למעבד: לקיים המצוה · כדי שלא יוכל לחזור בו שנאמר נשבעתי ואקיימה וגו' והכי איצטריך האי קרא ובשמו תשבע לאשמועינן דנשבע לקיים את המצוה מותר : הכתיב קרא אחרינא ובשמו תשבע · דתרי קראי כתיבי ובשמו תשבע חד בואתחנן וחד בוהיה עקב חד מיבעי ליה דנשבע לקיים את המצוה כג] ואידך לשבועת אמת:אלא למאי אתא·האי אם לא תשמור וגו' : למקלל את חבירו בשם · דודאי לקי אע"ג דלא עביד מעשה: שם שמים לבטלה · אבל מקלל את חבירו בשם לא לקי : ומהדר ליה לאו כל דכן הוא: דהיכא דקא עביד תרי איסורי · לא תיסגי ליה במלקות ואף על גב דלקה אפילו הכי לא נתכפר עדיין במלקות לחודיה :

*) כ"א מ"מ

לא

פסחים סג: מכות טו: שבועות ג: כא:

הגהות הב"ח

(א) גמ' התם הוא מעשה קא עבד : (ב) רש"י ד"ה לא מייתי וכו' ואח"כ מ"ה ר' ישמעאל כו' דאמר :

שבועות ג: כג:

רבינו גרשום

אימא לא ינקה כלל אפי' ב"ד: אשכחן שבועת שוא· דלקי שבועת שוא היינו נשבע לשנות את הידוע לאדם אמר על עמוד של אבן שהוא של זהב או נשבע אם לא ראיתי נחש בקורת בית הבד: משום דהוה התראת ספק · שכשמתרין בו היזהר שתאכלנה היום הוא אומר כן אעשה כשאהיה פנוי ועדיין יש שהות הרבה ביום ואם עבר היום ולא אכלה יכול לומר שכחתיה דכל התראה שאינה בשעת מעשה כגון זו הוי התראת ספק ולא שמה התראה שיכול לומר שכחתי ההתראה: אלא א"ר אבהו תהא · דלקי על שבועת שקר דאמר שבועה שאכלתי ולא אכל או שבועה שלא אכלתי ואכל קודם השבועה וההוא דקודם השבועה לא הוה מעשה: ומאי שנא · באוכל ולא אוכל דאמרת כיון דלית ביה מעשה לא לקי ומ"ש באכלתי ולא אכלתי דאמרת אע"ג דלית ביה מעשה לקי : בפירוש ריבתה תורה · שבועת שקר דכתיב לשוא לשוא תרי זימני הלכך בעינן שקר דומה [לשבועת] שוא (דשוא לשעבר שנשבע בחנם) [מה שוא לשעבר שנשבעין לשנות את הידוע לאדם ואמר על עמוד של אבן שהוא של זהב כו' (היינו באכלתי ולא אכלתי)] ומכזב על מה שעבר שהוא יודע לשעבר שאינו כן אף שקר נמי בעינן לשעבר היינו אכלתי ולא אכלתי [דלשעבר הוא: אינו חייב אלא אחת· דאין שבועה חלה על שבועה : אבל אכלתי ולא אכלתי לא מייתי קרבן אלא לקי : אבל אכלתי ולא אכלתי מייתי קרבן ולקי : ורישא לא למעוטי אכלתי ולא אכלתי מקרבן אלא למעוטי אוכל ולא אכל · מקרבן : ומאי שנא · דהאי ממעט] : משום דקאי בלהבא · בשבועה שלא אוכל ממעט להבא שבועה שאוכל ולא אכל אבל אכלתי דלשעבר הוא לא ממעט אלא לקי (עליה) וכדר' אבהו : [משום דבדבורו עשה מעשה' שמקדיש בהמת חולין' ליראה את השם קס"ד דהאי ליראה את השם היינו שתירא אותו שלא תקלל בו חבירו וכתיב ביה הפלאה דהיינו מלקות:אימא האי ליראה את השם אינו מקלל את חבירו בשם אלא שתירא אותו שלא תהא נשבע בשמו אפילו באמת] : אימא'האי שבועת ה' תהיה בין שניהם לאו שיהא מותר לכתחילה לישבע באמת אלא משום הכי צריך שבועה כדי להפים דעתו של בעל הבית ואימא ומוטב שיפים דעתו בממון ולא בשבועה ואם לא רצה ממון אלא שבועה ישבע לו כדי ... ל ילקה על (שבועתו של) [שבועה] אמת ואימא להכי הוא דאתא ליראה את השם ולא למקלל חברו בשם : ההוא לא מצית אמרת' דעל שבועת אמת ילקה דהא כתיב קרא אחרינא דשרי דכתיב ... אימא ההוא ובשמו תשבע דשרי לאישתבע לא שרי אלא לדבר מצוה משום לזרוזי נפשיה וכדרב גידל אמר רב : הא כתב קרא אחרינא ובשמו תשבע דתרי זימני כתיב ובשמו תשבע [חד לכדרב ... י אפילו שבועת אמת דעלמא ואייתר ליה ליראה את (ה') למקלל חברו בשם : ל"א ההוא דרב גידל מן ובו תדבק נפקא [אלא ובשמו תשבע למה לי אם אינו ענין לשבועת הדיינים דמותרת דנפקא ... ניהו ענין לשבועה דעלמא לאו דדיינין ואם אינו ענין לשבועה דמצוה דנפקא מן ובו תדבק תנהו ענין לשבועת אמת ב)דהול ליראה את השם כו']: ואימא האי ליראה להחייב למוציא שם [שמים] לבטלה הוא ... :האי לא מצית אמרת דמי גרע מקלל את חברו בשם ממי שמוציא שם שמים לבטלה דהא מקלל (את חבירו) בשם תרי איסורי עביד דמוציא שם לבטלה לקלל את חברו ועוד שמקלל חבירו ודאי לא גרע (ממוציא ... המיר] (אנן הכי מצינו למימר) אנן הכי קא קשיא לן דנימא מוציא שם שמים לבטלה תיסגי ליה במלקות דנימא דלהכי כתיב והפלא · אבל מקלל את חברו בשם לא תיסגי ליה במלקות דתרתי עביד :

... דיבור זה צריך להיות על כמקלל את הבירו ועיין כתב הפע"מ גליון כגון כו' · ב) נראה דצ"ל אמת דרשות וא"כ ע"כ הך קרא דלירא את השם למקלל חבירו אתי ·

שיטה מקובצת

א] אותו · גליון בהכאה שיש לו קצבה ומתכפר לו : ב] אשכחן· שבועות דף כ"א : ג] דלוקה מגדף בה ר' אבהו : ד] תיבת הוא נמחק : ה] ספק עי' בתשובת הרשב"א סי' קמ"ו : ו] שנא אכלתי ולא אכלתי אמר רבא ועל תיבות מאוכל ולא אכל נרשם קו להורות כי לפ"ד צריך למחקו : ז] שקר דומיא דשבועת שוא מה שבועת שוא לשעבר שהוא אומר על שיש שהוא של זהב שהוא משקר בשעת השבועה אף שקר לשעבר אכלתי ולא אכלתי : ח] שנא דקאי בלהבא ממעט להבא : ט] ומקלל את חבירו : י] תשמר וגו' וכתיב : יא] הפלאה זו כו' ומקלל את חבירו קאתי מאיש כי יקלל את אביו ולא תקלל חרש ובפ' ד' מיתות דף ס"ו ע"א מפיק ליה כל אדם מנשיא ודיין וחרש : יב] אימר אפילו שבועת אמת · ואזהרתיה מאת ה' אלהיך תירא א"נ מאם ליראה וכן במוציא שם שמים לבטלה יש לפרש דאזהרתיה מהכא: יג] אמת א] גליון כגון יככה אלהים וזו היא קללה האמורה בתורה בשבועת העדות : יד] כדרב גידל אמר רב דאמר : טו] על תיבות ובו תדבק נרשם קו להורות כי לפ"ד צריך למחקו : טז] תשבע ל"א ההוא דרב גידל מן בו תדבק נפקא אלא ובשמו תשבע דכתב קרא למה לי אם אינו ענין לשבועת הדיינין דהא נפקא ליה משבועת ה' תהיה בין שניהם תנהו ענין לשבועה בעלמא דמותר ואם אינו ענין לשבועה דמצוה דמותר דהא נפקא ליה מן בו תדבק תנהו ענין לשבועה דחולין דשריא לירא את השם הנכבד והפלא ה' את מכותך דכתב רחמנא למה לי ש"מ לחיובו למקלל את חבירו בשם הוא דאתא : יז] עי' בהשמטות בסוף המסכת : יח] עי' בהשמטות בסוף המסכת: יט] לומר שכוח הייתי : כ] לעיל דב"ד שלמטה: כא] על זדונו מכות : כב] קרבן הס"ד ומה"ד אלא רישא למעוטי אוכל ולא אוכל דפטור מקרבן על שגגתו הס"ד ומה"ד ומאי לפיים את חבירו : כג] דאי מדרב גידל הא אמרינן דדברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן : כד] פעמים דאי איתשיל ראשונה קיימא שניה : כה] לך וא"כ מאי קאמר מאי שנא וכי נאמר מאי שנא להקשות אדר"י [דהא] ר"י יתרץ למעוטי אוכל כי היכי דלא תיקשי ליה : כו] שנא נ"א מה ראית לאוקמי כוליה כר"ע לוקמא כר"י וסיפא לא ממעט אכלתי ולא אכלתי ממלקות דודאי לקי כר"י ולא למעוטי אכלתי ולא אכלתי דחייב קרבן דודאי (חייב)[פטור] מקרבן לר"י אלא למעוטי אוכל ולא אוכל ממלקות ומשני קאי בלהבא כלומר ברישא דקתני אוכל ולא אוכל ממעט להבא הא אוכל ולא אוכל אינו חייב במלקות :

ויקרא יט: לא מצית אמרת א] דכתיב לא תקלל חרש *ואי ב] אמרת בשלמא לקלל את חבירו אזהרתיה מהכא דכתיב לא תקלל ג] חרש אלא אי אמרת מוציא ש"ש לבטלה אזהרתיה מהיכא אלמה לא [א] והכתיב את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד ההוא *אזהרת עשה הוא ד]: משום רבי יוסי בר' חנינא אמרו ה] אף המקדים תרומה לביכורים מאי טעמא דרבי יוסי ברבי חנינא אמר קרא מלאתך ודמעך לא תאחר מלאה אלו ביכורים ודמעך ו] אלו תרומה ואמרה לא תאחר איתמר הקדים תרומה לביכורים ר"א ור' יוסי ברבי חנינא חד אמר לוקה וחד אמר *אינו לוקה תסתיים דר' יוסי בר' חנינא הוא דאמר לוקה מדאמר ר' יוסי בר' חנינא אף המקדים ז] תרומה לביכורים (לוקה) אדרבה תסתיים דר' אלעזר הוא דאמר לוקה דתנן *היו לפניו שתי כלכלות של טבל ואמר מעשר של זו בזו ח] הראשונה מעושרת של זו בזו ושל זו בזו ט] הראשונה מעושרת והשניה אינה מעושרת מעשרותיהם מעשר כלכלה בחבירתה קרא י] את השם ואתמר רבי אלעזר אמר לוקה מפני שהקדים מעשר שני שבה למעשר ראשון שבחבירתה תסתיים אלא ר' יוסי בר' חנינא דאמר אינו לוקה לימא קשיא דר' יוסי בר' חנינא אדר' יוסי ברבי חנינא לא רבי יוסי ברבי חנינא אפטורא

רש"י

לא תקלל חרש. דמשמע בין קללה סתם בין קללה שבשם דקאי לאו עלה וקאתא קרא ליראה את השם לאשמועינן דלוקה שנאמר והפלא ה' את מכותך. ע"א לא מצית אמרת דלא יתכפר במלקות גרידתא דודאי מתכפר במלקות לחודיה דהא כתיב לא תקלל חרש וילפינן בסנהדרין בפרק ארבע מיתות (דף סו.) ג"ש מהאי יא] לאו דכתיב גבי אומללין כגון לא תקלל חרש שהוא גרוע שבכולן וכתיב גבי נשיא ונשיא בעמך לא תאור וכי היכי דהתם ליכא אלא מלקות גרידתא הכי נמי באומללין סגי ליה במלקות גרידתא ומוקמי ליה התם במקלל בשם דקא גמר ממקלל אביו דכתיב ביה בנקבו שם הלכך לא מצית אמרת דלא תיסגי ליה במלקות ולא מפי מורי אלא מפי ר' יצחק בר' מנחם (א) ז"ל: ואב"א. [א] כלומר יב] דמהאי קרא ליראה את השם למקלל חבירו בשם הוא דאתא שהרי לא מצינו שענש אא"כ הזהיר: ובשלמא אי אמרת דההוא קרא למקלל חבירו בשם הוא דאתי. ואזהרתיה מדכתיב לא תקלל חרש ומיתוקמא במקלל את חבירו בשם כדפרישית לעיל הלכך כתיב הכא אם לא תשמור לעשות וגו' כלומר יג] שתקלל את חבירך בשם שהוזהרת עליו והפלא ה' וגו' דחייב מלקות: אזהרתיה מהיכא. כלומר אשכחן עונש והפלא ה' וגו' אזהרה מנין שהזהיר הכתוב שלא להוציא ש"ש לבטלה: אלמה לא. בתמיה (ב) יד] שלא מצינו שהזהיר שלא להוציא שמו [ב] לבטלה [ב] (הויא) והכא הזהיר והתם ענש והפלא ה' וגו' טו] *ואזכרה כתיב אם לא תשמור לעשות וגו' ואכתי מיתוקם במוציא ש"ש לבטלה: ההיא אזהרת עשה היא. ולאו שמה אזהרה והלכך מיתוקם ליראה את השם הנכבד במקלל את חבירו בשם שמצינו לו אזהרת לאו דלא תקלל חרש ולא מיתוקמא במוציא שם שמים לבטלה שלא מצינו לו אזהרת (ג) לאו: לעיל קא מהדר דקאמר רבי יוסי אף המקדים תרומה לביכורים לוקה: אלו ביכורים. ולהכי קרי לביכורים מלאה משום *דלאלתר שהמלאה התבואה ונגמרה מלאכתה טז] הוקבעה לביכורים: זו תרומה. ולפי שהיא מדמעת ועולה באחד ומאה מפיק לה קרא בלשון דימוע וקאמר רחמנא ולא תאחר מלאה לדימוע דמעיקרא איבעי ליה לאיתויי מלאה דהיינו ביכורים וכי מאחר לוקה: מעשר של זו בזו. מעשר שאני חייב להפריש מכלכלה זו תהא יז] בכלכלה זו שנוטל אני מזו לזו או שאמר של זו בזו ושל זו בזו שאפריש מכלכלה זו על אידך כלכלה ומאידך כלכלה אפריש על כלכלה זו ראשונה מעושרת אע"ג דלא הפריש לאלתר וכדאמרינן גבי חבית יין שאני עתיד להפריש כו' מיחל ושותה מיד אע"ג דלא הפריש לאלתר מן החבית וכל שכן הכא דמיחל ואוכל מיד הואיל ושני כלים נינהו אבל השניה אינה מעושרת ואפי' (ד) [ג] כי אמר מעשר של זו יח] לזו ושל זו לזו משום דלאלתר דאמר של זו לזו ראשונה תהא מעשר על השניה לאלתר איפטרה לה שניה לגמרי וכי יט] אמר של זו שניה תהא מעשר על הראשונה אין בדבריו כלום משום דכבר איפטרה לה שניה בכלכלה ראשונה ואין תורמין מן הפטור על החיוב: אם אמר מעשרותיהם מעשר כלכלה בחבירתה. כלומר אלו שתי המעשרות שאני עתיד להפריש מאלו ב' הכלכלות תהא מעשרותיהם של כל אחת ואחת מעשר הכלכלה בחבירתה כלומר שתיפטר הכלכלה בכלכלה דחבירתה דהיינו של זו בזו ושל זו בזו: קרא כ] את השם. שמיחל ואוכל מיד משתיקן אע"ג דהכתי לא הפריש כלל כא] והכא ליכא למימר מן הפטור על החיוב משום דתרווייהו מיתקני בבת אחת ובחדא דיבורא והוי מן החיוב על החיוב: מפני שהקדים מעשר שני שבה למעשר ראשון. דמעיקרא מקמי דאמר של זו בזו קיימא להפריש ממנה מעשר ראשון ומעשר שני והשתא כי כב] חוזר ומפריש ממנה מעשר ראשון ומעשר שני בשביל אידך כלכלה נמצא מעשר שני של כלכלה זו קודם למעשר ראשון שהיה עומד להפריש מאידך כלכלה קודם לכן וכן נמי כי אמר של זו בזו ושל זו בזו כג] שמקדים מעשר שני שבה [ד] למעשר שני שבחבירתה כי האי גוונא נמי והכי לוקה משום דמעשר ראשון ומעשר שני חייב אדם להפריש כסדר הזה דכתיב

תוספות

הא לא מצית אמרת דהכתיב לא תקלל חרש. וכיון דאשכחן אזהרה במקלל יש לנו להעמיד האי קרא דמלקות במקלל חבירו בשם טפי מלהעמיד במוציא שם שמים לבטלה דלא אשכחנא ביה אזהרה מפורשת: מלאתך זו ביכורים. פרש"י כה] להכי קרי מלאה משום *דלאלתר שנתגדשת התבואה ונגמרה מלאכתה הוקבע לביכורים ודמעך זו תרומה כו] (מה) [לפי] שהיא מדמעת ועולה מפיק לה קרא בלשון דימוע כז] [לשון רש"י] [ג] ולא נהירא שהרי זה אינו כח] אלא מדרבנן וה"ר משה מפונטויז"א פירש דלכך קרי לתרומה דמע לפי שנוהגת כט] בלח וביכורים אינן אלא ביבש שהרי אין מביאין ביכורים אלא מפרי כדאיתא פרק העור והרוטב (חולין דף קכ:) פרי אתה מביא ואי אתה מביא משקה: היו לפניו שתי כלכלות של טבל ואמר מעשר של זו בזו הראשונה מעושרת. כגון אם בכל כלכלה מאה תאנים *עשרה מן השניה יהיו מעשר ראשון על הראשונה *ואומר נמי מעשר שני כל המאה של ראשונה הן מתוקנים ובדמאי מיירי מדלא קמפריש תרומה ובמסכת דמאי *(פ"ז מ"ו) מיתניא: של זו בזו ושל זו בזו הראשונה מעושרת ל]. דמיד שאמר של זו בזו היא מתוקנת ונעשה פטור כי הדר אמר ושל זו בזו נמצא מעשר מן הפטור על החיוב ואינו כלום לא]: מעשרותיהם מעשר כלכלה בחבירתה קרא השם. שהרי מתוקנין הן יחד זה בזה ואע"ג דקי"ל כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו לב] הכא כיון דדעתיה לתקוני תרווייהו הוי כאומר מעשר של ראשונה תהא בשניה תוך מי' שיאמרו טבל בראשונה לתקן השניה ואל המעשר של זו בזו ושל זו בזו: ואתמר עלה ר"א אומר לוקה מפני שהקדים מעשר שני שבה למעשר ראשון שבחבירתה. שהרי מעשר ראשון ושני של ראשונה הוו כאילו הן מופרשים ועדיין מעשר ראשון של שניה טבל בתוכה לג] ואריסא קאי דאמר מעשר של זו בזו מעושרות וגרסינן בירושלמי על הראשונה בעשה ועל השניה בלאו ויש לפרש על הראשונה אם קבע מעשרותיהן בתוכה עובר בעשה שהיה לו להקדים מעשר ראשון לשני והרי קרא שמם בבת אחת מיהו לאו ליכא כיון דלא הקדים שני לראשון ועל השניה בלאו כשתיקן הראשונה בתוכה שהרי הקדים מעשר שני של ראשונה למעשר ראשון של שניה ואית דגרסי איפכא על הראשונה בלאו ועל השניה בעשה וה"פ על רישא של משנה דהיינו כי אמר מעשר של זו בזו עובר בלאו שהרי מקדים מעשר שני לראשון כדפרישית ועל השניה פי' על סיפא דמתניתין דהיינו כי אמר מעשרותיהם מעשר כלכלה בחבירתה ליכא לאו אלא עשה שהרי בבת אחת הן: שהקדים מעשר שני שבה למעשר ראשון שבחבירתה. ואף על גב דקרא לא קמיירי אלא מביכורים ותרומה מיהו פירש נמי במעשר ראשון לתרומה ומעשר שני למעשר ראשון מדכתיב ודמעך לא תאחר כל שישנו בכלל דימוע לא תאחר ומפרש טעמא במשניות (תרומות פרק ג מ"ז) יוקדמו

עין משפט נר מצוה

כח א מיי' פ"ג מהל' תרומות הל' כג:
כט ב מיי' פ"ז מהל' מעשר הלכה יא:
דלאתר נ"ס

מסורת הש"ס

ג"י רש"י ואי בעית אימא
[סנהדרין סו.]
נ"א ואזהרה

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לא תקלל וכו' בר' מנחם ז"ל הס"ד ואח"כ מ"ה ואי אמרת בשלמא כו' כלומר דהאי קרא וכו' הוא דאתא אזהרתיה כו' שהרי לא: (ב) ד"ה אלמה לא בתמיה הא מצינו וכו' לבטלה והכא כצ"ל: (ג) ד"ה הכא אזהרת וכו' לאו הס"ד ואח"כ מ"ה משום ר' יוסי כו' לעיל קא מהדר: (ד) ד"ה מעשר של זו וכו' ואפי' כי אמר מזו לזו. נ"ב ולגירסת הגמרא דגרס של זו בזו הוא איפכא כמו שפירשו תוספות ורש"י היה גורס של זו לזו הוא השני מעושר כו' ובמשנה גורס הנוסחא שבגמרא בכאן: (ה) ד"ה מפני שהקדים וכו' כגון מעשר שני שנאמר מלאתך:

רבינו גרשום

לא מצית אמרת דלא תיסגי ליה במלקות דהא כתב לא תקלל חרש. אלמא דליתיה אלא בלאו והאי והפלא לחייבו במלקות אתא: איבעית אימא. ודאי מסתבר דהאי ליראה במקלל את חברו בשם קאי: דבשלמא מקלל את חברו בשם אזהרתיה כו'. ותיפוק לי מאת ה' אלהיך תירא והיינו אזהרה שלא לחוציא שם שמים לבטלה: ההוא. תירא היינו אזהרת עשה ואין לוקין עליו: ותניא (בספרי) [במכילתא] מלאתך אלו הבכורים שנוטלין מן המלאה כלומר בתחלה כשעדיין הכל מלא שלא ניטל עדיין ממנו כלום: ודמעך זה תרומה. שניטלה מן הדימוע מאחר שיש בהן חולין של בכורים עם הטבל של תרומה. ואמרינן נמי בספרא יוקדם בכורים [לתרומה] שקרויין ד' שמות [בכורים ראשית תרומה ודמע בכורים איקרו תרומה דכתיב כתרומת ידך אלו הבכורים ותרומה איקרי דמע. א)יוקדם תרומה למעשר ראשון שתרומה קרויה ג' שמות תרומה ומעשר למעשר שני שאין לו אלא שם אחת בלבד מעשר. ועליהם על כולם כתיב מלאתך ודמעך לא תאחר שלא יאחר

שיטה מקובצת

א] אמרת דהא כתיב לא: ב] ואי בעית אימא בשלמא (תיבת אמרת נמחק) מקלל איכא אזהרה שלא תקלל חרש אלא מוציא שם שמים לבטלה מהיכא מאת ה' אלהיך תירא ההוא אזהרה עשה כך הגי' [בס"א] וה"פ כלומר לעולם לא תימא משום דאזהרת מקלל עדיפא אלא בלשון אחר נתרץ דליכא לאוקמא כלל במוציא שם שמים לבטלה דלית ביה אזהרה כלל דאזהרת עשה לאו אזהרה ויש הפרש דללישנא קמא דהיכא דאיכא מעשה לוקין מאזהרת עשה וללישנא בתרא אין לוקין וא"ת לילף אזהרה במוציא שם שמים לבטלה מאם לא תשמור דקיי"ל כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לאו וי"ל דודאי השמר שהוא בלשון צווי כמו השמר בנגע צרעת הוי לאו אבל הכא ה"ק אם לא דקיימי מה שנאמר אם לא תשמור כו' במקלל וכו' וקאי על ענין אחר והפלא ומ"מ מהכא לא נפיק לאו. זהו לשון תוס': ג] חרש. ל"א דכתיב ונשיא בעמך לא תאור: ד] הוא וכל אזהרת עשה אין לוקין עליה: ה] מתיבת ג) אף עד תיבת אמר קרא בס"א אינו וכן גירסת רש"י

[א] אפטורא קאי והכי קאמר לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו משום רבי יוסי ברבי חנינא אמרו אף המקדים תרומה לביכורים ומאי שנא מימר דלקי משום דבדיבורו עשה מעשה מקדים תרומה לביכורים [א] נמי לילקי משום דבדיבורו עשה מעשה א"ר אבין [ב] שאני התם דלאו שניתק לעשה הוא דכתיב [ג] °מכל *מעשרותיכם תרימו יתיב רב דימי וקאמר לה להא שמעתא א"ל אביי וכל לאו שניתק לעשה לא לקי [ד] והא מימר דלאו שניתק לעשה הוא ולקי דתנן לא שאדם רשאי להמיר אלא שאם המיר מומר וסופג את הארבעים [ה] הוי להו תרי לאוי [ו] וחד עשה ולא אתי חד עשה ועקר תרי לאוי והרי אונס [ז] דחד לאו וחד עשה ולא אתי [ח] חד עשה ועקר לאו *דתניא *אונס שגירש אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה ואם כהן הוא לוקה ואינו מחזיר כהנים קאמרת [ט] כהנים טעמא אחרינא הוא *דרבי רחמנא קדושה יתירא כתנאי °לא [י] ישאירו ממנו עד בקר *בא הכתוב ליתן עשה אחר [יא] לא תעשה לומר שאין לוקין עליו דברי רבי יהודה רבי יעקב אומר לא מן השם הוא זה אלא משום דהוה לאו שאין בו מעשה וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו [יב] מכלל דרבי יהודה סבר לוקין עליו [יג] ורבי יעקב האי והנותר ממנו עד בקר באש תשרופו למאי אתא מיבעי ליה לכדתנן *העצמות והגידין והנותר ישרפו בששה עשר חל ששה עשר להיות בשבת ישרפו בשבעה עשר לפי שאין דוחין לא את השבת ולא את יום טוב ואמר חזקיה וכן תנא דבי חזקיה מ"ט *אמר קרא °והנותר ממנו עד בקר באש תשרופו בא הכתוב ליתן [יד] בוקר שני לשריפתו אמר אביי כל מילתא [טו] דאמר רחמנא לא תעביד [טז] אם עביד מהני דאי סלקא דעתך לא מהני אמאי לקי °רבא [יז] אמר לא מהני מידי והאי דלקי משום דעבר אמימרא דרחמנא הוא [יח] מיתיבי

תורה אור: במדבר יח | שמות יב | שם

ומשני אפטורא קאי. ולא קשיא דרבי יוסי ברבי חנינא אדרבי יוסי בר' חנינא יט] (א) וקאתי ר' יוסי בר' חנינא למימר אף המקדים לקרות שם לתרומה קודם לביכורים הוי לא תעשה שאין בו מעשה ואינו לוקה: ומאי שנא מימר דלקי. כדקאמרת לעיל חוץ מנשבע ומימר: [ב] אלימא משום דבדיבורו. דקאמר זו תחת זו עושה מעשה דמעיקרא חולין והשתא קדש: ה"נ מקדים תרומה לבכורים נמי בדיבורו עושה מעשה. שקורא עליה שם ומביאה לקדושת תרומה: לאו שניתק לעשה. לאו דכתיב (שמות כב) מלאתך ודמעך לא תאחר (ב) עשה דכתיב (במדבר יח) מכל *מעשרותיכם תרימו ודרשי ליה בעלמא ובהך שמעתא דלקמן (דף ה:) למעשר שהקדימו בכרי דעבר על לאו דלא תאחר שהקדים מעשר לתרומה ונתקיה ללאוי ממלקות והעמידו בחוזר ומפריש ואע"ג דלא סמכי *אהדדי חשיב ליה לאו שניתק לעשה ואהכי לא לקה: והרי מימר דהוי לאו שניתק לעשה. לאו דכתיב (ויקרא כז) לא יחליפנו עשה ואם המר ימיר: תרי לאוי ועשה. לא יחליפנו ולא ימיר ואהכי סופג את הארבעים: והרי אונס. מאנס בתולה כ] דהכי כתיב בענייניה (דברים כב) לא יוכל לשלחה: וחד עשה. דכתיב (שם) ולו תהיה לאשה: אם ישראל הוא מחזיר. משום דבעמוד והחזר קאי ואפשר ליה לקיומי תרווייהו עשה ולא תעשה דאפשר בחזרה אבל כהן דלאו בעמוד והחזר קאי משום דאינו נושא גרושתו ודאי לוקה משום לא יוכל לשלחה כל ימיו דלא אתי עשה ועקר לא תעשה לומר שאין לוקין דודאי לוקין וקשיא למאן דאמר דלאו שניתק לעשה אין לוקין: ה"ג שאני כהנים דטעמא אחרינא ניהו דרבי בהו קרא קדושה. דכתיב אמור אל הכהנים לנפש לא יטמא וכיון דהמיר קדושתייהו החמיר עלייהו טפי מישראל דלילקי אפי' אלאו שניתק לעשה אע"ג דישראל לא לקי: [ג] ל"א משני (ג) כי פריך והרי מימר שאני התם דאהכי לוקה משום דהוי מימר לאו שוה בכל דכולי עלמא אסירי כא] להמיר ופריך והרי אונס כו' דהשתא לא הוי לאו דידיה דלא יוכל לשלחה שוה בכל אלא בישראל שאם ישראל גרסה כב] והדר מצי לקיומי ללאו אבל כהן שגירש אינו מחזיר ולא אפשר לקיומי ללאו ואפילו הכי לקי כהן דקתני לוקה ואינו מחזיר ואמאי נימא כיון דריע לאו דידיה דלא שוה בכל לא נילקי הך כהן דליעקריה הך עשה דאלים כולי האי דשוה בכל ומשני כהנים כג] טעמא אחרינא ניהו ואהכי נחמיר בהן דלילקי אע"ג דלא הוי לאו שוה בכל אבל גבי ישראל דלאו ועשה שוה בכל כלומר בכולהו ישראל דכולן קיימי בעמוד והחזר הלכך לא לקי דהוי לאו שניתק לעשה: ליתן עשה. והנותר ממנו אחר לא תעשה והוי לאו שניתק לעשה: לאו שאין בו מעשה. דכשהוא מותירו לא קעביד שום מעשה: ורבי יעקב. דאמר לא מן השם הוא זה כו' האי והנותר ממנו מאי עביד ליה הואיל ולא איבעי ליה לדידיה ללאו הניתק לעשה: לכדתנן. במסכת פסחים בפ' כיצד צולין (דף פג.): ישרפו בט"ז. ולא בט"ו דיו"ט הוי ואין שורפין קדשים ביו"ט: מה טעם אמר קרא והנותר ממנו וגו' בקר שני. דהיינו ט"ז דהכי משמע קרא ולא תותירו ממנו עד בקר דהיינו עד בקר של ט"ו ואי נותר ממנו עד אידך בקר באש תשרופו דהיינו יום ט"ז שהוא חולו של מועד: לא תעביד. לא תעשה: מהני. דמה שעשה עשוי הואיל ולקי: לא מהני. כדמפרש לקמן: הכי גרסינן והאי דלקי דעבר כו':

הא

יוקדמו בכורים לתרומה משום דאיקרו בכורים ותרומה למעשר ראשון משום *דאיקרו תרומה וראשית ומעשר ראשון לשני משום דאית ביה ראשית פירוש דאית ביה תרומת מעשר ובמכילתא פירש טעם אחר ור"י כתב וזה לשונו יוקדם בכורים לתרומה משום דאית להו ד' שמות ראשית ומלאה ותרומה ובכורים ותרומה ליה לה אלא שלשה שמות ראשית ודמע ותרומה ויוקדם תרומה למעשר ראשון שאין בה אלא ב' שמות כגון מעשר ותרומת מעשר ויוקדם מעשר ראשון לשני שאין לו אלא שם אחד מעשר שני *תלמוד לומר מלאתך ודמעך לא תאחר דהכולהו קא משתעי שחמור שבהן לא תאחר אלא *מקדים החמור לקל וכי היכי דקאמר ר' אלעזר לוקה במקדים מעשר שני לראשון ה"נ במקדים מעשר ראשון לתרומה ותרומה לבכורים עכ"ל: וכל לאו הניתק לעשה אין לוקין עליו והרי מימר. וא"ת וכי תעלה על דעתיה דאביי לומר על לאו הניתק לעשה דלקי והרי שילוח הקן דמשנה שלימה היא במסכת חולין (דף קמא:) דאם לקח האם על הבנים משלח ואינו לוקה משום דהוי לאו הניתק לעשה וכן גבי נותר נמי אמר בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה לומר שאין לוקין עליו וכן גבי אונס תנן* שאם גירש מחזיר ואינו לוקה ואור"י דפשיט ליה לאביי בשילוח הקן ונותר ואונס דסמיכי עשה דידהו אלאו דלא לקי אלא שהיה תמוה אלאו דמעשר דלא סמיך מכל *מעשרותיכם תרימו אלאו דלא תאחר כד] ומשום הכי פריך והרי מימר כו' ואע"ג דסמיך העשה אחר הלאו מיהו מדמה מילתא למילתא דכי היכי דגבי תמורה לקי בלאו הניתק לעשה משום דאינו מקיים העשה בידים ה"נ היה לן למימר מכל מעשרותיכם תרימו אע"ג דמקיים העשה בידים מיהו כיון דלא סמיך לא היה לנו להחזיקו ללאו הניתק לעשה ואע"ג דוהשיב את הגזילה אשר גזל (ויקרא ה) לא סמיך ללאו מ"מ ניתק גמור הוא דאי אפשר לעשות השבה אלא לאחר הלאו אבל מכל מעשרותיכם אפשר לקיימו אפי' אם לא עבר הלאו *ומ"מ מדמה ליה למימר: והרי אונס דחד לאו וחד עשה ולא אתי חד עשה ועקר לאו. פירוש לדידך דאמרת דמכל מעשרותיכם תרימו דלא איירי אלא בהקדמת תרומה למעשר ואפי' הכי הוי ניתוק להקדמה דבכורים *למעשר אלמא אית לך דלאו שניתק למקצתו אמרי' דניתק כולו והרי אונס דלאו דידיה ניתק לגבי ישראל ולא אמרינן דניתק לגבי כהן אלמא דהיכא דניתק מקצתו לא ניתק כולו: כהנים קאמרת שאני כהנים דרבי רחמנא בהן קדושה יתירתא. פרש"י ואהכי אחמור דלילקו אע"ג דהוי לאו שאינו שוה בכל ולא נהירא כה] ור"י פירש כיון שאסר הכתוב גרושה לגבייהו אינו ניתק הלאו לעשה דלא דמי להא דלעיל כו] דאמר תרימו הוי ניתוק גם מהקדמה דבכורים דמיניה שמעי' שיכול לתקן אם עיוות והקדים תרומה לבכורים דכך לי אם הקדים מעשר לתרומה כאילו הקדים תרו מה לבכורים: כתנאי. לא קאי אהאי סוגיא [ד] דלאו הניתק לעשה אלא אפלוגתא דלאו שאין בו מעשה: ורבי יעקב האי והנותר מאי עביד ליה. ואם תאמר הא איצטריך להורות לנו דין שריפה ויש לומר דמן הסמיכות קפריך למאי הלכתא כתביה הכא סמוך ללאו אי לאו לנתוקי אתא ליכתביה במקום אחר כז]: רבא אמר לא מהני מידי. קשה אם כן שוחט פסח על החמץ לפסול ויש לומר דבירושלמי כח] א) יש קרא להכשיר וקשה גרס כט] אוזן בכור ליתסר ופשיטא לן דאינו אסור אלא מטעם קנס וי"ל דלא גרע מאילו נפל בו מום מעצמו דשרי ומזה ניחא למה לא נאסר גרס אוזן מכל שתעבתי לך הרי הוא בבל תאכל כמו בשר בחלב ב) דיש לומר דדוקא בשר בחלב נפיק מיניה הואיל ואפילו נפל ממילא הבשר לתוך החלב אסור אבל גרס אוזן דממילא מותר אינו בבל תאכל אפילו נעשה בידים ל]. ל"ע:

א) [וע"ע תוס' פסחים סג. ד"ה השוחט] ב) [ע' תוס' חולין קטו. ד"ה כל שהתעבתי לך]

ל א מיי' פ"ג מהל' תרומות הלכה ז:

לא ב מיי' פ"י מהל' קרבן פסח הלכה י"א:

לב ג מיי' פי"ט מהל' פסולי המוקדשין הל' [illegible]:

נ"א מכאן אמרו המקדים תרומה לביכורים ומעשר ראשון לתרומה ומעשר שני לראשון [illegible] נ"ק

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ומשני וכו' אדר' יוסי בר חנינא דק"ק שאין בו מעשה אין לוקין וקאתי ר' יוסי: (ב) ד"ה לאו שניתק וכו' לא תאחר ניתק לעשה: (ג) ד"ה ל"א משני. נ"ב גירסא אחרת היא לפני רש"י וז"ל כמו שמבואר ברש"י:

שיטה מקובצת

א] מקדים תרומה לבכורים נמי. גליון תימה לישני שאני תרום' דאיתיה במחשבה ומצינו למימר מ"מ ע"י מחשבה מתעביד מעשה: ב] שאני התם דלאו הניתק לעשה הוא. גליון צריך לומר דסבר כמ"ד לאו שקדמה עשה אין לוקין דהא קדמה עשה: ג] מכל מעשרותיכם תרימו משמע [דאם הקדים] מעשר לה תרימו אע"ג דפשטא דקרא בתרומת מעשר דרשינן מיתורא דקרא מכל והך סוגיא דחשיב ליה ניתק אתיא כמ"ד לאו שקדמו (לעשה) [עשה] דאין לוקין דהא לאו שקדמו עשה הוא דשייך אף במי[שלא]עבר הלאו שפריש תרומה אף על המעשר ולא יאמר (שאפרישו) [שלא יפרוש] כנגד מעשר שבכרי אלא מפריש כנגד מעשר שבו. תוס': ד] לא לקי והרי מימר: ה] הארבעים א"ל שאני מימר דהוה ליה תרי לאוי ל"א שאני מימר דהוי ליה לאו ששוה בכל דאיתיה בצבו' ושותפין ועשה דיליה אינו שוה בכל דליתיה בצבור ובשותפין הואיל וכך לא אלים עשה דיליה לאפוקי מלאו ששוה בכל: ו] וחד. זבחים (קיד ע"ב): ז] והרי אונס דלאו דיליה אינו שוה בכל דליתיה בכהנים ועשה שוה בכל דאיתיה בכהנים גבי אונס שאם אנס כו' אמר ליה כהנים קאמרת כהנים טעמא אחרינא כו' וגבי ישראל דלאו שוה בכל ועשה שוה בכל אלים לאפוקי מינה. כת"י: ח] אתי עשה [illegible]

[נ"ל מעשרותיכם]

[נ"ל מתנותיכם]

גליון הש"ס

גמ' רבא אמר לא מהני. עי' זבחים דף קיד ע"ב תוס' ד"ה סיפר:

מכות טו. [לקמן ס.]

[כעין זה יבמות ס. וש"נ]

סנהדרין פה. פסחים פד. חולין קמא: מכות ה: טז. שבועות ג:

פסחים פג.

שבת כה: ע"ש קלג. ע"ש פסחים פג: ע"ש

רבנו גרשום

[illegible]

[illegible] יח] אחר. פסחים (דף פ"ד): יב] מתיבת מכלל עד תיבת ורבי יעקב בכל הספרים ישנים לא [illegible] רבי יעקב האי והנותר מאי עביד ליה. גליון צריך לומר לשריפה לא איצטריך (דבנויה) [דבהדיא] [illegible] ושרפת א"נ בעי למאי סמיך להלאו ומשני דבעי לכדתנן אע"ג דקרא בפסח מצרים [illegible] הג ביה מ"מ לצורך פסח דורות כתיב דהא כתיב שבעת ימים תאכל מצות וזה אינו נוהג [illegible] ליתן לו בקר: טו] כל מילתא כו' בסוף הסוגיא מתוקם במאי פליגי. תוס': טז] לא תעביד. [illegible]לא אפילו לאו הבא מכלל עשה דהכי מוכח בסמוך דפריך מכל חלבו. תוס': יז] רבא. גליון [illegible] בשור [וחמור] ליתסר לרבא כיון דלא מהני. דמדאסר כלאי הכרם מכלל דבזורעים שרו: [illegible]רומת חרם תמורת בכור ומעשר הקדש אלמנה בעלי מומין תמימים גזל משכון ופיאה סימן: [illegible] דקאמר ריב"ח אף המקדים כו' אתנא קמא קא מהדר דאמר לא עשה מעשה פטור וקאתי:

[illegible] שוה בכל דליתיה בצבור ושותפין דאין עושין תמורה אפילו דיעבד הילכך לא אלים [illegible] ששוה בכל: והרי אונס דלאו דיליה אינו שוה בכל דליתיה בכהנים דלא אמרינן גבי כהן [illegible] גירשה כל ימיו בעמוד והחזיר קאי כמו שחייב ישראל אלא מאחר שגירשה שוב אינו [illegible] ולו תהיה לאשה תחת אשר ענה שוה בכל אפילו בכהנים ואפילו הכי לא אלים עשה לאפ[illegible] א"ל כהנים טעמא אחרינא ניהו הילכך אחמיר עלייהו דלקי ולגבי ישראל (דהאי) [דהוי] [illegible] ששוה בכל אתי עשה ומפיק מיד לאו ולא לקי אלא מחזיר ואינו לוקה משום דהכתוב נתק[illegible] העצמות והגידין. של פסח: [ישרפו בט"ז. לפי שאין שרפה דוחה לא את השבת ולא[illegible] חזקיה כו': אי עביד מהני. כלומר אע"פ שעבר מה שעשה עשוי דאי לא מהני לא עש[illegible]

[illegible]ב תיבת דהכי נמחק: כא] אסירי להו להמיר אבל לאו דלא תאחר לא הוי אלא לישראל דמפריש מעשר ראשון ופריך: כב] גרשה הדר מצי: כג] כהנים טעמא אחרינא אות ט' נמחק: [illegible] כה] נהירא וכי משום כן ילקו על לאו הניתק: כו] דלעיל דתרימו תיבת דאמר נמחק: כז] אחר א"נ לא ליכתביה כלל דפשיטא דכל נותר בשריפה מושרפת את הנותר באש [שמות [illegible] [illegible]ל לא ותותירו כדתניא לסמוך בקר בקר לומר שאין שורפין קדשים ביו"ט: כח] דבירושלמי דורש קרא דכתיב לא תשחט על החמץ דם זבחי אע"פ ששחטו כו' נקרי זבחי: כט] צרם. [illegible]

ל] בידים וא"ת חורש בשור וחמור ליתסר בחרישה א) וי"ל מדגלי רחמנא בכלאי הכרם דאסירי ש"מ דשאר כלאים מותרים. תוס': א) עי' תוס' חולין קטו. ד"ה חורש

הגהות הגר"א [א] גמ' אפטורא כו'. פי' אע"ג דיש בו מעשה דבדיבורו כו': [ב] רש"י ד"ה אלימא. אלימא ל"ג: [ג] ד"ה ל"א משני כו'. אני יכול להולמו: [ד] תוד"ה כתנאי. דלאו הניתק לע[illegible] ניתק לעשה ולא שייך לסוגיא דלעיל:

מיתיבי אונס שגירש אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה ואי אמרת כיון דעבר אמימרא דרחמנא לקי הא נמי לילקי תיובתא דרבא אמר לך [א] שאני התם דאמר קרא °כל ימיו *כל ימיו בעמוד והחזיר ולאביי אי לאו דאמר רחמנא כל ימיו הוה אמינא איסורא הוא דעבד ליה אי בעי ליהדר ואי בעי לא ליהדר קמ"ל: לישנא אחרינא [ב] מיתיבי אונס שגירש אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה ואם כהן הוא לוקה ואינו מחזיר קתני (א) [ג] אם ישראל הוא מחזיר תיובתא דאביי [ד] שאני התם דרחמנא אמר כל ימיו כל ימיו בעמוד והחזיר ורבא אמר לך אי לא כתב רחמנא כל ימיו הוה אמינא לילקי וליהדר דהוה ליה (ב) [ה] לאו גרידא דכתיב לא יוכל לשלחה אהכי כתב קרא כל ימיו לשווייה לאונס [ו] ללא תעשה שניתק לעשה דאין לוקין עליו והרי תורם מן הרעה על היפה דרחמנא אמר °מכל חלבו חלבו אין גירועין לא *ותנן [ג]אין תורמין מן הרעה על היפה ואם תרם תרומתו תרומה אלמא מהני תיובתא דרבא אמר לך רבא שאני התם כרבי אילעא *דא"ר אילעא מנין לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה שנאמר °ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו אם אינו קדוש נשיאות חטא למה מיכן לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה ולאביי אי לאו דאמר רחמנא ולא תשאו עליו חטא ה"א הכי אמר רחמנא עביד מצוה מן המובחר ואי לא עביד חוטא לא מיקרי קמ"ל והרי ממין על שאינו מינו דאמר רחמנא °כל חלב [ז] יצהר ליתן חלב לזה וחלב לזה *ותנן [ד]אין תורמין ממין על שאינו מינו ואם תרם אין תרומתו תרומה אלמא לא מהני תיובתא דאביי אמר לך אביי שאני התם דאמר קרא °ראשיתם ראשית לזה וראשית לזה *וכן אמר ר' אילעא [ח] ראשית ולרבא אי לאו דאמר (ג) רחמנא ראשית הוה אמינא °תירוש ויצהר דכתיב בהו חלב חלב (ד) [ט] דאין תורמין מזה על זה אבל תירוש ודגן [נ]דגן ודגן דחד חלב כתיב בהו [י]כי תרים מהאי אהאי לא *לקי כתב רחמנא ראשית ליתן חלב לזה וחלב לזה ל"א הא תירוש ודגן דחד חלב כתיב בהו תרים מהאי אהאי כתב רחמנא ראשית והרי חרמים דאמר רחמנא [יא] °לא ימכר ולא יגאל *ותנן [ה]חרמי כהנים אין [יב] *(פודין אותם) אלא נותנין לכהן אלמא לא מהני תיובתא דאביי אמר לך [יג] שאני התם דאמ' רחמנא °קודש קדשי' הוא [יד]בהווייתו יהא

רש"י

הא נמי נילקי. כלומר תינח לאביי דאמר דהיכא דמהני מו [ד] נילקי להכי קתני הכא דאינו לוקה דהא לא מהני מאי דעבד (ה) [ה] שיכול להחזירה אלא לרבא דאמר דלא מהני והאי דלקי משום דעבר אמימרא דרחמנא הכא אע"ג דלא מהני נילקי נמי משום דעבר אמימרא דרחמנא: טו] לא יוכל [ו] לשלחה כל ימיו. דמשמע דכל ימיו לא יוכל לשלחה דאם גירש יחזיר דכל ימיו בעמוד והחזיר קאי והילכך לא עבר אמימרא דרחמנא אבל בעלמא אע"ג דלא מהני ודאי לוקה משום דעבר אמימרא דרחמנא: ולאביי. דאמר דהיכא דמהני לקי אבל אי לא מהני לא לקי לדידיה למאי איצטריך למיכתב כל ימיו לאשמועינן דקאי בעמוד והחזיר והכי לא לקי משום דהוי קום עשה אפי' לא כתיב כל ימיו שמעינן לדידיה דלא לקי כיון דלא מהני (ו) [ז] דיכול להחזירה: איסורא (ז) עבד יז] לה. שגירשה אבל מילקא [ח] לא לקי והרשות בידו ואי בעי ליהדר ואי לא בעי לא ליהדר: קמ"ל. כל ימיו ולימד לך הכתוב דחובה בידו להחזירה יח] [ט]והשתא כל ימיו בעמוד והחזיר קאי והלכך לא לקי ולאו משום דהוי קום עשה: ל"א תיובתא לאביי דאמר לעיל דמהני דהא חזינא הכא בלא יוכל לשלחה דלא מהני (ח) דיכול להחזירה וקשיא לאביי אבל לרבא דאמר לעיל לא מהני ודאי ניחא דהכי קתני הכא דיכול להחזירה דלא מהני אמר לך אביי שאני התם דאמר קרא כל ימיו כלומר בעלמא מהני והכא באונס שגירש להכי יט] מחזיר משום דכתיב כל ימיו דכל ימיו בעמוד והחזיר קאי: ורבא אמר לך. כלומר לרבא דאמר דכל לא תעשה שבתורה לא מהני לדידיה למאי הלכתא איצטריך למיכתב כל ימיו לאשמועינן דקאי בעמוד והחזיר פשיטא דבכל דוכתא נמי שהוא לא תעשה לא מהני ומשני רבא אי לא כתיב כל ימיו הוה אמינא נילקי משום דעבר אמימרא דרחמנא והדר ניהדר לה שיהא מחזירה לאחר שילקה*: (ט) [י] והוה ליה אונס. כלומר להכי תיסק אדעתין דלילקי דהוי אונס כ] דעובר אלאו דלא יוכל לשלחה וליכא אלא לאו גרידא להכי כתיב כל ימיו דכל ימיו בעמוד והחזיר קאי דלא הוי לאו גרידא דהא אית ביה קום עשה ולא לקי [יא] ולהך לישנא הוית הכי [יב] כולה מסקנא דשמעתא: חלבו אין. שיהא תורם מן שיפה על היפה: גרוע לא. מן הגרוע כגון מן הרע [יג] על היפה הוא דאינו תורם והיינו מילתא דקאמר רחמנא לא ליעביד ולאו משום דהוי לאו ממש אלא לאו הבא מכלל עשה הוא: תרומתו תרומה. אלמא דמהני וקשיא לרבא דאמר לא מהני: ולאביי. דאמר דכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד מהני הכא בתורם מן הרעה על היפה למאי הלכתא איצטריך למכתב ולא תשאו עליו חטא דמשמע דמהני (י): כא] המובחר. תורם מן היפה: חוטא לא מיקרי. דליכא אלא איסורא בעלמא: קמ"ל. ולא תשאו עליו חטא דאפי' חוטא מיקרי: ליתן חלב לזה וחלב לזה. דלהכי כתיב חלב חלב תרי זימני חד בתירוש וחד ביצהר לאשמועינן דיתן חלב לזה שיפרים בפני עצמו מן המובחר של זה כגון ממין על מינו דהיינו יצהר על יצהר: וחלב לזה. מתירוש על תירוש ולא ממין על שאינו מינו כגון מיצהר על תירוש ומתירוש על יצהר: אין תרומתו תרומה. אלמא לא מהני וקשיא לאביי דאמר מהני: שאני התם דאמר קרא ראשיתם. כלומר דשנה עליו הכתוב לעכב דלא יתרום ממין על שאינו מינו ואהכי אם תרם לא מהני: וכן אמר רבי אילעא. דלהכי לא מהני משום דראשיתם כתיב דשנה עליו הכתוב לעכב: ולרבא. דאמר לא מהני לדידיה אמאי איצטריך למכתב ראשיתם משום דלא מהני: אמר לך רבא איצטריך למכתב ראשיתם דאי לא הוה אמינא חלב חלב אין תורמין מזה על זה: ה"ג אבל תירוש ודגן דחד חלב כתיב בהו. כלומר דבין תירוש ודגן לא כתיב אלא חד חלב דכתיב וכל חלב תירוש ודגן אימא דמצי תרם מהאי אהאי מדגן על תירוש ומתירוש על דגן ודגן על דגן כב] דכולהו מיני דגנים*) מזה על זה כגון חטה על שעורה להכי הדר כתב רחמנא ראשיתם כו': חרמי כהנים. חרמי ישראל הניתנים לכהנים: אלמא לא מהניא. דאם פדאן לא עשה ולא כלום כדקתני אין להם פדיון: בהווייתו. כג] שאינו יוצא לחולין על ידי פדיון: בבכור

*) גי' נ"ק ותורמים מזה

תוספות

מיתיבי אונס שגירש אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה. וס"ד דהשתא הא דאינו לוקה לאו מטעם ניתוק הוא אלא משום דלא מהניא גירושין דהא צריך להחזירה ואי אמרת כיון דעבר אמימרא דרחמנא לקי הא נמי נילקי ותיובתא דרבא בשלמא לאביי ניחא דמשום הכי לא לקי דלא מהני מעשיו כד] וא"ת כיון דלא מהני גירושין ליחייב הבא עליה משום אשת איש אפי' קודם חזרה וכהן נמי אמאי לוקה ואינו מחזיר הוה לן למימר דלא חל הגט כלל וי"ל דאיתקש גירושין למיתה כדאמר פרק קמא דקידושין איתקש מיתה לגירושין ה"נ איתקש גירושין למיתה מה מיתה מוציאה מרשות הבעל אף גירושין כו' ומיהו להכי לא מהני שאין שילוח זה לכל ימיו שהרי הוא צריך להחזירה ולא אסיק אדעתיה עתה דכל ימיו הוי ניתוק משום דהוי לאו שקדמו עשה ומש"ה פריך לרבא כיון דלא מהני נילקי: **אמר** לך רבא שאני התם דאמר קרא כל ימיו כל ימיו בעמוד והחזיר קאי. והוי ניתוק גמור ואין זה לאו שקדמו עשה דלהכי אילטריך כל ימיו שאין שילוח זה כל ימיו וה"ק קרא לא יוכל לשלחה ואם שלחה לא יהא שילוח זה כל ימיו שהרי הוא צריך להחזירה ואע"ג דאפשר להעמיד כל ימיו בלא שילוח מ"מ כיון דלא כתיב לו תהיה לאשה כל ימיו וכתיב כל ימיו לאחר לא יוכל לשלחה שמע מינה דלניתוק נלאו כתביה דזה הכלל דכל היכא דיש הוכחה בקרא דעשה קאי אחר הלאו אין זה לאו שקדמו עשה אבל מלו תהיה לאשה בלא כל ימיו לא הוה דייק ליה בניתוק שהרי לו תהיה לאשה מיירי בלא שילוח: **אם** אינו קדוש נשיאות חטא למה. וא"ת נימא דנשיאות חטא הוי משום דעבר אמימרא דרחמנא *ואומר רבינו שמשון משנ"ץ דה"פ אם אינו קדוש נשיאות חטא למה כתיב בלאו הכי נמי ידעינן דיש בו נשיאות חטא מדכתיב מכל חלבו דמשמע חלבו אין גירועין לא כה]: **שאני** התם דאמר קרא ראשיתם ראשית לזה וראשית לזה. וא"ת והרי ברים פ' בתרא דבכורות (דף נג:) דריש אביי האי קרא למעוטי דגן ודגן וי"ל דהך דרשא דהתם מראשית אתיא והך דהכא מראשיתם*: **ולרבא** אי לאו דאמר רחמנא ראשיתם כו'. וא"ת והא בפרק בתרא דבכורות (שם) אמר א) בלא ראשיתם נמי כל משמע דגן אחד לא מצית אמרת ול"ל דהך סוגיא דהכא אתיא כמאן דאמר דראשית אילטריך ספיר לדגן ודגן: ולרבא

א) כ"א בלא ראשיתם נמי לא מצית אמרת ודגן משמע כל דגן אחד ול"ל דהך וכו'. נ"ק

ולרבא האי הוא למעוטי בכור. נו] ואם תאמר ולאביי למוקי הוא בהווייתו יהא למעוטי בכור מגליה ואומר הר"ס דלפי המסקנא נז] ניחא דמפקי' בבכור דאי עביד לא מהני ומעשר יליף מהעברה העברה מבכור וא"כ ילפינן שפיר חרמים גאולה גאולה ממעשר ולא איצטריך הוא דחרמים לומר בהווייתו יהא: **שאני** התם דאמר קרא לא יחלל כו'. דמשמע חילולין הוא עושה ואינו עושה ממזרות וכיון דאינו עושה ממזרות תפסי בה קדושין וצריך לומר דהיינו מייתור הלמ"ד שניה אבל אין לומר דבלא יתור הלמ"ד שניה נמי דרשינן הכי חילולין הוא עושה ואינו עושה ממזרות ותפסי בה קדושין דע"כ לאו ממזרות ותפיסת קדושין תלויין זה בזה שהרי קאמר רבי יהושע בפ' החולץ (יבמות דף מט.) דאין ממזר אלא מחייבי מיתות בית דין אבל מחייבי כריתות לא הוי ממזר נח] *דלכ"ע לא תפסי בהו קדושין בחייבי כריתות אלמא לאו הא בהא תליא אבל מיתורא דלמ"ד מפיק שפיר (*דלא תפסי) בה קדושין דאם אינו ענין לממזרות תנהו לענין תפיסת קדושין וכן משמע דמייתורא [דרש] מדאמר ולאביי (אם כן) נימא קרא לא יחל מאי לא יחלל:

[נ"ל דתפסי]

ולרבא האי הוא למעוטי בכור א] דתניא *בבכור נאמר °לא תפדה ^א ונמכר הוא במעשר נאמר °לא יגאל ^ב ואינו נמכר לא חי ולא שחוט ולא תם ולא בעל מום והרי תמורה ב] דאמר רחמנא °לא יחליפנו ולא ימיר אותו ותנא לא שאדם רשאי להמיר אלא שאם המיר מומר וסופג את הארבעים אלמא מהני תיובתא דרבא אמר לך שאני התם דאמר קרא °והיה הוא ותמורתו יהיה קודש ולאביי אי לאו דאמר רחמנא והיה הוא ותמורתו הוה אמינא תצא זו ותכנס זו קמשמע לן והרי בכור דאמר רחמנא ג] °לא תפדה *ותנן ^ג יש להן פדיון ולתמורותיהן פדיון ד] חוץ מן הבכור ומן המעשר אלמא לא מהני תיובתא דאביי אמר לך ה] שאני התם דאמר קרא הם בהווייתן יהו ולרבא האי הם למה ליה *הן קריבין ^ד ואין תמורתן קריבין ולאביי האי סברא מנא ליה °אם שור אם שה לה' הוא ו] לה' קריב *ואין תמורתו קריבה °ורבא אין הכי נמי דמהוא קרא ז] אלא הם למהלי לימד על בכור ומעשר ח] שנתערב דמן בכל העולין שקריבין לגבי מזבח ואביי האי סברא מנא ליה ט] °מולקח מדם הפר ומדם השעיר והלא דם הפר מרובה משל שעיר *מיכן לעולין ^ה שאין מבטלין זה את זה י] א) דתניא ולקח מדם הפר ומדם השעיר ^ו שיהו מעורבין דברי רבי יאשיה ורבא התם מזה בפני עצמו ומזה בפני עצמו וסבר לה כרבי יונתן והרי מעשר דאמר רחמנא לא יגאל יא] ותנן יש להן פדיון ולתמורותיהן חוץ מן הבכור ומן המעשר אלמא לא מהני תיובתא דאביי אמר לך שאני התם ב) דיליף עברה עברה מבכור הרי הקדימה תרומה לביכורים דאמר רחמנא °מלאתך ודמעך לא תאחר יב] ג) ותנן המקדים אף על פי שהוא בלא תעשה ^ז מה שעשה עשוי יג] אמר לך רבא שאני התם דאמר קרא °מכל *מעשרותיכם תרימו (^ח תרומה) ולאביי מיבעיא ליה ד) כדאמר ליה רב פפא לאביי אלא מעתה אפילו הקדימו בכרי נמי ניפטר א"ל עליך אמר קרא מכל *מעשרותיכם תרימו מה ראית לרבות את הכרי ולהוציא את השיבלין ^ח מרבה אני את הכרי שישנו בכלל יד] דיגון ^ט ומוציא אני את השיבלין שאין בכלל דיגון והרי אלמנה לכהן גדול דרחמנא אמר °אלמנה וגרושה לא יקח *ותנן ^י כל מקום שיש קדושין ויש עבירה הולד הולך אחר הפגום טו] שאני הכא דאמר קרא °לא יחלל זרעו ולאביי נימא קרא לא יחל מאי לא יחלל אחד לו ואחד לה °והרי טז] הקדיש בעלי מומין למזבח דרחמנא אמר °כל אשר בו מום לא תקריבו יז] *ותנן המקדיש ^כ בעלי מומין לגבי מזבח אף על פי שהוא בלא תעשה מה שעשה עשוי תיובתא דרבא אמר לך רבא שאני התם דאמר קרא (א) יח] °ולנדר לא ירצה רצוי הוא דלא מרצה הא מיקדש קדשי יט] ולאביי אי דלא אמר רחמנא ולנדר לא ירצה הוה אמינא כ] כעובר מצוה וכשר קמשמע לן והרי מקדיש תמימין לבדק הבית דאמר רחמנא כא]

א) יומא נז. ב) [זבחים ע. וש"נ] ג) תרומות פ"ג מ"ו פסחים לה: ד) [עירובין לא: ביצה יג: ברכות מז: שבת קכז:]

רש"י

בבכור נאמר לא תפדה. שאין הבעלים יכולין לפדותו ולנהוג בו מנהג חולין כגון גיזה ועבודה אבל נמכר הוא. שאם נפל בו מום יכול למוכרו [א] לכהן בתורת בכור דלהכי כתיב לא תפדה לאשמועי' [ב] דבמכירה שרי: ואינו נמכר. כדאמרינן בבכורות (דף לב.) דנאמר כאן במעשר תורה אור בהמה לא יגאל ונאמר להלן גבי חרמין לא ימכר ולא יגאל מה להלן מכירה עמו אף כאן מכירה עמו דאינו נמכר(ג)[וס"ד] הואיל ואיתקוש כב] אהדדי מעשר ובכור כדלקמן תיסק אדעתין דבכור אינו נמכר דומיא דמעשר בהמה להכי כתיב כג] הוא דחרמין למעוטי בכור דיכול למוכרו: (*תנא זו. דיוצאה מקדושתה ונכנסת התמורה במקומה דתרווייהו לא מקדיש קדשי קמ"ל דתרווייהו קדישי): ולאביי. האי יהיה קדש לאו לאשמועינן דקדשה דהא בעלמא נמי מהני אלא אי לא כתביה רחמנא ה"א תצא ראשונה לחולין: כד] קמ"ל. קרא דתרווייהו קדישי: ה"ג והרי בכור דנאמר בו לא תפדה קודש הם כה] (מכאן ואילך פירש): ותנן. בפ' אלו קדשים (לקמן דף כא.) מה בין בכור ומעשר לשאר כל הקדשים כל פסולי המוקדשין נשחטין באיטליז ובשוק ונמכרין באיטליז ונשקלין בליטרא לימכר כשאר חולין ולא חיישינן לבזיון קדשים לפי כו] שהנאתו להקדש כדאמרינן בבכורות בפרק כל פסולי המוקדשין (דף לא:) דאי שרינן ליה לאדם הפודה את פסולי קדשים למכרן בשוק יקפצו עליהן לוקחין ויפדה ביוקר אבל בכור ומעשר הנאתן לבעלים הנאת בכור לכהן והנאת מעשר לבעלים ומשום הרווחה דידהו לא מזלזלינן בקדשים: יש להן פדיון. לשאר קדשים שנפל (ג) בהו מום כז] ופדאם תופסין פדיונן בקדושתן והן יוצאין לחולין וכן תמורותיהם שנפל בהו מום אבל בכור כח] בעל מום אינו תופס פדיונו בקדושה: שאני התם דאמר קרא בבכור קדש הם בהווייתן יהא. שלא יצא מקדושתו ע"י פדיון וממעשר לא מתרץ השתא מידי דלא אותביה אלא מבכור ולקמן מותיב ליה ממעשר ומהדר ליה ממעשר: בכל העולין. באחד מדמי שאר הקרבנות העולין למזבח שקריבין ומשתריא בשר בההיא זריקה דאין עולין מבטלין זה את זה ומינה ילפינן לשאר עולין והכי משמע הם בהווייתן יהו אפי' נתערבו: מדם הפר ומדם השעיר. ונתן על קרנות וגו' וקסבר דמערב פר ושעיר של יום

תוספות

הכיפורים ביחד כט] בשזורק על קרנות מזבח הפנימי הדבר ידוע שדם הפר מרובה מדם השעיר ואפי' הכי מיקרי דם השעיר ומהניא זריקתו מכאן לעולין שאין מבטלין זה את זה: ורבא. מהתם לא נפקא דלא מערב להו אלא ל] נותן מזה בפני עצמו ומזה בפני עצמו וסבר לה כר' לא] (יוחנן) [יונתן] דאמר במס' יומא בפרק הוציאו לו (דף נז:) אין מערבין דם פר ושעיר לקרנות מזבח הפנימי אלא נותן זה בעצמו וזה בעצמו: לב] עברה עברה. בבכור כתיב (שמות יג) והעברת כל פטר רחם ובמעשר כתיב (ויקרא כז) כל אשר יעבור: לכדאמר ליה רב פפא לאביי. לג] במס' ביצה (דף יג:) דאמרינן מעשר ראשון שהקדימו לוי לכהן בשבלים קודם שהופרשה תרומה גדולה מן העמרים ונמצא שהפסיד לוי לכהן תרי ממאה במעשר שהוא נוטל דממעשר לא נטל כהן כלום אפי' הכי פטור לד] מתרומה גדולה שנאמר מעשר מן המעשר אמרתי לך ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר ואמר ליה רב פפא לאביי אי הכי אפי' הקדימו לוי לכהן בכרי אחר שמרחן נמי ליפטר לוי ואמאי נקט בשבלים: מכל *) מעשרותיכם. ללוים קאמר רחמנא (במדבר יח) לה] את תרומת ה' *) תרומה גדולה: כרי אידגן. ואיקבע ליה לתרומה גדולה דכתיב ראשית דגנך: כל מקום שהקדושין תופסין ויש עבירה באותן קדושין ומפרש התם דהיינו אלמנה לכהן גדול: אחר הפגום. דהוי חלל אלמא מהני מדקתני יש קדושין דאי לא מהני לא תפסי קדושין: שאני התם דכתיב לא יחלל. דמשמע חללים הוא עושה ואינו עושה ממזרין אלמא תפסי קדושין: ולאביי [ג] אי להכי הוא דאתא לימא לא יחל. דמשמע דאולד לחודיה קאי: מאי לא יחלל. שמע מינה לדרשא אהרינא אתא אחד לו לולד ואחד לה שהיא עצמה מתחללת ונעשית זונה ואסורה בתרומה דבי נשא אם בת כהן היא ומשום דידה איצטריך קרא ולאו משום דאמרת אי עביד מהני דלהכי לא צריך קרא דלכל מילתא אמרינן אי עביד מהני: לא תקריבו. ואמרינן לקמן (דף ו:) דהאי לא תקריבו לא תקדישו הוא: מה שעשה עשוי. וקדשי לדמיהן: שאני התם. דכתיב בההוא קרא כי לא לרצון: וכשר. אפי' להקריב קמ"ל:

*) אפילו תרומה נ"ק　*) נ"ל מתנותיכם　נדבה

נדבה תעשה אותו [א] *זה קדשי בדק הבית ותנן [ב] *המקדיש תמימין לבדק הבית אע"פ שהוא בלא תעשה מה שעשה עשוי תיובתא דרבא אמר לך [ג] [רבא] ממקום שנתרבו בעלי מומין לגבי מזבח נתרבו תמימין לבדק הבית [ד] והרי גזל דרחמנא אמר לא תגזול *ותנן הגוזל עצים ועשאן כלים צמר ועשאן בגדים [ה] משלם כשעת הגזילה תיובתא דרבא אמר לך רבא שאני התם דאמר קרא אשר גזל [ו] כמה שגזל ולאביי האי אשר גזל מיבעי ליה *על גזילו שלו מוסיף חומש על גזילו של אביו אינו מוסיף חומש והרי משכון דרחמנא אמר לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו *ותנן מחזיר את הכר [א] בלילה ואת המחרישה ביום [ז] תיובתא דרבא אמר לך רבא שאני התם דאמר קרא [ח] השב תשיב (א) [ט] ולאביי אי לאו דאמר רחמנא השב תשיב ה"א איסורא עבד אי בעי ניהדר ואי בעי לא נהדר קמ"ל [י] [ב] (ג) (חסר ל"א) והרי פאה דרחמנא אמר לא תכלה פאת שדך *) בקוצרך *ותנן מצות פאה להפריש מן הקמה לא הפריש מן הקמה [יא] יפריש מן העמרים לא הפריש מן העמרים יפריש מן הכרי עד שלא מירחו [יב] מירחו [יג] מעשרו ונותן לו משום רבי ישמעאל אמרו אף מפריש מן העיסה [יד] תיובתא דאביי אמר לך אביי שאני התם דאמר קרא [ג] (עזב) תעזוב תעזוב יתירא ורבא אמר לך [טו] יש לך [טז] עזיבה אחרת [יז] שכזו ואיזו זה המפקיר כרמו *דתניא המפקיר כרמו והשכים לשחר ובצרו חייב בפרט ועוללות בשכחה ובפאה ופטור מן המעשר אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי והשתא דשנינן כל הני שינויי (ג) [יח] דאביי ורבא במאי פליגי ברבית קצוצה קמיפלגי וכדרבי אלעזר *דא"ר אלעזר רבית קצוצה יוצאה בדיינין

*) [אי גרסינן לקצר ניחא טפי דהוא פסוק מוקדם בויקרא יט]

נדבה תעשה אותו. ואמרינן לקמן (דף ז:) אלו קדשי בדק הבית יט] ואיכא למשמע אותו אתה מתפיס לבדק הבית ואי אתה מתפיס תמימין לבדק הבית: בלא תעשה. כדדרשינן לקמן *וידבר ה' אל משה לאמר לא אמור: מהיכא דאיתרבו בעלי מומין למזבח. דקדשי בדיעבד: איתרבו כו'. דהא בההוא קרא כתיב ולנדר לא ירצה ואמרינן לקמן (שם) אלו קדשי מזבח וכתיב לא ירצה דמשמע כ] רצויי לא מרצו הא מקדש קדשי ואיתקוש תמימין לבדק הבית לבעלי מומין למזבח דהא מחד קרא נפקי לאיסורא דלא מקדיש הלכך איתקוש נמי לענין מה שעשה עשוי: כשעת הגזילה. למר ועלים בעלמא אבל הכלים והבגדים קנה בשינוי אלמא מהני: אשר גזל כעין שגזל. יחזיר: (ד) ואביי. להכי לא איצטריך דהא ידעינא דמהני אלא להך דרשא דהאי אשר גזל כתיב גבי שבועה שנשבע לשקר וכתיב (ויקרא ה) יוסיף חומש וקמ"ל דעל גזילו מוסיף חומש אם נשבע לשקר והודה: ואינו מוסיף חומש על גזל אביו. אפילו נשבע עליו לשקר: מחזיר את הכר בלילה כו'. (ה) וגבי ממשכנין בעל כרחו קתני לה בבבא מציעא בפ' המקבל (דף קיג.) אלמא מהני וקני למשכון יום דהיינו מחרישה קני בלילה וכסות לילה קני כא] מלוה ביום אלמא מהני: שאני התם דכתיב השב [ד] כב] תשיבנו לו. מריבויא דקרא נפקא לן דמחזיר כמה פעמים ולא משכחת לה אלא הכי דמחזיר כלי יום ביום וכלי לילה בלילה ומהכא נפקא דקני כג] ולאביי ריבויא דקרא לא משמע ליה והשב (ו) תשיבנו איצטריך דאי לא כתיב ביה הוה אמינא איבעי ניהדר איבעי לא ניהדר: ה"ג [ה] לא אמר לך רבא שאני התם. דכתיב עד בא השמש תשיבנו (ז) ודרשינן ליה בהמקבל הכי כל היום עד שיבא השמש תשיבנו ללוה ובבוא השמש תקחנו ממנו מכאן לכסות יום שניתנה ליחבל בלילה וכתיב קרא אחרינא השב תשיבנו כבוא השמש מכאן לכסות לילה שניתנה ליחבל ביום ומהכא נפקא לן דמהני ואביי אמר לך לאו לאשמועינן דמהני אלא חד לכסות יום שיחזירנו ביום וחד לכסות לילה שחייב להחזירו בלילה וצריכי ואי לא איתפרש לן כד] ונראה לי דהכי הוה דאי אשמעינן לכסות יום כגון מחרישה משום דחיותיה הוא אבל כסות לילה אימא לא ואי כתיב כסות לילה משום דמלטער אבל כסות יום אימא לא: מירחו. דאיקבע למעשר ולתרומה: מעשר. תחילה ואח"כ טוחן (לה) פאה: תיובתא דאביי. דאמר מהני דהא הכא לא מהני: תעזוב תעזוב. תרי זימני כתיב לעני ולגר תעזוב אותם חד בקדושים תהיו וחד באמור אל הכהנים לאשמועינן כה] מקרא דתעזוב יתירא דאע"ג דאישתני בידו לא קנייה: חייב בפרט ובעוללות כו'. ואע"ג דהפקר פטור מכל אלו הפקר כי האי חייב דנפקא לן מתעזוב יתירא דבכולהו כתיב תעזוב יתירא: ופטור מן המעשר. דבמעשר לא כתיב תעזוב יתירא ולרבויי האי הפקר אתא תעזוב ולא לרבויי שינוי דהא בעלמא נמי לא מהני: והשתא דמשנינן כל הני שינויי. דאיכא דמהני ואיכא דלא מהני ובכולהו מודו אביי ורבא במאי פליגי:

אבק

עין משפט נר מצוה

נה א מיי' פ"ד מהלכות מלוה ולוה הל"ו טוש"ע יו"ד סימן קסא סעי' ב :
גי' נ"ק אין חייבין עליו ופריך כו'
נו ב מיי' שם פ"ח הל' טו טוש"ע שם סעי' ח:
נז ג מיי' פ"א מהל' איסורי מזבח הל"ד וע"ש
נח ד מיי' פי"ח מהל' מעה"ק הל"ו :

תוספות

ולא אוציא פרת חטאת ושעיר המשתלח . פירש"י ביומא פ' שני שעירי (דף סג:) דל"ג פרת חטאת כח] שהרי בפ' בתרא דזבחים (דף קיג.) תנן פרת חטאת שנשרפה חוץ מגיתה ושעיר המשתלח שהקריבו בחוץ פטור שנאמר ואל פתח אהל מועד לא הביאו כל שאינו ראוי לפתח אהל מועד כט] *ופריך בגמ' עלה ושעיר המשתלח לא ראוי לפתח אהל מועד הוא והתניא ומייתי הך ברייתא דהכא ואי גרס בה פרת חטאת כי היכי דפריך משעיר המשתלח הכי נמי הוה מצי למיפרך מפרת חטאת ואין התירוץ שייך אפרת חטאת ל] ומשום הכי פרש"י דל"ג ליה וקשה על הא דמשני עלה בזבחים (דף קיג:) לא קשיא כאן קודם הגרלה כאן לאחר הגרלה קודם הגרלה הוה ראוי לפתח אהל מועד ואפילו הכי ממעט ליה קרא דאם הקריבו בחוץ פטור לא] והא תניא בהדיא ביומא (דף סג:) דקודם הגרלה חייב השוחטו בחוץ וי"ל דלפי המסקנא דזבחים (שם) ניחא דמסיק לא קשיא כאן קודם ודוי כאן לאחר ודוי לג] ולפי זה אפשר תרווייהו לאחר הגרלה אבל קודם הגרלה אפשר דחייב השוחטו בחוץ כי הכיא דיומא : **וקרא** למה לי כגון שהומם לאחר הגרלה וחיללו על חבירו. והוא נמי בעל מום וקמ"ל דהאי שחיללו לקי משום דהקדישו בעל מום ולהכי נקט חיללו דאי לאו דחיללו על בעל מום ליכא מלקות דלא תקדישו על השני :

תורה אור | מסורת הש"ס

אבק רבית אינה יוצאה בדיינין ור' יוחנן אמר אפי' רבית קצוצה אינה יוצאה בדיינין א"ל התם בסברא פליגי התם א] בקראי פליגי *דא"ר יצחק מ"ט דרבי יוחנן אמר קרא °בנשך נתן ותרבית לקח וחי לא יחיה לחיים ניתן ולא להשבון רב אחא בר אדא אמר מהכא °ויראת מאלהיך אני ה' למורא ב] נתתיו ולא להשבון רבא אמר מהכא °התועבות האל עשה מות יומת דמיו בו [יהיה] *והוליד בן פריץ שופך דם הוקשו מלוי רבית לשופכי דמים מה שופכי דמים לא ניתנו להשבון אף מלוי רבית לא ניתנו להשבון ואמר רב נחמן בר יצחק מ"ט דרבי אלעזר דאמר קרא °וחי אחיך עמך אהדר ליה כי היכי דניחי עמך ואלא במאי קמיפלגי אביי ורבא בשינוי קונה: ל"א בהני שינויי דשנינן ג] (לישנא אחרינא) ברבית קצוצה לאביי לא מהדר רבית לרבא מהדר רבית והא אביי נמי סבר ד] מפקינן ריבית קצוצה בדיינין *דאמר אביי [ה] הדין דמסיק בחבריה ארבע (מאה) זוזי בריביתא ויהביה ליה למלוה (א) בחנותיה גלימא דשוי חמשא בארבעה כי מפקינן מיניה ד' מפקינן מיניה והאי זוזא במתנה הוא דיהב ליה ורבא אמר ב חמשא מפקינן מיניה מ"ט כולה בתורת ריביתא קאתי לידיה אלא כי קא מיפלגי אביי ורבא בשינוי קונה : ת"ר ה] °כל אשר בו מום לא תקריבו ו] מה ת"ל אם בלא תשחטו הרי כבר אמור למטה ז] אלא מה ת"ל (ב) *בל תקריבו בל תקדישו מכאן ג אמרו *המקדיש בעלי מומין לגבי מזבח עובר משום חמשה שמות משום ח] *בל תקריבו בל תקדישו בל תשחטו ומשום בל תזרקו ומשום בל תקטירו כולו ומשום בל תקטירו מקצתו משום ר' יוסי בר' יהודה אמרו אף קבלת הדם : אמר מר אם בל תשחטו הרי אמור למטה היכן אמור דתניא °עורת או שבור או חרוץ או יבלת לא תקריבו מה ת"ל אם בל תקדישו הרי כבר אמור למעלה אלא מה ת"ל (ג) בל תקריבו בל תשחטו ט] *ואשה לא תתנו מהם אלו אשים אין לי אלא כולן מקצתן מנין ת"ל מהם זריקת דמים מנין ת"ל על המזבח לה' לרבות שעיר המשתלח ולה' לרבות הוא א) והתניא אי °קרבן שומע אני אף קדשי בדק הבית שנקראו קרבן כענין שנאמר °ונקרב את קרבן ה' ת"ל ואל פתח אהל מועד וגו' הראוי ד לפתח אהל מועד חייבין עליו משום שוחטי חוץ שאין ראוי לפתח אהל מועד אין חייבין עליו משום שוחטי חוץ אוציא אני את אלו ולא אוציא פרת חטאת ושעיר המשתלח שהן ראויין לפתח אהל מועד ת"ל לה' מי שמיוחדין לה' יצאו אלו שאין מיוחדין לה' אמר רבא י] התם מעניינא דקרא יא] ואל פתח לרבות לה' להוציא הכא דאשה להוציא לה' לרבות טעמא דכתב קרא לה' הוא דלא מייתי שעיר המשתלח יב] הא לא רבי קרא לה' הוה אמינא שעיר המשתלח בעל מום שפיר דמי יג] מכדי ב) אין הגורל *קבוע אלא בדבר הראוי יד] אמר רב יוסף הא מני חנן ג) המצרי היא טו] דאמר אפילו דם בכוס מביא חבירו ומזווג טז] ליה נהי דשמעת ליה לחנן המצרי דלא הוי דיחוי יז] דלא צריך הגרלה מי שמעת ליה דילמא מייתי ומגריל אלא אמר רב יוסף הא מני ר"ש היא דתניא ד) מת אחד מהן מביא חבירו יח] בלא הגרלה דברי ר"ש רבא אמר לא נצרכא *כגון שהומם בו ביום יט] וחיללו על חבירו

א) זבחים קיג. [לקמן יג.] ב) [יומא סג: חולין יא:] ג) יומא סג. זבחים לד. [עד. מנחות נט:] ד) [יומא מ. סג: כריתות כח.]

רש"י

(ד) כן] אבק רבית . הכא ע"י מכר כגון המוכר שדהו ואמר אם מעכשיו אתה נותן לי הרי היא לך באלף זוז ואם לגורן בי"ב מנה וברבית קצוצה קמיפלגי אביי דאמר מהני כרבי יוחנן ורבא כר' אלעזר דהכא ליכא קרא לא הכי ולא הכי : התם בסברא פליגי . בתמיה קאמר התם בקראי פליגי כו' : לחיים ניתן . כלומר שלא יחיה ולא להשבון ואפי' לרבא מהני דהא כתיב קרא : בשינוי קונה . דאביי סבר שינוי שישנה ועבר על דעת המקום קונה בר מהיכא דכתיבי קראי ולרבא לא קני אלא היכא דכתיבי קראי ולא איתפרש לן דליהוי מידי בינייהו אלא תירוצי דהכי תיובתא דמר אית ליה דמשום דמהני ולא מהני הוא ומר אית ליה משום טעמא דקראי כא] וכ"ב (ה) דמצינו למימר בשינוי קונה כגון גוזל עצים ועשאן כלים צמר ועשאן בגדים דלאביי קנה ואינו משלם אלא עצים וצמר ולרבא לא קנה ומשלם הבגדים והכלים וכי פרכינן לעיל לרבא מהא דקתני הגוזל עצים ועשאן כלים כו' לא תימא שאני התם דכתיב אשר גזל אלא הכי תימא אנא דאמרי כמאן דאמר שינוי לא קני דפלוגתא היא בבבא קמא בפרק מרובה (דף סו.) ובהגוזל קמא (שם צג.) דאיכא למאן דאמר שינוי קונה ומפיק טעמא מאשר גזל כעין שגזל ואיכא למאן דאמר שינוי לא קני ויליף מוהשיב את הגזילה מכל מקום אם כן מה ת"ל אשר גזל לומר שאינו מוסיף חומש על גזל אביו : הכי גרסי' ל"א בהני שינויי דשנינן ובין האי לישנא ללישנא כב] דשמיע לי בשינוי קונה ליכא מידי אלא זה ירושלמי וזה בבלי : תנו רבנן אם (ו) בל תשחטו הרי כבר אמור למטה . שלא ישחטו בעל מום למזבח ולקמן מפרש לה והקטרה נמי וזריקת דמו לקמן מפרש : א"כ מה ת"ל לא תקריבו . לא תקדישו : ה' שמות . לקמן יליף להו : (ז) המקדיש בעלי מומין . והקטירן כולן לעולה : אלו אשים . הקטרת כג] אימורין : לרבות שעיר המשתלח . שהמקדישו בעל מום לוקה משום לא תקדישו : (ח) קרבן . בשחוטי חוץ כתיב ואל פתח אהל מועד לא הביאו וגו' להקריב קרבן לה' : הכי גרסינן אי קרבן שומע אני כו' ומהדר אדלעיל בתורת כהנים דקתני לעיל יכול השוחט חולין בפנים יהא חייב ת"ל קרבן על הקרבן הוא חייב ואינו חייב על החולין אי קרבן שומע אני כו' כלומר אי קרבן קא דרשת שומע אני אפילו השוחט כד] בדק הבית בחוץ יהא חייב כרת שהרי הם נקראו קרבן כענין שנאמר ונקרב את קרבן ה' וגו' כלי זהב אצעדה וצמיד דהיינו למלאכת המשכן : שאינו ראוי לפתח אהל מועד . כגון קדשי בדק הבית שאינם ראויין לבא לפתח אהל מועד שהרי בעלי מומין הן דאמרן לעיל המתפיס תמימין לבדק הבית עובר בלא תעשה : אוציא את אלו ולא אוציא את פרת חטאת . פרה אדומה שאם שחטה בחוץ שלא כמצותה שלא ע"ג מערכתה שיתחייב כרת וכן שעיר המשתלח אם שחטו בחוץ יתחייב כרת שהרי תמימין הן דבפרה כתיב (במדבר יט) אשר אין בה מום ושעיר מרבינן *) (ליה) לעיל שלא יהא בו מום : יצאו אלו . אלמא כה] (ט) להוציא שעיר הוא : התם . דאל פתח אהל מועד מרבה כל התמימין הקדושין להתחייב עליהן בחוץ לה' תו למה לי ודאי להוציא הוא : אבל הכא דאשה להוציא . גבי בעלי מומין כתיב (שם כב) ואשה לא תתנו מהם וגו' ומשמע העולה לאישים חייב עליו כו] מקדישו בעל מום משום לא תקדישו אבל שאינו עולה לאשים לא ואימעיט ליה שעיר הילכך לה' להוציא למה לי הא מיעטיה מואשה אלא ודאי לרבות (י) הוא : שפיר דמי . לאקדושיה : הא אין הגורל . של שם קובע אלא בדבר הראוי לשם כז] דכי מייתי ומגריל לא ידע אהי מינייהו סליק גורל של שם הלכך בעל כרחיך תרווייהו בעינן תמימין וקרא למה לי : כגון שהומם . לאחר הגרלה וחיללו על חבירו והוא בעל מום נמי וקמ"ל דהאי שחיללו לקי משום דהקדיש בעל מום ולהכי נקט חיללו דאי לאו דחיללו על בעל מום ליכא מלקות דלא תקדישו על השני :

*) נ"ק מ"ז

סד"ה

הגהות הב"ח

(א) גמ' ויהביה ליה למלוה בגוותיה גלימא דשוי : (ב) שם מה ת"ל לא תקריבו בל תקדישו : (ג) שם מה ת"ל לא תקריבו בל תשחטו : (ד) בסוף ע"א רש"י ד"ה והשתא וכו' פליגי הס"ד ואח"כ בתחלת ע"ב מ"ה בריבית קצוצה וכו' לא הכי ולא הכי אלא בסברא פליגי ופריך דילמא התם בקראי פליגי כו' הס"ד ואח"כ ד"ה אבק רבית וכו' בי"ב מנה הס"ד ואח"כ ד"ה לחיים : (ה) ד"ה בשינוי וכו' וכ"ב ומצינו למימר : (ו) ד"ה ת"ר כו' אם בלא תשחטו : (ז) ד"ה המקדיש נ"ל קודם ד"ה ה' שמות : (ח) ד"ה לרבות וכו' תקדישו הס"ד ואח"כ מ"ה אי קרבן : (ט) ד"ה יצאו אלו אלמא לה' להוציא : (י) ד"ה אבל הכא וכו' לרבות הוא דאסור לאקדושיה הס"ד :

[נ"ל לא]

[תיבות בל תקריבו מבולבל קצת הכנה ולכן דע דבתוספתא וכן בילקוט ליתא וכן ברש"י חולין פ: ד"ה משום לאו וכו' שמעתיק ברייתא זו ליתא וכן בכ"מ בפ"א מהל' איסורי מזבח דין ד ע"ש]

[יומא סג: ע"ש]

שיטה מקובצת

רבינו גרשם

יא] התם ואל פתח אהל מועד לרבות : יב] המשתלח בעל מום הוא : יג] דמי ... בהשמטות בסוף המסכת : טו] היא דתניא חנן המצרי אומר אפילו : טז] ומזווג ... וא"כ לא בעינן ראוי לשם [ואף] בעל מום [דהא] לא בעינן ראוי לשם וס"ד ... הוי דיחוי דת"ק אמר לשם מת המשתלח ישפך דם דהואיל ונדחה ידחה : ... מה"ד בריבית קצוצה קמפלגי כו' הכי הס"ד ושייך לע"א ואח"כ מה"ד אבק ... דקראי ונראה בעיני דמצינו : כב] ללישנא דשנייה ליה בשינוי כו' אלא שזה ... לרבות : כד] השוחט קדשי בדק : כה] אלמא לה' להוציא : כו] עליו המקדישו ... נמחק : כח] חטאת ונראה דלכך ל"ג ליה שהרי : כט] מועד אין חייבין עליו ... מה שפרש"י דל"ג ליה : לא] פטור וביומא תנא בהדיא דקודם : לג] עי' בהשמטות בסוף המסכת :

את אלו קדשי בדק הבית דהיינו נמי בעלי מומין כדאמרינן לקמן דאין מקדישין לבדק הב... ולא אוציא פרת חטאת ושעיר המשתלח שהן תמימין וראויין הן לפתח אהל מועד]: ת"ל לה' ... להקרבה חייב משום שחוטי חוץ יצאו אלו פרת חטאת ושעיר המשתלח שאין מיוחדין להקרבה ... הוא . לה' למה לי ש"מ מאי אשים (דקאמר מדבר דמרבינן באשים) [דקא מרבי דמרצין ... בבעל מום . ושעיר המשתלח נמי מרצה [הוא] לעזאזל כאשים לשם הלכך בעינן תם : ... לכתוב לה' אלא (כגון) שהומם שעיר המשתלח מאחר שהוגרל וחללו על שעיר אחר בעל מ... קודם שהוגרלו בעינן שיהיו שניהם תמימין דלא ידעינן איזה מיקבע לשם אבל הכא כשה... דהא מינכר ההוא דשם דתם הוא אימא לא לקי כי מייתי אידך בעל מום קמ"ל . ל"א מעט... כו' : אמר רב יוסף הא מני . ואיצטריך לה' לרבות חנן המצרי היא דאמר אפילו דם בכו... שם שעדיין לא נזרק ונאבד שעיר המשתלח או שהומם מביא חברו אחר לשעיר המשתלח] שעיר שנשחט כלומר דשלא בהגרלה מביאו דהא לא מצי למיגרל שכבר נשחט חבירו וכי... (לה') [לחנן] : נהי דשמעת ליה לחנן : [דאמר אפילו דם בכוס מביא ומזווג לו להכי קאמר ל... בהגרלה מי שמעת ליה דמביאו דלמא מייתי ומגריל קאמר וכיצד עושה יביא שנים ויגריל ... א דהכי נמי מצי מייתי ליה בעל מום להכי איצטריך ליה : ואכתי אמאי איצטריך (לה') ... דמו יש לו תקנה אע"פ שמת חבירו או נאבד דמביא אחר ומזווג לו אבל שלא בהגרלה מי ...

הגהות צ"ק [א] ... ביק זוזי דרביתא כתבריה וקא אזלי חיפי הרעב גריוי בוזא בשוקא ויהיב ליה איהו ממבא כי מסקינן מיניה ד' מפקינן אידך איזולי הוא דקא מוזיל גביה ורבא כו' :

נט א מיי' פ"א מהל' איסורי מזבח הל"ו:

ס ב מיי' פ"א מהל' תמורה הל"ד:

סא ג מיי' פ"א מהל' איסורי מזבח הל"ב:

[עיין תוס' חולין יג: ד"ה אבל מא"ס ותוס' מנחות עג: ד"ה איש]

[נ"ל לא תקריבו זו קבלת דם]

גי' נ"ק דברי ר"י הגלילי ור"ע.

[נ"ל דחזי להקרבה]

[נ"ל ולקי]

תורה אור

א] ס"ד אמינא בשלמא מעיקרא לא ידענא אי האי מיקבע לשם אבל הכא כיון דאינכר שם לא לקי קמ"ל: אמר מר משום רבי יוסי ברבי יהודה ב] אף קבלת הדם מאי טעמא דרבי יוסי ברבי יהודה אמר קרא °ומעוך וכתות ונתוק וכרות וגו' ג] *זו קבלת הדם שאמר רבי יוסי בר' יהודה ולתנא קמא האי לא תקריבו למה לי מיבעי ליה לזריקת דמים והא נפקא ליה מעל המזבח ד] אורחיה דקרא דמשתעי הכי ורבי יוסי בר' יהודה נמי אורחיה דקרא הוא אין ה"נ אלא קבלת הדם מנא ליה נפקא ליה מהא ה] °ומיד בן נכר לא תקריבו זו היא קבלת הדם ו] שאמר רבי יוסי ברבי יהודה ולתנא קמא האי לא תקריבו למה לי מיבעי ליה להאי ס"ד אמינא הואיל ולא נצטוו בני נח אלא על מחוסר אברים לא שנא במזבח דידהו ולא שנא במזבח דידן *קמ"ל: ל"א רבי יוסי ברבי יהודה אומר אף על קבלת הדם מאי טעמא דכתיב ומעוך וכתות וגו' לא תקריבו זו ז] קבלת הדם וזריקה נפקא ליה מעל המזבח ולרבנן נמי תיפוק להו זריקה מן על המזבח הכי נמי ואלא לא תקריבו דמעוך למאי אתא ח] מפקינן לבמת יחיד ולרבי יוסי ברבי יהודה האי מיבעי ליה לבמת יחיד אין הכי נמי אלא תקריבו דקבלה מנא ליה מיד בן נכר לא תקריבו זו קבלת הדם ורבנן אצטריך ס"ד אמינא הואיל ובני נח אין מצווין אלא על מחוסר אבר בבמה דלהון ט] דלמא אנן נמי נקביל מינהון קא משמע לן מכל אלה דלא מקבלינן י] מתקיף לה ר"ל שמא לא שנינו אלא בתם שנעשה בעל מום יא] *ועובר דאי בעל מום מעיקרא דיקלא בעלמא הוא אמר ליה רבי חייא בר יוסף °שרוע וקלוט כתיב בפרשה והני בעלי מומין מעיקרא נינהו אמר ליה שמא לא שנינו אלא בתמורה *דתנן ^חומר בתמורה יב] מבזבח שכן קדושה חלה עליה על בעל מום קבוע אמר ליה רבי יוחנן לא שמיע לך הא דאמר ר' ינאי יג] בחבורה נמנו וגמרו המקדיש בעל מום לגבי מזבח עובר משום חמשה שמות ואי בתמורה נמי ששה הויין דאיכא נמי לאו דתמורה אלא מאי בבעל מום מעיקרו אמאי יד] לקי דיקלא בעלמא הוא אמר ליה דיקלא לאו זילא מילתא מין עצים הוא בעל מום מעיקרא זילא מילתא כיון דשביק תמים ואקדיש בעלי מומין מיחייב: לישנא אחרינא א"ל אפילו הכי בזיא מילתא דדקל ליכא במינו לא לקי לאפוקי בעל מום כיון דאיכא במינו לקי: אמר רבא השתא דאמור טעמא דבעל מום דלקי משום טו] דבזיא מילתייהו טז] ^אפילו *למקדיש ליה לדמי נסכים נמי לקי יז] תניא כוותיה דרבא

נדבה

רש"י

סד"א בשלמא מעיקרא. בעינן תמימין משום דלא ידענא אי האי מיקבע לשם אי האי מיקבע לשם כו' ל"א והא אין הגורל קובע כו' אמר רב יוסף הא מני חנן המצרי היא דלא בעי הגרלה דתניא חנן המצרי אומר אפי' דמו של שעיר הנעשה בפנים בכוס ומת כלומר שכבר נשחט ומת שעיר המשתלח מביא חבירו מביא שעיר אחר מן השוק ומזווג לו ומעמידו אצל הדם להראות שחבירו הוא ואחר כך משלחו אלמא לא בעי הגרלה וליכא למפרך הא דפרכינן הלכך איצטריך קרא: וקפריך אימור דשמעת ליה לחנן דלית ליה דחוין דלא יביא שנים אחרים ויגריל וישחוט האחד לשם והאחר לעזאזל והראשון שכבר נשחט ידחה וישפך דמו לאיבוד דלית ליה הגרלה מי שמעת ליה דלמא לעולם יביא שנים מן השוק ויגריל ואותו שיפול עליו הגורל לעזאזל יעמד עם דם שבכוס וישלחנו והדם שבכוס מזה ממנו כמשפטו ואותו שנפל עליו הגורל לשם ירעה עד שיסתאב. הא מני דמצריך קרא לרבות שעיר דלא ליהוי בעל מום רבי שמעון הוא דלית ליה הגרלה והכי הוי מסקנא ותו לא פריך מידי יח] והגירסא אימור דשמעת ליה לרבי שמעון כו' שבשתא היא דהא במסכת יומא (דף סג:) תנינן לה לכולה סוגיא ולא פרכינן התם מידי בפרק שני שעירי יט]: רבא אמר כגון שהומם כו'. כדפרישית לעיל (והא דגרסינן הכא) (א) כ] דכרעיה דראשון הוא ותירוצא דמתרץ כגון שהיה לו [חולה] בתוך ביתו כו' ל"ג ליה ושבשתא הוא דלא איירי הכא במחוסר זמן כלל אבל במסכת יומא (שם) תנינן לה בההיא סוגיא א) [רומייא] למחוסר זמן היא והא ליכא למימר אם איתו עניין לבעל מום תנהו עניין למחוסר זמן דהא נפקא לן מחוסר זמן בשעיר המשתלח מלה' דאידך קרא ומיום השמיני והלאה וגו' מהכא נפקא במסכת יומא: בני נח נצטוו להקריב מחוסרי אברים כדאמרי' בפרק קמא דע"ז (דף ה:) אבל על מום אחר לא נצטוו במזבח דידהו ואי לא כתיב לא תקריבו כא] מאת בן נכר את כל אלה דמשמע בעל מום לא יקבלו מן העובד כוכבים להקריב הוה אמינא ליקרב אלא שלא יהו מחוסרי אברים קמ"ל: כב] (לא שנא) בבמה דלהון. בבמת יחיד שעשה העובד כוכבי' לשמים ב) וקמ"ל מכל אלה דלא מקבלין כלומר להכי לא מקבלינן דהא כתיב בההוא קרא מכל אלה דמשמע כג] לא תקבל בעל מום ה"כ לדידהו במזבח המיוחד (ג): מתקיף לה ר"ש בן לקיש. לעיל קא מהדר (ג) כד] דעובר בה' שמות שמא לא שניט דילקה משום לא תקדישו אלא בתם ונעשה בעל מום משום דאיכא למימר הואיל ומעיקרא תם הוה סבר אע"פ שנפל בו מום אקדישו ואקריבו וכיון כה] ג) דלהקרבה מלינו [למימר] לאסוקי אדעתיה דאקדשיה לקי אבל בעל מום מעיקרא ממעי אמו דיקלא בעלמא הוא דאיכא למימר דלא אסיק אדעתיה [דחזי] לאקרוביה אלא לדמי אקדשיה כו] ולא לקי: שרוע. כז] ד) שנשתברה אחד מאבריו: קלוט. שפרסותיו קלוטים: כתובין בפרשה. ועלייהו כתיב לא תקריבו (ד) ודרשינן לא תקדישו: שמא לא שנינו. שיהא חייב משום הקדשה אלא בתמורה לפי שהתמורה חלה על בעל מום קבוע וקדוש קדושה גמורה שאינה יוצאה לחולין ליגזז וליעבד אפילו על ידי פדיון אלא הויא כשאר קדשים שקדם הקדשן את מומן כח] והכי משנה לקמן בפרק שני (דף טז:) כדכתיב טוב ברע או רע בטוב ואם המר ימיר וגו' כט] והואיל וקדושה גמורה היא לוקה עליה אם המיר והביא בעלת מום ל] שיקדים ותפסה בתמורת בהמת קודש תמימה אבל הקדיש בעל מום מעיקרא לא אמינא דלילקי דדיקלא בעלמא הוא אלא אם כן הקריבו: נמנו וגמרו. משמע שדקדקו ולא מנאו יותר ואם איתא דעל ידי תמורה מישתעי: שית הויין. דהא איכא לאו דלא ימיר: אלא מאי בבעל מום מעיקרו ועל ידי הקדש אמאי לקי הא לא חיילא עליה קדושת מזבח כלל דדיקלא בעלמא הוא ולא אקדשיה אלא לדמי: ליכא במינו. בעל מום איכא במינו. הראוי למזבח: ראוי למזבח וכיון דאיכא במינו ראוי איכא בזיון כיון דשבק מידי דחזי ואקדיש מידי דלא חזי: אפי' אקדשיה לדמי נסכים. דהשתא ליכא בזיון כל כך שאין במינו ראוי לנסכים ועוד לא] דהא לדמי אקדשיה אפי' הכי לקי:

א) נ"א דאיירי במחוסר כו' נ"ק ב) לשמים הס"ד ומה"ד קמ"ל מכל כו' נ"ק ג) דחזי להקרבה ד) [נ"ל שנשתברה ועי' בכורות מ.]

נדבה

תוספות

ומיד בן נכר לא תקריבו את אלה. וא"ת למה לי איש איש לרבות בני נח שנודרין נדרים ונדבות כישראל (חולין דף יג:) תיפוק ליה מהאי קרא דמדקאמר לא תקריבו את אלה משמע אלה אי אתה מקריב אבל אתה מקריב תמימים אבל איפכא ליכא למיבעיא מיד בן נכר למה לי תיפוק ליה מאיש איש דהא איצטריך בן נכר להאי דרשא דהכא לא שנא במזבח דידהו ולא שנא במזבח דידן (לא אמרינן) אלא איש איש למה לי לב] *ותירץ רבינו שמשון בר אברהם דאיצטריך להך פלוגתא דרבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא לג] בפרק ואלו מנחות (מנחות עג:) מה תלמוד לומר לעולה פרט לנזירות *רבי עקיבא אמר עולה אין לי אלא עולה ולא שאר קרבנות: אלא בתם ונעשה בעל מום. דאיכא למימר הואיל מעיקרא תם הוה סבר אע"פ שנפל בו מום אקדישו ואקריבו וכיון לד] *דלהקרבה מלינו [למימר] דאסוקי אדעתיה דאקדשיה *לילקי אבל בבעל מום מעיקרו ממעי אמו דיקלא בעלמא הוא ואיכא למימר דלא אסיק אדעתיה דחזי לאקרוביה לשון רש"י וקשה להר"ר מר היכי מלינו למימר דלא אסיק אדעתיה לאקרובי והלא התרו בו לא לה] *תקריב בעל מום למזבח והא קבל עליו התראה ואמר על מנת כן אני עושה דבלאו הכי לא לקי לכ"נ להר"ס לפרש דלא קאי ר"ש בן לקיש אהא תקדישו אלא אבל תקטירו ואבל תזריקו וה"פ לא שנו דעובר אבל תקטירו ואבל תזריקו אלא כשהקדישו תם ונעשה בעל מום דכיון דחלה עליו קדושת מזבח קודם שהומם אסיק אדעתיה דחזי להקרבה אבל בעל מום מעיקרו קודם קדושה דיקלא בעלמא הוא דלא מסיק אדעתיה דחזי להקרבה ולא לקי: אפילו אקדים לדמי נסכים לקי. לו] וה"ה מקדים לדמי עולה והא דאמר לקמן (דף יח:) המקדיש נקבה לעולה ימכר ויפלו דמיו לעולה נ"ל דלקי וכן הא דתנן פרק כילד מערימין (לקמן כז:) אמר על הבהמה טמאה ועל בעלת מום הרי אלו עולה לא אמר כלום הרי אלו לעולה ימכרו ויביא בדמיהם עולה צריך לומר דלקי לז]:

אביי

רבינו גרשום

גורלו לשם יניחו ואותו שיבוא גורלו לעזאזל יביאו ומזווגו לזה ראשון שדמו בכוס וכיון דמצרכן הגרלה מצריכו נמי להיות תם שאין הגורל קובע אלא בראוי לשם]: הא מני. דאיצטריך לה' לרבות ר' שמעון היא דאמר יביא חבירו שלא בהגרלה דמהו דתימא כי היכי דלא בעי הגרלה תו לא ליבעי נמי תם קמ"ל: א) ואמאי ליסליק אדעתין דלא בעי תם נהי דלא בעינן הגרלה לחברו לזה שמביא עכשו כיון דהא אגריל עליה מעיקרא. על אותו שמת ועל אותו של שם אלא משום דלא ב) בעינן גופי דשני (דאחזי להגרלה אטו אותו) [ראוי אותו שנשאר דאי מצרכת ליה להאי שמביא הגרלה הוי] משמע הגרלה קמייתא בטילה ומיפסל גופיה דההוא דקאי דלא מת הלכך [לא] צריך תו הגרלה הא לאו הכי הות סבר ר' שמעון דבעי הגרלה. וכיון דבעי הגרלה לא מייתי בעל מום [דכיון] דצריך הגרלה בעי למיהוי תם: אלא אמר רבא. להכי איצטריך כגון שהומם שעיר המשתלח לאחר שהוגרל והילל על אחר כו'. אלא אמר רבינא איצטרי' לה' לרבות ולאו להכי אתא כדקאמרת לרבות שעיר המשתלח לבעל מום אלא להכי אתא לרבות לשעיר המשתלח למחוסר זמן והכא במאי עסקינן שהיה לו חולה מסוכן בתוך ביתו לאותו שמכר שעיר המשתלח ושחטה לאמו של שעיר המשתלח ביו"ב לצורך החולה סד"א בנה שהוא לצורך עזאזל לאו [בר] שחיטה היא ולא ליתסר מיתתו בעזאזל משום [איסור] אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד קמ"ל לה' לרבות דאסור: דאמרי במערבא. דחייתו לצוק זו היא שחיטתו ואסור ג): אמר מר ר' יוסי בר' יהודה אמר אף על קבלת הדם כו'. אורחיה דקרא דמשתעי הכי ע"ג המזבח ולאו לדרשא אתי אלא דלא תקריבו אתא: ור' יוסי בר' יהודה נמי אורחיה דקרא הוא. ולאו לדרשא אתי והאי לא תקריבו מיבעי לזריקת דמים: ואלא קבלת הדם מנא ליה נפקא ליה [מהא] ומיד בן נכר לא תקריבו. לא נצטוו בני נח אלא על מחוסרי אברים דכתיב מכל החי [מכל בשר] הביא בהמה שחיין ראשי אברין שלה: סד"א. במזבח דידן לישתרי לאיתויי קרבן דידהו בעל מום דלאו מחוסר אבר: קמ"ל. מיד בן נכר לא תקריבו כו' מום בו [מכל] מום קבוע: [מפקה ליה] לבמת יחיד דאסור

שיטה מקובצת

א] דסד"א עזאזל לאו שחיטה היא קמ"ל כי אתא רב דימי אמר אמרי במערבא דחייתו לצוק היא שחיטתו. ומתיבת בשלמא עד תיבת אמר מר נמחק: ב] יהודה אמרו אף: ג] וגו' לא

עין משפט
נר מצוה

סב א מיי' פ"ה מהל' ערכין הל"ח :
סג ב מיי' פ"א מה' איסורי מזבח הל"ד וע"ש :
סד ג מיי' פי"ח מהל' סנהדרין הל"ב :
סה ד מיי' פ"א מהל' איסורי מזבח הל"ד פ"ש בכ"מ :
סו ה מיי' פ"א מהל' תמורה הל"ט :
סז ו מיי' פ"א מהל' בכורות הלכה ג :
סח ז מיי' פ"א מהל' בכורות הלכה יז :

מסורת הש"ס

תורה אור

נדבה תעשה[אותו]*זה קדשי בדק הבית ואין לי אלא נדבה נדר מנין ת"ל ולנדר יכול אפי' קדשי מזבח תלמוד לומר °ולנדר לא ירצה זה קדשי מזבח ואין לי אלא נדר נדבה מנין ת"ל נדבה רבי אומר לא ירצה בהרצאת גופו הכתוב מדבר היינו תנא קמא א) [א] מאי לאו בהא קמיפלגי דתנא קמא סבר אפי' אקדשיה לדמי נסכים נמי לקי ורבי סבר בהרצאת גופו ב) (נמי) לקי אבל בדמי נסכים לא לקי ש"מ ואלא אותו למה לי לכדתניא *°נדבה תעשה אותו אותו ג) תעשה נדבה ואי אתה עושה תמים נדבה לבדק הבית °מיכן אמרו *המקדיש תמימים לבדק הבית עובר בעשה ומנין אף בלא תעשה שנאמר °וידבר ה' אל משה לאמר לימד על הפרשה ד) שהיא בלאו דברי ר' יהודה א"ל *רבי לבר קפרא ה) מאי משמע א"ל דכתיב לאמר ו) לא נאמר בדברים בי ז) *רבי אמרי (*לא) אמור איתמר המעלה *אברי בעלי מומין לגבי מזבח ח) אמר *רבא °עובר משום בל תקטירו כולו ט) ומשום בל תקטירו מקצתו [ב] (*אמר אביי) *°אין לוקין על לאו שבכללות מיתיבי *°המקדיש בעלי מומין לגבי מזבח עובר משום חמשה שמות תיובתא דאביי אמר י) אביי בגברי קתני אי בגברי עובר עוברין מיבעי ליה אלא פשיטא בחד גברא ותיובתא דאביי אמר יא) אביי [ג] אפיק (א) הקטרת מקצתו ועייל קבלת הדם קבלת דם לר' יוסי ברבי יהודה אית ליה לתנא קמא לית ליה קשיא ל"א והא מדסיפא רבי יוסי בר' יהודה היא רישא רבנן תיובתא דאביי תיובתא: **מתני'** הכהנים ממירין יב) בשלהן וישראל ממירין בשלהן °אין הכהנים ממירין לא בחטאת ולא באשם ולא בבכור אמר רבי יוחנן בן נורי מפני מה אין ממירין בבכור אמר לו ר' עקיבא חטאת ואשם מתנה לכהן ובכור מתנה לכהן מה חטאת ואשם אין ממירין יג) בו אף בכור אין ממירין בו אמר רבי יוחנן בן נורי מה *לו אם אינו ממיר בחטאת ואשם שאין זכין בהן בחייהן תאמר בבכור שזכין בו בחייו אמר לו רבי עקיבא והלא כבר יד) נאמר °והיה הוא ותמורתו יהיה קודש היכן קדושה חלה עליו בבית הבעלים אף תמורה בבית הבעלים טו) : **גמ'** תנן התם *)°בכור מוכרין אותו תם חי ובעל מום חי ושחוט ומקדשין בו טז) האשה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לא שנו אלא בזמן °הזה הואיל ואית ליה לכהן זכייה בגוויה יז) (הואיל ויש לכהן שותפות בו) אבל בזמן שבית המקדש קיים כיון דתם להקרבה הוא דקאי יח) אין מוכרין אותו תמים חי איתיביה רבא לרב נחמן מוכרין אותו תמים חי חי אין שחוט לא אימת אילימא בזמן הזה מי איכא תם שחוט אלא פשיטא בזמן שבית המקדש קיים וקתני יט) נמי מוכרין אותו תמים חי (אלמא אית ליה לכהן זכייה בגוויה) לא לעולם בזמן הזה כ) מי קתני מוכרין אותו תמים חי אין שחוט לא הא גופא אתא לאשמועינן כא) דבזמן הזה נמי מוכרין אותו תמים חי איתיביה

*) מעשר שני פ"א מ"ב ב"ק יב: (בכורות לה)

נדבה תעשה אותו . לבעל מום לדמי קדשי בדק הבית דלמזבח לא אפשר לאקרוביה דהא כתיב (ויקרא כב) לא תתנו מהם וגו' : אין לי . רבוי להתפיס בעל מום לבדק הבית : אלא על ידי נדבה . כגון הרי זו לבדק הבית : נדר מנין . שאם אמר הרי עלי בהמה לדמי בדק הבית שמצוה להפריש בעל מום תלמוד לומר ולנדר והכי כב) נמי דריש נדבה תעשה אותו ולנדר כלומר וכן לנדר : לא ירצה אלו קדשי מזבח . דשייכא בהו הרצאה : אין לי אלא נדר . דנדר סמוך ללא ירצה ומשמע דאם נדר הרי עלי עולה לא יביא בעלת מום : נדבה מנין . שאין רשאי לומר על בעלת מום הרי זו למזבח : תלמוד לומר נדבה . ולנדר לא ירצה והכי מידרים נדבה אשר תעשה אותו או נדר לא ירצה : רבי אמר לא ירצה בהרצאת גופו הכתוב מדבר . שלא יקריבנו והיינו נמי קדשי מזבח כתנא קמא : [ד] וקבעי אלא אותו למאי אתא. כלומר תינח כוליה קרא מוקמת לדרשא דקא דרשת האי נדבה ונדר : אלא אותו . דכתיב (שם) נדבה תעשה אותו למה לי : אותו . בעל מום אתה מקדיש לבדק הבית כו' : עובר בעשה . אהאי עשה דאמרינן ואי אתה מקדיש תמימים דהיינו לאו הבא מכלל עשה ועשה הוא : לא נאמר בדברים . כלומר בההיא פרשה (ב) : לא אמור . כלומר הכי אמר הקב"ה לאו אמור להם לישראל דלאו איכא הכא דאי עברי אהך פרשה עוברין בלאו : אברי כו' . הנתחים כמשפט עולה : על לאו שבכללות . דהקטרת כולו ומקצתו מחד לאו נפקי ואשה לא תתנו מהם כדפרישית לעיל אבל לכולהו איכא לאו לכל חד וחד דהקדש נפיק מכל אשר בו מום לא תקריבו ודרשינן ליה לעיל (דף ו:) לא תקדישו ושחיטה מלא תקריבו אלה לה' דגבי עורת או שבור וזריקה מלא תקריבו דגבי מעוך וכתות (ויקרא כב) והאי אין לוקין דאמר אביי אין לוקין תרתי קאמר אבל חדא כג) איכא ואליבא למאן דאמר חדא מיהא לקי אלאו שבכללות בשילהי פרק שני דפסחים (מא:) :משום ה' שמות. וחשיב להו להני תרי בתרי : בגברי קתני . דלאו בהכי עסקינן דאי עבדינהו לתרוייהו לילקי תרי אלא מילי מילי קתני שאם הקטיר כולו עובר משום בל תקטירו כולו או אם אדם אחד מקטיר מקצתו לוקה משום מקצתו אבל אי מקטיר חד לכולהו לא לקי אלא משום כולו : אפיק חדא מינייהו . או כולו או מקצתו ועייל קבלת הדם דנפקא מלא תקריבו דמיד בן נכר : וקפריך קבלת הדם לתנא קמא לית ליה וקחשיב ה' : רישא רבנן . כלומר רישא רבנן היא דלא מחייבי אקבלת הדם ואפילו הכי קא חשיב ה' וקשיא לאביי : **מתני'** הכהנים ממירים בשלהן . קרבנות שהפרישו הכהן כד) לעצמו אם המיר בהן נתפסים בתמורה : לא בחטאת ואשם . שנתן לו ישראל שיקריבנו לו אם המיר בו הכהן אינו עושה תמורה על ידו דהא אין לו חלק בו אלא משעת הקטרת אימורין ואילך וזכה בבשר ואמר בברייתא בהאי פירקא אין אדם מתפיס בדבר שאינו שלו : ולא בבכור . שנתן לו ישראל וטעמא מפרש הכא במשנה גופה : מפני מה אין . הכהנים ממירין בבכור והלא כולו שלהן הוא ומחיים הוא טותנו לו ואין הישראל מתכפר בו : כשם שאין הכהנים ממירין בחטאת ואשם . דהא ודאי פשיטא לן דאינו זוכה בהן אלא מהקטרת אימורין ואילך : מה לי אינו ממיר בחטאת ואשם . כלומר דין הוא שאין כהנים נמירין בחטאת ואשם כו' : הוא ותמורתו . מקום התמורה להקדש עצמו היכן קדושה חלה על ההקדש בבית הבעלים אף תמורה לא תחול אלא בבית הבעלים אבל בבית כהן לא היילא לגמרי הלכך אין כהן ממיר בבכור אבל ישראל אם המיר בו נתפס בקדושה שהרי ברשותו חלה קדושה על הבכור : **גמ'** מוכרין אותו תמים חי . השתא משמע בין בזמן המקדש בין בזמן הזה והכי משמע אם בית המקדש קיים מוכרין אותו כהן לכהן חי ואותו כהן יקריבנו אבל שחוט לא דבזיון קדשים הוא דלאו אורח ארעא לעשות סחורה בדבר שקרב ממנו למזבח ואי בזמן הזה הוא מוכרין אותו תמים חי בין כהן לכהן בין [ה] כהן לישראל והלוקח ימתין עד שיפול בו מום ויאכלנו דבכור [ו]. בזמן הזה משנפל בו מום אין בו אלא איסור גזל שגזל את הכהן ואם מכרו כהן או נתנו לו מותר לאוכלו וכדאמרינן בבכורות [בפ' כל פסולי המוקדשין] (דף לב:) גבי בכור בעל מום כה) (כל פסולי המוקדשין) ב"ה מתירין ואפי' עובד כוכבים מותר לאכול הימנו אבל בתם שחוט בזמן הזה ליכא : ומקדש בו כהן את האשה . דממוניה הוא : לא שנו . דכהן יכול למוכרו חי : אלא בזמן הזה . דלא קאי להקרבה : ואית לכהן זכייה בגויה. מחיים דבזמן הזה נמי הוו הבכורות לכהנים : אין מוכרין אותו תמים חי . דלית לכהן זכייה בגויה אלא מהקטרת אימורין ואילך : מי איכא תם שחוט . הא הוי קדשים בחוץ : מי קתני שחוט לא . דמשמע מינה דלאו בזמן הזה דבזמן הזה ליכא תם שחוט : הא גופא קמ"ל . כלומר מאי דקתני א) בברייתא גופה אילטריך לאשמועינן דמוכרין אותו תמים חי דס"ד דלית בהו זכייה עד שיפול בו מום ולאו משום שחוט לא דהא בזמן הזה קמיירי ובזמן הזה ליכא תם שחוט :

א) נ"ל במשנה בבכור

אביי אמר אין לוקין על לאו שבכללות . פרש"י דהא אין לוקין דאמר אביי אין לוקין תרתי קאמר אבל חדא לקי ואליבא דמ"ד חדא מיהא לקי אלאו שבכללות בשילהי פ' כל שעה (פסחים דף מא:) לשון רש"י וכן מוכח הסוגיא כו): **שאין** זכין בחייהן . ואם תאמר ואי זכין בהן בחייהן היכי מימר למאן דאמר בגמרא בתר מתכפר אזלינן ויש לומר דר"ל אף בתר מתכפר ולאו לאפוקי בעלים אתי :

לא שנו אלא בזמן הזה . כז) וא"ת האמר פרק שור שנגח הפרה (ב"ק דף נג:) שור ושור פסולי המוקדשין שנגחו אביי אמר הני נזק ומוקי לה במועד אבל שור של פסולי המוקדשין פטור אלמא לאו רעהו קרינא ביה וקאמר התם נמי דשור של הדיוט שנגח שור של פסולי המוקדשין חייב אלמא משמע דקרינא ביה רעהו וצריך לומר דקמייתא מיירי בבכור כח) דלא מלי פריק *וברייתא בשאר קדשים דפריק להו במומן כט) והתם בזמן הזה איירי שהרי האמוראים דאיירי התם עלה לא הוו בזמן הבית ואפילו הכי קאמר התם דלאו ממונו הוא ואם כן קשה דהכא אמר דממונו הוא בזמן הזה וצריך לומר ל) דהכא אתייא כרבי יוסי הגלילי וההיא דהתם כרבנן ואע"ג דבפ' קמא דב"ק (דף יב: ושם ד"ה ואם) אמר [ולשני] הא כרבי יוסי [והא כרבנן] נ"ל דלפי זה לא מיתוקמא ההיא סוגיא דפרק הפרה :

הגהות הב"ח
(א) גמ' אמר אביי אפיק (הקטרת מקצתו) תא"מ ונ"ב גי' רש"י חדא מינייהו : (ב) רש"י ד"ה לא נאמר וכו' בההיא פרשה אלא אמור בלאו הכי אמור הקב"ה הס"ד ואח"כ מ"ה לאו אמור אמור להם לישראל :

[נ"ל רב]

פי' בכ"מ במיי' פ"א מהל' איסורי מזבח הגי' מהופך

שיטה מקובצת
א] קמא אלא לאו תיבת מאי נמחק : ב] גופו הוא דלקי אבל: ג] אותו אתה מקדיש לבדק הבית ואי אתה מקדיש תמימים לבדק הבית : ד] הפרשה כולה שהיא : ה] קפרא . נ"א אסברא לך לאמר לא נאמר בדברים ס"א לא יאמרו דברים והיא היא : ו] עי' בהשמטות בסוף המסכת : ז] בי רב אמרי : ח] מזבח רבא אמר עובר : ט] כולו ומשום בל תקטירו מקצתו אביי אמר אין : י] אמר רב כהנא בגברי תיבת אביי נמחק : יא] אמר לך אביי אפיק חדא מינייהו ועייל : יב] ממירין את שלהן וישראל ממירין את שלהן : יג] ממירין בהן אף בכור כו' אמר לו ר' יוחנן בן נורי מה לי : יד] כבר. גליון עי' תוס' מנחות דף צג : טו] עי' בהשמטות בסוף המסכ': טז] בו את האשה : יז] בגוויה ס"א הואיל ויש לכהן שותפות בו : יח] דקאי ל"א הואיל ואין לכהן זכיה בגוויה ל"א הואיל ואין לכהן שותפות בו : יט] תיבת נמי נמחק : כ] הזה ומי קתני: כא] לאשמועינן דבכור מוכרין אותו תמים חי . גליון אבל שחוט לא דאי בפנים קדוש הוא ובזיון למכור קדשים ואי בחוץ שחוטי חוץ אסור בהנאה. תוס': כב] תי' נמי נמחק : כג] חדא לקי ואליבא תיבת איכא נמחק : כד] הכהן להקריב לעצמו : כה] מום בפ' כל : כו] הסוגיא דקאמר בסמוך אפיק הקטרה מקצתו ועייל קבלת הדם ואי לא לקי כלל אכתי בציר ליה חדא : כז] הזה משמע דבכור בזמן הזה ממון בעלים הוא וא"ת : כח] בבכור שור דלא : כט] במומן וכן פי' רב יהודאי גאון: ל] עי' בהשמטות בסוף המסכת :

[לעיל ו.]
רס"ק מ"ש
[פסחים מג.]
[לעיל ו.]
[פסחים מג.]
[נ"ל לאמר לאו כך איתא בפסחים]
נ"א אימורי
[נ"ל אביי אמר]
[מנחות נח: פסחים כד. מה: מיר לח: ב"מ קטו: כריתות ד. ס. סנהדרין סג.]
[לעיל ו:]
תוספתא פ"א
תוספתא דתמורה פ"א
[ובבכורות]
[ב"ק לה]

רבינו גרשום
קדשים שקדם מום קבוע להקדישן יוצאין להולין ליגזז וליעבד ושמא במקדיש בעל מום בתמורה קתני [ברייתא] : אפילו הכי בויא מילתא . דמקדיש בעל מום מעיקרו [מאום מפי ממקדיש] דקל דמקדיש דקל לא הוי ביזוי דדקל ליכא במינו מובחר ממנו אבל בעל מום מעיקרא כיון דאיכא במינו ראוי ומקדיש בעל מום לקי [אפי' מקדיש ליה לדמי נסכים שיביאו בדמיו נסכים לקי] א) . [ואלא אותו למ"ל] כיון דקא דרשת הכי נדבה ולנדר ביחד ואלא אותו למאי אתיא לכדתניא כו' : עובר בעשה. דלאו הבא מכלל עשה עשה : אברי בעלי מומין : אימורין לוקה משום הקטרת כולו ומשום הקטרת מקצתו דיש בכלל כולו מקצתו . ואביי אמר אין לוקין על לאו שבכללות . על לאו שכולל בו ב' איסורין דכל הקטרת כולו וכל הקטרת מקצתו מחד לאו נפקא מלא תתנו : בגברי קתני . אם הם חמשה אחד מקדיש ואחד שוחט ואחר מקטיר לוקה כל אחר : מתני' הכהנים ממירין בקרבן שלהן . וישראל ממירין בשלהן : אין הכהנים ממירין לא בחטאת ולא באשם של ישראל : והיה הוא ותמורתו יהיה קדש היינו קדושה של ממיר שחלה עליו בבית הבעלים אף כל תמורה בבית הבעלים וכיון שבא ליד כהן יצא מבית בעלים הילכך אין ממירין : גמ' [בכור מוכרין אותו . הכהנים תמים חי ובעל מום חי ושחוט ומקדש בו את האשה דממונו הוי : הואיל ואית ליה לכהן זכיה בגוית. דכיון דאין מזבח הוי כולו דכהן : אי בזמן הזה מי איכא תם שחוט . הא אין שוחטין את הבכור בזמן הזה אלא במומו כהתנן בבכורות מעשה בזכר של רחלים זקן וכו' : לא לעולם בזמן הזה . ודקא קשיא לך מי איכא תם שחוט מי קתני בפירוש בברייתא אבל תם שחוט לא לא תני הכי אלא היא גופא קמ"ל . דמוכרין אותו תמים חי ובזמן הזה : אם

הגהות הגר"א [א] גמ' מאי לאו כו' . וכלא"ס נ"ל כן דקאמר יכול אפי' ואה"ך אפשר לומר כן והא כתיב לא תקריבו אלא דקאי אדמי דבהכי משתעי בקדשי ב"ה ר' אומר כו' וא"ל קרא וכי אתי לנדר דקרא כל תקדישו קאי על נדבה : [ב] שם אמר אביי . נ"ל אביי אמר : [ג] שם אפיק הקטרת מקצתו . גי' רש"י אפיק חדא מינייהו : [ד] רש"י ד"ה וקבעי כו' וי"ל מאי ואלא ול"נ דכיון דדרשינן נדבה ולנדר שיהיה לא ירצה לא שייך אותו : [ה] ד"ה מוכרין . כהן לישראל הוא כרב אשי לקמן : [ו] בא"ד בזמן הזה , ל"ג :

איתיביה *בבכור נאמר לא תפדה ונמכר הוא במאי עסקינן אילימא בזמן הזה אימא סיפא °ואת דמם תזרוק על המזבח בזמן הזה מי איכא מזבח אלא פשיטא בזמן שבית המקדש קיים ובמאי א] אילימא בבעל מום אימא סיפא ואת דמם תזרוק על המזבח ואת חלבם תקטיר ב] מי חזי להקרבה אלא ג] לאו בתם וקתני נמכר הוא (אלמא אית ד] להו לכהן זכייה בגויה) מידי איריא רישא בבעל מום סיפא בתם: מתיב רב משרשיא אכהנת *שנתערבה ולדה בולד שפחתה ה] [א] הגדילו התערובות *משחררין זה את זה ושניהם אוכלין בתרומה וחולקין חלק אחד ו] על הגורן בכורן ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן ז] במאי עסקינן אילימא בזמן הזה מאי שנא דידן ומאי שנא דידהו דידן נמי מומין בעינן אלא לאו בזמן שבית המקדש קיים אי אמרת בשלמא אית ח] להו לכהן זכייה בגוויה שפיר אלא אי אמרת לית ליה ט] ליתי גזבר ולישקלא לעולם בזמן הזה ודקא קשיא לך מאי שנא דידן י] ומאי שנא דידהו אנן יהבינן ליה לכהן במומיהו אינהו כיון דאיכא בהו מקצת יא] כהן מפקע ליה לכהנים: ל"א (א) יב] בזמן הזה מאי איריא בכורות דהלין ספיקות אפילו דידן נמי ירעו אלא פשיטא בזמן שבית המקדש קיים ואי בבעל מום ירעו עד שיסתאבו הא מסואבין וקיימין אלא פשיטא בתמין יג] (*והכי הוא דלא מזבני) (ב) ודאי לעולם בזמן הזה מאי קשיא לך אפי' דילן נמי ירעו יד] לא מצינו מדחית ליה לכהן דלא אית כאן ספק כהונה הני ספיקות מדחו לכהן כל חד וחד א"ל לכהן טו] דאנא כהן ואנא כהן: מיתיבי *ר"ש אומר °בהמתה בפרט לבהמת בכור ומעשר שבה שללה פרט לכסף טז] מעשר שני שבה במאי עסקינן אילימא בזמן הזה מי איכא עיר הנדחת והתנן א) גאין עושין עיר הנדחת אלא בב"ד של שבעים ואחד אלא פשיטא בזמן שבית המקדש קיים ובמאי אי נימא בבעל מום יז] היינו בהמתה אלא פשיטא בתם ואי אמרת בשלמא אית ליה זכייה בגוויה שפיר אלא אי אמרת לית ליה למה לי יח] *מבהמתה [ב] תיפוק ליה משללה ולא שלל שמים לעולם בבעל מום ודקא קשיא לך היינו בהמתה מי שנאכל בתורת בהמתה יט] יצאו בכור ומעשר כ] שאינו בכלל בהמתה דתנן ב) דכל פסולי המוקדשין נמכרין באיטליז (ונשחטין באיטליז) ונשקלין בליטרא חוץ מן הבכור ומן המעשר שהנאתן לבעלים כא] מיתיבי ג) °ומעלה מעל בה' לרבות קדשים קלים שהן ממון בעלים דברי רבי יוסי הגלילי בן עזאי אומר לרבות שלמים אבא יוסי בן דוסאי אומר לא אמר בן עזאי אלא בבכור בלבד כב] במאי עסקינן אילימא בזמן הזה הא דומיא דשלמים קתני אלא פשיטא בזמן שבית המקדש קיים ובמאי עסקינן אילימא בבעל מום הא דומיא דשלמים קתני אלא לאו בתם וש"מ אית ליה לכהן זכייה בגוויה כג]

במדבר יח — דברים יג — ויקרא ה

א) סנהדרין ב. ב) בכורות לא. לג: ב"מ כח. לקמן כח. כד. חולין קלג: ג) ב"ק יב: קדושין נב: ב"ב קנג: זבחים קיד. בכורות נג:

רש"י

בבכור נאמר לא תפדה. פדיון אין לו שיכנס הפדיון בקדושה והוא יצא לחולין: אבל נמכר הוא. כד] ונאכל בקדושה וזו היא קדושה שלא ישחטנו באיטליז ולא ישקלנו בליטרא: אימא סיפא. דקרא דלא תפדה: רישא דקרא בבעל מום. להכי דייקינן ונמכר הוא וסופיה דכתיב ואת דמם תזרוק בתם: בולד שפחתה. כה] ואין יודע אי זה כהן ואי זה עבד: משחררין זה את זה. כל אחד ואחד כותב אם אני הרב ואתה העבד הרי אתה בן חורין ויהיו מותרים שניהן בבת ישראל: ושניהם אוכלין בתרומה. כל זמן שלא שחררו זה את זה דעבד כהן נמי אכיל בתרומה: וחולקין חלק אחד על הגורן. כלומר כששניהן ביחד נותנין להן תרומה בבית הגרנות אבל לאחד מהן אין כו] חולקין עד שיבוא חבירו דשמא זה הוא העבד וסבירא ליה להאי תנא דאין חולקין תרומה לעבד אלא אם כן רבו עמו דילמא אתי לאסוקיה ליוחסין: ובכורן. כז] של הני תערובות אם נולד בכור בהמה בעדרן ירעה כו' כדמפרש: מאי שנא דידן מדידהו. דידן נמי אין לו תקנה עד שיומם והשתא מאן דקא מותיב לא אסיק אדעתיה סיפא דקתני יאכל במומו לבעלים ואילו דידן הוה יהבינן ליה לכהן במומו ורב נחמן משני לה הכי במסקנא דמילתא: אלא לאו בזמן המקדש. ודידן הוה יהבינן לכהן לאקרוביה ואילו דידהו כח] *זכי להו אע"ג דכהן נמי חייבת בהמתו בבכורה כדאמרינן כט] בבכורות בפרק שני במשנה (דף יג.) לא נפטרו אלא מפדיון הבן ופטר חמור הני ירעו משום ל] דבשאר בכורות כהן אינו מפסיד כלום שמקריב הוא עצמו את אימורי בכור ואוכלו אבל הני (ג) לאיכא חד לא] דזר אי הוי יהביה בכורה לאקרוביה תו לא אכלי מיניה דבכור תם בזמן המקדש אינו נאכל לזרים כדאמרינן באיזהו מקומן (זבחים דף נו:) הבכור נאכל לכהנים הלכך ירעה ולכשיסתאב יאכלנו במומו דכל חד וחד אמר לכהן אני כהן ובכור אני אוכלנו דכיון דנפל בו מום אין בו אלא איסור גזל והכא איסור גזל נמי ליכא דשמא זה כהן וזכה בו והמוציא מחבירו עליו הראיה: שפיר. משום הכי יש בידו כח לשהותו ולומר שמא כהן אני וזכיתי בו תחילה ולא אתנהו לכהן ואמתין עד שאוכל לאוכלו: אלא אי אמרת לית ליה. לכהן זכייה בבכור מחיים למאי שבקינן ליה לאפקועיה ממזבח ליתי גזבר ולשקליה וליתביה לכהן מעליא דהא אין בו זכייה אלא ממזבח ואילך אלא ודאי אית ליה לב] זכייה מחיים בבכור תם דהא ודאי בתם קמיירי דקתני ירעו עד שיסתאבו: לעולם בזמן הזה. ומשום הכי ירעה דלא חזי להקרבה וזכה בו מחיים לג] ודידן יהבינן להו לכהנים במומייהו דאע"ג דהומם ומותר לזרים מיהו איסור גזל איכא אבל הנך תערובות ליכא איסור גזל דכל חד אומר אני כהן וזוכה אני בו וממון המוטל בספק הוא והמוציא מחבירו עליו הראיה: בהמתה. גבי עיר הנדחת כתיב (דברים יג) ואת בהמתה לפי חרב בהמתה משמע בהמה דידה שאין לגבוה חלק בה: פרט לכסף מעשר שני שבה. ואליבא דמ"ד מעשר שני ממון גבוה הוא: אין עושין עיר הנדחת כו'. בפ"ק דסנהדרין מפרש טעמא: היינו בהמתה. דכהן אוכל את הבכור וישראל את המעשר ואין לגבוה חלק בהן: שפיר. משום הכי איצטריך קרא למעוטיה דלא לד] נפיק משללה ולא שלל שמים דהאי לאו שלל שמים הוא דזכה כהן בגוויה ל"א אלא פשיטא בתם [ג] והא ממעט לה מתורת בהמתה אלמא ממונא דכהן הוא ומיפרשא נמי כלישנא קמא דמדאיצטריך למכתב בהמתה ולא נפקא ליה משללה שמע מינה אית ליה לכהן זכייה בגויה מחיים: לרבות קדשים קלים. שאם הפקיד שלמים או בכור או מעשר אצל חבירו וכפר ונשבע והודה משלם קרן וחומש וקרבן שבועת הפקדון לפי שהם ממונו וקרינא ביה וכחש בעמיתו: בן עזאי אומר לרבות שלמים. קאתי דודאי הן ממונו אבל מעשר לא דאיהו לאו ממונו הוא לה] ולא יכול למוכרו חי ולא שחוט לא תם ולא בעל מום והכי מפרש בפרק ארבעה אבות נזיקין: לא אמר בן עזאי אלא בבכור. שהפקיד לו] [כהן בכורו] אצל אחר וכפר ונשבע א) (והודה) אבל שלמים לז] לא היה ממונו הואיל וחיילא עלייהו קדושה שטעונין סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק ומעשר נמי לא הואיל ואינו יכול למוכרו והכי מפרש בפרק קמא דנזיקין (ב"ק דף יב:): הא דומיא דשלמים קתני. ושלמים בזמן הזה ליכא: לח] דאי בבעל מום הא דומיא דשלמים קתני. ושלמים ודאי שלמים תמימים קא מרבי דממונו הוא דאין בהן מעילה מחיים דבשלמא בבכור גבי כהן איכא לפלוגי בין תם לבעל מום משום דתם איכא למימר לא זכי ביה כהן אלא משלחן גבוה והיינו מהקטרת אימורים ובעל מום דלית ביה הקרבה זכי ליה רחמנא מיד אבל גבי שלמים דישראל ליכא למימר ישראל משלחן גבוה לט] זכי הלכך לא שנא תמין לא שנא בעלי מומין מחיים זכי בהו: אלא לאו בתם. וקא מחייב לכופר [בבכור] קרבן שבועה אלמא ממונא דכהן הוא מ] [ד] ב) (ובבכור): לעולם

א) ס"א ל"ג ב) נ"ק מ"ז

תוספות

אימא סיפא את דמם תזרוק על המזבח. אסיפא דקרא קאמר: בבכור נאמר לא תפדה. דלעולם הוא בקדושתו לענין דאינו נמכר באיטליז ואין נשקל בליטרא: ובמאי אילימא בבעל מום היינו בהמתה. ואם תאמר לימא דאתיא כרבנן דאמרי דלאו ממוניה הוא מא] וי"ל דעיקר הקושיא אינה אלא ממעשר דלכ"ע בעל מום ממוניה הוא. הרמ"ה: אילימא בזמן הזה והא דומיא דשלמים קתני. ובפ"ק דב"ק (דף יב:) פרש"י דבזמן בית המקדש איירי דהא קרא בשבועת הפקדון איירי בזמן בית המקדש הוא דמחייבין ליה אשם ונראה דמש"ה נקט הכא דומיא דשלמים ולא רצה לומר כדפרש"י בב"ק (שם) משום דבלאו הכי צריך לומר דומיא דשלמים כדי להוכיח דבתם איירי ולא בבעל מום כדאמרינן בסמוך:

ובכי

עין משפט נר מצוה

סט א מיי' פ"כ מהל' איסורי ביאה הלכה יז טוש"ע אה"ע סי' ג סעי' ח ופסק שהוא ספק כהן:

ע ב מיי' פ"ד מהל' ע"ז הלכה יג:

עא ג מיי' שם הל"ג:

עב ד מיי' פ"א מהל' איסורי מזבח הלי"ב:

שיטה מקובצת

א] ובמאי עסקינן אילימ': ב] תקטיר ואי בבעל מום מי: ג] אלא בתם. תימה א"כ אמאי איצטרי' לא תפדה פשיטא דלא אשכחן פדיון בתמימים ולמסקנא דמוקי ליה בבעל מום הוי מצי למיפרך ולטעמיך לא תפדה למה לי. תוס': ד] אית ליה (אות ו' נמחק) לכהן זכיה בגויה. גליון ק"ק לרבא מאי מספקא ליה פשיטא דקרא בתרווייהו משתעי דמקרא ובשרם יהיה לך נפקא בפ' ב"ש תם ובעל מום: ה] שפחתה. ס"א הרי אלו אוכלין בתרומה וחולקין חלק אחד על הגורן ותני עלה בכורן כו' וכן גרים הרגמ"ה ועיין ביבמות (דף צט ע"א): ו] חלק אחד בגורן ובכורן ירעו עד שיסתאבו. גליון י"מ עד שנה אבל משנה ואילך עובר בבל תאחר כדאמר בראש השנה (דף ה) דכתיב לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה וי"מ דוקא בבכור ודאי אבל בבכור תערובות ליכא בל תאחר אם ממתין עד שיאכל הוא עצמו. תוס': ז] במומן לבעלים במאי עסקינן כו' מ"ש דידן מדידהו דידן: ח] אית ליה לכהן: ט] עי' בהשמטות בסוף המסכת: י] דידן מדידהו אנן: יא] מקצת כהונה מפקע ליה מכהנים מתיבת ל"א עד תיבת מיתיבי ר"ש אומר בס"א אינו: יב] ל"א אילימא בזמן: יג] בתמין והלין הוא דלא מצי מזבני הא כהנים ודאין מזבנין לעולם: יד] ירעו אנן לא: טו] לכהן אנא כהן: טז] עי' בהשמטות בסוף המסכת: יז] היינו בהמתה א) שאינן נאכלין בתורת בהמתה פי' אינם נמכרים באיטליז ואינם נשקלים בליטרא וים"ג כדקתני כל פסולי המוקדשים נמכרים באיטליז ונשקלים בליטר' כו' ופירושא בעלמא. תוס': יח] לי בהמתה תיפוק: יט] בהמתה. בכורות (דף כא ע"ב ודף לא ע"א בתוס'): כ] ומעשר שאינן נאכלין בתורת בהמתה: כא] עי' בהשמטו' בסוף המסכת: כב] בלבד אימתי אילימא תיבות במאי עסקינן נמחק: כג] עי' בהשמטות בסוף המסכת: כד] הוא ויאכל בקדוש' וזו היא הקדוש': כה] ואין ידוע: כו] אין נותנין עד שיבא: כז] ובכורן דהני תערובו' תיבת של ל"ש: כח] תיבות זכי להו ל"ש: כט] כדאמרי' בפ' שני דבכורות לא: ל] משום דשאר כהן: לא] חד ראוי וחד אינו ראוי אי הוי יהביה בוכרא דידהו לאקרובי: לב] ליה לכהן זכיה: לג] מחיים הס"ד ומה"ד אנן יהבינן להו כו': לד] דלא נפקא משללה: לה] הוא דלא יכול אות ו' נמחק: לו] שהפקיד כהן בכורו: לז] שלמים לאו ממונו הוא הואיל וחיילא עלייהו קדושה כל כך שטעונין: לח] מה"ד ואי בבעל מום כו' קא מרבי דממונו הוא דאין כו' דבשלמא בבכור לגבי כהן: לט] גבוה קא זכי: מ] תיבת ובבכור נמחק: מא] הוא וי"ל דמשמע ליה דאתיא אפי' כר"י הגלילי והר"ם פי' דאתיא אפי' כרבנן ועיקר כו':

א) מתיבות שאינן נאכלין עד סוה"ד שייך לאות כ' אחר תיבת ומעשר

אמר

מסורת הש"ס

לעיל ה: ב"ק יג. בכורות לב. [לא:]

יבמות לט. [גיטין מב: ע"ש]

[במשנה דיבמות איתא ושחררו זה את זה אלא משום מסקנת רבא שם ק ע"א אימא סופין ומשחררין זה את זה נקט רב משרשיא המשנה כהך לישנא משחררין זא"ז ועמ"ש בגיטין מב ע"ב על הגליון]

רש"ק ס"מ דזכי בהו וגי' ל"ק והכי הוא דלא מזבני ודאי מזבני לעולם כו'

ס"א רועה

סנהדרין קיב: ע"ש

הגהות הב"ח

(א) גמ' ל"א אי בזמן הזה: (ב) שם והכי הוא דלא מזבני אבל מזבני ודאי לעולם וכו' נמי ירעו אנן לא מצינו: (ג) רש"י ד"ה אלא לאו וכו' אבל הני דלאי לחד דודאי הוי יהבינן בכורה לאקרוביה תו לא אכלי מיניה דבכור תם:

רבינו גרשום

(אם) בבכור נאמר בו לא תפדה ונמכר הוא. דכהן מוכר אותו דהא לא כתיב ביה לא לא ימכר ולא לא יגאל: לעולם בזמן שבית המקדש קיים. ודקא קשיא לך מי איכא ואת דמם תזרוק לעולם בבעל מום עסקי' ובזמן שבית המקדש קיים ולא קשיא רישיה דקרא דכתיב לא תפדה ואמרינן דנמכר הוא בבעל מום דתניא וסיפיה ואת דמם תזרוק בתם קמיירי: הגדילו התערובות הרי אוכלין בתרומה ממה נפשך דכל חד אמר אם כהן אני תנו לי בשביל עצמי אם עבד כהן אני הרי מותר בתרומה: ונוטלין חלק אחד על הגורן דחד הוי כהן לחוד.] ותני עלה דהתוא בכורות של אלו תערובות אינן רשאין למוכרן דאין רשאי למכור בכור אלא כהן ודאי אלא ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים דאע"ג דחד מנייהו לא הוי כהן מצי למיכליה דהא לא אסור בכור למיכליה במומו לישראל ולא כהן דעלמ' מצי למיפקיה מדידהו דכל חד וחד מצי אמר לית אייתי ראיה דלאו כהן אנא ושקליה: אי בזמן הזה מאי שנא דידן ומאי שנא דידהו. כלומר הא כל בכורות דכולי עלמא נמי מומין בעינן דלא מתאכלי אלא במומיהן: אלא לאו בזמן שבית המקדש קיים מיירי ואי אמרת בשלמא דבכורות דעלמ' דכהנים גמורין אית לכהן זכיית בגויה דמצי מזבין ליה שפיר היינו דאיכא בין כהנים ודאין דידן להני תערובות דידהו דאינהו לא מצי מזבין לבכור דידיה אלא ירעה עד שיסתאב אלא אי אמרת דכהנים לית להו זכייה בגויה למזבניה דלא הוי דידהו אלא דמזבח כל שכן הני דספקות נינהו דלית להו זכייה בגויה כלל וליתי גזבר ולישקליה וליקרביה למזבח: לעולם בזמן הזה [עסקי' והא] דאמרת דידן נמי בעי מומין איכא בין דידן לדידהו דבכורות דידן יהבינן לכהן אבל אינהו [מצי] מדחי לכהן. בלישנא אחרינא מפרש ספי: [בהמתה דכתיב בעיר הנדחת דכתיב ההרם אותה ואת כל אשר בה ואת בהמתה פרט לבהמת בכור ומעשר שיש בה חלק בהם]: אם בבכור בעל מום. היינו בהמתה דפסול חלק של גבוה למזבח [ואי אמרת לית ליה לכהן זכייה בגויה ולא מצי מזבין ליה משום חלק של גבוה]: למה לי בהמתה. למעוטי לבכור ומעשר תיפוק לי נמי משללה ולא שלל שמים. אלא מדאיצטריך בהמתה לבכור ש"מ דאית ליה זכייה בגויה והכי קאמר בהמתה המיוחד לה שאין בה לגבוה כלום ושרפת פרט לבהמת בכור וקשיא לרב נחמן: לעולם בבעל מום ודקא קשיא לך היינו בהמתה מי שנאכל בתורת בהמתה. בחולין ושרפת יצא בכור ומעשר כדתנן כו': לרבות קדשים קלים שהן ממונו. שיש בהן לגבוה ולעמיתו ומביא עליהן קרבן אשם מעילה: בן עזאי אומר. מאי ממעט בן עזאי ממעט מעשר הואיל ואינו נמכר לא השיב ממונו: אבא יוסי בן דוסאי אומר. לא ריבה בן עזאי אלא בכור בלבד הואיל ונמכר תמים חי הוי ממונו [והא מפורש בבבא קמא בפרק ראשון]:

הא

הגהות הגר"א

[א] גמ' הגדילו עד את זה. נ"ל ל"ג דהא אוכלין וחולקין איירי בלא שחררו וכ"ה במתני' שם להדיא ואף בכורן ירעו יכול להיות בלא שחררו: [ב] שם תיפוק כו'. גי' רש"י שמים ל"א אלא פשיטא בתם וממעט לה מתורת בהמתה אלמא ממונא דכהן הוא לעולם כו': [ג] רש"י ד"ה שפיר. והא ממעט. נ"ל וממעט: [ד] ד"ה אלא. ובבכור. ל"ג:

אמר א] אביי לא לעולם בתם ב] ובבכור בחוצה לארץ ורבי שמעון היא דאמר *אם באו תמימין יקרבו מיתיבי אמר לו רבי יוחנן בן נורי מה לי אם ג] אינו מימר בחטאת ואשם שהרי אין זכין בהן בחייהן תאמר בבכור שזכין בחייו במאי עסקינן אילימא ד] בבעל מום הא דומיא דחטאת ואשם ה] קאמר אלא לאו בתם וקתני ו] זכין בו בחייו אמר רבינא הא נמי בבכור בחוצה לארץ [א] ורבי שמעון היא [ב] דאמר אם באו תמימים יקרבו לימא כתנאי בכור א בבית הבעלים ז] עושין תמורה בבית הכהן אין עושין תמורה רבי שמעון בן אלעזר אומר כיון שבא לידי כהן ח] אין עושין תמורה היינו תנא קמא מאי לאו הכי קאמר ט] בבית כהן (א) הוא עושה תמורה ואין בעל עושה תמורה אלמא אית ליה לכהן זכייה בגוויה [ג] לא י] קשיא הא רבי יוחנן בן נורי הא רבי עקיבא אמר רב חסדא לא שנו אלא כהן לכהן אבל כהן לישראל אסור מ"ט יא] דלמא אזיל ישראל ושדי ביה מומא וממטי לחכם ואומר לוי יב] בכור זה נתן לי כהן במומו ומי שרי חכם הכי והא *אמר רב יג] אין רואין בכור לישראל [ד] אלא א"כ כהן עמו אמר רב הונא בריה דרב יהושע היינו טעמא דישראל אסור א) מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות מר זוטרא איקלע לבי רב אשי יד] אמרו ליה לטעום מר מידי אייתו לקמיה בישרא א"ל ליכול מר ב) דמיברי משום דבוכרא הוא טו] מנא לכו הא אמרו ליה דזבן לן פלוני כהן טז] אמר להו לא סבירא לכו הא דאמר רב הונא בריה דרב יהושע מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות אמרו ליה לא סבירא לן ג דאנן מיזבן קא זבנינן אמר להו ולא סבירא לכו יז] הדתנן *עד כמה ישראל חייב ליטפל בבכור ג בדקה שלשים יח] ובגסה חמשים יום ד ואם אמר לו תנהו לי בתוך זמנו הרי זה לא יתננו לו ואמר רב ששת מה טעם מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות א"ל התם מוכחא מילתא הכא מזבן קא זבנינן יט] לשון אחר אמרו ליה הכא לא יהיב דמי הכא קא יהיב דמי מאי אמרת כ] מוזיל כהן גביה דסבר כהן דכי הוי ליה בכור אחרינא יהיב ניהלי כא] לא דמסיק ארעתיה

א) [קדושין ו: בכורות כו:] ב) [עי' תוס' בכורות יט. ד"ה דהך]

ורבי שמעון היא דאמר אם באו תמימים יקרבו. נן] אבל לכתחלה לא וטעמא משום דיש להם פרנסה במקומם ורבי עקיבא פליג ואמר דאפילו דיעבד לא יקרבו ומפרש טעמא משום דאיתקש בכור למעשר בהמה ומעשר בהמה למעשר דגן מה מעשר דגן אינו בא מחוצה לארץ לארץ ישראל אף בכור ומעשר כו' וא"ת אמאי לא אוקמא כר' עקיבא דלדידיה הוי טפי ממונו *וי"ל דלר' עקיבא לא הויא כל כך דומיא דשלמים נז]: **לא** בפלוגתא דרבי יוחנן בן נורי ורבי עקיבא דמתני' קמפלגי. כלומר והשתא אוקימנא בבכור חוצה לארץ:

דלמא אזיל ישראל ושדי ביה מומא וממטי ליה (לחבריה) [לחכם] ואמר בכור זה נתן לי כהן במומו. ואם תאמר מאי בכך והא לא שרו ליה כיון דנפק המום מיד כהן בלא עדים שהרי נחשדו הכהנים על זה ויש לומר דהכי קאמר נתן לי כהן במומו וקמי דידי נפל בו מום מאליו וא"ת היכי חיים דלמא אזיל ישראל ושדי ביה מומא והרי לא נחשדו ישראל על כך כדאמרינן בבכורות (דף לה.) דבכור ביד ישראל הכל נאמנין עליו דכהנים הוא דחשידי אמומי אבל ישראל לא חשידי ואין לומר דה"מ בודאי בכור היכא דסופו ליתנו לכהן דאין ישראל חוטא ולא לו דהא בפרק כל פסולי המוקדשין (שם דף לה:) אמר רב נחמן גבי ספק בכור בעליו מעידין עליו ויש לומר דלא דמי דה"מ כשהיה תם תחילה ביד ישראל אז ירא להטיל בו מום מאחר שנולד ברשותו דאין לו להשמט בשום דבר אבל הכא דיש לו לתלות שנתן לו הכהן במומו יש לחשדו עליו ונראה דלכך לא רצה לומר בענין אחר דלמא אזיל ישראל ושדי ביה מומא ומראהו לחכם ואמר דמעצמו נפל ולא יאמר כהן נתנו לי דכה"ג לא עביד *דלמא יחשדוהו עליו ולומר מה לו לטרוח עליו ולהביאו לחכם כיון דלאו דידיה הוא ופריך והא אמר רב יהודה אין רואין בכור לישראל אלא אם כן כהן עמו והטעם שמא יעכבנו לעצמו ולא יתננו לכהן וכיון דצריך להביא הכהן לא מצי אמר בכור זה נתנו כהן במומו דאמרינן ליה אייתי (*ראייה) ההוא כהן דיהבא לך דכל כמה דלא אייתי ליה לא שרינן ליה הבכור:

לשון רש"י היינו טעמא דנראה ככהן המסייע בבית הגרנות. דרגילות הוא דמוכר בכור דמוזיל גבי [ישראל] כדי שיתן לו בכור פעם אחרת וכל שכן דאסור לקבלו במתנה וצריך ליזהר שאם אמר ישראל לכהן הילך בכור זה אם אמר לו הכהן שלך יהא אז אסור לקבלו מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות:

שנאמר

לעולם בתם. ולא קשיא לרב נחמן דהאי דזכי ביה כהן מחייס בבכור בחוצה לארץ עסקינן דסתמיה לאו להקרבה קאי אפי' בזמן בית המקדש ודומיא דשלמים הוא דאי מייתי ליה מצי לאקרוביה אבל סתמיה לאו להקרבה קאי: ור' שמעון היא. דאמר לקמן בפ' אלו קדשים (דף כא.) אם באו בכורות תמימים מחוצה לארץ יקרבו אם באו אין לכתחילה לא: דומיא דחטאת ואשם קתני. והאי חטאת ואשם בתמימים קמיירי דקתני אין זוכין בהן הכהנים בחייהן אבל לאחר שחיטה זוכין אלמא בבני הקרבה עסקינן: לימא כתנאי. אי זכי כהן בבכור תם מחייס בזמן בית המקדש אי לא: מאי לאו הכי קאמר. תנא קמא בבית כהן כב] אינו עושה תמורה על ידי בעלים אלא על ידי כהן אבל כהן ממיר בו דאית ליה זכייה בגויה כג]: לא. בפלוגתא דרבי יוחנן בן נורי ורבי עקיבא דמתני' קא מיפלגי והיא הא אוקימנא בבכור בחוצה לארץ וקאמר תנא קמא כהן עושה בו תמורה משבא לידו דהא זכי ביה מחייס דסתמיה לאו להקרבה כד] כרבי יוחנן בן נורי ור' שמעון כר' עקיבא דאע"ג דאית ליה זכייה בגוויה אינו עושה תמורה על ידו דנפקא ליה מהקישא כדמפרש במתני' היכן קדושה חלה עליו כה] כו' [ה] *ע"א עושה (ב) תמורה כו] [ו] דישראל והכהן אינו עושה תמורה לא זה ולא זה: רבי שמעון בן אלעזר כו' זה וזה כהן וישראל מאי לאו דרב נחמן איכא בינייהו דהאי דקאמר תנא קמא אצל א) כהן אינו עושה תמורה (ג) כז] דאית ביה זכייה כרב נחמן ורבי שמעון לית ליה דרב נחמן לא דכולי עלמא [ז] *לית להו דרב נחמן בבכור מעליא והכא בפלוגתא דרבי יוחנן בן נורי ורבי עקיבא פליגי ובבכור בחוצה לארץ ולהכי אמר ת"ק דכהן אין עושה בו תמורה ור' שמעון *כר' עקיבא ל"א לימא כתנאי בכור אצל כהן אינו עושה תמורה לא ישראל ולא כהן ואמרי הכי מימר הוא דלא מימר הא זבוני מזבין ליה רבי שמעון בר אלעזר אומר [ח] כיון שבא ליד כהן זה וזה אינו עושה תמורה כלומר דאפילו זבוני לא מצי מזבין ליה דכל תנא בתרא לטפויי מילתא קאתי מאי לאו דרב נחמן איכא בינייהו דתנא קמא (ד) אית ליה דרב נחמן [ט] ור' אלעזר לית ליה דרב נחמן כח]: לא שנו אלא כהן לכהן. יכול למוכרו תמים: בכור זה נתן לי כהן במומו. אבל כהן לכהן ליכא למימר הכי דכהן המביא בכור להראותו לחכם צריך להביא עדים שנפל בו אותו מום מאליו דאמרינן בבכורות בפרק כל פסולי המוקדשין (דף לה.) כל מומין הראוין לבא בידי אדם רועי ישראל נאמנים רועי כהנים אינם נאמנים דנחשדו כהנים על הבכורות: ומי שרי חכם הכי. [י] אפי' הוי מום קבוע ומי שרי חכם את הבכור לישראל בלא כהן עמו: אלא אם כן כהן עמו. דשמא כשידע זה שמום קבוע הוא דלא הוי קדשים בחוץ אכיל ליה ולא חייש לגזילה דכהן הלכך בעינן כהן בהדיה כט] ולא מצי למימר בכור זה נתן לי כהן במומו דאמרינן ליה אייתי לי ההוא כהן דיהביה לך דכל כמה דלא אייתי ליה לא שרינן ליה הבכור אלא א"כ (ה) יהיב ליה ל] כהן: היינו טעמא דישראל [יא] אסור. לקנות בכור תם מן הכהן משום דהשתא בכור תם בזמן הזה נמכר בזול דבעי לוקח לשהוייה עד שיומם הילכך הוה האי ב) כהן דמוזיל גבי ישראל נראה ככהן המסייע בבית הגרנות לזרות ולעמר כדי שיתנו לו התרומות והוי חילול השם דמחזי כמאן דשקיל לתרומה בתורת שכירות והאי כהן נמי מיחזי דמשום הכי מוזיל לישראל כי היכי דליתיב ליה בכורות שיוולדו לו בעדרו: ליכול מר דמברי. שבשר בכור בריאה לאכול לא] מאחר הבשר: מנא לכו הא. מי נתנו לכם הא איככם כהנים: ולא סבירא לכו. [יב] דאסור לקנות בשר בכור מכהן דלמא מוזיל גבייכו ונראה ככהן המסייע: מיזבן זבנינן. וליכא למיחש למסייע דהא לא יהיב לן במתנה: ליטפל. לטרוח בו לגדלו קודם שיתננו לכהן: לב] ככהן המסייע. דהשתא הוי סיוע שמגלו מלטרוח בו (ו) בלבד שיתננו לו: מוכחא מילתא. לג] דהא מסייע הוא שהרי מיד מצילו מן הטורח והמזונות: מאי אמרת דלמא מוזיל. כהן לד] כי היכי דניתיב ליה בכורות דידן ולא לכהן אחר: לה] לא. עביד הכי: דמסיק אדעתיה

בולינא

א) ישראל כהן אינו עושה תמורה דלית ביה נ"ק ב) נ"א כהן דמוכר בכור דמוזיל גביה כו' נ"ק

[לקמן כא. ב"ק יב:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' הכי קאמר בבית כהן כהן הוא עושה: (ב) רש"י ד"ה לא בפלוגתא וכו' ע"א עושה דרישא בבית בעלים תמורה דישראל והכהן אינו עושה תמורה דסיפא בבית כהן לא זה ולא זה: (ג) ד"ה רבי שמעון וכו' אינו עושה תמורה ואבל ישראל דהיינו אבל בעלים עושים דאית ביה זכייה בגויה לא כרב נחמן ור' שמעון אית ליה דרב נחמן לא דכ"ע אית להו דר"נ: (ד) בא"ד דת"ק לית ליה דרב נחמן ור"א אית ליה דרב נחמן: (ה) ד"ה אא"כ כו' אא"כ מייתי ליה הס"ד: (ו) ד"ה ככהן וכו' ובלבד נ"ב ר"ל רק שיתנו:

גירסת רש"ק אין וגי' סנ"ק ע"א עושה תמורה ישראל ובבית כהן אינו עושה תמורה לא זה ולא זה רשב"א אומר כו' אבל בבית ישראל זה וזה כהן וישראל עושים תמורה מאי לאו כו' והד"א

רבינו גרשום

הא דומיא דשלמים קתני. אבא יוסי ושלמים אינה אלא בזמן בית המקדש: אלא פשיטא כו'. הא דומיא דשלמים קתני דמצי קרבי אמר רבינא לעולם דבזמן בית המקדש קיים אפילו הכי לא קשיא לרב נחמן דהכא באיזה בכור קתני אבא יוסי דהוי ממונו דמצי זבין ליה בבכור הבא מחוצה לארץ לארץ ואליבא דר' שמעון דאמר (לקמן בפרק אלו קדשים) [בבבא קמא] אם באו תמימים מחוצה לארץ יקרבו אם באו אין אבל לכתחלה (לא) אין חייבין [להביאן] ולהקריבן הואיל והוא כן שאין חייב לכתחלה להביאן ולהקריבן הלכך הוי ממונו ומצי מזבין ליה אבל בכור דארץ ישראל דבעי מקריב ליה לא מצי מזבין ליה כרב נחמן: מאי לאו הכי קאמר. תנא קמא: בבית כהן. אין עושה תמורה לבעלים קאמר אבל כהן עושה תמורת ומדכהן עושה תמורה אלמא מצי מזבין ליה ור' שמעון בן אלעזר סבר כיון שבא ליד כהן אין עושה תמורה אפי' כהן דלא זכי ביה והיינו כרב נחמן: לא הני תנאי בפלוגתא דר' יוחנן בן נורי ור' עקיבא קא מיפלגי. דתנא קמא דאמר בבית כהן אין עושה תמורה לבעלי' אלא לכהן סבר כר' יוחנן בן נורי ר' שמעון בן אלעזר סבר כר' עקיבא. לישנ' אחרינא אצל ישראל עושין תמורה [משמע השתא להאי לישנא דעד שהוא ברשות ישראל אפילו כהן מימר בו לטעמיה דר' שמעון בן אלעזר דאמר כיון שבא ליד כהן זה וזה אין מימר מכלל דאצל ישראל זה וזה ממירין בו אלמא אית ליה זכייה בגויה. ותנא קמא דאמר אצל ישראל עושין תמורה] משמע לישראל ולא לכהן והיינו כרב נחמן [לא בפלוגתא כו']: אין רואין בכור לישראל כשבא ואחר בכור זה נתן לי כהן במומו: אלא א"כ היה כהן. שיאמר אני נתתיו לו במומו וכהן לכהן מוכר משום דאין הכהן נאמן ע"י עצמו אלא היינו טעמא דלישראל אסור מפני שנראה ככהן המסייע [בבית הגרנות מה כהן המסייע בבית הגרנות אין נותנין תרומה מפני שנראה כאלו נותנו לו בשכרו אף כהן

עין משפט נר מצוה

עג א מיי' פ"א מהל' תמורה הל"ט:

עד ב מיי' פ"א מהל' בכורות הלכה ג ע"ש טוש"ע יו"ד סי' שו ספי' ו:

עה ג מיי' שם הלכה יד טוש"ע שם סעי' ב:

עו ד מיי' שם טוש"ע שם סעי' ג:

[עי' בתוס' ב"ק יב: ד"ה (לא מיתוקמא) [ולאליבא] דמתרצי בע"א]

שיטה מקובצת

א] אמר רבינא לעולם תיבות אביי לא נמחק: ב] ובבכור בחו"ל ור"ש. גליון לקמן בסוף פרק אלו קדשים מוקי כר' ישמעאל והכא נקט ר"ש משום שנזכר במשנה וא"ת רב נחמן למה אוקי מתני' בבכור בזמן הזה לוקמא בזמן בהמ"ק ובבכור בחו"ל כר"ש וי"ל דניחא ליה לאוקמא לאחר החורבן שאז נשנית אע"ג שהברייתא בזמן הבית איירי: ג] אם אין ממירין בחטאת: ד] עי' בהשמטו' בסוף המסכת: ה] ואשם קתני אלא. תיבת קאמר נמחק: ו] עי' בהשמטו' בסוף המסכת: ז] בבית הבעלים עושה תמורה בבית הכהן אין עושה תמורה: ח] כהן זה וזה אין עושה תמורה ס"א סברוה הני תנאי כר"ע סבירא להו דאמר היכן קדושה חלה בבית בעלים מאי לאו דרב נחמן איכא בינייהו לא הא ר"ע הא ר"י בן נורי אמר רב חסדא כו': ט] עי' בהשמטות בסוף המסכ': י] לא בפלוגתא דר"י ב"נ ור' עקיבא קא מפלגי. אמר רב חסדא: יא] מ"ט אילימא דלמא. ל"א מ"ט אילימא דלמא א) מעכב ליה ישראל לבכור דהוי בתוך עדריה עד דנפיל ביה מומא ואמר בכור זה נתן לי כהן. הא לא חזי ליה חכם עד דאתי כהן בהדיה דאמר רב יהודה כו' וכי אתי כהן הוא מגלה. אמר רב הונא בריה דרב יהושע משום דנראה כו': יב] עי' בהשמטו' בסוף המסכת: ג] רב יהודה אין: יד] אשי. ס"א אייתי לקמיה בשרא לא קא אכיל אמרי ליה אמאי לא קא אכיל מר אמר להו חלש לי עלמא אמרי ליה ליכול מר דראשית הוא אמר להו מנא לכון הדין אמר ליה כו': טו] הוא אמר להו מנא: טז] כהן ס"א במומו: יז] לכו הא דתנן: יח] שלשים יום ובגסה נ' יום ואם אמר לו הכהן בתוך זמן זה תנהו לי הרי זה לא יתנו לו ואמר: יט] עי' בהשמטות בסוף המסכת: כ] אמרת דלמא מוזיל כהן גבן ומתיבת דסבר עד תיבת דמסיק נמחק: כא] לאיי מסיק: כב] כהן אין עושה: כג] בנויה ואתא רשב"א למימר כהן לא עביר תמורה דלית ליה זכיה בגוית: כד] להקרבה קאי כו': כה] עליו ל"א כהן אצל ישראל עושה תיבות כו' ע"א נמחק: כו] הישראל והכהן אצל כהן אינו אות ד' נמחק: כז] תמורה ישראל קאמר אבל כהן עושה תמורה דאית ליה זכיה: כח] נחמן לא כו' לא: כט] בהדיה וכיון שכן לא מצי: ל] ליה לכהן הס"ד: לא] לאכול יותר משאר בשר הס"ד: לב] מתיבת הכהן עד תיבת מוכחא נמחק: לג] מילתא כאלו מסייע תיבת דהא נמחק: לד] כהן גבן כי: לה] אחר לאיי לא: לו] יקרבו ובב"ק מסיק באו דיעבד אין אבל: לז] דשלמים בני הקרבה ניהו ובכור בחו"ל לר"ע לאו בר הקרבה הוא כלל אבל לר"ש דאמר קרב בדיעבד הוי שפיר דומיא דשלמים הס"ד:

א) עי' בריט"ע ללנאו על הלכות בכורות להרמב"ן ז"ל בפ"ה דבכורות דהביא גירסא זו בשם הרמב"ם ז"ל וכתב דבזה נסתלק קושית התוס' כאן ד"ה דילמא וא"ת היכי חיים כו'.

הגהות הגר"א [א] גמ' ור"ש הא"ג דסתם מתני' היא ור"ש לא בעי רק לפרושי מ"מ גם רישא ר"ש דר"ע פליג עליה וכולהו סתימתהא אליבא דר"ע: [ב] שם דאמר אם באו כו'. דלא תקשי כיון דלא חזי להקרבה אמאי צריך לרבויי מגה' (כתירוץ השני בתוס' ב"ק יב סד"ה ולאליבא): [ג] שם ל"ק כו'. גירס"י ר"ע. ל"א לימא כתנאי בכור בבית הבעלים עושה תמורה בבית הכהן זה וזה אין עושין תמורה רשב"א כו' עד תמורה מאי לאו דר"נ א"ב לא דכ"ע א"ל דר"נ והכא בפלוגתא דריב"נ ור"ע קמפלגי ל"א לימא כתנאי בכור בבית הכהן אינו עושה תמורה ממרי הוא דלא ממיר הא זבוני מזבין רשב"א כיון שבא ליד כהן זה וזה אינו עושה תמורה דאפילו זבוני לא מצי מזבין מאי לאו דר"נ א"ב לא דכ"ע א"ל דר"נ וסכא בפלוגתא דריב"נ ור"ע קא מפלגי. אמר כו': [ד] שם אא"כ כהן עמו. פי' אותו כהן שנתן לו: [ה] רש"י ד"ה לא בפלוגתא כו' ע"א עושה תמורה נ"ל ל"א: [ו] בא"ד דישראל והכהן. נ"ל סישראל בבית הכהן: [ז] ד"ה רשב"א כו' דכ"ע לית ליה. נ"ל אית להו: [ח] בא"ד כיון שבא ליד כהן זה וזה. בא לפרש דברי ת"ק: [ט] בא"ד ור' אלעזר נ"ל ורשב"א אית ליה: [י] ד"ה ומי שרי. אפי' הוי מום קבוע. פי' מכבן: [יא] ד"ה היינו טעמא. אסור לקנות בכור תם. (בעל תם) דבעל מום לכ"ע מותר למכור מדקאמר לעיל בכור זה נתן כו': [יב] ד"ם ולא ס"ל. דאסור לקנות בשר בכור. מלת בשר יש למחוק:

מתני' *ממירין מן הצאן על הבקר ומן הבקר על הצאן ומן הכבשים על העזים ומן העזים על הכבשים מן הזכרים על הנקבות ומן הנקבות על הזכרים מן התמימים על בעלי מומין א] מן בעלי מומין על התמימים שנאמר °לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בטוב ואיזהו טוב ברע בעלי מומין שקדם הקדישן את מומן:

גמ' מנא הני מילי דתנו רבנן °בהמה ב] בבהמה מכאן שממירין מן הצאן על הבקר ומן הבקר על הצאן מן הכבשים על העזים ומן העזים על הכבשים ומן הזכרים על הנקבות ומן הנקבות על הזכרים ג] ומן בעלי מומין על התמימים ומן התמימים על בעלי מומין יכול אפילו קדם מום ד] להקדישן ת"ל לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בטוב ה] ואיזהו טוב ברע בעלי מומין שקדם הקדישן את מומן ו] מאי תלמודא אמר אביי ז] נימא קרא לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע ח] או רע בו בטוב אחרינא ל"ל שמע מינה [א] טוב מעיקרו עושה תמורה ט] רע מעיקרו אין עושה תמורה רבא אמר תרווייהו טוב ייתורי מייתרי אם כן נכתוב קרא לא יחליפנו ולא ימיר אותו ברע °או רע בו למה לי למכתב תרווייהו טוב [ב] חד טוב אפי' י] בטוב נמי כי ממיר לקי ואידך טוב מעיקרו עושה תמורה רע מעיקרו אין עושה תמורה ואביי יא] אמר קל וחומר הוא *ומה טוב ברע דעלויי קא מעלי ליה לקי טוב בטוב דכי הדדי נינהו לא כל שכן דלקי ורבא *אין עונשין מן הדין ואביי יב] אמר לך הא לאו דינא הוא יג] מי גרע טוב מרע

תנו רבנן לא יחליפנו בשל אחרים ולא ימיר אותו בשל עצמו יד] ולכתוב לא יחליפנו ולא בעי לא ימיר אותו אי כתב הכי הוה אמינא תצא זו ותכנס זו הוא טו] דתילקי אבל ממיר דתרווייהו קא מקדיש להו אימא לא לקי קא משמע לן האי בשל אחרים היכי דמי אי נימא בהמה דהקדש דידיה וחולין דעלמא מי מצי מקדיש °איש כי יקדיש את ביתו קדש לה' *אמר רחמנא מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו ואלא בהמה דהקדש דעלמא וחולין דידיה מי מתפיס טז] בדבר שאינו שלו לעולם בבהמה דהקדש דעלמא וחולין דידיה כגון דאמר מריה דבהמה דהקדש כל הרוצה להמיר בבהמתו יבא וימיר יז]:

מתני' ממירין אחד בשנים ושנים באחד אחד במאה ומאה באחד ר"ש אומר אין ממירין אלא אחד באחד שנאמר °והיה הוא ותמורתו יהיה קדש מה הוא מיוחד אף יח] *היא מיוחדת:

גמ' מנא ה"מ דת"ר *בהמה בבהמה מכאן שממירין אחד בב' וב' באחד אחד במאה ומאה באחד ר"ש אומר אין ממירין אלא אחד באחד שנאמר בהמה בבהמה ולא בהמה בבהמות ולא בהמות בבהמה *אמר לו מצינו בהמות שקרויה בהמה שנאמר °ובהמה רבה ור"ש °בהמה רבה איקרי בהמה סתם לא איקרי וטעמא דר"ש משום בהמה הוא והא טעמא דר"ש משום הוא מה הוא מיוחד אף יט] תמורה מיוחדת מעיקרא אמר להן ר"ש מן והיה הוא ותמורתו וכי חזא דדרשי רבנן מבהמה בבהמה אמר להם איהו מהתם נמי מצינן למילף טעמא דידי אמר כ] ר"ל מודה ר"ש שממירין וחוזרין וממירין מ"ט קדושה ראשונה דהקדש להיכן הלכה ורבי יוחנן אמר כשם שאין ממירין ב' באחד כן אין ממירין וחוזרין וממירין תניא כוותיה דרבי יוחנן תניא כוותיה דר"ל תניא כוותיה דרבי יוחנן כשם שאין ממירין אחד בשנים כך אין ממירין וחוזרין וממירין תניא כוותיה דר"ל יכול כשם שאר"ש שאין ממירין שנים באחד כך אין ממירין וחוזרין וממירין ת"ל והיה הוא ותמורתו 'אפילו במאה כא] בעי רבי אבין לדברי האומר *) אין ממירין וחוזרין וממירין הפריש אשם להתכפר בו והמיר בו והומם

*) [לקמן יג:]

בוצינא דהשתא טב מקרא דלמחר בוצינא דלעת קטנה קרא דלעת גדולה כלומר מוטב שאמכרנו בשויו דשמא אם אני מניח להם מן הדמים לא יועילו לי כלום ולא יתנו לי בכורות שלהן: מתני' טוב ברע. תמים של חולין לא יתפיס ברע של קדש ואם אמר ימיר וגו' אלמא בעלי מומין עבדי תמורה ולבעל מום חיילא תמורה דכתיב או רע בטוב דמשמע בעל מום דחולין בתם דהקדש: ואי זהו טוב ברע. כלומר איזהו רע דקדש דעביד תמורה שקדם הקדשו את מומו אבל קדם מומו את הקדשו לא עביד תמורה ובגמרא מפרש מאי תלמודא: גמ' נכתוב לא ימיר אותו טוב ברע או רע בו. והוי משמע או רע לא ימיר לא בטוב ולא ברע: בטוב בתרא ל"ל לומר לך טוב מעיקרו. שבשעה שהוקדש היה תמים ושוב נפל בו מום עושה תמורה: לא ימיר אותו ברע. והוי משמע דאיהו הוי טוב: או רע. כב] [א] משמע או רע כג] של חולין לא ימיר בטוב: טוב ברע. טוב של חולין ברע של קדש: דעלויי מעלי ליה. להקדש לקי טוב בטוב מיבעיא: אין עונשין מן הדין. ולהכי איצטריך קרא דמשום דין קל וחומר לא מלקינן ליה כי מימר טוב בטוב: ואביי אמר לך האי לאו עונשין מן הדין הוא. אלא אגלויי מילתא בעלמא היא *דהיכא דגלי קרא דלקי אטוב דחולין כי מימר ליה ברע דקדש גלי נמי דאי מימר ליה בטוב דקדש לקי: דמי גרע טוב מרע. כלומר מי גרע טוב דקדש מרע דקדש כי היכי דרע דקדש כי מחליף ליה לקי ה"ה לטוב דקדש דרחמנא לא קפיד אלא דלא יחליף מידי (א) דקדש: *חילוף משמע ע"י ב' אנשים ולא בעי ולא ימיר דמי גרע של עצמו משל אחרים: חילוף תצא זו ותכנס זו. והתם אע"ג דלא אהני מידי דהקדש תם איתו יוצא לחולין אפ"ה לילקי הואיל ונתכוין להוציא הקדש לחולין: מתני' ממירין אחד. של חולין: בשנים. דקדש ואומר הרי זו תחת אלו: ושנים. דחולין באחד דקדש הרי אלו תחת זו: מה הוא מיוחד. דכתיב הוא: גמ' והא טעמיה דר' שמעון במתניתין משום האי קרא הוא. [ג] דוהיה הוא ותמורתו: ומשנינן אמר ר' שמעון בן לקיש מודה רבי שמעון שממירין וחוזרין וממירין. בהמה אחרת באותה בהמה ראשונה דהקדיש ואפילו עד מאה כד]: מאי טעמא דקדושה ראשונה דהקדש ראשון להיכן הלכה. שלא יתפיס עוד אחרת בקדושתו עד אלף לשון אחר אמר רבי דגרסינן מעיקרא אמר להן רבי שמעון מן והיה הוא ותמורתו וכי חזא דדרשי רבנן מבהמה בבהמה אמר להן איהו [ג] מהתם נמי מלינא למילף טעמא דידי ור' שמעון בן לקיש מימרא דנפשיה קאמר ולא לתרוצי הך פירכא אתא:

שנאמר לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בטוב. [נ] טוב קודש ברע דחולין או רע דקדש בטוב דחולין זה הכלל כה] הראשון הוא הקדש: איזהו טוב ברע בעלי מומין שקדם הקדישן למומן. זהו הפך מן האחרים כו] שהרי הכא האחד הוא הנתפס: לאביי חד בטוב לייתורי מייתר. ולרבא תרווייהו דהוה מצי למכתב ולא ימיר אותו ברע או רע וקשה מההיא דפ"ב דבכורות (דף יד:) דאמר השתא רע דקדש בטוב דחולין אמרת לא טוב דקדש ברע דחולין מיבעיא משמע דטוב ברע מיותר למעוטי היכא דקדם מומן להקדישן דלא מתפיסין בתמורה ואין זה לא כאביי ולא כרבא ועוד קשה מאי קאמר טוב ברע מיבעיא והא איצטריך למימר דנתפס רע דחולין בטוב דקדש ויש לומר דהתם הכי קאמר לכתוב רחמנא ולא ימיר [ד] אותו רע בטוב או ברע טוב ברע למה לי כלומר טוב ל"ל אבל לא קאמר דניפתוק מטוב ברע כו' אלא מטוב לבד והיינו כאביי: והא טעמא דרבי שמעון משום הוא [ה] הוי אמר רבי שמעון בן לקיש מודה רבי שמעון דממירין וחוזרין וממירין. ופרש"י ללשון ראשון דתירוץ הוא ומשום הכי אתא בהמה בבהמה ודוחק הוא דאדרבה לדברי רבי שמעון משמע דבהמה חדא משמע ולא שנים והיכי קאמר דמפיק מיניה דממירין וחוזרין וממירין ול"א פרש"י דגרס מעיקרא אמר להן רבי שמעון מוהיה הוא ותמורתו וכי חזא דדרשי רבנן מבהמה בבהמה אמר להון איהו [ו] מהתם נמי מלי למילף טעמא דידי ורשב"ל מימרא דנפשיה קאמר ולאו לתרוצי הך פירכא אתא:

בעי

עז א מיי' פ"א מהל' תמורה הל"ד:

עח ב מיי' פ"ו מהל' ערכין הל' כב:

עט ג ד מיי' פ"א מהל' תמורה הל"ג:

פ ה מיי' שם הל"ד:

פא ו מיי' שם הלט"ז:

שיטה מקובצת

א] מומין ומן בעלי: ב] בהמה. גליון אחר שהזכיר בהמה פעמים: ג] הזכרים ומן התמימים על בעלי מומין ומן בעלי מומין על התמימים יכול: ד] מום קבוע להקדישו תלמוד לומר: ה] בטוב. עי' תוס' לקמן(דף כו:): ו] מומן ולא שקדם מום קבוע להקדישן מאי: ז] עי' בהשמטות בסוף המסכת: ח] ברע. ס"א או רע מאי בטוב וכן גריס הרגמ"ה נימא קרא רע בטוב או רע פי' טוב דחולין ברע דקודש או רע דחולין ברע דקודש וכ"ש רע דחולין בטוב דקודש בטוב בתרא למה לי ול'פי שיטה זו השני לעולם קדשים וכן הולכת שיטה דמתניתין: ט] עי' בהשמטות בסוף המסכת: י] אפילו טוב בטוב: יא] ואביי טוב בטוב מנלן דלא ימיר קסבר ק"ו: יב] ואביי. ס"א סבר האי גילוי מילתא בעלמא הוא ל"א ואביי אמר לך הא לאו וכו' וכן גירסת הרגמ"ה ורש"י לא גריס כן: יג] הוא אלא גלוי מילתא בעלמא הוא מי: יד] עי' בהשמטות בסוף המסכת: טו] הוא דלקי אבל: טז] מתפיס והתניא אין אדם מתפיס בדבר: יז] עי' בהשמטות בסוף המסכת: יח] אף תמורתו מיוחדת: יט] אף תמורתו מיוחדת אמר ר"ל מודה ר"ש שממירין וחוזרין וממירין מ"ט קדושה ראשונה דהקדש להיכן הלכה. ל"א מעיקרא: כ] אמר רשב"ל. ולתרוצי קושיא דהוא אמת הוא דמהוא דריש שאין ממירין אלא אחד באחד ומיהו דרשה דבהמה איצטריך לומר דבזה אחר זה יכול להמיר אפילו עד ק' דקדושה שבת להיכן הלכה: כא] עי' בהשמטו' בסוף המסכת: כב] רע בו משמע: כג] קודש לא ימיר בטוב של חולין (טוב) וגם כאשר כתוב ברש"י בלא הגהה הוא מתיישב רק הלשון אינו משמע כן דלא ימיר אותו משמע דהקודש הוא רע בשל חולין אשר הוא טוב ממנו וכך מפרש בבכורו' פ"ב. [הוא לשון רב"א]: כד] [אא"ס בכאן סיה הגהה מן הלד ונמחק ותכל על דאבדין:) כה] הכלל השני היא: כו] האחרים שאומרים השני הוא הנתפס תיבות שהרי הכא האחד נמחק:

[סוכה נו: כתובות פג:]

לקמן כט:[ב"ק סח: ע"ש סט: ב"מ ו. ע"ז סג. חולין קלט. ערכין כח.]

[נ"ל תמורתו כ"א במשנה שבמשניות] [תוספתא פ"א]

[נ"ל אמרו לו]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דמי גרע וכו' דקדש הס"ד ואח"כ מ"ה של אחרים דחילוף וכו' אנשים הס"ד ואח"כ מ"ה ולא בעי וכו' אחרים הס"ד ואח"כ מ"ה תלא זו דחילוף תלא:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ש"מ טוב כו'. (ולא ימיר אותו טוב ברע). וה"ק קרא טוב ברע או רע ברע בשניהן בטוב דוקא וז"ש רש"י ד"ה נכתוב ולא ברע: [ב] שם חד טוב. פי' קמא: [ג] רש"י ד"ה והא טעמי'. דוהיה הוא ותמורתו ומשנינן כו'. פי' דאי מטעמא דמתני' התמורתו מיוחדת דוקא אבל מטעמא דכאן בכל פעם אינו ממיר אלא בבהמה ומתוך קושיית התוס':

גליון הש"ס

גמ' או רע בו. ע' לקמן דף כו ע"א תוס' ד"ה בעלא: שם בהמה רבה איקרי. עי' קדושין דף יח ע"א ברש"י ד"ה טובא ובסוטה דף מה ע"ב ברש"י ד"ה וקסבר:

גירסת צ"ק מה"ד בשל אחרים דחילוף משמע ע"י ב' אנשים והס"ד ואח"כ מה"ד ולא בעי כו' [סנהדרין נד. ושם נסמן]

רבינו גרשום

שמוכר בכורו לישראל נראה כמוכרו לו בזול בשביל שכשיולד לו בכור שיתנהו לו ולא לאחר אסור]: ל"א אי שרית ליה לזבוני לישראל דילמא מעכב ליה ישראל לבכור דהוי בתוך עדריה עד דנפיל ביה מומא ואמר בכור זה מכר לי כהן במומו ומשתמים ליה ולא יהיב בכורו לכהן: ומי מצי למימר הכי והא אמר רב יהודה כו' א). (דראשית הוא בכור): דמברי. שהוא בריא ושמן יותר מאחרים: אמרו ליה. (הכא) [התם] במתניתין מוכחא מילתא דא"ל א"ל כהן בתוך הזמן [תנהו ולא יתיב ליה דמי מידי (כהן לישראל)] [ישראל לכהן] הילכך מיחזא ככהן המסייע [בבית הגרנות] דבההוא הנאה קא יהיב ליה ניהליה שפוטרו מטיפולו הכא כיון דמוכרו דיהבינן להון דמי לא מיחזי ככהן המסייע: מאי אמרת דלמא מוזיל כהן לגבית שנותנו לו בפחות מדמיו לא עביד דסבר בוצינא טב מקרא מוטב ריוח מועט שאטול עכשו שאמכרנו לו בשוויו מלפחות עכשו ובשביל ריוח של אחר זמן ל"א מר זוטרא כו'. אמרו ליה לא סבירא לן [דרב הונא] ועוד דהא מיזבן קא זבנינן אמר להו ולא סבירא לכו מתני' שאסרה כרב הונא בריה דרב יהושע אמרו ליה לא דמי דהתם מוכח מילתא כיון דיהב ליה בלא דמי אבל הכא מיזבן קא זבנינן ולא מיחזי ככהן המסייע: מן התמימין. של חולין על בעלי מומין של קדשים: מן בעלי מומין. של חולין על תמימין של קדשים שנאמר לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בטוב: ואיזהו טוב ברע. תם של חולין ברע של קדשים מנלן דבעל מום איקרי רע דכתיב כל מום רע היינו שקדם הקדישן את מומן כדמפרש בגמרא [ומן תמימין של חולין על בעלי מומין של קדשים יכול אפי' קדם מום קבוע להקדישן ת"ל כו': איזהו טוב של חולין ברע של קדשים. באותו שקדם הקדשו למומו]: גמ' מאי תלמודא. היכי משמע מהכא ב) מדשני קרא ואמר בטוב דלא איצטריך דניכתוב קרא טוב ברע או רע ולא לימא בטוב דכיון דקא' או רע [היינו] משמע בטוב ואמאי אמר תו בטוב אלא טוב מעיקרא עושה תמורה היינו שקדם הקדשו למומו [ולא רע מעקרו דהיינו שקדם מומו]: רבא אמר מתרווייהו טוב מצי ילפת. דתרווייהו מייתרי (רי"ח) [אלא] חד טוב אתא [דאפילו] טוב בטוב לא ימיר [דאין אדם רשאי להמיר] וחד בטוב לטוב מעיקרא כו' [קל וחומר הוא רע של קדשים בטוב דחולין דקא מפיק רע דקודש ומייתי טוב בחולין במקומו לא ימיר. טוב בטוב דכי הדדי ננהו דלא קא מעלי ליה כ"ש דלקי] ואביי. סבר גלויי מילתא בעלמא הוא"ל ולקי על האי [לקי גם אהאי] לישנא אחרינא לאו דינא הוא אלא ממילא מצית ילפת דמי גרע טוב ג) לרע (דכתיב לא יבקר בין טוב לרע) דקא מעלי ליה דלקי טפי מטוב בטוב דלא קא מעלי ליה ולא לקי אלא ש"מ דטוב בטוב נמי לקי אע"ג דלא כתב ביה [לאו]: בשל אחרים. חולין של אחרים ולא ימיר אותו (בשל הקדש) [בחולין] של עצמו: אי כתב. לא יחליפנו דמשמע בשל אחרים: הוה אמינא תצא זו ותכנס זו הוא דלקי. שלוקח בהמת חברו ונותן לו זו ומוציא האחרת לחולין: אבל מימר. בשל עצמו: דתרווייהו מצי מקדיש להו אימא לא לקי. אלא לקדיש לתרווייהו וליפטר קמ"ל דלא אלא לקי: [וטעמא דר' שמעון משום. בהמה ולא בהמות כו': ואמר ריש לקיש. אע"ג דאמר ר' שמעון אין ממיר אלא אחד באחד מודה ר' שמעון שממירין וחוזרין וממירין באותה בהמת הקדש אפילו מאה אחד באחד בזה אחר זה וקא יליף האי סברא מן בהמה בבהמה ולא בהמה בבהמות הרבה ביחד אבל על בהמה אחת ממירין וחוזרין וממירין בזה אחר זה בהמות הרבה דהיינו נמי אחד באחד: ל"א מעיקרא במתניתין אהדר להו מן והיה הוא וגו' ובברייתא דבעו רבנן למילף מן בהמה בבהמה אמר להו אדרבה בבהמה בבהמה לא משמע אלא אחד באחד. ולהאי לישנא אמר ריש לקיש הוי ריש מימרא]: קדושתא קמייתא להיכן אזלא. דהא כתיב הוא ותמורתו יהיה קדש: [לדברי האומר אין ממירין וחוזרין וממירין הפריש אשם להתכפר בו והמיר בו. בהמה אחת:

א) אולי צ"ל אלא א"כ כהן עמו ומודה דהבכור הוא של הישראל. ב) נראה דצ"ל היכי משמע מהכא דמיירי בקדם הקדשן את מומן: מדשני קרא וכו'. ג) נראה דצ"ל דאין טעם לומר ברע בטוב דקא מעלי ליה דלקי טפי.

הגהות צ"ק [א] לא הס"ד ואח"כ מה"ד או רע משמע של חולין לא ימיר בטוב או ברע דהקדש הס"ד ואח"כ מה"ד טוב ברע טוב של חולין. [ב] כמי מהתם מלינא. [ג] טוב חולין ברע דקדש או רע דחולין בטוב דקדש איזהו טוב ברע בעלי מומין שקדם הקדשן למומן זה הכלל זהו שיפך מן האחרים שהרי הכלל הקדש הוא הנתפס והד"א. [ד] אותו ברע טוב ברע צ"ל כו'. [ה] ומשני אמר ר"ש. [ו] כמי מהתם מלי.

פב א מיי' פ"ז מהל' ערכין הל"ה :

פג ב מיי' שם הל"ז :

בעי רבי אבין לדברי האומר כו'. ויש בספרים ב' לשונות ורש"י פירש לשון שני של ירושלמי וכללא דמילתא היכא דהומם וחיללו על אחר ונתכפר באשם אחר פירוש כגון שנאבד הראשון ואח"כ נמצא וניתק הוא לעולה זהו שני גופין ושתי קדושות הומם וחיללו על אחר ולא נתכפר באשם אחר זהו שני גופין וקדושה אחת לא הומם אלא נתכפר באשם אחר וניתק זה לעולה כגון שנאבד ואחר כך נמצא אחר שנתכפר באשם אחר זהו שתי קדושות וגוף אחד וללשון שני ונתכפר באשם אחר רוצה לומר א"כ נתכפר וב' בעיות הן וכן גבי מוסיף חומש יש שתי לשונות כי הכא :

בעי רבי אבין לדברי האומר אין ממירין וחוזרין וממירין הפריש אשם להתכפר בו והמיר בו והומם וחללו על אחר ונתכפר באשם אחר וניתק לעולה מהו שימיר בו אמר אביי מאי קא מיבעיא ליה אי ב' גופים וקדושה אחת תיבעי ליה בלא מתכפר אי ב' קדושות וגוף אחד תיבעי ליה בלא הומם ור' אבין חדא מגו חדא קמיבעיא ליה ואם תימצי לומר שני גופין וקדושה אחת לא משום דבההיא קדושה הא א] *איתמר בה חדא זימנא שני גופין ושתי קדושות מהו תיקו לישנא אחרינא בעי ר' אבין לרבי יוחנן דאמר אין ממירין וחוזרין וממירין הפריש אשם להתכפר בו והמיר בו והומם וחללו על אחר מהו שיחזור וימיר ב] נתכפר באשם אחר וניתק זה לעולה מהו שיחזור וימיר אמר אביי ג] הי קא מיבעיא ליה קדושה אחרת באותו הגוף לא ניבעי הומם וחללו ד] באחר אי גוף אחד באותה קדושה לא ניבעי נתכפר באשם אחר ורבי אבין חדא מגו חדא קא מיבעיא ליה הומם (א) וחללו על אחר מהו שיחזור וימיר מי אמרינן באשם ראשון הוא דאין חוזר וממיר אבל בגוף אחר אע"ג ה] דקדיש אותה קדושה חוזר וממיר או דלמא כל באותה קדושה אין חוזר וממיר ואם תימצא לומר הדין גוף ו] אחר כיון דבאותה קדושה קאים אין חוזר וממיר אלא נתכפר באשם אחר וניתק זה ז] ראשון לעולה מהו שיחזור וימיר בו מי אמרינן כי אין ממיר [א] וחוזר וממיר הני מילי אותו הגוף באותה קדושה אבל אותו הגוף בקדושה אחרת חוזר וממיר או דלמא אף על ח] קדושה אחרת כיון דאותו הגוף הוא אין חוזר וממיר תיקו : *א"ר יהושע בן לוי אהקדש ראשון מוסיף חומש ואין הקדש שני מוסיף חומש אמר רב פפא מאי טעמא דרבי יהושע בן לוי אמר קרא °ואם המקדיש יגאל את ביתו ויסף חמישית מקדיש ולא המתפיס בעי רבי אבין הפריש אשם להתכפר בו והומם ט] והוסיף עליו חומש וחללו (ב) [ב] *חבירו ונתכפר באשם אחר וניתק זה לעולה י] במהו שיוסיף עליו חומש אמר אביי מאי קא מיבעיא ליה אי שני גופין וקדושה אחת קא מיבעיא ליה תיבעי ליה בלא נתכפר אי שתי קדושות וגוף אחד קא מיבעיא ליה יא] תיבעי בלא הומם ורבי אבין חדא מגו חדא קמיבעיא ליה אם תימצא לומר שני גופין וקדושה אחת לא משום דבההיא קדושה איתוסף בה חדא זימנא חומש שני גופין ושתי קדושות מאי תיקו לישנא אחרינא בעי רבי אבין הפריש אשם להתכפר בו והומם וחללו על אחר [ג] והוסיף [א] יב] חומש [ד] נתכפרו באשם אחר וניתק זה לעולה מהו שיוסיף עליו חומש אמר אביי [ה] הדין קא מיבעיא ליה אי קדושה אחרת באותו הגוף קא מיבעיא ליה לא ניבעי יג] ליה הומם אי גוף אחד באותה קדושה [ג] כו' וחללו על אחר מהו שיוסיף עליו חומש מי אמרי' באשם קמא הוא (ג) [ו] יד][ג] דמוסיף אבל בגוף אחד אע"ג דקאים באותה קדושה טו] [ז] [אין] מוסיף חומש

ויקרא כז

והומם. הראשון: וחילנו על אחר טז] ונתכפר באשם אחר. (ד) אחר שאבד אשם שני זה שחילל הראשון עליו ונתכפר באחר ואח"כ נמצא זה : וניתק לעולה. דאשם שכיפרו בעליו באחר סתמיה לשם עולת נדבת לבור קאי דהיינו מן המותרות למדרש יהוידע הכהן בפ' ולד חטאת (לקמן דף כג:) : מהו יז] שימירו בו. מי אמרינן כיון דמכח קמא אתא אין ממירין בו דהא המיר בראשון או דלמא כיון דגופא אחרינא הוא וקדושה אחריתי היא דכי המיר בקמא הוה אשם והאי הוה עולה הלכך ממירין : אי שני גופין וקדושה אחת מיבעיא ליה. דמי אמרינן כיון דגופא אחרינא הוה מימר או דלמא כיון דקדושה אחת היא לא מימר*: אי הכי מיבעיא ליה תיבעי ליה בלא נתכפר. דהכי איבעי ליה למימר הפריש אשם להתכפר בו והמיר בו והומם הראשון וחיללו על אחר מהו שימיר בזה האחר כיון דגופא אחרינא הוא מימר או דלמא כיון דמכח קמא אתא וחדא קדושה יח] דקמא הוה אשם והאי נמי אשם לא מימר ולמה לי למימר נתכפר באחר: ואי ב' קדושות וגוף אחד. קא מיבעיא ליה תיבעי ליה בלא הומם. וחיללו והכי ליתני הפריש אשם והמיר בו ואבד הראשון ונתכפר באשם אחר שהפריש מעדרו ונמצא הראשון וניתק לעולה דהוה ליה גוף אחד ושתי קדושות מהו מי אמר כיון דחד (ה) גופא הוא יט] [ד] *דמספקא ליה ולהכי קא מתמה אמאי קתני תרתי: חדא מגו חדא. כלומר אם תמצא לומר קאמר וחדא בעיא היא והכי קאמר הפריש אשם והמיר בו והומם וחילנו דהוה ליה האי (ו) גוף שני וקדושה אחת מהו : ואם תימצי לומר הכא כיון דקדושה אחת היא אינו מימר. [ה] *(משום דבההיא קדושה) איתמר (ז) בה ואינו מימר בה פעם אחרת : שני גופין ושתי קדושות מהו. כגון כ] אבד שני זה (ח) מתכפר באחר ושני ניתק לעולה כשנמצא מהו כיון דהשתא שני הוא וקדושה אחרת היא מימר או דלמא סוף סוף מכח קמא אתא ואינו מימר כא] [ו] בלישנא אחרינא ירושלמי גרסי' לה ותרתי קבעי הפריש אשם והמיר בו והומם וחיללו על אחר מהו שימיר בו דהוי ליה שני גופין וקדושה אחת ומספקא ליה כדפרישית בלישנא דלעיל או שלא הומם אלא כב] (אם) נתכפר באחר וניתק זה לעולה כשנמצא והוה ליה שתי קדושות וגוף אחד מהו שימיר ופירושא כדפרישית : אמר כג] (ליה) אביי הדין קמיבעיא. אי זו מהן הויא עיקר שאלתו אי קדושה אחרת באותו הגוף כו' כדפרישית (ט) דהייט ואת"ל קאמר והשתא להאי לישנא לא בעי גוף אחד ושתי קדושות לא ניבעי הומם וחיללו כו' ורבי אבין חדא קא מיבעיא ליה ואת"ל קאמר והשתא להאי לישנא לא בעי מידי משני גופים ושתי קדושות אלא ה"ק אם תימצי לומר גוף אחד באותה קדושה כו' כד] ולהאי לישנא חשיב שני גופין וקדושה אחת כה] חדא טפי משתי קדושות וגוף אחד : ואין הקדש שני מוסיף חומש. [ח] והייטו הקדש שני כגון שהומם הראשון וחיללו על אחר והוי האי אחר הקדש שני ואם הומם כו] וחיללו אינו מוסיף עליו חומש ותמורה נמי הויא הקדש שני : הפריש אשם להתכפר בו כו'. כדלעיל דהוו להו שני גופים ושתי קדושות מהו : מאי קא מיבעיא ליה. לרבי אבין דסלקא אדעתין דבעיא דר' אבין לאו שני גופין ושתי קדושות בעי אלא בתרי מילי פליג מילתיה דקמייתא הוו שני גופין וקדושה אחת ואידך נתכפר באשם אחר כלומר שלא הומם הראשון אלא שאבד ונתכפר באחר ונמצא זה וניתק לעולה דהוו להו שתי קדושות וגוף אחד מהו הלכך פריך אביי הי מינייהו עיקר בעיא דר' אבין ליבעי [ז] להדיא ולישמע אידך מינה : אי שני גופין וקדושה אחת קמיבעיא ליה תיבעי ליה בלא נתכפר. באחר אלא הומם הראשון וחיללו והוסיף עליו חומש דהומם לא שייך בקדשי מזבח בלא מום דהא תם לא נפיק לחולין והומם האי שני מהו כלומר מי אמרינן כיון דקדושה אחת היא אינו מוסיף בה חומש אחרינא או דילמא כיון דב' גופין נינהו מוסיף בה חומש וכי אמר ר' יהושע הקדש שני אינו מוסיף ביה חומש כגון מתפיס בעל מום לבדק הבית וחיללו בבעל מום אחר כז] דהאי לא מחדש בה מידי אבל הכא דמתפיס תם בבעל מום דהאי חזי למזבח [ח] הקדש כח] שני קרינן ביה דההוא קמא לא חזי אלא לדמי והאי חזי למזבח וקדושה חדשה היא : אי שתי קדושות וגוף אחד מיבעיא ליה תיבעי ליה בלא הומם. קודם שאבד אלא אבד והפריש אחרת ונתכפר בו ונמצא הראשון וניתק לעולה מהו מי אמרינן הקדש שני הוא שהרי נתכפר באחר וזה טפל לו ואם הומם ובא לחללו לא יוסיף עליו חומש : או

ויקרא כז.

כד"ה ז"ק

אימר כס ז"ק

נ"א אין ממירין בו דהא המיר בו הד זימנא או דלמא כיון דהכי הוא דכי המיר פעם אחת הוי אשם והשתא הוי עולה ממירין בו וכיון דכחד גופא נמי מספקא ליה כו'

כס"ק מ"ז

ב"מ נח

גי' אחר ל"ק [illegible]

רבינו גרשום

והומם האשם וחיללו על אחר. ונאבד אותו שחילל עליו והביא אשם אחר ונכפר בו ואח"כ נמצא אותו שנאבד וניתק לעולה : מהו שימיר בו. דהשתא איכא ב' גופין וב' קדושות דמעיקרא הפריש אשם דהיינו קדושה אחת וגוף אחד והימר בו והומם וחיללו על אחר וניתק זה לעולה היינו קדושה אחריתי וגוף אחר: ומאי קא מיבעיא ליה אי ב' גופין וקדושה אחת. אם ממירין וחוזרין וממירין באותן ב' גופין בקדושה אחת : תיבעי ליה בלא מתכפר. וליבעי הכי הפריש אשם להתכפר בו והמיר בו והומם וחיללו על אחר מהו לחזור ולהמיר. באותו אחר דהאי אחר היינו גוף אחר באותה קדושה עצמה דאשם ואי ב' קדושות וגוף אחר קא מיבעיא ליה תיבעי ליה בלא הומם וליבעי הכי הפריש אשם להתכפר בו והמיר בו ונאבד האשם ונתכפר באשם אחר ואח"כ נמצא הראשון וניתק זה לעולה דהיינו אותו גוף עצמו בקדושה אחרת דעולה דהי השתא מהו שיחזור וימיר באותו גוף עצמו בקדושה אחרת : ור' אבין. דקא מערב להו בחדא היינו טעמא משום דחדא מגו חדא קא מיבעיא ליה. בדין אם תימצא לומר (הכי) קאמר אם תמצא לומר ב' גופין בקדושה אחת אין חוזר ומימר משום דבההיא קדושה הא כבר המיר בה חדא זימנא והם הכי נמי ב' קדושות וגוף אחר אין חוזרין וממירין דהא כבר המיר באותו גוף ב' גופין וב' קדושות מהו דבעיא עם המום ונתכפר מסתברא בב' גופין וב' קדושות כדאמרן לעיל: ל"א בעי ר' אבין כו'. ובהאי לישנא לא מיירי כלל בב' גופין וב' קדושות אלא או ב' קדושות וגוף א' או ב' גופין בקדושה אחת דהאי נתכפר באשם הוי כגון ונתכפר באשם בעיא אחריתי היא בב' קדושות גוף א' אמר אביי הידין קא מיבעיא ליה כו' : אמר ר' יהושע] אהקדש ראשון מוסיף חומש [ולא אהקדש שני מוסיף חומש]. כלומר בעלים שפודין הקדשן מוסיפין חומש כדכתיב ואם המקדיש יגאל ויסף וגו' ולא אם חללו אותו הקדש בדבר אחר שאותו דבר אחר נתפס הוא בהקדש ואם רוצין לפדותו בעלים אותו דבר אחר אין מוסיפין עליו חומש כדקאמר המקדיש ולא המתפיס : [בעי ר' אבין הפריש אשם וכו'. וכי היכי כדקא בעי לעיל לענין תמורה אי מימר וחוזר ומימר בגוף א' וב' קדושות או בב' גופין וקדושה א' הכי נמי בעי לענין חומש] : תיבעי ליה בלא מתכפר. וליבעי הכי הפריש אשם להתכפר לו והומם וחיללו על חברו והוסיף עליו חומש וחזר והומם זה והיללו על אחר אם מוסיף עליו חומש שוב אי לא [אי] ב' קדושות וגוף א' אם מוסיף חומש אהקדש שני: תיבעי בלא הומם ותבעי הכי הפריש אשם להתכפר בו ונאבד ונתכפר באחר ונמצא ראשון (דהויא עולה) [וניתק לעולה] היינו הקדש שני וגוף אחר : ור' אבין חדא מגו חדא [קא מיבעיא ליה בדין אם תמצא לומר כו'] ולהאי לישנא אחרינא דר' אבין נמי לא קא מיירי כלל בב' גופין וב' קדושות כו'. וכהאי ל"א דלעיל : מקדיש

הגהות הב"ח

(א) גמ' חדא מגו חדא קא מיבעיא ליה הומם והומר וחללו : (ב) שם בעי ר' אבין וכו' וחללו על חבירו : (ג) שם מי אמרינן באשם קמא הוא דאינו מוסיף וכו' באותה קדושה מוסיף : (ד) רש"י ד"ה והומם וכו' באשם אחר שאבד כצ"ל ותיבת אחר נמחק: (ה) ד"ה ואי ב' קדושות וכו' כיון דחד גופא ושתי קדושות הוא דמספקא ליה : (ו) ד"ה חדא וכו' דהוה ליה האי שני גופים וקדושה : (ז) ד"ה [illegible] תימצי וכו' משום דבההיא קדושה איתמר בה הומר בה פעם אחת הס"ד : (ח) ד"ה שני גופין וכו' ומתכפר וכו' ואינו מימר לישנא אחרינא בירושלמי: (ט) ד"ה א"ל אביי וכו' כדפרישית בלא חילול דהיינו גוף וכו' וקדושה אחת טפי כצ"ל ותיבת חדא נמחק :

שיטה מקובצת

א] איתמר בה: ב] וימיר ס"א א"נ נתכפר : ג] אביי הדין קא מיבעי' ליה אי קדושה : ד] וחיללו על אחר : ה] אע"ג דקאים באותה קדושה חוזר וממיר א"ד כל באותה קדושה : ו] גוף אחר כיון : ז] זה הראשון לעולה : ח] אע"ג דקדושה אחרת היא כיון : ט] והומם וחיללו על אחר והוסיף עליו חומש ונתכפר ותיבות וחיללו חבירו נמחק : י] עי' בהשמטו' בסוף המסכת: יא] תיבעי בלא הומם. גליון תימה כיון שלא חיללו מעולם וגוף אחד הוא למה לא יוסיף חומש וכ"ת דמה שניתק מאשם חשיב כהקדש שני א"כ מאי קאמר בסמוך את"ל שני גופים וקדושה אחת לא דכבר הוסיף חומש בהך קדושה אבל שני גופים ושתי קדושות חשיב לראשון אלמא דשתי קדושות חשבינן להקדש ראשון וי"ל דודאי שתי קדושות לבד או שני גופים לבד חשיב להקדש שני אבל איתנהו לתרווייהו חשיב להקדש ראשון : יב] והוסיף עליו חומש א"נ נתכפר באשם : יג] ניבעי הומם (תיבת ליה נמחק) וחילל על אחר אי גוף אחר באותה קדושה לא ניבעי ונתכפר ור' אבין חדא מגו חדא קא מיבעיא ליה הומם וחיללו : יד] הוא דאינו מוסיף חומש אבל : טו] קדושה מוסיף תיבת אין נמחק : טז] אחר יאבד אותו ונתכפר באחר שהביא מעדרו ואח"כ נמצא זה והשאר נמחק : יז] מהו שימיר בו : יח] קדושה הוה : יט] הוא אינו יכול להחזיר ולהמיר בו או דלמא כיון דקדושה אחריתי הוא דמעיקרא אשם והשתא עולה חוזר וממיר דס"ד דר' אבין חדא בעיא הוא דמספקא : כ] כגון אם אבד : כא] מימר לישנא אחרינא : כב] אלא אבד ונתכפר תיבת אם נמחק : כג] תיבת ליה נמחק : כד] דלהאי לישנא אות ו' נמחק : כה] אחת טפי תיבת חדא נמחק : כו] הומם ומחללו אינו אות י' נמחק : כז] דהאי . בכאן היה הגהה ונתקן ונכל על דאכדין : כח] הקדש ראשון קרינא תיבת שני נמחק : כל

הגהות הגר"א

[א] גמ' וחוזר וממיר ס"מ אותו הגוף . נ"ד אלא משום סיפא נקט לה : [ב] שם וחללו חבירו . מלת חבירו יש למחוק : [ג] שם והוסיף חומש . נ"ל מהו שיוסיף חומשא : [ד] שם נתכפרו באשם . נ"ל נתכפר : [ה] שם הדין קמיבעיא ליה . נ"ל הי' : [ו] שם באשם קמא הוא דמוסיף. נ"ל דאינו מוסיף : [ז] שם אין מוסיף חומש . מלת אין יש למחוק : [ח] רש"י ד"ה ואין הקדש שני . והיינו הקדש שני כגון שהומם כו' . ולכך צריך רש"י לדחוק ולחלק בין תם לבע"מ אבל לפי"ז לבון הגמ' הוא דחוק מאד מי אמרינן באשם קמא כו' וכן כל הגמ' ול"נ דהקדש שני הוא מתפיס בו דבר אחר ובעיא דר' אבין הוא ג"כ אם התפיס בגוף או בקדושה שנית דבר אחר אם פורק את הסתפסה אם מוסיף עליו חומש וכ"ז דוקא אם הוסיף חומש על הקדש ראשון אבל אם לא פדה את הראשון מוסיף חומש על ההתפסה דקאמר בגמ' משום דבססית קדושה איתוסף כו' ולפ"ז אתיא כל הסוגיא שפיר וכסוגיא דלעיל גבי תמורה :

הגהות צ"ק

[א] והוסיף חומש מהו שיחזור ויוסיף חומש ונתכפרו . [ב] לא נבעי נתכפר באשם אחר ור' אבין חדא קא מיבעי ליה הומם וחיללו כו' . [ג] דאינו מוסיף אבל בגוף אחר כו' קדושה מוסיף כו' . [ד] וכיון דמספקא ליה לא לאביי להכי כו' . [ה] אינו מימר משום דבססית קדושה איתמר בה חדא זימנא ואינו מימר בה . [ו] כמ"ד ואח"כ ד"ה ל"א בירושלמי . [ז] נ"ל נתחלה . [ח] נ"ל נלאו הקדש .

או דילמא כל א] אותה קדושה אינו מוסיף חומש ואם תימצא לומר הדין גוף ב] [א] אחד כיון דבאותה קדושה *קאים ג](א) *מוסיף חומש אלא נתכפר באחר וניתק זה לעולה מהו כי *מוסיף חומש באותו הגוף באותה קדושה אבל בקדושה אחרת לא או דילמא כיון דאותו הגוף הוא *מוסיף חומש תיקו בעי רמי בר חמא מקדיש מוסיף חומש או ד] מכפר מוסיף חומש אמר רבא אמר קרא °ואם המקדיש יגאל את ביתו *מקדיש ולא מתכפר בעי רמי בר חמא מקדיש עושה תמורה או מתכפר עושה תמורה אמר רבא ה] אם כן מצינו ציבור ושותפין עושין תמורה כגון דשוו שליח לאקדושי ועוד דאמר רב נחמן אמר ו] רב הונא תנא °קרבנו לה' על נזרו ז] מלבד אשר תשיג ידו וכי נזיר נידון בהשג יד הא כיצד קרבנו לה' על נזרו שהפריש משלו מלבד אשר תשיג ידו שהפרישו לו אחרים למאי הילכתא אילימא לענין כפרה פשיטא דמכפר ליה ח] אלא לענין תמורה והכי קאמר *אף כשהפרישו לו אחרים עושה תמורה שמע מינה בתר מתכפר אזלינן לא ט] לענין *תמורה ודקא קשיא לך מתנה דקא יהבין ליה אי לאו דרבי רחמנא °מלבד אשר תשיג ידו הוה אמינא גזירת הכתוב הוא קרבנו מדידיה הוא דמכפר מדאחרים לא קמ"ל י] מאי הוי עלה תא שמע *דאמר ר' אבהו אמר רבי יוחנן מקדיש מוסיף חומש ומתכפר עושה תמורה יא] תורם משלו על של אחרים טובת הנאה שלו מ"ט אמר קרא °את כל מעשר תבואתך ונתת וגו':

מתני' *אין ממירין לא אברין בעוברין ולא עוברין באברים ולא עוברין ואברים בשלימים ולא שלימים בהן רבי יוסי אומר ממירין אברים בשלימים *אבל לא שלימים בהן *א"ר יוסי יב] והלא במוקדשין האומר רגלה של זו עולה כולה עולה אף כשיאמר רגלה של זו תחת זו תהא כולה תמורה תחתיה:

גמ' אתמר בר פדא אמר אין קדושה חלה על עוברין ורבי יוחנן אמר קדושה חלה על עוברין ואזדא רבי יוחנן לטעמיה *דאמר רבי יוחנן הקדיש חטאת מעוברת וילדה רצה בה מתכפר רצה בוולדה מתכפר וצריכא דאי אשמעינן בהך קמייתא התם הוא דאקדשיה לעוברה

רש"י

או דלמא. כיון דשתי קדושות ניהו ה"ל הקדש ראשון לענין יג] זה ומוסיף חומש: [ב] חדא מגו חדא. כלומר סיפא דבעייא דרבי אבין ארישא דמילתא קאי ולאו מילתא אחריתי היא אלא שני גופין ושתי קדושות בעי: ואם תמצא לומר קאמר. אם תמצא לומר היינו חדא מגו חדא: מהו. מי אמרי' כיון דשני גופין ושתי קדושות ניהו לא מיקרי הקדש שני ומוסיף חומש דהא בהא קדושה והאי גופא לא אתוסף חומשו או דלמא סוף סוף מכח קמא [קא] אתא יד] (מעיקרא) והקדש שני הוא לגבי חומש ליכא אחריגא טו] ירושלמי וכליסנא בתרא דלעיל דבעיא דרבי אבין גבי תמורה גרסי' לה נמי הכא(ב)טז] [ג] ופירושי מפרש*: מקדיש מוסיף חומש או מתכפר מוסיף חומש. דקיימא לן (ב"מ דף נג:) הבעלים מוסיפין חומש אם פודין את הקדשן ואם אחרים פודין יז] אין מוסיפין חומש הלכך הפריש זה קרבן לכפרת חבירו והומש מאן הוו בעלים דידיה יח] (חזי) דאי פריק ליה לוסיף חומש מקדיש הוי בעלים אבל מתכפר כאחר דמי ואינו מוסיף או מתכפר הוו בעלים דידיה: א"כ. דמקדיש עושה תמורה מלינו תמורה בלבור ושותפין והיכי דמי כגון דשוו לבור או שותפין שליח לאקדושי קרבן עלייהו דהשתא הוי מקדיש יחיד (ג) קריגא ביה קרבן יחיד אי בתר דידיה אזלינן והא תנן *בשילהי מתניתין הליבור והשותפין אין עושין תמורה אלא יט] *בתר מתכפר אזלינן הלכך אין קרבנו עושה תמורה הואיל ורבים מתכפרין בו ולא קריגא ביה קרבן יחיד והכן גמרינן לקמן ממעשר דקרבן יחיד עושה תמורה ולא דליבור ושותפין: השג יד. היינו קרבן עולה ויורד והלא קרבן נזיר קבוע הוא בין עשיר בין עני: הא כילד. הכי קאמר קרא קרבנו שהפריש הוא משלו יביא על כ] נדרו א) מלבד אשר תשיג ידו מלבד (ד) כא] אותו שאינו יכול להפריש משלו שעני הוא ותשיג ידו לאחר זמן שאחרים יתנו לו יביאנו נמי ויצא: לענין כפרה. לאשמעינן דיכול להתכפר בבהמה שהפריש אחר לנדרו: מה כשהפריש הוא משלו. הוא עושה בו תמורה ולא אחר אף כשהפרישו לו אחרים הוא עושה בו תמורה ולא אחר: מדידיה הוא דמתכפר. דכתיב קרבנו לה': טובת הנאה שלו. של תורם הוי טובת הנאה שבידו ליתנו לאיזה כהן שירצה ולא כב] למי שתרם עליו: דכתיב את כל מעשר כג] וגו'. כי תכלה לעשר וגו' משמע מי כד] שטול המעשר מתבואתו שבידו ליתנו למי שירצה ולא ביד חבירו שנתרם עליו. טובת הנאה דבר מועט מקבל מישראל על מנת שיתן כל תרומותיו לבן בתו כהן: **מתני'** לא אברים דחולין בעוברין. דהקדש שאם אמר תהא רגל בהמה זו תמורת עובר הקדש שבמעי בהמה זו אין הקדושה חלה על האבר: כה] ולא עוברין באברין. שאם אמר הרי עובר שבמעי בהמת חולין זו תמורת רגל בהמת קדש זו אין העובר קודש: ולא אברין ועוברין דחולין בשלימים דקדש: ולא שלימין. דחולין באברין ועוברין דקדש: ממירין אברין בשלימין. אמר הרי רגל בהמת חולין זו כו] תמורה תחת בהמת קדש זו חלה תמורה על האבר ופשטה לה בכל הבהמה והויא כז] תמורה כולה וקרבה: ולא שלימין בהן. דאין כח באבר אחד של בהמת קדש לעשות תמורה: והלא במוקדשים. כלומר בתחילת ההקדש כשמקדישו אם אמר רגלה של זו עולה כדמפרש טעמא לקמן בגמ': **גמ'** אין קדושה חלה על העוברין. אם הקדיש עובר במעי כח] בהמה אינו קדוש ליקרב ואם מקריב ליה כשנולד ולא אקדשיה משנולד מייתי חולין לעזרה ואם הפריש חטאת מעוברת לא הוו כשתי חטאות לאחריות דעובר מכח אמיה הוא דקדיש ולא מכח עצמו והוי כוולד חטאת ולמיתה אזיל [ד] וכן לכל דבריו הרי הוא כוולד קדשים ולא כתחילת הקדש: רצה בוולדה מתכפר. דכי אמרינן וולד חטאת למיתה אזיל היינו היכא דמפריש חטאתו ונתעברה וילדה דהלכה למשה מסיני ב) ניהו חמש חטאות מתות כט] והכי גמירי לה דמתה אבל אי אפרשה מעוברת חשוב עובר כבהמה אחרת וחיילא עליה קדושה באנפי נפשיה והויא ליה כמפריש שתי חטאות לאחריות דמתכפר באיזו שירצה והשניה תרעה אלמא קדושה חלה על העוברין:

תוספות

אמר רבא א"כ. פירוש אי מקדיש עושה תמורה מלינו ליבור ושותפין עושין תמורה כגון דשוו שליחא לאקדושיה ל] אבל לא מליגו למימר אי מתכפר עושה תמורה מליגו לבור ושותפין עושין תמורה כגון לא] דאיתקדוש בהמה להתכפר בה יחידי דכיון דיחיד מתכפר בה לאו דלבור היא אלא דיחיד: **איתמר** בר פדא. זהו בר פדא בן אחותו של בר קפרא כדאיתא פ' קמא דמעילה (דף ד:) א"ל בר קפרא לבר פדא בן *אחותו ראה מה אתה שואלני למחר בב"ה ואין זה בן פדת דבן פדת הוא ר"א בן פדת: **ואין** קדושה חלה על העוברים. שאם הקדיש עובר במעי אמו בהמת חולין אינו קדוש ליקרב ואי מקריב ליה כשנולד ולא אקדשיה משנולד מייתי חולין בעזרה ואם הפריש חטאת מעוברת לא הוו כשתי חטאות לאחריות דעובר מכח אימיה הוא דקדיש ולא מכח עצמו והוי כוולד חטאת ולמיתה אזיל וכן לכל דבריו הרי הוא כוולדות קדשים ולא כתחילת הקדש: **ורבי** יוחנן אמר קדושה חלה על העוברין. ואם הקדיש עובר במעי אמו חולין קדיש לב] ואם הפריש חטאת מעוברת הוי כמפריש שתי חטאות לאחריות ולא הוי כולד חטאת אלא הולד קדושתו קדושת הפה מכח האדם ולא מכח האם לג] *לא מלינו ולד חטאת דאזיל למיתה אלא במקדיש חטאת ריקנית ועיברה:

ואזדא רבי יוחנן לטעמיה לד] [כו'] רלה בוולדה מתכפר. פירוש ואין לריך קדושה אחרת והוי כמפריש שתי חטאות לאחריות שמע מינה דאית ליה לר' יוחנן קדושה חלה על העוברין דאי סלקא דעתך דאין קדושה חלה ילטרך קדושה אחרת אחר שנולד אבל אין לפרש מדלא אזיל למיתה שמע מינה דקדושה חלה לה] והא (אי) אפשר לומר דאף ע"ג דאין קדושה חלה על העובר אפילו הכי לא אזיל הולד למיתה דשמעינן ליה לר' יוחנן דאית ליה שיירו משוייר ואי אמר על בהמה של חולין היא קדש וולדה חולין הרשות בידו דעובר לאו ירך אמו הוא וכן מפרש הש"ס לקמן פ' כילד מערימין (דף כה.) אלא עיקר ההוכחה הוא דמדקאמר רלה בוולדה מתכפר ומשמע דאין לריך לאקדושיה זימנא אחריתי אחר שנולד דמשהקדיש האם הולד קדוש על פיו ולא מכח האם וק"ק מה שפירש רש"י ז"ל לבר פדא דאמר אין קדושה חלה על העוברין ונפקא מינה דאם הפריש חטאת מעוברת הוה ליה ולד חטאת ולמיתה אזלא מנלן דלמא אף על גב דאין קדושה חלה לא אזיל למיתה דהא אית ליה שיירו משוייר ולאו ירך אמו הוא נו] כדפירשנו וי"ל דע"כ אית ליה לבר פדא דשיירו אינו משוייר דאם לא כן תקשה ליה ממתני' נז] (ולד שלמים) פרק כילד מערימין

עין משפט נר מצוה

פד א מיי' פ"ז מהל' ערכין הל"ד:

פה ב מיי' פי"ד מהל' מעשה הקרבנות הלכה י:

פו ג מיי' פ"א מהל' תמורה הל"ד:

פז ד מיי' פ"ד מהל' תרומות הל"ב:

גירסת ל"ק אחותי

פח ה מיי' פ"א מהלכות תמורה הלט"ו:

פט ו מיי' פט"ו מהל' מעשה הקרבנות הל' ח וע"ש:

צ ז מיי' פ"ד מהל' פסולי המוקדשין הל"ו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דבאותה קדושה קאים אינו מוסיף חומש ...

הגהות הגר"א

שיטה מקובצת

גליון הש"ס

רבינו גרשום

לעוברה גופיה אבל הכא דאקדשיה לאימיה א] *הא בכלל אימיה לא קדוש ואי אשמעינן בתרייתא התם הוא דאקדישלה וכל דאית בה אבל הכא דאקדשיה ליה כיון דליתיה אבראי לא קדיש צריכא לישנא אחרינא מאי קמ"ל [א] *אם שיירו משוייר *ועובר לאו ירך אמו הוא ותרתי למה לי צריכא דאי ב] אתמר בהא משום דאימיה חזיא לגופיה מגו דנחתא קדושה לה נחתא נמי לולד אבל אידך לא קמ"ל (א) הדא ואי אתמר בהא משום דקא מפרש קדושה על (האם) הולד אבל ההיא לא צריכא יתיב ר' זירא וקאמר להא שמעתא ג] איתיביה ר' ירמיה לרבי זירא *כיצד מערימין על הבכור ד] המבכרת שהיתה מעוברת אומר מה שבמעיה של זו עולה ילדה זכר הרי זו עולה אלמא קדוש עובר אמר ליה ה] כי מתניא ההיא בקדושת ו] דמים מי ז] אלימא קדושת דמים דקא מפקעא ליה מן הבכורה אמר ליה אין *והתנן כל ח] קדשים שקדם מום קבוע להקדישן ונפדו *חייבין בבכורה ובמתנות טעמא ט] דלאחר שנפדו י] דחייבין אבל קודם שנפדו פטורין [אלמא] דאלימא קדושת דמים דמפקע ליה מבכורה איתיביה *האומר מה שבמעיה של זו עולה מותרת בגיזה ואסורה בעבודה משום כחוש עובר שבה אמר ליה הא נמי קדושת דמים ומי אלימא קדושת דמים יא] דאסירא ליה בעבודה אמר ליה אין והתנן *יוצאין לחולין ליגזז וליעבד טעמא יב] משום דנפדו הא קודם שנפדו אסורין בעבודה אלמא יג] קדושת דמים אסורין ליה בעבודה איתיביה אין ממירין לא אברין בעוברין ולא עוברין באברין יד] אימורי הוא דלא מימר הא מיקדש קדשי טו] אמר ליה בולדי קדשים הוא דקדישי וקיימי אי ולד קדשים במעי אמן הוא דלא עבדין טז] הא אבראי עבדין והא יז] *תניא *אין הולד עושה תמורה הא מני רבי יהודה היא דאמר *הולד עושה תמורה אי ר' יהודה תמורה הוא דלא עבדי יח] הא מקדש קדשי הא"ר יהודה אברין לא קדשי יט] (אמר) הבא במאי עסקינן *באבר שהנשמה תלויה בו כ] איתיביה *מקדישין אברין ועוברין אבל לא ממירין כא] הכא נמי בולדי קדשים אי בולדי קדשים מאי מקדישין הא קדישי וקיימי הכי

רש"י

לעוברה גופיה. בפני עצמו הלכך חיילא קדושה עליה. ל"א מאי קמ"ל ר' יוחנן אם שירו משוייר ועובר לאו ירך אמו הוא דמחשיב ליה רבי יוחנן באנפי נפשיה ולא כולד חטאת דאזיל למיתה שמע מינה דאי הוה בעי לשיוריה לעובר לקדושה אחרת משוייר כגון אם אמר זו תהא חטאת ועוברה עולה דבריו קיימין דעובר לאו ירך אמו הוא או אם שיירו לומר היא חטאת וולדה חולין (ב) הוי כב] ולבר פדא לא חשיב עובר למהוי באנפי נפשיה והיכא דאקדשיה לאימיה ושיירו לולד לקדושה אחרת אינו כג] קדוש והוה ליה ולד חטאת ואזיל למיתה ואם אמר ולדה חולין לא אמר כלום ולמאן דאמר דולדי קדשים במעי אמן הן קדושין קדיש לאלתר ולמ"ד בהוייתן הן קדושין קדוש לכשיוולד : ותרתי למה לי כו'. הא שמעינן ליה מקמייתא דאמר קדושה חלה על העוברין מכלל דבהמה באנפי נפשה (ג) חשובה כד] הולד : חזי לגופיה. שהאם קדושה קדושת הגוף ליקרב : כיצד מערימין על הבכור. להפקיעו מכהן וליהנות הוא בו : ילדה זכר הרי הוא עולה. ומקריבו לחובתו ויצא אם היה מחויב עולה משום דקדושת עולה כה] קדמה חיילא עליה דבבכורה לא קדיש עד שתקדישנו רחם ותו לא אתיא בכורה ומפקעא לקדושת עולה אלמא קדיש עובר וקשיא לבר פדא : קדושת דמים. שימכרנו ויביא בדמיו עולה אבל הוא גופיה לא קדיש קדושת הגוף אלא נמכר בלא מום : והתנן. בניחותא : חייבין בבכורה. אם נקבות הן ולאחר פדיונן ביכרו : כו] [אלמא] דאלימא קדושת דמים. דכיון דקדם מום קבוע להקדש לא קדיש מעיקרא אלא לדמי : מותרת האם בגיזה. כז] דהא לא אקדיש גופה : כחוש עובר. דעבודת האם מכחשא ליה לעובר אלמא קדיש עובר : והתנן. בניחותא : יוצאין לחולין. סיפא דהך מתני' דאמרת לעיל היא כל הקדשים שקדם כו' וקתני סיפא יוצאין לחולין כשנפדין ליגזז וליעבד שמותרין בגיזה ועבודה לאחר פדיונן הואיל וקדם מום קבוע להקדשן דלא כח] [קדשה] קדושת הגוף בפ"ב דבכורות (דף יד.) : איתיביה. ר' ירמיה לרבי זירא : אין ממירין כו'. מתני' היא [ב] וקתני לא שלימין *בה : אמורי הוא דלא מימר. משום דבתמורה כתיב בהמה בבהמה ועובר לאו בהמה הוא : הא מיקדש קדשי. עוברין דאי לא קדשו פשיטא דאין ממירין שלימין דחולין בהן : והתנן אין הולד עושה תמורה. אלא ודאי במקדיש ולד עסקינן דחשוב הקדש ראשון : רבי יהודה היא. כט] במתני' קאמר ר' יהודה ולד עושה תמורה : אי ר' יהודה. רישא היכי מתוקמא דקתני אין ממירין אברין דחולין בשלימין דהקדש דמשמע תמורה הוא דלא עבדי אברין לבהמת חולין ל] לחול קדושת תמורה על גוף הבהמה משום אבר דידה שהמירו בשלם דקדש הא מקדש קדשי אברין בתחילת הקדש אם הקדיש אבר אחד פשטה קדושה בכולה דהאי תנא סברא אית ליה מדקמהדר ליה רבי יוסי והלא במוקדשין האומר רגלה של זו עולה כולה עולה מכלל דמודה ת"ק בתחילת הקדש שאם הקדיש אבר אחד פשטה קדושה בכולה ורבי שמעון לא] דהוי בר זוגיה דר' יוסי לקמן בברייתא דאמר בתחילת הקדש כולה עולה ואשמועינן גבי תמורה דלא אי משום דדריש בהמה בבהמה אי משום דמקיש תמורה למעשר בסיפא דפירקין (דף יג.) מה מעשר קרבן יחיד ומההוא הקישא גופיה יליף דמה מעשר אינו נוהג באברין אף תמורה אינה נוהגת באברין והכי אמרינן בפרק בהמה המקשה (חולין דף סט:) : האמר רבי יהודה. לקמן בברייתא דלא פשטה קדושה בכולה : הכא במאי עסקינן. דדייקינן הא שלא ע"י תמורה קדשה כל הבהמה ע"י אבר אחד : כגון שהקדיש אבר שהנשמה תלויה בו. דאמר לקמן מודה רבי יהודה בדבר שעושה אותו טרפה כגון הקדיש רגליה מן הארכובה ולמעלה הרי כולה עולה ובתמורה לא (ד) דרשינן בהמה בבהמה : מקדישין אברין ועוברין. לקמן היא פרק שני (דף יז:) אומר בקדשים מבתמורה וקתיב אומרי וקתני להך נג] הכי מקדישין אברין ועוברין אבל לא ממירין : הכי

תוספות

מערימין (לקמן כד:) נג] *האומר ולדה של זו עולה הרי זו וולד שלמים ואי אית ליה לבר פדא דשירו משוייר אמאי ולדה שלמים הא אי בעי הוה משייר הולד בחולין דבשלמא ר' יוחנן דאמר קדושה חלה על העוברין מיד דאמר היא שלמים דעתיה נמי לקדושי הולד בשלמים והוי הולד שלמים על קדושת פיו ולא מטוניה דאם אבל לבר פדא דאמר קדושה אינה חלה על העוברין אין הולד קדוש על פיו אלא מכח דאם ואם סבירא ליה דשירו משוייר אמאי אין הולד עולה אלא שמע מינה דצריך לומר דמיד נד] *האם קדושה קדוש הולד מכח האם נה] וא"ת כיון דאין קדושה חלה על העוברין היכי קאמר ולדה עולה והיא שלמים דבריו קיימין וי"ל דלדמים קאמר וא"ת היכי אפשר דקדושה חלה על העוברין והא אמר דאסור להקדים מחוסר זמן ולקמן אמרינן (פרק) כיצד מערימין על הבכור (גם זה שם) המבכרת שהיתה מעוברת אמר מה שבמעי בהמה אם זכר עולה אלמא דאפילו לכתחילה מצי מקדיש ליה ומאי שנא *מחוסר זמן וי"ל דקודם שנולד מצי מקדיש ליה °ומייתי ליה בבכורות (דף יד.) מקרא נו] :

אבל הכא דאקדשיה לאימיה הוא בכלל אימיה. וקשה לה"ר מ"ר למה לי להאי צריכותא לימא *בהדי' דאי אשמועינן קמייתא הוה אמינא דשירו אינו משוייר ולהכי איצטריך למימר רצה בולדה מתכפר לאשמועינן דשירו משוייר כדפירש ועוד קשה דהיכי מצי למימר דהוא בכלל אימיה לא קדיש התנן בהדיא פרק כיצד מערימין (לקמן דף כה.) היא שלמים וולדה עולה הרי זה ולד שלמים אלמא קדוש הוא בכלל אימיה וי"ל דהכי פירושו הוא בכלל אימיה לא קדוש על פי האדם אלא מטוניה דאמו הוא, קדוש דעובר ירך אמו הוא ואי שירו אינו משוייר משום הכי איצטריך בבתרייתא לאשמועינן דקדוש הולד *על פי האדם ולא מטוניה דאמו. הר"ס :

כי תניא ההיא קדושת דמים. וקשה אם כן מאי קאמר פרק כיצד מערימין (לקמן ד' כד:) סיפא דהאי ילדה שני זכרים אחד מהן יקרב עולה כיון דלית ליה אלא קדושת דמים אמאי יקרב עולה ואי אמרת דימכר לצרכי עולה הא קתני התם והשני ימכר לצרכי עולה ואם כן מה בין ראשון לשני נז] וצריך לומר כיון דנחת בראשון קדושת דמים נחת ביה נמי קדושת הגוף :

אימורי הוא דלא מימר הא מקדש קדישי עוברין. דאי לא קדישי פשיטא דאין ממירין שלימין נח] א) (בהן) דחולין ב) [בהן] והכא לא מצי לתרוצי קדושת דמים כדלעיל נט] דהא אין עושין תמורה :

א) נ"ק מ"ז ב) נ"ק

[א] הכי קאמר מקדישין איברין וממירין בהן [א] אבל לא ממירין [אברים] בהן ועוברים שקדשו במעי אמן אין ממירין בהן [ב](א) בולדי קדשים במעי אמן הוא דלא [ג] עבדין תמורה הא אבראי עבדי והא תנן אין [ד] הוולדות עושין תמורה הא מני רבי יהודה היא אי רבי יהודה אברין מי קדשי הא לר' יהודה לית ליה האומר רגלה של זו עולה כולה עולה אמר ליה הכא [ה] במאי עסקינן בדבר העושה אותה טרפה [ו] לימא כתנאי *השוחט את החטאת ומצא בה בן ארבע [ז] חי קתני חדא *אינה נאכלת אלא לזכרי כהונה ואינה נאכלת אלא לפנים מן הקלעים ואינה נאכלת אלא ליום [ח] אחד ותניא אידך נאכלת לכל אדם [ב] [ט] ונאכלין בכל מקום [ג] א)ואינן נאכלין בעזרה מאי לאו תנאי היא דמר סבר קדושה חלה על עוברין ומר סבר אין קדושה חלה על עוברין לא הני תנאי בהא קא מיפלגי דמר סבר *ולדות קדשים בהוייתן הן קדושים ומר סבר [י] ולדי קדשים במעי אמן הן קדושים ואיבעית אימא [יא] חד תנא הוא הדא מהלין מתנייתא במקדיש בהמה ואח"כ נתעברה וחדא מנהון שהקדישה מעוברת [ד] [יב] *תניא רבי אליעזר אומר *כלאים וטרפה ויוצא דופן טומטום ואנדרוגינוס לא קדושין ולא מקדישין ואמר שמואל לא קדושין בתמורה ולא מקדישין [לעשות] תמורה ותניא א"ר [יג] מאיר מאחר שאינן קדושין היאך מקדישין אי אתה מוצא אלא במקדיש בהמה ואחר כך נטרפה במקדיש ולד ויצא [יד] [דרך] דופן אלמא קדיש ולד אמרי בתם במעי תמימה אפילו בר פדא נמי מודי דקדיש לא נחלקו אלא בתם במעי בעלת מום בר פדא סבר כיון דאימיה לא [ה] מקדישין קדושת הגוף הוא נמי לא קדיש ורבי יוחנן סבר הני כב' בהמות נינהו אימיה היא דלא מיקדשא אבל הוא קדוש [ו] לישנא אחרינא [טו] אבל כלאים וטומטום ואנדרוגינוס אי אתה מוצא אלא בולדי קדשים *וכרבי יהודה שהיה אומר הולד עושה תמורה הלין הוא דלא קדשי גופייהו אבל עוברין אחרים קדושין אמר אביי תם במעי תמימה דברי הכל קדיש גופיה אלא כי פליגי במעי בעלת מום דבר פדא סבר כיון דאימיה [טז] נמי לא קדיש גופה איהו נמי לא קדיש אלא לדמי רבי יוחנן סבר *עובר לאו ירך אמו הוא ואע"ג דאימיה לא קדשה לגופה ולד מיהא קדיש לגופיה: א"ר יוסי והלא במוקדשין האומר רגלה של זו כו':

א) גי' צ"ק ונאכלין לעולם מאי לאו

תנו

הכי קאמר מקדישין איברין וממירין בהן [יז] כו'. כלומר מקדישין אבר אחד וממירין אחרי כן באותה בהמה ואשמעינן האי וממירין בהן דהאי דקאמר מקדישין אברין לאו למקדיש אבר לחודיה אלא למיפשט קדושה בכולה בהמה דאי אאבר לחודיה לא מצי למימר וממירין בהן דהא אפילו רבי יוסי דאמר ממירין אברין בשלמים מודה דאין ממירין שלמין בהן וכל שכן אברין באברין ודקתני סיפא דהך [יח] *ברייתא בפ' ב' אבל לא ממירין אשמעינן דאין ממירין [יט] בשלמים דאם אמר אבר בהמה זו תמורה* לא אקדשיה והיינו חומר בתחילת הקדש מבתמורה דתחילת הקדש כי אקדיש חד אבר פשט בכולה ובתמורה כי אמר אבר זה תמורה תחת שלימה זו לא קדשה: ועוברין שקדשו במעי אמן. כגון ולד קדשים אע"פ שהן קדושין אין ממירין בהמה בהן כל זמן שהן במעי אמן והא לאו משום חומר בקדשים מבתמורה קתני אלא משום דתנא וממירין בהן בבהמה שקדשה ע"י אבר [כ] תני בעוברין אין ממירין בהן ור' יהודה היא [דאמר] ולד עושה תמורה דאי רבנן אבראי נמי לא עביד תמורה: אלא לזכרי כהונה. כדין חטאת קא סלקא דעתך דבמפריש בהמה מעוברת עסקינן דאי במפריש ריקנית ונתעברה דכולי עלמא [כא] הואיל ומכח אימיה הוא דקדיש חולין הוא דוולדי קדשים בהוייתן הן קדושים כשהן נולדין ולא במעי אמן: מאי לאו תנאי היא. דלתנא קמא קדושה חלה על [כב] *האברין מכח עצמן כשהיא מעוברת בשעת הקדש קדיש לאלתר דלא כוולדי קדשים הוא ולתנא בתרא אין קדושה חלה עליו אלא מכח אמו וכשאר ולדי קדשים הוא דבהווייתן הוא דקדישי ולהכי נקט חי רבותא קא משמע לן דלא אמרי' הואיל וחי הוא הווייתו חשיב ליה ואפילו לתנא בתרא ליקדש מכח אמו כשאר ולדי קדשים קא משמע לן דהואיל ולא כלו חדשיו לאו הווייתו הוא: לא. במפריש בהמה מעוברת לא איירי הכא כלל אלא בבהמת קדשים שנתעברה ובהא פליגי תנא (*קמא) [כג] סבר ולדות קדשים בהוייתן הן קדושין כשהן נולדין הן קדושין ולא במעי אמן*: בהווייתן. לישנא דקרא נקט דאיתרבו ולדות מיניה דכתיב (דברים יב) רק קדשיך אשר יהיו לך וגו' ואמר מר אשר יהיו לך אלו הוולדות בפרק שני דבכורות (דף יד:): ואיבעית אימא חד תנא הוא. הנך תרתי מתנייתא ודכולי עלמא קדושה חלה על העוברין לאלתר כר' יוחנן והך דקתני דלא קדיש עובר במקדיש בהמה ואח"כ נתעברה דוולדות קדשים בהווייתן הן קדושין והאי דקתני דקדיש ולד לאלתר ולא הוי כשאר ולדי קדשים דעובר לאו ירך אמו [כד] כשהקדישה מעוברת: לא קדושין בתמורה. שאם הן חולין והמירן בבהמת קדשים אינם נתפסין ואפילו תמורה שחלה על בעלי מומין קבועין אינה חלה עליהן וכל שכן אם הקדישם ממש אינן קדושין: [כה] ואין מקדישין. אחר לעשותו תמורה אם הן קדושין והמיר בהמת חולין בהן ורבי [כו] מאיר מפרש היכי משכחת לה דליהוי [כז] קדושין מאחר שהן אינן קדושין בגוף קדושת הגוף מהיכן יהו הן מקדישין ועושין תמורה והא ען בעלמא ניכסו: אי אתה מוצא. שיהו הן קדושים א) דלאיצטריך למיתני לא מקדישין אלא במקדיש בהמה ואח"כ נטרפה זו והאי קדושה היא דקדם הקדשה את מומה: במקדיש ולד במעי אמו. דחיילה עליה קדושה מיד והדר יצא דרך דופן ב): [ז] הכי איצטריך למימר דאין מקדישין וסיפא דמילתא מפרש בפרק יש בקרבנות (לקמן דף יז.):ג) כלאים וטומטום ואנדרוגינוס אי אתה מוצא אלא בולדי קדשים. שנתעברה ד) מהן בהמת קדשים לאחר הקדשה אלמא קדיש עובר מדקתני במקדיש עובר ויוצא דרך דופן דהאי הוא דלא קדיש [כח] לגופיה למעבד תמורה הא לא יצא דרך דופן קדיש בקדושה קמייתא קדושת הגוף ועביד תמורה וליכא לתרוצי קדושת דמים דאי קדושת דמים לא הוה עביד תמורה אפילו יצא דרך רחם:

א) דלאיצטריך צ"ק . ב) שני הד"א צ"ק ג) דכלאים והד"א צ"ק ד) אמן לאחר שקדשה אלמא . צ"ק

הא מני ר' יהודה היא. יש ספרים גרסינן אי ר' יהודה רישא היכי מתוקמא דקתני ולא אברין לחולין בשלמים דקדש דמשמע תמורה הוא דלא עבדי אברין לבהמה דליחול קדושת תמורה על כל גוף הבהמה משום אבר דידיה שהמירו בשלימים הא מיקדש

מסורת הש"ס

קדישי אברים בתחילת הקדש אם הקדיש אבר אחד פשטה קדושה בכולה דהא תנא דמתני' האי סברא אית ליה מדקמהדר ליה והלא במוקדשין האומר רגלה של זו עולה כולה עולה מכלל דמודה תנא קמא בתחילת הקדש דפשטה בכולה ור' שמעון הוא דהוי בר זוגיה דרבי יוסי לקמן בברייתא ואמר בתחילת הקדש כולה עולה ואשמועינן בתמורה דלא אי משום דדריש בהמה בבהמה אי משום דמקיש תמורה למעשר בסיפא דפירקין מה מעשר קרבן יחיד כו' ומההיא היקשא גופא יליף מה מעשר אינו נוהג באברים אף תמורה אינה נוהגת באיברים והכי אמרינן בפרק בהמה המקשה (חולין דף סט:) דאי רבי יהודה האמר לקמן בברייתא דלא פשטה קדושה בכולה הכא במאי עסקינן דדייקינן הא שלא ע"י תמורה קדשה כל הבהמה ע"י אבר אחד כגון שהקדיש אבר שהנשמה תלויה בו דאמרי' לקמן מודה ר' יהודה בדבר שיעשה אותה טרפה כגון אם הקדיש אחת מרגליה מן הארכובה ולמעלה הרי כולה עולה ובתמורה *לא [כט] דדרשי' בהמה בבהמה ע"כ לשון רש"י ונראה דאין צריך לגרוס כל זה דמשמע דפריך מטעם דמהדר ליה ר' יוסי והלא במוקדשין *כולה מכלל דמודה ת"ק בה ובפ' בהמה המקשה (גז"ש) יש לשון אחר דרבי יוסי אדנפשיה קמהדר אבל תנא קמא פליג עליה [ל] אפילו בתחילת הקדש ואם כן איכא למימר דרבי יהודה היא: הכי קאמר מקדישין איברין וממירין. כך גירסת רש"י ור"ל אם פשטה קדושה בכל הבהמה ע"י קדושת *הבהמה ממירין בכל הבהמה אבל אמר אבר זה של חולין תהא תמורה לא אמר כלום ונראה דמשום הכי דחיק רש"י לגרוס וממירין משום דפריך עלה בסמוך אברים מי קדישי [לא] דאי לא גרס וממירין היכא אשכחנא דאמר אברין קדשי אלא מדקאמר אברין ממירין ועל כרחין היינו כשהקדיש האבר ופשטה קדושה בכל הבהמה ולא נהירא לגרוס וממירין חדא דליתו ברוב הספרים ועוד דבמתניתין גבי חמור בתחילת הקדש מבתמורה תני דאי גרס וממירין אין זה חומר בתחילת הקדש מבתמורה ולכך נראה דלא גרס ליה והא דפריך עלה בסמוך אברים מי קדשי משום דקתני מקדישין עוברין ואברים ובודאי אבר לחודיה לא הקדישו אי לא דפשטה קדושה בכל הבהמה: השוחט את החטאת. כגון שעירה דאילו כשבה אי אפשר לילד תוך שנתה כדאיתא בבכורות (דף יט:): ומצא בה בן ארבע חי. דאילו בן ה' בבהמה דקה אינה ניתרת *) לרבנן בשחיטת אמו פרק בהמה המקשה (חולין דף עד.):

*) [צ"ל לר' מאיר]

רב

רבינו גרשום

תני הכי מקדישין אברין וממירין: ועוברין שקדשו בבטן אמן. כגון שהקדישן ואח"כ נתעברו אין ממירין בהן ולעולם הא נמי בוולדי קדשים מיירי [אבל בעוברין דעלמא ליכא למשמע [מיניה] אכתי דקדש: אי ר' יהודה. אימא רישא מקדישין אברין וממירין בהן והיכי ממירין בהן והא לית ליה לר' יהודה האומר רגלה של ע עולה כולה עולה והכי נמי לענין תמורה: א"ל ר' זירא הא מודי ר' יהודה דאי הקדיש אבר שהנשמה תלויה בו דקדשה כולה ובההוא אבר קאמר מקדישין איברין וממירין בהן ולעולם בוולדי קדשים קא מיירי]: ל"א אבל לא ממירין קתני מיהת מקדישין עוברין. א"ל כגון דאקדשינהו לדמיהו דכותה [גבי אבר דאקדיש איברין לדמיהו] וטעמא משו' דאקדשינהו לדמיהו אין ממירין הא אקדשינהו לגופיהן קדשי למעבד תמורה הא אמר ר' יהודה אברין לא קדשי למיהוי כולה תמורה וליכא לאוקומה כר' יהודה א"ל כי תנן מקדישין [עוברין בוולדי קדשים קתני אי בוולדי קדשים כו'] כדתרצינן לעיל בלישנא קמא: [ומצא בה] בן ארבעה חי. בבהמה דקה מיירי דמיעברה לה' חדשים: בהווייתן הן קדושים. בשעה שיצאו לאויר העולם ובתראה (א) דנתעברה ובסוף הקדישה דלא קדיש וולד דלא אקדיש אלא אם לחודה: [אין קדשין להיות תמורת קדשים ואין מקדישין לעשות תמורה שאם הקדשים הן כלאים וטרפה לא אלימי דלא קדישי למיתפס בהמת חולין בתמורתן]: תניא. אמר ר' קאי אדר' אלעזר: [אלא] אי אתה מוצא. דאיצטריך למימר ולא מקדישין אלא במקדיש בהמה ואח"כ נטרפה [דמעיקרא קדשה כי הויא שלימה והשתא כי נטרפה לא מקדשה לעשות תמורה]: וכן במקדיש וולד. במעי אמו ואח"כ יצא דרך דופן [לא מקדיש לאיתפוסי תמורת] אבל טרפה [מעקרו] קודם הקדש ויוצא דופן (מאחר) [לאחר] שנולד לא קדשי גבי קדשים. והאי לאחר שהקדיש יצא דרך דופן [והאי ואח"כ יצא דרך דופן כגון שנגממו או נעקרו כותלי בית הרחם אלמא קדיש וולד במעי אמו ותיובתא לבר פדא: אמרי בעובר תם במעי תמימה אפי' בר פדא מודי לר' יוחנן דקדיש דומיא דהאי מקדיש וולד ואח"כ יצא דרך דופן] דהיינו תם במעי תמימה כל זמן שהוא במעית לא נחלקו כו': ל"א אבל מומטום [וכלאים ואנדרוגינוס אי אתה מוצא כו']. כלומר הני תרי טרפה ויוצא דופן מצית מוקמת לה אפי' בחולין כדאמרן אבל כלאים וטומטום ואנדרוגינוס אי אתה מוצא בקדשים דקדישי אלא בוולדי קדשים בעוברי קדשים דהני לא הוו להו שעת הכושר מעולם דמשעת יצירת נפסלו [נעשו

שיטה מקובצת

הגהות הב"ח

(א) גמ' אין ממירין בהן ולא בולדי:

הגהות הגר"א

צט א ב ג מיי' פט"ו מהל' מעה"ק הל"ב :

ק ד מיי' פ"ג מהל' שחיטה הל"ט ופ"ב מהל' אבות הטומאה הלכה א :

קא ה מיי' פט"ו מהל' מעה"ק הל"ב :

לשון זה אינו בפרק החולץ ולא במסכת חולין וצ"ע ובפ"ק דנדה גורס פרק אלו טרפות נז: אמר ר"ה הוא דאמר ספק רבה :

קב ו מיי' פ"ד מהל' מעילה הל"ב ופ"ה מהל' ערכין הל"ד :

קג ז מיי' פ"ה מהל' ערכין הלכה יד ופט"ו מהלכות מעה"ק הלכה ה:

קד ח ט מיי' פ"א מהל' מעילה הל"ג :

קה י מיי' פ"ב מהל' שחיטה הל"ד :

חולין סט: ערכין ה:

[נ"ל רבי יוסי ור"ש אומרים]

[חולין מג. וש"נ]

נ"ק מ"ו

תנו רבנן [א] *"יכול האומר רגלה של זו עולה תהא כולה עולה ת"ל °כל אשר יתן ממנו לה' (ויקרא כז) ממנו לה' ולא כולו לה' יכול תצא לחולין ת"ל יהיה קדש האכיצד ?תמכר לצרכי עולות ודמיה חולין חוץ מדמי אבר שבה דברי רבי מאיר ורבי יהודה [א] ב] *ור' יוסי ור' שמעון אומר מנין לאומר רגלה של זו עולה שכולה עולה שנאמר כל אשר יתן ממנו לה' כשהוא אומר יהיה קדש לרבות את כולה אמר מר תמכר לצרכי עולות [ב] והא קמייתי בהמה מחוסרת אבר אמר רבא באומר הרי עלי עולה בחייה ג] אמר רב חסדא ד] מודה רבי יהודה בדבר ה] שעושה אותה טרפה רבא אמר בדבר שעושה אותה נבילה ורב ששת אמר ?בדבר שהיא מתה מאי איכא בין רב חסדא לרבא איכא בינייהו טרפה חיה רב חסדא סבר לה כמאן דאמר *טרפה אינה חיה ורבא סבר לה כמ"ד טרפה חיה ומאי איכא בין רבא לרב ששת איכא בינייהו דרבי אלעזר א) דאמר רבי אלעזר ו] ?ניטלה ירך וחלל *שלה נבילה רבא סבר לה כרבי אלעזר רב ששת לא סבר לה כר' אלעזר מיתיבי אמר רבי נראין דברי רבי יהודה בדבר שאין הנשמה תלויה בו ודברי רבי יוסי בדבר שהנשמה תלויה בו ז] לאו מכלל דפליג עליה דרבי יהודה בשלמא נראין דברי רבי יהודה בדבר שאין הנשמה תלויה בו ח] מכלל דפליג עליה דר' יוסי אלא נראין דברי רבי יוסי בדבר שהנשמה תלויה בו ט] לאו מכלל דפליג עליה דרבי יהודה ותיובתא דכולהו לא חסורי מיחסרא והכי קתני נראין דברי רבי יוסי לר' יהודה בדבר שהנשמה תלויה בו שאף רבי יהודה לא נחלק עליו אלא בדבר שאין הנשמה תלויה בו אבל בדבר שהנשמה תלויה בו מודי ליה י] בעי רבא בעוף מהו בהמה אמר רחמנא והא לאו בהמה היא או דלמא קרבן אמר רחמנא יא] והאי נמי קרבן הוא ?תיקו ב) בעי רבא יב] ?הקדיש אבר לדמיו מהו דתיחות ליה קדושת הגוף [ג] מי אמר יג] כיון דנחתא ליה קדושת דמים נחתא ליה נמי קדושת הגוף יד] ומדאקדשיה לחד אבר אקדשיה לכולה או דלמא חד מגו אמר תרי מגו לא אמר טו] תפשוט ליה מדידיה טז] דהאמר רבא ג) הקדיש ?זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף התם דאקדשיה לכוליה הכא יז] דאקדשיה חד אבר מאי יח] תיקו בעי מיניה יט] מרבא ?הקדיש חד אבר מהו בגיזה תפשוט לך מהא דתניא כ] °לא תגוז בכור צאנך אבל אתה גוזז בשלך ושל אחרים כא] (דברים טו) התם לא נחתא ליה קדושה כלל הכא נחתא ליה קדושה כב] לישנא אחרינא התם אין בידו להקדישו הכא בידו להקדישו בעא מיניה אביי כג] מרבא הקדיש עורה מהו בעבודה כד] תא שמע האומר מה שבמעיה של זו עולה מותרת בגיזה ואסורה בעבודה מפני כחוש עובר שבה אמר ליה °כי קתני אסורה בעבודה מדרבנן אי הכי אפילו בגיזה נמי תיתסר אמר ליה עבודה דמיכחשא כה] גזרי בה רבנן גיזה לא גזרי בה רבנן בעא מיניה אביי מרב יוסף כו] ?היא שלמי' וולדה חולין כז] ושחטה בפנים מהו למ"ד ולדי קדשים בהויתן הן קדושין מי הוי חולין בעזרה או לא א"ל

א) חולין כח. לג: [נדה כד.] ב) [ערכין ה. ע"ש] ג) שבועות יא. ע"ש בכורות יד: [לקמן יט: ערכין ה.]

רב חסדא סבר כמאן דאמר טריפה אינה חיה ורבא סבר כמאן דאמר טריפה חיה. ובפ"ק דבכורות (דף ג.) נהפכה סוגיא זאת גבי שותפות עובד כוכבים דרב חסדא סבר טריפה חיה וזו מן הסוגיות הפוכות שבהש"ס וכן מצינו בשאר דוכתי גבי פלוגתא דאביי ורבא דידים מוכיחות במסכת נדרים (דף ה:) ובמסכת נזיר (דף סב. ע"ש) ומיהו צריך עיון לפי הא דאמר רבא הכא טריפה חיה *דבפרק החולץ (יבמות דף לו) אמר רבא גבי ספק טרפה משהינן לה י"ב חדש :

[ו] התם לא נחתא ליה *קודשת הגוף. לז] פירש רש"י דסבר דשותפות העובד כוכבים פוטרת מן הבכורה ובפ"ק דבכורות (דף ג:) קאמר אפי' למ"ד שותפות העובד כוכבים אינו פוטר והא דאמר התם לא נחתא ליה קדושה ר"ל להקריב : היא שלמים וולדה חולין ושחטה בפנים מהו. פירוש אם הולד אסור משום חולין בעזרה ונראה דמלי למיפשטיה לח] מההיא דלעיל דהשוחט את החטאת ומצא בה בן ד' חי משמע דלא הוי חולין בעזרה :

אין

יהיה קדש. ההוא אבר וכיון דההוא אבר הוי קדוש הו לא מלי למשחט ההיא בהמה לשם חולין אלא תמכר כולה חוץ מדמי אותו אבר שבה דדמי אותו אבר לא יטול שהרי הקדישו ואינו יכול למוכרו : הכי גרסי' דברי רבי מאיר ור' יהודה : מחוסרת אבר. שהרי אותו תורה אור האבר אינו שלו אלא לחובת המוכר הוא קרב כמלא שהלוקח זה לא הקריב עולה שלימה והוא נדר להקריב כל הבהמה לחובתו : באומר הרי עלי עולה בחייה. הרי עלי להקריב כל האברין שבבהמה היה ממנה והרי כן עשה דהמוכר לא הקדיש אלא אבר שאינה חיה ממנו כגון רגל מן הארכובה ולמטה שאם היה מקדיש דבר שהנשמה תלויה בו הוה פשטה קדושה בכולה כדאמר מודה ר' יהודה בדבר שעושה אותה טריפה שאם הקדיש אבר שממנו נטרפת אם היה ניטל פשטה קדושה בכולה אפי' לר' יהודה לישנא אחרינא ירושלמי והא מייתי בהמה דמקדיש גופה כי ליתיה כולה לדידיה כלומר האי לוקח הא מייתי בהמה שאין כח] הגוף שלו ומשני כגון דאמר כזוזא מן הדא בהמה לעולה כלומר שוה זוז מבהמה זו לעולה והרי קנה [ד] זוז (וזוז) הלכך יצא דהא לא נדר עולה שלימה : מודה ר' יהודה. דפשטה קדושה בכולה : שעושה אותה נבלה. כגון הירך וחלל שלה אבל בדבר העושה אותה טרפה כמו רגלה מן הארכובה ולמעלה (א) לא מודה וטעמא מפרש לקמיה כט] : *(כגון הלב או הושט) : כמ"ד טרפה אינה חיה. פלוגתא היא באלו טרפות (חולין דף מג.) הלכך כיון דאינה חיה הרי הקדיש דבר שהנשמה תלויה בו הלכך מודי : ורבא ס"ל טרפה חיה. ואינו דבר שהנשמה תלויה בו : ניטל הירך וחלל שלה נבלה. אע"פ שהיא עדיין חיה מטמאה כנבלה דכמתה היא ולא כחיה : רבא סבירא ליה כרבי אלעזר. הילכך אקדיש ירך וחלל שלה הוי דבר שהנשמה תלויה בו : ורב ששת לית ליה דר' אלעזר. [ה] בפ"ק דחולין (דף כא.) מפרש היכי דמי חלל שלה כל שרבולה ונראית חסרה : הכי קאמר נראין דברי רבי יוסי לר' יהודה. דר' יהודה מודה ליה בדבר שהנשמה תלויה בו : בעוף מהו. לר' א) יוסי קא בעי לה הקדיש רגל עוף דתור או בן יונה מי פשטה קדושה בכוליה או לא : בהמה אמר רחמנא. בהאי קרא נ] מכל אשר יתן ממנו כתיב בהמה וקרבן : מדאקדיש חד אבר לדמיו פשטה קדושה לכולה בהמה לדמיה ומיגו דנחתא לה קדושת דמים לכולה בהמה נחתא לה קדושת הגוף הואיל והיא גופא חזיא לעולה למה לי למוכרה ולהביא בדמיה עולה הלכך בעל כרחיה קדשי קדושת הגוף : תרי מיגו. חד דהוא לא אקדיש אלא אבר ולדמיו ואנן צריכין לומר מגו דקייל אאבר הייל אכולה בהמה לדמיה ומגו דנחית לא] כולה לדמיה נחית נמי כולה לקדושת הגוף : ותפשוט ליה מדידיה. דודאי נחתא לה קדושת הגוף : דהא אמר רבא הקדיש זכר. א"ל זכר ולהכי נקט רבא זכר דבעולה איירי רבא ונקבה לא חזיא לעולה וליכא למימר לב] קדושת הגוף : לדמיו. להביא בדמיו עולה קדוש קדושת הגוף ואינו יכול למכרו הואיל והוא גופיה חזיא לעולה והוא עצמו יקרב לעולה והכא נמי הואיל ולרבי יוסי נחתא קדושה לכולה על ידי האבר קדשה נמי לגופה : התם דאקדשה לכולה. וליכא אלא חד מיגו : הקדיש אבר מהו בגיזה. לג] בעבודה לא תיבעי לך דאסור דהא מכחיש לד] לה : ב) בשלו ושל אחרים. עובד כוכבים אם יש לך בכור בשותפות עם העובד כוכבים מותר לגוזזו הכא נמי הואיל והחולין והקדש שותפין בו מותר : התם גבי בכור לא נחתא ליה שום קדושה. ואפי' לחלקו של ישראל דשותפות עובד כוכבים פוטרת מן הבכורה הכא נחתא קדושה לה] לההוא אבר : אין בידו להקדישו. הואיל ויש לעובד כוכבים שותפות בו : הקדיש עורה. של בהמה מהו בעבודה בגיזה לא תיבעי לך דלא מכחיש ליה לעור אבל עבודה מכחשא ליה לעור : מפני כחוש העובר. והכא נמי איכא כחוש עור : מדרבנן. וכי מיבעיא לו] ליה מדאורייתא ולמילקי עליה : היא שלמים וולדה חולין. הקדיש בהמה מעוברת חוץ מעוברה דלדברי הכל אין העובר קדוש : למאן דאמר וולדות קדשים בהוייתן הן קדושין. כלומר אדם שהקדיש בהמה ואחר כך נתעברה ומיבעיא לי אליבא דמאן דאמר וולדות קדשים בהוייתן הן קדושין והשתא מיהא לא קדיש עובר ושחטה לאם בפנים בעזרה מי הוי ולד חולין בעזרה ומחייב דהא לא הקדיש עובר או לא : א"ל. לא מחייב :

מי

א) עי' רש"ק שכ' שהרמב"ם מפרש דלרבי יהודה בעי וכגון שהקדיש בעוף אבר שהנשמה תלויה בו וע"ש ב) כמלך נ"ק

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בדבר שעושה אותה וכו' וחלל שלה אבל וכו' מהארכובה ולמעלה כגון הלב והושט לא מודה וטעמא מפרש לקמיה הס"ד :

ג"י רש"ל במסכת חולין וחלל שלה ניכר נגלה

רבינו גרשום

[והא קא מייתי] בהמה מחוסרת אבר. דמעיקרא איקדש מינה אבר : [אמר רבינא באומר. זה הקונה אותה אומר בשעת נדרו הרי עלי עולה] : בחייה כלומר (באומר זה הקונה בשעת נדרו) הרי עלי (בהמה) להביא עולה שיכולה לחיות ואפי' היתה מחוסרת אותו [אבר] שהוקדש מקודם היתה יכולה לחיות ומת שנדר הביא. ל"א והא קא מייתי בהמה כו'. [אלא אמר רבא כגון דאמר בשעת נדרו הרי עלי] בזוזא (כלומר לא אמר בשעת נדרו אלא בשוה זוז) מן [הדא] בהמה לעולה [דלא קבל עליו אלא בשוה זוז ממנה לעולה] דהשתא [חוץ] מאותו אבר המוקדש [עדיין יש בה] שוה כמה זוזים ומת (שנדר) [ששוה יותר] יכול להביא [מודה ר' יהודה] : בדבר שהנשמה תלויה בו. [דאי אקדיש אבר מינה שהנשמה תלויה בו] כגון לב או כבד [דקדשה כולה או] בדבר שעושה טרפה [אם ניטל ממנה אותו אבר כגון] שנחתך רגלה מן הארכובה ולמעלה : ורבא סבר לה. כמאן דאמר טרפה חיה להכי קאמר בדבר שעושה אותה נבילה כגון ניטל הירך וחלל שלה [נבילה] : רב ששת לא סבר לה כר' אלעזר. להכי קאמר בדבר שהיא מתה מיד ולא שתהא מפרכסת [אלמא בתרווייהו פליגי : ותיובתא דכולהו. דרב חסדא ורבה ורב ששת : אלא חסורי מחסרא והכי קתני כו'. ולא קשיא להו : בעוף מאי. אמר ר' יוסי דאי אקדיש רגל

שיטה מקובצת

א] יכול. עי' תוס' לקמן (דף כו ע"א) : ב] ר' יוסי אות ו' נמחק : ג] בחייה ל"א והא מייתי בהמה דמקדיש גופא כי ליתא לכולה לדידיה אמר רבא כגון דאמר בזוזא מן הדא בהמה לעולה אמר : ד] חסדא. עי' תוס' ערכין (דף כ'): ה] בדבר. ס"א שהנשמה תלויה בו. גליון אי מקרא אי מסברא ואע"ג דאיכא לאוקמי קרא לומר שלא יצא חרגל לחולין מ"מ שקולין הן ויבואו שניהן: ו] אלעזר ניטל הירך וחלל : ז] עי' בהשמטות בסוף המסכת : ח] בו דהא פליג עליה ר' יוסי תיבת מכלל ואות ד' ד' נמחק : ט] בו מכלל דפליג עליה ר"י תיבת לאו ואות ד' נמחק : י] בעי רבא בעוף מהו. גליון תימה לפשוט ממתניתין דתנן אין העופות עושין תמורה לפי דכתיב בהמה וי"ל דשאני הכא דכתיב קרבן לרבות עופות : יא] רחמנ' והא נמי אות י' נמחק : יב] הקדיש אבר לדמיו. אליבא דר' יוסי בעי דאם הקדיש אבר קדושת [הגוף] קדוש כולה כמו בן כשהקדישו קדושת דמים [אי] קדוש כולו קדושת דמים ובעי כיון דלא קדיש אלא מאבר אחר. תוס' : יג] מתיבת כיון עד תיבת מדאקדשי' נמחק : יד] מדאקדשיה לחד אבר אקדשיה לכולה ומדנחית ליה לקדושת דמים נחית ליה קדושת הגוף או : טו] עי' בהשמטות בסוף המסכת : טז] דהא אמר רבא : יז] הכא דאקדיש חד אבר. קשה הרי דמעיקרא בעי אי אמרי' תרי מיגו אי לא ומאי ס"ד לאתויי מחד מיגו. תוס' : יח] מאי. ס"א התם חד מיגו הכא תרי מיגו : יט] מיניה אביי מרבה אות א' נמחק : כ] דתניא לא תעבוד בבכור שורך אבל אתה עובד בשלך ושל אחרים לא : כא] עי' בהשמטות בסוף המסכת : כב] נחתא ליה קדושה. ס"א התם לא נחתא ליה קדושה בכולה בהמה הכא נחתא ליה קדושה בכולה בהמה אי נמי תיבות לישנא אחרינא נמחק : כג] אביי מרבה הקדיש אות א' נמחק : כד] בעבודה. ס"א הקדיש עובר במעי אמו מהו בעבודה. גליון צ"ע לר"י הקדיש עורה מהו שתקדיש כולה דדילמא דוקא רגל שראויה להקרבה אבל עור לא ותהיה האבעיא אפילו לר' יוסי : כה] דמכחשא ולד גזרו בה רבנן גיזה דלא מכחשא ולד לא גזרי : כו] כז] עי' בהשמטות בסוף המסכת : כח] שאין כל הגוף שלו ומשני אמר רבא כגון דאמר בזוזא מן אות כ' נמחק : כט] לקמיה בדבר שהיא מתה כגון : ל] קרא דמכל אשר : לא] דנחית אכולה לדמיה נחית נמי אכולה לקדושת : לב] למימר קדשה קדושת : לג] בגיזה לר' יהודה קא מבעיא ליה דאמר לא פשטה קדושה בכולה מהו אותו אבר בגיזה דאי לר' יוסי כיון דפשטה קדושה בכולה פשיטא דאסורה בגיזה ועבודה : לד] מכחיש ליה לאבר הס"ד ומה"ד בשלך ושל : לה] קדושה לחד אבר תיבת להך נמחק : לו] מבעיא לי מדאורייתא אות ה' נמחק : לז] עי' בהשמטות בסוף המסכת : לח] למיפשטיה. גליון ויש לחלק בין כלו לו חדשיו בין לא כלו לו חדשיו :

מתיבת

מן העוף הוי נמי כולו קדוש אי לא מי אמרינן קרבן אמר רחמנא ואם בהמה קרבן לה' והאי נמי קרבן הוא]: פשוט מן הא דאמרת הקדיש זכר [דראוי לעולה הקדישו] לדמיו קדוש קדושת הגוף : התם. [משום] דאקדשיה כוליה לדמיו ומגו דנחתי קדושת [דמים אכולה] (לכולו לדמיו) נחתא ליה קדושת הגוף [נמי לכולו] : ל"א חד מגו אמרינן [הוא דאמרן תרי מגו מגו דאקדיש חד דקדשה לדמיה קדש קדושת הגוף] תרי מגו לא אמרינן : הא נמי שלו ושל אחרים [היא] דחד אבר מינה הוא דקדיש ושאר הגוף דדחולין הוא. א"ל התם לא נחתא ליה קדושה בכולה דחציה דעובד כוכבים היא וחלק עובד כוכבים לא קדיש הכא דכולה שלו הויא נחתא קדושה בכולה ואסורה כולה בגיזה. הקדיש שה כי לישנא אחרינא : עור מהו בעבודה. כלומר בגיזה לא קא מיבעיא ליה דודאי אסורה מפני כחש העור כי קא מיבעיא ליה בעבודה : ת"ש האומר מה שבמעיה של זו עולה מותר בגיזה ואסורה בעבודה. מפני כחש עובר. הכא נמי עבודה מכחיש העור ואסור דכשהיא שמינה מוטב העור א"ל מיהא לא תפשוט דכי

קתני

הגהות הגר"א [א] גמ' ור' יוסי. נ"ל ר"י ור"ש אומרים : [ב] שם והא קמייתי כו'. גירס"י בחיי' ל"א והא מייתי בהמה דמקדיש גופה כי ליתה כולה לדידי' כגון דאמר כזוזא מן הדא בהמה לעולה כיון כו'. הוא לשון גמ' וכ"ה בהרבה מקומות דהל"ל מאי פריך גמ' ותפשוט כו' : [ד] רש"י ד"ה באומר. זוז וזוז. פי' הרבה דינרים : [ה] ד"ה ור"ש בפ"ק כו'. פי' לפיכך אפשר לה לחיות התם כו'. והשתא אתי שפיר לישנא אחרינא על הפלגא אחרינא :

א"ל מי קרינא ביה °כי ירחק ממך המקום וזבחת בעי מיניה אביי מרב יוסף היא חולין וולדה שלמים ושחטה בחוץ מהו מי מחייב עליה משום שחוטי חוץ או לא א"ל "מי קרינא ביה °והביאום לה' [א] ל"א א"ל ראוי לפתח אהל מועד חייבין עליו בחוץ [ב] : **מתני'** *אין המדומע מדמע [ג] אלא לפי חשבון [ד] ואין המחומץ מחמץ אלא לפי חשבון ואין המים שאובין פוסלין את המקוה אלא לפי חשבון ואין מי חטאת [ה] [א]עושין מי חטאת אלא עם מתן אפר ואין בית הפרס [ו] עושין בית הפרס ואין תרומה אחר תרומה ואין *תמורה עושה תמורה ולא הולד *עושה תמורה ר' יהודה אומר *הולד עושה תמורה אמרו לו הקדש עושה תמורה *ואין הולד [ז] עושה תמורה :

גמ' מאן תנא א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן דלא כרבי אליעזר דתנן *סאה של תרומה שנפלה לפחות ממאה חולין ונדמעו ונפל מן המדומע למקום אחר רבי אליעזר אומר מדמע כתרומה ודאי *(שאני אומר סאה שנפלה היא [ח] שעלתה) וחכ"א אינה מדמעת אלא לפי חשבון [ט] שבה : ואין המחומץ מחמץ כו' : אמר רבי [י] אבא אמר רבי יוחנן מתניתין דלא כרבי אליעזר דתנן *שאור של חולין ושל תרומה שנפלו לתוך העיסה [יא] ולא בזה כדי להחמיץ ולא בזה כדי להחמיץ ונצטרפו וחימצו רבי אליעזר אומר אחר אחרון [יב] אני בא °וחכמים אומרים בין שנפל איסור לכתחילה ובין שנפל איסור בסוף לעולם אין אסור עד שיהא בו כדי להחמיץ : ואין המים שאובין פוסלין את המקוה : מאן תנא אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן [יג] רבי אליעזר בן יעקב היא *דתנן *) ר' אליעזר בן יעקב אומר מקוה שיש בו עשרים ואחת סאה מי גשמים ממלא בכתף תשעה עשרה סאה ופותקן למקוה והן

*) [תוספתא דמקואות פ"ד ע"ש]

רש"י

יד] מי קרינא ביה כי ירחק ממך המקום וזבחת. דמהתם נפקא לן דאסור לשחוט חולין בעזרה דדרשינן בריחוק מקום אתה זובח ואי אתה זובח בקירוב מקום בעזרה בפרק שני דקדושין (דף נז:) והכא מי קרינא ביה הכי הא אינו יכול לשחוט בהמה זו אלא בעזרה שהרי שלמים היא : היא חולין וולדה שלמים. ואליבא דמ"ד קדושה חלה על העוברין ושחטה לאם בחוץ טו] מי חייב כרת אעובר משום שחוטי חוץ : מי קרינא ביה והביאום לה'. דלא מחייב משום שחוטי חוץ אלא באותן דראויין לקרבן והאי עובר לא חזי השתא לקרבן : והביאום לה'. גבי שחוטי חוץ כתיב : **מתני'** אין המדומע מדמע אלא לפי חשבון. מפרש בגמרא : ואין המחומץ מחמץ אלא לפי חשבון. עיסה של חולין שנתחמצה בשאור של תרומה הרי כולה אסורה ואם נפל מאותה עיסה לתוך עיסה אחרת של חולין וחימצתה אינה אוסרתה אלא לפי חשבון שאור תרומה שמעורב בה כלומר אם נפל בעיסה אחרונה מן הראשונה שיעור גדול כל כך שיהא בו משאור של תרומה שנתחמצה ממנו כדי לחמץ את האחרונה אסורה אף האחרונה ואם בין הכל מה שנפל מן הראשונה לתוך האחרונה אין טז] בו אלא כדי לחמץ אחרונה מותרת האחרונה שלא נפל בה מן התרומה כדי לחמץ : מים שאובים. מפרש בגמרא : ואין מי חטאת נעשית מי חטאת אלא עם מתן האפר. בשעה שנותן את האפר נעשין מי חטאת הלכך בעינן שיהו מים תחילה בכלי ואח"כ אפר אבל נתן אפר תחילה ואח"כ מים פסול דהא עם מתן אפר יז] לעשות מי חטאת לא הוי שם מים ותו לא עבדי מי חטאת : ואין בית הפרס עושה בית הפרס. יח] שדה שנחרש בה קבר לשון דבר פרוסה אם חזר וחרש בית הפרס שדות שסביבותיו לא מחזקינן לשאר שדות כבית הפרס *דילמא שהמחרישה הוליכה העצמות לשדות שסביבותיה דקבר אחד לא עביד בית הפרס אלא כפי שיעור דמפרש בגמרא : ואין תרומה אחר תרומה. שאם תרם וחזר ותרם אין השניה תרומה : **גמ'** מאן תנא. דאין המדומע מדמע אלא לפי חשבון : מדמעת כתרומה ודאי. שאם נפלה סאה מן הדימוע למקום אחר ואין שם מאה שאין לבד סאה זו כולן אסורין : שאני אומר סאה יט] שנפלה. לתוך הדימוע היא סאה שעלתה וחזרה ונפלה לתוך האחרים : אלא לפי חשבון כ] שבה. לפי מה שיש תרומה בסאה זו של דימוע בעינן מאה שיעורין מן החולין אבל מאה סאין לא בעינן כגון אם נפלה תחילה סאה של תרומה א) לתוך כ' וארבע סאין של חולין נדמעו ועכשיו כל סאה וסאה שיש שם הוי אחד מכ"ד שבו תרומה והיינו לוג תרומה בכל סאה וסאה אם חזרה ונפלה סאה מאותו דימוע לתוך חולין אחרים אם יש שם שבעים ושבעה לוגין אחרים של חולין מצטרפין עם עשרים כא] וארבע לוגין חולין שבסאה זו ומבטלין את לוג התרומה : ואין המחומץ מחמץ כו'. דלא כרבי אליעזר. דר' אליעזר לא בעי שיהא שם מן האיסור כדי לחמץ אלא האיסור וההיתר מצטרפין לאיסור : אחר אחרון אני בא. שהוא גורם את החימוץ ואם נפל האיסור בסוף אסורה ב) ומתני' כב] אע"ג דלא נפל מעיסה ראשונה לתוך האחרונה אלא כדי חימוץ ומלא שרוב החימוץ חולין היה אפילו הכי קאסר ליה רבי אליעזר דסבירא ליה זה וזה גורם אסור ואחר אחרון דקאמר רבי אליעזר לאו דוקא דאי נמי נפל האיסור תחילה ואח"כ ההיתר אם לא קדם וסילק את האיסור אלא הניח ותימצוה בין שניהם אסורה דזה וזה גורם אסור אית ליה לרבי אליעזר בפרק קמא דבכורות (דף ז.) וכן בכל דוכתא והכי שני לה אביי בפסחים בפרק כל שעה (דף כז.) לא שנו אלא שקדם וסילק את האיסור אבל לא קדם כג] וסילק אסור ואף על גב דפרכינן לה התם כד] בהא מילתא סוף סוף מסקנא דשמעתא היא דסבירא ליה לרבי אליעזר דזה וזה גורם אסור : מי גשמים. כשרים לטבילה דלא בעינן מים חיים אלא לזב בלבד : ממלא בכתף. מים שאובין תשעה עשר סאה : ופותקן למקוה. שלא יערה מן הדלי לתוך המקוה דאפי' בשלשה לוגין מיפסיל למקוה בכי האי גוונא אבל יעשה חריץ וגומא למרחוק ויערה מן הדלי לתוך הגומא ויקלחו המים דרך החריץ לתוך המקוה והיינו המשכה : והן

א) עי' צ"ק שאחריך : ב) צ"ל והאי דמתני' צ"ק

תוספות

אין המדומע חוזר ומדמע אלא לפי חשבון. כדמפרש בגמרא כגון סאה של תרומה שנפלה לפחות ממאה של חולין ונדמעו ונפל מן המדומע למקום אחר דאינה מדמעת השניה אלא לפי חשבון תרומה שבה ואם יש בשניה שיעור כדי לבטל שיעור מן התרומה שנפל בה בטילה אע"ג דאין בראשונה כדי לבטל שיעור כה] התרומה שנפל בה והיינו כחכמים דגמרא ולא כדברי ר' אליעזר דאמר מדמע כתרומה *והוא הדין דמלתא דרבי אליעזר הויא אפילו אם יש (בשניה) מאה כדי לבטל מה שנפל בה כיון דלא עלתה אחת מהן קודם שנפל בשניה וצריך להעלות מפני גזל השבט : **ואין** המחומץ חוזר ומחמץ אלא לפי חשבון. פרש"י עיסה של חולין שנתחמצה בשאור של תרומה כולה אסורה ואם נפל מאותה עיסה לתוך עיסה אחרת של חולין וחמצתה אינה אוסרתה אלא לפי חשבון שאור התרומה שמעורב בה כלומר שאם נפל בעיסה אחרונה מן הראשונה שיעור גדול כל כך שיהא בו משאור של תרומה שנתחמצה ממנו כדי לחמץ האחרונה אסורה אף האחרונה ואם בין הכל מה שנפל מן הראשונה לתוך האחרונה אין בו אלא כדי לחמץ האחרונה מותרת האחרונה כיון שלא נפל מן התרומה כדי לחמץ עכ"ל רש"י ולא נראה כו] דאם כן כי אמר בגמרא עלה [דלא] כרבי אליעזר דתנן שאור של חולין ושל תרומה כו' *למה צריך לאתויי דלא כרבי אליעזר כז] [ממתני' דשאור] אלא מהיא משנה שהביא גבי מדומע דמינה מצי לאוכוחי שפיר דלא כר' אליעזר לכן נראה לפרש כגון כזית שאור של תרומה וכזית שאור של חולין שניהם בעין ונפלו לתוך עיסה של חולין וחימצו ואין בכל אחד לבדה כדי לחמץ דאינה אסורה והיינו לפי חשבון כדי לחמץ בשאור של תרומה לבדה וזהו ממש כי ההיא משנה דמייתי עלה בגמרא וחכמים אומרים כו' דסבר זה וזה גורם אסור[א]: **ואין** המים שאובין פוסלין את המקוה אלא לפי חשבון [וכו'] רבי אליעזר בן יעקב היא דתנן כו'. שהשאיבה מטהרת ברבייה ובהמשכה והיינו לפי חשבון שאין השאובין פוסלין אלא אם כן יש בהן כח] כהכשרים דהיינו כ' סאה מן השאובין וכ' סאה מן הכשרים אבל אם לא המשיך מן השאובין כי אם תשעה עשר לתוך כ"א הכשרים כשר [ב] : אלא אמר רב פפא לפי חשבון הכלים כלומר שנפל בשלשה כלים כנגד חשבון הלוגין ויוסף בן חוני היא ולפי זה רבנן נקולא פליגי והא דכי אתי רבין רבנן היא ומתניתין לאו בהכי מיירי דתימא רבי אליעזר היא ורבנן לחומרא פליגי כן פרש"י והקשה ה"ר שמואל מלוני"ל דאין זה שיטת הש"ס כט] דמעיקרא לדברי רבי חייא בר אבא רבי אליעזר לקולא ורבנן לחומרא ולדברי [ג] רבינא רבי אליעזר לחומרא ורבנן לקולא סברת אמוראי הפוכה כזה לא מצינו ל] והן

Rashi:

והן טהורין. כלומר כשר לטבול בו: מטהרת ברבייה והמשכה. כשהרוב ממי (של) גשמים שנפלו מעצמן לתוכו והמשיך מיעוט של שאיבה לתוכו דרך חריץ מטהרת השאיבה והייתו לפי חשבון דמתניתין דאין השאובין פוסלין את המקוה דרך המשכה אלא אם כן היו שם עשרים סאין: מכלל דרבנן כו'. כלומר מדקאמרת מתני' רבי אליעזר בן יעקב היא ולא רבנן ומתני' לקולא דבלישנא דקולא נקיט לה דקתני אין השאובין פוסלין אלא לפי חשבון טז] מכלל דרבנן לחומרא פליגי: אלא הא דכי אתא רבין ואמר שאובה שהמשיכוה כולה כשרה. שאפילו כל המקוה ממים שאובין דרך המשכה כשר לא רבי אליעזר ולא רבנן: אלא אמר רב פפא. רבנן לקולא פליגי והא דכי אתא רבין רבנן היא ומתני' לאו בהכי קמיירי דתימא ר' אליעזר היא ורבנן לחומרא פליגי: אלא לפי חשבון כלים. יז] ויוסף בן חוני היא[א]: שנפלו. למקוה מן הכלי לתוך המקוה יח] [ב] בהמשכה: בב' או בג' כלים. שנפל לוג שלם מכל כלי פסול אבל מד' או ה' כלים דאין לוג שלם טופל כאחד לא פסלוהו ולפי חשבון דמתני' נמי ה"ק (ב): (אלא יט] על מתן אפר. בשעת מתן אפר נעשו מי חטאת אלמא בעינן מים ברישא דאי מים בסוף לא הוו מי חטאת דהא בשעת מתן אפר לא נעשו מי חטאת דלא היו שם מים): דלא כר"ש. דלר"ש הקדים אפר למים כשר: דתניא. גבי סוטה הקדים עפר שבקרקע למים בכלי פסול כ] (ג) כו': ואמרינן מאי טעמיה דר"ש דכתיב. גבי מי חטאת ולקחו לטמא מעפר ותניא כו': נאמר כאן. במי חטאת עפר ונאמר בסוטה עפר מה בסוטה עפר על המים כדכתיב (במדבר ה) ומן העפר אשר יהיה וגו' אף כאן כא] עפר ע"ג מים וזו היא הכשר מצוותה לכתחילה: ומה כאן כו'. כדמפרש והכא גבי מי חטאת מנלן אלמא סבירא ליה לר"ש דמי חטאת הקדים עפר למים כשר: וכתיב מים חיים אל כלי. דמשמע דהמים יהיו נתונין אל כב] כלי ולא אל העפר דאל כלי משמע עפר ברישא

פסול: עליו לערבן. ונתן עליו לאו כג] למימרא דאם הקדים עפר כשר אלא למימרא להזהר שלאחר שיתן העפר כד] למים יערבם באצבעו יפה ויחזיר המים שתחתיו עליו: [ג] ואימא רישא דקרא דוקא. דאפר קודם למים כדכתיב ונתן עליו מים ואל כלי להכי אתא שתהא היותו בכלי שלא ימלאם בכלי אחר ויערם לכלי זה (ד) א) אבל זה יתן לתוך המעיין כה] ויקח המים לתוכו: ומשני מה מצינו בכל מקום. כגון בסוטה עפר למעלה שהוא המכשיר את המים [ב] [ד] לבדו והוי למעלה דכולי עלמא מודו דמצוה להקדים המים כדכתיב ומן העפר וגו': אף כאן מכשיר למעלה. הלכך בע"כ סיפיה דקרא לגופיה ורישא לדרשא לערבן: רבי אליעזר אומר בית הפרס עושה בית הפרס. כל ארבע השדות שסביב (ה) בית הפרס כו] הן [ה] אם נחרשו דעפר בית הפרס מטמאן:

א) נ"א אלא כלי זה יתן כו'

Gemara:

תורה אור

והן טהורין שהשאיבה מטהרת ברבייה ובהמשכה מכלל דרבנן סברי דברבייה ובהמשכה לא אלא א) [הא] דכי אתא רבין א"ר יוחנן שאובה שהמשיכוה כולה טהורה מני ב] לא רבנן ולא ר' אליעזר אלא אמר ג] (א) *רבה לפי חשבון כלים ויוסף בן חוני היא *דתניא *שלשת לוגין מים שאובין שנפלו ד] למים בשנים ושלשה כלים ואפי' בארבעה וחמשה כלים פוסלים את המקוה *יוסף בן חוני אומר בשנים ושלשה כלים ה] פוסל את המקוה בארבעה וחמשה אין פוסלין את המקוה: ואין מי חטאת ו] נעשה מי חטאת כו': מאן תנא אמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן דלא כרבי שמעון *דתניא *הקדים עפר למים פסול ורבי שמעון מכשיר מאי טעמא דר"ש דכתיב °ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת ז] ונתן עליו מים חיים ותניא רבי שמעון אומר וכי עפר הוא והלא אפר הוא שינה הכתוב ממשמעו לדון הימנו גזירה שוה נאמר כאן עפר ונאמר להלן °עפר מה להלן עפר ע"ג המים אף כאן עפר על גבי המים ומה כאן הקדים עפר למים כשר אף ח] *כאן הקדים עפר למים כשר והכא ט] מנלן תרי קראי כתיבי °ונתן עליו י] אלמא אפר ברישא והדר כתיב מים חיים אל כלי [א] הא כיצד רצה יא] עפר למטה רצה עפר למעלה ותנא דידן מאי טעמא אמר לך יב] סיפיה דקרא א) דוקא ונתן עליו לערבן מאי חזית דאמרת סיפיה דקרא דוקא דלמא רישא דוקא יג] לא מצית אמרת מה מצינו יד] בבכל מקום מכשיר למעלה אף כאן מכשיר למעלה: ואין בית הפרס עושה בית הפרס כו': מתניתין דלא כרבי אליעזר *דתנן רבי אליעזר אומר בית הפרס עושה בית הפרס טו] ורבנן עד כמה כי אתא רב דימי אמר ר"ל אמר ר"ש בר אבא

שלש

א) אל כלי דוקא עליו לערבן. נ"ק

Tosafot:

ועוד היכי מצינו למימר דלרבנן שאיבה שהמשיכה טולה ואין במקוה מי גשמים אחרים שיהא כשר א"כ קשיא מפרק קמא דתענית (דף יג.) דאמר *כז] (מוטלין במרחלאות) ואמרינן בגמרא עלה כל שהוא משום אבילות אסור לרחוץ בין בחמין בין בצונן וכל שהוא משום תענוג בחמין אסור בצונן מותר עד לימא מסייע ליה כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בט' באב וביוה"כ *ואי בחמין טבילה מי איכא בחמין הא שאובין נינהו ואי כדברי רש"י דשאיבה מטהרת *ברבייה בלא שום מי גשמים אם כן מצינו טבילה בחמין כגון שהמשיכן וע"ק מההיא דתנן במסכת מקוואות (פ"ו מ"ח) ב' מקוואות אחד עליון ואחד תחתון בעליון ארבעים סאה ובתחתון אין בה מ' סאה ממלא בכתף ונותן לעליון עד שירדו לתחתון מ' סאה ואי שאיבה מטהרת ע"י המשכה בלא מים אחרים למה לי טתן בעליון אפילו נתן בקרקע והמשיכן כח] הוי טהור ועוד דתנן פ"ד דמסכת מקוואות (מ"ד) מי גשמים ומים שאובין שנתערבו בחצר ובעוקה ועל מעלות המערה אם רוב מן הכשר כשר ואם רוב מן הפסול פסול [מחצה למחצה פסול] אימתי בזמן שנתערבו עד שלא יגיעו למקוה כו' והשתא למה לי נתערבו אפי' מים שאובין לבדן כשרין ע"י המשכה ושלא ה"ר שמואל שקיבל מרבותיו שאיבה שהמשיכוה כולה טהורה הייתו כשיבואו במקוה כט] [אח"כ] מי גשמים מ' סאה ל] והשתא מיתרצא כל מה שהקשיתו ושפיר הוי הך מילתא דרבין כר"א בן יעקב דלענין לירוף מ' סאה בעינן רוב הכשר וכן משמע מתוך לשון שאלתות דרב אחאי א) שכתוב מקוה אחד שנפל בו ג' לוגין מים שאובין פסול ואי אמשכינהו אברא אגב מרזיבא ואזלי למקוה לא פסלי דכי אתא רבין אמר רבי יוחנן שאיבה שהמשיכוה כולה טהורה ואילטרופי מלטרפי למ' סאה דתניא ר' אליעזר בן יעקב אומר כו' אלמא משמע דאית ליה דשפיר מיתוקמי הני תרי מילי מילתא דרבי אליעזר בן יעקב ומילתא דרבין ב) אלמא לא לא] נגעי אהדדי ור"י השיב לו דשפיר מיתוקמא סוגיא דשמעתין לפרושי דמשמע ליה דלרבי אליעזר בן יעקב בעי רוב מי גשמים אבל אם רובן שאובין אפילו אם ירדו אח"כ מ' סאה מי גשמים לא מתכשר ומשום הכי פריך דמילתא דרבין לא מיתוקמא לא כר"א בן יעקב ולא כרבנן מיהו אומר ר"י דכל מה שהקשה לא קשה מידי דבכמה מקומות בהש"ס מצינו כן דמעיקרא היה מפרש מילתא דחד תנא להחמיר ואח"כ מפרשו להקל בפ"ק דקדושין (דף נז.) לב] (דבי) ר' אליעזר אומר אף החדש דמיבעי ליה בהש"ס אי רבי אליעזר לקולא פליג או לחומרא פליג לג] וההיא דתענית לא קשה מידי דלטעמיך נמי תיקשי דמצינו שפיר בחמין כגון שהמשיך י"ט סאה חמין לתוך כ"א סאה מי גשמים לד] אי נמי ע"י עששיות של ברזל שהוחמו ונתנו למקוה כדאמרינן במסכת יומא (דף לא:) גבי טבילה דכ"ג ביוה"כ לה] ושאר משניות שהבאתי דמסכת מקוואות אפשר לאוקומינהו כרבי אליעזר בן יעקב ועוד יש לומר ג) מההיא דנותן לעליון עד שירדו בתחתון מ' סאה דאתא לאשמעינן דהיכא דיש במקוה מ' סאה מים כשרים אפי' ירדו בו ק' סאה מים שאובין לא יפסלוהו והנראה לפי האמת דאין לעשות מקוה כולהו שאוב ע"י המשכה דאפי' לפירש"י הלכה כר' אליעזר בן יעקב [דמשנתו] קב ונקי אבל ע"י רבייה והמשכה כשר לכ"ע שאם יש במקוה כ"א סאה מים כשרים מותר למלאות בכתף תשע עשרה סאה ולעשות חריץ בקרקע ולערות שם ולהמשיכן למקוה עד שיתמלא כההיא דפ"ד דמסכת מקוואות שהבאתי דקתני אימתי בזמן שנתערבו עד לו] שיגיעו למקוה הא אסיקנא דע"י רבייה והמשכה לכולי עלמא כשר ונראה דקתני שנתערבו עד לז] שיגיעו למקוה לאפוקי היכא שהצינור שחקקו ולבסוף קבעו יורד למקוה בלא המשכה:

יוסף בן חוני אומר בשנים ושלשה כלים פוסלים את המקוה בארבעה וחמשה כלים אין פוסלין. ולפי חשבון דקתני מתני' הכי קאמר ואין מים שאובין פוסלין את המקוה אלא א"כ נפלו מכלים לפי חשבון הלוגין שפוסלין המקוה דהיינו שלשה אבל אם נפלו הג' לוגין בד' וה' פעמים לא פסלי לח] ופסק ה"ר אברהם בר דוד דהלכה כיוסף בר חוני לפיכך נראה כששואבין את המקוה לנקותו שנוטלין אותן מים שבתוכו ובאים מים אחרים תחתיהן אין לחוש אפי' אם נשתייר קצת מן הראשונים במקוה ואע"ג שנופל מן הדלי לתוכו והוו להו שם יותר מג' לוגין מים שאובין אפ"ה אין לחוש דמסתמא לא נפלו ג' לוגין משלשה כלים ויש מחמירין שנוקבין את הדלי בכונס משקה משום הך חששא דפי': **הא** כיצד רצה עפר למטה רצה עפר למעלה. וא"ת א"כ גזירה שוה למאי אתא וי"ל דלמצוה בעינן מים תחילה ואח"כ עפר כדכתיב בסוטה (במדבר ה) ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן ונתן אל המים ומש"ה אתיא גזירה שוה:

שלש

א) [פרשת אחרי סי' לו] ב) נ"א דלא פליגי אהדדי ור"י השיב כו' נ"ק ג) דההיא דנותן נ"ק

Margin headings: שיטה מקובצת | הגהות הב"ח | הגהות הגר"א | רבינו גרשם

שלש שדות ושתי מענות *וכמה מלא מענה מאה אמה א] [א] כדתניא *החורש את הקבר ב] עושה בית הפרס מלא מענה מאה אמה: ואין תרומה אחר תרומה כו': מתניתין מני ר"ע היא *דתנן *השותפין שתרמו זה אחר זה רבי אליעזר אומר תרומת שניהם תרומה ר"ע אומר אין תרומת שניהם תרומה וחכמים אומרים אם תרם הראשון כשיעור אין תרומת השני תרומה ואם לא תרם כשיעור תרומת השני תרומה: ואין תמורה עושה תמורה כו': מאי טעמא אמר קרא °ותמורתו ולא תמורת תמורתו: ואין הולד עושה תמורה: דאמר קרא הוא ג] ולא ולד: ר' יהודה אומר הולד עושה תמורה: דאמר קרא יהיה לרבות את הולד ורבנן *לרבות *שוגג כמזיד ד]: **מתני'** העופות *והמנחות אין עושין תמורה שלא נאמר אלא בבהמה *הציבור והשותפין אין עושין תמורה שנאמר °לא יחליפנו ולא ימיר ה] יחיד עושה תמורה ואין הצבור והשותפין עושין תמורה *קדשי בדק הבית אין עושין תמורה אמר ר"ש ו] והרי מעשר בכלל היה ולמה יצא ז] לומר לך מה מעשר קרבן יחיד יצאו קרבנות צבור ומה מעשר ח] קרבן מזבח יצאו קרבנות בדק הבית: **גמ'** ת"ר יכול יהו קדשי בדק הבית עושין תמורה ת"ל °קרבן מי שנקראו קרבן יצאו קדשי בדק הבית שלא נקראו קרבן ולא *והתניא אי °קרבן שומע אני אפילו קדשי בדק הבית שנקראו קרבן כענין שנאמר °ונקרב את קרבן ה' וגו' ת"ל °ואל פתח אהל מועד לא הביאו 'כל הבא אל פתח אהל מועד חייבין עליו משום שחוטי חוץ וכל שאינו בא לפתח אהל מועד אין חייבין עליו משום שחוטי חוץ אלמא איקרו קרבן אמר רבי חנינא לא קשיא הא ר"ש הא רבנן לר"ש איקרי קרבן לרבנן לא איקרי קרבן ולא והכתיב °ונקרב את קרבן ה' קרבן ה' איקרי קרבן לה' לא איקרי ת"ר °לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו למה נאמר והלא כבר נאמר °לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע וגו' לפי שנאמר לא יחליפנו ולא ימיר אותו משמע קרבן יחיד ט] קרבן צבור וקרבן מזבח וקרבן בדק הבית י] ת"ל לא יבקר אמר ר"ש יא] והרי מעשר בכלל היה ולמה יצא לומר לך מה מעשר קרבן יחיד וקרבן מזבח ודבר שבא בחובה ודבר שאינו יב] בשותפות אף כל קרבן יחיד וקרבן מזבח ודבר שבא בחובה ודבר

רש"י

שלש שדות ושתי מענות. אותה שדה שהיה בה הקבר ושדה לכאן ושדה לכאן אם דרך בני הבקעה לחרוש שדותיהן מזרח ומערב עושה בית הפרס אותה שדה שבמזרח ואותה שבמערב ואם לפון ודרום חורשין יג] *(אותה) בית הפרס אותו של לפון ואותו של דרום שגם גלגלה המחרישה את עפר בית הפרס והעלמות אבל לא לארבע רוחות שאין דרך לחרוש שתי וערב ואותן שתי שדות גופייהו לא הוו כולהו בית הפרס אלא שיעור שתי מענות מענה לזו ומענה לזו אבל אותה שדה שהקבר בה טמאה כולה דלא ידעינן באיזה מקום ממנה היה הקבר ומשום הכי עושה (א) מלא מענה לכל צד דשמא לאחד *לב' ראשים היה הקבר ומשם הלך יד] לאותה שדה חבירתה מלא מענה דזה הוא שיעור חרישת הקבר דכך שיערו חכמים דמלא מענה ראויות העלמות להתגלגל ע"י המחרישה: תרומת שניהם תרומה. שהרי לשניהם חלק בו טו]: אין תרומת שניהם תרומה. ואפילו של ראשון דכיון דחזר השני ותרם גלי אדעתיה דלא ניחא ליה בתרומת הראשון והוה ליה ראשון תורם שלא מדעת וכן שני: כשיעור. אחד מחמשים: ואם לאו. כגון שתרם בעין רעה תרומת השני תרומה ולרבי עקיבא בין כך ובין כך לא הויא תרומה ומתניתין נמי סתמא קאמר הלכך רבי עקיבא היא: לרבות שוגג כמזיד. ולקמן בפרק שני (דף יז.) מפרש לה כסבור להמיר שחור והמיר לבן [ב] (ב) טז] זו דגבי קדשים לא קדיש דהוי הקדש טעות וגבי תמורה קדיש: **מתני'** אלא בבהמה יז]. ימיר בהמה בבהמה: קדשי בד"ה אינן עושין תמורה. דגבי תמורה כתיב קרבן וקדשי בדק הבית לא איקרו קרבן כדמפרש בגמרא: אמר רבי שמעון כו'. דסבירא ליה דקדשי בד"ה איקרי קרבן הלכך לא נפקא לן דלא עבדי תמורה אלא מהכא והלא מעשר בהמה בכלל כל הקדשים היה דעבדי תמורה כדכתיב (ויקרא כז) ואם המר ימיר וגו' יח] למה יצא דכתיב בדידיה לעביד תמורה אם המר א) ימיר וגו' מה מעשר קרבן יחיד הוא דעושה תמורה אף כל קרבן יחיד עושה תמורה יצאו קרבנות צבור דמעשר ליתא בשותפות כדאמרינן בפרק בתרא דבכורות (דף נו:) יהיה לך ולא של שותפות: **גמ'** קרבן. ואם (כל) בהמה אשר יקריבו ממנה וגו' וכתיב בתריה לא יחליפנו: אי קרבן שומע אני כו'. גבי שחוטי חוץ קאי והאי אי לישנא דתורת כהנים הוא כדאמרינן בכמה דוכתי או אינו כו' גבי שחוטי חוץ דדריש לעיל מהא מילתא להאי קרבן לדרשא אחריתא דקתני יט] קרבן על הקרבן הוא חייב כרת בחוץ ואינו חייב כרת על חולין בפנים ועלה תני אי קרבן כלומר אי דרשינן להאי קרבן להכי משמע אפילו קדשי בד"ה כו' ואית דאמרי או כ] משום דכתיב התם או אשר ישחט ולאו מילתא (ג) היא: קדשי בדק הבית. סתמן בעלי מומין ואינן ראויין לאהל מועד מ"מ קרבן איקרו: לר"ש. דמתניתין איקרו קרבן ומש"ה ממעט להו איהו מהיקשא דמעשר בהמה ולא מקרבן: קרבן לה' לא איקרי. דההוא הוי משמע קרבן סתמא אבל הכתא לא משמע קרבן סתמא: ה"ג ת"ר לא יבקר כו'. ל"א גרסינן הא רבי הא ר"ש לר"ש איקרו קרבן לרבי לא איקרו קרבן והאי לישנא פרשינן דבמתניתין ליכא פלוגתא אלא כולה ר"ש ודקתני קדשי בד"ה אינן עושין תמורה לאו מקרבן נפקא אלא ר"ש קאמר לה והדר מפרש טעמא הלכך ליכא למימר הא ר"ש הא רבנן: הכי גרסינן להאי לישנא מאי רבי ומאי ר"ש דתניא לא יבקר בין טוב לרע וגו': למה נאמר. האי קרא גבי מעשר והלא כבר נאמר לא יחליפנו וגו' דמשמע כל הקדשים עבדי תמורה ומעשר בכלל: ב) וקרבנות בד"ה. והאי ברייתא כולה רבי שמעון היא דאית ליה קדשי ב"ה איקרו קרבן ורבי שמעון קא מפרש טעמא ואזיל ואפילו ללישנא קמא הא ודאי כולה ר"ש היא דקתני תלמוד לומר לא יבקר וגו' כלומר להכי הדר כתיב תמורה גבי מעשר להקיש אליו שאר כל הקדשים כדקאמר רבי שמעון: ודבר שבחובה. מפרשא לקמן למעוטי מאי:

תוספות

שלש שדות של שתי מענות. פירש"י אותה שדה שהיה בה קבר ושדה לכאן ושדה לכאן אם דרך הבקעה לחרוש שדותיהם ממזרח למערב עושה בית הפרס אותה שדה שבמזרח ואותה שדה שבמערב ואם לפון ודרום חורשין עושין בית הפרס אותה שדה של לפון ודרום ל' רש"י וזה הטעם ניחא לרבנן אבל מה שפירש"י לרבי אליעזר לא נהירא דפירש כל ארבע שדות שסביב בית הפרס שלו הן בית הפרס והעפר כא] מטמאין ומאי טעמא הוא זה שאם חרשו ממזרח למערב למה יטמאו לפון ודרום ואם חרשו מלפון לדרום למה יטמאו מזרח ומערב לכן נראה לפרש רבי אליעזר אומר בית הפרס עושה בית הפרס דלעולם מה שנחרש מבית הפרס לשדה אחר שאצלו עשאהו בית הפרס וכן אם נחרש מאותה שדה שניה לשלישית וכן משלישית לרביעית וכן לעולם כולן עושין זה את זה בית הפרס כב]: **מתני'** ר"ע היא *דתנן השותפין שתרמו זה אחר זה ר' אליעזר אומר תרומת שניהם תרומה. דכיון דשניהם יש להם חלק בו והא דממעטינן מאתם ולא שותפין היינו לענין דכל תרומתן אינו תרומה אבל מקצת תרומתו של זה ומקצתו של זה הוי תרומה: **רבי** עקיבא אומר אין תרומת שניהם תרומה. פירש"י ואפילו של ראשון דכיון דחזר השני ותרם גלי דעתיה דלא ניחא ליה בתרומה של ראשון והוה ליה תורם שלא מדעת וכן שני כג] לשון רש"י ולא נהירא דאין זה כמו ולא תמורה אחר תמורה דהתם הראשון תמורה והשני אינו תמורה [ג] לכך נראה לפרש כמו כן הכא דהראשון תרומה ולא השני וקשה דבפרק ג' [מ"ג] דמסכת תרומות כד] תנן שותפין שתרמו ר"ע אומר תרומת שניהם תרומה וחכ"א אם תרם הראשון כשיעור כו' וא"כ קשיא דר"ע אדרבי עקיבא כה] א) ונראה לר"י דבמשנתין מיירי כשנתנו רשות זה לזה לתרום ומשום הכי תרומת הראשון תרומה לר"ע שהרי מדעת חבירו תרם והשני אינו כלום דנתן לחבירו רשות לתרום וכבר תרם ורבי אליעזר סבר דתרומת שניהם תרומה דגלי אדעתייהו דלכל חד (לא) ניחא ליה בתרומת חבירו אבל התם בשלא נתנו רשות זה לזה לתרום הלכך כל חד אדעתיה דנפשיה תרם חלקו לפיכך תרומת שניהן תרומה מקצת:

א) ולפי פי' ר"י לא גרסינן בגמ' דתנן אלא דתניא. רש"ק וצ"ק

שיטה מקובצת

א] אמה כדתנן החורש את הקבר הרי זה עושה בית הפרס עד כמה הוא עושה מלא מענה מאה אמה בית ארבע סאין ר' יוסי אומר חמשה: ב] הקבר הרי זה עושה בית הפרס מלא מענה וכמה מלא מענה ק' אמה: ג] הוא עושה תמורה ולא: ד] כמזיד. עי' תוס' לעיל (דף ב' ע"א): ה] ימיר היחיד עושה: ו] ר"ש והלא תיבת והרי נמחק: ז] יצא להקיש אליו לומר: ח] מעשר קדשי מזבח יצאו קדשי בדק הבית: ט] יחיד ומשמע קרבן: י] ב׳ ודבר שבא חובה ת"ל: יא] ר"ש והלא מעשר תיבת והרי נמחק: יב] שאינו בא בשותפות: יג] חורשין עושה בית: יד] הלך לתוך שדה חבירו מלא: טו] בו וכל אחד תורם בשביל עצמו הס"ד: טז] תיבת זו נמחק: יז] בהמה ואם המר ימיר: יח] וגו' ולמה יצא: יט] דקתני ת"ל קרבן: כ] או קרבן משום: כא] מטמאין ומאי אות ב' נמחק: כב] הפרס ורבנן סברי דאין יכול לעשות אלא ב' שדות הסמוכות לו שחורשין ממנו לתוכם והם לא יעשו אחרים ואפי' הן עצמן לא יעשו אלא מאה אמה לכל אחד ופ"ה דמיירי בשדה שנאבד בה קבר ונחרש ממנו לתוכו ולכך עושה בית הפרס מאה אמה חוצה לו לפי שכל השדה ספק אבל נחרש בו קבר ידוע אינו עושה בית הפרס: כג] תיבות לשון רש"י נמחק:

רבינו גרשום

ג' שדות אם היתה סומאה באמצעית כשיעור ב' מענות חוץ משדה האמצעית מלא מענה מיכן ומלא מענה מיכן (בשל) [בשדה] החיצונות הוי בית הפרס ולא רצה לומר ה' שדות כלומר דלכל ד' רוחות של אותו שדה [מאה אמה](מלא מענה) ליהוי בית הפרס אלא ב' מענות מענה מיכן ומענה מיכן והיינו טעמ' [משום דדרך חרישה נקט] ואין אדם עשוי לחרוש שדהו שתי וערב: מלא מענה מאה אמה. היינו בית ארבעת סאה דמאה על (חמשים) [מאה] היינו מקום זריעה ד' סאין דילפינן מחצר המשכן דבמאה על חמשים הוו בית סאתים (ר' יוסי אומר חמשה) וטעמא דר' יוסי לא איתפרש לן: ולא תרומה אחר תרומה. דאין תורמין ב' תרומות [גדולה] מכרי אחד: [השותפין שתרמו זה אחר זה. מכרי אחד: ר' אליעזר אומר] תרומת שניהם תרומה. [משום] דכל אחד תורם (לחלקו) [לדעתו]. [ר' יוסי אומר] אם תרם הראשון כשיעור שאמרו חכמים עין יפה תורם אחד מארבעים. בינוני' אחד מחמשים עין רעה אחד ...

ודבר שאינו בא בשותפות [א] א]רבי אומר למה יצאת מעשר מעתה ב] לידון בתמורת שמו ג] ובתמורת גופו [ב] לומר לך תמורת שמו קריבה תמורת גופו אינה קריבה תמורת שמו נגאלת תמורת גופו אינה נגאלת תמורת שמו חלה על דבר הראוי ועל דבר שאינו ראוי ותמורת שמו אינה חלה אלא על דבר הראוי בלבד אמרי ד] משום דרבי רחמנא דאית ביה תמורת שמו איגרועי איגרע אין דאמרינן מאי דרבי רבי ומאי דלא רבי לא רבי והא מהיכא תיתי אמר רב הונא בריה דרב יהושע *משום דהוה דבר הבא לידון בדבר החדש ואין בו אלא חידושו בלבד אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרבא לרבי שמעון דאמר דבר הבא בחובה עולת חובה היא דעבדה תמורה הא עולת נדבה לא אמר ליה עולת נדבה נמי כיון דקבלה עליה עבדה תמורה ולא נצרכה אלא לעולה הבאה מן המותרות מאי אי קסבר ה] לה *כמאן דאמר מותרות לנדבת צבור אזלי פשיטא דלא עבדה תמורה ו] הא אין תמורה בצבור אלא רבי שמעון סבירא ליה כמאן דאמר מותרות ז] לנדבת יחיד אזלי מאן שמעת ליה האי סברא רבי אליעזר הא שמעינן ליה בהדיא דעבדה תמורה דתניא עולה הבאה מן המותרות עושה תמורה דברי רבי אליעזר רבי שמעון סבר לה כותיה בחדא ופליג עליה בחדא ח] דרבי אליעזר סבר עולה הבאה מן המותרות עושה תמורה ואיהו סבר אין עושה תמורה אי הכי ט] דבעיא רבי אבין *הפריש אשם להתכפר בו והמיר [ג] בו י] ונתכפר באשם אחר וניתק זה לעולה מהו יא] שיחזור וימיר בו אליבא דמאן [ד] אילימא אליבא דר"ש [ה] הא אמרת רבי שמעון סבירא ליה עולה הבאה מן המותרות אין עושה תמורה רבי אבין הכי קמיבעיא ליה אי משכחת תנא דקאי כר"ש דאמר אין ממירין וחוזרין וממירין וס"ל כרבי אליעזר דאמר עולה הבאה מן המותרות עושה תמורה מהו שיחזור וימיר בו יב] בשני גופין וקדושה אחת מאי ואם תימצא לומר קדושה אחת (א) יג] (או לא) אלא שתי קדושות וגוף אחד מאי יד] תיבעי:

הדרן עלך הכל ממירין

רבי אומר למה יצא מעשר. דסבירא ליה לרבי דלקרבן יחיד ולמעוטי צבור ושותפין לא איצטריך שהרי כל הפרשה דתמורה בלשון יחיד נאמרה ולמעוטי נמי קדשי בדק הבית לא איצטריך דלא איקרו קרבן ולמעוטי נמי עולת מותרות לא איצטריך דקסבר עולת מותרות לנדבת צבור אזלי ופשיטא דלא עבדי תמורה כך פרש"י *עוד י"ל דסבירא ליה דעולת מותרות לנדבת יחיד אזלי וסבר כרבי אליעזר דעושה תמורה: לידון בתמורת גופו. דס"ד דאין עושין כלל תמורה משום דיצא לדון בדבר החדש כדמפרש הש"ס אי נמי לדון בתמורת גופו לומר דחלה על דבר שאינו ראוי ושניהן פירש רש"י: תמורת שמו. היינו אם קרא לעשירי תשיעי ולתשיעי עשירי ולאחד עשר עשירי דקיימא לן (בכורות דף ס.) דשלשתן מקודשין:

הדרן עלך הכל ממירין

ודבר שאינו בשותפות. כדפרישית לעיל יהיה לך ולא של שותפות: רבי אומר למה יצא מעשר מעתה. דסבירא ליה לרבי דמשום כל הני לא איצטריך דקרבן יחיד מלא ימיר נפקא דמשמע לשון יחיד וקרבן מזבח מקרבן נפקא (ב) אלמא אית ליה לרבי דקדשי בדק הבית לא איקרו קרבן ודבר שבחובה דקא ממעט ר"ש מיניה עולה הבא מן המותרות סבירא ליה לרבי מותרות לנדבת צבור אזלי ומרישא דמתני' נפקא לן דאין תמורה בצבור ושותפות נמי מלא ימיר לשון יחיד (ג): לפי שיצא מעשר לידון בתמורת שמו. דכתיב לעיל מיניה טו] *ולכל מעשר ומרבינן מוכל לרבות שאם קרא לעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי טז] שניהן קדושין והיינו תמורת שמו הלכך איצטריך למכתב נמי אם המר ימירנו לידון בתמורת גופו יז] אם העמיד בהמת חולין אצל מעשר ואמר זו כזו נתפסת בתמורה דאי לא כתביה ה"א לא עביד תמורה כדאמרינן לקמן דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר חדש דהיינו חידוש תמורת שמו שאינה בכל הקדשים יח] והוי אמינא אין לך בו אלא חידושו תמורת שמו אבל תמורת גופו לא להכי אהדריה קרא ויצא לידון בתמורת שמו וגופו: תמורת שמו קריבה. כדאמרינן בשילהי בכורות (דף סא.) הבקר לרבות אחד עשר לשלמים: תמורת גופו אינה קריבה. כדאמרינן בפירקין לעיל (דף ה:) גמר העברה העברה מבכור ובבכור כתיב יט] הן הן קריבין ואין תמורתן קריבין: תמורת שמו נגאלת. דשלמים היא ושלמים נגאלין כשנפל בהן מום: תמורת גופו אינה נגאלת. דכתיב הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל: תמורת גופו חלה אע"פ שאינו ראוי. כגון בעל מום מאי טעמא כמעשר דחל על בעל מום ונפקא מינה לאכלו בקדושת מעשר שלא ישחט באיטליז ולא ישקל בליטרא: תמורת שמו אינה חלה אלא על דבר הראוי. ליקדש קדושה גמורה כשאר קדשים שאינן חלים כשקדם מומן להקדשן: וקפריך משום דרבי ביה רחמנא דעביד תמורת שמו איגרועי מיגרעא. דלא חיילא על בעל מום כ] הא כ"ש דבעי למיזל ביה טפי לחומרא הואיל ותמור כל כך דאיתיה בתמורת שמו: מאי דרבי רבי. וקרא לא רבי אלא מידי דחזי לשלמים כדקתני הבקר לרבות י"א לשלמים: מהיכא תיתי. דאמרינן הכי: דבר החדש. תמורת שמו: לישנא אחרינא (ד) כא] נתפרש תמורת שמו שאינה חלה כב] אלא על דבר הראוי וסברא היא *משום דאחמרא כשאר שלמים איגרועי מיגרע גופו איצטריך קרא לרבויי: ומשני אין דאי לא כתב ביה כג] אמרינן למאי דרבי רבי כו'. והא מהיכא תיתי דלימא הכי דהא אינה מן המדות שהתורה נדרשת בהן ואכתי למאי כתביה (ה) לידון בדבר חדש בתמורת שמו אין לך בו אלא חידושו להכי איצטריך לרבויי והכי עיקר דללישנא דלעיל איכא תרי פירכי חדא דמאי קאמר למאי דרבי רבי לאו מילתא לאוקומה הכי דהא תמורת שמו דקדשה איתרבי מוכל מעשר בקר וצאן ולא משמע אלא סתמא בין תם בין בעל מום ומאי דרבי מהבקר לא רבי אלא להקרבה דלא תימא דלדייניה בתמורת גופו ועוד דקא פריך כד] ליה מהיכא תיתי ואין זה לשון הש"ס הואיל ואוקים דודאי מיגרע גרעא דלמאי דלא רבי לא רבי הוה ליה למימר מנא לך הא דאמרינן הכי אבל להאי לישנא מישתמע שפיר מהיכא תיתי כלומר מהיכא אתיא לי דלימא הכי כה] דאצרכה קרא לרבוייה: דקיבלה עליה. שיקריבנה ואע"ג דאמר הרי זו: מותרות. כגון אשם שניתק לרעייה דדמיו קריבין עולה וכגון הפריש מעות להטאתו ואשמו וניתותרו מביא בהותן דמים עולה דזהו מדרש יהוידע הכהן כל הבא ממותר חטאת וממותר אשם ילקח בהן עולות הבשר לשם והעורות לכהנים בפרק ולד חטאת (לקמן דף כג:): לנדבת צבור אזלי. לשופרות: לנדבת יחיד. הבעלים עצמן מביאין בדמים עולה ואינה עולה להן לחובתן אלא לשם דורון הוא: רבי אליעזר. דאית ליה מותרות לנדבת יחיד אזלי בפרק ואלו קדשים (לקמן דף כ:) תמורת אשם ולד תמורה ולדן ולד ולדן עד סוף העולם ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה לשופרות רבי אליעזר אומר יביא בדמיו עולה כו]: סבר לה כוותיה בחדא. דמותרות לנדבת יחיד אזלי דלהכי איצטריך למעוטיה מתמורה: אי הכי. דלרבי שמעון כז] [ו] *) עולת הבהמה מותרות לא עבדה [ז] תמורה ואפילו כח] לא אמיר בה מעיקרא לא מצי אמיר בה השתא דעולה הבאה מן המותרות היא: וחללו על אחרת. אי נמי נתכפר באשם אחר כו' כדפרישית לעיל בפירקין: מהו שיחזור וימיר. דהיכא אמר רבי יוחנן אליבא דרבי שמעון אין ממירין וחוזרין וממירין היכא דקאים בקדושתיה אבל כגון קדושה אחרת כט] לימא דמימר או דילמא ל"ש: אי אליבא דרבי שמעון ממעשר ילפינן. ל] כלומר הא [ח] דגמר ר' שמעון ממעשר דבר שבחובה לאפוקי עולת מותר דלא עבדה תמורה: אי משכחת תנא. דסבירא ליה כרבי אליעזר וכר' יוחנן דאמר לעיל אליבא דר"ש אין ממירין וחוזרין וממירין כו': בשני גופין וקדושה אחת מאי. דהיינו הפריש אשם להתכפר בו והמיר בו והומם וחיללו על אחר: אלא שתי קדושות וגוף אחד. דהיינו נתכפר באשם אחר ונמלא ראשון האבוד וניתק לעולה: תיבעי. לשון ירושלמי כמו תיקו בלשון בבלי:

*) עולת בהמה מותרות נ"ק

הדרן עלך הכל ממירין

קכד א מיי' פ"ה מהל' פסס"מ הל"ט:

קכה ב מיי' פ"ו מהל' ערכין הל"ז:

עיין רש"ק

[צ"ל ובלן]

[שבועות כב:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואם תימצא לומר קדושה אחת אלא כצ"ל ותיבות או לא נמחק: (ב) רש"י ד"ה רבי אומר וכו' אלמא. נ"ב זהו פי' לפי גי' שניה דגרס רש"י מאי רבי ור"ש כו': (ג) באו"ד לשון יחיד הס"ד ואח"כ מ"ה לידון בתמורת שמו כו' לפי שילא מעשר: (ד) ד"ה דבר החדש וכו' נתפרש. נ"ב ר"ל נתפרש כו' כך הוא קושית הגמ' של אמרי כו': (ה) ד"ה ומשני וכו' למאי כתביה. הס"ד ואח"כ מ"ה לידון בדבר חדש בתמורת גופו נ"ב ר"ל שתמורת גופו חל אף על שאינו ראוי כמו מעשר וק"ל וכן כתבו תוס':

הגהות הגר"א

[א] גמ' ר"א למה כו' מעתה קאי על והלא ככר כו': [ב] שם לומר לך. נ"ל דהוא כמו ועוד כמ"ש תוס' ד"ה לדון א"נ כו': [ג] שם בו ונתכפר. גרס"י בו והומם וחללו על אחר נתכפר: [ד] שם אילימא כו'. גירס"י דר"ש ממעשר ילפינן: [ה] שם הא אמרת עד תמורה נ"ג רש"י: [ו] רש"י ד"ה א"ה. הבהמה מותרות. נ"ל הבא מהמותרות: [ז] בא"ד תמורה.הס"ד. ואפי' לא כו'. הוא שייך אחר ד"ה אי אליבא כו': [ח] ד"ה אי דגמר. נ"ל גמר:

גי' נ"ק משום דלא חמירא כשאר שלמים ופריך איגרועי איגרע אתמורת גופו דאיצטריך כו'

רבינו גרשום

כו'. דהאי (לא ימירנו) [לא יבקר] אמעשר קאי. [ודבר שאינו בשותפות. כדאמר בפרק בתרא דבכורות יהיה לך ולא של שותפות אמר ר' להכי יצא מעשר]: לידון בתמורת שמו ותמורת גופו. דתמורת שמו [דמעשר] קרבה ותמורת גופו לא קרבה והיינו ולחלק [בין] תמורת שמו [לתמורת גופו] (קרבה) תמורת שמו היינו כדמפרש לקמן מנין שאם קרא תשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי תשיעי נאכל במומו ועשירי מעשר ואחד עשר קרב שלמים ועושה תמורה ומנלן דקדשי מדכתיב כל מעשר מרבויא דכל: ותמורת גופו. היינו תמורתו ממש [אינה קריבה דגמר מעשר עברה עברה מבכור וכתיב בבכור קדש הם הם ולא תמורתן. ותמורת שמו נגאלת מ"ט משום דשלמים נגאלין כשאר קדשים ותמורת שמו שלמים הוי ויש להן דין דשלמי'. תמורת גופו אין נגאלין דכתיב במעשר לא יגאל ותמורתן נמי) [כיוצא בו] תמורת גופו חלה על דבר שאינו ראוי לקרבן כגון בעל מום דכתיב לא ימיר אותו טוב ברע חייגר בעל מום וכי היכי דחיילא תמורת מעשר אבעל מום הכי נמי חיילא אתמורת ומוקצה [ונעבד] דקי"ל דכל שאין המום פוסל בו אין דבר ערוה וע"ז פוסל בו: ותמורת שמו אין חלה אלא על דבר הראוי. ליקרב (למזבח) שלמים: אמרי. מאי האי משום דרבי רחמנ' במעשר דאית ביה תמורת שמו איגרועי איגרע האי תמורת שמו מתמורת גופו דאילו תמורת גופו חלה על בעל מום קבוע ותמורת שמו לא חיילא על מום קבוע: אין. ודאי [דאמרינן] מאי דרבי בתמורת שמו רבי כגון דקרבה ונגאלת [כשלמים ומאי דלא רבי למיחל על דבר שאינו ראוי לא רבי: והא מהיכא תיתי. דאמרינן מאי דרבי רבי ומאי דלא רבי לא רבי אימא רבי לכל מילי: אמר רב הונא משום. שיצא לידון בדבר החדש דתמורת שמו קרבה ונגאלת] מה שאין כן בתמורת גופו הילכך אין לך בו אלא חדושו בלבד: [ולא נצרכה. ההיא דקאמר ודבר שבא חובה אלא למעוטי]: עולה הבאה מן המותרות. כגון (שהקדיש) [שהפריש] מעות להובתו וניתותרו מהן דההיא לא עבדא תמורה. דהא אמרי רבנן מותרות לנדבת ציבור אזלן וציבור לא עבדי תמורה: וניתק. זה ראשון לעולה משום דנמצא לאחר כפרה [והיינו] עולה הבאת מן המותרות [הא קא מיבעיא ליה: ל"א אי אליבא דר' שמעון דאמר ממעשר ילפינן אפי' חדא תמורה נמי לא עבדא דהא אמר מה מעשר שבא חובה עושה תמורה(ואפי') ועולה הבאה מן המותרות אינה באה חובה: והכי קא מיבעיא ליה אי סבירא ליה לר' אלעזר כר' שמעון דאמר אין מימר וחוזר ומימר הני מילי בחד גופה בב' גופין וקדושה אחת מאי היינו בלא נתכפר: וב' קדושות וגוף אחד. היינו בלא הומם מאי מי חוזר ומימר בגוף אחד וקדושה אחרת מאי תיבעי]: הדרן עלך הכל ממירין

שיטה מקובצת

א] ר' אומר למה יצא מעשר מעתה לפי שיצא מעשר לידון בתמורת שמו ותמורת גופו ולחלק בין תמורת שמו לתמורת גופו תמורת שמו קריבה ותמורת גופו אינה קריבה תמורת שמו חלה על דבר הראוי תמורת גופו חלה אפילו על דבר שאינו ראוי תמורת שמו נגאלת ותמורת גופו אינו נגאלת: אמר מר לידון בתמורת שמו מגלן דת"ר מנין שאם קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי ששלשתן מקודשין ת"ל כל מעשר תמורת גופו דכתיב ואם המר ימיר והיה הוא ותמורתו יהיה קודש לא יגאל תמורת שמו קריבה דתניא בקר לרבות י"א לשלמים תמורת גופו אינה קריבה דגמר עברה עברה מבכור תמורת שמו נגאלת מאי טעמא שלמים הן וכשלמים דנגאלין תמורת גופו אינה נגאלת דכתיב ביה לא יגאל תמורת שמו אינה חלה אלא על דבר הראוי (כמעשר) ותמורת גופו חלה אפילו על דבר שאינו ראוי כמעשר משום דרבי רחמנא תמורת שמו איתמעט ליה מתמורת גופו אין מה דרבי רבי ומה דלא רבי לא רבי ואימא דרבי רחמנא תמורת שמו אבל תמורת גופו כדקיימא קיימא והא מהיכא תיתי אמר רב הונא בריה דרב יהושע משום דהוי דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר חדש וכו' כך גירסת גמרא הישנה וכן גרים הראב"ק ז"ל: ב] מעתה לפי שיצא מעשר לידון: ג] עי' בהשמטות בסוף המסכת: ד] אמרי משום דרבי ס"א תמורת גופו אמאי אינה קריבה משום דרבי בה קרא מיגרע גרע אין מאי דרבי רבי מאי דלא רבי לא רבי והא מהיכא תיתי אימא תמורת שמו איתרבי תמורת גופו כדקיימא קיימא אמר רב הונא: ה] תיבת לה נמחק: ו] תמורה דהא אין: ז] לנדבת יחיד אזלי. גליון ומביא נסכים ומ"ד לנדבת צבור אין בה סמיכה כמו משל צבור: ח] בחדא סבר לה כוותיה בחדא דמותרות לחובות יחיד אזלי ופליג עליה בחדא דר"א: ט] הכי הא דבעי: י] בו והומם וחילל על אחר ונתכפר: יא] מהו שימיר בו אליבא דמאן איבעי ליה דמסתמא לית ליה כמ"ד ממירין והוזרין וממירין: יב] בו מבעי ליה ס"א הא דבעי ר' אבין הפריש אשם להתכפר בו והומם וחללו א"נ נתכפר באחר וניתק הראשון לעולה מהו להמיר בו אליבא דמאן קא מבעיא ליה אי אליבא דר' שמעון הא ממעשר יליף אפילו חדא תמורה נמי לא עבדא ר' אבין אליבא דר' אליעזר קא מבעיא וקא מבעיא ליה אי ס"ל לר' אליעזר כר"ש דאמר [אין] ממירין וחוזרין ממירין אלא בההיא גופא קדושה: יג] תיבת או נמחק: יד] תיבעי. גליון והוא לשון הירושלמי כאלו אמר תתעורר לשאול לחכמים רבים אשר תעמוד בו על האמת והוא במקום תיקו האמור בתלמוד. הר"מ המעילי: טו] מיניה וכל מעשר בקר וצאן ומרבי': טז] עשירי כולן קדושים תיבת שניהם נמחק: יז] גופו שאם העמיד: יח] בכל הקדשים אין לך בו אלא כו' שמו אין אבל תמורת גופו כו' קרא לידון בתמורת: יט] כתיב הם הם קריבין: כ] מום כ"ש תיבת הא נמחק: כא] אחרינא לא נתפרש: כב] שאינה חלה אלא על דבר הראוי דסברא הוא משום דלא חמירי כשאר קדשים והא דפריך תלמודא משום דרבי רחמנא כו' אתמורת גופו פריך ולרבי פרכינן דאמר דלכך יצא מעשר לידון בתמורת גופו דהוי אמינא כיון דאית בה תמורת שמו לא להוי תמורת גופו וקא פריך משום דרבי ביה קרא תמורת שמו איגרועי מיגרע משאר קדשים דלא להוי בו תמורת גופו דאיצטריך קרא לפרושי ביה תמורת גופו בהדיא ומשני מתיבת שאינו עד תיבת ומשני נמחק: כג] ביה בהדיא אמרינן: כד] פריך מהיכא תיבת ליה נמחק: כה] הכי דמצרכת קרא: כו] עי' בהשמטות בסוף המסכת: כז] שמעון עולה הבאה ממותרות לא: כח] עי' בהשמטות בסוף המסכת: כט] אחרת וגוף אחרת לימא: ל] ילפינן תמורה כלומר:

מסורת הש"ס | תורה אור

יש בקרבנות היחיד שאין בקרבנות הציבור ויש בקרבנות הציבור שאין בקרבנות היחיד שקרבנות היחיד עושין תמורה ואין קרבנות הציבור עושין תמורה קרבנות היחיד נוהגות בין בזכרים בין בנקבות וקרבנות הציבור אין נוהגין אלא בזכרים קרבנות היחיד חייבין באחריותן ובאחריות נסכיהם וקרבנות הציבור אין חייבין באחריותן ולא באחריות נסכיהן אבל חייבין באחריות נסכיהן משקרב הזבח יש בקרבנות הציבור מה שאין בקרבנות היחיד שקרבנות הציבור דוחין את השבת ואת הטומאה וקרבנות יחיד אינן דוחות לא את השבת ולא את הטומאה *א"ר מאיר והלא חביתי כ"ג ופר של יוה"כ קרבנות היחיד הן ודוחין את השבת ואת הטומאה אלא שזמנו קבוע: גמ' קרבן יחיד עושה תמורה כו': וכללא הוא והרי עופות דקרבן יחיד ג] ואין עושה תמורה כי קתני בבהמה קתני והרי ולד דקרבן יחיד הוא ואין עושה תמורה הא מני *רבי יהודה היא דאמר הולד עושה תמורה והרי תמורה עצמה דקרבן יחיד היא ואין תמורה עושה תמורה כי קתני בעיקר זיבחא קתני השתא דאתית להכי אפילו תימא רבנן ד] בעיקר זיבחא קתני: קרבנות היחיד נוהגות בין בזכרים בין בנקבות: וכללא הוא והרי עולה דקרבן יחיד ה] וזכר אתיא נקבה לא אתיא האיכא עולת העוף א) דתניא תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעופות ו] והרי חטאת דקרבן יחיד היא ונקבה אתיא זכר לא אתיא האיכא שעיר נשיא דמייתי זכר והאיכא אשם יחיד דזכר אתי נקבה לא אתי כי ז] קאמרי רבנן קרבן דשוי בין ביחיד בין בציבור אשם ביחיד איתיה בצבור ליתיה ואיבעית אימא מי קתני כל קרבנות יש בקרבנות קתני ומאי ניהו שלמים ח] ואי בעי נקבה מייתי ואי בעי זכר מייתי ט]: קרבנות יחיד חייבין באחריותן [כו']: מנא ה"מ דת"ר דבר יום [ביומו] מלמד שכל היום כשר למוספין ביומו מלמד שאם עבר היום ולא הביאן אינו חייב באחריותן יכול לא יהא חייב באחריות נסכיהם י] ואע"פ שקרב הזבח ת"ל מנחתם ונסכיהם יא] בלילה מנחתם ונסכיהם למחר ר"ל אמר מהכא יב] מלבד שבתות ה' וצריכא דאי כתב רחמנא יג] מלבד שבתות ה' הוה אמינא ביום אין ובלילה לא אמר קרא ומנחתם ונסכיהם ואי כתב רחמנא מנחתם ונסכיהם ולא כתב מלבד שבתות ה' הוה אמינא בלילה אין בימַמא לא ומאי שנא יד] משום ג) דבקדשים לילה הולך אחר היום צריכי ונסכים מי קרבי בלילה טו] *והתנן ד) אין לי אלא דברים שדרכן ליקרב בלילה כגון אברים ופדרים טז] שמקריבין מבוא השמש ומתעכלין והולכין כל הלילה כולו דברים שדרכן ליקרב ביום כגון הקומץ הלבונה ומנחת נסכים יז] שמעלן מבוא השמש השמש סלקא דעתך והאמרת דברים שדרכן ליקרב ביום נינהו אלא עם בא השמש יח] שמתעכלין והולכין כל הלילה מנין תלמוד לומר זאת תורת העולה ריבה קתני מיהא יט] נסכים ביום אמר רמי בר חמא לא קשיא כאן ליקדש כ] כאן ליקרב אמר ליה רבא אי מיקדש קדשי קרובי כא] מיקרבי והא ה) תניא זה הכלל כל הקרב כב] ביום אין קדוש אלא ביום וכל הקרב בלילה קדוש בלילה בין ביום בין בלילה קדוש בין ביום בין בלילה אלא אמר רב יוסף סמי מנחת נסכים מהא מתניתא כי סליק רב דימי אשכחיה לרב ירמיה דיתיב וקאמר משמיה דרבי יהושע בן לוי מנין לנסכים הבאים עם הזבח שאין קריבין אלא ביום ת"ל ולנסכיכם ולשלמיכם מה שלמים ביום אף נסכים ביום אמר אי ו) [א] כג] אשכחיה (א) כד] דכתיב איגרתא שלחי ליה לרב יוסף

א) מנחות ו. כה. [חולין כג. זבחים קטז. קדושין כד:] ב) זבחים ח. פדי מנחות מד: נג. תענית ב: ג) [חולין פג:] ד) [מנחות כו: ע"ש] ה) יומא כט: מנחות ק. ו) אשכחיה אינשי הוס כתיב· נ"ק

עין משפט
נר מצוה

יז א מיי' פ"ד מהלכות מעה"ק הלכה ה:

יח ב מיי' פ"א מהלכות חגיגה הלכה י:

יט ג מיי' פ"ד מהלכות מעה"ק הלכה ה:

דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בעל פה · וא"ת היכי קאמרינן מזמורים על פה וי"ל דאין להקפיד רק מה שכתוב בחומש לד]אמנם קשה היכי קרינן ויושע וקריאת שמע וי"ל [ב] דאין להקפיד אלא בדבר שמוליא אחרים ידי חובתן : **נתנן** המנחות והנזירות לה] בבמת יחיד דברי ר' מאיר · הוה מצי לשנויי תנאי היא שהרי בפ' בתרא דזבחים(דף קיז·) פליגי רבנן עליה דרבי מאיר ומסיק התם דמנחות ונזירות איכא בינייהו *) לו] : **סמי** מכאן נזירות· וה"ה דלריך כמו כן למיסמייה מההיא דפ' בתרא דזבחים(דף קיז: ע"ש)דאמר מנחות ונזירות איכא בינייהו: **אלא** כיון דהותרו הבמות כל היכא דבעי מקריב· ולרבנן דפליגי עליה דרבי מאיר דאמר נזיר לאו נידר ונידב הוא לריך לומר דלא הלך אבשלום אלא להביא כבשים מחברון ולהקריבן בגבעון מיהו לפי מה דפרש"י פרק בתרא דזבחים (ג"ז שם) דרבנן דרבי מאיר כרבנן בתראי סבירא להו דאמרי כאן וכאן לא קרבו ליחיד אלא עולה ושלמים בלבד קשה דא"כ היכי קאמר אבשלום אלכה נא ואשלמה את נדרי אשר נדרתי וגו' הא לאו נידר ונידב הוא נזירות לרבנן וא"כ כאן וכאן לא קרבי ולריך לחלק התנאים דרבנן דרבי מאיר לא ס"ל כרבנן בתראי אלא כרבי יהודה סבירא להו דאמר דבבמה גדולה אפי' חובות נמי קרבו ורבי מאיר דאית ליה נזירות דבר הנידר והנידב *הא מלינו למימר דאית ליה כרבנן בתראי דזבחים דאמרי כאן וכאן לא קרבו ליחיד אלא עולה ושלמים בלבד מיהו ריהטא דשמעתא התם משמע כפרש"י מיהו תימה לר' שמעון דאמר התם בפ' בתרא דזבחים (גז"ש) אף ליבור לא הקריבו אלא פסחים וחובות הקבוע להם זמן ואמר בפ' כל שעה (פסחים לח:) זאת אומרת שחלות תודה ורקיקי נזיר נאכלין בנוב וגבעון ופרש"י שם דהיינו דלא כר"ש וא"כ היכי קאמר אבשלום אלכה נא ואשלמה את נדרי הרי לא היה יכול להקריבו ותירץ מורי הרמ"ר דרבי שמעון לטעמיה דאמר במסכת נזיר (דף מו:) דאם גילח על שלמי נדבה יצא ואם אמר הריני מגלח על מאה עולות יביא מאה עולות וא"כ אפשר דאבשלום נדר להביא עולות נדבה ולדבר הנידר והנידב קרב בבמה לכ"ע ועליה היה אבשלו' רוצה לגלח:
ושלמים

*)[לפי' ג"י הילקוט שהעתקתי לקמן בגמ' הכל ניחא]

א] ולא תיסמי מנחת נסכים *ממתני' ולא קשיא כאן בנסכים הבאין עם הזבח כאן בנסכים הבאין בפני עצמן ואי ב] הוה ליה איגרתא מי אפשר למישלחא והא אמר רבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא א"ר יוחנן כותבי הלכות ג] כשורף התורה והלמד מהן אינו נוטל שכר *דרש *ר' יהודה בר נחמני מתורגמניה דר"ל כתוב אחד אומר °כתוב לך את הדברים האלה וכתוב אחד אומר °כי על פי הדברים האלה לומר לך דברים שעל פה אי אתה רשאי לאומרן בכתב ושבכתב אי אתה רשאי לאומרן על פה ותנא דבי רבי ישמעאל כתוב לך את הדברים האלה אלה אתה כותב אבל אי אתה כותב הלכות ד] אמרי דלמא מילתא חדתא שאני *דהא רבי יוחנן ור"ל מעייני בסיפרא דאגדתא בשבתא ודרשי הכי °עת לעשות לה' הפרו תורתך אמרי מוטב תיעקר ה] תורה ואל תשתכח תורה מישראל אמר רב פפא השתא דאמרת נסכים הבאין בפני עצמן קריבין אפי' בלילה נזדמנו ו] נסכים בלילה ז] מקדישין בלילה ומקריבין אמר ליה רב יוסף בריה דרב שמעיה לרב פפא תניא דמסייע לך *זה הכלל כל הקרב ביום אינו קדוש אלא ביום וכל הקרב בלילה קדוש (בין ביום בין) בלילה אמר רב אדא בר אהבה ח] *ועולת השחר פוסלת בהן ט] כאברין *כי אתא רב דימי א"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק °אלה תעשו לה' במועדיכם אלו חובות הבאות י] חובה ברגל לבד מנדריכם ונדבותיכם לימד על נדרים ונדבות יא] שקרבין בחולו של מועד ולעולותיכם במה הכתוב מדבר אי בעולת נדר הרי כבר אמור נדריכם אי בעולת נדבה הרי כבר אמור ונדבותיכם הא אינו מדבר אלא בעולת יולדת ועולת מצורע ולמנחותיכם במה הכתוב מדבר אי במנחת נדר הרי כבר אמור אי במנחת נדבה הרי כבר אמור הא אינו מדבר אלא במנחת יב] סוטה ובמנחת קנאות ולנסכיכם ולשלמיכם °מקיש נסכים לשלמים מה שלמים ביום אף נסכים ביום ולשלמיכם לרבות שלמי נזיר א"ל אביי ולימא מר שלמי פסח דאי שלמי נזיר נידר ונידב הוא *דהתניא יג] זה הכלל כל שהוא נידר ונידב קרב בבמת יחיד ושאינו נידב ונידר אינו קרב בבמת יחיד א) ותנן *המנחות והנזירות קריבין בבמת יחיד דברי ר"מ יד] סמי מכאן נזירות ב) מי איכא למ"ד דנזיר לאו נידר ונידב הוא ג) והכתיב טו] °מקץ ארבעים שנה ויאמר אבשלום אל המלך אלכה נא ואשלם את נדרי אשר נדרתי לה' בחברון כי נדר נדר עבדך וגו' מאי לאו אקרבן טז] לא אעיקר נדרו אמר עיקר נדרו בחברון הוה והלא בגשור הוה יז] ד) אמר רב אחא ואיתימא רבה בר רב חנן יח] לא הלך אבשלום אלא להביא כבשים מחברון ה"נ מסתברא דאי תימא לאקרובי הוא דאזיל שביק ירושלים ואזיל ומקריב בחברון ואלא מאי להביא כבשים מחברון האי אשר נדרתי לה' בחברון מחברון מיבעי ליה אלא לעולם לאקרובי ודקא קשיא לך אמאי שבק ירושלים ומקריב בחברון תיקשי לך גבעון דמקום קדוש הוא [א] אלא כיון שהותרו הבמות יט] כל היכא דבעי מקריב כ] *ארבעים שנה למאן תניא רבי נהוראי אומר משום רבי יהושע מקץ ארבעים שנה ששאלו להם מלך כא] *דתניא אותה שנה ששאלו להם מלך עשירית של שמואל היתה

א) ל"ל ותניא : ב) [רב דימי אמר הא תסמי מכאן נזירות תנאי היא הא רבי מאיר והא רבנן מי איכא למ"ד כו' כך איתא בילקוט] : ג) תוספתא דסוטה פ"ג : ד) [סוטה לה: ע"ש] :

עשר

לא תיסמי כג] נסכים · מההיא מתני' דלעיל ומאי לתרולי : הא · דקתני נסכים בהדי דברים שדרכן ליקרב ביום היינו בנסכים הבאין עם הזבח כג]: בפני עצמן · שלא קדשו בשחיטת הזבח יכול להקריב בלילה : כשורפי כד] התורה · שאין מצילין אותן בשבת בפני הדליקה· ל"א שאסור לשהותן כתובים דתורה שבעל פה היא: והלמד מהן · מתוך הספרים : חדתא · חדשה שלא היו יודעין לתרץ הברייתות:[ל"א] חדתי · כה] לחדש דבר כגון זו שחדשה היא : מעייני בספר אגדתא · שלא ישתכחו : עת לעשות לה' · כשעושין הדבר לשם קדושת השם ראוי להפר תורתך ומוטב תעקר כו' : השתא דאמרת כו' · יכול להקדישן ולהקריבן בלילה (א) אחת · ל"א גרסינן עלות השחר פוסל בהן כאברים כלומר הא דאמרינן נזדמנו לו נסכים בלילה מקדישן בלילה כו] א) [ומקריבן] : כאברים · של תמיד במס' זבחים(פז.) וכן עיקר הגהת הרב : חובות הבאות מחמת הרגל ברגל · כגון עולת ראיה וחגיגה (ב) ומוספין כז] : *אמור · נדריכם : אף · נסכים ביום : לרבות שלמי נזיר · דאי שלמי נדבה הרי כבר אמור נדבותיכם ואי משום הקישא לכתוב ולשלמים : שלמי פסח · חגיגת י"ד שכשהיתה חבורה מרובה נמנים על הפסח ואינו סיפק להן היו מביאין עמו שלמים ואם הפרישן לשם כך ולא הקריבום יקריבום בחוה"מ דאי שלמי נזיר לא לריכי ריבוי לרבויי דמנדריכם ונדבותיכם נפקא דנזירות ע"י נדר באה עליו ונידר ונידב קרינא ביה אבל שלמי פסח חובה נינהו כדמפרש בפסחים בפ' ואלו דברים (דף עא·) : והנזירות קרב בבמת יחיד · אלמא נידר ונידב חשיב ליה דאי לאו הכי לא הוה קרב בבמת יחיד כח] : סמי מכאן נזירות · דאע"ג דנזירות באה עליו ע"י נדר אין הקרבנות נקראין נידר ונידב דהא לא נדר אלא מן היין והקרבן מאיליו מוטל עליו חובה : אשר נדרתי לה' בחברון · משמע בחברון אלך ואשלמה שם נדרי והוא נדר נזירות היה דאבשלום נזיר עולם היה כט] ומשלשים לשלשים יום היה מגלח ומביא קרבן ומדהלך להקריב קרבנות נזירותיו בחברון דהיא במת יחיד שמע מינה נידר ונידב הוא : אעיקר נדרו קאי · האי בחברון וה"ק אלכה נא לבמה גדולה ל]בגבעון דהתם הוא מזבח שעשה משה ואשלמה נדרי(ג)שנדרתי בחברון אבל לא שיביא הקרבן בחברון לא] : והא בגשור כו' · דכתיב כי נדר נדר עבדך בשבתי בגשור וגו' : להביא כבשים · לב] ולהקריבן שוב בבמה גדולה וה"ק אשלמה את נדרי כלומר אשלמה את נזירותי ואגלח ומחברון אביא הכבשים ולהכי פריך מחברון מיבעי ליה: בחברון· בו כבשים שמנים במס' מנחות (דף פז·) : אלא לעולם לאקרובי· דנזירות לג]בבמת יחיד: תיקשי לך גבעון· דשם מזבח שעשה משה:

א) גי' רש"ק · וגי' צ"ק ומקריבן ע"ה פוסל בהו כאיברים כו' והד"א

רבינו גרשום

קרבי דהא תניא זה הכלל כו': אלא סמי מן ההיא מתניתא דאין לי' מנחת נסכין משום דהא קרבי נמי בלילה] : כי סליק רב דימי כו' · אמר אי אשכחת איניש דאזיל להתם כתבי איגרת [ושדרית ליה (ע"כ שייך לע"א) דלא תיסמי מן מתניתא מנחת נסכין : ולא קשיא · מתני' דקתני דמשקרב הזבח חייבין באחריותן כלומר אף בלילה ברייתא (דהא) דתני ומנחתם ונסכיהם בלילה היינו] בנסכים הבאין בפני עצמן · שלא הקדיש עם הזבח אלא שהקדישום לאחר הקרבת הזבח שיכול אדם להקריב זבחו היום ונסכיו מיכן ועד עשרה ימים ובהנהו אמר דקרבי [אף] בלילה [והא דקתני ברייתא דברים שדרכן להקריב ביום מנחת נסכים היינו בנסכים הבאים עם הזבח] : כותבי הלכות · מדרש משנה ותלמוד והגדות [דברים שבע"פ נענשין] כשורפי תורה משום דדינן של הלכות בע"פ ואינו רשאי לכותבן [וכל הלמד מהן מן הכתב אין לו שכר : דברים שבכתב · תורה נביאים וכתובים · חדושי מילתא שאני · דבר חדוש הוה אותו היקישא ומשום הכי מותר : ל"א משום דאיכא שכחה כתבין ואמאי מותר] : מוטב שתעקר [אות אחת מן התורה] דכתיב כי על פי ומוטב הוא לכתוב כדי שלא תשתכח תורה: השתא דאמרת נסכים הבאים בפני עצמן לאחר הקרבת הזבח [ומחמת הזבח] קריבין אפילו בלילה · אם נזדמנו לו מקדישן בלילה בכלי שרת ומקריבן בלילה דחייב באחריותן : אמר רב אדא בר אהבה עולת השחר · התמיד פוסל בהן כאברין ואברייתא קאי דקתני ומתעכלין והולכין כל הלילה [כולה] (כלומר) ואם לא נתעכלו כל האברין של תמיד של בין הערבים עד שתעלה תמיד השחר פוסלת בהן באברים אבל סידור המערכה של תמיד השחר אינה פוסלת בהן אלא הקרבת [התמיד] עצמו דכבר הוי יום ואין דרכן ליקרב ביום : [לבד מנדריכם ונדבותיכ' לימד על נדר ונדבה] שקריבין בחולו של מועד' נמי הוי (נמי) מועדיכם אבל בי"ט לא דנדר ונדבה אין קריבין בי"ט : [הא אין הכתוב מדבר אלא בעולת יולדת' ועולת מצורע דקרבי נמי בחולו של מועד : במנחת חוטא ומנחת קנאות · קרבי נמי בחולו של מועד : אף נסכים ביום · אותן הבאין עם הזבח : אלו שלמי נזיר · דקרבי נמי בחולו של מועד : ונימא מר אלו] שלמי פסח · שבאין חובה עם הפסח דכתב וזבחת שלמים ואכלת שם : דאי שלמי נזיר דבר נידר ונידב הוא · דנודר אדם להיות נזיר [ומונה נזירותו ומביא אח"כ שלמיו וכבר לימד על נדר ונדבה שקרב בחולו של מועד] א"כ ולשלמיכם תו למה לי: ומנלן דנזיר דבר נידר ונידב דתנן [זה הכלל דבר הנידר ונידב קרב בבמת יחיד : ותניא המנחות והנזיר קרבין בבמת יחיד · אלמא שלמי נזיר דבר נידר ונידב הוא מדקרב בבמת יחיד] אלא אמר רב יוסף סמי מן ההיא מתניתא דהמנחות והנזירות לא תיתניה דנזירות קרב בבמת יחיד [וליכא למימר דליהוי נידר ונידב] ורב דימי סבר תנאי היא (דהא מתני' דקתני דנזירות קריבה בבמת יחיד רבי מאיר ורבנן פליגי עליה ואמרי דלא קריבו בבמת יחיד)[הא רבי מאיר דקריבין בבמת יחיד והא רבנן דפליגי עליה בבמה דלא קרב דלא הוי נידר ונידב] ואנא דאמרי כרבנן : לא אעיקר נידרו שנדר בחברון · למנות נזירות היינו עיקר נידרו: נזיר עולם היה' והיה מגלח (מל' ל"ל)[משנה לשנה]לחברון והוה תמן בתמיהא כלומר (דהתם נדר) [דסתם נדריה] מאן נפקא ליה מינה היכא נדר ואמאי אזיל להתם בשביל כך· ועוד הא בגשור הוה [נדרו : שהלך ליטול] כבשים בחברון · כדתניא אילים ממואב וכבשים מחברון דאי לא תימא הכי נזירות דחוצה לארץ היא דנדר בשבתו בגשור בארם ואין עולה לו מן המנין דהכי תנן במס' נזיר מי שנזר נזירות מרובה :
שלשים

שיטה מקובצת

א] דלא תיסמי אות ו' נמחק : ב] ואי אשכח גברא כתיב איגרתא והא אמר כו' והשאר נמחק : ג]כותבי הלכות כשורפי תורה · גליון פירוש כותבי תלמוד כשורפים פסוקים מן התורה דהתלמוד לא ניתן לכתוב כדאמר אלה אתה כותב כו' ואי כותב אדם אי אפשר בלא פסוקין ומאן דמשכח ליה כיון שלא ניתן לכתוב או גונזו או שורפו : ד]הלכות מדרש ואגדות אמרי דילמא ס"א דילמא חדותא מילתא שאני · לישנא אחרינא אמרי רבנן אגירסייהו סמיכי וכיון דאיכא שכחה כתבין ומחתין וכי משכחנא מילתא מעיינין בספרא ובי הא דרבי יוחנן כו' : ה] תיעקר אות אחת מן התורה ואל : ו] נזדמנו לו נסכים בלילה · גליון לאו דוקא נזדמנו אלא אפילו לכתחילה מותר להקדישם בלילה ולהקריבם בלילה דסד"א דנהי דקרבים בלילה מ"מ צריך להקדישו ביום קמ"ל : ז] מקדישן בלילה ומקריבן בלילה: ח]ועולת השחר · גירסת הרגמ"ה ועולת השחר : ט]כאברין זהו גירסת רש"י אבל גירסת הרגמ"ה באברין : י] תיבת חובה נמחק : יא] שקרבין בחולו של מועד ותימה אמאי לא פריך הכא כדפריך בפ"ק דביצה דקאמר תודה קריבה בחולו של מועד ופריך השת' סלותו סילתא מסלתינן תודה מבעיא ומשני לענין בל תאחר וצ"ע אם אותו תירוץ שייך הכא · תוס' גליון שקריבין בחש"מ יש מפרשים דאתא למיסר י"ט ואע"ג דמלכם נפקא מ"מ איצטריך לעולת יולדת ושלמי נזיר שהגיעו זמנם ואי אפשר לאקדומינהו ומרגל ואילך עובר בעשה ומנחת חוטא כיון (דאין כפרה)[דבאין לכפרה] מיקרי צורך הדיוט וי"מ דמצוה ברגל שיאכל בשר הרבה מכל ימות השנה וישמח ברגל וכן איתא בספרי ת"ל תעשו במועדיכם לקובעו חובה ברגל יכול באיזה שירצה ת"ל והבאתם שמה ברגל ראשון שיבא: יב] במנחת חוטא ובמנח' קנאות : יג] דהתניא ס"א דתנן כל הנידר והנידב קרב בבמה וכל שאינו נידר ונידב אינו קרב בבמה אבל כמו שכתוב בדפוס אינו לשון משנה אלא לשון ברייתא : יד] רבי מאיר · ס"א אמר רב יוסף סמי מכאן נזירות ורב דימי סבר תנאי היא ומי איכא למ"ד דנזירות לא קרבה בבמת יחיד והא כתיב ויהי וגו' ותניא רבי אומר אבשלום נזיר עולם הוה וההיא שעתא זמן היתר במות הוי ואמאי שבק לבמה גדולה ואזיל לחברון לשלומי לנדריה לאו ש"מ קרבה נזירות בבמת יחיד וכי אזל לחברון משום דכי נדר נדריה בחברון הוה מאי נפקא מיניה ותו הא בגשור הוה אלא אמר רב יהודה ואיתימא רבה בר חנה שהלך להביא כבשים מחברון דאי לא תימא הכי נזירות חוץ לארץ ואין עולה לו מן המנין אלא ש"מ להביא כבשים מחברון כו' מחברון מבעיא ליה אלא בשעת היתר הבמות וכי נדר לבמת יחיד אזלי : טו] והכתיב ויחי מקץ : טז] אקרבן וקרי ליה נדר לא : יז] הוה · ס"א והא עיקר נדריה בשבתו בגשור הוה אין בשבתו בגשור הוה וכגון דאמר דכי מטינא לירושלים אזילנא לחברון והוינא תמן ומה נפקא ליה מיניה אלא אמר רב יהודה כו' : יח] לא הלך אבשלום · גליון כלומר אמת הוא דלא הנדר ולא הקרבן הוי בחברון אלא שהלך כו' והפי' דקרא אלך להביא כבשים מחברון ואשלם נדרי בגבעון אשר נדרתי בגשור : יט] עי' בהשמטות בסוף המסכת : כ] מקריב מקץ ארבעים שנה למאי תניא(אות ן' נמחק)מקץ מ' שנה כו' · גליון ואירע מהר קלקול במלכות מחמת איתו עון ולכך מנאו הנביא מאותו פרק : כא]מלך · ס"א גליון מאסו בשם מאסו בדוד תלה קלקול דוד בקלקול המלך : כב] תיסמי מנחת נסכים : כג] הזבח דקדשן שחיטת הזבח בגופיה דלא מצי למקרבינה בלילה : כד] כשורפי תורה אות ה' נמחק : כה] חדתי להדש דבר כגון זו שחדשה היא שלא היו יודעין לתרץ הברייתות : כו] בלילה ומקריבן בלילה עד עלות השחר מצי לאקרבינהו אבל מעלות השחר לא דעמוד השחר עושה בהם פסול לינה כמו שפוסל באברים עצמן של תמיד דכי אמרי' לעיל אפילו למחר ה"מ אי לא אקדשינהו לנסכים בלילה בכלי שרת אבל אקדשינהו לא יביאם למחר דהא איפסלו בלינה כדאמרינן במסכת זבחים והד"א : כז] ומוספין הס"ד ומה"ד אף נסכים ביום וכדאוקמת לעיל בנסכים הבאין עם הזבח וקדשו בשחיטתן הס"ד ומה"ד לרבות שלמי נזיר דקרבין במועד דאי שלמי נדר הרי כבר אמור נדריכם ומתיבת אמור עד תיבת דאי נמחק : כח] יחיד דהא תניא לעיל כל שאינו נידר ונידב אינו קרב בבמת יחיד הס"ד : כט] היה ומשנת לשנת היה מגלח : ל] גדולה אשר בגבעון : לא] בחברון ועיקר נדרו קרי נדר אשר נדרתי בחברון והא : לב] כבשים מחברון ולהקריבן כו' גדולה לפי שהן גדולים ומובחרים כדגרסי' במנחות אילים ממואב כבשים מחברון בשלהי כל הקרבנות זה"ק : לג]דנזירות קריבה בבמת : לד]בחומש שהרי עדיין לא היו נביאים וכתובים אמנם : לה] והנזירות קרבין בבמת : לו] בינייהו ויש ספרים דגרסי רב דימי אמר הא ר"מ הא רבנן :
ושבע

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה השתא וכו' ואחת לא גרסי' הס"ד ואח"כ מ"ה עלות השחר וכו' מקדישן בלילה דוקא בלילה של תמיד : (ב) ד"ה חובות וכו' ומוספין הס"ד ואח"כ מ"ה אף נסכים ביום ולשלמיכם הרי כבר אמור נדריכם ואי שלמי נדבה הרי כבר אמור נדבותיכם ואי משום היקשא : (ג) ד"ה אעיקר וכו' נדרי אשר נדרתי :

הגהות הגר"א

[א] גמ' אלא כיון כו' · והלך לחברון ליקח כבשים משם וכיון שהיה שם הקריב שם : [ב] תוס' סד"ה דברים · דאין כו' · וכ"מ בפ"ד דתענית (כו א וע"ש כח א) וכמנהג נכנסין וקורין ע"פ כקורין את שמע [וכן הסכים לדינא בלקוטי' לשו"ע א"ח סי' מ"ט] ;

*עשר שנים מלך שמואל בעצמו שנה אחת שמלך שאול ושמואל ושתים שמלך שאול בעצמו ושלשים (א) ושבע שמלך דוד:

מתני' *חטאת היחיד שכפרו בעליה מתה ושל צבור (ב) אינה מתה רבי יהודה אומר *תמות *ר"ש אומר מה *מצינו בולד חטאת *ובתמורת חטאת ובחטאת שמתו בעליה (ג) דברים אמורים ביחיד ולא בצבור אף שכפרו בעליה [א]ועיברה שנתה *ביחיד דברים אמורים ולא בציבור:

גמ' ת"ר מהו אומר *חטאת יביא מנין שאם הפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה ונמצאת הראשונה קיימת והרי שתיהן עומדות מנין *שיביא מהן שירצה יביא ת"ל *חטאת (ד) יכול יביא שתיהן ת"ל יביאנה אחת ולא שתים ואותה שניה מה תהא עליה אמר רב המנונא תניא ר' יהודה אומר תרעה רבי שמעון אומר *תמות ומי אמר ר' יהודה תרעה והא ר' יהודה תמות שמעינן ליה איפוך רבי יהודה אומר תמות ומי אמר ר"ש תרעה והא אמר רבי *שמעון חמש חטאות מתות אלא (א"ל) לעולם לא תיפוך ולא *)קשה כאן באבודה בשעת הפרשה כאן באבודה בשעת כפרה ואיבעית אימא אידי ואידי בשעת הפרשה ולא *קשה הא רבי יהודה אליבא דרבי הא רבי יהודה אליבא דרבנן ומי איכא למאן דאמר חטאת ציבור שכפרו בעלים מתה והתניא

*) [נ"ל קשיא]

רש"י

עשר שנים מלך שמואל בעצמו · יחידי בלא שאול הלכך שנה עשירית אינה נמנית באותן מ' שנה יג]ל"ז מלך דוד קודם למרדו של אבשלום יד] הא מילתא פירש רבי במקום אחר כן שנה עשירית לשמואל היתה לגדולתו של שמואל ולא נפקא לן מקרא בהדיא אלא מדלא משכחת לה מ' שנה למניינא אחרינא ולא תשוב תורה אור טו] למיתתו של עלי שהיא תחילת גדולתו של שמואל עד שנת מרדו של אבשלום מ"ט שנה י"ג לשמואל ושאול [ג]ושלשים ושש לדוד ועלי מת כשנשבה הארון שנא' (שמואל א ד) ויהי כהזכירו וגו' וכתיב (שם ו) ויהי ארון ה' בשדה פלשתים טז] ז' חדשים הביאוהו פלשתים (שם ז) ויבאו אנשי קרית יערים וגו' וכשמלך דוד בירושלים על כל ישראל הביא משם את הארון כדכתיב (שם ב ו) ויוסף עוד דוד וגו' וכתיב (שם א ז) ויהי מיום שבת הארון בקרית יערים וירבו הימים ויהיו כ' שנה [ד] לא מהן ז' שנים שמלך דוד בחברון יז][ה](ד) ומהן מלך שמואל בעצמו [א]י"א שנה ושאול עם שמואל ב' שנים כדכתיב (שם יג) ושתי שנים מלך וגו' ושמואל לא מת קודם לשאול אלא ד' חדשי' שכך מפורש בספר שמואל (שם כה) ושמואל מת וגו' וכתיב בתריה (שם כז) ויאמר דוד [וגו'] עתה אספה יום אחד ביד שאול וגו' וברח לו אל אכיש עד שמת שאול וכתיב (שם) ויהי מספר הימים אשר ישב דוד בשדה פלשתים ימים וד' חדשים מלינו י"ג שנים לשמואל ושאול משמת עלי עד שמלך דוד ושלשים ושש לדוד כשמרד אבשלום הרי ארבעים יח]וכו' לא מהן ט' שנים לשמואל קודם ששאלו להם מלך הרי מ' שנים משאלו המלוכה עד שנת מרדו של אבשלום ועד בכלל והכי תניא בסדר עולם היא שנת שלשים ושש למלכות דוד יט] וה"ג עשר שנים מלך שמואל בעצמו [ו] ושנה אחת שמלך שאול בעצמו ושלשים ושש לדוד ואני הוספתי משלי על זה ועוד לא ותשוב נמי מלידתו של שמואל ותמצא כמו כן שי"ג שנה נהג שמואל שררה על ישראל דאמר מר בסדר עולם ועלי הכהן יושב על הכסא כ] והיא מרת נפש וגו' כא] ובאותה שנה נתמנה עלי להיות שופט על ישראל והוא שפט את ישראל ארבעים שנה לא מהן שנה אחת לעיבורו כמלא שמואל בן ל"ט שנה בשעה שנתנבא ועלה לגדולה דמשעה שמת עלי כב] זרחה שמשו של שמואל י"ג שנה לשררותו דכל שנותיו לא היו אלא נ"ב כדנפקא לן בעלמא (מ"ק כח *) מעד הגמל הנער דהיינו כ"ד חדש כדי הנקת תינוק והדר וישב שם עד עולם עולמו של יובל דהיינו כ' שנה ובהללו י"ג שנה כג] היו מובלעים השתי שנים שמלך שאול שהרי שניהם מתו בשנה אחת כדמפרש למעלה: **מתני'** שכיפרו הבעלים · שאבדה ונתכפר באחרת ונמצאת הראשונה: ושל ציבור · שכפרו באחרת: אינה מתה · דחטאות (ה) המתות (הפנימיות) הלכה למשה מסיני בהא מסכתא וס"ל לת"ק דשל יחיד גמירי ולא של ציבור: תמות · דבציבור נמי גמירי: אמר רבי שמעון מה מצינו כו' · כלומר קי"ל חמשה חטאות מתות חטאת שמתו בעליה ושכפרו בעליה ושעיברה שנתה כד]ולד חטאת ותמורת חטאת וכי היכי דתלת מינייהו לאו בציבור גמירי דהאלא משכחת להו בקרבנות ציבור ולד חטאת (לא משכחת בציבור) דאין נקבה בציבור ותמורת חטאת נמי אין קרבן ציבור עושה תמורה ושמתו בעליה אין הציבור מתים כדאמרי' לקמן בגמרא: אף שכפרו בעליה ושעברה שנתה · אע"ג דמלינן לאשכוחינהו בציבור לא גמירי דמתות: כה] **גמ'** מהו אומר חטאת יביא · למה לי למיכתב (ויקרא ד) אם כבש יביא קרבנו לחטאת לכתוב אם כבש קרבנו לחטאת וגו': יביאנה · סיפיה דקרא נקבה תמימה יביאנה: ר' שמעון אומר תמות · דחטאת יחיד שכיפרו בעליה היא: כו] והאמר רבי יהודה תמות · כז] דהכי שמעת ליה במתני' אפי' גבי ציבור וכל שכן יחיד: והאמר ר"ש · במתני' גבי יחיד חמשה חטאות מתות וקחשיב להך חטאת שכפרו בעליה וקתני ביחיד דברים אמורים: אבודה בשעת הפרשה · שלא בשעת כפרה דנמצאת הראשונה קודם שנתכפר בשניה כדקתני בברייתא בההיא קאמר רבי יהודה דתרעה דלא גמירי דמתה לרבי יהודה אלא היכא דנמצאת לאחר שנתכפרו הבעלים ודקתני מתניתין תמות באבודה בשעת כפרה גרסינן דאף בשעת כפרתו בשניה היתה עדיין הראשונה אבודה: אידי ואידי בשעת הפרשה · שנמצאת קודם כפרת השניה ומתניתין דקאמר לרבי יהודה תמות רבי יהודה קאמר לה אליבא דרבי דאמר לקמן בפרק ולד חטאת (דף כב:) במשנה אבודה בשעת הפרשה אע"פ שנמצאת קודם כפרה מתה וברייתא דקאמר רבי יהודה תרעה אליבא דרבנן דפליגי עליה דרבי קאמר לה דאמרי אין חטאת מתה אלא שנמצאת לאחר שנתכפרו הבעלים: ומי איכא למ"ד כו' · אמתני' פריך:

כיולא

*) [נ"ל כח: ובתענית ה: מבואר היטב בפרש"י ד"ה ימיו]

תוספות

ושלשים ושש שמלך דוד · ה"ג והיינו ארבעים שנה משאלו להם מלך ושנת עשירית לשמואל ששאלו להן מלך היה מן המנין של ארבעים שנה ומנלן דשמואל שפט ישראל י"ג שנה שהרי כשמת עלי אז נשבה הארון כדכתיב ויהי *בהביא את ארון האלהים ואז נתמנה שמואל מיד אחר מיתת עלי וכתיב ויהי ארון ה' בשדה פלשתים שבעה חדשים והביאוהו בקרית יערים ודוד כשמלך על ישראל לקחו משם והביאו בירושלים כדכתיב ויוסף עוד דוד וגו' וכתיב ויהי מיום שבת הארון בקרית יערים וירבו הימים ויהיו (עד) עשרים שנה לא מהן שבע שנים שמלך דוד בחברון נשתיירו י"ג שנה לשמואל ושאול משמת עלי ונשבה הארון עד שמת שאול ומלך דוד בחברון ומהן מלך שמואל בעצמו עשר שנים ושנה אחת שמלך שמואל ושאול פי' באותה שנה שמשחו שמואל אותה שנה לא היתה שלימה לשאול שמקצתה היה שמואל נגיד על ישראל ושתי שנים שמלך שאול בעצמו וגם שמואל היה חי שהרי שמואל לא מת אלא ארבעה חדשים קודם שאול שכן מלינו מפורש בספר שמואל ושמואל מת וגו' וכתיב ויאמר דוד [וגו'] אספה יום אחד ביד שאול וברח לו אל אכיש עד שמת שאול וכתיב ויהי מספר הימים אשר ישב דוד בשדה פלשתים ימים וארבעה חדשים מלינו י"ג שנים לשמואל ושאול משמת עלי (ומלך דוד) ושלשים ושש לדוד כשמרד אבשלום הרי מ"ט לא מהן ט' שנים קודם ששאלו להן מלך שהרי בשנה עשירית שאלו להן מלך והעשירית ממנין הארבעים הרי מ' שנים משאלו מלך עד מרדו של אבשלום ועד בכלל *והשלשה עשר שני' שמלך שמואל בעצמו ושנה אחת שמלך שאול ושמואל וב' שנים שמלך שאול בעצמו ושלשים ושש שמלך דוד [ז] ותימה לפ"ז הא דתניא בסדר עולם שמלך דוד חמש שנים אחר המרד שלשה שנים של רעב שנאמר (שמואל ב כא) ויהי רעב שלש שנים שנה אחר שנה ושנה של סיפה דכתיב (שם כד) וישוטו [בכל הארץ] ויבואו מקץ תשעה חדשים ועוד שנה שתיקן משמרות דכתיב (ד"ה א כו) בשנת ארבעים לדוד נדרשו וגו' לריך לומר שנת המרד היתה שנה ראשונה של רעב ויש ספרים כח] דגרסינן שלשים ושבע שמלך דוד ולפ"ז נ"ל שהתחיל הרעב שנה אחת קודם המרד *וגם נ"ל שנת עשר כט]לשמואל ששאלו מלך איננו מן המנין של מ' שנה ואינו לריך למנות רק שלש שנים משאול ושלשים ושבעה מדוד הרי ארבעים ובסדר עולם תניא רבי נהוראי אמר שנת ל"ה למלכות דוד היה המרד *) ולפי דבריו לא מלינו מ' שנה משאלו מלך עד שמרד אבשלום ל] וי"מ למנות י"ג של שמואל כל שנותיו של שמואל הרמתי היו נ"ב שנה שהרי כשהגמל שמואל הביאתו חנה לירושלים ואז היה לו מסתמא ב' שנים כדלך הנקת תינוק וכתיב וישב שם עד עולם והיינו כ' שנים דהוא עולמו של יובל ותפלת חנה היתה יום שנתמנה עלי וקיי"ל דארבעים שנה שפט עלי את ישראל לא מהן שנה מעיבורו דשמואל נשתיירו ל"ט שנה דעלי נשתיירו י"ג שנים לשמואל דמיד כשמת עלי נתמנה שמואל דאמר מר (קדושין דף עב:) וזרח השמש ובא השמש עד שלא כבתה שמשו של עלי זרחה שמשו של שמואל נמלא דשררתו של שמואל התחילה כשהיה בן ל' ותשע ונמשכה י"ג שנה:

*) ובמס' נזיר תירץ דמקץ מ' שנה לאו דוקא אלא תחילת מ' שנה קרי נמי מקץ ע"ש

עין משפט נר מצוה

כ א ב מיי' פ"ד מהל' פסולי המוקדשין הל' א:

כא ג ד מיי' שם הל' ב ג:

מסורת הש"ס

[זבחים קיח:]

[במסכת שבמסכת' איתא ימותו]

סוריות: [לקמן כב: כג.]

[נ"ל קשיא]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ושלשים (ושבע) ... (ג) שם במשנה שמתו בעליה ביחיד דברים אמורים ... (ה) ד"ה אינה מתה דחטאות המתות ...

רבינו גרשום

שלשים ושבע שמלך דוד · ובאותו זמן אמר אבשלום אל אביו אלכה נא וגו': אמר רבי מאיר והלא חביתי כו' אלא שזמנן קבוע כלומר קסבר ר' מאיר אין הפרש ביניהן דכל שזמנו קבוע בין ביחיד בין בצבור דוחה את השבת ואת הטומאה: אמר רבי שמעון מה מצינו בוולד חטאת ובתמורת חטאת ודטאת שמתו בעליה דמתות דביחיד דברים אמורים ולא בצבור כך מפרש ר' שמעון בגמרא בברייתא ואי אתה יכול לומר וולד חטאת בצבור שאין חטאת הצבור נקבה כו': אף חטאת שכיפרו בעלים ומי שעברה שנתה דמתות ביחיד דברים אמורים ולא בצבור' מהו אומר חטאת יביא · כלומר מה צורך לכתוב אם כבש יביא קרבנו לחטאת נקבה תמימה יביאנה · לכתוב הכי אם כבש קרבנו לחטאת נקבה תמימה יביאנה א)כל שכן חטאת שכיפרו בעלים דיחיד דתמות דגבי יחיד לא פליגי: ולא קשיא · הא דקאמר ר' יהודה רועה כאן באבודה ונמצאת בשעת הפרשת שניה קודם הקרבה הואיל ואיזו שירצה יכול להקריב הלכך אין מתה שניה אלא רועה: כאן באבודה ונמצאת שלא בשעת הפרשה אלא לאחר הקרבה דכבר כיפר הילכך מתה: ואיבעית אימא אידי ואידי · דנמצאת בשעת הפרשה: ולא קשיא · הא דתני רועה היינו ר' יהודה אליבא דרבנן כדתנן בפרק וולד חטאת המפריש חטאת ואבדה והפריש אחרת תחתיה ולא הספיק להקריבה עד שנמצאת ראשונה והרי שתיהן תמימות אחת מהן תקרב חטאת ושניה תמות דברי רבי וחכמים אומרים אין חטאת מתה אלא שנמצא כו' · והא דתני מתה היינו רבי יהודה אליבא דרבי:

א) חסר כאן הגליון ונ"ל וקא ר"י תמות שמעינן ליה אפי' בחטאת לבור וכ"ש חטאת וכו': אף

שיטה מקובצת

... יג] ומי ס"א וסבר רבי יהודה חטאת כו': יג]שנה ושנה אחת שמלך כו' דשמואל לא העמיד מלך אלא באמצע שנת י"א ולא היתה שלימה לשאול כי מקצתה היה שמואל נגיד הס"ד ומה"ד ל"ז שנה מלך: יד] אבשלום הרי ארבעים הא מלתא כו' אחר כן · לפי שמשהתחיל שמואל לנהוג שררה לא חי אלא י"ג שנה צא מהן ד' אחרונים להשלים ל"ו דדוד נמצא שהיתה [עשר שנים] לגדולתו: טו] צא וחשוב ממיתתו של עלי שהיא כו' של שמואל שנאמר וזרח השמש ובא השמש עד שלא שקעה שמשו של עלי זרחה שמשו של שמואל עד שנת: טז]י"ב חדשים ואח"כ הביאוהו: יז] בחברון נשתיירו י"ג שנה לשמואל ושאול משמת עלי ונשבה הארון עד שמת שאול ומלך דוד בחברון ומהן מלך שמואל בעצמו עשר שנה ושאול עם שמואל שנה אחת ושאול ב' שנים: יח] ארבעים ותשע תיבת וכו' ל"ש: יט] דוד והשלש עשר שנים עשר מלך וה"ג עשר שנים כו' שאול ושמואל וב' שנים שמלך שאול בעצמו: כ] הכסא וגו' והיא: כא] ובאותו היום נתמנה: כב]עלי הוא עמד להיות שופט דאמר מר וזרח השמש ובא השמש עד שלא בבתה שמשו של עלי זרחה שמשו של שמואל ונשתיירו י"ג: כג] שנה · גליון ואע"ג דמת שמואל ארבע חדשים קודם שאול משכחת שנותיו שלמים שבאותה שנה שנתמנה נולד לסוף שמנה חדשים ועלו באותה שנה ארבעה חדשים והיו שנותיו שלמים מיום אל יום וי"מ דוד משמלך חי ארבעים שנה וששה חדשים כדכתיב בחברון שבע שנים ובירושלים שלשים ושלש וניחא למ"ד חמש ושלשים והיינו לפי חשבון ארבעים שנה ולא יותר דלא חשיב ששה חדשים אבל קרא מקץ ארבעים שנה חשיב הששה חדשים וגם ניחא דמשכחת שתי חמש שנים אחר המרד ותיבת היו נמחק: כד] שנתה וולד חטאת: כה] דמתות הס"ד ומה"ד דברים אמורים דמתות הס"ד: כו] מה"ד והא רבי יהודה: כז] תיבת דהכי נמחק: כח] דגרסי שלשים ושבע י"ס גרסי שלשים ושבע דדוד ולפי זה אין צריך למנות אלא ג' של שאול אבל קשה איך חי דוד אחר המרד חמש שנים ואפילו יהיה שנת המרד שנה ראשונה של רעב ט"מ תחסר שנה ובסדר עולם תניא ר' נהוראי אומר כו' והשתא ניחא שתמצא ה' שנים אחר המרד בלא דוחק אבל קשה בשמעתין דהכי נמי מנינן עשירית של שמואל אינו כי אם ל"ט שנים · תוס' אחרות: כט] עשירית של שמואל אות ל' נמחק:

ל] אבשלום · גליון וצריך לומר מקץ ארבעים שנה ר"ל בתחילה כמו מקץ שבע שנים ואין בין מרד למרד רק ל"ט שנה ולדידיה משכחת שפיר חמשה שנים שחי אחר המרד:

א) נראה דנ"ל ולא מצי לתרץ כן אליבא דר"ש ולומר דהא דאמר ר"ש חמש:

יוסי

הגהות הגר"א [א] גמ' ועיברה · נ"ל ועברה וכן בכל הס"ס בגמ' ורש"י: [ב] רש"י ד"ה עשר · ל"ז מלך כו' · הוא לפי גירסא ראשונה: [ג]בא"ד ושלשים ושש כו' · הוא כגי' סדר עולם ולזה הסכים רש"י: [ד] בא"ד לא מהן כו' · אע"ג דדוד מלך שם עוד ו' חדשים לא כנגדן ז' חדשים שהיה הארון בשדה פלשתים: [ה] בא"ד ומהן מלך כו' עד כ' שנים · זה גי' רבו אבל רש"י גרים לקמן כגי' הגמ' ושמואל לא מת כו' · הוצרך לזה לגרסתו אבל לפי גי' הגמ' א"צ לזה: [ו] בא"ד ושנה כו' · כ"ל דלמדו מקרא דכתיב (שמואל א יג) בן שנה שאול כו' דאין לו פי' לפשטי' דקרא אבל השתא ניחא דה"ק כשהי' שנה למלכו אז מלך כ' שנים לאפוקי שנה ראשונה דלא מלך בעצמו: [ז] תד"ה ושלשים ותימה כו' · ונ"ל דהכי מלך ו' חדשים יותר על ארבע וגם שנה של שיטה איננה שלימה:

הגהות צ"ק [א] בעצמו י' שנה ושנה אחת שמלך שאול עם שמואל וב' שמלך שאול בעצמו כדכתיב:

והתניא *כיוצא בו א"ר יוסי א] °והבאים מהשבי בני הגולה הקריבו עולות פרים ב] (בני בקר) שנים עשר אילים תשעים ג] *ותשעה כבשים שבעים ושבעה (א) שעירי חטאת שנים עשר הכל עולה לה' וחטאת מי קרבה עולה אמר רבא כי עולה מה עולה אינה נאכלת אף חטאת אינה נאכלת שהיה רבי יוסי אומר על עבודה זרה הביאום ואמר רב יהודה אמר שמואל על עבודה זרה שעשו בימי צדקיהו קא סלקא דעתין למאן דאית ליה חטאת צבור שנתכפרו בעליה מתה אית ליה נמי חטאת צבור שמתו בעליה מתה ד] והא הכא דאיכא דמתו בעליה וקא קרבה אמר רב פפא אפילו למאן דאמר חטאת צבור שכפרו בעליה מתה חטאת צבור שמתו בעליה אינה מתה *לפי שאין הצבור· מתים מנא ליה לרב פפא הא ה] אי נימא משום דכתיב °תחת אבותיך יהיו בניך אי הכי אפי' יחיד נמי אלא היינו טעמא שאין הציבור מתים (ב) משעירי רגלים וראשי חדשים דאמר רחמנא אייתינהו °מתרומת הלשכה ודלמא מתו מרייהו דהני זוזי אלא לאו ש"מ אין הצבור מתים ו] ואיבעית אימא כי אקרובינהו להני חטאות אחיי אקרבינהו דכתיב °ורבים מהכהנים (ג) הלוים וראשי האבות הזקנים אשר ראו את הבית הראשון ביסדו זה הבית ז] *בוכים בקול גדול ורבים בתרועה ח] ודילמא הנך מיעוטא לא מצית אמרת דכתיב *°(ולא הכירו העם בתרועה ושמחה) לקול בכי העם והיכי מקרבי להו והרי מזידין הוו אמר רבי יוחנן הוראת שעה היתה הכי נמי מסתברא דאי לא תימא הכי בשלמא פרים ושעירי' כנגד שנים עשר שבטים [א] אלא ט] (ד) כבשים כנגד מי אלא הוראת שעה היתה י] תנן התם *משמת יוסף בן יועזר איש צרידה ויוסף בן יוחנן איש ירושלים בטלו האשכולות יא] *איש שהכל בו *ואמר רב יהודה אמר שמואל °כל אשכולות שעמדו להן לישראל מימות משה עד שמת יוסף בן יועזר היו למדין תורה כמשה רבינו מבאן ואילך לא היו למדין תורה כמשה רבינו והאמר רב יהודה אמר שמואל *שלשת אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה דאישתכח יב] להו אישתכח ודגמירן להו הוו גמירי כמשה רבינו יג] והא תניא משמת משה אם רבו מטמאין טמאו אם רבו טהורין טיהרו יד] ליבא דאימעיט מיגמר הוו גמירי להו כמשה רבינו במתניתא תנא *כל אשכולות שעמדו לישראל מימות משה עד שמת יוסף בן יועזר איש צרידה לא היה בהם שום דופי מכאן ואילך היה בהן שום דופי *והתניא מעשה בחסיד אחד שהיה גונח מלבו ושאלו לרופאים ואמרו אין לו תקנה עד שיינק חלב טו] רותח שחרית והביאו עז וקשרו לו בכרעי מיטתו והיה יונק ממנה חלב למחר נכנסו חביריו לבקרו כיון שראו העז אמרו ליסטים מזויין בתוך ביתו ואנו נכנסים לבקרו טז] ישבו ובדקו ולא מצאו בו עון אלא של אותה העז בלבד ואף הוא בשעת מיתתו אמר יודע אני בעצמי שאין בי עון אלא של אותה העז בלבד שעברתי על דברי חבירי שהרי אמרו חכמים *)אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל וקי"ל *כל היכא דאמר מעשה בחסיד אחד או ר' יהודה בן בבא או ר' יהודה בר אילעאי ורבנן בתר יוסף בן יועזר איש צרידה דרי דרי הוו

אמר

*) תוספתא [דב"ק פ"ח] (דשביעית סג) [ב"ק עט: תענית כה.]

רש"י

כיוצא בו אמר ר' יוסי · פרש"י לא איתפרש היכא קאי (ט) כה] הכי תניא בת"כ על ההיא דדרים האי קרא *דכתיב גבי כו] [עולה ויורד] (ויקרא ה) ואת השני יעשה עולה מה עולה אינה נאכלת אף חטאת זו אינה נאכלת ועלה מיתניא היא : על עבודה זרה שעשו בימי צדקיהו . ואתיא (י) כמ"ד כז] דאית ליה ציבור בעבודה זרה כל שבט ושבט מייתו פר ושעיר ואמטו להכי הביאו שעירי חטאת שנים עשר לשנים עשר שבטים*:[א] והא הכא כח] דאיכא מתו בעליה וקרבה · והקשה הרשב"א מה ענין זה למתו בעליה דכולי הש"ס דמיירי שהפרים החטאת ומתו בעליה אחר כך אבל הכא הרי לא הפרישו שום דבר כט] ואומר רבינו נתנאל דאי בלא הפרים מצי להקריב אלמא יש כפרה למתים וא"כ כל שכן דהיכא שהפרים ואח"כ מתו בעליה דראוי להקריב וכן משמע בפ"ק דהוריות (דף ו·) דאמר והא [ב] אית כפרה למתים דמייתא נהא שמעתא דהכא משמע דאי יש כפרה למתים על הבנים להקריב בשבילם וכ"ש אם הפרים ואח"כ מתו דעל הבנים להקריבן: וקא קרבה· וא"ת תיקשה נמי למ"ד תרעה דלהקריב ליכא מ"ד וי"ל דודאי כיון דלא אזיל למיתה אפי' לאקרובי נמי ראוי וכן מצינו פרק הוציאו לו (יומא דף ני·) גבי הא דאמר בפר ואפילו בדמו ופריך עלה והא חטאת שמתו בעליה היא ומשני כיון דעל כפרת ציבור נמי אתי לאו מתו בעליה היא נ] אלמא היכא דלא אזיל למיתה אפי' להקרבה נמי הוא ראוי[ג]: קא סלקא נא] דעתך דמאן דאית ליה חטאת שכיפרו בעליה מתה אית ליה נמי חטאת שמתו בעליה מתה · [ד] וא"ת תיקשי למתני' דבהא ליכא מאן דפליג דחטאת שמתו בעליה ביחיד דברים אמורים ולא בציבור ואפי' הכי בכפרו בעליה פליגי וי"ל דלא דמי דמתני' פשיטא ליה דחטאת שמתו בעליה ליתא בציבור היינו כשמתו כל הבעלים ולא נשאר בהן אחד אבל הכא ס"ד דעדיין מקצת הבעלים קיימין ומש"ה קאמר דקרבה: ליבא דאימעיט · שלא היה להם לב להחזיר שכחתם ובהא נחלקו: מיגמר הוו גמירי · מה שנשתייר להם שלא שכחו הוו גמירי בדוקיא כמשה:

וכי

תוספות

כיוצא בו · לא איתפרש היכא קאי : וחטאת מי קרבה עולה · דכתיב (ה) ושעירי חטאת שנים עשר הכל עולה : ואף אותה חטאת אינה נאכלת שהיה רבי יוסי אומר יז] שעיר של עבודה זרה הביאום · כנגד שנים עשר שבטים יח] שעבדו עבודה זרה בימי צדקיהו וציבור (ו) שמביאין שעיר לחטאת דכתיב בשלח לך אנשים גבי עבודה זרה ועשו כל העדה פר לעולה וגו' ושעיר עזים אחד לחטאת וגו' ואותן שעירין נשרפין הן מחוץ למחנה כפר העלם דבר הן שעירין הנשרפין כדאמרינן באיזהו מקומן (זבחים דף מז·) ובמנחות בהקומץ רבה (דף כז·) נפקא לן (דהכא) מהאי קרא דכתיב גבי פר העלם דבר ועשה לפר וגו' כאשר עשה וגו' והכי תניא ועשה כאשר עשה מה ת"ל לכפול בהזיות כו' וסיפא דברייתא החטאת לרבות שעירי עבודה זרה לידון כפר העלם דבר : וקא קרבה · אע"ג דמתו הבעלים באותן ע' שנה שהיו בבבל : יהיו בניך · כלומר דבנים הוו במקומן ומשו"ה קרבה חטאתן : היינו טעמא שאין הציבור מתים · שאין דין חטאת שמתו בעליה בציבור משעירי מוספי הרגלים וראשי חדשים (ז) יט] חטאות נינהו ואמר רחמנא אייתינהו מתרומת הלשכה משקלים הבאין באדר ואע"ג דאיכא למימר דלמא מתו מרייהו דהנך זוזי קלא מאותן שהביאו השקלים מתו קודם הרגלים ונמצא שמקריבין חטאת שמתו בעליה שהרי יש להן חלק בהן: כי אקרבינהו · להנך שעירי עבודה זרה בימי עזרא : אחיי אקרבינהו· על אותן שהיו עדיין חיין מן העובדים עבודה זרה בימי צדקיהו כ] : ורבים בתרועה · אותן שלא ראו את הבית הראשון היו עכשיו מריעין ושמחין : ודלמא הנך · שחיין עדיין מיעוטא דישראל הוו ואמיעוטא לא מקריבין כמרובין אלא כיחידים כל א' ואחד שעירה ומדאקריב (ח) שעירים שעיר לכל שבט כמרובים ודאי אקמאי דמתו סמיך ושמע מינה דאין חטאת ציבור מתה : לקול בכי העם · אלמא רבים היו הבוכים על המריעים כא] ובוכים היו מן הראשונים: הא מזידין היו · בימי צדקיהו : ה"נ מסתברא · דהוראת שעה היתה : בשלמא פרים שנים עשר· לעולה ושנים עשר שעירים לחטאת : כנגד י"ב שבטים· דזהו קרבן ציבור בעבודה זרה פר לעולה ושעיר לחטאת בפרשת שלח לך : שהכל בו · תורה ויראת חטא וגמילות חסדים : דאישתכח אישתכח · אותן שנשתכחו כב] : ודגמירי · אותן שלא שכחו הוו גמירי להו כמשה : ליבא דאימעוט · הלב נתמעט כג] ולא היו יודעין להחזיר אותן ששכחו מתוך פלפול הלכה שילך (הלכה) והיו חלוקין בהן והלכו אחר המרובין : מגמר · לאותן שלא נשתכחו הוו גמירי להו כמשה: דופי · קס"ד דופי של חטא לא היה באשכולות שעמדו פרנסים כד] *של ישראל : גונח· פלניי"ט בלע"ז גוטק מכאב לבו כמו גנוחי גנח באימיה דסיסרא (שופטים ה בתרגום) : ליסטים מזויין · בהמה דקה אין יכולים לשומרה והולכת ורועה בשדות אחרים: ורבנן · והנך רבנן ר' יהודה בר אילעאי ורבי יהודה בן בבא: בתר יוסף בן יועזר דרי דרי הוו· כלומר אחר יוסף בן יועזר הוו אלו לאחר דורות הרבה וקתני דלא מלאו בהן עון אלמא לא היה בהן דופי :

דופי

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ד מהל' פסה"מ הלכה א: ג"י. ג"ק דכתיב גבי לוים וספר השני תקח לחטאת שני לעולה מה עולה כו' וברייתא זו הובא בהוריות דף ה ע"ב

כג ב מיי' פ"ד מהלכות שקלים הל' א:

[ועי' בהוריות ו. דמסיק דאתי ככ"ע דחטאו והדר חטאו עד תריסר זימנין ומטום לייתב ומלאתי במהרש"א בהוריות ד"ה גמרא כיוצא בו וכו' תמה אתוס' דהכא]

הגהות הב"ח

(א) גמ' שבטים ושבעה צפירי חטאת: (ב) שם שאין הציבור מתים דגמרינן משעירי: (ג) שם מהכהנים והלוים : (ד) שם אלא אלים וכבשים כנגד מי אלא הוראת : (ה) רש"י ד"ה וחטאת וכו' דכתיב וצפירי חטאת : (ו) ד"ה ואף אותה וכו' וציבור מביאין פר ושעיר לחטאת וכו' וכן שעירין : (ז) ד"ה ה"ש וכו' דחטאות : (ח) ד"ה ודילמא וכו' ומדאקריב י"ב שעירים : (ט) תוס' ד"ה כיוצא וכו' היכא קאי תימה והא תניא בת"כ על וכו' דכתיב גבי לוים ואת השני יעשה עולה נ"ב והכי איתא בסוף פ"ק דהוריות דף ו' לבדיא כיוצא בו על חטאת לוים ע"ש : (י) ד"ה על עבודה זרה וכו' ואתיא כמאן דאמר נ"ב עי' הסוגיא דספ"ק דהוריות איתא שם לבדיא אפי' כר' מאיר דב"ד מביאין ולא ציבור משכחת לה י"ב כגון דחטאו וחזרו וחטאו עד תריסר זימנין ע"ש :

שיטה מקובצת

א] יוסי הבאים מהשבי : ב] תיבות בני בקר נמחק : ג] תשעים וששה כבשים שבעים ושבעה צפירי חטאת : ד] והא הכא (תיבת דאיכא נמחק) דמתו בעליה וקרבה משמע אבל אי הוה סבר אינה מתה ניחא וכן למאי דמסיק אין מתה בצבור וקשה דמ"מ קשה נהי דאינה מתה מ"מ תרעה א) וי"ל דלמ"ד כו' וא"ת תיקשי למתני' דר"י דאית ליה נתכפרו דצבור מתה ובמתה דצבור לא פליג כדמשמע מתניתין דאמר ר"ש מה מצינו כו' משמע דבהנהו ג' לא פליג ר"י ואפ"ה פליג בנתכפרו דצבור וי"ל דודאי היכא דלא מתו כל הבעלים לא פליג ר"י אבל היכא דמתו כל הבעלים כגון הכא דמסתמא מתו כל אותם שהיו בימי צדקיה והוה ס"ד למאן דאית ליה דנתכפרו מתה בצבור כמו כן מתו כל הבעלים תמות בצבור ומסיק רב פפא דאפי' למ"ד כו' אפי' מתו כל הצבור לפי שאין צבור מתים כלומר אפי' מתו כולם אין להם תורת מתה וכן משמע

הסוגיא דהכי פירושא מדבעיא מנלן לרב פפא הא כו' תוס' אחרות : ה] הא' גליון ואע"ג דברייתא היא לקמן בעי מנלן מקרא : ו] מתים ס"א אלא דיוקא דרב פפא משעירי רגלים כו' אלא לאו ש"מ חטאת שמתו בעליה קריבה בצבור ודלמא שאני שעיר דר"ח דקא איתיה לרוב צבור בימי עזרא נמי הכי הוה דכתיב ורבים מהכהנים וגו' ודילמא מיעוטא הוו לא מצית אמרת דכתיב ורבים כו' : ז] הבית בעיניהם : ח] בתרועה וגו' ודלמא הנך מיעוטא הוו לא מצית אמרת דכתיב ואין העם מכירין קול תרועת השמחה לקול בכי : ט] אלא אילים תשעים וששה וכבשים שבעים ושבעה כנגד : י] היתה ה"נ הוראת שעה היתה : יא] האשכולות מאי אשכולות אמר רב יהודה איש שהכל בו *: גליון פי' הקונטרס תורה ויראת חטא כו' וקשה ויהי בימי שפוט השופטים דור ששפטו שופטיהם טול קורה טול קיסם וצ"ל שהכל בו לענין תורה שלמדין כמשה רבינו : יב] דאישתכח אישתכח תיבת להו נמחק יג] והא תניא משמת משה כו' אלמא מיד אחר פטירת משה היה מחלוקת אלמא לא הוו גמירי כמשה דאלו הוו גמירי היה להם לכוין שמועתם אליבא דהלכה ולא לחלוק · פי' מתוס' : יד] טיהרו ס"א במאי דאישתכח רבו מטהרין במאי דהוו גמירי כו' ליבא דאימעיט כלומר מה שהיו חולקים בהלכות שנשתכחו דבזה ודאי לא הי' לב לכוין כמשה פי' מתוס' : טו] חלב עז רותח משחרית לשחרית והביאו עז וקשרו לו כו' חלב שחרית נכנסו : טז] לבקרו מיד הניחו ויצאו כשמת ישבו : יז] אומר שעירים י"ב של : יח] שבטים שהיו בימי צדקיה שעבדו עבודה זרה כו' ובצבור בעבודה זרה מביאין שעיר : יט] דהחטאות נינהו : כ] צדקיהו דכתיב ורבים כו' אלמא שעדיין היו חיים מאותן של בית ראשון שבימי צדקיהו הס"ד : כא] המריעים והבוכים היו : כב] שנשתכחו שכחו הס"ד : כג] נתמעט ס"א וכשמעשה בא לפניהם לטהר או לטמא לא היו יודעין ללמוד מתוך משנתם או לסבר בדדמי מילתא למילתא ובסברא היו חולקים זה עם זה מטמא וזה מטהר אבל המשנה וההלכה היו יודעים כמשה רבינו על עיקריה מיגמר כו' : כד] על ישראל נ"ל (זהו לשון רב"א): כה] קאי והיא שנייה בת"כ בפרשת פר העלם דבר והכי תני לעיל מיניה ופר שני בן בקר תקח לחטאת גבי לוים כתיב מה ת"ל שני אם ללמד שהם שנים הרי כבר נאמר ועשית את האחד חטאת ואת האחד עולה אלא מה תלמוד לומר שני לומר לך מה (חטאת) עולה אינה נאכלת אף חטאת זו אינה נאכלת פי' אותו חטאת לא נאכל שהיתה מילואים כיוצא בו אמר רבי יוסי פי' שנקראת חטאת עולה לומר שאינו נאכל ולהקיש לעולה (תיבת ׳צא נמחק) ג"ק וכן היא שנויה בהדיא בהוריות בספ"ק [דף ה ע"ב] על כו' : כו] גבי לוים תיבות עולה ויורד ל"ש ונמחק : כז] כמ"ד בהוריות דכל שבט איקרי קהל בעבודה זרה : כח] הכא דמתו בעלים תיבת דאיכא נמחק כט] דבר ואימא דבהנהו לא נשנית ההלכה ואומר : ל] היא ומאי משני מ"מ רעיה בעי אלמא : לא] סלקא דעתין אות ד' נמחק :

א) נראה דצ"ל וי"ל דודאי כיון וכו' וכס"ד ואח"כ מס"ד קס"ד · וא"ת תקשי וכו' :

הגהות צ"ק [א] והא הכא דאיכא דמתו בעלים : [ב] אין כפרה למתים דמייתי על הא : [ג] וא"ת כיון דקס"ד דמאן כצ"ל וכד"א : [ד] א"כ תקשי :

הוריות ו.

הגהות הגר"א

[א] גמ' אלא כבשים כו' · ולא פריך מאילים כיון שהיו נדבה י"ל שהקריבו שמונה לכל שבט אבל בכבשים אין המספר מכוון (עי' בהוריות ובהגהות הב"ח כאן) :

גליון הש"ס

גמ' כל אשכולות · עי' ב"ב דף טו ע"ב תוס' ד"ה דור :

רבינו גרשום

אף חטאת אינה נאכלת שעל ע"ז הביאום · והוו שעירים הנשרפים : והא הכא דמתו בעלים · דורו של צדקיהו וקא קרבה וקשיא לר' יהודה: אמר רב פפא אפילו [למאן דאמר חטאת שנתכפרו] כו' · וליכא למידק הא מיהא לפי שאין דין מתה בצבור ולא קשיא לר' יהודה : [אי נימא משום דכתיב תחת אבותיך יהיה בניך · דהבן במקום האב הוא ולא הוי כמת : אי הכי אפי' ביחיד נמי · נימא דבן במקום אב קאי ולא ליהוי חטאת שמתו בעליה] : דקאמר רחמנא לאיתוייה מתרומת הלשכה דכתב זאת [עולת] (תורת) חדש בחדשו חדש והבא קרבן מתרומה חדשה : [ודילמא מתו להו מן מרייהו · דהני זוזי אלא ש"מ דאין דין מיתה בצבור] : ואיבעית אימא כי אקרבינהו להני חטאות · דשעירי עבודה זרה אחיי דאישתיור מההוא דרא אקרבינהו דלא הוו חטאת שמתו בעליה והאי נמי דקא ילפת משעיר דר"ח ודילמא שאני שעיר דר"ח דהא איתיה לרוב צבור דקיימין דאקדישו הנהו זוזי ובימי עזרא נמי הוה עדיין רוב צבור של דורו של צדקיהו קיימין · [והיכי מקרבי קרבן לעבודה זרה והא מזידין הוו] : הוראת שעה היתה · לפנים משורת הדין : היו למידין תורה · בדקדוק כמשה : אם רבו מטהרין · [טיהרו] אלמא לא ברירא להו כמשה: מאי דאישתכח · בימי אבלו קאמר אם רבו מטהרין טיהרו · ל"א הני מילי ליבא דאימעוט · היינו נמי בהלכות שנשתכחו בימי אבלו דמשה:ורבנן (אמר) ר' יהוד' בר אילעאי (ואמר) [או] רבי יהודה בן בבא (קאמר) דהוו דרי דרי בתר יוסי בן יועזר ולא נמצא בהן שום דופי:

עין משפט נר מצוה

כד א ב ג מיי' פ"ד מהל' פסה"מ הל' ע:

רש"י

דופי של סמיכה· דעד יוסף בן יועזר לא נחלקו בסמיכה ולא בשום דבר שעדיין לא נתמעט הלב ולהכי נקט סמיכה דהיא היתה מחלוקת ראשונה שנחלקו בו חכמים מעולם ומיוסף בן יועזר ואילך היה בהן דופי של סמיכה שנחלקו בסמיכת שלמים ביום טוב כדאמרי' בחגיגה (דף טז:) שמאי אומר לסמוך והלל אומר שלא לסמוך : והא יוסף גופיה · איפליג ביה במסכת חגיגה (שם) : דבצר ליבא · שנתמעט הלב בסוף שנותיו כס] (פ) נשתכחו : נשתכחה בימי אבלו של משה· אם מתה אם רועה והיא מאותם הלכות כו]*(יאפ"ש) יהושע שאלו תחלה ואחריו שמואל ואחריו פנחס ואחריו אלעזר יאפ"ש יהושע אלעזר פנחס שמואל יפל"ל יהושע פנחס אלעזר שמואל : ונשתכחו ממנו · מיהושע בעון שגרם להחלים דעתו של משה שנצטער משה על יהושע כז] בעצמו שהיה גדול כמותו : להרגו · עד שיאמר להם : קלין וחמורין · מדרשי ק"ו : דקדוקי סופרים · מפרש בשקלים (דף ח:) שעשו התורה ספירות ספירות כגון ט"ו נשים פוטרות צרותיהן י"ג דברים נאמרו בנבלת עוף טהור חמשה לא יתרומו שלירפו הדברים ומגאוס יחד שלא ישתכחו ומאותן דקדוקין שעדיין לא נירפוס נשתכחו בימי אבלו של משה : וילכדה עתניאל · לקרית ספר כח] ומאי קרית ספר הלכות : כועס על אשתו · מתוך יופיה : ותצנח · לשון צווחה (י) צועקת : [אלא תורה בלבד · שהתורה נקראת מים] ועתניאל לא היה עשיר אלא חכם : מנוגב · חרב ויבש מכל טוב : גולות מים · התורה כלומר אדם שהתורה גלויה לו : יבקש ממנו מזונות · דהאי ודאי לא יצטרך דכתיב בה (משלי לא) היתה כאניות סוחר וגו' : בן קנז · דכתיב לעיל עתניאל בן קנז אחי כלב אלמא כלב בן קנז (כ) היה [ז]דכתיב בדוכתא אחריתי (יהושע יד) כלב בן יפונה הקניזי ולא כתיב בן קנז : הוליד את עזובה אשה · מפרש בפ"ק דסוטה (דף יב·) שנשא את מרים שהיתה עזובה מחמת חולי וכיון שנשאה לשם שמים מעלה עליו הכתוב כאילו ילדה: חורגיה דקנז· ועתניאל אחיו מן האם : דיקא נמי · דכלב לאו בן קנז הוא דכתיב בדוכתא אחריתי כלב בן יפונה הקנזי ולא כתיב בן קנז אלמא גידלו קנז ולא ילדו : [ח]ועשית לי מרעה לבלתי (ל)· כלומר לבלתי ישגבני יצר הרע מלשנות שלא ישגבני יצר הרע לבטל מתלמוד תורה : עצבי · משמע לשון עצב והכי אמר לפניו אם אתה עושה לי כך מוטב ואם לאו הריני הולך בנסיסי לשאול הריני מת בעצבוני כדמתרגמינן (בראשית לד) ויתעצבו ואיתנסיסו : כיוצא בדבר אתה אומר · שכל המוסר עצמו לחזר אחר תורה ממלאין לו שאלותיו : [ט]ואיש תככים · בינוני שיודע שני סדרים או שלשה כט] שמוסמך בינוני : מאיר עיני שניהם · שאף הרב צריך עדיין לימוד ומלמדו הקב"ה : עושה [י] שניהם · עכשיו הוא מתחיל לעשותם חדשים לזה חכם ולזה טיפש : כיוצא בדבר כו'· שהמבקש על מזונותיו ועל צרכיו שנזקקין לו מן השמים למלא שאלותיו: ל]סתום · שכיפרו בעליה ושעיברה שנתה לא] : מפורש · ולד [יא] ותמורתו ושמתו בעליה שמפורש לנו דאזיק בגבור :

וכי

אמר רב יוסף דופי [א] של סמיכה א] קתני והא יוסף בן יועזר גופיה מיפליג פליג *בסמיכה [ב]כי איפליג בה בסוף שניה דבצר ליבא גופא אמר רב יהודה אמר שמואל שלשת אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה אמרו ליהושע שאל א"ל °לא בשמים היא אמרו לו לשמואל שאל אמר להם אלה המצות *שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה אמר ר' יצחק נפחא אף חטאת ב] שמתו בעליה נשתכחה בימי אבלו של משה אמרו לפנחס שאל אמר (א) ג] *ליה לא בשמים היא ד] א"ל לאלעזר שאל אמר להם אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה ה] אמר רב יהודה אמר רב בשעה שנפטר משה רבינו לגן עדן אמר לו ליהושע שאל ממני כל ספיקות שיש לך אמר לו רבי כלום הנחתיך שעה אחת והלכתי למקום אחר לא כך כתבת בי °ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל מיד תשש כחו של ו] א)יהושע ונשתכחו ממנו שלש מאות הלכות ונולדו לו שבע מאות ספיקות ועמדו כל ישראל להרגו אמר לו הקב"ה לומר לך אי אפשר לך וטורדן במלחמה שנאמר °ויהי אחרי מות משה עבד ה' ויאמר ה' וגו' (ב) ז] במתניתין תנא אלף ושבע מאות קלין וחמורין וגזירות שוות ודקדוקי סופרים נשתכחו בימי אבלו של משה אמר רבי אבהו אעפ"כ החזירן עתניאל בן קנז מתוך פלפולו שנאמר °וילכדה עתניאל בן קנז אחי כלב (הקטן ממנו) [ויתן לו את עכסה בתו לאשה] ולמה נקרא שמה עכסה (ג) ח] ב)שכל הרואה אותה כועס על אשתו °ויהי בבואה ותסיתהו לשאל מאת אביה שדה ותצנח מעל החמור מאי ותצנח אמר רבא א"ר יצחק אמרה לו מה חמור זה כיון שאין לו מאכל באבוסו מיד צועק כך אשה כיון שאין לה תבואה בתוך ביתה מיד צועקת ט] °ותאמר תנה לי ברכה כי ארץ הנגב נתתני בית שמנוגב מכל טובה ונתתה לי גולות מים אדם שאין בו אלא תורה בלבד °ויתן לה כלב את גולות עליות ואת גולות תחתיות אמר לה מי (ד) י]שדר עליונים ותחתונים יבקש [ג] ממנו מזונות וכלב בן קנז הוא והלא כלב בן יפונה הוא ג)מאי יפונה שפנה מעצת מרגלים ואכתי בן קנז הוא [ד]בן חצרון הוא דכתיב °וכלב בן חצרון הוליד את עזובה אמר רבא (ה)[ה] חורגיה דקנז הוא יא] ד)תנא [ו]הוא עתניאל הוא יעבץ יב]ומה שמו יהודה אחי שמעון שמו עתניאל שענאו אל יעבץ שיעץ וריבץ תורה בישראל ומנלן שענאו אל דכתיב יג] °ויקרא יעבץ לאלהי ישראל לאמור אם ברך תברכני והרבית את גבולי והיתה ידך יד] ה)(עמדי ועשה מרעתי) לבלתי עצבי ויבא אלהים את אשר שאל אם ברך תברכני בתורה והרבית את גבולי בתלמידים והיתה ידך טו]עמדי שלא ישתכח תלמודי מלבי ו)ועשה מרעתי שיזדמנו לי ריעים כמותי לבלתי עצבי שלא ישגבני יצה"ר מלשנות טז] אם אתה עושה כן מוטב ואם לאו הריני הולך (ו) לנסיסי לשאול מיד ויבא אלהים את אשר שאל כיוצא בדבר אתה אומר °רש ואיש תככים נפגשו מאיר עיני שניהם ה' בשעה שהתלמיד הולך אצל רבו ואומר לו למדני תורה אם מלמדו מאיר עיני שניהם ה' ואם לאו °עשיר ורש נפגשו עושה כולם ה' מי שעשאו חכם לזה עושה אותו טיפש טיפש לזה עושה אותו חכם זו משנת ר' נתן ר' יהודה הנשיא אומר אם ברך תברכני בפריה ורביה והרבית את גבולי בבנים ובבנות והיתה ידך ז) עמדי במשא ובמתן ועשית יז] מרעתי שלא יהא בי מיחוש ראש ומיחוש אזנים ומיחוש עינים לבלתי יח] עצבי שלא ישגבני יצה"ר מלשנות אם אתה עושה כן מוטב ואם לאו הריני הולך בנסיסי לשאול ויבא (ז) לו אלהים את אשר שאל כיוצא בדבר אתה אומר רש ואיש תככים נפגשו מאיר עיני שניהם ה' בשעה שעני הולך אצל בעל הבית ואמר פרנסני אם מפרנסו מוטב ואם לאו עשיר ורש נפגשו עושה כולם ה' מי שעשאו עשיר לזה עושה אותו עני עני לזה עושה אותו עשיר : אר"ש מה מצינו כו' : יט] ת"ר ח) רבי שמעון אומר חמש חטאות מתות ולד חטאת ותמורת חטאת ט) וחטאת שמתו בעליה וחטאת כ] שכפרו בעליה וחטאת שעיברה שנתה *(ח) אי אתה יכול לומר ולד חטאת בציבור לפי שאין חטאת נקבה בציבור ואי אתה יכול לומר תמורת חטאת בציבור לפי שאין ציבור עושין תמורה ואי אתה יכול לומר חטאת שמתו בעליה בציבור לפי י)שאין הציבור מתים כא] שכיפרו בעליה ושעיברה שנתה לא כב] מצינו יכול יהו נוהגות בין ביחיד בין בציבור אמרת ילמד (אדם) סתום כג] ממפורש מה מפורש ביחיד כד] ולא בצבור אף בשכיפרו בעליה ושעיברה שנתה ביחיד דברים אמורים ולא בציבור וכי

א) [ס"א משה וכן הגירסא בילקוט פרשה בחקותי] : ב)[עי' תוספות תענית ד' ד"ה שלשה כו' משמע דלא כפרש"י דהכא ע"ש] : ג) [סוטה יא: ע"ש] : ד) ס"א דיקא נמי דכתיב כלב בן יפונה הקניזי ולא כתיב בן קנז ש"מ נ"ק וכן משמע מפרש"י : ה) [נ"ל עמי ועשית מרעה] : ו) נ"ל ועשית מרעה : ז) נ"ל עמי כו' מרעה : ח) [יומא ג. נזיר כה: לעיל טו. לקמן כה:] : ט) [הוריות ו:] : י) [לעיל טו:] :

רבינו גרשום

א"ר יוסף האי דקאמר מכאן ואילך היה בהן דופי · דופי (דחלוקה) [מחלוקת] קאמר דלא שמשו כל צרכן והיו חולקין זה על דברי זה ל"א דופי של סמיכה שחלקו על סמיכה כמו שמאי אומר(שלא)לסמוך הלל אומר שלא לסמוך : [כי איפליג יוסי בן יועזר] בסוף שניה · דבציר ליבא מרוב (הצרות) [הזקנה] : א"ל ליהושע שאל · ברוה"ק שיפרשם לך : א"ל לא בשמים היא [התורה] שכבר ניתנה לנו כולה (סימן ישפ"א וא"ד יפא"ש במתני' תנא יפל"ל) [סימן · ישפ"ז · יהושע שמואל פנחס אלעזר · איכא דאמרי יפא"ש יהושע פנחס אלעזר שמואל יפל"ל יהושע פנחס אלעזר שמואל] : כלום הנחתיך · כלומר אין לי ספיקה · א"ל הקב"ה לומר לך אי אפשר · דלא בשמים היא : ושל דקדוקי סופרים [חשבון דברים] כגון חמש עשרה נשים פוטרות י"ג דברים נאמרו בנבלת עוף טהור· והיינו קרית ספר : ... אשתו ... [כמו ותצעק] ... אדם ... מכל טובה ... גולות מים ... דברי תורה ... מים : אמר ... נתתי ליך אדם ... עליוני' ותחתונים [מרוב חכמתו] ... ועוד מבקשת ... מזונות · (כר סיסי) ... אף [לשאול] ... [כמו] והנם ... ומתרגמינן ... מיד ויבא ה' ... [לשאול] כיוצא בדבר רש ואיש תככים · רש זה שהוא רש מן התורה : ואיש תככים זה ... תורה כגון שיודע ב' סדרים ובשעה שאמר לו רש לאיש תככים למדני חייב ללמדו ולעשות רצונו ... שעשה לו הקב"ה רצונו לעתניאל [דענהו](דפנאו) דכתב ויבא אלהים את אשר שאל היינו כיוצא ... ר' יהודה הנשיא · מפרש רש ואיש תככים לענין ממון וחייב לפרנסו ולעשות רצונו כמו שעשה ... לעתניאל : ואם עשה כן מאיר עיני שניהם ה' · יתעשרו שניהם : [כיפרו בעלים ושעיברה שנתה · ... שלא יהא יכול לקיימן בצבור יכול נאמר דבצבור הן ולא ימותו למד סתום הללו שכיפרו בעלים ... שנתה דלא ידעינן אי בצבור הן אי ביחיד הן ממפורש מוולד המאת ותמורת המאת ושמתו בעליה מה הללו ביחיד ולא בצבור אף הללו] :

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמרו לפנחס שאל אמר להם אלה המצות שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה אמר רב יהודה כצ"ל ותיבות א"ל לא בשמים היא א"ל לאלעזר שאל ליתא : (ב) שם ויהי אחרי מות משה עבד ה' ויאמר ה' וגו' וכתיב בעוד שלשת ימים הכינו לכם צדה וגו' במתניתא תנא אלף ות"ש : (ג) שם ולמה נקרא שמה עכסה אמר רבי יוחנן שכל הרואה : (ד) שם אמר לה מי שכל רזי עולם עליונים ותחתונים שלו יבקש ממנו מזונות וכלב בן קנז הוא והכתיב כלב בן יפונה מאי יפונה : (ה) שם אמר רבא חורגיה דקנז הוא · כ"ב ס"א אמרי חורגיה דקנז הוה דיקא נמי דכתיב בן יפונה הקניזי ולא כתיב בן קנז ש"מ : (ו) שם הריני הולך בנסיסי : (ז) שם ויבא אלהים כצ"ל ותיבת לו נמחק : (ח) שם שעיברה שנתה ואי : (ט) רש"י ד"ה דבצר ליבא וכו' שנותיו הס"ד ותיבת נשתכחו נמחק : (י) ד"ה ותצנח וכו' צועקת הס"ד ואח"כ מ"ה שאין בו אלא ...

שיטה מקובצת

א] סמיכה · ס"א חלוקה והני נמי איפליג יוסף בן יועזר שלא לסמוך יוסי בן יוחנן אמר לסמוך הני בחדא מילתא ובסוף שניהן מכאן ואילך במילי טובא גליון ויס"ג דופי של חלוקה והיא היא כלומר שנחלקו בשום דבר : ב] שמתו · ס"א שנתכפרו : ג] אמר להם תיבת ליה נמחק : ד] היא ולא מעבר לים היא א"ל : ה] מעתה· סימן ישפ"א ואיכא דאמרי יאפ"ש במתני' תנא יפל"ל ס"א ישפ"ז יוד"ש: ו] של משה תיבת יהושע נמחק : ז] וגו' הכינו לכם צידה : ח] עכסה אמר רבי יוחנן שכל : ט] צועקת שנאמר ויאמר לה אביה מה לך ותאמר: י] מי שכל רזי עליונים ותחתונים גלוים לו יבקש ממני מזונות : יא] דקנז הוא דיקא נמי דכתיב כלב בן יפונה הקניזי ולא כתיב בן קנז תנא : יב] יעבץ עתניאל שענאו אל יעבץ שיעץ וריבץ תור' בישראל ומה שמו יהודה אחי שמעון שמו ומנ"ל : יג] ויקרא: עי' במכילתא בפ' יתרו פ' שניה: יד] ידך עמי ועשית מרעה לבלתי: טו] ידך עמי שלא כו' מלבי ועשית מרעה שיזדמנו כו' לבלתי שלא : טז] מלשנות עצבי אם אתה : יז] ועשית מרעה : יח] לבלתי שלא ישגבני יצה"ר מלשנות עצבי אם אתה עושה כן : יט] תניא ר"ש · תיבות תנו רבנן נמחק : כ] שנתכפרו בעליה : כא] שנתכפרו בעליה : כב] לא למדנו יכול תיבת מצינו נמחק . כג] סתום מן המפורש מה ס"א מה מצינו בולד חטאת ובתמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה ביחיד: כד]ביחיד דברים אמורים ולא בצבור אף שנתכפרו בעליה: כה]שנותיו ושכחו הס"ד : כו] הלכות ישפז יהושע תיבת יאפש נמחק : כז] יהושע שנשתכח : כח] ספר והן קרי ... כט] שלשה שמועתך בינוני : ל] שאלותיו הס"ד ומה"ד לא למדנו אי טיירי בשל יחיד טפי ... לא] שנתה דלא ידעינן דאי איתנהו בצבור אי לאו להכי קרי סתום ·

הגהות הגר"א [א] גמ' דופי של כו' · וכא דקאמרינן לעיל אם רבו מטמאין כו' · היו מסכימים לדברי המרובין : [ב] שם כי איפליג כו' · וכא דקאמרינן עד שמת כו' עד ולא עד בכלל : [ג] שם יבקש מ... [ד] שם בן חצרון כו' · דדרשינן בסוטה (יב א) ישר ושובב אלמא להו כלב הוא שמרד במרגלים : [ה] שם חורגיה כו' · גרס"י דקנז הוא דיקא נמי דכתיב הקנזי ש"מ וכ"ה בסוטה : [ו] ... דה"י (ד"ה א' ב') ומשפחת סופרים יושבי יעבץ כו' הקינים כו' וכתיב בשופטים א' ובני קיני כו' וילך כו' ש"מ דהוא עתניאל וכתיב בפסוק שאחריו וילך יהודה כו' וקאי אלעיל על עתניאל : [ז] רש"י ד"ה בן קנז ... ל"ג ורא"ית הגמ' דאותו כלב הוא דכתיב בקרא בהדיא (יהושע טו) ולכלב בן יפונה כו' ויאמר כלב כו' : [ח] ד"ה ועשית לי ל"ג : [ט] ד"ה ואיש כו' · אינו יכול להולמו : [י] ד"ה עושה שני... [יא] ד"ה מפורש · ותמורתו נ"ל ותמולם .

עין משפט
נר מצוה

כה א מיי' פ"א מהל' תמורה הלכה טו:
כו ב מיי' פ"ג מהלכות מעה"ק הלכה א ופי"ד הלכה ב:

[מנחות יט. וש"נ]

כז ג מיי' פ"א מהלכות תמורה הלכה א והלכה יב:
כח ד מיי' פט"ו מהל' מעה"ק הלכה א ב:
כט ה מיי' פ"א מהל' תמורה הלכה טז:
ל ו מיי' שם הלכה יד ופ"ג הלכה ה:
לא ז מיי' שם פ"ג הלכה ה:

[לעיל י:]

[לעיל ז: ע"ש]

*וכי דנין אפשר משאי אפשר א] (*ר' שמעון בחד מקום גמיר להו) אמר ר"ל ארבעה נתנו להן והעמידום ב] על חמש ואי ס"ד בצבור הנך מי איתנהו בצבור אלא על כרחיך ילמד סתום ממפורש ג]ר' נתן אומר אחת נתנה להן והעמידוה על חמש וליחזי בהי סידרא גמירי להו אי ביחיד אי בצבור שתי ד] שכחות שכחו וקשיא להו [א]ואי ס"ד בצבור הנך מי איתנהו בצבור אלא ש"מ ילמד סתום ממפורש מה מפורש ביחיד ולא בצבור אף סתום ביחיד ולא בצבור: **מתני'** חומר בקדשים מבתמורה וחומר בתמורה מבקדשים חומר בקדשים מבתמורה שהקדשים עושין תמורה ואין תמורה עושה תמורה הצבור והשותפין מקדישין אבל לא ממירין *ומקדישין ה]עוברין ואברים אבל לא ממירין *חומר בתמורה מבקדשים ו] *שהקדושה חלה על בעלת מום קבוע ואין יוצא לחולין לגזוז

רש"י

וכי דנין אפשר משאי אפשר · בהוריות (דף ו:) משני כולהו בחדא גמרא גמירי כלומר כל החמש חטאות כשהן בחדא שיטה וכיון דאיכא בהו דלא אפשר להיות בציבור כולהו נמי הכי כשהן דאינן בציבור והכא הכי גרסי' אמר רשב"ל ארבעה נתנו להן והעמידו על חמש פירוש בסיני נתנו להם ד' מתות וחדא רועה ושכחו בימי אבל משה הי מינייהו וגזרו על כולן מיתה ואי ס"ד בציבור הנך מי איתנהו בציבור אלא ע"כ ילמוד סתום מן המפורש ולא מיבעיא אם נגמרה להן בכולן מיתה פשיטא דבחד גמרא הוו גמירי וכיון דאיכא בהו דליכא בצבור כולהו נמי ליתנהו בציבור אלא אפילו השתא נמי דגמרו דאיכא בהו דהויא רועה אמרי' דכולהו ליתנהו בצבור ולא מיבעיא אם אותה שרועה היא מאותן דליתנהו בצבור וא"כ כל הד' שנגמרו למות נגמרו בחד גמרא וכולהו ליתנהו בצבור דלכל הפחות ב' מהם נגמרו שלא בצבור כמו כן נמי הב' האחרים נגמרו שלא בצבור אלא אפי' את"ל דכפרו בעליה או עברו שנתה דחד מינייהו הוה אותה שנגמרה להיות רועה מיהו אידך נגמרה למות עם שלשה דליתנהו בצבור הרביעית נמי ליתא בצבור ומעתה אותה שנגמרה להיות רועה ושכחוה וגזרו עליה מיתה אע"ג דאפשר להיות בצבור מיהו ילפינן אפשר כג] משאי אפשר וכיון דנגמרו הארבעה למות ביחיד ולא בצבור משום דבחדא גמרא גמירי אידך נמי שנגמרה להיות רועה וגזרו עליה מיתה מפני שהושכחה ביחיד הוקא נגזור עליה מיתה ולא בצבור דילפינן אפשר כג] משאי אפשר: **רבי** נתן אמר אחת ניתנה והעמידוה על חמש · פירוש בסיני נתנה להם אחת מתה והארבעה רועות ונשתכחה בימי אבל משה הי ניהו מתות והי ניהו רועות לפיכך גזרו על כולן שימותו וסמיך אהא דמסיק כד] מה מפורש ביחיד כו' אלא פריך על דבריו מקמי דאסיקנא והדר אסיקנא למילתיה דרבי נתן ופריך וליחזי בהי סדרא גמירי אי בצבור אי ביחיד פירוש למה גזרו על כולן למות הרי איכא בהו ג' דביחיד איתנהו ולא בצבור וב' דאיתנהו בצבור וליחזי אם אותה שנגמרה למות היא מן השלשה לגזור מיתה על א)השלישית והשנים ירעו ואם היא מן השנים לא היה להם לגזור מיתה רק על הב' ב)והשלישית ירעו ומשני שתי שכחות שכחו הי נגמרה למיתה וגם שכחו אם היא מן השנים או מן ג)השלישית לפיכך גזרו מיתה על כולהו והשתא אסיק למילתיה וקשיא להו אי ס"ד כו' אלא ש"מ ילמד סתום מן המפורש מה מפורש כו' כה] (פירוש חד שנגמר להיות רועות וגמרו בחד גמרא וילמד סתום מן המפורש) פירוש הד' שנגמרו להיות רועות נגמרו בחד גמרא וילמד סתום מן המפורש הכל כדפירשנו גבי מילתא דרבי שמעון בן לקיש:

א) נ"ל השלשה נ"קי ב) והשלשה נ"ק · ג) השלשה נ"ק

גבי

תוספות

וכי דנין אפשר משאי אפשר · הא דלא איתנהו להנך שלשה בצבור למיתה משום דלא משכחת להו בצבור לא לענין מיתה ולא לענין הקרבה דהא לא מיתרמו בצבור לעולם: ארבעה ניתנו להם · (א) כולם ארבעה חטאות ניתנו להם מסיני דמתות ולא חמש ז] (או ביחיד או בצבור ושכחו באיזו נאמר להו מתה) והחמישית נאמר להם רועה ובימי אבלו של משה שכחו איזו ח] היתה רועה והלכו לחומרא ואמרו כולן מתות הלכך אי ס"ד בצבור נאמר להם מי משכחת להו בצבור הא לא מיתרמו בצבור אלא שתים מהם אלא ודאי לא הוי אלא ביחיד: אחת ניתנה להן · למיתה וארבעה לרעייה והעמידוה על חמשה ששכחו איזו (ב) המתה ור' נתן לפרושי טעמיה דרבי שמעון דמתני' אתא אלא מקמי דמסיק למילתיה קפריך ליה הש"ס ומתרץ לפירוקיה והדר מסיק למילתיה: וליחזי בהי סדרא גמירי · אמאי העמידוה על חמשה משום ספיקא דחדא ליחזי בהי סדרא גמירי לה להיא חדא אם היו זכורים שאותה המתה שנאמרה להם היתה יכולה להיות ביחיד ובצבור ט] *למהו דחטאת שכיפרו בעליה ושעברה שנתה מתה מספיקא אבל הנך שלשה ליכא לספוקי י]דלא הוו בצבור דלא דמו להיא ואם היו זכורים שאותה המתה לא היתה יכולה להיות אלא ביחיד לימא דהנך שלשה מתות אבל יא] (*הכא) ליכא לספוקא דהא לא דמי לה: שתי שכחות שכחו · מהי סדרא ואי זו היא והלכך מדשכחו הכל קשיא להו לאותן שבימי יהושע אי סלקא דעתך דלצבור הויא ההיא דמתה ד' דרעייה היכי משכחת להו בצבור הא לא מיתרמו לעולם יב] אלא ודאי מדאדכר חמשה בין מיתה ורעייה ביחיד איתמר דמשכחת להו כולהו ביה והיינו טעמיה דרבי שמעון ורבנן אית להו ארבעה ניתנו להן כל היכא דמשכחינן להו דאיתיה ביחיד ובצבור איתיה דליתיה בצבור ליתיה (ג) ובמקום אחר פירשה רבי הכי אמר רשב"ל לאו דינא הויא אלא גמרא הוא דארבעה ניתנו להן למיתה בחדא יג] מימרא וכיון דכי הדדי בחדא גמרא אגמריכהו ודאי בחדא דוכתא אגמריכהו לארבעה ולא משכחת ארבעה אלא ביחיד והעמידום על ה' יד]חמישית ניתנה להן לרעייה גזרו עליה מיתה לחומרא מספק ששכחו איזו היא ובימי אבלו של משה נשתכחה וקשיא להו כו' (ד) לאותן שבימי יהושע אי סלקא דעתך בצבור אגמרן מכדי טו] חדא דוכתא הואי מדאגמרי טז] *לרביעית בחדא גמרא ובציבור מי משכחת ארבעה הלכך מתה ביחיד נאמר ולא בצבור וכל היכא דמיתרמא בצבור רועה דמתה דחטאות פשיטא לן דבצבור לא הוי והאי דנקט ד' ניתנו להן כו' משום דמעשה שהיה כך היה דודאי הלכה זו נשתכחה בימי אבלו של משה ולא משום תירוצא דר' שמעון נקיט לה הכי דכל שכן אי כולן ניתנו למיתה מיתרצא מילתיה דרבי שמעון שפיר טפי רבי נתן אומר כו' לתרוצי נמי *) ההיא אחת ניתנה להן למיתה וארבע לרעייה ושכחו איזו המתה והעמידום כולן למיתה וכיון דד' דרעייה בחדא גמרא ובחדא זימנא גמור ודאי בחדא דוכתא איגמור אי כולהו ביחיד אי כולהו בין ביחיד בין בצבור הלכך על כרחיך בחדא דוכתא לא משכחת לה אלא ביחיד יז]דגמרינן לה מדרעייה ולאו משאי אפשר הוא דהא בהנהו ארבעה דרעייה על כרחיך איכא חדא דמצי לאיתרמויי בציבור ואפי' הכי ביחיד הוא דגמרוה דהא בחדא מילתא איתמר הלכך ה' דמתה יח] גמרינן מינה מה זו אפשר להיות ביחיד ובצבור יט] לא נאמרה (מיתתה) אלא ביחיד אף זו אפי' היא מאותן שאפשר להיות בצבור לא נאמרה מיתתה אלא ביחיד הלכך אפשר כ] משאי אפשר גמרינן ומוקמינן מיתה ביחיד ולא בצבור והיכי דמי אפשר משאי אפשר דלא גמרינן כגון אי הוו גמירי תלתא בחדא גמרא לרעייה ותרתי בחדא גמרא למיתה ובעו למילף הני מהני מה תלתא דרעייה לא נאמרו אלא ביחיד דבצבור לא משכחי שלשה אף תרי דמיתה לא נאמרו אלא ביחיד התם איכא למיפרך וכי דנין אפשר משאי אפשר דלמא הנך שלשה דלא מתרמו בצבור הכא והכא אוקי לרעייה והנך תרי דמיתרמו הכא והכא אוקי למיתה כל היכא דמיתרמו וכי נמי אתו לקמן מהנך שלשה דליתנהו אלא ביחיד איכא לספוקי דלמא מיתה ביחיד נאמרה ובתרי מהנך שלשה והרעייה בשלשה האחרות שהרי כולן מצויות ביחיד וליחזי בהי סידרא גמירי אמאי העמידום על חמשה בשביל אחת מאיזה סדר היתה אם מסדר (ה)הנמצאות ביחיד ובצבור המתה מהנהו תרתי חטאות שכיפרו בעליה ושעברה שנתה איכא לספוקא אבל ולד חטאת ותמורה ושמתו בעליה ליכא לספוקא דהא פשיטא לן דאותה של מיתה מאותן הראויות להמצא בצבור היתה אם מהשלשה היתה שאינן נמצאות בצבור אותן שלשה יעמידו כולן למיתה אבל שכיפרו ושעיברה שנתה אמאי העמידו הא פשיטא להו שהמתה לא היתה יכולה להמצא בצבור: ב' שכחות שכחו · מאיזה סדר היתה ואיזו היא לפיכך העמידו כולן למיתה וקשה להו (ו) השתא הדר לתירוצא קמא ומסיים כא] רבי נתן למילתיה לתרוצי מילתיה דר"ש ועד השתא מפסקה הש"ס דפרכה למילתיה אמאי דאמר העמידום על ה': **מתני'** ומקדישין אברין ועוברין אבל לא ממירין · רבי יהודה הוא דדריש בהמה בבהמה בפרק קמא (לעיל דף י'): על בעלת מום קבוע · שאם המיר בעלת מום בתמימה של הקדש חלה עליה קדושה תמורה כ"כ שאם יפדה לא תצא לחולין: ליגזז ·

*) נ"א אהא

נ"ק מ"ז

רש"ק מ"ז

נ"ל הנך פרי

נ"א ארבעה

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ארבעה ניתנו להם כלומר ארבע וכו' ולא חמש ושכחו באיזה נאמר לכן מתה והחמישית כצ"ל ותיבות או ביחיד או בצבור נמחק: (ב) ד"ה אחת וכו' איזו היא המתה: (ג) ד"ה שתי שכחות וכו' ובמקום אחר פירשה רבי הכי אמר ר"ש · נ"ב זהו פי' על הענין אבל כמעט כלשון ראשון: (ד) בא"ד וקשיא להו כו' לאותן נ"ב זהו פי' כמו דינור כפני עצמו וכן כולם בסמוך: (ה) בא"ד אם מסדר הנמצא ביחיד ובציבור הנהו תרתי כצ"ל ותיבת המתה נמחק: (ו) שם ד"ה ב' שכחות וכו' וקשה להו וכו' השתא:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ואי ס"ד · גרס"י וקשיא להו להו אי ס"ד:

רבינו גרשום

וכי דנין אפשר משאפשר' דהללו שנים אפשר להיות בין ביחיד בין בצבור ...

שיטה מקובצת

א] תיבות ר"ש כו' להו נמחק: ב] והעמידום מכפק כולם למיתה פי' כיון דד' גמירי למיתה לא מבעיא אם כפרו מעבירה מאותן ד' תשנו בהדי תרי אחריני דלא אפשר להו למהוי אלא ביחיד א"כ כמו כן כפרו ועברו שנתן עמם לא יהיו אלא ביחיד דכולהו בחד גונא ובחד מקום גמירי אלא אף כי נמי אותם שנשנו למיתה אין בהם כי אחת מהני תרי דשייכי ביחיד כצבור כלומר כיפרו ועברה מ"מ אי אפשר בד' שלא היה בהם אחת משני אלו או כפרו או עברה ואותה שנישנית בהדי הג' דלא שייכי אלא ביחיד ע"כ אינה אלא ביחיד דכולהו בחדא גמרא גמירי וא"כ אף אותה שנשנית לרעייה ולא הוי בכלל גמרא דחדא גמרא מ"מ גמרינן לה מחברתה שנשנית בד' דמתה ולא הוי אפשר מאי אפשר דהך אידך נמי עם הג' אפשר היא אלא דלא נהגה בצבור משום דחדא גמרא: ג] ר' נתן אומר כו' ר' נתן נמי טעמא דר"ש מפרש דאמר ביחיד דברים אמורים וה"ק אחת ניתנה להם למיתה וד' לרעייה ושכחו איזה למיתה והעמידו כל החמשה למיתה וכיון דד' לרעייה בחד גמרא וע"כ תרי מינייהו ביחיד אבל לא בצבור הלכך חמישית שניתנה למיתה אע"ג דאיכא לספוקי חדא מתרתי דשייכי בצבור מ"מ לא מוקמינן לה אלא ביחיד דגמרינן לה מרעייה שהיא ביחיד ולא בצבור כדפירש משום גמרא ולא הוי אפשר משאי אפשר כיון דבד' דרעייה על כרחך איכא חדא מתרי דשייכי בצבור ואפ"ה לא הוי (אלא) בצבור משום טעמא דחד גמרא (אך) [אף] אידך דמתה נמי ניגמר [דלא] איכא (דבצבור) [בצבור] · פי' מתוס' אחרות: ד]שתי שכחות שכחו: ה]ומקדישין איברים ועוברין אבל לא ממירין חומר עי' תוס' לעיל (דף ז ע"א): ו] מבקדשים שהתמורה חלה: ז] ולא חמשה וידעי דליתני אלא או כולהו ביחיד או כולהו בצבור: ח] איזו היא דרועה: ט] ובצבור לימא דחטאת: י] לספוקי דליזלו למיתה דלא הוו בצבור ולא דמו להיא דגמיר דאזלי למיתה ואם: יא]אבל חשנים ליכא כו' לא דמי להו חס"ד: יב לעולם בצ... גמרא וכיון: יד] ה' והחמישית שניתנה להן: טו] מכדי בחדא דוכתא הואי · וס"א כלומר בחדא גזירה גזרינהו לה ובצבור לא משכחת להו הלכך: טז] מדאגמרי' לארבעה בחדא גמרא ובצבור לא מ... יז] ביחיד והחמישית שניתנה להם למיתה משום דאיכא לספוקי דמתניא בין בצבור בין ביחיד מש"ה לא מוקמינן אלא ביחיד דגמרינן: יח] מינה גמרינן מה: יט] ובצבור ולא נאמרת אלא: כ] אפשר ... כא] ... ק"ק דר' נתן הוא תנא והיה לו להקדים דבריו לרשב"ל ונראה דרשב"ל מפרש וקאמר דר' נתן פליג וקאמר דלא ניתנה להם כו' ולא לפרש אתא: כב] אפשר מאפשר תיבת משאי ... משאפשר הס"ד: כד] דמסיק · גליון ק"ק מאי משני מפירכא וכי דנין אפשר משאפשר: כה] מה מפורש כו' פירוש הד' שנגמרו כו' והשאר נמחק:

בסדר אותן שלש דביחיד הן ואינן יודעין אי זו לימא שלש המאות מתות ותו לא ואם ב... בצבור לימא שתי המאות מתות בלבד: אלא שתי שכחות שכחו · שכחו דלא ידעו [ולא ידעו באיזה] (דלא מאי) זה סדר הילכך העמידום על חמש: וקשיא להו אי ס"ד הנך אחריני מי איתיה בצבור · אלא על כרחיך · ילמד סתום ממפורש וכולן ביחיד אמורות

לגזוז וליעבד א] ר' יוסי בר' יהודה אומר עשה שוגג כמזיד בתמורה ולא עשה שוגג כמזיד במוקדשין [א] ר' אלעזר אומר הכלאי והטרפה והיוצא דופן וטומטום ואנדרוגינוס לא קדושין ולא מקדישין: **גמ'** מ"ט דר' יוסי בר' יהודה אמר קרא יהיה קודש לרבות שוגג כמזיד ה"ד ג] שוגג כמזיד אמר חזקיה כסבור שהוא מותר להמיר [ב] ג] גבי תמורה לקי גבי קדשי' לא לקי [לישנא אחרינא גבי תמורה קדיש גבי קדשים לא קדיש] ד] ר"ל ור' יוחנן אמרי כסבור לומר תמורת עולה [ג] ואמר תמורת שלמים ה] (לישנא אחרינא) גבי תמורת שלמים קדיש גבי קדשים ו] לא קדיש [ל"א] כסבור לומר שחור ואמר לבן ז] גבי תמורה לקי גבי קדשים לא לקי ח] ר' יוחנן אמר (א) באומר תצא זו ותיכנס זו ט] גבי קדשים (באומר) י] שנולד בהם מום נאכלין בלא פדיון יא] לא לקי גבי תמורה לקי רב ששת אמר באומר אכנס לבית זה ואקדיש ואמיר מדעתי ונכנס והמיר יב] והקדיש שלא מדעתו גבי תמורה לקי גבי קדשים לא לקי: ר"א אומר הכלאים והטרפה וכו': אמר שמואל לא קדושין בתמורה ולא מקדישין לעשות תמורה תניא אמר ר' יג] מאיר ומאחר שאין קדושין מהיכן מקדישין אלא אי אתה מוצא אלא במקדיש בהמה ואח"כ נטרפה יד] (ב) במקדיש ולד ויצא טו] [דרך] דופן אבל כלאים וטומטום ואנדרוגינוס אי אתה מוצא טז] אלא בולדי קדשים ואליבא דרבי יהודה דאמר הולד עושה תמורה אמר רב יז] פפא מ"ט [ד] דר' אליעזר כבהמה טמאה מה בהמה טמאה לא קרבה ולא נחתא לה קדושת הגוף אף הנך יח] לא קרבי ולא נחתא להו קדושת הגוף אמר ליה רב פפא לרבא והרי בעל מום דלא קריב ונחתא ליה קדושת הגוף א"ל יט] בעל מום קרב במינו א"ה טרפה נמי כ] קא קרבה במינה אלא אמר רבא כבהמה טמאה מה בהמה טמאה פסול הגוף אף כל פסול הגוף לאפוקי בעל מום דפסול חסרון נינהו א"ל רב אדא לרבא והלא שרועקלוט כתיב בפרשה והא הני כא] פסול הגוף נינהו אלא אמר רבא כבהמה [טמאה] מה בהמה טמאה דליכא במינה אף כל דליכא במינה לאפוקי בעל מום דהא איכא במינה כב] מאי אמרת טרפה כג] איכא במינה לא דמיא לבעל מום בהמה טמאה אסורה באכילה וטרפה אסורה באכילה לאפוקי בעל מום דמותר באכילה אמר שמואל המקדיש את הטריפה צריכה מום קבוע כד] לפדות עליו ש"מ פודין את הקדשים להאכילן לכלבים כה] אלא אימא עושה קדושה כו] (למיתה [ה] כסבור מותר להקדיש בעלי מומין לגבי מזבח גבי תמורה קדיש גבי קדשים לא קדיש) למות כז] ור' אושעיא אומר אינה אלא כמקדיש עצים ואבנים בלבד כח] [ו] תנן כל הקדשים שנעשו טרפה אין פודין אותן לפי שאין פודין כט] הקדשים להאכילן לכלבים טעמא שנעשו הא היו מעיקרא פודין אותן ל] דלמא האי תנא סבר כל היכא דלא חזי לגופה לא נחתא לה קדושת הגוף תא שמע רבי אלעזר אומר הכלאים ויוצא דופן וטריפה וטומטום ואנדרוגינוס לא קדושין ולא מקדישין ואמר שמואל לא קדושין בתמורה ולא מקדישין לעשות תמורה ותניא אמר רבי לא] מאיר וכי מאחר שאין קדושין מהיכן מקדישין אלא אי אתה מוצא אלא במקדיש בהמה ואח"כ נטרפה לב] הא היתה טרפה מעיקרא לא נחתא לג] ליה קדושת הגוף אמר

גבי תמורה לקי גבי קדשים לא לקי · ואית ספרים דגרסי גבי תמורה קדיש כו' ולפי גי' ראשונה משום דשוגג דתמורה לקי דגזירת הכתוב היא משום דכתיב יהיה לרבות שוגג כמזיד ורבינו ברוך ורבינו שמעון שאנן איפלגו בה הרבה אם יש מלקות בשוגג דתמורה ומצאו בה ספרים חלוקים הכא וברים מכילתין פירשתיו ומיהו בסמוך גבי כסבור קדשים שנולד להם מום נאכלין בלא פדיון לא מצינו למגרס גבי קדשים לא קדש סברי קדוש ועומד הוא מעיקרא אלא ה"ג ביה גבי תמורה לקי גבי קדשים לא לקי: **אכנס** לבית זה כו' הקדיש שלא מדעתו · פרש"י שבעל מחשבות היה ולא היה יודע מה היה אומר וקשה למה לו לומר אכנס לבית כו' לכך נראה לפרש אכנס לבית זה כו' כלומר כשאכנס לבית זה תהיה בהמה זו תמורה מיד וזו תהיה קדושה מדעתיה ונכנס בה והמיר והקדיש שלא מדעתו שלא אמר דבר בכניסתו וגם לא חשב במה שאמר מתחילה ונמצא שחל התמורה וההקדש שלא מדעת: **אי** הכי טרפה נמי הא קרבה במינה · אבל מן הסתר לא פריך לטומטום ואנדרוגינוס בריות משונות הן והוי כאילו לא קרב במינן וכך יוצא דופן תהי בה אינשי והוי כאילו לא קרב במינו וכן כלאים משונה הוא והוי כאילו לא קרב במינו וכן פרש"י:

הדרן עלך יש בקרבנות

עין משפט
נר מצוה

א א מיי' פ"ד מהלכות תמורה הלכה א:
ב ב מיי' שם הלכה ט:
ג ג מיי' שם פ"א הל' יד:
ד ד מיי' שם פ"ג הל' א:
ה ה מיי' פ"ד מהלכות פסה"מ הלכה א:

[נ"ל הוה שמעינן]

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה שמעינן

אמר לך שמואל [א] דלמא הך תנא נמי סבר כל היכא דלא חזיא לגופה לא נחתא לה קדושת הגוף:

הדרן עלך יש בקרבנות

אלו קדשים שוולדותיהן ותמורותיהן כיוצא בהן ולד שלמים ותמורתן ולדן וולד ולדן עד סוף כל העולם הרי הן שלמים וטעונין סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק: **גמ'** כיון דתנא ולדן וולד ולדן עד סוף כל העולם למה לי תנא דידן שמעיה לר"א דאמר *ולד שלמים לא יקרב שלמים וא"ל תנא דידן לא מיבעיא בוולדן דלא מודינא אלא אפי' עד סוף העולם לא מודינא לך: מנא ה"מ *דת"ר °זכר לרבות את הולד והלא דין הוא ומה תמורה שאין גידולי הקדש קריבה ולד שגידולי הקדש אינו דין שיקרב מה לתמורה שכן נוהגת בכל הקדשים תאמר בולד שאינו נוהג בכל הקדשים אינו קרב [א] הואיל ואינו נוהג בכל הקדשים ת"ל זכר לרבות את הולד נקבה לרבות התמורה אין לי אלא [ב] תמורת תמימין וולד תמימין וולד בעלי מומין ותמורת בעלי מומין מנין ת"ל אם זכר לרבות ולד בעלי מומין אם נקבה לרבות תמורת בעלי מומין אמר ליה רב ספרא לאביי ואיפוך אנא מסתברא ממקום שנתרבתה תמורת תמימין נתרבתה תמורת בעלי מומין א"ל מי קאמינא לך ליפוך אם זכר אם נקבה אנא כוליה קרא קאמינא אימא זכר לרבות את התמורה נקבה לרבות את הולד א"ל ולד לשון זכר משמע תמורה לשון נקבה משמע למאי הלכתא אמר שמואל ליקרב ואליבא *דר"א דמהו דתימא כי קאמר רבי אלעזר עולה דאיכא שם עולה על אמו אבל הני ולדות לא קרבי קמ"ל בר פרא אמר לרעיה ואליבא דדברי הכל [ג] (דאתמר) רבא אמר ליקרב ואליבא דר"א רב פפא אמר לרעיה ואליבא דדברי הכל והאי תנא מייתי לה מהכא °רק קדשיך אלו תמורות אשר יהיו לך אלו הוולדות תשא ובאת יכול יכניסנו לבית הבחירה וימנע מהם מים ומזון כדי שימותו ת"ל °ועשית עולותיך הבשר והדם כדרך שאתה נוהג בעולה אתה נוהג בתמורה כדרך שאתה נוהג בשלמים אתה נוהג בוולדי שלמים ובתמורה יכול כל קדשים כן ת"ל רק דברי רבי ישמעאל ר"ע אומר אינו צריך הרי הוא אומר אשם הוא (אשם אשם לה') הוא קרב ואין תמורתו קריבה אמר מר תשא ובאת יכול יכניסנו לבית הבחירה מנא תיתי הא כיון דגמרי חמש חטאות הנך מקרב קרבי מהו דתימא חמש חטאות מתות בבה"מ והנך ימותו בבית הבחירה קמ"ל אמר מר יכול אף כל הקדשים כן ת"ל רק קדשיך ולד דמאן אי דעולה זכר הוא ולאו בר אולודי הוא ואי דחטאת גמירי לה דלמיתה קיימי

אי

[נ"ל איתמר נמי] ג) מיר כה. [ע"ש בכורות יד:]

ל"ל קרא והא הילכתא גמירי לה: אי דאשם גמירי לה דלרעייה אזלא *דכל שבחטאת מתה באשם רועה (לעולה) [לעולם] בחטאת] והילכתא גמירי לה למיתה וקרא למעוטי להקרבה *והא בהא תליא כיון דלמיתה אזלא ממילא לאקרבה אלא הלכתא לחטאת וקרא למעוטי תמורת אשם הא נמי הילכתא גמירי לה דאמרי כל שבחטאת מתה באשם רועה אלא קרא מיבעי ליה דאי עבר ומקריב קאי בעשה: ר"ע אומר אינו צריך כו' הוא קרב ואין תמורתו קריבה: ל"ל קרא והא הילכתא גמירי לה אין ה"נ אלא קרא ל"ל מיבעי ליה לכדרב הונא *דאמר רב הונא אשם שניתק לרעייה ושחטו סתם כשר לשם עולה ניתק אין לא ניתק לא מ"ט הוא בהווייתו יהא ולהאי תנא דקא יליף מהני קראי תיפוק לי מזכר ונקבה ההוא מיבעי ליה לולד בעלי מומין ולתמורת בעלי מומין ותיפוק לי כולהו מהאי קרא אם לא משמע ליה ולהאי תנא דנפקא ליה מזכר אם נקבה תשא ובאת מה עביד להו אפילו ממירעייהו ל"א ממורגייהו:

מתני' *ר"א אומר ולד שלמים לא יקרב שלמים וחכ"א יקרב אמר ר"ש לא נחלקו על ולד ולד שלמים ועל ולד ולד תמורה שלא יקרב על מה נחלקו על הולד ר"א אומר לא יקרב וחכ"א יקרב *העיד ר' יהושע ור' פפיים על ולד שלמים שיקרב שלמים אמר ר' פפיים אני מעיד שהיתה לנו פרה של זבחי שלמים ואכלנוה בפסח ואכלנו ולדה שלמים בחג:

גמ' א"ר אמי א"ר יוחנן מ"ט דר"א אמר קרא ואם זבח שלמים קרבנו (לי"י) ואם ולא ולד א"ל ר' חייא בר אבא לר' אמי אלא מעתה אם על תודה יקריבנו ה"נ דאם ולא ולד וכי תימא ה"נ והתניא ולדה ותמורתה וחילופיה מנין ת"ל אם על תודה מ"מ אלא א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן היינו טעמא דר"א גזירה *שמא יגדל מהם עדרים עדרים: אר"ש לא נחלקו כו': איבעיא להו היכי תני לא נחלקו שלא יקרבו אלא יקרבו או דילמא לא נחלקו שיקרבו אלא לא יקרבו אמר רבה מסתברא לא נחלקו שלא יקרבו אלא יקרבו מ"ט ע"כ לא פליג ר"א עליה דרבנן אלא בולד אבל ולד ולד אקראי בעלמא הוא ור' יהושע בן לוי אמר לא נחלקו שיקרבו אלא לא יקרבו מ"ט ע"כ לא פליגי רבנן עליה דר"א אלא בולד אבל ולד ולד מתוך מעשיה ניכרת מחשבתו דלגדל קא בעי ליה

תני

רש"י

קאי עלה בעשה. בין בחטאת ואשם [קאי] בעשה דמשמערק קדשיך אלו תמורת עולה ושלמים וולדן ותמורתן דכתיב בתריה ועשית עולותיך וגו' ולא שאר קדשים כגון חטאת ואשם ולאו הבא מכלל עשה עשה: והא הילכתא גמירי לה. דכל שבחטאת מתה באשם רועה (א) באשם רועה וכשיסתאב יפלו דמיו לנדבת צבור דהיינו עולה: אשם שניתק לרעיה. אם השלים לרועה וקדם ושחטו סתם עד שלא נסתאב כשר לעולה דהא סתמיה לשם עולה קאי לדמים: לא ניתק לא. ואע"פ שכיפרו בעליו הואיל ועדיין לא ניתק דינו לרעייה ושחטו סתם פסול לגמרי: מ"ט דאמר קרא אשם הוא בהווייתו יהא. ועדיין אשם הוא ולא חזי לאקרוביה לאשם הילכך פסול: ותיפוק לי כולהו מיניה. דהא כולהו דרשינן להו לעיל מיניה: תשא ובאת אפילו ממרעייהו. האי תשא ובאת לאו לולדות ותמורות אתא אלא לקדשים עצמן דקא מזהר לו (ב) לאיתויי הייא אפילו הן במרעה באפר והגיע זמן הרגל לעלות לא יאמר איני טורח אחריהן לבקשן באגם ולהוליכן אבל אמתין לי עד פעם אחרת: ל"א אפילו ממורגייהו. אפילו הן דשין את התבואה במורגים *דאמרינן במנחות בהקומץ רבה (דף כג.) מאי מוריגי עיזי דקורקסא דדיישי דיפתא כסר גדול מנוקב ויתידות קבועות בו ונותנין אותן על התבואה ומרהיטים עליו את הבהמות ואתא קרא למימר דאם דשה הבהמה שאתה רוצה להקדיש ודרכך מוכן לעלות לרגל לא תאמר הואיל ודשה אמתין עד זמן אחר אלא קחנה ולך לך: מתני' לא יקרב שלמים. אלא כונסו לכיפה ומת ומדרבנן ומשום גזירה דלקמן דודאי מסיני לא גמירי אלא ה' חטאות מתות: לא נחלקו על ולד ולד שלמים ועל ולד ולד תמורה. בגמ' מפרש לה: גמ' ואם זבח שלמים. ודריש להאי אם כמו אם בלידי: וחילופיה. כגון אבדה והפריש אחרת תחתיה ונמצאת הראשונה והרי שתיהן עומדות: ת"ל אם על תודה. האי אם מרבה לכולהו דקרב להו ולא פליג ר"א: גזירה. אי אמרת ולד שלמים יש לו תקנה אתי לשהוייה לאם עד שתלד ויגדל עדרים מן הולדות ואתו בהו לידי גיזה ועבודה ובתודה ה"ט דלא גזר משום דתודה לא שכיחא כשלמים: היכי קתני. האי שלא יקרבו דקאמר ר"ש רישא מילתיה היא וה"ק לא נחלקו שיאמר ר"א לא יקרבו אלא ודאי יקרבו או סוף מילתיה היא וה"ק לא נחלקו דודאי לא יקרבו אפילו לרבנן *)מי מודה ר"א בהא דאישתכחן להון דרי אי לא (וולד וולד) אישתכחן להו דרי דאין אדם נזכר שמשלמים באו ואין לגזור שמא יראו אחרים שזה מקריבן לצורך ולדות לגדל מהן עדרים: אקראי בעלמא הוא. ולא שכיח לשהותו כל כך:

*) [נ"א דמודה ר"א בהא דאשתכחן להון דרי וולד וולד כצ"ל ועיין רש"ק]

תוספות

ל"ל קרא והא הילכתא גמירי לה. וא"ת לימא כדלעיל קרא מיבעי ליה דיעבד ומקריב קאי עלה בעשה וי"ל דהא לא משמע ליה שהא כמו רק: ניתק אין לא ניתק לא מאי טעמא דאמר קרא הוא בהווייתו יהא. ה"ג רש"י וקשה דהכא חזינן דבעי' ניתק מקרא ובפסחים פרק אלו עוברין (דף עג. ושם) איכא דבעי ניתוק משום גזירה (לפני כפרה אטו אחר כפרה) דהכי איתא אמר רב הונא אמר רב אשם שניתק לרעיה ושחטו סתם כשר לעולה אלמא לא בעי עקירה אי הכי מאי איריא ניתק אפילו כי לא ניתק נמי ומשני גזירה (לפני כפרה אטו לאחר כפרה) וע"ק דהכא אמר דלשם עולה כשר הא אמר בכולי הש"ס דהלכה למשה מסיני כל שבחטאת מתה באשם רועה לכן נראה [לר"ת] דהלכה למשה מסיני לנגמרה באשם דקריבה עולה והכא ל"ג ניתק אין לא ניתק לא אלא גרסינן אשם שניתק לרעיה ושחטו סתמא כשר לעולה דאמר קרא הוא בהווייתו יהא פירוש בהווייתו שהוא עתיד להיות דהיינו עולה ובאותה הוויה יהא מעתה ומש"ה אפילו סתם כשר לעולה דלא בעי עקירה ומיהו איצטריך הלכה למשה מסיני דאי לאו הכי לא הוה ידעינן מה הויה אית בה ולנשון דאמר [בפסחים] באלו דברים (דף עג.) ושחטו לשם עולה כשר פירוש משמע אבל סתמא לא יהא כשר דבעי עקירה מ"ט דאמר קרא הוא בהווייתו יהא פירוש בהווייתו שהיה עתה יהא דיעקרנו לעולה ומיהו אצטריך הלכה למשה מסיני דאי לאו הכי לא ה"א שיהא כשר לעולה אפילו ע"י עקירה:

אפילו ממרעייהו. פרש"י אפילו הן במרעה באפר והגיע זמן הרגל לא יאמר איני טורח אחריהם לבקשם באגם ולהוליכם אבל אמתין לי עד פעם אחרת לישנא אחרינא אפילו ממורגייהו כלומר אפילו הן דשין את התבואה במוריגים עכ"ל נא] ולא נהירא שהרי נב] אסור א) היה בעבודה ור"י מפרש נג] מדארגייהו אפילו הן דלות בשר דסד"א כיון שהם תשושי כח אינו צריך להעלותם הואיל ואינו ב) תחילת הקדש כגון ולדות ותמורות כי שמטו הבקר (שמואל ב ו) מתרגמינן ארי איתמריגו תורתא נד] וה"ר יצחק בר שניאור פירש ממרעייהו אפילו ממקום שמותר לרעותה ולגדלה דהיינו בחו"ל דאין מגדלין בהמה ג) בא"י נה] וזו היא הדרשה דאיתא בספרי רק קדשיך אשר יהיו לך מכאן שמביאין קדשים מחו"ל יכול אף בכור ומעשר כן ת"ל רק ומה ראית לרבות את אלו ולהוציא את אלו אחר שריבה הכתוב ומיעט מרבה אני את אלו שאין להן פרנסה במקומן כלומר אינן נאכלין במומן בחו"ל ומוציא אני את אלו שיש להן פרנסה במקומן כלומר שנאכלין במומן בחו"ל: רבי אליעזר אומר ולד שלמים לא יקרב. ומדרבנן הוא כדמפרש בגמ' שמא יגדל ממנו עדרים עדרים:

וחכמים אומרים יקרב. [ט] ד) נ"ע חכמים היינו ת"ק ה):

וחילופיה. היינו אבדה והפריש אחרת תחתיה ונמצאת הראשונה והרי שתיהן עומדות: אמר ו) ר"ש לא נחלקו על ולד [ולד] שלמים ועל ולד [ולד] תמורה שלא יקרב. בהא פליגי אמוראי בגמ' רבה אמר מסתברא שלא נחלקו שלא יקרבו אלא יקרבו ורבי יהושע בן לוי אמר לא נחלקו שיקרבו אלא לא יקרבו ולפי דברי רבי יהושע בן לוי איכא ג' מחלוקות בדבר

שיטה מקובצת

הגהות הב"ח

רבינו גרשום

הגהות הגר"א

תני *רבי א] חייא לסיועי לר' יהושע בן לוי אם כשב ב] הוא מקריב ולד ראשון קרב וולד שני אינו קרב הוא ג] קרב ואין ולד כל הקדשים קרב ולד דמאי אי דעולה ואשם זכרים הם ולא בני ולד הם אי דחטאת הילכתא גמירי לה דלמיתה אזלא אמר רבינא לאיתויי ולד המעושרת ולד המעושרת למה לי קרא ד] עברה עברה מבכור קא גמר לה אצטריך ס"ד אמינא *אין דנין אפשר משאי אפשר קמ"ל: העיד ה] *ר"ש ור' פפיים כו': *ולרבא דאמר קדשים כיון שעבר עליהם רגל אחד בכל יום ויום עובר עליהם ו] א) בבל תאחר מעצרת בעי מיכליה אמר רב זביד משמיה דרבא כגון שהיה חולה בעצרת רב אשי אמר מאי חג נמי דקתני חג שבועות ואידך ז] כל היכי דקתני פסח תני עצרת אי הכי מאי אסהדותיה לאפוקי מדר"א דאמר ולד שלמים לא יקרב שלמים קמסהיד הוא דקרב: **מתני'** ולד תודה ותמורתה ח] ולדן ולד ולדן עד סוף כל ב) הדורות הרי אלו כתודה ובלבד שאין טעונין לחם: **גמ'** מנא הני מילי דת"ר [ה] מהו [א] *אומר ט] יקריבנו מפריש תודה ואבדה והפריש אחרת תחתיה ונמצאת הראשונה והרי שתיהן עומדות מנין שאיזו שירצה יקריב ולחמה עמה ת"ל תודה יקריב יכול תהא שניה טעונה לחם ת"ל יקריבנו י] אחת ולא שתים מנין לרבות ולדות תמורות וחליפות ת"ל יא] ואם על תודה יכול יהו כולן טעונות לחם ת"ל על זבח התודה יב] תודה טעונה לחם ולא ולדה ותמורתה וחליפתה טעונה לחם: **מתני'** תמורת עולה וולד יג] תמורה ולד ולדה עד סוף כל העולם הרי אלו כעולה וטעונין הפשט וניתוח וכליל לאשים יד] המפריש נקבה לעולה וילדה זכר ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו עולה *ר' טו] אליעזר אומר הוא עצמו יקרב עולה: **גמ'** מאי שנא רישא דלא פליגי טז] ומ"ש סיפא דפליגי אמר רבה בר בר חנה במחלוקת שנויה ור' אליעזר היא ורבא אמר אפילו תימא רבנן ע"ב לא פליגי יז] עליה דר' אליעזר אלא גבי מפריש נקבה לעולה דאימיה לא קריבה אבל יח] תמורה דאימיה נמי קריבה אפילו רבנן מודו יט] ומי אמר רבי כ] אליעזר יקרב עולה הוא עצמו כא] ורמינהו *תמורת אשם ולד תמורה ולדן ולד ולדן עד סוף כל העולם ירעו עד שיסתאבו וימכר ויפלו דמיו לנדבה *רבי כב] אלעזר אומר ימותו ר"א אומר יביא בדמיהן עולה בדמים אין הוא עצמו לא אמר רב חסדא ר"א לדבריהם דרבנן קאמר כג] להו לדידי סבירא לי דאפילו ולד נמי קרבה עולה לדידכו דאמריתו (א) כד] *רועה אודו לי מיהת דמותרות לנדבת יחיד אזלי ואמרי ליה מותרות לנדבת ציבור אזלי רבא אמר עד כאן לא קאמר ר' כה] אליעזר הוא עצמו יקרב עולה אלא במפריש נקבה לעולה דאיכא שם עולה על אמו

א)[בר"ה ו. איתא עובר בעשה וע"ע שם ו: אמר רבא כיון שעברו עליו שלשה רגלים בכל יום ויום עובר בבל תאחר] ב)נ"א העולם

תני רבי חייא לסיועי לר' יהושע בן לוי אם כשב הוא *מקדים ולד ראשון הוא קרב ולד שני אינו קרב. וסייעו מב] ע"כ כרבנן דאי כר"א ולד ראשון אינו קרב כלל והך דרשה אינה אלא אסמכתא בעלמא דהא ודאי הא דולד שני אינו קרב היינו מדרבנן שמא יגדל ממנו עדרים עדרים ובפסחים מג] (דף נו:) מוקי לה להאי לדרשה אחרינא: **מעצרתא** בעי למיכליה. אבל לא פריך מפסח בעי למיכליה דאפשר דמחוסר זמן היה: **אי** הכי מאי אסהדותיה. מד] דבשלמא אי לא היה חולה בעצרת והאי חג הסוכות קאתא רבי פפיים לאפוקי דרבא אלא השתא מאי אשמועינן: **וחליפות** [ד]. ל"ע מה חליפות דאי הפריש תודה ואבדה והפריש אחרת תחתיה ונמצאת הראשונה והרי שתיהן עומדות הא כבר שמעינן ליה מרישא דברייתא מה]: **אבל** גבי ולד תמורה דאימיה נמי קרבה. לאו אימיה ממש אלא הקדש ראשון שבאו אלו מכחן והוא קרב דזכר הוא: **בדמיהן**. אין הוא עצמו לא. וא"ת מאי מו] [ב] קמ"ל דלמא שאני הכא דלא קרב דכל שבחטאת מתה באשם רועה וולד חטאת מתה ומש"ה באשם ירעה אבל הוא עצמו לא יקרב וי"ל דלא נגמרה באשם רועה אלא בהני דשייכי כהלכתו באשם כגון מתו בעליו או נתכפרו או תמורה או עברה שנתה דכל הני ד' דשייכי באשם כהלכתו אבל ולד אשם דלאו כהלכתו הוא דאשם זכר הוא ולא שייך ביה ולד בהא לא נגמרה ההלכה: **אלא** לדידכו דאמריתו לא קרב. וא"ת תיקשה מרבנן לרבנן לפי מה דאמר רבא לעיל דהיכא דאימיה קרבה אפילו רבנן מודו דולד נמי קרב והכא בולד תמורת אשם אימיה קרבה א"כ הוה להו למימר דולד עצמו יקרב וי"ל דרב חסדא דהכא לית ליה האי שינויא דרבא דלעיל אלא ס"ל כדמשני רבה בר בר חנה במחלוקת שנויה ור"א היא ורבא דמשני לעיל דהיכא דאימיה קרבה אפילו רבנן מודו משני הכא שינויא אחרינא כדאיתא בסמוך דרבא משני שינויא אחרינא ומורי הרמ"ר פי' דלעולם מצי למימר דרב חסדא נמי אית ליה שינויא דרבא דלעיל דהא דאמר דהיכא דאימיה קרבה אפילו רבנן מודו ה"מ גבי ולד תמורת עולה דעיקר תחילת הקדש קרב עולה ומש"ה דין הוא שיהא הולד עצמו קרב עולה אבל הכא גבי ולד תמורת אשם דעיקר תחילת הקדש קרב אשם ולא עולה אין דין שיהא הולד קרב עולה וה"נ [ג] קאמר מז] לר"א במפריש נקבה לעולה וילדה א) דאין עיקר קרב עולה אלא רועה מח] הולד עצמו קרב הכי נמי ה"ל למימר בולד תמורת אשם ואע"ג דאין עיקר הקדש קרב עולה הולד עצמו קרב. מט] מורי הרמ"ר:

א) נ"א דאין עיקר תחילת הקדש קרב עולה אלא רועה אפ"ה הולד וכו' נ"ק

כשב. משמע ולד *טלה: הוא קרב. ולד שלמים דהא קרא בשלמים כתיב: ולד דמאי. קא ממעט דאמרת ואין ולד כל הקדשים קריבין: ולד המעושרת. מעשר בהמה שילדה נקבה בעשירי ואחר כך ילדה ולדה אינו קרב אלא ירעה ויאכל במומו לבעלים כדין מעשר שנאכל במומו לבעלים: מבכור גמר. ובבכור לא קרב ולד דידיה דהא ליכא ולד בבכור דהא זכר הוא: בכל יום ויום עובר בעשה. כו] ובאת שמה והבאתם שם דמשמע ברגל ראשון שתבא שמה הבא כל נדרים שעליך: מעצרת בעי למיכליה. כז] דבשלמא בפסח לא אקרביה דאימור מחוסר זמן הוה דנולד בפסח ועבר הרגל קודם שימלאו לו ז' ימים (ג) כח]: ואידך. רב זביד אמר לך כל היכא דתני פסח ובעי לאדכורי מידי בעצרת תני עצרת ולא קרי ליה חג אבל אי הוה מדכר לפסח בלשון חג המצות הוה תני לעצרת בלשון חג: אי הכי. דהאי חג שבועות הוא א"כ דהוה חולה: מאי אסהדותיה. דרבי פפיים מאי אתא לאשמועינן דבשלמא אי אמרת דהאי חג סוכות כט] ובעצרת לא הוה חולה אתא רבי פפיים לאפוקי מדרבא אלא השתא מאי שמעינן מיניה: **מתני'** הרי אלו כתודה. וקריבין ונאכלין ליום ולילה ל]: **גמ'** מהו אומר [ב] התודה לא] (ליה) יקריב. אם על תודה יקריבנו והקריב וגו' דהוה לב] [מצי] למכתב (אם על תודה) והקריב על זבח התודה: ת"ל תודה יקריב. מ"מ (ג): לג] שניה. אם יקריבנו לאחר שהקריב הראשונה: יקריבנו. אחד ולא שנים ומלחם הוא דקא ממעט דאינו מהקרבה לא לד] ממעט לה שניה כדגמרינן להו מאם על תודה דקרבה: מנין לרבות כו'. להקרבה: וחליפות. כגון אבדה והפריש אחרת תחתיה לה]: **מתני'** תמורת עולה. כגון המיר זכר בעולה: ולד תמורה. כגון אם המיר נקבה בעולה וילדה התמורה זכר לו]: **גמ'** מ"ש. גבי ולד תמורת עולה דלא פליגי רבנן לז] דבדברי הכל קאמר הרי אלו כו' והוין [ג] כליל לאשים: ובסיפא גבי ולד עולה. פליגי רבנן דהוא עצמו לא יקריב אלא דמיו: במחלוקת שנויה. כשם שחולקין בסוף (ד) כך חולקין בראשונה ורישא דקתני הרי אלו כעולה ר"א היא: גבי ולד תמורה אימיה קריבה. לאו אימיה ממש אלא הקדש ראשון שבאו אלו כולן מכחו הוא קרב דזכר הוה אבל גבי מפריש נקבה לעולה היא היתה הקדש ראשון ולא קרבה: תמורת אשם. ירעו דהלכה למשה מסיני הוא כל שבחטאת מתה באשם רועה ותמורת חטאת מתה: לנדבה. לשופרות שקריבין מדמיהן נדבת צבור: ימותו. דאית ליה כחטאת כאשם בריש מס' זבחים (דף י:): יביא בדמיהן עולה. דמותרות לנדבת יחיד אזלי: הוא עצמו. ולד תמורה לא אלמא כיון דאימיה לא חזיא להקרבת עולה דאין נקבה קריבה עולה ועוד דאפילו הואי זכר גמירי דתמורת אשם רועה הילכך ולד נמי לא קרב ובולד עולת נקבה נח] אמאי קאמר דקרב: דאיכא שם עולה על אמו. המפריש נס] בהמה לעולה איכא עלה שם עולה דהא לעולה אקדשה ואי משום דנקבה היא אפ"ה שם עולה עלה שהרי מצינו נקבה בעולת העוף מ] ועוד דהא לכשתמכר מא] דמיה עולה דהיינו *)לשם עולה: אבל

*) נ"ל שם

עין משפט נר מצוה

[נ"ל מקריב]

ט א מיי' פי"ד מהלכות מעה"ק הלכה יג:

י ב מיי' פ"ד מהלכות תמורה הלכה א ובלאידך מ"ד:

יא ג ד מיי' פי"ג מהל' פסה"מ הלכה ט:

יב ה מיי' פ"ג מהל' תמורה הלכה א:

יג ו מיי' שם פ"ד הל' ה:

יד ז מיי' שם הלכה ה וס"ד מהל' פסה"מ הלכה יז:

טו ח מיי' פ"ד מהל' תמורה הלכה ד:

שיטה מקובצת

א] רבי חייא. ס"א רב חנניא: ב] תיבת הוא מקריב בס"א אינו: ג] הוא מקריב הוא: ד] קרא העברת העברה מבכור: ה] העיד רבי יהושע ור' פפיים כו'. ס"א נימא תהוי תיובתא דרבא דאמר רבא קדשים כיון כו': ו] עליהם בעשה ותיבות בבל תאחר נמחק: ז] ואידך. ס"א ורב זביד אמר לך אי עצרת היא חג שבועות קרי לה: ח] ותמורתה. ס"א ולדה ולד ולדה (ולד) [עד]: ט] אומר תודה יקריבנו מנין למפריש תודתו: י] יקריבנו אחת מביא עם הלחם ולא שתים מביא עם הלחם מנין: יא] ת"ל אם על אות ו' נמחק: יב] התודה טעונה: יג] תמורתה ולדה ולד: יד] המפריש עתו' לעיל דף ז': טו] ר' אלעזר אות י' נמחק: טז] פליגי רבנן ומ"ש סיפא דפליגי רבנן אמר רבה בר בר חנה במחלוקת: יז] פליגי רבנן עליה: יח] אבל גבי ולד תמורה: יט] מודו. ל"א וכליל לאשים פי' עד אבל המפריש נקבה לעולה כו' ימכר ואח"כ ומי אמר ר' אלעזר כו' כאשר כתוב לפנינו עד הוא עצמו לא קרב ואח"כ לישנא אחרינא ורמי דר"א אר"א כו' וכן גירסת הרמ"ה אבל רש"י גריס ל"א לקמן כאשר כתבתי: כ] אלעזר אות י' נמחק: כא] הוא עצמו יקרב עולה ורמינהו: כב] ר' אליעזר אומר ימותו ר' אלעזר אומר יביא כו' ר' אלעזר לדבריהם: כג] ומשני לדבריהם דרבנן קאמר. ורבא בא להוסיף שאף לר"א אנו יכולים לחלק בין תמורת אשם לעולה כמו שמפרש והולך. תוס': כד] דאמריתו לא יקרבו אודו תיבת רועה נמחק: כה] ר' אלעז' הוא: כו] בעשה. במס' ר"ה מפיק לה מקרא ובאת שמה והבאתם שמה דמשמע: כז] למיכליה דמסתמא הם לא יאחרו דבשלמא: כח] ימים הס"ד ומה"ד שהיה חולה ולקמן אמרינן פרט לחולה וזקן ומזוהם וכיון דלא היה ראוי הו"ל סוכות רגל הראשון גביה הס"ד: כט] סוכות הוא: ל] ולילה עד חצות כדין שאר תודה דהא מותר תודה הויין. הס"ד ומה"ד ולדה בכדי נקט אלא איידי דתני סיפא ולד ולד ולדן קא נקט בכל הני ולד הס"ד: לא] תיבת לי' ל"ש ונמחק: לב] דהוה ליה למכתב: לג] מה"ד יכול תהא שניה טעונה לחם אם: לד] לא קא ממעט לשניה כדמרבי להו מאם: לה] תחתיה והרי שתיהן עומדות יקריב אחד מהן ולחמה עמה כדמרבינן מתודה יקריב דאיזה שירצה יקריב לחמה עמה אבל תרווייהו בלא לחם לא נפקא לן מינה. הס"ד ומה"ד יכול כולן טעונות לחם ולדות ותמורות וחליפות. הס"ד ומה"ד ת"ל תודה ודאי טעונה לחם קודם הקרבת שניה וחילופה טעונה לחם קודם כפרה: לו] זכר ולדת דתמורת ולד ולדן כו' לא איצטריך למיתני כיון דתני ולד תמורה אלא איידי דתני רישא דמתני' ולדה דוקא קתני לה הכא: לז] דדברי הכל אות ב' נמחק: לח] נקבה נמי אמאי: לט] המפריש נקבה לעולה: מ] העוף. ס"א דאין תמות וזכרות בעוף הילכך אין דחויה גדול אבל ולד תמורת אשם דחויה גדול שאין שם אשם קרב נקבה דאין אשם בעוף: מא] לכשתמכר הוי דמיה עולה דהיינו שם עולה: מב] והיינו דלא כרבא דלרבא אליבא דכ"ע קרב ולד ולד ולריב"ל היינו ע"כ: מג] ובפסחים נמי משמע כן דמוקי לה: מד] אסהדותיה. פי' דבשלמא: מה] דברייתא וצ"ל דאגב שיטפיה נקט ליה הכא: מו] מאי פריך קמ"ל נמחק: מז] תיבת לר"א ל"ש ונמחק: מח] רועה אבל לר"א דאמר במפריש נקבה וילדה הולד: מט] תיבות מורי הרמ"ר נמחק:

רבינו גרשם

דחולה הוה הא הוה בריא הוו מקריבי ליה בעצרת א"כ מאי אסהדותיה דרבי פפיים מאי חדוש אשמעינן דקאמר ואכלנוהו בחג דילמא היינו טעמא משום דחולה הוא בעצרת. אלא האי חידוש קמ"ל לאפוקי מדר' אליעזר: [מהו אמר תודה יקריב. כלומר דהאי יקריבנו דאם על תודה כולית מיותר דמצי למימר ואם על תודה והקריב על זבח התודה: אלא מה ת"ל יקריב אתה למד למפריש תודתו כו': חליפות. היינו שאברת והפריש אחרת תחתיה: ת"ל אם על תודה. ריבה דתמורת ולדות וחילופות נמי הוי תודה]: תמורת עולה (או) כגון שהומר בעולה זכר תמורה נקבה [וילדה אותה תמורה נקבה]: ולדן. א) כלומר ולד תמורה ולד [שילדה] תמורה ולד ולדן עד סוף העולם הרי אלו כעולה ואע"ג דההיא תמורת נקבה דלא חזיא לעולה קדשה (כדתנן) [כדאמר] בפ"ק ממירין מן הזכרים על הנקבות ומן הנקבות על הזכרים: [המפריש נקבה לעולה וילדה זכר ירעה עד שיסתאב וימכר] ויביא בדמיו עולה. לנדבת צבור ומשום הכי ירעה דקא אתי מכח קדושה שאינה ראויה דנקבה לא חזיא לעולה וכ"ש אמו דרועה: ר' אלעזר אומר הוא עצמו. הולד אל ירעה אלא יקרב עולה: [מאי שנא רישא. דלא פליגי רבנן בתמורת עולה ולד תמורה אלא מודו דהרי אלו כעולה דקריבי: ומאי שנא סיפא. בהמפריש נקבה לעולה וילדה זכר דפליגי דאמרי ירעה: אמר רבה בר בר חנה] במחלוקת שנויה [כמו דפליגי] בסיפא קא פלגי ברישא והאי דתני הרי אלו כעולה רבי אליעזר היא ולא רבנן: דאימיה לא קא קרבה. לעולה דנקבה היא הילכך קא אמרי בנה ירעה: אבל גבי ולד תמורת עולה. דאימיה [דוולד תמורה] דתמורת קרבה ועולה עצמה קרי לה אימיה דתמורה באה מכחה אפילו רבנן מודו דולדן הרי אלו כעולה: ל"א וכליל לאשים [דברי הכל היא ורמינהי כו'. אמר רב הונא במחלוקת שנויה ברישא כך בסיפא וכליל לאשים לא דברי הכל היא אלא לר' אלעזר היא: אפילו תימא. ובתמורת עולה לא פליגי עליה דר' אלעזר דהא תמורת עולה נקבה] שנייה היא להך קמייתא דתמורה היינו שנייה וקמייתא דאפריש [קודם שהפריש התמורה] עיקר עולה זכר הפריש (הילכ') [הילכך] לא קנסו רבנן בולד תמורה אלא אמרי דיקרב: אבל מפריש נקבה לעולה כו'. וולדן ולד של תמורת אשם ולד ולדה. ויפלו דמיו לנדבה. לשופרות היינו לנדבת צבור: ר' אלעזר אמר ירעה וימכר ויביא בדמיהן עולה. לנדבת יחיד אבל לא יביא בדמיהן אשם כדאמרינן לקמן דמותר אשם לא קרב אשם אלא ירעה ולד דתמורת אשם נמי ירעה ויביא בדמיו עולה [בדמיו יביא הוא עצמו לא יקרב]: אודו לי (אתי) מיהת דמותרות. דולדות היינו מותרות: לנדבת יחיד אזלי כדאמרינן בסיפא דפירקין קמא דר' אלעזר סבר דמותרות לנדבת יחיד אזלא ועבדה תמורה ואמרי ליה רבנן (לא) מותרות לנדבת צבור אזלי ועולה הבאה מן המותרות לא עבדה תמורה דאין תמורה בצבור: רבא אמר. אפילו תימא דר' אלעזר אמר גבי ולד דתמורת אשם דוודאי הוא עצמו לא יקרב ולא קשיא האי דקאמר גבי ולד עולה דהוא עצמו ליקרב משום דאיכא שם עולה על אמו שהרי מצינו עולה נקבה נוהגת בעני בעולת העוף אבל גבי תמורת אשם לא מצינו דומיא דשם עולה על אמו שלא מצינו [שום] נקבה נוהגת באשם הילכך מודה ר' אלעזר דבדמיו אין והוא עצמו לא קרב: ל"א (ורמי דר"א אדר"א) [ולד מיהת כיון דחזי דוכר הוא קריב גופיה]: אפילו תימא ר' אלעזר. כי קתני מפריש נקבה לעולה וילדה זכר הוא עצמו יקרב עולה דכיון דאיכא שם עולה על אמו כדאמרן נחתא קדושה לגופה ועוד דלא הויא היא עולת חובתו אלא נדבה [דורון] והואיל ומצי פטר נפשיה בעולת העוף כרבי אלעזר בן עזריה דאמר לקמן האומר הרי עלי עולת יביא כבש רבי אלעזר אומר יביא תור או בן יונה (הילכך) נחתה קדושה לגופה [והלכך] ולד נמי קדיש לגופיה וקרבה אבל תמורת אשם דליכא שם אשם על אמו כדאמרינן וכיון דאשם הוי חובתו ולא

א) אולי נ"ל וולד תמורה שילדה ולד וולד ולדן וכו'.

הגהות הב"ח

(א) גמ' לדידכו דאמריתו דמיו עולה אודו לי מיהת: (ב) רש"י ד"ה מעצרת וכו' ז' ימים הס"ד ואח"כ מ"ה מאי חג דקתני כו' ואידך רב זביד וכו' ולא קרי ליה חג. נ"ב לכך אינו מתרץ דזה חג היינו עצרת וק"ל: (ג) ד"ה ת"ל תודה יקריב מ"מ אף שניה יקריבנו כצ"ל והד"א תיבת אם נמחק: (ד) ד"ה במחלוקת וכו' וכך וכו' ר"א היא דס"ל גבי ולד תמורה קרבה הס"ד ואחר כך מ"ה דאימיה נמי קרבה לאו אימיה ממש:

הגהות הגר"א

[א] גמ' אומר יקריבנו מפריש. נ"ל אומר תודה יקריב הפריש: [ב] רש"י ד"ה מהו. התודה. נ"ל תודה: [ג] ד"ה מ"ש והוין כליל. נ"ל וכליל: [ד] תד"ה וחליפות כו'. ול"נ דמרבה חליפות להקרבה אף אחר שקרבה הראשונה וכ"ה ברש"י ד"ה יקריבנו:

הגהות צ"ק [א] נ"א מהו אומר תודה יקריב מנין למפריש וכו' [ב] נ"א קא פריך [ג] פי' דהגמרא פריך לר"א מגד סברא א

אבל גבי תמורת [א] ולד אשם דליכא שם עולה על אמו מודי רבי [ב] אליעזר דבדמיו אין הוא [א] עצמו לא קרב [ג] איתיביה אביי וכי בעי רבי אליעזר שם עולה על אמו והא תניא *המפריש נקבה לפסחו [ד] [ב] ירעה עד שיסתאב ותמכר ויביא בדמיה פסח ילדה ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו פסח נשתיירה אחר הפסח תרעה עד [ג] [ה] שיסתאב ויביא בדמיה שלמים ילדה ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו שלמים ר"א אומר הוא עצמו יקרב בשלמים [ו] והא הכא דליכא שם שלמים על אמו ואמר רבי אליעזר יקרב שלמים אמר ליה [רבא] [ז] (ר' אלעזר) אחר הפסח קא אמרת שאני אחר הפסח דמותר פסח גופיה קרב שלמים [ד] אי הכי ניפלוג נמי ברישא אמר ליה [ה] אין ה"נ [ח] ופליגי אביי אמר לא פליג מידי דגמירי [ט] למקום שהמותר הולך הולד הולך לאחר הפסח דמותר קרב שלמים ולד נמי קרב שלמים אבל לפני הפסח אימיה למאי אקדשה לדמי פסח ולד נמי לדמי פסח [י] מתיב רב עוקבא ברחמא ומי אמרינן מדאימיה לדמי ולד נמי לדמי והתניא המפריש נקבה לפסח היא וולדותיה ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא בדמיהם פסח ר"א אומר הוא עצמו יקרב פסח [יא] והא הכא דאימיה לדמי ואמר רבי (א) אליעזר הוא עצמו קרב פסח ולא מוקמינן ליה באימיה אמר רבינא [יב] במפריש בהמה מעוברת עסקינן רבי אליעזר סבר כרבי יוחנן דאמר *אם שיירו משוייר *דעובר לאו ירך אמו הוא ואמו היא דלא קדשה קדושת הגוף אבל [יג] היא קדשה אמר ליה מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא הכי נמי מסתברא דבבהמה מעוברת עסקינן מדקתני היא וולדותיה שמע מיניה אמר

רש"י

אבל ולד תמורת אשם אין שם עולה על אמו. יד] (ב) הקדש ראשון שכולן באו מכחו לאשם הופרש ולאשם הקריבו ולא היה עולה טו] *הוא ולא דמיו לשון ירושלמי ולריש שמעתין מהדר (ג) וכליל לאשים דברי הכל בתמיה כלומר אמאי לא פליגי רבנן בולדי תמורה (ד) כמו בולדי עולה: ור"א היא. אבל לרבנן [ו] ימכר וה"ה נמי לולד תמורת עולה ורישא טז] רבי אליעזר היא: [ז] (ה) תמורת עולה. שניה היא להך קדמייתא [ח] דאפריש יז] וקדמייתא דאפריש זכר הוה וקרב הילכך קרב נמי ולד תמורתו כו': איכא שם עולה על אמו. בעולת העוף ועוד יח] דמיה לעולה קיימי הילכך נחתא לה קדושה לגופה הואיל ודוגמתה מצינו בעוף דקריבה משום הכי קרב ולד אבל ולד תמורת אשם ליכא שם עולה על הראשון שהיא אם לכולן שמכחו בא והוא קרב אשם ולא מצינו תמורת אשם קריבה בעולה הילכך לא נחתא קדושה על התמורה אלא לדמי ומשום הכי לא יקרב הולד יט]: נשתיירה אחר הפסח כו'. דפסח בשאר ימות השנה שלמים הוי כדאמרינן במנחות בשילהי פרק התודה (דף פג:) והיא גופה לא קרבה שלמים ואע"ג דשלמים באין נקבה הני הואיל ומחמת קדושה כ] א) פסולה הויין ולא חזו לפסח אידחו נמי משלמים: ילדה. אחר הפסח: הוא עצמו קרב שלמים. ואע"ג דליכא שם שלמים על אמו דהא לשם פסח אקדשה: שאני אחר הפסח דמותר הפסח. כגון אם הפריש פסח ונתכפר באחר וניתותר זה קרב שלמים הילכך הך דניתותרה לאחר הפסח שם שלמים עלה ואזיל ליה שם פסח מינה וחייל עליה שם שלמים אלא שאינה יכולה ליקרב נקבה הואיל ומכח פסח אתא: ב) אי הכי. דטעמיה דר"א משום דאיכא שם שלמים על אמו כא] לפלוג נמי ברישא ילדה קודם הפסח ונימא רבי כב] אליעזר הוא עצמו יקרב דהולד עצמו יקרב שלמים דקודם פסח נמי אי שחיט לפסח לשם שלמים כשר דפסח בשאר ימות השנה שלא בי"ד בניסן שלמים הוא והילכך שם שלמים על אמו: אביי אמר לא פליג מידי. דטעמיה דר' אליעזר לאו משום דאיכא שם שלמים על אמו אלא טעמיה [ט] דרבי אליעזר בכולהו משום דגמירי למקום שהמותר הולך אם היה מפריש ב' בהמות לאחריות כג] אם אבדה והפריש ונתכפר באחרת ונמצאת ראשונה למקום שאותו מותר הולך הולד הולך הילכך גבי מפריש נקבה לעולה כי היכי דאם הפריש עולה ונתכפר באחרת קריבה השניה עולה דהא נדבה נינהו ותרוייהו חזו ולד דעולה נמי אם הפריש נקבה לעולה קרב כד] דומיא למותר גבי אשם נמי דמותר אשם רועה ולד תמורת אשם נמי רועה וגבי פסח נמי אחר הפסח דמותר הפסח דינו ליקרב לכתחילה שלמים אם נתכפר באחר ולד נמי קרב שלמים קודם כה] הפסח דמותר לא חזי למידי כגון אם הפריש ב' פסחים לאחריות לא חזו לשלמים לכתחילה דסתמייהו לפסח וחד מינייהו דהוי מותר לא חזי לפסח דהא ב' פסחים לא יקריב הילכך ולד פסח נמי לא חזי למידי אלא אזיל בתר אימיה דקדושה לדמי פסח והא נמי קדיש לדמי פסח כו]: אם שיירו משוייר. המקדיש בהמה מעוברת ושייר עוברה לקדושה אחרת משוייר אלמא תרי גופי נינהו והילכך כי לא שייריה נמי לאו גופא דאם הוא ולאו מכחה דאם אתי ועליה דידיה חיילא קדושת פסח: היא וולדותיה. משמע שהיכן היו בשעת הקדש מדלא תני המפריש נקבה לפסחו תרעה ילדה זכר ירעה כדקתני לעיל: ג) דאיכא שם עולה על אמו. בעולת העוף:

א) פסולין נאין נ"ק ב) עיין רש"ק ג) שייך לע"ב

תוספות

*אלא במפריש נקבה לעולה. דאיכא שם עולה על אמו לשון רש"י דהא לעולה אקדשה ואי משום דנקבה היא אפילו הכי שם עולה עלה שהרי מצינו נקבה בעולת העוף ועוד דהא כז] דלכשימכרו דמיה עולה דהיינו שם עולה אבל ולד תמורת אשם אין שם עולה עלה דאמו לא היא ולא דמיה עכ"ל ולשון ראשון דשם עולת העוף על אמו אי אפשר להעמידה בסוגיא דלקמן ובמקומו אפרשנה: **והא** הכא דליכא שם שלמים על אמו. כאן נוכל להעמיד שפיר השתי לשונות שהרי אין שלמים בעופות *וגבי תחילת הקדש לא לשם שלמים הופרש: **אי** הכי ניפלוג נמי ברישא. פרש"י (לשון ראשון) ילדה לפני הפסח נימא רבי אליעזר הוא עצמו יקרב פסח דהא איכא שם פסח על אמו אלא שאינה יכולה ליקרב והכא אין יכולין להעמיד לשון ראשון דרש"י דלעיל דשם עולת העוף על אמו דהא הכא אין פסח בא נקבה *דאין פסח בעופות אבל לשון שני ניחא שהרי תחילת הקדש לשם פסח הופרש והוה ליה לומר דהולד יקריב לשם פסח וא"ת ליסני ליה דבעינן שם פסח על אמו בשום מקום ולא אשכחן ליה הכא דאין שם פסח על נקבה ליקרב היא עצמה ומשום הכי אין הולד קרב הוא עצמו לשם פסח מכאן אומר הרמ"ר דלעולם לא אמר דמהני שם עולת העוף על אמו להכשיר הוולד עצמו וכל היכא דאשכחנא להאי לישנא נפרשהו בע"ה כח] א) וברישא פירש יפה:

כט] **אי** הכי. ואם תאמר מאי אי הכי איכא הכא דהכי נמי מצי לפרוכי ממתני' בהדיא מ"ש במפריש נקבה לעולה וילדה אמר רבי אליעזר דבנה עצמו קרב עולה והכא גבי פסח אמר ירעה ויש לומר דה"פ אי אמרת בשלמא בלאו האי שינויא דרבא לא מצי למיפרך ממתניתין דשאני התם דאם הולד קרב עולה אין שם עולה נעקר מן האם דלעולם אדם יכול להקריב עולה בכל יום אבל ל] הכא דאם הולד עצמו קרב פסח נמצא שם פסח נעקר מן האם ממנה ומדמיה שהרי אין בידו להקריב רק פסח אחד לפיכך אין להקריב הולד בפסח לעקור ממה שהופרשה אבל לרבא פריך שפיר מאחר דאית ליה דמשום דמותר פסח קרב שלמים ליה כאילו הוי שם שלמים על אמו ה"נ הוה ליה למימר מהאי טעם קודם פסח נמי שיהא הולד עצמו קרב פסח ולא כפרש"י שפירש ניפלוג נמי ברישא ונימא הולד עצמו יקרב שלמים קודם פסח דקודם פסח נמי אם שחט פסח לשם שלמים כשר דפסח בשאר ימות השנה לא] (קרבה שלמים) שלא בארבעה עשר בניסן קרב שלמים הילכך שם שלמים על אמו: **אביי** אומר לב] לא פליג מידי למקום שהמותר הולך שם הולד הולך. אביי לג] ב) לא לפרש כל דבריו של ר"א גבי מפריש נקבה לעולה וילדה וכן מפריש נקבה לפסח ונשתיירה בהני שני מקומות אמר דהולד עצמו קרב שהרי לד] אם לא נעקרה מקדושתה במפריש נקבה לעולה ג) דמיה לא ידחו מהיות עולה וכן מפריש נקבה לפסח ונשתיירה וילדה אם בנה קרב לא ידחה האם משלמים לכיון שעבר הפסח אינה ראויה כ"א לשלמים אבל גבי תמורת אשם וכן הפריש נקבה לפסחו וילדה קודם הפסח דבהניהם אמר ר"א דהולד ירעה היינו משום דאם הולד דתמורת אשם היה קרב א"כ ידחה אמה ממה שהופרשה תחילה דהיינו אשם שהרי אינו יכול להקריב שני אשמות וכן מפריש נקבה לפסחו וילדה קודם הפסח אם יקרב הולד הוא עצמו אם כן ידחה אמו היא ודמיה מפסח דאינו יכול להביא כי אם פסח אחד בשנה כך שמעתי מיהו אין לשון הש"ס ממש מיוסב על זה וגם רש"י לא פירש כן:

א) וברים פרק פירשתי יפה הש"ד ב) בא לפרש ג) לדמיה

רבינו גרשום

מצי מייתי נקבה לאשמו ואי מייתי נקבה לאשמו לא קדשה אלא לדמי ולד נמי לא קדיש גופיה אלא ימכר ויביא בדמיו עולה: ויביא בדמיה פסח. זכר: ילדה קודם הפסח ירעה הולד עד שיסתאב כו': נשתיירה לאחר הפסח כגון שהביא פסח זכר אחר ונשתיירה זו נקבה לאחר הפסח תרעה עד שתסתאב ותמכר ויביא בדמיה שלמים דמותר פסח קרב שלמים. אבל היא עצמה שהפריש לפסח לא תקרב שלמים משום (דקדושה דחויה היא) [דפסח הובתו הוא] וכי הפריש נקבה לפסח לדמיה הפרישה ילדה לאחר הפסח ירעה כו': והא הכא דליכא שם שלמים על אמו. שלא הפרישה תחלה לאמו לשם שלמים אלא לשם פסח ועוד שלא הפרישה אלא לדמיה: א"ל שאני אחר הפסח אמאי יקרב שלמים דמותר פסח גופיה קרב שלמים ודמי [כמאן דאיכא שם שלמים על אמו אי הכי כיון דאמרת דמותר פסח יקרב שלמים גופיה] נפלוג נמי ברישא בולדה קודם הפסח דהא ולד הוי מותר פסח ולימא ר' אליעזר דיקרב הוא גופיה שלמים: אין הכי נמי. דפליג ברישא: אביי אמר לא פליג מידי. [illegible]

מסורת הש"ס [illegible]

עין משפט נר מצוה

שייך לעיל

טז א ב מיי' פ"ד מהל' תמורה הלכה ז ופ"ד מהלכות קרבן פסח הלכה ד:

שיטה מקובצת

א] תיבת ולד נמחק: ב] רבי אלעזר וכצ"ל לקמן אות י' נמחק: ג] קרב. ל"א וכליל לאשים דברי הכל [illegible]

הגהות הב"ח

[illegible]

הגהות הגר"א

[illegible]

אמר רבי יוסי בר' חנינא ומודה רבי אליעזר. אע"ג דגבי מפריש נקבה לעולה אמר דהולד עצמו יקרב עולה מפריש נקבה לאשם מודה הוא דאין בנה קרב אשם אף קודש כפרה:

פשיטא עד כאן לא קאמר רבי אליעזר התם אלא גבי מפריש נקבה לעולה דאיכא שם עולה על אמו כו'. הכא לא מציע לפרושי כלשון שני דרש"י דלעיל ולומר דתחילת הקדש האם לשם עולה הופרש שהרי מפריש נקבה לאשם נמי תחילת הקדש האם לשם אשם הופרש ולפי זה היה לנו לומר דבנה קרב באשם אלא דע"כ שאנו צריכין לפרש לשון ראשון של רש"י ולומר דאיכא שם עולה על אמו בעולת העוף ותימה דהיכי עביד פשיטא מיניה כג] ועוד דלעיל פירשתי דעולת העוף על אמו לא מהני להכשיר הולד ונראה למורי לפרש דאיכא שם עולה על אמו דסוף כד] האם להיות דמיה לעולה לפיכך דין הולד ליקרב עולה כאמו אבל גבי נקבה לאשם אם יקרב הולד אשם לא יהיה כאמו שהרי ידחה האם מאשם ותהא דמי עולה ואין [ג] זה דין לחלק כה] חילוק הולד מדין אמו ואע"ג דלעיל אסיק רבא גבי מפריש נקבה לפסחו דפליג ר"א ארישא פי' אם ילדה קודם הפסח [ג] כו] וקרב הולד עצמו פסח אע"ג דסוף האם להיות שלמים היינו משום דמותר הפסח קרב שלמים וחשיב להו רבא בחד*:

אדמשמע לן דאין בנה קרב אשם לישמעינן דאין בנה קרב עולה וכ"ש אשם. לפרש"י ה"פ ומה עולה לא הוי אע"ג דאיכא שם עולה על אמו בעולת העוף כל שכן דאשם לא הוי דליכא שם אשם על אמו ולפי' הרמ"ר ומה עולה לא הוי אפילו נתכפר אף על גב דסוף האם להיות עולה כ"ש דאשם לא הוי קודם כפרה דאין סוף האם להיות אשם אם בנה קרב אשם:

רבי שמעון אומר תימכר שלא במום. והא דלא פליג נמי רבי שמעון במפריש נקבה לעולה ולימא תימכר שלא במום כז] למאן דאית ליה בגמרא אליבא דר"ש דמפריש נקבה לעולה דוקא עושה תמורה אבל מפריש נקבה לאשם אינו עושה תמורה שפיר דלא פליג אעולה כמו אאשם דעולה יש לה קדושת הגוף טפי מאשם דעולה עושה תמורה ואין אשם עושה תמורה אבל לר"ש בן יהודה דאית ליה אליבא דר'[ד] כח] אליעזר [אף לעולתו אין עושה תמורה וא"כ] במפריש נקבה לעולה נמי תימכר שלא במום צ"ל דפליג באשם וה"ה בעולה ותנא גבי אשם לאשמועינן כט] דאפילו הכי יפלו דמיו לנדבה:

אמר ר' יוסי בר' חנינא ומודה רבי אליעזר במפריש נקבה לאשם דאין בנה קרב אשם. פשיטא עד כאן לא קאמר רבי אליעזר אלא במפריש נקבה לעולה דאיכא שם עולה על אמו אבל גבי מפריש נקבה לאשם דליכא שם אשם על אמו אפילו רבי אליעזר מודה דלא קרב אשם אי לאו דאשמעינן הוה אמינא טעמא דרבי אליעזר לאו משום דשם עולה על אמו אלא משום דחזי ולד להקרבה והאי נמי הא חזי להקרבה קמ"ל [א] אי הכי אדמשמע לן דאין בנה קרב אשם נישמעינן דאין בנה קרב עולה והוא הדין לאשם אי אשמעינן עולה הוה אמינא עולה הוא דלא קרבה דלא אקדשה לאמה קדושה עוברה אבל אשם אימא [ב] ולד קרב אשם קמ"ל:

מתני' המפריש נקבה לאשם תרעה עד שתסתאב ותימכר ויביא בדמיה אשם ואם קרב אשמו יפלו דמיו לנדבה ר' שמעון אומר תימכר שלא במום:

גמ' ולמה לי תסתאב תימכר כיון דלא חזיא למילתא היינו מומא אמר רב יהודה אמר רב היינו טעמא דאמרינן מיגו דנחתא לה קדושת דמים נחתא נמי קדושת הגוף אמר [א] רבא זאת אומרת הקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף איתמר הקדיש זכר לדמיו רב כהנא אמר קדוש קדושת הגוף רבא אמר אינו קדוש קדושת הגוף והדר ביה רבא לדרב כהנא מדרב יהודה אמר רב: ר"ש אומר תימכר שלא במום: א"ל רב חייא בר אבין לר' יוחנן (א) מיגו דנחתא ליה קדושת דמים תיחות ליה נמי קדושת הגוף א"ל ר' שמעון לטעמיה דאמר כל מידי דלא חזי ליה לגופיה לא נחתא ליה קדושת הגוף דתניא אשם בן שנה והביאו בן שתים בן שתים והביאו בן שנה כשירה ולא עלו לבעלים לשם חובה ר' שמעון אומר כל עצמן אינן קדושין והרי מחוסר זמן דלא חזי וא"ר שמעון דקדוש שאני מחוסר זמן דהוי למחר אי הכי אשם בן שתים והביאו בן שנה הא חזי לשנה אלא היינו טעמא דר"ש במחוסר זמן דיליף ליה מבכור כדתניא ר' שמעון בן יהודה אמר משום רבי שמעון מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר והרי הוא כבכור מה בכור קדוש לפני זמנו וקרב לאחר זמנו אף מחוסר זמן קדוש לפני זמנו וקרב לאחר זמנו ת"ר המקדיש נקבה לעולתו

א) [זבחים קיב: חולין פא. מעילה יב.] ב) בכורות כא: נו. מז: ג) [תוספתא פ"ב ע"ש] תוספתא דפסחים פ"ט ע"ש

ליכא שם אשם על אמו. דלא מצינו אשם נקבה הילכך לא חל עליה שם אשם: והאי נמי חזי להקרבה. וליקרב אשם: קמ"ל. דטעמיה דרבי אליעזר משום דאיכא שם עולה על אמו והא ליכא שם אשם על אמו: אי הכי. דטעמיה משום שם אמו הוא לישמעינן רבי יוסי בר"ח דאין בנה קרב עולה דליכא שם עולה על אמו דאשם קרייה והוא הדין דידענא דלאשם לא קרב דהשתא ומה לעולה דאימיה לדמי עולה אזלא אמרי' דלא קרב לעולה לאשם דאימיה דלא היא ולא דמיה אזלי לאשם כ"ש דלא קרב:

מתני' תימכר שלא במום. דהואיל ולא חזיא למילתיה מום גמור הוא זה ולא קדשה קדושת הגוף ותמכר מיד ותביא בדמיה אשם ואע"ג דגבי מפריש נקבה לעולה לא פליג ר' שמעון דודאי בעיא מום התם הוא דאיכא שם עולה בעוף אבל אשם נקבה לא מצינו והיינו מומא ולא קדשה אלא לדמי: **גמ'** נחתא לה נמי קדושת הגוף. להא מילתא דבעיא מום: זאת אומרת כו'. מדבעיא מום ואף על גב דלדמי [ג] מקדשה אלמא קדשה קדושת הגוף ומיהו האי דלא אקרבה משום דאין אשם בא נקבה זאת אומרת הקדיש זכר לדמי עולה או אשם מיגו דנחתא ליה קדושת דמים נחתא ליה קדושת הגוף וכיון דאיהו גופיה חזי להקרבה קרב: מדרב יהודה אמר רב. (ב) דתרלה למתניתין דאמרינן מגו: אשם בן שתי שנים. אשם גזילות ומעילות ושפחה חרופה דכתיב בהו איל (ויקרא ה יט): אשם בן שנה. אשם נזיר ומצורע דכתיב בהו כבש (במדבר ו ויקרא יד): כל עצמן אינן קדושין. כל עיקר אינן קדושין: מחוסר זמן וא"ר שמעון דקדיש. כדאמרינן בשחיטת חולין בפרק אותו ואת בנו (דף פא.) דקתני שהיה רבי שמעון אומר כל הראוי לבא לאחר זמן השוחטו בחוץ עובר בלא תעשה: בכור קדוש. ברחם דהיינו לפני זמנו: לעולתו. עושה תמורה דאיכא שם עולה עליה בעוף: לפסחו

זאת אומרת הקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף. ותימה למורי הר"ר שמואל מאי שנא ממקדיש לדמי נסכים דאמר בפ"ק דשבועות (דף יא.) דאינו קדוש קדושת הגוף [ג] (א) ושמא י"ל דההיא דהתם אתיא כר"ש דאמר לקמן בסמוך דכל מידי דלא חזי לגופיה לא נחתא ביה קדושת הגוף ב): **אשם** בן שנה והביאו בן שתים בן שתים והביאו בן שנה כשר ולא עלו לבעלים לשם חובה. תימה בפרק התכלת (מנחות דף מח:) תני פסול ותעובר צורתו ויצא לבית השריפה וי"מ דההיא דהתם אתיא כר' שמעון דאמר הכא דכל עצמן אינן קדושים ומיירי התם שהביאו ושחטו בעזרה והוי כשוחטים קדשי בדק הבית בפנים דפסול והא דבעי עיבור צורה לא] היינו טעמא דלא ליחלפו בשאר קדשים פסולין דבעי עיבור צורה והרב ר' אפרים תירץ לב] דהכא בשלא לשמו ומשום הכי כשר והתם מיירי בלשמו ודומיא מצינו בפרק בתרא דזבחים (דף קיד:) דאמר מחוסר זמן בבעלים פטור פירוש אם שחטו בחוץ ואמר רב חלקיה בר טוביה עלה לא שנו אלא לשמו אבל שלא לשמו חייב משום שחוטי חוץ הואיל וחזי בפנים אלמא היכא דשחט אשם ג) שלא לשמו ראוי לפנים הוא מיהו ק"ק כיון דהכא מיירי בשלא לשמו מאי איריא דלא עלו לבעלים לשם חובה משום דשינה בן שנה מבן שתי שנים תיפוק ליה דלא עלו משום דשלא לשמו הוא לג] עי"ל דהכא מיירי לאחר שניתק לרעייה והתם מיירי בלא ניתק והוי אשם פסול ד): **והא** מחוסר זמן דלא חזי ואמר ר"ש קדיש לגופיה. במסכת [ה] חולין לד] פרק אותו ואת בנו (דף פא.) דקתני ר"ש אומר כל הראוי לבא לאחר זמן השוחטו בחוץ עובר בלא תעשה:

אף מחוסר זמן קדוש לפני זמנו וקרב לאחר זמנו. תימה דאיתא בפ"ג דבכורות (דף כא:) וכולף מקדשים דלא קדישי משמע דקדשים אינם קדושים במחוסר זמן ועוד דאמר בעלמא (זבחים דף יב.) לילה לקדשים יום להרצאה משמע דליל שמיני דוקא קדים אבל מקמי הכי לא] לא ויש לומר דה"מ לכתחילה אסור להקדישו מחוסר זמן מיהו אם עבר והקדיש קדים דילפינן ליה מבכור לו]: [וע"ע תוס' בכורות כא: ד"ה אף וכו']:

ולפסחו ולאשמו עושה תמורה רבי שמעון אומר לעולתו עושה תמורה לפסחו ולאשמו אין עושה תמורה שאין לך דבר עושה תמורה אלא א] הרועה להסתאב אמר רבי אין אני רואה דבריו של ר"ש ב] בפסח ג] הואיל ומותר הפסח קרב שלמים ד] ולימא אין אני רואה דבריו של ר' שמעון באשם הואיל ומותר אשם קרב עולה ה] רבי סבר לה כרבנן דאמרי מותרות לנדבת ציבור אזלי ואין תמורה בצבור קס"ד היינו טעמא דר"ש גבי מפריש נקבה לעולתו משום הכי עושה תמורה דהאיכא שם עולה עליה גבי ו] עולת העוף אלא מעתה בכהן גדול שהפריש פרה לפרו תיקדוש ז] דהאיכא פרת ח] חטאת (א) *קדשי בדק הבית הוא וקדשי בדק הבית לא עבדי תמורה יחיד שהפריש שעיר לשעירתו תיקדוש דהאיכא שעיר נשיא אי נמי נשיא שהפריש שעירה לשעירו תיקדוש דהא יחיד מפריש שעירה הני תרי גופי נינהו ט] *חטאו עד שלא *נתמנו כי מפריש שעיר לשעירתו תיקדוש דהא אילו חטא השתא (ב) בר איתויי שעיר הוא י] הא לא חטא לא איחייב בשעיר אי הכי הכא נמי הא לאו עולת העוף קמייתי ר"ש סבר לה כר' אלעזר בן עזריה דתנן *הרי עלי עולה יביא כבש ר"א בן עזריה אומר או תור או יא] בני יונה תנן התם *המקדיש נכסיו והיה בהן בהמה ראויה לגבי מזבח זכרים ונקבות ר"א אומר יב] זכרים ימכרו לצרכי עולות ונקבות ימכרו לצרכי שלמים ודמיהן יפלו עם שאר נכסים לבדק הבית ר' יהושע אומר זכרים עצמן יקרבו עולות ונקבות ימכרו לצרכי שלמים ויביא בדמיהן עולות ושאר נכסים יפלו לבדק הבית א"ל ר' חייא בר אבא לרבי יוחנן לרבי יהושע דאמר זכרים עצמן יקרבו עולות יג] ונקבות היכי מקרבן שלמים הא מכח קדושה דהוייה קאתיין ל"א א"ל ר' חייא בר אבא לרבי יוחנן מדקאמר ר' יהושע זכרים עצמן יקרבו עולות למימרא דקדושת הגוף אקדשינהו אי הכי נקבות אמאי ימכרו לצרכי שלמים יד] בעיא רעייה אמר ליה רבי יהושע סבר לה כרבי שמעון דאמר כל מידי דלא חזי ליה לגופיה לא נחתא ליה קדושת הגוף דתנן רבי שמעון אומר תמכר שלא במום א) (ולא א"ר שמעון) כיון דלא חזיא נקבה לאשם לא נחתא טו] ליה קדושת הגוף (ג) אימור דא"ר שמעון גבי נקבה לאשם דליבא

א) ואמרינן דטעמא דר"ש נ"ק

לפסחו ולאשמו. לא מצינו אשם ופסח נקבה: ה"ג שאין לך דבר עושה תמורה אלא הרועה להסתאב. כלומר שאין לך דבר שעושה תמורה אלא ההוא דקדוש קדושת הגוף שאם אינו ראוי להקריב אינו נמכר בלא מום אלא ירעה הילכך ר"ש סבירא ליה באשם ופסח הואיל ואין שמן חל עליהן בנקבה דנמכר שלא במום הילכך לא עביד תמורה אבל בעולה דאיכא שם עולה עלה בעוף סבירא ליה דתרעה ועבדא תמורה: הואיל ומותר הפסח קרב שלמים. הילכך הואיל טז] ושייכים שלמים בפסח ושלמים באין נקבה יז] ואף על גב דהך (ד) לא קרבה נקבה אפילו שלמים לאחר הפסח כדאמרן לעיל (דף יח.) גשתיירה לאחר הפסח תרעה יח] מיהו שם שלמים עלה הואיל [א]א) והיא (שלמים) יט] נקבה[ב] ונחתא לה קדושת הגוף כ]: הואיל ומותר אשם קרב עולה. ואיסתכח דהך נקבה דאשם עולה היא ותקדיש קדושת הגוף [ג] בעולה נקבה דהא מצינו עולת נקבה בעוף: לנדבת לבור. ואי נמי הויא עולה הואיל ולעולת לבור קיימא לא עבדה תמורה: לפרו. פר יום הכפורים כא] דחטאת דהא איכא שם חטאת עלה דהא אשכחנא פרה אדומה דמיקריא חטאת (חולין דף יא.): קדשי בדק הבית היא. [ד] ולא קרבה למזבח כב] ולהכי קרי ליה בדק הבית כלומר דדין בדק הבית אית לה כג]: תרי גופי נינהו. יחיד ונשיא ומיהו בהאי גופא דיחיד לא משכחת שעיר לחטאת ובהאי גופא דנשיא לא משכחת לה שעירה אבל עולה נקבה בהאי גופא משכחת לה דאי בעי מפקר לנכסיה והוי עני וחזיא ליה עולת העוף: חטא עד שלא נתמנה. כד] ב) שם חטאת עליה בהאי גופא דאילו חטא השתא בר איתויי שעיר הוא(ה) כה]:(עשיר הוא) לאו עולת העוף מייתי. אי הוה מחויב עולה לא הוה מייתי עולת העוף דעשיר הוא וא"כ עני הוא כו] עולת נדבה לא קרבה בדלות אי לא פריש בהדיא עוף: רבי שמעון סבר לה כרבי אלעזר בן עזריה. דאפילו גבי נדבה דעשיר סתם כז] חזיא עולת העוף: ודמיהם יפלו עם שאר נכסים לבדק הבית. דסבר ר"א סתם הקדשות לבדק הבית ואפילו (ו) כח] בהמה ומיהו מידי דחזי למזבח כט] אינו יוצא מידי מזבח לעולם ור' יהושע סבר לא שביק איניש קדושת מזבח ומקדיש לבדק הבית מידי דחזי למזבח הילכך מסתמא למזבח אקדשינהו והן עצמן יקרבו עולות: ונקבות ימכרו כו'. ויביאו בדמיהן עולות דסתמייהו לעולה אקדשינהו ל]: מכח קדושה דהויה אתי. דכיון דזכרים קרבו עולות ודמי השלמים עולות מכלל דסבירא ליה דסתמא לעולה אקדשינהו והוה ליה מפריש נקבה לעולה והיכי יקרב שלמים הא בעי לרעות כדקתני מתני' (לעיל יח:) המפריש נקבה לעולה תרעה:

א) ושלמים בהיס נקבה נחתא לה נ"ק ב) נ"א דהם שעיר עליו נ"ק

שאין לך דבר שעושה תמורה אלא הרועה ומסתאב. כלומר ההוא דקדוש קדושת הגוף שאם אינו ראוי להקריב אינו נמכר בלא מום אלא ירעה הילכך ר"ש סבירא ליה באשם ופסח הואיל ואין אשם ופסח איילי בנקבה דנמכר בלא מום הילכך לא עבדי תמורה אבל בעולה דאיכא שם עולה בעוף ס"ל דתרעה ועבדא תמורה. לשון רש"י:

רבי סבר כרבנן דאמרי מותרות לנדבת לבור אזלי ואין תמורה בלבור. ותימה מאי קאמר דלעיל משמע דעולה תמורה ברעייה והכא משמע דעולה רעייה בתמורה לימא לירעו ויעשה תמורה ונראה דה"פ כיון דלנדבת לבור אזלי ואין תמורה בלבור אין לומר דליהני ליה למפריש נקבה לאשם להיות קדוש קדושת הגוף משום דמותר אשם קרב עולה כיון דאין דינא הוא *(לתמורה דאשם עושה תמורה) ואין מותר אשם עושה תמורה דלנדבת לבור אזיל דלא עביד תמורה ולא דמי למפריש נקבה לפסח דמותר פסח הוי לשלמים שעושים תמורה כמו הפסח עלמו הילכך דין הוא שיחול קדושת הגוף על נקבה שהפרישה לפסח דכלי הפרישה לפסח כאילו הפרישו למותר פסח דהיינו שלמים דהניכן עושין תמורה:

דאיכא שם עולה עליה. גבי עני בעולת העוף ולפי הא דס"ד השתא רולה לומר מפריש נקבה לעולתו לא] כגון מלורע עשיר שלריך להביא עולת בהמה זכר ומש"ה קאמר דעושין תמורה בהפריש נקבה לעולתו משום דהאי חיובא דמחויב שייך בנקבה אם היה עני שמפריש עולת העוף דבאה נקבה דאין תמות וזכרות בעוף ומש"ה נקט גבי עני כגון עני מלורע לב] דבהאי חיובא דקמחייב איכא נקבה בעולה:

דהא איכא פרת חטאת. תימה לפי מה דפירשתי לג] דאיכא למלוא נקבה בעולה בהאי חיובא גופיה דקמחייב והכא לא שייך למימר הכי לד] ועוד אמאי נקט פרת חטאת רוב חטאת המזבח נקבה אתיא וי"ל דפריך מכ"ש דהא אפילו מפריש נקבה לעולה דהיא גופה לא חזיא לעולה אפילו הכי קאמר דעושה תמורה משום דאיכא שם עולה עליה בעולת העוף כ"ש מפריש פרה לפרו דהיא גופה חזיא לפרת חטאת אם היא אדומה דאית לן למימר דתיקדוש: יחיד שהפריש שעיר לשעירתו תיקדוש דהא איכא שעיר נשיא. וה"ה דהוה מצי למיפרך מבריייתא גופא דלעיל דאשם בן שנה והביאו בן שתים דקאמר ר' שמעון כל עצמן אינן קדושין ואמאי הא חזי לאשם מעילות וגזילות והאי שינויא דקמשני שייך נמי עלה: הני תרי גופי. פירש"י יחיד ונשיא ומיהו בהאי גופא דיחיד לא משכחת שעיר החטאת ובהאי גופא דנשיא לא משכחת שעירה אבל עולה נקבה בהאי גופא משכחת לה דאי בעי מפקר לנכסיה לה] והוי עני וחזי ליה עולת העוף עכ"ל ול"נ דמאי קפריך בסמוך אי הכי הא נמי לא עולת העוף קמייתי מ"מ לא דמו דהיא גופה חזי לעולת נקבה אי מפקר נכסיה לכ"נ לפרש הני תרי גופי נינהו דהאי יחיד לא חזי להיות נשיא בעוד הנשיא חי ונשיא לא חזי להיות לו דין יחיד אבל עני ועשיר כחד גופא דמו העשיר ראוי להיות עני ועני ראוי להיות עשיר והשתא פריך שפיר אי הכי דאמר הא לא חטא ולא איחייב בשעיר אע"ג דגופו ראוי להיות נשיא כיון דבהשיא שעתא דחטא לא איחייב בשעיר לאו כגוף אחד קרינא ביה הכי נמי בההיא שעתא דחטא לא איחייב בעולת העוף ולא מלי פטר נפשיה בה: רבי שמעון סבר כר"א בן עזריה כו'. יביא תור או בני יונה פירוש וכיון דמלי פטר נפשיה בעוף אפילו לאחר הפרשת בהמה כדאי' פ' מרובה (ב"ק דף עח:) וא"כ לחי שפיר בעולת נקבה ול"ל דמיירי השתא הא דר"ש דמפריש נקבה לעולתו באומר הרי עלי עולה דמלי פטר נפשיה בעולת העוף נקבה אפילו לאחר הפרשת בהמה כדאי' פ' מרובה (גם זה שם): ימכרו לצרכי עולה ויפלו דמיהן עם שאר נכסים לבדק הבית. דקסבר רבי אליעזר סתם הקדש לבדק הבית והוי כמתפיס תמימים לבדק הבית דאינו יולא מידי מזבח לעולם: ורבי יהושע אמר זכרים עלמן יקרבו עולה. דקסבר לא שביק איניש קדשי מזבח ואקדים לקדשי בדק הבית מידי דחזי לקדשי מזבח וסתמא דעתו לעולה דכולה כליל לשם:

רבינו גרשום

חוץ שהיה ר' שמעון אומר כל הראוי לבוא לאחר זמן הרי הוא בלא תעשה ומדקאי בלא תעשה אלמא דקדיש קדושת הגוף: [מחוסר זמן שאני מחוסר זמן. מ"ה קדיש קדושת הגוף דלמחר חזי]: אי הכי אשם בן שתים והביא בן שנה. אמאי אמר כל עצמו אינו קדוש הא מיחזי (לשנא) [לקדשו] אלא ודאי לאו היינו טעמא במחוסר זמן משום דקדיש למחר דא"כ קשיא ליה אשם: אלא היינו טעמא במחוסר זמן. דיליף ליה מבכור: מה בכור קדוש לפני זמנו דקדושתו מרחם וקרב בזמנו לאחר ח' ימים אף זה מחוסר זמן (כיון) נכנס לדיר להתעשר דיליף מעשר עברה עברה מבכור אבל באשם דלא כתיב ביה עברה כל עצמו אינו קדוש: (ע"כ שייך לדף הקודם) ר' שמעון אמר לעולתו (דהוי) [דאינה] חובתו עושה תמורה שהרי בנה קרב עולה ואיכא שם עולה (על) [עליה בעוף עושה] תמורה: לפסחו ולאשמו. דהוין חובתו אין עושה תמורה דלא קדשה אלא לדמיה שאין לך דבר שעושה תמורה אלא דבר הרועה ומסתאב אותו שיש בו כל כך קדושה בו שצריך רעייה עושין תמורה אבל מפריש נקבה לאשם הואיל וסבירא ליה דתימכר שלא במום וה"ה מפריש נקבה לפסחו הילכך אין עושין תמורה: [אמר רבי אין אני רואה דבריו של ר' שמעון בפסח. אלא ודאי עבדה תמורה הואיל ומותר הפסח קרב שלמים הא נקבה נמי דינה כמותר פסח וקרבה בדמיה שלמים וקדשה קדושת הגוף ועבדה תמורה. שהרי שלמים באין נקבה] וניתני נמי אין אני(נמי)רואה דבריו של ר' שמעון באשם אלא עבדה תמורה הואיל דאמרן לעיל במתניתין מותר אשם יקרב עולה והא נקבה נמי הויא כמותר אשם ותיקרב עולה דהא אשכחן עולה נקבה בעולת העוף ותיקדש קדושת הגוף ותיעביד תמורה: קסבר ר'. מותרות דקרבי עולה: לנדבת צבור אזלי. לעולת צבור ואין תמורה בצבור: שהפריש פרה נקבה לשום פרו. שלו שמביא ביוה"כ לחטאתו: תיקדש ותיעשה תמורה. שהרי מצינו פרת חטאת פרה אדומה דנקבה היא וקרויה חטאת: מיהא לא איריא דפרת חטאת קדשי בדק הבית היא ולית בהו תמורה דלא קדשי קדושת הגוף וליכא לאקשויי מיהא: יחיד שמביא לחטאתו כשבה או שעירה והפריש שעיר. לשום שעירתו תיקדוש קדושת הגוף ותעביד תמורה דהא איכא שם חטאת עליו שהרי נשיא מביא שעיר לחטאתו. לא דמי להכא משום הכי לא קדיש דתרי גופי נינהו יחיד ונשיא דמאי דמייתי האי לא מייתי האי אבל הכא גבי יחיד מפריש נקבה לעולתו משום הכי קדשה שהרי הוא עצמו אם הוא עני או אם ירצה להפקיר נכסיו להיות עני יכול להביא עולת העוף נקבה: חטאו עד שלא נתמנו. להיות נשיא אם הפריש שעיר לשום שעירתו שהוא חייב להביא שהוא עדיין הדיוט ניקדוש דהא אילו חטא השתא לאחר שנתמנה היה צריך להביא שעיר דהכא גוף אחד הוא הדיוט ונשיא: אפילו הכי לא דמי. התם משום הכי לא מייתי שעיר אע"ג דגוף אחד הוא דהא לא חטא כשהוא נשיא ולא איחייב בשעיר הילכך אי מייתי שעיר כשהוא הדיוט לא קדיש: אי הכי הכא נמי. גבי מפריש נקבה לעולתו לא ליקדיש דעשיר הוא מי שמפריש בהמה [לעולה ולא בר איתויי עולת העוף נקבה הוא אלא היינו טעמא דר' שמעון גבי עולה דסבר דעשיר נמי מצי מייתי עולת העוף כר' אלעזר בן עזריה]: ר' יהושע אמר זכרים עצמן יקרבו עולות [ונקבות ימכרו לצרכי שלמים ויביא בדמיהן עולות כדמפרש טעמיה בפרק בתרא יש בקדשי מזבח דלא שביק איניש קדשי מזבח דבר הראוי למזבח כולו לאשים ומקדשינהו לבדק הבית ועוד דסבר דאדם חולק את נדרו דבהמה לקדשי מזבח ושאר נכסים לקדשי בדק הבית: נקבות היכי קרבי שלמים. מדקאמר זכרים עצמן יקרבו עולות] מכ"ל דכל בהמות אקדשינהו לשום עולות ונקבה לא מצי קרבו עולות והיכי מצי למיקרב

עין משפט נר מצוה

כא א מיי' פ"א מהל' תמורה הלכה כא:

כב ב מיי' פ"ט מהלכות פסה"מ הלכה ט וס"ב מהלכות שקלים הלכה ג:

כג ג מיי' פ"א מהלכות תמורה הל' א והל' יב:

כד ד מיי' שם הל' כא:

כה ה מיי' שם הל' יב וס"ז מהל' ערכין הלכה ז:

כו ו ז מיי' פ"א מהל' תמורה הלכה כא:

כז ח מיי' פט"ו מהל' שגגות הלכה י:

כח ט מיי' פט"ו מהל' מעש"ק הל' ג וע"ש:

לענין תמורה דמותר עולה שעה תמורה ואין נ"ק

כט י מיי' פ"ה מהל' ערכין הל' ו וע"ש:

שיטה מקובצת

א]אלא הראוי להסתאב. גליון וכ"ש דבר הראוי להקרבה אלא לאפוקי נקבה לפסחו או לאשמו דכיון דאינו רועה אינו קדושת הגוף ואין עושה תמורה: ב] בפסח. ל"א שהמקדיש לשם פסח בא שלמים: ג] הואיל ומותר פסח קרב שלמים. גליון פי' וכיון שע"י הפרשה זו שמפרישה לפסח היא עומדת לבא לידי מותר פסח שהוא שלמים ושלמים באים נקבה חשיבה הפרשה זו והויא עליה קדושת הגוף: ד] ס] עי' בהשמטות בסוף המס': ו] גבי עני בעולת העוף אלא מעתה לר"ש כהן גדול: ז] עי' בהשמטות בסוף המס': ח]חטאת ס"א[דהאיכא] על שמה פרת חטאת. קדשי בדק הבית היא וקדשי בד"ה כו' תמורה אלא מעתה יחיד שהפריש: ט]נינהו חטא עד שלא נתמנה והפריש שעיר כו' ס"א ונתמנה והפריש[שעירה]תעשה תמורה דאי איתידע להון מקמי דנתמנה הוי מחייבין שעירה. הא לא איתידע להון מעיקרא. אי הכי הכא נמי הא עשיר הוא. אלא היינו טעמא דר' שמעון גבי עולה דסבר אי בעי פטר נפשיה בעולת העוף כרבי אלעזר בן עזריה כו': י] הוא התם הא לא חטא ולא איחייב כו' הא עשיר הוא ולאו עולת: יא] בן יונה: יב]אומר עי' תוס' בכורות ד"ה הקדיש(דף יד ע"ב): יג] עולות נקבות היכי: יד]שלמים היבעי רעייה: טו] נחתא לה קדושת הגוף ה"נ כיון דלא חזיא נקבה לעולה לא נחתא לה קדושת הגוף אימור: טז] הואיל ושייכי שלמים: יז] אע"ג דהך נקבה לא קרבה אפילו: יח] תרעה ס"א אפ"ה עושה תמורה הואיל ושם שלמים עלה דמצינו שלמים כו': יט] שלמים ומצינו שלמים נקבה: כ] הגוף דאינה נפדית בלא מום ועושה תמורה

הס"ד: כא] הכפורים. הס"ד ומה"ד פרת חטאת דחטאת היא דהא איכא: כב] למזבח ולא עבדי תמורה הילכך שם דפרת חטאת לא מהני לאלומי הפרשת פרה לפרו לקדשי מזבח דעבדי תמורה: כג] לה דלא קדשה גופה דאמרינן פרה נפדית בלא מום ואם נמצא נאה ממנה כו' וכיון דלא קדשה לגופה לא עבדה תמורה: הס"ד. ומה"ד קרבן יחיד נקבה שעירה או כבשה וקרבן נשיא זכר שעיר: הס"ד. ומה"ד תרי: כד] נתמנה להיות נשיא וחייב שעירה ואח"כ נתמנה והפריש שעיר לשעירתו לקדוש דהא משכח שם: כה] הוא ולאו עולת והד"א: כו] הוא עולה לנדבה לא איקרבה בדלות: כז] סתם הוא עולת העוף דתנן במס' מנחות בפ' הרי עלי עשרון האומר הרי עלי עולה בסתם יביא כבש דפחות שבעולות היינו כבש וסתם נודר אינו מקבל עליו מפחות שבעולות: הס"ד ומה"ד יביא תור או בן יונה דהיינו פחות שבעולות ולא פליגי אלא מר כי אתריה ומר כי אתריה: הס"ד ומה"ד זכרים ימכרו לצרכי עולות דכל מה דאיכא לעלות בקדושת מזבח מעלינן ועולה כולה כליל וכיון דחזו לעולה קרבי עולות ונקבות דאינן ראויין לעולה ימכרו לצרכי שלמים דכל הראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם כדין המתפיס תמימים לבדק הבית שלא יצאו מידי מזבח: הס"ד ומה"ד ודמיהם: כח] תיבות בהמה ומיהו ל"ש: כט] למזבח אבל אינו: ל] אקדישנהו דהוא קרבן קדוש וחשוב מכל הקרבנות הס"ד: לא] לעולתו בעולת חובה כגון: לב] מצורע ולא אמר שיש שם עולה בזב ומיירי בעולת נדבה דבעי לאשכוחי דבהאי חיובא דקא מחייב איכא נקבה בעולה: לג] דפירשתי דרוצה למצוא: לד] הכי דאין זה שום חובה של כהן ועוד: לה] עיין בהשמטות בסוף המסכת:

הגהות הב"ח (א) גמ' דהא איכא פרת חטאת פרת חטאת קדשי בדק: (ב) שם דהא אילו חטא השתא בתר דלקמני בר איתויי שעיר: (ג) שם ולא אמר רבי שמעון וכו' קדושת הגוף ס"ה הכא נמי [illegible]

הגהות הגר"א [א] רש"י ד"ה הואיל. והיא. נ"ל וכה: [ב] בא"ד ונחתא. נ"ל נחתא: [ג] ד"ה הואיל. בעולה. נ"ל כעולת: [ד] ד"ה קדשי. ולא. נ"ל לא:

ל א מיי' פ"ג מהלכות תמורה הלכה א:
לא ב מיי' פ"ד שם הלכה ד:
לב ג מיי' פ"ד מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יד:
לג ד מיי' פ"ד מהלכות כלי המקדש הל' ז:
לד ה מיי' פ"ג מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ז:
לה ו מיי' פ"ד מהלכות תמורה הלכה ד:
לו ז מיי' שם וע"ש בכ"מ:

אבל לאחר כפרה ד"ה הוא עצמו קרב עולה שהתמורה נמי קאי לעולה ס"ל הס"ד נ"ק

דליכא שם אשם על אמו אבל גבי נקבה לעולה דאיכא שם עולה על אמו אפילו רבי שמעון מודה ועוד הא שמעינן ליה לר' שמעון א] לעולתו עושה תמורה אמר ליה ר' יהושע סבר ליה כאידך תנא ב] אליבא דרבי שמעון [א] דתניא ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון אף לעולתו אין עושה תמורה ג]:

מתני' *תמורת אשם ולד תמורה [ב] ולדן ולד ולדן עד סוף כל העולם ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויפלו ד] [ג] דמיו לנדבה רבי אליעזר אומר ימותו ורבי ה] [ד] אליעזר אומר יביא בדמיה עולות *אשם שמתו בעליו ושכיפרו בעליו ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויפלו דמיו לנדבה ר' אליעזר אומר ימותו ו] ר' *) אלעזר אומר יביא בדמיה עולה והלא אף נדבה עולה היא ומה בין דברי ר"א לדברי חכמים אלא בזמן שהיא באה ז] *עולה סומך עליה ומביא נסכים ונסכיה משלו אם היה כהן עבודתה ועורה שלו ובזמן שהיא נדבה אינו סומך עליה ואינו מביא עליה נסכים ונסכיה משל ציבור אע"פ שהוא כהן עבודתה ועורה ח] (א) [ה] משל אנשי משמר:

גמ' וצריכא דאי אשמעינן אשם בהא קאמר רבי אליעזר ימותו משום דגזר לאחר כפרה אטו לפני כפרה אבל גבי תמורת אשם וולד תמורתה אימא מודי להו לרבנן ואי אשמעינן התם בהא קאמרי רבנן אבל גבי אשם ט] מודו ליה לר' אליעזר צריכא י] [ו] אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה יא] מחלוקת לאחר כפרה אבל לפני כפרה דברי הכל הוא עצמו יקרב אשם אמר רבא שתי תשובות בדבר חדא דאין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה ועוד התני (ג) רב חנניא לסיועי לר' יהושע בן לוי יב] דאמר ולד ראשון קרב יג] ולד שני אינו קרב אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה יד] מחלוקת קודם כפרה אבל לאחר כפרה הוא עצמו קרב עולה והתני רב חנניא לסיועי לר' יהושע בן לוי קשיא טו] בעא מיניה רבי אבין בר חייא מר' אבין בר כהנא הפריש נקבה לאשם בנה מהו שיקרב לעולה טז] ותיפשוט ליה מדר' יוסי ברבי חנינא דאמר *מודה רבי יז] אליעזר לא שמיע ליה מאי א"ל בנה קרב עולה האי מאי עד כאן לא קאמר רבי יח] אליעזר אלא מפריש נקבה לעולה דאיכא שם עולה על אמו אבל גבי אשם דליכא שם עולה על אמו אפילו רבי אליעזר מודה א"ל טעמא דרבי אליעזר לאו משום דשם עולה על אמו יט] אלא משום דחזי להקרבה והא נמי חזי להקרבה איתביה ולדן ולד ולדן עד סוף כל העולם כ] יביא בדמיהן עולה בדמיהן אין עצמו

*) [בפסחים עג. ובשבועות יב. איתא ר' יהושע]

דליכא שם אשם על אמו. דלא אשכחן נקבה: עושה תמורה. אלמא נחתא לה קדושת הגוף לרעות לשון ירושלמי נקבות היכי קרבי שלמים כא] הא קדוש גופייהו לעולה כלומר (ג) ובטו רעייה דהא אמרינן (ב"ק דף עח:) אי בעי פטר נפשיה בעולת העוף כלומר בעולת נקבה: ועוד הא אמר ר' שמעון דקדשה לגופה. דהא אוקימנא לר"ש לעיל דסבירא ליה כר' אלעזר בן עזריה: מתני' תמורת אשם. בין זכר בין נקבה תרעה דהילכתא גמירי לה (לעיל דף יח.) כל שבחטאת מתה באשם תרעה: ולד תמורה. כגון אם המיר כב] (הפרים) נקבה לאשמו וילדה: יביא עולה. דמותרות לנדבת יחיד אזלי: והלא אף הנדבה עולה היא. בניחותא כג] אלא פרושי מפרש ואזיל מאי בינייהו: בזמן שהיא באה חובה. שהיא מוטלת על היחיד להקריבה סומך עליה כו': ואם היה כהן. אותו כד] שהפריש האשם וכפר באחר וניתק הראשון לרעייה: עבודתה ועורה. של עולה הבאה מן המותר: שלו היא. שהוא [עצמו] מקריבה ונוטל את העור ואפילו אינו מאותו משמר המשמרת באותה שבת דהכי תניא מנין לכהן שבא ומקריב קרבנותיו בכל עת ובכל שעה שירצה ת"ל ובא בכל אות נפשו ושרת בב"ק בשילהי הגוזל קמא (דף קט:): ולא סומך עליה. דקרבן צבור אין בו סמיכה חוץ מפר העלם דבר של צבור ושעיר המשתלח דגמירי שתי סמיכות בצבור במנחות בפרק שתי מדות (דף צב.): ואע"פ שכהן. כלומר ואפילו הוא כהן עבודתה ועורה של אנשי משמר שהרי של צבור היא ואין כהן של משמר אחר רשאי להקריב דכתיב לבד ממכריו על האבות מה כה] [ו] *מסרו אבות זה לזה אני בשבתי ואתה בשבתך: גמ' וצריכא. לאיפלוגי בתרתי ר' אליעזר ורבנן: דאי אשמעינן אשם. שכיפרו בעליו בההוא קאמר רבי אליעזר ימות משום דגזר אחר כפרה שנתכפר בראשון אי אמרת יביא בדמי המותר עולה אתי למימר נמי קודם כפרה כו] אם נפל בו מום *(אחר) אתי לאתויי בדמיו עולה וקעביד איסורא דכל זמן שלא נתכפר קיימי דמיה לאשם: אבל תמורת אשם. דליכא למימר הכי דהא קודם כפרה נמי תמורת אשם לאו להקרבה קיימא דהכי הוא דגמירי לה: אימא מודה רבי אליעזר דרועה כז]. ע"א ירושלמי דאי אשמעינן גבי תמורה בההיא קאמר ר' אליעזר תמות היא וולדותיה משום דאתי לאיחלופי הואיל ושתיהן עומדות שהקדש והתמורה אתי לטעות ולהחליף הראשון לרעייה והתמורה לאשם הואיל וסוף סוף דמיה קרבי לא איכפת ליה אי (ד) מקריב לה וקעבד תרי איסורי חדא דמקריב התמורה ועוד דמייתי בדמי האשם עולה והוא לא נתכפר עדיין דתמורה לא כיפרה לו כדאמרינן לקמן דאין דבר הבא בעבירה מכפר על חטא ותמורה באה בעבירה שעבר על לא יחליפנו אבל אשם שכפרו בעליו דלא אתי לאיחלופי דהא אם נמצא ראשון קודם כפרת שני לא איכפת לן הי קריב והי רועה אימא מודה להו לרבנן כו': הוא עצמו. ולד התמורה יקרב אשם אם אבד הראשון: בעבירה. ותמורה עבר על לא יחליפנו (ויקרא כז) ואע"ג דתמורת עולה ושלמים קרבה הנהו לאו לכפרה אתיין: (ה) כח] ורב חנינא לסיועי לר' יהושע בן לוי. לעיל בהאי פירקא (דף יח:): [ח] ולד שני אינו קרב. והאי ולד שני הוא דתמורה קרי וולד הואיל ומכח אחר אתי: מחלוקת. דולד תמורה קודם כפרה דהתם אמר ר"א ימות דאי אמרת ירעה כיון דדמיה קרבי אתי לאיחלופי ולאקרוביה לאשם ורבנן אמרי כיון דאיהו גופיה לא אקריב עולה לא אתי לאיחלופי אבל לאחר כפרה דליכא למימר איחלופי הוא כט] והולד עצמו יקרב עולה: מדרבי יוסי ברבי חנינא. דאמר לעיל מודה ר"א כו' [ט] ושמעינן מינה דטעמיה דרבי אליעזר גבי ולד (ו) מפריש נקבה לעולה משום דאיכא שם עולה על אמו אבל הכא דליכא שם עולה על אמו לא: משום דחזי להקרבה. הולד: איתיביה. מתניתין היא תמורת אשם כו': יביא בדמיהן עולה. מילתיה דרבי אלעזר נקט:

א) [נ"ל ור' אלעזר תוי"ט וע"ש. עי' רש"ק ועי' לעיל יג ע"ב רש"י ד"ה ר"א] ב) נ"ל ירעה עד שיסתאב וימכר כו' ימות ג) לעיל יח: ושם איתא רבי חייא]

אם היה כהן עבודתה ועורה שלו. פירוש אם היה כהן זה שהמותר שלו הוא עצמו מקריבה והעור שלו ואפילו אינו מאותו משמר המשמרת באותה שבת דהכי תניא מנין לכהן שבא ומקריב קרבנותיו בכל עת ובכל שעה שירצה ת"ל ובא בכל אות נפשו ושרת בב"ק בשילהי הגוזל קמא (דף קט:) לשון רש"י: אבל לפני כפרה ד"ה הוא עצמו יקרב אשם. וא"ת וכי עדיף האי ולד מאימיה דאילו אימיה אינה קריבה אשם דהלכה למשה מסיני דתמורת אשם אינה קריבה אשם וי"ל דשמא סבירא ליה דתמורת אשם כיון דנקבה היא שפיר* קריבה אשם לפני כפרה דלא איגמר הילכתא אלא בתמורה דהיא עצמה חזיא לאשם כגון זכר אבל לאחר כפרה כל מותרות לנדבה אזלי ובתר הכי קאמר מחלוקת לפני כפרה* שהתמורה נמי ל] דמיה קריבה לעולה ס"ל: אין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה. ותמורה באה בעבירה היא שעבר על לא יחליפנו ואע"ג דתמורת עולה ושלמים קריבה הנהו לאו לכפרה אתיין לא] לשון רש"י: ולד שני אינו קרב. ולד תמורה כולד שני דמי והקשה מורי הרמ"ר מאי קפריך והא רבי יהושע ב"ל אליבא דרבי שמעון קאמר ופליגי רבנן עליה דכל ולדות קרבי עד סוף העולם ותירץ דפריך אהא דקאמר ד"ה ואפילו *כר' אליעזר ואיהו דקאמר לב] אפילו לרבנן ולד ראשון קרב ולד שני אינו קרב אלמא גרע שני מראשון וא"כ לר' אליעזר דאמר במתני' ולד ראשון אינו קרב כ"ש שני: אבל גבי אשם דליכא שם עולה על אמו. הכא לא מצי לפרושי דליכא שם עולה על אמו בעולת העוף דהא הוי שם עולה על אמו בעולת העוף אלא ה"פ תחילת הקדש דאימיה לאו לשם עולה איקדיש דהא לשם אשם הוקדש: בדמיהן אין בעצמן לא. ותימה למורי הרמ"ר מאי קפריך היינו טעמא דהכא הוא עצמו לא משום דאתי לאיחלופי כדאיתא לעיל והאי טעמא לא שייך במפריש נקבה לאשם ותי' דכ"ל דלא אמר הני טעמי דלעיל אלא לגבי התמורה עצמו אבל הולד יש לו דחיית אמו והיכי קאמרת במפריש נקבה לאשם דבנה עצמה יקרב עולה וה"נ אנו נ"ל לעיל בפירקין (דנ"ל) דפריך מהאי משנה דהכא נר"א דאמר המפריש נקבה לעולה וילדה הוא עצמו יקרב עולה:

שיטה מקובצת

א] שמעון דאמר לעולתו: ב] תיבת אליבא נמחק: ג] עי' בהשמטות בסוף המס': ד] ויפלו דמיהם לנדבה: ה] ור' אלעזר אומר יביא בדמיהן

עצמו לא הכא במאי עסקינן כגון שילדה נקבה ועד סוף העולם לא אוליד חד זכר א"ל משנינא שינויי דחיקי בבלאי כגון שילדה נקבות עד סוף העולם: **מתני׳** תמורת הבכור והמעשר ולדן וולד ולדן עד סוף העולם הרי אלו כבכור וכמעשר ויאכלו במומן לבעלים מה בין בכור ומעשר לבין כל הקדשים שכל הקדשים נמכרים באיטלז ונשחטין באיטלז ונשקלין בליטרא חוץ מן הבכור והמעשר ויש להן פדיון ולתמורותיהן פדיון חוץ מן הבכור והמעשר ובאין מחוצה לארץ חוץ מן הבכור והמעשר שאם באו תמימים יקרבו ואם בעלי מומין יאכלו במומן לבעלים א"ר שמעון מה טעם שהבכור והמעשר יש להן פרנסה ממקומן ושאר כל הקדשים אע"פ שנולד בהם מום הרי אלו בקדושתן: **גמ׳** אמר רבא בר רב עזא בען במערבא המטיל מום בתמורת בכור ומעשר מהו מי אמרינן כיון דלא קריבן לא מיחייב או דילמא כיון דקדשו מיחייב א"ל אביי ותיבעי לך המטיל מום בתשיעי של מעשר אלא מאי שנא תשיעי דלא קמיבעיא לך דרחמנא מעטיה עשירי להוציא התשיעי ה"נ רחמנא מעטינהו לא תפדה קדש הם הם קריבין ואין תמורתן קריבה רב נחמן בר יצחק מתני לה הכי א"ר אחא בריה דרב עזא בען במערבא המטיל מום בתשיעי של מעשר מהו א"ל ותיבעי לך המטיל מום בתמורת בכור ומעשר אלא מ"ש תמורת בכור ומעשר דלא מיבעיא לך דרחמנא מעטינהו קדש הם הן קריבין ואין תמורתן קריבה תשיעי של מעשר נמי רחמנא מעטיה העשירי להוציא את התשיעי: ואם באו תמימין כו׳: ורמינהו בן אנטיגנוס העלה בכורות מבבל ולא קבלו ממנו אמר רב חסדא לא קשיא הא ר׳ ישמעאל הא ר׳ עקיבא דתניא ר׳ יוסי אומר ג׳ דברים משום ג׳ זקנים רבי ישמעאל אומר יכול יעלה אדם מעשר שני בזמן הזה ויאכלנו בירושלים ודין הוא בכור טעון הבאת מקום ומעשר טעון הבאת מקום מה בכור אינו נאכל אלא בפני הבית אף מעשר אינו נאכל אלא בפני הבית לא אם אמרת בבכור שכן טעון מתן דמים ואימורים לגבי מזבח תאמר במעשר דלא אמרת ביכורים טעונין הבאת מקום ומעשר טעון הבאת מקום מה ביכורים אין נאכלין אלא בפני הבית אף מעשר אין נאכל אלא בפני הבית מה לביכורים שכן טעונין הנחה תאמר במעשר דלא תלמוד לומר ואכלת לפני ה׳ אלהיך מעשר דגנך ותירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך הקיש מעשר לבכור מה בכור אינו נאכל אלא בפני הבית אף מעשר אין נאכל אלא בפני הבית וליהדר דינא וליתי במה הצד אמר רב אשי משום דאיכא למימר מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד מזבח ומאי קסבר אי קסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא ל"ש בכור ולא שנא מעשר בני הבאה נינהו ואי קסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבא אפילו בבכור נמי תיבעי לך לעולם קסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבא והכא במאי עסקינן כגון שנזרק דמו של בכור בפני הבית וחרב הבית ועדיין בשרו קיים כיון דאי איתיה לדם לא בר זריקה הוא אתי בשר יליף מדם ואתי

נ א מיי׳ פ״א מהלכות בכורות הלכה ה:
נא ב מיי׳ פ״ו מהלכות בית הבחירה הל׳ יד:
נב ג מיי׳ פ״א מהל׳ בית הבחירה הל׳ ה ופ״י מהל׳ מעה״ק הל׳ ג:
נג ד מיי׳ פ״א מהלכות בכורות הלכה יג:
נד ה מיי׳ פ״י מהלכות מעה״ק הלכה ו:
א ו מיי׳ פ״ד מהלכות פסה״מ הלכה א:
ב ז מיי׳ שם הל׳ ח:
ג ח מיי׳ פ״א מהלכות תמורה הלכה כ:

ואתי מעשר ויליף מבכור ומי ילפינן [א] קדש מהדדי והא״ר *יוחנן כל התורה כולה למדין למד מן הלמד חוץ מן הקדשים שאין למדין למד מן הלמד *מעשר חולין הוא הניחא למאן דאמר בתר למד אזלינן אלא למ״ד בתר מלמד אזלינן מאי איכא למימר בשר ודם חדא מילתא היא ר״ע אומר *יכול יעלה אדם בכור מחוצה לארץ לארץ בזמן שבית המקדש קיים ויקריבנו ת״ל °ואכלת לפני ה׳ אלהיך מעשר דגנך ותירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך *ממקום שאתה מעלה מעשר דגן אתה מעלה בכור וממקום שאי אתה מעלה מעשר דגן אי אתה מעלה בכור בן עזאי אומר יכול [ב] מעלה את מעשר שני ויאכלנו בכל הרואה ודין הוא בכור טעון הבאת מקום ומעשר טעון הבאת מקום מה בכור אינו נאכל אלא לפנים מן החומה אף מעשר אינו נאכל אלא לפנים מן החומה מה לבכור שכן [א] *טעון מתן דמים ואימורין לגבי מזבח תאמר במעשר דלא [ג] ת״ל ואכלת לפני ה׳ אלהיך מעשר דגנך ותירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך מקיש מעשר לבכור מה בכור אינו נאכל אלא לפנים מן החומה אף מעשר אינו נאכל אלא לפנים מן החומה מאי קשיא ליה דקאמר יכול אמרת הואיל *ותנן אין בין שילה לירושלים אלא שבשילה אוכלין קדשים קלים ומעשר שני בכל הרואה ובירושלים לפנים מן החומה [ד] *(וכן) קדשי קדשים לפנים מן הקלעים מהו דתימא [ה] בירושלים ליתי מעשר שני בכל הרואה קמ״ל: *אחרים אומרים יכול יהא בכור שעברה שנתו [ו] כפסולי המוקדשין ויפסל תלמוד לומר מעשר דגנך ותירושך ויצהרך מקיש בכור למעשר מה מעשר אינו נפסל משנה לחבירתה אף בכור אינו נפסל משנה לחבירתה [ז] ולרבנן דמפקי להו לטעמא אחרינא משנה לחבירתה מנא להו [ח] נפקא להו °מלפני ה׳ אלהיך תאכלנו שנה בשנה [ט] לימד על הבכור שאינו נפסל משנה לחברתה ולאחרים לפני ה׳ אלהיך תאכלנו שנה בשנה מאי דרשי ביה מיבעי ליה [א]לכדתניא יום אחד משנה זו ויום אחד משנה אחרת לימד על הבכור [י] שנאכל לשני ימים ולילה אחד ורבנן [יא] דנאכל לב׳ ימים ולילה אחד מנא להו אמר קרא °יהיה לך כחזה התנופה:

הדרן עלך אלו קדשים

ולד [ג]חטאת ותמורת חטאת [ד]וחטאת שמתו בעליה ימותו ושעיברה שנתה [יב] ושאבדה ונמצאת בעלת מום [יג] אם [ב] משכפרו הבעלים תמות [יד] ואינה עושה תמורה

א) בכורות כז: ב) [בכורות שם וע״ש מבואר יותר היטיב] ג) מעילה י: ד) [לעיל טו. וש״נ]

רש״י

ואתי מעשר שני ויליף מבכור. בהקישא דואכלת לפני ה׳ וגו׳ (דברים יד) וכיון דאיכא בכור דפשיטא לו דלא מיתאכיל אלא בפני הבית כגון האי גמרינן מעשר מיניה: ומי ילפינן קדשים. מהדדי כגון הכא דילפת בשר מדם ומעשר מבשר: והא א״ר יוחנן כו׳. ומפרש טעמא באיזהו מקומן (זבחים דף מט:): למד מן הלמד. כגון הכא דמעשר למד מבשר ובשר גופיה למד מדם: חולין הוא. ולמידין אותו [טו]: בתר הלמד אזלי׳. דהם הוא חולין למידין אותו (א)[טז] א) מהמלמד: בתר המלמד. דס המלמד בעי למיהוי קולין: מאי איכא למימר. הא הוי המלמד בכור [יז] קשיא לי כיון דלא קידשה לעתיד אמאי מספקא ליה במעשר וכמדומה אני שלשון ירושלמי הכתוב בספרים עיקר וכן קבלתי במס׳ מכות (דף יט.) אי קסבר קידשה לעתיד לבוא בכור נמי ליבעי ואי קסבר לא קידשה מעשר נמי לא ליבעי לעולם קסבר קידשה לעתיד לבוא והכא דפשיטא ליה בבכור כגון שנזרק דמו בפני הבית כו׳ ול״ג כיון דאם איתיה לדם לאו בר זריקה הוא כו׳ אלא ה״ג ואתי בשר ויליף מדם מה דמו במזבח אף בשרו במזבח כלומר מה דמו של זה נזרק בזמן מזבח אף בשרו לא יאכל אלא בזמן מזבח ואתא מעשר וגמר מהאי [יח] בשר: מעשר דגן איטו בא אלא מן הארץ בפ״ק דקדושין בסופו (דף לו:): אתה מעלה בכור. [יט] [ג] ובריית׳ דלא קיבלו מבית אנטיגנוס ר״ע היא ומתני׳ רבי ישמעאל היא דלא מייתר ליה האי קרא להך דרשא: בכל הרואה. בכל מקום שיוכל לראותו העומד בירושלים: ודין הוא. דאיטו נאכל: מה בכור איטו נאכל אלא לפנים מן החומה. דקדשים נפסלין ביוצא: מה לבכור שכן ג)חילקת בזמן אכילתו. ואוכליו חילקת בזמן אכילתו דאיטו נאכל אלא לשני ימים ולילה אחד ומעשר שני לעולם וחילקת באוכליו שאיטו נאכל אלא לכהנים ומעשר שני לכל אדם: ומאי קשיא ליה לבן עזאי דקאמר יכול כו׳. [כ] ומנא תיתי לך האי דיאכל בכל הרואה דאיצטריך קרא להכי: ובירושלים לפנים מן החומה. סס טו וקשיא ליה בשלמא קדשים קלים בעו מתן דם אלא מעשר ליתאכיל בכל הרואה קמ״ל: ויפסל. [א]מהקרבה הואיל וכתיב שנה בשנה: שנה בשנה. [כא] ד)שבע שנים במשמע: יום אחד משנה זו. ששחטו כמלותו בסוף שנתו וקמ״ל קרא דנאכל אותו יום ויום המחרת שהוא משנה האחרת: כחזה [ג]התנופה. דהייט חזה ושוק של שלמים נאכלין לב׳ ימים ולילה [כב] אחד [ל״א] יהיה ובשרם יהיה לך כחזה התנופה דמסתמא הוי אזלינן לחומרא ואמרינן (זבחים דף נז.) כחזה ושוק של תודה [כג] וכתיב יהיה להוסיף עוד הוייה אחרת כיולא בה והייט יום ב׳: הדרן עלך אלו קדשים

ושאבדה ונמצאת בעלת מום. קודם שנתכפר באחרת: אם כיפרו הבעלים. אחרי כן באחרת: תמות. ואפילו לרבנן דאמרי לקמן ופליגי עליה דרבי דאין חטאת מתה אלא שנמצאת לאחר שכיפרו הבעלים בהא מודו הואיל ואיכא תרתי לריעותא דאבדה ונמצאת בעלת מום [כד] ולהכי נקט בעלת מום דאי תמימה הואיל ונמצאת קודם כפרה אפילו כיפרו הבעלים שוב באחרת רועה [כה]: לא

א) כ״א ולא אזלינן בתר המלמד ל״ק ב) נ״ל ומשנה ג) גי׳ אחרת היה לרש״י בגמרא ד) נ״ל שתי

תוספות

ממקום שאי אתה מעלה מעשר דגן אי אתה מעלה בכור. והשתא אשכחן פלוגתא דרבי ישמעאל ור״ע דרבי ישמעאל אית ליה דלכתחילה אין מביאין בכור ומעשר מחולה לארץ לארץ אבל דיעבד אם באו תמימים יקרבו והיינו כמתני׳ ור״ע אפילו דיעבד נמי לא קרבי דאיתקש למעשר דגן והשתא דבן אנטיגנוס כוותיה אתיא וא״ת בשלמא ר״ע כדמפרש טעמא דאיתקש בכור למעשר דגן אלא לרבי ישמעאל מאי טעם אי סבירא ליה היקשא דמעשר דגן אפילו דיעבד נמי לא ואי לא סבר לה אפילו לכתחילה נמי יביא וי״ל דמפיק מדרשא דסיפרי שפירש לעיל רק קדשיך אשר יהיו לך כו] ונו׳ מכאן שמביאין קדשים מחולה לארץ יכול אף בכור ומעשר כן ת״ל רק והיינו דוקא לכתחילה הוא דאימעוט דבהא איירי ביה קרא דכתיב תשא ובאת והיינו לכתחילה: **יכול** יעלה אדם מעשר שני ויאכלנו כו׳. וא״ת אמאי ס״ד שיהא נאכל בכל הרואה הא לפני ה׳ אלהיך כתיב ביה וי״ל דומיא דשילה דאוכלים מעשר שני בכל הרואה ויש ספרים דגרסינן לה להך קושיא ולהאי שינויא:

הדרן עלך אלו קדשים

ולד חטאת ושאבדה ונמצאת בעלת מום. פרש״י ואפילו לרבנן דאמרי לקמן ופליגי עליה דרבי דאין חטאת מתה אלא בשנמצאת אחר שנתכפרו הבעלים בהא מודו הואיל ואיכא תרתי לריעותא דאבדה ונמצאת בעלת מום ולהכי נקט בעלת מום דאי תמימה הואיל ונמצאת קודם כפרה אפילו כיפרו בעלים שוב באחרת רועה עכ״ל ולא נהירא דמשמע לפירושו דריבוי ריעותא מביאין אותה למיתה ואדרבה סוגיא דמתניתין משמע דריבוי ריעותא מביאין אותה לידי רעייה דאמר רבא בגמ׳ אבודת לילה לא שמה אבודה פי׳ ואינה מתה אלא רועה ועוד נר׳ אבא דאמר בגמ׳ לקמן(כג.) הכל מודים שאם נתכפר בשאינה אבודה[אבודה]מתה והכא בנתכפר בשאינה אבודה מיירי וא״כ למה לי בעלת מום נר׳ אבא מיהו איכא סוגיות בפ׳ מי שהיה טמא (פסחים דף לז.) ובפ׳ התודה (מנחות דף פ.) ולקמן (דף כג.) נמי דלית להו דרבי אבא ועוד דדייק לקמן בגמ׳ מבבא דמתני׳ דאא״כ דמתניתין רבנן היא מהכא הוה מצי למידק מדנקט בעלת מום [ג] לכ״נ לפרש דנקט בעלת מום לרבותא דמהו דתימא הואיל כו] ואיתרבו כל כך דאבודה ובעלת מום הויא לה כאבודת לילה ורועה קמ״ל דאפ״ה מתה: **אם** כיפרו בעלים תמות. למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה לרבי אפילו אם נמצאת לפני כפרה ולרבנן בנמצאת לאחר כפרה:

תרעה

שיטה מקובצת

א] ילפינן קדשים מהדדי: ב] יכול יעלה אדם מעשר שני: ג] דלא. ל״א מה לבכור שכן חלקת בו א) זמן אכילתו ואכליו ת״ל: ד] החומה. ס״א וקא

הגהות הב״ח (א) רש״י ד״ה בתר הלמד וכו׳ אותו הס״ד ותיבת מהמלמד ליתא:

הגהות הגר״א [א] גמ׳ שכן. גירס״י חלקת בזמן אכילתו ואוכליו ת״ל. טעון מתן עד דלא נ״ג רש״י: [ב] שם משכיפרו. גירס״י כיפרו: [ג] תד״ה ולד. לכ״נ כו׳. וצ״ע דא״כ למסקנא ליכא אלא ד׳ חטאות (עי׳ תוס׳ מעילה י׳ ב סד״ה ולד):

הגהות צ״ק [א] מהקרבה הס״ד אח״כ ד״ה שנה בשנה הואיל וכתיב שנה בשנה ב׳ שנים במשמע הס״ד [ב] התנופה ובשרם יהיה לך כחזה התנופה דהיינו כחזה ושוק של שלמים שנאכלים לשני ימים ולילה אחד דמסברא הוי אזלינן כו׳

תרעה עד שתסתאב ותמכר ויביא בדמיה אחרת ועושה תמורה ומועלין בה:

*לא נהנין ולא מועלין ואם עד שלא כיפרו הבעלים תרעה עד שתסתאב ותמכר ויביא בדמיה אחרת ועושה תמורה ומועלין בה:

גמ' [א] *מאי טעמא לא תני להו א) גבי הדדי רישא פסיקא ליה וסיפא לא פסיקא ליה למה לי למיתנייה גבי מעילה למה לי למיתנייה גבי תמורה תנא הכא תמורה ואיידי דתנא תמורה תנא נמי מעילה *ואיידי דתנא גבי מעילה מעילה תנא נמי תמורה ב) אמר ריש לקיש *[1]חטאת שעיברה שנתה רואין אותה כאילו ג) עומדת בבית הקברות ורועה תנן ד) שעיברה שנתה ואבדה ונמצאת בעלת מום אם אחר שכיפרו בעלים מתה תיובתא דריש לקיש אמר לך ריש לקיש כי קתני רישא מתה אאבדה ונמצאת בעלת מום ה) אם אחר שכיפרו בעלים תמות אי הכי אימא סיפא אם עד שלא כיפרו הבעלים תרעה עד שתסתאב ואי בעלת מום הא מסאבא וקיימא אמר רבה הכי קאמר ו) (תנא) שאבדה ונמצאת בעלת מום עובר אם אחר שכפרו בעלים מתה אם קודם שכיפרו בעלים תרעה עד שתסתאב במום קבוע ותימכר אמר רבא שתי תשובות בדבר חדא דאם כן ישמור מיבעי ליה למיתני ז) ועוד שעיברה שנתה למאי הלכתא קתני [ב] ח) אלא אמר רבא [2]הכי קתני עברה שנתה ואבדה או אבדה ונמצאת בעלת מום אחר שכיפרו הבעלים מתה קודם שכיפרו הבעלים תרעה עד שתסתאב ותימכר ט) וצריך למיתני אם אבדה גבי בעלת מום [וגבי עברה שנתה] דאי תנא י) גבי שעיברה שנתה הוה אמינא התם הוא דמהניא לה אבדה משום דלא חזיא למילתה אבל בעלת מום דאי לא מומא חזיא אימא לא תהני ליה אבדה יא) ואי תני גבי בעלת מום התם הוא דמהניא לה אבדה משום דלא חזיא להקרבה אבל עיברה שנתה דחזי' להקרבה אימא לא תהני לה אבדה צריכא ומי אמר רבא הכי והאמר רבא א) אבידה דלילה לא שמה אבידה לא דמי אבידה דליליא לא חזיא לא לגופה ולא לדמי אבל הא נהי דלגופה לא חזיא לדמי חזיא יב) ג) תנן [3]השני ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה לפי שאין חטאת הציבור מתה הא דיחיד מתה ג) וא"ר יוחנן בעלי חיים נדחין וכשהוא מתכפר בשני שבזוג שני מתכפר ואידך קמא הוה ליה כי עיברה שנתה וטעמא דציבור הא דיחיד מתה אמר לך דחויין לחוד ואבודין לחוד יג) מ"ט אבודין דעתיה עליהון דילמא משתכחן דחויין לא הררי מתחזיין

א) [פסחים לז:] ב) יומא סה: שבועות יב: [לקמן כג:] ג) [יומא סד:]

גופא

רש"י

לא נהנין · מדרבנן: ולא מועלין · יד] דהא נהנו פטורין מקרבן מעילה דכיון דלא היא ולא דמיה קריבין אזלא קדושתה: ואם עד שלא כפרו הבעלים · אתרוייהו קאי כלומר כל זמן שלא כפרו הבעלים שלא רצה להתכפר באחרת: תרעה עד שתסתאב · ואעיברה שנתה קאי ולא אותה שאבדה ונמצאת בעלת מום דהא מסאבא וקיימא ותימכר מיד ויביא בדמיה אחרת טו]: ועושה תמורה · הואיל טז] ודמים *מתירין ליקרב דהכי אמרינן בפרקין דלעיל (דף כ:) דדבר הרועה להסתאב עושה תמורה: גמ' מאי טעמא לא תני להו כולהו בהדי הדדי · אלא יז] פליגי לה כלומר מאי שנא דתני לה בתרי בבי ולא תנא כולהו ה' חטאות ביחד אלא מפסיק בין ג' קמאי יח] וב' בתראי: רישא פסיקא ליה · דלעולם מתות ואפילו לא כיפרו הבעלים: למה לי למתני גבי מעילה · דכולה הך מתני' תנינן גבי מעילה שיש שם פרק אחד שמתחיל ולד חטאת ותמורת חטאת וכולה מתניתין (א):כאילו היא עומדת בבית הקברות · כלומר כל מקום שהיא שם רואין אותה כאילו היא עומדת בבית הקברות שאין כהן יכול ליכנס אחריה ולשוחטה ורועה עד שתסתאב: תנן חטאת שעיברה שנתה או שאבדה ונמצאת בעלת מום כו' · תיובתא דר"ש בן לקיש דפסיק ואמר רועה ומשמע אפילו כיפרו הבעלים: כי קתני מתה אאבדה ונמצאת בעלת מום · ולקמן פריך א"כ עברה שנתה למאי הלכתא קתני לה בהדי הנך דמתות יט]: אמר רבה הכי קאמרי שעברה שנתה או אבדה ונמצאת בעלת מום עובר לאחר שכיפרו הבעלים מתה ואפי' כיפרו הבעלים אחרי כן הואיל ואיכא תרתי לריעותא מתה ואעברה שנתה לא קאי כלל: ואם עד שלא כיפרו הבעלים · כלומר שלא רצו להתכפר באחרת תרעה כו' והשתא ליכא למיפרך הא מסאבא וקיימא דאין בהמת קדשים נמכרת על מום עובר: ישמור מיבעי ליה · כלומר הואיל וכבר נפל בה מום עובר ישמור מיבעי ליה למיתני כלומר ימתין אולי יעשה מום זה קבוע: ועוד עברה שנתה למאי קתני לה · הואיל ולאו עלה איירי שום דינא כ]: עברה שנתה ואבדה · כא] ונמצאת תמימה וכיפרו הבעלים באחרת או אבדה ונמצאת בעלת מום דאיכא נמי תרתי לריעותא וכיפרו הבעלים באחרת מתה קודם שכיפרו הבעלים כב] שאין רוצים להתכפר באחרת תרעה הך דעברה (ב) שנתה ואבדה ונמצאת תמימה כג] וכי אר"ש בן לקיש דאפי' כיפרו הבעלים אחרי כן רועה בלא אבדה דחדא הוא דאיכא לריעותא: דמהניא בה אבידה · מועלת בה להביאה למיתה: משום דלא חזיא למילתה כד]· אפי' קודם אבידה דבת שנתה כתיב (במדבר טו) וזו עברה שנתה ופסול הגוף הוא: דאי לאו מומא חזיא · אימא פסול חסרון בעלמא והואיל ונמצאת קודם כפרת השניה תרעה ולא תיהני ליה אבידה למות: דלא חזיא להקרבה · בשום קרבן: עברה שנתה חזיא להקרבה · בשאר קרבנות וכל הנך דבעיין תרתי לריעותא היינו כי נמצאת קודם כפרת שניה אבל נמצאת לאחר כפרה אפילו אין שם ריעותא דאיבוד מתה (ג): ומי אמר רבה הכי · דהיכא דנפסלה קודם כה] לאיבוד מהני לה איבוד למות: והאמר רבא אבודת לילה לאו שמה אבודה · אם אבדה בלילה והפריש אחרת תחתיה לאו שמה אבודה כו] א) ולר' (ד) דאמר אפי' נמצאת קודם כפרה מתה הא' הינה מתה דהואיל ובלילה לא מצי לאקרובה והיא נמצאת ביום המחרת לאו שמה אבודה ורועה אם נתכפר בחברתה וה"נ הואיל ועברה שנתה לא חזיא לאקרובי לא תיהני כז] ביה אבודה: ולא לדמי · שאין דמיה ראויין ליקרב בשעת אבידתה דאין קרבן בלילה: לדמי חזיא · קודם שאבדה: תנן · במסכת יומא (דף סב·) גבי שעירי יום הכפורים מת אותו של עזאזל מביא שנים מן השוק ומגריל ומשלח האחד והשני ירעה עד שיסתאב: הא דיחיד · כי האי גוונא מתה: וא"ר יוחנן · במסכת יומא (דף סד·) בעלי חיים נדחין ונדחה שני שבזוג ראשון לעולם וכשהוא מתכפר מתכפר בשני שבזוג שני וקמא הוי דחוי כשמת חבירו כאילו עברה שנתו וקתני דטעמא דאינה מתה משום דחטאת צבור היא הא דיחיד מת ואע"ג דליכא שום אבידה מת משום דיחוי דקמא מאחר שנתכפר באחר אלמא תרתי לריעותא לא בעינן וקשיא לרבא: [ג] אמר לך · רבא ודאי (ה) כח] היכא דיחוי ונתכפר באחר מתה בלא שום אבידה ולר"ל ודאי תיקשי ב) וכדתריצנא לעיל עברה שנתה ואבדה לר"ל תריצנא ולדידי לא סבירא לי ואי משום אבדה ונמצאת בעלת מום קשיא לך אמאי נקט בעלת מום תמות משום אבדה לחודה הואיל ושוב נתכפר באחרת לא קשיא דחויין לחוד ואבודין לחוד ואע"ג דאבדה בעינן ריעותא אחריתי כך שמעתי לא יותר:

א) נ"ל ואפילו לרבי נ"ק ב) נ"ל ודתריצנא סגה" וגי' נ"ק דכי תריצנא

גופא

תוספות

תרעה עד שתסתאב · אעברה שנתה דוקא קאי דאי אאבדה ונמצאת בעלת מום הא מסאבא וקיימא: ישמור מבעי ליה · פרש"י ישמור אותה אולי יעשה מום קבוע ול"נ דא"כ היינו תרעה דקתני כט] לכן נראה לפרש ישמור אותה אולי תתרפא וחזיא להקרבה ל]: אי תניא גבי עיברה שנתה התם הוא דלא אהני (לה אבודה) משום דחזיא להקרבה · והיינו כשיטת ר"י דריבוי ריעותות מביאין אותה לידי רעיה: ומי אמר רבא הכי · דהיכא דנפסלה קודם האיבוד דמהניא ליה איבוד למות והאמר רבא אבודת לילה לא שמה אבודה וא"ת ליפרוך ממתני' דקתני אבדה ונמצאת בעלת מום מתה אע"ג דאיכא ריעותא אחריתי עם האבודה וי"ל דבשלמא ממתני' לא מצי למיפרך דשאני מתני' דאבדה קודם שיבא לה שריעותא אחריתי ומש"ה לא דמי לאבודת לילה דריעותא דלילה בא עליה קודם האיבוד אבל לרבא פריך שפיר שהרי ריעותא דעברה שנתה בא עליה קודם האיבוד ומש"ה פריך מאבודת לילה ומשני לא דמי אבודת לילה לא חזיא לא לגופה ולא לדמי כאן משמע כשיטת ר"י דריבוי ריעותות מביאין אותה לרעיה ולא למיתה: אמר לך רבא · פרש"י ודאי היכא דאיכא דיחוי ונתכפר באחרת מתה בלא שום אבודה ולרשב"ל ודאי לא] תקשה דכי תריצנא לעיל עברה שנתה ואבדה לרשב"ל תריצנא ולי לא סבירא לי ואי משום לב] אבדה ונמצאת בעלת מום קשיא לך אמאי נקט בעלת מום תמות משום אבודה לחודה הואיל ושוב נתכפר באחרת לא קשיא דחויין לחוד ואבודין לחוד ואע"ג דאבדה בעינן ריעותא אחריתי עכ"ל ולא נראה דתשאר מילתא דרשב"ל בקושיא דהא מייתי לה בכמה מקומות בהש"ס ועוד קשה דממה שהקשה לא תירץ *) לכך נראה לר"י לפרש כי היכי דאיצטריך לשנויי מתני' דבעי תרתי אבודה ובעלת מום ולפיכך אתה צריך לחלק ולומר דחויין לחוד ואבודין לחוד הכי נמי נתרץ לרשב"ל דחויין לא חזו לשום הקרבה ועברה שנתה לחוד חזיא להקרבה דשאר קרבנות לג]:

*) עיין רש"ק שהאריך ונ"ק אפילו

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פ"ג מהלכות מעילה הלכה ד:
ה ב מיי' פ"ד מהלכות פסה"מ הלכה ז:
נ"א לאבודה
ו ג מיי' שם הלכה ח וע"ש בכ"מ:
ז ד מיי' פ"ה מהלכות יוה"כ הלכה טו:

שיטה מקובצת

א] להו כולהו גבי הדדי אלא פליג להו רישא: ב] תמורה · נירסת ס"י ומאי טעמא תני לה בתמורה והדר תני לה במעילה משום דקאי בתמורה קא תנא תמורת ואיידי דתני תמורת תני נמי מעילה וכי קאים במעילה קתני [מעילה] ואיידי דתני מעילה תני נמי תמורה: ג] עי' בהשמטות בסוף המסכת: ד] תנן ושעיברה שנתה ושאבד' ונמצאת בעלת מום אם כיפרו בעלים תמות תיובתא דר"ל כו' כי קתני תמות אאבדה כו': ה]מום אי הכי כו' והשאר נמחק: ו] קאמר או שאבדה:ז]ועוד שעיברה שנתה למאי הלכתא קתני לה כיון דלא קיימי' על שום דינים שבמשנה שהרי אם כפרו אינה מתה ועושה תמורה ומועלין בה: ח] קתני ל"א ותוב כי קתני תמות על אבודה ונמצאת בעלת מום דההיא תמות אי הכי [מה דתני] ביני הני שעיברה שנתה למה לי למתנייה אלא אמר רבא כו': אלא אמר רבא הכי קתני גליון לא שייך למימר חסורי מחסרא לפי דאבדה בי מצעי קאי הכא והכא אבל ונמצא בעל מום לא מצי למימר דקאי אתרוייהו דאי במום קבוע מאי תרעה ואי במום עובר ישמור מבעי ליה: ט] ותמכר וצריך למיתני אבדה גבי עיברה שנתה וצריך למיתני אבדה גבי בע"מ דאי ותיבת אם נמחק: י] יא] יב] יג] עי' בהשמטות בסוף המסכת: יד] מועלין מדאורייתא דאם: טו] אחרת דכיון דלא כפרו בה הבעלים לא דחיא לה לגמרי: טז]הואיל ודמיה עתידין: יז] אלא פליג להו כלומר: יח] קמאי לב' בתראי: יט] דמתות · גליון ה"ה דהמ"ל עברה שנתה למאי תני לה כדפריך בסמוך: כ] דינא הס"ד ומה"ד אלא אמר רבא ודאי מתני' דקתני דמתה אעברה שנתה קאי ולא קשיא לר"ל דהכי קתני הס"ד ומה"ד עברה:כא] ואבדה דאיכא תרתי לריעותא ונמצאת תמימה ולא רצו הבעלים להתכפר בה וכיפרו: כב] הבעלים באחרת שלא רצו להתכפר בהא דנמצאת מתה ואתרוייהו קאי תרעה: כג] תמימה ואידך דנמצאת בעלת מום תימכר מיד וכי: כד] למילתה שם כתיב להקרבה ס"א דאין בה שום מום ולא חזיא למילתה אפי': כה] קודם האיבוד מהני: כו] אבודה ואפילו לרבי דאמר: כז] תיהני בה אבודה: כח] ודאי היכא דאיכא דיחוי: כט] דקתני דתרעה עד שתסתאב משמע בין ע"י אותו מום או ע"י מום אחר: ל] להקרבה' ואפילו לרבי דאמר אף בנמצאת קודם כפרה מתה היינו כשנתכפר אחר מכאן אבל עד שלא נתכפר מתכפר ודאי באיזה שירצה: לא] ודאי קשה וכי תריצנא: לב] משום אבודה' ונמצאת: לג] עי' בהשמטות בסוף המסכת:

מסורת הש"ס

נ"א עתידין נ"ק [מעילה יא: ע"ש]

גי' נ"ק ואיידי דתנא גבי תמורה מעילה תנא נמי גבי מעילה תמורה

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה למה לי וכו' מתניתין · נ"ב בדף יא: (ב) ד"ה עברה שנתה ואבדה וכו' תרעה הך דעברה · נ"ב דבעלת מום מסאבא וקיימא כנ"ל: (ג) ד"ה העברה וכו' מתה · נ"ב וכן פירש רש"י במתניתין בעמוד ב': (ד) ד"ה והאמר רבא וכו' לאו שמה אבודה ולר' דאמרינן אפילו: (ה) ד"ה אמר לך רבא ודאי היכא דאיכא:

רבינו גרשום

לא נהנין בה מדרבנן: ולא מועלין · בה מדאורייתא: אם עד שלא כפרו הבעלי' עיברה שנתה או נמצא ורוצין להתכפר בדמיהן אותה שעיברה שנתה תרעה ותימכר ואותה שהיא בעלת מום תימכר לאלתר ועושין תמורה כיון דיש בה קדושת דמים ומועלין בה נמי: מ"ט לא תני · לה כולה מתניתין כהדדי לכולה חמש חטאות המיתות בהדדי אלא פליג ותני לה לתלת לחוד דימותו ולתרי לחוד · משום דרישא הני תלת קמאי פסיקא ליה · דבין לפני כפרה ובין לאחר כפרה מיתות: סיפא לא פסיקא ליה · דהא לפני כפרת ירעו' ומאי טעמא תני לה בתמורה דקאמר ועושין תמורה והדר תני מועלין בה משום אגב דקאי בתמורה ואיידי דתנא תמורה תני ומועלין בה והתם במס' מעילה איכא פירקא דמתחיל נמי ולד חטאת כו' · ואיידי דהתם תני מעילה תנא נמי התם דתמורה: חטאת שעיברה שנתה' אע"ג דקיימא בעזרת' רואין אותה כאילו עומד בבית הקברות · מה התם לא מצי כהן אזיל לאיתויי אף הכא נמי לא חזיא להקרבה אלא תרעה: [אם משכיפרו הבעלים תמות · משמע דקאמר נמי אשעיברה שנתה]: אי הכי אימא סיפא כו' · [אמר לך ריש לקיש כי קתני תמורה אאבדה ונמצא בעל מום ולא אעיברה שנתה · ואי בעל מום למה לי תרעה אלא אעיברה שנתה קאמר תרעה] מדהא קא מיירי בעיברה שנתה אף משכיפרו בעלים תמות נמי מיירי בעיברה שנתה וקשיא לריש לקיש: אמר רבה תני הכי אם עיברה שנתה [או] אבדה ונמצא בעל מום עובר (או [ושאבדה]) ונמצאת בעלת מום קבוע אם משכיפרו בעלים תמות דהכא איכא תרתי לריעותא דאבדה בעל מום הלכך תמות ולא קשיא סיפא נמי דכולה בחדא [מיירי] (איידי ואיהיא ואיהוא) תרעה עד שתסתאב במום קבוע: דא"כ · דבבעלת מום עובר קא מיירי אמאי קתני תרעה ישמור עד שיעשה מום קבוע (איידי) בעי למיתנא ועוד כיון דההיא שעיברה שנתה אם משכיפרו הבעלים לא תמות אא"כ אבדה ונמצאת בעלת מום לחוד למאי הלכתא קתני לה (א"כ לעיברה) [ההיא דעיברה] שנתה · ל"א ותוב כי קתני תמות אאבדה ונמצאת בעלת מום ולא אעיברה שנתה [א"כ] למה תנייה לעיברה שנתה בין הני דמתניתין אלא אמר רבא (הכי קתני) [הכי נמי] שעיברה שנתה ואבדה וכן נמי ההיא דאבדה ונמצ' בעל מום אם משכיפרו הבעלים תמות משום דאית בכל חדא תרתי לריעותא ולא קשיא לריש לקיש והאי דקתני אם עד שלא כיפרו תרעה אעיברה שנתה לחוד קאי ולא אאבדה ונמצא בעל מום: ומי אמר רבא הכי · דשעיבורה ואבדה דמשום הכי תמות משום דאבדה והאמר רבא אבודה דלא מיפסלה באבידה דלילה משום דלילה לאו זמן הקרבה וכן נמי כי אבדה לאחר שעיברה שנתה דלא חזיא להקרבה תיפסל בה אבידה: קסבר רבא · לא דמיא דאבודה דלילה להכי לא שמה אבודה דאותה אבודה דלילה לא חזיא לא לקדושת הגוף ליקרב עצמה בלילה ולא לקדושת דמים למוכרה ולהביא אחרת תחתיה בלילה אבל שעיברה ואבדה ונמצא נהי דלקדושת הגוף ליקרב עצמה דהא עיברה שנתה לא חזיא לקדושת דמים למוכרה ולהביא בדמיה אחרת חזיא וכיון דבשעת אבידה הויא לקדושת דמים הלכך פסלה לה אבדה ותמות: [תנן במסכת יומא מת אחד מן השעירים עד שלא הגרילו עליהן יביא אחר ומזויג לו ואם משהגריל יביא שנים אחרים ויגריל עליהן ויאמר אם של שם מת זה שעלה עליו הגורל לשם יתקיים תחתיו ואם של עזאזל מת כו' עד והשני ירעה עד שיסתאב ויפלו דמיו לנדבה לפי שאין חטאת הציבור מתה · כדאמר לעיל בפ' יש בקרבנות] : וא"ר יוחנן · התם בעלי חיים שהיו ראויין ולא אירע בעצמו פסול נידחין מהקרבה וכשהוא מתכפר בשני שבזוג שני מתכפר שלא מת אחד מהן ואידך קמא שמת חברו כיון דעבר זמנו דנתכפרו באחר הוה ליה כי עיברה שנתה וטעמא דציבור דרועה הא דיחיד מתה וקשיא לרבא דאמר שעיברה שנתה ואבדה אם נמצא עד שלא כיפרו הבעלים תרעה והא הכא דאיתיה להאי [קמא] דקאי עד שלא כיפרו הבעלים וטעמא דציבור הוא הא דיחיד מתה אמר לך רבא דחויין לחוד הא משום הכי הוה מיית אי הוה דיחיד דדחוי הוא לגמרי מהקרבה ואבודין לחוד

הגהות הגר"א

[א] גמ' מ"ט כו' · גירס"י הדדי אלא פליגא לה רישא כו': [ב] שם אלא אמר רבא כו' · וצונה אבדה באמצע משום דעברה שנתה מיירי אפילו קודם לאבדה ובעל מום אח"כ: [ג] רש"י ד"ה א"ל כו' · עי' תוס' שהקשו עליו ועוד קשה דא"כ הו"ל להקשות על מתני' ועוד הל"ל על ר"ל וז"ל דס"פ ה"ל כעברה כו' פי' וגם נאבדה וקתני דמתה אפי' קודם כפרה · דקאמר וכשהוא מתכפר כו' ובמתני' ואם עד שלא כו':

ח א ב מיי' פ"ד מהל' פסה"מ הלכה ט:
ט ג מיי' שם הלכה יג:
י ד מיי' שם הלכה י:
יא ה מיי' שם הלכה יב:
יב ו מיי' שם הלכה ג:
יג ז מיי' שם פ"ה הלכ"א:
יד ח מיי' שם הלכה ב:
טו ט מיי' שם הלכה ג:
טז י מיי' שם הלכה ד:
יז כ מיי' שם פ"ד הלכה ג:
יח ל מיי' שם פ"ה הלכה א:
יט מ מיי' שם פ"ד הלכה ז:

גופא אמר רבא אבודה דלילה לא שמה אבודה אליבא דמאן אילימא אליבא דרבנן מאי איריא אבודה דלילה אפי' אבודה דיום נמי דאמרי רבנן אבודה בשעת הפרשה רועה א] ואלא אליבא דרבי עד כאן לא קאמר רבי אלא אבידה דיום אבל אבידה דלילה אפי' רבי מודה דלרעייה אזלא איבעית אימא לעולם אליבא דרבנן והכא במאי עסקינן באבודה (א) בשעת כפרה עד כאן לא קאמרי רבנן אבדה בשעת כפרה מתה אלא היכא דעיקר אבידתה ביום אבל היכא דעיקר אבידתה בלילה לא אמר אביי נקטינן אבידה ולא גנובה אבידה ולא גזולה היכי דמי אבידה א"ר אושעיא ב] אפילו אחת בעדרו ג] ואפילו אחת באחת ור' יוחנן אמר אחורי הדלת איבעיא להו היכי קאמר אחורי הדלת הוא דליכא דקא חזי לה אבל אבראי דאיכא דחזי לה לא הויא אבודה או דילמא אחורי הדלת דאי מהדר אפיה חזי לה הויא אבודה וכל שכן אבראי דלא קחזי להתיקו ד] [א] א"ר פפא ה] גמרינן אבודה ממנו ולא מרועה לא הויא אבודה וכ"ש אבודה מרועה ולא אבודה ממנו ומרועה ואחד בסוף העולם מכיר בה מאי תיקו בעי רב פפא ו] אבודה בכוס מהו אליבא דמאן אילימא אליבא דרבי האמר אבודה בשעת הפרשה מתה אלא כי קמיבעיא ליה אליבא דרבנן מי אמרינן כי אמרי רבנן בשעת הפרשה רועה קודם ז] שיקבל דמה בכוס אבל הכא סבירא להו ח) כל העומד ליזרק כזרוק דמי או דלמא ח] כמה דלא אזדריק דם כי אבדה בשעת הפרשה דמיא ורעיא ואיכא דאמרי לעולם אליבא דרבי כי קמיבעיא ליה כגון שקיבל דמה בשתי כוסות ואבד אחד מהן ואליבא ב) דמאן דאמר כוס עושה חבירו דחוי לא תיבעי לך כי תיבעי לך אליבא דמ"ד כוס עושה חבירו שיריים ט] ה"מ היכא דאיתנהו לתרוייהו דכל היכא דבעי זריק אבל הכא הא י] ליכא או דלמא לא שנא יא] תיקו:

מתני' המפריש חטאת ואבדה יב] (והפריש) אחרת תחתיה ואחר כך נמצאת הראשונה תמות המפריש מעות לחטאתו ואבדו (והפריש) חטאת תחתיהם ואחר כך נמצאו המעות יג] יוליכם לים המלח המפריש מעות לחטאת ואבדו והפריש מעות אחרות תחתיהן ולא הספיק ליקח חטאת מהן יד] עד שנמצאות הראשונות יביא מאלו ומאלו חטאת והשאר יפלו לנדבה המפריש מעות לחטאתו ואבדו והפריש חטאת תחתיהן לא הספיק להקריבה עד שנמצאו המעות והרי חטאת בעל מום תמכר ויביא מאלו ומאלו חטאת והשאר יפלו לנדבה המפריש חטאת ואבדה והפריש מעות תחתיה ולא הספיק ליקח יד] מהן חטאת עד שנמצא חטאתו והרי היא בעלת מום תימכר ויביא מאלו ומאלו חטאת והשאר יפלו לנדבה המפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה לא הספיק להקריבה עד שנמצאת הראשונה והרי שתיהן בעלת מום ימכרו ויביא מאלו ומאלו חטאת והשאר יפלו לנדבה *המפריש חטאת ואבדה והפריש אחרת תחתיה לא הספיק להקריבה עד שנמצאת הראשונה טו] היו שתיהן תמימות אחת מהן תיקרב חטאת והשניה תמות דברי רבי וחכמים אומרים אין חטאת מתה אלא שנמצאת מאחר שכיפרו הבעלים ואין המעות הולכים לים המלח אלא שנמצאו מאחר שכיפרו הבעלים המפריש חטאת והרי היא בעלת מום מוכרה ויביא בדמיה אחרת ר"א בר"ש אומר אם קרבה שניה עד שלא נשחטה טז] תמות שכבר כיפרו הבעלים:

גמ' טעמא דהקריב אחרת תחתיה הא לא הקריב אחרת תחתיה רועה מני רבנן היא דאמרי אבודה בשעת הפרשה רועה אימא סיפ' המפריש מעות לחטאת ואבדו והפריש (ג) אחרים תחתיהם יז] יביא מאלו ומאלו והשאר יפלו לנדבה טעמא מאלו ומאלו הא הביא מאחד מהן השני יח] יוליכו לים המלח אתאן לרבי *דאמר אבודה בשעת הפרשה מתה רישא רבנן וסיפא רבי הניחא לרב הונא דא"ר הונא אמר רב

הכל

א) [פסחים יג: ב"ק עו: מנחות עט: קב: כריתות כד:] ב) יומא נז: [זבחים לה: קיב:] (מנחות כ:)

גופא אבודת לילה. קס"ד דלא היתה אבודה אלא בלילה ובעלות השחר נמצאת ולא משכחת לה דתיהוי אבודה בשעת כפרה דהא בלילה לא קרבה חברתה: אפילו אבודת יום נמי. שנמצאת קודם כפרת חברתה: דהא אמרי רבנן במתני' (ג) אבודה בשעת הפרשה כלומר בשעה שעדיין חברתה שהפרישה תחתיה מופרשת ועומדת שלא קרבה קודם מציאתה של זו רועה דקתני וחכמים אומרים אין חטאת מתה אלא שנמצאת לאחר שנתכפרו הבעלים: אלא אליבא דרבי. דאמר תמות וקמ"ל רבא דעד כאן לא קאמר רבי כו' לרעיה אזלא הואיל ואי נמי קיימא לקמן לא מצי לאקרובה בלילה לאו אבודה היא: בשעת כפרה. שאבדה בלילה ושוב לא נמצאת עד שנתכפר בשחרית: עיקר יט] אבודה. תחילת אבידתה: נקטינן אבודה. בשעת כפרה מתה: ולא גנובה. ואם החזירה לו לאחר כפרה רועה ויפלו דמיה לנדבה: אחת בעדרו. שנתערבה לו בעדרו אע"ג דקא חזי לכולהו הואיל ואינו מכיר בה אלא לאחר כפרה הויא אבודה: ואפילו אחת. של חטאת באחת של חולין: אבל אבראי. שהלכה למדברות ונתערבה בבהמות של אחרים [ב] ואותן אחרים עצמן אינם מכירין בה אפילו הכי כיון דאיכא דחזי לה דאותן אחרים חזו לה ואע"ג דאין מכירין אותה לא הויא אבודה: וכל שכן אבראי. דלא קא חזי לה איהו לגמרי: ל"א אבל בעדר דקחזי לה דהא חזי להו איהו לכולהו אע"ג דאין מכיר בה לא הויא אבודה [א]: [ג] (ד) ופליגי. כלומר שיפריסנו מהן לאחר זמן כשיכירנה: דלא קא ידע. שאינו מכיר אי זו היא תיבעי תיקו [ע"כ]: אבודה כ] בכוס. אבודה בשעה שדם חברתה בכוס שאבדה והפריש אחרת ושחטה וקיבל דמה ובעודו דם בכוס נמצאת זו: האמר אבודה בשעת הפרשה. כלומר שנמצאת בעוד שחברתה קיימא מתה וכל שכן הכא שנשחטה כבר כא] ואיכא למימר כל העומד ליזרק כזרוק דמי וכאבודה בשעת כפרה דמיא: כי אמרו רבנן אבודה בשעת הפרשה רועה. ואפי' נתכפרו הבעלים שוב באחרת הני מילי שנמצאת קודם שנתקבל דמה של חברתה בכוס אבל הכא כו': לעולם אליבא דרבי. ולאו בשתי בהמות מיבעי ליה אלא בבהמה אחת שקבל את דמה בשני כוסות: ואבד האחד. בשעת זריקת חבירו: אליבא [ד] דמאן דאמרי. במסכת יומא בפרק הוציאו לו* כב] בכוס אחד עושה את חבירו דיחוי דחטאת שקיבל דמה בארבע כוסות ונתן מן כג] האחת ארבע מתנות כדין חטאת שאין לאלו דחויין ושיריו נשפכין ליסוד והן נשפכין לאמה כד] (דהא איתכשר בארבע מתנות [ג] אבל הכא דאבד האחד) לא תיבעי לך דודאי פסולה החטאת דהתם דכולהו לקמן הוא דהוי הזבח כשר אע"ג דהג' כוסות נשפכין לאמה דהא איתכשר בד' מתנות אבל הכא דאבד האחד כיון דאילו הוה קמן הוי דיחוי לישפך לאמה השתא כי אבד הוי להו תרתי לריעותא כחטאת שעברה שנתה ואבדה והזבח גופיה פסול כה]: שיריים. שכולן נשפכים ליסוד אבל הכא דאבדה מהניא ליה אבודה למיהוי דיחוי דלאו אדעתא דידיה זריק והוה ליה דיחוי ואבוד ופסול הזבחי או דלמא לא שנא. תיבעי: **מתני'** ואח"כ נמצאת הראשונה תמות. ואפי' נמצאת תמימה הואיל וכבר כיפרו הבעלים דכי בעינן תרתי לריעותא היכא דנמצאת ואחר כך כיפרו הבעלים: ילכו לים המלח. כל היכא דאי הוה חטאת הוה מתה מעות נמי אזיל לים המלח: מאלו ומאלו. יערבו יחד דכיון דמתרווייהו מייתי לא הוו חטאת שכיפרו בעליה באחרת אבל אי הוה מייתו מחד מינייהו מידחו אחריני דהוו להו דמי חטאת שכיפרו בעלים באחרת אבל כי מייתי מאלו ומאלו ליכא חטאת שכפרו בעלים כו] והוי כשאר מותר חטאת דאזיל לנדבה: תימכר ויביא מאלו ומאלו כו'. אבל אם היתה תמימה תיקרב היא והמעות ילכו לים המלח הואיל וכיפרו הבעלים באחרת וכל הנך אליבא דרבי [ג] (ה) כז]: ואין המעות הולכות לים המלח. ואפילו נתכפר באחת מן הגזברין לאחר שנמצא האבוד הואיל וקודם כפרה נמצא: אם קרבה שניה עד שלא נשחטה. הראשונה בבית לוקח לאכילת חולין תמות אף ע"פ שהיא חולין דחטאת שכיפרו הבעלים היא: **גמ'** כח] [ה] *) אבודה בשעת הפרשה. כגון הנך מעות דנמצאו קודם כפרה ואזלו לים המלח אי לא מצי מייתי מאלו ומאלו: טעמא מאלו ומאלו. דליכא למימר דנתכפרו בעלים באחרת: הא הביא. חטאת מאחת מן הגיזברין השני ילך לים המלח ואע"ג דנמצא קודם כפרה ולא היה אבוד אלא בשעת הפרשה: הניחא לרב הונא. דאמר לקמן:

הכל

*) ס"א שייך האי דבור במתני' סד"ה תימכר כו' אליבא דרבי דאמר אבודה בשעת וכו'

אפי' אבודה דיממא נמי דאמרי רבנן אבודה בשעת הפרשה רועה. ואם תאמר לימא דלרבי אבא איצטריך דאמר לקמן (כג:) הכל מודים בנתכפר בשאינה אבודה אבודה מתה ואיצטריך רבנן לאשמועינן דאבודת לילה ונתכפר בשאינה אבודה אבודה אינה מתה הא דיממא כה"ג מתה וצריך לומר דהאי סיפה ליה ליה דרבי אבא כס] ה"נ איכא סוגיות בפרק מי שהיה טמא (פסחים דף צז:) *) דלא מיתוקמי כרבי אבא:

*) עיין רש"ק שהאריך

רבינו גרשום

דלא מסח דעתיה מינייהו דסברמישתכחי(הילכת') [הלכך] ירעו: ל"א אלמא הואיל דאי דחיית לה כו' כלישנא קמא לית בינייהו אלא שינוי לשון: אילימא אליבא דרבנן דפליגי עליה דרבי במתניתין המפריש חטאת ואבדה והפריש אחרת תחתיה ולא הספיק כו': השתא אבודה בשעת הפרשה דיטמא (בהרא) דאבודה היא בשעת הפרשת דשניה ולא בשעת כפרה ואמור רבנן עליה דרועה דלא שמה אבודה למות אבודה דלילה לא כ"ש: אלא אליבא דר' דפליג עלייהו דרבנן קאמר ולא קשיא דע"כ לא קאמר ר' כו': ואיבע"א לעולם אליבא דרבנן קאמר: והכא במאי עסקינן. כגון שנאבדה בלילה ועדיין היתה אבודה ביום בשעת כפרה ואחר[כך]נמצאת: וע"כ לא קאמרי רבנן אבודה בשעת כפרה מתה אלא היכא דעיקר אבידתה ביום אבל הכא דעיקר תחילת אבידתה בלילה הוה לא פתח אלא רועה: נקיטינן. דקא מיירי מתניתין אבודה ממש ולא גנובה וגזולה' דאבודה גמירי: כגון שנתחלפה לו אחת חטאת. בתוך עדרו ואינו מכירה או אפילו אחת חטאת באחת של חולין ואינו יודע אי זו היא של חטאת: או אם (נרחה) [ברחה] אחרי הדלת' ואין אדם רואה אותה: אבל אבראי. אם ברחה חוץ דאיכא שם אדם דקא חזי ליה: או דילמא אחורי הדלת דאי מהדר אפיה. בעל הבהמה להתם הוה חזי ליה ואפי' הכי כל כמה דלא חזי ליה (הויא) [חשובה] אבידה וכל שכן אבראי דלא חזי ליה כלל: ל"א אבל נתחלפה בעדר. דקא חזי ליה אבל אינו מכירה לא הוי אבודה דאמרינן דלמא מידכר סימניה ומוציאה מן העדר ופליג עליה [דר"א]: אבודה ממנו' שאינו מכירה: ולא אבודה מרועה' שהרועה מכירה: [אבודה בכוס]. שהיתה אבודה עד שעה שכבר קבלו דמה של חברתה בכוס ואח"כ נמצאת קודם זריקה אי אליבא דרבי יש לומר אבודה בשעת הפרשה חברתה בלבד א"ר מתה אבודה בכוס כ"ש: ואי בעי תימא אפי' לר' קא מיבעיא ליה ולא מיבעיא ליה אבידה היא עצמה הבהמה אלא הכי קא מיבעיא ליה כגון שקבל דמה בב' כוסות ואבד אחד מהן ואליבא דמאן דאמר במס' יומא בפ' הוציאו לו [כוס עושה חברו דחוי דהכי קאמר התם למעלה הוא אומר בשעיר נשיא ואת כל דמו ישפוך ולמטה הוא אומר בשעירת יחיד ואת כל דמה ישפוך: מניין לחטאת שקבל דמה בד' כוסות' ונתן (ד' מתנות מכוס אחד) [מתנה אחת מזה ומתנה אחת מזה] שכולם האחרים נעשו שיריים ונשפכים ליסוד ת"ל ואת כל דמה ישפך אל יסוד יכול לא נתן אלא (מתנה אחת) [ד' מתנות] מאחת מהן שהאחרים נשפכין ליסוד ת"ל ואת (כל) דמו של אותו כוס בלבד ישפוך ליסוד והן האחרי' נשפכין לאמה (לזבל והינו) ואליבא דמאן דאמ' כוס עושה חברו דחוי דלא מצי[זריק] ליה כ"ש דהוי דהוי:כי תבעי לך אליבא דמאן דאמר כוס עושה חברו שירים'היינו ר"א ב"ר שמעון [דאמר מניין שאפי' לא נתן אלא (מתנה אחת) [ד' מתנות] מכוס אחד שכולן נשפכין ליסוד ת"ל ואת כל דמה ישפך והא כת' ואת כל דמו ישפוך ההוא למעוטי שירים שבצואר בהמה דנשפכין לאמה מאי] מי אמרינן כוס עושה חברו שירים הני מילי כי איתינון לתרוייהון דלא נאבד אחד מהן אבל אבד אחד מהן מהניא ביה אבידה והוי דחוי או דלמא לא

שיטה מקובצת

א] רועה אלא אליבא דרבי. ועד כאן: ב] אושעיא. ס"א כגון שנתחלפה לו אחת בתוך עדרו ואפילו אחת באחת: ג] עי' בהשמטות בסוף המסכת: ד] עי' בהשמטות בסוף המסכת: ה] ר"פ פשיטא לי אבודה ממנו ולא אבודה מרועה לא: ו] פפא אבודה ונמצאת בכוס: ז] קודם שנתקבל דמה: ח] דלמא כל כמה דלא כו' ורעיא דלא אמרינן כל העומד ליזרק כזרוק דמי ואיבעית אימא לעולם: ט] שיריים מי אמרינן ה"מ: י] הא אבד או דלמא לא שנא. ל"א ומאי קסבר אי קסבר כוס עושה חבירו דיחוי אף על גב דאיתיה ההוא כוס לא זריק מינ'[אלא]לאמהמשתפך אלא קסבר כוס עושה חבירו שיריים ה"מ כי איתינון לתרוייהו אבל אבד אחד מהן מהניא ביה אבידה או דלמא לא שנא: יא] תיבעי תיבת תיקו נמחק: יב] ואבדה והקריב אחרת תחתיה כו' ואבדו והקריב חטאת: יג] המעות ילכו לים המלח כו' הפריש מעות אחרים תחתיהן ולא הספיק ליקח בהן חטאת עד שנמצאת מעות הראשונות: יד] ליקח בהן חטאת: טו] הראשונה והרי שתיהן: טז] נשחטה הראשונה תמות: יז] תחתיהם ולא הספיק ליקח בהן חטאת יביא כו' טעמא דהביא מאלו: יח] השני ילכו לים המלח: יט] עיקר אבידתה תחלת: כ] אבודה ונמצאת בכוס: כא] כבר דאיכא אות ו' נמחק: כב] לו דכוס אחר אות ב' נמחק: כג] האחד ארבע אות ת' נמחק: כד] לאמה לא תבעי כו' והשאר נמחק: כה] פסולי גליון וקשה דלמה יפסל הזבח כיון דמצי למעבד המתנות מכוס השני ונראה לר"י דאין הבעיא כלל מפסול זבח אלא לענין דם שבכוס מבעיא ליה היכא דנאבד ונמצאת אי אמרינן ישפך לאמה או ליסוד דלמ"ד עושה חבירו דיחוי כ"ש הכא דנדחה וישפך לאמה: כו] בעלים והשאר הוי כשאר: כז] דרבי דאמר אבודה בשעת הפרשה כגון הנך מעות דנמצאו קודם כפרה ואולי לים המלח אי לא מצי מייתי מאלו ומאלו הס"ד ומה"ד ואין: כח] ד"ה אבודה כו' נמחק מכאן ושייך למעלה: כט] אבא ופליגי רבי ורבנן בכל ענין:

הגהות הב"ח (א) גמ' במאי עסקינן באבדה ונמצאת בשעת כפרה: (ב) שם והפריש מעות אחרים תחתיהן: (ג) רש"י ד"ה דהא אמרי רבנן במתני' בסמוך אבודה: (ד) ד"ה ל"א אבל וכו' ופליגי. נ"ב כך היה הגירסא לאותו לישנא אחרינא: (ה) ד"ה תימכר וכו' אליבא דרבי הס"ד ואח"כ מ"ה אם קרבה וכו' בעלים היא הס"ד ואח"כ ד"ה טעמא ודה הא הביא וכו' הפרשה הס"ד ואח"כ נ"ל ד"ה אבודה בשעת הפרשה וכו' מאלו ומאלו ואין המעות הולכות לים המלח לרבנן ואפי' נתכפר באחד מן הגיזברין לאחר שנמצא האבוד הואיל וקודם כפרה נמצא הס"ד ואח"כ מ"ה הניחא:

הגהות הגר"א [א] גמ' תיקו. גירס"י ל"א אבל בעדר דקחזי לה לא הויא אבודה ופליגי א"ד אחורי כו' עד וכ"ש בעדר דלא קא ידע לה תבעי: [ב] רש"י ד"ה אבל. ואותן כו' דהל"ל קנגע בבעיא דר"פ לקמן: [ג] ד"ה ל"א ופליגי כו' ואפשר לפרש ופליגי דפליג על ר' אושעיא: [ד] ד"ה אליבא וכו' קשה למה פשיטא לי' כולי האי דהחטאת תפסל ועוד סברא רחוקה היא דהחטאת תפסל ועוד יש סברא לתמוה ול"נ דודאי שהחטאת כשרה רק דמיירי שנמצא כוס השני לאחר זריקת הראשון ומיבעיא ליה אם כשר כוס השני ודמי למתני': [ה] ד"ה אבודה נ"ל אחר ד"ה הא הביא כו':

הגהות צ"ק [א] ויפריסנו מהן לאחר זמן כשיכירנה ופליג ארבי אושעיא א"ד אחורי הדלת דאי מהדר אפיה קא חזי לה הוה אבודה וכ"ש בעדר דלא קא ידע כלומר שאינו מכיר אי זהו היא תיבעי הס"ד כצ"ל: [ב] והכא דאבד: [ג] דאמר אבודה בשעת הפרשה כגון הנך מעות דנמצאו קודם כפרה ואזלו לים המלח אי לא מצי מייתי מאלו ומאלו הס"ד ואח"כ מה"ד ואין המעות כו' כפרה נמצאו הס"ד ואח"כ מה"ד אם קרבה כו' בעלים הוא הס"ד ואח"כ נ"ל ד"ה טעמא דמאלו:

עין משפט
נר מצוה

כ א ב מיי' פ"ד מהלכות פסה"מ הלכה ג:

כא ג מיי' פ"י מהל' מעשה הקרבנות הלכה יא:

כב ד מיי' פ"ד מהל' פסה"מ הלכה ג:

רבינו גרשום

לא שנא דאפילו (אבד) [הכי] לא מיפסל אידך תיבעי · ול"א האי נמי קאמר אלא דמשני לשון: המפריש חטאת ואבדה והקריב אחרת תחתיה ואח"כ נמצאת הראשונה תמות · משום דהויא אבודה בשעת כפרה וכן המפריש מעות לחטאתו ואבדו והקריב חטאת אחר' תחתיה: ואח"כ נמצאו לאחר כפרה ילכו לים המלח' היינו במקום מיתה: אבל המפריש מעות לחטאתו ונאבדו והפריש

מסורת הש"ס · תורה אור

הכל מודים שאם משך אחת והקריבה שהשניה מתה משכחת לה כגון שמשך אחת מהן והקריב ודברי הכל [א] אלא *לרבי אבא אמר רב דאמר הכל מודים במתכפר בשאינה אבודה שאבודה מתה על מה נחלקו במתכפר באבודה דרבי סבר מפריש לאיבוד כאיבוד דמי [ב] ורבנן סברי לאו כאיבוד דמי רישא סתם לן כרבנן סיפא סתם לן כרבי [ג] ומאי קמשמע לן דפליגי רבי ורבנן בהדיא קתני להמחלוקת רבי ורבנן בסיפא המפריש חטאת ואבדה והפריש אחרת תחתיה ואחר כך נמצאת הראשונה והרי שתיהן עומדות אחת מהן תקרב ושניה תמות דברי רבי וחכמים אומרים אין חטאת מתה אלא שנמצאת מאחר שכיפרו בעלים ואין מעות הולכות לים המלח אלא שנמצאו מאחר שכיפרו בעלים הא קמשמע לן דבר זה מחלוקת רבי [א] ורבנן [ד] גופא אמר רב הונא אמר רב הכל מודים שאם משך אחת והקריבה שהשניה מתה לא נחלקו אלא בבא לימלך דרבי סבר לא עשו תקנה בקדשים ואמרינן [ה] לך התכפר בשאינה אבודה ואבודה מתה ורבנן סברי עשו תקנה בקדשים ואמרינן לך התכפר באבודה ושאינה אבודה תרעה מותיב רב משרשיא ולא עשו תקנה בקדשים והתניא *°יאכלו מה ת"ל מלמד שאם היתה אכילה מועטת אוכלין עמה חולין ותרומה כדי שתהא נאכלת על השבע יאכלוה מה ת"ל שאם היתה אכילה מרובה אין אוכלין עמה חולין ותרומה כדי שלא תהא נאכלת על הגסה מאי לאו אפילו רבי לא רבנן [א] ורבי אבא אמר רב הכל מודים במתכפר בשאינה אבודה שאבודה מתה על מה נחלקו דמתכפר באבודה דרבי סבר מפריש לאיבוד כאיבוד דמי [ו] ורבנן סברי לאו כאיבוד דמי תנן [ז] השני ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה שאין חטאת [ז] ציבור מתה הא דיחיד מתה [ג] ואמר רב בעלי חיים אינן נידחין כשהוא מתכפר בשני שבזוג ראשון מתכפר ואידך בתרא הוה ליה כמפריש לאיבוד וטעמא דציבור הא דיחיד מתה מאי

א) [יומא סה:] ב) לעיל כב: יומא סב: [שבועות יב:] ג) [לקמן כד: יומא סד: וש"נ]

עין משפט
נר מצוה

כג א מיי' פ"ה מהלכות פסה"מ הלכה ה :
כד ב מיי' פ"ב מהלכות שקלים הלכה ב :
כה ג מיי' שם ופ"ה מהלכות פסה"מ הלכה ט :
וכדין ששנים נ"ק

מאי לאו אפי' רבנן לא רבי היא תנן המפריש חטאת ואבדה והקריב אחרת תחתיה תמות טעמא [א] דקריבה הא לא הקריבה תרעה ל"ש מתכפר באבודה לא שנא מתכפר בשאינה אבודה לא שנא משך ולא שנא לא משך תיובתא דתרוייהו מילתא [ב] דפסיקא ליה קתני מילתא דלא פסיקא ליה [א] לא קתני [ג] תנן המפריש מעות לחטאת ואבדו והפריש אחרים תחתיהם ואח"כ נמצאו המעות [ד] יביא מאלו ומאלו חטאת והשאר יפלו לנדבה טעמא דמתכפר מאלו ומאלו הא [ה] *מאחד יוליכם לים המלח לא שנא מתכפר באבודה ולא שנא מתכפר בשאינה אבודה ולא שנא משך ולא שנא לא משך תיובתא דתרוייהו הכא נמי מילתא דפסיקא ליה קתני [ו] ומילתא דלא פסיקא ליה לא קתני א"ר אמי *המפריש שני ציבורי מעות לאחריות מתכפר באחד מהן ושני יפלו לנדבה אליבא דמאן אילימא אליבא דרבי פשיטא דיפלו לנדבה ע"כ לא קאמר רבי אלא במפריש לאבוד אבל לאחריות מודה ואלא אליבא דרבנן פשיטא [ז] ליה דיפלו לנדבה ק"ו השתא מפריש לאיבוד אמור רבנן לאו כאיבוד דמי לאחריות מיבעיא [ח] ואלא אליבא *דר"ש איצטריכא ליה מהו דתימא לית ליה לר"ש נדבה קמ"ל דאית ליה נדבה ומי מצית אמרת דלית ליה נדבה לר"ש *והתני' א)שלשה עשר שופרות היו במקדש [ט] וכתוב עליהן תיקלין חדתין ועתיקין קינין וגוזלי עולה עצים ולבונה וזהב לכפרת ב) וששה לנדבה ותני עלה [י] ששה לנדבה לעולה הבאה מן המותרות שאין עורה לכהנים דברי רבי יהודה אמר לו רבי נחמיה ואמרי לה ר"ש א"כ בטלה מדרשו של יהוידע הכהן ג) דתניא ד) זה מדרש דרש יהוידע הכהן °אשם הוא [יא] ה) כולו להביא כל דבר הבא ממותר חטאות ואשמות [יב] ליקח (ויקרא ה) בדמיו עולות הבשר לשם ועורות לכהנים אלמא אית ליה נדבה לרבי שמעון איצטריך סלקא דעתך אמינא כי אית ליה נדבה לר"ש בחד סידרא

[לעיל פו' וש"נ]

א) יומא נה: שקלים פ"ו משנה ה ב) [מנחות קז· קו'] ג) צ"ל דתנן ד) [שקלים פ"ז מ"ו ע"ש וזבחים קג· ע"ש] ה) צ"ל וגו'

רש"י

מאי לאו רבנן היא · וס"מ כאבודה דמי דנתכפר בראשון חבירו של אבוד וזה שלא נאבד לא הוא ולא חבירו יג] אזלי למיתה אי הוו דיחיד אלמא טעמייהו דרבנן לאו משום הכי הוא יד] : דתרווייהו · דרב הונא ודרבי אבא : מילתא דפסיקא ליה קתני · כלומר לא תימא הא לא הקריב רועה דזימנין דרועה וזימנין דמתה כגון לרב הונא משך ושוב הקריב אפילו האבודה שאינה אבודה מתה בלא לימלך רועה ולרבי אבא בין משך בין נמלך אם נתכפר בשאינה אבודה אבודה מתה ואם באבודה נתכפר זו רועה והאי דקתני הקריב *קודם מציאת הראשונה משום דהא פסיקא ליה דמתה ואין חילוק בדבר ומשום הכי לא תנא נמצאת קודם כפרה מתה ולוקמא לרב הונא בדלא נמלך ולרבי אבא בנתכפר בשאינה אבודה משום דהיכא דנמצאת קודם כפרה מילתא דלא פסיקא היא דבעי לשנויי חילוק אי זו רועה ואי זו מתה · ל"א הא נמצאת מעיקרא תרעה הניחא דקריב האבודה כו' והיינו הך אלא שלשון ירושלמי *הוא : (א) וניתני נמצאת מעיקרא · כלומר ניתני נמצאת מעיקרא א)ואחר כך טו]תמות ונוקמה לרב הונא בנמשך ולר' אבא בנתכפר בשאינה אבודה: ומשני מילתא דפסיקא ליה קתני כו' : טז] הא מחד מינייהו יוליך השני לים המלח כו' · [ב] וקס"ד דדברי הכל היא אלמא טעמייהו דרבנן לאו בהכי הוא: הכא נמי מילתא דפסיקא ליה כו' · כלומר לא תימא הא מחד מינייהו ילכו לים המלח דזימנין אזלי לים המלח וזימנין לנדבה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה והאי דתנא מאלו [ג] (ב) יז] ולא תנא יביא מאחד מהן משום דמילתא דפסיקא ליה קתני דהאי ודאי תקנתא גמורה היא בלא שום חילוק אבל אי תנא יביא מאחד מהן בעי לחלוקי בין משך ללא משך לרב הונא ולרבי אבא בין אבודין לשאינן אבודין : לאחריות · שאם יאבד אחד מהן יתכפר בחבירו : אליבא דר' שמעון · דאמר באידך פירקין דלעיל (דף טו·) חמש חטאות מתות ולית ליה רועה לגמרי שיפלו דמים לנדבה : מהו דתימא לית ליה לר"ש נדבה · גבי חטאת דכי היכי דלית ליה גבי בהמות לית ליה נמי גבי מעות קא משמע לן : תקלין חדתין · מי שלא הביא שקלו באדר מביאו כל השנה ונותנו באותו שופר וכשיגיע אחד מן השלשה פרקים שתורמין את הלשכה נותן בלשכה ונתרם עם שאר כסף שבלשכה : והשני כתוב בו עתיקין · מי שלא הביא שקלו אשתקד מביאו לשנה הבאה ונותנו שם והן עושין מהן חומת העיר ומגדלותיה וכל צרכי העיר שהרי ממותר שירי הלשכה ב) לבד נעשה כאותה ששנינו (שקלים פ"ד מ"ב) מותר שירי הלשכה ממנה היו עושין חומות העיר יח] כו' והאי מותר הוא שאילו היה שם היה נשאר : קינין · יט] מי שהיה מחוסר כפרה כגון זב וזבה ויולדת ומצורע שהן מביאין קן מביא מעות ונותן שם ואוכל בקדשים לערב בחזקת שהוקרבה כפרתו שאין בית דין של כהנים עומדין משם עד שיכלו כל המעות שבאותו שופר כדי שלא יאכל מחוסר כפרה בקדשים : גוזלי עולה · ברביעי כתוב כן והמתנדב [ד] בני יונה לנדבת עולת העוף מביא מעות ונותן בו : עצים · בחמישית כתוב עצים שהמתנדב עצים למערכה מביא מעות ונותן לתוכו : לבונה · בששי כתוב לבונה שהמתנדב לבונה מטיל מעות לתוכו : וזהב לכפורת · המתנדב כ] ג) לכלי שרת מביא ונותן בו · ל"א וזהב לכפורת המתנדב כלי שרת מביא ונותן · כא] כפורת היינו מזרק ובספר עזרא (א) כתיב כפורי זהב וגו' כב] ומש"ה נראה לי שהוא עיקר משום דקדשי בדק הבית לא היו באין למקדש אלא ליד הגזבר : וששה שופרות היו לנדבת צבור · הבאה מן המותרות דחטאות ואשמות וכל הנך דאמרינן יפלו דמיו לנדבה ובפרק בתרא דמנחות (דף קז:) מפרש הני ששה כנגד מי : שאין עורה לכהנים · אלא חוזרין ומוכרין אותו ולוקחין בהמות לעולה לקיץ המזבח : בחד סידרא · וכגון הפרים כג] שתי ציבורי מעות לחטאתו והוצא הטלאים וניתותרו מן המעות :

א) נ"א והפ"ה ועיין נ"ק ב) לכך כאותה נ"ק ג) נ"א לכפורת וגירסת נ"ק זהב לכלי

אבל

תוספות

ביום הוא צריך להתכפר באחת מהן ואינו יכול להמתין עבודת היום אבל לרבי אבא דאמר אליבא דרבנן דמפריש לאבוד לאו כאבוד ואם נתכפר באבודה שאינה אבודה רועה פריך שפיר דהא הכא דנתכפר בראשון ואפילו הכי דיחיד תמות אלמא מפריש לאבוד כאבוד דמי אבל לרב הונא לא פריך מידי דאיכא למימר דהוי כי משך אחת מהן בלא המלכה *בדין שניה למיתה אזלא ביחיד ואפילו לרבנן :

הא מאחד מהן יוליכם לים המלח כו' · תיובתא דתרווייהו תימה דלעיל פריך מינה וקאמר הניחא לרב הונא ולרבי אבא נמי משני לה כרבי והכא פריך מינה לתרווייהו וי"ל דלית ליה השתא כסוגיא דלעיל אלא מסתברא ליה למקשה דהכא דאתיא נמי כרבנן ומיירי בכל ענין וכן דרך הש"ס להפך קושייתו בכל ענין פעמים ככה ופעמים ככה:

המפריש שני ציבורי מעות לאחריות כו' · אי אליבא דרבי פשיטא ולקמן גבי מפריש שתי חטאות לאחריות מוקי לה כרבי ולא פריך פשיטא דיש לחלק בין מפריש מעות לאחריות למפריש בהמות לאחריות דהא קמן לרבי שמעון נמי דאמר גבי בהמות דמתה גבי ציבורי מעות מודה דמתכפר באחת מהן והשני רועה:

וששה לנדבה · בפרק בתרא דמנחות (דף קז:) פליגי בה אמוראי הני ששה כנגד מי חזקיה אמר כנגד ששה בתי אבות שיהיה להם שאם זה כנגד זה לפיכך תיקנו ששה כנגד ו' ימי החול שיהא לכל בית אב ליומו וזעירי אמר כנגד פר ועגל וכבש איל גדי ושעיר וכל כך למה (כדי) שלא היו רוצין לעשות ממותר דמי הפר אלא לפר בלבד וכן לכל אחד ואע"ג דאיכא כד] [מ"ד] בפ"ק דשבועות (דף יב:) א) מקיצים בעולת העוף הני מילי דיעבד אבל לכתחילה לא דטוב לעשות מהן למה שהופרשו תחילה :

א) דמקיצין · נ"ק ואידך

רבינו גרשום

המפריש ממש קאמר אלא והקריב אחרת תחתיה] לשחיטה מדעתו (ולא הקריב ממש ותמות השניה) [ולא שחטה עד שנמצאת המאתו האבודה ונתכפר באבודה מדעתו · הראשונה תמות דקתני אההיא ראשונה קאמר דהקריב לשחוטה קודם שנמצאת האבודה להכי קרי ליה ראשונה ותמות משום] דמשך אחת מהן מדעתו ואיכא למימר דאפי' רישא רבי היא וליכא למידק מינה טעמא משום דהקריב דלאו הקריב ממש הוא אלא הקריב לשחיטה · אלא לר' אבא אמר רב דאמר הכל מודים שאם נתכפר כו' לא מיתוקמא סיפא כדדייקינן מינה דילכו לים המלח כלל כרבנן אלא (כר') [לר'] דאמר המפריש לאבוד כאבוד דמי רישא כרבנן וסיפא כר' אין ומאי קמ"ל כו' : גופא אמר רב הונא אמר רב הכל מודין שאם משך אחת מהן והקריב מדעתו שהשניה מתה · דקנסינן ליה הואיל ועבר מדעתו על מה נחלקו על הבא לימלך איזו יקריב דר' סבר לא עשו תקנה בקדשים דלא איכפת לן בההיא דמתה אלא אמרינן ליה לך התכפר בשאינה אבודה דלא איתיליד ביה ריעותא ואבודה מתה דאיתליד ביה ריעותא ורבנן [סברי עשו תקנה בקדשים כי היכי דלא תמות ואמרינן ליה לך התכפר באבוד כו'] : והכי נחלקו במתניתין בבא לימלך כו' דאמר דתמות סבירא ליה דאע"ג דבשעת הפרשה אבודה ולא בשעת כפרה אפי' הכי תמות אע"ג דבא לימלך ורבנן סברי אם בא לימלך לעולם אין מתה השניה ולא משכחת לה דמתה אלא ההיא דנמצאת לאחר כפרה (דהא) [דההיא] נתכפר בשאינה אבודה ונשתייר האבודה הלכך מתה (אלא) [אבל] הבא לימלך לעולם לא מתה השניה משום דאמרינן ליה לך התכפר באבודה משום דעשו תקנה בקדשים : יאכלו מה ת"ל דכתיב בחצר אהל מועד יאכלוה מה ת"ל דכתיב והנותרת מן המנחה יאכלו אהרן ובניו מצות תאכל במקום קדוש בחצר אהל מועד ולא היה צ"ל יאכלו ולא יאכלוה · אלא יאכלו מה ת"ל שאם היתה מועטת שאם לא היה לו [לכהן] ליכל אלא מעט מן מנחות אוכלין עמה חולין או תרומה כדי שתהא נאכלת מן השבע כדי שיהא באכילתה שביעה וה' דיאכלוה מה ת"ל שאם היתה לו מן המנחות הרבה אין אוכלין [עמה חולין ותרומה כדי שלא תהא המנחה נאכלת מן הגסה לאחר שביעה להכי כתיב יאכלוה היא היא לחודיה] והא הכא אע"ג דכשהיא מרובה אין אוכלין עמה חולין ותרומה כשהיא מועטת עשו תקנה דיאכלו עמה חולין ותרומה אלמא דעשו תקנה בקדשים מאי לאו הא ברייתא אפי' ר' היא דסתמא היא וקשיא לרב הונא דאמר דר' סבר לא עשו תקנה בקדשים לא הא ברייתא רבנן היא : ור' אבא אמר רב הכל מודים כו' · על מה נחלקו על אם נתכפר באבודה דר' סבר כו' והכי פליגי בהכי במתניתין דר' דאמר תמות קסבר אע"ג דאבדה בשעת הפרשה ולא בשעת כפרה ונשתייר שאינה אבודה · אפי' הכי תמות משום דמפריש לאבוד כאבוד דמי אע"ג דשאינה אבודה נשתייר מתה ורבנן סברי אם נשתייר שאינה אבודה אינה מתה דאין חטאת מתה אלא שנמצא לאחר כפרה דהיינו אם נתכפר באבודה ונשתייר שאינה אבודה אין מתה דמפריש לאבוד לאו כאבוד דמי : הא נמצא מעיקרא קודם כפרה רועה לא שנא מתכפר כו' · וקשיא לתרווייהו בין לרב הונא בין לר' אבא : לא הא לא קשיא להו דמילתא דפשיטא ליה לתנא קתני · היינו המפריש חטאתו ואבדה [ואח"כ נמצאת הראשונה] לאחר כפרה דתמות היינו פשיטא ליה ותני תמות · אבל הא דוקיא הא נמצא מעיקרא לא קתני דלא פשיטא ליה דפעמים רועה ופעמים מתה לר' הונא כדאית ליה דכי משך אחת מדעתו השניה מתה ולא רועה · ולרבי אבא כדאית ליה דאם נתכפר בשאינה אבודה שאבודה מתה אע"ג דנאבדה בשעת הפרשת שניה ולא בשעת כפרה אפי' הכי מתה ולא רועה הואיל ולא פשיטא ליה למתני רועה לעולם ולא קתני הלכך לא קשיא : ל"א הא מצא מעיקרא רועה הניחא לר' אבא קא מתרץ האי לישנא הניחא דדייקת הא נמצא מעיקרא רועה הני מילי היכא דהקריב אבודה ונשתיירה שאינה אבודה אלא אם הקריב שאינה אבודה ונשתיירה אבודה אמאי רועה מתה איבעי ליה למיתנא : קסבר ר' אבא · כי דייקינן הא נמצא מעיקרא רועה כגון דהקריב אבודה ונשתיירה שאינה אבודה משום הכי רועה : אי הכי · דבההיא עסקינן : מאי אריא דתני מתניתין · הקריב ואח"כ נמצאה מתה נתני נמצאה מעיקרא והקריב כו' · וכ"ש הקריב ואח"כ נמצא דמתה : ההיא דלא פסיקא ליה · דודאי מתה [לא קתני] דהא פעמים מתה פעמים רועה דאם נתכפר באבודה ונשתיירה שאינה אבודה רועה הלכך לא תני לה מתניתין אבל הקריב ואח"כ נמצא דפסיקא ליה דודאי מתה תני לה : תנן המפריש מעות לחטאתו כו' · (כפירוש דלישנא קמא) [בהילוכא דתנן המפריש חטאתו] דלעיל ובלישנא אחרת מותיב לר' אבא לחוד : קסבר ר' אבא כי קתני דילכו לים המלח בשהביא משאין אבודין דאבודין נשתיירו : אי הכי מאי אריא תני כו' · בהילוכא דלעיל [ת"ש השני בשני שעירי יוה"כ קא מיירי היכא דמת אחד מהן משהגריל והביא שנים והגריל עליהן כדאמרן לעיל השני ירעה כו'] : ואמר רב דפליג עליה דר' יוחנן · בעלי חיין שאין בהן פסול אינן נדחין וכשהוא מתכפר בשני שבזוג ראשון מתכפר משום דבעלי חיין אינן נדחין ואידך בתרא שני שבזוג שני הוה ליה כמפריש לאבוד תחת ההוא דמת דהיינו אבוד וקתני ירעה טעמא דחטאת דציבור הוא הא דיחיד מתה מאי לאו אפי' הא מתניתין רבנן היא וקשיא לר' אבא דאמר דלרבנן מפריש לאבוד לאו כאבוד דמי ורועה לא ההיא מתניתין ר' היא ולא רבנן · שני צבורי מעות לאחריות שאם יאבד צבור אחד שיתכפרו באחד] : לאחריות מיבעיא · דשני יפלו לנדבה : ל"א פשיטא דלרבנן יפלו לנדבה דהשתא יש לומר כו' ואלא לר' אליבא דר' פשיטא ע"כ לא קאמר ר' דמתה אלא במפריש לאבוד אבל באחריות מודה דיפלו לנדבה [דהא ליכא אבוד] : אלא אליבא דר' שמעון איצטריכא ליה · דאמר כל חמש חטאות מיתות (אפילו) [חדא] חטאת שכפרו בעליה דמהו דתימא ההיא צבור שני דנשתייר ליהוי כמותר חטאת שכפרו בעליה ולימות ולא ליפלו לנדבה דלר' שמעון נדבה במותר חטאת לית ליה קמ"ל ר' אמי דאית ליה: ומי מצית אמרת דלית ליה נדבה במותר חטאת : [והתנן י"ג שופרות היו במקדש [והיה כתוב] עליהן תיקלין חדתין · אינהו הוו לקרבנות של כל השנה תיקלין עתיקין שמי שלא שקל אישתקד ישקול עכשיו ויניח באותו שופר] : קינין · הן תורין : וגוזלי עולה · הן בני יונה : עצים · שמאותן מעות שבאותו שופר קונין עצים לצורך המערכה : ולבונה · לצורך קניית לבונה : וזהב · שמהן זהב לצורך כפורת ואיכא דאמרי זהב לכפורת לצורך בדק הבית לכלים המצופים זהב · לשון מורי הגאון : וששה לנדבה לצורך עולות הבאות מן המותרות שמותרות מדמי חטאת ואשם ושאר קרבנות משימין באותן שופרות וקונין מהן עולה : [ואין עורה לכהנים דברי ר' יהודה אלא מוכרין אותן ולוקחין מדמיהן עולה : א"ל ר' שמעון א"כ דאין עורן לכהנים] בימל מדרשו של יהוידע הכהן דתניא · אשם הוא משמע אשם נאכל לכהנים וכתי' אשם לה' כיצד יתקיימו ב' כתובים הללו : להביא את שבא ממותר · חטאת וממותר אשם שילקח מהן עולות ויהא בשר לשם כליל ועורות לכהנים ויתקיימו שניהן אלמא אית ליה לר' שמעון נדבה ממותר חטאת ולא איצטריך למימר : איצטריך סד"א כי אית ליה נדבה לרבי שמעון ממותר חטאת ה"מ בחד סידרא כגון שלא הפריש אלא צבור אחד מעות לשם חטאת וניתותרו מהן :

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה וניתני · נ"ב זהו לגי' ירושלמי : (ב) ד"ה הכא נמי וכו' מאלו ומאלו ולא תנא :

שיטה מקובצת

א] טעמא דהקריב ואח"כ נמצאת הראשונה תמות הא נמצאת מעיקרא תרעה כו' : ב] דפסיקא ס"א דפשיטא : ג] קתני ל"א הא נמצאת מעיקרא רועה הניחא אי הקריב אבודה דשאין אבודה רועה אלא אי הקריב שאינה אבודה ונשתיירה האבודה אמאי רועה קסבר כי קתני דהקריב אבודה רועה אי הכי מאי איריא דתני הקריב ואח"כ נמצאת ומתה ניתני נמצאת מעיקרא ההיא דלא פסיקא ליה לא תני הקריב ואח"כ נמצאת דפסיקא ליה תני: ד] המעות הראשונו' יביא : ה] הא תביא מאחד מהן יוליכם : ו] עי' בהשמטות בסוף המסכת : ז] תיבת ליה נמחק : ח] מיבעיא ל"א אילימא אליבא דרבנן השתא יש לומר אבודה בשעת הפרשה רועה שני צבורי מעות לא כ"ש אלא לרבי ע"כ לא קאמר רבי אלא אבודה בשעת הפרשה אבל שני צבורי מעות לא : ט] במקדש וכתוב תיבת והיה נמחק: י] עי' בהשמטות בסוף המסכת : יא] הוא אשם אשם לה' להביא : יב] ואשמות ילקח בדמיו : יג] חבירו אלא הופרש לאיבוד אזלי : יד] הוא ואליבא דמ"ד בע"ח נידחין לא מצי פריך דהא איהו בשני שבזוג שני מתכפר ואע"ג דהפריש לאיבוד דהשני שבזוג ראשון נדחה במיתת חבירו : טו] כך נתכפרו תמות : טז] עי' בהשמטות בסוף המסכת : יז] מאלו ומאלו ולא : יח] תיבת וכו' נמחק : יט] קינין בשלישית מי: כ] המתנדב לכפורת כלים המצופין זהב לצורך בדק הבית מביא ונותן בו: כא] ונותן בו כפורת : כב] וגו' ולשון שני נראה לי תיבות ומש"ה נמחק: כג] תיבות שתי צבורי נמחק : כד] דאיכא מ"ד בפ"ק :

הגהות הגר"א

[א] גמ' לא קתני · [illegible] [ב] רש"י ד"ה הא · וקס"ד כו' · כתב קס"ד נגד הסוגיא דלעיל : [ג] ד"ה הכא · מאלו · צ"ל מאלו ומאלו : [ד] ד"ה גוזלי · בני יונה · לא דוקא :

עין משפט נר מצוה

מהא לר' אבא וכו' נ"ק
כו א מיי' פ"ד מהל' פסה"מ הלכה ס:
כז ב מיי' שם הל' ה:
כח ג מיי' פ"ד מהל' קרבן פסח הלכה ו וכאידך מ"ד:
פסחים צו: יומא סה. [מנחות פ. נקמן כב. ע"ש]
כט ד מיי' פ"ב מהל' יו"ט הלכה ט טוש"ע א"ח סימן תקנ"ט סעיף א:
ל ה מיי' פ"א מהלכות בכורות הל' יא סמג עשין רט טוש"ע יו"ד סימן שו סעיף א:
לא ו מיי' שם הלכה ג וככ"ה:
לב ז מיי' פ"א מהל' איסורי מזבח הלכה יב:

אבל בתרי סדרי לא קמ"ל אמר ר' הושעיא [א]*המפריש [א]שתי חטאות לאחריות מתכפר באחת מהן וחבירתה רועה אליבא דמאן אילימא אליבא דרבנן השתא המפריש לאיבוד אמרי רבנן לאו כאיבוד דמי לאחריות מיבעיא [ב] אלא אליבא דר"ש [ג] *האמר ר"ש חמש חטאות מתות אלא אליבא דרבי כי אמר רבי באיבוד אבל [ד] אחריות לא תנן *המפריש חטאת והרי היא בעלת מום מוכרה [ה] ומביא אחרת תחתיה ר"א בר"ש אומר אם קרבה שניה קודם שנשחטה ראשונה תמות שכבר כיפרו בעליה קא ס"ד דר' אלעזר בר"ש כרבי סבירא ליה ואפילו באחריות נמי לא דלמא ר"א בר"ש כאבוה סבירא ליה דאמר חמש חטאות מתות [ו] תנן *[ב]לפי שאין חטאת [ז] צבור מתה הא דיחיד מתה (א) *[א] אמר רב בעלי חיין אינן נידחין כשהוא מתכפר בשני שבזוג ראשון מתכפר [ח] ואידך הוה ליה [ט] אחריות וקתני דיחיד מתה [ב][י] רב לטעמיה *[ג]דאמר מצוה בראשון תני רב שימי בר זירי קמיה דרב פפא אבדה בשעת הפרשה לרבי מתה לרבנן תרעה אבדה בשעת כפרה לרבנן מתה לרבי רועה [יא] קל וחומר ומה אבודה בשעת הפרשה דאמרי רבנן רועה אמר רבי מתה אבודה בשעת כפרה דלרבנן מתה לרבי לא כ"ש אלא תני הכי אבודה בשעת הפרשה לרבי מתה לרבנן רועה בשעת כפרה דברי הכל מתה: רבי אלעזר בר"ש אומר וכו': [יב] *תנו רבנן [ד]אין מרגילין ביום טוב כיוצא בו [ה]אין מרגילין בבכור ולא בפסולי המוקדשין בשלמא ביו"ט דקא טרח טירחא דלא חזי ליה אלא בכור מאן תנא אמר רב חסדא [יג] *בית שמאי היא דאמר בכור בקדושתיה קאי *דתנן ב"ש אומר [ו]לא ימנה ישראל עם הכהן על הבכור פסולי המוקדשין מאן תנא אמר רב חסדא ר' אלעזר בר"ש היא דתניא *היו לפניו שתי חטאות אחת תמימה ואחת בעלת מום תמימה תקרב בעלת מום תפדה נשחטה בעלת מום עד שלא נזרק דמה של תמימה מותרת משנזרק דמה של תמימה אסורה [יד] רבי אלעזר בר"ש אמר אפילו בשר בעלת מום בקדירה ונזרק דמה של תמימה יוצא לבית השריפה ורב חסדא לוקמה אידי ואידי כב"ש דלמא כי [ג] אמרי ב"ש בבכור דקדושתיה מרחם אבל פסולי המוקדשין לא ולוקמא אידי ואידי כר"א בר"ש דלמא כי אמר ר"א ברבי שמעון בפסולי [טו] [מוקדשין] דאלימי למיתפס פדיונן אבל בבכור לא ור"א בר"ש לית ליה הא *דתנן [ז]כל פסולי המוקדשין נשחטין באיטליז ונמכרין באיטליז ונשקלין בליטרא אלמא כיון דשרית ליה (ג) טפי וזבין [טז] *אמר רב מרי בריה דרב כהנא מה שמשביח בעור פוגם בבשר (אמרי) במערבא *משמיה דרבי אבין מפני שנראה כעובד עבודה בקדשים רבי יוסי בר אבין אמר גזירה *שמא יגדל מהם עדרים:

הדרן עלך ולד חטאת

רש"י

אבל בתרי סדרי · כגון הפריש שני לבורי מעות לאחריות ונתכפר בא' דדחי להו לאיכך אימא לית ליה: קמ"ל · ר' אמי: חמש חטאות מתות · בכל ענין שהן והך חדא מינייהו היא שכיפרו בעליה: כרבי סבירא ליה · דאמר אבודה בשעת הפרשה *מתה משום כפרו בעליה [באחרת] וכי מפריש שניה לאחריות כמיין] יכפרו הבעלים באחרת והיא מתה [ד] לשון זה פשוט: כרבי סבירא ליה דמחמיר ואמר מפריש לאבוד כאבוד דמי · וש"מ דאפילו היכא דליכא אבוד כגון הכא דלא אבדה הראשונה אלא באחריות שכשהוממה הראשונה הפריש [יח] אותה *(הכי) ואפ"ה מתה: כאבוה סבירא ליה · דאמר חמש חטאות מתות בכל ענין שהן: לפי שאין חטאת לבור מתה · אשעירי יוה"כ (ג) קאי: בעלי חיין אינן נדחין · ולא נדחה הראשון במיתת *חבירו וכשהוא מתכפר אם ירצה יתכפר בשני שבזוג ראשון ואידך בתרא כמפרישו לאחריות כלו' שלא הופרש תחת אבוד שהרי לא מת מזוג ראשון אלא שעיר של עזאזל ולא של שם ואפ"ה מתה וקשיא לר' הושעיא: רב סבר לה כרבי יוסי דאמר מצוה בראשון · דקתני גבי פסחים הפריש פסחו ואבד והפריש אחר תחתיו ונמצא הראשון איזה שירצה יקריב ר' יוסי אומר מצוה בראשון ורב סבר לה כוותיה וכיון דמצוה בראשון הוה ליה מפריש לאיבוד [יט] (ד) תחלת הפרשתו של שני לא היתה לשם הקדש *אלא (לשם) כדי שיאבד וילך למיתה הואיל דס"ל מצוה בראשון אבל גבי שתי חטאות לאחריות כיון דלאו הוה בעי [כ] מתכפר בהאי *דשייך ליכא למימר תחלת הפרשה לאיבוד: אין מרגילין [ה] בבכור · כדרך שמתחילין להפשיט העור דרך הרגלים *והופכו שלם לצורך נפחים או לצורך דבש (ה) ושאינו רוצה להפשיטו שלם* [כא] כשמפשיטו בסכין דרך בטנו מגרונו עד זנבו: לא בפסולי המוקדשין · שנפדו ושחטן: לא ימנה ישראל עם הכהן · לאכול עם הכהן בשר בכור בעל מום ששחטו כהן אלמא אף על גב דהומם בקדושתיה קאי הלכך אין מרגילין בו דדמי כעבודה בקדשים וכעובדין דחולין: בעלת מום תפדה · (ו) קודם [כב] *הפרשת השניה והך שתי חטאות לשם חטא אחד הופרשו שנפל מום בראשונה והפריש שניה תחתיה: נשחטה הבעלת מום · (ז) לאחר פדיונה: אסורה · דהואי חטאת שכיפרו בעליה: יוצא לבית השריפה · את בשר הבעלת מום אלמא אע"ג דאיפריק ואישתחיט בקדושתה קיימא וחטאת שכיפרו הבעלים מיקרייא [כג] הלכך גבי הרגלה נמי אע"ג דאיפריק ואישתחיט בקדושתה קיימא: אידי ואידי כבית שמאי · *)דודאי כי היכי דמחמרי ב"ש בבכור מחמרי נמי בשאר פסולי המוקדשין מ"ש דאוקים רישא כב"ש וסיפא כרבי (ח) [כד] [אלעזר ברבי שמעון]: בכור אין לו פדיון · [כה] דכתיב (במדבר יח) לא תפדה ואם פדאו אינו תופס פדיונו בקדושתו: נשחטין באיטליז · אלמא לאו בקדושתייהו קיימי מכי איפריק ואישתחיט: אלמא כיון דשרית ליה · למוכרו באיטליז טפי ופריק ליה מיד הקדש ביוקר הואיל וסופו למוכרו יפה גבי הרגלה נמי לישתרי ליה להרגיל דכיון דידע בשעת פדיון דפסולי המוקדשין דסופו להרגיל ולמכור העור בדמים יקרים טפי ופריק ליה מיד הקדש: מה שמשביח בעור פוגם בבשר · מה שמשתכר בדמי העור פוגם בדמי הבשר ואין כאן ריוח לפי שמתירא לחתוך העור וחותך הבשר ושוב אינה יפה לימכר: שנראה כעובד בקדשים · שעושה מפוח על הבהמה בעודה מחובר ועבודה ממש ודאי לא הוי דאין עבודה לאחר מיתה אבל נראה כעבודה: גזרה שמא יגדל מהן · מפסולי המוקדשין: עדרים · דאי שרית ליה להרגיל משהי להו ולא שחיט עד שיזדמנו לו נפחים ואתי לגדל עדרים ואתי לידי תקלת גיזה ועבודה ופסולי המוקדשין אסורין בגיזה ועבודה אפילו לאחר פדיונן: הדרן עלך ולד חטאת

*)דס"ד כי היכא · נ"ק

תוספות

ואידך הוה ליה לאחריות וקתני הא דיחיד מתה · וא"ת לעיל פריך *מהא לר' אבא דחשיב ליה כמפרים לאיבוד והכא חשיב ליה כמפרים לאחריות וי"ל דמשתמע ליה השתא כיון דבשעה שהפרים השני היה יודע שלא יתכפר בו אלא בשני שבזוג ראשון ה"ל באחריות ולא דמי להפרים לאיבוד דלעיל דהתם היה סובר דהראשון נאבד ומתכפר בזה שמפרים עתה והוה ליה כמפרים לאיבוד ולא הוי באחריות אבל הכא שהיה יודע בשעת הפרשת השני שיתכפר בראשון הוה ליה כמו אחריות ואפ"ה קאמר דיחיד מתה וקשה לרבי אושעיא דאמר מפרים שתי חטאות לאחריות מתכפר באחת מהן והשני רועה ומשני רב לטעמיה דאמר מצוה בראשון ומשעה שהנפרש הופרש לאיבוד ואין זה אחריות ולכך מתה והא דמדמי ליה לעיל למפרים לאיבוד היינו מטעם דמצותו בראשון או שמא יש לפרש דס"ל הכא כרב הונא דאמר לעיל אינה אבודה אינה מתה לא לרבי ולא לרבנן ומשום הכי פריך מינה דהיה סבור שהוא כמפרים לאחריות: רבי אלעזר בר' שמעון אומר אפילו בשר בעלת מום בקדירה כו' · וא"ת מ"ש הכא ממתני' דאמרי רבנן בההיא דמתני' דאפילו נזרק דמה דשניה בעוד ראשונה בעלת מום קיימא אין לה דין מיתה והכא אמר דאם נשחטה בעלת מום משנזרק דם תמימה אסורה ולר' אלעזר בר' שמעון אפילו בשר בקדירה כשנזרק דמה של תמימה תלא לבית השריפה ובמתני' קאמר דאם נשחטה בעלת מום קודם זריקת דמה של תמימה דכשרה ויש לחלק דבההיא דמתני' כיון דהיתה כבר בעלת מום קודם הפרשה של זו אין עליה קדושה כל כך אבל הכא דהופרשו לאחריות ונראו שניהם להקריב *עליה קדושה יותר:

הדרן עלך ולד חטאת

שיטה מקובצת

[א] הושעיא' (מנחות דף פ ע"א): [ב] מיבעיא' ל"א י"ל אבודה בשעת הפרשה רועה שתי חטאות לאחריות לא כ"ש: [ג] דר"ש והא אמר ר"ש: [ד] אבל באחריות לא · ל"א עד כאן לא קאמר רבי אלא שנמצא בשעת הפרשה דמתה אבל שתי חטאות לאחריות לא: [ה] מוכרה ויביא בדמיה אחרת ר"א בר"ש כו' שכבר כיפרו הבעלים: [ו] מתות' ל"א והא הכא דליכא למימר מצוה בראשון דראשונה בעלת מום היא וקתני תמות אלמא קדושת דמים נדחית מאי לאו אפילו רבי סבר לה כי הא · לא ר' אלעזר בר' שמעון סבר לה כאבוה תנן' בס"א הוא מהופך וזה התנן הוא קודם תנן דלעיל וכן גירסת הראב"ק ז"ל: [ז] חטאת הצבור מתה: [ח] ואידך הוי ליה לאחריות ומר' יוחנן דאמר מתכפר בשני שבזוג שני וראשון ימות לא מצי מייתי דראשון נראה בשעת הפרשה ושוב נדחה הלכך הוי דיתוי יותר ממפריש שתי חטאות דבתחלת הפרשתו הי' יודע שאחד מהן ידחה' תוס' אחרות: ואידך הוי ליה לאחריות' גליון ואע"ג דלעיל פריך מינה לר' אבא ומדמי לה למפריש לאיבוד והכא מדמי למפריש לאחריות מצינו למימר שהמקשה סבר דכיון דכשהפריש ידע שלא יתכפר בראשון הוה ליה כמפריש לאחריות' הר"י ז"ל: [ט] ליה כמפריש לאחריות' בס"י כתוב ל"א והויא ליה כשתי חטאות לאחריות: [י] רב סבר לה כר' יוסי דאמר מצוה בראשון והויא ליה כמפריש לאיבוד וכל המפריש לאיבוד כאיבוד דמי תני רב שיזבי בר זעירא קמיה: [יא] רועה א"ל קו"ח: [יב] ת"ר עי' תוס' מנחות ד"ה מפריש (דף סג ע"ב): [יג] ב"ש היא'

[נ"ל משמיה דרבינא אמרי מפני כו' וכ"א בבכורות לג: נ"ק]

רבינו גרשום

אבל בתרין סדרי' היינו ב' צבורין ונותר אחד מהן לית ליה: קמ"ל · ר' אמי דאית ליה: מפריש לאחריות מיבעי' דרועה · דהכא ליכא אבודה: אלא אליבא דר' שמעון הא אמר חמש חטאות מתות והאחת מהן חטאת שכפרו בעלים והכא ליכא למימר והא איה ליה לר' שמעון נדבה דאמרינן כי אית ליה הני מילי במותר מעות חטאת אבל הכא דחטאת עצמו נותרה לר"ש ודאי מתה: אלא אליבא דרבי · קאמר רועה דכי אמר רבי מתה באבודה אבל באחריות ההיא דנותרה רועה: [ואידך שני שבזוג שני · הוה ליה לאחריות שאם יאבד שני שבזוג ראשון יקרב זה תחתיו וקתני הא דיחיד מתה וקשיא לר' אושעיא דאמר חברתה רועה אמר לך ר' אושעיא רב אומר בעלי היין(הן)[אינן] נדחין וכשהוא מתכפר כו'·סבר לה כר' יוסי דאמר לענין פסח מצוה בראשון הכא נמי מצוה בראשון והוה ליה אידך שני שבזוג שני מופרש לאיבוד וכל מופרש לאיבוד כאבוד דמי: והיכא אמר ר' תמות באבוד אבל באחריות דליכא אבוד לא א"ר הלכך הא דיחיד תמות כר' יוסי ולי לא סבירא לי]: ר' אלעזר ב"ר שמעון אומר אם קרבה שניה · שהביא בדמיה עד שלא נשחטה הראשונה תמות אע"ג שיצא לחולין קס"ד דר' אלעזר ב"ר שמעון כרבי סבירא ליה ומש"ה קאמר קס"ד דכרבי ס"ל משום דר' אושעיא אליבא דרבי קאמר ובעי לאקשויי ליה מרבי דאמר אחת מהן תקרב והשני תמות דכי היכי דסבירא ליה לר' במפריש חטאתו ואבדה הכי נמי סבירא ליה לרבי אפילו (במוכר לאחרים) [במפרשן לאחריות] שכבר כפרו בעלים וכיון דבהא דחולין היא אפ"ה א"ר אלעזר בר"ש הראשונה תמות כ"ש [דאפילו באחריות] היכא דאיפריש ב' חטאות לאחריות דתרוייהו אית להו שם חטאת עליהם שאם נתכפר באחת שחברתה מתה וקשיא לר' אושעיא: אמר לך לא דלמא' ר' אלעזר בר"ש כאבוה (ר' שמעון) ס"ל דאמר חמש חטאות מתות כו' · וחטאת שכפרו בעלים [בכלל] ואנא לא אמרי אליבא דר"ש אלא אליבא דרבי: ל"א · והא הכא ליכא למימר מצוה בראשון להכי שניה מתה אלא הכא אפילו ראשונה מתה אלמא אלימא קדושת דמים (הא) [דהאי] בעלת מום דלית בה אלא קדושת דמים נדחית ואע"ג דנפדית מתה מאי לאו אפילו רבי דאמר והשנית תמות סבר ליה נמי בהא דמתה וכ"ש באחריות לא: לא סבר לה כרבי · בהא אלא ר' אלעזר בר"ש סבירא ליה כאבוה כדאמרן: אין מרגילין · ביו"ט לפשוט עור בהמה שלם לצורך מפוח ולהכי קרי ליה מרגילין דדרך הרגלים מתחילין לפשוט עור ובה"מ אסור צורך דקא טרח ביה מהא יתירא: ר' אלעזר בר"ש אמר · אפילו נשחטה בעלת מום קודם זריקת דם של תמימה ובשר בעלת מום בקדירה ונזרק דמה של תמימה קודם שנאכל הבשר של בעלת מום תצא לבית השרפה אלמא לר"א בר"ש אע"ג דשחטה לבעלת מום דהיינו פסולי המוקדשין בקדושה קאי אע"ג דנפדה אי נזרק דמה של תמימה קודם אכילתו תצא לבית השרפה: ונוקמה אידי ואידי · לבכור ולפסולי המוקדשין כב"ש ונימא כי היכי דסבירא להו בבכור דאע"ג דשחטיה בקדושה קאי ואין נוהגין בו בזיון להרגילן הכי נמי סבירא להו בפסולי המוקדשין: דלמא ע"כ לא קאמר ב"ש כו' · אלא בפסולי המוקדשין דאלימי למיתפס פדיונן שקדושתן על פדיונו והן יוצאין לחולין אבל בכור לא דכתיב ביה לא תפדה: ולית ליה לר"א בר"ש כל פסולי המוקדשין נמכרין באיטליז

גליון וכ"ת וכי סתם לן תנא כב"ש מצינו למימר דה"ק בכור אסור להרגיל כמו ב"ש אומרים דאסור כו': [יד] עיין בהשמטות בסוף המסכת: [טו] בפסולי המוקדשין דאלימי כו' · אבל בבכור דלא אלים למתפס פדיונו לא: [טז] וזבין ה"נ אי שרית ליה להרגיל טפי ופריק: [יז] נמי כפרו הבעלים באחרת היא מתה הס"ד ומה"ד לשון זה פשוט ל"א כרבי ס"ל והד"א:[יח] הפריש את זו ואפילו: [יט] לאיבוד דתחילת הפרשתו של שני לא היתה לשם הקרבה אלא לשם כך שיאבד: [כ] בעי הוה מתכפר בהאי דשייך ליכא: [כא] כשמתחיל להפשיט הותכו בסכין תיבת כשמפשיטו נמחק: [כב] קודם הקרבת השניה: [כג] עיין בהשמטות בסוף המסכת: [כד] וסיפא כראב"ש: [כה] פריון אלא הוא בקדושתו להקריב דמו וחלבו ואימורין כדין בכור דכתיב: מעוברת

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואמר רב וכו' וכשהוא מתכפר: (ב) שם טפי וזבין: (ג) רש"י ד"ה לפי שאין וכו' קאי נ"ב ע"ל דף כג סוף ע"א: (ד) ד"ה רב וכו' דתחלת: (ה) ד"ה אין מרגילין וכו' וכשאינו רוצה להפשיטו שלם מפשיטו: (ו) ד"ה בעלת מום תפדה שנעשה בעל מום קודם הפרשה: (ז) ד"ה נשחטה הבעלת מום כו' אף לאחר פדיונה אסורה כצ"ל וסד"א: (ח) ד"ה אידי וכו' כר' שמעון סס"ד ואח"כ מ"ה בבכור לא בכור אין:

הגהות הגר"א

[א] גמ' אמר רב · נ"ל ואמר רב: [ב] שם רב לטעמי' · גרס"י רב ס"ל כר"י: [ג] שם אמרי כו' · תוזר למעלה וא"צ להירוץ דר"ח בין בבכור בין בפסולי המוקדשין וכן ר' יוסי בר אבין נמי קאי למעלה (וכן פירש רש"י בבכורות): [ד] רש"י ד"ה כרבי · והיא מתה הס"ד ומה"ד לשון זה פשוט כרבי ס"ל וסד"א: [ה] ד"ה אין מרגילין · בבכור ל"ג:

ביצד מערימין על הבכור מבכרת שהיתה מעוברת א] אומר מה שבמעיה של זו אם זכר עולה ילדה זכר יקרב עולה ואם נקבה זבחי שלמים ילדה נקבה תקרב שלמים אם זכר עולה ואם נקבה זבחי שלמים ילדה זכר ונקבה הזכר יקרב עולה והנקבה תקרב שלמים ילדה שני זכרים ג] אחד מהם יקרב עולה והשני ימכר לחייבי עולה ודמיו חולין ילדה שתי נקבות אחת מהם תקרב שלמים והשניה תימכר לחייבי שלמים ודמיה חולין *ילדה טומטום ואנדרוגינוס רשב"ג אומר אין קדושה חלה עליהן: גמ' אמר רב יהודה מותר להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם תנן ג] אומר אדם מה שבמעיה של זו עולה עולה אין שלמים לא ד] [ואת] אמרת דמצית מפקעת ליה מקדושתה אמר לך רב יהודה ה"מ בזמן שבית המקדש קיים כי קאמינא אנא בזמן הזה דלא חזי להקרבה אי בזמן הזה מאי למימרא מהו דתימא נגזר דלמא נפיק רוב ראשו וקשדי ביה מומא ואימא הכי נמי אפילו הכי הא עדיפא ה] (יתירא) מדאתי ביה לידי גיזה ועבודה: אם נקבה זבחי שלמים: נקבה מי קא קדשה בבכורה סיפא אתיא לבהמה דהקדש ו]: ילדה שני זכרים כו': אמרי אי בהמה דהקדש היאך דאקדיש עולה ז] *ליהדר עולה אידך נהוי בקדושתיה דאימיה סיפא אתאן לבהמת חולין ח]: ילדה טומטום ואנדרוגינוס כו': אמאי

מערימין · ט] להפקיעו מכהן ולהפרישו לחובתו: ילדה זכר יקרב עולה · דבכור לא קדיש אלא י] ברחם וכיון דמעיקרא אתפסיה בקדושה אחריתי תו לא חיילא קדושת בכורה: ואם אמר אם נקבה · תהא זבחי שלמים ילדה נקבה תיקרב שלמים: ילדה שני זכרים · על שניהן חלה קדושת עולה דהא קאמר אם זכר יהא עולה ומיהו לא נדר אלא חד הלכך[א] הוא יקריב האחד לנדרו והב' ימכר לצרכי עולהיא] ודמיו חולין: גמ' עולה אין · הואיל וכליל היא שרי לשנויי קדושת בכורה לקדושתה אבל שלמים דקדושה קלה היא אסור לשנויי לכתחלה קדושת בכורה לקדושתייהו וכ"ש שאסור להטיל בו מום דמפיק ליה מקדושתיה לגמרייב]: דלמא נפיק רוב ראשו · וקדים ליה רחם והדר שדי ביה מומא והוי מטיל מום בקדשים קמ"ל דלא גזרי' דהוא יזהר להטיל בו המום משעה שילא מעט קודם שילא רוב ראשו כדאמרינן בבכורות (דף נה.) גדייא באזניה שהגדי יולא דרך לדעיו ונראות האזנים תחלה ואימרא בשפתיה שפי הטלה יולא תחלה: הא עדיפא · למיסרי להטיל בו מום הואיל ועדיין לא קדיש כדי שלא יצטרך הכהן לשהותו יג] אלא ימהר לשוחטו דאי לא שדי' בי' בעי לשהויי עד שיפול בו מום ואדהכי והכי אתי לידי גיזה ועבודה: חסירא עדיפא · כלומר שמחסר ממנו אבר קודם יציאת רובו ויעשנו בעל מום: נקבה מי קדשה בבכורה · דבעי לאיערומי עלה דקאמר כילד מערימין וקחשיב להך: לבהמה דהקדש · דאם חטאת היא ונתעברה ורוצה להערים שלא ילך למיתה דולד חטאת למיתה אזיל ישנהו לקדושה אחרת וקמ"ל דוולדות קדשים בהוייתן הן קדושים ולא במעי אמן וכיון דעדיין לא קדיש בקדושת אמו מצי לארכובי עליה קדושה אחריתי דלכי מתייליד לא הוי ולד חטאת: לשון ירושלמי נקבה מי וכו' (א) במבכרת דקדשים בבהמת הקדש כדפרישית והאי מבכרת לאו דוקא אלא איידי דתנא רישא במבכרת דחולין נקט נמי הכא לשון מבכרת: אי בהמת הקדש היא · אמאי השני ימכר לחייבי עולה האי קמא דנפיק ליהוי עולה ואידך לכי מתייליד ליהוי בקדושתה (ג) דאימיה: הך סיפא דילדה שני זכרים אתאן לבהמת חולין · והוי רישא וסיפא בחולין ומציעתא יד] בהקדש: אין

ביצד מערימין · אם זכר עולה · מפרש בגמ' דדוקא נקט עולה דלא נחתא מקדושתיה אבל שלמים לא דנחתא מקדושתייהו ואם נקבה זבחי שלמים בגמרא פריך ונקבה מי קא קדשה בבכורה · כלומר ול"ל להתפיסה בקדושה ומוקי לה בבהמת הקדש ואין רצונו שיחול עלה קדושת האם ורוצה להתפיסה בקדושה אחרת וסיפא דילדה שני זכרים מוקי לה בבהמה דחולין וא"כ מיירי רישא וסיפא בחולין ומציעתא בבהמת הקדש ותימה למורי הרמ"ר למה לא דחק לאוקומי מציעתא בבהמת חולין הרי סיפא דבחולין איירי ואפ"ה אתפיס בזבחי שלמים ותירץ משום דבעי לאוקומי אכילד מערימין:

*קסבר רשב"ג ולדות קדשים בהוייתן הן קדושין·לפיכך אין קדושה חלה על טומטו' ואנדרוגינו' שהרי קודם שתחול קדושת האם עליהם היו כבר בעלי מומין לפיכך אין קדושת האם חלה עלייהו וגם בקדושת פה לא קדשי כיון שהן בעלי מומין ואין דעתו על בעלי מומין דאי קסבר ממעי אמן הן קדושין אם כן נחתא קדושת האם עלייהו משעה טו] שנמלאו ועדיין לא היו בעלי מומין שהרי בבהמת הקדש מוקמי' טז] לה דאי ממעי אמן הן קדושין לא חיילא קדושת הפה עלייהו והוי בקדושת האם ומטוניה דאם וא"ת מנלן דטעמא דרשב"ג משום דקסבר בהוייתןהןקדושיןדלמא טעמא דרשב"ג משום דאין דעת המקדיש כי אם לזכר ודאי ולנקבה ודאית כדאיתא ריש פרק מי שמת (ב"ב דף קמ:) וי"ל דמוכח שפיר דקסבר בהוייתן הן קדושין דאי טעמא משום דאין דעת המקדיש כ"א ילודאי מ"מ תקדוש בקדושת האם ז] וקאמר דאין קדושה חלה עלייהו כלל וא"ת לרב חסדא דאמר בבכורות פ' על אלו מומין (דף מא:) יח] דטומטום ואנדרוגינוס לא במקדש ולא במדינה רבי ישמעאל אומר אין לך מום גדול מזה וחכ"א אינו בכור יט] ונגזז ונעבד וקאמר בגמרא עלה אמר רב חסדא מחלוקת באנדרוגינוס אבל בטומטום ד"ה ספיקא וקדושה מספיקא וישחטנו ולאחר שחיטה תבדק אם זכר הוא או נקבה ואמאי קאמר רשב"ג דאין קדושה חלה עליהם וי"ל דלרב חסדא הכי נמי קדושה חלה על טומטום והא דקאמר אין קדושה היינו קדושת הפה דאין דעתו כ"א לזכר ודאי או לנקבה ודאית כדאיתא פרק מי שמת (ב"ב דף קמ:) והא דקאמר הש"ס דאי ממעי אמן הן קדושין הא תפסתינהו קדושת אימיה לא אתיא כרב חסדא וא"ת הכא אמר דלמ"ד בהוייתן הן קדושין אין קדושה כ] חלה על טומטום ואנדרוגינוס והרי הן כבעלי מומין דאין קדושת הגוף חלה עלייהו ובריש יולא דופן (נדה דף מ:) מצריך קרא עלייהו דאם עלו ירדו אלמא קדישי אפילו למ"ד בהוייתן הן קדושים ולמה לי קרא מאחר דדיינינן להו כבעלי מומין דאין קדושת הגוף חלה עלייהו וה"נ קשה מפ' בתרא דזבחים (דף קיב.) הרובע והנרבע והמוקצה והנעבד והאתנן והמחיר והכלאים והטריפה והיוצא דופן שהקריבן בחוץ פטור שנאמר לפני משכן ה' כל שאינו ראוי לבא לפני משכן ה' אין חייבין עליו ופריך בגמ' (שם דף קיד.) עלה תיפוק ליה מואל פתח אהל מועד עד דמסיק בוולדות קדשים וקסבר ולדות קדשים בהוייתן הן קדושין אלמא משמע דשפיר הן כא] [ראוין] לבא לפני פתח אוה"מ ואי לאו דממעטינן להו מלפני משכן ה' לא ממעט להו מפתח אהל מועד וע"ק לפי מה דפר"י בפ' מרובה (ב"ק דף עז:) גבי הא דאמר או עז להוציא את הנדמה וקשה לר"י לשם ל"ל קרא למעוטי נדמה תיפוק ליה דבעלת מום הוא מדאיסתפי הוה ליה מומא כדאיתא ריש בכורות (דף ו:) ותירץ ר"י דאיצטריך קרא למעוטי נדמה דוולדות קדשים דמהו דתימא דליקדשו אגב אימיה קמ"ל או עז דלא וקשה מ"מ כיון דממעטינן מאו עז למעוטי נדמה דוולדות קדשים דחשבינן ליה כבעלת מום וכ"ש כלאים דגריעי טפי כדאיתא פרק מרובה (ב"ק דף עח.) דדייק הש"ס כלאים איתרבו נדמה מיבעי אלמא גריעי כלאים מנדמה וכיון דממעטינן אפילו נדמה דוולדות קדשים מאו עז כדפר"י כ"ש כלאים דגריעי וא"כ קרא דזבחים דלפני משכן ה' דמצריך התם למעוטי כלאים למה לי הא לאו ראוין הן לפתח אהל מועד וי"ל דלעולם פשיטא לן דהני דתניא בפרק בתרא דזבחים (דף קיד.) לא קדישי כלל ואפ"ה איצטריך לפני משכן ה' למעוטינהו דאין חייבין עליהן בחוץ *דלאו מפתח אהל מועד לבד לא מצי למעוטינהו שהרי הן ראוין לבא לפני פתח אהל מועד עם אמן בעודן בבטן אמן והיא בהמת קדשים אע"ג דהוולדות לא קדישי כלל וה"נ ניחא ההיא דיולא דופן דאיצטריך קרא למעוטינהו דאם עלו ירדו אע"ג דאין עליהן שום קדושה אלא שהן ראוין לבא בעזרה עם אמן כשהאם קדושה אע"ג דהן עצמן לא קדישי כלל:

אמר רב יהודה מותר להטיל מום בבכור · כדאמר בבכורות (דף לה.) גדיא באזניה אימרא בשיפוותיה וא"ת לימא דרב יהודה דהכא פליג אדרב הונא פרק בהמה המקשה (חולין דף סט:) ילא שליש ומכרו לעובד כוכבים וחזר וילא שליש אחר הרי זה קדוש בבכורה דכי נפק רובא לבסוף איגלאי מילתא למפרע דמעיקרא הוה קדיש ה"נ נימא גבי מטיל מום א)ויש להלק בין מטיל מום למכירה דבמכירה יש לטעות יותר שמא ימכור אחר יליאת רובו כב]:

הא עדיפא יתירא מדאתי ביה לידי גיזה ועבודה · פי' אין בו מום לריך לשהות ואיכא למיחש דלמא אתי לידי תקלה דגיזה ועבודה אבל השתא דיש בו מום שחיט ליה כהן ולא אתי לידי גיזה ועבודה דלמה ישהנו ואר"ת דהשתא נהגו העולם למכור קלת מן האם כג] כדי להפקיע הוולד מן הבכורה וטוב הוא לעשות כן ובלבד שיקנה לו קנין חשוב כמו הגבהה דבהמה דקה או משיכה וקנין כסף עמו ואע"ג דאיכא פ"ק דבכורות (דף ג:) גבי רב מרי בר רחל מקני לעובד כוכבים כו' וכלאי הוותא דרב מרי בר רחל וקאמר עלה דהא דכלאי משום דמפקע להו מכהן והוי איסורא לעשות כן ב)אי איתא משום דרב מרי ידע לאקנויי קנין גמור וכ"ע לא ידעי וסברי דמילתא בעלמא עבד ואתי לידי תקלה ואנן קי"ל כלישנא בתרא דבעיא קנין גמור ואפילו ללשון ראשון נמי ניחא לן טפי למוכרו לעובד כוכבים מלהטיל בו מום קודם יליאת רובו דלא אתי למיטעי להטיל בו מום לאחר יליאת הרוב משום הכי טוב לעשות כן ג) ולמכור קלת מן האם לעובד כוכבים קודם לידה והכי עדיף טפי דלא אתי לידי תקלה דגיזה ועבודה:

א) עיין רש"ק שכתב שדבריהם מגומגמים ועי' תוס' חונק שם ובתוס' בכורות לה ע"א ועי' צ"ק שגורם גירסא אחרת בתוס' ב) [נ"ל אי בעית אימא] ג) גי' רש"ק או

יז] האם ואמאי קאמר דאין: יח] מומין על מתניתין דטומטום: יט] בכור אלא נגזז ונעבד: כ] אין קדושת הגוף חלה את ה' נמחק: כא] הן ראוין לבא: כב] עיין בהשמטות בסוף המסכת: כג] האם לעובד כוכבים כדי:

להייבי עולות [ומשום הכי] דמיו חולין דמ"מ לא הקדיש אלא אחד: [ילדה ב' נקבות · דינו כב' זכרים: מותר להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם · כגון אם יצא אזנו קודם או שפתו והטיל בה מום קודם שיצא רוב ראשו יקרב עולה: עולה אין · כלומר לשם עולה דהחמירה קדושתה מבכור יכול לשנותו אבל שלמים דגריע קדושה מבכור דנאכל לישראל לא יקרב וכ"ש להטיל מום דקא משוי ליה חולין דאסיר: קסבר רב יהודה · מתני' דדייקינן מינה דלשם עולה אין לשם שלמים לא: בזמן בהמ"ק קיים · וכי קאמינא דמותר להטיל מום בזמן הזה אמינא: ואימא הכי נמי · דמש"ה ליגזר דלא: אפ"ה הא עדיפא · להטיל בו מום דאי לא שדי ביה מום דלמא אתי לידי גיזה: ל"א הא קמ"ל רב יהודה · דחסירא עדיפא דלא ליתי כו': אם נקבה זבחי שלמים · אמאי איצטריך למימר נקבה ליהוי חולין נקבה מי מקדש בבכורה] אלא סיפא דקתני ילדה נקבה תמימת תיקרב שלמים בבהמת הקדש קתני דאם הקדיש בהמה מעוברת ואמר ילדה נקבה תהא שלמים הויא שלמים קסבר עובר לאו ירך אמו הוא (ל"א כלישנא קמא) [אמרי הא בהמה מבכרת מאי היא אי ההקדש היא אמאי והשני ימכר האיך דהקדיש עולה כו'] סיפא אתאן [כאן יש כשתי שורות הלק] לבהמת חולין · וכגון דלא ידיעה אהי זכר מינהו אמר עולה והלכך שני ימכר לצרכי עולות ודמיו חולין כדאמרן לעיל: ל"א זכר בתרא חולין בעלמא הוא אלא משום דלא ידעינן הי נפקא ברישא הלכך השני ימכר לצרכי עולה ודמיו חולין דמכל מקום לא היה דעתו לעולה אלא על האחד:

א) נ"א דנ"ל דהא אם זכר עולה סתם אמר ואין ידוע כו' ·

קסבר

אמאי אין קדושה חלה עליהן קסבר רשב"ג ולדות קדשים בהוייתן הן קדושין דאי ס"ד ממעי אמן הן קדושין אמאי אין קדושה חלה עליהן הא תפסתינהו קדושה דאימייהו אלא ש"מ ולדי קדשים בהוייתן הן קדושים והאי תנא סבר ולדי קדשים ממעי אמן הן קדושים דת"ר אילו (לא) נאמר בכור לא יקדיש הייתי אומר בכור לא יקדיש הקדישות ת"ל איש אותו אותו אי אתה מקדיש אבל מקדיש אדם בכור הקדישות ועדיין אני אומר הוא לא יקדיש אבל יקדישוהו אחרים ת"ל בבהמה בבהמה עסקתי יכול לא יקדישנו בבטן ת"ל אשר יבוכר לה' משיבוכר לה' אי אתה מקדיש אבל אתה מקדיש בבטן יכול אף ולדי כל הקדשים כן ת"ל אך חלק אלמא ס"ל ולדי קדשים ממעי אמן הן קדושין א"ל רב עמרם לרב ששת אמר על הבכור עם יציאת רובו עולה עולה הוי או בכור הוי עולה הוי דכל פורתא ופורתא דקא נפיק הוא כליל או בכור הוי דכל פורתא ופורתא דקא נפיק במילתיה הוא ל"א שכן קדושה חיילא עליה או דלמא בכור הוי שכן קדושתו מרחם א"ל מאי תיבעי לך היינו דבעי אילפא אמר על הלקט עם נשירת רובו יהא הפקר לקט הוי או הפקר הוי לקט הוי שכן קדושתו בידי שמים או דלמא הפקר הוי שכן זוכין בו עניים ועשירים ואמר אביי מאי תיבעי ליה דברי הרב ודברי תלמיד דברי מי שומעים ה"נ דברי מי שומעים: **מתני'** האומר ולדה של זו עולה והיא שלמים דבריו קיימים היא שלמים וולדה עולה הרי זה ולד זבחי שלמים דברי ר"מ א"ר יוסי אם לכן נתכוון תחלה הואיל ואי אפשר לקרות שני שמות כאחת דבריו קיימין ואם משאמר הרי זו שלמים נמלך ואמר ולדה עולה הרי זו וולדה שלמים: **גמ'** א"ר יוחנן הפריש חטאת מעוברת וילדה רצה בה מתכפר רצה בולדה מתכפר מ"ט קסבר ר' יוחנן אם שיירו משוייר עובר לאו ירך אמו הוא דהוה ליה כמפריש שתי חטאות לאחריות רצה מתכפר בה רצה מתכפר בחבירתה מותיב רבי אלעזר היא שלמים וולדה עולה הרי זה ולד שלמים ואי סלקא דעתך שיירו משוייר הרי זה ולד שלמים הרי זו שלמים בעי מיתנא אמר רב טבלא בר מינה דההיא הא אמר רב לתנא תני הרי זו שלמים מיתיבי האומר לשפחתו הרי את שפחה וולדך בן חורין אם היתה עוברה זכתה לו אי אמרת בשלמא אם שיירו אינו משוייר עובר ירך אמו מש"ה זכתה לו והוי ליה כמשחרר חצי עבדו ומני ר' מאיר היא כדתניא

א) [ענין ר"מ ורבי יוסי ע"ין נמי בנדרים כו.] ב) יבמות עח. [לעיל י' מנחות פא.] ג) [פסחים נז: ע"ש יומא סה. ע"ש לעיל כד. ע"ש מנחות פ. ע"ז]

רש"י

אין קדושה חלה עליהן · ואפי' אמלעיתא נמי קאי דהוי ולדות קדשים ואפי' קדושת אמן אינה חלה עליהן דהא סתם אין קדושה קאמר: בהוייתן · כשהן נולדין והלכך אין שום קדושה חלה עליהן: הא תפסתינהו קדושת אמן · משעת התחלת יצירתה כל פורתא ופורתא קדיש: אלא ש"מ · כולה מתני' ר"ש היא: אילו (לא) נאמר כו' · אהאי קרא קאי (ויקרא כז) אך בכור אשר יבוכר לה' בבהמה לא יקדיש איש אותו: אילו נאמר בכור אשר יבוכר לא יקדיש · ולא כתיב ...

... בכור · אך חלק דבכור התרתי לך להקדיש קודם שיבוכר אבל לא שאר קדשים בבטן דכיון דאמו קדושה כל פורתא ופורתא דמיתברי ביה מיתפיס בקדושה: ולדות קדשים במעי אמן הן קדושות ולית ליה כהנא דמתני': אמר על הבכור · בעודו בבטן עם יציאת רובו דבעיא למיחל עליה קדושת בכור (ג) האי שעתא לא דתיחול עליה קדושת עולה ולא קודם דהשתא הוו תרתין קדושות למיחל בהדדי הי מינייהו תמורה וקדמא למיחל ודחי לחבירתה: עולה הוי · שכן כליל: או בכור הוי · שכן קדושת בכור חלה על כל הבכורות דעלמא מרחם: עם נשירת רובו · דבעי למהוי לקט (ג): להוי הפקר · אפילו לעשירים הי מינייהו חייל עליה קדושה דודאי פשיטא לן אי אפקריה מקמי הכי לכל התבואה דלא מיחייב בלקט אלא כל שהוא אוכל ונשמר: ואמר אביי מאי תיבעי ליה (לא) ודאי הואיל ובהדי הדדי אתו למיחל דברי הרב ודברי תלמיד ודאי דברי הרב קודמין וקודשא בריך הוא עבדיה לקט: ה"נ דברי הרב קודמין (ד) כל כך ובכור הוא: **מתני'** האומר · על ולדה של בהמה מעוברת: ולדה עולה והיא שלמים דבריו קיימין · שהרי קדושת הולד קדמה: אבל אם אמר היא שלמים · ברישא להאם ולכל דאית בה אקדיש וחשיב ...

תוספות

אמר על הבכור עם יציאת רובו יהא עולה · ודוקא עם יציאת רובו אבל אמר עם יציאת מיעוטו לא מיבעי' ליה דודאי עולה חיילא עליה דהכתי לא חל קדושת בכור עליה כלל: היא שלמים וולדה עולה הרי זו וולדה שלמים · דמיד שאמר היא שלמים חל קדושת פיו נמי על העובר כמו על האם מח] (ולא מיכווניה דאם אנו מכח קדושת פיו) ואפילו למאן דאית ליה שיירו משוייר מיהא אין יכול לשנות לקדושה אחרת דמיד שהקדיש האם נתכוין נמי שתחול על פיו אותה קדושה על העובר ואינו יכול לשנותו מקדושת האם אא"כ הזכיר תחלה קדושת הולד ופי' רש"י הכא לא שייך למימר בהווייתן (ו) ובמעי אמן דכי אמר בהווייתן ולא ממעי אמן ה"מ בהקדישה ולבסוף נתעברה ...

*המשחרר א חצי עבדו א] יצא לחירות גיטו וידו באין כאחת ב] *ואי אמרת שיירו משוייר *עובר לאו ירך אמו הוא אמאי זכתה לו והא תניא ג נראין ג] *שהעבד זוכה לקבל גט שחרור של חברו מיד רבו שאינו שלו ולא מיד רבו שלו ד] אלא ש"מ אם שיירו אינו משוייר °ותיובתא ה] דרבי יוחנן *תיובתא לימא אם שיירו משוייר תנאי היא *דתניא ד האומר לשפחתו הרי את בת חורין וולדך עבד ולדה כמוה דברי ר' יוסי הגלילי וחכמים אומרים ה דבריו קיימין משום שנאמר °האשה וילדיה תהיה לאדוניה קרא מאי תלמודא לרבנן אמר רבא ו] (*אמר) *קרא לרבי יוסי הגלילי דקתני ולדה כמוה שנאמר האשה וילדיה תהיה לאדוניה בזמן שהאשה לאדוניה ולדה לאדוניה ז] מאי לאו בהא קמיפלגי דרבי יוסי ח] סבר שיירו אינו משוייר ורבנן סברי משוייר אמר לך ר' יוחנן דכולי עלמא ט] שיירו משוייר והכא היינו טעמא דאמר קרא האשה וילדיה תהיה לאדוניה אלא ודאי לימא כי הני תנאי י] *דתניא ו השוחט את החטאת ומצא יא] בה בן ד' חי °תני חדא אין נאכלת אלא לזכרי כהונה ואינה נאכלת אלא ליום יב] אחד ואינה נאכלת אלא לפנים מן הקלעים ותניא אידך נאכלת לכל אדם ונאכלת בכל מקום ונאכלת לעולם מאי לאו יג] תנאי [א] דת"ק סבר שיירו (א) אינו משוייר ומר סבר שיירו משוייר אמר לך רבי יוחנן דכ"ע אם שיירו משוייר והני תנאי בהא קמיפלגי דמר סבר *ולדי קדשים בהוייתן יד] הן קדושים ומר סבר ולדי קדשים במעי אמן הן קדושים ואיבעית אימא לא קשיא כאן בשהקדישה ולבסוף נתעברה כאן בשנתעברה ולבסוף הקדישה טו] מתקיף לה רבא ממאי דטעמא דרבי יוחנן טז] אם שיירו משוייר דלמא היינו טעמא דר' יוחנן *דאדם מתכפר בשבח הקדש אמר ליה רב המנונא יז] רבי אלעזר תלמידיה דרבי יוחנן ויתיב יח] לקמיה דרבי יוחנן ולא אהדר ליה האי שינויא ואת אמרת טעמא דר' יוחנן משום דאדם מתכפר בשבח הקדש: אם משאמר הרי זו שלמים נמלך כו': *פשיטא יט] ולדן שלמים אלא כל אימת דבעי מימלך אמר רב פפא לא *ז נצרכה אלא שאמר בתוך כדי דיבור מהו דתימא תוך כדי דיבור כדיבור כ] והאי [ב] עיוני הוא דקמעיין קמ"ל: **מתני'** *הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה דברי רבי מאיר כא] אמר רבי יוסי ח אם לכן נתכוין תחלה הואיל ואי אפשר לקרות ב' שמות כאחת דבריו קיימים ואם משאמר תמורת עולה נמלך ואמר תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה:

גמ'

המשחרר חצי עבדו קנה לחציו והוי חציו בן חורין ואע"פ שלא שחררו כולו יש לו יד לקבל את גיטו דגיטו וידו באין כאחד: אלא אי אמרת אם שיירו משוייר · אם שחרר האם ושייר הולד משוייר הוא לעבודתו אלמא ב' גופים נינהו אמאי זכתה לו" הוי כעבד המקבל גט שחרור לחבירו מיד רבו שלו שכינס עבדים לאיש אחד ואין חבירו משוחרר שהרי הרב לא השליך גט השחרור כב] מידו דהואיל ונתנו לעבדו כמי שכתבו בתפוסתו דמי: דתניא נראין הדברים כו' מיד רבו של חבירו שאינו רבו שלו· דלגבי ההוא גברא יש לו יד לעבד זה שהוא שליח לקבל את הגט הואיל וזה אינו רבו: ולדה כמוה · משוחרר: דבריו קיימין · והולד עבד: קרא מאי תלמודא לרבנן · קרא משמע טפי כר' יוסי הגלילי כג] דהולדות הולכין אחר האם: אינו משוייר · אלא ירך אמו הוא ומש"ה יצא לחירות כמוה כד]: והכא היינו טעמא דר' יוסי הגלילי · דבהדיא גלי בה קרא ולאו משום דירך אמו הוא אלא גזירת הכתוב הוא גבי שפחה: השוחט את החטאת · קס"ד שהקדישה מעוברת: מאי לאו בהא פליגי · דת"ק דמשוי ליה תורת חטאת קסבר אם שיירו משוייר וכיון דחשיב כבהמה באנפי נפשה כי לא שיירה נמי חיילא עליה קדושה בבטן: ותנא בתרא דמשוי ליה תורת חולין סבר אם שיירו אינו משוייר · דלא חשיב כבהמה באנפי נפשה אלא ירך אמו הוא ומחמת אמו הוא דקדיש כשאר ולדות קדשים והיא קדושה לא נחתא עליה עד שעת לידה דסבירא לן ולדות קדשים בהוייתן הן קדושין ולא קודם: אמר לך ר' יוחנן דכ"ע · אי בהקדישה מעוברת עסקינן ודאי אם שיירו משוייר וכי לא שיירו קדוש הולד כחטאת גמורה אבל בהקדישה ולבסוף נתעברה פליגי ובהא פליגי דמר סבר בהוייתן ומר סבר במעי אמן:כאן בהקדישה ולבסוף נתעברה כו' · ודכ"ע בהוייתן הן קדושין ולא במעי אמן והך דקתני קדוש בחטאת דנתעברה ולבסוף הקדישה דכ"ע אם שיירו משוייר וחשיב למיקדש באנפי נפשיה והני תנאי לא פליגי מידי: מתקיף לה רבא · אהא דמותבינן ליה לר' יוחנן מאם היתה מעוברת זכתה לו ומוקמינן ליה בתיובתא: מאן לימא לן דטעמיה דר' יוחנן משום דאם שיירו משוייר·דתיהוי כה] תיובתא: דלמא טעמא דר' יוחנן · דאע"ג דמכח אימיה קדיש לא אזיל למיתה דאדם מתכפר בשבח הקדש וכי אזיל ולד חטאת למיתה היכא דלא רצה להתכפר בו אלא באמו: א"ל רב המנונא לא מלית אמרת דטעמיה דרבי יוחנן לאו משום דאם שיירו משוייר דודאי משום הכי הוא דהא רבי אלעזר דאותביה לר' יוחנן לעיל מהיא שלמים וולדה עולה הרי זה ולד שלמים: תלמידיה דרבי יוחנן הוא וקמיה הוה יתיב · ואותביה ולא אהדר ליה רבי יוחנן האי שינויא דלימא ליה אנא כו] סבירא לי דמכח אימיה קדוש ולא מתמתיה דנפשיה וטעמא דידי משום דאדם מתכפר בשבח הקדש: אלא כל אימת דבעי מימליך · בתמיה: (ב) בתוך כדי דבור · כדי שאלת שלום רב לתלמיד ואמרי לה תלמיד לרב (ב"ק עג:):

מתני' כז] הרי זו תמורת עולה · דר"מ אית ליה תפוס לשון ראשון: דבריו קיימין · וחציה תמורת עולה וחציה תמורת שלמים ותרעה עד שתסתאב ותמכר ויביא בדמי חציה תמורת עולה ובדמי חציה תמורת שלמים ובהכי עסקינן שהיו לפניו עולה ושלמים כשהמיר את זו בהן:

גמ'

דתנא קמא סבר אם שיירו משוייר · וכיון דאי בעי למשיירה ולמיעבדיה חולין הרשות בידו אלמא בהמה באנפי נפשיה היא וא"כ כי מקדיש ליה לאימיה בחטאת חל נמי קדושת פיו על הולד והוי נמי חטאת ומשום הכי אינה נאכלת ותנא בתרא סבר שיירו אינו משוייר אלא כירך אמו הוא וכי מקדיש ליה לאימיה הולד קדוש מטונה דאם כשאר ולדות קדשים ולא מקדושת פיו ומיהו כי שחטה לאימיה ומצא בה ולד בן ארבעה חי אינו קדוש דבהוייתו דוקא הוא דקדוש וזה שלא היה לו הוייה לא קדוש ומש"ה קאמר דנאכלת לכל אדם דאי שיירו משוייר מיד דאקדיש ליה לאימיה תחול נמי קדושת פיו על הולד והקשה מורי הרמ"ר דבמתני' תנן היא שלמים וולדה עולה הרי זה ולד שלמים ופרש"י עלה דלא שייך למימר בהוייתן הן קדושין בהקדיש' מעוברת אלמא אינו יכול לשנות הולד דמטונה דאם קדיש מיד דאקדיש ליה לאימיה ומותיב מינה לר' יוחנן דאמר שיירו משוייר ובעי למימר דאית ליה להאי מתני' שיירו אינו משוייר ואפ"ה אינו יכול לעשות הולד בחולין ואי חולין הוא כדאמר הכא למ"ד שיירו אינו משוייר אמאי אינו יכול להקדיש הולד בעולה ותירץ דל"ל דקדושת האם מוקי לה בהכי דלא מצי לאקדושי בקדושה אחרת אלא מיד שיולד תחול עליו קדושת האם מיהו חולין הוא עד שיולד ואי שחט לאימיה בתוך כך הולד נאכל לכל אדם ואע"ג דברישא דמתני' תנן אם נקבה זבחי שלמים ואוקימנא בגמ' בבהמת קדשים אלמא יכול הוא לשנות הולד בקדושה אחרת ההוא בהקדישה ולבסוף נתעברה איירי כדפרישית בריש שמעתין וצריך לחלק בין הקדישה מעוברת להקדישה ולבסוף נתעברה ויש ספרים דגרסי איפכא ת"ק סבר שיירו אינו משוייר וחלה קדושה על הולד מטונה דאם מיד לפיכך אינו נאכל ותנא בתרא סבר שיירו משוייר והוי הולד חולין ומש"ה קתני דנאכל לכל אדם ואין אנו יכולין להעמיד דנהי נמי דלא חלה קדושת האם על הולד למ"ד שיירו משוייר מ"מ תיחול עליה קדושת פה האדם כדתנן במתני' היא שלמים וולדה עולה הרי זה ולד שלמים ועוד היכי מצינו למימר לת"ק דשיירו אינו משוייר הא בפ"ק (לעיל דף י.) גבי פלוגתא דבר פדא ור' יוחנן דקדושה חלה על העוברין מייתי הני ב' ברייתות דהכא למימר כתנאי וא"כ ע"כ ההיא דאינה נאכלת בעי לאוקומי כר' יוחנן ולדידהו סבר דשיירו משוייר אלא ודאי גירסת רש"י עיקר:

ואת אמרת טעמא דר' יוחנן משום דסבר אדם מתכפר בשבח הקדש·תימה דהכא משמע דאית ליה לרבי יוחנן אין אדם מתכפר בשבח הקדש ובפ' בתרא דכריתות (דף כז.) מיבעיא ליה ר' אלעזר לר' יוחנן אי מתכפר בשבח הקדש או לא אמר לו כמה[שנים]גדל זה בינינו ועדיין לא ידע אי מתכפר בשבח הקדש או לא אלמא דס"ל דמתכפר וצריך לחלק בין שבח הקדש דתודה לשבח הקדש דחטאת והכא בחטאת:

לא נצרכה כח] שאמר תוך כדי דיבור·

א) פי' כדי שאלת [שלום] תלמיד לרב שלום עליך רבי דהא ב) דקיי"ל (ב"ב קכ:) תוך כדי דיבור כדיבור דמי והיינו כדי שאלת רב לתלמיד ג):

א) עיין רש"ק ב) [צ"ל קיי"ל] ג) [וכ"ה להדיא בגמרא ב"ק עג:]

תנא דלא משוי דינו כחטאת מיירי בהקדישה ולבסוף נתעברה כיון דבשעת הקדש ליכא עובר דמצי מקדיש ליה הלכך לא הוי דינו כאמו: [דלמא היינו טעמא דר' יוחנן דאמר רצה בה מתכפר רצה בולד דאדם מתכפר בשבח הקדש דהיינו ולד: א"ל רב המנונא ר' אלעזר תלמיד דר' יוחנן הוה ויתיב קמיה וקא מותיב ליה היא שלמים ולדה עולה (תמורת שלמים דולד): ולא אהדר ליה האי שינויא · אלא א"ל ר' סבלא בר מינה דההיא כו':ואת אמרת כו'· אלא מדלא אהדר ליה הכי ש"מ דטעם דר' יוחנן משום דאם שיירו משוייר הוא:**מתני'** ה"ז תמורת עולה ותמורת שלמים ה"ז תמורת עולה דברי ר"מ· דקסבר תפוס לשון ראשון:ר' יוסי אומר אם לכן נתכוון מתחלה' שתהא תמורת שניהם אע"ג דלא אמר ה"ז תמורת עולה ושלמים אלא אמר ה"ז תמורת עולה (ותמורת שלמים) [ושלמים] הואיל ואי אפשר כו' דבריו קיימין ותימכר ויביא בדמיה חציה תמורת עולה ובחציין תמורת שלמים: אם משאמר תמורת עולה ואחר כך נמלך ואמר כו'· הרי זו תמורת עולה בלבד תרווייהו

כשהפריש בהמה ולבסוף נתעברה וכי קאמר ר"י שהפריש בהמה מעוברת דאם שיירו משוייר לר"י מתניתין וא"א אפילו תימא מתני' שהפריש בהמה מעוברת תנא דמתני' סבר ולדי קדשים במעי אמן הן קדושים ולד קאים בקדושתיה דאימיה ור"י סבר ולדי קדשים בהוייתן הן קדושים הואיל וכך אם שיירו משוייר איתיביה האומר לשפחתו הרי את בת חורין ולדך עבד כו' עד משום שנאמר כו' שנאמר למאן אילימא לרבנן פשיטא הכי איתא דגט לנפשה הוא דזכיא ולולדה לא דהא שיירה ועוד אי נמי זכי ליה הא לית לה יד ועוד אדרבה קרא קשיא לה לרבנן אמר רבא שנאמר לר"י הגלילי אלמא לר"י הגלילי אם שיירו אינו משוייר אמר לך ר' יוחנן בעלמא קא סבר ר"י הגלילי אם שיירו משוייר והכא [קרא] אשכח ודרש וכו' מיתיבי האומר לשפחתו הרי את שפחה כו' תיובתא דר"י תיובתא נימא כתנאי תני חדא השוחט כו' ותניא אידך כו' לא הני תנאי בהא פליגי כו' וא"א כו' מתקיפלה כו' ורש"י לא גרים כן:כט] יוחנן משום דאם: ל] המנונא ס"א תני תנא קמי דרב ה"ז ולד שלמים ואמר ליה תני ה"ז שלמים ואת אמרת ממאי דאם שיירו משוייר אבל רש"י לא גרים כן:

לא] ויתיב קמיה ועל תיובות דר' יוחנן נרשם קו למעלה להורות כי לפ"ד הוא יתר וראוי למחקו: לב] פשיטא· גליון הראב"ק ור"ת גרסי האי פשיטא לקמן אמתניתין דאם משאמר תמורת עולה כו' וכן משמע בתרובה (כ"ק דף ע"ג ע"ב) אבל רש"י ז"ל גרים לה הכא: לג] כדבור דמי והאי: לד] ר"מ ר' יוסי אומר אם לכן נתכוין מתחלה הואיל: לה] השחרור בידו דהואיל אות מ' נמחק: לו] הגלילי דמשמע דהולדות: לז] כמוה · גליון תימה מ"מ הוי כמשחרר חצי עבדו דלא קנה רק חצי וי"ל כיון דמשחרר האם הולד כמוה: לח] דתיהוי הא תיובתא: לט] אנא נמי סבירא: מ] עיין בהשמטות בסוף המסכת: מא] לא נצרכא אלא שאמר:

קדשי

הגהות הב"ח

(א) גמ' דת"ק סבר שיירו אינו משוייר ומר סבר שיירו משוייר: (ב) רש"י ד"ה בתוך כדי נ"ב וע"ע בב"ק עג: ע"ש:

הגהות הגר"א

[א] גמ' דת"ק כו' · גרש"י לסיפך: [ב] שם וכאי עד דקמעיין · נ"ל דל"ג (עי' מ"ל פט"ו מהל' מעשה הקרבנות):

גליון הש"ס גמ' ותיובתא דרבי יוחנן תיובתא · עיין בב"ק דף מז ע"א תוס' ד"ה מאי: שם תני חדא אין נאכלת · עיין זבחים דף לה ע"א תוספות ד"ה פיגול:

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ו מהל' עבדים הל' ד וע"ש:

יב ב מיי' שם פ"ו הל' ח:

יג ג ד מיי' שם פ"ז הל' ה:

יד ה מיי' פ"ד מהלכות תמורה הלכה ג:

לפי גירסת רש"י ג"ל אלא אי אמרת

טו ו מיי' פט"ו מהל' מעה"ק הלכה א:

טז ז מיי' פ"ב מהל' תמורה הלכה ד:

[עי' תוס' סנהדרין פ: ד"ה שגר כו' דמ"ה לא גרים ליה]

רש"ק מ"ז

שיטה מקובצת

א) עבדו [יצא] לחירות דגיטו וידו ס"א קנה ונעשה כמקנה לו אחד מאבריה וגיטו וידו כו' כך היא נ"ב: ב) באחת אלא אי אמרת שיירו משוייר ועובר לאו: ג) נראין דברים שהעבד: [illegible]

מסורת הש"ס

לעיל י"ט

גיטין כג. ע"ש מב. ע"ש

[חולין נח. וש"נ]

גיטין כג: קדושין כג:

קדושין סט.

ג"א האי קרא לרבי יוסי הגלילי קאי דקתני כו' נ"ק

רבינו גרשום

מאבריה וגיטו וידו של ולד באין כאחד · דיש לה רשות לאמו לעצמה שמקבלת לו גיטו וליכא למימר מה שקנתה שפחה קנתה רבה דהא יש בה קצת שחרור [אלא אי אמרת כו'] מי זכיא ליה לקבל גיטו: והתניא [נראין] דברים שהעבד מקבל גיטו של חברו מיד רבו של חברו' דכיון דליתיה עבדו של נותן הגט הלכך יכול לקבל ממנו וזוכה בו לחברו אבל לא מיד רבו של עצמו לצורך חברו אם היו שניהם של אדון אחד משום דיד עבד כיד רבו דמי דמה שקנה עבד קנה רבו ואי אמרת אם שיירו משוייר ועובר לאו ירך אמו הוא א"כ לא נעשה כהקנה לה אחד מאבריה ואמאי זכת' לו אלא מדא' אם היתה עוברה זכתה לו ש"מ דעובר ירך אמו הוא וקשיא לר' יוחנן: משום שנאמר האשה וילדיה · כלומר שהרי דהולד הולך אחר האשה והרי הוא כמוה:מאי ת"ל לרבנן כלומר מה ראייה הוא הכתוב לרבנן ארבה קשיא להו אלא לר' יוסי הגלילי מסייע : מאי לאו תנאי היא כו' · (כיון דמצאו חי] : אינו נאכל אלא לזכרי כהונה כו' · כלומר שיש עליו כל דין חטאת : מאי לאו בהא פליגי · דת"ק סבר אם שיירו אינו משוייר אלא ירך אמו ודינו כאמו ותנא בתרא סבר אם שיירו לעובר שאם רצה להקדיש לו בפני עצמו לשם זבח אחר היה יכול ולאו ירך אמו הוא ולא הוי דינו כאמו וא"ד איפכא דת"ק סבר אם שיירו משוייר דיכול להקדישו בפני עצמו לחטאת הלכך דינו כחטאת ואידך תנא סבר אם שיירו אינו משוייר : ואיבעית אימא לא קשיין · הא דמשוי ליה דינו כאמו מיירי דנתעברה ולבסוף הקדיש כיון דהיה יכול להקדיש עובר לחוד ואימיה לחוד יש לו דין חטאת ואידך

שמות כא

[לעיל יח.]

[זבחים קיד. וש"נ]

[מנחות פ. פא. כריתות כז.]

[ב"ק קג:]

גמ' *א"ר יצחק ברבי *יוסי א"ר יוחנן הכל מודים באומר תחול זו ואחר כך תחול זו דברי הכל תפוס לשון ראשון לא תחול זו אא"כ חלתה זו תרווייהו [א] קדשי לא נחלקו אלא כגון משנתינו דאמר תמורת עולה תמורת שלמים דר' מאיר סבר מדהוה ליה למימר תמורת עולה ושלמים ואמר תמורת עולה תמורת שלמים הויא ליה כאומר תחול זו ואח"כ תחול זו [ב] ורבי יוסי (א) סבר אי אמר תמורת עולה ושלמים הוה אמינא קדושה ואינה קריבה [א] [ג] קמ"ל: [ד] (ב) ת"ר האומר בהמה זו חציה תמורת עולה וחציה תמורת שלמים כולה תקרב עולה דברי ר"מ וחכ"א תרעה עד שתסתאב ותימכר ויביא בדמי חציה תמורת עולה ובדמי חציה תמורת שלמים [ה] א"ר יוסי אם לכך נתכוון מתחלה הואיל וא"א להוציא שני שמות כאחת דבריו קיימין רבי יוסי היינו רבנן כולה רבי יוסי קתני לה תניא אידך בהמה חציה עולה וחציה חטאת (כולה) תיקרב עולה דברי ר"מ ר' יוסי אומר תמות ושוין *באומר חציה חטאת וחציה עולה שתמות שוין מני ר"מ פשיטא מהו דתימא אי לאו דאשמעינן הוה אמינא טעמא דר"מ לאו משום תפוס לשון ראשון אלא היינו טעמא חטאת מעורבת קריבה [ו] ואפילו כי אמר חציה חטאת והדר אמר חציה עולה קריבה קמ"ל דלא תניא אידך *אמר בהמה זו חציה עולה וחציה שלמים קדושה ואינה קריבה[ז] עושה תמורה *ותמורתו כיוצא בו מני רבי יוסי היא פשיטא דקדושה ואינה קריבה תמורתה איצטריך ליה דמהו דתימא [ח] נהי דהיא לא קרבה תמורתה תקרב קא משמע לן מאי שנא היא דלא קרבה דהויא לה קדושה דחויה תמורתה נמי מכח קדושה דחויה קאתיא אמר רבי יוחנן **בהמה של שני שותפים הקדיש חציה שלו וחזר ולקח חציה אחרת והקדישה קדושה ואינה קריבה ועושה תמורה ותמורתה כיוצא

רש"י

גמ' תמורת עולה תמורת שלמים גרסי' ול"ג ותמורת שלמים: ור' יוסי קסבר אי אמינא תמורת עולה ושלמים כו'. (ג) ור' יוסי אמר לך קסבר האי גברא אי אמינא [ט] האי לישנא תמורת עולה ושלמים תהוי קדושה ולא קריבה וטעה בהכי דסבר אימא תמורה אכל חד וחד ותהוי קדושה גמורה ליקרב הלכך אע"ג [י] דאמינא בהאי לישנא לתרווייהו איכוון הוה ליה כאומר לא תחול זו אלא אם כן חלה זו [יא] לשון ירושלמי דר' *(מאיר) סבר האי גברא דאמר תמורת עולה ותמורת שלמים [יב] הוא דקטעי דקסבר אי לא אמינא כו' הוא דהדר ביה והתניא בניחותא דפלוגתייהו בהכי [יג] ר' יוסי היינו רבנן דהא ודאי כי אמרי רבנן נמי דחלו תרווייהו לא אמרי אלא היכא דמתחלה נתכוון לכך דבנמלך כ"ע מודו דאין [יד] דבריו האחרונים כלום דודאי לא מני לאימלוכי: בהמה [טו] חציה עולה וחציה חטאת תקרב עולה · דתפוס לשון ראשון וכיון דקדשה לפלגא קדושת עולה קדשה כולה ואע"ג דגבי האומר רגלה של זו עולה לא אר"מ דתיחול קדושה בכולה כדקתני [טז] *(ד) בפירקין (דף יח.) אפ"ה בחציה מודה כדאמרי' התם הכל מודים בדבר שהנשמה תלויה בו: *תמות · דאף בגמר דבריו אדם נתפס והיינו *לא הוי מחוייב חטאת הלכך תמות: ושוין באומר חציה חטאת · תחלה והדר חציה עולה דתמות: שוין מני ר"מ · דעל כרחך הכי משמע דאפילו ר"מ דאמר ברישא תיקרב הא תמות והא מילתא (ה) פשיטא דהא ר"מ תפוס לשון ראשון אית ליה וכיון דאמר חציה חטאת ברישא כ"ש דתמות הואיל ואינו מחוייב חטאת: מעורבת · שנתערבו בה שתי קדושות ואע"ג דתרווייהו חיילי עלה קרבה הואיל ומערב בה מידי דחזי להקרבה קמ"ל: תמורתה איצטריכא ליה · לאשמועינן דכיוצא בה היא ואינה קריבה אלא היא תימכר לאחר שתסתאב ויביא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים דמהו דתימא נהי דליהוי לא קרבה [יז] כו': ואינה קריבה · הואיל ומתחלה כשהקדיש חציה לא היתה ראויה ליקרב דלא קדשה לחציה וכיון דלא הואי דידיה לא פשטה קדושה בההיא שעתא בכולה דאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו: קדושת

תוספות

אמר ר' יצחק בר יוסף אמר ר' יוחנן הכל מודים כו' · כך היא הסיטה לר' יצחק בר יוסף דטעמא דר"מ לאו משום תפוס לשון ראשון ואי אמר תמורת עולה ושלמים אפי' ר"מ מודה דתרוייהו חיילי [יח] ולא פליג ר"מ אלא בתמורת עולה תמורת שלמים כדמפרש מדהוה ליה למימר תמורת עולה ושלמים כו' ור' יוסי סבר אי אמינא תמורת עולה ושלמים קדושה ואינה קריבה כלומר לא יוכל להקריבה דחצי' הוי תמורת עולה וחציה הוי תמורת שלמים אימא תמורת עולה תמורת שלמים ותקרב לפיכך תחול אתרוייהו דלשניהם נתכוון: **האומר** בהמה זו חציה תמורת עולה חציה תמורת שלמים כולה תיקרב עולה דברי ר"מ · וא"ת לרבי יצחק בר יוסף *יוסי דאמר טעמא דר"מ מדהוה ליה למימר ולא משום תפוס לשון ראשון הכא לא שייך למימר מדהוה ליה למימר וא"כ אמאי תקרב עולה וכן במתני' דקתני היא שלמים וולדה עולה דאמר ר"מ הרי זה ולד שלמים ה"נ לא שייך למימר מדהוה ליה למימר וי"ל דדוקא כי אמר תמורת עולה תמורת שלמים דמשמע דסותר דבריו שם ודאי אנו צריכין להאי טעם מדהוה ליה למימר דאי לאו האי טעמא ה"א לשניהם נתכוון דאין דרך אדם לסתור דבריו כ"כ לפיכך אנו צריכין להאי טעמא דמדהוה ליה למימר תמורת עולה ושלמים ואמר תמורת עולה תמורת שלמים דעתו שתחול זו ואח"כ תחול זו אבל מתני' דתרי גופין נינהו ואין זו סתירה דאיכא למימר דעתו אתרוייהו וכן הכא נמי אין זו סתירה כיון דמפרש חציין אין אנו צריכין להאי טעמא דמדהוה ליה למימר דבלאו הכי נמי איכא למימר דדעתיה אתרוייהו ומיד שאמר חציה תמורת עולה חיילא אכולה וכן במתני' מיד שאמר היא שלמים חיילא קדושה אולד וצ"ע בפ"ב דזבחים (דף ל:) גבי כזית וכזית וא"ת היכי קאמר ר"מ כולה תיקרב עולה הא ר"מ כר' יהודה סבירא ליה בפ"ק (לעיל יא:) דאם אמר רגלה של זו עולה אין כולה עולה ואי משום דמודה ר' יהודה בדבר שהנשמה תלויה בו וחציה הייני הנשמה תלויה בה היא הא אמר בפ"ק (שם.) דהני מילי תחלת הקדש אבל תמורה לא חיילא אפילו בדבר שהנשמה תלויה בו דאין ממירין איברין בשלמים וי"ל דר"מ סבר לה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא סבר לה כוותיה דאם אמר רגלה של זו עולה אין כולה עולה ופליג עליה דכי היכי דבתחלת הקדש חיילא אכולה בדבר שהנשמה תלויה בו הכי נמי כי אמר תמורה אאבר שהנשמה תלויה בו חיילא אכולה כר' יוסי דמדמה תמורה לתחלת הקדש כדתנן בפ"ק (שם י.) א"ר יוסי והלא במוקדשין האומר רגלה של זו עולה כולה עולה אף כשאמר רגלה של זו תחת זו תהא כולה תמורה תחתיה ה"נ סבירא ליה לר"מ דכי היכי דחייל תחלת הקדש אכולה בדבר שהנשמה תלויה בו הכי נמי תחול תמורה אכולה ור' יהודה סבר דאין תמורה חלה אאבר כלל אפילו באבר שהנשמה תלויה בו אע"ג דבתחלת הקדש מודה בדבר שהנשמה תלויה בו וטעם כדפי' בפ"ק (דף יא.) או משום דדריש בהמה בבהמה או משום דמקיש תמורה למעשר מה מעשר קרבן יחיד כו' אי נמי י"ל דכי אמר חציה אפילו ר' יהודה מודה דיש לחלק בין חציה לאבר שהנשמה תלויה בו דהכי נמי אנו צריכין לחלק לרבי יוסי דאמר ולא שלימין בהן ובחציה מודה דמימר כאשר אפרש בסמוך בעזרת השם: **רבי** יוסי אומר תמות · פירש"י דאף בגמר דבריו אדם נתפס והיינו אינו מחוייב חטאת הלכך תמות וקשה היכי חיילא קדושת חטאת עליה כלל האמר בנדרים (דף ו.) דאפילו אמר על הבהמה הרי ז' חטאת אם אינו מחוייב חטאת לא אמר כלום לפיכך פר"י דהכא מיירי דאמר וחציה תמורת חטאת וה"ג בתוספ' [פ"ג ע"ש] בהמה זו חציה זו תחת עולה וחציה זו תחת חטאת תיקרב עולה ר' יוסי אומר תמות וטעם דר' יוסי משום דשניהם חיילי וכיון דאיכא עליו תמורת חטאת למיתה אזלא: **מהו** דתימא נהי דהיא לא קרבה תמורתה תיקרב · וא"ת היכי ס"ד לומר כן דתקריב תמורה טפי מהסיא דאתא מחמתיה וי"ל דמהו דתימא דאין דעתיה שתהא התמורה חציה עולה וחציה שלמים אלא אדעתא שתהא כולה תמורה [כ] או תחת חציה של עולה או תחת חציה של שלמים והוי קריבה ואע"ג דבפ"ק (לעיל י.) קאמר רבי יוסי דאין ממירין בהמה שלימה באברים כדתנן ולא שלמים בהן בחציה מודה דהא אמר בהמה זו של חולין תחת חציה של זו דחיילא והיינו האי דפרישית לעיל דצריך לחלק בין חציה לשאר איברים ומהו דתימא דתקרב תמורתה אע"ג דהיא לא קריבה קמ"ל דלא קריבה כיון דמכח קדושה דחויה קא אתיא:

רבינו גרשום

תרווייהו קדשי · ותמכר ותביא בדמי חציה תמורת עולה ובדמי חציה תמורת שלמים: לישנא אחרינא שניה נמי חיילא ור' יוסי סבר אי אמר תמורת עולה ושלמים ולא אמר תמורה נמי אשלמים הוה אמינא קדושה לשם תמורת שלמים [ואינה קריבה קמ"ל דמשו"ה קאמר נמי תמורת שלמים](ואין קרי' דמיה לתמורת שלמים כיון דלא אמר תמורה נמי אשלמים) דליקרב נמי אשלמים ל"א מפרש כלישנא קמא טעמא דר' מאיר ור' יוסי: אלא בדין הוא · דתמורת עולה ושלמים בעי מימר ובהכי סגי אלא כיון דאמר תמורת עולה תמורת שלמים משום הכי ברקינן ליה כו': והתניא · טועא: הרי זו תמורה עולה כו' · ר' יוסי היינו חכמים דכיון דאמר דבריו קיימים הכי נמי דסבר דתימכר ויביא כו' אין ודאי כרבנן והא קמ"ל דמאן חכמים ר' יוסי: ת"ר האומר בהמה זו חציה תמורת עולה כו' · (הילוכה) [פירושא] כברייתא דלעיל דחכמים היינו ר' יוסי אלא שמקצר הברייתא: כולה תקרב עולה · דכיון דאמר חציה עולה תפסה קדושה בכולה דברי ר"מ דהכא אמרינן ודאי תפוס לשון ראשון ור' יוסי אמר תמות דחיילא קדושת שניהם עליה וכיון דאינו מחוייב חטאת (והוי כחטאת שמתו בעליה) [הוי כחטאת שכיפרו בעליה] שכמו כן נשתייר זה שאינו צריך לו דאינו מחוייב חטאת הלכך תמות: ומודין באומר חציה חטאת [illegible] כיון דאמר תחלה חציה חטאת והוא אינו מחוייב חטאת הוי כחטאת שכיפרו ב[illegible] שתמות דאפילו לר"מ דאמר תפוס לשון ראשון כיון דאמר תחלה חציה חטאת ואח"כ חציה עולה [illegible] דתימא היינו טעמא דר"מ · דאמר תקרב עולה דקסבר חטאת (מעוברת) [מעורבת] קריבה כשאמר חציה עולה וחציה חטאת ואפילו כי אמר כו': קדושה ואינה קריבה ותימכר ויביא בדמי חציה עולה [illegible] ועושה תמורה · משום דוכר הוא דחזי לעולה לקדושת הגוף: עושה תמורה ותמורה כיוצא בה · דתימכר ויביא בדמי חציה תמורת עולה ובדמי חציה תמורת שלמים · מני ר' יוסי היא · דאמר דבריו [illegible] דודאי ר' יוסי היא: דמהו דתימא תמורתה תיקרב · דאתמורה לא הזכיר בה לא עולה ולא שלמים אלא אמר הרי זו תמורת זו: קמ"ל · דלא קרבה דמאי שנא היא דלא קרבה משום דהויא לה קדוש[illegible] דיש לה ב' שמות תמורה נמי אתיא מכח קדושה דחויה ולא קרבה: [הקדיש חציה · חלקו וחזר ולקח חציה אחר מחברו והקדיש קדושה ואינה קריבה משום דבשעה שהקדיש חלקו [illegible] ולא תפס לה קדושת הגוף] : ועושה תמורה · והא ראויה היא לשם זבח שירצה ותמורתה כיוצא בה ותימכר ויביא בדמיו כו':

שיטה מקובצת

א] קדשי ל"א שניה נמי חיילא לא: ב] זו ותפוס לשון ראשון ורבי: ג] קמ"ל ל"א מהדר קא הדר ביה מתמורת עולה לתמורת שלמים הואיל וכן תפיס תחלת דבריו תמורת עולה ור' יוסי סבר הדין גברא הוא דקא טעי דסבר אי לאו אמינא תמורה על עולה ועל שלמים לא תפסת תמורה דתרווייהו ומש"ה הוא דאמר תמורת עולה ותמורת שלמים אלא דדין הוא דתמורת עולה ושלמים בעיא דנימא הואיל וכן בדקינן ליה אי אמר מהדר הוא דאהדרי בי תפוס לשון ראשון ואי אמר לתמורת שניהן דבריו קיימים והתניא הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה דברי ר"מ וחכמים אומרים תרעה עד שתסתאב ותמכר ויביא בדמי חציה תמורת עולה ובדמי חציה תמור' שלמים ר' יוסי אומר יבדק אם אמר לכך נתכוונתי אלא שלא הייתי יכול לקרות שני השמות כאחד דבריו קיימין אם אמר משקריתי שם לראשון חזרתי וקריתי שם לשני אין דבריו האחרונים כלום ר' יוסי היינו רבנן כולה ר' יוסי קתני לה · ל"א קמ"ל דמאן חכמים היינו ר' יוסי: ד] תנן ס"א תניא אידך: ה] שלמים רבי יוסי אומר אם: ו] קריבה גליון דדעתיה להקדיש קדושה דחויא להקריבה טפי מקדושה דאזלא למיתה גליון: ז] קריבה ותימכר ויביא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים ועושה תמורה ותמורתו כיוצא בו אמר מר קדושה ואינה קריבה מני: ח] דתימא ס"א תמורה תיקרב דלא הוכיר בה לא עולה ולא שלמים קמ"ל: ט] אמינא כי האי: י] אע"ג דאמר בהאי כו' איכוין והוה ליה: יא] זו והאי מהדר ביה מתמורת עולה ור' [illegible]

דשתה ביני וביני בין שלמים לעולה עיוני קא מעיין: יב] שלמים מהדר קא מהדר ביה [illegible] יוסי סבר הדין גברא דאמר הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים הוא: יג] בהכי הס"ד ומה"ד דאין דבריו האחרונים כו' · לאימלוכי הס"ד ואח"כ מה"ד ר' יוסי היינו רבנן כו' מודו הס"ד: יד] בדבריו האחרונים: טו] בהמה זו חציה: טז] בפירקא קמא אפ"ה: יז] קרבה דהויא בה ריעותא אבל תמורה [illegible] תיקרב קמ"ל דלא דמאי שנא איהי דלא קריבה: יח] חיילי אלא טעמא דר"מ בתמורת: יט] בר יוסף: כ] תיבת או נמחק:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ורבי יוסי קסבר אי אמינא תמורת: (ב) שם קמ"ל (ת"ר) תו"מ ונ"ב גי' רש"י וסתניא: (ג) רש"י ד"ה ור' יוסי וכו' ושלמים כו' כלומר ור' יוסי וכו' בהכי הס"ד ואח"כ מ"ה ד[illegible] האחרונים כלום דודאי לא מני לאימלוכי הס"ד ואח"כ מ"ה ר' יוסי וכו' מודו הס"ד: (ד) ד"ה בהמה וכו' כדקתני בפירקא קמא דף יא ע"ב אפ"ה בחציה: (ה) ד"ה שוין וכו' מילתא דפשיט[illegible]

הגהות הגר"א

[א] גמ' קמ"ל · גרס"י ל"א דר"י סבר אי לא אמינא תמורת עולה תמורת שלמים סברי סדרי הוא דהדר בי וסתניא האומר תמורת עולה ושלמים דבריו קיימים תמורת עולה תמורת שלמים [illegible] דר"מ כו' עד ס"ו תמורת עולה ס"ל:

עין משפט נר מצוה

יז א ב מיי' פט"ו מהל' מעה"ק הלכה ג:
יח ג מיי' פ"ג מהלכות תמורה הלכה ג:
יט ד מיי' פט"ו מהל' מעה"ק הל' ד עי' כ"מ:

מסורת הש"ס

[זבחים ל: ע"ש] · [נ"ל יוסף] · [נזיר יא:] · זבחים יב. [קדושין ז. כריתות כז.]

ביוצא בה *שמע מינה תלת (א) ש"מ א] קדושת דמים נדחה וש"מ בעלי *(מומין) [נ"ל חיים] נדחין ושמע מינה דיחוי מעיקרו הוי דיחוי אמר אביי הכל מודים היכא דאמר ^א חציה עולה וחציה מעשר דברי הכל עולה קריבה היכא דאמר חציה תמורה וחציה מעשר מאי תמורה קריבה שכן נוהגת בכל הקדשים או דלמא מעשר קרובה שכן מקדיש לפניו ולאחריו ^ב תיקו: ב] **מתני'** ^ג הרי זו תחת זו תמורת זו ג] חליפת זו הרי זו תמורה זו מחוללת על זו אין זו תמורה *^ד ואם היה הקדש בעל מום יוצא לחולין וצריך לעשות ד] דמים: **גמ'** למימרא דתחת לישנא דאתפוסי הוא ורמינהו ^ה קדשי בדק הבית אמר ה] חליפת זו תמורת זו לא אמר כלום תחת זו מחוללת על זו דבריו קיימין ואי סלקא דעתך ו] לישנא דאיתפוסי היא מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא ז] [א] אמר אביי תחת משכחת לה לישנא דאיתפוסי ולישנא דאחולי לישנא דאתפוסי דכתיב ואם

שמע מינה מדר' יוחנן תלת ש"מ יש דיחוי בדמים · ויש ספרים דגרסי ש"מ קדושת דמים מדחה וי"מ מדחה את התמורה דאינה קריבה כדאמר ותמורתה כיוצא בה ולא נראה שהרי בפ' בתרא דכריתות (דף כז:) גבי מטמא מקדש עשיר שהפריש קן לכבשתו והעני הואיל ונדחה ידחה וקאמר עלה* ש"מ תלת ש"מ קדושת דמים מדחה והתם ליכא לפרושי מדחה התמורה דהא אין תמורה בעופות אלא ודאי הכי פירושא כמו יש דיחוי בדמים כלומר אפילו בדבר שאין בו אלא קדושת דמים וא"ת מ"מ אינו מתורץ התם דהא לא שייכא קדושת דמים בעופות דהא קיימא לן (*שקלים פ"ד מ"ח) דאין לעופות פדיון י"ל דהתם ה"פ ש"מ יש דיחוי אפילו בדבר דלית ביה קדושת הגוף וה"ה אפילו קדושת דמים אין בה כההיא דמטמא מקדש עשיר שהפריש קן כו' וא"ת מאי קמ"ל ר' יוחנן כולהו כמי שמעינן בפרק מי שהיה טמא (פסחים דף צח.) על המפריש נקבה לפסחו וקאמר עלה ש"מ תלת כו' וא"כ מאי[א] קמ"ל ר' יוחנן וי"ל משום דפליגי תנאי בבעלי חיים אי נדחין אי לא ואשמועי' דר' יוחנן אית ליה כמ"ד בעלי חיים נדחין וא"ת מאי קאמר ש"מ יש דיחוי בדמים וש"מ דיחוי דמעיקרא הוי דיחוי כיון דשמעינן דיחוי מעיקרא הייני קדושת דמים וי"ל דאשכחנא שפיר דיחוי מעיקרא*יב] קדים קדושת הגוף כגון מומר שאכל חלב והפריש קרבן עליו וחזר בו דהוי דיחוי מעיקרו* קדושת הגוף שהרי אין הדיחוי על ידי קרבן אי נמי כההיא דפרק התערובות (זבחים דף עח.) דתנן דם שנתערב במים אם יש בו מראה דם כשר ודייק עלה בגמ' א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן לא שנו אלא שנפלו מים לתוך דם אבל אם נפל דם לתוך מים ראשון ראשון בטל ואע"ג דיש בו מראה דם וכה"ג מצינו דיחוי מעיקרו בקדושת הגוף וא"ת כיון דאית ליה לר' יוחנן דיחוי מעיקרו הוי דחוי אמאי נקט ר' יוחנן גופיה בפ"ק דזבחים (דף יב:) ובפרק נגמר הדין (סנהדרין דף מז·) אכל חלב והפריש קרבן והמיר דת וחזר הואיל ונדחה ידחה נימא אכל חלב והמיר דת והפריש קרבן ואשמעינן רבותא טפי דאפי' דהוי מעיקרו הוי דחוי וי"ל *משום אידך דאמר התם אכל חלב והפריש קרבן ונשתטה וחזר ונשתפה נקט נמי הכי דבההוא לא מצי למינקט נשתטה והפריש קרבן דשוטה אין בהפרשתו כלום וא"ת היכי מצינו למימר דרבי יוחנן אית ליה דיחוי מעיקרו הוי דיחוי האמר בפ' שני שעירי (יומא דף סד.)*דטעמא דבעלי חיים אינן נדחין דיליף ממחוסר זמן ואידך מחוסר זמן לא אחזי הא אחזי משמע דהא *דקסבר דבעלי חיים נדחין ס"ל דאין דחיה אלא היכא דאחזי מעיקרו וא"כ מנא ליה דדיחוי מעיקרו הוי דיחוי וי"ל דיש שם שיטה אחרת* דבעלי חיים אינן נדחין מקרא דמום בם לא ירצו ולא ילפינן ליה ממחוסר זמן ולפ"ז מצינו למימר דאית ליה דחוי מעיקרו הוי דחוי והא (דהוא קאמר) התם מחוסר זמן לא איחזי היינו מקמי דהוה ידע קרא דמום בם וא"ת הרי ההיא דפ' בתרא דכריתות (דף כז: כח.) דאמר רבי אושעיא מטמא מקדש עשיר שהפריש קן לכבשתו והעני הואיל ונדחה ידחה וקאמר עלה ש"מ תלת כו' כי הכא ופריך עלה מר"ש דקאמר המפריש נקבה לפסחו וילדה זכר הוא עצמו קרב פסח ונימא הואיל ונדחה ידחה והתם קשה טובא חדא אדפריך לרבי אושעיא נפרוך נמי אמילתא דר' יוחנן ועוד אדמותיב ליה מר"ש נסייעיה מרבנן דפליגי עליה דר"ש ואמרי תרעה עד שתסתאב ותמכר ויביא בדמיה פסח וגם כמי דהכי יג] קמשני מ"מ מה ס"ד דמקשה וכי לא הוה ידע שיתרץ לו כן ועוד אדפריך מר"ש דברייתא נפרוך מר"א דמתני' דפירקין דלעיל ואלו קדשים (דף יח:) דתנן בהדיא המפריש נקבה לעולתו וילדה זכר ירעה כו' רבי אליעזר אומר הוא עצמו יקרב עולה *וי"ל דס"ל למקשה דטעמא דר"ש דאמר במפריש נקבה לפסחו וילדה זכר דהוא עצמו קרב פסח היינו משום דאזיל לטעמיה דאמר בפ' ואלו קדשים (דף יט:) גבי ההיא דתנן המפריש נקבה לאשם ירעה כו' ר"ש אומר תמכר שלא במום ופריך בגמ' עלה למה לי שתסתאב תמכר שלא במום דכיון דלא חזי למילתיה היינו מומו ומשני א"ר יהודה אמר רב היינו טעמא דאמר מגו דנחתא לה קדושת דמים נחתא לה קדושת הגוף וטעמא דר"ש מפרש דסבר דכל מידי דלא חזי לגופיה לא נחתא לה קדושת הגוף ומש"ה פריך מר"ש אההיא דמטמא מקדש עשיר שהפריש קן דלית בה קדושת הגוף וליכא למימר ליסייעיה מרבנן דעד כאן לא פליגי רבנן אלא במפריש נקבה לאשם מהאי טעמא דמגו דנחתא לה קדושת דמים נחתא לה קדושת הגוף אבל בההיא דמטמא מקדש לא שייך ביה האי טעמא דקדושת דמים לית בהן דבעופות לית בהו פדיון *ומיעקרא מקדושת מזבח דלא הן ולא דמיהן קרבי ובהא אפילו רבנן מודו ולה"ג ניחא דלא פריך אמילתיה דרבי יוחנן דשייך ביה שפיר מגו דנחתא לה קדושת דמים נחתא לה קדושת הגוף וא"כ אי הוה מותיב מינה מר"ש ה"א אדמותיב מר' שמעון ליסייעיה מרבנן ומש"ה נמי ניחא דמותיב מר"ש דברייתא ולא מר' אליעזר דמתני' משום *דמסתבר ליה יד] מר' אליעזר דטעמא דר"ש משום דאזיל לטעמיה דההיא דמכילתין פ' ואלו קדשים (דף יט:) ומשני התם לאו בפלוגתא דמגו דנחתא כו' תליא מילתא אלא בפלוגתא דבעלי חיים נדחין ואנן לרבנן אמרי ור"ש הוא דקסבר בעלי חיים אינן נדחין:

אמר אביי הכל מודים דאי אמר חציה עולה וחציה מעשר דברי הכל עולה קריבה · פירש רש"י אפילו נתכוון תחלה לכך דלא חשיב מילתא בתרייתא מידי דאין מעשר קדוש כי האי גוונא אלא דרך מנין והוא היה עשירי וה"ה אם אמר חציה עולה וחציה תמורה לא חיילא תמורה גבי עולה הואיל ולא קיימא שם בהמה גביה שימיר בה אלא חציה מעשר וחציה תמורה דתרוייהו כי הדדי ניניהו היא חיילא עכ"ל וקשיא דאפילו אם כולה מעשר אין בדבריו כלום ועוד מאי או דלמא מעשר קריבה כו' הא לא קריבה ולא קדשה אלא במנין טו] ופר"י דמיירי באדם המעביר לאנו תחת השבט ואמר משתלא עשירי מן הדיר תהא חציה עולה וחציה מעשר דברי הכל עולה קריבה דקדושת הפה שהקדישה לעולה עדיפא מקדושת מעשר שאינו יכול לחול אלא על ידי מנין עשירית והעברת שבט דדוקא בעולה ושלמים פליג *)(ר"ם) ואמר דחלו שניהן דלא אלימא כולי האי קדושת זה מזה אבל בעולה ומעשר דאלים קדושת עולה ועדיפא מאד מקדושת מעשר ד"ה כוונתו לעולה וא"ת אמאי לא אמר דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין כדאמרינן לעיל בריש פירקין גבי בכור ותחול מעשר ולא עולה וי"ל דהתם כשאמר בבכור עם יציאת רובו יהא עולה אבל הכא מיירי שאמר עם יציאת מיעוטו יהא עולה ומעשר דלא חל עליה קדושת מעשר עד יציאת רובו:

*)נ"ל ר' יוסי רש"ק

בעי

*קדושת דמים מדחה · המקדיש בהמה לדמים בשעה שאינה ראויה לגופה כגון הכא דכי אקדשה לפלגא לא אקדשה אלא לדמי ומדחי לה ממזבח לעולם ח] *ס"ד דלא חייל דיחוי אלא אמידי דאקדשיה למזבח ונדחה: בעלי חיים נדחין · ואע"ג דהדר מיחזו אידחו לעולם משום דיחוי קמאי: דיחוי מעיקרא · דיחוי מעיקרא · כגון זו שמתחלת הקדשה נדחית הוי דחוי ופלוגתא היא דאיכא למ"ד (סוכה לג.) נראה ונדחה שוב אינו חוזר ונראה אבל דיחוי מעיקרא לא הוי דיחוי: חציה עולה וחציה מעשר דברי הכל עולה קרבה · אפילו נתכוון מתחלה לכך דלא חשיבא מילתא בתרייתא מידי דאין מעשר קדוש כה"ג אלא דרך מנין *ויצא הוא עשירי וה"ה נמי אם אמר חציה עולה וחציה תמורה לא חיילא תמורה לגבי עולה דלא קאי שום בהמה גביה שהוא מימר בה: אלא חציה מעשר וחציה תמורה ט] ותרווייהו כי הדדי נינהו הי חיילא: י] תמורה נוהגת בכל: **מתני'** תחת זו תמורת זו חליפי זו · לשון תמורה נינהו: מחוללת · לשון חילול הוא ולא אמר כלום שאין בהמת קדש תמימה יוצאה לחולין: לעשות לו דמים · שתהא אותה של חולין שוה כאותה של הקדש שהוא מחלל עליה ולא יתאנה ההקדש: **גמ'** אתפוסי · בתמורה: קדשי בדק הבית · אם העמיד בהמת חולין ואמר זו תמורת זו וחליפי זו: לא אמר כלום · לשון תמורה הוא ואין עושין תמורה כדאמרינן בפ"ק (לעיל יג.) יאלו קדשי בדה"ב כו': זו תחת זו מחוללת על זו דבריו קיימין · ילא ההקדש לחולין וזה נכנס תחתיו שקדשי ב"ה נפדין אפילו תמימין אלמא תחת לישנא דאחולי הוא·ל' ירושל' מי תפסן פדיונן כלומר מי עבדי תמורה: ואם

ר"פ ב"מ נ"ל קודש ר"ס קדושת נ"ק
ולא תימא דלא ליהוי דיחוי נ"ק
קדושין ז: פסחים לח. יומא סד. כריתות כז. [כח.]זבחים יב.נט.[עג:]
והוא סי' עשירי נ"ק
[ב"מ נו.]
משום אידך מילתא דר"י דאמר נ"ק
[וזבחים יג. פיקנמגן אחר]

הגהות הגר"א
[א] גמ' סיפא · נ"ב ל"א ולי ס"ד ליסנא דאיתפוסי הוא מי הפסן פדיון אמר כו' :

עין משפט נר מצוה
ב א ב מיי' פ"ג מהל' תמורה הלכה ג :
בא ג מיי' שם פ"ב הלכה א :
[דף כח.]
בב ד מיי' פ"ז מהל' ערכין הלכה ח ט :
בג ה מיי' שם הל' ז :
[וע"ל מנחות קב:]

הגהות הב"ח
(א) גמ' ש"מ תלת ש"מ בעלי חיים נדחין וש"מ קדושת דמים מדחה וש"מ דחוי :

ולאע"ג שקדים קדושת נ"ק
וקדים קדושת נ"ק
דטעמא דמ"ד דב"ח נ"ק
דקסבר ר"י דב"ח דמ"ד וס"ל דב"ח אינן נדחין יליף מקרא נ"ק
דקאמר התם נ"ק
ומעיקרא נ"ק
פי' רש"י וגי' נ"ק דמסתבר ליה טעמא דר"ש משום כו'

רבינו גרשום
ש"מ בעלי חיים · שאין בהן מום נדחים מהקרבה: וש"מ קדושת דמים מדחה' דהא בהמת קדושת דמים היא ומדחה הקרבה · וש"מ דהוי מעיקרא · כגון זו שנדחית מתחלה בשעה שהקדיש חלקו שלא היתה ראויה להקרבה הוי דחוי דאע"ג דלא נראית מעולם להקרבה ואע"ג משעה שהקדישה הוי דחוי דסד"א דנראה ונדחה שוב אינו נראה אמרינן אבל דחוי מעיקרו לא הוי דחוי לגמרי קמ"ל דהוי דחוי: דברי הכל עולה אפילו לר' יוסי דחציה מעשר לא קדיש דמעשר אינו קדוש אלא בשעת יציאתו מתחת השבט העשירי: אבל היכא דאמר חציה תמורה וחציה מעשר· דלא אמר כראוי לא על תמורה ולא על מעשר דאין אדם אומר הרי זו תמורה [סתם] אא"כ אמר תמורה [תחת] זו וכן אין אדם יכול לומר הרי זה מעשר אלא בשעת יציאתו מן הדיר: והיכא דאמר סתם הכי חציה תמורת וחציה מעשר מאי לשום איזה יקרב תמורה יקרב שכן נוהגת כו': שכן מקדש לפניו ולאחריו · כדתנן קרא לתשיעי עשירי כו' שלשתן מקודשין: נמלך(א) פשיטא דתפוס לשון ראשון : לא נצרכה · אע"ג דנמלך בתוך כדי דבור בכדי שאילות שלום ב)הר"ב לתלמיד מהו דתימא כדבור דמי והאי דשתק ונמלך דעיוני קא מעיין הוא מה היה דעתו לומר כדי לשתף עם עולה וליהוי דבריו קיימין דליהוי תמורה עולה ושלמים קמ"ל דלא: מי שאמר על בהמה אחת הרי זו תחת זו או תהא זו תמורת זו או זו חליפי זו הרי זה לשון תמורה· דתמורה וחליפין כתיב בפירוש לא יחליפנו ולא ימיר אבל אמר זו תהא מחוללת על זו אין זו לשון תמורה ולא לקי: ואם היה הקדש בעל מום· ואמר זו מחוללת על זו: יצא לחולין · ונכנס זו תחתיו דהרי זו מחוללת על זו משמע תצא ותכנס זו ובודאי כשהקדש הוא תם וראוי להקרבה ואמר הרי זו מחוללת על זו אין בדבריו כלום ולא יצא הקדש לחולין אבל כשהוא בעל מום יוצא לחולין ונכנס זה תחתיו: וצריך לעשות לו דמים · לקודש כדי שיהא זה שנכנס תחתיו שוה לו בדמים שלא יתאנה הקודש: (אי) דתחת לישנא דאיתפוסי · בתמורה משמע: [ורמינהו בקדשי בדק הבית אם אמר תמורת זו חליפי זו דהיינו לשון דאיתפוסי בתמורה לא אמר כלום דקדשי בדק הבית אין עושה תמורה אבל אם אמר זו תחת זו או זו מחוללת על זו דבריו קיימין דאין זה לשון תמורה אלא לשון אחולי תצא זו ותכנס זו ואי ס"ד דתחת לישנא דאתפוסי בתמורה הוא] : מאי שנא רישא [דאמר לא אמר כלום] ומאי שנא סיפא דאמר דבריו קיימין : ל"א קדשי ב"ק הבית מי תפסי פדיונן כלומר מי תפסי תמורתן : משמע לישנא דאתפוסי · בתמורה דכתיב ואם

שיטה מקובצת
א] ש"מ בע"ח נדחין וש"מ קדושת דמים מדחה וש"מ דחוי מעיקרו הוי דחוי אמר : ב] תיקו: ברוב ספרים הופסים כאן פיסקא ואם משאמר (תמורת) [הרי זו] שלמים כו' פשיטא אמר רב פפא כו' א) : ג] זו חליפי זו אות ת' נמחק : ד] לעשות לו דמים : ה] אמר חליפי זו אות ת' נמחק . ו] דעתך דתחת לישנא : ז] סיפא' ל"א קדשים בה"ב [מי] מיתפסי פדיונן והתניא קרבן יצאו קדשי בדה"ב שאינן קרבן : ח] לעולם ולא חייל עלה אלא קדושת דמים דדמי כאילו מקדיש חצי דמיה ומדחה אחרת הבאה מכחה כגון תמורתה דאמר ותמורתה כיוצא בה דנדחה מעל המזבח דלא קריבה לעולם וה"ג בברייתא דקדושת דמים מדחה דקתני ותמורתה כיוצא בה ל"א קדושת דמים מדחה כשאינה ראויה לגופה כגון הני דאקדשיה למזבח ולא אקדשיה אלא לדמי ומדחה לה ממזבח לעולם(דלא)·כך מצאתי ברש"י כת"י דהוה ס"ד דלא הוי דחוי לגמרי אלא: ט] תמורה דתרוייהו כי: י] חיילא מי אמרינן אין קדושת תמורה חיילא אא"כ בהמת קדש לפניו והשתא את"ל דקדושתו חייל כה"ג הי חייל ברישא' תמורה נוהגת' ברש"י כת"י בכל הקדשים אבל מעשר בחולין ולא בקדשים : יא] מאי דבמשנה : יב] מעיקרו דקדיש קדושת : יג] דהכי דחה מ"מ תיבת קמשני נמחק : יד] ליה דטעמא' על תיבת מרבי נרשם למעלה שני נקודות להורות כי ראוי לפ"ד למחקו ותיבת אליעזר ל"ש ונמחק ועיין בקדושין (דף ז) בתוס' : טו] במנין' גליון ועוד מאי אמר בסמוך חציה תמורה וחציה מעשר הלא תרוייהו לא חיילא עד שיעשר כמו דפי' בקונטרס ונראה דכשהעביר העשירי אמר ביציאת רובו תהא חציה עולה וחציה מעשר ואמר כולה עולה דאפילו לר' יוסי דאמר בעולה ושלמים חיילא תרוייהו הכא מודה שתקרב עולה דקדושתה חמורה שכן כליל וקדושתה על פיו משא"כ במעשר ואף על גב דאמר לעיל דברי הרב כו' ה"מ בבכור ועולה שקדושתם שוה זה כליל וזה קדושתו מרחם אבל עולה ומעשר לא · לשון הר"י ז"ל בגליון :

א) ר"ל דכנוב ספרים גרסי גם כאן פשיטא וכו' א"ר פפא וכו' כמו דאיתא לעיל (דף כה סע"ב).
א) גיר' רבינו היה בכאן פשיטא וכו' א"ר פפא לא נצרכא כו' וכדלעיל (דף כה סע"ב) ועי' בשיטה מקובצת אות ב' י' ב) עי' ב"ק עג: וג"ע וע"ע בתוס' לעיל דף כה: ד"ה לא נצרכא וכס"ד חו"מ סימן רנה ס"ק כס · ואם

ויקרא כז ואם תחתיה תעמוד הבהרת א] דאחולי ישעיה ס דכתיב תחת הנחושת אביא זהב ב] והלכך גבי קדשי מזבח דעבדין תמורה לישנא דאתפוסי הוא גבי קדשי בדק הבית דלא עבדין תמורה לישנא דאחולי הוא אמר רבא אפילו בקדשי מזבח ג] משכחת לה לישנא דאחולי הוא א כגון שהיה הקדש בעל מום א"ר אשי אפילו בבעל מום נמי ד] משכחת לה לישנא דאחולי ומשכחת לישנא דאתפוסי ב ידו אקודש חול הוי ידו אחול קודש הוה בעי אביי ג היו לפניו שתי בהמות של קדש בעלות מום ושתי בהמות של חולין תמימות ואמר הרי אלו תחת אלו מהו [א] מי אמר לאתפוסי ה] ולקי או דלמא כל היכא דאיכא היתרא לא שביק איניש היתרא ועביד איסורא ואת"ל כל היכא דאיכא היתרא לא שביק איניש ועביד איסורא ו] ד היו לפניו שתי בהמות של קודש ואחת מהן בעלת מום ושתי בהמות של חולין ואחת מהן בעלת מום ואמר הרי אלו תחת אלו מהו [ב] מי אמר תמימה תחת תמימה לאתפוסי בעלת מום תחת בעלת מום לאחולי או דלמא תמימה דחולין תחת בעלת מום דהקדש בעלת מום דחולין תחת תמימה דהקדש ז] ותרווייהו לקי ואם ת"ל כל היכא דאיכא היתירא לא עביד איסורא ולאחולי הוא ולא לקי ה היו לפניו שלש בהמות של קדש ואחת מהן בעלת מום ושלשה בהמות של חולין תמימות ואמר הרי אלו תחת אלו מי אמרינן ח] מדתמימות תחת תמימות לאתפוסי תמימות נמי תחת בעלת מום לאתפוסי או דלמא הכא נמי כל היכא דאיכא היתירא לא עביד איסורא והתיא בתרייתא לאחולי הוי ואם תימצי לומר הכא נמי כיון דאכתי גברא לא איתחזק באיסורי לא שביק התירא ועביד איסורא בעי רב אשי ו היו לפניו ארבע בהמות של קדש ואחת מהן בעלת מום וארבע בהמות של חולין ט] ואמר הרי אלו תחת אלו מהו הכא ודאי כיון דאיתחזק גברא באיסורי (בבולן) י] לקי בארבע מלקיות או דלמא אע"ג דאיתחזק יא] באיסורא לא שביק איניש היתירא ועביד איסורא יב] א)והוי בתרייתא לאחולי הוי תיקו: אם היתה הקדש בעל מום יצא לחולין כו': ב)א"ר יוחנן יצא לחולין דבר תורה ז וצריך לעשות דמים מדבריהם ור"ל אמר אף צריך לעשות דמים דבר תורה במאי עסקינן אי נימא אאונאה בהא נימא ר"ל אף צריך לעשות דמים יג] [דבר תורה] והא ג)תנן ח אלו דברים שאין להם אונאה העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות אלא אבטול מקח בהא נימא ר' יוחנן צריך לעשות דמים מדבריהם והאמר

א) והאי ב) [ב"מ נז. כל הסוגיא ע"ש] ג) ב"מ נו.

רש"י ואם תחתיה תעמוד · עמדה במקומה והיינו דומיא דאתפוסי שההקדש עומד במקומו הלכך הואיל ותרווייהו משמע [ג]לא מסרו הכתוב אלא לחכמים דידעי למימר היכא הוי תחת אתפוסי והיכא הוי חילול : גבי קדשי בדק הבית כו' : ידו אקודש חול הוי · הניח ידו אקודש ואמר זו תחת זו אידך דחולין ודאי יד] לחולין מתכוין וחול הוא : ידו אחול · ואמר זו תחת זו אתפוסי הוא דקדש בעל מום עושה תמורה (א) ואי הוה בעי האי לאחולי הוה מנח ידיה על ההיא טו] דקדש: ואמר הרי אלו טז] (חטאת) תחת אלו · ולא הניח ידו לא כאן ולא כאן : לאתפוסי · מתכוין או לאחולי מתכוין והוא הדין נמי דמצי למיבעי בחדא אלא איידי דבעי יז] מיבעיא הך בעיא אחריתי בתרתי נקט (ב) הילכא דתרתי : איסורא · לא ימיר : תמימה תחת תמימה לאתפוסי · דהא ודאי אי אפשר דלא הויא חדא לאתפוסי הואיל וחדא תמימה דהקדש *איכא יח] מיהא בקדשי מזבח ותמימים אמרינן לעיל דאתפוסי הוא : ובעלת מום תחת בעלת מום לאחולי · דודאי אתפוסי ליכא למימר דרע ברע לא כתיב דליעביד תמורה : או דלמא תמימה דחולין תחת בעלת מום כו' · ואף על גב דפשיט לעיל דלא שביק היתירא ועביד איסורא איכא למיבעי הכא הואיל ואי אפשר דלא עביד איסורא בחדא איכא למימר כי היכי דבהא עביד איסורא בהא נמי לא איכפת ליה ודאי אתפוסי הוא : היו לפניו שלשה בהמות כו' · דאף על גב דפשיטנא דלא שביק היתירא ועביד איסורא איכא הכא למיבעי דאיכא למימר זיל בתר רובא כיון דע"כ תרתי לאתפוסי דהשתים דהקדש תמימות וליכא אחולי בהו שלישית נמי אתפוסי הוא : גברא לא איתחזיקי יט] דבשלשה זימנין הויא חזקה תרי זימני לא הוי חזקה לשון ירושלמי בעי אביי *(כו') או דלמא תמימה תחת תמימה לאתפוסי דחזיא להקרבה אבל תמימה תחת בעלת מום דבעלת מום דהקדש לא(הוי)חזיא להקרבה לאחולי איכוון א) כיון דבעא (ג) למימר חדא לאתפוסי כו' כלומר דאילו הוה בדעתיה לאתפוסי חדא ולאחולי חדא הוה קאמר בהדיא הך לאתפוסי והך לאחולי כי הדדי כלומר שתיהן עשאן שוות הואיל ולא פירש [ד] ב) על שתיהן הניח ידו ושתיקן תמורה דהא איבעי ליה לאתנוחי ידיה על בעלת מום דקדש אי הוה בדעתיה לאחוליה אלא אי הוה לפניו *(כו') מדהכי תרתי בהמות לאתפוסי דודאי מתפיס הנך תרתי דחולין בההיא דקדש דממירין שנים באחד דהא כיון דתמימה דקדש ליכא למימר לאחולי אההיא בעלת מום נמי לאתפוסי ולקי שלשה מלקיות או דלמא ההיא בעלת מום דקדש לאחולי והאי דלא אתנח ידיה על ההיא כ] דבעלת מום שהניח ידו על חולין דכיון דלאחולי הוה בעי הוה ליה לאנוחי אבעלת מום דקדש הא דנקט כא] כל ההיא דבעלת מום קמ"ל דאי הוה מנח ידיה על התמימה של קדש שעם הבעלת מום הוה מהני נמי כאילו הנחה על בעלת מום גופה *והא אמרי' בההיא דבת אחולי היא דלאחולי איכוון ובתמימה לאתפוסי דאע"ג דאנח ידיה עליה הואיל וליכא למימר אחולי בה בדידה רמי רמויי כגון דהויין ג' בהמות של קדש ואחת בעלת מום ושלשה בהמות של חולין תמימות והעמידן בשתי שורות זו כנגד זו והאי רמי כמו איתרמי שכונס זו מול זו והנח ידיה על הנך דחולין ואמר אלו תחת אלו מי אמרינן כיון דרמי חדא לקביל חדא להכי פלגינהו דלא בעי לשווי לבעל מום כי הני כב] דהיינו לאתפוסי אלא לאחולי או דלמא בתר דבורא דידיה אזלינן והרי הניח ידו על החול ולאתפוסי איכוון לישנא אחרינא או דלמא בתר כג] רובא אזלינן וכיון דרובא לאתפוסי איהו נמי לאתפוסי : יצא לחולין דבר תורה · דאמרינן בפ' המנחות והנסכים (מנחות קא.) ואם כל בהמה טמאה בבעלי מומין שנפדו הכתוב מדבר : מדבריהם · דמה"ת אין אונאה להקדש דכתיב (ויקרא כה) אל תונו איש את אחיו ולא הקדש : אף צריך לעשות לו דמים דבר תורה · רב חסדא מפרש לה לקמן : אי נימא אאונאה · דלא נתאנה אלא שתות : כד] ביטול מקח · שנתאנה יותר משתות : והאמר

א) את"ל כיון דבעי למימר כנ"ל נ"ק ב) ועל שתיהן לא הניח ידו כו' נ"ק.

תוספות בעי רב אשי היו לפניו שתי בהמות · ה"ה דבחד בהמת קדש בעלת מום וחד תמימה חולין מצי למיבעי ואיידי דאיכא בסמוך בעיות דמיירי דוקא בשתי בהמות נקט נמי הכא כן : בעלת מום תחת בעלת מום לאחולי או דלמא תמימה דחולין תחת בעלת מום דהקדש ובעל מום דחולין תחת תמימה דהקדש תרווייהו לאתפוסי ואתרווייהו לקי · תימה למה האריך כל זה הוה מצי למימר בקיצור בעלת מום תחת בעלת מום לאחולי או דלמא הא נמי לאתפוסי ופירש"י דבעלת מום תחת בעלת מום לא תפיס דאין רע עושה תמורה ברע דדוקא טוב ברע או רע בטוב עושה תמורה אבל רע ברע לא ולא נהירא דזה לא מצינו כה] ועוד דאדרבה משמע לעיל בפ"ק (דף ט') דרע ברע תפיס דאמר לעיל א"כ נימא קרא טוב ברע או רע[בו]משמע דרע ברע תפיס מיהו כל הסוגיא דהכא משמע כפירוש רש"י דבבעיא דלעיל נמי נקט שתי בהמות של חולין תמימות ולא נקט בעל מום ור"י פירש דרע ברע נמי הייל תמורה עליה מיהו יש לנו לומר טפי לאחולי מלאתפוסי דלמה יתפיס מאחר דאינו מעלה אותה דגם זאת איננה ראויה להקרבה : אף צריך לעשות דמים דבר תורה · ולא יצא לחולין עד שיעשהו דמים והכי פירושא דמתני' יצא לחולין וצריך לעשותו דמים כלומר יצא לחולין כשיעשהו דמים והא דאיצטריך למיתני יצא לחולין משום דתנא לעיל מינה ליתני דלא נפקי לחולין אלא נתפסין בתמורה וזה וזה קדושים תנא נמי לישנא דאחולי :

בין

[היו לפניו ב' בהמות של קדש ואחת מהן ב"מ ושני בהמות של חולין תמימות ואמר הרי אלו תחת אלו מהו מי אמרי' תמימה דחולין תחת ב"מ דהקדש נמי לאתפוסי מדתמימה תחת תמימה לאתפוסי ה"א נמי לאתפוסי א"ד כו' תמימה לאתפוסי דחזיא כו' נ"ק]

[ב' בהמות של קדש ואחת מהן ב"מ וג' בהמות של חולין תמימות והניח ידו על של חולין מדהכי כו' נ"ק]

נ"ל והוה

עין משפט נר מצוה

כג א מיי' פ"ז מהלכות ערכין הלכה ט :

כד ב מיי' פ"ב מהל' תמורה הלכה ב :

כה ג ד ה ו מיי' שם הלכה ג :

כו ז מיי' פ"ז מהלכות ערכין הלכה ח ט :

כז ח מיי' פי"ג מהלכות מכירה הלכה ח טוש"ע ח"מ סימן רכ: סעיף כט :

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ידו אחול וכו' דאי הוה : (ב) ד"ה לאתפוסי וכו' נקט נמי הכא בתרתי הס"ד : (ג) ד"ה גברא לא אתחזק וכו' כיון דבעא למימר כ"ב זהו דיבור הוא פי' על ירושלמי לפי גירסת ירושלמי שאינו בנוסחא שלנו וכן כולם בסמוך הוא לפי גירסת ירושלמי:

שיטה מקובצת

א] הבהרת · ומשמע לישנא דאחולי: ב] זהב' והואיל וכך לא מסר הכתוב אלא לחכמים גבי קדשי מזבח דעבדי תמורה לישנא כו' דלא עבדי תמורה : ג] מזבח · זימנין דמשכחת לה לישנא דאחולי כגון' תיבת הוא נמחק : ד] נמי · זימנין משכחת לה לישנא דאחולי וזימנא משכחת לה לישנא: ה] לאתפוסי' מתכוין ולקי: ו] איסורא' ולאחולי הוי היו : ז] דהקדש ובתרווייהו לקי : ח] אמרינן מדהני תרתי תמימות תחת תמימות לאתפוסי ההוא בהמה תמימה של חולין נמי תחת בהמה של הקדש בעלת מום : ט] חולין תמימות:י]לקי ארבע מלקיות או : יא] דאיתחזק גברא באיסורא לא'גליון אע"ג דאיתחזקא גברא אין זה חזקה גמורה דבבת אחת ובדבור בא · הר"י ז"ל: יב] ע' בהשמטות בסוף המס' : יג] דמים והא אנן תנן תיבות דבר תורה ל"ש ונמחק : יד] ודאי לאחולי מתכוין: טו]ההיא דהקדש הס"ד : טז] תיבת חטאת נמחק: יז] דבעי למבעיא הך : יח] ותחת בקדשי מזבח תמימים תיבת מיהת ואות ו' ל"ש: יט]איתחזיק תלתא זימני הוי : כ] ההיא בהדי דבעלת: כא] דנקט על ההיא בהדי דבעלת : כב] הני דהני לאתפוסי וא'הי לאחולי או : כג] בתר רובתא אזלינן: כד]שתות הס"ד ומה"ד והא אנן תנן בפרק הזהב אלו דברים שאין כו' וכולהו נפקא מקרא התם הס"ד ומה"ד ביטול: כה] מציגי גליון ונראה דה"פ בעל מום לאחולי דלאתפוסי לא אמרינן דשביק היתירא ועוד מה ירויח בהך התפסה כיון שהחולין בעל מום אבל לאחולי מרויח לאכול קטייתא דהקדש דחביבא ליה טפי · הר"י בגליון : ואיפוך

רבינו גרשום

ואם תחתיה העמוד הבהרת · כלומר שבמקומה עומדת [אף] בהמה זו של קודש במקומה בקדושתה ותופסת אחרת בקדושתה כדכתיב והיה היא ותמורתו יהיה קודש : ומשמע לישנא דאחולי · שמוציאו מקדושתו ונכנס זה במקומו כדכתיב תחת הנחשת שגולו אביא זהב במקומו הואיל וכן כו' : אמר רבא אפילו בקדשי מזבח הוי לישנא דאחולי כגון שהיה הקדש בעל מום [בהכי] סבירא ליה לרבא דהא ואם היה קדש בעל מום משמע נמי (אחולי) [ארישא קאי אמר ה"ז תחת זו] שהרי לא מצינו תחת גבי תמורה : הניח ידו על הקדש בעל מום · ואמר תהא זו של חולין תחת זו של קדש (שירי) [שיתחלל] עליו חול היינו משמע לישנא דאחולי שיצא של קודש ויכנס זה במקומו : אם הניח ידו על זו של חולין ואמר תהא זו תחת זו · הוי האי בעל מום קודש ולא יצא לחולין וזה תמורתו : מי אמרינן לאתפוסי' בתמורה קאמר ולקי תרי מלקיות : או דלמא כל היכא דאיכא היתירא דיכיל לאחולי דלית ביה לאו ועביד איסורא להמיר : מי אמרינן מה תמימה תחת תמימה קא אמר' לאתפוסי תמורה דכיון דשניהן תמימות על איזו שמניח ידו מתפסת בתמורה:ובעל מום[דחולין]· תחת בעל מום דהקדש: ובעל מום · דחולין תחת התמימה דהקדש דהיינו טוב ברע או רע בטוב ואתרווייהו לקי : ואת"ל היכא דאיכא קצת למיעבד בהיתירא לא עבד כולה באיסורא ולאחולי הוא ולא לקי אלא חדא : היו לפניו ג' בהמות של קודש ואחת מהן בעלת מום כו' · מי אמרי' מתמימה תחת תמימה לאתפוסי : תמימה דחולין נמי תחת בעל מום · דקודש לאיתפוסי דאזלינן בתר רובה : או דלמא הכא נמי אמרי' כל היכא כו' · כיון דאכתי גברא לא אתחזק תלתא זימני באיסורי למעבד תמורה אמרינן לא שביק התירא אלא לאחולי הוא : בעי רב אשי היו לפניו כו' ל"א בעי אביי היו לפניו כו' או דלמא תמימה תחת תמימה לאיתפוסי דחזיא תמימה דקודש להקרבה הלכך תפסה תמורה אבל תמימה תחת בעל מום של קודש דלא הויא בעלת מום לא תפסה תמורה אלא לאחולי הוא : ואת"ל הכא כיון דבעי למימר בפירוש חדא לאיתפוסי וחדא לאחולי ולא אמר תרווייהו תפסי דתרויהון כי הדדי אנח ידיה על הנהו דחולין דאי לאחולי איתבעי ליה לאתנוחי ידיה על ההיא בעלת מום כדאמרינן לעיל הניח ידו על הקודש חולין מדלא אתנח ידיה עלה אלא על תמימה דחולין ש"מ תרווייהו תפסן : אלא היו לפניו ב' בהמות של קודש ואחת מהן בעלת מום ושלש בהמות תמימות [של חול] והניח ידו על בהמה תמימה של חול ואמר הרי אלו תחת אלו והכא המיר ב' תמימות של חולין בתמימית אחת של קודש וכדתנן בפ"ק ממירין אחד בשנים כו' : מי אמרינן מדהני תרתין בהמה תמימה של חולין לאתפוסי בההיא תמימה דקודש ההיא תמימה שלישית של חול לאתפוסי תחת בעלת מום דקודש או דלמא לאחולי הוא והדין דלא אתנח ידיה על ההיא תמימה דקודש דבהדי בעלת מום ולא על בעלת מום נמי דהכי הוה דיניה אי הוה לאחולי האי דלא אתנח משום דקסבר רובה עדיף מוטב להניח על הרוב שלש ולא על השתים אבל מכל מקום דעתו לאחולי תיבעי · [רמויי רמי] חדא להדי חדא כלומר אם חיבר כל אחת של הקדש כנגד אחת של חולין והנהו חולין כולן תמימין והדא דהקדש בעלת מום ואמר אלו תחת אלו מאי מי אמרינן כיון דרמי חדא להדי חדא מעשיו מוכיחין דתמימה כנגד תמימה לאתפוסי ובעל מום כנגד התמימה לאחולי או דלמא לא משגיחינן ארמויי אלא בתר דבורא אזלינן דאמר הרי אלו תחת אלו והאי משמע נמי דאמר אתמימה דחולין וליהוו כולהו לאיתפוסי תבעי : ל"א או דלמא בתר רובה אזלינן דהנהו דחולין הוו רובה והנהו אנח ידיה וליהויין כולהו לאיתפוסי תבעי : יוצא לחולין דבר תורה · משום דכי אמר בלשון תמורה אינו יוצא לחולין אלא הוא ותמורתו קודש אבל כשאמר הרי זו מחוללת שלא אמר בלשון תמורה : יוצא לחולין דבר תורה כפסולי המוקדשין דניכרין וצריך לעשות לו דמים כדאמרן לעיל מדבריהן של חכמים שדברי תורה אין אונאה להקדשות דעמיתו כתיב למעוטי הקדש במאי פליגי אי נימא אאונאה אדין אונאה' ל"א קאמר בפירוש דטעו בשתות דהיינו דין אונאה דחייב להחזיר לו בהא נימא ריש לקיש דבר תורה והתנן כו' : ואלא דטעו בכדי ביטול מקח ביותר משתות בהא נימא ר'

הגהות הגר"א

[א] גמ' מי אמר לאתפוסי עד איסורא נ"ב רש"י · וגרסתו לאתפוסי מכוין או לאחולי מכוין ואת"ל כו' וכ"ה סגירסא נכונה : [ב] שם מי אמר תמימה כו' · עי' רש"י ותוס' שדחקו מאד ונ"ל דסגירסא מהופך וכצ"ל מי אמרינן תמימה תחת תמימה בעלת מום תחת בעלת מום והתרווייהו לקי א"ד תמימה דחולין תחת בע"מ דהקדש לאחולי בעלת מום דחולין תחת תמימה דהקדש לאתפוסי ואת"ל כו' · פי' דבע"מ תחת בע"מ א"א לומר לאחולי דמאי אהני תיקו · גירס"י ל"א בעי אביי היו לפניו שתי בהמות של קדש ואחת מהן ב"מ ושתי בהמות של חולין תמימות ואמר הרי אלו תחת אלו מהו מי אמרינן תרווייהו לאתפוסי א"ד תמימה תחת תמימה לאתפוסי אבל תמימה תחת ב"מ לאחולי ואת"ל כיון דבעי למימר חדא לאתפוסי וחדא לאחולי בי הדדי עבדן ואתרווייהו אנח ידיה אלא אי היו לפניו שתי בהמות של קודש ואחת מהן בע"מ ושלשה בהמות של חולין תמימות מאי מדהכי נמי לאתפוסי א"ד הכא בע"מ לאחולי קמכוון והא דלא אתנח ידיה על הכוא דבע"מ הא דנקט כו' · ההיא דבע"מ הא דנקט דס"ה הא דלא אתנח ידיה על הכוא ואת"ל כיון תבעי לאתנוחי ידיה על תמימה דהקדש לאתפוסי מכוון רמי רמויי מאי מי אמרינן כיון דרמי חדא לקבל חדא להכי פלגינהו דלא בעי לשווי לבע"מ כי הני א"ד בתר דיבורא דידי' אזלינן ל"א בתר רובא אזלינן תיבעי : [ג] רש"י ד"ה ואם · לא מסרו כו' · לא יכולתי להולמו ונ"ל דמשמעות דעתו של אדם על לשון המועיל : [ד] ד"ה גברא · על שתיהן נ"ל ועל שתיהן :

והאמר רבי ירמיה *אקרקעות דחולין ורבי יונה אמר אהקדשות תרווייהו משמיה דר' יוחנן אמרי אונאה אין להן ביטול מקח יש להם לעולם אביטול מקח ואיפוך [א] ומי מצית אמרת איפוך הניחא למ"ד אהקדשות וכ"ש אקרקעות אלא למאן דאמר אקרקעות אבל הקדשות אין להן ביטול מקח היכי איפוך להא [ב] אמר רבי ירמיה לא תיפוך לימא בדשמואל קא מיפלגי *דאמר שמואל הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל [א] דר' יונה לית ליה דשמואל ורבי ירמיה אית ליה דשמואל לא בין דמר ובין דמר אית ליה דשמואל [ג] דרבי יונה סבר כי אמר שמואל דיעבד אבל לכתחלה לא אמר ורבי ירמיה סבר אפילו לכתחלה ואיבעית אימא לעולם לא תיפוך ודקא קשיא לך מתניתין [ג] אלו דברים הקדשות כדרב חסדא דאמר רב חסדא (א)[ד] אין להן אונאה אינן בתורת אונאה דאפילו פחות מכדי אונאה חוזר [ה] אמר עולא לא [ו]. אמרו אלא בשמוי בתרי אבל בשמוי בתלתא ואע"ג דאתי במאה לא הדר אינו [ז] *והאמר רב ספרא היכא אמר מאה כתרי ותרי כמאה לענין עדות אבל לענין אומדנא [ח] בתר דעות אזלינן ותו (ב) תלתא ותלתא לא אזלינן בתר בתרא [ג] דיד הקדש על העליונה קסבר עולא צריך לעשות דמים מדבריהם וכל דרבנן אקילו בה רבנן:

מתני' הרי זו תחת עולה תחת חטאת לא אמר כלום תחת חטאת זו ותחת עולה זו תחת חטאת ותחת עולה שיש לי בבית היה לו דבריו קיימים *אמר על הבהמה טמאה [ט] ועל בעלת מום הרי אלו עולה לא אמר כלום הרי אלו לעולה ימכרו ויביא בדמיהם עולה:

גמ' אמר רב יהודה אמר רב מתני' דלא כרבי מאיר דאי כר"מ הא *אין אדם מוציא דבריו לבטלה: [י] הרי אלו לעולה ימכרו ויביא בדמיו עולה: טעמא דבהמה טמאה ובעלת מום דלא חזיין לא בעיין מומא [ד]אבל מפריש נקבה לאשם או לעולה בעיין מומא א"ר יהודה אמר רב מתני' דלא כר"ש דתנן *ר"ש אומר תימכר שלא במום[יא]:

הדרן עלך כיצד מערימין

רש"י:

והאמר רבי ירמיה משמיה דר' יוחנן אקרקע דחולין ורבי יונה אמר משמיה דר' יוחנן אהקדש : אונאה אין להן ביטול מקח יש להן· שאם נתאנה יותר משתות חוזר לרבי יונה קשיא דר' יוחנן אדר' יוחנן : איפוך · ר' יוחנן אמר צריך לעשות דמים דבר תורה ור"ש בן לקיש אמר מדבריהם : הניחא · לרבי יונה דאמר אהקדשות אמר ר' יוחנן דיש להן ביטול מקח ואע"ג דכתיב אחיו וכ"ש אקרקעות ניחא מאי דאפכת לה : אלא לר' ירמיה · אי אפכת לה קשיא דר' יוחנן אדר' יוחנן : אמר לך ר' ירמיה לא תיפוך · דודאי הכי הוא כדאמר ברישא ורבי יונה מתרץ לטעמיה ומפיך לה : לא בין למר בין למר אית להו דשמואל·ואי(ג)כדקמכוון לאחולי ודאי מיתחיל כלומר אם היה בדעתו לאנות ההקדש ולחלל בדמים פחותין ודאי יב] מיתחיל אבל להכי אמר ר"ל צריך לעשות דמים דבר תורה משום דאיהו לא מיכוון לחללו בדמים פחותין אלא סבור שיהו החולין שוין את דמי ההקדש ור' יוחנן סבר בכך מתכוין לחללו : ואיבעית אימא אפילו לר' יונה לא תיפוך · להא דר' יוחנן ור"ל והאונאה קיימי ובביטול מקח לא איירו כלל ודקא קשיא לך לריש לקיש ממתני' דאלו דברים לא קשיא דהכא מתרץ לה ריש לקיש כדרב חסדא דאפילו פחות משתות חוזר וה"ק קרא איש את אחיו הוא דבשיעור שתות מכלל פחות משתות לא מכלל הא הקדש אפי' פחות מכדי אונאה חוזר והיינו דבר תורה דקאמר ר"ל לעיל ורבי יוחנן מוקי ליה כמשמעותיה אבל בביטול מקח לא איירי כלל ר"י ולא תיקשי לא לרבי יג] *יוחנן ולא לרבי ירמיה: לא יד] אמרו · דמשלם לו הדיוט להקדש כל האונאה אלא דשמוה בי תרי ברישא וטעו ותו הדרי תלתא ושיימוה להקדש טפי : אבל שיימוה תלתא · מעיקרא אפילו טו] הדור בי מאה ואמרי' דקמא טעו לא הדרא שומא : ואפילו תלתא ותלתא · כלומר אפי' לא אתו אלא תלתא ואכחישו לתלתא קמאי יד ההקדש על העליונה ובתר בתראי אזלינן : מתני' זו תחת חטאת טז] זו · שהיתה חטאת עומדת לפניו: הרי אלו לעולה · משמע לדמי עולה דאי איכהו גופייהו הוא בעי לאקרובי הוה אמר הרי אלו עולה : גמ' מתני'· דקתני תחת חטאת תחת עולה לא אמר כלום דלא כר"מ דאמר יז] *טתן דמיו כמה שהוא ראוי לימכר בשוק שאדם יודע שאין ערך לפחות מכן חדש וגמר ואמר לשם דמים יח]: לא בעינן מומא · לא בעיין לרעות דהא מסאבי וקיימי: א)הא מפריש נקבה כו' בעיא מומא·ואיל וחזיא להקרבת שלמים:דלא כר"ש· דאמר בפ' אלו קדשים (לעיל דף יט:) המפריש נקבה לאשם תמכר שלא במום · ליסנא אחרינא קדש גופא דבעיא לרעות דלא כר"ש יט] דאמר בפ' אלו קדשים אף לעולתו אינו עושה תמורה אלמא לא קדיש לגופיה: הדרן עלך כיצד מערימין

א) גי' נ"ק אבל מפריש

תוספות:

בין למר בין למר אית ליה דשמואל כו' · פרש"י ואי בדקא מיכוון לאחולי ודאי מיתחיל כלומר אם היה בדעתו לאנות ההקדש ולחללו בדמים פחותים ודאי מיתחיל אבל להכי אמר ר' שמעון בן לקיש צריך לעשות לו דמים דבר תורה משום דלאו איהו קמיכוין לחללו בדמים פחותים אלא סבר הוא שיהו החולין שוין דמי ההקדש ורבי יוחנן סבר בכך ודאי מתכוין לחללו עכ"ל וכן פירש משמעות הלשון כי אמר שמואל דיעבד כלו' דבר שאינו מותר לעשותו לכתחלה אלא דיעבד וכגון שחיללו במתכוין בפחות משוויו אבל לכתחלה כלומר דבר שמותר לכתחלה כמו שלא נתכוין לחללו על פחות משוויו אלא כסבור היה החולין שוין דמי ההקדש וגמלא שטעה לא אמר שמואל בכך שיחול ההקדש עליו ורבי ירמיה סבר אפילו לכתחלה כלומר דבר המותר לכתחלה כגון שלא נתכוין להפחותו משויו אמר שמואל דמחולל אבל אין לפרש כדמשמע לפום ריהטא כי אמר שמואל דמחולל היינו דיעבד אבל לכתחלה לא דא"כ הא דאמר[משמיה] (משמע) דר' יוחנן בטול מקח יש להן היינו לכתחלה והיכי קאמר דאונאה אין להן וכי מותר להונות ההקדש לכתחלה ועוד היכי קאמר רבי ירמיה אפילו לכתחלה אמר שמואל דמותר לחלל שוה מנה על שוה פרוטה *ועוד מחולל דאמר שמואל משמע דיעבד ועוד דאמר פ"ק דסנהדרין (דף יד:) דבעינן לחלל ההקדש תשעה ישראל וכהן אחד ויליף לה התם מקראי לכך צריך לפרש כדפי' רש"י*:

לא אמרו אלא דשוה בי תריי כלו' הא דאמרן פחות מכדי אונאה חוזר פי' חוזר ההדיוט להקדש אונאתו מיהו חילול הוי וקשה דמשמע פרק הנחנקין (שם דף פח.) גבי זקן ממרא דאפי' לגרא של הקדש צריך עשרה בני אדם לפדותו ומוקי התם דפליגי זקן ממרא וסנהדרין בפלוגתא דרבי אליעזר ורבנן בהקדשן וקאמר התם דלא מחייב אא"כ פליג זקן ממרא אסנהדרין בדבר שיש בו חיוב חטאת ומפרש לה התם כשנפדה ההקדש בג' לר"א אינו פדוי והוה הקדש ואי קידש בו האשה אא"כ אינה מקודשת ולרבנן הוי פדוי ויצא לחולין ואם קידש בו האשה מקודשת אלמא דשלשה ועשרה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה מעכבין והכא משמע דהוי מחולל בתרי ועוד שמואל היכי קאמר דמחולל על שוה פרוטה וצריך לומר דהכא מיירי בבעל הבית הפודה הקדש שלו וכי האי גוונא אמר שמואל דמחולל על פחות משוויו *אבל גזבר המוכר הקדש צריך שלשה או עשרה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה : **מתני'** דלא כרבי מאיר · פירוש דקתני תחת חטאת תחת עולה לא אמר כלום וכיון דאמר רבי מאיר אין אדם מוציא דבריו לבטלה הכי נמי הכא דעתיה אחטאת שיש לו בבית או אעולה שיש לו בבית הוציא דבריו ועוד יש מפרשים דקאי אהא דקתני אם אמר על בהמה טמאה ועל בעלת מום הרי אלו עולה לא אמר כלום והיינו דלא כרבי מאיר דכיון דאין אדם מוציא דבריו לבטלה דעתיה לומר הרי לעולה וגמר ואמר לשם דמים : הדרן עלך כיצד מערימין

שיטה מקובצת [illegible]

[illegible]

הגהות הגר"א [א] גמ' דר"י עד אית ליה דשמואל נ"ב רש"י (וכ"ה בגירסא בב"מ) : [ב] שם דר' יונה סבר עד אפילו לכתחלה נ"ג רש"י וגרסתו ואי בדקמכוון לאחולי ודאי מיתחיל אבל הכא משום דלא [illegible] [ג] שם דיד נ"ל יד : [ד] שם אבל מפריש כו' · אע"ג דלא אקדים אלא לדמי קדים קדושת הגוף לזה דבעי מום ואע"ג דאמרינן לעיל הקדים זכר כו' שם הוא ליקרב :

גליון הש"ס מתני' אמר על הבהמה טמאה · עיין מדרש רבה פרשת חיי שרה גבי שלשה שאלו שלא כהוגן : תוס' ד"ה לא וכו' אבל גזבר המוכר הקדש · עיין טורי אבן מגילה דף כג ע"ב ד"ה אדם

[illegible]

כל האסורין לגבי מזבח אוסרין בכל שהן הרובע והנרבע והמוקצה והנעבד והאתנן ומחיר והכלאים והטרפה ויוצא דופן איזהו מוקצה המוקצה לעבודת כוכבים הוא אסור ומה שעליו מותר ואיזהו [א] הנעבד כל שעובדין אותו הוא ומה שעליו אסור וזה וזה מותר באכילה: **גמ'** אמר מר אוסרין בכל שהן [ב] דלא בטלי ברובא תנינא *כל הקדשים שנתערבו בחטאות מתות או בשור הנסקל אפי' אחד ברבוא ימותו וקשיא לן *מאי קאמר (א) הכי קתני נתערבו בהן מחטאות מתות או שור הנסקל אפילו [ג] ברבוא ימותו איצטריך ס"ד אמינא [ד] התם הוא דאיסורי הנאה אבל הכא דלאו איסורי הנאה אימא ליבטל ברובא קמ"ל [ה] ורובע ונרבע נמי *תנינא נתערבו [ו] רובע ונרבע ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא בדמי [ז] יפה שבהן מאותו המין אמר רב כהנא אמריתה לשמעתא קמיה דרב שימי בר אשי אמר לי חדא בחולין וחדא בקדשים וצריכי דאי אשמועינן גבי קדשים משום דמאיסי אבל גבי חולין אימא ליבטלי [ח] ובחולין נמי תנינא *ואלו אסורין ואוסרין בכל שהן יין נסך ועבודת כוכבים וציפרי מצורע ועורות לבובין ושיער נזיר ופטר חמור ובשר בחלב ושור הנסקל ועגלה ערופה וחולין שנשחטו בעזרה [ושעיר המשתלח] הרי אלו אסורין ואוסרין בכל שהן צריכי [א] דאי אשמעינן התם *(דאיסורי הנאה דלא בטלי אבל הכא ליבטלי) ואי אשמועינן הכא דלגבוה דמאיס אבל להדיוט אימא [ט] איסורי הנאה ליבטלו ברובא [ב] קמ"ל [י] ורובע ונרבע מנלן דאסירי לגבוה דתנו רבנן *) מן הבהמה להוציא רובע ונרבע והלא דין הוא ומה בעל מום שלא נתעבדה בה עבירה פסול לגבי מזבח רובע ונרבע שנעבדה בהן עבירה אינו דין שאסורין לגבי מזבח חורש בשור וחמור יוכיח שנתעבדה בו עבירה ומותר לגבי מזבח מה לחורש בשור וחמור שאין חייבין מיתה תאמר ברובע ונרבע שחייבין מיתה טול לך מה שהבאתה הרי שנתעבדה בהן עבירה בשני עדים נעבדה בהן עבירה על פי עד אחד או על פי הבעלים מנין אמר רבי שמעון אני [יא] דן ומה בעל מום שאין התראת שני עדים פוסלתו מאכילה הודאת עד אחד פוסלתו מהקרבה רובע ונרבע שהודאת שני עדים פוסלתו מאכילה אינו דין שהודאת עד אחד פוסלתו מהקרבה ת"ל מן הבהמה להוציא רובע ונרבע והא אתיא מדינא [יב] **)(לא אתיא) אמר

*) ב"ק מ: [בכורות מא: נדה מא: זבחים פה:] **) [בילקוט ליתא]

רש"י

כל האסורין [לגבי מזבח] אוסרין בכל שהן · אפי' נתערבו אחד באלף כולן אסורין למזבח אם אינו ניכר וכולהו מפרשת להו דאינן ניכרין אבל טרפה לא מפרשת לה אלא כדמוקים לה במסכת זבחים בפרק כל הזבחים שנתערבו (דף עד:) כגון שנתערבה דרוסת הזאב בנקיבת הקוץ אי נמי בולד טרפה ואליבא דר"א דאמר לא יקרב: **גמ'** וקשיא לן · התם מאי אפי' דקאמר דהא קתני כל הזבחים שנתערבו בחטאות המתות דמשמע אחד מן הזבחים נתערב בהרבה חטאות המתות ואפי' אחד דהיתר ברבוא דאיסור כולן ימותו *ומאי (ב) קאמר פשיטא לן דכ"ש דכי הוי איסורא *יותר טפי (גבי איסור) פשיטא דימותו דהא איסור רובא: ומשנינן · התם דהכי קתני כל הזבחים שנתערב בהן אחד מחטאות המתות דמשמע דחדא חטאת נתערבה בזבחים כשהיו הרבה ואפילו אחת דאיסור ברבוא דהיתר כולן ימותו ולא בטיל חד בינייהו ולמה לי למיהדר ולמיתני הכא: התם הוא · גבי חטאות המתות ושור הנסקל: דאיסורי הנאה נינהו · ומשום הכי חשיבי ולא בטלי: אבל · הני דמתני' רובע ונרבע דמותרין באכילה להדיוט דבהכי עסקינן שרבע או נרבע על פי עד אחד דאינה נסקלת בכך או שהבעלים הודו ומודה בקנס פטור אימא ליבטלו קמ"ל מתניתין: ובזבחים (גרסי') תו ואי אשמועינן הא דתמורה ה"א הכא הוא דלגבוה מאיס ומשום הכי לא בטלי וירעו עד שיסתאבו ויאכלם הדיוט אבל מילתא דלהדיוט נמי אסורה אימא ליבטל קמ"ל התם ימותו דאפי' לגבי הדיוט לא בטיל דאי בטיל לימא ירעו עד שיוממו ויפדו ויאכלם הדיוט: תנינא התם בזבחים (ברובע) אחד מן הזבחים שנתערב ברובע ונרבע דחולין ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא בדמי היפה שבהם קרבן מאותו המין · כלומר ממין אותו קרבן שנתערב בהן אם שלמים היו יביא בדמי יפה שבהן שלמים דיד הקדש על העליונה ואם עולה היתה יביא בדמי היפה עולה אלמא שמעי' מהתם דלא בטלי ברובא: חדא בחולין · מתני' דהכא מיירי בנתערבו כשהן חולין ואחר כך הקדישן והתם דזבחים מיירי דנתערבו כשהן קדושים דהתם קתני כל הזבחים: אבל · הכא גבי חולין דלא מאיסי בשעת תערובות דלא שייך בהו חלק גבוה אימא ליבטלן וכי מקדיש להו קדשי שפיר דהא כבר איבטיל ליה איסור וליקרבו קמ"ל: ובזבחים קפריך ניתני הא דתמורה ולא בעי הא דזבחים ומשני הכא תקנתא איצטריכא ליה להכי הדר תנא לה הכא בזבחים דהתם בתמורה תנא אוסרין בכל שהן ולא תנא תקנתא והכא תנא תקנתא ימכרו ויביא בדמי יפה שבהן מאותו המין: ובחולין נמי תנינא · דאפילו בחולין ממש לא בטלי ברובא בעלי חיים וכל הנך דחשיבי: ועורות לבובין · מפרש במסכת ע"ז (דף לב:) (א) שנוקבין כנגד הלב [יג] עגול בדרך אותו נקב הוליאו האימורין והקטירום לעבודת כוכבים ותקרובת עבודת כוכבים אסור בהנאה: ושיער נזיר · אסור בהנאה דבעי שילוח תחת הדוד: ובשר בחלב · חתיכת בשר שנתבשלה בחלב ושוב נתערבה באלף חתיכות כולן אסורות ואליבא דמאן דאמר בשר בחלב אסור בהנאה בשחיטת חולין בפרק כל הבשר [יד](דף קיד:): ב) מאי שנא התם · בקדשים דתני איסורי הנאה כגון חטאות המתות ושור הנסקל ואיסורי אכילה כגון טרפה בהדי הדדי: ג) תערובת דחולין כו' · כלומר דגבי מסכת עבודת כוכבים הוי תערובת דחולין איפסיק ותני איסורי הנאה לחוד דקתני ואלו אסורין ואוסרין בכל שהן ואסורין בהנאה יין נסך והדר תני בשיטה אחריתי ואלו דברים שאינן אסורין איסור הנאה חלב שחלבו עובד כוכבים ואין ישראל רואהו כו' מיסתברא קאי גבי מסכת עבודת כוכבים משום דבעי לפרושי איסורי דיין נסך *דדמיין ליה דהם נמי אסורין בהנאה: הכא נמי גבי זבחים *דדמיין ליה דכולהו אסורין לגבוה: מן הבהמה · משמע ולא כל הבהמה: והלא דין הוא · ולא צריך קרא: חורש בשור ובחמור יוכיח · שמותר לגבוה אם הקדישו אחרי כן: טול לך מה שהבאת · דלאו פירכא היא מהאי טעמא: הרי שנתעבדה עבירה בשני עדים · כלומר הרי יש לך להביא בדין זה אותו ששני עדים מעידין בו שנרבע דהוא ודאי חייב מיתה ואסור לגבוה: על פי עד אחד או על פי הבעלים · דליכא מיתה מנין לך שאסור לגבוה אי לאו קרא: אני אדיננו · ולא צריך קרא: הודאת עד אחד פוסלתו מהקרבה · דכיון דאמר חכם מום קבוע הוא פסול מהקרבה: פוסלתו מאכילה · שהרי בסקילה הוא:

א) נ"א שקולרין כנגד הלב כנקב עגול ודרך אותו נקב מוציאין הלב ומקטיר לעבודת כוכבים וכפי' רש"י שם דף כט ע"ב ודף לב ע"א נ"ק · ב) ואי קשיא מ"ש התם כו' והד"א נ"ק · ורש"ק כתב גי' אחרת היה לרש"י : ג) ובתערובות דחולין דמסכ' ע"ז היה תערובות דחולין כו' הד"א · נ"ק :

תוספות

כל האסורין : אבל הכא דלאו איסורי [הנאה] נינהו אימא ליבטלו ברובא ובפ' התערובת (זבחים עא:) קאמר ואי אשמועי' הכא ה"א דלהדיוט שריין קמ"ל כך דקתני התם ימותו ואפי' להדיוט אסירי:

והרובע והנרבע · התם בפרק התערובת (שם) משני אי מהתם מי קתני בכמה והכא קתני בכל שהוא והך דהתם איצטריך לאשמועינן תקנתא (והכא משני להו לעצמא) :

חורש בשור וחמור יוכיח שנעבדה בו עבירה ומותר למזבח · כדדרשינן *מאלה אי אתה מקריב אבל אתה מקריב קדשים שנתעבדה בהן עבירה:

טול אתה מה שהבאתה · פרש"י לאו פירכא היא מהאי טעמא הרי שנתעבדה בה עבירה בשני עדים כלומר הרי יש לך להביא בדין זה אותו ששני עדים מעידין בו שנרבע דהא ודאי חייב מיתה ואסור לגבוה על פי עד אחד או על פי הבעלים דליכא מיתה מנין לך דאסורין לגבוה אי לאו קרא עכ"ל וא"ת למה לי קל וחומר לרובע ונרבע ע"פ שני עדים תיפוק ליה ממשקה ישראל לקמן (דף כט.) דדרשינן מן המותר לישראל והאי הרי הוא אסור בהנאה וי"ל דאיצטריך היכא דשחטו והקריבו קודם שנגמר דינו דמותר בהנאה הוא כדאיתא בב"ק פרק ארבעה וחמשה (דף מא.) אי נמי יש לפרש טול מה שהבאת הרי שנעבדה בו עבירה בב' עדים ואפילו לקל וחומר לא צריכא דבלאו הכי נמי ידע ביה שהוא אסור למזבח:

אמר

הגהות הב"ח

רבינו גרשום

... גבי קדשים משום הכי לא בטלי דמאיסי רובע ונרבע למיהוי קדשים אבל גבי חולין ליבטלו להכי איצטריך מתניתין: ובחולין נמי תנינא ואלו אסורין ואוסרין בכל שהן יין נסך כו' · דלא בטלי נמי בחולין אפי' הכי צריכא עלייהו מתניתין דאי מהתם הוה אמינא היינו טעמ' דלא בטלי ברוב חולין משום דאיסורי הנאה נינהו הנך כולהו יין נסך כו' · אבל הכא ליבטלי דלאו אסירי בהנאה להכי איצטריך מתניתין דלא בטלי: ואי אשמעינן הא מתניתין לחוד הוה אמינא היינו טעמא דלא בטלי בהנך חולין דבעי להו לגבוה ומאיסי [אבל] להדיוט אימא אפי' איסורי הנאה ליבטלו ברוב להכי צריכא ואלו אסורין כו' · דאפי' להדיוט לא בטלי : ל"א אי מן האי נתערבו בהן רובע ונרבע הוה אמינא הני מילי בקדשים : אבל בחולין · נתערבו בחולין אימא לא אסירא אלא ליבטלו אשמעינן הרא מתניתין דמיירי דנתערבו בחולין ולא בטלי : ודאסורין בהנאה · כגון מוקצה ונעבד דלא בטלי בחולין אמאי איצטריך למיתני במתניתין הא תנא ליה חדא זימנא דתנן אלו אסורין ואוסרין בכל שהן יין נסך ועבודה זרה ועורות לבובין דלא בטלי בחולין אי מההיא הוה אמ'נא הני מילי איסור' לחודיהו דאסורין בהנאה כגון אלו דכולהו אסורין בהנאה כי נתערבו בחולין דלא בטלי אבל איסורין דאינן אסור בהנאה כגון אתנן ומחיר והכלאים והטרפה כי נתערבו בחולין אימא ליבטלן להכי איצטריך מתניתין דלא: ומאי שנא לענין אי אירוב בקדשים הא מתני' ומתני' דכל הזבחים שנתערבו בהן כו' קתני התם נמי טרפה בהדייהו דאסור באכילה דתני איסור הנאה ואיסור אכילה בהדי הדדי דמוקצה ונעבד היינו איסורי הנאה וטרפה לא אסירא בהנאה אלא באכילה ותני להו בהדדי : ותערובת דחולין אפסק ותני איסורי הנאה לחודי' ג)דקתני סיפא ואלו אסורי' באכילה ומותר בהנאה חלב שחלבו עובד כוכבים ואין ישראל רואהו כו' [היינו טעמא דכי קאי במסכ' ע"ז משום דבעי לפרושי איסור' דיין נסך פריש גבי איסור דדמיין ליה כי קאי במתניתין כיון דבעי לפרושי מוקצה ונעבד ואתנן ומחיר דאסור לגבי מזבח מפרש נמי כל דאסור לגבי מזבח אפי' איסור כו' : טול לך מה שהבאתה · כלומר טול לך תשובה מראייה שהבאתה הרי שנעבדה בהן עבירה בשני עדים כלומר הרי מדין זה למדנו שנעבדה בהן עבירה בשני עדים · רובע ונרבע בעד א' לא למדנו להכי איצטריך מן הבהמה למעוטינהו דא"ר (ישמעאל)(שמעון) אני אדוננו לרובע ונרבע בעד אחד מדין ק"ו ומה בעל מום כו' : הודאת עד אחד פוסלין מהקרבה · כדאמרן בפרק כל פסולי המוקדשין נאמן ישראל לומר בכור זה נתתי לכהן במומו : רובע ונרבע · ב' עדים פוסלין מאכילה דחייב מיתה הוא אינו דין שהעד עד אחד פוסל מהקרבה ת"ל מן הבהמה · הא למה לי קרא לרובע ונרבע ע"פ עד אחד : הא אתיא · מן דינא כדאמר ר' ישמעאל דמצי יליף מדינא

א) לכאורה צ"ע דאמאי לא מפרש רבינו כדאוקימתא דהש"ס דזבחים ע"ד והוכא ברש"י כאן במתני' · ואפשר דלא אמר בגמ' כדמתרץ רבינו ז"ל דא"כ מקרי נבילה ולא מקרי טרפה ומצוה לייבם · ב) נראה דצ"ל ימכרו אותן ויביא מדמי היפה אותו מין קרבן שנתערב בהם כדי לפטור וכו' · ג) כך משנה דהני אסורין באכילה הוא בפ"ב ואינו סיפא כלל והטעם דלא חשיב שם נמי איסור מאכלות אמרינן שם טעמא בגמ' גופא (ד' עד') ודברי רבינו צ"ע ·

שיטה מקובצת

... אכילה בהדי הדדי ותערובות חולין אפסיק ותני איסורי הנאה לחוד ואיסורי אכילה לחוד כי קאים בע"ז משום דבעי לפרושיה איסורי דיין נסך פריש נמי כל איסורי הנאה דדמיין ליה כי קאים הכא משום דבעי לפרושי מוקצה ונעבד ואתנן ומחיר מפרש נמי כל דאסורים לגבי מזבח דדמיין ליה : יא] אני אדוננו ומה בעל מום שאין הודאות שני עדים : יב] על תיבות לא אתיא נרשם עליהם קו מלמעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו : יג] הלב קרע עגול ודרך אותו אות ב' נמחק : יד] הבשר · עיין בהר"ן בפ"ב דע"ז :

הגהות הגר"א [א] גמ' דאי אשמעינן התם דאיסורי הנאה כו' · גירסא שלפנינו היא נכונה ולא כגי' רש"ק והא דלא משני כן בזבחים משום דשם פריך מחטאות מתות דאיסורי הנאה נינהו : [ב] שם קמ"ל · גירס"י ומ"ש התם בקדשים דתני איסורי הנאה ואיסורי אכילה בהדי הדדי ומ"ש גבי תערובות חולין איפסק ותני איסורי הנאה לחוד ואיסורי אכילה לחוד מסתברא קאי גבי יי"נ דאיסורי הנאה הוא תני איסורי הנאה דדמיין ליה ה"נ גבי זבחים תני דדמיין ליה דכולהו אסירן לגבוה :

עין משפט נר מצוה

כב א (מיי' פ"ז מהל' ע"ז) טוש"ע י"ד סימן קמו סעי' טו :
שכן מומו בגלוי והיינו כו' נ"ק
כג ב מיי' פ"ד מהל' איסורי מזבח הל"א:
כד ג מיי' שם הל' ה:
כה ד מיי' פ"י מהל' נזקי ממון הל"ב :
כו ה מיי' פ"ג מהל' איסורי מזבח הל"ו :
כז ו מיי' שם פ"ב הל' ו :

דנעבד כי האי נ"ק

והוה מצי למעבד האי ק"ו דאו חילוף ומה אתנן ומחיר שהם אסורין ליפוייהן מותרין כו' ולהתיר ליפוי הר כו' · נ"ק

הגהות הב"ח

(א) גמ' בית (כריא) תו"מ ונ"ב נ"א כלייא: (ב) שם איזהו מוקצה המוקצה לעבודת כוכבים : (ג) רש"י ד"ה נעבד שהוא וכו' דאסור וקאמר א"כ וכו' לא צריך קרא וקאמר אני כצ"ל והד"א : (ד) ד"ה שכן וכו' להקרבה הס"ד ואח"כ מ"ה דבר ערוה רובע ונרבע ואח"כ ד"ה דבר ע"ז מוקצה ונעבד :

שיטה מקובצת

א] שמותר אינו דין ...

תוספות

אמר רב אשי משום דאיכא למימר מעיקרא דדינא פירכא כו' · ובת"כ קא אמר לה ר"ע להאי פירכא מה לבעל מום שכן *מומו נגלה והייט דקאמר הכא שכן מומו ניכר תימה אמאי לא קאמר אתנן ומחיר יוכיח דאין מומו ניכר ואסורין למזבח: **ומה** אתנן ומחיר שליפויין מותרין · וה"ה דהוה מצי למעבד ק"ו כדאיתא פרק כל הצלמים (ע"ז מו:) ומה אתנן ומחיר שמותרים בתלוש להדיוט אסורים בבעלי חיים לגבוה נעבד שאסור בתלוש להדיוט אינו דין שאסור בבעלי חיים לגבוה והשתא לא שייך למימר או חילוף כדאמר הכא ובפרק כל הצלמים (גז"ש) *לא עבד כי האי ק"ו לאסור אבני הר למזבח דאמר התם ומה אתנן דמותר בתלוש להדיוט אסור במחובר לגבוה נעבד *כו' או חילוף ומה אתנן ומחיר שהם אסורין וליפוייהם מותרים והוה מצי למעבד האי ק"ו התם להתיר ליפוי הר אפי' למזבח: **אך** חילוף כו' · וא"ת אמאי לא קאמר כל היכא דאיכא למיעבד לקולא ולחומרא עבדינן לחומרא והכי אמר פרק כל הצלמים (ע"ז מו:) וי"ל דגבי בעלי חיים אית לן למיעבד טפי לקולא דאין לנו לאסור בעלי חיים כיון דמצי למעבד ק"ו לקולא: **נעבד** שהוא מותר אינו דין שיהא ליפויו מותר · ובפ' השוחט (חולין מ·) אמר התם דתקרובת דנעבד דבעלי חיים אסור דאמר הא דאמר להר הא דאמר לגדא דהר דתקרובתו אסור אלמא דמחמירין טפי בתקרובת דבעלי חיים מלפוי וגבי הר אמר איפכא דליפוי דהר קאמר התם פר' כל הצלמי' (ע"ז מס·) דאסור ותקרובתו מותר כדאמר פרק השוחט (חולין מ·) הא דאמר להר פי' אם שחט לשם הר תקרובתו מותר וי"ל דהא דאמר התם דליפוי דהר דאסור היינו הליפוי שהיה עליו בשעת השתחוואה וכי ה"ג ליפוי דבעלי חיים נמי אסור והא דקאמר הכא מותר הייט בליפוי הבאה לאחר השתחוואה אי נמי לפי המסקנא דאמר הכא דליפוי דנעבד אסור ניחא : **תלמוד** לומר מן הבקר להוציא הנעבד · פירש רש"י דאסור לגבוה וכיון דאסור לגבוה ליפויו אסור אף להדיוט דקרינא ביה כסף וזהב עליהם לשון רש"י והדין עמו דפי' כן דאין לומר דלפי האי מיעוטא נמי דליפוי מותר להדיוט ולא תחמוד כסף וזהב עליהם מוקמינן ליה בשאין בו רוח חיים אבל בבעלי חיים מותר לגבוה דמדקפריך בסמוך טעמא דמעטיה קרא משמע דפשיטא ליה דאחר דמעטיה קרא כל ליפוי דנעבד אסור בבעלי חיים וכן משמע הסוגיא : **והאי** תנא מייתי לה מהכא דתניא כו' · תימה דהכא משמע דר"ש לית ליה האי דרשה דכי משחתם דהא מפיק ליה לעיל מקרא אחרינא מדאמר אם נאמר נוגח למה נאמר רובע משמע דדריש ליה ממן הבקר ובפרק אין מעמידין (ע"ז כג:) קאמר ר"ש לענין רביעה דפסולה דכתיב כי משחתם בהם מום בם אלמא משמע דדריש ליה ממשחתם וי"ל דהא דקאמר לר"ש לעיל אם נאמר נוגח לדבריו דת"ק קא א"ל דמפיק ליה מן הבקר וליה לא סבירא ליה דדריש ליה מכי משחתם: **כל** שהמום פוסל בו דבר ערוה ועבודת כוכבים פוסלין בו · צריך עיון מאי קאמר הא דרשינן שפיר רובע ונרבע מכי משחתם :

גמרא

מסורת הש"ס · תורה אור

אמר רב אשי משום דאיכא למימר מעיקרא דדינא פירכא מה לבעל מום שכן מומו ניכר תאמר ברובע ונרבע שאין מומו ניכר הואיל ואין מומו ניכר יהא כשר לגבי מזבח ת"ל °מן הבהמה להוציא רובע ונרבע מן הבקר להוציא את הנעבד והלא דין הוא ומה אתנן ומחיר שציפויין מותרין הן אסורין נעבד שציפויו אסור אינו דין שהוא אסור או חילוף ומה אתנן ומחיר שהן אסורין ציפוייהן מותרין נעבד שמותר א] יהא ציפויו מותר א"כ ביטלת °לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך אני אקיימנו לא תחמוד כסף וזהב ג]בדבר שאין בו רוח חיים אבל בדבר שיש בו רוח חיים הואיל ג]והן מותר יכול יהא ציפוי מותר ת"ל מן הבקר להוציא את ד] הנעבד מתקיף לה רב חנניא טעמא דמעטי' קרא הא לא מעטי' קרא ציפוי מותר [א] והכתיב °ואבדתם את שמם כל העשוי לשמם *ההוא לכנות להם שם הוא דאתא ה] לבית גליא קרינן אותו בית (א) כריא פני המולך פני כלב עין כל עין קוץ ואיפוך אנא מן הבהמה להוציא את הנעבד מן הבקר להוציא רובע ונרבע התם מעניינא דקרא ו] כתיב גבי בהמה °ואיש *כי יתן שכבתו בבהמה מות יומת גבי בקר כתיב °וימירו את כבודם בתבנית שור אוכל עשב °מן *הצאן להוציא את המוקצה ב]ומן הצאן להוציא את הנוגח אר"ש אם נאמר א] רובע למה נאמר נוגח ואם נאמר נוגח למה נאמר רובע לפי ז] שישנו ברובע מה שאין כן בנוגח יש ברובע ג]שהרובע עושה אונס ברצון מה שאין כן בנוגח יש בנוגח שהנוגח ד]משלם את הכופר ח] מה שאין כן ברובע הוצרך לומר רובע והוצרך לומר נוגח והאי תנא מייתי לה מהכא דתניא א)הרובע והנרבע ט] (*וכולם) הם כקדשים שקדם מום עובר להקדשן וצריכין מום קבוע לפדות עליהן שנאמר כי משחתם בהם מום בם מאי תלמודא י] חסורי מיחסרא והכי קתני ה]מנין שהן אסורין יא] ת"ל °כי משחתם בהם מום בם ותנא *דבי ר' ישמעאל כל מקום שנאמר השחתה אינו אלא דבר ערוה ועבודת כוכבים דבר ערוה דכתיב °כי השחית כל בשר וגו' עבודת כוכבים דכתיב °פן תשחיתון ועשיתם לכם פסל תמונת כל סמל כל שהמום פוסל יב] בהן דבר ערוה ועבודת כוכבים פוסלין בהן ותנא דבי ר' ישמעאל מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן מאי דריש בהו מיבעי ליה יג] פרט ו]לחולה זקן ומזוהם ות"ק דאפקינהו להני קראי לרובע ונרבע חולה זקן ומזוהם מנא ליה נפקא ליה *מן הצאן ז]מן הכבשים ב)ומן העזים ולתנא דבי ר' ישמעאל [ב]אורחיה דקרא לאישתעויי הכי : איזהו מוקצה (ב) יד] לעבודת כוכבים וכו': אמר ר"ל אין טו] אסור *אלא מוקצה לשבע שנים שנאמר °ויהי בלילה ההוא ויאמר טז] [לו ה'] קח את פר השור אשר לאביך ופר השני שבע שנים והתם מוקצה בלחוד הוה נעבד נמי הוה א"ר אחא בר יעקב מוקצה לעבוד ולא עבדוהו רבא אמר לעולם עבדוהו וחידוש הוא כדר' אבא בר כהנא דאמר רבי אבא בר כהנא שמנה דברים התירו באותו לילה חוץ ולילה וזרות ובלי

מנין

א) גי' נ"ק הרובע והנרבע והמוקצה והנעבד והמחיר והכלאים והטריפה הרי הם כקדשים וכו' וכ"ה בילקוט פרשה ויקרא ב) נ"ל או מן

°) שופטים ו

רש"י

ליפוייהן · אם היתה עליו שום דבר לאחר שנתנו לה מותר הליפוי לבא לבית *לעשות ריקועין למזבח דהתורה לא אסרה אלא גם שניהן ולא ליפוייהן : נעבד שליפוייהן אסור · דכתיב לא תחמוד כסף וזהב עליהם וגו' : *נעבד שעשאוהו עבודת כוכבים אינו דין שיהא הוא אסור לגבוה · כגי דלהדיוט לא מיתסר דאין בעלי חיים אסורין כדאמרן טעמא לקמן אבל לגבוה מיהא אסור הואיל וליפויין אסור אפי' בהנאה להדיוט וקרא למה לי : או חילוף · אי לא כתיב קרא איכא לחלופי דינא : נעבד שהוא מותר · דלא אשכחן דאסור (ג) יז] : [ג]הכי קאמר א"כ ביטלת לא תחמוד כו' · הלכך ליכא למימר או חילוף יח] הואיל ומדינא אתיא דאסור נעבד לגבוה לא צריך קרא *) דקאמר: אני אקיימנו כו' · הלכך איכא למימר או חילוף והואיל והוא מותר אפילו לגבוה ליפויין מותר: ת"ל מן הבקר ולא כל הבקר להוציא את הנעבד · דאסור לגבוה וכיון דאסור לגבוה ליפויין אסור אף להדיוט דקרינא ביה לא תחמוד וגו' : בית גליא · א) לשון גובה יט] (ל"א) בית כלייא כמו כלוא כליון ל"א בית כריא בית הכסא לשון כרו שוחה (ירמיה יח) : מעניינא דקרא · דאשכחן דברובע כתיב קרא בהמה ובדבר עבודת כוכבים כתיב לשון בקר : מוקצה · שהקצוהו לצורך תקרובת עבודת כוכבים: את הנוגח · שהמית את האדם בעד אחד דלא מיסתקיל : אם נאמר רובע · דאסור להקרבה והלא שניהם שוין דאם היו ב' עדים בדבר שניהם נסקלין : כ] נוגח לא עשה בו אונס כרצון · לענין סקילה דתנן (ב"ק דף נד·) שור האיצטדין אינו חייב סקילה שנאמר שור כי יגח ולא שיגיחוהו אחרים : משלם עליו את הכופר · אע"פ שהשור נסקל : והאי תנא מייתי מהכא דרובע ונרבע אסורין לגבוה : שרוע וקלוט ל"ג: שהן אסורין · כא] להקרבה (ד) : ב) רובע ונרבע דבר ערוה מוקצה ונעבד דבר עבודת כוכבים : מזוהם · שמוציא זיעה ומסריח: מן הכבשים וגו' · קרא אחרינא אם מן הצאן קרבנו מן הכבשים או מן העזים לעולה : לשבעה שנים · שהוקצה עד לז' שנים ובסוף ז' שנים יקריבוהו לעבודת כוכבים דהכי ג) הוי מוקצה: ופר בן שבע שנים · שפיטמוהו שבע שנים אלמא הכי אורחייהו למעבד : נעבד נמי הוה · לא ידענא מהיכן נפקא : ל"א אין איסור מוקצה אלא כב] ז' שנים ומז' שנים ואילך לא הוי מוקצה דתו לא מקרבי ליה דכתיב ופר שני שבע שנים אלמא דמשום דחלפין עליה ז' שנים איסתרי : לעולם עבדוהו · אלא מההוא לא גמרי מידי דחידוש הוא : חוץ · שחוטי חוץ : ובלילה הקריב · דהכי כתיב ויעש לילה :

*) וקאמר אני אקיימנו וכו' סה"א נ"ק

רבינו גרשום

אמר רב אשי איצטריך משום דאיכא למימר מעיקרא דדינא פירכא מה לבעל מום שכן מומו ניכר לכל העולם תאמר כו' : [ומה אתנן ומחיר שציפויו מותרין' אם ציפה עליהן תקרה של כסף ושל זהב מותר ציפויין והן עצמן אסורין : נעבד שציפויו אסור · לא תחמוד כסף וזהב עליהן וגו' : אינו דין שהוא אסור למזבח או חילוף · כלומר אני אומר חילוף הדבר להתיר ומה אתנן ומחיר שהן אסורין בפירוש מן התורה ציפויין מותר נעבד שהוא מותר למזבח שלא מצינו שאסור בפירוש מן התורה אינו דין שציפויו מותר : אמר לו בעל הדין ראשון אם כן לדבריך שאתה רוצה להתיר ציפוי דנעבד ביטלת לא תחמוד כסף וזהב עליהן וגו' : אמר לך אני אקיימנה בדבר שאין בו רוח חיים · כלומר נעבד שאין בו רוח חיים ציפויין אסור אבל נעבד דבר שיש בו רוח חיים כגון בהמה הואיל והוא מותר כדאמרן יהא ציפוי מותר להכי איצטריך מן הבקר להוציא את הנעבד האי לישנא אחרינא איתא אשכחן כו' לא אמר לן רבי : אם אמר נוגח למה הוצרך להוציא רובע · והלא שניהן במיתה וילמד זה מזה מפני שיש כו': שהרובע עשו אונס כרצון · שאילו ...

... מום עובר להקדשן : ומנין שאסורים לגבי מזבח דכת' כי משחתם · ואמר מר כו' · נרבע ומוקצה ונעבד מימעטי מהשחתה [דהיינו] ערוה וע"ז · ואתנן ומחיר כתיב בקראי דאסור למזבח : ושאין המום פוסל בו · א) כגון בעופות לא משמע ליה האי דאמר מר כל שהמום כו': מן הכבשים ולאו לדרש' אתאן ·

מן העזים · וי"ו דומן העזים הרי אלו ג' מיעוטי : אורחיה דקרא לאישתעויי הכי · [המוקצה לצורך ע"ז הוא אסור למזבח וציפוי שעליו מותר בהנאה דעדיין לא נעבד · וזה וזה בין מוקצה ובין נעבד מותר באכילה] : אין מוקצה אסור למזבח אלא אותו שעבר שבע שנים שהקצוהו לעבודת כוכבים : שנאמר ויהי בלילה ההוא ויאמר לו ה' קח את פר השור אשר לאביך ופר השני שבע שנים · האי השני היינו מפוטם ז' שנים לעבודת כוכבים כגון והבקר והמשנים : והדין מוקצה לחודיה הוא והא נעבד נמי הוא דקרוי הוא בעל דכת' והרסת את מזבח הבעל העשוי לצורך אותו פר שהוא בעל · וחידוש הוא כל אותו מעשה דנדעון לפי שחוץ (לארץ) היה [ולילה הוי] (היה ולא לה) דלא הוי זמן הקרבה וזרות דלא הוי כהן ובלי

שיטה מקובצת (המשך)

... מדינא אתיא דאסור כו' ולא צריך קרא הדר קאמר אני אקיימנו כו' כלומר אכתי אדון כי האי דינא נעבד שהוא מותר דלא אשכחן שהוא אסור יהא צפוי מותר ואי משום לא תחמוד איכא לאוקמא בדבר שאין בו רוח חיים הס"ד ומה"ד ת"ל: יט] לשון גובה כמו גל בית כליא כמו כליא כליון ל"א בית כריא בית הכסא לשון כורה שוחה: כ] נסקלין · הס"ד ומה"ד אונס ורצון שוין ברובע דבין כך ובין כך חייב סקילה הס"ד : כא] להקריבם הס"ד ומה"ד שקדם מום עובר להקדישן קרושים קדושת הגוף וצריכין מום קבוע הס"ד : כב] אלא עד ז' :

... יד] מוקצה המוקצה לעבודת כוכבים : טו] אין מוקצה אסור : טז] ויאמר לו ה' קח : יז] דאסור הדר קאמר והד"א : יח] חילוף אלא

א) נראה דצ"ל דמשהי קרא לא שמעינן לענין עופות אבל מ"מ נרבע ונעבד פסול בעופות וכדאיתא בחולין דף כג ובזבחים דף פה·

הגהות הגר"א [א] גמ' והכתיב ואבדתם כו' · וקרא יתירא הוא וע"כ אתי אף לכנ"ה : [ב] שם אורחיה דקרא כו' · אבל מן הבהמה כו' כולה מיותר : [ג] רש"י ד"ה ה"ג וקאמר כו' קרא הס"ד ומס"ד וקאמר אני וכו"ל :

גליון הש"ס בעין משפט א מיי' פ"ז מהל' עבודת כוכבים · שם לא מכר רק דצריך לכנות אחריה ולא נזכר כלל ברמב"ם דין דלכנות שם :

הגהות צ"ק א) לשון גובה בלי הס"ד ואח"כ ד"ה בית כליא כו' נ"ק וכ"ה בפ"ז דמ"ו ע"א · ב) מס"ד דבר ערוה וע"ז רובע ונרבע דבר ערוה מוקצה ונעבד דבר ע"ז הס"ד והד"א · ג) מוקצה דכתיב פר שני ז' שנים כו' ·

וכלי שרת [וכלי אשירה] ועצי אשירה ומוקצה ונעבד אמר רב טובי בר מתנה א"ר יאשיה מנין למוקצה מן התורה שנאמר °תשמרו להקריב לי במועדו כל שעושין לו שימור מתקיף לה אביי אלא מעתה אייתית אימרא דצומא ולא עביד ליה שימור ה"נ דלא חזו להקרבה [א"ל] אנא תשמרו להקריב לי במועדו קאמינא לי ולא לאדון אחר ואיזהו אחר שמקריבין לו הוי אומר זו עבודת כוכבים אמר רבא בר רב אדא אמר רב יצחק אין מוקצה אסור אלא עד שיעבדו עולא א"ר יוחנן עד שימסרוהו לכומרי עבודת כוכבים (א) בהא אמר רבי יוחנן עד שיאכילוהו כרשיני עבודת כוכבים אמר ליה רבי אבא לבהא מפלגיתו אתון אעולא א"ל לא עולא נמי כי קאמר הוא דשפי ליה כרשיני עבודת כוכבים א"ר אבא ידע בהא לשנויי שמעתא ואי לא דסליק התם לא הוה ידע דארץ ישראל גרמה ליה אמר ליה רב יצחק בהא מיכן ומיכן הוה דתני רב חנניא טריטאה קמיה דר' יוחנן *אין מוקצה אסור אלא עד שיעשו בו מעשה *הוא תני לה והדר אמר לה מאי מעשה עד שיגזז ויעבדו בו: איזהו נעבד כו': מנא הני מילי אמר רב פפא דאמר קרא °ממשקה ישראל *מן המותר לישראל ואי ס"ד אסירי להדיוט למה לי קרא (ב) ממעטינהו מגבוה וכל היכא דאסירי להדיוט לא בעי קרא והא טרפה דאסירא להדיוט ומעטיה קרא מגבוה דתניא *כשהוא אומר מן הבקר למטה שאין ת"ל אלא להוציא את הטרפה איצטריך סד"א הני מילי דנטרפה ואחר כך נתקדשה אבל נתקדשה ואחר כך נטרפה אימא דתישרי לגבוה והא מהכא נפקא °כל אשר יעבור תחת השבט *פרט לטרפה שאינה עוברת ההוא נמי איצטריך סלקא דעתך אמינא הני מילי היכא דלא היתה לה שעת הכושר דנולדה טרפה ממעי אמה אבל היכא דהיתה לה שעת הכושר ויצאת לאויר העולם ואח"כ נטרפה אימא תשתרי לגבוה קמ"ל:

מתני' ואיזהו אתנן האומר לזונה *הוליך טלה זה בשכרך אפי' הן ק' כולן אסורין *וכן האומר לחבירו *הוליך טלה זה ותלין שפחתך אצל עבדי רבי*) (מאיר) אומר אינו אתנן וחכמים אומרים אתנן:

גמ' אמר מר ואפילו הן מאה כולן אסורין היכי דמי אילימא דשקלה אגרא מאה בהמות פשיטא דכולהו אסירי מה לי חד מה לי מאה לא צריכא דשקלה אגרא חדא ויהיב לה מאה דכולהו מכח אתנן קאתי**) ת"ר נתן לה ולא בא עליה בא עליה ולא נתן לה אתננה מותר נתן לה ולא בא עליה אתננה קרית ליה ותו בא עליה ולא נתן לה (ג) מאי יהיב לה אלא הכי קתני נתן לה ואח"כ בא עליה ואח"כ נתן לה אתננה מותר וליחול עליה אתנן למפרע אמר רבי אלעזר

*) רש"ק מ"ז [טעמו של הרש"ק דמוחק תיבת מאיר ...] **) ...

תוספות

מנין למוקצה (שאסור) מן התורה · קא סלקא דעתך דהכי קאמר מנין שצריך להקצות הקרבן לשם הקרבה לגבוה קודם ההקרבה ומסיק דקאמר מנין לאסור להקריב אותו שהוקצה לעבודת כוכבים וקצת קשה דהא דרשינן מקראי אחריני טובא והיה לו לומר הך תנא מייתי ליה מהכא: **אלא** עד שיעבדו כו' · פרש"י שיעבדו בו שום עבודה לשם עבודת כוכבים או משיכת קרון או שום דבר האיסור אבל מקמי הכי לא מיתסרי ל"א עד שיעבדו בו שום עבודה לצורך הכומרים אבל (אם) משיעבדו בו שום עבודה לצורך הכומרים לא מיתסר דתו לא מיקרבי כך שמעתי ולשון זה נראה לי עיקר מדתני אלא [ד] עד שיעבדו כו' ואי כלישנא קמא (לא) הוה מצי למיתני אין מוקצה אסור (אלא) עד שיעבדו ולשון ראשון לא שמעתי. ל' רש"י: **בהא** מכאן ומכאן · פירוש בהא מארץ ישראל ומבבל היה תלמיד חכם ולא מהניא זכותא דארץ ישראל:

מנא ה"מ שמותר מוקצה ונעבד להדיוט · תימה מהיכא תיתי לאסור להדיוט דהא אפי' לגבוה לא מיתסר אי לאו הני קראי דלעיל להדיוט מהיכא תיתי לאסור ואומר ר"י דכיון דמפיק מקרא לאסור לגבוה אף להדיוט נילף מינה לאסור ואי קשיא א"כ מאי קא משני אי סלקא דעתך אסורין להדיוט למה לי קרא למעוטי לגבוה הא לא מיתסר להדיוט אלא מקרא דגבוה ויש לומר דהכי קאמר אי ס"ד דגמרינן איסור להדיוט מקרא דשמעינן מיניה איסור לגבוה למה לי למיכתביה לאיסור גבי קרבנות לכתביה גבי הדיוט וממילא ידעינן דאסור לגבוה ממשקה ישראל מן המותר לישראל:

איצטריך · כלומר לעולם שמעינן ממשקה ישראל אסור לגבוה ואפ"ה איצטריך קרא למעוטי טרפה להיכא דהקדישה ואחר כך נטרפה ופירש רש"י אבל מוקצה ונעבד תרי קראי למה לי הרי הקדיש ואח"כ הקצהו או עבדו לא מיתסר דלאו דידיה הוא ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו עכ"ל ולא נהירא דהא בפרק יוצא דופן (נדה מא:) גבי רובע ונרבע מצריך שתי קראי חד לבהמת קדשים וחד לבהמת חולין ומסיק לה בקדשים קלים ואליבא דר' יוסי הגלילי לכן נראה לפרש דכי נמי שייך לומר כהאי גוונא במוקצה ונעבד ניחא דכוף סוף מהאי קרא דמן הבקר להוציא הנעבד לא שמעינן מיעוטא כי אם *לחד גוונא להיכא דנעבדה ואחר כך הקדישה ואי ס"ד דאף להדיוט אסירי נכתביה גבי הדיוט ולגבוה שמעינן ליה ממשקה ישראל דלאסור מא]בהך גוונא דה"כ *דאמר בטרפה דממשקה ישראל שמעינן איסור בנטרפה ואח"כ הקדישה לגבוה אלא ש"מ מדכתיב עיין בפ' קרבנות דלהדיוט שרי *ובפרק יוצא דופן (שם מא:) מצריך קרא אחרינא לנעבד גופיה לגבוה להיכא דהקדישו ואחר כך נעבד שאם עלה ירד:

רש"י

וכלי שרת · כלומר שלא הולך לכלי שרת: וכלי אשירה · שהקריב בכלי אשירה באותו שהיה משמש לאשירה שימש לשם: ועצי אשירה · הקטירו דכתיב התם ואת האשירה אשר עליה תכרות: מנין למוקצה מן התורה · קס"ד דהכי קאמר מנין שחייב אדם להקצות קרבנו לשמים ולא יקריבנו מיד כשהקדישו: שימור · *לתורת גבוה: אימרא דלומא · כבש רעב שלא נשמר מעולם ולא חששו: לי ולא לאדון אחר · דהכי קאמינא כח] למוקצה לעבודת כוכבים שאסור מן התורה מהכא: עד שיעבדו · בו שום עבודה לצורך עבודת כוכבים או משיכת קרון או שום דבר שאסור אבל מקמי הכי לא מיתסר-[ה]ל"א אין מוקצה אסור אלא עד שיעבדו בו כט] שום דבר שיעשו בו שום עבודה לצורך כומרי עבודת כוכבים אבל משיעבדו בו שום עבודה לא מיתסר דתו לא מקרבי ליה (ד) וכ"ש ולשון זה נראה לי עיקר מדתני אלא עד שיעבדו בו ואי ללישנא קמא לא ה"ל למיתני ל] אלא והכי איבעי ליה למיתני אין מוקצה אסור עד שיעבדו בו ולשון ראשון ל"ש: עד שימסרוהו לכומרים · לאכילה דתו לא מקרבי ליה: עד שיאכילוהו כרשיני עבודת כוכבים · שמפטמין אותו לצורך הכומרים ותו לא מקרבי ליה לא]: מכאן ומכאן הוה · מבבל ומארץ ישראל: מנהני מילי · דמותרין לאכילה להדיוט: ממשקה ישראל · גבי קרבנות כתיב במסכלת דיחזקאל משמע מן המותר לאכילת ישראל הבא קרבן: ואי ס"ד · דמוקצה ונעבד אסירי להדיוט ל"ל הני קראי דלעיל מן הבקר להוציא את הנעבד מן הצאן להוציא את המוקצה ממשקה ישראל נפקא דמאסור להדיוט אסור לגבוה (ה): [א]מן הבקר[ו]מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן מן הבקר למטה · אם עולה קרבנו מן הבקר שאין לב] ללמוד שאינו צריך לכלום דהא כתיב מן הבקר לעיל האי דלמטה ודאי להוציא את הטרפה וקמא לנעבד אלמא אתא קרא לטרפה: לג] איצטריכי · תרי קראי דאי ממשקה ישראל הוה אמינא למעוטי נטרפה ואחר כך הקדישה כו': *אימא תשתרי · להכי איצטריך מן הבקר אבל גבי מוקצה ונעבד תרי קראי ל"ל הא הקדישו ואח"כ הקצהו או עבדו לא מיתסר דלאו דידיה הוא ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו אלא מדאיצטריך למעוטי לגבוה ודאי להדיוט מישרא שרי לד]: שאינה עוברת · כגון שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה לה](ו)[ז]*וכי הכא נפקא נטרפה ואחר...

עין משפט נר מצוה

לד א ב ג מיי' פ"ד מהל' איסורי מזבח הלכה יא:
לה ד מיי' שם הל' יב:
לו ה ו מיי' שם הל' יג:
לז ו מיי' שם הל' ט:
לח ח מיי' שם הל' ח:
לט ט מיי' שם הל' ט:
מ י מיי' שם הלכ' ח:
מא כ מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הל' ג טוש"ע אה"ע סימן ו סעיף ח:
מב ל מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף ח וכאידך מ"ד:

שקדמה והקריבתו היכי דמי אי נימא דאקניה ניהליה לאלתר פשיטא דמותר דעד כאן לא בא עליה ואלא דאמר לה לא ניקני ליך עד שעת ביאה מי מציא מקרבה ליה *איש כי יקדיש את ביתו קדש לה' אמר רחמנא מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו לא צריכא דאמר לה לא מקניה לך עד שעת ביאה ואי מצטריך לך ניקני לך מעכשיו *בעי רב אושעיא קדמה והקדישתו מאי תפשוט ליה מדרבי אלעזר דאמר רבי אלעזר קדמה והקריבתו היא דהא ליתיה בשעת ביאה אבל הקדישתו אסור היא גופה קמיבעיא ליה הקריבתו והא ליתיה בשעת ביאה מותר אבל הקדישה בשעת ביאה אסור או דלמא כיון דתנן *אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט הקדישתו מותר וכל שכן הקריבתו תיקו: בא עליה ואחר כך נתן לה אתננה מותר: והתניא *בא עליה ונתן לה ואפי' עד שנים עשר חדש אתננה אסור אמר רב חנן בר רב חסדא לא קשיא הא דאמר לה הבעלי לי בטלה זה הא דאמר לה הבעלי לי בטלה סתם טלה זה והא מחוסר משיכה בזונה עובדת כוכבים דלא קניא במשיכה ואיבעית אימא אפי' בזונה ישראלית כגון דקאי בחצרה האיהבית לה *)מעיקרא דשוויה לה אפותיקי ואמר לה אם עד יום פלוני יהיבנא לך זוזי מוטב ואם לאו טלה באתננך אמר רב אחד אתנן זכר ואחד אתנן כל עריות אסור חוץ מאתנן אשתו נדה מ"ט זונה כתיב והא לאו זונה היא ולוי אמר אפילו אשתו נדה מאי טעמא תועבה כתיב והא תועבה היא ולוי נמי והכתיב זונה אמר לך ההיא זונה ולא זונה ורב ההיא זונה ולא זונה מנא לי' נפקא ליה מדרבי דתניא *רבי אומר אין אתנן אסור אלא כל אתנן הבאות לו בעבירה אבל אתנן אשתו נדה ושנתן לה שכר להפקעתה ושנתנה לו באתננו מותרין אף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר ובתתך אתנן ואתנן לא ניתן [לך] (לה) ותהי להפך ורב האי תועבה מאי עביד ליה מיבעי ליה כדאביי דאמר אביי זונה עובדת כוכבים אתננה אסור מ"ט כתיב הכא תועבה וכתיב התם כי כל אשר יעשה מכל התועבות האל מה להלן עריות שאין קדושין תופסין בה ה"נ אין קדושין תופסין בה וכהן שבא עליה אין לוקה עליה משום זונה מ"ט דאמר קרא לא יחלל זרעו מי שזרעו מיוחס אחריו יצא עובדת כוכבים דאין זרעו מיוחס אחריו זונה ישראלית אתננה מותר מה טעם דהא קדושין תופסין בה וכהן שבא עליה לוקה משום זונה מ"ט דהא זרעו מיוחס אחריו ורבא אמר אחד זה ואחד זה אתננה אסור וכהן הבא עליה לוקה משום זונה מ"ט ילפי מהדדי מה זונה ישראלית בלאו אף זונה עובדת כוכבים בלאו ומה אתנן זונה עובדת כוכבים אסור אף אתנן זונה ישראלית אסור מיתיבי אחד זונה עובדת כוכבים ואחד זונה ישראלית אתננה אסור תיובתא דאביי אמר לך אביי הא מני ר' עקיבא היא דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין והא (ג) קמשמע לן דכל זונה לא תפסי בה קדושין דומיא דאלמנה דלא תפסי בה קידושין ולרבא מאי שנא דקתני כגון אלמנה לכ"ג דומיא דאלמנה מה אלמנה לא לקי עד דמתרי בה אף זונה עד דאמר הא לך (ג) לאפוקי מדרבי אלעזר דאמר רבי אלעזר פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה אבל היכא דזונה מעיקרא ה"נ דאסור ל"א כי קתני הא בעריות שאין קדושין תופסין בה והא קתני סיפא אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט אתננה אסור והא הני קדושין תופסין בהן הא מני

*) מעיקרא ועוד פשיטא דאסור דשוויה כו' צ"ק כצ"ל עי' רש"י דתרתי פריך. א) [כתובות נט:] ב) קדושין סח: [יבמות יז: וש"נ] ג) יבמות נט: סא: עי' סנהדרין נא:

תורה אור

רבי אלעזר היא דאמר פנוי הבא על הפנויה שלא לשום אישות עשאה זונה א"ר אלעזר מאי איריא אלמנה ניתני פנויה אלמנה איצטריך סלקא דעתך אמינא הואיל ובנין אב הוא לא ניתסרו קא משמע לן: האומר לחבירו הא לך טלה זה כו': והא שפחה לעבד מישרא שריא אמר רב הונא אצלו קאמר והא דקתני [עבד] *לישנא מעליא קאמר אי הכי מ"ט (א)דרבי אמר שמואל בר רב יצחק לעולם עבדי וכי קתני בעבד עברי אי הכי מ"ט דרבנן שפחה לעבד עברי מישרא שריא הכא במאי עסקינן כגון דלית ליה אשה ובנים *דתניא אין לו אשה ובנים אין רבו מוסר לו שפחה כנענית יש לו אשה ובנים רבו מוסר לו שפחה כנענית: **מתני'** ואיזהו מחיר כלב האומר לחבירו [א] *הוליך טלה זה תחת *כלב *וכן שני שותפין שחלקו אחד נטל עשרה ואחד תשעה וכלב שכנגד הכלב אסור ושעם הכלב מותר אתנן הכלב ומחיר זונה הרי אלו מותרין שנאמר (ג) *שנים ולא ארבעה ולדותיהן מותרין *הן ולא ולדותיהן: **גמ'** ת"ר *מחיר כלב זהו חליפי כלב וכן הוא אומר °תמכר עמך בלא הון ולא רבית במחיריהם אימא א) אתנן (ג) זונה [ב] (א"כ לא קרב הוו תלתא °גם שניהם ולא שלשה) מי קאמרינן אנן אתנן ומחיר אתנן ולא מחיר קאמרינן א"כ נימא קרא לא תביא אתנן זונה וכלב מדכתיב אתנן זונה ומחיר כלב ש"מ: השותפין שחלקו אחד נטל כו': *ניפוק חדא להדי כלבא והנך כולהו לישתרו הכא במאי עסקינן כגון דטפי דמי כלב מחד מינייהו והאי טיפונא דכלב שדי בכולהו: אתנן כלב ומחיר זונה מותר כו': א"ל רבא מפרזקיא לרב אשי

א) נ"א אתנן כלב גי' רש"ק אתנן זונה ואתנן כלב א"כ קרא הוי תלתא גם שניהם ולא ג' מי וכו' כנ"ל וגי' נ"ק אימא אתנן זונה ואתנן כלב א"כ הוי תלתא וכתיב גם שניהם ולא תלתא מי קאמרינן

רש"י

ר' אלעזר ס"ל דאמר פנוי הבא כו' • (ד) בעילת זנות קרי זונה הלכך אתנן נמי אסור דאתנן זונה קרינא ביה והנא דאמרי כרבנן: בנין אב הוא • דנקט פנויה ה"א פנויה אין דליכא איסורא אבל כל אתנן של אשה האסורה לו לא ניתסר דהא כתיב בקרא זונה וסתם זונה היינו בפנוי ופנויה לר' אלעזר: *ובנין אב הוא • ללמד שאין אתנן אסור אלא בפנוי ופנויה אבל מאלמנה דאסירא ליה לכ"ג לא קמ"ל • ל"א הא מני דקתני אלמנה לכ"ג אתננה אסור ר"ע היא דאמר בפ' החולץ אין קדושין תופסין בחייבי לאוין הלכך כעריות דכריתות דמיין ולרבא דאמר כל זונה הוי אתנן מאי שנא דקתני כגון אלמנה אפי' פנויה נמי דהא רבא לא דריש להאי תועבה כאביי אף זונה נמי לא מיתסר עד דאמר לה בהדיא הילך אתנן אבל בסתמא מתנה בעלמא הוא דלא הויא זונה בחדא בעילה בסתמא ודלא כר"א אבל היכא דזונה *מעיקרא היא לרבא נמי בסתמא אתנן הוא ואפילו פנויה: משרא שריא • ומאי קאמרי רבנן דהוי אתנן הא ליתא הכא לאסר אתנן המותרת לר' אלעזר לחודיה: אלו • אבל ישראל עצמו ולדידיה אסורה שפחה ס): לישנא מעליא • ועבד היינו אבר (ס) המשמש כ"ס: שפחה לעבד עברי מישרא שריא • דכתיב משנה שכר שכיר עבדך (ו)שעובד בין ביום ובין בלילה שהוליד לרבו בנים משפחתו: אין רבו מוסר לו כו' • דכתיב אם בגפו יבא בגפו יצא ורבי (ו) דאמר לא הוי אתנן לית ליה הא סברא דודאי אפי' אין לו אשה ובנים מוסר לו רבו שפחה כנענית: יש לו אשה ובנים רבו מוסר לו שפחה כנענית • בעל כרחו של עבד דגזירת הכתוב היא דכתיב (שמות כא) אם בעל אשה הוא וכתיב בתריה אם אדוניו יתן לו אשה וגו': מתני' שכנגד הכלב אסורין • להקרבה דמחיר כלב הן: אתנן כלב • הילך טלה זה ותלין כלבתך אצלי: מחיר זונה • שהחליף טלה בזונה • זה לשפחתו באותו טלה: ולדותיהן • דמחיר ואתנן: מותרין • שנאמר יא] שניהם ולא ולדותיהן: גמ' ולא רבית במחיריהם • אלמא מחיר היינו דמים: אימא אתנן • (ממש ג) דהא מחיר כלב היינו אתנן (ז): [יג] ומחיר כלב כתיב • כלומר מדכתיב וי"ו גבי ומחיר מוסיף על ענין ראשון ובין חליפיו ובין אתננו אסור: ומשני שנים ולא ג' • [היינו אתנן זונה ואתנן ומחיר כלב]: מחד מינייהו • שאין באותן שכנגדו שוה טלה ששוה דמי הכלב דהשתא דמי הכלב מעורבין בכולהו כגון שאותן שכנגדו שוה כל חד וחד דינר דהוו עשרה דינרין ואותן תשעה שעמו שוין כל חד דינר מעה דהיינו תשעה דינרין פחות תשעה מעות והכלב שוה תשעה מעות הרי י' דינרים נמצא בתשעה מאותן שכנגדו דמי הכלב והעשירי כולו כנגדו לשון ירושלמי כגון דשוי לכל חד מאותן שכנגדו ארבע זוזי ופלגי חומשא דזוזא דהוו להו בי מ"א זוזא ואותן שעמו לא שוו כל חד אלא ד' זוזי דהוו ל"ו זוזי וכלבא שוי חמשא והוו מ"א נמצא בתשעה מעשרה בכל אחד חצי חומש מדמי הכלב והעשירי כולו כנגדו:

תוספות

אבל מאלמנה לכ"ג דאין בה איסור משום זונה אלא שם אחר יש בה לא הויא אתנן קמ"ל דבהאי נמי הויא אתנן ועוד יש גירסא אחרת בספרים מיתיבי כו' עד הא דקתני בסיפא כו' ומשני הא מני ר"ע היא דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין והא קמ"ל דכל זונה דומיא דאלמנה לכ"ג יד] לא תפסי בה קדושין וא"ע מאי הוי קשיא ליה ומאי הוצרך לאגמורי למילתיה הא קמ"ל הא תירץ שפיר כיון דאמר הא מני ר"ע היא וי"ל דהוה קשיא ליה הא דקתני סיפא כגון אלמנה לכ"ג אמאי איצטריך למיתני הכי ולאוקומי כר"ע לא ליתני אלא רישא אחת זונה ישראלית ותיתי כר"ע ובכל ביאה דהוה בה זונה הויא אתנן לרבנן בחייבי כריתות ולר"ע בחייבי לאוין ולהכי אגמריה למילתיה הא קמ"ל דומיא דאלמנה לכ"ג דאי לא הוה תני אלא רישא אחת זונה ישראלית איכא למיטעי ולומר דהויא זונה כבר כגון שנבעלה לחייבי כריתות א"נ זונה מופקרת הויא זונה לגבי אתנן אפילו היא נשכרת ונבעלת למותר לה להכי תנא סיפא כגון אלמנה לכ"ג לאשמועינן דלא הויא אתנן אלא מביאה דלא תפסי בה קדושין דומיא דאלמנה לכהן גדול לר"ע ולרבא דאמר אפי' תפסי בה קדושין הויא אתנן בין שהיתה זונה כבר כגון שנבעלה כבר לחייבי כריתות אי נמי כגון זונה מופקרת מאי שנא דקתני כגון אלמנה לכה"ג ומשני דומיא דאלמנה מה אלמנה סתמא לא נקי עד דמתרו בה אף זונה עד דאמר לה הילכי אתנן ואז הוי אתנן דזנות הוא כיון שמזכיר לה לשון אתנן טו] *לא הויא אתנן ולאפוקי מדר' אלעזר דאמר פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה ולדידיה אפי' בחדא זימנא טז] הויא זונה אפי' בסתמא הויא זונה אבל היכא דהויא זונה מעיקרא אתננה אסור אפילו בסתמא דמופקרת היא ואתנן זונה מיקרי כפרש"י ודוחק הוא לפרש היכא אשכחנא דבסתמא לא הויא אתנן לרבנן יז](היא) אי בפנויה הא לית להו דהויא אתנן כלל אפי' אמר לה הילך אתנן ואי בזונה כבר כגון שנבעלה לחייבי כריתות או מופקרת הא אמרו דאפי' בסתמא הויא אתנן לכ"ע לפרש אף זונה עד דאמר לה הילך אתנן כלומר אי נתן אתנן לזונה שנבעלה כבר לחייבי כריתות או לזונה שהיא מופקרת לא הויא אתנן אא"כ מפרש לה בהדיא הילך טלה זה באתננך אבל נתן לה בסתמא ולא פירש לא הויא אתנן ולאפוקי מדר' אלעזר דלדידיה דמחמיר בזונה כל כך דאפילו פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה אפי' בסתמא נמי הוי אתנן אבל היכא דזונה היא מעיקרא פירוש לרבנן נמי היכא דהויא זונה בההיא ביאה שהוא נותן לה האתנן כגון אם הוא נותן לאחותו או לאחד מחייבי כריתות אפי' בסתמא הויא אתנן כיון דבאותה ביאה יח] הויא זונה כדאמר לר' אלעזר דמשום דמשוי לה זונה אפי' בפנוי הבא על הפנויה הויא אתנן יט] אפי' בסתמא היכא דהיא נעשית זונה באותה ביאה אבל היכא דנעשית זונה כבר ובא אחר דתפיס בה קידושין ונתן לה אתנן לא הויא אתנן בסתמא אא"כ פירש בהדיא הילך טלה זה באתננך:

ואידך ליסתרו • פירוש מטעם ברירה והשתא ניחא לפר"י דפסק הילכתא בכולי הש"ס דיש ברירה אבל לר"ת דפסק הילכתא דאין ברירה היכי פריך כ"כ בפשיטות ואידך ליסתרו וי"ל משום דאיכא תנאי כ] דאית להו ברירה פריך ליה ממתני' דלא כוותיה מיתוקמא יש לתמוה דהכא משמע שאם איסור מעורב בהיתר נוטל האיסור וסומכין על ברירה לומר שזהו האיסור שנסתלק *לכך בההיא דהלוקח יין מבין הכותים (דמאי פ"ז מ"ד) שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן *מעשר וסומך על ברירה ולומר שזהו החולין שהוא שותה וכן הא דג' שלקחו קיניהן בשותפות ומתה אחת מהן דפריך הש"ס בפשיטות במס' יומא (דף נה:) ונשקול ד' זוזי ונישדינהו ואידך ליסתרו משום ברירה וא"כ בכל איסור המעורב בהיתר נסמוך אברירה ונשקול כשיעור האיסור ואידך ליסתרו וכן זבחים שנתערבו בשור הנסקל דאמרינן (זבחים דף ע:) ימותו ואמאי נהי דבעלי חיים חשיבי ולא בטלי מ"מ נשקול חד מינייהו ואידך ליסתרו ואומר מורי הרמ"ר כלל גדול בדין זה דודאי כל דבר שהוברר האיסור מתחלה אבל הכי תערובתן בהיתר כי האיסור לא היה מבורר קודם תערובתו ולאחר [illegible] [ועי' היטב תוספות בכורות נו: ושייך לדף נז: ד"ה לברור ועי' תוספות סוטה יח: ד"ה חזר]

הגהות הב"ח

שיטה מקובצת

רבינו גרשום

[א]מנא הא מילתא דאמור רבנן אין *זונות לבהמות א"ל לא נישמוט קרא לכתוב אתנן זונה וכלב *תניא נמי הכי מנין לאתנן כלב ומחיר זונה שמותרין שנאמר ב' ולא ד' ולדותיהן מותרין שנאמר גם שניהם הם ולא ולדותיהן *אמר רבא ולד הנרבעת אסורה היא וולדה נרבעו (א) *נוגחת אסורה היא וולדה נגחו ולד מוקצה ונעבד מותר מ"ט לאימיה אקציה לאימיה פלחי לה א"ד ולד מוקצה ונעבד אסור מאי טעמא דניחא ליה בניפחיה *אמר רב אחדבוי בר אמי אמר רב המקדש בפרש שור הנסקל מקודשת בפרש עגלי ע"ז אינה מקודשת מאי טעמא *אי בעית אימא קרא ואי בעית אימא סברא אי בעית אימא סברא ניחא ליה גבי ע"ז בניפחיה גבי שור הנסקל לא ניחא ליה בניפחיה אי בעית אימא קרא *גבי עבודת כוכבי' כתיב והיית חרם כמוהו *כל שאתה מהיה ממנו הרי הוא כמוהו גבי שור הנסקל כתיב לא יאכל את בשרו בשרו אסור פרשו מותר:

מתני' נתן להן מעות הרי אלו מותרין יינות ושמנים וסלתות וכל דבר שכיוצא בו קרב על גבי המזבח אסור נתן לה *מוקדשין הרי אלו מותרין עופות הרי אלו אסורין שהיה בדין מה אם המוקדשין שהמום פוסל בהן אין אתנן ומחיר חל עליהן עוף שאין המום פוסל בו אינו דין שלא יהא אתנן ומחיר חל עליו תלמוד לומר לכל נדר להביא את העוף *כל האסורין לגבי מזבח ולדותיהן מותרין רבי אליעזר אמר ולד טרפה לאיקרב על גבי המזבח רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר כשירה שינקה מן הטרפה פסולה מעל גבי המזבח *כל הקדשים שנעשו טרפה אין פודין אותן שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים:

גמ' *ת"ר נתן לה חיטין ועשאתן סולת זיתים ועשאתן שמן ענבים ועשאתן יין תני חדא אסורים ותניא אידך מותרין אמר רב יוסף תני גוריון דמן אספורק ב"ש אוסרין וב"ה מתירין ב"ה סברי הם ולא ולדותיהן הם ולא שינוייהן ב"ש סברי הם ולא ולדותיהן גם לרבות שינוייהן ולב"ה הכתיב גם גם לב"ה קשה ת"ר בית ה' אלהיך פרט לפרה שאין באה לבית דברי רבי אלעזר וחכמים אומרים לרבות את הריקועין מאן חכמים אמר רב חסדא רבי יוסי בר' יהודה היא דתניא נתן לה זהב רבי יוסי בר יהודה אומר אין עושין ריקועין אפי' אחורי בית הכפרת: נתן לה מוקדשין הרי אלו מותרין כו': ויהיו מוקדשין אתנן ומחיר חל עליהן מקל וחומר ומה עוף שאין המום פוסל בהן אתנן ומחיר חל עליהן מוקדשים שהמום פוסל בהן אינו דין שאתנן ומחיר חל עליהן תלמוד לומר לכל נדר להוציא את הנדור טעמא דמעטינהו קרא הא לא מעטינהו קרא הוה אמינא כי יהיב לה מוקדשין חל עליהן אתנן ומחיר והא לאו *ממונא הוא אמר רב הושעיא בממנה על פסחו ורבי היא דתניא ואם ימעט הבית מהיות משה החייהו משה מכדי אכילה ולא מכדי מקח רבי אומר אף מכדי מקח שאם אין לו ממנה אחרים עמו על פסחו ועל חגיגתו ומעותיו חולין שע"מ כן הקדישו ישראל פסחיהן: כל האסורים לגבי מזבח וכו': אמר רב כל האסורים לגבי מזבח ולדותיהן מותרים ותני עלה ורבי אליעזר אוסר אמר רב הונא בר חיננא אמר רב נחמן מחלוקת שעיברו ולבסוף נרבעו דרבי אליעזר סבר עובר ירך אמו הוא ורבנן סברי לאו ירך אמו הוא אבל נרבעו ולבסוף עיברו דברי הכל מותרין רבא אמר מחלוקת כשנרבעו ולבסוף עיברו דרבי אליעזר סבר זה וזה גורם אסור ורבנן סברי זה וזה גורם מותר אבל עיברו ולבסוף נרבעו דברי הכל אסורין ורבא למעמיה דאמר רבא ולד נרבעת אסורה היא וולדה נרבעו ולד נוגחת אסור היא וולדה נגחו לישנא אחרינא אמרי לה אמר רב הונא בר חיננא אמר רב נחמן מחלוקת שנרבעו כשהן מוקדשין דר"א סבר ביזוי מילתא ורבנן סברי לא אבל נרבעו כשהן חולין הואיל ואשתנו דברי הכל מותרין רבא אמר רב נחמן מחלוקת כשנרבעו כשהן חולין דרבי אליעזר סבר ביזוי מילתא ורבנן סברי הואיל ואשתנו מותרין אבל נרבעו כשהן מוקדשין דברי הכל אסורין:

רש"י

אין זונות לבהמה · דקתני מתני' אתנן כלב מותר : תניא נמי הכי* מנין כו' · גרסי' לה יו] [מתניתין היא אלא משום דתני בברייתא מנין לאתנן כו' ומפרשה בהדיא להכי מייתי לה וגמגום וכ"ל דלא גרסינן לה] : ולד מוקצה ונעבד מותר · דלא אקלייה אלא לדידה ולא פלחא אלא לדידה :

מתני' נתן לה מוקדשין · לא חייל עלייהו אתנן כדמפרש בגמ' : נתן לה עופות . חולין הרי אלו אסורין בוב להקרבה : ולד טריפה לא יקרב · אבל להדיוט ד"ה מותר דלאו מגופה קא רבי : גמ' איספורק · שם מקום:יח] לפרה· אדומה : וריקועין · ציפוי למזבח אם נתן לה זהב: אחורי בית הכפורת· דאמרינן בפ"ק דיומא (דף כא·) י"א אמה היו עתרים בעזרה אחורי חומת בית הכפורת דאפילו התם דקילא קדושתה אסור האתנן אם יש יט] בנין לעשות והוא נתן לה אבנים באתננה : אתנן ומחיר חל עלייהו · כדרבינן במתני' לכל נדר להביא את העוף : בממנה על פסחו· הא דאיצטריך קרא כ] למעוטיה כגון שהפרים פסחו ולאחר זמן אמר לזונה הבעלי לי והימני על פסחי באתנניך וכיון דאמר רבי כא]רשאי אדם למנות אחרים אם יצטרך למעות לשום דבר אלמא ממונו הוא והימא ניחול עליה אתנן להכי איצטריך לכל נדר להוציא הנדור : ואם ימעט· דריש הכי שנתמעט ביתו שאין לו מה שהוא צריך[לקנות לצורך פסח דהיינו]מהיות משה החייהו משה שימנה אחרים עמו על פסחו ויתנו לו מעות כב]: מכדי אכילה· אם נתמעט הבית מכדי אכילה יקבל חיותו ומזונו מן השה(ג) א)שאינו מה שיאכל כג] החייהו משה אם אין לו עלים ללותו מכדי אכילה הוא והחייהו כד] ולא החייהו משה* : [ב](ולא)מכדי מקח· שאם רוצה לעשות סחורה ונתמעט ביתו מכדי אותו מקח שאין לו מה ליתן בו אינו ממנה אחרים על פסחו בכך:עובר ירך אמו הוא· והוא עצמו נרבע: זה וזה גורם· הזכר שבא על בהמה זו והיא גרמו לולד שיבא והרי גרמוהו איסור והיתר דאביו מותר ואמו אסורה :

א) שאין לו במה ליקח צורכי אכילת הפסח כגון אם אין לו כו' · נ"ק

תוספות

מנא הא מילתא דאמרי רבנן אין זונות לבהמה · דקתני במתני' אתנן כלב מותר לשון רש"י וקשיא וכי לא היה יודע למתני' קרא דריש דב' ולא ד' ועוד מאי קמהדר לא לישתמיט כו' וכי כה] (*לא) היה ר"ל כו] סברא חדשה שאינה במשנה ועוד כי מייתי ברייתא דב' ולא ד' אמאי לא מייתי מתני' דקתני נמי הכי ונראה למורי דודאי רב אחא מפרזיקא היה יודע המשנה והפסוק דב' ולא ד' והיה פשיטא ליה דאם היה נותן האתנן לכלבתא דאינו אתנן משום קרא דשנים ולא ארבעה אבל היה בעי להפך אם אדם נותן אתנן לזונה על מנת שילין כלבו אצלה אם ביאת כלב מיקריא ביאת זנות או לא ואע"ג דאין אתנן שאדם נותן לכלבתא אסור מ"מ אתנן שנותן כלב לאשה אסור ומשני לא נשתמיט *תנא דליתני אתנן שנותן אדם לה ואתנן שהכלב נותן לה והלשון דחוק קצת ובתר הכי מייתי מן הברייתא לכי היכי דאמר דאין ביאת אדם בבהמה ביאת זנות כך אין ביאת בהמה באשה קרויה זנות וממתני' לא רצה להביא משום דמשנה אין דרכה לפרש אבל ברייתא אם היה אתנן אשה הנבעלת לכלב אסור היה לה לפרש וביבמות (דף נט:) מוכיח דמילתא דרב אחא נאמר על אשה שנבעלה לכלב דאיכא התם מעשה בריבה אחת בהיתלו שהיתה מכבדת ורבעה כלב כופרי מאחוריה בא מעשה לפני *חכמי' והכשירוה ועל המעשה בעא רב אחא מפרזיקיא מנא הא מילתא : דניחא ליה בנפחותיה · תימה דהכא גבי נעבד אסרינן ולד נעבד ובמס' ע"ז (דף מו:) בעי המשתחוה לקמה סולת מהו למנחות יש שינוי בנעבד או אין שינוי בנעבד ומייתי הך מילתא דרבא דולד נעבד אסור ומשני התם מעיקרא בהמה והשתא בהמה וכבא הוא דאחידא באפיה כז] אבל *סולת מעיקרא חיטין והשתא סולת אלמא שרינן טפי בשינוי מבוולד וגבי אתנן הוי סברא דב"ש להפך דאמרו שינוי במקומו הוא עומד וחיטין ועשאן סולת אסורין וולד מודו דשרי מדרשא דהסולא ולדותיהם ויש טעם לחלק דודאי גבי עבודת כוכבים ולד אסור כדמפרש הכא דניחא ליה בנפחיה ודעתו להשתחוות לכל הנפח אבל משתחוה לקמה אין דעתו להשתחוות אלא למה שהוא רואה דהיינו את החיטין ולא את הסולת אבל גבי אתנן כח] דעתה אעיקר והעילוי לפיכך גבי בהמה דדעת הזונה לבהמה ולא לולד וגבי קמה דעתה לסולת שהיא עיקר : רבי אליעזר אומר ולד טרפה לא יקרב · פרש"י אבל להדיוט ד"ה שרי דלא מגופה קא רבו ולא נהירא דבפ' אלו טרפות (חולין נח·) מפרש בהדיא דאפי' להדיוט נמי אסור והא דפליגי לגבוה כט] א) (נמי שרי) להודיעך ב)(כחן דרבנן) דאפי' לגבוה נמי שרו לכך נראה דאף להדיוט אסור והא דנקט לא יקרב משום רבנן דאמרי יקרב נקטיה : אבל נרבעו ולבסוף עיברו ד"ה מותרין · פירוש ל] זה וזה גורם מותר וקשה דשמעינן ליה לר' אליעזר דאית ליה בפרק כל שעה (פסחים כז·) זה וזה גורם אסור ג)וי"ל דהתם מיירי בדבר שאסור אף להדיוט והכא מיירי באיסור גבוה לבד [וע' תוס' סנהדרין פ: ד"ה אלא] :

למאן

א) רש"ק מ"ז ב) [כמו דר"י כנ"ל] ג) [וכמס' פסחים הניחו קושיא זו בתימה ע"ש נ"ק]

ולד טרפה כו': למ"ד טרפה א] (*אינה) ילדה משכחת לה כגון שנטרפה ולבסוף עיברה ובהא פליגי דר' אליעזר סבר ב] *זה וזה גורם אסור ורבנן סברי זה וזה גורם מותר למ"ד טריפה אינה ג] *חיה משכחת לה כגון שעיברה ולבסוף נטרפה ובהא פליגי דר' אליעזר סבר *עובר ירך אמו הוא ורבנן סברי עובר לאו ירך אמו הוא א"ר הונא *מודים חכמים לר' אליעזר באפרוח ביצת טרפה שאסור מ"ט ע"כ לא פליגי עליה דרבי אליעזר אלא בולד בהמה דמאוירא קא רביא אבל ביצת טרפה מגופה דתרנגולתא קא רביא אפי' רבנן מודו ד] א"ל רבא לרב הונא תניא דמסייע לך *מלא תרווד רימה הבאה מאדם חי רבי אליעזר מטמא *וחכמים מטהרין עד כאן לא פליגי רבנן עליה אלא ברימה דפירשא בעלמא הוא אבל ה] ביצה דמגופה דתרנגולת הוא אפילו רבנן מודו א"ל אביי אדרבה איפכא מסתברא ע"כ לא פליג ר' אליעזר עלייהו דרבנן אלא ברימה דאיקרי אדם מחיים רימה דכתיב °*ותקות אנוש רמה ובן אדם תולעה אבל (א) גבי ביצה [אימת גדלה לכי מסרחא וכי אסרחא עפרא בעלמא הוא] אפי' ר"א מודה ו] ועוד תניא בהדיא *מודה ר"א לחכמים באפרוח ביצת טרפה ז] שמותר א"ל *אי תניא תניא: רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר כשרה כו': מ"ט אילימא דמפטמא מינה אלא מעתה האכילה כרשיני ע"ז ה"נ דאסירא אלא תני ר' חנינא טריטאה קמיה דרבי יוחנן כגון שהניקה חלב רותח משחרית לשחרית הואיל ויכולה לעמוד עליה מעט לעת: כל הקדשים שנעשו טרפה אין פודין כו': מנא ה"מ *דת"ר °תזבח ולא גיזה ואכלת ולא לכלביך בשר ולא חלב מכאן א) שאין פודים את הקדשים להאכילן לכלבים איכא דאמרי תזבח ואכלת (ב) אין לך בהן היתר אלא משעת זביחה ואילך קסבר ב) פודין את הקדשים להאכילן לכלבים:

הדרן עלך כל האסורין

יש בקדשי מזבח ח] שאין בקדשי בדק הבית ויש בקדשי בדק הבית שאין בקדשי מזבח שקדשי מזבח עושין תמורה ט] ג) (ד) וקדשי ד) בדק הבית אין עושין תמורה קדשי מזבח) י] חייבין עליו משום פיגול נותר וטמא ולדן

א) [פסחים כט. וש"נ] ב) [שם וש"נ] ג) [במשנה שבמשניות ליתא לכל זה] ד) לעיל יג·

רש"י

למ"ד כו'· פלוגתא היא באלו טרפות (חולין נז:) איכא למ"ד טרפה יולדת ואיכא למ"ד אינה יולדת יא]: זה וזה גורם· וליכא לפלוגי בעובר ירך אמו הוא אלא א"כ עיברה ואח"כ נטרפה דהתם למ"ד ירך אמו הוא אירע הטרפות בגופו יב] אבל היכא דנטרפה ולבסוף עיברה ליכא למימר ירך אמו הוא שהרי יש בו לד היתר אלא בזה וזה גורם פליגי: יג] אפרוח· שנולד מבילת יונה טרפה שאסור ליקרב (ג): *ולד במעי בהמה אינו אדוק בגופה אלא תלוי באויר ומעצמו הוא נוצר וגדל והולך אבל בילה כל זמן שאינה נגמרה אדוקה באשכול וגדילה ונגמרה מגוף התרנגולת· ל"א מאוירא קא רביא לאחר שנולד והולך וגדל הילכך עיקר גידולו אינו מאמו אבל בילה מגופה דתרנגול' רביא והדבר מוכיח שלאחר שילאת אינה גדילה יד] משום הכי מודו רבנן *לשון הירושלמי: [א] א"ל רבא לרב הונא כו'· אליסנא קמא למ"ד טרפה יולדת ללישנא בתרא למ"ד טרפה אינה יולדת טו] שיאלא קמא שהיו כבר באשכול בשעה שנטרפה התרנגולת: מלא תרווד· במסכת נזיר (דף נ:) מפרש שיעורו: הבאה מאדם חי· ואח"כ מת: רבי אליעזר מטמא· דגופיה הוא* ועד כאן לא פליגי רבנן עליה כו' (ד)· טז] [ל"א ועיקר] דאפילו בחיים נמי מטמא ר"א דאבר מן יז] החי מטמא במגע ובמשא ובאהל כאבר מן המת יח] בהעור והרוטב (חולין קכח:) אבל באפרוח אפי' ר' אליעזר מודה דיקרב דהא גופא אחרינא הוא וגוף זה לא היה במעי הטרפה: לבתר דאסרחא· אחר שהסריחה הבילה ילא זה ממנה וכשהסריחה פקע איסורא דהוי עפרא בעלמא הלכך מותר זה שילא ממנה אחרי כן: הכי נמי דאסירא· והא אמר לעיל (ה) דמוקלה הוא יט] ואסור באכילת כרשינין אבל דלאו מוקלה לא: חלב רותח שחרית· כל ימיו: הואיל ויכולה לעמוד· על אותו חלב של שחרית מעת לעת בלא שום אכילה אחרת וכשהגיע מעת לעת חוזרה ויונקה הלכך כל גדילתה ממנה היא ואפילו אכלה דברים אחרים בינתיים (ו): רק בכל אות נפשך כ] א) (תאכל) בשר· בפסולי המוקדשין מוקמינן לה בסיפרי דבי רב: איכא דאמרי תזבח ואכלת בשר אין לך בו היתר אכילה אלא משעת זביחה· לאפוקי חלב וגיזה דהנאה דמחיים היא אבל פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ולא מייתר ליה כא] לואכלת למדרש ולא לכלביך ומהך דרשא משמע דלכלביך שפיר דמי דהכי משמע אתה לא תאכל קודם זביחה כלומר לא תתהני מחיים אבל כלביך דלאחר מיתה הוא אפי' בלא זביחה שפיר דמי ופודין את הקדשים להאכילן לכלבים כב] תרי תנאי ניגהו והכי מוקמינן ב) (בשחיטת חולין) (דף קב):

הדרן עלך כל האסורין

יש בקדשי מזבח [וכו'] (אין בהן) משום פיגול· כדאמר ס"פ ב"ש בזבחים (דף מו·) ג' כריתות בשלמים למה אחת לכלל ואחת לפרט כלומר לדון בדבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל שהיו מרוחקים ומה שלמים קדשי מזבח אף כל קדשי מזבח ונותר· טון עון מפיגול וטמא חילול חילול מנותר: ולדן

קדשי בדק הבית· ממעטינן להו בשילהי פ"ק (לעיל יג·) דלא עבדי תמורה: פיגול ונותר וטמא כג] כו'· בשלמים כתיבי ובפ"ק כד] (ז) דיבמות (דף ז·) מפרש שלמים בכלל כל הקדשים היו ולמה ילאו להקיש אליהן ולומר לך מה שלמים מיוחדין קדשי מזבח אף כל קדשי מזבח: ולדן

א) [נ"ל תזבח ואכלת] ב) [נ"ל בפסחים כט·] ג) וע"כ לא פליג ר"א עלי' כו' ופרש"י ונראה כו' נ"ק ד) דמייתי נ"ק

תוספות

למאן דאמר טרפה אינה יולדתי ומשכחת לה שעיברה ולבסוף נטרפה ובעובר ירך אמו הוא פליגי תימה כה] דאמר לעיל אבל עיברה ולבסוף נרבעה ד"ה אסור משום דהיא וולדה נרבעו והכא אמר דלמ"ד טרפה אינה יולדת משכחת לה בשעיברה ולבסוף נטרפה דרבנן סברי מותר דלאו ירך אמו הוא וקיימא לן באלו טרפות (חולין נח·) דטרפה אינה יולדת ואם כן כימא רבא דלא כרבנן וי"ל כו] דודאי טרפות שהוא תלוי בחיות ובריאות כיון שאנו רואין הולד חי ובריא אין לנו לומר שנטרף הולד עם אמו ואין לנו לפוסלו בשביל פסול טרפות כז] אבל גבי רביעה ונגיחה ודאי כירך אמו הוא ומיהו ק"ק דא"כ הוי מתני' נלדדין דגבי ולד נרבע נ"ל שנרבעו ולבסוף עיברו כח] ובולד טריפה נ"ל שעיברו ולבסוף נטרפו דמסקנא היא פרק אלו טרפות (גז"ש) דטרפה אינה יולדת וי"ל כיון דבטרפה לא שייך עובר *בענין אחד לא הוי נלדדין שאינו יורד כט] להגיד לך אלא כל היתר הולדות של כל האסורים לגבי המזבח ובנרבע דאיכא ב' נלדדין ואינו מותר אלא ל] נלד אחד חשיב ליה בשביל אותו נלד המותר ובטרפה דליכא אלא נלד אחד חשיב אותו נלד המותר: **דמאוירא** קא רבי' פירוש ולד במעי בהמה אינו אדוק בגופה אלא תלוי הוא באויר ומעלמו הוא נולר וגדל אבל בילה מעורה היא באשכול נ"א מאוירא הוא קרבי לאחר שנולד הולך וגדל הלכך עיקר גידולו אינו בא מאמו אבל בילה מגופה דתרנגולת קרבי והדבר מוכיח שלאחר שנולדה אינה גדילה שני הלשונות פרש"י: **מלא** תרווד רימה הבאה מאדם חי ואח"כ מת רבי אליעזר מטמא דגופי' הוא ג) ועד כאן לא פליגי רבנן עליה כו'· עוד פרש"י ונראה בעיני דאפילו בחיים נמי מטמא רבי אליעזר דאבר מן החי מטמא במגע ובמשא ובאהל בהעור והרוטב (חולין קכח·) תימה דבמסכת נזיר פרק כ"ג (דף נא·) בעי הרקיב כשהוא חי ומת מהו ומאי קמיבעיא ליה הא ר"א מטמא לפירוש ראשון ולפירוש שני אפי' לא מת וכ"ש מת וי"ל דמיבעיא ליה אליבא דרבנן דילמא ע"כ לא מטהרי רבנן אלא *במת דפירשא בעלמא ואינו מגוף האדם אלא בריה בפני עלמה אבל רקב מודו לא] ובגמרא ד) מייתי למיפשט הבעיא שהבאתי מההיא (*דהעור והרוטב) (דף קכח) א"ר יהושע לא אם אמרת במת שיש לו רוב ורובע ורקב תאמר בחי שאין לו רוב ורובע ורקב *ואור"י דר' יהושע היינו רבנן דהכא דסברי דחי אין לו רימה דאי לר' אליעזר כיון דיש לו רימה כ"ש שיש לו רקב והקשה הר"י אחי מורי דהכא לב] תני מלא תרווד (רקב) רימה ובמשניות (אהלות פ"ב מ"ב) תנן כזית רימה בין חיה בין מתה מטמאה דברי ר' אליעזר וחכמים מטהרין ונראה למורי דהיינו דוקא כשפירש מאדם לג] חי ולאו השיעור מלא תרווד ולא היא דמ"מ שיעור תרווד מאי בעי הכא: **אלא** באדם מקרי רימה כו'· אבל בילה (לכי) אימת גדלה לכי מסרחא וכי מסרחא עפרא בעלמא הוא תימה למה הולרך לומר האי טעמא לד] וי"ל דאינו אלא לרווחא דמילתא דכי נמי אדם לא מיקרי רימה מ"מ לא דמי לבילת אפרוח: **שינקה** חלב רותח· וה"ה בכרשיני עבודת כוכבים אם אכלה כל ימים שעיקר גדילתה מהן שהוא אסור ולפום ריהטא אפילו להדיוט:

הדרן עלך כל האסורין

מסורת הש"ס

סנהדרין ס. [ועי' תוס' חולין נח· ד"ה ור"א] · [נ"ל ילדת] · חולין נח· וש"נ · חולין נח· עדיות פ"ה משנה א · [נ"ל לשון הירושלמי א"ר הונא כו' בין נל"ק למ"ד טריפה יולדת בין למ"ד טרפה אינה יולדת שיאלא קמא אסירא ועיין נ"ק] · [הוא כס"ד ואח"כ ד"ה ע"כ לא פליג ר"א עלי' כו' דאפי' בחיים כו' נ"ק] · [נ"ל אף כי] · [תוס' פ"ד]

עין משפט נר מצוה

נט א מיי' פ"ג מהלכות טומאת מת הל' י·
ס ב מיי' פ"ג מהלכות איסורי מזבח הל' יג [טוש"ע י"ד סימן פו סעיף ז וברב אלפס חולין פ"ג דף רפ"ע היטב]:
סא ג מיי' פ"ג מהל' איסורי מזבח הל' יד ומותרת:
א ד מיי' פ"א מהל' תמורה הל"ב ופ"ז מהל' ערכין הלכה ז:

גיר' נ"ק אלא בלד אחד כו' יורד אלא להגיד לך כל כו'

שיטה מקובצת

א] טריפה יולדת תיבת אינה ל"ש ונמחק: ב] סבר· ס"א עובר ירך אמו הוא ורבנן סברי עובר לאו ירך אמו הוא ורש"י לא גרים לה: ג] אינה יולדת תיבת חיה נמחק: ד] מודו· ל"א אמר רב הונא מודים חכמים לר' אליעזר באפרוח שיצאת מביצת טריפה שאסורה מ"ט ע"כ לא פליגי רבנן עליה דר' אליעזר אלא בולד טריפה דאי ללישנא קמא משום דזה וזה גורם מותר ואי ללישנא בתרא משום דעובר לאו ירך אמו הוא ומותר אבל אפרות שיצאת מביצת טריפה אי ללישנא קמא התם איכא היתרא בנויה באפרוח ליכא היתרא בנויה ואסור ואי ללישנא בתרא התם אמאי שרו רבנן דעובר לאו ירך אמו אבל ביצה גופיה דאימיה הוא דהא תניא ושוין בביצת טריפה שאסורה מפני שגדלה באיסור: ה] אבל· ס"א באפרוח שיצא מביצת טריפה אפילו רבנן מודו דולד מעליא הוא: ו] מודה· ס"א אבל אפרוח אימת קא גדיל מביצה בתר דמסרחא ההיא שעתא עפרא בעלמא ואישתרי ליה וכי אסורה הביצה מעיקרא הוא דאסור דבת אוכלא הויא השתא לא אסירא ועוד תניא כו': ז] טרפה· ס"א שיקרבו ע"ג מזבח א"ל: ח] מזבח מה שאין בקדשי כו' בדק הבית מה שאין בקדשי: ט] מתיבת וקדשי עד תיבת וחייבין נרשם על כל תיבה קו לטעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו: י] וחייבין עליהן משום תיבת עליו נמחק: יא] יולדת· ס"א כגון שנטרפה ולבסוף עיברה וה"ג בזה וזה גורם פליגי ר' אליעזר סבר אסור ורבנן סברי מותר אבל בעובר ירך אמו ליכא למימר דפליגי אלא א"כ עיברה ואח"כ נטרפ' שלמ"ד ירך אמו הולד לא יקריב משום דבגופו אית ביה טרפות ואסור ולמ"ד הולד לאו ירך אמו הוא יקריב דבגופו לא אירע שום פסול אבל היכא וכו': יב] בגופו ולמ"ד לאו ירך אמו לא אירע הטרפות בגופו אבל: יג] מה"ד באפרוח שנולד: יד] מפי המורה לשון הירושלמי תיבות משום הכי נמחק ותיבות מודו רבנן ל"ש: טו] יולדת באפרוח ליכא היתירא בגויה דאוקימנן התם בשיחלא קמא: טז] כו' ונראה בעיני דאפילו: יז] מן האדם חי מטמא: יח] המת כדאמרי' בהעור והרוטב דבהאי מלא תרווד רקב אי אפשר שלא יהא בו כזית בשר: יט] הוא דאסור באכילת כרשינין של עבודת כוכבים אבל: כ] נפשך תזבח ואכלת בשר: כא] ואכלת למדרש אות ל' נמחק: כב] לכלבים ותרי תנאי: כג] וטמא וכולהו בשלמים תיבת כו' נמחק: כד] בפ"ק דכריתות: כה] תימה דהא אמר לעיל: כו] ויש לומר דלא דמי דודאי: כז] טריפות אמו: כח] עיברו וגבי ולד טריפה: כט] יורד אלא להגיד: ל] אלא צד אות ל' נמחק: לא] ובנזיר מייתי תיבת ובגמרא נמחק: לב] דהכא אמרי' מלא תרווד רימה: לג] מאדם לאחר מיתה שאז אומר ר"א שיש לו תורת בשר מת אבל פלוגתייהו דהכא כשפירש מאדם חי: לד] טעמא תיפוק ליה דאדם איקרי רימה אבל גבי ביצה לא שייך האי טעמא·

רבינו גרשום

חולין ואחר א) עיבורו הואיל ונשתנו שהקדישן דברי הכל מותרין: ורבא אמר רב נחמן כו'· ולמאן דאמר בשחיטת חולין טריפה אינה יולדת· שאין מתעברת משכחת לה האי ולד טריפה דקתני כגון שעיברה ואח"כ נטרפה: ר' אליעזר סבר עובר ירך אמו הוא· מה אמו אסורה שהיא טריפה אף ולד נמי: מודים חכמים לר' אליעזר באפרוח שיצא מביצה טרפה שאסור באכילה· אי ללישנא קמא אי ללישנא בתרא' דהתם במסכת חולין הוויין תרי לישני· אבל באפרוח שיצא מביצה טריפה אי ללישנא קמא לא דמי לולד טריפה דהתם איכא היתרא בגויה דזה וזה גורם מותר באפרוח ליכא היתרא בגווה דאוקימנא התם בביצה טרפה דשיחלא קמא דמגופא דאימה פרשה הילכך אסור· וללישנא בתרא ביצה נמי הויא ירך אמו דמגופא דאימיה היא דאתיא מאשכול של ביצים דמעורה בגופה היינו שגדילה באיסור מגופה של עצמה: (אבל) [אלא] בולד בהמה דמאוירא קא רבי שנגדל לאחר שנולדה באויר העולם וגדל בהיתר אבל ביצת טריפה דאינה גדילה מאחר שנולדה אלא כל גדילתה הויא במעי תרנגולת באיסורא אפילו רבנן מודו דאסור: מלא תרווד רימה תולעה הבא מאדם חי· ואח"כ מת ר' אליעזר מטמא אותו מלא תרווד רימה (כאהל המגע) [באהל ובמגע]: וחכמים מטהרין· הואיל ופירש מחיים ודמי כעפר בעלמא ולא מטמא דלא הוי מגופו: אבל באפרוח שיצא דמגופו דתרנגול [פי'] (היא) הביצה כדאמרן אפילו רבנן מודו דוולד מעליא הוא וכגופה דמי ואסור. א"ל אביי אדרבה כו': לישנא אחרינא אבל אפרוח אימת גביל מביצה כלומר אימתי נברא בביצה לבתר דמסרחא דהויא כולה מותרת אותה שעה הוא נוצר וההיא עפרא בעלמא היא הביצה דלא חזיא לאכילה ואישתרית לה הילכך מודי דמותר: ועוד דהא תניא בפירוש מודי ר' אליעזר לחכמים דמותר באכילה: אלא מעתה האכילה כרשיני ע"ז ולא איירי במסרה לעבודת כוכבים לכומרים אלא האכילה הוא עצמו שלא לשום ע"ז ואיפטם' מינייהו הכי נמי דאסירא: אלא תני ר' חנינא טירטאה הכא במאי עסקינן ר' חנינא בן אנטיגנוס· כגון שהניקה הלב רותח של טרפה משחרית לשחרית הואיל ויכולה לעמוד בלא אכילה מכח אותו חלב מעת לעת שאין צריך אכילה מן אחרת הילכך גדל כולו מטרפה ואסור אבל בכרשיני עבודת כוכבים אינו יכול לעמוד עליהן מעת לעת וצריך אכילה אחרת ומותר: אין פודין אותן· לפי שאסור באכילה ואינן ראויין אלא לכלבים ואין פודין לכלבים משום בזיון קדשים אלא ימותו ויקברו: דת"ר רק בכל אות נפשך' בפסולי המוקדשים קא מיירי: תזבח ולא גיזה' אבל אי בהן: ואכלת אתה ולא לכלבך: ואכלת בשר ולא חלב' דאסור לחלב בקדשים דהיינו עבודה: מיכן שאין פודין כו' איכא דאמרי תזבח ואכלת כוליה להכי אתא דאין לך בהן היתר אלא משעת זביחה ואילך דראוי לא לכן אסורה לגיזה ולעבודה' וכיון דלא דריש ואכלת למעט אלמא קסבר פודין את הקדשים וכו': הדרן עלך כל האסורין: יש בקדשי מזבח כו'· קדשי בדק הבית אין עושין תמורה דלא איקרו קרבן

הגהות הב"ח (א) גמ' וכן אדם הולעה אבל באפרוח אפילו רבי אליעזר מודה: (ב) שם ואכלת בשר אין לך בהן: (ג) רש"י ד"ה אפרוח וכו' ליקרב הס"ד ואחר כך מ"ה דמאוירא קא רביא ולד במעי: (ד) ד"ה וכו' רבנן עליה כו' ונראה בעיני דאפילו בחיים: (ה) ד"ה הכי נמי וכו' לעיל דף כ"ט דמוקלה הוא דאסור: (ו) ד"ה הואיל וכו' בינתיים הס"ד ואח"כ מ"ה בפ"י דכתיב רק בכל: (ז) ד"ה דשבועות דף ז' מפרש שלמים:
א) נראה דנ"ל ואחר שנר בעו הקדישן הואיל ונשתנו ד"ה מותרין·

הגהות הגר"א [א] רש"י ד"ה א"ל רבא לר"ה· נ"ל דנ"ל אמר רב הונא ונ"ל קודם ד"ה אפרוח:

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פ"א מהלכות איסורי מזבח הלכה יא:
ג ב מיי' פי"ח מהל' מעשה קרבנות הל"ב:
ד ג מיי' פ"ח מהל' מעילה הלכה ג:
ה ד מיי' פ"ה מהלכות ערכין הל' ז ופ"ו הלכה א:
ו ה מיי' שם פ"ו הל' ח:
ז ו מיי' פ"ה מהלכות מעילה הלכה ו:
ח ז מיי' פ"א מהלכות תמורה הלכה יא:
ט ח ט מיי' שם הלכה טו:
י י מיי' פ"ה מהלכות ערכין הלכה ז וע"ש:
יא כ מיי' פ"ה מהל' מעילה הל"ט וע"ש:
יב ל מיי' שם פ"ג הלכה יב:
יג מ מיי' שם הל' יג:

ולדן *וחלבן אסור לאחר פדיונן והשוחטן בחוץ חייב אין נותנין מהן לאומנין בשכרן א] מה שאין כן בקדשי בדק הבית יש בקדשי בדק הבית ששתם הקדשות לבדק הבית ב] הקדש בדק הבית חל על הכל ומועלין בגידוליהן ואין בהן הנאה ג] *לבעלים: **גמ'** וכללא הוא דכל קדשי מזבח עושין תמורה והרי עופות דקדשי מזבח הן *ותנן המנחות והעופות אין עושין תמורה כי קתני אבהמה והרי ולד ד] קדשי מזבח הוא *ותנן אין הולד עושה תמורה הא מני ר' יהודה היא דאמר ולד עושה תמורה והרי תמורה עצמה דקדשי מזבח ה] *ותנן אין תמורה עושה תמורה כי קתני אעיקר זיבחא השתא דאתית להכי אפי' תימא רבנן כי קתני אעיקר זיבחא: ואין נותנין מהן לאומנין כו': הא קדשי בדק הבית נותנין ו] *א"ר אבהו דאמר קרא ועשו לי ז] משלי: שמות כה יש בקדשי בדק הבית ח] כו': אמר מר סתם הקדשות לבדק הבית ט] וחל על הכל מאן תנא א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן י] דלא כר' יהושע *דתניא *המקדיש נכסיו והיה בהן בהמה ראויה לגבי מזבח זכרים ונקבות רבי אליעזר אומר זכרים ימכרו לצרכי עולות ונקבות ימכרו לצרכי שלמים ודמיהן יפלו עם שאר נכסים לבדק הבית רבי יהושע אומר זכרים הן עצמן יקרבו עולות ונקבות ימכרו לצרכי שלמים ויביא בדמיהן עולות ושאר נכסים יא] לבדק הבית ופליגא דרב אדא בר אהבה יב] דאמר רב אדא בר אהבה אמר רב בעדר שכולו זכרים אפי' ר' אליעזר מודה דלא שביק איניש קדשי מזבח ומקדיש לבדק הבית לא נחלקו אלא בעדר שיש בו מחצה זכרים ומחצה נקבות יג] (א) ור' אליעזר סבר אין חולק את נדרו ומדנקבות לאו עולות זכרים נמי לאו עולות ור' יהושע סבר יד] חולק את נדרו ל"א אמרי לה אמר רב אדא בר אהבה אמר רב בשלא הקדיש אלא בהמה אפי' ר"א מודה דלא שביק איניש קדשי מזבח ומקדיש לבדק הבית לא נחלקו אלא כשיש שאר נכסים עמהן (א)טו] ור"א סבר אין אדם חולק את נדרו מדשאר נכסים לא לקדשי מזבח בהמה נמי לא לקדשי מזבח ורבי יהושע סבר אדם חולק את נדרו טז] ודמיהן יפלו עם שאר נכסים לבדק הבית בשלמא ללישנא בתרא היינו דקתני עם שאר נכסים לבדק הבית אלא ללישנא קמא ליתני יפלו לבדק הבית יז] [א]תניא נמי הכי ודמיהן יפלו לבדק הבית: הקדש בדק הבית חל על הכל: לאיתויי מאי אמר רבינא לאיתויי שפויי יח] וניבא: ומועלין בגידוליהן: לאתויי מאי אמר רב פפא א)לאתויי יט] (בקדושת מזבח) חלב המוקדשין וביצי תורין ב)כדתניא ג)חלב המוקדשין וביצי תורין לא נהנין ולא מועלין בר"א בקדשי מזבח אבל בקדשי בדק הבית הקדיש תרנגולת מועלין בביצתה חמורה מועלין בחלבה ואפילו למאן דאמר מועלין בגידולי מזבח ה"מ גידולין דחזו למזבח אבל גידולין דלא חזו למזבח אין מועלין בהן כ]:

מתני'

א) גי' נ"ק לאתויי חלב מוקדשין וביצי תורין דקדשי מזבח ב) [נ"ל כדתנן] ג) מעילה יב:

ולדן וחלבן נפקא לן לעיל בס"פ כל האסורין(ג) בשר ולא חלב ולדן מפרש בפ"ב דבכורות (דף יד·) בדאיעבר לפני פדיונה ואתיליד לאחר פדיונה דלית ליה תקנתא ליקרביניהו מכח קדושה דחויה אתי ליפרקינהו כב] לא אלימי למתפס פדיונן אבל נתעבר לאחר פדיונה ולד נמי ואיל ניניהו ומותרין כג] ובקדשי בדק הבית אפי' דאיעבור קודם פדיונם שרו דלא אקדשינהו אלא לדמי ולא חמירא קדושתייהו כולי האי: כד] חל על הכל· אפי' על האבנים ועל העצים: ומועלין בגידולין· מפרש טעמא בגמ': **גמ'** כה] אמר מר סתם הקדשות לבדק הבית· ואפי' בהמה במשמע: מאן תנא· דאפי' בהמות אי אקדשינהו סתם דלא אמר למזבח אמרינן לבדק הבית אקדשינהו דלא כר' יהושע: ודמיהן יפלו עם שאר נכסים כו'· קסבר ר' אליעזר סתם הקדשות לבדק הבית ואפי' בהמה ומיהו כל הראוי למזבח כשהוא פודהו מיד הגזבר אינו פודהו אלא למזבח דאינו יוצא מיד מזבח לעולם כדתניא לקמן בהאי פירקא המתפיס תמימים לבדק הבית כשהן נפדין אין נפדין אלא למזבח: ר' יהושע אומר כו'· אלמא מידי דחזי למזבח סתם קדושתיה למזבח: ופליגא דרב אדא· הא כו] דאוקמיה מתני' כרבי אליעזר פליגא אדרב אדא דאמר לר"א נמי סתם מקדיש בהמה למזבח מקדיש לה והכא הייטו טעמא משום דאין אדם חולק נדרו חציו לחדא קדושה וחציו לחדא קדושה: אדם חולק את נדרו· זכרים לעולה ונקבות לדמי עולה דשלמים ליכא למימר דליקרבו בלא פדיון דכיון דאיהו אכיל להו אתי לידי מעילה כז] דמסתמא לא אמר שלמים נינהו וכיון דהקדיש הכל איטו יכול ליהנות מהן: אלא בהמה· כל בהמותיו אפילו רבי אליעזר מודה דלא"ג דאיכא נקבות הואיל וחזיין כל הבהמות למזבח אמרינן סתמייהו למזבח וזכרים יקרבו עולות ונקבות ימכרו לצרכי שלמים ודמיהן עולה הואיל דאיכא למימר (ג) כל הנדר למזבח: אלא ללישנא קמא· דאמר רב אדא בעדר שהוא מחצה זכרים ומחצה נקבות א"ר אליעזר אין אדם חולק נדרו חציו להקרבת הגוף וחציו להקרבת דמים ואפילו ליכא שאר נכסים ואיכא למימר (ד) דכל הנדר למזבח פליג רבי אליעזר אמאי תני דמיהן יפלו עם שאר נכסים לבדק הבית הא זימנין דליכא שאר נכסים כלל: שפויי ונבייה· שאם הקדיש אילן לבדק הבית יש מעילה כח] בשפאין אם ספאו ויש מעילה בנבייתו עליו שנושרין בימות החורף והויין לו לזבל: כט] חלב המוקדשין· חלב של מוקדשין גבי קדשי מזבח נקט תורין (ה) *)לגבי מזבח וגבי קדשי בדה"ב נקט תרנגולת ולא תורין דאורחא דמילתא נקט דאין דרך להקדיש לבדה"ב דבר הראוי למזבח: חמורה· רבותא היא דאע"ג דטמאה היא חיילא עלה קדושת בדק הבית כדבר טהור: גידולין דחזו למזבח· כגון ולדות קדשים ל]:

*) [נ"ל דחזי לגבי נ"ק

ולדן וחלבן אסור לאחר פדיונן· בבכורות (דף יד·) מוקי לה באיעבור קודם פדיונם ואוליד לאחר פדיונם דאי איעבור ואוליד קודם פדיונם אמר לעיל בפרק אלו קדשים (דף יז:) אם לרבות ולד בעלי מומין או ליקרב למאן דאית ליה או לרעייה למאן דאית ליה ואי איעבור נמי לאחר פדיונם ולד איל וגבי מיקרו אלא ודאי מיירי דאיעבור קודם פדיונם ואוליד לאחר פדיונם דלא מהני להו פדיון אמן שהן תמימים במעי אמן אפי' אם יפול בהן מום כשיולדו אינן מותרין כדתניא התם דלא אלימי למיתפס פדיונם והם קדושין דכיון דאיעבור לפני פדיונם קדשו מיד למ"ד במעי אמן הם קדושים ואפי' למאן דאמר בהוייתן ובשעת הויית אמן חולין מכל מקום תפסינהו לב] קדושה בשעת הוייתן:

הא קדשי בדק הבית נותנין מנא ה"מ· תימה אלא מאי עבדינן מינייהו אי לא דיהבינן להו לאומנין בשכרן לחזק בדק הבית ואומר מורי הרמ"ר דס"ד דאין מותר לקנות אלא עצים ואבנים שהן צורך הבנין וקדושתן נשארה עליהן אבל ליתן לאומנין בשכרם להוציאן לחולין אסור אלא לג] מתנדבין מעות בפני עצמן לפרוע לאומנין משום הכי איצטריך קרא דמאותן עצמן שהוקדשו נותנין לאומנין:

זכרים ימכרו לצרכי עולות· לד] משום דקיימא לן לקמן (דף לג:) דמתפיס תמימים לבדק הבית אין יוצאין מידי מזבח ורבי יהושע סבר זכרים יקרבו עולות דלא שביק איניש קדשי מזבח ומקדיש קדושת דמים אלמא לר' יהושע אין סתם הקדשות לבדק הבית:

ופליגא דרב אדא בר אהבה· דאמר אפי' לר' אליעזר אין סתם הקדשות לבדה"ב והכא היינו טעמא משום דאין אדם חולק נדרו וכיון שיש כאן לה] הנקבות צריכות לימכר:

לאתויי שיפוי ונבייה· ומיירי במקדיש את לו] *)הקורה דאי בגזברים שלקחו עצים אומר במעילה סוף פרק ולד חטאת (דף יד·) דאין מועלין בשיפוי ולא בנבייה והשתא צריך לומר פירוש מאי מה שאין כן בקדשי מזבח היכי שייך שיפוי ונבייה בקדשי מזבח וי"ל כגון מקדיש שני גזרי עצים למערכה:

ומועלין בגדוליהן לאיתויי מאי· שלשון קשה דה"ל למימר למעוטי מאי: **דאפי'** למ"ד מועלין לז] בקדשי מזבח ה"מ גידולי דחזו למזבח· פירש רש"י כגון וולדות ולי נראה דודאי וולדות אינן קדושים מטעם גידולין אלא מטעם דכתיב יהיו לך (לעיל יז:) אלו וולדות וע"ק דלא אשכחנא שום תנא דאית ליה מועלין בגידולי מזבח דודאי בגידולי קדשי בדק הבית אשכחנא תנאי דפליגי במעילה (דף יג·) אבל בקדשי מזבח לכ"ע אין מועלין ואומר מורי הרמ"ר דשמא הייטו זעירי דאמר במעילה פרק ולד חטאת (דף יב:) המקיז דם לבהמת קדשים מועלין בו ופריך עלה רב המנונא והתנן חלב מוקדשין וביצי תרנגולים לא נהנין ולא מועלין ומפריך ליה מגדולין אלמא חשיב דם לגידולין והכי קאמר אפילו למאן דאמר מועלין בגידולין וה"פ אפילו למ"ד יש מעילה בדם ה"מ דם דחזי ליזרק אבל גידולין כגון חלב המוקדשין וביצי תורין לא:

מקדישין

*) גירסת נ"ק החורש וכן הוא גם רש"י וכדאמרינן במעילה דף יג: המקדיש את החורש מועלין בכו'

מסורת הש"ס

בכורות יד·
[נ"ל לכהנים וכ"ה במשנה שבמשניות ובפי' המשניו' להרמב"ם ובפרק מברטנורה]
לעיל יג.
לעיל יב·
שם
[נ"ל מנא הני מילי א"ר אבהו וכו' וכ"ג תוספות דהכא ד"ה הא קדשי כו' וכ"א בילקוט]
לעיל כ· וש"נ [שקלים פ"ד מ"ז]
[נ"ל דתנן]

רבינו גרשום

אלא לדמים ולדן וחלבן אסור לאחר פדיונן · כדאוקמינן התם במסכת בכורות בפרק שני כגון דאיעבר לפני פדיונן ואיתליד לאחר פדיונן: ואין נותנין מהן לאומנין (בבאין) [בעד] שכרן שבונין ביהמ"ק: הא מני מתניתין ר' יהודה היא· דאמר אפי' ולד עושה תמורה: בעיקר זיבחא קתני מתניתין דקדשי מזבח עושה תמורת למעוטי תמורה וולד דלאו עיקר זיבחא נינהו ומיתוקמא מתניתין אפילו כרבנן: ר' אליעזר אומר זכרים ימכרו לצרכי עולות ונקבות [ימכרו] לצרכי (להביא) שלמים משום דתניא המקדיש תמימים לבדק הבית כשהן נפדין אין נפדין אלא למזבח שכל דבר הראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם · ודמיהן יפלו לבדק הבית · מדקאמר ר' אליעזר ימכרו ודמיהן יפלו [כו'] אלמ' קסבר סתם הקדש לבדק הבית: ר' יהושע אמר זכרים עצמן יקרבו עולות · לקדשי מזבח משום דקדשי בדק הבית הן כולן (לא) לה' ועולה כולה לה' הילכך זכרים עצמן יקרבו עולות אבל נקבות דלא הוו כולן כליל ימכרו ויביא בדמיהן עולות דקסבר ר' יהושע אדם חולק את נדרו: המקדיש נכסיו · כלומר דמאי דאית בהו דחזי למזבח לא שביק קדושת מזבח ומקדיש לבדק הבית אלמא בהמה למזבח ושאר נכסים לבדק הבית: ור' אליעזר סבר אין אדם חולק את נדרו · המקדיש סתם אלא הכל לבדק הבית דמה נקבות לא מצי אקדשינהו לעולה אף זכרים נמי לא אקדשינהו לעולה דאין אדם חולק נדרו הילכך אלו ואלו ימכרו ודמיהן יפלו לבדק הבית · והאי דקאמר ר' אליעזר אין אדם חולק את נדרו דזכרים לא אקדשינהו אלא לדמי תיינו פליגא דרב אדא בר אהבה דאמר רב אדא בר אהבה כו': דאפילו ר' אליעזר מודה דאין עצמן יקרבו עולות · אלא כי פליגי בעדר שיש בו כו': ור' יהושע סבר אדם חולק וזכרים יקרבו עצמן עולות ונקבות ימכרו ויביאו בדמיהן עולות: הקדש בדק הבית חל על כל דבר אמר רבינא לאיתויי שפויי ונבייה · שאם הקדיש עצים לבדק הבית חל הקדש נמי על שפוי על הנסורת שנופלין כשכורתין אותו ועל הנבייה על העלים שנפלו ממנו מה שאין כן בקדשי מזבח כדאמר במס' מעילה בפ' ולד חטאת (דף יד.) גזברין שלקחו עצים למערכה מועלין בעצים ולא בשפוי ונבייה: ומועלין בגידולין לאיתויי חלב של הקדש דבהמת קדשים בדק הבית וביצי תורין דקדשי בדק הבית דמועלין נמי באותן גדולי הקדש כדתנן חלב כו': בר"א בקדשי מזבח · דלא חזו הני גידולין למזבח: [אבל] (אלא) בקדשי בדק הבית · אפי' בחמור של קדשי בדק הבית מועלין נמי בחלבו אע"ג דלא חזי לאכילה: ואפילו למאן דאמר מועלין בגידולי מזבח' הכא (נמי) בהני גדולי כגון חלב וביצי תורין דלא חזו למזבח אין מועלין: ואין בהן הנאה

שיטה מקובצת

א] מתיבת מה עד תיבת יש בקדשי נרשם על כל תיבה קו למעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו: ב] והקדש בבה"ב: ג] הנאה לכהנים: ד] ולד דקדשי מזבה: ה] מזבח היא ותנן: ו] נותנין · מנא הני מילי א"ר: ז] לי מקדש משלי: ח] תיבות כו' אמר מר נמחק: ט] הבית מאן תנא דסתם הקדשות לבדה"ב א"ר חייא: י] יוחנן ס"א רבי אליעזר היא: יא] נכסים יפלו לבדה"ב · ס"א ושאר נכסים לבדה"ב במאי פליגי ר' אליעזר סבר אין אדם חולק (על) [את] נדרו מדנקבות לאו אקדשינהו לעולה זכרים נמי לא אקדשינהו לעולה ור' יהושע סבר אדם חולק את נדרו ופליגי בדרב אדא בר אהבה כו' בעדר שכולו זכרים לא פליגי כי פליגי בעדר שיש בו זכרים ונקבות ל"א אמרי לה אמר רב אדא כו' אלא בהמה לא פליגי כו' כי פליגי כשיש כו' בשלמא להאי דאמר כי פליגי כשיש שאר נכסים היינו דקתני ודמיהן יפלו כו' אלא להאי לישנא דאמרת כי פליגי בעדר כו' אי דליכא שאר נכסים ליתני ודמיהן יפלו לבדה"ב תני הכי ולא ליתני שאר נכסים כך גירסת הספרים וכך גירסת הראב"ק ורש"י לא גרים כן: יב] אהבה אמר רב דאמר: יג] נקבות רבי אליעזר סבר אין אדם חולק: יד] סבר אדם חולק את נדרו בל"א: טו] ר"א אות ר' נמחק · טז] נדרו תנן ודמיהן: יז] הבית תני נמי אות א' נמחק: יח] שפויי ונבייה תיבת וניבא נמחק: יט] תיבות בקדושת מובח נמחק: כ] בהן ואין בהן הנאה לכהנים מכלל דקדשי מזבח יש בהן הנאה לכהנים אמר רבינא דאפילו שפויי ונבייה לא מתהניא כהנים מינייהו ס"א ואין בהן הנאה לכהנים אמר רבינא אפילו כו': כא] וחלבן חלבן כדאמרי' לעיל תיבות נפקא לן ל"ש: כב] ליפרקינהו אי אפשר דלא אלימי: כג] ומותרין אבל בקדשי בדק: כד] האי הס"ד ומה"ד חייב כרת במזיד ובשוגג קרבן הס"ד: ומה"ד סתם הקדשות לבדה"ב ואפילו יש בהן דברים הראויין למזבח הס"ד: כה] מה"ד אעיקר זיבהא · אותם שהקדישן ותמורה וולד באים מכח קדושה ואינה עיקר זבח הס"ד ומה"ד נותנין לאומנין בשכרן בשכר שמחזקין בדה"ב הס"ד ומה"ד ועשו לי מקדש סתם ותיבות אמר מר נמחק: כו] דאוקמינהו מתני': כז] על תיבת דמסתמא ועל תיבת נינהו נרשם עליו קו מלמעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו: כח] מעילה בשיפויין תיבת בשפאין נמחק: כט] לזבל הס"ד ומה"ד מה שאין כן בקדשי מזבח דהכי תנן במס' מעילה המקדיש את החורש מועלין בכולו אבל הגזברים שלקחו העצים למערכה מועלין בעצים ואין מועלין לא בשיפויי ולא בנבייה שאין ראויין למערכה אלא גזברים משפין וקוצצין למדה אחת לפי כשנתנו מעות לא לדעת שיפויי ונבייה נתרם' הס"ד מה"ד חלב: ל] קרשים ואין בהן בקדשי בדה"ב הנאה לכהנים אבל בקדשי מזבח יש בהו הנאה: לא] איעבור ואוליד לאחר: לב] תפסינהו קדושת אמן לקדשן בשעת אות ה' נמחק: לג] אלא א"כ מתנדב אדם מעות: לד] עולות · ס"א קס"ד דטעמא משום דסבר דסתם הקדשות לבה"ב ומיהו ימכרו לצרכי עולות משום דלא יצאו מידי מזבח: לה] כאן זכרים ונקבות ע"כ לבדה"ב קאמר דאי למזבח א"כ יהיה (קרבנו) [נדרו] חלוק שהזכרים יקרבו עצמן עולות והנקבות: לו] את החורש ראי: לז] מועלין בגידולי מזבח:

הגהות הב"ח (א) גמ' דרבי אליעזר סבר: (ב) רש"י ד"ה ולדן וכו' כל האסורין אמר בשר: (ג) ד"ה אלא בהמה וכו' למימר הכל נדר למזבח: (ד) ד"ה אלא וכו' ואיכא למימר דהכל נדר למזבח: (ה) ד"ה חלב וכו' תורין דראוי לגבי מזבח:

הגהות הגר"א [א] גמ' תנ"ה · נ"ל תני הכי:

מתני׳ *אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית אין משנין אותן מקדושה לקדושה [ב]ומקדישין אותן הקדש עילוי ומחרימין אותן [ג]ואם מתו יקברו *רבי שמעון אומר קדשי בדק הבית אם מתו יפדו: **גמ׳** אמר רב הונא קדשי מזבח שהתפיסן לחרמי כהנים לא עשה כלום מאי טעמא אמר קרא °כל חרם קדש קדשים הוא לה׳ כל חרם [א] דקדש קדשים הוי [א] ההוא לה׳ [ב]ליהוי מיתיבי [ד]קדשי בדק הבית שהתפיסן בין לקדשי מזבח בין לחרמי כהנים לא עשה כלום חרמי כהנים שהתפיסן בין לקדשי מזבח בין לקדשי בדק הבית לא עשה כלום הא קדשי מזבח שהתפיס לחרמי כהנים מה שעשה עשוי תיובתא דרב הונא אמר לך רב הונא (א) כי שיירה אהדא שיירה [ה]דקדשי מזבח שהתפיסן לבדק הבית מה שעשה עשוי אבל לחרמי כהנים לא עשה כלום וליתנייה גבי הנך תנא דאית ביה תרתי קתני דלית ביה תרתי לא קתני תנן [ו] מקדיש אותן הקדש עילוי (ב) מאי לאו הקדש עילוי לבד"ה ומחרימין לחרמי כהן לא אידי ואידי קדשי בד"ה ולא שנא מפיק להו בלשון הקדש לבדק הבית ולא שנא מפיק להו בלשון חרמי לבדק הבית והא לא תני הכי דתניא בברייתא [ג] הקדש עילוי קדשי בדק הבית מחרימין אותם חרמי כהנים ועוד הא תניא [ז] קדשי מזבח שהקדישו לחרמי כהנים מה שעשה עשוי תיובתא דרב הונא תיובתא והא רב הונא קרא קאמר אמר עולא אמר קרא חרם כל חרם ומי אמר עולא הכי והא אמר עולא [ח]המתפיס עולה לבד"ה אין בה אלא עיכוב גזברין

ויקרא כז

רש"י

מתני׳ מקודשה לקדושה · דקדשי בדק הבית שהקדישם למזבח לא עשה כלום ובקדשי מזבח אין משנין מקודשת עולה לשלמים ומשלמים לעולה: ומקדישין אותן · אקדשי מזבח קאי: הקדש עילוי · כגון אם אמר על עולה הרי זו לבדק הבית מעלין אותה בדמים לפי מה שיש לו כח בה ונותן לגזבר דתנן בערכין בפ׳ המקדיש (דף כח:) מחרים אדם את קדשיו אם נדר נותן דמיהם ואם נדבה נותן את טובתם כלומר אם בהמה זו היתה נדר כגון דאמר הרי עלי עולה והפרישו זו לנדרו כיון דאם מתה או נגנבה חייב באחריותה נמצא שכולה שלו ונותן כל דמיה לחרם הכהן *והוא הדין נמי לבדק הבית אם התפיס קדשי מזבח לבדק הבית ואם נדבה ט] דאם מתה אינו חייב באחריותה נמצא שאין לו חלק בה אלא טובת הנאה דרשאי ליטול דבר מועט מישראל חבירו כדי שיתן עולתו זאת לבן בתו כהן להקריבה כדי שיטול את העור וכפי אותה טובת הנאה יתן לבדק הבית: ומחרימין אותם · אם החרים קדשי מזבח נותן לכהן העילוי כמו שפירשתי: אם מתו · קדשי מזבח אפי׳ לאחר שהוממו אבל עדיין לא נפדו יקברו ואינו יכול לפדותם ולהאכילן לכלבים ואפילו למאן דאמר פודין את הקדשים להאכילן לכלבים הני מילי בשנעשו טרפה דאיכא העמדה והערכה אבל מתו לא דבעינן העמדה והערכה אי נמי האי מתו ו] כגון שעבר ושחטם קודם פדיונן וקאמר דשוב אינו יכול לפדותן ולאוכלן דבעינן העמדה והערכה ויקברו: יפדו · דלא היו בכלל העמדה והערכה (ג) כדמוכח טעמא בגמרא: **גמ׳** חרמי כהנים · היינו סתם חרמין ולהכי נקט לשון חרמי כהנים דזימנין דחרמים לבדק הבית כגון אי פריש ואמר הרי זה חרם לבדק הבית: לא עשה כלום · ואפי׳ הקדש עילוי לא יהיב לכהנים: כל חרם דקדש קדשים הוי · שהיה מתחילה קדש לה׳ הוא ואין כח כהן חל עליו: לא עשה כלום · דגופייהו לא מיפקע מבדק הבית וטובת הנאה לא שייכא בהו: וכן חרמי כהנים · אין לו שום חלק בהם ואפי׳ טובת הנאה משום דאינו רשאי ליתנן אלא לכהן שבאותו משמר ואליבא דמאן א) דמקים מטלטלין לחרמי קרקעות ז] בערכין בפרק המקדיש (דף כח:): הא קדשי מזבח · דשייך בהו טובת הנאה מה שעשה עשוי ויהיב הטובת הנאה לכהן: ח] הא דשייריה · לקדשי מזבח דלא תנייה בהדי הני: אהדא שייריה · כלומר על דבר זה שייריה ואם הקדישן לב"ה מה שעשה עשוי ויהיב הקדש עילוי ט] אבל לחרמי כהנים לא דבהדיא מיעטיה קרא: וניתנייה בהדי הנך · ונימא קדשי מזבח שהתפיסן לחרמי כהנים לא עשה כלום: תרתי · דאינו יכול להתפיסן אפי׳ לאחד משתי קדושות י]: מאי לאו הקדש עילוי · מקדישין אותו לבדק הבית ומחרימים דקתני היינו לחרמי כהנים ויהיב לכהנים העילוי: יא] ל"ש כי מפיק קדשי מזבח לבדק הבית בלשון הקדש ל"ש בלשון חרם · יהיב העילוי לגזברין: [ג] אמר עולא · קרא לא כרב הונא משמע מדהוה ליה למכתב חרם קדשי קדשים הוא וכתיב וכל חרם הכי משמע על הכל חייל חרם ואפילו אמידי דקדש קדשים הוא:

א) דמקים חרמי מטלטלין · נ"ק

תוספות

מקדישין אותן הקדש עילוי · לשון תוספת כמו *מעלין בדמים כלומר שמין כמה כח יש לו בה כדמפרש בערכין (דף כח:) המתפיס עולה לבדק הבית אם נדר נותן את דמיה שהרי אם היה נאבד היה חייב לשלם ואם נדבה נותן לפי טובת הנאה שבה פי׳ ומאי שקיל דבר מועט מישראל חברו כדי להקריב במשמר בן בתו כהן לשון רש"י יב] ול"נ דלא מצינו זה הלשון דליתב לבן בתו כהן *כ"א גבי *בכור (בכורות דף כז·) לכן נראה לפרש כדתנן בהדיא בערכין (גם זה שם) ואם נדבה אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשור זה *לעלה ואע"פ שאינו רשאי פי׳ אע"פ שאינו חייב כמו (חולין דף כד:) אין בעלי אומנין רשאין לעמוד פי׳ חייבין ובערכין (גם זה שם) מפיק הקדש עילוי מדכתיב כל חרם קדש קדשים מלמד שהחרם חל אקדשי קדשים ועל קדשים קלים והקדש עילוי אקדשי מזבח קאי דאי אקדשי בדק הבית אמר בגמרא דקדשי בדק הבית שהקדיש לקדשי מזבח יג] לחרמי כהנים לא עשה ולא כלום ופירש"י בגמרא דלא שייך טובת הנאה בקדשי בדק הבית ולא נהירא למורי האי טעמא יד] דאטו מי לא שייך ביה לומר כמה אדם רוצה ליתן לבדק הבית אע"פ שאינו רשאי כמו בקדשי מזבח ונראה למורי דטעמא משום דבקדשי מזבח יש שם הבעלים לפדותן כשהוממו אבל בקדשי בדק הבית שהקדישן אין לבעלים עליהן יותר משאר אדם טו] לפיכך אין בידו להתפיס: **כל** חרם קדש קדשים לה׳ · לפום ריהטא דרב הונא סבר לה כרבנן דפליגי עליה דר׳ יהודה בן בתירא במסכת ערכין פרק המקדיש (דף כח:) דאמר ר׳ יהודה בן בתירא סתם חרמים לבדק הבית שנאמר כל חרם קדש קדשים לה׳ וחכמים אומרים סתם חרמים לכהנים מה ת"ל כל חרם קדש קדשים מלמד שחל על קדשי קדשים ועל קדשים קלים ולאותו תנא ניחא שפיר דרשא דרב הונא דהא דאמר מלמד שחל על קדשים היינו לדוקא חרמים דלה׳ אבל לר׳ יהודה בן בתירא לא שייך למדרש הכי דהא לא איירי כלל בהתפסה דהקדש עילוי · הרמ"ר: **קדשי** בדק הבית שהתפיסן בין לקדשי מזבח בין לחרמי כהנים לא עשה ולא כלום · פירש"י דבשלמא קדשי מזבח יש בהן טובת הנאה כדמפרש במתניתין אבל בקדשי בדק הבית מה טובת הנאה יש בהן טז]: **חרמי** כהנים שהתפיסן כו׳ · פירש"י דאין לו בהן טובת הנאה שצריך הוא ליתנו לכהן (בע"כ) שבאותו משמר א) ואפילו למאן דלא מקיש מטלטלין לקרקעות ה"מ מקדים עכ"ל ואומר מורי דהך מילתא דמקיש מטלטלין לקרקעות בערכין בפרק המקדיש (דף כח·) אמר רב חסדא המחרים מטלטלין נותנן לכל כהן שירצה שנאמר כל חרם בישראל לך יהיה החרים שדותיו נותנן לכהן שבאותו משמר ופריך וליקום מטלטלין לקרקעות ומשני ולאו תנאי היא דאיכא דמקיש ואיכא דלא מקיש ומה שפירש אפילו למאן דלא מקיש ה"מ במקדיש לא הבין רבי לשונו אלא נראה יז] לפרש למורי ב) (שי׳) בדהיה כהן והכא אתיא ג) כמאן דלא מקיש: **והאמר** עולא המתפיס עולה לב"ה אין בה אלא עיכוב גזברין · פירש רש"י שאינה קריבה עד שיבואו גזברין לעמוד על גבה כדאמר התם ד) היאך קרבנו של אדם קרב ואינו עומד ע"ג אבל שום דמים לא ה) יהיה לב"ה וכ"ש לחרמי כהנים דהא אפילו רב הונא דפליג אחרמי כהנים מודה בב"ה ומשני מדרבנן כלומר הך ברייתא דלעיל דשייריה לקדשי מזבח לומר דחיילי עליה בקדשי עילוי מדרבנן הוא דחייל דמדאורייתא ליכא אלא עיכוב גזברין ועולא נמי כי תירצה מדרבנן תירצה וקרא אסמכתא בעלמא הוא ועיקר קרא לרבות חרמים למעילה כדכתיב בהו לה׳ עד כאן לשונו וקשיא טובא דאם כן תיקשי מתני׳ דלעיל דאמר מקדישין אותן הקדש עילוי ועוד קשה השתא אסיקנא דהוו דרבנן ובערכין (גם זה שם) דריש כל חרם לה׳ מלמד שחל על קדשי קדשים ועל קדשים קלים משמע דהוי עיקר דרשא לכן נראה לפרש דלעולא ודאי חייב ליתן הוא הדמים לבדק הבית כדתנן במתני׳ ומקדישין אותן הקדש עילוי וכן בערכין ועולא ה"ק אין בה אלא עיכוב גזברין כלומר אין להקדש בגוף הבהמה אלא שהגיזברין

א) ליתא ברש"י שלפנינו ועיין רש"ק ב) [שיטה כ"י כהן נ"ק וע"ש] ג) אפילו כמאן רש"ק ונ"ק ד) [תענית כו:] ה) [נ"ל יהיב נ"ק]

מסורת הש"ס

[בכורות נג:]

[בכורות יד:]

ולא שבהמה יקריב לנדרו וש"ס נמי · נ"ק

הגהות הב"ח

(א) גמ׳ אמר לך רב הונא כי שיירה: (ב) שם תנן מקדים אותן הקדש עילוי ומחרימין אותן מאי לאו: (ג) רש"י ד"ה יפדו וכו׳ והערכה כמפורש טעמא בגמרא הס"ד ואח"כ נ"ל ד"ה לא עשה וכו׳ לכהנים ותרמי כהנים סיים סמס:

רבינו גרשום

הנאה לכהנים · בהקדש בדק הבית: אפי׳ בשפויי תבנייהדבדקהבי׳דמעלין בהן: אין משנין אותן מקדושה לקדושה ולא אפי׳ מקדושה קלה לקדושה חמורה כגון שלמים לעולה:ומקדישין אותן · פירוש לקדשי מזבח: הקדש עילוי · לשם קדשי בדה"ב ואותו עילוי נותן לבד"ה ומהו עילוי כדאמרינן בערכין בפרק המקדיש שדהו אם נדר שאמר שור זה עלי לעולה שחייב באחריותו כיון דלא סגי דלא מקריב ליה דחייב באחריותו נותן את דמיו לבדק הבית הואיל והקדישו הקדש עילוי לבדק הבית ואם נדבה היא אותו קדשי מזבח שהקדיש לעילוי כיון דנדבה דלא אמר עלי אלא הרי זו עולה דלא חייב באחריותה אינו נותן לבדק הבית אלא דמי טובת הנאתה ומה הוא טובתה (אומרין כמה) [אומרים כמה] אדם כהן (אחר) [אחר] שאינו ממשמר העובר באותו זמן רוצה ליתן לבעלים של השור בשור זה שימתין לו עד זמן משמרתו ויתננו לו להעלותו עולה כדי שיזכה בעורו שאינו רשאי זה כהן להעלותו אלא בזמן משמרתו וכמה שאותו כהן רוצה ליתן לו כן הוא ליתן לבדק הבית והיינו עילוי: ומחרימין אותן · קדשי מזבח יכול לומר יהו חרם ואם כן אם נדר הם נותן את דמיהן לכהנים ואם נדבה נותן את טובתו כדאמרן: קדשי מזבח שהתפיסן לחרמי כהנים שאמר יהו חרם לא אמר כלום · ואינו נותן לכהנים לא דמיהן ולא טובתן: דאמר קרא כל חרם קדש קדשים הוא חרם דמן קדשי מזבח אתי אם החרימו לה׳ יהא ולא לכהנים משום דאין יכול להתפיסן דאינן שלו הילכך לא עשה כלום [וקא דייק מדוקיא דברייתא הא קדשי מזבח שהתפיסן לחרמי כהנים כדאמינא · ונותנן לכהנים תיובתא דרב הונא: אמר לך רב הונא] · כי שיירא לדוקיא דלא תנא בברייתא אחרא דוקיא שיירה הא קדשי מזבח שהתפיס לעילוי לקדשי בדק הבית תפסי דלחרמי כהנים לא תפסי כדאמינא · אי הכי כיון דלא תפסי לחרמי כהנים ניתנייה בפירוש בברייתא גבי הנך דתני לא עשה כלום: לא תנא הנך דאית ביה תרתי קתני · כגון בין ל[קדשי מזבח בין לחרמי כהנים] לא עשה כלום אבל הא קדשי מזבח שהתפיסן לחרמי כהנים דליתה בתרתי לא קתני דלהרמי כהנים לא תפסי הא לקדשי בדק הבית תפסי הלכך לא קתני לה בברייתא: ל"א דניתנה [מאי לא]ו הקדש עילוי לשם קדשי בדק הבית ויהיב עילויין לבדק הבית ומחרימין אותן ויהיב עילויין לחרמי כהנים: לא אידי (ולא) ואידי ומחרימין אותן נמי לצורך בדק הבית קאמר וקאמר (לו) דלא [ב]לשון הקדש דקאמר יהו חרם לבדק הבית תפסו לבדק הבית ל עילוי: והא לא תני בברייתא הכי · כדמתרצת דקתני בהדיא ומחרימין אותן חרמי כהנים כלומר לכהנים והתניא כו׳: [והא חרם קדש קדשים הוא לה׳ יהא כלומר ולא לכהנים]: אמר עולא · קרא להכי אתא חרם כל חרם דיכיל למימר חרם מאי כל חרם מלמד שחל חרם על כל קדש וקדש בין על קדשי קדשי[ם ... ב]עילוי כדאמרן: מי אמר עולא הכי דחל עלייהו חרם על קדשי המזבח: והאמר עולא המתפיס עולה לעילוי דבדק הבית אין בה אלא עיכוב גזבר בלבד כלומר (אם אינה צריכה) לא שום פדייה ולא שום המתנה אלא עיכוב גזבר בלבד כלומר לאלתר כשיבא הגזבר של הקדש יתן רשות לשוחטה וישחטוה לשם עולה מיד בלא פדייה · וכיון דקדושת בדק הבית לא [חיילא] עליה דהא רב הונא דאית ליה דחל עליה קדשי בדק הבית קאמר דלחרמי כהנים לא תפסי וכ"ש עולא דאמר דלבדק הבית לא תפיס ק"ו דלחרמים נמי לא תפסי. וקשיא לעולא דאמר

עין משפט נר מצוה

[חולין קלה:]

יד א מיי׳ פ"ד מהלכות תמורה הלכה יא:

טו ב מיי׳ פ"ו מהל׳ ערכין הלכה יא יב יג יד:

טז ג מיי׳ שם פ"ה הלכה יב:

כ"א גבי דבר האלאל כמו גבי בכור לכן נראה׳ נ"ק

יז ד ה מיי׳ שם פ"ו הלכה ח:

לעלותו לעולה · נ"ק

יח ו מיי׳ שם הלכה י:

שיטה מקובצת

א] חרם דמן קדש קדשים קאתי לה׳ יהא מיתיבי: ב] ומקדישין אותן הקדש עילוי ומחרימין אותן מאי לאו הקדש עילוי לקדשי בדה"ב ומחרימין אותן לחרמי כהנים לא: ג] בברייתא מקדישין אותן הקדש: ד] תניא בהדיא קדשי מזבח שהתפיסן לחרמי כהנים: ה] נדבה אותה בהמה שהחרים כגון דאמר הרי א׳ דאם: ו] מתו דקתני הכא כגון: ז] קרקעות ס"א דכתיב בקרקעות כי אחוזת עולם להם מלמד שאין הכהנים מחרימין בערכין: ח] כי שיירה לקדשי תיבת הא ואות ד׳ נמחק: ט] עילוי דקדש לה׳ קרינא ביה אבל: י] קדושות וקדשי מזבח יכול להתפים לבדה"ב להקדש עילוי ולהכי שיירא הס"ד: יא] העילוי הס"ד ומה"ד ואידי ואידי הני תרי לישני דקתני מתניתין מיירי במתפים קדשי מזבח לקדשי בדה"ב הס"ד: יב] רש"י מה שהזכיר גבי עולה טובת הנאה דבן בתו לא דק דודאי התם מפרש הספר גבי בכור שהבשר שלו כשנותנו לו הלכך הוי טובת הנאה חשובה אבל בעולה שאין לכהן אלא העור לא חשיבה הך טובת הנאה ובערכין מפורש טובת הנאה אחרת גבי עולה: יג] מזבח או לחרמי: יד] טעמא · ס"א דלמה לא שייך לומר אם אמר הרי עלי מנה או בהמה לבדה"ב אפילו חייב באחריותו כמו בקדשי מזבח וכן אפילו לא קבל אחריותו אמו: טו] אדם דכל אדם יכול לפדותן לפיכך: טז] בהן ולא נהירא דודאי כל מה שפירשנו במשנה שייך כמו כן בקדשי בדה"ב דאם אמר עלי חייב באחריותו ואם לא אמר עלי שייך לומר אומדין כו׳ אלא טעמא אחרינא איכא משום דקדשי מזבח תמיד שם כו׳: יז] נראה למורי שיש לפרש בהדיה דהך דהכא אתיא כמאן:

הגהות הגר"א

[א] גמ׳ הכוא · ל"ג: [ב] ליהוי · נ"ל כוא: [ג] רש"י ד"ה אמר עולא כו׳ · והוא דחוק · ונ"ל דלכאורה קשה על רב הונא הא מתני׳ דערכין (דף כח) דדשי להאי קרא לסיפך דחל אקדשים ונ"ל דהאי קרא אתי דהחרמים חל אקדשי מזבח כדקאמר במתני׳ דשם וקאמר דוקא החרמים דלה׳ הוא אבל חרמי כהנים לא ואתי עולא ואמר כל חרם משמע כל החרמים אף חרמי כהנים (וכ"ג כ"ז מ...) דק"ה דלה׳ כוא:

שהגזברין יעכבו אותה לשוחטה עד שישומו אותה ומתחייב דמי שומא לב"ה ואשמעינן שאין הקדש חל על גופה של עולה [אלא] לענין שתאסר לשוחטה עד שיפדנה הלכך ממתני' ניחא ליה דלא קאמר במתני' שיחול על גוף הבהמה אלא בחוב בעלמא אבל קשיא ליה כיון דמ"מ

יא] גזברין שאינה קריבה עד שיבואו הגזברין לעמוד על גבה כדאמרי' בעלמא (תענית דף טו) היאך קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד ע"ג אבל שום דמים לא יהיב לבדק הבית וכ"ש לחרמי כהנים דהא אפילו רב הונא דהוה פליג אחרמי כהנים *הוה מודה אבדק הבית:

תורה אור ומשני מדרבנן · (ב) *האיך בריית דלעיל דשייר לקדשי מזבח למימרא דחייל עלייהו הקדש עילוי מדרבנן הוא דחייל דמדאורייתא ליכא אלא עיכוב גזברין ועולא נמי כי תירצה מדרבנן תירצה וקרא יב] לאסמכתא ועיקר קרא למעילה אתא לרבות חרמי כהנים למעילה והכי משמע כל החרם הוי לה' דאי איתהני מיניה פורתא מעל: לרבות אימורי קדשים קלים למעילה· דכתיב לה' (ג) מההיא דרבי מפיק ר' ינאי נמי קדשי קדשים דכל חלב כתיב ורבי היינו טעמא יג] דאמר קדשים קלים דלדידיה משמע ליה דחטאת ואשם בכלל קדשי ה' הואיל ואין לבעלים בהן כלום ולא אילטריך לרבויי אימורים ולר' ינאי מיהא אילטריך לרבוייהו ואע"ג דכתיב בין בחטאת בין באשם קדשי קדשים בנו את אהרן · ל"א ירושלמי מנלן כלומר מאי משמע האי כל חרם דחייל אקדשי מזבח: יד] *מי קרבי (ד)· כלומר אם התפיסם לבדק הבית טו] אמאי מקרבינהו להו בלא פדיון דקאמר אין בה אלא עיכוב גזברין טז] *והאי קרא כתיב לעיל כל חרם קדש דמשמע דחרם חייל אכל יז] הקדש וקדש אסור לשחיטה ולהקרבה עד שתפדה הקדש[ג] בעילוי: שתי מעילות· אחת משום קדשי מזבח ואחת משום קדשי ב"ה ואי מדרבנן הא לא חיילא קדושת ב"ה אלא מדרבנן: ראויה· אילו הויא קדושה בתרייתא *מדאורייתא וראוי אי לאו (דמדר' יח] [ד] בהוא) דהקדים ולאו דאורייתא: אחד קדשי מזבח כו' · והאי אם מתו יקברו אכולהו קאי ר"ש ורבנן תרוייהו ילפי טעמייהו מקרא לקמן בין אליבא דר' יוחנן בין אליבא דר"ל: זה וזה · רבי יוחנן ור"ל מודין לר"ש קדשי בדק הבית לא היו אבל קדשי מזבח היו מדקתני קדשי בדק הבית יפדו ולא אמר סתמא יפדו מכלל דדווקא קאמר: ודברי הכל · ועוד שניהם מודין לדברי הכל בין לרבי שמעון בין לרבנן בעל מום מעיקרו לא הוה בהעמדה והערכה בקדשי מזבח כדמפרש טעמא לקמן ובקדשי ב"ה לא מיירי מידי [ה*) דבעל מום מעיקרו דמודו דלרבנן קדשי בדק הבית בעו העמדה והערכה לא שנא בעל מום אחר הקדש ולא שנא קדם מומו להקדשו בעי העמדה והערכה דבקדשי ב"ה לא שאני לן בין בעל מום מעיקרא לתם ונעשה בעל מום שהרי על עצים ואבנים הן חלין: היינו דאיצטריך ר"ש לפרושי· דאי הוה אמר סתמא יפדו כיון דתנא קמא בתרוייהו איירי הוי משמע דאתרוייהו פליג להכי פריש: אלא לר"ל · דאמר רבנן לא קיימי אלא אקדשי ב"ה: למה ליה · לר"ש לפרושי: לימא · סתמא והוא ידענא דלא קאי אלא אב"ה דהא בקדשי מזבח לא איירי כלל לעיל. לא בפדייה ולא בקבורה: ר"ש דמתני' לא הוה ידע מאי קאמרי רבנן וסבר דרבנן אתרוייהו קיימי: ואמר

*) נ"ל נבעל מום

גזברין בלבד [א] *(לעולם רבנן) וקרא למעילה דאתא למעילה למה [ב] ליה קרא קדשי קדשים כתיב ביה ולטעמיך הא דא"ר ינאי *אין מעילה מפורשת מן התורה אלא בעולה בלבד שנא' °נפש כי תמעול מעל וחטאה בשגגה מקדשי ה' [ג] המיוחדין לה' אבל חטאת ואשם לא נפקא אלא מדרבי *דתניא רבי אומר °כל חלב לה' לרבות אימורי קדשים קלים למעילה למה לי קרא קדשי קדשים כתיב בהו [ד] אלא אע"ג דקדשי קדשים כתיב בהו בעי קרא לרבוינהו למעילה [ה] חרמים נמי אע"ג דקדשי קדשים כתיב בהו בעי קרא לרבוינהו למעילה [ו] גופא המקדיש עולה לבד"ה אין בה אלא עיכוב גיזברין בלבד מיתיבי המקדיש עולה לבד"ה אסור לשוחטה עד שתפדה מדרבנן ה"נ מסתברא מדקתני סיפא אם עבר ושחטה מה שעשה עשוי [ז] אלא מאי מדרבנן אי הכי אימא סיפא ומועלין שתי מעילות ואי (מעילה) מדרבנן אמאי שתי מעילות הכי קאמר וראויה למעול בה שתי מעילות: ואם מתו יקברו כו': א"ר יוחנן לרבנן אחד *קדשי מזבח ואחד קדשי ב"ה היו בכלל העמדה והערכה ור"ל אמר לרבנן קדשי ב"ה היו בכלל העמדה והערכה *קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה וזה וזה [ח] מודה לר"ש *דקדשי ב"ה לא היו בכלל העמדה והערכה וקדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה ור"ה בעל מום מעיקרו לא היה בכלל העמדה והערכה תנן ר"ש אומר קדשי בדק הבית שמתו יפדו בשלמא לרבי יוחנן דאמר לרבנן אחד זה ואחד זה היו בכלל העמדה והערכה היינו דאיצטריך ר"ש לפרושי קדשי בדק הבית שמתו יפדו אלא לר"ל למה ליה לפרושי לימא אם מתו יפדו אמר לך ריש לקיש *ר"ש לא הוה ידע מאי דאמר ת"ק וה"ק ליה אי בקדשי מזבח מודינא לך [ט] בקדשי בדק הבית אם מתו יפדו [י] תניא כותיה דרבי יוחנן א) °אם [יא] בהמה ב) אשר יקריבו ממנה *בבעלי מומין *שיפדו הכתוב מדבר אתה אומר בבעלי מומין או אינו אלא בבהמה טמאה כשהוא אומר (א) °אם בבהמה טמאה ופדה בערכך הרי בהמה טמאה אמור

א) [מנחות קא· בכורות לג:] ב) נ"ל אשר לא יקריבו וכ"א במנחות ובבכורות

יט] *עולה דיכול להתפיס לחרמי כהנים א"כ ע"כ ס"ל דהקדש חל על גוף הבהמה דאם לא כן על מה יחול חרם הכהן דלא דמי לחרמי בדק הבית שאם אמר הרי עלי מנה לבדק הבית חייב דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט אבל חרמי כהנים ודאי אם אמר הרי עלי מנה לחרמי כהנים אם ירצה יחזור בו דאמירה להדיוט לאו כלום היא וחרמי כהנים לא הוו אלא *כאומר חפץ זה לחרמי כהנים שאז ודאי החרמים חל על גוף החפץ א"כ ע"כ סבר עולא שהחרם חל על גוף הבהמה א"כ למה אין בה אלא עיכוב גזברין ואמאי כ] *הרי איכא איסורא לשחוט עד שיפדנה ומשני מדרבנן כא] כלומר מדאורייתא איתו חל כלל על גוף הבהמה ומדרבנן הוא דחל על גוף הבהמה ואסור לשוחטה ועיקר קרא ודאי אתא לומר שחל על הקדש לכל הפחות להתחייב מטעם חוב ועוד מלא רבי בשם ר"י דפריך מעולא דאמר המתפיס עולה לב"ה ולא אמר לחרמי כהנים ש"מ דסבר דחרמי כהנים לא אמר כלום כרב הונא וקשיא למילתא דדריש דיכול להתפיס לחרמי כהנים [א] ומשני מדרבנן היא דדריש מכל חרם לחרמי כהנים היינו מדרבנן:

למעילה (*ק"ק כתיב) · ק"ק מדלא דרשינן כל חרם לומר דמיירי בחרמי כהנים אם כן קדשי קדשים בחרמי כהנים היכא כתיב ואומר מורי הרמ"ר דסמיך אקרא אחרינא דכתיב גבי חרמי כהנים (ויקרא כז) והיה השדה בצאתו ביובל קודש (קדשים) לה' כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו וקדש קדשים לאו דוקא אלא כלומר קדש לה' ומ"ו אומר דאפי' נמי לא דריש כב] [ג] (כלל דרשי) כל לרבות חרמי כהנים מ"מ הוא יודע דפשטיה דקרא דקדש קדשים קאי לחרמי כהנים דכתיב בתריה לא יגאל ולא ימכר והיינו חרמי כהנים דאין להן פדיון דאילו חרמי בד"ה אדרבה כל עיקרן לפדיון קיימי ומיהו מ"מ היה צריך ייתור לרבות להקדש עילוי כג] *מסדה קדש לה' דמשמע דממעט להו אבל לענין מעילה מפשטיה שמעינן:

גופא [המקדיש עולה לב"ה] אין בה אלא עיכוב גזברין · כלומר שומת הגזברין שיעכבו אותה מלשוחטה עד שישומו אותה ולא יוכלו לעכב לשחוט עד שיפד' דהקדש עילוי אינו אלא חוב מגזירת הכתוב: מיתיבי [המקדיש עולה לב"ה] אסור לשוחטה עד שתפדה · שהחרם נתפס על גוף העולה ומשני מדרבנן הוא דאסור לשוחטה אבל ודאי מן התורה מתחייב הוא לשלם הדמים לב"ה ובפרק טבול יום (זבחים קג·) אמר לא מיבעיא למאן דאמר קדשי ב"ה כד] מדאורייתא אלא אפילו למ"ד אין תפסי ה"מ בשר והשתא קשה טובא דהא מי איכא למ"ד קדשי ב"ה לא תפסי בהקדש עילוי ומתוך הלכה זו מיישבו רש"י לשם ופירש דלמ"ד תפסי היינו מקושיא דהכא דבעי לאוכותי דאסור לשוחטו מן התורה אלא אפילו למ"ד לא תפסי היינו מהכא דמסיק היינו מדרבנן מכל מקום ה"מ בשר אבל עור תפים ובעי פדייה: ואי מדרבנן אמאי ב' מעילות ול"ת והא משכחת בכמה מקומות ומועלין מדרבנן גבי דם וכילי תורין (מעילה דף יב) וי"ל דה"מ במידי דלא בדילי מיניה אבל הכא בדילי כבר מחמת הקדש קמא א) : א"ר יוחנן [לרבנן] אחד קדשי מזבח ואחד קדשי ב"ה היו בכלל העמדה והערכה · ומתני' דאם מתו יקברו ב) קאי גם אקדשי קדשים דסיפא ור"ש פליג ואמר קדשי ב"ה לא הוו [בכלל העמדה והערכה] : ורשב"ל אמר [לרבנן] קדשי [ג] מזבח לא הוו קדשי ב"ה הוו: ומתני' דאם מתו יקברו לא קאי אלא אקדשי ב"ה ואע"ג דתני בתחילת הבבא אחד קדשי מזבח ואחד קדשי ב"ה אין משנין אותם משמע דקאי כולה מתניתא אתרוייהו לא קשיא הא דהא ע"כ לא אכולה קאי דהא הקדש עילוי דלא קאי אלא אקדשי מזבח כה] ור"ש פליג אדרבנן ואמר דאדרבה איפכא מסתברא דקדשי ב"ה לא היו וקדשי מזבח היו וסברות הפוכות זו מזו: ודברי הכל בעל מום מעיקרו לא היה · ודוקא בקדשי מזבח אבל בקדשי ב"ה אפילו למאן דאית ליה הרי אין חילוק בין תם לבעל מום מעיקרו והכי מוכח כל הסוגיא: אלא לרשב"ל · דאמר דרבנן לא איירי כלל בקדשי מזבח דלא היו בכלל העמדה [והערכה] [ד] ואם מתו יפדו ג) [מיבעי ליה] קלא קשה מנא ליה כו] דילמא ד) [ה] מיירי בקדשי מזבח וטעמא דאין פודין הקדשים להאכילן לכלבים:

א) [וע"ע תוס' מנחות כב: ד"ה גזרו ותוס' מעילה ב: ד"ה ומי איכא] ב) נ"א לא קאי אקדשי ב"ה דסיפא ג) גי' מהרש"ק וג"ק ד) נ"א מודי

[א] גמ' לעולם רבנן · גרש"י מדרבנן · לעולם ל"ג : [ב] חרמים נמי מדרבנן כו' · למעילה · גרש"י ל"א מגלן אמר עולה כו' עד בלבד ואם איתא מי קרבי מדרבנן כו' עד גופא מגלן קאי אתיובתא

הגהות צ"ק

תורה אור

הא מה אני מקיים °ואם א] [כל] בהמה* אשר (א) לא יקריבו ממנה קרבן לה' בבעלי מומין שיפדו יכול יפדו על מום עובר ת"ל אשר לא יקריבו ממנה ב] שאינה קריבה כל עיקר יצתה זו שאינה קריבה היום אלא למחר ואמר רחמנא עביד לה העמדה והערכה ג] אמר רב גידל אמר רב מ"ט ד] דריש לקיש דאמר לרבנן קדשי בדק הבית היו בכלל העמדה והערכה קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה דאמר קרא °והעריך הכהן אותה בין טוב ובין רע איזהו דבר שאינו חלוק בין טוב לרע הוי אומר זה קדשי ב"ה ואמר קרא אותה למעוטי קדשי מזבח ורבי יוחנן אותה למעוטי מאי למעוטי בעל מום מעיקרו *ולתנא דבי לוי דאמר דאפילו בעל מום מעיקרו ה] בכלל העמדה והערכה דתני לוי הכל היו בכלל העמדה והערכה ואפילו בעל מום מעיקרו וכן תני ו] (ר') לוי במתניתיה ואפי' חיה ואפילו עופות ז] והכתיב אותה קשיא אמר רב יהודה אמר רב מ"ט דר"ש דאמר קדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה קדשי ב"ה לא היו דאמר קרא °והעריך הכהן אותה בין טוב ובין רע איזהו דבר שחלוק בין טוב ובין רע הוי אומר זה קדשי מזבח ואמר קרא אותה למעוטי ב"ה אי הכי בין טוב לרע מיבעי ליה קשיא ח] מיתיבי מתו תמימין יקברו ובעלי מומין יפדו בד"א בקדשי מזבח אבל בקדשי ב"ה בין תמימין בין בעלי מומים יקברו ר"ש אומר אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית תמימים יקברו בעלי מומין יפדו תיובתא דרבי יוחנן מרישא אמר לך ר' יוחנן הכא במאי עסקינן בבעל מום מעיקרו ה"נ מסתברא דאי תימא שקדם הקדישן את מומן ליפלוג ר"ש עלה אלא לאו ש"מ בבעל מום מעיקרו אלא לימא תיהוי תיובתיה דר"ל ר"ל מוקים לה בשקדם הקדישן את מומן אי הכי ניפלוג ר"ש עלה ר"ל מיפך אפיך [א] והכי מותיב ממכילתא אחריתי מתו בין תמימין בין בעלי מומין [ב] יקברו [בד"א בקדשי ב"ה אבל בקדשים יפדו] ר"ש אומר תמימים יקברו ובעלי מומין יפדו ט] תיובתא דרבי יוחנן מסיפא אמר לך ר' יוחנן הכא במאי עסקינן בבעל מום מעיקרו ה"נ מסתברא דאי תימא בשקדם הקדישן את מומן ניפלוג ר"ש עלה אלא לימא תיהוי תיובתיה דר"ל אמר לך ר"ל הכא במאי עסקינן בשקדם הקדישן את מומן וניפלוג ר"ש עלה אמר לך ר"ל ה"נ דפליג ר"ש א"לר' ירמיה לרבי זירא לר"ל דאמר לרבנן קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה וקתני י] קדשי מזבח בעלי

ואמר רחמנא עביד לה העמדה והערכה · דכתיב בתריה והעמיד והעריך וגו' והא ודאי קדשי מזבח היא מדבעינן מום קבוע דאי בדק הבית תמימים נמי מפרקי דמאי איכפת להו אי תם אי בעל מום אלמא קדשי מזבח נמי היו בכלל העמדה והערכה לרבנן דהא ברייתא רבנן היא דהא סתם סיפרא היא וסתם סיפרא ר' יהודה (בכורות דף סא·) כל פלוגתא דר"ש והיינו כרבי יוחנן ומהכא שמעינן קדשי מזבח לרבנן וממתני' שמעינן קדשי ב"ה מדקאמר ר"ש קדשי בדק הבית יפדו מכלל דשמעינהו לרבנן דאמרי יקברו: בין טוב ובין רע · משמע אחד טוב ואחד רע דשניהן בין תם ובעל מום: אותה למעוטי קדשי מזבח · ולא קאי אהאי והעמיד והעריך ארישא דקרא דמשתעי בקדשי מזבח: ור' יוחנן · אית ליה ודאי דהאי בין טוב ובין רע בקדשי ב"ה קאי ומיהו והעמיד והעריך ארישא דקרא דאוקימנא בקדשי מזבח ואסיפא דמשתעי יא] בב"ה קאי [ג] ואותה למעוטי בעל מום מעיקרו בקדשי מזבח ולר"ל לא צריך בעל מום מעיקרו למעוטי דהוא אמר לרבנן קדשי מזבח לא היו ואפילו קדם הקדישן למומן וכ"ש האי: ואפי' חיה ועופות · כגון אווזין ותרנגולין דלא חזיי כלל למזבח: בין טוב לרע מבעי ליה · יב] (ב) משמע דהוי חילוק בין טוב לרע ובין טוב ובין רע משמע אחד טוב ואחד רע ושניהן שוין: מתו תמימים יקברו · אפילו הנך דליתנהו בכלל העמדה והערכה היכא דמתו תמימים עבוד רבנן מעלה דיקברו הואיל והוו חזי להקרבה: בקדשי מזבח · קס"ד השתא משום דלא היו בכלל העמדה והערכה: אבל בקדשי בד"ה כו' · דהיו בהעמדה והערכה: ר"ש אומר כו' תמימין יקברו · משום מעלה: ובעלי מומין יפדו · לקמיה פריך היכי קאמר ר"ש יג] קדשי מזבח [יפדו] הא בין רבי יוחנן בין ר"ל אמרי דלר"ש קדשי מזבח הוו בכלל העמדה והערכה (ג): יד] מרישא תיובתא לרבי יוחנן · דקתני לרבנן בקדשי מזבח יפדו: בבעל מום מעיקרו · משום הכי טו] יפדו ובקדשי ב"ה יקברו דהתם לא שני בין בעל מום מעיקרו לקדם הקדישו למומו: [ד] והכי מסתברא · דאי בשקדם הקדישו את מומו וטעמייהו דרבנן כדר"ל דקדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה ליפלוג ר"ש עלה ולימא בקדשי מזבח יקברו דהא לר"ש קדשי מזבח היו בהעמדה והערכה אלא מדלא פליג ש"מ בבעל מום מעיקרו קאי [ה] ומשום הכי (ד) קדשי מזבח יפדו וקדשי ב"ה נמי יפדו טז] דלר"ש (נמי) קדשי ב"ה לא היו: לימא תיהוי תיובתא דר"ל · דהא מגופה שמעינן דאבעל מום מעיקרו קאי והשתא י"ל טעמא יז] דבעל מום מעיקרו הא קדם הקדישו למומו לרבנן נמי יקברו יח]: בשקדם הקדישו את מומו · וטעמייהו דרבנן משום דקדשי מזבח לא היו: נפלוג ר"ש עלה · דקדשי מזבח נימא יקברו ואמאי קתני לר"ש אחד קדשי מזבח וא' קדשי ב"ה יפדו: ומשני ר"ל מיפך אפיך [ו] יט] והכי מותיב ממכילתא אחריתי · דאשכח ברייתא אחריתי דמהפך לה [ז] ומותיב לה הכי לר' יוחנן כ] דרשב"ל לא מייתי לה להא תיובתא לר' יוחנן כדגרסי' לה הכא דקתני בר"ש בהדיא קדשי [ח] מזבח יפדו: אלא מיפך אפיך והכי מותיב לה כדאשכחנא במכילתא אחריתי בין תמימים כו' · כא] ואע"ג דבין האי לישנא ללישנא דלעיל כי דייקת בה ליכא מידי (ה) [ט] אלא כב] (לאו) דקתני בהדיא לר"ש קדשי מזבח יפדו: במה דברים אמורים · דקאמר ת"ק בעלי מומין יקברו בקדשי ב"ה אבל קדשי מזבח יפדו דלא היו בהעמדה והערכה ואתא ר' שמעון לחלוק בקדשי ב"ה דאמרת יקברו לדידי יפדו: תיובתא דר' יוחנן מהך סיפא · דקתני לת"ק אבל בקדשי מזבח יפדו: בבעל מום מעיקרו · כג] ובב"ה יקבר דהתם לא שני לן בין תם מעיקרו לבעל מום מעיקרו: ניפלוג רבי שמעון עלה · ונימא תרתי קדשי ב"ה יפדו וקדשי מזבח יקברו אלא מדלא פליג אלא בקדשי ב"ה דקאמרי אינהו יקברו ואיהו יפדו ובקדשי מזבח שתיק ממאי דאמרי רבנן יפדו ש"מ בבעל מום מעיקרו איירי: ה"נ דפליג · ותנא לך פלוגתייהו בב"ה וה"ה דפליג עלייהו נמי בקדשי מזבח דיקברו: לריש לקיש דאמר לרבנן כו' · (ו) הא דקתני בהך ברייתא קדשי מזבח יפדו מוקים לה אפילו בקדם הקדישן את מומן ש"מ כו' בשלמא לר' יוחנן דמוקים לה בבעל מום מעיקרו לא איכפת לן אם נפדה לכלבים דהא לא נחתא להו קדושה לגופיה אלא לדמים איכא למיבעי:

הא מה אני מקיים *(כל הבהמה) אשר לא יקריב ממנה בבעלי מומין שיפדו · ואין לומר דאימא איפכא דקרא דאשר [לא] יקריבו משמע דאינה פסולה אלא להקרבה אבל להדיוט שריא: ואמר רחמנא עביד לה העמדה והערכה · דבהאי קרא דאשר לא יקריבו כתיב והעמיד והעריך וסתם סיפרא ר' יהודה אלמא רבנן דעלמא אית להו העמדה בקדשי מזבח ובקדשי ב"ה ק"ל ממתניתין מדקאמר ר"ש יפדו מכלל דלרבנן לא יפדו *א"נ קדשי ב"ה ק"ל מדכתיב והעמידו הכהן בין טוב ובין רע איזהו דבר שאין חילוק בין טוב לרע הוי אומר זה קדשי ב"ה *ר"ש: אפילו חיה ואפילו עוף · כגון שמתפיס תרנגולין לב"ה והא דאמרינן מנחות (דף ק:) אין לעופות פדיון ה"מ בשקדשה קדושת הגוף למזבח: תמימים יקברו בעלי מומין יפדו · השתא ס"ד משום דקדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה ותמימים יקברו דאין בהן מום ואין רשאין לפדות בלא מום: רבי שמעון אומר תמימים יקברו · דכי נמי קדשי ב"ה לא היו כדמפרש לקמן טעמא משום דחזו להקרבה: הכא במאי עסקינן בבעל מום מעיקרו · ואפ"ה בקדשי ב"ה יקברו דבכל ענין היו דלא שייך לפלוגי בין תם מעיקרו לבעל מום מעיקרו הואיל ואינן עומדות אלא לדמיהן: רבי שב"ל *) מפיק ותני במכילתין אחריתי · והך דלעיל מסבבתא אלא בין תמימין בין בעלי מומין יקברו ומיירי בקדשי ב"ה וכדרבנן דאמרי שהיו [בכלל כו'] ר"ש אומר [תמימים] יקברו כדאמר לקמן משום דחזו להקרבה ומחמירין ביה קדושת מזבח במה דברים אמורים בקדשי ב"ה אתאן לת"ק ולכך אמר כד] יקברו אבל קדשי מזבח כו' רש"א תמימין יקברו אבל

*) נ"א מפיך ותני והכי מותיב ממכילתא וכו' נ"ק

בעלי מומין יפדו ומוקמינן לה בשקדם הקדישן את מומן שמע מינה *פודין את הקדשים להאכילן לכלבים הכא במאי עסקינן בשעבר ושחטן כדתניא א) כל הקדשים שנפל בהן מום ושחטן ר"מ אומר יקברו וחכמים אומרים יפדו א"ל רבי ירמיה לרבי זירא לר' שמעון דאמר קדשי בדקהבית לא הוו בכלל העמדה והערכה אמאי תמימים יקברו משום ג] דחזו להקרבה כדתניא *המתפיס תמימים לב"ה כשהן נפדין אינן נפדין אלא למזבח שכל הראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם א"ל רב פפא לאביי ואמרי לה [א] ג] רבא [ב] לר' יוחנן דמוקים לה בבעל מום מעיקרו ד] וכולי עלמא סבירא להו דבעל מום מעיקרו דלא הוי בכלל העמדה והערכה ה] ולא והתנן *כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן ונפדו חייבין בבכורה ובמתנות ויוצאין לחולין ליגזז וליעבד ולדן וחלבן מותר לאחר פדיונן והשוחטן בחוץ פטור ואין עושין תמורה ואם מתו יפדו *ואמר רב יהודה אמר רב זו דברי ר"ש ו] דאמר קדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה קדשי ב"ה לא היו כדתנן ר"ש אומר קדשי ב"ה אם מתו יפדו ומודה ר"ש בבעל מום מעיקרו שנפדה מ"ט דאמר קרא אותה אותה למעוטי בעל מום מעיקרו אבל חכמים אומרים אפילו בעל מום מעיקרו הי' בכלל העמדה והערכה א"ל *מאן חכמים תנא דבי לוי אי הכי זו דברי ר"ש ותו לא זו *דברי ר"ש ומחלוקתו מיבעי ליה אמר ליה האי דלא קתני הכי [ג] משום דרב סבר לה כריש לקיש דאמר לרבנן קדשי ברק הבית היו בכלל העמדה והערכה קדשי מזבח לא היו ז] ורישא קתני ואם מתו יפדו וסיפא קתני אם מתו יקברו ואיבעית אימא רב כרבי יוחנן סבירא ליה ודקא קשיא לך זו דברי רבי שמעון ומחלוקתו מיבעי ליה ח] אימא הכי נמי:

מתני' ואלו הן *הנקברין *קדשים ט] שהפילה יקברו הפילה שליא תקבר ושור הנסקל ועגלה ערופה וצפרי מצורע *ושיער נזיר ופטר חמור ובשר בחלב וחולין שנשחטו בעזרה *רבי שמעון י] אומר חולין שנשחטו בעזרה ישרפו וכן חיה שנשחטה בעזרה ואלו הן הנשרפין *חמץ בפסח ישרף א) ותרומה טמאה (א) והערלה וכלאי הכרם את שדרכן לשרוף ישרוף ואת שדרכן להקבר יקבר יא] ומדליקין בפת ובשמן של תרומה *כל הקדשים שנשחטו חוץ לזמנן וחוץ למקומן הרי אלו ישרפו

א) [עתוס' פסחים כ: ד"ה לאוי ועתוס' שבת כה· ד"ה כן]

אשם

הכא במאי עסקינן · הא דקתני אם מתו לא מתו ממש אלא שעבר ושחטן קודם פדיון יב] דקאמר יפדו ויאכלו : ר"מ אומר יקברו · כר"ש דאמר קדשי מזבח היו בהעמדה והערכה : יפדו · שלא היו בהעמדה והערכה : משום דחזו להקרבה · עבוד יג] להו מעלה בתמימים (ב) דמזבח : לרבי יוחנן דמוקים לה בבעל מום מעיקרו · ואמר משום הכי לא פליג ר"ש עלה אלמא דכ"ע בעל מום מעיקרו לא בעי העמדה והערכה והתנן כו' דבשלמא לר"ל ליכא לאקשויי דהוא מוקים לה בתם ונעשה בעל מום לאחר הקדש ואיכא למימר דבעל מום מעיקרו הוי כהקדש ב"ה דאע"ג דלמזבח אקדשיה אפ"ה כבדק הבית דמי דלא קדיש אלא לדמי והוי בהעמדה והערכה לרבנן אלא לר' יוחנן קשיא : ובמתנות · זרוע ולחיים וקיבה : ליגזז וליעבד · לאחר פדיונן יד] : ולדן טו] וחלבן מותר · אפילו איעבר קודם פדיונן ואיתיליד לאחר פדיונן : ואמר רב טז] עלה · בפרק שני דבכורות הא דתנן יפדו זו דברי ר"ש דאמר קדשי ב"ה אם מתו יפדו והאי בעל מום מעיקרו כקדשי בדק הבית חשיב ליה אבל חכמים כו' : יז] ומחלוקתו · דהא רבנן דפליגי עליה נמי יח] אוקמת דבעל מום מעיקרו לא הוה בכלל העמדה (ג) והערכה : להכי לא אמר רב זו דברי ר"ש ומחלוקתו דאיהו סבר לה כר' שמעון בן לקיש דאמר לרבנן קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה והלכך לא מיתוקמא ההיא דבכורות טלה כרבנן משום דרישא דההיא דמיירי בבעל מום מעיקרו דתני יפדו מתוקמא אפילו לרבנן א) אבל סיפא קתני אבל קדשים שקדם הקדישן את מומן אם מתו יקברו לא אתיא כרבנן הלכך לא מיתוקמא כרבנן דהכא : ואיבעית אימא רב כר' יוחנן ס"ל · דאחד קדשי מזבח ואחד קדשי ב"ה בעי העמדה והערכה חוץ מבעל מום מעיקרו ובין רישא וסיפא דההיא יט] מצי לאוקומה נמי כרבנן וכר"ש ותני זו דברי רבי שמעון ומחלוקתו :

מתני' יקברו · הנפלים כ] : שליא תקבר · שאין שליא בלא ולד וכל הנך נקברים משום דאיסורי הנאה נינהו : כא] חולין שנשחטו בעזרה ישרפו · משום דמיחלפי בהו קדשים שאירע בהו פסול דאי אמר יקברו כיון דלא מוכחא מילתא אי חולין הוו אי קדשים אתו למימר נמי קדשים שאירע בהן פסול טומאה או פסול נותר יקברו וקיימא לן בפסחים בפ"ב (דף כד·) בקדש באש תשרף לימד על כל הפסולין שבקדש שהן בשרפה : וכן חיה שנשחטה בעזרה · ב) אפי' אם כב] חולין היא דליכא למיגזר משום דלא ליקבור קדשים פסולין דהא כ"ע ידעי דחיה במוקדשים ליכא ולא אתי לחלופי אפילו הכי תשרף: חמץ בפסח · בפסחים מפרש טעמא בפרק כל שעה (דף כז:) דגמר ליה מנותר : תרומה טמאה · נמי תשרף בבמה מדליקין (שבת כה·) מפרש טעמא דמותרת בהנאה דאמרינן נמי התם בפרק כל שעה (פסחים דף כג·) לך ניתנה להסיקה תחת תבשילך : כלאי הכרם · פן תקדש המלאה וגו' פן תוקד אש וערלה מכלאים כג] גמרה : את שדרכן כו' · הערלה וכלאי הכרם קאי אוכלין ישרפו ומשקין יקברו : ומדליקין · ליהנות בפת ובשמן של תרומה : חוץ לזמנן · כלומר ע"מ לאכלן חוץ לזמנן או לאכלן חוץ למקומן : ישרפו · כדפירשתי לעיל לימוד על כל פסולין שבקדש כו':

א) עיין רש"ק ב) נ"א וקמ"ל אע"ג דליכא למיגזר וכו' נ"ק

בעלי מומין יפדו דלא היו בכלל העמדה תיובתא דרבי יוחנן אמר לך רבי יוחנן כו' תיובתא דרשב"ל ה"נ דפליג ר"ש ודקדק רש"י דברייתא קמייתא נמי נימא הכי ומאי אולמיה דהאי בתרייתא וי"ל דלא דמי דהא קמייתא ליכא למימר הכי דהא בעלי מומין דת"ק מיירי שהוממו אחר הקדשן ובקדשי מזבח *סברא הוא לומר דר' שמעון דקאמר במילתיה אחד קדשי מזבח כד] יפדו בבעלי מומין דתנא קמא מיירי שהוממו אחר שהוקדשו אבל בהך בתרייתא דר"ש לא איירי במילתיה כלל בקדשי מזבח *וכחד מילתיה הוא דרבנן דאמר אבל בקדשי מזבח בעלי מומין יפדו מיירי שפיר בשקדם הקדשן ור"ש פליג עלייהו *אבל לכך שנה התנא למילתיה משום דבמילתיה לא הזכיר כלל קדשי מזבח ולא גילה בדעתו כלל מה אומר בקדשי מזבח :

כדתניא כל הקדשים שנולדו בהן מום ושחטן ר"מ אומר יקברו · איירי בקדשי מזבח דסבר היו בכלל העמדה כר"ש ולרבי יוחנן אפי' כרבנן וחכ"א יפדו דס"ל לא היו בכלל העמדה לרשב"ל ניחא שפיר דהוא רבנן דמתני' דאמר דקדשי ב"ה היו קדשי מזבח לא היו אלא לרבי יוחנן דאמר בין לרבנן בין לר"ש קדשי מזבח היו מאן נינהו רבנן דהכא וליכא למימר שקדם מומן להקדשן ופליגי בפלוגתא דתנא דבי לוי דלעיל דבסוף פרק הנהנה מן ההקדש (מעילה יט:) גרים בהדיא קדשי מזבח תמימים ונעשו בעלי מומין ועבר ושחטן *ר"מ אומר יקברו וחכ"א יפדו ובספרים כתוב כה] ר"מ כר"ש רבנן דהכא כרבנן דהתם נימא תיהוי תיובתא דר' יוחנן אמר לך ר' יוחנן רבנן דהכא לחוד רבנן דהתם לחוד מיהו *מהך דהכא איכא לדחויי דמיירי בקדשי ב"ה והכמים היינו ר"ש אבל בפרק הנהנה במעילה (גז"ם) תניא קדשי מזבח תמימים רבי אומר יקברו וחכ"א יפדו ומהיא ודאי איכא לשנויי דרבנן דהכא לחוד ורבנן דהתם לחוד ואין לתמוה לר' יוחנן למה לו לומר כן דג' מחלוקות[יט] לימא דרבנן דהכא כרבנן דהתם קדשי מזבח לא היו י"ל דמתני' קשיא למדקאמר ר"ש דקדשי ב"ה אם מתו יפדו מדאיצטריך לפרושי ב"ה מכלל דת"ק מיירי בהן כדפירש כו] כל הסוגיא בספרים :

משום דחזו להקרבה · וקשיא דא"כ מאי קאמר בפ"ק דשבועות (דף יא:) גבי פרה שנשחטה תפדה [ופריך] הא בעי' העמדה כו' ומוקי לה כר"ש דאמר קדשי ב"ה לא היו ומה בכך הא תמימים היא ותקבר מיבעי ליה וי"ל דיש חילוק בדבר דודאי כשהקדים קדשי ב"ה תמימים עבר בבל תקדישו ושינה בהן להקדים שלא כמצותו דמצות תמימים למזבח דין הוא לקוברן כשמתו אבל פרה שלא שינה במצותה תפדה [א] (למה נקט אותה עוד י"ל דודאי תמימים לבדק הבית שעומדין למזבח יש לנו[ב] להחמיר דאמרת מזבח) : **אלו** הן הנשרפין ערלה וכלאי הכרם · צריך עיון בשלמא בכלאי הכרם דהא כתיבי פן תקדש המלאה *פן תוקד אש אלא ערלה צריך עיון טעמא מאי בשרפה ופי' רש"י משום דאיתקש לכלאי הכרם :

א) **הנשרפין** אפרן מותר ונקברים אפרן אסורי· צריך עיון טעמא מאי ואומר מורי הרמ"ר דנשרפין כיון שצוה הכתוב לשורפן אחר שעשה כאילו נעשית מצותו ואין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו ה"נ כיון שנעשית מצותו הלך אסוריה והא דאמר אשירה אסורה לעולם אף על פי שהזקיק הכתוב לשורפה (דברים יב) היינו משום דכתיב (שם יג) לא ידבק בידך מאומה מן החרם אבל הנקברין דלא סטעין הכתוב לשורפן מתוך איסורייהו לעולם :

א) נ"ב דהתוס' גרסי להדיא במתני' הנשרפין אפרן מותר וכן נראה מדברי תוס' לקמן ד"ה והנשרפים עיין רש"ק

עין משפט נר מצוה

כג א מיי' פ"א מהלכות איסורי מזבח הלכ' יא עי' כ"מ :

כד ב מיי' פ"ה מהלכות ערכין הלכה ה :

כה ג מיי' פ"ה מהלכות בכורות הלכה א :

אין סברא הוא לומר נ"ק

כו ד מיי' פ"ט מהלכות בכורים הלכה ג :

כז ה מיי' פ"א מהלכות מעילה הלכה ט :

גי' נ"ק בהך מלתא דרבנן כו'

גי' נ"ק ולכך שנה התנא למילתיה ולא הזכיר כלל במילתיה קדשי וכו'

כח ו מיי' פי"ט מהלכות מעה"ק הלכה ז :

כט ז מיי' פ"א מהלכות תמורה הלכה יג :

ל ח מיי' פי"ט מהל' פסה"מ הלכה יא ופ"ד מהל' תמורה הלכ' י:

לא ט מיי' פ"ג מהלכות חמץ ומצה הלכה יא טוש"ע א"ח סי' תמה סעיף א בהגהים :

לב י מיי' פי"א מהלכות תרומות הלכה א :

ובספרים שלפנינו רבי אומר נ"ק

לג כ מיי' פי"ט מהל' פסה"מ הלכה א :

שיטה מקובצת

א] כדתניא ס"א קדשי מזבח תמימים ונעשו בעלי מומין ועבר ושחטם ר"מ אומר יקברו וחכמים אומרים יפדו מדר"מ כר"ש רבנן דהכא כרבנן דהתם נימא תהוי תיובתא דר' יוחנן אמר לך ר' יוחנן רבנן דהתם לחוד ורבנן דהכא לחוד: ב] משום· ס"א הואיל וחזי למזבח עביד בהו רבנן מעלה ל"א משום דחזי להקרבה : ג] לה לרבא לר' יוחנן : ד] מעיקרו דכו"ע סבירא להו הכי דבעל מום : ה] והערכה ל"א לר"י דאמר אותה למעוטי בעל מום מעיקרו דלא בעי העמדה והערכה ולא וכו': ו] מתיבת דאמר עד תיבות אבל חכמים אומרים נרשם בחצי לבנה : ז] לא היו נס"י ולא מיתמר ליה זו דברי ר"ש ומחלוקתו משום דקתני סיפא אבל קדם הקדישן את מומן או מום עובר להקדישן ונפדו פטורין מבכורה ומן המתנות ואין יוצאין לחולין ליגזז וליעבד ולדן וחלבן אסורין לאחר פדיונן והשוחטן בחוץ חייב ועושין תמורה ואם מתו יקברו ואמאי יקברו והא רב סבר לה כרשב"ל דאמר לרבנן קדשי ברה"ב היו בכלל העמדה והערכה קדשי מזבח לא היו ומשום הכי לא מיתמר זו דברי ר"ש ומחלוקתו ואיבעית אימא רב כר"י כו' : ח] תני זו דברי ר"ש ומחלוקתו תיבות אימא הכי נמי נמחק : ט] קדשים שהפילו (אות ה' נמחק) עי' תוס' זבחים (דף פ"ד ע"ב) ד"ה ומוציא: י] שמעון תוס' נדה דף מ"א: יא] ומדליקין פסחים דף ל"ג ע"ב: יב] פריון וקאמר יפדו אות ד' נמחק : יג] עבוד בהו' מעלה אות ל' נמחק : יד] פדיונן ואע"ג דשאר קדשים שקדם הקדש למומן אסורין בגיזה ועבודה לאחר פדיה: והלבן מותר' לאחר פדיה דלא· קרינא ביה בשר ולא חלב דלא קדשי קדושת הגוף אלא קדושת דמים וכיון שנפדו פקעו קדושתן : טו] נמי מותר תיבת והלבן נמחק: טז] רב יהודה אמר רב עלה : יז] כו' הס"ד ומה"ד תנא דבי לוי הא דאמרינן לעיל הכל היו בכלל העמדה והערכה: הס"ד ומה"ד ר"ש ומחלוקתו : יח] נמי סבירא להו דבעל תיבת אוקמת נמחק : יט] דההיא איכא לאוקמה תיבת מצי ל"ש : כ] הנפלים הפילה שליא : כא] ניתנו הס"ד ומה"ד ושור הנסקל דאסור בהנאה דכתיב לא יאכל וכו' אי נמי נפקא לן מבעל השור נקי וכו': הס"ד ומה"ד ועגלה ערופה כתיב שם וערפו שם תהא קבורתה:הס"ד ומה"ד וצפורי מצורע דשוחטין על פני המים אבל משולחת לא משום דלא אסרה תורה שלח לתקלה: הס"ד ומה"ד ושיער נזיר נשרפין תחת הדוד של שלמים : הס"ד ומה"ד פטר חמור כתיב וערפתו וגמירי לה דאסור בהנאה מעגלה ערופה : הס"ד ומה"ד בשר בחלב דהתיכת בשר שנתבשלה בחלב אסורה בהנאה בפ' כל הבשר : הס"ד ומה"ד חולין : כב] אם היא דהקדש ברה"ב כיון דאין קדושת מזבח חלה עלה כחולין היא א"נ אם חולין היא וקמ"ל דאע"ג דליכא : כג] מכלאים גמרי' אות ה' נמחק : כד] מזבח ואחד כו' בעלי מומין יפדו מיתוקם באותן קדשי מזבח בעלי מומין דתנא : כה] כתוב מדר"מ כר"ש : כו] כדפי' בתחילת כל הסוגיא בספר הס"ד ראב"ק :

מסורת הש"ס

[לעיל לא· וש"נ]

[מנחות קא· תוספתא תמורה פ"א]

בכורות יד· [חולין קל· לעיל י:]

[בכורות יד:]

הגהות הב"ח

(א) במשנה ותרומה טמאה וכלאי הכרם והערלה את : (ב) רש"י ד"ה משום וכו' בתמימים דחזו למזבח : (ג) ד"ה ומחלוקתו וכו' והערכה ומשני להכי לא כצ"ל וסר"א :

גליון הש"ס

מתני' קדשים שהפילה · עיין נדה דף מא ע"א תוס' ד"ה השגר :

רבינו גרשום

לך ר"ל תני בסיפא בקדשי מזבח [בין תמימי' ובין בע"מ יקברו] הואיל וחזו למזבח ע"י פדייה · עבדו בהו מעלה חומרא דיקברו דהא אינן יוצאין מידי מזבח : שמעת מינה פודין את הקדשים להאכילן לכלבים דהא כיון דמתו ופריק להו לא חזו אלא לכלבים : אלא הכא במאי עסקינן· כגון שעבר ושחטן קודם פדייה דהשתא כי פריק להו חזו למיכלנהו : וכדתניא כו' וחכ"א יפדו · מדר' מאיר כר' שמעון דאמר קדשי מזבח היו ויקברו : רבנן דהכא דאמרי יפדו כרבנן דהתם דלעיל אליבא דר' שמעון בן לקיש דאמר קדשי מזבח לא היו ויפדו : א) נימא תיהוי תיובתא כו' · זו דברי ר' שמעון דאמר קדשי בדק הבית אם מתו יפדו דלא היו בכלל העמדה והערכה והני קדש' שקדם מומן [בקדש] את הקדישן אע"ג דקדשי מזבח נינהו כיון דלא חל עליהן הקדש גמור למזבח הלכך דיניהו כקדשי בדק הבית דאם מתו יפדו דלא היו בכלל העמדה והערכה: אבל הכ"א' הכל היו בכלל [העמדה והערכה] אפי' קדשי בדק הבית אפי' בעל מום מעיקרו · וקשיא לר' יוחנן דאמר אותה לרבנן למעוטי בעל מום מעיקרא דלא היו דקס"ד דהא חכמים היינו רבנן דפליגי אדר' שמעון : א"ל לא · מאן חכמים תנא דבי לוי אבל רבנן דבפלוגתא דר' שמעון בבעלי מומין מעיקרא כר' שמעון סבירא להו : אי הכי זו דברי ר' שמעון · [ומחלוקתו מיבעי למימר לרב א"ל רבא רב כריש לקיש סבירא ליה דאמר דלרבנן קדשי מזבח לא היו. ולא מתוקמא סיפא כרבנן דקתני בשקדם הקדישן את מומן ואם מתו יקברו ואי רבנן כיון דאמרי דקדשי מזבח לא היו אמאי יקברו הלכך לא מיתמ' ליה זו דברי ר' שמעון ומחלוקתו · אבל כר' שמעון (ומחלוקתו) מיתוקמא סיפא נמי דהא בין ר' יוחנן בין ר"ל מודו דלר' שמעון קדשי מזבח היו הלכך כי קדם הקדישן את מומן יקברו אבל בבעל מום מעיקרא היינו שקדם מומן להקדישן מודה ר"ש דלא היו בכלל יפדה : ואב"א אפי' תימא סבר לה רב כרבי יוחנן דאמר דלרבנן אחד זה ואחד זה היו ומודין בבעל מום מעיקרא דלא היו : ודקא קשיא לך א"כ רישא וסיפא מיתוקמא נמי כרבנן א"כ לימא זו דברי ר' שמעון ומחלוקתו תני הכי ולא תיקשה] : מתני' אלו הן הנקברין · דכל הני אסור' בהנאה : ר' שמעון אומר חולין שנשחטו בעזרה ישרפו מ"מ ישרפו' דדינו כקדשים שנשחטו חוץ למקומן מה הנך ישרפו דשינה דרכן אף חולין דשינה דרכן ישרפו · וקדשים שנשחטו חוץ למקומן מנלן דכתיב וכל חטאת אשר יובא את דמה וגו' לימוד דכל ששינה מקומו דישרף

א) גירסת רבינו היא כמ"ש בשט"מ כאן אות א.

הגהות הגר"א [א] גמ' רבא · נ"ל לרבה : [ב] שם לר"י דמוקים כו' · ולא פריך דקאמר לעיל בהדיא י"ל דהתם גמרא קא"ל ועוד די"ל ד"ה קאי אר"י ור"ל ולר"ש, דוקא דבע"מ מעיקרו כקדשי ב"ה דמי כמ"ש רש"י : [ג] שם משום דרב ס"ל כו' וסיפא כו' · היה יכול לתרץ כיון דס"ל כר"ל ע"כ לא אוקים לברייתא בבע"מ מעיקרו רק שמתרץ האמת דאף לרשב"ל לד"ה בע"מ מעיקרו לא היה בכלל העמדה והערכה :

הגהות צ"ק [א] דלמה נקברה אותה ועוד יש כו' : [ב] להחמיר כשו בקדשי מזבח :

אשם תלוי ישרף רבי יהודה אומר יקבר *חטאת העוף הבאה על הספק [א] תשרף ר' יהודה אומר יטילנה לאמה כל הנקברין לא ישרפו וכל הנשרפין לא יקברו ר' יהודה אומר אם רצה להחמיר על עצמו לשרוף את הנקברין רשאי אמרו לו אינו מותר לשנות:

גמ' [ב] שער הנזיר יקבר רמי ליה טבי לרב נחמן תנן שער הנזיר יקבר ורמינהו *האורג מלא הסיט מצמר בכור [ג] [בבגד] ידלק הבגד משער הנזיר ופטר חמור בשק ידלק השק א"ל *כאן בנזיר טמא כאן בנזיר טהור אמר ליה שנית נזיר אנזיר פטר חמור אפטר חמור קשיא אישתיק ולא אמר ליה ולא מידי אמר ליה מידי שמיע לך בהא אמר ליה הכי אמר רב ששת כאן בשק כאן בשער איתמר נמי [ד] אמר רבי יוסי ברבי חנינא כאן בשק כאן בשער רבי אלעזר אמר כאן בנזיר טהור כאן בנזיר טמא א"ל [א] ליבטל שק ברובא אמר רב פפא בציפורתא ציפורתא לישלופינהו א"ר ירמיה הא מני ר' יהודה היא דאמר אם רצה להחמיר על עצמו לשרוף את הנקברים רשאי אמר ליה קא קשיא לן לשלופינהו ואת מוקמת לה כר' יהודה הכי קאמינא אם אפשר לשלופינהו מוטב [ב] ואם לאו אוקמה כר' יהודה דאמר אם רצה להחמיר על עצמו לשרוף את הנקברין רשאי: ואלו הן הנשרפין: אמר מר חמץ בפסח ישרף סתם לן תנא כר' יהודה *דאמר אין ביעור חמץ אלא שרפה: תרומה טמאה והערלה כו': הא כיצד אוכלין בשרפה משקין בקבורה: חטאת העוף כו': תניא א"ר יהודה חטאת העוף הבאה על הספק יטילנה לאמה ומנתחה אבר אבר וזורקן לאמה ומתגלגלת והולכת לנחל קדרון: כל הנקברין לא ישרפו כו': מ"ט משום *דנקברין אפרן אסור ונשרפין אפרן מותר ונקברין אפרן אסור והתניא דם הנדה ובשר המת שנפרכו טהורין מאי לאו טהורין ומותרין לא טהורין ואסורין מתיב רב פנחס *עולת העוף שנתמצה דמה מוראתה ונוצה שלה יצאו מידי מעילה מאי לאו יצאו מידי מעילה ומותרין לא יצאו מידי מעילה ואסורין [ג] ונשרפין דהקדש אפרן מותר והא תניא *כל הנשרפין אפרם מותר חוץ מאפר אשירה ואפר דהקדש לעולם אסור ומיערב הוא דלא קעריב להו ותני להו משום דאשירה יש לה בטילה בעובד כוכבים הקדש אין לו בטילה עולמית קתני מיהא אפר הקדש לעולם אסור אמר רמי בר חמא כגון דנפלה דליקה בעצי הקדש מאליה [ד] כיון דלא ידיע מאן [ה] דלא הוי איניש דלמעול דליפוק אפרן לחולין רב שמעיה אמר כי תניא הא מתניתא [ו] בתרומת הדשן תניא דלעולם אסור *דתניא ושמו בנחת ושמו כולו ושמו שלא יפזר:

הדרן עלך יש בקדשי מזבח וסליקא לה מסכת תמורה

אם אפשר לשלופינהו מוטב כא] *(כלל) לא קאי כלל אקושיא דליבטלינהו ברובא אלא אקושיא קמייתא דהתם קתני ידלק ובמתני' יקבר והלשון *לאו דוקא.

כב] **ונשרפין** ס) מותרין *(הקדש קשיא) וניחא אי גרסי' נשרפין אפרן מותר וכן גרסי' במקצת ספרים מיהו יש ליישב דלאלימותא נקטוה אפר הקדש הכא דמתני' דנשרפין חוץ לזמנן דאפרן מותר ומשום דבסמוך מותיב מינייהו דקאמר ונשרפין דהקדש כג] דאפרן מותר והתנא נסיב ליה הכא:

הדרן עלך יש בקדשי מזבח וסליקא לה מסכת תמורה

אשם תלוי ישרף · אם שחטו וקודם זריקת דמו נודע לו שלא חטא והשתא הוו *חולין שנשחטו בעזרה אבל אם לא נודע לו יאכל כשאר אשמות דאשם קרייה רחמנא בפרשת ויקרא לכפר על הספק ולהגין מן הייסורים עד שיודע לו אם ודאי חטא ויביא חטאת כדאמרינן בכריתות בפ' בתרא (דף כו:): חטאת העוף כו' · כגון אשה שהפילה יב] ספק ולד ספק אינו ולד כיון דחטאת [יולדת מן] העוף היא כדכתיב ובן יונה או תור לחטאת מביאתה על הספק דהואיל ואינה יג] נקטרת לא איכפת לן אי זריק דם על הספק ואינה נאכלת דשמא לא ולד היה וחולין היא זו ונבלה היא *ואין חולין נאכלין במליקה ותשרף דהוי לה כשאר קדשים פסולין ובמסכת נזיר (דף כט.) ילפינן שפיר דחטאת העוף באה על הספק: יטילנה לאמה · אמת המים עוברת בעזרה ויוצאה לנחל קדרון ואידי יד] א) דטור כך הוא מתמקמק ואינו עומד בקילוח המים: כל הנשרפין לא יקברו · דלמא אתי איניש ואשכח להו ואכיל להו: ונקברין לא ישרפו · בגמ' מפרש טעמא: **גמ'** מלא הסיט · מלא הרחקת ב) גודל מאצבע מה שהוא יכול להרחיק: צמר בכור · אסור בהנאה דקדשים הוא: ידלק · גבי צמר נקט בגד וגבי שער נקט שק כי אורחא דמילתא: שער נזיר טהור ישרף · דשרפה כתיבא ביה דכתיב ונתן על האש וגו' שער נזיר טמא לא כתיב ביה שרפה: כאן בשק · הא דקתני ידלק היינו שארג שער נזיר ופטר חמור בשק דאי אמרת יקבר אתי איניש ומתהני בה הואיל ואינו כלה עד לאחר זמן ומתני' טו] בשער עצמו שלא נארג ואידי ואידי בטהור או טמא: ור' אלעזר אומר כו' · ואידי ואידי בשק ופטר חמור לקמן מפני לה ומוקים לה כר' יהודה: ליבטל ברובא · דהא קתני שער נזיר ופטר חמור בשק טז] במשמע מעט ממנו בבגד גדול של היתר יז] ואי קשיא הא דאמרי' במס' נדה (דף סא:) בגד שאבד בו כלאים ה"ז לא ימכרנו לעובד כוכבי' ואמאי אסור למוכרו וליבטל ההוא חוט ברובא כי היכי דאמרי' הכא הא לאו פירכא היא דבכלאים לא אמר ליבטל ברובא דעיקר איסור כלאים לא אסרה תורה אלא על ידי תערובת וכלאים מתרגמינן עירובין ולא שייך בהו ביטול: בציפורתא · שעשה מן האיסור צורת צפור בשק דחשיב דמיפה ליה לכולי שק ולא מיבטל: הא מני · דהשתא ס"ד דהכי מתרץ הא מני דאזיל לחומרא ר' יהודה היא: אמר ליה קשיא לן לשלופינהו · דאפשר בתקנה ואת מוקמת כר' יהודה היכא דאיכא תקנתא מי אמר רבי יהודה אמר ליה הכי קאמינא יח] לה א"א לשלופינהו מוטב ודקא קשיא לך פטר חמור אפטר חמור הא דקתני ישרף ובמתני' יקבר לא תיקשי בנזיר ג) (כאן בטמא כאן בטהור) אלא אוקמה כר' יהודה כולה ומיתוקמא שפיר: מ"ט · נקברין לא ישרפו משום דנקברים אפרן אסור ואתו ד) למישרייה: דם הנדה ובשר המת · אע"ג דקי"ל במס' נדה (דף נד:) מטמאין לחין ויבשין יט] היכא דנעשו אפר בעלמא טהורין אם אין שם מלא תרווד רקב ומותר בהנאה ובשר המת מן הנקברין הוא ושרי אפרו: שנתמצה דמה · שנעשית מצותה: מוראה ונוצה שלה · נקברין נינהו דאמרי' בפ"ק דיומא (דף כא.) מוראה ונוצה ודישון מזבח הפנימי והמנורה נבלעין במקומן: ומותרין · אפילו לכתחלה אם חפר ונטלן: כל הנשרפין · כגון חמץ ותרומה וערלה וכלאי הכרם אפרן מותר לכיבוס בגדים: לעולם אסור ומיערב לא עריב כו' · האי מקשה מפרש ואזיל לברייתא דלא תיקשי ליה היא גופה כיון דאפר עצי אשרה ואפר הקדש שניהן אסורין אמאי פליג להו מהדדי ולא תני חוץ מעצי אשרה ואפר הקדש ולא ליתני לעולם אסור ומפרש משום דאיכן שוין דאשירה יש לה ביטול ביד עובד כוכבים כדקיי"ל במס' ע"ז מנין לעובד כוכבים שפוסל אלוהו דכתיב פסילי אלהיהם כ] וכתיב ולקחת לך בפ' ר' ישמעאל (ע"ז דף נב.) בגמ' עבודת כוכבים של עובד כוכבים אסור כו': ה"ג לא הוה איניש דלמעול · דאי הדליקה אדם מעל המסיק ונפק אפר לחולין והנך דטעונין שרפה בלא שום מעילה יצא אפרן לחולין דקלישא קדושתייהו הואיל ונפסלו והא דקתני אפר הקדש אסור היכא דליכא מעילה ולא הוה איניש דלמעול ובעצי הקדש קאמר: כי תניא הא · דאפר הקדש אסור במלא קומץ של הדשן קאמר שהכהן תורם בכל יום שחרית ונותנו אצל המזבח כדאמר בפ"ב דיומא (דף כד.) נאמר כאן והרים ונאמר להלן והרים מה להלן בקומצו אף כאן בקומצו: ושמו אצל המזבח ושמו כולו · וכיון דטעון גניזה אסור בהנאה:

הדרן עלך יש בקדשי מזבח וסליקא לה מסכת תמורה

גליון הש"ס

הגהות הגר"א

רבינו גרשום

שיטה מקובצת

השמטות משיטה מקובצת [כ"י] ממסכת תמורה

שנשמטו מהדף יען כי לא הכילם הגליון.

דף ב ע"א ט] וה"מ דאמר יורש ממיר מ"ס. תימה דפליגי בסברות הפוכות דר"ל מצריך קרא למעט היורש משמע דאי לאו קרא הוי מרבינן ליה וה"מ מצריך קרא לרבות משמע דאי לאו קרא ממעטינן [illegible]

[illegible] ישראל דכתיב במעילה משום דמשמע הכי בני ישראל מועלין ולא העובדי כוכבים אבל בני ישראל ימעלו בקדשי עובדי כוכבים לכך צריך לגמור מתרומה ע"כ גליון. ובגליון אחר כתוב דהאי פסוק לא מצא בשום מקום לכך נראה גירסא שבספרי וכתב הרב המעילי בפרשת מעילה לא נאמר בה בני ישראל ואם נאמר בזאת הפרשה דבר אל בני ישראל נפש כי תמעול מעל פרשיות הרבה מפסיקין בינתים מקרבן כהן משיח וקרבן צבור וקרבן (נשים) [נשיא] וקרבן הדיוט ופרשת טומאת מקדש וקדשיו ואמנם בתמורה אין שם פרשה מפסיק בין פרשת ערכין לפרשת תמורה ולפיכך אין מועלין בהן אבל אין נהנין בהן מגזירת חכמים ע"כ: **גמר** חט חט מתרומת. בקצת ספרים איכא לישנא אחרינא דבר אל בני ישראל כו' וקשה בסמוך דקאמר דגמר חט חט מתרומה היינו דקדוש [קדושת] הגוף משמע דמתרומה גמרינן ולא מגופה. וקשה לר"ב דא"כ בני ישראל דלגבי מעילה מיותר ואמאי לא מפקינן בני ישראל ולא נשים כמו בסמיכה ואפילו תימא נפש מרבי להו מ"מ בני ישראל ממעיט. תוס': טו] אבל קדשי בדק הבית [כו'] לא. תימה [דהכא משמע דלא נפקא] לן אזהרה במעילה אלא מגז"ש דחט חט מתרומה ובפרק אלו הן הלוקין משמע דקדשי בדק הבית לוקין דקחשיב הקדש שלא נפדו דלוקין ומדקאמר שלא נפדו משמע דיש לו פריון אלמא דבקדשי בדק הבית מיירי ובפסולי המוקדשין שלא נפדו לא ידעתי בטוב אם יש בהם מעילה וכן בההיא יש חורש תלם משמע דאיכא לאו דמעילה וכן קשה מהיכי תיתי קדשי בדק הבית פגם ונהנה ושליח שעשה שליחותו ומחובר לקרקע דמפקינן פ' הנהנה כל הני מגז"ש דתרומה ולכאורה אף בקדשי בדק הבית איירי דמחובר לקרקע לא שייך אלא בקדשי בדק הבית ופר"י דודאי לכל שאר דינים ילפי מגז"ש אף בקדשי בדק הבית לבד מקדשי עובדי כוכבים משום דכתיב בהו לה' ומרבי להו למעילה ומוקמינן ריבויי דלה' בקדשי בדק הבית לבד משום דבעינן לדמויי הגז"ש כל מה שנוכל ואהני הגז"ש לאפוקי קדשי מזבח דדמיא לתרומה ואהני קרא לריבויי קדשי בדק הבית למעילה אבל ודאי לשאר דינים ילפינן. תוס': ע"ב יז] וא"מא למוציא שם שמים לבטלה. גליון תימה וכי איתגורי אתגיר וצריך לומר דיהיה לו עונש אחר המלקות ומה שמאריך התלמוד ולא אמר אפילו מוציא שם שמים משום דקשה ליה א"כ דשוין הם למה ייחד קרא לאו להודיה למקלל בשם ומשו"ה מפרש דהאי דייחד היינו משום דלא נפטר בכך אך לעיל כי פריך אפילו שבועת אמת ילקה בהפלא הוה ליה להאריך כמו הכא: יח] לא תיסגי ליה במלקות. וא"ת והלא התלמוד לא שקיל וטרי אלא לחיוב מלקות ומה לי אם לא תיסגי כיון דלקי וי"ל כיון דלא קרינא ביה ונקלה אחיך לעיניך כיון שלקה הרי הוא כאחיך דהוא לא מיפטר במלקות לא לקי א"נ ה"פ דלא תיסגי ליה במלקות אינו ר"ל שלא ילקה כלל א"כ חוטא נשכר דמוציא שם שמים לבטלה איכא מלקות ומשום דקילל חבירו יהיה פטור אלא המלקות יבא משום שהוציא שם שמים לבטלה ועוד יש עונש אחר שקילל את חבירו:

דף ד ע"א ט] הראשונה מעושרת. ראשונה לאו דוקא דהא ליכא שניה דבהך בבא דרישא אינו יורד לתקן אלא אחת אלא אגב מציעתא דשיכא בה ראשונה נקט"ה ולכאורה משמע שאם יש בכלכלה מאה תאנים שיהיה לאותן כלכלה מן השניה לתקנה ודיו שהרי מעשר שלקח הוא עשרה וזה אינו הרבה דהיינו דוקא מפריש מיניה וביה ומפריש מק' עשרה דהיינו מכל עשרה אחת ונשאר [תשעים] חולין אבל אם מפריש ממקום אחר ורוצה להפריש על מאה צריך להפריש עשרה בשביל התשעים ועוד אחת בשביל התשעה ועוד נשארה אחת לתקן נמצא בכלכלה שניה י"א בשביל מעשר ראשון של ראשונה ובשביל מעשר שני קרוב לעשרה: לג] אינו. כדאמרינן בקדושין [דף נ' ע"ב] גבי שתי אחיות דכיון דבזה אחר זה האחרונה אינה מקודשת בבת אחת לא תיחול לא האי ולא האי דבכל אחת יש לנו לומר שהיא אחרונה י"ל דיכול להיות בענין שיהיה ג) שתים אף בזה אחר זה כגון אם אמר מעשרות הצריכין בשל ימין יהיו בשמאל שישאר [הצד השני] טבל וכיון דבשום ענין יכול להיות יש לנו לדון שכך היה דעתם מתחלה כדאמרי' בעירובין [דף נ' ע"א] גבי מרבת מעשרותיו שאני מעשר דאיתיה לחצאין דאי אמר תיקדש פלגא פלגא דחיטתא דקידשה לפ' ר"י שפי' שאין צריכין לומר שהיה דעתו כן כיון שיכול בשום ענין ואינן בכל שאינן בזה אחר זה. תוס': לג] בתוכה. ס"א אין נראה לר"י לפרש דקאי כלל אסיפא שהרי חלות שניהם בבת אחת אלא קאי ארישא שרוצה שיהיו מעשרות של ימין קבועים בשמאל נמצא שהוא מפריש מעשר ראשון ומעשר שני לצורך ימין משל שמאל שהיא עדיין טבל גמור בעצמה ועל מעשר ראשון ודאי אינו עושה שלא כהוגן שהרי כל מעשר ראשון דינו להיות מופרש מטבל אבל מעשר [שני] דינו להיות טורם מתבואה שנתקנה היא עצמה מעשר ראשון נמצא מעשר שני זה טבל גמור וצריך להפריש מעשר ראשון קודם שיותר לאכילה ואין זה סדר המעשרות וה"ה לכל המפריש מתבואה על מקום אחר שצריך להפריש ממנו מעשר ראשון קודם שיפריש ממנו על מקום אחר: **ע"ב** כד] תאחר. דגבי זה שייך לפרוכי דחשבינן ניתק אע"ג דאינו סמוך כיון שהוא לאו שאינו שוה בכל דאע"ג דחזינן דגבי מעשר [אא"ה בכאן נמחק כמה שיטות אשר אין רישומן ניכר וחבל על דאבדין] מימר לא הוי ניתק גמור דלא דמי ללאו דנותר דלאחר הלאו הטיל הכתוב על האדם לשורפו אבל הכא וה"ה הוא ותמורתו ממילא חייל ואין האדם מתקן בידים העשה אבל לדידך דחשבת ניתוק גרוע לניתק מימר נמי [לא] ללקי ומדמי מלתא למלתא דכי היכי דניתוק דמימר לא הוי ניתק אם ישראל מחזיר אינו לוקה אבל כהן לוקה ואינו מחזיר אלמא לוקין על לאו הניתק ותימה לגבי כהן אינו ניתק הוא ולכך לוקה וישראל הניתק אינו לוקה ועוד תיקשי ליה אם לוקין על לאו הניתק ישראל אמאי אינו לוקה ולמה שפי' ניחא דודאי פשיטא ליה דניתק גמור הוי ניתק והכא מדמי מלתא למלתא דאע"ג דחזינן דלאו לא יוכל לשלחה ניתק לגבי ישראל לגבי כהן דאינו ניתק לוקה ולא אמרינן כיון דניתק מקצתו ניתק כולו ה"נ אע"ג דלאו לא תאחר ניתק גבי הקדים מעשר לתרומה דכתיב מכל מעשרותיכם תרימו גבי מקדים תרומה לבכורים דלא אשכחן ניתק ללקי דלא נימא משום דניתוק מקצתו ניתוק כולו והשתא מייתי דומה ברומה. תוס' אחרות:

דף ה ע"ב טו] הפגום תיובתא דרבא אמר לך רבא שאני התם דכתיב לא יחלל זרעו (תיבת הכא נמחק ותיבות דאמר קרא לא היה גירסתם) לפום רהיטא משמע חלל עושה ולא ממזר דתפסי בה קדושין דהא בהא תליא מיהו קשה דהא לר"י אין ממזר אלא מחייבי מיתות ב"ד אבל מחייבי כריתות לא הוי ממזר אע"ג דלא תפסי בהו קדושין כדאמרינן בכולי תלמודא אדם יודע שאין קדושין תופסין באחותו ולפום רהיטא לאו דלא כר"י ונראה לר"י הא דתפסי בה קדושין מייתורא דקרא דלמד מיותר כו'. תוס' אחרות: יז] תקריבו. ותניא המקדיש המתפים (תמימים לבדק הבית) [בע"מ למזבח] [אא"ה נראה דכך היה גירסתם עכ"ה] אינה משנה בשום מקום ואמר רבינו ברוך דהיינו דתנן בפ"ב דבכורות [דף י"ד ע"א] כל הקדשים שקדם מום להקדישן כו' הא לא נפדו פטורין אלמא חייל קדושה עליהן אע"פ שהוא בלא תעשה. תוס':

דף ו ע"א ה] משלם כשעת הגזילה. אלמא מהני מדלא משלם כדהשתא וא"ת ולאביי מי ניחא והא היכא דלא עשה מהם כלים לכ"ע משלם כדהשתא ואע"ג שהוקרו ואמאי כיון דאהני מעשיו יקנה אותם בגזל בלא שינוי ולא יצטרך לשלם [אלא] כשעת הגזילה וצ"ע. תוס'. גליון וצריך לומר דהא לא קשיא דהיכא דהוי בעין דצריך להחזיר לפי דכתיב והשיב את הגזילה וכיון דס"ל דמהני קרא דמשמע לא מהני מוקמינן לבעין אבל לרבא דאמר דלא מהני אית לן לאוקמי והשיב בכל ענין ואית ליה שינוי במקומו עומד ומצי למימר דאה"נ אלא מפני תקנת השבים כדאמר ר' יוחנן אלא דעדיפי משני: י] קמ"ל. לא אמר לך רבא שאני משכון דכתיב בית עד בא השמש תשיבנו לו מכלל דקני משכון דיום בלילה וכתיב קרא אחרינא השב תשיבנו כבא השמש מכלל דקני משכון דלילה ביום ואביי סבר הני קראי להכי הוא דאתא חד לכסות יום וחד לכסות לילה וצריכי והרי: יג] ומעשרו ונותן לו. לפי ששאר פאה שהופרשו מן הקמה או מן העומרין פטורין מן המעשרות אף לכשימחנה ובפרק מקום שנהגו פרש"י ור"י הטעם למה פיאה פטור אבל משהגיע התבואה לכלל חיוב מעשר אינה פטורה וחיישינן שמא יכשול העני לאכול בלא מעשר ע"א כדי שלא למעט חלק העני שלא יצטרך לעשר מה שנתן. תוס': טז] תעזוב יתירא. מש"ה מפרישין מן העומרים דאי לאו תעזוב יתירא [הוי פטור] משום דעבר על [לאו] לא תכלה ומ"מ מן העיסה לא יפריש דקנייה בשינוי ור' ישמעאל סבר שינוי לא קונה וכן עיסה כמו שבולים. תוס': ורבא. למה לי תעזוב פשיטא דאי עביד לא מהני. תוס': כח] אהדר. דגבי אוכל נפש לא כתיב השב תשיב וי"ל דטעמא דאביי דא"ל לאהדורי משום שהיה שוגג שאם היה יודע שהיה אסור לא היה חובל והיה לו זכיה בטעות וחוזר עיין מציעא דף קמ"ו ע"ב בתוס'. מתיבות וי"ל עד תיבת ומהאי טעמא ל"ש: כט] אחרת. דמקשים העולם לאביי דא"ל זיל אהדר אלמא דס"ל דבחבל דברים של אוכל נפש איכא עשה דהשב תשיב א"כ הא דאמרי' בפ' המקבל: לג] יתירא. ולא פי' למה ואור"י שהדבר תלוי בזה כשמתכוין לזכות בשדה עצמו לא הוי הפקר גמור להפטר מכל הני אלא כשמתכוין לזכות בתבואה ולא בשדה אבל כשזוכה בכל מתחייב מכל הני מתעזוב יתירא אבל ממעשר פטור דכיון דלא כתיב תעזוב יתירא מיפטר בהפקר כל דהו: לג] רחמנא. א"נ נשבע שלא יעשה סאה זו תרומה ועשאה תרומה דלאביי הויא תרומת ולרבא לא הויא תרומה: לו] חרמים. ס"א דלרבא לקי משום דעבר אמימרא דרחמנא ולאביי לא לקי כיון דאיכא קראי לומר דלא מהני וי"ל דבעי לאשכוחי דפליגי במהני ולא מהני. תוס' אחרות: **ע"ב** ג] לישנא אחרינא. רש"י ז"ל לא גרים לה אבל הרגמ"ה ז"ל גרים אבל לא כמו שכתוב בספרים שלנו בסוף אלא בתחלה וה"נ א"ל רב אחא לרב אשי אביי ורבא במאי פליגי ברבית קצוצה לאביי לא מהדר ולרבא מהדר והא אביי כו' בשינוי קונה ל"א ברבית קצוצה וכדר' אלעזר כו' עד ואלא במאי קא מפלגי כו' בשינוי קינה ל"א כהני שינויי דשנינן וכן הוא בכל הספרים של קלף. א"ל ברבית: ו] תקריבו. ס"א אין לי אלא מום קבוע מום עובר מנין ת"ל כל אשר בו מום לא תקריבו מה ת"ל כו'. אם בל תשחטו (אות א' נמחק) גליון לא נמצא בל בכתוב רק לא אלא אמרו חכמים בזה הלשון להקל על הלשון ולדבר צחות וכן אמרו תמיד בל תשחית. הרב המעילי. ובקצת ספרים ישנים נמצא כתוב אם שלא לשחטן הרי כו': יד] הראוי לשם אמר רבא לא נצרכא אלא כגון שהומם וחיללו על חבירו סד"א בשלמא מעיקרא לא ידעינן אי האי איקבע לשם אי האי איקבע לשם אבל הכא כיון דאינכר של שם לא לקי קמ"ל ל"א טעמא דכתיב קרא כו' אמר רב יוסף הא מני כו' וכן גרים רגמ"ה וכן בכל הספרים ישנים ורש"י לא גריס זה אלא קצת הלשון כמו שכתוב בדף השני ברש"י ז"ל: **הראוי** לשם. גליון תימה לימא שהומם ושלחו לצוק דהיינו הקרבתו וי"ל דס"ל דאיכא בל תקדישו אף על השני: יח] חבירו שלא בהגרלה דברי ר"ש נהי דלא בעינן הגרלה דהא מגריל מעיקרא אלא דלא בעינן גופו דשני דחזי דאפילו בעל מום מי אמר אלא אמר רבא כגון שהומם וחללו על אחר דההוא אחר הגרלה לא צריך דהא מכח ראשון קא אתי וראשון הא מגריל מהו דתימא האי אחר לאו בן זוגו של שם הוא ולא יפסיל בו מום קמ"ל מתקיף לה רבינא וכי קא מעיילת אחר לא תחת ראשון קא מעיילת הא כריעה דראשון וראשון בן זוגו דשעיר של שם הוא אלא אמר רבינא הב"ע כגון שהיה לו חולה מסוכן בתוך ביתו ושחטיה לאמו (מתיבת רבא עד תיבת חבירו נמחק): **דלא** בעינן הגרלה כו'. גליון פי' אע"ג דר"ש לא מצריך הכא הגרלה אלא שמביא שעיר אחר לזה שמת משום דהגריל עליו מעיקרא. אלא דלא בעינן גופו דשני דחזי דאפילו בעל מום נמי מי אמר אבל בעלמא היכא דאגריל דלא בשני אם מת אחד בהגרלה ומביא אחר תחתיו מנלן דלא בעי שיהא אותו שעיר תם ואכתי אמאי איצטריך לה' לרבות שעיר המשתלח רגמ"ה ז"ל פי' בע"א דחוק ואיני יודע מי הכריחו ודעתי רחוק מדעתו גליון: יט] וחיללו על חבירו. בעל מום דכיון שבא מכח המוגרל ודאי לא בעי הגרלה ותימה למה ליה למימר וחיללו לימא שהומם ושלחו לצוק דהיינו הקרבתו דה"נ קאמר גבי מחוסר זמן דמסיק כגון שחיללו על מחוסר זמן אחר ופריך ומנלן דפסיל ביה מומא המצריך לחללו ומייתי קרא דהכא וי"ל דנקט וחיללו משום דניחא ליה למימר דאיצטריך קרא לומר שיעבור על בל תקדישו כמו בשאר קרבנות והא לא משכחת אלא בהומם וחיללו על אחר דאי בהקדש הראשון בעל מום תיפוק ליה דהא אין גורל קובע כו' וכן משמע מפ"ה. תוס' אחרות: לג] וידוי. גליון דודאי הדר ביה משינויי קמא דהגרלה דודאי קודם הגרלה חייב על שניהם וכי פריך התם לאחר הגרלה הא איכא וידוי ה"ה דהוי מצי למיפרך קודם הגרלה מי מיפטר והתניא קודם שהגריל חייב על שניהם אלא נקט פירכא דמסייע ליה לשנויי וכן מצאתי בתוס':

דף ז ע"א ד] אורחיה דקרא דמשתעי הכי. כי אחר שהזכיר הפסולין אמר דלא תקריבו לה' כי כל עצמם שנפסלו כי אינם כדאי ויהיה בזה משום הקריבהו נא לפחתך: ור' יוסי. נמי אחר שמשפט הכתוב לדבר לא יצא לו רמז לקבלת הדם. הרב המעילי ז"ל: י] מתקיף לה ריש לקיש שמא לא שנינו אלא בתם שנעשה בעל מום. גליון כתב הרב המעילי ויש שפירש שאינו מוסב על ההקדש רק על השחיטה ועל הזריקה ויאמר כי אולי לא שנינו שילקה רק בתם שכשהקדישו חלה עליו קדושת הגוף ואם כן כשהומם לא פקעה קדושת הגוף ממנו אך בבעל מום מתחילתן לא עליו רק משום בל תקדישו לא משום שחיטה כי הוא כדקל בלבד עכ"ל ובגליון כתוב פ"ה דלא אמרינן דילקה כו' ותימה והא לא לקי אא"כ התרו בו וקבל התראה ותו ליכא למימר דלא אסיק אדעתיה ונראה דקאי אבל תקטירו ובל תקריבו דלא לקי אלא בתם וכו' אבל בעל מום מעיקרו לא אסיק ארעתיה דקרב אמזבח ומשני שרוע וקלוט כתיב ומסתמא קאי אכל לאוי דפרשה וקצת קשה מהא דמפרש בקונטרס בבעל מום מעיקרו ממעי אמו אפי' קדם מומן להקדישן הוי כדקל וי"מ דר"ל קאי אראמרינן לעיל טעמא דכתיב לשם כו' והא אין הגורל קובע כו' ועלה קאמר שמא לא צריך לה' לכפר לריבויי אלא בתם ונעשה בעל מום עובר דבאותו ס"ד דגורל קובע ולא ילקי לפי דשמא יפול עליו הגורל לעזאזל וא"ת לשם מ"מ יהא ראוי כשירפא המום אבל בעל מום מעיקרא דקלא בעלמא והא דנקט במעי אמו דלעולם לא ירפא מסברא עכ"ל גליון ובתוס' וקשה דודאי לא ילקה כו' ועוד שקדם מומן להקדישן ודאי הוי דיקלא אע"פ שלא היה בעל מום ממעי אמו הוי דיקלא לכל מילי ומותר ליגזז וליעבד אם נפדה [ע"כ נראה לפרש] שמא לא שנינו אלא בתם בשעת הקדש ונעשה בעל מום ואח"כ שחט או זרק או הקטיר וכיון שקדם הקדישו למומו חל עליו קדושה והוי קדשים פסולים אבל בעל מום מעיקרו כלומר קדם מומו להקדישו דיקלא בעלמא הוא ולא חל עליהן קדושה והוי כשוחט חולין בעזרה דאינו אלא מדרבנן ומשני שרוע וקלוט כתיב בפרשה וקאי על כולו אפילו אלאו דלא תקדישו ובענין שאתה אומר ליכא לאו דבל תקדישו שאם הוא בעל מום קודם הקדש אתה רוצה לומר שלא יתחייב הר"ם ז"ל עכ"ל הרב המעילי: טו] משום דבזיא. גליון לא משום שאינו נאות למזבח בלבד רק כי יחשוב עון אשר נשאו לבו להביא למזבח ענין נבזה ונמאס א"כ אף מקדיש בעל מום לדמי נסכים כו'. הרב המעילי: **ע"ב** ו] לא נאמר בדברים. גליון תימה א"כ חייבי עשה הכתוב בהם לאמר להוי בלאו וי"ל דה"ק לא אמר כלומר אם יש לאו באותה פרשה אמור להם דקאי אכל מה דכתיב בפרשה ואי אין בהם לאו לאמר לא הוי לאו וניחא דחייבי עשה דליכא לאו בפרשה אין בו לאו וראיה מהא דתניא בן עזאי אומר לאמר שאתה שומע אתה למד כך נראה להר"ר אליעזר והראב"ד ז"ל בפי' ת"כ וז"ל והשתא לדעת ר' יהודה כל פרשה האמורה בתורה לאמר וכתיב בה לאו הבא מכלל עשה הרי הוא לוקה עליו כלאו גמור עכ"ל ועיין תוס' פסחים דף מ"ב ע"א ד"ה לאמר: טו] הבעלים. גליון ומתכפר קרי שפיר בעלים כיון שלשמו הקדישו והא דתנינן התם תמורת הבכור והמעשר ר"ל בבכור שנולד לו בעדרו של כהן דלעולם הוא שלו וי"מ דישראל קודם שיתנו לכהן קרי ליה שפיר בעלים ומימר כיון שבידו ליתנו לכל כהן שירצה: ל] לומר. גליון דההיא דהכא כר' יוסי הגלילי והתם כרבנן דאמר בכור בחוצה לארץ לא מקרי עמיתו וה"ה בכור בזמן הזה אך קשה דפריך בריש ב"ק לישני הא ר' יוסי הגלילי ההיא ומעלה מעל והא כרבנן ההיא דמוכרין וקשה דהא לרבנן אין מוכרין כדפי' וצריך לומר דאע"ג דמוכרין אותו לא מקרי רעהו ועמיתו כיון שחלבן אסור ואין לו פדיון ואסור בגיזה ועבודה:

דף ח ע"א ט] ליתי גיזבר ולישקלא. פי' בכל חייבי קרבנות שהגזבר ממשכנו ולמה יפסיד המזבח לישקל הגזבר ולימא הבכור יקרבנו כשהוא תם ואת אי מצית למיכל אכול ואי לא יאכלוהו שאר כהנים דבשלמא אי אית ליה זכיה דממונא הוא לא יוכל הגזבר לדוחקו ולהקריבו עד שירצה. תוס': [טז] פרט לכסף הקדש וכסף מעשר שני. גליון פ"ה דסבר מעשר שני ממון גבוה ובחנם פי' כן דאף למ"ד ממון הדיוט מימעיט שפיר משללה כמו דאמרינן מעשר שני בגבולין פטורה מן החלה דכתיב עריסותיכם אפילו למ"ד ממון הדיוט הן כדמוכח בפ' חלק: כח] לבעלים לא אלא פשיטא בתם וקא ממעט לה קרא מתורת בהמתה אלמא ממונא דכהן הוא אמר רבינא לעולם בבכור בעל מום ודקא קשיא לך היינו בהמתה הכי קתני מי שנאכל בתורת בהמתה יצאו בכור וכו': כג] בגויה. ל"א אילימא בזמן הזה קדשים קלים מי איכא אלא לאו בזמן שבית המקדש קיים ובמאי אילימא בבעל מום והא דומיא דשלמים קתני אלא לאו בתם וכו': **ע"ב** ד] אילימא. ס"א בזמן הזה הא דומיא דחטאת ואשם קתני והשתא ליכא חטאת ואשם אלא פשיטא בזמן שבית המקדש קיים ואי בבכור בעל מום סוף סוף דומיא דחטאת ואשם קתני אלא פשיטא בתם וקתני נותנה לכהן אלמא ממונא דכהן הוא דזכי בה מחיים אמר רבינא: ו] וקתני זכין בו בחייו. ומשני בבכור בחו"ל ור"ש היא ולכך מימיר כהן בבכור כיון דאינו קרב לכתחלה אבל לא מצי למימר בבכור בחו"ל ור"ע היא דאם כן לא הויא דומיא דחטאת ואשם והשתא יש לתמות כיון דמוקמינן בבכור בחו"ל היכא אמר ר' עקיבא דאין ממירין הא איהו דאמר לא יקרבו וי"ל דמ"מ סבר כיון דאינם נאכלים בלא מום לאו ממון כהן הוא או שמא משום קרא דדריש במתני' דבעינן תמורה בבית בעלים. תוס': ט] קאמר. ת"ק בבית כהן הכהן (תיבת הוא נמחק) עושה תמורה ואין בעלים עושין תמורה. גליון דסבר דממונא הוא ומת"ק נשמע לר"ש דכי היכי דלא דריש קרא דיהיה קודש ה"נ לר"ש וא"כ טעמא (לאו משום דממונו) [משום דלאו ממונו] הוא ולכך לא מוקי בבכור בחו"ל דא"כ מאי טעמא דר"ש ס"א דבהא לימא דלאו ממונא דכהן הוא והשתא ס"ד דטעמייהו מסברא בעלמא ודאי דפליגי בפלוגתא דר"י ב"נ ור"ע וטעמא מקרא וממילתא דת"ק דאמר דכהן עושה תמורה ליכא למשמע מיניה דממון כהן הוא דא"נ לאו ממון כהן איכא למרחי דאיירי בחו"ל בדרחי לעיל וכר"ש דאמר אם באו תמימים ומשני דפליגי בפלוגתא דר"י ב"נ וכו' ומ"מ ליכא למיפשט לת"ק דממונו הוא דמצי למימר דבבכור בחו"ל ור"ש היא: יב] בכור זה נתן לי כהן במומו. גליון קשה אמאי נקט נתן לי כהן לימא דלמא ממטי ליה לחכם ושרי ליה כיון דאכתי לא הוי ידע שאין רואין בכור אא"כ כהן עמו ושמא זה היה יודע שאם יביא בכור ויאמר שהוא מעדרו שלא יתיר לו חכם שמא יאכלנו ולא יחוש לגזל הכהן אבל כשהוא אמר שנתן לי כהן דאז ליכא גזל דכהן ופריך וגם בכה"ג מי שרי ליה חכם והא אמר רב יהודה וא"כ מה הועילו חכמים בתקנתם שלעולם יאמר מאותו שנולד בעדרו שכהן נתנו לו ומיהו אכתי קשה אמאי נקט נתן לי כהן במומו לימא נתן לי כהן כשהיה תם ונפל בו מום בביתו דהא אין ישראל חשוד על המומין ושמא בענין זה לא יתי' לו

א) חסר כאן וכן צ"ל אמאי מוקי לה גרבות בעלי חובין ולא מוקי קרא למיעוט לומר דקרבנו ולא קרבן אביו וכו'. ב) נראה דצ"ל הרב המעילי ז"ל הקשה דמה בכך שכל הענין וכו' הא כל התורה כולה וכו'. ג) נראה דצ"ל שיהיה של מעשר קף וכו'.

לו חכם ודאי וזה היה המפרש יודע דכיון שקנהו תם ודאי לשחטה מתכוין וגם לא יאמר לו לעולם כי יודע [illegible]

[illegible]

דף ט ע"א ז] [illegible]

[illegible]

דף י ע"א [illegible]

[illegible]

סמירין . עוברין שקדשו במעי אמן . בסעי אמן הוא דלא ממירין הא אבראי ממירין הא תנן אין הולד עושה תמורה ר' יהודה היא דאמר הולד עושה תמורה אי ר' יהודה אימא רישא מקדישין אברים וממירין בהם ואי ר' יהודה הא אמר אברים לא קדשין הכא נמי באבר שהנשמה תלויה בו : לו] מקרא . גליון דתניא בריש פ' כיצד מערימין יכול לא יקדישנו בבטן ת"ל אשר יבוכר משתבכר אי אתה מקדישו אבל אתה מקדישו בבטן וילפינן קדשים מבכור ובר פדא מוקי לההוא קרא לקדושת דמים ולמסקנא דמודה בר פדא ניחא : לז] לשני . מיהו הא לא קשיא דמצינו למימר דשניהם נמכרים וחילוק דראשון ושני אינו אלא שהראשון דמיו עולה והשני דמיו חולין מ"מ קשה בין ראשון בין שני למה לא ימכור לאכילה כדין בעלי מומין שאין בהם קדושת הגוף ויהיו דמי הראשון עולה ודמי השני חולין ונראה למורי דאפילו בר פדא סבר דמנו דנתתה קדושת דמים על הולד נחתה עלה קדושת הגוף והוי כמקדיש זכר לדמיו שלא יצא מידי מזבח אלא ימכור לצרכי עולות והשתא ניחא לקמן דראשון קדוש קדושת הגוף ושני חולין דהרי חולין שנתערבו בקדשים מפרש בפ' התערובות דימכרו לצרכי אותו המין ודמיהן חולין חוץ מדמי אותן קדשים שיקרב בדמי עולה . תוס' אחרות :

דף יא ע"א א] מתיבת אבל עד תיבת ועוברין נמחק . גליון ה"ג בקונטרס מקדישין אברין וממירין בהן וטעמא משום דפשטה קדושה בכולה ומשום הכי פי' כן דאי לא גרסינן וממירין מנא ליה לדיוקי בסמוך אי ר' יהודה אברים מיקדשין דלמא לא פשטה הקדושה רק באבר לבדו אבל מדאמר ממירין ש"מ דפשטה בכולה והשתא פריך שפיר ולא נהירא חדא דאינו ברוב הספרים וא"כ לא לפרוך מידי ותו דממירין בהן משמע דבאברים עצמן ממירין ויאמר בהמה זו תחת אבר זה וזה לא מהני אף לר' יוסי ואומר ר"י דלא גרסינן ליה ודייק בסמוך מדאמר מקדישין אברין ובודאי אבר להודיה קדיש ליכא רבותא אי לא פשטה בכולה א"נ דייק מדתני אין ממירין בהן ואי אין קדוש רק האבר פשיטא אי אמר בהמה זו תחת אבר זה דלא תחול אלא ודאי אשמועינן דאע"ג דע"י האבר קדשה כולה אפ"ה לא [ממירין] באותו אבר אע"פ שהוא ממיר עתה בבהמה כולה קדושה מ"מ כיון שאין מזכיר בדבורו רק אבר לא ימיר וזה חומר במקדיש מבתמורה : ו] טריפה . ס"א ל"א איתיביה מקדישין אברים וכו' קתני מיהא מקדישין עוברין א"ל כגון דאקדיש עוברין לדמיהן דכותיה גבי אברין דאקדיש אברין לדמיהן טעמא דאקדיש אברין לדמיהן הא אקדיש אברין לגופיהן קדשין הא אמר ר' יהודה אברין לא קדשין אלא כי תנן מקדישין עוברין בולדי קדשים אי בולדי קדשים למה להון לאקדושי תני הכי מקדישין אברין וממירין בהן ועוברין שהקדישו במעי אמן אין ממירין עוברין שקדשו במעי אמן הוא דלא ממירין הא אבראי ממירין הא תנן אין הולד עושה תמורה ר' יהודה היא דאמר הולד עושה תמורה אי ר' יהודה אימא רישא מקדישין אברין וממירין בהן ואי ר' יהודה הא אמר אברין לא קדשין הכא נמי באבר שהנשמה תלויה בו בדבר שעושה אותה טריפה : יא] ואיבעית אימא . ה"ג רש"י וא"א אידי ואידי חד תנא הוא וקמייתא בהפריש מעוברת כו' וכ"ע כר"י ויס"ג קמייתא בהפריש רקנית וסבר במעי אמן הן קרושים ובתרייתא בהפריש חטאת מעוברת וסבר אין קדושה חלה על העוברין וכבר פדא ואע"ג דלבר פדא תפסי קדושת אימיה היינו דוקא בולדות קדשים גמורים כגון אפריש אבל קדושת אימיה לא מהני עד שיולד ותדע דאטו מי אלים קדושת אימיה להקדיש דבר שאין קדושה חלה עליה אלא ודאי אינו מועיל אלא שיהיה קדש כשיולד . תוס' : תוא . ס"א וקדמייתא כגון דאקדיש ולבסוף נתעברה דולד קדשים במעי אמן הן קדושים ובתרייתא דנתעברה ולבסוף הקדישה דלא קדיש הולד עד דמקדיש ליה בפני עצמו וללשון זה כ"ע סברי כבר פדא דאין קדושה חלה על העובר : נא] קדישי . ס"א וע"כ ה"ק מי קדישי ע"י אבר של בהמה דאי אבר גופיה אה"נ דלכ"ע האבר קדוש ותמכר לצורכי עולה חוץ מדמי אותו אבר ב) נמי אמר שמקדיש הבהמה כולה משום אותה אבר אבל מדקתני אין מטירין לא משכחת ממירין בענין אחר ודוחק להגיה הברייתא וי"ל דמשמע ליה דמקדישים אברים להקדש כל הבהמה [קאמר] דאי משום קדושת האבר פשיטא דקדיש ולא צריך למימר : ע"ב ו] בו . ס"א מדקאמר נראין דברי ר' יהודה בדבר שאין הנשמה תלויה בו מכלל דפליג ר' יהודה אפילו בדבר שהנשמה תלויה בו ומדקאמר נראין דברי ר' יוסי בדבר שהנשמה תלויה בו מכלל דפליגי ר' יוסי אפילו בדבר שאין הנשמה תלויה בו אלמא בתרוייהו פליגי חסורי מחסרא כו'. מתיבת לאו עד תיבת בשלמא נמחק : טו] אמרי ס"א א"ל אביי פשים מהא דאמרת תפשום ליה מדידיה . גליון תימה דמאי ס"ד הלא הכא ליכא רק חד מיגו י"ל דמעיקרא סבר דלא בעי רק ממיגו ג) בתרא דבהמה פשיטא ליה דאמרינן ליה ומש"ה מייתי מרבא דאמר הך מגו בתרא והחינן ליה דמ"מ ליכא רק חד מינו ובקצת ס"י נ"א בעי רבא הקדיש אבר אי קדיש קדושת הגוף אי לא א"ל אביי פשוט מהא דאמרת הקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף וזכר לדמיו חד מיגו והכא תרי מיגו : כא] התם לא נחתה ליה קדושה. פ"ה דשותפות עובד כוכבים פטורה מן הבכורה ובבכורות [דף ט'] אמרינן אף למ"ד חייב בבכורה אתא קרא למשרי בגיזה ועבודה אבל למ"ד פטור לא צריך קרא וא"כ סוגיא דהכא אתיא כמ"ד דחייב בבכורה בשותפות עובד כוכבים והא דאמר לא נחתה קדושה היינו ליקרב אבל קדושה חלה עליו שאסור לאכלו עד שיומם : כו] היא שלמים וולדה בשני ווין כצ"ל . גליון י"מ דאתיא כמ"ד אם שיירו משוייר ולא דק דלקמן בכיצד מערימין אמר דמיד שאמר היא שלמים חל הקרושה מיד על הולד ואפילו הולד עולה לא יוכל לומר כ"ש היא חולין והכא ר"ל היא שלמים וכבר אמר ולדה חולין ולא דק ובקונט' פירש שהקדיש בהמה מעוברת חוץ מעוברה אין עוברת קדוש או שהקדיש בהמה ואח"כ נתעבריה ומבעיא למ"ד ולדות בהוייתן הן קדושין : כז] ושחטה בפנים. ה"מ למפשט מברייתא דלעיל השוחט את החטאת כו' נאכל בכל מקום אלמא אע"ג דהוי חולין אינו נפסל משום חולין בעזרה ושמא יש לחלק בין כלו לו חדשיו ללא כלו לו חדשיו דכיון דכלו שמא הוא בהמה בפני עצמו ואסור משום חולין בעזרה א"נ הוי בעי מעם הברייתא מקרא מנלן דשרי : מי קרינן ביה כי ירחק . פי' משום דכי ירחק דרשינן בריחוק מקום אתה זובח כו' ולא דייקינן ואי אתה זובח אלא מסאי דשייך ביה בקירוב מקום אתה זובח . תוס' אחרות : לג] פרש"י . גליון לשון תוס' אבל אתה גוזז כו' פ"ה דשותפות עובד כוכבים פוטר ול"נ דבפ"ק דבכורות [דף ט' ע"ב] אמרינן ר"י אומר שותפות העובד כוכבים חייב כו' ור"ש פוטר וכי איצטריך קרא אלמא למ"ד חייב (לא) איצטריך האי קרא ועוד דלר' יהודה קיימינן ואיהו סבר בפירוש שותפות עובד כוכבים [חייב] ורש"י דחק לפרש משום דמתרץ התם לא נחת ליה קדושה כלל ומיהו ה"פ לא נחת עליה קדושת מזבח ליקרב אבל קרושה חלה עליו שפיר דאסור לאכול עד שיומם :

דף יב ע"ב ג] אלא אמר רב פפא (תי' רבה נמחק) . גליון תימה מאי אולמיה מפי דרבין מר' חייא אדרבה נקיט דר' חייא בידך דמהדר תלמודא כל תלתין יומין וכי תימא (דלא מקשה לרבין דאליביה המשנה דדייק לחומרא כדפי' וא"כ ההיא דרבין דלא כמאן א"כ לא הוי ליה למימר אלא) דאליביה דרבין בעי א"כ מאי אלא דאמר רב פפא הלא לא הדר משינויי קמא ופי' ר"י דמלתא דרבין שגורה בפי כל התלמידים ולכך דחי דר' חייא מקמיה : ל] סאה . ואע"ג דקודם לכן היתה פסולה . וסד"א דהוי כמים שאובין שאין להם תקנה כדאמרינן במס' מקואות [פ"ב מ"ד ר' אליעזר] אומר רביעית מים שאובין כו' בין בתחלה בין בסוף ג' לוגין מקוה שיש בו שלש גומות של לוג לוג כו' אלמא מים שאובין אין להם תקנה ואפילו יפלו עליהם כל המים שבעולם מש"ה הוצרכו לומר שאם הומשכו השאובין ואפילו מ' סאה שהן חשיבות מקוה יש להם תקנה ובטלים אם נפלו עליהם מ' סאה כשרים והביא ראיות ואין לפרש טהורים בלא מים אחרים דא"כ הוי פליג דראב"י ובשאלתות הביא דראב"י וגם פוסק כרבין אלמא אינם סותרים זה את זה עוד הביא ראיות דהמשכת אינה מטהרה בשאיבה כולה מפ"ק דתענית כו' עד שלא יגיעו למקוה ובהמשכה איירי דבלא המשכת אפילו ג' לוגין פסולין והשתא איכא משניות דהמשכה בשאיבה מטהרת בכולה אלא ודאי כדפי' והיה קשה לו לפירושו דמאי פריך מני לא ראב"י ולא רבנן אדרבא אתיא ככ"ע דאינהו לא מיירי אלא כשהן בעינייהו אבל אם נפלו עליהם מים כשרים כ"ע מודים דטהורים ע"כ פי' הר"י שיכולים אנו לומר לפי שיטתו דמשמע ליה דמתני' דאין השאובין פוסלין אלא לפי חשבון דמשמע אבל אם לפי החשבון פוסלין ואין להם תקנה עולמית דומיא דאין המחומץ מחמץ שאם יש מן התרומה כדי לחמץ לא תועיל מן החולין אח"כ לבטלה ומלתא דרבנן נמי דייקי דרובה בהמשכה וברביה לא כלומר אם יש רוב מן הפסולים נפסלים בלא תקנה ומש"ה פריך ואלא הא (דאמר) [דכי אתא רבין אמר] ר"י דאית להתקנה מני . וגם שלח לו הר"י דודאי השאלתות סברי כפירושו אמנם פשט השמועה הזאת משמע שאיבה שהמשיכה כולה כשירה בלי שום מים אחרים וכל מה שהקשה לא קשת מידי כו' עד יום הכפורים אלא ודאי סובר המקשה דביוה"כ ובט' באב אסור לטבול בחמין משום תענוג דמה שאמר שאובין נינהו ולא אמר תענוג הוא משום דהוי נהיגי טבילה בחמין כל ימות השנה ואם בכלים שאובים נינהו וע"י המשכה ועששיות סורח גדול הוא ואין רגילות וכיון דשאר ימות השנה אין רגילות בחמין אסור הוא ביוה"כ משום תענוג דודאי אי היה רגילות לטבול בחמין לא היו צריכין לשנות ביוה"כ משום תענוג ולהכי משני בחמי טבריא שרגילות בני העיר לטבול בהם כל ימות השנה ואינם צריכין לשנות סדרן משום תענוג וכל המשניות שהביא לראיה אתיא כראב"י כי היכא דבעי לאוקמי מתני' דהכא כוותיה וגם אם היו צריכין למצוא תקנה ע"י המשכה שמא לא היה תופס אותו לחידוש ומשמיע לנו חידוש אחר בההיא דממלא בכתף ומשמיענו כיון שהעליון שלם אינו נפסל במים שאובין לעולם וההיא דמים שאובין ומי גשמים ודאי ליכא לדחויי וההיא ודאי אתיא כראב"י ויש בידינו לקיים המשניות ולכך מסופק ר"י אם מותר לעשות מקוה כולו שאוב ע"י המשכה כדמשמע פשט ההלכה ואע"ג דראב"י אוסר מ"מ הלכה כר' יוחנן או שמא דברי ר' חייא בר אבא עיקר ורבנן לחומרא וגם הפי' כמו שפי' הר"ר שמואל ורבנן לעולם לחומרא ונראה לר"י דהמשכה בכולה ודאי אין לעשות מספק אמנם יש להתיר ברובא כראב"י ואין כאן מכשול דאפילו רבנן לחומרא משנת ראב"י קב ונקי והביא טורי ס"פא דההיא דלעיל דמים שאובין ומי גשמים שנתערבו כו' עד ואם לאו פסול ופי' הרב משאנץ בפי' המשניות אימתי בזמן שמתערבין עד שלא יגיעו למקוה שאז נתבטלו ברוב וכראב"י ודבר תימה הוא איך בטלו יותר חוץ למקומו (יותר) מבתוך המקוה ועוד דוחק דא"כ מאי קא מתמה הכא אסתם מתניתין דהכא אי אית ליה דהמשכה מטהר ברביה ונראה למורי דנתערבו לאו דוקא אלא אורחא דמלתא נקט שיש בחצר צינורות שחקקם ולבסוף קבעום ופוסלין את המקוה ויש תמצית הגגין שהן כשרים והכל מתמצין דרך חריץ אחד למקוה משו"ה קאמר שאם נתערבו קודם שיגיעו למקוה כשרים ולאו דוקא נתערבו אלא כלומר שהגיעו לרצפת החצר ולא תני נתערבו אלא לאפוקי אם מקלחים מן הצינור עצמו דאז ודאי פוסלין בג' לוגין. נ"ל כי הוא תוס' הר"פ ז"ל וכן כל המסכת לרוב [הוא לשון הרב"א] . גליון שהשאיבה שהמשיכה כולה טהורה כלומר אם המשיך מים שאובים ע"י המשכה טהורין אם יבא אח"כ ארבעים סאה מי גשמים אע"ג דג' לוגין פוסלין את המקוה אף אם יש ארבעים סאה אחרים כשרים והני כיון דהמשיכו המים שאובין דרך משיכה טהורין ולא פסלו ולא לטבול מיד אלא כשיהיה אח"כ ארבעים סאה כשרים והשתא ניחא סוגיא דמשמע דמעיקרא אמר ר' חייא דברביה ובהמשכה כשר לטבול בו מיד ודוקא בדאיכא רוב של מים כשרים אבל אי לא לא ולא יועיל עוד השלמה פריך מכלל דלרבנן אפילו ברביה פסול ולא יהא עוד תקנה בהשלמה והא אמר רבין כו' אלא הכא לא פליגי ר"א ורבנן רק לטבול בו מיד ומתני' דקתני שפוסלין אינה כר"א דכולי שאוב נמי לא מיפסל כי איכא השלמה כרב דימי אלא אומר ר"י הכל הני קושיות לא קשה וכו' : לה] ביוה"כ . גליון אלא היה סובר דביוה"כ ובט' באב אסור לטבול בחמין משום תענוג והא דפריך שאובין נינהו ולא אמר תענוג משום דאי לא פסול דשאובין היו רגילין בחמין בשאר ימות השנה וא"כ בט' באב וביוה"כ הוה מותר אבל כי איכא פסול דשאובין א"כ אין דרך לטבול בחמין רק אם המשיכן ואיכא טורח גדול וא"כ ליתסר משום תענוג ומשני בחמי טבריא דלעולם רגיל בה וליכא תענוג ושאר : לח] פסלי . ואל תתמה מ"ט דיוסי בן חוני מה לי בכלי אחד ומה לי בשני כלים דהא שאיבה דרבנן היא דהם אמרו והם אמרו והרבה חילוקים יש בפסול ג' לוגין במסכת מקואות בפ"ג הסוחט את כסותו כו' א"ר עקיבא לא אמרו ממילין אלא מטיל כלומר בהטלה אחת והיה סובר ר"ע שכך היה הקבלה וחכמים השיבו לא אמרו אלא שנפלו ולשון זה משמע בין בבת אחת בין בג' פעמים וגם יש אחר כך מכלי אחד משנים משלשה מד' אין מצטרפין בר"א שלא נתכוין לרבות אבל נתכוין לרבות אפילו קורטוב בכל השנה מצטרף לג' לוגין (ופסק) :

דף יג ע"ב ג] שמו יצא לידון בתמורת גופו לומר לך כו' כך נראה לי לגירסת רש"י ז"ל וכן משמע בלשון רש"י שתי פעמים אבל לא מצאתי בשום גמרא כי כל הגמרות הישנות לא נמצא בהם גירסת רש"י כלל רק גירסת הרגמ"ה אשר כתבתי למעלה לידון בתמורת שמו . גליון כלומר לידון בתמורת שמו הוצרך לכתוב בעצמו תמורה דסד"א שלא תנהוג בו תמורה כדמפרש ואזיל תמורת שמו שקרא לי"א עשירי קדוש לפי שנקרא בשמו מנלן די"א קרב שלמים לא מההוא קרא נפקא אלא מדכתיב גבי מעשר קדש הם ודרשינן בפסח שני . הם קרבין ואין תמורה קריבה ולומר לך לאו דוקא כלומר ואיזה [חילוק] לבין תמורת גופו לתמורת שמו תמורת גופו אינו נגאלת דהוי כבכור ומעשר אינו נגאל כבכור שאין נאולה לו למכר באיטליז ובליטרא שהרי יכול לאכול במומו ואפילו פדיה לא צריכה : תמורת שמו אינו חל על בעל מום קבוע כדגמר לעיל דתמורה חל על בעל מום אבל אם קרא לבעל מום עשירי אינו קדוש : כו] עולה . הוא עצמו יקריבנה והאי עולת חוב יחיד היא כדאיתא התם בסיפא דהאי משנה והלא אף הנדבה עולה היא ומה בין דברי ר' אליעזר לדברי חכמים אלא בזמן שהיא באה חובה סומך עליה ומביא עליה נסכים ונסכיה משלו ובזמן שהיא באה נדבה אינה סומך עליה ואין מביא עליה נסכים ונסכיה משל צבור : כח] ואפילו . ס"א לא המיר בה דמה אריא אם המיר בה מהו להמיר בו אפילו כי לא המיר בו לא עבדא תמורה אליבא דר' שמעון הואיל והויא עולה הבאה מן המותרות דקאמר [מה] מעשר (שבחובה) [שבא חובה] עושה תמורה לאפוקי עולה הבאה מן המותרות אינה באה חובה : הכי קא מבעיא ליה [אי משכחת תנא דס"ל כר"ש] אליבא דר"י דאמר אין ממירין וחוזרין ממירין ואית ליה נמי כר' [אליעזר דעולה הבאה מן מותרות עבדי תמורה] מהו שיחזור וימיר כו' ל"א הכי קא מבעיא ליה אי סבירא ליה לר' אליעזר בר' שמעון דאין ממירין וחוזרין ממירין הנ"מ בחד גופא וחדא קדושה ובמאי היינו בלא נתכפר דס"ל דלא ניתק הראשון לעולה : שתי קדושות כגון דלא הומם הראשון [ונאבד ונתכפר באחר ואח"כ נמצא] דמעיקרא הוי אשם והשתא עולה אי חוזר וממיר וקדושה אחרת מגוף אחד הוי ופירושא דבעיא מפורש לעיל בעיקר בעיא דר' אבין :

דף יד ע"א ו] והרי חטאת דקרבן יחיד היא . גליון ה"מ לשנויי והאיכא חטאת העוף ע"כ עוד גליון לא משני הא איכא חטאת העוף דהכי פריך והרי כשצוה דין חטאת ליחיד בנקבה ובאותו שמביא חטאת בשוגג אין אחד מהן עוף לאותה שצוה להביא כשבה ושעירה ולעיל ניחא הא איכא עולת העוף שלאותו שצוה להביא עולה בנדבה צוה נמי להביא עולת העוף אם ירצה דליכא עולת בהמה חובה כי אם ביולדת ומצורע והם מביאים עוף בדלות מ"מ לא איקרי חובה : יב] מלבד שבתות ה'. לעיל מיניה כתיב זבח ונסכים דבר

א) נראה דחסר כאן וצ"ל לא נקי קמ"ל דגם זה נוקה אחר שהמיר ואמנם נראה דהא דאמר דהם אמר דתלה זו וכו' . ב) נראה דצ"ל רק ממיגו קרא דמיגו בתרא היינו מיגו דאקדשה לחד אבר ומו' פשיטא ליה וכו' דאמר אך מיגו קמא ודחיק וכו' .

דבר יום ביומו כלומר תקריב נסכים מלבד אותן של שבת שאם [אחר שבת הוא יו"ט ולא קרבו הנסכים בזמנו] יקריב אותם ביו"ט ויתורא בעלמא הוא לומר שאם עבר יומם לא נתבטל ואנסכים קאי דאלו אגופיה דזבחים הא קאמרינן עבר יומו בטל קרבנו. תוס': יג] רחמנא. ס"א מנחתם ונסכיהם בלילה הו"א בלילה אין ביממא דלמחר לא וכ"ת מ"ש בלילה דאין משום דבקדשים הוא לילה הולך אחר היום כתב קרא מלבד שבתות ה' ואי כתיב מלבד שבתות ה' הו"א ביממא הוא דקריב נסכים אבל בלילה לא יקריב כתיב מנחתם ונסכיהם בלילה ונסכים מי קרבי כו' והיא היא: כ] כאן ליקדש. פ"ה ליקדש אף בלילה אבל לא קרב רק ביום ולא נהירא דא"כ לפסול בעמוד השחר וי"מ בהיפך הא דאמר דברים שדרכו ליקרב ביום לאו דוקא שתקרב אלא ר"ל שתקדש ביום ופריך אי מקדיש ביום לא תקריב רק ביום: גליון כאן ליקדש כאן ליקרב. פירש בקונטרס שאם נתנם בכלי שרת כו' לפום רהיטא ה"פ ליקדש בלילה לפסול שהרי כיון שלא יקרבו בלילה [נפסל] בעמוד השחר דכלי שרת מכשירים ליפסל בלינה ופריך ואי מיקדש קדשי בלילה אקרובי נמי לקרובי דתניא כל הקרב ביום אין קדוש אלא ביום וע"כ זו שקדוש קריבה נמי בלילה דאם לא היתה קריבה אלא ביום לא היתה קדושה אלא ביום ויש לתמוה מאי פריך הא מסקינן פ' שתי הלחם דף ק' דכל הקרב ביום אינו קדוש אלא ביום ר"ל אין קדוש ליקרב אבל קדיש ליפסל וא"כ מאי קאמר הא אנן נמי ליפסל קא אמרי' וי"ל דודאי פרכינן הכא אליבא דס"ד דתלמודא דהתם דאינו קדוש ר"ל אפילו ליפסל ומיהו לא רצה לתרץ כדמתרץ התם דסמיך אסיפא דכל הקרב בלילה וע"כ מנחת נסכים היא דמלתא אחריתי לא אשכח הקרב בלילה ומיהו בקונטרס פי' כו' מיהו אין לפרש דפריך (בהדיא) מדקתני כל הקרב בלילה דהיינו מנחת נסכים דאין הלשון משמע כן כלל דא"כ הוי ליה למימר ואקרובי לא קרבה כו' וגם אין להקשות אמאי לא פריך הכא בהדיא דניחא ליה למידק מרישא ולמיסמך אסיפא מלאתוביה מסיפא בהדיא עוד פי' מורי כאן ליקדש אם נתנו בכלי שרת בלילה קדוש ליקרב למחר דלהכי אהני ומנחתם ונסכיהם שלא יפסלו בלינה. והשתא פריך שפיר דקרב ביום אינו קדוש אלא ליקרב ביום. תוס' אחרות: ע"ב יט] כל היכא דבעי מקריב. ובמסקנא זו צריך לומר דלא סמי נזירות להיפך מדהוי אמינא למעלה דהא אמרינן דהוא קרב בבמת יחיד [אא"ה חסר כאן ההתחלה כי נחתך שתי שורות וחבל על דאבדין וכפי הנראה הוא שייך למה דאמר תנאי הא ר"מ הא רבנן עכ"ה]. ולא נהירא דהא לא שמענו זה כי אם לר' יהודה דאמר בפרק בתרא דזבחים ר' יהודה אומר כל שהצבור והיחיד מקריבין באהל מועד שבמדבר וכו' אבל חכמים שאחריו אומרים כאן וכאן לא קרבו רק עולה ושלמים ורבנן קמאי שאחר ר' מאיר ס"ל הכי כדפ"ה התם דפריך רבנן היינו ת"ק ופי' בקונטרס דרבנן בתראי היינו רבנן קמאי וא"כ לא אתא כר' יהודה ולכאורה משמע דאתיא כר' מאיר דהא אמר סמי נזירות ממילתיה דר"מ כדי ליישב כוותיה ומאן דאמר דבבמה קרב היינו דלא כר' מאיר ולספרים הא רבנן ניחא דאותו רבנן היינו ר' יהודה ולדידיה חובת יחיד קרב בבמה גדולה דהיינו גבעון אבל הא קשיא (דכולהו) [לכולהו] תנאי לבר מר' מאיר איך אבשלום מביא [קרבנות] כשמכביד שערו וכי מגלח בלא דמים הא תנן הכביד שערו מקל בתער ומביא ג' בהמות ופי' ר' יוסף מקצון דרבנן קמאי דפליגי אר' מאיר במנחה ובנזירות אית להו כר' יהודה דחובת יחיד קרב בבמה גדולה ורבנן בתראי דאמרי כאן וכאן לא קרבי אית להו דנזירות נידר הוא והא דפריך חכמים היינו תנא קמא היינו ר' מאיר דלר' מאיר נזירות נידר הוא ואית ליה לר' מאיר דקרבן יחיד חובה לא קרבו אף בבמה גדולה. גליון:

דף יז ע"א כ] ה"ד. ס"א ה"ד שוגג אמר חזקיהו דאמר מותר להמיר דכוותיה גבי קדשים דלא קדשי באומר מותר להקדיש בעלי מומין למזבח ר' יוחנן אמר כגון שנתכוין לומר תמורת עולה ואמר תמורת שלמים או תמורת שלמים ואמר תמורת עולה דכוותיה גבי קדשים דלא קדשי בנתכוין להקדיש שחור והקדיש אדום או אדום והקדיש שחור ריש לקיש אמר כגון דאמר תצא זו ותכנס זו דכוותיה גבי קדשים באומר קדשים שנולד בתם מום נאכלין בלא פדיון רב ששת אמר כגון שאמר אכנס לבית זו ואקדיש ואמיר מדעתי ונכנס והקדיש והמיר שלא מדעתו וי"מ דגרסי בדברי ר' יוחנן קדיש ולא קדיש ובדברי חזקיה ורב ששת וריש לקיש לקי ולא לקי: ג] להמיר. דכוותיה גבי קדשים כסבור מותר להקדיש בעלי מומין לגבי מזבח: גבי תמורה לקי. קצת קשה היכא אשכחן מלקות בשוגג וי"ל דהכי רבי קרא יחיה לרבות שוגג כמזיד לישנא אחרינא גרסי' גבי תמורה קדיש וגבי קדשים לא קדיש משום דהוי הקדש בטעות כיון שאלו היה יודע שאסור להקדיש בעלי מומין לא היה מקדיש (אלא) [ואין] לך חרטה גדולה מזו ונדר ופתח עמו הוא. תוס': ט] תצא זו ותכנס זו דכוותיה גבי קדשים. ואותה של הקדש תמימה היא כו' לשון הקונטרס והטעם שאינו לוקה בכה"ג בקדשים משום דמלקות דמעילה אינו אלא במזיד משום דהזיד במעילה ודאי באזהרה ולקי אבל בשוגג לא וה"ה דהמ"ל כל עניני שגגה כגון כסבור שמותר בקדשים לזרים והכא ודאי אין ליישב גירסא דגבי קדשים לא קדיש דמה ענין קדושה לכאן וכי מפני שסבור שמותר לאכלו תיפקע קדושתיה. תוס': יב] ונכנס והמיר. יש לפרש כלומר כשאכנס לבית זו כו' מיהו אין הלשון משמע כך דלישנא דנכנס והקדיש והמיר משמע שהקדיש והמיר בידים רק שהיה שלא מדעת ולגירסא דגרים קדיש ולא קדיש ודאי ר"ל בין הקדיש תמימה בין הקדיש בעלי מומין וכן בכל הסוגיא אבל ללישנא דגרים לקי ר"ל אם הקדיש בעלי מומין למזבח וקשה להבין כל אלו הלשונות דתמורה במה הן חולקין ואמר לי רבי דלא חולקין אלא כל אחד פותרו לפי דעתו ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. תוס': טז] אלא בולדי קדשים. ובההיא אצטריך למימר דאין עושין תמורה דכל תני לאו רע מעיקרו נינהו דהא אוקמינא במקדיש בהמה ואח"כ נטרפה וטומטום ואנדרוגינוס נמי קדשי אגב אמן קודם יצירתם לשון הקונטרס ולכך פי' כן דאי הוי רע מעיקרו לא הוי צריך למימר דאין מתפיסין. תוס': לד] לקי. נ"א ה"ג ובתמורה קריש דרבי ביה קרא יהיה קדש: גבי קדשים כי הקדיש בעלי מומין למזבח לא קדיש. דהקדש טעות הוא: ל"א גרסי' גבי תמורה לקי. כיון דחייל עליה קדושה קא עבר בלאו דלא ימיר וגבי קדשים לא לקי ואע"ג דאמרי' בפרקין דלעיל המקדיש בעלי מומין למזבח לקי דעובר בלאו דלא תקדישו הכא כיון דסבר מותר להקדיש הקדש טעות הוא ולא חייל קדושה על בעלי מומין ולא לקי דאינו עובר בלא תקדישו: ע"ב כג] אי דעולה לאו בר אולודי הוא. ואע"ג דבפ' (ג') [ד'] דנזיר [דף כ"ה ע"א] גרסינן ולד חטאת ותמורת אשם מ"מ אי הוי מצינא ליישבו ולאוקמי [לישנא דברייתא] בדבר אחר הוי מוקמינן ליה קודם שיקשה ולא הוה דייקינן ולאו ק"ו הוא (ולאוקמי לישנא דברייתא) וגבי עולה לא פריך כמו גבי אשם וגבי אשם לא פריך כמו גבי עולה דודאי בעולה ליכא לאוקמי כלל בתמורה דהא דרשינן לעיל כדרך שאתה נוהג בעולה כך אתה נוהג בתמורה אלמא קריבה ולהכי לא פריך אלא מולד [אבל] גבי אשם דהוי שייך לאוקמי קרא גבי תמורה פריך ולא חש למיפרך מולד דמלתא (דברי) [דכרי] הוא להזכיר ולד בזכר. תוס' אחרות:

דף יח ע"א ס] ואי עבר ומקריב כו'. אר"י דלכאורה משמע דקאי המיעוט בולד חטאת לומר שאם הקריבו עובר בעשה אבל אתמורת אשם לא קאי דכיון דהלכה באשם [דהוי] עולה אם הקריבו אשם פשיטא דעובר דכל המשנה בקדשים עובר משום מוצא שפתיך תשמור ואע"ג דבנזיר אמרינן תמורת אשם כדי נסבא כדפי' לעיל דהוי בעי לאוקמי בולד עולה ולא היה חושש ליישב לשון הברייתא מ"מ נראה לר"י דלא נהירא לאוקמי אולד חטאת גרידא מדקאמר ר"ע אינו צריך כו' משמע דר"י איירי באשם ונראה לר"י דודאי אי עבר ומקריב בין תמורת אשם ובין ולד חטאת קאי בעשה ודקשיא לך דבלאו הכי איכא עשה דשינוי קודש י"ל דאין זה שינוי קודש כששחטו לשם אשם כיון שעיקרו בא מאשם להכי אצטריך רק. תוס': דאי עבר ומקריב קאי עליה בעשה. נראה דקאי אולד חטאת לעשה אבל אתמורת אשם לא קאי כיון דהלכה דקריבה עולה ממילא ידענא דאם קרבה אשם דעובר משום מוצא שפתיך וכ"ת דאתא לעשה יתירא באשם מ"מ ניחא ספי לאוקמי בולד חטאת וזה קשה מדאמר ר"ע אין צריך קרא לאשם משמע (לת"ק) [לר"י] צריך קרא באשם וצריך לומר דקאי נמי אתמורת אשם וס"ד דלא הוי [שינוי קודש] כששוחט לאשם כיון דמכח אשם קאתי לכך צריך רק. וא"ת בסמוך גבי ר"ע דפריך לישני להו לעשה י"ל דלא משמע להו (דעשה) [דעובר בעשה] כי אם למימרא בעלמא ולא נהירא דא"כ מאי קאמר ר"ע אין צריך לעשה וצריך לומר דר"ע טעה בדברי ר"י וס"ד דלית ליה הלכתא ואמר ליה איסורא באשם תמצא בגופיה ופריך א) מהלכתא כן והקשה ר"ע אי הוי סבירא לי כוותיך דלית לך הלכתא מוקמינן להו לאיסורא אבל לדידי דאית לי הלכתא אתי הוא לכדרב הונא והוי כאלו לא נאמר דאיזהו נשך [דף סא.]. הר"י בגליון: ו] ר"ע אומר כו' ופריך תלמודא הלכתא גמירא לה וא"ת לימא ליה דלהכי אצטריך דאי עבר [והקריב] ועבד עובר בעשה וי"ל דהוא לא משמע אזהרה וא"ת א"כ מאי קאמר אינו צריך הא אצטריך שפיר קרא דרק דהוא לא משמע אזהרה ואר"י דר"ע טעה בדברי ר"י וסבר דלית ליה באשם דתמורתו עולה ודריש רק ליאסר תמורת אשם להקרבה ולהכי אמר ליה איסור תמצא בקרא דאשם גופיה דכתיב הוא וא"ת והא ר"ע גופיה אית ליה דאשם הוא לכדרב הונא אתא מיעוטא וא"כ מאי קאמר אינו צריך רק למיעוטא הרי אומר אשם הוא וי"ל למאי דפי' דר"ע היה טועה בדברי ר"י ניחא דה"ק בשלמא לדידי דאית לי הלכה איתר הוא לכדרב הונא אלא לדידך דלית לך הלכה טוב לך למדרשיה ב) לכדרב הונא. תוס'. שיטת התוס' קשיא טובא דדוחק גדול הוא זה לומר דטעה ר"ע בדברי ר"י ועוד מנלן לתלמודא דר"ע טעה בדברי ר"י ולא משמע ליה מהוא דאי עבר ואקרביה קאי בעשה ומאי פריך ליה למה לי קרא דלמא ר"ע ס"ל דהוא בא דקאי עליה בעשה ולא טעה בדברי ר"י ולא תקשי מידי ואין לומר דמשום הכי קסבר תלמודא דטעה ר"ע דאל"כ רב הונא דלא כמאן לא כר"ע ולא כר"י הא ליתא דהא עדיין לא אסיק אדעתיה הא דרב הונא כלל ועוד דהא לא קשה מידי דכי נמי תוקמא כרב הונא מ"מ נפקא לן שפיר דאי אקרביה לאשם עבר בעשה כדקאמר הוא בהוייתן כלומר בהוייה שיש לו להיות דהיינו עולה ולא אשם ואף ללישנא דבעי עקירה ומפרש הוא בהויית אשם וצריך שיעקרנו בפה לשם עולה מ"מ מלתא דפשיטא הוא דאשם פסול הוי כיון דהלכתא גמירי דבאשם עולה הוי בודאי עבר כששחטו סתם שעשה שינוי קודש ועבר בעשה והוא לא אתא לטשרי כששחטו סתם שיהא כשר לאשם אלא לאסרו לעולה ועוד ר"ע דטעה בדברי ר"י מאי קאמר אינו צריך רק ומהוא נפקא לן שפיר ארדבה כיון דממיעוטא דרק חזינן שפיר חטאת ואשם אייתר ליה הוא לכדרב הונא לכך נ"ל לפרש דתלמודא משמע ליה דר"ע דקאמר אינו צריך פי' לאזהרת עשה דמהוא נפקא לן שפיר הוא קרב ואין תמורתו קריבה פי' ואי אקרבה קאי עליה בעשה ופריך תלמודא ולמה לי קרא למיקם עליה בעשה הלכתא גמירי לה כל שבחטאת מתה כו' ומעתה קאי עליה בעשה דשינוי קודש ומשני אה"נ אצטריך קרא לכדרב הונא כלומר מכח ההלכה הוה נפקא לן שפיר ואי אקרבה לאשם קאי בעשה דשינוי קודש אלא דהו"א דגם אי אקרבה סתמא נמי עבר בעשה דסתמא לשם אשם קאי וקא עבר בעשה דשינוי קודש והשתא גלי לן קרא הוא בהוייתן יהא כלומר בהוייתן שיש לו להיות דהיינו עולה ואי אקרבה סתם לא עבר שהרי כשר לעולה והיינו נמי דקאמר ר"ע במילתיה הוא קרב ואין תמורתו קריבה כלומר הוא קרב לאשם ואין תמורתו קריבה אשם דהיינו נמי כאשם שניתק לרעייה דתמורת אשם הוא רועה שהרי בחטאת היא מתה וללישנא דבעי עקירה אי לאו קרא מכח ההלכה נפקא לן שפיר דאי אקרבה לאשם עבר בעשה דשינוי קודש (אלא) ה"א דאי אקרבה סתם לא עבר גלי לן קרא דאף כי אקרבה סתם עבר בעשה דשינוי קודש שהרי אשם פסול הוא שקרב והוי כאלו מקריב עולה לשם אשם והא דקאמר קרא הוא בהוייתו יהא פי' בהויות אשם מלתא דפשיטא שלא להכשיר אלא לפסול כדפי' והוי מצי למיפרך שפיר והא אמר ר"ע דמכח ההלכה נפקא לן דאי אקרבה קאי בעשה דשינוי קודש אלא שהיה קל לתרץ אה"נ וכי איצטריך קרא לחטאת ומתוך שהתירוץ קל לא חשש התלמוד לפרשו א"נ ר"י ס"ל דלא הוי שינוי קודש אי אקרבה לאשם כיון שתחלתו לאשם הוקרב אע"פ שנשנית ההלכה ובזה פליגי ר"ע ור"י. כך נראה לי ברוך:

דף יט ע"א ט] למקום שהמותר הולך לשם הולד הולך. גליון הא דלא אמר למקום שהאם הולך לפי דדין האם תלוי בהא דגמירי דין דמותר אשם לרעייה ובעולה ליקרב ובסיפא אמר אימיה למאי חזי ולא אמר המותר למאי חזי לפי דלפני הפסח לא שייך להזכיר מותר לכך אמר דינת דאימיה. הר"י בגליון: י] פסח. ס"א ל"א א"ל אביי מי בעי ר' אלעזר שם קרבן על אמו והתניא המפריש נקבה לפסחו כו' והא פסח דליכא שם שלמים על אמו ולא קדיש גופיה אלא לדמי ולד קאמר ר' אלעזר דקדיש גופיה לשלמים א"ל שאני פסח דכי מקדיש פסח בשאר ימות השנה קרב שלמים ואי טעמא דר' אלעזר כיון דאיכא שם עולה על אמו וקדשה לגופה ולד נמי קדיש לגופיה נפלוג ר"א ברישא בילדה קודם הפסח דהוא עצמו קרב שלמים דהא איכא שם שלמים על אמו אה"נ ואמתין (ס"א ונפלוג ר"א ברישא כי היכא דקאמר בתמורת עולה דהא איכא שם עולה על תמורה ואמר ר"א דהוא עצמו יקרב עולה ה"נ ואמתין) לרבנן עד דסיימין מילתייהו וסוף פליג עליהון אביי אמר היינו טעמא דר"א דקסבר למקום שהמותרות הולכות לשם הולד הולך מותר עולה דקרב עולה ולד תמורת עולה נמי קרב עולה מותר אשם דלא קרב אשם אלא ירעה ולד דתמורת אשם נמי ירעה וכן מותר פסח אחר הפסח דקרב שלמים ולד נמי קרב שלמים אבל לפני הפסח אימיה למאי אקדשית לדמי ולד נמי לדמי מתיב: ע"ב לג] תירץ. ס"א דהתם ששחטן לשמן כלומר לשם אשם ואז ודאי הוי אשם פסול אבל הכא מיירי ששחטן שלא לשמן וכיון דעקר שם אשם מהם ועשה עולה יהיו כשרים דהא חזי שפיר לעולה וכן משמע בפ"ב דזבחים כו' עד בלא ניתוק דכיון דהוי אשם פסול בעי ניתוק דאמרי' כל שבחטאת פסול באשם רועה וכל זמן שלא ניתק האשם פסול והכא מיירי כשניתק דאז אפילו שחטו סתם כשר לעולה ואפילו קודם כפרה כיון דבסופן להיות מותר דגדולה מזו אמרינן בזבחים [דף קט"ו ע"א] הקריב ב' אשמות לאחריות דיכול להקריב אחד מהם לעולה ע"י ניתוק ואף לפני כפרה אע"פ שהוא עצמו בא לאשם: לו] הכי. (וכן) תימה דבבכורות גבי מילתיה דר"ש גופיה דפריך אדיליף מעשר מבכור דקדיש לפני זמנו ליליף משאר קדשים דאינו קדוש והכי מייתי ליליף אף שאר קדשים דאר"י דאף דשאר קדשים קדושים לפני זמנו אבל מ"מ אסור להקדישן לכתחלה ולהכי פריך אדיליף מבכור לומר דנכנס לדיר להתעשר לכתחלה ניליף משאר קדשים דאסור להקדישן לכתחלה ואכתי קשה דלעיל אמרי' דתם במעי תמימים ד"ה קדיש ואפילו לכתחלה מוכח בפ' כיצד מערימין דשרי להקדיש עובר במעי אמו ואין לך מחוסר זמן גדול מזה וי"ל דלא דמי עובר שלא יצא לאויר העולם דלא הוי בר הקרבה למחוסר זמן שהוא בר הקרבה ורחמנא דחייה אבל עובר לא חל עליו שום מחוסר זמן. תוס' אחרות:

דף כ ע"א ד] ונימא אין אני רואת כו'. הואיל וע"י הפרשת האשם סופה לבא לידו מותר האשם שהוא עולה והוי כאלו הופרשו לעולה והמפריש נקבה לעולה עושה תמורה משום שם עולה על אמו בעולת העוף כדמפרש בסמוך: גליון הואיל ומותר אשם קרב עולה. פי' ועולה הוי נקבה בעולת העוף. תימה דלעיל אמר שאני אחר הפסח דמותר פסח קרב שלמים אבל מולד תמורת אשם אע"ג דמותרה עולה אין הולד עולה כיון דהולד הראשון שבאת ממנו אין עולה וי"ל דלעיל איירי כשנולד הולד אחר הפסח דכשנולד היתה כבר האם שלמים אבל הכא דאף במפריש נקבה לפסחו קודם הפסח אמרינן דעושה תמורה לפי שמותרה שלמים אע"פ שעדיין אינו שלמים כמו כן יש לנו לומר בנקבה לאשם אע"פ שעדיין אין עולה כיון שמותרת עולה. הר"י ז"ל בגליון: ס] רבי סבר כרבנן כו'. גליון תימה ומה בכך וכי משום הכי לא מקדישה ועוד דגבי עולת העוף לא יועיל מהאי טעמא דלא עביד תמורה וי"ל דאין תמורה לאו דוקא אלא ר"ל דלא קדשה (בגוף) [הגוף] לפי שעולה במותרות לצבור ועולת נקבה אינה קדושה רק מכח עולת עוף ועולת עוף לא שייך בצבור: קסבר רבי כו' לפום ריהטא ה"פ הלכך לא מהניא הפרשה זו למיחל עליה קדושת הגוף ולעשות תמורה משום טעמא דמותר קרב עולה כיון שאף כשתבא לידי מותר לא תעשה תמורה ודוחק דהא עד השתא תלינן דין תמורה בדין רעייה ואמרי' כיון דאינו רועה אינו עושה תמורה והשתא תלינן רעייה בתמורה ואמרי' משום דאינה עושה תמורה לא תחול עליה קדושת הגוף ואינו רועה ואינה היא המרה דודאי יש לתלות דין תמורה בדין רעייה דכיון דאינה רועה ואינה קדושה קדושת הגוף דין הוא שלא תעשה תמורה דקדושת דמים לא עבדי תמורה אבל משום הכי לא נתלה דין רעייה בדין תמורה דהא קמן כל קרבנות הצבור קדושים קדושת הגוף אע"ג דאין עושין תמורה וא"כ כיון דמותר אשם קרב לעולת צבור ועולת צבור קדושה קדושת הגוף אף זו תקדוש קדושת הגוף וממילא תעשה תמורה דמדין תמורה אין לנו להשוותה לקרבנות צבור ולא עבדי בשום דוכתא תמורה לכן נראה למורי דה"פ מותרות לנדבת צבור אזלי הלכך אשם ומותר לאו בני חד ביקתא נינהו דאשם עבד תמורה ומותר לא עביד תמורה הלכך לא מהני כח מותרו לאלומי הפרשתו של אשם אבל פסח הוא ומותרו שוים ושניהם עושין תמורה ומהניא כח מותרו לאלומי הפרשתו דבני חדא ביקתא נינהו: ז] תיקדוש. ותעשה תמורה דהאיכא כו'. ואם תאמר והא לא דמיא להך דלעיל דהכא אין זו חובה לכהן ולמה תיקדוש כשמפרישה לפר יוה"כ וי"ל דמדמי תלמודא דכי היכא דהפרשה דעני דמייתי עוף שהוא גוף אחר מהני לעשיר שמביא בהמה אלמא מהני דין שם הראוי לגוף זה לגוף זה כלומר מעוף לבהמה א"כ כה"ג המפריש פרה הואיל ועל גוף פרה זה איכא שם חטאת אית לן למימר תקדוש כמו לעיל דהפרשת גוף אחר דעוף מהני להפרשת בהמה נקבה דהוי גוף אחר דכך לי ב' מיני הפרשות כגון פרה ולפרו ומין אחד כמו ב' מינין והפרשה אחת דהיינו מצורע עני ועשיר והשתא ניחא דלא מצי למימר פרה לפרו תיקדש דהא איכא חטאת העוף הואיל והוא ב' מינין וב' הפרשות: לס] לנכסיה. ולא דמי לחטא עד שלא נתמנה שאין נקבה ראויה לאותה הפרשה שהוא מפריש לחטא משנתמנה בשום ענין ונ"ל לפרש כו' עד ומשני ר"ש ס"ל כראב"ע ולא תימא דמיירי ר"ש במפריש נקבה לעולת חובה [של מצורע] התם אם עשיר הוא לא נחתא עליו קדושת הגוף כמו חטא עד שלא נתמנה דאזלינן ממש לדין שמוטל על האדם בשעת הפרשה אלא מיירי בעולת נדבה (שהקריבה) [שהפרישה] נקבה לעולת נדבת שנדר דכי נמי התנדב בהמה לעולתו מצי פטר נפשיה בעולת העוף כדמוכח במרובה הרי עלי עולה והפריש שור גנב פטר נפשית בכבש לרבנן או בעולת העוף לראב"ע דכך מוציא הגנב לבעלים ידי חובתן. תוס' אחרות: ע"ב ג] תמורה. ולפי זה צ"ל דר"ש פליג במפריש נקבה לאשם דתמכר וה"ה המפריש נקבה לעולה דמ"ש הואיל ולית ליה סברא דשם עולה על אמו כך נראה לי: תמורה. ל"א א"ל ר' יהושע סבר לה כר"ש דאמר כל מרעם דלא חזי להקרבה לאלתר לא נחתא קדושה לגופיה ואי כר"ש סוף סוף נקבות נקדוש גופייהו לעולה דהא קאמר אי בעי פטר נפשיה בעולת העוף דהא תניא ר"ש אומר לעולתו עושה תמורה א"ל ר' יהושע סבר לה כר"ש בן יהודה דתניא כו' [תמורת אשם כו' נ"ל לפרש דתמורת אשם מותר אשם הוא] דינה לעולה הלכך רבנן סברי ירעה ור' אליעזר סבר ימותו דלא בעינן שתקרב תמורת אשם דלמא אתא לאחלופי לפני כפרה להקריב האשם לעולה אבל אין לפרש [עתה דלמא אתא לאחלופי ולהקריב התמורה באשם דהא לא ידע הא דאין] אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה ואם יקריב את התמורה לאשם אין בכך כלום אבל לפני כו' דבהקרבת אשם ליכא שום חששא וא"ת מ"מ היאך תקרב התמורה אשם הא קי"ל כל שבחטאת מתה באשם עולה וי"ל דס"ל דאין הלכה נשנית אלא לאחר כפרה אבל התמורה שלפני כפרה קריבה אשם והאשם עצמו ירעה לרבנן וימות לר"א כדין כפרו באחרת וא"ת היכא קאמר ד"ה יקרב אשם משמע בין תמורת אשם בין ולד תמורת אשם ומשמע ד"ה בין ר"א ובין רבנן דר"א דאמרי במפריש נקבה לעולה דאין בנה קרב עולה ומ"ש וי"ל טעמא הכא מודו משום דאימיה קרבה פי' תחלת ההקדש היה אשם זכר. תוס' אחרות: כ] העולם: ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא ברמיהן אין כו' אלמא יש לולד תמורה דחוי האם וא"ת מאי פריך כו' אבל בנקבה לאשם שאין כאן שום אשם שיתחלף לנו בולד דהא ודאי באם שהיא נקבה לא יטעה להקריבה עולה וי"ל דמשמע ליה דגזירה לאחלופי לא שייך אלא בתמורה עצמה שבא מכח אשם אבל בולד תמורה לא שייך למיגזר ואינו דחוי אלא משום דשדינן עליה דחוי דאימיה וה"נ נשדי עליה דחוי דאימיה וקשיא זו פי' בתחלת הסוגיא בלשון אחר דפריך מהא מתני' על ההיא דולד תמורת עולה וא"ר דה"ה דהמ"ל הכא כדמשני התם או התם כדמשני הכא. תוס' אחרות: כז] דרועה. ס"א פי' אחר קמ"ל דאף בולד תמורה פליג דאי עבדינן בה שום צד הקרבה אתא לאחלופי בין התמורה לאשם ולעשות האשם עולה וגם שמא יש כאן ב' חששות שמא יעשה התמורה אשם ואין אדם מתכפר בעבירה וגם שמא יעשה האשם עולה לפני הכפרה ואף לאחר הכפרה נמי דלא אתא לאחלופי בפשיטות שאין האשם לפנינו מש"ה חיישינן שאם נתיר להקריב התמורה כלל אתא להתיר לפני כפרה ואתא לאחלופי כדפי' ורבנן נמי מהאי טעמא סברי דרועה אבל סברי דדייו לנו בהרחקה אם לא תקרב היא עצמה: הו"א דבהך גזירת דלאחלופי בבהמה אחרת שאינה הגונה כ"כ כמו גזירת הראשונה אימא מודו להו לרבנן דברעייה בעלמא סגי והך גזירה אחלופי דפירשנו למדנו מגירסא אחת ירושלמית שכתובה בקצת ספרים וצריכי דאי אשמועינן גבי תמורת אשם משום דאתא לאחלופי פי' בין התמורה לאשם ויקרב האשם לעולה אבל אשם כו' דהא ליכא במי יתחלף מודי ליה לרבנן צריכי פי' לאשמועינן דאף באשם פליגי וגזירה לפני כפרה אטו לאחר כפרה פי' והוא הכל טעות:

דף כא ע"א יד] אי קסבר האי תנא דיליף מעשר מבכור קדושה ראשונה כו' כי היכא דסבירא להו בקדושת הארץ ל"ש בכור ול"ש מעשר בני הבאה נינהו ויאכלנו בירושלים דהא שמעינן ליה למ"ד קדושת הבית לא בטלה שמקריבין אע"פ שאין בית ואוכלים קדשי קדשים אע"פ שאין קלעים וכמו כן יאכלו בכור אע"פ שאין קלעים וא"ת הואיל וחרב הבית אין מזבח קיים ואיך יאכלו בכור הא טעון מתן דמים ואימורין למזבח וי"ל כו' עד ויבנה ה"ג ברוב ספרים ואי קסבר לא קדשה אפילו בכור נמי תיבעי ופ"ה בזבחים מ"מ בעי ממעשר דכיון דאינו צריך לבית אם נאכל בירושלים לפני ה' קרינא ביה אפילו בכור נמי שקרבו דמיו ואמוריו דומיא דמעשר תיבעי וקשה דאדרבה אם קדושת הבית בטלה מאי קבעיא ליה ממעשר אם יאכלנו בירושלים יותר משאר ערי ישראל ועוד אם לא קדשה לעתיד לבא א"כ בטלה קדושת הבית והותרו הבמות ובהיתר במות מע"ש נאכל בכל ערי ישראל ומיהו יש לדחות קושיא שניה כו'. תוס' אחרות: טז] אמר רבינא [אא"ה כך היה גירסתם וכן גרים הרגמ"ה עכ"ה] לעולם קסבר כו' וקשה כו' עד דנפסל ביוצא דנתבטלו המחיצות ועוד בזבחים כו' עד בשרו לרמו אדרבה מהכא איכא למילף דאוכלין בגינו דמשמע דוקא משום דקדושת הבית בטלה הא אם לא בטלה היה מותר אע"פ שאין מזבח קיים ועוד מה שהקשינו לעיל למה לי למילף מעשר מבכור מעשר גופיה מה יעשה בירושלים יותר מעיר אחרת ור"ת גרים גירסא אחרת אי קסבר לא קדשה אפילו מעשר נמי לא כדפי' דמה מעלה יש בירושלים יותר משאר ארצות לעולם קסבר קדשה ולעולם בבכור שנזרק דמו ודקשיא לך בכור נמי לייתי היינו טעמא דבכור משום דיליף בשר מדם ודם אינו ראוי ליקרב הואיל ומזבח בטל ואין המזבח במקומו ואע"פ שהבשר ראויה לאכול כיון דהבית קדוש וכן מעשר אע"פ שהיה דינו ראוי לאכול בירושלים יליף מבכור ואינו נאכל ומה שלא תירץ בקוצר קסבר קדשה לעתיד ומיהו בכור לאו בר הבאה הוא משום דבעי מתן דמים ובבכור שלא נזרק דמשמע ליה דכשהקיש הכתוב מעשר לבכור לא הקיש אלא לבכור דומיא דמעשר שאינו מחוסר אלא אכילה אע"ג דבתחלת הדין הוי פריך מה לבכור שכן טעון מתן דמים ואימורים אלמא הוה מיירי מבכור שלא נזרק אמת דמתחלה כשעשה מה מצינו היה מדבר מבכור שלא נזרק אבל לאחר מכאן שעשה היקשא הניח אותה שיטה ומשמע ליה דלא הוקשה אלא לבכור דומיא דמעשר. תוס' אחרות:

דף כב ע"א ג] כאלו היא עומדת בבית הקברות. גליון תימה לימא רועה בהדיא ונראה (דה"ה) [דהאי] חטאת שעברה לא הוי כחטאת שאבדה והפריש אחרת תחתיה ונתכפר באחרת ונמצאת הראשונה שמתה אלא הויא כעומדת בבית הקברות והפריש אחרת ונתכפר שאינה מתה אלא רועה דלא מיקריא אבודה אלא הויא כמפריש שתי חטאות לאחריות דהשניה תרעה כך עברה שנתה תרעה. וזה לשון התוס' כאלו היא עומדת כו' תימה למה האריך בלשונו לימא ירעה בהדיא ותירץ ר"י דבא לך להשמיענו דאין זה דחוי ועוד דלא הוי כחטאת שאבדה והפריש אחרת תחתיה ונתכפר בה דהכא לא אבדה מיקריא אלא הוי כמפריש ב' חטאות לאחריות שהשניה תרעה מדהמתין לה עד שעברה שנתה א"כ לעולם

א) נראה דצ"ל ופריך ל"ל קרא והא הילכתא כן ומשני דר"ע ה"ק לר' ישמעאל אי הוי וכו'. ב) נראה דצ"ל טוב לך למדרשיה לקרא דאשם הוא למעט דאין תמורתו קריבה מלמדרשיה לכדרב הונא.

לעולם לא היה ברעתו שיקריבנה והוי כמפריש שתי חטאות לאחריות עכ"ל תוס': י] תנא אבדה נבי. גליון יש ספרים דגרסי אי תנא עברה שנתה התם מתניא אבודה משום דחוי להקרבה בשאר קרבנות ומהניא אבודה למות דלא דמי לאבודת לילה דלא שמה אבודה משום דהתם האבודה לא מתניא מידי דבלאו הכי אין קריבה בלילה דאין שום קרבן בלילה קרב אבל עברה [שנתה] ראוי בשאר קרבנות ואי תנא בעל מום התם מהניא אבודה למות ולא דמי לאבודת לילה משום דאי לאו מומא חזיא למלתא מיד אבל עברה [שנתה] דלא חזיא למילתיה אימא לא קמ"ל ולפי הך גירסא משמע כפי' דפי' במתני' דריבוי ריעותא מביאה לרעייה: יא] ואי תנא בעל מום כו' משום דלא חזיא להקרבה. הלכך הוי דחוי גדול והוי ריעותא גדולה ומתה אף לפני כפרה אבל עיברה כו' ולפר"י להיפך דאי תנא בעל מום התם הוא דמהני אבודה משום דחזיא למלתיה אם לא היתה בעלת מום ואין מום פסול אלא חיסרון לאפוקי עיברה שנתה שהוא פסול הגוף והשתא ניחא דנקט פסול בעלת מום ואבודה בין לרבי בין לרבנן לרבי לומר אע"ג דנמצאת בעלת מום היא מתה כשאר אבודה ולרבנן דוקא לאחר כפרה אבל לפני כפרה פשיטא דאינה מתה דכיון דאף אותה שאין בה דחוי כלל אינה מתה כ"ש זאת שיש בה דחוי. תוס': יב] חזיא. ל"א ומי אמר רבא הכי והא אמר רבא כו' אלמא כיון דלא חזיא להקרבה לא מהני בה אבודה שעברה שנתה ואבדה נמי כיון דלא חזיא להקרבה לא תהני בה אבודה קסבר לא דמיא אבודה דלילה לא חזיא לא לקדושת הגוף ולא לקדושת דמים אבל שעברה שנתה נהי דלקדושת הגוף לא חזיא לרמים מיהא חזיא אמטו להכי פסלה בה אבודה תנן: יג] לחוד. ל"א ואמר ר' יוחנן כו' אלמא אע"ג דאידחיא לה ולא חזיא להקרבה גבי יחיד למיתה אזלא שעברה שנתה. גליון פירוש אפילו לפני כפרה נמי אע"ג דלא חזיא להקרבה כיון דאבדה תמות קסבר דחויה לחוד ואבודה לחוד מאי טעמא כו': יד] קרבנות. הלכך בעינן אבודה בהדי עיברה שנתה ומיהו רש"י לא רצה לפרש כך דאם כן הוי לית למימר בהדיא ה"נ עיברה שנתה לחוד ונ"ל דלפי פרש"י יש ליישב דלכך נקט דחויין לחוד ואבודין לחוד דיש לחלק בין הדחויין דדיחוי דעיברה שנתה לא אלים משום דחזי להקרבה בשאר קרבנות ולא אלים כמו פסול דמת שעיר המשתלח דאי הוי משני הכי הוי פריך ליה מאבדה ונמצאת בעל מום ולהכי נקט אבודין לחוד דקאי אתרווייהו אעברה שנתה ואאבדה ונמצאת בעל מום דבתרווייהו בעינן שיהא פסול אחר עם האבודה אלא בנמצאת קודם שכפרו הבעלים כך היינו יכולים ליישב פרש"י אע"פ שהוא לא פי' כך נ"ל ברוך: ע"ב ג] ואפילו אחת באחת. גליון של חטאת שהפריש שתי חטאות על שתי עבירות כגון חלב ונותר ואינו יודע איזה מהן הופרשה על חלב ואינו יכול לשנותה מאותו חטא שהופרשה עליו דגרסי' בכריתות פ' המביא אשם תלוי לא יביאנו מחטא על חטא שנאמר קרבנו על חטאתו שיהא קרבנו לשם חטאתו ואע"ג דחזי להנך חטאות אבודין חשיב להו ולמיתה אזלי אע"פ שהקריב כהן לאחר שהקריב אחרים תחתיהם וללשון ששמעתי קשה לי אחת של חטאת באחת של חולין היינו נמי אפילו אחת בעדרו. גליון אחת באחת פי' בקונטרס חטאת בחולין ולא נהירא דבפ' התערובות אמרינן ימכר לצרכי אותו המין וכל אחד יקרב לשם מי שהוא (ופריך) [אלא פירש] יש לו שתי בהמות בעדרו ואינו יודע אם (הקדים) [הקדיש] אחד מהן א"נ נתערבו ברובע ובנרבע ובמוקצה וטריפה כו': ור' יוחנן. גליון בקצת ספרים כתוב ור' יוחנן אמר אפילו אחורי הדלת וגירסא זו לא שייך אלא ללשון ראשון של רש"י אבל ללשון האחרון היינו בעיין: ד] תיקו. ל"א איבעיא להו היכי קאמר אחורי הדלת הוא דהויא אבודה משום דלא קא חזי לה אבל נתחלפה בעדר דקא חזי לה לא הוי אבודה דאמרי' דלמא מדכר סימנא ופליג או דלמא ה"ק אחורי הדלת הויא אבודה אע"ג דאי מהדר אפיה חזי לה אפ"ה הויא אבודה וכל שכן אבודה בעדר דלא קא ידע דהויא אבודה ולא פליגי תיבעי אמר רב פפא כו':

דף כג ע"א ו] ורבנן סברי לאו כאיבוד דמי. גליון פי' בקונטרס והכי משמע כו' עד והחיא ודאי מתה כו' וצריך לומר (רגבי) דהכי נמי [גבי] רישא ונמצא בעל מום אם כפרה בעלים הוא הדין בנמצא תמימה דהא איכפר באין אבודה לר' אבא ולרב הונא כיון שלא נמלך אלא מלתא דפסיקא נקט דבבעל מום מתכפר לעולם בשאינה אבודה דבתמימה לא פסיקא דזימנין דאיכא בחדא מינייהו רעייה דנתכפר באבודה לר' אבא ולרב הונא בבא לימלך. הר"י ז"ל גליון: ח] תימה. ס"א והקשה הר"ר אלחנן דל מהכא רב הונא ור' אבא תיקשי לך מתני' דאמרי רבנן דאמרי דאין חטאת מתה כו' אבל לפני כפרה לא והכא הרי ידוע שהשני ילך לאיבוד מקודם כפרה ואפ"ה אמרינן דיחיד מתת ואר"י דאי לאו רב הונא ור' אבא מצינו לפרש מתני' הכי אין חטאת מתה אלא שנמצא לאחר כפרה הא לפני כפרה ירעו שתיהן ויביאו ברמיהן אחרת ואם נתכפר באחת ודאי השני' תמות ולא נחית אלא לפרושי שום חטאת שלא נוכל למצוא לה תקנה אלא שנמצאת לאחר כפרה ורבי פליג ואמר דנמצאת (לאחר) [לפני] כפרה תמות מיד דלא עשו תקנה והשתא קצת קשה אמאי לא עשו הכא תקנה והכא לא שייך תירוצא דלעיל: ע"ב ו] קתני. ל"א הניחא אם הביא מהשאין אבודין דאבודין ילכו לים המלח אלא אם הביא מאבודין שאין אבודין אמאי ילכו לים המ"ח קסבר ר' אבא כי קתני בהביא מה שאין אבודין דאבודין ילכו לים המלח אי הכי מאי איריא דתני יביא מאלו ומאלו והשאר יפלו לנדבה נתני הביא מעות האבודין דשאין אבודין יפלו לנדבה וכ"ש הביא מאלו ומאלו ההוא דפסיקא ליה קתני כו': י] ותני עלה. בפ"ג דמנחות מפרש ששה לנדבה כנגד ששה בתי אבות של כהנים המשמשים בששה ימי השבוע כדי שיהא שלום ביניהם שאם היו כלם נוטלים משופר אחד פעמים יארע שלא יבאו הרבה נדרים ונדבות לפרוס המזבח ויטלו הרבה ממעות הנדבה לעולת קייץ ויהיו העורות שלהם ויריבו עמהם בני משמר אחר שלא יטלו כמותם מנדבת צבור אבל עתה שחולקין הנדבות לששה שופרות ואין לאחד בחבירו כלום ואין להם תרעומות זה על זה ווזעירא מפרש כנגד פר ועגל וכבש ואיל וגדי ושעיר ואליבא דרבי דאמר קטן והביא גדול לא יצא והשתא קשה לזעירא מה שייך זה למותרות דהכא דמה לי להלק המותרות לקנות פר ועגל יקנה פרים מן הכל או אילים מן הכל אם ירצה וי"ל דמצוה הוא לקנות ממותר פר פר וממותר איל איל אבל קשה דבשבועות בעי למימר דמקיצין בעולת העוף אלמא לא בעינן דוקא אותו המין שבא המותר ממנו ושמא מצוה מן המובחר לקנות מאותו מין דוקא אבל אם רוצה יקנה ממין אחר. תוס' אחרות: טו] הא מחד מינייהו ילך השני לים המלח כו'. גליון ונראה בעיני פירושא דהאי מלתא הכי איכא הא מחד מינייהו השני ילך לים המלח ואוקמי כרבי ולא כרבנן ואי איתא דטעמא דרבנן בהכי תלא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אפילו תימא רבנן דאיכא למימר לדידהו נמי הא חד מינייהו השני יוליכו לים המלח לרב הויא כשמשך ולר' אבא כשנתכפר במעות שלא היו אבודים מעולם ומדפסיק לעיל דלאו רבנן היא איכא למשמע מינה דלרבנן לא שני להו במתכפר בשאינה אבודה לא שנא משך ולא שנא לא משך ולא שנא באבודה ג' ברש"י כת"י:

דף כד ע"א יד] ר' אליעזר בר"ש אומר. תימה דתיקשי ליה ר' אלעזר אר"א ורבנן דבמתני' קתני ראב"ש אומר אם קרבה כו' משמע אבל אם כבר נשחטה עד שלא קרבה תמימה לא תיאסר והכא קאמר אפילו בשר בקדירה וכן במתני' משמע דלרבנן אין תורת מיתה על הבעלת מום כלל והכא אית להו לרבנן תורת מיתה ואר"י דלא דמי מתני' לברייתא דבמתני' ודאי השניה לא נתקדשה אלא מפני שנכנסה בעלת המום עליה ונכנסה שניה תחתיה דראשונה לגמרי והראשונה נעשית חולין ואין לה תורת חטאת שנתכפרו אבל הכא מיירי שהפריש שתי בהמות לאחריות ומתחלה נראו שתיהן להקרבה הלכך יש על הבעל מום דין חטאת הואיל והוקדש מכח פה האדם ושוב לא נתחללה הלכך בזה הענין אזלינן לחומרא וכל אחד מחמיר מעט יותר מבמשנה. תוס' אחרות: כג] מקרייא. גליון ודאי קשיא היכי אמר ראב"ש אפילו בשר בעל מום בקדירה של לוקח ונזרק דמה של תמימה יוצא הבשר של בעלת מום שבבית של לוקח לשריפה והא קתני במתני' ראב"ש אומר אם קרבה שניה כו' אבל לשחוט בעלת מום קודם הקרבת שניה אינה יוצאה לבית השריפה ולא הויא חטאת שכפרו בעליה וקשיא דר"א אר"א וצ"ל דתרי תנאי אליבא דר"א ולא נהירא לי עכ"ל כך מצאתי ברש"י כת"י גליון: ע"ב ח] חולין. וכגון דלא ידיעא מתי זכר מינייהו אמר להוי עולה ל"א מבכרת מאי היא מבכרת דהקדש זכר קרמאה ניהוי עולה זכר בתראה ניקום בקרושתה דאימיה אלא במבכרת דחולין וקרמאה נהוי עולה זכר בתראה חולין בעלמא הוא דלא ידעינן הי נפיק ברישא: כב] רובו. ועוד אמר ר"י דודאי במכירה שאין הבכור חסר כלום והרי הוא שלם לפנינו כשיצא רובו שייך לומר שלמפרע יבטל ההקדש במכירה אבל כשהוא חסר או בעל מום על מה תחול ההקדש הרי אינו ראוי ליקדש ולא יוכל ההקדש לבטל המום כמו המכירה שאין המעשה ניכר בגופו וקרוב [לזה] פ"ה לשם דפריך אמאי לא פריך ממתני' דבהמה המקשה מבכרת המקשה לילד מחתכין את הולד כו' ואמאי לא אמר כשיצא רובו נמצא הטיל מום בבכור ותירץ כיון דליתא שלם קמן על מה תחול ההקדש ולא דמי למכר:

דף כה ע"א מב] שלמים. נתכוין להקדיש הולד לעולה כיון דמתחלה הקדיש האם לשלמים לא חיילא עלה קרושת עולה דתפוס לשון ראשון הס"ד ומה"ד אם לכך נתכוין מתחלה ובשעה שהקדישה לשלמים היה ברעתו להקדישה ולד לעולה ולא נתכוין להקדיש לשלמים הס"ד ומת"ד הואיל: מג] נתפס. ס"א בגמר דבריו אדם נתפס והוי עולה: ואם משאמר הרי זו שלמים. דבשעה דאקדיש לאימיה לשלמים איכוין נמי הולד לשלמים ואח"כ נמלך להקדיש הולד לעולה כו' ובגמרא מפרש דאם תוך כדי דבור נמלך ואמר ולדה עולה הרי זו עולה. גמ': ע"ב כז] מתני'. ה"נ הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים ול"נ תמורת עולה ותמורת שלמים וכגון שהיה לפניו שתי בהמות אחת שלמים ואחת עולה והעמיד בהמה אחת של חולין ואמר הרי זו תמורת עולה כו' ומביא בדמי חציה שלמים ודמי חציה עולה ור' יוסי קסבר כו':

דף כז ע"א יב] איסורא והך בתרייתא לאחולי הוי תיקו ל"א בעי אביי היו לפניו שתי בהמות של קדש ואחת בעלת מום ושתי בהמות תמימות של חולין ואמר הרי אלו תחת אלו מי אמרי' מדתמימה תחת תמימה לאתפוסי תמימה תחת בעלת מום נמי לאתפוסי או דלמא תמימה תחת תמימה לאתפוסי דחזיא אבל תחת בעלת מום לאחולי דבעלת מום הא לא חזיא ואת"ל הכא כיון דבעא למימר חדא לאתפוסי וחדא לאחולי תרוייהון תפסא ותרווייהון כי הדדי דמגו דבעי לאתנוחי ידיה על ההיא דבעלת מום מדלא אתנח ידית אלא על תרויידהון דחולין תפסן אלא היו לפניו שתי בהמות של קודש ואחת מהן בעלת מום ושלש בהמות של חול תמימות ואמר הרי אלו תחת אלו מהו מי אמרינן מדהני תרתין בהמות לאתפוסי ההוא בהמה תמימה של חול תחת בהמה של קדש בעלת מום נמי לאתפוסי א"ד ההוא בהמה של קרש [בע"מ] לאחולי והאי דלא אתנח ידיה עלה דההיא דבהדי בעלת מום משום דסבר רובא עדיף בעי רב אשי רמי רמויי חדא לחדי חדא לישנא אחרינא רמי רמויי להדי הדדי ואמר הרי אלו תחת אלו מאי מי אמרינן כיון דרמי חדא להדי חדא א) ההיא בעלת מום מתחלה או דלמא בחד דיבוריה אזלינן ל"א בתר רבותא תיבעי:

דף כט ע"א כ] קמ"ל. ל"א מה"מ אמר רב פפא דאמר קרא ממשקה ישראל מן המותר לישראל אא"ב לישראל שרי מש"ה אצטריך קרא למיסר לגבוה אלא אי אמרת אסורין להדיוט למה לתון קרא מן הבקר להוציא נעבד ומן הצאן להוציא את המוקצה פשיטא כיון דאסורין להדיוט לא מייתינן מנהון דהא נפקא ליה ממשקה ישראל מן המותר לישראל אלא ש"מ שרי להדיוט וכל היכי דאסירא להדיוט לא כתיב קרא למיסר לגבוה והתניא כל אשר יעבור כו' ועד כען כל היכי דאסירא להדיוט לא כתיב קרא לגבוה דאסור והא תניא כשהוא אומר הבקר למטה שאין ת"ל אלא להוציא את הטריפה הני תלתא קראי צריכי דאי כתיב קרא ממשקה ישראל מן המותר לישראל ה"מ היכא דלא היתה לו שעת הכושר לא להדיוט ולא לגבוה אבל היתה לו שעת הכושר להדיוט ניתר לגבוה כתב רחמנא מן הבקר למטה שאין ת"ל אלא להוציא את הטריפה וכל אשר יעבור תחת השבט למאי אתא אי מהתם הו"א דלא תקדיש טריפה אבל אקדיש כשרה והוות טריפה ברשות הקדש אימא שפיר דמי קמ"ל: ע"ב ט] בחצרה. ס"א אי הכי הרי נתן לה ואח"כ בא עליה כגון דאתפסיה ניהלה במשכון נ"א כגון דאתפסה ניהלה במשיכה כגון דקאי בחצרה. הכא משמע דלא משכחת אתנן בבא עליה ואח"כ נתן לה אלא דקאי בחצרה שתהא חצרה קונה לה בשעת ביאה וקשה דבפ' מרובה בעי לאשכוחי גנב ומכר בשבת דקלב"מ ומפרש באומר עקוץ כו' עד אמר רבא אתנן אסרה תורה אפילו בא על אמו כו' והשתא קשה דהא ודאי לא הוי אתנן אא"כ קאי בחצרה והתם ודאי אי נמי אתי לקמן לדינא אמרינן ליה זיל שלים דהא קנאתו חצרה וכי הדר שקיל ליה מגזל קא גזיל לה ותירצו התוס' דמ"מ אינו קרוי אתנן מכח קנין החצר אלא מכח קנין דהוי כמו מעות והחצר אינו אלא במקום משיכה ולהכי מייתי אע"פ שהוא פטור מן המעות שהוא נותנה לה דהיינו הביאה מקלב"מ שהרי קנה שכר הביאה מ"מ לא נתבטל המקח וקונה לה חצרה ולא אמרי' כיון שאם לא היתה בחצרה והיתה תובעת שכר ביאתה לא הוי מחייבינן ליה שהרי קנה שכר הביאה בקלב"מ א"כ אין כאן מעות וא"כ איך תקנה לה חצרה בהכי בלא נתינת המעות אלא אמרי' מ"מ כיון שהוא חייב בבא לצאת ידי שמים יש כאן מעות וקניא (ליה חצירו) [לה חצרה] וכמו כן בעוקץ תאנה אע"פ שקנה התאנה בקלב"מ ואם היה תובעו מתאנה לא היה משלם מ"מ כיון דאם בא לצאת ידי שמים חייב יש כאן מעות ולא נתבטל המקח ומביאין ראיה לפי' זה מרישא דקאמר התם כיון דאי אתא לדינא לא אמרי' זיל שלים גבי עקוץ תאנה ומקשים העולם ה"ד אי הגנבה בחצר הלוקח אמאי לא אמרי' זיל שלים הרי קנה הלוקח בחצרו ואי בחצר הגנב למה לי טעם דקלב"מ תיפוק לי דלא נתקיים המכר באותו עקיצה דמעות אינן קונות ומחוסר משיכה כדפי' הכא אלא ודאי למאי דפי' ניחא דמיירי שהגנבה בחצר הלוקח ומיהו אם הוא פטור מן התאנה בקלב"ם א"כ אין כאן מעות ולא תיקני ליה חצרו דאטו אם יתן בהמתו בחצרו מי קנה אם לא יתן לו מעות והר"מ דחה ראיה דהתם דלעולם דמיירי שהוא בחצר הגנב ומיירי כמו עקוץ תאנה ותקנה לך גנבתך בחצרך דקרקע נקנה בכסף וגם שלה הנקנה בכסף דנכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים כו' וגם מיירי ההוא דאתנן שאינו בחצר כלל דע"כ לא מזכיר הכא שיהיה בחצרה אלא לאשכוחי בא עליה ואח"כ נתן לה דמשמע דלאחר ביאה נתן לה ולא בשעת ביאה ולהכי מוקי לה באפותקי שלא נגמר הקנין אלא עד לאחר זמן אבל למצוא שתקנו בשעת הביאה לגמרי לא היה צריך לומר דקאי בחצרה דמשכחת לה לפי המסקנא ע"י ק"ס קודם הביאה שתקנו בשעת הביאה ובכי האי גוונא משכחת אתנן כמין רוכלה כהאי דקאי בחצרה. תוס' אחרות: ל] נתנאל. ס"א ורבינו נתנאל פי' הואיל ואמרת דר"א משוה דין אתנן לדין כהן אלמא יליף ממה מצינו מכהן לאתנן א"כ נאמר מה זונה דכתיב גבי כהן לא משתעי באלמנה לכה"ג דודאי כה"ג הבא על האלמנה אינו לוקה משום זונה אלא משום אלמנה ואימא דאף לענין אתנן אין זה אתנן זונה קמ"ל כו' עד ודוחק הוא מה שפי' דכי אמר לה בפירוש הא לך אתנן הוי אתנן אפילו מפנויה ואפילו לרבנן (ור"א) [דר"א] דלא סברי עשתה זונה היאך יתכן שיהא אתננה אסור הואיל ואינה זונה לכנ"ל כו' עד שהיא מופקרת ועכשיו היא נבעלת לאדם אחר כיון שאינה נעשית זונה בביאה זו צריך לפרש לה בפירוש הא לך אתנן אבל בסתמא לא ולאפוקי מר"א דאמר פנוי כו' עשאה זונה ולדידה נמי כי (לא) נבעלה מתחלה לחייבי כריתות [לא] נעשית זונה ע"י ביאה זו ולדידיה אלימא ליה כל ביאת זנות למהוי אתננה אסור בסתמא אפילו נבעלה כבר ונעשית זונה לא יוכשר אתננה יותר אבל לדידהו כיון דאינה יכולה לעשות זונה בביאה זו צריך לפרש הא לך אתנן אבל היכא דהויא זונה מעיקרא כלומר אתנן הניתן לה בביאה שהיא נעשית בה זונה כגון ביאת פסול לה אפילו בסתמא אתננה אסור כדפירש כיון דביאה זו גומרת בה להיות זונה אילימא למהוי אתנן אפילו בסתמא אבל בפנויה שאינה זונה כלל פשיטא דלרבנן לא הוי אתנן אפילו במפרש דאתנן דזונה כתיב והאי לאו זונה היא:

דף לג ע"א ז] היו. גס"י ולא מיתמר ליה זו דברי ר"ש ומחלוקתו משום דקתני סיפא אבל קדם הקדישן את מומן או מום עובר להקדישן ונפדו פטורין מבכורה ומן המתנות ואין יוצאין לחולין ליגזז ולעבד וולדן וחלבן אסורין לאחר פדיונן והשוחטן בחוץ חייב ועושין תמורה ואם מתו יקברו ואמאי יקברו והא רב סבר לה כרשב"ל דאמר לרבנן קדשים בה"ב היו בכלל העמדה והערכה קדשי מזבח לא היו ומש"ה לא מיתמר זו דברי ר"ש ומחלוקתו וא"א רב כר"י כו': **סליק**

א) נראה דצ"ל להדי חדא הכי בעלת מום מתחלה.

פסקי תוספות על מסכת תמורה

הכל ממירין

א נשים שוחטות לכתחלה. (ד"ה בתוספות ריש מסכת חולין):
ב שחט ולא בירך או לא כסה כשר. (ד"ה ברא"ש ריש מסכת חולין).
ג דבר הלמד בגזירה שוה חוזר ומלמד בגזירה שוה הלמד בהיקש אין חוזר ומלמד בהיקש. (ד"ה במסכת זבחים דף נ):
ד בשבעים לקיים המצוה לגרוזי בעלמא דאין שבועה חלה על שבועה. (ד"ה בגמרא דף ג' ב'):
ה מערה דם הפר לתוך דם השעיר ולא שייך קמא קמא בטל או שמא דם הפר ודם השעיר בשתי כוסות מערין לשניהם:
ו בכור יתומים נשחט באיטליז. שאר קדשים נאכלין בגלי ובחרדל:
ז אין מראין בכור לישראל אלא אם כן כהן עמו דוודאי בכור אבל ספק בכור נאמן. ד"ה דילמא: דף ח ע"ב
ח החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו: בא"ד:

יש בקרבנות

ט שלשה לוגין פוסלין את המקוה במים שאובין אבל בארבעה כלים או בחמשה לא פסלי:
י אין סמיכה בצבור אלא בשעיר עבודת כוכבים ופר העלם. עופות אין בצבור:
יא דברים שבכתב אי אתה רשאי לומר בעל פה בצבור להוציא ידי חובתו כגון לקרות בתורה לכך אנו קורין קריאת שמע ופרשת קרבנות ויושע וכמה פסוקים בעל פה יכול שהוא להוציא לפי שאין כ"א [illegible]. וקריאת שמע שהוא מוציא אחרים(א) קורא לצבור בלחש ועל ידו (ב) נהגו כולן ויש מפרשים מי כמוך באלים ה' ה' ימלוך לעולם ועד נהגו לומר כמו כן בלחש וי"מ שאנו בלחש מפני תרעומת הצדוקין שיאמרו שאין עוד בכל השירה. כאמור לעושה אורים גדולים כי לעולם חסדו שהוא להוציא אחרים כיון שאין בו צורך אין לחוש. (עיין ד"ה דברים: דף יד ע"ב)

ולד חטאת

יב אין להביא חולין לעזרה לצורך עבודה בעין תנופה ולא לשאר דברים כגון מלבושים חולין דשרי: ד"ה אוכלין: דף כג

כיצד מערימין

יג אמר על הבכור קודם שיצא לאויר העולם הרי זו עולה דבריו קיימים אבל אם היה חייב עולה לא מהני ליה (ג) בכור:
יד בכור בהמה דקה מטפל בה שלשים יום ובגסה חמשים יום קודם שיתן לכהן. (ד"ה לעיל דף ח ע"ב בגמרא):
טו מותר להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם שלא יבא לידי תקלה גיזה ועבודה והא דגלו היותים דרב מרי לפי שיכול להקנות בגוף האם (ד) ולפי זה משמע דעפי עדיף להקנות האם (והולד) שאין לכהן: ד"ה הא: דף כד ע"ב
טז בזמן הזה אסור להטיל מום בבכור ובקדשים שרי:
יז מעשר בהמה קדוש בלא מנין:

כל האסורין

יח העובד לזה ולא לניפוי מותר הניפוי והעובד גם לניפוי אסורה. ד"ה נעבד: דף כח ע"ב:
יט עיברה ושוב נתן לה לזונה מותר העובר נתן לה שוב נתעברה אסור. ד"ה דניחא: דף ל ע"ב:
כ בשרה שינקה מן הטריפה פסולה למזבח וכשרה להדיוט: ד"ה שינקה: דף לא

יש בקדשי

כא חוט שוע טוי כלאים המעורב (ה) אוסר הכל אבל שער האסור ושק (ו) היתר לא: (ד"ה ברש"י ד"ה ליבטל): דף לא
כב וטיפת חלב דבטילה בבשר משום דהוי טעמא אבל כלאים אוסר מעט בהרבה:
כג אשרות עובד כוכבים אפילו שרפה ישראל מותר אם לא אשירה דמשה:

סליק

נוסחאות כ"י (א) ידי חובתו: (ב) ועי' נהגו לומר מי כמוך וה' ימלוך לעולם ועד נהגו לומר בלחש וי"מ שאומרים בלחש מפני תרעומות המינין שיאמר בכל השירה כאמור וכו': (ג) לא מהני לי' מידי: (ד) להקנות בגוף האם שאין לכהן לפיכך משמע דעפי הוו להקנות האם מן הוולד: (ה) אסור הכל: (ו) ושק של היתר וטפת חלב דבטל בבשר מכח דחזי לטעמא:

הגהות מאת הגאון מו"ה יחזקאל לנדא זצ"ל:

דף ג ע"א בתוס' ד"ה לא נהנין וכו' דכה"ג אמר (ר"ס כח ע"א) כצ"ל. ועי' נדרים י' ע"א בתוס' ד"ה אדם מביא כבשתו: דף ה ע"א בגמ' כי תריס מהאי אהאי לא לקי ויש למחוק לא לקי וצ"ל ליה לן בה כי דבר שמים מלקות מאן: סליק

פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת תמורה

הוגה ונתקן ע"פ הנדפס בפעם הראשונה בנאפולי שנת רנ"ב

פרק ראשון

הכל ממירין אחד אנשים ואחד נשים לא שאדם כו': דף ב

הכהנים ממירין בשלהן וישראל ממירין בשלהן כו': דף ז ע"ב

מה שאמר הכל ממירין כך שהוא הכל עושין תמורה אם המירו ואפילו יורש אם המיר בקרבן שהניח מורישו עושה תמורה וכבר בארנו בתחלת מכות שלאו שניתק לעשה אין לוקין עליו ותמורה לאו שניתק לעשה ומה שחייבו ללקות עליו היות הלאו כולל לכל בני אדם והוא שנאמר ולא ימירנו ועשה שבה שהוא והיה הוא ותמורתו יהיה קודש אינו כולל הכל כמו הלאו לפי שהשותפין וצבור אינם עושין תמורה ולפי שלא השוה לאו שבה לעשה שבה לא היה דינו כדין לאו שניתק לעשה לפי שכל הממיר לוקה ואין כל מימר עושה תמורה וכבר בארנו בתחלת מכות מה שאמרו כל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע ומימר ומקלל חבירו בשם וא"כ עקירה כמו שהקדושה לא תחול אלא לדבר שיש בביתו כך התמורה צריך שתהא בביתו ובכור אינו בביתו מעיקרא אלא בביתו של ישראל והלכה כר"ע:

ממירים מן הבקר על הצאן ומן הצאן על הבקר כו': דף ט

ממירין אחד בשנים ושנים באחד אחד במאה ומאה באחד כו': שם

ראיה על זה מה שאמר בהמה בבהמה ושם בהמה נופל על מינים רבים זכרים ונקבות וראיתו על בעלי מומין ממה שנאמר טוב ברע שהקדיש טוב ברע רוצה לומר שהיה טוב בתחלה ונעשה רע רוצה לומר שאירע בו המומין ולפיכך יעשה תמורה אבל אם קדם מום להקדישו ולא חלה עליו קדושה לא יעשה תמורה כמו שבארנו בשני מבכורות והלכה כחכמים:

אין ממירין אברים בעוברים ולא עוברים באברים כו': דף י

דע שהמקדיש עובר הרי הוא מוקדש ואפילו קדשי מזבח ואין הלכה כר' יוסי בענין התמורה:

אין המדומע מדמע אלא לפי חשבון ואין המחומץ כו': דף יב

כבר בארנו ההלכה הזאת בדיוק בחמישי תרומות ובאר הגמרא בה כאן דבר פשוט והוא שאם נפל שאור של חולין ושל תרומה בתוך עיסה והחמיצה מחמיצן כאחת לא תהיה העיסה ההיא מדומעת כמו שנתבאר העיקר בשני מערלה עד שיהא משאור של תרומה לבדו להחמיץ וכן ג' לוגין מים שאובים שנפלו למקוה שפוסלים אותו כמו שזכרנו פעמים אם נפלו מארבעה וחמשה כלים אינם פוסלים עד שיהיו כולם מג' כלים או פחות זה דעת ר' יוסי בן מוני ואינו אמת וזהו שאמר לפי חשבון כלים ויוסי בן מוני הוא ואין באותו המאמר דבר שיפסיד שום דבר ממה שזכרנו בחמישי תרומות:

אין מי חטאת נעשין מי חטאת אלא עם מתן אפר כו': שם

אמר שמי חטאת אינם מי חטאת וחייבין בדיני מי חטאת בטומאה וטהרה אלא כשנותנין אפר הפרה על המים לפי שנאמר ונתן עליו מים חיים ולא בא אלא לערב האפר במים וכן אמרו לערבן הוא דאתא אבל דינו שיהיו המים בכלי ויתן עליהם האפר והוא מה שאמרו חכמינו ז"ל מצינו בכל מקום מכשיר למעלה אף כאן מכשיר למעלה ובית הפרס והוא המקום שיש בו טומאת מת אבל לא דקדקו עליו על מקומו המיוחד לפיכך יצא כל המקום ההוא מסופק ועוד יתבארו דינו לגמרי בשני הפרקים מאהלות ושם יתבאר שכל זמן שיתערב עפר בית הפרס בקרקע אחר לא יהיה אותו הקרקע השני בית הפרס ומה שאמר ולא תרומה הוא דעת האומר שעכ"פ השותפים שתרמו זה אחר זה אין תרומת שניהם תרומה וכבר בארנו בשלישי תרומות שדבר זה נדחה וחכמים מביאין ראיה ממה שנאמר והיה הוא ותמורתו ולא תמורת תמורתו ור' יהודה אומר יהיה לרבות הולד וחכ"א יהיה לעשות שוגג כמזיד והלכה כחכמים ודע שפסק ההלכה מימר ומוזכין וממירין באותה הבהמה הראשונה בעצמה שאם המיר בה אלף בזה אחר זה או בבת אחת הכל תמורה:

העופות והמנחות אינם עושין תמורה כו': דף יג

אמר רחמנא בתמורה ואם בהמה אשר יקריבו ממנה לא יחליפנו ולא ימיר אותו אח"כ חזר וייחד המעשר שהוא מעשר בהמה ואמר לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו וכבר בארנו בסוף בכורות שאין השותפים חייבים במעשר כמו שבארנו שם:

פרק שני

יש בקרבנות היחיד מה שאין בקרבנות הצבור כו': דף יד

אם אתה זוכר כל מה שהקדמנו בתחלת הסדר הזה יתבאר לך כל המאמר הזה וכבר ידעת העיקר המפורסם שהוא עבר זמנו בטל קרבנו ולפיכך אין הציבור חייבין באחריות הקרבנות ר"ל התמידין והמוספין וכן כל מה שיש לו זמן קבוע אין חייב עליו באחריות והוא דוחה את השבת ואת הטומאה והוא שהיו רוב הכהנים טמאים הרי הם מקריבין את הקרבנות בטומאה כמו שבארנו בשביעי מפסחים. והטעם שנתן ר' מאיר הוא טעם אמיתי ושגור ואין חולק על זה:

חטאת היחיד שכפרו בעליו מתות ושל צבור אינן מתות כו': דף טו

שכפרו הבעלים הוא שיפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת והקריבה ואחר כך נמצאת הראשונה: וממה שזכרנו כבר במסכת הזאת יתבאר לך שחטאת הצבור לא יהיה לה ולד לפי שכל קרבנות ציבור זכרים ואפילו חטאת כמו שבארנו בקצרה בתחלת הסדר הזה ואי אפשר ג"כ שתהא לחטאת הצבור תמורה לפי שאין הצבור עושין תמורה. כמו שהקדמנו ואי אפשר לומר גם כן בחטאת צבור שמתו בעליה לפי שאי אפשר שימות ציבור ועיקר בידינו שבע לא בטיל כל שכן ישראל כולו אבל שכפרו הבעלים ושעברה שנתו הרי זה אפשר בצבור אבל לא נאמרו בפירוש אם חייבת חטאת צבור בכך או אינו טעם אלא ביחיד וקבלה ביד כלנו ממשה רבינו שחמש חטאות מתות. ר"ש יליף סתום ממפורש ואומר כמו שאותן שלש מינים אינן נוהגים בצבור כך אלו השנים ורבי יהודה לא יליף אלא אמר מה שאפשר להיות מחמשת המינין בצבור יהיה ומה שאי אפשר אי אפשר והלכה כרבי שמעון:

חומר בקדשים מבתמורה ובתמורה מבקדשים כו': דף טז ע"ב

כבר בארנו מה שאמרנו קדם יהיה לעשות שוגג כמזיד ואינו כן בענין ההקדש כמו שבארנו בשלישי מתמורה ענין מה שאמר רבי אלעזר לא מקדישין שהממיר באחד מאלו לא נתקדשה אותה תמורה וכן אם היתה הבהמה הראשונה אחת מאלו אחר כך המיר בה בהמה תמימה לא נתקדשה התמורה לפי שאין בבהמה הראשונה קדושה שמחמתה תתקדש תמורתה וזהו ענין מה שאמר לא מקדישין ואפשר שתהא בהמה ראשונה על הסדר הזה כגון שהקדיש בהמה ואח"כ נטרפה או הקדיש ולד ויצא דרך דופן או שהיה ולד קדשים ואפשר בו שיהא כלאים וטומטום ואנדרוגינוס ויהיה ענין מאמרו ולא מקדישין ואפילו לדעת ר' יהודה שאומר ולד עושה תמורה כשיהיה הולד הזה כלאים או טומטום או אנדרוגינוס אינו עושה תמורה לפי שאלו החמשה על דעת ר' אלעזר הם כמו בהמה טמאה שאין ראוי לקרבן ממנה לפיכך אין קדושה חלה עליהם ולא השבת בעל מום לפי שבעלת מום יש מהם שהיה ראוי לקרבן ויש במינו קרבן והלכה כר' יוסי וכר' אלעזר ואין חולק עליהם במאמר הזה:

פרק שלישי

אלו קדשים שולדותיהן ותמורותיהן כיוצא בהן כו': דף יז ע"ב

ר"א אומר ולד שלמים לא יקרב שלמים כו': דף יח

מה שאמר וולדן ר"ל וולדי שלמים וולדי תמורת שלמים והנה מחלוקת ר' אלעזר וחכמים שרבי אלעזר אומר שאם אנו מתירים לקרב ולד שלמים הרי זה מניח בהמת שלמים כשהיא אלו ואינו שוחטה ותלד להרבות לו שלמים ועובר על מה שאמר רחמנא לא תאחר לשלמו ורבנן אין חוששין לגזירה זו ואמר ר"ש שחכמים מודים שלא יקרב *ולד לפי שגילה דעתו שלא יעשה מהם עדרים ועל הולד עצמו נחלקו ועדות רבי פפיים סותר דברי ר' אלעזר ומ"ם כתב ר"ל בחג השבועות לפי שכל החכמים מסכימים על שאין לאוי לאחר הקדשים שהם אלו לאחר הרגל לפי שהוא עובר על עשה והוא מה שנאמר ובאת שמה והבאתם שמה ר"ל בכאן לחג הבא כל מה שעליך ואם איחר עובר על עשה אבל לא תעשה אינו מתחייב עד לאחר שלש רגלים ואז עובר על לא תאחר לשלמו כמו שבארנו בתחלת ראש השנה ואין הלכה לא כר"ש ולא כר"א ועדות רבי פפיים אמת ופוסקין על פיו וכתוב בספרי רק קדשיך אלו התמורות אשר יהיו לך אלו הוולדות ונדריך זה נדר תשא ובאת יכול שומע אני יכנסו לבית הבחירה וימנע מהם מים ומזון בשביל שימותו ת"ל ועשית עולותיך הבשר והדם כדרך שאתה נוהג בעולה אתה נוהג בתמורתה וכדרך שאתה נוהג בשלמים כך אתה נוהג בולד שלמים יכול אף ולד הקדשים כן ת"ל רק וכבר ידעת שאחד מעקרי הקשות המשא ומתן דאכין ורקין למעוטין נתנו:

וולד תודה ותמורתה וולדן וולד וולדן עד סוף העולם כו': ע"ב

תמורת עולה וולד תמורה וולד וולד וולדה כו': שם

אמר רחמנא לחם התודה תודה עצמה טעונה לחם וולדה ותמורתה אינם טעונים לחם שנאמר התודה בה"א הידיעה וכבר זכרנו מה שאמרו כדרך שאתה נוהג בעולה כך אתה נוהג בתמורתה:

המפריש נקבה לעולה וילדה זכר ירעה עד שיסתאב וימכר כו': שם

המפריש נקבה לאשם תרעה עד שתסתאב ותמכר כו': דף יט ע"ב

תמורת אשם וולד תמורה וולדן וולד וולדן עד סוף העולם כו':

אשם שמתו בעליו ושכפרו בעליו ירעה עד כו': דף כ ע"ב

כבר בארנו בתחלת הסדר הזה שהעולה והאשם אינם באים אלא מן הזכרים בלבד וכן נתבאר בתחלת מסכתא זו שהנקבות ובעלי מומין מתקדשים בתמורה ואיני צריך לבאר שענין ישתאב הוא שיארע בו מום ור' שמעון אומר כל מילי דלא חזי להקרבה לאלתר אינו קדוש קדושת הגוף אלא קדושת דמים בלבד ולפיכך אומר תמכר שלא במום אחר כך השמיענו שרבי אליעזר אומר ימותו ואפילו בתמורת אשם שהיא במעלת הקדושה פחותה מן האשם וחכ"א לא ימות אלא יפלו דמיו לנדבה ואפילו האשם עצמו לפי שהמקובל בידם (הכא לומר) [כל] שבחטאת מתה באשם תירעה עד שיסתאב וכבר זכרנו שחטאת שכפרו בעליה ושמתו בעליה תמות ולפיכך אשם שמתו בעליו ושכפרו בעליו ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה ובכל מקום שהוא אומר יפלו לנדבה רוצה לומר שיקריבו באותן דמים עולת נדבה. ומה שאמר ר' אלעזר יביא בדמיהן עולה ענינו שיביא באותן דמים עולת חובה ואין הלכה כרבי שמעון ולא כרבי אליעזר:

והלא אף הנדבה עולה היא מה בין דברי ר"א לדברי חכמים כו': שם

כל זה מבואר ואין צריך פירוש למתבין כל מה שהקדמנו:

תמורת הבכור והמעשר וולדן וולד וולדן עד סוף העולם כו': דף כא

כבר בארנו בשני מבכורות מאיזה טעם ייחד הבכור והמעשר בדינין הללו ואמרה רחמנא ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך ותירושך ויצהרך ובכורות בקרך ממקום שאתה מעלה מעשר דגן אתה מעלה בכור וכבר בארנו שמעשר בהמה אתקש למעשר דגן ועלה בידינו מזה שמעשר ובכור שאין מן הארץ ואם הביא אותן מחוצה לארץ אם היו תמימין הרי הן קרבן ואם היו בעלי מומין הרי הם יאכלו במומן כאילו היו מארץ ישראל הואיל והביא אותם זהו דעת ר' ישמעאל והוא נדחה לפי שאין בכור בא מחו"ל וביאור הוא (כי) מה שאמר מה בין בכור ומעשר לכל הקדשים ר"ל מה בין בכור ומעשר שנפלו בהם מום לבין פסולי המוקדשים אחר כך בא רבי שמעון לברר מאיזה טעם לכשיפול בהם מום בבכור ומעשר אין להם פדיון ובשאר כל הקדשים יפדו ואמר שהטעם בזה שהבכור ומעשר שנפסל אפשר ליהנות בהן כמות שהן לפי שנאכלין במומן לבעלים ר"ל הבכור לכהן והמעשר לישראל ולפיכך אין צריכין פדיון ושאר כל הקדשים אם לא נפדו יהו בטלים שלא יהיו ראוין לקרבן ולא יהא מותר לאוכלן שאין הקדש יוצא אלא בפדיון וטעם רבי שמעון בזה אמת:

פרק רביעי

וולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה ימותו כו': ע"ב

מה שאמר עד שתשתאב הוא שב על שעברה שנתה או שאבדה: ומה שאמר שאבדה משותף והגמרא פרדו כן שעברה שנתה ושאבדה ושנמצאת בעלת מום וכבר בארנו פעמים שענין לא נהנין ולא מועלין שאין מותר ליהנות באותו דבר ואם נהנה אינו חייב קרבן מעילה ולאוי שתדע שהאבידה הזאת שאמרו חכמים שליה תמות מן התנאים שלה שתאבד בשעת כפרה לא בשעת הפרשה ושתאבד ביום ולא בלילה ושתתעלם ממנו ומן הרועה ומכל שאר בני אדם עד שלא יהא שום אדם מכירה ואפילו בסוף העולם ושתהא במקום נסתר כגון סוף מערה או אחר הגדר והדומה לו וכל זמן שיחסר שום תנאי מאלו התנאים אינה מתה אלא דינה תרעה עד שתשתאב ותמכר ויביא בדמיה אחרת ועושה תמורה ומועלין בה וכן אם נגנבה או נגזלה תרעה עד שתשתאב אמרו נקטינן אבודה ולא גנובה אבודה ולא גזולה:

המפריש חטאתו ואבדה (והפריש) [והקריב] אחרת כו': דף כב ע"ב

זה הולך אחר העיקר והוא חטאת שנתכפרו בעליה תמות וכן אותם מעות אין נהנין בהם ולפיכך צוה להוליכן עד ים המלח כדי שלא יוכל ליגע בהם לעולם:

המפריש מעות לחטאתו ואבדו והפריש מעות כו': שם

כל הדינים האלה לפי שלא נתכפרו הבעלים אפשר בעותרים שיפלו לנדבה רוצה לומר שמקריבין בהם עולת נדבה ומפני מה היה ראוי תנאי בכלם שיביא חטאתו מאלו ומאלו לפי שאם הביא חטאת מדמי אחד מהן היה חייב להוליך המעות השניות לים המלח לפי שהבעלים כבר נתכפרו ונשארו אלו אחרי הכפרה ויש בזה חלוק ויתבאר בהלכה שאחרי זו ולפיכך יביא מאלו ומאלו ואז יפול השאר לנדבה: אין מחלוקת בין חכמים ורבי שאם הקריב שניה שלא אבדה שהאבודה מתה אבל חולקין חכמים אם הקריב האבודה רבי אומר שהשניה תמות לפי שהמפריש על האבודה כאבוד דמי כאילו אבדה ונמצאת אחר שנתכפרו הבעלים וחכמים אינם אומרים כן לפי שהמפריש על האבוד לאו כאבוד דמי והלכה כחכמים:

המפריש חטאתו והרי היא בעלת מום מובהק כו': שם

רבי אלעזר ב"ר שמעון אומר אין הפרש בין שתהא הבהמה הזאת תחת ידו או תחת יד אחר כל זמן שתמצא אחר שנתכפרו הבעלים תמות וחכמים אומרים אינו כן אבל כל זמן שהיא מצויה תחת יד בעלה דנין בה דין זה אבל אם מכרה הרי היא כאילו אינה מצויה והלכה כחכמים וכבר זכרנו בסדרים שלפני זה שגו שדינה תמות מביאין אותה בבית ונועלים דלת בפניה עד שתמות ברעב ולאוי שתדע בכאן שהמפריש שני צבורי מעות לאחריות מתכפר באחד מהם והשני יביא בו עולת נדבה וכן המפריש שתי חטאות באחריות מתכפר באיזו שירצה והשניה תרעה עד שתשתאב ויביא בדמיה עולת נדבה והמקדיש חטאת מעוברת הרי היא וולדה כמפריש שתי חטאות לאחריות:

פרק חמישי

כיצד מערימים על הבכור מבכרת שהיתה כו': דף כד ע"ב

כבר נתבאר בתורה שאין מותר הקדש בכור למזבח כמו שבארנו בשמיני מערכין ואמרו חכמים ז"ל שמותר הקדש בכור בגמן וכן אמרו בספרא אשר יבוכר לה' בבהמה מי שיבוכר אי אתה מקדישו אבל אתה מקדישו בגמן: ומה שאמר אם נקבה זבחים וכו' אינו מדבר על המבוכרת שהנקבה לא תתקדש בבכורה אבל כוונתו בהמה שהקדישה לאחד מן הקרבנות לפי שהוא מערים על ולדה בין זכר בין נקבה כמו שמערים על הזכר במבכרת ותחבולת ההיתר תקרא הערמה ושאינו להיתר תקרא מרמה ודע שמותר להטיל מום בבכור קודם שתצא לאויר העולם אבל בזמן הזה שאין בהמ"ק ואין שם הקרבה סופו שיאכל במומו אפילו עמד כמה זמן כמו שבארנו:

ילדה שני זכרים אחד מהם יקרב עולה והשני כו': שם

מה שאמר על בהמת חולין כשאמר עליהן מה שבמעיה של זו אם זכר עולה וכו' ולפיכך דמיו חולין לפי שדבר תלוי על המבכרת אחר כן על בהמת קדשים אחר כן על בהמת חולין: ומה שאמר טומטום ואנדרוגינוס על בהמת קדשים מוזכרת המחלוקת שרבן שמעון בן גמליאל אומר ולד קדשים מספק שיולד תקדש לפיכך אם היה טומטום ואנדרוגינוס שאין ראוי להקרבה אין קדושה חלה עליו וחכמים אומרים ולד קדשים בקדושתה דאמיה קאי ולפיכך יהיה ולדה קדוש ולענין זה הלכה כחכמים:

האומר וולדה של זו עולה והיא שלמים דבריו כו': דף כה

פירוש נמלך שנתייעץ. ואמר רבי יוסי שהואיל ואמר הרי זו שלמים ולא היה כוונתו יותר מזה שאמר אח"כ חזר ואמר ולדה עולה ואעפ"י שהוא תוך כדי דבור אין סומכין אלא על דבור ראשון לפי שהעיקר בידינו תוך כדי דבור כדבור דמי אלתי במקדיש ומימר ומגדף ועובד עבודת כוכבים ומקדש ומגרש. ואלו הששה דברים הוציא אותן בגוף הגמרא אבל מקדיש ומימר הרי הוא כמו שנתבאר במקום הזה ובסוף נדרים הוציאו מגדף ועובד עבודת כוכבים ומגרש ומקדש וזה הענין הוא שהדברים האלה לא תועיל בהם חזרה ותוספת תנאי ואפילו תוך כדי דבור אבל מקדיש ומימר הרי הוא כמו שבאר בכאן וכן אם אמר לאשה הרי את מקודשת לי הרי זה גיטך ונתן לה גיטה או קדושיה וחזר ואמר בתוך כדי דבור לגמר הענין לא יהיו הקדושין או הגט אלא ע"מ כן אין מועיל ואין שומעין לו וכן אם אמר בעבודת כוכבים אלי אתה נתחייב במיתה כמו שבארנו בשביעי מסנהדרין כשאמרו ז"ל והמקבלו עליו באלוה ואח"כ חזר תוך כדי דבור ואמר אינו אלוה אין זה מועיל לו וכן המגדף ומי שעלה בדעתו שהמשתפים לעבודת כוכבים חייב בדבור בלבד ושהוא ענין מה שאמר ועובד כוכבים הרי זה טעות גדול לפי שהעיקר בידינו אין הקדש לעבודת כוכבים כמו שיתבאר בפרק שאחרי זה והלכה כרבי יוסי:

הרי זו תמורת עולה ותמורת שלמים הרי זה כו': ע"ב

אילו אמר תמורת עולה או תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה לדברי רבי מאיר דבריו קיימים אבל לפי שכפל לשון תמורה אמר רבי מאיר תפוס לשון ראשון ור' יוסי אומר צריך לשנות לשון תמורה לפי שבשעה שאמר תמורת עולה ושלמים יהיה המובן ממאמר זה שמקצתה עולה ומקצתה שלמים ויהיה דין אותה בהמה כדין מי שאמר בהמה זו חציה עולה וחציה שלמים שהיא קדושה ואינה קריבה וכדי לצאת מידי ספק שיאמר הרי זו תמורת עולה ותמורת שלמים יהיה המובן מן המאמר הזה שחציה תמורת עולה וחציה תמורת שלמים ולפיכך דבריו קיימין ודינה כמו שאמרו שתמכר ויביא בחצי דמיה (תמורת) עולה ובחצי דמיה (תמורת) שלמים וצריך אתה לדעת שכל זמן שאמר בהמה זו חציה חטאת וחציה קרבן שלא כדרך החטאות רוצה לומר עולה או שלמים או הפך ואמר חציה שלמים וחציה חטאת שאותה בהמה תמות ואמר רבי יוסי גם כן נמלך ואפילו היה בתוך כדי דבור והלכה כרבי יוסי:

הרי זו תחת זו תמורת זו חליפת זו הרי זו כו': דף כו ע"ב

אמר שאם היה אלו הקדש בעל מום שוה דרך משל סלעים וייחד בהמה שוה חמשה ואמר זו מחוללת

על

על זו נפדה אותו בעל מום ויצא לחולין אבל חייב לתת חמשה הסלעים דינרים שהיה שוה ההקדש והטעם שמתחתיו יצאת לחולין בפחות מדמיה לפי שהקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה ה"ז מחולל אם עבר ועשה אבל נתחלל מן התורה וחייב להשלים הדמים מדרבנן וכתוב בגמרא יצא לחולין דבר תורה וצריך להשלים דמים מדרבנן :

הרי זו תחת חטאת ותחת עולה לא אמר כו' : דף כו ע"ב

מה שאמר תחת חטאת ותחת עולה רוצה לומר או תחת עולה והטעם בזה מה שאמר רחמנא לא יחליפנו ולא ימיר אותו עד שיהא הקדש ידוע ומיוחד ולא עושה תמורתו :

פרק ששי

כל האסורין על גבי המזבח אוסרין כל שהן כו' : דף כח

ענין אוסרין בכל שהוא שאם נתערבו אחד מאלו ואפילו באלף מן הקדשים כולם פסולים לגבי המזבח ואין מקריבים מהם ואפי' אחד ואלו המנויים שהם פסולים לגבי המזבח יש מהם מצד פסוק מלא ויש מהם מצד הקבלה אל המקרא אך אתנן ומחיר דברה תורה מהם בפירוש ונאמר בקדשים ג"כ שור או כשב או עז כי יולד פרט ליוצא דופן ונאמר במעשר וכל מעשר בהמה הוא קדש כמו שנתבאר כל אשר יעבור תחת השבט פרט לשאינה עוברת כמו שבארנו כבר בבכורות ונאמר על אותן שאינן קרבין לגבי המזבח משחתם בהם מום בם ואמרו חכמים ז"ל כל מקום שנאמר השחתה אינו אלא דבר ערוה ועבודת כוכבים ערוה דכתיב כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ עבודת כוכבים דכתיב פן תשחיתון ועשיתם לכם פסל וכבר נתבאר בשלישי מס' ע"ז שהדברים הנעבדים אינם אסורים בהנאה אלא [א"כ] יש בהם תפיסת יד אדם ולפיכך מי שעבד הר או ים או בעלי חיים אין אותו דבר אסור בהנאה ולפיכך אמרו זה וזה מותרין באכילה רוצה לומר המוקצה והנעבד אבל הדבר שהוא על הנעבד כגון חלי זהב וכסף ה"ז אסור בהנאה לפי שאותו דבר כבר נעבד ויש בו תפיסת ידי אדם כמו שנתבאר בשלישי ממסכת ע"ז אבל המוקצה הרי הוא אסור לגבי המזבח כמו שזכרנו ומה שעליו מותר בהנאה לפי שלא נעבד וכשאמר זה לעבודת כוכבים [illegible]

איזהו אתנן האומר לזונה הא לך טלה זה כו' : דף כט

[illegible] פטיה ככל בארנו פעמים שאם נבעלה לא נאסרה לכהן משום זונה לפי שאינה בעילת זנות לפיכך אתננה מותר ודע שאתנן זכר לגבי מזבח אסור ואם האשה היא שנתנה האתנן לאיש הרי אינו אסור האתנן הזה : ומה שאמר אפי' הן מאה ענינו שאם הסכים עמה על שכירותה בכבש אחד על דרך משל ונתן לה מאה הרי כולן אסורין משום אתנן ולא נאמר שאותו התוספת שהוסיף לה אינו אתנן אלא מתנה הואיל ונתרצה פעמה בפחות הימנו לפיכך הודיענו שכל מה שיתן לה מחמת אותה ביאה הרי הוא אתנן בין שהסכימו עליו שניהם או לאו : ומה שאמר תלין שפחתך עם עבדי אינו מדבר בעבד כנעני לפי שזה מותר לעשות אבל הוא עבד עברי שאין לו אשה ובנים ומן העיקרים שבידינו שכשאין לו אשה ובנים אין רבו מוסר לו שפחה כנענית יש לו אשה ובנים רבו מוסר לו שפחה כנענית ולפי שהוא באיסור היה שכרה אתנן ור"מ אומר הותרו מכללו בשפחה כנענית והלכה כחכמים :

איזהו מחיר כלב האומר לחבירו הא לך כו' : דף ל

מה שאמר שכנגד הכלב אסורים ע"מ שהוא מחיר הכלב בפני עצמו יתר מכל אחד ואחד מהעשרה טלאים שכנגדו לפי שהחלק שהוא תמורת אותו התוספת תלוי בכל אחד מהעשרה טלאים ולפיכך אסורים כולם אבל אם היה מחיר הכלב כנגד מחיר אחד מהעשרה או פחות ממנו תפרים אותו הכבש כנגד הכלב ויהיה מחירו ויהיו מותרין התשעה שיש עמו : ומה שאמר שניהם רוצה לומר ענין התמורה שהוא פי שנים וכאילו חלק הדבור כשחלק הנסתר ודרש אותו לפיכך אסר שניהם וסמך ענין שנים וענין הם :

נתן לה כספים הרי אלו מותרים יינות שמנים כו' : ע"ב

כבר בארנו משביעי מזבחים שרוב המומין הפוסלין בבהמה אינן פוסלין בעוף אמרו תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעוף והביא ראיה לכל נדר להביא את העוף לפי שהעוף יבא בנדר ונדבה כמו שנתבאר פעמים הרבה ודע שאם נתן לה חטים ועשאן סלת זיתים ועשאן שמן ענבים ועשאן יין הרי כולם מותרים לגבי מזבח לפי שהם אמרו שניהם ולא שנוייהן ולא ולדותיהן :

כל האסורין על גבי המזבח ולדותיהן מותרין כו' : שם

כשנרבעה בהמה והיא חולין ואח"כ ילדה והיא חולין או הקדישה אחר שנרבעה וילדה ולדה מותר לגבי מזבח אבל אם נרבעה והיא מעוברת ולדה אסור לגבי המזבח אע"פ שהיא חולין והוא שאמר ולד נרבעת אסור וזהו שאמרו אם הבהמה הזאת טרפה ואחר שנטרפה נתעברה ר' אליעזר אומר שזה תולדת הולד הזה היא האם שהיא טרפה והאב שהוא כשר לגבי המזבח וזה וזה גורם (מותר) [אסור] : ואם היתה הבהמה הזאת מעוברת והיא טריפה ר' (יהודה) [אליעזר] אומר עובר ירך אמו וחכמים אינם אומרים כן עליו אחר שיצא ונפרד ממנו ולפיכך הוא אצלם מותר לגבי המזבח וזה שאוסר ר' חנינא בן אנטיגנוס כשהיה יונקה מן הטריפה הוא באותו היום בלבד שיונקה לפי שהיא יכולה לעמוד עליו מעת לעת והוא מתעכל ועד כאן לא נגמר עכולו אבל אם נתעכל ואפי' היה זן אותה דרך משל בכרשינים של עבודת כוכבים עד שהשמינה בתכלית השומן הרי היא מותרת לגבי המזבח לדברי הכל ואין הלכה כר"א וכרבי חנינא בן אנטיגנוס וכתוב בספרי מזבח ולא גיזה ואכלת ולא לכלביך בשר ולא חלב מכאן שאין פודין הקדשים להאכילן לכלבים וידוע שהטריפה אינה ראויה אלא לכלבים :

פרק שביעי

יש בקדשי מזבח מה שאין בקדשי בדה"ב כו' : דף לב

קדשי מזבח ר"ל קדשי בהמה בלבד לפי שידעת כבר שהעופות ומנחות אין בהם תמורה אבל דין ההבדלות מהנותר והטמא כבר בארנו אותם במקומות ממס' זבחים ואם תעיין ברביעי מזבחים שם תמצא אותו ושם בארנו בסוף המסכת דין שוחט בחוץ ודין ולד קדשי מזבח וחלביהן בשני מבכורות ואיני צריך לשנות ולהאריך ומה שאמר ואין נותנים מהם לאומנים בשכרן ר"ל האומנים שבונים במקדש לפי שהם נוטלין שכרן מקדשי בדק הבית לא מקדשי מזבח אמר רחמנא ועשו לי מקדש ואמרו חכמים ועשו לי ר"ל משלי מקדשי בדק הבית :

יש בקדשי בדה"ב מה שאין בקדשי מזבח שסתם כו' : שם ע"ב

מה שאמר חל על הכל לפי שהוא חל על מומין ובהמה טמאה מה שאין כן בקדשי מזבח ומועלין בגדוליהן לפי שהמקדיש בהמה לבדק הבית מועלין בחלבה והמקדיש תרנגולת מועלין בביצתה ואין כן קדשי המזבח לפי שהחלב מוקדשין וביצת תורים לא נהנין ולא מועלין כמו שיתבאר בשלישי ממעילה ואין בהם הנייה לכהנים ואינו כן בקדשי מזבח לפי שקדשי מזבח יש מהם נאכלים לכהנים בשרם ויש מהם שנהנים בעורם כמו שהקדמנו ביאורו :

אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדה"ב אין משנין כו' : דף לג

אין משנים אותו מקדושה לקדושה ר"ל אין עושין השלמים עולה ולא העולה שלמים וכן הדומה לזה ואם הקדיש שום דבר לבדק ההיכל אין משנין אותו לבדק המזבח : ומה שאמר ומקדישין אותו הקדש עילוי שב על קדשי מזבח וכבר בארנו בשמיני מערכין שהקדש בדק הבית נקרא הקדש עילוי : ומחרימין אותם ר"ל חרמי כהנים וכל שכן חרמי בדק הבית וכתוב בברייתא הקדש עילוי קדשי בדק הבית מחרימים אותן חרמי כהנים והם נפדין מאת הכהנים כמו שפודין מחרמי בדק הבית כמו שזכרנו בשמיני מערכין ומקריבין אותם כמו שהיו בתחלה ואז יהיו לאוין אותן הדמים שנפדו בהם לכהנים או לבדק הבית באיזה ענין שיהיה הכהם וכל זה הוא בקדשי מזבח אבל בקדשי בדק הבית כבר אמרו עליהם קדשי בדק הבית שהתפיסן בין לקדשי מזבח בין לחרמי כהנים לא עשה כלום והטעם בזה נראה לעין לפי שהוא דבר שאינו שלו : ואל תעלה על דעתך שיש הפרש בין שאמרנו קדשי ב"ה ובין שאנו אומרים חרמי בדה"ב לפי שהשמות משונין והענין אחד ואמרו ל"ש דאפיק להו בשמא וכו' ואמר רחמנא בפדיון ההקדשות והעמיד והעריך לפיכך אין פודין אלא כל שהוא עומד כמו שהיה עליו לא מי שמת וחכמים אומרים הכל בכלל העמדה והערכה ולפיכך כל שמת אינו נפדה לאחר מיתה ורבי שמעון אומר קדשי בדק הבית אינם בכלל העמדה והערכה ולפיכך תפדה ואפילו לאחר מיתה ואין הלכה כרבי שמעון :

ואלו הן הנקברים קדשים שהפילו יקברו כו' : דף לג ע"ב

כל אלו אסורים בהנאה וכבר בארנו הראיה על איסור כל אחד מהם בשני מקדושין והקבלה בידינו לקבור אותה : ושער נזיר הנזכר כאן הוא שער נזיר טמא אבל שער נזיר טהור רוצה לומר כשיתגלח תגלחת טהרה דינו שישרף כמו שבארנו בששי מנזירות ואין הלכה כרבי שמעון :

ואלו הן הנשרפים חמץ בפסח ישרף בתרומה כו' : שם

סתם זה כרבי יהודה שאומר אין ביעור חמץ אלא שריפה וכבר בארנו בשני מפסחים שדבריו נדחה : ומה שאמר את שדרכו לישרף שב על ערלה וכלאי הכרם ומה שיש מהם אוכלין שאפשר לשורפן שורפין אותם ומה שיש מהם שאי אפשר לשורפן קוברן ולפי שזכר תרומה טמאה בכלל מה ששורפין ואלו שזכר שהן אסורים בהנאה ר"ל חמץ וערלה וכלאי הכרם כמו שבארנו בקדושין מספק שלא יעלה על הדעת שהתרומה טמאה אסורה בהנאה הרי חזר ובאר שמותר ליהנות בהם הכהנים ואינו אסור אלא אכילתה בלבד כמו שבארנו פעמים ואמר ומדליקין בפת ובשמן של תרומה רוצה לומר אם נטמאת השמן של תרומה הרי הכהן מדליק בו וכן אם נטמאה הפת הרי זו שורפו להסקת תנור לדרך משל ומבשל בו תבשיל אבל בתנאי והוא שצריך לתת אותו הפת בין העצים והשמן לשום אותו בכלי מאוס כדי שלא יאכל פן יכשל האוכל והוא אינו יודע וכבר בארנו ענין זה בסוף תרומות :

כל הקדשים שנשחטו חוץ לזמנן וחוץ למקומן כו' : שם

כבר בארנו בהוריות שכל מה שחייבים בזדונו כרת ובשגגתו חטאת קבוע חייבין על לא הודע שלו אשם תלוי ואע"פ שהוא ספק ואינו ודאי שעשה העון הזה אינו מותר לאכול מבשרו לכהנים כשהודע לו שלא חטא אחר שחיטת האשם כמו שיתבאר בסוף כריתות וכן כתוב באשם תלוי אשם הוא אשם אשם לה' וכתוב בספרי אשם יכול לכהנים ת"ל לה' רוצה לומר שאין לכהנים בו שום דבר לאכול אותו : ואמה הוא המעבר היוצא מן המזבח לנחל קדרון ר' יהודה אומר מנתחה אבר אבר וזורקה לאמה ומתגלגלת לנחל קדרון וזו היא חטאת העוף הבאה על ספק כגון שהאשה ספק זבה כמו שבארנו בשני מערכין כל הזבות הטועות מביאות חטאת העוף ספק ואין נאכל לפי שאין מותר לאכול חטאת ואשם אלא אחר שיהא חיובו ודאי ר"ל חיוב אותו הקרבן ומפני מה אמרו חכמים אינו ראוי לשנות לפי שעיקר כל (הנשרפין) [הנקברין] אפרן אסור ונשרפים דהקדש אפרן מותר זולתי תרומת הדשן בלבד והוא האפר שמסירין מעל המזבח שהוא אסור ואעפ"כ אין מותר לאבדו ואמרו ושמו כולו ושמו שלא יתפזר ר"ל שלא יתן אותו בפני הרוח או בפני השטף או כל כיוצא בהם רק מניחין אותו במקומו המוכן לו . ואין הלכה כר' יהודה בכולם :

סליק פירוש המשניות להרמב"ם מסכת תמורה בס"ד

חדושי אגדות מהרש"א על מסכת תמורה

פרק יש בקרבנות

דף יד לא הלך אבשלום אלא לסביא כבשים מתכוון ט' כל הסוגיא מפורש פ"ק דנזיר ופ"ק דסוטה ע"ש :

דף טו בטלו האשכולות איש שהכל בו כו' מפורש בסוף סוטה ע"ש: **שם** ליבא דאימעט מיגמר כו' עיין פירש"י ותוס' ליבא דאימעט לענין אותן שהכחו שלא ידעו להחזירן וק"ק דלמאי איצטריך למימר דלבן אימעטים (דא"כ)[דא"כ] היו לבן כראשונים מחמת שכחה לא ידעי להחזירן כדקאמר לעיל וי"ל. ויש לדקדק בעניא מאי דקאמר מימות משה עד שמת יוסף בן יועזר היו למדין תורה כמשה מכאן כו' למאי אי לענין שכחה הא הוה כבר בימי אבלו של משה ונראה דה"פ שהיו למדין תורה כמשה להבין דבר מתוך דבר וק"ל :

דף טז א"ל ליהושע שאל א"ל לא בשמים כו' ר"ל שאל מן השמים ויודיעך ההלכות ששכחת והשיב לא בשמים היא דמשמת משה לא נתנה התורה לשאול ספיקותיה מן השמים דלכך נקראת תורת משה אבל נתנה להכריע בספקות ע"פ הרוב כדין תורת משה דקאמר לעיל והוא הענין בעצמו שהשיבו שמואל ופנחס דאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה דהיינו משמת משה לא ניתן לשום נביא לחדש מן השמים אלא ניתנה לחכמים אם לטמא אם לטהר ע"פ הרוב והא דלא נקט נמי גבי יהושע מה"ט דאין נביא רשאי ט' דמקרא יליף לה ברפ"ק דמגילה מדכתיב אלה המצות גו' י"ל משום דיהושע גופיה שמען כבר מפי משה אלא שנשכחן ולא הוה חידוש דבר כ"כ דבכלל אלה המצות גו' הוא וקאמר דמ"מ מן השמים לא נתנה להכריע ע"פ נביא ומה"ט אמרינן בעלמא דהחכם עדיף מנביא ודו"ק : **שם** א"ל ליהושע שאל ממני כו' מיד תשש כחו של יהושע כו' פירש"י בשון שגרם לסלק דעתו של משה כו' ע"ש וי"ל עוד על שנתגאה יהושע לומר כן שיודע הכל והכא קאמר דבאו להורגו משום שפשע כיון שמשה היה עדיין חי והיה לו ממני לשאול מאח"כ הנך דשכחן בימי אבלו של משה דלא פשע כלום דשכחה אונס מקרי וא"ל הקב"ה לומר לך א"א כו' כדקאמר לעיל דלאו בשמים היא אלא לך וערכן במלחמות דכתיב ויהי אחרי מות משה גו' משה עבדי מת קום עבור גו' דהיינו שהתחיל לדבר עמו במלחמות כיבוש א"י ולא התחיל לומר לו הא דכתיב בתר הכי רק חזק ואמץ לשמור ולעשות ככל התורה גו' וק"ל : **שם** החזירן עתניאל כו' שנאמר וילכדה עתניאל גו' נראה משום דלכל ענין נאמר ב' פעמים א' בספר יהושע ע"ש שכלב עלה שם ובספר שופטים ע"ש שבט יהודה ובשניהם כתיב ויאמר כלב אשר יכה את קרית ספר ולכדה גו' מה לו לקרית ספר שהרי לא ניתן לו לנחלה רק חברון כדמוכח מקראי וע"כ דרשו חד מהנך קראי לענין הלכות שנשתכחו שאמר ויעל משם כלב אל יושבי דביר דהיינו למקום מושב חכמים בדברי תורה לבא על הנך הלכות ושם דביר דהיינו דברים שנתווכחו עמהם בהם לפנים קודם שנשתכחו היו כמו קרית ספר תורה שלא היה בהם ספק ואמר כלב אשר יכה את קרית ספר ולכדה שתהיה בידו כמו לפנים אתן לו את בתי עכסה גו' ומאי רבותיה וע"כ אמרו לדרוש שמה: (ע"ש שכל הרוצה כו').ואמר מאי ותצנח מאי אשמועינן שתצנח מעל החמור וקאמר דאינו אלא משל שנתן לה איש בעל תורה שלא יוכל לפרנס את אשתו וכו החמור בצועק על מזונותיו כך האשה צועקת על מזונותיה וע"כ אמרה תנה לי ברכה גו' שיוכל לפרנס אותי והשיב לה כי נתתי לך גולות עליות גו' כדאמרינן בברכות בעוסקין תורתן קבע ומלאכתן עראי שמלאכתן מתברכת מלמעלה וק"ל : **שם** מאי יפונה שפנה מעצת כו' מפורש במסכת סוטה פ"ק: **שם** תנא הוא עתניאל כו' ומה שמו יהודה אחי שמעון כו' פי' זה למדתי מפירש"י בפ' שופטים הא דכתיב שם יהודה יעלה גו' ויאמר לשמעון אחיו גו' משמע דלאו שבט יהודה ושבט שמעון קאמר אלא יהודה ושמעון אחיו ממש קאמר והוא עתניאל שהיה שמו יהודה ואחיו שמו שמעון וז"ש שם וילך יהודה גו' וילך משם אל יושבי דביר גו' דהיינו עתניאל שהוא לכדה כמפורש שם וק"ל : **שם** הוא עתניאל הוא יעבץ כו' מהאי קרא דמייתי כתיב לעיל מיניה ולאשחור אבי תקוע גו' וכתיב ויהי יעבץ נכבד מאחיו ואמו גו' ובפ"ק דסוטה דרשינן ולאשחור אבי תקוע ט' הוא כלב וקאמר דהיה יעבץ נכבד בתורה מאחיו כלב כדלעיל וקראו יעבץ שיעץ וריבץ תורה כו' כדמפורש בקרא ומשפחת סופרים יושבי יעבץ תרעתים גו' כמפורש פ"ק דסוטה וקראו עתניאל ע"ש שענאו אל דכתיב ויקרא יעבץ גו' אם ברך תברכני בתורה כו' כמו שבקשה עכסה תנה לי ברכה דהיינו פרנסה ע"י שתברכני בתורה תהיה מלאכתי מתברכת וע"כ כפל לומר ברך תברכני וכל הענין נדרש לענין והרבית את גבולי בתלמידים ולא כמו שנאמר באלישע ויאמרו בני הנביאים גו' הנה המקום גו' צר ממנו ולפי שביטול תורה יש לה כמה סיבות ע"כ ביקש עליהן והיתה ידך עמי שלא ישתכח כי השכחה היא סיבה גדולה לביטול שיאמר מה לי ללמדה כיון שהיא משתכחת ממני וכן שיזדמנו לו ריעים כמותי שלא יבטלו אותי מתורתי וכן ביצה"ר שלא יבטלני ואמר ואם לאו הריני הולך בנסיסי כו' זה אינו מפורש בקרא אבל מכלל הן אתה שומע לאו מכלל לבלתי עצבי שלא ישגבני יצה"ר אתה שומע עצבי אם ישגבני יצה"ר ואמר כיוצא בדבר כו' ר"ל כיוצא בו שדרש לעיל קרא לענין תורה דריש ליה נמי הכא כן דכתיב רש ואיש תככים גו' בהאי קרא מקרי ליה לרב איש תככים אינו מופלג בחכמה כ"כ עד שתלמדו ולא מאיר ה' עיני שניהם כי גם הרב מקבל מתלמידו כמ"ש ויותר מתלמידי אבל אם אינו מלמדו קאמר באידך קרא עשיר ורש נפגשו ואין הרב שהוא העשיר רוצה ללמוד עם תלמיד שהוא הרש עושה כלם ה' שהקב"ה עושה דעת שניהם שזה הרב בדעתו הוא שלא יקבל כלום מתלמידו אבל התלמיד דעתו ללמוד לקבל הקב"ה עושה דעת שניהם שהרב נעשה טיפש כו' וכה"ג דריש ליה ר"י לענין צדקה רש ואיש תככים גו' מאיר עיני שניהם ה' כי בנתינתו לרש גם הנותן זוכה להתעשר כדאמרינן גבי צדקה וקרא דאם ברך תברכני גו' לא דריש טלה לענין תורה אם ברך תברכני בפ"ו שמצינו בו ברכה לאדם ולנח והרבית את גבולי בבנים ובנות היינו שלא יהיה להם מקום צר והיתה ידך עמי במשא ומתן כמ"ש לעיל מי שדר בעליונים כו' ועשית מרעה שלא יהא תיעוש לאב ומיחוש כו' שאלו אברים הם אשר מהם באים חוטים הרוחנים וק"ל :

הדרן עלך מסכת תמורה

גליון מהרש"א על מסכת תמורה

מהגאון וכו' מוהר"ר שלמה איגר זצ"ל

דף ב ע"א תוס' ד"ה וסופג. עוד יש לומר. עי' ת' שאגת אריי' ס' ע"ח ובלח"מ פ"א ה"א מהלכות תמורה ד"ה לוקה ארבעים: **ע"ב** גמרא אין הציבור והשותפין. נ"ע על רמב"ם דפסק פ"א מתמורה סוף הלכה א' דשותף שהמיר לוקה. ועי' תוס' חדשים שעל משניות משנה א':

דף ג ע"ב גמרא אבל מילקא לילקי. עי' ברמב"ן על ס' המצות לרמב"ם בעשין עשה ז' ובמגילת אסתר שם:

דף ד ע"ב גמרא משום דבדיבורו עשה מעשה. עי' בכ"מ פ"א ה"א. ובתוספות חדשים שעל משניות משנה א' דמסכתין ובכס"מ פי"ג משכירות: שם ועקר תרי לאוי. עי' חולין פ' כ' תו' ד"ה הנח והר"ר שמואל מוורדין כו' שמוכיח זה לזה. ועי' שעה"מ פ"א מהלכות חמץ ומצה ריש עלה כ"ב: שם ואינו לוקה. עי' רמב"ם פ"א מהל' תמורה ה"א "ועוד שאין לאו שבה שוה לעשה כו'": שם רבא אמר לא מהני. עי' מהרי"ט ח"א סי' ס"ט עלה מ"ז ע"ג. עי' בס' החינוך פ' בהר מצוה של"ט ובהגהת משנה למלך סוף פ"ג מגירושין. ובמל"מ פי"א מהלכות שמיטה ויובל ובלח"מ פ"ו מבכורות הלכה ה'. עי' בילה סוף דף כ'. זבחים דף ס"ט סוף ע"א אמר רבא הם הועילה כו'. עי' ת' רשד"ם חיו"ד סי' ט"ו. תשו' אבא מארי בפסקים ח"א סי' קכ"ט וסי' קע"ד וסימן קנ"ד ד"ה ואני. ובספר עיקרים שלי עיקר אי עביד לא מהני: תוס' ד"ה ורבא אמר. יש קרא להכשיר. עי' מל"מ פ"א מהל' קרבן פסח הל' ה': בא"ד וקשה לרש אוזן. עי' בכורות ל"ד א' תוס' ד"ה ומי קנים: בא"ד נפל בו מום מעצמו. נ"ע מקושי' הש"ס לקמן ו' א' מהגוזל עולים כו' והא התם נמי אולי נשתנה מעצמו הי' קונה בה שינוי: בא"ד אפילו נעשה בידים. נ"ע מחולין ריש דף קט"ו ובתוס' שם ד"ה כל שתעבתי תיקנו בדרך אחר:

דף ה ע"א גמרא שאני התם. עי' תוס' לקמן דף ו' סוף ע"א ובגליון שם. עי' רש"י גיטין ל' א' ד"ה מהו מי כייפינן. ובגליון. ובספר פני יהושע שם: תוס' ד"ה מיתיבי דאהקש גירושין למיתה. עי' תשו' בשמים ראש סי' ז':

דף ו ע"א גמרא דרחמנא אמר לא תבא. עי' בקצות החושן ס' ע"ב סק"ב: רש"י ד"ה ואביי. דאנא ידענא דמהני. נ"ע דהא אצטריך למילף דשינוי קונה דמהאי אסר גזל לא ידעינן ליה. ועי' קצה"ח סי' ש"ס סעיף ה' אות ב' ע' נתיבות סי' שס"א: תוס' ד"ה שמפקיר. פרש"י. עי' תוי"ט פאה פ"ה מ"ה סוף ד"ה שקבלו: שם ד"ה והשתא. ולרבא לא מהני. ע' תוס' לעיל ריש דף ה' ונל"ע. ועי' ת' נו"ב מ"ת חאה"ע סי' קכ"ט עלה ק' ד"ה ריש ע"ב: בא"ד אלא שהוא בדה. ע' בס' קצות החושן סימן ר"ח. עי' מהרי"ט ח"א סי' ס"ט עלה מ"ז ע"ד. ע' ת' בשמים ראש ס"ז בהגהת כ"ד. עי' ת' הרא"ש כלל ז' ס"ד. ע' ת' אבא מארי בפסקים ח"א סי' נ"ה ד"ה וכזה. וסימן קכ"ט: בא"ד דפליגי בהכי. י"ל דגם לרבא לא נקי בהכי מתמת לאו שאין בו מעשה. ועי' תשובת נ"ב הנזכר לעיל בסמוך עלה ק"א ע"ד ד"ה והנה: **ע"ב** גמ' ואלא במאי קמיפלגי. עי' בהה"מ פ"א מגזילה הלכה ט'. ע' בס' נתיבות המשפט על חו"מ סי' ע' סק"א עי' תומים סי' כ"ב סוף סק"ו:

דף ח ע"א גמרא מי שנאכל בתורת בהמתך. ע' בתוס' בכורות דף ל"א סוף ע"א: שם דברי ר' יוסי הגלילי. עי' מל"מ פ"ד ממעילה ה"ה. ועי' ברמב"ם פ"ה מאיסות ה"ה. "כהן שקידש בחלקו". ועי' קדושין נ"ב ב' "דיקא נמי דקתני בחלקו":

דף יד ע"ב רש"י ד"ה כשורפי התורה. נ"א שאסור לשסותן. ובת' רמב"ם. במי שריקס בטליתו פרש' ויאמר דצריך לחתוך הריקום ולגנוז. ועי' תשובת גינת ורדים חלק א' באו"ח כלל ב' סי' כ"ה ובתשובות שאחרי':

דף יז ע"ב גמרא ואליבא דרבי אלעזר. ע' לח"מ פ"א מאסורי מזבח ה"א: רש"י ד"ה למאי הילכתא. הנך ולדות. ע' בתוס' בכורות ריש דף ע"ז: תוס' ד"ה לא מיבעיא. הכתוב בשער. אף דאיתא שם תני ר"ת האומר. מ"מ כיון דניתן לכתוב מדקדקים. ע' שער אפרים ס' ס"ג עלה כ"ו ריש ע"ד:

דף כג ע"א רש"י ד"ה יאכלו. ואי קשיא הא אין. עי' תוס' מנחות דף פ' ע"ב וריש פ"א ופסחים ס"ו ב'. וע' מל"מ פ"ב מאיסוה ה"ג ד"ה והנראה אלי לומר. וד"ה וא"ת כפי סברת רש"י:

דף כה ע"ב רש"י ד"ה הרי זו תמורת. תפוס לשון ראשון. עי' תוס' י"ט פ"ז מדמאי משנה ו':

דף כח ע"א גמרא או על פי הבעלים מנין. ע' סנהדרין י' א' רש"י ד"ה הדר פשטה: **ע"ב** גמרא לבנות להם שם. עי' מ"ש בגליון רמב"ם פ"ח מהלכות עבודת כוכבים על דברי הכ"מ הלכה ב': רש"י ד"ה ת"ל מן הבקר. אסור אף להדיוט. ע' מסכת ע"ז מ"ה א' תוס' ד"ה תנא קמא:

דף כט ע"א גמרא אלא להוציא את הטריפה. ע' בכ"מ פ"ג מאסורי מזבח ה"י דתמה על רמב"ם: שם מתני' ואלין שפחתך. עי' מל"מ הל' עבדים פ"ג ה"ג ד"ה וכופהו ועיין מ"ש בגליון בב"י סי' ע"ז סק"ו ובהה"מ פ"א מאישות ה"ד: **ע"ב** תוס' ד"ה ורבא. של תשמישי. מסכת ע"ז נ"ו ב' וע"ש בתוס' ד"ה משום:

דף ל ע"א גמרא אי הכי מ"ט דרבנן. עי' מל"מ פ"ג מעבדים הלכה ד': שם ניפוק חדא להדי כלבא. עי' תוס' מסכת ע"ז דף ס"ג א' ד"ה כגון ובס' עיקרי' שלי. עיקר איסור אתנן גרעין ג'; תוס' ד"ה ואידך. היכי פריך כ"כ. עי' שעה"מ פ"ג מגירושין עלה ע"ד עמוד ד' ד"ה ואיך שיהיה. וע' בעיקרים הנ"ל עיקר גרירה גרעין ד' וגרעין ז': **ע"ב** גמרא אסורה היא וולדה. עי' בב"ק מ"ז א' תוס' ד"ה מאי טעמא ובגליון שם: שם בממנה על פסחו. עי' פסחים ד"ל ע"א. ובמסכת ע"ז דף ס"ג א' תוס' ד"ה או דלמא: רש"י ד"ה כתן לה עופות חולין. וזהו דלא כרמב"ם פ"ד מא"ב סט"ו:

דף לג ע"ב מתני'. ואלו הן הנקברין. ול"ש בנקברים כתותי מכתת שעורי' כמו דשייך בנשרפין כדמשמע בתוס' סוכה ל"ה א' ד"ה לפי. ועי' בתוס' יבמות ריש דף ק"ד דהטעון גניזה א"ל כתותי כו' יותר מזה: שם מתני' חמץ בפסח ישרף עי'. ת' אמונת שמואל סי' נ"ה: שם ותרומה טמאה. עי' תוס' שבת כ"ה א' ד"ה כך אתה מצוה. וברש"י ריש פרק מפנין במסכת שבת ובחדושי רשב"א שם: תוס' ד"ה הנשרפין. כאילו נעשית מצותה. ומדלא מפליג בחמץ אם שרפו אחר שביטלו. משמע דגם משבטלו עדן חייב לשרפו אף דכבר אינו שלו וא"ת על פסה דתשביתו מ"מ חייב לשורפו ע' ספר מקור חיים הל' פסח סי' תל"א ד"ה לכן נראה: בא"ד אבירה אסורה לעולם. ע' בחדושי רשב"א קדושין דף נ"ו אמתני' דהמקדש בערלה מה שכתב המקדש באבירה כו' אלמא שאע"פ שאלו מן הנשרפים ואפרן מותר. ושוה פרוטה אינה מקודשת. ועי' שעה"מ הל' חמץ ומצה פרק ג' עלה ס' ד"א ע"ב ד"ה ובסיותי בזה:

דף לד ע"א גמרא כל הנקברין. ע' ת' שער אפרים ס' ל"ח עלה י"ט ע"ג ד"ה ויצא: שם וכל הנשרפין. ע' פליתי ס' פ"ז ס"ק ד' ובפני יהושע פסחים כ"ח ב' ובס' אור חדש שם ד"ה חמץ שישנו ובב"י יו"ד סי' קכ"ג קרוב לסוף סימן ד"ה כתב המרדכי כו' מצאתי כתוב כו' ובא"ת כתוב כו' והרי הוא כעפר: שם ואפר הקדש. עי' שעה"מ פ"ג מחמץ ומצה עלה ס' ד"א ע"א: **סליק**

הגהות וחדושים על מסכת תמורה מאת הרב הגאון וכו' מו"ה בצלאל רנשבורג זצ"ל

דף ד ע"א רש"י ד"ה מפני שהקדים וכו' שמקדים מעשר שני שהם למעשר ראשון שבחבירתה וכו' כצ"ל:

דף ו ע"א תוס' ד"ה והשתא וכו' ולרבא נקי. נ"ב עי' שו"ת הרי"ף לבית הלוי כלל ד' סי' כ"ד דף נ"ב ע"ד ובשו"ת שער אפרים סי' ס"ז ובשער המלך פ"ג מהלכות גירושין הלכה י"ט ועיין ספר דרכי היש דף קמ"ז ע"ג ע"ד ודף קמ"ח ע"א: **ע"ב** גמ' והא אביי נמי סבר מפקינן ריבית קצוצה יוצאה בדיינין כצ"ל:

דף יא ע"ב גמ' בעא מיניה אביי מרב יוסף היא שלמים ולדה חולין ושחטה בפנים מהו. נ"ב ירא"ה לי דלגדדין קבעי דמתחילה מבעיא לכ"ע אף אם כמעי אמן הן קדושים וכגוונא דאמר וולדה חולין דוקא והדר מבעי תו בכל גווני אף אי לא אמר ולדה חולין אבל רק למ"ד בהוייתן הן קדושין דאלת"ה לא מצאנו ידינו ורגלינו מדוע לא בעי גם למ"ד כמעי אמן קדושים ועוד דלמ"ד בהוייתן קדושים נ"ל שיאמר ולדה חולין ומה גם דאי למ"ד במעי אמן קדושים לא שייך למבעי יהיה מאיזה טעם שיהיה א"כ תיקשי להרמב"ם שפסק במעי אמן קדושים והכיא לכך אבעיא והפשיטות דידה ושוב הוגד לי דבש"ס אשר הדפיס מוה' בערמן הלברשטאט כתוב שם בלשון רש"י בד"ה למ"ד ולדות קדשים בהוייתן הן קדושים כלומר [או] שהקדיש וכו' עכ"ל וזה מורה להדיא כדברי ומלת [או] מוכיחה דלגדדין קמבעיא וכדכתיבנא ואמרתי שישו מעי את ספיקות שהכה כך ועיין לקמן דף כ"ה ע"א ברש"י ותוס' ד"ה היא שלמים וכו' שכתבו דדוקא בהקדים ולבסוף נתעברה שייך בהוייתן קדושים וכו' יעוש"ה וגם מדבריהם שם ראיה ברורה לדברינו אלה ודו"ק. שוב ראיתי בש"ס דפוס ווינילאה משנת רפ"ח בביבליאטעק של המלכות יר"ה פה גם שם הנוסחא בלשון רש"י כמו בש"ס ר' בערמן הנ"ל מלת [או] ומלת אדם בדפוסים שלפנינו ברור דטעות הוא ועיין שו"ת הרשב"ש סי' תפ"ט פלפול ארוך בסוגיין:

דף יב ע"ב גמ' והדר כתיב מים חיים אל כלי שתהא תיותן בכלי כצ"ל. וכ"ה בילקוט פ' חקת דף רל"ח ע"א ועיין פסחים ל"ד ע"ב ומ"ש שם על הגליון ודוק:

דף יג ע"ב גמ' ואם תמצא לומר קדושה אתת לא כצ"ל: רש"י ד"ה דבר שהדם וכו' תמורה שמו אינה תלה אלא על דבר וכו' כצ"ל:

דף יד ע"א גמ' והא תניא זה הכלל. נ"ב עיין יומא כ"ט ע"ב בחידושי הרב יד דוד שם בד"ה זה הכלל וכו': תד"ה וכל וכו' הא לית ביה קדושת כלי. נ"ב עיין אהן קדשים ובעל תק נתן מיישב תמיהתם:

דף כ ע"א תוס' ד"ה ר"ש וכו' וא"כ דחיי' שפיר וכו' כצ"ל:

דף כא ע"א מתני' יש להן פרנסה במקומן כצ"ל: תוס' ד"ה אי וכו' אין קדושה בירושלים יותר. נ"ב עיין יבמות דף פ"ב ע"ב בתוס' ד"ה ירושה וכו' ושם כתבו דאף למ"ד לקלע"ל ירושלים לעולם קידשה וא"כ גם קושי' זו דהתוס' לק"מ:

דף כט ע"א גמ' בהא מיכן ומיכן הוה תני רבי חנני' וכו' כצ"ל:

דף ל ע"א רש"י ד"ה וכנין אב הוא וכו' דהא רבא לא דריש להאי תועבה כאביי כאן הס"ד ואח"כ מס"ד אף זונה נמי: תוס' ד"ה ואידך וכו' אבל הני תערובתו בהיתר. נ"ב עי' סוטה דף יח ע"א ד"ה חזר ותלקו וכו' דהם דחו התוס' כלל זה והעלו דאין לחלק בהכי יעוש"ה: **ע"ב** גמ' אמר רבא ולד הנרבעת אסורה היא וולדה נרבעת ולד נוגח' כצ"ל: שם והא לאו ממונא הוא אמר רב הושעיא. נ"ב פסחים דף נ:

דף לא ע"א גמ' למ"ד טרפה ילדה משכחת כצ"ל: רש"י בד"ה ולד במעי בהמה וכו' משום הכי מודו רבנן. נ"ב כאן הס"ד ואח"כ מה"ד לשון הירושלמי ועיין נ"ק:

דף לב ע"ב גמ' תניא כותיה דרבי יוחנן אם כל בהמה טמאה אשר לא יקריב ממנה. כצ"ל וכ"כ הנ"ק ועיין רש"י בחומש:

דף לד ע"א גמ' ר' אלעזר אמר כאן בנזיר טהור. נ"ב עיין רש"י ד"ה ור"א אומר וכו' ולהלן בד"ה אמר ליה וכו' והסוגיא תמוה מאד לפירושו כאשר הרגיש בכרתי ופלתי סי' פ"ז ס"ק ד' ד"ה והנה: רש"י ד"ה אכם תלוי ישרף והשתא הוו חולין שנשחטו בעזרה. נ"ב עי' ברכת הזבח וג"ק: ד"ה כאן בשק וכו' אידי ואידי בטהור או טמא. מלות או טמא נמחק: תד"ה אם אפשר למישלפינהו מוטב. נ"ב עיין נ"ק: ד"ה ונשרפין מותרין. נ"ב עיין נ"ק ובס"ז:

בפירוש המשניות פ"ז מ"ז כל הקדשים וכו' ככר בארנו וכו' ואמם הוא שמעבר היוצא וכו' לפי שעיקר כל הנקברים עפרן וכו' כצ"ל: **סליק**

הגהות וחדושים על מסכת תמורה מאת הגאון כו' מהור"ר ברוך פרענקיל תאומים זצ"ל (בעהמ"ס ברוך טעם).

דף ג ע"א תוס' ד"ה לא נהנין דהה"ג אמר בשלמי. נ"ב יעוין תוס' נדרים דף יוד ד"ה אדם מביא כבשתו. ותוס' נזיר דף כ"ד ע"ב ד"ה שלאחר מיתה ופסחים דף כ"ז ע"ב בעלי שלמים. ובר"ה דף כ"ח ע"א איסורא הוא דרכיב בהו: ד"ה מאי. כדתנן בכריתות. נ"ב יש לגרוס כדתנן מכות דף י"ג הקדש שלא נפדה שמזה מקשים תוס' בסנהדרין ובזבחים קושיית' שבכאן: **ע"ב** גמ' ומימר משום דבדיבורו. נ"ב יעוין תוס' סנהדרין דף ס"ה ע"ב ד"ה הואיל. ותוס' ב"מ דף צ' ע"ב ד"ה ר"ל:

דף ד ע"א גמ' אזהרתי' מהיכא אלמא. נ"ב יעוין ברכות דף ל"ג ע"א: שם ההיא אזהרת עשה היא. נ"ב יעוין תוס' מס' ר"ה ובנדרים דף ז' ע"ב: **ע"ב** גמ' כתנאי לא ישאירו. נ"ב בפ' בא י"ב. ולא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר באש תשרופו. ובמקום שמציין כאן במדבר ט' שם לא כתיב עשה כלל: שם רבא אמר לא מהני. נ"ב יעוין תוס' זבחים קי"ד ע"ב סד"ה היתר במה: תוס' ד"ה ורבי יעקב. וי"ל דבירושלמי. נ"ב בפ' תמיד נשחט: ד"ה רבא אמר וכו' דאינו אסור אלא מטעם. נ"ב יעוין בכורות דף ל"ד ובתו' שם:

דף ה ע"א גמ' כל ימיו בעמוד והחזיר. נ"ב יעוין גיטין דף ל': **ע"ב** גמ' ריש עמוד ולרבא האי הוא. נ"ב יעוין תוס' בכורות ל"ב ע"א ד"ה הוא וכד"ה רבא: שם ריש עמוד ונמכר הוא במעשר. נ"ב יעוין ב"ק י"ב ע"ב. ובתוס' ד"ה הם ולקמן דף ז' ע"ב: רש"י ד"ה אבל נמכר הוא. נפל בו מום. נ"ב יעוין משנה ב' פ"א דמע"ש ובב"ק דף י"ב ע"ב: ד"ה מכל מעשרותיכם את תרומת ה'. נ"ב נ"ל את כל תרומת ה': תוס' ד"ה שאני. שהרי קאמר רבי יהושע. נ"ב יעוין תוס' כתובות כ"ט ע"ב ד"ה אילונין:

דף ו ע"א גמ' והרי פאה. נ"ב יעוין יומא ל"ו ע"ב ובתוס' ישנים שם: תוס' ד"ה שאני התם. וי"ל דמיירי שלא. נ"ב יעוין קידושין נ"ה ע"א התם קא מכוון: **ע"ב** רש"י ריש עמוד. ד"ה אבק רבית. דאמר מסני כר"י. נ"ב יעוין ב"מ דף ס"ה ע"א ברש"י ד"ה כי מפקינן כו': בא"ד הנ"ל ורבא כרבי אלעזר. נ"ב יעוין ב"מ דף ס"א ע"ב תוס' ד"ה רבא אמר ובאמ"ז מה שהי' בשם תוספי הרא"ש:

דף י ע"א גמ' ורבי יוחנן אמר קדושה תלה. נ"ב יעוין תוס' זבחים י"ב ד"ה לילה לקודשה: **ע"ב** רש"י ד"ה אמורי הוא דלא ועובר לאו בכמה. נ"ב יעוין ע"ז מ"ז ע"א רש"י ד"ה התם לא:

דף יא ע"ב גמ' כמ"ד טריפה אינה חיה. נ"ב חולין מ"ב. כ"ז. ע"ה. ק"מ. נדה כ"ד. זבחים ס"ט:

דף יב ע"ב תוס' ד"ה ואין המים. טבילה מי איכא בחמין הא שאובין. נ"ב יעוין ברכות כ"ב ע"א וכי יש טבילה בחמין:

דף יד ע"ב גמ' ושכתב אי אתה רשאי. נ"ב טוש"ע או"ח סימן מ"ט: שם בתורה אור מציין ויקרא כ"ג. נ"ב ט"ס וצ"ל במדבר כ"ט:

דף טו ע"ב גמ' לפי שאין הציבור. נ"ב הוריות דף ואו:

דף טז ע"א גמ' אלה המצות שאין הנביא. נ"ב מגילה דף ב' ע"ב:

דף יט ע"ב תוס' סוף ד"ה אף מתוסר. דילפינן לי' מבכור. נ"ב יעוין לקמן כ"ה ע"א. ובתו' זבחים דף יב ע"א ד"ה לילה לקודשה:

דף כה ע"א גמ' אם היו משוייר עובר. נ"ב יעוין בתוס' מס' ב"ק דף מ"ז. גיטין דף כ"ג ובתוס' יבמות שמצויין במסורת: **ע"ב** תוס' ד"ה זאת אומרת. וצריך לחלק. נ"ב במנחות דף פ' ע"א באורו התוס' באריכות:

דף כז ע"ב תד"ה לא אמרו. וצריך לומר דהכא. נ"ב יעוין בתוס' מנחות דף ע"א ע"ב ד"ה ומתירין גמזיות ובאמ"ז לב"מ דף וא"ו ד"ה ופרשו כו' ובדף כ"ז בד"ה וז"ל הרשב"א ובד"ה וז"ל הריטב"א:

דף כח ע"ב תוס' ד"ה או חילוף. נ"ב יעוין קידושין דף ס"ח ע"א:

דף כט ע"א גמ' ומעטי' קרא מגבוה דתניא. נ"ב מנחות דף ואו ויעוין בכורות דף כ"ז: תוס' ד"ה מנא ה"מ. תימה. נ"ב יעוין חולין קט"ו ע"א בתוס' שם: ד"ה איצטריך. ואין אדם אוסר דבא"ש. נ"ב יעוין זבחים קי"ד ע"א ובתוס' חולין דף מ"א ד"ה כיון דקני':

דף ל ע"א תוס' ד"ה ואידך. וא"כ בכל איסור המעורב. נ"ב ועיין בתוס' מס' סוטה י"ח ע"א ד"ה חזר ותלקה ובתוס' עירובין דף כ' ע"ב ד"ה ומ"ם ובתוס' רי"ד לקידושין דף כ"א ובתוס' מנחות דף ע"ח ד"ה ניקדשו ודף פ' ד"ה הפרים. ויעוין תוס' בכורות דף כ"ו ע"ב ד"ה לברור ובתוס' ישנים מס' יומא דף כ"ה: **ע"ב** גמ' ת"ר בית ד'. נ"ב ע"ז דף מ"ו ע"ב: שם ורבנן סבר לאו ירך. נ"ב לעיל כ"ה יבמות ע"א. ויעוין בתוס' סנהדרין פ':

דף לב ע"א רש"י ד"ה שקדש עילוי זאת לבן בתו כהן. נ"ב בתוס' כאן מבואר שהי' גירסא לפניהם בדברי רש"י במאמר בן בתו. ולכאורה שנ"ל כן לפי המבואר במס' ב"ק ק"ט. וברמב"ם הלכות כלי מקדש פ"ד: תוס' ד"ה מקדישין. ונראה למורי דטעמא. נ"ב יעוין תוס' ב"ק ע"ט ע"א ד"ה גנב והקדיש:

דף לג ע"ב גמ' תרומה טמאה והערלה. נ"ב יעוין תוס' שבת כ"ה ע"א ד"ה כך ותוס' פסחים פ"ב ע"ב ד"ה אבל ובתוס' בילה כ"ז ע"ב ד"ה ועל המלה: תוס' ד"ה אלו ופירש רש"י. נ"ב יעוין תוס' ע"ז מ"ח ע"ב ד"ה ואין נוטעין ותוס' סוכה ל"ה ע"א ד"ה לפי: ד"ה הנשרפין ואין לך דבר. נ"ב יעוין חולין קי"ז ע"א וברש"י ד"ה מה לאחר כפרה ובמס' סוכה מ"ט ע"ב ד"ה איד לימא וברש"י פסחים כ"ז ע"א ד"ה וריח כו' משום דנעשה מצותו ואין צורך גבוה עוד בה יצתה מכלל קדשי ה' ויעוין בפי' המשניות להרמב"ם כאן ובפ"ט מהלכות פסהמ"ק הלכה י"ג דבריו מורין שאין היתר אפר נשרפין רק בנשרפין דהקדש. וא"ש לפי דברי רש"י הנ"ל בפסחים ובחולין ויעוין תוס' ע"ז י"ב ע"ב ד"ה אלא בורד: שם משוך איסורייהו לעולם. נ"ב יעוין תוס' ישנים יומא ס' ע"א ד"ה ועגלה ערופה:

דף לד ע"א רש"י ד"ה אשם תלוי. והשתא הוי חולין שנשחטו. נ"ב יעוין בתוי"ט: **סליק**

הגהות מאת הגאון הגדול וכו' מו"ה משה סופר זצ"ל (בעהמ"ח שו"ת חתם סופר).

דף ד ע"ב גמ' בסופו רבא אמר לא מהני. עיין רמב"ם פ"א מהל' גזילה הה"ה שם. ופי"א מהל' שמיטה שם אם מכר לצמיתות ע"ש וברמב"ן בהשגות לס' המצות סי' רכ"ז ועיין לח"מ פ"ו מבכורות. ועי' סמ"ע סי' ר"ח. עיין תשו' שבסוף ס' בית מאיר סי' ד' ועיין מ"ל פ"ג מגירושין הלכה י"ט:

דף ל ע"א בתוס' ואידך ליסתרו. יש לתמוה דהכא משמע וכו'. עמ"ש תוס' חדשים בגליון משניות שדבריו צ"ע ועפ"י דבריו יש להכין מ"ש סמכי תוס' ק' זו לכאן דוקא ולא בכולה ש"ס וק"ל. וגם דברי תי"ט תמוהים שלא הי' ק' הראשונה ע"ש וק"ל: בא"ד בסופו. והומר מו' הרמ"ר. דברי תשו' תו"י ססי' קל"ב נראים תמוהים בהבנת כוונת הרמ"ר בזה. אבל הדברים מבוארים בתי"ט פ"ו דדמאי משנה ז' ע"ש. אבל ממון של קינים הוה שותפות בממון אין הוה חלק מבורר כמ"ש סמ"ע סי' רנ"ב סק"ל ע"ש וק"ל: בגליון הש"ס בסופו ועי' היטב וכו'. וע"ע תוס' סוטה וכו'. ועיין תו"י ססי' קל"ג. ודברי תו"י בכוונת הרמ"ר לא נלע"ד ע"ש דכיון דסי' מבורר שזו אמו של זה קודם התערובות. איך אפשר לומר הוברר שפרשה עתה היא וצ"ע. ועיין מ"ש טהרות הקודש בזבחים ע"ג ע"ב ד"ה אלא רבא כי דבריו ברורים. וכ"כ תי"ט פ"ו דדמאי משנה ז'. ועיין תי"ט כאן שלא תי' ק' הראשונה ועי' תוס' חדשים שדבריו תמוהים: **סליק**

הגהות מהג"מ זאב וואלף בהג"מ שמואל הלוי זצ"ל מבאסקוויץ.

דף ב ע"ב גמ' ור' יהודה ואם לא דרים. נ"ב עי' תוס' סנהדרין דף י"ד ע"ב ד"ה ור"ש לא כו':

דף ג ע"ב גמ' אמר קרא אם לא תשמר. נ"ב עי' בירושלמי סוף פ"ג דשבועות:

דף ד ע"ב גמ' דאס"ד לא מהני כו'. נ"ב עי' תוס' גיטין דף י"ב ע"א ד"ה אלא דכתיב לא תלקט:

דף ה ע"ב גמ' אלא הם למה לי. נ"ב עי' תוס' זבחים דף פא ע"ב ד"ה ואין תמורתו כו': שם והרי מקדים תמימין. נ"ב עי' תוס' גיטין דף לח ע"ב ד"ה גופיה לא קדים כו':

דף יח ע"א גמ' אמר ר"א. ג' מחלוקות כו'. נ"ל ב' מחלוקות: תוס' ד"ה והכ"א נ"ע חכמים כו'. נ"ב עי' תוס' מנחות דף י"ב ע"א ד"ה והכ"א אחד זה כו': **ע"ב** גמ' ת"ר מהו אומר יקריבנו. מהו אומר תודה יקריב מניין למפרים וכו' כצ"ל. וכן הוא במנחות שם וכ"מ ברש"י:

דף כא ע"ב תוס' ד"ה ולד. שאם נתכפר בשאינה אבודה מתה. נ"ב בשאינה אבודה אבודה מתה כן נ"ל: בא"ד ובפ' התודה. נ"ב עי' בס' נ"ק מה שהגיה בזה:

דף כט ע"ב גמ' ומן הכאן להוציא את הנוגח. נ"ב עי' תוס' סנהדרין דף יד ע"ב ד"ה ור"ש וכו' ובמנחות ד' נא ד"ה ויו"ו לא דריש כו': תד"ה או חילוף. דאין לנו לאסור בע"ח כו'. נ"ב עי' בשבת דף קל"ו ע"ב בסד"ה דתניא הזכר כו':

דף לד ע"א כגון דנפלה דליקה. נ"ב עי' בתוס' מנחות ריש ד' נ"ב ע"א ד"ה ואין מועלין כו': **סליק**

הגהות מהגאון בעל סדר הדורות

דף כא ע"א גמ' רבא בבב עזא נ"ל אחא ב"ע כי כן הוא שם תיכף רב אחא בבר עזאי:

[illegible]

ר"ש לא זה ולא זה מכלל דת"ק סבר כהן עושה תמורה אלא ה"ג מאי לאו דרב נחמן איכא בינייהו לא בפלוגתא וכו' ודו"ק: בא"ד לא נימא וכו' ולא כהן ואמרינן הכי מימר הוא דלא מימר וכו' דת"ק לית ליה דרב נחמן ור"ש אית ליה וכו' כנ"ל:

דף ט ע"א גמרא הד אפילו טוב בטוב נמי וכו' כנ"ל: תוס' ד"ה לאביי וכו' וי"ל דהתם וכו' אלא מטוב לבד והיינו כאביי עכ"ל. וא"ת סוף סוף הכתי לא אתיא כאביי דאביי מפיק לטוב מעיקרא וכו' מיתורא דמלת בטוב בתרא וסוגיא דבכורות מפיק ליה מיתורא דמלת טוב קמא כבר כתבתי בזה לעיל ודו"ק: ד"ה והא טעמא וכו' והיכי קאמר דמפיק מיניה וכו'. ק"ק אמאי לא קשה להו נמי היכי קאמר דמבהמה בבהמה מפיק דממירים והיזרים וממירים והא ברייתא לא מפיק ליה אלא מוסיף הוא ותמורתו ויש ליישב: **ע"ב** גמרא אמר רב פפא מ"ט דר"י וכו' ותיללו על חבירו וכו' ל"א בעי ר' אבין וכו' והומם והוסיף עליו תומם ותיללו על אחר מהו שיוסיף עליו תומם ותכפר בהאם וכו' אמר אביי וכו' באותו הגוף קא מיבעיא ליה לא תיבעי והומם אי ב' גופין וקדושה א' לא תיבעי ונתכפר ור' אבין חדא מגו חדא מיבעי ליה הומם ותיללו וכו' מי אמרינן בהאם קמא הוא דאינו מוסיף אבל וכו' קדושה מוסיף וכו' כנ"ל: רש"י ד"ה ואי ב' קדושות וגוף א' קא מיבעיא וכו' והכי ליתני הפרים האם והמיר בו והבד הא' ונתכפר וכו' וב' קדושות מהו מי אמרינן כיון דחד גופא הוא לא מימר א"ד כיון דקדושה אחרת הוא מימר וכיון דחד גופא הוא מספקא ליה להכי קא מתמה וכו'. כנ"ל נ"ל והד"א ור"ל כיון דבחד גופא מספקא ליה דאפשר דהותר ומימר כל שכן דמספקא ליה בבי גופין וא"כ אמאי קתני תרתי ליבעי האי ולישמע אידך מינה וק"ל:

דף י ע"א גמרא ואת"ל וכו' קדושה קאים אינו מוסיף תומם אלא וכו' לעולה מהו כי אין מוסיף תומם וכו' או דילמא כיון דאותו הגוף הוא אינו מוסיף תומם וכו'. כנ"ל נ"ל: שם ש"מ בתר וכו' לא לענין כפרה ודקא ק' וכו' ה"א גזירת הכתוב הוא קרבנו מדידיה הוא דמיכפר וכו' כנ"ל: שם מאי הוי עלה ת"ש וכו' ק"ק מאי בעי מאי הוי עלה הא כבר פשיט רבא דבתר מתכפר אזלינן אע"ג דראייתו השניה נדחית מ"מ ראייתו הראשונה ראויה היא וכדאי הוא לסמוך עליה וי"ל דהכי גמרא דגם ראיה א' איכא למידחי דאיכא למימר דהא"כ אי הוי שליח לאקדושי קרבן עושה תמורה ע"י המקדיש דהא דקתני מתניתין אין הצבור והשותפין עושין תמורה איכא למימר דוקא הם אינם עושים אבל המקדיש בשבילם עושה תמורה דהא ל"ק מתניתין אין קרבן צבור ושותפין עושין תמורה ולכך בעי מאי הוי עלה ודו"ק: **ע"ב** רש"י ד"ה ל"א מאי קמ"ל וכו' או אם היה וכו' עכ"ל הא דנקט כגון אם אמר זו תהא חטאת וכו' או אם לומר היא חטאת וולדה חולין הוי שיור שלא בדקדוק נקט הכי דהפי' למאן דאית ליה דאם שיירו מהוייר מודה היכא דהזכיר קדושת האם תחלה דאינו יכול לשנות את הולד לקדושה אחרת מהוס דמיד שהקדיש האם נתכוין נמי שתחול על פיו אותה קדושה על העובר כמ"ש התוס' הכא ולא אמרן שיורי מהייר אלא כגון שהזכיר קדושת הולד תחילה וכן כתבו התוס' לקמן ברים פ' כילד מערימין דף כה בד"ה היא שלמים וולדה עולה ע"ש. וכן רש"י כתב שם בד"ה אם שיירו שהזכיר קדושת הולד תחילה וא"כ מוכרח מה שהזכיר כאן קדושת האם תחילה שלא בדקדוק נקט הכי וק"ל:

דף יא ע"א גמרא לימא כתנאי וכו' ותניא אידך נאכלת לכל אדם ונאכלין בכל מקום ונאכלים בכל זמן מאי לאו וכו' כנ"ל: רש"י ד"ה לא במפרים וכו' ובהא פליגי ת"ק סבר ולדות קדשים במעי אמן הן קדושים ותנא בתרא סבר בהווייתן וכו' כנ"ל: תוס' ד"ה השוחט את החטאת כגון שעירה דאילו וכו' כנ"ל: ד"ה ומנא בה בן ד' תי דאילו בן ה' וכו'. עיין להכ"מ בפ"ד מהלכות תמורה: **ע"ב** גמ' ת"ר יכול הומר רגלה וכו' יכול תגא לחולין ת"ל וכו'. וא"ת איך אפשר לומר תגא לחולין והאמר קרא ממנו לה' וי"ל דהא דקאמר תגא לחולין ר"ל שאינה קריבה כמ"ש לקמן תמכר לצרכי עולות וכו' אלא פודין אותו אבר והיא תגא לחולין וק"ל. ושוב ראיתי לרש"י ז"ל שכתב כן בפי' בהמה המקשה דף סט ע"ב: שם חוץ מדמי אבר שבה דברי ר"מ ור"י ר' יוסי ור"ש אומרים מנין וכו' כנ"ל: רש"י ד"ה היא שלמים וכו' דלב"ה אין העובר קדוש עכ"ל. ואע"ג שכתבו התוס' לעיל דף י' בד"ה ואוזדא דבר פדא אית ליה דשיירו אינו מהוייר היינו למאי דס"ד אבל למסקנא דאמרן דבר פדא מודה בהם במעי תמימה וכו' נוכל לומר דבר פדא נמי אית ליה אם שיירו מהוייר כקושית התוס' ודו"ק: תוס' ד"ה רב חסדא סבר וכו' ובפ"ק דבכורות וכו' דרב חסדא סבר דהיה וכו' ע"ש לדבריהם: ד"ה התם לא נתת וכו' ובפ"ק דבכורות קאמר אפי' למ"ד וכו'. ר"ל הא דקתני אבל אתה נוזז בשלך ושל אחרים קאמר התם בפ"ק דבכורות דף ט ע"ב אפי' למ"ד שותפות העובד כוכבים אינו פוטר והדרבה לא איצטריך קרא אלא לאותו מ"ד ע"ש לכך פי' הא דקאמר התם לא נתתא ליה קדושה ר"ל להקריב אלא נותן חצי דמיו לכהן וק"ל:

דף יב ע"א רש"י ד"ה היא הולין וכו' והליכא דמ"ד קדושה וכו'. ואע"ג דאמרן לעיל למסקנא דגם בר פדא נמי עודה בהם במעי תמימה וכו' מ"מ משמע ליה דסבעיא איירי אף בהם במעי בעלת מום וק"ל:
ד"ה אלא לפי חשבון וכו' להוך עשרים ושלש סאין וכו' מצטרפין עם כ"ג לוגין וכו' כנ"ל: תוס' ד"ה אין המדמע וכו' אע"ג דאין בו וכו' שנפל בא' והיינו וכו' כנ"ל: ד"ה ואין המחומן וכו' לכן נראה וכו' כדי להמך דאינה אסורה וכו' בגמ'. כנ"ל והס"ד ואח"כ ד"ה וחכמים וכו' דסברי זה וזה גורם מותר כנ"ל: ד"ה אלא אמר רב פפא וכו'. שייך לע"ב: **ע"ב** גמרא מכלל דרבנן סברי ברבייה ובהמשכה לא אלא הא דכי וכו' טהורה מני לא רבנן וכו' אלא אמר רב פפא לפי וכו' כנ"ל: שם ומה כאן וכו' למיה כשר אף התם הקדים וכו' ותנא דידן וכו' דוקא עליו לערבן מאי וכו' כנ"ל: תוס' ד"ה אלא אמר רב פפא וכו' כפירש"י והקשה וכו' ולדברי רבין ר"א לחומרא וכו' לא מצינו ועוד היכי מצינו וכו' דאמר מעלין המרתנאות וכו'. כנ"ל והד"א: בא"ד ועוד דתנן וכו' והשתא נ"ל נתערבו וכו'. ק"ק מאי מקשה לפרש"י"ל נתערבו ואפי' לדידיה נמי דסבר דכ"ע בעו משיכה ורבייה תיקשי נ"ל נתערבו כמו

שהקשו לקמן לכן נ"ל דעיקר הקושיא היא נ"ל רוב בשר כיון דלרבנן המשכה לחודה סגיא וטוב להגיה כן בדבריהם ודו"ק: בא"ד ושלא וכו' מילתא דראב"י ומילתא דרבין אלמא לא פליגי אהדדי ור"י השיב לו וכו' כנ"ל: בא"ד מיהו אומר ר"י וכו' לק"מ וכו' דקידושין גבי ר"א אומר וכו' והשיא דתענית לק"מ וכו'. ר"ל דלדידיה מי ניחא אלא מאי אית לך למימר דבלאו הכי מתני שפיר כגון דחמי סברא ה"נ לפרש"י נימא הכי וק"ל: בא"ד והשיא דפ"ד וכו' לאפוקי הכא וכו'. עיין למרן בכ"מ שם בפ"ד מהל' מקוואות שכתב בע"א:

דף יג ע"א רש"י ד"ה ג' סדות וכו' ומענה לזו וכו'. עיין להתוי"ט במשנתינו: ד"ה ואם לאו וכו' ולר"ע בין כך ובין כך לא הויא תרומה וכו' לפ"ז לא יתיישב מה שפי' במתניתין ואין תרומה אחר תרומה שאם תרם וחזר ותרם אין השניה תרומה עכ"ל. דהא השתא אמרי' דמתניתין ר"ע ולפי פרש"י ר"ע סבר אין תרומת אחת מהם תרומה לכן נ"ל להגיה בדברי רש"י אין שניהם תרומה ודו"ק: ד"ה קרבן לה' וכו' משמע קרבן סתמא וכו'. עיין בס' קרבן אהרן פ' בחקותי פ"ט ביאור דברי רש"י ז"ל: ד"ה ה"ג וכו' ליכא פלוגתא אלא כולה ר"ש וכו'. הא דקאמר כולה רש"י לא דוקא דהא רישא דמתניתין לא אתיא כר"ש דיליף לצבור ושותפים דאין עושין תמורה מדכתיב לא יחליפנו וגו' ואילו ר"ש יליף ממעשר אלא הא דקאמר כולה ר"ש ר"ל סיפא דמתניתין דקתני קדשי בדק הבית אין עושין תמורה ועלה קאמר דהם דברי ר"ש והדר מפרש טעמא וק"ל: תוס' ד"ה מתני' והא דממעטינן וכו' היינו לענין וכו'. עיין להכ"מ בפ"ד מהלכות תרומות שכתב ישובים אחרים בשם מהר"י קורקוס: ד"ה ר"ע אומר וכו' לכך נראה וכו' וקשה וכו'. לפי פירושם גרסינן הכא בגמרא דתניא השותפין וכו' דל"ג דתנן דלא היינו מתניתין דמסכת תרומה אבל לרש"י לא יצדק תירון התוס' וצריך לתרץ אליביה דה"ל גרסינן דתנן והיא עצמה מתניתין דמסכת תרומה אבל נוסחאות מתחלפות וכן כתב הר"ש ז"ל וק"ל: **ע"ב** גמרא דתניא עולה הבאה מן המותר עושה תמורה וכו' א"ה דבעי רבי אבון הפרים אשם להתכפר בו והמיר בו והומם ותיללו על אחר ונתכפר בהאם אחר וכו' וימיר וכו' אליבא דמאן אי אליבא דר"ש וכו' ואת"ל קדושה א' לא אלא שתי וכו'. כנ"ל: רש"י ד"ה דבר חדש וכו' סברא היא וקא פריך משום דתמירה משאר קדשים תמורה גופו איצטריך קרא לרבויי עכ"ל. כנ"ל נ"ל: תוס' ד"ה ר' אמר וכו' ועוד יש לומר דס"ל דעולת מותרות לנדבת יחיד אזלי וכו' עכ"ל. ר"ל אי מהא לא מכריע דרבי ס"ל דעולת מותרות לנדבת צבור אזלי די"ל דס"ל לנדבת יחיד אזלי וסבר כר"א דעושה תמורה אבל לקמן בפ' אלו קדשים דף כא ע"א שם מכריע גמרא שפיר דרבי סבר מותרות לנדבת צבור אזלי ע"ש ודו"ק:

דף יד ע"ב גמ' תניא דמסייעא לך זה הכלל וכו' אלא ביום וכל הקרב בלילה קדוש בלילה בין ביום בין בלילה קדוש בין ביום בין בלילה וכו' כנ"ל: שם ולמנחתכם וכו' אלא במנחת חוטא ובמנחת קנאות לנסכיכם ולשלמיכם מקיש וכו' ולשלמיכם במה הכתוב מדבר אי בשלמי נדר הרי כבר אמור אי בשלמי נדבה הרי כבר אמור אלא לרבות שלמי נזיר וכו'. כנ"ל כנראה מפרש"י: תוס' ד"ה המי מכאן וכו' איכא בינייהו הס"ד ואח"כ ד"ה אלא כיון דהותרו וכו':

דף טו ע"ב גמ' אמר ר' יוסי הבאים מהשבי בני הגולה הקריבו עולות וגו' פרים י"ב גו' אילים צ' וששה כבשים וכו' צפירי חטאת וכו' כנ"ל: שם אלא היינו טעמא וכו' אלא ש"מ אין הצבור מתים ואב"א וכו'. עיין בפ"ק דהוריות דף ו': שם דכתיב ואין העם מכירין קול תרועת השמחה לקול בכי העם וכו' כנ"ל: תוס' ד"ה כיוצא בו וכו' והיא תניא בת"כ וכו' גבי לוים ופר שני בן בקר תקח לחטאת מה עולה וכו'. כנ"ל ברייתא זו איתא בהדיא בפ"ק דהוריות דף ו' ומסתימה מהתוס' אמאי לא אמרו דהאי ברייתא איתא בהוריות וכ"ש שגדל התימה על רש"י ז"ל שכתב לא איתפרש היכא קאי ודו"ק: ד"ה והא הכא וכו' וכן משמע וכו' והא אין כפרה למתים דמייתי להא וכו'. כנ"ל נראה מהתוס' דלא היו גרסינן שם בהוריות והא מייתי להו הנהו דחטאי וכו' דא"כ מאי אולמיה סוגיא דהוריות מסוגיא דידן שהביאו ראיה מהם אלא דהוו גרסי והא אין כפרה למתים וכו' כנראה מדבריהם ודו"ק:

דף טז ע"א גמ' אמר ר' יהודה וכו' מיד תשש כחו של משה ונשתכחו וכו'. כנ"ל וכן הוא בילקוט וכן משמע מפרש"י:
שם ומה שמו יהודה אחי שמעון וכו'. עיין בס' חדושי אגדות למהרש"א ז"ל: **ע"ב** מתניתין תומר בתמורה מבקדשים שהתמורה חלה על ב"מ וכו' כנ"ל: רש"י ד"ה וליתני וכו' ביחיד ובצבור לימא דהטאת וכו' מתות אבל הנך שתים ליכא וכו' כנ"ל: ד"ה שתי שבתות וכו' ורבנן אית להו וכו' פי' ר' יהודה: בא"ד דאיתא ביחיד ובצבור איתיה דליתיה בצבור ליתיה וכו' מדאגמרי לארבעה כחדא וכו' אלא ביחיד ותמשית דמתה גמרינן לה וכו' הילכך ה' דמתה גמריק מינה וכו' לא נאמרה אלא ביחיד וכו' הלכך אפשר מאפשר גמרי וכו' אם מסדר הנמצא ביחיד ובצבור היתה הנהו וכו' כנ"ל: תוס' ד"ה ר' נתן וכו' משה הי ניהו וכו' מיתה על השלשה והשנים וכו' על הב' והשלשה ירעו וכו' שכחו אי נגמרה וכו' או מן השלשה וכו' מה מפורש וכו' פי' ה"ד שנגמרו מן המפורש הכל כדפירשנו וכו' כנ"ל:

דף יז ע"א גמ' אמר חזקיה וכו' גבי קדשים לא לקי ל"ה גבי תמורה קדיש גבי קדשים לא קדיש. ר"ל ור"י אמרי כהבור וכו' ואמר תמורת שלמים כהבור לומר שחור וכו' כנ"ל: שם ר' יוחנן אמר וכו' בלא פדיון גבי תמורה לקי גבי קדשים לא לקי רב ששת אמר וכו' כנ"ל: **ע"ב** גמרא נקבה לרבות את התמורה והלא דין הוא אם הולד שאינו נוהג בכל הקדשים קרב תמורה שהיא נוהגת בכל הקדשים אינו דין שקריבה מה ולד שכוא גידולי הקדש תאמר בתמורה שאינה גידולי הקדש הואיל ואינה גידולי הקדש אינה קריבה ת"ל נקבה לרבות את התמורה אין לי אלא תמורת תמימין וכו'. כנ"ל כן הוא בתורת כהנים ע"ש: שם והליכא דדברי הכל איתמר רבא אמר וכו' כנ"ל: שם ר' עקיבא אומר וכו' אשם הוא הוא קרב וכו'. כנ"ל והנשאר נמחק כ"כ התוס' בפ"ק דמנחות דף ד' בד"ה אלא הוא נ"ל ע"ש: תד"ה דאיכא וכו' ועוד דלקמן משמע וכו'. עיין לדבריהם לקמן דף י"ט ד"ה אי הכי:

דף יח ע"א רש"י ד"ה אשם שניתק לרעיה אם השלים דינו לרעות וקדש וכו'. כנ"ל נ"ל: תוס' ד"ה נ"ל קרא וכו' מיבעי ליה דאי עבר ומקריב וכו' וי"ל דהוא לא משמע וכו' כנ"ל: ד"ה ניתק אין וכו' ובפסחים פ' אלו דברים איתא דבעי ניתוק משום גזירה אחר כפרה אטו לפני כפרה דהכי איתא וכו' ומשני גזרה לאחר כפרה אטו לפני כפרה וע"ק וכו' כנ"ל: בא"ד דהלכה למשה מסיני נגמרה באשם דקרב עולה וכו' והא דנקיט גמרא באשם רועה משום דתיקון רבנן רעיה גזירה אטו לפני כפרה נקט גמרא הכי אע"ג דהלכתא קרב עולה וק"ל: בא"ד ומיהו איצטריך הלכה וכו' דאי לאו הכי וכו' והא דלא סגי בהלכה לחוד משום דאי מהלכה לחוד ה"א דבעי עקירה לשם עולה לכך איצטריך קרא למימר דלא בעי עקירה וק"ל: בא"ד וללשון דאמר וכו' ומיהו איצטריך הלכה וכו' והא דלא סגי בהלכה לחוד משום דאי מהלכה לחוד ה"א דאפי' עקירה לא בעי לכך איצטריך קרא לומר דבעי מיהא עקירה וק"ל. ועיין לדבריהם בפ"ק דמנחות דף ד' ובפ"ד דנזיר דף כה: ד"ה אפי' ממרעייהו וכו' ולא נהירא שהרי אסור היה בעבודה וכו' קושיא זו כבר רש"י הרגיש בה שכתב דאם דשה הבהמה שאתה רוצה להקדיש וכו' משמע דעדיין לא הקדישה ולכך מותר היה בעבודה וכגון שהיה עליו נדר לא יאמר הואיל והבהמה היא דשה אמתין עד זמן אחר קמ"ל דלא וק"ל: בא"ד ור"י מפרש וכו' הואיל ואינו תחילת הקדש כגון ולדות וכו'. ר"ל דס"ד בשלמא אם הוא תחלת הקדש צריך להעלותם ברגל א' אע"פ שהם דלות כדי שלא יעבור על בל תאחר אבל אם הוא סוף הקדש שלא היה עליו נדר כגון ולדות ותמורות ה"א אם הם דלות א"צ להעלותם ברגל א' קמ"ל דלא וק"ל: בא"ד כי שמנו הבקר מתרגמינן ארי איתמריגו תורתי'. יש לדקדק איך מייתי ראיה מקרא דכי שמנו דהרגייהו לשון דלות הא אין פירושו אלא לשון השמנה שנשמנו הבקר מתחת הארון וי"ל דהא בהא תליא דטעמא דנשמנו משום דהוו דלות וי"ל כי שמנו הבקר שנשמנו איבריהן והשתא ניחא דהוו לשון דלות ודו"ק: **ע"ב** גמרא ולרבא דאמר וכו' כל יום ויום עובר עליהם בעשה מעלרת וכו' כנ"ל: שם א"ה מאי אסהדותיה וכו'. יש לדקדק ודקרי לה מאי קרי לה וכי לא ידע דלאפוקי מדר"א וכו' וי"ל דק"ל דקתני ב' עדיות וקאמר בשלמא לדידי חדא לאפוקי מדר"א וחדא לאפוקי מדרבא אלא לרב זביד ורב אשי שתירצו מתניתין אליבא דרבא א"כ ב' עדיות ל"ל והשיב דתרוייהו לאפוקי מדר"א וכו' וק"ל: שם מנה"מ דת"ר מהו אומר יקריב הפרים תודה ואבדה וכו' כנ"ל: שם לדידכו דאמריתו ירעה אודו וכו' כנ"ל: רש"י ד"ה דאיכא וכו' המפרים נקבה לעולה וכו' כנ"ל: תוס' ד"ה אלא לדידכו וכו' אין דין שיהא הולד קרב עולה והכי פריך לר"א דקאמר במפרים וכו' כנ"ל:

דף יט ע"א גמ' אבל גבי ולד תמורה אשם וכו' לא קרב ל"א וכליל לאשים ד"ה אמר רבה בר בר חנה ר"א היא אבל לרבנן ימכר ורבא אמר אביי תימא רבנן תמורת עולה שניה לכך קדמייתא איתיביה אביי וכו' כנ"ל: שם והתניא המפרים נקבה לפסחו וכו' ויביא בדמיו שלמים ר"א אומר וכו' אמר ליה רבא אחר ספסח וכו' כנ"ל: שם אמר רבינא במפרים בהמה מעוברת וכו' ר"א סבר כר"י דאמר אם שיירו מהוייר וכו'. נראה דרבנן דאמרי ירעה לא סבירא להו כר"י אלא סברי אם שיירו אינו מהוייר ומעתה קשה להרמב"ם ז"ל שפסק בפ"ד מהל' תמורה דין ז' כרבנן וא"כ איך פסק בפ"ד מהל' פסולי המוקדשין דין ו' כרבי יוחנן לכן נראה לי דרך הכ' שדרך הכ"מ ז"ל הוא הנכון ע"ש ודו"ק: רש"י ד"ה אבל גבי ולד וכו' אמו הקדש וכו' עולה הוא ולא דמיו. כנ"ל והס"ד ואח"כ ד"ה ל"א לשון הירושלמי ואחרים שמעתין מהדר כנ"ל והס"ד ואח"כ ד"ה וכליל לאשים וכו': ד"ה איכא וכו' ועוד דמיה וכו' לא יקרב הולד עכ"ל. לשון זה כפול הוא: ד"ה אי הכי וכו' דהולד עצמו יקרב שלמים וכו'. קשה להאי פירושא דסבר רבא אליבא דר"א דקודם הפסח נמי קרב שלמים א"כ אמאי לא פריך ליה מהאי ברייתא דלקמן דקתני ר"א אומר הוא עצמו יקרב פסח וי"ל דאיכא פירכא כל כך דס"מ מידחי ליה דהא"נ דקרב פסח דהגא לא קאמינא שלמים אלא מקמי דשמעינן להאי ברייתא אבל לאביי פריך שפיר וק"ל: תוס' ד"ה והא הכא וכו' שהרי אין שלמים בעופות וכו'. ק"ק מאי קאמרי שהרי אין שלמים בעופות ומה בכך והרי מצינו שלמים בבהמות דהשלמים נקבות הן וי"ל דה"ק שלא מצינו שלמים כי האי שהקדישם לפסח בעופות וק"ל: ד"ה א"ה נפלוג וכו' וא"ת ליפמי ליה דבעינן שם פסח של אמו בשום מקום וכו'. לפרש"י שלפנינו דפי' נימא ר"א הוא עצמו קרב שלמים לא מקשו כלל דשם שלמים על אמו כמו שפירש"י וק"ל: ד"ה א"ה וא"ת מאי אי אמרת בשלמא איכא הכא דה"נ מני לפרוכי ממתניתין וכו'. כנ"ל ר"ל אמאי לא הקשה אביי לרבא קושיא זו אלא עד דמשני ליה דמותר פסח וכו' והא מעיקרא ה"מ לאקשויי מ"ש גבי מפרים נקבה לעולה וילדה אר"א דבנה עצמו קרב עולה והכא גבי פסח אמר ירעה דנ"ל משום דגבי נקבה לעולה איכא שם עולה על אמו והכא ליכא דהא ה"נ שם פסח על אמו שהרי תחילת הקדש לשם פסח הופרש כמ"ש לעיל וא"כ אמאי אינו קרב עצמו ודע דלפרש"י שלפנינו לק"מ דפי' דהכי פריך אמאי לא אמר ר"א הוא עצמו קרב שלמים דהשתא אי לאו דהאמר רבא דמותר פסח וכו' לא ה"מ לאקשויי מ"ש ממפרים נקבה לעולה וכו'. דאיכא למימר שאני מפרים נקבה לעולה וכו' דאיכא שם עולה על אמו אבל גבי מפרים נקבה לפסח וילדה דליכא שם שלמים על אמו אינו קרב הוא עצמו שלמים אבל השתא דאמר ליה דמותר פסח קרב שלמים א"כ שם שלמים על אמו ולכך פריך ליה וק"ל: בא"ד וי"ל דס"פ וכו' קרב פסח ול"א פרש"י וניפלוג וכו' בשאר ימות השנה שלא בי"ד וכו'. כנ"ל ור"ל דלהאי לישנא ליכא לאקשויי מה שהקשינו כמ"ש ודו"ק: ד"ה אביי אמר לא פליג מידי דגמירי למקום וכו' אביי בא לפרש וכו' שהרי אינו יכול להקריב ב' אשמות וכו'. כנ"ל תימה תינח דאינו יכול להקריבו אשם משום דא"כ ידחה אמו ממה שהופרשה תחילה דהיינו אשם אבל מכל מקום יקרב עולה דהיא היא קושיית הגמרא מעיקרא דהשתא ליכא עקירה לאם דליכא למימר דאינו קרב עולה משום דליכא שם עולה על אמו דהא סברת אינה אלא לרבה אבל אביי לית ליה כדמשמע בסוגיא וצ"ע: **ע"ב** גמרא ר"ש לטעמיה וכו' מידי דלא חזי ליה לגופיה כו'. מכאן נראה דלא אמר ר"ש דלא אמרן מגו אלא במידי דלא חזי ליה לגופיה אבל במידי דחזי ליה לגופיה כגון הקדיש זכר לדמיו מודה דאמרינן ביה מגו וקדוש קדושת הגוף ומעתה מה שהביא מרן הכ"מ ז"ל בפ' ט"ו מהל' מעה"ק דין ה' ראיה שרבינו פסק כרבנן מדפסק להא דהקדיש זכר לדמיו ליתא דאף ר"ש יודה בה ודו"ק: שם הא חזי לשנה הבאה אלא וכו' כנ"ל: רש"י ד"ה אי הכי וכו' דהשתא ומה לעולה דאימיה לדמי עולה וכו'. דברים הפכיים אני רואה בכאן דהדרבה אימיה לדמי אשם הולא כדתנן לקמן ולא לדמי עולה אזלא לכן נ"ל דאיירי לאחר כפרה וה"פ ומה לעולה דאימיה לדמי עולה אזלא אם נתכפר אפ"ה אמרינן דלא קרב וכו' והוא פי' הרמ"ה שהביאו התוס' ודו"ק: תוס' ד"ה ר"ש אומר וכו' אבל לר"ש בין ר' יהודה דאית ליה אליבא דר"ש דמפרים נקבה לעולה נמי אינה עושה תמורה נ"ל דפליג וכו'. כנ"ל ק"ק אמאי לא ניחא להו בטעמא שכתב רש"י דגבי מפרים נקבה לעולה ל"פ ר"ש משום דאיכא שם עולה עלה בגוף דע"כ לא קאמרי לעיל דטעם זה לא מהני אלא להכשיר הולד אבל כדי שנאמר בה שתרעה מהני כדאמרינן לקמן וע"ק על טעם זה שכתבו משום העושה תמורה לכך מודה ר"ש דתרעה שהרי לקמן בגמרא תולה

תמורה נרעייה ולא רעייה בתמורה וא"כ נימא דאיכה רועה ולא תעשה תמורה וכי האי גוונא הקשו הם לקמן וצ"ע : ד"ה זאת אומרת וכו' ותימה למורי וכו' מ"ש המקדיש לדמי נסכים וכו'. יש להתום מאי מקשו דקושיא זו היא קושיית הגמ' שם בפ"ק דשבועות וחילק בין הקדיש זכר לדמיו דחזי לגופיה למקדיש לדמי נסכים דלא חזי לגופיה ע"ש לכן נ"ל דהתוס' ז"ל נעיל הכא דאמר רב יהודה וכו' היינו טעם דאמרינן מגו וכו' וע"ז מקשו שפיר מ"ש דהא נמי מפריש נקבה להכם לא חזי לגופיה ואפ"ה אמרינן מגו ודו"ק :

דף כ ע"א גמ' קס"ד היינו טעמא דר"ש וכו' דהאיכא שם עולה עליה גבי פני בעולת העוף וכו' שהפרים פרס לפר ויתקדש וכו'. כצ"ל עיין להרמב"ם ז"ל בפ"ד מהל' פסולי המוקדשין דין יח ועיין למרן הכ"מ והל"מ שם ובסוף פ"א מהל' תמורה ומה שהקשה הל"מ ז"ל לסברת רבינו דסבר דכל הני לא קדשי אפי' לסברת רבנן א"כ אמאי לא פריך גמ' אלא לר"ש הא לרבנן תיקשי יותר. ע"ש נ"ל דהכי פריך גמרא בשלמא לרבנן דטעמייהו דאמרי תרעה הוא משום דמגו דנחתא ליה קדושת דמים נחתא ליה נמי קדושת הגוף לכך ליכא למיפרך מכל הני כלל משום דכל הני אפי' קדושת דמים לית לה משום דכל המשנה בחטאות לא נתקדשה כלל אפי' קדושת דמים כמ"ש רבינו וא"כ ליכא מגו אבל לר"ש דסבר דעולה נחתא לה קדושת הגוף משום דאיכא שם עולה בעולת העוף לכך פריך ליה שפיר דה"נ איכא פרת חטאת וכו' ודו"ק : תד"ה דהא איכא וכו' וי"ל דפריך מכ"ש וכו'. יש לראות איך נתיישבה קושי' ב' דלכאורה לא יישבו אותה וע"ק דלכאורה קושי' ב' אין בה ריח קושי' משום דלעו"ג דרוב חטאות המזבח נקבה מ"מ אינן באין מן הבקר כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפי"א מהל' מעה"ק דין ט"ו ע"ש וא"כ איך יכול למיפרך כל שהפרים פרס לפרו תיקדוש דהאיכא רוב חטאות המזבח נקבה הן דמה בכך מ"מ זו אינה ראויה להם כיון דפרה היא ויש ליישב בדוחק וצ"ע : ע"ב גמ' אלא בזמן שהיא בא"ה חובה סומך וכו' כצ"ל :

דף כא ע"א גמ' ר' ישמעאל אומר יכול יעלה אדם מעשר ב' ויאכלנו בירושלים וכו'. ר"ל שיאכלנו בירושלים בלא פדיון דאי ע"י פדיון אפי' בשאר ערי ישראל יכול לאוכלו וק"ל: שם ואי קסבר קדושה א' וכו' ולא קדשה לעתיד לבא אפי' בכור נמי תיבעי לך וכו'. אין להקשות מאי קא פריך אפי' בכור נמי וכו' הא כיון דלא קדשה לעתיד ליכא לספוקי בבכור דפשיטא שאינו נאכל אלא בפני הבית דהא בעי זריקה די"ל לתרץ דפריך מבכור שנשחט ונזרק דמו קודם שחרב הבית דאין חסר אלא אכילה דומיא דמעשר כמ"ש התוס' לגד א'. וכן כתב רש"י להדיא בזבחים דף ס' ובמכות דף יט ע"ש שפה דברי רש"י והתוס' כאורך : רש"י ד"ה הרי אלו בבכור וכו' ומעשר שלא ישחט באיטליז אפי' לאחר וכו'. כצ"ל ועיין לפתוי"ט : ד"ה חוץ מן הבכור וכו' בקדשים הס"ד ואח"כ ד"ה חוץ מן הבכור והמעשר אם נפל בהן וכו' כצ"ל : תוס' ד"ה אי קסבר וכו' ה"ג רש"י וקשה דלמ"ד וכו' אין קדושה בירושלים יותר משאר ערים ר"ל מאי איכא לספוקי בבכור כיון דאין קדושה בירושלים יותר משאר ערים א"כ הוי כאוכל קדשים בחוץ וק"ל: ד"ה הכי גרים רש"י וכו' ועוד דאמר בזבחים וכו' והכא אמר דהך היקש' וכו'. ר"ל דהכא משמע הא דאין נאכל משום דאמרינן לא קדשה וכו' אבל אי הוה אמרינן קדשה היה נאכל אע"ג דליכא מזבח והתם אמר אפי' בזמן הבית אם נפגם המזבח אין אוכלים בגינו קדשים וק"ל: בא"ד ודקדק מורי וכו' אפי' בזמן הזה והא דקאמר הכא דאין נאכלים היכא שלא היה להן הנחה וכו'. כצ"ל המשך דבריהם כך הוא שבתחילה הקשו בשלמא בכור שנזרק דמו לפני הבית דאינו נאכל משום דאיתקש בשר לדם אלא בכורים שהונחו לפני הבית מ"מ אין נאכלים והא דמשמע להו שאין נאכלים משום דגמ' בעי למילף מעשר מבכורים שאינו נאכל ואי איתא דביכורים שהונחו נאכלים הו"ל למיפרך ליה מה לביכורים שכן לא הונחו תאמר במעשר דא"צ הנחה ודמי לביכורים שהונחו אלא מדלא פריך הכי דבכורים שהונחו נמי אין נאכלים ובעי למילף מיניה מעשר דהשתא דמי ליה כיון דלא חסרי הנחה ואפ"ה דחי ליה מה לביכורים וכו' אע"ג דביכורים אילו דבעי למילף מעשר מינייהו כבר הונחו מ"מ דחי ליה מכח חומרת דביכורים חמירי דבעו הנחה ולכך לא ילפינן מעשר אפי' מביכורים שכבר הונחו וע"ז מקשו כיון דכבר הונחו מ"מ אין נאכלים וחירצו דשפיר הם נאכלים והא דקאמר הכא דאין נאכלים איירי בביכורים שלא היה להם הנחה בפני הבית ומהם דבעי למילף מעשר והביאו ראיה לזה מדפריך עלה מה לביכורים וכו' וא"ת דעיקר ילפותא הוא מביכורים שהונחו א"כ פירכא זו דביכורים חמירי דבעי הנחה תיבטל פירכא כל דהו ופירכא כל דהו לא פרכינן אחדא מחדא אלא מוכרח לומר מדפריך לה ש"מ דהילפותא היא מביכורים שלא הונחו ולכך חשיבא פירכא וה"נ דה"מ למיפרך ליה היכי בעי למילף מביכורים שלא הונחו הא לא דמי אלא לביכורים שהונחו אלא לא חש להשיב כיון דלא נשאר במסקנא ובתר הכי קאמרי והא דמוקי בבכור וכו' ר"ל כיון דביכורים דקאמרן הם ביכורים סתמא א"כ הו"ל לאוקמי בבכור סתמא דומיא דביכורים וע"ז קאמרי דה"נ אלא דהמסקנא דברייתא קאי דמקיש מעשר לבכור ומסתמא לא מקשינן אלא בכור דומיא דמעשר דאינו חסר אלא אכילה מקום דאילו בכור סתמא כיון דלא דמי למעשר לא עבדינן היקשא מיניה ודו"ק כן נ"ל ביאור דבריהם ועיין לתוס' דמכות: ע"ב גמרא ובירושלים לפנים מן החומה כאן וכאן קדשים וכו' כצ"ל: רש"י ד"ה בתר שלמד אזלי וכו' למידין אותו הס"ד ואח"כ ד"ה אלא למ"ד בתר מלמד דם וכו' כצ"ל : ד"ה מאי איכא וכו' שלשון ירושלמי וכו' אי קסבר קדשה לעתיד לבא בכור נמי נייתי ואי קסבר וכו' כצ"ל: ד"ה שנה בשנה שני שנים וכו' כצ"ל: ד"ה יום א' וכו' האחרת הס"ד ואח"כ ד"ה יהיה כחזה התנופה ובשרם יהיה לך כחזה התנופה דהיינו חזה ושוק של שלמים נאכלים לב' ימים ולילה ומסתמא הוה אזלינן לחומרא ואמרינן כחזה ושוק של תודה לכך כתב לך יהיה להוסיף עוד וכו' כצ"ל. ועיין לרש"י ז"ל בחומש פרשת קרח על האי קרא : תוס' ד"ה ולד חטאת וכו' בשאינה אבודה אבודה מתה וכו' לר' אבא מיהו וכו'. כצ"ל הא דלא הקשו נמי מרב הונא דאמר לקמן הכל מודים שאם משך וכו' שבשניה מתה עיין בספר ברכת הזבח שכתב בזה ישוב נכון :

דף כב ע"א תוס' ד"ה אי תניא וכו' התם הוא דאהני לה אבודה משום דחזיא להקרבה וכו' כצ"ל והיינו דלא כגי' שלפנינו שהיא לדעת רש"י דסבר רבוי ריעותות גורם שמביאין אותה למיתה אבל לדעת ר"י דריבוי ריעותות גורם שמביאין אותה לרעייה צריך לגרוס הכא הכי דאי תנא נמי עברה שנתה התם הוא דמהני אבודה משום דחזיא להקרבה אבל בעלת מום דלא חזיא להקרבה אימא לא תיהני ליה אבודה ואי תנא גבי בעלת מום הוה דמיהני ליה אבודה משום דאי לאו מומא חזיא למילתא אבל עברה שנתה דלא חזיא למילתא אימא לא קמ"ל ודו"ק: ע"ב גמ' המפריש חטאת ואבדה והקריב אחרת וכו' תמות המפריש מעות לחטאתו ואבדו והקריב חטאת וכו' כצ"ל: רש"י ד"ה ל"א וכו' ופליגי כלומר כשיפרישנה מהן לאחר זמן יכירנה כצ"ל והס"ד ואח"כ ד"ה דלא קא ידע וכו'. נראה דהאי לישנא לשון ירושלמי הוא וה"ג איבעיא להו היכי קאמר אחורי הדלת הוא דלא חזי לה אבל בעדר דקא חזי לה לא הויא אבודה ופליגי או דילמא אחורי הדלת דאי מהדר אפיה ידע לה הויא אבודה וכ"ש בעדר דלא ידע לה תיבעי: ד"ה תימכר וכו' אבל אם היתה וכו' וכל הנך אליבא דר"י דאמר אבודה בשעת וכו' אזלי ליה לים המלח אי לא מייתי מאלו ומאלו. כצ"ל והס"ד ונמחק תיבת גמ' והא דנקט אבל אם הייתה תמימה וכו' והמעות ילכו לים המלח אינו מוכרח האי דוקיא דאליבא דרבנן איכא לדייקי הכי אבל אם היתה תמימה תיקרב היא והמעות ילכו לנדבה וגמ' לא דייק דאתי כרבי אלא מדוקיא דיביא מאלו ומאלו וכו' ודו"ק. ואח"כ ד"ה ואין המעות וכו' ואח"כ ד"ה אם קרבה וכו' ואח"כ נרשם תיבת גמ' ואח"כ ד"ה טעמא מאלו וכו' :

דף כג ע"א רש"י ד"ה אלא לר' אבא וכו' וכגון דנתכפר באבודה ורבנן וכו' שאינן אבודין אלין דפייסין אזלי וכו' ולא נמלך הס"ד כצ"ל: תוס' ד"ה הכל מודים וכו' והקריבה וכו' רישא רבנן וסיפא רבי ואי קשיא וכו' ולא נמלך לשון רש"י הס"ד וכצ"ל : ד"ה וטעמא וכו' ויביא מאלו ומאלו חטאת מיהו אפשר דס"ל לרבנן וכו' שניה תמות אבל הכא גבי שעירים דלא אפשר וכו' כצ"ל: ע"ב רש"י ד"ה מילתא דפסיקא ליה קתני וכו' ל"א הא נמצאת וכו'. להאי לישנא כך היה הגי' הא נמצאת מעיקרא תרעה הניחא דהקריב האבודה אלא אי הקריב שאינה אבודה מאי איכא למימר ולרב הונא נמי תיקשי הניחא היכא דנמלך אלא היכא דמשך מאי איכא למימר וליתני נמצאת מעיקרא מילתא דפסיקא וכו' : ד"ה וזהב לכפרת וכו' ל"א וזהב וכו' כפורי זהב וגו' ול"א נראה לי בסוף עיקר וכו'. כצ"ל צריך לדעת מאי איכא בין לישנא אחרינא ללישנא קמא דלכאורה אין ביניהם כלום ונראה לי להגיה הכי ל"א וזהב לכפרת המתנדב זהב מביא ונותן בו והוא לכפרה דהיינו לכלי שרת כפרת היינו מזרק וכו' ור"ל דלישנא קמא מפרש דאיירי שהתנדב בפירוש זהב לכלי שרת אבל ל"א מפרש שהתנדב סתם שאמר הרי עלי זהב וקאמר שמביא ונותן בו והוא לכפרת ר"ל שאלו עושין בו כלי שרת וקאמר דלישנא אחרינא עיקר משום דאי איירי שהתנדב בפירוש לכלי שרת דהיינו קדשי בדק הבית לא היו באין למקדש אלא ליד הגזבר אבל אי איירי שלא התנדב בפירוש לקדשי בדק הבית אלא שאמר סתם הרי עלי זהב ניחא שאין באין ליד הגזבר ודו"ק :

דף כד ע"א גמ' כיון דשדיה ליה ספי ופריק אמר רב מרי וכו' כצ"ל: ע"ב רש"י ד"ה חסיר' כלומר שיחסר וכו'. כצ"ל נראה דהוה גרים הא עדיפא חסירא מדאתי וכו' : ד"ה לשון ירושלמי אימא דהך נקבה וכו'. כצ"ל נראה דגי' הירושלמי כך היה אימ' דהך נקבה מאי אי במבכרת דחולין נקבה מי קדשה בבכורה אלא במבכרת דקדשים : תוס' ד"ה כילד מערימין וכו' ותימה וכו' למה דחק לאוקמי וכו' כצ"ל: ד"ה קסבר רשב"ג וכו' משמע שנולד ועדיין וכו' דאי ממעי אמן הן קדושים הוי דלא חיילא וכו' עלייהו אבל נקדשינהו מטוניה דהם וא"ת וכו' וי"ל דלרב חסדא וכו'. כצ"ל בזה נתיישב לן מה שהקשה מרן הכ"מ ז"ל בפ"ד מהל' תמורה על מה שפסק רבינו שם בדין ג' שולדי קדשים במעי אמן הם קדושים ותמה עליו מרן איך פסק דלא כרשב"ג דסבר בהוייתן הם קדושים הא קי"ל כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו דרבינו פסק כרב חסדא דשומטום ספיקא הוי כדאיתא בפ"ב מהל' בכורות דין ה' ולרב חסדא הא דקאמר רשב"ג אין קדושה חלה עליהן לא איירי אלא בקדושת הפה אבל קדושה שהם חלה על סומטוס והאי סוגיא דסברת דאף קדושת הפה לא חיילא לא אתיא כרב חסדא כמ"ש התוס' א"כ לא מיכרעא דרשב"ג סבר ולדי קדשים בהוייתן הם קדושים דרשב"ג לא איירי בהכי לרב חסדא וא"כ ליכא למיפרך לרבינו מרשב"ג ודו"ק : ד"ה הא עדיפא וכו' קנא מן הכהן וכו' אי בעית אימא משום וכו' אנן קי"ל כלישנא בתרא וכו' ואפי' ללשון ראשון וכו'. כצ"ל ר"ל דללישנא בתרא דטעמא דנענה משום דסברי כ"ע דמילתא בעלמא עבד ואתי לידי תקלה אנן לא חיישינן להכי דאנן קי"ל דבעינן קנין גמור וכ"ע ידעי שלא אתי לידי תקלה ואפי' ללשון ראשון נמי דטעמא דנענה משום דמפקע ליה מכהן היינו דוקא בימיהם שהיו בקיאין להטיל בו מום קודם יציא' רובו ולא אתו למיטעי אבל בזמנינו שאין אנו בקיאין בזה ואתי למיטעי לכך ספי עדיף לן למוכרה לנכרי וק"ל ועיין לדבריהם שם בפ"ק דבכורות דף ג' ע"ב :

דף כה ע"ב גמ' דת"ק סבר שיירו אינו משוייר ומר סבר שיירו וכו' כצ"ל: רש"י ד"ה דבריו קיימין וכו' והכי עסיקינן שהיו לפניו וכו'. לאו דוקא שהיו לפניו ממש אלא ר"ל שהיו לו ואפ"ה שאינם לפניו אם אמר ה"ז תמורת עולה שיש לי בבית דבריו קיימין כדתנן לקמן בסוף פרקין : תוס' ד"ה דת"ק וכו' מטוניה דהם הקדיש מיד וכו' לשוות הולד כעולה ואי חולין הוא וכו'. כצ"ל ור"ל ואי חולין הוא קודם שנולד וק"ל :

דף כו ע"א רש"י ד"ה ור' יוסי וכו'. לשון ירושלמי דר' יוסי סבר וכו' אי לא אמינא תמורה אשלמו הוא דהדר ביה (ר"ל שנראה שחזר ממ"ש תחילה תמורת עולה לכך הכיר אבל חד תמורה) והשניא ביתותא דפלוגתייהו בהכי עכ"ל. כצ"ל ובגמרא שלפנינו ליתא להאי תניא וגירסא אחרת היתה לו לרש"י : ע"ב תוס' ד"ה ש"מ וכו' וא"ת מ"מ תימה וכו' וי"ל וכו' ע"ש בכריתות לרש"י ז"ל שכתב ישוב נכון : בא"ד וא"ת מאי קמ"ל וכו'. עיין לתוס' דזבחים דף י"א .

דף כז ע"ב גמ' ואו תלתא ותלתא הא אזלינן וכו' כצ"ל: רש"י ד"ה לא בין למר וכו' מיתחיל אבל להכי א"צ יונה צריך וכו'. כצ"ל נ"ל ואח"כ ד"ה ור' ירמיה סבר אפי' בכך מתכוין מתחלל כצ"ל נ"ל: ד"ה ואב"א וכו' ולא תיקשי לא לר' יונה ולא לר' ירמיה עכ"ל כצ"ל: תוס' ד"ה לא אמרו וכו' אלמא דג' או י' למר וכו' כצ"ל :

דף כח ע"א גמ' תניא כל הזבחים שנתערבו בחטאות המתות או בשור וכו' כצ"ל : שם ובחולין נמי וכו' ופ"ז ועורות לבובין ואיסורי מצורע וכו' דאי אשמעינן התם דאיסורי הנאה דלא בטלי אבל הכא ליבטלי ואי אשמעינן הכא וכו'. כצ"ל ובס' ברכת הזבח הגיה דאי אשמעינן התם דלהדיוט אבל לגבוה אימא לא נפסידנהו לכולהו ואי אשמעינן וכו' וטעמו משום דבפ' כל הזבחים הכי איתא שם ולי נראה דא"א להגיה הכא כן דבשלמא התם שייכא האי צריכותא משום דפירכת הגמ' שם מיין נסך וע"ז קאי אצריכותא דלעיל דמצריך חטאות המתות ורובע ונרבע דקאמר אי לא תנן אלא רובע ונרבע דלא בטלי ברובא ה"א ה"מ לגבוה אבל להדיוט אימא לא וכו' וע"ז פריך דלהדיוט נמי תנינן ואלו אסורין ואוסרין בכל שהן יין נסך וע"ז אלמא דאע"ג דאסירי להדיוט אפ"ה לא בטלי וא"כ אמאי איצטריך למיתני גבי חטאות המתות דלא בטלי ומשני דצריכי דאי מהתם ה"א להדיוט ר"ל כיון דחולין הוא לא חיישינן לפסידייהו אבל הכא לגבוה אימא לא נפסידנהו וכו' והתם לא מצי למיפרך כי הכא דאי מהתם ה"א איסורי הנאה וכו' דהא חטאות המתות נמי איסורי הנאה נינהו ולכך מצריך דאי מהתם ה"א משום דהוי פסידא דחולין אבל הכא דהוי פסידא דהקדש אימא ליבטיל אבל כאן דפירכת הגמ' קאי אהאי דמצריך רובע ונרבע דהכא ארובע ונרבע דפ' כל הזבחים וקאמר דחדא בחולין וחדא בקדשים וצריכי דאי אשמועינן גבי קדשים וכו' אבל גבי חולין אימ' ליבטיל וע"ז פריך דבחולין נמי תנינא ואלו אסורים וכו' וא"כ אמאי איצטריך למיתני הכא רובע ונרבעת דנתערבו בשהן חולין דלא בטלי וא"כ ע"ז א"א לשנויי דאי מהתם [הוא] משום דהוי פסידא דחולין אבל הכא דהוי פסידא דהקדש אימא ליבטיל משום דאפי' אמינא דהכא נמי לא בטל ליכא פסידא דהקדש משום דאי אמרינן לא בטל דינו דירעה וימכר וא"כ ליכא פסידא להקדש משא"כ התם גבי חטאות המתות דאי אמרינן לא בטל איכא פסידא דהקדש משום דהוי רובן שימותו ולכך משני הכא דאי מהתם ה"א דאיסורי הנאה וכו' ודו"ק : שם אמר ר' שמעון אני דן ומה בעל מום שאין הודאת ב' עדים וכו' כצ"ל : רש"י ד"ה מ"ש התם וכו'. נראה דהוה גרים פירכא אחריתי ונראה דהכי הוה גרים מ"ש התם דתני איסורי הנאה ואיסורי אכילה בהדי הדדי ומ"ש גבי תערובת דחולין דלא תני בהדי הדדי מסתברא קאי גבי ע"ז תני דומיא ליה הכא קאי גבי זבחים תני דומיא ליה ודו"ק : תוס' ד"ה והרובע וכו' אי מהתם לא קתני בהמה וכו' והכא משני להו שינויא עכ"ל. כצ"ל נ"ל ור"ל דהאי דמשני הכא חדא בחולין וחדא בקדשים היא אלא שינויא בעלמא ולא צריכינן ליה כיון דעיקר הקושיא ליתא דהא לא תני תרי זימני דהתם לא קתני בכל שהן ודו"ק : ע"ב גמ' לפי שמינו שיש ברובע וכו' והאי תנא וכו' דתניא הרובע והנרבע וכולם הם בקדשים שקדם מום וכו' כצ"ל נ"ל: תוס' ד"ה אמר רב אשי וכו' תימה אמאי לא קאמר אתנן וכו'. בספר קרבן אהרן כתב ליישב דבשלמא אי פרכת ר"ע היא שכיון שאין מומו ניכר לא יהיה פסול למזבח כלל שפיר איכא למימר אתנן יוכיח שאין מומו ניכר ופסול למזבח אבל אי פרכת ר"ע היא משום דק"ו דר"ש הוא ללמד שרובע עד א' פוסלו להקרבה וע"ז פריך ר"ע דזה א"א אחר שמומו נסתר ולזה הוה אמינא דאין עד א' פוסלו ואם נאמר אתנן יוכיח כך נ"ל שאין מומו גלוי ופסול בעד א' וזה אינו דגם באתנן ומחיר אינן פסולים בעד א' שיעיד שהם אתנן ומחיר וזהו תוכן דבריו בקיצור ולא ידעתי מניין לו שאין אתנן ומחיר פסולים בעד א' עד שנאמר שתימה דהתוס' בטעות היא ותפסתי ולא מצאתי שעד אחד אינו פוסל בהן ודו"ק : ד"ה ומה אתנן וכו' ובפ' כל הצלמים וכו' במחובר לגבוה וכו' והו"מ למעבד האי ק"ו התם ומה אתנן ומחיר שליפויין מותרים הן אסורים והו"מ למימר או חילוף להתיר ליפוי הר אפי' למזבח. עכ"ל כצ"ל נ"ל ור"ל דהאי ק"ו דהכא הו"מ למעבד ליה התם הכי ומה אתנן ומחיר שליפויים מותרים אסורים במחובר לגבוה נעבד שליפוייו אסור אינו דין שאסור במחובר לגבוה ומצי למימר או חילוף ומה אתנן ומחיר שהן אסורי' במחובר לגבוה ליפויין מותרים נעבד שמותר במחובר לגבוה א"ד שליפוייו מותר וק"ל : ד"ה נעבד וכו' דבעלי חיים אסור אלמא דמתמרינן ספי וכו' פ' השוחט הא דאמר להר הא דאמר לגדא דהר פי' אם שחט וכו' כצ"ל : ד"ה ת"ל מן הבקר וכו' דהדקא פריך בסמוך טעמא וכו'. עיין לדבריהם שם בפ' כל הצלמים דף מ"ה בד"ה ת"ק שכתבו הפך זה ועיין ג"כ לדבריהם שם בפ' השוחט דף מ' בד"ה הא דאמר וכו' ותבין דבריהם כאן :

דף כט ע"א גמ' בהא אמר ר' יוחנן וכו' בהא הוא שם חכם : ע"ב גמרא בעי רב הושעיא וכו' הקריבתו הוא דהא ליתיה וכו' אסור דר"א גופיה קא מבעיא ליה הקריבתו דהא ליתי' וכו' אבל הקדישתו דהא איתיה בשבת כיוה וכו'. כצ"ל עיין במסכת ע"ז בפרק השוכר את הפועל דף סג. ששם הסוגיא מיושבת טפי :

דף ל ע"א גמ' במחיריהם אימא אתנן כלב א"כ הוו תלתא וקרא כתיב גם שניהם ולא שלשה מי קאמרינן וכו' כצ"ל : רש"י ד"ה מחד מינייהו וכו' הרי עשרה דינרים נמצא בע' מאותן שכנגדו בכל א' מעה מדמי וכו' והוו מ"א נמצא בט' שכנגדו וכו'. כצ"ל : תוס' ד"ה ואידך וכו' שנסתלק וכן בהדיא בהלוקח יין מן העובדי כוכבים וכו' ואידך ליסרו ואם כן זבחים וכו' קודם תערובת ולאחר וכו'. כצ"ל והשתא ניחא נמי מה שהקשו לר"ת וק"ל : ע"ב גמ' נתן לה מעות וכו' ר"א אומר ולד וכו' המזבח וחכ"א יקרב ר' חנינא וכו' כצ"ל :

דף לא ע"א גמ' למ"ד טריפה יולדת וכו' למ"ד טריפה אינה יולדת משכחת וכו' א"ל אביי וכו' דכתיב כי גם אנוש וגו' אבל גבי בילם לבי אימת גדלה לכי מסרחא לבתר דאסרחא מסרא בעלמא הוא אפי' ר"א וכו' כצ"ל : ד"ה יש בקדשי מזבח וכו' אף כל קדשי מזבח ונותר יליף חילול חילול מטמא ופיגול עון עון מנותר כצ"ל : ע"ב גמ' ואין בהן הנאה לכהנים וכו' הא קדשי בה"ב נותנין מנה"מ אמר וכו' סתם הקדשות לבה"ב מאן תנא וכו' ונקבות ימכרו וכו' ור"א סבר אין חולק את נדרו ומדנקבות וכו' חולק את נדרו אמר מר דמיהן יפלו וכו' בשלמא וכו' ליתני יפלו לבה"ב תני ודמיהם וכו' א"ר פפא לאיתויי הקדשות מזבח וכו' כצ"ל : תוס' ד"ה וולדן וכו' שהן תמימים ואפי' וכו' כצ"ל : ד"ה לאיתויי וכו' במקדיש את החורש דאי וכו'. כצ"ל ופי' חורש יער שתרגום יער חורשא :

דף לב ע"א תד"ה ונאמר עולה וכו' אלא שהגיזברין יעברו אותה מלשומט' וכו' דלא קאמר במתני' וכו' אבל קי"ל כיון דאמר עולה דיכול וכו' אלא באומר וכו' ואמאי הא איכא וכו'. כצ"ל ק"ק דהכתי קשה אמאי לא פריך ליה ממתני' דקתני ומחרימין אותה וע"כ סברה דהקדש חל על גוף הבהמה דאל"כ על מה יחול חרם הכהן דאמירה להדיוט לאו כלום הוא וליכא למימר דמחרימים דקתני מתניתין היינו חרמי בה"ב דהא פי' זה כבר נדחה מהברייתא וצ"ע : ע"ב גמ' ואי דרבנן אמאי וכו' תניא כותיה וכו' אשר לא יקריבו וכו' כצ"ל : תוס' ד"ה אלא לרשב"ל וכו' ואם מתו יפדו מבעיא ליה ק"ק דאי הוה אמר הכי ה"א דמיירי וכו'. כצ"ל ור"ל דמאי פריך ואם מתו יפדו מ"ל דאי הוה אמר הכי ה"א דאע"ג דס"ל לרבנן דקדשי מזבח לא הוו בכלל העמדה והערכה אפ"ה הא דקתני ואם מתו יקברו קאי בין אקדשי מזבח בין אקדשי בה"ב והאי מטעמיה והאי מטעמיה דקדשי מזבח מטעם דאין פודין הקדשים להאכילן לכלבים וקדשי בה"ב דלא שייך האי טעמא דהא לא נחתא קדושה אגופייהו הוי מטעם דבעי העמדה והערכה ואין להקשות לזה אי רבנן דאמרי ואם מתו יקברו איירי בקדשי מזבח נמי ומטעם אין פודין וכו' מאי אריא דנקטו ואם מתו ליתני אם נעשו טריפה יקברו דהכי פריך גמ' בפ"ב דבכורות דף ע"ו ע"ש הכא ל"ק דנקט מתו משום דאיירי נמי בקדשי בה"ב ואי נעשו טריפה לבד אמאי יקברו הא ראויה להעמדה והערכה לכך נקט מתו וא"כ אי הוה א"ר שמעון ואם מתו יפדו היה נראה דפליג אבל מה דאמרי רבנן בין קדשי מזבח בין קדשי בה"ב משום דלית ליה לא טעמא דהעמדה ולא טעמא דאין פודין וכו' לכך הוצרך לומר קדשי בה"ב להורות דבקדשי מזבח מודה משום א' משני טעמים או משום דאין פודין וכו' או משום דבעי העמדה והערכה ודו"ק :

דף לג ע"א גמ' ר"ל מיפך וכו' רש"א וכו' ובעלי מומין יפדו בד"א בקדשי בה"ב אבל בקדשי מזבח תמימין יקברו ב"מ יפדו תיובתא וכו'. כצ"ל כנראה מהתוס' ודו"ק : ע"ב גמ' ליגוז וליעבד וולדן וחלבן וכו'. כצ"ל : רש"י ד"ה לר' יוחנן וכו' בשלמא לר"ל וכו' ואע"ג דאמרן לעיל וד"ה בעל מום מעיקרו וכו' ופרש"י ועוד שניהם מודים וכו' היינו לפי סברת המתרץ אבל המקשה לא סבר לה כי היכי דלא תיקשי לר"ל ודו"ק : תוס' ד"ה כדתניא וכו' מיהו מכך דהכא וכו' דמיירי בקדשי בה"ב וכו'. ק"ק דאיך אפשר לאוקמי האי ברייתא בקדשי בה"ב דא"כ אמאי איצטריך למיתני שנפל בהן מום הא קדשי בה"ב לעולם הם נפדות אפי' הם תמימים וצ"ע: ד"ה משום דחזו וכו' אבל פרה וכו' למה נקבור אותה עי"ל וכו' יש לנו להחמיר בקדשי מזבח עכ"ל כצ"ל:

דף לד ע"א גמ' א"ל ליבטיל ברובא דהא קתני שער נזיר ופטר חמור בשק אמר רב פפא וכו' כצ"ל : שם קתני מיהת אפר דהקדש לעולם אסור וכו' בתרומת הדשן תניא דלעולם אסור דתניא וכו' שלא יפזר ושמו שם תהא גניזתו . כצ"ל והא דחשיב ליה בהדי הנשרפין דקתני כל הנשרפין וכו' ואפר דהקדש לעולם אסור אע"ג דהוי מן הנקברין כדאמרן שם תהא גניזתו משום דהאי אפר בא משריפת קדשים לכך קרי ליה מהנשרפין ודו"ק : רש"י ד"ה חטאת העוף וכו' כיון דחטאת יולדת מן העוף היא וכו' על הספק ואינה נאכלת וכו' כצ"ל : תוס' ד"ה והנשרפין דהקדש אפרן מותר קשיא למה נקט הקדש וניחא אי גרסינן והנשרפין אפרן מותר וכו' דלאלימותא נקטיה אפר הקדש דמתניתין דנשחטין וכו' דקאמר ונשרפין דהקדש אפרן מותר והתניא נסיב ליה הכי. עכ"ל כצ"ל נראה לי והוא דהתוס' הוו גרסי הכי בגמרא מאי טעמא משום דנקברין אפרן אסור ונשרפין דהקדש אפרן מותר ולכך קא מקשו מאי איריא דנקט הקדש הא כל הנשרפין דקתני מתניתין כולן אפרן מותר וכתבו וניחא אי גרסי' נשרפין אפרן מותר ר"ל ל"צ דהקדש הוא כמו דגרסינן במקצת ספרים וכתבו עוד דאף לגירסת הספרים דגרסי ונשרפין דהקדש וכו' יש ליישב דלאלימותא נקט אפר הקדש דמתניתין וכו' דאף הוא מותר ומשום דבסמוך מותיב מינייהו וכו' לכך נסיב ליה הכי ודו"ק: סליק

שדה צופים על מסכת תמורה מאת הרב הגאון וכו' מו"ה בצלאל רנשבורג זצ"ל

פרק א דף ב ע"א הכל ממירין אחד אנשים ואחד נשים. הרא"ש בחולין פ"א סי' א':
דף ד ע"א אלא אי אמרת מועיל ב"ש לבטלה אוסרתי' מהיכא. הרא"ש פ"א דקדושין סי' מט:
דף ז ע"ב אר"נ אר"א ל"ש אלא בזמ"ה הואיל ואית ליה לכהן זכייה בגויה. הרא"ש בבכורות פ"ב סי' א':
דף ח ע"ב אר"א ל"ש אלא כהן לכהן אבל כהן לישראל אסור. הרא"ש בבכורות פ"ב סי' א':
דף יב ע"א אין המדומע מדמע אלא לפי חשבון. הרא"ש בחולין פ"ז סי' לח: שם ראב"י אומר מקוה שיש בו כ"א סאה מי גשמים וכו'. הרא"ש בנדה בהל' מקוואות סי' ז': ע"ב שהשאיבה מטהרין ברביי' ובהמשכה. הרא"ש בב"ק פ"ז סי' ג' ובע"ז פ"ד סי' ג':

פרק ג דף כא ע"א תמורת הבכור והמעשר ולדן ולד ולדן עד סוף העולם. הרא"ש בבכורות פ"ה סי' יג:
פרק ה דף כד ע"ב מהו דתימא נגזור דילמא נפיק רוב ראשה. הרא"ש בבכורות פ"א סי' ב':
פרק ו דף ל ע"א וכן ב' שותפין שחלקו אי נטל יו"ד וכו'. הרא"ש בנדרים פ"ה סי' א'. ובב"ב פ"ז סי' ב':
פרק ז דף לג ע"ב ואלו הן הנשרפין חמץ בפסח ישרף. הרא"ש בפסחים פ"ב סי' ג':
דף לד ע"א א"ל ליבטל שק ברובא. אר"פ בניפורתא. הרא"ש בבכורות פ"ג סי' ז'. ובנדה פ"ט סי' ד:
שם מ"ט משום דנקברין אפרן אסור ונשרפין אפרן מותר. הרא"ש בפסחים פ"ב סי' ז': סליק

הגהות וחדושים על מסכת תמורה

מאת הגאון המובהק נודע ביהודה כו' מרנא יעקב עמדין זצ"ל בהגאון האמתי כו' רשכבה"ג מו"ה צבי אשכנזי זצ"ל.

דף ב ע"א תד"ה הא גופא וכו' (בסה"ד) דתמורת גשים „קדשה" ואסי מיעוטא דלא „קרבה" לכך וסי' כצ"ל : תד"ה תחלת וכו' ולהכי „לא" קרי וכו' כמו במסכת וכו' כצ"ל : ד"ה ורבי מאיר וכו' וא"כ אית ליה „דממיר" דהא כצ"ל : ע"ב גמ' מה תחלת הקדש יורש ממיר וכו' כצ"ל וכן צ"ל בכל הסוגי' : שם בעי רמי וכו' לא תבעי לך דכיון דאקדושי כצ"ל : שם נרבות מופלא הסמוך לאיש דקדשו וצ"ל דהקדשו : שם ורמי בר חמא וכו' לא קמיבעיא „ליה" כי קמיבעיא „ליה" וכו' כצ"ל : שם בהקדיש עובד כוכבים ומתכפר „ישראל" כצ"ל : רש"י ד"ה ואין מביאין וכו' דנכרי ששילח שלמיו ודמי „נסכים" וכו' כצ"ל : ד"ה בד"א וכו' דקאמר תנא קמא „אין" מועלין כצ"ל :

דף ג ע"א תד"ה ויליף וכו' וכתב בה וכו' כצ"ל : ע"ב גמ' מתקיף לה וכו' התם „הא" מעשה כצ"ל : רש"י ד"ה חמיא דשבועות וכו' כדמפקינן כצ"ל :

דף ד ע"א גמ' ודמעך זו תרומה ואמרה תורה לא וכו' כצ"ל : רש"י ד"ה ואם אמר וכו' הכא מעשרות של כצ"ל : תד"ה מעשרותיהם וכו' הכא כיון דעתיד לתקוני כצ"ל : ד"ה ואמר וכו' דאמר מעשר של זו בזו מעושרת כצ"ל : בא"ד אם קבע מעשרותיה בתוכה כצ"ל : ד"ה שהקדיש וכו' ומפרש טעמא במשנה כצ"ל : ע"ב רש"י ד"ה לאו שניתק וכו' ונתקיה „ללאויה" וכו' כצ"ל : תד"ה (בע"א) שהקדיש וכו' שאין בה אלא ב' שמות וכו' כצ"ל :

דף ה ע"א גמ' שאני התם דאמר קרא ראשיתם ראשית וכו' וכן אמר ר' אילעא ראשיתם ולרבא כצ"ל : ד"ה גרוע לא וכו' דקאמר רחמנא לא תעבד וכו' כצ"ל : ע"ב גמ' הן קרבין ואין תמורתיהן קרבין כצ"ל : שם ומוליא אני את השבלים שאינן וכו' כצ"ל : רש"י ד"ה ואגן וכו' לפי שבאתן וכו' כצ"ל : ד"ה שאני התם וכו' בהווייתן „יהיו" כצ"ל :

דף ו ע"א גמ' א"ל רב אחא וכו' שינויי אביי וכו' כצ"ל : רש"י ד"ה בלא תעשה וכו' לאו אמור כצ"ל : תד"ה ממיר וכו' במלוה חברו לא ימשכננו וכו' כצ"ל : תד"ה והשתא וכו' אלא שהוא בדם . נ"ב יש גורסין בדא והמכוון אחד : ע"ב גמ' מכדי אין הגורל קובע אלא בדבר הראוי „לשם" וכו' ומזווג לו כצ"ל : רש"י ד"ה בשינוי קונם וכו' דקרא וכ"ב . נ"ב ר"ת ונראה בעיני :

דף ז ע"א גמ' (בסוף העמוד) אפילו מקדים ליה לדמי כצ"ל : רש"י ד"ה פרוע „שנשתבר אחד מאבריו" כצ"ל : ד"ה שמא לא וכו' והביא בעלת מום „שהקדש" וכו' כצ"ל : תד"ה ומיד וכו' אבל איפכא ליכא „למיבעי" כצ"ל : ד"ה אלא בהם וכו' וקשה להר"ר ר"ס וכו' אדעתיה „לאקרוביה" והלא וכו' כצ"ל : ע"ב גמ' נדבה תפשה „אלו" קדשי וכו' כצ"ל : שם מזבח ת"ל ונדר לא ירצה „אלו" קדשי וכו' כצ"ל : שם ותיובתא דאביי אמר „לך" וכו' כצ"ל : שם במשנה אין ממירין בכן אף וכו' כצ"ל : שם אמר ריב"ל מה לי וכו' שאין זוכין בהם וכו' תאמר בבכור שזוכין בו וכו' כצ"ל : רש"י ד"ה (בסוף העמוד) מי קתני וכו' „דהשמע" מינה כצ"ל : ד"ה הא גופה וכו' דלית ביה זכייה כצ"ל :

דף ח ע"א גמ' בכורו „ירעה" עד „שיסתאב" ויאכלו כצ"ל : שם אי אמרת בשלמא אית „ליה" לכהן וכו' ליתי גזבר „ולשקליה" כצ"ל : שם יהבינו ליה לכהן „במומיה" אנהו וכו' כהן „מפקעו" ליה „מכהנים" כצ"ל : שם לא „מצינן" מדחיא ליה וכו' כצ"ל : שם יצאו בכור ומעשר „שאין" בכלל בהמה כצ"ל : רש"י ד"ה אלא לאו וכו' אני כהן „ובכורי" אני אוכלנו כצ"ל : ד"ה לעולם וכו' לאו לכהנים „במומיה" דאע"ג כצ"ל : ע"ב גמ' מיתיבי וכו' אם אינו ממיר בחטאת וכו' אין אוכין וכו' תאמר בבכור שזוכין בחיי" וכו' וקתני זוכין וכו' כצ"ל : רש"י ד"ה ליכול מר דמכרי שבשר בכור „בריא" לאכול כצ"ל :

דף ט ע"א גמ' אמר „לכו" ר"ש מן וכו' אמר „לכו" איכו כצ"ל : רש"י ד"ה מאי טעמא וכו' אמר להו כצ"ל : תד"ה איזהו וכו' שהרי הכא „הראשון" הוא שנתפס כצ"ל : ע"ב גמ' בעי ר' אבין וכו' וחיללו בחברו וכו' כצ"ל :

דף י ע"א גמ' בעי רמי בר חמא מקדיש מוסיף חומש או „מתכפר" מוסיף כצ"ל : ע"ב גמ' (ברים העמוד) לאמיה „הוא" בכלל אמיה כצ"ל : שם משום דאמיה הויא „נגופה" כצ"ל : שם ואסורה בעבודה משום „כחש" עובר כצ"ל : שם ומי אלימא קדושת דמים „אסרה" ליה כצ"ל : שם אלמא קדושת דמים „אסרה" ליה כצ"ל : שם הא"ר יהודה וכו' אמר „ליה" הכא כצ"ל : רש"י ד"ה לעוברה וכו' „דאקדשה" לאמיה כצ"ל : ד"ה ותרתי וכו' תשוב הולד כצ"ל : ד"ה כחש עובר כצ"ל : תד"ה (בע"א) והולדה וכו' דמיד „דהאם" קדושה כצ"ל : ד"ה אבל הכא דאקדשה כצ"ל :

דף יא ע"א גמ' כ"ה סבר דאמיה לא „מיקדשא" כצ"ל : רש"י ד"ה מאי לאו וכו' אלה על העוברין מכח עצמם כצ"ל : תד"ה הכי קאמר וכו' (בסה"ד) לא הקדישו אי לא כצ"ל : ע"ב גמ' מפני „כחש" עובר כצ"ל : רש"י ד"ה כאומר הרי וכו' אם היה נוטלו פשטה כצ"ל : בא"ד והרי קנה זה הלכך כצ"ל ותיבת והו נמחק : ד"ה מפני כחש וכו' איכא כחש עור כצ"ל :

דף יב ע"א גמ' (ברים העמוד) וכי ירחק וכו' כצ"ל : במתני' ואין בית הפרס עושין . צ"ל עושה : רש"י ד"ה (במתני') ואין בית וכו' דלימא שהמחרישה כצ"ל : ע"ב גמ' בשנים ושלשה כלים פוסל . צ"ל פוסלים : פיסקא ואין מי חטאת נעשה . צ"ל נעשים : רש"י ד"ה מטהרת וכו' ממים של גשמים כצ"ל : תד"ה (בעמוד א') ואין וכו' דאמר שעלין המרתאות כצ"ל : בא"ד ואי שאיבה מטהרה . צ"ל שאובה וכן בכל הענין :

דף יג ע"א גמ' (בסוף העמוד) משמע קרבן יחיד וכו' וקרבן בדק הבית „מנין" ת"ל כצ"ל : רש"י ד"ה לרבות שוגג וכו' והמיר לבן (זו) נמחק תיבת זו : תד"ה מתני' וכו' תרומתן אינה כצ"ל : ע"ב גמ' (ברים העמוד) למה יצאת . צ"ל יצא : שם אי הכי (דבעיא) ר' אבין . צ"ל דבעי וכו' : שם (בסוף העמוד) קדושה אחת לא כצ"ל ותיבת אי נמחק : רש"י ד"ה אי הכי וכו' עולת הבהמה „ממותרות" לא :

דף יד ע"א במשנה א"ר מאיר וכו' אלא שזמנן קבוע כצ"ל : גמ' (בסוף הדף) אמר אי אשכחית דכתיב אגרתא כצ"ל : רש"י ד"ה אמר רב דימי אי אשכחית אינם כתיבי איגרתא כצ"ל : ע"ב גמ' מי אפשר למשלחה וכו' כותבי הלכות כשורפי תורה כצ"ל : שם אמר ר"פ השתא וכו' נזדמנו „לו" נסכים בלילה מקדישן בלילה ומקריבן כצ"ל : שם (בסוף הדף) דתניא אותה וכו' . נ"ב זבחים קיח ע"ב : רש"י ד"ה שלמי פסח וכו' לא צריכי ריצוי לרבינהו כצ"ל : ד"ה אשר נדרתי וכו' משמע בחברון . צ"ל לחברון : תד"ה דברים וכו' וקריאה שמע . נ"ב כדתנן תמן בשקלים פ"ד :

דף טו ע"א גמ' אפיך ר"י וכו' כצ"ל : שם לעולם לא תפיך ולא קשיא כצ"ל : תד"ה ושלשים וכו' וירבו הימים ויהיו עד תיבת עד . נמחק : ע"ב גמ' א"ר יוסי הבאים מהשבי בני הגולה הקריבו עולות וגו' פרים שנים עשר וגו' אילים תשעים ושבעה כבשים שבעים ושבעה לפורי וכו' כצ"ל : שם ורבים מהכהנים והלוים וכו' זה הבית בעיניהם וכו' כצ"ל : שם אם רבו טהורין . צ"ל מטהרין : רש"י ד"ה אף אותה חטאת כצ"ל : ד"ה (בסוף הדף) ורבנן וכו' וקתני דלא מצאו בהן . צ"ל בו : תד"ה על וכו' ואמטול הכי כצ"ל : ד"ה והא וכו' דאמר והא אין כפרה וכו' וכ"ש אם הפרישו כצ"ל :

דף טז ע"א גמ' א"ל הקב"ה וכו' לך וטרדם וכו' „כמתניתא" תנא כצ"ל : שם ויתן לה (כלב) את . תיבת כלב נמחק : שם והרבית את גבולי והיתה ידך עמי ועשית מרעה כצ"ל : שם והרבית את גבולי בתלמידים והיתה ידך עמי וכו' ועשית מרעה כצ"ל : שם והרבית את וכו' והיתה ידך עמי ועשית מרעה כצ"ל : שם ויבא לו אלהים . נמחק תיבת לו : ע"ב גמ' וקשיא להו „אי" ס"ד וכו' כצ"ל : שם (בסוף העמוד) ואינה יוצאה לחולין כצ"ל : תד"ה רבי נתן וכו' והשלישית ירשו . צ"ל תרעה : בא"ד וגם שכתו אם היא מן השניס או (מן) השלישית . נמחק תיבת מן :

דף יז ע"א רש"י ד"ה קרב במינו וכו' דאמיה אינשי . צ"ל לאינשי : תד"ה הכנס וכו' וזו הסיס קדושה מדעתיה . צ"ל מדעתי : ע"ב גמ' א"ל רב ספרא לאביי ואפיך אנא כצ"ל : רש"י ד"ה ואליבא דר"א וכו' ה"נ קרבי ואע"ג דאמייהו לא כצ"ל : ד"ה אבל גבי וכו' דאין „שם" שלמים כצ"ל :

דף יח ע"א גמ' באשם רועה לעולם הלכתא גמירי לה כצ"ל . נ"ב כצ"ל ואפשר לייסב ג"כ גי' הדפוס דדמיה לעולה אזלי : שם תיפוק „ליה" מזכר וכו' ותיפוק „ליה" כולהו כצ"ל : שם עד כאן לא פליג ר"א עליהו דרבנן . כצ"ל : שם מתוך מעשיו נכרת מחשבתו כצ"ל : רש"י ד"ה גזירה וכו' ה"ט דלא גזור כצ"ל : תד"ה אפילו וכו' ור"י מפרש מדמרגייהו כצ"ל . וכ"כ לר"י נמי פגרסא דל"א ממרגייהו מ"ס שרשית וק"ל : בא"ד דקד"א כיון שהם תשושי כח כצ"ל : ד"ה אמר ר"א וכו' ורבי שמעון סבר דכ"ע (אחר) . צ"ל אמרי : ע"ב גמ' ורמינהו תמורת אשם ולד „תמורתו" כצ"ל : שם רבא אמר עד כאן לא קאמר ר' אליעזר . צ"ל אלעזר וכצ"ל בכל הסוגיא : רש"י ד"ה בכל יום וכו' ובאת שמה והבאתם שמה כצ"ל : ד"ה מהו אומר התודה יקריב כצ"ל : ד"ה יקריבנו וכו' כדגמרינן לה מאם כצ"ל : ד"ה וכשיפא גבי וכו' לא „יקרב" אלא דמיו כצ"ל :

דף יט ע"א גמ' מודי רבי אליעזר . צ"ל אלעזר : שם המפריש נקבה לפסחו תרעה עד שתסתאב ותמכר כצ"ל : שם אחר הפסח תרעה עד שתסתאב ויביא וכו' כצ"ל : שם ואמר רבי אלעזר יקרב כו' א"ל ר' אלעזר כצ"ל : שם א"ה נפליג נמי וכו' אין ה"נ ופליג כצ"ל : שם ואמר ר' אלעזר הוא עצמו יקרב כצ"ל : שם (בסוף הדף) אבל „הוא קדש" א"ל כצ"ל : רש"י ד"ה אביי אמר וכו' דטעמיה דרבי אלעזר וכו' דרבי אלעזר בכולהו כצ"ל : תד"ה אלא וכו' ועוד דהא לכשימכרנה דמיה כצ"ל : בא"ד אי אפשר „להעמידו" כצ"ל : ד"ה אי הכי וכו' בסה"ד דפסח וכו' קרב שלמים כצ"ל : ד"ה אביי אמר וכו' אביי „לא" לפרש כצ"ל : בא"ד א"כ „הדחה אמו" ממש וכו' א"כ „תדחה" אמו כצ"ל : ע"ב גמ' ומודי ר' אליעזר . צ"ל אלעזר וכן צ"ל בסמוך : שם דלא אקדשה לאמה קדוש עוברה כצ"ל . וכ"ב בתמים : שם דלא תוית למלתה וכו' אמר רב הייטו „טעמא" כצ"ל : שם א"ל רב חייא בר (אבין) . צ"ל אבא : שם דתניא אשם והביאו בן שנה „בשרים" כצ"ל : רש"י ד"ה קמ"ל דטעמיה דר' אליעזר . צ"ל אלעזר : ד"ה אי הכי וכו' לאשם דאמיה „לאו" היא כצ"ל : תד"ה פשיטא וכו' דבגה קרב (כאשם) . צ"ל אשם : ד"ה ר"ש וכו' אבל לר"ש בן יהודה וכו' דרבי (אליעזר) צ"ל אלעזר :

דף כ ע"א גמ' ר"א אומר וכו' ודמיהן „יפלו" עם וכו' כצ"ל : רש"י ד"ה מכת קדושה וכו' דסתמא לעולה . צ"ל לעולות : תד"ה דהא איכא וכו' למאי נקבה בעולת „העוף" בהאי כצ"ל : ד"ה ימכרו וכו' דאינם יוצאים מידי כצ"ל : ע"ב במתני' ויפלו דמיהן לנדבה וכו' יביא בדמיהן עולות כצ"ל : שם וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה וכו' יביא בדמיהן עולה כצ"ל : גמ' אבל גבי וכו' ולד תמורתו אימא כצ"ל : תד"ה אבל וכו' (בסה"ד) דמיה קריבין לעולה ס"ל כצ"ל :

דף כא ע"א גמ' דחיקי בגלגה כגון שילדו כצ"ל : גמ' אמר רבה בר רב עלא „בעו" כצ"ל : שם בעו במערכה המוטיל כצ"ל : שם ת"ל ואכלת לפני ה' אלהיך „וגו'" מעשר דגנך תירושך וכו' כצ"ל : תד"ה הכי גרים וכו' (בסה"ד) אף לאמר מרבנו כצ"ל : ע"ב גמ' ת"ל ואכלת לפני ה' אלהיך „וגו'" מעשר דגנך תירושך וכו' כצ"ל : שם בן עזאי אומר יכול יעלה וכו' כצ"ל : שם מעשר דגנך „תירושך" כצ"ל נמחק אות ו' וכן לקמן : שם מאי דרשי ביה מיבעי „להו" לכדתניא כצ"ל :

דף כב ע"א גמ' לפי שאין חטאת צבור מתה כצ"ל : ע"ב גמ' עד כאן לא קאמרי רבנן „אבודה" בשעת כצ"ל : שם אמר אביי נקטינן אבודה ולא גנובה אבודה ולא וכו' היכי דמי אבודה כצ"ל : מתני' יוליכם לים המלח המפריש מעות „לחטאתו" ואבדו כצ"ל : שם המפריש חטאתו ואבדה כצ"ל : שם המפריש חטאתו וכו' עד שנתכפר בראשונה „והרי" שתיהן כצ"ל : שם אלא שנמצאו מאחר וכו' המפריש חטאתו והרי וכו' ויביא וכו' ר' אלעזר וכו' כצ"ל : שם (בסוף העמוד) הסני „יוליכם" לים המלח כצ"ל : רש"י ד"ה נקטינן כו' ואם „הוחזרה" לו כצ"ל :

דף כג ע"א גמ' המפריש חטאתו ואבדה כצ"ל : תד"ה אוכלין וכו' ואח"כ יכנסו ויאכלו המנחה כצ"ל : ע"ב גמ' המפריש מעות לחטאתו כצ"ל : שם ואלא אליבא דרבנן פשיטא ליה . צ"ל להו : שם וזהב לכפורות כצ"ל : שם ואמרי לה ר"ש א"כ בטלת כצ"ל : רש"י ד"ה „מילתא דפסיקא" וכו' דזימנין דרועה זמנין כצ"ל : ד"ה הכא נמי וכו' כלומר לא תימא הא „מחד" כצ"ל : בא"ד והאי דתנא מאלו „ומאלו" ולא כצ"ל : ד"ה וזהב לכפורות וכו' כפורות היינו מזרק כצ"ל : ד"ה שאין שורה וכו' ומוכרין אותה כצ"ל : תד"ה הא מאתת מכן יוליכם לים כצ"ל :

דף כד ע"א גמ' תנן המפריש חטאתו והרי כצ"ל : תד"ה ואידך וכו' ה"ל כאחריות ולא כצ"ל : בא"ד ולא הוי „כאחריות" אבל כצ"ל : ע"ב גמ' (בסוף העמוד) אידך מאי בקדושתה דאמיה כצ"ל : תד"ה כיצד וכו' דלא נתתיה מקדושתיה אבל שלמים לא דנתתיה מקדושתיה ואם כצ"ל : ד"ה קסבר וכו' ואין דעתו על בעלי כצ"ל : בא"ד והא דקאמר אין קדושה „חלה עליהם" היינו קדושת כצ"ל : בא"ד דמהו דתימא „דליקדש" אגב אמיה כצ"ל : ד"ה הא עדיפא וכו' גבי מרי בר רחל כו' וכלו חותא כצ"ל :

דף כה ע"א גמ' ולדי קדשים בהווייתן הן קדושים . נ"ב עי' זבחים קיד ע"א : שם שכן קדושה „חלה" עליה כצ"ל : רש"י ד"ה הא תפסתינהו וכו' משעת התחלת יצירתן כצ"ל : ע"ב והא תניא נראין „סדברים" שהעבד כצ"ל :

דף כו ע"א גמ' עושה תמורה ותמורתה כיוצא בה כצ"ל : תד"ה מהו וכו' ותאיה שלמים אלא דעתיה כצ"ל : ע"ב רש"י ד"ה בעלי וכו' משום דיחוי „קמא" כצ"ל : תד"ה שמע מינה וכו' (בסה"ד) דבעלי חיים נדחין „ואלא" לרבנן אמרי וכו' כצ"ל :

דף כז ע"א גמ' היו לפניו שתי בהמות של קודש בעלות מום כצ"ל : שם לא שביק איניש היתירא ועביד איסורא היו כצ"ל : שם „מי" „אמרינן" תמימה וכו' כצ"ל : פיסקא אם היה הקדש כצ"ל : שם (בסוף העמוד) צריך להעשות דמים כצ"ל : ע"ב גמ' והפיך ומי מצית אמרת אפיך הניחא כצ"ל : שם היכי אפיך להא אמר רבי ירמיה לא תפיך כצ"ל : שם ואיבעית אימא לעולם לא תפיך כצ"ל : שם ואע"ג דאתו בו מאה לא כצ"ל : שם והאמר רב ספרא היכא אמרינן כצ"ל : שם צריך להעשות דמים מדבריהם כצ"ל : מתני' היו לו דבריו קיימין כצ"ל : רש"י ד"ה אבל שיימוה וכו' אפי' הדר בי מאה כצ"ל :

דף כח ע"א גמ' ומה בעל מום שלא נעבדה בה כצ"ל : שם תורם בשור וחמור יוכיח שנעבדה בו כצ"ל : שם טול לך מה שבאת הרי שנעבדה בהן כצ"ל : תד"ה והרובע וכו' והכא מסני להו בעלמא כצ"ל : ע"ב גמ' הואיל והוא מותר יכול יהא ניפויו מותר כצ"ל : רש"י ד"ה הכי (קאמר) . נ"ב שצ"ל גרסינן : תד"ה אמר וכו' אתנן ומחיר וכו' מומן ניכר כצ"ל :

דף כט ע"א גמ' אלא מעתה אייתי אימרא כצ"ל : שם אין מוקצה אסור אלא עד שיעבדו „בו" כצ"ל : שם עולא נמי כי קאמר הוא דספי . נ"ב צ"ל דספי בסמ"ך צ"ל : שם הוא תני לה וכו' מאי מעשה עד שיגזוז כצ"ל : מתני' וכן האומר לחברו הי לך כצ"ל : גמ' דכולהו מכח אתנן קאתו כצ"ל : רש"י ד"ה שאינו עוברת וכו' ולמעלה ומסכה נפקא כצ"ל : תד"ה אלא וכו' לצורך המשרתים אבל אם . נמחק תיבת אם : ע"ב גמ' מי מצי' מקרבא ליה ואיש כצ"ל : שם אבל הקדישתו בשעת כצ"ל : שם ואיבעית אימא וכו' הא יהביה לה כצ"ל : שם דאמר קרא ולא יתגל וכו' יצאה כותית כצ"ל : שם ורבא אמר אחת זו ואחת זו אתננה כצ"ל : רש"י ד"ה בעלה אם הואיל דיהביה בשעת כצ"ל : ד"ה האי „יהביה" מיהלה כצ"ל : ד"ה עד יום פלוני אם לא וכו' מילתה דידיה הוא ביאה כצ"ל : ד"ה תועבה כתיב וכו' את כל התועבות האל כצ"ל :

דף ל ע"א מתני' שאומר לחברו הי לך טלה כצ"ל : שם אתנן כלב ומחיר כצ"ל : רש"י ד"ה ובנין אב וכו' דהא רבא וכו' אף דזונה נמי ודלא כרבי אלעזר כצ"ל : ד"ה מחיר אנה וכו' וקנאה לשפחתו כצ"ל : תד"ה (בדף הקודם) גרסא וכו' (בסה"ד) ולאפוקי מדרי אלעזר כצ"ל . וכן צ"ל בסמוך : ד"ה ואידך ליסתרו וכו' פריך להו ממתניתין דלא כוותיהו כצ"ל : בסה"ד אבל הני תערובתן בהיתר כצ"ל : ע"ב גמ' מנא הא מלתא דאמרי רבנן אבל אין זנות לבהמה א"ל לא נשתמיט קרא כו' כצ"ל : שם אמר רבא וכו' היא וולדה נרבעה ולד נגחת אסורה כצ"ל : מתני' כל הקדשים וכו' אין פודין „אותן" כצ"ל : גמ' ולב"ה הכתיב גם גם לב"ה קשיא וכו' דברי ר' אליעזר כצ"ל : שם ר' יוסי בר יהודה אומר אין עושין „ממנו" ריקועין כצ"ל : שם אמר רב נחמן מחלוקת שעיברו . צ"ל שעברו וכן בכל הענין : שם דר' אליעזר סבר כצ"ל : שם ורבנן סברי לאו ירך אמו הוא אבל נרבעו . נ"ב בין לר"ן בין לרבא צ"ל אחת מעתים . אם דלית להו הא דאיתא בר"פ א"מ עובד כוכבים חס על בהמתו שלא תעקר . א"ד אית להו . וס"ל כר"י שהם גבול יש לה : רש"י ד"ה תניא נמי וכו' תייתי לה „ומגוס" כצ"ל : תד"ה מנא הא וכו' דודאי „רבא" מפרזיקא כצ"ל : בא"ד מעשה בריבה אחת וכו' מכבדת „הבית" ורבעה כצ"ל : ד"ה דניחא ליה בנכסים תימה כצ"ל :

דף לא ע"א גמ' למ"ד טרפה יולדת משכחת כצ"ל : שם אפי' רבנן מודו א"ל רבא . צ"ל רבה : מתני' חייבין „עליהן" משום כצ"ל : רש"י ד"ה הכי נמי וכו' לעיל . נ"ב (דף כט ע"א) : בא"ד דמוקצה הוא דאסיר כצ"ל : ע"ב גמ' אמר רבינא לאתויי שפוי וניבא . צ"ל ונביה :

דף לב ע"א גמ' ולא שנא מפיק להו וכו' וסא לא „תניא" כצ"ל : רש"י ד"ה אמר עולא וכו' חרם „קדש" קדשים כצ"ל : תד"ה מקדישין וכו' (בסה"ד) לפיכך אין בידו להתפיסן כצ"ל : תד"ה והאמר וכו' הך ברייתא דלעיל דשיירה לקדשי מזבח לומר דתיילא עליה כקדם עילוי כצ"ל : ע"ב גמ' גזברין בלבד לשולא מדרבנן וקרא למעילה הוא דאתא כצ"ל : שם למה לי קרא קדשי . צ"ל קדש וכן בכל הענין : שם ותם ותם מודים לר"ם כצ"ל : שם תניא כוותיה דר"י אם . צ"ל ואם : רש"י ד"ה מיקרבי וכו' . נ"ב לשון זה מהירושלמי : תד"ה (בע"א) והאמר וכו' שהגזברין יעשו אותם „מלשותם" עד כצ"ל :

דף לג ע"א גמ' אמר רב גידל וכו' . נ"ב נ"ע שם התורה המכר כאן שהוא דבר זר מאד שרב יפרש דברי ר"ל . וצמח י"ל רב נמי כר"ל הוא ס"ל ולאו עליה דר"ל אמר אלא דתלמודא הכי מסדר מיליה דסייכי בדר"ל : שם בד"א בקדשי ב"ה אבל בקדשים . תיבת בקדשים נמחק וצ"ל קדשי מזבח : רש"י ד"ה ור' יוחנן וכו' קדשי מזבח לא היו „בכלל" ואפילו כצ"ל : ד"ה נפליג וכו' דקאמרי איננו יקברו ואיננו . צ"ל ואינו : תד"ה רשב"ל וכו' דחזי להקרבה „ומתמיר" ביה בקדושת מזבח כצ"ל : ע"ב גמ' אמר ליה ר"פ לאביי ואמרי לה רבה . צ"ל לרבא : שם אפי' בעל מום מעיקרו „היה" בכלל כצ"ל : מתני' אם סדרכו להשרף ישרף ואם סדרכו וכו' כצ"ל : תד"ה מפום וכו' ושינה בהן להקדים שלא כמנותן כצ"ל : ד"ה הנשרפין וכו' לשורפן אמרינן שעשה וכו' נעשית מצותן כצ"ל :

דף לד ע"א גמ' אמר מר וכו' סתם לן תנא כר' יהודה . נ"ב דשמעינן ליה דפליג ארבנן ור"ש כותיה דר"י ס"ל בהא : שם תניא אמר ר"י וכו' אבר „וזורקה" כצ"ל : רש"י ד"ה (ברים הדף) אשם תלוי והשתא הוו חולין . נ"ב עמ"ש בגליון בה"ש : ד"ה מלא הסיט מלא הרחקת גודל . נ"ב לפמ"ש רש"י בפרק האורג [דף קו ע"א] צ"ל כאן אמה אך עיין בתוס' מנחות (לה ע"ב) על אגבע לרדה ותראה פירושים שונים : רש"י ד"ה ליבטיל ברובא וכו' במשמע . צ"ל משמע : ד"ה הא מני דהשתא . צ"ל השתא : ד"ה מ"ט וכו' ואתו למגרייהו . נ"ב לאפרן והגה"ס שבגליון נ"א למסדייהו נמחק . וג"כ הגה"ס משובשת : ד"ה דם הנדה וכו' בסה"ד ושרי „אפריה" כצ"ל : תד"ה והשרפין וכו' מיהו יש ליישב דלא „אמתני'" נקטיה כצ"ל :

בפירוש המשניות פ"ג מ"ג ד"ה כבר בארנו וכו' לפי שהמקובל בידם שבחטאת וכו' כצ"ל ותי' רוצה לומר נמחק : מ"ה ד"ה כבר בארנו וכו' והמעשר בדינין הללו ואמר התורה כצ"ל : סליק

הגהות קרני ראם על מסכת תמורה מהגאון כו' מהור"ר אהרן משה טובש זצ"ל אבד"ק יאסי (בעה"מ שו"ת תועפות ראם).

דף ב ע"ב בתוספות ד"ה קתני וכו' אם ישראל מתפיסה · נ"ב ואיני מבין דכיון דאמירת כל הרוצה להמיר איננו רק מטעם נתינת רשות ולא מטעם שליחות דהרי שליח איננו מימר כמבואר בירושלמי קידושין פרק האיש מקדש ואם המר ימר ולא שליח וכיון שכן אע"ג דאין הנכרי מימר מ"מ יש לומר דישראל מימר כשאמר שנכרי כל הרוצה להמיר אך לא אדע דמנ"ל לר"י דעושין תמורה דהאי בכולן אני רוצה להמיר לא קאי על תמורה וצ"ע :

דף ה ע"א ברש"י ד"ה איסורא עבד וכו' אבל · נ"ב איני מבין אמאי לא לקי כיון דאין כתוב עליו למיהדר ומהכי אמאי לא לקי :

דף ז ע"א בתוס' ד"ה אלא וכו' דלא מסיק אדעתיה דחזי להקרבה · נ"ב אין דבריהם מובנים דהכתי כיון דאתרו וקיבל התראה היכי מצי למימר דלא אסיק אדעתיה והדרבא לפרש"י ניחא יותר דכיון דאין כאן מעשה אלא אמירת הקדש יש לומר דהקדשי' קדושת ב"ה ולא כוון למזבח ואולי דכדי אמר למזבח כיון דאדם יודע שא"א להקדישו למזבח משא"כ בכל הקטירו ובל תזריקו דמעשה עביד ל"ש זה וצ"ע : ע"ב בתוס' ד"ה שאין וכו' אף בתר מתכפר · נ"ב בסוגי' דלקמן לא משמע כן דמקשינן דא"כ מצינו לציבור ושותפים שעושין תמורה עיי"ש בדף יו"ד ואי נימא דגם בעלים עושין תמורה הדק"ל ומוכח דדוקא מתכפר עושה תמורה וכן מבואר ברמב"ם פ"א מהל' תמורה עיי"ש וצ"ל דתי' התוס' כיון דעכ"פ מתכפר עושה תמורה הו מקרי קרבן ציבור ול"מ המקדים להמיר בו ועדיין צ"ע :

דף י ע"ב ברש"י ד"ה לעוברה וכו' ועוברה עולה · נ"ב וצ"ע דהא משנה שלימה ולדות של א עולה ה"ז ולד שלמים ועיין בתוס' :

דף יא ע"א בגמ' הלין הוא דלא קדשי גופייהו · נ"ב איני מבין דאם אתיא כר"י א"כ משכחת וולד קדוש וכשמקדשה ואח"כ נתעברה ולא בהקדש ולד ול"ק לבר פדא : ע"ב בתוספות ד"ה התם וכו' אפילו למ"ד · נ"ב ואין זה קושיא דרש"י מפרש דלתירוץ ראשון ודאי אין הטעם רק משום דגבי שותפות עובד כוכבים פטור גם חלק ישראל ומש"ה לא נחתי קדושה ולתירוץ בשני קאי דאפילו אם חלק ישראל חייב מ"מ פטור מקרא ול"ד להא משום דכאן בידו להקדישו : בגמ' למ"ד ולדי קדשים בהוייתן · נ"ב איני מבין דל"ש כאן ולדי קדשים בהווייתן קדושין כיון דהוי ולד חולין :

דף יג ע"א בתוס' ד"ה רבי עקיבא וכו' דגלי אדעתיהו · נ"ב וע"כ ר"א פליג גם אהא דפ"ג דתרומות דיטל עד שלא תרם ול"מ כן ויותר נראה דהיכא דתרם השני אחר שידע הראשון סובר ר"ע דאין תרומת הראשון תרומה ואם תרם נשתם ולא ידע שתרם הראשון אז מהני תרומת ראשון וכאן איירי שידע מתרומת הראשון וכיון שידע ותרם בטל תרומת הראשון :

דף כ ע"ב בתוס' ד"ה אבל וכו' שפיר קריבה אשם · נ"ב אין דבריהם מובנים וצ"ע :

דף כא ע"ב בתוס' ד"ה ולד וכו' ואדרבה סוגי' דשמעתין · נ"ב לשי' רש"י בסמוך משמע להדיא דמפרש דריבוי ריעתות מביא לידי מיתה ומש"ה בחטאת שעברה שנתה רועה ולא הבנתי ההכרח שהכריחו לתוס' לסור משי' וצל"ע :

דף כה ע"ב בגמ' דר' יוסי סבר שיירו אינה משוייר · נ"ב והא דהולד משוחרר אע"ג דלא שיחרר רק האם ול"מ במשחרר האי לתני שאחרת היינו משום דכיון דאמה הרי את בן חורין ועובר ירך אמו מחשב זה כאומרה ולס"ד סובר ר"י דל"מ הורה הוכ"ד וכס"ד בב"ק דף ע"ג עיי"ש ועיין ברמב"ם פ"ח מהל' עבדים ולכ"מ :

דף כח ע"ב בתוס' ד"ה כל אות נ"ע · נ"ב אין דבריהם מובנים :

דף לב ע"א בתוס' ד"ה תרמי וכו' בדסי' כהן · נ"ב נראה דנ"ל בדתפס כהן ובקדשי מזבח ל"ש תפיסה אלא דלמש"ל בשם מהר"מ לחלק בין קדשי מזבח לקדשי ב"ה בלא"ס לק"מ מתרמים אפילו למאן דלא מקים וצ"ע : סליק

הגהות והדושים על מסכת תמורה

מהגאון החסיד כו' מרנא יעקב צבי יאליש זצ"ל בעהמ"ס מלא הרועים.

דף ה ע"א רש"י ד"ה אמר לך רבא דאי לא הו"א תירוש ויצהר דכתיב חלב חלב כו' כצ"ל:

דף יד ע"ב גמ' ותנן המנחות והנזירות. משמע דהוא משנה וז"א דהמעיין בתוס' זבחים קי"ז ב' ד"ה ר"ש יראה דזה אינו מן המשנה דמגילה דמשנה דמגילה ס"ל דמנחה ונזירות אין קרב בבמה דמתניתין אתי' כר"ש וכמו שהאריכו שם בתוס' והכא שפיר גרסינן והתני' וקאי על הך ברייתא דזבחים דקי"ז א' גם מה דגרים הכא ותנן המנחות ונזירות קרבין בבמת יחיד צ"ל ותתניא דאינו משנה רק ברייתא בת"כ פ' אחרי מות דקפ"ט.

דף כה ע"א תוס' ד"ה לא נצרכה עסה"ד. ועי' במשנה למלך פט"ז מה' מעשה הקרבנות דין א' שתמה על דברי התוס':

דף כח ע"ב תוס' ד"ה והאי תנא עסה"ד. ע' תוס' חולין כ"ג א' ד"ה כי משחתם שכתבו דכ"ע ס"ל דרשא דמשחתם ואפ"ה איצטריך קרא לרובע ונרבע דאי לאו דאשכחן כבר בקדשים דשוין רובע ונרבע למום לא הוה דרשינן משחתם ונפקא דרשא למשחתם למעשר בהמה ולפרה לר"ש ולפ"ז לא קשה מידי קושייתם דהכא וצ"ע וי"ל דהתוס' לשיטתייהו דמקשו בדבור שאח"ז דלמה לי כלל הקישא דמום להשחתה תיפוק ליה מדכתיב משחתם דהוא דבר ערוה וע"ז מבואר דפוסל ולפ"ז אין ענין לדבריהם בחולין שם דאי לאו דאשכחן דשוין בעלמא דלמה לי שוין והיקשא כלל מנוף תיבת משחתם מוכח דערוה וע"ז פוסל: תוס' ד"ה כל שהמום פוסל בו. הא דרשינן שפיר רובע ונרבע מכי משחתם. פי' ולמה לי היקשא דמום:

דף כט ע"א רש"י ד"ה אימא תישתרי עסה"ד. עי' צ"ק ולק"מ דהא דר"ה אוסר במעילה היינו מדרבנן כמ"ש בלבוש יו"ד סי' ד' ועי' בתבואת שור אבל מדאורייתא לכ"ע אינו אוסר וא"כ ל"ק כלל קושייתו על הך דזבחים ועי' רש"י כאן ודו"ק: תוס' ד"ה איצטריך ואשמעי' מיעוטא כי אם לחד גוונא וכו'.

תימה דדווקא לענין טריפה קאמר דאי לא כתוב קרא בקדשים ולא הוה ילפינן כ"א ממשקה ישראל הו"א דווקא בנטרף ואח"כ הקדיש דא"י להקדישה מקרא דמשקה ישראל וכן מקרא דאשר יעבור דלקמן די"א דווקא דנטרף ואח"כ נקדש דומי' דמעשר כדאמרינן להדי' במנחות דף ו' אבל כאן דכתיב קרא בקדשים דנעבד ראוי לקרבן מ"ל נעבד ואח"כ נקדש ומ"ל נקדש ואח"כ נעבד והא דבפרק יוצא דופן מצריך קרא אחרינא להקדישו ואח"כ נעבד היינו לענין שתרד שפיר יש לחלק שזה פסולו בקודש ועי' בתוס' שם ומ"ש בגליון:

דף לג ע"א תוס' ד"ה אפילו. כגון שמתפים תרנגולים לב"ה. לא הבנתי דאי לב"ה מאי אפילו מי גרעי מעצים ואבנים דנחת עלייהו קדושת ב"ה והו"ל אפי' קדשי ב"ה בכלל הי' ומפרש"י נראה דמיירי במקדישן למזבח ולא מבעי' בע"מ מעיקרו דיש במינו קדושה אלא אפילו עופות דאין במינו קדושה: בא"ד והא דאמרינן מנחות דק"א ע"א כצ"ל: בא"ד ה"מ כשקדשה קדושת הגוף למזבח. ר"ל דשם מיירי בעופות כגון תורים ובני יונה דכשרים למזבח והקדישן קדושת הגוף והא דאין להם פדיון מפרש התם לפי שלא נאמר פדיון אלא בבהמה:

דף לד ע"א רש"י ד"ה אשם תלוי. וקודם זריקת דמו נודע לו שלא חטא. עי' פסחים דכ"ח דמשמע מהתם דפלוגתא דר' יהודא ורבנן לענין אם אירע בו פסול אחר או נותר ועמש"ש: שם רש"י ד"ה וליבטיל ברובא עסה"ד ולא שייך בהו ביטול. והא דבב"ח בטיל אף שעיקרו ע"י עירוב היינו משום דרך בישול אסרה תורה כ"כ תוס' ע"ז ס"ה ב' ד"ה הבגד:

פי' המשניות להרמב"ם פ"ה במשנה. האומר ולדה שלה עולה. שהעיקר בידנו דתוך כ"ד כדיבור דמי זולתי במקדיש. עש"ך חו"מ סי' רנ"ה סק"ה שתמה עליו מדברי הש"ס דב"ק דע"ג ב' ועי' במשנה למלך פרק ט"ז מהל' מעשה הקרבנות שישב דברי רבנו עי"ש ועי"ש בשער המלך: סליק

מצפה איתן על מסכת תמורה

הגהות והדושים מהגאון הגדול וכו' מו"ה אברהם זצ"ל (בעה"מ ספר משכיל לאיתן וכו') עם תוספת מרובה מבי"ק על הנדפס בש"ס זיטאמיר.

דף ג ע"א תוס' ד"ה לא נהגין מדרבנן כו' דילמא מדאורייתא הוא כיון דמרבינן מאיש איש שמודרין סעובדי כוכבים כישראל דכה"ג אמר בשלמי ישראל דלא נהגין דאורייתא דאע"ג דאין בהן מעילה. שאלן קדשים כתב דהתוס' נתכוונו למעילה (דף ז) ולא מצאתי שם לאיה והוכחה לזה. אך נתכוונו למה שכתבו בנדרים (דף י) שהקשו שם מאי תקנה שייך בשלמים והא אין מעילה בשלמים ותירצו דאי' דאורייתא מיהא איכא כדאמר בר"ה (דף כ"ח) בשופר של שלמים לא יתקע ואם תקע לא יצא משום דאיסור רכיב עלי'. וכן פרש"י בפסחים (דף כ"ו ע"ב). אמנם מה שהביאו התוס' בנדרים ראיה מר"ה יש לדחות דאפשר דהתם ה"ט דר' יהודה דלא יצא בשופר של שלמים משום דס"ל דמצוה הכ"ע הוא אף בעבירה דרבנן כדאי' (בפסחים דף ל"ה ע"ב):

דף ד ע"א תד"ה מלאתך כו' אינו אלא מדרבנן. עיין בס' בית מאיר באה"ע ר"ס ס"ז ישוב לזה מכתובות (דף י"א ע"ב):

דף ה ע"ב גמ' ה"א כעובר מצוה וכשר קמ"ל. ע' (זבחים ל"ד סע"א):

דף ט ע"א גמ' ר"ש אומר אין ממירין אלא א' כא' שנאמר בהמה ולא בהמה בבהמה בבהמות ולא בהמות בבהמה. הקשה הצ"ק דמצינו בקרא דכתיב ויהי לי שור וחמור וקרי לשורים הרבה שור. ונראה דלק"מ דה"ה דליכא למימר דזיל קרי ביה רב הוא שהיה ליעקב הרבה שורים וחמורים משא"כ כאן דאיכא למעטי צריך קרא לאשמועינן דהרבה אקרי בהמה בלשון יחיד וכה"ג אי' בב"מ (דף כ"ו ע"א) וכ"כ תוס' ריש ברכות חולין (דף ה') וכ"מ בפרשב"ם בב"ב (דף ק"י ע"ב):

דף יח ע"א גמ' גזירה שמא יגדל מהם עדרים. סוכה (דף מ' ע"ב) לקמן (דף כ"ד). בכורות (דף ט"ו): תוס' ד"ה וחכמים כו' ל"ע חכמים היינו ת"ק. כתב הצ"ק לתרץ דה"ק דבר זה מחלוקת ר"א וחכמים וכמין זה כתבו תוס' בחולין (דף ק"ד ע"ב) ד"ה ר' יוסי. ודע דכה"ג איתא בהדיא במנחות (דף ק"ז ע"ב) ובהכי י"ל ג"כ קושיית התוס' במנחות (דף י"ב): ע"ב תוס' ד"ה וחליפות ל"ע מה חליפות. עיין ר"ה (דף ה' ע"ב).

דף כ ע"א תוס' ד"ה הני כו' ונביא לא חזי להיות לו דין יחיד כו'. עיין הוריות (דף ט' ע"ב):

דף כא ע"ב תוס' ד"ה ולד כו' וא"כ למה לי בעלת מום לר' אבא כו'. עיין רש"ק:

דף כח ע"א גמ' א"ר שמעון אני דן ומה בעל מום כו'. בת"כ פ' ויקרא איתא ר' ישמעאל: ע"ב תוס' ד"ה והאי כו' אלמא משמע דדרים לי' ממשחתם. עיין מ"ש תוס' בחולין (דף כ"ג) ד"ה כי משחתם:

דף כט ע"א גמ' מנה"מ אר"פ דא"ק ממשקה ישראל מן המותר לישראל ואי ס"ד אסירי להדיוט ל"ל קרא כו'. הקשה בצ"ק דמאי פריך ל"ל ב' קראי בנעבד דילמא איצטריך להיכא דאקדישוהו ואח"כ נעבד ועשה מעשה דבכה"ג נאסר לר"ה בחולין אף בדבר שאינו שלו ולשאר אמוראי מעשה ואסם ס"ל כדידי'. ומיהו א"ש לדעת הרמב"ם פ"ד דאיסורי מזבח דלגבוה אדם אוסר דבר שא"ש אף בלא מעשה והכא לגבוה איירי דבע"א אין נאסרין להדיוט:

דף ל ע"א תוס' ד"ה ואידך כו' דפסק הילכתא בכולי הש"ס דיש ברירה. עי' בתוס' ור"ן רפ"ה דנדרים:

דף לב ע"ב תוס' ד"ה ואי מדרבנן כו' אבל הכא בדילי כבר מחמת הקדש קמא. עיין בצ"ק שהגיה דברי התוס' בנ"ע רב ונראה שלא ראה מ"ש תוס' ביומא (דף נ"ט ריש ע"ב) דמ"מ ל"ד היכי דבדילי מחמת הקדש ומעילה דאורייתא א"נ לתקן מעילה אחריתי משא"כ היכי דבדילי שלא מחמת מעילה כמו בקדשים שמתו. ולזה נתכוונו ג"כ תוס' כאן שכתבו דהכא בדילי כבר מחמת הקדש קמא:

דף לד ע"א גמ' ובשר המת שנפרכו טהורין. עי' נדה (דף נ"ה ע"א): סליק

הגהות הרד"ל מאת הגאון המובהק וכו' מו"ה דוד לוריא זצ"ל מביחאוו.

דף כו ע"א תוס' ד"ה ר"י אומר כו' וקשה היכי מיילא וכו' נראה לתרץ הא איירי כאן ר"י דסבירא לי' אין אדם מוציא דבריו לבטלה. וא"כ באומר הריני חטאת כו' נוכל לומר דכוונתו לידור בנזיר ויתחייב חטאת. ועיין בנדרים ומש"ה לא רצה רש"י ז"ל לפרש פי' התוס' משום דלקמן ע"ב אמר אביי כו' כל היכי דאמר הריני תמורה והריני מעשר מאי ילפי התוס' הי' יותר למבעי הריני חטאת דהוי גוף הקדש והריני תמורה כו' ודו"ק:

דף כח ע"ב תוס' ד"ה כל שהמום כו' ל"ע מאי קאמרי' כו' ונראה לתרץ משום דלכאורה קשה על הגמ' דפריך ותנא דבר"י מן הבהמה מן הבקר מן הצאן ל"ל מאי פריך ממנו הצאן הא איצטריך לנוגח אלא ע"כ מדמייתר מום בה דרים דהדיוק הנעבד ונרבע דאסור הוא מסמיכות משחתם למום וא"כ ע"כ משחתם מאי מרבי אלא ע"כ מרבה נוגח ודו"ק:

הגהות בן אריה על מסכת תמורה מאת הגאון כו' מוהר"ר זאב בן אריה זצ"ל אבד"ק גאלדינגען וטעלז.

דף ז ע"א רש"י ד"ה ר' יהודה היא דקא מפתפי לקמן בהא מילתא. נ"ב נראה דכוונת רש"י אהא דלקמן דף ד' ע"ב דבהדיא מבואר שם דר' יהודה ס"ל לאו שאב"מ לוקין עליו [ומוכח כן בדבריו יעו"ש] ומה שנדפס בהגהות מהרי"ב כאן בסוף העמוד ובזה תבין מ"ש רש"י הכא בד"ה ר' יהודה כי לא זכיתי להבין כוונתו דאיך אפשר לפרש שכוון רש"י לזה דהא הכא אמרינן הא מני ר"י דאמר לאו שאב"מ לוקין עליו ואילו בסמוך ר' יהודה מסמיה דריה"ג לפי גירסתו הכל ס"ל לאו שאב"מ אין לוקין עליו וע' שבועות דף כ"א ע"א: ע"ב גמ' אלא למעוטי אוכל ולא אוכל כו'. נ"ב ע' שבועות דף כ"א ע"ב דאיתא שם מפורש בגמ' ממלקות אבל קרבן מתייב. וכן יש לפרש כאן. ורש"י ותוס' כאן כד"ה ומ"ש דמפרשי למעוטי מקרבן לכאורה נ"ע וע' נ"ק:

דף יד ע"ב גמ' לימד על נדרים ונדבות שקריבין בחולו של מועד. נ"ב לכאורה יש לעיין ל"ל קרא לסכי הא סברא הוא וכדמקשינן בביצה דף י"ט ע"ב השתא שלמי מסלתינן נדרים ונדבות מיבעי ע"ש. ויש ליישב דהא הכי קא מקשי סיהך אפשר לומר דס"ל לר"ש שם דנו"נ אין קרבין בחוה"מ הא פשיטא לן דפסקינן דשלמי מסלתינן וכדאיתא במתני' וכפירש"י שם וליכא מאן דפליג בזה ונו"נ מיבעי. ואיך אפשר שיפליג ר"ש על זה [אבל כאן אין להקשות קרא ל"ל] דאי לא הוה לן קרא להתיר נו"נ בחוה"מ אפשר דהוה ס"ד לאסור אף בחוה"מ נו"נ ואפשר אף שלמי לא הוה מסלתינן ודו"ק. [א"ה ועכשיו שמתירין שלותי הוא לפי שהתורה מסרה מלאכת חוה"מ לחכמים כמ"ש בחגיגה י"ח א' עי' בית יוסף או"ח סי' תל"ה וביאור הגר"א ז"ל שם בשו"ע והם התירו לפי דרכם וסברתם גם שלותי. וא"כ כ"ש שע"פ דרכם היו מתירין נו"נ וא"כ יש לדקדק ל"ל קרא בנו"נ ולא סמכה התורה על החכמים בזה כמו שסמכה על שאר מלאכות וי"ל דקרא דהכא איצטריך שלא נטעה לדרוש מהיקשא דחג המצות חג השבועות וחג הסוכות לאסור נו"נ בחוה"מ וכמו שס"ד בביצה שם ואז היינו מוכרחים לאסור ג"כ שלותי בק"ו (דזה לא נכון לאסור נו"נ ולהתיר שלותי) ולכן כתב קרא להתיר נו"נ וממילא יכולים החכמים להתיר גם שלותי כמו שהוא לפי דרכם וכנ"ל. ועוד י"ל על עיקר הקושי' דבביצה שם איירי בתודה ודכוותה שנאכלים לבעלים דאע"ג דמשולחן גבוה קא זכו כמ"ש שם בביצה כ"א א' ע"ש בתוס' מ"מ יוצא מהם תועלת לאוכל נפש דהדיוט ועדיף משלותי משא"כ כאן אצטריך קרא להתיר עולות שאין יוצא מהם תועלת לאוכל נפש וגרע משלותי שהוא ללקוט עצים לצורך בישול וע"ש פירש"י. ועי' ספרי סוף פ' פינחס דמשמע דדרים קרא דאלה כו' שהביא כאן לקובע חובה להקריב בחוה"מ גם מה שנדרו ברגל ע"ש. ובתו"כ פ' אמור סוף פרשתא י"ב ובתחלת פרק ט"ו שם דרים מקרא דמלבד כל נדריכם שבפ' אמור להתיר נו"נ קרבנות יחיד כו' ואמר שם אין לי אלא רשות מנין לקובעו חובה ת"ל אלה תעשו כו' (והוא קרא דפ' פינחס דמיירי הכא) וכתב שם הר"ש על התו"כ. דהך תנא ס"ל דנו"נ מקריבין ביו"ט דעל חוה"מ א"נ קרא השתא שלותי מסלתינן נו"נ מיבעי עכ"ל ודבריו תמוהין לכאורה מהכא דדרש להדיא על חוה"מ. ואולי י"ל בכוונתו דגם לר' יוחנן דהכא עיקר קרא לקובעו חובה אתא וכנ"ל וקרא דמלבד נדריכם שבפ' אמור ידרוש ר' יוחנן לדרשא אחריתי וע"ש ועי' פני יהושע בביצה שם מה שכתב בזה ובצל"ח ביצה דף כ' ע"ב ד"ה גזרה שמא ישהה]: ע"ב תד"ה דברים שבכתב כו' אלא בדבר שמוליא אחרים כו'. נ"ב עי' ביאור הגר"א ז"ל על אורח חיים סי' מ"ט סק"ב:

דף טו ע"ב לא הי' בהן שום דופי כו' והתניא כו' דופי דסמיכה כו'. פי' תוספתא דב"ק פרק שמיני וירושלמי סוטה פ"ט ה"ט:

דף יז ע"א במתני' ר' אלעזר אומר הכלאים כו' ונדפס בגדו לעיל איתא ר' אליעזר וכנ"ל. נ"ב וכ"כ התוס' יבמות דף פ"ד ע"א ד"ה ר' אליעזר ועי' במהרש"ם שם ובתוספות יו"ט שם:

דף יח ע"ב תד"ה וחליפות כו' ל"ע מאי חליפות כו' לבתורה אמאי לא מפרשי בהא דתניא לעיל פ' ע"א לא יחליפנו בשל אחרים ולא ימיר בשל עצמו כו' כגון דאמר מרי' דבהמה כל הרוצה כו' ועי' מנחות דף ע"ט סוף ע"ב ודף פ' ע"א אי אחלופי תודת חובה כו' אי לפני כפרה כו' אלא אחליפי תודת נדבה כו' ע"ש [א"ה ושם מוכח דהגמ' ג"כ מפרש על שהפרים כו' והיינו דאע"ג דצריך קרא לכל אחרים דמועיל התמורה מ"מ התנא א"צ למיתני זאת כאן ג"כ דפשיטא כיון שתופס החליפין דומה לתמורה וא"צ לפרשי החליפין והתמורות]: שם גמרא עברה עברה מבכור. נ"ב זבחים ט' א' וש"נ ועי' בכורות כ"א ע"ב:

דף כה ע"ב תיובתא דר' יוחנן לימא כתנאי כו' [עי' תשובת ר"ע איגר ז"ל סי' ר"ב]: סליק

הגהות מאת הגאון וכו' מוהר"ר יצחק אייזיק חבר זצ"ל

דף ה ע"א תוס' ד"ה שאני התם כו' וי"ל דהך כו'. נ"ב עי' שם שתירץ קלת בע"א: ע"ב רש"י ד"ה לכדאמר לי' ר"פ כו' שהוא נוטל מעשר כו'. נ"ל שהוא נוטל שממעשר כו':

דף ו ע"א תוס' ד"ה והשתא כו' וא"ת לימא כו'. נ"ב עוד יש לתמוה לפי מ"ש התוס' לעיל ד"ה שאני התם דלאביי אם אכל כלים שעושים בהם אוכל נפש אי כוון לעבור מהני וא"צ לחזור ולרבא לא מהני א"כ יש נ"מ דלדידיה צריך להחזיר וצ"ע:

דף כג ע"א רש"י ד"ה אלא לר' אבא כו' וכגון דנתכפר בשאינה אבודה. נ"ל דנתכפר באבודה: בא"ד ואפילו שאינו אבודין. חי' שאינו נמחק:

דף כה ע"ב תוס' ד"ה לא נצרכה כו'. נ"ב עי' תוס' מנחות דף פ"א ע"ב ד"ה תודה מן החולין ועי' ש"ך חו"מ סי' רנ"ה ס"ק ה':

דף כו ע"א רש"י ד"ה היו לפניו כו' גברא לא איתחזיק כו' הא דנקט כו' הסיא דבעלת מום קמ"ל דאי כו'. נ"ב נ"ל הא דנקט על הסיא דבעלת מום ק"ל דאי כו' "מ"ר": סליק

הגהות מאת הגאון מוהר"ר צבי הירש זצ"ל אבד"ק בערלין

דף ב ע"א מתני' אחד אנשים. נ"ב עיין בתוי"ט ה"מ עונש השוה הכל ולדעת הרמב"ם דגרס ג"כ לאידך גירסא דמותר הוי לאו השוה בכל כמ"ש הכ"מ בריש הל' תמורה עיי"ש ע"כ צריך לגרום גם כאן אידך גירסא דרש"י דהוי לאו שאין בו מעשה כמ"ש ג"כ הל"מ שם ומהרש"ח בתו"ח הללו לא חידש בזה כלום ותמיהני שלא הרגיש בזה דהרי מכאן מוכח בהדיא דהוי לאו שאב"מ גם למה לא ציין בדיבור זה כלום ואולי בתר בתרי' ובכל זה עדיין לא יצאנו ידי תובתנו ליישב דברי ר' יוחנן דאמר בהדיא לא תיתני מימר וכו' ועיין עוד בלח"מ פי"ג מהל' שבירות והארכתי בזה בעזהשי"ת בדרוש:

דף לב ע"א ומקדישין אותן. נ"ב ל"ע כיון דזה לא שייך גבי הקדש דב"ה אמאי תני לי' הכא דבעי למיתני מילי דשוין הם ונהי דלא תני לי' לעיל גבי יש בקדשי מזבח מה שאין בבה"ב משום דאין זה רק מעלה שקדשי מזבח גם היפך אינו שאין זה מלד מעלת קדשי בדק הבית אלא משום שאין לו בהם לד הנאה מ"מ מאי ענין זה לכאן שתחלתו מיירי בדבר השוים וכן אם מתו יקברו שבזה הם שוים שוב ראיתי שהרגים בזה בס' ב"ד קאת אבל מה שתי' במתילה מכבודו אין בו כלום וצ"ע:

מאת הגאון מו"ה יוסף חנינא ליפא מייזליש זצ"ל.

ד"ה ע"ב בגמ' ורבא כו' וסבר לה כר' יונתן. נ"ב עיין רמב"ם פ"ז מהל' עבודת יוה"כ דפסק כר' יאשיה דמערבין לקרנות ולפי"ז נ"ל דפסק כאביי וכלח"מ כ' בתמת פי' מהל' בכורות דפסק כאביי. אולם בשו"ת הריב"ם סי' תפ"ח כ' ע"ד הר"מ פ"ג מהל' מלוה ה"א דכ' ואם אכל מחזירין ממנו בע"כ ודייק מזה דס' כרבא אולם לפ"מ שמבואר בזבחים דף פ"א ע"ב דתנאי פליגי בזה דאיכא מאן דיליף מהם דאין תמורתו קריבה ולא מקודם הוא ולפי"ז י"ל לומר דרבא פסיק דלא כר' יאשיה. אולם באמת התוס' הניחו שם בתימה מסוגיא דהכא: סליק

המתרגם דף טו ע"ב נוגח, פלגיי"ש בלע"ז (ער יאממערט) גועק מכאב לב וכו', עי' המתרגם כתובות ס' א' ד"ה נוגח:

דף ב ע"א וסופג את הארבעים. ת"כ בחקתי פרק י"ג ועי' ירו' נזיר פ"ב ה"א: יורש סומך. בת"כ ויקרא נדבה פרק ד' ופרק י"ז סתים דיורש אינו סומך והביא דעת ר' יהודה ובדין תמורה בת"כ בחקתי פרק ט' ופרק י"ג סתים דיורש ממיר כר"מ ולא יליף זה מזה ועמ"ש ריש ערכין דמ"ש בת"כ בחקתי פרק י"ג להביא את האשה הוא דעת ר' יהודה דס"ל יורש אינו ממיר וס"ל לרבות את האשה ובלקמן ע"ב: תלת קרבנו כתיבי. עיין ת"כ ויקרא נדבה פרק י"ז דדרים שתה קרבנו הני תלת ועוד תלת חד למעוטי בכור וחד למעוטי מעשר וחד למעוטי פסח: תוס' ד"ה קרבנו ואין העובדי כוכבים סומכין. ת"כ ויקרא נדבה פ"ב: **ע"ב** לרבות את האשה. תו"כ בחקתי פרק י"ג: ור"י ואם לא דרים. עמ"ש בערכין ב' ע"ב: השוה הכתוב אשה לאיש. במדב"ר פ"ח ספרי נשא ב' ירו' ב"ק פ"א ה"ג: כיון דעונש שאינו שוה בכל. לקמן ד' ע"ב בלא"ה שברש"י קרי לתמורה לאו השוה בכל ועי' מלפני אריס שכתבתי דהיינו דהלאו איתא גם בשותפים רק דאין תמורתם תמורה וכ"כ הרמב"ם דגם בצבור ושותפים איכא הלאו ולקי אף שאין תמורתם תמורה ועי' ש"א סי' פ"ב שהקשה על הרמב"ם ממ"ש כאן דליתא בשותפות ובענ"ד ל"ק כלל דהכא פירושא דלא נתפס תמורתן אבל הלאו איכא בהו וזהו הטעם שנתן לקמן ד' ע"ב דלא הו"ל לאו הניתק משום דאיכא לפעמים לאו בלא עשה וזהו שהלאו שוה בכל והעשה א"ש בכל אבל אם לא היו לוקין בצבור ושותפים לא היה זאת טעם להא דלא הו"ל ניתק"ל גם כאן לענין להוציא נשים מדין תמורה אין סברא דהלא מצינו מנחה דליתא בשותפות ואיתא בנשים וע"כ הוא משום דהוי שינוי בדין תמורה דלא נתפס התמורה אף דלקי ומ"ש בגמ' עונש שאינו שוה בכל פי' היינו התפסת התמורה קרי ליה עונש כמ"ש בקרא ואם המר ימיר כו' אולם לאביי דס"ל לקמן כל מקום דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני דאילו לא מהני לא לקי לדידיה ודאי בצבור ושותפים דלא מהני לא לקי וצ"ל לדידיה כגירסת רש"י בליבנא קמא משום דהו"ל לאו שאין בו מעשה הו"א דליתא בנשים ועי' בקול אריה דמ"ז מ"ש בענין הכי לשוות שברש"י: הצבור והשותפין אין עושין תמורה. ת"כ בחקתי פרק ט' ירו' פסחים פ"ח ה"ד: קטן מהו שימיר. ה"נ מבעיא ליה בירו' תרומות פ"א ה"א יבמות פי"ג ה"ב ומסיק ע"ז אין יסבור ר"מ מכל מעשרותיכם הוקשו כו' כך אינו מביא מעשר בהמה וכשם שאינו מביא מע"כ כך אינו ממיר. הנה מה שתפס ר"מ הוא משום דשם בירו' איתא מתחלה דר"מ ס"ל אין הקטן תורם ופליגי שם רב כהנא ור' יוחנן דרב כהנא אמר אפי' מ"ד תורם אינו מקדיש ור' יוחנן אמר אפי' כמ"ד אינו תורם מקדיש וקאי האיבעיא לר' יוחנן דאמר מקדיש אף למ"ד אינו ועי"ז פשיט דלר"מ גם אינו ממיר משום דהוקשו מעשרות כו' אבל למ"ד תורם אפשר דממיר ועיין בבלי נדה מ"ו ע"ב דשם ג"כ פלוגתא דרב כהנא ור' יוחנן ור"ל. דרב כהנא ס"ל דאין הקדש קטן הקדש. והקדים ואלו אחרים אין לוקין ור"י ור"ל ס"ל לוקין ובפלוגתא דתנאי איתא שם שנוי מבירו' דדעת ר"מ שסובר בירו' אינו תורם לא הוזכר בבבלי כלל שם ור' יהודה דס"ל בירו' בברייתא שם וכן במשנה שם תרומתו תרומתי בבבלי שם ס"ל אין תרומתו תרומה גם בפלוגתא דאמוראי הנ"ל איכא שינוי מדמקשה התם לרב כהנא מר' יוסי דאמר תורם ובירו' איתא לרב כהנא גם למ"ד תורם אינו מקדים. ועי' תוס' שם ד"ה אא"כ שכ' דהא דלא מסייע מר' יהודה דאמר אין תרומתו תרומה משום דתרומה הוא להקל לפטור טבלו לא נשמע מהכתוב [וכר"ם תרומות שם משום דגבי תרומה כתיב תרומת איש ולא ידעתי מקום מקרא זה אם לא שכוונתו גבי תרומת המשכן] וכן מוכרח מדסתים כאן דבקטן שהגיע לעונת נדרים אקדושי מקדיש והלא בתרומה לר' יהודה גם בהגיע לעונת נדרים אין תרומתו תרומה מדפליג עליה ר' יוסי ומחלק בין הגיע אי לא וע"כ לומר דהקדש עדיפא ליה להגמרא מתרומה וכסברת ר' יוחנן בירושלמי אפי' למ"ד אינו תורם מקדיש. אבל כסברת רב כהנא בירו' אפי' למ"ד תורם אינו מקדיש לא מצינו בבבלי. והגר"א גרים כנדה מ"ו ע"ב ר"מ במקום ר' יהודה והוא כהברייתא שבירו' שם ע"ש ר"מ וכוונתו לקיים גי' המשנה בתרומות שם גם להבבלי דלר' יהודה תרומתו תרומה. אך הכתי תקשה מאי דסתים הכא דבשלא הגיע אין הקדשו הקדש דמשמע לכ"ע ואי גרים בתרומות לר' יהודה תרומתו תרומה הא לא גרע הקדש מהתרומה להבבלי ובתרומה משמע דגם בלא הגיע הויא תרומה מדפליג ע"ז ר' יוסי ומחלק בזה אולם לפמ"ש הר"ש בתרומות דר' יוסי מפרש דעת ר' יהודה א"ש וגם יסים מיושב קושיית התוס' נדה שם ד"ה אא"כ ויבואר עוד בעזהשי"ת לקמן בס"ד: לרבות מופלא. במדב"ר פ"י ספרי נשא ל"ד: מה ת"ל איש איש. ת"כ אמור פרשה ז' ירו' נזיר ריש פ"ט: ואין חייבין עליהם משום פיגול. ירו' ספ"ג דתרומות: ואין מביאין נסכים. ספרי שלח ק"ז ירושלמי שקלים פ"א ה"ד: אבל קרבנו טעון נסכים. עי' ירו' שקלים פ"ז ה"ג: אבל בקדשי בד"ה. עי' ירו' שקלים פ"א ה"ד ומ"ש ביפ"ע שם ובערכין ה' ע"ב: ומתכפר עושה תמורה. ירו' נדרים פ"ד ה"ג:

דף ג ע"א דאתקש תמורה למעשר בהמה. עי' ירו' תרומות פ"א ה"א יבמות פי"ג ה"ב דדן שם ג"כ באופן זה ושם הוא לענין קטן והק"ע ביבמות שם מפרש לה בעובד כוכבים וכן הוא לפי הגירסא אין יסבור כר"מ. וה"ס דמשיב להשואל האיבעיא מה אתה שואל אי סבירא לך כר"מ דס"ל עובד כוכבים איתיה בתרומה דנפשיה שלא ע"כ כשם שמביא כו' וממיר ואין יסבור כר"ש דס"ל דעובד כוכבים ליתיה בתרומה דנפשיה הלא כשם שאינו מביא כו'. ועי' תוס' כאן ד"ה ומעשר שכ' דסל"א הוא לר"ש ועי' תוס' ערכין ה' ע"ב ד"ה יכול שכתב שם דלר"ע ור"י דדרשי איש מרבה עובד כוכבים לית להו האי תירוצא דהכא בגמ' בליבנא קמא דממעט מאיש עובד כוכבים וא"כ לא נשאר להו שום תירוץ. וי"ל דמ"ש התוס' כאן הוא לר"ש לא כוונו רק על הסיקש למעשר דגן דזה לא ס"ל לר"מ ור"י דסברי עובד כוכבים איתא בתרומה דנפשיה ע"כ לא יתכן זה כ"א לר"ש ור"מ ור"י ס"ל מטעמא אחרינא דמעשר בהמה לא אתי מינייהו משום דהו"ל חובה שאין קבוע לה זמן וכמ"ש בזבחים מ"ה ע"א וכ"ה בתוס' ערכין שם לסדיא: אורח מביא נסכים. ספרי שלח ק"ז ירו' שקלים פ"א ה"ד: יכול לא תהא עולתו. שם ועי' ירו' שקלים פ"ז ה"ג: לא עשו בה מעשה. עי' ירו' תרומות פ"ז ה"א כתובות פ"ג ה"א שבועות פ"ג ה"ן פ"ד ה"י: חוץ מנשבע ומימר. ירו' שבועות ספ"ג פ"ד ה"י: **ע"ב** אבל ב"ד של מטה מלקין. ירו' שבועות ספ"ג ע"ש ר' יוחנן והכא ר' יוחנן דידיה אמר מטעם אחר: ר"י אמר כו' דלאו שאב"מ הוא. בירו' שבועות פ"ו ה"ג התליפו שעתן דר"י אמר משום דהוי התר"ם ור"ל אמר משום דהו"ל לאו שאב"מ מעשה ובירו' פסחים פ"ה ה"ד ויבמות פי"א [illegible]

[illegible]

דתרומות: תוס' ד"ה מיתיבי. עי' נב"ת תהה"ע סי' קכ"ט: **ע"ב** ונמכר הוא. בירו' מע"ש פ"א ה"א וקדושין פ"ב ה"ו פליגי אמוראי אי דווקא אי הוא נמכר ולא שחוט דמפלגן גבוה קזכו. או אפי' שחוט: לה' הוא הוא קרב ואין תמורתו קרבה. ת"כ בחקותי ע"ו פרשה ח' וה"נ מוכח בירו' נזיר פ"ה ה"א דדרים מלה' הוא ולא מקדש הם: מכאן לעולין שאין מבטלין. בירו' יומא פ"ה ה"ד סתים כמ"ד מערבין לקרנות ומ"מ משמע שם דאיפא פלוגתא ואיתא שם הכל מודים דמערבין לטהרו של מזבח ועמ"ש מנחות כ"ב דלא תקשה לפ"ז גם מ"ד אין מערבין לקרנות יכול לשמוע דאין עולין מבטלין זא"ז מדמערבין לטהרו של מזבח ע"ש: מקדים תרומה לבכורים. עי' ירו' תרומות פ"ג ה"ג משנה וגמ' שם וכה"ה שם:

דף ו ע"א המקדיש תמימים לבדה"ב. ת"כ אמור פרק ז' ירו' נזיר פ"ה ה"א: על גזלו של אביו אינו מוסיף חומש. עי' ת"כ ויקרא חובה פרשה י"ג: מחזיר את הכר בלילה. עי' ספרי תצא רע"ו: מצות פאה. בתוספתא פאה פ"א איתא לרא כברייתא דברי ת"ק ודברי ר' ישמעאל ליתא שם ובירו' לא הוזכר מזה כ"א מ"ש בפאה פ"א ה"א מזרה פאה לעומרים וכן בפ"ב ה"ה ופ"ד ה"א ועי' מה"פ פ"א ה"א שם ד"ה את אמר: ובפאה. עי' ירו' פאה פ"ג ה"ג: ופטור מן המעשרות. בירו' מעשרות פ"א ה"א הפקיר קמה וחזר וזכה בה ותרם תרומתו תרומה הפקיר שבלים וחזר וזכה בהן ותרם אין תרומתו תרומה: **ע"ב** ורי"א אפי' רבית קצוצה אינה יוצאה. בירו' רפ"ה דב"מ איכא תרי ליטני לר' יוחנן לפי' הפ"מ ועכו"י מה שערה בבאור שירו' להסכימה עם הבבלי ובענ"ד נראה דיש שם ס"ם בירו' דאיתא שם מודה ר' יוחנן שאין שטר זוקק לחבירו ועוד מודה ר' יוחנן שאם היה השטר קיים שמגבין ואמינא להגי' שנ"ל מודה האחרון קודם והיינו שאף שאין יוצאה בדיינים אם היה השטר קיים שלא יגבה בשלימות ומגיע לו עוד מן הלוה מנכין הרבית מן הקרן המגיע ואין נקרא זאת הוצאה מהמלוה ואח"כ אמר מודה ר"י שאין שטר זוקק לחבירו לגבות הרבית שלקח משטר השני שזה נקרא הוצאה בדיינים: אם כל תפחתו הרי בכר תמור. ת"כ שם פרק ז' כל הברייתא: אי קרבן שומע אני. ת"כ את"מ פרשה ו':

דף ז ע"א או קבלת הדם. ת"כ אמור פרק ז' ומשמע שם דמלא תקריבו דמרון או יבלת דרים מדסיים שם לא תקריבו אלה. וגבי מעוך וכתות וכן גבי ומיד בן נכר לא כ' אלה כ"א לא תקריבו סתם: **ע"ב** נדבה תעשה אותו זה קדשי בד"ה. ת"כ אמור פרק ז' כל הברייתא פלוגתא דת"ק ורבי דרבי אומר ממקומו הוא מוכרע דהוא מדכ' לא ירצו היינו למזבח דכתיב ביה ונרצה לו ולפ"ז נראה בענ"ד לפרש בגמ' ואלא האי אותו ל"ל דהקושי' היא לרבי דס"ל דמגופיה דקרא שמעינן ליה דאין איסור כ"א בקדשי מזבח א"כ אייתר האי נדבה תעשה אותו לגמרי ועז"א מעוני למעוטי התמימים לבדה"ב ומיושב הלשון ואלא דלרש"י שפי' בין לת"ק בין לרבי הקושיא אין מדוקדק ל' ואלא וגם לרש"י לדרכו אפשר לפרש הקושיא רק לרבי דלת"ק דלדמי נסכים ג"כ לקי א"ש המיעוט אותו דרק לקדשי בד"ה שרי אבל לדמי נסכים הו"ל בכלל ולנדר אך לרבי דלא ממעט ליה קשיא: אותו כו' ואי אתה עושה תמים. ת"כ שם ירו' נזיר פ"ה ה"א: לאמר לימד על כל הפרשה כולה שהיא בלאו. ת"כ אמור פרק ז' ועי' התוה"מ שם שהקשה א"כ כל לאו הבא מכלל עשה יהיה בו לאו לר' יהודה וקשיא ליה מבעולה לכה"ג ומעלה אברי חיה בזבחים נ"ד ע"א וכהן טהור שאכל תרומה טמאה והנהנה מעשר נזיר והעושה סחורה בפירות שביעית והמוציא משא על הבהמה בשבת וכי יחלוק ר' יהודה בכל אלה ולומר דלקי משום דכ' בהו בתחלת הפרשה לאמר ע"ש ונפלאתי על עינו הגדולה שבבעולה לכה"ג ליתא שם כלל תיבת לאמר בכל הפרשה וכן בהוצאת משא על הבהמה דהעשה הוא למען ינוח שורך כמ"ש הרמב"ם פ"כ משבת ליתא שם תיבת לאמר וכן בטהור שאכל תרומה טמאה דהעשה הוא מבשעריך תאכלנו כביבמות ע"ג ובירו' בכורים פ"ב ה"א. ליתא שם בפרשה תיבת לאמר ואף שהרמב"ם פ"ז מתרומות הביא קרא ואחר יאכל מן הקדשים וכדעת ר' בא בר ממל בירו' שם אבל מאן נימא לן דר' יהודה ס"ל דרש זה דלמא ס"ל מבשעריך כר' יסא בירו' ובבלי יבמות שם ולא נשאר לנו מקושיותיו בלתי אם המקריב חיה והנהנה מעשר נזיר והעושה סחורה בפירות שביעית ונשיאת כפים לזר דקרי ליה בכתובות כ"ד עשה [illegible] לר' יהודה וכן מהת"כ שמיני פ"ג אותה תאכלו ולא בהמה טמאה אין לי אלא בעשה ושם סתם ספרא ר' יהודה והיה יכול להביא עוד מכפרשה ג' שם גבי סנפיר וקשקשת ממשמע כו' ע"ש והנה בסחורה בפירות שביעית אי נימא דלוקה לר' יהודה ישיב בזה קושיית המגלת אסתר בסה דאמרי' יומא פ"ו ע"ב ואתת לוקה על שאכלה פגי שביעית דהיינו שלא כדרך אכילתן דנמעט מלאכלה. הא איכא כ"א לאו הבא מכלל עשה ואין לוקין ולהנ"ל י"ל דר' יהודה היא וא"ש ועי' ספרי פינחס קל"ז דשם איתא שגנבה פגי שביעית. ובואתחנן כ"ו ליתא שלקתה כ"א שסבוה והיו מחזירים אותה בקומפון ועי' ויק"ר פל"א במדב"ר פ"ט דב"ר פ"ב אולם אף אי נימא דאינו לוקה גם לר' יהודה י"ל דהתם מקרא ואכלו אביוני עמך דריש ר' יהודה כמ"ש הרמב"ן כמנין העשין ושם אין כתוב בפרשה לאמר. אולם מאינך תשאר הקושיא והגרל"מ תי' דל"א כן כ"א בשים לאו סמוך לו. וזה יספיק לתרץ הך דנ"כ אבל הך דשער נזיר עדן קשה דהתם כתוב לפניו לאו תער לא יעבור על ראשו כו' גדל פרע ואחריו ג"כ כ' לאו על נפש מת לא יבא [גם בבעולה לכה"ג כ' שם לפניו ולאחריו לאו את אלה לא יקח כי אם בתולה כו' ולא יחלל אולם משם מעיקרא ל"ק כלל דליתא שם לאמר כנ"ל] ובענ"ד נראה ליישב באופן אחר דהנה בכ"מ שכתוב לאמר פי' לאמר לבנ"י ועי' ספרי ואתחנן כ"ו דדרים שם לאמר שאמר משה דהיינו שבקש מהקב"ה להגיד לו תשובה ובדבור ה' אל משה מובן דהוא שיודיע להעם דבריו ועי' מכלתא בשלח פ"א הרשב"י כ"מ שנאמר בו פעם שני לאמר הוא לדורות ולזאת בפרש' שם גבי וישבו ויחנו שאינו כ"א לשעה לא נשנה בו פעם שני דבר אל בני ישראל לאמר כ"א דבר אל בני ישראל וישבו וגם ר' יהודה לא דרים בכה"ג לאמר ללאו משום שאינו מיותר כ"א היכא שהפרשה לא נאמרה לדורות ונשנה תיבת לאמר כגון פסח מצרים דחלוק בכמה דברים מפסח דורות במקחו מבעשור ובנתינת דמו על המשקוף ע"כ לא היה ראוי להשנות שם תיבת לאמר ע"כ דרים שם ללאו אמור בגלי אם וכן היכי דכ' ואמרת אליהם אחר דבר אל בני ישראל דאין פירושו לדורות כ"א לאמר לבנ"י דזה כבר נשמע מלאמר הראשון שם ג"כ דרים לאו אמור ע"כ גבי מומין כאן נדבה תעשה אותו וכן בירו' נזיר פ"ה ה"א גבי אין ממירין בבכור איתא ואמרת אליהם ע"כ דרים לי' ללאו אבל במקום דאין כתוב ואמרת אליהם כ"א שני פעמים לאמר והוא הנוהג לדורות אתי לדורות ולא נדרש ללאו ע"כ גבי נשיאת כפים דלא כ' ואמרת אליהם כ"א ב"פ לאמר וכן גבי בהמה טהורה וטמאה ודגים אתי לדורות ע"כ לא נדרש ללאו וגבי שער נזיר אף דאיכא ואמרת אליהם. אך התם הלא נדרש בנזיר ס"א ע"א ואמרת אליהם לרבות את העבדים א"כ תו ליכא למדרש ללאו דליכא יתורא ולענין עשה דאברי חיה להקרבה אף דגם התם כ' ואמרת אליהם. התם בת"כ ויקרא פ"א נדרש האי לאמר שיאמר להם דברי כבושים בשבילכם הקב"ה מדבר עמי כו' לאמר כו' והשיבני כו' ומשום שהיה דבור הראשון להקריאה מאה"מ ג"כ לא נדרש כאן ללאו כ"א לכולל על כל הדבורים שידבר עמו הנהגותו בם וא"ש כל הקושיות הנ"ל: לא נאמר בדברים. עי' ר"ח בפסחים מ"ב דברים לא יימר ופי' לא ישנה מהאמור ואמת שבירו' נזיר פ"ה ה"א איתא כן אך התם גבי דין תמורה קאי ומתפרש לא ימיר כפשוטו והק"ע שינה שם לפרש לא נאמר וליתא: אין לוקין על לאו שבכללות. עי' רמב"ן בסה"מ שורש תשיעי ד"ה והענין מ"ש לחלק בין כאן לשאר לאו שבכללות דהא מסיק הכא בתיובתא דאביי ולוקין תרתי ואנן קי"ל דאין לוקין כ"א חדא. ועפ"ז א"ל כמ"ש רש"י ותוס' דהאי סוגיא קאי כמ"ד כו'. וגי' הרמב"ם היא במקום אביי רבא ומסיק תיובתא דרבא וא"ש דהלא בפסחים ובב"מ ובמנחות איתא דאביי ס"ל לוקין על לאו שבכללות ורבא ס"ל אין לוקין עי' סה"מ מל"ת נ"ד והרמב"ן שורש ט' שם הביא גי' הגמ' כמו שהיא לפנינו ולדידיה יש סברא לחלק דל"ת דאביי אדאביי ומ"מ קשה דיפלגו בסברות הפוכות ויחליפו כאן שטתם: ולא בבכור. עי' ירו' נזיר פ"ה ה"א: אריב"נ מפ"מ אין ממירין בבכור. ת"כ בחקתי פרק ט': אר"ב א"ר בר אבהו לא שנו. עי' ירו' מע"ש פ"א ה"א וקדושין פ"ב ה"ז דשם מוכח דלא ס"ל כאוקימתא דר"נ כאן אלא דמיירי בזמן המקדש:

דף ח ע"א אימא סיפא את דמם. לפי' מהרי"ט אלגזי רפ"ה דבכורות בירו' מע"ש פ"א ה"א מקשה בירו' שם הא לא תפדה בבכור תם מיירי מהכרת סיומא דקרא את דמם תזרוק ודלמא רק תם אין לו פדיון הא בע"מ יש לו פדיון כשאר פסוהמו"ק ומשני דגמר העברה העברה ממעשר בהמה דהתם אפי' בע"מ אין לו פדיון דסתים שם לא יגאל ה"נ בבכור אין לו פדיון. גם בבע"מ ועכ"פ להירו' מיירי קרא בזמן הבית וכ"ה לפי' הגר"א וגירסתו ואף שהוא באופן אחר ועי' פנ"א מש"ש בזה: רש"א בהמתה פרט לבהמת בכור. ירו' סנהדרין פ"י ה"ז ולפי' הפ"מ שם משמע דתפים דמיירי בבע"מ מדפסיק מזה שער נשים לדקניות ע"ש ולהמעו"י שם ובסופ"ב דמ"ק דהספיטות היא מגיזת הנמר לאחר שחיטה דמותר י"ל דמיירי בתם: חוץ מן הבכור. בירו' מ"ק פ"ב ה"ג איתא דהוא מדרבנן שימכרו בזול ובתוס' בכורות ר"פ כל פסוהמו"ק כ' דהוי מדאורייתא: ומעלה מעל בה' לרבות. ירו' ב"ק פ"א ה"ב ת"כ ויקרא חובה פכ"ב: **ע"ב** בבית הכהן אין עושין תמורה. ת"כ בחקתי פרק ט': הא ריב"נ הא ר"ע. עי' רש"י דהיינו ת"ק כריב"נ ור"ש כר"ע. ותימה דבתוספתא דתמורה פ"ז איתא הך ברייתא ושם מסיים בדברי ת"ק דברי ר"ע והגוסת אחר הרשום בגליון ר"ש כריב"נ אינו מובן דהא ר"ש הוא המתמיר ובענ"ד לולא דברי רש"י הייתי אומר דהלימא כתנאי לא קאי על דין אי אית לכהן זכיה בבכור למכרו כ"א על האי תירוצא דמשני בבכור בחו"ל. וע"ז מייתי תנאי דהך ברייתא וכאמור בתוספתא בת"ק דר"ע ורשב"א אינו בר פלוגתיה דר"ע שלא היה בימיו רק דפליגי ת"ק ורשב"א אליבא דר"ע דת"ק אמר משמיה דר"ע דכהן מני ממיר והא דבמתני' איתא לר"ע דאין כהן ממיר ע"כ הוא משום דמיירי בבכור בא"י אבל בבכור בחו"ל מודה ר"ע דכהן ממיר וא"כ לדידיה א"א לאוקמי מתני' בבכור בחו"ל ולרשב"א דאמר דכהן ל"מ ממיר לר"ע גם בבכור בחו"ל אפשר לאוקמי מתני' בבכור בחו"ל וע"ז אמר לימא כתנאי כלומר אוקימתא דילך בבכור בחו"ל וע"ז דחי ליה ואמר לא קשיא הא ריב"נ הא ר"ע כלומר אמת דפלוגתייהו דת"ק ורשב"א הוא אליבא דר"ע אבל אוקימתא דילי היא לריב"נ וה"ק אפילו נימא דר"ע מיירי בבכור בא"י מ"מ כיון דמצינו בבכור בחו"ל דאית לכהן זכיה בגוים ל"ד לחטאות ואשמות וא"ש הלשון ל"ק הא ריב"נ הא ר"ע ולפירש"י סו"ל לומר דכ"ע כו' והכא פליגי בדריב"נ ור"ע ולא שייך ל' הא כו' והא: בדקה שלשים יום. מכלתא בא פ"ט משפטים פ"י ספרי קרח קי"ח:

דף ט ע"א ומן בעלי מומין על תמימים. ע' ת"כ בחקתי פרק ט': מה ביתו ברשותו. ה"נ בירו' פאה פ"ד ה"ב פ"ז ה"ז פסחים פ"ג ה"ג פ"ד ה"ט גיטין פ"ח ה"ג ב"מ פ"א ה"ד ועי' מע"ש פ"ה ה"א: בהמה בבהמה מכאן שממירין. ת"כ בחקתי פרק ט': שאין ממירין וחוזרין וממירין. עי' ירו' מע"ש פ"ג ה"ב ומ"ש בפנ"א שם: **ע"ב** אריב"ל הקדש ראשון. ירו' מע"ש פ"ג ה"ב כה"ע ועפנ"א שם: א"ק ואם המקדיש. שם בירו' איתא ותני מן ואם בבהמה הטמאה מה בהמה טמאה תחלת הקדש כו':

דף י ע"א מתכפר עושה תמורה. עי' ירו' נדרים פ"ד ה"ג: וכי נזיר נדון בהשג יד. במד"ר פ"י: שהפרישו לו אחרים. עי' ירו' נדרים שם: דא"ר אבהו אר"י. בירו' שם ע"ש ר' זעירא בשם רשב"ל: ושוה"נ שלו. בירו' נדרים שם מדמה דין שוה"נ למתכפר עושה תמורה: אין ממירין לא אחרים. ת"כ בחקת פרק ט' פלוגתא דת"ק ור' יוסי כבמתני' כאן: תוס' ד"ה איתמר זהו בר פדא בן אחותו של בר קפרא. עי' פס"ר פכ"ה פדר"כ י"א עשר תעשר: **ע"ב** קדושת דמים אסורים ליה בעבודה. בספרי ראה קכ"ד ממעט קדשי בד"ה מאיסור גיזה ועבודה וכ"מ בירו' שקלים פ"ד ה"ד רק כאן דהוי קדושת דמים למזבח גזרו בהו רבנן כדאיתא בבכורות י"ד ור"א דס"ל שם גם קדשי בד"ה אסירי בגיזה ועבודה ג"כ ע"כ אינו כ"א מדרבנן דלא יפלוג אברייתא בספרי: הא"ר יהודה אברין לא קדשי. ת"כ בחקתי ריש פרק ט':

דף יא ע"א ומצא בה בן ד'. עמ"ש לקמן כ"ה ע"ב: ת"ר יכול האומר. ת"כ בחקתי פרק ט' כל הברייתא: טרפה אינה חיה. עי' ת"כ אחרי פרק י"ב ובירו' נזיר פ"ו ה"א ובתוס' זבחים ס"ט ע"ב ד"ה אי ומ"ש ביפ"ע: אבל אתה עובד בשלך ושל אחרים. ספרי ראה קכ"ד: רי"א אין הולד עושה. ת"כ בחקתי פרק ט':

דף יב ע"א והכ"א אינה מדמעת אלא לפ"ת. עי' ירו' תרומות פ"ה ה"ב [ובטעות רשום שם בדפוס זיטאמיר הל' ד'] ובמה"פ שם ד"ה לא תני דכתב דר' יוחנן גורם במתני' בדברי חכמים אינה מדמעת כל עיקר והוא תמוה דאמאי לא ידמע עכ"פ לפי חשבון והוא תמה שם על הרמב"ם שפסק דמדמעת לפ"ת והתמי' שבה על פירושו ונראה בענ"ד דהא דר' יוחנן הוא ענין אחר דשם מיירי שנפלה למאה דצריך להעלות אחד משם לשם תרומה ואותה סאה שהעלה עליה אמר דאינה מדמעת כל עיקר משום דבאמת הלא נתבטל התרומה במאה וא' ולפ"ת אין בססאה כ"א חלק ממאה ואחד ואי דהועלה לשם תרומה משום גזל השבט אבל אין דינה כתרומה לאסור וזהו דמקשה על ר' יוחנן דאמר מתחלה כל שהן מבטלת אותן ממתני' דאין המדומע מדמע אלא לפ"ת ולמה צריך לכ"ש לבטל הלא כבר בטלה ועומדת וע"ז משני דר' יוחנן הכי קאמר דאינה מדמעת כל עיקר אבל לפחות ממאה בגוונא דמיירי חכמים בודאי הגירסא נכונה גם לר' יוחנן אינה מדמעת אלא לפ"ת ועי' פנ"א מש"ש בישוב ובאור הסוגיא גם מ"ש אח"כ לפ"ז: בין שנפל איסור לכתחלה. עי' ירו' ערלה פ"ב ה"ו ע"ז פ"ה ה"א ומ"ש ביפ"ע ע"ז ע"ג ע"ב: **ע"ב** וכי עפר הוא. ספרי חקת קכ"ח נשא כר"ש:

דף יג ע"א השותפין שתרמו זא"ז. ירו' תרומות פ"א ה"א גיטין פ"ה ה"ד ומתני' היא בפ"ג דתרומות ה"ב אך שם איתא בשינוי כמבואר בתוס' ד"ה ר"ע ובירו' שם מבואר כדברי התוס' דמיירי שם בלא נתנו שעות והיו יכולים התוס' להסתייע מירו' שם: א"ק ותמורתו. בת"כ בחקתי פרק ט' מולא ימיר אותו היינו מתיבת אותו ובסוף הפרק נשנה שם הדבר ויקרא והיה הוא מתיבת הוא: רי"א הולד עושה תמורה. ת"כ שם: לרבות שוגג כמזיד. ת"כ שם ס"פ ע"ש ר' יוסי בר' יהודה ובלקמן י"ז ע"א ועי' ירו' נזיר פ"ה ה"א: העופות והמנחות. בת"כ שם מקרא בהמה בבהמה ולא בעופות ולא במנחות: הצבור והשותפין אין עושין תמורה. ת"כ שם ירו' פסחים פ"ח ה"ד: אר"ש. ת"כ שם: ת"ר יכול יהו קדשי בד"ה. ת"כ שם: אי קרבן. ת"כ אחרי פרשה ו': אר"ש והלא מעשר בכלל. ת"כ בחקתי פרק ט' ומובא בירו' תרומות פ"א ה"א יבמות פי"ג ה"ב דר"ש ס"ל מעשר בהמה לימד על כל הקדשים לתמורה: **ע"ב** מותרות לנדבת צבור. עי' שקלים ספ"ו במשנה שם ובפ"מ פסחים פ"ט ה"ו ועי' ת"כ ויקרא נדבה פרשה ס' סי' ד' פלוגתא דר"א ורבנן שם: דבעי ר' אפין. עי' ירו' מע"ש פ"ג ה"ב: כר"ש דאמר אין ממירין. ירו' שם ועי' פנ"א מש"ש:

דף יד ע"א ר' יהודה אומר הולד. ת"כ בחקתי פרק ט': אין תמורה עושה תמורה. ת"כ שם: תמות וזכרות בבהמה. ת"כ ויקרא נדבה פרק ו' ואמור פ"ו ועי' ירו' שקלים פ"ד ה"ד תמים זכר בבקר ולא בעופות והתם קאי לענין אחר ע"ש: ביומו מלמד שאם עבר היום. ת"כ אמור פרשה י"ב: מנחתם ונסכיהם בלילה. ת"כ שם ירו' סוכה פ"ד ה"ו ועמ"ש תענית ב' ע"ב מנחות מ"ד ע"ב: דבקדשים הלילה הולך אחר היום. ת"כ אמור פ"ו פרק ח': אין לי אלא דברים שדרכן לקרב. ת"כ צו פ"א ושם איתא כגון הקומץ והקטורת ועי' מנחות כ"ו וירו' יומא פ"ב ה"ב ומ"ש ביפ"ע מנחות שם: דברים שבע"פ אי אתה רשאי. ירו' מגילה פ"ד ה"א ע"ש ר' חגי בשם ר' שמואל בר נחמן ועי' שמ"ר פמ"ד ותנחומא תשא ל"ד: אלא בעולת יולדת. ה"ג בת"כ אמור פרשה י"ב מרבה עופות: כל שהוא נדר ונדב. ת"כ אחרי פרק ט' ירו' מגילה פ"א הי"א: מי איכא למ"ד. עי' גי' הילקוט מובא בהגר"א וכ"ה בת"כ שם פלוגתא דר"מ וחכמים. ובזבחים קי"ז ובירו' מגילה פ"א הי"א איתא סתם כר"מ דאיתא שם אר"א אף נזירות חובה היא ופי' דר' יוחנן ס"ל דגם לר"מ לית כאן נזירות דל"פ בזה כלל. והוא כגי' הספרים כאן ועי' ירו' פסחים פ"ב ה"ד מגילה פ"א הי"ב ומ"ש ביפ"ע זבחים קי"ז: מקץ ארבעים שנה שאלו להם מלך. ירו' סוטה פ"א ה"א ועי' במד"ר פ"ט:

דף טו ע"א רש"א מה מצינו. ת"כ ויקרא חובה פרק ו': בולד חטאת ותמורת חטאת. עי' ירו' פסחים פ"ט ה"א וירו' יומא פ"ו ה"א: ת"ר מהו אומר חטאת יביא. ת"כ ויקרא חובה פרק י"א: **ע"ב** כיוצא בו א"ר יוסי. ת"כ ויקרא חובה פרק ג' ועי' ירו' הוריות פ"א ה"א: כי עולה מה עולה אינה נאכלת. ה"נ בירו' שם ובת"כ שם ותמוה הוא מה דכאן הוא ע"ש רבא והלא ברייתא היא וכהוריות ו' פ"א ליתא אמר רבא כ"א אלא וכ"כ לגרוס הכא: ר' יוסי אומר על עכו"ם. צ"ל ר' יהודה אומר וכ"ה בהוריות שם וירו' שם ובת"כ שם וכן מוכרח דהא כת"ק הוא ר' יוסי והיך שייך למיתני ר' יוסי אומר: א"ר יוחנן הוראת שעה. ה"נ בירו' הוריות שם: שלא היה בהם שום דופי. ה"נ בירו' סוטה פ"ט ה"י וכגי' היפ"מ מובא בפ"מ: והתניא משבה בחסיד אחד. שם בירו' אך שם איתא מר' יוסי בן יועזר עד ר' יהודה בר' אילעאי היה בהם שום דופי וא"כ ל"ק כלל קושית הגמ' כאן:

דף טז ע"א אין נביא רשאי. ת"כ ס"פ בחקתי ירו' מגילה פ"א ה"ה: הוא עתניאל הוא יעבץ. שהש"ר פ"ד ועי' ספרי ברכה סנ"ב: אם ברך תברכני בתורה. עי' מכילתא יתרו פ"ב וספרי בהעלתך ע"ת ושם איתא שבני בניו של יתרו למדו תורה אצל יעבץ: רש"א חמש חטאות. ת"כ ויקרא חובה פרק ז' שמיני פרק ד' ועי' ירו' שבת פ"א ה"ד: לפי שאין חטאת נקבה בצבור. עי' ירו' פסחים פ"ט ה"ג פלוגתא דאמוראי אם הקדישו נקבה אי קדשה ואמר סתם דלמ"ד לא קדשה הולד יכול להקרב ולמ"ד קדשה ימות הולד ומייתי ר' יוסי דאמר קדשה מהאי דאמר כאן אין את יכול כו' הא אם הקדישה קדשה ודחי ר' יוסי בר' בון דהא הס"ד כאן הוא ר"ש ור"ש ס"ל בכה"ג לא קדשה ע"ש בק"ע ופ"מ ועמ"ש לקמן כ' ע"א: רש"י ד"ה דופי וכיא היתה כמחלוקת הראשונה. עי' ירו' חגיגה פ"ב ה"ב: ע"ב ארבעה נינהו. עפ"ז ישבתי מ"ש בירו' שבת פ"א ה"ד חמש חטאות יכול ב"ד לעמוד ולבטל וקשה הא הלמ"מ נינהו. וכתבתי בפנ"א דה"פ היינו החמישית שנאסרה מספק ואם יעמדו ב"ד בזה שידעו לברר מתוך הפלפול איזו היא החמישית ולהעמיד על הארבעה ואין זה בכלל אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חברו: אין תמורה עושה תמורה. ת"כ בחקתי פ' ט': והשותפין מקדישין אבל לא ממירין. ת"כ שם וירו' פסחים פ"ט ה"ד:

דף יז ע"א ר' יוסי ברי"א עשה שוגג כמזיד. ת"כ בחקתי פרק ט' ירו' נזיר פ"ה ה"א ושם פליגי חזקי' ור' יוחנן דחזקי' אמר דמרבינן שוגג כמזיד גם למלקות ור' יוחנן ס"ל דלא למלקות ועמ"ש לקמן בגמ' בסמוך: יהיה קודש לרבות שוגג. ת"כ בחקתי פרק ט': כסבור שהוא מותר. עי' ירו' נזיר פ"ה ה"א ובש"ק שם ובמס"פ שם ומה שהכריע הש"ק הגירסא דהכא בגמ' שנ"ל בדברי חזקי' לקי ובדברי ר' יוחנן קדיש ע"ש: שאין פודין את הקדשים. ירו' פסחים פ"א ה"ד ועי' ירו' מע"ש פ"ב ה"ב לענין מע"ש ג"כ הכי ועי' בפי' המשנה להרמב"ם שם פ"ג על מתני' שבירו' שם ה"ג פלוגתא דר"ש ור' יוסי אי יפדו אי יקברו שכתב דפליגי אי פודין אה"ק להאכיל לכלבים ובירו' מבואר פלוגתייהו בזה אי בעי העמדה והערכה ועי' פנ"א מש"ש בזה ולקמן ל"ב ע"ב: ע"ב ת"ר זכר לרבות הולד. ת"כ ויקרא נדבה פרק ט"ו: רק קדשיך אלו התמורות. עי' ספרי ראה ע"ז ע"ש ר"ע וע"ת ע"ש ר' ישמעאל: אלו הולדות. ספרי ראה ע"ת ע"ש ר' ישמעאל כבכאן: חמש חטאות. ת"כ ויקרא

[illegible]

דף כ ע"א רש"א לעולתו עושה תמורה. ירו' שם ושם מסיים בברייתא ר"ש בן יהודה אומר משמו גם לעולתו אין עושה תמורה ובלקמן ע"ב ועי' רש"י ותוס' בטעם עולה אליבא דר"ש משום דאיכא עולת העוף נקבה. הכי מפורש בירו' שם ע"ש ר' יוחנן ובלקמן בגמ' קס"ד כו' ונראה דהאי קס"ד לאו דוקא דהא ליכא אח"כ טעמא אחרינא והוא כמו סברה דברים ב"ב דהוי גם האמת כן ועמ"ש לקמן בסמוך: ולימא אין אני רואה כו' באשם. ה"נ מקשה בירו' שקלים שם ומשני משום דאשם אין גופו קרב עולה ועמ"ש כאורו לעיל י"ט ע"א ולולא דמסתפינא הו"א להגיה כאן בגמ' במקום קס"ד שנ"ל א"ד והוא ה"ת איכא דאמרי והוא תי' ג"כ על הכי מאי דלא אמר כן גם באשם משום דס"ע דר"ש משום עולת העוף והוי כעין גרירה ובאשם שאין במינו נקבה כ"א במותרו ונקבה לא אתי לא כאשם ולא בעולה רק בעולת העוף ע"כ לא שייך כאן ג"כ הו"ל כ"א בפסח דאיהו עצמו קרב שלמים: המקדיש נכסיו. ירו' שקלים פ"ד ה"ד ועי' ת"כ ויקרא נדבה פרשה ה' ובדבורא דחובה פרק כ"א ושם בדבורא דנדבה איתא ע"ש ר"א ימכרו לאותו המין ודמיהן יקרבו עולות ובפי' הר"ש שם משמע דגרים לבדק הבית אבל לי"מ כן מאחר מפרשים ועי' ברמב"ם פ"ה מערכין שמחלק בין קרבנות ששייך בהם פדיון לכשיוממו יוצאים מקדושת מזבח לקדושת בדה"ב אבל ייטות ושמנים וסלתות דאין שייך בהם פדיון דמיהן עולות גם לר"א וא"ש לפ"ז בת"כ שם דלא פרט כ"א ייטות ושמנים וסלתות ועופות ובזה יתפרש ג"כ הירו' דשקלים שם דאיתא בשם ר"א גם כן ודמיהן עולות דלא יסתרו אהדדי אבל הראב"ד בהשגות אינו מחלק בזה וס"ל דאידך ברייתא היא ר' אלעזר ובראשונה ר' אליעזר לפ"ז צריך לגרוס בת"כ ר' אלעזר ועמ"ש ביפ"ע שקלים בביאור הירו' שם ובהתוס"מ לת"כ שם: ר' יהושע ס"ל כר"ש. ה"נ בירו' שם ר"ש ור' יהושע אמרו דבר א': ע"ב ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש. ה"נ בברייתא בשקלים שם ועי' פסחים פ"ט ה"ו דג"כ קאמר סתם דר"ש ס"ל המפריש נקבה לעולתו לא קדוש אלא לדמיו והיינו אליבא דר"ש בן יהודה וביפ"ע שם כתבתי בביאור הירו' שם דמסקנת הירו' דאל"ל דר' יהושע ס"ל כר"ש למאי דמסיק דקרא דריש ועי' ת"כ ויקרא נדבה פרשה ה' דריש ג"כ מכבשים לעולה ובחובה פרק כ"א מקרא אשם אשם לה' ומירו' הוא מקרא אחרינא ע"ש: ר"א אומר ימותו. ירו' יומא פ"ו ה"א: ומה בין ר"א לחכמים. ת"כ ויקרא נדבה פרשה ה' עד סוף המשנה ועפ"ז יתכן לפרש מ"ש בירו' שקלים פ"ד ה"ד ומה ביניהון שבעא דכהניא ביניהון דקאי עמ"ש דר' אלעזר [לגי' הראב"ד] ס"ל כר' יהושע ומה ביניהון כו' ונראה דל"ל דכהניא דלר"א אם הוא כהן עבודתה ועורה שלו ולר' יהושע לעולת צבור עבודתה ועורה לאנשי משמר וביפ"ע שם כתבתי באופן אחר וגם זה נכון בעיני: והתני ר"א לסיועי לריב"ל. למאי דקאמר לעיל י"ח ע"א טעמא דריב"ל משום דמעשיו מוכיחין דלגדל בעי מדאית ליה ולד ולד לא שייך זאת בולד תמורה אף דבמדרגה הוא כולד ולד אבל אין כאן מעשיו מוכיחין אך מדתני ר"ת שם מקרא משמע דהוי מה"ת ולא משום גזרה ואי נימא דהוי אסמכתא אפשר דמש"ה אמר כאן קושיא ולא תיובתא:

דף כא ע"א חוץ מן הבכור והמעשר. עי' ירו' מע"ק פ"ג ה"ב דאינו כ"א מדרבנן ובתוס' בכורות ר"פ כל פסוה"מ כתב דהוי מה"ת: שאם באו תמימים יקרבו. ירו' סוף חלה: קדש הם כו' ואין תמורתן. בירו' נזיר פ"ה ה"א מוכח דלא דריש מקדש הם מדאמר שם לר' יהודה דהוי לאו משום לאמר ושם בפרשה ליתא לאמר כ"א מל"ה הוא שבפרשה בחקתי כלעיל ה' ע"ב ובת"כ שם: ורמינהו בן אנטיגנוס. ה"נ מקשה בירו' סוף חלה ומשני משום שהיה דבר מסוים שהביא הרבה בנ"א חששו שמא יקבעו הדבר חובה והכא משני דפלוגתא היא: ר' ישמעאל אומר יכול. ספרי ראה ק"ז: מה בכורים אין נאכלים עי' ספרי ראה ע"א ודריש מקרא והבאתם שמה כו' ותרומת ידכם אלו בכורים ובכורות זה הבכור ומפורש לפ"ז הדרש בקרא וע"ע שם פי' ס"ח: קדושה ראשונה קדשה לשעתה. עמ"ש שבועות ט"ז ע"א בדברי הירו' שם פ"א ה"ג ובאורם דלא כהפ"מ ע"ש ובמע"ש פ"ג ה"ג: ע"ב והא"ר יוחנן בכה"ת כולה למדין. עי' ירו' קדושין פ"א ה"ב דשם איתא דלר' ישמעאל גם בכה"ת ס"ל אין למדים למד מן הלמד וא"כ לא יתכן תי' דהכא מעשר דגן חולין בעלמא כיון דגם בחולין ס"ל לר' ישמעאל אין למדין והכא לר' ישמעאל אין קיימין וצ"ל משום דבשר ודם חדא מלתא היא כדמשני לקמן למ"ד בתר מלמד אזלינן ועי' ירו' יבמות פ"ח ה"א דמקשה שם הא הו"ל למד מלמד ופי' הפ"מ משום דבקדשים ל"א למד מלמד. ובאמת הלא התם תרומה באמצע דדינה בחולין לענין זה כמו מעשר ואף קדשי בדה"ב דינה כחולין לזה ועי' תוס' זבחים ק"ה ע"ב. אך התם בירו' לר' ישמעאל קאי הקושיא כדמוכח בסוגיא שם ע"ש ועמ"ש זבחים מ"ט ע"ב ובפנ"א שבת פ"ז ה"ב: ר"ע אומר יכול יעלה אדם בכור. ספרי ראה ק"ז: בן עזאי אומר. בספרי שם בן זומא: ובאן וכאן. מה שנרשם בגליון ע"ז גירסת רש"י אינו כן. הוא טעות דהלא זהו הלשון במשנה והגיון צ"ל על מהו דסימא כו' דמרש"י מוכח שלא היה זאת בגירסתו מדמפרש זאת מעצמו: אחרים אומרים. ספרי שם ועי' ע"א ר"ה ו': יום אחד בשנה זו. ירו' ר"ה פ"א ה"א ספרי ראה קכ"ד: שנאכל לשני ימים. שם ובירו' מע"ש פ"א ה"א קדושין פ"ב ה"ז מקרא יהיה לך ובזבחים ק"ז ע"א: ולד חטאת ותמורת חטאת. ירו' פסחים פ"ט ה"ז יומא פ"ו ה"א ועי' ירו' שבת פ"א ה"ד ומש"ל ט"ז ע"ב ועי' ת"כ ויקרא חובה פרק ז' ושמיני פרק ד':

דף כב ע"א אמר לך ר"ל כו' אבודה ונמצאת בע"מ. עי' ירו' פסחים פ"ט ה"ו דאיתא שם [כדמסיק שם לפרש החמשה חטאות] שאבדה ונמצאת ברי מותר ר' יוסא בשם ר' יוחנן אין לך פסח גופו קרב שלמים אלא שאבדה ונמצא לאחר שנתכפרו הבעלים ופי' הק"ע ברי מותר ודאי מותר וכן ר' יסא בשם ר' יוחנן אמר כן ודוחק ובעניו"ד נראה לפרש ונמצאת ברי היינו בריא ושלם ואינו בע"מ והיינו אבוד לחוד בלא מום הוא מותר דמתני' מתפרש אבודה עם בע"מ והא דר' יסא בשם ר' יוחנן הוי פלוגתא דכל שבחטאת מתה בפסח הוא גופו קרב שלמים וכיון דס"ל לר' יוחנן דאבודה בפסח גופו קרב שלמים ש"מ דס"ל בחטאת מתה אפילו אבודה לחוד וזה דאמר אח"כ בעולת מום אר"ז קומי ר' יסא בע"מ הוי כאבוד ונראה פי' דלפי מאי דסבור אבודה לחוד א"כ יש כאן שש חטאות מתות ועי"ז אמר דבע"מ הו"ל כאבודה ולזאת אינה נחשבת בפ"ע וא"ל אף אנא סבר כן והיינו דאבודה מיירי שנמצאת בריא ולזאת ר' יסא לשיטתו בשם ר' יוחנן דפסח באבוד גופו קרב שלמים. ועלה ברעיוני להגי' בירו' מתה תחת היכא מותר דלשון מותר אין נופל כאן וה"ק אבודה ונמצאת בריא מתה ול"ב שתהיה עוד בע"מ ור' יסא בשם ר' יוחנן הוא לסיועיה ולא פליגי והפ"מ פי' שם על מ"ש בע"מ כאבוד דהיינו דבעינן שיהיו אבוד ביחד עם בע"מ וחד מנהון ל"ס מתה וא"כ בסמוך לפירושו מוכח דאבוד לחוד הוי בחטאת מתה ועי' פנ"א שם: שאין חטאת צבור מתה. ירו' שקלים פ"א ה"ג: ואר"י בע"ח נדחין. ה"נ מוכח דעת ר' יוחנן בירו' פסחים פ"ה ה"ב ועי' ק"ע שם ועכ"ז איתא בירו' יומא פ"ו ה"א דס"ל לר' יוחנן שני שבזוג ראשון יקריב והוא כמ"ד בע"ח אין נדחין לפי הבבלי כאן ויומא ס"ד ובירו' גיטין פ"ז ה"א והוריות פ"א ה"ב ס"ל לר' יוחנן נדחית חטאתו ור"י בר' בון מחליף שם שמועתא ועש"ק שם שכתב דבשעירים שאני דהוא גזה"כ דלא ידחה ומיישב בזה הרמב"ם ע"ש והמה"פ כתב דביומא פ"ו ה"א תפס הירו' כר"י בר' בון דמחליף שמועת' ועמ"ש בזבחים י"ב ע"א הנזכר בעניו"ד דעת הירו' ולא אשנה הדברים פה: ע"ב ואליבא דמ"ד כוס עושה את חברו דחוי ל"ת לך. בירו' יומא פ"ה ה"ד איתא הפלוגתא ופ"ש רבי דס"ל דחוי ובבבלי לא הוזכר בברייתא שם רבי רק הת"ק הוא סתם ועי' זבחים ל"ד ע"ב לכן בת"כ ויקרא חובה פ"י נשנו דברי ת"ק סתם ועמ"ש זבחים קי"ב ע"א: דברי רבי וחכ"א אין חטאת. בירו' פסחים פ"ט ה"ו נשנו דברי חכמים דהלכה ע"ש רבי וט"ס דמוכח שם ויש להגיה שם כהלכה כמתני' ועמ"ש פסחים נ"ו:

דף כג ע"א שאם היתה אכילה מרובה. ת"כ צו פרש' ב' ונחלקת שם הברייתא' לשנים ועל קרא יאכלו אהרן ובניו דריש שיאכלו עמה בזמן שהיא מעטה ועל קרא יאכלוה דריש שלא יאכלו עמה בזמן שהיא מרובה: שאין חטאת צבור מתה. ירו' שקלים פ"א ה"ג: ואמר רב בע"ח אינן נדחים. בירו' יומא פ"ו ה"א נתחלף דרב ס"ל שני שבזוג שני ור"י ס"ל שני שבזוג ראשון ועמש"ל כב ע"א יומא סד זבחים יב ע"א: ע"ב מדרשו של יהוידע הכהן. ת"כ ויקרא חוב' פרק כ"א:

דף כד ע"א לפי שאין חטאת צבור מתה. ירו' שקלים פ"א ה"ג: בע"ח אינן נדחים. עמש"ל כ"ג וזבחים י"ב ע"א: אין מרגילין ביו"ט. ירו' ביצה פ"ג ה"ו: א"ר חסדא ב"ש היא. ע' הגהגרי"ב מה שהניח בצ"ע מהא דבכורות א"ת ב"ש דברייתא דאין מאכילין אותו לנדות והכא הזכיר ב"ש דמתני' שם ועי' בנ"ת תיו"ד סי' ק"ד מ"ש לתרץ בזה ובס' שי למורא לבכורות דל"ג ע"א ובענדי"ל משום דהכא במס' תמורה כולל גם תמורת בכור דנאכל במומו כבכור כלעיל ח' ומשום דאין התמורה קרב כ"א נאכל במומו לא אלים קדושתו לאסרו לנדות גם לב"ש ודי במה שנאסר לגרים ובבכורות קאי בבכור עצמו דיש בו קדושה יתרה דחזי להקרבה בתמותו בזמן הבית:

במערבא משמי' דר' אבין. ע' הגהגרי"ב דבכורות איתא משמי' דרבינא ובירו' ביצה פ"ג ה"ו כהכא: ר' יוסי בר' אבין. בירו' שם ר' דוסתאי בר' שונם:

דף כה ע"א דת"ר אלו נאמר בכור לא קדיש. ת"כ בחקתי פרשה ח' ושם ליתא הסיום למפש אלא ולדי קדשים ויתכן משום דס"ל בהוייתן הם קדושים: אך תלק. ירו' פסחים פ"ח ה"א סנהדרין פ"ט ה"ב: בעי אילפא אמר על הלקט. מוכח בירו' פאה פ"ז ה"ג ותרומות פ"ז ה"ב ובעי למפשט כפאה דתלי בגבירה דשם עיקר הספק הוא אי הגבירה עושה היכף לקט או עד שיפול לארץ ל"ה לקט ובתרומות שם בעי לפשוט דבעי הנגעה לארץ ועפנ"א מש"ש בביאור הירו' לגי' הגר"א בשנו"א ובהגהות והכא ענין אחר דלפ"ז אין שייך זה הענין לדהכא בבכור דודאי ל"ב הנגעה לארץ ובלאהו מרחם קדוש אלא פשיטא דביציאת הולד קדוש וכן בגבירת השבלים הוי לקט והספק הוא אם אמירתו דקודם היציאה תתפיס ההקדש שעם היציאה לפקדים לתלות הקדש בכורה שעם שעת היציאה ועי"ז שפיר אמר כאן דברי הרב ודברי התלמיד כו' אבל בירו' לא שייך כלל דברי הרב כו' כיון דיש סברא לומר דעד הנגעתו לארץ ל"ה לקט א"כ קדמה ההקדש וההפקר: א"ר יוסי אם לכך נתכוין. ע' ירו' דמאי פ"ז ה"ו: הרי את שפחה ולדך בן חורין. ירו' קדושין פ"א ה"ג: עובר ירך אמו. ע' ירו' ב"ק פ"ה ה"ה ב"ב פ"ג ה"א: ר"ם היא. ע' הגהגרי"ב שהגיה רבי היא. וכ"ה בירו' קדושין פ"א ה"א גיטין פ"ד ה"ה: ע"ב וחכ"א דבריו קיימין. הרמב"ם פ"ו מה' עבדים פסק כחכמים ועמ"ש בקדושין ס"ט ע"א להקשות לפי הסוגי' דהתם ויבמות וכאן בסוגיא זו יש עוד להורה סתירות בפסקי הרמב"ם דפסק דמצא בה בן ד' חי אינו נאכל כ"א לזוכרי כהונה ופסק ג"כ אם שיירו אינו משוייר והוא דלא כפרש"י ותוס' דלמ"ד אינו נאכל כ"א לז"כ ס"ל שיירו משוייר [ע' מפרשי הרמב"ם] וכיון דפסק עובר ירך אמו יקשה עפה איך פסק כחכמים ועי' בקול ארי' שנדפס דנ"א והכמ"ל: דאדם מתכפר בשנה הקדש. במנחות פ"א ע"א מוכח דתפס הגי' טעם ר' יוחנן משום דאדם מתכפר בשנה הקדש: בתוך כדי דבור. ירו' דמאי פ"ז ה"ז ועי' ירו' ברכות פ"ב ה"א מ"ק פ"ב ה"ז נזיר פ"ד ה"א שבועות פ"ג ה"ו ה"ז: תמורת עולה תמורת שלמים. ירו' דמאי פ"ז ה"ו ועמ"ש בנדרים כ"ו ע"א:

דף כו ע"א מדהו"ל לומר תמורת עולה ושלמים. בירו' דמאי פ"ז ה"ו איתא הפלוגתא דר"מ ור' יוסי באמר תמורת עולה ושלמים ועי' זבחים ל' ע"א דמבעי' לי' בזה אי פליגי ואמר רבא עדיין היא במחלוקת ועמ"ש נדרים כ"ו ע"א בהרא"ש: ע"ב בע"ח נדחים. ע' ירו' פסחים פ"ה ה"א יומא פ"ו ה"א גיטין פ"ז ה"א הוריות פ"א ה"ב ועמ"ש בזבחים י"ב ע"א בדבר השינוי מקום למקום ומהבבלי: זו תחת זו. ירו' נזיר פ"ב ה"א: וצריך לעשות דמים. פלוגתא דר"י ור"ל אי מה"ת אי מדבריהם בירו' כתובות פי"א ה"ד דלר"י הוא מה"ת ולר"ל הוא מדבריהם וכמסקנת הגמ' ב"מ נ"ו ע"א ולקמן כ"ז ע"א היפוך: קדשי בד"ה. וירו' נזיר שם ועי' ת"כ בחקתי פ"ט:

דף כז ע"א גבי קדשי מזבח דעבדין תמורה. בירו' נזיר שם אמר גם על ל' חליפי דמשמע הכי ומשמע הכי ואח"כ איתא תני ר' הושעי' דרק ל' תחת משמע תרוייהו אבל חליפין הוי לשון תמורה וקדשי בד"ה ל"א כלום: אפי' בע"מ. בירו' שם איתא דבקדם הקדשו את מומו ואמר על תמימה זו תחת זו. בעי להקריב התמימה אומרים לו דהוי חלול ואין בה כ"א קדושת דמים בא לאכול בע"מ אומרים לו דהוי תמורה ולא יצאה מקדושתה ואמר אח"כ ר' יצחק בן אלעזר דכיון דלקי אתמורה אמרי' דלא עלה על דעתו להמיר וללקות והכא משמע דנשאר בהבעיא הכרא זו: וצריך לעשות מדבריהם. בירו' כתובות פי"א ה"ד ושם לר' יוחנן מה"ת ולר"ל מדבריהם וכמסקנת הגמ' כאן היפוך: אלו דברים שאין להם אונאה. ירו' כתובות שם ועי' ירו' שבועות פ"ו ה"ו:

ע"ב רש"א תמכר שלא במום. ירו' פסחים ה"ז ועי' בה"ז שם ובשקלים פ"ד ה"ד:

דף כח ע"א אוסרין בכל שהן. ע' ת"כ ויקרא נדבה פרשה ג': והנעבד. ירו' כלאים פ"ד ה"ג ע"ז פ"ג ה"ה: זה בזה מותר באכילה. ירו' שם: ושעיר המשתלח. במשנה שבירו' בע"ז ליתא ועמ"ש בע"ז ע"ד ע"א: מן הבהמה להוציא רובע. ת"כ ויקרא נדבה פרשה ב' וע' ספרי שפטים קמ"ד מקרא כל דבר רע ולעבור בלאו: אמר ר"ש אני דן. בת"כ שם איתא א"ר ישמעאל ולק' ע"ב תנא דבי ר' ישמעאל דריש מקרא אחרינא: ע"ב א"ר אבי משום דאיכא למימר. בת"כ שם איתא אמר לו ר"ע לא אם אמרת בבע"מ שמומו בגלוי ותימה שנשמט מהברייתא כאן והולך רב אבי לתקנה: מן הבקר להוציא את הנעבד. ת"כ ויקרא נדבה פרשה ב' כל הברייתא: לכבות לה שם. ירו' שבת פ"ט ה"א ע"ז פ"ג ה"ו: מן הצאן להוציא את המוקצה. ת"כ ויקרא נדבה פרשה ב' כל הברייתא: דא"ר אבא בר כהנא ח' דברים. בירו' מגילה פ"א הי"ב איתא ז' עברות הותרו וליתא שם כלי שרת וכלי אשרה והתם איתא אבנים פסולות היינו תגובות ע"י כלי ברזל ובויק"ר פכ"ב ג"כ איתא ז' אך תחת במה דהיינו איסור חוץ איתא שם מחוסר זמן ולא ידענא מה שייך התם מחוסר זמן הלא הי' פר משבע שנים. ואדרבה הו"ל זקן ועי' זבחים נ"ט ובתוס' ע"ב שם ד"ה והא ואולי צ"ל שעברה זמנו ויותר נ' שנגדר הדבר ממש"ש סמוך לזה גבי שמואל שהקריב הטלה והי' מחוסר זמן וכמ"ש בירו' ובבמד"ר פי"ד וצ"ל איסור חוץ ובתנחומא נשא כ"ח איתא תחת זה שהי' מן הכומרים. ועי' אג"ם פי"ג:

דף כט ע"א ממשקה ישראל מן המותר לישראל. ירו' ערלה פ"ב ה"א: כשהוא אומר מן הבקר למטה. ת"כ ויקרא נדבה פרשה ב': פרט לטרפה שאינה עוברת. ת"כ בחקתי פרק י"ג: ואיזהו אתנן. ספרי תצא רס"ח: רמ"א בספרי שם רבי אומר וכגי' רש"ק: ע"ב אף כל ברשותו. ירו' פאה פ"ד ה"ב פ"ז ה"ד פסחים פ"ג ה"ג פ"ד ה"ט גיטין פ"ח ה"ג ב"מ פ"א ה"ד ועי' מע"ש פ"ה ה"א: ואע"פ שאין ראוי' לדבר. ע' מה שרשמתי בערכין י"ט ע"ב: דאין זרעו מיוחס אחריו. ע' ירו' יבמות פ"ב ה"ו קדושין פ"ג ה"ב ב"ר פ"ז במד"ר פי"ט קה"ר פ"ז פס"ר פי"ד תנחומא חוקת ו' פדר"כ ד' פרה: ר"ע היא דאמר אין קדושין. ע' ירו' יבמות פ"ד הט"ו: פנוי הבא על הפנוי'. ירו' יבמות פ"ו ה"ה ובפ"ז ה"ה ופ"ח ה"א ועמ"ש יבמות נ"ט ע"ב

דף ל ע"א תוס' ד"ה גירסת [הנמשך מדף כ"ט ע"ב] ועוד יש גירסת אחרינא. היא הכתובה לפנינו בגמ' וצ"ל לגי' שני דאף דאיכא מ"ד דמודה ר"ע דאין ממזר מפסולי כהונה מ"מ קדושין אינן תופסין והא דאין עושה ממזר הוא מגזה"כ ולא יחלל וכמ"ש בבבלי רפ"ג דכתובות וספ"ג דקדושין ובירו' יבמות פ"ד הט"ו: איזהו מחיר כלב. ספרי תצא רס"ח: שנים ולא ארבעה. עי' ספרי שם: הם ולא ולדותיהם ע' ספרי שם: ע"ב אין זנות לבהמה. ע' ירו' כתובות פ"א ה"ג דשם מוכח דהנרבעת לבהמה פסולה לכהונה ודלא כהבבלי יבמות נ"ט ועמש"ש ועכ"ז מודה הירו' דבהמה אין עלי' שם זונה: כל מה שאתה מהיה סימנו. בירו' ע"ז פ"ה ה"א הוא טעם להיתר. חליפי ע"ז וטעם האוסר שם הוא מדכ' כמוהו ב' פעמים ועמ"ש בע"ז נ"ד ע"ב שצ"ל תרם ב' פעמים דתיבת כמוהו ליתא שם ב' פעמים: נתן לה משות. ירו' פסחים פ"ח ה"ז: ייגות ושמנים וסלתות. ירו' בכורים פ"א ה"ו: כשרה שינקה מן הטרפה. ספרי ראה ק"א: שאין פודין את הקדשים. ירו' פסחים פ"א ה"ד ועי' ירו' מע"ש פ"ב ה"ב לענין מע"ש ג"כ הכי ועי' מע"ש בפי' המשנה להרמב"ם בפ"ג על מתני' שבירו' שם ה"ו דמוקי פלוגתא דר"ש ור' יוסי אי יפדו אי יקברו דפליגי אי פודין אה"ק להאכילן לכלבים ובירו' שם מבואר פלוגתייהו אי בעי העמדה והערכה ועי' פנ"א שם מ"ש בזה: ולא ולדותיהם. ספרי תצא רכ"א: ת"ר בית ה' אלהיך פרט לפרה. ספרי שם: במזנה על פסחו. ע' ירו' פסחים פ"ח ה"ג ומ"ש ביפ"ע ל' ע"א: עובר ירך אמו. ע' ירו' ב"ק פ"ה ה"ה ב"ב פ"ג ה"א:

דף לא ע"א תזבח ולא גיזה. ספרי ראה ע"א ועי' בכורות כ"ה ע"ב בתוס' ומש"ש: אין פודין אה"ק. ירו' פסחים פ"א ה"ד ועי' מע"ש פ"ב ה"ב ומש"ל ל' ע"א: ע"ב ולדן וחלבן. ירו' שקלים פ"ד ה"ד: שהתם הקדשות לבדה"ב. ירו' שם: ומועלין בגדוליהן. ירו' פאה פ"ה ה"ז פסחים פ"ד ה"ט: אין הולד עושה תמורה. ת"כ בחקתי פרק ט': אין תמורה עושה תמורה. ת"כ שם: דלא כר' יהושע. ה"נ בירו' שקלים פ"ד ה"ד מוקי לה כר"א: בעדר שכולו זכרים אפי' ר"א מודה. בירו' פלוגתא ר' זעירא רב הונא בשם רב מה פליגין ר"א ור"י במקדיש נכסים אבל במקדיש עדרו אפי' ר"א מודה ור' בא רב הונא בשם רב מה פליגין במקדיש עדרו אבל מקדיש נכסיו אפי' ר' יהושע מודה ור' יוחנן אמר שם דל"ש בין בזו ובין בזו מחלוקת והוא כשינוי מפה ועמ"ש ביפ"ע שם: הקדיש תרנגולת. ת"כ ויקרא חובה פרק כ': תמורה מועלין בהלכה. מע"ש פ"ג ה"ו ומייתי מזה ראי' דמתה ל"ב העמדה והערכה דהא חלבה הוי כמתה ע"ש ובפנ"א:

דף לב ע"א אין משנין אותן מקדושה לקדושה. ת"כ בחקתי פרשה ח' ועי' ירו' שקלים פ"ב ה"ב ובירו' שם פ"ה ה"ד איתא דשמנין מקדשי בד"ה לקדשי מזבח והוא מסתופפתא כאן פ"ד ועי' פ"מ שהגיה והתם אין הפי' שאותו דבר עצמו תחול עליו קדושה אחרת רק הרשות ביד הגזבר למכרה וליקח בדמיהם קרבנות המזבח: בהקדש עילוי. שם בת"כ: התפיס עולתו לבדה"ב. קה"ר פ"ז פסוק טוב ללכת ירו' ברכות פ"ג ה"א נזיר פ"ז ה"א ועי' פנ"א מ"ש בבאור הענין מה שהוא לענין ההספד שם: ע"ב שמיוחדין לה'. ע' ת"כ ויקרא חובה פרק כ': כל חלב לה' לרבות. ע' ת"כ ויקרא נדבה פרק כ': לר"ש דקדשי בד"ה לא היו בכלל העמוסע"ר. ירו' מע"ש פ"ג ה"ו: בשלמא לר' יוחנן. ע' פנ"א מע"ש שם שכתבתי דמחולקים הבבלי עם הירו' דלהבבלי לר"ל פי' הת"ק במתני' דקאי רק אקדשי בד"ה ולא אקדשי מזבח [ועי' תוס' ד"ה אלא שהקשו אמאי לא מוקי ר"ל גם בקדשי מזבח וטעמא דת"ק משום דאין פודין אה"ק להאכיל לכלבים] והירו' מפרש לר"ל גם הרישא בקדשי מזבח ג"כ ולת"ק אין פודין אה"ק להאכיל לכלבים ולר' יוחנן ע"כ ס"ל דגם לת"ק פודין אה"ק להאכיל לכלבים וע"כ הא דלא יפדו לת"ק הוא משום דבעי העמדה והערכה ע"כ מוכרחת ר' יוחנן בירו' שם לאוקמי פלוגתא דר' יוסי ור"ש שם באי בעי העמדה והערכה ומשום דדמי מע"ש לקדשי בד"ה אבל להבבלי י"ל דמע"ש דמי לקדשי מזבח ופלוגתייהו דר"י ור"ש שם הוא בזה אי פודין אה"ק להאכילן לכלבים וכפי' המשנה להרמב"ם שם. דלהבבלי מוקי לה לק' ל"ג ע"ב בעבר ושחטן דבזה ל"ש אין פודין אה"ק דלאו לכלבים הוא וע"כ משום העמדה והערכה אבל במע"ש שם אין לפרש כן דהכא ושחטו מתני' שם בפ"ע וע"כ במת מיירי וא"ש פי' המשנה להרמב"ם שם שהוא ע"פ גמ' דילן והנה השעה"מ וש"מ הקשו על הרמב"ם מהגמ' שבועות י"ב ע"ב דמשום עורה לכ"ע פודין ואמאי שם יקבר אם לא משום טעמא דהעמדה והערכה וכתבתי בפנ"א שם דבשבועות העיקר הוא משום לב ב"ד מתנה להוציאה מכלל קדשים תדע דהא"כ תקשה הא בעי העמדה והערכה וכר"ש לא מצינן לאוקמי שם כדאיתא שם ע"ש. ובמע"ש לא שייך לב ב"ד מתנה ע"כ ל"מ משום עורה לפדות וא"ש פי' הרמב"ם שם ועי' פנ"א שם שהארכתי עפ"ז בבאור הירו' שם והכמ"ל: ואם] כל בהמה טמאה. ת"כ בחקתי פרשה ד':

דף לג ע"א בבע"מ מעיקרו. ע' ירו' מע"ש פ"ג ה"ו ולפי' הגר"י שם דמפרש דמיירי שאבעי' שם בקדשי בד"ה בבהמה טמאה אי בעי העמדה והערכה ופשיט דל"ב העמוסע"ר קשה מסוגיין דבקדשי בד"ה אין חילוק בין טהורה בין טמאה ובין בע"מ מעיקרו ובין אח"כ כמ"ש רש"י לעיל ל"ב ע"ב ד"ה ודברי הכל משום דלבדה"ב חזי למלתי' למכור ולדמין ועי' פנ"א שבארתי דקאי אקדשי מזבח ודינו כבע"מ מעיקרו ושפיר א"ר יוחנן דל"ב העמדה והערכה ע"ש והכמ"ל: ע"ב ש"מ פודין אה"ק. ע' ירו' מע"ש פ"ב ה"ב פסחים פ"א ה"ד: ולדן וחלבן מותר. ירו' שקלים פ"ד ה"ד ועי' יפ"ע שם: רש"א קדשי בד"ה. מוכח בירו' מע"ש פ"ג ה"ו: ואלו הן הנקברים. ירו' ערלה פ"ג ה"ב: וצפרי מצורע. ע' ירו' נזיר פ"ח ה"ב: את שדרכן לשרוף. ירו' כלאים פ"ה ה"ו: ומדליקין בפת ובשמן של תרומה. ירו' תרומות פ"ב ה"א ושם פלוגתא דחזקי' ור' יוחנן דחזקי' אמר דוקא פת ושמן הא שאר כל הדברים לא ור' יוחנן אמר דה"ה שאר כל הדברים ועפנ"א מש"ש:

דף לד ע"א אשם תלוי. ת"כ צו פרשה ט' פלוגתא דרבנן ור' יהודה מדרשא דקרא: חטאת העוף. שם: ורמינהו. ה"נ מקשה בירו' ערלה פ"ג ה"ב ומשני שם ר' יוחנן כאן בשק כאן בבגד ור"ל משני כאן במוקדם כאן בנזיר טמא. ה"נ משני בירו' שם ע"ש ר' יוסי בר"א כלק' פה: פטר חמור. ה"נ מקשה בירו' שם ושם איכא תירוצא כאן בשערו ישרף כאן בגופו דפטר חמור יקבר: אין בע"ח אלא שרפה. מכלתא בא פ"ח: מוראתה ונוצה. הכא מוכח דסו"ל מהנקברין ובת"כ ויקרא נדבה פרק ט' איתא דהו"ל מהנשרפין: ונשרפין אפרן מותר. ירו' ערלה פ"ג ה"ג ע"ש ר' אבהו בשם ר' יוחנן ועי' יפ"ע פסחים כ"ו ע"ב מ"ש מה שחידש ר' אבהו יותר מהברייתא: ושמו בנחת. ת"כ צו פ"ב: סליק בס"ד

אריה ליב יעלין אבד"ק בילסק.

מסכת

כריתות

מן

תלמוד בבלי

עם פירוש רש"י, תוספות, ותוספות ישנים, ופסקי תוספות, רבינו אשר, קצור פסקי הרא"ש לבנו רבינו יעקב בעל הטורים ז"ל, והגהות אשר"י מהג"מ ישראל מקרעמז ז"ל, ופירוש המשניות להרמב"ם ז"ל. פירוש רבינו שמשון משאנץ ז"ל ופירוש רבינו אשר ז"ל למשניות סדר זרעים וטהרות. מבוא התלמוד לרבינו שמואל הנגיד הלוי ז"ל, ועליו נלוה קצור כללי התלמוד מלוקט מספרי הכללים ע"י הג"מ יהודה אריה ליב ז"ל דיין בפפד"מ. מסורת הש"ס, עין משפט (מראה מקומות הדינים בפוסקים הראשונים), ונר מצוה (סמני מנין הדינים שנסמנו בעין משפט) ותורה אור, כל אלה סידר וחיבר הג"מ יהושע בועז ז"ל בעה"מ שלטי הגבורים להרי"ף. חלופי גרסאות. הגהות לש"ס והוספות במסורת הש"ס ועין משפט להג"מ יוסף שמואל ז"ל אבד"ק פפד"מ (כמש"נ בש"ס אמ"ד ופפד"מ בשנות תע"ד—תפ"א), והגהות ותוספות מראה מקומות להג"מ ישעיה (פיק) ברלין ז"ל אבד"ק ברעסלויא, ומוקפים בחצאי רבוע.

ועליהם נוספו

א) ספר חכמת שלמה (מהרש"ל) להג"מ שלמה לוריא ז"ל.

ב) חדושי הלכות } (מהרש"א) להג"מ שמואל אליעזר הלוי

ג) חדושי אגדות } אידלש ז"ל אבד"ק אוסטרא.

ד) מאיר עיני חכמים (מהר"ם לובלין) להג"מ מאיר מלובלין ז"ל.

ה) חדושי הלכות מהר"ם שיף להג"מ מאיר שיף ז"ל אבד"ק פולדא. ועליו באור והגהות מהג"מ מרדכי מארדוש ז"ל אבד"ק פאריצק.

ו) מעדני יום טוב { בתחלה נקרא מעדני מלך } על הרא"ש למסכת ברכות והלכות קטנות

ז) דברי חמודות { בתחלה נקרא לחם חמודות } והולין ובכורות ונדה } להג"מ יום טוב ליפמאן הלוי העליר ז"ל (בעה"מ תוספות יו"ט).

ח) פלפולא חריפתא על הרא"ש סדר נזיקין.

ט) תפארת שמואל (השלם) על הרא"ש, להג"מ אהרן שמואל קאיידנוור ז"ל (מהרש"ק).

י) קרבן נתנאל על הרא"ש לסדר מועד ונשים, להג"מ נתנאל וייל ז"ל אבד"ק קארלסרוא.

יא) חסד אברהם פי' על שמונה פרקים להרמב"ם ז"ל, מהג"מ אברהם הלוי הורוויץ ז"ל (אביו של בעל השל"ה).

יב) מסורות חדשות (הגהות בעל הלבוש) להג"מ מרדכי יפה ז"ל אבד"ק פוזנא. עם תקונים והגהות מהג"מ מרדכי זאב הלוי איטינגא ז"ל וגיסו הג"מ יוסף שאול הלוי נאטאנזאהן ז"ל אבד"ק לבוב (בעלי מפרשי הים).

יג) הגהות הב"ח להג"מ יואל סירקש ז"ל אבד"ק קראקא (בעהמ"ס בית חדש).

יד) הגהות הגר"א להג"מ אליהו ז"ל הגאון מווילנא (הוגהו ונתקנו ע"פ כי"ק מגליון הש"ס שלמד בו וזכינו למסכתות רבות ממנו).

טו) מראה יחזקאל הגהות להג"מ יחזקאל הלוי לנדא ז"ל אבד"ק פראג (בעהמ"ס נודע ביהודה כו').

טז) מעשה ר"ב הגהות להג"מ בצלאל רנשבורג ז"ל (בעהמ"ס הורה גבר).

יז) גליון הש"ס להג"מ עקיבא איגר ז"ל אב"ד דק"ק פוזנן.

יח) גליון מהרש"א הגהות לבנו הג"מ שלמה איגר ז"ל אבד"ק פוזנן.

יט) הגהות הג"מ שאול קאצנעלנבוגן ז"ל מווילנא.

כ) הגהות הג"מ אלעזר לנדא ז"ל אבד"ק בראדי (בעהמ"ס יד המלך).

כא) חדושי והגהות הרש"ש להג"מ שמואל שטראשון ז"ל מווילנא. עם הוספות מכי"ק. וההשמטות שנשמטו ממקומן הושבו עתה למקומותיהן, ומוקפות בחצאי רבוע.

(ועוד נוספו בו מעלות ותוספות רבות על כל ספרי הש"ס בלעדו כמש"נ בש"ס תוצאת דפוסנו משנת תקצ"ה, ותוצאה השניה משנת תרי"ט).

ועל כל אלה הוספנו בו שתים ושבעים הוספות חדשות ומפורשות בשערים למסכתות הקודמות.

ווילנא

בדפוס והוצאות האלמנה והאחים ראם

שנת פודה יי נפש עבדיו ולא יאשמו כל החוסים בו לפ"ק

ТАЛМУДЪ ВАВИЛОНСКІЙ. Томъ XXIV. Отд. II.

Съ Виленскаго изданія 1865 г. съ прибавленіями въ комментаріяхъ, и комментаріями Авторовъ: Илья Вильнера изъ Вильны; Г. Хаіеса изъ Золкова; Якова Іолиса изъ Динува (Галиція); Н. Бейраха изъ Могилевъ (губ.); Д. Лурьи изъ Бихова; А. Райвида изъ Нарбуны (Франція); Зрахья Галеви изъ Ліонель (Франція); Гершона Моеръ-гагола изъ Майнцъ; Ц. Ашкенази изъ Іерусалима; Вульфа Арьевича изъ Тельша; Братьевъ Цаделя и Шліома Кагановъ изъ Вильны; Н. Бургиля изъ Туниса; Л. Елина изъ Бѣльскъ; Я. Эмдина изъ Амстердама; Ю. Бахраха изъ Сены (Сувя. губ.); А. Маскилейсона изъ Минска и Г. Берлина изъ Берлина.

Дозволено цензурою. — 17 Октября 1884 и 9 Августа 1885 г. Вильна.

ВИЛЬНА.
Типографія Вдовы и братьевъ Роммъ.
Жмудскій переулокъ домъ № 325/2631.
1885.

רבינו גרשום

כפת רבינו גלגלא אשכמי ז"ל ח"ע פירוש רבינו אליקים בר קלונימוס זצ"ל וי"א שהוא פי' הרגמ"ה עכ"ל וכן הוא מיוחס להרגמ"ה נכ"ע לומי׳

שלשים ושש כריתות הן בתורה׳ שחייב על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת יש מהן שהן חייבי מיתות ב"ד כשהן בעדים ובהתראה ואם אין בהן עדים והתראה זדונן בכרת: הבא על האם כו' הבא על הזכר כו'׳ משום הכי הדר קתני הבא על הזכר דמין איסור אחר הוו וכל הני הוו נסקלין בעדים ובהתראה:

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"א מהלכות שגגות הל' ד:

ב ב מיי' שם הל' ג:

מתני׳

א] שלשים ושש *כריתות בתורה *הבא על האם ועל אשת אב ועל הכלה הבא על הזכור ועל הבהמה ואשה המביאה הבהמה עליה ב] הבא על אשה ובתה ג] ואשת איש הבא על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו ועל אחות אשתו ועל אשת אחיו ועל אשת אחי אביו ד] (ועל אשת אחי אמו) ועל הנדה והמגדף ועובד עבודת כוכבים והנותן מזרעו למולך ה] ובעל אוב ומחלל שבת וטמא שאכל ו] קדש והבא אל המקדש טמא והאוכל חלב ודם ונותר ופיגול ז] והשוחט ומעלה בחוץ והאוכל חמץ בפסח והאוכל והעושה מלאכה ביום הכפורים והמפטם את השמן ח] והמפטם את הקטרת והסך ט] את השמן המשחה *)והפסח והמילה מצות עשה י] על אלו חייבין על זדונו כרת יא] ועל שגגתו חטאת ועל לא הודע שלהם אשם תלוי חוץ מן המטמא מקדש וקדשיו מפני שהוא בעולה ויורד דברי רבי מאיר וחכמים אומרים יב] אף המגדף שנאמר °תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה יצא מגדף יג] שאינו עושה מעשה:

*) עירובין לו׳ זבחים קו:

רש"י

כל הנך כריתות במזיד בלא התראה אבל אי איכא התראה יש מהן בחנק יד] ויש מהן בסקילה ויש מהן במלקות ובשוגג בחטאת והאי דנקט ואיירי למיתני ברישא עריות דאם ודאשת אב כו' והדר פסיק ותני ביני וביני הבא על הזכור ועל הבהמה והמביאה את הבהמה עליה והדר מתחיל למיתני אשה ובתה ולא קתני כולהו בהדי הדדי טו] בקמייתא משום דקים לן בסנהדרין (דף נג׳) דכל הני דנקט ברישא אם ואשת אב וכלה והבא על הזכור ועל הבהמה דינייהו בסקילה ולהכי תננהו ברישא משום דחמורות מאחר מיתות ב"ד טז] (ולהכי תננהו ברישא): אשה ובתה׳ ובת בתה ובת בנה בכלל יז] (ובן) [וכן] בתו ובת בתו ובת בנו חמותו ואם חמותו ואם חמיו יח] בכלל זה: מגדף׳ איכא למאן דאמר *(סנהדרין דף נו) מברך את השם ואיכא למ"ד מזמר ומסורר לעבודת כוכבים: (א) כרת דנותר׳ מפרש לקמן (דף ה׳) בהאי פירקא

תוספות

ולא פתח אהל מועד לא יביאו ונאמר כאן בשחיטה הבאה ולא פתח ... מה להלן לא ענש אא"כ הזהיר אף ... ולמאן דמייתי לה בהיקשא אמר קרא שם ... העלאה לא ענש אא"כ הזהיר אף שחיטה ... נמי׳ מעלה בחוץ בלאו השמר לך פן תעלה וגו' (דברים יב) וכל מקום שנאמר פן ואל אינו אלא לא תעשה׳ וכרת כדאמרן לעיל אשר יעלה עולה או זבח וגו' ונכרתה׳ אוכל חמץ בלאו כל מחמצת לא תאכלו (שמות יב) כרת כל אוכל חמץ ונכרתה (שם) והאוכל ביוה"כ בלאו מפרש ביומא (דף פא׳) כל הנפש אשר לא תעונה וגמר עינוי עינוי מהתם על דבר אשר ענה את אשת רעהו (דברים כב) מה התם לא ענש אא"כ

שיטה מקובצת

דמה טעם לא תני ידעוני פליגי בה ר"י ור"ל ר' יוחנן אמר הואיל ושניהם בלאו אחד נאמרו ור"ל אמר הואיל ואין בו מעשה וקאמר ר"י לא אמר כר"ל קסבר מאן תנא כריתות ר"ע היא

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מגדף וכו' לע"ז הס"ד ואח"כ מ"ה ונותר כרת דנותר וכו' בנותר וכרת דפגול וכו': (ב) שם בא"ד מה התם בנותר דכתיב ביה עון כרת אף בפגול: (ג) ד"ה ופסח וכו' לא תעשה ניהו ואין חייבין (ד) בא"ד בגזירה שוה נאמר הבאה בהעלאה: (ה) ד"ה ועל לא הודע וכו' וקיטור אסרה תורה וכו' דאהכא עבודות כצ"ל ותיבת אלה נמחק: (ו) בא"ד מעלה בחוץ לאחר איסור הבמות:

ג א מיי' פ"ד מהלכות שגגות הל' ח:
ד ב מיי' שם פ"ז הל' ג:
ה ג מיי' פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הל' ב:
ו ד מיי' פ"א מהלכות חובל ומזיק הל' א:
ז ה מיי' שם פ"ז הל' ד:
ח ו מיי' פ"ח מהלכות פסה"מ הל' יג:

גמ' מניינא למה לי א"ר יוחנן *שאם עשאן כולן בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת ותו הא דתנן *אבות מלאכות מ' חסר אחת מניינא למה לי שאם עשאן כולן בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת ותו א] הא דתנן *ד' מחוסרי כפרה מניינא למה לי לאפוקי מדר' אליעזר בן יעקב דאמר ה' הוי ב] *דתניא ר' אליעזר בן יעקב אומר גר מחוסר כפרה עד שיזרק ג] דם עליו אהכי תנא ד' תו הא דתנן *ד' מביאין על הזדון כשגגה מניינא למה לי ד] לאפוקי מדרבי שמעון דתניא רבי שמעון אומר *שבועת הפקדון לא ניתן זדונה לכפרה אהכי תנא ד' תו הא *דתנן ה' מביאין קרבן אחד על עבירות הרבה מניינא למה לי משום דקא בעי למיתנא סיפא ה] נזיר אם נטמא טומאות הרבה ומשכחת לה כגון דאיטמי בשביעי וחזר ונטמא בשביעי ומני *ר' יוסי בר' יהודה היא דאמר נזירות דטהרה מן שביעי הוא דחייל עליה דאי ו] תאמר רבי היא כיון ז] דנזירות דטהרה עד שמיני לא חיילא עליה היכי משכחת לה אי דנטמא בז' וחזר ונטמא בז' כולה חדא טומאה אריכתא היא ואי ח] דנטמא בח' וחזר ונטמא בח' כיון ט] דיצא בשעה הראויה להביא בה קרבן חייב על כל אחת ואחת אלא ש"מ רבי יוסי בר' יהודה היא *מאי רבי ומאי ר' יוסי בר' יהודה דתניא י] וקדש את ראשו ביום ההוא ביום הבאת קרבנותיו דברי רבי ר' יוסי בר' יהודה אומר ביום תגלחתו תו הא דתנן *ה' מביאין קרבן עולה ויורד מניינא למה לי א) משום דקתני סיפא יא] ב) נשיא כיוצא בהן [תני] ה' יב] לאפוקי מדר"א דאמר ג) נשיא מביא שעיר תו הא ד) דתנן ד' אבות נזיקין מנינא למה לי לאפוקי מדרבי אושעיא ה) דאמר י"ג אבות נזיקין ו) הן ולר' אושעיא מניינא למה לי לאפוקי מדרבי חייא ז) דאמר כ"ד אבות נזיקין ולר' חייא מנינא למה לי יג] לאפוקי מסור ומפגל אמר מר שאם עשאן כולן בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת יד] בשלמא פטור לגמרי לא מצית אמרת דכתיב °כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו אלא אימא עבר חדא נתחייב חדא עבר כולהו טו] בהעלם אחת אינו חייב אלא אחת אמר רבי יוחנן לכך יצאה כרת באחותו לחלק מתקיף לה רב ביבי בר אביי אימא אחותו דפרט קרא ניחייב חדא עלה וכולן כיון דבהעלם אחת לא ניחייב אלא אחת ולרב ביבי בר אביי מי לית ליה הדא דתניא ח) כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא כיצד °והנפש אשר תאכל בשר וגו' והלא שלמים בכלל טז] [כל] הקדשים היו ולמה יצאו להקיש אליהן יז] מה שלמים שהן קדשי מזבח וחייבין עליהן אף כל שהן קדשי מזבח חייבין עליהן יצאו קדשי בדק הבית אמר יח] ליה רב ביבי בר מינה לאו מי אמרת התם יצאו קדשי בדק הבית הכא נמי מה אחותו מיוחדת שהיא ערוה ואין לה היתר בחיי אוסרה אף כל שאין לה היתר בחיי אוסרה יצאה אשת איש שיש לה היתר בחיי יט] בעלה ט) א"ר יונה ואיתימא רב הונא בריה דרב יהושע אמר קרא כי כל אשר יעשה מכל התועבות וגו' (הואיל וכך הקי"ש הוא) הוקשו כל העריות כולן לאחותו מה אחותו חייבין עליה בפני עצמה אף כל חייבין כ] עליה בפני עצמה כא] י) ולרבי יצחק דאמר חייבי כריתות בכלל היו ולמה יצאה כרת באחותו לדונה בכרת ולא במלקות כב] לחלק מנא ליה נפקא ליה °ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב כ) לחלק על כל אשה ואשה ורבנן נמי תיפוק להו מואל אשה בנדת טומאתה אין ה"נ אלא כרת דאחותו למאי אתא מיבעי לחלק על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו הני למה להו לחלק הרי שמות מוחלקין והרי גופים מוחלקין אלא אימא לחלק על אחותו שהיא אחות אביו ושהיא אחות אמו ורבי יצחק הא מילתא מנ"ל נפקא ליה כג] מן סיפא דקרא דכתיב °ערות אחותו גלה ורבנן אחותו דסיפא דקרא מאי עבדי ליה מיבעי ליה לאחותו

רש"י

גמ' מניינא · שלשים ושש: מחוסרי כפרה · דאין אוכלים בקדשים עד שיביאו כפרה ובפ"ב (לקמן ח:) מפרש להו : עד שיזרוק הדם · כדמפרש בפ"ב (שם ט:) ככם כגר יהיה מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרלאת דמים כו' : אהכי תנא ארבעה · כד] וכל היכא דתני חושבנא דוקא קתני ולא תימא תנא ושייר : ארבעה מביאין על הזדון · מפרש בפ' ב' (שם) : ר' יוסי בר' יהודה · דאמר לקמן (שם:) : נזירות דטהרה · נזיר שנטמא וספר ז' לחזור ולהתחיל ולמנות נזירות טהרה מז' חיילא ומשכחת לה דמביא קרבן א' על טומאות הרבה כגון שנטמא בשביעי וחזר ונטמא בז' דכיון דבז' טהור הוה הוו להו ג' טומאות וקרבן כה] אחת הוא ולא על כל טומאה וטומאה משום דבשתי טומאות הראשונות לא יצתה שעה ראויה להביא קרבן דאין הבאת קרבן אלא בשמיני הלכך אינו מביא אלא על האחרונה להכי נקט תרי זימני נטמא בז' דמהדר אג' טומאות משום דתנא במתניתין טומאות הרבה : חדא טומאה אריכתא · דלא בא לכלל טהרה : אלא שמע מינה כו' · ולהכי תנא מניינא לאשמועינן דדוקא הוא ולא תימא רבי היא וסמי מכאן (א) נזיר : וקדש את ראשו · לנזירות טהרה שניה : ה' מביאין קרבן עולה ויורד · כלומר על חמש עבירות מביאין קרבן עולה ויורד בפ"ב (שם) : מניינא למה לי · ליתני אלו: משום דקתני סיפא · בהוריות בפ"ב (דף ח:) ואיירי בהנך ה' וקתני הכי אין ב"ד חייבין על שמיעת הקול ועל בטוי שפתים כו' ונשיא כיוצא בהן כו] נמי דפטור אכל הנך משום [דלא] שייך בהו קרבן עולה ויורד ועניות בנשיא לא שכיחא ר"א כז] אומר נשיא מביא שעיר כדינו בכל המצות שבתורה ואמרי' בגמ' לא אמר ר' אליעזר אלא בטומאת מקדש וקדשיו הואיל ונאמר בהן כרת כבקבועה להכי תנא הכא ה' לאשמועינן דדוקא נקט דכל המביא כח] על ה' עבירות הללו אינו מביא קבועה אלא עולה ויורד ולא תימא סמי מכאן טומאת מקדש וקדשיו לאוקומה כר' אליעזר דאמר מביא נשיא עליה קרבן קבועה אלא אינו מביא קבועה אלא אי ר' יוסי הגלילי דפטר ליה לגמרי אי ר' עקיבא ור' שמעון כט] דמחייבו ליה בעולה ויורד דהיינו כשבה או שעירה או תורים ובני יונה : שלש עשרה · ועשרים וד' מפרש התם בפרק ד' אבות נזיקין (ב"ק ד:) ושלש ממיטב כדמפרש התם : מסור · מלשין : ומפגל · *כהן שפיגל בקרבנו של ישראל (ג) ל] לאוכלו חוץ לזמנו דחייב אינו משלם ממיטב דהאי היזקא דיבורא בעלמא היא והיזק שאינו ניכר נינהו : אחותו · בכלל עריות היתה דכתיב בהו (ויקרא יח) ונכרתו הנפשות העושות והדר כתיב בקדושים תהיו איש אשר יקח את אחותו וגו' ונכרתו לעיני בני עמם : אחותו דפרט בה קרא · כי עביד לה בהדי אינך ליחייב עלה דידה חדא ואאידך כולהו חדא ואי תיבעי לך אשכחן אחותו דיצאת לחלק אבל שאר עריות למה יצאו תריץ לאשמועינן דאיתנהו במיתת ב"ד עריות שיצאו דכתי' בהו (שם) מות יומת [יש מהן בסקילה ויש מהן בחנק] ויש מהן דכתיב בהו שריפה והני דאיתנהו בכרת מפרש להו ביבמות (דף נד:) לא] דפרט בה קרא ואחותו דבעי הכא לא מפרש : בכלל כל הקדשים · אמור אליהם לדורותיכם כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים (שם כב) והאי יקרב ליכא למימר דנגיעה היא ממש דבנגיעה ליכא נטילת נשמה לב] כדגרסינן במסכת מכות (דף יד:) מבכל קדש לא תגע והיינו אכילה ולא נגיעה והאי יקרב נמי מפרש במסכת מעילה (דף י:) דאינו נגיעה אלא דבר המוכשר ליקרב לג] א"ר אלעזר וכי יש נוגע שהוא חייב אם כן למה נאמר אשר יקרב לומר שאין חייבין עליו עד שיוכשר ליקרב כלומר אינו חייב על אכילתו משום טומאה עד שיוכשר ליקרב : יצאו קדשי בדק הבית · שאינו ענוש כרת האוכלן בטומאת הגוף והכא נמי ליגמר כולהו מאחותו : אשת איש שיש לה היתר בחיי אוסרה · שמתגרשת בגט הלכך לא גמרי לה מאחותו ולא משכחת בה לד] בחטאת בהעלם : בפני עצמה · אפי' עשאה עם האחרים : לדונו בכרת ולא במלקות · והיה מלמד על הכלל כולו דלית ליה חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי (ג) כריתתן באלו הן הלוקין (מכות כג·) : ואל אשה · הוה ליה למיכתב ולנדה לא תקרב: ורבנן · דאית להו נפטרו מידי כריתתן ומפקי כרת דאחותו לחלק : תיפוק להו מואל אשה · לחלק : על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו · דסד"א הואיל ואיסור חד דאחוה אכולהו לא נחייב אלא חדא : הרי שמות וגופים מוחלקין · מואל אשה נפקא לה] מקראות מוחלקין דמתלתא קראי נפקי אחותו ואחות אביו ואחות אמו : אחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו · מפרש לקמן בפ' אמרו לו (דף טו·) ברשיעא בר רשיעא לו] (כותי) הבא על אמו והוליד שתי בנות ובא על אחת מהן והוליד בן ובא הבן על אחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו ועלה אילטריך קרא לחלק משום דגוף אחד הוא : מאחותו דסיפיה · דקרא דכרת דלעיל נמי עלה קאי:

תוספות

תוספות לאפוקי מדר' אליעזר בן יעקב. לק מן בפ"ב (דף ח ע"ב) קאמר דרבנן לא תנו ליה לגר משום דגר כי קא מייתי למיעל בקהל הוא דמייתי אלמא ...
גר הוי מחוסר כפרה והא דקאמר לא פוקי כלומר דלא איירי בה וכה"ג ברים ב"ק ולקמן מניגא דמתני' למעוטי דר' אושעיא ודר' חייא : דקתני בסיפא ...
כיוצא בהן · ולאו סיפא דהמסה מביאין היא אלא בהוריות מתניא (בדף ח ע"ב) : למעוטי מפגל · פירש"י שאין משלם ממיטב מיהו בפ"ק דב"ק משמע דלא ...
ממיטב אלא דלא תני ליה דבקדשים לא קמיירי והא דלא מייתי פ"ו נסים פוטרות והאשה נקנית בג' דרכים כו' דהנהו אתו לאפוקי מדאמוראי והכא לאפוקי ...
וד' כאמי שנים ה"פ ד' לאמי שנים מלוקות בדיניהן זה מזה וכן הכנה : שאין לה היתר בחיי אוסרה יצאה אשת איש · הוי מצי למימר מה אחותו שאין לך היתר ...
כל כו' יצאת אשת אח שיש לה היתר במקום מצוה:הוקשו כל עריות כולן לאחותו דכתיב ביה כרת·וליכא לאקשויי למפוק מהיקשא ולכתוב כרת באשת איש דקיל או ...
אח וכה"ש אחר עריות די"ל דהיקשא זו אילטריך למילי טובא ביבמות ועוד דמה להנהו שכן בידו לכנות : לדונו בכרת ולא במלקות · תימה דבשלמים נמי נימא ...
לדונו בכרת ולא במלקות : אחותו שהיא אחות אביו כו' · תימה דנקט הכי דלא משכח אלא באיסור לנקוט אשת אחיו שהיא אשת אחי אביו או בת בתו וכלתו ...
אשתו כדאמרי' בפ"ג (לקמן יד·) וי"ל דנקט הא לרבותא אע"ג דכל שמות שבה משום אחוה הן אפ"ה חשיבי שמות מחולקין :

שאין עונשין מן הדין · דלא אמרינן מה אחותו מן האב גרידא או מן האם גרידתא ענש עליה מן האב ומן האם לא כ"ש : אי בעית אימא · לר' אין עונשין מן הדין ועונש באחותו מן האב ומן האם לר' יצחק נפקא ליה דיליף עונש מאזהרה כשם שהזהיר עליה כשאר עריות כך ענש עליה ואזהרה דידה מפרש במסכת מכות (דף יד·) דאמר קרא ערות בת אביך או בת אמך אין לי אלא בת אביך שלא בת אמך ובת אמך שלא בת אביך בת אביך ואמך מנין ת"ל אחותך היא לא תגלה ערותה וכשם שהזהיר עליה כך ענש עליה: לג] א"ר אלעזר חלוק חטאות· שאם עשאן כולם בהעלם אחת חייב שתים: כרת באחותו · דפרט בה קרא למאי אתא : לד] הגה"ה כיון דלאוין מחלקין לא מיבעי ליה לחלק על אחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו שהרי יש בה ב' לאוין: ה"ג לר' יצחק כדאית ליה לה] לרבנן מיבעי להו לאחותו בת אביו ובת אמו לומר שאין עונשין מן הדין· וכוליה קרא משום אחותו דסיפא אתא ובשביל חדוש אחד דרך לשנות פרשה שנאמרה: לרבי יצחק מיבעי ליה כו' עד סיפא לה ופירוש משובש הוא מתלמידים טועין לו] עד כאן הגה"ה: וחייבין עליהן לז] בפני עצמה · על כל אחד כי עביד להו בהעלם אחת : תנא מאי קחשיב · מכדי אמרן לעיל מנייהו להכי תנא שאם עשאן כולן כו' היכי משכחת לה לשלשים וארבע חטאות בחד (ג): לט] גברא · הוא דרבע לבהמה: איתתא· כגון שנבעלה לבנה ולבן בעלה ולחמיה תנא ולבהמה וכן כולם : הבא על הזכור ועל הבהמה · דאין כאן לד' אשה: פסח ומילה לא מצי למיפרך דלאו משום חטאות נקט להו דהא לאו בני קרבן נינהו דאין קרבן אלא על לאו כדמפרש לקמן : ור' ישמעאל היא · בפרק ד' מיתות*: והא מדקתני · בכלל כריתות מגדף לאשמועינן דמביא קרבן ומוקמי לה לקמן כר"ע דאמר בסוף פירקין (דף ז·) מגדף מביא קרבן רישא נמי ר"ע : לט] דאמר רבי אבהו · בפרק ד' מיתות(סנהדרין נד:) לא יהיה קדש אזהרה למשכב ועונש מנזירה הוה דכתיב וגם קדש היה בארץ ואי קשיא גבי עריות היכן מצינו אזהרה לאשה כמו לזכר דשכבן בכולהו מ] לאו פריך הכי שאני הכא כיון דאיסי נמי מיתהנייא משכיבה קרינא בה הנפשות העושות אבל משכב זכר דלא מתהני בעי אזהרה מא] ובגברי כתיב דאין זכור לבהמה דלא מיקרי קידשות : ר"א אמר · בגברי חשיב ודקא קשיא לך (ד) דאשה נרבעת תנא ל"ג חטאות חשיב בחד גברא בהעלם אחד ותנא אשה נרבעת ופסח ומילה לסיומינהו לכריתות:והנפש אשר תעשה ביד רמה · בעבודת כוכבים הכתוב מדבר : מה עבודת כוכבים שב ואל תעשה · וחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת כדכתיב לעיל מיניה עז בת שנתה לחטאת : אף כל שב ואל תעשה · שזדונו כרת ושגגתו חטאת : מ' חסר אחת הן· ליתני *)ע"ה כריתות: תנא שגגת שבת · דסבור שהיום חול : וזדון מלאכות · שיודע שמלאכות הללו אסורות בשבת דא"כ עביד לכולהו אבות מלאכות אינו חייב אלא אחת דליכא אלא חדא שגגה ומתניתין בתר חיוב חטאת נקטינהו לכריתות : הנה שהיא אחת · דכתיב ועשה מאחת מהנה וה"ל למיכתב אחת מהנה מאי מאחת משמע פעמים שחייב מעבירה אחת הנה כלומר כמה חטאות ומהנה מעבירות הרבה חטאת אחת: שגגת שבת וזדון מלאכות· ועשה מלאכות הרבה אינו חייב אלא אחת : זדון שבת · דיודע שהיום שבת : ושגגת מלאכות · דאינו יודע שמלאכות הללו אסורות אבל יודע מצות שבת בדבר אחד כגון דידע שאסור לצאת חוץ לתחום (ה) : אחת שהיא הנה · על מלוה אחת כגון שבת חייב כמה חטאות: שגגת שבת וזדון מלאכות עדיפא ליה · למיתני לאשמעינן חדוש דאע"ג דהזיד במלאכות לא מפטר מחד חטאת: ליתנא אחרינא שגגת שבת וזדון מלאכות עדיפא ליה דמילתא פסיקא ליה דמכי שגג אשבת לא מיפטר מיהא מג] מחד חיובא חטאת דא"כ שגג אף במלאכות מחייב חדא אבל מג] שגגת מלאכות דליחייב בכל חדא וחדא לא פסיקא ליה דזימנין דמיפטר מהך חיובא כגון שגג אף בשבת דהעלם זה וזה בידו ואמרינן במסכת שבת (דף ע:) דלא מחייב אלא חדא והכי מסתברא דבשגגת שבת קמיירי מדחשיב גבי עבודת כוכבים במתני' חדא ותו לא מכלל דבשגגת עבודת כוכבים וזדון עבודות קמיירי דאי בשגגת עבודה מד] איכא ד' חטאות בד' עבודות זיבח וקיטור וניסך והשתחוה : הרי לבו לשמים · דאי נמי בבית עבודת כוכבים השתחוה לשמים לאו איסורא עבד וליכא חטאת: ה"ג אי דלא קבליה עליה באלוה לאו כלום הוא · דכיון דלא נעשה לשם עבודת כוכבים השתחואה דידיה לאו כלום היא:אלא יהשתחוה לעבודת כוכבים מאהבת אדם ומיראת אדם דסבר מותר לעבוד עבודת כוכבים מאהבה ומיראה וזדון מלאכות מה] קרי מסתכוין לעבוד:

*) נ"ל ע"ד

תורה אור

א] לאחותו שהיא בת אביו ובת אמו לומר *שאין עונשין מן הדין ור' יצחק סבר עונשין מן הדין ואיבעית אימא יליף עונש מאזהרה *א"ר אלעזר א"ר הושעיא כל מקום שאתה מוצא ב' לאוין וכרת אחד ב] חלק חטאת ביניהן ומאי היא *מפטם וסך ג] דכתיב °על בשר אדם לא ייסך ובמתכונתו וגו' כרת אחד דכתיב °אשר ירקח כמוהו ואשר יתן ממנו על זר ונכרת מעמיו ד] וכי מאחר דלאוין ה] מוחלקים כרת דאחותו דכתב רחמנא ל"ל לר"י כדאית ליה ו] לרבנן מיבעיא להו לומר שאין עונשין מן הדין (לר' יצחק מפיק ליה לחייב על אחותו שהיא אחות אביו ושהיא אחות אמו ורבנן ז] דנפקא להון מן אחותו דרישא ור' יצחק סבר אחותו דרישא אורחיה דקרא היא ומפיק לחלק מאחותו דסיפיה דקרא לחלק על אחותו שהיא אחות אביו ושהיא אחות אמו) ח] אמר רנב"י ט] אף אנן נמי תנינא המפטם את השמן המפטם את הקטרת והסך בשמן המשחה ל"ל דתניא המפטם את הקטרת י] במיצעא לאו הא קמ"ל מה קטרת לאו בפני עצמו וחייבים עליה יא] כרת בפני עצמו אף מפטם שמן וסך נמי כיון יב] דלאו בפני עצמו חייבים עליו בפני עצמה וכ"ת דקא בעי למיתנא פיטומין בהדי הדדי ניתנהו איפוך המפטם את הקטרת והמפטם את השמן והסך שמן המשחה אמאי פלגיה לשמן לאו הא קמשמע לן דיש חילוק חטאות ביניהן ש"מ : הבא על הזכור : תנא במאי קא חשיב יג] אי בגברי דל האשה הנרבעת ובצרא לה חדא אי בנשי קחשיב יד] דל מינהון הבא על הזכור ועל הבהמה ובצרי להו תרתי א"ר יוחנן לעולם תנא גברי קחשיב ותני הכי הבא על הזכור טו] והביא זכור עליו *ור' ישמעאל היא דאמר חייב שתים והא מדקתני מגדף בסיפיה ומוקמינן לה כר"ע רישא נמי ר' עקיבא וכ"ת ר"ע היא וברישא סבר לה טז] כר' ישמעאל והאמר ר' אבהו *הבא על הזכור יז] והביא זכור עליו לר' ישמעאל דמפיק ליה יח] מתרתי קראי °מואת זכר לא תשכב יט] °ומולא יהיה קדש מבני ישראל חייב שתים לר"ע באינו חייב אלא אחת דמחד קרא נפיק ליה את זכר לא תשכב *קרי ביה לא כ] תשכיב אלא רישא ר' ישמעאל א)°ובמגדף סבר לה כר"ע כא] אי הכי ניתני נמי הבא על הבהמה והביא בהמה עליו הא אמר אביי הבא על הבהמה כב] והביא בהמה עליו אף לר' ישמעאל אינו חייב אלא אחת דכי כתיב קרא בגברי כתיב ר"א משמיה דרב אמר תנא תני שלשים ושלש חטאות כג] ותני שלש כריתות לסיומינהו כד] בכריתות דקתני סיפא פסח ומילה במצות עשה פסח ומילה אמאי קתני להו ואיתימא לאיתויי קרבן עליהון מי מייתי כה] ב) והתני' הוקשה כל התורה כולה לעבודת כוכבים דכתיב °תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה והנפש אשר תעשה ביד רמה מה עבודת כוכבים שב ואל תעשה אף כל שב ואל תעשה אלא לאו ש"מ תנא שלשים ושלש חטאות כו] מאן דעבדי בשוגג והדר תנא שלש כריתות כז] לסיומינהו לכריתות ש"מ : המחלל את השבת : אמרי שבת מ' חסר אחת הוויין א"ר יוחנן כח] תנא שגגת שבת וזדון מלאכות דלא מחייב אלא חדא ג) דתניא הנה שהיא אחת °שגגת שבת וזדון מלאכות וניתני זדון שבת ושגגת מלאכות דמחייב מ' חסר אחת דתניא °ועשה מאחת מהנה פעמים שחייב אחת על כולן ופעמים שחייב על כל אחת ואחת כט] (דתניא) ד) אחת שהיא הנה זדון שבת ושגגת מלאכות תנא שגגת שבת וזדון ל] מלאכות עדיפא ליה דמחטאת מיהא לא מיפטר וכן אתה מוצא גבי עבודת כוכבים דקתני (א) °שגגת עבודת כוכבים וזדון עבודות ה) שגגת עבודת כוכבים היכי דמי אילימא דעמד בבית עבודת כוכבים וסבר בית הכנסת היא והשתחוה הרי לבו לשמים ואלא דחזא אנדרטא וסגיד לה אי דקבליה עליה באלוה בר סקילה הוא לא] ואי דלא קבליה באלוה לאו מידי הוא אלא מאהבה ומיראה הניחא לאביי דאמר חייב לב] אלא לרבא דאמר פטור מאי איכא למימר

אלא

א) נס' ב"ש ובספר בה"ז ב) מכות יג: ג) שבת ע' קנ: סנהדרין סב: ד) שם ה) [סנהדרין סא: שבת עב:]

תוספות

לאחותו שהיא בת אביו ובת אמו לומר שאין עונשין מן הדין · תימה דלעיל משמע דאילטריך אחותו לחלק על אחותו שהיא אחות אביו כו' הא חדא מיהא מחייב ואמאי הא אין עונשין מן הדין מיהו איכא למימר דמהא יליף כיון דגלי הכא ה"ה לעיל אך קשה דלקמן פ"ג (דף יג:) תנן יש אוכל אכילה אחת וחייב כו' ואמאי דלמא לא מחייב כיון דעפי וכ"ת דיליף מהכא מה לאחותו שכן לא הותרה מכללה ויש מתרלין דשאני הכא דליכא אלא איסור אחותו ואמילא עפי ב' לדדין מגד א' להכי אמרי' אין עונשין אין אבל לקמן פ"ג דאיכא איסורין אחרים ה"ל שפיר ע"י כולל ומוסיף בבת אחת תימה מ"ש גבי בתו מאנוסתו דיליף ק"ו (בסנהדרין עו·) מבת בתו דחשיב גלוי ולא הוי אזהרה מן הדין וי"ל משום דבת בתו באה מכח קורבת בתו וא"א לבת בתו בלא בתו אבל הכא משכחת אחותו בת אביו שלא בת אמו או להפך: ישמעאל דמפיק ליה כו' · תימה מתני' היכי מתוקמא דהא אלא יהיה קדש לא כתיב כרת והיכי משכחת בה חיוב חטאת וי"ל דכיון דכתיב כרת אמשכב זכור הוי ליה ב' לאוין וכרת אחד : לסיומינהו לכריתות · תימה א"כ ליחשוב נמי הביא זכור עליו והביא בהמה עליו :

[illegible]

הגהות הב"ח [illegible]

גליון הש"ס [illegible]

עין משפט נר מצוה

ט א מיי' פ"א מהלכות כלי מקדש הל' ד ה:

י ב מיי' פ"ד מהלכות שגגות הלכה א:

יא ג מיי' שם פ"ז הלכה ג:

יב ד מיי' שם הל' א:

רבינו גרשום [illegible]

שיטה מקובצת [illegible]

תורה אור

אלא באומר מותר א] דעד כאן לא *קבעי מיניה רבא מרב נחמן אלא אי חדא מחייב אי תרתי מחייב אבל מיפטר לגמרי לא בעא מיניה ב] רב פפא אמר *משכחת לה בתינוק שנשבה לבין העובדי כוכבים *דידע דאסירא ג] עבודת כוכבים והני עבודת כוכבים לא ידע דאסירן ואי בעית אימא אפי' תימא בגדול כגון דקא טעי בהדין קרא °לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב וגו' סבר כי אסירא השתחואה לעבודה זרה דכסף וזהב אבל דמיני אחריני שריא דהיינו שגגת עבודת כוכבים ד] וזדון עבודות רב אחא בריה דרב איקא משמיה דרב ביבי ה] אמר תנא שם °שבת ו] ושם עבודת כוכבים קתני ממאי מדקתני ז] הבא על אשה ובתה ועל אשת איש והא יש בתו מאנוסתו דלא קתני לה אמרי דכתיבן קתני דלא כתיבן לא קתני והאיכא א) בת ח] אשתו ובת (בתה) [בתו] ובת בנה דכתיבא ולא קתני אלא שם אשה ובתה קתני ה"נ שם שבת ושם עבודת כוכבים קתני רב ט] אחא בריה דרב איקא רמי דיליה אדיליה מי אמר רב ביבי בר אביי הכי שם שבת קתני ושם עבודת כוכבים קתני והאיתמר המעלה ב) אברי פנים בחוץ חייב אברי חוץ בחוץ חייב וקשיא ליה *לרב ביבי בר אביי אי הכי הא דתנן שלשים. ושש כריתות בתורה תלתין ושבע נינהו דאיכא י] המעלה והמעלה מאי קשיא ליה נישני שם העלאה קתני מי דמי יא] שבת *ועבודת כוכבים תנא יתהון יב] *אבינכיהון גבי כריתות דאיריא משני שם שבת קתני שם עבודת כוכבים קתני גבי העלאה מי תנא יתהון יג] בינכיהון דשני הכי בעא מיניה ר' ירמיה מר' זירא ב' כריתות ולאו אחד מהו א"ל שוחט והעלה קאמרת הני שני לאוין נינהו אי למאן דגמר מגז"ש *נאמר כאן הבאה ונאמר להלן הבאה מה להלן לא ענש אלא א"כ הזהיר אף כאן לא ענש אא"כ הזהיר יד] למאן דמייתי לה בהיקש אמר קרא °שם תעלה ושם תעשה מקיש שחיטה להעלאה מה העלאה לא ענש אא"כ הזהיר אף שחיטה לא ענש אא"כ הזהיר דלמא ב' מיתות ולאו אחד קאמרת טו] מה היא אוב וידעוני א"ל דהא פלוגתא דר' יוחנן ור"ל טז] ג) דתנו גבי (סנהדרין) [הנסקלין] בעל אוב וידעוני וקשיא לן יז] ומ"ש גבי סקילות תני ידעוני וגבי כריתות לא תני ידעוני א"ר יוחנן הואיל ושניהם בלאו אחד נאמרו ונימא ידעוני ולא נימא בעל אוב קסבר הואיל ופתח הכתוב בבעל אוב ור"ל אמר הואיל ואין בו מעשה ור"ל מאי טעמא לא אמר כר' יוחנן א"ר פפא דהא חלוקין הן במיתות ור' יוחנן אמר לך חלוקה דלאו הוי חלוקה חלוקה דמיתה לא הויא חלוקה ור' יוחנן מ"ט לא אמר כר"ל קסבר מאן תנא כריתות ר"ע היא דאמר לא בעינן יח] מעשה ור"ל נהי דר"ע לא בעי מעשה רבה מעשה זוטא בעי בעל אוב יט] מאי מעשה איכא ביה הקשת זרועותיו הוי מעשה מגדף כ] מאי מעשה אית ביה עקימת שפתיו הוי מעשה קס"ד כא] הקשת זרועותיו הוי מעשה זוטא אפי' לרבנן מיתיבי ג) בעבודת כוכבים אינו חייב אלא על דבר שיש בו מעשה כגון שזיבח וקיטר וניסך והשתחוה וקשיא לן השתחואה לית בה מעשה ואמר ר"ל הא מני ר"ע היא דאמר לא בעינן מעשה ור' יוחנן אמר אפי' תימא רבנן כפיפת קומתו הוי מעשה מכלל דסבירא ליה לר"ל אליבא דרבנן כפיפת קומתו כב] לרבנן לא הוי מעשה הקשת זרועותיו הוי מעשה ואלא כג] כי קאמר ר"ל הקשת זרועותיו הוי מעשה כד] זוטא אליבא דר"ע אבל לרבנן לא הוי מעשה א"ה אמאי תני יצא מגדף שאין בו מעשה ניתני יצא מגדף ובעל אוב ד) חדא מתרתי קתני וליתני בעל אוב ולא ליתני מגדף מגדף איצטריך ליה סד"א כה] הואיל וכתיב כרת דיליה במקום קרבן אימא כו] מודה ליה לרבי עקיבא קמ"ל דלא עולא אמר בעל אוב דקתני במקטר לשד מתקיף לה כז] רבא א"כ היינו עובד עבודת כוכבים אלא אמר רבא מקטר לשד ע"מ לחברו א"ל אביי א"כ היינו חובר חבר א"ל התורה אמרה חובר חבר כגון זה בסקילה ואלא חובר חבר דבלאו כח] הדין הוא א"ל כדתניא ה) וחובר חבר אחד חובר גדול ואחד חובר קטן ואפי' חובר לנחשים ועקרבים חייב אמר אביי כט] האי מאן דבעי למיצמד זיבורא ועקרבא אסור ואי קאתו בתריה שרי לר' יוחנן דאמר כפיפת קומתו ו] הוי מעשה עקימת

א) ע' בב"ש דלא גרס בת אשתו וע' בכס"ז ב) סנהדרין סב: כל הסוגיא ע"ש ג) [סנהדרין שם וסג.] ד) [יבמות מח: וש"נ] ה) סנהדרין סה:

רש"י

אלא באומר מותר · לעבוד עבודת כוכבים דהיינו שגגת עבודת כוכבים ושגגת עבודות : דעד כאן לא בעא מיניה רבא מר"נ · העלם זה וזה בידו מהו בפ' ד' מיתות (סנהדרין סב:) : רב פפא אמר משכחת לה בתינוק שנשבה לבין העובדי כוכבים · שגגת עבודת כוכבים וזדון עבודות כגון שחזר ושמע שאותה עבודת כוכבים לא] שישנה שם אסורה בד' עבודות הללו והני עבודות לב] הרוב ידעי דאסירן : שגגת עבודת כוכבים · דסבור אין עבודת כוכבים של עץ : רב אחא בריה דרב איקא משמיה דרב ביבי אמר · לעולם זדון שבת ושגגת מלאכות נמי קחשיב ודקאמרת ליחשיב טפי תנא לא מהדר אלא על מצות שחייבין עליהן כרת : שם שבת קתני שם עבודת כוכבים קתני · ולעולם בכל חדא וחדא איכא טובא : לג] והאיכא בתו מאנוסתו *דלא כתיבא · אלא אתיא הנה הנה אתיא זמה זמה במסכת חגיגה בשילהי פ"ק (דף יא·) : רב אחא רמי · דרב ביבי אדרב ביבי : והאיתמר · במס' זבחים בפ' השוחט (דף קי·) : אברי פנים · שנשחטה בעזרה : אברי חוץ · בהמת קדשים שנשחטה בחוץ : וקשיא ליה לרב ביבי · התם בזבחים א"כ דתרי גווני העלאה איכא ניתני בכריתות המעלה חוץ לעזרה אברי פנים והמעלה נמי אברי חוץ : מי דמי · שבת חשבון חיובי' תנא במס' שבת (דף עג·) ועבודת כוכבים במס' סנהדרין (דף ס:) : לד] בנכיהון · במקומותן : וגבי כריתות דאיריא · הוא גררא בעלמא דחשיב להו למצות שחייבין עליהן כרת איכא לשנויי שם שבת שם עבודת כוכבים : אבל גבי העלאה · לא לה] אשכחן ביה נכא דליתני במשנה תרי גווני העלאה : בעא מיניה ר' ירמיה [וכו'] מהו · אם עשאן בהעלם אחת חייב אחת או ב' מי מיחלקן כריתות לחטאות כלאוין אי לא : שוחט ומעלה · איכא ב' כריתות באחרי מות וחד לאו בראה אהכי השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום [וכו' וכל מקום] שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה אבל בשחיטה ליכא לאו בהדיא דהאי דכתיב בפרשת (ויקרא יז) ולא יזבחו עוד את זבחיהם וגו' מוקים ליה בזבחים בפרק השוחט והמעלה (דף קו·) בזובח בהמה למרקולים : ג"ש · התם בזבחים בשחיטה נאמר הבאה (שם) ואל פתח אהל מועד לא הביאו ובהעלאה נאמר (שם) ואל פתח אהל מועד לא יביאנו מה להלן בהעלאה ענש והזהיר : ושם תעשה · [ה"נ] שוחט : אוב וידעוני · איכא ב' מיתות דכתיב (שם כ) אוב או ידעוני מות יומתו דלא מחלק אי זו שיעשה ימות ולאו אחד דכתיב *) לא ימצא בך וגו'

*) ע' בב"ש שגורס במקום לא ימצא אל תפנו אל האובות וכן פירש"י לעיל במתני' וכן גירסת בה"ז

ושואל אוב וידעוני ובני קרבן נינהו דכתיב בהו כרת (שם) והנפש אשר תפנה אל האובות וקמיבעי' לך אי מיתות מחלקות לחטאות והעושן בהעלם אחד חייב שתים אי לא : הא פלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש · בהא לו הן הנסקלין בד' (א) מיתות (סנהדרין דף סה·) דשמעינן נו] דתרווייהו דאין חייבין עליהן אלא אחת הואיל בלאו אחד נאמרו הלכך אין חילוק חטאות ביניהן להכי לא חשיב אלא חד מינייהו דכולהו כריתות דתנן במתני' למנייני' דחטאות תננהו כדאמרי' בריש פירקין אם עשאן כולן בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת : הואיל ואין בו מעשה · הילכך לאו בר קרבן הוא אבל אוב יש בו מעשה שמנקש בזרועותיו ומדבר משחיו : ידעוני · מכניס עצם חיה ששמה ידוע לתוך פיו ומדבר : דהא חלוקין הן במיתות · ואי לאו הטעם דלית ביה מעשה מיתות מחלקן לחטאות דהא חלוקין הן במיתות וה"ל למיתנינהו אי הוה בר קרבן : ר"ע היא דאמר · לקמן (דף ז·) מגדף מביא קרבן דלא בעינן מעשה : נהי דלא בעי מעשה רבה · מדקתני מגדף : קס"ד · מדקאמר ר"ל הקשת זרועותיו הוי מעשה וחזינן במתני' דפליגי רבנן אמגדף ולא פליגי אבעל אוב ש"מ דאפי' לרבנן חשיב מעשה : לז] כרת דיליה · כרת דמגדף מישתעי קרא בקרבן עבודת כוכבים בסדר שלח לך נפש כי תחטא בשגגה והקריבה עז בת שנתה וגו' ובהאי פרשתא כתיב והנפש אשר תעשה ביד רמה וגו' ונכרתה דמישתעי במגדף וקסד"א הואיל וכתיב במקום קרבן ליחייב קרבן אע"ג דלית ביה מעשה קמ"ל ילא מגדף : עולא אמר · היינו טעמא דלא פליגי רבנן אבעל אוב דלאו בהקשת זרועותיו מיירי אלא מקטר לשר השדים : על מנת לחברו · שיתחבר אליו ויסייענו בכשפיו ולא קיטר לו לשם אלוה : היינו חובר חבר · ולא בכרת הוא ולא במיתה הוא אלא בלאו : חובר חבר כגון זה · שמקטר לשר השדים הוא (ג) : אחד חבר גדול · שמחבר חיות גדולות ומלמדן יחד : חבר קטן · לחיות קטנות לוחש ומחברן בכשפים יחד : אפילו זיבורא ועקרבא · דלא חשיבי אסור ללוחשן : *) והשתא בלב · עיקר איסורו תלוי ברוע לבו ידע למי גידף הילכך לא חשיב מעשה אבל השתחואה הנו רואין שמשתחוה לעבודת כוכבים לח] : גליון · הואיל והשתא בלב עיקר איסורו במחשבת הלב ואין כאן מעשה ומה שמדבר אינו אלא משמיע איסורו אבל כפיפת קומתו היינו עיקר איסורו דאילו היה מדבר במקבל עבודת כוכבים בלא השתחואה לא מחייב דאין עיקר בלב אלא כפיפה היא החיוב · נראה לי :

*) שייך לדף שלאחריו

יצאו

תוספות דילמא שתי מיתות וכו' · יומתו גו' דמיהם בם אבל מדכתיב יומתו לשון רבים לא משמע חילוק דבעריות נמי כתיב ונכרתו לשון רבים ואפילו הכי איצטריך קרא למלק : הואיל ואין בה מעשה · תימה דלעיל אמר דתנא ג' כריתות לסיומינהו לכריתות אלמא אע"ג דלית בהו חיוב חטאת ה"נ ליתני ידעוני דכרת מיהא אית ביה : ואי אתו בתריה שרי · תימה ה"ד אי דאיכא סכנה פשיטא דאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש ואי ליכא סכנה אמאי שריא :

עקיבא סבירא ליה בהבא על הזכור והביא זכור עליו דאינו חייב אלא אחת א"כ בצרא להו חדא : וכי תימא כולה מתניתין ר' עקיבא ובריש בהבא על הזכור סבר לה ר' עקיבא כר' ישמעאל דחייב שתים · ומן לא יהיה קדש היינו שלא יהא נשכב כזונה: ולר' עקיבא דמפיק ליה מחד[קרא] אינו חייב אלא אחת : אלמא לא סבר לה כר' ישמעאל אלא רישא וסיפא ר' ישמעאל ובמגדף סבר לה כר' עקיבא דלא בעי מעשה אע"ג דכתיב בעשותה ועשה אחת : אי הכי · לר' ישמעאל דמיחייב ב' ליתני נמי והביא בהמה עליו ומפייה חדא : האמר אביי כו' היינו תירוצא · וכי כתיב לא יהיה קדש בגברי כתיב · דלא יהא נשכב לאדם ולא לבהמה · והאי דקא בעי הכא בזכר אזהרה לנשכב מה שאין כן בשאר עריות היינו טעמא דבשאר עריות סגיא לתרווייהו בחדא אזהרה שהרי הנשכב נהנה כשוכב הבא על הזכר הנשכב אינו נהנה : ר' אלעזר משמיה דרבא אמר · לעולם בגברי קא חשיב ולא צריך לאפוקי אשה הנרבעת דתנא תנא ל"ג חטאות ותנא ג' כריתות דלית בהו חטאת לסיומינהו להשלים ל"ו כריתות וממאי דתנא כריתות בלא חטאות מדקתני סיפא פסח ומילה דלית בהו חטאת דהני מצות קום עשה נינהו : הוקשה כל התורה לע"ז · משום דכי דבר ה' בזה היינו שבזה על דבור ראשון לא יהיה · ותנא נמי כרת בהאשה הנרבעת לסיומא דכיון דליתה בגברי לית בה חטאת : והנך אחריני דהוו לא תעשה ואיתנהו בגברי אית בהו כרת וחטאת : המחלל את השבת · קא חשיב ליה בכרת אחת · אמרי והא שבת יש בו ל"ט כריתות לאבות מלאכות שלו : אמר ר' יוחנן תנא דידן קא חשיב למחלל שבת בחד כרת קא מיירי בשגגת שבת וזדון מלאכה כדתניא הנה שהיא אחת בשעשה מלאכות הרבה ואינו חייב אלא אחת היינו שגגת שבת וזדון מלאכה שאינו יודע שהוא שבת אבל יודע שמלאכות אלו אסורי' בשבת וכיון דעשאן בזדון בידיעה אין בהן קרבן אלא על שגגת שבת בלבד · ואמאי מוקים המחלל את השבת דבשגגת שבת וזדון מלאכה סיירי דאינו חייב אלא אחת וניתני בזדון שבת ושגגת מלאכה דליחייבה ל"ט כו' : תנא · דמתניתא שגגת שבת וזדון מלאכה עדיפא ליה למיתני לאשמועינן רבותא דאף על גב דהזיד במלאכות מן חד חטאת מיהא לא מיפטר ס"א משום הכי עדיפא ליה ב) דבין שגג בשבת מיפטר לאפוקי זדון שבת ושגגת מלאכה דאם הזיד נמי במלאכה פטור לגמרי מחטאת : וכן אתה מוצא גבי · העובד עבודת כוכבים דקתני במתני' דלא מיחייבי אלא חדא משום דבשגגת עבודה עבודת כוכבים וזדון עבודות מיירי: והדי לבו לשמים · דהא סבור בית הכנסת הוא ולא מיחייב מידי: ואלא דחזא אנדרטא צלם שאינו עשוי לשם עבודת כוכבים וסגיד ליה מאי שוגג איכא הכא כיון שאינו עבודת כוכבים בהכי תליא מילתא אי דקבליה מזיד הוא ואי לא קבליה לאו מידי עביד ולא מיחייב : אלא כגון דשגג בעבודת כוכבים

דסבר

א) נראה דצ"ל לעולם בגברי קחשיב והא דמקשת דל האשה הנרבעת תני הכי במקומה וכו' . ב) נראה דצ"ל דכי נמי שגג גם במלאכות מ"מ מחדא מיהת לא מיפטל לאפוקי וכו' .

הגהות הב"ח (א) רש"י ד"ה הא פלוגתא וכו' בד' מיתות הס"ד ואח"כ מ"ה הואיל דשניהם בלאו א' דשמעינן דתרווייהו . (ב) ד"ה חובר וכו' הוא בסקילה הס"ד :

שיטה מקובצת

רבינו גרשום

שפתיו א] נהוי מעשה גבי מגדף אמר רבא שאני מגדף ב] הואיל וישנו בלב אבל בעלמא עקימת שפתיו הוי מעשה מתיב רבי זירא ג] *יצאו עדים זוממין שאין בו מעשה ואמאי הא על פי כתיב בהן אמר רבא שאני עדים זוממין הואיל וישנן בראייה: האוכל חלב: ת"ר °כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו לחייב על כל אחת ואחת דברי ר' ישמעאל וחכ"א אינו חייב אלא אחת ד] נימא בהא קמיפלגי דר' ישמעאל סבר לוקין על לאו שבכללות ה] ורבנן סברי *אין לוקין על לאו שבכללות לעולם סבר ר' ישמעאל אין לוקין על לאו שבכללות ושאני הכא דמייתרי ליה קראי נכתוב קרא כל חלב לא תאכלו שור וכשב ועז למה לי ש"מ לחלק ורבנן אי לא כתיב שור וכשב ועז ה"א אפילו חלב חיה במשמע להכי כתב שור כשב ועז למימרא דחלב °שור וכשב ועז הוא דאסור אבל דחיה שרי שפיר קאמרי ליה אלא היינו טעמא דרבי ישמעאל דקסבר א"כ לכתוב כל חלב שור לא תאכלו ו] כשב ועז למה לי ש"מ לחלק ורבנן סברי אי כתב רחמנא כל חלב שור ה"א נילף שור שור ז] *משבת מה גבי שבת חיה ועוף כיוצא בהן אף גבי אכילה חיה ועוף כיוצא בהן להכי כתב רחמנא שור וכשב ועז למימרא דהני ח] דאסור אבל חיה ועוף שרי שפיר קא"ל אלא היינו טעמא דקסבר נכתוב כל חלב כשב לא תאכלו א"נ ט] כל חלב עז לא תאכלו שור וכשב ועז למה לי ש"מ לחלק ורבנן סברי אי כתב כל חלב כשב ה"א חלב כשב אסור י] ושור ועז שרי וכ"ת מאי אולמיה דכשב משום דנתרבה באליה יא] וכדתנא ר' חנניא *למה מנה הכתוב אימורין בשור ואימורים בכשב ואימורים בעז דכתיב °אך בכור שור יב] וגו' צריכי דאי כתב שור ה"א כשב ועז לא ילפינן מיניה דאיכא למיפרך מה לשור יג] שכן ב)נתרבה בנסכים נכתוב רחמנא בכשב ונילף שור ועז מכשב איכא למיפרך מה לכשב ג)שכן נתרבה באליה נכתוב רחמנא יד] עז ונילף שור וכשב מיניה איכא למיפרך מה לעז ד)שכן נתרבה אצל עבודת כוכבים מן חד לא ילפינן נכתוב תרתי ונילף (א) חדא מתרתי הי דין נילף שור מכשב ועז אית להון פירכא טו] מה לכשב ועז שכן נתרבו אצל הפסח לא נכתוב כשב ונילף משור ועז אית להון פירכא מה לשור ועז שכן טז] נתרבה אצל עבודת כוכבים לא נכתוב עז ונילף משור וכשב אית להון פירכא מה לשור וכשב שכן יש יז] בו צד ריבוי (ב) הלכך לא ילפי מהדדי שפיר קא"ל אלא לעולם טעמא דרבי ישמעאל כדאמרינן מעיקרא יח] דאם כן נכתוב כל חלב ולישתוק מאי אמרת האי דכתב שור וכשב ועז למשרי חלב חיה הא יט] כי כתב קרא בעניינא דקדשים כ] ה)ודבר למד מעניינו מכלל דרבנן סברי לא ילפינן דבר למד מעניינו לא לכולי עלמא כא] ילפינן דבר הלמד מעניינו והכא בהא פליגי כב] רבי ישמעאל סבר למידין כג] ג)לאו מלאו בין מלאו ובין מלאו דכרת ו) (דכל חלב שור וכשב ועז מלאו °דחוקת עולם לדורותיכם בכל מושבותיכם כל חלב וכל דם לא תאכלו דכתיב בעניינא דקדשים ובקדשים לא אית בהון חיה אף כל חלב שור כי כתיב כד] ליה סתמא ליכא לספוקי בחיה הלכך שור וכשב ועז לחלק הוא דאתא לחייב על כל אחת ואחת ויליפינן לאו דכל חלב ולאו דחוקת עולם מכרת כה] °דכי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריבו ממנה מה ההוא לחלק אף הדין לחלק) ורבנן לאו מלאו ילפינן לאו מכרת לא ילפינן ואיבעית אימא היינו טעמייהו דרבנן כדאמר ליה ז)רב מרי לרב זביד אלא מעתה אליה דחולין תיתסר אמר ליה עליך אמר קרא °כל חלב שור וכשב ועז דבר השוה בשלשתן בעינן וליכא הלכך כי אתא שור וכשב ועז למישרי אליה דחולין הוא דאתא ור' ישמעאל אמר לך כו] א"כ לימא קרא כל חלב שור וכשב עז למה לי ש"מ לחלק א"ר חנינא מודה רבי ישמעאל לענין קרבן שאין מביא אלא חטאת אחת מ"ט דלא דמי הדין לאו כז] ללאו דעריות ח)ת"ר ועשה אחת ועשה הנה לחייב על כל אחת ואחת °שאם אכל חלב וחלב שם אחד בשני העלמות חייב שתים כח] שתי שמות בהעלם אחת חייב שתים א"ל רמי בר חמא לרב חסדא בשלמא שם אחד בשני העלמות חייב שתים משום דהעלמות מחלקין אלא שני שמות בהעלם אחת אמאי חייב שתים הא בעינן העלמות כט] מוחלקין וליכא א"ל הכא במאי עסקינן כגון °דאכל חלב דנותר דמחייב משום נותר ומשום חלב א"ל א"כ ניחייב נמי °משום קודש אלא אמר רב ששת כגון דאכל חלב ההקדש ור' יהודה היא דתניא אכל °חלב נבלה אכל חלב מוקדשין חייב שתים ר' יהודה אומר חלב מוקדשין לוקה שלש ל] מחייבו עלה במערבא ונוקמה כגון לא]חלב דשור וכשב ועז ור' ישמעאל היא דאמר לוקה שלש

ויקרא ז | במדבר יח | [בכורות נג.]

א) [חולין קטו: קמי סנהדרין פו:] ב) לפירש"י צ"ל לאו מלאו ולאו מכרת ג) כל זה מוחק רש"י ד) [חולין קיז:] ה) סנהדרין סב: שבת ע׳

רש"י

ילאו עדים זוממין · בתורת כהנים גבי פר כהן משיח והכי אמרינן אחר שריבע דברים שהן בעבודת כוכבים ודברים שאינן בעבודת כוכבים[ג] יכול שאני מרבה המסית והמדיח ועדים זוממין ת"ל ועשה יצאו אלו שאין בהן מעשה יצאו מכלל חטאת: והא על פי כתיב בהו · ונימא עקימת פיו הוי מעשה: גיליון · הא על פי כתיב והיכי אמרת אבל בעלמא הוי ביה מעשה: הואיל וישנן בראייה · עיקר עדותן בראיית העין שמעידין מה שראו הילכך לא חשיב מעשה: לד] חייב על כל אחת ואחת · מלקות אם אכלן בהתראה אחת: לוקין על לאו שבכללות · על כל אחד ואחד: ורבנן סברי אין לוקין · לה] ואי תיקשי (ג) לא לילקי אפילו חדא דהדא מיהא לקי: ויליף שור שור משבת · למען ינוח שורך (שמות כג) מה התם חיה ועוף כיוצא בו דהכי מוקמינן בב"ק בפרק שור שנגח את הפרה (דף נד: ע"ש): כל חלב כשב · דליכא הסתא ג"ש: שור נתרבה בנסכים · חצי ההין יהיה לפר: עז נתרבה בעבודת כוכבים · ביחיד: חד מתרי · הצד השוה שבהן שהן מין בהמה וחלבו אסור ואימורי בכוריהם קריבים: נתרבו אצל עבודת כוכבים · פר בצבור ועז ביחיד: ה"ג מה לשור וכשב שכן יש בהן ריבוי אצל מזבח שור בנסכים וכשב באליה אבל עז אין בקרבנו ריבוי אצל מזבח: הא כי כתיב קרא בעניינא דקדשים כתיב · דכתיב (ויקרא ז) כי כל אוכל חלב מן הבהמה וגו' והואיל ובעניינא דקדשים כתיב ודאי אין חיה נוהגת בהו הלכך לא איצטריך שור וכשב למישרי חיה(ד): מכלל דרבנן סברי · לא ילפינן לאו דכל חלב מעניינו בתמיה: דכולי עלמא ילפינן דבר למד מעניינו · בעלמא אבל הכא לאו עניינו דהאי לאו והאי כרת: והכא בהא קמיפלגי כו' · גירסא זו הכתובה בספרים משובשת היא ועל ידי פרשנים טועין שלא היו בקיאין בשמועה ופירשוה בשיבוש בתוך הגירסא וכך הלעה ולא יותר והכא בהא קמיפלגי מר סבר למידין לאו מלאו ולאו מכרת ומר סבר לאו מלאו ילפינן לאו מכרת לא ילפינן והכי פירושא ר' ישמעאל סבר למידין דבר מעניינו בין לאו מלאו בין לאו מכרת: ורבנן סברי · לאו מלאו למידין זה מזה כשהן בפרשה אחת דבר למד מעניינו כי ההיא דבשר בחלב השטיה בפ' כל הבשר (חולין קטו:) לא תאכלנו בבשר בחלב הכתוב מדבר אבל לאו מכרת כעין הכא לא ילפינן דבר

תוספות

למד מעניינו הלכך אי לא כתיב שור וכשב ועז ה"א חיה במשמע: ואי בעית אימא טעמייהו דרבנן · משום דהאי שור וכשב ועז מיבעי להו לכדרב מרי: אליה דחולין תיתסר · דחלב איקרי בפרק כל הבשר (חולין קיז:): משום דאליה נקרא חלב בשלמים ואליה לא איקרי חלב אלא בכשב: א"כ נכתוב כל חלב שור וכשב · ומהתם ממעיטנא אליה דבעינן דבר השוה בשניהן: *לאו דעריות · להכי נקט עריות דאיכא מילי טובא ואיכא לאו בכל חדא: מאחת מהנה · משמע מאחת חייב הנה כמה חטאות: חלב וחלב · שני זיתי חלב: שם אחד · חלב הכליות או חלב הדקין שם אחד בהעלם אחד ל"ג: שני שמות · כזית מחלב הכוליא וכזית מחלב הדקין: דהעלמות מחלקין · דכיון דנודע לו בינתים הרי הן שתי שגגות וחטאת בידיעה תלה רחמנא דכתיב (ויקרא ד) או הודע אליו: חלב דנותר · דאיכא שתי שגגות משתי כריתות חלב ונותר וחייב שתי חטאות: ניחייב נמי משום קדש · אשם מעילות: אלא אמר רב ששת כגון שאכל חלב דקודש · ולעולם משום חלב חייב שתים ולהכי לא חשיב אשם מעילות אלא של שם אחד ורבי יהודה היא דמחייב אחלב מוקדשין שתים משום חלב ושני שמות דקתני משום דבחלב מוקדשין כתיבי תרי קראי: חלב נבלה לוקה שתים · משום חלב ומשום נבלה והמוקדשין משום חלב ומשום זרות: ג' · ב' משום חלב כדמפ' לקמן וא' משום זרות: ונוקמה · להא דלעיל דקתני ב' שמות כלומר משתי בהמות משני מינין ור' ישמעאל היא: *לענין קרבן · ובריית' דלעיל בקרבן קמיירי דגבי חטאות כתיב ועשה מאחת מהנה: הב"ע · הא דקתני ב' שמות כגון שאכלן בב' תמחוין ב' מאכלין דהיינו ב' שמות כגון תבשיל וקלי: (נ"א חייב ב' א' משום חלב וא' משום קדש אשם מעילה ודלא כר' יהודה דמחייב משום חלב שתים משום ב' לאוין דכתיבי בחלב לן בתרי פסוקי): דרבי יהושע · בפרק אמרו לו (לקמן טו:): תרי קראי · חד בקדשים חוקת עולם וחד בין בחולין בין בקדשים הילכך בחלב המוקדשים איכא שני לאוין משום חלב וחלב חולין נפקא ליה לר' יהודה כדאמרינן בפ' אלו עוברין (פסחים מג:) כי כל אוכל חלב מן הבהמה אין לי אלא חלב תמימין הראוי ליקרב חלב בעלי מומין מנין תלמוד לומר כל חלב חולין מנין תלמוד לומר כי כל:

תוספות הואיל וישנו בלב · תימה מאי משמע ממסית ומדיח ותיכף רביעו נקיס במגילת סתרים דכיון דמגדף ישנו בלב כל הני נמי הכי הוא אבל עדים זוממין דאינן בלב אצטריך למנויי דישנו בראיה ובספרו כתב עדים זוממין הואיל וישנו באם פי' באם לא יגיד ומפרש בפרק שבועת העדות דאין מתחייבין אלא בב"ד ולהכי מעקימת שפתים לא מחייבי דא"כ אפי' חוץ לב"ד נמי והגדתן לאו דהיינו פיקון לא נראה להו אבל בעלמא למחייב ע"פ דבוכן לאו עקימת שפתיו הוי מעשה: שור וכשב ועז למה לי ש"מ לחלק · תימה מאי צריך ג' לחלק באד הגי:

עין משפט נר מצוה

טז א מיי' פ"ז מהלכות מאכלות אסורות הל' א טוש"ע י"ד סי' סד סעי' א:

יז ב מיי' פ"ב מהלכות מעש"ק הלכה ד:

עיין בכ"מ ובס"ז

יח ג מיי' שם פ"א הל' יח:

יט ד מיי' שם הל' ה:

כ ה ו ז מיי' פ"ו מהל' שגגות הל' ד:

כא ח מיי' פ"ז מהל' מאכלות אסורות הלכה ב:

שיטה מקובצת

א] שפתיו נמי לרבנן נהוי: ב] עי' בחדושין: ג] זירא ס"א (את מה מרבה אני) המסית והמדיח ונביא השקר ועדים זוממין (מה) ת"ל ועשה אחת יצא אלו שאין בהם מעשה ואמאי עדים זוממין הא על פי כתיב בהון: ד] אחת עי' תוס' מנחות (ד' נח ע"ב) ד"ה אין: ה] עי' בחדושין: ו] תאכלו דמפיק ליה חלב חיה כבש: ז] עי' בחדושין: ח] דהני הוא דאסור אבל דחיה ועוף: ט] א"נ נכתוב כל: י] אסור ודשור ועז: יא] באליה אצל גבוה וכדתנא: יב] שור או בכור כשב או בכור עז וגו': יג] לשור הואיל ונתרבה בנסכים נתרבה באימורים: יד] רחמנא בעז ונילף: טו] מה לכשב ועז שכן נתרבו אצל פסח · ה"ה דהוי מצי למימר אצל תמיד א)· הרא"ש ז"ל: טז] שכן נתרבו אצל אות ה' נמחק: יז] יש בהן צד ריבוי אצל מזבח אות ו' נמחק: יח] מעיקרא דקסבר דאם: יט] כי כתיב קרא בעניינא דקדשים כתיב כו' פי' דאיירי לעיל בקדשים וחיה (ועוף) ליתא בקדשים וא"ת והרי עוף איתא בקדשים וא"כ שמעינן חלבו ולפי מה דפי' לעיל ניחא דמסתם חלב לא מרבינן חלב עוף: כ] דקדשים הוא דכתיב דבר מעניינו תיבת למד נמחק: כא] דכ"ע דבר למד מעניינו תיבת ילפי' ואות ה' ל"ש: כב] כג] עי' בחדושין: כד] כתיב סתמא נמי ליכא תיבת ליה נמחק: כה] מכרת דכתיב כי כל אות ד' נמחק: כו] עי' בחדושין: כז] ללאו דעריות פי' דהתם כתובים כל אחד לבדו דאף אותם שכתובים יחד מ"מ (באשמות מחלקין) [בשמות מחולקין] אבל שם דחלב אחד הוא · תוס': כח] שתים או שתי: כט] העלמות מחלקין וליכא אות ו' נמחק: ל] לא] עי' בחדושין: לב] כגון דאכל חלב: לג] גי' למה נאמר עבודת כוכבים לומר לך מה עבודת כוכבים מיוחדת מעשה וחייבין על זדונה כרת ושגגתו חטאת אף כל כו' אי מה עבודת כוכבי' מיוחדת שהיא מיתת ב"ד אף [אני] איני מרבה אלא מחוייב מיתת ב"ד ומה הן המקלל אביו ואמו והמסית כו' תיבות יכול שאני מרבה נמחק:

לד] מה"ד לחייב על: לה] לוקין הא חדא [מיהא לקי] תיבות ואי תיקשי אפי' נמחק ותיבות לא לילקי ל"ש: ו] בחלב תרי (אות ב' נמחק) פסוקי דאכל חלב דקדש חייב ב' חטאות משום חלב וחלב דכתיב גבי קדשים ולא חשיב לאו דזרות ולאו דמעילה דקרא דועשה אחת מהנה גבי קרבן חטאת כתיב אבל לעיל פריך שפיר נחשוב נמי משום קדש ולחייב משום מעילה אע"ג דקרא דועשה אחת גבי חטאת כתיב מ"מ שם קרבן אחת היא בין דחטאת ובין [דמעילה] הרא"ש ז"ל:

א) אינו מובן דהא בתמיד כתיב כבשים בני שנה ומהיכא תיתי נימא דעזים כשרים לתמיד וצ"ע ·

מסורת הש"ס

סנהדרין סב: [ע"ש מס"י]

[לקמן ע"ב פי' פסחים כד: מה: ב"מ קטו: סנהדרין סב' מנחות נח: תמורה ז:]

רבינו גרשום

דסבר מותר לעובדה [משום] שאינו עושה אלא מאהבה של שלמון או מיראה וזדון (מלאכות) [עבודות] הכא ליכא זדון (מלאכות) [עבודות] דהא לא עביד במזיד אלא להכי קרי זדון (מלאכות) [עבודות] דמתכוין לעבוד מאהבה: הניחא לאביי דאמר חייב · העובד מאהבה ומיראה ומתוקמ' מתני' בהכי דהיינו שגגת עבודת כוכבים: ואלא שגגת עבודת כוכבים היכי דמי באומר מותר שאינו יודע שעבודת כוכבים אסור לעובדה וזדון עבודה היכי דמי דהא לא ידע דאסיר כיון דאיתכוין לעבוד קרי להו זדון ודמי האי כהעלם זה וזה בידו בין היא עצמה בין עבודותיה ואמאי חייב חטאת *) דעד כאן לא בעא מיניה רבא מרב נחמן בפרק כלל גדול העלם זה וזה בידו דלא ידע דהוי שבת ולא ידע דמלאכות אסירן אלא אי לאיחויבי תרתי דאי אמרת בתר שגגת שבת אזלינן לא מיחייב אלא חדא ואי אמרת בתר שגגת מלאכה אזלינן ולא בתר שבת מיחייב אכל אב מלאכה ומלאכה: אבל למיפטר לגמרי לא בעי מיניה · הכא נמי גבי עבודת כוכבים לא פטור לגמרי ומיחייב חדא: (אמר) רב פפא [אמר] היכי משכחת לה באומר מותר כגון תינוק שנשבה קטן לבין העובדי כוכבים וידע דאסיר עבודת כוכבים ולא ידע הני ניהו עבודות דאסירן: ואי בעית תימא אפילו בגדול [ולא] נשבה נמי משכחת לה באומר מותר כגון דקא טעי בהדין קרא כו': רב אחא בריה דרב איקא אמר · תנא דמתני' שם שבת ושם עבודת כוכבים סתם קתני כלומר דאי עביד בזדון שבת ושגגת מלאכה מיחייב אכל חדא וחדא · אי שגגת שבת וזדון מלאכה לא מיחייב אלא חדא: מאי דתנא שם איסור ושייר מדקתני הבא על אשה ובתה ושייר בתו מאנוסתו דלא תנא בהדייהו: אמרינן מהא לא הוי ראיה דכתיבן בקרא קתני ולא שייר בתו מאנוסתו דלא כתיב בהדי' אלא מג"ש אתיא לא קתני: ל"א והא איכא בת אשתו בת בנה ובת בתה דכתיבן · באורייתא וחייבי כריתות נינהו ושייר ולא קתני אלא שם אשה קתני והנך נמי בכללן הכא נמי כו': והא איתמר · במסכת זבחים המעלה אברי פנים שראוי להקטירן בעזרה והקטירן בחוץ ואברי חוץ אברי קדשים (שיצאו) [ששחטן] בחוץ ומעלן בחוץ או חולין מעלה בחוץ לשם קדשים חייב שתים · וקשיא ליה לרב ביבי: התם א"כ דחייב שתים הוה להו ל"ז כריתות ליתני המעלה והמעלה תרין זימנין כלומר חד לאיברי פנים בחוץ וחד לאברי חוץ בחוץ · ואמאי קשיא ליה כיון דקסבר שם שבת קתני נישני לנפשיה הכא נמי שם העלאה קתני וה"ה לאיברי חוץ בחוץ: אמר לך רב ביבי מי דמי שבת וע"ז תנא יתהון בכונביהון · פירוש כל אחד שנה במסכתא (כל אחד שבת במסכתא) שלו כל מלאכותיו וכל דינו הילכך גבי כריתות הכא דאורייתא הוא כלומר דאגב גררא דצריך להן הזכירן משום הכי משני שם שבת קתני ולא רצה לטרוח לפרשן שכבר מפורשין במקומותן אבל הכא גבי המעלה מי תנא יתהון בכונביהון כלומר כלום יש מסכתא ששמה מסכת העלאות שמפורשים שם דנישני הכין דשם העלאה קתני אלא כיון שאין להן מסכתא היה צריך לפרש כאן המעלה והמעלה אהכין קשיא ליה לרב ביבי: שתי כריתות ולאו אחד מהו · מי חלוקין שתי כריתות לחטאות כמו לאוין אי לא: אמר ליה · מאי קא בעית שמא שוחט ומעלה בחוץ קאמרת דאית בהו שתי כריתות בשוחט כתיב כרת דכתיב ואל פתח אוהל מועד לא הביאו ובמעלה כתיב כרת דכתיב אשר יעלה עולה או זבח ואל פתח אוהל מועד לא יביאנו וגו' הני ב' לאוין נינהו אי למאן דאמר במס' זבחים הבאת הביאו יביאנו מה להלן בהעלאה לא ענש אלא א"כ הזהיר והיכן הזהיר דכתיב השמר לך פן תעלה עולותיך וכל מקום שנאמר השמר פן ואל זהו מצות לא תעשה אף בשחיטה נמי לא ענש אלא א"כ הזהיר ותרי לאוין נינהו ומשום הכי מחלקין

ואי

*) ע"כ שייך לדף ג ע"א

הגהות הב"ח

(א) גמ' נכתוב תרתי ונילף חד מתרין סדין: (ב) שם לד ריבוי אצל מזבח הילכך לא ילפי: (ג) רש"י ד"ה ורבנן וכו' ואי תיקשי אפי' חדא נמי לא לילקי דמ"מ כיון דכתיב לאו מיהא לקי: (ד) ד"ה הא כי כתיב וכו' למישרי חיה אלא לחייב על כל אחת הס"ד:

אלמא לא אוקמה כר' ישמעאל דא"ר חנינא מודה היה רבי ישמעאל לענין קרבן שאינו חייב אלא חטאת אחת השתא נמי כר' יהודה לא מתוקמא דהא א"ר אליעזר מודה היה רבי יהודה לענין קרבן שאין מביא אלא חטאת אחת אלא אמר ר"ל משום בר תאוטני הכא במאי עסקינן כגון שאכלן בשני תמחויין ואליבא דרבי יהושע דאמר תמחויין מחלקים גופא אכל חלב נבילה לוקה שתים חלב מוקדשין לוקה שתים רבי יהודה אומר חלב מוקדשין לוקה שלש אמר ליה רב שיזבי לרבא בשלמא לר' יהודה היינו (א) דכתיבי קראי חקת עולם כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו וכל זר לא יאכל קדש הא תלתא לאוין אלא לרבנן מ"ט קסברי לאו דחוקת עולם בקדשים ולאו דחלב שור בחולין וצריכי דאי כתב רחמנא בקדשים הוה אמינא קדשים הוא דחמירי דאסור חלבו אבל חולין אימא לא משום הכי כתב רחמנא כל חלב שור ואי כתב כל חלב שור ה"א חלב דחולין הוא דאסור משום דלא הותר מכללו אבל חלב מוקדשין דהותר מכללו ה"א מדהותר בשרן אישתרי נמי חלבן צריכי ורבי יהודה סבר כי כתיב חלב שור (ב) בעניינא דקדשים כתיב אלא מכלל דרבנן סברי לא ילפינן דבר הלמד מענייננו לא דכ"ע [ילפינן] דבר הלמד מענייננו ובהא קמיפלגי רבי יהודה סבר למידין לאו מלאו ולאו מכרת ורבנן סברי לאו מלאו ילפינן לאו מכרת לא ילפינן (אלא לר' יהודה כל חלב וכל דם לא תאכלו למאי אתא מיבעי ליה להקיש) ד)תניא כל חלב וכל דם לא תאכלו מה חלב לוקה שתים אף דם לוקה שתים דברי ר' יהודה וחכ"א אין בו אלא אזהרה אחת ומ"ש חלב דלוקה שתים בלא היקישא דכתב ביה תרי קראי כל חלב וכל דם לא תאכלו כל חלב שור וכשב דם נמי בלאו היקישא נילקי שתים דכתיב ביה תרי לאוין כל חלב וכל דם לא תאכלו וכל דם לא תאכלו בכל מושבותיכם לעוף ולבהמה אלא אימא מה חלב לוקה שלש אף דם לוקה ג' ומאי שנא חלב דלוקה שלש דכתיב ביה (ג) הלין תרי לאוין ולאו דזרות הא תלתא דם נמי א)איצטריך ס"ד אמינא הואיל ואיתמעיט דם מטומאה ליתמעיט מזרות קמ"ל היקישא ואלא לרבנן הקישא למאי אתא מיבעי ליה לכדתניא כל חלב וכל דם לא תאכלו ג) מה חלב מיוחד שחלבו חלוק מבשרו ואין מצטרפין זה עם זה אף דם שדמו חלוק מבשרו אוציא דם שרצים הואיל דאין דמן חלוק מבשרן מצטרפין והא מהכא נפקא מהתם נפקא וזה לכם הטמא ג)לימד על דם השרץ והשרץ שמצטרפין זה עם זה אי לאו היקישא ס"ד אמינא ה"מ לטומאה אבל לאבילה אימא לא ב)אשמעינן היקישא לאבילה אמר רבינא הילכך דם נחש ובשרו מצטרפין מאי קמ"ל היינו היקישא סד"א (ד) שרץ דאיתרבי לטומאה איתרבי לאבילה נחש ג)דלא איתרבי לטומאה לא איתרבי לאבילה קמ"ל היקישא כל מילי דאין דמו חלוק מבשרו משמע אמר רבא שלש כריתות האמורות בדם למאי אחת לדם חולין ואחת לדם קדשים ואחת ד)לדם התמצית הניחא לר' יהודה ד)דתניא דם התמצית באזהרה ר' יהודה אומר בכרת אלא לרבנן ההיא למאי אתא ואפילו לר' יהודה (ה) כרת נפקא ליה מן כל דם דתניא רבי יהודה אומר דם מה תלמוד לומר כל דם ה)אין לי אלא דם קדשים שהנפש יוצא בו [שהוא מכפר] דם חולין ודם התמצית מנין ת"ל כל דם אלא אימא אחד לדם חולין ואחד לדם קדשים ואחד לדם כיסוי ואמר רבא ו)חמשה לאוין האמורין בדם למה אחת לדם חולין ואחת לדם קדשים ואחת לדם כיסוי ואחת לדם איברין ואחת לדם התמצית א"ר אילא ה)אכל מעשר דגן ותירוש ויצהר לוקה שלש והא אין לוקין על לאו שבכללות שאני הכא דמייתרי קראי מכדי כתב רחמנא ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך בפנים אין בחוץ לא ל"ל דכתב רחמנא לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך ותירושך ויצהרך לחלק אי מהוא ה"א ה"מ בעשה אבל בלאו אימא לא אמטו להכי

אע"פ שאיסורו נוהג בטמאין וראוי להצטרף הדם והבשר להתחייב בכזית משניהן משום טמא לא יצטרפו שנלמד דם מחלב מה החלב על כרחיה לחלקו מפרידו מלהצטרף שהרי חלוקין זה לאיסור וזה להיתר דאין איסור והיתר מצטרפים אף דם הטמאים הואיל ודמן חלוק מבשרן שיש על הדם איסור כרת משום דם מה שאין כן בבשר אינו מצטרף אפילו לענין (איסור) לטמא: יצאו שרצים · מדין ההיקש הזה הואיל ואין דמן חלוק מבשרן שאינו מוזהר על דמן משום דם אלא משום שרץ כדאמרי' בפר' דם שחיטה (לקמן כא:) יצאו שרצים שאין בהן טומאה א)קלה כו' הילכך מצטרפין זה עם זה שהרי שם אחד להן הילכך דם ב)נחש ובשרו מצטרפין דאין מוזהר על דמן משום דם כדאמרינן בפרק דם שחיטה

א) נ"א תמורה ב) כ"א שרץ

בתורת כהנים להזהיר גדולים על הקטנים: א"ר אילא אכל מעשר שני של דגן ותירוש ויצהר לוקה ג' · משום לא תוכל לאכול בשעריך וגו': בעשה · לאו הבא מכלל עשה עשה: נכתוב לא תוכל לאכלם · דהא איירי לעיל עולותיכם וזבחיכם מעשרותיכם וגו': לחם וקלי וכרמל · לפני העומר: קלי · שנתייבש בתנור: כרמל · שנתמולל ביד ולא הובהב באור: קלי וכרמל איתנהו בעינייהו · דלא טחן: קלי נתרבה במנחת העומר· דכתיב (ויקרא כג) גביה קלוי באש ואף על גב דבההוא קרא כתיב כרמל לא הוכשר אלא על ידי האור כדאמרינן במנחות (דף סו:) אבוב של קליות היה שם מנוקב ככברה שיהא האור שולט בכולן ולשון כרמל רך ומל רך שנמלל:

א) [חסר לפנינו לאו אחד אבל המזרחי העתיק דברי רש"י להפא ותו ברא"ה רק הדם לא תאכלו ועוד חד ברא"ה לא תאכלו על הארץ תשפכנו כמים הרי ה']

לחם ישנו במנחות · דלחם הפנים איקרי מנחה ושתי הלחם של עצרת דכתיב בהו (במדבר כח) בהקריבכם מנחה חדשה : שכן איתנהו בעינייהו · הלכך לא מצית ילפת לה דהא כי אמרינן מה לקלי דאיתיה בעיניה ליכא למימר כרמל יוכיח : שכן נתרבו אצל מנחות · וכי פרכת מה לקלי שכן נתרבה על ידי מנחות ליכא למימר לחם יוכיח :

הפגול א' מגופי תורה · דחייבין עליו כרת ולא למדוה הכתוב שיהא בכרת אלא נאמר בקדשים תהיו ואוכליו עונו ישא ואע"ג דכתיב ביה פגול לא בפיגול גמור קמיירי אלא במחשב בשחיטה חוץ למקומו דהכי דרשינן בתורת כהנים ובשחיטת קדשים (דף כח:) אם אינו ענין לחוץ לזמנו תנהו ענין לחוץ למקומו וליכא למימר דהאי כרת עליה קאי דכתיב בפגול גמור בלו את אהרן והנפש האוכלת ממנו עונה תשא ודרשינן בתורת כהנים ממנו עונה תשא ולא מחברו דהיינו חוץ למקומו דכתיב ביה מחשבה כותיה : נאמר כאן · בלו את אהרן בפגול גמור והנפש האוכלת וגו' והתם כתיב לא יחשב דהיינו פגול גמור חוץ לזמנו : ונאמר להלן · גבי נותר בפרשת קדושים תהיו ואוכליו עונו ישא וגו' מה (כאן) [להלן] בקדושים תהיו כרת דכתיב ונכרת : ולא למדו הכתוב · לנותר בכרת אלא בגזירה שוה דלא ידעינן דהאי כרת דקדושים תהיו בנותר קמיירי דהא בתר דקרא דחוץ למקומו כתיב ומשמע דעליה קאי אלא משום דאתיא קדש קדש : בתו מאנוסתו אחד מגופי תורה · דבשריפה: אתיא הנה הנה · כתיב באשתו (ויקרא יח) ערות אשה ובתה לא תגלה דמשמע בתה ממנו ובתה מאחר סיפיה דקרא שארה הנה זמה היא וכתיב (שם) ערות בת בנך או בת בתך ובאנוסה כתיב דהא בת בתו מאשתו נפקא לן מקרא דלעיל ערות אשה ובתה א)ובתו לא כתיבא באנוסתו אלא אתיא הנה הנה מאשתו כתיב באשתו שארה הנה זמה היא וכתיב באנוסתו כי ערותך הנה מה התם כתיבא בתו דכתיב אשה ובתה אף כאן נמי באנוסה עשה בתו כבת בתו ול"ת קל וחומר הוא אין מזהירין מן הדין : זמה זמה לשריפה · כי יקח איש את אשה ואת אמה זמה היא (ויקרא כ) : נסקלין · רוב חייבי סקילה כגון הבא על האם ועל הכלה לא כתיבא סקילה אלא דמיהם בם (שם) :

א) נ"ל ובתו מאנוסתו לא כתיבא אשה

(ב) המפטם · לסוך ממנו חייב דכתיב (שמות ל) אשר ירקח כמוהו : והסך ממנו · אחר שלא פטמו כד] : (ג) ואשר יתן ממנו · מאותו של משה : לחצאין · כגון ו' לוגין דהואו דמשה הוה הין י"ב לוגין : חצאין דקטרת · קפ"ד מנין דבכל יום היה מקטיר מנה כדאמרינן לקמן (ד' ו') א)שס"ה מנין (כמנין ימות החמה): פרס שחרית · חצי מנה : ה' מאות · שקלים : קנמן בשם ה' מאות · דהכי אמר קרא מחציתו חמשים ומאתים דלהכי נקט מחציתו שלא יהו שוקלים אותו הכל ביחד אלא לחצאין כדי שיהו שם שתי הכרעות : תנא הכי קשיא ליה · כלומר להכי אשמעינן ברייתא דאי ממשמעותא דקרא הוה אמינא קנה בושם כקנמן בשם דמחציתו דקרא אתרווייהו קאי קמ"ל : מחצה למחצה · שהיו שוקלין לחצאין : עין בעין · שאין הבשם מכריע : כה] (ע"א) · המקום יודע בהכרעות · שלא היה שוקל ההכרעות לבד אלא מניחן כמות שהן והמקום יודע מה משקלו · פירוש רומי: אלא אמר כו] רב יהודה הכי קשיא ליה כו' · ה"ג אלא אמר רב יהודה · מדקא מייתי ליה תרי זימני ודאי לאפוסי הוא דעבד : שלא יניח משקל כו' · שישקול כל בשם ובשם כנגד הברזל ולא ישקול במניין דמר דרור ויחזור וישקול קדה כנגד מר דרור: העקרין · כז] בבשמים : אינו סיפק · דשמן לא הוה אלא י"ב לוגין ועיקרין הוו טובא כח]: ושראן במים · שיבלעו המים ולכשיציף עליהן השמן לא יבלעוהו: וקלט השמן את הריח וקפחו · קנחו וחברו קפחת את הרועה ביומא (דף פג:) קנחו משה לשמן מעל העיקרין ונתנו בצלוחית:

א) [נ"ע שס"ה]

וכי

תורה אור

כתב רחמנא לא תוכל לאוקמה בלאו ועדיין לאו שבכללות הוא אם כן נימא קרא לא תוכל לאכלם א]בשעריך מעשר דגנך תירושך ויצהרך למ"ל ליחודי אכילה ב] דכל חד וחד א"ר יצחק א)האוכל לחם קלי וכרמל לוקה ג' והא ג] *אין לוקין על לאו שבכללות שאני הכא דמייתר קראי לימא קרא לחם ונילף קלי וכרמל מיניה איכא למיפרך מה ללחם שכן נתרבה אצל חלה נכתוב קלי ולא לכתוב לחם ד] ונילף מקלי לחם מקלי לא אתי משום דקלי איתיה בעיניה לחם לא איתיה בעיניה כרמל מקלי לא אתי משום דקלי ב)נתרבה אצל מנחות כרמל לא נתרבה אצל מנחות נכתוב כרמל ונילף לחם וקלי מיניה איכא למיפרך מה לכרמל שכן לא נשתנה מברייתו מן חד לא ילפי נילף חדא מן תרין לא נכתוב קרא לחם ונילף מקלי וכרמל איכא למיפרך מה לקלי וכרמל דאיתנהון בעיניהון לא נכתוב קרא כרמל ונילף מלחם וקלי איכא למיפרך מה ללחם וקלי שכן נתרבו אצל מנחות אמר לך רבי יצחק לא נכתוב קרא קלי ונילף מלחם וכרמל מאי פרכת אי פרכת מה ללחם שכן נתרבה אצל חלה כרמל יוכיח ואי משום דכרמל לא נשתנה מברייתו לחם יוכיח הלכך לוקה דמייתר ה] ואימא קלי דמייתר מחייב חדא אכולהון מחייב חדא אם כן נכתוב קרא לחם כרמל וקלי אי נמי נכתוב קלי ולחם וכרמל אמאי כתב לקלי באמצע הכי קאמר לחם ו] בקלי נחייב וכרמל נחייב בקלי א)א"ר ינאי לעולם אל תהי גזירה שוה קלה בעיניך שהרי פיגול אחד מגופי תורה ולא לימדו הכתוב אלא מגזירה שוה ז] דאמר רבי יוחנן ב)תני ח] זבדא בר לוי נאמר ט] להלן (ויקרא יט) ואוכליו עונו ישא ונאמר כאן (שם ז) והנפש האוכלת ממנו עונה תשא מה י] להלן כרת אף כאן כרת א"ר סימאי לעולם אל תהי גזירה שוה קלה בעיניך שהרי נותר אחד מגופי תורה ולא לימדו הכתוב אלא מג"ש מאי היא יליף קדש קדש יא] ואוכליו עונו ישא כי את קדש ה' חלל וכתיב ושרפת את הנותר באש יב] כי קדש וגו' אמר אביי לעולם אל תהי ג"ש קלה בעיניך שהרי בתו מאנוסתו יג] הן הן גופי תורה ולא לימדה הכתוב אלא מג"ש ג)דאמר רבא אמר לי ר' יצחק בר אבדימי אתיא הנה הנה לאיסורא אתיא זמה זמה לשרפה אמר רב אשי אל תהי ג"ש קלה בעיניך שהרי נסקלים הן הן גופי תורה ולא לימדה הכתוב אלא מג"ש דתניא ד)נאמר כאן דמיהם בם ונאמר באוב וידעוני דמיהם בם מה להלן בסקילה אף כאן בסקילה: המפטם את השמן כו': ת"ר ה)המפטם את השמן ללמוד בו יד][או]למוסרו לציבור פטור לסוך חייב והסך ממנו פטור לפי שאין חייבין אלא על סיכת שמן המשחה שעשה משה בלבד אמר מר ללמוד בו [או] ע"מ למוסרו לציבור פטור מנלן אתיא טו] מתכונתו מן במתכונתה דקטרת וכתיב לגבי קטרת לא תעשו ו)לכם לכם הוא דאסור אבל למוסרו לציבור פטור גבי שמן נמי למוסרו לציבור פטור ותיהדר קטרת טז] ונילף משמן מה שמן כי מפטם לחציין פטור אף קטרת נמי כי מפטם לחציין פטור אלמה ז)אמר רבא קטרת שפטמה לחציין חייב שמן שפטמו לחציין פטור אמר לך רבא גבי שמן כתיב ובמתכונתו לא תעשו כמוהו כמוהו הוא דאסור אבל חציו שפיר דמי גבי קטרת יז] דכתיב והקטרת אשר תעשה כל עשייה דקטרת אפשר דמקטיר פרס שחרית ופרס בין הערבים ת"ר ח)שמן המשחה מר דרור ה' מאות קדה ה' מאות קנמן בשם ה' מאות וקנה בשם חמשים ומאתים נמצאו כולם אלף ושבעה מאות וחמשים יח] תנא מניינא קמ"ל תנא הא קא קשיא ליה אימא קנה בשם כקנמן בשם מה קנמן בשם מחציתו בחמשים ומאתים אף קנה בשם מחציתו חמשים ומאתים דהוו להו תרין אלפים ואימא ה"נ אם כן נכתוב קרא קנמן בשם וקנה בשם מחצה ומחצה חמשים ומאתים אמר ליה רב פפא לאביי כשהוא שוקל בהכרע הוא שוקל או עין בעין הוא שוקל אמר ליה רחמנא כתב בד בבד ואת אמרת בהכרע (א) והאמר רב יהודה הקב"ה יודע יט] הכרעות אלמא דאית בהו הכרע אלא אמר רב יהודה דקנמן בשם אמאי מייתי מחציתו דחמש מאות חמשים ומאתים בחד זימנא וחמשים ומאתים בחד זימנא כיון דכולהון ה' מאות הוין נייתי ה' מאות בבת אחת ש"מ מדקמייתי לה לקנמן בשם בתרי זימני הכרע אית ביה והקב"ה יודע בהכרעות ומאי בד בבד אמר רבינא כ] שלא יניח משקל במשקל וישקול ת"ר ח)שמן המשחה שעשה משה במדבר כא] משלקו ט)העיקרין דברי ר' יהודה א"ל רבי יוסי והלא לסוף העיקרין אינו סיפק כב] כיצד עושה הביאו העיקרין ושלקום במים והציף עליהן שמן כג] המשחה וקלט את הריח וקיפחו אמר לו ר' יהודה

א) עי' בס' ב"ח שמחק כאן א"ר ינאי דלא שייך למימר עליו דא"ר יוחנן הלא ר' ינאי רבו של ר"י היה אלא גרס א"ר יוחנן א"ר ינאי ב) [ע' זבחים כח:] ג) חגיגה יא: סנהדרין נד' עה: פז: יבמות ג' ד) [סנהדרין נד' סו'] ה) [תוספתא מכות פ"ג] ו) עי' בב"ש ז) [לקמן ו: ע"ש] ח) [הוריות יא: כל הענין ע"ש] ט) ל"א עם העיקרין [עי' בב"ש]

לעיל ד' וש"נ

עין משפט נר מצוה

נ"ל ואיש אשר יקח את אשה כו'

כז א מיי' פי"ט מהלכות מאכלות אסורות הל' ג :

כח ב מיי' פי"ז מהלכות תמידין ומוספין הלכה יב :

כט ג מיי' פי"ח מהל' פסולי המוקדשין הל' ו :

ל ד מיי' שם הלכה י :

לא ה מיי' פ"ב מהל' איסורי ביאה הל' ז :

לב ו מיי' פט"ו מהלכות סנהדרין הל' י :

לג ז מיי' פ"א מהל' כלי המקדש הל' ד :

לד ח מיי' שם הל' ה :

לה ט מיי' שם פ"ב הל' ט :

לו י מיי' שם פ"א הלכה ד :

לז כ ל מיי' שם הלכה ב :

שיטה מקובצת

א] לאכלם מאי לא תוכל לאכול בשעריך מעשר כו' ויצהרך ליחודי : ב] אכילה אכל חד וחד : ג] אין לוקין על לאו שבכללות ואע"ג דכולהו מפורשין במקרא בהדיא אפ"ה חשיב להו לאו שבכללות משום דא"כ לא נתפרשו שמעינן כולהו שפיר מכלל דלא תוכל לאכול מעשר כו' כדפי' לעיל גבי חלב שור וכשב ועז · תוס' : ד] לחם וכרמל ונילף : ה] עי' בחדושין : ו] לחם בקלי מחייב וכרמל מיחייב בקלי : ז] שוה דיליף עון עון מנותר דאמר : ח] תני זבדא בר לוי צ"ע דבפ"ב דזבחים (דף כח)לא מייתי זבדא בר לוי : ט] עי' בחדושין : י] מה כאן כרת אף להלן כרת : יא] קדש כתיב הכא ואוכליו : יב] עי' בחדושין : יג] מאנוסתו אחד מגופי תורה : יד] בו ע"מ למוסרו לצבור צ"ע היכא משכחת לה שהרי לא נעשה ממשה ואילך שום שמן המשחה שהרי הוא קיים לעתיד לבא כדאמרי' לקמן וצ"ל אע"ג דלא צריך אם עשאו למסרו לצבור פטור · תוס' : טו] אתיא ובמתכונתו : טז] קטרת ותילף אות נ' נמחק : יז] יח] יט] כ] עי' בחדושין : כא] במדבר היה שלקו עם עקרים דברי ר"י : כב] סיפק אלא כיצד עושה הביאו העיקרין ושראום במים תיבת ושלקום נמחק : כג] תיבת המשחה נמחק: כד] פטמו פטור שנאמר ואשר והד"א: כה] מכריע המקום יודע בהכרעות לשלם שכר המרבה בהכרעות ע"א: כו] אלא אמר אביי רב יהודה : כז] העיקרין הבשמים אות ב' נמחק: כח] טובא שס"ח מנין [אא"ה כן [illegible]

רבינו גרשום

אין חלוקין דאין בהו מעשה: קסבר · ר' יוחנן מאן תנא מתני' דכריתות ר' עקיבא היא דאמר לא בעינן מעשה דאפי' כי לית ביה מעשה א) (לית ביה חילוק חטאת) כדסבירא דליה במגדף דחייב חטאת אע"ג דלית ביה מעשה כדתרצינן מתני' בשמעתין דלעיל הילכך טעמא דידי דלית בהו חילוק משום דשניהם בלאו אחד נאמר : וריש לקיש · אמר לך אנא ודאי כרבנן סבירא לי דבעו מעשה אלא אפי' מתני' ר' עקיבא כדקאמרת אפי' הכי לא קשיא לי נהי דלא בעי ר' עקיבא מעשה רבה כרבנן מעשה זוטא מיהא בעי לאפוקי ידעוני דלית ביה אפי' מעשה זוטא כלל והלכך לא הוי חילוק ובעל אוב לר' עקיבא מאי מעשה זוטא אית ביה הקשת זרועותיו שמקיש זרועותיו זה בזה ומדבר מבין שחיו ומבין אצילי ידיו ע"י כישוף : ומגדף אית ביה מעשה זוטא עקימת שפתותיו : קא ס"ד · דהקשת זרועותיו לריש לקיש הוי מעשה זוטא אפילו מדרבנן מדלא פליגי רבנן בבעל אוב כדפליגי במגדף : מיתיבי וכו' מיתני לרבנן יצא מגדף ובעל אוב דלית בהו מעשה אין הכי נמי דאיבעי' למיתני אלא חדא מן תרתי קתני יצא מגדף וה"ה לבעל אוב: וליתני יצא בעל אוב ולא ליתני יצא מגדף : מגדף איצטריך · סד"א הואיל וכתיב כרת דידיה במקום קרבן דכתיב לעיל והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה אימא מודו ליה רבנן לר' עקיבא דמעשה זוטא הוי מעשה וליחייב קרבן קמ"ל דלא ולהכי תנא · יצא מגדף : עולא אמר בעל אוב דקתני · במתני' דחייב חטאת לדברי הכל במקטיר לשד שיטענו לדבר מבין שחיו דהקטרה היינו מעשה רבה : א"כ · מקטיר לשד היינו ע"ז : אלא' במקטר לשד שלא לשום עבודה אלא על מנת לחברו שיבא אליו ויקבוץ לו שדים הרבה שיעש' רצונו : א"כ היינו חובר חבר · שמקבץ כיתות של חיות ושל נחשים ע"י כשוף דאינו אלא בלאו: א"ל אע"ג דמקטיר לשד על מנת לחברו לשום אוב היינו חובר וחובר חבר בלאו גרידא הוא התורה אמרה [illegible]

תוספות [illegible]

הגהות הב"ח [illegible]

לח א מיי' פ"א מהלכות כלי המקדש הל"ב :
לט ב מיי' שם הל' ז :
מ ג ד מיי' שם הל' יא:
מא ה מיי' שם הל' ז:
מב ו מיי' שם הל' יא :
מג ז מיי' פ"ד מהל' בית הבחירה הל"א:
מד ח ט מיי' פ"א מהל' כלי המקדש הל' ט :
מה י מיי' שם הל' יא:

*וכי נס אחד נעשה בשמן המשחה והלא נסים הרבה נעשו בו מתחלתו ועד סופו תחלתו לא היה אלא א]י"ב לוג ובו נמשח המשכן וכליו ואהרן ובניו כל שבעת ימי המלואים ובו נמשחו כהנים גדולים ומלכים וכולו קיים לעתיד לבא שנאמר °שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם *זה בגימטריא י"ב לוגין הויין ת"ר °ויקח משה את שמן המשחה וימשח את המשכן וגו' רבי יהודה אומר שמן המשחה שעשה משה במדבר הרבה נסים נעשו בו מתחלתו ועד סופו תחלתו לא היה אלא י"ב לוגין א] כמה יורה בולעת כמה עיקרין בולעין כמה האור שורף ובו נמשח משכן וכליו אהרן ובניו כל ז' ימי המלואים ובו נמשחו כהנים גדולים ומלכים ב]ואפי' כהן גדול בן כ"ג טעון משיחה ואין מושחין מלך בן מלך ג] ואם תאמר מפני מה משחו את שלמה מפני מחלוקת אדוניה ואת יהואש מפני ג]עתליה ואת יהואחז מפני יהויקים אחיו שהיה גדול ד]מאחיו שתי שנים אמר מר ואפי' כ"ג בן כ"ג ה] טעון משיחה מנלן דכתיב °והכהן המשיח ו]תחתיו מבניו נימא קרא והכהן(א) א) שהתחתיו מבניו מאי המשיח הא קמ"ל ז]דאפי' מבניו ההוא דמשח הוי כ"ג ואי לא משח לא הוי כ"ג אמר מר אין מושחין מלך בן מלך מנלן אמר רב אחא בר יעקב דכתיב °למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו ח] (כל הימים) ירושה היא ומפני מה משחו את שלמה מפני מחלוקת אדוניה מנלן דכי ט] אתי מחלוקת בעי משיחה ולא כל דבעי מלכא מורית ליה מלכותא אמר רב פפא אמר קרא °בקרב ישראל בזמן ששלום בישראל תנא אף יהוא בן נמשי לא נמשח אלא מפני מחלוקת יורם בן אחאב אמאי תיפוק ליה דמלך ראשון הוא חסורי מיחסרא והכי קתני °מלכי בית דוד מושחין מלכי ישראל אין מושחין ואם תאמר מפני מה משחו יהוא בן נמשי מפני מחלוקת יורם בן אחאב אמר מר מלכי בית דוד מושחין ואין מלכי ישראל מושחין מנלן דכתיב °קום משחהו כי זה הוא זה טעון משיחה ואין אחר טעון משיחה אמר מר מפני מחלוקת יורם ומשום מחלוקת יורם בן אחאב י] נמעל בשמן המשחה כדאמר רב פפא °באפרסמא דכיא ה"נ באפרסמא דכיא ואת יהואחז מפני יהויקים שהיה גדול ממנו שתי שנים ומי קשיש והכתיב °ובני יאשיה הבכור יוחנן והשני יהויקים והשלישי צדקיהו והרביעי שלום וא"ר יוחנן יא]ב) הוא יהואחז (הוא) צדקיהו הוא שלום אלא לעולם יהויקים קשיש יב] ואמאי קרי ליה בכור שהוא בכור למלכות ומי מוקמינן זוטא קמי קשישא והכתיב °ואת הממלכה נתן ליהורם כי הוא הבכור ההוא ממלא מקום אבותיו הוה יג] אמר מר הוא שלום הוא צדקיה (ב) והא בדרי קחשיב יד] ומאי קרי ליה שלישי שהוא שלישי לבנים טו]ומאי קרי ליה רביעי שהוא רביעי למלכות משום דמלך יכניה קמיה בתחלה מלך יהואחז(ג)וסוף מלך יהויקים וסוף מלך יכניה וסוף מלך צדקיה ת"ר טז] הוא שלום הוא צדקיה ולמה נקרא שמו שלום שהיה יז] שלם במעשיו דבר אחר שלום ששלם מלכות בית דוד בימיו ומה שמו מתניה שמו שנאמר °וימלך יח] את מתניה דודו תחתיו ויסב שמו צדקיה דאמר לו יה יצדיק עליך את הדין אם תמרוד בי שנאמר יט] °ויביאהו בבלה וכתיב °וגם במלך נבוכד נאצר כ] מלך בבל מרד אשר השביעו באלהים ג) ומי הוה שמן המשחה והתניא °משנגנז ארון נגנז צנצנת המן וצלוחית כא] שמן המשחה ומקלו של אהרן שקדים ופרחים וארגז ששגרו פלשתים דורון לאלהי ישראל שנאמר °ואת כלי הזהב אשר השיבותם לו אשם תשימו בארגז מצדו ומי גנזו יאשיה מלך יהודה גנזו שנאמר °ויאמר כב] המלך אל הכהנים תנו את ארון הקדש ואמר רבי אלעזר אתיא שם שם אתיא דורות דורות אתיא משמרת משמרת אמר רב פפא באפרסמא דכיא ת"ר כג] °מושחין את המלכים כמין נזר °ואת הכהנים ד)כמין כי אמר רב מנשיה כמין כי יוני תני חדא בתחלה מציק שמן על ראשו ואחר כך נותן לו שמן בין ריסי עיניו ותני אחריתי בתחלה נותן לו שמן בין ריסי עיניו ואחר כך מציק לו שמן על ראשו תנאי היא איכא למאן דאמר משיחה עדיפא ואיכא למאן דאמר יציקה עדיפא מאי טעמא דמ"ד יציקה עדיפא שנאמר °ויצק משמן המשחה על ראש אהרן (ד) כד] ומאן דאמר משיחה עדיפא קסבר שכן נתרבה אצל כלי שרת והכתיב ויצק ולבסוף וימשח ה"ק מה טעם ויצק משום וימשח אותו לקדשו ת"ר °כשמן הטוב כה] ה)היורד על הראש וגו' כמין שתי טיפין מרגליות היו תלויות לאהרן בזקנו אמר רב כהנא תנא כשהוא מספר עולות ויושבות בעיקרי זקנו ועל דבר זה היה משה רבינו דואג שמא חס ושלום מעלתי בשמן המשחה יצתה בת קול ואמרה °כטל חרמון שיורד על הררי ציון מה טל אין בו מעילה אף שמן שיורד על זקן אהרן אין בו מעילה ועדיין אהרן היה דואג שמא משה לא מעל ואני מעלתי יצתה בת קול ואמרה לו °הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד מה משה לא מעל אף אתה לא מעלת ת"ר °אין מושחין את המלכים אלא על המעיין כדי שתימשך מלכותן שנאמ' °ויאמר המלך כו](אל בניהו)(וגו') והורדתם אותו על גיחון(וגו') ומשח אותו שם ו)אמר רב אמי האי מאן דבעי לידע אי כז]משכא שתא אי לא מייתי שרגא בהלין עשרה יומין דבין ריש שתא ליומא דכיפורי וניתלי בביתא דלא נשיב זיקא אי משיך נהוריה נידע דמסיק שתיה ומאן דבעי נעביד עיסקי ובעי דנידע אי מצלח עיסקי אי לא נירבי תרנגולא אי שמין ושפר נידע דמצלח האי מאן דבעי ניפוק באורחא ובעי דנידע אי הדר לביתיה ניעול ניקום בביתא כח]ז)דבהתא אם חזי

א) [צ"ל מתתתיו כ"א בהוריות] ב) [הגירסא בהוריות הוא שלום הוא צדקיה הוא יוחנן הוא יהואחז] ג) הוריות יב' יומא כב: אדל"כ פמ"א ד) [הוריות שם ע"ש מנחות עה: ע"ש] ה) צ"ל על הראש יורד וגו' ו) הוריות יב' ז) [ע' בהוריות אבל בערוך ערך הכל ב' איתא דהבהרא פירוש חושך]

רש"י

וכי נס א' נעשה בו · שאתה מתמיה שאינו ספק אפילו לסוף אהרן ובניו כל ז' ימי המלואים כדמפרש בפ"ק דיומא (דף ה:) שבעת ימים ימלא את ידכם (ויקרא ח) ואיתקש משיחה לריבוי דכתיב למשחה בהם ולמלא בם את ידם (שמות כט) : זה לי לדורותיכם · אלמא כולהו י"ב לוגין דקיימי לעתיד לבוא : יהויקים · היה גדול מיהואחז ב' שנים דכתיב בו (ה) (מלכים ב כג) יהואחז בן עשרים ושלש שנה היה במלכו וג' חדשים מלך וביהויקים כתיב (שם) בן עשרים וחמש שנה היה במלכו נמצא יהויקים גדול מיהואחז ב' שנים כך שנויה בסדר עולם : בזמן ששלום בישראל · הוי המלכות ירושה ולא בעי משיחה אבל כי איכא מחלוקת לאו ירושה היא ובעי משיחה בתחלה : ולא מלכי ישראל · משאול דוד אבל שאול נמשח : ומפני מחלוקתו של יורם כט] *נמשח כו' · דבשלמא מלך בן מלך דבית דוד כי איכא מחלוקת נפקא לן מקראי דהדר למילתיה קמייתא למשיחה אבל מלכי ישראל לא חזו למשיחה כלל : באפרסמא דכיא · נמשח ולא בשמן המשחה : ה"ג [ואמר ל] רבי] יוחנן הוא יהואחז צדקיהו הוא שלום : והא בדרי חשיב ליה · דחשיב שלישי ורביעי : דמלך יכניהו יכניהו בן יהויקים תחת יהויקים אביו קמי צדקיהו : שנאמר ואת כלי הזהב וגו' · מדכתיב בארגז מצדו אלמא כל היכא דהוי ארון הוי ארגז בהדיה וכי איגניז איגניז בהדיה : תנו את לא] הארון · בבית אשר בנה שלמה כי אין לכם משא בכתף וגרסינן במסכת שקלים(דף י') אמר להם אם גלה עמכם לבבל שוב אין אתם מחזירין אותו בכתפיכם וגנזו : צנצנת אתיא שמה שמה · כתיב בארון (שמות ל) אשר אועד לך שמה ובצנצנת כתיב (שם טז) ותן שמה מלא העומר מן : מקלו של אהרן אתיא משמרת משמרת · מצנצנת כתיב במקל (במדבר יז) למשמרת לאות לבני מרי בצנצנת למשמרת לדורותיכם : ושמן המשחה אתיא דורות דורות · מצנצנת : כמו נזר · סביב על ראשו : כמין כי · אות יוונית ועשוי כזה X דמליק שמן על ראשו ואח"כ בין ריסי עיניו ומצרפן באצבעו דרך הפדחת : מספר · מדבר ל"א מסתפר דשקיל במזייה : שמא מעלתי · ששמתי שם יותר מדאי : ואני מעלתי · שבגדי כהונה מריח השמן שבזקני : גיחון · מעיין קטן סמוך לירושלים ולא זהו גיחון הגדול היוצא מעדן : נייתי תרנגולתא · לשם כך : בביתא לב] דבהתא · אפל במקלת בגואה

תורה אור

תוספות מלכי ישראל אין מושחין · מדוד ואילך דכתיב כ"ה מיעוט זה טעון משיחה ולא אחר אבל שאול דהוי קודם לכן נמשח : ממלא מקום אבותיו הוי · ואע"פ שהרשע הוא שמא באותו שעה הוי צדיק :

[מנחות פטי' הוריות יא: ע"ש]

רבינו גרשום

דחוקת עולם מן כרת דכתיב כי כל אוכל חלב מן הבהמה וגו' : מה ההוא לחלק · לחייב על בהמה ובהמה הראויה להקרבה : אף הדין · לאו דכל חלב ושור דחולין לחלק מלקות וכרת לכל אחת: ורבנן · אמרי מכרת דבעית למילף מיניה לחלק למלקות לא מצית ילפת דלאו מלאו ילפינן דדמי ליה והיינו דבר למד מענינו וכדאמר בפרק כל הבשר לא תאכלנו למען ייטב לך · בבשר בחלב הכתוב מדבר או אינו אלא בשאר איסורים אמרת צא ולמד מי"ג מדות דבר למד מענינו במה הכתוב מדבר לא תאכלנו דלמעלה בב' מינין דכתיב לא תאכל הנפש עם הבשר אף כאן ב' מינין היינו בשר בחלב אלמא לאו מלאו ילפינן דדמי ליה לאו מכרת לא ילפינן והלכך אינו חייב אלא אחת: לישנא אחרינא ר' ישמעאל סבר למידין לאו דחקת עולם דכתיב בעניניה (דקרא) [דקדשים] דמההוא לא מצית לרבויי חלב חיה מקדשי' דלית בהו חיה ומכל חלב שור נמי לא מצית לרבויי חלב חיה דאפי' כתיב נמי סתמא בלא פרטי ליכא לאפוקי בחיה דליתסר חלבה דהא ילפינן האי כל חלב דשור מחלב דכרת מה בכרת פרט בהמה ולא חיה אף כאן נמי הלכך שור וכשב ועז לחלק : ורבנן לאו מלאו ילפי כו' : ואיבעית אימא רבנן · היינו טעמא דלא אתי לחלק דמיבעי להו שור וכשב ועז להאי דרשא לכדאמר ליה רב מרי לרב זביד בפרק כל הבשר אלא מעתה כיון דמכל חלב קא מרבית אליה אליה דחולין תיתסר באכילה א"ל עליך אמר קרא כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו חלב גמור השוה בשלשתן דסליק באימורין אסור לאפוקי אליה דלא שוה בשלשתן דליתא אלא בכבש להכי כתיבי למישרא אליה דחולין : ור' ישמעאל אמר לך · א"כ לטעמיך לימא קרא כל חלב שור וכשב חלב השוה בשניהם ואליה אינה שוה בשניהם' ועז למאי כתביה לחלק: ורבנן · אמרי איידי דכתיב שור וכשב כתיב עז: מודה ר' ישמעאל · אע"ג [דנפק"ל מקרא] לחייב על כל אחד הני מילי לענין מלקות אבל לענין קרבן אין מביא אלא חטאת אחת דלא דמי האי לאו דכתיב אשלשתן להא לאו דעריות דהתם כתיב לאו אכל ערוה וערוה : ועשה אחת ועשה הנה · היינו אחת שהיא הנה : לחייב על כל אחת ואחת שאם אכל חלב וחלב שם אחד · כלומר שתי זיתי חלב ממין אחד בשתי העלמות חייב שתים או ב' שמות כגון כזית מחלב שעל גבי הקרב וכזית ממעל הדקין או כזית מחלב שור וכזית מחלב כבש בהעלם אחת חייב שתים : אלא ב' שמות בהעלם אחת אמאי חייב שתים' הא ליכא לא חילוק העלמות ולא חילוק לאוין דהא ליכא אלא אחד בחולין כל חלב שור וכשב ועז כגון דאכל חלב דנותר דאיכא ב' לאוין : א"כ ניחייב נמי משום קודש · דנותר היינו דכתיב כל זר לא יאכל קדש דאפי' כהן לגבי נותר זר הוי והיינו תלתא לאוין : חלב נבלה · לוקה שתים אחת משום חלב ואחת משום נבלה : חלב מוקדשי' לוקה שתים אחד משום חלב ואחד משום קודש ואע"ג דכתיבי תרי לאוין בחלב קסברי רבנן לאו וכל חלב שור בחולין מיירי ולא בקדשים : ור' יהודה אמר חלב מוקדשין לוקה שלש · דקסבר תרוויהו לאוי בקדש כתיבי וחייב שלש · וכרבנן הוה יכיל רב ששת (יכיל) לתרוצי דאמרי חייב שתים בחלב דקדשים אבל הא דאוקמיה כר' יהודה משום דרבותא קמ"ל דר' יהודה מחייב אחלב שתים משום ב' לאוין והיינו ב' שמות בהעלם אחד : אי הכי אי משום רבותא קאמרת ונוקמא כר' ישמעאל דאמר דאחלב לוקה שלש · וכי אכל ב' שמות לוקה שתים אלא אמאי לא אוקמא כו' : א) השתא נמי כר' יהודה לא מיתוקמא דהא אמר כו' · מאי רבותא קמ"ל ברייתא דחייב שתים : אמר ריש לקיש · הא קמ"ל כגון שאכלו ב' זיתי דחלב דחולין בב' תמחויין כלומר בב' תבשילין א' צלי וא' מבושל והיינו(קרי שמא)[שני שמות]ומשום הכי חייב שתים כדר' יהושע דאמר בהא מסכת בפרק אמרו לו·אמר ר' יהושע שמעתי באוכל מזבח אחד בחמשה תמחוין בהעלם אחד חייב על כל אחד[ואחד]משום מעילה קסבר תמחוין מחלקין:לישנא אחרינא כגון דאכל חלב דהקדש ורבותא קמ"ל דחייב שתים ודלא כר' יהודה דאמר שלש:מחכון עלה ואי רבותא קמ"ל נוקמא כגון דאכל חלב דשור וכשב ועז ור' ישמעאל היא דאמר לוקה שלש והאי דקתני חייב שתים דאכל שתים בלבד דשור וכשב אלא אמאי לא אוקמא כו' · דהא מודה שאינו חייב אלא חטאת אחת אחלב השתא נמי כר' יהודה כו' אלא ודאי אחת משום חלב ואחת משום קודש · והשתא נמי מיתוקמא כר' יהודה ברייתא ובין לרבנן ובין לר' ישמעאל למאי רבותא קמ"ל : אלא אמר ריש לקיש · דבהכי קא מיירי ברייתא כגון דאכלו בב' תמחויין ור' יהושע היא : בשלמא לר' יהודה היינו דכתיב תרי קראי בחלב וקסבר תרוייהו בקדשים כתיבי ורבנן סברי חד בחול קא מיירי ולא בקדשים הילכך אינו לוקה אלא שתים אחת משום חלב ואחת משום קודש : וצריכי · חד בחולין חד בקדשים: דאי כתב בקדשים' הוה אמינא חולין לא ילפי מיניה דהיינו טעמא דבקדשים אסור חלב משום דחמירי דאסורין לזרים הילכך חלבו אסור וחייבין עליו אבל חלב חולין דלא חמיר אימא (כלומר) איסורא בעלמא (אימא)ראית ביה אבל חייבין חטאת לא להכי כתב כל חלב שור וגו' דגם בחולין ליחייב : ואי כתב' בחולין ולא בקדשים הוה אמינא חלב חולין הוא דאסיר משום דלא הותר מכלל איסורו לא לגבוה ולא להדיוט אבל חלב דקדשים דהותר מכללו לגבוה (אלא)לאחר זריקה והותר נמי בשרן דקדשים מכלל איסורן לאחר זריקה אימא מדהותר בשרן הותר חלבן צריכא דאסור : ואמר לן ר' איכא ספרי דכתיב בהו הכי הוה אמינא חולין הוא דאסירן חלבן דלא הותר מכללן כלומר חולין אין בהן היתר מכלל דלעולם מותרין · אבל חלב מוקדשין דהותרו מכללו דבשר עצמו לפני זריקה אסור לאחר זריקה מותר הוה אמינא מדהותר בשרו מכללו כו' : ור' יהודה סבר כי כתיב נמי · כל חלב שור בענינא דקדשים כתיב דהא איירי לעיל בקדשים ודבר למד מענינו ואלא מכלל דלית להו לרבנן דבר למד מעניינו אלא דכולי עלמא בעלמא אית להו דבר למד מעניינו והכא בהא פליגי ר' יהודה

א) ע"כ שייך לדף ד ע"א

שיטה מקובצת

א] לוגין וראה כמה : ב] בן מלך' בירושלמי דסוטה בפרק משוח מלחמה מפיק מקרא : ג] מפני מחלוקתו של עתליה : ד] גדול ממנו שתי שנים תיבת מאחיו נמחק: ה] כהן גדולי עי' תוס' מנחות(ד' נא ע"ב): ו] מנלן דכתיב והכהן המשיח אשר יהיה תחתיו כו' · ומגופיה דקרא לא מצי לאוכיח דאיכא למימר ה"ק אותו שיהיה נמשח : ז] קמ"ל ס"א דבעי משיחה לא משח כו' : ח] ובניו מלכות ירושה תיבות כל הימים נמחק : ט] דכי איכא מחלוקת תיבת אתי נמחק : י] אחאב נמעול בשמן : יא] יוחנן · גרים רש"י ז"ל יוחנן הוא יהואחז צדקיהו הוא שלום : יב] קשיש אמאי קרי אות ו' נמחק: יג] הוה יהויקים לא היה ממלא מקום אבותיו : יד] קחשיב אמאי קרי אות ו' נמחק : טו] לבנים אמאי קרי אות ו' נמחק : טז] עי' בחדושין : יז]שהיה משולם במעשיו ד"א שלום ששלמה מלכות אות ס' נמחק: יח]וימלך מלך בבל את : יט] שנאמר [יחזקאל יז פסוק יג] ויבא אתו באלה תיבות ויביאהו בבלה נמחק : כ] תיבות מלך בבל נמחק: כא] וצלוחית של שמן : כב] ויאמר ללוים המבינים לכל ישראל הקדושים לה' תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה בן דוד מלך ישראל : כג] ת"ר כיצד מושחין את כו' הכהנים כמין כי מאי כיאמר רב מנשיא בר גדא כמין : כד] אהרן וימשח אותו לקדשו ומאן: כה] הטוב על הראש יורד על הזקן זקן אהרן וגו' איתא במדרש לכך כתיב שתי פעמים זקן לפי שהיה על זקן אהרן כאילו היה על זקנו וזהו שאמר הכתוב שבת אחים גם יחד' כך נ"ל : על הזקן וגו' כמין שתי מרגליות תיבות היורד טיפין נמחק : כו] המלך להם קחו עמכם וגו' והורדתם אותו על גיחון ומשח אותו תיבות אל בניהו ותיבת וגו' השני ואות ת' נמחק : כז] אי מפיק שתא אי לא לייתי שרגא : כח] בביתא דהבריא תיבת דבהתא ל"ש רק כתוב דחברי' ונמחק שם אות ח' : כט] נמעל כו' דבשלמא : ל] יוחנן הוא יהואחז [אא"ה תיבת רבי הוא שם בעל המימרא עכ"ה] : לא] את ארון הקדש בבית אות ה' נמחק : לב] בביתא דהברא תיבת דבהתא ל"ש :

הגהות הב"ח (א) גמ' נימא קרא והכהן שתחתיו כצ"ל ואות ש' נמחק : (ב) שם והא בדרי קחשיב כ"ב ר"ל דקחשיב ליה לדור בעצמו דכתיב השני יהויקים והשלישי צדקיה כו' וכן הוא להדיא בהוריות דף י"ב ע"א : (ג) שם בתחלה מלך יהואחז והדר מלך יהויקים והדר מלך יכניה והדר מלך צדקיה : (ד) שם על ראש אהרן וימשח אותו לקדשו ומ"ד משיחה : (ה) רש"י ד"ה יהויקים וכו' דכתיב בו בן כ"ג שנה יהואחז במלכו וכו' שתי שנים כ"ב ולא דקדק בהותן ג' חדשים :

תורה אור

*בבואה א] (א) לבבואה דבבואה נידע דאתי לביתיה ולאו מילתא היא דילמא חלשא דעתיה ומתרע מזליה *אמר אביי השתא דאמרת סימנא מילתא היא יהא רגיל איניש ב] למיכל ריש שתא קרא ורוביא כרתי סילקא ותמרי א"ל רב משרשיא לבניה כי בעיתו ג] למיזל למגמר קמיה רבכון גרוסו מעיקרא מתני' והדר עולו קמי רבכון וכי יתביתו קמי רבכון חזו לפומיה דרבכון שנאמר °והיו עיניך רואות את מוריך וכי גריסיתו שמעתא גרוסו על ד] מיא דכי היכי דמשכי מיא תמשוך שמעתכון (ב) *אקילקי דמתא מחסיא ה] ולא אפדני דפומבדיתא טב גילדנא סריא למיכל מכותחא דרמי כיפי *°ותתפלל חנה ותאמר עלץ לבי בה' רמה קרני רמה קרני ולא רמה פכי דוד ושלמה שנמשחו בקרן נמשכה מלכותם שאול ויהוא שנמשחו מן הפך לא נמשכה מלכותם: המפטם את הקטרת: ת"ר *המפטם את הקטרת ללמד בה ו] או למוסרה לציבור פטור להריח בה חייב ז] והמריח בה פטור אלא שמעל *ומי איכא מעילה ח] [בריח] *והאמר ר"ש בן פזי א"ר יהושע ב"ל משום בר קפרא קול ומראה וריח אין בהן משום מעילה ט] ריח אחר שתעלה תמרתו אין בו משום מעילה י] [שהרי] אין לך דבר אחר שנעשה מצותו ומועלין בו אלמה לא והרי תרומת הדשן דנעשית מצותה ומועלין בה משום דהוי תרומת הדשן ובגדי כהונה שני כתובים הבאים כאחד *וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדים הניחא לרבנן אלא לר' דוסא מאי איכא למימר *דתניא °והניחם שם מלמד שטעונין גניזה רבי דוסא אומר כשירין הן לכהן הדיוט ומה תלמוד לומר והניחם שם יא] שלא ישתמש בהן ביום הכפורים אחר יב] משום דהוי תרומת הדשן ועגלה ערופה שני כתובין הבאין כאחד וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין יג] תרומת הדשן מאי היא דתניא °ושמו אצל המזבח מלמד יד] שטעונין גניזה עגלה ערופה מאי היא דתניא טו] °וערפו שם את העגלה בנחל א)(מלמד טז] שטעונין גניזה) ולמ"ד שני כתובין הבאים כאחד מלמדין הכא ודאי אין מלמדין משום יז] דהוי תרי מיעוטי בתרומת הדשן יח] כתיב ושמו הדין אין מידי אחרינא לא גבי עגלה ערופה כתיב יט] הערופה אין מידי אחרינא לא ת"ר פיטום הקטרת כ] הצרי והציפורן והחלבנה והלבונה כא] משקל (ג) שבעי' של שבעים מנה כב] מור וקציעה שיבולת נרד וכרכום כג] משקל ששה עשר של ששה עשר מנה הקושט שנים עשר קילופה שלשה וקנמון תשעה בורית כרשינה תשעה קבין כד] יין קפריסין סאין תלתא קבין תלתא אם אין לו יין קפריסין מביא חמר חוריין עתיק כה] מלח סדומית רובע כו] מעלה עשן כל שהוא ר' נתן אומר אף כז] כיפת הירדן כל שהוא ואם נתן בה דבש פסלה ב) חיסר אחת מכל סממניה חייב מיתה ג) רשב"א הצרי אינו אלא שרף [הנוטף] מעצי הקטף בורית כרשינה ששפין בה את הציפורן כדי שתהא נאה יין קפריסין ששורין בו את הציפורן כדי שתהא עזה והלא כח] מי רגלים יפין לה אלא ד) שאין מכניסין מי רגלים כט] למקדש מסייע ליה לר' יוסי בר"ח דאמר °קדש היא קדש תהיה לכם כל מעשיה לא יהו אלא בקדש מיתיבי ה) המקדיש נכסיו והיו בה דברים הראויין לקרבנות ל] הציבור ינתנו לאומנין בשכרן הני דברים הראויין מאי נינהו לא] אי בהמה וחיה לב] תנא ליה אי יינות שמנים וסלתות תנא ליה אלא לאו קטרת א"ר אושעיא באותה הניתנת לאומנים בשכרן לג] ו) דתניא מותר הקטרת ז) מה היו עושין בה היו מפרישין לד] (ממנה) שכר האומנין ומחללין אותה על מעות האומנין ונותנין אותן לאומנין בשכרן וחוזרים ולוקחין אותה מתרומה חדשה לה] מתקיף לה רב יוסף הא בכולהו מותרות תני לו] חוזרין ולוקחין אותה מתרומה חדשה והכא לא תני אלא אמר רב יוסף באחד מסממני לז] הקטרת ת"ר קטרת היתה נעשית שס"ח מנה שס"ה לח] כנגד ימות החמה שלשה מנין יתירין שמהן מכנים כהן גדול מלא חפניו ביום הכיפורים והשאר ניתנת לאומנין בשכרן ח) כדתניא מותר הקטרת מה היו עושין בה מפרישין (ממנה) שכר האומנין ומחללין אותה על מעות האומנין ונותנין אותן לאומנין בשכרן וחוזרין ולוקחין אותה מתרומת הלשכה

א) [לפי פירש"י דהכא וכן בתוס' קדושין נג: ועוד בתוס' ע"ז כט: ד"ה כפרה וכן עוד כרש"י חולין קיז: ד"ה עגלה ע"ש צריך הכא להיות שם תהא קבורתה] ב) [יומא נג:] ג) [עי' תוס' נדה מ: ד"ה קטף] ד) [זבחים נב:] ה) שקלים פ"ד מ"ו ו) [צ"ל דתנן] ז) שקלים פ"ד מ"ה שבועות יא: [מעילה יד:] ח) [צ"ל כדתנן]

עין משפט נר מצוה

נח א מיי' פ"ב מהל' כלי המקדש הל' ח:

נט ב מיי' שם הל' ז:

ס ג מיי' שם הל' ה:

סא ד מיי' פ"ד מהל' יוה"כ הל' א ופ"ב מהל' כלי המקדש הל"ג:

סב ה מיי' פ"ב מהל' כלי המקדש הל"ב:

סג ו טוש"ע א"ח סי' הריט סעיף א:

סד ז מיי' פ"א מהל' כלי המקדש הל' ו:

סה ח ט מיי' שם הל' י:

[נ"ל הגיר] נ"א בוורה

גמרא

תנו רבנן *מותר הקטרת א] אחת לששים או לשבעים שנה היו מפטמין אותה לחצאין לפיכך יחיד שפיטם לחצאין חייב דברי רבן שמעון בן גמליאל שאמר ב] משום הסגן אבל שליש ורביע לא שמעתי וחכמים אומרים *בכל יום מתקן במתכונתה והיה מכנים מסייע ליה לרבא *דאמר רבא *(שמן המשחה) שפטמו לחצאין ג] חייב דכתיב °והקטרת אשר תעשה כל שתעשה והא אפשר ד] דעבדה פרס בשחרית ופרס בין הערבים ת"ר ה] היו מחזירין אותה למכתשת פעמים בשנה בימות החמה *פזורה שלא תתעפש בימות הגשמים צבורה כדי שלא תפוג ריחה וכשהוא שוחק אומר ו] הדק היטב היטב הדק דברי אבא יוסי בן יוחנן ושלש מנין יתירין שמהן כ"ג מכנים מלא חפניו ביוה"כ ז] נותן אותה למכתשת בערב יוה"כ ושוחקן יפה יפה כדי שתהא דקה מן הדקה כדתניא *°דקה מה ת"ל ח] והלא כבר נאמר °ושחקת ממנו הדק מה ת"ל דקה כדי שתהא דקה מן הדקה אמר מר כשהוא שוחק אומר היטב הדק הדק היטב מסייע ליה לר' יוחנן ט]דאמר ר"י *כשם שהדיבור רע ליין כך הדיבור יפה לבשמים א"ר יוחנן י] י"א סממנין נאמרו לו למשה בסיני אמר רב הונא מאי קראה °קח לך סמים תרי נטף ושחלת וחלבנה הא חמשה וסמים אחריני חמשה יא] הא עשרה ולבונה זכה חד הא חד סרי ואימא סמים כלל נטף ושחלת וחלבנה פרט סמים חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש דבר שקיטר ועולה וריחו נודף אף כל דבר שקיטר ועולה וריחו נודף וכ"ת א"כ לכתוב יב] קרא חד פרטא לאיי מיצרך צריכי דאי כתב נטף ה"א מין אילן אין אבל גידולי קרקע לא מש"ה כתב ושחלת ואי כתב ושחלת ה"א גידולי קרקע אין אבל מין אילן אימא לא משום הכי כתב נטף וחלבנה לגופיה אתא מפני שריחה רע א"כ יג] מקח לך נפקא ליה ואימא סמים בתראי תרין נינהו כסמים קדמאי יד](א)א"כ נכתוב סמים סמים בהדי הדדי (א) וסוף נכתוב נטף ושחלת וחלבנה טו] דבי רבי ישמעאל תני סמים כלל נטף שחלת וחלבנה פרט סמים חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש דבר שקיטר ועולה וריחו נודף אף כל דבר שקיטר ועולה וריחו נודף טז] או אינו אלא כלל בכלל ראשון ופרט בפרט ראשון אמרת לאו הא אין לך עליך לדון בלשון אחרון אלא בלשון ראשון אמר מר או אינו אלא כלל בכלל ראשון ופרט בפרט ראשון אמרת לאו הא אין עליך לדון מאי קושיא הכי קא קשיא ליה יז] סמים בתראי תרי כי סמים קדמאי תרין הדר ושני כדשנין דא"כ נכתוב קרא סמים סמים נטף ושחלת וחלבנה ומאי פרט בפרט ראשון הכי קא קשיא ליה מיני אילנות ילפי מן נטף וגידולי קרקע ילפי משחלת ולילפי נמי מלבונה זכה יח](ב) דאייתי בחד צד דניתי דבר שריחו נודף ואע"פ שאין קוטר ועולה הדר אמר א"כ נכתוב קרא ללבונה זכה במיצעי יט] ותילף מינה אי כתביה לבונה זכה במיצעי הויין תרי עשר אם כן נכתוב קרא כ] לבונה זכה במיצעי וחלבנה לבסוף ריש לקיש אמר מגופה מה לשון קטרת דבר שקוטר ועולה א"ר חנא בר בזנא א"ר שמעון חסידא *כל תענית שאין בה מפושעי ישראל אינה תענית שהרי חלבנה ריחה רע ומנאה הכתוב עם סממני קטרת אביי אמר מהכא ג)°ואגודתו על ארץ יסדה: והסך בשמן המשחה: ת"ר *הסך בשמן המשחה לבהמה וכלים פטור לעובדי כוכבים ולמתים פטור בשלמא בהמה וכלים דכתיב °על בשר אדם לא ייסך ובהמה וכלים לאו אדם הוא מתים נמי פטור דכיון דמית ליה מת מיקרי ולאו אדם אלא עובדי כוכבים אמאי פטור הא אדם כא] נינהו לאיי דכתיב °ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם אתם קרויין אדם ואין העובדי כוכבים קרויין אדם והכתיב °ונפש אדם ששה עשר אלף א"ל ההוא לאפוקי בהמה והכתיב °ואני לא אחוס על נינוה כב] וגו' ההוא לאפוקי בהמה ואיבעית אימא כדקתני תנא קמיה דר"א כג] כל שישנו בסך ישנו בבל ייסך וכל שאינו בסך אינו בבל ייסך תניא אידך הסך בשמן המשחה לבהמה וכלים לעובדי כוכבים ומתים פטור למלכים ולכהנים כד] ר"מ מחייב ור' יהודה °פוטר וכמה ג)יסוך ויהא חייב ר' מאיר אומר כל שהוא רבי יהודה אומר °כזית והאמר ר"י פטור כי פטר ר' יהודה גבי מלכים וכהנים גבי הדיוט מחייב כה] ר"מ ור' יהודה במאי פליגי א"ר יוסף בהא פליגי ר"מ סבר כו] על בשר אדם לא ייסך כתיב וכתיב °ואשר יתן ממנו על זר מה סיכה כל שהוא אף נתינה כל שהוא כז] ורבי יהודה סבר ילפינן נתינה דעל זר מנתינה דעלמא ד)מה נתינה דעלמא כזית אף נתינה דעל זר כזית אבל סיכה למימשח מלכים וכהנים כח] דברי הכל כל שהוא וא"ר יוסף במאי פליגי רבי מאיר ורבי יהודה גבי מלכים וכהנים ר"מ סבר ואשר יתן ממנו על זר כתיב ומלך וכהן השתא כט] זרים נינהו ורבי יהודה סבר בעינן עד דאיכא זר מתחלתו ועד סופו ומלך וכהן מעיקרא לאו זרים הוו א"ר איקא בריה דרב אמי ל] ואזדו לטעמייהו (ג) דתניא

א) ע' נכס"ז פירושו ב) [מנחות כז:] ג) נ"א יתן וע' בכ"מ מ"ש בזה ד) [ע' תוס' פסחים לג: ד"ה ואין נתינה פחות מזה פרוטה שהניתו כתימה אבל לפמ"ש תוס' גיטין כ: ד"ה דלמא וכו' יתיישב היטב וע"ע מנחות סי' תוס' ד"ה מי בעינן ותוס' ב"מ מז: ד"ה קונים]

רש"י

אחת (ד) לששים או לשבעים שנה · גרסינן היו מפטמין אותה לחצאין · שלא היה צריך לפטם אלא חצי שיעור משום דמותר דששים או שבעים שנה סלקי לחצי שיעור הקטרת פעמים לששים או לשבעים או סמוך להם לפי שאין כל התקופות שוות : שליש ורביע לא שמעתי · לא] שהיו משהין המותר שמונים שנים או צ' או ק' . שלא הוצרכו לפטם אלא שליש או רביע לב] ויחיד נמי שפיטם שליש או רביע פטור : במתכונתה · לישנא דקרא אם היה רוצה לפטם הקטרת דבר יום ביומו עושה הילכך יחיד שלא פיטם אלא מנה חייב : (ה) חצאין דרבא לאו דוקא אלא כל דראוי להקטיר לג] : (ו) בזורה · מפוזרה : היטב הדק הדק היטב · הממונה אומר כן לשוחק : דיבור רע ליין · במסכת מנחות בפרק כל הקרבנות (דף פז·) זרק לד] *הגיד של שמרים הנזכר הקים שהגזבר מקים בקנה למוציא היין ורומז לו לה] ובלא דבור שרע (ז) הוא לנסכים ולא היה מדבר בפיו שהדבור רע ליין : י"א סמנים · ולעיל חשבנו י"א צרי צפורן חלבנה ולבונה מר קציעה שבולת נרד כרכום הרי ח' קושט קנמון קילופה הרי י"א סממנים נאמרו לו למשה ולא ניקבו אלא ד' וכל י"א דבעי לו] ניתיב ובלבד שיהא קוטר ועולה כדדרשינן לקמן בכלל ופרט לז] כדברי ר' ישמעאל : ואימא סמים כלל · כלומר ממאי דקרא לתוספתא אתא דילמא למידרש כלל ופרט [וכלל] לחוד הוא דאתא ולא למנין י"א : קוטר · שמתמר ועולה כמקל ולא יפציל לכאן ולכאן : מין אילן · דהוא צרי : לגופה · אתא לאשמועינן דאע"ג דריחיה רע מעוין ליה לקטרת : אם כן · דבכלל ופרט וכלל לחוד בעי למידרשיה לא נכתוב קרא סמים אלא קח לך הוה משמע כלל אלא הכי נקט ברישא סמים וכתיב נמי קח לך למידרש כלל ופרט וכלל לקוטר ועולה כדלקמן ולמנין י"א : דבי רבי ישמעאל · נמי בעיא י"א מדקתני או אינו (ח) כו' וליכא למידרשיה אלא כדדרים ליה ובעי קוטר ועולה : כלל בכלל ראשון · כולה מפרש לקמיה : ונילף נמי מלבונה כו' · והיינו דפריך או אינו אלא פרט אחרון דהיינו לבונה בפרט ראשון (ט) מייתי נמי דדמי ליה ולמעוטי דבר לח] [שאין] ריחו נודף ולא קוטר ועולה נאמרה *לי כשאר פרטי קמאי דמייתי מאי דדמי ליה : אם כן · דכשאר פרטי מייתי ליה נכתביה במיצעי בהדי שאר פרטי קמאי והיינו דקאמר לאו : וקפריך ליה הש"ס הא לאו תירוצא הוא דאי כתבה ללבונה בהדי שאר פרטי בין שני הכללות הויין תרי סרי כגון סמים ב' ונטף ושחלת וחלבנה ולבונה הרי ו' וסמים כנגדן הרי י"ב ולהכי לא כתבה בהדי פרט דלא תימא י"ב בעינן ולעולם גמר מיניה : אם כן נכתביה במקום חלבנה · דנשמע מיניה די"א הן ונשמע מיניה דאפילו אינו קוטר ועולה וכתב חלבנה לבסוף דהא השתא מיהא לאו מידי גמרינן מיניה : ואגודתו · משמע שכולן ביחד אז על ארץ יסדה : לאפוקי בהמה · משום דכתיב בהמה בההוא ענייגא דלא סגי דלא קרי להו אדם : כל שישנו בסך · כל שהוא עובר כשהוא סך את עצמו או אחרים שמצוה שלא יסוך משמן המשחה לזר : ישנו בבל ייסך · מצווים אחרים עליו שלא לסוכו : למלכים וכהנים גדולים · לאחר שנמשחו : מה סיכה כל שהוא · דלא אשכחן שיעור בסיכה אף נתינה כל שהוא אף על גב דנתינה בעלמא כזית כדמפרש לקמן : נתינה בעלמא כזית · דגמרינן מנתינה דונתן לכהן את הקדש דכתיב ביה אכילה (ויקרא כב) ואיש כי יאכל קדש וכל אכילה כזית : מעיקרא לאו זרים הם · דהא נמשחו מתחלה :

מסורת הש"ס

[ע' תוס' שבועות ד"ה מותר]

[לעיל ה' ע"ש] נ"ל קטורת

תוספות

תוספות אחת לע"ב מפטמין לחצאין · דבכל שנה מפטמין ג' מנין יתירין הרי לע"ב שנים רי"ו מנין ומחלית שס"ח מנין קפ"ד נשארו ל"ב מנין יתירים ובכל שנה שס"ה ורביע יום הרי ע"ב רביעית יום שהן י"ח יום הקטיר אותם. מל"ב מנין כי בכל יום נקטר מנה פרס בבקר ופרס בערב נשאר י"ד מנין תלקם לע"ב שנים למלא חפניו של כ"ג יגיע מלא חפניו לכל שנה קרוב לתומם מנה אבל לע' שנה לא היו יכולין לפטמו לחצאין שא"כ היו חסרים ו' מנה ולא היו יתירים אלא ח' מנים ולא היה מספיק למלא חפניו : המפטם פרס שחרית · אמר ר' דהאי שיעורא פרס שחרית ופרס ערבית הלכה למ"מ הוא אם לא הקטירו אלא כזית שחרית וכזית ערבית יצא כדמשמע פרק השותט : הדק היטב היטב הדק · הכי גמירי ליה שהקול מועיל יותר מבמתיקה : מוקח לך נפקא · אע"ג דהוי כלל (שאינו אלא פירוש)שאינו מפורש במה מדבר ואמרי' בפ"ק דזבחים דאיןדנין אותו בכלל ופרט ומיהו הש"ב בפ"ק דקדושין גבי מרצע ולקחת כלל אע"ג דלקחת לא הוי כלל אלא פירוש : כל שישנו בסך · ותימה לאלי ליתנא בהמה וכלים נמי ליגמור מהכא וליתנינהו ולערבינהו ותרי זימני פטור פטור למה לי : מלכים וכהנים ד"ה בכל שהוא · דלא תימא כי היכי דמחייב ר' יהודה בהדיוט בפחות מכזית ה"נ בסיכת מלוה קמ"ל דסגי בכל שהוא :

רבינו גרשום

מצטרף דם נחש ובשר' אע"ג דאינה משמונה שרצים מצטרף : מאי קמ"ל · רבינא היינו היקשא דמה לי שרץ ובשרו מה לי נחש ובשרו : אצטריך דרבינא ואיצטריך היקשא סד"א שרץ הוא דאיתרבי לטומאה כדכתיב וזה לכם הטמא הואיל ומצטרף לטומאה מצטרף לאכילה אבל נחש דלא דאיתרבי לטומאה דלא מטמא קמ"ל היקשא כו' : שלש כריתות בדם · למה אחת בפרשה צו את אהרן ושנים בפרשה אחרי מות : אין לי · עיקר דם קדשים שהנפש יוצא בו שמכפר כדכתיב כי הדם בנפש יכפר : דם חולין ודם התמצית מנין · ת"ל כל דם דם חולין דהכא לאו דוקא נסיב ליה דבדם חולין בפירוש אשכחן כרת דכתיב אשר יצוד וגו' אלא ואחד לדם כסוי הדם חיה ועוף בין לר' יהודה ובין לרבנן : חמש לאוין · הכתובין בדם לאו דחוקת עולם ולאו דכל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו ושלשה בפרשת אחרי מות אחד לדם חולין כו' לדם האברים שיוצא מן האברים כשחותכין אותן (אחר) [קודם] שחיטה דהוי אבר מן החי ועוד יש בו ארבעה לאוין בדם והן לדרשה באין אחד ואליהם תאמר איש וגו' אתי להזהיר בני ישראל קטנים על הגדולים שיפרישם מדם ורק את דמו לא תאכלו דבכור מוקמינן בבכורות מאי דמו חלבו דפסולי המוקדשין · ולא תאכל הנפש עם הבשר אתי למיסר דם מן החי דם הקיזה שהנשמה יוצאת בו · ולא תאכלנו על הארץ תשפכנו אתי לבשר בחלב כדאמר בפ' כל הבשר האוכל מעשר שני אלו ג' מינין בחוץ דגן ותירוש ויצהר לוקה ג' משום דכתיב לא תוכל לאכל בשעריך וגו' : אי מן ההוא · ואכלת הוה אמינא הני מילי בעשה הוא עובר דהיינו לאו הבא מכלל עשה עשה:(א)ועדיין · אמאי לקי לאו שבכללות הוא ולאו לחלק : א"כ דמשום לאו שבכללות גרידא נימא קרא לא תוכל לאכלם שכבר הוכרו : לחם קלי וכרמל · קודם העומר: דקלי איתיה בעיניה דלא נפתן ולא נתערב במים ומלח : דקלי נתרבה אצל מנחות · אביב קלוי באש גרש כרמל האי כרמל היינו רך ומל כדמתרגם פירוכן רכיכן : כרמל לא נתרבה אצל מנחות דהאי כרמל דלא תאכלו היינו יבש לגמרי כדמתרגם לחם וקלי ופירוכן ולא כתב ביה רכיכן : מה לכרמל שלא נשתנה מברייתו · כלל שלא נתחרך ולא נפתן : מה לקלי וכרמל · שכן איתנהון בעיניהון דלא נפתן ולא נתערבו במים ומלח : אמר לך ר' יצחק · קלי מיותר דלא נכתוב קלי ואי פרכת דכרמל דלא נשתנה מברייתו אפי' ע"י חירוך לחם יוכיח : הלכך קלי מייתר · לחייב מלקות אמאי כתביה קלי במיצעי בין לחם לכרמל הכי קאמר לחם כי קלי נתחייב כרמל כי קלי נתחייב לחייב על כל אחת: שהרי פיגול במחשב לאוכלו חוץ לזמנו אחד מגופי תורה ולא למדו הכתוב לכרת אלא מג"ש דיליף עון עון מנותר נאמר כאן בנותר ואוכליו עונו ישא והאי פגול דהכא חוץ למקומו הוא דהא כתיב ביה הכא לא יחשב ונאמר להלן בפגול עונה תשא מה להלן בנותר כרת דכתיב ואוכליו וגו' ונכרתה

א) ע"כ שייך לדף ד ע"ב

שיטה מקובצת

א] עי' בחדושין : ב] שאמר ר' שמעון משום בן הסגן : ג]לחצאין פטורה שנאמ' ובמתכונתה לא תעשו כו' אבל לחצאין עשו קטורת שפטמו לחצאין חייב : ד] עי' בחדושין: ה] ת"ר קטרת היו : ו] אומר היטב הדק הדק היטב דברי : ז] ביוה"כ נותנין אותה למכתשת מערב יוה"כ ושוחקן את ב' נמחק : ח] והלא כבר נאמר ושחקת ממנו הדק בקטרת של כל השנה : ט] י] עי' בחדושין : יא] חמשה ס"א וחמשה קדמאי הא אות ו' נמחק: יב] יג] יד] טו] טז] עי' בחדושין : יז] ליה כי היכא דקשיא לן אימא סמים : יח] זכה דאפי' בחד תיבת דאייתי נמחק: יט] במיצעי ונילף מינה אות ת' נמחק : כ] קרא ללבונה זכה : כא] נינהו לאיי · ס"א ולא כתיב ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם אתם קרוין אדם ואין עובדי כוכבים קרוין אדם והכתיב: כב]נינוה העיר הגדולה אשר יש בה הרבה משנים עשרה ריבוא אדם ההוא נמי לאפוקי : כג] כל שישנו בסך' בין עצמו בין אחרים דהיינו ישראל : ישנו בבל ייסך · אחרים עוברים עליו כשהן סכין אותו אבל הסך את העובד כוכבים ובהמה פטור · הרא"ש ז"ל : כד] ר"מ מחייב · וה א דפטור בעובד כוכבים משום דאינו בסך דהא ר"מ הוא דאמר בפ' ד' מיתות ב"ד [דף נט ע"א] אפי' עכו"ם עוסק בתורה שהוא ככה"ג דכתיב אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא מחלקינן בין אדם להאדם · הרא"ש ז"ל: כה] מחייב אמר מר ר"מ אומר כל שהוא ר' יהודה אומר כו' במאי פליגי תיבות ר' מאיר ור' יהודה נמחק:כו] סבר·עי' תוס' מנחות (דף סא) : כז] עי' בחדושין : כח]דברי הכל כל שהוא· גליון ולא לימא לדברי ר' יהודה כמו דלהדיוט בעי כזית ה"ה למלכים ע"כ גליון : כט] עי' בחדושין : ל] ואזדו לטעמייהו · דר"מ אית ליה דנקראת זרה בקל ספי מבר פלוגתא כמו תבא · תוס' : לא] שיהו משהין המותר כו' שלא יצטרכו · תיבת הוצרכו נמחק : לב] שליש או רביע לא שמעתי ויחיד : לג] להקטיר ביום הס"ד : לד] זרק הגיר של : לה] לו שרע תיבות ובלא דבור נמחק : לו] דבעי ניתי ובלבד אות ב' נמחק : לז] ופרט בדבי ר' ישמעאל אות כ' ר' נמחק : לח] שאין ריחו נודף כו' ועולה כפרטי קמאי תיבות נאמרה לי' כשאר נמחק :

הגהות הב"ח (א) גמ' סמים סמים בהדי הדדי ובתר הכי נכתוב נטף : (ב) שם ולילפי נמי מלבונה זכה דאפי' בחד צד : (ג) שם ואזדו לטעמייהו · דתנן כ"ב משנה סיא בתרומות פ"ו : (ד) רש"י ד"ה אחת לס' נ"ב יש ספרים דגרסי אחת לע"ב שנה ועיין בתוס' פ"ק דשבועות דף י' : (ה) ד"ה במתכונתה וכו' חייב הס"ד ואח"כ מ"ה לחצאין חצאין דרבא : (ו) ד"ה בזורה מפוזרת הס"ד ואח"כ מ"ה הדק היטב הדק היטב הממונה : (ז) ד"ה דבור וכו' ובלא דבור שרע הוא כ"כ כך הוא רומז לו שיין זה הוא רע לנסכים : (ח) ד"ה דבי רבי ישמעאל וכו' אינו כו' הס"ד ואח"כ מ"ה הא אין עליך לדון כו' וליכא למדרשיה : (ט) ד"ה ונילף נמי וכו' ומייתי נמי דדמי ליה ולמעוטי דבר שאין וכו' נאמר כשאר כצ"ל ותיבת לי נמחק :

גליון הש"ס גמ' מה נתינה · ע' פסחים לב ע"ב תד"ה ואין :

תורה אור

*בת כהן שנישאת לישראל ואכלה בתרומה משלמת את הקרן ואינה משלמת את החומש ומיתתה בשריפה ניסת לאחד מן הפסולין משלמת קרן א] וחומש ומיתתה בחנק דברי ר"מ וחכמים אומרים *אחת זו ואחת זו משלמת ב]הקרן ואינה משלמת החומש ומיתתה בשריפה אמר רב יוסף מחלוקת בנתינת שמן המשחה ובשינויי דשנינן ג] אבל נתינה דעלמא דברי הכל כזית גופא תני תנא קמיה דר' אלעזר כל שישנו בסך ישנו בבל ד] ייסך וכל שאינו בסך אינו בבל ייסך א"ל שפיר קאמרת לא ייסך כתיב וקרי ביה לא יסיך ה] תני רב חנניה קמיה דרבא ו] מנין לכהן גדול שנטל משמן המשחה שעל ראשו ונתן על בני מעיו מנין ז] שהוא חייב שנאמר °על בשר אדם לא ייסך א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי מ"ש מהא דתניא כהן שסך ח] בשמן של תרומה בן בתו ישראל מתעגל בו ואינו חושש א"ל התם °ומתו בו כי יחללוהו כתיב כיון דחלליה הא איתחיל אבל גבי שמן המשחה כתיב °כי נזר ט] *גו' אלהיו עליו שמן משחה קרייה רחמנא דאע"ג דאיתא עליו לא איתחיל: על אלו חייבין על זדונו כו': קתני חוץ ממטמא מקדש וקדשיו ממאי מפיק ליה הכי קתני חוץ ממטמא מקדש וקדשיו שאין מביא אשם תלוי וניתני נמי חוץ ממי שעבר עליו יום הכיפורים שאין מביא אשם תלוי אמר ר"ל כי קתני י] היכא דאיתיה לחטאת ורחמנא פטריה עבר עליו יום הכיפורים ליתיה יא] לחטאת דקא כפר ליה ר' יוחנן אמר (א)יב] במבעט א)דקאמר יג]אין יום הכפורים מכפר דאי הדר ביה בתר יום הכיפורים בעי לאיתויי אשם תלוי ור"ל סבר מבעט נמי מכפר עליה יום הכיפורים ובפלוגתא האומר יד] לא יתכפר לי חטאתי אביי אמר אינה מכפרת רבא אמר מכפרת היכא דאמר לא תיקרב דכולי עלמא לא פליגי דלא מכפרת דכתיב °יקריב אותו לרצונו כי פליגי דאמר תיקרב ולא תכפר אביי אמר אין מכפרת דהא אמר לא תכפר רבא אמר מכפרת כיון דאמר תיקרב כפרה ממילא טו] אתי והדר ביה רבא כדתניא ב)יכול יהא יום הכיפורים מכפר על שבין ועל שאין שבין ודין הוא טז] ומה חטאת ואשם שמכפרין ויוה"כ מכפר מה חטאת ואשם אין מכפרין אלא על השבין אף יוה"כ אין מכפר אלא על השבין לא אם אמרת יז] בחטאת ואשם שאין מכפרין על המזיד כשוגג יח] תאמר ביוה"כ שמכפר על המזיד כשוגג יט] והואיל ומכפר על המזיד כשוגג מכפר על שבין ועל שאין שבין ת"ל ג)אך °חלק מאי שבין ושאין שבין אלימא שבין שוגג כ] לא שבין מזיד הא קתני לא אם אמרת בחטאת ואשם כו' אלא כי הא דעולא א"ר יוחנן כא]ד)אכל חלב והפריש קרבן °והמיר דתו וחזר בו הואיל ונדחה ידחה כב] נהי דאידחי קרבן גברא בר כפרה הוא אלא שבין דאמר יכפר עלי חטאתי שאין שבין דאמר לא תכפר עלי חטאתי ש"מ ורמינהי ה)יכול לא יהא יום הכפורים מכפר אלא על שנתענה בו ולא עשה בו מלאכה כג] וקראו מקרא קודש לא נתענה בו ועשה בו מלאכה ולא כד] קראו מקרא קודש יכול לא יהא יום כיפורים מכפר ת"ל כה] °יוה"כ הוא מ"מ ותרוייהו סתם סיפרא הוא קשיין אהדדי אמר אביי לא קשיא כו] הא רבי אליבא דרבי יהודה הא רבי אליבא דידיה דתניא ו)רבי אומר כל עבירות שבתורה בין עשה תשובה ובין לא עשה תשובה יוה"כ מכפר חוץ מפורק עול ומגלה פנים בתורה ומפר ברית בשר שאם עשה תשובה כז] יוה"כ מכפר ואם לאו אין יוה"כ מכפר ז)רבא אמר הא והא רבי אליבא דנפשיה ומודה רבי בעבירות דיוה"כ גופיה דלא מכפר דאי לא תימא הכי כרת דיוה"כ לרבי כיון דבכל שעתא ושעתא מכפר היכי משכחת לה ומאי קושיא דילמא דעבד עבידתא כולי ליליא ובהדי עמוד השחר מית דלא כח] הוה יממא דלכפר ליה תינח כרת דליליא כרת דיממא היכי משכחת לה ומאי קושיא דילמא בהדי דקאכל נהמא חנקתיה אומצא כט] [ומית] דלא הוה ליה שהות בימָמא דלכפר ליה אי נמי דעבד עבידתיה סמוך לשקיעת החמה ל] אי נמי בהדי דעביד עבידתיה פסקיה מרא לשקיה ומית דלא הוה ליה שהות בימָמא דלכפר ליה לא] : וחכמים אומרים אף המגדף כו' : לב] מאי אף המגדף (שאין בו מעשה) רבנן שמעו לר' עקיבא דתני בעל אוב ולא תני ידעוני אמרו ליה מאי שנא לג] דלא מייתי קרבן משום דלית ביה מעשה מגדף נמי לית ביה מעשה ת"ר לד] מגדף מביא קרבן הואיל ונאמר בו כרת דברי ר"ע ואומר ח)°ונשא חטאו וכללא הוא כל היכא דכתיב ביה כרת מייתי קרבן °והא פסח ומילה דכתיב בהו כרת ולא מייתי קרבן

א) נ"א דקאמר דלא יתכפר לו יוה"כ כ"מ ב) [שבועות יג'] ג) [פסחים ה' וש"נ] ד) הוריות יא' סנהדרין מז' [זבחים יב:] ה) [שבועות יג'] ו) [שבועות יג' יומא פה: פז'] ז) [שבועות שם ע"ש] ח) [נ"א חטאו ישא (במדבר ט)]

רש"י

שנשאת לישראל · ואינה משלמת חומש · דלא זרה נה] שהרי לא נתחללה שאם ימות בעלה ותנשא לכהן אוכלת או אם זרע אין לה הדרא לתרומה (ב): משלמת כו' · אשם ל"ג: ומיתתה בחנק · ורבי מאיר לטעמיה דאע"ג דמעיקרא לאו זרה היא השתא מיהא זרה הויא: אחת זו כו' · דבעינן זר מתחלתו: וחכמים · הייטו רבי יהודה בר פלוגתיה: ובשנויי דשנינן · דטעמיה דר"מ משום דאיתקש לסיכה: אבל נתינה דעלמא · כגון לא יתן עליה לבונה דמנחת חוטא בכזית דילפינן מונתן לכהן את הקדש (ויקרא כב) והכי מפרשא בפרק כל המנחות באות מלה (מנחות נט:): לא ייסך כתיב · בשני יודין שדי חדא לתוך התיבה וקרי לא יסיך דמשמע מי שמגווה שלא יסיך לא לעצמו ולא לאחרים מגווה אחר עליו שלא לסוכו ועובד כוכבים לאו בר מגוה הוא: כהן שסך בן בתו ישראל מתעגל בו כו' · ופי' כהן שסך את עצמו שמן יכול בן בתו ישראל לבא להתעגל בו ואפילו גדול ושף עצמו באבי אמו ואינו חושש אלמא כיון דבטלה בהתירא בטלה והכי תניא בהדיא בתוספתא דמסכת תרומות (פרק י') סך כהן את עצמו שמן של תרומה ומביא בן בתו ישראל ומעגלו על גביו ובן בתו ישראל דנקט משום דרגיל אצלו והוא הדין לאחריני: שאינו מביא אשם תלוי · שאין אשם תלוי בא אלא על ספק חטאת קבועה כדמפרש בפ' בתרא (לקמן כה·): מתני' במבעט · ביוה"כ דאמר לא תכפר עליו משום הכי לא תני ליה: ודין הוא· שלא יכפר: אלא על השבין · דלרצונו בעינן: (ג) אשם לאו דוקא נקט דהא אשכחן אשם אמזיד בפרק שני (לקמן ט:) ד' מביאין על הזדון: אך בעשור לחדש יוה"כ הוא: חלק · יום כפור לשבין ולא לשאינן שבין : מאי שבין · דקתני אין מכפרין אלא על השבין: הא קתני לא אם אמרת כו' · וא"כ

תוספות

מאי קאמר הייטו הך: אלא כי הא כו' · והייטו דקאמר חטאת אינו מכפר אלא על השבין משעת הפרשה עד שעת הקרבה ולא שהמיר דתו בינתיים (ד) והתם בעי למילף נו] יוה"כ דאם המיר דת קודם יוה"כ וחזר בו אחר יוה"כ תו לא מכפר עליה יום הכפורים אחר על עבירותיו שמקמי המרתו:

אמאי נהי דבקרבן אמרינן הואיל ונדחה לאחר הפרשה ידחה מעל המזבח אבל גברא לגבי יוה"כ בר כפרה הוא כישראל מעליא: ורמינהו · והא דתני לעיל יוה"כ אינו מכפר אלא על השבין : מקרא קדש· בתקון סדר התפלה: ה"ג לא קשיא הא ר' יהודה הא רבי : פורק עול · של כל המצות : מגלה פנים · דורש באגדות של דופי כגון מנשה שהיה אומר מה היה לו למשה לומר ותמנע היתה פילגש: ברייתא דקתני יוה"כ מ"מ רבי היא : מודה רבי בעבירות דיוה"כ · דהא דקתני לא התענה בו מכפר אעבירות דכל השנה אבל ההיא עבירה דעינוי לא מכפר ואך חלק נמי דקתני לעיל בעבירות דיומיה קאמר : (ה) יום הכפורים אינו מכפר אלא היום כדכתיב (ויקרא טז) כי ביום הזה : כרת· הולך ערירי בלא בנים ואם יש לו מתים : אי נמי דעביד עבידתא סמוך לשקיעת החמה · דלא הוה שהות לכפורי : א"נ בהדי דעביד עבידתא פסקיה מרא · דרפיק בה לשקיה ומית מיד דלא הוה שהות לכפורי : ה"ג מאי אף המגדף : שמעו לר' עקיבא · דמתני' ר"ע היא כדמפרש לקמן מגדף מביא קרבן דברי ר' עקיבא ואמרי אף מגדף נמי כידעוני *תימה לי ולר' יוחנן דאמר לעיל (דף ג:) הואיל ושניהם בלאו אחד נאמרו מאי אף דקתני במתניתין: ואומר חטאו ישא· מפרש לקמן ז]דכרת דמגדף איירי בקרבן עבודת כוכבים:*אתיא לרבנן (רבנן קאמרי ליה הגירסא הכתובה בספרים אינה כפי שיטת הש"ס וכן היא בעיני)

ס"ז ע"ב

תוספות קרי ביה לא יסיך · ואפי' מאן דלית ליה מסורת בעלמא הכא אינו מוסיף על הסיבה אלא מסרס הסיבה להטיל יו"ד בין סמ"ך לכ"ף : מנין לכ"ג שנטל משמן המשחה כו' · תימה אמאי לא קאמר לעיל דהוי שמן המשחה שני כתובים הבאים כאחד וי"ל דלא חשיב נעשית מצותו אלא לאחר שניגב השמן כדמסיק שמן משחת אלהיו עליו איקרי אע"ג דאית עליו לא איתחיל : ובפלוגתא · פי' כי היכי דפליגי ר"י ור"ל במבעט בי"כ ה"נ פליגי אביי ורבא במבעט בחטאת לא בעי למימר דרבי יוחנן ור"ל פליגי נמי במבעט בחטאת כמו במבעט ביום הכיפורים דהיכא למימר עד כאן לא אמר ר"ל אלא ביום הכיפורים שמכפר על המזיד כשוגג ואי הוה פליגי אביי ורבא נמי ביוה"כ א"כ כי הדר ביה רבא ה"מ דהדר ביה מחטאת אבל מיוה"כ לא הדר ביה וסבר כר"ל וכאידך ברייתא דיוה"כ הוא מ"מ וא"כ קשה הילכתא אהילכתא דקי"ל כרבי יוחנן לגבי ר"ל וקי"ל כרבא לגבי אביי אלא נראה דלא פליגי ביוה"כ ועוד דקיימא לן כרבנן דפליגי ארבי ואמרי דיוה"כ לא מכפר אלא על השבין דהילכתא כרבי מחבירו ולא מחביריו : והדר ביה רבא מהא דתניא כו' · דליכא למימר דלא שמיע ליה ברייתא דהא לקמן מתרץ לה : תאמר ביוה"כ שמכפר על המזיד כו' · תימה דלימא ד' דברים שמביאין על הזדון יוכיח שאין מכפרין אלא [על] השבים ואריב"ן דמה להנך שאין מכפרין על חייבי כריתות ועוד א"כ דנהי דיש חטאות מכפרין על המזיד מ"מ כמה חטאות אין מכפרין על המזיד תאמר ביה"כ : הואיל ונדחה ידחה · אע"ג דקי"ל כל שבידו לא הוי דיחוי ה"מ שאינו נדחה מחמת פסולו כמו שקיבל הדם ונתנו לשמאלו דהוי כאילו נתנו על הרצפה ויעלנו אבל האי נדחה מחמת פסול הגוף ודמי לדאמרינן בזבחים מזבח שנפגם כל קדשים שהיו שם פסולים אע"ג דבידו למלאות פגימתו : וקראו מקרא קדש · פי' בכסות נקייה כדאמר במכילתא מקרא קדש וכו' : ומודי רבי בעבירה דיומיה · ולה"ק בברייתא קמייתא דלא מכפרי והא דיליף עבירות דיומיה מחטאת ואשם דלא מכפרי ולא יליף מיה"כ גופיה למכפר בלא תשובה אמאר עבירות משום דיליף עבירות דיומיה שיה"כ נקבע עליהם מחטאת ואשם שקבועין על אותו חטא דהכי מסתבר טפי למילף ועי"ל דה"נ קאמר תאמר ביה"כ כו' ומדילפת מחטאת ואשם תיליף ליה מיה"כ גופיה : דחנקתיה אומצא · מכאן דקדק ריב"א דכרת אין זרעו נכרתים דהא הכא זרעו לא נחנקו ואתא יה"כ ומכפר עלייהו ואכתי לא משכחת לה כרת בבניו ואמר רבי כיון דבעוד הבשר בין שיניו חרה בו אף ה' ונפרע ממנו קודם שמצא שהות למצוא כפרה לא נמחל העון ונכרתין גם זרעו דליכא למימר להם ננחל שהרי הם לא חטאו : דלית ביה מעשה · הייטו כר"ל דלעיל אבל לר"י ה"ק ליה רבנן כי היכי דפסח ומילה לא אתי קרבן דשב ואל תעשה נינהו ה"נ מגדף :

מסורת הש"ס

תרומות פ"ו מ"ב [סנהדרין נא']

רבינו גרשום

ונכרתה וגו' אף כאן כרת : שהרי נותר · לא למדו הכתוב אלא בג"ש דיליף קדש קדש כתיב הכא כי את קדש ה' חילל וכתיב התם ושרפת את הנותר באש לא יאכל כי קדש מה להלן נותר אף כאן נותר ולא פגול אע"ג דכתיב ביה פגול דחוץ למקומו הוא כמקומו : שהרי בתו מאנוסתו · לא למדה אלא מג"ש דאמר ר' יצחק בר אבדימי אתיא הנה הנה לאיסורא כתיב הכא גבי לאו ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה וגו' והאי דקאמר ערות אשה ובתה באשה שיש לו אישות בה קא מיירי לא שנא בתה שהיה לה מאחר לא שנא בתה שיש לה ממנו וכתיב ערות בת בנך או בת בתך לא תגלה ערותן כי ערותך הנה והכא לא כתיב אשה משמע דכל הני לאו באישות מיירי אלא באונס אשכחן בת בנו ובת בתו מאנוסתו בתו מאנוסתו מנין וכי תימא ק"ו אין עונשין מן הדין אלא אתיא הנה הנה לאיסורא מה כאן גבי ערות אשה ובתה גלי בבתו מאישות אף הכא בערות בת בנך או בת בתך מיחייב נמי אבתו מאנוסתו ואתיא זמה זמה לשרפה כתיב הכא גבי ערות אשה ובתה זמה וכבר ילפינן בתו מאנוסתו נמי מיניה דכתיב ביה נמי א)(הנה שארה הנה זמה היא) וכתב בשרפה זמה דכתב ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זמה היא מה זו בשרפה אף זו בשרפה ובתו מאנוסתו נמי : מה אוב וידעוני בסקילה דכתיב באבן ירגמו אותם דמיהם בם : המפטם · ע"מ לסוך ממנו חייב ואינו מוסר לציבור ועובר משום על בשר אדם לא ייסך ובמתכונתו וכו' ואחד הסך ממנו שלא עשה פטור אע"פ שמסרה זה לציבור מ"מ לפי שאין חייבין כו': מה שמן כדמפטם · ליה לחצאין פטור כדמפרש לקמיה: אשר תעשה · כתיב כל עשייה דקטרת כלומר כל אותו שיעור שמקטיר אסור לפטם כמוהו ואפשר דמקטר קטרת לחצאין פרס שחרית ופרס בין הערבים דמנה זיה מקטיר בכל יום משום הכי כי מפטם לחצאין חייב : אף קנה בשם מחציתו חמשים ומאתים· כלומר דכולה חמש מאות והוו להו תרי אלפין : ואימא הכי נמי · נימא תרין אלפין : א"כ נימא קרא לתרווייהו לקינמון בשם ולקנה בשם מחציתו חמשים ומאתים · מדלא קאמר לקנה בשם מחציתו ש"מ דאלף ותש"נ : כתב רחמנא בד בבד· מתקל במתקל דהיינו עין בעין : ואת אמרת בהכרע · כלומר שהיה שוקל ההכרעות אח"כ לבד לידע כמה הכרע יש בהן אלא מדכתיב בד בבד אלמא לית בהן הכרע : והאמר רב יהודה המקום הוא יודע בהכרעות · כלומר שלא היה שוקל ההכרעות לבד אלא מניחן כמות שהן והמקום יודע מה משקלן אלמא דאית ליה הכרע לכל שקל : אמר לך אביי רב יהודה דאית ליה הכרע יליף מהכא דסבר קנמון בשם אמאי

עין משפט נר מצוה

סו א מיי' פ"י מהלכות תרומות הל' יב :
סז ב מיי' פ"א מהל' כלי המקדש הל' י :
סח ג מיי' פ"א מהל' תרומות הל' ח :
סט ד מיי' פ"א מהל' שגגות הל' א :
ע ה מיי' פ"ג מהל' שגגות הל' ט :
עא ו מיי' שם הל' י ופ"א מהל' תשובה הלכה א :
עב ז מיי' פ"ג מהלכות שגגות הלכה א ופ"ג הל' א :
עג ח מיי' פ"א מהל' תשובה הל' ג :
עד ט מיי' פ"ג מהל' שגגות הלכה ח ולאידך מ"ד :
עה י מיי' פ"א מהל' תשובה הלכה ג ולאידך מ"ד :
עו כ מיי' פ"א מהלכות שגגות הל' ב :

[ג"ל שמן משחת אלהיו ויקרא כא]

שיטה מקובצת

א] וחומש · ס"א ואשם ורש"י ז"ל לא גרים : ב] משלמת את הקרן ואינה משלמת את החומש : ג] עי' בחדושין : ד] בבל יסך ולכ' בבל יסך א"ל את י' נמחק : ה] יסיך ס"א קרי ביה לא ייסך וקרי ביה לא ייסך : נ"א לא ייסך כתיב קרי ביה לא ייסיך וקרי ביה לא יסיך : ו] מנין שחייב שנאמר : ח] שסך · עי' תוס' מנחות (ד"ף סט ע"ב) : ט] נזר שמן משחת אלהיו תיבת גו' ל"ש : י] קתני מידעם דאיתיה לחטאת ומיתו רחמנא פטריה : יא] ליתיה לחטאת דהא כפר ליה יה"כ ר"י : יב] עי' בחדושין : יג] דקאמר לא נכפר עליה יה"כ תיבות אין מכפר ל"ש : יד] ובפלוגתא האומר לא יתכפר עלי חטאתי הא דלא מייתי פלוגתא דרבי ורבנן דשמא לא פליגי לענין אם יפטור מאשם תלוי ביה"כ כשאינו שב : גליון ע"כ : טו] ממילא קא הויא והדר ביה רבא מהא דתניא : יכול : טז] הוא הואיל וחטאת תיבת ומה נמחק : יז] בחטאת ואשם שאין מכפרין על המזיד כשוגג אע"ג דאשם שפחה חרופה ואשם נזיר באים על המזיד רוב אשמות קאמר ועוד דיוה"כ מכפר אמזיד דכרת אבל הני דוקא אלאו מכפר : יח] עי' בחדושין : יט] כשוגג יכפר על שבין כו' והשאר נמחק : כ] כא] כב] עי' בחדושין : כג] וקראו ס"א ולא קראו מקרא : כד] כה] עי' בחדושין : כו] קשיא לא גרס' הא רבי הא ר"י : כז] תשובה מוחלין לו ואם לא עשה תשובה אין מוחלין לו רבא כו' : כח] דלא הוא יממא תיבת הוה נמחק : כט] אומצא ומית דלא : ל] החמה ולא הוה ליה שהות ביממא דלכפר עליה א"נ : לא] ליה אלא לאו כדשנין מעיקרא : לב] מאי · אמאי קתני יצא מגדף כלומר אהיכא קאי וחכמים אומרים אף המגדף והלשון דחוק קצת תוס' מהר"פ ז"ל: לג] לד] עי' בחדושין : לה] זרה היא שהרי : לו] למילף יום הכפורים דאם המיר דתו לעבודת כוכבים קודם יום כפור וחזר בו אחר יום כפור דתו לא : לז] לקמן כרת במקום קרבן דכרת כו' כך נ"ל :

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבי יוחנן אמר מקטיפין במבעט : (ב) רש"י ד"ה שנשאת וכו' סדרא לתרומה ע"כ משלמת כו' כל"ל והד"א : (ג) ד"ה אלא וכו' בעינן השב ואח"כ מ"ס חטאת ואשם שאין מכפרין אשם לאו : (ד) ד"ה אלא כי וכו' בינתיים והכא בעי למילף ביוה"כ : (ה) ד"ה מודה רבי וכו' קאמר ששד ואח"כ מ"ס ובהדי עמוד השחר ויה"כ אינו :

א) נראה דצ"ל דכתיב ביה נמי כי עיונך הנה וילפינן הנה הנה מהתם והוי כמו דכתיב ביה נמי זימה וכתיב בשריפה וכו' ·

גליון הש"ס

גמ' מתעגל · ע' כתובות ל ע"ב בתוס' ד"ה מתחייב · וביומא עז ע"א תד"ה דתנן · ושם פא ע"א בתוס' ד"ה זר שבלע · ובמנחות סט ע"א תד"ה דבלע :

הכי א] קאמר מגדף מביא קרבן הואיל ב] ובא בו כרת במקום קרבן דברי ר"ע קסבר ג] מינו דבעי מכתב כרת בעלמא וכתיב כרת במקום קרבן שמע מינה ד] מייתי קרבן ואומר °חטאו ישא אתא לרבנן והכי קאמר ר"ע לרבנן אמריתו מגדף לית ביה מעשה מהו *מגדף ה] *מברך את השם אלא כרת דכתיב ו] למאי אתא אמרי ליה ליתן כרת למקלל דכתיב במקלל *ז] (°חטאו ישא האיש ההוא) וכתיב בפסח שני °חטאו ישא מה להלן כרת אף כאן כרת ח] ת"ר °את ה' ט] [הוא] מגדף איסי בן יהודה אומר כאדם האומר לחבירו גירפתה הקערה וחיסרתה קסבר מגדף מברך את השם הוא ר' אלעזר בן עזריה אומר כאדם האומר לחבירו גירפתה הקערה ולא חיסרתה קסבר *מגדף היינו עובד ע"ז תניא אידך את ה' י] רבי אלעזר בן עזריה אומר °בעובד ע"ז הכתוב מדבר וחכמים אומרים לא בא הכתוב אלא ליתן כרת למברך השם:

מתני' ב יש מביאות קרבן ונאכל ויש מביאות קרבן ואינו נאכל ויש יא] שאינם מביאות [*מביאות] קרבן ונאכל *המפלת כמין בהמה חיה ועוף דר"מ וחכ"א עד ג שיהא בו מצורת אדם *המפלת ד סנדל או שיליא או שפיר מרוקם והיוצא מחותך וכן ה שפחה שהפילה מביאה קרבן ונאכל ואלו מביאות ואינן יב] נאכלות ו המפלת ואין *יודע מה הפילה יג] ושתי נשים שהפילו אחת ממין פטור ואחת ממין חובה יד] א"ר יוסי אימתי בזמן שהלכו טו] *זה למזרח *וזה למערב אבל אם היו שתיהן עומדות שתיהן מביאות קרבן ונאכל אלו שאין מביאות *המפלת ז שפיר מלא מים מלא דם מלא גנינים *המפלת כמין דגים וחגבים ושקצים ורמשים המפלת יום ארבעים ויוצא דופן ר' שמעון מחייב ביוצא דופן:

גמ' שפחה מנלן דת"ר °בני ישראל *אין לי אלא בני ישראל טז] גיורת ושפחה מנין יז] ת"ל °אשה מאי וכן שפחה ס"ד אמינא כי אמרינן *כל מצות שהאשה חייבת בה עבד חייב בה ה"מ בדבר ששוה בין יח] איש ובין אשה אבל יולדת דבנשים איתא באנשים ליתא אימא לא תתחייב שפחה אהכי תנא יט] שפחה: אלו כ] מביאין קרבן כו': מאי עבדין כא] ח מייתין תרווייהו חד קרבן ודאי וחטאת עוף ספק ומתני' ומי אית ליה לר' יוסי תנאה והתנן *רבי שמעון אומר כב] מביאות שניהן חטאת אחת רבי יוסי אומר אין שניהן מביאות חטאת אחת אלמא לר' יוסי לית ליה תנאה אמר רבא מודה ר' יוסי במחוסר כפרה וכן כי אתא רבין אמר ר' יוחנן מודה רבי יוסי במחוסר כפרה מ"ט התם כג] בעי גברא ידיעה דכתיב °או הודע אליו חטאתו הילכך לא מתיין ומתני' אבל הכא כי מתיין נשים קרבן לאישתרויי באכילת קדשים כדתני סיפא דההיא א) רבי יוסי אומר ט כל חטאת שהיא באה על חטא אין כד] שתים מביאות אותה: אלו שאין מביאות כו' ר' שמעון מחייב ביוצא דופן: מ"ט דר"ש אמר ר"ל אמר קרא °ואם נקבה תלד ב) לרבות לידה אחרת מאי היא יוצא דופן ורבנן מ"ט א"ר מני בר פטיש °אשה כי תזריע וילדה עד שתלד ממקום שמזרעת:

מתני' כה] ג) י המפלת לאור שמונים ואחד ב"ש פוטרין מן הקרבן וב"ה מחייבין אמרו ב"ה לב"ש מ"ש אור שמונים ואחד מיום שמונים ואחד אם כו] שיוה לו לטומאה לא ישוה לו לקרבן אמרו להם ב"ש לא אם אמרתם במפלת יום שמונים ואחד שכן יצאה כז] לשעה שהיא ראויה להביא בה קרבן תאמר במפלת לאור שמונים ואחד שלא יצאה כח] לשעה שהיא ראויה להביא בה קרבן אמרו ד) להן ב"ה והלא המפלת יום שמונים ואחד שחל להיות בשבת תוכיח שלא יצאה לשעה שהיא ראויה להביא בהו קרבן וחייבת קרבן אמרו ה) להן ב"ש לא אם אמרתם יום שמונים ואחד שחל להיות בשבת שאף על פי שאינן ראוי לקרבן יחיד ראוי לקרבן ציבור (א) תאמר במפלת לאור שמונים (יום) ואחד שאין הלילה ראוי לא לקרבן יחיד ולא לקרבן ציבור והדמים אינן מוכיחים שהמפלת בתוך מלאת דמיה טמאים ופטורה מן הקרבן:

א) [לקמן כג:] ב) [בכורות מז: נדה מ·] ג) פסחים ג· [עדיות פ"ד מ"י] ד) [נ"ל להם] ה) [נ"ל להם]

והכי קאמרי ליה רבנן לר"ע אמרת מגדף מביא קרבן הואיל ונאמר בו כרת במקום קרבן מי סברת מגדף דקרא היינו מברך את השם מגדף היינו עובד ע"ז כט] והאי דקתני במתני' והכ"א אף המגדף כו' הכי קאמרי אף המגדף דידך אף מברך את השם שאתה קורא אותו מגדף: אלא כרת במברך את השם מנא ל] להו · במברך את השם כתיב איש כי יקלל אלהיו ונשא חטאו (ויקרא כד) ונאמר בפסח (במדבר ט) חטאו ישא האיש ההוא מה להלן כרת אף כאן כרת והכי נמי איכא דדריש ליה בפסחים בפרק מי שהיה טמא (דף צג:) לא] ודרשי הכי וחדל לעשות הפסח ראשון לב] דהא קרבן ה' לא הקריב במועדו חטאו ישא ולא נאמר כרת לג] דמגדף במקום קרבן ולא גמרינן ליה אלא מכרת דפסח לד] שאינה בת חטאת דמצות עשה היא· ור"ע אית ליה כרתא לה] בשני ומוקי לחטאו ישא בפסח שני וגמר לו] לה ממגדף וסבר מגדף היינו מברך את השם ובפסחים (שם) נמי איכא דדריש ליה הכי: גירפת · ר' מתחלפת בד' לז] הנחת את הקערה מן התבשיל וחסרת גם את העץ קסבר מגדף היינו מברך את השם ומילתא רבה עבד דפשט ידו בעיקר: ולא חסרת · קסבר היינו עובד עבודת כוכבים כגון מסורר ומזמר לעבודת כוכבים דלאו מילתא רבה היא כולי האי: מתני' כמין בהמה חיה ועוף · מפרש טעמא במסכת נדה בפרק המפלת (ד' כג:) הואיל ונאמרה בו יצירה כאדם: סנדל · ולד הוא אלא שנפחתה צורתו: שיליא · כמו אמרינן במסכת נדה בהמפלת (דף כו·) אין שיליא בלא ולד ושפיר היינו עור הולד מרוקם שיש בתוך השפיר צורת איברים קטנים ובמס' נדה מפרש לה בהמפלת: וכן שפחה · כנענית ובגמ' פריך למה לי למתניי': ואין ידוע מה הפילה · אם צורת אדם וחייבת או דגים וחגבים ופטורה: מביאה קרבן · שתי תורים לח] [א' לעולה וא' לחטאת ועל של] עולה מתנה עלה אם מין חובה ילדה תהא לט] לחובתה ואם לאו תהא עולת נדבה אבל חטאת לא מצי לאתנויי דאין חטאת נדבה ומחייב בספק ואינו נאכל דשמא לאו בת קרבן היא ומליקתה כנבילה בעלמא ומשום חולין על המזבח לא איכפת לן דכיון דאין למזבח אלא דמה לא חשיבא אכילה ובמסכת נזיר (דף כט·) ילפינן דחטאת העוף באה על הספק: וכן שתי נשים שהפילו · במחבואה: אחת מין פטור · דגים וחגבים: ואחת מין חובה · סנדל או שיליא ואין ידוע אי זו הפילה פטור ואי זו הפילה חובה מביאות כל אחת שתי תורים כמו שפירשתי ואינו נאכל: אימתי · אינו נאכל בזמן שהלכה כו' שאין יכולות להתנות שהביאו קיניהן לכהן והלכו לדרכן: אבל אם שתיהן עומדות כו' · בגמ' מפרש מאי עבדן: גנינין · גוונים: (כמין דגים וחגבים): המפלת יום ארבעים · במסכת נדה בפ' המפלת (דף ל·) מ] עד שיעברו מ' יום להריון הוי מיא בעלמא: גמ' ושפחה מנלן דת"ר דבר אל בני ישראל אשה כי תזריע: מאי וכן שפחה · הא פשיטא לן דכל מצוה שהאשה חייבת בה עבד חייב בה דגמרי לה לה לה כתיב באשה (דברים כד) וכתב לה ספר כריתות וכתיב בשפחה או חפשה לא נתן לה*: מאי עבדן · לרבי יוסי מא] מתיין תרווייהו חד קרבן בין שתיהן יקנו חטאת העוף מב] א) חדא ודאי עולת העוף תביא כל אחת ודאי ובתנאי שאם אינה חייבת תהא נדבה אבל חטאת העוף לא מצי למימר תהא נדבה דאין חטאת נדבה ולהכי מייתו מג] חטאת העוף ויקנוהו בין שתיהן ומתנין אם אני חייבת יהא מד] חלקך מחול לי ואם את חייבת יהא מה] חלקי מחול לך וממ"נ הויא מליקתה כשרה מו]: ר"ש אומר כו' · בפרק דם שחיטה לקמן (דף כג·): מודה רבי יוסי · דמתני' בארבעה מחוסרי כפרה דלא מייתי קרבן לשום חטאת אלא לאשתרויי בקדשים: התם · גבי חטאת חלב בפרק דם שחיטה גברא בעי ידיעה שידע שחטא ואי לא מייתי כל חד אשם תלוי ולא חטאת בשותפות: דקתני סיפא דההיא · בפ' דם שחיטה (שם) כל חטאת שהיא באה על חטא אלמא באה על חטא דוקא נקט: ואם נקבה תלד · הוה ליה למכתב ואם נקבה היא: מתני' לאור פ"א · שילדה נקבה לאור פ"א שהיתה ראויה למחר להביא כפרתה הפילה: ב"ש פוטרין מן הקרבן · מלידה ב' אע"ג דלאחר מלאת הוא הואיל ולילה הוא ולאותה שעה ראויה לקרבן דלילה מחוסר זמן קרבן הוא דכתיב (ויקרא ז) ביום צותו הילכך לענין קרבן כתוך מלאת דמי: מ"ש אור פ"א מיום פ"א · דודאי חייבת כדמפרש לקמן בפ' ארבעה מחוסרי כפרה (דף ט·): אם שיוה לו לטומאה · שהרי אתם מודים שמשקיעת החמה של יום פ' כלו ימי טוהר שלה ואם ראתה בליל פ"א טמאה: והדמים · שאתה אומר אם שוה לו לטומאה כו' אין מוכיחין לקרבן שהרי המפלת תוך מלאת דמיה טמאין מפני הלידה ואינה חייבת קרבן שני:

א) חדא ספק ובולא כנ"ל

תוספות הואיל ונאמרה כרת במקום קרבן · ותימה תיפוק ליה דמביא מידי דהוי אאמר כריתות שבתורה דהא ר"ע לא בעי מעשה וכ"ש לר"ל דמעשה זוטא אית ליה ואו"ל ר' יוחנן מתרץ לטעמיה דמהכא יליף ליה ר"ע בכל התורה דלא בעינן מעשה כמו מגדף דמחייב · ור"ל מתרץ לטעמיה דמהכא יליף דסגי במעשה זוטא: אתאן לרבנן · כלומר השיב ר"ע לרבנן כדמפרש ואזיל דלכרת גרידא לא איצטריך דבג"ש אתיא מפסח: מגדף היינו עובד עבודת כוכבים · פירש"י מזמר ומסורר לעבודת כוכבים וקשה אמאי פירש כן אי משום דלית ביה מעשה לימא כגון שקיבלו באלוה שאמר לו אלי אתה אלא נראה דמגדף היינו עובד עבודת כוכבים בזיבוח וקיטור והיינו כרת דכתיב בעבודת כוכבים ולא פליגי אלא במברך את השם: גירפתה וחיסרתה · פי' שלא כילה לגמרי: לא חיסרת · פי' לא חיסרת דבר אלא כילה לגמרי כלומר פשט ידו בעיקר שעבד עבודת כוכבים: אימא לא תתחייב שפחה · תימה אה"נ ואיצטריך קרא לגיורת דאמרי' בספרי גבי ברכת כהנים כל מקום שמדבר בישראל צריך להביא הגרים: שניהן מביאין חטאת א' · תימה דהא בעי סמיכה ושניהן א"א לסמוך דאחד מהן יעשה עבודה בקדשים: יוצא דופן · פי' ע"י סם פתחו לכריסה והוציאו הולד ור"י נוי פי' דיצא דרך בית הרעי ואין נראה מדקאמר בפ"ק דבכורות גבי דג טמא שבלע דג טהור כגון שנמצא דרך בית הרעי ש"מ שאי לצאת דרך בית הרעי אא"כ בלע שנכנס דרך הוושט אבל מה שמשריך בתוך מיעיו לא יצא דרך בית הרעי: תלד לרבות · דהוי מיעוט אחר מיעוט דוילדה ותלד תמעט ולא יוצא דופן:

שיטה מקובצת

יז] עי' בחדושין: יח] בין באיש ובין באשה: יט] תנא וכן שפחה: כ] אלו מביאות קרבן' מאי עבדן מייתן: כא] עי' בחדושין: כב] אומר שניהן מביאות: כג] התם גברא בעי: כד] אין שניהם מביאות: כה] המפלת לאור שמנים ואחד ולא נקט אור ארבעים שהרי אינו נוצר עד מ' יום ואפי' [פחות רגע] לא אפשר: כו] שוה לו אות י' נמחק: כז] יצאה בשעה שהיא אות ל' נמחק: כח] יצאה בשעה שהיא אות ל' נמחק: כט] מתיבת והאי עד סה"ד נרשם עליו קו כי צריך למחקו: ל] מנא לכו דכתיב במברך את השם איש כי: לא] טמא ודריש הכי: לב] ראשון כי קרבן תיבת דהא נמחק: לג] כרת במגדף אלא גמרינן ליה מכרת אות ד' ותיבות במקום קרבן ולא נמחק: לד] תיבות שאינה בת חטאת דמצות עשה היא נמחק: לה] כרת בפסח שני ומוקי קרא חטאו

גמ' תניא אמרו להן ב"ה לב"ש הרי הוא אומר (א) א] °לבת לרבות אור שמונים ואחד ר' הושעיא הוה שכיח קמיה דבר קפרא שבקיה ואתא קמיה דרבי חייא יומא חד פגע ביה ב] בעא מיניה זב שראה ג' ראיות בליל ח' מה ב"ה אומרים בדבר זה טעמייהו דב"ה במפלת בלילה משום ג] דכתיב (ב) לבת אבל זב שראה ג' ראיות בליל ח' פטרי דלא מייתרי קראי או דלמא לא שנא א"ל בר קפרא ד] מה בבלי אומר בדבר זה אישתיק רבי הושעיא לא אמר כלום ה] א"ל בר קפרא צריכין לדברי *עייא נחזור על הראשונות הרי הוא אומר ו] לבת לרבות אור שמונים ואחד נימא כתנאי זב שראה ג' ראיות בליל ח' תני חדא *מביא ותניא אידך אינו מביא מאי לאו תנאי היא דהא דתניא מביא קסבר *לילה אין מחוסר זמן ז] והדתני אין מביא קסבר לילה מחוסר זמן אמר רב ח] הונא בר אחא א"ר אלעזר הני תנאי סברי לילה מחוסר זמן והא דתניא מביא בזב בעל ב' ראיות והדתניא אין מביא בזב בעל ג' ראיות זב בעל ב' ראיות מאי למימרא הא קמ"ל דוקא ראה בליל ח' ט] אבל ביממא דז' לא קסבר י] כל ראייה שסותרת אין מביאה לידי קרבן אמר רבא אמאי אוקימתא להא דתניא אין מביא בזב בעל ג' ראיות ליתנייה גבי *חמשה מביאין קרבן אחד על עבירות הרבה לא פסיקא יא] *דא"ר יוחנן ראה אחת בלילה וב' ביום מביא ב' בלילה ואחת ביום אין מביא אמר רב יוסף תדע דאחת בלילה וב' ביום מביא דהא ראייה ראשונה יב] שכבת זרע בעלמא ואילו חזי תרתין אחרנייתא מצטרפי להו אמר רב ששת בריה דרב אידי מידי איריא ראייה ראשונה של זב חזייה בזמן חיובא אחת בלילה יג] כיון דלאו בזמן חיובא חזייה אי לאו דאשמעינן רבי יוחנן דמצטרף ה"א לא תצטרף ומי א"ר יוחנן לילה מחוסר זמן *והאמר חזקיה נטמא ביום מביא בלילה אין מביא ור' יוחנן אמר אפי' בלילה מביא כי קא"ר יוחנן ב' בלילה ואחת ביום אין מביא לדברי האומר יד] מחוסר זמן לדברי האומר פשיטא ראה אחת בלילה וב' ביום איצטריכא ליה מהו דתימא כיון דלאו בזמן חיובא קחזי ליה לא תצטרף קמ"ל:

מתני' (א) האשה שיש עליה ספק ה' לידות וספק ה' זיבות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים ואין השאר עליה חובה ה' זיבות ודאות וה' לידות ודאות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים והשאר עליה חובה מעשה שעמדו קינין בירושלים בדינר זהב טו] אמר רבן שמעון בן גמליאל ג) המעון הזה לא אלין הלילה עד (ד) שיהיה בדינרין טז] בסוף נכנס לב"ד ולמד האשה שיש עליה ה' לידות ודאות ה' זיבות ודאות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים ג) ואין השאר עליה חובה ד) ועמדו קינין יז] ביום ההוא ברבעתים:

גמ' ת"ר יח] ה' (ה) לידות ודאי וה' זיבות ספק או ה' (ו) לידות ודאי וה' לידות ספק מביאה ב' קינין °אחת על הודאי ואחת על הספק של ודאי נאכלת והשאר עליה חובה של ספק אין נאכלת ואין השאר עליה חובה ר' יוחנן בן נורי אומר יט] על ודאי תאמר על האחרונה ותפטר של ספק אם יש ודאי ביניהן תאמר על הודאי ותפטר ואם לאו תאמר על אחד מהן ותפטר כ] ר"ע אומר בין על הודאי בין על הספק תאמר על אחת מהן ותפטר א"ל רב נחמן בר יצחק לרב פפא אימא לך משמיה דרבא הני תנאי במאי פליגי דר' יוחנן בן נורי מדמי להון לחטאת דמאן דחייב ה' חטאות עד דמייתי כולהון וסוף מכפר ליה ה"נ ל"ש כא] ור"ע מדמי להון לטבילין דמאן דמחייב ה' טבילות כיון דטביל חדא זימנא איטהר ה"נ ל"ש כב] א"ל רב פפא אי ס"ד ר' יוחנן בן נורי לחטאת מדמי כג] להן אמאי של ספק תאמר על אחת מהן ותפטר אילו מאן דמחייב

ה' אשמות תלויין [כו'] חוששין לפשיעה · אם לא כה] הצריכוה לומר על האחרונה אני מביאה תהא סוברת שנפטרה בקרבן זה ולא יהו השאר עליה חובה ותפשע ולא תביאם וכי מצרכת לה לומר על האחרונה אני מביאה ידעה דהשאר עליה חובה אבל על הספק שאין השאר עליה חובה לא מזקקינן לה לומר על האחרונה אני מביאה : ורבי עקיבא לא חייש לפשיעה· ואני שמעתי חוששין לפשיעה שמא תפשע ולא תביא אפילו קרבן אחד ותאכל זבחים בטומאת הגוף וקשיא לי בגוה טובא חדא אפשר היא(ד)מתיא קרבנה ומשום דלא מצרכת לה לומר על האחרונה ליחוש שמא תחזור בה ועוד אי חיישת להכי כל שכן דעל הספק היא מקילה ואמאי לא מצרכת לה לומר על האחרונה ליחוש שמא תחזור בה ולא תביאנו ואכלה בקדשים בספק טומאת הגוף :

הדרן עלך שלשים ושש

ארבעה מחוסרי כפרה · מביאין חטאת ולא על חטא אלא לאכול בקדשים : עד שיזרוק עליו הדם · דבעי איתויי קרבן כדמפרש לקמיה : ונזיר לייט ולתגלחתו ולטומאתו · ונזיר מחוסר כפרה שכל זמן שלא כיפר אסור ביין ובתגלחת ולטמא למתים: **גמ'** דמני להו בתרין: דחשיב זב וזבה בתרין מהנך מחוסרי כפרה : מבשרו · מכח אברו ומתוקף יצרו · זבה מטמאה באונס כדאמרינן בפרק בנות כותים (נדה דף לו:) וכי יזוב זוב דמה (ויקרא טו) הרי אונס אמור : ומטמאה בראיות · אם ראה ג' ביום אחד: כבימים · אם ראה ג' ימים רצופין כדמפרש בב"ק בפרק ב'(דף כד׳)זבה לא מטמאה אלא בימים: הרי כאן שנים. לצרוע משמע בין זכר בין נקבה מטמאין בנגעים : ה"ג א"כ מה ת"ל איש (ה) לענין של מטה: לטהרת טומאת נגעים א"א שהרי נאמר והצרוע: איש דכתיב במקרא העליון לענין מקרא התחתון · שפריעה ופרימה כתובה כו] באחרונה לומר לך איש פורע ופורם : עיקר טומאתן חלוקה · זה בראיות ובימים וזו בימים ולא בראיות : כגרים· דזהו שיעור נגע כחצי פול : סוף סוף נזיר מ"ע · לא תני הא לאישתרויי הוא : ומשני ההוא לאו לאשתרויי בקדשים אלא ביין דחולין הוא וכי קחשיב כפרה דמעכבא שום אכילה דקדשים : גר מעוכב לאכול בקדשים · דאפילו (ו) לרבנן סבירא להו כר"א בן יעקב דאמר לאישתרויי הוא דמייתי והא דלא תני ליה משום דלא מיקרי מחוסר כפרה : הביא פרידה אחת · גוזל אחד שחרית : אוכל בקדשים לערב · ובלבד שיביא השניה כדאמרינן לקמן להביא פרידה אחת א"א : כאן שתיהן עולות · כדאמרן לקמן בגמ' (דף ט׳) מדור המדבר : הביא חובתו מן הבהמה · עולה אחת יצא : עולה ושלמים לאו דוקא אלא משום דבעי למיתני מנחה ושלמים לא יצא : מה אתם עולה ושלמים · דכתיב (שמות כד) וישלח את נערי בני ישראל וגומר : לא תיסגי בגוה · עד דמייתי שלמים : שכולו לה' · שאין כהן נהנה ממנו דבעולת בהמה איכא עורה לכהנים אבל עולת העוף ליכא מידי כז] : נכס

תורה אור

חמש אשמות תלויין כי מייתי חד מי מיפטר והתניא *א זה הכלל כל שחלוקין בחטאות חלוקין באשמות א] *אלא דכולי עלמא לטבילות מדמי להון ובחוששין לפשיעה קמיפלגי רבי יוחנן בן נורי סבר חיישינן לפשיעה ורבי עקיבא סבר לא חיישינן לפשיעה:

הדרן עלך שלשים ושש

ארבעה *מחוסרי ב] כפרה וארבעה מביאין על הזדון כשוגג ואלו הן מחוסרי כפרה ב הזב והזבה והיולדת והמצורע רבי אליעזר בן יעקב אומר ג] גר מחוסר כפרה עד שיזרוק עליו הדם ד] נזיר ליינו ותגלחתו וטומאתו : **גמ'** מאי שנא זב וזבה דמני להון בתרין משום דחלוקה ה] טומאתו דזב לא מטמא באונס ו] וזבה לא מטמאה בראיות כבימים דתניא *° מבשרו (ויקרא טו) ג ולא מחמת אונסו ז] *(ומי טמא) בראיות כבימים דתניא תלה הכתוב את ח] הזכר ד בראיות ואת הנקבה ה בימים וזבה מטמאה באונס ולא מטמאה בראיות כבימים מצורע ומצורעת נמי חלוקה טומאתן ו דמצורע טעון פריעה ופרימה דכתיב °בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע (שם יג) ז ואסור בתשמיש המטה ומצורעת ח אינה טעונה פריעה ופרימה דתניא ט] א) אין לי אלא איש אשה י] מנין כשהוא אומר °והצרוע הרי יא] כאן (שם) שנים אם כן מה ת"ל איש נתקו הכתוב יב] מענין של מעלה לענין של מטה לומר איש פורע ופורם ואין האשה פורעת ופורמת ט ומותרת בתשמיש המטה יג] שנאמר °וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים ולא מחוץ לאהלה הלכך (ויקרא יד) נמנינהו בתרין זב וזבה עיקר טומאתן חלוקה מצורע ומצורעת אין עיקר טומאתן חלוקה י האי והאי כגרים הוא : ר"א בן יעקב אומר גר מחוסר כו': ות"ק מאי טעמא לא תני גר כי קתני מדעם דמישרי למיכל בקדשים כ גר כי קא מייתי קרבן לאכשורי נפשיה למיעל בקהל (א) יד] ונזיר מאי טעמא לא תני סוף סוף נזיר נמי כי מייתי קרבן לאישתרויי למישתי יין דחולין הוא ור"א טו] דקתני נזיר למישרי נפשיה ניתני נמי נזיר טמא טז] כי קא מייתי קרבן למיחל עליה נזירות יז] בטהרה הוא ב) תנו רבנן ל גר מעוכב לאכול בקדשים עד שיביא קינו יח] הביא פרידה אחת שחרית אוכל בקדשים לערב ג) כל הקינין שבתורה אחד חטאת ואחד עולה כאן שתיהן עולות הביא חובתו (ג) מן הבהמה יצא יט] עולה ושלמים יצא מנחה ושלמים לא יצא לא אמרו קן אלא להקל מאי שנא מנחה ושלמים דלא יצא דכתיב °כאשר (במדבר טו) תעשו כן יעשה מה אתם עולה ושלמים אף גר עולה ושלמים א"כ (ג) חובתו כ] אחת מן הבהמה לא תיסגי כא] עליה בגוויה דהכתיב כאשר תעשו כן יעשה אר"פ יש לימר לעוף איתרבי לעולת בהמה לא כל שכן אי הכי אפילו מנחה נמי מיעט קרא כן ועוף היכא איתרבי דת"ר כאשר תעשו כן יעשה מה אתם עולה ושלמים אף הוא עולה ושלמים כב] שנא' °ככם כגר מנין לרבות את העוף ת"ל כג] °אשה ריח ניחוח לה' איזה דבר שכולי לה' הוי אומר כד] עולת העוף

א) [סוטה כג: ערכין ג׳] ב) תוספתא דנגעים פ"ג ע"ש ג) [תוספתא פ"א ע"ש]

תוספות אידי ואידי כנגרים · סת"ל כה"ג חלוקין בזב וזבה שזה באונס וזה בלונן : לעוף איתרבי כו' · תימה זב וזבה יוכיחו דאית לנו לעוף ולא לבהמה :

עי' בחדושין : ד] הדם ונזיר ליינו ולתגלחתו ולטומאתו : ה] דחלוקה טומאתן דזב : ו] מתיבת דתניא עד תיבת דתניא נמחק : ז] אונסו ומטמא בראיות אות י' נמחק : ח] את הזב בראיות ואת הזבה בימים : ט] דתניא איש צרוע הוא אין : י] עי' בחדושין : יא] כאן ס"א אשה וקטן אמור א"כ : יב] תיבות מענין של מעלה נמחק : יג] המטה דאמר רב חסרא מנין למצורעת שמותרת בתשמיש המטה שנאמר : יד] בקהל הוא ונזיר : טו] ור"א בן יעקב דקתני : טז] עי' בחדושין : יז] נזירות דטהרה הוא אות ב' נמחק : יח] יט] עי' בחדושין : כ] חובתו עולה אחת : כא] תיסגי ליה בגויה : כב] תיבות שנאמר ככם כגר נמחק : כג] ת"ל ועשה אשה : כד] אומר זה עולת : כה] לא תצריכוה לומר אות ה' נמחק : כו] כתובה בו תיבת באחרונה נמחק : כז] מידי · גליון דאפי' מוראתה ונוצה אסור בהנאה דהא נבלעין במקומן · הרגמ"ה :

נפקא מן מנינא אימא סמים בתראי תרין כי סמים קמאי ולא חמשה ובצרו להו : א"כ · ד[illegible] ניכתוב קח סמים סמים בהדדי וסוף ני כתוב נטף ושחלת וחלבנה אלא מדכתב סמים לבסוף [illegible] ר' ישמעאל תאנא · מכלל ופרט וכלל : או אינו אלא כלל בכלל דראשון וכו' ר' ישמעאל ב[illegible] מכלל ופרט וממנינא דרב הונא דמכלל ופרט יליף כל שקוטר · ומקרא יליף כמה הוויין דא[illegible] קשיא ליה אימא סמים בתראי תרין כו' : ונילף נמי מן פרט אחרון מן לבונה זכה דניי[illegible] בהו אלא חד צד דומיא דלבונה דריחה נודף ולפיק חד מהנהו דקוטר ועולה ואע"פ שאינו [illegible] א"כ · דילפינן מינה ניכתוב קרא ללבונה במיצעי קודם סמים בהדי אידך פרטי אלא מ[illegible] חא אין עליך לדון בלשון כו' : אי משום הא לא איריא דאילו אי כתבה ללבונה במיצע[illegible] דאמרי' סמים בתראי שיתא כי הנך ד' דבפרט וב' בכלל אלא הכי מצית למימר א"כ [illegible] לבונה ליכתבה במצעי וחלבנה לבסוף בתר סמים ולא הוויין אלא חד סר אלא מדלא כ[illegible]

[illegible]

שיטה מקובצת

[illegible]

על אחת מהן נפטרה לגמרי וכן נמי אם אמורה על הראשונה פשעה דסברה דבראשון נתחייבתי נפטרו כולן · הרא"ש :

ב] כפרה : ס"י כפורים ארבעה מחוסרי כפרה · כפרה לאו דוקא שהרי אינן באין על חטא אלא ר"ל קרבן וכן פרש"י

[illegible]

יכול שאני מרבה אפילו מנחה ת"ל כן תניא אידך °יעשה אשה ריח ניחוח לה' שומע אני כל שעולה לאשים אפילו מנחה ת"ל °כאשר תעשו כן יעשה מה אתם מיני דמים אף הם מיני דמים אי מה אתם עולה ושלמים אף הם עולה ושלמים ת"ל °ככם א] כגר יהיה לכם הקשתיו ולא ב] *(לדבר אחר) לקרבנותיכם רבי אומר ככם כאבותיכם מה אבותיכם לא *נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דם אף הם לא יכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דמים ג] להביא פרידה אחת א"א שלא מצינו בכל התורה כולה: לא אמרו קן אלא להקל עליו: ולא והתניא °והקריבו מה ת"ל לפי שנאמר בתורים °*והקריב שומע אני האומר הרי עלי עולת העוף לא יפחות משני פרידין ת"ל והקריבו *אפי' פרידה אחת חובה מיהא לא אשכחן והאיכא יולדת דמתיא בן יונה או תור לחטאת משום דאיכא כבש בהדה אמר מר מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא כו' בשלמא מילה דכתיב °כי מולים היו כל העם היוצאים אי נמי מהכא °ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך ואומר לך בדמיך חיי וגו' הרצאת דמים ד] דכתיב °וישלח את נערי בני ישראל אלא טבילה מנלן דכתיב °ויקח משה ה] חצי הדם ויזרק על העם ואין הזאה בלא טבילה ו] אלא מעתה האידנא דליכא קרבן לא נקבל גרים אמר רב אחא בר יעקב °וכי יגור אתכם גר ז] אשר בתוככם וגו' ת"ר גר בזמן הזה צריך שיפריש רובע לקינו אר"ש כבר נמנה עליו רבן יוחנן בן זכאי ובטלה מפני התקלה אמר רב אידי בר גרשום אמר רב אדא בר אהבה הלכה כר"ש ואיכא דמתני לה על הדא דת"ר ח] גר תושב ט] מותר לעשות מלאכה בשבת לעצמו כישראל בחולו של מועד ר"ע אומר כישראל בי"ט ר' יוסי אומר גר תושב עושה י] בשבת לעצמו כישראל בחול יא] רש"א אחד גר תושב ואחד [עובד כוכבים] עבד ואמה התושבים עושין מלאכה בשבת לעצמן כישראל בחול יב]:

מתני' אלו מביאין על הזדון כשוגג הבא על שפחה ונזיר שנטמא ושבועת העדות ושבועת הפקדון *חמשה מביאין קרבן אחד על עבירות הרבה וחמשה מביאין קרבן עולה ויורד אלו מביאין קרבן אחד על עבירות הרבה הבא על שפחה ביאות הרבה ונזיר שנטמא טומאות הרבה:

גמ' הבא על השפחה מנלן דת"ר °וכפר עליו הכהן באיל האשם יג] על חטאתו אשר חטא מלמד שמביא קרבן אחד על עבירות הרבה (באיל האשם) °ונסלח לו מחטאתו אשר חטא לעשות יד] (שוגג כמזיד): נזיר שנטמא: מנלן טו] דכתיב °וכי ימות מת עליו בפתע פתאום פתע זה שוגג וכן הוא אומר °אם בפתע בלא איבה הדפו פתאום זה אונס וכן הוא אומר °ויאמר ה' פתאום אל משה טז] תניא אידך °פתאום זה מזיד וכן הוא אומר °ערום ראה רעה ונסתר ופתאים עברו ונענשו נכתוב קרא פתאום דמשמע שוגג ומשמע מזיד ומשמע אונס יז] מזיד ואונס כדאמר ומשמע נמי שוגג דכתיב °פתי יאמין לכל דבר ולא נכתוב קרא פתע אי כתב קרא פתאום יח] דמשמע שוגג ומשמע מזיד ומשמע אונס ה"א יט] כי מייתי קרבן בשוגג מידי דהוי אתורה כולה אבל אונס ומזיד אימא לא כתב רחמנא פתע דשוגג הוא לגלויי עליה דפתאום דאונס ומזיד הוא דאפי' הכי חייב רחמנא: שבועת העדות: מנלן דת"ר בכולן נאמר ונעלם כאן לא נאמר ונעלם לחייב על כ] (השוגג כמזיד): שבועת הפקדון: מנלן ילף תחטא תחטא משבועת העדות: חמשה מביאין קרבן אחד על עבירות הרבה: קתני הבא על השפחה ביאות הרבה מנלן דת"ר וכפר עליו הכהן באיל האשם כב] על חטאתו אשר חטא מלמד שמביא קרבן אחד על עבירות הרבה כג] (באיל האשם) ונסלח לו מחטאתו אשר חטא לעשות מזיד כשוגג והא קרא כי כתיב במזיד כתיב אלא אימא לעשות שוגג כמזיד בעא מיניה רבי חנינא טירנאה מר' יוחנן כד] הבא על חמש שפחות חרופות בהעלם אחת מהו חייב על כל אחת ואחת או אינו חייב אלא אחת אמר ליה חייב על כל אחת ואחת כה] מאי שנא מחמש העלמות בשפחה אחת א"ל כו] אין שפחה אחת גופין מוחלקין ה' שפחות גופין מוחלקין ומנלן דגבי כז] שפחה גופין מוחלקין אמר ליה לאו אמרת גבי עריות ואשה *לחלק על כל אשה ואשה גבי שפחה נמי כתיב °אשר ישכב את אשה שכבת זרע

א) [יבמות מו: ע"ש] ב) [נ"א לדורותיכם וגו'] ג) [ר"ה לא:] ד) [לקמן כה: ע"ש] ה) לעיל כב: ו) [נזיר יח:] ז) [בילקוט ליתא] ח) [ע' קושיה הל"י בפסחים לב: ד"ה מעילה] ט) [נ"א מזיד כשוגג וכ"ה בתו"כ ובילקוט וע' לקמן בסמוך] י) [ע' תוס' פסחים לב: שהמיתו בקושיא] כ) שבועות כה: לא: לה: ל) [נ"א המזיד כשוגג] מ) [סוטה לג' שבועות לד'] נ) [בילקוט ליתא]

רש"י

לכם הקשתיו · במקצת ולא כל קרבנותיכם ומיהו עולה מסתבר דמכשרא דכולה כליל: מילה וטבילה והרצאת דמים: מפרש לקמן: והקריבו · גבי עולת העוף דנדבה בויקרא: והקריב · משמע קרבן שלם: כל העם היוצאים · בשעת יציאתן מלו: בדמיך · דם פסח ודם מילה: הרצאת דמים · זריקת דמים על המזבח: וכי יגור אתכם גר וגו' לדורותיכם · אע"ג דליכא מקדש: צריך שיפריש רובע דינר לקינו · כשיבנה בית המקדש יביא קן דאמרי' לעיל דצריך קרבן וקרבן בפחות מרובע לא אפשר כח] להפרים דאין מצוי קן בפחות מרובע כדאמרינן במתני' ועמדו קינין ברבעתים אבל פחות לא אפשר: מפני התקלה · שלא יהנה ממנו: גר תושב · שקבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים כגון נעמן: עושה מלאכה בשבת לעצמו · בדבר האבד כישראל בחולו של מועד: כישראל בי"ט · אוכל נפש: כט] מתני' שבועת העדות · קרבן עולה ויורד: שבועת הפקדון · אשם: גמ' (א) מדמצי למיכתב על חטאתו וליסתוק וכתיב על חטאתו אשר חטא לאתויי חטאים הרבה: ונסלח לו מחטאתו אשר חטא · להכי הדר כתיב תו ב' זימני חטא בר מב' זימני קמאי לעשות מזיד כשוגג: ויאמר ה' פתאום · בע"כ יצאו שלשתן ע"פ הדיבור: ופתאים עברו ונענשו · היינו מזיד דאין עונש אלא על המזיד: ה"א · אע"ג דפתאום דעלמא משמע אונס ושוגג ומזיד פתאום דמזיד ודאי מדמייתי קרבן עלה ש"מ דשוגג הוא מידי דהוה אכל התורה דרוב קרבנות על השגגה הן באין להכי כתיב פתע דהוי שוגג לגלות ל] עליה דפתאום: בכולן · בכל המביאין עולה ויורד שבאותה פרשה כגון מטמא מקדש ושבועת בטוי דכתיבי בהו שבועת העדות: לעשות מזיד כשוגג והא עיקר קרא במזיד כתיב · דכתיב (ויקרא יט) בקורת תהיה והיינו מלקות ואין מלקות אלא במזיד ועליה קאמר והביא את אשמו ותו למה לי ונסלח לו מחטאתו לרבות מזיד: אלא אימא לעשות שוגג כמזיד · דמהו דתימא דוקא אמזיד נביא ולא אשוגג קא משמע לן ונסלח לו מחטאתו אשר חטא דלהכי כתיב חטא ארבע זימני תרי למילף קרבן אחד על עבירות הרבה ותרי לעשות שוגג כמזיד: בהעלם אחת · כלומר קודם שילקה ויביא קרבן על זו חזר ובעל זו: לאו אמרת גבי עריות · בפ"ק (לעיל ב:) ואל אשה לחלק על כל אשה ואשה כו':

נזירות

תוספות

יכול שאני מרבה אפי' מנחה · לא] פירוש מנחת נסכים שהיא כולה לאשים: ת"ל ככם כגר · אלי למימר כדלעיל השתא לעוף איתרבאי לב]: דכתיב כי מולים היו כל העם · פירוש שמלו עצמם ביציאתם ממצרים ואע"פ שאותן שהיו נימולים בימי אברהם לא מלו אותם ביציאת מצרים לג] מ"מ מעיקרא כשמלו עצמן מלו ליכנס בברית המקום וליבדל משאר אומות וגם כי עתה טבלו: וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות · ואע"ג דפליגי התם בפרק *פרת חטאת (זבחים קטו) איכא דאמרי עולת ראייה הואי ואיכא דאמרי עולת תמיד [הואי] י"ל שהקריבו הרבה עולות: לד] (לעיל · גבי) גר תושב עושה מלאכה לעצמו · מכאן קשה לפ"ה דפרק החולץ (יבמות מח:) דקאמר וינפש בן אמתך והגר זה גר תושב פי' בקונט' שקיבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים ומחלל שבת כעובד כוכבים והכא קאמר גר תושב עושה מלאכה לכן י"ל דההיא מיירי לענין שלא לעשות מלאכה עבור רבו אבל לעצמו שרי (פסק) מכאן פסק ר"י שמותר להניח לעובד כוכבים לעשות מלאכתו בשבת בבית ישראל עבור עצמו לה]:

והיא

תוספות ויזרוק על העם · שמתו עולות הרבה ושלמים הרבה שהספיק דמם לזרוק על כל אחד מישראל: ואין האשה באה בלא טבילה · להביא גר שבא בזמן הזה להסגייר צריך טבילה: צריך שיפריש רובע כו' · לא דמי לזבה ויולדת דלא מפרשי משום דקרבן שלהם לכשיכנסו בקדשים אבל גר מביא קרבן להתירו בקהל: בישראל בי"ט · דנפישה בעלמא כתיב ביה ולא שביתה: הלכה כר"ש · דאמר גר ועבד ואמה התושבים עושין מלאכה לעצמן כישראל בחול ודוקא לעצמן ולא לאחרים: ה"א כי מייתי קרבן בשוגג כו' · תימה א"כ לכתוב קרא בשוגג:

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פי"ג מהל' איסורי ביאה הל' ה:
יב ב מיי' פ"ד מהל' מעשה הקרבנות הל' ג ופט"ו הל' ...
יג ג מיי' ... הלכה ...
יד ד מיי' פ"ט מהל' שגגות הלכה א:
טו ה מיי' ... שגגות הלכה ...
טז ו מיי' ...
יז ז מיי' ... נזיר ...
יח ח מיי' שם ...
יט ט מיי' ... שבועות ...
כ י מיי' פ"ט מהלכות שגגות הלכה ז:
כא כ מיי' שם הל' ח:
כב ל מיי' שם פ"ה הלכה ג:

מסורת הש"ס

[בילקוט ליתא]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שבועת וכו' אשם הס"ד ואח"כ מ"ה אשר חטא מדמצי למכתב:

רבינו גרשום

עצמה קסבר מגדף היינו מברך את השם כלומר שפושט יד וכופר בעיקר' גורף קערה ולא חיסרה קסבר מגדף היינו עובד עבודת כוכבים משורר לע"ז גירף קערה שכפר בעיקר ולא חיסרה שלא פשט ידו בשם הקדש: המפלת כמין בהמה חיה ועוף · שנאמר בהן יצירה כמו באדם: המפלת סנדל · ולד שנתקלקלה צורתו ושפיר מרוקם כדאמר במס' נדה תחלת בריתו מראשו כו' עיניו כו' פיפי זבוב: או שליא · דאין שליא בלא ולד אלא שנימוח: והיוצא מחותך · שהוציא החיה אברים אברים: מאי וכן שפחה פשיטא דהא איתרבי: הני מילי בדבר ששוה בין באיש בין באשה · כגון עשה שלא הזמן גרמא: ואין ידוע מה הפילה · אם נפל הפילה או רוח הפילה: אחת ממין פטור · כהלל דאמר לקמיה שפיר מלא מים וכו' ואין ידוע איזו ילדה מין פטור: מביאות · אינו נאכל אלא ישרף או יקבר: א"ר יוסי אימתי אינו נאכל בזמן שהלכו זו למזרח וזו למערב דאינן יכול להתנות אבל אם היו שתיהן עומדות כאן מביאות קרבן ונאכל דמתנו כל אחת אומרת לחברתה אם אני הפלתי מין פטור ואת מין חיוב יהא חלקי נתון לך הלכך מביאין ונאכל: חד קרבן קינין וודאי חד קרבן דלעולה מייתי וודאי בלא תנאי משום דעולה דורון בעלמא הוא: וחטאת העוף שנאכל לכהנים מייתו בספק ומתנין: ומי אית ליה לר' יוסי תנאיה · והא הנן בהא מסכת בפרק דם שחיטה בחתיכה של חלב וחתיכה של חולין ר' שמעון אומר שניהן מביאין חטאת כו': מודה ר' יוסי במחוסר כפרה · כגון מתניתי' דיולדת דהיינו מחוסר כפרה דמתיין ומתנין: מ"ט התם · בחתיכה של חלב וחתיכה שומן של חולין מ"ט דר' יוסי דאין מביאין חטאת אחת דהתם בעי ידיעה כו': כדקתני סיפא בההיא מתני' דדם שחיטה ר' יוסי אומר כל חטאת כו': מלא גננים · גותים בלא צורה: המפלת ליום ארבעים · לעיבורה שאין הולד נוצר אלא לסוף מ"א יום: ויוצא דופן · כגון שנגסמו כותלי בית הרחם ואח"כ יצא: תלד יתירא הוא לרבות לידה אחרת: ממקום שמזרעת · דרך רחם ממש: לאור ליל שמונים ואחד · בימי טהרה דיולדת נקבה מיירי: בית שמאי פוטרין אותה מקרבן שני דקסברי הואיל ולא הפילה בשעה שראויה להביא קרבן על הלידה הראשונה נפטרת בקרבן ראשון: וב"ה מחייבין · כדמפרשי טעמא אם שוה לו ליל פ"א ליום פ"א לטומאה דלדברי הכל צריכה למנות ימי טומאה וימי טהרה אחרים לא ישוה לו לילה ליום נמי לחייבו קרבן שני: שחל להיות בשבת יוכיח · שלא יצא בשעה שראויה להביא בה קרבן דאין קרבן יחיד דוחה שבת וחייב בקרבן: הדמים שאתם אומרים אם שוה לו לטומאה אינן מוכיחין שהמפלת בתוך מלאות דמיה שמאין דצריכה להשלים ימי טומאה של מפלת לאחר פ' ופטור מן הקרבן הואיל ובתוך מלאות הפילה: א) הרי הוא אומר או לבת · דיתירא הוא דיכול למימר וכמלאת ימי טהרה תביא כבש אלא להכי כתיב לרבות אור פ"א לקרבן: הוה שכיח · שהיה תלמידו: שבקיה · לבר קפרא ואתא ולמד מר' חייא שהיה גדול מן בר קפרא: פגע ביה · בר קפרא בר' אושעיא: בעא מיניה · ר' אושעיא זב שראה ג' ראיות בלילי שמיני בסוף ימי ספרו שביום שמיני צריך להביא קרבן על זבות ראשון ועכשיו שראה בליל שמיני ג' ראיות דמחייב קרבן אחר הוא מה בית הלל אומרים בדבר זה כו': דקא מייתרי קראי או לבת כדאמרי' לא הדר ליה ר' אושעיא כלום מפני שצער היה לו שקרא לר' חייא רבו עייה בלשון גנאי ובבלאי שר' חייא עלה מבבל ולא רצה לקרותו בשמו: א"ל · ר' אושעיא בר קפרא צריכים אנו לדבר עייה שאתה מגנה לפי שהוא יודע להשיב ולא אתה: נחזור על הראשונות דברים ששאלו · כלומר היינו כגון אמר מר הרי הוא אומר כו': מאי לאו תנאי הוא דהא דתניא מביא קספר לילה אין מחוסר זמן · והיינו טעמא נמי דמפלת לאור פ"א ולא צריך קרא: והא דתניא אין מביא דקסבר לילה מחוסר זמן · והכא במפלת לאור פ"א היינו טעמא דמחייבי דכתיב או לבת לא דכולי עלמא סברי דלילה מחוסר זמן ואית להו או לבת לרבות אור פ"א והא דתניא מביא בזב בעל שתי ראיות דחזא מעיקרא קודם ספרו וכי הדר וחזא בלילי שמיני שלש כיון דלילה מחוסר זמן מצטרפי הני שלש בהדין תרין קמאי וכטומאה חדא אריכתא דמיא ומייתי קרבן חד: והא דתניא אין מביא בזב בעל שלש ראיות · הוה מעיקרא דהא איחייב לזה בקרבן והשתא לא איצטריך לאיצטרופי הנך בתראי לקמאי וכיון דבשעת דחזא בתראי מחוסר זמן הוא אינו מביא אלא קרבן אחד: בזב בעל ב' ראיות מעיקרא פשיטא דמביא דמצטרפין: הא קמ"ל דוקא · דמצטרפין דראה בלילי שמיני דכבר חוץ לימי ספרו הוא והיינו טעמא דמצטרפין דלילה מחוסר זמן: אבל חזא ביממא דשביעי בתוך ימי ספרו לא מצטרפין ולא מייתי: דקסבר כל ראיה שהיא סותרת חשבון ימי טהרתו אינה מצטרף להביא לידי קרבן דאמרינן התם (דחיילא) [דהוא] בשביעי אינה סותרת אלא יומה ויוסיף יום אחד כנגדו: וליתנייה להא גבי חמשה מביאין קרבן אחד על עבירות הרבה כלומר האי נמי מביא קרבן אחד על זיבות הרבה: לא פסיקא · ליה הא למיתני דהא אמ"ר יוחנן ראה אחת בלילה בליל יום שמיני ושתים בשמיני מביא שני קרבן כיון דרזבא חזא בשעה שראוי להביא קרבן: תדע · דמצטרפי אחת

בליל

א) ע"כ שייך לדף ז' ע"ב

שיטה מקובצת

א] ככם · עי' תוס' מנחות (דף סב ע"ב): ב] תיבות לדבר אחר נמחק: ג] דמים ס"י אי מה אבותיכם בדם עולה וזבחים שלמים אף הם כו' ת"ל ועשה אשה ריח ניחוח לה' אמרת צא וראה דמה מין דמים שכולה עולה לאישים ואין לך הימנו תיתר אי אתה מוצא אלא עולת העוף ע"כ: ד] עי' בחדושין: ה] משה את הדם תיבת חצי נמחק: ו] טבילה · גליון בלא טבילה לפנית כדי לקבל ההזאה · תוס': ז] גר או אשר בתוככם לדורותיכם כתיב: ח] דת"ר גר תושב שקבל עליו ז' מצות ולא שבת מ"מ החמירו בו שלא יעשה מלאכה לאחרים אלא לעצמו כדמפרש הכא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה · תוס': ט] תושב עושה מלאכה תיבות מותר לעשות נמחק: י] עושה מלאכה בשבת: יא] עי' בחדושין: יב] בחול אמר רב אידי בר נחמן אמר רב אדא בר אהבה הלכה כר"ש: יג] האשם לפני ה' על: יד] לעשות מזיד כשוגג: טו] מנ"ל דת"ר וכי תיבת דכתיב נמחק: טז] משה ואל אהרן תניא: יז] אונס אונס ומזיד כדאמר: יח] פתאום אף על גב דמשמע: יט] כ] עי' בחדושין: כא] על המזיד כשוגג: כב] האשם לפני ה' על: כג] הרבה ונסלח תיבות באיל האשם נמחק: כד] הבא על חמש שפחות חרופות בהעלם אחת מהו השתא לא משמע ליה דגופין מחלקין בשפחה חרופה וכו"ע אי א) גופן לאו מחולקין תבעי ליה בחמש העלמות דהא פשיטא דבשפחה אחת בחמש העלמות דלא מחייב אלא אחת · תוס': כה] עי' בחדושין: כו] א"ל שפחה אחת אין גופין: כז] דגבי שפחות גופין אות ה' נמחק: כח] תיבת להפריש נמחק: כט] נפש הס"ד ומה"ד עבד ואמה התושבים כגון לקח עבד ופסק עמו שלא למול או שכירין בעלמא שלא קבלו עליהם שום דבר הס"ד ומה"ד מתני': ל] לגלות על פתאום הס"ד: לא] מנחה אומר ר"י היינו מנחת נסכים שאינה נקמצת וכולה לאישים דאי במנחת נדבה הרי היא נקמצת ושיריה נאכלת לכהנים הס"ד: לב] איתרבאי לעולת בהמת לא כ"ש: לג] מצרים · הרא"ש מ"מ גם מתחילה נימולו להכנס בברית המקום אשר כרת את אברהם וביציאת מצרים הוסיפו טבילה (והמציאות) [והרצאת] דמים · ע"כ: לד] תיבות לעיל גבי נמחק: לה] עצמו ואין לחוש דהכא פסק דהלכה כר"ש:

א) אולי צ"ל אי נמי תבעי ליה אי גופין מחלקין כתמש וכו' ·

גליון הש"ס גמ' פתאום זה מזיד · ע' פסחים לג ע"ב תד"ה מעילה:

כג א מיי' פ"ו מהלכות נזירות הלכה ז:
כד ב מיי' פ"ד מהלכות טומאת צרעת הלכה ט:
כה ג ד מיי' פ"ה מהל' מחוסרי כפרה הלכה ס:
כו ה מיי' שם הל"ט:
כז ו מיי' פ"א מהל' מחוסרי כפרה הלכה ח:

תורה אור

והיא שפחה °לחלק על כל שפחה ושפחה: א]נזיר שנטמא טומאות הרבה: מאן תנא אמר רב חסדא *רבי יוסי בר' יהודה היא דאמר נזירות דטהרה משביעי הוא דחיילא עליה ומשכחת לה כגון שנטמא בשביעי ב]וחזר ונטמא בשביעי וכיון דלא יצא שעה הראויה להקריב בה קרבן אינו חייב אלא קרבן אחד דאי רבי כיון דאמר רבי א נזירות דטהרה עד שמיני לא חיילא עליה אי דנטמא בשביעי וחזר ונטמא בשביעי כולה טומאה אריכתא היא ג]אי דנטמא בשמיני וחזר ונטמא בשמיני כיון דיצאת שעה שראויה להקריב ד] קרבן מחייב על כל אחת ואחת אלא ה] ש"מ ר' יוסי ברבי יהודה *(ומאי דרבי יוסי) בר' יהודה דתניא* °וקדש את ראשו ביום ההוא ביום הבאת קרבנותיו דברי רבי ר"י בר' יהודה אומר ביום תגלחתו: מתני' המקנא לאשתו ע"י אנשים הרבה ו] ומצורע שנתנגע נגעים הרבה ז] הביא ציפרין ונתנגע לא עלו לו עד שיביא חטאתו רבי יהודה אומר עד שיביא אשמו: גמ' מנלן דכתיב °זאת תורת הקנאות ח] ב תורה אחת לקנויין הרבה: מצורע שנתנגע נגעים הרבה כו': מנלן דכתיב °זאת תורת המצורע ג תורה אחת למצורעים הרבה: הביא ציפרין ונתנגע לא עלו לו עד שיביא חטאתו רבי יהודה אומר עד שיביא אשמו: ט] והאמרת אין מביא אלא קרבן אחד חסורי מחסרא והכי קתני ד הביא ציפרין ונתנגע י] אין מביא אלא קרבן אחד ולאקבועי בעניות ובעשירות לא מיקבע עד שיביא חטאת יא] רבי יהודה אומר עד שיביא ה אשמו תנן התם א)מצורע יב] שהביא אשמו והעשיר הכל הולך אחר חטאת דברי ר"ש רבי יהודה אומר ו הכל הולך אחר אשם תניא ר"א בן יעקב אומר הכל הולך אחר ציפרין ב)אמר רב יהודה אמר רב שלשתן מקרא אחד דרשו °אשר לא תשיג ידו בטהרתו ר"ש סבר דבר המכפרו ר' יהודה סבר דבר המכשירו ר' אליעזר בן יעקב יג] אומר דבר הגורם לו טהרה ומאי נינהו ציפרין: מתני' ז האשה יד] שילדה ולדות הרבה טו] ח הפילה בתוך שמונים נקבה חזרה והפילה בתוך שמונים נקבה והמפלת תאומים ר' יהודה אומר מביאה על הראשון ואינה מביאה על השניה מביאה על השלישי ואינה מביאה על הרביעי: גמ' מנלן ג)דתני תנא קמיה דרב ששת °זאת תורת היולדת לזכר ולנקבה ט מלמד שמביאה קרבן אחד על ולדות הרבה יכול אף על הלידה ועל הזיבה ת"ל זאת טז]קתני יכול יז] על הלידה ועל הזיבה אינה מביאה אלא קרבן אחד אלא מעתה אכלה יח] דם וילדה ה"נ דאין מביאה אלא קרבן אחד אימא הכי יכול יט] על הלידה שלפני מלאת ועל הלידה שלאחר מלאת כ] ת"ל זאת: הפילה בתוך שמונים כו': כשתמצי לומר לדברי ר' יהודה ולד ראשון גורם ומולד ראשון מונה לדברי חכמים ולד שני גורם ומולד שני מונה כשתמצי לומר פשיטא כא] הכי איתא מפלת תאומים איצטריך ליה ס"ד אמינא במפלת תאומים מודה רבי יהודה לרבנן קמ"ל כב] איבעיא להו בטומאה

א) ערכין יז: נדה עי' נגעים פי"ד מי"א ב) [ערכין יז:] ג) [צ"ל הפילה וכ"ה במשנה שבמשניות] ד) [נדה מ:]

[לעיל ב: נזיר יח:]

[צ"ל היא מאי ר' יוסי]

[לעיל ב:]

רש"י

נזירות טהרה משביעי חיילא · הלכך כי נטמא תרי זימני בשביעי טו להו טומאות הרבה דהא אתחלא נזירות דטהרה ולענין קרבן לא מחייב אלא אחד דלא יצא אדם זה לשעה כג] ראויה לקרבן: וקידש את ראשו · שנזירות טהרה חלה עליו · יום תגלחתו כו': מתני' המקנא לאשתו כו' · מביא מנחת שעורים אחת על כולן כשהוא משקה: שנתנגע נגעים הרבה · כגון שספר שבעה ולא הספיק להביא קרבנותיו עד שנתנגע וכן שניה וכן שלישית: הביא צפרין · אותן שתי צפרין חיות אחת לשחיטה ואחת לשילוח ולאו קרבן נינהו: לא עלו לו · קס"ד דהאי לא עלו לו משמע שצריך לחזור ולהביא לבסוף שתי צפרין לכל נגע ונגע עד שיביא חטאת אבל הביא צפרין וחטאתו ונתנגע אין צריך להביא לכשיטהר על נגע ראשון: גמ' והאמרת אינו מביא אלא קרבן אחד · על נגעים הרבה אלמא חד צרעת אריכתא היא ואמאי מחייבת ליה לאתויי צפרים אכל נגע: ולאקבועיה בעניות כו' · והכי קאמר ולא עלו הצפרין ליקבע בעניות ובעשירות דאם היה עני בשעת הבאת צפרין והעשיר צריך להביא קרבן עשיר ואם היה עשיר והעני מביא עני בדלות עד שיביא חטאתו דבתר חטאת אזלינן בין בעניות בין בעשירות: אשר לא תשיג ידו בשעת טהרתו · יביא בעניות אע"פ שהעשיר: ר"ש סבר · בשעת טהרתו היינו דבר המכפר חטאו דעל ז' דברים נגעים באין במסכת ערכין (דף טז.): דבר המכשירו · אשם שמדמו נותנין על בהונותיו מכשירו בקדשים: צפרין · גורמין לו תחלת טהרתו שמותר לספר מזין עליו: מתני' האשה שילדה ולדות · וקא מפרש כיצד כגון שהפילה לתוך פ' של נקבה וכו' כגון שטבלה לאחר שבועיים כד] דטומאה ושמשה ונתעברה והפילה נקבה לאחר מ' של יצירת הולד דהיינו כ"ד ללידה ראשונה וחזרה והפילה לסוף כ"ד זו כה] ולהכי נקט נקבה דבזכרים לא [...] למימר הכי דאי הפילה בתוך מ' [...] מיא בעלמא הוא האי שני דאין [...] נוצר עד יום מ': והמפלת תאומים אפילו זכרים כגון שנתעברה ג' והפילה אחד לאחר מ' והשני נשתהה וילא בתוך ימי טוהר הראשון ושלישי בתוך ימי טוהר דשני כו] (א) מביאה קרבן אחד על האחרון ופטורה: ר' יהודה פליג בין אולדות בין אתאומין ואמר מביאה קרבן אחד על הראשון על הולד הראשון ולא על השני מפני שנולד בתוך מלאת של ראשון ומביאה על השלישי משום דהוא לא נולד תוך מלאת כז]דלא חשבינן מלאת לשני דכמאן דליתיה דמי הואיל ונולד תוך מלאת של ראשון ושלישי הוי תחילת לידה ואינה מביאה קרבן על הרביעי הואיל ונולד תוך כח](מ') מלאת של שלישי אבל שלישי לא נולד תוך מלאת דראשון דהא עברו ימי טומאה דראשון א)(ולידת שני וטומאתו ולידת שלישי)דהוי טפי מפ' לראשון וגבי תאומים נמי דקפליג ר' יהודה כגון שנולד שלישי לאחר מלאת דראשון ועל מלאת דשני לא איכפת לו דכמאן דליתיה דמי: גמ' כל היכא דכתיב תורת משמע רבים: יכול על הלידה ועל הזיבה · קרבן אחד כגון שראתה ג' ימים בימי זיבה והפסיקה רביעי וילדה בחמישי הרי זו יולדת בזוב כדאמרינן בנדה (דף לו:) דבעי שתפסוק מן הזוב סמוך ללידה ואם לא פסקה ודאי דם מחמת הולד ואינה יולדת בזוב: אלא מעתה · מהיכא תיסק דעתיה דעל הלידה ועל הזיבה קרבן אחד דאיצטריך קרא למעוטי הא ודאי אכלה חלב וילדה מי סלקא אדעתין דמביאה קרבן אחד על הלידה ועל החלב וגבי זיבה נמי מה ענינה אצל לידה: זאת · משמע על לידה אחת מביאה כט][קרבן אחד על ולדות הרבה] הא אחר מלאת חייב על כל אחת ואחת: לדברי ר' יהודה מדלא חשיב מלאת לשני ש"מ ולד ראשון גורם לקרבן ומולד ראשון מונה פ' יום הילכך שלישי שנולד אחר מלאת דראשון ולד מעליא הוא לקרבן לדברי חכמים · דלא מחייבי אלא חד אבתרא מחייבי ליה דסבירא להו ולד שני כלומר אחרון גורם לקרבן וראשון דלא מלו ימי טוהר דיליה לית ליה קרבן ומשני מנינן מלאת עד שלישי ומשלישי עד רביעי ולא ג) ל]מטמא מלאת אלא עד בתרא: פשיטא דהכי איתא · דהא לאו [...] מאי טעמייהו: מפלת תאומים איצטריכא ליה · משום מפלת תאומים איצטריך ליה תנא לאשמועינן דבמפלת תאומים נמי פליג רבי יהודה דמהו דתימא בתאומים מודה דהדא לידה אריכתא היא הואיל ועיבורן כאחת לא] ואית ליה נמי מלאת לשני ושלישי לאו בר קרבן הוא [...] בטומאה

א) רש"ק מ"ז וכ"ה בכ' קרבן אחרן אחרן וילירת שני דהוו כ"ד מטומאתו וילירתו של ב' דהוו כ"ד אחרים והוו ק"ד לראשון מ"ש דף קב ב) כ"א מקרי

תוספות

והיא שפחה לחלק על כל שפחה ושפחה · תימה דהכא בעינא נתלק אע"ג דגופין מוחלקין והתם פרק אותו ואת בנו (חולין פב:) לא השחטו ביום אחד משמע דפשיטא דחייב גבי שחטה ואח"כ שחט בניה משום דגופין מוחלקין אע"ג דליכא קרא וכן לקמן בפרק אמרו לו (דף יז:) דאמרי שבתות כי גופין דמיין:

תורה אחת למצורעים הרבה · ובתורת כהנים מפיק ליה מדכתיב וכבשה אחת מלמד שמביא אחת על נגעים הרבה ומוזאת תהיה תורת דריש תורה אחת לכל מצורעין לפי שמצינו שחלק הכתוב בטומאותיהם ובשבועותיהם:

מפלת תאומים איצטריכא ליה · סד"א במפלת תאומים מודה רבי יהודה לרבנן וקשה דא"כ מפלת תאומי' למאן קתני לה אי רבנן פשיטא וג] ואי לר' יהודה הא מודה לרבנן נ"ע:

תוספות תורה אחת לקינויין הרבה · תימה דבסוטה אמרינן לרבנן אין אשה שותה ושונה ולר' יהודה בא"ם אחד ושני בועלים אינה שונה וכיון דאינה שונה למאי איצטריך דלא מייתי אלא קרבן אחד:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה והמפלת וכו' ימי טוהר דשני על כל אלו מביאה קרבן:

שיטה מקובצת

רבינו גרשום

יג] יעקב סבר דבר תיבת אומר נמחק: יד] עי' בחדושין: טו] יכול אף על תיבות אינה מביאה אלא קרבן [...] אכלה חלב וילדה אכלה דם: יט] יכול אף על: כ] מלאת ל"א יכול על הזיבה שלפני מלאת [...] מלאת על הלידה שלפני מלאת ועל הלידה שלאחר מלאת כו': כא] דהכי איתא: [...] כג] לשעה הראויה לקרבן: כד] דנקבה ושמשה תיבת דטומאה נמחק: כה] זו אע"פ שהיא [...] כו] דשני אין מביאה רק קרבן: כז] מלאת דראשון דלא: כח] תיבת מ' נמחק: [...] שתי לידות חייב עלי תיבות הא אחר מלאת ל"ש: ל] ולא מניא מלאת תיבת מטמא נמחק: [...] ראית ליה נמי מלאת לשלישי תיבת לשני ואות ו' מתיבת שלישי הקוף וכתב כך נ"ל: [...] מעוברת וחזרה ונתעברה ואמרי רבנן מביא קרבן אחד על כולן יולדת תאומים מבעיא וי"ל דמדבר מועט הוא עושה סד"א:

א) ועי' לעיל בהוה א' בשם התוס' דישבו קושיא זו ·

גמ' לחלק על כל שפחה ושפחה · ע' קדושין עו ע"ב תד"ה הרי גופין · ובסנהדרין נד ע"ב תד"ס הנרבע:

בטומאה מה לי א"ר יהודה · מי אית ליה מלאת לשני לענין ימי טוהר כה] : ט]לא קאמר ר"י אלא לענין קרבן · הוא דלית ליה מלאת לשני הואיל ובתוך זמן קרבן ראשון טלד : אבל לענין טומאה וטהרה . מונה לעצמו לבד אותן של ראשון ונקראין ימי הטומאה על שמו ומסולקין ממלאת של ראשון: כו] ומיפסקא טומאה דשני · את ימי טוהר של ראשון וממלא ימי טוהר דראשון דהא מלאת דראשון א"א דלא מלינן ליה לר' יהודה דהוא עיקר והדר מני שמונים כח] ימים ימי טוהר לשני : או דלמא חומרא אית ליה · לאפושי לקרבנות כט] ויהיב ימי טומאה וימי טהרה לשני משעת לידתה ואילך ומשוכבת לאכול בקדשים תורה אור

עד מלאת ימי טומאה וטהרה אבל קולא לית ליה להיות ימי הטומאה נקראין על שמו דשני להיות גומרין השלמה לראשון התחיכן דלהאי מילתא נמי ל"א] כמאן דליתיה דמי וימי טוהר דראשון לא ממלינן ותימלי לשני ימי טוהר אחריני תחתיכן דהא מילתא קולא היא להאריך טוהר דמיה וקולא לית ליה והא ליכא למימר דליהוי שני בטל לגמרי מתורת מלאת דהא נמי קולא היא דהא לב] אם כן מכשרת לאכול טבולת יום בקדשים ועל כרחיך בעית למיתב ימי טוהר לשני הלכך אי יהבת לראשון השלמת ימי טוהר קולא היא : שוחטין · את הפסח וזורקים עליה ביום ארבעים לזכר קס"ד ביום מ' דימי טוהר דזכר : והויק בה עד כאן טמאה היא · דמחוסרת כפרה לג]: אמר רב חסדא הא מני ר' יהודה היא דאמר ולד שני כמאן דליתיה דמי · ומוקים הא מתניתא ביולדת תאומים היום אחד ושני למחר דמ' דשני הוי מ"א לראשון והיום ראויה להביא קרבנה על הראשון ואשמועינן דשוחטין עליה לד] ואפי' מחוסרת כפרה ולאחר שחיטת פסחה תביא כפרתה לה] ותאכל לערב פסחה אלמא ולד שני כמאן דליתיה להיות מעכב עליה שתהא מונה לו וימשכו ימי טוהר שלה עד למחר : ואי אמרת בטומאה סבירא ליה לר' יהודה כמאן דאיתיה דמי · לגרוס ימי טומאה שלו לו] השלמה לימי טוהר של ראשון היכי שחטינן לאורתא כמי לא מליא אכלה שהולד השני גרם להאריך ימי טוהר של ראשון יום אחד שהרי שמיני לראשון הוא שביעי לשני ומימי טומאתו הוא והפסיק מניינו של ראשון וצריכה להשלימו ועד יום מ' ושנים לראשון אינה ראויה להביא כפרתה אלא לאו ש"מ כמאן דליתא לז] דמי ועולין ימי טומאה וטהרה לח] שלו למנין ימי טוהר של ראשון : לעולם אימא לך כו' · והיא ברייתא לאו בולד שני מיתוקמא לט] אלא בכל ולדות דעלמא ודקשיא לך הא לאורתא נמי מחוסרת כפורים היא בפסח הבא בטומאה עסקינן דנטמא רוב הקהל ואיסתראי טומאה לגביה : לא יאכלו ממנו כו' · דכי איסתראי טומאה בצבור לגבי טומאת מת איסתראי דכתיב (במדבר ט) איש כי יהיה טמא לנפש וגו' ועלה דרשינן פסחים (דף סו:) איש נדחה לפסח שני ואין צבור נדחין אלא עושין בטומאה : לא יאכלו בדלא טבלו · דלא פסקו מזיבה או פסקו ולא ספרו ז' ולא טבלו אבל יולדת ביום ארבעים היא טבלה בשמיני ללידתה : א"ה · אמאי נקט יום מ' לזכר או שמונים לנקבה משמיני ללידתה נמי חזיא : מ] ביום מ' נמי לא חזיא · אפי' לאורתא דהא מיחסרא כפרה מא] וקס"ד מחוסר כפורים דזב כזב דמי ואינו אוכל בפסח הבא בטומאה : הא דרבא בשחיטת קדשים בתחילת פ"ב (דף יז:): אמר רב אשי · רבא לא מתרץ לה מב]ביום מ' דימי טוהר כלל אלא הכי מוקים לה ביולדת ביום מ' להריונה וילדה זכר שוחטין עליה בו ביום ור' ישמעאל היא דאמר בפרק המפלת חתיכה (נדה ל:) בריית נקבה לפ"א: יבשתא · בלא דם : הקבר · רחם : מג]יכול בין רצופין · כגון שלא הפילה בינתיים : בין מפוזרין · כגון אם הפילה לסוף כ"ד יכול יפסיקו לה מד] טומאת הנפל וישלימו לה ששים יום של טהרה ללידה הראשונה לבד מימי טומאת הנפל המפסיקין בינתיים : תלמוד לומר יום מה יום כולו רצוף · אם טמא טמא ואם טהור טהור אף ששים יום מה] כולם רצופים לטהרה : מי אית להו מפוזרין · הא מוולד שני מניא ולא משלמו ימי טוהר דראשון אלא אחר אחרון הולכין הלכך לא משכחת להו מפוזרין לעולם : אלא לאו ר' יהודה היא · דאית ליה ימי טוהר דראשון מו]דלדידיה ראשון עיקר לענין קרבן ואשמועי' הכא דלענין טומאה וטהרה לית ליה ימי טוהר לראשון דא"כ לא משכחת לה טהורין רצופין אלא משני מניא מז] וש"מ חומרא בעלמא אית ליה במתני' לאפושי קרבנות ולענין קרבן לאודיה הוא דמני לראשון אבל לגבי טומאה להשלים ימי טוהר לראשון למנותן מפוזרין לית ליה מח] דקולא היא דהדר בעיא למיתב ימי טוהר לשני : לעולם רבנן היא · וה"ד מפוזרין ביולדת זכר בתוך שמונים של נקבה שימי טוהר של זכר כלין קודם לשמונים דנקבה ראשונה ובכה"ג דימי טוהר של שני כלין קודם לימי טוהר דראשון לית להו לרבנן דמוולד שני לימנו ובעיא לאשלומי ימי טוהר דראשון ואתא קרא לאשמועינן דלא משלימין לבתר פ' דלידה ראשונה שבעה כנגד ז' ימי טומאה דזכר שהפסיקו בינתיים אלא משני מונה : סוף סוף · לא משכחת הכי (א) דשלמין שמונים דנקבה קמייתא ועד מט] כאן מ' דזכר לא שלמין דלא משכחת לידת זכר עד כ"ד דנקבה י"ד דטומאה דנקבה ומ' דלידת הזכר נ] וכיון (ב) א) דרבינן לוולד שני משום דלא) משכחת מפוזרין : ביולדת תאומין · שנתעברו : לעשרים לימי טהרה · נא] עשרים לאו דוקא דהוא הדין לבציר מהכי או טפי מהכי : מפוזרין

א) דרבנן לולד שני מונין מ' או לא כו' רש"ק

בטומאה מה לי א"ר יהודה מי אמרינן עד כאן לא א]קא"ל ר' יהודה ולד שני כמאןדליתיה דמי אלא לענין קרבן כיון דלא יצאה ב]שעה שראויה להקריב בה קרבן הואיל וכן ולד שני כמאן דליתיה דמי ג] אבל לענין טומאה וטהרה אימא סבירא ליה כמאן דאיתיה דמי ומפסקא טומאה דשני וממלא יומי טהרה דראשון והדר מונה יומי טהרה לשני ד] או דלמא לרבי יהודה חומרא הוא דאית ליה אבל הכא קולא הוא וקולא לית ליה אמר רב הונא מסורא ת"ש *יולדת *שוחטין וזורקין עליה ביום מ' לזכר וביום שמונים לנקבה ה] *עד כאן טמאה היא ואמר רב חסדא הא ו] מני ר' יהודה הוא דאמר ולד שני כמאן דליתיה דמי ז] ואי אמרת בטומאה ס"ל לר' יהודה ולד שני כמאן דאיתיה דמי היכי שחטינן עלה ביום מ' לאורתא נמי לא מציא אכלה אלא לאו ש"מ לטהרה ולטומאה ח] ס"ל לרבי יהודה ולד שני כמאן דליתיה דמי לעולם אימא לך לטומאה ולטהרה סבירא ליה לרבי יהודה דולד שני כמאן דאיתיה דמי ט] וכי תניא ההיא בפסח הבא בטומאה ומי אכלה והתנן *ב)פסח הבא בטומאה לא יאכלו ממנו זבים וזבות נדות ויולדות ההיא י] לא אכלי כי לא טבילן כי תניא ההיא דשוחטין וזורקין עליה דהא טבלה א"ה משמיני דיליה הוא דחזיא משמיני לא חזיא יא]קסבר טבול יום דזב כזב דמי אי הכי ביום מ' נמי לא חזיא יב] לאיי ביום מ' חזיא קסבר מחוסר כפורים דזב לאו כזב דמי ולרבא א)דאמר מחוסר כפורים דזב כזב דמי הא יג]מתנייתא היכי מתרץ לה אמר רב אשי רבא יד] מתרץ לה ביום מ' ליצירת זכר וביום שמונים ליצירת נקבה ור' ישמעאל היא ג)דאמר לזכר מ' ואחד לנקבה שמונים ואחד טו] סוף סוף תיפוק לי דטמאה היא משום נדה בלידה יבישתא טז] אי הכי מאי למימרא מהו דתימא ג) אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם °קמ"ל יז] ד)דאפשר לפתיחת הקבר בלא דם א"ר שמעיה ת"ש °ששים יח] יכול בין רצופין בין מפוזרין ת"ל יום מה יום יט] רצוף אף ששים כולן רצופין מני כ]אלימא רבנן מי אית לרבנן מפוזרין אלא לאו רבי יהודה היא ומדקא יהיב לה ששים רצופים בהדי הדדי ש"מ חומרא אית ליה לר' יהודה קולא לית ליה לא כא] לעולם רבנן היא והכא במאי עסקינן כב] ליולדת זכר מתוך שמונים של נקבה סוף סוף שלמין יומי דקדמאה ועד כג] כאן דבתראה לא שלמין דהא רבנן ה)לולד שני מנו אלא משכחת לה לרבנן ביולדת תאומים נקבה קדמייתא וזכר בתראה וכגון דילידתיה לזכר בתראה בעשרים ליומי טהרה דבעיא מינקט ליה שבעה יומי טומאה דלידה כד] תאומים נקבה והי"ק יכול היכא דילדה תאומים נקבה מעיקרא וזכר לבסוף תפסיק טומאה דלידה במיצעי ונימני לה ששה וששים מפוזרין ת"ל יום מה יום כולו רצוף אף ששים כולם רצופין אמר אביי ת"ש °שלשים יכול בין רצופין בין מפוזרין ת"ל יום מה יום כולו רצוף אף שלשים רצופין מני הא אלימא רבנן ומי אית להו לרבנן

א) [זבחים יז: ושם אי' רבה וכן ברש"י ותוס' שם אכן בתוס' זבחים לב: ד"ה ור' יוחנן וכו' מוכח דגרסי רבא] ב) נדה ל' ג) [שם כח: כב: לקי' סוי'] ד) [נדה כא' וש"נ]

ביום מ' ליצירת זכר · אף שאין יכולין לידע יום ארבעים ליצירה דהלא שכבת זרע שוהה לקלוט פעמים עד שלשה ימים ומיהו שמואל היה בקי כדאמרינן פרק המפלת(נדה כה:) שאני שמואל דרב גוברים :

קא משמע לן · פירוש אפשר לפתיחת הקבר בלא דם והכי פסיק בשאלתות דרב אחאי *מהאי דהכא מדשוחטין וזורקין :

מכלל

תוספות וקולא לית ליה · להשלים ימי טוהר לראשון (ימי טוהר לראשון) במספר ימי טומאת השני פירש"י ובשני נמי אינו בטל לגמרי דהוי קולא דמכשרת לאכול בקדשים להכי בעי למיתב ימי טוהר לשני כו' ואין נראה מדמייתי עלה שוחטין וזורקין כו' ובעי למפשט מינה דולד שני כמאן דליתיה והשתא אי יהבת ימי טוהר לשני אמאי שוחטין עליה ביום מ' לשני אכתי טבולת יום היא ואינה ראויה להביא קרבן לידה עד למחר יום מ"א לשני ועוד לפירושו דבעי למימר חומרא הוא לגבי קדשים למיתב לה ימי טוהר חומרא דאתי לידי קולא הוא שאתה מתירה לשמש עם בעלה כל אותן הימים אע"פ שהיא רואה לכן נראה דלר' יהודה לא יהבינן לשני ימי טוהר כלל ולרבנן היכי דימי טוהר דשני נמשכין אחר ימי טוהר דראשון מנינן משני ואם ימי טוהר דשני אין נמשכין אחר הראשון מנינן מראשון דאע"ג דס"ל דמנינן משני מודו היכי דמשכו ימי טוהר דראשון טפי דמיניה מנינן וכן משמע לקמן דמוקי כרבנן והיא דששים רצופין וקדמה נקבה וזכר בתרא ויולדת לזכר בעשרים לימי טהרה וכו' ולרבנן הוו להו ימי טומאה וימי טהרה שוין ומאחרון מנינן שמניינו נמשך מחבירו וכדתני בתוספתא וילדה וטמאה שתספור מן האחרון כמו שאם נטמאת בנדה שסופר לטומאה האחרונה או אינו אלא כנדה שסופר מן הראשון ת"ל כו' דנדה סופרת מראשון ויולדת מאחרון ואינן שוות ולכך נראה אם ראתה בתוך ז' ימי לידתה לא חשבינן כרואה בתוך ימי נדתה לספור מראשון אלא סופרת ז' ימים מראיה ואילך וכן אם ילדה בתוך ימי נדתה אינה מונה אלא מיום לידתה והא דאמר בולד אחר ולד שסופרת אחר אחרון הא כשנמשכין ימי טומאת ולד אחרון אחר ימי טומאת ולד ראשון דומיא דטומאת הזב וטומאת נדה דמייתי עלה בתוספתא אבל אם ילדה זכר אחר [נ"ל ד'] ז' ימים או ס' ללידת נקבה לא אמרי' מנין הנקבה בטל ולא תמנה אלא ז' ימים מיום לידת זכר אחרון שהן כלים ליום י"א או י"ב לנקבה ויתחילו ימי טוהר מכאן ואילך דכיון דז' ימי טומאת זכר נבלעין בתוך (ז')שבועים של נקבה אין ימי טומאת נקבה בטלין : אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם · תימה א"כ למאי איצטריך למיכתב גבי זכר ושמאה ז' ימים ואומר רבי דאי לאו קרא ה"א תטמא שבועיים מק"ו מנקבה דטהרתה מרובה ואפ"ה שבועיים כ"ש זכר שהוא מועט וכה"ג איכא בת"כ : ש"מ אומר כו' · דליכא למימר רצופין היינו כימי ספורו של זב שלא יהא טומאה מפסיק ביניהם ה"כ נ"ב יום יהיו נקיים דכתיב תשב על דמי טהרה אלמא דאין צריכין נקיים :

עולים:לח] וטהרה של שני למנין אות ו' נמחק:לט] מיתוקמא כלומר בתאומים אלא בכל ולדות דעלמא כדס"ד מעיקרא שלא ילדה אלא זכר ביום מ' ר"ל מ' דימי טוהר דזכר ודקשיא: מ] ... והיא טבולת יום ארוך עד מ"א לזכר ופ"א לנקבה הס"ד ומה"ד ביום : מא] כפרה דהיא אינה מביאה כפרתה עד יום מ"א לזכר ופ"א לנקבה וקס"ד : מב] מג] עי' בחדושין: מד] לה לימי טהרה ... : מו] תיבות דלדידיה ראשון נמחק : מז] עי' בחדושין: מח] מתיבות דקולא עד סה"ד בס"י ליתא : מט] ועד כען מ' אות א' נמחק : נ] הזכר וא"כ לא שלמי מ' דימי טוהר זכר ... מנינן לא משכחת מפוזרין וא"כ הדרא קושיא לדוכתיה למאי איצטריך קרא מפוזרין לרבנן הס"ד תיבות וכיון דרבינן לולד שני משום דלא נמחק:נא] שנתעברו בעשרים לימי טהרה דנקבה ...

(א) רש"י ד"ה סוף סוף לא משכחת הכי כ"ב כאשר תרצה דנשלמו ימי שניים קודם דנשלמו ימי ראשונים דהכי עכשיו שלמין שמונים כו' : (ב) בא"ד וכיון דמנינן לוולד שני לרבנן לא משכחת ...
... מ' קמ"ל דאפשר לפתיחת הקבר בלא דם · מדברי הרשב"א בתה"א הובא בב"י רסי' קצד מבואר דסי' לו הגי' כאן קמ"ל ולד דגמר צורתו מפתח עצי פתות ממי' לא נפתח עפי :

עין משפט
נר מצוה

ע' במסכת מנחות קז: תו' ד"ה כבש

לג א מיי' פ"י מהלכות שגגות הל' א:
לד ב מיי' שם הל' ג:
לה ג מיי' שם הל' ג:
לו ד מיי' שם הל' ד:
לז ה מיי' פט"ו מהל' מעשה"ק הלכה יב:
לח ו מיי' פ"א מהל' שגגות הל' ד ופ"ח מהל' איסורי ביאה הלכה א:
לט ז מיי' פ"ט מהלכות שגגות הל' א:
מ ח מיי' פ"א מהל' מעה"ק הלכה טו:
מא ט מיי' פ"א מהל' איסורי ביאה הל' י:
מב י מיי' פ"ד מהל' שגגות הלכה א:

תורה אור

מפוזרין הא א] אמרי רבנן לולד שני מניא אלא לאו ר' יהודה היא וש"מ חומרא אית ליה קולא לית ליה ועוד אמר רב אשי ב]ת"ש וששת ימים יכול בין רצופין ובין מפוזרין ת"ל ששים מה ששים כולן רצופין ד] אף ששה כולן רצופין מני אלימא רבנן מי אית להו לרבנן מפוזרין ה] האמרי רבנן לולד שני מניא ו] אלא לאו רבי יהודה היא וש"מ חומרא אית ליה קולא לית ליה ש"מ : מתני' **אלו מביאין קרבן עולה ויורד על שמיעת קול ועל בטוי שפתים ועל טומאת מקדש וקדשיו והיולדת ז] והמצורע : גמ' תנו רבנן ח] יש מביא בדלות ועשירות ויש מביא בדלות ט] ויש מביא בדלי דלות יולדת מביאה בדלות ועשירות מצורע מביא בדלות י] שמיעת הקול ובטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו מביאין בדלות ודלי דלות תניא אידך יש מביא אחד תחת אחד יש מביא שנים תחת שנים יש מביא שנים תחת אחד יש מביא אחד תחת שנים מכאן אתה למד לעשירית האיפה בפרוטה: יולדת מביאה אחת תחת אחת פרידה אחת ועוף תחת כבש מצורע שתי פרידין תחת שני כבשים שמיעת הקול ובטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו מביאין ב' פרידין תחת כבשה אחת ומביאין בדלי דלות עשירית האיפה תחת שתי פרידין קתני מכאן אתה למד לעשירית האיפה שהיא בפרוטה מנלן דת"ר האומר הרי עלי בסלע למזבח מביא כבש שאין דבר קרב בסלע אלא כבש ממאי מדאמר רחמנא איל אשם בכסף שקלים יא] מכלל א)דכבש בן שנה בסלע מדכתיב כבש בן שנתו יב]ותנן ב)עמדו קינין בו ביום ברבעתים ומדחס רחמנא עליה דדלות למיהוי חד משית עשר בעשירות חס רחמנא עליה דדלי דלות למיהוי חד משית עשר בדלות א"כ דלות כמה הויא ריבעא וכמה פריטי בריבעא ארבעים ותמניא פריטי חד משית עשר (א) יג]כמה הוי דדלות תלתא פריטי (דקתני) [וקתני] מכאן אתה למד לעשירית האיפה בפרוטה אמאי פרוטה האמרת עשירית האיפה דלי דלות הוא ואמרת חד משית סרי דדלות הוא (ב) דחשבינן דג' פריטי הויין תנא מיולדת יליף דמתיא פרידה אחת תחת כבש דהוי חד מתלתין ותרין דכבש ועד יד] כאן דלי דלות כמה הוי חד משית עשר בדלות (ג) דמהיכא יליף מכבש ואיל עד טו]כאן פרוטה ופלגא הוי אמר טז]רבא כולה מילתא מיולדת יליף וה"ק מדחס רחמנא עליה דדלות למיהוי חד מתלתין ותרין בעשירות ומאי היא יולדת יז]הכי חס רחמנא עליה דדלי דלות למיהוי חד מן תלתין ותרין בדלות א"ה (נכי) ריבעא דפרוטה הוי יח] ה"נ אלא דלאו אורח ארעא לאיתויי פחות מפרוטה למקום יט]: מתני' מה בין שפחה כ] לבין כל העריות שלא שוותה להן לא בעונש ולא בקרבן כא] שכל העריות בחטאת ושפחה באשם כל העריות (בנקבה ושפחה בזכר כל העריות) אחד האיש ואחד האשה שוין במכות ובקרבן ובשפחה לא השוה לא האיש לאשה במכות ולא כב]השוה אשה לאיש בקרבן כל העריות עשה בהן את המערה כגומר וחייב על כל ביאה וביאה זו חומר החמיר בשפחה

שעשה

א) נ"ל דכבש בסלע ומדכתיב כבש בן שנה מכלל דאיל בן ב' שנים ב) [לעיל ח:]

רש"י

כג] מפוזרין · כלומר שפסקו לה שבעה ימי טומאה דזכר לימי טוהר דנקבה וליתיב לה שבעה אחריני לאחר שמונים ללידה הראשונה ת"ל יום : כד] ל' דזכר מפוזרין · כגון יולדת תאומים וילדה כה] שני בתוך ל' דזכר ראשון יכול יתנו לה שבעה לבד מ' ללידה הראשונה כגון ז' ימי טומאה דשני דהשתא הוו ל' מפוזרין שהרי הפסיקו ימי טומאה בינתיים שלא עלו למנין* : מי אית לאו מפוזרין · הא לולד שני מנו וכיון כו] דבראשון זכר ליכא לאוקומי כדאוקמא ליה דימי טוהר דראשון משכין לבתר ימי טוהר דשני : אלא לאו ר' יהודה היא · דמונה לראשון כז] וקאמר דרצופין יהבינן לה אלמא משני הוא דמני כח] : וש"מ חומרא אית ליה קולא לית ליה · להאריך ימי טוהר דראשון כט] שהשלימו לז' אחרים כנגד ז' ימי טומאה והדר מותיב ימי טוהר לשני דקולא יתירא היא : ששת ימים ס' · כגון הפילה לאחר ס"ג דטוהר דנקבה שהן ע"ז ללידתה והיה לה למנות עוד ג' ימים והפילה ונטמאו יכול יתנו לה ג' אחרים כנגד ג' אלה דנטמאו דנהוו ו' ל] מפוזרים דהכא לא כתיב יום אלא ימים דמשמע אפילו מפוזרין : מי אית להו מפוזרין · לא] הא לולד שני מנו וימי ולד שני זה מושכין ימים רבים אחר פ' של נקבה ראשונה ומפוזרין לא משכחת לה אלא לאו ר' יהודה היא ט' :

מתני' שמיעת הקול · ושמעה קול אלה : וטומאת מקדש · בשוגג ובטוי שפתים כולהו כתיבי א)בהדדי בפרשת ויקרא גבי קרבן עולה ויורד דהא קרא דאו נפש כי תגע בכל דבר טמא וגו' בטומאת מקדש וקדשיו משתעי כדמפרש בפרק קמא דשבועות (דף ז') :

גמ' עשירות כשבה או שעירה · דלות תורים ובני יונה · דלי דלות עשירית האיפה : שמיעת הקול ובטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו · מפרש בויקרא שמביאים בדלות ובדלי דלות : יש מהם מביאין כו' · מפרש לקמן : יולדת בעשירות · כבש לעולה ובן יונה או תור לחטאת : ובדלות · שתי תורים דהיינו פרידה דעוף תחת כבש : עשירית האיפה תחת שני פרידין · דהיינו אחת תחת שתים : הרי עלי בסלע · בקרבן הנקח בסלע : (מדבכל התורה כולה קרי לכבש בן שנה מכלל דאיל בן שתי שנים) : מדכתב רחמנא · גבי אשם מעילות בויקרא איל בכסף שקלים דהיינו שתי סלעים : ברבעתים · קן ברובע דינר דהיינו כדמייתי שתי פרידים בדלות ברובע דינר תחת כבש הנקח בסלע הייני חד מט"ז בסלע לב] שהוא ד' דינרים ורובע דינר היינו י"ו רבעים : ברובע דינר יש מ"ח פרוטות כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף יב') שש מעה כסף דינר ומעה שתי פונדיון ופונדיון ב' איסרין ואיסר ב' מסמסות מסמס ב' קונטרק וקונטרק ב' פרוטות דהיינו ל"ב פרוטות למעה ולמעה והאי שהוא רובע דינר הוו מ"ח פרוטות וכיון דאמרת דלי דלות דהיינו עשירית האיפה בעי מהוי חד מי"ו בדלות אשתכח דעשירית האיפה הוי ג' פרוטות דהיינו חד מי"ו של מ"ח : תנא מיולדת יליף · דלות יליף מיולדת דמתיא פרידה הנקחת בשמינית של דינר תחת כבש הנקח בסלע דהיינו חד מל"ב בכבש והוא כ"ד פרוטות : ועד לג] כאן דלי דלות כמה הוי חד מט"ז בדלות · דהכי דילפת דדלות חד מל"ב מיולדת אבל דלי דלות דלא משכחת ביולדת בע"כ מכבש ואיל ילפת לה כדדרשינן לה לעיל דלא משכחת דלי דלות אלא בשמיעת הקול ובבטוי שפתים ובמטמא מקדש וקדשיו וע"כ דלי דלות מדלות דידהו מילף וכי היכי דדלות דידהו שתי פרידין תחת הכבש דהיינו חד מי"ו ב)בדלות והכי דאשכחת בדלות בעלמא כגון ביולדת שהיא פרידה אחת שמינית של דינר דהיינו כ"ד פרוטות וכי מייתי דלי דלות חד מי"ו הוי פרוטה ופלגא : כולה מיולדת יליף · ואע"ג דאין בה דלי דלות יליף מהתם דכי היכי דאשכחן בה דלות אחד מל"ב דעשירות דלי דלות נמי הוה חד מל"ב דדלות ודלות דיולדת הכי הוו כ"ד פרוטות ודלי דלות פרוטה נכי רבעא דהיינו חד מל"ב :

מתני' כל חטאת יחיד נקבה היא דהיינו כשבה או שעירה : שוין במכות ובקרבן · אם מזידין שניהן לוקין כדקיי"ל איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם וגו' השוה הכתוב אשה לאיש לכל העונשין ואם שוגגין שניהם מביאין קרבן דבתרווייהו כתיב כרת במזיד דכתיב ונכרתו הנפשות העושות וכל שזדונו כרת שגגתו חטאת : ובשפחה כו' · שהאשה לוקה והאיש באשם כדמפרש בגמ' : כל העריות כולן עשה בהן מערה כגומר · במסכת יבמות בפרק הבא על יבמתו (דף נג:) :

ובשפחה

א) ס"א בהדיא ב) נ"א בס"י דלי דלות נמי חד מט"ז בדלות

תוספות

מכלל *דכבש בן שנה בסלע · וקשה שהרי לד] אומר בחטאת בת דנקא בפרק איזהו מקומן (זבחים דף מח:) וגם אמרינן לקמן (דף כז:) מפני מה לא נתנה תורה (ד) שיעור לה] קצבה למחוסרי כפרה שמא יוזלו טלאים ואין להם כפרה וי"ל הא דקאמר כבש בסלע רגילות הוא שקונהו בסלע למצוה מן המובחר אבל בפחות נמי אבל אשם צריך כסף שקלים דמדאורייתא הוא אבל חטאת דאורייתא אין לה שיעור רק מדרבנן לכך מטה לכתחלה בסלע ובפחות נמי עד דנקא אבל פחות מדנקא מיקרי עבריינא ומכל מקום אם הוזלו והם שמנים בפחות מדנקא מתכפר בהם ובאשמות אפילו לו] הם שמנים וטובים (ה) בפחות מכסף שקלים שהוזלו אינו מתכפר משום דכתיב כסף שקלים :

אין

תוספות טומאת מקדש וקדשיו · הכא מני להו בחדא ובפ"ק מני להו בתלתי דהתם בכרת הוו תלי דכתיב כרת בכל חד וחד אבל הכא בקרבן דכתיב תלווייהו בכרת אחד : *) מכלל דכבש בן שנתו בסלע · היינו מדרבנן דמן התורה אמרי' בכל דוכתא חטאת בת דנקא ועוד אמר רבי כשמביאה בסוף שנתה יביאה בסלע אבל משמיני והלאה דמתא בן מ' אפי' בדנקא יביאו : עשירית האיפה בפרוטה · אינו כשיעור שעל ביטוני הנזכר בכל התלמוד ד' סאין בסלע דהוא איפה בג' דינר ושש מעה כסף דינר הרי יגיע עשירית האיפה יתר ממעה ותלי :

מסורת הש"ס

ע"כ שייך לע"א

לעיל כ: ס"א חמשה

רבינו גרשום

בזמן שאין קרבן. תקבלו גרים : צריך שיפריש רובע · דינר לצורך קינו שאם יבנה בהמ"ק יביא לאלתר : וביטלה מפני התקלה · גזרה שמא יהנה מאותן מעות והיה בא לידי מעילה : גר תושב· שקבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים ולא קבל עליו שאר מצות : כישראל בחולו של מועד · כלומר כיון שיש בו קצת גירות אינו עושה כל מלאכה בשבת אא"כ אין לו מה יאכל או דבר האבד: כישראל ביום טוב · דאינו עושה מלאכה אחרת אלא מכשירי אוכל נפש בלבד : באיל האשם : לפני ה' על חטאתו אשר חטא · מלמד מדכתיב ב' פעמים חטאתו חטאתו וכתיב ונסלח לו מחטאתו אשר חטא תרי זימני לעשות שוגג כמזיד לקרבן : דכתיב ויאמר ה' פתאום' שבעל כרחם היה הדיבור עמהם : (ופתאום) [ופתיים] עברו ונענשו · האי (פתאים) [פתיים] עביד ליה כמו פתאום מדכתיב ונענשו אלמא דמזיד הוה : כתיב[פתי] יאמין לכל דבר · ואינו מבין העיקר אלמא דשוגג הוא ואפי' הכי חייב רחמנא פתאום כמו פתי ולהכי כתבי תרווייהו: בכלן דמביאין קרבן עולה ויורד כתיב בהו ונעלם וכאן לא כתיב · והא קרא כי כתיב ואיש כי ישכב את אשה שכבת זרע והיא שפחה במזיד כתי' מדכתיב בקורת תהיה דהיינו מלקות אלמא דמזיד הוא וכתיב וכפר עליו הכהן לעשות מזיד לקרבן שוגג איבעי ליה למימר : בהעלם אחד · ששגג שלא ידע שהתורה אסרן: ומאי שנא מחמש העלמות בשפחה אחת דאינו מביא אלא קרבן אחד כדתנן והבא על השפחה ביאות הרבה : ואל אשה לחלק · הכא נמי האי שפחה דכתב לחלק כתיב דהא מצי למיכתב ואיש אשר ישכב את אשה שכבת זרע : א) ונזיר שנטמא טומאות הרבה · מאן תנא ר' יוסי בר' יהודה היא כולה הא שמעתא דנזיר פרשינן בריש פירקין קמא : הביא ציפרין · כשנרפא מצרעתו ולא הספיק להביא חטאתו עד שחזר ונתנגע וחזר ונרפא והביא ציפרין ונתנגע קודם שהביא חטאתו ואשמו כשחזר ונתרפא צריך להביא ציפרין אחרים וחטאת על כל נגע שלא עלו לו הראשונות עד שיביא חטאתו עמהן : ר' יהודה אומר עד שיביא אשמו · עמהן : והא אמרת אינו מביא אלא קרבן אחד · על נגעים הרבה : חסורי מחסרא והכי קתני הביא ציפרין כו' אין מביא אלא קרבן אחד · והאי דקאמר לא עלו עד הכי קאמר ולאקבועי בעניות ובעשירות לא מיקבע עד שיבא חטאת כלומר אם הי'ה עני והביא חטאתו בעניות אע"ג דקודם שהביא אשמו וציפרין נתעשר הכל הולך אחר חטאת ויביא הכל בעניות : או אם היה עשיר והפריש חטאת בהמה והעני ימתין עד שיעשיר ויביא הכל בעשירות: ר' יהודה אומר עד שיביא אשמו דסבר הכל הולך אחר אשם : מכפרו · היינו חטאת : מכשירו בקדשים · היינו אשם : גורם לו טהרה · ציפרין כדכתיב ולקח למטהר שתי צפרים חיות טהורות : האשה שהפילה ולדות הרבה בתוך מלאות וכדפירש במתניתין הפילה בתוך שמונים כו' מביאה קרבן אחד על כולן : יכול

אף הלידה ועל הזיבה · שאם ילדה בזוב וכדתנן במס' נדה המקשה הרי זו נדה קישתה ג' ימים בתוך י"א שבין נדה לנדה ושפת מעט לעת שלא ראת דם הרי זו זבה ואח"כ ילדה הרי זו יולדת בזוב ומביאה ב' קרבנות אחד על הלידה ואחד על הזיבה נפטרת נמי בקרבן אחד:ת"ל זאת' כלומר דעל הוולדות מביא קרבן אחד אבל לא על הלידה ועל הזיבה[אלא מעתה]אכלה חלב וילדה אכלה דם וילדה הכי נמי דאין מביאה אלא קרבן אחד אלא כשם שמביאה ב' קרבנות על חלב ועל לידה כך מביאה ב' קרבנות על לידה ועל זיבה : אלא אימא הכין בעי כיון דמביאין קרבן אחד על וולדות הרבה יכול על הלידה שלפני מלאות ועל הלידה שלאחר מלאות תהא מביא קרבן אחד ת"ל זאת כלומר אותן שבתוך מלאות נפטרין בקרבן אחד אבל על לידה שלאחר מלאות מביאה קרבן אחר · לישנא אחרינא יכול כשהיא ילדה תחלה בזוב ואח"כ ילדה לאחר מלאות נמי בזוב יכול שמביאה ב' קרבנות בלבד על הלידה ועל הזיבה שבתחלת ועל הלידה ועל הזיבה של אחר מלאות נפטרין שם לידה אחת היא ושם זיבה אחת היא ת"ל זאת דעל הלידה הראשונה מביאה ב' קרבנות ועל הלידה של אחר מלאות ב' קרבנות : האשה שהפילה וולדות הרבה מביאה קרבן אחד כו' · כיצד ילדה נקבה תחילה ולאחר י"ד ימי טומאה נתעברת נקבה והפילה לסוף מ"א שהוא בתוך שמונים של נקבה ראשונה קסברי רבנן וולד שני ביטל את הראשון מ"מ כיון דלא יצאת שעה שראויין להביא קרבן על הראשון ביום פ"א אלא בתוך מלאות הפילה אחר ביטל שני את הראשון ומשני מונה שמונים לקרבן ואם חזרה והפילה וולד שלישי בתוך מלאות של שני כיון דלא הגיע שני לקרבן ביטל שלישי את השני וכן אתה מוצא שיכולה להפיל וולדות הרבה בתוך מלאות של ראשון וסברי רבנן לעולם מן אחרון מונה וכן המפלת בתחלה תאומים נקבות הפילה אחת יום ראשון ואחת יום שני שהשניה נולדה בתוך מלאות של ראשונה וביום שמונים של שניה שהוא פ"א לראשון חזרה והפילה ב' תאומים בב' ימים הרביעי בתוך מלאות של שלישי לרב' דתנן שני מבטל ראשון ור' יהודה אמר לעולם מולד ראשון מונה פ' לקרבן וכל מה שהפילת בתוך שמונים שלו הוי כמאן דליתיה הילכך קאמר מביאה על הראשונה ואינה מביאה על השניה שהפילה בתוך מלאות של ראשון ומביאה על השלישי ואינה מביאה על הרביעי

א) עד כאן שייך לדף ט ע"א

שיטה מקובצת

א] תיבת אמרי נמחק : ב]ת"ש וששת ימים כו' מפוזרין פי' כגון שישבה ס"ג לטהרה של ראשון והפילה דמונה ימי טומאה של שני ואח"כ תשלים ג' ימים החסרים לטהרה של ראשון ואח"כ תשב ימי טהרה לשני כרבעיא אם זכר ל"ג ואם נקבה ס"ו · תוס' : ג] יכול בין רצופין ובין מפוזרין' כגון אם הפילה זכר תוך ששה אחרונים ביום ס"א דטוהר נקבה שהן ע"ה ללידתה שתמנה מפוזרין ומסיק דר"י היא וה"ק שתמנה מפוזרין אחר שתמנה ימי טומאה דשני תחזור ותשלים ימי טוהר דראשון ת"ל ששים יום מה ס' רצופין אף ששה רצופין וימי טומאה דשני הם הם עולין [לימי טהרה] דראשון' גיליון : ד]עי' בחרושין : ה] מפוזרין הא רבנן לולד : ו] עי' בחדושין: ז] והמצורע' דה' חובות הן הזב והזבה ונזיר טמא מביאים קן אחת חטאת ואחת עולה בקביעות בין עשיר בין עני ואלו חמשה דמתני' בדלות אבל בעשירות מביאין בהמה ולא עוף חוץ מן היולדת דמביאה אפילו בעשירות בהמה ועוף כאחד והיינו דתנן בקינין החובה אחד חטאת ואחד עולה · כך פי' שם הר"ז הלוי ז"ל וכן הראב"ד והתוס': ח] ת"ר · ס"א ת"ר יש מביא בדלות ועשירות ויש מביא בדלי דלות יולדת ומצורע מביאין בדלות ועשירות שמיעת הקול ובטוי מביאין בדלי דלות ת"ר יש מביא בדלות ועשירות ויש מביא בדלות ויש מביא בדלות ובדלי דלות יולדת מביאת בדלות ועשירות מצורע מביא בדלות שמיעת הקול ובטוי בדלות ובדלי דלות · כן נמצא בקצת ספרים ישנים שתי הברייתות יחד ועיין בפי' הרגמ"ה: ט] בדלות ובדלי תיבות ויש מביא נמחק : י] בדלות ועשירות שמיעת : יא] עי' בחרושין : יב] שנתו איל בן שתים ותנן : יג] עשר דדלות כמה הוי תלתא פריטי וקתני מכאן : יד] כען דלי אות א' נמחק טו] כען פרוטה אות א' נמחק : טז] אמר רבינא כולה תיבת רבא נמחק : יז] יולדת חס נמי רחמנא עליה דדלי דלות ומה היא עשירית האיפה למהוי חד כו' א"ה נכי ריבעא : יח] הוי אין ה"נ : יט] למקום נ"א למקדש : כ] שפחה לכל עריות תיבת לבין נמחק : כא] גיליון' מתיבת שכל עד תיבת כל בקצת ס"י לא נמצא והרגמ"ה ורש"י גרים:כב] ולא האשה לאיש תיבת השוה נמחק : כג] מה"ד ונימני לה ששים מפוזרין : כד] מה"ד ת"ש ל' דזכר : כה] וילדה זכר שני : כו] דהראשון זכר אות ב' נמחק : כז] לראשון לענין קרבן : כח] דמני לענין טהרה הס"ד : כט] דראשון שישלימו לו' אות ה' נמחק : ל]ו' מפוזרין אות ם' נמחק : לא] מפוזרין והא לולד : לב] בסלע שהסלע הוא ד' אות ש' נמחק : לג] ועד כען דלי אות א' נמחק : לד] שהרי אמרינן בחטאת : לה] תיבת קצבה נמחק : לו] אפילו · ס"א אם הם :

הגהות הב"ח (א) גמ' חד משית עשר דדלות כמה הוי תלתא פריטי וקתני : (ב) שם כדחשבינן דג' פריטי הוין : (ג) שם משית עשר בדלות כי היכי דיליף מכבש ואיל : (ד) תוס' ד"ה מכלל וכו' לא נתנה תורה קצבה כצ"ל והיבת שיעור נמחק : (ה) בא"ד שמנים וטובים כשהוזלו בפחות :

ובשפחה אינו חייב אלא על גמר ביאה דשכבת זרע כתיב בה שראויה להזריע : וכל העריות חייב על כל ביאה וביאה · ובשפחה אמרו לעיל בפירקין (דף ט:) שמביא קרבן אחד על ביאות הרבה* : ר' ישמעאל אומר שפחה. גמורה : כל העריות מפורשות . שהן בשת חורין כה]ושיור אין לנו וזו ודאי משונה היא (ג) חציה שפחה וחציה בת חורין : **גמ'** תהא בקריאה · שהן קורין עליה והפלא ה' את מכותך שכן קורין על הלוקין במס' מכות (דף כב:) : בבקורת תהיה · שאם אינה יכולה לקבל ארבעים אומדין אותה בבקור ובמחשבה : מכות הראויות להשתלש · כגון י"ח או כ"א או כ"ד שהיו מכין אותו שתי ידות כו]*(מלפניו ואחת מאחריו) ומקרא ילפינן לה במס' מכות (דף כג·) : בזמן שהאשה לוקה · שגדולה היא ובת עונשין היא : אימא הוא מיעטיה קרא · מהדר אמתני' דקתני לא השוה אשה לאיש לקרבן אימא הוא מיעטיה קרא ממלקות דכתיב תהיה אבל היא אימא תילקי ותייתי קרבן : לישנא דשיטוי הוא · שנשתנית מברייתה : הריפות · דבר שנשתנה ע"י כתישה וכאן נמי ע"י אבר כז]שמם דם : ויתנו ידם להוציא · פסוק הוא בספר עזרא (י) : פדויה כח] [ואינה פדויה] · והפדה לא נפדתה משמע פדויה ואינה פדויה : לרבי ישמעאל מאורסת לעבד עברי מנא ליה · בשלמא לר"ע דמוקי לה בחציה בת חורין לא בעיא קרא דאיכא למימר מדחייב עלה רחמנא ודאי (ד) מאורסת היא מישראל דהא תפסו לה קדושין הילכך איכא למימר לעבד עברי נתקדשה שהרי רבו מוסרה לו בעל כרחו כדמפרש בקדושין (דף יד:) ולא לעבד כנעני שהרי אסורה לו אלא לרבי ישמעאל דאמר שפחה גמורה מאורסת לעבד עברי מנא ליה (דאמר לעבד עברי שהרי אסורה לו) דילמא לעבד כנעני דהא לדידיה שריא כט]לגמרי טפי מעברי : אם אינו ענין לדידה · דהא כתיב (ויקרא יט) והפדה לא נפדתה : **מתני'** כל העריות · אם האחד גדול או האיש או האשה האחד חייב והאחד פטור ובשפחה אינו כן ובגמרא מפרש לה : שוגג · בחטאת ומזיד בהכרת · ובשפחה נמי דאם הוא מזיד והיא שוגגת דפטורין הואיל ואינה לוקה כדאמרינן לעיל בקורת תהיה והביא את אשמו ואי לא פטורין מינו אם הוא שוגג והיא מזידה היא במלקות והוא באשם כדאמרי' בהאי פירקא דשוגג ומזיד שוין בבא על השפחה : **גמ'** והכא ל] חייב · בתמיה וכי קטן חייב בשפחה : דהא איתקום להדדי · כדאמרן לעיל אם אין האשה לוקה אין האיש מביא אשם : לא] וכי ישן חייב · בתמיה : מערה לא מיחייב · דשכבת זרע כתיב בה : וכי מכוין מיחייב ואי לא לא מיחייב · דשכבת זרע בעינן ושאינו מתכוין כגון נפל מן הגג ונתקע אין ראוי להזריע : ואי בשאר עריות קתני איפכא מיבעי ליה . עשו מערה בעריות(ה)

אין האשה לוקה · כגון שהיא שוגגת לב] וקטנה אין האיש מביא קרבן והא דאמרינן לג] *לרבות שוגג כמזיד היינו שוגג דאיש כמזיד אבל האשה צריך שתהא מזידה לד] : **דהא** מקשו להדדי · הלשון אינו מכוון דהאיש לה] הוקשה לאשה ולא אשה לאיש דהא כי האיש *כמו האשה חייבת כדאיתא בת"כ ואיש פרט לקטן יכול שאני מוציא בן תשע שנים ויום אחד ת"ל ואיש א"כ אשה לא איתקשה לאיש : **באין** מתכוין (דכדרכה) פטורי פירש הקונט' משום דש"ז כתיב ובאין מתכוין אינו ראוי להזריע כגון נפל מן הגג ונתקע וקשה מאן לימא לן דאינו ראוי להזריע לו] אלא האי טעמא משום שאנוס הוא :

הכי

מתני' א]ישעשה בה את המזיד כשוגג איזו שפחה ב כל שחציה שפחה וחציה בת חורין שנאמר והפדה לא נפדתה דברי ר' ב]*יהודה ר' ישמעאל אומר זו היא שפחה ודאית ר' *אליעזר בן ג]יעקב אומר כל עריות מפורשות (א) ושיור אין לנו אלא חציה שפחה וחציה בת חורין : **גמ'** מנלן דהיא לקי והוא לא לקי דתנו רבנן בקורת תהיה מלמד שהיא לוקה יכול שניהן לוקין תלמוד לומר תהיה היא לוקה והוא אינו לוקה ומנין דהדין בקורת לישנא דמלקות הוא א"ר יצחק תהא ד] בקראי *כדתניא *ג גדול הדיינין מקרא שני מונה שלישי אומר הכהו רב אשי אומר בביקור תהיה כדתנן *אין ד אומדין אותו אלא ה] מכות הראוין להשתלש ת"ר ה בזמן שהאשה לוקה האיש מביא קרבן ו] אין האשה לוקה אין האיש מביא קרבן מנלן אמר רבא דכתיב ואיש כי ישכב את אשה שכבת זרע והיא שפחה נחרפת לאיש והפדה לא נפדתה או חופשה לא נתן לה מכדי עד הכא באיש קא משתעי קרא נכתוב ז] והביא את אשמו לה' ולבסוף לכתוב בקורת תהיה אמאי כתב רחמנא ברישא בקורת תהיה ולבסוף כתב והביא את אשמו לה' ה"ק אם בקורת תהיה היא והביא ח] את אשמו לה' ואם לא תהיה בקורת לא יביא הוא את אשמו אימא הוא מעטיה קרא אבל היא תילקי ותיתי קרבן והביא את אשמו לה' כתיב א"ר יצחק ו לעולם אינו חייב אלא על שפחה בעולה בלבד שנאמר והיא שפחה נחרפת ז לאיש ומאי משמע דהאי נחרפת לישנא דשנויי הוא דכתיב ותשטח עליו הריפות ואב"א אם תכתוש ט] האויל במכתש בתוך הריפות בעלי ויתנו ידם ח להוציא נשיהם ואשמים איל צאן על אשמתם אמר רב חסדא א]מלמד שכולן שפחות חרופות בעלו : איזוהי שפחה כו' : ב]ת"ר והפדה יכול כולה ת"ל לא נפדתה י] יכול לא נפדתה ת"ל והפדה הא כיצד פדויה ואינה פדויה ג]חציה שפחה וחצייה בת חורין ומאורסת לעבד עברי דברי ר"ע י]רבי ישמעאל אומר בשפחה כנענית הכתוב מדבר ומאורסת לעבד עברי א"כ מה ת"ל והפדה לא נפדתה *דברה תורה כלשון בני אדם ר' אלעזר בן עזריה אומר כל עריות מפורשות לנו (ב) משוייר יא] לנו חציה שפחה וחציה בת חורין ומאורסת לעבד עברי אחרים אומרים לא יומתו כי לא חופשה בשפחה כנענית הכתוב מדבר ומאורסת לעבד כנעני יב] לר' ישמעאל בשלמא והפדה לא נפדתה כדקתני דברה תורה כלשון בני אדם אלא דקתני מאורסת לעבד עברי מנלן יג] דכתיב כי לא חופשה מכלל דהוא חופש ר' אלעזר בן עזריה היינו ר"ע לר' ישמעאל קאמר לדידי בעלמא כוותיך סבירא ליה דדברה תורה כלשון בני אדם והכא שאני מכדי כתיב ליה קרא כי לא חופשה והפדה לא נפדתה ל"ל ש"מ להכי אתא לחציה שפחה וחציה בת חורין לאחרים בשלמא והפדה לא נפדתה קסבר דברה תורה כלשון בני אדם אלא יד] הא דעבד כנעני מנלן אמר קרא כי לא חופשה אם אינו ענין לדידה תנהו ענין לדידיה : **מתני'** טו] כל עריות אחד גדול ואחד קטן טז] קטן פטור אחד ער ואחד ישן ישן פטור אחד שוגג ואחד מזיד ח שוגג בחטאת ומזיד בהכרת : **גמ'** והכא יז]חייב קטן א"ר יהודה הכי קתני כל עריות אחד גדול ואחד קטן ט קטן פטור וגדול חייב והכא גדול נמי פטור מ"ט דהא מקשיין אהדדי כל עריות אחרים יח]ניעור ואחד ישן ישן פטור וכאן ישן יט] נמי חייב א"ר יהודה אמר רב הכי קתני כל עריות אחד ניעור ואחד ישן ישן פטור וניעור חייב וכאן אפילו ניעור פטור מ"ט דמקשיין אהדדי תני תנא קמיה דרב ששת כ] עשו גומר כמערה מתכוין כשאין מתכוין כדרכה כשלא כדרכה ניעור כישן א"ל מאי קאמרת אי בשפחה חרופה קתני אמאי עשו גומר כמערה גומר בשפחה חרופה מיחייב כא]מערה לא מיחייב ותו מתכוין כשאינו מתכוין כב]אי מכוונה מיחייבא אי לא לא מיחייבא וכדרכה בשלא כדרכה נמי כדרכה בשפחה חרופה מיחייב ושלא כדרכה לא מיחייב מאי טעמא כג]שכבת זרע כתיב ומאי ניעור כישן כד]ואי בשאר עריות קא תני עשו גומר כמערה איפכא

א) [ע' תוס' ערכין לא: סד"ה ההקין ותוס' גיטין לו· ד"ה בזמן] ב) גיטין מא: ג) [תוספתא פ"א ע"ש] ד) [גיטין מג·]

תוספות תהא בקראי · תימה הלא לא מפרש שצריך לקרות בשעה שמלקין אם לא מכאן: **מאורסת** לעבד כנעני · לאו דוקא דהא לא תפסו בה קדושין: **ורבי** ישמעאל בשלמא והפדה כו' דברה תורה כלשון בני אדם · והכי נמי קאמר בירושלמי לשונות כפולים הן והתורה דברה בהן הלך הלכת נכסוף נכספת גנב גנבתי ור"ע פליג ובכל דוכתא דקאמר הניחא למ"ד דברה תורה כלשון בני אדם אלא למ"ד וכו' היינו ר' ישמעאל ור"ע :

רבינו גרשום

הרביעי שהוא תוך מלאות של שלישי לא חשיב כלום ולטעמיה דר' יהודה האשה שהפילה וולדות הרבה · בב' ולדות מיירי בלבד: ולד ראשון גורם·הוי עיקר לידה : פשיטא דהכי איתא · דבהכי פליגי ומאי קמ"ל כשתמצא : משום מפלת תאומים איצטריך ליה לאשמועי' דמספקא לן דסד"א במפלת תאומים דבחד זימנא נתעברו וחדא ליד' היא אימא מודה ר' יהודה לרבנן דהכא מוולד שני מנינן קמ"ל כשתמצא דלעולם קסבר ר' יהודה דמוולד ראשון מנינן: א)בטומאה וטהרה · לענין ימי טומאה וימי טהרה מאי קא חשיב ר' יהודה וולד שני : דכיון דלא יצא שעה הראויה להקריב קרבן של ראשון קודם שהפילה שני אלא בתוך מלאות הפילתו : ומפסקי ימי טומאה דשני ימי טהרה של ראשון וכששלמו ימי טומאה של שני ממלא ימי טהרה דראשון ומוסיף ליה ימי טהרה כנגד אותן ימי טומאה של שני שהיו בימי טהרה דראשון ואחר כך חדר מני ימי טהרה לשני והיינו קולא שהראשון אינו מאבד כלום מימי טהרה אע"פ שהיו ימי טומאה של שני בתוכם : או דילמא לר' יהודה חומרא הוא דאית ליה · שהוא מחמיר יותר מרבנן דלרבנן אינה מביאה קרבן לעולם אלא על האחרון ולר' יהודה מביאה על הראשון ועל השלישי וכיון שמהמיר גבי קרבן מחמיר נמי לענין טומאה וטהרה דאין פורעין לראשון ימי טהרה כנגד ימי הטומאה דשני אלא ימי טומאה דשני לא מפסקי אלא עולין בחשבון ימי טהרה דראשון דאמרינן לענין טומאה ולד שני כמאן דליתי' דמי : יולדת שוחטין את פסחה וזורקין דמו בשבילה ביום מ' לזכר וביום פ' לנקבה וקשה לר' לא מישתכח היכא הוי ב)האי וקי"ל ביום מ' לזכר וביום פ' לנקבה היכי שוחטין עלה עד כאן טמאה היא לענין קרבן דעדיין לא יצאת שעה שראויה להביא בה קרבן שאינה מביאה קרבן עד יום מ"א או עד יום פ"א : ואמר רב חסדא הא · מתניתא תניא כלומר הא ברייתא דשוחטין עליה ביום מ' מתרצתא היא והכי הויא כגון דילדה תאומים בב' ימים והאי דקתני ביום ארבעים לזכר ביום מ' לזכר שני דהוא יום מ"א לזכר ראשון ויום פ"א לנקבה ראשונית ור' יהודה היא דאמר ולד שני כמאן דליתיה דמי וכבר הוי יום מ"א הלכך שוחטין עליה דאי אמרת בטומאה סבירא ליה לר' יהודה כו' : לאורתא נמי · ליל פ"א שהוא פסח לא מצי אכלה דאע"ג דלמחר מתיא קרבן לילה מחוסר זמן להקרבה הוא ומחוסרת כפורים היא אלא לאו ש"מ כו':לעולם· סבירא ליה כמאן דאיתיה דמי [ודקשיא לך]אמאי שוחטין עליה דכי תניא ההיא דשוחטין עליה בפסח הבא בטומאה דרוב צבור טמאי מתים היו ועשוהו בטומאה והואיל ובא בטומאה מצי אכלה מיניה : ומי אכלה והתנן · לא יאכלו ממנו זבין וזבות נידות ויולדות דאינו נאכל בטומאה אלא לציבור טמאי מתים בלבד : האי דקתני לא יאכלו הימנו זבין וזבות נדות ויולדות דלא אכלי בימי טומאה בדלא טבילו כשעדיין לא טבלו וכי קתני דשוחטין עליה ביום מ' משום דכבר טבלה : אי הכי · דטבילה גורמת משמיני דילה כשטבלה בו חזיא למשחט עליה ואמאי נקט יום מ' משום דכבר טבלה לזכר לא משמיני ועד מ' לא חזיא למשחט עליה דקסבר טבול יום דזוב כזב גמור דמי דלא מצי למישחט עליה עד הערב שמשו הכא נמי טבול יום דיולדת כיולדת דמיא משמיני ועד יום מ' הוי כיומא אריכא והיינו טבול יום ארוך דאמר במס' נדה · ולא חשיב לה הערב שמש עד יום מ' לערב : אי הכי ביום מ' נמי לא חזיא למיכל לאורתא דהא מחסרא כפרה : לאיי ביום מ' חזיא · לאורתא דקסבר מחוסר כפורים דזב כזב לא דמי ומצי שחיט עליה אף מחוסר כפורים דיולדת נמי : ולרבא דאמר · במסכת זבחים מחוסר כפורים דזב כזב דמי היכי מתריץ לה ביום מ' לזכר : רבא מתריץ לה · שוחטין עליה ביום מ' ליצירת זכר כלומר אם מיום שטבלה ונתעברה והפילה ליום מ' שיש לחוש ליצירת זכר שאם היתה מפלת למחר ליום מ"א ואם היה זכר היתה צורתו ניכרת כר' ישמעאל דאמר דזוכר נגמרת ליום מ"א ונקבה לפ"א ועכשיו כיון שהפילה יום אחד קודם גמר הצורה לא חשיב ולד הילכך שוחטין עליה כשהפילה ביום מ' ליצירת זכר או ביום פ' ליצירת נקבה : סוף סוף · אמאי שוחטין עליה בשהפילה ביום מ' תיפוק לי דאין שוחטין בטומאה משום נדה דכל יולדת נדה היא : בלידה יבישתא · שלא היה בת דם כלל : אי הכי דליכא דם פשיטא דשוחטין : מהו דתימא אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם · וראתה דם ואיבדתו : קמ"ל דאפשר לפתיחת הקבר בלא דם : יכול בין רצופין · (כולן)כולן ששים בלא הפסק והוא חומרא דהיינו כגון שילדה נקבה וחזרה והפילה בתוך ימי טהרתה של ראשונה ובאו ימי טומאה של שני בתוך ימי טהרה של ראשון : או יכול ששים בין מפוזרים היינו לקולא כלומר שמפסיקין ימי טומאה של שני ימי טהרה של ראשון · אי אמרינן ששים בעינן רצופין עולין ימי טומאה של שני בחשבון הששים ונפחתו בימי טהרה של ראשון וחוזרין ומשלימין ימי טהרה לאחר ימי טומאה דשני ואינה מפסדת כלום מימי טהרה : ת"ל יום

מה

שיטה מקובצת

א]שעשה בה את המזיד כשוגג · פי' שהאיש מביא קרבן בין כשהוא מזיד בין כשהוא שוגג אבל אשה ודאי אם היא שוגגת פטורה [מן המלקות] והאיש מן האשם אם היא מזידה · תוס' : ב] ר' עקיבא ר"י אומר : ג] ר' אלעזר בן עזרית אמר כל העריות מפורשות שיור · ס"א משוייר אין : ד] בקראי· ס"א בקריאה כדתניא : ה] אלא במכות הראוין : ו] אין האשה לוקה אין האיש מביא קרבן · גליון ה"ה נמי אם אין האיש מביא קרבן אין האשה לוקה דלקמן אמרינן כל העריות אחד גדול ואחד קטן קטן פטור וגדול חייב [והכא גדול נמי פטור] מ"ט דאיתקש אלמא סתמא קאמר דאיזה מהן שהוא קטן שניהם פטורים · מתוס' הרא"ש ז"ל : ז]נכתוב ברישא והביא: ח]היא והביא הוא את : ט] תכתוש את האויל: י] נפדתה אי לא נפדתה יכול כולה ת"ל : יא] משוייר אין לנו אלא חציה : יב] כנעני בשלמא לר' ישמעאל והפדה: יג] מנלן·הואיל ואמר ר' ישמעאל דאינה נפדית כלל מסתמא איירי קרא שמותרת לו דיותר מותרת לעבדים מישראל אבל לר"ע לא כן כיון דפדויה קצת אינה היתר כל כך לעבד כנעני כמו לעבד ישראל הואיל והתחיל לפדות במקצת יש עליה קצת דין בת חורין · תוס' : יד] אלא דעבד כנעני הוא מנלן : טו] כל העריות אחד גדול·גליון תימה דלא תנא הך משנה לעיל בהדי הנך חילוקא דבין שפחה לשאר עריות והדר לתני איזו היא שפחה חרופה ואפשר משום דאינן מענין אחד ·תוס' הרגמ"ה : טז] הקטן פטור אחד ער וא' ישן הישן פטור א' שוגג וא' מזיד השוגג בחטאת והמזיד בהכרת : יז] והכא קטן חייב א"ר יהודה ה"ק כל העריות אחד : יח] אחד נער אות י' ו' נמחק וכצ"ל לקמן : יט] תיבת נמי נמחק : כ] ששת גמ"ר ג"ש סימן : כא] מערה לא מחייב·פרש"י משום דש"ז כתיב וקשה [אא"ה עיין תוס' ד"ה באין עכ"ה] ור"י פי' משום דהוא אנוס והשתא הוי פי' דברייתא הכי עשו גומר כמערה ומתכוין כלא מתכוין במאי בכדרכה ושלא כדרכה הוי האי דגומר ומתכוין ושלא כדרכה כמערה ונער כישן נמי איית ליה האי דינא וק"ק אמאי לא תני נער כישן עם מילתא דגומר כמערה קודם כדרכה (וניער) ושלא כדרכה ·תוס' : כב] כג] עי' בחדושין : כד] כישן מאי ניהו ואי בשאר עריות קא תנית עשו : כה] חורין משוייר אין : כו] ידות מאחריו ואחת מלפניו : כז] אבר תשמיש הס"ד כח] ואינה פדויה והפדה : כט] תיבת לגמרי נמחק : ל] והכא קטן חייב : לא] מה"ד וכאן ישן : לב] שוגגת או קטנה אין אות ו' נמחק : לג] דאמרינן לעיל לרבות : לד] מזידה והכי איתא בת"כ האיש קטן האשה לוקה ואי האשה קטנה האיש פטור : לה] דהאיש הוקש לאשה ולא אשה כו' האיש נמי פטור האשה חייבת כמו נמחק : לו] אלא הוי טעמא משום שאנוס הוא :

איבעי

הגהות הב"ח (א) במשנה מפורשות ומה שיור אין לנו אלא שתיים : (ב) גמ' מפורשות לנו ומה משוייר : (ג) רש"י ד"ה כל העריות וכו' משונה היא בע"כ חציה שפחה : (ד) ד"ה לר' ישמעאל וכו' ודאי לא מאורסת היא מישראל דהא לא תפסי : (ה) ד"ה ואי בשאר וכו' בעריות דחייב כגומר שלא כדרכה נמי חייב :

א) ע"כ שייך לדף ט ע"ב . ב) תיבות אלו הם משוללי הבנה וצ"ע .

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ג מהל' שגגות הלכה ב : ב ב מיי' שם פ"א הלכה ג : ג ג ד מיי' שם פ"ג הלכה ה : ד ה מיי' שם פ"ז הלכה א : בפירוש רש"י שלפנינו ליתא : ה ו מיי' שם הל' ד : ו ז מיי' שם הלכה א : ז ח מיי' שם הלכה ו : ח ט מיי' פ"י מהל' גירושין הלכה ה טוש"ע אה"ע סי' יז סעיף ט :

איפכא איבעי א] ליה למיתני א"ל איסמייה א"ל לא הכי קתני עשו גומר שלא כדרכה בשפחה חרופה דלא מיחייבי כמערה כדרכה °דשכבת זרע כתיב מתכוין ב] שלא כדרכה בשפחה דפטורין כאינו מתכוין דשכבת זרע כתיב ניעור שלא כדרכה בשפחה דפטורין כישן מ"ט דשכבת זרע כתיב נמצא מתכוין והמערה בשפחה כשאין מתכוין בכל עריות ישן כדרכה כישן דעריות ג] נמצא ניעור שלא כדרכה בשפחה כישן דכל עריות :

הדרן עלך ארבעה מחוסרי כפרה

אמרו *לו אכלת חלב מביא חטאת ד] ב'עד אומר אכל ועד אומר לא אכל אשה אומרת אכל ואשה אומרת לא אכל מביא אשם תלוי *עד ג'אומר אכל והוא אומר לא אכלתי פטור ה] *שנים אומרים אכל והוא אומר לא אכלתי רבי מאיר מחייב (א) א"ר מאיר אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה לא יביאוהו לידי קרבן הקל אמרו לו ו] ד'מה אם ירצה לומר מזיד הייתי *פטור *ה'אכל חלב וחלב בהעלם אחת אינו חייב אלא אחת ו'אכל חלב ודם ופיגול ונותר בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת זה חומר במינין הרבה ממין אחד וחומר במין אחד ממינין הרבה שאם ז'אכל כחצי זית וחזר ואכל כחצי זית ז] אחר בהעלם אחת ממין אחד חייב ח'משני מינין פטור : **גמ'** קתני אמרו לו אכלת חלב מביא חטאת אמרו כמה הויין תרין והוא מה אמר להון אלימא דשתיק ולא קמכחיש להו אלא (ב) שתיקה דתרין הוא דמביא חטאת על שתיקה דחד לא אימא מציעתא עד אומר אכל והוא אומר לא אכלתי(ג) טעמא דמכחיש ליה אבל שתיק מיחייב וכ"ש תרי ח] אלא דקמכחיש להו מני ר"מ היא דאמר הכחשה דבי תרי לאו הכחשה היא אבל לרבנן פטור ומאי קמשמע לן מסיפא שמעת מינה (ד) הא קמשמע לן דבר זה מחלוקת ר"מ ורבנן והוא דקמכחיש להו איכא דאמרי אמרו לו ט] נמי חד קרי ליה דתנן א)האשה ט'שהלך בעלה למדינת הים ובאו ואמרו לה מת בעליך ונישאת ואח"כ בא בעלה תצא מזה ומזה דקי"ל דאפילו בחד ממאי מדקתני סיפא נישאת שלא ברשות מותרת לחזור לו מאי שלא ברשות שלא ברשות בית דין י] ב)(ועד אחד) מכלל דרישא ברשות ב"ד ובעד אחד אלמא גבי עד אחד קתני אמרו והכא נמי דקתני אמרו לו משמע אפילו עד אחד והוא מאי קאמר אלימא דקא מכחיש ליה מי מייתי והא קתני מציעתא עד אחד אומר אכל והוא אומר לא אכלתי פטור אלא דשתיק ממציעתא שמע מינה יא]עד אחד אומר כו' טעמא דקא מכחיש ליה אבל שתק מישתק חייב לעולם דלא מכחיש ליה והכי קתני אמרו לו אכלת חלב מביא חטאת במה דברים אמורים דשתיק אבל מכחיש ליה פטור ומדאורייתא מנלן דלא מכחיש ליה יב] חייב דת"ר °או הודע אליו חטאתו ג)ולא שיודיעוהו אחרים יכול אפילו אין מכחישן תלמוד לומר או הודע אליו מכל מקום יג] במאי עסקינן אלימא יד] בתרין תרין ואין מכחישן קרא בעי

אלא

א) יבמות פז: ב) [ביבמות איתא אלא בעדים] ג) (קדושין סו) יבמות פז:

רש"י

חייב כגומר שלא כדרכה טו] חייב כבדרכה דמשכבי אשה כתיב (ויקרא יח) : נמצא מתכוין ומערה בשפחה · שנערה בה בכוונה פטור דהערלה בשפחה פטור(ס) כשאינו מתכוין לעריות · הערלה פלוגתא היא *(בסנהדרין בארבע מיתות) (דף נה:) איכא למ"ד הערלה זו נשיקה ואיכא למאן דאמר זו הכנסת עטרה :

הדרן עלך ארבעה מחוסרי כפרה

אמרו לו · מפרש בגמרא : אם הביאוהו כו' · כגון אם העידו בו שהרג את הנפש : אם ירצה לומר מזיד הייתי · אם היה רוצה לפטור עצמו בשקר היה יכול לומר מזיד היה ומזיד פטור : **גמ'** ר"מ היא · דאמר אם הביאוהו שנים כו' : מאי קמשמע לן הא מסיפא שמעינן לה · דקתני שנים אומרים אכל כו' : הכי קאמר · סיפא דבר זה ששנינו למעלה אמרו לו אכלת כו' מביא חטאת לאו דברי הכל היא אלא מחלוקת ר"מ וחכמים שרבי מאיר אומר אם הביאוהו שנים כו' וחכמים אומרים כו' וסיפא מפרש לרישא : איכא דאמרי · הכי פריך הש"ס אמרו משמע חד כו' : מותרת לחזור לו · לראשון ועל פי עדים שאמרו לה שנים מת בעליך לפיכך מותרת לראשון שהרי אנוסה היא ששנים אמרו לה דאנוס בישראל שרי : מכלל דרישא · דקתני תצא מזה ומזה שנשאת ברשות ב"ד ועד אחד דהוה לה למידק יפה אם מת דהאי דשריוה רבנן לאנסובי על פי עד אחד משום דדייקא ומנסבא דמתוך חומר שהחמרת עליה בסופה דתצא מזה ומזה הקלת עליה בתחלתה כדאמר במסכת יבמות (דף פח·) ואמטו להכי נשאת על פי עד אחד והיא גופה לא דייקא ואיסתכח דלא מת תצא מזה ומזה כדאמרינן במסכת סוטה(דף כז:) ונטמאה ונטמאה שני פעמים אחד לבעל ואחד לבועל : לעולם דלא מכחיש ליה · ומתניתין הכי קתני אמרו לו טז] [כו'] בד"א בשותק אבל מכחישו כגון עד אמר אכל והוא אמר לא אכלתי פטור : הודע אליו · משמע מעצמו ולא שיודיעוהו אחרים :

תוספות

הכי קתני עשו כו' · והכי פירוש דברייתא עשו גומר כמערה ומתכוין כשאינו מתכוין והאי דינא הוי בכדרכה ושלא כדרכה כדמפרש יז] הש"ס ומכל מקום קצת קשה אמאי לא תנא ניעור כישן יח] בהדייהו ותנא ליה בתריה דכדרכה ושלא כדרכה יט] : **נמצא** מתכוין כו' · קשה אמאי האריך הש"ס בלישניה דהאי לאו פירוש דברייתא כ] הוא דככר אסיקנא ליה שפיר : **כשאין** מתכוין לעריות · *פירש הקונטרס כגון שאשתו ואחותו במטה וכסבור לבא על אשתו ונמצא אחותו דפטור ממלקות וחייב חטאת הואיל ונהנה דמתעסק הוא וקשה שהרי בשפחה נמי חייב חטאת בכי האי גוונא כא] שהרי מביאין על הזדון כשוגג וא"כ מאי קאמר נמצא מתכוין בשפחה כשאין מתכוין לעריות בכה"ג שוו תרווייהו כב] לכך יש לומר כשאין מתכוין דעריות כגון נפל מן הגג ונתקע דפטור לגמרי דאנוס הוא :

הדרן עלך ארבעה מחוסרי כפרה

אמרו לו · כג] עד אומר כד] *לו אכל כו' · נ"ל דמיירי שהעידוהו שנים בבת אחת דאי בזה אחר זה הא (ו) כ"מ שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים *וכיון שנתקבל עדותו תו לא קפדינן בעדות השני שאומר לא אכל ונ"ל דמיירי שהאים שמעידין בו שותק כה] דאי אמר איני יודע פטור כדנפקא בגמרא *או הודע אליו כו' ומסיק דמיירי בעד אחד שאינו יכול לחייבו קרבן וע"כ מיירי *שאותו שהעיד עליו אומר איני יודע דאי אמר לא אכלתי פשיטא דעד אחד לא מהימן כדכתיב (דברים יט) לא יקום עד אחד באיש דנראה שאין עד אחד קם רק לשבועה : **ואשה** אומרת לא אכל · כו] מכאן משמע דאשה מהימנא טפי מגזלן שהרי גבי גזלן משמע דלא אמרי' שתיקה כהודאה כדאמרינן כז] (קדושין דף סו·) אי מהימנא לך דלא גזלנא הוא זיל אפקה כח] ואע"ג דשתקה אלמא לא אמרינן שתיקה כהודאה דמיא ועובדא הוה כט] ההוא סמיא דהוה מסדר מתנייתא קמי *דרב ששת כו' אתא חד גברא ואמר שאשתו זינתה וקא אמר אי מהימנא לך דלאו גזלנא הוא זיל אפקה והכא אי שתיק מהימנא האשה : **עד** אומר אכל והוא אומר לא אכלתי פטור · והוא הדין אם אמר איני יודע כמו שפירשתי : **שאם** אכל כחצי זית וחזר ואכל כחצי זית ממין אחד חייב משני מינין פטור · ל] וא"ת והא אמרינן בפ' קדשי מזבח (מעילה יז:) הפיגול והנותר אין מצטרפין וקא אמר בגמרא לא שנו אלא לא] לטומאת ידים אבל לאכילה מצטרפין וי"ל דהתם לב] לענין מלקות אי נמי לענין שאם יפלו לקדירה אחת מצטרפין לתת טעם דהא שם אחד הוא דליכא אלא חד לאו תרווייהו אבל הכא מיירי לדין חיוב קרבן : **אימא** מציעתא עד אומר אכל והוא אומר לא אכלתי כו' · והוא הדין דמצי מייתי מרישא עד אומר אכל ועד אומר לא אכל ומביא אשם תלוי טעמא דאמר עד אחד לא אכל הא לאו הכי חייב חטאת דשתיקה כהודאה דמיא דע"כ מיירי דשתק דאי מכחיש ליה פטור לגמרי ואפילו אומר איני יודע כמו שפירשתי :

*)**אלא** דקא מכחיש להו ומני ר"מ היא · דליכא למימר דמיירי כשאמר איני יודע דפשיטא דחייב דאיני יודע גבי תרי עדים הויא כשתיקה :

*) ע' בבה"ז

אלא

תוספות דבר זה מחלוקת ר"מ ורבנן · תימה למאי איצטריך למיסתמיה ברישא אי דליסוי סתם ואחר כך מחלוקת פשיטא דיחיד ורבים הלכה כרבים : **מכלל** דרישא ברשות ב"ד ועד אחד · דבשני עדים אין צריך רשות ב"ד :

מסורת הש"ס

[ביבמות [illegible] יבמתו]

יבמות פז: [קדושין סו:]

[יבמות פז: ב"מ ג:]

רבינו גרשום

מה יום כולו רצוף אף ששים כולן רצופין · כלומר דאין משלימין לאחר מיכן : מי אית להו לרבנן מפוזרין · כלל והא אמרי לעולם דמולד שני מונה אלמא לרבנן לעולם רצופין הוו דאין בהן שום הפסק : אלא לאו ר' יהודה היא · דאמר מוולד ראשון מונה ולטעמיה קא יכיל למיבעי אי רצופין אי מפוזרין ומדקא יהיב ששים רצופין בהדדי דקאמר מה יום כולו רצוף ש"מ לחומרא אית ליה דימי טומאה דשני עולין בחשבון ששים דראשון : לעולם רבנן היא ודקא אמרת מי אית להו מפוזרין כלל הכא במאי עסקינן דילדה זכר ביום פ' של נקבה שימי טהרתה של נקבה מושכין לאחר ימי טהרתה של זכר דימי טהרתה דזכר ל"ג ודנקבה ס"ו מהו דתימא כי אמרו רבנן דביטל שני הראשון הני מילי כשמושכין ימי טהרתה של שני לאחר ימי טהרתה של ראשון אבל הכא דימי טהרה דראשון מושכין לאחר טהרה [של] שני אמרינן דאית בהו דין מפוזרין דמשלימין לאחר ימי טומאה דשני ימי טהרה דראשון : סוף סוף · מי מצית אמרת הכי הא לעולם שלמין ימי טהרת דקדמאה ועד כען בתראה לא שלמי ובהא היכא דימי טהרה דשני מושכין לאחר ימי טהרה דראשון רבנן לולד שני מנו · והכא ימי טהרה דשני משכי שפי' מן קדמאי כיצד נתעברה [illegible]

ימי טהרה דנקבה כ"ה ימים וימי טהרה דזכר מושכין עד מ' יום ובהא קסברי רבנן דנ[illegible] משכחת מפוזרין לרבנן : אלא משכחת לה לרבנן כגון ביולדת תאומים אחד נקבה א[illegible] קודם ואח"כ נשתהא הזכר במעי אמו עד עשרים יום לימי טהרה של נקבה ונולד ביום עש[illegible] הזכר נשתיירו מ"ז ימי טהרה לנקבה ויום עשרים שהוא של לידה חושב בכלל : ובעי[illegible] טומאה דלידה בתוך הנך מ"ו ימי טהרת שנשתיירו לנקבה וכאן מושכין ימי טהרה דנ[illegible] טהרה דזכר והכא לא מצי למימר ביטל שני את הראשון דימי טהרה דראשון מאות[illegible] היכא דילדה תאומים נקבה מעיקרא וזכר לבסוף · לאחר כ' יום של טהרת אימא תיפ[illegible] במיצעי ונימני להו ששים וששה מפוזרין כלומר י"ד ימים לאחר פ' דזכר דשבעה ש[illegible] ימי טהרה דזכר ועוד ז' ימים משלימין לה מפני ז' ימי טומאה דלידה זכר שהפסיקום מפסיקין ימי טהרה(דאינן אין) : יכול מפוזרין · דמפסקי והא מיירי כגון שילדה תאומים ביום שני שסוף ימי טומאה דשני נכנס ביום טהרה דראשון וקא בעי אי משלימין את[illegible] שטימאו השני אי לא וקאמר ת"ל יום דכולן רצופין וש"מ חומרא אית ליה לר' יהודה ששת ימים והא מיירי כגון דילדה נקבה ואח"כ הפילה באותן ששת ימי טהרה שית[illegible] אותן ששת ימי טהרה וקא בעי יכול אותן ששת ימים אי בעינן להו רצופין עם שש[illegible] או מפוזרין דמשלימין אותן לאחר ימי טומאה דשני ת"ל ששים מה ששים כולן ר[illegible] אף ששה נמי : מני אלימא רבנן כו' : אלו מביאין קרבן עולה ויורד כו' ועל טומאת[illegible] קתני גבי קרבן קא חשיב לטומאה מקדש וקדשיו בחדא אבל בפירקין קמא גבי כרת [illegible]

שיטה מקובצת

א) איבעי ליה למיתני : ב) מתכוין בשלא כדרכה בשפחה דלא מחייב כשאין מתכוין כדרכה דפטור דשכבת זרע כתיב נער שלא כדרכה בשפחה דלא מחייב כישן בכדרכה דפטור מאי טעמא : ג) דעריות נער תיבת נמצא ואות י' נמחק : ד] עד אומר אכל ועד אומר לא אכל ע"כ ברשתק איירי דאי בדקמכחיש ליה פטור לגמרי ואפ"ה כי ליכא אחר חייב וכ"ש תרי · תוס' אחרות : ה) שנים אומרים אכל והוא אומר לא אכלתי פטור · בקצת ס"י לא כתוב פטור אלא ר"מ מחייב וכן עיקר דגירסא דפטור לא יתכן רק לרבנן דאמרי אבל ללישנא קמא מפרש [illegible] אי אפשר לפרש אותו וכן משמע פרש"י ז"ל שאינו גורס פטור כנ"ל [הגה דברי הגאון ר' בצלאל אשכנזי] : ו] לו ס"א אף זה אם כו' : ז) תיבת בהעלם תיבת אחר נמחק : ח] אלא דקא מכחיש להו ומני [illegible] דגבי שנים [illegible] כשתיקה : ט) לו הד נמי אמרו קרי : י] ב"ד ברשות ב"ד ועד אחד [illegible] : יא] עד [illegible] : יב] ליה [illegible] : יג] במאי [illegible] אחרים [illegible] קרא [illegible] יודע [illegible] · תוס' [illegible] בתרי תרי ואין אות ן' נמחק : טו] כדרכה דחייב כבדרכה : טז] לו כו' : יז] כדמפרש כלומר כדרכה ושלא כדרכה היינו פי' דקאי אמערה ואמתכוין ואניער כישן דכדרכה ושלא כדרכה לא הוי אלא פי' דאחריני : יח] כישן' ס"א עם קמייתא דגומר כמערה קודם כדרכה ושלא כדרכה : יט] [illegible]יון הכי קתני עשו גומר שלא כדרכה כו' וה"פ דברייתא עשו גומר ומתכוין כשלא כדרכה דפטור [illegible]תכוין כדרכה וכן הפי' בנער וישן ותימה למה כתב כדרכה כשלא כדרכה באמצע הוי ליה [illegible] בתר נער כישן וגם היה ראוי לשנות שלא כדרכה כבדרכה אלא דתנא כסדר דאינך הראוי [illegible] תחלה · מתוס' הרא"ש : כ] דברייתא' גליון נמצא מתכוין ומערה בשפחה דפטור כשאין [illegible] עריות ישן כדרכה כישן דעריות נמצא נער בשלא כדרכה כישן דכל העריות ואריכות לשון זה [illegible] מערה ושלא כדרכה דוקא יש חילוק בין שפחה לשאר עריות אבל באין מתכוין כגון שנפל מן הגג [illegible] אין חילוק · הרא"ש ז"ל : כא] גוונא אם מתכוין לאשתו ונמצא שפחה שהרי : כב] תרווייהו לכך [illegible]כוין דעריות כגון נפל מן הגג ונתקע דפטור לגמרי אף מחטאת דאנוס הוא : כג] אמרו לו אכלת [illegible]פרש אי מיירי בעד אחד או בשנים ואיהו מאי קאמר : כד] אומר אכל תיבת לו נמחק : [illegible] דשתיקה כהודאה דמיא דאי הוי מכחיש ליה או אפי' אמר כו' וכן משמע בהאשה רבה : [illegible] לא הויא אותה שאמרה לא אכל הוי מחייב על אותה שאמרה שאכל ובשתיקתו מכאן : [illegible] בפ' האומר : כח] אפקה משמע הא אי הוי גזלן לא הוה אמר זיל אפקה ואע"ג דסבר דשתק [illegible] הוה בהדוא : ל] פטור אפיגול ונותר נמי קאי וא"ת : לא] אלא בטומאת ידים : לב] דהתם מיירי לענין :

הגהות הב"ח

[illegible]

ע' נכה"ז

תורה אור

א] אלא לאו בחד וקתני כי אין ב] מכחישן מהימן שמע מינה: א"ר מאיר קל וחומר כו': ג] איבעיא להו מ"ט דרבנן ד] *משום דאדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש או דלמא משום דאמרינן אמיגו דאי בעי אמר מזיד הייתי פטור כי אמר נמי לא אכלתי מהימן ופטור ה]ומאי נפקא מינה למיפשט מינה לטומאה דאי אמרת טעמייהו דרבנן משום דאדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש ו] ל"ש טומאה חדשה ול"ש טומאה ישנה ואי אמרת ז] טעמיהון דרבנן משום דאמר מיגו היא (א) ח] פטרי ליה רבנן מטומאה ישנה ט] אבל מטומאה חדשה מחייב מ"ט טומאה ישנה מיגו דאי בעי אמר טבלתי פטור כי אמר נמי לא נטמאתי פטור דאיכא למימר מאי לא נטמאתי דקאמר י] לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי אבל טומאה חדשה מחייב מ"ט דכי אמר נמי טבלתי מחייב דאמרו ליה עדים השתא נטמאת יא] מאי ת"ש *אמר לו עד אחד נטמאת והוא אומר לא נטמאתי פטור יכול אפילו שנים א"ר מאיר ק"ו אם הביאוהו שנים יב] למיתה חמורה לא יביאוהו לידי קרבן הקל וחכ"א אדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש ש"מ טעמיהו דרבנן משום יג] דאמרי אדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש א"ר אמי לעולם (ב) יד] טעמא דרבנן במשום דאמרינן מיגו והכי קתני מתוך שאם רצה לומר לא טו] עמדתי בטומאתי פטור הילכך אדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש טז] אי הכי היינו חלב מהו דתימא (ג) אכלתי חלב קמתריץ דבוריה לא אכלתי שוגג אלא מזיד אבל נטמאת והוא אומר לא נטמאתי אימא לא קמתריץ דבוריה יז] קמ"ל הכא נמי לא ויקרא ה עמדתי בטומאתי יח] אבל טבלתי ת"ש והתודה מודה (ד) בדברים חייב אין מודה בדברים פטור א"ל עד אחד נטמאת והוא אומר לא נטמאתי פטור יכול אפילו שנים יט] מכחישין א"ר מאיר אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה לא יביאוהו לידי קרבן הקל ר' יהודה אומר נאמן אדם על עצמו יותר ממאה איש כ]ומודים חכמים לר"י בחלבין גובביאת מקדש אבל בטומאה לא מודו לי' במאי עסקינן אילימא בטומאה

רש"י

אדם נאמן על עצמו · בדברים שיש בהם כפרה לא מימנע לאיתויי חטאת להתכפר נגד קונו : מיגו דאי בעי כו' · אם היה רוצה לשקר יכול לומר מזיד הייתי ומה שאמרתי לא אכלתי לא אכלתי שוגג אלא מזיד : לטומאה · כגון אמרו לו נטמאת ומזיד באת למקדש כא] : טומאה ישנה · אתמול נטמאת והיום נכנסת : טומאה חדשה · ליכא משום מיגו דטבלתי ליכא למימר דהאמרו לו בשעת טומאה נכנסת ואי נמי טבלת לא העריב שמשך וטבול יום הנכנס למקדש בשוגג חייב חטאת כדאמר במנחות בהקומץ רבה (דף כז:) מחוסר כיפורים שנכנס למקדש חייב חטאת ואין צריך לומר טבול יום וליכא למימר נמי (ה) מזיד כב] דבעי' דליתרץ דיבוריה ואי הוה אמר להו לא נכנסתי הוה מתרץ דיבוריה לא נכנסתי שוגג אלא מזיד אבל כיון דאמר להו לא נטמאתי כי אמר נמי לא נטמאתי שוגג אלא מזיד לא מיפטר מקרבן דטומאה לא איכפת לן אי שוגג אי מזיד כג] הוה דביאת מקדש הואי שוגג : נטמאת · ובאת למקדש : פטור · כדאמר לקמן והתודה מודה בדבר חייב שאינו מודה בדבר פטור : לעולם טעמייהו דרבנן משום מיגו · ובטומאה ישנה הוא דפליגי והכי קתני גרסינן : א"ה · (ו) גבי טומאה בהא פליגי דר' מאיר לית ליה מיגו ורבנן אית להו מיגו הייתו חלב דמתני' ותרתי למה לי : אכלת חלב · אית להו לרבנן מיגו משום דמתרין דיבוריה כו' אבל טומאה דליכא למימר לא נטמאתי שוגג אלא מזיד אימא לא מיתרין דיבוריה קמ"ל דמיתרין בגוונא אחריתי לא עמדתי בטומאתי : והתודה · אשר חטא עליה גבי טומאת מקדש כתיב בויקרא : מודים חכמים לר' יהודה · ופליגי אדר"מ בחלבין כגון אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי ובביאת מקדש אמרו לו נכנסת למקדש טמא והוא אומר לא נכנסתי כד] : אבל בטומאה · כה] כגון היכא דאמר לא נטמאתי לא מודו ליה ולא סבירא להו דפטור כו] אלמא טעמייהו דרבנן משום מיגו דמיתרין דיבוריה כגון לא עשיתי שוגג אלא מזיד כז] אבל גבי לא נטמאתי דליכא למימר לא נטמאתי לא מודו לר' יהודה ואיפשיט בעיין דטעמא משום מיגו (ז) והו לא מידי כח] : א) וקפריך הש"ס במאי טומאה עסקינן דליכא מיגו אי בטומאה ישנה האיכא מיגו ואמאי לא מודו ליה בישנה : אמר רבינא לעולם · כט] איכא ישנה דלית בה מיגו וכגון דאמרו לו נטמאת אתמול ואכלת היום קדשים דהיינו טומאת הגוף ל] ומתחייבת חטאת והוא אומר לא נטמאתי ואכחשינהו בין באכילה בין בנגיעה דלא אכל ולא נגע קדשים בטומאה לא] ואי הדר ואמר השתא לא נטמאתי דקא אמינא לא עמדתי בטומאה (ח) לב]לא קמכוין אלא למיפטר מקרבן לג] (לא) ומאכילה דאית בה קרבן מכחיש להו לד] מנגיעה לא מכחיש להו ואיתכחש דיבוריה קמא בטומאת מגע : ב) ל"א מודים חכמים לר"י בחלבין ובביאת מקדש דשייך בהו קרבן אבל בטומאה גרידתא בלא ביאת מקדש לה] דליכא קרבן לא מודו ליה (ט) : בטומאה · ונגע בטהרות : ובמאי עסקינן אי בטומאה ישנה ס' · אלא מדפסיק ותני דלא מודו ליה בשום טומאה שמע מינה טעמא לאו משום מיגו דהא

א) שייך לע"ב וע' נכה"ז היטב ב) ע' בחילופי גירסאות עוד ג"י כדבור זה בטומאה

אימא לך בטומאה ישנה כלומר מהכא לא מוכח מידי דמלינו למימר דאפילו (ג) מט] ר' יהודה לא מהימנא רק מטעם מיגו והא דפליגי הכא בטומאה ישנה וקאמרי רבנן דחייב כגון דקאמרי עדים אכלת קדשים בטומאת הגוף והוא אמר לא נטמאתי דלא חשבי רבנן דמיתרין דיבוריה בהא דאמר דר"ל נ] לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי דאי הוה אמר לא אכלתי מלינן למיתרץ דיבוריה שר"ל לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי תחלה אבל כשאומר לא נטמאתי כבר איתכחיש ליה נא] מיגו קמא בטומאת מגע שאמר לא נטמאתי דמשמע לא שוגג ולא מזיד כיון שלא השיב להם על האכילה כמו שאמרו לו והך סוגיא דהכא קשה להא דפר"ק דבבא מציעא (דף ג:) דקאמר לא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים מק"ו וקאמר ק"ו ומה פיו כו' ופריך מה לפיו שכן מחייבו קרבן תאמר בעדים שאין מחייבין אותו קרבן ומאי פריך הא דפיו מחייבו קרבן

א) [ע' היטב תוס' יבמות פז: ד"ה ר"מ וכו' וק"ע]

תוספות

אלא לאו בחד נו] וקתני כי אין מכחיש מהימן ש"מ · אבל אי מכחיש לא מהימן ור"ל ע"כ שאמר איני יודע דאי אמר בהדיא לא אכלתי פשיטא דפטור דעד אחד אינו קם רק לשבועה כדפרישית במתניתין : או דלמא טעמייהו דרבנן משום מיגו דאי בעי אמר מזיד הייתי וכו' · משמע לפום ריהטא שהוא נאמן מטעם מיגו שיכול לומר מזיד נז] (אני) הייתי וקשה שסברי מיגו במקום עדים הוא דיש עדים שאכל והוא אמר לא אכלתי וא"כ (י) מהימנא ליה במקום עדים מכח מיגו ואמרינן בב"מ (דף פא:) מיגו במקום עדים לא אמרינן גבי ההיא דלא תיזיל באורחא דנהר פקוד זיל באורחא דנרש ותו אין זה מיגו דלא משוי איניש נפשיה רשיעא כדאמרינן נח](קדושין דף י) גבי ההיא הבא מן האגן והביא לו מן הדלוסקמא נט] (והביא לו) אע"פ שאומר בעל הבית לא היה בלבי מזה אלא מזה בעל הבית כו' דדברים שבלב אינן דברים ס] והתם מוכח ליה ופריך ודלמא למיפטר נפשיה מקרבן קאמר ומשני דא"כ הוה אמר מזיד הייתי ופריך והא לא משוי איניש נפשיה סא] רשיעא לכך יש לומר דהא דנאמן הכא (כ) דמיתרין דיבוריה דאיכא למימר הא דאמר לא אכלתי רוצה לומר לא אכלתי שוגג אלא מזיד והכי פירושא מיגו דאי בעי אמר מזיד הייתי פטור השתא נמי מה שאמר לא אכלתי כך רצה לומר והכי מתרצינן מילתיה דבהכי היה דעתו ואף על גב דלא משוי איניש נפשיה רשיעא כדאמר (סנהדרין דף ט:) גבי פלוני רבעני דאינו נאמן משום דאין אדם משים עצמו רשע היינו ליפסל נפשיה לא מהימן אבל אי אמר מזיד אכלתי חלב מהימן סב] *דאומר מתכוין לטובה שאינו רוצה להביא חולין בעזרה וא"ת ונישייליה אם היה דעתו לכך סג] ויש לומר דאפי' הדר אמר הכי לא אכלתי שוגג אלא מזיד כיון שלא אמר כך באותה שעה מחייב ר"מ והכי איתא בתורת כהנים אומר ר' מאיר אם בתחלה אומר מזיד הייתי שומעין לו אבל אם היה דן עמהם כל היום סד] שאומר לא אכלתי ולא אמר יותר ואפילו אומר אח"כ לא אכלתי שוגג אלא מזיד חייב וא"ת היאך מחייב ר' מאיר והאמר לא אכלתי ובע"כ לא יביא חטאת כדאמר ב"ק (דף מ.) א]חייבי חטאות אין ממשכנין אותן וי"ל א)דהתם מיירי כשאמר דלא ניחא ליה בכפרה אבל האי ניחא ליה בכפרה אלא שהוא סבור להיות פטור ממשכנין אותו :

נפקא מינה לטומאה · וה"כ מצי למימר נפקא מינה היכא שאמר לא אכלתי לא שוגג ולא מזיד סה] : ומודים חכמים לר' יהודה בחלבין וביאת מקדש אבל בטומאה לא מודו דפטור . רש"י פירש שתי לשונות סו] ור"י פירש שיטה אחרת ומודים חכמים לר' יהודה כו' אבל בטומאה לא מודו ליה כמו נטמאת והוא אמר לא נטמאתי ומפרש הש"ס במאי אילימא בטומאה ישנה מ"ש הכא ומ"ש הכא אלא שמע מינה בטומאה חדשה ומשום הכי לא מודו דלא שייך מיגו וטעמייהו דרבנן משום מיגו ודווקא בחלבים סז] ובעריות מודו משום דשייך מיגו אבל בטומאה לא מודו דלא שייך מיגו אבל לר' יהודה דטעמא משום אדם נאמן על כו' פטר הכא והכא ומיפשט בעיא דטעמייהו דרבנן דפליגי עליה דר"מ הוי מטעם סח] מתרץ דיבוריה כדמשמע הכא ואי רבנן דר"מ היינו רבי יהודה טעמיה משום דאדם נאמן על עצמו ודחי רבינא לעולם

תוספות אם ירצה יאמר מזיד הייתי · כלומר דלא דמי לעדים המעידים על המיתה שכן גמרו הדברים שסתמו בו . ועבר והזיד אבל הכי אין גומרין עדותן שלא ידעו אם שוגג היה : לא עמדתי בטומאתי · ולר"ת אע"ג דמתרץ דיבוריה לא מהימן דהוי מה לו לשקר במקום עדים והא דאמרינן בכמה דוכתי לכ"ע מגו במקום עדים לא אמרינן היינו במקום שנגמרה עדותן כדפרישית בההיא דפכק חזקת הבתים זה אומר של אבותי כו' אמר רבא מה לו לשקר אי בעי אמר מינך כו' אביי אמר [מיגו] במקום עדים לא אמרינן והתם מתרץ דיבוריה דהא דאמר של אבותי דסמיכנא עלייהו כשל אבותי אלא התם הוי עדים גמורים וכן בההיא דאמרינן האומר לא לויתי כאילו אמר לא פרעתי ואינו נאמן במקום שאמרו עדים שלוה ואמאי והא קי"ל שמלוה לחבירו בעדים א"צ לפרוע בעדים וליהוי נאמן לומר לא לויתי כלומר לא עמדתי בהלוואה אלא פרעתי אלא התם עדים גמרו לעדותן אבל ריב"א אומר דלא מהימנינן ליה במקום עדים להפסיד חבירו אפילו במתרץ דיבוריה אלא דוקא הכא לפוטרו מקרבן שלא יביא חולין לעזרה ובהכי ניחא ההיא דחזקת הבתים ונראה הא דפליגי רבנן דווקא באומר לא אכלתי אבל אמר שומן אכלתי מודו ליה והכי משמע בתוספתא אך קשה לעיל דאמר ר"מ למפשט לטומאה אמאי לא קאמר לאומר שומן אכלתי דבהא לא שייך מיתרץ דיבוריה ובחלב גופא המ"ל הנפקותא :

עין משפט נר מצוה

ט א מיי' פ"ג מהל' שגגות הלכה א :
י ב ג מיי' שם פי"א הלכה ח :

שיטה מקובצת

א] אלא לאו בחד' ולא שידיעוהו היינו כי נמי אין מכחישו אלא אומר איני יודע · תוס' אחרות : ב] אין מכחישו מהימן : ג] עי' בחדושין: ד] משום דאדם נאמן על עצמו במידי דכפרה' תוס' אחרות : ה] עי' בחדושין : ו] איש אפי' לו טומאה נמי אדם נאמן על עצמו ולא שנא : ז] ואי אמרת טעמייהו דרבנן :ח] היא כי פטרי : ט] י] יא] עי' בחדושין : יב] לידי מיתה חמורה אות ל' נמחק : יג] משום דאדם נאמן תיבת דאמרי נמחק : יד] לעולם טעמייהו דרבנן משום דאמרינן מיגו ובטומאה ישנה הוא דפליגי והכי קתני : טו] טז] עי' בחדושין : יז] דיבוריה' ס"י לאיי ה"נ : יח]בטומאתי אלא טבלתי תיבת אבל נמחק : יט] שנים ומכחישן א"ר מאיר ק"ו אם : כ] עי' בחדושין : כא] למקדש והוא אומר לא נטמאתי : כב] מזיד הייתי דבעי' : כג] מזיד הואיל דביאת מקדש הויא שוגג : כד] נכנסתי פטור דאדם נאמן ע"י עצמו : כה] בטומאה שבביאת מקדש כגון היכא דאמרו לו נטמאת ונכנסת למקדש טמא והוא אמר ודאי נכנסתי אך לא נטמאתי: כו] עי' בחדושין : כז] מזיד טומאה ישנה נמי מתרץ דיבוריה אבל גבי לא נטמאתי בטומאה חדשה דליכא למימר לא נטמאתי [...]

דיבוריה : מט] דאפילו לר' יהודה : נ] דר"ל לא אכלתי בטומאה לא : נא] דיבורא קמ[א] [...]

רבינו גרשום

טומאת מקדש וקדשיו : יולדת ומצורע מביאין בדלות ועשירות דהכי אשכחן בתו' שמיעת קול וכו' מביא אף בדלי דלות · היינו עשירית האיפה דכתיב בהן · מצורע מביא בדלות : דאידך ברייתא לאו דוקא והתיא ברייתא המוגהת דוקא ואפילו הכי אמר לי ר' מצורע מביא בדלות דמביא ב' פרידין כשהוא עני תחת ב' כבשים · והנך שתי ציפרין חיות טהורות דקא מייתי נמי עשיר הנהו לאו לכפרה אתו אלא לגרום לו טהרה : יולדת מביאה אחת תחת אחת · בעניותה ומאי היא פרידה דעוף תחת כבש דבעשירותה מביאה כבש לעולה ובן יונה או תור לחטאת · ואם לא תמצא ידה די שה ולקחה שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת · ומצורע מביא ב' פרידין תחת ב' כבשים שמביא בעשירותו אחד לעולה ואחד לחטאת וכבש אחד בלבד לאשם דמצורע מביא חטאת ועולה ואשם : שמיעת קול וכו' מביאין שני פרידין תחת כבשה אחת · כדכתיב בהו : מדאמר רחמנא איל אשם · מעילות בערכך כסף שקלים בשקל הקדש לאשם ואיל היינו בן שתי שנים מכלל דכבש בן שנה בסלע [...]

[...] תרין דסלע דכבש וקן דלות שלם הוי חד מי"ו בעשירות כדאמרן : אלא מחצי קן יליף מפרידה תחת

הגהות הב"ח

(א) גמ' מיגו היא כי פטרי ליה רבנן : (ב) שם לעולם טעמייהו דרבנן : (ג) שם מהו דתימא לא אכלתי חלב : (ד) שם והתודה מודה בדבר חייב אינו מודה בדבר פטור : (ה) רש"י ד"ה טו[מאה חדשה] [...] למימר נמי מגו דאי בעי דלתרין דיבוריה לא נטמאתי שוגג אלא מזיד נטמאתי ובאתי למקדש שפטור כדאמר לקמן והתודה מודה בדבר חייב שאינו מודה בדבר פטור דאי הוה אמר להו לא [...] ר' וביאת מקדש הואי הס"ד ואח"כ מ"ה לעולם טעמייהו : (ו) ד"ה אי הכי דנבי וכו' למה לי הס"ד ואח"כ מ"ה לא אכלתי חלב : (ז) ד"ה אבל וכו' והו לא מידי · נ"ב עיין זה בע"ז דף כ"ג ובהורי[ות] [...] ד"ה אמר רבינא וכו' לא עמדתי בטומאה לא קא מכחיש להו למיפטר מקרבן אלא מאכילה דאית בה קרבן . (ט) ד"ה ל"א מודים וכו' לא מודו ליה בטומאה ולא יגע בטהרות הס"ד ואח"כ מ"[ה] [...] ליכא למימר הכי אבל בטומאה : (י) תוס' ד"ה או דילמא וכו' וא"כ לא מהימנא ליה במקום עדים מכח מגו דאמרינן וכו' גבי ההיא דהכא : (כ) בא"ד דנאמן הכא משום דמיתרין : (ל) ד[...] לרבי יהודה לא וכו' :

הגהות מהר"י לנדא א] תוס' ד"ה או דילמא כו' כדאמר חייבי חטאות אין ממשכנין אותן · נ"ב עי' בתוס' ר"ה ו' ע"א ד"ה יקריב .

יא א מיי' פ"ט מהלכות שגגות הלכה ד :
יב ב מיי' פ"ה מהלכות נזירות הלכה יז :
יג ג מיי' פ"ו מהל' שגגות הלכה ח :
יד ד מיי' שם הל' א ופ"י מהל' תרומות הלכה ג :
טו ה מיי' פ"ד מהל' טומאת אוכלין הלכה א :
טז ו מיי' שם הלכה ג :
יז ז מיי' פ"א מה' ביאת מקדש הל' א :

בטומאה ישנה מאי שנא חלבין וביאת מקדש דמודו ליה דאם רצה יאמר מזיד הייתי טומאה ישנה נמי מתרץ דיבוריה דאם רצה יאמר לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי אמר רבינא לעולם בטומאה ישנה וכגון דאמרי ליה עדים אכלת קדשים בטומאת הגוף והוא אמר להון לא נטמאתי דהכא לא מתריץ דיבוריה דליכא למימר לא עמדתי בטומאה א] אבל טבלתי מאי אמר להון טבלתי ואכלתי כי אמר להון הכי איתכחש ליה דבוריה קמא מיהא בטומאת ב] מגעו אמר רב נחמן הלכה כר' יהודה אמר רב יוסף לא ג] אמרה אלא בינו לבין עצמו ולעצמו אמר ר"ל מודה ר"מ לחכמים שאם אמרו לו שנים בעלת שפחה חרופה והוא אומר לא בעלתי מהימן דאי בעי אמר להון לא גמרתי ביאתי אמר רב ששת מודה ר"מ לחכמים בנזיר טמא שאמרו לו שנים נטמאת והוא אומר לא נטמאתי פטור דאי בעי אמר נשאלתי על נזירי אמר אביי מודה רבי מאיר לחכמים שאם אמרו לו שנים יודע אתה בעדות פלוני והוא אומר לא ידעתי פטור (א) דאי בעי אמר ד] לא נתכוונתי לעדות : אכל חלב וחלב בהעלם אחת [כו']: מתקיף לה ר' זירא אמאי אינו חייב אלא חטאת אחת והא ב' זיתי חלב אכל א"ל אביי העלמות ה] מחולקות והכא העלם אחד הוא דאיכא איכא דמקשי ליה הכי טעמא דהעלם אחת הא בשתי העלמות חייב שתים אמאי שם חלב אחד הוא אמר ליה אביי העלמות ו] מחולקין : אכל חלב ודם פיגול ונותר חייב כו' : ממין אחד חייב פשיטא א) אמר ריש לקיש משום בר תוטיני כגון שאכלו בשני תמחויין ואליבא דרבי יהושע דאמר תמחויין ז] מחולקין מהו דתימא כי אמר ר' יהושע לא שנא לקולא ולא שנא לחומרא קמ"ל דחייב אלמא לחומרא אמר לקולא לא אמר איכא דאמר ח] על סיפא משני מינין פטור פשיטא אמר ריש לקיש משום בר תוטיני כגון שאכלו בשני תמחויין ואליבא דר' יהושע דאמר תמחויין ט] מחולקין דמהו דתימא כי אמר ר' יהושע לחומרא אמר לקולא לא אמר קמ"ל מב' מינין פטור מאי מב' מינין ממין אחד הוא ואמאי קרי ליה ב' מינים משום י] דאכלו בב' תמחויין וקתני פטור אלמא ל"ש לקולא ול"ש לחומרא קאמר רבי יהושע מדסיפא מין אחד ושני תמחויין רישא מין אחד ותמחוי אחד פשיטא אמר רבינא כגון שהיתה לו ידיעה בינתיים ואליבא דרבן גמליאל ב) דאמר אין ידיעה לחצי שיעור דתנן ג)הכותב שתי אותיות בשתי העלמות אחת שחרית ואחת ערבית ר"ג מחייב וחכמים פוטרין ר"ג סבר אין ידיעה לחצי שיעור ורבנן סברי יש ידיעה לחצי שיעור : מתני' כמה ישהא יא] ד)באוכלין כאילו אוכל קליות דברי ר"מ וחכמים אומרים עד שישהא מתחלה ועד סוף כדי אכילת פרס יב] חייב אכל אוכלין טמאין ושתה משקין טמאין שתה רביעית יין ונכנס למקדש ושהה כדי אכילת פרס חייב ה)רבי יג] אליעזר אומר אם פסק בה או אם נתן בו מים כל שהוא פטור : גמ' איבעיא להו יד] ר"מ לחומרא קאמר או לקולא קאמר לחומרא קאמר והכי קתני כאילו אוכל קליות דאפילו כוליה יומא ואף על גב דמתחלה ועד סוף יותר מכדי אכילת פרס כיון דמשכיה אכילתיה מחייב ואמרו ליה רבנן דעד שישהא בכדי אכילת פרס הוא דחייב יותר מכדי אכילת פרס פטור טו] או דלמא לקולא קאמר טז] דהכי קתני כאילו אוכל קליות והוא דלא איפסיק ביני וביני אבל יז] דאיפסיק ביני וביני אע"ג דמתחלה ועד סוף בכדי אכילת פרס פטור ואמרו ליה רבנן כיון דמתחלה ועד סוף בכדי אכילת פרס הוא חייב ת"ש וחכמים אומרים עד שישהא יח] בכדי אכילת פרס מתחלה ועד סוף אי

מסורת הש"ס א) [לעיל ד: שבת עא'] ב) [לקמן יז: שבת עא: קב' קס'] ג) שבת קס' (ולקמן טז:) ד) [נ"ל האוכלין כך איתא במשנה שבמשניות] ה) [יותר נראה דל"ל רבי אלעזר]

קרבן היינו כשאין עדים מכחישין (ד) דאם אמר אכלתי חלב בשוגג והעדים מעידים שבאותו היום שאומר שאכל ובאותה שעה התרו בו או שמעידין שהיה שומן לא מחייב קרבן לג] (מטותיה)[מפומיה] ובעדים שאין פיו מכחישן חייב דאפילו בעד אחד חייב כדמשמע הכא ועוד אדרבה עדים תמירי טפי מפיו שהרי עדים מחייבין אותו אפילו פיו מכחישן דעד כאן לא פטרי רבנן רק מטעם מיגו אבל אי מכחיש להו בהדיא חייב קרבן ותו מאי משני ר' חייא כר"מ ס"ל אפילו כרבנן נמי שהרי מחייבין היכא דלא מתרץ דיבוריה לג] : מדסיפא מין אחד ושני תמחויין כו' · אבל לעיל דאוקי רישא במין אחד ושני תמחויין לא דייק מכלל דסיפא משני מינין שני מינין ממש כגון חלב ודם דאיכא למימר תנא סיפא אגב רישא אבל רישא אגב סיפא לא לד] תנא : דאמר אין ידיעה לחצי שיעור · והא דקרי ליה העלם אחד לר"ג הוא דלא מחשב ידיעה לחצי שיעור ומכל מקום תני ליה לאשמועינן דאפילו בהעלם אחד משני מינין פטור : מתחלה ועד סוף כדי אכילת פרס · מהכא משמע דלתרי גווני מיירי שיעור פרס חדא לענין הפסקה שאם הפסיק בין אכילה לאכילה כשיעור פרס אין מצטרף וחדא כדאמרי' בעלמא (פסחים דף מד·) שאם נתן כזית תרומה בשיעור פרס דחולין ואכלן שהוא חייב עליה : אוכלין טמאין כו' · אית ספרים דגרסי שקלים ובטמאים מיירי וא"ת תיפוק ליה מכי נגע בהו טמא ויש לומר דתחב לו חבירו בבית הבליעה :

בטומאה ישנה יט] איכא מיגו אלא טעמא משום דאדם נאמן על עצמו הילכך היכא דליכא קרבן כ] הכי אבל בטומאה גרידתא לא : אמר רבינא לעולם · טעמא משום מיגו בחלבין ובביאת מקדש איכא מיגו דלא נכנסתי שוגג אלא מזיד וגבי טומאה דלא מודו ליה משום דליכא מיגו ואע"ג דשייך ביה קרבן כא] ואיכא טומאה ישנה דלית בה מיגו כגון אמרו לו אכלת קדשים כב] ט' : (ג) לא אמר · ר' יהודה שהוא נאמן וטהור אלא לאכול טהרות ביתו ובין עצמו אבל לפני אחרים לא יאכל דלמא אתי לזלזולי בטהרות : לעצמו · נאמן לאכול טהרות שהוא טוגע דאדם נאמן על עצמו כג] אבל לאחרים לא יאכילם : מודה ר"מ כו' · כד] אבל מיגו דמתניתין לא אמר דטוח לו לשקר לומר לא אכלתי מעשות רשע ולומר מזיד היה : נשאלתי לחכם על נדרי · ובהיתר נטמאתי והכי קאמינא לא נטמאתי בעודי כה] בנדרי : יודע אתה בעדות · והוא השביעו ולא הודה וחייב כו] אתה קרבן שבועת העדות מיגו דמצי למיפטר נפשיה בהיתרא ולומר מאי לא ידעתי דקאמינא לא נתכוונתי להיות עד : חלב וחלב · שני זיתי חלב : ה"ג העלמות מחלקין : ממין אחד חייב · אסיפא דמתניתין קאי דקתני שני חלאי זיתים ממין אחד חייב פשיטא : מהו דתימא כי אמר ר' יהושע · לקמן בהאי פירקא כז] (שני חלאי זיתים ממין אחד חייב) תמחויין מחלקין : בין לקולא · כגון אכל שני חלאי זיתים בשני תמחויין לא מצטרפין : בין לחומרא · דאם אכל שני זיתים בשני תמחויין בהעלם אחד חייב שתים קמ"ל ממין אחד חייב אפילו בשני תמחויין ולא פליג ר' יהושע (ג)כח] : קמ"ל דלחומרא קאמר : ה"ג משני מינין פטור פשיטא · ומדסיפא דאין מצטרפין מיירי במין אחד ושני תמחויין מכלל דרישא דקתני ממין אחד חייב דמצטרפין מין אחד ותמחוי אחד קאמר פשיטא : אין ידיעה לחצי שיעור · אכל חצי שיעור ונודע לא הויא ידיעה לחלק דאם חזר ואכל חצי שיעור מצטרפין : הכותב שתי אותיות · הויא מלאכה בשבת : מתני' כמה ישהא האוכלן · לשני חלאי זיתים דאמר מצטרפין : כאילו אוכל קליות · משערין אותן כאילו נתפרדו לפירורין דקין כקליות ואוכלן אחת אחת וכשיעור אותה שהייה מצטרפים : פרס · מפרש בעירובין (דף פב:) ככר שהוא משלש לקב חציה לבית המנוגע חצי ככר הוא פרס לשון פרוסה והוא ד' ביצים : אכל אוכלין טמאין · נפסל גופו מן התרומה אם אכל חצי פרס כדאמרינן בעירובין בפרק כילד משתתפין (שם) וחצי חציה לפסול את הגויה : נכנס למקדש · ארביעית יין קמהדר דמשום אוכלין טמאין לא מחייב אביאת מקדש : *אם הפסיק בה · כט] שלא שתה בבת אחת רביעית יין : גמ' לחומרא · כאילו אוכל קליות אחת אחת בסמוך זו לזו בההוא משערים שאם אכל כחצי זית והפסיק ולאחר ל] אותה שעה אכל חצי זית אחר אף אם שהה מתחלה ועד סוף יותר מכדי אכילת לא] פרס בסמוך זו לזו מצטרפין ואפילו הוי האי שיעורא כולי יומא : א"ד לקולא קאמר · דהכא ס"ל כרבנן דבטפי מאכילת פרס לא מצטרף ולהכי מדמי לקליות דאם לא הפסיק בינתים אלא כאכילת קליות שדרכן לאוכלן זו סמוך לזו מצטרף ואם הפסיק לא מצטרף אפילו בכדי אכילת פרס :

תוספות דאי בעי אמר לא גמרתי ביאה · שהעדים אין מעידין שראו כל המעשה אבל גבי חלב ראו כל המעשה אלא שלא היו יודעין מה היה בלבו ובנזיר נמי אע"פ שראו כל המעשה אפשר שמעולם לא הוי מוזהר מתח"כ בחלב שהוא מוזהר ולענין עדות אפשר שלא היה בר הגדה שלא נתכוון להעיד וקרא כתיב והוא עד : לא נתכוונתי להעיד · מכאן אמר רבי וכן דן הלכה למעשה דעדים ששמעו הדבר מפי בעלי מעשה אף לא נתכוונו להעיד ולא הובאו שם לשום עדות אין בעדותן כלום אם באים אחר זמן להעיד בפני ב"ד : שאכלן בב' תמחויין · ורישא אכל חלב וחלב מיתוקמא בתמחוי אחד וחלב ופיגול ונותר נמי בתמחוי אחד חייב על כל אחד ואחד שהרי ג' שמות הן מיהו תימה אדמפליג בין חלב וחלב לחלב ופיגול ונותר לפלוג בחלב וחלב גופיה בין תמחוי א' לב' תמחויין ואיכא למימר משום דבעי למיתני סיפא זה חומר במין א' וכו' והא דתני זה חומר במינין הרבה כו' האי חומר משכחת לה נמי במין אחד כגון בב' תמחויין ומצי למימר דס"ק חומר במינין הרבה דלעולם חייב על כל אחד ואחד בין תמחוי אחד בין ב' תמחויין לאפוקי מין א' בתמחוי א' לא מחייב אלא חדא :

רבינו גרשם

תחת כבש ודלי דלות כמה הוי חד מי"ג דדלות דפרידה היינו חצי רובע דינר וחצי רובע דינריש בו כ"ד פרוטות א"כ חד משיתסר היינו פרוטה ופלגא ואמאי קתני עשירית האיפה כפרוטה : אמר רבינא כולה מילתא · בין דלות בין דלי דלות מיולדת יליף דמביא פרידה אחת [תחת]כבש ולא קתני חד משיתסר כדאמרת אלא חד מתלתין ותרין : והכי קאמר מרחם רחמנא על דלות למיתוי חד מן ל"ב בסלע · כדאמרן דהיינו כ"ד פרוטות חס נמי על דלי דלות למיתוי חד מן ל"ב בדלות דהיינו חד מי"ג דהיינו י"ב פרוטות ושיתסר מי"ב פרוטות היינו פרוטה נכי ריבעא : אי הכי · נמצא עשירית האיפה פרוטה נכי ריבעא : אין הכי נמי ובציר מפרוטה הוי והאי דקתני מיכן לעשירית האיפה בפרוטה דלאו אורח ארעא לאייתויי פחות מפרוטה למקדש : מה בין שפחה לבין כל העריות כו' לא בעונש שכל העריות או במיתת ב"ד או בכרת וכאן במלקות : וכל העריות בזכר דמחייב בין זכר בין נקבה והשפחה בנקבה ולא בזכר דאין חיוב בעבד : וחייב על כל ביאה וביאה · מה שאין כן בשפחה שמביא קרבן אחד על ביאות הרבה : א) תהא בקראי בהקראה כדתנן גדול שבדיינין מקרא בשעת מלקות אם לא תשמור לעשות והפלא ה' את מכותך : תהא בביקור · באומר היינו מלקות כדתנן אין אומרין אותו כו' : בזמן שהאשה לוקה · שהיא גדולה והוא גדול האיש מביא קרבן : אין האשה לוקה · שהיא קטנה אין האיש מביא קרבן אע"פ שהוא גדול : מכדי עד הכא · או חופשה לא ניתן לה באיש קא משתעי אשר ישכב את אשה שכבת זרע כתיב ברישא כו' : הכי קאמר אם בביקורת תהיה · שהיא גדולה ובכרוכה ומתכנות והביאה הוא את אשמו כשהיא בביקורת · והאשה הוא לא לקי דמשמע בקורת תהיה לא ימותו כי לא חופשה · לא הוא : והביא את אשמו כתיב את אשם לעולם אינו חייב קרבן אלא על שפחה כנענית שנתרבה לשניהם עבד קודם לכן : חרופה כגון חרופות שנשתנו מתחלתן : אם תכתוב · שכבר נבחשה היא על ידי בעילה ונשתנות כתחיתות : להוציא נשים · נכריות בימי עזרא : שפחות חרופות בעלו דחייבין עליה איל אשה כי ר' ישמעאל אומר : זו היא שפחה ודאי שאינה פריה כלל : כל העריות מפורשות בתורה האיך הרובן משום שאין לנו בלא נתפרש בתורה אלא זו בלבד שבחציה שפחה וחצה בת חורין חייב ולא באחרת ורא"בע היינו ר"עקיבא(קא בעי) [כדאמר] בגמרא לקמן) אי לא נפרתה יכול כולה לא נפרתה ת"ל והפדה : ומאורסה לעבד

עברי' דכתיב נחרפת לאיש דחרופה לשון קדושין כדאמר במסכת קידושין ב)חרופה ... לישראל ליכא למימר דכיון דחציה שפחה אסורה לבן ישראל אבל עבד עברי מותר ... בין בישראלית : דברה תורה כלשון בני אדם · דלא נפדתה כלל : בשלמא ר' ישמעאל ... עקיבא לא איצטריך ג) למימר דלא קמ"ל רבותא דכיון דחציה בת חורין ראויה לינשא ... ישמעאל לעבד עברי אמאי דכתיב כי לא חופשה דכלל דהוא חופש · דאינו כנעני ...

שיטה מקובצת

א] בטומאה אלא טבלתי תיבת אבל נמחק : ב] בטומאת מגע אמר רב נחמן אמר רב הלכה : ג] לא אמר ר' יהודה אלא : ד] לא נתכוונתי לעדות · ולשון תמוה דרוב עדיות לא בעו כוונה דאין צריך לומר אתם עדי אלא בהודאה אבל בכל שאר עדיות אם ראו הדבר אף בלא כוונת העדות יכולין להעיד וא"כ אמאי פטור כיון שראוי להעיד וצ"ע · הרא"ש ז"ל : א) דילמא ר"ל לא היו זכורים בשעה שהשביעם · גליון מהר"י : ה] העלמות מחלקין והכא : ו] העלמות מחלקין אות ו' ותיבת אבל עד תיבת ממין נמחק : ז] תמחויין מחלקין מהו אות ו' נמחק : ח] דאמרי אסיפא משני תיבת על נמחק : ט] מחלקין דמהו אות ו' נמחק : י] משום דאכלה בעין שני מינין בב' : יא] וישהא האוכלין כאילו : יב] פרס אכל [תיבת חייב נמחק] אכל אוכלין כו' חייב לא קאי אאוכלין טמאין ואמשקין טמאין דהא לית בהו טומאה דאורי' אלא אשתה רביעית יין לבד קאי ואינך משום דין דשהה בכדי אכילת פרס תנינהו הכא א"נ י"ל דחייב אכולהו קאי ומאי חייב דקתני מכות מרדות · תוס' : יג] ר' אלעזר אומר אם הפסיק בה או אם נתן לתוכו מים : יד] עי' בחדושין : טו] או דילמא לקולא · לפרש"י היכא דבלא הפסיק הם שוים ר"מ ורבנן לפטור ביותר מכדי אכילת פרס ויש לפרש בע"א היכא דלא הפסיק אפילו כולי יומא מחייב בין לר' מאיר בין לרבנן ובהפסיק פליגי דלר"מ פטור אם הפסיק אפילו פורתא כיון דלא אכלו בלי הפסק כדרך אכילת קליות דדרך לאכלו בסמוך זו לזו · תוס' : טז] קאמר והכי קתני אות ד' נמחק : יז] אבל אי פסיק ביני אות ד' נמחק : יח] שישהא מתחילה ועד סוף בכדי אכילת פרס : יט] דהא בטומאה ישנה נמי איכא : כ] קרבן אמרינן הכי : כא] דאיכא טומאה אות ו' נמחק : כב] קדשים כדפי' לפי' קמא : כג] עצמו ס"א אבל אם נגע בטהרות של אחרים אין להם להאמינו : כד] כו' דיש לו מיגו ולא משוי נפשיה רשיעא אמרינן דמה לו לשקר אבל : כה] בעודי בנזירות הס"ד : כו] וחייב בקרבן תיבת אתה נמחק : כז] תיבות שני חצאי זיתים ממין אחד חייב נמחק : כח] יהושע דלחומרא תיבות קמ"ל נמחק : כט] בה ברביעית יין שלא : ל] ולאחר שעה תיבת אותה נמחק : לא] אכילת קליות אחת ואחת בסמוך תיבת פרס נמחק : לב] קרבן ודכותיה בעדים כשאין תיבת מטותיה ואות ו' נמחק : לג] עי' בחדושין : לד] לא קתני הס"ד :
ה) נראה דצ"ל ואולי י"ל דר"ל דע"י שלא כוונו לעדות לא היו זכורים העדות בשעה שהשביעם ·

הגהות הב"ח (א) גמ' דאי בעי אמר לא נתכוונתי לעדות · נ"ב ... (ב) ... (ג) ... (ד) תוס' ד"ה כגון כו' ...

גליון הש"ס רש"י ד"ה אם הפסיק כו' · עיין יומא דף פ' ע"א תוד"ה מדפסל :

[וע"ש בתוס' ד"ה טמא וכו']
יח א מיי' פי"ד מהלכו' מאכלות אסורות הל' ח:
[וע"ע תוס' חולין לג: ד"ה והשליש נאכל]
יט ב ג מיי' פ"ד מהל' טומאת אוכלין הל' ג ופ"ח מהל' אבות הטומאה הלכה יא:
כ ד מיי' פ"ח מהל' אבות הטומאה הל' יא:
כא ה מיי' פ"י מהל' טומאת אוכלין הל' ד:
כב ו מיי' פ"ח מהל' שאר אבות הטומאה הלכה יב:
כג ז ח מיי' פ"ט מהל' טומאת אוכלין הל' ה:

אי אמרת בשלמא רבי מאיר לחומרא היינו דקתני עד שישהא עד דשהי דיליה א] כדי אכילת פרס אלא אי אמרת ר' מאיר לקולא וחכ"א אם שהה מיבעי ליה אלא לאו ש"מ ר' מאיר לחומרא ש"מ אמר רבנאי אמר שמואל בחלבים ובנבילה עד שישהא מתחלה ועד סוף בכדי אכילת פרס אוכלים טמאים ב] שקצים ורמשים ומשקין אפילו כל היום כולו בכדי אכילת פרס מאי קאמר אמר רב פפא הכי קאמר אפילו כל היום כולו והוא שאכל כזית ג] בכדי אכילת פרס מיתיבי *כל האוכלין מצטרפין לפסול הגוייה בבחצי פרס מאי לאו דאכליה לחצי פרס בכדי אכילת פרס לא דאכל כזית כזית בכדי אכילת פרס מיתיבי כל האוכלין מצטרפין לפסול את הגוייה ד] בבחצי פרס בבכדי אכילת פרס כיצד אכל וחזר ואכל אם יש מתחלת אכילה ראשונה ועד סוף אכילה אחרונה כדי אכילת פרס מצטרפין יותר מכאן אין מצטרפין לא ה] התירו (א) לאכול פחות מכשיעור לירד ולטבול ירד וטבל ועלה והשלימו מצטרף התירו ו] לה לעוברה לאכול פחות מכשיעור מפני הסכנה כל המשקין מצטרפין לפסול את הגוייה ברביעית בכדי אכילת פרס כיצד שתה וחזר ושתה אם יש מתחלת שתיה ראשונה ועד סוף שתיה אחרונה כדי אכילת פרס מצטרפין יותר מכאן אין מצטרפין א) ז] הותרו לה למגע טמא מת להניק בנה ובנה טהור קתני מיהת אם יש מתחלת אכילה ראשונה ועד סוף אכילה ח] בכדי אכילת פרס מצטרף תיובתא דרבנאי תיובתא אמר מר לא התירו לו (א) ט] לאכול פחות מכשיעור לירד ולטבול מאי קאמר אמר רב יהודה הכי קאמר אכל פחות מכשיעור לא התירו לו לירד ולטבול שאם ירד וטבל ועלה והשלימו מצטרף ואתי למימר אהני לי טבילה קמייתא ואין יודע שאין טבילה אלא באחרונה קתני התירו לה לעוברה לאכול פחות מכשיעור מפני הסכנה מפני הסכנה אפילו טובא נמי תיכול אמר רב פפא הכי קתני י] ב) הותרו לה לעוברה פחות מכשיעור אפילו טובא מפני הסכנה קתני התירו (ב) למגע טמא מת להניק את בנה ובנה טהור אמאי טהור כיון דיינק יא] חלב איטמי ליה מחלב וכי תימא לא איתכשר (ג) יב] נתכשר בטיפה מלוכלכת על פי הדד אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה [שינק] בתקיפה אחת לא הניח טיפה מלוכלכת על פי הדד אמר רבא שתי תשובות בדבר חדא דקחזינא לפומיה דינוקא דמלא חלב ועוד מקום חלב מעיין יג] הוא (ד) דקתני ג) חלב אשה מטמא בין לרצון ובין שלא לרצון בהמה אינה מטמא אלא לרצון מאי לאו שלא לרצון יד] דלא ניחא ליה וקתני מטמא אלא אמר רבא היינו טעמא דבנה טהור דספק ינק כשיעור וספק לא ינק ואם תמצא לומר ינק ספק ינקו באכילת פרס ספק ינקו ביותר מכדי אכילת פרס ולרבא מקום חלב מעיין הוא ולא צריך הכשר והתנן טו] ד) האשה שנטף חלב מדדיה ונפל לאויר תנור תנור טמא וקשיא לן במאי איתכשר ואמר רבי יוחנן בטיפה טז] מלוכלכת ע"פ הדד וכי תימא רבא לא סבר לה כר' יוחנן והתניא ה) נמצאת אתה אומר תשעה משקין ו) בזוב הזיעה וליחה סרוחה יז] וריעי טהורין מכולם דמעת עינו ודם מגפתו וחלב

א) נ"ל התירו ב) נ"ל התירו ג) מכשירין פ"ו מ"ח שבת קמג: ד) כלים פ"ח מי"א שבת קמד: ה) (מכשירין פ"ו מ"ז) ו) [נדה נה:]

א"א בשלמא ר' מאיר לחומרא · דאפילו ביותר מכדי אכילת פרס מחייב היינו דקאמרי ליה רבנן לעולם אינו חייב ביותר מכדי אכילת פרס אלא עד שתהא שהיית אכילתן כשיעור פרס: אלא אי אמרת ר' מאיר לקולא קאמר · דאפילו בכדי אכילת פרס לא מצטרף אם הפסיק בינתיים ורבנן בעו לאחמורי מאי עד שישהא הכי מיבעי להו למימר אם שהה כדי אכילת פרס חייב ומשמע אע"ג דהפסיק: בחלבים ובנבילה · אכל שני חצאי זיתי חלב או נבלה: אוכלין טמאין · שיעורן לפסול את הגוף בחצי פרס: ומשקין טמאין · פוסלין את הגוף ברביעית: אפילו כל היום כולו · ששה באכילת חצי פרס ובלבד שיאכל כל זית וזית שבו בכדי שהיית אכילת פרס: לא התירו · לאוכל פחות מכשיעור לירד ולטבול הואיל ואינו צריך לטבילה ולקמן מפרש מאי איכפת ליה: התירו לה כו' · מפרש לקמן: למגע טמא מת · לאשה שנגעה בטמא מת: תיובתא דרבנאי · דאמר כל זית וזית כו': איטמי (ס) מחלב · דבשלמא ממגע שנגע בה לא מיטמא בנה שהיא שנגעה בטמא מת הויא ראשונה ואין אדם וכלים יח] מטמאין אלא מאב הטומאה אלא יט] מחלב איטמי דהאוכל כחצי פרס אוכלין טמאין נפסל גופו: וכי תימא לא איתכשר · האי חלב ולאו טמא הוא דחלב אין בו תורת משקה דמשקה הבא לאוכל כאוכל דמי במסכת שבת בפרק חבית שנשברה (דף קמד:) הלכך בעי הכשר: הא איתכשר בטיפה המלוכלכת על פי הדד · כלומר בטפה שפי הדד מלוכלך בו דההיא ודאי מכשר לאחר החלב היוצא דרך שם דהא (ו) לא קיימא לאכילת תינוק: שינק בתקיפה אחת · בכח: לפומיה דינוקא דמלא חלב · הלכך אי אפשר שלא תהא טיפה מלוכלכת על (ז) הדד: ועוד · חלב לאו תורת אוכל כ] [או משקה] אית ליה דאחד ממעייני האשה הוא כרוקה וכמימי רגליה דאמרינן לקמן דמטמאין טומאה חמורה בכל שהוא כאחד מאבריה: בין לרצון · של תינוק בין שלא לרצון שאינו רוצה להניק וקתני מטמא ואי הוה ליה תורת אוכל אמאי מטמא שלא לרצון הא לא איתכשר הכשר מעליא דדומיא דכי יותן בעינן דניחא ליה: גליון · אמר רבא שתי תשובות בדבר כו' · כלומר רואין אנו שפעמים אין תיטק יונק בכח ומניח טיפה מלוכלכת על פי הדד: ועוד מקום חלב מעיין הוא · והרי הוא כאחד מאבריה ויטמא בלא הכשר כרוקה: שלא לרצון · מאי היא דלא ניחא ליה לתינוק הרי לא יתכשר החלב בטיפה המלוכלכת ע"פ הדד דשלא לרצון התינוק יצאת דדומיא דכי יתן בעינן וקתני מיטמא אף על גב דלא הוכשר אלמא מעיין הוא ואמאי בנה טהור: אלא אמר רבא כו' · אלא מקום חלב לאו מקום מעיין הוא וצריך הכשר אבל לא ניחא (ח) ליה טהור דהא לא איתכשר ומהשתא יכול לתרוצי לה בשלא לרצון · ע"כ הגליון: כשיעור · רביעית ואם אוכל הוא חצי פרס ספק לא ינק כשיעור וטהור דהאי חלב אע"ג דמעיין הוא לא מטמא בכל שהוא דהא היא גופה לא מטמיא במגע דראשונה היא הלכך אין לחלבה אלא טומאת שאר משקין: האשה שנטף חלבה כו' · כשהיא נדה ואי מעיין הוא הא מיטמא בכל שהוא כאחד מאבריה והכשר למה ליה: וכי תימא כו' והתניא · בהדיא דלאו מעיין הוא: ליחה סרוחה · קייטור"א בלע"ז: רוקו

התירו לעוברה לאכול פחות מכשיעור מפני הסכנה · ואם תאמר אפילו בלא סכנה נמי כדאמרינן (טהרות פ"ב מ"ג) והשלישי כא] יאכל בנזיד הדמע וכן פרק קמא דחולין (דף ג:)* קאמר טמא בתולין מאי למימרא ואף על גב שחולין טמאין כב] וי"ל הכא מיירי לענין לאכול תרומה אחר כך אבל בלא לאכול תרומה אפילו כשיעור נמי *ואם תאמר מאי פריך מפני הסכנה אפילו טובא נמי ויש לומר דזימנין שאין לה כי אם תרומה: כיון דינק לה מחלב איטמי ליה מחלב כו' · הא איתכשרת בטיפה מלוכלכת על פי הדד שאותה טיפה אין סופה שיניקנה התינוק והוא משקה ואם תאמר והא אמר פרק כל שעה (פסחים דף לג:) מכי שחטן לה בצר שיעוריה ופירש הר"י לענין הכשר דפחות מכשיעור לא מקבל הכשר והכא בפה התינוק אין חלב כביצה ויש לומר דמדרבנן לא בעי כביצה והתם היינו דאורייתא: בנה אמאי טהור · כיון דינק מחלב איטמי ליה מחלב ונפסל גופו מטומאת גוייה כג]:

אמר רבא שתי תשובות בדבר כו' ועוד מקום חלב מעיין הוא · וכיון שמעיין הוא כד] ומטמא כרוקה אין כה] הדד שמשום שמיוחד לתינוק ליהוי אוכל וניטל שם משקה מיניה דאתי למימר דאינו מעיין ואינו מטמא בזבה כרוקה ואם כן למה צריך הכשר והשתא טעי רבא וסבר דכיון שהוא כו] מעוגל ויוצא כרוק חשיב מעיין אף על גב דאינו חוזר ונבלע כז] ומכלן לרבא דמעיין הוא דתנא חלב האשה מטמא לרצון ושלא לרצון א"כ משקה הוא מן התורה ומעיין הוי כזבה דאי לאו מעיין הוא לא הוה מטמא כ"א לרצון כמו חלב הבהמה ואע"ג דחמור מחלב הבהמה לענין דם מגפתה כדאיתא בסיפא דההיא משנה מ"מ אי לאו מעיין הוא לא הוה מטמא שלא לרצון שיטת הר"י אבל רש"י פירש מקום חלב מעיין הוא ולאו תורת אוכל אית ליה דאחד ממעייני אשה הוא כרוקה ומימי רגליה דאמר לקמן דמטמאין טומאה חמורה בכל שהוא כמו א' מאבריה וקשה שהרי הכא מיירי בטמא מת ואין לו מעיינות ותו מאי קאמר כאחד מאבריה והלא נדה עצמה אינה מטמאה לאבריה ותו דרוקה ומימי רגליה צריכי קרא ולא אתו מהאי סברא לכן נראה כמו שפירשתי כח]:

תוספות והוא שאכל כזית בכדי אכילת פרס · פי' שאכל כל זית וזית שבחצי פרס בכדי אכילת פרס אע"פ ששהה בין זית וזית ולא אמרי' חצי פרס דפסול גוייה הוי ככזית חלב ונבילה להצטרך לאכול כל החצי פרס בתוך אכילת פרס: מפני הסכנה · ואפי' צריך לקיים לחצי שיעור מותר מן התורה מדרבנן מיהו אסור ובמקום סכנה התירו: ועוד מקום חלב מעיין הוא · מכאן דמשקין שיש תורת מעיין עליהם מכשירין אפי' שלא לרצון ואפי' באין מאדם טהור דהא בחלב אשה טהורה מיירי מהכי' דומיא דחלב בהמה דבטמאה מאי איריא שיש עליו תורת מעיין כל משקין שמאין מכשירין כדתנן בטהרות וטעמא מתוך שמטמא שלא לרצון מכשירין נמי שלא לרצון מיהו נראה דוקא שמאין הבאין מגוף אבל משקין שנטמאו בארץ דינן כמשקין טהורין:

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פ"א מהלכות ביאת מקדש הלכה א:
כה ב ג מיי' שם הל' ב:
כו ד ה מיי' שם הל' ג טוש"ע י"ד סי' רמב סעיף יג בהגה"ה:
כז ו ז מיי' שם הלכה ד:
כח ח מיי' פ"ו מהל' שגגות הלכה ד:

[וע"ע תוס' חולין פז: ד"ה כל משקה ותוס' פסחים יז: ד"ה דאיכא]

[ובכתובות תירצו בענין אחר]

תורה אור

וחלב אשה מטמאין טומאת משקין ברביעית רוקו זובו ומימי רגליו מטמאין טומאה חמורה בכל שהוא ואי אמרת מקום חלב מעיין(א) [א]חלב נמי נטמא טומאה חמורה בכל שהוא כזובו ורוקו אלא שמע מינה מקום חלב אשה לאו מעיין הוא [ב] אי הכי קשיא הא מתניתא [ג](ג) ואמר רבא מטמא בין לרצון ובין שלא לרצון מי סברת שלא לרצון דאמר דלא ניחא ליה לא מאי שלא לרצון (ג) [ד]דאמר דרעתיה דתינוק קריבא לגבי חלב אבל אמר לא ניחא ליה טהור: אכל אוכלין טמאין וכו': [ה] למה לי שהייה דקתני ושהה אמר רב יהודה הכי קתני [ו] אכל אוכלין טמאין ושתה משקין טמאין ושתה רביעית יין ושהה באכילתן ובשתייתן כדי אכילת פרס ונכנס למקדש חייב: ר"א אומר כו': *ת"ר °יין (ויקרא י) ושכר אל תשת יכול אפילו כל שהוא אפילו מגתו ת"ל ושכר אין אסור אלא כדי לשכר וכמה כדי לשכר רביעית יין בן מ' יום אם כן מה ת"ל יין לומר לך [ז] שמוזהרין עליו כל שהוא ומוזהרין עליו מגתו ר' יהודה אומר יין אין לי אלא יין שאר משכרין מנין ת"ל ושכר אם כן מה ת"ל יין [ח]על היין במיתה [ט]ועל שאר* משקין באזהרה [ל"ל אליעזר] ר' [י]*אליעזר אומר יין אל תשת (א)ושכר אל (ד) [יא]תשתהו כדרך שכרותו הא אם הפסיק בו או נתן לתוכו מים כל שהוא פטור במאי פליגי תנא קמא סבר גמרינן °שכר שכר מנזיר (במדבר ו) ור' יהודה לא יליף שכר שכר מנזיר ור' *אליעזר [ל"ל אלעזר] סבר מאי [יב] שכר מידי דהוא משכר [יג] כמאן אזלא הא דתניא (ג)אכל דבילה קעילית ושתה דבש או חלב ונכנס למקדש (ג)ושימש *לוקה (חייב וכ"א בכ"מ) כמאן כר' יהודה אמר רב [יד] יהודה בר אחותאי הלכה כרבי [טו] (ד)אליעזר (ה)וקרי רב עליה דרבי אלעזר טובינא דחכימי רב אחא דהוצל הוה נידרא עלה דביתהו אתא לקמיה דרב אשי א"ל זיל האידנא ותא למחר (ו)דרב לא מוקי אמורא עליה מיומא טבא לחבריה משום שכרות אמר ליה והאמר רב הלכה כר' אלעזר [טז] ומר הוא דקא רמי ביה מיא אמר ליה הא לא קשיא הא ברביעית הא ביותר מכדי רביעית ת"ר °ולהבדיל (ויקרא י) בין הקודש ובין החול אלו [יז] דמין וערכין חרמין והקדשות בין הטמא ובין הטהור אלו טמאות וטהרות ולהורות [יח]זו הוראה את כל החוקים אלו מדרשות אשר דבר ה' זו הלכה ביד משה זה תלמוד יכול אף המשנה ת"ל ולהורות ר' יוסי בר' יהודה אומר יכול אף תלמוד ת"ל ולהורות כמאן אזלא הא דתניא [יט]יצא שרץ טמא וצפרדע טהור ששתויי יין מורין בהן הוראה נימא רבי יוסי בר' יהודה היא ולא רבנן אפי' תימא רבנן ושאני הכא דזיל קרי בי רב הוא אמר רב [כ]הלכה כרבי יוסי ברבי יהודה והא רב לא מוקים אמורא [כא] מיומא טבא לחבריה משום שכרות שאני רב דאורי מורי וניקם דלא לורי [כב]כל היכא דיתיב רב (ז)לא סגי ליה בלא הוראה:

מתני' (ח)[כג]יש אוכל אכילה אחת וחייבין עליה ארבעה חטאות °ואשם אחד טמא שאכל חלב (ס) והיה נותר מן המוקדשין ביוה"כ °רבי מאיר אומר אם היה שבת והוציאו (ו) [כד] חייב אמרו לו אינו מן השם:

גמ'

רש"י

וחלב האשה מטמא טומאת משקין ברביעית · ואם תאמר כיון דמשקה הוי מן התורה כדמשמע בפרק דם הנדה (נדה נה:) דקאמר דמעות עינו דכתיב ותשקמו בדמעות שליש (תהלים פ) וחלב דכתיב ותפתח את נאד החלב ותשקהו (שופטים ד) א"כ ליטמא בכל שהוא כמו שאר משקין כדמשמע פר' קמא דפסחים (דף יד:) [כג] דקאמר(אי)דאיכא משקה בהדי בשר ואין רגילות שיהא רביעית מים נדבק בבשר וגם פרק קמא דהתם (דף יז:) קאמר משקה דמטבחייא דכן לא אמרן אלא ברביעית דחזי להטביל מחטין וצינורות אבל בציר מרביעית לא [כד] וגם בפ' אלו דברים (ברכות נב.) קאמר נוטלין לידים ואח"כ מוזגין הכוס שמא יטמאו המשקין שאחורי הכוס מחמת הידים ויחזרו ויטמאו הכוס ואין רגילות שיהא נדבק רביעית בדופני הכוס לכך נראה לומר שאין אלו רק מדרבנן ולכך בעי רביעית וקרא דקמייתי אסמכתא בעלמא*:

ונכנס למקדש · פירוש ועבד עבודה אבל בכניסה בלא עבודה לא מחייב והכי [כה] פירשו בתורת כהנים: **אמר** רב הלכה כרבי אליעזר · ואם תאמר והא אמר רב [כו] (כתובות דף י:) אכל תמרים אל יורה ויש לומר דהתם מדרבנן אבל מן התורה יין דוקא* [כז]: **ארבע** חטאות ואשם אחד · ואם תאמר אמאי לא חשיב ה' כגון כשבע שלא יאכלנו ואכלה ויש לומר מידי דאיתיה בשאלה לא קתני ומוקדשין דתני אף על גב דהוו בשאלה מכל מקום השתא שנשחטו ונזרקו דמן כהילכתא [כח] ליתא בשאלה אבל ליכא למימר דאיירי בבכור שהרי קאמר בגמרא אקדשים מיגו דאיתוסף בה איסור וכו' ואי הוי מיירי בבכור לא הוה אומר אקדשים שהרי קדוש בפטר רחם*):

*) ע' בס' כס"ז

(left column)

רוקו בכל שהוא · דכתיב (ויקרא טו) וכי ירוק הזב בטהור וגו' וזובו ומי רגליו ילפינן מרוקו במסכת נדה בפרק דם הנדה (דף נה:): ושהה כדי אכילת פרס · משמע במקדש שהה והיינו דקפריך [ה] בגמרא מה לי לישהויי דקתני ושהה: (ו) עד מ' יום · מתוק הוא ולא משכר: מוזהרין עליו בכל שהוא ומגתו · אבל אינו במיתה עד שישתה רביעית בן מ' יום: במאי פליגי · תנא קמא ור' יהודה: (ח) שכר שכר · מנזיר: דבילה קעילית · מקום: נדרא עלה דביתהו · שלא ליהנות הימנה: אתא לקמיה דרב אשי · לאחר אכילה ושתיה: לא מוקים אמורא עליה · למידרש בפירקא: מיומא טבא לחבריה · מאחר שעשה שמחת יום טוב שאכל ושתה עד למחר משום שכרות: ביותר מרביעית · אף על גב דרמא ביה מיא משכר ואנא יותר מרביעית שתאי: ולהבדיל · יין ושכר אל תשת בבואכם אל אהל מועד וגו' ולהבדיל וגו' [כח] ובבואכם להבדיל בין הקדש והחול נמי אל תשת יין ושכר: הדמין והערכין והקדשות · שאסורים שתויי יין לשום אותן לבעלים לפדותן דדילמא לא שיימי להו שפיר: ההוראה של איסור והיתר · שתויי יין אסורין בה: מדרשות · שדורשין בפירקא אסור לשתויי יין שיש בהן הוראה: הלכה · למשה מסיני: תלמוד לומר ולהורות · לאפוקי משנה שאין מורין הלכה מתוך משנה הלכך מותר לשתויי יין לשנות: ר' יוסי אומר יכול אפילו התלמוד · יהא אסור ללמוד תלמוד לומר ולהורות לא אסרתי אלא הוראת הלכה למעשה: [כב] שתויי יין מורים · שהרץ טמא ולפרדע טהור ואין חששין שהרי לכל גלוי: נימא רבי יוסי בר יהודה היא · דאמר שתויי יין מותר בגמרא ואי אפשר שלא יבין ויורנו משם ולא רבנן דאסרו אפילו לשנות בגמרא וכל שכן שום הוראה: והא רב לא מוקים כו' · ואמאי לא דרים בפירקא כיון דגמרא שרי כל שכן מדרשות: לא סגי בלא הוראה · דכ"ע בעו מיניה: **מתני'** ד' חטאות · חד משום דאכל קדש בטומאה וחד משום חלב וחד משום נותר וחד משום יוה"כ: ואשם · מעילה: אינו מן השם · דאין חיוב זה משום אכילה:

[תמציתו של ברייתא זו תמצא בתוספתא פ"א ע"ש]

נ"א משכרין [וכ"א בתוספתא הנ"ל]

א) ג"י ת"כ ושכר אל תשתהו כו' וע' שו"ת הרשב"א סי' שס"ג מה שהוכיח מזה הגוסחא ב) סנהדרין ע: [בכורות מה: יומא עו:] מ"ר ד' ע"ש שבועות כג: ג) [מתוך דברי תוס' ד"ה ונכנס למקדש משמע דלא גרסי' ושימש וכן בש"ס דמ"ר ובסנהדרין וביומא ליתא אכן בשבועות איתא ועבד] ד) [צ"ל אלעזר וכן לקמן] ה) כתובות מי גיטין כו: ו) גילה די זבחים יח: [מס' סופרים פ"ח הלכה ד] ז) [כלומר לא יתכן לרב להשמיע דברי תלמוד בלא הוראה ערוך ערך תלמוד] ח) שבועות כד: יבמות לד: שבת קב: [לקמן כג:]

תוספות אכל אוכלין טמאין כו' · פירש"י דלא קאי אנכנס למקדש דלא מחייב אביאת מקדש באכילת אוכלין טמאין אפי' נטמאו במת דאין נעשין אבות הטומאה כיון דאין להם טהרה במקוה ונראה דאיירי באכל נבילת עוף טהור ושתה משקין טמאין כגון דם השרץ שמטמא כבשרו ונכנס למקדש: **ונכנס** למקדש ושימש · דאינו חייב אלא בשעת עבודה כדיליף לה בסיפיה מקידוש ידים ורגלים: בה"ג כהן ששתה יין ונשא כפיו פסול ושיעורו ברביעית כדאמרינן השותה רביעית יין אל יתפלל דתפלה בעי כוונה ומתמא ברכת כהנים לא בעי כוונה טפי מתפלה: **ואשם** אחד · והא דחייב אשם מעילה °אנותר אע"ג דלא שוה מידי ואמרינן בפרק כל שעה (דף כ"ט) האוכל חמץ הקדש במועד לא מעל סתם בקדושת דמים דלא נחת עליו קדושת הגוף וכשנאסר בהנאה אינו ש"ס ולא נהנה מן ההקדש שהוא פרוש:

רבינו גרשום

שנא טומאה ישנה דאמרי ליה נטמאת אתמול והיום נכנסת למקדש כי אמר לא נטמאתי פטור דאדם נאמן על עצמו: ואי אמרת טעמא דרבנן דפטרי משום דאמרינן מיגו הוא כי פטרי ליה כו': אבל טומאת חדשה מיחייב · דליכא למימר מיגו דאמרי ליה העדים השתא נטמאת ולא טבלת ונכנסת למקדש עכשיו מאי א)(פשיטא כו' · אמר להו ק"ו עדיף ועיקר אע"ג דאיכא מיגו):והכי קתני מתוך שאם רצה אמר לו נטמאתי: בטומאה ישנה קא מיירי דאיכא למימר מיגו כדאמר לעיל מיגו דאי בעי אמר טבלתי ופטור כי אמר נמי לא נטמאתי כו' · הילכך אדם נאמן על עצמו: אי הכי · מאי קמ"ל הא ברייתא היינו חלב החיל וסבירא להו דאמרי מיגו הא מן אמרו לו אכלת חלב מצי ילפינן: אפי' הכי איצטריך הא ברייתא מהו דתימא אכלתי חלב הוא דקא מתרץ דיבוריה למימר מיגו דמצי אמר לא

שיטה מקובצת

א] מעיין הוא חלב נמי: ב] הוא · גליון ק"ק אם אוכל הוא איך תני ומטמא טומאת משקין ברביעית וצ"ל דמדרבנן הוא דבעינן רביעית דכל הני נמי משקין הוו מדרבנן אבל פריך לרבא דאמר חלב מעיין הוא · מהר" י ז"ל: ג] הא מתניתא דאמר רבא דקתני מטמא' פי' מדמטמא שלא לרצון ש"מ מעיין הוא ומשני שלא לרצון בסתמא עדיף משאר משקין · תוס': ד] לרצון בסתמא דאמרי' דדעתיה של תינוק לאו דוקא דעתו של תינוק אלא דעת האשה שנותנת חלב להניק את בנה על הטיפה המלוכלכת ע"פ הדד [והוי] משקה שתחילתו לרצון דמכשיר כשאר משקין · תוס': ה] למה לי שהייה דקתני ושהה' דקס"ד דשהה במקדש ולכך פריך ולמה לי שהייה מיד שהפך בצנורא נחייב דעבודה היא · תוס': ו] עי' בחדושין: ז] לך יין מוזהרין עליו בכל שהוא: ח] מה ת"ל יין לומר לך על · גליון צ"ע לר"י אי מוזהר איין בכל שהוא כמו לת"ק · מהר"י ז"ל: ט] שאר משכרין תיבת משקין נמחק: י] ר' אלעזר' אמר מורי הרמ"ר דדריש כמו ת"ק מה ת"ל יין(יין)אם הפסיק כו' א"כ הוא באזהרה איין וצ"ע קצת · תוס': יא] אל תשת שלא תשתהו: יב] מאי · ס"א ושכר והוא דמשכר: יג] מידי דהוא משכר · גליון וקשה אמאי לא אמרינן מה ת"ל יין כמו לת"ק דלא מחייב רק ביין וי"ל דאה"נ נימא יין לומר שמוזהרין עליו אף אם נתן בו מים דלא פטר ליה רק ממיתה אך קשה דבסמוך אמרינן הא אמר [רב] הלכה כר' אלעזר ומר רמי ביה מיא משמע דאף אזהרה ליכא וצ"ל דיש לנו לדמות שתיית יין לגבי הוראה לשתיית יין למקדש היכא דאית ביה מיתה ולא לאותה דליכא אלא אזהרה והא דאמר בכתובות אכל תמרים אל יורה מדרבנן הוא · תוס' הרא"ש ז"ל: יד] רב שמואל בר ארותאי אמר רב המנונא סבא אמר רב יצחק בר אשיאן אמר רב הונא אמר רב הלכה תיבת יהודה נמחק: טו] כר' אלעזר אות י' נמחק: טז] ומר הוא דקא רמי ביה מיא' לפי דברי מורי הרמ"ר דפי' דאע"ג דאינו במיתה איכא באזהרה קשה כי רמי ביה מיא מאי הוי ושמא אינו מותר להורות רק בדבר דאית ביה מיתה · תוס': יז] אלו הדמין וערכין: יח] אמורא עליה מיומא: יט] והוציאו בפיו חייב: כ] תיבת בגמרא נמחק: כא] וגו' כלומר ובבואכם: כב] מהר"ר ששתויי יין: כג] דפסחים גליון וי"ט דהתם לקדשים והכא לחולין א"נ הכא ביצאו דרך שפופרת דלא נגעי וברביעית גזרו רבנן טומאה · מהר"י ז"ל: כד] עי' בחדושין: כה] והכי איתא בהדיא בתו"כ תיבת פירשו נמחק:כו](רב ואין לתמוה הלכתא למשיחא כו') וא"ת כיון דהלכתא כר' אלעזר א"כ הא דאמרינן בכתובות אכל תמרים אל יורה אמאי והא לית ליה לר' אלעזר שאר משכרים דהא דריש שכר למילתא אחריתי וצ"ל דאינו אלא מדרבנן · תוס' אחרות: כז] דוקא' ואין לתמוה הלכתא למשיחא די"ל דנ"מ לענין הוראה דאם נתן מים כ"ש ברביעית יין מותר להורות · תוס' כת"י: כח] כהלכת' ליתנהו בשאלה:

(left)

כי אמר נמי לא אכלתי פטור: אבל הוא אמר לא נטמאתי · לא מתרץ דיבוריה למימר לא נטמאתי שגגג אלא מזיד דאפי' אם נטמא במזיד טמא הוי וכי נכנס בשוגג במקדש חייב לאיי הכא נמי מתרץ דיבורא למימר מיגו דאי בעי אמר טבלתי מאי לא נטמאתי נמי לא עמדתי בטומאה אלא טבלתי: והתורת · אשר חטא עליה דכתיב בשמיעת קול ובטומאת מקדש וקדשיו: מודה בדברים' שאין מכחיש העדים חייב: הא ר' יהודה אמר היינו רבנן דמתניתין דפליגי עליה דר' מאיר: ומודים חכמים · אחריני ולאו הני דמתניתין: לר' יהודה · דהיינו רבנן דמתניתין: בחלבין · באכלת חלב: ובביאת מקדש · דאדם נאמן על עצמו שאם אמרו לו ב' נטמאת ונכנסת למקדש והוא אומר לא נכנסתי שוגג אלא מזיד דפטור מן הקרבן דאינו מכחיש את העדים דלא נטמא אלא נטמא ונכנס מזיד: אבל בטומאה · שאם אמרו לו העדים נטמאת והוא אמר לא נטמאתי לא מודו ליה דנאמן: במאי עסקינן · באי זו טומאה לא מודו ליה: ב) אי נימא בטומאה ישנה · מאי שנא חלבין וביאת מקדש כדאמרן דמודו ליה דנאמן דאיכא למימר מיגו ולא מכחיש להו דאם רצה יאמר מזיד הייתי: טומאה ישנה נמי מתרץ דיבוריה · דאיכא למימר מיגו דאם רצה יאמר לא עמדתי כו' אלא ודאי בטומאה חדשה לא מודו ליה דליכא למימר מיגו וש"מ דטעמא דרבנן משום מיגו: אמר רבינא לעולם בטומאה ישנה · לא מודו ליה דאם(דתה)בטומאה חדשה אפי' ר' יהודה גופיה לא סבירא ליה דנאמן על עצמו דליכא למימר מיגו וכ"ש חכמים דלא סבירא להו דנאמן:אלא במאי קאמר אבל בטומאה לא מודו ליה אפי' בטומאה ישנה קאמר אתמול[נטמאת]והיום אכלת קדשים'ובטומאה ישנה כי הא לא מודו ליה דלית בה מיגו כגון דאמרו ליה עדים אכלת קדשים בטומאה דנטמאת דחייב קרבן בשוגג ובמזיד כרת והוא אמר לא נטמאתי דהכא לא מתרץ דיבוריה למימר מיגו בלא הכחשה עמדתי בטומאה אלא טבלתי: דמאי אמר להון אי אמר להון טבלתי ואכלתי כי אמר להו הכי איתכחש ליה

נהי

דיבור קמייתא בטומאת מגע במה שנגע בטומאת · דהא כי אמר לא נטמאתי היינו משמע דלא נטמא כלל וכי חדר ואמר טבלתי מכלל דנטמא נמצא מוכחש דיבורו ראשון שאמר לא נטמאתי ואמאי לא מתרץ דיבוריה הכא כי התוא דאמרו לו נטמאת בטומאה ישנה והוא אמר לא נטמאתי · דלא דמיא להכא · דהכא איתו לא קא אמרי ליה אינהו דאינהו קא אמרי ליה אכלת קדשים בטומאת הגוף ואיהו לא קא מהדר לא אכלתי אלא קא אמר לא נטמאתי היינו מ'שמע לא נטמאתי [ממש] דהכא לא מתרץ דיבוריה כדאמרן הילכך בטומאה ישנה כי הא לא מודו ליה · ור' יהודה סבר אפי' בהא נאמן דמתרץ דיבוריה למימר לא עמדתי בטומאתי ולעולם טעמא משום מיגו : ס"א אמרי האי ומודין חכמים היינו רבנן דמתניתין · אבל בטומאה לא מודו ליה : במאי עסקינן באיזו טומאה לא מודו ליה אי נימא בטומאה ישנה מאי שנא חלבין וביאת מקדש כו' : אלא לאו בטומאה חדשה · לא מודו ליה ור' יהודה סבר אפילו בטומאה חדשה אדם נאמן : אמר רבינא לעולם בטומאה ישנה · כלומר מאי דוחקיך דבטומאה חדשה מוקמת לה דלא מודו ליה משום אפי' בטומאה ישנה מצית למימר דלא מודו ליה ומשכחת לה דלית ביה מיגו כי האי גוונא כגון דקא אמרו ליה עדים אכלת קדשים כדאמר לעיל · ואמר לן ר' דלישנא קמא מיסתברא טפי : אמר רב נחמן אמר רב הלכה כר' יהודה · דאדם נאמן על עצמו : לא אמר · ר' יהודה דאדם נאמן על עצמו [אלא]בינו לבין עצמו ולעצמו כלומר אע"ג דנאמן דלא נטמא אינו רשאי לאכול בקדשים בפרהסיא אלא בצנעא בינו לבין עצמו ולעצמו ולא של אחרים : ס"א ולעצמו רשאי להאכיל דהוא יודע(של עצמו)(בעצמו) דלא נטמא אבל לא לאחרים דדילמא אתי למימר בכל מקום אדם נאמן על עצמו יותר מטמאה עדים : ומודה ר' מאיר לחכמים · דנאמן על עצמו בשנים שאמרו לו בעלת שפחה כו' : מ'גו דאי בעי אמר לא גמרתי ביאתי · דאינו חייב אלא בשכבת זרע וזה אין מבורר לעדים ונמצא שעדותן אין עדות הילכך נאמן הוא לומר לא בעלתי : וכן בנזיר שאמרו לו נטמא למת וחייב

א) נראה דצ"ל ור"מ אמר להו דק"ו עדיף ועיקר כו' : ב) עד כאן שייך לדף יב ע"א

הגהות הב"ח

(א) גמ' מעיין הוא חלב נמי: (ב) שם קשיא הא מתניתא מטמא בין כל"ל ותיבות ואמר רבא נמחק: (ג) שם מאי שלא לרצון בסתמא דדעתיה וכו' אבל לא ניחא ליה טהור נ"ב כ"ל דל"ל אלא טהור וק"ל: (ד) שם ושכר אל תשתהו כל"ל ואות ו' נמחק: (ה) שם במשנה חלב והוא נותר: (ו) שם והוציאו בפיו חייב: (ז) רש"י ד"ה ושהה וכו' ושהה הס"ד ואח"כ מ"ה בן ארבעים עד מ': (ח) ד"ה במאי וכו' ור' יהודה הס"ד ואח"כ מ"ה ס"ג שכר:

גליון הש"ס מתני' ואשם א' · עי' זבחים מה ע"א תד"ה והשוחטין ובחולין קיז ע"א תד"ה אמר ר"י : שם ר"מ אומר · עי' קנות הכהן ר"ס כ"ח : תוס' ד"ה ואשם כו' אנותר · עי"ל כג ע"א ברש"י ד"ה בנפסה :

נהי דאיסור גרידא חל על איסור ליה · כגון האוכל נבלת בהמה טמאה אינו חייב משום נבלה דהיינו איסור גרידא דליכא לא כולל ולא מוסיף: מגו דנאסר בחתיכות טו] (טהורות) (ג) איתסר נמי בחלב · משום טומאה והיינו כולל דלא איתוסף איסורא אחפצא אלא אגברא איתוסף איסורא לגבי אחריני כייל יז] נמי להאי באיסורא: איסור הנייה · היינו מוסיף דאיתוסף איסורא אחפצא: נותר · נמי איסור מוסיף: יוה"כ איסור כולל · דאיתוסף איסורא אגברא אמידי דמשתרי ליה עד השתא: בשתי בהמות לא מיירי ונותר ופיגול בחדא בהמה ליכא · דפיגול אינו אלא בד' עבודות של דם הילכך מדפגלה לא חזיא לא לאכילת אדם ולא לאכילת מזבח הלכך לא חייל עליה נותר: דפקע ממנו פיגולו · דקדשהו מזבח בעבודה טעמיה דעולא מפרש בזבחים (דף מג·): אי רובא אמזבח שדייה לכולו אבר אמזבח · והוי כוליה נותר כו': הלכו באברים כו' · האי בעיא בפרק בהמה המקשה (חולין ע·): כזית אחד · חלב דאיסור קמיירי בשני זיתי חלב לא קמיירי: כותבת אית בה ב' זיתים · דכך בית הבליעה מחזיק: כגון שאכל כוליא בחלבה · דאכילת חלב מחייב שלש חטאות ואשם וגורם נמי להשלמת אכילת (ג) כותבת וזית של כוליא משלים לכותבת הילכך לא הנא פגול דבשני זיתי חלב לא קמיירי ואי תימא לוקים כגון שהעלה זית של כוליא אמזבח יח] דהוה חלב פיגול ולכוליא נותר (ד) א"כ לא מהני נותר אזית דחלב ואנן בעינן דליהוי חד אכולהו דאכילה קתני דהיינו כזית: יט](גליו"ן) אלא בכזית אחד מיירי ואי אנחיה לפלגיה דזית אמזבח אין הקטרה בפחות מכזית כ]: כגון שאכל כוליא בחלבה · ואם נפסק לומר ליחייב אכוליא משום פיגול ואחלבה משום נותר לא מצי למימר הכי דטמא שאכל קתני דבחלב עצמו בעי לאוקמי לכולהו איסורי פירוש כא] מו"י: רב פפא אמר · להכי לא הנא פיגול דלא מיירי בשני זיתי חלב ודקא קשיא לך כותבת כגון דמלייה לחלב בתמרי והשלימו לכותבת: ומתרץ לה כגון דאכל כזית פיגול · מבהמה אחרת בהדה: וניתני אם הוליאו חייב · דהא יוה"כ הוא: במזומן לו · שיזמנוהו מאתמול להוליך השעיר: זאת אומרת · מדקתני אפילו בשבת אין עירוב והוצאה ליה"כ דאם יש איסור הוצאה ליה"כ אמאי אילטריך לרבויי שבת הא דחי יה"כ והוא הדין לשבת (ה): דילמא · מיה"כ לא שמעינן לשבת דיה"כ שאני דהכשר מצותו בכך דומיא דתמידין שקריבין בשבת: מתני' בתו ואחותו · שבא על אמו והולידה: כב]ואשת אחיו שנשאת לו קודם לכן ולאחר מיתתו נשאה אחי אביו ובא זה אביה עליה בנדתה: גמ'

תורה אור

גמ' נימא אית ליה לר"מ *איסור חל על איסור א] נהי דאיסור חל על איסור לית ליה *איסור כולל ואיסור מוסיף ב] אית ליה טהור מעיקרא לא אסור אלא בחלב הוה ליה טמא מיגו ג] דאסור בחתיכות טהורות איתוסף ביה נמי איסורא עילוי חלב וחלב מעיקרא לא אסור אלא באכילה ד] אקדשיה מיגו דאיתוסף ביה איסורא דהנאה איתוסף ביה ה] (א) לגבי חלב ואבתי להדיוט הוא ו] אסור אבל לגבוה שרי הוה ליה נותר מיגו דאיתוסף ז] איסורא לגבי גבוה איתוסף ביה לגבי הדיוט חל עליה יוה"כ מיגו ח] דאיתוסף ביה איסור לגבי חולין איתוסף ביה לגבי גבוה ונתני ה' חטאות ונוקמה כגון דאכל כזית פיגול בחדא בהמה קמיירי בשתי בהמות לא קמיירי ונותר ופיגול בחדא בהמה לא משכחת לה אלמה לא משכחת לה כגון שהעלה באבר פיגול לגבי מזבח דפקע פיגוליה מיניה והוה ליה נותר וכדאמר עולא *קומץ פיגול שהעלה לגבי מזבח פקע פיגולו ממנו והוה ליה נותר באבר אחד קא מיירי בשני אברים לא קמיירי ונותר ופיגול בחד אבר לא משכחת לה אלמה לא משכחת לה כגון שהעלה אבר פיגול לגבי מזבח ט] דפלגיה אנחיה ע"ג מזבח ופלגיה מאבראי דמזבח דההוא דמזבח פקע פיגול והוה ליה נותר וכדאמר עולא קומץ פיגול שהעלה על המזבח פקע פיגולו ממנו והוי ליה נותר א"ל לא אי רובא דמזבח שדייה למזבח רובא דבראי שדייה לבראי תפשוט דבעי א)רמי בר חמא הלכו באברים אחר הרוב או לא אלא בכזית אחד קמיירי בשני זיתים לא קא מיירי ולא והקתני י"ה ובי"ה כותבת י] דמחייב וכותבת אית ביה שני זיתים א"ר זירא כגון שאכל כוליא בחלבה רב פפא אמר כגון דמלייה בתמרי רב אדא בר אחא מתני ה' חטאות ומתריץ לה כגון דאכל כזית פיגול ולא משני כהני שינויי דקא משנינן ונתני שש חטאות ונוקמה כגון דאכל יא]כזית דם בחדא אכילה קא מיירי בשתי אכילות לא קא מיירי ושיערו חכמים ג)דאין בית הבליעה מחזיק יותר משני זיתים: ר"מ אומר וכו': ונתני אם הוציאו חייב מ"ט קתני אם היתה שבת ג)אמר רפרם זאת אומרת עירוב והוצאה לשבת ואין עירוב והוצאה ליה"כ ממאי דלמא יש עירוב והוצאה ליה"כ והכי קתני אם היתה שבת והוציאו חייב אף משום שבת וי"ה אלא אי איתמר דרפרם אהא איתמר דתניא ושלח ביד איש עתי ד)איש להכשיר את הזר יב]עתי אפילו בטומאה ואפי' בשבת עתי במזומן קתני עתי אפילו בשבת אמר רפרם זאת אומרת עירוב והוצאה לשבת ואין עירוב והוצאה ליה"כ ממאי שאני שעיר המשתלח דהכשירו ביה"כ בכך אלא דרפרם יג] ה)ברותא היא: מתני' יש בא ביאה אחת יד] וחייב עליה ו' חטאות כיצד טו] הבא על בתו חייב עליה משום בתו ואחותו ואשת אחיו ואשת אחי אביו ואשת איש ונדה: גמ' והא

א) [חולין ע· ושם איתא רבא] ב) [עי' תוס' עירובין פז: ד"ה אגב ותוס' יומא פי' ד"ה ופיעגו] ג) יומא סו: ד) [יומא סו:] ה) ג"א ברותא

אם היה שבת והוליאו · כג] וא"ת מה שייך זה לענין אכילה ויש לומר דהכי פירושו והוליאו בפיו דכיון שהניחו בפיו ברה"י והוליאה ברשות הרבים מחייב משום הולאה דבליעתו היא הנחתו דהא מוליא שתי אותיות וכתבן כשהוא מהלך חייב דכתיבתן זו היא הנחתן":

אמר עולא קומץ פיגול כו' · ואם תאמר אמאי לא פריך מאבר גופיה דאמר פרק המזבח מקדש (זבחים פד· ופה:) דחשיב שחטו חוץ לזמנו כו' אם עלו לא ירדו כך אם ירדו לא יעלו וקאמר עולא ל"ש אלא שלא משלה בו האור אבל משלה בו האור אפילו ירדו יעלו וא"כ ש"מ כד] דעושה לחמו של מזבח ופקע פיגולו ממנו וי"ל דמכל מקום לא תנא ליה בהדיא כל כך דפקע פיגולו ממנו כמו כה] בהדיא דקומץ:

פקע פיגולו ממנו · במנחות הקשה רש"י פרק הקומץ (דף יד·) אמאי אילטריך קרא למעט קומץ מפיגול תיפוק לי דלא קרב המתיר כמלותו ותירץ דמיירי במשלה בו האור ברובו שהותרו השירים כדאמרינן קומץ מאימתי מתיר השיריים באכילה משהוצית האור ברובו וקשה דא"כ (לוקים) דפקע פיגולו ממנו כדמוכח הכא ויש לומר דמיירי שחליו העלה ע"ג המזבח וחליו לא העלה דלא פקע פיגולו מן החלי שנשאר כו] ואם תאמר ואפי' לכתחלה נמי מעלין ליה כדאמרינן פרק בית שמאי (זבחים מג:) האי קומץ דפלגיה אנחיה אארעא כז] אסיקנא ליה לכתחלה וי"ל שאני התם שהיה כולו מתחלה ע"ג המזבח ואח"כ הוריד חליו למטה אבל הכא לא היה על המזבח וא"ת מנחת נסכים ומנחת כהן משיח שהם כולן כליל אמאי לריך קרא למעט אותם מפיגול והלא אינה מתרת שום דבר ויש לומר כיון שקדשו בכלי הוי כמו קרבו מתירין וקבעה בפיגול ולכך לריך קרא למעט:

תפשוט דבעי רמי בר חמא הלכו באיברים אחר הרוב · פירש בקונטרס היינו בעיא דפרק בהמה המקשה (חולין ע·) ואינו נראה לר"ת דמאי שייכא ההיא בעיא להך דהכא דהתם מיירי אם ילא חליו ברוב אבר אי הוי כילוד או לא לכך נראה לפרש א)דהיינו בעיא דפרק מזבח מקדש (זבחים פו·) דאיבעיא להו אויר מזבח כמזבח או לא כו' רובו כח] לכבש ככבש דמי רובו למזבח כמזבח דמי הפשוט דבעי רמי בר חמא יש חיבור בעולין או לא כט]:

עירוב והולאה לשבת · ב)פירוש נתערבה הולאה עם שאר מלאכות לשבת ולא נתערבה הולאה עם שאר מלאכות ל] בי"ה · לשון מורי ז"לג):

אלא דרפרם ברותא היא · ובפרק שני שעירים (יומא סו:) איתא נמי הא דהכא ולא דחי דילמא שאני שעיר המשתלח כו' כדדחי הכא אלא רגילות הוא לא] דברי ד)תורה עניים במקומם ועשירים במקום אחר:

א) [ורש"י עצמו בזבחים פו· פי' כך ע"ש] ב) [ורש"י ביומא לא פי' כן אלא כדי נסבא דוש תני באיסור הולאה ע"ש] ג)[וע' תוס' ביצה יב· ד"ה דילמא] ד) [ירושלמי פ"ג דראש השנה על קרא היתה כאניות סוחר ממרחק תביא לחמה]

רבינו גרשום

וחייב אתה קרבן מינו דאי בעי אמר להו אתם הייתם סבורים שהייתי אותה שעה נזיר ולא הייתי שכבר נשאל לתי על נזירי לפני חכם או תנאי היה בלבי ולא נתקיים התנאי ונמצא שהעדות אינו עדות והלכך נאמן: וכן כשאמרו לו יודע אתה בעדות לפלוני שראית המעשה שראינו שהייתה שם ואם אי אתה מעיד לו חייב אתה קרבן על שמיעת קול אלה והוא אמר לא ידעתי פטור דאיבעי מצי אמר להון לא נתכוונתי לעדות לא שמתי דעתי להיות זוכר אם לאו הלכך אין עדותן עדות ונאמן הוא: אכל חלב וחלב · אכל כזית חלב וחזר ואכל כזית בהעלם אחד כיון דשם חלב אחד הוא אינו חייב אלא חטאת אחת אבל אכל כזית חלב וכזית דם ונותר ופיגול בהעלם אחד כיון דמינין הרבה אע"ג דבהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת: וחומר במין אחד · שמצטרפין שני חצאי זיתים לחייבו: משני מינין · כזית אחד פטור שאין מצטרפין: א"ל אביי · היינו טעמא דחייב שתים דהעלמות מחלקין דאיכא שתי העלמות: כגון שאכלו לכזית בב' תמחויין · תבשילין חצי זית צלי וחצי זית מבושל: ואליבא דר' יהושע · איצטריך למימר חייב דאמר במתניתין תמחויין מחלקין לחטאות כדתנן אמר יהושע שמעתי באוכל כו':

תוספות

ונותר ופיגול בחד בהמה ליכא · משמע דאי הוה נותר אפיגול ה"נ למתני ה' חטאות ותימה הלא לא משכחת ה' דהאוכל קדשים בטומאת הגוף *לא מחייב אפיגול לפי שאין ניתר לטהורים ולא היה לו שעת הכושר והל"ל נותר ופיגול וטומאה בחד בהמה לא משכחת לה: כגון שאכל כוליא בחלבה · תימה מ"מ מב' זיתי חלב מיהו השתא ליכא למימר דחלק החלב מעל הכוליא ויניח הכוליא ע"ג המזבח ויחול עליו נותר דבב' אברים כלומר בב' חתיכות לא מיירי: אין בית הבליעה מחזיק יותר מב' זיתים · פירוש כדכך אכילה:

והא לית ליה לרבי מאיר *איסור חל על איסור נהי דאיסור חל על איסור לית ליה איסור מוסיף ואיסור א] כולל אית ליה כגון שבא על אמו והוליד בת דאיסור בתו ואחותו בהדדי אתי ב] נשאת לאחיו מיגו דאיתוסף איסור לגבי אחין איתוסף איסורא לגבי דידיה נשאת לאחי אביו מיגו דאיתוסף איסורא לגבי ג] שאר אחי אביו איתוסף לגבי דידיה ה"ל אשת איש מיגו דאיתוסף איסור לגבי עלמא איתוסף נמי לגבי דידיה ה"ל נדה מיגו דאיתוסף איסור לגבי בעלה איתוסף נמי לגבי דידיה : מתני' ד] הבא על בת בתו חייב עליה משום בת בתו וכלתו ה] ואשת אחיו ואשת אחי אביו (ואחות אשתו) ואשת איש ונדה ר' יוסי אומר אם עבר זקן ונשאה חייב עליה משום אשת אב ו] וכן הבא על בת אשתו ועל בת בתה : גמ' קתני חייב עליה משום אשת אב מי שריא ליה א"ר יוחנן כגון שנפלה לו ז] ליבום א"ה מאי עבר א"ר יעקב שעבר משום כלת בנו שניה כדתני' *כלתו ערוה כלת בנו שניה וכן אתה מוצא ח] בבת בנו ובבת בן בנו עד סוף כל הדורות ומי אית ליה לר' יוסי איסור חל על איסור והא תנן *עבר עבירה שיש בה שתי מיתות נידון בחמורה רבי יוסי אומר נידון בזיקה ראשונה שבאה עליו ותניא *כיצד א"ר יוסי נידון בזיקה ראשונה חמותו ונעשת אשת איש נידון משום חמותו אשת איש ונעשת חמותו נידון משום אשת איש א"ר אבהו מודה רבי יוסי באיסור מוסיף וכן כי אתא רבין א"ר יוחנן מודה ר' יוסי באיסור מוסיף ט] מאי איסור מוסיף איכא הכא י] דאיכא ברא לסבא מיגו דאיתוסף איסורא לגבי בריה איתוסף איסורא לגבי דידיה : מתני' יא] הבא על חמותו חייב עליה משום חמותו וכלתו ואשת אחיו ואשת אחי אביו ואחות אשתו ואשת איש ונדה וכן הבא על אם חמיו ועל אם חמותו רבי יוחנן בן נורי אומר הבא על חמותו חייב עליה משום חמותו ואם חמותו ואם חמיו אמרו לו יב] שלשתן שם אחד הן : גמ' א"ר אלעזר א"ר הושעיא ר' יוחנן בן נורי וסומכוס אמרו דבר אחד ר' יוחנן בן נורי הא דאמרן סומכוס מאי היא דתנן
שחטה

והא לית ליה לר' מאיר כו' · דהא לא בעי' לאוקומי לעיל אלא באיסור כולל ומוסיף : מיגו דאיתוסף איסורא בה לגבי שאר אחין · משום אשת אח איתוסף נמי איסורא גבי דידיה : נשאת לאחי אביו מיגו דאיתוסף איסורא לגבי אחיו איתוסף לגבי דידיה · ולגבי אחיו משום אשת אחי (א) האב : ל"א *ה"ג מיגו דאיתוסף איסורא לגבי בני אחי אביו משום אשת אב : מתני' בת בתו וכלתו · שנשאה בנו : ואחות אשתו · שהיה נשוי את בת חתנו שהיא אחות בת בתו מן האב כגון שהיתה לו בת מאשה אחרת ונשאה זה האב חמיו של בעל בתו ונשא זה על בתו של חתנו שהיא לו בת בתו היתה אחות אשתו : ואשת אחיו · שמת בנו ונשאה אחיו של זה : ואשת אחי אביו · שמת אחיו ונשאה אחי אביו : אם עבר הזקן · אביו של זה ונשאה ואחר כך בא עליה זה חייב אף על אשת האב : וכן בת אשתו · חייב עליה משום בת אשתו וכלתו ואשת אחיו כו' וכן בת יג] אשתו חייב עליה משום כל אלה : גמ' ומי שריא ליה · לאביו של זה והא אשת אחיו היא דהא מחייבינן ליה לבנו משום אשת אחי אביו אלמא אסירא ליה לאביו משום אשת אח ואין לו אישות בה ואמאי קאמר רבי יוסי חייב עליה משום אשת אב : שנפלה לו ליבום · מאחיו שמת בלא בנים ובא הוא ליבמה (ב) : אם כן מאי עבר זקן · הא שפיר עבד דאינה אסורה עליו משום איסור ערוה ואם תאמר כלתו היא דהא מחייבינן לבריה משום אשת אח לאו פירכא היא דאיכא לאוקמה דאשת אחיו של בנו מאמו היא ולאו כלתו של אב היא אלא אשת חורגו ומותרת לו : דעבר משום כלת בנו שהיא שניה · מדברי סופרים דהא חייבנו לבריה משום כלתו והוא הדין נמי דמצי לתרוצי דעבר משום בת בת בנו שהיא שניה אלא חדא מינייהו נקט : שתי מיתות · חמותו ואשת איש איכא שריפה וחנק ושריפה חמורה מחנק : בזיקה ראשונה · ולא באחרונה דאין איסור חל על איסור : מודה ר' יוסי · במתני' דאיכא איסור מוסיף וה"ה לכולל ובת אחת כדמפרש לקמן הלכך חמותו ונעשית אשת איש אף על גב דאיכא איסור מוסיף דאיתוסף איסורא דאשת איש אכולי עלמא אפ"ה נידון בחמותו משום דחמורה היא יד] אבל אשת איש ונעשית חמותו ליכא לא כולל ולא מוסיף (ג) : והכא בבת בתו ועבר אביו ונשאה מאי איסור מוסיף איכא · דליתוסף איסור אשת אב אהאי : כגון דאית ליה ברא לסבא. ואחיו של זה הוא דמגו דאיתוסף איסורא אההוא ברא משום אשת אב איתוסף נמי אהאי : מתני' ר' יוחנן בן נורי אומר כו' משום חמותו ואם חמותו · שהיה נשוי בתה ובת בתה ואם חמיו שנשא את בת בנה : שלשתן שם אחד · בחד קרא כתיבי ובחד לאו הלכך אין חילוק חטאות ביניהם : גמ'
שחטה

נשאת לאחיו מינו דאיתוסף כו' · פירוש משום אשת אח וא"ת והא ממזרת היא ואם כן היאך אסורה לאחיו משום אשת אח איך חל איסור אשת אח על איסור ממזרת ויש לומר דמיירי דאחיו נמי ממזר ואם כן ליכא איסור ממזרת דהוא עצמו כמו כן ממזר ועי"ל דאיסור חמור חל שפיר על איסור קל כדפרישית לעיל :

הבא על בת בתו · הקשה רבינו ברוך אמאי לא חשיב בהדייהו בת בנה כגון שנישא בתו לבן אשתו וילדה לו בת דהויא בת בתו ובת בנה בבת אחת וגם בסיפא קשה אמאי לא תני בת בנה ובת בתה טו] דמשכחת לה ביעקב שנשא רחל ולאה שאינם אחיות ויש לה בן לרחל מאדם אחר ונשא בת לאה שהיתה לה מיעקב וילדה בת לאה בת ובא יעקב עליה הרי היא בת בן אשתו ובת בתו ולפי מה שפי' לקמן דמתני' לא מיירי רק באיסור מוסיף ניחא שפיר והקשה הקדוש ה"ר יום טוב אמאי לא תני חמותו כגון שנשא בת בת בתו דבת בתו היא חמותו וי"ל *דת"ק לא מיירי בעבד איסורא ומהאי טעמא לא תני אם חמותו ואם חמיו טז] ושניות הן ואפילו לרבי יוסי נמי דמיירי בעבר זקן ונשאה יש לומר להכי לא תני להו יז] דהוי איסור כולל ואפילו לר' חייא דאמר פרק ד' אחין (יבמות לג: ולג') לר' יוסי מחייב תרתי משום איסור כולל היינו באיסור כולל בשם אחד אבל בשני שמות יח] לא ומש"ה ניחא לדידיה גבי אשת איש ונעשת חמותו דלא אמרי' נידון בחמותו משום דשני שמות הן :

ואחות אשתו · ואומר הר"י דלא גרס ליה דאם כן שבע הוו ואדתני לעיל שש ליתני שבע ואם תאמר וליתני שבע יט] וליחשוב אחות אשתו וכגון שדינה בת יעקב נישאת לאדם מעלמא וילדה לו בת ואותו אדם היה לו בת אחרת מאשה אחרת ונשאה יעקב ואם כן הרי בת דינה ליעקב בת בתו ואחות אשתו וחיילא איסור אחות אשתו באיסור כולל מיגו דמיתסר בשאר אחיות משום אחות אשה איתסר נמי בבת דינה משום אחות אשה ויש לומר דלא תני רק איסורי דמודי בהו ר' יוסי ומיירי בסיפא דהיינו איסור מוסיף ואפילו לר' חייא דאמר *דאית ליה לר' יוסי איסור כולל י"ל לא נחת למיתני במתני' רק איסור מוסיף וא"ת מכל מקום אמאי לא תנא אחות אשתו ובבת אחת וכגון שיעקב נשא כ] אחותו נכרית של בת דינה בת יעקב וילדה לו בת השתא הויא אותו בת של דינה בת בתו של יעקב ואחות אשתו ויש לומר דבאיסורא כא] שחל ע"י קדושין לא תני אלא אותה שחל האיסור מיד בשעת קדושין והשתא מיד שנשא יעקב בת האיש לא היה שום איסור עד שנולדה כב] דינה מאותו האיש אז חל איסור אחות אשתו עם איסור בת בתו וא"ת ובגמרא כג] נמי דקאמר מודי ליה באיסור מוסיף מגליה דילמא כולה מתני' באיסור בת אחת מיירי וכגון כד] שנתקדשה שלה פחות מבת ג' שנים דכי נשלם שנה שלישית אז חלו כל האיסורין כה] והשיב במתני' בבת אחת וי"ל דלא חשיב איסורא שע"י קדושין אלא כשחלין בשעת קדושין ואי בבת אחת הויין כו] עלה הרי לא חלו שום איסור עד גמר שלש שנים ויום אחד ועוד י"ל דמתני' לא אתיא לאורויי רק באיסור מוסיף כמו שפירשתי : אשת אחיו · היינו אשת אחיו מאמו דאי מאביו היאך נשאה זקן (ד) כז] ולא תפסי בה קידושין דהוית כלתו ומכאן משמע דאשת אחיו מאמו בכרת כח] ומחייב עליה חטאת והא דממעט בתורת כהנים היינו מעריות אבל כרת איכא :
הרי

תוספות מינו דאיתוסף איסורא לגבי בני אחים וכו' · היינו ב' שמות אשת אב ואשת אחי אביו באיסור מוסיף : שעבר משום כלת בנו שניה · וא"ק שואיל ואיסורא דרבנן איכא לא חייב ליה : מודה רבי יוסי באיסור מוסיף · שאיסור חמור חל על איסור הקל או באיסורין שוין כגון איסור אח ואיסור אחות אשה אבל קל על חמור לא מיילא אפי' באיסור מוסיף הילכך חמותו ונעשית אשת איש כו' ור' יוסי דאתא לאוספי באשת אב אינו מודה בשני דהזכיר הת"ק דבשלמא כלתו דבסקילה חייל אבת בתו דבשריפה ואשת אב חייל אכלתו דשניהן שוין אבל אשת איש דבחנק לא מיילא אשריפה ואסקילה וכ"ש אחות אשה ואשת אח ואשת אחי אביו ונדה דקייבי כריתות גרידי לא מיילי הילכך לר' יוסי לא משכחת אלא ג' בת בתו כלתו ואשת אב : מודה ר' יוסי באיסור מוסיף · פירש"י דה"ה באיסור כולל ולא משמע הכי בפרק ד' אחין :

הרי שמות מוחלקים · ואף על גב דלעיל גבי עריות לריך קרא אשה לחייב על כל אשה ואשה אף על גב דגופין מוחלקין מ"מ הוה פשיטא ליה לרבי עקיבא דגופין מוחלקין חייב על כל אחת ואחת: **ערות** אחותו גלה · הקשה רבינו ברוך אמאי לא מייתי כרת דכתיב באחותו דמלרכי רבנן להכי ומייתי לדרבי ילחק ויש לומר דמייתי הא דפשוט יותר וכהאי גוונא אשכחנא בסנהדרין (דף לד:) ובמגילה (דף כ:)*:

*שהטה *ואת בת בתה ואח"כ שחט את בתה סופג את הארבעים סומכוס אומר משום רבי מאיר סופג שמונים אמר רבא דלמא לא היא עד כאן לא קאמר ר' יוחנן בן נורי הכא אלא משום א] שמות מוחלקין דמיקריא חמותו ומיקריא אם חמיו אבל גבי אותו ואת בנו דכולהו אותו ואת בנו מיקריין ב] דאין שמות מוחלקין לא אמר רב נחמן בר יצחק דלמא עד כאן לא קאמר סומכוס אלא גבי אותו ואת בנו דגופין מוחלקין אבל הכא דאין גופין מוחלקין אימא כר' אבהו א"ר יוחנן ס"ל דא"ר אבהו א"ר יוחנן °שארה הנה זמה היא "הכתוב עשאן לכולן זמה אחת: **מתני'** אמר רבי עקיבא *שאלתי את רבן גמליאל ואת ר' יהושע באיטלים של עימאום שהלכו ליקח בהמה למשתה בנו של רבן גמליאל הבא על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו *מהו חייב אחת על כולן או "חייב על כל אחת ואחת ג] אמרו לו לא שמענו אבל שמענו "הבא על ה' ד] נשיו נדות בהעלם אחת שהוא חייב על כל אחת ואחת ה] (*ורואה אני) שהדברים ק"ו: **גמ'** היכי דמי אילימא כדקתני מאי תיבעי ליה הרי שמות מוחלקין הרי גופין מוחלקין אלא הכי קתני הבא על ו] *אחות אביו שהיא אחות אמו ז] חייב אחת על כולן או חייב על כל אחת ואחת ח] מהו מי אמרינן הרי שמות מוחלקין או דלמא הרי אין גופין מוחלקין אמרו לו לא שמענו אבל שמענו הבא על ה' נשיו נדות בבת אחת ט] שהוא שם אחד שחייב על כל אחת ואחת משום נדה וראינו שהדברים ק"ו ומה הבא על ה' נשיו נדות בבת אחת י] שהיא שם אחת חייב על כל אחת ואחת אחותו שהיא אחות אביו שהיא אחות אמו שהן ג' שמות אינו דין שיהא חייב על כל אחת ואחת איכא למיפרך מה לה' נדות שכן גופין מוחלקין יא] אלא אמר קרא °ערות אחותו גלה לחייב על אחותו שהיא אחות אביו שהיא אחות אמו אמר רב אדא בר אהבה "משכחת לה ברשיעא בר רשיעא שבא יב] על אמו והוליד ב' בנות וחזר ובא על אחת מהן והוליד בן ובא בנו על אחות אמו שהיא אחותו שהיא אחות אביו דהוה ליה רשיעא בר רשיעא יג] ת"ר בא עליה וחזר ובא עליה וחזר ובא עליה חייב על כל אחת ואחת יד] דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים 'אינו חייב אלא אחת ומודים חכמים לר' אליעזר בבא על ה' נשיו נדות בבת אחת שהוא חייב על כל אחת ואחת הואיל והוא גרם להן אמר טו] רבא לרב נחמן מי אמרינן הואיל והוא גרם להן והתניא 'הוא בהעלם אחת טז] והיא בה' העלמות הוא אינו חייב אלא אחת יז] והיא חייבת על כל אחת ואחת אלא אימא הואיל וגופין מוחלקין איבעיא להו קצר וקצר מה לי אמר רבי אליעזר טעמא דר' אליעזר התם משום יח] דהוא דעבד תרתין ואמטול להכי אמר חייב על כל אחת ואחת וה"נ דעבד תרתין או דלמא טעמיה דרבי אליעזר התם משום דאי אפשר לו לערבן לביאות זו בזו אמטול להכי א"ר אליעזר חייב על כל אחת ואחת "אבל קצר כגרוגרת וחזר וקצר כגרוגרת בהעלם אחת כיון דאפשר לו לערב שתי גרוגרות בבת אחת אינו חייב אלא אחת מאי אמר רבה יט] טעמא דר"א התם משום דעבד תרתי ה"נ הא עבד תרתי ורב יוסף אמר טעמא דר' אליעזר התם כ] דאי אפשר לו לערבן אבל אפשר לו לערבן אינו חייב אלא אחת איתיביה אביי לרבה ר' אליעזר מחייב על ולדי מלאכות במקום אבות כא] מלאכות הא אב ואב בבת אחת פטור ואי אמרת טעמא דרבי אליעזר משום דקעבד תרתי אמאי פטור אמר מר בריה *דרבנן אנא ורב נחומי בר זכריה תרגימנא הכא במאי עסקינן בדלית כב] המודלית על גבי תאינה וקצצן בבת אחת משום הכי מחייב רבי אליעזר הואיל ושמות מוחלקין וגופין מוחלקין דכוותה קצר וקצר היכי משכחת לה דמיפטר כגון שקצר שתי גרוגרות בבת אחת אבל קצר כגרוגרת וחזר וקצר כגרוגרת חייב: **מתני'** ועוד *שאל רבי עקיבא אבר כג] "המדולדלת בבהמה מהו אמרו לו לא שמענו אבל שמענו אבר 'המדולדלת באדם שהוא טהור וכך היו

מוכי שחין עושין בירושלים הולך לו ערב פסח אצל הרופא וחותכו עד שמניח בו כשערה ותוחבו בסירא ונמשך ממנו והלה עושה פסחו והרופא עושה פסחו *(ורואה אני) שהדברים ק"ו: גמ' א] תנן התם *המוחק "את הברישה והסוחט בשערו ובכסותו ב] משקה שבתוכו אינם בכי יותן ג] והיוצאין ממנו הרי הן בכי יותן אמר שמואל וכרישה עצמה הוכשרה מאי טעמא ד] בשעת פרישה ה] ממנו הוכשרה והתנן ערב פסח הולך לו אצל כו' °ואי אמרת בשעת פרישתן הוכשר ו] הא איכא נמי ההוא אבר המדולדל בשעת פרישתו מאדם נטמייה לאדם ז] כדקאמר רב יוסף בניתזין בכל כחן הכא נמי בניתזין בכל כחן והיכא איתמר דרב יוסף אהא *זב וטמא מת "שהיו מהלכים ח] וירדו עליהם גשמים אע"פ שסוחטין (זה את זה משקין היורדין) מצד העליון לצד התחתון טהורים שאין מחשבין אלא ט] שיצאו מכולן יצאו מכולן הרי מכשירין (שאין נחשבין אלא לאחר שיצאו מגופו) אמר רב יוסף בניתזין בכל כחן: מתני' ועוד י] *שאלו ר' עקיבא השוחט ה' זבחים בחוץ בהעלם אחת מהו חייב על כל אחת ואחת או "אחת על כולן

יא] אמרו לו לא שמענו *אמר רבי יהושע שמעתי באוכל מזבח אחד יב] מה' תמחויין בהעלם אחת שהוא חייב על כל אחת ואחת משום מעילה ורואה אני שהדברים ק"ו אמר ר"ש לא כך יג] שאלו ר' עקיבא אלא באוכל נותר מחמשה זבחים בהעלם אחת מהו חייב "אחת על כולן או חייב על כל אחת ואחת אמרו לו לא שמענו א"ר יהושע שמעתי באוכל מזבח אחד בה' תמחויין בהעלם אחת שהוא חייב על כל אחת ואחת משום מעילה ורואה אני שהדברים ק"ו אמר לו ר' עקיבא א)אם הלכה נקבל אם לדין יש תשובה אמר לו השב אמר יד] ולא אם אמרת במעילה שעשה בה את המאכיל כאוכל ואת המהנה כנהנה צירף את המעילה לזמן מרובה תאמר בנותר שאין בו אחת מאלו: גמ' מאי טו] קשיא ליה לר"ש הכי קא קשיא ליה מה ראיה לשוחט מאוכל מה לאוכל שכן נהנה אלא כך טז] שאלו האוכל נותר מחמשה זבחים בהעלם אחת מהו חייב יז] בכל אחת ואחת או אחת על כולן אמרו לו לא שמענו אמר ר' יהושע שמעתי באוכל מזבח אחד יח] מחמשה תמחויין בהעלם אחת שחייב על כל אחת ואחת משום מעילה ורואה אני שהדברים ק"ו מה מזבח אחד שאין גופין מוחלקין חייב על כל אחת ואחת משום יט] תמחויין מוחלקין חמשה זבחים דגופין מוחלקין לא כל שכן כ] אמר ר' שמעון לא כך שאלו אלא באוכל (מזבח אחד) נותר מחמשה זבחים בהעלם אחת מהו חייב אחת על כולן או חייב על כל אחת ואחת אמרו לו לא שמענו רבי יהושע אומר שמעתי באוכל מזבח אחד בחמשה תמחויין שהוא חייב על כל אחת ואחת משום מעילה ורואה אני שהדברים ק"ו: אמר לו ר' עקיבא אם הלכה נקבל כו': קיבלה רבי יהושע להא תשובה מר' עקיבא או לא ת"ש דתניא כא] "אכל ה' חתיכות נותר מזבח אחד בהעלם אחת בחמשה תמחויין אינו מביא אלא חטאת אחת ועל לא הודע שלהן אינו מביא אלא אשם תלוי אחת כב] מחמשה תמחויין בחמש העלמות מביא חטאת על כל אחת ואחת כג] ועל לא הודע שלהן מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת כד] מה' זבחים בהעלם אחת חייב [על כל אחת ואחת] ר' יוסי בר' יהודה כה] אומר אפילו אכל ה' חתיכות מה' זבחים בהעלם אחת אינו מביא אלא חטאת אחת ועל ספיקן אין מביא אלא אשם תלוי כו] אחת כללו של · דבר ג)כל שחלוקין בחטאות חלוקין באשמות אכל ה' חתיכות בה' תמחויין מזבח אחד לפני זריקת דמים אפי' בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת משום מעילה ואילו

א) [יבמות עז:] ב) [לעיל ח: לקמן יח: ע"ש בתוס' ד"ה ונסתפק]

מוכי שחין · אבריהן טפלין : וחותכו · לא משום טהרה שקודם לכן נמי טהור אלא שלא יהא מאוס ברגל באבר המדולדל : שמניח כשערה · ולא חותכו לגמרי שלא יטמא *אותו החותכו שנוגע בו בשעת פרישה : ותוחבו לאבר בסירא · בקוץ המחובר לקרקע או לכותל והוא הולך נמשך ונתלש האבר מאליו : ק"ו · מפרש בגמ' כז] אדם שמטמא מחיים שמקבל טומאה מחיים *[ואפילו הכי לא מטמא אבר המדולדל ק"ו בהמה שאינה מקבלת טומאה מחיים] : כח] גמ' המוחק את הכרישה · כותש את הקפלוט שקורין פור"ש : הסוחט מים שבשערו · כגון יוצא מבית המרחץ ומסתפג באלונטית : משקין שבתוכו · שבתוך הכרישה אינן בכי יותן דלא חשיבי מידי הואיל ובלועין הן : והיוצאין הימנו הרי הן בכי יותן · אם נפלו על הזרעים : וכרישה עצמה · לאחר שיצאו ממנו המשקין הוכשרה אף על פי שלא נגעה בהן אחר יציאתן : (מ"ט כו') ניטמייה לאדם · למוכי שחין : בניתזין בכל כוחן · שמשך עצמו בכח ונתלש בכח וליכא נגיעה בשעת פרישה אבל מי כרישה יוצאין בנחת ולאחר שיצאו ממנה חשובין הן מיד וקודם שיפלו לארץ נוגעין בה בשעת פרישה : זב או טמא מת שהיו מהלכין בדרך וירדו גשמים על בגדיהן אף על פי שסחטן · הזב בעצמו החליק כסותו כלפי מטה שיפלו המים אותן המשקין היורדין בבגד מלמעלה למטה טהורים ואין מטמאין אדם הנוגע בהן לפי שאינן חשובין הואיל ועומדין ליבלע בשפה התחתונה של בגד : יצאו מכולן הרי אלו מכשירין · אם נפלו על הזרעים וטהורין שאינן מטמאין את הזרעים אלא אם כן הזב נוגע בהן לאחר שיצאו מכולו והא דכתיב בסיפא אלא לאחר שיצאו מגופו ל"ג לה : מתני' חייב משום מעילה · על כל תמחוי אם אכלן קודם זריקת דמים : ק"ו · מפרש בגמרא : אם הלכה · שקבלת מרבך שחייב על כל אחד מן הזבחים נקבלנה ממך : ואם לדין · שאתה למד אותה מק"ו ממעילה יש תשובה : המאכיל כאוכל · שאם נתן אוכל הקדש לחבירו חייב כאילו אכלה הוא עצמו דקיי"ל המוציא הקדש לחולין הוא מעל ולא מי שניתן לו : והמהנה כנהנה · במידי דלאו בר אכילה : לצרף את המעילה לזמן מרובה · שאם נהנה היום בחצי פרוטה ומכאן עד ג' שנים חצי פרוטה מצטרפות לקרבן (א) ולקמן בפרק ספק אכל חלב (דף יח:) מפיק ליה מתמעול מעל ריבה : גמ' מאי קשיא ליה לר' שמעון · מה ראייה לשוחט בחוץ מאוכל זבח לפני זריקה : לא הודע · שהיו ה' חתיכות נותר וה' חתיכות כשרות לפניו ואין ידוע איזו אכל אם הה' של נותר אם הה' כשרות : בה' העלמות · ומזבח אחד כט] אכל נותר חייב ה' משום נותר דהעלמות מחלקין : מה' זבחים · אכל נותר בהעלם א' חייב ה' הואיל וגופים מוחלקין ר' יוסי *)ור' אליעזר סבירא להו כר' עקיבא דמתני' (ג) דר' שמעון : אבל אכל ה' חתיכות כו' · אתאן לת"ק דאיירי ג] ריבא בה' חתיכות נותר מזבח אחד והכי קאמר לגבי מעילה מודינא דתמחויין מחלקין : לפני זריקת דמים · שייכא מעילה אבל נזרק הדם דשיתא לה שעת היתר לכהנים שוב אין בו מעילה וכן מפורש במנחות בפרק התכלת (דף מג:) : ואילו

*) ע' תוספתא פ"ד

המוחק את הכרישה · פי' בקונטרס כותש הקפלוט נא] וקשה דא"כ פירות נינהו ומי פירות אין מכשירין ועוד קשה דקאמר הסוחט בשערו אינו בכי יותן והיוצאין ממנו הרי הוא בכי יותן ופי' הקונטרס נב] שחט בשערו אחר שיצא מבית המרחץ וא"כ שבשערו אמאי אינו בכי יותן והלא תחלתו לרצון היה ואמרינן (מכשירין פ"א מ"א) כל משקה שתחלתו לרצון אף על פי שאין סופו לרצון נג] לכך פר"י דמיירי שירדו הגשמים עליהם ולא היה לרצון עד שיצאו מהם : והיוצאין ממנו לאחר שיצאו הרי זה בכי יותן · אף על גב דשלא ילקה נד] הכותל אינו בכי יותן התם משום דלא ניחא ליה דאתו נה] והכא נמי אף על גב דלא ניחא ליה מעיקרא מכל מקום כיון שהוא עצמו דוחקן להוציא מהם המים נו] אחשבינהו : מצד העליון לצד התחתון טהורין · פירש בקונטרס משום שסופה ליבלע בבגד וקשה שהרי במסכת נדה פרק האשה (דף סב: ושם) קאמר חרסין שבלעו משקים טמאים ונפלו לאויר התנור כי הוסק התנור טמא מפני שהמשקין יוצאין ואע"פ שלאחר היסק יחזרו ויבלעו החרסין אלא יש לפרש משום דהוי שלא לרצון כ"ז שהם על בגדיו כמו במשקין שבכרישה : ואת המהנה כנהנה · והוא הדין דמצי למימר הנהנה כאוכל מה שאין כן בנותר אלא אגב דנקט מאכיל כאוכל קאמר מהנה כנהנה : אלא

תוספות המוחק הכרישה · פי' רש"י כותש משמע דבעי למימר דבמי שמית הכרישה מיירי ולא נהירא דהא קי"ל דמי פירות אין מכשירין דלא מיקרי משקין ופירש ריב"א מוחק שמחליקו באלבעו או בצפרניו להעביר מי גשמים שעליה דומיא דסוחט בשערו ובכסותו : בניתזין בכל כחן · בפרק הטור והרוטב לא משני הכי כי פריך טומאת בית הסתרים היא ונ"ל דפלוגתא דאמוראי היא בפרק בהמה המקשה דשלא ורבינא והכא אליבא דרבינא : האוכל נותר מה' זבחים כו' · לא דמי לבא על ה' נשים בהעלם אחת דחייב על כל אחת ואחת לדברי הכל דהכא יש בהו ב' אזהרות שהוא מוזהר עליה והיא עליו כדלקמן : צירף את המעילה כו' · ה"נ הת"ל מאי קא מיבעיא ליה כו' מאחר דר"ע פריך אמילתיה פשיטא דקבלה :

נב א מיי' פי"ג מהל' טומאת אוכלין הל' יד :
נג ב מיי' שם פי"ב הל' א :
נד ג ד ה מיי' פ"ו מהל' שגגות הל' ב :
נה ו מיי' שם פ"ח הל' ו :

ואילו על ספיקו מביא אשם תלוי לא קתני מני הא אילימא ר"ע ליתני נמי סיפא ועל ספיקן מביא אשם תלוי דהתנן *ר"ע מחייב על ספק מעילה אשם תלוי אלא לאו רבי יהושע היא וקתני בה' העלמות מביא ה' חטאות וש"מ קיבלה מיניה אלא אדרבה מסיפא דקתני מה' זבחים אפילו בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת ש"מ לא קיבלה מיניה ואלא מאי אית א] למימר תנאי היא דאיכא תנא דקיבלה ואיכא תנא דלא קיבלה ב] אפי' תימא ג] ר"ע היא והאי תנא סבר לה כותיה בחדא ופליג עליה בחדא סבר לה כותיה בהעלמה ופליג עליה במעילות ה"ד ה' ד] מעילות אמר שמואל כאותה ששנינו *חמשה דברים בעולה מצטרפין *הבשר והחלב והיין והסלת והשמן חזקיה אמר כגון שאכל מה' אברים ר"ל אמר אפילו תימא באבר אחד משכחת לה בכתף רבי יצחק נפחא אמר כגון שאכל בה' מיני קדירה רבי יוחנן אמר כגון שאכל בה' טעמים:

מתני' ה] אמר ר' עקיבא שאלתי את רבי אליעזר ו] בעושה מלאכות הרבה בשבתות הרבה מעין מלאכה אחת בהעלם אחת מהו חייב אחת על כולן או חייב על כל אחת ואחת אמר ז] *לו חייב על כל אחת ואחת מק"ו ומה נדה שאין בה תוצאות הרבה ח] וחטאות הרבה חייב על כל אחת ואחת שבת שיש בה תוצאות הרבה ט] ומיתות הרבה אינו דין שיהא חייב על כל אחת ואחת אמרתי לו י] אם אמרת בנדה שיש בה שתי אזהרות שהוא מוזהר על הנדה והנדה מוזהרת עליו תאמר בשבת שאין בה אלא אזהרה אחת אמר לי הבא על הקטנות יוכיח שאין בה אלא אזהרה אחת וחייב על כל אחת ואחת אמרתי לו יא] אם אמרת בקטנות שאף על פי שאין בהן עכשיו יש בהן לאחר זמן תאמר בשבת שאין בה עכשיו ולא לאחר זמן אמר יב] לי הבא על הבהמה יוכיח יג] אמרתי לו *הבהמה כשבת:

גמ' מאי קבעי מיניה אי שבתות כגופין דמיין ואי לא (א) בעי מיניה ניבעי יד] העושה מלאכה אחת בשבתות הרבה טו] אלא ולדי מלאכות אי כאבות דמיין ואי לא בעי מיניה ניבעי מיניה העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת בשבת טז] אמר רבא אמרי בי רב תרתי בעא מיניה שבתות כגופין דמיין יז] ואי לא בעא מיניה ולדי מלאכות כמלאכות דמיין אי לא ושבתות יח] היכי מיבעי ליה שגגת שבת וזדון מלאכות פשיטא ליה דימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק וזדון שבת ושגגת מלאכות הוא דבעי מיניה אי כגופין דמיין אי לא או דלמא זדון שבת ושגגת מלאכות פשיטא ליה יט] דכגופין דמיין ושגגת שבת וזדון מלאכות הוא דבעי מיניה דימים שבינתים אי הויין ידיעה לחלק אי לא אמר רבה

מסתברא

ואילו על הספקות כו' לא קתני. בסיפא גבי מעילה: מני · כלומר ת"ק מני: ר"ע מחייב על ספק מעילה כו' · בפרק דם שחיטה (לקמן כב:): וקתני בה' העלמות כו' · העלמות הוא דמחלקין אבל זבחים לא וש"מ הדר ביה ר' יהושע: אלא מאי אית לך למימר · מיהא ברייתא תנאי היא בתמיה כלומר מאי בעית למשמע מהך ברייתא תנאי היא ת"ק דקתני העלמות דמשמע דהעלמות מחלקין ולא זבחים אית ליה דקיבלה ר' יהושע והדר ביה והאי דקתני ה' זבחים בהעלם אחד חייב על כל אחד ואחד תנא אחרינא הוא ואית ליה דלא קיבלה אפילו הא לא פשטת מינה דתנאי היא דאפילו תימא ר' עקיבא היא ות"ק אליבא דר"ע קאי מדקתני העלמות דמשמע העלמות ולא זבחים ודקא קשיא לך דלא תניא אשם תלוי אספק מעילות: האי תנא סבר לה כו' · והאי דקתני מה' זבחים בהעלם אחד חייב על כל אחד תנא אחרינא הוא ור' יהושע היא: (ב) ה' דברים בעולה מצטרפין · לענין כזית להעלותן בחוץ שאם העלן חייב כרת ולהכי נקט עולה דבשאר זבחים לא מצטרף בשר לפי שאינן כליל כאותה ששנינו כו' ה"נ שאכל מה' דברים הללו: בכתף · יש ה' אברים הפרסה והעצם התחתון עד הארכובה ושני עצמות לבד מן הכתף: ה' מיני קדירה · כגון כריסין ובללים וכרוב ודלעת ולפת ואכלן כזה עצמו וכזה עצמו: ה' מיני טעמים · צלי ומבושל כבוש שלוק וצלי קדר: **מתני'** מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת · תולדות הרבה של אב אחד בשבתות הרבה אותן שעשה בשבת זו עשה בשבתות אחריני וכולן בהעלם אחת ובגמרא פריך מאי קמבעיא ליה דנקט תרי מילי שבתות הרבה ותולדות הרבה ומאי נקט תולדות ולא אבות: תוצאות הרבה · ענינים הרבה כגון שבת דאיכא אבות מלאכות ותולדותיהן: נדה אין בה תוצאות הרבה · דאין חיובה אלא כ] ביאה וחייב על כל ביאה וביאה בהעלם אחת כדאמר ר"א לעיל בגמרא בא עליה וחזר ובא עליה כו': והנדה מוזהרת עליו · דכתיב (ויקרא כ) ונכרתו שניהם מקרב עמם: על הקטנות · כמו על הקטנה ומאי קטנות כא] דעלמא כלומר הבא על אחת מן הקטנות ביאות הרבה בנדתה יוכיח שאינה מוזהרת עליו וחייב על כל ביאה וביאה: הבא על הבהמה יוכיח · שחייב על כל ביאה כדאמרן לעיל טעמא שא"א לערב הביאות: בהמה כשבת · פלוגתא היא בגמרא איכא למאן דאמר קבל ר"ע מר"א והכי קאמר ליה בהמה כשבת מה בהמה חייב על כל אחת ואחת אף שבת חייב על כל אחת דאינו יודע להשיב כלום כב] ולמאן דאמר לא קיבלה מיניה ה"ק ליה אף בהמה מיבעי לי כשבת: **גמ'** מאי קבעי מיניה · דנקט שבתות הרבה ועושה בזו אותה מלאכה שעשה בזו ונקט תולדות ולא אבות: אי קבעי מיניה שבתות כגופין דמיין אי לא · אי האי דעבד בכמה שבתות אותן מלאכות שעשה בזו עשה בזו ובהעלם אחד דלא הודע לו בינתיים מי אמרינן כיון דבתרי שבתות עשאן הויין הני תרתי שבתות כשני גופי עבירות כאילו קצר וזרע בהעלם אחת וחייב על כל אחת או לא (ג) דאמרינן דהוי כעושה מלאכה אחת כמה פעמים בהעלם אחת דחייב חדא אי הא קמיבעיא ליה אמאי נקט תולדות ליבעי הכי כג] אעשה אב מלאכה אחת בשבתות הרבה מהו: אי בולדי מלאכות קבעי מיניה · אם עושה תולדות הרבה מאב אחד אי חייב אחת או על כל אחת ואחת ולהכי נקט תולדות אם כן אמאי נקט שבתות הרבה ליבעי הכי העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת בשבת אחת: תרתי בעא מיניה · ופשיט תרוייהו לחומרא מדקתני חייב על כל אחת ואחת ואע"ג דמנדה לא מצי למיפשט ליה אלא חדא דהא בנדה ליכא תולדות: ושבתות היכא · איזו מהן כלומר ה"ד דקעביד לה להא (אב) מלאכה בכמה שבתות בשגגת שבתות וזדון מלאכות פשיטא ליה לר"ע דחייב על כל אחת דלא אמרינן חדא שגגה אלא אמרינן ימים שבינתיים הויין ידיעה דדמי כמי שנודע לו בינתיים דשבת הוי והוי כעושה מלאכה אחת בכמה העלמות: וזדון שבת · יודע שהוא שבת ושגגת מלאכות דסבור שמלאכה זו מותרת היא דבעי מיניה דהא ליכא למימר ימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק דלהכי הויין ידיעה לידע שבשבת היתה אבל לענין שגגת מלאכות ליכא ידיעה עד שילמוד והכי קמיבעיא ליה האי דעבד חדא מלאכה בב' שבתות מי אמרינן כיון דבב' ימים הם אף על גב דהעלם אחד הוא לגבי מלאכות הויין הנך שבתות כגופין של מלאכה שאינן דומין זה לזה כגון זרע וקצר בהעלם אחד בזדון שבת ושגגת מלאכות דחייב על כל אחת כדאמרינן שבת (דף ע:) אחת שהיא הנה זדון שבת ושגגת מלאכות: או לאו כגופין דמיין והרי עשה בהעלם אחד מלאכה אחת י' פעמים שאינו חייב אלא אחת: או דלמא זדון שבת ושגגת מלאכות פשיטא ליה. דשבתות כגופי מלאכות שאין דומות זו לזו שהעושן בשגגת מלאכות וזדון שבת חייב שתים דהיינו אחת שהיא הנה ובשגגת שבת וזדון מלאכות קמבעיא ליה דאפילו אמרי' כגופין דמיין לא מחייב אלא חדא דהיינו הנה שהיא אחת שהעושה ב' אבות בשגגת שבת וזדון מלאכות בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת אלא אי איכא ידיעה בינתיים דשבת היא מהניא לחלק דהעלמות מחלקין והכי קמיבעיא ליה מי אמרינן ימים שבנתיים הויין ידיעה כמו שנודע לו שבשבת היה אי לא:

מסתברא

[לקמן כב:]

מעילה טו:

אלא לאו רבי יהושע היא וקתני כד] בה' העלמות חייב ה' חטאות · *משום דוקא העלמות מחלקין ופר"י דה"ה דמצי לאתויי מרישא ה' חתיכות מה' תמחויין מזבח אחד אינו חייב אלא אחת דהא במתני' נמי מדמי תמחויין כה] אלא משום דתמחויין לא הוה הבעיא לא נקט ליה:

אפילו תימא ר"ע היא · וה' זבחים בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת לאו ר"ע אלא ר' יהושע:

בכתף של עולה · יש בה ז' עצמות:

בה' מיני קדירה · פר"י כגון צלי ומבושל וטיגון וצלי קדר וכבוש וה' מיני טעמים כגון פילפלין וזנגבילא וקנה וקנמון וקדה ורש"י כו] לא פירש כן:

אמר

רבינו גרשום

מכזית ואם נפשך לומר ליחייב אכוליא משום פיגול ואחלבת משום נותר לא מצית למימר הכי דשמא שאכל חלב והוא נותר דמן המוקדשין קתני אלמא דבחלב עצמו בעי לאוקמי לכולהו איסורי ופיגול ונותר לא משכחת ביה בחד זית וכזית דכוליא לא אתי אלא לאשלומי כותבת ולא מצי למימר דהוי פיגול כדאמרן: רב פפא אמר · הכא במאי עסקינן דחייב ד' חטאות בלבד כגון דלא הוה אלא כזית חלב ואכל עמו תמרי עד דמלייה לכותבת ולא מצי לאוקמיה ביה פיגול: רב אחא בר יעקב כו' ומתרץ לה כגון דאכל' נמי בהדיה דהאי כזית חלב כזית פיגול מבהמה אחריתי ולא משני כהני שינויי דקא משנינן דבחדא בהמה ובחדא אבר ובחדא זית מיירי אלא קא סבר אפי' בב' בהמות מיירי ובב' זיתים: אי הכי וניתני' חייב שש חטאות ונוקמה נמי כגון דאכל כזית שלישי מדם: בחדא אכילה מיירי שיכול לבלוע ביחד ושיערו חכמים כו'· הילכך לא תנא דם: ותתני נמי אם הוציאו · ביוה"כ חייב מ"ט תני אם היה שבת והוציאו: אמר רפרם זאת אומרת עירוב והוצאה לשבת · כלומר לשבת יש בו איסור לטלטל בחצירות בלא עירוב ויש בו איסור הוצאה מרה"י לרה"ר ואין עירוב והוצאה ליוה"כ · מדלא קתני ואם הוציאו ביוה"כ: במוזמן לו שרגיל להוליכו במדבר' ואפילו בטומאה ואפי' אם הוא טמא המוליכו מדקתני ואפי' בשבת דאיצטריך (עירוב) למישרי בשבת ולא יוה"כ זאת אומרת עירוב כו': ממאי לעולם אימא לך דיש עירוב והוצאה נמי ליוה"כ לכל שאר מילי ושאני שעיר המשתלח(דאמי) [דמשו"ח] לית ביה איסור עירוב דהכשירו מצותו ביוה"כ בכך להוליכו למדבר אלא דרפרם ברותא היא: יש בא ביאה אחת כו' הבא על בתו חייב עליה משום בתו ואחותו · היינו כגון שבא על אמו והולידה בת ממנה ונשאה אחיו מאביו ומת אחיו שנשאה ונשאה אחי אביו דודו ומת ואח"כ נישאת לאיש אחר והיא נדה ובא עליה אביה חייב שש חטאות משום בתו ואחותו ואשת אחיו כו': א) הבא על בת בתו חייב עליה משום בת בתו וכלתו · כגון שנשאה בנו שמותר לישא בת אחותו והיא כלתו: ואחות אשתו·כגון שהיה לבעל בת מאשה אחרת ונשאה חמיו[והוליד ממנה בת]וכשבא זה על בת בתו היתה אחות אשתו ואם נשאה אחיו קודם לכן ומת ואח"כ נשאה אחי אביו ומת ואח"כ היתה אשת איש ונדה ואח"כ בא עליה זה וחייב עליה משום בת בתו וכלתו כו': ר' יוסי אמר אם עבר הזקן ונשאה · לבת בת בנו ואח"כ בא בנו עליה חייב עליה משום אשת אב אע"ג דלא היה לאביו אישות בה אלא נשאה בעבירה הואיל ואינה אסורה לו מדאורייתא דהויא שנייה חייב עליה משום אשת אב: וכן הבא על בת אשתו · חייב עליה בכל הללו שמות משום בת אשתו וכלתו ואחות אשתו כו' כגון שהיתה לבת אשתו אחות מאם אחרת ונשאת בעל אמה ואשת אחיו כגון שנשאה אחיו אחר מיתת בנו ואח"כ אחי אביו כו' וכן הבא על בת בת אשתו חייב עליה משום בת בת אשתו ובכל השמות הללו · וה"ה בבא על בת בנה שיש בה כל השמות הללו אלא תנא בת בתו וה"ה לבת בנה: איסור בת אחת · דכי בא על בתו איסור בתו ואחותו באין כאחד ניסת לאחיו מיגו דאיתוסף איסורא לגבי אחין כולן בשאינה זקוקה לייבום איתוסף נמי לגבי דידיה (דאבוה)[משום אחוה]והיינו איסור מוסיף שניתוספו אחרים על איסורו שאיסורה נמי לאחין כולן'נישאת לאחי אביו היינו נמי איסור מוסיף שנאסרה נמי על אחי אביו'ואשת איש ונדה היינו נמי איסור מוסיף שניתוספו אחרים נמי על איסורו: מי שריא ליה' לזקן מי אית ליה קדושין בגוה דליחייב בנו עלה משום אשת אב: אין אמר ר' יוחנן כגון שנפלה לו בייבום · שבת בת בנו היתה נשואה לאחיו של זקן ונפלה לו בייבום: אי הכי אם נפלה לו בייבום דמן התורה זקוקה לו דאינה מן העריות גופן מאי עבר דקאמר: אין שעבר על דברי חכמים דנשא שניה · דכלת בנו הויא שניה וכן נמי בת בנו אלא תנא כלת בנו וה"ה לבת בת בנו: וכן אתה מוצא עד סוף כל הדורות דבת בן בנו ובת בת בנו עד סוף כל הדורות כולן הויין שניות: מי אית ליה לר' יוסי איסור חל על איסור · דקתני אם עבר הזקן ונשאה חייב עליה משום אשת אב · והתנן עבר עבירה כו': א"ר אבהו מודה ר' יוסי באיסור מוסיף · היכא דנתוספו אחרים על איסורו דהתם איסור חל על איסור · ואי אמרת חמותו ונעשית אשת איש הא איתוסף הכא איסורא לגבי אחר לכולי עלמא וליחייב הכי שתים אין ודאי תרתי מיחייב אבל בתרי קטלי לא מצי קטלי ליה הלכך נידון בזיקה ראשונה והיינו דקאמר התם ביבמות מעלה עליו הכתוב כאילו עשה שתים ועשה אחת למאי נפקא מינה לקוברו בין רשעים גמורים בין נסקלין ונשרפין · אבל הכא גבי חטאות היכא דאיסור מוסיף הוא מודי ר' יוסי דחייב שתים דאיסור חל על איסור: והכא מאי איסור מוסיף איכא לגביה דהיכא דעבר הזקן ונשאה: איכא כגון דאית ליה ברא אחריני לסבא מיגו(דאיתי)[דאיתוסף]איסורא לגביה בריה דאסור באשת אביו איתוסף נמי איסורא לגביה האי: הבא על בת בתו כו' משום חמותו וכלתו·כגון שחמותו ונשואה לבנו · ואחות אשתו כגון

שהיה

א) עד כאן שייך לדף יד ע"א

ז"ל משמע

נו א מיי' פי"א מהל' מעה"ק הלכה ג:

נז ב מיי' פ"ז מהלכות שגגות הלכה ח:

נח ג מיי' שם פ"ט הלכה ד:

שיטה מקובצת

א] אית לך למימר: ב] אפילו תימא ר"ע · פירוש רישא דקתני העלמות מחלקין אבל זבחים לאו ר"ע היא ותמחויין וזבחים שוין וסיפא דקתני מביא חטאת על כל אחת ר"י היא וה"נ מזבח אחד בחמשה תמחויין ולעולם לא קבלה ור' יוסי וראב"ש לפרושי מילתיה דת"ק אתו דה' חתיכות מה' זבחים בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת · תוס': ג] תימא כולה ר"ע גליון כן כתוב בכל הס"י: ד] ה' תמחוין אמר · תיבת מעילות נמחק: ה] עי' בחדושין: ו] אליעזר העושה מלאכות'אות ב' נמחק: ז] אמר לי חייב על כל אחת ואחת מקו"ח ובלא קו"ח יכול להשיב לפי שיטתו דאפ' בקצר וקצר אמר ר' אליעזר לעיל דחייב על כל אחת ואחת אפילו בהעלם אחד אלא לפי שהיה רוצה להשיב לפי סברת שאר תנאים: ומה נדה שאין בה תוצאות · למה דקאמר בגמרא דמבעיא ליה אי שבתות כגופין דמיין ואמר ליה קו"ח מנדה צריך להגיה ומה נדות כו' דגופין מוחלקין הוו ולרב חסדא דאמר דקמבעיא ליה בימים שבינתים אי הוו ידיעה לחלק ואמר ליה קו"ח מנדה בנדה אחת מיירי וימים שבינתיים שייכי בנדה כדמפרש בגמרא כגון שבא עליה וטבלה' כ"ז חסר מתוס': ח] הרבה ומיתות הרבה תיבת וחטאות נמחק וג"ב ס"א וחטאות: ט]ומיתות ס"א וחטאות הרבה: י] לו לא אם: יא] לו לא אם: יב]אמר לי הבא על הבהמה יוכיח' וא"ת לרב חסדא דאמר דמבעיא ליה לר"ע בימים שבינתים אי הוי ידיעה לחלק אי לא מאי משיב לו מבהמה דמאי ימים שבינתים שייך בה דבשלמא לגבי נדה שייך כדמפרש בגמרא וי"ל הא דהשיב לו כך לדבריו דר"א עצמו השיב דמחייב על כל ביאה וביאה וה"ק הבא על בהמה יוכיח דחייב לדידי וכמו כן גבי שבת · ג"ז חסר מתוס': הבא על הבהמה יוכיח' כאן לא יש גופין מוחלקין ולא ימים שבנתים הויין ידיעה דהא דמוקי בגמרא בהמות או נדות א) שאר תנאים אינם מודים דחייב על כל אחת ואחת אלא שהשיבהו לפי שיטתו: יג] עי' בחדושין: יד] ניבעי מיניה העושה: טו] הרבה ואי ולדי מלאכות כאבות דמיין אי לא בעי: טז] בשבת אחת אמר רבה אמרי אות א' נמחק: יז]דמיין אי לא בעא מיניה ולדי מלאכות אי כמלאכות דמיין אי לא בעי מיניה ופשט ליה דשבתות כגופין דמיין ופשט ליה דולדי מלאכות כמלאכות דמיין ושבתות: יח] הידא מבעיא אות כ' נמחק: יט] ליה דשבתות כגופין דמיין אות ד' נמחק: כ] אלא על ביאה: כא] קטנות קטנות דעלמא: כב] כלום וק"ק הלשון דהוי ליה למימר שבת כבהמה: כג] הכי העושה אב אות א' נמחק: כד] וקתני · גליון פי' הקונטרס דמשמע דוקא העלמות מחלקין אבל זבחים לא ונראה דסמוך ארישא דחמשה תמחויין בהעלם אחד אין חייב רק אחד ואי לא קבלה בה' תמחויין לחייב חמשה חטאות משמע דוקא · מתיבת בה' העלמות עד תיבת דוקא העלמות נמחק: כה] תמחויין לזבחים אלא: כו] ורש"י · ס"א פי' איפכא:

א) אולי צ"ל היינו לפי דעת שאר תנאים שאינם מודים לדברי ר"א דחייב וכו' ·

הגהות הב"ח (א) גמ' כגופין דמיין ואי לא ניבעי בעי מיניה העושה וכו' כאבות דמיין ואי לא ניבעי בעי מיניה השתא: (ב) רש"י ד"ה האי תנא וכו' ורבי יהושע היא הס"ד ואח"כ מ"ה כאותה ששנינו וכו' כללו הס"ד ואח"כ מ"ה ה' דברים וכו' כליל הס"ד ואח"כ מ"ה בכתף: (ג) ד"ה אי קבעי מיניה וכו' או לא אלא אמרינן דהוי וכו' מהו הס"ד ואח"כ מ"ה אלא בולדי:

נט א מיי' פ"ז מהלכות שגגות הלכה ט :
ס ב ג מיי' שם הל' ג :
סא ד מיי' שם הל' ז :
סב ה מיי' שם הל' ג :
סג ו מיי' שם הל' ט :
סד ז ח מיי' שם פ"ו הל' ח :

שיטה מקובצת

מסתברא *שגגת שבת וזדון מלאכות פשיטא ליה דימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק וזדון שבת ושגגת מלאכות הוא דבעי מיניה א] כגופין דמיין או לאו ופשיט ליה דזדון שבת ושגגת מלאכות כגופין דמיין ולא קביל מיניה ופשט ליה דולדי מלאכות כמלאכות דמיין ולא קביל מיניה אמר רבה מנא אמינא לה דתנן *כלל גדול אמרו בשבת כל השוכח עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב אלא אחת היודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל שבת ושבת היודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל אב מלאכה ומלאכה ואילו חייב על כל אב מלאכה של כל שבת ושבת לא קתני מני הא אילימא ר"א אימא סיפא *העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אין חייב אלא אחת *ואי ר"א ב] חייב על כל ולדי מלאכות כמלאכות אלא פשיטא ר"ע היא וש"מ שגגת שבת וזדון מלאכות פשיטא ליה דימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק זדון שבת ושגגת מלאכות הוא דבעי אי כגופין דמיין ופשט ליה דכגופין דמיין ג] ולדי מלאכות כמלאכות דמיין ותרוייהו לא קביל מיניה אמר ליה אביי לעולם אימא לך זדון שבת ושגגת מלאכות פשיטא ליה לר"ע דשבתות לאו כגופין דמיין ושגגת שבת וזדון מלאכות הוא דבעי מיניה דימים שבינתיים מי הויין ידיעה לחלק או לא ופשיט ליה דימים שבינתיים ד] לחלק וקביל מיניה ופשט ליה ולדי מלאכות כמלאכות דמיין ולא קביל מיניה רב חסדא אמר זדון שבת ושגגת מלאכות אפילו ר"ע ס"ל דכגופין דמיין ה] וכי בעי מיניה שגגת שבת וזדון מלאכות הוא דבעי מיניה דימים שבינתיים אי הויין ידיעה לחלק ופשיט ליה ימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק וקביל מיניה ופשט ליה דולדי מלאכות כמלאכות דמיין ולא קביל מיניה אמר רב חסדא מנא אמינא לה דתניא הכותב שתי אותיות בהעלם אחת חייב *)בב' העלמות רבן גמליאל מחייב וחכמים פוטרין ומודה רבן גמליאל שאם כתב אות אחת בשבת זו ואות אחת בשבת אחרת ו] פטור ותניא אחריתי הכותב שתי אותיות בשתי שבתות אחד בשבת זו ואחד בשבת זו ר"ג מחייב וחכמים פוטרין קא סלקא דעתך דר"ג כר"ע סבירא ליה בשלמא לדידי דאמינא זדון שבת ושגגת מלאכות אפילו ר"ע ז] אומר דשבתות כגופין דמיין הא דתניא פטור בזדון שבת ושגגת מלאכות דשבתות כגופין דמיין והא

*) שבת קה.

אמר רבה מסתברא כו'. ופשט ליה דשבתות כי גופין דמיין כו'. ואם תאמר קשיא טז] מיניה אדרבה הכי רבה קאמר לעיל לר"א דקצר וקצר מחייב תרתי אפי' בשבת אחת וא"כ למה צריך שבתות כגופין דמיין וכן בנדה מאי נפקא ליה מיניה מגופין מוחלקין הא ר"א מחייב על כל ביאה וביאה וי"ל דר"א הכי לר"ע לפי דברי רבי עקיבא: **דתנן** כלל גדול כו' אלא פשיטא ר"ע היא וש"מ ימים שבינתים כו'. וא"ת מאי פשיטא ליה להביא ראיה יז] מדבריו וי"ל דסבר רבה כיון דמיבעיא ליה בולדי מלאכות דהיינו העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת מיבעיא ליה יח] הסמוכה לה דהיינו יודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה כו' דהיינו זדון שבת ושגגת מלאכות אי שבתות כגופין דמיין או לא: **רב** חסדא אמר כו' ופשט ליה ימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק כו'. יט] כי קמייתי ראיה מיניה אבל לא מק"ו דהא מותיב ר"ע על הק"ו כ] אלא מקבלה חייב על כל אחת ואחת: **אמר** רב חסדא מנא אמינא לה דתניא הכותב כו' ומודה ר"ג שאם כתב כו' פטור. מהך לבד לא כא] הוינו מייתינן בשבתות כגופין מדחזינן דפטור דאיכא למימר דמיירי בשגגת שבת וזדון מלאכות ולכך פטור דימים שבנתיים הויא ידיעה לחלק כב] דאף על גב דר' גמליאל קאמר אין ידיעה לחצי שיעור כג] דלמא ידיעה כי הויא מחלקת דאיכא לחלק בין ידיעה לימים שבינתיים ובימים שבינתיים מודה דאינה מצטרפת לכך צריך להביא כד] טעם אחר שזדון שבת יש חשיבות לשבתות להיות כגופין משגגת שבת: **ותניא** אחריתי כו'. הא דתניא פטור בזדון שבת ושגגת מלאכות דכיון דשבתות כגופין דמיין גבי זדון שבת ושגגת מלאכות כה] (דכיון דשבתות כגופין דמיין) ה"ל כעושה ב' חצאי מלאכות שאינן דומות זו לזו בהעלם אחת שפטור כו] מכולם:

מסתברא. מהא מתני' דאמרינן לקמן: השוכח עיקר שבת. דסבור לא נכתבה שבת בתורה דהיינו העלם זה וזה בידו שגגת שבת ושגגת מלאכות: (א) חטאת אחת. על כולן ח] [דהדא] שגגה היא והתם ליכא למימר ימים שבינתיים הויין ידיעה דהא לא ידע לעולם עיקר שבת עד שילמוד: היודע עיקר שבת. שידע שארבעים אבות מלאכות אסורות בשבת אבל אינו יודע שהיום שבת דהיינו שגגת שבת וזדון מלאכות ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה ולא נודע לו בינתיים שחטא: חייב על כל שבת ושבת. חטאת אחת משום דימים שבינתיים הויין ידיעה לענין שגגת שבת ואינו חייב על כל מלאכה ומלאכה של כל שבת ושבת דהא שגגת שבת וזדון מלאכות ט] דהיינו הנה שהיא אחת אבל כגופין דמיין ליכא למימר י] (פשטו מינה) דנימא דמש"ה חייב על כל שבת דעל כרחיך מסיפא קדייק ואזיל דלית ליה להאי תנא שבתות כגופין דמיין וטעמא דרישא משום דימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק: היודע שהוא שבת ועשה מלאכות יא] [הרבה] בשבתות הרבה. ואותן שעשה בזו עשה בזו דשגג במלאכות הרבה כסבור מלאכה זו מותרת חייב על כל מלאכה ומלאכה על שבת יב] ראשון דהיינו אחת שהיא הנה זדון שבת ושגגת מלאכות: ואינו חייב על כל מלאכה ומלאכה על כל שבת ושבת לא קתני. בהך סיפא גבי זדון שבת ושגגת מלאכות דכיון דאותן עצמן שעשה בזו עשה בזו ובהעלם אחד אלמא שבתות לאו כגופין דמיין וה"ל עושה מלאכה אחת כמה פעמים בהעלם אחד ואינו חייב אלא אחת: מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא אחת. דכיון דאב אחד לכולן: וש"מ. ממציעתא שגגת שבת וזדון מלאכות פשיטא ליה לר"ע דימים שבינתיים הויין ידיעה מדקתני חייב על כל שבת ושבת: ותרוייהו לא קביל מיניה. מדלא קתני חייב על כל אב מלאכה של כל שבת וולדי מלאכות נמי לא קביל מיניה כדקתני סיפא מלאכה אחת כו': א"ל אביי יג] [כו'] לאו כגופין דמיין. מדלא קתני על כל מלאכה של כל שבת: וקביל מיניה. מדתניא מציעתא חייב על כל שבת ושבת וה"ק סיפא דמתני' בהמה כשבת שדין עמך דודאי כזה כן זה: ולא קביל מיניה. מדתניא סיפא מעין מלאכה אחת כו' בין אביי ורבה איכא פלוגתא אליבא דר"א בזדון שבת ושגגת מלאכות דלרבה מחייב ליה ר"א תרתי ולאביי אפילו ר"א לא מחייב אלא חדא ועוד דמאי דקאמר רבה דמיבעיא ליה לר"ע קאמר אביי דפשיטא ליה אבל תרוייהו מודו דלר"ע שבתות לאו כגופין דמיין וגבי שגגת שבת אית ליה ימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק: רב חסדא אמר זדון שבת ושגגת מלאכות אפי' ר"ע ס"ל כגופין דמיין. והאי דקתני בכלל גדול גבי שגגת מלאכות היודע שהוא שבת כו' חייב על כל מלאכה ומלאכה של כל שבת ושבת קאמר אע"ג דאותה שעשה בזה עשה בזה ובהעלם אחת אפ"ה חייב דשבתות כגופין דמיין משום הכי קתני בשבתות הרבה: וקביל מיניה. כדקתני (טעמא יד] כו') מציעתא היודע עיקר שבת כו': ולא קביל מיניה. כדקתני סיפא מעין מלאכה אחת כו': טו] מנ"ל. דאית ליה לר"ע שבתות כגופין דמיין: ר"ג מחייב. דאין ידיעה לחצי שיעור ולא מהני ידיעה שבינתיים לחלק שלא יצטרפו: קס"ד ר"ג כר"ע ס"ל: כדמפרש לקמן דליכא למימר דכר"א ס"ל מדקתני ומודה: והא דתני פטור בזדון שבת ושגגת מלאכות. דכיון דשבתות כגופין דמיין גבי זדון שבת ושגגת מלאכות הוה ליה כעושה שני חצאי מלאכות שאינן דומות זו לזו בהעלם אחת שפטור מכולם: והא

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה חטאת וכו' מלאכות כצ"ל ומ"ס אחת נמחק:

[שבת סח:]

[שבת סח.]

ב"ק ב: שבת עה: עג:

רבינו גרשום

מלאכות כמלאכות א"ל מקבלה אות א' נמחק: כא] לא מצי מייתי דשבתות כגופין תיבת היינו
כב] עיין בהדושין: כג] שיעור כידיעה אלמא ידיעה כי האי מחלק דאיכא: כד] להביא
עם עד סה"ד נמחק ומקומן לקמן: כה] תיבות דכיון דשבתות כגופין דמיין נמחק:
קונטרס וקשה דמאי קאמר והא דתניא חייב בשגגת שבת וזדון מלאכות כיון דמדמין שבת
לוקות היכי מצטרפו והא חצי שיעור קצירה וחצי שיעור טחינה לא מצטרפי אפי' בשגגת
ת לכך צריך לומר שיש טעם אחר להלק בין שזדון שבת ושגגת מלאכות להיות כגופין
מחולקין [מפי] משגגת שבת וזדון מלאכות:
גרסה דל"ל מיבעיא ליה בבהמות הרבה דלאי לא בבהמה אחת איירי בוודאי פשיטא ליה לר"ע דחייב על
ל אחת ואחת כיון דגופין מוחלקין:

זימה אחת הואיל וכולן יש להן שם בת אשתו. וכ"ש בחמותו דהויא שם אחר וגוף אחר
על כולן. משום דשם אחות אחת היא: או חייב על כל אחת ואחת. דהויין גופין מוד
שמענו אבל כו'. ורואים אנו שהדברים ק"ו. מפרש בגמרא: אי נימא כדקתני. על
אביו ועל אחות אמו אמאי קא בעי אי חייב אחת על כולן הרי שמות מוחלקין וגופין מ
מהדרי ליה מאחותו דסיפא דאיש אשר יקח את אחותו דיתירא הוא לחייב על אחותו
ושהיא אחות אמו לחייבו על כל שם ושם: ומשכחת לה כו': בא עליה על אחת מכל
עליה והואיל והוא גרם להן שהן חייבות קרבן על כל אחת ואחת אף הוא חייב קרבן על כל
הוא בהעלם אחת. שבא על אחת מן העריות חמש ביאות בהעלם אחד והיא בהמשה ד
ידיעה בין כל אחת ואחת הוא אינו חייב אלא קרבן אחד והיא חייבת על כל אחת ואחת

ות דבא עליה ה' ביאות הוא אינו חייב אלא אחת: אלא אימא. משום הכי מודו בה' נשיו נדות הואיל וגופין מוחלקין: קצר כגרוגרות. בשבת וחזר וקצר כגרוגרות: מ"מ דר' אלי
משום דקא עבד תרתין איסורין. דהא אי אפשר לערבן לשתי ביאות בבעילה אחת. אבל בקצירה הואיל ויכול לקצור ב' גרוגרות בבת אחת אימא דאינו חייב אלא אחת: ר' אליעז
אבות מלאכה. בשעשאן לוולדות עם אבות חייב נמי על הו ולדות הואיל והוא מעין אב ולא דמי לאב ממש. והיינו דאמרינן בבבא קמא לר' אליעזר דמחייב אתולדה במקום אב היינו ד
וחזר וקצר פטור ואינו חייב אלא אחת: הכא במאי עסקינן באי זו תולדה במקום אב קא מחייב בדלית המודלת על גבי תאינה וקצץ האשכול והתאינה בבת אחת דמשום הכי
ינו אב ולקיטה דתאינה היינו תולדה. ומ"ט הוי בצירה וקצירה בחד קרא את ספיח קצירך לא תקצור ואת ענ
הויין אבות מלאכות: דכוותה גבי קצר וקצר דפטר כדקא דייק הא אב ואב בבת אחת פטור כגון שקצר בגרוגרת בבת אחת אבל קצר וחזר וקצר[וחזר] וקצר חייב[על כל אחת ואחת] היינו כד
ממנה מקצתו לאוכלו מהן מי מיטמא כאבר הנתלש מן החי אי לא אמרו לו לא שמענו אבל שמענו כו': ג) וכך היו מוכי שחין. לא אמר במוכי שחין ממש אלא בכל מכה שמד
הים אצל הרופא והותכו הרופא לאותו אבר המדולדל עד שמניח בו כחוט השערה דבוק בגוף ותוחבו לאותו אבר המדולדל ונועצו בארץ עם האבר המדולדל ונמשך הימנו בעל
שם האבר והלה שהיה בעל האבר עושה פסחו בטהרה שכבר נפסק ממנו אבר המדולדל. ואפילו קודם שנפסק היה טהור לעשות פסח כדאמר שאבר המדולדל באדם טהור אלא רב
בזה הענין טהור הרופא ובעל האבר דלא טמייה אבר לאבר בשעת פרישתו ממנו דמוקמינן בגמרא דבניתוזין בכל כחו שעקרו לאותו חוט בכח במהרה דלא שהה כלל שיטמאנו: ור
מרא מאי ק"ו: ומה אדם שמטמא מחיים זב ובטמא מת: המוחק את הכרישה. חציר כגון שהיתה כרישה מליאה מי גשמים ומוחק באצבעו הגשמים שעל הכרישה שיפלו ממנו וכן
תו שיצאו חוץ: המשקין שבתוכו כלומר כל זמן שהמים עליהם המים אינן חשובין משקין להכשיר אם נגעה בהן הטומאה ואינן בכי יותן: היוצא ממנו. מן הכרישה או מן השי
שובק משקין להכשיר והרי הן בכי יותן: וכרישה עצמה. שנגעה בה הטומאה בעוד שהמים עליה אע"פ שלא היכשרה בשעת נגיעה הוכשרה בשעה שפרשו ממנה המים דהא אמרינן
תנן הולך לו כו': אע"פ שכחטו בגדיהן ויש בהן מים הרבה כל כך שהמים יורדין מצד העליון של בגד לצד התחתון של בגד אעפ"כ טהורין הן המים ולא נטמאו מחמת הזב
לא להכשיר ולא לקבל טומאה אלא לאחר שיצאו מכולן מכל הבגד: יצאו מכולן הרי אלו מכשירין. וטהורין אלו המים שלא טימאום הבגדים לפי שאין נחשבין משקין אלא לאחר
הורים המים ליטמו מחמת הבגדים לפי שבשעת פרישתן מהן התיזם מהן בכל כחן ולא נשתהו כלל בבגדים ולא טימאום: ורואים אנו שהדברים ק"ו. מפרש בגמ' ומ
כו': א"ל ר' עקיבא אם הלכה למשה מסיני היא שחייב על כל אחת ואחת נקבל: ואם לדין. כלומר אבל אם אינה הלכה אלא מק"ו אתה רוצה לדון יש תשובה על אותו דין דלא:
חייב בה על כל אחת ואחת הואיל והחמיר במעילה שעשה בה את המאכיל כאוכל המהנה כנהנה היינו כדאמר במעילה השליח שעשה שליחותו בעל הבית מעל אע"פ דבעה"ב לא
שלוחו שאכל ונהנה: צירף את המעילה לזמן מרובה. אכל קודש שוה פרוטה אחת אפי' בין עשרה ימים מצטרף לפרוטה וחייב מעילה: תאמר בנותר. שאין בו אחד מכל אלו ד
י אכילת פרס הילכך אינו דין שיהא חייב על כל אחת ואחת כבמעילה: מאי קא קשיא ליה לר' שמעון. דאמר לא כך שאלן: הכי קא קשיא ליה. איהו קא בעי למילף שוחט

א) עד כאן שייך לדף יד ע"ב ב) עד כאן שייך לדף טו ע"א

והא דתניא חייב בשגגת שבת וזדון מלאכות · דאי נמי סבירא לן ימים שבינתים ידיעה הן הכא ליכא למימר דמהני חילוק שבתות לחלק שלא יצטרפו דקסבר אין ידיעה לחצי שיעור : לא בחדא ולא בחדא · בשגגת מלאכות לא מוקמת לה דהא אמר לעיל לר' עקיבא לאו כגופין דמיין ומצטרפין ובשגגת שבת נמי לא דאי נמי אמרינן ימים שבינתים הויין ידיעה לחלק הא שמעינן ליה לר"ג לעיל דאין ידיעה לחצי שיעור דקתני בשתי העלמות ר"ג מחייב : א"א בשלמא כר"ע ס"ל · דאית ליה לר"ע נמי שבתות כגופין דמיין והא דקתני מודה לר"ע הוא דמודה הייטו דפליגי יח] בהכותב אות אחת בשבת זו ואות אחת בשבת זו בשגגת שבת וזדון מלאכות דר' גמליאל מחייב כאידך ברייתא דאין ידיעת ימים שבינתים מועלת לחצי שיעור ור' עקיבא היינו חכמים דפטרי סבר יש ידיעה : אלא אי אמרת כר"א ס"ל · בשגגת מלאכות וזדון שבת דהאי דקתני ומודה לר"א קאמר על כרחיך מכלל דפליגי (ג) במקצת : ר"א מחייב · והאי בשגגת שבת קאמר ומש"ה קתני דאין ידיעה לחצי שיעור דאי יט] בשגגת שבת וזדון מלאכות הא כולי עלמא מודו דלר"א שבתות כגופין דמיין ופטור : אלא באחת על האריג · פליגי ר' גמליאל ור"א כ] והכי קאמר מודה ר"ג לר"א בכותב אות אחת כו' כא] זדון שבת ושגגת מלאכה שהוא פטור דשבתות כגופין דמיין ואף על גב דפליג עליה באחת על האריג דהתם מחייב ר' גמליאל אע"ג דדמי להאי דכותב חצי שיעור בשבת כב] שני ומשלים לשיעור הראשון ואורג נמי חצי שיעור על האריג כג] אפילו הכי מחייב ר"ג דהכא הייט טעמא דשבתות כגופין דמיין ולא מצטרפין דדמי כחורש חצי שיעור וזורע חצי שיעור אבל באורג דמעיקרא הוי בהאי בגד אריג שיעור הרבה חשיב האי חוט שארג זה אגב כל הבגד ואף על גב דת"ק דר' גמליאל דפליג עליה באין ידיעה לחצי שיעור לאו ר"א הוא כד] אפילו הכי האי ומודה דקתני אדר"א קאי ואפלוגתא דאחת על האריג. והא דקתני ליה הכא גבי העלמות כה] איידי דאיירי בכותב לחצאים (ד) הא ר"א נמי חיובי מחייב : אמר כו] רבא · לעולם ומודה דקתני לר"א מודה ואהך פלוגתא קאי דפליגי כז] בהדא : בשתי העלמות פטור · כח] ויש ידיעה לחצי שיעור : לשתי רשויות · ושתיהן רה"ר פטור דרשויות מחלקות ברייתא דלעיל מודה ר' גמליאל לר"א דשבתות כגופין דמיין דמחלקין לכתיבת שתי אותיות מלצרף אבל בהא פליג עליה דרשויות לא מחלקות : הייט דקא"ל ומה נדה · דנדה אית בה ידיעת ימים שבינתים כדמפרש לקמן : אלא כט] לרבא דאמר דגופין בעא מיניה מאי פשיט ליה מנדה בנדה מאי חילוק גופין איכא : תני נדות · מה נדות שאין בהן תוצאות הרבה הבא על חמש נשים נדות חייב על כל אחת ואחת כו' דגופין ל] ניניהו שבתות לא כ"ש שהן גופין לא] : שמואל תני נדה · דס"ל כרב חסדא : קטנות דעלמא · אנשים הרבה הבאין על קטנות הרבה בנדות : לא כי האי תנא · דהאי תנא סבר נדה מיבעיא ליה : חייב על כל אחת ואחת כו' עשה חמש אבות מלאכות בהעלם אחד : על הבהמה · ביאות הרבה על אחת : בהמה · מיבעיא ליה כנדה : הדרן עלך אמרו לו

ספק אכל חלב ספק לא אכל · מפרש בגמרא מר אמר חתיכה אחת ומר אמר שתי חתיכות : ואפילו אכל · כגון שסבור שומן הוא ואח"כ נודע לו שהוא חלב אבל ספק לג] יש בו כזית ספק אין בו :

והא דתניא חייב בשגגת שבת וזדון מלאכות (א)א] (דשבתות כגופין דמיין) דקסבר *אין ידיעה לחצי שיעור אלא ב] לרבא דאמר ס"ל לר"ע דשבתות כגוף אחד הן בשלמא הא דתניא חייב משכחת לה בין בזדון שבת ושגגת מלאכות דשבתות כגוף אחד הן ובין בשגגת שבת וזדון מלאכות דקסבר אין ידיעה לחצי שיעור ואלא הדתניא פטור במאי מוקמת לה לא בחדא ולא בחדא אמר לך רבא רבן גמליאל ס"ל כר' אליעזר דאמר שבתות כגופין דמיין ג] והא מדקתני ומודה רבן גמליאל מכלל דפליגי אאחרנייתא אי אמרת בשלמא כר' עקיבא ס"ל היינו דפליגי בשגגת שבת וזדון מלאכות דרבן גמליאל סבר אין ידיעה לחצי שיעור ד] ומודה רבן גמליאל בזדון שבת ושגגת מלאכות שהוא פטור אלמא שבתות כגופין דמיין אלא אי אמרת רבן גמליאל כר' אליעזר ס"ל מכלל דפליגי במאי אי בשגגת שבת וזדון מלאכות אפילו רבי אליעזר כרבן גמליאל ס"ל דאין ידיעה לחצי שיעור דתניא הכותב שתי אותיות בשתי שבתות אות אחת בשבת זו ואות אחת בשבת זו ר' אליעזר מחייב ה] ואלא באחת על האריג חיובי מחייב *דתנן ר"א אומר *האורג שלשה חוטין בתחלה ואחד על האריג חייב (ב) אמר רבא מכלל דפליג בחדא *דתניא הוציא חצי גרוגרת וחזר והוציא חצי גרוגרת בהעלם אחת חייב בשתי העלמות פטור רבי יוסי אומר בהעלם אחד ו] ברשות אחד חייב בשתי רשויות פטור דר' גמליאל כת"ק ור' אליעזר כרבי יוסי ת"ש אמר לו חייב על כל אחת ואחת מק"ו ומה נדה שאין בה תוצאות הרבה [כו'] בשלמא לרב חסדא דאמר שגגת שבת וזדון מלאכות בעי מיניה דימים שבינתים מי הויין ידיעה לחלק או לא היינו דקאמר ליה ומה נדה אלא לרבא דאמר זדון שבת ושגגת מלאכות הוא דבעי מיניה דשבתות אי כגופין דמיין ואי לא ליתני נדות אמר לך רבא תני נדות שמואל תני נדה רב אדא בר אהבה תני נדה רב נתן בר אושעיא ז] אמר תני נדות ולרב חסדא דאמר שגגת שבת וזדון מלאכות הוא דבעי מיניה דימים שבינתים מי הויין ידיעה להלק ח] ואי לא נדה מאי ימים שבינתים הויין ידיעה לחלק אית בה אמר רבא כגון שבא עליה וטבלה וראתה וחזר ובא עליה וטבלה ט] וחזר ובא עליה דטבילות הויין כימים שבינתים ת"ש הבא על הקטנות יוכיח בשלמא לרבא היינו דקתני קטנות אלא לרב חסדא מאי קטנות קטנות דעלמא מתניתין דלא כהדין תנא דתניא א"ר שמעון בן אלעזר לא כך י] שאלו ר' עקיבא לרבי *אלעזר אלא כך שאלו הבא על אשתו נדה וחזר ובא יא] על אשתו נדה בהעלם אחת מהו חייב אחת על כולן או חייב על כל אחת ואחת אמר ליה חייב על כל אחת ואחת מקל וחומר ומה שבת שאין בה אלא אזהרה אחת שהוא מוזהר על השבת והשבת אינה מוזהרת עליו חייב על כל אחת ואחת נדה שיש בה שתי אזהרות שהוא מוזהר על הנדה ונדה מוזהרת עליו אינו דין שהוא חייב על כל אחת ואחת יב] *אמרו לו לא אם אמרת בשבת שיש בה תוצאות הרבה יג] לחטאות הרבה תאמר בנדה שאין בה תוצאות הרבה יד] לחטאות הרבה אמרו לו הבא על הקטנות יוכיח שאין בה תוצאות הרבה טו] לחטאות הרבה וחייב על כל אחת ואחת טז] אמרו לו לא אם אמרת בקטנות שכן גופין מוחלקין יז] אמרו לו הבא על הבהמה יוכיח שאין גופין מוחלקין וחייב על כל אחת ואחת אמרו לו הבהמה כנדה:

הדרן עלך אמרו לו

ר"ג כתנא קמא · לג] וקשה דמאי קאמר כת"ק דלר"ג העלמות אינן מחלקות שהרי כפשטה לא מצינו למימר דהא ת"ק קאמר בשתי העלמות פטור : אמר לו הבא על בהמה יוכיח שאין גופין מוחלקין · וה"ה דמצי למימר נדה יוכיח שהרי ר"א מחייב על כל אחת ואחת אלא לד] שלא שמע מרבותיו לה] נדה רק בהמה לכך נקט ליה :

הדרן עלך אמרו לו

ספק אכל כו' · ומיירי בשעה שאכל היה סבור שהוא שומן דאי יודע שהוא ספק חלב היכי מייתי קרבן הא לא שב מידיעתו :

מדסיפא

ספק ¹אכל חלב ספק לא אכל ואפילו אכל ספק יש בו כשיעור וספק אין

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פ"ח מהל' שגגות הל"ב :
ג ב ג מיי' שם הל"ג :
ד ד מיי' שם הלכה ג :
ה ה מיי' שם וכאידך מ"ד :
ו ו מיי' פ"א מהל' יבום הלכה כג טוש"ע אה"ע סי' קס"ד סעיף ו :
ז ז מיי' פ"ח מהל' שגגות הלכה ג וכאידך מ"ד :
ח ח ט מיי' שם ופ"ה הל' ו :

גמרא

אין בו א] שומן וחלב לפניו ואכל אחד מהן ואינו יודע איזה מהן אכל אשתו ואחותו עמו בבית שגג באחת מהן ואינו יודע באיזו מהן שגג שבת ויום חול ועשה מלאכה באחד מהן ואינו יודע באיזו מהן עשה מביא אשם תלוי *כשם שאם אכל חלב וחלב בהעלם אחת אינו חייב אלא חטאת אחת כך על לא הודע שלהן אינו מביא אלא אשם תלוי אחד אם היתה ידיעה בינתים כשם שהוא מביא חטאת על כל אחת ואחת כך מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת כשם (א) ג] שאכל חלב ודם ופיגול ונותר בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת כך על לא הודע שלהן מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת: **גמ'** איתמר רב אסי אמר חתיכה אחת שנינו ספק של חלב ספק של שומן חייא בר רב אמר *חתיכה משתי חתיכות שנינו במאי קא מיפלגי רב אסי סבר *יש אם למסורת מצות כתיב ג] וחייא בר רב אמר יש אם למקרא ד] מצוות קרינן איתיביה רב הונא לרב אסי ואמרי לה חייא בר רב לרב אסי חלב ושומן לפניו ואכל אחת מהן מאי לאו מדסיפא שתי חתיכות רישא נמי שתי חתיכות אמר להו רב א)לא ה] ב)תיזלו בתר איפכא דיכול לשנויי לכו סיפא בשתי חתיכות רישא בחתיכה אחת אי הכי יש לומר חתיכה אחת מחייב ו] שתי חתיכות צריכא למימר ג)זו ואין צריך ז] למימר זו (ג) ולחייא בר רב דאמר מדסיפא בשתי חתיכות רישא נמי בשתי חתיכות מיתנא תרתי למה לי פרושי קא מפרש ספק אכל ח] [חלב] ספק לא אכל (חלב) מביא אשם תלוי כיצד כגון שהיה חלב ושומן לפניו אמר רב יהודה אמר רב היו לפניו שתי חתיכות אחת של שומן ואחת של חלב אכל אחת מהן ואינו יודע איזו מהן אכל חייב חתיכה אחת ספק של חלב ספק של שומן ואכלה פטור אמר ט] רבא מאי טעמא דרב דאמר קרא ועשה אחת מכל מצות ה' בשגגה עד שישגוג י] בשתים מצות כתיב מצוות קרינן איתיביה אביי יא] ד)רבי אליעזר אומר כוי חייבין יב] עליו אשם תלוי אמר לו ר' יג] אליעזר סבר ה)יש אם למסורת מצות כתיב איתיביה ו)ספק בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון יוצא והולד כשר יד] וחייב באשם תלוי הא מני רבי אליעזר היא איתיביה ז)נמצא על שלו טמאין וחייבין בקרבן על שלה אתיום טמאין וחייבין בקרבן נמצא על שלה לאחר זמן טמאין מספק ופטורין מן הקרבן ותני עלה (ג) חייב טו] משום אשם תלוי הא מני רבי אליעזר היא א"ר טז] חייא אמר רב היו לפניו שתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן ואכל אחת מהן ואינו יודע איזה מהן אכל חייב חתיכה יז] ספק של שומן ספק של חלב ואכלה פטור א"ר זירא מ"ט דרב קסבר שתי חתיכות אפשר לברר איסורו חתיכה אחת אי אפשר לברר איסורו מאי איכא בין טעמא יח] דרבא לטעמא דרבי זירא איכא בינייהו כזית ומחצה יט] לרבא ליכא מצוות ופטור לרבי זירא אפשר לברר איסורו איתיביה רבי ירמיה לרבי זירא רבי כ] אליעזר אומר כוי חייבין על חלבו אשם תלוי אמר ליה רבי אליעזר סבר לא בעינן לברר איסורו

רש"י

אכל אחד מהן · וכסבור שומן הוא ואחר כך נודע שהאחד היה חלב וזה לא ידע איזו אכל מביא אשם תלוי אבל אם בשעת אכילה היתה לו ספק והזיד ואכלה מספק מזיד הוא ופטור : שגג באחת מהן · כסבור זו היא אשתו ואחר כך נסתפק איזו (ד) היתה מביא אשם תלוי ואם נודע לו שאחותו היתה מביא חטאת : כך על לא הודע שלהן · כגון אכל שתי חתיכות כסבור (ה) שומן הן ואחר כך נודע שהן ספק אינו מביא אלא אשם תלוי אחד הואיל ולא נודע בין אכילה לאכילה שספק חלב אכל : ואם היתה ידיעה בינתים · ידיעת ספק : כשם שהוא מביא חטאת על כל אחת · אם היתה ידיעה ודאי בינתים : כך בידיעת ספק מביא שני אשמות תלויין : **גמ'** חתיכה אחת שנינו · אכל החתיכה אחת כסבור שומן הוא ואחר כך נודע לו שספק הוא היינו הא דקתני מתני' ספק אכל חלב וכו' : חתיכה משתי חתיכות · כדמפרש בסיפא חלב ושומן לפניו כו' אבל חתיכה אחת פטור : מצות כתיב · בויקרא גבי אשם תלוי ועשתה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ולא ידע ואשם ונשא עונו והביא (ו) את אשמו וגו' : מצוות קרינן · דמשמע אחת מתוך שתים : ב' חתיכות מיבעיא · דבשלמא חתיכה אחת איכא לפלוגי משום טעמא דלקמן דאי אפשר לברר איסורו או דלא איקבע איסורו אבל שתי חתיכות ליכא למימר הכי : כוי · ספק בהמה ספק חיה : אשם תלוי · אף על גב דליכא חתיכה אחת משתי חתיכות אם אכל חלבו בשוגג כסבור חיה הוא כא] : ספק בן תשעה כו' · היבמה שנתייבמה בתוך שלשה חדשים : וחייבים באשם תלוי · שמא בן הראשון הוא ונמצא שבא על אשת אח שיש לה בנים שהיא בכרת והא אשה דומיא דחתיכה אחת היא : נמצא על שלו · במסכת נדה בפרק כל היד (דף יד·) דרך בנות ישראל משמשות בשני עדים שני סדינים לקנח אחד לו ואחד לה נמצא על שלו ודאי בשעת תשמיש היה ובועל נדה בשוגג הוא וחייבים שתי חטאות : אתיום · לשון יווני הוא כלומר לאחר תשמיש : לאחר זמן · התם מפרש שיעורא : וחייבין באשם תלוי · ואמאי הא ליכא שתי מצוות : אפשר לברר איסורו · דאשם תלוי אינו בא אלא להגין מן הייסורין עד שיודע לו ויביא חטאת כדמפרש בפרק בתרא (לקמן כה·) הילכך שתי חתיכות [ואכל אחת] ונשארה האחת אפשר שיבוא לאחר זמן בקי שיכיר אם זו הנותרת שומן ודאי חלב אכל ויביא חטאת אבל חתיכה אחת ואכלה אי אפשר לבררה : מאי איכא בין רבא · דאמר לעיל טעמיה דרב משום יש אם למקרא : לר' זירא · דמפרש טעמיה דרב (ז) לברר איסורו : ה"ג איכא בינייהו כזית ומחצה · כגון ב' חתיכות בזו כזית ובזו כחצי זית ואכל את של כזית ואין ידוע אם הוא חלב או שומן : לרבא ליכא מצוות · כב] ליכא ב' זיתים ופחות מכזית כמאן דליתיה : לר' זירא אפשר לברר האיסור · [illegible] כוי חייבים כו' · והא לא אפשר לברר איסורו · לרבי

תוספות

מדסיפא בשתי חתיכות רישא נמי בשתי חתיכות · וההיא נמי אפי' אכל ספק יש בו כשיעור כו' כמו כן לריך לומר דמיירי שיש שתי חתיכות לפניו ובשתיהן כשיעור כג] וכך נ"ל על כרחין שהרי אמרינן לקמן איכא בינייהו כזית ומחצה דלמאן דאמר כד] איקבע איסורא ליכא אם כן שמע מינה דיש שתי חתיכות ומכל מקום כה] האי זית אכל ואפילו אכל מן האיסור מסופק הוא אם אכל כזית והשמעינן דאפילו בספק ספיקא מייתי אשם תלוי וגבי שבת ויום חול נמי מלינו למשכח שתי חתיכות כגון שעשה מלאכה בין השמשות דספק כו] יום או לילה וגם איקבע איסורא שעשה מלאכה בבין השמשות קרוב למוצאי שבת דאיקבע איסורא כל היום וגם אפשר לברר איסורא שיוכל לראות לפי ענין המלאכה כז] שפעל בשבת לפי מה שיש כמה עבר מן הלילה ולא עבר ממנה רק מעט כח] ופעל מלאכה רבה א"כ פעל קלת מן היום : **אמר** רב יהודה אמר רב כו' חתיכה אחת פטור כו' · ואם תאמר דהא אמרינן פרק שני דכתובות (דף כב:) גבי שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת כו' ופריך עלה הבא עליה באשם תלוי קאי ומאי פריך הא בעינן מצוות יש לומר דהתם פריך למאן דאמר הכא דלא בעינן חתיכה משתי חתיכות אבל כט] קשה דרב אדרב שהרי קאמר הכא רב יהודה אמר רב ובפרק האשה רבה (יבמות פח·) קאמר אמר רבה אמר רב לא שנו אלא שנשאת בעד אחד כו' ופריך הש"ס הבא עליה באשם תלוי קאי ומאי פריך ותירץ דהכי פריך הבא עליה באיסור אשם תלוי קאי ל] ועוד יש לומר דפריך התם לרב נחמן לא] דמתרץ הכא טעמא דרב משום איקבע איסורא והיכא דאכל עובד כוכבים הראשונה לב] משום השניה חייב משום דאיקבע איסורא וניחא התם דפריך שפיר שהרי כבר איקבע איסורא שהיתה אשת איש : **ותני** עלה וחייבים באשם תלוי · וקשה שהרי הכא משמע דברייתא מפרשא למתני' והתם לג] פרק כל היד (נדה יד:) לא משמע הכי דאמר על מתני' ופטורין מן הקרבן הנא וחייבין באשם תלוי ותנא דידן סבר בעינן חתיכה משתי חתיכות *)ועוד קלת קשה אמאי לא לד] קאמר מהא (כריתות דף ח:) ומביאין אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה שבנדה ואע"ג דליכא שתי חתיכות לה] :

איתיביה

*) תוס' בנדה כתבו תירוץ על זה

שיטה מקובצת

א] בו חלב ושומן לפניו: ב] כשם שאם אכל אות ש' נמחק : ג] עי' בחדושין : ד] למקרא. מצוות בקצת ס"י וכן גרים הרגמ"ה מצות בויו אחד ואין ההפרש רק הנקודה שרב אסי מנקד מְצוֹת וחייא בר רב מִצְוֹת וכן לקמן בדברי רב: ה] לא תיזלו בתר : ו] שתי חתיכות צריכא למימר מכאן נמי מוכח דסמיך אטעמא דלקמן דאפשר לברר איסוריה או איקבע איסוריה דאל"כ מה חילוק יש בין ב' חתיכות לחתיכה אחת · תוס' : ז] צריך לומר זו תיבת למימר נמחק : ח] אכל חלב ספק : ט] אמר רבה מאי אות א' נמחק : י] שישגוג בשתי מצות מצות קרינן : יא] אביי לרבה ר' אלעזר · ר' אלעזר גרסינן דאליביה אמרינן לקמן דלא בעינן חתיכה מב' חתיכות ובמקומו אפרשנו · תוס' : יב] חייבין על חלבו אשם : יג] רבי אלעזר (אות י' נמחק) סבר יש אם למסורת ואנא ס"ל דתנא דידן פליג עליה וסבר יש אם למקרא ואנא סבר כותיה : יד] כשר וחייבין באשם: טו] חייב באשם תלוי הא מני ר' אלעזר היא : טז] א"ר זירא אמר תיבת חייא נמחק : יז] חתיכה אחת ספק : יח] טעמא דרבה לטעמא א"ת א' נמחק : יט] ומחצה לרבה אות א' נמחק : כ] ר' אלעזר אומר כו' א"ל ר' אלעזר סבר : כא] הוא וקשיא לחייא בר רב : כב] מצוות דליכא ב' : כג] כשיעור דכך צ"ל אות ב' נמחק : כד] איקבע · גליון נ"א דאיברר ודלא כגירסת רש"י ז"ל לקמן : כה] ומ"מ מסופק א)זה מאי תיבת האי ל"ש : כו] דספק אם יום : כז] המלאכה שהיא מרובה שפעל בשבת לפי מה שיבין כמה תיבת שיש נמחק : [illegible]

רבינו גרשום

נדות יוכיח שאין בהן אלא אזהרה אחת שהן מוזהרין עליהן והן אין מוזהרות עליו דעדיין קטנות הן ואינן בנות אזהרות ואעפ"כ חייב על כל אחת ואחת : אע"פ שאין בהן עכשיו אזהרה יש בה לאחר זמן · כשהן גדולות יש בהן ב' אזהרות תאמר בשבת כו' : הבא על הבהמה יוכיח · שאין בה אלא אזהרה אחת בלבד שהוא מוזהר על הבהמה והבהמה אינה מוזהרת ואעפ"כ חייב עליה על כל ביאה וביאה אף אני אביא שבת : אמרתי לו בהמה כשבת כלומר בהמה דאין לו בה אלא באזהרה אחת מיבעיא לי נמי כמו שבת אי חייב אחת על ביאות הרבה או על כל אחת ואחת : מאי קא מיבעיא ליה לר' עקיבא אי שבתות הרבה כחילוק גופין של נדה דמיין לחייבו על כל שבת ושבת כמו הבא על נדות הרבה שחייב על כל נדה ונדה : א"כ ניבעי מיניה העושה מלאכה אחת בשבתות הרבה דומיא דנדה דמלאכה אחת היא : אי וולדי מלאכות כמלאכות דמיין · לחייב עליהן כאבות מלאכות ואי לא קא בעי מיניה משום הכי קאמר מעין מלאכה א"כ ניבעי מיניה העושה מלאכות הרבה תולדות מעין מלאכה אחת בשבת אחת ואמאי קאמר בשבתות הרבה : תרתי בעא מיניה והכא מתרצי לבעיא דידיה העושה [illegible]

[illegible]

הגהות הב"ח

[illegible]

איתיביה ספק בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון יוציא והולד כשר וחייב באשם תלוי הא מני רבי [א] אליעזר היא איתיביה נמצא על (א) שלה אתיום טמאין וחייבין בקרבן נמצא על שלה לאחר זמן טמאין מספק ופטורין מן הקרבן ותני עלה וחייבין באשם תלוי הא מני רבי אליעזר היא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב היו לפניו שתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן ואכל אחת מהן ואינו יודע איזו מהן אכל חייב חתיכה ספק של חלב ספק של שומן ואכלה פטור אמר רב נחמן מאי טעמא דרב קסבר שתי חתיכות *איקבע איסורא חתיכה אחת לא קבעה איסורא מאי איכא בין איקבע איסורא לשאי אפשר לברר [ב] איסוריה איכא בינייהו כגון שהיו לפניו שתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן ובא עובד כוכבים ואכל את הראשונה ובא ישראל ואכל את השניה [ג] לרבא ליכא מצוות בעידנא דאכל ישראל לר' זירא אי אפשר לברר איסוריה לרב נחמן [א]איקבע איסורא איתיביה רבא לרב נחמן [א]רבי אליעזר אומר כוי חייבין על חלבו אשם תלוי ר' אליעזר לא בעי קביעותא לאיסורא איתיביה ספק בן ט' לראשון או בן ז' לאחרון יוציא והולד כשר וחייבין באשם תלוי הא מני ר' אליעזר היא איתיביה נמצא על שלו טמאין וחייבין בקרבן נמצא על שלה אתיום טמאין וחייבין בקרבן נמצא על שלה לאחר זמן טמאים מספק ופטורין מן הקרבן ותני עלה וחייבין באשם תלוי אישתיק לבתר דנפק אמר מאי טעמא לא אמרי ליה דהא מני רבי מאיר היא דלא בעי קביעותא לאיסורא דתניא השוחט אשם תלוי בחוץ ר' מאיר מחייב וחכמים [ב]פוטרין ואמאי לימא ליה דר' אליעזר היא הא קמ"ל דר"מ בשיטת ר' אליעזר קאי אמר [ד] (ג) רבה בר אבוה אמר רב חתיכה ספק של חלב ספק של שומן ואכלה [ה] באנו למחלוקת ר' אליעזר וחכמים לר' אליעזר מאי איריא כי אכלה אפילו לא אכלה נמי [ג]דהתנן ר' אליעזר אומר מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום אמר רב אשי ר' אליעזר אליבא דבבא בן [ו] בוטא דתנן אלא אומרים לו המתן עד שתכנס לבית ספק ת"ר היו לפניו שתי חתיכות אחת של שומן ואחת של חלב בא ישראל ואכל את הראשונה בא עובד כוכבים ואכל את השניה חייב וכן כלב וכן עורב [ז] בא עובד כוכבים ואכל את הראשונה [ח]בא ישראל ואכל את השניה פטור ורבי מחייב אכל את הראשונה בשוגג והשניה במזיד חייב הראשונה במזיד והשניה בשוגג פטור ורבי [ד]מחייב אכל שתיהן במזיד פטור מכלום שתיהן בשוגג [ט]שניהן חייבין השני לא מן הדין אלא שאם אתה אומר פטור קבעת את הראשונה בחטאת ומנו אי רבי מן הדין ומן הדין הוא (ג) אי רבנן משום דלא נקבע ראשון בחטאת נימא ליה לשני אייתי חולין לעזרה אמר רב אשי ר'

א) [לעיל יז: וש"נ] ב) לקמן כה: [זבחים עז: חולין מא:]

לרבי זירא אי אפשר לברר איסוריה · דהא שתיהן נאכלות: לרב נחמן איקבע איסורא · מעיקרא וחייב: ר"מ (ד) מחייב · משום שחוטי חוץ אף על גב דאיכא למימר שמא לא אכל חלב ואשם זה חולין הוא דלא בעי קביעות לאיסור: וחכמים פוטרין · דלא איקבע איסורא דשמא חולין הוא: ואמאי · אלטער דלא אמר לו ר' מאיר *היא הוה ליה למימר [י] אשמעתיה דר' אליעזר היא: בשיטת ר' אליעזר אמרה · משום הכי מחייב דלא בעי קביעות איסור והאי דלא הוה אמר ליה ר' אליעזר היא לא איכפת ליה משום דממילא הוה מלי ידע: אמר [יא] *רבה כו' · אף על גב דאמרי לעיל פטור דבעינן שתי חתיכות לאו דברי הכל אמרי דהא ר' [יב] אליעזר מחייב כיון דאמר דמתנדב אדם כו' וליכא למימר חולין לעזרה מייתי הכא ודאי מיחייב הואיל ובא לידי ספק: מתנדב אדם כו' · טעמיה דר' [יג] אליעזר בגמרא מפרש בפרק בתרא (לקמן כה:): אמר רב אשי · האי דבעינן מקלא איסורא לרבי אליעזר אליבא דבבא בן בוטא קאמר דאמר [יד] בפרק בתרא (שם) שהיה מביא אשם תלוי בכל יום חוץ ממוצאי יום הכיפורים אמר המעון הזה אילו מניחים אותי הייתי מביא אלא אומרים לי (כו') המתן עד שתיכנס לבית הספק כלומר המתן עד למחר שיש מקלא ספק שמא חטאת היום אבל מוצאי יום הכיפורים אין לחוש בכך דהא כיפר עליו יום הכיפורים על ספקו כדאמרינן בפרק בתרא (שם) חייבי אשמות תלויין שעבר עליהן יום הכיפורים פטורין ואליבא דהאי בעינן מקלא ספק כגון חתיכה אחת אפילו לר' אליעזר אבל רבנן דפליגי אדר' אליעזר בפרק בתרא (שם) דאמרי אין מביאין אשם תלוי אלא על דבר שזדונו כרת ואי מייתי הוי מכנים חולין לעזרה הכא נמי פטרי דדוקא בעינן [טו] כדקרינן מצות: וכן אם אכל כלב · את השנייה או עורב חייב ישראל הואיל ובשעה שאכל הוה חתיכה משתי חתיכות: פטור · דליכא ב' חתיכות: ורבי מחייב · דלא בעי ב' חתיכות: ואת השניה במזיד · שהיה יודע שספק הוא: חייב · אשם תלוי אקמייתא דבשוגג הואי ומשתי חתיכות הואי: פטור · דבשעת שוגג לא הוו שתי חתיכות:

*איתיביה אביי · כל הנך פירכי מצי למיפרך לעיל לחייא בר רב: השוחט אשם תלוי בחוץ ר' מאיר מחייב · ואף על גב דר' מאיר קאמר לקמן פרק המביא (דף כג:) אם נודע לו ספיקו יצא וירעה בעדר דהוא יוצא לחולין הכא מיירי קודם שנודע לו דעדיין שם אשם עליו:

וחכמים פוטרין · לאו היינו חכמים דלקמן דפליגי עליה דרבי מאיר פרק המביא (ג"ז שם) דאמר ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה דאם כן הקדש גמור הוא וחייבין עליו בחוץ אלא חכמים היינו כר' מאיר ועדיפי מר' מאיר [טז] ופטרי אפילו קודם שנודע לו:

באנו למחלוקת רבי אליעזר וחכמים כו' מאי איריא כי אכלה אפי' כי לא אכלה נמי דהא תנן ר' אליעזר אומר מתנדב כו' · ואם תאמר מאי פריך אין הכי נמי מתנדב אבל הכא הוא מחייב אשם עבור חטאו וקמ"ל צריך שיביאנו ולא בעינן חתיכה משתי חתיכות ועוד קשה אמאי לא פריך ליה לעיל על ההיא [יז] דר' אליעזר אמר כוי חייבין על חלבו אשם תלוי ויש לומר דהכי פריך מאי איריא כי אכלה כו' פירוש על כרחך האי ר' אליעזר דהכא לאו היינו רבי אליעזר דכוי דאם כן מאי קא משמע לן רב נחמן אלא לעיל גרס רבי אלעזר והכא גרס ר' אליעזר דהוא בר פלוגתיה דרבי יהושע וכן מוכח הסוגיא [יח] מטעמים אשר פירשתי ולכך פריך הא דאמר דבחתיכה אחת מחייב רבי אליעזר אשם תלוי מנא לך הא לא משכחת דרבי אליעזר לא מצריך שתי חתיכות אלא מטעמא דאמר [יט] מתנדב אדם אשם [תלוי] בכל יום ומשום הכי מייתי אפילו בחתיכה אחת ואם כן חובה לא הוי ואם כן אפילו כי לא אכל נמי ומשני רבי אליעזר [אליבא] דבבא בן בוטא [קאמר] ובמוצאי יום הכיפורים [כ] כדפירש הקונטרס ואתא לאשמועינן דרבי אליעזר סבר יש אם למסורת ומצות כתיב (ואף על גב) דאשכחנא דר' אליעזר אית ליה פרק קמא דקדושין (דף יח:) יש אם למסורת גבי בבגדו בה ואם כן ליתני אכלה חובה דמצות כתיב בה לא אכלה נדבה מכל מקום על כרחך לא [כא] אייתי הכא מהאי טעמא דסבר דיש אם למסורת דאם כן מצי מייתי כמו כן אחריני טובא דסבר דיש אם למסורת ועוד אפילו סבר בעלמא דיש אם למסורת סבירא ליה הכא יש אם למקרא מטעם שפירשתי לעיל*) :

והתניא

*) ר"ל מטעם דר"נ דבעינן שיהיה נקבע איסורא עי' בבה"ז

עין משפט נר מצוה: סיך לעיל ט א מיי' פ"ח מהל' שגגות הלכה ד : י ב מיי' פי"ח מהל' מעה"ק הל' י : יא ג מיי' פ"ח מהלכות שגגות הלכה ד :

מסורת הש"ס: נ"ל דאי הוה אמר ליה אשמעינן דר"מ בשיטת ר"א כו' וכ"ה ש"י · רב נחמן נ"ל וכ"ה בש"י וכן בתוס' וכ"ג הב"ח ברש"י · [סיר כג:]

שיטה מקובצת

[א] ר' אלעזר היא אות י' נמחק וכצ"ל לקמן : [ב] לברר איסורן איכא : [ג] לרבה ליכא אות א' נמחק : [ד] אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה: [ה] באנו למחלוקת ע"כ צ"ל דתרוייהו ס"ל דפטור דבעינן ב' חתיכות וליכא אלא בהא קמפלגי אי מקבלין הימנו או לא דלר"א מקבלין אותו הימנו ואע"ג דאי בעי לא מייתי ולחכמים אין מקבלין אבל אין לומר דפליגי אם חייב להביאו דיש אם למסורת או לא דא"כ מאי פריך מאי איריא כו' הא נפקא מינה טובא דאילו אכלה הוזקק להביא עליה אשם תלוי ואי לא אכלה אי בעי מייתי ואי בעי לא מייתי אלא

... אלא לרבי מאי טעמא מחייב הא לא איקבע איסורא דכה"ג אמר תלמודא לעיל דלא איקבע איסורא וצ"ל דלרב נחמן ג' מחלוקות בדבר כו' כמו שכתבתי ומיהו צ"ע דלרב נחמן

מנ"ל האי סברא דבקביעות תליא מילתא ושמא י"ל דמשמע ליה דתנא דידן ס"ל כרבי דמחייב בכה"ג ולא שמעינן ליה דמחייב בחתיכה אחת ממש אלמא בקביעותא תליא מילתא : [ח] בא ישראל ואכל את השניה פטור לרב נחמן דאמר משום דאיקבע איסורא צ"ל דהאי תנא סבר יש אם למקרא ואינו מביא היכא דליכא שתי חתיכות · תוס' : [ט] שניהן חייבין והשני לא מן הדין · צ"ל דלהאי תנא לית ליה הך סברא דפרישינן לעיל אליבא דר' עקיבא דאפילו דיש אם למקרא כיון שהראשון מביא אשם תלוי גם השני מביא דא"כ הוו שניהן מן הדין ועי"ל דהא דאמר ר"ע לקמן זה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי השני שלא מן הדין קאמר כהך דהכא דר' עקיבא סבר כר' אליעזר ומייתי ומתני' תוס' : [י] למימר הא מני ר' אליעזר היא · הא קמ"ל כלומר מש"ה הוי מצטער על שלא אמר ר' מאיר משום דאי הוי אמר ליה אשמועינן דר' מאיר בשיטת : [יא] אמר רב נחמן כו' : [יב] ר' אלעזר אות י' נמחק : [יג] דר' אלעזר מפרש תיבת בגמרא נמחק : [יד] דאמר לקמן בפרק : [טו] בעינן שתי חתיכות כדקרינן : [טז] ועדיפי מר"מ · דפטרי אפילו : [יז] ההיא ר' אליעזר אות ד' נמחק : [יח] הסוגיא מטעמא אשר : [יט] דאמר דמתנדב אדם : [כ] יוה"כ גליון דאם לא אכלה לא מייתי נדבה : [כא] לא אתי הכא אות י' נמחק :

רבינו גרשום

לחלק כדאמר לקמן בסיפא דשמעתין :

... רבי עקיבא סבירא ליה דכי גופין דמיין : מדתניא הכותב ב' אותיות בהעלם אחת חייב בב' העלמות · דהויא ידיעה בינתים: רבן גמליאל מחייב · כדפרשינן לעיל בפירקין דרבן גמליאל סבר אין ידיעה לחצי שיעור אע"ג דהוי ידיעה בינתים לא מפסקא ידיעה לשיעורא ומצטרפי וחייב : וחכמים פוטרין · דקסברי יש ידיעה לחצי שיעור ולא מצטרף שיעורא · קא סלקא דעתא רבן גמליאל כר' עקיבא סבירא ליה דשבתות כגופין דמיין : בשלמא לדידי דאמינא זדון שבת כוליה · מיתרצי מילתא דרבן גמליאל אדרבן גמליאל דהא תניא פטור בזדון שבת ושגגת מלאכות דשבת כי גופין דמיין וכיון דכגופין דמיין ולא עשה אלא חצי שיעור כתיבה בשבת זו וחצי בשבת אחר הילכך לא מיצטרפי ופטור א) : והא דתניא חייב בשגגת שבת וזדון מלאכות · דימים שבינתיים הויא ידיעה לחלק וקסבר הכא לא הויא ידיעה לחלק דאין ידיעה לחצי שיעור אלא מצטרפין וחייב : אלא לרבא דאמר סבירא ליה לר' עקיבא דשבת כגוף אחד הן · דהכי קאמר רבא לעיל ופשט ליה דכי גופין דמיין ולא קביל מיניה אלא סבר כגוף אחד הן : בשלמא הא דתניא חייב משכחת לה בין בזדון שבת ושגגת מלאכות · דהיינו טעמא דחייב דשבתות כגוף אחד הן ובין בשגגת שבת וזדון מלאכות דימים שבינתיים הוויין ידיעה והכא חייב דאין ידיעה לחצי שיעור ומצטרפין : אלא הא דתניא פטור במאי מוקמת לה לא בהדא ולא בהדא · לאו בזדון שבת ושגגת מלאכות ולאו בשגגת שבת וזדון מלאכות : אמר לך רבא · מהכא לא מצית יליף דאמינא רבן גמליאל דפטור כר' אליעזר סבירא ליה דאמר במתניתין שבתות כגופין דמיין הילכך לא מצטרפי שבתות · ולא סבירא ליה כר' עקיבא: והא מדקתני הכא ומודי רבן גמליאל [מכלל]דפליגי באוחרניתא' רבן גמליאל וחכמים: אי אמרת בשלמא · האי ומודה רבן גמליאל לחכמים דהיינו רבי עקיבא דרבן גמליאל כר' עקיבא סבירא ליה : היינו דפליגי · באוחרניתא בשגגת שבת וזדון מלאכות דימים שבינתים הויין ידיעה לחלק : דרבן גמליאל סבר אין ידיעה לחצי שיעור · וחייב : ור' עקיבא סבר כו' : ומודה רבן גמליאל לר' עקיבא בזדון שבת כו' · אלא אי אמרת רבן גמליאל כר' אליעזר סבירא ליה · דר' אליעזר היינו חכמים דקאמר ומודה להו רבן גמליאל מכלל דפליגי באוחרניתא במאי פליגי : אי בשגגת שבת וזדון מלאכה · דימים שבינתים הוויין ידיעה לחלק ורבן גמליאל דמחייב דקא סבר אין ידיעה לחצי שיעור בהא אפי' ר' אליעזר כרבן גמליאל סבירא ליה דאין ידיעה לחצי שיעור : דתניא הכותב ב' אותיות כו' · ר' אליעזר מחייב ואלא באחד על האריג פליג ר' אליעזר(נמי)והיינו נמי חצי שיעור בהא נמי חיובי מחייב ר' אליעזר : דתנן ר' אליעזר אומר האורג כו' · אלא ודאי כר' עקיבא סבירא ליה · אמר רבא לעולם כר' אליעזר סבירא ליה ומכלל דפליגי בהדא · דתנן הוציא חצי גרוגרות וחזר והוציא חצי גרוגרות בהעלם אחד חייב · דמצטרפין : בב' העלמות · פטור : ר' יוסי אומר בהעלם אחד אם לרשות אחת הוציאן חייב · דמצטרפין לשתי רשויות אין מצטרפין ופטור דרבן גמליאל מחמיר כתנא קמא והכי קסבר בהעלם אחד חייב אע"ג דהוציאן לשתי רשויות · ור' אליעזר סבר לה כר' יוסי דאם הוציאן לשתי רשויות אע"ג דבהעלם אחד פטור · ובהדא פליגי · בהידין מסתברא כרבא אי כרב חסדא : אמר לו ר' אליעזר חייב על כל אחת ואחת מק"ו ומה נדה כו' : בשלמא לרב חסדא דאמר שגגת שבת וזדון מלאכה · דליכא חילוק מלאכות ובעא מיניה דימים שבינתים מי הוויין ידיעה לחלק אי לא : היינו דקאמר ליה ומה נדה · דהתם בנדה נמי ימים שבינתים הוויין ידיעה לחלק כדמפרש לקמן : אלא לרבא כו' · דאי כגופין דמיין אי לא בעא מיניה וקא אמר ליה ומה נדה היינו גוף אחד א"כ ומה נדות · איבעי ליה למיתנא דנדות הוו גופין מוחלקין : אמר לך רבא תני ומה נידות · שמואל תני נדה וסבירא ליה כרב חסדא : ולרב חסדא · נדה מאי ימים שבינתים הוויין ידיעה לחלק אית ליה · אמר רבא כגון שבא עליה ושבלה כו' · דבטבילות הוויין כימים שבנתים לחלק על כל ביאה וביאה : בשלמא לרבא · דאמר שבת אי כגופין דמיין אי לא בעיא מיניה היינו דקתני הבא על הקטנות דהיינו גופין מוחלקין : אלא לרב חסדא · דאמר דימים שבינתים הוויין ידיעה לחלק בעא מיניה : אמאי קאמר הבא על הקטנות · ליתני הבא על הקטנה חמש ביאות דאית בה ימים שבינתים לחלק כדאמרן:אין הכי מצי מיתנא ומאי קטנות כל קטנות דעלמא דאם בא על אחת מהן ביאות הרבה חייב על כל אחת ואחת: מתניתא דלא כהדין תנא דתניא אמר ר' שמעון כו' : תאמר בנדה · שאין בה תוצאות הרבה ענינין הרבה לא אבות ולא תולדות אלא חיוב ביאה בלבד לא אם אמרת בקטנות נדות שהן גופין מוחלקין תאמר בנדה שהיא גוף אחד : א"ל הבא על הבהמה יוכיח · א"ל בהמה הואיל והיא גוף אחד מיבעיא לי כמו נדה אם אינו חייב אלא אחת או על כל אחת ואחת : סליק פירקא

ספק אכל חלב כו' : ג) מביא אשם תלוי על כל ספק מאלו · ולכשיודע לו הודאי יביא חטאת · כך על לא הודע שלהם שלא נודע לו שודאי אכל אלא נודע לו שספק חלב אכל אינו מביא אלא אשם תלוי אחד: אם היתה ידיעה בינתים · בין זית לזית כשם שהוא מביא על ידיעה ודאית חטאת על כל אחד כך על ידיעה ספק מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת : כשם שאם אכל חלב ודם ונותר ופיגול בהעלם אחד · שלא היתה בו ידיעה

א) ע"כ שייך לדף טו ע"ב ב) ע"כ שייך לדף יז ע"א

הגהות הב"ח (א) גמ' איתיביה נמצא על שלו טמאים וחייבין בקרבן נמצא על שלה וכו' הא מני ר' אליעזר : (ב) שם אמר רבה נ"ב גי' רש"י רב נחמן : (ג) שם דאי רבנן : (ד) רש"י ד"ה רבי מאיר היא דמחייב וכו' דאיכא למימר שמא אשם זה כצ"ל ותיבה לא אכל חלב נמחק :

א) לכאורה צ"ל להיפך בשלמא לרבי דמחייב ניחא דהא איקבע איסורא אבל לרבנן מ"ט דפטרי הא איקבע איסורא דכה"ג אמר תלמודא לעיל דמקרי בכה"ג איקבע איסורא כצ"ל ·

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פ"ח מהלכות שגגות הל' ז [ספק כרבי והטעם מבואר בכ"מ]
יג ב מיי' שם הלכה ח :
יד ג מיי' שם פ"א הלכה ט :
טו ד מיי' שם פ"ג הלכה ט :
טז ה מיי' שם פ"ו הלכה ה :
יז ו מיי' פ"ב מהלכות שביתות עשור הל"ג טוש"ע א"ח סי' תריב סעיף ט בהגה"ה :
יח ז מיי' פ"א מהלכות שגגות הלכה ו :

תורה אור

ר' אליעזר היא דאמר מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום הילכך אמרינן ליה אייתי אשם תלוי ואתני אי אכל ראשון שומן הוא אכל חלב ליהוי כפרה ואי לא ליהוי א]נדבה *ת"ר אכל ספק חלב ונודע לו ספק חלב ונודע לו רבי אומר אומר אני כשם שמביא חטאת על כל אחת ואחת כך מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת רבי יוסי ברבי יהודה ור' אלעזר ב] ורבי שמעון אומרים *אין מביא אלא אשם תלוי אחד שנאמר °על שגגתו אשר שגג אפילו על שגגות הרבה אינו חייב אלא אחת אמר ר' זירא כאן שנה רבי ג] ידיעות ספק מחלקות לחטאות רבא אמר אין ידיעות ספק מחלקות לחטאות אלא הכי קתני 'כשם שאם היתה לו ידיעה ודאי מביא חטאת על כל אחת ואחת כך אם היתה לו ידיעת ספק מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת א"ל אביי ואת לא תסברא דידיעות ספק מחלקות לחטאות דאי סלקא דעתך ידיעות ד] [ספק] אין מחלקות לחטאות וחטאת אחת מביא אמאי מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת והתניא ה] *כללו של דבר כל שחלוקין בחטאות חלוקין באשמות אמר ליה רבא בר חנן לאביי ולדידך דאמרת ידיעות ספק מחלקות לחטאות אלא מעתה אכל כזית חלב לפני יום הכיפורים וכזית חלב אחר יום הכיפורים ויוה"כ במקום אשם תלוי קאי הכי נמי דמביא שתי חטאות הא בהעלם אחת אכלינון א"ל אביי ומאן לימא לן דיום הכיפורים מכפר ו] על דלא מתידע ליה דילמא והוא דמתידע ליה א"ל רבא(א) ז] א)הודע ג'ולא הודע תנן איכא דאמרי אמר ליה רבא בר חנן לאביי מה אילו אכל כזית חלב שחרית ביום הכיפורים וכזית חלב במנחה ביוה"כ הכי נמי דמיחייב שתי חטאות א"ל אביי ומאן לימא לן דיוה"כ כל שעתא מכפר דילמא כוליה יומא מאורתא א"ל ח] ג)(רבה בב"ח תרדא) ג)תניא ד)'הרי שבא לידו ספק עבירה ביוה"כ אפילו עם חשיכה פטור שכל היום מכפר ט] מתיב רב אידי בר אבין ה)'אכל ושתה בהעלם אחת אינו חייב אלא חטאת אחת והא בין אכילה לשתייה אי אפשר דלא הוה שהות ביום דמתיידע ליה וכפר ליה י] דיוה"כ במקום אשם תלוי קאי וקתני אינו חייב אלא חטאת אחת ואי סלקא דעתך ידיעות ספק מחלקות לחטאות ליחייב שתי חטאות אמרי כי אמר ר' זירא לרבי הא רבנן היא והא מדסיפא רבי היא דקתני ו)'שתה ציר או מוריים פטור הא חומץ חייב ומני רבי היא דתניא חומץ אין משיב את הנפש רבי אומר אומר אני חומץ משיב את הנפש ומדסיפא רבי רישא נמי רבי אמרי סיפא רבי רישא רבנן איתיביה רבא אכל למחר נהנה היום נהנה למחר אבל היום נהנה למחר נהנה היום אבל למחר ז)ואפילו מכאן ועד שלש שנים מנין שהן מצטרפין זה עם זה ת"ל °תמעול מעל ריבה ואמאי הא כיפר עליה יום הכפורים אמרי כי מכפר יוה"כ על איסורא על ממונא לא מכפר ואיבעית אימא כי מכפר יוה"כ על כוליה שיעורא על פלגא דשיעורא לא מכפר ח)וכן אמר ריש לקיש כאן שנה רבי ידיעות ספק מחלקות לחטאות רבי יוחנן אמר אין ידיעות ספק מחלקות לחטאות אלא הכי קתני כשם שאם היתה לו ידיעה ודאי מביא יא] על כל אחת ואחת כך אם היתה לו ידיעת ספק מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת בשלמא לרבי יוחנן היינו דקא תלי לאשם בחטאת אלא לריש לקיש חטאת באשם מיבעיא ליה קשיא ורמי דר' יוחנן אדר' יוחנן ורמי דריש לקיש אדריש לקיש ט)דתניא 'שני שבילין אחד טמא ואחד טהור והלך בראשון ולא נכנס בשני ונכנס חייב הלך בראשון ונכנס (פטור בשני ונכנס חייב הלך בראשון ונכנס) והזה ושנה וטבל והלך בשני ונכנס חייב רבי

והתניא כל שחלוקות כו' · ואף על גב דר' יהודה קאמר לה לעיל (דף טו:) מכל מקום לא משמע דפליג עליה רבי בהא ולרבי יוסי ברבי יהודה יח] הכי פירושו כל שחלוקות לחטאות כגון חלב ודם פיגול ונותר חלוקין לאשמות דצריך להביא אשם תלוי על כל אחת ואחת אכל בידיעה לא קמיירי יט] וגם לרבא הכי פירושו כל שחלוקות לחטאות בידיעת ודאי חלוקות לאשמות בידיעת ספק : אלא מעתה אכל כזית חלב לפני יוה"כ וכזית לאחר יוה"כ· דהשתא איכא שתי אשמות אכילת חלב דלפני יוה"כ כיפר יוה"כ במקום אשם ואכילת חלב דלאחר יוה"כ הביא עליו אשם והשתא איכא ב' אשמות הכי נמי דאם נודע לו אחר כך על שניהן שיביא שתי חטאות והא אכלם בהעלם אחת אלא לא מייתי ואם כן שמע מינה דהאי כללא כל שחלוקין כו' ליתא שהרי הכא איכא ב' אשמות וליכא כי אם חטאת אחת: אמר ליה דילמא יום הכיפורים אינו מכפר אלא אם כן הודע · ועתה יש שתי חטאות כמו שתי אשמות · אמר ליה רבא בר רב חנן הרדא רבא בר רב חנן היה חבר אביי כדאיתא פרק *כילד מברכין (ברכות דף מו) : כ] הא דנקט חלב שחרית ביום הכיפורים ולא נקט מילתא דהיתר וחייב קרבן עבור יום הכיפורים עצמו דאסורה באכילה דאם כן צריך למינקט ככותבת שהוא שיעור אכילת יום הכיפורים ונקט שיעור זוטא ולכך נקט כזית חלב שהוא פחות :

ר' אליעזר היא · הילכך ליכא למימר חולין לעזרה ניהו : ואתני · אי ראשון שומן אכל ודאי השני חלב ואי אכל ודאי חלב (ג) מספקא ליהוי ליה כפרה להגין עליו עד שיודע לו ויביא חטאת ואי לא ליהוי נדבה : ונודע לו · שספק הוא : כשם · שאם יודע לו באחרונה שכולן ודאי חלב יב] היו (ג) ודאי ליהוי מביא חטאת על כל אחת ואחת דידיעות ספק שבינתים מחלקות לחטאות דלא הוי העלם אחת : כך מביא אשם תלוי על כל אחת · כל זמן שלא נודע לו ידיעה ודאית : כאן שנה רבי · כדפרישית : אלא מעתה אכל כזית חלב קודם יום הכיפורים וכזית חלב לאחר יום הכיפורים : ושניהם בהעלם אחת : במקום אשם תלוי · כדקתני בפ' בתרא (לקמן כה·) חייבי אשמות תלויים שעבר עליהן יום הכיפורים (ד) יג] א' והוה ליה כידיעת ספק : דילמא · הא דאמרינן יום הכיפורים מכפר והוא דמתיידע ליה יד] שספק חלב אכל : הודע ולא הודע תנן · בפ"ק דשבועות (דף יג:) מפרש בגמרא בין שנודע לו ספקו בין שלא נודע לו ספקו קודם יום הכיפורים יוה"כ מכפר אלמא אף על גב דלא מתיידע ליה לגמרי מכפר: תרדא · (ה) שוטה לשון אחר עלל : אכל ושתה בהעלם אחת ביום הכיפורים: אינו חייב אלא אחת · דשתיה בכלל אכילה : דמתיידע ליה · כלומר טו] *אי שיעור דהוי אפשר לאודועי וכיון דאיכא שהות דיום הכיפורים בנתיים כדי ידיעה הם ליה ההוא שיעור במקום *ספק ידיעה באשם תלוי : רבנן היא · ר' יוסי ור' אליעזר : אכל היום · משל הקדש שוה חצי פרוטה: נהנה·במידי דלאו בר אכילה : ומכאן עד ג' שנים · ובהעלם אחד טז]: הא כפר עליו יוה"כ· שבינתים על חצי שיעור קמא ואי ידיעות ספק מחלקות הא הוה יוה"כ כידיעת ספק ואמאי מצטרפין : היינו דתלי לאשם בחטאת ·דכשם שאם היתה ידיעה ודאית בנתיים היתה מחלקת לחטאות דכתיב (ויקרא ה)או הודע אליו חטאתו כך ידיעת ספק מחלקת לאשמות ומביא אשם תלוי על כל אחת ואחת אלא לריש לקיש חטאת באשם איבעי ליה למיתלי כשם שידיעת ספק מחלקת לאשמות כך מחלקת לחטאות ולכשיודע לו באחרונה יביא חטאת על כל אחת ואחת דהא עיקר ידיעת ספק באשם כתיבא : אחד טמא ואחד טהור · ואין ידוע איזה טמא ואיזה טהור : ולא נכנס· למקדש : בשני ונכנס · למקדש יז] : חייב · על ביאת מקדש דממה נפשך איכא ידיעה ודאית וטמא הוא שהרי הלך (ו) בשתיהן : בשני ונכנס · ובכניסתו בשני נעלמה ממנו טומאה דכניסה ראשונה חייב :
רבי

א) [שבועות כ: לקמן כו·] ב) [נ"ל רבא בר חנן תרדא ופי' של תרלא שוטה] מוליד ליר ערוך ערך תרל ועי' רש"י ב"ק קה: וב"מ כ:] ג) [נ"ל תנן] ד) [לקמן כה·] ה) [יומא עא·] ו) יומא פא· ז) [מעילה יח: ע"ש] ח) [שבועות יט: כל הענין עד סופו] ט) [שבועות יט:] תוספתא דטהרות פ"ו

מסורת הש"ס

שבועות יט: ע"ש

נ"ל איכא [לעיל ת: טו:]

נ"ל ידיעת ספק

נ"ל · כילד משתתפין דף פו'

הגהות הב"ח

(א) גמ' א"ל רבא תרדא הודע : (ב) רש"י ד"ה ואתני וכו' ומספקא נ"ב ר"ל או מספיקא : (ג) ד"ה כשם וכו' שכולן ודאי חלב היו ראוי להיות מביא : (ד) ד"ה במקום אשם וכו' יום הכיפורים פטורים והוה ליה : (ה) ד"ה תרדא נ"ב ובהלכה מליעא דף כ' פרש"י לשון שמוס : (ו) ד"ה חייב על ביאת וכו' הלך בשתיהן ובכניסתו נעלמה ממנו טומאה הס"ד והאחר נמחק ונ"ב כך פרש"י בשבועות דף י"ט :

שיטה מקובצת

א] ליהוי ליה כפרה : ב] אלעזר בר' שמעון אות ו' נמחק : ג] ידיעות ספק מחלקות לחטאות ה"מ למיפרך מאי כשם כדפריך לקמן לרשב"ל : ד] ידיעות ספק אין : ה] כללו של דבר כל שחלוקין לחטאות חלוקין לאשמות אכל כזית חלב לפני יוה"כ [וכזית חלב אחר יוה"כ] דהשתא איכא שתי אשמות יוה"כ דהוי במקום אשם וכפר על כזית ראשון אי הוי ספק חלב ואחר יוה"כ יביא אשם תלוי על הזית השני ה"נ דמייתי שתי חטאות על שניהם כשיודע לו שאכל חלב והא בהעלם אחד אכלינון ואפילו ידיעת ספק אין ולדבריו אין הכלל כל שחלוקין לחטאות חלוקין לאשמות קיים שהרי יש כאן שני אשמות ואין כאן אלא חטאת אחת כך פי' התוס' אבל מדקאמר ולדידך דאמרת ידיעת ספק מחלקת לחטאות משמע שאין פריך כך אלא ה"פ לדידך דאמרת [דידיעות] ספק מחלקות לחטאות כמו שמחלקות באשמות ואע"פ שאינו ראוי שידיעת ספק תחלק בחטאות (תחלק) כיון שאינו מביא (אלו) [אלא] בידיעה ודאית אלא שאתה [רוצה] לומר אותו מכלל זה כל שהלוקין לחטאות חלוקין לאשמות א"כ כל דבר שמחלק באשמות מחלק בחטאות דיוה"כ כיון שמחלקת באשמות יש להלק נמי בחטאות וזה אי אפשר כיון דליכא ידיעה כלל וא"כ אין הכלל אמת לענין יוה"כ הילכך ספק ידיעה נמי לא תלמוד ממנו וכן יש לפרשו כל שחלוקין בחטאות דהיינו ידיעה ודאית חלוקין באשמות בידיעת ספק וכן אתה צריך לפרש גבי כזית חלב [שחרית] וכזית [חלב במנחה]וגבי אכל[ושתה] בהעלם אחת [אכל היום ואכל למחר] (וגבי)[אמאי] הא [כיפר עליה יוה"כ] ואי [ס"ד ידיעת ספק] מחלקות בחטאת כמו שמחלקת [באשם תלוי] וא"כ יוה"כ כחטאת [מה] חטאת [אם הפסיק] א) בשתי חצאי [היום]לעשות ונודע לו לא יצטרפו[אף] אשם מעילות : הרא"ש ז"ל כל שחלוקין כו' ואי אין ידיעת ספק מחלקות לחטאות כיון דס"ל לרבי דמחייב אשם תלוי על כל אחת ואחת מידיעת ספק א"כ לא הוי הכלל ברור בשלמא לר' יוסי ברבי יהודה דסבר דאפילו לאשם תלוי אין ידיעת ספק מחלקות ניחא כללו של דבר כדתנן במתניתין כשם שאם אכל כזית חלב ונותר ופיגול כו' דהיינו ספק חלב וספק נותר ומיירי דלא היתה ידיעה כלל : ו] מכפר אע"ג דלא תיבת על נמחק : ז] רבא תרדא הודע : ח] אמר ליה תרדא תיבות רבה בב"ח ל"ש : ט] מתיב · גליון הוי כמו אתקפתא דלעיל אלא דלעיל פריך מסברא ומצי לדחויי דאה"נ כדתריץ לעיל אבל הכא פריך ממשנה דתני בהדיא אין חייב אלא אחת · מהר"י ז"ל : י] ליה יום הכפורים דיוה"כ : יא] מביא חטאת על : יב] ודאי חלב היו מביא תיבות ודאי ליהוי נמחק : יג] הכפורים פטורים והוה ותיבת א' נמחק : יד] ליה קודם יוה"כ שספק חלב אכל אבל ידיעת ספק אימא דלעולם אינה מחלקת : טו] [כלומר איכא]תיבת אי נמחק: טז] א' והיינו צירף את המעילה לזמן מרובה דתנן לעיל [דף טו ע"ב] דחייב:יז] למקדש ובכניסתו [נעלמו]ממנו מקדש וידע טומאה [דהוי ליה] ידיעה [בתחילה] ובסוף והעלם בנתים : יח] יהודה · גליון דאם אכל בהעלם א' ספק שלשתן חייב שלשה אשמות · מהר"י ז"ל : יט] קמיירי דהא סבר דאף באשמות אין ידיעות מחלקות גי' מהר"י ז"ל : כ] הא · גליון וזה לשון הרא"ש ז"ל אילו אכל כזית חלב הוי מצי למימר אכילה סתם ולאו דוקא א"נ משום כזית נקט [חלב] דאכילת היתר בעינן ככותבת · ע"כ :

רבינו גרשום

ידיעה אלא לבסוף חייב על כל אחת ואחת חטאת מפני שהן שמות מוחלקין : כך על לא הודע שלהם· שנודע לו שספק חלב ודם ונותר אכל מביא אשם תלוי על כל אחד : חתיכה אחת שנינו · ברישא דמתניתין : וחייא בר רב אמר חתיכה אחת מב' חתיכות · א' של חלב וא' של שומן שנינו·דלא ידע אי זו אכל : במאי פליגי · מכדי בין למר בין למר חייב באשם תלוי במאי פליגי : רב אסי סבר יש אם למסורת מצות כתיב · ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ בעשותה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשנה היינו חתיכה אחת ספק חלב ספק שומן שמצוה שלא לאוכלה : יש אם למקרא מצות קרינן · היינו ב' חתיכות של ספק שמצוות שלא לאוכלן : לא תיזלו בתר איפכא · לחפך אחר קושיות יכול לשנויי לכו כו' : עד שישגג בב' מצות · בב' חתיכות דקסבר יש אם למקרא ומצות קרינן : הוי · דלא הכריש מן חכמים אם מין חיה אם מין בהמה חייבין על חלבו אשם תלוי והא כוי חתיכה אחת היא : אמר ליה ר' אלעזר · אית ליה אם למסורת מצות כתיב : ספק בן תשעה לראשון · כגון הבא על יבמתו בתוך ג' חדשים שמת אחיו ואשתו ילדה לסוף ו' חדשים והרי הוא ספק אם בן תשעה הוא ושל ראשון או בן שבעה ושל אחרון יוציא דשמא הוולד בן של ראשון הוא ולא היתה זקוקה לו וקא עבר עלה משום אשת אח והוולד כשר ממה נפשך אם בן ראשון הוא הרי הוא כשר ואם בן אחרון הוא הרי הוא כשר : וחייבין · שניהם אשם תלוי שזה וזו לא ידעו שהיא מעוברת והא אשה זו דחתיכה אחת היא וקתני דחייב באשם תלוי : הא נמי ר' אלעזר היא דסבירא ליה דיש אם למסורת : נמצא על שלו טמאין וחייבין קרבן · דאמרינן בנות ישראל משמשות בב' עדים אחד בעילה בודקות עצמן אם טהורות הן אחד לו ואחד לה · בעד אחד מקנחת בעלה לראות אם יש בעד כלום דם ובעד אחת מקנחת את עצמה · אם נמצא על עד שלו דם טמאין דבידוע דבשעת בעילה היתה נדה · וטמאין כל הטהרות שנגעו אחר מיכן וחייבין בקרבן חטאת על הנדה דשוגגין היו וכן אם נמצא דם על עד שלה : אותיום · פירש לאלתר אחר בעילה טמאין נמי וחייבין בקרבן דבידוע דבשעת בעילה היתה נדה : נמצא על עד שלה לאחר זמן · שבא עליה כגון שלא בדקה עצמה לאלתר לאחר בעילה אלא לאחר זמן ומצאה דם טמאין מספק ,דספק אם בשעת בעילה היתה נדה וספק שמא לאחר מיכן ראתה הילכך טמאין מספק וכל הטהרות שנגעו למפרע משעת ביאה תולין לא אוכלין ולא שורפין : ופטורין מן הקרבן מחטאת : ותני עלה וחייבין באשם תלוי · והא אשה זו דחתיכה אחת היא וקתני דחייבין באשם תלוי : חתיכה אחת ספק של חלב וספק של שומן ואכלה פטור · לגמרי מ"ט דרב קסבר ב' חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן משום הכי חייב באשם תלוי דב' חתיכות איפשר לברר איסורן אם נגע ואכל בעיקר האיסור דבודקין האחרת שנשיירה מי שהוא בקי יכול לראות אם זו היא של שומן ודאי אותה שאכל חלב היא הילכך קודם שלא בדקוה חייבין אשם תלוי ואחר שבדקוה ונודע לו דודאי .חלב הוא חייב חטאת אבל חתיכה אחת ספק חלב ספק שומן ואכלה מאחר שאכלה אי איפשר לברר איסור אם חלב היתה אם שומן הילכך אין מביא אשם תלוי דאין מביאין אשם תלוי אלא על דבר שאיפשר להתברר לאחר זמן איכא דאמרי ב' חתיכות איפשר לברר איסורא להכי חייב דהיה לו לברר איזו אכל אבל חתיכה מה יכול לברר בה הילכך פטור : מאי איכא בין טעמיה דרבה לטעמיה דר' זירא · תרוייהו בעו חתיכה אחת מב' חתיכות · איכא בינייהו כזית ומחצה · כגון ב' חתיכות באחת יש בה כזית ובאחת יש בה חצי זית ואין ידוע אי זו של חלב ואכל אותה של זית : לרבה איכא מצות · דמכל מקום הא איכא בינייהו ב' חתיכות : לר' זירא אי איפשר לברר איסורו · דאותו חצי זית שנשתייר לא מינכר אי חלב הוא או שומן דדבר מועט הוא הילכך פטור · לישנא אחרינא לרבה ליכא מצות דמצוות משמע ב' חתיכות שלימות וליכא ופטור · לר' זירא חייב דחצי זית נמי איפשר לברר איסורו אם הוא שומן או חלב מי שהוא בקי ע"י הדחק לידע מה היה הזית שלם הילכך כב' חתיכות דמי וחייב: איתיביה ר' ירמיה לר' זירא דהא כו' · וספק בן תשעה ונדה שנמצא על שלה לאחר זמן דכל הני אי איפשר לברר איסורן וחייבין אשם תלוי וקא פשט ליה אכולהו א) הא מני ר' אלעזר היא · ולאו דברי הכל : מ"ט דרב קסבר ב' חתיכות · איקבע איסורא דודאי אחת מהן חלב הילכך חייב חתיכה אחת לא איקבע איסורא דספק שומן היא : מאי איכא בין איקבע איסור לאיפשר לברר איסורן · ובין רבא דבעי מצות : לרבא ליכא מצות בעידנא דאכל ישראל את השנייה דהא ראשונה ליתה דאכלה נכרי : וכן נמי לר' זירא פטור · דהא כי אכל ישראל את השנייה לא נישתייר שם ואי אפשר לברר איסורא

א) ע"כ שייך לדף יז ע"ב

סה

א) מלה דנ"ל דמה מעלת אם הפסיק בשתי חלאי זיתי חלב שנודע לו בנתים באכל ספק חלב לא מלטרפי ה"נ אשם מעילות הוא כן וא"כ היכי תנן דלירף את המעילה ואפי' מכאן ועד ג' שנים ·

עין משפט נר מצוה

יט א מיי' פי"א מהל' שגגות הל' י:
כ ב מיי' פ"ב מהל' שגגות הל' ג ופ"ח הל' ס:
כא ג מיי' שם פ"ח הל' ס:

רבינו גרשם

מה אכל: ולרב נחמן חייב. דהא איקבע איסורא דהא היו ב' חתיכות מעיקרא ואחת מהן היתה של איסור: איתיביה רבא לרב נחמן והא כוי וספק בן ט' וספק נדה לא הוי כל אחת ב' חתיכות ולא מצית למימר איקבע איסורא וחייבין באשם תלוי: השוחט אשם תלוי בחוץ. אשם תלוי ספק הוא אם הוא קודש או חולין שאם אכל חלב הוי אשם קודש ואם שומן אכל הוי חולין. ר' מאיר מחייב להביא אשם תלוי דספק קודש שחט בחוץ אלמא דר' מאיר לא בעי קביעותא דמחייב אפי' בחתיכה אחת: וחכמים פוטרים דבעו קביעותא: ואמאי א"ל דהא ר' מאיר היא לימא ליה נמי ר' אלעזר היא. אין הכי נמי מצי אמר אלא הא קמ"ל דר' מאיר קאי בשיטת ר' אלעזר' דלא בעי קביעותא לאיסורא: באנו למחלוקת ר' אלעזר וחכמים דפליגי במתניתין דפירקין בתרא לר' אלעזר דאמר מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום מביא קרבן אשם תלוי נמי על זו. ולחכמים דאמרי אין מביאין אשם תלוי אלא על דבר שזדונו *) כרת ושגגתו חטאת הא כיון דאין זדונה כרת דספק שומן היא אין מביאין עליה אשם תלוי לר' אליעזר מאי איריא כי אכלה דמביא אפילו כי לא אכלה נמי מצי מביא דהא תנן ר' אליעזר כו': אמר רב אשי. האי דקתני ואכלה ר' אליעזר דבבא בן בוטא היא: דתנן אלא אמר לו המתן שלא תביא אשם תלוי: עד שתכנס לבית ספק' עד שתעשה דבר שיש בו ספק חיוב חטאת היינו כגון אכל חתיכת ספק חלב ספק שומן או כיוצא בה והרי אמרו לו היינו ר' אליעזר הילכך קאמר ואכלה דהיינו בית ספק חיוב חטאת והאי דבבא בן בוטא בפירקא בתרא הוא' אמרו עליו על בבא בן בוטא שהיה מתנדב אשם תלוי בכל יום חוץ מאחר יוה"כ יום אחד דיוה"כ מכפר במקום אשם תלוי ואותו יום שאחר יוה"כ יודע הוא בעצמו שאתמול חטא והיום עדין לא חטא. אמר המעון הזה אילו היו מניחין לי הייתי מביא אפי' ביום שאחר

רש"י

רבי שמעון פוטר בזו. דשני טומאות ניהו אבל חדא וחדא כניסה איכא למימר שביל זה הוא הטהור והילכך ליכא ידיעה ודאית בתחלה ובטומאת מקדש בעינן ידיעה בתחלה ובסוף והעלם בנתים ות"ק דמחייב מפרש טעמיה לקמן: ואפילו בקמייתא. בתרתי קמייתא בתמיה והא איכא ידיעה ודאית (ג) בכניסה אחריתי: שכח שהלך בראשון. ואף על גב דטומאה ודאית היא מיהא ליכא אלא מקצת הידיעה דשכח את הראשון ובהא פליגי הני תרי תנאי אליבא דר' שמעון ת"ק אליבא דר' שמעון לא פטרו אלא בבתרייתא דאילו בקמייתא כיון דממה נפשך איכא ח] טומאה ידיעה ודאית שהלך בשניהם אף על פי ששכח שהלך בראשון אפילו הכי מקצת ידיעה כידיעה והוה ליה ידיעה בתחלה אבל בבתרייתא ליכא ידיעה ט] ודאית: ור' שמעון בן יהודה סבר. אף על גב י] דטומאת ידיעה ודאית היא כיון דליכא אלא מקצת ידיעה כמאן דליתיה דמיא: ר' ישמעאל כו'. בפרק שני דשבועות (דף יד:): וקשיא דריש לקיש אדריש לקיש. דאמאי לא אוקמה כרבי ולימא ידיעת ספק כודאי: ונעלם והוא טמא. משמע אף על גב דאיכא קצת העלמה בטומאה חייב: ונעלם כו'. מדאפיק הני תרי ונעלם להך דרשא אלמא לית ליה ידיעה בתחלה דידיעת טומאה דבעי בתחלה ובסוף לא מפקא אלא מהנך תרי ונעלם כדאמרן בפ"ק דשבועות (דף ד:): **מתני'** חלב ונותר לפניו. וכסבור שניהן שומן דהיתרא: אשתו נדה ואחותו עמו בבית. בא על האחת כסבור זו אשתו וכסבור שטהורה היא וגמלא שאשתו היתה נדה ועוד ספק על איזו מהן בא: ור' יהושע פוטר. מפרש בגמרא (ד) אשר חטא בה עד שיודע לו במה חטא: או שעשה. מלאכה בשבת ואינו יודע איזו מלאכה עשה אם חרש אם זרע: אף מאשם תלוי. מפרש בגמ': לא נחלקו. ר' אליעזר דאמר לא בעינן שידע במה חטא *[ור' יהושע דאמר בעינן שידע במאי חטא]: על דבר שהוא יא] משם אחד. כגון שתי אילנות של מין אחד לפניו ולא ידע אם מזה לקט אם מזה: שהוא חייב. שהרי ידע במה חטא איזו מלאכה עשה שבלקיטת תאנים חטא: על מה נחלקו על דבר שהוא משום שני שמות. כגון ספק קצר ספק טחן אי נמי ספק תאנים ספק ענבים וכן נתכוין לזו ועשה את זו דבה דכתיב בקרא בין אידיעה בין אחטאת היא לר' יהושע עד שיתכוין לחטוא בה ולעת הידיעה ידע במה חטא ולרבי אליעזר כיון שנתכוין לדבר שיש בו חטא ולעת ידיעה נודע לו שחטא שגי: א"ר יהודה כו'. בגמרא מפרש מאי פלוגתיה דרבי יהודה עלייהו: ותמיה אני אם פטר בה. כלומר על מה פטר בה רבי יהושע אלא נתכוון על דבר האסור: א"כ. דמתעסק כי האי גוונא חייב למה נאמר בה: פרט למתעסק. בהיתרא כגון לחתוך את התלוש וחתך את המחובר אבל זה המתעסק באיסור חייב: **גמ'** מבעי ליה פרט למתעסק. כגון נתכוון לזו ועשה אחרת ואי קשיא אם כן דר"א אית ליה דרב נחמן האי בה דדריש ר' אליעזר פרט למתעסק לא צריך דממלאכת מחשבת דמייתי רב נחמן מלי למילף נראה לי דר"א לית ליה דרב נחמן דדריש מלאכת מחשבת אסרה תורה דלא משמע ליה ההיא דרשא ולא מייתי דרב נחמן אלא משום דאמר בהדיא דמתעסק בשבת פטור אבל לרבי יהושע דדריש אשר חטא בה עד שיוודע לו במה חטא איסו דריש כרב נחמן מלאכת מחשבת אסרה תורה*) :

*) [וע' תוס' סנהדרין סב: ד"ה לרבנן]

תוספות

אדמוקמת כרבי ישמעאל לוקמה כרבי. וי"ל על כרחך דלאו כרבי ממש דאם כן בלא קשיא דריש לקיש אדר"ל מלי למפרך לוקמה כרבי ומטעם ידיעת בית רבו ומש"ה חייב דהוה ליה ידיעת בית רבו ורבי סבר שמה ידיעה אלא הכי פריך אדמוקמת ליה כרבי ישמעאל ומוקמת ליה בלא ידיעה כלל לוקמה כרבי ובידיעת מקצת כמו ידיעת ספק דסבר רבי שמה ידיעה: **הא** מתניתין היא דתנן כו'. והקשה הרב ר' שמואל מוורדו"ן והיכי מוכח מהאי מתניתין דמייתי דרבי ישמעאל לא בעי ידיעה בתחלה לעולם אימא לך דבעי יב] אי משום דמפיק ונעלם ונעלם לדרשא אחריתי הא חזינן רבי דסבר ידיעת בית רבו שמה ידיעה ובעי ידיעת בית רבו אע"ג דמפיק ונעלם ונעלם להעלם טומאה ולהעלם מקדש כמו הכא ומכל מקום בעי ידיעת בית רבו ממשמעות ונעלם מכלל שידע כבר ויש לומר בשלמא רבי אשכחנא בעלמא דבעי ידיעת בית רבו א"כ גבי מקדש וטומאה נמי בעי לה אבל רבי ישמעאל לא אשכחנא בשום דוכתא דבעי ידיעת בית רבו יג] ועוד, יש לומר א"כ הוה ליה למימר בהדיא ונעלם מכלל שידע כבר:

נשון

גמרא

רבי שמעון פוטר בזו ר"ש בן יהודה פוטר בכולן משום רבי שמעון ואפילו בקמייתא אמר רבא הכא במאי עסקינן [א]כגון שהלך בראשון ובשעת הילוכו בשני שכח שהלך בראשון ובהא פליגי ת"ק סבר מקצת ידיעה כידיעה דמיא ור"ש סבר מקצת ידיעה לאו כידיעה דמיא אמר מר הלך בראשון ונכנס והיזה א] וטבל והלך בשני ונכנס חייב ב] אמאי חייב הא לא הוי ליה ידיעה אמר ריש לקיש הא מני רבי ישמעאל היא דלא בעי ידיעה בתחלה רבי יוחנן אמר אפילו תימא רבנן כאן עשו ספק ידיעה כידיעה ג] סלקא דעתך כאן עשו והוא הדין לכל התורה כולה קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן קשיא דריש לקיש אדריש לקיש בשלמא דר' יוחנן אדר"י לא קשיא כאן עשו אבל בכל התורה כולה לא מאי טעמא הכא גבי טומאה כתיב °ונעלם ממנו והוא טמא ידיעה דאית בה נמי ספק חייב [ב]קרא אבל בכל התורה כולה כתיב °או הודע אליו חטאתו אי אית ליה ידיעה הוא דמחייב אלא לר"ל קשיא אדמוקים לה כר' ישמעאל לוקמה כרבי הא קמ"ל דר' ישמעאל נמי לא בעי ידיעה בתחלה הא מתניתין היא דתנן *רבי ישמעאל אומר ונעלם [ונעלם] (ממנו) שתי פעמים לחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש איצטריך סלקא דעתך אמינא מקרא לית ליה מגמרא אית ליה קמ"ל: **מתני'** חלב ונותר לפניו ואכל אחד מהן ואינו יודע איזה מהן אכל אשתו נדה ואחותו עמו בבית שגג באחת מהן ואינו יודע באיזה מהן שגג שבת ויום הכיפורים ועשה מלאכה בין השמשות ואינו יודע באיזה מהן עשה רבי אליעזר מחייב חטאת [ג]ורבי יהושע פוטר א"ר יוסי לא נחלקו על העושה מלאכה בין השמשות שהוא פטור שאני אומר מקצת (א) ד] עשה היום ומקצת עשה למחר על מה נחלקו על העושה מלאכה בתוך היום ואינו יודע אם בשבת עשה אם ביוה"כ עשה או על העושה ואינו יודע מעין איזו מלאכה עשה שרבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר א"ר יהודה פוטרו היה רבי יהושע [ד]אף מאשם תלוי א)ר' שמעון ור' שמעון שזורי אומרים לא נחלקו על דבר שהוא ה] משם אחד שהוא חייב ו] על מה נחלקו על דבר שהוא משום ב' שמות שרבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר א"ר יהודה אפילו נתכוון ללקוט תאנים וליקט ענבים וליקט תאנים שחורות וליקט לבנות וליקט שחורות ר"א מחייב חטאת ור' יהושע פוטר (ב) ז] [אמר ר"ש] תמיהני אם פטר בה ר' יהושע א"כ למה נאמר °אשר חטא בה ג)פרט למתעסק: **גמ'** תניא א"ר אליעזר ג)מה נפשך אי חלב אכל חייב אי נותר אכל חייב אי אשתו נדה בעל חייב אי אחותו בעל חייב אי בשבת עשה מלאכה חייב אי ביה"כ עשה מלאכה חייב אמר לו רבי יהושע הרי הוא אומר אשר חטא בה עד שיודע לו במה חטא ורבי אליעזר האי בה מאי עביד ליה מיבעי ליה ד)פרט למתעסק

תורה אור: ויקרא ה | שם | שם ד | שם

א) [במשנה שבמשניות איתא ר"ש שזורי ור"ש אומרים וכו' וכן איתא לקמן כ:] ב) [הוריות ה:] ג) שבועות יח: הוריות ה' ד) הוריות ה:

שיטה מקובצת

א] והיזה ושנה וטבל: ב] חייב ואמאי חייב: ג] כידיעה קא סלקא דעתין אות כ' נמחק: ד] מקצת מלאכה עשה: ה] שהוא משום שם אחד: ו] על מה נחלקו (אלא בדבר) [על דבר] כו' פ"ה כגון ספק(אפה) [קצר] ספק טחן וכן ספק תאנים ספק ענבים וכן נתכוין לזו ועשה זו' תפש לשון דהכי הוא ודאי דמהא מיירי דמתכוין לזו ועשה זו דאהא מייתי לה אבל אין זקוק לומר דמיירי כלל בספק (אפה)[קצר] ובספק טחן דמהא לא איירי כלל דודאי זקוקים אנו לפרש מה שפי' דבה דכתיב בקרא בין אחטאת בין אידיעת דלר' יהושע עד שמתכוין לחטא בה ולעת הידיעה ידע במה חטא דבתרוייתו פטר ר"י כדתנן במתני' במילתיה דת"ק דבעי דידע במה חטא ובמילתית דר"ש עד דמתכוין לחטא בה. תוס': ז] פוטר ותמהני גליון כן גרס רש"י והרגמ"ה והרמב"ם לא גרס כן בפירוש המשנה תיבות אמר ר"ש ל"ש: ח] איכא ידיעת טומאה ועל תיבות ידיעה נרשם עליו קו להורות כי לפ"ד הוא יתר: ט] ידיעה טומאה ודאית: י] אע"ג דידיעת טומאה ודאית: יא] שהוא משום שם אחד: יב] דבעי ידיעת בית רבו אי: יג] רבו מרבי ועוד:

הגהות הב"ח

(א) במשנה שאני אומר מקצת מלאכה עשה וכו' ואינו ידוע אם בשבת: (ב) שם ור' יהושע פוטר א"ר יהודה תמיהני אם פטר: (ג) רש"י ד"ה ואפי' וכו' ודאית הס"ד ואח"כ מ"ה הילוכו בשני כו' בכניסה אחריתי שכח: (ד) ד"ה ורבי יהושע וכו' בגמרא מדכתיב אשר:

תורה אור

מתעסק דמאי אי דחלבים ועריות חייב (א) *[דאמר רב נחמן אמר שמואל *המתעסק בחלבים ועריות חייב] שכן נהנה א]*ואי מתעסק בשבת פטור ב] מאי טעמא *מלאכת מחשבת אסרה תורה לרבא משכחת לה כגון שנתכוון לחתוך את התלוש וחתך את המחובר לאביי משכחת לה כגון דנתכוון להגביה את התלוש וחתך את המחובר דאיתמר *נתכוון להגביה את התלוש ב)וחתך את המחובר פטור מאי טעמא דהא לא איכוון לשום חתיכה לחתוך את התלוש וחתך את המחובר אביי אמר חייב דהא איכוון לשום חתיכה רבא אמר ג)פטור ג] דהא לא איכוון לחתיכה דאיסורא: ד]רבי יוסי אומר לא נחלקו כו': תניא אמר להן רבי יוסי דקדקתם אחרי מאי אמרי ליה דאמר להו דקדקתם אחרי הכי א"ל ה] הגביה בין השמשות מהו אמר להו דקדקתם אחרי ונימא להו מקצת הגבהה היתה מהיום ומקצתה למחר הכי נמי קאמר להו דקדקתם אחרי ולא העליתם בידכם כלום ולרבי יוסי גמר מלאכה לרבי אליעזר ו] פטור הא שמענא ליה דמחייב ד)דתנן א)רבי אליעזר אומר האורג שלשה חוטין בתחלה ואחד על האריג חייב אמר רב יוסף רבי יוסי אליבא דר"א הכי מתני רבי אליעזר אומר האורג שלשה חוטין בתחלה ושנים על האריג חייב: א"ר יהודה פוטרו היה רבי יהושע אף מאשם תלוי: תניא א"ר יהודה פוטרו היה רבי יהושע אף מאשם תלוי שנאמר °כי תחטא ולא ידע פרט לזה שידע שחטא אמר לו ר"ש זהו שמביא אשם תלוי שנאמר °ועשה ולא ידע וזה לא ידע במה עשה אבל ספק אכל חלב ספק לא אכל צא ושאל עליו אם מביא אשם תלוי אם לאו מאי הוי עלה ת"ש חטא ולא ידע במה חטא או ה)ספק חטא ספק לא חטא מביא אשם תלוי מאן שמענא ליה דאמר חטא ואין ידוע במאי חטא מביא אשם תלוי ר"ש וקא תני ספק חטא ספק לא חטא מביא אשם תלוי שמע מינה ס"ל לרבי שמעון ספק חטא ספק לא חטא מביא אשם תלוי: ר' שמעון שזורי ור"ש ז] אומר לא נחלקו כו' ח] אם כן מה ת"ל °אשר חטא בה פרט למתעסק: אמר רב נחמן אמר שמואל מתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה מתעסק בשבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה ט] א"ל רבא לרב נחמן והא תינוקות דכי מתעסק דמי ו)ותנן מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול בשבת ואחד למול אחר השבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת רבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע ז)פוטר עד כאן לא פטר רבי יהושע אלא משום דקסבר טעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה פטור אבל מתעסק בדבר דלאו מצוה אפילו רבי יהושע מחייב אמר לו הנח לתינוקות י] הואיל ומקלקל בחבורה חייב יא] מתעסק בחבורה חייב איתיביה רב יהודה לשמואל יב] ר' יהודה אומר אפי' מתכוון ללקט תאנים וליקט ענבים וליקט תאנים שחורות וליקט לבנות לבנות וליקט שחורות ר"א מחייב חטאת ורבי יהושע ח)פוטר והא הכא יג] מתעסק הוא ורבי יהושע נמי לא קא פטר אלא מן מינא למינא אבל בחד מינא אפילו רבי יהושע מחייב אמר ליה ט)שננא שבוק מתני' ותא יד] בתראי הכא במאי עסקינן כגון שאבד מלקט מלבו טו]נתכוון ללקט ענבים ושכח וסבור תאנים בעינא והלכה ידו על הענבים דרבי אליעזר סבר הרי נעשתה טז] כוונתו ורבי יהושע סבר הרי לא נעשתה כוונתו ומחשבתו

מתיב

ב) שבת קנד׳ פסחים עב׳ ג) [ברכות לו׳ וש"נ ועמ"ש על גליון חגיגה טו: בס"ד]

עין משפט נר מצוה

כח א מיי' פ"ח מהל' שגגות הלכה י ע"ש:

כט ב מיי' שם הל' יא

ל ג ד מיי' פ"ז מהל' שגגות הלכה יב:

גמרא

מתיב רב אושעיא *רבי שמעון שזורי ורבי שמעון אומרים לא נחלקו על דבר שהוא א] משם אחד שהוא חייב אלא [על מה נחלקו] על דבר שהוא משום שני שמות שרבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר ב] ורבי יהודה מאי קאמר דפליגי בנתכוין ללקט ענבים ולקט תאנים שחורות ולקט לבנות ענבים ותאנים שחורות ולבנות מאי ניהו שני שמות היינו רבי שמעון ור"ש שזורי רבי יהודה מאי אתא לאשמועינן אלא לאו מתעסק איכא בינייהו דרבי יהודה סבר מתעסק חייב ג] [ור"ש] ור"ש שזורי סברי מתעסק פטור לא מתעסק דברי הכל פטור והכא בהא קא מיפלגי דרבי שמעון ד] שזורי סבר (א) שכח מלקט מלבו בשם אחד דברי הכל חייב כי פליגי בשני שמות ר' יהודה סבר לא שנא בשם אחד ולא שנא ה] בשני שמות פליגי ו] רבא אמר ליקדם איכא בינייהו ז] *והתניא *היו לפניו שתי נרות דולקות ח] א)(ארוכות) ונתכוין לכבות את זו וכיבה את זו להדליק את זו והדליק את זו פטור ט] ב)להדליק ולכבות וכיבה והדליק בנשימה אחת חייב י] [בשתי נשימות פטור] פשיטא מהו דתימא לא איתעבד מחשבתיה דהא להדליק מעיקרא בעי ולבסוף לכבות וכי עבד מעשה כיבה ובסוף הדליק הוא ואימא פטור קא משמע לן נהי דאקדומי יא] (נמי) לא מקדים אחורי נמי לא מאחר תנו רבנן ב)החותה גחלים בשבת חייב חטאת רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי אליעזר ברבי צדוק חייב שתים מפני שהוא מכבה את העליונות ומבעיר את התחתונות במאי עסקינן אי דקא מיכוין לכבות ולהבעיר מאי טעמא דמאן דפטר יב] אלא דלא קא מכוין להבעיר מאי טעמא דמאן דמחייב תרתי רבי אלעזר ורבי חנינא דאמרי תרווייהו כגון שנתכוין לכבות העליונות כדי להבעיר את התחתונות דתנא קמא קסבר מקלקל בהבערה פטור ורבי אליעזר ברבי צדוק יג] אמר חייב וכן אמר רבי יוחנן בנפח שנו אמר רבי יד] יוחנן עד כאן לא נתגלתה טעמא של הלכה זו טו] ג)אמי בר אבין ורב חנניא בר אבין דאמרי תרווייהו כגון

א) [ליתא בתוספתא] ב) תוספתא דשבת פ"ב ג) ס"א אביי

רש"י

מאי ניהו ב' שמות · קא סלקא דעתך השתא שחורות ולבנות נמי כשני מינין דמו ואי ר' שמעון ור' שמעון שזורי נמי כרבי יהודה מוקמי פלוגתייהו בנתכוין ללקט את זה ולקט את זה רבי יהודה מאי אתא לאשמועינן : אלא לאו מתעסק איכא בינייהו · דשמעיה רבי יהודה לרבי שמעון טז] שזורי דאוקי פלוגתא באבד מלקט מלבו אבל במתעסק דברי הכל פטור והא איהו למימר אפילו נתכוין ללקט כו' הוי מתעסק הואיל ובאיסור נתעסק פליגי ומחייב רבי אליעזר ואפילו רבי יהושע לא פטר אלא בשני שמות אבל בשם אחד חייב ותמה אני כו' אם כן למה נאמר בה פרט למתעסק ביותר או במתעסק באב מלאכה יז] ועשה אב מלאכה אחרת : אבד מלקט מלבו בשם אחד · שנתכוין לתאנה זו ושכח כסבור תאנה אחרת הסמוכה לה בעינא והלכה ידו על הראשונה דברי הכל חייב הואיל ולכך נתכוין תחלה ועוד כששכח מחשבתו לא חשב אלא באותו מין עצמו : בשני שמות . שנתכוין לתאנים ושכח וכסבור ענבים בעינא והלכה ידו על התאנים : ורבי יהודה סבר אפילו בשם אחד פליגי · וסבירא ליה דשחורות ולבנות שם אחד הן הואיל והן מין אחד יח] (תוספות) מה שאמר במתניתין תמיה אני אם פטר בה ר' יהושע במין אחד שהרי נתקיימה מחשבתו · עד כאן תוספות : ליקדם איכא בינייהו · שנתכוין ללקט זו תחלה ואחר כך זו והלכה ידו על האחרונה יט] ר' שמעון ורבי שמעון שזורי סברי אם משם אחד דברי הכל חייב הואיל ושם אחד הן וסוף סוף תרווייהו עבד כ] ולא איכפת לן במקדים המאוחר כי פליגי בשני שמות ר' אליעזר מחייב חטאת הואיל ולשניהן נתכוין ושניהם עשה ולא איכפת לן במקדים המאוחר ורבי יהושע פוטר הואיל ובשעת לקיטת כל אחת ואחת לא לזה הוא מכוין הוה ליה כמתעסק ופטור ורבי יהודה סבר אפילו בשם אחד פליגי אבל תמהני למה פטר הואיל וסוף סוף לשניהן נתכוין אבל במתעסק בעלמא שלא נתכוין אלא לאחת ולא עשאה ועשה את חברתה דכולי עלמא פטור : והא תניא · סייעתא דחיישינן למוקדם ומאוחר : להדליק ע · בשגגת שבת או בשגגת מלאכות : והדליק זו פטור · דהיינו מתעסק לא נתכוין אלא לאחת ולא עשאה ועשה את חברתה : להדליק ולכבות · כשהיה נר דולק ונר כבוי ונתכוין להדליק זה תחלה ואחר כך לכבות זה וכבה זה ואחר כך הדליק זה : אם בנשימה אחת · שנפח ומחמת הנפיחה כבה זה (ב) והדליקה חייב · דליכא למימר הי מוקדם והי מאוחר : בשתי נשימות פטור · דלא נעשית כסדר כא] : לא אתעביד מחשבתיה · דאיכא למימר כבה ואחר כך הדליק : החותה · הממלא כב] כלים מצבור הגחלים : מכבה העליונות · שעכשיו נעשות תחתונות וכבו מחמת המשא של עליונות ומבעיר התחתונות שהיו כבויות מחמת המשא שהיה עליהן ועכשיו עליונות נתבערות : מאי טעמא דמאן דמחייב תרתי · הא לא איכוין כג] לחדא ולגביה מתעסק הוא (ג) : כדי להבעיר את התחתונות · כלומר להבערת התחתונות לא הוה צריך אלא לכבוי עליונות היתה עיקר כוונתו כד] שהיה נפח וצריך לפחמין נתכוין לכבות עליונות שהיו גסות ואף על פי שידע שיבערו התחתונות נתכוין לכיבוי של אלו על מנת שיתבערו אלו אף על פי שהוא כה] מקלקל אלו : מקלקל בהבערה · כגון דנפח הוא כדאמר רבי יוחנן בנפח שנו דלא ניחא ליה לנפח להבעיר גחלים : מקלקל בהבערה חייב · דקיי"ל אף על גב דאמר מקלקלים פטורין חובל ומבעיר חייבין : כו] אמי בר אבין כו' · כגון שנתכוין לכבוי ולהבערה ואפילו הכי אהבערה פטור תנא קמא סבר לה כר' יוסי דאמר הבערה ללאו יצאת וליכא קרבן :

להקדים

תוספות

היינו ר' שמעון ור' שמעון שזורי · דעל כרחיך צריך לומר דהכי פירושו דמילתיה לא נחלקו על דבר שהוא משם אחד שחייב כגון תאנים ותאנים ובאבד מלקט מלבו או לבנות ולבנות ושחורות ושחורות ואבד מלקט מלבו כדפי' לעיל על מה נחלקו על דבר שהוא משני שמות כגון ענבים או תאנים או שחורות ולבנות ואבד מלקט מלבו כדמפרש לעיל טעמייהו דלא מלינו למימר לר' שמעון ור' שמעון שזורי על מה נחלקו על דבר משום שני שמות כגון שלקט תאנים או ענבים ואינו יודע מה לקט דמאי קמשמע לנ כז]: אלא לאו מתעסק איכא בינייהו דרבי יהודה סבר דמתעסק חייב ור' שמעון שזורי ורבי שמעון סברי מתעסק פטורי כח] ורבי שמעון סבר דפלוגתיה דרבי יהושע ורבי אליעזר באבד מלקט מלבו ונתכוין ללקט תאנים ולקט ענבים או שחורות ולקט לבנות דשני מינין הן כדמפרש לעיל טעמייהו אבל במין אחד ובאבד מלקט מלבו לא נחלקו דלכולי עלמא חייב אבל במין אחד דשלא אבד מלקט מלבו כגון שנתכוין ללקט אלו ולקט אחרות פטור משום מתעסק ורבי יהודה אמר אפילו כט] בנתכוין כו' ובשני מינים פלוגתייהו ובשלא אבד מלקט מלבו ומינה דייקינן דוקא בשני מינין אבל בחד מינא לכולי עלמא חייב כדדייק לעיל הש"ס ואמאי הא מתעסק הוא והדרן קושיין לדוכתיה והא דפשיטא ליה להש"ס האי שיטה דלרבי שמעון מתעסק פטור ומוקי פלוגתייהו באבד מלקט מלבו ולרבי יהודה מתעסק חייב ומיירי בשלא אבד דהכי משמע ליסנא דמתניתין דר' יהודה מחייב טפי דקאמר ר"ש שזורי ור' שמעון אומרים לא נחלקו על דבר שהוא משום אחד שחייב כלומר דהתם ודאי חייב על מה נחלקו על שני שמות כו' כלומר דהתם איכא מאן דפטר ועל זה השיב ר' יהודה אפילו נתכוין ללקט התאנים כו' פליגי ואיכא מאן דמחייב ועוד מדקאמר תמה אני אם פטר בה רבי יהושע משמע דר' יהודה מחייב טפי :

מסורת הש"ס

[לעיל יט:]

תוספתא דשבת פ"ב ע"ש

הגהות הב"ח

(א) גמ' ר"ש שזורי סבר אבד מלקט מלבו וכו' ורבי יהודה : (ב) רש"י ד"ה אם בנשימה וכו' והדליק זו חייב : (ג) ד"ה מאי טעמא וכו' הוא פטור הס"ד :

שיטה מקובצת

א] שהוא משום שם אחד שהוא חייב על מה נחלקו על ותיבת אלא נמחק : ב] ורבי יהודה מאי קאמר דפליגי · [illegible]

[illegible]

כר"ש דמחייב · תוס' : יד] ר' ירמיה תיבת יוחנן נמחק : טו] ח אביי בר תיבת אמי נמחק : טז] לר"ש ורבי שמעון שזורי דאוקמא פלוגתייהו : יז] מלאכה זו ועשה : יח] מן תיבת תוספות עד סה"ד מוקף בחצאי לבנות : יט] האחרונה תחלה ר' שמעון : כ] עבד מחייב ולא איכפת לן במוקדם ומאוחר כו' : כא] כסדר אחורי נמי לא מאחר דליכא למימר : כב] הממלא כלי מצבור : כג] איכוין אלא לחדא ולגבי שניה מתעסק : כד] כוונתו שהוא נפח וצריך פחמין ומתכוין לכבות עליונות שהן גסות : כה] שהוא מקלקל אצלן הס"ד : כו] אביי בר אבין תיבת אמי נמחק : כז] לן היינו דרבי יוסי : כח] פטור דר' שמעון אות ו' נמחק : כט] אפילו נתכוין כו' דשני מינים :

רבינו גרשום

אמר רב יוסף ר' יוסי אליבא דר' אליעזר הכי מתני ר' אליעזר אומר ושנים על האריג חייב דבגמר מלאכה הוי בשיעור מלאכה גמורה כדקאמר טעמא במסכת שבת חד חוט סתר תרי לא סתרי וכיון דבגמר מלאכה בעי שיעור מלאכה הילכך פטר שאני אמר מקצת עשה היום ומקצת למחר : נפש כי תחטא ולא ידע · אם חטא אם לאו כגון ספק חלב ספק שומן : פרט לזה שידע שחטא · ודאי אבל אינו יודע מעין אי זו מלאכה : א"ל ר' שמעון · אדרבה זהו עיקר עצמו שמביא אשם תלוי שנ' ועשתה ולא ידע שודאי עשה אבל לא ידע מה עשה והביא את אשמו : אבל ספק אכל חלב ספק לא אכל 'דפשיטא לך דמביא אשם תלוי אינו פשיטא אלא צא ושאל אם מביא אשם תלוי אם לא שהרי לא ידע שודאי עשה : מאי הוי עלה · בהא דקאמר צא ושאל עליו בספק אכל ספק לא אכל ומאי קסבר ביה ר' שמעון : ת"ש דתניא חטא ואינו יודע מה חטא · באיזה מין מלאכה או ספק חטא ספק לא חטא היינו ספק אכל ספק לא אכל מביא אשם תלוי : מאן שמעת ליה דאמר חטא כו' : לא נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע על דבר שהוא משם אחד שהוא חייב · כגון היו לפניו שני גפנים או ב' תאנים ונתכוין ללקוט את זו ולקט את האחרת שהוא חייב הואיל ושם אחד הוא גפן וגפן או תאינה ותאינה : על מה נחלקו על דבר שהוא משום ב' שמות · כגון אם נתכוין לבצור וקצר או לבצור ענבים ולקט תאנים שר' אליעזר מחייב ור' יהושע פוטר : ר' יהודה אומר לא מיבעיא בדבר שהוא משום שם אחד דמחייב ר' אליעזר אלא אפי' ללקט תאנים ולקט ענבים כו' · דהיינו דבר שהוא משום ב' שמות אפילו הכי ר' אליעזר מחייב ור' יהושע פוטר · ותמיה אני אם יפטר ביה ר' יהושע שהרי בין כך ובין כך מלאכה עשה : א"ל ר' שמעון שזוריא)' אין בודאי פטור בזה שאין כך כדבריך למה נאמר אשר חטא בה דהיינו משמע עד שחטא בה באותה מלאכה שנתכוון וזה עשה אותה שלא נתכוון אמר לו ר' יהודה אשר חטא בה ההוא פרט למתעסק בהיתירא ועלתה בידו איסורא לרבא כדאית ליה ולאביי כדאית ליה אתא אבל(ביה)[במתעסק באיסורא]תמיה אני אם יפטר בה ר' יהושע: ועד כאן לא קא פטר ר' יהושע אלא משום דקסבר טעה בדבר מצוה כסבור[דעושה]מצוה כגון זה כסבור שמצותו היום ואינה עד למחר הואיל וטועה בדבר מצוה פטור אבל מתעסק בדבר דלאו מצוה ובא לידי איסורא בשבת אפי' ר' יהושע מחייב'ותיובתא לשמואל דאמר מתעסק בשבת לדברי הכל פטור : א"ל מהכא לא מצית דייק דהכא מ"ם מחייב ר' אליעזר גבי תינוקות הואיל ומקלקל בחבורה בעלמא בשבת דחייב לדברי הכל הכא נמי גבי מילה מתעסק בחבורה דלאו דמצוה נמי חייב אבל בשאר כל מילי דשבת מתעסק פטור לדברי הכל : והא הכא דמתעסק הוא בשבת במין זה וליקט מין אחר ומחייב ר' אליעזר ואפי' ר' יהושע נמי לא פטר אלא ממינא למינא כי נתעסק במין ועלה בידו מין אחר אבל בחד מינא כגון דמתעסק בגפן זו ולקט אחרת אפי' ר' יהושע מחייב שמין אותה מלאכה שנתכוון עשה אלמא דמתעסק בשבת חייב : א"ל שמואל הכא במאי עסקינן דמחייב ר' אליעזר כגון שאבד מלקט מלבו · כלומר שאבד ונשתכח מלבו מה שנתכוון ללקוט תחלה כגון שנתכוון מתחלה ללקוט ענבים ושכח וכסבור תאנים בעא ללקוט וכשבקש ללקוט תאנים הלכה ידו בלא דעתו על הענבים ולקטן : דר' אליעזר סבר הרי נעשית כוונתו · מה שנתכוון תחלה וחייב : ור' יהושע סבר הרי לא נעשתה בקשתו ומחשבתו · שבשעה שליקט לא נעשתה בקשתו ומחשבתו שהוא ביקש תאינים וליקט ענבים אבל בעלמא אפי' במין אחד בשלא ליקט אותו עצמו שחשב עליו [אלא]של גפן אחר פטור לדברי הכל וכ"ש בב' מינין : ג)אלא לאו מתעסק איכא בינייהו דר' יהודה סבר מתעסק · בכי האי גוונא בב' מינין חייב לדברי הכל ומשום הכי קאמר תמיה אני אם יפטור ר' יהושע בזה אלא אי זה מתעסק פטור אי כדרבא אי כדאביי : ור' שמעון שזורי סבר · במתעסק כי האי גוונא בב' מינין פטר ר' יהושע אלמא במתעסק בשבת פליגי וקשיא לשמואל דאמר דמתעסק דשבת דברי הכל פטור : לא מתעסק דברי הכל פטור והכא בהאי פליגי דר' שמעון שזורי סבר נשתכח מלקט מלבו במשם אחד · כגון ב' גפנים ונתכוין ללקט אחת ושכח אותה שהיה בדעתו ללקוט וכסבור שהאחרת רצה ללקוט וכשיבקש ללקוט אותה שהיה סבור הלכה ידו על הראשונה שמקודם נתכוון דברי הכל חייב הואיל ומין אחד ונעשה כוונתו : כי פליגי בב' שמות · בב' מינין דר' אליעזר סבר בשכח מלקט מלבו בב' מינין חייב שהרי נעשה כוונתו' ור' יהושע פוטר דסבר לא נעשה בקשתו ומחשבתו · ור' יהודה סבר לא שנא במשם אחד ולא שנא בדבר שהוא משום ב' שמות פליגי דר' יהושע פוטר נמי אפי' במשם אחד והכי מתרץ למתניתין : ר' שמעון שזורי אומר לא נחלקו כו' · על מה נחלקו על שכח מלקט מלבו מב' מינין דר' אליעזר כו' · ורבי יהודה סבר ר' אליעזר דמחייב במשם אחד ואפי' אם נתכוון ללקט תאנים כו' דהיינו שני שמות אפי' הכי מחייב · ור' יהושע דפליג דפטר בב' שמות הכי נמי פליג במשם אחד דפטר וקאמר ר' יהודה אעפ"כ דאמינא דפליג בתרוייהו תמיה אני אם יפטור בה ר' יהושע בשכח מלקט מלבו בב' מינין וכ"ש בשם אחד דפטר דתמיה אני א"ל ר'(יהושע)[שמעון]אל תתמה דהיינו טעמא דפטר ר' יהושע משום דכתב אשר חטא בה פרט למתעסק והאי הוי במתעסק דשכח מלקט מלבו בב' מינין דלא נעשה בקשתו ומחשבתו'אבל מתעסק דשבת בעלמא דברי הכל פטור : רבא אמר ליקדם איכא בינייהו · דר' שמעון שזורי סבר על דבר שהוא משום ב' שמות אם נתכוון ללקט אחד קודם והקדים וליקט חברו קודם ר' אליעזר מחייב ור' יהושע פוטר ואמ"ר יהודה תמיה אני אם יפטר ר' יהושע במקדים דר' יהודה סבר דבמקדים מחייב ר' יהושע הואיל ודעתו ללקוט שניהם מה לי אם הקדים זה או זה' ואמר לו ר' יהושע למעמיך א"כ אשר חטא בה למה נאמר אלא פרט למתעסק והקדים האחרון דפטור · אבל מתעסק דשבת דעלמא פטור לדברי הכל : והתניא · סיועא דאשכחן ברייתא דדייקת בהקדמת האחרון : דתניא היו לפניו ב' נרות דולקות · או ב' כבות ונתכוין אותן שדולקות לכבות את זו קודם בשבת וכבה את זו האחרת קודם או נתכוין על הכבות להדליק זו קודם והדליק האחרת קודם חייב הואיל ושם אחד הן הדלקה לא איכפת לן אלא אי זו שיקדים חייב וכן כבייה דשם אחד הוא אי זו שיקדים חייב · אבל היו ב' אחת דולקת ואחת כבה דהיינו ב' שמות ונתכוין להדליק קודם וקדם וכיבה בלא דעתו והדליק באותה כבייה בנשימה אחת חברתה כגון שבאותה נפיחה שמכבה זו הלכה השלהבת והדליקה חברתה חייב דההיא הדלקה לא הויא מאוחרת מכבייה כיון דבנשימה אחת הוו ואיתעבידא מחשבתיה · אבל בשתי נשימות שכיבה זו קודם בנפיחה אחת והדליק האחרת בנפיחה שנייה דהשתא כיון דבשתי נשימה הוי ההדלקה מאוחרת הלכך פטור · ובנשימה אחת חייב פשיטא כו' : קמ"ל · כיון דבנשימה אחת כיבה והדליק · נהי דאקדומי לא מקדמא ההדלקה אחורי נמי לא מאחרא' אלא בחדא [נשימה] כיבה והדליקה והלכך חייב: החותה גחלים בשבת · שלוקחן ממקום זה במחתה ומניחן במקום אחר חייב שתים : אחד מפני שהוא מכבה את העליונות · גחלים כששמשימן על גבי הארץ : ומבעיר את התחתונות · אותן שהיו קודם תחתונות ועוממות נעשו עכשיו עליונות ומוחשות והיינו מבעיר : כגון שנתכוון לכבות את העליונות' שהן פחמין גדולות וחשובות לצורך נפחין וכן משימן לארץ שיכבו ולהבעיר את התחתונות שהיו קודם שיהו עכשו עליונות ומתכוון שיתבער כולן לאפר הואיל והן גחלים דקים ואינו חושש להו דת"ק דלא מחייב אלא חד סבר מקלקל בהבערה מפסיד שמבעיר הגחלים לאפר הוי פטור : ור' אלעזר בר' צדוק · סבר מקלקל בהבערה חייב וכן אמר ר' יוחנן הנפח שנינו

דאמר

א) מדברי רבינו נלאה שהיה גורס במשנה א"ל ר"ש שזורי א"כ למה נאמר וכו' ור' יהודה השיב לו פרט למתעסק · ב) עד כאן שייך לעמוד שקודם ·

לא א מיי' פ"א מהלכות שבת הלכה ח:
נ"ל גדולים
נ"ל ומשאיר
לב ב מיי' פ"ז מהל' שגגות הלכה יב:
א ג מיי' פ"ו מהלכות מאכלות אסורות הל' ג:
ב ד מיי' שם הל' א:

כגון שנתכוין לכבות ולהבעיר דתנא קמא סבר לה *כר' יוסי דאמר הבערה ללאו יצאת ור' אליעזר ברבי צדוק סבר לה כרבי נתן דאמר הבערה לחלק יצאת רבא אמר להקדים איכא בינייהו רב אשי אמר כגון שנתכוין לכבות והובערו מאיליהן ותנא קמא סבר לה *כרבי שמעון [א]דאמר דבר שאין מתכוין *פטור ורבי אליעזר ברבי צדוק סבר לה כרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין *חייב *תנו רבנן החותה גחלים בשבת להתחמם בהם והובערו מאיליהן תני חדא חייב ותני אידך *פטור א] הדתניא חייב [ב]קסבר *מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה והא דתנא פטור קסבר *מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה:

הדרן עלך ספק אכל חלב

ג] **אכל** [ג]דם שחיטה בבהמה בחיה ובעוף בין טמאין בין טהורין דם נחירה (א) ג] דם עיקור דם הקזה שהנשמה יוצאה בו חייבין עליו ד]דם הטחול דם הלב ה]דם ביצים *דם חגבים *דם התמצית אין חייבין עליו רבי יהודה מחייב בדם התמצית:

גמ' *ת"ר °כל דם לא תאכלו שומע אני אפי' דם מהלכי שתים דם ביצים ו] דם חגבים דם דגים הכל בכלל ת"ל °לעוף ולבהמה מה עוף ובהמה מיוחדין ז] שיש בהן טומאה קלה וטומאה חמורה ויש בהן איסור (ב)והיתר והן מין בשר אף כל שיש בהן טומאה קלה ח][ד]אוציא דם מהלכי שתים ט]שיש בהן טומאה חמורה ואין בהם טומאה קלה אוציא

ויקרא

רש"י

להקדים איכא בינייהו · שנתכוין להדליק תחלה ואחר כך לכבות והדליק וכבה בחתייה אחת תנא קמא חייש למוקדם ומאוחר הילכך לתרתי ליכא לחיוביה דשמא כבה תחילה ולמפטריה בולא כלום נמי לא דנהי דאקדומי לא אקדמיה אחורי נמי לא אחר הילכך מחייב חדא י] ורבי אליעזר לא חייש למוקדם ולמאוחר הילכך מחייב תרתי: רב אשי אמר שנתכוין לכבות · ולא להבעיר שלא היה יודע שסוף תחתונות להבעיר: שאינה צריכה לגופה · כגון זה שאינו צריך להבעירן אלא להתחמם בחתייתן ומכל מקום יודע היה שיתבערו ועל מנת כן עשה וה"ל מתכוין מיהו מלאכה שאינה צריכה לגופה הויא הך הבערה:

הדרן עלך ספק אכל חלב

אכל דם שחיטה (ג) בבהמה · בין בבהמה בין בחיה בין בעופות: בין דם נחירה ובין דם עיקור · שעקר סימניהם: ובין דם ההקזה (ד) שהנשמה יוצאה בו חייבין עליו · כרת דדם הנפש הן ובגמ' מפרש איזהו דם הקזה שהנפש יוצאה בו: דם בילים · בילי איל ושור לשון אחר דם בילים המוזרות שנתאדמו מחמת חמימות שישבה עליהן התרנגולת: אין חייבין עליהן · כרת יא] שאין כרת אלא בדם הנפש דכתיב (ויקרא יז) כי נפש כל בשר דמו היא כל אוכליו יכרת: **גמ'** טומאה קלה · טומאת אוכלין בכביצה: טומאה חמורה · כשהיא נבלה מטמאה במשא ויש בהן איסור קודם שחיטה והיתר לאחר שחיטה:

אוציא

תוספות

כגון שנתכוון לכבות העליונות כדי להבעיר התחתונות · כדמפרש רבי יוחנן בנפח שנו יב] ולאו נופח אלא רוצה לומר אותו שעושה הפחמין ביער קרבוני"ר בלע"ז יג] שנבערו העצים ונעשו פחמין יד] ומסיר הפחמין *גבוה מן האש ורוצה שיכבו לעשות מהם מלאכתם לעשות מהם ברזל טו]*ומשאין הפחמין דקין כי טז] אינו חפץ בהן להתחמם רק שיעשו אפר וזהו קלקול ואין ראויות לשום דבר והיה רוצה שיתאכלו לגמרי ויהיו אפר וזהו נתכוין לכבות העליונות כדי להבעיר התחתונות ואותה הבערה של תחתונות אינו חפץ בהם כי אם שיעשו אפר וזהו קלקול יז] לר"א ברבי (יצחק) [צדוק] מיחייב שתים משום כיבוי ומשום הבערה ואף על גב דמקלקל הוא ואף על גב דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה בהא סבירא ליה כר' יהודה דמחייב אף על גב דסבר כרבי שמעון במקלקל דהבערה ולרבנן אינו חייב משום הבערה דמקלקל בהבערה פטור: **סבירא** ליה כרבי יהודה דאמר דבר שאינו מתכוין חייב · ואם תאמר לפי מה שפירש הר"י פרק קמא דכתובות יח] (דף ו) *הא דאמר ר' יהודה דבר שאינו מתכוין אסור מדרבנן דוקא ולא מן התורה קשה דהכא משמע דמדאורייתא קאמר דמחייב חטאת ויש לומר דהכא הייני טעמא דמחייב רבי יהודה משום דהוי פסיק רישיה ולא ימות ואם תאמר אם כן אפילו רבי שמעון מודה ומאי קאמר תנא קמא סבירא ליה כרבי שמעון כו' ויש לומר דהכא הוי טעמא דמלאכה שאינו צריך לגופה יט] ורבי יהודה ורבי שמעון לטעמייהו והאי דנקט טעמא דדבר שאינו מתכוין כ] לא נצרכה דהא מלאכה שאינו צריך לגופו הוא ועוד כא] *דסבר שאינו מתכוין הוא דאינו חפץ בהבערתן של הגחלים שאינו נהנה מהם אבל בהסיא דקתני החותה גחלים להתחמם בהם לא נקט מתכוין ושאינו מתכוין שהרי להתחמם הוא עושה אבל מלאכה שאינו צריך לגופה היא ולכך פטר ר"ש דאע"ג דפסיק רישיה היא כיון דמלאכה שאינו צריך לגופה היא ופטור ואם תאמר ההיא דפרק הבונה (שבת קג) דקאמר אפילו תימא כב] בארעא שאינו אגם דלא מתכוין פי' ופוטר כר"ש ופריך והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות פירוש אי אפשר שלא יפה הקרקע ומאי פריך מכל מקום מלאכה שאין צריך לגופה היא כג] ויש לומר דהתם ס"ד דהוה פסיק רישיה ולא ימות דניחא ליה כד] ולכך משני דעביד בארעא דחבריה דהוה פסיק רישיה דלא ניחא ליה כה] וכן מביא הערוך דפסיק רישיה דלא ניחא ליה שרי מההיא (סוכה דף לג:) דממעטין בלולב בי"ט ופריך והא מתקן לא צריכא דאית ליה הושענא אחריתי אי נמי דאין צריך לגופה אף על גב שמתקנה שרי:
[ועי' עוד תוס' שבת מא: ד"ה מיחם ומ"ש שם על לזון:]

הדרן עלך ספק אכל חלב

אכל דם שחיטה (מהג) כו' · והקשה הר"י דבגמרא דריש מה בהמה חיה ועוף שמטמאין טומאה חמורה וטומאה קלה ועוף טמא אינו מטמא בגדים אבית הבליעה וא"כ אינו מטמא טומאה חמורה ומנלן דדמו אסור וי"ל דלמסקנא ניחא דמפיק ליה בכלל ובפרט וה"ק לעוף ולבהמה מה עוף ובהמה מיוחדין דאיתנהו במינייהו טומאה חמורה וטומאה קלה כגון בטהורין לאפוקי דגים וחגבים דאין במינם שום טומאה חמורה כו' וכן צריך לומר דקאמר מה בהמה ועוף כו' ויש בהן איסור והיתר ומפרש לקמן (דף כא:) איסור קמי שחיטה והיתר לאחר שחיטה א"כ עוף טמא ובהמה טמאה שאין להן היתר לאחר שחיטה מנא ליה אלא שמע מינה הכי קאמר במין בהמה ועוף איכא איסור והיתר ואפי' למ"ד אין שחיטה לעוף מן התורה נחירה מיהא בעי ואיכא איסור והיתר ומכל מקום טוכל לפרש איסור והיתר קודם מיתה איסור מן החי משום בשר מן החי ולאחר מיתה איכא היתר משום חי אבל גבי טומאה חמורה נ"ל כדפירשנו ובגמרא דקאמר אי מה בהמה שאינה באה על כנים אף עוף שאינו כו' ה"נ מצי למימר אי מה בהמה שמטמאה טומאה חמורה אף עוף כו' לאפוקי דם עוף טמא שאינו מטמא טומאה חמורה וה"נ הוה מצי לפרש אף עוף שאינו בא על הכנים כגון מזומן אבל שאינו מזומן לא: **דם** עיקור · איכא דמפרש דם עיקור שנעקרו סימנין ממקום חיבורן אבל קשה כיון שאינה מתה על ידי כך והלכה למשה מסיני שיהא פסולה אבל טרפה אינה אם כן דמה אינו בכרת שאין הנשמה יוצאה בה לכן צריך לומר דם משחיטה שהיתה לאחר עיקור: **דם** הקזה שהנשמה יוצאה בו · והוא הדין דבדם שחיטה ונחירה ועיקור בעינן שהנשמה יוצאה בו אלא לא איצטריך למימר רק גבי דם הקזה שאין רגילות שיקיז דם לבהמתו עד שיבא להם דם הנפש: **דם** בילים · פירש בקונטרס בילת תרנגולת לשון אחר בילי זכר וקשיא דבגמרא קאמר אוציא דם בילים שאין מין בשר: **דם** דגים אין חייבין עליו: משמע הא איסורא איכא וקשיא

רבינו גרשום

דאמר כר' חנינא ור' אלעזר במתכוין לכבות את העליונות דהיינו לצורך נפח · אמר ר' ירמיה עד כאן עד שתרגם ר' יוחנן דבנפח שנו לא נתגלה טעמא של הלכה זו מ"ט מיחייב ר' אלעזר שתים: אביי בר אבין ור' חנינא דאמרי תרווייהו כגון שנתכוון לכבות ולהבעיר · חייב שתים ות"ק דלא מחייב אלא חדא סבר לה כר' יוסי דאמר הבערה ללאו יצאת ולא לחטאת: ור' אליעזר בר' צדוק סבר לה כר' נתן דאמר לחלק יצאת · וחייב עליה חטאת · ואית דאמרי ע"כ לא נתגלה טעמא של הלכה זו עד שפירשוה אביי בר אבין ורב חנינא בר אבין: רבא אמר להקדים איכא בינייהו · בין ר' שמעון לר' אליעזר בר' צדוק כגון שנתכוון להקדים לכבות תחלה וכיבה והבעיר בבת אחת דר' שמעון בן אלעזר סבר כיון דלא איתעבידא מחשבתיה

אוציא דם שרצים שאין בהן טומאה חמורה · שאין שרצים מטמאין אדם לטמא בגדים: שכולו היתר · מפרש לקמן (ע"ב): לעוף ולבהמה · למה נאמרו שניהם שהרי מאחד מהן הייתי דן כעין הפרט: אי מה עוף כו' · כלומר אם לא נאמר אלא עוף הייתי אומר מה עוף שאין בו כלאים מפרש לקמן כלאי הנמר דטולת העוף אין בהן משום כלאים: אף בהמה שאין בגמרה כלאים · כגון שור ועז חייבין על דמן אבל לא על דם לאן שהרי בגמרן כלאים: אף עוף שאינו באם על הבנים · כגון עוף טמא שאינו טעון שילוח חייבין על דמו אבל עופות טהורין לא: דבי ר' ישמעאל דייני כללי ופרטי כי האי גוונא · בשלהי אלו טרפות (חולין סו·) ואף על גב דלא דמי כללא קמא לכללא בתרא: לאתויי כוי · והיה לא אילטריך לרבות דחיה בכלל בהמה בפרק בהמה המקשה (שם עא·) כדמפרש רבי יוחנן לקמיה: אילטריך קרא למיסר ספיקא · בתמיה דלמאי מדמינן ליה אי לחיה דמה אסור אי לבהמה דמה אסור: נבלתו מנלן · איסור אכילת נבלתו מנלן: בכף הירך תלייה רחמנא · דכל דאית ליה כף שקורין פולפ"א נוהג בו גיד הנשה והאי דאינו נוהג בעוף בפרק גיד הנשה (שם דף צב:) מפרש דלא עגיל כף דידיה: טומאתו · שתטמא נבלתו: צריכין מחשבה והכשר גרסינן במסכת עוקצין: תעשה חתיכה שלו מחשבה · דכיון דחתכיה אחשביה דאי נגעה ביה טומאה מקבל טומאה: נבלת בהמה כא] בכל מקום · ואפילו בשווקים שיש שם רוב עם צריכה מחשבה לאכילה לקבל טומאת אוכלין הואיל דאין דרך לאוכלה: וכן נבלת עוף טהור בכפרים · שהעם מועטים צריכין מחשבה לטומאת אוכלין: ואין צריכין הכשר · משום דמטמאין טומאה חמורה דנבלת בהמה מטמאה במשא ונבלת עוף טהור מטמא בגדים אבית הבליעה ואמרינן לקמן דכל שסופו לטמא טומאה חמורה אינו צריך הכשר (ז): הכא לא גרסינן והחלב ואף על גב דתניא (ח) לה גבי שווקים דמשמע הא בכפרים צריך מחשבה לא תנן ליה ברישא דלא מיתני (ט) ליה איגו צריך הכשר כב] דאי בחלב נבלה צריך הכשר דאיכה מטמאה טומאה חמורה כג] ואי בחלב דשחוטה כיון דבכפרים כד] קאי לא מיתכשר בדם שחיטה דהכשר דקודם מחשבה לאו הכשר הוא כדאמרינן בהעור והרוטב (חולין קכח·) עולשין שליקטן לבהמה כה] ונמלך עליהן לאדם צריכים הכשר שני משנה זו בשלהי מסכת עוקצין: נבלת בהמה טהורה בכל מקום · ואפילו בכפרים שהעם מועט אינן צריכין מחשבה דסתמא למאכל עובדי כוכבים עומדת וכן נבלת עוף טהור: והחלב בהמה וחיה בשווקים · שהעם מרובין: אינן צריכין מחשבה ולא הכשר · דנבלת בהמה ועוף מטמאין טומאה חמורה וחלב בחלב שחוטה קמיירי שהרי הוכשר בדם שחיטה: והא היא גופה טמאה היא · טומאת נבילות כו]: בפחות מכזית · ליכא טומאת נבילות וכי חשיב עליה לאכילה מצטרף לבהדי אוכלין פחות מכביצה לטומאת אוכלין: אי הכי · דפחות מכזית הוא ולא אתי לעולם לידי טומאת נבילות ניבעי נמי הכשר דהא תנא דבי רבי ישמעאל כו': לאפוקי

אוציא דם שרצים שאין בהן טומאה חמורה · ואף על גב דמטמא במגע במשא מיהא לא מטמא כז] ולא בגדים: **אוציא** דם ביצים של עוף שאינו מין בשר · תימה כח] לרבינו ברוך דלא מיירי הכל בחד לד ויש בהן איסור והיתר ודם ביצים וחגבים הוה מצי למעט שאין בהן טומאה חמורה אלא האי פשוט יותר להם להיתר שאומר הש"ס: **כוי** בריה בפני עצמה · בפרק אותו ואת בנו (חולין פ·) דקתני כוי בריה בפני עצמה היא ולא הכריעו חכמים אי מין חיה או מין בהמה היא והיא בריה לא הוי כמו בריה דהכא שהרי בריה דהתם הוי או מין בהמה או מין חיה מדקאמר ולא הכריעו בו חכמים כו' אבל הכא רוצה לומר בריה בפני עצמה שאינה לא חיה ולא בהמה דאי הוי או בהמה או חיה לא אילטריך לרבויי דמו וכן ההיא (יומא דף עד·) כל חלב לרבות כוי ואלי שיעור וקאמר כוי בריה בפני עצמה אינו אומר שיהא ספק או חיה או בהמה דאם כן לא צריך קרא לאסור חלבו כט]*: **בחותכו** לכלב · הוא הדין דהוה מצי לשטויי בחותכו לרפואה אלא הא קא משמע לן דאפילו בחותכו לכלב בעי מחשבה ל]: **כגון** דאיכא פחות מכזית נבילה וצירפה · אבל כזית וצירפה ליכא למימר ומהניא מחשבה שיטמא האי נבילה אוכלין אחרים אפילו לא יגעו האוכלין רק בצירוף ולא צריך שיגעו בנבילה דא"כ לא מיישב מה בהמה שיש לה טומאה קלה דמשמע שיש נבילה שאין עליה רק טומאת אוכלין ואי הוה בה כזית הוה ביה טומאה חמורה ועוד יש לומר דמשמע דנקט במתניתין דמייתי עלה בהמה לא] ט' בכ"מ ונבלת עוף טהור כו' משמע לב] נבלת בהמה דומיא דנבלת עוף כלומר דצריכה מחשבה כמו על עוף ולכך נקט פחות מכזית:

תורה אור

אוציא דם שרצים שאין בהם טומאה חמורה אוציא דם ביצים שאין מין בשר(א) א] דם דגים דם חגבים שכולו היתר °לעוף ולבהמה אי מה עוף שאין בה כלאים אף בהמה שאין בה כלאים ת"ל ולבהמה אי מה בהמה שאינה באם על הבנים אף עוף שאינו באם על הבנים תלמוד לומר לעוף ולבהמה ואימא כל דם כלל עוף ובהמה פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט עוף ובהמה אין מידי אחרינא לא °נפש אשר תאכל כל דם חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט *והא לא דמי כללא בתרא לכללא קמא כללא קמא לאו כללא בתרא כרת האי תנא *דבי ר' ישמעאל (ב) ב] כללי ופרטי דרשינן מן הדין גוונא ואף על גב דלא דמי כללא בתרא לכללא קמא אמר מר כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש דבר שיש בו טומאה קלה וטומאה חמורה ויש בה איסור (ג) והיתר ג] ויש בהן מין בשר אף כל דבר שיש בו טומאה קלה וטומאה חמורה וכו' ד] אף כל דקתני לאיתויי מאי *אמר רב ה] אדא בר אבין לאתויי דמו של כוי מאי קסבר אי קסבר כוי ספיקא הוא ו] איצטריך קרא למיסר ספיקא ז] אלא קסבר *כוי בריה בפני עצמו הוא אשכחן דמו *חלבו ח] מנלן °מכל חלב נבלתו מנלן °מכל נבלה *גיד הנשה מנלן °בכף הירך תליה רחמנא והא אית ליה כף הירך °טומאתו (ד) ט] ושחיטה מנלן סברא מדלכל מילי רבייה רחמנא כבהמה טומאתו י] ושחיטתו נמי כבהמה אמר מר אוציא דם מהלכי שתים יא] שיש בהן טומאה חמורה ואין בהן טומאה קלה ורמינהי א)החותך ג)מן יב] האדם צריך מחשבה יג] והכשר וקשיא לן מחשבה למה לי תעשה חתיכה שלו מחשבה וא"ר ל בחותכו לכלב יד] ומחשבה לכלב לאו מחשבה היא ולא ג)והתנן °כלל אמרו טו] ד)בטומאה כל המיוחד לאכול אדם טמא עד שיפסל מאכילת כלב ההוא לאסוקי טומאה מיניה דכיון דמעיקרא הוה חזי לאדם (ה) לאסוקי מטומאה עד שיפסל מאכילת כלב הכא לאחותי ליה טומאה אי חזי לאדם טז] חזי לכלב אי לא חזי לאדם לא חזי לכלב מ"מ קתני מחשבה ומחשבה לטומאה קלה היא ה"מ מחיים אבל לאחר מיתה טמא הוא טומאה חמורה דכוותה גבי בהמה לאחר מיתה אי בשר מטמא טומאה חמורה ואם דם מטמא טומאה חמורה דתנן ה)דם נבילות בית שמאי מטהרין ובית הלל מטמאין לא נצרכא אלא לכדתנן ו)°נבלת בהמה טמאה בכל מקום נבלת עוף הטהור בכפרים צריך מחשבה ואין צריך הכשר *(נבלת בהמה טהורה בכל מקום ונבלת עוף טהור והחלב בשוקים אין צריכין יז] לא מחשבה ולא הכשר) וא"ל רב לרבי חייא מחשבה למה לי לטומאה קלה (ו) יח] היא גופה טומאה היא א"ל כגון °דאיכא פחות מכזית נבילה וצרפה לפחות מכביצה אוכלין דהאי והאי הוי כביצה אי הכי ליבעי נמי הכשר דהא ז)תנא דבי ר' ישמעאל °על כל זרע [זרוע]אשר יזרע מה זרעים מיוחדין שאין סופן לטמא טומאה חמורה וצריך הכשר °אף כל שאין סופן לטמא טומאה חמורה צריך הכשר א"ל ה"מ באוכלין דעלמא דלית יט]בו פחות מכזית נבלה אבל הבא דאיכא בגויה פחות מכזית נבילה כיון דאילו מצרף ליה כזית לא בעי הכשר כ] לאפוקי

א) עוקצין פ"ג מ"ב ב) [בס"י אי' מן האדם מן החי ובמשניות ליתא וכ"נ מפי' הר"ש] ג) טהרות פ"ח מ"ו [פסחים מה:] ד) [נ"ל בטהרות כך הגי' במשנה ובפסחים] ה) עדיות פ"ה מ"א ו) עוקצין פ"ג מ"ג נדה נ: בכורות י' ז) נדה נא: חולין קכח' [זבחים קס']

שבשרו מותר אתה מצווה על אבריו: תוס' הרא"ש: יא] שתים שאין בהן טומאה קלה והשאר [illegible] גירסת משנה של עוקצין החותך מן האדם כו' צריך מחשבה והכשר ובברייי' איתא החותך מאב[illegible] מחשבה ואין צריך הכשר והראב"ק גריס כן: יג] מחשבה והכשר בגמ' של הרב"א כתוב ואין צר[illegible] על תיבות ואין צריך קו מלמעלה להורות כי לפ"ד הוא טעות וצריך למחקו אבל לא מחק והו[illegible] הכשר והגיה והכשר: יד] לכלב דמחשבה לכלב: טו] אמרו בטהרות כל (תיבת בטומאה [illegible]) לאוכל אדם' תוס' בכורות (דף כג ע"א) ד"ה טומאה: טז] לאדם אין אי לא חזי לאדם לא [illegible] צריך מחשבה והשאר נמחק: יז] צריכין מחשבה והכשר תיבות לא לא נמחק: יח] קלה דמו[illegible] אוכל לטמא טומאת מגע הא היא גופה טמאה היא: יט] דלית בהו פחות: כ] הכשר השת[illegible] נמחק: כא] בהמה דאי בחלב בהמה טמאה למאי איצטריך למיתני כיון דתנא בהמה טמא[illegible] חילוק בין בשרה לחלבה: כב] הכשר ואי בחלב של נבלת בהמה טהורה צריך: כג] חמורה [illegible] פ' חטאת העוף (דף ע) וחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל מלאכה וגו' ודרשינן מיניה דטו[illegible] במגע ובמשא כבשר: כד] דבכפרים קיימי דצריך מחשבה תיבת קאי נמחק: כה] לבהמה [illegible] כו] נבילות דהיינו במגע ובמשא: כז] מטמא' גליון ואע"ג דעוף נמי אינו מטמא במשא מ"מ [illegible] בבית הבליעה: כח] תימה לשון הרא"ש תימה למה צריך להביא תרי צדדין מין בשר והי[illegible] ביצים ודגים וחגבים מצי למעט מהך צד דטומאה חמורה וי"ל דלא שייך טומאה חמורה אלא [illegible] שאין טומאה במיתתן: כט] חלבו גליון וההיא דהמקדיש חייתו ובהמתו לא הקדיש את הכוי [illegible]

[illegible] כלל הוא ואי אתה דן אלא כעין הפרט והיינו כדאמר לעיל מה עוף ובהמה מיוחדין כו': והא לא דמי [illegible] בכך הא אשכחן תנא דבי ר' ישמעאל דדריש ריבויי ומיעוטי באלו טרפות [דף ס"ו]· א) וכללי [illegible] ובה[דף ס"ד]ואע"ג דלא דמו אהדדי(והני)[והכא] נמי דרשינן כלל ופרט וכלל ואע"ג דלא דמו ואירבי [illegible] וכוי: ואף כל לרבות דמו של כוי · לרבות דם דחיה לא צריך לרבוייה דבהדיא כתיב בה איסור [illegible] איש כי יצוד ציד חיה כו' כתיב בתריה דם כל בשר לא תאכלו' ואי קסבר כוי ספק חיה ספק בהמה [illegible] ריך קרא לרבויי למיסר ספיקא פשיטא דאסור דמו ממה נפשך: אלא קסבר כוי בריה הוא בפני [illegible] יצטריך קרא לרבויי ולמיסר דמו: מכי כל אוכל הלב קרי ביה ג)כי כל אוכל חלב כל דאפי' דכוי. [illegible] דאסור באכילה מכל דלא תאכלו כל נבלה: החותך מן האדם · מן החי בשר לשום אכילה: [illegible] בה · אם חשבו לאכילה מטמא טומאת אוכלין בכביצה ואין צריך הכשר אלא אפי' בלא הכשר [illegible] ל כל שסופו ליטמא טומאה חמורה אין צריך הכשר: תיעשה חתיכה שלו מחשבה · דכיון דחתכיה [illegible] אמר ריש לקיש · שלא התכו סתם לשום אדם אלא לשום כלב דמחשבה (דכלב) לצורך כלב לאו [illegible] א: ולא והתנן כלל אמרו בטהרות' כל המיוחד לאוכל אדם טמא טומאת אוכלין עד שיפסל מאכילת [illegible] דאכילה דכלב חשובה' ההוא דקאמרינן עד שיפסל מאכילת כלב ההוא לאסוקי מטומאה משערינן [illegible] ל ומעיקרא הוה חזי לאדם: הכא לאחותי ליה טומאת אוכלין עסקינן בחותך מן האדם מן [illegible] לאדם דהושב עליו לאכילת אדם חזי לכלב ואי לא חזי לאדם דלא חשבו לאוכל אדם אלא לכלב [illegible] דלא אחתינן ליה לטומאת אוכל משום כלב: מכל מקום קתני צריך מחשבה' ומחשבה לצורך [illegible]

א) לאפוקי מת אף על גב דממליא ליה לא מטמא טומאת אוכלין משום *דבטלה דעתו אצל כל אדם ב) רב חנניא אמר אפילו תימא דהוי כזית הכא במאי עסקינן ג) כגון שחיפהו בבצק א"ה הכשר נמי ניבעי ה"מ באוכלין אחריני דלא מטמו לא במגע ולא במשא אבל הכא נהי דלא מטמא במגע דקמחפי בבצק במשא מיהת ד) ליטמא דהא טעון ליה ה)לאפוקי מת דאף על גב דחיפהו בבצק מטמא טומאה חמורה *דטומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת (אמר מר יצאו שרצים שאין בהן טומאה ו) ולא שרץ מטמא במגע במשא ז) לא מטמא) אמר מר יצא דם דגים ודם חגבים שכולן היתר מאי כולו היתר אילימא דחלבו מותר הרי חיה דחלבה מותר ודמה אסור ואלא משום דלית בהו איסור גיד הנשה והרי עוף דלית ביה איסור גיד הנשה ודמו אסור אלא מאי כולו היתר דלא בעי שחיטה אמר מר מה עוף שאין בו כלאים אף בהמה תלמוד לומר ח) בהמה כלאים דמאי אילימא כלאים דהרבעה וכלאים דחרישה *והתנן חיה ועוף כיוצא בהן אלא אמר אביי שצימרו אין חייבין עליו משום כלאים אמר רב יהודה אמר רב דם שרצים לוקין עליו בכזית ט) מיתיבי *דם הטחול דם הלב דם הכליות דם אברים הרי אלו בלא תעשה דם מהלכי שתים דם שרצים ורמשים אסור ואין חייבין עליו מאי אין חייבין עליו י) כרת (א)אלאו מחייב חדא דהיינו רישא ועוד יא) תנא מלאו נמי קא ממעט ליה דקתני יצא דם שרצים שאין בהן טומאה חמורה יב) אמר רבי זירא התרו בו משום שרץ לוקה משום דם אינו לוקה אמר רב דם דגים שכינסו אסור מיתיבי א)דם דגים דם חגבים מותר ואפילו לכתחלה ההיא בשלא כינסו כי קא אמר רב יג) בשכינסו דכוותה גבי מהלכי שתים בשלא כינסו מי אסור והא ב)תניא דם שעל גבי יד) ככר גוררו ואוכלו של בין השינים מוצצו ובולעו ואינו חושש אלא כי תניא ההיא מתניתא דאית ביה קשקשים כי קאמר טו) רב אסור דלית ביה קשקשים ג)אמר רב ששת דם מהלכי שתים אפילו מצות פרוש אין בו מיתיבי דם הטחול דם הלב דם הכליות דם אברים הרי אלו בלא תעשה דם מהלכי שתים דם שרצים ורמשים אסור ואין חייב עליו כי תניא אסור דפירש

א) [תוספתא פ"ב] ב) כתובות ס' ג) [שם]

רש"י

לאפוקי מת · כלומר להכי אמרינן לעיל יצאו מהלכי שתים שאין בהן טומאה קלה דאף על גב דממלי לפחות מכביצה אוכלין מפחות מכזית מן המת לא מצטרף בהדיה לטומאת אוכלין דבטלה דעתו אצל כל אדם: שחפהו בבצק · פחות מכביצה וזה משלימו לכביצה דאף על גב דהוא גופיה טמא מהני ליה צירוף דהשתא לא מטמא במגע דהא מכוסה הוא וכי אמר דמצטרף בהדי בצק לטומאת אוכלין דאיכא כבילה אוכלין טמאין ומטמאין אוכלין אחרים הנוגעים בהן: אי הכי · דמכוסה הוא ואין סופו לטמא טומאה חמורה הכשר נמי ניבעי: לאפוקי מת · להכי קתני לעיל טז] מהלכי שתים אין בהן טומאה קלה דאם חיפהו בבלק טומאה חמורה בוקעת ועולה דכל אהל שעל המת שאין בו חלל טפח טומאה בוקעת ועולה כדאמרינן בהעור והרוטב (חולין קכה:): אמר מר יצאו שרלים כו' · נראה בעיני דל"ג להא מילתא דקא משני ליה במשא מיהא לא מטמא דהא יז] עוף נמי לא מטמא במשא ואמר לעיל דמטמא טומאה חמורה: חיה ועוף כיולא בהן · בב"ק בפרק שור שנגח את הפרה (ב) (דף נד:) אחד השור ואחד כל בהמה לנפילת הבור כו' ולכלאים ולשבת וכן חיה ועוף כיולא בהן: לוקין עליו · קא סלקא דעתך משום דם: [בלא תעשה · ולא בכרת שאינו דם הנפש]: ואין חייבין עליו · מלקות: חדא דהיינו רישא · דאם כן מה הפרש בין דם (*מהלכי שתים) לדם האברים ואמאי פלגינהו לתרתי מילי: ועוד האי תנא דלעיל מלאו נמי ממעט ליה · דקתני יצא דם שרלים יח] מכלל דם דלא תאכלו: התרו בו משום שרץ לוקה · כדאמרינן בפרק קמא (לעיל דף ד:) וזה לכם הטמא לימד על דם השרץ ובשרו שמצטרפין לכזית לאכילה אלמא דם שרלים כבשרן: שכנסו בכלי יט] אסור · דמיחלף בדם בהמה והרואה אומר מותר לאכול דם: דם דגים ותגבים מותר לכתחלה · היינו סיפא דהך ברייתא דקתני לעיל דם הטחול דם הלב כו': דכוותה גבי מהלכי שתים · דקתני בהך מליעתא אסור ואין חייבין עליו מוקמת נמי בשלא כנסו דהא הכי תרלת לסיפא דברייתא: דם שעל הככר · אף על גב דלאו ככנסו דמי וליכא איסורא מיהו מלות פרוש יש בו אבל של בין השינים דהכתי מחובר הוא אפילו מלות פרוש אין בו ומוללו ואינו חושש כ] ולא ככנסו דמי: דאית ביה בדם קשקשים · מותר לכתחלה דלא אתי לאיחלופי בדם בהמה חיה ועוף: מהלכי שתים · אדם: מלות פרוש אין בו · דאינו מלוה לפרוש ממנו אפי' משום מלות פרישה בעלמא: דפירש

תוספות

רב חנניא אמר אפילו תימא ט' · לא ניחא ליה לאוקמי כדאוקמא רבי חייא לדוחק הוא לומר כיון דאיתו כא] מצרף ליה לכזית משום הכי לא בעי הכשר דה"נ מצי למימר עתה כיון דאי לא מחפה בבצק לא בעי הכשר כו' ולא רצה לתרץ כדר' חייא אלא משני השתא נמי מטמא במשא ועוד דדוחק הוא במילתיה דר' חייא דטומאה חמורה וטומאה קלה בתרי דוכתי טומאה חמורה בכזית וטומאה קלה פחות מכזית אבל רב חנניא משכח ליה בחד דוכתא בכזית ובחיפהו בבצק דחמורה במשא וקלה במגעו והא דקאמר אפילו תימא דהוי כזית אין הלשון מכוון דמשמע דמודה שפיר בפחות מכזית וליתא כדפירשנו: דכוותה גבי דם מהלכי שתים בשלא כינסו · פירוש דבהאי ברייתא דדם דגים קתני דם מהלכי שתים אסור ומי אסור בשלא בעין והא תניא כו' דם שבין השינים מוללו ואינו חושש ופירש הקונטרס אפילו מצות פרוש אין בו ולכך פירש הקונטרס דאם לא כן מאי פריך הכי נמי בדם שבין השינים משום דאינו נראה ולא פירש אבל התם שפירש אסור אפילו לא כינסו כדקאמר דם שעל גבי הככר גוררו לכך פי' הקונטרס דם שעל הככר גוררו כו' אף על גב דליכא איסור מצות פרוש יש בו וניחא פריך דקאמר רב אסור והכא משמע דליכא רק מצות פרוש אף על גב דנראה ופירש אבל קשה שהרי מצות פרוש איסור מעליא הוא ואם כן לא פריך רק מסיפא ומאי פריך שאני התם בדם שבין השינים משום דם דלא פירש אבל דם מהלכי שתים שפירש אסור אפילו לא כינסו ודכוותה דם שעל הדג דמותר אפילו פירש או שמא הא דקאמר מוללו ובולעו היינו משום שהוא נודע דמהתם אתו והא דקאמר בדם מהלכי שתים שהוא אסור מיירי בשלא נודע מהיכא אתי אבל אלבעו מטפטף דם הרי משום דמהתם קאתי וליכא לספוקי לא בדם בהמה ולא בדם חיה ותירץ רבינו ברוך דהכי פריך דכוותה גבי דם מהלכי שתים בשלא כינסו מי אסור פירוש אי אמרת בשלמא דדם דגים הרי אף בכינסו ודכוותה מהלכי שתים אסור נינהו וא"כ חידושא דמהלכי שתים אסור אף בכינסו כלומר דבכינסו נמי איצטריך לאשמועינן איסור דמהלכי שתים ניחא דלא תני היתר ממהלכי שתים כגון לא פירש שהרי עיקר מילתיה הוי מכינסו אלא כיון דאמר דכינסו אסור בדם דגים ואם כן הא דתני דם מהלכי שתים אסור מיירי בלא כינסו דבהא איירי מדקאמר דדם דגים מותר דבכינסו אסור וכיון דהא דתני היסור דם מהלכי שתים בשלא כינסו הוה ליה למיתני נד היתר שבו כמו דתנא דם דגים דנקט ההיתר אם איתא דיש בו היתר בדם מהלכי שתים אלא ש"מ דאין בו היתר כלל ואפילו לא פירש ולכך פריך והא תניא כו' ושבין השינים מוללו ואינו חושש וא"כ ש"מ דמותר וא"כ הו"ל לאיפלוגי גבי דם מהלכי שתים ומשני אלא כי תניא מתניתא דאית ביה קשקשין כו' וניחא דלא תני היתר גבי מהלכי שתים דלא שייך ביה קשקשין ומהכא משמע דבדם דגים ליכא איסורא רק בכינסו ובלא קשקשין: מיתיבי דם הטחול כו' הרי אלו בלא תעשה · ומיהא פריך אבל כרת ליכא: א) לא קרעו אינו עובר עליו · מוקמא ליה בלב עוף דליכא כזית ומכל מקום איכא איסורא למ"ד (יומא עג:) חצי שיעור אסור מן התורה ומשום הכי אסור אבל אינו לוקה כיון דלית ביה כזית: כי קתני בדם דיליה · ולא גרסינן כי קתני אין חייבין עליו דהא גבי לב לא קתני ליה ואם תאמר אמאי לא פריך ממתניתין ופריך מברייתא שהרי בהדיא קתני מתני' דם הטחול דם הלב אין חייבין עליו ויש לומר דאיכא לאוקמי בלב עוף כב] [אבל ברייתא ליכא לאוקמי בעוף] שהרי קתני הרי אלו בלא תעשה כג]:
דם

א) שייך לדף כב

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ג מהל' טומאת אוכלין הל' ז עי' בהגהות וכ"מ ובה"ז:
יב ב מיי' שם הל' ח:
יג ג מיי' פ"ז מהל' טומאת מת הלכה ד:
יד ד מיי' פ"ז מהל' מאכלות אסורות הלכה א טוש"ע י"ד סי' סו סעיף א:
טו ה מיי' שם פ"ו הל' א טוש"ע י"ד סי' סו סעיף א:
טז ו מיי' שם פ"ח הל' ד טוש"ע י"ד סי' סה סעיף ה:
יז ז מיי' פ"א מהלכות שחיטה הל"ג טוש"ע י"ד סימן יג סעיף א:
יח ח מיי' פ"י מהל' כלאים הל' ו:
יט ט מיי' פ"ו מהל' מאכלות אסורות הל' א:
כ י מיי' שם הל' ד:
כא כ מיי' שם הל' ב:
כב ל מיי' פ"ד מהל' אבות הטומאה הל' ז וכאידך מ"ד:
כג מ מיי' פ"ו מהל' מאכלות אסורות הל' ב טוש"ע י"ד סי' סו סעיף י:
כד נ מיי' פ"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה א וכהרא"ד טוש"ע י"ד סי' סו סעי' ט [וכרב אלפס חולין פ"ח דף רנט']

מסורת הש"ס

[חולין קכה:]
רפ"ק מ"ו
ס"י
ב"ק נה:
נ"ל שרצים
[תוספתא פ"ב לקמן כב:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אין חייבין עליו כרת אבל לאו: (ב) רש"י ד"ה חיה וכו' את הפרה אמרינן אחד השור:

רבינו גרשום

מטמאין · בשיש בו רביעית הואיל ויכול ליקרש ולעמוד על כזית כדקאמר בפ' המנחות: אלא לא נצרכא · דבהמה לאחר מיתה יש בה טומאת אוכלין כדתנן נבילת בהמה טמאה בכל מקום הואיל ואינה ראויה לאכילה לכולי עלמא לישראל ולעובדי כוכבים וכן נבלת עוף ואפי' טהור והחלב וחשומן בכפרים שאינן עשירים ואין אוכלין עופות ולא שומן לפי שמצניעין אותו לנר או למלאכה צריך מחשבה לטמא טומאת אוכלין הואיל ואין ראוי לאכילה לכל ואין צריך הכשר כדאמרן כל שסופו ליטמא טומאה חמורה אין צריך הכשר: וא"ל רב לר' חייא מחשבה למאי אי לטומאת קלה הא היא גופה מטמאה טומאה חמורה בכזית: וא"ל להכי צריך מחשבה כגון דאיכא פחות מכזית נבלה · דלא מטמא טומאה חמורה וצרפיה לשאר אוכלין לפחות מכביצה ולהכי צריך מחשבה דלית ביה שיעור טומאה חמורה: אי הכי ניבעי הכשר · אבל הכא דאיכא בגויהו

שיטה מקובצת

א] השתא נמי לא בעי הכשר' לאפוקי: ב] רב חנניא אמר אפי' תימא בכזית · גליון לכאורה נראה דהכי אמר רב חנניא אפילו בכזית משכחת לה ולא צריכת לדחוקי ולאוקמי בפחות מכזית אבל מודה הוא לשנויא דר' חייא ואינו כן דלית ליה שנוייא דר' חייא ודוקא בכזית משכחת לה אבל בפחות מכזית אפי' הכשר נמי בעי ולית ליה הך סברא דר' חייא דקאמר כיון דאילו מצטרף לכזית לא בעי הכשר השתא נמי לא בעי הכשר אלא כיון דכאשר הוא לא מטמא טומאה חמורה בעי הכשר ותדע דכי פרכינן לר' חנניא אי הכי הכשר נמי לא משני כיון דאילו מסלק הבצק ומגלהו לא בעי הכשר אלא משני השתא נמי מטמא במשא ותו דלרבי חייא לא משכחת טומאה חמורה וטומאה קלה בחד דוכתא דטומאה חמורה לא הוי אלא בכזית וטומאה קלה בפחות מכזית אבל לר' חנניא משכחת לה תרוייהו בכזית ובחפהו בבצק דחמורה במשא

דפירש · שפירש מן האדם בכלי או על גבי ככר : חלב מהלכי שתים · חלב דאשה : היקלת במגעה · שאין בה זיבות ונדות : שאינו שוה בכל · דבטהורה מותר ובבהמה טמאה אסור : לא שנו · דאינו עובר עליו אלא בלב עוף דאין בדמו כזית : דם דיליה · הנבלע בבשר הלב כשאר דם הנבלע באברים : דאתי ליה מעלמא · אותו הנמצא בחלל הלב : מישרף שריף · מושך הדם מבית השחיטה בנשימתו וכונסו בלבו : שריף · בלע"ז הומי"ר : גליון · מישרף יט] והוא דם הנפש ואדם הנפש אמרינן בריש פירקין שחייבין עליו כרת · עכ"ה : דם הקזה · בתחלה שחור ואחר כך יוצא אדום ושותת בשתיתה בלא קילוח ברחוק ואחר כך מקלח וסוף כשהדם מתמעט שותת ויורד בסמוך : כל זמן שמקלח · היינו אמלעי : מטיפה המשחרת ואילך · משכלה משחיר הראשון והתחיל להאדים הוא דם הנפש : ראשון ואחרון · מאדים שלפני הקילוח ושל כ] אחרון מדנקט טעמא מפני שהוא שותת והכי נמי שותתין : לא למעוטי דם המשחיר · מפני שהוא נמי כדם התמצית : ודם חללים ישתה · דם היוצא מן החללים כלומר לאחר מיתה קרוי משקה פרט לדם קילוח שאינו לאחר מיתה דזהו דם הנפש ואינו קרוי משקה ואינו מכשיר את הזרעים : על הראשון דברי הכל חייב · דדם קילוח מעורב בו : חטאת אחת · על הראשון שדם הקילוח מעורב בו : דם · הוה מצי למיכתב מה תלמוד לומר כל דם ונכרתה וגו' : לפי שנאמר כי הדם הוא בנפש יכפר · דמשמע דאינו חייב אלא על דם הראוי לכפרה לזריקה על המזבח ואין לו כרת אלא בדם קדשים והוא שהנפש יוצאה בו שהוא לכפרה דכתיב בנפש יכפר דמשמע אין כפרה אלא בדם הנפש : ודם התמצית · בקדשים : ר' יהודה היא · אלמא ס"ל דדם התמצית לא מכפר מדאיצטריך לרבויי מכל : מתני' שאינו מביא את מעילתו · אינו צריך להביא את הממון : מביא מעילה · הממון וחומשו : גליון · היינו דכתיב ואת אשר חטא מן הקדש שמביא שוה מה כא] שנהנה וחומשו במעות ומוסרו לכהן הגזבר והמעות יפלו לנדבה לקיץ המזבח · תוס' : בשני סלעים · הנקח בשני סלעים דכתיב (ויקרא ה) בערכך כסף וגו' : שממין שמביא כו' · הילכך יכול להביא ולהתנות : ואם

תורה אור

דפירש כי קאמר *רב א] בדלא פירש כדתניא *דם שעל גבי ככר גוררו ואוכלו של בין השינים מוצץ ובולע ואינו חושש איכא דמתני לה להא דרב ששת על הדא *דתניא יכול ב] חלב מהלכי שתים יהא אוכלו עובר בלאו ודין הוא מה בהמה טמאה שהקלתה במגעה החמרתה בחלבה מהלכי שתים ג] שהחמרתה ויקרא יא במגען אינו דין שתחמיר ד] בחלבן ת"ל °וזה לכם הטמא זה טמא ואין חלב ה] מהלכי שתים טמא אלא טהור אוציא את החלב שאין שוה בכל ו] ולא אוציא הדם ששוה בכל ת"ל ז] וזה לכם הטמא זה טמא ואין ח] דם מהלכי שתים טמא אלא טהור *(א"ל) רב ששת אפילו מצות פרוש אין בו *תנן התם *הלב קורעו ומוציא את דמו לא קרעו אינו עובר עליו [א] א"ר זירא אמר רב ל"ש אלא בלב עוף הואיל ואין בו כזית אבל לב בהמה דיש בו כזית אסור וחייבין עליו כרת מיתיבי *דם הטחול דם הלב דם הכליות דם ט] אברים הרי אלו בלא תעשה דם מהלכי שתים דם שקצים ורמשים אסור ואין חייבין עליו כי קתני *אין חייבין עליו על דם דיליה כי קאמר רב דאתי ליה מעלמא דם דיליה היינו דם אברים וליטעמיך מי לא קתני דם כליות וקתני דם אברים אלא תני והדר תני ה"נ תני והדר תני מעלמא מהיכא אתי ליה א"ר זירא (א) בשעה שהנשמה יוצאה מישרף שריף : דם שהנשמה יוצאה בו חייבין עליו : איתמר איזהו דם הקזה שהנשמה י] תלויה בו רבי יוחנן אמר ב'כל זמן שמקלח ר"ל אמר מטיפה המשחרת ואילך מיתיבי א)איזהו דם הקזה שהנשמה יוצאה בו כל זמן שמקלח יצא דם התמצית מפני שהוא שותת מאי לאו אפילו ראשון ואחרון דשותת הוא כדם התמצית דמי תיובתא דר"ל לא למעוטי דם המשחיר אבל דם ראשון ואחרון אף על גב דהוא שותת היינו דם הנפש מיתיבי איזהו דם יא] ראשון כל זמן שמקלח יצא ראשון ואחרון מפני שהוא שותת תיובתיה דר"ל אמר. לך תנאי היא דתניא איזהו דם הנפש כל זמן שמקלח דברי יב] ר"א ר"ש אומר מטיפה המשחרת ואילך ב)תנא דבי רבי במדבר כג ישמעאל °ודם חללים ישתה יג] ג'פרט לדם קילוח שאינו מכשיר את הזרעים בעא מיניה ר' ירמיה מרבי זירא הקיז דם לבהמה וקיבל דמה בשני כוסות מהו יד] על הראשון דברי הכל חייב על האחרון מי מיחייב או לא א"ל טו] פלוגתא דר' יוחנן ור"ל דאיתמר הקיז דם לבהמה וקיבל דמה בשני כוסות ר"ל אמר חייב שתי חטאות ד'ורבי יוחנן אמר אינו חייב אלא אחת : רבי יהודה מחייב בדם התמצית : ג)א"ר אלעזר מודה ר' יהודה לענין כפרה שנאמר ויקרא יז °כי הדם הוא בנפש יכפר ה'דם שהנפש יוצאה בו מכפר ושאין הנפש יוצאה בו אינו מכפר אמר ר"נ בר יצחק אף אנן נמי תנינא דתניא ד)דם מה ת"ל שם °כל דם לפי שנאמר כי הדם הוא בנפש יכפר אין לי אלא דם קדשים שהנפש יוצאה בו שהוא מכפר דם חולין ודם התמצית מנין ת"ל כל דם ה)סתם סיפרא מני ר' יהודה היא : מתני' טז] ר"ע ו)מחייב על ספק מעילה אשם תלוי ו'וחכמים פוטרים ומודה ר' עקיבא שאינו מביא את מעילתו עד שיתודע לו (ב) יז] שיביא עמו אשם ודאי א"ר טרפון מה לזה מביא שתי אשמות אלא מביא מעילה וחומשה ויביא אשם בשני סלעים ויאמר אם ודאי מעלתי זו מעילתי (ג) וזו אשמי ואם ספק מעלתי המעות נדבה יח] ואשם תלוי שממין שהוא מביא על הודע מביא על לא הודע אמר (ד) רבי עקיבא נראין דבריו במעילה מעוטה הרי שיבוא לידו ספק מעילה במאה מנה לא יפה לו שיביא אשם בשתי סלעים ולא יביא ספק מעילה במאה מנה מודה ר"ע לר' טרפון במעילה מעוטה:

גמ'

א) [תוספתא דזבחים פ"ח] ב) [חולין לו:] ג) [פסחים סה· זבחים לה:] ד) [לעיל ד: ע"ש] ה) [ערכין נו: וש"נ] ו) [לעיל טו:]

דם חללים פרט לדם קילוח כו' · פירש רש"י דם חללים שכבר נתחללה כלומר שכבר מתה מקודם לכן מכשיר פרט לדם קילוח דעתה נתחללה ורש"י לא פירש כן פרק השוחט כב] (חולין לו:) ופירש פרט לדם קילוח כלומר דם שנעשה בו חלל מכשיר פרט לדם קילוח שהוא לאחר שנעשית חלל וקשה שהרי בשמעתין משמע דדם קילוח הוא דם שהנשמה יוצאה בו ומשמע לפי הסוגיא דשמעתא דגבי אדם ובהמה אין כג] דיקן שוה דגבי אדם דם שלאחר יציאת נשמה מכשיר אבל לא אותו שיוצא בשעת יציאת נשמה וגבי בהמה דם שלאחר יציאת נשמה אינו מכשיר כדאמרינן פסחים (דף טז:) הנח לדם התמצית דאפילו בחולין לא מכשיר ולא דם מיתה ולא דם מגפתה רק דם שחיטה כד] דמלינו מתשפכנו כמים :

קבל דמו בשני כוסות · בכוס ראשון יש דם קילוח ובכוס שני כה] זה שאחר קילוח חייב שתי חטאות אם אכל בשתי העלמות : אם

כה א מיי' פ"ו מהל' מאכלות אסורות הל"א טוש"ע י"ד סי' סו סע"א: [א][רב אלפס חולין פ"ח דף רלט' וע"ש שנוי גרסא]

כו ב מיי' פ"ו מהלכות מאכלות אסורות הל' ג :

כז ג מיי' פ"י מהלכות טומאת אוכלין הל' ג :

כח ד מיי' פ"ו מהלכות שגגות הלכה ג :

כט ה מיי' פ"א מהל' פסה"מ הלכה כו :

ל ו מיי' פ"א מהלכות מעילה הל' ה ופ"ט מהל' שגגות הלכה יא :

שיטה מקובצת

א] רב ששת בדלא : ב] יכוליהא חלב מהלכי שתים האוכלו עובר : ג] שהחמרת במגעו אינו אות ה' נמחק : ד] שתחמיר בחלבו ת"ל וזה' ס"א אך את זה לא תאכלו זה כו' ועל תיבות וזה לכם הטמא נרשם על כל תיבה קו מלמעלה להורות כי לפ"ד הוא טעות והעיקר כהנוסחא של ס"א : ה] חלב ודם מהלכי : ו] ולא אוציא הדם · תימה דמהיכא קאתי איסורא לדם מהלכי שתים דמדינא לא אתיא דאיכא למיפרך מה לדם בהמה שכן יש בו כרת תאמר בדם מהלכי שתים דאין בו כרת אלא לאו וגבת"כ גרסינן אוציא הבשר ולא אוציא החלב · תוס' : ז] וזה' ס"א טמא הוא זה כו' · על תיבות וזה לכם הטמא נרשם על כל תיבה קו מלמעלה להורות כי לפ"ד הוא נמחק והעיקר כנוסחא של ס"א : ח] ואין חלב ודם מהלכי כו' טהור אמר ר"ש' ועל תיבת ליה נרשם קו למעלה להורות כי לפ"ד הוא טעות ונמחק : ט] דם האברים הרי : י] שהנשמה יוצאה בו (תיבת תלויה נמחק) רבי יוחנן אמר כל זמן שהוא מקלח · כך הוא המנהג בתחלה שותת בהשחרה ואח"כ שותת אדום ואח"כ מקלח למרחוק ואח"כ שותת (ב ה א ד ה) [בהאדמה] ואחר כל זה [illegible]

רבינו גרשום

מוצצו ובולעו ואינו חושש שאין בו איסור דלא כינסו : אלא · האי דנים דברייתא בשכינסו קא מיירי ולא קשיא כי קתני מתניתא מותר אפילו לכתחלה דאית ביה בדם קשקשים דניכר דשל דגים הוא ולא אתי לאיחלופי : ודין הוא · שיהא עובר בלאו : ומה בהמה טמאה בחייה שהקלתה במגעה החמרתה בחלבה כדאמרינן בפירקין קמא דבכורות גמל גמל ב' פעמים חד לאיסור עצמו וחד לאיסור חלבו: מהלכי שתים שהחמרת במגען · כשהן טמאין זבין וטמאי מתים אינו דין שתחמיר בחלבן ת"ל אך את זה לא תאכלו את הגמל וכו' זה טמא הוא וחלבו אבל מהלכי שתים (שהותה)[חלבן]טהורה: אוציא את החלב · של מהלכי שתים שטהור הואיל ואין שוה בכל שאין לזכרים חלב ולא אוציא דם מהלכי שתים ששוה בכל בזכרים ובנקבות שיהא להם דם ויהא אסור ת"ל טמא הוא לכם הוא טמא הגמל וחלבו פרוש אין בו · אלא כל זמן למוצצו עם הדד בעודו בדד כי קתני אין חייבין עליו רב דחייב עליו כרת קאמר דיליה דקאמרת היינו דם א[illegible]

[illegible]

קדם שנודע לו ב)כרבנן דפטרי קודם מ"מ לכשידע לו מביא מעילתו קרן וחומש ויביא עמה אשם דבלא קרן וחומש לא מצי מייתי אשם ודאי דכתיב מלבד איל הכפורים וגו' ובאשם ודאי (מרבנן) [אוירינן] א"ל ר"מ לר' עקיבא דמחייב על ספק מעילות אשם תלוי בלא תנאי : וקאמר ר' טרפון מה לזה מביא ב' אשמות · כלומר בתחלה אשם תלוי והדר כשיודע לו אשם ודאי אלא מביא מעילה וחומשה ויביא אשם אחד בב' סלעים (אחד) ויתנה כו' · ומ"מ מצי מתנה לפי שממין שהוא מביא על הודע היינו אשם ודאי נמי מביא על לא הודע אשם תלוי ושם אשם אחד הוא : א"ל ר' עקיבא הואיל ואתה מיקל עליו להביא אשם אחד ולהתנות נראין דבריך דהוי קולא במעילה מעוטה כגון שלא מעל אלא בשוה פרוטה של קדש או בב' פרוטות שיביא מעילה ואו' ויביא אשם אחד ויתנה אלא שהרי שבאתה לידו שאירע לו שמעל בשוה מאה מנה אם יביא מעילה וחומש ואשם אחד ויתנה הרי זו חומרא גדולה שמביא ממון זה מספק : לא יפה לו שיביא אשם תלוי תחילה ויחזור ויביא אשם ודאי וכשיודע לו כדאמינא או שמא לא יודע לו לעולם ונמצא נפטר באשם זה בלבד ואל יביא עכשיו ספק מעילה במאת מנה כדאמרת ומדאמר ליה נראין דבריך במעילה מעוטה (הא נראין דבריך) [נראין הדברים] שמודה ר' עקיבא לר' טרפון במעילה מעוטה דיביא מעילה וחומש ואשם אחד ויתנה : יאם

א) נראה דצ"ל כל זמן שהוא בתוך הדד ראוי לתינוק כל זמן שיונק ולא פירש מלינק עד ד' וה' בנים ואם פירש מן הדד אף לגדול מותר · ב) נראה דצ"ל קודם שנודע לו אינו מביא כרבנן וכו' ·

הגהות הב"ח (א) גמ' א"ר זירא אמר רב בשעה שהנשמה : (ב) שם במשנה שיתודע לו ויביא : (ג) שם וזה אשמי : (ד) שם אמר לו ר' עקיבא :

לא א מיי' פ"א מהל' מעילה הל' ג :
לב ב מיי' פ"ד מהל' פסה"מ הל' כב :
לג ג מיי' פ"ו שם הל' יא :
לד ד ה מיי' פ"ט מהל' שגגות הל' יב :

נ"ל לס וכן לקמן

אם עד שלא נמלקה הודע כו' לא] ועושה ודאי · פירוש ותאכל כשאר חטאת ואם תאמר מאי איריא שנודע לה קודם שנמלקה אפילו לאחר שנמלקה נמי תאכל לכהנים דאי משום דלא הויא ידיעה בשעת מליקה הא אמרינן בפרק קמא דמכילתין (דף ז') מודה ר' יוסי במחוסר כפרה דכיון דאיט מביא רק לאיסתרויי בקדשים דלא בעי ידיעה בתחלה ואי טעמא הוי גזירה שמא יאמרו חטאת העוף הבא על הספק נאכלת הניחא לר' יוחנן דאמר לקמן בפרק המביא (דף כו:) דאם משנמלקה נודע לו שילדה ודאי אסור גזירה כו' אלא לרב דאמר לקמן דאפילו נודע לו משנמלקה כיון שנודע לו קודם הזאה מותר באכילה אם כן אמאי לא נקט משנמלקה ויש לומר דהוא הדין לאחר מליקה ולא אתא לאפוקי רק אחר הזאה דאז ודאי אתו למימר חטאת העוף הבא על הספק נאכלת נב] :

תורה אור

גמ' *ת"ר °ואם נפש לחייב על ספק מעילות אשם תלוי דברי ר' עקיבא וחכמים פוטרים לימא בהא קא מיפלגי דר' עקיבא סבר למדין עליון מתחתון ורבנן סברי אין למדין עליון מתחתון אמר רב פפא דכולי עלמא למדין עליון מתחתון דאם כן צפון בבן בקר א] לא משכחת להו אלא הכא היינו טעמא דרבנן דפטרי ב] דגמירי *מצות מצות מחטאת (א) מה להלן דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת *(ועל ספיקו אשם תלוי) אף כל ג] שחייבין על זדונו כרת ועל ד] *ספקו חטאת ועל *שגגתו אשם תלוי לאפוקי מעילה דאין חייבין על זדונו כרת *דתניא הזיד במעילה רבי אומר במיתה וחכמים *אומרים באזהרה ור' עקיבא סבר כי ילפינן מצות מצות מחטאת חלב להכי הוא דילפינן מה להלן בקבועה אף כאן בקבועה לאפוקי עולה ויורד דלא ורבנן סברי *אין גזירה שוה למחצה ה] מכלל דר' עקיבא סבר יש גזירה שוה למחצה ו] אלא דכולי עלמא אין גזירה שוה למחצה ז] אלא היינו טעמא דר"ע דאמר קרא ואם נפש *וי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון מתחתון ח] ורבנן סברי תחתון הוא דגמר מעליון ב לאשם בכסף שקלים ט] ור"ע סבר *אין היקש למחצה מכלל דרבנן סברי יש היקש למחצה והא קיימא לן דאין היקש למחצה דכולי עלמא אין היקש למחצה והכא ה"ט דרבנן י] דגמירי מצות מצות אפקיה מהקישא ור"ע אשם בכסף שקלים יא] נפקא ליה °מזאת תורת האשם תורה אחת לכל האשמות לאשם דבכסף שקלים ורבנן אע"ג דכתיב זאת תורת האשם איצטריך למכתב ואם נפש וי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמד תחתון מעליון יב] ואי מזאת תורת האשם הוה אמינא כי אמינא תורה אחת לכל אשמות הני מילי בשאר אשמות דודאין אבל אשם תלוי כיון דעל ספק חלב קאתי אימא לא יהא ספיקו חמור מודאו מה ודאו חטאת בת דנקא אף ספיקו אשם בר דנקא אהכי כתב רחמנא ואם נפש וי"ו מוסיף על ענין ראשון יג] הא ניחא למאן דדריש זאת תורת האשם יד] אלא למאן דלא דריש זאת תורת האשם מאי איכא למימר יליף בערכך בערכך מאשם מעילה אשם שפחה חרופה טו] לא כתב בה בערכך ילפינן באיל איל: טז] מודה ר"ע כו': ואם ספק מאי קאמר אמר רבא תני אם בספיקו עומד לעולם יהא אשם תלוי יז] שממין שהביא על הודע (ב) מביאו על שלא הודע סוף סוף כי מתידע ליה בעי לאיתויי אשם ודאי אמר רבא מדברי שניהם נלמד אשם ודאי לא בעי ידיעה (ג) יח] לכתחלה: **מתני'** יט] א) האשה שהביאה חטאת העוף ב) [אם] עד שלא נמלקה נודע לה שילדה ודאי תעשינה ודאי שממין שהיא מביאה כא] על הודע מביאה על לא הודע חתיכה של חולין וחתיכה של כב] הקדש אכל אחת מהן ואין יודע איזה מהן אכל ד פטור ר"ע מחייב כג] אשם תלוי ה אכל את השניה מביא אשם ודאי כד] אכל אחד את הראשונה ובא אחר ואכל את השניה זה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי דברי ר"ע כה] ר"ש אומר שניהן מביאין אשם אחד ר' יוסי אומר אין

א) [לקמן כו: ע"ש] ב) [נ"ל ספק אם]

גמ' ואם נפש (ד) כו] אדם · באשם תלוי כתיב ולעיל מיניה באשם מעילות קנייתי בויקרא : לחייב על ספק מעילות אשם תלוי · קס"ד מדכתבינהו גבי הדדי : עליון · מעילות כו] : מתחתון · אשם תלוי : גליון · ה"ג אלא הכא הייט טעמא דר' עקיבא דכתיב ואם נפש : לימא בהא קא מיפלגי · דמר סבר הקישא עדיף ומר סבר ג"ש עדיף : לא דכולי עלמא הקישא עדיף · שהרי אין משיבין על ההיקש ואמרי לך רבנן הייט היקש דתחתון למד מעליון לכסף שקלים : ור' עקיבא סבר אשם לכסף שקלים נפקא ליה מזאת תורת · אלא היקש להכי אתא ללמוד עליון מתחתון והכי פירש רחמנא והוא הוא שבקונטרס אלא ע"כ מבואר היטב עכה"ג : (ה) אם כן · דלרבנן אין למדין לא אשכחן צפון בבן בקר דחטאת ועולה יהו טעונין שחיטה בצפון דצפון כתיב בבן צאן בויקרא ובמסכת זבחים (דף מח·) יליף בן בקר בהאי דינא דעליון מתחתון : באשם תלוי כתיב מצות ובחטאת כתיב מצות : חטאת חלב · היינו סתם חטאת ולהכי נקט חלב משום דסמוכה לחלב דכתיב בויקרא כל חלב וכל דם לא תאכלו וסמיך ליה נפש כי תחטא וגו' : במיתה · בידי שמים : לאפוקי עולה ויורד · כגון שמיעת קול וביטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו דלא מייתי על ספיקו אשם תלוי : וי"ו מוסיף על ענין ראשון כו' · הילכך אתא היקש ואפקיה מגזירה שוה להא מילתא ועל כרחין גזרה שוה זו למחצה : (ו) בעליון כתיב כסף שקלים · והקישא לתחתון מעליון הוא דאתא ולא למילף עליון מתחתון (לשוייה גזרה שוה למחצה) : ורבי עקיבא אין היקש למחצה לא גרסינן לה דלאו היינו היקש למחצה ובשחיטת קדשים בפרק איזהו מקומן (דף מח·) איתא לכולה הא שמעתא ולא גרסינן להא אלא הכי גרסינן ורבי עקיבא אשם בכסף שקלים מנא ליה כח] כו' (ז) הילכך על כרחיך הקישא לאפוקי מגזירה שוה אתא למיהוי גזירה שוה למחצה דאי לאו להכי אתא היקישא למאי תדרוש ליה : הניחא למאן דדריש תורת · בשמעתא קמייתא דמנחות (דף ג:) וזאת תורת המנחה תורה אחת לכל המנחות : הניחא למאן דדריש · מאי ר"ע למימר הכי כט] לא אילטריך היקישא לאשם בכסף שקלים ומהכא נפקא וכי אילטריך היקישא לספק מעילות לאשם תלוי : בערכך בערכך · אשם תלוי מאשם מעילות : אשם שפחה חרופה יליף מאיל איל · אשם נזיר דכתיב בספרים שבוש הוא דהא באשם נזיר (במדבר ו) כבש בן שנתו כתיב ואמרינן בפרק ד' מחוסרי כפרה (לעיל י:) מדאיל בן שתי שנים בשני סלעים כבש בן שנתו בסלע : מאי קאמר · ואם ספק הא פשיטא דספק הוא לו : סוף סוף · כי הביא במעילה מוטעת מעילתו ואשמו בתנאי אכתי לא נפיק מידי שני אשמות דכי מתידע ליה דודאי מעל בעי איתויי אשם ודאי דקא סלקה דעתין אשם דומיא דחטאת וחטאת שהביא על ספיקה אשם תלוי כי מתידע ליה ודאי בעי איתויי חטאת : מדברי שניהם · דר' עקיבא ור' טרפון דמודו במעילה מוטעת : לא בעי ידיעה בתחלה · הילכך כי אתייה מספק על תנאי עולה לו לאשם ודאי כי מתיידע ליה : **מתני'** חטאת העוף · ספק ילדה מין פטור או מין חיוב מביאה קינה הטולה מביאה ומתנה אם מין חיוב הוא זו עולתה ואם לאו תהא נדבה אבל חטאת מביאה מספק ואינה נאכלת : תיעשה ודאי · ויאכל לכהנים : ר' עקיבא מחייב · ר' עקיבא לטעמיה דמחייב אשם תלוי בספק מעילות : שניהן מביאין אשם אחד · בשותפות ויאמר זה לזה אם אכלת חתיכה של קדש יהא חלקי מחול נ] [לך] ויהא אשם כולו עליך : אין

שיטה מקובצת

א] בבקר לרבנן לא משכחת לה אות ו' נמחק : ב] דפטרי' דגמרי מצות מחטאת חלב מה : ג] אף כל [דבר] שחייבין על זדונו כרת כו' וא"ת הא תינח למאן דיליף בפ"ק דיבמות מגז"ש דעליה עליה דאין חייבין חטאת אלא בדבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת יכול לאפוקי מעילה דדבר הלמד בגז"ש חוזר ומלמד בגז"ש אלא למאן דמפיק מתורה אחת דוקשה כל התורה כולה לעבודת כוכבים היכי ילפינן הכא ממצות הוי דבר הלמד בהקש ואינו חוזר ומלמד בגז"ש כדאיתא באיזהו מקומן וי"ל דמן הדין היה לנו לומר דמביאין אשם תלוי על כל דבר אפילו על דבר שאין חייבין על זדונו כרת וגז"ש דהכא דמצות מצות אתי למעוטי מעילה דלא בא על ספיקו אשם תלוי ומיעוטי ילפינן שפיר מגז"ש דהכא ולא דמי לכאשר עשה דאנו צריכין לגמורי מיניה שתי כליות אפר העלם דלא כתיבי ביה · תוס' כת"י : ד] ועל שגגתו חטאת מביא על ספיקו אשם תלוי : ה] למחצה אלא מכלל : ו] למחצה הא ק"ל דאין גז"ש למחצה אלא : ז] למחצה והכא ה"ט תיבת אלא נמחק : ח] ורבנן סברי תחתון הוא דגמר מעליון לאשם בכסף שקלים · וא"ת ל"ל לרבנן לגמור (עליון מתחתון) [תחתון מעליון] לכסף שקלים תיפוק ליה מערכך ערכך ויש לומר דאיצטריך לכדאמר תלמודא (דלעיל)· דלא תימא ה"מ בשאר אשמות אבל אשם תלוי כיון דעל ספק קאתי לא יהא ספיקו חמור מעיקר דחטאת ודאי היא בת דנקא אף ספק אשם בת דנקא · תוס' : ט] מתיבת ור"ע סבר אין היקש למחצה עד תיבת ור' עקיבא אשם כו' זה לא גריס רש"י : י] דרבנן דאתיא מצות תיבת דגמירי נמחק : יא] שקלים מנא ליה נפקא : יב] מעליון דאי מוזאת דפליג : יג] ראשון הניחא למאן תיבת הא נמחק : יד] אלא למאן דלא דריש פלוגתא היא בפ"ק דמנחות ותימה דבפרק דם חטאת משמע ליכא מאן דפליג אגז"ש דזאת תורת וי"ל דבדבר הכתוב בהדיא בקרא ליכא מאן דפליג · תוס' : טו] חרופה · ס"א ואשם גזילות והראב"ק לא גרים ליה וכן רש"י ז"ל: טז] על תיבות מודה ר"ע כו' על כל תיבה נרשם קו להורות כי לפ"ד ראוי למחקו : יז] שממין' ציון במתני' שהביא על הודע מביא על שלא הודע כו' מודה ר"ע כו' סוף : יח] ידיעה בתחילה אות ל' כ' נמחק עיין (שבת דף עא) בתוס' : יט] האשה שהביאה חטאת העוף ספק כגון שהפילה דבר שהוא ספק אם חייבת עליה קרבן או לאו מביאה עליה חטאת העוף ואינה נאכלת · תוס' כת"י : כ] העוף ספק אם עד שלא נמלקה נודע לה שילדה דבר שחייבת עליה קרבן תעשינה ודאי ונאכלת ואם נודע לו אחר שנמלקה פליגי בה רב ור"י בפ' בתרא דרב אמר מזה דמה ומכפרת ומותרת באכילה ור"י אמר אסור גזירה שמא יאמרו חטאת העוף הבא על הספק נאכל ותניא כוותיה ותימא קצת לרב למה לי עד שלא נמלקה משנמלקה נמי כן הוא וצ"ל דלא נקט לא נמלקה אלא לאפוקי לא נודע לו אלא אחר הזאה · תוס' כת"י : כא] על ס"א לא הודע מביא על הודע : כב] של קודש אכל אות ה' נמחק : כג] מחייב באשם תלוי: כד] אחד אכל את : כה] עי' בחדושין : כו] על תיבת אדם רשום למעלה קו להורות כי לפ"ד ראוי למוחקו : כז] מעילות ודאי קמיירי : כח] ליה נפקא ליה מזאת תורת האשם ורבנן אע"ג דכתיב זאת תורת האשם איצטריך ואם נפש דאי מתורת האשם סד"א ה"מ בשאר אשמות הניחא כו' נפקא ליה מזאת תורת : כט] ולא איצטריך : ל] מחול לך ויהא : לא] כו' תעשינה ודאי תיבת ועושה נמחק : לב] נאכלת · גליון והאי דלא תנא לאחר שנמלקה דאי תנא הו"א ה"ה אחר הזאה שאין בין מליקה להזאה כלום ע"כ :

ילפינן מה להלן גבי חלב בקבועה דחטאתו קבועה ומביאה על ספיקה אשם תלוי אף מביא על ספיקן אשם תלוי לאפוקי היכא דבעולה ויורד הוא דאין ודאי קבוע אין מב[illegible] תלוי : ורבנן סברי אין גזירה שוה למחצה · אלא כי היכי דילפת גזרה שוה דמה להל[illegible] בקבועה יליף נמי מה להלן דבר שחייבין על זדונו כרת אף כל שחייבין הילכך פ[illegible] מתחתון כדאמרן : ורבנן סברי לא תחתון הוא דגמר מעליון לאשם בכסף שקלים · כ[illegible] ודאי מביא אשם בכסף שקלים אף תחתון אשם תלוי צריך אשם בכסף שקלים : ו[illegible] היקש למחצה · אלא כי היכי דילפי אשם בכסף שקלים לילפו נמי עליון מתחתון : דפטרי דקא סברי אתא מצות מצות · כדמפרשי ליה רבנן ואפקיה מהקישא דלא [illegible] ולהכי כתב רחמנא ואם נפש דוי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמד תחתון מעליון דמה אף תחתון בכסף שקלים . הניחא · לר' עקיבא למאן דדריש זאת תורת מצי יליף למאן דלא יליף מזאת תורת כדאמר בפרק קמא דמנחות מאי איכא למימר יליף בע[illegible] מעילות מה ערכך דאשם מעילות כסף שקלים אף ערכך דאשם תלוי נמי כסף שק[illegible] נמי כתיב ביה בערכך לאשם שפחה חרופה דלא כתיב ביה בערכך כתיב בית ב[illegible] מעילות באיל אבל אשם נזיר ומצורע כיון דאינו קבוע ועוד כתב בהו כבש ולא איל לא[illegible] שקלים : לישנא אחרינא כו' לא דכולי עלמא היקש עדיף דאין משיבין על ההיקש · היינו היקש דתחתון היקש לעליון לכסף שקלים [דלא] נפיק מזאת תורת וכי אתאי הי[illegible] לעליון לכסף שקלים ור' עקיבא סבר אשם לכסף שקלים נפיק מזאת תורת וכי א[illegible] היקש) לילמד עליון מתחתון [illegible]

רבינו גרשום

[illegible]

[illegible]

הגהות הב"ח

(א) גמרא מצות מחטאת חלב מה להלן [illegible]

עין משפט נר מצוה

לה א מיי' פ"ט מהלכות שגגות הלכה יג :

לו ב ג מיי' שם פ"ח הלכה ט :

לז ד ה מיי' שם פ"ט הלכה יג :

לח ו מיי' שם פ"ח הלכה י :

פי' אגל חיה

לט ז מיי' פ"ב מהלכות שביתת עשור הל' ג וכת"ק :

אין שנים מביאין אשם אחד [א]חתיכת [א]חלב וחתיכת חולין אכל אחת מהן ואינו יודע איזה מהן אבל מביא אשם תלוי אכל את השניה מביא חטאת [ג]אכל אחד את הראשונה ובא אחר ואכל את השניה זה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי [ב] (דברי ר"ע) *ר"ש אומר שניהם מביאין חטאת אחת רבי יוסי אומר אין שנים מביאין חטאת אחת [ד]חתיכת חלב וחתיכת [ג] קודש אכל אחת מהן ואינו יודע איזה מהן אכל מביא אשם תלוי אכל את השניה מביא חטאת ואשם ודאי אכל אחד את הראשונה ובא אחר ואכל את השניה זה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי רבי שמעון אומר שניהן מביאין חטאת ואשם ר' יוסי אומר אין שנים מביאין חטאת ואשם אחד [ה]חתיכת חלב וחתיכת חלב קודש אכל אחת מהן ואין יודע איזו מהן אכל מביא חטאת רבי עקיבא אומר אף אשם תלוי אכל את השניה מביא שני חטאות ואשם ודאי אכל אחד את הראשונה ובא אחר ואכל את השניה זה מביא חטאת וזה מביא חטאת רבי עקיבא אומר זה [ד] וזה מביאין אשם תלוי ר' שמעון אומר זה מביא חטאת וזה מביא חטאת ושניהן מביאין אשם אחד רבי יוסי אומר אין שניהן מביאין אשם אחד [ה] [ו]חתיכת חלב וחתיכת חלב נותר אכל אחת מהן ואין יודע איזה מהן אכל מביא חטאת ואשם תלוי אכל את השניה מביא ג' חטאות אכל אחד את הראשונה ובא אחר ואכל את השניה זה מביא חטאת ואשם תלוי וזה מביא חטאת ואשם תלוי ר"ש אומר זה מביא חטאת וזה מביא חטאת [ו] ושניהן מביאין חטאת אחת *ר' יוסי אומר כל חטאת שהיא באה על חטא אין שנים מביאין אותה : **גמ'** [ז] א"ל רבא לרב נחמן לרבי יוסי חטאת הוא דלא מייתו שניהן הא אשם תלוי מייתו שניהם היינו ת"ק וכ"ת *חתיכה משתי חתיכות איכא בינייהו והתניא רבי יוסי אומר זה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי א"ל הא קמ"ל [א]דמאן ת"ק ר' יוסי : חתיכת חלב וחתיכת קדש [כו'] חתיכת חלב וחתיכת חלב קודש כו' חתיכת חלב וחתיכת חלב נותר כו' : א"ל רבא לרב נחמן וליתי נמי אשם ודאי דנותר דקדש הוא אמר ליה דלית ביה שוה פרוטה והא מעיקרא דאית ביה שוה פרוטה עסקינן דקתני אשם ודאי אמר ליה ההיא חתיכה דלא נותר היא שויא פרוטה [ח] [ג]והא יש אוכל אכילה אחת דקתני ביה נותר וקתני מביא ארבע חטאות ואשם אחד אמר ליה ההיא בגסה [ט] וההיא בדקה [ג](ולא קשיא) ההיא בימות הגשמים הכא בימות החמה : אכל אחד את הראשונה כו' : אמר ליה רבא לרב נחמן ומי אמר ר"ש איסור חל על איסור והא תניא [ד]רבי שמעון אומר [ה]האוכל נבלה ביום הכיפורים פטור אמר רב [י] ששת בריה דרב אידי כגון דאכל כוליא בחלבה וכוליא בחלבה נמי הא קאי עלה באיסור עולין היכי אתי איסור נותר חייל עלה וכי תימא סבירא ליה לר"ש דנותר איסור חמור הוא וחייל על איסור קל דעולין והא נבלה דאיסור קל הוא ויום הכיפורים דאיסור חמור הוא ולא קאתי איסור יום כיפורים דחמור וחייל על נבלה דקל הוא אלא בקדשים גלי רחמנא דאתי [כ] איסור חל על איסור

רש"י

אין שנים מביאין אשם אחד · דלית ליה תנאי בקרבנות אלא אם כדברי חכמים פטורין ואם כדברי ר' עקיבא כל אחד מביא אשם תלוי : זה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי · דלא בעי חתיכה מב' חתיכות : חטאת אחת · ובתנאי כדפרישית אבל אשם תלוי מייתי כל אחד ואחד משום חתיכת החלב : חתיכת חלב וחתיכת · שומן דקדש אכל כו': מביא אשם תלוי · משום ספק חלב (א) : יא] זה מביא כו' · משום חלב ובהא לא פליג ר' עקיבא לחיוביה שני אשמות תלויין יב] שכן לפי שאין כאן אלא עבירה אחת ספק חלב ספק קדש : חטאת ואשם · בשותפות ויתנו אם אני אכלתי חלב ואתה הקדש יהא חלקי באשם מחול לך וחלקך בחטאת מחול לי : מביא חטאת · דממה נפשך חלב אכל : ר' עקיבא אומר יג] אשם תלוי (ב) *(על) החטאות משום מעילות : חתיכת חלב וחתיכת חלב נותר כו' · מביא *שתים יד] אחת משום חלב ואחת משום נותר : כל חטאת שהיא באה על חטא · לאפוקי חטאת העוף של יולדת ששתים מביאות אותה ובתנאי כדאמרינן בפ"ק(לעיל ז:) אמר רבי יוסי אימתי שהלכו זה למזרח וזה למערב כו' : **גמ'** ה"ג היינו ת"ק וכי תימא חתיכה אחת משתי חתיכות כו' · דר' יוסי ה"ק אין שנים מביאין חטאת אחת אלא הראשון מביא אשם תלוי והשני פטור דבעינן חתיכה אחת משתי חתיכות : וניתי אשם ודאי · מעילה בהדי טו] אשם וחטאת : והא מעיקרא בדאית בה שוה פרוטה עסקינן דקתני · רישא חתיכה של קדש וחתיכה של חלב כו' אכל את השניה מביא חטאת ואשם : יש שאוכל אכילה אחת · בפרק אמרו לו (לעיל דף יג:) דקתני נותר וקתני אשם מעילות אלמא איכא נותר שוה פרוטה : בגסה · אכילה גסה שאכל הרבה ואף על גב דאיסור הנאה הוא טז] כשאר כל הקדשים האסורים בהנאה שמועלין בהן דהאי נמי הזי לגבוה שאם עלו לא ירדו : בימות החמה · מסרחת בשר נותר דהא שני ימים או יום ולילה נשהא ולא שויא אכילה (דקה) פרוטה : איסור חל על איסור · דמיחייב חטאת אנותר דחייל איסור נותר אאיסור חלב : פטור · איום הכיפורים דלא אתי איסור יום הכיפורים וחייל אאיסור נבלה ואפילו יז] נתנבלה היום הוה איסורא בין השמשות דאתמול משום אבר מן החי ולא אתי איסור יום הכיפורים וחייל : כוליא בחלבה · דליכא איסור חל על איסור דאחלב חייב משום חלב ואנותר משום כוליא : דאיסור עולין · דלגבוה סלקא : (ג) *ואכל מבשר זבח השלמים אשר לה' לרבות אימורין · שאם אכלן בטומאת הגוף חייב כרת והא אימורין כגון כליות קאי עלייהו באיסור עולין :

וחלב

תוספות

ומי אית ליה לרבי שמעון וכו' · ואם תאמר מאי פריך דוקא גבי יום הכיפורים לא חל על איסור נבלה אבל איסור נותר חל שפיר על איסור חלב שהרי איסור נבלה ואיסור טרפה חל על איסור חלב כדאיתא פרק השוחט (חולין דף לז:) כל שכן איסור נותר דחמיר טפי מנבלה ונמלא דחל על איסור חלב ויש לומר דסבירא ליה כיון דחזינן גבי יום הכיפורים דאיסור חמור לא חל על איסור קל הוא הדין גבי נותר דאינו חמור לא יחול על איסור חלב אף על גב דנותר *מכללו ואם תאמר מאי פריך דלמא שאני גבי יום הכיפורים מש"ה לא חל על איסור נבלה משום דאינו רק איסור כולל אבל הכא גבי נותר הוי איסור מוסיף ונימא אף על גב דלית ליה לרבי שמעון איסור כולל איסור מוסיף מיהא אית ליה והכי אשכחן לרבי יוסי נמי דלית ליה איסור כולל ואיסור מוסיף אית ליה כדאמרינן לעיל (דף יד:)וכן פרק י' יוחסין (קדושין עז: ושם) דקאמר כהן גדול הבא על אחותו אלמנה אין איסור אלמנה חל על איסור אחותו וקאמר רב ששת הא מני ר"ש היא דאמר אין איסור חל על איסור דתניא האוכל נבלה ביום הכיפורים פטור ומאי מייתי דלמא שאני גבי יום הכיפורים דאיסור כולל הוא אבל באיסור מוסיף מודה ר"ש כמו רבי יוסי דלית ליה איסור כולל כההיא דחמותו ונעשית אשת איש כו' ואומר מודה ר' יוסי באיסור מוסיף ויש לומר דהש"ס ידע דרבי שמעון לית ליה אף איסור מוסיף דתניא פרק ארבעה אחין(יבמות לב:) הבא על אשת אחיו שהיא אחות אשתו אינו חייב אלא אחת בין נשא מת ואחר כך נשא חי בין נשא חי ואחר כך נשא מת ואם תאמר אם כן הכא ובההיא דקידושין (דף עז:) אמאי לא הביא אותה הש"ס ויש לומר דהכא (מביא דהתם והכא) איסור חמור על איסור קל הוא ואי משום דהכא איסור מוסיף גבי נותר וגבי יום הכיפורים איסור כולל הכי מייתי כיון דאשכחנא לר' שמעון דלית ליה איסור כולל בין באיסור קל ובין באיסור חמור א"כ בעלמא נמי אשכחנא דלית ליה איסור מוסיף [א"כ] אפילו באיסור חמור על איסור קל נמי לית ליה ואם כן אמאי חייל איסור נותר על איסור חלב *)רק שהותר מכללו וכן נמי פרק עשרה יוחסין (שם) איצטריך ליה לאוכוחי דאין איסור חמור חל על איסור קל דלאיכא דאמרי תני התם ואגב הכי אייתי ליה נמי ללשון ראשון דהתם :

*) נ"א דקל אסר

שיטה מקובצת

רבינו גרשום

עין משפט נר מצוה

מ א מיי' פ"ח מהל' פסה"מ הלכה יח :
מא ב מיי' פ"ב מהל' מעילה הלכה א :
מב ג מיי' פ"ד מהל' תמורה הלכה ג ובהלכה ד' :
א ד ה מיי' פ"ד מהל' (מאכלות אסורות הל' כב) [פסה"מ הל' יט] :
ב ו מיי' שם הל' כ :
ג ז מיי' פי"א מהל' נזק ממון הלכה ט) [פ"ד מהלכות מאכלות אסורות הלכה כב] :
ד ח מיי' פ"י מהלכות רוצח הלכה ח :
ה ט מיי' פ"ד מהלכות פסה"מ הלכה יט :

אשר לה' לרבות יח] האימורין · והקשה רבינו אלחנן הא אילטריך קרא דאשר לה' למדרש היתר לטהורים חייבין עליו משום טומאה יט] (מנחות דף כה:) ויש לומר דשקולים ויבאו שניהם בחד קרא : [וע"ע בתוס' מנחות כה: ד"ה ת"ל] :

בוולדות קדשים וקסבר בהוייתן הן קדושים · דאיסור חלב ואיסור מעילה בהדי הדדי קא אתו ואף על גב דבקדשים קלים ליכא מעילה עד לאחר זריקה כדתנן פ"ק דמעילה (דף ז:) מכ"מ איסורא מיהא איכא ואם תאמר הא איסור חלב קדים ממעי אמו דהכי אמר ר' יוחנן פרק בהמה המקשה (חולין עה·) תלש חלב מבן ט' חי חלבו כחלב בהמה דתרפים גרמי ולא אוירא ויש לומר דנהי דלא בעי אוירא דולד שילא כ] לחוץ אלא מכל מקום בעינן אוירא דחלב שיולא הולד לחוץ וממעי אמו לא חייל :

הדרן עלך דם שחיטה

המביא אשם · יפלו דמיו לנדבה · כא] פירוש יביא בדמיו עולה והנסכים משל ציבור דמותרות אשם לקיץ המזבח ולכך יביא עולה כב] :

אם משנשחט כג] הדם ישפך · לרבי מאיר אתי שפיר דחולין בעזרה נינהו אלא אפילו לרבנן דאמרי דעבדי מיניה עולת נדבה היינו דוקא לדמיו אבל איהו גופיה מודו דזבח פסול הוא כד] א"כ כיון דבשעת שחיטה לא היה ראוי לעולה שעדיין לא נודע לו לכך לא יקריבהו עולה אחר שחיטה : במפרים

תורה אור

דתניא *°אשר לה' לרבות *את האימורין ואימורין קאי עלייהו באיסור עולין וחלב קאי עלייהו באיסור כרת א] וקאתי איסור טומאה חייל עליה תדע שכן הוא ב] דהא רבי סבירא ליה איסור חל על איסור (ואימא) וה"מ איסור חמור על איסור קל אבל איסור קל ג] (חל) על איסור (והוא איסור) חמור לא ובקדשים שמעינן ליה דאמר איסור קל על איסור חמור נמי חייל דהא איסור מעילה קל ד] הוא מיתה ואיסור קדשים איסור חמור כרת ואתי איסור מיתה חייל על איסור כרת *דתניא רבי אומר °כל חלב לה' לרבות *אימורי קדשים קלים למעילה ומעילה איסור מיתה וקא חייל על איסור חלב דאיסור כרת הוא ש"מ בקדשים גלי קרא °והא תניא ר"ש אומר אין פיגול בעולין ואין נותר בעולין אלא תנאי היא ואליבא דר"ש דאיכא דאמרי בקדשים איסור חל על איסור וא"ד בקדשים נמי אין איסור חל על איסור ולמ"ד בקדשים נמי אין איסור חל על איסור *כל חלב לה' ה] מאי עביד ליה מוקים ליה בולדי קדשים ו] דקסברי *ולדי קדשים בהוייתן יהו קדושים דתרוייהו בהדדי אתו :

הדרן עלך דם שחיטה

המביא *אשם תלוי ונודע לו שלא חטא אם עד שלא נשחט יצא וירעה בעדר דברי ז] ר"מ וחכמים אומרים ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה ר"א אומר יקרב שאם אינו בא על חטא זה הרי הוא בא על חטא אחר ח] אם משנשחט נודע לו ישפך הדם והבשר יצא לבית השריפה נזרק הדם ט] *(והבשר קיים) יאכל ר' יוסי אומר אפילו הדם בכוס יזרק והבשר יאכל אשם ודאי אינו כן (א) עד שלא נשחט יצא וירעה בעדר משנשחט הרי זה יקבר נזרק הדם הבשר יצא לבית השריפה שור הנסקל אינו כן עד שלא נסקל יצא וירעה בעדר משנסקל מותר בהנאה *עגלה ערופה אינו כן עד שלא נערפה תצא ותרעה בעדר משנערפה תקבר במקומה שעל ספק באה מתחלה כיפרה ספקה והלכה לה : **גמ'** במאי פליגי ר"מ סבר כיון דלא צריך ליה לא מקדיש ליה ורבנן סברי מתוך שלבו נוקפו גומר ומקדיש תנא בין שנודע לו שחטא ובין י] נודע לו שלא חטא פליגי ר"מ ורבנן בנודע לו שחטא להודיעך כחו דר"מ דאע"ג דידע דחטא כיון דבעידנא דאפרשיה יא] [לא ידע תצא ותרעה בעדר ובנודע לו שלא חטא להודיעך כחן דרבנן דאע"ג דלא חטא כיון דבעידנא דאפרשיה לא ידע] לבו נוקפו הוה הלכך גמר ומקדיש א"ר ששת מודה ר"מ לחכמים במפריש

וחלב · דאימורין קאי עליה בכרת : תדע שכן · דבקדשים איסור חל על איסור לדברי הכל : דהא רבי סבירא ליה · בעלמא איסור חל על איסור והני מילי איסור חמור על הקל אבל קל על החמור לא ובקדשים שמעינן ליה דאפילו קל על החמור והא דאיסור חמור יב] על הקל לא איתפרש לי היכא : איסור מיתה · קל הוא דאין חייבין על שגגתה חטאת : לרבות אימורי קדשים קלים למעילה · כדכתיב (ויקרא ג) כל חלב לה' (הוא) אלמא דחטאה בשגגה מקדשי ה' [שם ה] קרינא בהו : אין פיגול חל על העולין · שהאוכל אימורי פיגול כגון כליות אינו חייב כרת אלמא אפילו איסור חמור לא חייל אאיסור קל : (ב) הגא דמתני' אליבא דרבי שמעון סבר איסור חל על איסור בקדשים : והאי תנא דסבר אין פיגול בעולין סבר בקדשים נמי אין איסור חל על איסור : ולהאי תנא · דאין פיגול בעולין האי כל חלב לה' דמשמע דמעילה חיילא אאימורים אלמא איסור קל חל אאיסור חמור בקדשים מאי עביד ליה דבשלמא מאשר לה' לרבות אימורין לאיסור טומאה לא פרכינן דמצי לתרוצי דלאו רבי שמעון היא אלא רבנן דפליגי עליה דר' שמעון דאית להו בחולין איסור חל על איסור על ידי כולל כגון נבלה ביוה"כ וטומאת הגוף נמי איסור כולל הוא מגו דמתסר בבשר אתסר נמי בחלב אלא האי קרא דמעילה דאמר דאיסור קל חל על איסור החמור קשיא לן דהא לא אשכחן ליה בחולין אלמא דשני לן בין חולין לקדשים : מוקי ליה · באימורי ולדות קדשים : יג] דקסבר ולדות קדשים בהוייתן הן קדושין · והויה ליה נסבא דקרא (ג) דאיתרבי מיניה ולדות קדשים (ד) דגרסינן בבכורות בפרק ב' (דף יד:) רק קדשיך אלו התמורות אשר יהיה לך אלו הוולדות והיינו דרשא דגבי טומאת הגוף דלעיל אשר לה' לרבות האימורים לית ליה ומוקי ליה לדרשא אחרינא בת"כ לרבות את הגן ואת היולא :

הדרן עלך דם שחיטה

המביא אשם יד] יצא וירעה בעדר · עם שאר צאנו כחולין גמורין : וחכ"א ט' · מפרש טעמא בגמ' : ישפך · לאמה : לבית השריפה · דאף על גב דחולין שנשחטו בעזרה בקבורה א) בעלמא האי בשריפה דהוי כזבח פסול : נזרק הדם · קודם שנודע לו : טו] יאכל · הבשר שהרי גמר כל הכפרה והוה ליה אשם תלוי כשר שהרי על הספק בא מתחלה וכפר הספק והלך : יזרק · הדם שכל העומד ליזרק כזרוק דמי וה"ל כנודע לו לאחר זריקת דם : אינו כן · בהנא לא פליגי רבנן דאם נודע לו עד שלא נשחט טז] יצא וירעה בעדר דטעמייהו דרבנן באשם תלוי כיון דלבו נוקפו גמר ומקדישו מספק אבל אשם ודאי דאמרו לו אכלת קדש ונודע שלא חטא דהוזמו העדים אי נמי כסבור קדש אכל ונמצא חולין איגלאי מילתא דהקדש טעות הוא דכי אקדשיה אדעתא דחטאת אקדשיה : הרי זה יקבר · בגמרא מפרש מ"ט דהאי בשריפה והאי בקבורה : נזרק הדם הבשר יצא לבית השריפה · מפרש בגמרא תברא מי ששנה זו לא שנה זו : שור הנסקל אינו כן · כאשם תלוי דהכא לא פליגי רבנן כי אם נודע דלא הרג יצא וירעה בעדר : עגלה ערופה אינו כן · כאשם תלוי לרבנן דאם עד שלא נערפה נמצא ההורג תצא ותרעה בעדר : כיפרה ספיקה · בשעת עריפה שהרי עדיין ספק היה והלכה לה הלכך אסורה בהנאה ותקבר כדין כל העגלות הערופות : **גמ'** שלבו נוקפו · שמתירא מספק (ה) החטא יז] ב) שחטא ומייתי אבל חטאת כיון דהשתא איגלאי מילתא דבעידנא דאפרשיה לא הוה צריך לחטאת לאיתויי הילכך אמרינן

א) כדאיתא בתמורה לג: ב) נ"א הוא זה ד"א ונמחק תיבת אבל

מסורת הש"ס

[פסחים כה: ע' זבחים לו:]
חולין קיז: תמורה לג: מעילה טו:
[ע' תוס' זבחים מט: ד"ה אבל העכ"ם] [זבחים נמי חולין ... וש"נ]
מנחות קב: [תמורה לד:]
[במשנה שבמשניות ליתא ע"ש]
[לקמן כה: סוטה מו: חולין סב:]

שיטה מקובצת

א) וקאתי איסור טומאה וכו' וליכא למדחי דהכא מיירי [דקדמה] טומאת הגוף להקדש כדאיתא בפ' גיד הנשה (דף קא ע"א) [illegible]

רבינו גרשום

רחמנא דאתי איסור חל על איסור : דתניא והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו לרבות את האימורין אע"ג דלאו נינהו קאי עליהו באיסור עולין וחלב באיסור כרת יאתי איסור וחייל עלייהו : דהא ר' דסבירא ליה במסכת קידושין דאיסור חל על איסור הני מילי כו' איסור כרת חמור שנכרת הוא שאין כן מיתה בידי שמים : ומעילה איסור [illegible]

[illegible]

גליון הש"ס גמ' [illegible]

ו א מיי' פ"ד מהל' פסה"מ הלכה כא :
ז ב מיי' פ"ד מהל' סוטה הל' טו :
ח ג מיי' פי"א מהל' נזקי ממון הל' יג :
ט ד מיי' פ"ד מהל' ע"ז הל' ח :
י ה ו מיי' פ"ד מהל' זכייה הל"א טוש"ע ח"מ סי' רמה ס"י ובסמ"ג ועי"ש :

במפריש *שני אשמות א] לאחריות ונתכפר באחת מהן דשני ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה מאי טעמא ע"כ לא ב] *פליגי ר"מ עליהו דרבנן אלא משום דלא גלי דעתיה דלבו נוקפו ג] אבל הכא מכדי חד הוא דאיבעי ליה לאפרושי מ"ט אפריש תרי דסבר אי מירכס חדא מיכפרנא באידך חבריה וכיון דגלי דעתיה דלבו נוקפו היה הואיל וכך ד] היה גמר והקדישו אמר רב יהודה אמר רב מודים חכמים לר"מ באשם תלוי ה] שהוזמו עדיו דיצא וירעה בעדר מ"ט עד כאן לא פליגי רבנן עליה ו] אלא היכא דאפרשיה ע"פ עצמו ואמרינן לבו נוקפו ז] אבל היכא דע"פ עדים אפרשיה לא הוה סמוך עילוי דעדים דסבר דלמא אתו אחרים ומזמי להו מתיב ז] רבא שור הנסקל אינו כן אם עד שלא נסקל יצא וירעה בעדר ה"ד אילימא דאתו בי תרי אמרי הרג ובי תרי אמרי לא הרג מאי חזית דציית לבתראי ציית להו לקמאי אלא לאו בעדי הזמה ודכוותיה גבי אשם תלוי בעדי הזמה ופליגי א"ל אביי ודלמא שור הנסקל °ה"ד כגון שבא הרוג ברגליו ח] ודכוותיה גבי אשם תלוי כגון דהוכרה חתיכה אבל היכא דאפרשיה לאשם תלוי ע"פ עדים לא בפלוגתא אשם תלוי שהוזמו עדיו רבי אלעזר ט] אומר הרי היא כמנחת קנאות דתניא *ב נמצאו עדיה זוממין מנחתה תצא לחולין רבי יוחנן אמר ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה ורבי יוחנן נדמייה למנחת קנאות לא דמי מנחת קנאות לא לכפרה קאתייא אלא לברר עון אבל אשם תלוי דלכפרה אתי מתוך שלבו נוקפו גומר ומקדישו אמר רבי ברוספדאי °אמר ר' יוחנן ג שור הנסקל שהוזמו עדיו כל המחזיק בו זכה בו אמר רבא מסתברא טעמא דרבי יוחנן כגון דאמרי ליה נרבע שורו אבל אמרו י] רבע שורו הוא בעצמו מידע ידיע דלא רבע ולא מפקר ליה וטרח ומייתי עדים ומאי שנא מהא דאמר רבה בר איתי אמר ר"ל ד עיר הנדחת שהוזמו עדיה כל המחזיק בה יא] זכה בה עיר הנדחת דרבים נינהו כל חד אמר בדעתיה אנא לא חטאי אחרינא חטא ומפקר ממוניה אבל הכא דבדידיה תליא מילתא הוא בעצמו מידע ידע דלא רבע ולא מפקר ליה וטרח ומייתי עדים אמר ר"ל (א) ה הנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי אפשי בה כל המחזיק בה זכה בה ומ"ש מהא דאמר רבה בר (א) ב) אבוה אמר רב ששת ואמרי לה א"ר אבהו אמר רב ששת יב] ג) ו מקבל מתנה שאמר לאחר שבאת מתנה לידו מתנה זו תיבטל מבוטלת אי אפשי בה דבריו קיימין בטילה [היא] אינה מתנה לא אמר כלום

א) ב"ב קלז: ב) [צ"ל איבו וע' תוס' בגיטין לב: ד"ה והאמר] ג) גיטין לב: [ע"ש וע' תוס' מנחות נח: ד"ה ואיכא דאמרי]

אמרינן מספיקא לא אקדשיה : לאחריות · שאם יאבד האחד יקריב לחבירו : מכדי חד ה"ל לאפרושי · כלומר דהא ידעינן דגלי דעתיה דלבו נוקפו דלא ה"ל לאפרושי אלא חד והוא הפריש תרי : באשם תלוי שהוזמו עדיו · שאמרו לו שנים אכלת ספק חלב בשוגג והפריש אשם תלוי על פיהם ובאו עדים אחרים והזימום ואמרו הלא אותו היום עמנו הייתם לא סמך אעדים דהא יודע בעצמו שלא אכל וסבר מייתינא סהדי ומזמי להו ויצא אשמו לחולין : אלא לאו בעדי הזמה · (ב) בשור הנסקל דמודים חכמים לר' מאיר דאינו יג] באשם תלוי משום דליכא למימר לבו נוקפו הילכך יצא וירעה בעדר : ודכוותיה · הא *דפליג באשם תלוי בעדי הזמה פליגי דאף על גב דהוזמו עדים אמרי רבנן דקדוש הוא דלבו נוקפו : דלמא שור הנסקל · דהודע שלא הרג יד] והיכי דמי כגון שבא הרוג אותו האיש שאמרו עליו שהשור זה הרגו בא לפנינו ברגליו בריא ושלם בהא מודו רבנן דיצא השור וירעה בעדר : ודכוותיה פליגי באשם דהוכרה חתיכה · המותרת ונמצא שהיא חלב ואותה שאכל היתה שומן בההיא פליגי רבנן ואמרי דקדוש הוא דאמרי' מתוך שלבו נוקפו גמר ומקדישו : אבל גבי עדים · דאיכא למימר לא נקפו לבו דסבר מייתינא סהדי ומזמי להו בההיא לא פליגי רבנן : בפלוגתא · כי היכי דפליגי טו] רבא ורב יהודה לעיל דאמר מודין חכמים באשם תלוי שהוזמו עדיו ופליג עליה טז] רבא ואותביה שור הנסקל ה"נ פליגי רבי יוחנן *ור"ל : מנחת קנאות · מנחת סוטה : נמצאו עדיה זוממין · אותן שאמרו שנסתרה עם האיש : לברר עון · אם אמת אם שקר : והוזמו עדיו · לאחר שנגמר דינו ליסקל : זכה בו · דהפקר הוא משנגמר דינו : נרבע שורו · וגמרו דינו בסקילה על פיהם דודאי מסתמא אפקריה מיניה דסבר עדי אמת הן הילכך הפקר הוא : וטרח ואייתי עדים · להזימם : עיר הנדחת כו' · ואף על גב דכל חד וחד ידע שלא חטא ואיכא למימר ממוניה הוא ולא אפקריה ותיובתא דרבא : אחריני חטאו · ואמרי' בחלק (סנהדרין דף קיא:) לדיקים שבעיר הנדחת יוצאין ממנה ערומין וממונם אבד : ואמר הלה · מקבל : כל המחזיק בה זכה · דהפקר היא : מקבל מתנה · שטר מתנת קרקע שאמר המקבל לאחר שבא שטר המתנה לידו : ה"ג תבטל מבוטלת אי אפשי בה לא אמר כלום בטלה היא אינה מתנה דבריו קיימין · ה"ג לה בהשולח גט וטעמא מפרש התם משום דתבטל מבוטלת אי אפשי בה להבא משמע והוא כבר קבלה לפיכך לא אמר כלום ואם יש עליו בעל חוב גובה אותה הימנו ומהא ליכא לאותוביה לר"ל דכי אמר ר"ל במתנת מטלטלין דכיון דאתי לידיה והפקירה הויא הפקר אבל זה לא הפקיר את השדה אלא אינו חפץ שתהא המתנה קיימת · אלא סיפא קשיא לן אדר"ל דקתני בטילה היא אינה מתנה דבריו קיימין דלשעבר משמע והכי קאמר כשקבלתיה לאו לשם מתנה קיבלתיה והודאת בעל דין כמאה עדים לפיכך דבריו קיימין :
מאי

נ"ל פליג · נ"ל דפליגי · נ"ל ור"א · [סוטה ו:]

במפריש שני אשמות לאחריות · אית ספרים דגרסי ונתכפר באחד מהן ואינו צריך דאפילו שניהם עדיין קיים אם נודע לו שלא חטא או חטא ירעו עד שיסתאבו : אם עד שלא נסקל יצא וירעה בעדר כו' מאי חזית וכו' · ואם תאמר מאי פריך הא אמרינן סנהדרין (דף טו:) כמיתת בעלים כך מיתת השור וכיון דאין הבעלים נהרגים בעדות מוכחשת השור לא יהרג ואי לאוסרו בהנאה בלא עדות אחרונים נמי אינו אסור בהנאה לפירוש ר"ת שמפרש בעלמא קדושין (דף נז:) דשור הנסקל אינו אסור מחיים בהנאה עד לאחר יז] שיגמר דינו שישחט ויש לומר דמייתי ליה משום סיפא דקתני משנסקל מותר בהנאה יח] אמאי ציית לקמאי לאוסרו בהנאה אלא לאו בעדי הזמה כו' אבל לא מצי למיפרך מרישא דמתניתין דתני ובשור הנסקל אינו כן דהיינו על פי עדים ודכוותה באשם תלוי על פי עדים וקשה לרב יהודה איכא למימר דמתני' מיירי בעדי הכחשה כלומר שהוכחשו העדים שמביא על פיהם אשם דבההיא לא סמיך אעדים שיבאו אחרי הראשונים להכחישן אבל רב יהודה מיירי שהוזמו העדים ואעדים סמיך בהזמה ולכך צריך להש"ס למידק כדדייק ה"ד אילימא דאתו בי תרי ואמרי הרג כו' · מ"ר :

דאמרו לו נרבע שורו · מכאן קשה לפירוש רבינו אפרים שהיה אומר רובע ונרבע אינו אסור בהנאה דלא גמרינן ליה משור הנסקל יט] ומנין ליה שהרי צריך קרא גבי רובע ונרבע בכ"ג ולא גמרינן ליה משור הנסקל והכא משמע דאסור בהנאה מדקאמר כל המחזיק בו זכה בו ויש ליישב דודאי מותר בהנאה והא דקאמר הכא כל המחזיק בו זכה בו דמשמע דאפקריה משום שהוא אסור בהנאה לאו הכי פירושו אלא זכה בו בדמי השור במה ששוה בחיין יותר מאחר מיתה דלא אפקריה רק שיעשה לו מיתת בית דין אבל לא מדמי הנבלה אבל קשה מההיא דשילהי האיש מקדש (קדושין נז:) קאמר הש"ס לא מצינו בעלי חיים נאסרים ופריך והרי רובע ונרבע דמחיים ועוד דבתוספתא [דב"ק פ"ד] איכא בהדיא נרבע אסור בהנאה :
אלמא

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומאי שנא מהא דאמר רבה בר איבו אמר רב ששת ואמרי לה אמר רבה בר אבהו מ"כ נ"ל ומיבות אמר ר' אבהו אמר רב ששת נמחק : (ב) רש"י ד"ה אלא וכו' ובשור הנסקל הוא דמודים :

גליון הש"ס

גמ' ה"ד כגון שבא הרוג · ב"ק דף עד ע"ב: שם א"ר יוחנן שור הנסקל · בירושלמי פ"ז דב"ק הלכה ח פליגי בזה ר"י ור"ל :

רבינו גרשום

וסר"א אינלאי מילתא למפרע דלא אקדשיה אפ"ה קסברי רבנן דקדיש דכיון דלבו נוקפו גמר והקדישו והילכך ירעה עד שיסתאב : ונתכפר באחת מהן · ואח"כ נודע לו שלא חטא מודה ר' מאיר דשני ירעה עד שיסתאב דעד כאן לא פליג ר' מאיר (באשם תלוי אחד) עליהו דרבנן דירעה בעדר אלא [באשם תלוי אחד] משום (דקסבר) דלא גלי דעתיה דלבו נוקפו אלא קסבר כיון דלא צריך ליה לא מקריש ליה אבל היכא דמפריש ב' אשמות לאחריות מודי ר' מאיר דגלי דעתיה דלבו נוקפו דמיכדי חד כו' : באשם תלוי שהוזמו עדיו · כגון שבאו ב' עדים ואמרו לו אכלת ספק חלב והפריש אשם תלוי וקודם שנשחט באו ב' אחרים והזימום ואמרו להם היאך אתם מעידין באיש פלוני שאכל ספק חלב והלא אותו יום עמנו הייתם במקום פלוני ומודין חכמים דיצא וירעה בעדר מ"ט כו' : דסבר דילמא אתו אחרים ומזמין להני ולא גמר והקדישו : שור הנסקל אינו כן · מתניתין היא אלא אם עד שלא נסקל באו עדים יצא וירעה בעדר : היכי דמי אילימא דאתו בי תרי ואמרי הרג · זה שור את הנפש ואתו בי תרי [ואמרי לא הרג] דקא מכחשי להו מאי חזית כו' : אלא לאו בעדי הזמה · דקא מזמי הני בתראי להני בתראי והלא במקום פלוני עמנו הייתם והכא מודו דיצא וירעה בעדר דכוותה גבי אשם תלוי מיירי נמי [בהזמה] ומאי אינו כן דהכא פליגי ובשור הנסקל לא פליגי וקשיא לרב יהודה אמר רב דאמר דמודו חכמים לרבי מאיר באשם תלוי שהוזמו עדיו והכא דייקינן דפליגי : א"ל אביי לא קשיא דלמא שור הנסקל [יצ]א וירעה בעדר : כגון שבא הרוג · שהיו אומרי' שהרגו השור בא ברגל הילכך צייתינן לבתראי אע"ג דלא מזמינן להו ודכוותיה גבי אשם לא מיירי בהזמה אלא בהכחשה וכגון שהוכרה חתיכה שנשתייר[ה] והכי פליגי דר' מאיר סבר כיון דלא צריך ליה לא אקדשיה ורבנן סברי מתוך שלבו נוקפו גמר ומקדישו אבל היכא דאפרשיה לאשם תלוי ע"פ עדים והוזמו לא פליגי אלא מודים חכמים לר' מאיר דיצא [וירעה] ובפלוגתא דרב ורבה פליגי הני תנאי דר' אלעזר סבירא ליה כרב יהודה אמר רב ור' יוחנן כרבה : ור' יוחנן נדמייה לאשם תלוי למנחת קנאות · דיצא לחולין : לא דמי מנחת קנאות לאו לכפרה אתי [אלא] להכשיר הדבר שיהו המים בודקין אותה להכי מייתי מנחה אבל אשם תלוי דלכפרה אתי מתוך שלבו נוקפו גומר ומקדישו הילכך קסבר ירעה עד שיסתאב וימכר כו' : שור הנסקל שהוזמו עדיו כ[ל המחזיק בו ז]כה בו · דמשעה שהעידוהו תחילה שנרבע או הרג את הנפש הפקירוהו בעליו וכי הוזמו כל המחזיק בו זכה בו : מיסתברא טעמיה דר' יוחנן · דאפקריה וכל המחזיק בו זכה בו כגון דאמרו לו נרבע [אבל ר]בע דעלמא אבל אמרו לו כו' : וטרח ומייתי עדים · ומזים להן : מאי שנא · מעיר הנדחת שנכסי צדיקים שבתוכה אבד ומפקרי להו אע"ג דידעי בנפשייהו דלא חטאו וקתני הוזמו עדיה כל המחזיק בה [זכה בה · ש]אני עיר הנדחת דרבים נינהו כו' : הנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי אפשי בה כל המחזיק בה זכה בה · דמשעה שנתן זה מתנה הוציאה מרשותו וכי אמר הלה אי אפשי בה הויא הפקר : מקבל [מתנה ש]אמר לאחר שבאת מתנה לידו ואמר מתנה זו תבטל · כלומר שאינו רוצה שתהא מקויימת או אמר מבוטלת שלא יהא בה ממש לא אמר כלום ואין אחר יכול להחזיק בה ואינה חוזרת נמי לבעליה שמאחר [שקבל המ]תנה עשאה כתיקן וקבלה לא אמר כלום ולא נסתלק ממנה · אבל בשעת שבאת לידו אמר אי אפשי בה או בטילה היא דבריו קיימין שהרי עוקר הוא המתנה מתחלתה ולא זכה המחזיק בה :

שיטה מקובצת

א] אשמות תלוין לאחריות : ב] לא פליג ר"מ עליהו דרבנן : ג] נוקפו הא הכא גלי דעתו דלבו נוקפו מכדי חד הוא דאיתבעי ליה : ד] תיבת היה נמחק : ה] שהוזמו עדיו דוקא הוזמו אבל הוכחשו או שאבדה החתיכה לא · תוס' : ו] עליה דר"מ אלא היכא כו' עצמו דאמרינן לבו : ז] רבה שור את א' נמחק : ח] ודכוותיה גבי אשם תלוי כגון דהוכרה החתיכה וס"מ אפילו הוכרה על פי עדים כיון דלא הוזמו העדים פליגי רבנן ואמרי דירעה עד שיסתאב דומיא דשור הנסקל דאיירי בעדים וא"כ האי דקאמר אבל היכי דאפרשיה ע"פ עדים לא' רוצה לומר והוזמו דאז ודאי לא הוי סמוך עלייהו דדלמא אתו אחריני ומזמי להו אבל אם הוכחשו ולא הוכרה החתיכה אפי' אם הביא ע"פ עדים פליגי רבנן : ט] אלעזר · גליון בס"י כתוב ר"ל אמר וכן גרים רש"י ז"ל : י] אמרו לו רבע הוא שורו : יא] המחזיק בה' עיין בתוס' זבחים (דף עא ע"א) : יב] ע' בחדושי : יג] דאינו כאשם תלוי : יד] הרג היכי דמי אות ו' נמחק : טו] דפליגי רבה ורב אות א' נמחק : טז] עליה רבה ואותביה משור הנסקל : יז] שנגמר דינו ונשחט וי"ל · גליון והר"מ פי' דפריך מטעם דירעה משמע דמותר לשוחטו ושור הנסקל אסור לשוחטו משעת גמר דין דהנאה דמחיים דוקא דשרי אפילו לר"ת וכן ברש"י : יח] אמאי נציית לקמאי הוא דבור בפני עצמו : יט] הנסקל שהרי בפ"ק דסנהדרין מצריך קרא גבי רובע ונרבע שמיתתו בב"ג :

אלמא חולין שנשחטו בעזרה בשריפה ורמינהי אשם ודאי אינו כן · פירש ר"י דלרבנן לא פריך שהרי אשם תלוי אף כי נודע לו קודם שחיטה אינו חולין אלא קדוש לדמיו ואם כן לאחר שחיטה פשיטא דבשריפה הוי ואמאי קרי ליה חולין בעזרה אלא לר' מאיר דוקא פריך דאמר אף אשם תלוי כי נודע לו קודם שחיטה ירעה בעדר עם שאר לאתו דחולין גמורין הוי ואפילו הכי קאמר הבשר יצא לבית השריפה וניחא דקרי ליה חולין בעזרה ולכך פריך שפיר ומשני יח] תברא כו' אמר רבה אידי ואידי לר' מאיר אתי שפיר והא דקאמר גבי ודאי יקבר משום דחולין גמורים הוי שהרי הפרישו על הודאי וכי איגלאי מילתא שטעה חולין הוי אבל אשם תלוי לא הפרישו אלא על הספק ואף על גב דרבי מאיר לית ליה לבו נוקפו וגמר ומקדישו הייט דוקא קודם שחיטה אבל לאחר שחיטה גמר בלבו ומקדישו ולכך בשריפה :

רב אשי אמר לא קשיא · *רישא משום דמיחזי כזבח פסול יט] דהיכא דנזרק נראה כזבח פסול ולכך ישרף אבל רישא דמשנשחט ולא נזרק עדיין יקבר דכיון דלא נזרק לא נראה כזבח פסול אבל אשם תלוי דבא על הספק גם לפני זריקה ישרף דמיחזי יותר כזבח פסול : **קסבר** רבי יוסי כלי שרת מקדשין הפסול בתחלה ליקרב · ואם תאמר דבפ' המזבח מקדש (זבחים פז·) בעי ר' שמעון בן לקיש מרבי יוחנן כלי שרת מהו שיקדשו לכתחלה ופשט ליה אין מקדשין וכי"מא דלא כר' יוסי וי"ל דבעלמא בשאר פסולין אית ליה אין מקדשין והכא שאני דאין זה פסול כל כך שהיה תחלתו קרבן ובא על נקיפת לב ואינו חולין ועדיין שם אשם עליו ורבנן דאמרי ישפך לא קשיא כ] די"ל דכי נמי בעלמא מקדשי ה"מ משום דהוו קדשים אך אירע בהן פסול אבל הכא דגלגלא שהיה חולין אין כלי שרת מקדשים *קדשים פסולין :

אמאי

תורה אור

מאי לאו דבריו קיימין (א) דהדרא למרה לא דבריו קיימין א] והוא נמי לא קני לה וכל המחזיק בה זכה בה מיתיבי *האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו אין לי עסק בה וידי מסולקת הימנה לא אמר כלום והא ידי מסולקת הימנה כאי אפשי דמי וקתני לא אמר כלום שאני התם ב] דאמר כי סליק נפשיה מדין ודברים (ב) מגופה דשדה לא סליק נפשיה מיתיבי **הכותב נכסיו לאחרים והיו בהן עבדים ואמר הלה אי אפשי בהן אם היה רבו שני כהן אוכלין בתרומה רשב"ג אומר כיון שאמר אי אפשי בהן כבר זכו בהן יורשין בשלמא לרשב"ג קסבר כי יהיב איניש מתנה אדעתא דמקבלין לה מיניה כי לא מקבלין לה מיניה הדרא למרה אלא לת"ק אי כי אמר אי אפשי בהן כל המחזיק בהן זכה בהן הכא דאמר שני אי אפשי בהן הוו להו זרים וקאכלי זרים תרומה קסבר *ג המפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו וקסבר מעוכב ג] (ג) לגט שחרור אוכל בתרומה: ר' אליעזר אומר יקרב כו' : לר"א ל"ל חטא הא א"ר אליעזר אשם תלוי בנדבה אתי דתנן *ר"א אומר מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום אמר רב אשי ר"א דאמרו לו הוא דתנן אלא אומרים לו המתן עד שתכנס לבית הספק: אם משנשחט נודע כו' : קתני הבשר יצא לבית השרפה אלמא חולין שנשחטו בעזרה בשריפה ורמינהי אשם ודאי אינו כן אם עד שלא נשחט יצא וירעה בעדר משנשחט ה"ז יקבר ד] א"ר אלעזר תברא מי ששנה זו לא שנה זו ה] (ד) אמר רבה אשם ודאי על אשם תלוי קרמית אשם ודאי כיון דלא צריך ליה לא מקדיש ליה אשם תלוי מתוך שלבו נוקפו ו] גומר ומקדשו אלא אי קשיא אשם ודאי על אשם ודאי קשיא דקתני ה"ז יקבר אימא סיפא והבשר יצא לבית השריפה הא ודאי תברא מי ששנה זו לא שנה זו רב אשי אמר ז](רישא דקתני באשם תלוי והבשר יצא לבית השריפה לא קשיא) משום דמיתחזי כזבח פסול: נזרק הדם הבשר יאכל: ואמאי הא הויא ליה ידיעה אמר רבא אמר קרא °והוא לא ידע ונסלח לו והאי לא הויא ליה ידיעה בשעת סליחה: רבי יוסי אומר אפילו הדם בכוס כו' : לר' יוסי אמאי יזרק הא הויא ליה ידיעה בשעת סליחה אמר רבא ר' יוסי סבר לה כר"ש דאמר א)כל העומד ליזרק כזרוק דמי אימר דאמר ר"ש במידי דעומד ליזרק אבל האי אין עומד ליזרק ב)אמרי במערבא קסבר ג ר' יוסי ג)כלי שרת מקדשין ח] בו את הפסול °בתחלה ליקרב: אשם ודאי אינו כן כו' : איתמר עגלה ערופה אימתי נאסרת רב המנונא אמר מחיים (ה) רבא אמר לאחר עריפה בשלמא לרבא מעידנא דאיתעביד בה מעשה אלא לרב המנונא מאימתי

א"ר

ויקרא ה

א) [פסחים יג: ב"ק עו: מנחות עט: קב: תמורה כג:] ב) [במנחות קב: איתא אמרי במערבא משמיה דר' יוסי בר"ח] ג)מנחות ק: [זבחים פז·]

מאי לאו דבריו קיימין ט] והדרא למרה · אלמא היכא דאהני דבריו הדרא למרה : לא דבריו קיימין ולא קני לה · ולמרה נמי לא הדרא הכ' והוא הדין דהוה נמי מצי לתרוצי לא דמי לדר"ל דהכא דכיון דאמר לא לשם מתנה קיבלתיה הויא למרה דכי יהיב איניש מתנה אדעתיה דמקבלי לה מיניה ואי לא מקבלי לאו מתנה היא אבל דר"ל לאחר שקבלה בתורת מתנה הפקירה והכי מתרלינן לקמן בשמעתין (ו) קשיא אחריתי ומיהו י] בקשיא קמייתא דחייה כי האי גוונא ולקמן דלא מצי לדחוייה שנייה הכי : האומר לחבירו · שהיה שותף עמו בשדה זו : דין ודברים אין לי על שדה זו לא אמר כלום · ולא אבד זכותו : וקתני לא אמר כלום · דאי אפשי בה לאו לשון הפקר ולא לשון מתנה הוא תיובתא דר"ל יא] ורב ששת דאמרו דבריו קיימין : מדין ודברים סילק נפשיה · ובהכי עסקינן דאמר כל הלשונות הללו ביחד הילכך אמרינן כולהו (ז) יב] מדין ודברים קיימו וה"ק לא אדין ולא אדבר על שדה זו עם שום אדם כי מוחזקת יג] שלי היא ואין לי עסק בה עם שום אדם בדין ודברים וידי מסולקות הימנה בדין ודברים : הכותב נכסיו · שכיב מרע בפרק שני דשחיטת חולין (דף לט:) מוקמינן פלוגתא בשזיכה לו שטר מתנה על ידי אחר ושתק ולבסוף צוח רבנן סברי מדאישתיק מינח ניחא ליה וקנאה והשתא הוא דהדר ביה ור"ש סבר הוכיח סופו על תחלתו שלא נתרצה בתחלה : בשלמא · מדר"ש לא קשיא לר"ל דכיון דאית ליה הוכיח סופו על תחלתו לא יצאו מיד הראשון כי יהיב איניש מתנה כו' אבל לר"ל מסקנא הפקירה : אלא לת"ק · קשיא לר"ל כיון דלית ליה הוכיח סופו וקנאו שני אי אמרת אי אפשי לשון הפקר הוא הא כי אמר שני אי אפשי בהן כל המחזיק בהן זכה כדר"ל וקנו עצמן בני חורין מן ההפקר דהפקר נינהו ואישתכח דאכלי עבדים זרים תרומה אלא לאו מדאכלי בתרומה שמע מינה לא אמר שני כלום דלאו לשון הפקר הוא ותיובתא דר"ל יד] ודרב ששת דאמרו דבריו קיימים והוי הפקר ויצא לחירות דהא זוכה בעצמו מהפקירא : לבית הספק · דקלת איסורא בעיא אי עשה אי לאו אי כרת : טו] (אלא) אשם ודאי · מסתמא לא אקדשיה אי הוה ידע דלא צריך ליה הילכך הקדש טעות הוא אבל אשם תלוי הא ספק הוא ליה והוה סבור דשמא לא חטא ואפ"ה אקדשיה הילכך גלי אדעתיה דלבו נוקפו וגמר והקדישו ולא הוי חולין שנשחטו בעזרה אלא כשאר קדשים שאירע בהן פסול ובשרפה כדאמרינן בפסחים בפרק כל שעה (דף כד·) : ה"ג רב אשי אמר משום דמיחזי כזבח פסול · (ח) ואשם ודאי קא מתרץ רב אשי טז] יז] דמיחזי שלאחר זריקה אירע בו פסול ואתי למימר קדשים שנפסלו נקברים : ה"ל ידיעה · ורחמנא אמר ולא ידע הוא דמביא אשם תלוי הא אי ידע לא : (ט) סליחה · זריקה היינו עיקר כפרה דכתיב (ויקרא יז) ואני נתתיו לכם על המזבח וגו' : כל העומד ליזרק כזרוק דמי · בב"ק בפרק מרובה (דף עו:) : הא אינו עומד ליזרק · דהא לא חטא וסופו להוודע קודם זריקה ואיגלאי מילתא למפרע דאינו עומד ליזרק : כלי שרת · כגון הכא דנתקבל הדם בכלי שרת :

גנול

יא א מיי' פ"ט מהל' תרומות הל' ו :

יב ב מיי' פ"ח מהל' עבדים הל' יג :

יג ג מיי' פ"ג מהל' פסה"מ הלכה כא וכ"ח :

[חולין לט: ב"ב קלח·]

[נ"ל סיפא]

כתובות סג: לעיל גיטין עז: ב"מ מג·

גיטין לט·

[לקמן כד· וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאי לאו דבריו קיימין והדרא למרה לא דבריו קיימין ולא קני לה ולמרה נמי לא הדרא אלא כל המחזיק בה זכה בה כצ"ל : (ב) שם מדין ודברים סליק נפשיה מגופה : (ג) שם מעוכב גט כצ"ל ואות ל' נמחק : (ד) שם לא שנה זו רבה אמר אשם ודאי : (ה) שם רבה אמר לאחר עריפה : (ו) רש"י ד"ה לא דבריו וכו' בשמעתין אקשיא : (ז) ד"ה מדין ודברים וכו' אדין ודברים קיימי וה"ק לא דין ולא דברים יש לי על שדה זו : (ח) ד"ה ה"ג וכו' ואשם ודאי : (ט) ד"ה ה"ל ידיעה וכו' לא הס"ד ואח"כ מ"ה בשעת סליחה :

ס"א אלא

גליון הש"ס

גמ' בתחלה ליקרב · ע' זבחים דף פז ע"א ובתוס' ד"ה וכלי שרת :

שיטה מקובצת

א] קיימין ולא הדרא למרה והוא : ב] התם דאמרינן כי : ג]מעוכב גט שיחרור אות ל' נמחק : ד] יקבר אלמא חולין שנשחטו בעזרה בקבורה אמר : ה] זו רבה אמר אשם : ו] גומר ומקדשו ס"א ואפילו לר"מ דפליג בנודע לו קודם שחיטה מודו להו לרבנן בנודע לו לאחר שחיטה מתוך שלבו נוקפו גמר ומקדיש רב אשי אמר אפילו תימא בנשחט ואח"כ נודע ליה לית ליה לר"מ לבו נוקפו ואמאי יוצא לבית השרפה משום דמתחזי: ז]מתיבת רישא עד תיבת משום נמחק : ח] על תיבת בו נרשם קו מלמעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו : ט] קיימין דהדרא למרה אות ו' נמחק : י] ומיהו כל כמה דמצי לרחויי לא משני הכי מתיבת בקשיא עד תיבת ולקמן נמחק : יא] דר"ל דאמר דבריו תיבות ורב ששת ואות ו' נמחק : יב] כולהו אדין ודברים : יג] ששלי היא : יד] על תיבות ודרב ששת נרשם על כל תיבה קו מלמעלה להורות כי לפי דעתו ראוי למחקו: טו] תיבת אלא נמחק : טז] א)אשם דהא לא נודע לו עד לאחר זריקה שנזרק הדם הרואה יאמר : יז] תיבת דמיחזי נמחק : יח] מתיבת תברא עד תיבת רבה נמחק : יט] פסול וכן גרים רש"י ויס"ג רישא משום כו' ואשם תלוי קאי דכיון על נקיפת הלב הוא בא ואפי' אם נודע לו קודם זריקה דין הוא שישרף דמתזי כזבח פסול אבל אשם ודאי כל זמן שלא נזרק הדם חולין ולפיכך יקבר ומיהו משנזרק הדם אפילו אשם ודאי ישרף משום דמתזי כזבח פסול : כ] קשיא דתפשוט מרבנן דאמרי די"ל :

א) נראה דהוא ציון על רש"י ד"ה ה"ג רב אשי אחר תיבות רב אשי נ"ל דכיון דלא נודע לו וכו' יאמר דקדשים שנפסלו נקברים .

רבינו גרשום

מאי לאו דבריו קיימין' דלא הויא שלו אלא הדרא למרה וקושיא לריש לקיש דאמר כל המחזיק בה זכה בה · לא דבריו קיימין כו' : האומר לחבירו · למי שעורר על שדהו שהלה מוחזק בה דשל אבותיו היתה ואמר לו זה שמוחזק בה דין ודברים אין לי על שדה זו אי אמר לו אין לי עסק בה או ידי מסולקת ממנה : לא אמר כלום · לא קנאה זה העורר ולא אחר א)כל המחזיק בה וקושיא לריש לקיש: שאני התם' משום הכי לא אמר כלום הוא"ל דשל אבותיו [של המערער] היתה אמרינן כי סליק נפשיה כו' אבל בשקבל מתנה שאמר אי אפשי בה דבריו קיימין וכל המחזיק בה זכה בה: אם היה רבו שני כהן · זה שכתבו לו הרי אלו עבדיו אוכלין בתרומה : כבר זכו בהן יורשין · של ראשון ולא אחר המחזיק בהן : בשלמא לרשב"ג · דאמר כבר זכו בהן יורשין דראשון דקסבר כי יהיב איניש מתנה כו' ומטעמא דרבן שמעון לא מצית לאקשויי לריש לקיש אלא מטעמא דת"ק דאמר הרי אלו אוכלין בתרומה אמאי [אי] איתא לדריש לקיש דמכיון שאמר שני אי איפשי בהן כל המחזיק בהן זכה בהן אמאי אלו אוכלין בתרומה הא הוו להו עבדים זרים דכל הרוצה יכול להחזיק בהן : קסבר · ריש לקיש הכא שאני דקסבר המפקיר עבדו דאמר אי איפשי בו יצא לחירות ואין אדם יכול להחזיק בו· דהרי משוחרר ב)א"כ אמאי אוכל בתרומה דעדיין צריך גט חירות מרבו וקסבר מעוכב לגט שחרור דעדיין לא קיבל אוכל בתרומה : ר' אליעזר דאמרו לו לבבא בן בוטא הוא דבעו ספק חטא בדתנן במתניתין אלא אומרים לו כו' : אשם ודאי כיון דלא צריך ליה לא מקדיש ליה · דכשהפרישו סבור שודאי חטא ועכשיו שנודע לו שודאי לא חטא לא הוה צריך ליה ולא אקדשיה הלכך הוי חולין בעזרה ויקבר אבל אשם תלוי מתוך שלבו נוקפו גומר ומקדיש אפילו מספק הילכך יצא לבית השרפה כשאר כל פסולי קדשים ואפילו רבי מאיר דפליג ברישא בנודע לו קודם שנשחט דירעה בעדר הכא בנודע לו לאחר שנשחט כיון דנשחט מידה להו לרבנן דמתוך שלבו נוקפו(ולא) גמר ומקדיש ויוצא לבית השרפה : רב אשי אמר אפילו תימא דבנשחט ואח"כ נודע לו לית ליה לר' מאיר לבו נוקפו ולא גמר ומקדיש ואי אמרת (לא)[אמאי] פליג בסיפא ואמאי יצא לבית השרפה משום דמיתחזי כי זבח פסול הואיל דכי נזרק הדם שכבר כיפר והבשר קיים ואח"כ נודע לו דהבשר יאכל לכהנים דהוי זבח כשר השתא כי נודע לו קודם זריקה דלא הוי זבח כשר יצא הבשר לשרפה כשאר זבח פסול. דאי אמרת יקבר מאן דחזי סבר כיון דנקבר הוא כדין חולין אמר ש"מ כי נודע לו לאחר זריקה נמי הוי זבח פסול ולא מצי כהנים אכלי ליה · אבל כי חזו דנודע לו קודם זריקה בשרפה כדין ·קודש פסול אמרי כי נודע לו לאחר זריקה הואיל וכבר כיפר הוי זבח כשר ויאכל. ג) אמאי הבשר יאכל. ד)הא הויא ליה ידיעה קודם אכילה והוצאת בעי איתויי ולא אשם תלוי: אמר רבא אמר קרא' גבי אשם תלוי והוא לא ידע ונסלח לו והאי לא הויא ליה ידיעה : עדיין בשעת סליחה' היינו בשעת זריקה דזריקה מכפרת הואיל דבשעת כפרה הוה ספיקא משום הכי הבשר יאכל : אימור דאמר רבי שמעון במידי דעומד ליזרק אבל האי כיון דנודע לו קודם זריקה אין עומד ליזרק דהא צריך לאייתויי חטאת : קסבר ר' יוסי כלי שרת מקדש את הפסולין בתחילה ליקרב · אף כאן שקיבל דם בכוס של כלי שרת מקדש את הפסולין אע"ג דנודע לו ליקרב הלכך יאכל : אשם ודאי אינו כן כו'. איגו דין כאשם ודאי אלא אם עד שלא נסקל נודע לו שלא הרג יצא ורעה בעדר אם משנסקל מותר בהנאה עגלה ערופה אינה כן כשור הנסקל שאם משנערפה נמצא ההורג תקבר במקומה ואסורה בהנאה שעל ספק באת מתחלה העגלה וכשנערפה מספק אע"ג דנודע לו לאחר מכאן כבר כיפר הספק משנערפה והלכה לה ויש לה דין עגלה ערופה ותקבר ואסור בהנאה

א) נראה דצ"ל ולא אמר מי שירצה כאן להחזיק בה וכו' · ב) נראה דצ"ל וכה דאוכל בתרומה היינו משום דעדיין וכו' · ג) והיינו דבאשם ודאי תנן דיקבר בנודע לאחר שחיטה משום דהתם גם בנודע לאחר זריקה אין הבשר נאכל וגליא גזירה דאכילה ועי' בתוס' ד"ה רב אשי דכתבו נתנן כדלך אחר · ד) משמע דמפרש דנודע לו דמתני' היינו שנודע לו שחטא בודאי ומדברי כל המפרשים לא משמע כן וצ"ע ·

*א"ר ינאי גבול שמעתי בה ושכחתי ונסבין חברייא למימר ירידתה לנחל איתן אוסרתה אמר רב המנונא מנא אמינא לה *דתנן השוחט פרת חטאת ושור הנסקל ועגלה ערופה ר"ש פוטר וחכמים מחייבין בשלמא לדידי דאמינא מחיים בהא פליגי ר"ש ורבנן דר"ש סבר שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה ורבנן אמרי שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה אלא אי אמרת לאחר עריפה אמאי פטר ר"ש א] שחיטה ראויה היא וכי תימא סבר ר"ש עגלה בשחיטה כשרה *והתנן כשר בפרה פסול בעגלה ב]ערופה פסול בפרה כשר בעגלה ערופה פרה בשחיטה כשרה בעריפה פסולה עגלה בעריפה כשרה בשחיטה פסולה אישתיק לבתר דנפק אמר מאי טעמא לא אמינא ליה דר"ש סבר עגלה בשחיטה כשירה ורב המנונא אמר לך לא נשתמיט תנא דנשמעינן עגלה בשחיטה כשרה דתימא ר"ש היא אמר רבא מנא אמינא לה מדתנן *עגלה ערופה אינה כן (א) עד שלא נערפה תצא ותרעה בעדר ואי אמרת מחיים אמאי תצא ותרעה בעדר הא איתסרא לה מחיים תני עד שלא נראית לעריפה אימא סיפא משנערפה תקבר במקומה תני משנראית לעריפה אם כן אימא סיפא שעל הספק באה מתחלה כיפרה ספיקה והלכה לה ואי מחיים עדיין לא כיפרה ג] ספיקתה תנאי היא *דתניא נאמר מכשיר ומכפר בפנים ונאמר מכשיר ומכפר בחוץ מה מכשיר ומכפר האמור בפנים עשה בו מכשיר כמכפר אף מכשיר ד][ומכפר] האמור בחוץ עשה מכשיר כמכפר:

מתני' ה)ר"א אומר מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום ובכל (ב) עת שירצה הוא היה נקרא אשם חסידים אמרו עליו על בבא בן בוטא שהיה מתנדב אשם תלוי בכל יום חוץ מאחר יום כיפורים יום אחד אמר ג)המעון הזה אילו היו מניחין לי הייתי מביא אלא אומרים לי המתין עד שתכנס ה][לבית] הספק ד)וחכ"א אין מביא אשם תלוי אלא על ו] שזדונו כרת ושגגתו חטאת ג)חייבי חטאות ואשמות ודאין שעבר עליהן יום הכיפורים חייבין להביא לאחר יום הכיפורים ז]וחייבי אשמות תלויין פטורין ד)מי שבא (ג) ח] בידו ספק עבירה ביוה"כ אפילו עם חשיכה פטור שכל היום מכפר האשה שיש עליה חטאת העוף ספק ועבר עליה יוה"כ חייבת להביא לאחר יום הכיפורים מפני (ד) שהיא ט] מכשרת לאכול בזבחים ה)חטאת העוף הבאה על הספק אם משנמלקה נודע (ה) י]תקבר: גמ' מ"ט דר' אליעזר אי ס"ד חובה היא יא] מתיידע ליה אמאי מייתי חטאת אלא ש"מ נדבה היא ורבנן עולה ושלמים הוא דאתו בנדר ונדבה אבל חטאת ואשם חובה נינהו ואשם תלוי היינו טעמא דמייתי מקמי דמתיידע ליה להגן עליו דהתורה חסה על גופן של ישראל א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי דילמא אשם תלוי כעולה ושלמים יב]מה עולה ושלמים דאתו בחובה יג] ואתו בנדבה אשם תלוי נמי דאתי בחובה אתי נמי בנדבה א"ל עולה ושלמים עיקר בנדבה כתיבי יד] אשם תלוי עיקר בחובה כתיב טו] תני רבי חייא קמיה דרבא אשם

א) חולין מה: זבחים עד: לעיל יח: ב) [עי' לעיל ח'] ג) [יומא פה:] ד) לעיל יח:

רש"י

גבול שמעתי · אימתי נאסרת : ר' שמעון פוטר · אותו ואת בנו : שחיטה שאינה ראויה · באכילה כגון הא דאסירא באכילה דהא מחיים נאסרו טלן : אמאי פטר ר"ש · שחיטה הראויה לאכילה היא : וכי תימא קסבר ר"ש עגלה בשחיטה כשרה · לכפרתה והויא לה שחיטה שאינה ראויה לאכילה (ו) טז] ומשמע דשחיטה במקום עריפה קיימא : יז] הכשר בפרה · בפרה אדומה : אינה כן . יח] *באשם תלוי דבהא לא פליגי רבנן אם עד שלא נערפה תצא ותרעה בעדר : הא איתסרא מחיים · כשירדה לנחל איתן : עד שלא נראית לעריפה . דלא ירדה לנחל איתן : משנערפה תקבר במקומה · נערפה אין לא נערפה לא : תנאי היא · אי אסורה מחיים אי לא דתנא דבי רבי ישמעאל סבר מחיים אסורה : מכשיר בפנים · אשם מצורע : מכפר · (ז) חטאות ואשמות : מכשיר בחוץ · צפרי מצורע : מכפר בחוץ · שעיר המשתלח ועגלה ערופה : מה מכשיר · האמור בפנים עשה בו מכשיר · אשם מצורע כמכפר כשאר חטאות ואשמות : אף מכשיר ומכפר האמור בחוץ עשה בו מכשיר · צפרי מצורע דאסורין בהנייה מחיים כמכפר בשעיר המשתלח ועגלה ערופה אלמא סבירא ליה דעגלה ערופה מחיים אסירא דכי היכי דגמר מכשיר ממכפר יט] יליף מכפר ממכפר עגלה משעיר ושעיר ודאי אסור מחיים כשאר קדשים והכי מפרש במסכת קדושין בשילהי האיש מקדש (דף נז·) :

מתני' עד שתכנס (ח) לבית הספק · ושאר ימות השנה הוא דאיכא למיחש בספק שמא חטא כ] או שום עון או לאו אבל השתא ליכא למיחש דהא כיפר יום הכפורים : גמ' להגן עליו · מן היסורין עד שיודע לו : דלמא אשם תלוי · מדקיל כולי האי דאתי על הספק איכא למימר נמי דדינו כעולה ושלמים דאתו בחובה כגון עולת ראייה ושלמי חגיגה ואתו בנדבה אשם תלוי נמי אתי בחובה ובנדבה : גליון · מאי טעמא דרבי אליעזר אי סלקא דעתך חובה כו' מאי טעמא דרבי אליעזר דאמר אשם תלוי בא בנדבה היינו טעמא דאי ס"ד חובה הוא בא אם כן כי מתיידע ליה ודאי אמאי מייתי חטאת והלא כבר יצא ידי חובתו אלא ודאי נדבה הוא כדורון עולה ושלמים · עכה"ג :

תוספות

אמאי פטר ר"ש שחיטה ראויה היא · הקשה הר"ר משה כא] ליתני דשחט אמה ואח"כ ערפה (ט) דעריפתה זו היא שחיטתה כדאיתא כב] פרק שני שעירי (יומא דף סד·) דחייתו לצוק זו היא שחיטתו ויש לומר דמכל מקום לא היה לו לתנא כג] לקרות ושחטה דהתם אין בברייתא ושחטה רק בעי לאשכוחי ביה מחוסר זמן במשלח :

הא איתסרא לה מחיים · וא"ת ומה בכך והרי אשם ודאי דנודע עד שלא נשחט יצא וירעה ויש לומר דיש לנו לדמויי עגלה ערופה לאשם תלוי שבאה לכפר הספק שעל ספק באתה מתחלה כיפר ואם כן דמיתסר מחיים גם אחר שנודע באיסור הראשון עומדת :

תנאי היא נאמר מכשיר ומכפר בפנים ונאמר מכשיר ומכפר בחוץ כו' אף מכשיר ומכפר בחוץ עשה מכשיר · פירוש לפורי מצורע כמכפר עגלה ערופה (י) קשה ומנלן דמיתסרא מחיים אימא דיליף מעגלה ערופה ולפורי מצורע נאסרים לאחר שחיטה וכן קאי פרק האיש מקדש (קדושין דף נז· ושם) דמייתי מינה דלפורי מצורע מיתסרי מחיים ובקונט' פירש כאן אלמא סבירא ליה עגלה ערופה אסירא מחיים דכי היכי דגמר מכשיר ממכפר כל שכן דגמר מכפר ממכפר עגלה משעיר המשתלח ושעיר המשתלח ודאי אסור מחיים כשאר קדשים ודוחק כד] ור"י מפרש דמכשיר בחוץ היינו משולחת ובמקצת ספרים הוא כתיב וה"פ אף בחוץ עשה מכשיר משולחת לאסור בהנאה כמו עגלה ערופה והדר יליף (כ) עגלה ממכשיר כה] כי היכי דאסורה מחיים הכי נמי עגלה והכי נמי שחוטה אסורה מחיים וניחא השתא הך דקדושין ועוד כו] י"ל (ל)(בהך) התם על כרחך הך בנין אב דמכשיר כמכפר לא אתא אלא ללמד על לפורי מצורע דאסירי מחיים דאי לאחר שחיטה ל"ל (מ) מלא תאכלו לרבות השחוטה שמעינן איסור הנאה וא"ת (נ) ולא תאכלו היכי משתמע איסור הנאה והלא הוא כתוב גבי עופות טמאין דמותרין בהנאה וי"ל כז] דגלי לן קרא דשחוטה מיתסרא סברא הוא שגם המשולחת שתאסר עד השילוח שסברא הוא שתיהן שוות עד גמר מצוותן ואיסור שבמשולחת היינו איסור הנאה הילכך שחוטה נמי תיאסר בהנאה וכן נ"ל בסוגיא דהתם :

אשם

עין משפט נר מצוה

יד א מיי' [פ"י מהל' רוצח הלכה ו] :

טו ב מיי' פי"ב מהל' שחיטה הלכה ה :

טז ג מיי' פ"י מהלכות רוצח הלכה ח :

יז ד מיי' פ"ח מהל' שגגות הלכה א :

יח ה מיי' פ"ג מהל' שגגות הלכה ט :

יט ו מיי' פ"ז מהל' פסה"מ הל' יב :

מסורת הש"ס

נזיר סב: קדושין מי: זבחים ע:

נ"ל כאשם

חולין כג:

[לעיל כג. חולין סב:] סוטה מו: ע"ש

קדושין מי' חולין קמ' [וכס איתא דתנא דבי רבי ישמעאל נאמר מכשיר וכו']

שיטה מקובצת

א] ר"ש יעי' תוס' מנחות (דף קא ע"ב) : ב]בעגלה כשר בעגלה פסול בפרה על תיבת ערופה נרשם קו מלמעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו ובמשנה בחולין ליתא תיבה זו : ג] כיפרה ספיקה תנאי היא דתנא דבי רבי ישמעאל נאמר עיין בערוך ערך כשר: ד]ומכפר האמור: ה]שתכנס לבית הספק : ו] על דבר שזדונו כרת: ז] הכיפורים חייבי אשמות : ח] שבא לידו ספק : ט] מכשרתה לאכול כו' [חטאת העוף כו'] הספק · נדה תוס' ד"ה ומביא (ד' ע ע"א) : י] נודע לה הרי זו תקבר : יא] היא וכי מתידע : יב] על תיבת מה נרשם עליו קו מלמעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו : יג] בחובה אתו נמי בנדבה כו' נמי אע"ג דאתי : יד] כתיבי ס"א תנא ואות י' נמחק : טו] ר' חנינא תיבת חייא נמחק : טז] על תיבת ומשמע נרשם עליו קו מלמעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו : יז] מה"ד כשר בפרה ואות ה' נמחק : יח] כן כאשם תלוי דבהא כו' רבנן כאשם אלא אם : יט] ממכפר כ"ש דיליף מכפר : כ] חטא שום תיבת או נמחק: כא]משה מפונטייזא לישני : כב] כדאיתא בפ' שני : כג] לתנא לקרותו שחיטה דהתם : כד] ודוחק דא"כ עיקר ההוכחה הוא חוץ מן הספר ורבינו מפרש אות י' נמחק : כה] ממכשיר נ"ל שחסר כאן ועיין בתוס' קדושין:כו]ועוד יש להרץ ההיא דהתם דעל כרחך : כז] וי"ל כיון דגלי :

רבינו גרשום

בהנאה : עגלה ערופה אימתי נאסרת בהנאה רב המנונא אמר מחיים משעת ירידתה לנחל איתן : השוחט פרת חטאת כו' ר' שמעון פוטר משום אותו ואת בנו · דר' שמעון סבר שחיטה שאינה ראויה לאכילה לא שמה שחיטה ופטור ורבנן סברי שמה שחיטה וחייב משום אותו ואת בנו : אלא אי אמרת לאחר עריפה אסור בהנאה ולא קודם : אמאי פטר ר' שמעון · כי שחטה קודם עריפה והא שחיטה ראויה היא דאכתי אינה אסורה בהנאה : וכי תימא סבר ר' שמעון עגלה בשחיטה כשרה · דשחיטת עגלה במקום עריפה היא דשחיטתה אוסרתה בהנאה כמו עריפה : והתנן הכשר בפרה כו' · אישתיק · רבה : לבתר דנפק · רב המנונא : אמר רבה מ"ט לא אמרי ליה דר' שמעון · סבר עגלה בשחיטה כשירה ושחיטתה היא אוסרתה בעריפה ולא הויא שחיטה ראויה: ורב המנונא סבר · א"כ לא נשתמיט וכו' · אלא לאו ש"מ מחיים אסור בהנאה ובהכי פליגי כדאמינא : אמר רבא מנא אמינא לה · דלאחר עריפה אסור בהנאה : מדתנן עגלה וכו' אלא אם עד שלא נערפה נמצא ההורג תצא ותרעה בעדר ואי אמרת מחיים אסורה משעת ירידתה אמאי תצא כו' · תני אם עד שלא נראית לעריפה כלומר אם קודם ירידתה לנחל איתן שנראית לעריפה נמצא ההורג תצא ותרעה בעדר · הא מאחר שירדה שנראית לעריפה אפי' מחיים אסורה : ואי ס"ד מחיים אסורה היכי אמר כיפרה ספיקה הא עדיין כשנמצא ההורג עדיין לא כיפר דאכתי לא נערפה ואמאי תקבר · אמר לך רב המנונא תנאי היא ואנא דאמרי כהאי תנא דבי ר' ישמעאל : נאמר מכשיר ומכפר בפנים · היינו אשם מצורע שמכשירו ליכל בקודש ומכפר היינו חטאת מצורע ועשייתם בפנים הויא בעזרה : ונאמר מכשיר ומכפר בחוץ · היינו צפור שחוטה דמצורע שמכשירו ליכנס למחנה ומכפר בחוץ היינו עגלה ערופה מה מכשיר ומכפר האמור בפנים עשו בו מכשיר כמכפר דזה וזה אסורין בהנאה מחיים משעה שהקדישן אף מכשיר ומכפר האמור בחוץ עשו בו מכשיר כמכפר דשניהם אסורי' בהנאה מחיים · ואיכא דאמרי מכשיר בחוץ היינו צפור משולחת דמצורע דאסורה בהנאה מחיים עד שעת שילוחה אבל לאחר שילוחה מותר בהנאה דלא אמרה תורה שלח לתקלה : חוץ מאחר יוה"כ יום אחד · לפי שאותו יום עדיין לא בא לידי ספק איסור : אמר המעון כו' · וחכמים אומרים אין מביא אשם תלוי על שאר ספק איסור אלא על ספק דבר שחייבין על זדונו כרת ושגגתו חטאת : אי ס"ד חובה היא · ומכפרת כפרה גמורה כשאר חובות א"כ כי מיתידע ליה אמאי מייתי חטאת הא כפרה עליה אשם תלוי : ורבנן אמרי עולה ושלמים כו' אבל חטאת ואשם חובה נינהו ואשם תלוי נמי חובה ואי אמרת א"כ אמאי מייתי חטאת בתריה כשיודע לו לא [קשיא] אשם תלוי לא הוי חובה לכפר כפרה גמורה אלא להכי הוי חובה דהיינו טעמא דמייתי ליה מקמי דניתידע ליה להגן עליו מן היסורין ולהכי חייבות דהתורה חסה על גופן של ישראל שלא יענשו ביסורין ולהכי חייב לאיתויי כדי להגן עליו ביני ביני ולכשיודע לו יביא חטאת לכפר עליו : א"ל רב אחא בריה דרב' לרב אשי דלמא לרבנן · נמי דילפי מעולה ושלמים ליסרו הכי אשם תלוי כעולה ושלמים עולה ושלמים לאו אתו כו' : א"ל אמרי לך רבנן עולה ושלמים · אע"ג דאתו נמי בחובה שלמים כגון שלמי עצרת [ועולה כגון] עולת ראיה עיקר כי כתיבי בתורה תחלה בנדבה כתיבי דכתב אם עולה קרבנו מן הבקר ואם זבח שלמים קרבנו אשם תלוי עיקר שלו בחובה כתיב ולא בנדבה :

הגהות הב"ח

(א) גמ' אינה כן אם עד : (ב) שם במשנה ובכל שעה שירצה והוא היה : (ג) שם מי שבא על ידו ספק : (ד) שם מפני שמכשרת כצ"ל ותיבת שהיא נמחק : (ה) שם משנמלקה נודע לה הרי זו תקבר : (ו) רש"י ד"ה וכי תימא וכו' לאכילה משום דשחיטה במקום : (ז) ד"ה מכפר שאר חטאות : (ח) ד"ה עד שתכנס לספק כצ"ל ותיבת לבית נמחק : (ט) תוס' ד"ה אמאי וכו' ואח"כ ערפה לבתה דעריפתה : (י) ד"ה תנאי וכו' וקשה וכו' דנפרי : (כ) בא"ד והדר יליף שחוטה ממכשיר : (ל) בא"ד ועוד י"ל כהך דקידושין התם : (מ) בא"ד ל"ל מוזה אשר לא תאכלו לרבות : (נ) בא"ד וא"ת ומוזה אשר לא תאכלו היכי משתמע מיניה איסור וכו' וי"ל דכיון דגלי :

ב א מיי' פ"ח מהלכות שגגות הלכה א :

בא על הנבלה · כלומר על ספק איסור לאו : לא מתנית · איק סונה (ד) משנה וברייתא : גליון · לא מתנית למה לא למדת קמיה דרבה והיית יודע כמוני · עכ"ה : לבית הספק · דקלא איסור כל דהו בעינן : מאי טעמא דאמרו לו · אשם תלוי בא על איסור כל דהו כגון לאו דנבלה : דכתיב · באשם תלוי אשר לא תעשינה בשגגה ואשם דאפילו ליכא שגגה אלא במידי דלאו דהיינו שלא תעשינה חייב : חמש אשמות · אשם גזילות ומעילות שפחה חרופה ונזיר ומצורע : אשם תלוי אינו מכפר כפרה גמורה · דלכי מתיידע ליה מייתי חטאת : ודלא כר"א · דאי כר"א דאמר בא על ספק נבלה נמצא אשם תלוי דספק נבלה מתכפר כפרה גמורה דלכי מתיידע ליה לאו בר חטאת הוא: אין אחר מכפר כפרתו · שאם מעל בשוגג ולא ידע ועבר עליו יום הכיפורי' ואחר כך נודע לו מביא אשם מעילות וכן כולן : מנהני מילי · דאשמות ודאין לא מכפר יום הכיפורים עלייהו : מה פשעים דלאו בני קרבן · דפשעים היינו יז] מרדין שמורד ברבו וכן הוא אומר מלך מואב פשע בי (מלכים ב ג) : אף חטאים דלאו בני קרבן · כגון נבלה מכפר עלייהו יום הכפורים אבל חטאים דבני קרבן כגון חטאות ואשמות ודאין לא מכפר וטעמא דמכפר אתלויין מפרש לקמן : דלא בא לכפר על עבירות מצוה ידועה · כדאמר בפרק קמא דשבועות (דף ב:) על טומאה שיש בה ידיעה בתחלה כשנטמא ידע ואין בה ידיעה בסוף כשנכנס לא ידע שהוא טמא וכשיצא לא נודע לו שנכנס בטומאה שיביא קרבן שעיר הנעשה בפנים ויום הכפורים תולה עד יח] שיודע שנכנס למקדש טמא ויביא בעולה ויורד אבל נודע לו שחטא ונכנס למקדש בטומאה אינו מכפר שהולך לא מכפר החטאים דבני קרבן משום דזוטרא כפרתיה אבל שעיר המשתלח דנפישא כפרה דיליה דמכפר על עבירה שנודע לו שחטא כדאמרינן בפרק קמא דשבועות (שם:) על כל עבירות שבתורה הזדונות והשגגות הודע ולא הודע כו' אימא דעל חטאים דבני קרבן נמי מכפר: והתודה עליו · בשעיר המשתלח: ומעטיה קרא בשעיר המשתלח·לאשמועי' דאף על גב דנפישא כפרתו אפילו הכי אבני קרבן לא מכפר : על הזדון כשגגה · בפרק ארבעה מחוסרי כפרה (לעיל דף ט:) : איתמר נמי : כאביי : מן רישא דקרא · כלומר מדרישיה דקרא לגופיה יט] וסיפיה מייתר להך דרשא : עונה בה · והא מזיד הוא דכתיב ברישיה דקרא כי דבר ה' בזה וגו' : לאקשויי כ] חטאת (ה) כו' · והשתא ליכא למיפרך דרב דימי דאם כן דלבני קרבן קאתי לא לכתוב קרא פשעיהם דהא כתיב עונות ולכתוב חטאתם דמשמע בני קרבן דסתם חטאת בני קרבן אלא מדכתיב פשעיהם מופנה לדרוש דברוב פשעיהם קמיירי : שאין מכיר בו · שלא נודע לו שחטא : קמייתא נמי · דחייבי חטאות ואשמות ודאין כו' דחייבין להביא אחר יום הכיפורים ליכא למיפשט

תורה אור

אשם תלוי בא על הנבלה אמר ליה והאנן תנן וחכמים אומרים א] אינו מביא אשם תלוי אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת ואי ר' אליעזר בנדבה (א) נמי אתי אמר ליה מ"ט לא מתנית זימנין סגיאין תניתה קמי מר ומנו רבה ואמר לי הא מני רבי אליעזר היא דאמרו לו דתנן אלא אומרים ב] לו המתן עד שתכנס לבית הספק אמר ג] רבא מאי טעמא דאמרו לו אמר קרא °אשר לא תעשינה (בשגגה) ואשם אמר ד] רבא מ"ט דרבנן דאמרי אין מביאין אשם תלוי אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת ילפי *מצות מצות מחטאת חלב מה להלן ה] שזדונו כרת ושגגתו חטאת אף כאן דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת : תנו רבנן חמשה אשמות מכפרין אשם תלוי אין מכפר ו] כפרה גמורה מאי קאמר אמר רב יוסף ה"ק חמשה אשמות מכפרין כפרה גמורה ואשם תלוי *אין מכפר כפרה גמורה ודלא כר' אליעזר דאמר אשם תלוי בא על הנבלה רבינא אמר הכי קתני חמשה אשמות אין אחר מכפר כפרתן דכי מתיידע ליה מייתי אשם תלוי אחר מכפר כפרתו דלכי מתיידע ז] לא מייתי כדתנן חייבי חטאות ואשמות ודאין שעבר עליהן יה"כ חייבין להביא אחר יה"כ חייבי אשמות תלויין פטורין : חייבי חטאות ואשמות ודאין כו': קתני חייבי חטאות ואשמות ודאין שעבר עליהן יוה"כ חייבין להביא לאחר יה"כ חייבי אשמות תלויין פטורין ח] מנהני מילי כי אתא רב דימי א"ר אמי א"ר חנינא אמר קרא °וכפר על הקודש מטומאת בני ישראל ומפשעיהם לכל חטאתם *חטאים דומיא דפשעים מה פשעים דלאו בני קרבן אף חטאים דלאו בני קרבן מכפר אבל (ב) חטאים ט] בני קרבן לא מכפר א"ל אביי והא כי כתיב הדין קרא בשעיר הנעשה בפנים הוא דכתיב דלא מכפר על י] עבירות דמצוה ידועה אבל שעיר המשתלח דמכפר על עבירות דמצוה ידועה אימא לך אפילו על חטאים דבני קרבן נינהו מכפר אלא אמר אביי מהכא °והתודה עליו יא] [את] כל עונות בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם חטאים דומיא דפשעים מה פשעים דלאו בני קרבן אף חטאים דלאו בני קרבן אבל חטאים דבני קרבן נינהו לא מכפר ומיעטיה קרא בשעיר המשתלח למימרא דעל חטאים דבני קרבן נינהו לא מכפר א"ל רב דימי ממאי דהני פשעים יב] לאו בני קרבן נינהו יג] דלמא הני דבני קרבן נינהו כדתנן א)ארבעה מביאין על הזדון כשגגה איתמר נמי כי אתא רבין אמר ר' יוסי אמר ריש לקיש והתודה עליו את כל עונות בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם חטאים דומיא דפשעים מה פשעים דלאו בני קרבן מכפר אף חטאים דלאו בני קרבן מכפר אבל חטאים דבני קרבן לא מכפר אמר (ג) אביי אנא נמי מהדין קרא אמרי ואקשי לי רב דימי ממאי דהני פשעים דלאו בני קרבן נינהו דלמא הנך דבני קרבן נינהו כדתנן ארבעה מביאין על הזדון כשגגה אמר ליה רבין רוב פשעים לאו בני קרבן אמר ליה מידי רוב כתיב אלא אמר אביי מרישיה דקרא והתודה עליו את כל עונות בני ישראל ותניא ב)עונות אלו זדונות וכן הוא אומר °עונה בה ואת כל פשעיהם לכל חטאתם יד] (כל) למה לי לאקשויי לפשעים מה פשעים דלאו בני קרבן אף טו] חטאים דלאו בני קרבן אבל חטאים דבני קרבן נינהו לא מכפר : חייבי אשמות תלוין כו' : מנהני מילי א"ר אלעזר טו] אמר קרא °מכל חטאתיכם לפני ה' וגו' חטא שאין מכיר בו אלא המקום יום הכפורים מכפר אמר רב תחליפא טז] אבוה דרב הונא ג)(בר תחליפא) משמיה דרבא קדמייתא נמי לא טז] תיתי למפשטיה

ויקרא ד | שם טז | שם | במדבר טו | ויקרא טז

א) [לעיל ט: ע"ש] ב) [יומא נו:] ג) רש"ק מ"ז

אשם תלוי בא על הנבלה · פירש בקונטרס על ספק איסור לאו · מ"ט דאמרו לו כא]אשר לא תעשינה בשגגה ואשם · כב] נראה דלא קאמר שיהא חובה להביאו כג] (לרבנן) [לדאמרו לו] על עבירת לאו דהא כתיב ולא ידע אטו על אכילת ספק נבלה כד] לייתי ולא על ודאי אכילת נבילה אלא מאה דלא ידע ליה דקרא לענין חובה ולענין דבר שאם יוודע לו יביא על שגגתו חטאת ואית להו ג"ש דמצות מצות אבל אהני ליה לא תעשינה דאף על כה] העבירות לאו יכול להביאו ורבנן דדרשי גזירה שוה דמצות לאפוקי לאו דלא מייתי עליה כלל :

צריך עיון שלא מצאתי תוספות יותר

שיטה מקובצת

א] אומרים אין מביא : ב] אומרים לו המתן אות ו' נמחק: ג] אמר רבה מ"ט אות א' נמחק : ד] אמר רבה אות א' נמחק: ה] להלן דבר שזדונו : ו]תיבות כפרה גמורה נמחק : ז] מתידע ליה לא : ח] מנא הני מילי · גליון פי' דאין יוה"כ מכפר אחייבי חטאות ואשמות ודאין וכן לקמן אמר אימא כי מתידע לאחר יוה"כ לא לייתי חטאת וקשה לישני אמר קרא לכל חטאתם דאתי לכלל חטאת אחר יום כפורים דהכי משני בפ"ק דשבועות (דף ח ע"ב) כי פריך תכפר כפרה גמורה ונראה למהר"ם[דהתם] גבי שעיר (פנימה) [הפנימי]שאין מכפר רק אקודש ומקדש שייך לשנויי הכי אבל שעיר המשתלח דמכפר על כל עבירות אף [אנבלה] שאין בה קרבן לא שייך למימר דאתי לכלל חטאת כלומר דמחייב עדיין להביא קרבן דזה אינו דהא מכפר על עבירה שאין בה קרבן ושמא שאני התם דכתיב וכפר על הקדש לכל חטאתם כלומר אין מכפר עד שיביא חטאת אבל האי לכל חטאתם כתיב בתר קרא דהתודה ועיין בתוס'(לעיל)[דשבועות] (דף ח ע"ב) · מהר"י ז"ל : ט] חטאים דבני קרבן : י] על עבירות מצות ידועה אבל שעיר המשתלח דמכפר על עבירות מצות ידועה' גליון לא מצי למימר דר"ל מידי דבר חטאת לפי דעל זה אנו דנין לומר דאין מכפר אלא מידי [דלאו] בר קרבן א) ולא מצי למימר אם חטא במזיד ס"א דעל מצוה ידועה דשעיר הנעשה בפנים אינו מכפר עליו הא ליתא דהא אמרינן בפ"ק דשבועות דשעיר הנעשה בפנים מכפר על[זדון] טומאת מקדש וקדשיו אלא צריך לפרש דאינו מכפר על מצוה ידועה שאינה של טומאת [מקדש וקדשיו] כו' דשעיר (פנימה) [הפנימי] [אינו] מכפר [אלא] על טומאת מקדש וקדשיו ·(אלא) ור"ל שעיר פנימי שאין מכפר על שאר עבירות שאינה של טומאת מקדש וקדשיו אבל שעיר המשתלח מכפר נמי על שאר עבירות וה"ה דמצי למימר זה מרובה כפרתו וזה אין מרובה כפרתו · תוס' הר"י ז"ל: יא] עליו את כל : יב] פשעים דלאו בני : יג] דילמא הני דבני קרבן וכ"ת א"כ לשתוק קרא [מפשעיהם] לפי דעכשיו אין יורד התלמוד למדרש הך קרא דאורחיה דקרא למכתב כל העיוות פי' כל העונות שמכפר וצריך לומר בפ"ק דשבועות גבי שעיר (פנימה) [הפנימי] דדריש לקרא לא פריך הכי לפי דהתם בשעיר הפנימי שאין מכפר רק על טומאת מקדש וקדשיו דאין בהם קרבן במזיד אבל הכא בשעיר המשתלח שמכפר על כל העבירות פריך שפיר · תוס' הר"י ז"ל : יד] חטאתם למה לי לאקשויי חטאים לפשעים : טו] אלעזר א"ר אושעיא אמר : טז] לא · ס"א איכא למפשטיה : יז] מורדין שמורד : יח] שנודע לו שנכנס : יט] לגופיה סיפא מייתר אות ו' נמחק : כ] לאקשויי חטאים כו' אות ת' נמחק : כא] לו אמר קרא אשר : כב] ואשם דאפילו ליכא שגגה אלא במידי דלאו דהיינו שלא יעשה חייב נראה : כג] תיבת לרבנן נמחק : כד] מביא ולא תיבת לייתי ל"ש : כה] על עבירות לאו אות ה' נמחק :
א) נראה דצ"ל ולא מצי למימר דעל מצוה ידועה ר"ל אם חטא כמזיד דשעיר הנעשה בפנים וכו' ·

[לעיל כב:]

שבועות ב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואי ר' אליעזר בנדבה נ"ב ולמה לי על נבלה : (ב) שם אבל חטאים דבני קרבן נינהו לא מכפר : (ג) שם אמר ליה אביי אלא נמי : (ד) רש"י ד"ה לא מתנית וכו' משנה על ברייתא הס"ד: (ה) ד"ה לאקשויי חטאת לפשעים כו' והשתא :

רבינו גרשום

אשם תלוי נמי בא על הנבלה · אם אכל ספק נבלה אע"ג דאין בה אלא איסור לאו בעלמא: והאנן תנן אין מביא כו' · ולא מיתוקמא כרבנן ואי כר' אליעזר קאמרת הא ר' אליעזר סבר דאפילו בנדבה נמי אתי כ"ש אנבילה: א"ל תנינא מ"ט לא מתנית · מ"ט לא למדת קמי מר קמי רבה והיית יודע כמו אני דזימנין סגיאין תניתה קמיה אשם תלוי בא על הנבילה ואמר לי הא מני ר' אליעזר דאמרו לו לבבא בן בוטא המתן עד שתכנס לספק כלומר דאפילו בספק כל דהו דאפי' אאיסור לאו כגון נבילה מביא אשם תלוי: מ"ט דאמרו לו · דלא תגיתו לו להביא עד שיכנס לספק דאמר קרא גבי אשם תלוי' אשר לא תעשינה ולא ידע ואשם : ילפי מצות מצות מחטאת חלב · כתיב באשם תלוי מצות וכתיב בחטאת(חלב)מצות דכתיב ביה ונודעה החטאת אשר חטאו עלית וכתיב בעריות לצרור לגלות ערותה עליה בחייה מאי האי עליה דבר שחייבין על זדונו כרת ושגגתו חטאת אף כאן נמי : ואשם תלוי אינו מכפר כפרה גמורה · אלא לכשיודע לו מביא חטאת ודלא כר' אליעזר דאמרו לו דהא אמר אשם תלוי בא על הנבלה ובנבלה מכפר הוא כפרה גמורה דהא לכשנודע לו אין מביא כלום דאין חייבין עליה לא חטאת ולא אשם ודאי : רבינא אמר הכי קאמר חמש אשמות · אין אחר כלומר יוה"כ אין מכפר כפרתן דלכי מיתיידע ליה אחר יוה"כ בעי מייתי אשם ודאי אשם תלוי מי שמחוייב אשם תלוי יוה"כ מכפר כפרתו דלכי מתיידע ליה לאחר יוה"כ דהוה מחוייב אשם תלוי לא מייתי כדתנן כו' : מה פשעים דלאו בני קרבן נינהו · דפשעין אלו המרדין וכן הוא אומר מלך מואב פשע בי אף חטאת דלאו בני קרבן כגון עשה ולא תעשה שאין בהן חיוב כרת אבל חטאין דבני קרבן נינהו לא מכפר יוה"כ ולא שעיר הנעשה בפנים על עבירות מצות ידועה כגון טומאת מקדש וקדשיו שצריכין ידיעה בתחלה ובסוף והעלם בינתיים אלא מכפר על שיש בהן ידיעה בתחלה ולא בסוף כדאמר במסכת שבועות אבל שעיר המשתלח דמכפר על עבירות מצוה ידועה אימא לך כו' · אלא מהכא והתודה עליו את [illegible] המשתלח ומעטיה קרא כלומר דהקיש חטאים לפשעים למימרא דעל חטאים דבני קרבן לא מכפר יום הכיפורים: ממאי דהאי פשעים · דהנך זדונות דלאו בני קרבן נינהו דילמא הנך דבני קרבן נינהו [illegible] ואתי מכפר אף לכל חטאתם נמי דבני קרבן נינהו מכפר : איתמר נמי כי אתא רבין · דאביי גופיה מודי ליה דקשיא ליה הא : וא"ל רבין · האי ואת כל פשעיהם ברוב פשעים קא מיירי דלאו [illegible] ולא בהני ד': א"ל אביי מידי רוב קאמר · פשעים סתם כתיב ומשמע נמי הני ד': אלא אמר אביי מרישיה דקרא כו' · ומייתר האי ואת כל פשעיהם לאקשי ואין משיבין על ההקש : קמייתא [illegible] ואשמות ודאין דחייבין להביא אחר יוה"כ :

למיפשטיה לא א] מדרב דימי ולא מדאביי אלא מהא *חטא שאין מכיר בו אלא המקום יוה"כ מכפר ב] ומינה חטא שאין מכיר בו אלא המקום הוא דיוה"כ מכפר אבל דידע בה לא מכפר ואמר רב תחליפא אבוה דרב הונא משמיה דרבא חייבי מלקיות שעבר עליהן יה"כ ג] חייב פשיטא מאי שנא מחייבי חטאות ואשמות ודאין סלקא דעתך אמינא התם ממונא הוא אבל הכא דגופא הוא אימא לא קמ"ל והא אנן תנן *הודע ולא הודע עשה ולא תעשה לא קשיא הא דאתרו ביה הא דלא אתרו ביה אלא מעתה (סימן יולד"ת מצור"ע נזי"ר סוט"ה בעגל"ה) ספק יולדת שעבר עליה יוה"כ ד] לא תייתי דהא כפר עליה יוה"כ דחטא שאין מכיר בו אלא המקום הוא *אמר רב הושעיא °לכל חטאתם ולא לכל טומאתם ולר' שמעון בן יוחי דאמר יולדת חוטאת היא מאי איכא למימר ה] יולדת כי קא מייתי קרבן לאישתרויי באכילת קדשים הוא ולא לכפרה מתיא אמר רב אשי אף אנן נמי תנינא האשה שיש עליה חטאת העוף ספק ועבר עליה יוה"כ חייבת להביא לאחר יוה"כ מפני שמכשרתה לאכול בזבחים אלא מעתה ספק מצורע שעבר ו] [עליו] יוה"כ לא מייתי דהא *עבר עליה יוה"כ דחטא שאין מכיר בו אלא המקום הוא אמר ר' אושעיא לכל חטאתם ולא לכל טומאתם והא *אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' ז] *יוחנן על ז' דברים נגעים באים (סימן גג"נ ששל"ץ) מצורע ח] כי מייתי לאו לכפרה מייתי *אלא לאישתרויי באכילת קדשים הוא אלא מעתה ספק נזיר שעבר עליו יוה"כ לא ט] מייתי קרבן דהא כפר יוה"כ דחטא שאין מכיר בו אלא המקום הוא אמר ר' אושעיא לכל י] חטאת ולא לכל טומאה ולרבי אלעזר בן הקפר דאמר א)נזיר חוטא הוא מאי איכא למימר נזיר כי קא מייתי קרבן לאו לכפרה יא] מייתי (א) (לאשתרויי באכילת קדשים הוא) [אלא למיחל עליו נזירות טהרה הוא] אלא מעתה ספק סוטה שעבר עליה יוה"כ לא תייתי דהא כפר עלה יוה"כ דחטא שאינו מכיר בו אלא המקום יב] ב)אמר רבי הושעיא לכל חטאתם ולא לכל טומאתם ג)(ב) (אמר אביי) בועל מכיר בו רבא אמר סוטה כי מתייא יג] לברר עון קא אתיא אלא מעתה עגלה ערופה שעבר עליה יוה"כ וכו' אמר אביי הורג מכיר רבא אמר אמר קרא °ולארץ לא יכופר לדם אשר שפך בה וגו' רב פפא אמר אמר קרא °כפר לעמך ישראל וגו' ד)ראויה כפרה זו שתכפר על יוצאי מצרים ה)השתא דאמרת חטא שאין מכיר בו אלא המקום יוה"כ מכפר אימא כי מתידע ליה בתר יוה"כ נמי לא יד] מייתי חטאת אמר ר' זעירא לא מצית אמרת דכתיב קרא ידיעה גבי טו] חטאת וגבי נשיא וגבי צבור טז] צריכי דאי כתב קרא גבי יחיד הוה אמינא כולהון מיחיד לא אתאן דאיכא למיפרך יז] מה ליחיד ה)שכל קרבנו נקבה נכתוב גבי נשיא ונייתי הנך מנשיא יחיד מנשיא לא אתי דאיכא למיפרך מה לנשיא יח] שכן אין בשמיעת קול תאמר ביחיד שכן ישנו בשמיעת קול וצבור מנשיא לא אתי דאיכא למיפרך מה לנשיא שכן בקרבנו נקבה יט] נכתוב גבי צבור [ונייתי] יחיד ונשיא מינה איכא למיפרך מה לצבור שכן ו)אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה מהדא ידיעה לא אתיא תיתי הדא ידיעה מתרתי לא נכתוב ידיעה גבי יחיד ותיתי מנשיא וצבור איכא למיפרך מה לנשיא וצבור שכן אינן בשמיעת קול תאמר ביחיד שישנו בשמיעת קול לא נכתוב קרא ידיעה גבי צבור ותיתי מידיעה דיחיד ונשיא איכא למיפרך מה ליחיד ונשיא שכן יש כ] בקרבן נקבה תאמר בצבור שאין בקרבן נקבה לא נכתוב גבי נשיא ותיתי מידיעה דיחיד וצבור כא] מאי פרכת אי משום דאינן בשמיעת הקול [ואינן חייבין אלא על העלם דבר כו'] כב] יחיד יוכיח (ג) (דאינו בשמיעת הקול) ואי משום דיש בכל קרבנו נקבה צבור יוכיח דאין בקרבנן נקבה עד דאית להון ידיעה לא מחייב °למה לי דכתיב ידיעה גבי נשיא אם אינו ענין לגופיה דהא אתיא מיחיד וצבור תנהו ענין להיכא דמתיידע ליה בתר יום הכפורים דמייתי חטאת אביי אמר אי דלא כתיב ידיעה גבי נשיא מיחיד וצבור לא אתי משום דאיכא למיפרך מה ליחיד וצבור שכן אין עשויין להשתנות תאמר בנשיא

רש"י

למיפשט לא מדרב דימי ולא מדאביי דפשיטא דחיקא הוא דאכתי איכא למיפרך כדמעיקרא: אבל *אי ידעי ביה · כגון אשם ודאי שפיר נודע לו: ממונא · דמיחייב לגבוה וכיון דאפשר לשלם לא פטר ליה יום הכיפורים דבתשלומי ממון לא שייכא כפרה: אתרו ביה · דאיכא מלקות לא פטר ליה יום הכיפורים: אלא מעתה · כיון דבחטא שאין מכיר בו אלא המקום יוה"כ מכפר: ספק יולדת שעבר עליה יום הכיפורים לא תייתי · חטאת העוף על הספק אלמה תנן במתניתין דמייתא: יולדת חוטאת היא · במסכת נדה בפרק המפלת (דף לא:) בשעה שהיא כורעת לילד נשבעת שלא תזקק לבעלה: ולא לכפרה מייתא · דהא מיכפרה (ד) בשעת לידה: נמי תנינא · דהיינו טעמא דמתייא לאחר יוה"כ משום דלאו לכפרה אתי: ספק מצורע · מפרש במסכת נזיר בפרק שני נזירים (דף ס·) דמייתי קרבן וכן נזיר שנטמא בספק · ספק מצורע כגון ספק כג] קדם שער לבן לבהרת וטהור ספק בהרת ללבן וטמא: על ז' דברים · בערכין בפרק יש בערכין (דף טז·): גג"נ ששל"ץ · סימן שמותם: (ה) לא לכפרה · דמנגעו איכפר ליה מצער הנגע נתכפר חטאו: ספק נזיר · נזיר ספק נטמא ספק לא נטמא דאילו ספק נזיר טהור כגון דאמר הריני נזיר אם תלד אשתי בן ולא נודע לו אם בן אם בת מלי אתויי ואתנויי שאם לא היה נזיר עכשיו יהא נזיר לבסוף ולסוף לי יביא קרבנו כדתנן בפרק הריני נזיר מן הגרוגרות (נזיר יג·) ר' שמעון אומר כד] אמר אם היה בן קיימא הריני נזיר חובה ואם לאו הריני נזיר נדבה: לא נייתי · חטאת העוף הבא על הספק דאמרינן במסכת נזיר בפרק שני נזירים דמייתי: נזיר חוטא הוא · שציער עצמו מן היין במסכת תענית בפ' קמא (דף יא·): לאו לכפרה מייתי · דהא איכפר ליה שנתטול בגידול שער: ספק סוטה · היינו סוטה סתם דספק הוא אם נטמאת אם לא נטמאת: לא תייתי · מנחת קנאות: לברר עון · להודיע אם נטמאת: ולארץ לא יכופר · אין לך שום כפרה אלא זו עגלה ערופה על הספק והריגת ההורג על הודאי: על יוצאי מצרים · דכתיב אשר פדית והרי כמה יוה"כ עברו עליהן ועדיין הן צריכין לכפרה זו אם נמצא חלל ביניהם: כה] כדכתיב קרא · או הודע גבי יחיד ונשיא וצבור דלא צריכי כולהו איכא למדרש מחד מהנך או הודע דלא צריך כל אימת דמתיידע ליה ואפילו לאחר יוה"כ: וקא פריך הש"ס הני מצריך צריכי · דאי כתיב גבי יחיד הוה אמינא יחיד בעי ידיעה ודאית שכן קל הוא שכל קרבנו נקבה אבל נשיא דמייתי שעיר זכר בשאר עבירות טו] צבור כל קרבנו זכר אימא החמירו ובספק נמי לייתי חטאת: מה לנשיא שכן קל שאינו בשמיעת הקול · דמלך לא מעיד ולא מעידין אותו: נשיא יש בקרבנו נקבה · בעבודה זרה דכתיב בעבודה זרה ואם נפש אחת תחטא בשגגה יחיד ונשיא ומשיח במשמע והקריבה עז בת שנתה לחטאת: צבור אין חייבין פר העלם דבר אלא על העלם דבר שהורו להם ב"ד שחלב מותר עם שגגת מעשה שאכלו צבור חלב על פיהן: לא לכתוב ידיעה ביחיד ותיתי מנשיא וצבור · הא ליכא למימר דליכא למימר כו] למידין והזר הדין כשאר דוכתי דכי אמרינן מה לנשיא שכן אינו בשמיעת הקול ליכא למימר צבור יוכיחו דהא נשיא וצבור אינן בשמיעת הקול: לא לכתוב גבי ציבור וליתי מיחיד ומנשיא · דהכא ודאי נמי כח] אין למידין מצד השוה דכי אמרינן מה לנשיא שכן יש בקרבנו נקבה ליכא למימר יחיד יוכיח דהא שניהן יש בקרבן נקבה: הכי גרסינן דמאי פרכת דאי משום דיחיד כל קרבנו נקבה צבור יוכיח דאין בקרבנן נקבה ואי משום דאינו בשגגת מעשה יחיד יוכיח דישנו נמי בשגגת מעשה: מה להנך שכן אין עשויין להשתנות · ואף על גב דהך פירכא לאו קולא וחומרא היא הא אמרינן בכל הבשר (חולין קטו:) על מה הצד פרכינן כל דהו:

נשיא

רבינו גרשום

למפשטית לא מדרב דימי · משום קשיא דאביי ולא מדאביי דשינויי דחיקי הוו אלא מהאי קרא נמי לפני ה' תטהרו חטא שאין מכיר בו אלא המקום יוה"כ מכפר ומינה אבל היכא דאיכא דידע ביה לא מכפר: סד"א התם חייבי חטאות ואשמות ממונא דהקדש הוא לא מכפר אבל הכא חייבי מלקיות דגופא הוא ולא ממון אימא לא ליחייב אחר יוה"כ קמ"ל דחייב: והאנן תנן · הזדונות והשגגות הודע ולא הודע עשה ולא תעשה יוה"כ מכפר ואע"ג דלא תעשה חייב מלקות הוא ויוה"כ מכפר: לא קשיא הא דאתרו ביה הוי בר מלקות ולא מכפר עליה יוה"כ הא דלא אתרו ביה לא הוי בר מלקות ומכפר עליה יוה"כ: אלא מעתה כיון דאמרת חטא שאין מכיר בו

עין משפט נר מצוה

כא א מיי' פ"ג מהל' שגגות הלכה ט:

כב ב מיי' פט"ו שם הלכה א:

כג ג מיי' פי"ב מהל' שגגות הלכה א:

הגהות הב"ח

(א) גמ' נזיר כי וכו' לאו לכפרה מייתי אלא לאשתרויי: (ב) שם אמר אביי · נ"ב אביי ורבא מתרצי קושיא הנ"ל: (ג) שם יחיד יוכיח דישנו בשמיעת הקול ואי משום דאין: (ד) רש"י ד"ה ולא לכפרה וכו' מיכפרה בצער לידה: (ה) ד"ה גג"נ וכו' שמותם הס"ד ואח"כ מ"ה אלא לאשתרויי דמנגעו:

שיטה מקובצת

א] לא מרב דימי אות ד' נמחק: ב] עי' בחדושין: ג] יה"כ חייבין פשיטא כו' מחייבי חטאות ואשמות: ד] לא תייתי · תימה דבפ"ק דשבועות (דף ח ע"א) גבי שעיר הפנימי מתרץ בע"א בשלמא הכא לא מצי לשנויי כדהתם אבל התם למה אינו משני כהכא: ה] יולדת · ס"א מצערה מכפר לה כו': ו] שעבר עליו יום הכפורים לא לייתי דהא עבר עליו יום הכפורים: ז] ר' יונתן על · תיבת יוחנן נמחק ול"ש: ח] מצורע מנגעיה איכפר ליה וכו: ט] לא לייתי קרבן אות ט' נמחק: י] חטאתם ולא לכל טומאתם: יא] מייתי · ס"א אלא למיחל עליה נזירות דטהרה הוא מייתי בתוס' סוטה (דף טו) גירסא [כמו] (אחרת) [ס"א]: יב] המקום

בנשיא שעשוי להשתנות · דאי עבר מנשיאותו כשאר יחיד הוי : מצות מצות ילפי מהדדי · יחיד ונשיא וצבור דבכולהו כתיב מצות וילפי כולהו בהך גזירה שוה מהדדי במסכת הוריות (דף ח:) לדבר שחייבין על זדונו כרת וחייבין על שגגתו חטאת הילכך להא מילתא נמי לילפו מהדדי : לאו על הדין חטא קאתי · כלומר לא על הדין לחודיה קאתי : *אם משנמלקה נודע לה · שלא ילדה : שאינה משתמרת · כיון דעל הספק באה ולא לאכילה הוה קיימא לא שמרוה יפה ונפסלה בהסח הדעת יט] שמא נטמאה : אי מעיקרא · קודם מליקה חיה הוות ובעלי חיין אינן מקבלין טומאה : ובדין הוא דמותרת בהנאה · דחולין גמורין היא ומשום חולין בעזרה נמי ליכא למימר דלא אסרה תורה כ] אלא שחיטה אבל מליקה לא אבל רבנן גזרו דאסור בהנאה שמא יאמרו נהנין מחטאת העוף ספק : וכי איתמר דרב אהא איתמר · דתנן בפרק דם שחיטה (לעיל כב:) האשה שהביאה כו' ועלה קאי רב ואמר אם משנמלקה נודע לה כן שילדה ודאי מזה ומוצה כמשפט חטאת העוף כדכתיב (ויקרא ה) והזה מדם החטאת על קיר המזבח והנשאר בדם ימצה וגו' · הזאה שאוחז בראש העוף ומעלה ומוריד והדם ניתז · מיצוי שמקריב ומקיף בית מליקתו לקיר המזבח וסוחט : אסורה באכילה · שמא יאמרו חטאת העוף הבאה על הספק נאכלת : ואסורה כא] בהנאה · כשאר חטאת העוף ספק שאסור באכילה שמא חולין היא ונבלה היא ובהנאה נמי אסורה דשמא קדש היא וקדש שאינו נאכל אסור בהנאה אחרת שהרי לכלבים לא יאכילנו : שעל הספק כו' · הילכך כמי שלא נודע דמי : **מתני'** שתי סלעים · זהו דין אשם דכתיב בערכך כסף שקלים בשקל הקדש לאשם : והשני ירעה · לפי שנקח ממעות אשם לשם אשם : לקח בהן שני אילים לחולין · לאכילה ומעל במעות ויצאו לחולין ויש עליו לשלם אשם של עשרה זוז לקרן וחומש של אשם ראשון ואשם בשתי סלעים לאשם מעילות כב] *)אם היה אחד מהן יפה שתי סלעים ואחד מהן עשרה

*) ע' ככה"ז

זוז היפה שתי סלעים יקרב לאשם מעילות והשני היפה עשרה זוז יקרב למעילתו מפרש בגמ' יקרב בשביל אשם ראשון והרי נפטר מקרן וחומש והשתא קרי למעילתו גזילו כג] : אחד לאשם ואחד לחולין · כד] מעל בסלע אם היה של אשם יפה שתי סלעים יקרב כה] לשמו הראשון שהרי לשמו נלקח וממעות שהופרשו לו : והשני · שהוא חולין יקרב למעילתו לאשם מעילתו והשתא קרי לאיל האשם של אשם מעילות מעילתו : ויביא עמה סלע וחומשה · קרן שמעל בו ויפלו לנדבה שהרי ממותר אשם הראשון בא : יביא סלע וחומשו · מביתו שמה שיבא אשם בשתי סלעים שבח הקדש הוא : **גמ'** אילימא איל אשם · של אשם מעילות : למימרא דחומש בהדי איל אשם מייתי ליה · אם הביא אשם שהוא שוה (ג) על ב' סלעים כדי חומש הקרן נפטר מן החומש והכתיב כו' : ועוד מדקתני סיפא · היכא דמעל בסלע והשני יקרב למעילתו דע"כ האי למעילתו איל לאשם מעילות הוא דהא קתני ויביא עמה סלע וחומש לקרן וחומש : אלמא חומש בהדי קרן מייתי ליה · והאי דהדר ומקשי ממתני' (ד) דלא תימא קרא איששתעי בדנסכה מקדשי בדק הבית או מהקדש עולה הילכך כו] חומשו כי מייתי ליה בהדי איל אשם לא נפיק דחומש כי קרן בעי מהוי אבל האי דקרן גופיה אשם הוה כי מייתי חומש בהדי אשם של מעילה שפיר דמי כז] · תא שמע מסיפא : אלא מאי כח] למעילה דרישא גזילו · הוא האשם הראשון דאיתהני האי מהקדש דידיה בשתי סלעים שהפרישו כט] לשמן וילקח בהן שני אילים לחולין דיפה שתי סלעים מקריב ליה לאיל מעילות והוא לאשמו דקתני במתני' והיפה עשרה זוז יהיב ליה למאי דאיתהני מהקדש כלומר יקריבנו לאשמו הראשון ויהיו תשלומין לקרן וחומש שמעל בהן והיינו ל] *) לאשמו דקתני מתני': אימא סיפא כו'· על כרחיך לאשמו דסיפא הוא אשם ראשון שהרי איל זה לשמו נלקח ולמעילתו הוא אשם מעילות ולא לתשלומי הקרן דהא קתני יביא סלע וחומשו לתשלומי קרן וחומש(ס):רישא קרי גזילו למעילתו סיפא

*) נ"א למעילתו

א] בנשיא שעשוי להשתנות אלא אמר אביי מהכא מכדי מצות מצות ילפי מהדדי כיון דילפי מהדדי למה לי דכתיב שלש ידיעות גבי יחיד וגבי נשיא וגבי צבור אם אינו ענין לגופיהן דהא גמרי להן מצות מצות תנהו ענין היכא דמתיידע ליה בתר יום הכיפורים הוא דמייתי חטאת אימא כי מתיידע ליה בתר יום כפורים הוא דמייתי חטאת משום דיוה"כ לאו על הדין חטא קא אתי אבל אשם תלוי דעל הדין חטא קאתי אימא הכי נמי דמיכפר דכי מתיידע ב] לבתר דקא מייתי אשם תלוי לא מייתי חטאת אמר רבא אמר קרא °או הודע אליו מכל מקום השתא דאמר כי מתיידע ליה מייתי חטאת אשם תלוי למה בא אמר ר' זירא שאם מת מת בלא עון מתקיף לה רבא מת מיתה ממרקת אלא אמר רבא להגן עליו מן הייסורים : חטאת העוף הבא על הספק [וכו']: אמר רב ג] וכיפר אי. הכי אמאי תקבר לפי שאינה משתמרת אימת לא משתמרת אי מעיקרא חיה הויא אי לבסוף ד] קמנטר לה אלא מתניתין בנודע לה דלא ילדה ובדין הוא דמותרת בהנאה ומאי תקבר מדרבנן וכי איתמר דרב (א) *אעל האשה שהביאה חטאת העוף בספק אם עד שלא נמלקה נודע לה שילדה ודאי תעשה ודאי שממין ה] שהביאה על לא הודע מביאה על הודע ו] אם משנמלקה נודע שילדה אמר רב מזה דמה ומוצה דמה וכפרה ז] מותרת באכילה ר' יוחנן אמר אסורה באכילה גזירה שמא יאמרו חטאת העוף הבאה על הספק נאכלת תני לוי כותיה דרב ח] חטאת העוף הבאה על ט] הספק אם משנמלקה נודע י] שילדה ודאי מזה דמה ומוצה דמה וכפרה יא] מותרת באכילה תניא כוותיה דר' יוחנן חטאת העוף הבאה על הספק אם עד שלא נמלקה נודע לה שלא ילדה תצא לחולין או תמכר לחברתה אם עד שלא נמלקה נודע לה שילדה ודאי תעשה ודאי שממין שמביאה על לא הודע מביאה על הודע אם משנמלקה נודע שילדה יב] אסורה אפילו בהנאה שעל הספק באה מתחלתה כפרה ספיקה והלכה לה : **מתני'** יג] בהמפריש ב' סלעים לאשם ולקח בהן שני אילים לאשם אם היה אחד מהן יפה שתי סלעים יקרב לאשמו יד] והשני ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה טו] גלקח בהן שני אילים לחולין אחד יפה ב' סלעים טז] ואחד יפה עשרה זוז היפה שתי סלעים יקרב לאשמו והשני למעילתו יז] דאחד לאשם ואחד לחולין אם היה של אשם יפה שתי סלעים יקרב לאשמו והשני למעילתו ויביא עמה סלע וחומשה : **גמ'** מאי מעילתו דקתני רישא והשני למעילתו אילימא איל אשם למימרא דחומש בהדי איל אשם מייתי ליה והכתיב °ואת אשר חטא מן הקדש ישלם ואת חמישיתו יוסף עליו אלמא בהדי גזילו מייתי ליה ועוד קתני סיפא אחד לאשם ואחד לחולין אם היה של אשם יפה שתי סלעים יקרב לאשמו והשני למעילתו ויביא עמה סלע וחומשה אלמא חומש בהדי גזילו מייתי ליה אלא (ג) מעילתו מאי דאיתהני מהקדש יח] וישנו משתי סלעים דאפרישנו לאשם ולקח בהן שני אילים לחולין דיפה שתי סלעים מקריב ליה איל אשם ויפה עשרה זוז יהיב ליה למאי דאיתהני מהקדש דהוה ליה גזילו וחומשו ומאי מעילתו גזילו במאי אוקימתא למעילתו דרישא גזילו אימא סיפא אחד לאשם ואחד לחולין אם היה של אשם יפה שתי סלעים יקרב לאשמו והשני למעילה ויביא עמה סלע וחומשה אלמא מעילתו איל אשם רישא קרי ליה למעילתו גזילו סיפא

עם שגגת מעשה · היינו בהוראת ב"ד ובשגגת מעשה כדכתיב ואם כל עדת ישראל ישגו ... הקהל היינו ב"ד אבל נשיא ויחיד חייבין בשגגת מעשה ע"פ עצמן הלכך לא מצו ילפי ... למיכתב בהו ידיעה ואכתי מיצרך צריכין תני ג' ידיעות ולא מייתרא חדא · אכתי מייתר... לא אתו כדאמרן אלא תיתי חדא ידיעה מתרתין מה לנשיא וצבור שכן יש בהן קולא שאי... דנפש כי תחטא ושמעה קול אלה למעוטי צבור ונשיא נמי לא דן ולא מעיד : תאמר בי... לא מצי יחיד יליף מינייהו ואיצטריך ליה ידיעה לגופיה לחוד מה ליחיד ונשיא שכן י... כדאמר תאמר בצבור · הילכך לא מצי צבור יליף מינייהו ואיצטריך ליה ידיעה לחוד : גבי נשיא ותיתי מידיעה דיחיד וצבור דמאי פרכת · והכא ליכא למימר מה ליחיד וצבור ... דשוו תרוייהון אהדדי אלא מאי פרכת פרכא כל דהו כדאמרינן בפ' כל הבשר אלא אמר ... קולא וחומרא פרכינן כל דהו לא פרכינן חדא מתרתי פרכינן אפילו כל דהו והכא נמי מא... אי אמרת דמשום הכי לא מצי יליף מנייהו ואצטריך ליה ידיעה לחודיה דנשיא אינו בשמיעת ... האי קולא : צבור יוכיח · דאית ליה נמי האי קולא דאינו בשמיעת הקול ולילף מצבור ... הכי לא מצי יליף מצבור משום דקיל מנייהו דיש בקרבנו נקבה יחיד יוכיח דכל קרבנו ... מה ליחיד שכן ישנו בשמיעת קול מה שאין כן בנשיא צבור יוכיח וחזר הדין הצד ה... וצבור שיש בהן ידיעה אף נשיא נמי צריך ידיעה ולמה ליה דכתיב ידיעה בנשיא אם א... כו' : נ)תאמר בנשיא שעשוי להשתנות · שיכול להדחות מנשיאותו ולהיות הדיוט הילכך ל... ואיצטריך למיכתב ליה ידיעה לחוד ולא מייתר : אלא אמר אביי מהכא · מצית ילפת דכת... ומצו ילפי מהדדי מה חד צריך ידיעה אף כולהו נמי למה לי למיהדר כו' : אימא כו' · ... על הדין ספק חטא גרידא קא אתי לכפר אבל אשם תלוי דעל הדין ספק חטא גרידא קא אתי ...

...ום' בכת"י : טז] עי' בחרושין : יז] אחד לאשם לקח בה ב' אילים אחד לאשם כו' ונמצא שהוציאו לחולין אם היה כו' אין לאשמו זה כמו אשמו דרישא דהכא ר"ל לאשם שפחה חרופה ושני למעילתו דהיינו לאשם מעילות שהוציא מעות קודש לחולין דאין לפרש כמו ברישא שהרי ...יו חולין ובידו לעשות מהן [איזה] שירצה אשם חובתו ואיזה שירצה אשם מעילתו והרי ...חומש עם הקרן שגזל ויעשה מן היפה עשרה זוז אשם שפחה חרופה שהיה חייב בו מתחלה ...מש ומן היפה שתי סלעים אשם מעילות אבל הכא בסיפא שלקח אחד מהם לאשם שפחה ...יב בו לא סגי דלא יעשהו אשם שפחה חרופה והשני לאשם מעילה ואפילו יפה עשרה זוז ...החומש ולהכי קתני ויביא עמה סלע וחומשה דהיינו קרן שגזל והחומש והכי מיפרשא ...י : יח] מהקדש דשני בשני סלעים דאפרישינון לאשם : יט] הדעת דשמא נטמאת : כ] תורה' ...ס' נזיר פ' מי שאמר הריני נזיר דבחטאת העוף איכא תרי איסורי איסור נבלה ומשום ... בעזרה וצריך לומר דהכא כתב דבדין הוא מותרת בהנאה היינו למ"ד חולין שנשחטו ...ורייתא · גליון מהר"י ז"ל [א"א המעתיק עיין בס' ערוך לנר בדף ז ע"ב ברש"י בא"ד שעמד ...אסורה אפילו בהנאה : כב] מעילות ולכן אם : כג] גזילו · גליון וה"נ תניא פ"ב דמעילה ...טאות ואשמות עד שלא קרב אשמו יוסיף ויביא אשם : כד] לחולין והשתא מעל : כה] יקרב ...ן שהרי לאשמו נלקח ממעות שהופרשו אות ו' נמחק : כו] הילכך. חומש כי אות ו' נמחק : ...מר ת"ש מסיפא ואע"ג דאידי ואידי אשם נינהו אפ"ה יביא החומש בהדי גזילו וא"כ אמאי ...בהדי איל מייתי לה : כח] מאי למעילתו דרישא אות ה' נמחק : כט] שהפרישו לאשמו ולקח אות ו' נמחק : ל] והיינו למעילתו דקתני תיבת לאשמו נמחק :

...מתיידע ליה בתר הכי לא איצטריך לאייתויי חטאת : אמר קרא או הודע אליו מכל מקום מייתי חטאת · אע"ג דאייתי קודם לכן אשם תלוי [שאם מת וכו'] כלומר שאם מת לאחר שהביא ... בלא עון דכיפר עליו אשם תלוי : מתקיף לה רבא · בלא אשם תלוי מיתה ממרקת עון אלא אפילו מחיים מכפר עליו להכי להגן עליו מן היסורין שאין יסורין באין עליו ביני ביני ... שיודע לו שיביא חטאתו ג) האשה שיש עליה חטאת העוף ספק כגון ספק אם נפל הפילה או רוח הפילה ועבר עליו יוה"כ כו' מפני שהחטאת שמביאה מכשרתה ליכל בזבחים ולא ... שנמלקה · מספק אח"כ נודע לה שודאי נפל הפילה הרי זו תקבר הואיל ונמלקה כשעדיין ספק לה דספק חטאת אינה נאכלת משום דאית בה תרי איסורין דספק חולין בעזרה הוא ... תקבר : אמר רב וכיפרה · כלומר שאעפ"כ עלה לה בחובתה הואיל ונודע לה אי הכי כיון דכיפרה בו אמאי תקבר תאכל לכהנים לא משום הכי לא תאכל לפי שאינה משתמרת שכיון ... היתה ראויה לאכילה היסיח דעתו ממנו ולא שמרה ונפסלה בהיסח הדעת · אימת קאמר דלא נשתמרה אי מעיקרא משעה שהפרישה ועד שמלקה מאי פסלות יכול למיהוי בה הא ח... ואי לבסוף מאחר שנמלקה הא מנטר לה כהן דכהנים זריזין הן ואמאי אינה נאכלת · דמתניתין בנודע לה שלא ילדה מיירי ואסור לאכול משום נבלה וחולין הויא ובדין הוא דמותר בה... איתמר דרב וכיפרה אהרא איתמר האשה שהביאה כו' : שממין שמביאין על הספק על לא הודע חטאת העוף מביאין על הודע · הילכך כשנודע לה קודם שנמלקה תעשה ודאי ותיאכל לכהנים ... ה : אמר רב אפילו הכי מזה דמה ומצה דמה · לשם ודאי דהיינו עיקר כפרה ומותר באכילה : ר' יוחנן אמר אסורין באכילה גזירה שמא יאמרו חטאת העוף הבא על הספק · שלא נודע ... איסורי כדאמרן : או תימכר לחברתה · אשה שודאי ילדה · אם משנמלקה נודע לה שילדה מזה דמה ומצה וכיפר ואסור באכילה משום גזרה ומותר בהנאה אע"ג דאמרינן אין פריון לעו... ...לאה דנ"ל מה ליחיד ולציבור דקיל דהא לית בהו קולא וכו' · ב) עד כאן שייך לעמוד הקודם ג) שייך למתניתין

שיטה מקובצת

הגהות הב"ח

רבינו גרשום

סיפא קרי לאיל אשם מעילתו · בתמיה : ומשני אין רישא דהוה איל טו] רוב הו' · על כרחיך תנא דמתני' הוצרך לחלק בשמותיהן של שני אשמות הללו לפי שהאחד בא לחובת אשמו הראשון והשני לאשם מעילות לפיכך קרא לאחד מהן אשמו ולאחד מהן מעילתו הילכך רישא דהוה איל

לא הסביח בו כלום : אילו · שקטו בשתי סלעים נג] ליכא : מאי הוי עלה · דהאי שינויא דחוקא הוא דאי אדם מתכפר בשבח הקדש תשלום סלע לא הוי : תא שמע · דמתכפר : ה"ג בתוספתא בשעת הפרשה יפה שתי סלעים יצא : בעי ר' · רבי אלעזר

תורה אור

סיפא קרי ליה למעילתו איל אשם רישא דהוה ליה איל א] רובן קרן וחומשו *קרו ליה למעילתו גזילו סיפא דלא הוי איל ב] רובן קרן וחומש קרי ליה איל אשם מעילתו ויביא עמה סלע וחומשה בעי רב מנשיא בר גדא ג]בכינוס חומשין מהו שיתכפר מי אמרינן אם תימצי לומר *אדם מתכפר בשבח הקדש משום דקטרח קמיה אבל הכא דלא קטרח לא מתכפר או דלמא אם תימצי לומר אין אדם מתכפר בשבח הקדש משום דלא אפרשיה אבל הדין כינוס חומשין דאפרשיה ד] איכא למימר מתכפר דאיבעי להו ה] מתכפר בשבח הקדש או לא ת"ש המפריש שני סלעים לאשם ולקח בהן שני אילים לאשם היה אחד מהן יפה שתי סלעים יקרב לאשמו והשני ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה מאי לאו דזבן *בארבע איל ושבח דשוי תמניא ושמע מינה אדם מתכפר בשבח הקדש לא הכא במאי עסקינן ו] דאוזיל רועה גביה ת"ש *לקח איל בסלע ופטמו והעמידו על שתים כשר ש"מ אדם מתכפר בשבח הקדש לא פטמו שאני דהא חסר ליה תמניא ת"ש *לקח איל בסלע והרי הוא בשתים כשר הכא נמי כשפטמו א"ה היינו רישא רישא דזבן בארבע ואשבחיה בארבעה אחרינא דחסר ליה תמניא סיפא דזבין איל בארבע ואשבחיה בתלתא ושוי תמניא ז] אי הכי אימא סיפא ישלם סלע ח] הא חסר ליה ז' מאי ישלם תשלום דסלע ואי ס"ל דאין אדם מתכפר בשבח הקדש כי יהיב תשלום דסלע מאי הוי איל בן שתי סלעים בעינן וליכא לעולם קסבר אדם מתכפר בשבח הקדש אי הכי תשלום דסלע לא יתן היינו טעמא דקיהיב תשלומין דסלע גזירה ט] שמא יאמרו איל פחות משתי סלעים מכפר מאי הוי עלה תא שמע *בשעת י] הפרשה יפה סלע בשעת כפרה יפה שתי סלעים (לא)יצא יא] בעי רבי אלעזר אדם מתכפר בשבח הקדש או לא א"ר יוחנן כמה שנים גדל זה בינינו ולא שמע הלכה זו ממני מכלל דא"ר יוחנן ב) אין ועל הדא אמרה דתנן א) ולד תודה ותמורתה וכן המפריש תודתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה אין טעונה לחם ג) ושלח יב] ר' חנינא משמיה דר' יוחנן לא שנו אלא לאחר כפרה יג] דולד אין טעון לחם אבל לפני כפרה טעון לחם אלמא קסבר יד] ג) מתכפר בשבח הקדש בעי ר' אלעזר בעלי חיים נדחין או לא א"ר יוחנן טו] הרי כמה שנים גדל זה בינינו ולא שמע הלכה זו ממני מכלל דר' יוחנן אמרה אין ד) דאמר ר' יוחנן ה) בהמה של שני שותפין הקדיש חציה טז] וחזר ולקח חציה והקדישה קדושה ואינה קריבה ועושה תמורה ותמורתה כיוצא בה יז] ה) ש"מ תלת ש"מ בעלי חיים נדחין יח] וש"מ קדושת דמים מדחה וש"מ יש דיחוי בדמים יט] בעי ר"א ו) הוזלו טלאים בעולם מהו מי אמרינן °מבחר נדריכם בעינן והא איכא או דילמא °כסף שקלים בעינן וליכא א"ר יוחנן כמה שנים גדלנו בבית המדרש ולא שמענו הלכה זו ולא והאמר ר' יוחנן כ] אמר ר' שמעון בן יוחאי מפני מה לא נתנה תורה קצבה במחוסרי כפרה שמא יוזלו טלאים ואין להן תקנה לאכול בקדשים אימא לא לימדנו הלכה זו והא רבי כא] ו)זירא בר אדא מהדר תלמודיה כל תלתין יומין קמיה אימא לא נתבקשה הלכה זו ממנו בבית המדרש גופא אמר רבי יוחנן משום רשב"י מפני מה לא נתנה כב] קצבה במחוסרי כפרה שמא יוזלו טלאים ואין להם תקנה לאכול בקדשים מתקיף לה אביי אלא מעתה חטאת חלב כג] ינתן לה קצבה דלכפרה אתיא ולאו לאישתרויי באכילת קדשים הוא מתקיף לה רבא אלא מעתה אשם נזיר כד] להוי ליה קצבה דלבטלה הוא דאתי דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי כה] אין לך דבר שהוא בא לבטלה אלא אשם נזיר בלבד קשיא :

מתני'

א) מנחות עט: ב) [שם:] ג) [ע' תוס' תמורה כה: ד"ה זאת אומרת ותוס' מנחות פי' ד"ה מאי קמ"ל] ד) קדושין ז' זבחים יב' תמורה כו' ה) [פסחים עג' ע"ש לקמן כח' וש"נ] ו) נ"ל ר' חייא בר אבא כל תלתין יומין מהדר תלמודיה קמי' דר' יוחנן רביה כו' [וכ"א בברכות לח: ובחולין פו:]

רש"י

כז] רובן קרן וחומשו קרא את הקרב לאשמו כח] מעילתו כלומר קרן שמעל בו וחומשו להודיע דמה שהוא מביא אשם בעשרה זוז משום מעילה וחומשה הוא ואת הקרב לאשם מעילות קרא אשמו סיפא דלא הוי איל כט] רובן קרן וחומש דהאיל יפה שתי סלעים והקרן והחומש הוא עולה אלא סלע וחומש ל] ואין האיל קרב בשביל תשלומי גזילתו אלא בשביל איל אשם קורהו מעילתו על שם אשם מעילות : בכינוס חומשין · כגון מעל בב' סלעים דאשם כמה פעמים עד שיעלו החומשים לב' סלעים מהו שיקח מהן אשם למעילתו · *בכנוס חומשין כגון הפריש ב' סלעים לאשם ומעל בקרן ד' פעמים שיעלו החומשין לשתי סלעים מהו שיתכפר בחומשין לבדו שיקנה בהן איל והקרן יפול לנדבה דהא מותר הוא *מרבי : שבח הקדש · כגון לקח איל בסלע והוקרו טלאים ועמדו על שתים : דלא אפרשיה · בשעת הפרשה לא היה שוה אלא סלע אבל בכינוס חומשין הא אפרשיה זה שהפרישו לשם אשם כל שעה ומכח אשם באו אימא מתכפר: ושמע מינה אדם מתכפר· מדקתני יקרב לאשמו : דהא חסר ליה תמניא זוזי · שהוציאו בפיטומו סלע : ת"ש · מסיפא דהא ברייתא דפיטום : ואשבחיה בתלתא ושוה תמניא · ולקמן פריך סוף סוף שמע מינה דאדם מתכפר בהוצאה זו שהשביח ההקדש בלא חסרוט : לא] תשלומי דסלע · זוז אחד להשלים סלע שני ואי קשיא לוקמה כגון דאוזיל גביה רועה הא ליכא למימר מדקתני ישלם סלע לגזבר מביתו ואי דאוזיל גביה רועה אמאי ישלם הא שוה בשעת הפרשה ב' סלעים ואי דיהביה ניהליה בחנם מאי איכפת לן הא לא בעינן אלא שוה שתי סלעים והרי שוה שתי סלעים והקדש לא

תוספות

לא שמיעא ליה הך ברייתא : ולא שמע הלכה זו ממני · בתמיה : ועל הדא אמרה · במסכת מנחות בפרק התודה (דף עט:) : אינן טעונות לחם · התם מפרש טעמיה : לא שנו · דולד אינו טעון לחם אלא לאחר כפרה שכבר הקריב את אמו ויצא ידי נדרו אבל לפני כפרה יקריב זה במקום אמו לחובת נדרו וטעון לחם אלמא אדם מתכפר בולד דהיינו שבח הקדש : בעלי חיים נדחין · מעל גבי המזבח או לא כגון שעירי יום הכיפורים ומת אחד מהן מהו שיקריב חבירו ויביא אחר עמו מי אמרינן נדחה זה במיתת חבירו או לא ואי קשיא לפשוט ליה מדקי"ל (תמורה דף כה:) חטאת שכיפרו בעליה מתה אלמא נדחין הלכה למשה מסיני הוא ואין למידין הימנה לג] : ואינה קריבה · הואיל ומתחלה נדחית שהיתה חליה חולין כשהקדישה לא היתה ראויה לכך : ה"נ שמע מינה תלת שמע מינה בעלי חיים נדחין ושמע מינה דחוי מעיקרו הוי דחוי וש"מ יש דחוי בדמים · ותו לא מידי שמע מינה קדושת דמים מדחה בהמה שאינה ראויה ליקרב והקדישה לדמים כיון דאמר *) הסתאב ונוהג בה מנהג דחוי לד] דשוב אינה חוזרת ונראה דלא תימא אין תורת דיחוי נוהגת אלא בקדושת הגוף שהרי זו כשהוקדשה חליה לא הקדישה אלא לדמיה וקאמר אינה קריבה קדושת דמים מדחה ויש דחוי בדמים הדא מילתא היא אלא שנשתנה לשון הגירסא : הוזלו טלאים בעולם · ואינו מוצא אלא בפחות משני סלעים : במחוסרי כפרה · כגון זב וזבה ויולדת ומצורע (א) שכפרתן מעכבתן מן הקדשים ואין להם תקנה אלמא היכא דנתנה תורה קצבה אילו תקנה עד שיבוא בהותה קצבה : לא לימדנו · לאחרים :

*) הייתו מ"ש לקמן כח' המפריש נקבה לפסחו כו'

רבינו גרשום

קדשה לגמרי דחציה איתעבידא בספק וחציה ודאי הילכך לא קדשה כל כך ויש לה פדיון ומותר בהנאה אבל מיצה דמה נמי מספק ואח"כ נודע דכולה איתעביד בספק אסור באכילה ובהנאה לפי שעל ספק הפריש תחלה וכבר נעשת כולה בספיקה וכיפרה ספיקה והלכה לה ונעשת מצותה לשם מה שהפרישה ואסור בהנאה: המפריש ב' סלעים לאשמו · כגון לאשם (מצורע) [מעילות] ולקח בהן ב' אילים כו' : לקח בהן ב' אילים לחולין · שמעל שחילל במעות וקנה מהן שני אילים לשם חולין : היפה ב' סלעים יקרב לאשמו · לאשם מעילתו בשביל שמעל במעות של הקדש והשני איל שוה עשרה זוז דהיינו ב' סלעים וב' חומשין דהיינו קרן וחומש יקרב למעילתו לשום דמי אותו אשם שהיה מחויב שמעל בדמיו · אבל קנה באותן שני סלעים בסלע איל לצורך אשם שהיה מחויב ובסלע האחד מעל בו וקנה ממנו איל אחד לחולין אם היה אותו שקנה לשום אשם שוה

ההקדש הילכך השוה ב' סלעים לאשם מעילות והשני למעילתו לקרן וחומש כדאמרן : קס"ד והשני למעילתו דבאשם מעילה קאמר : אילימא איל אשם כלומר לשום אשם מעילתו : למימר דחומש בהדי איל מעילות מייתי ליה · דהכא מיבלע החומש עם דמי האיל : והכתיב ואת אשר חטא מן הקדש ישלם וחמישיתו יוסף עליו אלמא דחומש בהדי גזילו בהדי קרן מייתי ליה · והדר אשם מעילות ואת אשמו יביא לה' : ועוד קתני סיפא · והשני של חולין יקרב למעילתו לשום אשם מעילות : ויביא עמה סלע וחומשה מביתו אלמא דחומש בהדי גזלו בהדי קרן מייתו לה · וקשיא רישא לסיפא ולקרא אלא מאי והשני למעילתו דקתני רישא כלומר דהשני יביא במקום קרן וחומש כמה דאיתהני מהקדש דישנו ב' סלעים שהפרישן לאשם ומעל בהן : ולקח מהן ב' אילים לחולין דיפה ב' סלעים מקריב ליה איל אשם · מעילה ויפה עשרה זוז דהיינו קרן וחומש מייתי למאי דאיתהני מהקדש כו' כדפרשינן במתניתין : במאי אוקמתא כו' · אימא סיפא כו' · רישא קרי ליה למעילתו גזילו כדאמרן : א)וסיפא קרי למעילתו איל אשם : רישא דהוי איל שני דזבן קרן וחומש דשוי עשרה זוז כדי מעילתו קרי ליה לגזילו מעילתו : וסיפא דלא הוי איל שני דזבן קרן וחומש דלא שוי אלא תמניא זוזי קרי ליה למעילתו איל אשם ויביא עמה סלע וחומש מביתו : בכינוס חומשין מהו שיתכפר · כלומר אם מעל וחזר ומעל וחזר עד שעלו החומשין לב' סלעים ואם רצה להתכפר באותן ב' סלעים מהו שיתכפר בהן : אם תמצא לומר · לפרש הבעיא דלקמן דאדם מתכפר בשבח הקדש כגון שקנהו בסלע והשביחו והעמידו עד ב' סלעים ויכול להתכפר בו היינו טעמא משום דקא טרח ביה שהוציאו והכניסו עד שהשביחו אבל הכא בהא בהמה שקנה בב' סלעים מכינוס חומשין דלא טרח בה : או דילמא דאם תמצא לומר · לפרש הבעיא דלקמן דאין אדם מתכפר בשבח הקדש היינו טעמא : משום דלא אפרשיה · לשבח מכיסיה אלא ממילא שבח וברשותא דהקדש שבח אבל בדין שבד דאפרשיה מכיסיה אימא מתכפר : מאי לאו כי לקח ב' אילים בב' סלעים כל חד וזבן בד' זוזי ושבח ליה ושוה תמניא וש"מ דאדם מתכפר בשבח הקדש : לא הכא במאי עסקינן דאוזיל רועה גביה · ש אילים שוים ד' סלעים בב' סלעים והאי שבח אינו דהקדש אלא דבעל הבית לפי שעשה לו הנאות לרועה מקודם לפיכך (נתנם) [מכרם] לו בזול ודמי כאילו אפרשיה בעה"ב להאי שבח מכיסו : לא פיטמו שא תמניא כלומר שבין הקנייה ובין ההוצאה עומד לו עד שמונה זוז דהיינו ב' סלעים : סיפא דזבן איל בארבעה' והוציא עליו בתלת ואשבחיה זווא ושוי תמניא כדקתני והרי הוא בשתים ב) ש"מ דאדם בשבח הקדש] : אי הכי אימא סיפא · דהא ברייתא הרי הוא בשתים כשר וישלם סלע מביתו להקדש אמאי ישלם סלע שלם הא חסר ליה בהא איל ג' זוזי:מאי ישלם סלע תשלום דסלע·כלומר אותו זוז שמיני יש דאין אדם מתכפר בשבח הקדש : ואי סבירא ליה דאין אדם מתכפר בשבח הקדש' כלומר דמשום הכי יהיב תשלום סלע : וכי יהיב תשלום סלע מאי הוי מ"מ באיל גופיה לא חסר תמניא ואנן בן ב' סל אלא לעולם קסבר אדם מתכפר בשבח הקדש : אי הכי אפי' תשלום סלע לא יתן · אין דלא בעי אלא משום גזרה שמא יאמרו כו' השתא איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי מאי הוי עלה : ת"ש לא יצ אדם מתכפר בשבח הקדש : לא שנו · דאין טעונין לחם אלא לאחר כפרה אחרי שנתכפר בתודה עצמה ובלחמה · אבל לפני כפרה ששניהם עומדות טעון לחם דמתכפר באיזה שירצה: אלמא קסבר אד

א) ע"כ שייך לעמוד הקודם · ב) נראה דל"ל ולעולם אימא לך דאין אדם מתכפר בשבח הקדש ·

שיטה מקובצת

א] איל רובן קרן תיבת רובן נמחק: ב] איל רובן קרן תיבת רובן נמחק: ג] ע' בחדושי': ד] דאפרשיה איכא למימר תיבות איכא למימר ל"ש: ה] להו אדם מתכפר: ו] דאוזיל רועה גביה · גליון ולא משני הכא דמיירי בשפטמו מדלא קתני והרי אחר בשתי סלעים אלמא דלא מיירי בשפטמו: ז] א"ה איתא סיפא · גליון או אמרת בשלמא דאיירי בלא פטמו אלא דשבח מאליו ואדם מתכפר בשבח הקדש ניחא דמצריך לשלם סלע מביתו כו' הר"י ז"ל: ח] סלע מביתו אמאי הא חסר ליה ד' מאי ישלם סלע תשלום: ט] גזירה ס"א שלא יאמרו אדם מתכפר בפחות משתי סלעים: י] הפרשה יפה שתי סלעים ובשעת כפרה יפה סלע יצא · בשעת הפרשה יפה סלע ובשעת כפרה יפה שתי סלעים לא יצא · גליון בקצת ס"א הגירסא להיפך בשעת הפרשה יפה סלע ובשעת כפרה יפה שתים כשר בשעת הפרשה יפה שתים ובשעת כפרה יפה סלע פסול עיין בפי' המשנה ברמב"ם ובראב"ד גריס כגירסת רש"י: בשעת הפרשה והכא וליכא לאוקמא כשפטמו מדלא קתני והרי הוא בשתים כדקתני בשעת הפרשה יפה סלע משמע דלא שוה אלא סלע ובשעת כפרה יפה שתים כשר · הג"ה: בשעת הפרשה · ואין סברא לומר כשפטמה סלע יצא (בשעת) דבשעת הפרשה יפה ובשעת כפרה יפה שתים דא"כ הרי ליה למימר ובשעת כפרה הרי בשתים · מהר"י ז"ל : יא] בעי · עי' תוס' מנחות (פ ע"א) ד"ה מאי: יב] רב חנניא משמיה : יג] על תיבות דולד אין טעון לחם נרשם עליהם קו מלמעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו : יד] קסבר אדם מתכפר : טו] על תיבת הרי נרשם קו מלמעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו : טז] וחזר ולקח כו' להכי נקט ב' שותפין שאם היה כולו שלו והקדיש חציה פשיטא שפשטה קדושה בכולה כיון דהקדיש לדבר שהנשמה תלויה בו וחזי להקרבה אבל השתא שהיא של שותפין לא פשטה בכולה והילכך אמר וחזר ולקחה ולא קאמר ואח"כ הקדיש חבירו חציה האחרת משום דלא הוי מצי למימר ועושה תמורה דשותפין אינן ממירין כדאיתא בתמורה ובפ"ק דזבחים·תוס' הרא"ש : יז] עי' בחדושין: יח] נדחין דקתני אינה קריבה וש"מ כו' מדחה דקתני ותמורתה כיוצא בה וש"מ : יט] בדמים דקתני קדושה למאי קדושה לדמים בפ"ק דקדושין יש גירסא אחרת דלא גרים כגירסא דכאן : כ] יוחנן משום ר' תי' אמר נמחק : כא] ר' חייא בר אבא מהדר תיבת זירא נמחק ותיבת אדא ל"ש : כב] נתנה תורה קצבה : כג] חלב נהוי לה תיבת ינתן ל"ש : כד] נזיר נהוי ליה אות ל' ל"ש : כה] עי' בהדושין : כו] דזבן כו' תיבת רוב נמחק : כז] איל דזבן קרן וחומשא שהרי ברישא הקרן והחומש עולין עשרה זוז כמו כן אחד מהאילים אשר לקח הוא יפה עשרה זוז ולהכי קרא : כח] לאשמו הראשון דהיינו גזילו מעילתו : כט] איל דזבן קרן והחומש דהיינו גזילו ומתיבת דהאיל עד תיבת אינו עולה ל"ש : ל] וחומש סלע ואין : לא] מה"ד תשלום דסלע : לב] סלעים בעינן וליכא : לג] הימנה · גליון א)וי"ל אע"ג דמשנה היא ופליגי ר' יהודה ור"ש מ"מ בעי לאשמועינן כמאן סבר ר' יוחנן : לד] דיחוי ושוב אות ד' נמחק :

א) נ"ל גליון וא"ת מתניתין היא כיומא ·

עין משפט נר מצוה

כז א ב מיי' פ"ד מהל' פסו"מ הלכה כד :
כח ג מיי' פ"ד מהלכות תמורה הל' ג ופ"ט מהל' פסה"מ הל' ה :
כט ד מיי' פ"ד מהל' מעה"ק הלכה ד וע"ש :
ל ה מיי' פ"ד מהל' פסו"מ הלכה כב :

מסורת הש"ס (גליון)

נ"ל קרי · [מנחות פ' תמורה כה:] · זה מנסח · פי' שמעתי מרבי · [תוספתא פ"ד] · [שם ע"ש] · ארבע זוזי דהיינו סלע

הגהות הב"ח (א) רש"י ד"ה במחוסרי וכו' ומצורע משום שכפרתן :

מתני' *המפריש חטאתו ומת לא יביאנו בנו תחתיו לא יביאנו מחטא *אל חטא אפי' הפריש על חלב שאכל אמש לא יביאנה על חלב שאכל היום שנאמר °קרבנו על חטאתו עד שיהא קרבנו לשם חטאתו: **גמ'** מנא ה"מ *דת"ר קרבנו בקרבנו הוא יוצא ואינו יוצא בקרבן אביו יכול לא יצא בקרבן אביו בבהמה שהפריש אביו מן הקלה על החמורה או מן החמורה על הקלה אבל יוצא בקרבן שהפריש אביו מן הקלה על הקלה או מן החמורה על החמורה ת"ל קרבנו בקרבנו הוא יוצא ואינו יוצא בקרבנו של אביו יכול לא יצא בקרבן אביו בבהמה שהפריש אפילו מן הקלה על הקלה או מן החמורה על החמורה שהרי אין מגלח נזירותו על בהמה שהפריש אביו אבל יוצא במעות שהפריש אביו אפילו מן הקלה על החמורה או מן החמורה על הקלה שהרי אדם מגלח נזירותיו על מעות שהפריש אביו בזמן שהן סתומים ולא בזמן שהן מפורשין תלמוד לומר קרבנו בקרבנו הוא יוצא ואין יוצא בקרבן אביו יכול לא יצא אפי' במעות שהפריש אפילו מן הקלה על הקלה או מן החמורה על החמורה אבל יוצא בקרבן שהפריש לעצמו אפילו מן החמורה על הקלה או מן הקלה על החמורה ת"ל קרבנו על חטאתו עד שיהא לשם חטאת יכול לא יצא בקרבן עצמו בבהמה שהפריש לעצמו אפילו מן הקלה על הקלה או מן החמורה על החמורה שכן אם הפריש בהמה על החלב והביאה על הדם על הדם והביאה על החלב שהרי לא מעל ולא כיפר אבל יוצא במעות שהפריש לעצמו מן הקלה על הקלה ומן החמורה על החמורה או מן החמורה על הקלה ומן הקלה על החמורה שכן אם הפריש לעצמו מעות על החלב והביאן על הדם על הדם והביאן על החלב שהרי מעל וכיפר ת"ל קרבנו על חטאתו עד שיהא קרבנו לשם חטאו מאי לא מעל ולא כיפר תרגמא רב שמואל בר שימי קמיה דרב פפא ה"ק כיון דלא מצי מעיל כפורי נמי לא מכפר הואיל וכך לא מצי משני אבל מעות כיון דאי משני מעיל ומייתי קרבן מעילה אימא בתחלה נמי מייתי קמ"ל:

מתני' מביאין מהקדש כשבה שעירה מהקדש שעירה כשבה ומהקדש כשבה ושעירה תורין ובני יונה ומהקדש תורין ובני יונה עשירית האיפה כיצד הפריש לכשבה או לשעירה העני יביא עוף העני יביא עשירית האיפה הפריש לעשירית האיפה העשיר יביא עוף העשיר יביא כשבה ושעירה: **גמ'** מנה"מ דת"ר °מחטאתו מחטאתו על חטאתו מה תלמוד לומר מנין אתה אומר שמביאין מהקדש כשבה שעירה ומהקדש שעירה כשבה ומהקדש כשבה ושעירה תורים ובני יונה ומהקדש תורין ובני יונה עשירית האיפה כיצד הפריש לכשבה ולשעירה והעני יביא עוף העני יביא עשירית האיפה הפריש עשירית האיפה והעשיר יביא עוף העשיר יביא כשבה או שעירה הפריש כשבה או שעירה ונסתאבו [אם רצה] יביא בדמיהן עוף הפריש עוף ונסתאב לא יביא בדמיו עשירית האיפה שאין לעוף פדיון לכן נאמר מחטאתו על חטאתו ואיצטריך למכתב מחטאתו גבי כשבה או שעירה ואיצטריך למכתב גבי עוף דאי כתיב קרא גבי הקדש כשבה או שעירה ה"א הפריש כשבה כי מיעני מהלין מעות נחלינון על עוף דנייתי עוף דכשבה ועוף תרוייהו מיני דמים נינהו אבל עשירית האיפה דלאו מיני דדמים נינהו אי לא כתיב קרא מחטאתו גבי עוף ה"א כי מפריש מעות לקינו ומיעני לא מייתי עשירית האיפה דלאו מיני דדמים הוא אלא מייתי עשירית האיפה מן ביתיה והלין מעות דאפריש יפלו לנדבה אהכי הדר כתיב קרא מחטאתו גבי עוף למימרא דמהקדש דעוף נמי מייתי עשירית האיפה (א) והכי קאמר כי מפריש לעשירית האיפה ואדמייתי העשיר נוסיף עליהון ונייתי עוף העשיר נוסיף עליהון ונייתי כשבה או שעירה ומ"ט כתיב על חטאתו גבי עשירית האיפה דאי כתיב על חטאתו גבי עוף ה"א כי מפריש מעות לקינו והעשיר הוא דמוסיף עליהון ומייתי כשבה או שעירה דתרוייהו מיני דמים נינהו אבל הפריש מעות לעשירית האיפה והעשיר (הלין דמפריש) (ב) אי לא העשיר טובא נייתי עוף ואם העשיר טובא נייתי כשבה או שעירה והלין מעות דאפריש יפלו לנדבה אהכי כתיב קרא בהדין חטאת בעשירות ודלות מחטאתו וגבי דלי דלות על חטאתו למדרש כדאמרינן אמר ר' אלעזר אמר רבי אושעיא (ג) מטמא מקדש עשיר שהפריש קן

א) הפריש כשבה או שעירה ונסתאבו אם רצה יביא בדמיהן עוף הפריש עוף ונסתאב לא יביא בדמיו עשירית האיפה שאין לעוף פדיון כך מסיים המשנה שבמשניות [וכ"ה הגירסא בפירש"י] וע"ש בפי' הרב מברטנורה ובתי"ט ופי' המשניות להרמב"ם] ב) ע' בספר כ"ש ג) [ע' תוס' זבחים יבי סד"ה יב: וס"מ ים דחוי]

תורה אור

רש"י

מתני' לא יביאנו בנו אחריו · על חיוב כא] אלו ואין צריך לומר על חטאת חלב דאין כפרה לאחר מיתה: **גמ'** מן הקלה על החמורה · לא יצא זה מידי עבירה קלה כגון נדה וחלב שאין בהן מיתת בית דין: בבהמה שהפריש אביו · על עבירה חמורה כגון חלול שבת: תלתא זימני כתיב גבי חטאת קרבנו חד בנשיא ותרין ביחיד: אינו מגלח נזירות על בהמת אביו · שהפריש אביו לנזירתו: בזמן שהן סתומין · שלא פירש אלו לקנות חטאת ואלו לקנות עולה והכי מפרש בפרק מי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו (נזיר כז:): לא מעל ולא כיפר · מפרש לקמיה: (ג) הרי זה מעל · שהוציא מעות הקדש לחולין דהינו לדבר אחר: כיון דלא מצי מעיל · דאינו יכול להוציא לחולין ולא לשנותה (ד) כב] אף דמשני לה בקדושתה קיימא דהקדש שאינו בעל מום לא יצא לעולם לחולין: אבל מעות · דשייכא בהו מעילה ונפקי לחולין וכפר אי עבר אימא בתחלה נייתי: קמ"ל · קרבנו על חטאתו: **מתני'** מביאין מהקדש כשבה שעירה · שאם הפריש מעות לקנות כשבה כג] (או שעירה) לחטאתו אם רצה יקח מהן שעירה: הפריש (ה) כשבה או שעירה · כלומר מעות לכשבה או לשעירה העני יביא בהן עוף והשאר חולין כד]: העשיר יביא כשבה · ויוסיף עוד מביתו על דמי עשירית האיפה: (ו) כה] **גמ'** ונסתאבו אם רצה יביא בדמיו עוף · כגון אם העני: שאין לעוף פדיון · שפדיון לא נאמר אלא בבהמה: מחטאתו על חטאתו · בקרבן עולה ויורד כתיב (ויקרא ה) גבי כשבה ושעירה מחטאתו דמשמע מקלת חטאתו כלומר אם העני יביא עוף ממקלת דמים הללו וגבי עוף כתיב (שם) מחטאתו דמשמע דאם העני יביא במקלת דמי עוף עשירית האיפה וגבי עשירית האיפה כתיב (שם) על חטאתו דמשמע דאם העשיר יוסיף על הדמים הללו ויביא עוף או אם העשיר יותר יביא כשבה או שעירה: הפריש כשבה · כלומר מעות לקנות כשבה: אהכי הדר כתיב מחטאתו גבי עוף · לאשמועינן דממקלת דמי עוף יביא כפרתו כגון עשירית האיפה: ומאי טעמא כתיב על חטאתו גבי עשירית האיפה · ולא כתביה גבי עוף: דאי כתיב על חטאתו גבי עוף · ולא כתביה גבי עשירית האיפה: הוה אמינא כו' · אבל הפריש מעות לעשירית האיפה והעשיר אימא כו] אילו העשיר (טובא) יביא עוף כמשפטו מביתו ואם העשיר טובא יביא כשבה או שעירה מביתו והנך מעות דעשירית האיפה יפלו לנדבת ציבור אהכי כתיב בעשירות כשבה או שעירה: ובדלות · העוף מחטאתו לאשמועינן דאם העני עוד יביא עשירית האיפה במקלת הד מים: גבי דלי דלות · עשירית האיפה על חטאתו למידרש דמוסיף עלייהו וליתי עוף אע"ג דמין דמים הוא ולא דמי לעשירית האיפה אפי' הכי יביא עוף ואם עוד העשיר יביא כשבה: שהפריש קן תורין לכבשתו

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פ"ג מהלכות שגגות הלכה ג וע' בכ"מ בשם הר"י קורקוס:

לב ב מיי' פ"ה מהלכות נזירות הלכה טו:

[נ"ל אחריו כן איתא במשנה · שבמשניות ורמב"ם]

לג ג מיי' פ"ד מהלכות מעילה הלכה ה:

לד ד מיי' פ"י מהלכות שגגות הלכה ט:

לה ה מיי' פ"ד מהל' מעילה הלכה ה:

לו ו מיי' פ"י מהל' שגגות הלכה ט:

לז ז ח מיי' שם הל"י:

לח ט מיי' שם הל' יא:

שיטה מקובצת

א] בנו אחריו לא יביאנו מחטא על חטא: ב] קרבנו · עיין מנחות דף ג': ג] שהפריש אביו אפי': ד] שיהא קרבנו לשום חטאו יכול אות ת' נמחק: ה] הדם או על: ו] החלב הרי לא אות ש' נמחק: ז] הקלה או מן החמורה אות ר' נמחק: ח] מן תיבת או עד תיבת שכן אם ל"ש: ט] תיבת לעצמו ל"ש: י] החלב הרי מעל אות ש' נמחק: יא] משני להו מעיל: יב] נמי נייתי קמ"ל אות מ' נמחק: יג] כשבה או שעירה הפריש כשבה ושעירה ונסתאב אם רצה יביא עוף הפריש עוף ונסתאב לא יביא עשירית האיפה שאין לעוף פדיון: הפריש כשבה או שעירה ונסתאב אם רצה יביא בדמיה עוף אם העני וא"ת למה תנא רצה ולעיל לא תנא ליה ושמא משום דבעי למתני בעוף לא יביא תנא הכא אם רצה א"נ משום דברישא איכא קרא מחטאתו למדרש דאם הפריש כבש יביא עוף עוף יביא עשירית האיפה הילכך זקוק להביא וקרא איירי בהפריש מעות ולא במפריש כבש ונסתאב דזה לא חזינן מקרא שמוטל עליו למוכרה ולהביא מדמיה עוף אלא ברצונו תלוי אם ירצה למוכרה ימכור אותה ויביא בדמיה כשבה אחרת · מהר"י ז"ל: יד] ונסתאבו רצה יביא: טו] עוף דכי (דמטינו) קאמר קרא מהקדש כשבה או שעירה כי [מיעני וכו'] תיבות דאי כתיב קרא גבי הקדש כשבה או שעירה הו"א הפריש כשבה ל"ש: טז] נחלינון · משמע לישנא שטולן חולין חוץ מדמי עוף ולא קאמר יפלו מעות לנדבה: יז] האיפה מאי טעמא כתיב על חטאתו גבי עשירית האיפה כי מפריש מעות לעשירית תיבות וה"ק נמחק: יח] שעירה ולא נייתי עשירית האיפה כדאקדיש והלין מעות יפלו לנדבה דאי כתיב כו' והשאר נמחק: יט] והלין מעות דאפריש יפלו לנדבה קשה לא לכתוב מחטאתו רק גבי עוף ומדאמר דמדמי עוף מייתי עשירית האיפה כ"ש מדמי כשבה עוף כדדרשינן על חטאתו בעשירית האיפה דיביא תחתיה עוף ובהמה ושמא אי לא חזינא תרי קראי מחטאתו בכשבה ובעוף · לא דרשינן תרתי מקרא דעל חטאתו דגבי עשירית האיפה · מהר"י ז"ל: כ] קרא בעשירות ובדלות מחטאתו מחטאתו תיבות בהדין חטאת נמחק: כא] חיוב דחטאו ואין תיבת שלו נמחק: כב] לשנותה ואע"ג: כג] תיבות או שעירה נמחק: כד] חולין · גליון · ויותר נראה דהשאר לנדבה ובקונטרס לא רצה לפרש כך דכיון שלא יצא מידי הקדש למה יחליף מן קרבן עשיר שהפריש דכל עיקר דשינה הכתוב (בעשירות) [בעניות] רחם רחמנא עליה אבל זה שלא ירויח למה ישתנו דינו אם לא שיצא להולין: כה] תיבת גמ' נמחק מכאן וצ"ל אצל ד"ה מחטאתו מחטאתו על: כו] אי לא העשיר טובא תיבת אילו נמחק:

מסורת הש"ס

[נ"ל על כ"א במשנה שבמשניות]

נזיר כז: וע"ש

רבינו גרשום

הקדש · וולד היינו שבח: בעלי חיים נדחין שאין בהו מום ולא פסול כההוא דאמר לקמן בהמה של ב' שותפין הקדיש חציה שלו וההוא הקדש לא פשטה בכולה בהמה אלא בחציה ולא קדשה אלא לדמים וכי חזר ולקח חציה והקדישה קדושה לדמים ואינה קריבה ועושה תמורה דאפילו קדושת דמים עושה תמורה כדתנן בתמורת ומן בעלי מומין על התמורה: ותמורה כיוצא בו · דאינה קדושה ליקרב אלא לדמים: ש"מ בעלי חיים · תמימין כגון אלו נדחין מהקרבה: וש"מ קדושת דמים מדחה · מהקרבה: וש"מ יש דחוי · שאין דחוי לגמרי אלא לדמים: חוולי סלאים בעולם · דכל המוסב שבעולם נמכר פחות מב' סלעים: מפני מה לא נתנה תורה קצבה · שיעור דמי קרבן של ר' מחוסרי כפורים שמעכבין לאכול בקדשים מפני שאם היה נותן בהן קצבה שמא יוזלו הטלאים ולא יעמדו על אותה קצבה ואין להם תקנה ליכל בקדשים שלא ימצאו קרבן לאותו שיעור: מצורע לא קחשיב בהדי מחוסרי כפרה משום דקרבנו דמייתי לא קא שרי ליה באכילת קדשים אלא צפורין · ומדלא נתנה תורה קצבה במחוסרי כפרה ש"מ הא בהנך דיהב בהו קצבה בעינן דיהא שוי אותה קצבת אלמא דאמרינן [דכסף שקלים בעינן וליכא]: אימא לא לימדנו הלכה זו לשום תלמיד: והא ר' חייא בר אבא הוה מהדר תלמודיה כל תלתין יומין קמיה דר' יוחנן · אי אפשר דלא למדה לו ר' יוחנן: אימא לא נתבקשה הלכה זו ממנו בבית המדרש · עד השתא: אלא מעתה חטאת חלב · דלא לאישתרויי בקדשים אתי אלא לכפר (לא) ליהוי (הוי) ליה קצבה · ואשם נזיר טמא נמי דלבטלה אתי ולא אתי לאישתרויי באכילת קדשים דהואת שלשי ושביעי שלו מכשירתו לאכול בקדשים והחטאת שלו מכפרת עליו ואשם לבטלה אתי על הנם ליהוי ליה קצבה הואיל דלאו לאישתרויי בקדשים אתי אלא לבטלה דאמר ר' יוחנן כו' קשיא:*) המפריש חטאתו על חטאו ומת [לא יביאנו בני תחתיו] אע"פ שעשה בנו אותו חטא עצמו כגון שזה אכל חלב ומת ובנו אכל חלב לא יביאנו בנו אחריו משום דחטאת שמתו בעליה היא: ולא יביא הוא עצמו מחטא על חטא · כגון אם הפרישה על חלב שאכל ואח"כ אכל דם לא יביאה לשם דם: שנאמר קרבנו על חטאתו · דכתיב והביא את קרבנו שעירת עזים נקבה תמימה על חטאתו עד שיהא קרבנו לשם חטאו שהפרישו תחילה: שהפריש אביו מן הקלה · שהפריש קרבן אביו על חלב שאכל דהיינו קלה דחייב כרת ולא מיתת ב"ד על החמורה על שבת שחילל בנו דהיינו חמורה דחייבין על אותה עבירה מיתת ב"ד דהואיל דשל בנו חמורה משל אביו אינו יוצא בקרבן שהפריש אביו או אם היה של אביו המורה חיוב מיתת ב"ד ושלו קלה חיוב כרת הואיל דאין חיובו דומה לשל אביו אינו יוצא בקרבן אביו אבל יצא בקרבן שהפריש אביו מן הקלה על הקלה כלומר אם של אביו היתה קלה ושלו נמי קלה ת"ל קרבנו כו' · שהרי אין מגלח נזירותו על בהמה שהפריש אביו · לנזירותו דחטאת שמתו בעליה הוא: אבל יוצא במעות שהפריש אביו לחטאתו אפילו מן הקלה על החמורה · שהרי אדם מגלח נזירותיו על מעות שהפריש אביו בזמן שהן סתומין שלא פירש אלו לחטאתו ואלו לעולתו ואלו לשלמים דהואיל דלא פירש דמי חטאת לא דמי כחטאת שמתו בעליה: ת"ל קרבנו · דבקרבנו במעות שהפריש הוא עצמו יוצא ולא במעות שהפריש אביו אפילו סתומין דסתומין דאביו הוו כמפורשין שהרי חטאת בלבד הוא מביא ולצורך חטאת הפרישן ודמי כחטאת שמתו בעליה: יכול לא יצא על מעות שהפריש אביו אפילו סתומין משום ההוא טעמא דאמרן: אבל יוצא בקרבן · שהפריש לעצמו אפילו מן קלה על החמורה או מן כו': ת"ל קרבנו על חטאתו · צריך שיפריש קרבנו לשום חטאו: מאי שהרי לא מעל ולא כיפר דקאמר תרגמא רב שיזבי הכי קאמר כיון דלא מצי מעיל הכי אפילו במתכוין כי הפריש בהמה על החלב והביאה על הדם שהרי זה לא הוציאה לחולין ולא מעל וכיון דלא חשיב שינוי לענין למעול בה הכי נמי כששינה לשם דם אפי' במתכוין לא חשיב שינוי ולא כיפר לשם דם אבל מעות שהפרישן על החלב כיון דמשני להו מעיל שכיון שנתנן בשביל חטאת אחרת הוציאן להולין שלא כדין שלא [הוציאן] לשום חטאת שהופרשו משום הכי מעל ומייתי קרבן מעילה וכיון דמהני שינוי דידהו למעילה אימא בתחילה נמי מהני דמצי לכתחילה לשנות מעות של חלב לשם דם קמ"ל קרבנו על חטאתו דלא הא דיעבד כיפר: מביאין מהקדש כשבה שעירה · יחיד שהפריש מעות לחטאתו לקנות מהן כשבה ונמלך ורצה להביא בהן שעירה רשאי: ומהקדש כשבה או שעירה תורים ובני יונה · ומפרש כיצד הפריש לכשבה או שעירה מקצת מעות וקודם שהספיק להוסיף העני יביא באותן מקצת דמים תורין ואם לא היו באותן מקצת מעות שיעור תורין והעני ואינו משיג להוסיף עליהן לדמי תורין יביא באותן מקצת עשירית האיפה או היה עני והפריש תחילה לעשירית האפה ולא הספיק לקנות עד שהעשיר יביא עוף כו': הפריש כשבה או שעירה ונסתאבה · שנפל בה מום והעני אם רצה ימכרנה ויביא בדמיה עוף והמותר לנדבה ואם לא רצה יפריש ממותר עוף אבל אם היה עני והפריש עוף ונסתאב שנעשה מחוסר אבר דהאי דאמרינן תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעופות הני מילי בדוקין שבעין אבל במחוסר אבר פסול וחזר והעני לא יביא בדמיו של עוף עשירית האיפה דאין פדיון לעוף דמאחר שהקדיש הקדש גמור אין להן פדיון אע"ג דנסתאב אלא למיתה אזיל ויביא עשירית האיפה מביתו · דהכי גרסינן במנחות המנחות והנסכין והעופות אין להן פדיון שלא נאמר פדיון אלא בבהמה: מנהני מילי · דמביא מן הקדש כשבה כו': דת"ר מחטאתו מחטאתו · כתיב בנשיא מחטאתו וביחיד בשמיעת קול מחטאתו ובעשירית האיפה על חטאתו מלמד שכשהפריש מקצת מעות לחטאתו לכשבה או שעירה והעני מביא עוף כו' · לכך נאמר מחטאתו מחטאתו על חטאתו · ואיצטריך למיכתב קרא מחטאתו גבי עוף מ"ט דאי דאמר

*) עד כאן שייך לעמוד הקודם

הגהות הב"ח (א) גמ' דעוף נמי מייתי עשירית האיפה וכו' כי מפריש לעשירית האיפה וכו' ומ"ט כתיב על חטאתו גבי עשירית האיפה ולא גבי עוף דאי כתיב על חטאתו גבי עשירית האיפה ואיצטריך למיכתב: (ב) שם והעשיר הלין דמפריש אלו העשיר טובא: (ג) רש"י ד"ה לא מעל וכו' לקמיה בס"ד ואח"כ מ"ה שהרי מעל ותיבת זה נמחק: (ד) ד"ה כיון איידי ולא לשנותה דאע"פ דמשני: (ה) ד"ה הפריש לכשבה או לשעירה הפריש מעות לקנות בהן כשבה או שעירה: (ו) הגיון גמרא נ"ל קודם ד"ה מחטאתו וכו' וגבי עוף נמי כתיב וכו' דאם העני יותר יביא:

תורה אור

לכבשתו והעני הואיל ונדחה ידחה אמר רב הונא בריה דרב יהושע *שמע מינה תלת שמע מינה בעלי חיים נדחים א] וקדושת דמים ב] נדחה ודחוי מעיקרא הוי דחוי ג] מתיב רב עוקבא בר חמא **המפריש נקבה לפסחו קודם הפסח תרעה עד שתסתאב ותמכר ויביא בדמיה פסח ילדה זכר ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו פסח ד] ר"ש אומר הוא עצמו יקרב פסח ש"מ בעלי חיים אינם נדחים (א) אמרי דבי רבי אושעיא כי ה] אמרינן לרבנן דר"ש ס"ל בעלי חיים אינן נדחין ו] והגרלה אינה מעכבת דתניא *מת אחד מהן מביא חבירו שלא בהגרלה דברי ר"ש אלמא קסבר *בעלי חיים אינן נידחין והגרלה אינה מעכבת *אמר רב חסדא אין הקינין מתפרשות אלא אי בלקיחת בעלים אי בעשיית כהן אמר רב שימי בר אשי מאי טעמא דרב חסדא דכתיב ולקחה שתי תורים וגו' ועשה הכהן וגו' או בלקיחת בעלים או בעשיית כהן מיתיבי ועשהו חטאת *הגורל ז] עושהו חטאת ואין השם עושהו חטאת ואין כהן עושה חטאת שיכול והלא דין הוא ומה במקום שלא קידש הגורל קידש השם מקום שיקדש הגורל אינו דין שיקדש השם ת"ל ועשהו חטאת הגורל עושהו חטאת ואין השם עושהו חטאת קתני ח] שם דומיא דגורל מה גורל לאו בלקיחה ולאו בעשייה אף השם נמי לאו בלקיחה ולאו בעשייה אמר ט] *רבה ה"ק ומה במקום שלא קידש הגורל (ב) בלקיחת בעלים ובעשיית הכהן קידש השם אי בלקיחת בעלים אי בעשיית כהן כאן שיקדש הגורל שלא בלקיחה ושלא בעשייה אינו דין שיקדש השם אי בלקיחה אי בעשייה ת"ל ועשהו חטאת הגורל י] עושהו חטאת ואין השם עושהו חטאת מיתיבי (א) מטמא מקדש עני שהפריש מעות לקינו והעשיר יא] [ואח"כ] אמר אלו לחטאתי ואלו לעולתי מוסיף ומביא חובתו מדמי חטאתו ואין מוסיף ומביא יב] [חובתו] מדמי עולתו והא הכא דליכא לא לקיחה ולא עשייה וקתני מביא חובתו מדמי חטאתו יג] ולא מדמי עולתו א"ר ששת ותסברא מתניתא מתקנתא היא דקתני והעשיר יד] [ואח"כ אמר] והא"ר אלעזר א"ר אושעיא מטמא מקדש עשיר שהביא קרבן עני לא יצא (ג) אלא מאי אית לך למימר שכבר אמר משעת עניותו ה"נ טו] שכבר אמר משעת הפרשתו ולר' חגא א"ר טז] אושעיא דאמר יצא מאי איכא למימר (ד) תני ואח"כ לקח יז] ואמר מיתיבי מצורע עני שהביא קרבן עשיר יצא עשיר שהביא קרבן עני לא יצא תיובתא דר' חגא א"ר אושעיא אמר לך שאני גבי מצורע דמיעט רחמנא זאת אי הכי אפילו מצורע עני נמי שהביא קרבן עשיר לא יצא לאיי הא אהדריה קרא תורת והתניא תורת לרבות מצורע עני שהביא קרבן עשיר יצא יכול אפילו עשיר שהביא קרבן עני שיצא תלמוד לומר זאת ולילף מיניה אמר קרא ואם דל הוא ואין ידו משגת מצורע יח] הוא דעשיר שהביא קרבן עני (ה) הוא דלא יצא אבל מטמא מקדש עשיר שהביא קרבן עני יצא:

מתני' ר"ש אומר כבשים קודמין יט] את העזים בכל מקום יכול מפני שהן מובחרים מהם ת"ל ואם כבש יביא קרבנו לחטאת מלמד ששניהם שקולין תורין קודמין לבני יונה בכל מקום יכול מפני שהן מובחרים מהן תלמוד לומר כ] *(תור ובני) יונה או תור לחטאת מלמד ששניהם שקולין האב קודם לאם בכל מקום יכול מפני שכיבוד האב (ו) כא] קודם על כיבוד האם ת"ל איש אמו ואביו תיראו מלמד ששניהם שקולין אבל אמרו חכמים האב קודם לאם בכל מקום מפני שהוא ואמו חייבין בכבוד אביו וכן בתלמוד תורה אם זכה הבן לפני הרב קודם את האב בכל מקום מפני שהוא ואביו חייבין בכבוד רבו:

גמ' ת"ר ד' צווחות צווחה עזרה צווחה אחת הוציאו מיכן בני עלי חפני ופנחס שטימאו את ההיכל צווחה שניה פתחו שערים ויכנס יוחנן בן נדבאי תלמידו של פינקאי וימלא כרסו מקדשי שמים אמרו על כב] בן נדבאי שהיה אוכל ארבע סאה גוזלות

א) [יומא מה: כל הענין] ב) (נדה ע ערכין יז) נגעים פי"ד מי"ב ג) פסחים מג: ד) קדושין לא. (לו) ה) פסחים נז: [וע"ש כמה שינויים]

לכבשתו · כלומר במקום כבשתו שרלה להקריב קרבן עני : והעני הואיל ונדחה · שבשעה שהפרישו לא היה ראוי להקריבו דר' אושעיא לטעמיה דאמר לקמן מטמא מקדש עשיר והביא קרבן עני לא יצא : ידחה · לעולם : קדושת דמים מדחה · משהוקדש בתחלה לדמים כמו זה שתחלתו לא קדש אלא לדמיו דהא עשיר הוה מדחתו קדושת דמים לעולם מקדושת מזבח ואע"ג דלא אין פדיון דמים לעוף ה"מ היכא דנראה להקריב בשעת הפרשה כגון אם הפרישו בעניות ונעשה עשיר אבל זה לא חלה עליו קדושת מזבח מעולם : וש"מ דיחוי מעיקרא · דלא נראה מעולם כג] דלא חל עליו קדושת מזבח מעולם ונדחה הוי דיחוי לעולם וכ"ש נראה ונדחה פשיטא לן בכל דוכתא דשוב אינו חוזר ונראה : קודם לפסח · כדי נסבא : ילדה · אפילו זכר ירעה דמכח קדושה דהויא בא : שמע מינה · מדר"ש : מת אחד מהן · משעירי יוה"כ מביא חבירו מן השוק שלא בהגרלה ויקרב זה הנותר אם של שם הוא דאין בעלי חיים נדחין אע"ג דאבד בן גילו ונדחה זה חוזר ונראה ואין דיחוי אלא בעלי חיים : אין הקינין מתפרשות · אי זה לעולה ואי זה לחטאת : אלא או בלקיחת בעלים · אם לקח זה לשם עולה וזה לשם חטאת אין הכהן יכול לשנותה בשעת עשיית קרבן דקבעתה השם : או בעשיית כהן · שאם לא (ז) הפרישוה הבעלים בשעת לקיחה יכול הכהן לעשות איזה שירלה עולה וחטאת ואף על גב דהפרישוה בין לקיחה לעשייה לא קבעו השם ויכול כהן לשנותן ולעשות את החטאת עולה : ולקחה שתי תורים וגו' · אחד לעולה ואחד לחטאת וגבי עשייה נמי כתיב ועשה הכהן את האחד וגו' : ואין השם עושהו חטאת · שאם לא הגריל אלא אמר זה לשם וזה לעזאזל לא קבע עליהן השם ויכול להחליף : במקום שלא קדש הגורל · בכל הקרבנות : אף השם נמי (ח) · שקדש השם בשאר הקרבנות אף על גב דלאו שעת לקיחה ועשייה היא וקתני קדש השם סתמא ואפי' קינין שקדש השם : אי בלקיחה אי בעשייה · כגון גבי קינין : ואמר · אחר שהעשיר אלו לחטאת ואלו לעולה וטעה שהואיל והעשיר חייב להביא חטאת *) בדמיו מוסיף מעות מביאו על דמי חטאת ומביא חובתו בהמה ודמי עולה ילכו לנדבה ואינו מוסיף ומביא חובתו מדמי עולתו דקבע שם עולה על המעות ואינו יכול לשנותן לחטאת והא הכא כשהפריש המעות לא לקיחה ולא עשייה היה וקתני דקבע עליהן השם : לא יצא · וכיון דלא יצא היכי מלי קבע והא העשיר ולא היה ראוי לקרבן עני : אלא מאי אית לך למימר שכבר אמר · אלו לחטאת ואלו לעולה קודם שהפריש והך מתניתא משבשתא היא (ט) כד] דתני העני והעשיר ואמר אלו לחטאת : הכא נמי וכבר אמר משעת הפרשה · שבשעת הפרשה אמר אלו לחטאת ואלו לעולה דה"ל בשעת לקיחה אבל הקדישן סתם שוב אין השם קובעו עד שעת לקיחה או עד שעת עשייה : ולר' חגא דאמר יצא · מטמא מקדש עשיר בקרבן עני והך מתניתא מתרלתא היא ושפיר קבע לאחר שהעשיר וליכא לתרולי וכבר אמר : מאי איכא למימר · הדרא קושיין לדוכתיה דלאו שעת לקיחה ועשייה הוא וקבע : זאת · תהיה תורת המצורע : תורת · משמע תורה אחת לכולן ומאחר שאחד מרבה ואחד ממעט מסתמא דעני יולא בקרבן עשיר דמעלין בקודש ולא עשיר בקרבן עני דאין מורידין : והתניא · בניחותא : ולילף מיניה · דמה מצורע עשיר אינו יולא בקרבן עני אף מטמא מקדש עשיר נמי לא יצא בקרבן עני : הוא · משמע הוא ולא אחר :

מתני' כבשים קודמין לעזים · דבכל (י) דוכתא כתיב מן הכבשים והדר מן העזים תקחו וכן כה] או שה בכבשים או בעזים : יכול · האומר הרי עלי עולה ויש לו כבש ועז יביא כבש : ה"ג ת"ל ואם כבש יביא קרבנו לחטאת · ולא גרסינן אם עז ת"ל ואם כבש יביא וגו' ולעיל מיניה כתיב כו] והביא את קרבנו שעירת עזים כז] כאן הקדים עז לכבש ובחטאת יחיד כח] כתיב אלמא איזה שירלה יקריב : תורין קודמין לבני יונה · דברוב מקומות כתיב ברישא תורין והדר בני יונה :

עין משפט נר מצוה

נ"א כשהם

לט א מיי' פ"ד מהלכות ק"פ הל' ד :
מ ב מיי' פט"ו מהלכות מעה"ק הל' ד ופ"ג מהל' פסה"מ הלכה כג ופ"ד הל' כד ופ"ו הל' א ופ"ג מהלכות שגגות הלכה ח :
מא ג מיי' פ"ה מהל' פסה"מ הל' יא :
מב ד מיי' פ"י מהל' שגגות הל' יג :
מג ה מיי' פ"ו מהל' ממרים הל' יד טוש"ע יו"ד סי' רמ סעיף יד :
מד ו מיי' פ"ה מהל' ת"ת הל' א טוש"ע י"ד סי' רמב סעיף לד :

שיטה מקובצת

א] עיין בחדושין : ב] דמים מדחה ודחוי אות נ' נמחק : ג] עיין בחדושין : ה] כי ס"א קאמר לרבנן ור"ש אות ד' נמחק : ו] על תיבות והגרלה אינה מעכבת נרשם קו מלמעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו : ז] הגורל עושה חטאת ואין השם עושה חטאת : ח] קתני שם·גליון אע"ג דהכא לא בקינין [איירי] מ"מ קים ליה דרב חסדא אמר מילתיה בשאר קרבנות דאין שייך בהם קביעות אלא בהפרשה או בעשיית כהן·מהר"י ז"ל: ט] אמר רבה הכי קאמר : י] הגורל עושה חטאת ואין השם עושה חטאת : יא] והעשיר ואמר אלו : יב] ומביא חובתו מדמי עולתו והא הכא דליכא לא לקיחה ולא עשיה וקתני מביא חובתו תימה לי מאי פריך לרב חסדא דאיהו קינין קאמר דאין מתפרשות אלא בלקיחת בעלים או בעשיית כהן אבל בדמים לא קאמר · ס"א וי"ל דמשמע ליה דרב חסדא קאמר נמי למילתיה בכל הקרבנות דאין קביעות עליהן אלא בלקיחת הבעלים או בעשיית כהן ולכך פריך עלה א) מהא [illegible] חובתו מדמי תיבת ולא ל"ש ונמחק : יד] ואמר והא"ר ותיבת ואח"כ ל"ש : טו] ה"נ · ס"א שכבר לקח אמר משעת עניותו : טז] א"ר יאשיה דאמר תיבת אושעיא נמחק : יז] עיין בחדושין : יח] מצורע עשיר שהביא תיבת הוא ואות ד' נמחק : יט] קודמין לעזים בכל תיבת את ואות ה' נמחק : כ] ת"ל ובן יונה או תור תיבת תור נמחק : כא] האב עודף על תיבת קודם נמחק : כב] על יוחנן בן נדבאי שהיה אוכל ג' מאות עגלים ושותה ג' מאות גרבי יין ואוכל ארבעים סאה גוזלות [בקינוח סעודה] : כג] מעולם ונדחה הוי דיחוי לעולם וכ"ש נראה ונדחה פשיטא לן בכל דוכתא דשוב אינו חוזר ונראה : כד] היא דקתני והעשיר תיבת העני נמחק : כה] וכן שה כשבים או שה עזים הס"ד : כו] כתיב וכן פי' בערוך ערך כבש : כז] עזים ובעלמא מקדים כבשים לעזים כאן : כח] כתיב [ס"א] ובכל דוכתא כתיב אם כבש ברישא והדר מן העזים כדכתיב בכבשים או בעזים אלמא איזה שירצה יקריב דזה חשוב כמו זה ול"ג ת"ל אם כבש או עז :

א) נראה דמתיבת ס"א עד תיבת מהא צ"ל מוקף בח"י מרובעים.

רבינו גרשום

דאמר קרא מחטאתו גבי כשבה או שעירה כלומר דמהקדש כשבה או שעירה כי מעני דהנך מקצת מעות נהלינן על עוף ומייתי קרבן מנייהו היינו טעמא משום דכשבה ועוף תרוויהו מיני דמים נינהו אבל עשירית האיפה וכו' : ומ"ט כתיב על חטאתו · גבי עשירית האיפה הכי קאמר · דיכול להוסיף עליו כי העשיר : דאי כתיב על חטאתו גבי עוף · ולא גבי עשירית האיפה הוה אמינא כי מפריש מעות לקינו והעשיר כו' : אבל הפריש מעות לעשירית האיפה והעשיר · הלין מעות דאפריש אי לא העשיר טובא ניתי עוף מן ביתו ולא מן הלין מעות דאפריש דלאו תרוויהו מיני דמים נינהו . ואי העשיר טובא נייתי כשבה או שעירה והלין מעות דאפריש לעשירי' האיפה יפלו לנדבה ומשו"ה כתיב גבי עשירי' האיפה דהיינו דלי דלות על חטאתו למידרש כדאמרן דאי העשיר מצי מוסיף עלייהו ומייתי עוף אע"ג דלאו תרוויהו מיני דמים נינהו ואי חזר והעשיר מוסיף ומייתי כשבה או שעירה : מטמא מקדש · שהיה עשיר והפריש קן תחת כבשתו שהיה חייב להביא כשהוא עשיר והעני ועכשיו הוא ראוי להן הואיל ונדחה זה הקן כשהביא כשהוא עשיר שלא יצא כדאמר לקמן עשיר שהביא קרבן עני לא יצא עכשיו כשהוא עני נדחה שלא יצא (ע"כ שייך לדף הקודם) : ש"מ בעלי חיים נדחין · קן זה שאין בו פסול בגופו : וש"מ קדושת דמים מדחה · כשהקדישו כשהוא עשיר לא קדש אלא לדמיו ומדחה מהקרבה : ודחוי מעיקרא הוי דחוי לעולם אע"ג דהדר איחזי : רבי שמעון אומר הוא עצמו · הולד זכר יקריב פסח אלמא דבעלי חיים אינן נדחין אע"ג דנקבה אפריש דלא הוה ראויה לפסח אמרי' [דהוולד קרב] כי אמר ר' אושעיא דבעלי חיים נדחין לרבנן דר' שמעון ולא לר' שמעון דר' שמעון אשכחן נמי בדוכתא אחריתי דאית ליה בעלי חיים אינן נדחין דקאמר יביא חברו שלא בהגרלה ומזווג לזה דהאי דלא אידחי והגרלה אינה מעכבת : אין הקינין מתפרשות. שלא [יוכלו] לקרות להם שם זה לעולה וזה לחטאת אלא או בשעת לקיחת בעלים [דהיינו] בשעה שקונה אותם יקרא להם שם או בעשיית כהן כשהכהן יקריב אותם יקרא להם שם דכתיב ולקחה שתי תורים א' לעולה ואחד לחטאת וכתיב ועשה אותם הכהן א' חטאת ואחד עולה : הגורל עושהו חטאת. א) שעולה הגורל עליו : ואין השם עושהו חטאת · כלומר ולא קריאת שם עושהו חטאת : ומה במקום שלא קידש הגורל · בכל שאר הקרבנות : קידש השם · דבקריאת שם קובעו : קתני שם דומיא דגורל · דקאמר ומה במקום גורל דלא הוי לא בשעת לקיחה ולא בשעת עשייה וקובעו חטאת אף שם נמי יכול לקבוע בקינין אפילו שלא בשעת לקיחה ושלא בשעת עשייה וקשיא לרב חסדא : אמר רבא [לא קשיא] הכי קאמר ומה במקום שלא קידש הגורל · בקינין לא בלקיחת בעלים ולא בעשיית כהן : כאן · בשעירים שקידש הגורל שלא בלקיחה ושלא בעשייה אינו דין שיקדש בהו השם אי בלקיחה אי בעשייה ת"ל ועשהו חטאת כו' [אבל] דלא קתני שם דומיא דגורל : מטמא מקדש · עני שהפריש מעות לקינו והעשיר דצריך לאיתויי ליה כשבה ואמר מאותן מעות שהפריש אלו לחטאת ואלו לעולה כשהוא רוצה עכשיו להביא כשבה שהיא חובתו מוסיף על אותן מעות שאמר אלו לחטאת מוסיף עליהן ומביא חובתו הכשבה מדמי חטאתו שמין אחד הוא שהרי הכשבה חטאת ואלו מעות חטאת ואין מוסיף על מעות שהפריש לעולת העוף ולהביא מהן כבשתו לפי שהמעות שהפריש לעולתו יש להן קדושה חמורה כעולה שכולה כליל וכשבה היא חטאת שקדושתה קלה מעולה ולפיכך אין מוסיף ומביא חובתו מדמי עולתו לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה והא הכא דלא איכא לא לקיחה ולא עשייה אלא הפרשה דאמר אלו לחטאתי ואלו לעולתי וקתני מביא חובתו מדמי חטאתו אלמא דאיקבע להו שם שלא בשעת לקיחה ושלא בשעת עשייה וקשיא לרב חסדא : אמר רבא ותסברא מתניתין מתקנתא היא דקתני העשיר · והדר אמר אלו לחטאתי ואלו לעולתי אי העשיר מי מצי מייתי קרבן עני : והאמר ר' אלעזר אמר ר' אושעיא כו' לא יצא אלא מאי אית לך למימר תריץ מתניתא ואימא מטמא מקדש שהפריש מעות לקינו והעשיר וכבר אמר משעת עניותו אלו לחטאתי ואלו לעולתי דבתר דהעשיר לא הוה מצי אמר משום דר' אלעזר אמר ר' אושעיא הואיל ותרצת לה תריץ לה נמי הכי וכבר ב) אמר משעת עניותו ואמר אלו לחטאתי ואלו לעולתי דבשעת לקיחה פריש : ולר' חגא אמר ר' יאשיה דאמר מטמא מקדש עשיר שהביא קרבן עני יצא לטעמיה לא מצית אמרת וכבר אמר וקשיא לרב חסדא אמר לך רב חסדא תני לטעמיה דר' חגא מטמא מקדש שהפריש מעות לקינו והעשיר ואח"כ לקח ואמר אלו לחטאתי ואלו לעולתי דבלקיחה אמר אלו לחטאתי ואלו לעולתי דקבע להם שם בלקיחה כדאמינא : ג) קתני מוסיף ומביא חובתו מדמי חטאתו · היכי מוסיף ומביא חובתו מדמי חטאתו והלא כבר לקח מן הדמים חטאת העוף כגון דאמר תיחול קדושת דחטאת העוף זה עלוי מעות של חולין וחטאת נפקא לחולין והמעות נכנסו תחתיהן בקדושה ומוסיף עליהו מביתו ובונן חטאת בהמה וחטאת העוף מי אית ליה פדיון מי מצי מחיל ליה על מעות אמר רב פפא הכא במאי עסקינן

א) אולי צ"ל או לעזאזל כפי מה שעולה הגורל עליו. ב) נראה דצ"ל וכבר אמר משעת הפרשתו דבשעת הפרשה אמר אלו לחטאתי ואלו לעולתי. ג) כל זה עד אחר אמר רב פפא הכא במאי עסקינן וכו' ליתא כאן ונמצא רק כן הוא ביומא ד' מ"א ע"ש.

הגהות הב"ח

(א) גמ' ש"מ בעלי חיים אינם נדחים א"ל ר' אושעיא כי אמרינן אלא לרבנן : (ב) שם ומה במקום שלא קדש הגורל ואפי' בלקיחה וכו' אי בעשיית כהן מקום שקדש הגורל : (ג) שם עשיר שהביא קרבן עני לא יצא וכיון דלא יצא היכי קבע אלא מאי : (ד) שם מאי איכא למימר לא קימא ואח"כ אמר אלא ואח"כ לקח מיתיבי : (ה) שם הוא דעשיר שהביא קרבן עני לא כצ"ל ותיבת הוא נמחק : (ו) שם במשנה יכול מפני שכיבוד האב עודף על : (ז) רש"י ד"ה או בעשיית כהן שאם לא פירשו הבעלים : (ח) ד"ה אף השם נמי מקום שקדש : (ט) ד"ה אלא מאי אית וכו' משבשתא היא אלא הכי איבעי ליה למיתני מטמא מקדש עני והפריש מעות לקינו ואמר אלו לחטאתי וכו' : (י) ד"ה כבשים וכו' דבכל דוכתי קדמו הכתוב כבשים לעזים דכתיב מן הכבשים והדר.

בקינוח סעודה אמרו כל ימיו לא היה נותר בעזרה צווחה שלישית שאו שערים ראשיכם ויכנס א] אלישמע בן פיכאי תלמידו של פנחס וישמש בכהונה גדולה צווחה רביעית פתחו שערים והוציאו יששכר איש כפר ברקאי שמכבד עצמו ומבזה קדשי שמים מאי הוי עביד הוה כריך שיראי על ידיה והוה עביד עבודה מאי סליקא ליה ינאי מלכא ומלכתא הוו יתבין ב] מלכא אמר גדיא יאי ומלכתא אמרה אימרא יאי אמרו נשייליה ליששכר איש כפר ברקאי דכהן גדול הוא ג] וקים ליה (א) קדירה שיילוהו א"ל אי גדיא יאי ייסק לתמידא בהדי דאמר אחוי בידיה אמר להון מלכא הואיל ואחוי בידיה קוצו לידיה דימינא יהיב שוחדא קציוה לידיה שמאלא שמע מלכא ד] אמר ליקצו נמי לידיה דימינא ה] אמר רב יוסף בריך רחמנא דשקליה ליששכר איש כפר ברקאי *למטרפסיה ו] אמר רב אשי ולא הוה תני ליה דתנן ז] כבשים קודמין לעזים בכל מקום יכול מפני שמובחרין ת"ל °ואם כבש מלמד ששניהן שקולין כאחת רבינא אמר אפילו מקרא נמי לא קרא דכתיב °אם כבש אם עז : *א"ר אלעזר א"ר חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר °וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך [אל תקרי בניך אלא בוניך] ח] :

ויקרא ד | שם ג | ישעיה נד

(א) גמ' דכ"ג הוא וקים ליה דקא מסיק קרבנות כל יומא שיילוהו אמר להו :

[עמ"ש על הגליון בפסחים נז: בשם הערוך]

ברכות סד· יבמות קכב: תמיד לב: ע"ש נזיר סו:

תורה אור

בקינוח סעודה · לאחר אכילתו : כריך ידיה בשיראי · *כדי שלא ילכלך ידיו בבשר ובדם : אחוי בידיה · בלשון גסות וליצנות ומרד במלכות : למטרפסיה · לגמולו לישנא אחרינא למלקותו : לא תנא · לא שנה משנה : ואם כבש · היינו קרא דמתני' דקדרים מיניה ר"ש שהיהם שקולים דכתיב לעיל מיניה והביא (את) קרבנו שעירת עזים :

[ע' בפסחים בפ' מקום שנהגו דף נז: פירש"י כריך ידיה בשיראי ותלינה פוסל בקדשים דבעינן ולקח הכהן שיקח בעצמו ועוד דבזיון הוא ועיין ב"ש]

הדרן עלך המביא אשם וסליקא לה מסכת כריתות

הדרן עלך המביא אשם וסליקא לה מסכת כריתות

שיטה מקובצת

א] ויכנס ישמעאל תיבת אלישמע נמחק : ב] יתבין בסעודתא מלכא : ג] הוא דמקריב קרבנות כל יומא וקים ליה בגווייהו קריוהו ושיילוהו : ד] מלכא ואמר ליקצו : ה] דימינא קציוה נמי לידיה דימינא : ו] למטרפסיה מיניה בהאי עלמא אמר : ז] דתנן ר' שמעון אומר כבשים : ח] אל תקרי בניך אלא בוניך ודין סימן פירקא דמסכת כריתות ומסורתא דילהון תלתין וארבע אמרין מספקת דמא לאיתתא סימן אחר תלתין וארבע אמרי ספק דמא דמייתי :

הדרן עלך המביא אשם וסליקא לה מסכת כריתות

רבינו גרשום

עסקינן כגון שהפריש מעות לקינו לשתי פרידין ולא לקח אלא פרידה אחת לחובתו והעשיר והכי קתני אי ההיא פרידה לצורך עולת העוף היא קרבה נדבה דלחובה לא חזיא דעשיר הוא והני מעות דפיישן דהוו לצורך חטאת העוף מוסיף עליהון מן בייתיה ומייתי חטאת בהמה והיינו דקתני מוסיף ומביא חובתו מדמי חטאתו ואי ההיא פרידה דזבן חטאת היא ההיא חטאת העוף אזלא למיתה דאין פדיון לעוף ודמי עולה דפיישי אזלן לנדבה דאין יכול להוסיף על דמי עולה להביא ממנה חטאת דאין משנין מקדושה חמורה לקדושה שהיא קלה ממנה אלא מייתי חטאת מן בהמה מן בייתיה ולא מדמי עולה : שאני גבי מצורע דמיעט קרא וזאת תהיה · כלומר דעשיר יבא קרבן עשיר ולא קרבן עני : ולילף מיניה · למטמא מקדש עשיר שהביא קרבן עני דלא יצא כמו מצורע : אמר לך רב חגא אמר קרא במצורע ואם דל הוא : ת"ל אם כבש אם עז מלמד ששניהן שקולין · תורין (קודם) כתובין בתורה קודם לבני יונה בכל מקום : יכול מפני שמובחרים ת"ל ובן יונה או תור · לכך הקדים כאן ובן יונה מלמד ששניהן שקולין : וכן האב קודם כתוב בתורה לאם בכל מקום אבל אמרו חכמים כאן גבי כיבוד אב ואם דאע"ג דאמרינן דשניהן שקולין הני מילי לקיבול שכר שמקבל שכר על כיבוד אם כעל כיבוד אב אבל מכל מקום אמרו חכמים כיבוד האב קודם לכיבוד האם שהוא ואמו חייבים בכבוד אביו : וכן בתלמוד תורה אם זכה הבן לפני רבו · הרב שלומד ממנו חכמה וזכה שעולה בידו תלמודו כיבוד רבו קודם לכיבוד אביו שהוא ואביו חייבין בכבוד רבו : שטימאו את היכל ה' כדכתיב כי נאצו האנשים האלה את מנחת ה' · וכתיב ואשר ישכבון הנשים הצובאות : מלכא אמר גדיא יאי · עזים מובחרים מכבשים לקרבן . בהדי דאמר אחוי בידיה · היה מוליך ומביא ידו לפני המלך ולא היה מדבר באימה (ובתרבות) לפני המלך : למטרפסיה · דינו . הידים שהיו מבזים את הקדשים שנחתכו : אם כשב אם עז · מלמד ששניהם שקולין :

הדרן עלך המביא סליק מסכת כריתות

פסקי תוספות על מסכת כריתות

ורוב אלו הפסקים מהתוספות חדשים

שלשים וששה

א כשיש סכנה אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש : ד"ה ואי אתא : דף ג ע"ב

ב אם אין לו יין קפריסין מביא במקומה חמר חיוריין עתיק : (ד"ז בגמ') (דף ו) :

ג מלח סדומית לשרות בהן את הציפורן אבל לא יערב מלח בקטורת דאפילו למ"ד דבעי מלח היינו בשעת הקטרה דכל העולין טעונים מלח . וכפת הירדן לר"נ נמי היינו לשרות בה [את הציפורן] : ד"ה מלח סדומית : דף ו

ד שופר אין בו קדושה אלא תשמישי מצוה דהא מרק . יין או מים נותנין לתוכו לנאותו ולא מי רגלים מפני הכבוד : ד"ה מסייעי : שם

ה בכל שנה מפטמין ג' מאות ושנים ותמשה מנין בכל יום נקטר מנה פרס בבקר ופרס בערב הלכה למשה מסיני ואם לא הקטיר אלא כזית שחרית וכזית ערבית יצא : ד"ה דמפטם : שם ע"ב

ו כלל שאין מפורש במה מדבר אין דנין אותו בכלל ופרט : ד"ה מוקא לך : שם

ז יום הכיפורים מכבדו בכסות נקייה דכתיב מקרא קודש : ד"ה וקראו מקרא : דף ז

ח היוצא דופן על ידי סם . ולא יצא דרך [בית] הרעי מה שמסריך בתוך מעיו כי אם מה שבלע : ד"ה יוצא דופן : שם

ט המחוייב ה' טבילות כיון שטבל פעם אחת שוב אין צריך לטבול : (דין זה בגמרא) : דף ח

ארבעה מחוסרי כפרה

י גר שבא להתגייר בזמן הזה צריך טבילה : (דין זה בגמרא) דף ט

יא גר ועבד ואמה התושבים עושין מלאכה [בשבת] לעצמן אבל לא לאחרים : שם

יב לרבנן אין אשה סוטה שותה ושונה ולרבי יהודה בא"ם אחד ושני בועלין אין שונה : ד"ה תורה אחת : ע"ב

יג ילדה וחזרה וילדה אם ימי טוהר דשני נמשכין אחר ימי טוהר דראשון מניינא דשני ואם ימי טוהר דשני אין נמשכין אחר *)(השני) מניינא דראשון ואם משכו ימי טוהר דראשון טפי מינה מנינן . ראתה תוך ימי לידתה סופרת שבעת ימים מראייה זו ואילך ילדה תוך ימי נדתה סופרת מלידתה ילדה נקבה ושוב אחר תמשה ימים ילדה זכר מונה מן הנקבה לעולם להחמיר : ד"ה וקולא לי"ל : דף י ע"א

*) נ"ל הראשון ועי' בתוספות חדשים

יד חטאת בסלע מדרבנן ומדאורייתא בת דנקא י"מ כשמביאנה בסוף שנתה יביאנה בסלע אבל משמיני והלאה (דעלה בן ח') יביאנו : ד"ה מכלל : דף יו"ד ע"ב

טו עשירית האיפה בפרוטה לפי הש"ס יגיע יותר ממעה ותלי לפי חשבון ארבעה שאין בסלע : ד"ה עשירית : שם

אמרו לו

טז אמרו לו שנים מת בעליך אין צריכה רשות ב"ד כי אם בעד אחד : ד"ה מכלל דרישא : דף יא ע"ב

יז מגו במקום עדים לא אמרינן היינו היכא דגמרו לעדותן : ד"ה אם ירצה : דף יב

יח המלוה חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים או היכא דהוי מגו לחייב לחבירו לא אמרינן אלא היכא דבא המגו לפטור : ד"ה לא עמדתי : דף יב

יט עדים ששמעו הדבר מפי בעלי מעשה אך לא נתכוונו להעיד ולא הוכאו שם לשם עדות אין בעדותן כלום אם אחר זמן באין להעיד בבית דין : ד"ה לא נתכוונתי : ע"ב

כ משקין שיש תורת מעיין עליהן מכשירין אפילו שלא לרצון ואפי' באין מאדם טהור ודוקא משקין הבאין מגוף טמא אבל משקין שנטמאו בארץ דינו כמשקה טהור : ד"ה ועוד מקום : דף יג

כא כהן ששתה יין ונשא כפיו פסול ושיעורו ברביעית לתפלה דבעי כוונה וכל שכן לברכת כהנים : ד"ה ונכנס : ע"ב

כב שאלו מרבן גמליאל כשהלכו ליקח בהמה לומר אף על פי שהיו טרודין היו עוסקין בתורה : ד"ה שהלכו : דף טו

כג שיעור עולה בשר וחלב כזית . ויין ב' לוגין המעלה בחוץ בשר תודה פטור בשר קדשים קלים אין בו מעילה לא לפני זריקה ולא לאחר זריקה :

ספק אכל

כד לרבי יהודה דבר שאין מתכוין חייב מן התורה : ד"ה סבירא ליה : דף כ ע"ב

כה כל דבר שהוא מתכוין והוא פסיק רישא [חייב אע"ג] דהוי מלאכה שאין צריכה לגופה : בא"ד :

דם שחיטה

כו לטמא אחרים בעינן כביצה ואין מקבל הכשר בפחות מכביצה : (עיין דף כא)

כז יש נוהגים כשנותנין *) דם ומחבת שופכין דם הנשאר בשולי קערה שמלחוהו בתוכה או מערין הכל ביחד מן הקערה למחבת שלא ישאר הדם בפני עצמו בקערה כשאין בו קשקשים ונראה דאין צריך הואיל והדג היה בתוכו עד עכשיו :

כח חטאת העוף שבאה על הספק ונודע לו אחר כך שבודאי ילדה אין צריך להביא עוד הואיל ואין כאן אלא להתירה בקדשים הואיל והותרה הותרה : ד"ה אם עד : דף כב ע"ב

המביא אשם

כט כל היכא דאיכא תרי ותרי לא אוקימנא אחזקה :

ל הפקר שאדם מפקיר בעל כרחו כמו שטף נהר כל המחזיק בו זכה אבל הפקר לצורך אדי שמלוה אותו ולא אכלו האדי אין מופקר לאחר :

לא כבש בסלע וקינין ברבעתים ועשירית האיפה בפרוטה מדרבנן :

לב המוציא מעות מקדושה ראשונה לקדושה אחרת מעל :

סליק

*) נ"ל דגים

חדושי אגדות מהרש"א על מסכת כריתות

דף ה ע"ב (אין מושחין מלך בן מלך . וא"ת וכו') . כל הסוגיא מפורש במס' הוריות ע"ש :

דף ו ע"ב (שהרי חלבונה ריחה רע ומנאה כו') . דהיינו שהפושע אינו פורש מן הצבור וזה שדקדק לומר ומנאה הכתוב כו' ולא קאמר ומקטירו עמהם אלא דר"ל שהוא נמנה עמהם בתעניתם ואינו פורש מהם וברמז זה יש ללמוד שהיו י"א מיני קטורת עשרה ריחן טוב ואחד חלבנה ריחו רע דים לצרף גם הפושע היינו בשים עדה קדושה שהן מנין עשרה בלא הוא אבל אין לצרפו בי' עמו וזכר לדבר לא אמית בעבור העשרה אבל על פחות מי' לא התפלל ואביי דקאמר מהכא ואגודתו וגו' על פי כוונה זו ואגודתו שהן עשר קדושות זו למעלה מזו כדאמרינן במדרשות על אכן הספלה יקדה שהיא נחשבת עמהן בישראל וק"ל :

דף ז ע"ב (ומסרת וכו') . פירש"י רי"ם מתחלפת בד' קנחת כו' עכ"ל ויהיה מלשון נחל קישון גרפם גם פי' רש"י שם כמגריפה זו שמגרפת האפר מן הכירה עכ"ל וכהאי לישנא בכמה דוכתי בלשון הגמ' דהיינו פי' הגירוף שמחסר קצת מן הקערה שהיא העיקר ומאן דדרים ולא חסרת היינו עובד ע"ז פירש"י כגון מסורל ומזמר לע"ז כו' עכ"ל ואין צורך אלא עובד ע"ז בשיתוף להקב"ה ואינו כופר בעיקר וק"ל :

דף ט ע"א (אלא טבילה כו') . ל"ע אמאי לא חשיב נמי שלא נכנסו לברית בלא הזאה כדכתיב ויזרוק וגו' דהכנאת דמים לאו היינו הזאה אלא זריקה על המזבח כפרש"י וק"ל :

דף יג ע"ב (ולהורות זו הוראה כו') . פירש"י הוראה של איסור כו' ע"ש מפירושו נראה דהוראה של דין שרי וכ"כ התוס' בס"פ היו בודקין ע"ש : שם (את כל החקים אלו מדרשות) . פירש"י מדרשות שדורשין בפירקא אסור לשתויי יין שיש בהן הוראה . הלכה למשה מסיני ויותר נראה לפרש מדרשות דכל שבא ממדרש חכמים כמו בי"ג דברים שהתורה נדרשת בהם וכן מוכח בפ"ק דקדושין שאמרו כמי שם התוקים אלו המדרשות כו' ועיין בחדושינו שם וק"ל : שם אשר דבר ה' זו תלמוד ביד משה זו הל"מ. כך היא הגירסא הנכונה ופי' דבר ה' בדבור בעצמא דדברים שבע"פ אי אתה רשאי לכותבן וביד משה היינו הל"מ שבא מיד משה מסיני וק"ל :

דף כח ע"א (יכול מפני שכבוד אב עדיף כו') . ר"ל יכול דמקרא מוכיח לה דעדיף כבוד אב מדכתיב כבד את אביך ואת אמך שהקדים כבוד אב לכבוד אם ובמתניתה נמי אב קודם לאם ת"ל איש אמו ואביו תיראו שהקדים אם לאב גבי מורא מלמד ששקולים אבל חכמים אמרו כן מסברא דכיבוד אב קודם בלא נתגרשה מפני שהוא ואמו כו' והכי אמרינן בפ"ק דקדושין בנתגרשה דאז האי טעמא ואביו ואמו שוין הן וק"ל : שם אם זכה הבן לפני הרב כו' . עי' ברמב"ם בפי' המשנה : שם ת"ר ד' צווחות כו' , כל הסוגיא מפורש בפ' מקום שנהגו : **הדרן עלך מסכת כריתות**

שנשמטו מהדף יען כי לא הכילם הגליון.

דף ב ע"א ט] והסך בשמן המשחה (אות ה' נמחק): והפסח והמילה מצות עשה פרש"י אבל בכולהו אית בהו לאו ופי' לאו דפיגל מלא יאכל כי קדש הם וקשה (דבמכות) [דלמלקיות] לא מצי יליף לאו דפיגול מלא יאכל כי קדש הם משום דהוי לאו שבכללות ואין לוקין עליו כדאמרינן בפסחים [דף כד] וי"ל דלאו דפיגול ילפינן מגז"ש דעון עון מנותר כי היכי דילפינן כרת דידיה מהך גז"ש: פרש"י ז"ל דבכולהו איכא לאו הלכך אית בהו קרבן אבל פסח ומילה מצות עשה נינהו הלכך לית בהו קרבן ול"נ דבהדיא אמרי' ברפ"ג דמכות [דף יג ע"ב] דקרבן לא בעי אזהרה דקאמר התם ודלמא אזהרה לקרבן דהא פסח ומילה לית בהן אזהרה ולא מייתי קרבן התם לאו היינו טעמא אלא משום דאיתקש כל התורה כולה לע"ז מה ע"ז שב ואל תעשה אף כל שב ואל תעשה לאפוקי הני דקום ועשה נינהו תם כרת לא בעי אזהרה (נ"א לאו) כדאמרי' בריש אלו הן הלוקין דכרת לא בעי אזהרה ולא הוה צריך רש"י למנות כאן הלאוין והא דקאמר לקמן קרבן אמאי אלאו [אא"ה לפנינו לא כתוב זו הגירסא כ"א ר"י אמר לך חלוקה כו' עכ"ה] חלוקת דלאו הוי חלוקה ה"ק אמאי קאתי אלאו דאמר רחמנא לא תעביד ולא בקום ועביד ולא אלאו דכתיב בקרא קאמר והא דתנן הפסח והמילה מצות עשה פי' קום ועשה נינהו ולהכי אין בהם קרבן כדמפרש בפ' בתרא דמכות הנ"ל ומיהו בפ' השוחט והמעלה [דף קו ע"ב] משמע כפירושו דפסח ומילה מצות עשה דאיכא בהו עשה ולא אזהרה דפריך רבא הא דתנן הפסח והמילה מצות עשה תיתי בקו"ח ממותיר ומה מותיר שלא ענש הזהיר פסח שענש אינו דין שהזהיר ומאי פריך לשני הא דתנן מצות עשה היינו קום עשה ולעולם אזהרה איכא ומעלה עליו הכתוב כאלו עבר על לאו מקו"ח דמותיר וכן בפ' המוציא תפילין [דף צו ע"א] דקאמר ואלא הא דתנן הפסח והמילה מצות עשה הא לאו ליכא לימא דלא [כר"ע דאי ר' עקיבא] לאו נמי איכא כדר' אבין א"ר אלעאי דהשמר פן ואל הוי לאו (א"כ לאו נמי איכא ושמרתם את החוקה) ומשני השמר דעשה עשה אלמא משמע דפסח ומילה מצות עשה דוקא ולא אזהרה ומשמע הא באינך איכא אזהרה. והיא גורמת הקרבן וי"ל דודאי פשטא דמתני' משמע ג"כ שאין בהם אלא מצות עשה ולא אזהרה ומיהו [לענין] פיטור קרבן וחיוב קרבן אי אפשר לפרשו אלא קום עשה כדאיתא בהדיא בפ' בתרא דמכות. תוס' הרא"ש ז"ל. הפסח והמילה מצות עשה. הקשה הר"ר אלחנן למה לי טעמא דמילה משום שהיא מצות עשה תיפוק ליה איך יתחייב קרבן אם זכור הוא ימול א"ע ואם לא ירצה בהא לא יתחייב קרבן ואם אינו נזכר איך יביא קרבן וי"ל כגון ג) שנסתרס דכיון שלא מל בעוד שהיה לאל ידו יתחייב [עתה] קרבן כשנזכר (עתה) והקשה הר"ר יעקב מאורליינש אמאי לא תני פורק עול ומפר ברית ומגלה פנים בתורה שלא כהלכה דנפקא לן כרת במסכת שבועות [דף יג ע"א] מדכתיב (אך את) [כי] דבר ה' בזה [ואת] מצותו הפר וי"ל דמתני' אליבא דרבנן ורבי הוא דדריש התם א"נ אפילו אליבא דרבי לא מצי למיתנינהו דהא מהיכא נפקא לן דחייבין על שגגתו חטאת מאחות אשה דדרשינן מה אחות אשה מיוחדת שחייבין על שגגתה חטאת ועל זדונה כרת אף כל כו' וה"נ נימא מה אחות אשה מיוחדת דכתיב בה לאו אף כל וכו' ובהני לא כתיב בהן לאו. תוס' גליון נ"א ומיהו מתני' לא אתיא כרבי דלדידיה הוה מצי למימנינהו (וליתני) יצא פורק עול ומפר בריתו ומגלה פנים בתורה שאין בהם לאו דכי היכי דקתני יצא הפסח והמילה וכו'. ע"כ תוס' הרא"ש ז"ל ובגליון וכן בתוס' כת"י תירץ דפורק עול היינו שבר עבודת כוכבים מפר ברית היינו מילה ומגלה פנים מוכח התם דלאו היינו כרת גמור אלא מכניסין אותו לכיפה א"כ לא מייתי קרבן עליהן דלא הוי דומיא דאחות אשה דליכא לאו ע"כ: הפסח והמילה. פרש"י דאין קרבן אלא אלאו ולא פי' כפי המסקנא דמכות דמסיק התם דקרבן לא בעי אזהרה (מיהו) [אלא] לפי (מאי) דס"ד מעיקרא דקאמר ודלמא לאוין דכריתות לקרבן סבר דקרבן בעי אזהרה מיהו לפי המסקנא לא בעי קרבן אזהרה והא דפסח אין בו קרבן לאו משום דאין בו לאו אלא דילפינן מעבודת כוכבים דבעינן שב ואל תעשה לאפוקי הני שהן קום ועשה ולפי המסקנא קשה הא דבפ"ב דעירובין [דף צו ע"א] דקאמר אם איתא להא דא"ר אבין כו' עד מצות כו' ומאי קאמר דנהי דאית בהו לאו מ"מ אין בהן קרבן מפני [illegible]

בלאו אחד נאמרו מאי איכא למימר וי"ל דלדידיה נאמר דקאי אהא דתני על אלו כו' ועל לא הודע שלהם אשם תלוי חוץ מטומאת מקדש וקדשיו וקאמר אף המגדף אינו מביא על לא הודע אשם תלוי: לג] כסבור לבא על אשתו שלא כדרכה ובא על הזכר או על הבהמה ואח"כ נודע לו דזכר הוא או בהמה ת"א מביא חטאת ועל ותיבות שהיא והבא ועל נמחק: ע"ב י] וקדש את ראשו ביום ההוא ביום הבאת קרבנותיו [כו' תגלחתו] ביום ההוא יתירא הוא שהרי ביום הבאת קרבנותיו משתעי קרא אלא ש"מ ביום ההוא יתירא ליום תגלחתו אתי. תוס': יא] סיפא. ס"א דהתיא ונשיא כיוצא בהן אהכי תנא חמשה לאפוקי מר' אליעזר: משום דקתני סיפא ונשיא כיוצא בהן. בהוריות פ"ב כו' עד או תורים ובני יונה לשון הקונטרס והכי משמע לישנא ה' אלו מביאין קרבן עולה ויורד בכל ענין שהם אפילו אם יהיה נשיא וקשה קצת למה הוצרך להביא סיפא ונשיא כיוצא בהן לימא תנא ה' לאפוקי מדר"א ושמא לאשמועינן פלוגתא דאיכא בנשיא. תוס' הרא"ש ז"ל: יב] לאפוקי מר"א דאמר נשיא מביא שעיר אלא אי כר"י הגלילי כו'. וא"ת והיכא מתוקמא כר"י הגלילי דפטר הא חמשה קתני דמשמע אפילו נשיא וי"ל דה"ק דמי שמחוייבין קרבן עולה ויורד על ה' דברים הן מביאין לאפוקי נשיא דפטור לגמרי ותדע דבלאו נשיא איכא צבור וכהן משיח דפטורין לגמרי כדאמר התם וא"ת ואכתי למאי איצטריך מניינא חמשה ליתנינהו בלא מניינא וממילא שמעינן דלא כר"א דהא ר"א אמר נשיא מביא שעיר בכולהו והא ליכא למימר סמי לכולהו דלא דמי לאינך דאיכא למימר סמי חד וי"ל דר"א דקאמר דנשיא מביא שעיר לא אמר אלא בטומאת מקדש וקדשיו אבל באינך מודה ואם כן איכא למימר סמי מכאן טומאת מקדש וקדשיו כמו במשיח. תוס' מהר"י ז"ל: יג] לאפוקי מסור ומפגל. פ"ה דאינן משלמין ממיטב ול"נ שהרי אמרי' כולן כאבות לשלם ממיטב לכן נ"ל למעוטי דלא חשיב להו במתניתא כדקאמר התם בשלמא לשמואל בנזקי ממון קמיירי בנזקי גופו לא קמיירי. תוס' הרא"ש ז"ל. גליון. פי' הקונטרס דלא משתלמי ממיטב וליתא דבריש ב"ק מוכח בהדיא דמשתלמי ממיטב דקאמר התם בשלמא מפגל לא קתני בקדשים לא קמיירי אלא מסור ליתני בדבורא לא קמיירי ולא קאמר משום דלא משתלמי במיטב וכן למעוטי דר' חייא ודר' אושעיא דקאמר התם לאו למעוטי דלא הוי כרינא דארבע אבות אלא דלא דמי להו לממנינהו בהדייהו משום טעמא דמפרש התם בנזקי ממונו קמיירי בנזקי גופו לא קמיירי ע"כ גליון הרא"ש ז"ל: יד] בשלמא פטור לגמרי לא מצית אמרת. פי' עד שיעשה כלם דהא כתיב אשר יעשה מכל התועבות דמשמע מקצת מהם מדלא כתיב אשר יעשה כל התועבות. הרא"ש ז"ל: טו] עבד כולהו בהדדי לא מחייב אלא חדא. בתמיה וא"ת והיאך אפשר לומר כן והא איכא טובא דכתיב בהו כרת בהדיא בפרשת קדושים כגון אחותו ודודתו ואשת אביו ואחות אביו ואחות אמו דכתב בהו כרת באפי נפשייהו וא"כ היאך אפשר דלא מחייב עלייהו קרבן אבל חדא וחדא ואמר מורי הר"פ שי' דס"ד השתא דלהכי כללן כולן בכרת אחד אחר שכתב בהו לאוין אכל אחת ואחת לאשמועינן דאי עביד כולהו בהדי הדדי לא מחייב אלא אחת ומשני אמר ר"י לכך יצאת כרת באחותו לחלק שהרי כל אותן שנשנו בפרשת קדושים ליכא חדא דלא איצטריך לפרש בהו מיתה או ערירים א"כ אחותו למה חזר ושנאה בפרשת קדושים אלא ש"מ לחלק חטאת. תוס': יז] מה שלמים כו'. וא"ת אמאי לא קאמר הכא כדקאמר [זבחים דף מד ע"א] גבי פיגול מה שלמים מיוחדין שיש להן מתירין בין לאדם בין למזבח חייבין עליהן משום פיגול אף כל כו' ונוציא הקומץ והלבונה והקטורת מנחת כהנים וי"ל דשאני הכא דאייתר קרא דכתיב אשר הם מקדישים לי לרבויי וא"ת והתם אמאי לא קאמר כמו הכא מה שלמים כו' יצאו קדשי בדק הבית וי"ל דהתם לא איצטריך למעוטי קדשי בדה"ב דהא (לא) ילפינן פיגול מעון עון מנותר ונותר מחילול חילול מטומאה וא"ת הכא [נמי] תיפוק ליה מאשר יקדישו (נ"א יקרב) דדרשינן משהוכשר לקרב דבר שיש לו מתירין משקרבו המתירין כו' ה"נ נימא להוציא קדשי בדה"ב וי"ל דלא ממעטינן מאשר יקדישו רק דבר הקרבה אבל קדשי בדה"ב לאו בני הקרבה נינהו. גליון. וכ"ת למה לי קרא למעט בדה"ב תיפוק ליה מיקרב בהכשר ליקרב [משא"כ בקדשי בדה"ב די"ל] דלא בעי הוכשר ליקרב רק אותן שסופן ליקרב ומזה ניחא דצריך כל טהור יאכל בשר למדרש הניתר לטהורין דמיקרב לא אתי בשר כיון שאין ראוי ליקרב וקרא דכל טהור לא איירי רק בדבר שעתיד להיות ניתר לטהורים דאין חייבין עד שיהא ניתר וקדשי בדה"ב לא שמעינן מיניה. ע"כ גליון. כתב הרא"ש מה שלמים כו'. וא"ת אמאי לא אמרי' מה שלמים קדשים קלים או מה שלמים נאכלים לב' ימים כו' וי"ל כיון דבקרא דאוכל קדשים בטומאת הגוף כתיב קדשים בסתם משמע כלם [אא"ה עיין תוס' זבחים דף מ"ג ע"ב עכ"ה אלא] דמקרא אחרינא דכתיב שלמים ממעטינן [ע"כ לא ממעטינן אלא] הפחות שנוכל: מה שלמים. [וא"ת אמאי לא קאמר מה שלמים] (אינן) נאכלין (אלא) לשני ימים ולילה אחד אף כל כו' יצאו קדשי קדשים וקצת מקדשים קלים נמי וי"ל ט' וא"ת אמאי לא אמרי' [הכא] כמו פיגול וי"ל כו' עד לרבויי כדאמרינן במס' זבחים [דף מד ע"א] אשר הם מקדישים לי לרבות את כולן ומש"ה לא ממעט אלא קדשי בדה"ב וא"ת גבי פיגול כו' וי"ל דאי אפשר לומר כן דא"כ לישתוק קרא מכלל ופרט וכלל דעביד בפיגול וגמרי' שפיר למילף פיגול עון עון מנותר ונותר חילול חילול מטומאה אלא ודאי להכי דרשינן כלל ופרט וכלל לאשמועינן מה שלמים דיש להם מתירין כו' וא"ת למה לי להוציא קדשי בדה"ב מטומאה מהכא תיפוק ליה מדכתיב והבשר כל טהור יאכל בשר ודרשינן הניתר לטהורים דיש להם [היתר] חייבין עליהן משום טומאה דמינה ממעטינן בשר קודם זריקת דמים שאינו ניתר לטהורים וקדשי בדה"ב נמי לא ניתר לטהורים דהלא יש בהם מעילה וי"ל דלא ממעטינן מכל טהור יאכל בשר אלא את העתידין להיות להן היתר כגון בשר קודם זריקת דמים אבל קדשי בדה"ב דאין לו היתר לאכלם לא מימעט מהכא להכי איצטריך דרשא דהכא ובזה ניחא נמי דלא [ממעיט] קדשי בדה"ב מטומאה כדדרשינן בפרק שני דמעילה בסופו יכול יהו חייבין כו' עד שיקדש בכלי דלא ממעטינן אלא כי אם העתיד להיות כשרים ליקרב אבל קדשי בדה"ב לא. תוס': כח] ולרבי יצחק דאמר חייבי כריתות בכלל היו. פרש"י דלית ליה כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן וה"ה דהמ"ל דפליג אמתני' דאלו הן הלוקין שהרי מונה שם חייבי כריתות למלקות ופרש"י בשאר מקומות חייבי כריתות בכלל ונכרתו ול"נ דא"כ הול"ל אחותו בכלל היתה כדאמרי' הבערה בכלל היתה ור"י פי' חייבי כריתות בכלל היו בכלל ארבעים יכנו שהרי כל העריות כתיב בהו אזהרה ומפקינן דכל היכא דכתיב לאו אית ביה מלקות מדכתיב אם לא תשמור לעשות וכתיב בתריה והפלה ה' כדאמרינן בפ"ק דתמורה [דף ג ע"ב] ולמה יצאת כרת באחותו פי' למה חזר ושנאה כרת באפיה נפשה בפרשת קדושים לדונו בכרת ולא במלקות מיהו אין הלשון מיושב לפר"י למה יצאת כרת באחותו הול"ל למה כתיב כרת באחותו ונ"ל כפרש"י ומה שהקשו דהול"ל אחותו בכלל היתה לא קשה מידי דאם היה למד מאחותו ה"נ דהול"ל אחותו בכלל היתה אבל אינו בא ללמד אלא מכרת להכי קאמר חייבי כריתות בכלל היו פי' בכלל ונכרתו ולכך יצא כרת באחותו לדונה כו' ותדע דקאמר ולכך יצא כרת באחותו ולא קאמר יצאת אחותו בכרת. כך נראה לי ברוך: ולר' יצחק דאמר חייבי כריתות בכלל היו פ"ה בכלל ונכרתו ור"י פי' בכלל לאו דחסימה דמהתם נפקא ליה דבעיא לאו שיש בו מעשה וגם דאין מלקין על לאו שבכללות דכל דיני לאוין (נ"א גבי מלקות) וגם כריתות נפקא לן מהתם דסמיך ליה והיה אם בין הכות הרשע והיינו הא דאמר חייבי כריתות בכלל היו בכלל לאו דחסימה דכל העריות הלאו עם הכרת כתובים מלבד באחותו לא כתיב (בלאוי) [לאו] עם הכרת בפרשת קדושים לדונו בכרת ולא במלקות פי' דלא מפטר במלקות. תוס' הרא"ש ז"ל: חייבי כריתות בכלל היו. פי' רש"י בעלמא חייבי כריתות בכלל כרת אחד היו ואחותו עמהן וקשה דהול"ל אחותו בכלל היתה ונ"ל חייבי כריתות בכלל מלקות ארבעים היו דהא כתיב בהן לאו דבפ' אלו הן הלוקין ילפינן כל חייבי לאוין למלקות מחסימה דסמיך ארבעים יכנו לא יוסיף ולא תחסום ויצא כרת באחותו לדונו בכרת ולא במלקות וללמד על הכלל כולו יצא. תימה מה צריך קרא הא רבינן מאחותו היא לחייב מלקות על אחותו בת אביו ובת אמו וכתיב בזו הפרשה ונכרתו הנפשות העושות וקאי על כל העריות דכתיבי לעיל וי"ל דאי לאו רבויא דבפרשת קדושים מצינו למימר דונכרתו לא קאי אלא על העריות דכתיבי בקרא בהדיא ולא על איתורא אתא. תוס' הרא"ש ז"ל. [אא"ה עיין תוס' מכות דף יד ע"א ד"ה החוא עכ"ה]: כג] לחלק מנ"ל. גליון דנהי דאיכא עריות דאיכא כרת באפית נפשייהו ובעלמא אמרי' כי איכא כרת (אפילו) באפי נפשייהו מחייב אכל חדא וחדא כמו חלב ודם דאית לן מסברא לחלק הכא [לא] אמרינן הכי דמשום דכללן כולן בחד כרת לא מחלקין אי לא ליכא קרא יתירא לחלק עכ"ל הגליון:

דף ג ע"א א] לחייב על אחותו (אות ל' נמחק) שהיא בת אביו ובת אמו לומר שאין עונשין מן הדין. דנפקא לן מקו"ח אם מחייב על אחותו בת אביו שאינה בת אמו אחותו שהיא בת אביו ובת אמו לא כ"ש וא"ת מ"מ צריך קרא נהי דלא נפקא לן מקו"ח דאין עונשין מן הדין מ"מ נפקא לן מדכתיב אחותו דמשמע בין מן האב ובין מן האם כדאשכחן גבי בתו (דקרי) [דהוי] בתו מאנוסתו דאי מאשתו הרי היא בת אשתו דכתיב ערות אשה ובתה לא תגלה דמשמע בין ממנו בין מאיש אחר וי"ל דהתם לא כתיב מיעוטא אבל הכא כתיב מיעוטא מולדת בית או מולדת חוץ ומתרגמינן דאיתלידת מאבוך ומאתתא אחרינא או מאמך מגבר אוחרן. הרא"ש ז"ל: לומר שאין עונשין מן הדין. ומהכא ילפינן בכל דוכתיה. הרא"ש ז"ל: ד] [וכי מאחר דלאוין מחולקין כרת דאחותו למה לי וא"ת אע"ג דמחייב] במפטם וסך תיתי מ"מ היכי פריך דלמא מש"ה איצטריך קרא הבא על אחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו [משום דהו"א דאינו חייב אלא אחת כיון דביאה אחת משא"כ] במפטם וסך תרי מילי נינהו וי"ל כיון דמפטם וסך אידי ואידי בשמן הוא מדמי שפיר לאחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו [אע"פ] שהן גוף אחר (ואע"פ שהן ביאה) [וביאה] אחת מ"מ הן שמות מחולקין כמו מפטם וסך ומיהו קשה ומאי פריך למה לי אחותו דלמא טעמא דר"א נמי מהתם מאחר דגלי לן אחותו לחלק אע"ג דליכא כי [אם] כרת אחד והרבה לאוין מעתה נילף בעלמא בלאוין מחולקין וכרת אחד לחלק וי"ל דס"ל למקשה דאי לאו דלית ליה לר"א קבלה מרבותיו דבכל מקום שיש לאוין מחולקין וכרת אחד חילוק חטאת ביניהן בלא קרא דאחותו לא הוי יליף בעלמא מאחותו דהו"א דלמא שאני התם דגלי קרא בעריות אבל בעלמא לא ונראה לי דהו"א דהתם הטעם אינו משום לאוין מחולקין אלא משום אחותו יתירא שבא לגלות על הבא על אחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו ושמא זה ר"ל ר"פ ז"ל ובפירושים אחרים שלא מפרישות רש"י מצאתי ואיבעית אימא יליף עונש מאזהרה קאי אקושיא דלעיל דפריך תלמודא אי עבד חדא ליחייב חדא כו' וע"ז משני דתנא דמתני' יליף עונש מאזהרה וכי היכי שיש לכל חד וחד אזהרה בפני עצמה ה"נ נימא שיש לכל אחד ואחד כרת בפני עצמה ולפי זה ניחא דפריך שפיר וכי מאחר דלאוין מחולקין כרת באחותו למה לי ניליף עונש מאזהרה. ר' ברוך: ס] מחלקין כרת דאחותו למה לי (אות ו' ותיבות דכתב רחמנא נמחק) לר"י ה"ג רש"י וכי מאחר דלאוין מחולקין כרת דאחותו למה לי לר"י כדאית ליה ולרבנן כדאית להו ול"ג הא דכתוב בספרים כי שיבוש הוא (בתלמידים) [מתלמידים] הטועים ומחק אותה רש"י עד תנא במאי קא חשיב. גליון ה"ג בקונטרס לר"י כדאית ליה כו' עד לשנות פרשה שנאמרת וצ"ל לר"י כולה קרא לדונה בכרת דסבר עונשין מן הדין אם יליף עונש מאזהרה ובמכות אין הגירסא כמו דפ"ה הכא ע"כ גליון: יד] דל מנהון הבא על הזכור. וה"ה דהמ"ל דל מנהון הנותן מזרעו למולך דלא אשכחן חיוב זה באשה המעברת זרעה וכן השוחט ומעלה בחוץ דכיון דאשה לאו בת העלאת היא בפתח אהל מועד מסתמא לא מחייבא עליה בחוץ או שמא כיון דזכר כשר בבמה אשה נמי כשרה ולהכי איחייבי עלה בחוץ. ר' ברוך: יט] לר' ישמעאל דמפיק ליה מתרי קראי. הקשה בקונטרס מ"ש גבי זכר צריכי תרי קראי לרובע ונרבע וגבי ערוה לא צריכי קרא לאזהרה לאשה ותירץ דשאני גבי אשה דשניהם נהנין מן העבירה וקשה דבאשה שלא כדרכה אמרי' בקדושין פ"ק [דף כב ע"ב] אמר רבי אחרבי [אא"ה שם כתוב רב אחיו בר אדא דמן אחא עכ"ה] שלא כדרכה נמי מאן לימא לן דלית לה הנאה ה"נ נימא גבי זכר לכך י"ל דלכך לא צריך קרא גבי אשה ששוה אשה לאיש לכל עונשין שבתורה וכל היכי דאיהו מוזהר איהי נמי מוזהרת ובירושלמי [סנהדרין פרק ארבע מיתות פ"ז ה"ז] פריך ליה ומשני שאני התם דכתיב לא תקרבו דמשמע אזהרה לשניהם ופריך בנדה דכתיב לא תקרב מאי איכא למימר ומשני גמר קריבה קריבה מהתם פי' יליף קריבה דנדה מקריבה דגבי עריות דכתיב לא תקרבו. גליון: גליון אחר מהרא"ש ז"ל ובירושלמי דסנהדרין פריך מ"ש גבי זכר ובהמה דפליגי ר' ישמעאל ור' עקיבא פי' לאשכוחי אזהרה לנשכב ולא בעריות ומשני בעריות דשאר כתיב ואל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה לא תקרבו משמע שנים בין איש בין אשה ופריך נדה [אין כתיב בה שאר] (נ"א שאינה שאר) מנין ומשני לא תקרב ואתיא קריבה אף שאינה שאר וקשיא תיפוק ליה מהיקשא דר' יונה וי"ל דאת"נ אלא דבלאו הכי צריך גז"ש דקריבה קריבה למילתא אחריתי ע"כ. גליון. וכ"ת אשת איש שאינה שאר מנ"ל מצינו למימר כיון דגלי גלי ע"כ: יט] ומלא יהיה קדש פרש"י ועונש כו'. וקשה דהא אמרי' בפ"ק דקדושין כו' ור"י אומר דכל העריות לא איצטריך קרא לאזהרה דהישות אשה לאיש לכל עונשין שבתורה כיון דאיש מוזהר אשה נמי מוזהרת אבל נשכב זכר לא מצינו ביה אזהרה להכי איצטריכו הני קראי מיהו קשה דהנפשות העושות קאי אתרוייהו אשוכב ונשכב כדאמרי' בפ' המניח [דף ל"ב ע"א] דפריך והכתיב ונכרתו הנפשות העושות ומשני הנאה אית להו לתרוייהו לכך נראה דודאי לענין כרת דאיירי ביה קרא דונכרתו הנפשות העושות ידעינן נשכב אפילו זכר מיהו לענין לאו הוא דאיצטריך קרא גבי זכר לנשכב משום דלא כתיב לאו אלא לשוכב וא"ת לגבי עריות נמי לא כתיב לאו אלא גבי שוכב דהא ערות כו' לא תגלה ונראה דמזה נאמר כמו שפי' ר"י חשוה הכתוב כו' מיהו אשכחן גבי עריות דדריש לא תקרבו שנים משמע אחד האיש ואחד האשה ומיהו נשכב בזכר לא נפקא מהתם כדכתיב אל כל שאר בשרו בעריות דשאר הכתוב מדבר דהוין קריבות וכ"ת אשת איש מנלן דהא אינה ערוה דשאר וי"ל כיון דגלי קרא בקריבות ה"ה בכל הנשים דאיסוריהו שייך גבי נשים דומיא דעריות דשאר אבל נשכב דזכר לא נפיק מהתם לענין לאו והשתא אין אנו צריכין להשוה הכתוב אשה לאיש לכל העונשים שבתורה כך נראה למורי הר"פ ז"ל מה שפירש רבינו דמונכרתו נפשות העושות ידעינן אפילו נשכב דזכר והא בפ"ק המניח קאמר תלמודא הנאה אית להו לתרוייהו אלמא העושות דאית להו הנאה ונשכב מאן לימא לן דאית ליה הנאה ואע"ג דתלמודא קאמר [קרושין דף כ"ב ע"ב] מאן לימא לן דלית לה הנאה גבי שלא כדרכה מ"מ לא פשיט דאית לה הנאה ועוד קשה דלפי פירושו ידעינן כרת בנשכב מונכרתו ובפ' ד' מיתות מייתי לה מוקדש היה בארץ ופי' וכתיב בתריה עשה את כל התועבות האל בכל התועבות אשכחן כרת כדכתיב ונכרתו הנפשות העושות כי את כל התועבות האל [וכו'] וכן פרש"י כאן לכן נ"ל דודאי מונכרתו הנפשות לא ידעינן נשכב דזכר דודאי לית ליה הנאה ואע"ג דקאמר תלמודא מאן לימא לן דלית לה הנאה היינו לגבי אשה דאית לה הנאה להיות נשכבת ומאן לימא לן דלית לה הנאה להיות נשכבת אפילו שלא כדרכה אבל זכר דהנאה בשכיבה מילתא דפשיטא הוא דאין הנאתו להיות נשכב וגם מה שפי' רבינו מדהשוה הכתוב (איש לאשה) [אשה לאיש] נפקא לן לאו באשה הנשכבת גם זה לא נהירא לי דא"כ למה לי למכתב ונכרתו הנפשות העושות לחייב האשה בכרת (דקרא) וקרא דמות יומת הנואף והנואפת לחייב את האשה תיפוק ליה דהשוה הכתוב אשה לאיש אלא נראה לי דלא אמרי' השוה הכתוב אשה לאיש אלא כשהמעשה שוה באשה ובאיש כגון גזל או גנבה וכיוצא בזה אבל בעריות שאין המעשה שוה שזה שוכב וזה נשכבת לא אמרינן השוה הכתוב אשה לאיש והשתא ניחא דאיצטריך ונכרתו ומות יומת הנואף והנואפת ואזהרה באשה נפקא לן בעריות מלא תקרבו וכן פי' ר"י שמצא בירושלמי ופריך שם מנדה שאינה שאר וקרא דלא תקרבו כתיב בשאר ומשני אתיא קריבה קריבה דכתיב ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב ואשת איש פי' רבינו אלחנן דידעינן מהיקשא דר' יונה וקצת קשה לי דהיקשא דר' יונה אינה כי אם גבי כרת ולא גבי לאו ותדע מדמייתי הירושלמי גז"ש דקריבה קריבה ואי היקשא דר' יונה כתיב אלאו למה לי גז"ש ושמא סובר הירושלמי דקריבה דנדה קיימא נמי אאשת איש דהכי כתיב קרא ואל אשה בטומאת נדתה לא תקרב לגלות ערותה וסמיך ואל אשת עמיתך והוי כאלו כתיב קריבה באשת איש. כך נראה לי ברוך: כח] אי הכי ניתני נמי הבא על הבהמה והמביא בהמה עליו. פ"ה ולחשוב ל"ז כריתות וקשה שהרי אמרי' בפרק ד' מיתות [דף נד ע"ב] הבא על הזכר והביא זכר (עליו והבא על הבהמה והביא הבהמה עליו) לר' ישמעאל חייב שתים הבא על הבהמה והביא הבהמה עליו לר' ישמעאל אינו חייב אלא אחת דגבי הבא על הזכר והביא זכר עליו חייב שתים חדא מלא תתן שכבתך וחדא מלא יהיה קדש אבל הבא על הבהמה והביא עליו הבהמה חייב משום אל בהמה לא תתן שכבתך אבל לא משום לא יהיה קדש דבגברי הוא דכתיב ולרבי אבהו נמי דאית ליה התם אזהרה מלא יהיה קדש גבי הבא על הבהמה נמי [מ"מ] היכא דעביד תרווייהו אינו חייב משום לא יהיה קדש משום שכבר נתחייב בבא על הזכר והביא הזכר עליו כלומר אינו חייב שתי פעמים משום לא יהיה קדש

וי"ל

וי"ל דלא פריך [אלא] אר' יוחנן למה תני הבא על הזכור והביא הזכר עליו ספי (מאי) [מאינך] ומשני אה"נ אי סבר כר' אבהו דאית ליה לר' ישמעאל דחייב משום לא יהיה קדש אף גבי בהמה אבל סבירא ליה דלא יהיה קדש בגברי כתיב ואזהרה לנשכב דכתיב כל שוכב עם בהמה מות יומת כדמפרש התם : גליון [illegible]

דלא קבליה עליה לאלוה ובהכי נמי ניחא הא דאמר בפ' ר' ישמעאל דף נ"ד הכל היו בכלל לא תעבדם כשאמר וחי בהם ולאשימות בהם יצא אונס הא (הכא) [אי לאו קרא] מחייב באונס אע"ג דלא קבליה עליה לאלוה. עכ"ל הרא"ש ז"ל : ואי דלא קבליה כו'. וא"ת מ"ש מפוער לפעור דאמרי' דאע"ג דמכוין לבזויי וכן זורק אבן למרקולים כו' וי"ל דלא [דמי] התם בקבלו באלוה אבל הכא דלא נתקבל מעולם באלוה לאו כלום היא א"נ התם בסתמא ואינו עושה היכרא דלא קבליה באלות אבל הוא עוברו כדרכו אבל הכא מיירי דעביד הוכחה דלא קבליה עליה באלוה. ר' ברוך : לג] אלא לרבא דאמר פטור מאי איכא למימר. וא"ת היכי אמר רבא פטור והלא פוער לפעור חייב ואע"ג דקא מכוין לבזויי ואע"ג דלא קבליה באלות וי"ל דשאני התם דעבודתה בכך ומתכוין לעובדה בכך והוי כמו קבליה באלוה ומ"מ קשה הא אמרי' רב מנשה קאזל לבי תורתא פגע ביה מרקולים וזרק שם אבן א"ל והא אנן הזורק אבן למרקולים תנן א"ל איזל ואשקליה אלמא אע"ג דלא עבד לשם מרקולים וי"ל דהתם לאו משום דאיכא חיובא אלא מפני מראית העין א"נ י"ל דשאני הכא גבי אנדרטי דאמר רבא מותר דלאו עבודת כוכבים ממש הוא אלא נעשה לכבוד המלך ואף בקונטרס פי' כן דפי' ואי לא קבליה לאלוה לאו כלום דכיון שלא עשה לשם עבודת כוכבים השתחואה דידיה לאו כלום היא : ע"ב ה] מותר. העלם זה וזה בידו מהו ס"א האי העלם זה וזה בידו הוא תפשוט דבעי רבא מרב נחמן העלם זה וזה בידו מהו תפשוט דאינו חייב אלא אחת אמר רב פפא כו' ועבודות הי תני נינהו דאסירי לא ירע : אלא באומר מותר ואמר רב פפא ומשכחת לה בתינוק שנשבה לבין העובדי כוכבים. פירוש רב פפא מפרש אומר מותר דעבודת כוכבים בתינוק שנשבה לבין העובדי כוכבים פ"ה כגון שחזר ושמע שאותה עבודת כוכבים שנשבה לשם אסורות ואחרות לא ידע שאסורות אכן זאת ידע שאסורה בארבע עבודות ובכה"ג אינו חייב אלא אחת דהוה כמו שכח עיקר שבת דאינו חייב אלא אחת וכן משמע בהא דאיתא בפ' כלל גדול בעא מיניה רבא מרב נחמן העלם זה וזה בידו מהו וקשיא אמאי לא פשיט ליה ממתני' השוכח עיקר שבת דאינו חייב אלא אחת וי"ל דהתם מיירי שהיה שוכח בשבת ובעבודות כלומר שלא היה יודע ששבת מן התורה וגם כי עבודותיו אסורות ואף כי ידעם מקודם ימים רבים מאחר שצריך ללמדם כבתחלת אינו חייב אלא אחת אבל בבעיא נעלם ממנו שהוא שבת היום וגם העבודות ואינו צריך [אלא] רק הזכרה בעלמא ומש"ה מספקא ליה והכא גבי עבודת כוכבים לא מצינו לפרושי הכי אומר מותר דעבודת כוכבים שאינו יודע שעבודת כוכבים אסורת (ולא עבידתיה) דא"כ אינו יהודי דעיקר היהדות לשקץ ולתעב עבודת כוכבים ובהא לא יתחייב בקרבן אלא ש"מ כדפי' דאז אינו צריך אלא הזכרה מועטת כמו העלם זה וזה בידו כו' וגם נראה כן [מהא] דקאמר בפ' ד' מיתות שגג בלאו הנה שהיא אחת שגגת עבודת כוכבים וזדון מלאכות ה"ר כו' אלא באומר מותר תפשוט דבעיא מיניה רבא מרב נחמן העלם זה וזה כו' ומאי קאמר תפשוט היאך הן דומין זה לזה לגבי העלם זה וזה אינו צריך רק הזכרה מועטת וגבי אומר מותר הוא סבור שמותר לעבוד עבודת כוכבים אלא ש"מ כדפי' ול"ג הכא עד כאן לא בעיא מיניה. גליון. וז"ל הרא"ש ז"ל דעד כאן לא בעיא מיניה רבא מרב נחמן כו'. וא"ת תפשוט הא דבעיא רבא מהא דתנן בפרק כלל גדול השוכח עיקר שבת אינו חייב אלא אחת והיינו העלם זה וזה בידו וי"ל דאיבעיא ליה היכא דידע שבת וכל הלכות מלאכותיה ושכח הכל ובהזכרה מועטת היה נזכר שבת והלכותיה מיבעיא ליה או בתר שגגת שבת אזלינן או בתר מלאכות אזלינן ומתני' דהשוכח עיקר שבת מיירי ששכח לגמרי שבת והלכות מלאכותיה וצריך ללמדם כבתחלה הלכך פשיטא ליה דשוגג אחת היא ואינו חייב אלא אחת ומסתבר דגבי עבודת כוכבים לא משכחת הכיר ולבסוף שכח דאינו חייב אלא אחת כמו השוכח עיקר שבת לפי שעיקר אימות הדת הוא שצריך לידע שעבודת כוכבים אסורה ואין אלהים זולת אלהי ישראל ואם הכיר מתחלה איסור עבודת כוכבים ושכח ועבד עבודת כוכבים אין זה כשוכח עיקר שבת דאינו חייב אלא אחת דמסתמא בזכירה מועטת יהיה נזכר איסור עבודת כוכבים והלכות עבודותיה כיון שעיקר הדת ביה תליא הלכך גרים ר"ת בס' הישר אלא באומר מותר רב פפא אמר משכחת לה בתינוק שנשבה לבין האומות דלא ידע מתחלה איסור עבודת כוכבים לכך אינו חייב אלא אחת ול"ג דעד כאן לא בעיא מיניה רבא מרב נחמן כו' משום דמספקא ליה אי חייב אחת על כל אחת ואחת היכי מוקי מתני' באומר מותר דלמא חייב על כל אחת ואחת ונפיש להו חטאת ע"כ : גליון יש מפרשים רב פפא בא לפרש אומר מותר דאמר היינו בתינוק שנשבה ונודע לו שאותה עבודת כוכבים אסורה בארבע עבודות וכסבור שעבודת כוכבים אחרת מותרת אפילו בד' עבודות וכיון דידע דארבע עבודות אסורות בשום עבודת כוכבים הוי שפיר שגגת עבודת כוכבים וזדון עבודות ונראה דלכך אמר דרב פפא בא לפרש אומר מותר בתינוק דאין סברא לומר אומר מותר כל עבודת כוכבים שבעולם דאין לך ישראל שלא ידע דעבודת כוכבים אסורה ולכך מוקי בתינוק שנשבה שלא למד מעולם איסור עבודת כוכבים. רק מאותה עבודת כוכבים [שיש] במקום שנשבה והוי כמו שוכח עיקר שבת (דהוי שכחה אלימתא) [ועשה מלאכות הרבה] דמודה בה רב נחמן דאין חייב רק אחת. [ובזה] מיהא ניחא הא דבעיא בפ' כלל גדול העלם זה וזה בידו מהו ולא פשיט ליה ממתני' דשכח עיקר שבת ועשה מלאכות כו' דבשכח עיקר שבת הוי שכחה אלימתא ולא יזכר בקל ולא מבעיא ליה רק דנעלם לפי שעה דבדבר קל יזכר ומזה ניחא מההיא דפ' ארבע מיתות [דף ס"ב ע"א] דדחיק לאשכוחי שגגת עבודת כוכבים וזדון עבודות וקאמר אלא באומר מותר תפשוט דבעיא [מיניה רבא מרב] נחמן ולא מוקי לה בשכח עיקר עבודת כוכבים דכיון דמתחלה ידע דת יהודית אי אפשר ששכח [איסור] עבודת כוכבים לגמרי ולא מוקי בתינוק שנשבה לבין האומות כמו הכא לפי דהתם אקרא קאי הנה שהיא אחת והנה משמע איסורין הרבה וכיון דלא ידע מעולם אין זה איסורין חלוקין אבל הכא קאי לפרש מתני' איך נמצא בעבודת כוכבים שאין חייב אלא אחת ומיהו בקונטרס פי' דע"כ לא מיבעיא ליה כדאיכא בספרים וגריס רב פפא אמר דמשמע דזה שנויי אחריתי אמתני' ע"כ גליון מהרא"ש : ג] אמר רב פפא משכחת לה כו'. בכה"ג משכחת לה שגגת עבודת כוכבים וזדון [עבודות] ששמע שאותו עבודת כוכבים שנשבה שם אסורה בד' עבודות הללו ועבודת כוכבים שבמקום זה לא ידע למה ואומר ר"י דמשום [הכי] הוצרך רב פפא לאוקמי בתינוק כו' דאי בישראל השרוי בינינו אי אפשר דלא ידע ליה איסור עבודת כוכבים ואין לומר דידע ושכח כיון דבזמן מועט מדכר הוי כמו העלם זה וזה בידו דמיבעיא ליה (לרב) [לרבא מרב] נחמן במס' שבת פ' כלל גדול או חדא מחייב או אכל אחת ואחת והקשה ר"י שם דתפשוט ליה ממתני' דהשוכח עיקר שבת כו' ותירץ דלא דמי לשוכח עיקר שבת דהתם לא מדכר בקל אא"כ למדו לו כבתחלה אבל העלם זה וזה בידו מיירי דבהזכרה מועטת יהיה נזכר וניחא נמי הא דאמר בפ' ד' מיתות דשקיל וטרי למצוא שגגת עבודת כוכבים דאינו חייב אלא אחת עד אי באומר מותר תפשוט כו' ואמאי לא מוקי לה בשוכח עיקר עבודת כוכבים אלא ודאי אם ידע דין עבודת כוכבים אי אפשר שלא יהיה נזכר בדבר וא"כ היינו העלם זה וזה בידו וא"ת לוקמי התם בתינוק שנשבה לבין העובדי כוכבים וי"ל דקאי התם אקרא דהנה שהיא אחת דבעי לאוקמי בעבודת כוכבים והנה משמע שהוא עושה איסורים הרבה וכיון דלא ידע דין עבודת כוכבים מעולם אין זה כי אם איסור אחת אבל הכא [קאי] אמתני' דתני עבודת כוכבים דלא חשיב ליה כי אם בחטאת אחת ויס"ג אלא באומר מותר ע"כ. לא בעי כו' רב פפא אמר וכו' וכן גרס רש"י ולא נהירא דמי מדבר בכך שנפטור לגמרי דקאמר ע"כ ועוד אי באומר מותר מוקמית ליה ואפילו בישראל השרוי ביניהם א"כ תפשוט הבעיא (דרב) [דרבא מרב] נחמן העלם זה וזה בידו ואין לומר [ולגרוס] הא [לא] קשיא ותפשוט כדקאמר בפ' ד' מיתות א"כ הו"ל לאתויי (התם) [הכא] מפרק כלל גדול דהכא אמתני' קאי וכ"ע בקיאים הם במשנה ולא דמי (אהיא) [לההיא] דפרק ד' מיתות דקאי אברייתא ועוד היכא מוקמינן לה באומר מותר אם כן שגג בין בעבודתה בין בעבודת כוכבים והתלמוד רוצה להעמיד משנתינו בשגגת עבודת כוכבים וזדון עבודות אבל אי גרסי' אמר רב פפא משכחת לה בתינוק כו' ניחא שרב פפא מפרש מהו אומר מותר ובכה"ג משכחת שפיר שגגת עבודת כוכבים וזדון עבודות אלא ה"ג אלא באומר מותר אמר רב פפא משכחת לה. ר' ברוך : ז] הבא על אשה ובתה כו' והא איכא תו (תיבת יש נמחק) : וא"ת אמאי לא דייק הכא כדדיק [בריש] פ' אלו הנשרפין הבא על אשה שנשא בתה לא קתני אלא הבא על אשה ובתה מכלל דתרווייהו לאיסורא (אמאי) [ומאי] ניהו חמותו ואם חמותו וי"ל דהתם דייק שפיר גבי אלו הן הנשרפין דעיקר שריפה בחמותו כתיבא לכך דייק דמצי למיתני הבא על אשה שנשא בתה דהיינו חמותו ותנא אשה ובתה לאשמועינן חמותו ואם חמותו והתם ניחא דמתניא חמותו גבי שריפה אבל הכא גבי כרת איך יתכן לומר דתנא דמתני' שביק בתו דכתיב בה כרת לאשמועינן חמותו ואם חמותו. תוס' הרא"ש ז"ל : (והאיכא בת אשתו) תימה דהכא משמע דמתני' דקתני הבא על אשה ובתה איירי בנשא אשה ואח"כ בתה ובפ' הנשרפין כו' מאי קאמר אימא כמתני' דהכא דקתני הבא על אשה ובתה מיירי בנשא אשה ואח"כ בתה וי"ל דהתם מעניינא והכא מעניינא התם מיירי לענין שריפה ועיקר שריפה בחמותו כו'. ר' ברוך : י] דאיכא. ס"א ליתני המעלה והמעלה (ותיבת דאיכא נמחק). וא"ת כי היכי דאמר לא תשכב חדא היא ואינו חייב אלא אחת ה"נ נימא הכין. ס"א וכן שכבתך שכיבתך לא מני אלא חדא משום דליכא אלא חדא לאו ואמר מורי הר"ם דלא דמי דהתם ליכא אלא חדא כרת אתרווייהו אבל המעלה אברי חוץ בחוץ

ואברי פנים בחוץ איכא תרתי כריתות עלייהו בין למאן דמפיק לה מאליהן בין למאן דמפיק מגז"ש דהבאה הבאה הוי כאלו כרת דכתיב גבי שחוטי חוץ כתיב גבי מעלה אברי חוץ בחוץ דתרוייהו נפקא לן מן ואליהם תאמר כדמשמע התם [ושור] י"ל דהתם גבי (אבות) [עריות] לא אשכחן כרת דידהו משוכב ונשכב כתוב כל אחת לחודייהו אבל הכא כל אחת בפירוש כתוב להודיה בכרת אכן לא כתוב ביה לאו ואתא קרא ואליהם תאמר כמו שכתוב בי לאו. תוס' הרא"ש ז"ל : יח] שבת ועבודת כוכבים תנא יתהון כו' ק"ק עבודת כוכבים היכא תנא חלוק מלאכות לחטאת דודאי כפ' ד' מיתות תנא עבודות דחייב עליהן חטאת אבל לא פי' אם מחייב אכל חדא וחדא אי מחייב חדא אכולהו וי"ל דמ"מ תנא התם דחייבין על ד' עבודות אבל גבי שוחט חוץ לא תנא בשום מקום דחייב עליו גבי העלאה דנהי דפליגי בה ר"י הגלילי ורבנן מ"מ לא תנא ליה (בתרתי) [בהדדי] במתני' כדפי' רש"י ז"ל בפ' השוחט והמעלה עוד י"ל שמא איכא שום ברייתא דדייקינן מינה חילוק עבודות בעבודת כוכבים אבל בהעלאה ליכא שום משנה ולא שום ברייתא. גליון מהרא"ש ז"ל : שבת ועבודת כוכבים תנא יתהון כבונכיהון. בערוך גרים בניכהון וכן בפרק הרואה גבי הרואה הדסים בחלום קאמר והוא דחזא יתהון בנכיהין וקשה דליתני שלשים (וחש) [ושבע] כריתות אחותו והיא בת אשת אביו דאמרי (לקמן פ"ד ר' יוסי) [ביבמות דף כב דרבנן] מחייבי [שתים] וי"ל דמ"מ אין כאן אלא לאו אחד ולא דמי לשאר עריות דמיחד לאו לכל חד מינייהו כדאמרי' בפרקין מודה ר' ישמעאל לענין חטאת שאין חייב אלא אחת וא"ת ליתני הבא על אביו דאמרי' בפ' ד' מיתות דחייב שתים אחת משום זכר ואחת משום ערות אביך וי"ל דבמתניתין תנא שם אחות ושם זכר ותך (דאחותו) דאביו ואחותו בת אשת אביו תנא יתהון בבינכיהון תדע שהרי גם עבודת כוכבים לא תנא אלא דין איסור עבודת כוכבים ולא קתני התם אלו שחייבין על זדונם כרת ושגגתם חטאת לידע חילוק חטאות ואפשר דאברייתא דתנא רבי זכאי סנהדרין [דף סב ע"א] אלו עבודות שחייבין על זדונם כרת ועל שגגתם חטאת קאמר הכא השאר תנא יתהון בבונכיהון. עכ"ל הרא"ש ז"ל : שבת ועבודת כוכבים. וא"ת בשלמא שבת תנן בפ' כלל גדול אבות מלאכות כו' אלא עבודת כוכבים היכא [תנן] אי הא דתנן בפ' ד' מיתות ב"ד המזבח והמקטיר והמנסך והמשתחוה לענין מיתה מתניא אבל לענין חטאת לא מצינו בשום מקום ושמא הא דמתניא בברייתא דר' זכאי הוי שפיר תני יתיה כו' ורש"י פי' בפרק השוחט והמעלה תני יתיה כו' דחייבים על זבוח. ר' ברוך : כה] הואיל וכתיב כרת (דידיה) [דיליה] במקום קרבן כו'. דר"ל מפרש טעם דר' עקיבא (בריש פרקין דתנא מגדף) [דתנא מגדף בריש פירקין] מביא קרבן הואיל ונאמר בו כרת דברי ר"ע ומפרש לה הואיל ונאמר בהן כרת במקום קרבן וא"ת א"כ איך קאמר לעיל ר' יוחנן לא אמר כר"ל מאן תנא כריתות ר"ע דלא בעי מעשה והא לא מחייב ר"ע מגדף בלא מעשה אלא משום דכתיב כרת דידיה במקום קרבן אבל ידעוני דלא כתיב כרת דידיה במקום קרבן לא מחייב ר"ע בלא מעשה [וי"ל דאי לא הוי מחייב ר"ע בידעוני משום] (לא) [דלא] כתיב [בידעוני] כרת דידיה במקום קרבן לא הוי מחייב ר"ע בכל דוכתיה קרבן בלא מעשה [אא"ה עיין תוס' סנהדרין דף ס"ה ע"א ד"ה מאן תנא עכ"ה] מיהו תימה דאמרי' פרק ד' מיתות [דף ס"ג ע"א] אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב האומר אלי אתה חייב מאי חייב אי קטלא מתני' היא אלא קרבן ופריך והא לית ביה מעשה כו' ער לר' עקיבא קאמינא פשיטא היינו מגדף הוי אמינא מגדף דאיכא כרת. דיליה במקום קרבן אבל אלי אתה דלא כתיב כרת במקום קרבן אימא לא קמ"ל משום דאיתקושי איתקוש דכתיב ויזבחו לו ויאמרו אלה אלהיך ישראל איתקוש אלי אתה לויזבחו ולמה לי היקשא נילף ממגדף כי היכא דיליף ידעוני אע"ג דלא כתיב כרת דידיה במקום קרבן ואפילו לריש לקיש דאמר דלא תני ידעוני משום דלית ביה מעשה ולא ילפינן ממגדף היינו משום דבידעוני לית ביה מעשה כלל כשמניח העצם תחת לשונו אין הכישוף נעשה וכשעושה הכישוף אח"כ ע"י השד הוא מדבר ואף עקימת שפתיו אין בו אבל באלי אתה דאיכא מעשה זוטא כמו במגדף מודה דילפי ממגדף [ועוד] י"ל דר"י יליף ידעוני ממגדף משום דביה כתיב (כרת) [מיתה] אבל באלי אתה לא כרת ולא מיתה כתיב אלא מהיקשא יליף ולהכי מייתי התם היקשא וא"ת הא אקשי התם או לקטלא מתני' היא אי ידע היקשא קרבן נמי ניפרוך ואי דלא ידע היקשא קטלא מנא ידעינן וי"ל דשפיר ידע היקשא אלא דס"ד איכא לאקושינהו במעשה לענין מיתה אבל לא לענין קרבן דהא מזידין היו א"נ בלא היקשא ידע דאיכא חיוב מיתה מדמגני לה קרא אהדדי לישראל שאמר אלה אלהיך ישראל ש"מ בכך עובדהו התחייב קטלא אבל להתחייב קרבן לא כתיבי דהא מזידין הוי אע"ג דהיקשא איכא ואיתקוש לכל מילי לזביחה ועוד י"ל דלא הוי ידע השתא מהאי היקשא ואפ"ה פריך שפיר מתני' היא ולא שום חידוש השמיענו ואפשר דמתני' גופיה ידע מנ"ל מיתה עכ"ל ועיין תוס' הרא"ש ז"ל [לעיל ד"ה ובעל אוב] :

דף ד ע"א

נ] הואיל וישנו בלב. וא"ת ע"ז נמי אינו חייב אא"כ מתכוין לע"ז כדאמרי' לעיל אי נימא (דחזי) [דעמד] בבית ע"ז וקסבר בהכ"נ והשתחוה לו הרי לבו (מסור) לשמים כו' אלא מאהבה ויראה איכא מ"ד דפטור וי"ל דהכי פירושו שאני מגדף הואיל וישנו בלב פי' במגדף אינו חייב אלא אם כן ידעינן בודאי שמתכוין לשם שאם אמר יכה יוסי את יוסי אינו חייב אלא א"כ דעתו וכוונתו לשם אבל גבי ע"ז האומר אלי אתה חייב והר"ש פי' שאם אמר במגדף יכה יוסי מי שברא שמים וארץ פטור עד דידעינן [שכיון] לברך את השם אבל גבי ע"ז דכותי' קאי אי אסקיה ע"ז על קיסם ואמר אלי אתה חייב : גליון לשון הרא"ש ז"ל תימה במאי הוי מגדף בלב יותר מע"ז אי אמרת אם סגיד לאנדרטי דאי לא קבליה עליה באלוה פטור וי"ל דמגדף אי אסיק שם שמים לעץ וברכו פטור וגבי ע"ז אי אסיק לעץ ע"ז והשתחוה לו חייב ע"כ : גליון מהרא"ש כך [גירסת הספרים] שאני מגדף הואיל וישנן בלב מתיב רבי זירא [כו'] הא על פי כתיב בהו שאני עדים זוממים הואיל וישנן בראיה וא"ת מאי תירץ ממסית ומדיח אמאי ממעטינן הא אינו בראיה לכן נראה הגירסא כגירסת הקונטרס בפ' ארבע מיתות ב"ד [דרצה] לומר מעיקרא שאני מגדף הואיל וישנן בלב ופריך מעדים זוממים ואלו שאין בהם מעשה ומשני שאני עדים זוממים הואיל וישנן בקול ופריך וקול [לר' יוחנן לא הוי] מעשה והא איתמר חסמה בקול כו' אלא שאני עדים זוממים הואיל וישנן בראיה והשתא [ניחא] דמסית ומדיח הואיל וישנן בקול [לא] הוי מעשה ומשום עדים זוממים (לך) [לבד] (הדר) [פריך] לה דבדבור עביד מעשה וא"כ דקול דידהו חשיב כמו חסמה בקול וכן משמע בפ"ק דתמורה [דף ד' ע"ב] דלא קתני מימר דבדיבורו עביד מעשה והא דלא מביא תלמודא הכא כולה סוגיא דהתם [היינו משום] דסמיך לה אפרק ארבע מיתות ב"ד : ס] ורבנן סברי אין לוקין אלאו שבכללות. אפילו לרבא דאמר בעלמא לוקין הכא מודה דלא דמי האי לאו [ללאו] דכל אשר יעשה מגפן היין דהכא לפרש את הסתום קא אתי דהא כתיב כל חלב וכל דם ולא פי' איזה חלב ובא זה הכתוב לפרש דחלב שור וכשב ועז קאמר רחמנא והיינו כמו לאו דשרצים דלא לקי ה' מלקות אשמונה שרצים אם אכל אותם בהתראה אחת ולא דמי לחרצנים וזג דהתם אכל חד מחייב דכל חד וחד מייחד לאוי ולא בא לפרש את הסתום דהרי מתחלה פי' את הכל והדר כתיב ומכל אשר יעשה לר' אלעזר כדאית ליה ולרבנן כדאית להו אבל גבי שרצים בא לפרש את הסתום ולמעוטי טומאת נחש וכיוצא בו ור' ישמעאל דאמר לוקין משום [דמיתרי] ליה וכן יש לפרש גבי מעשר דגן תירוש ויצהר וכן גבי לחם וקלי וכרמל דראשית קציר חד אמר רחמנא לא תאכל להכי כתיב [לחם] קלי וכרמל להודיעך דבהני אסר הכתוב ואי לאו דמייתרי אפילו רבא דאמר בעלמא לוקין אלאו שבכללות הכא מודה דלא לקי תדע דהא בנזיר פרכינן על הא דרבא ובפ"ק דתמורה פרכינן עלה דאביי ומתני לא פריך והא דקרי להו לאו שבכללות כלומר לאו שכולל כל שאר דברים שחלב נוהג בהם והא דקאמר לוקה שלש אפילו בהתראה אחת ואכילה אחת דאי בג' התראות אפילו אחלב שור חייב ג' כדאמרי' אמרו לו אל תשתה אל תשתה והוא שותה חייב על כל אחת ואחת ועיקר לאו שנחלקו בו אביי ורבא ת"פ אמר רבא אכל נא לוקה שתים כו' ואמר אביי אין לוקין אלאו שבכללות אלא לקי אכי אם צלי אש [ורבא] סבר כי אם צלי אש מהדר לספויי לאוין אנא ומבושל ולא לחי ולא לחמי טבריא ולא לשעה שישנו בקום אכול צלי כדאמרי' בהמקבל משום הכי לוקין עליו ולא איצטריך אלא ללאוי דנא ומבושל וראיה לדברי דתניא בברייתא דלעיל נא ובשל מבושל אמרתי לך ולא חי ולא פריך מיניה לרבא והאי נמי דקא מתרץ רבא אליבא דרב חסדא פסח שבשלו בחמי טבריא חייב ה"ק דעבר אכי אם צלי אש דהוי לאו הבא מכלל עשה בעלמא ולא מלקות (ועוד רבא מתרץ ברייתא אליבא דרב חסדא) מאי טעמא לא פרכינהו. ומה שפי' רבינו דסבר תנא דברייתא אין לוקין אין נראה לי חדא דלפרוך מינה לרבא כדפריך בנזיר ומתמורה ועוד בשילהי המקבל מוכיח דכי אם צלי אש לספויי לאוי לא חי ולא חמי טבריא ולא בשעה שישנו בקום אכול צלי וכן פי' רבינו התם ואי הוי קאי התם כשפירשה בפסחים הוי הדר וטעמא דמרבינן מיניה חי [ומבושל] בחמי טבריא משום דאפקיה בלשון לאו כמו נזיר דמכל אשר יעשה אלאו קאי ומרבינן מיניה עלין ולולבין לר"א ולרבנן לכלל ופרט וכלל כדמפרש בגמרא [בפרק] ג' מינין אסורים בנזיר אבל האי דמי הוא (ללאו) קצת ללאו הבא מכלל עשה והיינו דאיצטריך [לאביי] ורבא למיפליג בתרתין בזג וחרצן ובנא ומבושל דלא דמו דכלל דזג וחרצן אתא לספויי מילתא אחריתי אבל כלל [דנא] ומבושל לא מספי מילתא אחרינא אלא לאו ואביי סבר דלבשעה שישנו אתא כדמפרש בהמקבל האי דמי הוא קצת ללאו הבא מכלל עשה והיינו דאיצטריך לאביי ורבא לאפלוגי בתרתי בזג וחרצן ונא ומבושל ואיכא דאמר חדא מיהא לקי [דכי] אתרו ביה משום לא תאכלו כי אם צלי אש לקי הואיל והוא נא ומבושל חייב בהו רחמנא אבל כשלוקה על נא דאתרו [ביה] משום נא פקע ליה כי אם צלי אש ולא יחול על לאו דנא וכ"ע מיהא [סברי] אנא ומבושל לוקה שתים וכן מוכח בנזיר ומה שפי' רבינו חדא מיהא לקי כגון מבשל בחמי טבריא לא נהירא לי דא"כ ברייתא דלעיל לא אתיא כחד דפסרא בכל מילי דלא הוי נא ועוד מפני כמה טעמים שפירשתי. וכלל (דמכלל) [דמכל] אשר יעשה היינו טעמא דרבא ואביי רבא סובר לוקין על לאו שבכללות ואע"ג דלמילי [אחרינא] אתיא דהא אפקיה בלשון לאו כדפי' ולא איצטריך ליה לרבא ייתורא גבי כי אם צלי אש וגבי רכב ורחים דכי נפש הוא חובל [דמשמע דאי לא] מייתר לא מחייב ליה מלקות בהמקבל דהתם לאו אפקינהו בלשון לאו אלא כעין לאו הבא מכלל עשה ואביי סבר אין לוקין אלאו שבכללות דלא שנא לאביי בין אפקיה בלשון לאו בין אפקיה בלשון דכי נפש הואיל ולאו קרא יתירא הוא אלא למילי אחרינא אתא אין לוקין וכל המקריב אברים בעלי מומין דרבא אמר לוקין משום כל ־קטירו כולו ומשום כל תקטירו מקצתו ואביי פליג עליה ואיתותיב בפ"ק דתמורה משום דלא דמי ההיא לאו שבכללות ללאו דזג וחרצן דהתם מפיק לה מואשה לא תתנו מהם ובכלל זה הלאו כולו ומקצתו כדמפרש התם [דהוי] ליה כללות משום דבכלל כולו יש מקצתו והוי בכלל מאתים מנה ומ"מ הלאו מפורש אכולו כדכתיב ואשה לא תתנו מהם ובכלל זה הלאו הוא כולו ומקצתו כדמפרש התם וקרי ליה כללות והיינו כמו כל חלב וכל דם לא תאכלו דמייחד לאו אחלב ולאו אדם והוי כמו שכתב שני לאוין על דבר אחד ובדין איתותיב ולא שפיר קאמר והא דאמר בפ' ד' מיתות [דף ס"ג ע"א] דלאו מגפף ומנשק כו' וקרי לאו שבכללות ואין לוקין עליהן [התם] נמי אפילו רבא הוא מודה דס"ל לרבא דומיא דלאו דחסימה בעינן קצת וכפירושא קמא במאי מיירי אין לוקין על כללות דידית כגון זג וחרצן [לא יאכל] וכתיב מכל אשר יעשה דקאי נמי אפירושא משום יתורא כדפי' אבל לא תעבדם דמרבינן מיניה מגפף ומנשק כו' לשלא כדרכה ולא [מייתרי] כלל דהא לא פריש קרא בהדיא בשלא כדרכה שום עבודה אלא סתמא כתביה ולא דרשינן לשלא כדרכה ולא מייחד לאויה תדע דמייתי ראיה מלא תאכלו על הדם דלא מייחד לשום דבר אלא אמרי' מבדי קרא יתירא דכלל כל עבודות לשלא כדרכה בין למבוזין ובין למכובדין ולא פי' לשום עבודה לשלא כדרכה בפירוש הלכך [אפילו] לא מייחד לאו דלא תעבדם ולאו דלא תאכלו כל נבלה דשרצים לא דמי דהתם פי' נבלה ושרצים אבל הכא לא פי' כלל והדברים נכרים דאפילו אליבא דרבא (לא) אתיא דבשילהי המקבל אמרי' רב יהודה ורב הונא בפלוגתא דאביי ורבא פליגי ומשני ליה התם מכלל דכל היכא דאמר תלמודא הכי מסתבר דאליבא דתרווייהו קאמר ומהאי טעמא כדפי' שמעינן לאביי מאי איכא בין הני לאוי לכל לאוי שבכללות שבתורה שמודה בהו והא דאמרי' בפ'

בפ' כל שעה [דף כד ע"א] כל שבקודש פסול כו' דהוי לאו שבכללות דלמא ההוא אליבא דאביי דהא אליבא דאביי אתיא ההיא שמעתין דא"ל רב פפא לאביי ואימא ליחודי כו' ולאביי פריך ורב פפא כאביי ס"ל כדמוכח בפ' ג' מינים דשביש רב פפא לברייתא התם כי היכי דלהדר ביה רבא כדאמר התם ואם תמצא מקום בתלמוד דפריך כה"ג אליבא דאביי פריך ליה וללישנא דאמר אפילו חדא נמי לא לקי ואם תמצא מקום דפריך תלמודא לחייב אלאו שבכללות כדפריך באותו ואת בנו ולילקי נמי משום מחוסר זמן דתניא עד בלא ירצה אליבא דרבא פריך ליה א"נ [אליבא] דאביי ואלישנא דחדא מיהא לקי גהא דאמר אביי אכל פוטיתא לקי כו' אע"ג דלאוי סתמא כתיבא בין בשרץ הארץ בין בשרץ המים לאו כללות היא דהא בפירוש גילה הכתוב דבשרצים מיירי והוי [כללא] (תלה) כלאו דלא תאכלו כל נבלה דבין נבלת בהמה טהורה ובין נבלת דבהמה טמאה דבר הכתוב דהא בפירוש גילה דבנבלה מיירי והוי כל הנך מייחד לאו דידיה כלאו דחסימה [ולא] דמי ללאו דכל שבקודש פסול דאביי חשיב ליה לאו שבכללות דאע"ג דגלי קרא (דפסול) [דבפסולי] קודש מיירי לא דמי להנך דהתם כל [הנך] כלל כל השרצים ולכל חד מייחד לאו (כי הדדי) [בהדי] אבל הכא דגלי בחטאת דפסולה בקודש ובשריפה וגבי שרוע וקלוט נמי גלי בהו דהוי בלאו דלא ירצה (בהרדי) [בהדי] כל שאר פסול קודש גבי שריפה ושאר פסולים בלא ירצה ההיא ודאי כללא מקרי לאביי דלא מייחד הלאו גבי הכלל כמו גבי הפרט וכן זג והרצן ונא ומבושל היכא דכלל ואח"כ פרט מיקרי כללות וקאי לרבא לאו דכללא אכללא ואפרטא ולאביי (הכללא) [אכללא] לחודיה ולא אפרטא והיא פלוגתא דכל המנחות אתיא נמי הכי דאיפליגו אביי ורבא בעירובי שאור ועירובי דבש דרבא סובר לוקין אלאו שבכללות דשאור ודבש בחדיא כתיבא והאי נמי לאו דלא תקטירו אבל שאור דרשינן [מכי כל] עירובין דכללא הוא בין נתערב במים בין בסולת חייב דפרט תחלה שאור ודבש לחוד וכלל עירובין בכל תקטירו [ואביי סובר] אין לוקין דכיון דפרט תחלה ואח"כ כלל לא מחייב אכלל והאי דאיפלגו בהא נמי משום דלרבא איכא ד' מלקיות [כדאמר] התם וזג והרצן ליכא לרבא אלא ג' והאי דפליגי נמי בנא ומבושל משום דלא מחייב לרבא אלא משום יתורא דלא אפקיה אלא בלשון לאו הבא מכלל עשה והכי קרי ליה פר"ח בשלהי המקבל והא דאיפליגו נמי בתמורה במקריב אברי בעלי מומין משום אביי נקט לה תדע דהא איתותיב דלא דמי להנך ומשום דמילתא דפשיטא הוא לא חש התלמוד להקשות והא איפליגו בה חדא זימנא כללא דמילתא כל היכא דסתם בחד איסורא כגון חלב ושרצים [ומעשר] כי הדר מפרש באיזה חלב באיזה שרץ באיזה מעשר וכללינהו בחד לאו רבא ואביי לא פליגי דדברי הכל אין לוקין עליו (אלא) [אי לא] מייתרי קראי והיכי דלא מפיק לכללא בלשון לאו כגון בכי נפש הוא חובל וכי אם צלי אש אי לא מייתרי קראי אליבא דדברי הכל אין לוקין עליו (כגון היכא) [והיכא] דמפיק כללא בלשון לאו כגון כל אשר יעשה מגפן היין וכגון כי כל שאור וכל דבש דמרבינן מיניה בההיא פליגי אביי ורבא דלרבא לוקין [ולאביי] אין לוקין הואיל ופרט באיסור אחד וכלל בשאר איסורין כגון כל שבקודש פסול דפרט בחטאת וכל בקודש כו' לאו שבכללות והיכא דלא פירש שום איסור כגון לא תעבדם שלא כדרכה וכגון לא תאכלו על הדם לדברי הכל [אין לוקין] דלא מייחד לאוי כלל דלא דמי ללא תעשה כל מלאכה דשבת ולא תאכלו כל נבלה ולאו דשרץ המים ושרץ הארץ דהתם הזכיר את האיסור ואכל מילתא ומילתא מייחד הלאו ופי' דחדא מיהא לקי היכא דמרבי כללא מידי אחרינא מוקמינן ליה אההיא ולקי והיכי דלא מרבי מידי אחרינא כגון גבי כי אם צלי אש מוקמינן ליה כגון דאתרו ביה משום לא תאכלו כי אם צלי אש לחודיה אבל היכא דהל אלאו דנא ומבושל לא אתא האי (חייל) [וחייל] כדפי'. נ"ל שהוא תוס' רבינו ברוך כי הוא לשון שלו: אין לוקין על לאו שבכללות. וא"ת והיכי קרי לאו שבכללות כו' וי"ל דלא דמי דשאני הני דאפילו לא כתיבא הוי ידעינן לכולהו שפיר מכל חלב לא תאכלו [וכיון] דידעינן להו לכולהו מכללא כי נמי לא כתיבא מש"ה קרי להו לאו שבכללות אפילו כי כתיבא אבל אלמנה וגרושה וכן נא ומבושל לא ידעינן מכללא אם לא נכתבו כלם ומשום הכי לא חשבינן להו לאו שבכללות ובהכי ניחא נמי לרבנן דאמרי אין לוקין על לאו שבכללות ואי הוי לאו שבכללות אפילו חדא לא מחייב כדאמרי' בפ' כל שעה כל שבקודש פסול כו' ולא לקי עלייהו כלל משמע משום דהוי לאו שבכללות [וכן גבי] נא ומבושל איכא מ"ד בסוף פ' כל שעה דלא לקי כלל וכן וכל זג והרצן והיכא קאמר הכא לרבנן דלקי אפילו חדא ולפי מה [שפירשתי] ניחא דכיון דאפילו לא כתיבא שור וכבש ועז ידעינן להו מכללא ואי לא כתיב כי אם כל חלב לא תאכלו לקי חדא אכולהו כי נמי כתיב [לא גריע]. תוס': אין לוקין אלאו שבכללות. וא"ת היאך קרי ליה לאו שבכללות והלא גבי נא ומבושל וגבי אלמנה וגרושה הקשה בקונטרס הלא לאו שבכללות הוא והיאך חייב על כל אחת ואחת ותירץ דלא מקרי לאו שבכללות אחרי שהם מפורשים [בהדיא] בקרא וה"נ היאך קרי להו ללאו שבכללות והלא הם כתובים בקרא בהדיא וי"ל להכי קרי להו לאו שבכללות דידעינן מכל חלב ולמה פרטן הכתוב והשתא ניחא נמי קושיא שמקשים [העולם] דכ"ע סברי הכא דחייב אחת והתם אמרי' אפילו אחת לא לקי [אלא] היינו טעמא דהכא כתיב לאו כל חלב שור וכשב [ועז] לא תאכלו דכי נמי חשבת לשור וכשב ועז ללאו שבכללות מ"מ נימא האי לאו [חשוב] אבל התם אין הלאו מבואר כי ע"י הפרטות אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל וכן אלמנה וגרושה לא יקחו: גליון. תימה אמאי חשיב ליה לאו שבכללות אפילו [לאביי] דאמר אין לוקין על לאו שבכללות היינו [דוקא גבי] כי אם צלי אש שכולל נא ומבושל יחד וכן מכל אשר (יצא) [יעשה] מגפן כן כי נפש הוא חובל שכולל יחד כל (סה) [דבר] שעושין בו אוכל נפש אבל נא ומבושל של זג והרצן רחיים ורכב [וכל חלב שור וכשב ועז כיון דהן מפורשין הלאו קאי אכל חד וחד וי"ל דזג והרצן וכן כולם] הם שני שמות אבל חלב שור וכבש ועז שם חלב אחד וכן יש לתרץ על לחם קלי וכרמל דהכל שם חדש הוא וכן מעשר דגן תירוש ויצהר הכל שם מעשר הוא וכן יש להקשות להיפך דגבי לאו שבכללות דהתם איכא דאמר אליבא דאביי אפילו אחדא לא לקי וי"ל דלענין מלקות חדא עדיף טפי חלב שור וכבש דחד שם הוא מלאו שכולל יחד בכלל שני שמות וכן לחם וקלי וכרמל ומעשר דגן תירוש ויצהר ע"כ גליון הרא"ש ז"ל: ז] נילף שור שור משבת. מה להלן חיה ועוף כיוצא בהן כו' וחלב דעוף היכא משכחת לה בחלב הדקין [והא דלא] נקיט עוף כשאמר [שור וכבש] הא דאסיר הא דחיה שרי [דהתם] לא נקט עוף [משום] דלא יכול לרבות חלב [עוף] בכלל חלב בהמה אבל בתר כך דגמור גז"ש הו"א אפילו עוף מכח גז"ש: גליון הו"א נילף שור שור. וא"ת א"כ לשתוק גם משור כדאמרינן לעיל דאי הוי כתיב חלב סתם אמרינן [הכל אסור אפילו חיה וי"ל] דלא הוי אמרי' אלא חלב [חיה] אבל דעוף לא מקרי חלב מהני גז"ש דשור שור משבת דמרבינן אפילו עוף עכ"ל הרא"ש ז"ל: שור שור משבת כו' וחלב דעוף כו'. וא"ת מאי שנא דכי ילפינן גז"ש אמרי' אפילו חלב עוף ולעיל כי כתיב חלב סתמא אמרי' חלב חיה ולא חלב עוף וי"ל [דאי כתיב] סתמא חלב ועוף לא מיקרי חלב אבל אי יליף לה מגז"ש צריך לומר דומיא דשבת ובהכי נמי ניחא דלא קשיא להאי דאמר דאי כתיב חלב שור הו"א נילף שור שור משבת ואמאי כתיב שור כלל דמחלב סתמא ידעינן ליה שפיר ולפי מה דפי' ניחא [דאי לא הוי] כתיב שור שור לגז"ש מחלב סתמא לא הוי אסרינן חלב עוף. ר' ברוך: שור. ס"א מסיני אבל לא מצינו שור אצל סיני אלא בהמה: כג] רבי ישמעאל סבר למידין לאו מלאו. פי' (כי ההיא) [כההיא] דבשר בחלב השנוייה בפ' כל הבשר לא תאכלנו בבשר בחלב הכתוב מדבר או אינו כו' עד [בשני מינין] פי' בשר בחלב וזהו לאו מלאו מכרת (כי הכא) [כהכא] דהכא כתיב כל חלב שור וכבש ועז לא תאכלו ולעיל איירי [באיסור כרת] והאריכות משובשות וכך היא הצעה ולא יותר והכא בהא קא מפליגי מר סבר למידין לאו מלאו ולאו מכרת ומר סבר לאו מלאו למידין ולאו מכרת לא ילפינן וכן פרש"י. ר' ברוך: כג] לאו. מתיבת מלאו עד סוף השיטה תיבת כרת ל"ש: ה"ג מר סבר למידין לאו מלאו ולאו מכרת ומ"ס לאו מלאו ילפינן לאו מכרת לא ילפינן כך גירסת רש"י ז"ל ומה שכתוב בספרים שיבוש: הרא"ש ז"ל. סבר למידין לאו. דחולין ממה דכתוב בעניינא דקדשים ובקדשים לית בהון חיה כך הוא בס"א גליון: כו] א"כ לימא קרא כל חלב. פי' מהתם ידעינן מיעוטא דילפינן מהשוה בשניהם וא"ת [חלב] (חייב) בעז מהיכא ידעינן אי מתרוייהו א"כ איכא למיפרך מה להצד השוה שבהם שכן יש בהם צד רבוי אצל המזבח וי"ל דסמוך אתירוצא [דלאחר תירוצא] דלעיל דכ"ע ילפי דבר מענינו וה"נ נימא דכיון דדבר הלמד מעניינו מה גבי קדשים שור וכשב ועז אף גבי חלב. תוס': גליון א"כ לימא קרא כל חלב כו' וא"ת איך ידעינן עז כו' כדלעיל בתוס' וי"ל דסבר ר' ישמעאל דילפי עז מדבר הלמד מעניינו דבקדשים כתיב בהמה אבל רבנן סברי כיון דכתיב שור וכשב ולא עז לא הוי ילפינן [מקדשים] עכ"ל הרא"ש ז"ל: א"כ לימא קרא כל הלב שור כו'. וא"ת אמאי לא פריך כמו לעיל אי כתיב שור וכשב (ועז) [עז] לא אתי מינייהו דאיכא למיפרך מה לשור וכשב שכן יש בהן צד רבוי אצל מזבח וי"ל דהשתא דאמר דבר למד מעניינו לא שייך למיפרך הכי. ר' ברוך: ל] כגון דאכל חלב דקדש ור' יהודה היא. דאמר חייב שתים בחלב מוקדשים דתניא כו' אבל לא חשיב לאו דזורות דלא חשיב רק לאו דחלב. תוס': חלב דקודש ור' (אות ה' נמחק) כגון דאכל חלב דקודש וכר"י פי' דמוקי ב' לאוין בחלב דקודש והיינו ב' שמות משום דשני לאוין כתיבי ביה אבל אשם מעילות לא קא חשיב דזהו שם אחד דבשלמא לעיל דהוי מוקי לה כגון שאכל חלב (ונותר) [דנותר] הוי פריך נחייב נמי משום קודש אבל הכא לא חשיב אלא שם אחד וקרי ליה ב' שמות משום דכתיבי ביה שני לאוין. ר' ברוך: לה] שלש מחכו עלה במערבא לוקמא כר' ישמעאל כו' מודה הוה ר' ישמעאל כו' [השתא לא] מתוקמא כר' יהודה כו' אלא אמר ר"ל כו' ואית דגרסי כגון דאכל חלב דקודש ודלא כר' יהודה פי' דמחייב תלת באוכל חלב מוקדשים דתניא אכל חלב כו' מודה היה ר' ישמעאל השתא נמי מתוקמא כר' יהודה ול"ג אלא ה"ג רשב"ל אלא ארשב"ל אמר דשינויי אחרינא היא. תוס': ונוקמא כר' ישמעאל וכגון שאכל חלב שור וכבש או שור ועז אלא אמאי לא אוקמת כו' השתא נמי לא תוקמא כר' יהודה אלא ארשב"ל משום בר תוטני כו' לישנא אחרינא אמר רב כו' ודלא כר' יהודה וחייב שתים דקתני משום חלב ומשום קודש דהיינו מעילה והיינו דלא כר' יהודה דלר' יהודה חייב ב' משום חלב והוי ליה למימר אלא אתיא כרבנן דבקודש ליכא תרי לאוין משום חלב (ונוקמא) [אלא אמאי לא אוקמת דלא] כר' ישמעאל כו' רשב"ל אמר ושינוייא אחרינא [הוא ול"ג] אלא. ר' ברוך: ע"ב ג] א"ר אלעזר (אות י' נמחק) מודה היה ר' יהודה לענין קרבן. דאינו חייב אלא אחת ואע"ג דאיכא תרי לאוי לא דמי ללאו דעריות דשם חלב חד הוה וכן לקמן [גבי] דם דאיכא שלש כריתות נראה דאם אכל בהעלם אחד דם חולין ודם קדשים ודם כסוי דלא מחייב אלא חדא משום דשם דם אחד הוא ולהכי [לא תני] להו בהדי כריתות דמתני' אע"ג דלא תני יתהון בבונכיהון. עכ"ל הרא"ש ז"ל: ה] אכל חלב נבלה לוקה שתים. חד משום נבלה וחד משום חלב אבל לא משום טריפה דאיצטריך כדאמרן [זבחים דף ע' ע"א חולין דף ל"ז ע"א] התורה אמרה יבא איסור נבלה ויחול על איסור טריפה ויחול על איסור חלב: חלב מוקדשין לוקה שלש. פי' שתים משום חלב ואחד משום מעילה וא"ת והא לית ליה לר' יהודה איסור חל על איסור כי אמר [חולין דף ק' ע"ב] יכול האוכל נבלת עוף טמא מטמא בגדים אבית הבליעה ת"ל נבלה וטריפה לא יאכל לטמאה בה מי שאיסורו משום בל תאכל נבלה יצא זה שאין איסורו אלא משום בל תאכל טמא ואיך יחול איסור מעילה על איסור חלב וי"ל דשאני התם דכתיב כל חלב לה' לרבות אימורין א"נ י"ל שהוא איסור חמור על איסור קל שחלב הותר מכללו ומתוך כך ניחא [שהרי לר"י] אית ליה דלוקה משום חלב ומשום נבלה משום דכתיב קרא ודרשינן יבא איסור נבלה ויחול על איסור חלב ואמאי לא נגמר מיניה בעלמא אלא ש"מ גבי חלב שאני שכן הותר מכללו. גליון: ו] בשלמא לר' יהודה היינו דכתיב [תרי] קראי כו' וכל זר לא יאכל קדש. וקשה ההוא קרא [כתיב] גבי תרומה ונראה לומר דס"מ הוי אזהרה למעילה דגמרי' חטא חטא מתרומה והא דממעטינן במעילה [דף י"א ע"א] לא ממעילה דוקא ממיתה ממעטינן להו ולא מאזהרה אבל מ"מ [קשה] דקאמר בסמוך גבי דם ד"א הואיל ואימעיט ממעילה אימעוט נמי מזרות והוי ליה למימר אימעיט נמי מלאו או ממלקות שהרי לאו דזרות ולאו דמעילה חד הוא וע"ק דבדם [נ"א איך] (אין) שייך בו מעילה אי לאחר כפרה אמרינן ונמכרין לגננין לזבל ואי קודם כפרה הא אמרי' קודם כפרה כלאחר כפרה וא"כ זה אינו שהרי אינן שוין וע"ק דאמרי' במס' מנחות [דף ע"ד ע"א] כהן שאכל מן האימורין מהו לאו דזרות לא קא מיבעיא לי פי' בקונטרס לאו דמעילה א"כ הוי ליה למימר לאו דמעילה לא קא מיבעיא לי לכך נראה לומר דגרסי' הכא משום וזר לא יאכל ומיירי היכא דלא שייך ביה מעילה כגון לאחר כפרה ומיירי דוקא באוכל (ובנהנה) [ולא בנהנה] דליכא מעילה והשתא ניחא הא דלקמן וההיא (דהכא) [דמנחות] דלא נקט לאו דמעילה דלא שייך בהו מעילה דגבי [דם] ליכא מעילה והא דפריך לעיל [ונחייב] נמי משום קודש לאו משום מעילה פריך אלא משום לאו דזרות משום דלית בהם אשר [כיפר מהם] א"כ לית ביה מעילה [לכן] מסתבר ליה דלא אתא ברייתא רק לטפויי איסור מדקאמר הכא במאי עסקינן כגון דאכל חלב דנותר ולמאי [הביא] [נ"א ולמאן דצריך] האי קרא [דאחת] מהנה תיפוק ליה דאיכא לאוין מוחלקין ושמות מחולקין אלא ש"מ דלא אתא רק לטפויי איסור בחתיכה א' ולכך פריך ונחייב נמי משום קרש [ולא] גרסי' ור' יהודה היא והא דלא נקט לאו דמעילה משום דלא דמי דלאו דמעילה בשוה פרוטה ואינך [בכזית] ועי"ל דפי' הקונטרס עיקר וכדפי' דגמרי' חטא חטא מתרומה והא דקאמר במנחות לאו דזרות לא קא מיבעיא לי ולא קאמר לאו דמעילה [לישנא] דקרא נקט והא דקאמר סד"א הואיל ואימעיט [ממעילה] י"ל דה"פ הואיל ואיתמעיט מקרבן מעילה אבל לאו דמעילה לעולם איכא כדמסיק נהי דאימעיט דם מקרבן מעילה מלאו לא אימעיט ולקי עליהן מהיקשא ומסתברא דהיקשא אתא ללאו ולא לקרבן דגבי (קרבן) [לאו] כתיב [היקשא] ובדם שייך מעילה כדאמר לעיל לפני כפרה דלא אימעוט אלא מקרבן מעילה אבל [לאו] מיהא איכא ויש ספרים דגרסינן הואיל ואימעיט מטומאה והכי הוי מסקנא דדם אית בהו משום זרות ולא משום טומאה דהכל זרים אצל [חלב ודם] ואין הכל טמאים דרוב בני אדם טהורים הן ועי"ל דלא חשיב רק לאוי דשייכי בחלב ואימורין (שהן) [או דם שהדם] קדשי מזבח אבל מעילה [שייך] אף בקדשי בדק הבית ועוד דשייך נמי בהנאה בלא אכילה והא דפריך ונחייב נמי משום קודש היינו משום דחשיב התם לאו דנותר ולא שייך טפי בחלב משאר בשר והא דלא לקי משום חלב וחלב טריפה יעשה לכל מלאכה [ואכול לא תאכלוהו] משום דלא כתיב בעניינא דקדשים וא"ת מ"מ [בחלב מוקדשין] היאך לקי משום זר לא יאכל כי קדש הם והא אין ראוי לאכילת כהנים ואמרי' [במכות דף י"ח] כל היכא דקרינן ואכלו אותם אשר כופר בהם קרינן ביה וזר לא יאכל כי קדש הם וי"ל דה"פ כל היכא דלא קרינן ביה [בבשר אשר כופר בהם דהיינו לפני זריקה לא קרינן וזר לא יאכל] אבל הכא בבשר קרינן ביה אשר כופר בהם (לפני זריקה) קרינן ביה וזר לא יאכל בכל מילי הן באימורין והן (בחלב) [בדם] אבל מ"מ קשה אמאי לא חשיב הכא בחלב המוקדשין לאו דכליל תהיה ולא תאכל וי"ל דפלוגתא היא ובפלוגתא לא קא מיירי א"נ לאו שבכללות הוא ומטעמא קמא [ניחא] לרבנן דאימעיט דם מזרות אמאי לא חשיב ליה בפ' כל הבשר גבי חומר בחלב מבדם אלא י"ל דבפלוגתא לא קא מיירי: גליון. הקשה הר"ר אלחנן ולילקי נמי משום כליל תהיה כדאיתא בפ' כל המנחות וכן בפ' אלו הן הלוקין פריך ולילקי נמי משום דר' אלעזר דאמר כל שהוא בכליל תהיה ליתן לא תעשה על אכילתו וי"ל דמיירי באימורין שנפסלו דליתנהו בכליל תהיה. עכ"ל הרא"ש ז"ל: ט] הא תלתא. תימה דהא האי קרא גבי תרומה כתיב והיכא ילפינן מיניה איסור זרות בחלב דקודש ואי משום דגמרינן מעילה חטא חטא מתרומה כדאיתא בפרק בתרא דמעילה א"כ נילף נמי מיניה איסור הנאה לדם וחלב דקודש כמו אכילה כדין מעילה דהוי אסור ליהנות כמו לאכול וזה אינו דהא אמרי' גבי דם יצא לנחל קדרון נמכר לגננין לזבל אלמא דגבי דם כתיב הוא ודרשינן מיניה הוא לפני כפרה כלאחר כפרה מה לאחר כפרה אין בו מעילה אף לפני כפרה אין בו מעילה וכמו כן אין בו איסור הנאה לכך נראה לר"י דגרסי' וזר לא יאכל כי קדש הם והיינו קרא דזרות ולא אסרינן מיניה אלא אכילה ולא הנאה דגבי קודש הוא דכתיב וא"ת והא אמרי' בפרק בתרא דמכות דאוכל מבשר חטאת ואשם לפני זריקת דמן אינו לוקה ומפיק לה התם מדכתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם וזר לא יאכל כי קדש כל היכא דקרינן ביה ואכלו אותם אשר כופר בהם כו' עד כי קדש הם וא"כ היכי ילפינן מיניה איסור זרות לדם וחלב דקודש וי"ל הלא ממעטינן כי אם לפני זריקה דלא קרינן ביה כלל ואכלו אותם אשר כופר בהם אבל לאחר זריקה דקרינן ביה ואכלו אותם כו' בדבר הראוי לאכילה קרינן ביה שפיר וזר לא יאכל כו' אפילו בחלב ודם: יב] אבל חלב מוקדשין דהותר מכללו. פרש"י כו' ולא נהירא דהא לקמן הוזקקנו לעשות צריכותא לרבנן גבי דם ולא שייך לפרש הכי ור"י פי' הותר מכללו לגבי מזבח ולאישים וזה שייך נמי גבי דם. תוס'. אבל חלב מוקדשין דהותר מכללו פי' הותר בכלל איסורו להקריבו ע"ג המזבח אע"ג דשאר כל מילי האסורין להדיוט אסורים נמי לגבוה כדדרשינן ממשקה בני ישראל מן המותר לישראל סד"א מדאישתרי לגבוה אישתרי נמי להדיוט קמ"ל. גי' ע"כ הרא"ש ז"ל: אימא מדהותר כו'. וא"ת היאך אפשר לומר כן מאחר דחולין אסור איסורא להיכא אזיל אטו משום דאקדשא פקע לה איסור חלב מיניה וי"ל דאפשר לאוקמא בולדות קדשים ומקדושת אמן הן קדושים שלא היה בו איסור חלב מעולם. תוס': יג] מדהותר. מכללו (תיבת בשרן נמחק) ס"א מדהותר בשרן. אישתרי נמי חלבן. גליון ק"ק דכיון שהבהמה היתה חולין איתסר החלב וכי משום דאקדישו פקע איסורא וא"כ ע"כ קרא יתירא לאפושי לאוי אתא וי"ל דלמא קרא אתא לבהמה קדושה ממעי אמו דלא היתה חולין מעולם. וכן בתוס' [כתוב למעלה]: יז] לאו מלאו ילפינן. ה"ג כמו למעלה ול"ג אלא לר' יהודה כל חלב וכל דם לא תאכלו למאי אתא וה"ג רש"י ת"ר כל חלב וכל דם: ולאו מכרת. ס"א קס"ד דר"י דיליף חולין מקדשים אית ליה כרת בחלב חולין כי היכא דשמעינן ליה דדריש כל ובין לר"י ובין לרבנן לחיובי כרת דאפקי ליה מכי כל אוכל חלב אע"ג דרבנן לא דרשי כל כי כל דרשי ואלא לר"י. גליון [אא"ה עיין בפירוש ראב"ק ח) עכ"ה]: כז] תאכלו רבי אומר מה חלב מיוחד שחלבו חלוק מבשרו. פירוש שהבשר מותר והחלב אסור ואי מיירי בבהמה טמאה יש לפרש שעל הבשר איכא לאו ולא כרת ועל החלב איכא כרת [אא"ה זה אינו מובן כי הוא נגד משנה מפורשת חולין (דף קי"ז ע"א) וחלב אינו נוהג אלא בבהמה טהורה עכ"ה] א"נ חלבו חלוק מבשרו לענין התראה. הרא"ש ז"ל: ל] וזה לכם הטמא. וא"ת מהא איצטריכא לומר שהדם כבשרו לטמא וי"ל דמצי מייתי קרא אלה הטמאים דמהתם נפקא לן דמצטרפין אלא מביא הפשוט כמו גבי נגע כדאמר [שבת דף כ"ה ע"ב] לי ולא לאורו ועי"ל דהכי פריך ממקרא דוזה לכם הטמאים חזינא דדם כבשר לטמא בכעדשה וא"כ פשיטא שמצטרפין יחד: לג] לאכילה. אכילת שרצים בכזית לאפוקי מפרש"י שפי' [במס'] חולין [דף ק"כ ע"ב] מה לשרצים טהורין שהן במשהו ופי' בכעדשה דבטומאת שרצים כתיב אכילה ועוד דא"כ למה לי צירוף [אא"ה זה אינו מובן הא בעינן צירוף לעדשה עכ"ה] ועוד דאמרינן בפ' קדשי מזבח [דף ט"ז ע"ב] אמר רב יהודה [אמר רב] אכל שרצים לוקה עליו בכזית והא דקאמר בכעדשה במובדלין דבר הכתוב: לג] בדם. למה אחת לדם (אות א' י' ד' נמחק) אחת לדם חולין ואחת לדם קדשים וא"ת לר' יהודה דמפיק דם חולין מוכל תלתא קראי דכתיב מה לי וי"ל דלא אתא ריבויא רק לדם התמצית ודם חולין דנקט לגבי דם התמצית [לאו דוקא וא"ת] לר' יהודה תלתא קראי למה לי שתרי תרי מינייהו בקדשים שהרי אותו קרא כל דם לא תאכלו בכל מושבותיכם כתיב בעניינא דקדשים וכרת דכתיב בצו את אהרן בקדשים בהדיא ולמה צריך תלתא קראי בקדשים וי"ל דאיצטריכו תלתא קראי חד לדם קדשים וחד לדם התמצית פי' דקדשים וחד (לכסוי) לדם [כסוי] ובההיא ברייתא [גרסינן דם] חולין מנין ת"ל כל אוכל חלב ול"ג דם התמצית. גליון הרא"ש ז"ל: לז] אחת לדם חולין כו'. וא"ת ולר"י דמפיק מוכל דם דם חולין וקדשים ודם התמצית ושני אפשר דמוקי לה לדם כסוי אלא שלישי למאי אתא וי"ל דמוקי לה לדם חולין ומכל דם לא נפקי אלא קדשים ודם התמצית אע"ג דתני חולין אגב גררא נסבא ועיקר לא אתא אלא לדם התמצית וכעין זה מצינו בפ' אלו מציאות גבי והתעלמת פעמים שאתה מתעלם כו' עד והתעלמת ומוכח התם דעיקר קרא לא אתא אלא לזקן ואינו לפי כבודו ואידך אגב גררא נסבא וה"נ נימא הכא. תוס': לח] ואחת לדם כסוי. פרש"י דסד"א כיון דנבלל בעפר נתבטל ותימה למה יתבטל אם ניכר בו ממשות דם וי"ל כיון דעיקר איסור דם בקדשים כתיב דכתיב כי הדם בנפש יכפר סד"א דם חיה ועוף הצריך כסוי לא נאסר וא"ת כיון דאיכא שלש כריתות בדם וגם שלש חטאות אמאי לא תני חלוק חטאת במתני' גבי דם וגם לא תני ליה בבונכיהון וי"ל דשם חלב חד וכן דם כדאמרי' לעיל ומודה ר"י לענין קרבן דאין מביא אלא חטאת אחת עכ"ל הרא"ש ז"ל:

דף ה ע"א ה] ואימא קלי דמייתר מחייב חדא כו'. קשה דלעיל קאמר שור וכשב ועז למה לי ש"מ לחלק ולא קאמר עז דמייתר מחייב חדא ואכולהו מחייב חדא ואומר ר"ת דלעיל דכתיב בעניינא דקדשים וסברא דבר הלמד מעניינו אית לנו לרבות כל הדומין לעז כדאמרינן לעיל מה אחותו מיוחדת שהיא ערוה שחייבין עליה בפני עצמה כו' אלמא דמרבינן ליה דדמי ליה ה"נ מרבינן שור הדומה לעז שכן נתרבה לעז כשב דדמי ליה בפסח [אבל קלי וכרמל לא כתיב] בעניינא [דמנחות] ואיצטריכו לגופייהו אבל לעיל לא צריכי אלא להתיר הלב אליה דבעניינא דקדשים דאיירי בכל בהמות כתיב הלכך אמרי' בקל דאתא לחלק: ט] נאמר כאן ואוכליו עונו ישא ונאמר להלן והנפש האוכלת כו'. גליון בקדשים בתר קרא דחוץ למקומו ואוכליו עונו ישא בנותר כי את קדש ה' חלל ונכרת (וכוליה) [ואכוליה] לא קאי דבפיגול דחוץ לזמנו כתיב [בצו את אהרן] והנפש האוכלת ממנו עונו תשא ודרשינן בפ' כל הזבחים ממנו חוץ למקומו דפסול מחשבה כותיה ומוקמינן ואוכליו עונו ישא בנותר [דקדש] קדש גמר וילפי כרת בחוץ לזמנו מגז"ש דעון עון ע"כ: יב] באש לא יאכל כי קדש הוא מה להלן נותר אף כאן נותר (תיבת וגומר ל"ש ונמחק) אמר אביי כו' שהרי בתו מאנוסתו וקשה דהא אביי הוא דאמר בפ' הנשרפין [דף ע"ו ע"א] ק"ו [על בת בתו ענוש כרת על] בתו לא כ"ש י"ל דכיון דבת בתו גופיה לא ידעינן שריפה אלא בגז"ש דזימה זימה ובתר הכא יליף בתו מק"ו אין לחוש אי נקט הכא בתו כיון דבתו מבת בתו דאתיא בגז"ש דעון עון עכ"ל הרא"ש ז"ל: יז] קטרת. כתיב והקטרת אשר תעשה כל עשיית דהקטרה דמקטיר קטרת לחצאין פרס כו' אפשר דמקטיר פרס שחרית ותימה דאמרי' בפ' השוחט והמעלה המקטיר כזית קטרת בחוץ חייב חצי פרס בפנים פטור ומסיק מאי פטור פטור צבור. תוס'. אפשר דמקטיר פרס שחרית הא דנקט פרס ה"ה בכזית שהרי אמרי' המקטיר כזית קטרת בחוץ אלמא שהוא מתקבל בפנים אלא נקט דרך הקטרת ורגילתו. הרא"ש ז"ל: יח] תנא מניינא קמ"ל. גליון פרש"י דהא כולהו כתיב בקרא הכי ולא נהירא דהרבה דברים השנויים במשניות ובברייתות איתנהו בקראי ועוד דהל"ל קרא אתא לאשמועינן אלא פריך אהא דקתני נמצא אלף ושבע מאות וחמשים מניינא אתא לאשמועינן הא מנה כבר כל אחד ואחד בפני עצמו וכה"ג פריך בפ"ק דקדושין [דף י"ז ע"א] דאמר חייב להעניק ה' סלעים מכל מין ומין שהן ט"ו סלעים ופריך ור"מ מניינא אתא לאשמועינן וכן איתא [ביומא דף ל"ה] בפרק [אמר להם הממונה] אצל אצטלית של (כהנים) [כהן גדול] עכ"ל הרא"ש ז"ל: יט] יודע בהכרעות מכלל דאית בהו הכרע רב יהודה סבר קנמן כשם (תיבת אלמא ואות ד' נמחק ותיבות אלא אמר ל"ש) המקום יודע בהכרעות לשלם שכר להמכריעים ור"י פי' המקום יודע שישראל מכריעין כששוקלים הקדשות לפיכך לא רצה לפרש שלא יהיה צריך: כ] שלא יניח משקל במשקל. שלא ישקול [אלא] כנגד המשקל [אבל] לא בושם [בצד] חבירו ל"א ושלא ישים משקולת זה בתוך זה כמו שעושין בארצנו וכן פי' הרא"ש שלא יניח משקל כדרך שרגילין לעשות משקל תוך משקל והפנימי קטן והולך ומתרבה אלא כל המשקל היה חתיכה אחת והיינו בד בבד משקל יחיד יהיה עכ"ל הרא"ש ז"ל: ע"ב טז] הוא שלום הוא צדקיה. דליכא למימר הוא שלום הוא יהואחז ויוחנן אחר היה משום שהפסוקים מוכיחים שיהואחז גדול מצדקיה וגם מלך קודם יהויקים ואם כן למאי הלכתא קורהו בין בשנים ובין במלכות קודם וליכא למימר דשלום היה את רביעי לפי שמצינו ששלום מלך בימי ירמיהו ובימי צדקיה והכתוב העיד ולא היה אחריו מלך בישראל:

דף ו ע"א טו] וערפו שם את העגלה. הכא מפיק איסור הנאה משם ובפרק אין מעמידין [דף כ"ט ע"ב] מפיק

ח) ר"ל סרגמ"ס:

[illegible]

צבור לצורך כל השנה אלמא מקטורת שהיה עושה היחיד בביתו היה עושה ממנו לצבור וקשיא לריב"ת דאמר כל מעשיה לא יהא אלא בקודש ומשני באותן הניתנין לאומנין בשכרן: דתנן גרסי' ומשנה היא בשקלים. תוס': לד] מפרישין שכר האומנין. פי' היו נוטלין מעות מן הקופה כנגד שכר אומנין ואמר גזבר אחר זכה במעות הללו לצורך האומנין וע"י כך יצאו המעות לחולין דלב ב"ד מתנה עליה כדאיתא במס' שבועות: תוס': מפרישין ממנה. פי' מתרומת הלשכה: שכר האומנין. ומזכין המעות לאומנין ע"י אחר ויוצאין לחולין בלא חילול כי מתחלה הוצרכו ליתנם לכל נוטל שכרן מתרומת הלשכה כדאמי' בפ' בתרא דכתובות. תוס' הרא"ש ז"ל: ומחללין אותה. פי' המותר היה מחללה על המעות ויצא המ[...] לחולין ונותנין לאומנין בשכרן וחוזרין ולוקחין אותה מתרומה חדשה שלא [היה מקטיר] המותר לשנה הבאה בלא חילול דר"ח ניסן וי"ה היה לשקלים דאמרה תורה חדש והביא קרבן מתרומה חדשה כדאמרי' במס' ר"ה ומש"ה היה מחלל תחלה [במעות] קודש שיתן לאומנים לפי דאין הקדש מתחלל על המלאכה ואפילו לר"ע דאמר הקדש מתחלל על המלאכה ה"מ הקדש של יחיד אבל מותר קטרת שהיה קדוש קדושת הגוף והיה נכתש במכתשת שהיה כלי שרת אפילו ר"ע מודה שאין לב ב"ד מתנה עליו לפיכך היה צריך לחללה תחלה קודם שינתן לאומנים ואמר ר' אושעיא דמתני' דמקדיש נכסיו איירי שמקדישה האומן כשנתנוה לו בשכרו קודם שלקחוה ממנו והשתא לא קשיא לריב"ת דבקודש היתה נעשית. תוס': ומחללין. מותר הקטרת על אותן המעות ועל מעות אחרות של חולין יכול לחללו אלא דהכי צניע טפי ואע"ג דקטרת קדוש קדושת הגוף מדנפסל בטבול יום כדאיתא בפ"ק דפסחים הגחלים והלבונה והקטרת שנגע בהם טבול יום במקצתו פסל את כולה אפ"ה מתחלל ויוצא לחולין מפני שלב ב"ד מתנה עליהם. תוס' הרא"ש ז"ל: לו] תני רב (יוסף) [יהודה] חוזרין ולוקחין אותה מתרומה חדשה והכא גבי מקדיש נכסיו לא תני ליה אלא ינתנו לאומנין בשכרן ולא קתני חוזרין ולוקחין אותה מתרומה חדשה מכלל דלאו בקטרת גמורה קא מיירי אלא כשנעשית בחולין וקרי להו קרבנות צבור ותיובתא דריב"ת והקשה מורי הר"מ למה הביא מלתא דרב יהודה בלא מלתא דרב יהודה נמי היה יכול לומר מדפי' בן עזאי במלתא וחוזרין ולוקחין אותה מתרומה חדשה ור"ע לא תני ליה אלמא לר"ע לית ליה חוזרין ולוקחין כו' כדפי' לעיל ושמא היה רב יוסף מביא מלתא דרב יהודה משום שהיה רבו א"נ שמא אי לאו מלתא דרב יהודה הה"ל דהוזרין ולוקחין דתני בן עזאי קאי נמי אר"ע זו היא השיטה שקבל מורי הר"ר שמואל ושמא כל זה אינו צריך דלא תני במלתא דבן עזאי חוזרין ולוקחין מתרומה חדשה אלא תני מתרומת הלשכה ושמא לא היה ממתין עד סוף שנה אלא מיד היו חוזרין ולוקחין אותן וניחא בהכי דמייתי מלתא דרב יהודה וגם חילוק שפי' לעיל בין ר"ע ובן עזאי אינו ולא פליגי אלא בהקדש מתחלל על המלאכה. תוס': לז] הקטרת וכן כי אתי רבין אר"י באחד מסממני הקטרת. באחד מסממני הקטרת ינתן לאומנין בלא חילול כי המקדיש הקדיש על דעת לב ב"ד לעשות בה מה שירצו והא דאין עושין ממנו לקטרת דזימנין מקדישין אחר פיטום הקטרת אי נמי חיישי שמא לא ימסרם יפה יפה: תוס' הרא"ש ז"ל: ע"ב ח] אחת לששים או לשבעים. בירושלמי ל"ג לששים אלא לשבעים וי"ס דגרסי' לע"ב והחשבון [אינו] מכוון ומצומצם כי חפניו היו מחזיק חצי מנה ותשאר ב' מנים וחצי: גליון אחת לששים או לשבעים שנה היו מפטמין אותן לחצאין ול"צ דלס' שנה היאך יעלה מותרות של ג' מנין של יום הכפורים לקפ"ב מנין וחצי שהוא חצי משס"ח כי ס' פעמים ג' מנה הן ק"פ וחסר מהם מלא חפנים של כה"ג ויש דוחקים לפרש פעמים שהס' שנה נשלמו בשנה ראשונה שלאחר העיבור ויש מותר עשרה ימים של יכ"א ר"ד יתרון ימי שנות החמה על שנת הלבנה או בשנה שניה שאחר העיבור ויש יתרון כ"א ימים ול"נ כי חפנים של כה"ג של ס' שנה אי אפשר שלא יחזיקו יותר מב' מנים וגם לס' שנים (קבעי) [רביע] היום שבכל שנה יותר על שס"ה ימים שלה למ"ו ימים וגם מותר של יכ"א ר"ד (מצטרפין) [היו שומרין] אותו להשלים שנת העיבור ובירושלמי ל"ג לס' אלא לע"א ואית דגרסי לע"ב. ע"כ מהרא"ש ז"ל: ה"ג ת"ר אחת לששים או לשבעים היו מפטמין אותה לחצאין. פי' לפי מה שנשאר מג' מנין של יוה"כ לאחר החפינה היה עולה לחצי השיעור של שס"ה והיו מפטמין החצי האחר ותימה היאך נוכל למצוא דבר זה שהרי ע"כ כל אותו הנשאר מותר החפינה של יוה"כ היה דאין לומר מותר של כל שנה שהיה עולה י"א בכל שנה פשוטה לפי ששנת החמה יתירא על שנת הלבנה י"א ימים שהרי היה צריך אותו המותר להשלים כשמעברים את השנה וא"כ ע"כ כולו ממותר החפינה היתה וכי תחשיב כל הג' מנין ואפילו לא יהיה החפינה מחזיק כלום לא עלו כי אם ק"פ מנין לס' שנה ועדיין חסר ממנה ב' מנין ומחצה מחצי שיעור של שס"ה וא"כ היאך יכול להיות שלא היו מפטמין רק לחצאין וצריך לומר דלפעמים היה נשאר כ' מנין של שנים פשוטין והוו מערבין אותו מותר עמו והיה עולה כ' ושמא החפינה של ס' שנים לא היה עולה כי אם י"ח מנין ונשאר קפ"ב ובריי'תא ירושלמית גרים אחת לע"ב ולפי זה כשתחשוב החפינה של כל שנה פרס וישאר בידך ק"פ מנים מב' מנים ומחצה הנשארים אחר החפינה ואז לא תחסר לנו כי אם ב' מנים ומחצה מחצי השיעור של שס"ה ושמא החפינה לא היה עולה ממש פרס רק פרס פחות משהו ואותו משהו היה עולה לע"ב שנים ב' מנים ומחצה ואז תמצא השיעור מצומצם. תוס' מהר"פ ז"ל: ד] והא אפשר דמפטם פרס בשחרית האי שיעורא הוא לכתחלה אבל בדיעבד אפילו הקטיר כזית יצא ידי הקטרה דאמר בפ' השוחט והמעלה [דף ק"ט ע"א] המקטיר כזית בחוץ חייב ואי לא הוה מתקבל בפנים לא היה מתחייב בחוץ ועיין בתוס' לעיל דף ה ע"א. הרא"ש ז"ל: ט] ואמר ר' יוחנן כשם שהדבור רע ליין. בפרק כל הקרבנות [דף פ"ז ע"א] גבי זרק את הגיר והקיש בקנה קאמר כי הכא מסייע לר' יוחנן דאמר ר' יוחנן כשם שהדבור יפה לבשמים כך רע ליין דלא ידעו אהי מינייהו אמר ר' יוחנן כי קאי הכא אמרי' הא התם אמרת וכי קאי התם אמרי' אדהכא אמרה: י] אחד עשר סממנין נאמרו למשה מסיני. כתבתי לעיל ומפיק לה בסמוך מכלל ופרט וכלל ובתוס' כתבו דכל הני מרבינן שאינן כתובין גבי קטרת כתובים בשמן המשחה מר זה מר דרור וקציעה תרגום של קידה ול"נ שלא נוכל ליישבם כולם אלא בכלל ופרט מרבינן להו כדמפרש בסמוך ומה שכתוב בישעיה לא קניתי לי בכסף קנה ופרש"י שהיה הנביא מוכיחן שלא היו [כו' ע"ל ע"א אות כ"א] תוס' מהר"פ ז"ל: יב] לכתוב רחמנא חד פרטא ופריך מיצרך צריכי וחלבנה לגופיה אתא מפני שריחה רע הוא וא"ת אי חלבנה מין אילן הוא לכתוב בהדיא שחלת בהדה ואי מין גדולי קרקע הוא לכתוב בהדה נטף בהדיא וי"ל הו"א חלבנה לגופיה דאתא מפני שריחה רע ושחלת דכתיב בהדיא ה"ה לכל מילי ולא מין אילן עי"ל דוקא חלבנה שהוא גדולי קרקע צרכינן קרא לרבויי אע"פ שהוא (נ"א שאין) ריחו רע ולא איפכא אי כתוב בהדיא שחלת: יג] א"כ מן קח לך נפקא. פי' א"כ דלא אתא למניינא אלא לכלל ופרט וכלל לא נכתוב סמים קמא ומן קח לך דרשינן שפיר כלל וא"ת כיון דצריכי סמים למניינא היכא דרשינן מינייהו כלל ופרט וכלל וי"ל דלא צריך ייתור למדרש כלל ופרט וכלל ואע"ג דאיצטריך לגופיה דרשינן כלל ופרט וכלל. תוס' מהר"פ ז"ל: יד] א"כ נכתוב סמים סמים. וא"ת אי כתיב כן היאך דנין אותו בכלל ופרט ותלא האי תנא תנא דבי ר"י הוא ואית ליה דשני כללות הסמוכין זה לזה אין דנין אותו בכלל ופרט אלא בריבוי ומיעט ונראה דה"ק נכתוב בין סמים סמים שחלת בינתים ואגב שיטפא דלעיל מייתי הכא כך נראה להר"ר שמואל מאייברא. וזה לשון הגליון ונראה מלישנא דתלמודא דלאו דוקא אלא שיטפא דלעיל קתני וה"ק נכתוב סמים סמים בתר שחלת והלבונה וקח לך (דרשינא) [דרישא] דקרא והוי הך דסיפא (שמא) [כקמא]

ושתים רבינא ומדכתיב ברישא וסמים בסיפא קמא שנים ובתרא חמשה. ע"כ: טו] דבי ר"י תנא. לא לשלות אתנא קמא קא אתי דהא דריש נמי סמים קמא אלמא ס"ל מניינא והדר שני כדשנינן א"כ נכתוב קרא כו' וקשה הא ס"ל לתנא כו' וי"ל דלאו דוקא כו' ומצינו למימר לתנא דבי ר"י נכתוב קרא סמים בתר נטף שחלת וחלבנה ודרשינן שפיר כללא קמא ובתרא מסמים סמים. תוס' מהר"פ ז"ל: טז] או אינו. הקשה בתוס' מאי או אינו דמשמע או אינו כדקאמרת והלא תנא דבי ר"י לא דריש מנין כלל כ"א כלל ופרט וכלל והאי דקאמר או אינו כו' אינו פותר ראשון כלל הכלל ופרט כלל ותירץ מורי הר"מ דעיקר או אינו קאי אמאי דקאמר פרט כפרט הראשון שהרי הוא לסתור הא דאמר תנא דבי ר"י דבעינן דבר שקוטר ועולה. תוס' מהר"פ: או אינו אלא כלל בכלל הראשון גליון האי אם אינו כשאר או אינו שבתלמוד שאינו סותר מה שאמר תחלה דלעולם בעינן קוטר ועולה. הרא"ש ז"ל: כז] ורבי יהודה סבר ילפינן נתינה דזר כו'. וא"ת אמאי לא ילפינן מנתינה דגט דלא בעינן כזית א"נ מדכתיב ראשית דגנך כו' ובפ' כל שעה [דף ל"ב ע"ב] הקשה נמי בתוספות אמאי לא ילפינן [משאר נתינות דהוי בכל שהוא ותירצו דיש חילוק בין] נתינה דתשלומין מנתינה דאינה דתשלומין אבל הכא לא שייך לתרוצי הכי דהא נתינה לאו דתשלומין היא ואמאי לא ילפינן לה מתרומה וי"ל מדשני קרא בדבורא דכתיב תחלה על בשר אדם לא ייסך וסיכה לכו"ע בכל שהוא וכתיב ואשר יתן ממנו על זר ש"מ הך נתינה לאו כל שהו היא. תוס' בכת"י: ורבי יהודה סבר ילפינן נתינה דעל זר מנתינה דעלמא מה נתינה דעלמא כזית. דכתיב ונתן לכהן את הקדש והתם כתיב איש כי יאכל מידי דחשיב לאכילה דהיינו כזית וקשה דהא אמרינן [גיטין דף כ ע"א] כתב על איסורי הנאה כשר ואמאי והא כתיב ביה נתינה [ונתן בידה] גם אמרי' חטה אחת פוטרת את הכרי אע"ג דכתיב ביה נתינה [דכתיב תתן לו] וי"ל הכלל הוי כל מקום שכתיב נתינה אתשלומין בעיא כזית אי שוה פרוטה כמו התם דכתיב גבי אוכל תרומה ואיש כי יאכל קדש (ישלם) כו' [ונתן] והכא אע"ג דלא כתיב [אתשלומין] מדשני הכא בדיבורא דהכא כתיב סיכה והכא כתיב נתינה ש"מ כזית בעיא ואידך סבר ילפינן נתינה מסיכה וא"ת מ"ש דבמנחות [דף נ"ט ע"ב] גבי לוקט (שמן ע"ג) לבונה לא פליגי דכ"ע אית להו גבי מנחת חוטא נתן עליה שמן פסלה לבונה ילקטנה ואמרינן בגמרא דגבי שמן כתיב לא ישים וגבי לבונה כתיב ולא יתן ולא אמרינן דגמר נתינה משימה וי"ל דשאני התם דאחת כתיב בשמן ואחת כתיב בלבונה אבל הכא תרוייהו כתיבי בשמן המשחה. תוס' הרא"ש: (וז"ל הגי') מנתינה דעלמא. גליון וכ"ת מאי חזית דגמרת מהך נתינה לילף מנתינה דגט י"ל דהכא ע"כ ילפינן מנתינה דבעי כזית דאי אפשר דילפינן מנתינה בעלמא דבכל שהוא למה שינה לשונו דכתיב מעיקרא לא ייסך והכא כתיב לא יתן. ע"כ: כט] השתא נמי זרים נינהו. ומ"מ קשה הא דלקמן דאמר ר' מאיר נשאת לאחד מן הפסולין מיתתה בחנק ומשלמת קרן וחומש דקרינן בה וכל זר לא יאכל קדש דהא זרה היא לגמרי אלמא דלא בעינן זר מתחלה ועד סוף וקשה מההיא דיבמות [דף ס"ט ע"א] ואין לומר כמו שתירץ גבי סיכה דהכא ודאי לא היתה זרה כלל עד שנשאת לאחד מן הפסולים והוי ממש כמו מחזיר גרושתו משניסת תוס' בכת"י: השתא נמי זרים נינהו בזר כתיב אכילה. תימה הא דפריך התם [יבמות דף נ"ט ע"א] ואימא נבעלה לפסול לה זה מחזיר גרושתו ומשני זר מעיקרו בעינן ולא פריך וכי דלא כר' מאיר היא דהתם מעיקרא לא היה זר שהרי מכמה ימים שהיה אשה ולא בא הזרות אלא לאחר שניסת ונתגרשה אבל הכא מתחלה קודם שנתמנה היו זרים וגם עתה זרים הם מקרי שפיר זר מעיקרו. עכ"ל הרא"ש ז"ל:

דף ז ע"א ג] אבל נתינה כו'. פי' כגון לא יתן עליה לבונה דמנחת חוטא דילפינן לה מונתן את הקדש והכי מפרש בפ' כל המנחות באות מצה ואפילו לר' מאיר דיליף הכא נתינה מסיכה היינו משום דתרוייהו גבי שמן המשחה כתיבי וילפינן שמן משמן אבל התם אע"ג דכתיב לא ישים עליה שמן בכל שהוא מיהו לא ילפינן לבונה משמן וא"ת נילף נתינה מנתינה דראשית דגנך וי"ל מדשני קרא בדיבוריה דכתיב תחלה לא ישים עליה שמן והדר כתיב לא יתן עליה לבונה ש"מ דנתינה בכזית. ת' מהר"פ ז"ל: ו] מנין לכה"ג כו'. ופשטא דקרא ה"ק על בשר אדם לא ייסך אפילו על בשר מלך וכה"ג שלא התירה התורה אלא דרך משיחה דהיינו על ראשו ובין ריסי עיניו אבל על בשרו חייב כדקתני הכא שאם נטל כו' וכן כהן הדיוט אפילו נתן על ראשו וריסי עיניו חייב. תוס' מהר"פ ז"ל: מנין לכה"ג שנטל משמן כו' שמעל. וא"ת והלא נעשה מצותו וי"ל כל זמן שלא נבלע לא קרי למה נעשה מצותו וכן אמרי' [לעיל] שמא מעלתי משמן המשחה. תוס' הרא"ש ז"ל: יב] במבעט קאמר. וא"ת ונימא חוץ משעבר עליו יוה"כ ואינו מבעט ר"ל דפשיטא דהא לקמן [דף כ"ה ע"א] מתניא דאינו מביא קרבן: גליון וי"ל דבלא מבעט תנא ליה לקמן בפ' ששי דאם עבר עליו יוה"כ דפטור מקרבן ושמעינן מהך מתני' מדלא תני ליה דמבעט לא מפטר מקרבן: יח] (כדאמרינן) [תאמר] ביוה"כ שמכפר על המזיד כו'. וא"ת הא נמי נילף מחטאת ואשם שלא יכפר על המזיד וי"ל דמסתבר דכפרת יוה"כ דומיא דחטאת דידיה דשעיר הנעשה בפנים מכפר על הזדון [כדאמרי'] בפ"ק דשבועות ועוד דכתיב כי יום כפורים הוא משמע שמכפר על הכל ואיכא מאן דאמר לקמן שמכפר אף על שאינן שבין. תוס' הרא"ש ז"ל: כ] שוגג. שאינן שבין (תיבת לא נמחק) מזיד כו'. פרש"י ואם כן מאי קאמר היינו הך ולשון קצר הוא זה אלא ה"פ אי אין שבין היינו מזיד מאי קאמר לא אם אמרת בחטאת כו' על זה אנו דנין אם הוא מכפר על שאינן שבין דהיינו מזיד. תוס' מהר"פ ז"ל: גליון פ"ה היינו הך ועוד מצי למיפרך מאי קאמר תאמר ביוה"כ שמכפר על מזיד ע"ז אנו דנין. ע"כ גליון: כח] אכל חלב והפריש קרבן כו'. והיינו דקאמר אין מכפרין אלא על השבין ששבין בשעת הפרשה עד שעת הקרבה (אלא) [אבל לא] שהמיר דתו בינתיים (מיהו התם) [מהתם] בעי למילף (מיוה"כ) [איוה"כ] אם המיר דתו קודם יוה"כ וחזר בו אחר יוה"כ תו לא מכפר יוה"כ אחר על עבירות דמקמי המרת דתו תוס' מהר"פ ז"ל: אכל חלב והפריש קרבן וה"פ (אלא) [מה] חטאת ואשם אינם מכפרין אלא על השבין ששב מחטאו והפריש קרבן ושוב לא המיר דתו אבל אם המיר דתו שוב משהפריש קרבן אף אם חזר בו אין אותו קרבן מכפר אף יוה"כ לא יכפר אם המיר בו וחזר בו תוס' הרא"ש ז"ל: כב] (א"נ) [נהי] דבקרבן (לא) אמרי' הואיל ונדחה ידחה כלומר הואיל ונדחה לאחר הפרשה ידחה מע"ג המזבח אבל גברא לגבי יוה"כ בר כפרה הוא כישראל מעליא תוס' מהר"פ ז"ל: נהי דאידחי קרבן גברא בר כפרה הוא ודמיא לאוכל חלב והמיר דתו וחזר בו שמביא קרבן תימה אמאי לא מפרש הכי מה חטאת ואשם אינן מכפרים אלא על השבים כשנודע שגגתו שב מידיעתו ומתחרט אבל אם אינו שב ומתחרט אינו מביא קרבן על שגגתו אף יוה"כ מכפר על כל שגגת שיתחרט בהם כשיודע לו אבל אם אינו מתחרט בהם כשיודע לו לא יתכפרו וג"ל כיון דיוה"כ לא בעי ידיעה קודם כפרת כמו בחטאת לא מסתבר שיעכב הכפרה בשביל שאינו מתחרט כשיודע לו כיון דבשעת יוה"כ היה שוגג ועדיין לא נודע לו עכ"ל גי' הרא"ש ז"ל: אלא לאו שבין דאמר יכפר כו'. לא מצי למימר שבין דאמר תקרב שאין שבין שאמר לא תקרב דלא שייך דכותיה ביוה"כ אבל מצי לאוקמי שבין שאינו מבעט שאינן שבין שמבעט. תוס' הרא"ש ז"ל: כד] קראי. ס"א עשאו מקרא: גליון ולא קראו מקרא קדש. פרש"י בברכותיו בתפלה ולא נהירא דלאו דאורייתא הוא ונראה לפרש דומיא דר' יהושע שרצה (לעשות) [לשבות ממלאכה] יום כפורים שלו כשנחלק על ר"ג: כה] ת"ל כי יוה"כ הוא. ומשמע ליה כיון דאינו נזהר מעבירות של עצם היום הזה הוי ליה כמבעט ואומר שלא יכפר עליו יוה"כ ומודה רבי בעבירות דיומיה דאינו מכפר והא דקאמר מכפר אף אם לא עשה תשובה היינו בשאר עבירות אבל [עבירות] דיומיה כ"ש ואינו מכפר כמבעט. תוס' הרא"ש ז"ל: כי יום כפורים הוא אות ה' נמחק: לג] מאי שנא ידעוני דלא. היינו כשיטת ר"ל דריש פירקין הא דלא תני ידעוני במתני' משום דלית ביה מעשה אבל לר"י דאמר לעיל דמשום דשניהם בלאו אחד נאמרו אינו כן דלדידיה ידעוני אי עביד ליה לבדו בלא אוב מתחייב קרבן וא"כ לדבריו איך יתיישב וחכמים אומרים אף וי"ל דקאי אהאי דקתני אוב ולא קתני ידעוני משום דשניהם בלאו אחד ואי עביד להו בהדי הדדי לא מיחייב אלא חדא ואהאי קאי וחכמים אומרים אף המגדף פטור כמו שפטרת שניהם אוב וידעוני בקרבן אחד אף המגדף פטור לגמרי א"נ י"ל דקאי אפסח ומילה דתני ת"ק דאין בהן קרבן ועלה קאי וחכמים אומרים אף המגדף פטור מקרבן כמו פסח ומילה. תוס' מהר"פ ז"ל: מאי שנא ידעוני כו'. הך סוגיא אליבא דר"ל אבל לר"י כו' וי"ל דקאי אר"מ דאמר מטמא מקדש לית ביה אשם תלוי וקאמרי חכמים אף מגדף לית ביה קרבן כלל ותלמודא מפרש אליבא דר"ל משום דמפרש טפי אליביה עכ"ל הרא"ש ז"ל. וז"ל הגליון לר"י צ"ל דשמעיה לר"ע דאמר דאף באוב וידעוני ליכא קרבן ואמרו לו אף המגדף אין בו קרבן כלל ותלמודא פי' כר"ל דמשתמע לישנא דמתני' כותיה טפי ע"כ: לד] מגדף מביא קרבן הואיל כו'. וא"ת מאי האי דקאמר לעיל גבי ידעוני מאן תני כריתות ר"ע הוא דאמר לא בעינן מעשה פי' מדמחייב [מגדף] והלא הוא דמחייב מגדף משום דכרת במקום קרבן הוא וידעוני אינו כן וי"ל דמאחר דגלי קרא במגדף דמחייב אע"פ (שלא נאמר) [שנאמר] בו כרת במקום קרבן מעתה נילף חיוב בשאר עבירות אע"פ שאין בהם מעשה כמו ידעוני מיהו תימה מההיא דפ"ד מיתות גבי האומר לע"ז אלי אתה חייב ומוקי לה כר"ע ופריך פשיטא היינו מגדף מ"ד כו' עד אלה אלהיך וגו' ולמה לי היקשא בלאו הכי נמי הואיל וגלי במגדף דלא בעינן מעשה באלו אתה נמי מחייב אע"ג דאין בו מעשה כדאמרי' בידעוני וי"ל דה"פ דע"כ לא מחייב ר"ע במגדף אלא משום דכתיב ביה כרת אבל אלי אתה לא כתיב ביה כרת ואין קרבן בלא כרת קמ"ל דאיתקש לזביחה לשווית ביה כרת וכיון דכתיב ביה כרת מחייב עליה קרבן כמו ידעוני. תוס' מהר"פ ז"ל [עיין לעיל דף ג' ע"ב אות כ"ה ד"ה הואיל עכ"ה]: כללא הוא דכל: ע"ב ד] מינה דמייתי קרבן ואומר חטאו ישא אתא לרבנן. וה"ק רבנן מי סברת מגדף היינו מברך את השם מגדף היינו ע"ז אלא כרת במברך את השם מנלן (כרת) כתיב במברך את השם ונשאו חטאו וכתיב בפסח חטאו ישא מה להלן כרת אף כאן כרת ה"ג רש"י ז"ל ופ"ה דרבנן אית להו כמאן דדריש התם בפרק מי שהיה טמא וחדל לעשות פסח ראשון את קרבן ה' לא הקריב במועדו ונכרת וא"כ גמרינן מברך את השם מפסח ראשון ור' עקיבא סבר מגדף היינו מברך את השם והתם כתיב כרת וגמרינן פסח שני מיניה דמוקמינן חטאו ישא בפסח שני ול"נ הכא וכתיב בפסח שני רק בפסח ואי גרסינן איכא למימר דהוי לר' חנינא בן עקביא דאית ליה שהוא חייב כרת בין על הראשון בין על השני וא"ת לרבי דאמר מגדף היינו מברך את השם וילפינן כרת דפסח מיניה אמאי לא גמרינן מיניה דיש בו חיוב מיתה כמו במברך את השם וי"ל דהוי התראת ספק דאימת מתרה בו תמיד ואמר עדיין יש שהות ואפילו למ"ד התראת ספק שמיה התראה מ"מ לא ענש אא"כ הזהיר ובפסח אין בו לאו ואין לומר דגמרי' ליה בגז"ש דחטאו ישא ממברך דחטאו ישא לא משמע אזהרה. עכ"ל הרא"ש ז"ל: י] ה' הוא מגדף ר' [אליעזר בן] עזריה אומר בע"ז הכתוב מדבר. בפ"ד מיתות איכא גבי ע"ז הכרת תכרת כו' (מהתם) יש להוכיח דגרסי' (הכא) [התם] א"ל רבי אליעזר בן עזריה דס"ל הכא [מהכא] מגדף היינו עובד ע"ז ול"נ כמו שכתוב שם ברוב ספרים ר' ישמעאל שהרי הוא סבר מגדף היינו מברך את ה' כדאיתא בריש פירקין רישא דמתני' כר' ישמעאל ובמגדף ס"ל כר"ע ואע"ג דלר"ע הוא מהדר ור"ע סבר מגדף [לאו] היינו עובד ע"ז מ"מ מסתמא הוא מקשה לפי סברתו דמגדף היינו עובד ע"ז. תוס' מהר"פ ז"ל: יז] ת"ל אשה. פי' בתוס' דהך שפחה מיירי בין משוחררת בין אינה משוחררת ובת"כ גרסי' בהדיא בין שאינה משוחררת. תוס' מהר"פ ז"ל: מאי וכן שפחה ומתני' דנקט שפחה ולא נקט גיורת ולא שפחה משוחררת א"כ נקטיה משום חדושה ומאי חדושה איכא. תוס': גליון מאי וכן דלא מצי למימר דאיצטריך דס"ד למעט מבני ישראל דא"כ ליתני נמי גיורת. ע"כ: מאי וכן שפחה דליכא למימר כו' ומשני אע"ג דלא שייך כו' וטעמא משום דגלי אשה כדאיתא בברייתא וא"ת א"כ הדרא קושיא לדוכתא ניתני נמי גיורת ומשוחררת כיון דאריבויי דאשה סמיך לכך נ"ל דשפחה גמורה בלא שחרור לא מריבויי דאשה יליף לה אלא מגז"ש דלה לה מאשה וה"פ סר"א כי אמרי' כו' להכי תני וכן שפחה להשמיעו דילפינן לה לה מאשה אפילו לענין מצוה דלא שייך בה [גבי איש]

וא"ת

דא"ת למה לי ריבוי דאשה לשפחה וי"ל דעיקר ריבויי לגיורת ולמשוחררת ובת"כ נמי דאמרינן ושפחה בין משוחררת ואינה משוחררת עיקר משום משוחררת ידעינן מג"ש דלה לה מאשה מיהו קשה הא דאמרינן שפחה מנ"ל דתניא כו' ת"ל אשה משמע דשפחה נפקא לן שפחה גמורה כמו מתני' דמיירי בשפחה גמורה וי"ל דאי לאו אשה הוה אמינא דלא לן (גיורת) בגיורת ומשוחררת בני ישראל לבד דוקא [illegible] דלה לה מאשה לענין דין לידה והא דוקא לענין מצות (דלא שייך) [דשייך] גם באיש אבל בתר דגלי דבני ישראל לאו דוקא [illegible] ג"ש דלה לה לכל מילי [illegible] באיש ומריבויא דאשה [illegible] שפחה גמורה משום דאי לא ג"ש דלה לה הוה שפחה גמורה כמשוחררת דמי להכי איצטריך תרוייהו . תוס' מהר"ם ז"ל : [illegible]

[illegible]

דף ח ע"א ס] א"ל קרא צריכין אנו לדברי ע"א נחזור על הראשונות הרי הוא אומר לא לבת לרבות [illegible]

[illegible]

דעולה ושלמים מיירי בעולת העוף דדוקא מנחה ושלמים לא יצא שאינו מין זבח וה"ק חובתו מן הבהמה דהיינו העולה יצא עולה ושלמים פי' עולת העוף יצא וא"כ משמע דהביא חובתו ר"ל עולה דאי שלמים היכי קאמר מנחה ושלמים לא יצא משום דאיכא מנחה בהדה מגרע גרע . תוס' : עולה ושלמים . גליון לאו דוקא שלמים דהא אמרי' הביא פרידה אחת כו' וקתני נמי הביא חובתו אחת מן הבהמה יצא אלא משום דאבותינו הביאו עולה ושלמים נקט נמי הכא עולה ושלמים וחזרו פי' דהעולה עיקר דאילו הביא מנחה ושלמים לא יצא עכ"ל :

דף ט ע"א ד] ימים . תימה בין למ"ד עולת ראייה הוה בין למ"ד עולת התמיד הוה הכנסת ברית לא הוה וא"כ מנ"ל דצריך הרצאת דמים ליכנס לברית וי"ל דעולת משמע תרי וחד מינייהו להרצאת דמים. תוס' : וישלח את נערי בני ישראל . גליון וקשה דבפ"ק דחגיגה פליגי אי אותו עולה שהקריבו בסיני אי עולת ראייה הוה אי עולת התמיד הוה ס"א להרצאה ליכא מאן דאמר בשביל כניסת ברית ליכא מאן דאמר ואומר ר"י דעולות הרבה הקריבו . הרא"ש ז"ל וכן בתוס' : יח] בחול המועד עבד ואמה התושבים עושין מלאכה לעצמן בשבת כישראל בחול רש"א אחד גר תושב ואחד עבד (תיבות עובד כוכבים נמחק) ואמה התושבים . אין זה כמו גר תושב אלא קנה עבד ואמה ע"מ שלא למול ולטבול א"נ בשכירי ע"ז בבית ישראל ומדפסיק דהלכה כר"ש דאמר עושין מלאכה לעצמן ע"ז אנו סומכין שלא להזהיר שפחות ועבדים עובדי כוכבים שלא לעשות מלאכה בבתינו לעצמו אבל לצורך ישראל אסור . תוס' : יט] הו"א כי מייתי קרבן אשוגג מידעם דהוה אכל התורה כולה דלא מייתי אלא אשוגג וא"ת ולשתוק מפתאים וממילא נאמר דבשוגג מיירי ולא אמזיד מידי דהוה בכל התורה כולה וי"ל דאי לא כתיב פתאים הו"א דמביא אפילו אמזיד מדלא כתיב ונעלם כמו בשאר פרשיות דה"נ אמרי' בפ' שבועת העדות גבי עדות מ"מ מביא אמזיד משום דלא כתיב ונעלם . ס"א אלמא דאיכא למימר מדלא כתיב ונעלם מסברא יש לנו לומר לחייב קרבן אף אמזיד הואיל ולא כתיב ונעלם גבי נזיר אי לא פתאים הוה מחייבינן ליה אף אמזיד אבל השתא דכתיב פתאים דמשמע שוגג ומזיד ואונס אי לא פתע הו"א דדינו ככל התורה כולה דאשוגג דוקא מחייב ולא אמזיד אבל השתא דכתיב פתע אשוגג הוא בא לגלות עליה דפירוש פתאים דאפילו במזיד ובאונס חייב בכולן לכך כתיב פתאים דמשמע שוגג וכיון דאיירי קרא בשוגג אע"ג דמשמע נמי מזיד ואונס מ"מ כיון דמשמע שוגג לא נתרבה אלא שוגג כמו בכל התורה כולה לכך כתיב פתע דמשמע שוגג ופתאים איכא לרבויי אונס ומזיד וכן אי ליכא אלא פתע אמרי' דוקא שוגג . תוס' : אבל אונס ומזיד לא . גליון וא"ת לשתוק קרא מפתע ופתאים וממילא אמרי' שוגג דוקא מידי דהוה אכל התורה כולה כדאמרי' השתא וי"ל דהו"א שוגג ומזיד מדלא כתיב בנזיר ונעלם כמו בשבועת העדות כדאמרי' בפרק שבועת העדות שבועת העדות מ"מ מייתי על המזיד כו' וה"נ בנזיר כיון דלא כתיב ביה ונעלם מרבינן מזיד אבל אי לא כתיב אלא פתאים הו"א דוקא אשוגג אע"ג דשלשתן במשמע וגם לא כתיב ונעלם מ"מ כיון שיש במשמעות הלשון שנאמר בפסוק שוגג אע"ג דמשמע נמי מזיד ואונס לא מרבינן אלא שוגג מידי דהוה אשאר קרבנות אבל אי לא הוה כתיב מידי בקרא הו"א אף מזיד מדלא כתיב ונעלם וייתורא דפתע לרבויי אונס אתא . עכ"ל הרא"ש ועיין בתוס' : כ] שבועת העדות מנ"ל דחייב . בכולן נאמר ונעלם שבועת הפקדון יליף תחטא תחטא משבועת העדות וקשה דלמה לי לומר דשבועת הפקדון יליף תחטא תחטא משבועת העדות תיפוק ליה דהא לא כתיב גבי ונעלם וממילא מחייב אמזיד כדפ"ה לעיל וכן בהך דפ' שבועת העדות ותו למה לי לומר גבי שבועת העדות בשבועת ביטוי וטומאת מקדש וקדשיו כתיב ונעלם ובשבועת העדות דכתיב בהדיה עניינא לא כתיב ונעלם תיפוק ליה דאף כי נמי לא נכתוב בההיא עניינא כיון דלא כתיב ביה ונעלם חייב על המזיד כדאמר התם שבועת הפקדון נמי לא כתיב ביה ונעלם וי"ל דאי לאו הך סברא דבכולן נאמר ונעלם אדרבה שבועת העדות נגמר בג"ש ומעלה מעל בה' ממעילה לפטור מזיד כדאמר התם ר' שמעון דפוטר מעילה מזיד בפקדון ושבועת העדות נמי גמרינן תחטא תחטא מפקדון לפטור בה במזיד לכן קאמר דבכולהו עולה ויורד כתיב בהו ונעלם וגבי שבועת העדות לא כתיב לחייב על המזיד כשוגג ושבועת הפקדון ילפינן תחטא תחטא משבועת העדות ולא ממעילה . ס"א ובהכי ניחא סוגיא דפ' שבועת העדות דקאמר ר"ש לא אם אמרת בשבועת העדות כו' מ"ש עדות דלא כו' עד אתיא . ותימה מאי האי דבתחלה היה רוצה לחייב משום דלא כתיב ונעלם לבד והדר קאמר משום דכתיב גבי שאר פרשיות וכתיב בהו ונעלם וכאן לא כתיב אבל משום דלא כתיב ונעלם לא מחייבינא ליה אלא ודאי כך הוא דמתחלה שלא היה יודע הגז"ש דמעלת מעל דמעילה הוי סגי בטעמא דלא כתיב ונעלם לבד אבל אחרי דידע מגז"ש דמעילה הוא צריך לטעמא משום דכתיב גבי שאר פרשיות ונעלם וכאן לא כתיב ולרבנן ילפינן פקדון תחטא תחטא מעדות ולר"ש ילפינן פקדון ממעילה לפטור בו מזיד . ומזה ניחא סוגיא דשבועת העדות דמעיקרא פריך מ"ש שבועת העדות דלא כתיב ביה ונעלם שבועת הפקדון נמי לא כתיב ביה ונעלם ולבתר מסיק דפקדון גמרי' ומעלה מעל ממעילה לפטור המזיד לר"ש דשבועת העדות מחייב אמזיד דלכך נאמר ונעלם [בשאר פרשיות] וגבי לא נאמר ונעלם וא"כ מאי פריך מעיקרא לישני דלכן לא מחייב בפקדון במזיד משום דאינו כתוב בפרשת עולה ויורד אלא מעיקרא דלא קים ליה גז"ש דפקדון ממעילה לפטור המזיד ואז נכון לומר מסברא דלכך לא נאמר ונעלם גבה לחייב המזיד אף כי נמי לא כתיב בפרשת עולה ויורד ואז ודאי אין אנו זקוקים לדרוש בכולהו נאמר ונעלם אבל למסקנא דמסיק דר"ש גמר פקדון ממעילה לפטור המזיד אי לאו בכולן נאמר ונעלם אמרינן דעדות פטור המזיד כמו פקדון . תוס' : כה] ומאי שנא מחמש העלמות בשפחה אחת . דפשיטא ליה דלא מחייב אלא אחת כדתנן במתני' הבא על השפחה ביאות הרבה דאינו חייב אלא אחת ובפרק כלל גדול [דף ע"ב ע"א] קאמר למאן דאמר אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה בא על שפחה חרופה ה' ביאות ונודע לו בין כל אחת ואחת אינו חייב אלא אחת אבל למ"ד דאשם ודאי בעי ידיעה בתחלה חייב על כל אחת ואחת ומתני' דהכא מיירי מזיד דוקא אבל שוגג ידיעות חשובה לחלק וא"כ סוגיא דהכא אית ליה כמ"ד דאשם ודאי לא בעי ידיעה לחלק ולכך קאמר ר' יוחנן דאינו חייב אלא אחת וסוגיא דהתם דקאמר דלר' יוחנן דאמר דידיעה דאחר האכילה מחלקה לחטאת ה"נ ידיעה דבינתים (מתחלקת) [מחלקת] לאשמות היינו למ"ד אשם ודאי בעי ידיעה וא"ת ולמאן דבעי ידיעה מתחלה היכא משכחת לה דאינו מביא אלא קרבן אחד על ביאות הרבה וי"ל דמשכחת לה במזיד . תוס' : ע"ב נ] וחזר ונטמא בשביעי כיון דלא יצאה שעה הראויה להקריב קרבן אינו חייב אלא אחת . תימה מנ"ל הא ביולדת איצטריך קרא דאינו חייב אלא אחת במפלת תוך מלאת דאינה מביאה אלא קרבן אחד ואפשר דבנזיר נמי דרשינן זאת תהיה תורת הנזיר שמביא קרבן אחד על טומאות הרבה אבל תימא דלא מייתי תלמודא הך דרשא כמו דמייתי אשארא . תוס' הרא"ש ז"ל : יד] האשה שהפילה (תיבת שילדה נמחק) ולדות הרבה . קאי אהא שמביאין קרבן אחד על עבירות הרבה וזה אחת מהן ועבירות הרבה לאו דוקא שהרי לידה לאו עבירה היא והולך ומפרש הפילה בתוך כו' והמפלת תאומים והפילה ראשון וחזרה והפילה השני אחר התחלת ימי טוהר של ראשון וכן ג' בתוך מלאות של שני ולאחר מלאות של ראשון ואמרי רבנן דפטורה בקרבן אחד על כולן ור"י פליג אתרוייהו ואפילו על המפלת תאומים ואומר דהראשון פוטר את השני לפי שהוא תוך מלאת אבל השלישי שהוא לאחר מלאת של ראשון חייב ושני לא פטר ליה דסבר ר"י שני כמאן דליתא דמי ושלישי התחלה דלידה דלאחר מלאת הוא ופוטר את הרביעי שהוא תוך מלאת לו ורבנן סברי שני כמאן דאיתיה וקרבן עליה אתיא שפיר והשלישי שהוא תוך מלאת לו [פוטר] ואהכי תני הפילה תוך מלאת נקבה דבזכר לא משכחת לה שהרי אין לו אלא מ' בין ימי טומאה וימי טהרה ואין מביאה קרבן אלא אם הפילה אחר מ' להריונה ואין ולד פחות ממ' יום דמיא בעלמא הוא אבל בנקבה משכחת לה שפיר כגון הפילה נקבה וטבלה אחר שבועיים ונתעברה והפילה נקבה בסוף מ' מעבורה דהיינו נ"ה אחר לידה הראשונה אבל שלישי אי אפשר להיות בתוך מלאת של ראשון כי אם לשני : טז] קתני יכול אף על הלידה כו' . פירוש כגון אם ילדה בזוב אלא מעתה אכלה חלב כו' ומשני אימא כו' ומגיה הברייתא ותימה דה"מ לאוקמי בלידה וזיבה ולא איצטריך להגיה הברייתא כדדריש לה בת"כ ילדה לידות הרבה פי' אחר מלאת מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים ונשאר עליה חובה פירוש חובה להביאה אבל אין מעכבין לאכול בקדשים מאחר שהביאה קרבן ומסיק יכול אף על הלידה ועל הזיבה כן פי' שתוכל לאכול בקדשים אחר קרבן אחד ת"ל זאת ואמאי לא משני הכא הכי וי"ל משום דהכא לא איירי באכילת קדשים כלל כי אם אפטור קרבן ממש ושתי דרשות הן הך דהכא והך דת"כ ומסתמא יכול נמי לא איירי באכילת קדשים כלל . תוס' : כג] איבעיא להו כו' . אבל לענין טומאה (ימי לידה) וטהרה כמאן דאיתיה דמי . ס"א ומפסקא ימי טומאה דשני לימי טוהר דראשון כגון שחזרה והפילה ליום נ"ת (ומספקא) [ומפסקא] טומאה דשני כגון שחזרה והפילה ליום נ"ה לראשון נקבה ומונה שבועיים לימי טומאה דשניה . ס"א ואח"כ ממלא . וממלא ימי דטהרה דראשון כ"ו ימים תמנה בימי טהרה אחרי שמלאתה י"ד לשני והדר מני ימי טהרה לשני פ' ימים ופי' רש"י אבל לא מבעיא ליה אי אמרינן לר' יהודה דאזלינן בתר שני דוקא ולא ממלינן ימי טוהר דראשון דהא מלאת דראשון אי אפשר דלא מלינן לר' יהודה דהוא עיקר . תוס' :

דף י ע"א ג] אבל לענין ימי טומאה וטהרה כו' ומיפסקא ימי טוהר דראשון . כגון הפילה ביום נ"ה של לידה ראשונה דמתחיל י"ד ימי טומאה של שני ואח"כ תמלא ימי טהרה של ראשון ומונה כ"ו ימים החסרים מטהרה של ראשון והדר מני לה ימי טהרה דשני ס"ו יום ופרש"י לאפושי קרבנות ויהיב נמי ימי טומאה וימי טהרה משעת לידתן כו' עד קולא היא וקשה דהא לקמן פשיט דר"י ס"ל דולד שני כמאן דליתיה דמי וע"כ התם ה"פ כמאן דליתיה ואין מונין טהרה לשני כלל ואי כפרש"י הא לא קא מיבעיא ליה בהאי אם לא ניתן לשני שום טהרה והוא פשוט מלתא דלא מבעיא ליה ואין זו שיטת התלמוד ועוד רש"י עצמו פי' לעיל גבי וממלא ימי טהרה דראשון דימי טוהר של ראשון אי אפשר דלא מלינן לר"י דהוא עיקר והדר פי' או דלמא (דלא) תתחיל למנות כל דין השני מיד אחר לידתו והראשון בטל דלא מלינן ימי טהרה של ראשון לכך פי' ר"י או דלמא חומרא לר"י אית ליה למנות לה ימי טומאה לשני אבל הכא קולא הוא וקולא (אית) [לית] ליה ולא מנינן ימי טוהר לשני אלא אחר ימי טומאה של שני ישלים עוד י"ב של טהרה החסרים מפ' של ראשון אבל ימי הטוהר השני בטלים והשתא ניחא דפשיט לקמן כלישנא בתרא דאו דלמא ונמצא נמי שאינו מונה אלא הפ' של ראשון מיהו י"ד יהיו טמאים סמוך ללידתו של שני משום חומרא ונראה דדחיק לרש"י לפרש כמו שפי' ולא רצה [לפרש] שלא ניתן לו טהרה לשני דמשמע לשון התלמוד דאמר חומרא אית ליה ורוצה למימר ראשון לאפושי קרבנות אבל הכא קולא אית ליה דמשמע דאית ליה דלא אזלינן בתר הראשון ואי לא ניתן לו טהרה לשני כל שכן דכל דינו מן הראשון הוא . תוספות : ד] או דלמא לר' יהודה חומרא הוא דאית ליה . דאי אזיל בתר לידה דראשון להחמיר לאפושי קרבנות ויהיב נמי ימי טומאה וימי טהרה לשני משעת לידתו ואילך ומעוכבת מלאכול בקדשים עד מלאת ימי טומאה וטוהר אבל קולא לית ליה להיות ימי הטומאה נקראים על שמו לגרום השלמה לראשון דלהאי מלתא נמי נימא כמאן דליתיה דמי וימי טוהר דראשון לא אמלינן ותמנה לשני ימי טוהר אחרי כן דלהאי מלתא קולא היא להאריך טוהר דמה וקולא לית ליה והא ליכא למימר דלהוי שני בטל לגמרי מתורת מלאת דהא נמי קולא היא דהא מכשרת לאכול טבול יום בקדשים וע"כ בעי למיתב ימי טוהר לשני הלכך אי יהבת לראשון השלמת ימי טוהר קולא היא לה וקשה מאי קאמר חומרא היא כו' והלא בין אמרינן ולד שני כמאן דאיתיה או כמאן דליתיה שייך קולא וחומרא אי אמרינן כמאן דאיתיה שייך קולא להאריך ימי טוהר שלה שהן נקראין על שמו ומותרת לבעלה כ"ו יום וס"ו משום שני וחומרא שתאחר לאכול בקדשים עד לאחר כ"ו וס"ו יום ואי כמאן דליתיה קולא היא שתטהר לאכול בקדשים מיד לאחר ס"ו יום דשני ואין צריך להמתין עוד עד כ"ו יום דראשון וחומרא לקצר לה ימי טוהר לבעלת ועוד סוגיא דתלמודא קשה דקאמר או דלמא לר' יהודה חומרא היא שמביאה קרבן על השלישי וחומרא הוא דאית ליה פי' ולהכי קאמר ולד שני כמאן דליתיה אבל הכא קולא היא פי' אי אמרינן ולד שני כמאן דליתיה והכי משמע ריהטא דסוגיא דתלמודא ואדרבה אי ולד שני כמאן דאיתיה הוי קולא ומותרת לבעלה זמן ארוך כ"ו וס"ו יום שימי טוהר שלה נקראים על שמו כדפי' [רש"י] וי"ל הכי רוצה לומר רש"י או דלמא לר' יהודה חומרא וחומרא היא דאית ליה פי' ר' יהודה דקאמר ולד שני כמאן דליתית דמי לחומרא קאמר לאפושי קרבנות אע"ג דקולא היא לענין שמטהר לאכול בקדשים מ"מ חשיב לה חומרא אבל הכא קולא היא וקולא לית ליה פי' לומר ולד שני כמאן דליתיה וקולא כי האי לית ליה והכי פי' דשיטת סוגית התלמוד או דלמא לר' יהודה חומרא אית ליה פי' ר' יהודה אזיל לחומרא לומר כמאן דליתיה וכמאן דאיתית כמאן דליתיה לאפושי קרבנות וכמאן דאיתיה לענין שצריך להמתין עד מלאת לשני קודם שתאכל בקדשים ואע"ג דקולא קצת היא שיש לה ימי טוהר אבל לקולא לית ליה להיות נקראין על שמו שהיא קולא גדולה שמאריכין ימי טוהר שלה וקולא גדולה כל כך לית ליה ויהבינן לה ימי טוהר לשני אבל אין נקראין על שמו ועתה ניחא שיטת הסוגיא וגם ניחא דקאמר לקולא ולחומרא כדפ"ה ומ"מ קשה דלא פשיט ליה בשום צד מן האיבעיא דהא מיבעיא ליה אי ולד שני כמאן דאיתיה להיות נקראין על שמו אי לא לענין ראשון דוקא קא מבעיא אי יש לו ימי טוהר או (לו) [לא] אבל תמיד פשיטא ליה דאית ליה ימי טוהר לשני וזה תימה דפשיט תלמודא ת"ש יולדת שוחטין כו' ומסיק אלא ש"מ לטומאה ולטהרה ס"ל כמאן דליתיה ואין לשני ימי טומאה וימי טהרה וי"ל דאה"נ דלא פשיט וכן משמע דקאמר אלא ש"מ לטומאה ולטהרה סבירא כו' ולא קאמר אלא ש"מ לחומרא אית ליה ולקולא לית ליה כדקאמר על השאר דמייתי ת"ש ששים יכול בין רצופין כו' וההיא ת"ש שלשים כו' וכן כולן קאמר אלא ש"מ לחומרא אית ליה לקולא לית ליה דפשיט בעיין ורבי מפרש כמאן דאיתיה דמי (ומספקא) [ומפסקא] טומאה דשני כו' כלומר ולד שני כמאן דאיתיה לענין שיש לו ימי טומאה וימי טהרה אבל לא כמו שפרש"י להיות נקראין על שמו וצריך למנות אחרים לראשון תחתיהם אלא יש לו ימי טומאה והן עולין למינוי של ראשון ואם תטבול אחר שבועיים של שני תשלים לראשון עד סוף פ' שלו והם יעלו לשני ואח"כ תשלים ימי טוהר של שני ור"ל (ומספקא) [ומפסקא] טומאה דשני כלומר שהן שבועיים של שני וממלאה ימי טוהר של ראשון עם אותן י"ד והדר מני לה ימי טוהר של שני כלומר להשלים ימי טהרה של שני אי דלמא לר' יהודה חומרא אית ליה פי' ר' יהודה אית ליה ולד שני כמאן דאיתיה דמי לחומרא לענין דנתיב לה ימי טומאה ולא כדפ"ה לאפושי קרבנות אלא למיתב ימי טומאה אבל לקולא לית ליה פי' לית ליה ולד שני כמאן דאיתיה לענין ימי טהרה ומייתי שפיר אלא ש"מ לטומאה ולטהרה ס"ל כמאן דליתיה דמי כלומר שאין לו ימי טוהר לשני א"נ אם יאריכו פ' של ראשון אחר י"ד דשני תשלים לראשון אבל לשני לא תשלים כלום דולד שני כמאן דליתיה לענין טהרה ומייתי שפיר אלא ש"מ לטומאה ולטהרה ס"ל כמאן דליתיה דמי כלומר שאין לו ימי טוהר לשני ומשום [הכי] שוחטין וזורקין עליה ביום מ' לזכר אחר הפ' של נקבה כדמפרש דולד שני כמאן דליתיה דמי אבל (ה"ק) [לפה"ק קשה] לישנא אלא ש"מ לטומאה ולטהרה ס"ל לר"י ולד שני כמאן דליתיה אמאי לא אמר אלא ש"מ חומרא אית ליה קולא לית ליה כמו בשאר ת"ש דבסוגיין דהכא פשיט דלא ממלינן רק יומי דראשון ותו לא ושני כמאן דליתיה דמי ולאידך ת"ש דקאמר קולא לית ליה מוכח דאזלינן בתר שני ויהבינן ליה יומי דשני . תוס' : יד] רבא מתרץ לה . מכאן אומר רבינו חיים הא דאמר בפ' שני דזבחים [דף יז ע"ב] דמחוסר כפורים דזב כזב דמי דפרש"י דנ"מ ליכנס במקדש ולממני ראשון ושני ולא נהירא דהא כתיב עוד טומאתו בו ודרשינן מיניה לרבות מחוסר כפורים דאסור ליכנס למקדש ולממני ראשון ושני אינו ורבינו חיים פי' דנ"מ לישחט ולזרוק על יולדת ביום מ' לזכר ופ' לנקבה כדמסיק הכא א"נ לישרף אפר פרה . תוס' . [עיין בתוס' שם ד"ה קסבר עכ"ה] : טז] אי הכי מאי למימרא .

תימה

תימה מאי פריך דלמא אשמועינן כו' ישמעאל דפליגתיה היא בפ' המפלת [כמו דמשני מהו דתימא כו'] קמ"ל [illegible]

[illegible] מהם יהיו טמאים לשני משום חומרא ומיהו ק"ק לפי' ר"י אמאי שני בלישניה דהל"ל כדלעיל ש"מ לטומאה ולטהרה אית ליה לר"י דולד שני כמאן דלית'ה דמי וא"ת ולפר"י דטהרה דשני בטילה מכל וכל היכי פשים זה מהכא דלמא אחר לידת השני תמנה י"ד דטומאה לשני וגם הם יהיו ממנין כ"ו החסרים מן הראשון ועוד תמנה אח"כ י"ב להשלמת הפ' של ראשון ואח"כ תמנה ס"ו לטהרה של שני וימי הטוהר של ראשון כולן רצופין וי"ל מ"מ לא יהיו ימי השני רצופין כי י"ב של ימי הטוהר של ראשון מפסיק בינים וא"ת ותמנה אחר לידת השני י"ד טומאה וס"ו טהרה ויהיו הי"ד של טומאה והי"ב של טהרה להשלים של ראשון והשאר לשני ואז יהיו אלו ואלו רצופין וי"ל דסברא הוא כיון דאין לו לשני כל דין טהרה שלא ימנה כלל טהרה לעולם. תוס': כח] לעולם רבנן. וכי פרכת מי אית להו לרבנן מפוזרין הב"ע ביולדת זכר מתוך פ' של נקבה וס"ד השתא דמשכי ימי טוהר דראשון אחר השלמת השני ופריך סוף סוף שלמי ימי דקדמאה ועד כאן יומי דבתראה לא שלמי והדרא קושיא לדוכתיה מי אית להו לרבנן מפוזרין דהא לרבנן מולד שני מנינן אלא משכחת לה כו' עד בעשרים ועשרים לאו דוקא דה"ק פחות או יותר ובלבד שיאריכו ימי הראשון אחר השלמת השני וה"ק יכול היכא דילדת תאומים כו' ת"ש שלשים יום כו' אלא לאו ר"י כו' כדפירש לעיל בין לפרש"י בין לפר"י והכא לא מצי לדחויי כדלעיל לעולם רבנן כו' כיון דראשון זכר לא משכחת לה דמשכי ימי הראשון אחר השלמת השני: מב] לה להא מתני' דלעיל דשוחטין וזורקין ביום מ' ט' וילדה זכר. ואירע ערב פסח בו וקאמר שוחטין עליה בו ביום. דמיא בעלמא היא ואינה טמאה לידה דברי הכל וכי יולדת נקבה ליום פ' לעבורה שוחטין עליה ור': מג] רחם הס"ד ומה"ד ת"ש ששים יום גבי נקבה דכתיב ששים יום וששת ימים והשתא דריש ליה להאי קרא ולקמן דריש ליה לקרא דכתיב גבי זכר שלשים יום וששת ימים תשב הס"ד ומה"ד יכול בינתיים תמנה ששים וששת ימים של טהרה הס"ד: מה] יום בעי שיהיו כולם רצופים לטהרה וא"כ הפסיק אותה טומאת השני כגון שהפילה לסוף נ"ד לא ישלים הששים יום של טהרה ללידה הראשונה דכיון דפסקו תו לא משלימין להון דא"כ היו מפוזרין ואין לנו שום ימי טוהר רק רצופין בלא הפסק ואין לראשון השלמת ימי טוהר כלל אחר שהחלו ימי טומאתו דשני: מז] מניא ומדקא יהיב רצופין בהדי הדדי כלומר כיון דלר' יהודה אין לו שום ימי טוהר אלא רצופין בלא הפסק אם כן היכי דימי טומאה של שני מפסקא ימי טהרה דראשון אין משלימין לימי טהרה דראשון אח"כ אלא מונין ימי טוהר לשני וימי טוהר דראשון אזדא להו אלמא לר' יהודה חומרא. תיבת וש"מ נמחק: ע"ב ד] אך ששת כו' ש"מ לחומרא אית ליה. גליון ולפר"י דבעיא שיהא ימי טומאה וימי טהרת רצופין ותכופין הכא הוו שפיר רצופין ותכופין ימי טהרה של אחרון עם ימי טומאתו וא"כ מנ"ל דלא יהבי לה ימי טהרה דשני כשהפילה בתוך ששה אחרונים וי"ל דמ"מ אם הפילה הרבה ימים תוך טוהר דראשון ע"כ לא יהבינן לה ימי טוהר כלל כדפי' דלא היו רצופין הואיל והטהרה שלו לא תהא תכופה לימי טומאתו אם כן כי הפילה נמי בסוף ס"א דמצי למהוי רצופין [לא נחלוק] בזה ואין לשני ימי טוהר כלל. זה נמצא ברש"י כת"י: ו] אלא לאו ר"י כו' כדפי' לעיל וא"ת לפר"י דפי' דלא מניא לשני כלל היאך מוכח זה מהכא כיון דלא חסרו רק ג' ימים דטהרה של ראשון מאן לימא לן דלא תשב לשני כל ימי טהרה דהשתא הוו רצופין כל ימי הראשון וגם כל ימי השני דהכא לא שייך לתרוצי כדלעיל גבי ששים דהתם לא היו כלולים הימים החסרים מטהרה של ראשון בתוך ימי לידת השני לפיכך היה צריך להשלימם אחר ימי לידת השני דלידת הראשון עיקר לר' יהודה ולא יהיו ימי טהרה של שני רצופין לימי טומאה אבל הכא אינו כן שהרי לא חסרו מימי טהרה של (שני) [ראשון] רק ג' ימים ויהיו כלולים בתוך ימי טומאה של שני ונמצא נמי גם ימי השני כולם רצופין וצ"ל כיון דהיכא דימי הראשון מרובים לבא להשלים קודם אחר לידת השני אנו צריכין לומר שלא תמנה לשני כלל כדפירש לעיל כי נמי לא חסרו כי אם מעט לא נחלוק: תניא בת"כ שבעת ימים תשב בנדת יכול בין רצופין בין מפוזרין ת"ל (כנדתה) [כימי נדת] מה נדתה סמוכים אף לידת סמוכים וה"פ בין מפוזרים אם הפילה בתוך ימי טומאה של לידת הראשון כגון אם נתעברה תאומים תהיה זקוקה לישב ימי טומאה של (שני) [ראשון] ואח"כ תשלים ימי טומאה של שני ת"ל כימי נדת מה ימי נדה סמוכים פי' שאם ילדה בתוך ימי נדתה לא תצטרך למנות ימי לידה ולחזור אח"כ ולהשלים ימי נדתה אלא יהיו בטלים ימי נדתה לגמרי ואחר ההשלמה ימי טומאה וימי טהרה שלה תחזור לפתח נדתה כדדריש ליה בת"כ דכתיב גבי נדה שבעת ימים תהיה דדריש יכול בין סמוכים בין מפוזרין ת"ל תהיה ופי' רבינו הלל מפוזרין כגון שילדה ולד באמצע נדתה דלא סגי שלא תמנה מיד ימי לידתה יכול שתצטרך לחזור ולמנות ימי נדתה אחר שתשלים ימי לידתה. תוס': יח] מכלל דכבש בסלע. קשה דאמרינן באיזהו מקומן [דף מח ע"א] חטאת בת דנקא וחטאת הוי כשבה בת שנתה ואמרי' הכא בסלע וכ"ת למצוה מן המובחר קאמר אבל אי בעי מייתי ברנקא הא אמרי' לקמן בפרק בתרא [דף כז ע"א] מפני מה לא נתנה תורה קצבה למחוסר כפרה שמא יוזלו טלאים ואין להם כפרה ודוקא למחוסרי כפרה כגון הזב והזבה ויולדת ומצורע אבל אשמות שנתן להם קצבה איל בכסף שקלים אם הוזלו אין להם כפרה וחטאת נמי יש לה קצבה כבשה בסלע כדאמר הכא וי"ל דודאי אשמות דקצבה שלהם מפורשות בתורה אם הוזלו אין להם כפרה אבל קצבה דכבש אינה מפורשת אלא דאמרי' מראיל בן שתי שנים בכסף שקלים כבש בן שנה בסלע לכתחלה יביא בסלע למצוה מן המובחר אבל בת דנקא נמי יכול להביא ומ"מ ילף מינה שפיר דדלית חד משיתסר מעשירות כיון דמצוה מן המובחר להביא בסלע. גליון ע"כ מתוס' הרא"ש ז"ל:

דף יא ע"א כב] אי מכוונא לחייבי ואי לא לא מחייבא. פרש"י דש"ז בעינן ושאין מתכוון כגון נפל מן הגג ונתקע אינו ראוי להזריע. גליון ולא ידענא למה הוצרך לפרש כך דנפל מן הגג פטור בכל העריות משום דאנוס הוא ואע"ג דהמתעסק בחלבים ובעריות חייב נפל מן הגג פטור. מתוס' הרא"ש ז"ל: כג] שכבת זרע כתיב ביה. ותו נער כישן (ותיבת ומאי נמחק) ומינה ממעטינן שלא כדרכה ותימה דאמרי' בפ' הבא על יבמתו גבי חייבי לאוין בהעראה לישתוק מש"ז דשפחה חרופה והא איצטריך למעט שלא כדרכה.

תוספות אחרות:

דף יב ע"א ג] איבעיא להו טעמא דרבנן דפטרי משום דאדם נאמן ע"י עצמו יותר ממאה איש ואפילו מכחיש להו מיפטר א"ד משום דמתרצינן לדיבוריה ולא אכלתי דקאמר ר"ל שוגג אלא מזיד ובריש האשה רבה היה רוצה להוכיח מהאי ברייתא דמייתי בגמ' או הודע אליו חטאתו ולא שיודיעוהו אחרים דעד אחד מהימן אפילו אמר איני יודע ודחי ממאי כו' עד תדע פי' דטעמא דשתיקה כהודאה דמיא ומייתי הך מתני' דהכא אמרו לו שנים אכלת חלב כו' עד מזיד הייתי ורישא בעד אחד אמאי מחייבי רבנן כו' עד שתיקה כהודאה דמיא וקשה אי טעמא דרבנן הכא משום דאדם נאמן ע"י עצמו יותר ממאה עדים היכא מוכח התם דטעמא דעד אחד מהימן משום דשתיקה כהודאה דמיא אפילו אמר איני יודע נמי נאמן העד ולא דמי לשנים אמרו אכלת חלב דהתם אפילו מכחיש להו בהדיא לא מהימנא דאדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש אבל כי אמר האוכל איני יודע כנגד עד אחד לעולם אימא לך דמהימן לפי דאין זו הכחשה גמורה וצ"ל דסוגיא דהתם ס"ל דטעמייהו דרבנן משום דמתרץ לדיבוריה מ"מ תימה דהיכא מוכח התם הא לא דמי דהא דפטרי רבנן בשנים אומרים אכלת היינו משום דמתרצינן לדיבוריה הוא ולא אכלתי דקאמר שוגג אלא מזיד קאמר ועדים לא מכחשי בהכי דהא לא ידעי אי שוגג אי מזיד אבל בעד אחד אמרתי אכלתי והוא אומר איני יודע כיון דאיהו לא מכחיש ליה לעד לעולם אימא לך דעד נאמן וי"ל דמ"מ מייתי שפיר שהרי כי אמרי עדים אכלת מסתמא אכלת שוגג קאמרי וכי אמר איהו לא אכלתי נמי מתרצינן לדיבוריה הוי הכחשה קצת ואפ"ה פטור ולא מהימנא להו לעדים ואע"ג דתרי נינהו כ"ש בעד אחד אומר אכלת והוא אומר איני יודע דהוי הכחשה קצת דאין העד נאמן אלא ש"מ דבשתק מיירי ומטעם שתיקה כהודאה דמיא וא"ת ולר"מ היאך מחייבים כי אמר לא אכלתי הא תנן חייבי חטאות אין ממשכנין אותו וי"ל דה"מ כשהוא יודע דחייב חטאת ודאי אז אין ממשכנין אותו דאין לחוש לכפרתו אבל כי אמר לא אכלתי שאינו סובר שהוא חייב אז ודאי ממשכנין אותו. תוס': ה] ומאי נפקא מינה. המ"ל דנ"מ כגון דמכחיש ליה בהדיא ולא אכלתי דקאמר לא אכלתי כלל דאי טעמיה משום דאדם נאמן ע"י עצמו אפילו כי מכחיש להו פטור ואי טעמיה משום דמתרציה לדיבוריה אי מכחיש להו בהדיא חייב וא"ת אי אמרינן דמחייבי רבנן היכא דמכחיש להו בהדיא קשיא לך מתני' דהגוזל קמא היכן פקדוני אמר לו אבד כו' עד אשם אלמא כי מכחיש להו מיפטר והא כמאן תרמיה לא כר"מ ולא כרבנן וי"ל דאשם שאני משום דכתיב והתודה דבעינן שיודה מפיו אבל גבי חטאת אינו כן ואמרינן דאשם לאו היינו קרבן וא"ת והרי בפ"ק דב"מ אמרינן דאשם היינו קרבן וכי היכא דשנים מחייבין אותו קרבן מקו"ח ה"נ מחייבין אותו [אשם] מקו"ח וצ"ל דההיא סוגיא ודאי ס"ל דטעמיה דרבנן משום דמתרצינן לדיבוריה וא"ת לפי מאי דאמרינן דאשם לאו היינו קרבן ולא יתחייב לעולם אשם עד שיודה מפיו משום דכתיב והתודה והרי גבי שמיעת קול וביטוי שפתים וטמא מקדש דכתיב בהו והתודה ואפ"ה תני לקמן מודה בדברים חייב אינו מודה בדברים פטור כו' יכול אפילו שנים ומכחישין כו' ק"ח כו' אלמא דמחייבינן ליה אפילו אי מכחיש ואע"פ דכתיב והתודה וצריך לחלק בין הני לאשם משום דכתיב בהו והוא לא ידע ואשם הא ידע אפילו ע"א

עדים חייב וא"ת לפי מה דאמרי' דאשם לאו קרבן אלמא לא מחייב אשם אא"כ תודה היכא קאמר ר"מ ק"ח גבי קרבן איכא למיפרך אשם יוכיח דאין שנים מחייבין אותו אשם כי מכחיש להו ה"נ נימא גבי קרבן וי"ל דאין זה יוכיח דשאני אשם דאפילו אמר איני יודע פטור והוי הק"ח טוב לומר כן ומה שנים שמחייבין אותו מיתה אפילו כי מכחיש להו כאלו אמר איני יודע והשתא לא שייך למימר אשם יוכיח דאין שנים מחייבין אותו אשם כי מכחיש להו שאני התם דאיכא למימר מה לאשם אפילו כי אמר איני יודע פטור. מורי הרמ"ר: ט] אבל טומאה חדשה מחייב. וא"ת הא לא ידעי עדים אם נכנס שוגג או מזיד וי"ל דכיון דקא"ל עדים נטמאת וחייב אתה קרבן [על כניסתך] למקדש והוא בא לפטור עצמו בטענה זו שאומר לא נטמאת הרי הוא כמודה להם שכניסתו היה בשוגג. הרא"ש ז"ל: י] לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי. הקשה הר"ר שמעיה הא דאמרינן בפרק שבועת הדיינין כל דאמר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי ואמאי לא מתרצינן דיבוריה הא דאמר לא לויתי היינו לא עמדתי בהלואתי אלא פרעתי בטינו דאי בעי אמר פרעתי ותירץ דהתם נמי אי טעין הכי הוי מהימן אבל אנן לא טענינן ליה ולא נהירא לי דאכתי תקשי ליה דמ"ש הכא דטענינן ליה והתם לא טענינן ליה ונ"ל דהכא דוקא הוא דמתרצינן לדיבוריה משום דבא לפטור עצמו מקרבן אמרי' ודאי דאי הוי חייב הוה ניחא ליה בכפרה ואע"ג דדמי לטעמא דאדם נאמן לעצמו יותר ממאה איש נהי דלאו עיקר טעמא הוא מ"מ עושין אותו סעד לטעם אחר כדי לחלק בין הך דהכא להך דהאומר לא לויתי. הרא"ש ז"ל: יח] מאי. ס"י פשיטא דטעמיה דרבנן משום דאמרי' מיגו הוא דקתני אמרו לו אף זה אם ירצה לומר מזיד הייתי פטור דלמא לדבריו קאמר ליה לר' מאיר לדילן אדם נאמן על עצמו יותר ממאה עדים לדילך אודי לן מיהא היכא דאי בעי אמר מזיד הייתי דהא איכא למימר מיגו והוא אמר להם ק"ח: טו] לא נטמאתי (תיבות עמדתי בטומאתי ל"ש ונמחק). גליון פי' בעד אחד פטור הואיל וכך אדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש ואפילו בשני עדים פטור ע"כ וזה הגליון לא היה גורס כרש"י בטומאה ישנה פליגי ולכך דחק את עצמו כך אבל לרש"י יכול לומר לא נטמאתי אפילו בשני עדים דיכול לתרץ דיבוריה כדאמר לעיל: טז] אי הכי היינו חלב. ונתנו פלוגתייהו גבי חלב. תוס' כת"י: אי הכי היינו חלב. פ"ה דגבי טומאה פליגי במיגו והיינו חלב תרתי למה לי קשה לי קצת מאי אא"ב איכא ונ"ל אי אמרת בשלמא דטעמא לאו משום מיגו מצי למימר דמהכא גלי לן נמי במתני' דטעמא דרבנן משום דאדם נאמן ובא זו וגלת על זו אבל כיון דאמרת ה"נ טעמא משום מיגו אע"ג דבהדיא מפרש טעמא דאדם נאמן על עצמו וא"כ כ"ש במתניתין וא"כ תרתי למה לי מתני' שמעינן לה דטפי מצי למשמע ממתני' דטעמא משום מיגו יותר מהכא. מתוס' הרא"ש ז"ל: כ] ומורים חכמים לר' יהודה. רש"י פי' ב' לשונות והם דוחק ור"י פי' מודים חכמים כו' [אא"ה חסר בכאן שיטה שלמה כי נקרע ונמחק וחבל על דאבדין עכ"ה] דטעמא דרבנן משום מתרץ דיבוריה דכיון דקאמר [לא] נטמאתי הכחשה גמורה הוא דלא מצינו לתרץ [דיבוריה דלא] נטמאתי דקאמר לא עמדתי בטומאתי שהרי אם נטמא כמי שאמרו העדים עדיין טמא הוא שאפילו טבל לא היה לו הערב שמש ומש"ה מחייבים ליה רבנן [אבל בטמא] מקדש דמודו היינו בטומאה ישנה משום דשייך ביה לתרוצי דיבוריה ולומר לא נטמאתי לא עמדתי בטומאתי קאמר כלומר שטבלתי והיה לי הערב שמש אלמא דטעמא דרבנן משום דמתרץ דיבוריה הוא ויש ספרים שכתוב בהדיא אבל בטומאה פליגי ש"מ דטעמיה דרבנן ששום מיגו הוא אמר רבינא כו' רבינא לא בא לדחות הראיה דטעמיה דרבנן משום מיגו הוא אלא להוסיף בא ולומר אפשר דבטומאה ישנה נמי פליגי דלא שייך בה מתרץ דיבוריה וכגון דאמרי ליה עדים אכלת בקדשים בטומאת הגוף והוא אומר לא נטמאתי רבנן סברי לא מתרצינן דיבוריה לומר לא נטמאתי דקאמר לא עמדתי בטומאה שטבלתי דא"כ לא היה לו להשיב על דברי העדים כן אלא היה לו להשיב לא אכלתי ומדהשיב לא נטמאתי לא נטמאתי כלל קאמר ולהכחישם ממש דלא דמי לאמרו לו עדים אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי שהוא משיב על דבריהם כראוי בזה שייך לתרוצי דיבוריה ולומר לא אכלתי דקאמר לא אכלתי שוגג כמו שאתם סבורים אלא מזיד אבל הכא שאינו משיב על דברי העדים כראוי ודאי להכחיש בא ויש ספרים שכתוב בהן דליכא למימר לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי מאי אמר להם טבלתי ואכלתי כי אמר להם הכי איתכחיש ליה דיבוריה בטומאת מגע וכן פרש"י בלשון ראשון וקרובים דברי ר"י ורש"י בלשון ראשון זה לזה. תוס': חכמים. גליון. שאר חכמים דפליגי אר"מ רש"י: כו] דפטור. קשה לי דבכל מקום חכמים דר"מ היינו ר' יהודה ומצאתי בפי' שלא מפרישות רש"י פי' מקובל ונכון דהני חכמים לאו היינו חכמים דמתני' שהרי ר' יהודה הוא בר פלוגתיה דר"מ בכל מקום וה"פ ומודים כו' ופריך תלמודא אילימא טומאה ישנה כו' אלא בטומאה חדשה דליכא מיגו מכלל דר"י אפילו בטומאה חדשה דליכא מיגו וש"מ טעמיה דר"י דהיינו חכמים דמתני' משום דאדם נאמן על ידי עצמו ודחי רבינא לעולם בטומאה ישנה וכגון דאמרי עדים אכלתי קרשים בטומאת הגוף והוא אומר לא נטמאתי דס"ל לרבנן דליכא למימר מיגו דאיתכחש ליה כו' פירוש דבאומר לא נטמאתי משמע לא נטמאתי כלל ולא נגעתי בשרץ וכי מתרצי ליה לדיבוריה לומר לא עמדתי בטומאה אלא טבלתי מכל מקום איתכחיש במה שאמר לא נטמאתי דמשמע לא נגעתי בשרץ דלא דמי לשנים אומרים אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי דאיכא למימר לא אכלתי כמו שאתם אומרים אכילה שחייב אני עליה קרבן שלא אכלתי אלא מזיד וגם הכא כשאמרו לו אכלת בטומאת הגוף אם היה משיב לא אכלתי היינו אומרים כך אמר לא אכלתי כדבריכם שהרי טבלתי וזה שלא השיב כענין אלא אמר לא נטמאתי משמע לא נטמאתי כלל ולא נגעתי בשרץ וכי מתרצינן דיבוריה ואומרים דר"ל לא עמדתי בטומאה אלא טבלתי מ"מ מודה שנגע בשרץ ואיתכחש דיבוריה קמא ור' יהודה סבר דמתרצינן שפיר דיבוריה כיון דלא איתכחש בגוף הקרבן אבל לעולם אימא דטעמא דר' יהודה דהיינו חכמים דמתני' מטעם דמתרצינן דיבוריה ולא מדאדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש. בתוס' כת"י: לו] בחד. גליון או הודע אליו חטאתו ולא שיודיעוהו אחרים מוקי לה בעד אחד ומכחיש ליה תימה למה לי קרא פשיטא דעד אחד אינו נאמן כיון דמכחיש ליה דעד אחד אינו קם לשום עדות ממון אלא דוקא לחייב שבועה ולפי' שפי' ר"ת ניחא שפי' שאינו מכחיש לגמרי אלא אמר לו מנין לך איני סבור שהוא כן וקמ"ל דאפ"ה כיון שאינו שותק לגמרי לא מהימן. הרא"ש ז"ל: מג] לכך. גליון וא"ת ונשייליה אי בעי למימר הכי וי"ל דלא מהימנינן ליה במאי דקאמר השתא דאמרי' בת"כ דאם שהיה דן עמהם כל היום ולבסוף אמר מזיד הייתי לא מהימן ליה הלכך אי לא משום דמתרצינן לדיבוריה לא הוה אזלינן בתר דיבוריה השתא וא"ת מאי מסתפק בטעם דרבנן הא אמרי בהדיא מה אם ירצה לומר מזיד הייתי אלמא טעמייהו משום מיגו וי"ל משום דקתני בברייתא וחכמים אומרים אדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש מספקא ליה הי מינייהו עיקר. הרא"ש ז"ל: מו] ור"י פי'. ס"א פר"י אם ירצה כו' דהא לא ידעי העדים אם מזיד הוא או שוגג וכיון דכן הוא מתרצינן לדיבוריה הא דקאמר לא אכלתי ר"ל שוגג אלא מזיד וכן מוכח הסוגיא דגמרא שהבאתי דודאי מיגו לא הוי משום דלא משוי אינש נפשיה רשיעא אבל אם אמר מזיד הייתי נאמן אליבא מאן דמתרצינן ליה ואנן מתרצינן דיבוריה ואמרינן הא דאמר לא אכלתי ר"ל שוגג אלא מזיד וא"ת לר' מאיר נמי אם אמר מזיד הוה מיפטר דהא לא ידעי עדים בהכי א"כ אמאי חייב אמאי לא שיילינן אי אמרתי לא אכלתי אלא מזיד וי"ל כו': ע"ב יד] ר"מ לחומרא. לפרש"י הוי ר"מ לחומרא מכל דבר דמצטרף בכדי אכילת קליות אפילו כל היום כולו בין הפסיק בין לא הפסיק ורבנן אזלי בשיעור אכילת פרס בין הפסיק בין לא הפסיק ולא באכילת קליות כלל ויש לפרשו בענין אחר ר"מ לחומרא קאמר כאלו אוכל קליות ואפילו כל היום מצטרף כיון דלא מפסיק אבל אם הפסיק ביני ביני צריך שלא ישהה יותר מכדי אכילת פרס דהיכא (דלא הפסיק) [דהפסיק] לא פליגי ר"מ ורבנן דלעולם בהפסיק אזלינן בתר אכילת פרס בין לר"מ בין לרבנן. תוס': נג] דיבוריה. אך קשה דאמר [בפ"ק דב"מ דף ג' ע"ב] אשם היינו קרבן וכי היכי דפליג הכא פליג התם ואף רבנן מחייבי שהרי התם איירי באשם גזלות דבההיא דחלב לא איירי דכבר איתביה לעיל אלא מיירי באשם גזלות ולכך פריך פיו מחייבו אשם תאמר בעדים כו' משום דבאשם כתיב והתודה [הא ע"כ] אפילו רבנן מחייבי דע"כ לא פטרי רבנן גבי חלב הכא אלא משום דמתרץ דיבוריה לא אכלתי שוגג אלא מזיד והתם לא שייך האי טעמא שהרי אשם גזלות בא על המזיד כשוגג לכך נ"ל סוגיא דהתם סבירא כפשיטא דהכא דבעי למימר טעמייהו דרבנן משום דאדם נאמן על עצמו והא דקאמר אם ירצה לומר מזיד הייתי לדברי ר' מאיר קאמרי לכך פריך התם מה לפיו שכן מחייבו קרבן ואע"פ שהעדים מכחישין אותו תאמר בעדים שאין מחייבין אותו הכא דפיו מכחישו משום דאמר דאדם נאמן על עצמו ומשני ר' חייא כר"מ ס"ל אבל מ"מ למסקנא דהכא דהא דמודו חכמים לר' יהודה לא משום דטעמייהו משום דאדם נאמן על עצמו [קשה] מההיא שהבאתי מפ"ק דב"מ דקאמר אשם היינו קרבן דלא מתוקם (וקי') [וקשה] כדפירש לעיל [דהא] אשם גזלות בא על (השוגג כמזיד) [המזיד כשוגג] ולא שייך טעמא מה אם ירצה לומר מזיד הייתי וגם קשה ההיא דפ' הגוזל קמא ודפרק ארבעה שומרים דאמר אמר לו היכן שורי נגנב כו' והודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם אבל על פי עדים לא והא לא כר"מ ולא כרבנן דאפילו רבנן מודו בהא דלא שייך לתרץ דיבוריה כמו שפי' וגם הקשה הר"ר אלחנן דקאמר היכן פקדוני אמר לו נגנב משביעך אני ואמר אמן ועדים מעידים אותו שאכלו משלם תשלומי כפל ודייק תשלומי כפל אין ותשלומי ארבעה וחמשה לא ומשני שאכלו נבלת ופריך ולוקמא כגון שאכלו טריפה ומשני ר"מ היא דאמר שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה אלמא דאתיא כר"מ ותני הודה מפי עצמו משלם קרן וחומש ואשם משמע אבל מפי עדים לא ולא קאמר הכא עדים מחייבין מקו"ח ותירץ הר"ר אלחנן התם גבי אשם גזלות לא קאמר ר"מ קו"ח משום דכתיב והתודה ואם כן מפיק ממשמעותיה דקרא [ואיכא למימר מודה בדברים שחייב שאינו מודה בדברים פטור כיון שאמר איני יודע פטור כדפי' לעיל] אבל הכא גבי שמיעת קול ומטמא מקדש אע"ג דכתיב והתודה אמר ר"מ קו"ח דלא מפיק הכא ממשמעותיה דקרא משום דכתיב בהו והוא לא ידע ואשם דמרבינן מינה הודע מפי אחרים (ואיכא למימר והתודה מודה בדברים שחייב שאינו מודה בדברים פטור כיון שאמר איני יודע פטור כדפי' לעיל) אבל התם גבי אשם גזלות לא כתיב או הודע דמרבינן מיניה הודע מפי אחר כמו הכא. תוס':

דף יג ע"א יד] דלא ניחא ליה וקתני מטמא והאי מתני' גבי הבשר מיתנייא וכיון דמטמא שלא לרצון ש"מ דמעיין הוא ותימה דלמה ליה למידק מדמטמא שלא לרצון מגופיה דמתני' מצי להוכיח דמשקה הוא מדמכשיר ועוד לקמן דמוכח במסקנא דלאו מעיין היא ומתרץ האי מתני' דהכא מ"מ כיון דמכשיר משקה הוא והיאך מדחה מילתיה דרבא ונראה למורי הר"מ דאמתני' לא קשיא מידי דאיכא לאוקמא הא דמכשיר היינו טיפה המלוכלכת ע"פ הדד אבל כל שאר החלב לא מכשיר ומש"ה דייק הכא שלא לרצון מה הוא כו' אלמא דין מעיין יש לו ועדיף משאר משקה דלא מכשיר היכא דלא ניחא ליה וכיון דמעיין הוא לא יבא עוד לידי אוכל דתוקמא בתקיפה אחת אלא אמר רבא משום דהוי ספק ספיקא. תוס': טו] והתנן כו' עד אין אוכל מטמא כלי. [אא"ה עיין לקמן בר"ה והתנן] וצ"ל דה"ק במאי מתכשר האי חלב דהוא אוכל דנוכל לומר דהמשקה שבו מטמא ליה לתנור מדרבנן כלי הנטמא במשקה שהוא מי"ח דבר ויש להוכיח מכאן דלא בעינן במשקה רביעית כדי לטמא אחריני וה"נ אמרי' בפ"ק דפסחים דאיכא משקה בהדי בשר ושם ליכא רביעית ותימה כיון דהמשנה דנסף חלב מדדיה בטומאה איירי היאך קאמר בסיפא דהמשקה מטמא לרצון ושלא לרצון מאי שלא לרצון שייך גבי טומאה וצ"ל דת"פ דהמשקה מטמא לרצון ושלא לרצון וכיון דיש לאותה טיפה כח להכשיר אפילו שלא לרצון אלמא דין משקה יש לה לטמא התנור כשנפלה בו: כח] שפי'. והתנן האשה שנסף חלב מדדיה ונפל לאויר התנור התנור טמא (ובנדה) וקשיא לן במאי אתכשר דהוא עצמו הוי אוכל ואמר ר' יוחנן בטיפה כו' וא"ת ואפי' אתכשר מ"מ כיון דהוי אוכל היאך מטמא לתנור והלא אין אוכל מטמא כלי ועו"ק ליתי סיפא דקתני שהחלב מטמא לרצון ושלא לרצון ואם כן דקרי משקה למה צריך הכשר ומיהו הא לא קשיא דהרבה מקומות [מצי] למיפרך ולטעמיך ולא פריך ליה והכא [הכי פי'] הדא דאין אוכל מטמא כלי ואפילו מטמא הלא חלב [במאי] מתכשר [ואע"ג] דקרוי משקה מ"מ דין אוכל יש לו

כל״ן שאין מיוחד אלא למאכלו של תינוק ומשני בטיפה המלוכלכת שאינה מיוחדת אלא ללכלוך הדד ואותה
יש לה דין משקה ואי אפשר שלא יתערב מאותה טיפה עם שאר החלב שנופל בתנור ולכך התנור טמא ע״י
אותה טיפה שהיא משקה ומשקה מטמא כלי גזירה משום משקה דזב וזבה וסיפא נמי דקתני (שהמשקה)
[שהחלב] מטמא לרצון ושלא לרצון אההיא טיפה קאי וא״ת איך תטמא הטיפה את התנור והא לית בה
רביעית וחלב אינו מטמא פחות מרביעית כדאמר בסמוך וי״ל ה״מ לחולין אבל לתרומה כל שהוא והכ״נ מיירי
לתרומה דהא דמשקה מטמא כלי לתרומה שהרי בי״ח דבר דמני שם כו׳ פוסלי תרומה קתני האוכלים והכלים
שנטמאו במשקין וההיא דחגיגה [דף כ׳ ע״א] נימא נפסק לי וקשרתיה בפה דקאמר שהיא מטאה מטעם רוקה
ורוקה מטאה משום הידים שהם שניות [ונגעו] ברוקה והוי משקה ומטמא המפה י״ל התם נמי לענין תרומה
איתי ולכך טמאה אע״ג שאין ברוק רביעית. תוס׳: ע״ב ו] אכל אוכלין טמאין ושתה כו׳ ונכנס למקדש
חייב. לא קאי אאכל אוכלין טמאין ונכנס למקדש דפסול גויה אינו אלא מדרבנן וא״כ לא קאי הא דקתני
חייב אאכל אוכלין טמאין ונכנס למקדש אלא קאי דשתה רביעית יין ונכנס למקדש והא דתני אכל אוכלין
טמאין הכא משום דשוה בשיעוריה לענין אכילת פרס וא״נ י״ל דחייב קאי אאכל אוכלין טמאין ור״ל חייב
מכות מרדות מדרבנן ולצדדין קתני גבי שתה רביעית יין ר״ל חייב מלקות וגבי אוכלין טמאין מכות מרדות
וי״מ דמיירי באוכלין טמאין שהן אב הטומאה ולא נהירא שהרי אמרינן כל דבר שאין לו טהרה במקוה אינו
נעשה אב הטומאה ועוד דקאמרינן בפרק בשם מה לטבול יום שיש במינו אב הטומאה משא״כ בככר שני.
תוס׳: כד] לא. ואין לומר דהיינו מדרבנן אבל מדאורייתא בעינן רביעית דהתם בדאורייתא איירי דעל משקי
בית מטבחייא לא גזרו רבנן טומאה עליהו ואין לומר דלגבי טומאת עצמן אין צריכין רביעית אבל לטמא
אחרים בעינן רביעית דהא לעיל גבי חלב הנוסף מרדיה מטמא התנור בשביל טיפה המלוכלכת בפי הדד
המעורבת. בה דליכא רביעית וכן בפ״ק דפסחים אי דאיכא משקי בהדי בשר וכן באלו דברים כו׳ וי״ל דפסול
הגויה בעינן רביעית ועי״ל דלטמא קדש ותרומה לא בעינן רביעית אבל לטמא חולין בעינן רביעית ועי״ל
דהכא מיירי שיצאו מן האשה ע״י שפופרת ולא נגעו בשום טומאה מש״ה בעינן רביעית. תוס׳ אחרות:

דף יד ע״א ה] נהי דאיסור חל על איסור לית ליה פרש״י דאיסור גרידא וכו׳ וצ״ע דבפרק (יש בקדשי) [קדשי]
מזבח [דף פז ע״א] אמר לוי דנבלת בהמה טמאה ונבלת בהמה טהורה מצטרף אלמא משמע
דאיסור נבלה חל על הטמאה והתם משמע דקאי למאן דלית ליה לא כולל ולא מוסיף ומיהו קשיא ללוי דאמר
בפ׳ גיד הנשה [דף ק ע״ב] האוכל מנבלת עוף טמא אין לוקה משום נבלה שנאמר לא תאכל כל נבלה מי
שאיסורו משום נבלה יצא זו שאיסורו משום טומאה לא תאכל טמא ויש לחלק בין עוף לבהמה דגבי בהמה
טמאה איכא עליה שם נבלה לענין טימאה שיטמא במגע ובמשא כמו טהורה חל נמי אאכילה אבל עוף טמא
דאין חל עליו שום טומאה דאין מטמא בגדים אבית הבליעה רק נבלת עוף טהור מש״ה לא חל נמי אאכילה.
תוס׳: ד] אקדשיה מינו דאיתוסף פי׳ הר״י דלאו איסור מוסף הוא. ס״א דאין זה איסור מוסף כיון דאינה
אלא בחתיכה אחת אלא איסור חמור וכן מוכח בפרק גיד הנשה [דף קא ע״ב] דקאמר האוכל גיד הנשה
של עולה חייב שתים וקאמר מאן תנא דאיסור חל על איסור באיסור כולל לית ליה ואיסור כולל (חמור)
חמור (לית) [אית] ליה אלמא איסור הנאה של עולה שניסף על גיד הנשה לא קרי איסור מוסיף (על) [אלא]
איסור חמור דאע״ג דאיתוסף היינו נוסף חומרא אבל עולה שהקדיש הוי איסור כולל באיסור חמור דמינו
דאיתסר בשאר חתיכות משום עולה איתסר נמי בחלב משום עולה וחייב אשם וה״ה דאף בלא איסור כולל
מיחייב כיון דאיסור חמור חל על איסור קל לר״מ. תוס׳: ט] ופלגיה (אות ד׳ נמחק) אנחיה על גבי מזבח
ופלגיה מאבראי. תימה דבפרק ב״ש אמר פיגול דאנחיה ארעא כו׳ עד לכתחלה א״כ בחד אבר משכחת לה
שפיר ואמר מורי דיש חילוק בין קומץ לאבר דקומץ הרי כאלו כולו אחד ואע״ג דהתם ר״ל איפכא דאמר
מ״ד ה״מ אבר דמחובר אבל קומץ דמיפרת אימא לא מיהו כי אמר אח״כ קמ״ל נהפכה הסברא ואפשר הוי
קומץ מחובר טפי מאבר. תוס׳: יב] עתי ואפילו בטומאה עתי ואפילו בשבת ע״י במזומן לו קתני. גי׳
מהר״י ז״ל מפרש בפרק שני שעירים דאם היה עתי טמא נכנס לעזרה להוציאו וכ״ת למה יכנס יביאו לו
בחוץ ושמא כיון דכתיב יעמד חי לפני ה׳ לשלחו צריך שיהיה ביד איש עתי מלפני ה׳ א״נ י״ל דאיצטריך
לומר אפילו בטומאה שלא תאמר דשילוח השעיר עבודה היא ואין לעשות בטומאה להכי איצטריך להתיר
כמו דאיצטריך קרא להתיר זרות. תוס׳: יד] וחייב עליה שש חטאות הבא על בתו. פי׳ שבא על אמו והוליד
ממנה בת ובא על אותה בת וא״ת ולחשוב עוד אם חמותו כגון שנשא בת בת בתו דהשתא הויא זאת שבא
עלית אם חמותו ומתחייב באיסור כולל דמינו דאיתסר בקרובות אשתו כגון אחותה ובתה איתסר נמי באם
אמה משום אם חמותו ואע״ג דכבר אסורה עליו וא״כ לא דמיא לאינך (הכי) [הכא] קרי ליה איסור כולל
דהכי אשכחנא בפרק ארבע אחין דפריך מי אית ליה לר׳ יוסי איסור חל על איסור והתניא חמותו ונעשית
אשת איש נידון משום חמותו אשת איש ונעשית חמותו נידון באשת איש ומשני ר׳ אבהו מודה ר׳ יוסי
באיסור מוסיף ופריך תינח נשא חי ואח״כ נשא מת אלא נשא מת ואח״כ נשא חי איסור כולל הוא והקשה
שם הר״י ומנ״ל דלית ליה לר׳ יוסי איסור כולל ותירץ מדקאמר אשת איש ונעשית חמותו נידון באשת איש
ואם איתא דאיסור כולל אית ליה אמאי אינו נידון בחמותו ונימא מינו דאיתסר בקרובתיה כמו אחותה משום
אחות אשתו או בתה משום בת אשתו ובשאר האסורות לו משום אשתו איתכלל נמי איסורה באמה משום
חמותו ואע״ג דאין זה מינו שוה דמעיקרא קרובות אשתו שריא ליה אבל חמותו מעיקרא נמי אסירא ליה
משום אשת איש והא דאמר התם אמר ר׳ חייא לר׳ יוסי איסור כולל מחייב שתים אם כן משמע דחמותו
ואשת איש לא הוי איסור כולל היינו דוקא לר׳ חייא לא הוי איסור כולל משום דאין איסורה שוה כמו שפי׳
אבל לכ״ע הוי איסור כולל לבר לר׳ חייא וא״כ הדרי קושיא לדוכתיה וע״ק אמאי לא חשיב אם חמיו שנשא
בת בן בתו באיסור כולל דהא מתני׳ כר״מ אתיא כדאיתא בגמרא ור״מ ס״ל איסור כולל במתניתין דלעיל יש
אוכל אכילה אחת וי״ל דמתני׳ לא איירי בנושא נשים בעבירה ואם חמותו ואם חמיו לא משכחת אלא בנושא
נשים בעבירה שנשא שניה ולא תנא אחות אביו וברשיעא בר רשיעא דא״כ אשת אחיו לא משכחת לה:
ע״ב ד] הבא על בת בתו כו׳. ומשום כלתו אם נשאה בנו דמינו דאיתוסף איסורא ע״י נשואין בנו לגבי
שאר בניו משום אשת אחיו איתוסף נמי איסור לגבי דידיה משום כלתו וזהו איסור מוסיף משני שמות אבל
אשת אחיו ואשת אבי אביו ואשת איש ונדה כולן הן איסור מוסיף משם אחד וכן חשיב נמי אחות אשתו
כגון שהית נשוי בת התנו שהיא אחות בת בתו מן האב והוי להו בת בתו ואחות אשתו איסור בת אחת
ואחותו לא שייך למיתני הכא כגון שבא אליפז על בת עמלק דהוי ליה בת בתו ואחותו דהו לא מצי למיתני
כלתו דהויא לה אחות אביו: הבא על בת בתו מדלא תני בת בתה ש״מ דבת בתו מאנוסתו איירי ואמאי
ליתני בת בתו מנשיאותו דהוי ליה נמי בת בתה והויא חיובי טפי שהרי התנא תני להו אח״כ וכן הבא על
בת אשתו ובת בתה וצ״ע מורי הר״מ: ע] מוסיף והכא מאי איסור מוסיף איכא. גליון תימה לימא מינו
דאיתוסף איסור אשת איש לעלמא איתוסף ליה נמי עליו וי״ל דשם אשת אב חייב אף לאחר מיתה ואז
ליכא עליה איסור אשת איש לעלמא. תוס׳: והכא מאי איסור מוסיף איכא. בבא על בתו בשעבר אליפז ונשא
בת בתו של עמלק ואין לומר דמינו דאיתוסף בה איסור אשת איש לעלמא איתוסף נמי איסור אשת אב
להאי דאיסור מוסיף שפיר אמרינן אף בשני שמות שהרי איסור משום אשת אב מתחייב אף לאחר מיתת
אב ואז ליכא עליה איסור אשת איש לעלמא: י] דאיכא ברא לסבא דמינו דאיתוסף. פרש״י לאליפז אחיו
של זה הוא דמינו דאיתוסף אההוא איסור אשת אב איתוסף נמי לדידיה אשת אב וקשה היאך יחול על זה
הבן איסור אשת אב והלא היתה אסורה עליו מקודם לכן משום אשת אחי אביו ור״י פי׳ לסבא לעשו שהוא
זקנו של עמלק שהוא אחי אביו שנפלה ליבום קמיה מן אליפז אחיו וכי נשא אליפז מינו דאיתוסף איסורא
לאחי אליפז משום אשת אח איתוסף נמי לעמלק והיינו משום אשת אב והיינו איסור מוסיף בשני שמות.
תוס׳: דאית ליה ברא לסבא פ״ה ברא לזקן דמתניתין מינו דאיתוסף איסור לגבי ברי דזקן משום אשת אב
איתוסף נמי איסורא לגבי האי בועל משום אשת אב וקשה שהרי אחיו של בועל נמי אסורא עליה משום אשת
אחי אביו ואיך מיתסרא עליה משום אשת אב לכן פר״י דסבא ועבר הזקן דמתני׳ היינו אבי אביו של בועל
וה״ק מינו דאיתוסף איסורא לגבי ברא דסבא דהיינו אחי הזקן דמתני׳ ואסירי לו משום אשת אחיו כשנשאה
הזקן דמעיקרא קודם שנשאת ונפלה לפניהם ליבום שריא לתרוייהו וכאשר נשאה הזקן אסורה לאחיו משום
אשת אח איתוסף נמי איסורא עלה לגבי בועל שהוא חייב עליה משום אשת אב וכה״ג מקרי איסור מוסיף
ואע״ג דשני שמות הן ובאיסור כולל לא חייל באיסור מוסיף חייל שהרי כלתו דמתניתין לא משכחת איסור
מוסיף אלא בשני שמות דמינו דאיתוסף עליהם איסורא לגבי אחי בעלה ובן בעלה נוסף נמי עליה איסורא
לגבי חמיה משום כלתו:

דף טו ע״ב ד] בשעת פרישתו מטמא הוכשרה פ״ה דכל זמן שיש משקין על הכרישין אין מכשירין אף כי
נגעו במים כשיצאו כיון שיש מים על הפרישה שדעתו להסיר אבל לאחר שהוסרו מעל הפרישה
אז מכשירין דאי אפשר דלאחר שנתפרשו כולם שלא יחזרו ויגעו בהם ואז הן מכשירין והשתא הוי דומיא
דמתני׳ דמייתי כל זמן שהאבר מחובר כי אם כשערה אינו מטמא ואפילו מה שנבדל כבר ונוגע אל האדם
כיון שמחובר (בשום) [כשערה] ופריך לאחר שנתלש לגמרי ואינו מחובר כלל נימא שחוזר ונגע לאדם וטמא
והיאך עושה פסחו בטהרה ומשני בנתזין בבל כחו והשתא אתי שפיר אמאי פריך מהאי (משים) [משנה]
דמוחק הכרישה דמייתינן (ברישא) [בריש] מסכת מכשירין על מתני׳ דהולך אצל רופא ולא פריך מאידך דפרק
בהמה המקשה [דף עב ע״א] הוציא עובר ידו לחוץ שחטה ואח״כ התכה הבשר מטמא מגע נבלה ומפרש
בגמ׳ דאף לר׳ יוסי הבשר מטמא בבית הסתרים משום דבשעת פרישתן מקבל טומאה מאבר והוי ליה לאתויי
הכא ולמיפרך על מתני׳ דהכא קבלת טומאה על קבלת טומאה והשתא אתי שפיר [דלא איתי] הכא דלא
דמיא כי עדיין מחובר האבר לעובר באותו צד שנחתך שחוזר ונגע בו ומטמא ליה אבל אבר המדולדל באדם
ובבהמה שאין אינם מטמאין כל זמן שמחוברין כלל וההיא דכיצד צולין [דף פה ע״א] דקאמר אבר שיצא מקצתו
חותך עד שמגיע לעצם וקולף ופריך אי גזרו טומאה על מקצתו הא איטמא מה שבפנים ומשני טומאת בית
הסתרים היא והשתא מ״מ [תקשי] בשעת פרישתה תקבל טומאה מן היוצא דהא ביוצא הוי ביה שיעור לטמא
דהא מטמא בבית הסתרים לר׳ מאיר (ותו) [עד] דמשני דליכא ביה כביצה וליכא למימר בנתזין בבל כחו דלא
שייך אלא לענין שלא יגעו זה לזה לאחר שהבדלו לגמרי אבל כשמחובר האבר באותו צד שנחתך נוגע לבשר
וי״ל דהתם מיירי שחתכו בסכין רחב שמפסיק בין החתך לחתך ובירושלמי מפרש שחותך ומשליך מעט מעט
דהשתא אין הנחתך חוזר ונוגע בבשר וכן בההיא דהעור והרוטב החותך בשר מאבר מן החי חישב עליו ואח״כ
חתכו טמא ופריך טומאת בית הסתרים היא ומשני ר׳ מאיר היא והשתא לר׳ יוסי אמאי לא הוי טמא דבשעת
פרישה מאביו מקבל טומאה ואין לתרץ בנתזין בכל כחו כדפי׳ לעיל אלא מיירי בחותך בסכין רחב שמפסיק
בין החתך אל החתך. אבל בשלש [על שלש דאמר ר׳ יוסי דטמא מגע מדרס] אי אפשר לחתוך בסכין שלא
יגע החתך על החתך [ובירושלמי דמפרש שחותך ומשליך] לפי שהאבר גדול [אי אפשר] לחתוך סביביו
[עד שיגע]. תוס׳:

דף טז ע״א ה] אמר ר׳ עקיבא שאלתי את ר׳ אליעזר העושה מלאכות הרבה בשבתות הרבה מעין מלאכה
אחת מפרש בגמרא (דבעי מיניה) מדנקט העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת ש״מ
דמיבעיא ליה אי מחייב אולדי מלאכות ומדנקט שבתות הרבה ש״מ דמבעיא ליה כמו כן אי שבתות כגופין
דמיין אי לא ופליגי בגמרא רבה ורב חסדא אמר דמבעיא ליה בשבתות אי כגופין דמיין אי לא בזדון
שבת ושגגת מלאכות אי כגופין דמיין הוו מחלקין ואם היה עושה אפילו אותן מלאכות עצמן בשבת אחרת
וחייב עליהם אבל בשגגת שבת וזדון מלאכות פשיטא ליה דימים שבינתים הוו ידיעה לחלק ופשיט ליה דשבתות
כגופין דמיין תם דמחייב על ולדי מלאכה ור׳ עקיבא לא קבלה מיניה ולא מחייב על ולדי מלאכה ולא דשבתות
כגופין דמיין אבל רב חסדא אמר דזדון שבת ושגגת מלאכות פשיטא ליה דשבתות כגופין דמיין אבל מבעיא
ליה בשגגת שבת וזדון מלאכות אי ימים שבינתים הוו ידיעה לחלק אי לא וגם אולדי מלאכות מבעיא ופשיט
אתרווייהו וחדא קבל ר״ע וחדא לא קבל כדאמר בגמרא והא דאמר בפ׳ כלל גדול [דף סז ע״ב] היודע שהוא
שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל מלאכה ומלאכה ר״ל על כל מלאכה של כל שבת ושבת
דשבתות כגופין דמיין ואם עשה בשבת אחר אפילו אותן מלאכות עצמן חייב עליהם ולדברי רבה ההיא דהיודע
שהוא שבת כו׳ חייב על כל מלאכה ומלאכה ר״ל דוקא כדקתני של אותה שבת דהא מבעיא ליה לר״ע אי
שבתות כגופין ופשיט ליה ר׳ אליעזר ולא קבלה כדפרישית ופרש״י שיטתו ימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק
ואי אפשר שלא נודע לו בימות החול ששבת היה ולכך בשגגת שבת וזדון מלאכות שייכא אבל לא בזדון
שבת ושגגת מלאכות שאינו יכול לידע המלאכות אם לא שילמד והקשה הר״ר אליעזר ממגנצא אל ר׳ שמואל
היכא אמרינן (ידיעה) [ימים] שבינתיים הויא ידיעה לחלק בהכי הא אמרינן בפ׳ כלל גדול [דף ע ע״ב] קצר
וטחן כגרוגרת בשגגת שבת וזדון מלאכות וחזר וקצר וטחן כגרוגרת בזדון שבת ושגגת מלאכה קצירה עוררת
[אא״ה שם בגמרא הגירסא גוררת עכ״ה] קצירה פי׳ ואינו חייב רק קרבן אחר אלמא אע״ג דנודע לו בשניה
שבראשונה היה שבת פטור בקרבן אחד ואם כן היכא נימא הכא דהויין ידיעה לחלק לפי שאי אפשר שלא
שמע בימות החול ששבת היה ומה בכך כיון שלא נזכר שחטא וע״כ לא מצינו לפרש שנזכר בימות החול
ששבת היה וחזר וחטא ועשה מלאכה באיסור הא פשיטא דהויא ידיעה לחלק ועוד הקשה הרב ר׳ שמואל
דהתם מצריך קרא דחייב על כל שבת ושבת בשגגת שבת וזדון מלאכות ושמרו שמירה לכל שבת ושבת
כדמפ״ש התם ולמה לי קרא תיפוק ליה מסברא ועוד הקשה הרי״ץ ז״ל לפרש״י שפי׳ אי אפשר שלא נודע
לו בימות החול ששבת היה בשמעתתיה דקאמר בנדה מאי ימים שבינתיים איכא ומשני (כיון) [כגון] שראתה
ובא עליה. (ס״א ומוקי לה שטבלה ומאי מהני טבילה שבינתיים אי הוי לה ידיעה בלא טבילה נמי מחייב
על כל אחת ואחת ואי לא הוי ידיעה שחטא מאי מהני האי שטבלה): וטבלה וראתה ובא עליה ומאי משני
והלא לפעמים היא טובלת שאין יודע בעלה שטבלה שיהא נזכר ע״י טבילתה שבא עליה כשהיתה נדה ועוד
מאי קא בעי מאי ימים שבינתיים איכא לישני כגון שבא עליה לסוף שנה או שנתים דהשתא אי אפשר שלא
היתה נדה באותן הימים ועתה בא עלית בלא טבילה אלא ש״מ דבהכי לא מקרי ידיעה ועוד דלישנא דהויין
ידיעה לחלק לא משמע שנודע לו אלא הוי ליה למימר ידיעה שבינתים מחלקת לכך נראה לי לפרש ימים
שבינתים כלומר ימי היתר שבינתים חשובין כמו ידיעה לחלק ולכך דוקא בשגגת שבת וזדון מלאכות אבל
לא בזדון שבת דליכא ימי היתר בינתים דתמיד מזיד הוא על שבת והשתא ניחא גבי נדה דקאמר מאי ימים
שבינתים איכא כלומר מאי ימים של היתר איכא בינתים ומשני כגון שבא עליה וטבלה כו׳ דהוו ימי היתר
בינתים וההיא דקצר וטחן קצירה עוררת קצירה מיירי באותו שבת עצמו דליכא ימי היתר בינתים וגם ניחא
דמייתי קרא בפ׳ כלל גדול ושמירו שמירה לכל שבת ושבת לאשמועינן היכי דמי היתר בינתים חשיבי כמו
ידיעה לחלק ודוקא בשגגת שבת וזדון מלאכות כמו שפירשתי הטעם. כל זה חסר מתוס׳: יג] אמרתי לו
בהמה כשבת. פי׳ לרב חסדא דאמר קבלה הכי צריך לומר מה בהמה חייב על כל אחת אף שבת דהא לא
מצינו לפרש אף בבהמה מבעיא ליה כמו גבי שבת דהא רב חסדא קאמר דקבלה ר״ע אלא ה״פ שבת חייב
על כל אחת כמו בהמה וקשה שהרי לגבי בהמה לא שייך בה לא גופין מוחלקין ולא ימים שבינתים ואם כן
בבהמה אינו חייב אלא אחת וי״ל כי ודאי במתני׳ לא קבלה אבל קבלה אח״כ מכח בריתות שהביא לו ואז
קבלה ר״ע והכא ה״פ הבא על הבהמה יוכיח כמו שפי׳ אמרתי לו בהמה כשבת כלומר לדידך פשיטא לך
משבת דמהנית לה ליה לבהמה דמחייבת על כל אחת ולדידי פשיטא לי בבהמה דאינו חייב אלא אחת דליכא
לא גופין מוחלקין ולא ימים שבינתים ובשבת אכתי מבעיא לי בשגגת שבת וזדון מלאכות אי ימים שבינתים
הוי ידיעה לחלק אי לא והאי דקאמר ליה בהמה כשבת לדבריו קאמר ליה וה״ק לדבריך שבת כבהמה כמו
שפי׳ וק״ק דהוי ליה למימר שבת כבהמה ולרבה דאמר בגמרא דמבעיא ליה אי שבתות כגופין דמיין כמו כן
צריך לפרש א״ל הבא על הבהמה יוכיח דחייב לר׳ אליעזר על כל ביאה וביאה שהרי בבהמה ליכא גופין
מוחלקין כדפי׳ בגמ׳ גבי נדה מאי גופין מוחלקין איכא ומשני שתי נדות אבל גבי בהמה לא פריך א״כ מיירי
בבהמה אחת אמרתי לו בהמה כשבת כלומר בבהמה מבעיא לי כמו שבת והשתא ניחא לרבה שהרי קאמר
דר״ע לא קבלה מיניה ומ״מ קשה לרבה דקאמר דמבעיא ליה לר״ע אי שבתות כגופין דמיין אי לא והשיב לו
שבת כבהמה ומבעיא ליה בבהמה כמו גבי שבת אם בא ה׳ ביאות על הבהמה אם חייב על כל אחת ואחת
אי לא וכן לעיל קא מבעיא ליה נמי לר״ע באוכל נותר מה׳ זבחים אם חייב על כל אחת ואחת אי לא ולא
קבל תשובה מה שהשיב לו ר׳ יהושע אלמא בהמות לאו כגופין מוחלקין דמיין וקשה דהא תנן בפרק אותו
ואת בנו שחטה ואח״כ שחט שני בניה סופג שמונים לכו״ע משום דגופין מוחלקין הן וגם בשחטה [ואת בת
בתה] ואח״כ שחט את בתה פליגי סומכוס ורבנן ואיכא מאן דאמר סופג שמונים שתיי האי בתה סופג עליה
משום בת ומשום אם ועוד קשה דקאמר בפ׳ גיד הנשה בשר מן החי ובשר מן הטריפה אינו חייב אלא אחת
ואפילו משתי בהמות משום דמפקי מחד קרא ובשר בשדה טריפה לא תאכלו ואמאי הא בהמות גופין מוחלקין
הן וי״ל דהיינו טעמא גבי בשר מן החי ובשר מן הטריפה דאינו חייב אלא אחת כיון דשפיר איסורייהו
בחתיכה אחת מן הבהמה דלא צריך כל הגוף לאיסורייהו לכך לא מקרי גופין מוחלקין אבל גבי אותו ואת
בנו איסורייהו שייך בכל הגוף הבהמה ומש״ה בהמה כגופין מוחלקין וניחא ההיא דאוכל נותר מה׳ זבחים
דאיסורייהו שייך בחתיכה אחת אבל ההיא דהכא הבא על הבהמה קשה אמאי אינו חייב אלא אחת והלא
שייך האיסור בכל הגוף הבהמה וע״ק שהרי אמרינן בפ״ק נרבע לזכר ונרבע לבהמה אינו חייב אלא אחת
משום דתרווייהו מלא יהיה קדש נפקי ואפילו ר״ע לא מחייב אלא משום דמתרי קראי נפקי מלא תשכב ולא
תתן שכבתך הא לאו הכי אינו חייב אלא אחת ואע״ג דגופין מוחלקין הן וי״ל כיון ששני איסורין הן ושני
שמות הן נרבע לזכר ונרבע לבהמה וכללן הכתוב בלאו אחד ש״מ דאתא לאורויי שלא יתחייב מטעם שני
שמות ושני גופין כי אם אחת וא״ת מ״ש גבי פאית שבזקן ופאות שבראש שחייב על כל אחת ואחת כדתנן
בפרק אלו הן הלוקין וחייב על הראש ועל הזקן חמש ולא צריך קרא וגבי קרחה ושריטה צריך קרא לחייב
על כל קרחה וקרחה ועל כל שריטה ושריטה וי״ל בפאות איכא קביעות מקום דאיכא חמש מקומות חלוקין
זה מזה שאם גילח באחת מהן חמשה שיעורים של פאה אינו חייב אלא אחת אבל גבי קרחה בכל מקום שיהא
קורח שיעור חמש קריחות חייב חמש ולכך צריך קרא לחלק והא דאמר גבי רחיים ורכב וזג וחרצן ונא
ומבושל ושאור ודבש דלוקה שני לכ״ע ולא פליגי אלא בלאו שאינו מפורש כמו גבי רחיים ורכב כי נפש הוא
חובל וגבי זג וחרצן כל אשר יצא מגפן היין (ושאור) [ועירובי שאור] ודבש דנפקי מכי כל שאור. ודבש דאיכא
מאן דאמר לוקה עליהם ואיכא מאן דאמר אינו לוקה עליהם אבל בלאו המפורש לכ״ע לוקה שנים וגבי בשר
מן החי ובשר מן הטריפה דאינו לוקה אלא אחת י״ל שאני בהנהו דכתיבי בהדי בקרא דרחיים ורכב כתיבי
בקרא בהדיא וקאי לאו אתרווייהו וכן זג וחרצן נא ומבושל אבל בשר מן החי ובשר מן הטריפה לא כתיב
קרא בהדיא וא״ת מ״ש גבי חלב שור כבש ועז דאינו חייב אלא אחת ואע״ג דכתיבי בקרא בהדיא וקרי לאו
שבכללות [וי״ל דזג וחרצן וכן כולם הם שני שמות אבל חלב שור וכבש ועז שם אחד] וכן לחם וקלי וכרמל
שם לחם אחד הוא וכן נמי מעשר דגן תירוש ויצהר שם מעשר חד הוא ולכך צריך קרא בפ׳ אלו הן הלוקין
דחייב על כל אחת ואחת אע״ג דכתיבי כולהו בקרא. גם זה חסר מן התוס׳: בהמה כשבת. פרש״י פלוגתא
היא כו׳ ותימה למורי היאך מצינו למימר דקבל ר״ע לזה דבהמה כשבת והלא בבהמה אין לו גופין מוחלקין
ולא ימי היתר בינתים אלא ודאי דין בהמה לא קבל ובין למ״ד קבלה או לא קבלה ה״פ דמתני׳ ע״כ הבהמה
כשבת לפי דעתך ובבהמה ודאי פשיטא ליה דלא מחייב על כל אחת ואחת ועדיין שבת קא מבעיא ליה וכל
הני אמוראי דפליגי בגמ׳ אי קבלה אי לא קבלה ודאי לא ממשא ומתן דמתני׳ קבלה אלא מאן דאמר קבלה
מטעם אחר הודה לו על מילתא דשבת דיש בו טעמים כדמפרש בגמרא או משום דשבת כגופין מוחלקין
דמיין ובזדון שבת ושגגת מלאכות או משום דימים שבינתים הויין ידיעה לחלק בשגגת שבת וזדון מלאכות:
ע״ב כג] לחלק. ואע״ג דשמעינא ליה לר״ג דאין ידיעה לחצי שיעור מ״מ יש לחלק בין ידיעה שנודע לו
שחטא לידיעה דימים שבינתים אבל השתא דמייתי אידך ברייתא דר״ג מחייב אות אחת בשבת זו כו׳ וע״כ
ההיא מתוקמא בשגגת שבת וזדון מלאכות וימים שבינתים לא הוי ידיעה לחלק משום דאין ידיעה לחצי שיעור
וא״כ ע״כ הא דמודה ר״ג דפטור ע״כ לא משכחת לה אלא בזדון שבת ושגגת מלאכות מטעם דשבתות כגופין
דמיין גבי זדון שבת ושגגת מלאכות אפילו לר״ע כדמפרש ואמר. עכ״ל תוס׳: גליון יש להקשות עכשיו נמי
כשהביא הברייתא שניה היכא מיכח כגופין דמיין לעולם אימא לך דשבתות כגוף אחד והא דתניא חייב מיירי
בזדון שבת ושגגת מלאכות מטעם דגוף אחד הן והא דקתני ומודה ר״ג מתוקמא שפיר בשגגת שבת וזדון
מלאכות וימים שבינתים ידיעה לחלק ואע״ג דשמעינן לר״ג דאין ידיעה לחצי שיעור יש חילוק בין ידיעה שנודע
לו שחטא לידיעה דימים שבינתים ויש לתרץ דמ״מ מוכח שפיר דר״ג סבר דשבתות כגופין דמיין מת נפשך
אתה אומר שהברייתא שניה מיירי בשגגת שבת וזדון מלאכות ולא נחלק בין ידיעה לימים שבינתים לידיעת
דעלמא ומש״ה מחייב ר״ג א״כ אותה ברייתא דמודה מיירי בזדון שבת ושגגת מלאכות ומוכח שפיר דר״ע
סבר דשבתות כגופין דמיין ואפילו אתה אומר הא דמודה ר״ג בשגגת שבת וזדון מלאכות אם כן הברייתא
שניה מיירי בזדון שבת ושגגת מלאכות ומ״מ מחייב ר״ג דסבר שבתות כגוף אחד וחכמים פליגי מטעם
דשבתות כגופין דמיין וחכמים דר״ג היינו ר״ע וא״כ מוכח שפיר דר״ע סבר דשבתות כגופין דמיין משמע
מתוך לשון הקונטרס שאמר אח״כ על ברייתא שניה שחכמים זהו ר״ע על הלשון שאמר הספר אלא למ״ד
אליבא דר״ע דשבתות כגוף אחד הן בשלמא הא דתניא חייב משכחת לה בין בזדון שבת ושגגת מלאכות [כו׳]
ואיך מתוקמא בזדון שבת א״כ יקשה מחכמים שפוטרים שהרי חכמים הן ר״ע ור״ע סבר שבתות כגוף אחד
הן אכן יש לדחות ולומר כך הא דתניא חייב בין בזדון כו׳ כלומר ר״ג איירי בכל ענין אך החכמים שהן
פוטרים לא פליגי אלא אשגגת שבת דיש ידיעה לחצי שיעור אבל לא אזדון שבת ושגגת מלאכות משום דשבתות
כגוף אחד הן. ע״כ:

דף יז ע״א ג] והא מדקתני ומודה ר״ג מכלל דפליגי באחרנייתא אי אמרת בשלמא ר״ג כר״ע ס״ל דשבתות
כגופין דמיין וחכמים פוטרים היינו ר״ע היינו דקתני ומודה כלומר אע״ג דפליגי עליה בעלמא
בשתי שבתות בשגגת שבת וזדון מלאכות דנהי דימים שבינתים הויין ידיעה לחלק ומחייב ר״ג באידך ברייתא
משום דאין ידיעה לחצי שיעור אפ״ה בשתי שבתות בענין אחר כגון בזדון שבת ושגגת מלאכות מודה ר״ג
לר״ע דפטור ואין מצטרפין שתי אותיות משום דשבת כגופין דמיין והוי כעושה חצאי שתי מלאכות השתא
ניחא ומודה ר״ג אע״ג דפלגינא עלך בשתי שבתות בגווני אחריתי בהני שתי שבתות מודינא לך אבל אי
כר״א ס״ל דשבתות כגופין אבל ר״ע סבר כגוף אחד א״כ מודה ר״ג לא לר״ע מודה דר״ע הוי מחייב כתב
אות אחת בשבת זו ואחת בשבת אחרת כיון דשבתות הרבה כגוף אחד דמי א״כ מודה ר״ג לר״א קאמר ואיך
נאמר אע״ג דפליג עליה בשתי שבתות מחייב ר״ג בשגגת שבת וזדון מלאכות משום דאין ידיעה לחצי שיעור
דהא לר״א נמי חייב דאיהו נמי אין ידיעה לחצי שיעור ס״ל והא ליכא למימר דמודה ר״ג על ההיא ברייתא
גופיה קאי דמחייב בשתי העלמות בשבת אחת וקאמר דמודה בשתי שבתות דפטור דמשמע דקאי אאידך
ברייתא דמחייב בשתי שבתות בענין אחר מודה (דחייב) [דפטור]. הרא״ש ז״ל גליון: ע״ב ג] וחייא בר רב
סבר (תיבת אמר נמחק) יש אם למקרא מצות קרינן. הקשה הריב״א שהרי ר״ע סבר יש אם למקרא בפ״ק
דסנהדרין [דף ד׳ ע״א] ור״ע הוא דסבר לקמן פרק דם שחיטה [דף קב ע״ב] גבי [היה חתיכה] של הקדש
וחתיכה של חולין אכל את הראשונה ובא אחר ואכל את השניה מביא אשם תלוי דברי ר״ע ואע״ג דבשעה

שאכל

שאכל את [השניה לא חייה] רק חתיכה אחת. ולקמן בשמעתין [דף יח ע״א] משמע דבי אין בהם שתי חתיכות בשעת אכילתו אע״ג דמעיקרא היו שתים לא מחייב אשם תלוי למאן דבעי שתי חתיכות כדאמר מאי ביניהו כגון שהיו לפניו שתי חתיכות אכל עכו״ם את הראשונה ובא ישראל ואכל את השניה לרבה דליכא מצות ופטור ואין לומר דאיכא חילוק בין היכא שאכל עכו״ם את הראשונה להיכא דאכלה ישראל. מ״מ משום דעכו״ם לאו בר חיובא הוא [illegible]

חתיכה אחת ואע״ג דלא איקבע איסוריה מחייב שתי חתיכות דאיקבע איסוריה מבעיא תם ניחא ההיא דלקמן איתביה נמצא על שלו כו׳ אישתיק כו׳ לבתר דנפק כו׳ וקאמר אמאי לימא ר׳ אליעזר היא כו׳ ואמאי לא מייתי מהנך תנאי דתניא בעלמא דסברי יש אם למסורת אלא ש״מ משום דאיכא למימר דאפילו מאן דאמר בעלמא יש אם למסורת הכא סבר יש אם למקרא או מטעם דליקבע איסוריה או לברר איסוריה כמו גבי לחם עוני דפסחים [דף לו ע״א] וגבי כפות דלולב [סוכה דף ל״ב] דלכ״ע יש אם למקרא כדמפרש טעמא דמסתברא המקרא:

דף יט ע״ב ה] נהנה אלא מתעסק (תיבת ואי נמחק). בשבת פטור מ״ט מלאכת מחשבת אסרה תורה וא״ת א״כ למה צריך בה פרט למתעסק תיפוק ליה מהכא וגם איפכא למה לטעם דמלאכת מחשבת תיפוק ליה מהכא דכתיב בה פרט למתעסק וגם למה [ליה] טעמא גבי חלבים ועריות שכן נהנה תיפוק ליה דלא בעי מלאכת מחשבת. ס״א ועוד אי טעם דנהנה טעם גמור הוא למה לי טעם גבי שבת משום מלאכת מחשבת תיפוק ליה דאינו נהנה ועוד יש להקשות לפרש״י גבי נתכוין להגביה. וע״ק דקאמר לרבא היכי דמי כגון דנתכוין לחתוך התלוש כו׳ לאביי כגון דנתכוין להגביה התלוש ולמה לי שנתכוין להיתרא דאפילו נתכוין לאיסורא נמי דהא אמרינן לקמן להדליק את זו והדליק את זו פטור דמלאכת מחשבת אסרה תורה וא״כ אפילו נתכוין למחובר זו והתך מחובר זו פטור וי״ל דתרוייהו צריכי אשר חטא בה פרט למתעסק ר״ל מתעסק דהיתר כגון שנתכוין לחתוך או להגביה התלוש (ועלה) [ונמצא] בידו שהוא מחובר. אבל היכא דנתכוין למחובר זה ועלה בידו מחובר אחר לא כיון דנתכוין לאיסור [לא] פטרינן ליה [אלא] מטעם דאין זו מלאכת מחשבת כיון דאין מתכוין לאותה מלאכה עצמה שעשה ובחלבים ובעריות כה״ג כגון ב׳ חתיכות של חלב ונתכוין לאכול זו ואכל זו ומן בעריות נתכוין לבא על אשתו נדה ובא על אחותו חייב ואע״ג דלא נתכוין לזה האיסור דלא כתיב מלאכת [מחשבת] אלא גבי שבת דסמיך הכתוב מלאכת מחשבת דמשכן לשבת.

[אא״ה זה היה כתוב בסוף המס׳ השמטה שייך לכאן והעתקתי על מקומו עכ״ה] אותו דבר עצמו דאם מטעם מלאכת מחשבת לא מפטרה שהרי עשה מחשבתו אע״פ שלא נתכוין רק להגביה התלוש או לחתוך את התלוש מ״מ איתעביד מחשבתו שהרי אותו דבר עצמו שנתכוין ליקח (עלה) [ונמצא] בידו ואיצטריך בה למיפטר לענין שבת הואיל ולא נתכוין לאיסור ובחלבים שסבור שומן הוא ונמצא חלב חייב משום דנהנה ואיצטריך מלאכת מחשבת למיפטר היכא דנתכוין לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר דאי מאשר חטא בה פרט למתעסק לא ממעיט רק היכא שלא נתכוין לאיסור כגון נתכוין לחתוך התלוש ועלה בידו שהוא מחובר דלא מצינן למעט ממלאכת מחשבת וה״פ דסוגיא אלא מתעסק בשבת דפטור פי׳ נפקינן מאשר חטא בה דאמר רב נחמן אמר שמואל מתעסק בחלבים ובעריות חייב שכן נהנה כו׳ כלומר אלא למתעסק בשבת דפטור מדכתיב בה דאמר רב נחמן אמר שמואל מתעסק בשבת פטור מ״ט מלאכת מחשבת אסרה תורה ולא מבעיא נתכוין להיתר דפטור מדכתיב בה אלא אפילו נתכוין לאיסור נמי פטור מטעם מלאכת מחשבת וה״פ דמילתא דשמואל וניחא דמייתי תלמודא טעמיה דשמואל לאשמועינן דשמואל דריש בה פרט למתעסק והשתא מפרש היכי דמי מתעסק דהיתר דפטור מטעם בה לאביי כגון דנתכוין להגביה את התלוש ולרבא נתכוין לחתוך את התלוש. תוס׳:

ס] הגביה בין השמשות מהו. פ״ה עומד ברה״ר והגביה חפץ ברה״י דהשתא הגבהה הוצאה היא ובפי׳ אשכנז פי׳ הגביה בין השמשות הקורנס והניח על הסדין דהוי מלאכה דמכה בפטיש דחייב ואי אפשר שלא תהא כולה או ביה״כ או בשבת ואמר להו דקדקתם אחרי כלומר נצחתוני ופריך ולימא להו מקצת הגבהה היום ומקצת הגבהה למחר דאיכא שני ימים אל המלאכה אחד בהגבהתו ואחד בהכאה אבל רבנן דפרכי סברי דאזלינן בתר הכאה דאי משום הגבהה לאו מלאכה היא והכי איתא בתוספתא אמרו ליה מכה בפטיש יוכיח אמר להו דקדקתם אחרי ומהכא משמע דאם הגביה הקורנס בחול והכה על הסדין בשבת דחייב דאזלינן בתר ההכאה לרבנן והק׳ אמאי לא קאמרי ליה קוצר כגרוגרת בחול ובשבת בין השמשות השלימו לשיעור דאזלינן בתר ההשלמה כמו גבי ההגבהה. תוס׳: ע] אמר ליה רבא לרב נחמן והא תינוקת כו׳. וא״ת אפילו לא אייתי מילתא דשמואל מצי פריך שהרי אמר במתני׳ מה ת״ל אשר חטא בה פרט למתעסק פי׳ דמיירי שהוא מתכוין לדבר היתר וא״כ תיקשי היכי מחייב ר׳ אליעזר חטאת וגם רבא תיקשי לנפשיה דההיא דהכא היינו כמו נתכוין להגביה התלוש ועלה בידו שהוא מחובר דלא נתכוין לאיסור דפטור הטעם בה פרט למתעסק כדפירש לעיל ועוד מאי פריך לההיא דאמר רב נחמן אמר שמואל הא דפטור מטעם מלאכת מחשבת היינו שנתכוין לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר דהיינו תרי גופין אבל הכא גבי תינוקת לא שייך האי טעמא למיפטרה מטעם מלאכת מחשבת שהרי להאי גוף נתכוין והוי כמו נתכוין לחתוך התלוש ועלה בידו שהיא מחובר וחד גופא הוא וי״ל דמתני׳ לא מצי פריך שהרי האי נמי מקרי נתכוין לאיסור כיון דהחובל בשבת חייב אלא שהותרה גבי מילה וא״כ לא שייך האי טעמא בה פרט למתעסק אבל לשמואל פריך שפיר [דליפטר] מטעם מלאכת מחשבת [אף] דנתכוין אע״ג דהכא גבי תינוקת חד גופא הוא וגבי מלאכת מחשבת תרי גופין מ״מ פריך שפיר והכי פריך כי היכי דמדמי שמואל לפטור נתכוין לאיסור מטעם מלאכת מחשבת דנתכוין להיתר דפטור בה פרט למתעסק ה״נ מדמי גבי מתעסק לפטור מטעם מתעסק מתכוין לאיסור ועלה בידו שהוא איסור למתכוין להיתר ועלה בידו שהוא איסור דפטור מטעם מתעסק דהתם כתיב קרא [אשר חטא בה] דמאחר דחזינן דשמואל לא מפליג בין איסור להיתר גבי מלאכת מחשבת בתרי גופין ה״נ לא מפליג גבי מתעסק בין איסור להיתר בחד גופא וא״כ לשמואל הכא גבי תינוקת יהיה פטור דמתעסק הוא ופטור מאשר חטא בה פרט למתעסק. תוס׳: א״ל רבא לרב נחמן כו׳. תימה הדא דתינוקת מתכוין להיתר למול של שבת והך מתעסק פי׳ לעיל דנפיק מבה ולא ממלאכת מחשבת דהוי שפיר מלאכת מחשבת הואיל ומתכוין לגוף שנמצא איסור אלא שהיה סבור שהיה היתר ולא דמי למתעסק דשמואל דמיירי שהיה מתכוין לגוף זה ועלה בידו אחר ותו לרבא תיקשי דהיינו נתכוין כו׳ וי״ל דהך דתינוקת הוי כמו מתכוין לאיסור שהרי הוא מתכוין למלאכה גמורה לעשות חבורה דנהי דסבור שהוא של שבת מ״מ לחבלה מתכוין ובעלמא מתחייב כיוצא בה אבל רחמנא שריא ואין זה היתר גמור הלכך אתנא דסבר מתעסק [נפיק] מבה ליכא לאותביה וכן לרבא דאין זה כמו מתכוין להגביה את התלוש או לחתוך תלוש דהתם אין כוונתו לעשות מלאכה אבל אמתעסק דשמואל קשיא ליה דאמר מתעסק שייך שפיר במתכוין לעשות איסור ועלה בידו איסור אחר א״כ ה״נ לפטור דנהי (דלא) דבדשמואל עלה בידו גוף (אחד) [אחר] ואין זה מלאכת מחשבת מ״מ מדברי שמואל אנו למדין דכך מתעסק ובמתכוין לעשות [איסור] כמו לעשות היתר ואלו מתכוין להיתר ממעטינן מבה גם מתכוין לאותו גוף שנמצא אסור כמו כן לשמואל אם נתכוין לגוף זה לעשות מלאכה גמורה אבל סבור שהוא היתר ונמצא שאותו גוף עצמו אסור פטור דכך לי מתכוין לאיסור כמו מתכוין להיתר. תוס׳ כת״י: י] הואיל ומקלקל בחבורה כו׳. וא״ת התם פ״ק דכתובות [דף ה ע״ב] משמע דלר״ש אינו מתכוין בחבורה פטור דאע״ג דסבר מקלקל בחבורה חייב ואמאי לא קאמר כהכא וי״ל דיש לחלק בין מתעסק לאין מתכוין דהכא היינו טעמא משום דמתעסק ומקלקל שוין שהרי מקלקל חייב בכולי עלמא רק גבי שבת דפטור חוץ ממקלקל בחבורה דחייב והכי נמי מתעסק בכולי עלמא חייב (אבל) [אלא] גבי שבת פטור ובחבורה יהיה חייב כמו מקלקל אבל אינו מתכוין פטור בכ״ע. תוס׳: הואיל מקלקל בחבורה חייב מתעסק נמי חייב. דהא דכל המקלקלין פטורים היינו משום דבעי מלאכת מחשבת כדאיתא בחגיגה הלכות שבת כהררין התלויין בשערה וקאמר עלה בגמ׳ הלכות שבת מיכתב כתיבין ומשני לא צריכא אלא לכדר׳ אבא דאמר ר׳ אבא החופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה פטור עלה ומוקי אפילו כר׳ יהודה ומשום מקלקל ומאי תלויין בשערה משום דמלאכת מחשבת לא כתיבא וכיון דמחייב מקלקל בחבורה א״כ לא בעי מלאכת מחשבת בחבורה הלכך מתעסק נמי חייב. הרא״ש ז״ל:

דף כ ע״א ג] חייב ור״ש ור״ש שזורי סברי מתעסק פטור. וה״ק ר״ש [ור״ש שזורי] לא נחלקו בשם אחד באבד מלקט מלבו שהוא חייב כגון נתכוין ללקוט תאנים תאנים אלו ושכח וכסבור תאנים אחרים והלכה ידו על התאנים הראשונים על מה נחלקו על שני שמות בנתכוין ללקוט תאנים ושכח וכסבור ענבים והלכה ידו על התאנים אבל בלא אבד מלקט מלבו לכ״ע פטור אף במין אחד כגון נתכוין ללקוט תאנים אלו ולקט תאנים אחרים ואתא ר׳ יהודה למימר דאף נתכוין ללקוט תאנים ולקט ענבים בלא אבד מלבו נמי חייב לר׳ אליעזר ופטור לר׳ יהושע ובמין (אנתכוין) [אחד כגון נתכוין] ללקוט תאנים אלו ולקט תאנים אחרים אף ר׳ יהושע מודה דחייב וקשיא אשמואל ממתני׳ דר׳ יהודה ומשני דאבד מלקט מלבו בשני שמות פליגי לדברי ר׳ שמעון ור׳ יהודה סבר דבאבד מלקט מלבו אף בשם אחד כגון שחורות ולבנות דהוי שם אחד פליגי וק״ק דמעיקרא פשיט לתלמודא שחורות ולבנות הם היו שני שמות והשתא משמע דמין אחד הם לבנות ושחורות למה נקט ר׳ יהודה במילתיה תאנים וענבים דבהא מודה ר״ש לא היה לו להזכיר רק שחורות ולבנות ונראה כפי׳ אשכנז דה״ק ר״י לר״ש דקאמרת באבד מלקט מלבו בשם אחד לא פליגי כי אם בשני שמות פליגי אדרבה הכי הוי לך למימר אפילו נתכוין ללקוט תאנים שחורות ולקט לבנות דשני שמות נינהו פליגי ואי אמרת האי לישנא משמע אף בשני שמות וכ״ש בשם אחד פליגי ואז משתמע שפיר בין בשם אחד ובין בשני שמות פליגי. גליון: ו] רבא אמר ליקדם כו׳. פ״ה כדאיתא ועוד מפרש ר״י דנפרש על שם אחד דר״ש שזורי כהאי גוונא וה״ק ר״ש שזורי לא נחלקו על שם אחד פירוש על מלאכה כגון לכבות נר זה תחלה ולכבות נר אחר אח״כ ועשה להיפך ואיחר את המוקדם והקדים את המאוחר אפילו בשתי נשימות חייב דכיון דמלאכה אחת היא אין קפידא בהקדמה ואיחור על מה נחלקו בשני שמות פי׳ בשתי מלאכות שרוצה להדליק נר זה תחלה ולכבות נר אחר אח״כ: ס״א בנפיחה אחת. וכבה תחלה והדליק אח״כ ובהא פליגי ר״א ור״י ר״י פוטר כיון דשתי מלאכות נינהו וה״ה נתכוין ללקט תאנים תחלה ואח״כ ענבים והקדים וליקט ענבים תחלה ואח״כ תאנים חייב לכ״ע כיון דמלאכה אחת היא אע״ג דשני מיני פירות הן וקרינן ביה אשר חטא בה ואתא ר׳ יהודה למימר כי היכי דפליגי בשתי מלאכות בהדלקה וכבה ה״נ פליגי במלאכה אחת בשתי מיני פירות כגון נתכוין ללקוט תאנים תחלה ואח״כ ענבים ועשה להיפך ולא מבעיא שני מיני פירות אלא מין פרי אחד והוא משני ענינים כגון נתכוין ללקוט תאנים שחורות תחלה ואח״כ לבנים ועשה להיפך פטר בה ר׳ יהושע. (ס״א אלא אמרינן דלבנות ושחורות ב׳ שמות הן וכולה מלתא דר׳ יהודה הויא שם אחד ומלאכה אחת תלישת היתר ותלישת שחייב כשנתכוין לשניהם אך נתכוין להקדים תלישת תאנים לתלישת ענבים ושינה להקדים המאוחר וקאמר ר׳ יהודה אע״פ שהוא שם מלאכה אחת נחלקו ר״א ור״י דר״י פוטר וקאמר ר״ש שזורי כיון שהוא מתכוין לשם מלאכה אחת שהכל שם תלישה היא אע״פ שהן ב׳ שמות תאנים וענבים לכ״ע חייב דשם אחד מקרי והיינו דקאמר במילתיה לא נחלקו על שם אחד והתניא בניחותא כו׳). והשתא לכ״ע בין לר׳ יהודה ובין לר״ש שזורי במין אחד וענין אחד ומלאכה אחת חייב אף לר״י ובשתי מלאכות בין לר״י בין לר״ש פוטר ר׳ יהושע. הרא״ש ז״ל בתוספותיו אבל כן מצאתי בתוס׳ כת״י: ז] והתניא בניחותא היו לפניו שני נרות דולקות או כבות ונתכוין לכבות את זו וכבה את זו להדליק את זו והדליק את זו אית ספרים דגרסי חייב וניחא טפי דמייתי הך סייעתא לדברי רבא וה״פ לכבות את זו תחלה ואח״כ זו ועשה להיפך חייב אפילו בשתי נשימות כיון דהכל מלאכה אחת וענין אחר אבל שתי מלאכות להדליק תחלה ולכבות אח״כ ועשה להיפך אם בנשימה אחת כבה והדליק חייב דבנשימה אחת לא שייך הקדמה ולקמן מפרש או חייב אחת או שתים בשתי נשימות פטור כיון דב׳ מלאכות נינהו לא קרינן בה אשר חטא לר׳ יהושע והשתא הויא הך ברייתא בין אליבא דר׳ יהודה בין אליבא דר״ש ואי גרסינן פטור לא איירי ברישא (בהך דתנא) [להקדים] אלא במתעסק נתכוין להדליק נר זו והדליק נר אחר פטור וסיפא לא מצי לפרושי אלא בלהקדים ושמעינן שפיר מינה דוקא בהדלקה ובכבה דהוו שתי מלאכות פטור אם עשה להיפך ובשתי נשימות אבל בהדלקה והדלקה דמלאכה אחת היא ועשה איפכא אפילו בשתי נשימות חייב וכולה ר׳ יהושע היא. הרא״ש ז״ל בתוספותיו וכן מצאתי ג״כ בתוס׳ כת״י:

דף כא ע״א ח] מנ״ל. ת״ל מכל: מכל חלב לא תאכלו. וצ״ל אע״ג דמרבי דם אפילו לחייב עליו כרת חלב לא מרבי אלא למלקות כדאיתא בפרק ח׳ דיומא אין לי אלא מי שישנו בעונש ישנו באזהרה כו׳ וחצי שיעור כו׳ וצריך ליתן טעם דמאי שנא מדם בכרת וי״ל דאצל כלל ופרט דדם כתיב כרת אצל אחד מן הכללות וכלל ופרט דחלב לא כתיב כרת אלא לאו והא דדרשינן מהאי קרא דדם כלל ופרט וכלל ומרבינן בהמה וחיה ועוף בין טמאין ובין טהורים צ״ל דלא אתיא כר׳ יהודה דבפ״ק [דף ד ע״ב] מוקי לה להאי קרא בדם קדשים. תוס׳ בכת״י: מכל. ס״א מכל אוכל חלב: ט] טומאתו ושחיטתו. (אות ח נמחק) מנ״ל סברא מדלכל. מילי רבייה רחמנא כבהמה דכיון דברוב דברים נפקי לן מקרא דהוי כבהמה כגון בדם וחלב ונבלה לענין שני דברים טומאתו ושחיטתו נמי נרבייה מסברא ולא בעינן קרא וא״ת והא כי מרבינן דמי לאיסור לא נפקי בכלל ופרט עד דקי״ל טומאה חמורה בכוי ואי טומאה מסברא נפקי א״כ דם וטומאה ושחיטה דהוי רוב נפקי מסברא וי״ל כיון דאין אנו צריכין לרבות שום דבר יותר מעוף ובהמה ואי לא הוי מרבינן כוי הוי צריכנא לרבויי מלתא אחריתי כגון דם שרצים אע״ג דלית בהו טומאה חמורה מסתבר טפי לריבויי כוי אע״ג דלית ביה טומאת חמורה כיון דאיתרבייה לחלב ונבלה וכיון דאיתרבייה בחלב ונבלה מקרא מרבינן נמי טומאה ושחיטה בלא קרא. תוס׳ הרא״ש ז״ל: ע״ב ג] כגון שחיפהו בבצק. תימה למה לי למימר שחיפהו בבצק בלא חיפהו נמי משכחת לה כשהבר בצק בזית נבלה מצד אחד [ומצד השני] נגע שרץ מקבל טומאה ע״י צירוף והאוכל הנוגע בבצק טמא [טומאה קלה] והנוגע בנבלה מצד אחד טמא טומאה חמורה לאפוקי מת הנוגע בבצק כאלו נגע במת עצמו דבצק הוי כבסותו וכן צריך לפרש בתר הכי דקאמר לאפוקי מת דאע״ג דחפהו בבצק מטמא טומאה חמורה דטומאת חמורה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת ותיקשי לך מן הצד מאי איכא למימר הא אית ביה טומאת אוכלין לטמא אוכל אחר דהא אית ליה בטלה דעתו אצל כל אדם מדאיצטריך לשנויי בוקעת ועולה אלא ודאי אפילו כי נגע בבצק מן הצד כאלו נוגע במת עצמו משום דבצק הוי כסות של מת וי״ל דודאי מצי לשנויי הכי בלא חפהו אלא דעדיפא מינה משני כך תירצו התוס׳ ול״נ דהוי עדיף טפי לשנויי בלא חיפהו אלא דוקא בחפהו הוי כסות של מת כיון דכולה מחופה והנוגע בו אף מן הצדדין כנוגע במת עצמו אבל מן הצד לא הוי כסות של מת. תוס׳ הרא״ש ז״ל: שחיפהו בבצק. ואפילו אית ביה כזית כיון שחיפהו ואין בו טומאת מגע וכיון דאחשביה לאכילה מצטרף עם הבצק ומטמא הבצק במגע ואי לא חיפאו לא צריך מחשבה לאפוקי מת אע״ג דחיפהו מטמא טומאת חמורה ואין צריך מחשבת ואין לומר דמשכחת לה דלא מטמא טומאה חמורה אם יגע בצדדין דלא שייך ביה בוקעת ועולה כו׳ זה אינו דמ״מ מטמא מן הצד מידי דהוי אמת בכסותו דהנוגע בו אפילו מן הצדדין טמא כדאיתא בפ׳ העור והרוטב [דף קכ״ה] גבי סריגי החלונות דלרבי יוסי דאמר טומאה טמונה אינה בוקעת נוגע במת בכסותו טמא ותימה הואיל ולא אמר כדלעיל לאפוקי מת כו׳ משמע דס״ל דמחשבה משויא אוכל א״כ משכחת שפיר טומאה קלה במת פחות מכזית ולא שייך ביה טומאה בוקעת וצרפהו לפחות מכביצה בצק וי״ל דאין זה דומיא דנבלה דמשכחת לה בין בכזית ובין בפחות מכזית ומת נהי דבפחות מכזית משכחת לה בכזית לא משכחת לה. תוס׳: ה] לאפוקי מת. דאע״ג דחפהו בבצק מטמא טומאה חמורה וקשה דמ״מ מצינו טומאה קלה במת לגבי הבצק עצמו שנטמא ע״י צירוף כזית מן המת ואסור לאכלו אם היא תרומה או קדשים דגבי דלטמא אחרים איכא נפקותא בטומאה קלה כיון דליכא טומאה חמורה מ״מ לטמאות הבצק נפקא מינה ונראה משום דמשמע ליה לפרושי מעוף לבהמה שיש בהן טומאה קלה פי׳ לטמאות אחרים טומאה דומיא דטומאה חמורה דהיינו שמטמא אחרים במשא דהא שרצים אע״פ שהן אב הטומאה לא מקרי טומאה חמורה כיון שאין מטמא אחרים במשא ובמת לא משכחת שיטמא טומאה קלה וא״ת א״ך נטמא הבצק ע״י צירוף כזית נבלה והא שבע לה טומאה כדאמרי׳ בפ׳ הקומץ רבה גבי עשרון שחלקו ונטמא אחד מהן והניחו בכיסא ונגע טבול יום בטמא מהו שיטמא הטהור ע״י צירוף כלי מי אמרינן הא שבע ליה טומאה ולא איפשטא הכי נמי כיון שאין בבצק שיעור לקבל טומאה בלא כזית נבלה הוי הבצק כמו נבלה עצמה וי״ל דדוקא התם שנגע (השרץ) [טבול יום] במה שהוא כבר טמא מספקא ליה אי אמרי׳ שבע לה טומאה אבל הכא שהשרץ נוגע בבצק אע״פ שאין בו שיעור בלא נבלה לא אמרי׳ שבע ליה טומאה. תוס׳ הרא״ש ז״ל: יד] גבי הככר גוררו ושל בין השינים מוצצו. הקשה הר״ר אלחנן מאי פריך מדם של בין השינים שאני התם שאינו נראה אבל אם היה אצבעו מטפטף דם לעולם אימא לך דדם שעל אצבעו כיון שנראה אסור אע״פ שלא כנסו ורכוותה דם שעל הדג מותר או נשמע מהבא דדם שעל אצבעו המטפטף מותר שנראה שמאצבעו הוא ולא מבהמה ולא דמי לדם שעל הככר שאסור לפי שהרואה סבור דדם בהמה הוא וי״ל דאפשר שאסור לאכול דם המטפטף מאצבעו והכי פריך הכא בשלמא אי דם דגים שכנסו מותר אז ניחא הא דקתני (שיפה) דם מהלכי שתים אסור בסתם ולא פירש אם יש דם מותר משום דנכנס (ומיתר) [מותר רק] דם מהלכי שתים שכנסו אסור הלכך לא נחית לפרושי אם יש דם מהלכי שתים מותר בשלא כנסו כגון בעודו בין השינים משום דאשמועינן חידוש אף כשכינסו אבל אם כנסו אסור בדם דגים א״כ חידוש דדם מהלכי שתים אסור לא הוי אלא בשלא כינסו ובשלא כינסו מי אסור בכל ענין והלא בין השינים מותר והיה לו לפרש בין פריש והוא במקום גלוי ובין בעודו בפיו. תוס׳ הרא״ש ז״ל:

דף כב ע״א יח] נרבה והאשם תלוי. שממין שהוא מביא על הודע כו׳ דשניהם מביאין איל בן שתי שנים דשניהם אשם מקרי אלא דזה נקרא אשם ודאי וזה נקרא אשם תלוי אבל חטאת אינו יכול להביא על התנאי דאין ודאי וספיקו שוין דעל הספק מביא אשם תלוי בן שתי שנים ועל הודאי מביא כשבה או שעירה וה״ה דהמ״ל דאין מתנותיהן שוות דעל הספק מביא אשם תלוי ויש לו ב׳ מתנות שהן ארבע ולמטה מחוט הסיקרא ועל הודאי הוא מביא חטאת דיש לו ד׳ מתנות על ד׳ קרנות ולמעלה מחוט הסיקרא ועוד טעם אחר דאינו יכול להתנות דהחטאת אינו בא אלא על ידיעה ודאית אבל אשם ודאי ס״ל לר״ש ולר״ע דלא בעי ידיעה מתחלה כדאמרי׳ בגמ׳ מדברי שניהם נלמוד דאשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה ובפרק כלל גדול אמר עולא למ״ד אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה ואמר רשב״ם דר׳ יוסי דלקמן הוא דבעי ידיעה בתחלה באשם דאמר בסמוך אין שנים מביאין אשם אחד וגם לקמן אמר כן כל חטאת שהיא באה על חטא אין שנים מביאין אותה משום דבעי ידיעה בתחלה ולא תפים ר׳ יוסי להא כשהאחד ודאי אכל קודש כיון דאינו (יודע) [ידוע] איזה מהן אכלו ור״ש תפים ליה שפיר ידיעה ודאית. תוס׳: שממין שמביא על הודע מביא על לא הודע. ששניהם איל בשני סלעים אבל בחטאת אינו יכול להתנות על ספיקו ליפטר משניהם (וחטאת) [דחטאת] בת דנקא כשבה או שעירה וספיקא איל זכר בשני סלעים ועוד הוה מצי למימר דבאשם יכול להתנות משום דאשם לא בעי ידיעה בתחלה לר׳ ישמעאל ולר׳ עקיבא אבל חטאת בעי ידיעה בתחלה לכ״ע הלכך א׳ אפשר שיעלה לשם חטאת שנודע לו ועוד הוה מצי למימר דאשם ודאי ואשם תלוי מתנותיהן שוין אבל חטאת היא טעונה ארבע מתנות על ארבע קרנות והאשם שתי מתנות שהן ארבע למטה מחוט הסיקרא והדא מתלת טעמא נקט. תוס׳ הרא״ש ז״ל: ע״ב כג] ר״ש אומר שניהם מביאין אשם אחד. ר״ש ור׳ יוסי תרוייהו סברי דאין מביאין אשם תלוי על ספק מעילות ואשם ודאי בעי ידיעה בתחלה ובהא פליגי ר״ש סבר דמקרי שפיר ידיעה כיון שבודאי אחד מהן אכל קודש ובשבילו יהיה האשם וכן הוי טעמא גבי חטאת דלכ״ע בעי ידיעה בתחלה וקאמר שניהם מביאין חטאת אחד אלמא חשיב לה ידיעה ור׳ יוסי סבר דלא מקרי ידיעה כיון דאין ידוע מי הוא חוטא וקשה לר״ע דאמר זה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי אמאי אין שניהם מביאין אשם אחד על תנאי ובין מקרי ידיעה ובין לא מקרי ידיעה הא לא בעי ר״ע ידיעה בתחלה וי״ל דאה״נ דר״ע מודה דכיון דבין שניהם יכולין להביא אשם בתנאי ויפטרו אבל אתא לאשמועינן שאם ליתא [לפנינו] כגון שמת או שהלך למדה״י שהאחד מביא אשם תלוי על ספק מעילתו ומיהו קשה כיון דאיירי בחתיכה אחת דהוי מעילה מועטת א״כ אמאי אינו מביא אשם ודאי עם מעילתו ויפטר לעולם וי״ל דאה״נ דכך יעשה אלא דאתא לאשמועינן דיכולין להביא אשם תלוי דסד״א דידיעה מקרי דשניהם יודעין שודאי אחד מהן אכל קודש לא מצי לאתויי אשם תלוי קמ״ל. תוס׳ הרא״ש ז״ל: ר״ש אומר שניהם מביאין אשם אחד. אם שניהם לפנינו וקסבר ר״ש בעינן באשם ודאי ידיעה בתחלה וחשיב ידיעה בכה״ג כיון שברור להם שאחד אכל ואשם תלוי לא מייתי דלית ליה דמביאין על ספק מעילות אשם תלוי ור׳ יוסי סבר אשם ודאי בעי ידיעה מתחלה ולא חשיב ר׳ יוסי ידיעה אא״כ נודע לו בבירור מי חטא והכא דלא ידעי אין זה ידיעה:

דף כד ע״א יב] מקבל מתנה. גליון ה״ג רש״י הכא וכן בפ׳ השולח מקבל מתנה שאמר אחר שבאת המתנה לידו מתנה זו מבוטלת היא תיבטל אי אפשי בה לא אמר כלום בטילה היא אינה מתנה דבריו קיימין מאי לאו דבריו קיימין דהדרא ארעא למרה ופי׳ דר״ל נמי איירי לאחר שבאת המתנה לידו ומאי אפשי לא מצי פריך דר״ל איירי במטלטלין ורב ששת איירי במקרקע אלא פריך מסיפא דקתני בטילה היא אינה מתנה דבריו קיימין והוי טעמא כיון דאמר בטילה היתה מעיקרא ולא הוי מיצה והודאת בע״ד כמאה עדים דמי ופריך אלמא לא אמרינן היכא דאהני דבריו דלהוי הפקר אלא הדרא למרה וקשה לפי׳ מנ״ל דר״ל איירי במטלטלין ורב ששת במקרקע ועוד קשה אי איירי ר״ל במטלטלין מאי פריך מדין ודברים אין לי בשדה אלא ש״מ דר״ל נמי איירי בקרקע והדרא קושיא לדוכתיה ליקשי מרישא ועוד קשה דמסיפא לא מצי למיפרך מידי כיון דאמר בטילה בטילה היתה מעיקרא ומעולם לא קבלה לשם מתנה פשיטא דהדרא למרה שהרי אין בידו להפקירה כיון דלא זכה בה מעולם ולא דמי לאי אפשי שאמר לאחר שקבל המתנה והוי לשון להבא ובידו להפקירה אחר שזכה בה ולמה תחזור למרה כיון שאמר שהיתה שלו ומסלק עצמו ממנה מכאן ואילך וגם רש״י פי׳ דהוי מצי לשנויי הכי ור״ת פי׳ דר״ל מיירי קודם שזכה במתנה ועדיין לא באת לידו

לידו ואמר אי אפשי בה והשתא פריך שפיר מבטילה היא אינה מתנה דעוקר המתנה מעיקרא ואמרי' דהדרא למרה ה"נ הוי ליה למימר באי אפשי בה קודם שזכה בה דהדרא למרה וקשה לפי' דע"כ ר"ל איירי אחר שבאת המתנה לידו כדמוכח בשמעתין דפריך ליה מהכותב נכסים ועבדים לחבירו ואמר הלה אי אפשי בהן וקאמר בשלמא לרשב"ג ארעתיה דהכי יהיב ליה דאי לא מקבל מ"מ הדרא למרה ואי לר"ל איירי קודם שזכה במתנה מאי ניחא ליה מדרשב"ג אדרבה תיקשי ליה דלר"ל אי אפשי בה הוי הפקר ולרשב"ג הדרא למרה אלא ודאי ר"ל איירי לאחר שזכה במתנה וקנה ואי אפשי הוי לשון סילוק וכיון שזכה בה וסילק עצמו ממנה הוי הפקר ורשב"ג מיירי קודם שזכה בה ואין בידו להפקירה וכשסילק עצמו ממנה נשארה ביד הבעלים ולכך לא מצי למיפרך אלא לת"ק דאמר אם היה רבו שני כהן הרי אלו יאכלו בתרומה והא אי אפשי בה לשון סילוק הוא וא"כ אינו שלו ע"כ נראה דגרסינן איפכא וכן נמצא בהרבה ספרים מתנה זו תיבטל מבוטלת אי אפשי בה דבריו קיימין בטילה היא אינה מתנה לא אמר כלום וכן נמצא הגירסא בפ' יש נוחלין וה"פ תיבטל מבוטלת אי אפשי בה דבריו קיימין דכיון שבאת מתנה לידו וקנה והוא סילק עצמו ממנה ואומר שאינו חפץ בה הרי הפקר כדמשמע [לישנא] לא דבריו קיימין ולא הדרא למרה בטילה היא אינה מתנה לא אמר כלום דהאי לישנא לאו לשון סילוק להבא הוא דלהוי משמע שמסלק עצמו ממנה ואינו חפץ בה דנימא דלהוי לשון הפקר אלא לשעבר משמע שאומר שמעולם לא היתה מתנה והרי הוא משקר שהרי זכה בה והיה שלו הלכך זכה בה והיא שלו הלכך לא אמר כלום והשתא פריך שפיר מאי אפשי בה דקאמר דבריו קיימין וס"ד דהדרא למרה ור"ל קאמר דלאחר שבאת מתנה לידו כל המחזיק בהם זכה ובגיטין נמי מתיישבת גירסא זו ואין להאריך כאן יותר. הרא"ש ז"ל. ה"ג רש"י מתנה זו תיבטל כו' וקשה כו' ואם כן הדרא קושיא לדוכתיה אמאי לא אותיב מרישא דתני אי אפשי לא אמר כלום והוי של מקבל ורשב"ל אמר כל המחזיק בה זכה ואומר ר"ת דמש"ה לא מצי לאקשויי מרישא דלא דמי לדרשב"ל דאיהו מיירי קודם שבאת המתנה לידו אמר אי אפשי בה ומש"ה קאמר דכל המחזיק בה זכה אבל הכא דמיירי אחר שבאת המתנה לידו ומש"ה לא מצי מסלק נפשיה בלשונות אלו אבל מסיפא פריך שפיר דקתני דבריו קיימין מאי לאו דבריו קיימין כו' ולא אמר שתהא הפקר היכא דאינה נשארת בידו ורשב"ל אמר דהיכא דאינה נשארת ביד המקבל שתהא הפקר כך פי' ר"ת ולא נהירא דהכי מצינו למימר דרשב"ל מיירי קודם שבאת המתנה ליד המקבל דא"כ היכא הוי הפקר הוי לך למימר דהדרה למרה דנהי דאפקריה הנותן אדעתיה דליקבל מיניה זה אפקריה אבל אדעתיה דכ"ע לא אפקריה דכה"ג אמרי' בפ' הגוזל גבי חמרא דרב ספרא דאמר דאפקריה אדעתיה דמריה כו' ועוד ההיא דדין ודברים אין לו על שדה זו דפריך מינה ארשב"ל מיירי ודאי שהיה בידו של מפקיד והיכא פריך מינה ארשב"ל דמיירי שלא בא בידו ועוד לדברי ר"ת דמפרש דרשב"ל איירי קודם שבא ליד המקבל א"כ היכי קאמר בסמוך בשלמא לרשב"ג כו' אדרבה לת"ק ניחא טפי ממילתא דרשב"ג דהא בפ"ב דחולין [דף ל"ט ע"ב] מוקי פלוגתייהו כשזיכה לו ע"י אחר בשתק (ולבסוף צווח) וטעמא דרשב"ג משום דקסבר הוכיח סופו על תחלתו וא"כ דרשב"ג (הניא) [קשיא] טפי אמילתא דרשב"ל דכיון דאית ליה לרשב"ג הוכיח סופו על תחלתו לא בא מתנה זו לידו והיכא קאמר כיון דאמר הלה אי אפשי בהן כבר זכו בהן היורשים אדרבה הול"ל כל המחזיק בהן זכה כמו שאמר רשב"ל אבל לת"ק ניחא טפי דלא ס"ל הוכיח סופו על תחלתו אלא סבר מדשתק קנינהו ומש"ה קאמר ת"ק אם היה רבו שני כהן הרי אלו אוכלין בתרומה ולא דמי לדרשב"ל דמסלק נפשיה קודם שבא המתנה לידו לפיכך נראה לר"י גירסת ר"ח עיקר דגרים איפכא מתנה זו תיבטל מבוטלת היא אי אפשי דבריו קיימין [בטילה היא אינה מתנה לא אמר כלום] משום דמשתמע הני לישנא לשון שעבר ואמר שלא קבלה ואנן סהדי דקבלה ופריך מרישא מאי לאו כו' ופריך מאי אפשי בה וה"נ גרסינן בריש השולח וניחא נמי בהכי סוגיא דהתם טפי דת"ר גט זו בטל הוא אי אפשי דבריו קיימים פסול הוא אינו גט לא אמר כלום ופריך למימרא דבטל דליבטל משמע והאמר כו' בטילה היא לא אמר כלום אלמא בטילה היא לשעבר משמע כרפי' אבל פרש"י דחוק התם שהרי הסברות הפוכות דגבי מתנה בטילה היא אינה מתנה דבריו קיימים משום דמשמע לשון מעיקרא וגבי גט היכא דמשמע לשון מעיקרא לא הוי כלום ודחק רש"י לשם וחילק בדבר לגבי ממון הודאת בע"ד כמאה עדים דמי אבל גבי גט אינו מועיל ביטול כי אם בלשון להבא אבל לשיטת ר"י הסברות שוות דהיכא דאמר לשון דמשמע מעיקרא דין הוא לומר דלא אמר כלום ומסיק התם אמר אביי בטל ב' לשונות משמע דבטל משמע דליבטל גבי גט לישנא דמהניא ליה קאמר כלומר שתהא חנם [אינו] גט אלא רוצה הוא שתשאיר אשתו תחתיו ולפיכך אמרינן דלהבא משמע וגבי מתנה לישנא דמהניא ליה קאמר כלומר לטובה לי הוא מותר דהיינו שנשאר המתנה בידו ולפיכך לישנא דלשעבר קאמר כדי לישאר המתנה בידו ורש"י [illegible]

דף כו ע"ב [illegible] דחטאת ואשם אם ידע לו לפני יום כפורים דלא מכפר רק אחטא שאין מכיר בו אלא השם ומ"מ פריך שפיר בסמוך אימא כי מתידע ליה בתר יוה"כ לא נייתי חטאת כיון דלא ידע קודם חטא שאין מכיר בו אלא השם קרינא ביה וקשה דלקמן פסיק קרא או הודע אליו להיכא דאיתידע אחר הקרבת אשם תלוי דמביא חטאת א"כ למה לי סברא דהכא ומינה וכן לאביי למה לי לכל חטאתם דומיא דפשעים תיפוק ליה מקרא דאו הודע אליו מ"מ ונראה דאי ליכא אלא קרא דאו הודע אליו הוינא מוקמינן בדדמי טפי דהיינו איתידע אחר יוה"כ תימה כיון דמסקינן דאין שעיר המשתלח מכפר אמידי דחייב קרבן חטאת ואשם מאי פריך בשבועות בשעיר פנימי ונכפר כפרה גמורה וכי עדיף משעיר המשתלח וה"נ בכל הסוגיא דהתם דפשוט לי דלא מכפר אמידי דקרבן והיינו משום דס"ל דלא עדיף משעיר המשתלח דאינו מכפר אמידי דקרבן ואמר מהר"ם דמש"ה פריך לפי דכיון דשעיר המשתלח מכפר אמידי דאשם תלוי ישוה לו זה דיכפר אמידי דאתי לבסוף לקרבן הואיל ואכתי ליכא חיוב קרבן. מהר"י ז"ל: ע"ב יא] וכיפרה ומותרת באכילה תניא כותיה דר"י כו' פרש"י דה"ה בהנאה כו' תימה אמאי לא קתני אסורה בהנאה כדקתני בסיפא בנודע לו אחר שמיצה דמה ואפשר דברישא דאינה צריך להביא אחרת וא"כ מתהנה מינה לא איצטריך למיתני דודאי אסורה בהנאה אבל בסיפא דצריך להביא אחרת וא"כ לא מהני ליה מידי אלא שכיפרה ספיקה והלכה לה ומ"מ תביא אחרת על הודאי ומש"ה קתני אסורה אפילו בהנאה (ותמה) [ותמא] מורי הר"ש על זה כי נודע לה אחר שמיצה דמה אמאי לא יעלה לפטור הודאי כיון (דעולת) [דחטאת] יולדת לא בעי ידיעה ודאית כדאיתא בפ"ק וכה"ג אמרינן בפ' דם שחיטה לר"ע דאמר אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה דעולה אשם תלוי ודאי מעילתו ואין סברא לומר משום דמתני הוא משום דמסתמא התנאי אינו אלא בשביל מעות המעילה דחטאת נמי אי לא כתיב (לא) [או] הודע אי מייתי ליה לפני ידיעה מתכפר והוי ליה למימר דיעלה זה דנודע לו אחר המיצוי לפטור הודאי ושמא כיון דאשם תלוי גופיה אי אפשר לעלות לודאי לרבנן דר"ע דאין אשם תלוי כי אם על ספק כרת ולא על ספק מעילה ומהיקשא דזאת תורת לזכר ולנקבה גבי זב דרשינן מה זכר ממין שמביא על הודע מביא על לא הודע אף נקבה כן ודרשינן דספק זבה ויולדת מצי (לאתנויי) [לאתויי] חטאת העוף הבא על הספק לאכול בקדשים וא"כ טונה מה אשם תלוי אי אפשר לעלות לודאי אף חטאת העוף אחר המיצוי שהוא הכפרה אם נודע (לפני) [אחר] הכפרה ודאי נכון שתעשה חטאת ודאי א"נ כך הדבר דהכא שנודע שילדה [ודאי] אחר המיצוי מיד הותרה ע"י חטאת זו לאכול בספיקה בקדשים כדאמר לעיל גבי אשם תלוי דמהיקשא (דנזיר) ילפינן [בנזיר] שספק זבה ויולדת (מחזאה) דחטאת העוף [מתירה] לאכול בקדשים ונמצא שכפרה ספיקה והלכה לה לכך לא מצינו להעלות לודאי לידתה אבל בנודע לה לפני המיצוי עדיין לא הועילה על העיקר שתוכל לאכול בשבילה בקדשים הלכך דין הוא שתעלה לה על ודאי לידתה והך דגבי אשם מעילות שמביא כי לא נודע לו נמי מביא על ודאי ופטור היינו דוקא ע"י תנאי אבל [הכא] ודאי אם אין שם תנאי כיון שכפרה לאכול בקדשים תו לא מצי אתיא על ודאי לידתה כי נמי לא בעי ידיעה אבל אי מתנה שתרצה שתועיל ללידה ודאית אז מועיל. תוס' כת"י: טו] (ויפה) [ואחד יפה] עשרה זוז. יהיב למאי דאיתהני מהקדש והוי ליה גזילו וחומשו ומאי מעילתו גזילו פי' אותו ששוה עשרה זוז יתן בשביל מה שיהנה מן ההקדש שהוציא שתי סלעים לחולין דהיינו קרן וחומש שמוכר האיל בעשרה זוז ויקח מהם איל בשני סלעים ושני זוזים יפלו לנדבה כדין מותר אשם ורש"י פי' יקריבנו לאשמו הראשון ויהא תשלומין לקרן וחומש שמעל בהם ולא נראה לי דאי אפשר לצאת ידי החומש במה שהאיל שוה יותר משני סלעים דלנדבה אזלי ותדע דקתני סיפא והשני למעילה ויביא עמה סלע וחומשו ואמאי יביא חומש והלא האיל שוה שתי סלעים וחומש ויפטור מן החומש שהרי אחד לאשם ואחד לחולין (הוי) [קאי] אמאי דקאמר ברישא אחד יפה שני סלעים ואחד יפה עשרה זוז ועלה קאמר אם לקח אחד לאשם ואחד לחולין אם היה של אשם יפה שני סלעים יקרב לאשם והשני פי' השני שהוא שוה עשרה זוז למעילתו פי' לאשם מעילתו ויביא עמה סלע וחומשו פי' אעפ"כ צריך להביא סלע וחומשו ולא נפטר מן החומש אע"פ שהאיל שוה עשרה זוז כי כל מותר אשם צריך שיפלו לנדבה. תוס' הרא"ש ז"ל: ואחד יפה עשרה זוז. דהיינו מעילה וחומשה היפה שתי סלעים יקריב לאשמו פי' לאשם מעילות שהוא חייב לפי שהוציא מעות של הקדש לחולין והשני שיפה עשרה זוז למעילתו היינו לאשם שפחה חרופה שהיה חייב בתחלה נמצא שהוא שילם בה קרן וחומש כדתניא בפ' ב' דמעילה [דף ט' ע"ב] הנהנה מדמי חטאתו ומדמי אשמו עד שלא קרבה יוסיף ויביא חטאתו [עד שלא קרבה אשמו] יוסיף ויביא אשמו פי' יוסיף החומש על הקרן ויביא חטאת שמינה ואשם שמינה וה"נ קתני הכא דהיפה עשרה זוז יקרב למעילתו דהיינו קרן מן האשם שהיה חייב תחלה והחומש ועד שלא קרב דקתני התם ר"ל עד שלא לקח אשם דאם לקח כבר האשם קודם שיוסיף החומש יפול החומש לנדבה. תוס' כת"י:

דף כז ע"א ג] בכינוס חומשין רש"י פי' כגון מעל בשני סלעים כו' ולא נהירא שהרי על כל פעם ופעם שנהנה הרי הוא חייב אשם מעילות והחומשים יש לו להוסיף על דמי אשם הראשון ולהביא אשם שמינה כדאיתא בברייתא בפ"ב דמעילה שהבאתי לעיל ונראה לפרש כגון אם הפריש סלע לאשמו ונהנה ממנו וחזר ונהנה ממנו עד שמשלימים החומשים עם הקרן לשתי סלעים מהו שיפטור עצמו מהן משתי סלעים שהיה חייב להביא אשמו והשתא מרמהו לאדם מתכפר בשבח הקדש מיהו פשיטא ליה שחייב להביא אשם מעילות על כל פעם ופעם שנהנה מן הקדש. תוס' כת"י: בכינוס חומשין מהו. גליון. מעל כמה פעמים בשתי סלעים עד שעלו כל החומשין לשתי סלעים מהו שיקריב מהן אשם מעילות אע"ג דמוכח במתני' שאם אשם מעילתו שוה עשרה זוז לא נפטרין מן החומש אפשר דהא עדיף טפי כשנצטרפו כל החומשין לשיעור אשם ודוגמא לדבר בפ' מרובה דף ס"ה דקתני וחומשו עולה לו בכפלו ושקיל וטרי עלה ה"ד אי דמעיקרא שויא ארבע והשתא נמי שויא ארבע חומשו עולה לו בכפלו כופל ארבע וחומש זוזא ומסיק כגון דנשבע וחזר ונשבע ארבע זימנין והודה אלמא כשהכופל והחומש שוין הכופל פוטרו מן החומש וכשאינו שוין לא ולפ"ז יוכל לחלק גם ברישא שהחומש שני זוזין והאיל יפה עשרה זוז נפטר מן החומש אבל בסיפא שהחומש זוז והאיל יפה עשרה זוז לא נפטר מן החומש כיון שאין היתרון והחומש שוין כך נ"ל. תוס' הרא"ש ז"ל: יז] ש"מ תלת ש"מ בע"ח נדחים וש"מ דיחוי מעיקרא הוי דיחוי וש"מ יש דיחוי בדמים ויס"ג במקום יש דיחוי בדמים וש"מ קדושת דמים מדחה ומפרשים קדושת דמים מדחה התמורה שאינה קריבה ויס"ג בהדיא מדקתני ותמורתה כיוצא בה ולא נהירא דלקמן נמי אמר להני תלת גבי מטמא מקדש עשיר שהקדיש קן כו' והתם לא מצינו לפרש הכי דהא אין תמורה בעופות אלא ודאי פירושא דקדושת דמים מדחה הוא כמו יש דיחוי בדמים ותימה דבפ' מי שהיה טמא אמר להני תלת על משנה שלימה וא"כ מאי קמ"ל ר"י וי"ל משום דפליגי בה תנאי בעלמא קאמר ר"י סברא דנפשיה האיך הוא סבירא ליה וא"ת הני תרי מילי דיש דיחוי בדמים

ודיחוי מעיקרא למה לי היכא משכח לה דיחוי מעיקרא בלא קדושת דמים וי"ל דשפיר אשכחן קדושת הגוף דדיחוי מעיקרא כגון אכל חלב והמיר דת ואח"כ הפריש קרבן דקדושת הגוף ודיחוי מעיקרא הוא דלאו בר הפרשה היא כדאמרי' בפ"ק דחולין מכם ולא מכולכם להוציא המומר א"נ כגון ההיא דתנן בפ' התערובות דם שנתערב במים אם יש מראית דם כשר ודייק בגמרא לא שנו שנפל מים לתוך דם אבל דם לתוך מים קמא קמא בטל ואע"פ שיש בו מראה דם ובכה"ג אשכחן שפיר דיחוי מעיקרא בקדושת הגוף וא"ת כיון דאית ליה לר"י דדיחוי מעיקרא הוי דיחוי אמאי נקט ר"י גופיה בפ"ק דזבחים ובפ' נגמר הדין אכל חלב והפריש קרבן והמיר דת וחזר בו הואיל ונדחה ידחה דהוי נראה ונדחה וחזר ונראה לינקט אכל חלב והמיר דת והפריש קרבן וחזר בו דהוי רבותא טפי דדיחוי מעיקרא הוא וי"ל דנקט הכי משום אידך מלתא דאמר נמי התם אכל חלב והפריש קרבן ונשתטה וחזר ונשתפה דלא מצי למימר דנשתטה תחלה דהא אין הפרשת שוטה כלום ובפ"ק דקדושין ובפ' כיצד מערימין הארכתי. תוס' בכת"י: ש"מ תלת ש"מ בע"ח נדחין כו' וש"מ קדושת דמים מדחה וש"מ דיחוי מעיקרא הוי דיחוי ה"נ ול"ג וש"מ יש דיחוי בדמים דהיינו קדושת דמים מדחה דתלת שמעינן מינה ולא ארבע וכן כתב רבינו שי' בתשובה בכמה מקומות בתלמוד מצינו לשון זה גבי הא דאמר ר"י בהמה של שני שותפין ש"מ תלת כו' ובמס' זבחים [דף יב] וכן נמי גבי מפריש נקבה לפסחו בסוף מי שהיה טמא ש"מ תלת כו' ולמדתי פירוש ממס' כריתות ככתוב בתוס' זבחים דף י"ב ויש ספרים דגרסי הכא ש"מ קדושת דמים מדחה דקתני ותמורתה כיוצא בה וש"מ יש דיחוי בדמים דקתני קדושה למאי קדושה לדמים וגירסת רש"י ופי' עיקר דלא חשיב הכא דיחוי מעיקרא דחשיב בקדושין וגבי מקריב נקבה והוי ליה למימר הכא ש"מ ארבע. תוס' הרא"ש ז"ל: כה] אין לך דבר שבא לבטלה אלא אשם נזיר בלבד. גליון פי' הקונטרס דטעון שתי צפרים אחד לחטאת ואחד לעולה ובהן תלויה כל כפרתו שהכשירוהו למנין נזירות טהרה דכתיב בהו וכפר מאשר חטא על הנפש וקדש ראשו ביום ההוא אלמא נזירות טהרה חל על ידיהם וכתיב בתריה והביא כבש לאשם ולא פירש למה בא להם וכ"ת עולת יולדת בא לבטלה דחטאת מכשירה לאכול בקדשים י"ל כיון דכתיב בה וכיפר לא הוי לבטלה וכן עולת נזיר דאי בעי מגלח עלה ומותר וקשיא מפ"ק דמנחות דאמר אשם נזיר טמא ששחט שלא לשמו פסולה הואיל ובא להכשיר וצ"ל דתנאי היא דאיכא מ"ד בפ"ג דנזיר דאשם מעכבו ועיין בתוס' הר"י ז"ל. וקשה דר"ש קאמר הכא דאשם נזיר בא לבטלה ובפ"ב דסוטה דף ט"ו קאמר ר"ש בדין הוא שתהא חטאת חלב כו' עד חוטא ולכאורה באשם נזיר טמא נמי צריך לשנויי הכי שהוא בא על חטא וא"כ איך קאמר שבא לבטלה וי"ל דמ"מ קרי ליה בא לבטלה ועוד נראה למורי דלא קשה מידי דהתם לא קאמר אשם נזיר טמא לבעי נסכים שהרי הוא לבטלה כדקאמר הכא בשמעתין ולכך אין צורך שיהא בו נסכים ולכך לא פריך התם אלא מחטאת נזיר טהור דזימנין דמגלח עליה הלכך כיון שיש בו צורך תטעון נסכים כמו חטאת ואשם של מצורע אבל אי קשיא הא קשיא דבסוטה קאמר תלמודא דלר"ש חטאת נזיר בא על חטא ולכך לא בעי נסכים א"כ ספק נזיר שעבר עליו יוה"כ לא לייתי חטאת דהא כיפר עליו יוה"כ כדפריך תלמודא לעיל ולר' אלעזר הקפר דאמר נזיר חוטא כו' ולר"ש הא סבר נזיר הוא חוטא וקרבנותיו בא על חטא וי"ל דלא קשיא דודאי קרבנות נזיר טהור באים על חטא אבל דנזיר טמא יכול להיות דאינם באים על חטא אלא למיחל עליה נזירות דטהרה ואין להקשות מנזיר טהור דבא על חטא [דבא לאשתוריי ביין עיין בתוס' סוטה עכ"ה] וא"ת מ"מ כשעבר על נזיר טמא יוה"כ אשם נזיר טמא לא לייתי דהא לא אתי למיחל עליה נזירות דטהרה לבטלה הוא בא וי"ל דשמא אה"נ דלא מייתי אשם א"נ כיון שבא לבטלה אחר יוה"כ נמי אתי ולעיל דקאמר דלמיחל עליה נזירות דטהרה הוא דאתי היינו מחטאת העוף. תוס' בכת"י:

דף כח ע"א ה] ש"מ יש דיחוי בדמים. [אא"ה כך היה גירסתו]. תימה מאי שייך למימר הכא יש דיחוי בדמים הלא אין לעוף פדיון כדאמרינן בשמעתין (לקמן) [לעיל] וי"ל דה"מ כי היה עני והפריש עוף ונסתאב דחלה עליו קדושת הגוף שהוא מתחייב עוף אבל עשיר שהפריש עוף לא חלה ולא קדושת דמים וכן פרש"י אבל קשה דא"כ מפריש נקבה לפסחו אמאי תרעה ימכר בלא מום כיון דלא חזי לפסחו וגבי מפריש נקבה לאשם דתנן תמורה פ' ואלו קדשים [דף יט ע"ב] תרעה עד שתסתאב והתם פריך עלה למה לי תסתאב תמכר כיון דלא חזיא למילתיה היינו מומו ומשני היינו טעמא משום דאמרינן מיגו דנחית ליה קדושת דמים נחתא ליה קדושת הגוף (וא"ת) [וא"כ] גבי מפריש עוף נמי נימא מיגו דנחתא ליה קדושת דמים נחתא ליה קדושת הגוף ולא יהא פדיון וי"ל אע"ג דאין לו פדיון שייך למימר יש דיחוי בדמים דנהי דאין לו דמים ע"י פדיון מ"מ לא חזי להיות גופו קרב ולא אלימא קדושתיה טפי מקדושת דמים. הרא"ש ז"ל: קדושת דמים מדחה. וא"ת הא אין פדיון לעוף וי"ה הני מילי היכא דנראה להקריב כו'. פ"א ור"י מפרש דר"ל דמים ממש דהא דאמרינן אין לעופות פדיון ה"מ היכא דנראה למזבח והרי נדחה כגון בני יונה שעבר זמנן אבל אלו דהוה עשיר והפריש קודם [שהעני] דלא נראה מעולם וכן משמע בתמורה דף ל"ג דאמר הכל כו' עד פדיון ומסתברא דהיינו אותו עוף שלא נראה מעולם למזבח מדדרשינן (מטובה על) [מבין טוב ובין רע לרבנן] אך תימה דבמעילה [דף יב ע"א] אמרינן תורים כו' עד פדיון והתם לא נראו למזבח ומאי קאמר דאין להם פדיון בשלמא מבני יונה שעבר זמנן לא קשיא שהרי נראו למזבח קודם שעבר זמנן אלא אתורים שלא הגיע זמנן מעולם קשיא וצריך לומר כו' עד הגוף ולא יהיו ראויות עוד משו"ה כו'. וקשה ממעילה פ"ג [דף יב ע"א] תורין שלא הגיע זמנן לא נהנין ולא מועלין בהן ופריך מ"ש ממחוסר זמן ומשני מחוסר זמן דמי לבעל מום דבר פדיון אבל עוף כיון דאין מום פוסל בו אין לעוף פדיון אע"ג דלא חזו רק לדמיו וצריך לומר דהתם כיון דעומד לבא לידי קדושת הגוף אין להם פדיון אבל הכא בשעת הפרשה שהיה עשיר לא הוי חזי לקדושת הגוף ומש"ה יש להם פדיון עכ"ל מהר"י ז"ל: ג] מתיב רב עוקבא בר חמא המפריש נקבה לפסחו תרעה. תימה אמאי לא פריך נמי מהכא אמילתיה דר' יוחנן לעיל ועוד אדפריך (מתני') [מר"ש] לסייעיה מרבנן אע"ג דקא משני כי קא אמינא לרבנן מ"מ מה עלה בדעתו להקשות ממנה כיון דאמרי רבנן בע"ח נדחין וכן כמה משניות סברי בע"ח נדחין ומשנה היא בפרק מי שהיה טמא ועוד אדפריך (מרישא) [מר"ש] דברייתא ליפרך מר' אלעזר דמתני' דתמורה [דף יח ע"ב] דתנן בפרק ואלו קדשים גבי מפריש נקבה לעולה וילדה זכר ר' אלעזר אומר הוא עצמו יקרב עולה ונראה לפרש דעשיר שהפריש קן לכבשתו אין לו פדיון ולא נחתא ליה קדושת הגוף כלל והאי דאמרינן [בתמורה] מיגו דנחתא ליה קדושת דמים נחתא ליה קדושת הגוף היינו דוקא בדבר שיש בו פדיון ע"י מום דלא מעקרא מיניה קדושת המזבח לגמרי דירעה עד שיסתאב ויביא בדמיו למזבח דהשתא הויא קדושת הגוף זו כעין קדושת דמים הלכך נחתא ע"י מיגו אבל לא פקע לגמרי אבל עוף לא שייך בו מיגו דקדושת דמים דידיה עומדים הדמים למזבח ואי נחתא ליה קדושת הגוף שוב אין לו תקנה למזבח דאין לעוף פדיון והשתא פריך שפיר מר"ש דעשיר שהפריש קן לקרבן (כשהפריש) [הוי כהפריש] נקבה לפסחו לר"ש דבין בזה ובין בזה לא נחתא קדושת הגוף כדאמרינן בפרק ואלו קדשים גבי מפריש נקבה לאשמו ר"ש כל עצמו אינו קדוש כלומר קדושת הגוף וכה"ג לא מצינו שיאמרו חכמים בע"ח נדחים וכי פליגי עליה דר"ש ה"מ משום דנחתא עליה קדושת הגוף ע"י מיגו אבל הכא דלא נחתא ליה לא פליגי עליה א"כ מר"ש נשמע לרבנן והשתא ניחא דלא פריך אר' יוחנן ולא היה יכול להקשות מר' אלעזר דתמורה ואע"ג דכ"ש הוא דאפילו נחתא עליה קדושת הגוף אמר ר' אלעזר אין דיחוי כ"ש היכא דלא נחתא ומיהו בההיא מצי לדחויי הרי מחלוקת רבנן בצידו אבל בהך (דרשות) [דר"ש] ס"ד דאפילו ר"ש מודה בעלמא יש דיחוי אלא דהכא אין דיחוי משום דלא נחתא ליה קדושת הגוף ומשני דר"ש דאית ליה בכל מקום בע"ח [אינן] נדחין אפילו היכא דנחתא קדושת הגוף והשתא נמי ניחא דאיצטריך לאתויי ראיה מהא דאמר ר"ש מת אחד מהן מביא חבירו שלא בהגרלה דאי לאו הכי מאי אלימא דהאי מהאי והשתא נמי לא שמעינן מר"ש לרבנן כיון דאית ליה לר"ש בכל מקום בע"ח אינן נדחין. תוס' הרא"ש ז"ל: מתיב רב עוקבא בר חמא המפריש נקבה כו' ואיירי לפני הפסח דאי לאחר הפסח לא אמרי' יביא בדמיה פסח כי אם שלמים דקי"ל פסח בשאר ימות השנה שלמים וכן נמי בפרק מי שהיה טמא בסופו המפריש נקבה לפסחו כו' ומיירי שנשתייר אחר הפסח. תוס' בכ"י: ד] ר"ש אומר כו' וקשה לר' אושעיא. תימה אדמותיב מר"ש תסייע מרבנן דפליגי אר"ש דאמרי ימכר ויביא בדמיה פסח אלמא קסברי בע"ח נדחין ועוד אדמותיב מיחידאה [דברייתא] תקשי ליה מר"א [דמתניתין] דאמר בפ"ג דתמורה המפריש נקבה לעולה [וילדה] זכר ר"א אומר הוא עצמו יקריב עולה ועוד קשיא אמאי לא פריך לעיל אר"י דאמר ש"מ תלת כמו לר' אושעיא ואמר ר"י דמר"א דתמורה לא מצי פריך דפליגי רבנן עליה ואי הוה פריך ליה מר"א הוי מסייע ליה מרבנן אבל מר"ש פריך דס"ד דטעמיה דר"ש הוא דאמר הוא עצמו יקרב פסח משום דאזיל לטעמיה דאמר בפ"ג דתמורה דלא אמרינן מיגו דנחתא קדושת דמים נחתא לה קדושת הגוף דאמר ר"ש התם המפריש נקבה לפסחו תמכר שלא במום ומפרש התם טעמא דר"ש משום דלא אמרי' מיגו דנחתא כו' ומש"ה פריך הכא מר"ש אר' אושעיא דאמר בע"ח נדחים בדבר דלא נחת בה קדושת הגוף דלא שייך מיגו דנחת בה קדושת דמים כו' דהא אם תרד להם קדושת הגוף לא יהיו להם פדיון ומש"ה ניחא דלא מסייע ליה מרבנן דמדר"ש נשמע לרבנן דעד כאן לא פליגי עליה דר"ש אלא משום דקסברי דנחתא בהאי נקבה קדושת דמים נחתא בה קדושת הגוף אבל במילתיה דר' אושעיא מטמא מקדש עשיר שהפריש קן לכבשתו דלא שייך בהן מיגו דנחתא כו' דאם תרד להן קדושה שוב לא יהיה להן פדיון ולכך פריך שפיר אפילו מרבנן וניחא נמי דלא מצי פריך אמילתיה דר"י דלעיל דר"י איירי בבהמה דשייך למימר בה מיגו דנחתא כו' לפיכך שייך בה דיחוי (לכ"ע) [לרבנן] והקשה הר"ר אלחנן על זה כיון דלא נחתא לה קדושת הגוף על האם כי אם קדושת דמים אמאי קאמר על הולד יקרב פסח הוי ליה למימר דאי בעי אפילו חולין נמי נהוי דלא שייך כאן ולדות קדשים בהוייתן הן קדושים כיון דלא חל על האם קדושת הגוף כלל והשיב ר"י דאיירי בהקדיש מעוברת ומש"ה קאמר הולד יקרב פסח דחל קדושה על הולד מכח פה האדם ולא מכח האם וכר"י דאמר שיירו משייר ועובר לאו ירך אמו דה"נ אשכחן התם דאמר במפריש בהמה מעוברת עסקינן ור"א סבר לה כר"י כו' ואע"ג דאין על האם קדושת הגוף חל על הולד מכח פה האדם פירוש דשייר משוייר אם אמר על בהמה מעוברת היא שלמים ולדה חולין הרשות בידו מיהו ק"ק א"כ היכא מוכח מהכא דס"ל לר"ש דאין דיחוי בדמים והלא קדושת הגוף ממש חל על הולד מכח פה האדם וי"ל דמוכח (הכא) [הכי] דאי ס"ל דיש דיחוי על האם שהיא קדושת דמים אתי דיחוי דאיסור וחל גם על הולד כמו לרבנן דבהא לא פליגי ועוד אמר מורי מהר"ם דשמא הא דאמר ר' שמעון הוא עצמו יקרב פסח לדבריהם דרבנן קאמר לדידי כיון דאין עליה רק קדושת דמים הולד חולין אי בעי מיחוי אלא לדידכו דאמריתו דהאם בעי רעיה אלמא סבירא לכו דחל עליה קדושת הגוף א"כ הוי לנו למימר הוא עצמו יקרב פסח דאין בע"ח נדחים. תוס' כת"י: יח] לקח קתני ומוסיף ומביא מדמי חטאתו היכא מוסיף ומביא חובתו מדמי חטאתו דאמר תיחול קדושת חטאת העוף עלוי מעות וחטאת העוף נפקי לחולין ומוסיף מן ביתיה מעות אחריני וזבין חטאת בהמה וחטאת העוף מי אית ליה פדיון והתנן אין לעוף פדיון אמר רב פפא הב"ע כגון דאפריש מעות לקינו ולקח פרידה אחת לחובתו והעשיר והכי קתני אי ההיא פרידה דזבין עולת עוף היא ההיא עולת העוף קריבה נדבה והני מעות דפיישן מוסיף עלייהו מן ביתיה ומייתי חטאת בהמה ואי ההיא פרידה דזבן חטאת היא ההיא חטאת אזלא למיתה ודמי עולה אזלינן לנדבה ומייתי חטאת בהמה מן בייתיה סיפא אמר ר' אלעזר אמר ר' אושעיא מטמא מקדש עשיר שהביא קרבן עני לא יצא ור' אבא אמר ר' (אושעיא) [אא"ה לפ"ד צ"ל יאשיה כי כך הגיה רב"א] יצא מיתיבי מצורע כו' כל זה חסר מן הגמרא בדפוס: ולקח פרידה אחת לחובתו. תימה מאי דוחקיה למיתני כה"ג ניתני העשיר והפריש מעות ואמר אלו לחטאתי ואלו לעולתי דמוסיף על דמי החטאת ואין מוסיף על דמי העולה וי"ל דאין רגילות להתאחר מלהפריש עד שיעשיר אלא מיד שחטא הוא מפריש על חטאו כדי שיתכפר. תוס' בכת"י: ודמי עולה אזלינן לנדבה. משמע לעולת קיץ ותימה דאין מקיצין בעופות וי"ל דה"מ דאין קונין ממעות נדבה עופות אבל אם נשתייר מדמי עולת העוף או חטאת העוף ודאי אזלא לנדבה וכן פר"י בנזיר. תוס' בכת"י: ודמי עולה אזלינן לנדבה. אע"ג דאין מקיצין בעולת העוף הנ"מ דאין קונין ממעות נדבה עופות אבל אם נשתיירו דמי או עוף ודאי אזלא לנדבה. לשון מהר"י ז"ל ע"כ: סליק

הוגה ונעתק ע"פ הנדפס בפעם הראשונה בנאפולי שנת רנ"ב

פרק ראשון

שלשים ושש כריתות שבתורה הבא על האם ועל כו': דף ב

דע שאין מונין בהלכה הזאת אלא כללי הענינים ומניחים הפרטים וזה שאמר הבא על האשה ובתה ר"ל לחבר האם עם הבנים ונכלל בו אשה ובת בנה אשה ובת בתה ואמה ואם אמה ואם אביה ובתו ובת בנו ובת בתו · וכן העובד עבודת כוכבים באיזה צד שיהיה מן העבודות ובכלל הזה מנסך ומקטר משתחוה ומזבח וזובח אחרים כמו שבארנו בשביעי מסנהדרין וכן מה שאמר והמחלל את השבת נכלל בו תשעה ושלשים כריתות לפי שעל כל אב מלאכה חייב כרת ומן התולדות מה שקצר תמצא מנינם כמו שבארנו בשביעי משבת ומפני הטעם הזה הספיק לו מה שאמר בעל אוב ולא אמר ידעוני והוא ענין מה שאמר הואיל ושניהם בלאו אחד נאמרו אל האובות ואל הידעונים ורישיה דקרא נקט כולה לומר האוב הנזכר בתחלת הפסוק והוא מורה על מה שאחריו וכבר נתבאר דין שוחט ומעלה בחוץ ודין טמא שאכל את הקדש בשלישי מזבחים ודין הנותר והפגול בשני מזבחים ודין הבא אל המקדש טמא בשני משבועות ואתה דרוש כל אחד מאלו במקומו ותמצא איך יתחייב זה כרת במעשה זה ואיך לא יתחייב · והתועלת שיש במה שאמר שלשים ושש אע"פ שמנינם ידוע להודיענו שהעושה מאלו עבירות הרבה בהעלם אחת חייב על כל אחד חטאת על כל שגגה כמו שבארנו במה שאמר באבות מלאכות ארבעים חסר אחת שאם עשאם כולם בהעלם אחת חייב חטאת על כל אחת ואחת: והמפטם את השמן הוא שיעשה שמן המשחה כמו שעשאו משה רבינו במדבר באותן המשקלים · ממש שנאמר כמוהו ואם עשה אותו כדי שילמוד מעשהו או לתת אותו לזולתו אינו חייב כרת עד שתהא כונתו במעשהו למשחו בו וכן המפטם את הקטרת אינו חייב אלא אם נתכוין במעשהו להריח בה לא שילמד סדר מלאכתו והוא מה שנאמר להריח בה ודע שאם עשה הקטרת כפי אותם המשקלים שהם קבלה בידינו שהוא חייב עליה כרת בין שעשה ממנו שיעור הרבה או שיעור מועט ואין אנו צריכים שתהא כפי אותם המשקלים בעצמם כמו שמן המשחה אלא מאחר שעשה כמוהו להריח בה חייב כרת שנאמר במתכונתה לא תעשו רוצה לומר כסדר משקלה ומה שאמר והסך בשמן המשחה רוצה לומר שעשה משה בלבד והוא שאמרו אין חייבים אלא על סיכת שמן המשחה שעשה משה בלבד לפי שנאמר ואשר יתן ממנו על זר רומז אל מה שעשה משה ודע שלא נעשה ממנו לעולם ולא יעשה אלא מה שעשה משה שנאמר יהיה זה לי לדורותיכם כך קבלנו ואין מושחין בו אלא כהנים גדולים בלבד ואפילו היה כהן בן כהן מושחין אותו שיוצקין ממנו על ראשו יציקה ומושחין גבות עיניו כמו כ"ף יונית שהיא כן ⊏ והוא שנאמר ויצוק משמן המשחה על ראש אהרן וימשח אותו לקדשו ומלכי בית דוד בלבד מותר למשחם בשמן המשחה ויש בזה חלוק והוא שדוד עליו השלום לפי שנמשח בשמן המשחה היה ראוי למלוכה כמו שהעידו לו הפסוקים וכל בניו אחריו אע"פ שלא נמשחו בשמן המשחה ואמרו מנלן שאין מושחין מלך בן מלך דאמר קרא למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו מלמד שהמלוכה ירושה היא לבנים אבל אם נזדמן שתהא קטטה ומריבה בין בני דוד על איזה מהם ימלוך הזה או זה ואחר כך הסכימו על אחד מהם או שנגררו אחריו הרוב או מינוהו סנהדרין או נביא או כהן גדול באיזה צד שיזדמן לעלות המלוכה ביד א' מהם הרי זה נמשח בשמן המשחה כדי לסלק המריבה ולהסיר המחלוקת מן ההמון כדי שידעו שזה הוא משיח ה' וייראו מפניו והראייה על זה מה שנאמר מקרב ישראל אמרו בזמן שהשלום בישראל ר"ל אז אין צריך מלך בן מלך משיחה אבל בזמן מלחמה מושחין אותו ואמר מפני מה משחו את שלמה מפני מחלוקתו של אדוניהו ואת יואש מפני מחלוקתו של עתליה ואת יהואחז מפני יהויקים אחיו וכשנצטרך למשוח למלך מבני דוד כמו שאמר מושחים אותו כמין נזר על ב' גבות ויהיה עומד על מעין מים אמרו אין מושחים את המלכים אלא ע"ג מעין ומושחין המלכים כמין נזר לפיכך אם הוסיפו במשיחה על השיעורים האלו ושלא בזמנים האלו הרי זה קרוב לעבור על מה שנאמר ואשר יתן ממנו על זר אבל הקטרת אילו לקח אותה אדם והריח בה אינו חייב כרת אבל מעילה חייב שנהנה מן הקדש בלבד ולא נשאר לפנינו מכל מה שצריך מדיני המשנה הזאת אלא ידיעות מלאכות שמן המשחה וקטורת לפיכך אני אומר שאם לוקח אדם מר דרור משקלה חמש מאות שקלים וקנמון בשם משקל חמש מאות שקלים וקנה בשם ר"ן שקלים ודקדק במשקלם כולם תכלית מה שאפשר לו ושקל כל שם מהם בפני עצמם בכת אחת זולתי קנמון בשם ששוקל אותו בשם פעמים ר"ן ור"ן והוא ענין מ"ש וקנמון בשם מחציתו חמשים ומאתים אח"כ (ר"ן) וקבלנו שר"ל בזה ששוקלין ר"ן ואח"כ ר' ומאתים ואח"כ חבר אלו הד' סימנים אחר שהיקתן והשרה אותם במים מתוקים עד שיצאו כחותן באותן מים ואח"כ נתן עליו שמן זית טוב שיעור ההין אח"כ נתנו על האש ונתבשל עד שנשאר השמן לבדו וקבל כח הסמנים המלאכה הזאת היא שחייב עליה כרת · אבל מלאכת הקטרת סמניה שאמרה תורה הם ד' בשמות מבוארות והם נטף ושחלת וחלבנה ולבונה והשאר הם קבלה בידינו והם נכללים במה שנאמר קח לך סמים נטף ושחלת וחלבנה אח"כ אמר סמים ולבונה זכה ואמרו רבותינו ז"ל י"א סמנים נאמרו למשה מסיני ר"ל שאלו הי"א סמנים יש להם משקל נאמרו מסיני וכן מוסיפין על אלו הי"א סמנים המשקלים מלח סדומית וכיפת הירדן ומעלה עשן מכל אחד כל שהוא ואין מוסיפין למשקל · וכן היו שוים אותו לוקחין נטף ושחלת וחלבנה ולבונה מכל אחד משקל שבעים מנה וכבר בארנו פעמים שהמנה מאה דינרים ומשקל הדינר ו' דרכמונים ומשקל הדרכמון ששה עשר גרגירי שעורה מור וקציעה שבולת נרד וכרכום מכל אחד ששה עשר מנה קנמון תשע מנים קלופה שלשה מנים הרי כל המשקל שלש מאות ושנים ושמונה מנה וכשיעור הזה היו עושים ממנו בכל שנה אמרו שלש מאות ושנים וחמשה כנגד ימות שנת החמה ושלשה שמהם היה מקטיר הכהן גדול מלא חפניו ביום הכפורים כמו שנבאר בכפורים והשאר זו היא שמניעו מותר הקטרת מה היו עושים בו ר"ל הנותר מן השלש מנים אחר שנטל מלא חפניו עושים מה שאמרנו ברביעי משקלים וכל אלו מערבין אותם דרך שחיקה ונותנין גם כן בהם כיפת הירדן ומלח סדומית ומעלה עשן מכל אחד ואחד חלק בלא נמוס ומשקל ופירוש השמות האלו יש מהם שהוא מפורסם ויש מהם שנחלקו בו וכבר נתבאר בגמ' שהעשב הזה שקרוי מעלה עשן לא היו יודעין אותו אלא בית אבטינס בלבד · נטף הוא עץ נקרא בלשון ערבי עו"ד בלאס"ן ובלעז פוס"ע דבלסמא"ו ונקרא כן לפי שהשמן נוטף ממנו · ושחלת קורין אותו בלשון ערבי אלטופאה"ר אלבדו"ר וחלבנה אומרים עליו שהוא הנקרא בלשון ערבי מהלה"ב ויש אומרים לדא"ן ובלע"ז לאדנ"ו והוא שקר ויש אומרים תיע"ס ובלע"ז איסטורא"ק והוא הקרוב לפי שהגמ' ביאר שחלבנה ריחה רע רוצה לומר שריחה מאוס · ומור ידוע · וקציעה אין יודעין אותו · שבולת נרד קרוי בלשון ערבי סנבא"ל אלנדי"ן ובלעז אוספיק"א נארד"י וכרכום ידוע וקושט קרוי בלשון ערבי קושט · וקנמון בלשון ערבי עו"ד הירד"י ובלעז ליגנ"א אלואי"ם וקלופה גם כן קשר שילב"ה ובלעז קאסי"א ליגנ"א · כפת הירדן עמבר"א ובלעז לאמב"ר הרי זה מה שרצינו לומר כאן:

על אלו חייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת ועל לא הודע שלהן אשם תלוי חוץ מן המטמא מקדש וקדשיו מפני שהוא בעולה ויורד דברי ר"מ וחכ"א אף המגדף שנאמר תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה יצא מגדף שאינו עושה מעשה:

השגגה היא שיעשה ודאי שעשה אותו מעשה אלא שעשה אותו בשוגג · ולא הודע הוא שיהא מסופק אם עשה או לא עשה והשגגה דרך משל היא שיאכל חלב שעל הכליות ודומה שהוא חלב שעל הלב ואחר שאכל אותו ידע בו ודאי שהוא חלב שעל הכליות ואכל הרי זה חייב חטאת על השגגה זו והיא כשבה או שעירה כמו שנתבאר ופירשנו אותו בתחלת סדר זה לפיכך אם היו לפניו שתי חתיכות של חלב אחת משתיהן חלב מותר והשניה אסור ואכל אחת משתיהן ונסתפק לו אם אכל המותר או האסור הרי זה חייב אשם תלוי והוא איל מן הצאן וכבר בארנו בשני מהוריות שפסח ומילה אין חייבין על שגגתן חטאת ואע"פ שהן בכרת לפי שהן מצות עשה והתמנא אמר על השוגג שחייבין עליה חטאת שנאמר ועשה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ולפיכך באר שאינו חייב בקרבן אלא על מצות לא תעשה וכן מגדף אין חייב על שגגתו חטאת שנאמר לעושה בשגגה כמו שזכרנו וכבר בארנו שם גם כן שאינו חייב אשם תלוי אלא על חטא שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת קבועה ר"ל בקבועה שאינו משתנה בשינוי עניני האדם אלא מקריב כשבה או שעירה בין שיהיה עשיר או עני וזו היא הנקראת חטאת קבוע אבל מטמא מקדש וקדשיו רוצה לומר אשר יבא במקדש או יאכל קדשים בטומאה אע"פ שהוא בכרת חייב על שגגתו חטאת ואינה חטאת קבוע לפי שבאר הכתוב ואמר אם דל הוא ואין ידו משגת לפיכך אין חייבין על לא הודע שלו אשם תלוי וכבר בארנו ראיה על זה במסכת הוריות והרי נתבאר לך שכל מה שחייבים על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת קבועה חייבין על לא הודע שלו אשם תלוי וכן נתבאר לך מה שזכרנו כבר שכל שחייבין על זדונו כרת *ועל שגגתו חטאת קבועה זולתי השלש כריתות בלבד רוצה לומר פסח ומילה ומגדף מן הטעם שזכרנו ופשוט הוא שענין מה שאמר פסח רוצה לומר שלא הקריב קרבן פסח במועדו שנאמר כי קרבן ה' וגו' ואין הלכה כרבי מאיר:

יש מביאות קרבן ונאכל ויש מביאות קרבן ואינו נאכל כו': דף ז ע"ב

הודיענו שקרבן יולדת ג"כ חייבים בו עבדים וכבר פירשנו בבכורות מה הוא שליא · ושפיר הקרום שעל השליא וענין מרוקם שיהיו בו גידים וחתיכות דם כמו שדרכה להיות וסנדל הוא דמות סנדל ר"ל שהעובר תוך הקרומים שלו קודם שיתפרדו הקרומים ממנו רק שיהא הכל מחובר בחתיכה אחת של עור ואין הלכה כרבי מאיר:

אלו מביאות ואינו נאכל המפלת ואינו ידוע מה כו': שם

כבר ידעת שקרבן יולדת עולה וחטאת ושחטאת יולדת לעולם היא חטאת העוף כמו שנתבאר בתחלת סדר זה וכבר נתבאר בסוף תמורה *שחטאת תמורה וחטאת העוף שבא מן הספק תקרב וזו היא מכלל הספקות · וענין מין פטור ומין חובה שאחת הפילה דבר שאין חייבין עליו קרבן לידה והשניה דבר שאין חייבין עליו קרבן לידה כגון המפיל מלא מים והדומה לו ורבי יוסי אומר יביא חטאת אחת ויתנו בימינן אם אני החייבת היא שלי ואם את החייבת היא שלך ונאכל אותו חטאת וזה לפי דעתו נותר בחוסרי כפרה בלבד רוצה לומר שיהיו שתים יביאו חטאת אחת ואינה הלכה:

אלו שאינן מביאות המפלת שפיר מלא מים כו': שם

כל ולד שהאשה מפלת תוך הארבעים יום משנתעברה אינו ולד לפי שלא נגמרה בו צורת האדם ובשלישי מנדה (דף ל:) אמרו המפלת יום מ' (אינה) פטורה ואע"פ שהוא אחרון מן הארבעים דינו כדין שלפניו · וחכמים אומרים וילדה עד שתלד ממקום הולד: ורבי שמעון מביא ראיה ממה שנאמר ואם נקבה תלד אמר ואם לרבות לידה אחרת ומאי היא יוצא דופן והלכה כחכמים · וגנונים הם עלוקות והתולעים וכיוצא בהם:

המפלת אור לשמנים ואחד בית שמאי פוטרין כו': שם

הכל מודים שאם הפילה ביום שמונים שהיא פטורה מן הקרבן על הנפל הזה לפי שהוא נחשב כאילו בא עם הולד הראשון לפי שהוא בתוך ימי מלאת וימי מלאת נקראין ארבעים של זכר ושמונים של נקבה לפי שנאמר ובמלאת ימי טהרה ואם הפילה באחד ושמונים מש‍ילדה נקבה הרי היא חייבת קרבן על הנפל הזה לדברי הכל לפי שהוא לידה שניה הואיל והפילה אחר מלאת שכבר נסתלקה לידה ראשונה ואין מחלוקתם אלא במפלת ליל אחד ושמונים אם היא חייבת על הנפל הזה קרבן בפני עצמו או הוא נחשב עם הלידה הראשונה בית הלל מחייבין אותה קרבן על הנפל הואיל והפילה אחר מלאת ומביאין ראיה על זה והומרים כדלך שאם ראתה דם ליל שמונים ואחד שהוא דם טומאה לדברי הכל כאילו ראתה יום פ' ואחד לפי שלא קרא אותו דם טהור אלא עד סוף הארבעים לזכר ושמונים לנקבה כמו שנאמר הכתוב וכל מה שהיא רואה אחר זמן זה הרי הוא דם טומאה בין ראתה בלילה בין ראתה ביום ואין הפרש בין שתלד ליל אחד ושמונים או יום אחד ושמונים הואיל ופסק דם טהור נסתלק לידה ראשונה וזהו ענין מה שאמרו אם השוה לו לטומאה לא ישוה לו לקרבן ואמרו להם ב"ש [אין *]דם טומאה מחייב אותה קרבן על הנפל הזה לפי שהמפלת בתוך ימי טוהר היא פטורה מן הקרבן לדברי הכל כמו שבארנו אע"פ שדמיה טמאים בשעה שהיא מפלת הנפל ההוא לפי שהוא דם לידה לא דם טהור ואין חולק על זה אבל בית שמאי אומרים שאינה פוסקת מלידה ראשונה ולפיכך אינה חייבת על הנפל הזה בפני עצמו עד שתצא לשעה שהיא ראויה להביא קרבן לידתה הראשונה ואי אפשר זה אלא ביום אחד ושמונים לפי שליל אחד ושמונים אי אפשר להביא קרבנה כמו שבארנו בתחלת מגור זה שהלילה אינה ראויה לקרבן כל עיקר לא ליחיד ולא לרבים · והטעם שמחמתו נחלקו במפלת ליל שמונים ואחד לנקבה ולא נחלקו בליל ארבעים וא' לזכר ואע"פ שדין שניהם אחד כמו שאמרנו הוא לפי שאי אפשר זה בשום פנים מפני שיולדת זכר אסורה לבעלה שבעת ימים ואם בא עליה אחר כן והפילה יום א' וארבעים דרך משל יהיה הנפל בן שלשים ושלשה יום ובתוך זמן זה לא יתבונן בו צורת האדם ומה שתהא חייבת עליו קרבן מחמתו כמו שהקדמנו אבל יולדת נקבה ישאר לה מימי מלאת אחר שהיא מותרת לבעלה שמים ושבעה ימים ואפשר בכגון זמן זה שתתעבר ותפיל נפל שיהיה לו יותר על ארבעים ולפי שהדבר באפשר ביולדת נקבה דבר עליה בהלכה זו ובאחרות:

האשה שיש עליה ספק ה' זיבות וספק ה' לידות כו': דף ח

כבר בארנו פעמים שמחוסר כפורים אסור לו לאכול בקדשים אחר הערב שמשו אוכל בתרומה הביא כפרתו אוכל בקדשים ובפרק שאחר זה יתבאר שזבה ויולדת מכלל מחוסרי כפורים ולפיכך אמר מביאה קרבן א' ואוכלת בזבחים ר"ל שמותר לה לאכול בקדשים והואיל ותביא קרבן אחד ובפשוטי התורה יתבאר לך שקרבן הזבה אינו אלא שתי תורים או שני בני יונה וכן היולדת לא תהיה חטאתה אלא עוף: וקנים שם כולל תורים ובני יונה וכבר בארנו בעשירי מכתובות שדינר של זהב עשרים וחמשה דינרים של כסף ומה שאמר ברבעתים נתבאר שהוא רביע דינר כסף שהוא ששה דרכמונים כמו שבארנו פעמים ולפיכך היו שני בני יונה בדרכמון ותאי שהעוף האחד יהיה שלשה רביע הדרכמון וכבר ידעת שהדרכמון ע"ו גרגירי שעורה אחר שהיה בעשרים וחמשה דינר אחד והלכה כרשב"ג:

פרק שני

ארבעה מחוסרי כפורים וארבעה מביאין כו': ע"ב

זב וזבה שנים ולא מנה מצורע ומצורעת מפני שעיקר טומאה בזב אינו טומאת זבה לפי שזבה אינה חייבת קרבן עד שתראה דם שלשה ימים זה אחר זה ואילו ראתה דם ביום אחד אלף ראיות דרך משל אינה חייבת בקרבן והזב יתחייב בקרבן משעה שיראה שלשה ראיות ואפי' ראה אותם בשעה אחת והוא מה שאמרו תלה הכתוב את הזב בראיות ואת הזבה בימים · וכבר זכרנו אלו הענינים בתחלת מגילה ובשמיני מפסחים ועוד יתבארו במקומותם במסכת זבים · אבל מצורע ומצורעת עיקר טומאתן שוה לפי שנגע לרעת בשניהם כאחד כגברים ואין אנו אומרים הגיון זה מן הצרעת מטמא באנשים ואינו מטמא בנשים או להפך אלא זה דבר תורה שהקב"ה נתן הפרש בין זב לזבה ולא עשה כן בצרעת · ואין מחלוקת רבי אליעזר וחכמים בענינים האלו אלא בגר שתנא קמא סבר הואיל שמל ועבל מותר לאכול בקדשים והקרבן מעכב בעלמא ורבי אליעזר אומר שהוא אסור לאכול בקדשים עד שיזרק עליו הדם אם הביא בהמה לכפרתו או עד שיביא קרבן העוף ולפי שבארנו בתחלת סדר זה שקרבן הגר גם כן שתי תורים או שני בני יונה ושניהם עולה הרי הוא כאילו אמר עד שיתמלא דמם ות"ק קורא מחוסר כפורים כל מי שהבאת קרבנותיו מעכבתו מלאכול בקדשים ולפיכך לא מנה הנזיר שהבאת קרבנותיו מעכבתו מלשתות יין ומלטמא ומלגלח ור' אליעזר קורא שם זה לכל מי שהבאת קרבנו מעכבתו מאיזה ענין שיהיה ואין הלכה כרבי אליעזר בן יעקב · ותתני ארבעה אע"פ שזכר המנין אחר כן לאפוקי מדר' אליעזר בן יעקב שאומר גר מחוסר כפורים:

אלו מביאין על הזדון כשוגג הבא על השפחה כו': דף ט

כל אלו הן קבלה בידינו ויש להם שרש מן הכתוב כפי מה שאמרו ונאמר בנזיר פתע זו שוגג ופתאום זה מזיד לפי שנאמר ופתאים עברו ונענשו ור"ל שפתאים היא בכוונה: והבועל שפחה חרופה נאמר בו ונסלח לו אמרו לעשות שוגג כמזיד ר"ל שנסלח לו בקרבן זה באיזה ענין שיהיה · ושבועת העדות לא אמר רחמנא עליה ונעלם אמרו בכולם נאמר ונעלם וכאן לא נאמר לחייב על המזיד כשוגג · ולמדו שבועת הפקדון משבועת העדות בגזירה שוה לפי שנאמר בזו תחטא ובזו תחטא וכתוב בתוספתא ארבעה מביאין על הזדון כשגגה וכולם באונס פטורים: ודע שרבי שמעון אינו למד שבועת הפקדון משבועת העדות אבל הוא אומר מזיד בשבועת הפקדון אינו חייב קרבן ולפיכך אמר כאן ארבעה מביאין על הזדון כשגגה לאפוקי מדרבי שמעון:

חמשה מביאין קרבן אחד על עבירות הרבה כו': שם

המקנא לאשתו על ידי אנשים הרבה ומצורע כו': ע"ב

נאמר בבועל שפחה חרופה וכפר עליו הכהן באיל האשם אמרו שעניינו מכל חטא שחטא בבעילה זו איל האשם מכפר עליו ואין זה אלא כשבא ביאות הרבה על שפחה אחת אבל כל זמן שבא על שפחות הרבה ואפי' היה בהעלם אחת חייב קרבן על כל אחת ואחת אמרו והיא שפחה לחייב על כל שפחה ושפחה ואמרו בנזיר שנטמא טומאות הרבה אינו רוצה לומר שנטמא טומאות הרבה ביום א' דרך משל לפי שזהו ענין מבואר ואין אומרים על זה טומאות הרבה אבל ענינו מה שאני אומר לך וזה שהנזיר אם יטמא נמת יעמוד שבעה ימים כדין כל טמא וביום השביעי יגלח ראשו וביום השמיני יביא קרבנותיו והימים הראשונים יפלו ויתחיל למנות ימי הנזירות כמו שאמרו בששי מנזיר ואין בזה מחלוקת ואמר רחמנא וקדש את ראשו ביום ההוא ועל זה היה מחלוקת רבי אומר הוא יום שמיני וביום הזה תחול עליו נזירות טהרה ורבי יוסי בר' יהודה אומר הוא יום השביעי שהוא יום תגלחתו ואחר התגלחת תחול עליו נזירות טהרה ורבי יוסי אומר שהנזיר אם נטמא בשביעי וחזר ונטמא בשביעי ואע"פ שכבר חלה עליו נזירות טהרה טומאה אחת היא משובה ומייב בקרבן אחד הואיל ולא יצא מטומאה ראשונה לשניה שהיא ראויה לקרבן ולפיכך אמר חמשה מביאין קרבן אחד על עבירות הרבה כדי שיכנים הנזיר לדברי רבי יוסי אבל על דעת רבי הרי הם ארבעה לפי שאין מונין הנזיר שנטמא בשביעי לפי שזה אצלו אין צריך למנות ומתן הואיל ולא חלה עליו נזירות טהרה עד היום השמיני ומה שאמר במצורע לא עלו לו שהוא מורה על שמביא צפרים אחרים אינו רוצה לומר שיביא שתי קרבנות לפי שכבר אמר יביא קרבן אחד על נגעים הרבה ואפילו נתרפא וחזר ונתנגע אלף פעמים אבל ר"ל שמי שמביא צפרים והוא עני ואח"כ העשיר או עשיר ואח"כ העני אין אנו אומרים יביא קרבן כפי ענינו בשעת הבאת צפרים לפי שלא יקבע בעניות ולא בעשירות עד שיביא חטאתו וכשהוא מביא חטאתו אם היה עני בשעת הבאה יביא שאר קרבנותיו קרבן עני ואפי' העשיר ואם היה עשיר בשעת הבאת חטאתו יביא שאר קרבנותיו קרבן עשיר ואפילו העני ורבי יהודה אומר בשעת הבאת אשמו (אין) מוספין [עיין תוי"ט שכתב דמלא כתוב והנראה לי דהלכה כרבי יהודה] ואינה הלכה:

האשה שילדה ולדות הרבה והפילה בתוך שמונים נקבה כו': שם

אמר האשה שילדה ולדות הרבה ר"ל בתוך ימי מלאת כמו שבארנו אמרו בסיפרא זאת תורת היולדת מלמד שמביאה קרבן אחד על ולדות הרבה יכול על הלידה שלפני מלאת ושלאחר מלאה תלמוד לומר זאת ואח"כ חלק ר' יהודה עם חכמים בזאת שהפילה דרך משל נקבה בתוך שמונים של נקבה ואמרו חכמים כל מה שהפילה בתוך אלו הפ' השניים אינה חייבת עליו קרבן לפי שהוא בתוך ימי מלאת של נפל ר"ל של לידה שניה *וכן כל מה שהפילה בתוך שמונים של לידה הראשונה היא שאינה חייבת עליו קרבן אבל מה שהפילה אחר שמונים של לידה ראשונה ואע"פ שהוא בתוך לידה שניה הרי היא חייבת עליו קרבן לפי שאנו אומרים נולד ראשון מונים וולד שני כמאן דליתיה דמי אחר כן אמר שר' יהודה גם כן חולק על חכמים אפי' ביולדת תאומים ואינו אומר שהיא לידה אריכתא ותמני משני רק העיקר אלא ולד ראשון וממנו מונין התנין אם היה זכר זכר ואם היה נקבה נקבה וכשישלימו ימי מלאת של ולד ראשון תביא קרבן ואין

מטגימין

מטציחין לולד שני ואם הזכה והפילה תאומים אחר מלאת ולדה ראשון ובתוך ימי ולד השני הרי תביא על האחד שהוא שלישי לתאומים שילדה ולא תביא על הרביעי וכבר נתבאר לך שענין תביא הוא שמונים לה ימי מלאת ותביא קרבן ויהיה כל מה שתלד תוך אותו זמן כאילו לא היה וכל המחלוקת הזה הוא לענין קרבן אבל לענין טומאה הכל מודים שכל זמן שתפיל זכר תשב ז' בדמי טומאה ול"ג בדם טהור וכל זמן שתפיל נקבה תשב לה י"ד ותשלים השמונים דם טוהר וכן נתבאר כי קאמר ולד שני כמאן דליתיה לענין קרבן אבל ימי טומאה אית ליה ואין הלכה כרבי יהודה:

אלו מביאים קרבן עולה ויורד על שמיעת כו': דף י ע"ב

ומה בין השפחה לבין כל העריות שלא שוותה כו': שם

עולה ויורד ענינו עולה אם העשיר ויורד אם העני לפי שאם היה עשיר יביא בהמה ואם היה עני יביא עוף וכל זה מבואר בפסוקים בתחלת "זה הסדר" ומה שאמר ממשה מביאים קרבן עולה ויורד ואע"פ שמנה אותם כבר לאפוקי מדר' אליעזר שנתבארה דעתו בסוף פ' שני מהוריות שהנשיא לפי דעתו אם שגג בטומאת מקדש וקדשיו יביא שעיר לא קרבן טומאת מקדש וקדשיו הידוע וכבר בארנו שם שאינה הלכה וקבלה בידינו ששפחה חרופה היא לוקה והוא אינו לוקה שנאמר בקורת תהיה היא במלקות והוא בקרבן והוציא המלקות בלשון בקורת שאין אדם לוקה עד שבודקין בכחו וגופו ורואים כמה הוא יכול לסבול כמו שבארנו בסוף מכות "המעלה הכנסת העברה" וגומר גמל המעשה" וכבר בארנו זה בשני מיבמות ושם נתבאר שכל העריות לא חלק בהם בין ביאה כדרכה ובין ביאה שלא כדרכה ובשפחה חרופה הוא פטור על ביאה שלא כדרכה לפי שנאמר עליה שכבת זרע ודע זה:

איזו היא שפחה כל שחציה שפחה וחציה וכו': דף יא

מבואר ענין שפחה הנזכרת בתורה שזכרנו דיניה ואומר שעניניה כך והוא כי מה שאמר והפדה לא נפדתה ענינה שלא נגמר פדיונה מה שאמר נחרפת לאיש ראויה שיש בה צד קדושין ואי אפשר זה אלא כשתהא מקודשת לעבד עברי שיש לו קדושין והיא לו מותרת כמו שזכרנו בשני מתמורה ולפיכך יש לו בה קנין והראיה על שהיא מקודשת תפסו בה קדושין במקצת מה שנאמר לא יומתו כי לא חופשה הא חופשה יומתו ואין מן הראוי לומר שבועל שפחה מאורסת שיומת לפי שהיא פטיה כשאר הנשים אלא לפי שהיא מקודשת ויש בה צד עבדות שאילו נגמר פדיונה היתה אשת איש ונהרגין שניהם וכן אמרו פדויה ואינה פדויה חציה שפחה וחציה בת חורין ומאורסת לעבד עברי דברי ר' עקיבא וכן הלכה:

כל העריות אחד גדול ואחד קטן הקטן פטור כו': שם

כבר נתבאר ברביעי מסנהדרין שהקטנה הבא עליה חייב כשהוא גדול והוא שתהא בת שלש שנים ויום אחד או יותר וכן הקטן שמחייבת הנבעלת לו אם היא גדולה והוא בן ט' שנים ויום אחד לפי שפחות מתשע שנים ויום אחד אין ביאתו ביאה וזה בשאר העריות אבל בשפחה חרופה אינו חייב על הקטנה אע"פ שהיא יתירה על בת ג' שנים ויום אחד עד שתהיה גדולה וכן בשאר עריות אחד ער ואחד ישן חייב אלא בשפחה חרופה שאם היתה ישנה שהוא גם כן פטור ודע זה וכבר נתבאר שאין בה הפרש בין שוגג למזיד:

פרק שלישי

אמרו לו אכלת חלב מביא חטאת עד כו': ע"ב

אמרו לו אינו ר"ל שיהיו שנים אלא אפילו אחד כשיאמר לו אכלת חלב ולא הכחישו אלא שתק על מה שאמר לו הרי מביא חטאת אבל אם הוא ודאי אכלו ואומר לא אכלתי אפי' העידו עליו אלף והוא מכחישם אז אינו חייב חטאת שנאמר או הודע אליו חטאתו ולא שיודיעוהו אחרים ואין הלכה כר' מאיר:

אכל חלב וחלב בהעלם אחת אינו חייב אלא כו': שם

זה לפי שהוא בהעלם אחת אבל אם אכל חלב וחלב בשתי העלמות חייב שתי חטאות לפי שהעיקר בידינו העלמות מחלקות ומה שאמר מתמין אחד חייב אפי' כמתנית מלאכת במולו שאם אכל חצי זית מהתבשיל הזה מן המאכל וחצי זית מתבשיל הזה מן המאכל לפי שהתמחויין אינם מחלקין:

כמה ישהה באוכלין באלו אוכל קליות כו': דף יב ע"ב

לפי שאמר בהלכה שלפני זו אכל כחצי זית וחזר ואכל כחצי זית ממין אחד חייב אמר כאן כמה ישהה באוכלין ר"ל כמה שיעור הזמן שהאוכל בו כזית חלב בפעמים רבות יצטרף קצתו לקצתו ויהיה חייב אמר רבי מאיר כשאינו שוהה בין אכילות חלב וחלב אלא שאוכל אותו חלק קטן אחר חלק קטן כמי שאוכל קליות דרך משל גרגיר אחר גרגיר ומאריך בלעיסתו ובליעתו ואפי' שהה באכילת כזית דרך משל כל היום הרי הוא חייב הואיל ולא פסק מלאכול וחכמים אומרים שאפי' לא פסק מלאכול לא יתחייב אלא אם אכל כזית בכדי זמן אכילת חצי ככר מאכל ביתני וזהו שמצטרף קצתו לקצתו ויהא חייב אבל כל זמן שיהא בין תחלת אכילת השיעור וסופו יותר מכדי אכילת פרס אינו חייב וכבר בארנו בשמיני מעירובין שהפרס הזה שיעורו שלש ביצים ושם זכרנו ועוד נבאר אותו בתחלת מסכת טהרות שהאוכל מאוכלין הטמאים כחצי פרס והוא ביצה ומחצה נפסלה גוייתו ופוסל את התרומה עד שיטהר וכן השותה רביעית יין ומשקין טמאין נפסלה גוייתו וכן השותה רביעית יין אינו מותר לבוא אל המקדש ולא אל הוראה אמרו שתה רביעית אל יורה ולפיכך אמר כאן אם שהה באכילת השיעור שמטמא ממאכלין טמאין או בשתיית השיעור שמטמא ממשקין טמאין כדי אכילת פרס או פחות אז יצטרף הכל ותיפסל גוייתו וכן אם שהה בשתיית רביעית יין כדי אכילת פרס או פחות אז נאסר ליכנס למקדש ואם נכנס חייב ור' אליעזר אומר יין ושכר אל תשת יין דרך שכרות ולפיכך אם לא שתה הרביעית בבת אחת רק הפסיק בשתייתו או שתה אותו בבת אחת אלא שנתן לתוכו מים מעט אינו שכור ומותר להורות ואינו חייב על הכנסו למקדש אבל אם הוסיף על הרביעית חייב לדברי הכל ואפי' שתה אותו למקוטעין והלכה כר' אליעזר ואין הלכה כר' מאיר:

יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ארבע כו': דף יג ע"ב

ארבע חטאות מבוארות חטאת על אכילת חלב וחטאת על אכילת נותר וחטאת על אכילת קדשים והוא טמא וחטאת על אכילה ביוה"כ ולפי שהוא נהנה מן ההקדש בשוגג חייב אשם מעילה כמו שיתבאר במעילה ואולי שהאכילה הזאת בשגגה לא נתחייב עליה חטאת: ויש בכאן ענינים ראוים שאבאר אותם לך דרך קצרה כדי שיתבאר לך בהם כל ההלכות האלו שבפרק הזה ובהם יתבאר לך מה שנאמר בהם משלישי מיבמות בהלכה שהבטחנו שם לדבר במקום הזה: וזה שהאסורים הרבים שחלים על דבר אחד אי אפשר אלא באחד משלשה דרכים או בכולם והוא איסור מוסיף ואיסור כולל ואיסור בת אחת ואי אפשר שיחול איסור על איסור אלא באלו השלשה פנים לפי כלל עקרים שבידינו אין איסור חל על איסור המשל למה שדבר דומה כגון שיהיה בשר נבילה או בשר בהמה טמאה או חלב שנתבשל בחלב אינו חל איסור בשר בחלב על איסור הנבילה כדי שיהא האוכל ממנו חייב שתי מלקיות אלא מלקות אחד בלבד כמו שנתבאר במסכת חולין והנני מבאר לך אלו שלשה עקרים בדוגמות מההלכה זו שאנו מפרשין אותה וכמו שבארנו בגמרא ועל פיהן תקיש האיסורין: אמרו שאמתת הדין הזה הוא שיהא האוכל טמא קודש שיביא שתי שערות בשנים המסויימים להגיע לפרקו נאסר עליו אכילת חלב ואכילת קדשים בטומאה בשעה אחת הרי אלו שני איסורין באין כאחת וחייב גם כן במעילה על האכילה הזאת לפי שקודם שהיתה הבהמה קדש היה אסור לאכול חלבה ומותר ליהנות בו ולפי שהקדש נאסר בהנאה ומיגו דאיתוסף ביה איסור הנאה איתוסף נמי איסור לענין אכילה לחייב על אכילתו אשם מעילה וזהו איסור מוסיף וג"כ החלב הזה שאכל קודש שיהא נותר היה מותר לגבוה ואסור להדיוט וכשהיה נותר נאסר לגבוה איתוסף נמי בה איסור לענין אכילה ולפיכך חייב על אכילתו משום נותר ואם אכלו ביום הכפורים איתוסף עליו איסור אכילת היום שהוא איסור כולל כל האוכלים וכל המשקים והואיל ואסור ביום הזה לאכול בו דבר המותר הרי הוא ג"כ מוסיף איסור בדבר האסור באכילתו לפי שהוא כולל החלב הזה בכלל מה שאסור לאכול וזהו איסור כולל ושמור אלו העקרים ושים אותם נגד עיניך לפי שאין חלין בדבר אחד איסורים הרבה אלא באחד משלשה עקרים והוא איסור מוסיף ואיסור כולל ואיסור בת אחת: ואמר רבי מאיר דוגמא אחרת באיסור בת אחת והוא כשיוציא בפיו בשעת אכילתו שהוא חייב שתים משום מוציא מרשות לרשות בשבת וכן ביוה"כ לפי שאיסור שבת ואיסור יוה"כ באין כאחת ואין בזה חולק אלא שהוצאה אינה אכילה כמו שאמרו: ויש במה שכתבנו וכתבנו עכשיו נקודה נפלאה אנו מייעדין עליה לפי שהיא מפתח לענינים אחרים ומוסף על מה שיש בה מלקדוק העיון וזה שידוע הוא שבשר בחלב אסור בהנאה והחלב דרך (משל) [בישול] מותר בהנאה לכשיבושל החלב עם החלב למה אינו חל איסור בשר בחלב על איסור חלב והוא היקש בנבילה שהוא איסור מוסיף כמו שאמרנו כאן בחלב הקדשים ונתחייב על אכילתו מעילה לפי שניתוסף בו איסור הנאה והתשובה על זה שבשר בחלב נאסר בהנאה מפני שאסרו הכתוב לאכילה כמו שהקדמנו שכל איסור האכילה אסור בהנאה עד שיפרט לך הכתוב ואין שם כתוב שאוסר אכילתו וכתב איסור הנאתו רק שני הענינים יחד הם איסור בשר בחלב ולפיכך כשאנו אומרים אין איסור חל על איסור לא יחול איסור בשר בחלב על איסור נבילה ולא היה אסור בהנאה אבל הוא מותר בהנאה והאוכל ממנו לוקה משום נבילה ואין שם איסור בשר בחלב כל עיקר לפי שלא חל ולא תהיה הקושיא במקומה עומדת ויהיה כמו חלב קדשים בשוה אלא אם אמרנו עליו שהוא אסור בהנאה כמו שאנו אומרים בקדשים והאוכל ממנו אינו חייב משום בשר בחלב אז היה ראוי להקשות ואין הדבר כן אלא אנו אומרים שבשר זה בחלב לא נאסר בהנאה אלא תראה המשנה אמרה בפירוש שבשר בהמה טמאה מותר לבשל בחלב ומותר בהנאה וכבר נתבאר זה במקומו וזכור הענין מפני שהוא מעטה הכל ותקיש עליו בכל הדומה לו:

יש בא ביאה אחת וחייב עליה שש חטאות כו': דף יד

הבא על בת בתו חייב עליה משום בת בתו כו': ע"ב

ההלכה הראשונה הולכת אחר שני עקרים מאותן השלשה עקרים והם איסור בת אחת ואיסור מוסיף ואיסור כולל וזה שבשעה שבא ראובן על אמו על דרך משל שהמשיל הגמרא בהלכה זו וילדה לו בת הרי הבת הזו בתו ואחותו והם שני איסורים באים כאחת והבת הזו אפשר לה לבעלה לכל אחד מאחי ראובן שאע"פ שהיא ממזרת כבר ידעת שקדושין תופסין בחייבי לאוין ואפשר שיהיו אחי ראובן ממזרים ותהיה הבת מותרת להם לכתחלה הרי בשעה שנשאה שמעון דרך משל נאסרה על כל האחים שהיתה מותרת להם מיגו דאיתוסף בה איסור לגבי אחי שמעון איתוסף לראובן ואם מת שמעון או גרשה הרי היא מותרת לכל אחי אביו של ראובן אביה ובשעה שנשאה אחד מדודי ראובן מיגו דאיתוסף בה איסורא לגבי אחיו רוצה לומר כל שאר דודיו שהיא היתה להם אשת אח איתוסף איסורא לגבי ראובן ונתחייב עליה גם כן משום אשת אחי אביו וכשמת דודו היא מותרת לכל אדם וכשנשאת היתה אשת איש איתוסף בה איסורא לכולי עלמא איתוסף בה לראובן ונתחייב עליה גם כן משום אשת איש והיא מותרת לבעלה ולשאר בני אדם אסורה וכשתהיה נדה ואיתוסף בה איסור לבעלה איתוסף בה איסור לגבי ראובן ואם בא ראובן על בתו זו והיא אשת איש ונדה אחר שנשאת לדודה ולדוד אביה חייב עליה שש חטאות ודוגמת ההלכה השניה שתהא דינה בת יעקב מאשה אחרת זולת לאה אחר כן נשא לבן לדינה והיא לו מותרת וילדה דינה בת ושמה שרה דרך הערבה הרי שרה זו היא בת בת יעקב ואחות אשתו מאביה והם שני איסורין באים כאחת ושרה זו מותרת להנשא לכל בני יעקב והיא בת אחותם נשא אותה ראובן נאסרה על יתר אחיו איתוסף בה נמי ליעקב איסור כלתו מת ראובן בעל שרה או גרשה הרי היא מותרת לכל אחי יעקב נשא אותה אחד מהן ואסרה על הנשארים איתוסף בה נמי לגבי יעקב איסור אשת אח מת בעלה זה או גרשה הרי היא מותרת לכל אחי אביו של יעקב ואם נשא אותה אחד מהן נאסרה על הנשארים איתוסף בה נמי ליעקב איסור אשת אחי אביו מת זה הרי היא מותרת לכל אדם ניסאת ונעשית אשת איש ונאסרה על הכל ואיתוסף בה נמי איסור ליעקב משום אשת איש אם שגג יעקב בשרה זו והיא נדה ואשת איש והיתה אשתו רחל או לאה קיימת יהא חייב שבע חטאות ואם נשא יצחק שרה זו איתוסף לגבי יעקב בה איסור אשת אב וזה אפשר על הדרך שאני מגיד וזה שהעיקר הידוע אין קדושין תופסין בעריות ואם אחד מאחי יעקב נשא שרה כמו שאמרנו הרי היא ערוה על יצחק ואין לו עליה קידושין לפי שהיא אשת בנו ולפי שהיה אחי יעקב שנשא שרה אחי יעקב מאמו והרי שרה אינה ערוה על יצחק וכבר אמרנו שאם נשא אותה אחר כן דוד יעקב והוא אחי יצחק בלי ספק והואיל ונשא אותה אחי יצחק נאסרת על יצחק משום אשת אחיו לפיכך מתה ההלכה שמת אחיו של יצחק ונפלה לפני יצחק ליבום ויבם אותה והוא מה שאמרו בגמרא ומי שריא ליה אשת אחיו היא והיתה התשובה שנפלה לו ליבמה וענין המאמר הזה מה שבארנו ששרה זו היא בת בת יעקב והיא ג"כ כלת יעקב כפי מה שהיה עיקר ההלכה הרי היא שניה ליצחק מב' צדדין מצד שהיא בת בת בנו ומצד שהיא כלת בנו כמו שבארנו בשני מיבמות ומאמת האיסור הזה אמר אם עבר הזקן ונשאה ר"ל אם עבר יצחק על איסור שניה ונשאה והוא מה שאמר בגמרא שעבר משום כלת בנו ושמיה רוצה לומר ואע"פ שהיא שניה שהיא בת בת בנו ונשאר לבאר איזה איסור ניתוסף בה כשנשאת ליצחק עד שניתוסף מחמתו איסור ליעקב ואמרו שזה יהיה בתנאי והוא שאם נזדמן להיות ליצחק בן קטן בשנים מלבד יעקב וזהו תורף דבריהם כגון דאתיליד בן קטן לזקן חיילא איסור על הקטן וחייל נמי עליה דידיה ומאמר זה קשה להבין ולפיכך שים לבך להתבונן בו וזה ששרה זו שמת בעלה שהיה אחי יצחק והיה ליצחק בן קטן כמו שאמרנו מלבד יעקב אילו לא נשאה יצחק היתה אסורה לקטן הזה כשיגיע לכלל מצות משום אשת אחי אביו בלבד וכשייבם אותה יצחק לכשיגדיל ויבא לכלל מצות יהיו איסור אשת אחי אביו ואשת אביו באים כאחת כפי מה שבאר הגמרא בפרק הזה באיסור חלב ובאיסור טומאה כמו שבארנו ולפיכך התנה ואמר בבן קטן והואיל וניתוסף בשרה איסור אשת אב אצל הבן הקטן לכשיגדיל איתוסף נמי ליעקב והנני חוזר לזכור ההלכה הזאת בסדר ואומר ששרה זאת שהיתה בת בת יעקב ואחות אשתו כמו שבארנו הם ב' איסורין הבאין כאחד וכשנשא אותה ראובן איתוסף על איסור זה איסור כלתו והוא האיסור השלישי וכשנשא אותה אח"כ אחיו של יעקב מאמו איתוסף על זה איסור אשת אח והוא האיסור הרביעי וכשנשאה ישמעאל אחר כך איתוסף על זה איסור אשת אחי אביו והוא האיסור החמישי וכשמת ישמעאל וייבם אותה יצחק איתוסף בה איסור אשת אב ואיסור אשת איש והם שני איסורין הבאים כאחד בין שהיה יצחק חי או מת כמו שנתבאר בז' מסנהדרין כשאומר הבא על אשת אב חייב משום אשת אב ומשום אשת איש בין בחיי אביו בין לאחר מיתת אביו וכשתהיה שרה זו נדה ושגג בה יעקב ואשתו קיימת חייב בה שמונה חטאות הנה נתבארו בהלכה זו שלשה דינים שש חטאות וז' ושמונה בביאה אחת: אחר כך אמר וכן הבא על בת אשתו ועל בת בת אשתו והוא שבהלכה שאמרנו בבתו היא בעצמה תהא בבת אשתו ומה שאמרנו בבת בתו היא בעצמה נאמרה בבת בת אשתו ולא נבאר לנו בש"ס פירוש אלא שנבאר היאך אפשר שתהא בת אשתו אחותו עד שיהא דינה ודין בתו אחד וזה מבואר כפי מה שאגיד כשבא אביו על אשה וילדה ממנו בת ואח"כ נשא הוא האשה הנבעלת והיא מותרת לו כמו שנתבאר בי"א מיבמות אותה הבת היא אחותו מאביו והיא בת אשתו וכן אם בא אבי אשתו על בתו אותה הממזרת הנולדת היא בת בת אשתו ואחות אשתו והוא מה שרצינו לבאר:

הבא על חמותו חייב עליה משום חמותו כו': שם

הדין הראשון מאלו הארבעה דינים הנזכרים בהלכה זו אפשר שיהיה כך ישמעאל דרך משל בא על בשמת בתו וילדה לו יהודית וכשנשא ראובן יהודית תהא בשמת אסורה עליו משום חמותו ומשום אחות אשתו לפי שהן ב' איסורין באין כאחת ומותר לחנוך שישא בשמת ותהא בשמת אסורה על ראובן ג"כ משום כלתו לפי שהוא איסור מוסיף כמו שזכרנו בהלכה שלפני זו וכן משום אשת אחיו ואשת אחי אביו ואשת איש ונדה כל זה איסור מוסיף לפי שאם ימות חנוך וישאנה שמעון ויגרשנה שמעון וישאנה עשו ואחר כך ישאנה מי שירצה ותהא נדה כמו שבארנו כבר וכן הדין השני מה שאמר וכן הבא על אם חמותו דוגמתו שיבא ישמעאל על יהודית שהיא בת בתו וילדה לו תמנע הנושא תמנע תאסר עליו בשמת משום אם חמותו משום שיהודית היא חמותו ומשום אחות אשתו לפי שבשמת ותמנע מאב אחד ואלו גם כן שני איסורין הבאין כאחת ואינו מן הנמנע ג"כ שתהא בשמת זו כלתו של זה שנשא תמנע אח"כ אשת אחיו אח"כ אשת אחי אביו אח"כ אשת איש ונדה כמו שהקדמנו הדוגמא בה: והדין השלישי מה שאמר ואם חמיו ודוגמת זה שיהיה ישמעאל בא על זקנתו אם הגר המצרית וילדה לו בשמת לפי שהנושא בשמת נאסרה עליו הגר משום אם חמיו לפי שהיא אם ישמעאל אביה של בשמת ומשום אחות אשתו לפי שבשמת והגר בנות אם אחת לפי שישמעאל הוליד אותה מזקנתו ואלו הן שני איסורין הבאים כאחת אח"כ היתה כלתו ואשת אחיו ואשת אחי אביו אח"כ אשת איש אח"כ נדה כל זה באיסור מוסיף כמו שבארנו: והדין הרביעי הוא מה שזכר רבי יוחנן בן נורי כגון שיש ללאה ג' בנות דינה ויוכבד ואשר ונשא כלב ג' נשים אחת מהן דינה השניה מרים בת יוכבד בת לאה והשלישית סרח בת אשר בן לאה וזה וזה מותר לפי שמותר לישא אשה ואחות אמה ואשה ואחות אביה כפי תורתנו ואם שגג כלב בלאה יהיה חייב עליה על דעת רבי יוחנן בן נורי משום חמותו לפי שהיא אם דינה ומשום אם חמותו לפי שהיא אם יוכבד חמותו ומשום אם חמיו לפי שהיא אם אשר ואין הלכה רק אינו חייב בדין זה אלא חטאת אחת לפי שאלו האיסורין אינן אלא משם אחד ר"ל חיבור בין האחים והבנים של אדם זה ר"ל לאה ודע זה:

אמר רבי עקיבא שאלתי את רבן גמליאל ואת רבי יהושע כו': דף טו

לא שאל ר"ע על מי שבעל ג' נשים אחת מהם אחותו ואחות אביו ואחות אמו שאין צריך לשאול על זה לפי שהוא מבואר שהוא חייב שלשה חטאות לפי שנאמר בל"ו כריתות מנייהו למה לי לפי שאם עשאן כולן בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת אבל שאל אם היתה אשה אחרת והיא אחותו ואחות אביו ואחות אמו ושגג בה ואפשר זה והוא שיהא אדם בא על אמו וילדה לו ב' בנות ובא לו על אחת מהן וילדה לו בן וכשבא אותו הבן על הבת האחרת היא אחותו מאביו ואחות אמו מן האב ומן האם ואחות אביו מאמו והוא מה שאמרו בגמרא משכחת ליה ברשיעא בר רשיעא וכן היא ראיה שלהם ומה שבא על ה' נשים נדות בהעלם אחד שהם משם אחד חייב על כל אחת ואחת ואחותו שהיא אחות אמו שהיא אחות אביו שהן ג' שמות אינו דין שיהא חייב על כל אחת ואחת מה לה' נשים נדות שהם גופים מוחלקין תאמר באחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו שהיא גוף א' ת"ל ערות אחותו גלה לחייב על אחותו שהיא אחות אביו שהיא אחות אמו הביאו ראיה לדין זה ממה שאמר ערות אחותו לפי שכבר אמר בסדר אחרי מות ערות אחותך אח"כ שינה בקדושים תהיו ואמר ואיש אשר יקח את אחותו וגו':

ועוד שאלן רבי עקיבא אבר המדולדלת בבהמה מהו כו': שם

היה לנוטה וצריך לנענעו בכח גדול כדי שיפרוש ממנו במהרה ולא יראה כנוגע בו בשעת פרישה ועוד יתבאר בשני מאהלות שאבר מן החי מטמא טומאת מגע ובמשא ובאהל ובענין הק"ו כך הוא ומה אדם שמטמא מחיים אם היה זב ומצורע אבר המדולדל בו טהור בהמה שאינה מטמאה מחיים אבר המדולדל בה אינו דין שיהא טהור וזה ודאי שאינו מטמא טומאת אבר מן החי עד שיפרוש מן הבהמה וכבר נתבאר בתשיעי מחולין ההפרש שיש בין אבר מן החי ואבר מן הנבלה וענין טומאת נבלה:

ועוד שאלן רבי עקיבא השוחט ה' זבחים בחוץ בהעלם כו': ע"ב

נתקשה ר"ש ששאל על זובח והביא ראיה לו מאוכל וזה נהנה וזה אינו נהנה וא"א להביא ראיה מאחד מהם על האחר אבל שאלו על אוכל והביא לו ראיה מאוכל וכן הוא הק"ו שוה ומה אוכל מזבח אחד שאינם גופים מחולקים חייב על כל אחת ואחת משום דתמחויין מחולקין ה' זבחים דגופים מחולקים לא כל שכן ואמר ר"ע שא"א ללמוד חיוב חטאת ממעילה לפי שהמעילה הומר בעניניה ׳ וענין צרף המעילה לזמן מרובה לפי שאם נהנה היום בפחות משוה פרוטה שאינו חייב עליו במעילה ונהנה אחר כן ואפילו לאחר ימים להשלים שוה פרוטה חייב מעילה ועוד יתבארו דינים אלו במעילה בסוף פרק חמישי: ומה שאמר תאמר בנותר ר"ל באכילת נותר הדין באכילת נותר באלו דברים כמו הדין בחלב ודם והדומה להם וזכר הנותר לפי שכבר נשא ונתן ועליו שאל ולא נתבאר אם קבל ממנו רבי יהושע או לאו וכבר בארתי לך בתחלת הפרק שתמחויין אינן מחלקין לא לקולא כמו שאמרנו בתחלת הפרק ולא לחומרא כמו שהוא אומר כאן שהוא חייב על כל תמחוי ותמחוי וכן הלכה שכל האוכל נותר מה' זבחים בהעלם אחת חייב חטאת אחת:

אמר רבי עקיבא שאלתי את רבי אליעזר העושה מלאכות הרבה כו': דף טז

צריך אתה לזכור כל מה שבארנו בז' משבת ואח"כ תדע שר"ע שאל ממנו ב' שאלות האחד במי שעשה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת בשבת אחד כגון שיהיו ד' וה' מלאכות כולן תולדות אב אחד ושגג באותן תולדות בשבת אחד אם הוא כמו שעשה אבות הרבה בהעלם אחד שמחייב על כל אב ואב א) או אינו חייב אלא אחת הואיל והן מעין מלאכה אחת השיבו שהוא חייב על כל אחת ואחת לפי שהתולדות

א) נ"ל וזו לדעת

נדפה רבי אליעזר כאבות דמיין ולא קבל ממנו ר"ע וכבר בארנו בשביעי משבת כי העושה אב ותולדה דידיה בשגגה אחת אינו חייב אלא חטאת אחת והשאלה השנית היא בעושה מלאכה אחת בשבתות הרבה. כגון שיעביר אמה בשבת זו ובשבת שאחריו כל זמן שהוא מזיד בשבת ושוגג במלאכה כגון שידע בכל יום שבת מהם שהוא שבת אבל אינו יודע שההעברה מן המלאכות הרי הוא חייב על כל אחת ואחת לדברי הכל ואין ר"ע שואל על זה לפי שימי שבת כאישים הרבה וגופים חלוקים וזה כמי שבא על עריות הרבה בשגגה אחת שהוא חייב על כל אחת ואחת לפי שהם גופים חלוקים כמו שביארנו פעמים רבות אע"פ שהבעילה מעשה אחת שאין בו שינוי והרי זה דומה לעושה מלאכה אחת בשבתות הרבה והוא שאמרנו שבתות כגופין דמיין אבל שאל ר"ע בשוגג בשבת ומזיד במלאכה כגון שידע שההעברה אסורה בשבת אלא ששגג בכל יום מאלו השבתות ולא ידע שהוא שבת הואיל ואין שם ידיעה בינתים ואע"פ שיש בין מלאכה למלאכה ימים כשבת אחד מונין כל אותן שבתות הואיל והיה שוגג בשבת ויהיה דומה למי שהעביר אמה כל היום יום שבת שאינו חייב אלא אחת [או] (והוא) חייב על כל מלאכה ומלאכה ר"ל על ההעברה שהעביר שבת זו ועל ההעברה שהעביר שבת שניה ושלישית ורביעית והשיבו ר' אליעזר ואמר שהוא חייב על כל אחת ואחת ואע"פ שלא נתחדשה לו שום ידיעה ויהיו כל השבתות כשבת אחד ודומה לבא על הנדה שאע"פ שהיא גוף אחד חייב על כל בעילה ובעילה ואפי' אין בין בעילה לבעילה ידיעה לחלק לפיכך הואיל ומצינו ימים שבינתים אע"פ שאין בהם ידיעה לחלק חייב על כל אחת ואחת בנדה כן יהא בשבת מק"ו וכבר ביארו בגמרא דומיא דימים שבינתים בנדה שיבעל ואח"כ תטהר ותטמא ותבעל שניה ותהיה דומיא למה שזכרנו משגגת שבת ותדון מלאכות דומיא חזקה מאד ואינה הלכה אלא הואיל ואין שם ידיעה בינתים אינו חייב אלא אחת רוצה לומר על ההעברה :

פרק רביעי

ספק אכל חלב ספק לא אכל ואפילו אכל ספק כו' : דף יז

הניח דומיות מן המאכלים והמעשים והבעילות יבאר לך איך הוא לא הודע שחייב עליו אשם תלוי כשם שאם אכל חלב וחלב בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת כך על [לא] הודע שלהם אינו חייב אלא אשם אחד ואם היתה ידיעה בינתים כשם שהוא מביא חטאת על כל א' וא' כך מביא אשם תלוי על כל אחד : ומה שאמר מביא אשם תלוי על כל אחד ואחד ר"ל אם נתחדש לו ספק בינתים לפי שבעל הספק (אין) מביאין אשם כשם שבעל הידיעה (אין) מביאים חטאת דוגמת זה אכל חלב ונסתפק אחר אכילתו אם היה חלב טהור אם לאו ואח"כ אכל חלב ונסתפק גם כן אם הוא טהור או אסור הרי זה מביא אשם תלוי על כל חלב וחלב :

כשם שאם אכל חלב וחלב בהעלם אחת אינו חייב כו' : ע"ב

חלב ונותר לפניו אכל אחד מהם ואין ידוע איזה מהם כו' : דף יט

רבי אליעזר אומר חייב מתה נפסק לפי שעל איזה מבני המעשים שעושה הוא חייב ור' יהושע אומר אשר חטא בה עד שיודע לו על מה חטא ואז יתחייב בקרבן חטאת ור' אליעזר אומר בה פרט למתעסק רוצה לומר שאין מגמתו וכוונתו לאותו מעשה על כל פנים אבל היתה כוונתו להתעסק ולשחוק ואין אלו הפרש בין שיהא המעשה היא אותו שמתעסק בו או זולתו והוא פטור בשבת בלבד לפי שהעיקר האמיתי המתעסק בחלבים ובעריות חייב בשבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה ופירוש זה הוא כן שהאדם אם אכל דבר מהאיסורין או בא על אחד מן האיסורין דרך שחוק ומתעסק הרי הוא חייב ואם עשה מלאכה בשבת דרך שחוק פטור כמו שבארנו בשבת ואמר רבי יהודה שהוא פטור אבל ר' יהושע ואפי' מאשם לפי שנאמר על מי שחייב אשם תלוי ולא ידע פרט לזה שידע שחטא לפי שהמסופק אם חטא אם לא חטא הוא שמביא אשם תלוי אבל מי שודאי אכלו שחטא אלא שאינו מקיים חטאו אינו חייב אשם תלוי ולא ג"כ חטאת לפי שאינו יודע במה חטא ופסק ההלכה שהוא חייב באשם תלוי ואפילו על עשיית מלאכה בין השמשות כמו שזכר ת"ק והשמיענו מחלוקתם בחלב ונותר שאפשר לדעת באיזה מהם חטא וכן בעשה בין השמשות שא"א לו שיודע לעולם באיזה מהן חטא כמו שבארתי פעמים שבין השמשות ספק מן היום ספק מן הלילה ואי אפשר לעמוד על אמיתת הדבר וכן באשתו נדה ואחותו שאפשר לדעת א' מהם הן בודאי אע"פ שאינו אלא ודאי אמר שבכל אלו ר' אליעזר מחייב חטאת ור' יהושע מחייב אשם תלוי :

ר' שמעון ור"ש שזורי אומרים לא נחלקו על דבר כו' : שם

משם אחד כגון ב' נשים נדות עמו בבית או שתי אחיות ושגג באחת מהן ואין ידוע באיזה מהן שגג וכבר בארנו פעמים שמלאכת מחשבת אסרה תורה וכל זמן שנתכוין ללקט תאנים ולקט ענבים פטור בין לרבי יהושע בין לר"א ומה שאמר ר' יהודה שניהם חולקים בזה הוא כפי מה שאני אומר לך והוא שר' יהודה אומר שאם נתכוין ללקוט תאנים ואח"כ ענבים ונהפך לו ולקט ענבים תחלה ואח"כ תאנים רבי אליעזר מחייב חטאת הואיל ולקט כל מה שחשב עליו ללקוט ור' יהושע פוטר הואיל ולא לקט כמו שחשב ותפס עליו ר' שמעון ואמר לו תמה אני אם יפטור בזה רבי יהושע ותפס רבי יהודה תימה שנית על זה ואמר למה אתם תמהים על רבי יהושע שהוא פוטר והמגנא אומר אשר חטא בה א"כ למה נאמר אשר חטא בה השיבו ר' שמעון ואומר שאשר חטא בה לא בא אלא פרט למתעסק כגון שלא נתכוין ללקוט כל עיקר אבל נתעסק או נתכוין ללקוט תאנים בלבד ולקט ענבים חייב והלכה כרבי יהושע כמו שפירש אותו רבי יהודה ולפיכך פסק ההלכה שאפי' שגג בב' נשיו נדות שהם משם אחד חייב אשם תלוי לדעת רבי יהושע וחטאת לדעת ר"א והלכה בזה גם כן כר' יהושע :

פרק חמישי

אבל דם שחיטה בבהמה בחיה ובעופות בין טמאין בין כו' : דף כ ע"ב

ענין מה שאמר חייבין עליו ואין חייבין עליו הוא במי שאוכל ממנו כזית אם חייב כרת או אינו חייב אמרו בספרא כל דם לא תאכלו שומע אני אף דם מהלכי שתים דם ביצים דם דגים דם חגבים הכל בכלל ת"ל לעוף ולבהמה מה עוף ובהמה מיוחדים שיש בהם טומאה קלה וטומאה חמורה ויש בהם איסור והיתר והם מין בשר אף כל שיש בהם טומאה קלה וטומאה חמורה ויש בהם איסור והיתר והם מין בשר אוציא דם מהלכי שתים שאין בהם טומאה קלה אוציא דם שרצים שאין בהן טומאה חמורה אוציא דם ביצים שאין הם מין בשר אוציא דם דגים וחגבים שכולו היתר : וענין מה שאמר על האדם והוא מהלכי שתים שאין בהן טומאה קלה לפי שבשעה שימות כל מה שיטמא בו טומאה חמורה מטמא ר"ל שהוא מטמא אדם במגע ובמשא אבל בהמה ועוף לפעמים מטמאת טומאה חמורה והיא טומאת נבלה שמטמאה במגע ובמשא וכן נבלת העוף הטהור מטמא בגדים בבית הבליעה כמו שנבאר בתחלת מסכת טהרות ומטמא ג"כ טומאה קלה והיא טומאת אוכלין שזכרנו אותן פעמים ועוד נבאר אותן ג"כ במסכת טהרות : ומה שאמר שכולו היתר לפי שאינן צריכין שחיטה ר"ל דגים וחגבים והואיל ונתאמת שדם האדם אין חייבין עליו כרת הרי מה שאמר במשנה זו דם הקזה ר"ל דם הקזת בעלי חיים שאסור דמו והגבילו שאין הנפש יוצאת בו והוא שיפסק מלצאת בקילוח כמו שיוצא בתחלת הקזה אלא מקלח קילוח ופוסק ולא יארע זה אלא כשיתמעט הדם בתכלית ולא ישאר ממנו בעורקים אלא שיעור מועט הטבע משתדל להחזיק בו ואינו יכול מפני שתשש הכח ונחלש וכל זמן שהטבע גובר ומשתדל מחזיק בו וכשיחלש ויכפא מקלח ופוסק ולא יארע זה אלא קרוב למיתה והוא דומה לדם התמצית אבל כל הדם הניגר בקילוח הרי הוא דם שהנפש יוצאת בו וזהו שאמרו עליו מאמר הזה איזהו דם שהנפש יוצאת בו כל שהוא מקלח ודע שדם האדם אע"פ שאין חייבין עליו כרת הרי הוא אסור ולא מותר לאכול לכתחלה והאוכלו [אינו] חייב מלקות וכן דם שקצים ורמשים אבל דם הלב ודם הטחול ודם הכליות ודם האברים חייבים מלקות לפי שהוא בלא תעשה ואין בו כרת ומה שאמרו דם הלב ר"ל הדם הנמשך אל הלב בשעת שחיטת בעלי חיים אבל הדם שיש בלב עצמו חייבים עליו כרת לפי שהוא דם האמתי ודע שעיקר בידינו דם השרץ כבשרו לענין טומאה וכבר זכרנו זה עוד נבאר אותו במקומו מסדר טהרות וכן האוכל כזית מדם השרץ לוקה משום אוכל שרץ ולא משום אוכל דם אבל דם דגים וחגבים הרי הוא מותר לכתחילה ודם דג טמא אסור ואין לוקין עליו משום דם ולא משום שרץ המים ודע זה ואין הלכה כרבי יהודה :

רבי עקיבא מחייב על ספק מעילה אשם תלוי כו' : דף כב

חכמים אומרים כל מה שחייב על שגגתו חטאת הוא שחייב על לא הודע שלו אשם תלוי והנהנה מן ההקדש בשגגה שחייב במעילה הואיל ואינו חייב אלא אשם ודאי על שגגתו לא יביא אשם תלוי על לא הודע אם נסתפק לו אם נהנה ואם לא נהנה ר' עקיבא אומר כל שחייב על שגגתו קרבן אפילו היה האשם אשם ודאי חייב על לא הודע שלו אשם תלוי ומה שאמר ואם ספק אין ר"ל שהוא אמר כדברים האלה אלא הרי הם דברי רבי טרפון שאומר אם היה לא הודע זה מכל וכל ועמד בספקא אותו אשם יהיה אשם תלוי ואותם המעות נדבה : ומה שאמר שממין שהוא מביא ביאור שאם בודאי אכלו שמעל חייב אשם ודאי והוא איל וכן אשם תלוי איל ושניהם יחד ר"ל אשם ודאי ואשם תלוי קרבין בזכרי הכבשים כמו שבארנו בתחלת סדר זה והלכה כחכמים :

אמר לו ר"ע נראים דבריך במעילה מעוטה הרי כו' : שם

האשה שהביאה חטאת העוף ספק כו' : ע"ב

הרי זה מבואר לפי שהיא מן התורים או מן בני היונה תביא פרידה אחת לחטאת בין שהיה ספק נדה או זבה או היתה יולדת ודאית :

חתיכה של חולין וחתיכה של קדש אכל אחת מהן כו' : שם

כבר ידעת שר"ע מחייב בספק מעילות אשם תלוי וזה שאכל חתיכה של קדש כבר מעל שכבר נהנה מן ההקדש בשגגה ולפיכך חייב על אחד מהניהם אשם תלוי : ורבי יוסי הוא ת"ק בעצמו ואין חולק עליו ר"ל שדעתו שאין חייב על ספק מעילה אשם תלוי וכן הלכה :

התיכה של חולין וחתיכה של חלב אכל אחת מהן כו' : דף כג

רבי יוסי בעצמו הוא ת"ק בעצמו והלכה כמותו והענין כולו מבואר ואין צריך פירוש :

חתיכה של קדש וחתיכה של חלב אכל את אחת כו' : שם

לא אמר ר"ע כאן כלום לפי שדין זה השוו בו דעתו ודעת חכמים לפי שחכמים חייבו אשם תלוי מחמת החלב לבדו והוא מחייב בזה מחמת החלב ומחמת הקדש לפי שהאשם תלוי אחד והוא צריך על שתי הספקות בשותפות יחד ורבי יוסי הוא שאמר ת"ק שאין מביאין שניהם חטאת בשותפות ואשם בשותפות וכן הלכה :

חתיכה של חלב וחתיכה של חלב קדש אכל כו' : שם

פשוט הוא כי מה שאמר ב' חטאות על מנת שיאכל שתים בשתי העלמות שכל זמן שלא תהא שם ידיעה בינתיים חטאת אחת חייב כמו שנתבאר בשלישי ממסכת זו ומה שאמר ר"ע זה אשם תלוי וזה אשם תלוי ר"ל מוסף על החטאת שמביא משום אוכל חלב יביא אשם תלוי על ספק מעילה לפי שספק קדש אכל ספק חולין אכל וכבר בארנו שדברי ר' עקיבא נדחין :

חתיכה של חלב וחתיכה של חלב נותר אכל כו' : שם

זה אשם תלוי הוא מחמת לא הודע של נותר לפי שהנותר בכרת כמו שנתבאר פעמים וידוע שאיסור נותר חל על איסור חלב לפי שהוא איסור מוסיף כמו שבארנו בשלישי ממסכת זו : ומה שאמר ג"כ חייב ג' חטאות על מנת שתהא ידיעה בינתיים אבל אם אכל שניהם יחד בהעלם אחת חייב ב' חטאות והטעם שמחמתו לא אמר עם הג' חטאות ואשם ודאי מצד המעילה הואיל ונהנה מן ההקדש מפני שהנותר של הכוב אין חתיכה ממנו שוה פרוטה מפני שהוא נפסד ואין מחייבין מעילה אלא למי שנהנה שוה פרוטה וכבר פסקו אותו בגמרא דלא אית ביה שוה פרוטה : ומה שאמר ר' יוסי כל חטאת שהיא באה על חטא כגון שאר חטאות אבל חטאת יולדת שניהם מביאים אותה וכבר בארנו בתחלת מסכת זו שדבריו נדחים ואפילו במחוסר כפרה אין שנים מביאים חטאת בשותפות :

פרק ששי

המביא אשם תלוי ונודע לו שלא חטא אם עד כו' : ע"ב

ר' מאיר אומר כיון דלא צריך ליה לא מקדיש ליה ולא מקדיש אלא על ספק וכשידע נסתלקה קדושה וחכמים אומרים לב אדם חולה מן העונות ואע"פ שנסתפק בחטא הואיל והקדיש חלה קדושה עליו לפי שגמר בלבו להקדישו ולפיכך ירעה עד שיסתאב וימכר ומקריב בדמיו עולת נדבה והלכה כחכמים ואין הלכה כרבי אליעזר ולא כר' יוסי לפי שר' יוסי אומר כלי שרת מקדשין את הפסול לקרב וכל העומד לזרוק כזרוק דמי וכל זה נדחה :

אשם ודאי אינו כן אם עד שלא נשחט יצא וירעה כו' : שם

אמר שזה אשם ודאי כשנודע שלא חטא אינו בדין אשם תלוי ובאר המחלוקת שבין שניהן אח"כ אמר שדין שור הנסקל ג"כ כשנודע שאינו חייב מיתה אינו בדין אשם ודאי כשנודע שלא חטא ובאר מחלוקת שניה אח"כ אמר שדין עגלה ערופה אם נודע ההורג אינו כמו דין שור הנסקל אם נודע שהוא פטור ופירש דבריהם והכל מבואר ואין צריך פירוש :

רבי אליעזר אומר מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום כו' : דף כה

רבי אליעזר אומר הואיל אנו רואין זה שמביא אשם תלוי וכשהוא ודאי אלו שעשה מביא חטאת הרי היא ראיה שאשם זה לא כיפר שום עון לפיכך הוא ג"כ נדבה ומטעם זה רשאי אדם להתנדב אשם תלוי ותכ"א לא העריך אותו הכתוב להביא אשם תלוי אלא לכפר על חטא שנסתפק בו ואפילו יהיה בקל וצ היה שמירה לו שתטא דעתו ולא יעמוד במקום ספק ואינו נדבה · והלכה כחכמים :

חייבי חטאות ואשמות ודאין שעבר עליהן כו' : שם

אמר קרא [מכל חטאתיכם] לפני ה' תטהרו אמרו חטא שאין מכיר בו אלא המקום יוה"כ מכפר אבל איסורא דידע ביה אין יוה"כ מכפר ואמרו עוד בגמרא חייבי מלקות שעבר עליהם יום הכפורים חייבין וזהו אמת כפי עיקר שהקדמנו :

האשה שיש עליה חטאת העוף ספק ועבר עליה יוה"כ כו' : שם

כבר ידעת שיולדת מכלל מחוסרי כפרה והוא ענין מה שאמר מכשרתה לאכול בזבחים כמו שנתבאר בשני ממסכת זו וכל זמן שנודע לה אחר מליקה שהיא ילדה בודאי הרי הוא גומר משום מלוי דמה והיא ג"כ אסורה באכילה גזירה שמא יאמרו חטאת העוף הבא על ספק נאכלת וכל זמן שנודע לה שלא ילדה הרי זו אסורה בהנאה ולפיכך אמרו תקבר והוא מה שאמר עליה שעל ספק באתה מתחלתה כפרה ספיקה והלכה לה :

המפריש ב' סלעים לאשם ולקח בהן שני אילים כו' : דף כו ע"ב

אשם מעילה אמר עליו הכתוב שהוא בערכך כסף שקלים ומיעוט הרבה שנים וכבר בארנו בבכורות שהסלע הוא השקל הנזכר בתורה ולפיכך לא יהיה אשם מעילות פחות משתי סלעים וכן אשם גזילות לפי שנאמר בערכך כמו שנאמר באשם מעילות למדנו בג"ש וכן אשם שפחה חרופה צריך שיהא בכסף שקלים לפי שאמרה תורה עליו שהוא איל כמו שאשם גזילות ואשם מעילות איל וכתוב בסיפרא מרבה אני אשם שפחה חרופה שהוא איל ומוציא אני אשם נזיר ואשם מצורע שאינו איל לפי שכל אחד מהיכן כבשה כמו שבארנו בתחלת סדר זה וכן אשם תלוי נאמר בו שהוא איל ונאמר גם כן עליו בערכך ולמדנו אותו בגזרה שוה מאשם מעילות שצריך להיות בשתי סלעים או יותר : וצריך שתדע מה שאמרו בשעת הפרשה יפה סלע ובשעת כפרה יפה שתים כשר בשעת הפרשה יפה שתים ובשעת כפרה יפה סלע פסול ואפילו הוקרו הכבשים אחר כן והיה שוה יותר על שני סלעים הרי הוא פסול לעולם הואיל ונדחה לפי שעיקר בידינו בעלי חיים נדחים ועיקר אחר דחוי מעיקרו לא הוי דחוי ולפיכך כשהוא בשעת הפרשה יפה סלע וחזר אח"כ יפה שתים כשר וזכור כל העקרים האלו ודע עניניהם לפי שהם מפתח לדברים רבים מן הענין הזה · ואשוב להשלים פי' ההלכה זו אמר כשהוא קונה בשתי סלעים שהפריש וכבר הם קדש שני אילים לאשם האחד מהם ראוי לאשם הרי השני אם נפל בו מום מביא בדמיו עולת נדבה כמו שבארנו בשני משקלים שמותר אשם לנדבה ומי שלקח בשתי סלעים שהפריש שני אילים לחולין כבר מעל בשתי סלעים של קדש וחייב להשיב בכדי מה שמעל וחומשו ומקריב אשם מעילות וכבר בארנו פעמים שהסלע ארבע דינרים והוא כבר מעל בשני סלעים יתחייב לשלם עשרה דינרין להקדש ומקריב אשם מעילות ועשרה דינרין הן עשר זוזין לפי שזוז רביעית הסלע ג"כ ולפיכך אמר שכל זמן שהוא אחד מהניהם שתי סלעים והאחד עשרה דינרין מביא אותו שהוא עשרה על מעילתו וחומשו והשוה שתי סלעים והוא אשם מעילות שנתחייב בו מפני שנשתמש באלו השני סלעים אחר כן אמר דין אחר והוא שאם לקח בשתי סלעים שהפריש שהיו קדש שני אילים אחד לאשם ואחד לחולין הרי כבר מעל בסלע מן הקדש אם היה של אשם יפה שתי סלעים תקריבו באשם שחייב שמחמתו הפריש שתי סלעים בתחלה והשני אם היה גם כן שוה שני סלעים שהוא הראוי לקרבן תקריבו על המעילה שנתחייב מחמת שנשתמש בסלע של הקדש ויביא סלע וחומש : וענין מה שאמר החומש שנתחייב לסלע והוא דינר כמו שבארתי לך פעמים כי מה שאמר רחמנא וחמישיתו שיהא הוא וחומשו חמשה והטעם שהכריחו בהלכה לאשונה שלא זכר אלא השה שמחמתו הפריש שתי סלעים אלא אמר שהשני אילים לוקחים אחד מהם במעילתו וחומשה והשני לשם מעילה לפי שמעל בכל הדמים מפני שבשתי סלעים לקח שתי אילים לחולין וכבר ביאר הגמרא בכל זה והבן אותו :

המפריש חטאתו ומת לא יביאנה בנו אחריו כו' : דף כז ע"ב

מה שאמר לא יביאנה בנו אחריו אינו ר"ל שלא יקריבנה על אביו לפי שזה פשוט מחטאת שמתו בעליה תמות וכבר בארנו זה אבל רוצה לומר שלא יקריבנו בנו על חטאת עצמו :

מביאין מהקדש כשבה שעירה מהקדש שעירה כו' : שם

הפריש לכשבה או לשעירה [כו'] [הפריש עוף] ונסתאב כו' : שם

כבר נתבאר בשני ממסכת זו שמכלל המביאין עולה ויורד מטומאת מקדש ושוגג בשבועת ביטוי והמשקר שבועת העדות והוא שמכונה בשמיעת הקול שנאמר ושמעה קול אלה והוא עד ואלו השלשה יביאו קרבן בדלי דלות ר"ל שחייב אם עשיר הוא כשבה או שעירה אחת ואם לא תגיע ידו יביא שתי תורים או שני בני יונה ואם לא תגיע ידו יביא עשירית האיפה הרי קרבנותם של אלו כשבה או שעירה או עוף או סלת וכל זמן שהפריש מעות לקחת בהם אחת מאלו הארבעה קרבנות והעני יש לו להביא מאותן המעות קרבן שיהיה פחות ממנו מאלו הארבעה מינים ויהנה בנותר וכן אם הפריש מעות לקרבן עני והעשיר מוסיף עליו וכבר בארנו באיזה לך וראיות כל זה הוא מה שנאמר מחטאתו אשר חטא ללמדנו שמביא ממקצת הדבר שהפריש לחטאתו מה שמתכפר בו על חטאתו ואמר רחמנא ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' אמרו אינו מדבר אלא בפסולי המוקדשים שיפדו וזה מבואר מן התורה לפי שבהמה טמאה כבר ביאר אותה ואמר ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך אחר כך אמר בפסולי המוקדשין והעמיד הבהמה לפני הכהן ולא אמר והעמיד אותה ולפיכך אמרו בסיפרא הבהמה נפדית ואין העופות והלבונה והעצים וכלי שרת נפדים :

רבי שמעון אומר כבשים קודמין לעזים בכל מקום כו' : דף כח

כבר נתבאר בסוף פרק שני ממציעא שאם היה אביו תלמיד חכם אביו קודם לרבו ואפילו היה רבו מובהק רוצה לומר שרוב חכמתו ממנו והוא כוונתו במה שאמר כאן אם זכה הבן לפני הרב רוצה לומר שקבל ממנו רוב חכמתו : ומה שאמר בכ"מ רוצה לומר להשיב אבידה ולפדות ולהחיות. ולפסוק מעליו כמו שנזכר במציעא והדומים לו מכל הדברים שיש בהם לגבוף נזק או תועלת לבו קודם והענין כולו מבואר :

סליק פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת כריתות

הגהות וחדושים למסכת כריתות

מאת הרב הגאון וכו' מו"ה בצלאל רנשבורג זצ"ל

דף ב ע"ב בר"ש ד"ה ומפגל וכו' לאוכלו חוץ לזמנו דחייב. נ"ב עיין כ"מ וכס"מ : ד"ה אלא לאו איש וכו' ולא משכחת לה בהתעלם בהעלם. כאן הס"ד ואח"כ מה"ד בפני עצמה :
דף ג ע"א רש"י ד"ה לרבנן חסר אחת לא ליתני ע"ד כריתות כנ"ל :
דף ד ע"א גמ' אלא מעתה אליה דחולין תיתסר א"ל עליך אמר קרא · נ"ב עיין חולין קיז ע"א תוס' ד"ה אמר אביי [illegible] מתנגדים לו יעוש"ה : **ע"ב** בגמ' ומאי שנא חלב דלוקה שלא דכתיב ביה כלל חוי לאוין ולאו דורות הם תלתא וכו' כנ"ל : ברש"י ד"ה ה' לאוין וכו' לא תאכלנו על הארץ תשפכנו כמים ועוד חד ברא רק הדם לא תאכלנו. כנ"ל וכן הוא במזרחי פ' ראה יעוש"ה :
דף ה ע"א רש"י ד"ה תלאין דקטורת וכו' כדאמרינן לקמן ז' ע"א כנ"ל :
דף ו ע"א רש"י ד"ה תלבנה כנ"ל : ד"ה קילופה בשם וזהו שמו · כאן הס"ד ואח"כ מה"ד קנמון ט' קנין ול"ב קנין טעות הוא וצריך למחקו או לכתוב תחתיו מנין : **ע"ב** גמ' אבל סיכה למשחת מלכים וכהנים דברי הכל. נ"ב עי' בכ"מ פ"א מהל' כלי מקדש סוף הלכה יו"ד שדבריו בזה תמוהין מאד וכבר השיגו הרב באר שבע וגם דבריו אין נותן לי שמחקו להרמב"ם מלת כל שהוא · גם הכס"ז תמה על הרמב"ם · ולולי דמסתפינא הייתי מפרש להרמב"ם הא דאמר הש"ס הכא אבל סיכה למשחת מלכים וכהנים ד"ה בכל שהוא הייתו למשחן לנגוה כשבאים למשות אותן בתחילה אין לו שיעור וא"צ כזית ושגי בכל שהוא · אם שגיתי הבורא ימחול לי · שוב מצאתי ראיה ברורה לדברי בלשון התוספות חדשים בד"ה מלכים וכהנים וכו' יעוש"ה ודו"ק :
דף ז ע"א רש"י ד"ה שמעה לר' עקיבא וכו' ולר' יוחנן דאמר · נ"ב עי' תוס' חדשים ז"ל בד"ה ולית ביה מעשה וכ"כ הב"ש ביסיכה ועי' תוי"ט : **ע"ב** מתני' ויש שאין מביאות אלו מביאות קרבן ונאכל כנ"ל וכ"ה במשניות : גמ' גיורת ושפחה מניין ת"ל אשה מאי כו' · נ"ב עי' ב"ש וכס"ז : שם ר' שמעון אומר מביא שניהן · נ"ב עי' תוס' חדשים ד"ה שניהן : רש"י ד"ה מביאה קרבן וכו' ובמס' נזיר כ"ט ע"ב כנ"ל · וע"ש תוס' ד"ה מתקיף לה וכו' ובדברי בעל אורח מישור שם ודו"ק היטב :
דף ח ע"א מתני' עד שיהיה בדינרין בסוף · נמחק מלת בסוף · וכ"ב ונלע"ד דנ"ל כסף ועי' תוי"ט ופי' ב"ב קס"ז ע"א בתוס' : רש"י ד"ה אם יש וודאי ביניהן ממין הספק האמר וכו' כנ"ל :
דף ט ע"א בגמ' מתעלתו אשר חטא לעשות מזיד כשוגג כנ"ל : שם ומאי שנא מחמש העלמות בשפחה אחת א"ל שפחה אחת אין גופין וכו' כנ"ל : תוס' ד"ה וישלח וכו' ואע"ג דפליגי התם. נ"ב עיין בה"ז : **ע"ב** גמ' וחזר ונטמא בשביעי אחר כנ"ל : שם ומאי טעמא דר"י בר יהודה כנ"ל :
דף יג ע"א רש"י ד"ה אלא אמר רבא וכו' · נ"ב דיבור זה של הגליון אי אפשר להולמו כאן אבל מקומו לקמן בעמוד ב' במוסקנא כאשר רשמתי שם שהיא גירסת הגליון שם אלא אמר רבא וכו' והמדפיסים שהכניסו הגליון בלשון רש"י כאן הליגו גם זה פה כמו שסיימו ע"כ הגליון אבל הדבר ברור כדכתיבנא : **ע"ב** גמ' אי הכי קשיא מתניתא · נ"ב כאן מתחיל תירוץ הש"ס והגליון רש"י בעמוד א' היה גירסתו כאן אלא אמר רבא : שם לא מאי שנא נרצון בסתמא דדעתיה וכו' כנ"ל ור"ל דאע"ג דסתמא הוא מטמא משום דדעתיה דתינוק קריבא לגבי חלב וכו' כך למדתי מלשון התוס' בשבת דף קמ"ד ע"א בד"ה לא נרצון וכו' ויעוש"ה בביאור כולה סוגיין כדבריהם ומה שהקשו לבסוף על סוגיין ודו"ק :
דף יד ע"א גמ' וכן אתה מוצא בבת בנו ובבת בן בנו · נ"ב עיין עצי אלמוגים דף כלו ע"ב בד"ה ודע כו' :
דף כג ע"ב בעין משפט סי' א נרשם מיי' פ"ד מהל' מ"א וצ"ל פסמ"ק :
דף כז ע"א גמ' סיפא קרי ליה וכו' כנ"ל : שם רישא דהוה ליה איל רובן · נ"ב עי' תוי"ט ד"ה והשני :
דף כח ע"א רש"י ד"ה קודם לפסח כדי נסכא · נ"ב ר"ל דאף אם לא קתני קודם לפסח ממילא מוכח דמיירי קודם הפסח דאי נכשתיירה אחר הפסח א"כ הו"ל מותר הפסח ואיך יקרב לפסח הלא שלמים הוא · שוב ראיתי שכך כתב הבה"ז ומתורץ תמיהת בעל באר שבע ודו"ק :

בתוספות חדשים דף ו ע"ב תד"ה אחת לע"ב מפטמין לתאין דכל. נ"ב עי' שבועות יוד ע"ב תד"ה מותר סקטרת וכו' ומהרש"א שם ועי' שו"ת מהרלב"ח סי' קי"ח ושו"ת הרדב"ז היבנות סי' לה ודו"ק :
דף ז ע"א ד"ה מלכים וכו' כי היכי דלא מחייב וכו' כנ"ל :
דף י ע"ב ד"ה טומאה וכו' אבל הכא בקרבן דכתיב תרווייהו בקרא אחד כנ"ל ועי' רש"י ד"ה וטומאת :
דף יד ע"א ד"ה אין בית הבליעה מחזיק יותר מב' זיתים · נ"ב עי' שיח יצחק ביומא דף פ' ע"א בתוס' ד"ה ושיערו חכמים כו' ובדבריו שם ד"ה ודע וכו' :

בפי' המשניות להרמב"ם פרק ג משנה ד יש אוכל וכו' ארבע חטאות וכו' והתשובה על זה כו' רק שני הענינים יחד הם איסור בשר בחלב · נ"ב עיין ביאור כוונתו בזה בשו"ת הרמ"ע מפאנו סימן קנ"ג כי הוא כוון אל האמת מכל המחברים זולתו :

הגהות ונוסחאות שנשמטו מהפנים ממסכת כריתות

דף ג ע"א רש"י ד"ה תנא מאי קחשיב כו' היכי משכחת לה · נ"ב דפסח ומילה לא חשיב : ד"ה גברא הוא דרבע לבהמה הס"ד ומה"ד אי באיתתא : **ע"ב** רש"י ד"ה שם העצם ה"נ בשוחט כנ"ל :
דף ט ע"ב רש"י ד"ה וקדש את ראשו כו' עליו הס"ד ומה"ד יום שגלחתו בו' כנ"ל : ד"ה זאת משמע על מלאת לידה אחת כנ"ל :
דף יב ע"א רש"י ד"ה ל"א מודין חכמים לר"י בחלבים כו' דליכא קרבן לא מודי ליה לר' יהודה בטומאה ולא נגע בטהרות · כן הוא כ"י · וכ"ב ר"ל שיהא נאמן לומר שלא נגע בטהרות וצ"ל לגרוס ולא יגע בטהרות ר"ל שאינו נאמן לומר שלא נטמא רק שומעין לדברי העדים שאומרים שנטמא ולא יגע בטהרות או כ"ל שמלת בטומאה הוא דיבור בפני עצמו וגרסי' ונגע בטהרות ור"ל דמחולקים העדים עמו שהעדים אומרים שנטמא ונגע בטהרות והוא אומר שלא נטמא בזה ס"ל לחכמים כרבי מאיר דהעדים נאמנים והטהרות טמאין :
דף יג ע"ב גמ' מאי שלא נרצון בסתמא דדעתיה דתינוק כנ"ל :
דף טו ע"ב גמ' שאין נתכוין אלא לאחר שיגאו מכולן אמר ר"י כנ"ל :
דף טז ע"א רש"י ד"ה או דילמא זדון שבת כו' · דהיינו הנה שהיא אחת העושה שתי כו' אלא אי איכא ידיעה כנ"ל :
דף יט ע"ב רש"י ד"ה ולר' יוסי וכו' ומקלתה למחר הא גמר כנ"ל :
דף כה ע"א רש"י ד"ה עד שתיכנס לבית כו' שמא חטא בשום עון או לאו כנ"ל :
דף כו ע"ב גמ' למימרא דתומם בהדי איל אשם מייתי ליה כנ"ל :
דף כז ע"א רש"י ד"ה מאי הוה עלה כו' סה"ד סלע לא יתן כנ"ל : **סליק**

הגהות מאת הגאון הגדול וכו' מו"ה משה סופר זצ"ל (בעהמ"ח שו"ת חתם סופר).

דף יא ע"א גמ' גדול נמי פטור ומשכחת לי' קטנה כגון ישראל שבא על אמי שפחה ותב"ח והולידה בת שהיא כמו אמה חצי שפחה ותב"ח וקיבל אבי' קידושין בקטנותה בחלק חירות שבה · ושוב בא עליה גדול פטור הוא · הואיל והיא קטנה פטורה :
דף יב ע"ב מתני' דברי ר' מאיר · נ"ע זבחים ע' ע"א :
דף יג ע"ב בתוס' למטה בגליון הש"ס ואם א' וכו' אע"ג דלא שוה מידי · עיין לקמן כ"ג ע"א ופירש"י ד"ה בגסה · וכו' ע"ש · ועוד לקמן כ"ג ע"ב כל חלב לה' וכו' ומקשי הא מעילה שיעורו בפרוטה · ושיעור חלב בכזית · דע כי כל הקדש דלא שוה פרוטה לגזבר · גם כי שוה פרוטה לאותו שנהנה אינו חייב · ומשו"ה קדושת דמים שהוא תמן לא שוה פרוטה לגזבר אינו מועל · אמנם קדושת מזבח אע"ג דלא שוה פרוטה לגזבר מ"מ שוה פרוטה להעלותו להקטירו · אך נריך שיהי' בו כזית דאין הקטרה פחות מכזית · ושפיר מייתי מכל חלב לה' דהרי שניהם שיעורם בכזית ונותר אע"ג דאינה ראוי' להעלותו לכתחלה מ"מ כיון שאם עלה לא ירד · ה"ל כשוה פרוטה להקדש · אך אחר שכבר נסרח איננו שוה פרוטה להאוכל ולא נהנה בפרוטה א"כ אכל אכילה גסה · והן הנה דברי רש"י לקמן ד"ה בגסה · ודברי תוס' בשמעתין הכל עולה בקנה א' בלי פקפוק בעזה"י :
דף יד ע"א בתוס' סד"ה אמר עולא פקע פיגולו ממנו והלא אינה מותרת · נ"ל מרלה·עי' תוס' זבחים מ"ג ע"א סוף ד"ה הקומץ פ"ש : **ע"ב** תוס' בגליון הש"ס · ד"ה מודה ר' יוסי וכו' לא חיילא אפי' באיסור · וש"ס סנהדרין דלא בעי לשנויי' הכי היינו משום דדחיק לש"ס לומר דלר' יוסי ליכא ששה · כמ"ש תוס' בסוף הדבור ותוס' לטעמי' דכ' לקמן בדיבור הסמוך דסוגי' כמ"ד שם ביבמות דלא מודה ר' יוסי בכולל א"כ בלא"ה ליכא ששה לר"י א"כ הש"כ כיפא דלית לי' לר' יוסי קל על תמור אפי' במוסף ולר' יוסי ליכא ששה · אבל ש"ס סנהדרין בעי לשנויי למ"ד אית לי' לר' יוסי כולל · וא"כ נימא נמי דאית לי' מוסיף אפי' בקל על תמור · כי היכי דתהוי כולה ששה אליבא דר' יוסי ונדחוק וניתא דמיירי דוקא במזיד ואתרו בי' ולענין קטלא ואטו בהרי קטלא קטלא בי' וא"ש עיין היטב ותבין :
דף יז ע"ב גמ' אמר רבא וכו' · נ"ל רבה עיין תוס' חדשים בגליון משניות :
דף יח ע"א בתוס' ד"ה באנו למחלוקת מ"מ על כרחך · כאן מתחיל פי' תוס' וק"ל :
דף יט ע"א ברש"י ד"ה מבעי לי' פרט וכו' דר"א לית לי' דרב נחמן · וכ' בס"ז לפ"ז גרסי לקמן אלא מתעסק דשבת · פי' ולא מטעמי' דמואל דמלאכת מחשבת אלא מדכתיב בה · ולפע"ד לא פליג אלא לטעם דמלאכת מחשבת וס"ל לחתוך את התלוש וחתך מחובר נמי לא הוה מלאכת מחשבת · אבל לר"א דמפיק מדרשא רבה מודה לאביי דליכא למיעוטי כולי האי · וזה מוכרח דא"כ לקמן דקאמר הנח לתינוקות וכו' קשה לר"א דלית לי' טעמא דמלאכת מחשבת ואין לתלות מתעסק במקלקל בחבורה · ולדידי מאי איכא למימר · אע"כ לדר"א מודה רבא לאביי ומעיקרא לא קשי' מידי דהא תינוקת נתכוין לחתוך וחתך הוא וק"ל :
דף כ ע"ב בגליון הש"ס וכ"כ רש"י וכו' אמנם בתוס' כתובות · ע"ש ה' ע"ב ד"ה אם וכו' : **סליק**

הגהות מאת הגאון מו"ה ברוך פרענקיל תאומים זצ"ל (בעמה"ח ברוך טעם).

דף ב ע"ב רש"י ד"ה לדונו בכרת דל"ל חייבי כריתות · נ"ב מכות דף כ"ג ע"ב :
דף ג ע"א גמ' ריש עמוד שאין עונשין מה"ד · נ"ב יעוין תוס' בכורות י"ד ע"ב ד"ה טוב ברע :
דף ו ע"ב גמ' דכתיב אתם נאני · נ"ב יעוין יבמות דף ס"א · וב"מ דף קי"ד :
דף ז ע"א גמ' דתניא כהן שסך בשמן · נ"ב יעוין תוס' כתובות דף למ"ד ע"ב ד"ה ומתחייב :
דף יא ע"א גמ' אבל שתיק מיחייב · נ"ב יעוין תוס' נזיר דף כ' ע"א ד"ה מי שהיה וכדף כ"ז ע"א ד"ה שני נזירים כו' :
דף יב ע"א תוס' ד"ה או דילמא · ואמרי' בב"מ מגו · נ"ב ויעוין ב"ב ל"א ע"א · ול"ג ע"ב : תוס' ישנים ד"ה לא · אמר רבא מה לו · נ"ב הגי' שלפנינו אמר רב חסדא כו' אביי ורבא לא ס"ל הא דר"ח כו' : באה"ד והתם מתרץ דיבורי' · נ"ב יש כאן חסרון : באה"ד וכן בההיא דאמרי' · נ"ב יעוין בתוס' שבועות דף מה ע"ב :
דף יג ע"א גמ' מיתיבי כל האוכלין · נ"ב יעוין תוס' נזיר דף לו ע"ב ד"ה וכזית : שם לעוברה פחות מכשיעור. נ"ב יש גירסא אחרת כאן ומובא בסרח"ש על מס' יומא פ' יוה"כ דין נ"ג ויעו"ש : משנה ואשם אחד · נ"ב יעוין תוס' חולין דף קי"ז ד"ה אמר ר"י ויעוין תוס' לעיל דף ג' ע"א ד"ה לומר · ותוס' חולין דף פ"ט ע"ב ד"ה איסור ותוס' זבחים דף מ"ה ע"א ד"ה רואה אני : תוס' ישנים ד"ה ואשם והא דחייב · נ"ב יעוין רש"י לקמן כ"ג ע"א ד"ה אכילה גסה :
דף יד ע"א גמ' אקדשי' מגו דאתוסף · נ"ב יעוין תוס' חולין דף ק"א ע"א בד"ה איסור כולל ובפי' המשניות כאן : תוס' ד"ה עירוב פירוש · נ"ב יעוין ביצה דף יב בתוס' ד"ה דלמא :
דף יט ע"ב גמ' אמר לו הנח לתינוקות · נ"ב יעוין תוס' שבת דף ע"ב ע"א ד"ה מתעסק · וב"ק דף ל"ד ע"ב ד"ה חובל :
דף כא ע"ב תוס' ד"ה כוי · וכן היה כל חלב · נ"ב יעוין יומא דף ע"ד :
דף כג ע"א תד"ה ומי. וי"ל דהש"ס ידע · נ"ב יעוין תוס' שבועות כ"ד ע"ב ד"ה ומאן דפטר : **ע"ב** גמ' כל חלב לה' מאי עביד · נ"ב יעוין תוס' זבחים מ"ה ע"ב ד"ה אבל העלים : משנה המביא אשם תלוי · נ"ב יעוין תוס' חולין פ"ב ע"ב ד"ה והתנן ובמס' ב"ק דף ק"י ע"ב · ובתמורה ל"ד ע"א ברש"י ד"ה אשם תלוי ובתוי"ט שם וכאן · ויעוין במס' נזיר דף כ"ט : תד"ה בולדות וי"ל דנכסי · נ"ב יעוין תוס' חולין דף ק"ג ע"א ד"ה דאיסור :
דף כד ע"א תוס' ד"ה דאמרו לפי' רבינו אפרים · נ"ב יעוין תוס' זבחים דף עא ע"א ד"ה ברובע ותוס' חולין קט"ו ע"א ד"ה הורם : באה"ד גבי רובע ונרבע בכ"ג · נ"ב בסנהדרין משנה א' : באה"ד דשילשי הלים מקדם קאמר · נ"ב יעוש"ם בתוס' : באה"ד ועוד דבתוספתא · נ"ב פ"ד דב"ק : **ע"ב** גמ' וקסבר מעוכב לגט. נ"ב יעוין גיטין מ"ב ע"ב תוס' ד"ה מעוכב : **סליק**

גליון מהרש"א על מסכת כריתות מאת הגאון וכו' מוהר"ר שלמה איגר זצ"ל

דף ה ע"א גמרא שכן לא נשתנה מבריתו. ע' בח"ר חולין ק"כ א' ובתוס' כדה ל"ב א' ד"ה לרבות השותה לאשמעינן דחלב מהותך שמיה חלב. ועיין בספר מקור חיים על הלכות פסח סי' תי"ז סק"ד : **ע"ב** עין משפט שם הלכה י"א. ובמיימוני פ"א ממלכים :
דף ו ע"א רש"י ד"ה הי חייב מיתה. כיאה ריקנית היא. נ"ע מיומא פ' הוציאו לו דף נ"ג א' ועיין מל"מ הל' כלי מקדש פ"ב ה"ג קרוב לסוף הדבור : רש"י ד"ה אלא לאו קטרת. אלמא עושין קטרת · עיין מל"מ פ"ב מהלי מקדש ה"ו : **ע"ב** גמרא פרס בשחרית. ע' מל"מ פ"ג מתמידין ומוספין ה"ב : שם אתם קרויין · ע' מסכת ע"ז בתוס' ריש דף ג' : רש"י ד"ה במתכונתה. אלא מנה חייב. ע' מל"מ פ"ב מהל' כלי מקדש ה"ח :
דף ז ע"א גמרא ואינה משלמת את התומם. נ"ע ברש"י יבמות ס"ט ב' ד"ה תהא מקולקלת : שם ומיתתה בשריפה. מיימוני פ"ג ה"ג מהל' אסורי ביאה :
דף ט ע"ב מתני' ע"י אנוסים הרבה. לרמב"ם פ"א ה"ג מסופקה גם בקינא על שנים כאחד ונסתרה עמם כאחד. ועי' מל"מ שם :
דף יא ע"ב תוס' ד"ה אמרו ליה. דמיירי. ע' ש"ך חו"מ סי' פ"ז ס"ק ט"ו : באה"ד דאי כזה אחר זה. עי' סוטה ל"א ב' תוס' ד"ה הא חד :
דף יב ע"ב גמרא אמר רב נחמן הלכה. עי' מסרי"ט א"ח סוף סימן י"ד :
דף יג ע"א גמרא כדי אכילת פרס. ונ"ע על רמב"ם פ"ב משביתת עשור דכי דאם שהה כדי שתיית רביעית אין מצטרפין. הר"ן פ' יוה"כ סוף עלה רכ"ג וריש רכ"ד : שם הותרה לה לעוברה פחות מכשיעור. וא"כ לא הו"ל לסריי"ף להשמיט מתני' דר"פ יוה"כ שיעור אכילה ושתיה ודין צירופן · וע' בהר"ן שם עלה רכ"ג ב' : **ע"ב** גמרא שמוזהרין עליו כל שהוא. עי' בכ"מ סוף דבור ראשון ריש הל' ביאת המקדש. וביומא ע"ד א' : שם מתני'. אם היה שבת והוציאו. ע' תוס' פסחים כ"ט א' ד"ה מאן י"א. וד"ה ר' נחוניא היא וע"ש בס' צל"ח :
דף יד ע"א גמרא מיגו דאיתוסף בו איסורא · עי' בכורות דף י"ב סוף ע"א כיון דאסור בהנאה אין א"ע איסור : שם ואין עירוב והוצאה. עי' מגילה ז' ב' מתני' אין בין שבת ליוה"כ וכת' ש"א הל' יוה"כ סי' ע' (עלה ס"ה ד"א ע"א) : תוס' ד"ה אלא. ולא דמי. עי' ספר מעין החכמה על מצות בסדר תשר"ק אות ר' בד"ס ועוד ראיי' שלישית ובת' שאגת ארי' הנז' לעיל בסמוך :
דף יז ע"ב גמרא יש אם למסורת. פי' סוכה ו' ב' תוס' ד"ה ור' שמעון : שם התיכה אחת. עי' פ"ד דטהרות מ"ו ומ"ש עלה הר"ן פ"ב דמסכת ע"ז עלה שמ"ה סוף ע"ב : תוס' ד"ה מדסיפא. דאפי' בספק ספיקא. והרמב"ם כפי הבנת לח"מ פ"ח משגגות הל' ב' לא ס"ל כן : באה"ד קרוב למוצאי שבת. לרמב"ם כלח"מ שם · ס"ס בבה"ש דערב שבת :
דף יח ע"א גמ' שתי חתיכות איקבע איסורא. בין אכל הגדולה שבהן בין אכל הקטנה. תשו' רשב"א סי' רע"ב ורע"ג. ועי' פ"מ בפתיחה לסל' תערובות פ"א ד"ה והנה מצאתי מקום : **ע"ב** גמרא על פלגא דשיעורא לא מכפר · עי' מל"מ פ"ג משגגות סוף הלכה ט' :
דף כא ע"ב גמרא הרי אלו כלא תעשה. ע' זבחים כ"ז א' תוס' ד"ה שמע מינה : **סליק**

הגהות וחדושים על מסכת כריתות מאת הגאון כו' מוהר"ר זאב וואלף בהג"מ שמואל הלוי זצ"ל מבאסקוויץ.

דף ב ע"א ברש"י ד"ה ופסח ומילה כו' דרית אין בו משום מעילה ולא דמי כו' · נ"ב אין בו מעשה ולא דמי כו' כנ"ל · כנ"ל דאילו משום דאין בו מעשה הא קודם שיעלה תמרתו יש בו משום מעילה כדאמר לקמן דף ו' ע"א יעו"ש ודו"ק :
דף ד ע"ב גמ' ה"א מדהותר בשרן איסתרי כו' · נ"ב נראה מדברי רש"י ד"ה חלב מוקדשין שלא היה גורס תיבות אלו מדהותר בשרן ודו"ק :
דף ה ע"א גמ' שמן המשחה שעשה משה בלבד · נ"ב עיין ברמב"ם ובסמ"ג שנראה שגירסתם היתה שנאמר ממנו ובגי' רש"י ז"ל פה בד"ה ואשר יתן וכו' :
דף ו ע"א גמ' ומי איכא מעילה בריח והאמר כו' · נ"ב מעילה בריחו והאמר כו' כנ"ל : שם מלמד שטעונין גניזה · נ"ב עי' תוס' קדושין ריש דף נ"ז ד"ה כפרה כתיב כו' : **ע"ב** שמן המשחה שפטמו להנאין חייב · נ"ב נ"ל פטור הקטרת שפטמה להנאין חייב עיי"ל דף ה' ע"א :
דף ז ע"ב רש"י ד"ה מביאה קרבן כו' דכיון דאין למזבח אלא דמה לא תשיבה כו' · נ"ב עי' לקמן דף כו ע"ב ברש"י ד"ה ובדין הוא וכו' ועי' בנזיר דף כ"ט ריש ע"ב דקאמרי' התם האמר בנקבה וכו' נבלה וחולין בעזרה וכו' יעו"ש · ונ"ע טובא לכאורה ודברי הגמ' הללו הרי הם סותרין לדברי רש"י ז"ל שפה ע"א יליף דחטאת העוף בא על הספק · ובקונטרסי האלכתי בס"ד ליישב דברי רש"י ודו"ק :
דף ח ע"א במשנה בסוף כו' · נ"ב במשניות לא גרסי' ליה :
דף ט ע"ב רש"י ד"ה כל היכא דכתיב תורת משמע תורה אחת ליולדת ולדים רבים כנ"ל וכ"ה ברש"י בנדה דף מ' ע"א ד"ה תורת היולדת וכן מוכח מן הסוגי' דהכא :
דף י ע"א בתוס' ד"ה א"א לפס"ק כו' גבי זכר וטמאה ז' ימים · נ"ב רצונם דל"ל תי' שבעת ימים וכן נ"ל בימי נדת דותה תטמא דלא לכתוב אלא טמאה לחוד להורות דמלידה מתחיל הטומאה חדשה וממילא ידעינן שהם ז' ימים מכח ראיית הדם שראתה מחדש · מדאיצטריך למיכתב וטמאה ומכח ראיית הדם לא מצינו שום טומאה יתר על שבעה ימים ולא פחות משבעה ימים וגם הסברא מחייבת כן כשם שימי הטוהר אינו יותר ולא פחות · ולזה תירצו מה שתירצו · אבל א"א לפרש דבריהם דמלת וטמאה הוא ג"כ מיותר דהא וטמאה איצטריך היכא דילדה בימי נדותה ודו"ק :
דף יג ע"ב גמ' מאי שלא נרצון כו' · נ"ב שלא נרצון מסתמא דאמר דדעתיה כו' כנ"ל :
דף יח ע"ב רש"י ד"ה במקום אשם תלוי כו' יוה"כ א' · נ"ל פטור :
דף כב ע"ב גמ' אלא ה"ט דר"ע · נ"ב עי' תוס' גיטין דף מ"א ע"ב ד"ה דכ"ע גז"ש כו' · ותוס' זבחים דף מ"ח ע"א ד"ה דכ"ע היקשא כו' ותוס' ברכות דף כ' ד"ה אלא ש"מ כו' :
דף כג ע"א רש"י ד"ה בגסה · ואע"ג דק"ה כו' · נ"ב ואע"ג דנותר הוא מ"מ איסור הנאה כו' כנ"ל :
דף כד ע"א תוס' ד"ה אם עד כו' · אמאי נייח · נ"ל לא נייח : ד"ה דאמרו לו כו' · דמשמע דאפקרי' משום כו' · נ"ב דאפקריה לא משום שהוא אסור אלא ה"פ זכה בו · כנ"ל. באה"ד ונרבע דמתיים ועוד · נ"ב דמתיים איתסר · ועוד כו' כנ"ל :
דף כה ע"ב גמרא אין מכפר כפרה גמורה מאי קאמר · נ"ב אין מכפר מאי קאמר כו' כן נ"ל לעניד ודו"ק :
דף כו ע"ב רש"י ד"ה ובדין הוא · דלא אסרה תורה כו' · נ"ב עי' לעיל דף ז' ע"ב עס"ג מ"ש שם בס"ד : **סליק**

דף ב ע"א גמ' ועל אשת אחי אמו. נראה דלא גרסי' לה דא"כ הוו ל"ז כריתות ועוד דאינה אלא מן השניות מד"ס כדאיתא ביבמות כמ"ש רש"י כאן וכן ראיתי בס' באר שבע ובס' ברכת הזבח שמחקו אותם ומהתימה מסל"מ בפ"א מהל' שגגות שתמה שם על הרמב"ם ז"ל שלא מנאה: רש"י ד"ה מגדף איכא למ"ד מברך השם וכו'. תימה דלא פליגי לקמן דף ז' אלא במגדף דקרא אבל מגדף דמתניתין כ"ע מודו דפירושו מברך השם כדאיתא לקמן ועיין פרש"י שם וא"כ איך כתב רש"י על מגדף דמתניתין דפליגי ביה ועוד אי מגדף דמתניתין איכא למ"ד דפי' מזמר ומשורר לע"ז א"כ היינו בכלל עובד ע"ז דקתני מתני' וא"כ ל"ל למיתני תרתי דתנא שם ע"ז קתני כדאיתא לקמן לכן נ"ל דדיבור זה אינו מפירש"י ואיזה תלמיד טועה כתבו ודו"ק: ד"ה ופסח ומילה וכו' דאין קרבן אלא על לאו וכו'. עיין בתוס' בזבחים בריש פ' השוחט והמעלה מה שהקשו לזה: ע"ב גמ' תו הא דתנן אבות מלאכות וכו' שאם עשאן כולן וכו'. כתב בס' באר שבע וז"ל וצריכא דאי אשמועינן הכא להוד וכו' ומיהו הכתי איכא למידק שהרי אבות מלאכות מ' חסר א' כולן נכללין באמרו כאן והמחלל שבת א"כ כיון דשמעינן כאן וכו' הא תו למה לי הא דתנן בשבת מינא וכו' וצ"ע עכ"ל ע"ש ונ"ל דלק"מ דממתניתין לא שמעינן דאי עבד ל"ט מלאכות בהעלם א' חייב על כל א' וא' דהא לא תני במתניתין ל"ט מלאכות ולא הוה שמעינן אלא אי עבד חילול שבת עם שאר כריתות דקתני מתניתין בהעלם א' חייב על כל א' וא' אבל אי לא עבד אלא חילול שבת לבד אע"ג דעבד ל"ט מלאכות אינו חייב אלא א' לכך איצטריך מתניתין דשבת וק"ל: שם אמר מר שאם עשאן וכו' בשלמא פטור לגמרי וכו'. עיין בס' באר שבע מה שפירש הכא ונכון הוא:

דף ג ע"א גמ' וכי מאחר דלאוין מחלקין כרת דאחותו וכו' ל"ל לר' יצחק כדאית ליה לרבנן מיבעי להו שאין עונשין מן הדין אמר רב נחמן וכו' כצ"ל והשאר נמחק כנראה מפרש"י: שם הבא על הזכור והביא זכור עליו וכו'. כתב בס' באר שבע וז"ל פי' אותו הזכר עצמו אבל אם היה זכר אחר ליכא מאן דפליג בהא דחייב שתים ואפי' ר"ע מודה כיון שהן גופין מחולקין אע"ג שהוא שם א' כמו הבא על ה' נשים נדות וכו' ע"ש וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהל' שגגות דין ג' וק"ל לפ"ז א"כ אמאי לא אוקי מתניתין כר"ע ותני הבא על הזכור והביא זכור אחר עליו דאפי' ר"ע מודה דחייב שתים אפי' אם עשאן בהעלם א' כיון דהם גופין מחולקין כמ"ש הרב הנזכר ועוד ק"ל דמה בכך דגופין מחולקין כיון דמחד קרא נפקי דהרי כריתות דמתניתין אע"ג דגופין מחולקין אי לאו קרא דואל אשה בנדתה וכו' דגלי לחלק והוקשו כל העריות זה לזה ואי נר"א דאמר לאוין מחלקין ה"א דאין חייב אלא אחת ולזה י"ל דילפינן מנדה דגלי בה קרא ואל אשה לחייב על כל אשה ואשה דכל העריות הוקשו א לזו וק"ל: שם דקתני סיפא פסח ומילה מצות עשה אמאי קתני להו ואי תימא לאיתויי קרבן עליון מי מייתי והתניא הוקשה כל התורה כולה לע"ז דכתיב תורה אחת יהיה לכם וכו' כצ"ל: ע"ב גמ' לא בעא מיניה רב פפא אמר מסכתא וכו' דידע וכו' והני עבודות זרות לא ידע וכו' כצ"ל כן הגיה בס' ברכ"ז ודלא כס' באר שבע שמחק כל זה דלדידיה הוי אוקמתא דרב פפא בשגגת ע"ז ושגגת עבודות דמפרש"י לא משמע הכי אלא דאוקי בשגגת ע"ז וזדון עבודות וק"ל: שם והאיכא בת בתה ובת בנה וכו' כצ"ל ונמחק בת אשתו דהא קתני לה במתניתין הבא על אשה ובתה שר"ל בין בתה ממנו ובין בתה מאיש אחר כמו אשה ובתה דכתיבא בקרא דפירושה הכי וק"ל: שם א"ס הא דתנן וכו' ל"ז ניגהו וכו' שבת וע"ז וכו' בזבחים פ' השוחט והמעלה הקשו התוס' היכי קאמר הכא גבי ע"ז דקתני יתהון אבינכיהון הא ליכא למשמע ממתניתין דע"ז א' העובד וא' המזבח וכו' אלא חיוב חטאת אהנך עבודות אבל חילוק חטאות לא שמעינן מינה עכ"ל וכתב בס' באר שבע וז"ל וי"ל דלק"מ מפני דלא איצטריך לאשמועינן במשנה חילוק חטאות אהנך עבודות דפשוט הוא כדאיתא בהדיא בפ' ד' מיתות תני ר' זכאי וכו' ומסיק שם הגמרא דלהכי קאמר ליה פוק תני לברא משום דכ"ע ס"ל השתחואה לחלק יצאת עכ"ל ויישוב זה אינו עולה לקושיית התוס' דקושייתם היא אליבנא דגמ' דקאמר גבי ע"ז דקתני יתהון אבינכיהון דמשמע דמשום דהוזכרו במקומן במשנה לכך שם ע"ז קתני ועל זה הקשו הא ליכא למשמע וכו' דהא לא קאמר גמרא דטעמא הוא משום דמילתא דפשיטא הוא כדברי הרב הנז' עוד תירץ הרב הנז' וז"ל ועי"ל דגבי ע"ז מיהא תנן חיוב חטאות כי עביד כל א' בפני עצמו לאפוקי גבי העלאה לא אשכחן ביה מקום דליתני במשנה שיהא חייב חטאת בהעלאה איברי חוץ בחוץ אפי' כי עביד לה בפני עצמה עכ"ל וק"ל לזה דהא תנן לה בפרק השוחט והמעלה גבי פלוגתא דרבנן ורבי יוסי ואפ"ה חשיב לא תני יתהון אבינכיהון וי"ל לעיקר קושית התוס' דהא דקאמר הגמ' שבת וע"ז דקתני יתהון אבינכיהון אינו ר"ל על חילוק חטאות שאם עשאן בהעלם א' אלא ר"ל פרטי דיני שלהן כגון עובד וזובח וכיוצא בזה כולן כבר נזכרו במקומן ולכך תנא הכא שם ע"ז קתני כיון דפרטי דינין שלהן כבר נזכרו הוי כאילו הזכירן הכא פרט דתנא סמוך אמתניתין דהתם משא"כ גבי העלאה דלא אשכחן מתניתין דתני הכי א' המעלה איברי חוץ וא' המעלה איברי פנים שנאמר דתנא סמוך עלה והם העלאה קתני כדאשכחן גבי ע"ז ואע"ג דממתניתין דהשוחט והמעלה איכא למשמע הכי מ"מ לא תני בהדיא דאין התנא סומך אלא אם כבר תנן בהדיא ודו"ק וכן נראה מפרש"י שם ע"ש: רש"י ד"ה רב פפא אמר מסכתא זה בתינוק וכו' העכו"ם שגגת ע"ז וכו' הללו דהכי עבודות הרוב ידעי דאסירן כצ"ל. ועיין בס' ברכ"ז:

דף ד ע"ב גמ' אלא אימא חד לדם חולין וכו'. פרש"י אלא לעולם רבנן דלא נפקא וכו' הכתי קשה לר' יהודה דנפקא ליה דם חולין מריבויא דכל א"כ כרת ג' שנאמר בדם למאי אתא וצ"ע: רש"י ד"ה ב' לאוין הנך וכו' וחד ברא אגבי רק הדם לא תאכלו ועוד חד ברא לא תאכלנו על הארץ וכו'. כצ"ל:

דף ה ע"א גמ' אתיא הנה הנה וכו' אתיא זימה זימה וכו'. עיין להרא"ם פ' אחרי מות ד"ה ערות בת בנך או בת בתך קל וחומר וכו': שם א"כ ניכתוב קרא קנמן בשם וקנה בשם וכו'. כתב הרא"ם על פרש"י בחומש וז"ל וקנה בשם ר"ן סך כולו דלא תימא וכו' וא"ת אימא ה"ג וכו' עכ"ל דמחציתו דקנמון אקנמון גופיה קאי וכו' ת"ק אבל מחציתו דקנה לאו אקנה גופיה וכו' ע"ש לא ידענא מאי קאמר דנראה מדבריו כאילו כתיב נמי מחציתו גבי קנה בשם ולכך טרח לייישב דמחציתו דכתיב גבי קנמון אקנמון גופיה קאי אבל מחציתו דכתיב גבי קנה בשם לאו אקנה גופיה קאי אלא אקנמון דלעיל קאי ור"ל דקנה בשם מחציתו של קנמן בשם והא ליתא דלא כתיב מחציתו אלא גבי קנמן אבל גבי קנה בשם לא כתיב וצ"ע: ע"ב רש"י ד"ה שמא מעלתי שמתי בה יותר מדאי עכ"ל. חשש חששא זו מפני שראה ב' טפין תלויות בזקנו ולכך חשש שמא משום ששם יותר מדאי לכך נפל על הזקן מקום שאינו ראוי כי שם לא נוה ה' וא"כ מעל ויצאה ב"ק ואמרה שמן שבזקן אהרן וכו' אין בו מעילה שכך הוא רצונו של מקום אע"פ שלא נוה וראיה שתלויות שם בנס ודו"ק:

דף ו ע"א גמ' והאמר ר' שמעון וכו' משום מעילה אלא אמר רב פפא קול מראה אין בהן משום מעילה לפי שאין בהן ממש וריח לאחר שתעלה וכו'. כצ"ל וכ"ה בפ' כל שעה דף כו וק"ל על פי' רש"י במתניתין שכתב אבל המריח בקטרת וכו' לא אוסרה ולא כרת דריח אין בו משום מעילה וכו' דהא אמרינן הכא דקודם שתעלה תמרתו יש בו מעילה וא"כ לפי טעמו דתלה הכרת במעילה א"כ אמאי אינו חייב כרת לכנ"ל דטעות נפל בפרש"י וכצ"ל דריח אין בו מעשה ולא דמי לסך ודו"ק:

דף ז ע"א גמ' מנין לכה"ג שנטל וכו' וסך על בני מעיו וכו'. כצ"ל איכא למידק לעיל דקאמר אין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו משום דהוי תרומת הדשן ועגלה ערופה ב' כתובים הבאין כא' ואין מלמדין ופריך ולמ"ד מלמדין מה"ל אמאי לא משני דאיכא ג' כתובים ואין מלמדין לכ"ע דהא איכא נמי שמן המשחה שבראש כה"ג אע"ג דכבר נעשית מצותו אפ"ה אם נטל ממנו וסך בני מעיו חייב וי"ל דשמן המשחה שבראש כה"ג לא חשיב נעשית מצותו כיון דקרייה רחמנא שמן המשחה אע"ג דאיתיה עליו כדלקמן ולכך חשיב כל שעתא מצותו ודו"ק: שם מאי שבין וכו' אלא שבין דאמר יכפר וכו'. איכא למידק מה הכרח לפרש כן אמאי לא מפרשינן כפשוטו שבין ר"ל ששב מחטאו ונתחרט ממה שעשה אבל מ"מ מבעט הוא בקרבן ויוהכ"פ שאינו מאמין שמכפרין ושאין שבין ר"ל אפילו תשובה לא עשה ואמאי הדר רבא מהאי ברייתא ואפשר לומר כיון דמבעט לא מיקרי שב וק"ל:

דף ח ע"א רש"י ד"ה ה"ג בתוס' וכו'. זה הדיבור שייך לקמן אחר מתניתין ותיבת בתוס' נמחק וכצ"ל ה"ג ה' לידות וכו' ור"ע סבר כיון דלא אכלה אשתקד וכו' פשעה הס"ד. ואח"כ ד"ה תאמר וכו' ואח"כ ד"ה ל"א ועל הודאי וכו' עכשיו מחויב שאר וכו'. כצ"ל נ"ל ור"ל דלפי' א' ר"י בן נורי ור"ע פליגי אב"ש ואב"ה וס"ל דהראשון פוטר אפי' לידה דלאחר מלאת כמו תוך מלאת והוא כפי' האשכנזי שכתבו התוס' בפ' גט פשוט דף קסו ע"ב ע"ש ופלוגתא דר"י בן נורי ור"ע אי חיישינן לפשיעה ללידה אחרת דר"י סבר אי אמרינן תאמר על א' מהן ותפטר חיישינן שמא תלד לידה אחרת ודאית ואינה רוצה להביא קרבן שתאמר והלא אשתקד היו עלי ה' לידות ולא הבאתי על ד' מהן אלא על הא' וכמו שהותר לי לאכול קדשים על האחרונה בלא קרבן גם השתא נמי מותר אבל כשתאמר על האחרונה אני מביאה תו לא חיישינן ור"ע סבר כיון דלא אכלה אשתקד בלא שום קרבן לא פשעה ולכך א"צ לומר על האחרונה ולעולם בין ר"י בן נורי בין ר"ע ס"ל דאינה צריכה להביא על השאר דהראשון פוטר הכל אבל לל"א ר"י ור"ע ס"ל כב"ה וב"ש דאין הא' פוטר אלא על לידה דתוך מלאת אבל שלאחר מלאת אינו פוטר והא דקאמר ותיפטר עכשיו היינו שאינה צריכה להביא הכל כדי לאכול בקדשים אלא כיון שהביאה קרבן א' אוכלת ומ"מ צריכה היום או למחר להביא השאר ור"י ור"ע פליגי אי חיישינן לפשיעת השאר וק"ל: ע"ב גמ' א"כ מה ת"ל איש לענין שלמטה לומר וכו' כצ"ל: שם ת"ר גר מעוכב וכו' אף הוא עולה ושלמים ונאמר ככם וכו' כצ"ל: רש"י ד"ה ה"ג א"כ וכו' והזרוע א"כ איש דכתיב וכו' כהונה בו נאמר לומר וכו' ופורש ולא האשה כצ"ל: ד"ה הביא תורתו מן הבהמה עולה אחת יצא עולה ושלמים לאו דוקא וכו' ר"ל הא דקאמר יצא דמשמע דיעבד לאו דוקא דהא אדרבה מצוה מן המובחר הוא דמייתי ב' בהמות א' עולה וא' שלמים כמו שעשו אבותינו במדבר ולילא למימר דלא מצי לאיתויי שלמים כיון דסגי בעולת בהמה א' שהרי הרמב"ם ז"ל פסק בפ"א מהל' מעה"ק דמצי לאיתויי ע"ש וק"ל:

דף ט ע"א גמ' שבועות הפקדון מנלן יליף תחטא וכו' עיין בס' תוי"ט: ע"ב גמ' מצורע וכו' מנלן וכו' תורה אחת לנגעים הרבה הביא כפרין ונתנגע לא עלו וכו' כצ"ל והשאר נמחק: שם יכול על הלידה שלפני מלאת וכו'. ר"ל כמו שלידה שלפני מלאת אינה מביאה עליה קרבן בפני עצמה אלא על כולן קרבן אחד הכי נמי על הלידה שלאחר מלאת איכה מביאה עליה קרבן בפני עצמה אלא קרבן א' על הכל ת"ל זאת דמשמע קרבן א' לולד א' וק"ל: רש"י ד"ה כל היכא דכתיב תורת משמע רבים עכ"ל. ק"ק אדרבה מהש"ס משמע דתורה לשון יחיד ולא מפיק רבים אלא מתיבת מצורע דקאמר תורה אחת למצורעים הרבה לכן נ"ל להגיה הכי תורת היולדת משמע תורה אחת ליולדת ולדות הרבה וק"ל וכ"ה לשונו בריש פ' יוצא דופן ע"ש: ד"ה זאת משמע על לידה א' מביאה קרבן א' משמע דתביא על כל וכו' כצ"ל נ"ל:

דף י ע"א גמ' בלידה יבישתא וכו'. ואע"ג דרש"י פי' בחומש אפי' נפתח הקבר בלא דם אמו טמאה לידה היינו אם נולד אחר מ' דנגמרה יצירתו אז אמו טמאה לידה אפי' נפתח הקבר בלא דם אבל אם נולד יום מ' דאין אמו טמאה משום לידה אלא משום נדה לכך אם היתה לידה יבישתא ליכא טומאת נדה וק"ל: שם וע"כ דכתרא הם לא שלמין והא רבנן וכו' וכגון דילדתיה לזכר בתרתא ב' ליומי וכו' דלידה וה"ק וכו'. כצ"ל: רש"י ד"ה או דילמא חומרא וכו' והא ליכא למימר דליהוי ב' בטיל וכו' דהא נמי קולא היא דהא את מכשר' וכו' וע"כ בעינן למיתב ימי טוהר לב' וכו'. כצ"ל ור"ל דק"ל דאמאי לא אמרינן דשני בטל מתורת מלאת משום דהוי קולא דהא את מכשרי טבולת יום לאכול בקדשים ולכך יהבינן ימי טוהר לשני סוף סוף אתי לידי קולא להאריך טוהר דמים וע"ז משני וע"כ בעינן למיתב ימי טוהר לשני ר"ל דהא דיהבינן ימי טוהר לב' דינא הוא הכי דכל לידה בעיא ימי טוהר וכיון דדינא הוא לא הוי קולא משא"כ כשאנו אומרים דלהוי שני בטל מתורת מלאת שהוא נגד הדין הוי קולא דמדינא נקראת טבולת יום ואסורה לאכול בקדשים ואנו מתירין לה הוי קולא וק"ל: ע"ב גמרא ת"ר יש מביא בדלות ועשירות וכו'. ר"ל דאפי' כשמביא בעשירות יש ג"כ עמו בעשירות דלות כגון יולדת דמביאה כבש לעולה ובן יונה או תור לחטאת דהוי חציו עשירות דהיינו כבש וחציו עניות דהיינו עוף משא"כ בעשירות דמצורע דמביא שני כבשים דהוי כולו עושר וק"ל: שם יולדת וכו' אחת דעוף תחת וכו' מנלן דת"ר וכו' ממאי מדאמר רחמנא כבש בן שנתו מכלל דאיכא בן שתי שנים ומדכתיב איל אשם בכסף שקלים מכלל דכבש בן שנה בסלע ותנן וכו' הויא ריבעא כמה פרוטה וכו' חד משית עשר דדלות כמה הוי תלתא וכו' כולה מילתא וכו' ומאי היא יולדת הס רחמנא וכו' ותרין בדלות א"ש נכי ריבעא וכו' ה"ז אלא דלאו וכו' כצ"ל: שם ובשפחה וכו' ולא האשה לאיש בקרבן וכו' כצ"ל:

דף יא ע"א גמ' שנאמר והשדה לא נפדתה דברי ר"ע ר' ישמעאל אומר וכו' ר"א בן עזריה אומר כל עריות מפורשות ושיור וכו' כצ"ל: שם ומאי משמע דהאי נחרפת וכו' דכתיב ותשטח עליו הריפות וכו' כצ"ל: שם והכא חייב קטן וכו'. עיין להרמב"ם ז"ל בפ"ג מהל' איסורי ביאה והראב"ד והרב המגיד שם ועיין בפ"ט מהל' שגגות ועיין לסל"מ שם ועיין להתוי"ט כאן ד"ה שעשה בה את המזיד כשוגג וכו': תוס' ד"ה דהא מקשו וכו' דהא כי האיש קטן האשה וכו' מוציא בן תשע וכו' ת"ל והיש א"כ אשה וכו' כצ"ל: ע"ב גמרא הכי קתני עשו גומר שלא כדרכה בשפחה חרופה וכו' במערה כדרכה וכו' מתכוין וכו' דפטורין בשאין מתכוין לדרכה דש"ז כתיב ניעור וכו' דפטורין בישן כדרכה דש"ז כתיב נמצא מתכוין ומערה וכו' בישן דעריות ניעור וכו' בשפחה בישן וכו'. כצ"ל נ"ל: שם אמרו לו וכו' שנים אומרים וכו' לא אכלתי פטור ר"מ וכו' כצ"ל כ"ה שנויה בריש פ' האשה רבה: שם טעמא דמכחיש וכו' וכ"ש תרי וכו'. נראה דכוונת הש"ס לאקשויי תרתי חדא דקשיא דיוקא אדיוקא דרישא משמע דספיקה דחד אינו מביא חטאת ודיוקא דאמציעתא משמע דספיקה דחד מחייב ועוד רישא דקתני דספיקה דתרין מחייב נ"ל הא מדיוקא דמציעתא שמעינן לה מכ"ש וק"ל: שם מאי שלא ברשות שלא ברשות ב"ד ועל פי עדים מכלל דרישא ברשות ב"ד ועד אחד וכו' כצ"ל: שם אלא דשתיק ממציעתא ש"מ עד אחד וכו' טעמא וכו' אבל שתיק וכו'. הקשה בס' ל"מ בפ"ח מהל' שגגות נימא דלא שמעינן לה דאי מהתם ה"א הא שתיק מביא אשם תלוי קמ"ל רישא דמביא חטאת וכו' ע"ש ונ"ל דל"ק מידי דהא לא אפשר לומר דיוקא הא שתיק מביא אשם תלוי דא"כ קשיא דיוקא אדיוקא דקתני רישא עד אומר אכל ועד אומר לא אכל וכו' מביא אשם תלוי טעמא דאמר עד אחד לא אכל הא לאו הכי חייב חטאת ומיירי בדשתק כמ"ש התוס' אלא ע"כ דדיוקא הוא הא שתיק מביא חטאת ודו"ק: תוס' ד"ה אמרו לו וכו' נ"ל וכו' זה הא כל וכו' ונ"ל דמיירי וכו' דאי אמר איני יודע פטור וכו'. עיין להרמב"ם ז"ל בפ"ח מהל' שגגות דין ג' ומ"ש שם הל"מ עליו: ד"ה והאשה אומרת וכו' ואע"ג דשתק אלמא וכו' ועובדא וכו'. כצ"ל עיין בקידושין פ' האומר דף סו: ד"ה עד אומר וכו' וה"ה אם אמר איני יודע וכו' ואע"ג דאיני יודע רבותא טפי מלא אכלתי מ"מ נקט לא אכלתי משום דבעי למיתני סיפא גבי שנים אומרים אכלת והוא אומר לא אכלתי ובהא איכא רבותא לר"מ דאפי' אמר לא אכלתי מחייב לר"מ כ"כ התוס' בפ"ג דקדושין דף ס"ה ע"ב ע"ש:

דף יב ע"א גמ' איבעיא להו וכו' משום דאדם נאמן וכו'. ואע"ג דמתניתין קתני אם ירצה לומר מזיד וכו' דמשמע מטעם מגו איכא למימר דהסוא לדבריו דר"מ קאמר כמ"ש התוס' בפ"ק דמציעא דף ג ע"ב: שם והכי קתני מתוך שאם רוצה לומר טבלתי פטור הילכך אדם וכו' ומודים חכמים וכו' אבל בטומאה לא מודו וכו' כצ"ל: רש"י ד"ה אבל בטומאה וכו' וקפריך התלמוד וכו' אמר רבינא וכו' והוא אמר לא נטמאתי ואכחשינהו וכו' ואי הדר וכו' לא קמכוין למיפטר מקרבן לא מאכילה וכו' עכ"ל. ובס"י כתוב למיפטר מקרבן ל"א מאכילה וכו' והיא נוסחת ס' ברכ"ז ועליה יסד פירושו וז"ל נראה דכוונת רש"י בגירסת ובלשון זה הוא דכשאומר לא נטמאתי איירי ג"כ שהכחיש בפי' ג"כ שלא אכל בקדשים ולא נגע בהם וא"כ הכחיש בג' דברים וא"כ אי הדר מתרץ ואומר כוונתי היה שלא עמדתי אתמול בטומאה וטבלתי ולא הכחיש שנית האכילה ונגיעה בקדשים שהיה בטהרה הוי כאילו הודה לדבריהם בקרבן אף שטבל מ"מ קודם הטבילה אכל ונגע בקדשים בטומאה כיון שאינו מכחישן בפי' עתה דלשון לא עמדתי בטומאה אינו בהכחשה להדיא האכילה ונגיעה אלא אעמידת טומאה לחוד וא"כ תו לא מהימן ליה כלל וכאילו הודה להדיא שאכל ונגע בטומאה ואח"כ טבל וחייב בקרבן עכ"ל ס' הנז' בפי' ליסנא קמא ולפי פי' זה לליסנא קמא ל"ג לקמן בגמ' איתכחש ליה דיבוריה קמא מיהא בטומאת מגע דהא איתכחש נמי באכילת קדשים בטומאה דהא מעיקרא כשאמר לא נטמאתי הכחיש העדים בג' דברים דכשאמר לא נטמאתי אמר נמי בפי' שלא אכל בקדשים ולא נגע בהם ונמצא שהכחישן בטומאה ובאכילה ובמגע וא"כ אי הדר מתרץ ואמר טבלתי איתכחיש ליה במגע ובאכילה אלא ה"ג איתכחש ליה דבוריה קמא ותו לא וכן נראה מדברי מרן הכ"מ בפי"א מהל' שגגות שהעתיק כל הסוגיא ולא העתיק בטומאת מגע נראה דלא הוה גרים ליה ומ"מ אם כוונת רש"י כך דרך רחוקה ודחוקה היא דרבינא לא קאמר אלא שהשיב הוא לעדים ואמר להו לא נטמאתי ולא קאמר שאמר להו נמי לא אכלתי קדשים ולא נגעתי בהם ואיך אנו מוסיפין דברים מדעתנו אין זה אלא דברי נביאות עוד כתב הרב הנזכר בפי' ל"ת וז"ל וללשון הב' לגי' ש"ס שלנו פי' דבמה שאמר לא עמדתי בטומאה כוונתו להכחישה ולמיפטר עצמו מקרבן שלא אכל בטומאה אבל בנגיעה מודה להם דליכא קרבן וכאילו מודה להם שנגע בקדשים בטומאה וכיון דהודה לעדים במקצת הוי כמיגו במקום עדים וכאילו אתכחיש בכל דבריו עכ"ל גם דרך זה רחוקה היא כיון דאמר לא עמדתי בטומאה אלא טבלתי משמע דאין מודה להם לא באכילה ולא בנגיעה דמי הגיד לנו דאין כוונתו להכחישם אלא מאכילה אבל בנגיעה מודה להם דהא כיון דאומר דטבל הוי אכילתו ומגעו בטהרה לכן נראה לעניות דעתו דכל דברי רש"י חד ליסנא הוא וכצ"ל אמר רבינא וכו' והוא אמר לא נטמאתי ואכחשינהו בין באכילה בין בנגיעה דלא אכל ולא נגע בטומאה (ונמחק תיבת קדשים) וכו' לא קמכוין אלא למיפטר מקרבן ומאכילה וכו' ואיתכחיש בדיבוריה קמא במגע טומאה כצ"ל נ"ל ור"ל כשאמרו לו נטמאת אתמול ואכלת היום קדשים בטומאה והוא אמר לא נטמאתי משמע שבא להכחישם בין באכילת קדשים בטומאה בין בנגיעה עצמו בטומאה שלא נגע בטומאה כלל דאי אין כוונתו להכחישם אלא מאכילת קדשים בטומאה אבל בנגיעתו בטומאה מודה להם ה"ל להשיב ולומר לא אכלתי בטומאה אבל טבלתי קודם אבל כיון שבחר לומר לשון לא נטמאתי נראה שכוונתו להכחישם אכל וכל ולכך אי הדר ואמר השתא לא נטמאתי דקא אמינא לא עמדתי בטומאה משמע דהודה להם שנגע בטומאה ולא קמכוין השתא אלא למיפטר עצמו מקרבן ומאכילה דאית בה קרבן מכחיש להו אבל מנגיעתו בטומאה שאמרו לו שנטמא לא מכחיש להו ונמצא דאיתכחיש בדיבוריה קמא במגע טומאה דמקודם אמר לא נטמאתי דמשמע שבא להכחישם שלא נטמא כלל והשתא הודה להם בזה ולכך לא אמרינן מיגו כיון דהאי אמרינן מיגו איתכחש דיבוריה קמא זהו מה שנ"ל בפירש"י והוא ממש פי' התוס' ואין חילוק ביניהם אלא כפי' דברי הפשטן אבל כפי' דברי רבינא חד פירושא הוא אבל הרמב"ם ז"ל בפי"א מהל' שגגות דין ח' כתב וז"ל אמרו לו וכו' טמא היית כשנכנסת למקדש וכו' הואיל והכחיש העדים ואמר לא נטמאתי מעולם וכו' ע"ש נלע"ד דרבינו הוה גרים כדברי רבינא והוא אמר להם לא נטמאתי מעולם ולכך בהא חכמים אינם מודים לר"י משום דלא מצי לתרץ דיבוריה ולומר לא עמדתי בטומאתי דהא מעולם קאמר דמשמע לא היתה לו טומאה מעולם אבל אי אמר נטמאתי סתם ולא קאמר מעולם מודים דמצי לתרץ דיבוריה ולומר לא עמדתי בטומאתי קאמינא ודלא כהכ"מ והל"מ עיין עליהם אבל קשה על רבינו היאך פסק דלא כר"י דאדם נאמן וכו' דהא רב נחמן פסק כוותיה וכבר הושג מהראב"ד ז"ל בזה ומרן הכ"מ יישב בזה וז"ל וכ"ל שרבינו סובר שמה שאמר רב נחמן הלכה כר"י לא לענין קרבן אמר אלא לענין טהרות וכו' וזהו שאמר רב יוסף וכו' ע"ש וק"ל לדרך זה דאיך אפשר לומר דלמגע טהרות דהוא קולא הלכה כר"י אבל לחומרא שלא יביא חולין בעזרה אין הלכה כר"י ועוד אי איתא דרבינו פסק כר"י הו"ל למיכתב האי דינא דמותר ליגע בטהרות ובתנאי שיהיה בינו לבין עצמו ולעצמו ומדלא כתב זה משמע דלא פסק כר"י אלא כחכמים והכתי הסגת הראב"ד במקומה וקושיא זו גם כן תיקשי אל"מ על הדרך שדרך בה ע"ש אמאי לא כתב רבינו אי לא אמר מעולם אף על גב שפטור מקרבן ומותר ליגע בטהרות מ"מ דוקא בינו לבין עצמו ולעצמו לכן נ"ל דרבינו סבר הא דאמר רב יוסף לא אמרה וכו' לא קאי אר' יהודה כפירש"י אלא קאי ארב נחמן שאמר הלכה כר"י ובא רב יוסף לחלוק עליו וקאמר דפסק זה לא אמרו רב נחמן אלא בינו לבין עצמו ר"ל כשאמר פסק זה לא אמרו בישיבה לפני חכמים אלא בינו לבין עצמו אמרו וכיון שכן לעצמו אמרו ר"ל שאין פסק זה אלא לעצמו ולא לאחרים שאם היה אומרו בישיבה לא היו שומעין לו לכך פסק רבינו דלא כרב נחמן משום דרב יוסף פליג עליה ונראה שלזה כוון הראב"ד בהשגות שהביא מימרת רב יוסף ופי' כפירש"י שבא לשלול האי פירושא ודו"ק נ"ל: ואח"כ ד"ה ל"א מודים וכו' ובביאת מקדש וכו' קרבן הס"ד וכצ"ל: ואח"כ ד"ה אבל בטומאה וכו'. מודו ליה הס"ד ואח"כ ד"ה בטומאה ונגע וכו' כצ"ל: ד"ה ובמאי וכו' מיגו דבטומאה וכו' קרבן הג' אבל וכו' כצ"ל והד"א: תוס' ד"ה ומודים וכו' לא מודו דפטור וכו' ומשום הכי לא מודו דלא שייך וכו' דרבנן דפליגי וכו'. עמו ודחי רבינא וכו' ישנה וקאמרי וכו' בהא דאמר דר"ל לא עמדתי וכו' שר"ל לא אכלתי בטומאה אלא טבלתי תחילה אבל כשאומר לא נטמאתי כבר איתכחיש ליה דיבורא קמא וכו' קשה להא וכו' לא מחייב קרבן דכוותיה בעדים שאין פיו מכחישן וכו'. כצ"ל והד"א עיין לתוס' דפ"ק דמציעא דף ג ע"ב ד"ה מה לפיו וכו' מה שיישבו לזה: ע"ב רש"י ד"ה לחומרא כאילו אוכל קליות וכו' מתחילה ועד סוף באוכל קליות אחת אח' בכמוך וכו'. כצ"ל נ"ל: תוס' ד"ה שאם אכל וכו' א"נ לענין וכו' שם א' הוא דליכא אלא חד לאו אתרווייהו וכו' כצ"ל:

דף יג ע"א גמ' אמר רב פפא הכי קתני התירו לה וכו' אפי' עוברה וכו'. אינו מגיה הברייתא אלא מפרשה ור"ל התירו לה לעוברה לאכול פחות מכשיעור ואפי' אוכלת הרבה פעמים כך אפ"ה התירו לה מפני הסכנה כיון שאינה אוכלת בפעם אחת כשיעור כן נראה מהרמב"ם סוף פ"ח מהל' אבות הטומאה ע"ש וק"ל: שם ועוד מקום חלב מעין הוא וכו'. עיין ביאור סוגיא זו לתוס' דשבת דף קמ"ד ע"א ד"ה לא לרצון וכו' ומ"ש מהרש"א שם: רש"י ד"ה אלא אמר רבא וכו' אבל לא ניחא וכו' דהא לא איתכשר וכו' לתרוצי לה בשלא לרצון וכו' כצ"ל: ד"ה כשיעור וכו' ד"ה ספק לא ינק וכו'. אלו הלשונות שייכי לע"א: ע"ב גמ' אי הכי קשיא הא מתניתין חלב האשה מטמא וכו' מאי שלא לרצון מסתמא דאמר וכו' דתינוק קריבא לגבי וכו' כצ"ל: שם א"כ מה ת"ל יין לומר לך מה יין מוזהרין וכו' כצ"ל: תוס' ד"ה ד' חטאות וכו' וא"ת וכו'. עיין לסוגיא דפ' שליש דשבועות דף כד ע"ב שהקשה קושיא זו ומשני גמ' הרבה שינויי וע"ש בספר חדושי הלכות בתוספות ד"ה שאוכל וכו':

דף יד ע"א גמ' אקדשיה וכו' איסורא דכלה איתוסף וכו' כצ"ל: רש"י ד"ה כגון שאכל טליא וכו' לא קמיירי ואי תימא לוקיה וכו' פיגול וכוליא וכו' כזית. כצ"ל והס"ד והד"א: ע"ב גמ' דאיכא כלה לסבא וכו'. עיין בס' תוס' י"ט: שם במתניתין הבא על חמותו וכו' משום חמותו וכלתו ואחות אשתו ואשת אחיו ואשת אחי אביו ואשת איש וכו'. כצ"ל כ"ה גירסת הרע"ב ז"ל ועיין לתוי"ט ולכאורה נראה דמשכחת לה בהתירה המשל ראובן לקח רחל אחות לאה דאז נאסרה עליו לאה משום אחות אשתו וחזר ולקח יוכבד בת לאה דאז נאסרה עליו לאה נמי משום חמותו דאיסור חל על איסור בכולל ואח"כ בנו מאשה אחרת לקח לאה זו דמותר הוא דאז נעשית כלתו והשאר מבואר וכן אם חמותו משכחת לה שנשא אחות אם חמותו דמותר הוא מן הדין דאז כשבא על אם חמותו חייב עליה משום אם חמותו ואחות אשתו דאיסור כולל הוא וכן אם חמיו שנשא אחות אם חמיו דאז הוי אם חמיו ואחות אשתו ועמד בנו מאשה אחרת ונשאה דאז הוי כלתו וכן השאר ומהתימה מהרמב"ם ז"ל כפי' המשניות והרע"ב ז"ל דלא מצו לאוקומי מתניתין אלא באיסורא ע"ש וי"ל דלא בעו לאוקי סתמא דמתניתין באיסור כולל אלא באיסור בת א' או באיסור מוסיף וכה"ג כתבו התוס' ד"ה ואחות אשתו וכו' ולכך אוקמוה למתניתין באיסורא כי היכי דתיהוי אמותו ואחות אשתו באיסור בת אחת וכלתו וכו' באיסור מוסיף ודו"ק: תוס' ד"ה גיסתא וכו' וא"ת והא ממזרת וכו' איך חל איסור אשת אח על איסור ממזרת. איכא למידק אמאי לא קשה להו עדיפא מינה היאך מתקריא אשת אח והא אסורה לבוא בקהל יש לומר דכניסתא לאחי אביה קידושין תופסין בה לפי שקידושין בחייבי לאוין כמ"ש הרמב"ם ולכך מתקריא שפיר אשת אח ולכך ל"ק להו אלא היכי אתי איסור אשת אח וחל על איסור ממזרת והאי תירצו ויש לומר דמיירי דאחיו נמי ממזר וא"כ ליכא איסור ממזר דהוא עצמו כמו כן ממזר ועוי"ל איסור חמור וכו' איסור קל כצ"ל והשאר נמחק ודו"ק: ד"ה הבא על בת בתו הקשה ר' ברוך אמאי לא חשיב בהדייהו בת בנה וכו' דהויא בת בתו ובת בנה בבת א'. כצ"ל ק"ק אי כוה תני הכי לא הוה שייך בה איסור אחות אשתו וא"כ מאי אולמיה האי מהאי דליחשיב בת בנה ולא ליחשיב אחות אשתו וי"ל דר' ברוך לא הוה גריס במתניתין ואחות אשתו כמ"ש התוס' לקמן בשם ר"י וק"ל: ד"ה ואחות אשתו ואו' כר"י דלא גרסי' ליה דא"כ ז' הוי וכו' ונשאה יעקב וא"כ וכו' וא"ת מ"מ וכו' וכגון שיעקב נשא בת איש ואותו האיש נשא דינה בת יעקב וילדה וכו' וי"ל וכו' שום איסור עד שנולדה בת דינה וכו' כצ"ל: ד"ה אשת אחיו וכו' היאך נשאת לזקן והא לא תפסי וכו' היינו מעריריות אבל וכו' כצ"ל:

דף טו ע"א רש"י ד"ה ואח"כ שמש וכו' דאשונה אותו ואת בנו שלישית ובנו שניה ואותו שלישית והילכך וכו' כצ"ל: ע"ב גמ' זב וטמא מת וכו' אע"פ שסותמין מגד העליון וכו' שאין נחשבין אלא נחתי מילתא מכולו יצאו מכולו הרי אלו מכשירין ועסורין אמר רב יוסף וכו'. כצ"ל וכ"ה בתוספתא: שם ועוד שאלו וכו'

אלא

אלא באוכל מותר מה' זבחים בהעלם וכו' אמר לו לא אם אמרת וכו' כנ"ל : שם מאי קשיא ליה לר"ש וכו' אלא כך שאלו האוכל נותר וכו' אמר רבי יהושע שמעתי וכו' ורואה אני שהדברים [illegible] אמר לו רבי עקיבא אם הלכה וכו' כנ"ל ומתיבת אמר ר"ש וכו' עד [illegible] הודע שלכן מביא אשם תלוי על כל א' וא' מה' זבחים בהעלם א' חייב על כל א' וא' ר' יוסי וכו' כגנו של דבר וכו' חלוקין באשמות אבל אכל חמם וכו' כנ"ל :

דף טז ע"ב תוס' ד"ה ותניא וכו' שפטור מכלום כנ"ל והס"ד · ואח"כ ד"ה ר"ג כת"ק במאי דקאמר דרשויות אינן מחלקות שהרי בשיטתים לא מצינו למימר דהא ת"ק וכו' פטור כנ"ל והס"ד ושייך לדף שאחר זה :

דף יז ע"א תוס' ד"ה אמר לו הבא על הבהמה וכו' וה"ה דמצי למימר נדה יוכיח שהרי ר"א מחייב על כל א' וא' אלא שלא שמע מרבותיו רק בהמה לכך נקט ליה כנ"ל וקשה איך יכול לומר נדה יוכיח והא עליה הוא דן והיכי מוכח ליה מינה לכן נראה לי שכן צ"ל במקום נדה יוכיח ערוה יוכיח ודו"ק נ"ל :

דף יח ע"א תוס' ד"ה באנו למחלוקת וכו' ואע"ג דאשכחנא דר"א וכו' יש אם למסורת וכו' א"כ ליפני אכלה תובה דמצות וכו' מ"מ ע"כ אתי הכא מהאי טעמא וכו' · כנ"ל ר"ל דק"ל דאכתי קושייתנו במקומה עומדת דדילמא הא דאמר דבתחילה א' מחייב ר"א אשם תלוי הוה משום דאשכחנא ליה גבי בבגדו בה אית ליה אם למסורת ולא מהסיא דמתנדב וא"כ מאי פריך מאי איריא אכלה אפי' לא אכלה נמי ליפני ליה אכלה מייתי בתורת חובה משום דמצות כתיב לא אכלה לא מייתי אלא בתורת נדבה ותירצו דע"כ הא דאמרינן דבתחילה א' מחייב ר"א לא אייתי מהאי טעמא משום דאשכחנא דאית ליה אם למסורת דא"כ מ"ש דלא מייתי אלא ר"א דמחייב בתחילה ה"ל לאיתויי כמה תנאי דמעינן להו דאית להו אם למסורת ועוד אי מהאי טעמא יליף לה מנא ליה הא דילמא אע"ג דבעלמא סבר ר"א אם למסורת הכא ס"ל אם למקרא אי מטעמא דר' זירא דבעינן אפשר לברר אי מטעמא דרב נחמן דבעינן איקבע איסורא אלא מוכרח לומר דלאו מהאי טעמא שמיע ליה אלא מהא דתנן מתנדב וכו' ולכך פריך הש"ס שפיר וק"ל והוצרכתי להאריך בזה משום שראיתי להתוי"ט שכתב שדבריהם אינם מובנים ובס' ברה"ז נדחק בפי' דבריהם עיין עליהם לכך כתבתי שדבריהם ברורים למבין : ע"ב גמ' איכא דאמרי א"ל וכו' א"ל תרדא תנן מי שבא וכו' כנ"ל והוא מתניתין לקמן בפרק בתרא : שם מיתיבי וכו' אכל ושתה וכו' א"א דלא טוה שהות ביום דמתיידע ליה וכפר ליה וכו' כנ"ל : רש"י ד"ה בשני וכו' ובכניסות וכו' · שייך לקמן בד"ה שכח שהלך בראשון בכניסתו בשני וכו' ואע"ג דטומאה וכו' כנ"ל :

דף יט ע"א גמ' אמר רבי יהודה אפי' נתכוין וכו' כנ"ל : ע"ב תוס' ד"ה הכא במאי עסקינן שאבד מלקט וכו' מעולם לאותו מחובר האחר כנ"ל :

דף כ ע"א גמ' רבא אמר וכו' והתניא היו לפניו ב' נרות דולקות או כבויות ונתכוין לכבות וכו' והדליק את זו פטור להדליק ולכבות וכו' כנ"ל כך גורס רש"י אבל הרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' שבת גרים חייב כמ"ש בגירסתנו וע"ש מה שהשיגו הראב"ד ז"ל ועי' להל"מ מה שיישב זכ"ל דרבינו מפרש שיטה אחרת הא דאמר רבא ליקדם א"ב לא אתא לשנויי מתני' אליבא דשמואל כפירש"י אלא אתא לשנויי מתני' אליבא דידיה דסבר מתעסק להתירא דוקא הוא דפטור אבל מתעסק לאיסורא חייב כפרש"י לעיל דרבא פליג אדשמואל ולכך מפרש מתני' דליקדם א"ב ר"ל בהא פליגי ר"ש ור"י דר"ש סבר לא נחלקו ר"א ור' יהושע על דבר שהוא משם א' ר"ל כגון שנתכוין ללקט תאנה זו וליקט תאנה אחרת שהוא חייב כיון שנתכוין לאיסורא במין א' אלא על מה נחלקו על דבר שהוא משום ב' שמות כגון שנתכוין ללקט תאנים וליקט ענבים שר"א מחייב ור"י פוטר ודוקא שלא נתכוין ללקט שניהם אבל אם נתכוין ללקט שניהם אלא שנהפך לו שהקדים המאוחר אפי' ר"י מחייב אע"ג שהם ב' מינין כיון שנתכוין לשניהם דלא איכפת לן במקדים המאוחר ור' יהודה סבר דפליגי אפי' נתכוין ללקט תאנים ר"ל דנתכוין ללקט שניהם אלא דנתכוין ללקט תאנה ונהפך לו וליקט ענבים תחלה פליגי דר' יהושע פוטר נמי בזה כיון דב' מינים נינהו ולא נעשית כוונתו בסדר הלקיטה אבל אם היו מין א' אפי' לא נתכוין אלא לזה וליקט אחרת כ"ע מודו דחייב דמתעסק לאיסורא במין א' חייב והשתא הא דקתני שחורות ולבנות היינו כדס"ד מעיקרא בהם ב' מינים ואע"ג דלפ"ז בנתכוין ללקט תאנים וליקט ענבים לכ"ע לסברת ר' יהושע פטור אע"ג דנתכוין לאיסורא ורבא אית ליה דוקא נתכוין להיתירא הייט משום דרבא איירי במין א' לכך בעי שנתכוין להתירא והשתא מייתי רבא סייעתא לפירושו דמתעסק במין א' אפי' ר' יהושע מחייב ובהקדים המאוחר בב' מינים פטור דקתני היו לפניו ב' נרות דולקות וכו' לכבות את זו וכו' חייב להדליק ולכבות וכו' בכבימה א' חייב טעמא דהוי בכבימה א' אע"ג דלא הקדים מ"מ לא איתר ולכך חייב הא אם היו בב' נשימות דהקדים המאוחר פטור מאן שמעת ליה דהקדים המאוחר פוטר ר' יהושע ואפ"ה קתני מתעסק במין א' חייב והא דהכריחו רבינו לפרש כן לאו משום דהוה גרים חייב דאי משום הא איכא לפרושי כדפירש הראב"ד בהשגות אלא משום דק"ל לדעת רבא דסבר מתעסק דאיסורא במין א' חייב היכי מיישב מתניתין אי בהכי אוקמתי א"כ מתעסק פטור לכך פי' שיטה זו דרבא אתא ליישב מתניתין אליביה דלכ"ע מתעסק לאיסורא במין א' חייב ודו"ק : ע"ב גמ' ת"ר כל דם וכו' אפי' דם מהלכי ב' דם שרצים דם ביצים וכו' אף כל שיש בהן טומאה קלה הוציא דם מהלכי ב' שאין בהן טומאה קלה הוציא דם שרצים וכו' כנ"ל : רש"י ד"ה טומאה חמורה כשהיא נבלה מטמא אדם לטמא בגדים בכזית נבלת עוף בבית הבליעה ובהמה במגע ובמשא כנ"ל : ד"ה לאיתויי כוי וכו' שייך לדף שאחר זה קודם דבור המתחיל אילטריך קרא וכו' :

דף כא ע"ב תוס' ד"ה כי קתני בדם דיליה ל"ג וכו' וא"ת וכו' וי"ל דאיכא לאוקומי בלב עוף אבל ברייתא ליכא לאוקומי בעוף שהרי קתני וכו'. כנ"ל ר"ל דממתניתין ל"ק דאיכא לאוקומי בלב עוף דהא דקתני אין חייבין עליו ר"ל לא כרת ולא מלקות אבל ברייתא ליכא לאוקומי בלב עוף שהרי קתני הרי אלו בלא תעשה משמע דאיכא מלקות ואי בלב עוף איירי ליכא מלקות דהא לית ביה כזית וק"ל ולעד"נ דממתניתין לא פריך משום דידע לאפלוגי בין דם דיליה לדם דאתי ליה מעלמא אבל מברייתא פריך ליה דסבר דליכא לאוקמיה בדם דיליה דא"כ היינו דם האיברים וכבר קתני ליה משא"כ במתניתין דלא קתני דם האיברים ודו"ק :

דף כב ע"א גמ' הוציא את החלב וכו' ת"ל וכו' ואין דם מהלכי שתים וכו' כנ"ל ועיין לתוס' בכתובות בפ' אע"פ דף ס' ועיין בספר קרבן אהרן פ' שמיני דף ס"ד : שם מיתיבי איזהו דם הנפש כל זמן וכו' כנ"ל : תוס' ד"ה דם חלים וכו' מקודש לכן מכשיר וכו' פרט לדם קילות שהוא קודם שנעשית חלל וקשה וכו'. כנ"ל וע"ש ברש"י ותוס': בא"ד ומשמע לפי הסוגיא דשמעתא וכו' אין דינן שוה דגבי וכו' וגבי בהמה וכו' אינו מכשיר וכו' אבל הרמב"ם ז"ל בפי"ב מהל' טומאת אוכלין דין ג' כתב גבי בהמה נמי אינו מכשיר אלא דם השותת אבל לא דם הקילות ועיין בס' ברה"ז : ד"ה קבל דמו וכו' שאחר קילות הוא סוף דיבור : ואח"כ מה"ד חייב ב' חטאות אם אכל בב' העלמות כנ"ל אבל הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהל' שגגות דין ג' נראה דמפרש בהעלם א' ועיין להל"מ מה שיישב : ע"ב גמ' היינו טעמא דרבנן דפטרי דגמרי מצות מצות מחטאת וכו'. עיין לתוס' דפ' איזהו מקומן ועיין בספר קרבן אהרן פ' ויקרא דף קלב ע"ב : שם אלא היינו טעמא דר"ע דאמר קרא ואם נפש וכו' וילמד עליון מתחתון ורבנן נמי הכתיב ונפש לימא בהא קמיפלגי דמר סבר היקשא עדיף ומר סבר גזירה שוה עדיף לא דכו"ע היקשא עדיף ואמרי לך רבנן תחתון הוא דגמר מעליון לאשם בכסף שקלים ור"ע אשם בכסף שקלים מנא ליה נפקא ליה וכו'. כנ"ל כנראה מהגליון ומפירש"י וכ"ה הסוגיא בפ' איזהו מקומן דף מ"ח : שם תני אם בספיקו עומד לעולם יהיה אשם תלוי וכו'. כנ"ל הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות פי' שאין אלו דברי המשנה אלא הם דברי ר' טרפון ע"ש וכן פי' בס' קרבן אהרן ונראה מה שהכריחם לפרש כן הוא משום דתני אם בספיקו עומד וכו' בוי"ו ולא תני אם בספיקו ביו"ד אם הם דברי המשנה אבל מפרש"י פרק כלל גדול דף עא ע"ב נראה דמפרש דהם דברי המשנה ע"ש : שם מתניתין האשה שהביאה חטאת העוף ספק אם עד וכו'. כנ"ל ולא הוי חולין בעזרה דכיון דאין למזבח אלא דמה לא חשיבה אכילה כפרש"י בשלהי פ"ק גבי מתניתין יש מביאין קרבן ונאכל וכו' :

דף כג ע"א גמ' אתיכת חלב ואתיכת חולין וכו' וזה מביא אשם תלוי ר"ש אומר וכו' אתיכת חלב ואתיכת חלב נותר וכו' אכל את השניה מביא שלש חטאות אבל א' וכו' ר' יוסי אומר וכו' שהיא באה על חטא אין שנים וכו' כנ"ל : שם אמר ליה הסיא בגסה ואיבעית אימא הא והא בדקה ול"ק הסיא בימות הגשמים וכו'. כנ"ל נ"ל ודו"ק : רש"י ד"ה חטאת ואשם וכו' ואלקך בחטאת מחול וכו' כנ"ל : ד"ה ר"ע אומר אף אשם תלוי עם החטאת וכו' . כנ"ל : ד"ה וניתני אשם וכו' בהדי שלש חטאות. כנ"ל נ"ל: ד"ה בגסה וכו' שאכל הרבה ונותר איסור וכו'. כנ"ל נ"ל : תוס' ד"ה ומי אית ליה וכו' ה"ס גבי נותר דאיהו תמור וכו' וי"ל דהכא לא הביא ההיא דהתם משום דהכא איסור וכו' כנ"ל : ע"ב גמ' דתניא אשר לא' וכו' דהא ר' וכו' על איסור וה"מ וכו' איסור מעילה קל הוא מיתה ואיסור חלב איסור וכו' כנ"ל : שם תנא בין שנודע לו שחטא בין שנודע לו שלא וכו' להודיעך כחו דר"מ דאע"ג דידע שחטא כיון דלא צריך ליה לא אקדשיה וכנודע לו שלא חטא להודיעך כחן דרבנן דאע"ג דידע שלא חטא כיון דנעידנא וכו'. כנ"ל נ"ל : רש"י ד"ה שלבו וכו' מספק החטא הס"ד . ואח"כ ד"ה שחטא ומייתי חטאת וכו' דחטאת הוה ליה לאיתויי וכו' וקביעות דיבור זה קאי הא דאמרן להודיעך כחו דר"מ דאע"ג דידע שחטא וכו' ודו"ק ואין צורך להגהת ס' ברה"ז ע"ש : תוס' ד"ה אשר לא' וכו' למידרש הניתר לטהורים וכו' ר"ל לאפוקי אם אכל בשר קדשים בטומאת הגוף קודם זריקה דהא אינו חייב עליו דאכתי לא ניתר לטהורים וק"ל :

דף כד ע"א תוס' ד"ה אם עד שלא נסקל וכו' דינו שיסקל וי"ל וכו' בהנאה אמאי נא צייה וכו'. כן צריך להיות והד"א : ד"ה דאמרו לו וכו' דמשמע דאפקריה לא משום וכו' בהנאה אלא ה"פ וכה וכו' ונרבע דמחיים מיתסר ועוד וכו' כנ"ל : ע"ב גמרא מאי לאו וכו' והדרא למרה לא דבריו קיימין ולא קני ליה ולמרה נמי לא הדרה אלא כל המחזיק וכו'. כנ"ל הקשה לי החכם השלם מוהר"ר שמואל נוייד נר"ו השתא לפ"ז מ"ש רישא דלא אמר כלום מסיפא דדבריו קיימין דהשתא ליכא למימר משום דרישא להבא משמע וסיפא לשעבר משמע דתילוק זה לא יכוין אלא אי אמרינן דבריו קיימין והדרא למרה דהשתא יש לחלק בין להבא לשעבר דלהבא בכבר קבל המתנה לא אמר כלום דמשום דהוי חזרה אבל לשעבר דמשמע דמודה דשלא לשם מתנה קיבלה דבריו קיימין משום דהודאת בעל דין וכו' אבל השתא דאמרינן דבריו קיימין דהוי הפקר וכל המחזיק בה זכה מה לי להבא מה לי לשעבר ובשלמא לגירסת ספרים שלפנינו דגרסינן איפכא ברישא דבריו קיימין ובסיפא לא אמר כלום אפשר לחלק דרישא דלהבא משמע דבריו קיימין משום דלא הפקירה אלא עד שזכה בה ולכך הפקירו הוי הפקר אבל סיפא דלשעבר משמע דבשעת קבלה הפקירה לא אמר כלום משום דאכתי לא זכה בה ולכך אין יכולת בידו להפקירה . אבל לרש"י דגרים איפכא קשיא מ"ש ואדרבה כ"ש הוא ואפשר לומר בדוחק דהשתא לסברת המתרץ לא הוי טעמא דתילוקא משום דלהבא ולשעבר אלא הוי טעמא משום דליפני דסיפא משמע ליה ליפנא דהפקר ולישנא דרישא לא משמע ליה ליפנא דהפקר ואל יקשה לפ"ז דאי אפפי אינו ליפנא דהפקרא ר"ל דקאמר דהוי ליפנא דהפקר הא כבר יישבם רש"י ז"ל דיש לחלק בין מטלטלי דכבר אתו לידו למקרקעי דלא אתו לידו אבל אכתי קשה מה שהקשה בספר חדושי הלכות פ' השולח דף לב ע"ב וז"ל נ"ע דא"כ אמאי לא משני נמי הכא הכי בשמעתין הא דבטילה היא דבריו קיימין היינו דלא הדרא למרה והוי הפקר ולא תיקשי מידי אבטל הוא דהכא לענין גט וכו' עכ"ל ע"ש לכן נ"ל דלרש"י אף לסברת המתרץ אכתי צריכין לטעמא דלהבא ולשעבר משום דרב ששת איירי במקרקעי דאכתי לא אתו לידו כפרש"י ולכך אי אמר ליפנא דלהבא לא הוי הפקר משום דהשתא אין המקרקעי אצלו כדי להפקירם אבל אי אמר ליפנא דלשעבר משמע דה"ק דמודה דבשעת קבלה לא קיבלה לזכות עצמו אלא לזכות אחרים להפקירם להם והודאת ב"ד וכו' וכאילו אחרים הם שקיבלו' ולכך כל המחזיק בה זכה בה ולכך פריך שפיר פ' השולח דבטל לשעבר משמע דהא בהא תליא דלא הוי הפקר עד שיאמר לשון עבר והשתא ניחא נמי קושיא קמייתא ודו"ק : תוס' ד"ה קסבר וכו' ליקרב וקשה דבפרק וכו' אבל הכא וכו' אין כלי שרת מקדשים חולין כנ"ל :

דף כה ע"א גמ' אמר ר' ינאי גבול וכו' אוסרה אמר רב המנונא מנא אמינא לה דתנן השוחט פרת חטאת וכו' בשלמא לדידי דאמינא מחיים בהא פליגי וכו' אלא אי אמרת לאחר עריפה אמאי פטר ר"ש ראויה היא וכו'. כנ"ל ק"ק אמאי לא משני עגלה ערופה אינה משנה כדמשני בפ' אותו ואת בנו דף פב וכ"ש למ"ש התוס' התם דכך היתה קבלה בידם ואם כן אמאי איפתיק וי"ל דאה"נ דהוה מצי לשנויי ליה הכי אלא דבעא לאשכוחי שינויא בלי שיצטרך לשבושי מתניתין וה"ה דהוה מצי לשנויי תנאי כדמשני רב המנונא אלא דבעא לאוקמי מתניתין כולהו כוותיה וק"ל: רש"י ד"ה וכ"ת וכו' לאכול ומשום דשחיטה וכו' כנ"ל: ד"ה אינו כן באשם תלוי וכו' רבנן דעגלה עד וכו'. בעדר כנ"ל והס"ד : ד"ה עד שתיכנס וכו' שמא חטא שום עון וכו' כנ"ל : ע"ב גמ' ת"ר ה' אשמות וכו' אין מכפר מאי קאמר אמר וכו'. כנ"ל נ"ל ונמחק כפרה גמורה דהי גרסי לה מאי קא בעי מאי קאמר הא פשו' הוא ועוד לא מתיישב לפי' רבי' ודו"ק : שם א"ל רב דימי ממאי דהני פשעים וכו'. עיין בס' באר שבע : רש"י ד"ה דלא בא לכפר וכו' אבל נודע לו שחטא שנכנס וכו' כנ"ל :

דף כו ע"א גמ' אלא מעתה ספק סוטה וכו'. עיין בס' באר שבע ובס' ברה"ז : רש"י ד"ה על יוצאי מצרים וכו' תלא ביניהן הס"ד ואח"כ ד"ה דכתיב קרא או הודע גבי יחיד ונשיא וצבור וכו' כנ"ל : ע"ב גמרא מאי מעילתו וכו' מייתי ליה אלא מעילתו מאי דאיתהני מהקדש מב' סלעים וכו' כן צריך להיות : רש"י ד"ה אם משנמלקה נודע לה שילדה . כנ"ל דהשתא קא מפרש לפי קא סלקא דעתין וק"ל : ד"ה לקח בהו שני אילים לחולין וכו' אם היה של אחד יפה ב' סלעים יקרב לאשמו הא' וכו' כנ"ל : ד"ה אלא מאי למעילה דרישא וכו' שהפרישו לאשמו ולקח בהן וכו' דקתני במתניתין והיפה וכו' והיינו למעילתו דקתני מתניתין. כנ"ל אבל הרע"ב ז"ל פי' וז"ל היפה ב' סלעים יקרב לאשמו לשם אותו אשם שהפרים עליו המעות והשני למעילתו מפרש בגמ' לא שיקריב אותו לאשם אלא שיתנו לגזבר בשביל שני סלעים שהוציא לחולין שנתחייב בהן ובתומשן שהן בין הקרן והחומש עשרה זוזים ויביא אשם בשני סלעים מביתו לקרבן מעילה עכ"ל . הן אמת שפירושו מתיישב בגמ' שפיר יותר מפרש"י כאשר יראה המעיין אבל הוא תמוה מאד דלמה ישלם לגזבר עשרה זוזים בשביל הקרן והחומש והא כבר פרע הקרן במה שהקריב אותו היפה בשני סלעים לשם אותו אשם שהפרים עליו המעות ואם כן לא נשאר עליו לשלם אלא החומש דהיינו שני זוזים ולמה ישלם עשרה מלבד אשם מעילה וצ"ע :

דף כז ע"א גמ' רישא דהוה ליה איל דזבן קרן וכו' סיפא דלא הוי איל דזבן קרן וכו' אם תמצי לומר אדם מתכפר וכו' אבל הדין וכו' דאפרשי מתכפר דאי בעי וכו' מאי לאו דזבן בארבעה וכו' עסיקינן דאזיל רועה גבי וכו' רישא דזבן בארבעה ואשכחיה וכו' סיפא דזבן איל בארבעה ואשכחיה בתלתא ושוה תמניא וכו'. כנ"ל : ע"ב גמ' המפריש וכו' לא יביאנה בנו אחריו ולא יביאנה מחטא וכו' מנא הני מילי וכו' יכול לא יצא אבל יוצא וכו' או מן התמורה על התמורה ת"ל קרבנו בקרבנו הוא יוצא ואינו יוצא בקרבן אביו יכול לא יצא בקרבן אביו בבהמה שהפרים אביו אפי' מן הקלה על הקלה או מן התמורה וכו' אבל יוצא במעות שהפרים אביו וכו' שהרי אדם מגלח וכו' מפורשין ת"ל וכו' יכול לא יצא אפי' במעות שהפרים הביו אפי' מן הקלה וכו' ת"ל וכו' יכול לא יצא וכו' שכן אם הפרים בהמה וכו' והביאה על החלב שהרי לא מעל ולא כיפר אבל יוצא במעות שהפרים לעצמו אפי' מן הקלה וכו' או מן התמורה על הקלה שכן אם הפרים וכו' על החלב שהרי מעל וכיפר ת"ל וכו'. כנ"ל והשאר נמחק וכ"ה בפ"ד דנזיר ובת"כ ועיין לתוס' דנזיר ועיין בס' קרבן אהרן ובס' ב"ש ועיין בס' לח"מ רים פ"ג מהל' שגגות : שם מביאין מהקדש כשבה וכו' העשיר יביא כשבה ושעירה הפרים כשבה או שעירה ונסתאבו אם רצה יביא בדמיהן עוף הפרים עוף ונסתאב לא יביא בדמיו עשירית האיפה שאין לעוף פדיון. כנ"ל ואח"כ נרסם גמרא מנא הני מילי וכו' והא דקתני הפרים עוף ונסתאב וכו' ר"ל כגון שנסמית עינו או יבש גפו דשאר מומין אין פוסלין בעוף וק"ל : שם לכן נאמר מחטאתו על חטאתו ואיצטריך וכו'. סוגיא זו מעורבבת ומגומגמת כאשר יראה המעיין לכן נראה לע"ד להגיה וכנ"ל לכן נאמר מחטאתו על חטאתו דה"ק קרא מחטאתו מהקדש כשבה או שעירה כי מיעטי מאילין מעות נתלינון על עוף ואיצטריך למיכתב מחטאתו גבי כשבה או שעירה ואיצטריך למיכתב גבי עוף אי לא כתיב קרא מחטאתו גבי עוף הוה אמינא כי מיעטי דנייתי עוף דכשבה ועוף תרווייהו מיני דמים נינהו אבל עשירית האיפה דלאו מיני דמים הוא כי מפרים מעות לקינו ומיעטי לא מייתי עשירית האיפה אלא מייתי עשירית האיפה מן ביתיה והלין מעות דאפרים יפלו לנדבה אהכי הדר כתיב קרא מחטאתו גבי עוף למימרא דמהקדש דעוף נמי מייתי עשירית האיפה וה"ק קרא על חטאתו כי מפרים לעשירית האיפה ואדמייתי העשיר מוסיף עלייהו ונייתי עוף העשיר טובא מוסיף עלייהו ונייתי כשבה או שעירה ומאי טעמא כתיב על חטאתו גבי עשירית האיפה דאי כתיב על חטאתו גבי עוף הוה אמינא כי מפרים מעות עוף הוא דמוסיף עליהון וכו' אבל הפרים מעות לעשירית האיפה והעשיר אימא אי לא העשיר טובא נייתי עוף. וכו' הככי קרא כתיב בעשירות ודלות וכו'. כנ"ל נ"ל ואיכא למידק אמאי איצטריך מחטאתו גבי כשבה נילף מחטאתו דכתיב גבי עוף דהשתא מעוף לעשירית האיפה דלא דמי ליה מייתי מכשבה לעוף דדמי ליה כל שכן וי"ל דאין הכי נמי דלא איצטריך קרא לומר דמצי מייתי מחשבה לעוף כי איצטריך קרא הוא כגון דאפרים כשבה בעשירותו ולא הספיק להקריבו עד דירד לדלי דלות דהוה אמינא דאע"ג דמעוף מייתי עשירית האיפה היינו משום דליכא בינייהו ירידה כ"כ מכשבה לעשירית האיפה דאיכא בינייהו טובא הוה אמינא דלא מייתי קמ"ל ואע"ג דאם היה בדלי דלות והפרים עשירית האיפה ולא הספיק להקריבה עד שהעשיר ילפינן מעל חטאתו דמייתי כשבה התם משום דהוה לעילויא אבל הכא דהוה לגריעותא הו"א דמעלין בקדש ואין מורידין קמ"ל וק"ל : רש"י ד"ה לא יביאנה בנו אחריו על חטאו וא"ל לומר וכו' כנ"ל : ד"ה הרי זה מעל וכו' לדבר אחר הס"ד . ואח"כ ד"ה כיון דלא מצי וכו' דהקדש שאינו בעל מום לא יצא וכו' כנ"ל : ד"ה מביאין מהקדש כשבה שעירה וכו' לקנות כשבה לחטאתו וכו' כנ"ל : ד"ה הפרים כשבה וכו' ואח"כ ד"ה העשיר וכו' ונמחק תיבת גמ' ואח"כ ד"ה ונסתאבו וכו' ואח"כ ד"ה שאין לעוף וכו' ואח"כ נרסם תיבת גמרא :

דף כח ע"א גמ' מיתיבי מטמא מקדש עני שהפרים מעות לקינו והעשיר ואח"כ אמר אלו לחטאתו ואלו לעולתו וכו' ואין מוסיף ומביא חטאת מדמי עולתו וכו' משעת עניותו הכי נמי וכבר אמר משעת הפרשתו ור' תנא וכו' דאמר יצא מאי איכא למימר תני ואח"כ לקח מיתיבי מצורע וכו' כנ"ל ועיין בפ' טרף בקלפי דף מ"א : שם ת"ל ובן יונה או תור וכו' כנ"ל : שם אמרו עליו על בן נדבאי שהיה אוכל ד' סאה גוזלות וכו' אבל בשלהי פרק מקום שנהגו גרסינן שהיה אוכל שלש מאות עגלים ושותה שלש מאות גרבי יין ואוכל ארבעים סאה גוזלות בקינוח סעודה וכו' וזה דבר תימה אלא שרש"י פי' פס שהיה מגדל בביתו כהנים הרבה ור"ל שעמו היו אוכלים דברים הללו בקינוח סעודה : רש"י ד"ה ואמר וכו' והא הכא דלאחר שהפרים המעות לא לקיחה וכו' כנ"ל : ד"ה אלא מאי אית לך למימר וכו' קודם שהעשיר וכו' והך מתניתא משבשתא היא דקתני והעשיר וכו' כנ"ל והד"א : ד"ה הכי גרסינן ת"ל אם כבש וכו' כאן הקדים עז לכבש וכו' כנ"ל : ע"ב גמ' אפי' מקרא נמי לא קרא דכתיב אם כבש אם עז מפרש"י נראה דלא גרסינן אם עז שפירש אם כבש היינו קרא דמתניתין וכו' אבל בשלהי פ' מקום שנהגו גרסינן אפי' מקרא נמי לא קרא דכתיב אם כבש אם עז אי בעי כבש לייתיה אי בעי עז לייתיה ופרש"י אם כבש אם עז גבי שלמים מדלא הרמה לך הכתוב רמז מוכחר בזה מזה שמע מינה שניהן שוין עכ"ל : סליק

שדה צופים מפתח כולל כל מאמרי הש"ס ממסכת כריתות המפוזרים בלשון רבינו הרא"ש ז"ל שלא במקומן
מאת הרב הגאון וכו' מו"ה בצלאל רנשבורג זצ"ל

דף ד ע"ב ואמר רבא תמשה לאוין באמוריים בדם למה. הרא"ש בחולין פ"ח סי' ל"ו :

דף י ע"א ולרבא דאמר מהוסר כפורים דזב כזב דמי. הרא"ש בנדה פ"ג סי' י"א :

דף יא ע"ב א"ל לא הכי קתני עשו גומר שלא כדרכה בשפחה חרופה וכו'. הרא"ש ביבמות פ"ו סי' ד' : שם עד אומר אכל והוא אומר לא אכלתי פטור. הרא"ש במו"ק פ"ג סי' ל"ב :

דף יג ע"א סתירו לה לעוברה לאכול פתות מכשיעור מפני הסכנה . הרא"ש ביומא פ"ח סימן י"ג :

דף כא ע"א הוציא דם ביצים שאין מין בשר. הרא"ש בחולין פ"ג סי' ס"ג : ע"ב אלא מאי כולו סיתר דלא בעי שחיטה. הרא"ש בחולין פ"ג סי' ס"ו : שם א"ר דם דגים שכינסו אסור. הרא"ש בחולין פ"ח סי' כ"ס ·

דף כב ע"א א"ר ז א"ר ל"ש אלא בלב עוף הואיל ואין בו כזית. הרא"ש בחולין פ"ח סי' כ"ס :

דף כד ע"א הנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי אפשי בה. הרא"ש בב"ק פ"י סי' כ"א ובב"ב פ"ח סי' נ"א : שם מקבל מתנה שאמר לאחר שבאת מתנה לידו מתנה זו תיבטל מבוטלת. הרא"ש בגיטין פ"ד סי' ג' : סליק

מים חיים לרבינו חזקיה די סילוא בעהמ"ס פרי חדש.

דף כ ע"ב תוס' ד"ה אבל שחיטה וכו' ומ"מ טוכל לפרש וכו'. לכאורה יראה לפרש כונתם דלאו ליתב דוקא אליבא דמ"ד אין שחיטה לעוף מן התורה אלא שמ"ש אח"כ אבל גבי טומאה חמורה וכו' משמע שמונתם נמי ליישב קושית א"כ עוף טמא ובהמה טמאה שאין להם היתר לאחר שחיטה מנ"ל וכו' שהקשו לעיל ודברי תוס' הם משום דקי"ל כחכמים בס"פ ג"ה דאמרו אינו נוהג אלא בטהורים וא"כ גם בעוף טמא צ"ל מין עוף כמו שפירשו גבי טומאה חמורה ודו"ק : ד"ה דם ביצים וכו' וק' דבגמ' וכו' ל"ק דדם ביצים דברייתא ר"ל ביצים פרגגולת ודם ביצים דמתני' ר"ל ביצי זכר דהו"ל דם האיברים דומיא דדם הטחול ודם הלב והכי מפרש לה הרמב"ם בפ"ו מהל' מ"א דין א' יעו"ש :

סליק

הגהות וחדושים על מסכת כריתות

מאת הגאון המובהק נודע ביהודה כו' מרנא יעקב עמדין זצ"ל בהגאון האמתי כו' רשכבה"ג מו"ה צבי אשכנזי זצ"ל.

דף ב ע"א מתני' חייבין על זדון כרת ועל שגגתן חטאת כנ"ל : **ע"ב** גמ' א"ר יונה ואיתימא וכו' אף כל חייבין „עליהן" כפני „עצמן" כנ"ל :

דף ג ע"א גמ' והסך בשמן המשחה נ"ל דתניא. נ"ל דתני : שם דקא בעי למתני פיטומין בהדי הדדי ניתנינהו איפכא המפטם כנ"ל : שם דמתד קרא נפק ליה „ואת" זכר כנ"ל : שם ר' „אלעזר" מתמיה דרב כנ"ל : שם תנא שלשים ושלש חטאות מאן „דעבדינהו" בשוגג כנ"ל: רש"י ד"ה וחייבין עליהן כפני „עצמם" כנ"ל : ד"ה תנא מאי וכו' לשלשים וארבע . נ"ב דפסח ומילה לא קחשיב . שאין בהן קרבן : **ע"ב** גמ' והאיכא בת אחתו וכו' ובת בנה דכתיבן ולא כנ"ל : שם מיתנא יתהון ביניהון דשני . נ"ל דגשני : שם א"ל „הא" פלוגתא דר"י כנ"ל : שם דר"י ור"ל דתני . נ"ל דתנן : שם נהי דר"ע לא בעי וכו' מעשה זוטא . נ"ב דבור ועקימת שפתים : שם הקשת זרועותיו הוי מעשה זוטא . נ"ב תיבת זו בכאן ט"ס הוא וי"ל בדוחק וק"ל : שם (בסוף העמוד) והלא תובר חבר דבלאו הדין . נ"ל הי דין : רש"י ד"ה אוב וידעוני וכו' דכתיב לא ימצא בך וגו' ושואל . נ"ב עי' מ"ש בס"ד בפ' ד"מ :

דף ד ע"א גמ' ינאו עדים זוממין שאין „בהן" מעשה כנ"ל : שם להכי כתב רחמנא וכו' למימרא דהני „הוא" דאסור כנ"ל : **ע"ב** גמ' קדשים הוא דתמירי דאסור „הלבן" כנ"ל : שם ואלא לרבנן הקישא למאי אתא מיבעי ליה. נ"ל לסו : שם אמר רבא שלש כריתות האמורות בדם „למה" כנ"ל : שם ואמר רבא ה' לאוין כו' למה אחד כנ"ל וכן בסמוך : שם (בסוף הדף) אימא לא אמטול הכי כנ"ל : רש"י ד"ה אלא לעולם רבנן וכו' סד"א „בטליה" אגב וכו' ואי הדר „אכליה" כנ"ל :

דף ה ע"א רש"י ד"ה ולא למדו הכתוב וכו' דהא בתר „קרא" כנ"ל : **ע"ב** גמ' דבר אחר שלום „שלמה" מלכות כנ"ל : שם „שקריה ופרמיה" וארגז כנ"ל : שם אמר רב „מגשם" כמין וכו' ותני „אחריתא" כנ"ל : שם והורדתם אותו „על" גיחון כנ"ל : שם אי „משיך" שתא כנ"ל : שם ומאן דבעי נעביד עסקא וכו' מגלא עסקיה כנ"ל : שם האי מאן דבעי מיפק באורחא כנ"ל : רש"י ד"ה זה לי וכו' י"ב לוגין „קיימי" לעתיד כנ"ל : ד"ה כמין כי וכו' „ומצרפן" כנ"ל :

דף ו ע"א גמ' היסר אחד מכל וכו' רשב"ג אומר כנ"ל : שם המקדיש נכסיו והיו „בהן" דברים כנ"ל : שם „דתנן" מותר הקטרת וכו' היו מפרישין „ממנו" שכר וכו' ומחללין „אותו" על וכו' ונותנין „אותו" ומוזרין ולוקחין „אותו" מתרומה וכו' וכנ"ל בסמוך : שם מתקיף לה ר"י מותרות „תנן" מוזרין ולוקחין „אותם" כנ"ל : **ע"ב** גמ' דאמר רבא קטורת שפטמה לחצאין כנ"ל : שם מה הפרט מפורש דבר שקיטר . נ"ל שקוטר בו' וכנ"ל בכל הענין : שם או אינו אלא כלל „ככלל" ראשון ופרט „כפרט" ראשון כנ"ל וכן נ"ל בסמוך : שם א"כ נכתוב קרא כו' במילעא וכו' אי כתביה „ללבונה" הכה במילעא כנ"ל : רש"י ד"ה אחת לשנים וכו' משום „דמותר" דשנים כנ"ל : ד"ה כלל „ככלל" ראשון כנ"ל : ד"ה וכלף נמי וכו' דהיינו לבונה „כפרט" ראשון : תד"ה אחת לע"ב מפטמין לחצאין. נ"ב נ"ל שהי"ל כ"א : בא"ד הרי ע"ב „רביעי" יום כנ"ל :

דף ז ע"א רש"י ד"ה (בריש הדף) ואינה משלמת וכו' דלא זרה „היא" שהרי כנ"ל : **ע"ב** מתני' ואלו מביאות ואינן נאכלות . נ"ל נאכל : גמ' מאי עבדין וכו' ספק ומתני . נ"ל ומתנין : רש"י ד"ה (במשנה) כמין בהמה וכו' הואיל ונאמרו בו . נ"ל בהם : ד"ה מביאה קרבן וכו' דאין חטאת נדבה „ומתייה" בספק כנ"ל : ד"ה ואחת מין חובה וכו' „מביאה" כל וכו' כנ"ל : ד"ה מאי עבדן וכו' חטאת העוף חדא ודאי עולת וכו' . וכתוב על זה בגליון . נ"ל חדא ספק ועולת העוף . נ"ב אין צריך להגיה דהך חטאת שפיר קרי לה ודאי דאחת מהן חייבת ודאי . וכנראה שכן היתה גירסת רש"י . והגירסא שלפנינו דחוקה דהא לאו ספק היא אלא שאינו ידוע של אי זו היא . מ"מ חטאת ודאי הוא שהרי נאכל לר"י :

דף ח ע"א במשנה מעשה שעמדו קינין בירושלים בדינר. נ"ב עי' ב"ב קס"ו ע"א : שם לא הלין הלילה עד שיהיו כנ"ל : רש"י ד"ה קינין ברבעתים וכו' דינר כסף . נ"ב עי' לקמן בגמ' דף י' ע"ב : ד"ה אם יש כו' ממין שספק דאמר . נ"ל תאמר : **ע"ב** במתני' נזיר לייתו . נ"ל ונזיר לייתו : גמ' מ"ש וכו' דהלוקה טומאתן כנ"ל :

דף ט ע"ב רש"י ד"ה (בריש הדף) וקדם את ראשו וכו' תלה עליו יום . נ"ל ביום :

דף י ע"א גמ' דבעיא מינקט ליה שבעה יומי טומאה דלידה (תאומים נקבה) וה"ק . פי' תאומים נקבה רשום לימחק : רש"י ד"ה לא יאכלו בדלא כו' ביום ארבעים „סה" שלה כנ"ל : **ע"ב** גמ' יולדת מביאה אחת וכו' פרידה אחת ועוף . נ"ל דעוף : שם (בסוף הדף) וביאה זה אומר שמור בשפחה כנ"ל :

דף יא ע"א גמ' מנלן דהיא לקי . נ"ל לקיא : שם אמר ר' יצחק תהא בקראי . נ"ל בקריאה : שם אמר ר"א מלמד שכולן שפחות וכו' . נ"ב ר"ל כל בני ישוע ב"י אלה הנזכרים שם . כמ"ש בס' אם לבינה בעזה"ש : שם לדידי בעלמא כוותך סבירא ליה . נ"ל לי : שם לאחרים בעלמא והפדה לא נפדתה קסבר . נ"ל קסברי : שם ותו מתכוין כשאינו מתכוין אי „מכוין מיחייב" אי לא לא מחייב כנ"ל : **ע"ב** במשנה וחזר ואכל כחצי זית בהעלם אחד כנ"ל ותיבת אחר נמחק : רש"י ד"ה נמצא וכו' (בריש העמוד) בשפחה פטור כשאינו . נ"ל כאינו : ד"ה מכלל דרישא וכו' ואמטול הכי כנ"ל : תד"ה ואשה אומרת וכו' אי מסימנא . נ"ל מסימן וכנ"ל בסמוך :

דף יב ע"א תד"ה ומודים וכו' דאפילו ר' יהודה לא מסימנא . נ"ל מסימן : **ע"ב** גמ' א"ל אביי שעלמות מחולקות . נ"ל מחלקין וכן נ"ל בסמוך : שם ואליבא דר' יהושע דאמר תמחויין מחלקין כנ"ל ואות ו' נמחק וכן נ"ל בסמוך : תד"ה (בע"א) ומודים וכו' לא מחייב קרבן (מטותיה) . נ"ל משא"כ ואי' מטותיה נמחק :

דף יג ע"א גמ' אי הכי קשיא הא מתניתא ואמר . נ"ל שאמר רבא : שם (בסוף העמוד) והתניא נמלא אחת כנ"ל ואות ת' נמחק : תד"ה אמר רבא כו' הע"ג דאינו חוזר ובולע „ומגליס" לרבא דמעיין הוא „דתנן" חלב כנ"ל : **ע"ב** גמ' ומר הוא דקא רמי ליה מיל . נ"ב הוא מלי לתרוצי מדרבנן מכל מקום אמר דלא גרע מתמרים . עי' תוס' אלא דקבעי לאשמועינן נמי הא : רש"י ד"ה והסס כדי וכו' והיינו דקפריך בגמרא „למה לי „שסייה" דקתני כנ"ל : תד"ה ארבע וכו' ומרקו דמן כהלכתא . נ"ל כהלכתן :

דף יד ע"א גמ' ולא והקתני יוה"כ וביוה"כ „אכותבת הוא" דמחייב וכותבת איח ביה כנ"ל וכ"כ עי' מ"ש בס"ד בכתרא דיומא (עט ע"ב) : מתני' חייב עליה משום בתו ואחותו „ואשת" אחיו כנ"ל עם ו' : תד"ה אמר עולא וכו' וא"כ ש"מ דעושה . נ"ל דעשה : **ע"ב** רש"י ד"ה וכן בת אחתו חייב וכו' אחיו כו' וכן בת „בת" אחתו כנ"ל : תד"ה נשאת וכו' וי"ל דמיירי דאחיו נמי ממזר . נ"ב ואחין נמי ממזרין : ד"ה הכא וכו' (בסה"ד) גבי אחת אי„ם „ונעשית" כנ"ל : ד"ה ואחות אשתו וכו' וכגון שיעקב נשא אחותו נכרית נ"ל אחותה : בא"ד של בת דינה בת יעקב וילדה . נ"ב דינה לבעלה תחן יעקב בת אחר שנשא יעקב בת בעלה שהיה לו מאשה אחרת שהיא אחות נכרית של בת דינה . ר"ל אחותה מאביה ולא מאמה :

דף טו ע"א מתני' חייב על כל אחת ואחת אמרו „לי לא" כנ"ל : גמ' אמר רבא אמר רב אדא בר אהבה . נ"ב כנ"ל ותרי דאב"ה הוו : שם ואמטול הכי כנ"ל וכן נ"ל בסמוך : מתני' ועוד שאל ר"ע . נ"ל שאלן : **ע"ב** גמ' אמר רב יוסף בניתוקין בכל כהן . נ"ב הוא דמכשירין וטהורין . הא סוחתין עמאין נמי הוו . ולא סכנתי ת"ס כר"ש ריש מכשירין: מתני' ועוד „שאלן" כנ"ל: שם אמר לו השב אמר „לו לא" אם וכו' כנ"ל : גמ' (אמר רבי שמעון לא כך שאלן וכו' ורואה אני שהדברים קל וחומר) . מתיבת אמר וכו' עד תיבות קל וחומר מוקף : רש"י ד"ה גמ' „הכי" קשיא ליה לר"ש כנ"ל :

דף טז ע"א גמ' העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת בשבת „אחת" אמר כנ"ל :

דף יז ע"ב גמ' אמר רבי חייא אמר רב. תיבת רבי נמחק:

דף יח ע"א גמ' דתנן אלא אומר לי עד שתכנס לבית ספק כנ"ל : שם אכל שתיהן במזיד פטור מכלום שניה בשוגג . נ"ב שאכלו ב' כ"א בשוגג . שאם אכל שתיהן בשוגג מביא חטאת . ונראה שחסר זה וצ"ל אחר פטור מכלום . שתיהן בשוגג חייב חטאת שניה בשוגג וכו' : **ע"ב** גמ' (בריש העמוד) ר' אליעזר היא . נ"ב תמיה לי טובא אי ר"א מאי מן הדין ושלא מן הדין דאליביה אף הראשון שלא מן הדין דלית ליה תובה לגמרי . ואי מדין נדבה שני נמי מן הדין הוא . ותו דקאמר ואתי ואי ר"א היא היכי שמעינן דבעי אתנויי הא ס"ל דקאתי בנדבה : שם רבי יוסי ברבי יהודה ורבי אלעזר ורבי שמעון אומרים . נ"ב בגמ' דשבועות גרס ר"ש בן יהודה ור"א בר"ש בשם ר"ש:

דף יט ע"א גמ' (בסוף העמוד) ור"א האי בה מאי עביד ליה . נ"ל ביה : **ע"ב** גמרא ה"נ קאמר להו דקדקתם אחרי ולא העליתם וכו' . נ"ב דכין השמועות דר"י כהרף עין וא"א לעמוד עליו : בפיסקא ר"ש שזורי ור"ש אומר . נ"ל אומרים : שם אכל מתעסק בדבר דלאו מצוה וכו' . נ"ב נ"ל דהך סוגיא אזלא כר"א דפ' ר"א דמילה דכי מל של ע"ש בשבת חייב . בשקדם ומל של שבת בע"ש . דלא נתנה שבת לדחות ומחייב ר"י . כיון דלאו מצוה היא . שלא נתנה שבת לדחות אלא . ואי"ה מתעסק פטור . ליפטר מה"ט . ומשני שפיר הכא לתינוקות וכו' ודוק היטב . ופרש"י בדבר דלאו מצוה נ"ע . דא"כ לא משני מידי :

דף כ ע"ב מתני' (אכל) דם שחיטה . נמחק תיבת אכל : שם דם ביצים „דם דגים" דם חגבים וכו' כנ"ל : רש"י ד"ה לפקדים וכו' אחורי נמי לא אתר . נ"ל מאחר : ד"ה (אכל) דם שחיטה . נמחק תי' אכל : תד"ה (אכל) דם שחיטה . תי' אכל נמחק : ד"ה דם הקזה וכו' עד „שיצא" לה" דם הנפש כנ"ל :

דף כא ע"א גמ' אי מה פרט שאין „בו" כלאים כנ"ל : שם מה הפרט מפורש וכו' ויש „בו" איסור והיתר ויש „בו" מין כנ"ל : שם טומאתו וטהרתו מגלן . נ"ל ושחיטתו : שם כלל אמרו כטומאה כל המיוחד לאכול אדם . נ"ל לאוכל אדם : שם נבלת בהמה וכו' נבלת עוף הטהור בכפרים „צריכין" מחשבה ואין „צריכין" הכשר כנ"ל : שם אף כל שאין (סופן) לטמא . נ"ל סופו : **ע"ב** אמר מר ילא דם וכו' שכולו היתר מאי כולו היתר . נ"ל כולן : תד"ה דכוותה וכו' (בסה"ד) כי תניא מתניתין . נ"ל מתניתא :

דף כב ע"א גמ' אמר (ליה) רב ששת אפי' נמחק פי' ליה : שם אמר רבי זירא אמר רב לא שנו אלא בלב עוף . נ"ב אפי' דאוז ודתרנגול הבר ושאר עופות גדולים . שיהיו גדול מכזית מ"מ אין בדמו כזית : מתני' א"ר עקיבא גראין (דגריו) . נ"ל דגריך : תד"ה דם חלבים כו' (בסה"ד) רק דם שחיטה (דמצינו) . נ"ל דמפיק : **ע"ב** גמ' אמר רבא מדברי וכו' לא בעי ידיעה „בתחלה" כנ"ל : רש"י ד"ה ור"ע סבר אשם וכו' והכי פירש רחמנא . נ"ב ר"ל אהוכני . אחד מתברי כותב הגליון :

דף כג ע"א גמ' ר' יוסי אומר אין „שנים" מביאין כנ"ל : שם א"ל רבא לרב נחמן וליתי נמי אשם ודאי . נ"ב למציעתא קאי אבל בסיפא דקתני מביא ג' חטאות ליתני נמי אשם ודאי . וה"ה דלרישא ולסיפא קשיא נמי אמאי לא פליג ר"ע ולימא שני אשמות תלוין . דכל שתלוקין בודאי תלוקין באשמות . והאיכא נמי ספק קודם. אלמנה מה שפרש"י . ומיתי אשם ודאי בהדי אשם ותטאת . לשונו זה קשה להולמו דאי אריבא ואסיפא קאי לא שייך אשם ודאי . ואי אמציעתא ליכא אשם תלוי כלל . וי"ל בדוחק דאסיפא אליבא דר"ש קאמר . דקאמר זה חטאת ואשם תלוי וכו' ומניין מביאין חטאת אחת . אמאי לא אמר דמניין מביאין חטאת ואשם ודאי בהדי אשם . דהא שמעינן ליה לר"ש במתני' לעיל . דשנים מביאין אשם אחד : שם אמר ליה הסיה בגסה „והכא" בדקה אי נמי הסיה בימות כנ"ל וקיבם . ולא קשיא מוקף : רש"י ד"ה בגסה . אכילה גסה שאכל . נ"ב ויל אליבא דר"ל לעיל (דף יד ע"א) דאוקמה שאכל כוליה כחלבה וקרי לה גסה : משום דהויא לפתות ככותבת : דאיירי התם לענין יוה"כ לאפוקי הכא דאיירי בכזית : שהוא ספחות שבשיעורים והכי ליה הכא לענין דמתני' . ולע"ג דלקמן בעי לאוקמי מתני' דהכי נמי באכל טוליא כחלבה לר"ש . הא לא קיימא במסקנא . ולכאורה איכא לפרושי בגסה בבשר בהמה גסה . וכן בדקה בבשר דקה . שזה מתקיים וזה אינו מתקיים . וכן שמעתי מי שרצה לפרש כך . אבל הוא טעות . שאין בחטאות הנאכלות גסה . אלא כולן ממיני הדקה באות . וכן אשמות . ולע"ג דאיכא נמי נותר דשלמים . מיהו מסתברא דמלתא פסיקתא נקט . ר"ל נותר אחד לכל הקרבנות : בא"ד ולע"ג דאיסור הנאה היא . נ"ב אף לכהנים : ד"ה בימות החמה „מסריח" הבשר כנ"ל : תד"ה ומי כו' (בסה"ד) על איסור חלב (רק) . נ"ל דקיל : **ע"ב** גמ' וחלב קאי עלייהו . נ"ל עליה : שם מוקים ליה בולדי קדשים „דקסבר" ולדי קדשים בהווייתן „הן" קדושים כנ"ל : רש"י ד"ה (במתני') אינו כן א"כ קסבר קדש אכל . נ"ל כסבור כו' : בא"ד דכי אקדשיה אדעתא דחטאת . נ"ל דחטא : ד"ה שלבו נוקפו וכו' אבל חטאת כיון וכו' לא הוה צריך לחטאת . ר"ל אבל קרבן ודאי הכא על חטא וה"ה לאשם ודאי כיון דנודע לו שלא חטא . איגלאי מלתא וכו' . מש"ה מודו ביה רבנן דאינו קדוש . כנ"ל כוונת תוס' א . והכ"א בגליון ל"נ כלל . ואם תחלת דבור הוא שחטא . ונמחק תיבת אבל . צריך למחוק ג"כ תיבת לחטאת . דר"ל לא וזה צריך לאתויי אשם . כיון דהשתא נודע לו שחטא . ומייתי חטאת ס"ל לר"מ . מספק לא אקדשיה :

דף כד ע"א גמ' מאי חזית „דלייתה" לבתראי כנ"ל : רש"י ד"ה ודכוותיה פליגי וכו' ונמצא היא שחלב וכו' „דאמרי" מתוך וכו' כנ"ל : ד"ה אלא סיפא „קשיא" לן אדר"ל כנ"ל : תד"ה אם עד וכו' דבהסיא לא „סמיך אעדים" סיגאו כנ"ל : **ע"ב** גמ' בשלמא רשב"ג קסבר כנ"ל נמחק אות ל' : שם קסבר ר"י כלי שרת מקדשין כו' . נמחק תיבת בו:

דף כה ע"א מתני' מפני שהיא „מיסרפה" לאכול כנ"ל : שם (בסוף העמוד) תני „רבי" חייא כנ"ל : תד"ה אמאי וכו' כדאיתא פרק שני שעירי כנ"ל : ד"ה הא וכו' שעל ספק כאשם מתחלה כיפר „כו'" וא"כ : ד"ה תגלי וכו' ובמקלת ספרים הוא „כתוב" וס"ס וכו' „דאסירא" בהנאה כנ"ל : בא"ד וי"ל דגלי וכו' שגם המשולחת „תאסר" עד וכו' כנ"ל : **ע"ב** גמ' אחר מכפר כפרתו דלכי מתיידע וכו' . נ"ב ספיקו אחר יוה"כ . מכאן יש קצת דכי נודע ספקו קודם יוה"כ . ונתחייב באשם תלוי . דאפשר שחייב להביאו לאחר יוה"כ . מאחר שכבר נתחייב בו . ונעשה אלנו כקרבן ודאי דחובה ודו"ק . ול"ע דפשטא דמתני' לכאורה לא משמע הכי . מדפשט סתומי ולא מפליג . וא"ה איכא למיבעי . אם נתחייב באשם תלוי קודם יוה"כ והפריש לאשמו . ועבר עליו יוה"כ מה יעשה בו . שהרי יוה"כ כיפר כפרתו . ושמא ירעה אליבא דרבנן . ולקמן משמע דס"ל לתלמודא . דליכא לפלוגי כדאמרן : מדאקשי מספק יולדת ואשרא דספיקיהו מקמי יוה"כ אתיידעו : וק"ל : שם אתמר נמי כי אתא רבין אמר רבי יוסי „ב"ח" אמר ר"ל כנ"ל : רש"י ד"ה דלא כא וכו' הלכך לא מכפר „חטאים" דבני כנ"ל : רש"י ד"ה לאקשויי חטאים כו' כנ"ל : ד"ה דהסם „חטאים" בני קרבן כנ"ל :

דף כו ע"א גמ' אמר ר' אושעיא שכל „חטאתם" ולא לכל טומאתם כנ"ל : שם כולהון מיחיד לא אתיין דאיכא וכו' מה נשיא שכן „אינו" בשמיעת וכו' כנ"ל : שם מה ליחיד שכן יש „בקרבנן" נקבה תאמר בציבור שאין „בקרבנן" נקבה כנ"ל : שם יחיד יוכיח („דאיתיה" בשמיעת הקול) כנ"ל . ונ"ב זה נמחק ולפמ"ש א"ל כ"כ : רש"י ד"ה ולא לכפרה מייתא . דהא מיכפרא בשעת לידה . נ"ב בלער חבלי לידה : **ע"ב** פיסקא חטאת העוף הבאה על הספק אמר רב וכפרה כנ"ל : גמ' אם עד שלא נמלקה וכו' תעשה ודאי כנ"ל : שם נודע לה שילדה ודאי תעשה ודאי כנ"ל : רש"י ד"ה אלא מאי וכו' שספרישו לשמן . נ"ל שהפרישן לשמו : ד"ה אימא סיפא וכו' ע"כ לאשמו . נ"ל לאשמות :

דף כז ע"א גמ' דהוה ליה איל רוגן . נ"ב לשון גודל : שם קרן ומומסו „קרי לה" למעילתו כנ"ל : שם אם תמצא לומר אדם וכו' משום דקטרת קמיה . נ"ב לפני הקרבן שנתעסק בגדולו עד שהוקר : שם ושלח רב חנינא וכו' . נ"ב זה תרוס ובודאי אינו שהם ר"ת שהוא רב דרבו . אבל נראה שנשמע ר' יוסי וכנ"ל ביר"ח . וכן ארע במסכת' לרוב כמ"ש זה כ"פ : רש"י ד"ה ומשני אין ריבא דהוה איל רוגן כנ"ל : ד"ה בכיסוס חומשין וכו' כמה פעמים . נ"ב לא ידעתי היאך . שהרי לא מעל עד שיוציאן . ואין בה מועל אחר מועל . ושמא ר"ל שמעל במעות של ד' אשמות . שהיו מופרשין לאשמות ומעל בכולן . ומאי דפירש בסג"ס . נ"ל שהוא גליון מתלמיד טועה . גם סוף לשונו . והקרן יפול לנדבה . לא ידענא מאי קאמר : בא"ד מנו שיתכפר בחומשין „לבדן" כנ"ל : ד"ה דהא תסר כו' שהוציאן בפיטומו כנ"ל : **ע"ב** שהרי אדם מגלח „מירותו" על כנ"ל : מתני' שעני יביא העוף . נ"ל עוף : שם על חטאתו עד שיהא לשם „חטאתו" כנ"ל : שם אבל עשירית האיפה דלאו „מינה" דדמים „הוא" כנ"ל : שם כי מפריש מעות לקנו „והעני" לא וכו' דלאו „מינה" דדמים הוא כנ"ל : רש"י ד"ה הוה אמינה כו' אימא „אי לא" העשיר טובא יביא כנ"ל :

דף כח ע"א גמ' בעלי חיים נדחין וקדושת דמים „מדחה" כנ"ל : שם ולרבי חגא וכו' תני ואח"כ לקח ואמר . נ"ב פירוש לקח מעות ואמר אלו לחטאת וכו' . דא"ל שלקח ממש . דהא אין לעוף פדיון . ואיך אפשר לומר מוסיף ומביא חובתו מדמי חטאתו . או לפ"ז נ"ל דלקח לאו דוקא . אלא ר"ל ספרים . וצריך לגרס כברייתא אליבא דר' חגא . וה"ג מטמא מקדש עני שהעשיר . ואח"כ הפרים מעות לקנו . ואמר אלו לחטאתו וכו' . ודו"ק : מתני' יכול מפני שכיבוד האב קודם . נ"ל עודף : גמ' ת"ר ד' צווחות צוחה עזרה . נ"ב עי' הקשורים : רש"י ד"ה ואמר אחר שהעשיר וכו' והא הכא כשהפרים המעות . נ"ב ר"ל כשאמר אלו לחטאת ואלו לעולה שאז חלק המעות והפרישן כ"א לבדה וק"ל : ד"ה הכא נמי וכו' דהוה ליה „כשעת" לקיחה כנ"ל :

בפירוש המשניות פ"א מ"א מושחים אותו כמין נזר על גבות עיניו כנ"ל : שם אלא ידיעת מלא כת שמן כנ"ל : משנה המפלת וכו' בפני עצמו עד שיהא לשעה כנ"ל : משנה האשה וכו' שמותר לה לאכול בקדשים הואיל ותביא קרבן וכו' ומה שאמר ברבעתים כנ"ל : פ"ב מ"א ואין אנו אומרים כענין זה כנ"ל : במשנה דבאל האשם על חטאתו אשר חטאתו אמרו וכו' שחטא בבעליו את זו כנ"ל : שם יבוא קרבנו וכפי עניינו כנ"ל : **סליק**

מלא הרועים על מסכת כריתות מהגאון החסיד כו' מרנא יעקב צבי יאליש זצ"ל.

דף ב ע"ב רש"י ד"ה ומפגל כהן שפיגל בקרבנו כו' . ועי' רש"י ב"ק שפי' בע"א ועי' בפי' שם :

דף ג ע"א גמ' איפוך המפטם את הקטורת והמפטם את השמן והסך שמן המשחה . וא"ל דאי הוה תני גבי הדדי הו"א דאפילו סך משמן שפטם חייב לכך פלגינהו דאינו חייב סך משמן שפיטם כדאי' לקמן ד"ה ע"א . וי"ל דאי הוה תני המפטם השמן והסך משמן המשחה נטי הוה דייקינן דאינו חייב כ"א משמן שעשה משה מדלא תני הסך ממנו והאריך ותני משמן המשחה ש"מ דממנו פטור : שם רש"י ד"ה תנא מאי קחשיב . היכי משכחת לה לשלשים וארבע חטאות בחד . דפסח ומילה לאו בני חטאות נינהו כמ"ש לקמן : רש"י ד"ה הנה שהיא אחת כו' מאי מאחת משמע כו' . עי' שבת וברש"י שם דממ"נ דמאחת ילפינן שם משמעון עי"ש : **ע"ב** רש"י ד"ה ידעוני . מכנים עצם כו' והא דלא חשיב מעשה ההכנסה . פרש"י בסנהדרין ס"ה א' דבשעת הכנסה אינו מדבר רק אח"כ מדבר מאליו : רש"י ד"ה וישנו בלב ידע למי גידף . שיודע למי גידף ובסנהדרין מסיים רש"י שאפי' מברך השם כל היום ואין בלבו כלפי מעלה לא מחייב ועי' תוס' שם מה שמקשין ע"ז ולפי' הגליון כאן ל"ק קושייתם אך לפי גירסת התוס' שם שאני מגדף דישנו בקול נסתר פי' הגליון ודו"ק : תוס' ד"ה הואיל בסה"ד . דכרת מיהו אית בי' . ועמ"ש בגליון סנהדרין ס"ה א' ברש"י ליישב זה :

דף ד ע"א גמ' ודבר למד מענינו כו' ק' דאכתי הא דחלב תורין ובני יונה ליתסר דאיתנהו בקדשים וי"ל דבענינא דקדשים כתיב כל אוכל חלב מן הבהמה ועוף איתו בכלל בהמה : רש"י ד"ה יצאה יכול שאני מרבה המסית כו' כאן קיצר ועי' רש"י סנהדרין באורך : **ע"ב** גמ' מהתם נפקא וזה לכם הטמא כו' . עי' במעילה דלא יליף מזה רק דדם שרצים טמא ולא דמצטריף וי"ל דרש"י פי' שם דקרא לגמרי מיותר ותוס' פירשו מיתורא דו' דוזה ומה' דהטמא וי"ל דיתור הקרא אתי על טומאת דם שרצים ויתור ו' אתי לאורויי דמצטריף אך בש"ס שם לעיל מיניה קאמר הטמאים מלמד שהן מצטרפין שרץ ושרץ שרץ ודם ופי' רש"י מיתורא דה' לכן תמוה על הסוגי' דהכא דיליף מזה : רש"י ד"ה ואכילה בכזית . עי' במעילה דט"ז ב' דאסיק דאכילת שרצים הטמאים במיתתן בכעדשה טומאתן ובחייהן בכזית וכן פסק הר"מ בפ"ב מהל' מ"א :

דף ה ע"ב רש"י ד"ה שמא מעלתי ששמתי שם יותר מדאי . וברש"י הוריות פי' שנגעתי בו כשהלבשתיו וק' מאי ס"ד דמשה הא אין לך דבר שנעשה מצותו ומועלין בו ולפרש"י דהכא ק' לר"מ דס"ל לקמן ד"ו ב' דאף בנותן משמן המשחה לכהנים חייב כרת א"כ היכי קאמר שמא מעלתי הו"ל לפחד מכרת וי"ל דבשעת משיחה אף שנותן יותר מודה ר"מ דאינו חייב כרת ולר' יהודה דס"ל בנותן ממנו לכהנים פטור צ"ל דנהי דפטור מכרת מ"מ מעל דאל"כ מאי קאמר שמא מעלתי אך ק' לפרש"י דהכא מאי אהדר לי' הקב"ה אף שמן המשחה כיון שיורד על זקן אהרן אין בו מעילה הא איהו מתיירא שמא מעל קודם שירד על זקנו ממה שנטל משמן המשחה ונתן על ראשו וזקנו דוודאי מעל בנתן יותר מדאי וא"ת כיון דלא אפשר לצמצם ואיהו סבר משום מצוה דמשיחה הוא נותן ואינו מועיל הו"ל להשיב כן ומה השיבו שמן שיורד על זקן אהרן ואפשר שזהו בכלל התשובה כיון שיורד על זקן לכוונת מצות משיחה דאיהו סבר מצוה קעביד ואינו מכוין להוציאו לחולין רק משתמש בו דרך מצותו ומה שהקשיתי לפירש"י דהוריות מאי ס"ד דמשה דהא אין לך דבר שנעשה מצותו ומועלין בו י"ל עפמ"ש לקמן ד"ו א' כה"ג שנטל משמן המשחה שעל ראשו ונתן על מעיל חייב דכתיב כי נזר אלהיו עליו שמן משחה קרי' רחמנא דאע"ג דאיתא עליו לא אתחיל ע"כ והוה ס"ד דמשה דכמו דלענין איסור סיכה מיקרי עדיין שמן המשחה ה"ה לענין מעילה ודו"ק :

דף ו ע"א רש"י ד"ה בבואה לבבואה . צ"ל לצלו ובע"י פי' פי' אחר כתבתיו בהוריות בגליון : ד"ה יין קפריסין שעושין מקפרא של אילן . עי' תוס' ביצה כ"ה ב' ד"ה וצלף : ד"ה יהיו בהו כו' ובגמ' ירושלמי מפרש באומן בית אבטינס כצ"ל : רש"י ד"ה מפרישין עסה"ד . ונ"ב עי' בס' ב"ש שתמה על רש"י כו' ושדברי תלמיד טועה כתב זה ע"כ וגוף ספר ב"ש אינו תי' אך מירושלמי דשקלים שם משמע כדבריו אך מש"ס דילן במס' מעילה די"ד ב' מבואר כדברי רש"י מדמקשה והא מעות האומנין קתני ע"ש שוב ראיתי דמירושלמי אין ראי' דקאי אברייתא דהמקדיש נכסיו :

דף ז ע"א רש"י ד"ה ואינה כו' ותנשא לכהן אוכלת כו' . תימה דלפ"ז אפילו בת ישראל לא תשלם חומש דאם ימות בעלה ותינשא לכהן אוכלת כמ"ש הר"מ בפרק ו' מהלכות תרומות דין י"ט וצע"ג : רש"י ד"ה הא קתני לה כו' עסה"ד . תימה עדיפא הו"ל להקשות דתני יוה"כ על המזיד וא"כ האיך אמר יכול והא יוה"כ מכפר על שאין שבין דהיינו מזיד דהא פשיטא ליה דיוה"כ מכפר על המזיד : **ע"ב** גמ' חטאו ישא כו' כל הגי' היא מוטעת ועיקר הגי' כגירסת רש"י ופירושו :

דף ח ע"א רש"י ד"ה קינין ברבעתים ל"א רבעתים לשון חצי הוא . ע' לקמן :

דף י ע"ב רש"י ד"ה אם יש ודאי ביניהן ממין הספק תאמר על הודאי כו' כצ"ל :

דף יג ע"א תוס' ד"ה התירו כו' וא"ת אפילו כו' . עי' תוס' חולין דף ב' ב' ועי' משנה למלך בפט"ז מהל' טומאת אוכלין שהאריך בזה :

דף טו ע"א תוס' ד"ה סבירא ליה כו' ועוד דסבר שאין מתכוין הוא כו' . ועי' בתוס' יומא ל"ד ב' ד"ה ה"מ ובשבת מ"א ב' ד"ה מיחם שכ' תי' אחר מירווח יותר : בא"ד וי"ל דהתם ס"ד כו' דניחא לי'. ר"ל כיון דניחא ליה הוי צריכא לגופא וכ"כ התוס' באורך בשבת מ"א ב' ד"ה מיחם וביומא ל"ד ב' ד"ה ה"מ ע"ש :

דף כא ע"א גמ' מאי קסבר כו' איצטריך קרא למישר ספיקא . חגיגה ד' יומא ע"ד חולין כ"ב מנחות צ"א בכורות מ"א : רש"י ד"ה איצטריך קרא כו' . עמ"ש בגליון בחגיגה ד' :

דף כב ע"א גמ' כי קתני אין חייבין עליה על דם דילי' כו' . עי' ברי"ף ובראי"ש בפכ"ה דגרסי להיפך דעל דם דיליה חייב כרת ועל דם המתכנס בשעת שחיטה היא בלאו וכן היא דעת הר"מ בפ"ו מהמ"א דין ד' :

דף כד ע"ב גמ' בשלמא לרבא מעידנא דאיתעביד ביה מעשה כו' . ר"ל רבא לשיטתי' דס"ל סנהדרין מ"ז ב' הזמנה לאו מילתא ועי"ש בתוס' ד"ה מ"ם ומה שהקשיתי שם עליהם מתוך דהכא : **סליק**

מאת הגאון המובהק וכו' מו"ה דוד לוריא זצ"ל מביחאוו.

דף ב ע"א עבתוס' שבת (כה.) וריש יבמות ובמכלתין לקמן (ז.) ד"ה דתנקתי' כו' מחלוקת רש"י וריב"א אם כרת הוא כריתת זרעו ג"כ. וק"ל לפרש"י מהא דאמרינן שלהי מ"ק מת בנ"ב זו היא מיתת כרת ומ"ט לא תני לה משום כבודו של שמואל הרמתי. שמת בנ"ב שלא יאמרו שבכרת מת ח"ו. ואי כרת הוא וזרעו נכרתין. א"כ האיך יאמרו כן בשמואל. שהרי שמואל היו לו בנים. ולפמ"ש תוס' שם דבני' גדולים אין נענשין בעון אב ניחא. דיאמרו שחטא בכרת ח"ו כשהבנים כבר היו גדולים. ובנים קטנים לא היו לו א"כ. מי' ק"ל לפרש"י דביבמות (נה.) מארכינן קראי דערירים יהיו וערירים ימותו. ולפרש"י דכרת זרעו נכרת קשה ממ"נ איך משתמע כריתת זרעו מכרת סתם. אי משמע זרעו שהי' לו כבר א"כ ערירים ימותו ל"ל. ואי משתמע שלא יהיה לו עוד בנים מכאן ואילך א"כ ערירים יהיו ל"ל. וצ"ל לפרש"י דלבתר דכתיב ערירים הוא דמפרשינן פירושים דכרת כן דזרעו נכרת: שם במשנה ועל שגגתו חטאת. מה שפרש"י שוגג דעובד כוכבים דסבר השתחוי' שריא. וצ"ע דא"כ הו"ל עוקר הגוף דהשתחוי' וכדפרכינן בהוריות (ד.) אלא הו"ל לפרושי כדאמרי' לקמן במכלתין (ג:) דסבר כסף וזהב דווקא אסורי הא מידי אחריני שרי או כדמפרש בהוריות שם בהשתחוי' שלא כדרכה: **ע"ב** גמ' מנינא ל"ל. ק"ל מ"ט לא אמר לאפוקי מדרבי דאמר שלהי יומא (פה:) דפורק עול ומגלה פנים הוו בכרת. ואע"ג דאפשר לרבי נמי ליכא קרבן עליי' משום שאין בהן מעשה. מ"מ הו"ל למיתנייהו לסיומינהו לכלהו כריתות כדתני פסח ומילה כדאמרינן בגמרא (ג.): שם עבר כלהו [בהעלם אחת] לא נתחייב אלא א'. וא"ת ליליף מאבת דדרשינן מהנה ואחת שחייב על כל או"א וכ"ש כאן על כל כרת וכרת. וכן מוכח להלן בסוגיין דיליף מדכתיב ואל אשה להלק על כל אשה ואשה דהוא בה' נשים נדות ויליף מינה לכל כרת וכרת. וי"ל דשבת המורה דעבריין לשבתות כעבריין לכהת"כ כדאי' בחולין (ד.) וגם שהיא בסקילה ולא הוו אתו מינה שהרי חייבי מיתות הקלות וחייבי כריתות גרידא: שם שיש לה היתר בחיי בעלה. הומ"ל יצאו אחות אשה שיש לה היתר לאחר מיתת אחותה ויבמה אשת אח שיש לה היתר במקום מצוה. ועתוס' אלא נקט אשת איש לרבותא שאפי' א"א שהיא במיתת ב"ד נמי לא אתי' וכ"ש הני: שם הוקשו כל עריות לאחותו. הק' בתוס' דהו"ל למיכתב כרת באשת איש דקיל. ואע"ג דאיכא חומרא בא"א שהיא במיתת ב"ד. אפשר התוס' לטעמי' ביבמות (נה:) שפירשו שם דקרינן א"א איסור קל בשביל זה שאין איסורה נמשך כל ימי האוסר אע"פ שיש בה חומר מב"ד: שם שמות מחולקין והרי גופין מחולקין. בקדושין (עז:) מסקינן דבחדא מינייהו סגי וע"ל ספ"ג (טז.) אלא לרווחא נקט תרווייהו כאן וכן לקמן (טו.) ומשני דאיכא ר' ישמעאל דסבר בסנהדרין (כד:) דגופי' מחולקין לחודי' לא מהני ע"ש בתוס' ובחולין (פג:) ס"ל לרבנן דשחט אותה ובת בתה ואח"כ בתה אינו חייב אלא א' אע"ג דהן גופי' מחולקין. רק די"ל דהם כיון דהיוב המלקות בא על שניהן בעת שחיטת הבת שהיא גוף א' לא מחייבי רבנן:

דף ג ע"א גמ' לומר שאין עונשין מן הדין. מכאן תשובה ע"ד הרמב"ן בחי' יבמות (כב:) וש"מ שכ' דכשהאיסור כבר ידוע מלאו הבא מכלל עשה או כי"ב כגון בהמה טמאה שאין לה שום סימן טהרה מזהירין ועונשין מהדין ללקות עליו בק"ו מד' חיות שיש להן סי' טהרה א' דהא כאן מפורש כבר אזהרה כדאמרי' במכות (יד.) וכדפרש"י. ואפ"ה אמרינן בי' אין עונשין מהדין. ולעיקר קושי' רמב"ן מבהמה טמאה שמכח זה הוכרח לחדש סברא זו. י"ל בסיפי' דקרא ומבשרם לא תאכלו קאי על כל בהמה טמאה. דלהכי ד' חיות דלעיל לא אצטריך שכבר כתוב בהן לאו. ולאוקמי בלאוי יתרי לא מוקמינן כל היכא דאיכא למדרשי'. גם לא שמענו בש"ס דעל אכילת ד' חיות טמאות ילקה פי' וכ"מ במכות (יח:) דפריך ואי כדקאמרת את זה תאכלו ל"ל. משמע דפשיטא לי' להש"ס דלא לקי רק על לאו א' באיסור טמאה. אלא ודאי דלאו זה קאי על סתם כל בהמות טמאות. ועבתוס' כאן שהקשו מהאוכל אכילה א' וחייב עליי' כו'. ויש לחלק דכאן שהכל שם אחותו והמור יותר בזה שייך אין עמה"ד. אבל שם שכ"א איסור בפ"ע נפרד בשם אחר זה לא שייך לעמה"ד רק לאיסור חע"א: שם ניתנהו איפוך המפטם [את] הקטרת כו'. אע"ג די"ל דנקט כסדר כתיבתן בתורה דכתיב מפטם ברישא: מ"מ כיון דהפסיק בקטרת בינתים משום דהיינו שוין הו"ל לאפוקי ג"כ: שם לאו הא קמ"ל כו'. ממתני' דנקט מנינא ואמרינן שאם עשאן כלן בהעלם א' חייב על כאו"א ליכא למידק דחייבין על סך ומפטם בפ"ע דא"כ בלאו להו מנינא. דהא פסח ומילה נמי במנינא ואין בהן חטאת ואמרינן לקמן לסיומינהו לכריתות תני להו לר"י דמפיק כו' ומלא יהיה קדש חייב ב'. עבתוס' שהק' דלא כתיב בי' כרת ותי' דהו"ל כשני לאוין וכרת א' וכ"כ בסנהדרין (נד:) ויש לפקפק שאינו דומה לב' לאוין וכרת א' דמפטם וסך דקאי הכרת על שניהם. אבל כאן כרת בלאו דלא יהי' קדש דנשכב לא כתיב ואיך נדרשנו מכרת השוכב. ולפרש"י בסנהדרין שם דגמרינן תועבה דנשכב (שכתוב בקרא דדברי קבלה דמייתי ליה שם ר"י ואומר קדש הי' בכל הארץ כו' וצ"ל דגלוי מלתא בעלמא היא וילפינן ד"ק מד"ת כדאיתא ריש ב"ק) מתועבה השוכב. וי"ל דכרת נמי מיניה ילפינן: שם ר' ישמעאל ובמגדף ס"ל כר"ע. תימה דמי ס"ל דהא ר"י ס"ל בסנהדרין [דף סד:] דמגדף היינו מזמר ומשורר לע"ז ור"ע ע"כ ס"ל דהיינו מברך את ה'. וצ"ל דלקמן [דף ז:] אמרינן טעמי' דר"ע קסבר דכתיב כרת במקום קרבן. והקשו בתוס' דת"ל דר"ע לא בעי מעשה כלל ותי' דמהכי הוא דיליף ליה [הגה"ה וא"ת א"כ לר"ע פסח ומילה ג"כ יהיו בקרבן. וי"ל דכ"ל מהקישא דע"ז דשב ואל תעשה. פי' דשמוש בשב ואל תעשה [ועי' תוס' מכות יג: ודו"ק]. ועי' עירובין [דף נו.] לימא מתני' דלא כר"ע וצ"ע. וגם על התוס' דשם ג"כ נ"ע וכמ"ש בחדושי במתני' עיי"ש] לכל דוכתא. וא"ת א"כ לרבנן דסברי דמגדף היינו עובד ע"ז דהיינו משורר לע"ז נילף ג"כ מגדף דר"ע דמשורר לע"ז ג"כ לית ביה מעשה. וצ"ל דמגדף דר"ע שאני דישנו בלב ובתוס' פ' ד"מ [דף סה.] הקשו דע"ז ג"כ ישנו בלב ע"ש. ותירצו דכיון דעבד מאהבה ויראה חייב חזי' דלא תלוי בלב והא דמאהבה ויראה אי חייב או לא כ' המפרשים ז"ל דתלי דלמ"ד דסבר דע"ז בצנעה יעבור ואל יהרג הא חזי' דתלוי אליבי' בלב [מיהו בפרהסי' משום חילול השם יהרג ואי"ע]. ור' ישמעאל סבר בסנהדרין [דף עד.] דע"ז בצנעה יעבור ואל יהרג. א"כ לדידי' ע"ז ג"כ תלוי בלב וא"כ אע"ג דר"י סבר מגדף היינו מזמר לע"ז מ"מ מגדף דר"ע ג"כ חייב דילפינן ממשורר לע"ז דאין בו מעשה דתלוי ג"כ בלבו כמ"ש. והשתא א"ש ורבי דפליגי עלי' דר"י אליביה דר"ע וסברי דבצנעה נמי יהרג ואי"ע. וא"ש ע"ז ישנו בלב וסברי הפי' דמגדף כר' ישמעאל ופליגי שפיר עלי' דר"ע [ועדיין צ"ע כי אינו רק דרך פלפול קלת ואינו נכון ואמת לשון הש"ס]: שם לסיימינהו לכריתות. התוס' הניחו בתימה דליחשוב הכית בהמה עליו. ועיין בסנהדרין שם [illegible]

אשמועינן פירושא דקרא דלא ניטעי ואכתי קשיא מנינא ל"ל והכ"מ גורס בריתא קנמן בשם מהליתו חמשים ומאתים כלישנא דקרא וכן נכון: שם קנמון. הרמב"ם בהלכות כלי המקדש פי' שהוא הבושם הבא מהודו שמתגמרין בו ר"ל האנשים משמע שהוא מצוי וידוע וכן לפי' הרמב"ן בתורה שהוא מרעה לגמלים משמע ג"כ שהוא מצוי וידוע וקשה דבשבת אמרו משחרב ירושלים נגנזו עצי קנמון ולא נשתייר אלא כשעורה בי גזי דצמצמאי מלכתא וצ"ל דהתם עצי קנמון שהי' ריחן נודף בכל א"י כשמסיקין אותן הוא דנגנזו ואין זה סתם קנמון ואינו נודף כ"כ ואין זה מין עץ שהי' ראוי להסיק בו: **ע"ב** גמ' ומי מוקמינן זוטא מקמי קשישא. אע"ג דלעיל אמרינן דכי אתי מחלוקת בעי משיחה משמע הא לא"ה נשאר הסברא דכל דבעי מלכא מורית לי' שהמלכות ירושה היא. וא"כ קשה דלמא כאן נמי צוה יאשיהו קודם מותו להמליך את יהואחז. י"ל דהא דכתיב בקרא שעם הארץ המליכוהו ולא ע"פ ציווי יאשיהו (ועוד שיאשיהו נהרג בבקעת מגדו במלחמה ולא הי' לו פנאי לצוות מי ימלוך אחריו) ועוד א"כ לא היה צריך משיחה שהרי ליכא מחלוקת אלא ודאי עם הארץ עשו כן מעצמו. (ואפשר שמפני שיהויקים הי' מוחזק מילדותו לרשע יותר מיהואחז. והיינו דמשנינן דלא ממלא מקום אבותיו הי') ולא קשיא לן שלמה שהיו בבני דוד גדולים ממנו והומלך תחת דוד דהתם ע"פ הדבור היה שאלה ה' ביד נתן הנביא שימלוך תחת דוד ולכן שמליכהו דוד בחייו: שם אם תמרוד בי. הייט מעשה דאכילת ארנבת שהשביעו שלא יגיד כדאי' במדרש: שם הי' משה יושב ודואג שמא מעלתי. עי' בהוריות שפרש"י בשהלבישו הבגדים שמא נהנה טפי מרית השמן והוא תמוה שהלבשת הבגדים הי' קודם המשיחה כמפורש במקרא: שם שמא ח"ו מעלתי בשמן המשחה. אבל הא לא קאמר שמא עבר על לאו דלא יוסך. משמע דאתי' כר' יהודה דלקמן (ו:) דהסך את הכהן הנמשח כבר פטור. ועוד אפשר כיון דכתיב על בשר אדם לא יוסך אם סך ממנו על שער הזקן שאינו נוגע לבשר אינו עובר בלאו. ואע"ג דהדר כתיב אשר יתן ממנו על זר דמשמע נתינה על איזו מקום שהוא. י"ל דמפורש במקרא דסיכה למד על הסתום ולקמן בסוגיא משמע קצת דסיכה ונתינה שני ענינים הן ע"ש. וצ"ע כי הרמב"ם לא ביארו: שם אלא על המעין וכו' אל גיחון. פי' הרמ"ה בע"י בהוריות שגיחון זה הוא מד' נהרות היוצאים מעדן ובוודאי מושך אל נהר אחר תייהי' שמא מי שלגים הוא והוא תמוה דגיחון של ד' נהרות כתיב בו הסובב את כל ארץ כוש וגיחון זה דשלמה בירושלים הי' והוא מעין השילוח כדפרש"י במלכים וכן פרש"י בברכות (י:) גבי חזקי' סתם מוצא מי גיחון:

דף ו ע"א גמ' תיבו אקילקלתא דמתא מחסיא ולא תיתבו אאפדני דפומבדיתא. כ"ה בהוריות וכצ"ל: שם טב גילדנא סריא דמתא מחסיא מכותרא דרמי כיפי דפומבדיתא. כן נראה שהי' גי' הרמ"ה בהוריות בע"י שם (ע"ש שלשונו מגומגם) אבל מפרש"י שכ' דכותא מטמטם הלב משמע שלא הי' גירסתו כן: שם ומי איכא מעילה בריח. לא פריך אמתני' דמעילה (י.) דקתני מעילה בקטרת דהם י"ל כשנתנו בתבשיל לתבלין וכי"ב: שם אלא לר' דוסא מאי איכא למימר. ה"ה דהומ"ל הניחא למ"ד כ"כ אין מלמדין אבל למ"ד מלמדין מאי איכא למימר: שם מלח סדומית. בכלבו הביא י"מ שהוא מלח גסה וי"מ שדקה מאד ולפיכך מסמאת העינים שנדבקת ומהסיא דב"ב (כ:) דמוקי הא במלח סדומית הא במלח אסתרוקנית משמע שסדומית גסה וע"ש בפרש"י: שם מעלה עשן. לאו מסממני הקטרת הוא אלא היו נותנין אותו כדי להעלות עשן וכן מוכח ביומא (לח.) שכשלא רצו בית אבטינס לעשות הקטרת ושלחו אחר אומנין מאלכסנדריא לא היו בקיאין במעלה עשן. ומשמע דמ"מ הקטירו שלהם ג"כ רק שלא היה יפה כ"כ כשל אבטינס. ואם יעלה עשן מסממני הקטרת הא חסר א' מסממניה חייב מיתה והא דאמרי' ביומא (נג:) דלא נתן מעלה עשן חייב מיתה י"ל שזה דוקא ביוה"כ דכתיב בי' וכסה ענן הקטרת כו'. אבל בשאר ימים לא. וכ"כ בפיה"מ להרמב"ם דמעלה עשן אינו מסממני הקטרת ולפ"ז ברייתא דלהלן דחסר א' מסממני' דמשמע דוקא כמנין ולא מעלה עשן בכללן ע"כ מיירי בשאר ימים ולא ביוה"כ וחייב מיתה משום קטרת זרה וכן נראה דעת הרמב"ם פ"ב מכלי המקדש ולא כפרש"י דביוה"כ היא ומשום דעייל כו' ועי' במל"מ: שם מי רגלים. פי' בכלבו דשם מעיין הוא ומפני הכבוד הוא שהשם גנאי הוא. והקשו עליו מסוגי' דזבחים (לה.) גבי העברת ז' סמנין על מי חטאת דפריך והא אין מכניסין מ"ר כו'. והסיא מ"ר דז' סמנין מפורש בנדה שהוא מ"ר ממש. ואינו קושי' דמקשינן בק"ו מה מי מעין ששמו רגלים אין מכניסין בעזרה מפני גנאי השם ק"ו מ"ר של ז' סמנין שהיא מ"ר עצמה: **ע"ב** גמ' דאמר רבא קטרת שפטמה לחצאין כשרה כצ"ל וכדלעיל: שם והלבונה לגופיה אתא מפני שריחה רע. עפרש"י וצ"ל דהש"ס רוצה לומר דהרי לא ילפי' מינה בכלל ופרט (שהיא ג"כ על ממתרבקים או שרף אילן או גדולי קרקע. ואי איתא דהינה כשתיהם קשה טפי) וצ"ל תרי פרטי. להכי מפרש הש"ס דלגופיה אתי שריחה רע וכדי לצרף פושעי ישראל כדלקמן. ולא דרשי' לה בהדי סמנין אחריני כלל: שם נכתב קרא סמים סמים נטף כו' ומ"מ היינו דנין בכלל ופרט משום דכל מקום שאתה מוצא ב' כללות הסמוכין זל"ז הטל פרט ביניהן ודונן בכלל ופרט (וכלל): שם ואבע"א כדתני תנא קמי' דר"א כו' והק' בתוס' דא"כ בהמה וכלים נמי ממעטו מהכא והו"ל לתנא לערבינהו ולתנינהו. וי"ל דלא ערבינהו להורות דבבהמה וכלים איכא נמי טעמא אחרינא דלאו אדם נינהו: שם ר"מ מחייב. משמע דאכותים לא פליג. ואע"ג דאמר ר"מ בברייתא דב"ק (לח.) דכותי ועוסק בתורה הרי הוא ככה"ג והיינו ע"כ דפטירי משום דרשא דאבע"א דלא ייסך ועי' בתוס' ביבמות (ס.) ובס"מ בזה: שם מה סיכה כ"ש. פי' דלשון סיכה משמעו כ"ש אבל לר"י דדרש נתינה בכזית ממילא מתפרש סיכה דעל זר נמי בכזית וכ"ד הרמב"ם שאין חילוק בין סיכה לנתינה וכן מוכח מדאמרי' אבל סיכה לנמשח מלכים וכהנים ד"ה כ"ש ולא קאמרינן אבל סיכה על זר כ"ש. ש"מ דסיכה לזר בכזית דמגלי נתינה על סיכה דבכזית. אע"ג דלכאורה הי' ראוי להיות שיעור סיכה דזר שוה לשיעור סיכה דכה"ג ומלך. ועי' בתוס' ד"ה מלכים שנראה סוברים ג"כ כהרמב"ם וט"ס בדבריהם וצ"ל כי היכי דלא מחייב ר"י בהדיוט בפחות מכזית (ר"ל בסיכה ג"כ דיליף מנתינה לסיכה) ה"נ בסיכת מצוה מנ"ל דסגי בכל שהוא כצ"ל וקצת יש ליישב קושיתם דמדדרש ר"י לעיל דמשה ואהרן היו מתייראים שימעלו בב' טפין שלא מסתמא שיעורו המשיחה בכזית (רק י"ל דמ"מ כשנפלו על הזקן חששו למעילה) בשלמא אי שיעור משיחה מצוה בכ"ש שפיר חששו שאלו הב' טפין כבר הן כמיותרין ומעלו עליהן:

דף ז ע"א גמ' ומיתתה בשרפה. ראיתי מקשים לפי מ"ש התוס' חולין (י:) ד"ה ויחוס כו' דממיתה קלה לחמורה לא אזלינן בתר רובא. א"כ אמאי ב"כ שזינתה בשרפה ניחוש דלמא לאו אבי' הוא ואינה כהנת אלא זרה ומיתתה בחנק וי"ל כגון שקיבל בה אבי' קדושין דאי לאו אבי' הוא הקדושין בטלין ואינה א"א ואפי' חנק לא תתחייב ושפיר אזלינן ב"ר דאל"כ לא תתחייב כלל. א"נ כגון שקידשה ע"מ שהיא כהנת דג"כ אי לאו אבי' ואינה כהנת קדושין בטלין ואינה א"א כלל. מיהא הקשו עוד אהסיא דסנהדרין (נ:) דאמרינן יכול אפי' חללה שבת והשתא האיך ס"ד לחייבה בחללה שבת שרפה דדלמא לאו אבי' הוא וכן מקשים מאשת האב דבסקילה דלמא לאו אביה הוא והיא א"א דעלמא ובחנק וב"ר לא אזלינן ואולי י"ל כמו לר"מ דחיישינן למיעוטא מסקינן דהיכי דלא אפשר אזלינן ב"ר לר"מ ה"נ לרבנן לענין ממיתה קלה לחמורה היינו דוקא בנסקלין בנשרפין שכ' תוס' שם אבל בכל הנך דלא אפשר שתתקיים המצוה בע"א מודו דאזלינן ב"ר אפי' ממיתה קלה לחמורה. ויתיישב בזה ג"כ מאי דמקשים אתיובתא דפדיון הבן דדלמא לאו אביו הוא ובממונא קי"ל דלא אזלינן ב"ר דה"נ בלא איפשר אזלינן: שם אבל נתינה דעלמא ד"ה בכזית. וקשה מ"ט לא ילפינן נתינה דעלמא מנתינה דהכא דכ"ש. ואדילפינן מנתינה דקדם דכזית לקולא נקיש לנתינה דהכא להומרא דבכ"ש: שם ומתו בו כי יחללוהו כיון דתלי' הא אתחיל. בחולין (קיג:) אמרי' לחד ליכא דממעטי' מומתו בו כי יחללוהו פרט לתרומה טמאה שמחוללת ועומדת. וצ"ל דס"ל דתרווי' טעונין כחדא דהכא נמי מחולל ועומד הוא: שם כתיב כי שמן משחת קודש אלהיו עליו (אמור כא) כ"ה גי' תוס' וכן נכון. ור"ל סבר מבעט נמי כו' מוקשה מ"מ לימא ר"ל באומר אחטא ויוה"כ מכפר דתנן שלהי יומא (פה:) דאין יוה"כ מכפר: שם היכא דאמר לא תקריב כ"ע ל"פ דלא מכפרת. ואי קשיא א"כ דלקמן פ"ג (יח.) דא"ל שניה אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי דר"מ מחייב. והא כיון דהאומר לא אכלתי כאומר לא תקריב הוא וא"כ לא מכפר ולמה נרבהו להביא לר"מ וי"ל דכופין אותו עד שיאמר רוצה אני וכדאמרי' כה"ג בערכין (כא.): שם אלא שבין דאמר מכפר חטאתי כו'. וקשה דהו"מ לאוקמי כדרשב"י משום ר"ש בחולין (ה:) דהשב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו שאינו שב מידיעתו אינו מביא קע"ש. וה"נ ג"כ שבשעת יוה"כ הי' מומר לעבודת כוכבים: **ע"ב** גמ' קסבר מגו דבעי מכתב כו'. עתוס' סנהדרין (סה.): שם והאומר חטאו ישא כו' והנוסחא משובש כמ"ש בפרש"י ונראה דצ"ל לגי' רש"י והאומר חטאו ישא אתאן לרבנן (פי' שהוא מדברי רבנן לר"ע) והקשו לי' רבנן לר"ע אמרת מגדף מביא קרבן הואיל ונאמרה בו כרת במקום קרבן מי סברת מגדף דקרא היינו מברך את ה' מגדף היינו עובד עבודת כוכבים ורבנן כרת במברך את ה' מנ"ל והאומר חטאו ישא הא"ש השוא מה להלן כרת אף כאן כרת ור"ע (פי' האי ג"ש מאי עבד לי') סבר האי חטאו ישא דכתיב גבי פסח לשני הוא דאתי (וילפינן) וגמר לה לכרת דשני ממגדף (פי' בהאי ג"ש דחטאו ישא) ועי' בתוס': שם אלו מביאין קרבן ואין נאכל. והק' התוס' דהא בעי סמיכה מתרווי' וא"כ הדא עבדה עבודה בקדשים. וי"ל כדאמרי' בחגיגה (טז:) דסמיכה דנשים אינה אלא בהקפת יד ולא בכל כחו וא"כ לא הוי עבודה בקדשים: שם המפלת אור לפ"א. עי' בפרש"י לקמן (ט:) מ"ט לא תני אור למ"א בו כו' וכ"כ הרמב"ם בפי' המשניות כאן: שם אם שיוה לו לטומאה: אע"ג דהתם לחומרא וכאן חיוב קרבן קולא הוא דמביא חולין לעזרה י"ל דהתם נמי קולא יש בה שסורפין עלי' תרומה וקדשים ומביא קרבן אם נכנס למקדש או אכל קודש:

דף ח ע"א גמ' הרי הוא אומר או לבת לרבות כ"ה בת"כ וכצ"ל והאי לבן ולבן דרשי' שם לדרשא אחרינא: שם ליתנייי' גבי ה' מביאין. בשלמא למאי דס"ד מעיקרא דפליגי הני ברייתי י"ל דמתני' ס"ל כמאן דאמר מביא: שם ליתניי' נמי כו' על עבירות הרבה. ק"ק לשני לי' דעל עבירות קתני דווקא ומצורע ויולדת דקתני נמי חוטאין הן כדאמרינן שלהי מכלתין (כו.) לרשב"י יולדת חוטאת היא ומצורע נמי על נגעים באין. וי"ל דזיבה נמי באה על חטא כדאי' במדרשות: שם והאמר חזקי' נטמא כו'. ס"ל דברייתא דלעיל דתני אין מביא בבעל ג"כ מיירי ופליגא אאידך ברייתא כדס"ד מעיקרא ואיהו מ"ל כהך ברייתא ועוד דחזקי' תנא ופליג כדפרש"י בפ' כל הבשר (קו.) ד"ה אין ע"ש: שם נכנס [לב"ד] ולימד פרש"י להקל על ד"ת. נראה שהי' גורס במתני' כדרשב"ג ואין השאר עלי' חובה כגי' דיקן ולא כתוס' בב"ב שמחקוהו וכ"ה בת"כ: שם המעון הזה. פרש"י בכתובות (כז.) דנשבע במקדש: שם עד שיהיה בדינרין כסף. כ"ה בתוס' ב"ב שם ע"ש: שם ריב"ן מדמי להן לחטאת. עי' בתוס' שתמהו א"כ מ"ש אחרונה או ראשונה. ואולי י"ל כיון דצריך שתאמר בפירוש על איזו מהן לריב"ן ממילא עדיף לומר על האחרונה מפני שהטהרה לתרומה הוא על האחרונה שעד האחרונה היתה טמאה אלא דהא גופא קשה לריב"ן השתא דלא ידעינן טעמא דפשיטותא נ"ל נפרש כלל על איזו מהן כיון דמדמינן לחטאת וכשמביאה א' אינה טהורה לאכול בקדשים דלא כרשב"ג דמתני': **ע"ב** גמ' ד' מח"כ. לעיל בפ"ק (ב:) מפרשינן מנינא לאפוקי מדראב"י ואע"ג דהכא פליג ראב"י בסיפא. צ"ל דרישא איתנייא תחלה קודם שנשנו דברי ראב"י עלה. אך ק"ל כיון דקתני אלו הן מח"כ. א"כ מנינא נמי ל"ל דבלא מנינא נמי לא הוי טעונה לומר דתנא ושייר דראב"י דהא אלו קתני כדאיתא בקדושין (עז:) וי"ל כמ"ש התוס' ביבמות פ' הערל דהיכא דתני אלו דברים כך ואלו דברים כך לא שייך לדייק אלו דווקא ויש לגמגם דלא דמי לכאן ואכמ"ל: שם חוץ לאהלו ולא מחוץ לאהלה. וק"ל א"כ כי כתיב מושבו דדרשינן מיני' בת"כ פרשת נגעים ס"פ י"ב הא דטמא יושב תחת האילן וטהור עומד טמא נמי נימא מושבו ולא מושבה: שם זב וזבה עיקר טומאתן חלוקה. עי' בתוס' שעה"ג שהק' מ"ט לא קאמר שזה מטמא בלובן וזה באודם. ואינו כ"כ קושי' די"ל דזהו אין חשוב חלוק דדרכא דמילתא הכי איתא שזה זיבתו רובו לובן וזה אדום: שם לעוף אתרבי. דמרבינן לקמן עולת העוף. ובעוף ליכא שלמים. א"כ בעוף סגי בעולה לחודי' ק"ו לבהמה דסגי בעולה לחודי'. ובזה מיושב קו' תוס' שעה"ג מזב וזבה. דהתם קרבנה עוף ולא בהמה אבל כאן דעיקר קרבנו בהמה ועוף אתי מריבויא ותזיק דעוף סגי בעולה לחודי' ק"ו לבהמה:

דף ט ע"א גמ' מה אתם מיני דמים אף הם מיני דמים. פי' ואתרבי עוף שהוא מין דמים. והיינו דהדר קאמר אי מה אתם עולה ושלמים אף הם עולה ושלמים ר"ל ואין שלמים בעוף א"כ ממילא אמעיט לי'

עוף (כיון שא"א להיות ממנו שלמים אף עולה לא יבא) ובזה מיושב קושית תוס' ד"ה ת"ל כו' דלימא השתא לעוף אתרבאי דבהך ברייתא הס"ל כדקאמר אף הן עולה ושלמים ה"ל למעט עוף כמ"ש: שם ככר נמנה עליו ריב"ז ובעלה. בכסו"פ כתב לדידן דקי"ל מקריבין אע"פ שאין בית הא דאין מקריבין אנו הוא משום שאין לנו כהן מיוחס וא"ש וק"ל אהכתי בימי ריב"ז שהי' סמוך לחרבן ועדיין היו כהנים שנשארו מימי הבית מיוחסים וריב"ז עצמו כהן מימי הבית הי'. ור"א בן עזריה כהן מיוחס עשירי לעזרא הי' א"כ למה לא היו מקריבין ואפשר הי' גזירת מלכות שהחריבו בהמ"ק שלא יקריבו עוד במקום המקדש: שם על חטאתו אשר חטא מלמד שמביא כו'. לקמן פ' בתרא (כז:) דרש על חטאתו עד שיהא קרבנו לשם חטאו לאפוקי חטא בחלב והביא על הדם. אבל כאן נראה דלא שייך לדרוש כן: שם שהאונס זה אונס. י"ל דגם להך ברייתא ממילא ש"מ נמי מזיד דכ"ש הוא כיון דאונס דפטרי' רחמנא בכל דוכתא וכל אינך שמביאין על הזדון כשגגה אין מביאין על האונס (עי' תוס' לקמן (יא.) סד"ה באין כו'.) א"כ כ"ש מזיד: ע"ב גמ' ומאי ר' יוסי בר יהודה כנ"ל: שם תורה א' לקווין סרבה. עי' בתוס' עס"ג מה שתמהו ועי' בתוס' סוטה (יח:) ד"ה ורבן יישוב ע"ז: שם הפילה מתוך פ'. עי' פרש"י דבזכר א"א למיתני הפילה בתוך מ"א דמי' בעלמא הוא. וכן בת"כ ממעט מלבן או לבת שמביא על כל בן ובן וע"ש בק"א: תוס' ד"ה והיא כו' תימה כו'. וי"ל דכאן כדאמר ר"ח במלתי' לר' יוחנן ומ"ש מה' העלמות בשפחה א' ה"ל דבכ"מ חייב על כאו"א ואפ"ה כאן גלי קרא דקרבן א' על עבירות הרבה א"כ הה"ג בגופין מחולקין אי לא גלי קרא והו"ל לתוס' להקשות מהא דואשה לחלק על כל אשה ואשה ועי' לעיל ריש מכלתין (ב:) כזה:

דף י ע"א תוס' (בסוף המסכתא) ד"ה אי אפשר לפתיחת הקבר. תימה א"כ כו'. וקשה דהאיצטריך להיכא דהיתה נדה שבעה ימים קודם לידה דבלא קרא הו"א דתמנה יום א' ותטהר וכ"כ הפוס' בעצמם לעיל ודו"ק. ועי' בחדושינו לפסחים:

דף יא ע"ב במתני' אכל חלב וחלב בהעלם א' א"ח אלא א'. משמע מדאיירי ר"מ ברישא וכן בסיפא באידך מתני' דלהלן (יב:) וכאן לא פליג דמוכח דמודה בהא. וא"כ ק"ק למאי דבעי למימר בחולין (פב:) דסומכוס משום ר"מ קסבר אכל שני זיתי חלב בהעלם א' חייב ב' ע"ש: שם אימא מציעתא כו' טעמא דמכחים לי' אבל שתק מחייב. וק"ל אימא הס"נ אפי' שתק פטור בע"א ותני והוא אומר לא אכלתי משום סיפא דשנים דפליגי ר"מ ורבנן דווקא באמר לא אכלתי: שם דבר זה מחלוקת ר"מ ורבנן. עי' בתוס' עס"ג שהקשו למאי אצטריך למסתמי כו' וקשה דהו"ל להקשות קושי' זו בכל סתם ואח"כ מחלוקת דפליגי יחיד ורבים וסתם תחלה כרבים. ובע"כ צ"ל דהוי ס"ד למיפסק כיחידאה משום דמסתבר טעמי' כדאמרינן בכמה דוכתי. וא"כ גם כאן י"ל כן: תוס' ד"ה עד אומר אבל כו' הרי כאן שנים וכיון כו'. ויש לעורר לפמ"ש ר"פ האשה רבה טעמא דשתיקה נגד ע"א נאמן מעד משום דשתיקה כהודאה דמיא. א"כ כיון ששותק ג"כ נגד השני הו"ל כמודה אף השני ג"כ שלא אכל והו"ל כראשון ע"א בהכחשה. אך אפשר כיון ששתק בשעה שא"ל העד אפי' אח"כ צווח ומכחישו אינו נאמן וצריך עיון ובדיקה. ולפ"ד הרמב"ן בחדושי יבמות והעומדים בשיטתו שם דקי"ל לדינא ע"א נאמן באיסורין בין להתיר בין לאיסור א"כ מיושב קושי' התוס' דהרי נתנה תורה נאמנות לשני כמו לשנים וא"כ הו"ל כתרי ותרי. ועי' בסוטה ובנמקי' ביבמות שם: ד"ה ואשה כו' עפי מגזלן. וז"ש בפ"ב דיבמות (כה:) גזלן דדבריהם כשר לעדות אשה דמשמע הא גזלן דאורייתא אינו כשר. ואילו אשה כשרה כדאי' בשלהי יבמות:

דף יב ע"א גמ' אדם נאמן ע"ע יותר ממאה איש. עפרש"י ודחוק בלשון הגמ' לפרש כן שהעיקר הטעם חסר מהספר. והיה נלע"ד לפרש דכיון דאם אינו חייב והוא מביא הו"ל חולין בעזרה ועושה איסור. א"כ הוא נאמן ע"ע שאומר שיודע שלא אכל והוא לעשות איסור להביא חולין לעזרה יותר ממאה עדי' שאין מאכילין לאדם בע"כ דבר שהוא אומר שיודע שהוא איסור ושוי' אנפשי' חתיכה דאיסורא: שם אבל טומאה הדשה כו' דכי אמר נמי טבלתי מחייב. וק"ל דמ"מ נימא מיגו דאי בעי אמר מזיד. ובגלמא לפי' התוס' דלטעמא במיגו נמי צריך לתרץ דיבורי'. א"כ שפיר קאמר הש"ס דכאן א"א לתרץ דבורי'. דאם ר"ל לא נכנסתי שוגג אלא מזיד הו"ל לא נכנסתי. אבל כי אמר לא נטמאתי אין ר"מ בענין הטומאה אם היה מזיד או שוגג כלל. ועפרש"י לקמן ד"ה אכלתי חלב אית להו לרבנן כו': שם מאי דתימא אכלתי חלב כו'. לכאורה קשה ליפליגי בטומאה ונדע חלב. אך י"ל דאי הוה מפליגי בטומאה הו"א דהכי מפליגי בטומאה משום דטעמא דרבנן משום דאדם נאמן ואף בטומאה הדשה פליגי להכי אשמועי' פלוגתייהו גבי חלב דטעמא מה אם ירצה לאשמועינן דטעמא משום אם ירצה כו' וק"ל: שם ת"ש והתודה כו'. פי' ודמסתמא רבנן דמתני' היינו חכמים דברייתא ולא כר' יהודה והיינו דקתני ומודים חכמים לר"י. פי' חכמים דמתני' דפליגי אדר"מ: תוס' ד"ה או דלמא כו' אין זה מגו דלא משוי איניש נפשי' רשיעא. ויש לעורר כיון דהשתא נמי כשאומר לא אכלתי מכחיש העדים והו"ל טענה גרועה ומיגו מטענה גרועה לטענה גרועה אמריתא אמרינן. גם י"ל כיון שאומר כן בכדי להנצל מאיסור חולין בעזרה אע"ג דאכלתי מזיד משוי נפשי' רשיעא אין זה כרשע בפני הכל. שיאמרו אדרבה ה"ז צדיק גמור שמפני חשש שלא יביא חולין לעזרה אינו חושש לבייש עצמו להודות על חטאו במזיד: ע"ב גמ' אמר רבינא כו'. עפרש"י עמוד א' וללשון שני שפרש"י דמקשה דקפסיק דליכא שום טומאה דמודה ליה כו'. קשה דמ"מ הו"ל למיתני דמודו בטומאה כגון כשאומר לא אכלתי די"ל לא אכלתי שוגג אלא מזיד כמש"ל ד"ה אבל כו': שם אלא ביני לבין עצמו. לא ידעתי אי תליא הא מלתא בפלוגתא דכל מה שאסרו ממש"ע אפי' בחדרי חדרים אסור. ומלשון הרמב"ם פי"א משגגות נראה דווקא בפני העדים אסור ולא בפני כל העם. א"כ אין זה שייך להא דכל שאסרו מפני מראית העין. וקצת יש להוכיח דא"כ הו"ל להש"ס לומר הא דפליגי חכמים עלי' בטומאה. היינו משום דבטומאה דאיכא איסורא ברבים דלא ליתי לזלזל בטהרות כפרש"י ס"ל לרבנן כמ"ד דאפי' בחדרי חדרים אסור: שם דאי בעי אמר [לאו] לא גמרתי ביאתי. ונ"ע א"כ היכי משכחת לתיובתא דשפחה חרופה ונהי דקרבן דידיה י"ל כיון דהוא עצמו אמר שגמר ביאתו חייב קרבן. אבל מלקות דידה קשה כל שימנו לתיובה מלקות דלמא לא גמר ביאתו. ואפי' היא נמי מודה שגמר (ונאמר דאיכי נמי בקיאה בגמר ביאה כמו שבקיאה ביורה כחן כדאי' ביבמות) מ"מ הא אין אדם לוקה ע"פ עצמו. ולעדים א"א להיות ידוע אם גמר ביאתו כדי לחייבו מלקות: שם נשאלתי על נזירי. ואע"ג דאי הוי שיילו לחכם ואמר שלא נשאל היה החכם נאמן (עיין בר"ן פ' המדיר ובשבועות) מ"מ יכול לומר נשאלתי לחכם שהלך למדה"י או מת: שם דאי בעי אמר לא נתכוונתי לעדות. וק"ל דהו"מ למימר שכחתי בשעת השבועה העדות והו"ל שוגג ותנן בר"פ שבועת העדות דאינו חייב על שגגות השבועה. וי"ל כמ"ש הר"ן פ' כל הנשבעין (אמתני' דהשגגדן חשוד על השבועה לייחב קושי' הרשב"א שם) כגון שהכחו בו עדים בשעת שבועה שאין קרובים לבעל הפקדון דלא שייך מישתלי (ועי' בתוס' שבועות (לז.) שכתבו בשבועות העדות א"א לידע כלל אי לא מישתלי ע"ש): שם לא נתכוונתי להעיד. עי' בתוס' עס"ג שהוכיחו מכאן דאם לא יתכוונו העדים להעיד אין בעדותן כלום. וקשה דתנן ספ"ק דמכות (ו.) דלר' יוסי אפי' לא נתכוון להעיד מ"מ אם נמצאו קרובין ופסולין אותו שלא נתכוונו עדותן בטלה. ולדברי תוס' שאין עדותן כלום א"כ אין מצטרפין כלל עם העדים הכשרים. והרמב"ם וכל הפוסקים חולקים על התוס' עי' בח"מ ר"ס ל"ו. והא דלא נתכוונו להעיד דהכא. אפשר פירושו אע"פ שראינו המעשה לא נתכוונו להעיד ולא דקדקנו לראות כמו שהוא כדי שנוכל להעיד עליו שאין אנו יודעין המעשה על בוריו: שם אמר רבינא כו' והאיכא דר"ג. לדברי האומרים דבשני סדרים יש סדר למשנה בתרי מסכתי וא"כ הו"ל מחלוקת ואח"כ סתם וסי' לגו לפסוק כר"ג דלא כמ"ש הרמב"ם: במתני' ר' אליעזר אומר אם פסק כו'. ר' אלעזר גרסי' מדתני לי' לקמן בברייתא בגמ' (יג:) בתר ר' יהודה גם רב דקרי עלי' שם טובייה דחכימי' סייעו על ר"א בן שמוע בכתובות (מ.) ובגיטין (כז:) ע"ש: תוס' ד"ה מדסיפא כו' אבל רישא אגב סיפא כו'. עי' זבחים ל"א: תוס' (בסוף המסכתא) ד"ה שאלתן בב' תמהויין כו' מיהו תימה מדמפליג כו' ואיכא למימר כו'. קשה דלליטנא בתרא לא שייך תירוץ זה. ודו"ק והקושיא יותר חזקה לליטנא בתרא דאף לקולא תמהוויין מחלקין וצע"ג:

דף יג ע"א גמ' והכ"א אם שהה מבע"ל. אי הוי למימר דר"ח אפטורה קאי דאוכל קליות ואפסיק כל"ב פטור. שפיר י"ל דע"ז אמרו חכמים שעד שיהא כא"פ חייב אלא דמשמע דר"מ נמי אמיובת קאי ולא אפטורה: שם אמר רבנאי כו' אוכלין טמאים כו' תיובתא דרבנאי כו' ולכאורה ממתני' נמי קשי' עלי' דתני אוכלין טמאין ושתה כבכא"פ ומפרשינן בגמ' לקמן (יג:) דשם באכילתן קאמר. ותני לי' בחדא מחתא עם שתה רביעית יין משמע דכולהו כהדדי נינהו: שם מאי לאו דאכלי' לה"פ כבכא"פ. תימה מ"מ ס"ד דמקשה לפרושי הכי. דהא בסיפא דהך מכסה במעילה כל הני דתני שם פירושן ג"כ כמו דמתרצינן הכא: שם אר"פ ש"ק סתירו לה לשוברה לאכול פחות פחות מכשיעור. כ"ה הגי' ברא"ש שלהי יומא (פב.) ע"ש: שם אטמי לי' מחלב. אע"ג דבחולין ליכא שליש מביצה משמע לי' דבנה טהור לגמרי קאמר אפי' לקדש ותרומה: שם דספק ינק כו' ואת"ל כו'. ס"ס זה אינו מתהפך. ומכאן תשובה לממליכים ס"ס המתהפך דווקא: תוד"ה סתירו כו' לאכול תרומה את"כ כו'. נ"ל דכעת אין התרומה לפניו. שהל"כ קשה מאכל התרומה תחלה. ואח"כ האוכלין טמאין פחות מכשיעור. ולפמ"ש בתוס' ריש חולין (ב:) ד"ה טמא בחולין כו' שאסור לטמאות גופו לחולין וכוה מן התדא"כ י"ל דהיינו דתני דלעוברס סתירו ומה שהביאו כאן ראי' מהלכל כנזיר הדמע לא קבעתי דהם שלישי בחולין טהור הוא (מי' אוכל אוכלין טמאין דהכא נמי לא נפסל גופו רק לתרומה ולא לחולין): ע"ב גמ' דעתי' דתינוק קריבה לגבי חלב. שאוכל החלב ואמרינן דמסתמא וודאי לא ניחא לי' שתאכל הטפה ע"פ הדד שרגלה יותר לינקה ג"כ. ועתוס' שבת (קמד.) ד"ה שלא כו': שם אבל אמר לא ניחא לי' כו'. משמע דווקא אמר יהא סתמא חשוב כניחא לי'. וכוב דעתי' דתינוק קרובה לחלב כדלעיל. ולהכי לא קשי' מהסיפא דחולין (יג.) דסתמי' חשו"ק אינם כבי יוחנן דדווקא אם הסך בהם ואמר בפירוש דניחא לי' הוא דהוכשר אבל סתמא חשיב דלא ניחא לי' (גם י"ל דהם סתמא קרוב הדבר שמגלין מפני הכלימה ואף בקדשים תני סיפא ואם נתכוון לכך כו' הא סתמא הוי כמפני הכלימה). ועיין בפרש"י ותוס' היטב. והנה לפרש"י דפי' מחשבתו נכרת מתוך מעשיו דהם דיש לו היינו מעשה בלא דיבור. לא תקשי' לן כאן ל"ל דבור הא בלא"ה נמי מעשה היניקה נימא דמחשבתו נכרת דקריב דעתי' לגבי חלב ולא ניחא לי' בטפה שע"ג הדד. דהא עסקינן שם דמדאורייתא ל"ל מחשבה נכרת מתוך מעשיו רק רבנן אחמור לחומרא שם. א"כ כאן אדרבה לחומרא לא הוי מחשבה. והי' חשוב הכשר בטפה שע"ג הדד אי לאו דאמר בפירוש. אבל לשיטת תוס' דסבור אין מעלה ומוריד רק דתלי במעשה טוב או גרוע או בינוני דמספקא לן אי הוי מעשה טוב או גרוע. וודאי קשי' סוגיא דהכא מאי תלי לה באמר לא ניחא לי' וצ"ע: שם שכר שכר מנזיר. האי שכר דהכא אינו מופנה. דהא דרשינן לי' בברייתא לבד. לשכר ולהוציא יין מגתו. וא"כ למ"ד מופנה מצד א' משיבין והא איכא למפרך מה לנזיר שאינן אלא לאו לכן הקל בו דווקא יין ולא שאר המשכרים. אבל כהן למקדש דבעוון מיתה אפי' לשאר משכרים נמי: שם הא ברביעית. משמע דר"א נמי מודה לשיעור רביעי'. וק"ל מנ"ל לר"א הא כיון דפשיט' דיין משמע אפי' כ"ש כדתני בברייתא. רק דת"ק מייתי לה משכר שכר מנזיר. אבל לר"א דמפיק לי' לכדרך שכרותו מנ"ל. מי' י"ל כי היכי דלת"ק אע"ג דאצטריך לי' כ"ש לשיעורא ולמעט מגתו מ"מ דרש לי' נמי לגז"ש שכר כמש"ל. ה"נ ר"א אע"ג דמפיק לי' לכדרך שכרותו אית לי' מגז"ש מנזיר וא"כ י"ל דשיעור רביעית נמי מנזיר גמר לה וכמשנה ראשונה דנזיר (לד:) דבנזיר נמי בעי רביעית: שם ריב"א יכול אף גמרא ת"ל ולהורות. משמע דריב"י ות"ק פליגי אי למדין הלכה מפי גמרא. ולפ"ז הסיא דפ' יש נוחלין (קל:) דאין למדין הלכה מפי גמרא אתי' כריב"י דפסקינן כוותי'. וע"ש בפי' רשב"ם. והיינו דאמרינן כמאן אזלא כו' נימא כרב"י הוא דלריב"י אין למדין הלכה אלא מפי הלכה למעשה: שם רמא"א אם הי' שבת והוציאו בפי' חייב. מקשים העולם לפמ"ש תוס' בפסחים (כט.) בשם ריב"א דכל היכא דאיתו חייב קרן וחומש איכו חייב באשם ג"כ. וא"כ כאן כשמוסיף ר"מ אם הי' שבת מ"ט לא לית' לאשם דר"מ מת ומשלם לית לי'. ויש לעורר כיון דבכ"מ שפטור משום קם לי' בדרבה מיני' מתייב מ"מ לצי"ש כדאמרי' בהפועלים (צ.) ע"ש בתוס'. וא"כ לענין אשם דאין ממשכנין חייבי אשמות ואין מביאו אלא ברצונו לכפרה לצי"ש. ה"נ דאפי' קם לי' בדרבה מיני' אין נקרא מביא האשם לצי"ש. ושם בפסחים לרנב"ה כתבו כן דס"ל כרת בי"ש הוא וס"ל פטור משמע אפי' לצי"ש: שם ותלב כו' וקראי דקמייתי אסמכתא כו'. יש לעורר מ"ש מדרשא דדם משקה מקרא דדם חללים ישתה דמשמע בחולין (לה: לו.) שהוא דרשה גמורה. דהאמת ילפותא מליבנא דקרא שקראו משקה דרך לשונו

הוי דרשא גמורה וה"ל כחלב. (ואולי משום דקרא דדם הוא בתורה והני דחלב בנביאים). וה"ל ילפינן לענין כסוי מדכתי' עפרות זהב לו דמכסין בעפר שחיקת דינר זהב והוא דרשא גמורה להקל במצות כסוי ולברך עלי': ד"ה אמר רב כו' מדרבנן כו'. וק"ל א"כ מאי מקשה ר"א דהוא לרב אשי דהלכה כר"א ומר הא רמי בי' מיא דלמא מ"מ מדרבנן אסור. דמסתברא דלא גרע יין דרמי בי' מיא משאר משקין ותמרים:

דף יד ע"ב גמ' אתוסף נמי איסורא לגבי דידי'. אע"ג דאיסור בת בשרפה והנך בכרת אל בקל על חמור במוסיף. כן מוכרח מכאן ושלא כדעת ר"ת בס' הישר שהביא הרמב"ן בחדושי יבמות (לג:) ד"ה ר' יוסי ע"ש. וקצת קשה מ"ט לא מוקמינן לה באיסור בת אחת וכגון שקיבל בה אבי' קדושין קודם יציאתה לאויר העולם (עי' נדה כג.) [ואבי' של ממזרת כיון שהיא כבתו לכל דבר מסתברא שזכאי ג"כ לקבל כסף קדושי' אפי' קודם שנולדה]. רק די"ל כיון דעל תרוויי' אחת אח ואשת אחי האב יחד א"א לתרץ כן. ומוכרח להרך בחד מיניי' משום מוסיף. מפרש בתרוויי' כן: שם מגו דאתוסף איסורא לגבי ברי'. וק"ל לגבי ברי' נמי ת"ל בלא"ה משום אשת אחי אבי'. ולפרש"י בחולין (קא:) דעונש חמור הוי מוסיף. י"ל כאן דאשת אחי האם בכרת לבד ואשת אבי' בסקילה הו"ל מוסיף. ואע"ג דמדאמר ר' יוסי א"א ונעשית חמותו נדון כא"א אע"ג דא"א בחנק וחמותו בשרפה מוכח דלר"י לא חשיב זה מוסיף. י"ל זהו דווקא במיתת ב"ד שניהן בין מיתה קלה לחמורה אבל מכרת למיתת ב"ד חשוב תוספה. וק"ק מ"מ לא קאמר דהוי מוסיף לגבי אחי האב מאחר שמחמת אחי האב דבכבר אין עליהם איסור כלום. וע"ק לימא דהוי מוסיף לגבי אח אחר שיש לזקן מן האב. דכיון שמת זה האח שאין לו בנים והיתה זקוקה ליבום לזקן ואח זה השלישי היתה מותרת לשניהם. וכיון שיבמה זה הזקן נתוסף איסור על האח השלישי משום א"א ואשת אח שיש לו בנים אפי' ימות: תוד"ה כשאת לאחיו כו' איך חל איסור א"א על איסור ממזרת. דוקא על אשת אח הוקשה להם. אבל איסור אשת איש חל במוסיף דאתוסף איסורא לגבי ממזרים וגרים דלא אקרי קהל ומותרים בממזרת:

דף טו ע"א גמ' הרי שמות מחולקין והרי גופין מחולקין. משום דלעיל אמרי' דריב"ן מחייב משום שמות מחולקין וסומכוס משום גופין מחולקין ורבנן פליגי עלי'. לכן קאמר דכאן שמות וגופין מחולקין ולרבנן נמי יש לחייבן: שם אמר קרא ערות כו' לחייב על אחותו כו' והיינו לחטאות אצטריך לחלק בהן. אבל אם הזיד והתרו בו למלקות. דתלי באיסור תע"א. לא שמעינן מהאי קרא. אלא דכאן איסור ב"א הוא. עי' בתוס' עס"ג כאן. ועי' יבמות (לג:) ובתוס' שם: שם אמר רבה כו' משום דעבד תרתי. לכאורה לרבה הו"ל לר' אושעיא לעיל למחשב נמי לר"א בהדי סומכוס ורבנן דאמרו ד"א ומי' למסקנא דמפרשינן דקאי ב' גרוגרות בבת אחת פטור לר"א אליבא דרבה. לא דמי לדהתם דמחייבי בהס"ג (ועי' בחולין פב: טעמי' דסומכוס) ואמרו ד"א משמע דהן שוין וכדמותו בכתובות (לו:) גבי ר"י ור' דוסא אמרו ד"א דפריך עלה ע"ש: שם הגבר המדולדל באדם טהור. עי' בתוס' עס"ג שתמהו מנ"ל. ורש"י פי' בחולין (קכט:) דנפקא לן מדכתי' כי ימות והאי לאו מיתה הוא. אך ק' לפרש"י א"כ בבהמה נמי כתי' כן ול"ל למילף בהמה משרצים. ור"ע נמי מ"ט מבע"ל בבהמה טפי מאדם. ובחולין (קכו:) דרשינן בהמה מכי יפול עד שיפול. ור"ג ור"י כאן שאמרו דלא שמעו רק מייתו בק"ו מאדם. קשה מ"ט לא דרשי כי יפול. ואפשר עיקר קרא למיתה עושה ניפול. והא דממעטי' אבר המדולדל היינו בתר דידעינן ק"ו מאדם. ונ"ע: ע"ב גמ' בניתזין בכל כתן. נ"ל דאתי' דלא כר"מ בחולין (עב:) דמגע בה"ס נמי מטמא וגם צ"ל דהני אברים דמוכה שחין והאי שעורה הנראית מיבורן קשה. דנהכורן כך אמר רבינא שם (עג.) דאפי' חכמים מודו דמטמא בה"ס: שם א"ל אם הלכה נקבל אם לדין כו'. פי' אם שמעת הק"ו מרבותך. אך ק' דהא רואה אני שהדברים ק"ו קאמר (והיינו דברי ר"י ור"ג וגרסינן רואים אנו וכ"ה הגי' בגמ' לעיל ע"א. ועי' במכות (יד.) דמשמע כן. ואפשר ר"ע מסיים רואה אני אבל במשנה דהכא שסובר ר"ע הק"ו א"א לפרש כן) רק י"ל דה"ק אם היית אומר הלכה הייתי מקבל אבל עכשיו שאמרת ק"ו יש תשובה: שם מה מוכח א' שאין גופין מחולקין כו'. לעיל שדן ר"י ור"ג ק"ו אחותו שהיא א"א וא"א מן בא על ה' נשים נדות ולא חיים לפרכא דגופין מחולקין. כ' בתוס' שעס"ג דלר"י לא תלי אלא בשמות ולא בגופין מחולקין. ונ"ל דמ"מ לענין ק"ו עביד מינה: שם ה' זבחים דגופין מחולקין. כאן קרי גופין מחולקין לה' זיתים מן ה' בהמות מחולקין. אבל בחולין (פג.) קרי ב' גידין מב' בהמות אין גופין מחולקין כיון שאינן שלמין כהיא דסומכוס. וכן שם בסוגי' (פב:) לא קרי גופין מחולקין לזרע כלאים. אע"ג דהן מיטין כ"א ברי' בפ"ע. ואפשר הוא כסברת מהר"י טראני בשם ר' ישעי' בקדושין (עז.) דדבר שיכולין לאכלן בכ"א לא מקרי גופין מחולקין והה"נ גבי כלאים יכול לזרוע ב' חטין בכ"א. אבל כאן בה' זבחים ואין בית הבליעה מחזיק יותר מב' זיתים כדלעיל (יד:) חשיב שפיר גופין מחולקין ונ"ע. ועדיין ק' גם בא"ב יכול לשחוט שניהן בכ"א בסכין שיש בו ב' צוארין וכמלא צואר חוץ לצואר כדאי' בחולין (ל:): ודע דלע"ע פסקי הרמב"ם שפסק פ"ו משגגות ה"ב דהשוחט ה' זבחים בחוץ בהעלם א' אינו חייב אלא א'. דאמאי הא הוי גופין מחולקין. ואפשר לטעמי' דפסק פי"ב מהל' שחיטה הי"ב כת"ק דסומכוס דפטר אגופין מחולקין ג"כ. ומה שפסק פ"ה משגגות ה"ג בבא על ה' נשים נדות ומחייב על כאו"א. י"ל דהתם שאני דיבנה בשתי אזהרות כדלקמן במתני' (טז.):

דף טז ע"א גמ' שאלתי את ר"א כו' וא"ל כו' מק"ו מנדה. ואע"פ שר"א לא אמר דבר שלא שמע מפי רבו. משמע דק"ו הי' דן בעצמו מדין ששמע מרבו. או אפשר כיון דלא קאמר זו לא שמעתי אבל שמעתי נדה כו'. יש לומר שמשמע זה הדין דשבת עצמו עם הק"ו מפי רבו. וכדאי' בפ' אלו דברים דפסחים:

דף יז ע"א גמ' ואפי' אכל ספק יש בו כשיעור כו'. מדברי התוס' לקמן ע"ב ד"ה מדסיפא. נראה דמפרשי לה בס"ס ואפ"ה מביא א"ת. ונ"ע כיון דס"ס שרי בכל איסור דאורייתא היאך יתחייב א"ת. ובפרט לפ"ד האומרים דבס"ס הוי כודאי ולפ"ד תשו' רשב"א ת"ה סי' ת"ה אפי' במקום חזקת איסור ס"ס עדיף. א"כ אפי' אתחזק ואקבע איסורא יש להתיר בס"ס. והרמב"ם חולק ע"ד התוס' בזה ע"ש פ"ח משגגות ה"ב: תוס' ד"ה א"ל הבא וכו' וה"ה דהו"מ למימר נדה יוכיח כו'. תימה מאד הא בזה אנו דנין למילף ואיך שייך לעשות יוכיח מזה ואף שיש לדחוק ולייסב האמת יורה דרכו וצ"ע: ע"ב גמ' שתי חתיכות צריכא למימר לא זו אף זו כו'. ק"ק דהו"מ לשנויי דאי לא הוה תני סיפא הו"א דרישא מיירי בב' חתיכות להכי קתני סיפא בב' חתיכות לגלויי ארישא דאיירי בחתיכה אחת וכך איתא סוגיא בכמה דוכתי בש"ס וק"ל וכן ב"ב לא ע"ב: שם אמר רבא מ"ט דרב. יש גורסין רבה. וקצת ראי' דהא רבא אותיב ביבמות (פח:) מברייתא כדפנו ע"ש ואי סבר כטעמו דר"כ דאתחזק איסורא ניחא קושי' דהכא עלי' בא"ת קאי (ע"ש תו' ד"ה אר"י בתור' השני) אבל אי סבר דלא כר"כ. קשי' אדרב' איפכא הו"ל להקשות אפי' נישאת לא' מהשוק לא תצא כיון דא"א איכה אסורה מה"ת כלל. ואפשר לומר דאדרב קאי דהתם דע"כ סבר כר"כ מקשה:

דף כ ע"ב גמ' דם מהלכי שתים. עתוי"ט פ"ב דברכות טעמא דנקט הכי ולא נקט אדם ע"ש. וה"ל אשמועי' רבותא דאפי' עובדי כוכבים אע"ג דבשרם מותר בהנאה לאחר מיתה עי' מל"מ פי"ד מהל' אבל. אפ"ה לית בהו ט"ק בבשרם: תוס' ד"ה אבל כו'. והנ"מ הו"ל אף עוף כו' מזומן לא כו'. ר"ל דראי' זו נמי יש לדחות דכוונת הש"ס דאפי' טהור נמי לא הוי ידעינן כ"א אינו מזומן. ויותר הי' נ"ל להגי' וא"כ הומ"ל כו' ודו"ק: ד"ה דם עיקור כו' אבל קשה כו'. היינו לשיטת הס"ג שהביאו פ"ק דחולין (ע.) אבל לפרש"י שם לק"מ. ואף לשיטת בה"ג נראה לייסב דאע"ג דאינה טרפה. היינו דאיבדרו לה סממנין הוי חיי'. אבל בלא"ה ודאי הנשמה יוצאה בו. וכה"ג אמרי' פ' אלו טרפו' (נד.) גבי מתו בכולייתא וקטלי ע"ש: בא"ד משחיטה שהיתה לאחר עיקור. וכן פירוש עיקור בכל מקום לשיטת בה"ג ע"ש: ד"ה דם הקזה כו' וה"ה כו'. אבל הרמב"ם פ"ו ממאכ"א חולק ע"ז וע"ש בלח"מ. ולכאורה נכון להגי' בתוס' בענין במקום תיבת בעינן. ויהי' כוונתם דשחיטה היינו נשמה יוצאה בו דבעינן זה הוא עיקר השחיטה: ד"ה דם ביצים כו' שאין מין בשר. וק"ל דאימא ה"פ שהן עצמן אין מין בשר. וכ"מ אח"כ שהקשה בקרבן אהרן ד' פ"ט ע"ב ע"ש. ונראה לייסב דאי איתא דה"פ דאין מין בשר. וא"כ דם הלב נמי דקי"ל בנדרים (נד:) דקרבים לאו בשר נינהו. ולב נמי בכלל זה בלשון תנאים עתו"ס פ' א"ט (נד.). ואפ"ה משמע לקמן (כב.) דדם הלב עצמו מכלל דדם הוא וכדם אימעט. ולא הוי ממעטינן לי' מהא דאינו מין בשר: בא"ד לא ביצי זכר כו'. וק"ק לשון הש"ס פ' גיד הנשה (צג.) הני ביעי חשילתא כו' אבר מהחי נינהו ולא קאמר בשר ע"ש. ויש לייסב עתו"ס שם ד"ה מדלא כו'. וק"ל: ד"ה דם דגים כו'. כן הי' גרסתם במתני'. ותירוצם דחוק. ויותר פשוט לומר דאיידי דתני בכולהו אין חייבין תני נמי הכי בדם דגים ואה"נ דהוו לכתחלה: ד"ה שיש בהן כו'. והרשב"א בתשו' ת"א סי' שס"ד תי' דניחא לי' למנקט טעמא אחרינא בכאו"א ולי הי' נראה לפרש דהכא רק בדם עצמו קאמר שיש בו ט"ק וט"ת ואיסור והיתר. והאי תנא ס"ל כב"ה דלקמן דדם נבלה טמא. וה"ה דנבלת עוף טמא. ומוליא דם מהלכי שתים דאע"ג דיש בה ט"א ברביעי' דם הבא ממת. עכ"ז דם הקזה דידי' אין בו ט"ק. וכן דם השרץ אע"ג דתנן במעילה (יז.) שהוא מצורף עם הבשר ומרבי' לי' מוזה לכם הטמא מ"מ בפני עצמו אינו כבשר השרץ לטמא בכעדשה. אולם יש מפרשים שם דווקא במחובר לבשר וקרי לי' לדם בהמה ועוף יש בו איסור והיתר. דבחיים אסור משום בשר מן החי ולאחר שחיטה נהי דמשום דם אסור. אבל בשר מן החי פקע לי'. וכמ"ש תוס' לעיל ד"ה דם שחוטה:

דף כא ע"א גיד הנשה מנלן כו' והא אית לי' כף כו'. כל הני שאלות הוא הכל למאי דאמרינן קסבר ברי' בפ"ע היא דאי ספקא היא ל"ל קרא דבין חי' בין בהמה גיזו אסור ומטמאין וטעונין שחיטה (וכן תנן פ"ב דבכורים טעון שחיטה כזה וכזה ומטמא כו'). וכן הא דפרכינן בריש סוגיין אצטריך קרא למיסר ספיקא פירש כאן דממ"נ אסור דמו בין אם היא חי' או בהמה וכמו שנראה מדברי תוס' ולפ"ז כיון דמסנינן והא אית לי' כף כו' מוכח דאע"ג דאינו חי' ובהמה כל שיש לו כף אסור והוא סיוע לדעת הרשב"א בתשו' סי' שס"ד דג"ה דאדם אסור משום שיש לו כף ע"ש. שם גמ' מדלכל מילי כו'. וקשה א"כ כל הני קראי ל"ל בחד סגי. ואדרבה כיון דכתיבי כל הני קראי הו"ל ג' כתובין הבאי' כאחד. מיהו ביומא (ד' עד.) מוכח דהך דכל חלב אסמכתא היא. ע"ש. דא"כ י"ל דכל הני אסמכתא נינהו וכולהו מדם ילפינן (אלא דאכתי קשה מ"ש האי כל דדרשינן לי' ומ"ש האי דלא דרשי' לי' ויש לייסב ודו"ק) מי' לשון הש"ס דקאמר רביי' רחמנא כל. משמע דדרשא גמורה היא. ואפשר לדחוק לעשות צריכותא בין כולן עי' פ' העור והרוטב (קכ.) ודחוק ע"כ לא כתבתיו: שם אי חזי לאדם חזי לכלב אי חזי לכלב לא חזי לאדם כצ"ל ועפ"ק דביצה (ו:) גבי מוכן דאי' להפוך. דהתם ודאי כל דחזי לאדם לא מקצ' לי' לכלבים. אבל כל דחזי רק לכלבים מקצה מדעתי'. אבל הכא אע"ג דחזי לדידי' מ"מ אי נפסל ואכתי ראוי לאכילת כלב מ"מ אסור. ודו"ק: רש"י ד"ה לאתויי כוי כו' וחי' כו'. ואע"ג דנראה התם דבן עזאי פליג אהא. מ"מ אנן הא הוקימנן ברייתא כתנא דבי ר' ישמעאל. ואיהו סבר הכי התם אף כל לאתויי מאי. אע"ג דלשון הברייתא משמע דלמעוטי אתא מ"מ ע"כ הני כללי מרבו איזו דבר: תוס' ד"ה כוי כו'. ועתוס' יומא שם. ונדה כח א'. והרמב"ן בק"א לחדושי יבמות העלה דהאי ברי' בפ"ע דפ' כ"ה נמי ה"פ אלא דלא ידעי' כמאן רוצה התורה ליפווי' או כחי' או כבהמה. מי' כיון דחזינן בדוכתי טובא דגלי קרא דדמי להו וכדאמרי' הכא א"כ תו ליכא לדמוייניהו אלא להו. ולהכי במודו דהוי לתרוויי' בשחיטה וטומאה כדידי' נמי ודאי אסור. אבל כסוי ספיקא הוא. א"ד ז"ל. ולפ"ז מתורצת קושי' תוס' מפ' כסוי הדם (פ.) דלבדקו בסימנין ע"ש. מי' יש להק"ל לדעת התוס' מסוגי' דיומא (עד.) דמביא ראי' מרב אדא. ואי איתא מה ראי' מביא. או דשייך למימר אסמכתא הא אטו עד הכא לא שמעינן לי'. אבל לדברי תוס' ניחא. דמביא הש"ס ראי' דוכ"ת מאן תנא דס"ל ברי' בפ"ע כהאי וכמו שהק' הרמב"ן שם דהאמן הרמי' ע"ש. א"כ דרב אדא מה אמרת דל"ל אסמכתא דל"ל דבין חי' ובין בהמה אסורה. ועי' רש"א ביומא שם. ועכ"ס ס"ל כהך ברי' ודו"ק: שם ד"ה כגון כו' דמשמע שיש בהמה (שיש עלי' ט"א) [ואין עלי' רק טומאת אוכלין] עכ"ל. פי' לא מדמשמע להו דלא הוי עלי' רק ט"ק דווקא. דמנא לן אימא ט"ק וט"א תרוויי' קאמר. אלא מליבנא שיש בה קדייק דמשמע בבהמה עצמה. ואפשר מטעם זה נמי לא בעי לפרושי כרב חנניא לקמן ע"ב כחופהו בבצק. דא"כ נמי לאו בבהמה עצמה חשיב ורב חנניא הו"ל לחלק בזה וכמ"ש שם היא"ס: ע"ב גמ' לאפוקי מת אע"ג דממלית לי' לא מטמא. ולהרמב"ם פ"ג מטו"א ה"ז דפסק דמחשבה על כל הבילה אוכלין מהניא לטמא. וכבר

הסיג עליו הראב"ד ועי' כ"מ וכה"ז. ול"נ דהרמב"ם ס"ל דוודאי אם תושב על בשר המת פשיטא דמק"ט דכל מילי מסני' להו מחשבה. אלא דהכא ה"פ אוליא מת שאינו בנמלא ע"ק כמו שהוא בלא מחשבה מנבלה דמטמא בלא חשוב דאוכלין דבהמה ודאי לא בעו מחשבה. והיא עלמה כברכין נמי לא בעי מחשבה. אבל מת אפי' אוכלין בכהדי' בעי מחשבה. דבטלה דעתו אצל כל אדם דכי עבדו הכי מבטלין האוכלין להמת וא"כ האוכלין נמי בעו חשוב. אבל אי חשיב אתרוויי' אה"נ דמהני: שם והרי עוף דלית בי' איסור ג"ה. ואע"ג דמספקא להש"ס ר"פ ג"ה (לג:) אי איח לי' ועגול אי שריא. וא"כ איכא מינה דעופו' שיש בו היתר והוי דומי' דיש בו ט"ק וט"מ בגמי מינה דעופות קאמר וכמ"ש תוס' ריש פרקין ד"ה אבל ע"ש. מ"מ תיקן דלא שכיח כלל ותני במתני' ברים ג"ה ואינו נוהג בעוף בסתמא. א"נ ה"ק הש"ס דא"כ תפשוט בפיין דלאסור: שם דלא בעי שחיטה. פי' א"כ אע"ג דחלבו וגידו דעוף שרי' מ"מ כיון דאית בי' לד איסור דהיינו שחיטה מקרי יש בו איסור והיתר אבל דגים דאינו שום בדבר זה לכולהו הוי פירכא. והרשב"א בתשו' ח"א סי' שס"ד כתב דאיכא למימר באדם דחשוב יש בו איסור ג"ה ע"ש. ואכתי קשה דנפרוך מה לבהמה ועוף שכן יש בהם איסור אמ"ה וצ"ע: רש"י ד"ה חדא כו' ואמאי פלגינהו כו'. זה אינו כ"כ הכרע. די"ל דמעיקרא תני מילי דפטרין בבהמה גופא. והדר תני שאר מינים. אלא דמ"מ מוכח מדתני בריחא הרי אלו בל"ת. והכא תני אסור וא"ה עליו דלא שייך בדיניי' והכא אפי' ל"ת ליכא: תוס' ד"ה ר"ת כו' ולא רלה לתרץ כדר"ת כו'. וקשה מדלא קאמר רב חנניא אבל מת בטלה דעתו אצל כל אדם אלמא דלא ס"ל האי סברא. א"כ בלא"ה לא מצי לאוקמא כר' חייא. וי"ל כיון דבהמה עיקר רבותא הוי בהא דמטמא ע"ח ולא בעי הכשר נקט נמי בהכ"ג לאפוקי. ודו"ק: ד"ה דכוותה כו' שהרי מלות פרוש איסור מעליא הוא עכ"ל. ועי' בחולין (לג:) ד"ה מדלא קא בריין. דהתם נמי אסור קאמרינן. גם רש"י עלמו נראה שמשום איסור דרבנן למצות פרוש. שהרי כאן בד"ה שכונסו כתב טעמא דאחלופי אדרבנן. ובפ' אע"פ (ס.) ד"ה והלופא בדם. כתבו אמצות פרוש דדם. וכן בחולין (עד.) ד"ה אלא. כ' רש"י אמצות פרוש דרבנן וקרא אסמכתא בעלמא עכ"ל. מי' כאן ודאי חולק רש"י ע"ז וכמ"ש התוס': ודע דלפמ"ש התוס' בשבת (עז.) וכמ"מ דדם בכלל בשר א"כ לדעת הרמב"ם דס"ל בשר אדם בעשה. קשה דליתסר דם נמי בעשה עכ"פ. ול"ע. ועי' תלא"ר פט"ו. ועי' בפי' המשניות להרמב"ם כאן ויש שם ט"ס וא"ל אין חייבין עליו מלקות: ד"ה מיתיבי כו' אבל כרת ליכא עכ"ל. יש לפרש דבריהם ע"פ דעת האחרונים (עבי' י"ד סי' ק"א וש"ך סי' רלט) דלדידן דקי"ל ח"ש אסור מה"ת. איכא בי' נמי לאו אלא שאין לוקין עליו ע"ש. וא"כ קשה כאן מ"ט לא מוקי הש"ס לברייתא בלב עוף. ומאי לא תעשה דקתני והיינו משום ח"ש. לזה כ' תוס' דמסא פריך. כלומר מדם הטחול דתני הרי אלו בל"ת. דמשמע כולהו בחדא מחתא. דכרת הוא דלית בהו. אבל לאו גמור איכא. וזהו כוונתם ג"כ בד"ה כי קתני כל שכתבו אבל ברייי' ליכא לאוקמה בעוף דקתני הרי אלו בל"ת כו' ודו"ק. ועיקר נראה שכוונתם להוציא מגי' הספרים כי קתני אין חייבין עליו דמשמע דהוי גרסי' בברייתא כן וכמ"ש להלן ד"ה כי קתני כו'. ובאמת אי גרסי' כן לק"מ די"ל אין חייבין עליו כלום אפי' מלקות אבל עוף [אית בי' מלקות] לכן כ' שפריך מדתני הרי אלו בל"ת: ד"ה לא כו' ומי' איכא איסורא דאורייתא למ"ד כו' כנ"ל: ד"ה כי קתני כו' וא"ת כו'. ויש לייחב דאמתני' הוה ידע דמצי לשנויי בדם דילי'. ואברייתא הוא דמקשה דסמך אקושי' דהיינו דם אברים דמקשה א"כ (ודעת התוס' איפשר פי' אי איתא דהמקשה פוי ידע דרב (חסר תי' א) אעלמא קאמר. לא הוי ס"ד להקשות עליו להוכיח דפטור עליו. דפשיטא דהיינו דם הנפש ממש):

דף כב ע"א גמ' ודין הוא כו'. וק"ל מה לבהמה שכן מטמאה ע"ק אפי' בגוונא דלא מטמא ע"ח כגון דגרפי' כדלעיל לר' חייא (כא.) ובשלמא לרב חנניא שם דניחי דמשכחת גוונא דבהמה מטמאה ע"ק ואדם לא מטמא. מ"מ אין זה פרכא. דלאו משום קולא דאדם הוא אלא משום דמטמא טו"ח דטומאה בוקעת כו'. ומ"מ התם לענין כלל ופרט נקטינן ליה דמ"מ לא דמי (וכדנקט התם נמי מה עוף שאין בו כלאים כו' וס"ד דכמה שיש בה כלאים שריא). אבל לר' חייא קשיא וכו': שם הקיז דם לבהמה וקבל דמה בב' כוסות. וק"ל דמאי קמבע"ל היינו פלוגתייהו דר"י ור"ל דלעיל. גם איכך פלוגתא דר"י ור"ל דמייתי ל"ל לאפלוגי תרתי זימני היינו קמייתא (ודוחק לומר חדא מכלל חברתא איתמר). ולפרש"י שכ' שדם קלוח מעורב בו. נ"ל דהכי ג' מיני דמים דאיכא כמ"ש רש"י לעיל ד"ה דם הקזה כו' אלקן לכנים בב' כוסות ומלא בכוס ראשון הדם בראשון ותני האמצעי וכן בשני תני האמצעי והאחרון השלישי קמ"ל דחייב אע"פ שמעורב ואפשר אית בו רוב לחיובא. ויש לפרש דהבעי' לחייב ב' חטאות בהעלם א' [illegible]

ותו כיון דהמקשה דלא מקשה מאי תפסי בה ידע נתנך דר"נ במטנטני קאמר ונסבה משמע. א"כ מאי מקשה מאינו מתנה- דמעיקרא משמע. ותו מאי מקשי מעבדי' אימא ס"ל עבדא כמקרקעי דמי (ובאמת נקנה ג"כ בשטר ובחזקה כדתנן פ"ק דקדושין). מי' הא ל"ק דכותב לעבדי' היינו שטר וכבר קנו לו. אבל בדרב שפת פירש"י בדוחק דלא קנה עדיין כלל ועי' בחדושי רשב"א בגטין ות' רמב"ן בב"ש שם ובמרדכי דגטין: פרש"י ד"ה בא"ת כו' וסבר מייתינא סהדי ומזמי כו'. לפרש"י כאן דהוא יודע שלא אכל. ק' הא לרבנן דר"מ בא"ל ב' אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי אין מביא אשם וודאי ובה"ג א"ת ולשון הש"ס דלמא אתי אחריני ומזמו כו' לא משמע כפרש"י שהו"ל למנקט כדלקמן גבי רבע טרח ומייתי עדים כו': ד"ה כפלוגתא וכו' דפליג רבא כו' ס"ד פליגי ר"י ור"א כנ"ל (אבל לרבנן ס"ל מדאמר לקמן הא דעיר הנדחת ופרכינן מיני' אדר"י ורבא ש"מ דלא פליגו כאן אדר"י). ואין זה מוכרח דפליג רבא די"ל דמודו לי' לאביי וכי"ב יש בכ"מ. ובפ"ק דב"ק (יד.) קאמר וא"ת פליגי בקושי' דר"ז ופרוקי' דאביי אבל לא נקט בפלוגתא דר"ל דרבא ואביי משום דאין הכרע דפליג דר"ל הודה לו. ויש לפרש כאן בפלוגתא על מלתא דרב יהודה אמר רב לחודי' קאמר דתלי בפלוגתא דר"י ור"א וכי"ב פ"ק דפסחים (י.) בפלוגתא דר"מ ורבנן ע"ש. וכן יש להוכיח דרבא הודה לסברא דאביי מדאמר לקמן אדר"י דשור הנסקל דברבע לא מפקיר דאמר טרח ומייתי עדים. (ואף שיש לחלק שהם לא אמרי' שעשה העבירה מזיד וודאי ידוע לו שהן מסקרין. אבל כאן בא"ת שא"ל שאכל ספק חלב והוא לא ידע. א"כ אין תושב שיזומו. והיינו דנקט רבא כאן דלמא אתי אחרי' ומזמי להו. אבל בפרש"י כאן הלשון שכר מייתינא סהדי ומזמי כו'. גם יש לחלק דהתם נקט לשון טרח כו'. ומפני שמחייבין אותו מיתה וודאי טרח ומשא"כ כאן בממון שקל גם י"ל דווקא בא"ת משום דבלא"ה נמי בא על ספק גמר ומקדש אפי' יש כמה ספקות מש"ה פליג רבא. ועי' במ"מ פ"ב מהל' תמן ה"י בשם הרא"ש כעין סברא זו). וא"כ אע"ג דרב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן כאן דר"א נמי ס"ל כרב הו"ל ר' יוחנן חד לגבי' וי"ל דהלכה כוותי' לדעת הרי"ף שפוסק כרב ושמואל היכא דפליגו תרוויי' על ר' יוחנן גם י"ל כאן דאביי דשני לי' לרבא כרב ס"ל: תוס' ד"ה אם עד כו' לאוסרו בהנאה הוא סוף דבור. ומן ואלא לאו כו' מתחיל ד"ה כנ"ל. ויש להקשות אכתי אפי' גבי שכחשה כיון דסמך על הזמה וא"כ לא גמר ומקדש וא"כ כיון דעתה הוסיף דהוכחשו א"כ נמי לא ליקדש כיון דעתה לא גמר ומקדש. ויש ליישב והו"ק: ד"ה דאמרו כו'. עתו"ס זבחים (עא.) ד"ה רובע כו' שכ' בע"א. ויש להעיר כאן דלתסר משום ל"ת כל תועבה עי' חולין קטו. ול"ע. והסוי' דקדושין שכ' התוס' כאן ראי' משם. פתוס' זבחים שם דדחו אותה דאכילה קאמר וכ"כ בקדושין שם. ועי' בס' היש"ר לר"ת פ"ד עכ"ל: ע"ב גמ' ר"א דאמרו לו דתנן אלא אמרו לו כנ"ל. וע"ל כה ע"ב: שם משום דמתחזו כזבח פסול. לכאו' הוי גזרה לגזרה. דנשרפין לא יקברו גופי' משום גזרה הוא כדפרש"י שלהי תמורה (לד.) ועתוס' חולין (קח.) ד"ה מנא תימרא כו': שם קסבר ר"י כ"ש מקדשין. ופסק הרמב"ם פ"ג ממעה"ק ה"ט כגוסי' ע"ש היטב בכ"מ שם. ובדבר תמוה דבפ"ד ה"ב פסק כת"ק ע"ש. ונראה שמפרש דת"ק נמי בהא דכ"ש מודי לר"י רק דס"ל לת"ק דלא כר"ש בהא דכל העומד לזרוק כז"ד. וכוותי' פסק הרמב"ם. ומ"ש בפי' המשניות ע"ד ר' יוסי וכל זה נדחה. צריך להגי' לפ"ז וזה נדחה ור"ל על הא דהכה"ע לזרוק כזרוק דמי שכתב שם בתחלה. מי' לחלוק התוס' ד"ה קסבר כו' אכתי ק' מ"ט לא חילק הרמב"ם כלל דלו יהא דס"ל כסוגי' דזבחים דר"י פשט דמקדשין וסוגי' דמנחות (ז.) מתרלה דהאי וא"ל על ר"ל קאי עי' בתוס'. מ"מ ע"כ בעי' דר"י היינו כדברי תוס' כאן וס"ל לחלק דע"כ ר"י כדפשט הייתו כלשון התוס'. מי' י"ל ה"פ דבעי' דר"י או רבנן נמי ס"ל מקדשין והכא שאני. או ר"י נמי ס"ל אין מקדשין והכא שאני ופשט ר"י דרבנן נמי ס"ל מקדשין והכא שאני או בחלוק תוס' או כמש"ל לאו כזרוק דמי: רש"י ד"ה ה"ג רב אשי כו' והאשם וודאי נמי מתרץ רב אשי כנ"ל. ור"ל לאפוקי מגירסתינו דמשמע דהא"ת לחודי' קמתרץ. ומפרש נמי כפי' תוס' ד"ה רב אשי כו' דמחזי יותר כזבח פסול עכ"ל. וכוונתם ג"כ לר"נ וכמ"ש בדבור הקודם והשתא א"ם מ"ש רש"י במתני' ד"ה לבית השרפה וי"ל משום דהוי כזבח פסול עכ"ל. ולאיתי מפרשים דרש"י לרבנן קמפרש גם. והגיהו במתני' בפרש"י משום דהוי בה פסול עכ"ל. ול"נ נכון כמ"ש ושלא לעשות מחלוקת בין רש"י לתוס':

דף כה ע"א תוס' ד"ה אמאי כו' ע' חולין (פב.) שבעלו בקדשי' ע"ש. וי"ל דמליקה שאני דמ"מ הותרה מכללה באכילת כהנים. ומ"מ אי עולה לחודי' קאי שפיר מקמ' הש"ס פ' השוחט דליתני סמולק. ועפ"ק דחולין (יט:) השוחט מהעורף כו' מי' אינה ראי' ועי' ת"י שם ע"ש ודבריהם קשי ההבנה. ול"נ לומר דר"ת בר אבא ס"ל כסתמא דהש"ס ביומא (סג:) דלא ס"ל האי סברא דרבא ע"ש והשתא א"ש דאין לרך כ"כ לשנויי סתמא דהש"ס קודם מימרא דאמוראי קדמאי. אלא די"ל לפמ"ש דשנויי דסתמא דהש"ס הוא דר"ח בר אבא דהוא מאמוראי קדמאי לכן סדרוהו קודם שם. והרמב"ם פסק כרבא דבתרא הוא. ועג"ל דהא התם בשקדם ושחט עמו קאי ועי' רש"י שם ד"ה רבא כו' אחר שהגדיל עליו כו' ע"ש כוונת הש"ס דאשמעינן קרא דדחייתו דמי כשחיטתו של שעיר לה' (ולשון היה היינו כמו לשון היה הי' שבכ"מ בש"ס) אבל אי דתאו קודם מותר לשחוט אחרי' דמכ"ל האי ועי' ס' היש"ר לר"ת סי' תרכ"ט וס"ם תרל"ב וערש"י כ"ו ב' ד"ה ובדין כו' אבל מליקה לא עכ"ל. וי"ל דהתם כיון דלא הוי מלות מליקה לא חשיבה שחיטה דלחייב משום או"ב ומזה כ"ל ליישב קושי' תוס'. דבסוגיא דיומא נמי ע"כ אי לאו מגוה לא הוי דחיי' כשחיטה. אלא דבעי קרא דאל"ס היו מביאין אותו ודחייתו וסיא שחיטתו ולהכי כתב רחמנא דלא מביאו אותו דאי מביאו יהי' מחוסר זמן. וא"כ כיון דגלי קרא דהוי מחו"ז ופסול א"כ אם עבר ושלחו אינו לוקה משום או"ב כיון דאינו מגוה לאו שחיטה היא. ובפ' דעגלה ערופה דכפרה כתי' בה כקדשים ופסול בה מח"ז כהאי ואסור לעורפה דיהי' מגוה ועריפתה שחיטתה ויהי' אי' או"ב. וכיון דמייתר א"כ אי ערפה ליכא מגוה ולא מחשבא עריפה מגוה: מ"ש רש"י יבמות (ל.) וגיטין (נד:) ד"ה דאכיל כו' דאוכל תרומה טמאה בטומאת הגוף חייב ודלא כשמואל בחולין (קיג:) הייט דפריך כליבני בתרלוי דהם. וע"ש: מ"ש ברמב"ם פי"ט מסנהדרין ופ"ז מתרומות דוד שאכל תרומה במיתה דלא כרב בסנהדרין (פג.) דפליג עלה ואפשר משום דסוגי' דש"ס כתובות כ"ד ב' ובכ"מ דלא כרב ומ"ש הכ"מ מהמשנה אין נראה דאטו רב לא ידע מתני' ובאמת כבר פרש"י יבמות (עג.) דעל טמא שאוכלה קאי ועי' רש"א שם: ע"ב ותלבנה לגופי' אתי מפני שר"ר עפרש"י ונ"ל דהש"ס רוצה לומר דהכי לא ילפי' מינה בכלל ופרט (דהיא ג"כ א' מהדברים או שרף אילן או גדולי קרקע ואי איתא דאינה כשתיהם קשה טפי) ול"ל תרי פרטי להכי מפרש הש"ס דלגופי' אתי שריחה רע וכדי לצרף פושעי ישראל כדלקמן ולא דרשי' לה בהדי בסמוך אחריני כלל:

דף כו ע"ב גמ' נ"ל דלתני' ג' ידיעות כו' תגיסו ענין היכא דמתיידע לי' בתר יה"כ. ול"ע אכתי ל"ל תרתי דמייתרי בחד סגי: שם אם עד שלא נמלקה נודעה תצא לחולין ול"ע מ"ש א"ת דבא על הספק דלרבנן לבו נוקפו וגמר ומקדש ואפשר דוקא בא"ת שבא על חטא לבו נוקפו אבל חטאת העוף דספק ואינה נאכלת אינה חשובה קרבן גמור שיהי' גומר ומקדים:

דף כז ע"א גמ' איל רובן קרן והומש. כ"ל ט"ס וצ"ל איל דזכן וכן בפרש"י נפל ט"ס זה. ור"ל מיכן שזה עצמו שאיל שלקח לחולין ומעל בו יש כדי גזל קרן והומש קרי לי' מעילות אבל סיפא דהאי איל שלקח ומעל בלקיחתו אינו כפי קרן והומש אין קורא לגזלו מעילתו. אלא לאשם מעילתו: ע"ב גמ' אלא מייתי עשירית האיפה מן ביתי' והנין מעות יפלו לנדבה. הקשה הכס"מ דמ"ט נתמיר על העני הזה יביא העוף שהפרים אף שהעני השתא בדלי דלות הא קי"ל עני שהביא קרבן עשיר יצא ותע"כ אפי' לפסחו כמ"ש הר"ם בנגעים. ורצה הכס אחד מכח קושי' זו לחדש דהא דאמרי' כי מפרים מעות לקיצו הייטו למקנת קינו (ואין לו כדי כולו). ותו"ל פירשו במאי דס"ל לומר דפי' עני לענין זה היינו שאין ידו משגת כדי הקרבן הקבוע לעשיר. וא"כ אי איתא שהפרים מעות כדי כל הקינין. איך נתעשהו לאין ידו משגת להביא בדלי דלות עשירית האיפה. והנה באמת אף שפשטי' דקרא דלא תשיג ידו די כו' הי' משמע לכאן וכאן. וכן ל' הת"כ ר"פ מצורע דדרים אם דל הוא שמעינן שהי' בן ק' מנה ונעשה בן נ' מנה ת"ל ואין ידו משגת. משמע לכאו' כן. אבל באמת תניא בת"כ בפ' ויקרא פי"ם יש לו שה ואין לו צרכיו מניין ת"ל די שה והספים הק"א שעיקר הפי' הוא שאין לו אלא אלו הדמים בלבד ואין לו במה לקנות צרכיו וכן יש להוכיח מהסיא דספרים כשבה ושעירה ונסתאבו דמביא עוף ופרש"י אם העני דווקא (אע"פ שמלשון הרמב"ם לא משמע כן אלא שקורהו עשיר גם השתא וברלה ממש תלי' מילתא ע"ש) והרי יש לו כשבה ושעירה ומ"מ תבינן לי' עני וכ"מ מלשון הרמב"ם פ"ם מהל' פסמ"ק ה"ט וה"י ע"ש. (ודוחק לומר שהואיל ונסתאבו נפחתו דמיהם אם ימכרום לא יהי' בהן כדי שה תמים). אולי י"ל שהוא חייב לאחרים וצריך לפרוע ממעות אלו וכלשון הרמב"ם שיכול להיות במעות אלו היתרים ול"ע. וקצת משמע לשון הרמב"ם בפ"י משגגות שבהלכה ט' לענין כשבה ושעירה כתב וצריך להן (פי' למעות שעולין דמי כשבה יתר על דמי שעירה). משמע אע"פ שהוא עשיר. ואח"כ בהלכה י' לענין הביא מבהמה עוף ומעוף עשירית האיפה כתב והעני דיש לדקדק דס"ל דווקא העני והיינו שאין לו כדי קרבן עשיר והנך מעות שהפרים אינן כדי כל הקרבן עשיר רק למקנת כדברי הכס"מ הנ"ל אבל באמת ז"א והדרכה קרוב בעיני יותר דלשון וצריך להן שכתב בהלכה ט' נמשך גם על הלכה הנ"ל ומפרש כדי צרכיו שבת"כ הנ"ל כדברי הק"א וכנ"ל). וכן הסיא דמצורע עני שהביא קרבן עשיר גופא יש להוכיח שאע"פ שיש לו כדי קרבן עשיר נקרא עני. והתכם ר"ל דהא דכיון דתניא בת"כ שאין אומרים לו ללוות ולעסוק בהומנתו י"ל שהוא עני שאין לו כדי קרבן עשיר רק שלוה או ניתן לו במתנה ע"מ להביא קרבן. ולפ"ז יהי' פי' עני ועשיר לענין קרבן עולה ויורד שירד מנכסיו ואין ראוי להביא קרבן גבוה כ"כ (שאפשר השיעור שאם יביא קרבן עשיר לא ישאר לו צרכיו ואף שאין להר"ר מערכין שמסדרין לו דכתיב שם התייהו מערכך לשאר קרבנות שאין מסדרין בהן מ"מ לא מסתבר וודאי להתשיבו עשיר לו כשיש לו כדי קרבן עשיר ואין לו מזון ב' סעודות שמקבל מן הקופה ובערכין מסדרין לו מזון על יום וכל הכי דתני שם) ועדיין צריך עיון ובדיקה אי"ה לעת הפנאי:

דף כח ע"א גמ' אמר קרא ואם דל הוא מצורע הוא כו'. ואידך ס"ל כדדרשי' לי' בערכין יח ע"ב דלא אזלי' במצורע בתר מודר ע"ש: שם אם זכה הבן לפני הרב כו' מפני שהוא ואביו חייבין בכבוד רבו. בספ"ב דב"מ תני שרבו הביאו לחיי עוה"ב. גם לא ידעתי פי' הא דאביו חייב בכבוד רבו. דאם לא למד לפניו אינו חייב בכבודו ואפשר מפני שע"כ מיירי באין אביו שקול בתורה לרבו (שאם הי' אביו שקול כרבו שניהם שוין כדאי' שם) וא"כ אביו חייב בכבוד רבו מפני שגדול ממנו ועי' תשובת מהרי"ל סי' א'. אבל הא לא מסתברא דנימא אביו חייב בכבוד רבו היינו שחייב לקיים כמצוה של הבן שיחלוק כבוד לרבו ובפרט שאביו הי' חייב ללמד לבנו תורה ועכשיו לימדו רבו במקומו: סליק

הגהות וחדושים על מסכת כריתות מאת הגאון מוהר"ר צבי הירש זצ"ל אבד"ק בערלין נכד החכם צבי זצ"ל.

דף ח ע"ב מתני' גר מחוסר כפרה. נ"ב עיין בהרע"ב ות"ק סבר גר כיון שמל וכו' מותר בקדשים ואין קרבן מעכבו. מפשט לשונו משמע בהדיא דס"ל שמותר לאכול קדשים וכן הוא בפי' המשנה להרמב"ם ז"ל וכבר השיג עליהם בס' באר שבע בריש מכילתין ד"ב עכ"ל ובתגם השיג עליו בס' בה"ז וכתב עליו מרורים ואפילו נדחק בפי' הרע"ב לפרשו כדברי בה"ז וכ"נ קצת ממה שהשמיט לפסוק הלכה מ"מ מה יענה לדברי הרמב"ם ז"ל שכתב בהדיא ואין הלכה כר' אליעזר בן יעקב וזה עיקר ראיתו של ס' בא"ש עיי"ש ולא ידעתי מש"כ בס' בה"ז ועוד דהוי לא לכתוב דהלכה כת"ק. ואני הייתי רוצה לדחוק בדברי הרמב"ם ג"כ ולומר דמאי דפסיק הלכה הוא ע"פ מאי דקשיא לי לכאורה מאי דאמרינן בריש מכילתין והביאו התוי"ט לעיל דקתני ארבעה לאפוקי מדראב"י וזה לכאורה צ"ע כיון דלא נפקא מיניה מידי לדינא מאי חשש למנייתא והי' נלענ"ד ליישב דא"כ לדינא פליגי דלראב"י מותר לבא בקהל והרי הוא ישראל גמור אלא שאסור לאכול בקדשים כשאר מחוסרי כפרה וגם בזה"ז אפי' מעיקר הדין א"צ להפריש עיין בגמ' ולרבנן אינו מותר לבא בקהל עד שיקריב קרבנו אלא דבזמן דליכא קרבן רחמנא שרי' מדכתיב לדורותיכם וא"כ לא שייך למיתני בכלל מחוסרי כפרה וא"כ יפה עשה הרמב"ם לפסוק הלכה בהא. אלא שעיינתי בפי' המשניות כתב בהדיא דלרבנן מותר לאכול בקדשים והבאת קרבנו מצוה בעלמא. כמ"ש הב"ם והרי' לי' מרי' להגאון בה"ז שהשיג עליו מבלי שום עיון בדברי רמב"ם ז"ל. מ"מ הרמב"ם ז"ל בחיבורו פי"ג מהל' מחוסרי כפרה כתב להדיא שאסור לאכול בקדשים וכדמסקינן בגמ' וגם מש"כ בענין מחלוקת דרבנן וראב"י נראה נכון ע"ש ובפי"ג מהל' איסורי ביאה ודו"ק ומה שיש עוד לעיין בזה יתבאר במ"א בעזהש"י:

דף יח ע"א גמ' אמר רב נחמן. נ"ב עיין להרמב"ם פ"ח מהל' שגגות ה"ד שפסק כר"נ. ועיין בתוי"ט שהקשה והא רבא בתראי הוא ואמאי לא פסיק כרבא וע"ש בתוי"ט מה שתירץ בשם אחי הגאון מו"ה שאול ז"ל אבד"ק אמשטרדם דמרבא ואילך הלכה כבתראי וכאן רבה גרסינן. והנה אחי הגאון ז"ל נמשך בזה בפשיטות אחר ספרי האחרונים ז"ל בכללותן אבל כעת האיר המזרח מס' יד מלאכי ושם בסי' קס"ו הוכיח ברוב בקיאותו דרוב הפוסקים ומכללם הרמב"ם ז"ל דס"ל הלכה כבתראי אף מקמי אביי ורבא אמנם לענ"ד דודאי יפה כוון מהרש"א בזה דגריסא רבה גרסינן וענין הילכתא כבתראי לא שייך כאן דהא טעמא הוא משום דידע מלתא דקמאי והכא כל חד שמעו מאחרינא משמיה דרב ואמר בה טעמא מדנפשי' ולהכי סידרום בתלמוד כל א' בפ"ע ולא פליגי להו לכולהו בהדדי משמי' דרב ולימא בתר הכי דפליגי בטעמא וממילא אזדא לי' דקדוק של התוי"ש דסידר התלמוד מימרא דר' יהודה בתחלה ואח"כ מימרא דרב חמא ואח"כ מימרא דרב נחמן ומכל הדא מייתי הבוא אמורא דפירשי' והוא פשוט: סליק

מאת הגאון הגדול כו' מהור"ר אברהם זצ"ל (בעהמ"ס משכיל לאיתן וכו') עם תוספת מרובה מכי"ק על הנדפס בש"ס זיטא

דף ב ע"א משנה שלשים ושש כו'. עי' תוס' שלהי יומא: רש"י ותוס' ד"ה שלשים ושש כו' כריתא תני עריות דבסקילה והדר תני אשה ובתה דבשריפה. וק"ל דהך טעמא לא אתי שפיר אליבא דר' יוחנן לקמן (דף ג') דמוקי מתניתין כר' ישמעאל והרי איהו ס"ל בפ' ד' מיתות (דף נ"א) דשריפה חמורה מסקילה וא"כ ה"ל לאקדומי בריתא לאשה ובתה. וא"ל כדאמר רבא בר"פ ד"מ דכ"מ שאמרו חכמים דרך תנין אין מוקדם ומאוחר דמ"מ כיון דאקדמי' קרא לאשה ובתה וגם חמורה דבשריפה ה"ל להקדימם לזכר ובהמה. אלא י"ל דה"ט דמקדים לאם ואשת אב וכלהו משום דאקדימנהו קרא וכה"ג אמר ברפד"מ (דף מ"ט ע"ב) ותנא מ"ט אקדמי' לכתונת משום דאקדמי' קרא. וכיון דהתחיל בחייבי סקילה נקט נמי הכא על הזכר ועל הבהמה כדי לסיומינהו לחייבי סקילה והדר תנא לאשה ובתה. ועוד י"ל דה"ט דמקדים זכור ובהמה לאשה ובתה משום דאיכא חומר שפי בזכור ובהמה שאיסורן נוהג בבני נח כישראל וכדאי' בת"כ פ' ויקרא משא"כ באשה ובתה: ד"ה ופסח ומילה מ"ע. דאין קרבן אלא על לאו כדמפרש לקמן וכגון לאוי דעריות. והמה בס' באר שבע דברפ"ג דמכות מסיק דקרבן לא בעי לאו ופסח ומילה ה"ט דאין בהם קרבן דקום ועשה נינהו וכ"ד התוס' בזבחים. והנה לא כתב לתרץ ההיא סוגיא דלקמן שהביא רש"י. ומיהו אמת אין ראיה מהתם דאיירי לענין חילוק חטאות בהעלם א' דבזה ודאי בעינן לאו אליבא דכ"ע דומיא דעריות דמינייהו ילפי' לחלק אבל מנ"ל דנבעי נעולם לאו כשעשה בפ"ע. ומ"מ י"ל פרש"י ע"פ דברי התוס' שכתבו בשלהי יומא וביבמות (דף ע') דלרבי התם לא מחייב לעולם חטאת בלא לאו משום דיליף ג"ש עליה דכתיב גבי חטאת עליה דכתיב גבי אחות אשה והתם כתיב לאו. וא"כ ניחא ליה לרש"י לפרש מתניתין דתיתי נמי כוותי' דרבי: ומה שהקשו התוס' בזבחים דתיפוק ליה דפסח ומילה אין בהן קרבן משום דאי ממנעו ולא עביד להו לית בזה מעשה ואפי' לר"ע דאמר לא בעינן מעשה אמר ר"ל לקמן דנהי דלא בעי מעשה רבה מעשה זוטא מיהא בעי נראה ליישב דשפיר משכחת לה מעשה במילה וכגון במושך ערלתו דכתב הרמב"ם פ"ג מהל' תשובה שהוא בכרת. וכן גבי פסח משכחת שביטל מהקרבתו ע"י מעשה וכגון שטמא א"ע בערב פסח למת בענין שלא היה לו לטמא הוה כאילו מבטל עשיית פסח בידים וחשיב כמעשה וכיוצא בזה איתא בפ"ק דנדרים (דף ד') גבי נזיר שטמא את עצמו עובר משום בל תאחר קרבנותיו דנזירות טהרה. ופי' הר"ן דמילקא נמי לקי משום בל תאחר וכ"כ הרמב"ם ספ"ה דנזירות וסיים שהרי איחר נזירות טהרה ועשה מעשה. והיינו דכיון שאיחר מחמת שטמא א"ע חשוב גם האיחור כמעשה. אע"ג דבאיחור גופי' לא עביד מעשה וכמ"ש הרמב"ם עצמו בהל' מעה"ק. וכ"ה בתוספתא דמכות. מ"מ בכה"ג שבא מחמת מעשה איסור שטמא א"ע חשוב כמעשה. ולפ"ז גבי פסח נמי משכחת בביטולו מעשה בכה"ג ומש"ה נ"ל טעמא למפטרינהו מקרבן חטאת מפני שהן מ"ע. ועפ"ז תתיישב תמיהת התוס' לקמן (דף ג' ע"ב) אהא דאמר ר"ל דטעמא דלא תני ידעוני במתניתין הוא משום דלית ביה מעשה כלל ולעיל אמר דתני ג' כריתות לסיומינהו לכריתות אע"ג דלית בהו חיוב חטאת ה"נ ליתני ידעוני דכרת מיהא אית בי' ע"כ ור"ל דלא גרע מפסח ומילה דלית בהו מעשה וקתני. ולפמ"ש לק"מ דלא דמי ידעוני לפסח ומילה דלפעמים אית בהו מעשה: שם וטמא שאכל קדש בלאו דלא יאכל עד אשר יטהר. וכ"כ בשבועות (דף ז') וע"ש בתוס': שם ד"ה ועל לא הודע כו' עבודת כוכבים כסבור זבות וקיטור אסרה תורה ולא השתחואה וניסוך דד' אלה עבודות הן. וראיתי בס' באר שבע שנתקשה טובא בדברי רש"י שלנו שהרי גם השתחואה אסרה תורה בהדיא כדכתיב ולא תשתחוה לאל אחר ובפ"ק דהוריות תנן יש עבודת כוכבים בתורה אבל המשתחוה פטור ופריך הגמ' הא כתיב לא תשתחוה לאל אחר ומשני דאמרי כי אסירא השתחויה כדרכה אבל שלא כדרכה שריא. ש"מ דמי שטעה לומר המשתחוה פטור זה נקרא עוקר כל הגוף ובסמוך פרש"י דעוקר כל הגוף לאו שוגג הוא אלא אונס ופטור. וכת' דרש"י איירי בהשתחואה שלא כדרכה א"כ גם זבוח וקטור שלא כדרכה לא אסרה תורה. וע"ש דמסיק שלא יאמר דברים אלו מפרש"י אלא מאיזה תלמיד טועה. ואני אומר דנתנם כתב כן דשפיר יש לקיים דברים הללו. עפ"י דאיתא בשבת (דף ס"ט) דלר' יוחנן אליבא דרבנן כיון ששגג בכרת הוי שגגה אע"פ שהזיד בלאו וחייב קרבן וכ"פ הרמב"ם פ"ב דשגגות. וא"כ י"ל דגם רש"י שכתב דכסבור זבות וקטור אסרה תורה ולא השתחואה לאו למימרא דסבור דהשתחואה שרי' לגמרי אלא כלומר דסבור שלא אמרה תורה בה חיוב כרת אלא לאו דלא תשתחוה בלחוד וכה"ג חשוב שפיר שגגה לחייב בקרבן ליחוד העושה. והא דבהוריות לא מפרש הגמ' מתניתין דהמשתחוה פטור היינו פטור מכרת אבל לאו ידע דאית ביה. דהתם איירי גבי הוראת ב"ד ושם בעינן שיורו להתיר לגמרי. ועי"כ מפרש שאמרו השתחויה שלא כדרכה שריא. אבל כאן דאיירי לחייב יחיד בחטאת י"ל כמ"ש: ומה שהקשה עוד בספר ב"ש על פרש"י דלמה לא פירש שגגת עבודת כוכבים כדמפרש בגמ' לקמן בפרקין בתינוק שנשבה לבין העובדי כוכבים א"נ כגדול וכגון דקטעי בהדין קרא לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב סבר כי אסירא השתחויה לעבודת כוכבים דכסף וזהב אבל דמיני אחריני שריא. ולדידי גם זה לק"מ דסוגיא דלקמן איירי בשגגת עבודת כוכבים וזדון עבודות שאינו חייב אלא אחת. ורש"י כאן איירי בזדון עבודת כוכבים ושגגת עבודות בהשתחויה וניסוך ובכה"ג קי"ל דחייב על כל אחת: וע"פ מ"ש בכונת רש"י גבי השתחויה י"ל ג"כ מ"ש רש"י בסמוך גבי שגגת דם דכסבור שחול והקשה עליו בס' נר תמיד דהאיך מקרי זה שוגג הא איתא לקמן (דף כ"א) שעוברין עליו בלא תעשה. ולפמ"ש ניחא דר"ש. פי' אליבא דהילכתא דקי"ל דשגגת לאו שמה שגגה כנ"ל: באו"ד קדש כסבור בשר חולין הוא מקדש כסבור בית אחר הוא. נראה דפי' הכי דאי שגג בטומאה דסבר טהור הוא ואכל קדש וגם נכנס למקדש אינו חייב ב' דתדא שגגה הויא דומיא דשגגת שבת דאינו מחלק אלא שגגות דמלאכות דהוין שגגות טובא כדאמר פ"ז דשבת (דף ע'). וק"ל דא"כ היכי בעי לאוקמא מתני' כר"ע לקמן (דף ג') הא איהו ס"ל רפ"ב דשבועות (דף י"ד) דעל העלם טומאה הוא חייב ואינו חייב על העלם מקדש וא"כ היכי משכחת לה חילוק חטאות בהעלם א' משום קדש ומקדש ואפי' העלם זה וזה בידו מסיק התם (דף י"ט) דאינו חייב אלא על העלם טומאה לחוד וידיעות קדש ומקדש. ועק"ל דא"כ היכי פי' דשוגג דיוה"כ דסבור חול הוא הא חדא שגגה היא והיכי חייב ב' על אכילה ועשיית מלאכה. אלא נראה דדוקא גבי שבת דשם א' דתלוי שבת הוא דאיכא מש"ה בשגגת שבת אינו חייב אלא א' משא"כ גבי אכילה ועשיית מלאכה ביוה"כ דאיכא ב' שמות של איסור חייב ב' אף בשגגת היום לחוד וה"נ גבי אכילת קדש והכנסת מקדש דאיכא ב' שמות חייב ב' אף בשגגת טומאה לבד: **ע"ב** גמ' מניינא ל"ל א"ר יוחנן שאם עשאן כולן בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת. ותמה בס' באר שבע מנ"ל לר' יוחנן הא דילמא מניינא אתא לאפוקי מדרבי בפ"ק דשבועות דדרש בפורק עול ומגלה פנים אית בהו כרת. ונראה די"ל דמניינא דהכא לא משמע לאפוקי מדרבי דאיכא למימר דכתיבן קתני דלא כתיבן לא קתני וכדאמר לקמן (דף ג' ע"ב) דמה"ט לא קתני כתו מאנסתו והני נמי לא כתיבן בהדיא אלא אתיין מדרשא ולהכי לא קתני להו. ועוד י"ל דלא קתני רק הני כריתות דאית בהו חיוב חטאת ולא משום חיוב כרת בלחוד דהא קמי שמיא גליא ומה"ט לא קתני חייבי מיתות בידי שמים. וא"כ מש"ה ל"ק נמי פורק עול ומגלה פנים שהרי אין בהן חיוב חטאת גם לרבי וכמ"ש התוס' שלהי יומא ובפ"ק דיבמות. ועוד דלא חשיבי כי הנך דקתני דאית בהו מעשה ואף בפסח ומילה משכחת מעשה וכמו שבארנו לעיל משא"כ בפורק עול ומגלה פנים לא משכחת מעשה כלל וכיון דלא חשיבי כהנך לא שמעינן לאפוקינהו דאיכא למימר דלא חשיב אלא עבירות חשובות. וכיוצא בזה תירצו התוס' בפ' כלל גדול (דף ע"ה) גבי מניינא דאבות מלאכות דלא משמע לאפוקי דר' יהודה דחשיב שובט ומדקדק דאיכא למימר דלא חשיב אלא מלאכות חשובות ועיי"ש. [אך שיש לדקדק בשמעתין דל"ל מניינא להכי דת"ל מדתני קטורת במילואי וכדאמר לקמן (דף ג' ע"א). וכן הא דלקמן קשה דת"ל ממניינא דע"כ מפטם וסך נמי חלוקים]: רש"י ד"ה אהכי תני ארבעה. וכל היכא דתני חושבנא דוקא קתני ולא תימא תני ושייר. וק"ל דבכ"ד אינו דתני ושייר אע"ג דתני מניינא וכ"כ תוס' במנחות (דף י"ח ע"ב) וכתובות (דף נ"א). וי"ל דל"ד חושבנא לחוד קאמר אלא משום דתני נמי ואלו הן מחוסרי כפרה כו': שם ד"ה לדונו בכרת ולא במלקות. דלית ליה לר' יצחק חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן. והתוס' רפ"ג דמכות (דף י"ג ע"ב) הקשו לר' יצחק לאו דכל כריתות ל"ל דהא אסקינן דקרבן לא בעי אזהרה ונדחקו. ונראה די"ל דר' יצחק סבר כמ"ד בשבת (דף ס"ט) דלא הוי שגגה לחייב קרבן עד שישגוג בלאו וכרת אבל אם הזיד בלאו אינו חייב קרבן וא"כ ע"כ כתבי' רחמנא ללאו גבי ח"כ כדי שאם יזיד בו לא יתכפר בקרבן של שגגת הכרת:

דף ג ע"א גמ' למה לי דתני המפטם את הקטורת במילואה לאו הא קמ"ל מה קטורת לאו בפ"ע וחייבין עליה כרת בפ"ע אף מפטם שמן וסך כו'. והקשה בס' באר שבע שהרי בר"פ ואלו הן הלוקין קתני נמי כסדר הזה והתם אי אפשר לומר תירוץ זה דקאמר הכא והניח בקושיא ולק"מ די"ל דהתם סריך לישנא דמתניתין דהכא דקתני כסדר הזה לאשמועינן דיש חילוק חטאות בין מפטם שמן וסך ואגב מתניתין נקט נמי התם כסדר הזה. וכיוצא בזה מצינו בכמה דוכתי וכמו שמבואר מדברי התוס' בסוגיא דפ"ק דמעילה (דף ה' ע"ב). אך ק"ל בשמעתין דת"ל ממניינא דע"כ מפטם וסך נמי חלוקים: שם הבא על הזכר והביא זכר עליו. פי' הב"ש אותו זכר עצמו דאי זכר אחר לכ"ע חייב ב' דהוו גופין מחולקין וטעמא דר"ע דמחייב בלא ג"מ נ"ל דסבר כר"א בסמוך דלאוין מחלקין א"נ כגון שהן ב' ביאות וכבר הקדימוהו התוס' בפ' ד' מיתות (דף נ"ד ע"ב): רש"י ד"ה איבעית אימא כו' מכות (דף י"ד). נ"ל (דף ה'): **ע"ב** גמ' ואבע"א אפי' תימא כגדול כגון דקא טעי בהדין קרא לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב סבר כי אסירא השתחואה לעבודת כוכבים דכסף וזהב אבל דמיני אחריני שריא דהיינו שגגת עבודת כוכבים וזדון עבודות. ותמה בס' באר שבע למה לא משני הכי בפ"ק דהוריות גבי הא דפריך תנן יש עבודת כוכבים בתורה אבל המשתחוה פטור ואמאי הא כתיבא לא תשתחוה לאל אחר. והכא לא משני כדהתם דאמרי כי אסירא השתחויה כדרכה אבל שלא כדרכה שריא ואב"א דאמרי כי אסירא כדרכה דאית בה פישוט ידים ורגלים הא השתחויה דלית בה פישוט ידים ורגלים שרי והניח בתמיה. ולדידי לק"מ דודאי הכא לא הוה מצ"ל כדהתם שטעו בדין השתחויה להתיר בה שלא כדרכה א"נ בלא פישוט ידים ורגלים. דזה הוה שגגה בעבודה וכאן בעי לאשכוחי שגגה בעבודת כוכבים גופה וע"כ משכח לה ששגג דסבר דלא אסירא רק עבודת כוכבים דכסף וזהב ולא דשאר מינין ולאו דוקא דסבר השתחויה מותר בשאר מינין דה"ה בכל העבודות. וכ"מ מדברי הרמב"ם רפ"ז מהל' שגגות. ולפ"ז לא שייך כאן כלל לומר דטעה בדין השתחויה כמו התם. וכן התם לא ניחא ליה למימר כדהכא דהא דתנן אבל המשתחוה פטור היינו בשאר מיני עבודת כוכבים דלא משמע לישנא דמתניתין דהתם רק שהתירו בעבודת השתחויה יותר מבשאר עבודות אבל לא משמע שחילקו בין עבודת כוכבים דכסף וזהב לשאר מינין. ויש לתת טעם בזה דהרי איירי שם בדין הוריות ב"ד וקי"ל שאין חייבין עד שיורו בדבר שאין הצדוקים מודים בו אבל בדבר שהצדוקים מודים בו פטורים. וא"כ י"ל דמש"ה נקט התם שהורו להתיר השתחויה שלא כדרכה או בלא פישוט ידים ורגלים דבזה אין הצדוקים מודים לאסור. ומש"ה כשהתירו בית דין הוי הוראה וחייבין אבל אם הורו להתיר עבודת ע"ז של שאר מינין לא הוה הוראה דזה הוה דבר שהצדוקים מודים בו לאסור עבודת ע"ז של שאר מינין:

דף ד ע"א גמ' שור וכשב ועז למה לי ש"מ לחלק. והקשה בס' נר תמיד דמנ"ל לר' ישמעאל לחלק הא איצטריך לכדרב זביד דבעינן דבר השוה בשלשתן לאפוקי חלב האליה דשרי. וי"ל דר' ישמעאל דריש להתיר חלב האליה כדרב אשי בחולין דחלב האליה אקרי חלב סתמא לא אקרי ואיהו לא חש לפרכת הגמ' שם דהלא מעתה לא ימעלו בה דקושיא א לא שייכא רק למאן דדריש התם מעילה מקרא דכל חלב. אבל ר' ישמעאל לשיטתי' דדרש בת"כ האי קרא לר"א לאימורי' דמעשר ופסח ומעילה בחלב דרש מקרא אחרינא ואפשר דדרש מעילה בחלב מדכתיב מקדשי ה' וכדתניא שם בת"כ וא"כ אפילו אי אמר דאליה לא אקרי חלב שפיר מועלין בה: שם אי כ"ד כל חלב שור ה"א נילף שור שור משבת דהיה ועוף כיוצא בהן. וקשה דא"כ לא יכתוב שור אלא סתמא כל חלב לא תאכלו דהוי נמי משמע אף חיה כדקאמר בסמוך. ואפשר דמ"מ לא הוי ידעינן עוף והאה הגז"ש לעוף: שם מה לכשב שכן נתרבה באליה כו' מה לעז שכן נתרבה אצל עבודת כוכבים כו'. ואע"ג דבשלהי הוריות איכא פלוגתא דתנאי בהכי אי כבש עדיף אי עז עדיף. היינו לענין להקדים להקריב א' לחבירו אבל לענין פירכא שפיר איכא למפרך לכ"ע דאף מחמת חומרא קטנה שיש במלמד שאין בלמד ליכא למילף כמ"ש תוס' בב"ק (דף כ"ז ע"ב) וכה"ג מבואר מדברי התוס' ביבמות (סוף דף י"ז ודף כ"ג ע"א) דבטעם כל דהו עבוד לריכותא אע"פ שבאמת אין טעם זה עדיף: שם הכא במאי עסקינן כגון דאכל חלב דנותר דמחייב משום נותר ומשום חלב א"ל א"כ מיחייב נמי משום קדש. נראה דהמ"ל דלית בנותר שוה פרוטה כגון בימות החמה שכבר נסרח וכדאמר לקמן בספ"ה (דף כ"ג) דלא מיחייב בנותר אשם מעילות הא"כ שהוא ש"פ אי לא

היה קדש ואע"ג דבלא"ה אסור בהנאה משום קדש ולא שוה מידי אפ"ה מעל כשאר כל הקדשים האסורים בהנאה שמועלין בהן כיון דחזו לגבוה והאי חזי לגבוה שאם עלה לא ירד וכפרש"י שם אבל היכא שאינו שוה מידי בלאו איסורא דנותר כגון שנסרח א"כ יש בו איסור אחר כגון חמץ דהקדש אין בו מעילה כיון שאינו שוה מידי ולא חזי נמי לגבוה ולא קמפסיד מידי וכדאמר נמי במעילה (דף י') דהיכא דלא קמפסיד מידי להקדש לא מעל בין בק"ק ובין באימורי ק"ק. וע"כ גם התוס' לקמן (דף י"ג ע"ב) לזה נתכוונו במ"ש דהא דמחייב אשם מעילה אנותר אע"ג דלא שוה מידי ואמרי' בפ' כל שעה (דף כ"ט) האוכל חמץ הקדש במועד לא מעל דהתם בקדושת דמים דלא נחתי עליו קדושת הגוף וכשנאסר בהנאה אינו ש"פ ולא נהנה מן ההקדש ש"פ ע"כ דר"ל דאיסור זה דנותר אינו מוציאו מידי מעילה אע"ג דאינו שוה מידי דנחתה עליו קדושת הגוף וחזי לגבוה דאם עלה לא ירד. משא"כ גבי חמץ דכשנאסר לא חזי נמי לגבוה. והא דקאמרי דגבי חמץ לא נחתה עליה קדושת הגוף קושטא קאמרי ולאו דוקא דאי נמי הוה עליה קדושת הגוף היה נפקע מדין מעילה באיסור הנאה דלא שוה מידי ולא חזי לגבוה. וכדמוכח הסוגיא דספ"ה ופ"ב דמעילה שכתבתי. וראיתי בס' נתיבות משפט בסי' כ"ב שכתב בפשיטות דקדושת הגוף לא תליא מעילה דידי' בדמים כלל ואף היכא דלאו בר דמים הוא מועל משום כפרה. וזה אינו כמו שמבואר בסוגיא דלקמן ודמעילה כמ"ש: **ע"ב** גמ' ואי כתב כל חלב שור ה"א חלב דחולין הוא דאסור משום דלא הותר מכללו כו'. ואע"ג דחלב דחולין נמי הותר מכללו אצל חיה וכדאמר ספ"ז דחולין וע"ש בתוס' (דף קט"ו ע"ב) מ"מ לגבי קדשים לא חשיב הותר מכללו דבבהמה מיהת לא איסתראי דכה"ג אמר פ"ב דפסחים (דף כ"ג) ואילו גבי קדשים מצינו דהדר שרי בשור ועז מה דאסר בכבש ואלי' בכבש דקדשים איכא משום חלב. וכ"מ בתוספתא דחולין פ' ג"ה לכך הוה ס"ד דאישתרי איסור חלב לגמרי גבייהו:

דף ה ע"ב גמ' והלא נסים הרבה נעשו בשמן המשחה כו' וכולו קיים לעתיד שנא' שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם זה בגימטריא י"ב לוגין הוויין. ואיכא למידק דאכתי לעתיד לבוא מנלן דנהי דשמעינן דכולהו קיים לדורות היינו בעוה"ז אבל לעתיד לבוא ודאי לא שמעינן מלדורותיכם. ועוד דבמכילתא פ' בא משמע דאי לא כתיב חוקת עולם אלא דורות בלחוד לא משמע רק שני דורות. וא"כ היכי דריש כאן אף לע"ל. אמנם הדבר מבואר מדברי המדרש רבה סדר ויקרא פ"ב דאיתא התם כ"מ שנאמר לי אינו זז לעולם לא בעוה"ז ולא לעוה"ב בכהנים כתיב וכהנו לי וקתיב הרבה וסיים בשמן המשחה שמן משחת קדש יהיה זה לי. וא"כ מבואר מדכתיב לי קדריש. וככי איתא בספרי פ' בהעלותך כל מקום שנאמר לי הרי זה קיים לעולם ולעולמי עולמים כו':

דף ו ע"א גמ' רשב"א הצרי אינו אלא שרף. גירסת רש"י רשב"ג וכן הוא גירסת התוס' בנדה (דף ח') וכן הוא בירושלמי יומא: **ע"ב** גמ' דבי ר' ישמעאל תני כו' א"כ נכתוב קרא סמים סמים נטף. וק"ל דהיכי הוי מצי למכתב הכי דא"כ הא ה"ל תרי כללות דסמיכי אהדדי ואית ליה לתנא דר' ישמעאל דאין זה כלל ופרט אלא ריבה ומיעוט וריבה כל מילי אף מידי דלא הוה כעין הפרט וכדאמר ספ"ג דחולין (דף ס"ז) דבי ר"י תנא במים במים ב' פעמים אין זה כלל ופרט כו' דמדלא כתבוה לפרט בין ב' הכללות ש"מ דאין זה כלל ופרט וא"כ ה"נ דילמא מש"ה לא כתבי' קרא סמים סמים כי היכי דלא נדרשה לקרא בריבה ומיעוט אבל למניינא הוה סמים בתרא' כסמים קדמאי. וצ"ל דלאו דוקא קאמר הכא דנכתוב סמים בהדי הדדי והפרט בפ"ע קודם להם. וכמו שפירש בס' בה"ז אהא דלעיל בסמוך: שם והכתיב ואני לא אחוס על נינוה אשר יש בה הרבה מי"ב רבוא אדם ובהמה רבה הסיא לאפוקי בהמה. וקשה דמאי הדר פריך מקרא דנינוה וכי לא ידע דס"ג מצי לשנויי לאפוקי בהמה כדמשני מקודם אקרא דנפש אדם. וכיוצא בזה הקשו התוס' בזבחים (ריש דף נ"א) בד"ה מ"ט וא"ל בכל הני תא שמע צריך טעם דמאי ס"ד מאחר דבכור שני וכו'. וכן דקדקו התוס' בשבת (דף מ"ג סע"א) וביבמות (דף נ"א ע"ב). ונראה דהא דכאן י"ל ע"פ מאי דאיתא בתנחומא דדרים בהמה דגבי נינוה לא בבהמה גמורה אלא ברשעים ומש"ה ס"ד דלא ה"ל לקרות אדם אף לצדיקי עובדי אלילים נגד הרשעים כיון דלא איירי בבהמה ממש והא משני דמ"מ כיון שהזכיר בהמה בקרא שייך לקרותן אדם לאפוקי בהמה דכתב שם:

דף ז ע"ב גמ' שפחה מנ"ל. עיין בשאילת שלום ס"ק ק"א: תוס' ד"ה הואיל כו' תימה דתיפוק ליה דמגדף מביא קרבן מידי דהוה אשאר כריתות שבתורה דהא ר"ע לא בעי מעשה ותירצו דמסכת הוא דיליף ר"ע בכל התורה דלא בעי' מעשה. וק"ל דא"כ תקשי לר' ישמעאל דס"ל נמי כר"ע לעיל (דף ג') דמגדף מביא קרבן דמנ"ל הא איהו לית ליה דמגדף דקרא במברך ה' איירי אלא כרבנן דאמרי דהיינו בעובד ע"ז וכדמוכח בפ"ז דסנהדרין (דף ס"ד) דקאמר למ"ד דמגדף היינו עובד ע"ז כרת דכתיב ביה ל"ל לכדתניא ר' ישמעאל אומר את ה' הוא מגדף ונכרתה לעוה"ז הכרת לעוה"ב תכרת דברה תורה כלשון ב"א ופי' שם רש"י ותוס' דלא ס"ל כר"ע דמוקי מגדף דקרא במברך את ה' ע"ש וא"כ מנ"ל דמברך ה' מביא קרבן ולא בעי' מעשה בכל התורה. אלא נראה דהעיקר מ"ש התוס' בפ"ז דסנהדרין (דף ס"ה) ד"ה מאן תנא דר"ע לדבריהם דרבנן קאמר לדידי לא בעי' מעשה כלל אפי' בלאו קרא לדידכו אודותו לי מיהא הכא במגדף דכתיב ביה כרת במקום קרבן. וכה"ג כתב הלח"מ לדעת הרמב"ם פ"א מהל' שגגות: ד"ה שכיהם מביאין חטאת אחד. תימה דהא בעי סמיכה ושניהן א"א לסמוך דאחד מהם יעשה עבודה בקדשים. ועי' מ"ש תוס' בזה בשלהי בכורות דס"ה דבתחלת הפרשת הקרבן לאו בר סמיכה הוא דא"א לעשות בו סמיכה. ולי נראה דכאן כדר' שמעון א"צ לדחוק בזה די"ל דר"ש אזיל לטעמי' דסבר נשים סומכות רשות כדאיתא בר"ה (דף ל"ג) וכמה דוכתי ולמאן דאית ליה הכי סבר דבאקפויי ידא הוי סמיכה ולא בעי סמיכה בכל כחו ולא הוה עבודה בקדשים. וכן יש ללמוד מדברי התוס' בפסחים (דף פ"ט) ובחולין (דף פ"ה ע"א) ומה"ט אית ליה לר"ש נמי גבי ב' שמביאין חטאת א' בשותפות שסומכין באקפויי ידא דשפיר דמי. ועפ"ז אתיא נמי שפיר הא דזבחים (דף ע"ו) דקאמר ר"ש גבי ספק מצורע מותלט דמביא אשמו ולוגו עמו ומתנה דאם אינו מצורע יהא אשם זה שלמי נדבה ואותו אשם טעון סמיכה. וכתבו התוס' שם דנקט סמיכה למ"ד דסמיכת אשם מצורע לאו דאורייתא וטעון סמיכה מחמת ספק שמא שלמים הוא והיינו בהקפת יד ואע"ג דשלמים בעו סמיכה גמורה משום תקוני גברא התירו ע"כ. ולפי מ"ש א"צ לזה אלא דבכל מקום ס"ל לר"ש דסגי בסמיכה דאקפויי ידא:

דף ח ע"א גמ' הרי הוא אומר לבת לרבות אור שמונים. עיין נדה (דף מ'): תד"ה נכנס לב"ה ולימד. נראה שלא היקל על ד"ת אלא לטבילות מדמה לה לגמרי דאי מחוייב ה' טבילות כיון דטבל לי' תדא אין צריך לטביל עוד. בספר באר שבע הקשה דא"כ פליג רשב"ג על ב"ש וב"ה דתנן לעיל דפליגי במפלת לאור שמונים ואחד אי חייבת להביא ב' קרבנות ומשמע דהלנו במפלת ביום פ"א לכ"ע חייבת ב' קרבנות. ועוד הקשה הא לקמן בפ"ב יליף לה מקרא דקתני יכול תביא על הלידה שלפני מלאת על הלידה שלאחר מלאת קרבן אחד לשניהם ת"ל זאת עכ"ד. ויש לי להשיב על אחרון ראשון דאיכא למימר דע"כ לא קאמר רשב"ג דאין השאר עלי' חובה אלא כשלא הפרישה קרבן על לידה הראשונה עד שילדה שני' אבל אם הפרישה קרבן על לידה כבר קודם שילדה שני' מודה רשב"ג דאינה פוטרת את הלידה שלאחר הפרשה וא"כ מוקי קרא דכה"ג דזאת תורת היולדת דמייתי לקמן בפ"ב שמביאה קרבן אחר על ולדות הרבה כשהן תוך מלאת היינו אפילו בשהפרישה כבר על הראשונה. וכי כתב זאת למעט אחר מלאת שמביאה שני קרבנות איירי נמי בשהפרישה כבר על הראשונה. וכיוצא בזה מצינו בסוגיא דשבת (דף ע"א ע"ב) גבי אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד דאיכא דס"ל דהפרשות מחלקות ומוקי התם קרא בהכי. ועפ"ז י"ל ג"כ מה שהקשה מפלוגתא דב"ש וב"ה דהאיך יפלוג רשב"ג עליהן. די"ל איכא למימר דאיירו בשכבר הפרישה קרבן על לידה ראשונה קודם לידה שני' ומש"ה היתה חייבת קרבן אחר במפלת יום פ"א ולא פליגי אלא במפלת לאור פ"א שעדיין לא יצאה לשעה הראויה להביא קרבן אי חשוב כמו תוך מלאת דסגי בקרבן אחד אע"פ שכבר הפרישה וכמ"ש. ועוד י"ל דההיא דרשא דזאת דלקמן בפ"ב דדרים מיניה לחייב שתי קרבנות אלידה דלאחר מלאת לית לי' לרשב"ג אלא דריש ליה לכדאיתא בספרי זוטא והובא בילקוט פ' תזריע: **ע"ב** גמ' אשה מניין. עיין תוס' ערכין (דף ג') ד"ה והצרוע:

דף י ע"א גמ' ת"ל יום מה יום כלו רצוף כו'. אפשר דמדכתיב יום לשון יחיד קדריש הכי וכ"מ מפרש"י לקמן (ע"ב). ועוד י"ל עפ"י הסוגיא דמו"ק (דף ט') דדרים עשתי עשר יום ושנים עשר יום דגבי נשיאים מה יום כולו רצוף אף י"א וי"ב כולן רצופין ומשמע התם דהיינו מדכתיב יום יתירא קדרים. וכן י"ל סוגיא דשבת (דף קל"ב) דדרים ר"י גבי מילה וביום השמיני אפי' בשבת והיינו משום דבעינן רצופין: תוס' ד"ה ביום מ' ליצירת הזכר. אף שאין יכולין לידע יום מ' ליצירה והלא ש"ז שוהה לקלוט פעמים עד ג' ימים כו'. ומיהו לפמ"ש בס' כרתי ופלתי ביו"ד סי' קצ"ג שפיר יכולין לידע יום מ' ליצירה דאע"ג דש"ז שוהה לקלוט פעמים עד ג' ימים ז"א אלא מיעוטא אבל רוב ש"ז הראוי להריון נקלטין מיד וא"כ אזלינן בתר רובא מסתמא. וכה"ג כתב שם הכרו"פ בסי' קנ"ד לדברי רש"י ספ"ג דנדה. ומה שהקשה עליו בס' ס"ט מספ"ג דנדה יתבאר שם בחידושי בעז"ה:

דף יא ע"ב תוס' ד"ה שאם אכל כו' שאם יפלו לקדירה אחת מצטרפין לתת טעם דשם אחד הוא דליכא אלא חד לאו אתרווייהו. וק"ל דא"כ אמאי אמר ר"ל בזבחים (דף ע"ח) דפגול ונותר מבטלין זא"ז ועיין בתוס' שם דבמעורבין מבטלין וצ"ל לפמ"ש כאן. גם מ"ש כאן דהתם לענין מלקות נ"ל דהיינו למ"ד לוקין על לאו שבכללות אבל למ"ד אין לוקין ליתא כמ"ש בזבחים:

דף יב ע"ב גמ' כי אמר ר' יהושע תמחויין מחלקין לחומרא אמר לקולא לא אמר. פי' לחומרא לחייב ב' חטאות כשאכל ב' זיתי חלב בב' תמחויין בהעלם אחד אבל לקולא לא אמר לפטור כשאכל ב' חצאי זיתים בב' תמחויין. ויש להקשות לפי מ"ש התוס' בזבחים (דף ס"ח ע"א) אליבא דר' יהושע דס"ל חולין בעזרה דאורייתא ורק חיה ועוף לאו דאורייתא וא"כ איך הוה חומרא מה שמחייב בקרבן חטאת יתירא הא אדרבה הוה קולא דאם אינו מחייב הוה ח"ב. וסברא זו כתב מהרש"א בשבת (דף ע') והט"ז בא"ח סי' ש"מ וכך יש ללמוד ממ"ש רש"י בגיטין (דף י"ט) דמספק לא מחייב קרבן חטאת משום דהוי קולא לגבי איסור ח"ב. מיהו באמת אין זה מוסכם שהרי מדברי התוס' בשבת (דף קל"ז ע"ב) ובפסחים (סוף דף ל"ב) ובחולין (דף ק"א) מוכח דלחייב קרבן הוי חומרא וכדמוכח בכאן. וכ"מ מפרש"י גופי' בשבת (דף ל"ה סע"א) גבי בין השמשות דע"ש דאזיל ר' יוחנן לחומרא ופירש דמביא אשם תלוי וש"מ דלחייב קרבן חשיב חומרא ולא חש לקולא לאי' חולין בעזרה. ונראה דהטעם דנהי דהוי קולא לגבי אי' חולין בעזרה אפ"ה קרי ליה חומרא נמי שמחייבינן לגברא למייתי קרבן ומפסידין ליה ממונא. וכיוצא בזה כתבתי בחידושי לפסחים (דף כ"ז) בספרי באר אברהם בענין קולא וחומרא דקי"ל דילפינן לחומרא אזלינן בתר חיובא דגברא דזה קרוי חומר אע"ג דיבוא מזה קולא לגבי איסור אחר והבאתי ראיה לזה מסוגיא דע"ז (דף מ"ו ע"ב). וא"כ ה"נ לנידון דידן לחייב קרבן חשיב חומר חיובא דגברא אע"ג דהוי קולא לגבי ח"ב. ובסתירת דברי רש"י בגיטין ובשבת הנ"ל כתבתי במ"א. ומה שהקשה בס' באר יעקב מסוגיא דשלהי נדה (דף ע"ב) דשם משמע כהמפרשים דהבאת קרבן הוא קולא לדידי לק"מ דהא איירי התם גבי רואה ביום י"א שבין נדה לנדה ושמא לערב דפטרי ב"ה מקרבן ועל זה קאמר התם דאי הוה מחייבי בקרבן הוי קולא. והיינו משום דכל איסור ביאה התם אינו מה"ת אלא מדרבנן ולכך אין כח ביד חכמים לחייב בקרבן ולהקל לענין הבאת ח"ב דבמקום שפטור בודאי מה"ת. וכה"ג איתא ביבמות (דף ל'). משא"כ באיסור של תורה שפיר דמי להחמיר ולחייב גברא בקרבן כיון דקי"ל דבדאורייתא אזלינן לחומרא לגברא. ובזה מיושב ג"כ מה שתמה שם ע"ד מהרש"א שכתב בשבועות ספ"ב דאיכא רבותא טפי לאשמועינן כח הפוטר גבי קרבן ולא אמר דכח המחייב הוה רבותא דלא חש לאיסור ח"ב. ולפמ"ש א"ש ולק"מ דכיון דמה"ת עדיף לחייב גברא מש"ה הוי לפטור לגברא רבותא עפי מלחייבו:

דף יג ע"ב גמ' את כל החוקים אלו מדרשות. קידושין (דף ל"ז): רש"י ד"ה ולהורות כו' שאין מורין הלכה מתוך משנה. עיין ב"ב (דף ק"ל) ונדה (דף ז' ע"ב): תוס' ד"ה וחלב האשה כו' א"כ ליטמא בכל שהוא כו'. עיין מה שתמה על דבריהם בס' מקור חיים ונראה שלא ראה מ"ש תוס' בפסחים (דף י"ד ע"א): ד"ה ארבע חטאות ואשם א'. השתא שנשחטו ונזרקו דמן כהילכתא ליתא בשאלה. הט"א בפ"ג דר"ה הקשה על דבריהם מסוגיא דשבועות וכבר הקדימו בס' בה"ז כאן ומהרש"א שם. ותירצוה בס' שער המלך וס' אבן העוזר ובשו"ת ושב הכהן וס' מ"א עיין עליהם. ומה שכתב שם הט"א לחלק בין קדושת יחיד לצבור עיי"ש נ"ע דמ"ש מתרומה ביד כהן: באו"ד אבל ליכא למימר דאיירי בבכור כו'. ע"כ לא איירי בבכור לר' ינאי דבעי למימר רפ"ד דמעילה דאין חייבין משום מעילה

מעילה אלא בקדשי בד"ה ועולה בלבד וכמ"ש ספ"ח דחולין וא"כ הרי תנא מוקדשין דהוו בשאלה וע"כ צ"ל כמ"ש דמ"מ השתא כו' ליתא בשאלה :

דף יד ע"א גמ' כגון שהעלה אבר פגול לגבי מזבח דפקע פיגולי' מיניה והו"ל נותר כו'. בעל ספר מקור חיים כתב דר"ל דהוי נותר אם הורידו מהמזבח דאינו כשהוא ע"ג המזבח ל"ג נותר כמו שפקע פיגולי' מיניה והיינו כשמשלה כהן אור דוקא כדאי' בזבחים (דף מ"ג) וא"כ כשהשלה את האור תו אין נפסל בלינה ול"ג נותר . מיהו לאחר שהורידו נעשה נותר אף שהשלה בו את האור כדמוכח כאן . ולפמ"ש הצ"ק בזבחים שם לא מוכח מכאן מידי דיעשה נותר אחר שהשלה האור אלא דאם השלה האור לא נעשה נותר שהרי פי' הא דאמר התם דפגול ונותר וטמא שהעלו ע"ג המזבח והשלה האור פקע אי' היינו דאפילו אם ירד יעלה וכן הא דפקע פגולו דמוקי כשהשלה היינו לענין דאם ירדו יעלו אבל לענין אכילה פקע פיגולו אף אם לא השלה ופי' סוגיא דהכא דאיירי שפיר בשלא השלה וא"כ מש"ה נעשה נותר דקי"ל דלינה מועלת בראש המזבח . ולפ"ז י"ל דאם השלה האור דמועיל שיעלה אף אם כבר נפסל ונעשה נותר קודם שהשלה כ"ש שיועיל שלא יעשה נותר אחר שהשלה האור . אך בס' מ"כ חולק על הצ"ק דאי' אכילה לא עדיף מלענין הקרבה ול"מ בלא השלה : שם ושיערו חכמים שאין בית הבליעה מחזיק יותר משני זיתים . והנה התוס' בפרק חלון ובפרק יוה"כ (דף פ') הקשו מכאן אהא דאמר התם אקרא דכתיב גבי טומאת אוכלין מכל האוכל אשר יאכל אוכל הנאכל בבת אחת ושיערו חכמים שהוא בכביצה ויליף לשיעור ט"א בכביצה וכביצה היא כשלש גרוגרות וגרוגרת הוא יותר מכזית וא"כ מוכח דבית הבליעה מחזיק יותר משלשה זיתים והאיך אמרינן כאן שאינו מחזיק . ויש לי לייישב ע"פ מאי דקי"ל בס"פ ג"ה דגבי אכילת איסור בעינן כזית לבד מה שנשאר בין השיניים . ולפ"ז י"ל דמה"ט קאמר הכא דבאכילה אחת לא משכחת ג' זיתים של איסור דהיינו שיבלע ג' זיתים בבת אחת לבד מה שישאר בין השיניים. אבל ביומא דקאמר דאוכל כביצה נאכל בבת אחת והוא יותר מג' זיתים היינו עם מה שנשאר בין השיניים דהתם לא איירי כלל באכילת איסור אלא באכילה בעלמא ומש"ה גם מה שבין השיניים הוא בכלל אוכל הנאכל בבת אחת כדרך אכילה שנשאר ביה"ש ושיעורו כביצה שיכול לבלוע שיותר מביה"ש שהוא פחות מג' זיתים . משא"כ במעתין דצריך לבלוע ג' זיתים וכל כך ודאי אין בית הבליעה מחזיק . והא דקאמר שאין מחזיק יותר מב' זיתים לאו דוקא אלא כלומר שאינו מחזיק ג' אלא פחות מג' כפי מה שנשאר מג' זיתים ביה"ש כמ"ש : רש"י ד"ה נהי דאיסור גרידא חל על איסור לית ליה כגון האוכל נבילת בהמה טמאה אינו חייב משום נבלה דהיינו אי' גרידא דליכא לא כולל ולא מוסיף . ומיהו אפ"ה איכא למ"ד בפ"ג דמכות ופ"ד דמעילה (דף ע"ז) דנבלה חל אטמאה ואפילו למאן דלית ליה בעלמא איסור חל ע"א דגלי קרא בנבלה דחל אחלב וה"ה אטמאה וא"כ אפשר דר"מ נמי הכי ס"ל וכ"מ בתוס' ספ"ז דזבחים (דף ע'). ועי' במהרש"ל בחולין (דף ק') :

דף יז ע"א גמ' אלא אי אמרת ר"ג כר"א ס"ל מכלל דפליגי במאי כו' ואלא באחת על האריג חייבי מחייב דתנן ר"א האורג ג' חוטין בתחלה וא' על האריג חייב. המנ"ל דר"ג כר' יוסי ס"ל דמתני אליבא דר"א לקמן (דף י"ט) האורג ב' על האריג חייב. וע"ש בפרש"י וא"כ שפיר תני דמודה ר"ג לר"א דכותב אות א' בשבת זו כו' דפטור דאילו בא' על האריג פליג עליה ומחייב ור"א לא מחייב נמי התם: **ע"ב** גמ' רב אסי סבר יש אם למסורת כו' איתיבי' ר"ה לרב אסי . וק"ל דמשמע דר"ה סבר יש אם למקרא והרי במנחות (דף ע"ו) אמר רב הונא מנחת מאפה שאפאה חלה אחת יצא מ"ט מצת כתיב . אלמא דסבר אם למסורת . ומיהו א"ש לפמ"ש התוס' לקמן (דף י"ח) דאפי' למ"ד בעלמא אם למסורת סבר הכא אם למקרא ופוטר מאשם תלוי בחתיכה אחת משום דלא איקבע איסורא :

דף יח ע"א גמ' בא עובד כוכבים ואכל הראשונה וישראל השני' פטור ורבי מחייב פרש"י דלא בעי ב' חתיכות. ואע"ג דרבי ס"ל פ"ק דסנהדרין דיש אם למקרא ומשמע דמאן דאית לי' הכי בעי' ב' חתיכות בשעת אכילה ככר הרגישו בזה התוס' פ"ב דנדה (דף ט"ז) וע"ש. וכה"ג נ"ל אליבא דר"מ וכמ"ש בחי' לעירובין : רש"י ד"ה ואת השניה במזיד שהיה יודע שספק הוא חייב אשם תלוי אקמייתא דבשוגג הוא' ומב' חתיכות הוא' . וק"ל הא כתבו התוס' ריש פרקין דלא מחייב באשם תלוי אא"כ שבשעה שאכל היה סבור שהוא שומן דאי יודע שהוא ספק חלב לא מייתי קרבן דלאו שב מידיעתו הוא וא"כ קשה דאמאי חייב כאן אשם תלוי כשאכל הראשונה בשוגג והשניה במזיד הא לא הוה שב מידיעתו נמי באכילתו הראשונה כיון שאכל אח"כ השניה במזיד . וכיוצא בזה כתב במשנה למלך בפ"ב מהל' שגגות סוף דין ז' דכיון שנעשה מומר ואינו שב מידיעתו בשעת הבאת הקרבן אינו מביא קרבן גם על אותה עבירה שעשה בשוגג בהיותו כשר . ויותר מזה קשה לי סיפא דברייתא דקתני אכל הראשונה במזיד והשניה בשוגג רבי מחייב . והשתא האיך מחייב רבי על אכילת השניה נהי דלא בעא ב' חתיכות מ"מ שב מידיעתו ודאי בעינן וכאן כבר לאו שב מידיעתו הוא משאכל הראשונה במזיד . ודוחק לומר דאיירי שעשה תשובה אחר אכילת המזיד . אלא י"ל דמזיד דנקט כאן אינו אלא באיסור לאו שבו ולא בחיוב כרת שבו שלא ידע מזה ורבי לשיטתו דס"ל דלא מחייב קרבן על השוגג אא"כ ששגג גם באיסור לאו שבו וכמו שמבואר מדברי התוס' בשבת (דף ס"ט) ומש"ה פטור על אותה חתיכה שאכלה בזדון איסור לאו . ומ"מ חשוב שב מידיעתו שיתחייב על אותה ששגג בה לגמרי כיון שאם היה יודע שחייב כרת היה שב והכי מוכח בשבת שם . ואפשר דגם ת"ק דברייתא ס"ל כרבי בהא דלא מחייב בקרבן אא"כ ששגג בלאו וקרבן . וכי קתני שאכל שניה במזיד אינו אלא בלאו ומש"ה מחייב על הראשונה שאכל בשוגג גם מלאו : תוס' ד"ה באנו למחלוקת ר"א וחכמים כו' אלא לעיל גרס ר' אליעזר והכא גרס ר' אליעזר כו'. וכ"כ עיקר ודלא כמ"ש בנדה (דף ט"ז) דגרס לעיל ר"א ביו"ד . ויש לה"ר דהא ע"כ מתני' דיבמות לא מצי אתיא כר"א דקתני התם אין הולד של קיימא מקיים ואילו ר"א ס"ל דיוצאה כדאי' שם (דף ל"ו ע"ב) : **ע"ב** גמ' איתיבי' רבה אכל היום אכל למחר כו' ואפילו מכאן ועד ג' שנים מניין שמצטרפין זה עם זה ת"ל תמעול מעל ריבה ואמאי הא כיפר עליה יוה"כ . וק"ל דאמאי לא משני כי קאמר ר' זירא לרבי וכן ברייתא אתיא כרבנן וכדמשני בסמוך אמתניתין דיומא . ועוד ק"ל דאמאי לא משני דהך ברייתא אתיא כמ"ד לעיל (דף י"ז) דאין ידיעה לחצי שיעור ולדידיה דאין יוה"כ מפסיק מלהצטרף אפילו נימא דידיעות ספק מחלק לחטאות לחייב שתים ויו"כ הוה כידיעת ספק דמ"מ אין מחלק בחצי שיעור שהרי אפי' ידיעה גמורה אין מחלק גבי חצי שיעור . וי"ל דמדדרשים לי' מקרא דתמעול מעל ריבה מסתבר דאתיא ככ"ע וליכא מאן דפליג אדרשא זו וכיוצא בזה פרש"י בסוגיא דגיטין (דף ל"ח ע"ב) גבי הא דמותיב עלי' מברייתא ולא משני רב תנא ופליג כדמשני התם אברייתא אחריתי כיון דיליף בהא ברייתא טעמא מקרא לא בעא למימר דפליג עלה וכיוצא בזה כתבו ג"כ התוס' במעילה (דף ט"ז ע"ב) ע"ש . אך יש לי להקשות דאמאי לא פריך עלי' דר' זירא מברייתא דאייתי הגמ' במס' מעילה (דף י"ח) מניין לאכילתו ולכילת חבירו שמצטרפין ואפילו מכאן ועד ג' שנים ת"ל תמעול מעל מכל מקום . וי"ל דהסיא דהתם יש להוכיח ע"כ דלא אתיא כרבי דהא קתני התם ברישא דהסיא ברייתא נפש כי תמעול מעל אחד היחיד ואחד הנשיא ואחד המשיח במשמע . ובגמרא שם (דף י"ט) פריך עלה פשיטא נפש כתיב ומשני מהו דתימא ואשר יתן ממנו על זר כתיב והאי לאו זר הוא דהא אימשיה בגווי' קמ"ל . וע"כ ז"א אלא אליבא דר' יהודה דסבר לעיל בפ"ק דמכילתין (דף ו') דהסך משמן המשחה למלכים וכהנים גדולים פטור ומפרש טעמו דאינו חייב עד שיתן על מי שזר מתחלתו ועד סופו ומלך וכהן מעיקרא לאו זרים נינהו . ולדידיה הוא דמשני במעילה דאיצטריך קרא דנפש לרבות מלך וכהן גבי מעילה בקדשים דלא נימא דפטירי ממעילה כי היכי דפטירי גבי נתינת שמן המשחה ולא איקרו זר אבל לר"מ בפ"ק דמחייב הסך בשמן המשחה למלכים וכהנים משום דהשתא זרים נינהו לדידי' ליכא לשנויי דאיצטריך קרא לריבוייהו גבי מעילה משום דלאו זרים נינהו גבי שמן המשחה דהא כיון דמחייב גבי שמן המשחה הרי חשובים כזרים דאזיל בתר השתא ולא איצטריך לחייבם במעילה דקדשים . ובסנהדרין (דף ס"ו) אמר דרבי סבר כרבי מאיר דאמר גבי בת כהן שנשאת לאחד מן הפסולין ונתה מיתתה בחנק משום דאזיל בתר השתא . וא"כ סבר נמי כוותיה דמחייב הסך למלכים וכהנים דחד טעמא הוא וכמבואר בסוגיא דפ"ק. וא"כ ע"כ דברייתא דמייתי במעילה לא אתיא כרבי ומש"ה לא פריך כאן מינה לר' זירא דאיירי אליבא דרבי . ולא פריך רק מברייתא דמייתי כאן דאיהי מסתברא דמסתמא אתיא נמי כרבי וכמ"ש . אך ק"ל לפמ"ש מהרש"א בפסחים (דף ל"ג) ע"ד תוס' שם דרבי לא ס"ל גרוף במעילה לזמן מרובה דיליף מעילה מתרומה שא"מ אלא ככא"פ וא"כ מאי פריך הכא רבה אדר' זירא דקאי אליבא דרבי מהך ברייתא דלא אתיא אלא כרבנן . ואף לפמ"ש הצל"ח שם דכהנהה דמעילה מודה רבי דמצטרף דהגזלת מעילה לא ילפא מתרומה וליכא בה מיתה אלא אכילה דמעילה יליף מאכילה דתרומה מ"מ הא בהך ברייתא אכילה נמי קתני ולא אתיא כרבי . וי"ל לפמ"ש בס' מ"ע דדוקא לענין מיתה דילפא מתרומה אין מצטרף אבל לגבי קרבן דלא ילפי' מתרומה מצטרף . ועוד י"ל לפמ"ש מהר"ם לובלין בפסחים שם דדוקא בכזית קאמר התם דאינו מצטרף אבל בפרוטה מצטרף . ולפ"ז א"ש סוגיא דמעתין : רש"י ד"ה הא כיפר עליה יוה"כ שבינתיים. על חצי שיעור קמא ואי ידיעות ספק מחלקות הא הוה יוה"כ כידיעת ספק . ואע"ג דבספק מעילות ליכא אשם תלוי לרבנן לקמן (דף כ"ב) מ"מ כיון דכיפר עלי' יוה"כ מאיסורה דידיה ואיהו במקום אשם תלוי קאי היכא דאיכא הוי כידיעת ספק :

דף יט ע"ב גמ' דקדקתם אחרי ולא העליתם בידכם כלום. פי' חשבתם לנצחני ולא הועלתם דאיכא למימר נמי מקלת הגבהה ביום ומקלת הגבהה למחר . וצריך להבין דמאי ס"ד דרבנן שחשבו לנצחו ולקפחו לר' יוסי וכי לא ידעו דהכא נמי איכא למימר גבי הגבהה מקלתה ביום ומקלתה למחר . ועוד צריך באור לשון דקדקתם אחרי . ונראה לפרש שהן דקדקו אחר ר' יוסי דוקא לפי שיטתו דסבר בין השמשות כהרף עין זה נכנס וזה יוצא וכדאי' בריש ברכות ובסוף פ"ב דשבת וכמה דוכתי . וס"ד דרבנן דכההוא כהרף עין אין לספק אלא אם הוא רק מן היום או רק מן הלילה אבל זה אין לספק בו אם יש בו מן היום ומן הלילה כיון שאינו אלא כשיעור הרף עין לבד . א"נ ס"ד דר' יוסי לא מספקא לי' כלל בשיעור דביה"ש שלו אלא סבר דמכיר בההוא כהרף עין מתי זה נכנס וזה יוצא ויודע הוא מתי הוא יום ומתי הוא לילה וסברא זו בעו התוס' למימר בשבת (דף ל"ד רע"ב). והיינו דחשבו רבנן לנצח לר' יוסי לפי שיטתו זו דא"כ במלאכת הגבהה שאין בה שיהוי כלל הרי נעשית או ביום או בלילה בודאי כיון שהוא יודע מתי יום ומתי לילה . ועל זה השיב להם שדקדקתם אחרי לקפחני לפי שיטתי ולא העליתם בידכם כלום דבאמת גם לר' יוסי מספקא ליה בההוא כהרף עין שמא הוא מן היום ומן הלילה וכדמסקי תוס' שם בשבת וא"כ ה"נ איכא למימר גבי הגבהה מקלתה ביום ומקלתה בלילה :

דף כ ע"ב תוס' ד"ה כגון שנתכוון לכבות העליונות כדי להבעיר התחתונות . ואע"ג דהוי מלאכה שא"צ לגופה ס"ל כר' יהודה דמחייב . וכן פירשו בסמוך לאוקימתא דרב אשי דרשב"א סבר כר"י דמחייב במלאכה שאצ"ל . ולפ"ז י"ל דרשב"א דקאמר לה משום ראב"ש אזיל לשיטתו דאמר בשבת ס"פ המצניע (דף צ"ד ע"ב) לפורן שפירשה זוכה וגילין שפירשו רובן ביד מותר בכלי חייב חטאת . ומבואר מדברי התוס' שם בסמוך אמימרא דר"א דקאמר מחלוקת דר"א וחכמים גבי הנוטל צפרניו זו בזו כו' ביד אבל בכלי דברי הכל חייב . דהיינו כר' יהודה דחייב במלאכה שאצ"ל . ולפ"ז ס"ל מילתא דרשב"א אתיא כר' יהודה והוא לשיטתו דכאן :

דף כא ע"א גמ' הוציא דם שרצים שאין בהן טומאה חמורה . פי' שאין מטמאין טומאת נבילות כמשא כלל ואפילו כשיעור כזית וכמ"ש התוס' פ"ק דעירובין :

דף כב ע"א גמ' ת"ל וזה לכם הטמא זה טמא ואין דם מהלכי שתים טמא אלא טהור. ודע שכתבו התוס' בכתובות (דף ס' ע"א) דהך ברייתא פליגא אברייתא דלעיל בריש פרקין דממעט דם מהלכי שתים מדכתיב לעוף ולבהמה אך לא כתבו טעם לזה דאמאי פליגא . ונראה דה"ט דהא מבואר בסוגיא דגמ' לעיל דמכלל ופרט וכלל הוא דממעט התם דם מהלכי שתים וכן דם שרצים ודם ביצים ודם דגים וחגבים דדריש כל דם לא תאכלו כלל לעוף ולבהמה פרט נפש אשר תאכל כל דם חזר וכלל ואי אתה דן אלא כעין הפרט מה עוף ובהמה מיוחדין שיש בהן טומאה קלה וטומאה חמורה ויש בהן איסור והיתר והן מין בשר אף כל כו' יצא דם מהלכי שתים שאין בהם טומאה קלה כו'. ובפ"ג דשבועות (דף כ') אמרי' דאיכא למ"ד דדריש כל התורה בריבוי ומיעוט וריבוי ולדידיה לא בעינן כעין הפרט דוקא אלא מרבה כל מילי ולא מיעט אלא דבר אחד . וא"כ ליכא למעוטי דם מהלכי שתים מריבה ומיעוט וריבה דהא מרבינן כל מילי ולא ממעטינן מלעוף ולבהמה רק המסתבר טפי והיינו דם ביצים ודגים וחגבים . אבל דם מהלכי שתים הוה מרבינן ולכך איצטריך תנא דברייתא דכאן למעוטי דם מהלכי שתים מקרא אחרינא דסבר כמ"ד דדריש בכל התורה ריבויא ומיעוטא . ועוד י"ל דס"ל כהך שינויא דאמרי' בס"פ הפרה ובר"פ מרובה (דף ס"ג) כל ריבויא הוא ומשמע דאף למ"ד דסבר בכה"ת כללי ופרטי הוה כל ריבויא וא"כ הא גבי דם כתיב כל דם הוה מרבינן דם מה"ש ולכך איצטריך ליה מיעוטא אחרינא : **ע"ב** גמ' ור"ע סבר כו' והא קי"ל דאין היקש למחצה. ויש להקשות דבמנחות (דף פ"ז) גבי אין דנין אפשר משא"א מוכח דלר"ע יש היקש למחצה . וי"ל דהתם יש להשיב על ההיקש ולכך לא ילפי' ליה לכל מילי משא"כ הכא דאין להשיב ילפי' ליה לכל מילי אליבא דר"ע . וזה נדחה מ"ש בס' נ"ת דר"א בפ"ק דזבחים סבר יש היקש למחצה דהא לא מקיש אשם לחטאת לפסול שלא לשמו רק לענין סמיכה והכי ס"ל לר' יוסי בס"פ חטאת העוף . ואינו ראי' לפמ"ש דהתם איכא להשיב ולא דמי לדהכא :

דף כג ע"א רש"י ד"ה זה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי · דלא בעי חתיכה מב' חתיכות . בס' תפארת ישראל תמה דמי הכריחו להעמיד דברי ר"ע שלא אליבא דהילכתא דיי"ל דר"ע ס"ל דבעי ב' חתיכות ומ"מ מחייב הכי' דס"ל כר"ג לעיל (דף י"ח) דבעי קביעותא לאיסורא וה"ג איקבע מעיקרא דכה"ג הקשו תוס' פ"ק דסוכה (דף ו'). ועיין בסוגיא דפ' בתרא דקידושין (דף פ"א) ופ"ג דנזיר (דף כ"ג) דמבואר שם להדיא דלר"ע חייב בחתיכה א' ואף דליכא קביעותא לאיסורא : **ע"ב** גמ' רבי אומר כל חלב לה' לרבות אימורי קדשים קלים למעילה ומעילה איסור מיתה וקתייל על איסור חלב דבכרת ש"מ בקדשים גלי קרא . וק"ל דאיך דייק מינה דבקדשים איסור חל על איסור מדחייל מעילה אחלב דנהי דאיסור חלב קדם ואתא בהתחיכה קודם זמן שחל ואתא איסור מעילה משום קודם מ"מ לגבי האדם שעבר על האיסורין הרי קדם לעבור תחלה על איסור מעילה קודם שעבר על איסור חלב דהא מכי אגבה קנייה ומעל משום שנוי רשות מהקדש להדיוט וכדאי' בספ"ה דמעילה . ומשום חלב לא מחייב עד דאכל . וא"כ שהאדם שעובר בתחלה הוא במעילה דין הוא שיתחייב בה ולא יפטר ממנה ותפקע מעילתו בכדי משום איסור חלב שנתחייב אח"כ כשאכל . ולא דמי להיכא שבאו שני איסורין על האדם בשעת אכילה כגון אוכל אימורי' בטוה"ג אין לנו מזה לומר שיתחייב ג"כ על איסור שבא באחרונה על החתיכה . וי"ל דמשמע הא דקאמר רבי לרבות קדשים קלים למעילה לכל דין מעילה ואפילו לחיוב מיתה במזיד לפי שיטתו דרבי דסבר הזיד במעילה במיתה וחיוב זה אינו אלא באכילה וכמ"ש התוס' בפסחים (דף ל"ג) דלא מחייב רבי מיתה גבי מעילה דהקדש אלא אאכילה דומיא דתרומה דהא מינה יליף ובהנהה ליכא מיתה . וא"כ ה"נ דלא מחייב מיתה מכי אגבה כמו בתרומה . ולפ"ז חיילי ב' האיסורים דחלב ודמעילה על האדם בשעת אכילה והשתא דייק שפיר דמדחייל איסור מעילה באכילה במזיד על איסור חלב דקדם בחתיכה ש"מ דבקדשים איסור חל על איסור : ועפ"ז א"ש ג"כ מה שהקשה בס' עלי לבונה דדילמא איירי רבי שלא אכל רק נהנה דליכא איסור חלב ומש"ה איכא משום מעילה . ולפמ"ש לק"מ דרבי ודאי איירי בכל חיוב דבמעילה ולשיטתו דבמזיד חייב מיתה ע"כ באכילה הוא : שם ר"ש אומר אין פגול בעולין ואין נותר בעולין דבקדשים נמי אין איסור חל על איסור . עי' תוס' זבחים (דף מ"ה ע"ב) :

דף כד ע"א רש"י ד"ה באשם תלוי שהוחזו עדיו . שאמרו לו שתים אכלת ספק חלב בשוגג והפריש אשם תלוי על פיהם כו' לא סמך אעדים דהא יודע בעצמו שלא אכל כו' וע"כ בשתק כשאמרו לו איירי דאלו באומר לא אכלתי פטור מקרבן לרבנן דר"מ לעיל רפ"ג דמה אם ירצה לומר מזיד הייתי וידעתי שהיה ספק חלב כשאכלתי דבכה"ג פטור מאשם תלוי דלא הוה שב מידיעתו וכמ"ש התוס' לעיל רפ"ד וע"ש (דף י"ז) :

דף כו ע"א גמ' צריכי דאי כתב גבי יחיד איכא למיפרך שכל קרבנו נקבה. והקשה בס' באר שבע דאמאי חשיב קרבן נקבה קולא וקרבן זכר חומרא משום שאין בצבור נקבה רק ביחיד הלא אדרבה מסתברא דקרבן נקבה הוה חומרא שכן ניתנה למשיח ונשיא בעבודת כוכבים ואילו בשאר עבירות קרבנו זכר משיח בפר ונשיא בשעיר וסא ודאי דקרבן הניתן בעבודת כוכבים חמור מקרבן הניתן בשאר עבירות והניח בצ"ע . ובס' נר תמיד כתב די"ל קצת עפ"י מה דאיתא פ"ה דב"מ דאורחא דמילתא טפי לגדל נקבות מזכרים ולפ"ז כיון שהן מצויין הן בזול יותר מזכרים והיינו קולא דנקבות מזכרים . ואינו מספיק דאכתי קושיית הב"ש לא מתרצא דאי קרבן נקבה הוי קולא אמאי ניתנה בעבודת כוכבים למשיח ונשיא . אמנם יש לי ליישב ע"פ הגמרא בסוטה (דף ל"ב ע"ב) דקאמר טעמא דחטאת בעבודת כוכבים בשעירה דוקא כי היכי דניכסוף . פי' שיתביישו דנכפר לי' דשעירה נקבה לא מכסיא באליה כמו כבשה וא"כ ניכרת שבאה על חטא ויתביישו כי היכי דנכפר ליה . משא"כ יחיד בשאר עבירות דקילו יכול להביא כבשה דמכסי' באליה . וכן נשיא שמביא שעיר אינו ניכר שמביא על חטא דהרואה סבור שהוא עולה. ולפ"ז א"ש סוגיא דמעתין דגבי יחיד הוי נקבה קולא משום דאפשר להבי כבשה דמכסי' באלי' ונקבה מצויה לקנות בזול . ולא קשה קושיית הב"ש דאי נקבה קולא אמאי ניתנה בעבודת כוכבים למשיח ונשיא דהא יש בה חומר בנקבה דגבי עבודת כוכבים שמביא שעירה ומתביישים בה וזה חומר עפי מחומר דזוקר דזכרים . ונ"מ פריך שפיר במעתין מקולא דנקבה נמי גבי נשיא בעבודת כוכבים שהוא לענין ממון אע"ג שיש בה חומרא גדולה לענין בזיונא . דקי"ל דלעשות פירכא על ק"ו וה"ה במה מצינו פרכינן אפי' מקולא וחומרא קטנה שיש במלמד ואין בלמד אע"פ שיש בו חומרא וקולא אחרת גדולה הימנה וכמ"ש התוס' בב"ק (דף כ"ו): שם מה ליחיד וצבור שכן אין עשוין להשתנות תאמר בנשיא שעשוי להשתנות . והקשה הב"ש הרי יחיד עשוי להשתנות דאפשר שיתמנה נשיא . וי"ל דמ"מ לא שכיח שישתנה היחיד וגם הנשיא ישתנה ויעבור דבשעה שהנשיא לא עבר ודאי אין עשוי להשתנות היחיד וכה"ג כתבו תוס' בתמורה (דף כ') : **ע"ב** גמ' בנשיא שעשוי להשתנות . עי' הוריות רפ"ג : רש"י ד"ה שאינה משתמרת . כיון דעל הספק באה ולא לאכילה הוה קיימא לא שמרוה יפה ונפסלה בהיסח הדעת שמא נטמאה . וק"ל דבפ"ב דפסחים (דף ל"ד) איפלגו ר"י ור"ל בהיסח הדעת אי פסול הגוף הוי ויסרף מיד או פסול טומאה הוי ובעי עיבור :

דף כז ע"א גמרא והא"ר יוחנן אמר רשב"י מפני מה לא נתנה תורה קצבה במחוסרי כפרה שמא יוזלו טלאים ואין להן תקנה לאכול בקדשים . ומשמע דבאשמות שאינן מח"כ ונתנה תורה בהן קצבה כגון באשם מעילות דכתיב בערכך כסף שקלים מעכב ואינו יוצא י"ח אפי' בדיעבד אם אינו שוה שתי שקלים . וכ"מ מפרש"י . וק"ל הא בקדשים קי"ל דבעינן שישנה הכתוב לעכב ומגלן דמעכב הכא מדכתיב כסף שקלים הא לא שנה עליו הכתוב ודלמא אינו אלא לכתחלה . ושוב ראיתי שהרגיש בזה הטורי אבן פ"א דחגיגה [והנה מה שכתב שם לתרץ דתיפוק לי' דבכל הקרבנות איל בשתים הל"מ והא דכתיב באשם איל בכסף שקלים הוא לעכב ודחה זה דאפ"ה י"ל דאינו אלא לכתחלה וקרא דכסף שקלים איצטריך לעשה דאי מהל"מ ה"ע בעשה . נראה דאזיל בזה לטעמיה דפשיטא לי' בספרו שאגת ארי' סי' ע"ח דאף אי איכא למדרש מוקמינן בעשה ולא דרשינן . אך לפמ"ש התוס' בחולין (דף פ"א) דאי איכא למדרש דרשי' ולא מוקמינן בעשה ולפ"ז טפי י"ל דקרא לעכובא אתא מדנימא דאתא לעשה] . ויש לי לייישב ע"פ הסוגיא דלעיל (דף כ"ב ע"ב) ובזבחים (דף מ"ח) דאיכא דדרש התם זאת תורת האשם תורה אחת לכל האשמות שיהיו בכסף שקלים כמו אשם מעילות ומיני' יליף לאשם גזילות ואשם שפחה חרופה אבל אשם תלוי יליף התם מוי"ו דכתיב ואם נפש ומוסיף על ענין ראשון דהיינו וילמד תחתון מעליון דהיינו א"ת מאשם מעילות. ומפרש התם דאי מוזאת תורת ה"א בשאר אשמות ודאין אבל אשם תלוי כיון דקאתא על ספק חלב אימא לא והא ספיקו חמור מודאו . ומאן דלית ליה דרשה דזאת תורת כלל יליף בערכך בערכך כו'. ואיכא למידק דלמאן דאית ליה זאת תורת למה ליה לשאר אשמות ודאין דבכסף שקלים דתיפוק לי' מק"ו דאשם תלוי שבא על ספק חלב דודאו חטאת בת דנקא ואפ"ה ספיקו אשם בכסף שקלים אשמות ודאין לא כ"ש . ויותר קשה דלמה ליה זאת תורת דתיפוק ליה מגז"ש דבערכך . וכיוצא בזה הקשו התוס' בזבחים דלמה להו לרבנן וי"ו דואם נפש למילף אשם תלוי דבכסף שקלים מוי"ו מוסיף דתיפוק להו מגז"ש דבערכך . ומה שכתבו שם לתרץ דה"א שלא יהא ספיקו חמור מודאו כו' ומדמו ליה להא דקאמר הגמרא הך סברא אדרשא דזאת תורת ובאמת לא דמי כלל . דבשלמא אדרשא דזאת תורת האשם הוא דאיכא למימר דמשום שאר אשמות ודאין איצטריך אבל אגז"ש דבערכך דכתיב גבי אשם תלוי ע"כ ליכא למימר דתיתי סברא זו שלא יהא ספיקו חמור מודאו ותיפוק מגז"ש דבערכך דכתיב באשם תלוי גופיה. וא"כ הדרא הקושיא לדוכתא דלמה להו לרבנן ואם נפש באשם תלוי דבכסף שקלים כיון דאיכא נמי גז"ש דבערכך . אמנם א"ש לפי סוגיא דמעתין דקושטא דאיצטרכו תרי קראי לאשם תלוי דבכסף שקלים לשנות עליו ולעכב. וכן בשאר אשמות איכא תרי קראי למאן דדריש זאת תורת . והנה מבואר מדברי התוס' בזבחים שם (דף מ"ח) ובפ"ק דזבחים דמאן דס"ל זאת תורת הוא ר"ש בריש מנחות . וא"כ היינו דקאמר ר' יוחנן בשם רשב"י כאן דשיעור כסף שקלים מעכב דלשיטתו דר"ש איכא תרי קראי באשם זאת תורת וגז"ש ככ"ל : שם אין לך דבר שהוא בא לבטלה . פי' משום קנס וכדאי' בילקוט :

דף כח ע"א גמ' א"ק ואם דל הוא וגו' מצורע הוא דעשיר והביא קרבן עני לא יצא אבל מטמא מקדש עשיר שהביא קרבן עני יצא . וקשה דמ"ד דגם מטמא מקדש עשיר שהביא קרבן עני לא יצא האי הוא מאי עביד ליה . וי"ל דדריש ליה לכדאמר בערכין ר"פ השג יד (דף י"ז) : רש"י ד"ה ה"ג ת"ל כו' ובמחטאת יחיד כתיב . עי' סוטה (דף ל"ב ע"ב) : סליק

קרני ראם מאת הגאון כו' מהור"ר משה אהרן טויבש זצ"ל אבד"ק יאסי (בעה"מ שו"ת תועפות ראם) .

דף ג ע"ב ברש"י ד"ה גליון כו' דאלו הוי מדבר · נ"ב ר"ל בסיכא דאין מקבל עליו באלקי אלא בעבודה דאז ל"מ הדיבור בלי השתחויה עיין סנהדרין ע"א :

דף יג ע"ב בתוס' ד"ה אשם כו' אשם מעילה · נ"ב עיין לקמן כ"ג סכיא בגסה ופי' רש"י שם ואפשר לכוון כוונת התוס' כפרש"י והבן :

דף יז ע"א בתוס' ד"ה אמר וה"ה · נ"ב אין לדבריהם ביאור :

דף יח ע"א בגמ' ר"מ מחייב · נ"ב נראה דר"מ אינו מחייב רק באשם תלוי ותכמים פוטרין מאשם תלוי ולהכי דייק הש"ס שפיר דר"מ לא בעי קביעותא לאיסורא דאי כפשוטו דר"מ מחייב בשביל שתוטי חוץ חטאת אין ביאור ועי' בהרא"בד פי"ת מהל' מעשה קרבנות שהביא תוספתא שחייב חטאת עיי"ש נראה דדוקא בהעלאה וכיון שנשחט כבר נעשה לשם דמש"ה הבשר יוצא לבית השריפה ומש"ה יש כאן חיוב חטאת אבל על השחיטה אין כאן חיוב רק אשם תלוי ובסוגי' הש"ס אין ענין להך דהתוספתא ובזה נדחים דברי הכ"מ שם ועיין היטב .

דף כו ע"א בגמ' אלא למיחל עליו · נ"ב לא נסירא לי גירסא זו דאם הקרבן בכדי לחול על נזירות א"כ אמאי אמרינן בנזיר דאי מיגז גייז מייתי אפי' עולה עיי"ש דף ק"ב הרי אין כאן לחול נזירות טהרה כיון שהספר לה וע"כ הגי' לאתחרויי בקדשים כנ"ל וגי' רש"ק ע"כ דסובר דאפי' אם מיגז גייז אינו מביא עולה משום דכתיב והזיר והביא אימתי והביא כשצריך להזיר וכפי' הרא"ש מוכח כש"מ ועיין רמב"ם פ"ח מהל' נזירות דחולק בזה והבן : סליק

הגהות בן אריה על מסכת כריתות

מאת הגאון וכו' מהור"ר זאב בן אריה זצ"ל אבד"ק גאלדינגען וטעלז.

דף ג ע"א רש"י ד"ה דאמר ר' אבוה כו' כיון דאיסי מי כו' קרינן בה הנפשות העושות כו'. נ"ב עי' ב"ק דף לב ע"א ובתוס' שם ד"ה מיסו קעביד כו' ומבואר שם כרש"י כאן וע"ע בנדע ביהודה מ"ת חאה"ע סי' ק"ע בד"ה ואמנם עיקר הסיתר כו' ועי' ירושלמי שבת פ' שביעי הלכה ב' [דדריש שם חד מ"ד מקרא דלא תקרבו א' אנשים וא' נשים וכו'] ובקרבן עדה בשירי קרבן שם הקשה על פירש"י שבכאן מהירושלמי שם ונראה דלק"מ [משום דרש"י כתב כתלמודא דידן דמנפשות העושות ידעינן נשים. ועי' בתורת כהנים פ' אחרי דמקרא דלא תקריבו דריש לרבות נשים וכן על קרא ונכרתו הנפשות עושות דריש לרבות נשים ונראה דאצטריך קרא על אזהרה וגם על עונש ועי' היטב בירושלמי שם דמייתי על העונש מקרא דלא תקרבו ע"ש ואולי י"ל דקרא דאת כל התועבות האלה ונכרתו הנפשות העושות קאי דוקא על המוזכר בפרשה ולולא הדרשה דלא תקרבו לא היה מוזכר בפרשה נשים ולא היה אפשר לדרוש הנפשות העושות על הנשים ורק אחר דכתיב לא תקרבו אפשר לדרוש הנפשות העושות על הנשים ג"כ שהרי הוזכרו בפרשה וע"ש היטב]: **ע"ב** סוף העמוד בגליון שהרש"י הואיל כו' דאילו היה מדבר במקבל כו' לא מחייב. נ"ב אע"ג דתנן בסנהדרין דף ס ע"ב דהמקבל עליו באלוה והאומר כו' חייב היינו במזיד ולקטלא דלא בעינן מעשה אבל לקרבן בשוגג אוקימנא שם [דף סג ע"א] דדווקא לר"ע דמחייב במגדף ולא בעי מעשה ע"ש וע"ש עוד דף סה ע"א [וברש"י שם ד"ה ר"ל] ומ"ש כאן לא מחייב ר"ל לא מחייב קרבן. כן נראה ליישב דברי הגליון וע' בחדושי כריתות שבש"ס מקור חיים שהניח דברי הגליון בצ"ע בזה:

דף ו ע"א רש"י ד"ה מפריסין כו' האומנין המחזקים את בדק הבית. נ"ב מה שנדפס על הגליון בשם ס' באר שבע שתמה על פירש"י וכתב שתלמיד טועה כתב זה לא דק כלל דבמעילה דף יד ע"ב מבואר להדיא כמו שכתב רש"י כאן וכ"כ התוס' בשבועות דף יוד ע"ב בסד"ה מפריסין כו' ואדרבא על רש"י בשבועות שם יש לעיין מסוגי' דמעילה ועי' ירושלמי שקלים פ"ד ה"ה [שמפרש ג"כ באומני בנין] ובהלכה ו' שם [שמפרש מתני' השני' שם חד מ"ד באומני קטורת כו'] ועי' קרבן עדה בירושלמי שם. ורש"י בשבועות הוא לפי לשון הירושלמי הלכה ו' שם ע"ש ורש"י שבכאן הוא כפי סוגי' דירושלמי שם הל' ה' וכסוגי' דבבלי מעילה שם וכו': **ע"ב** רש"י ד"ה דיבור רע ליין כו' זרק הגיד כו'. נ"ב כן הוא במשנה שבמשניות שם [וכן הוא בפי' הרמב"ם שם והרע"ב שם] ואין צריך להגיה שנדפס בגדו כאן נ"ל הגיר: שם אתם קרויים אדם כו' [עי' מה שכתבנו בבבא מציעא דף קי"ד ע"ב]:

דף ח ע"א במתני' ואין השאר עליה חובה. נ"ב גירסת תורת כהנים לפנינו [פ' תזריע פ"ג ה"ז] והשאר עליה חובה וכגירסת ר"ת אך התוס' בב"ב העידו שבתו"כ הגירסא ואין השאר עליה חובה ועי' ברמב"ם פ"א מהל' מחוסרי כפרה ה"י ובלחם משנה שם. ונראה שגם גירסת הרמב"ם היה והשאר עליה חובה [כמו שהוא לפנינו בתו"כ וכגי' ר"ת] ומה שפסק בפירושו למשניות כרשב"ג הוא לאפוקי ממה שהיה ס"ל מקודם שאסורה לאכול בקדשים עד שתביא כולן ועפ"ז מיושב דברי הרמב"ם ואין סותרין דבריו שבהלכות לפירושו שבמשניות ועי' לח"מ שם: שם גמ' או חמש לידות ודאי וחמש לידות ספק כו' וא' על הספק. נ"ב קשה למה לה להביא על הספק כלל ולמה לא תפטור במה שמביאה על הודאי והיא מותרת בזה בקדשים כיון שהודאי והספק תרווייהו לידה נינהו. ונראה לכאורה שט"ס ונ"ל זיבות [ונ"ל ת"ר חמש לידות ודאי וחמש זיבות ספק או חמש זיבות ודאי וחמש לידות ספק מביא ב' קינין כו'] אלא שגם ברמב"ם פ"א מהל' מחוסרי כפרה ה"י הנוסחא כמו שהוא לפנינו לידה ודאית ולידה ספק ואפשר שגם ברמב"ם שם ט"ס ונ"ל חמש זיבות ודאות וכו' ועי' בתוספתא בזה:

דף יוד ע"א תוספות ישנים ד"ה אי אפשר לפתיחת הקבר כו' תימה א"כ למאי אצטריך כו' [עי' תשובות ר"ע איגר ז"ל סי' קנ"א]:

דף יא ע"ב גמרא עשו כו' מתכוין כו'. נ"ב עי' בה"ג הלכות עריות בנוסח אחר קצת ממה שהוא בכאן:

דף יב ע"א גמ' והתודה מודה בדברים כו' אמר ר"מ כו'. נ"ב עי' תוס' ב"מ דף ג' ע"ב ד"ה אשם היינו קרבן ודבריהם שם צ"ע מסוגי' דכאן ועי' מה שכתבתי שם בזה על הגליון שם: **ע"ב** גמ' דאי בעי אמר לא נתכוונתי לעדות ובתוס' ישנים ד"ה לא נתכוונתי כו' הלכה למעשה כו' אך לא נתכוונו כו' אין בעדותן כלל. נ"ב עי' חושן משפט סי' ל"ו סעיף א' ואם כו' אחד שלא נתכוון להעיד כו' ולכאורה צ"ע מסוגי' דהכא. ודברי הש"ע הוא מלשון הרמב"ם. ועי' בספר שער משפט שם ובריש סי' נ"ב שהאריך לפרש דברי הגמ' בזה לדעת הרמב"ם והש"ע והביא דברי מהרי"ט חלק א' סוף סי' י"ד דכוונת הגמ' דמצי לומר שכחתי וע"ש ויש להוסיף על דבריהם דלכאורה דהכתי קשה אמאי לא קאמר הגמ' בהדי' דאי בעי אמר שכחתי י"ל משום דהיכא דשמעו סעדות בזמן קרוב מאד אי אפשר לתלות בשכחה משתנא וכמ"ש הר"ן בפ' כל הנשבעין במשנה שכנגדו חשוד על השבועה ע"ש, אלא משום דאי בעי אמר לא נתכוונתי להעיד ומילתא דלא רמי' עליה דאינש לאו אדעתי' ושוכח בקרוב וכמעט שלא נכנסו הדברים באזניו ובלבו. [וע"ע בחתם סופר אבן העזר ס"ס ק' מ"ש בזה] ועי' בספר נר תמיד על כריתות שהאריך בזה. ועי' ביאור הגר"א ז"ל על חו"מ שם סי' ל"ו סק"ה. ועי' בית מאיר אבן העזר סי' מ"ב סעיף ד' [הובא בפ"ת שם ס"ק י"א] ועי' בטורי אבן ר"ה דף כ"ד א' ד"ה איגור כוביתא כו':

דף יג ע"ב תד"ה וחלב האשה כו' וא"ת כו' לכך נראה לומר כו'. נ"ב דברי התוס' אלו אזלא לשיטת ר"י שבתוס' פסחים י"ד א' ד"ה דאיכא. ושיטת הרמב"ם בזה הוא כשיטת ריב"א בתוס' שם [עי' ברמב"ם פ"ז מהל' טומאת אוכלין הלכה ב' ג' ובהלכות מטמאי משכב ומושב פ"א הלכה ט' ובפרק י' מהלכות טומאת אוכלין הלכה ס'] ועי' בחידושי מס' כריתות שבש"ס מקור חיים מה שכתב בזה. (ונראה שלא עיין בתו' פסחים שם): שם תד"ה ארבע כו' שנשחטו וגזרקו דמן כו' [עי' תשובת חתם סופר יורה דעה סי' רמ"ג]:

דף יד ע"א תד"ה אלא דרפרם כו' ובפ' שני שעירים כו'. ע"ש בתוס' ישנים: **ע"ב** תוס' ישנים ד"ה מודה ר' יוסי כו' אבל קל על תמור לא תיילא כו' הלכך תמותו ונעשית א"א כו'. זה ק"ק לכאורה דגם בלא זה הכא דבמיתה איירי ובתרי קטלי לא קטלי ליה [וכמ"ש פירש"י כאן וכן אמר רבא בסנהדרין דף פ"א ע"א] ועי' יבמות ל"ב ע"ב ובתוס' שם ד"ה ותו חמותו כו':

דף טו ע"א רש"י ד"ה דגופין מוחלקין כו' על השלישית. הוא סוף דיבור ואח"כ מתחיל הדיבור. אבל הכא אין גופין מוחלקין דלמא כר' אבוה כו'. והוא דיבור אחד. ור"ל דהכי פירושו. דאע"פ דלפי הסברא דומה ממש חמותו דהכא לסא דסומכוס מ"מ בחמותו גלי קרא דזימה היא דדינם כמו באין הגופין מוחלקין. וזהו שכתבו התוס' ישנים דבאחות אשה ס"ל לסומכוס דמחייב תרתי כמו באחותו ואת בנו דגופין מוחלקין ומשום דבאחות אשה ליכא קרא. ובחידושי כריתות שבש"ס מקור חיים נתקשה בזה ולא קשה כלל:

דף יח ע"ב תד"ה אמר ליה דלמא כו' כדאיתא פרק כיצד מברכין. נ"ב לענ"ד נראה שצ"ל כדאיתא פרק שלשה שאכלו וכוונתם לדף מ"ח ע"א שם וכגירסת הבה"ג ותר"י שם אביי ורבא בר חנן הוו יתבי כו' ע"ש ומה שכתבתי שם בס"ד: שם בגמ' ר' אליעזר היא כו' אייתי אשם תלוי ואתני כו'. עי' תבואות שור סי' ס' סק"ח שכתב דלר"א דאשם תלוי בא בנדבה צריך ג"כ נסכים ועי' במשכנות יעקב סי' א' שהקשה עליו מסוגי' דהכא דא"כ היכי מייתי ומתני הא בעי נסכים ולכאורה לק"מ דהא מתנדב אדם מנחת נסכים בכל יום א"כ יכול להביא מנחת נסכים ונסכי יין ולהתנות נמי על נסכים כן שאם אבל ראשון שומן הוא אבל חלב ליהוי האשם כפרה והנסכים נדבה ואי לא ליהוי האשם נדבה וזה נסכיו ועי' תוס' חולין דף כ"ג ע"ב ד"ה דאמר מייתי ומתני. שוב ראיתי שנשאל ע"ז הרב בעל משכנות יעקב והשיב ע"פ דברי התוס' בקדושין בסוף ספרו קהלת יעקב סי' י"ד ע"ש. ועי' לקמן דף כ"ה ע"א:

דף כג ע"א פירש"י ד"ה חטאת אחת. ובתנאי כדפרישית. והוא סוף דיבור. ואח"כ מתחיל הדיבור [אין שנים מביאין חטאת אחת]. אבל אשם תלוי מייתי כו' כן נ"ל. וכן הוא בפי' הרע"ב. וכדאיתא בגמ':

בפי' המשניות להרמב"ם פרק ב' במתני' יש אוכל אכילה אחת כו' לא יחול איסור בשר בחלב כו' ולא יהיה אסור בהנאה כו' ולא תהיה הקושי' במקומה כו'. עי' כרתי פלתי סי' פ"ז ס"ק י"ג [מ"ש בביאור דברי הרמב"ם כאן וע"ע בטעם המלך ה' איסורי ביאה פי"ז הלכה ח'. ובחתם סופר יורה דעה סי' נ"ב]:

סליק

הגהות וחדושים על מסכת כריתות מאת הגאון וכו' מוהר"ר יצחק אייזיק חבר זצ"ל.

דף ד ע"א גמ' דר' ישמעאל סבר לוקין כו'. נ"ב עי' תוס' ב"מ קט"ו ע"ב ד"ה שנאמר לא יחבול בסוף התוס' שם שכ' משום דשם חלב חד הוא לכך מקרי לאו שבכללות אף דכולם מפורשים בכ' וכן גבי מעשר וכן גבי לחם וקלי וכרמל וע"ש:

דף יג ע"ב תוס' ד"ה ארבע חטאות כו' וא"ת אמאי. נ"ב צ"ע דהש"ס פריך לה בפ"ג דשבועות כ"ד ע"ב ע"ש:

דף יד ע"ב רש"י במתני' ד"ה ריב"נ כו' ששי' נשוי בתה כו'. נ"ב ר"ל שנשא בתה ובת אחות אשתו ובת אחי אשתו שכולם מותרות לו. עי' פי' הרמב"ם במשנה:

דף טו ע"ב בגליון בתוס' ד"ה בניתזין כו' דפלוגתא דאמוראי היא בפרק בהמה המקשה כו'. נ"ב ע"ש דף ע"ב ע"ב ובתוס' שם ותבין דבריהם:

דף יח ע"א תוס' ד"ה באנו כו'. תי' ואף על גב סמוקף הוקף בטעות:

דף כז ע"א גמ' רישא דסוה לי' איל רובן. נ"ל איל דזבן כו' סיפא דלא הוי איל דזבן קרן כו' כצ"ל וכן ברש"י פי' רובן נ"ל דזבן „מ"ר": סליק

נמוקי הגרי"ב על מסכת תמורה

מאת הגאון המובהק כו' מהור"ר יהודה בברך זצ"ל (בעל המחבר „נמוקי הגרי"ב).

דף ג ע"א גמ' דבר נפלא בהגהות הגאון ר"י ברלין ז"ל בענין לאו שאין בו מעשה להגיה שם בסוף עמוד א' שצ"ל אמר ר' יהודה משום ר' יוסי הגלילי. והאמת אתו בהגהה זו אמנם מה שסיים שם ובזה תבין מ"ש רש"י כו' תמוה מאד דהא ר"י משום ר"י הגלילי סובר בכל התורה לאו שאין בו מעשה אין לוקין ור' יהודה לעצמו סובר דלוקין כדאיתא להדיא במכות שם הא דידי' כו' וכונת המתרץ אמר לך רב הא מני ר"י היא. הכונה דלוקין על כל לאו שאין בו מעשה ובאמת כונת רש"י שכתב דקא מפתעי ר' יהודה „לקמן בהא מילתא" הוא לקמן בתמורה דף ד' ב' מכלל דר"י כו' וזה ברור:

דף יב ע"ב בגמ' ונתן עלי' לערבן כו' ע' תוס' יומא מ"ג א' ד"ה הכל כשרין לקדש כו' ונתן עליו בשבילו כו' עיין שם. המהרש"א בסוטה ט"ז ב' והתוי"ט כאן במשנה. והתכם צבי כולם תמהו מגמ' כאן ומסוטה עיין שם. אך לדידי ניחא עפ"י גמ' פסחים ל"ד ב' אמר רבא אף אנן נמי תנינא ונתן כו'. ע"ש היטב ותבין:

דף ל ע"א בתוס' ד"ה ואידך ליפתרו כו'. ע' בתוי"ט כאן שהביא דברי התוס' שהקשו על הא דפריך הגמ' שם ניפוק חד להדי כלבא והך כלהו לשתרי מטעם ברירה דהא קי"ל בדאורייתא אין ברירה כו' ע"ש ועי' בתוס' חדשים שכתב די"ל דהקושי' קאי על ריש פרקין אם נתערב אתנן אפי' באלף כולן אסורות כו' וזה מדאורייתא שרי רק מדרבנן בע"ח חשיבי ולא בטלי א"כ שפיר נסמוך אברירה ע"ש דבריו תמוהים דהא מדאורייתא חד בתרי בטל וא"כ לדידי' הגם דלא קאי ארישא מ"מ בלא"ה הא יש כאן תערובות אחד מעשרה דהא נפל עשרה ומדאורייתא בטל וכסברתו. ולפ"ז היו אפשר לומר דתוס' אזלי' לשיטתם בסוף מעילה דדבר חשיב דלא בטל הוא מן התורה כדמוכח מדבריהם שם והתוי"ט הביאם שם בפ"ו מ"ו במש"ש א"נ מטבע חשיבי ולא בטל ע"ש ושם לענין קרבן מעילה שהוא ענין דאורייתא וכן משמע בתוס' פ"ק דמציעא ו' ב' ד"ה קפץ כו' ע"ש ובשיטה מקובצת ותשובת הרא"ש כלל א' לענין חלה ולפ"ז מתורץ לדבריו מה שהקשה על הרמב"ם שכתב דין בפ"ט ע"ש בתוס' א' משום דהרמב"ם ס"ל דהא דדבר חשיב לא בטל הוא דרבנן. ולכן שפיר סמכינן אברירה במידי דרבנן אולם עיקר סברת התוס' חדשים ליתא כיון דהאיסור מן התורה ומצד אחד בא לו שהוא מדרבנן. דהיינו מצד תערובת מקרי שפיר דאורייתא וכיוצא בזה כתב מהר"י בן לב לענין כלים שבלעו איסור דגם לאחר מעל"ע לא מהני ולא אמרינן בזה דהוה ספיקא דרבנן. וכמ"ש הש"ך ביו"ד סי' ק"י בכללי ס"ס ס"ק י"ט וכן ה"נ כיון דעיקר איסור מן התורה הגם שע"י התערובות הוא נתהפך לדרבנן לא אמרינן ברירה ויותר מזה דאפי' מידי דרבנן ועיקר שם תורה עליו כמו מעשר ירק בפ"ג דעירובין לא אמרינן ברירה וכמ"ש בתוס' שם וע' בימ"ש ב"ק פ"ס בדיני ברירה ובביאורי הגאון מווילנא ז"ל או"ח סי' תי"ג ע"ש וכ"ש בנ"ד דודאי אין אומרים בזה ברירה וא"ש קושית התוס': סליק

המתרגם

באור מלות הלועזיות שברש"י ותוספות ממסכת כריתות

דף ו ע"א הצרי, שרף נטף וכו' מעצי הקטף ושרף היינו מידי דמנטף מן העץ וקורין גומ"א, (גומי, בוימהארץ): חלבנה, גלבנ"א (דאן מוטטערהארץ, איין הארץ, וועלכעס אויס איינער אין עטיאפיען, סיריען אונד אראביען וואכסענדען פפלאנצע פליעסט, דיא מאן בייא אונז דיא מוטטערהארצפפלאנצע אדער דאז גאללענקרויט נעננט): שבולת נרד, חד הוא ובלע"ז ספיג"א (דיא נארדע) והבלע"ז ספיג"א הוא תרגום של שבולת היא שבלים מלאות זרע בוסם לנטע הזה וגם בל"א קורין לו (שפיקענארדע), ועיין המתרגם ברכות מ"ג ב' ד"ה חילפא דימא: בורית שאבו"ן (זייפע): ברשינא, הבא מאותו מקום נ"א עשב הנקרא אירב"ה שטופי"א שעושין ממנו בורית וכו' (זייפענקרויט) והוא עשב שמייבשין וטוחנין ורוחצין בו את הידים להוציא את הזוהמא:

דף יג ע"א ליתה סרוחה, קייטור"א בלע"ז, עיין המתרגם שבת ג' א' ד"ה מורסא:

דף טו ע"א בדלית, סריינ"א של גפן היא, עיין המתרגם כתובות קי"א ב' ד"ה דלית:

דף כ ע"ב תוס' כגון וכו' אלא רוצה לומר אותו שעושה הפחמין ביער קרבוני"ר בלע"ז וכו' (דער קאהלער, דער קאהלענברעננער):

דף כא ע"א רש"י בכף הירך וכו', דכל דאית ליה כף שקורין פולפ"א נוהג גיד הנשה וכו', עיין המתרגם חולין פ"ט ב' ד"ה כף:

דף כב ע"א שריף בלע"ז סומי"ר, עיין המתרגם ברכות ס"ב א' ד"ה זריף:

בפירוש המשניות להרמב"ם

פרק א משנה א נטף הוא עץ נקרא בלשון ערבי עוד בלאס"ן ובלע"ז פוס"ט דבלסאמ"ו (באלזאמשטודע) והוסיף עוד לפרש ונקרא כן (כלומר נטף) לפי שהשמן מזיע ממנו: וחלבנה אומרים עליו שהוא הנקרא בלשון ערבי מהלה"ב ויש אומרים לאד"ן ובלע"ז לאדנ"ו (לאדאנגומי, איין וואהלריכענדעס הארץ, וועלכעס דיא בלעטטער דעם ציסטענראזענשטרויכעס בייא ווארמען וועטטער אויסשוויטצט, אונד צו אונז אלס איינע דונקעלגרויע מאססע, געמייניגליך אין געוואונדענער געשטאלט געבראכט ווירד) ועליו אמר שהוא שקר (שאין ריחו רע), והוסיף שם ויש אומרים מיע"ה (בלשון ערבי) ובלע"ז איסטורא"ק והוא הקרוב לפי שהגמרא ביאר שחלבנה ריחה רע ר"ל שריחה מאוס ע"כ (שטאראקס גומי, אויך יודענווייהרויך געננאנט) ובאמת גם זה אין ריחו רע: שבולת נרד, קרוי בלשון ערבי סנב"ל אל נרדי"ן ובלע"ז אספיקא נארד"י עיין לעיל ו' א' ד"ה שבולת נרד: וקנמון בלשון ערבי אוד הירד"י ובלע"ז ליגנא אלואי"ש (אלאעהאלץ): וקלופה ג"כ קשר שליכ"ה (בערבי) ובלע"ז קאסיא ליגנא (קאסיאהאלץ): כיפת הירדן, עמבר"א (בערבי) ובלע"ז אמבר"י (אמברא בערנשטיין):

מסכת

מעילה

מן

תלמוד בבלי

עם פירוש רש"י, תוספות, ותוספות ישנים, ופסקי תוספות, רבינו אשר, קצור פסקי הרא"ש לבנו רבינו יעקב בעל הטורים ז"ל, והגהות אשר"י מהג"מ ישראל מקרעמז ז"ל, ופירוש המשניות להרמב"ם ז"ל. פירוש רבינו שמשון משאנץ ז"ל ופירוש רבינו אשר ז"ל למשניות סדר זרעים וטהרות. מבוא התלמוד לרבינו שמואל הנגיד הלוי ז"ל, ועליו נלוה קצור כללי התלמוד מלוקט מספרי הכללים ע"י הג"מ יהודה אריה ליב ז"ל דיין בפפד"מ. מסורת הש"ס, עין משפט (מראה מקומות הדינים בפוסקים הראשונים), ונר מצוה (סמני מנין הדינים שנסמנו בעין משפט), ותורה אור, כל אלה סידר וחיבר הג"מ יהושע בועז ז"ל בעה"מ שלטי הגבורים להרי"ף. חלופי גרסאות. הגהות לש"ס והוספות במסורת הש"ס ועין משפט להג"מ יוסף שמואל ז"ל אבד"ק פפד"מ (כמש"נ בש"ס אמ"ד ופפד"מ בשנות תע"ד—תפ"א), והגהות ותוספות מראה מקומות להג"מ ישעיה (פיק) ברלין ז"ל אבד"ק ברעסלויא, ומוקפים בחצאי רבוע.

ועליהם נוספו

א) ספר חכמת שלמה (מהרש"ל) להג"מ שלמה לוריא ז"ל.

ב) חדושי הלכות }
ג) חדושי אגדות } (מהרש"א) להג"מ שמואל אליעזר הלוי אידלש ז"ל אבד"ק אוסטרא.

ד) מאיר עיני חכמים (מהר"ם לובלין) להג"מ מאיר מלובלין ז"ל.

ה) חדושי הלכות מהר"ם שיף להג"מ מאיר שיף ז"ל אבד"ק פולדא. ועליו באור והגהות מהג"מ מרדכי מארדוש ז"ל אבד"ק פאריצק.

ו) מעדני יום טוב {בתחלה נקרא מעדני מלך}
ז) דברי חמודות {בתחלה נקרא לחם חמודות} על הרא"ש למסכת ברכות והלכות קטנות וחולין ובכורות ונדה
ח) פלפולא חריפתא על הרא"ש סדר נזיקין. להג"מ יום טוב ליפמאן הלוי העליר ז"ל (בעה"מ תוספות יו"ט).

ט) תפארת שמואל (השלם) על הרא"ש, להג"מ אהרן שמואל קאיידנוור ז"ל (מהרש"ק).

י) קרבן נתנאל על הרא"ש לסדר מועד ונשים, להג"מ נתנאל ווייל ז"ל אבד"ק קארלסרוא.

יא) חסד אברהם פי' על שמונה פרקים להרמב"ם ז"ל, מהג"מ אברהם הלוי הורוויץ ז"ל (אביו של בעל השל"ה).

יב) מסורות חדשות (הגהות בעל הלבוש) להג"מ מרדכי יפה ז"ל אבד"ק פוזנא. עם תקונים והגהות מהג"מ מרדכי זאב הלוי איטינגא ז"ל וגיסו הג"מ יוסף שאול הלוי נאטאנזאהן ז"ל אבד"ק לבוב (בעלי מפרשי הים).

יג) הגהות הב"ח להג"מ יואל סירקש ז"ל אבד"ק קראקא (בעהמ"ס בית חדש).

יד) הגהות הגר"א להג"מ אליהו ז"ל הגאון מווילנא (הוגהו ונתקנו ע"פ כ"י מגליון הש"ס שלמד בו וזכינו למסכתות רבות ממנו).

טו) מראה יחזקאל הגהות להג"מ יחזקאל הלוי לנדא ז"ל אבד"ק פראג (בעהמ"ס נודע ביהודה כו').

טז) מעשה ר"ב הגהות להג"מ בצלאל רנשבורג ז"ל (בעהמ"ס הורה גבר).

יז) גליון הש"ס להג"מ עקיבא איגר ז"ל אב"ד דק"ק פוזנן.

יח) גליון מהרש"א הגהות לבנו הג"מ שלמה איגר ז"ל אבד"ק פוזנן.

יט) הגהות הג"מ שאול קאצנעלנבוגן ז"ל מווילנא.

כ) הגהות הג"מ אלעזר לנדא ז"ל אבד"ק בראדי (בעהמ"ס יד המלך).

כא) חדושי והגהות הרש"ש להג"מ שמואל שטראשון ז"ל מווילנא, עם הוספות מכ"י. וההשמטות שנשמטו ממקומן הושבו עתה למקומותיהן, ומוקפות בחצאי רבוע.

(ועוד נוספו בו מעלות ותוספות רבות על כל ספרי הש"ס בלעדו כמש"נ בש"ס תוצאת דפוסנו משנת תקצ"ה, ותוצאה השניה משנת תרי"ט).

ועל כל אלה הוספנו בו שתים ושבעים הוספות חדשות ומפורשות בשערים למסכתות הקודמות.

ווילנא

בדפוס והוצאות האלמנה והאחים ראם

שנת תרמ"ה לפ"ק

ТАЛМУДЪ ВАВИЛОНСКІЙ. Томъ XXIV. Отд. III.

Съ Виленскаго изданія 1866 г. съ прибавленіями въ комментаріяхъ, и комментаріями Авторовъ: Илья Вильнера изъ Вильны; Г. Хаіеса изъ Золкова; Якова Іолиса изъ Динува (Галиція); Н. Бейраха изъ Могилевъ (губ.); Д. Лурьи изъ Бихова; А. Райвида изъ Нарбуны (Франція); Зрахья Галеви изъ Ліонель (Франція); Гершона Моеръ-гагола изъ Майнцъ; Ц. Ашкенази изъ Іерусалима; Вульфа Арьевича изъ Тельша; Братьевъ Цаделя и Шліома Кагановъ изъ Вильны; Н. Бургиля изъ Туниса; Л. Елина изъ Бѣльскъ; Я. Эмдина изъ Амстердама; Ю. Бахраха изъ Сены (Сувя. губ.); А. Маскилейсона изъ Минска и Г. Берлина изъ Берлина.

Дозволено цензурою. — 17 Октября 1884 и 9 Августа 1885 г. Вильна.

ВИЛЬНА.
Типографія Вдовы и братьевъ Роммъ.
Жмудскій переулокъ домъ № 325/2631.
1885.

מתני' *קדשים ששחטן *בדרום מועלין בהן (א) שחטן בדרום וקיבל דמן בצפון בצפון וקיבל דמן בדרום שחט ביום וזרק בלילה בלילה וזרק ביום או ששחטן חוץ לזמנו א] וחוץ למקומו מועלין בהן *כלל א"ר יהושע כל שהיה לה שעת היתר לכהנים אין מועלין בה וכל שלא היה לה שעת היתר לכהנים מועלין בה ב איזו היא שהיה לה שעת היתר לכהנים שלנה ושנטמאה ושיצאה ג ואיזו היא שלא היה לה שעת היתר לכהנים שנשחטה חוץ לזמנה חוץ למקומה ושקיבלו פסולין וזרקו את דמה: **גמ'** קתני קדשי קדשים ששחטן בדרום מועלין בהן פשיטא משום ב] דשחיטתן בדרום אפיקינון מידי מעילה איצטריך סד"א הואיל *ואמר עולא א"ר יוחנן קדשים שמתו יצאו מידי מעילה דבר תורה ה"נ ג] קדשי קדשים לגבי דרום כמה דחנקינון דמי קמ"ל ד] קדשים שמתו לא חזו כלל אבל דרום נהי דאינו ראוי לקדשי קדשים ה] אבל ראוי הוא לקדשים קלים ל"ל למיתני כל הני צריכי אי תנא שחטן בדרום וקיבל דמן בצפון הכא ו] דאית בהו מעילה משום דקבלה בצפון הוא אבל שחטן בצפון וקיבל דמן בדרום ז] הואיל וקיבל ח] בדרום הוא נפיק מידי מעילה *ואי תנא האי ה"א יממא זמן הקרבה הוא אבל ט] שחטה בלילה וזרק ביום לילה לאו זמן הקרבה והאי דשחט בלילה [אימא] דנפיק מידי מעילה ואי תנא שחטה בלילה ה"א הואיל וקבל דמה ביום אית בה מעילה אבל שחטן ביום וזרק דמן בלילה י] הואיל יא] ולאו זמן הקרבה הוא כמאן דחנקינון דמי ולא אית בהו מעילה קמשמע לן חוץ לזמנו וחוץ למקומו למאי חזו *הואיל ומרצין לפיגולין איבעיא

רש"י

קדשי קדשים ששחטן בדרום. אע"ג דדינן לישחט בצפון לא יצאו מקדושתן לגבי מעילה [א] שהנהנה מהן שוה פרוטה מעל כילד שחטן וכו' דלא תימא שחטן בדרום וקיבל דמן בצפון דהא הוי עיקר עבודה יב] דמקבלה ואילך מצות כהונה ומקבלה ואילך הוי בצפון אלא אפילו שחטן בצפון וקיבל דמן בדרום אף על גב (ב) יג] דקבלה דהיינו עיקר עבודה היא בדרום שלא כדינן אפילו הכי מועלין בהן: וכן אם שחט ביום וזרק דמן בלילה. אע"ג דלילה לאו זמן הקרבה היא מועלין בהן: וכן אם שחט בלילה וזרק ביום. והאי כל דכן הוא דמועלין בהן דהא זריקה דהיא עיקר עבודה היית ביום יד] וזו ואין צריך לומר זו קתני: או ששחטן בצפון. ביום וחישב עליהן לאוכלן חוץ לזמנן דהיינו טו] פיגול ויש בו כרת: או חוץ למקומן. דהיינו פיגול ואין בו כרת אפ"ה מועלין בהן ותרוייהו פיגול דחוץ לזמנו ופיגול דחוץ למקומו מחד קרא נפקי (זבחים דף כח.) מואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו וגו' דאיתקש חוץ למקומו לחוץ לזמנו וקרי ליה פיגול אבל לא הוי פיגול גמור דליחייב עליה כרת: כלל טז] אמר רבי יהושע כל שהיתה לה שעת היתר לכהנים יז]. [ב] ושוב נפסלה מהם יח]: שלנה. הבשר לאחר זריקה או שנטמאת או שיצאת חוץ לקלעים לאחר זריקה דאף על גב דהשתא אינה ראויה לכהנים הואיל והיתה לה שעת הכושר קודם יט] שנפסלה: אין מועלין בה. דלא קרינא בה מקדשי ה' (ויקרא ה) הואיל וכבר היתה ראויה לכהנים: ושקבלו פסולין וזרקו את דמה. *בטמאין מיירי ובקרבנות יחיד דלא הותרה בהן טומאה: ואיזו היא שהיתה לה שעת היתר לכהנים שלנה ושנטמאת. דהואיל ושחיטה וזריקה הוו כראוי דהיתה ראויה לכהנים אע"ג דשוב נפסלה בלינה או ביוצא דהשתא לית בה היתר לכהנים אין מועלין בה: ואי זו היא שלא היתה לה כו' שנשחטה חוץ לזמנה וכו'. וה"ה לכל הני דתנא ברישא שחטה בדרום או בלילה שלא היה להן שעת היתר לכהנים והיינו טעמא דנקיט הני תרין דחוץ לזמנו וחוץ למקומו טפי מכל הני דתנא ברישא דמועלין בהן דהני תרי איתקוש אהדדי ומחד קרא נפקי במס' זבחים (דף כח.) מואם האכל יאכל וגו': ושקבלו פסולין [ג]. בעלי מומין וה"ה נמי (ג) כ] דתני ברישא להא: **גמ'** כא] ס"ד אמינא הואיל ואמר עולא. לקמן בפרק ולד חטאת (דף יב.) קדשים שמתו יצאו מידי מעילה דבר תורה אבל מדרבנן אית בהו מעילה כדאיתא לקמן: כמאן דחנקינון דמו. וליהוו כקדשים שמתו דיצאו מידי מעילה דלא חזו לא לגבוה ולא להדיוט דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים קמ"ל דלא: קדשים שמתו וכו'. אבל ראוי הוא לקדשים קלים כדתנן באיזהו מקומן (זבחים דף נה.) קדשים קלים שחיטתן בכ"מ בעזרה: למה לי למיתני כל הני. דתני במתניתין דמועלין בהן ליתני חדא מינייהו ואע"ג דלא נעשית כמצותו מועלין בו וממילא ידענא דה"ה לכל הני: דקבלה בדרום כב] היא. דהיא עיקר עבודה: משום דיממא זמן הקרבה הוא. ה"ג אבל שחט בלילה וזרק ביום (ד) ובלילה לאו זמן הקרבה הוא והאי דשחט בלילה אימא וכו': ואי תנא שחטה בלילה וכו'. אבל שחט ביום וזרק בלילה וה"ה אם שחט בלילה וזרק בלילה [ד] דזריקה דעיקר עבודה היא הויא בלילה: אימא כמאן דחנקינון דמי קא משמע לן. דמועלין דלילה לאו מחוסר זמן הוא והאי בעל הש"ס דייק ממתניתין ולא ס"ל דזו ואצ"ל זו קתני (ה): חוץ לזמנו וחוץ למקומו למאי חזו. כלומר כל הני דתני במתניתין בדין הוא דמועלין בהן דהאי דשחטן בדרום ראוי לקדשים קלים כדאמרינן לעיל ושחט בלילה (ו) נמי או זרק בלילה דין הוא דמועלין בהן דלילה לאו מחוסר זמן הוא אלא שחט על מנת להקטיר חוץ

תוספות

קדשי קדשים. כגון חטאת ואשם ושלמי צבור שיש בהן מעילה עד שיהא בהן שעת היתר לכהנים דהיינו לאחר זריקה דעד שעת זריקה מיקרו קדשי ה' כג] ובאי מורים אף לאחר זריקה אבל בקדשים קלים אין בהן מעילה עד לאחר זריקה שאז הוברר חלק גבוה ואז יש מעילה באימוריהן: **ששחטן** בדרום. ודינן לישחט בצפון כדאי' בפ' איזהו מקומן (זבחים דף מז.) מועלין בהן בגמרא מפרש מאי כד] רבותא וא"ת האי ששחטן בדרום היכי דמי אי דקבל בצפון הא למה לי תנינא בסמוך בסיפא ואי דקבל בדרום אם כן ברישא הוי ליה למיתני ששחטו בדרום וקבל בצפון כה] וכן שחטו בצפון וקבל בדרום דלא הוי רבותא כל כך כמו ששחטו בדרום וקבל בדרום דסדר משניתנו כך הוא ששונה אותו שיש בו חידוש יותר בסיפא כדעביד בגמ' צריכותא ולפי זה ששונה חידוש זה ברישא א"כ תני זו ואין צריך לומר זו והדר תני לא זו אף זו ואין זו שיטת התנאים [ה] כו] דכולל ברישא שינוי מקום דדרום והדר מפרש כיצד קתני כלומר כיצד הוי שינוי מקום דדרום שאמרו כגון ששחטן בדרום וקבל כז] בצפון כו' אבל שחטן בדרום וקבל בדרום בהא לא מיירי מתני' ונראה לפום ריהטא דבכי ה"ג לית בהו מעילה כח] מדלא מפרש להו במתניתין ויש טעם בדבר משום דשינה בהו כ"כ כט] מיהו נראה למהר"ר פרץ שי' דאין זו סברא דהא בגמ' מפרש טעמא דמתניתין דמועלין בהן אע"ג דשינה ועשה בפסול משום ל] דהוא ראוי לקדשים קלים וא"כ מה לי חד פסול מה לי תרי פסולי לכן נ"ל דהוא הדין בשחט וקבל בדרום דמועלין והא דלא תני במתניתין אע"ג לא] דהוא רבותא טפי כך דרך משנה ולפי ששונה כל אחד בפני עצמו לא חש לשנותם ביחד כדאשכחן בפ' הבא על יבמתו (יבמות דף נג:) דקתני הבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד כו' ובגמרא תני אפילו שניהם לב] ובמשנה איירי אע"ג דהוי רבותא טפי משום דמשתמעא כיון לג] דשמעת חדא לריעותא ה"ה בתרתי: **שחטן** בדרום וקבל דמן בצפון שחטן בצפון וקבל דמן בדרום. בגמ' מפרש[הא]דתנן קבל בדרום לרבותא דאע"ג דשינה בקבלה דעיקר עבודה היא מ"מ מועלין [ו] שחט ביום וזרק בלילה שחט בלילה וזרק ביום כך הגירסא ברוב הספרים ונראה לר"י שהוא שיבוש לד] דאית ליה למיתני אותו שהוא חידוש יותר בסיפא כמו גבי דרום אלא גרסינן איפכא שחט בלילה וזרק ביום שחט ביום וזרק בלילה דזריקה עיקר עבודה והויא חידוש יותר כששינה בזריקה דאיכא מעילה לה] ולהכי שביק קבלה גבי לילה ונקט זריקה משום דאי אפשר לנמלם לו] שתהא שחיטה ממש בסוף הלילה והקבלה מיד ביום דקבלה ושחיטה תכופות זו לזו לז]: **כל** שהיה לה שעת היתר לכהנים. [ז] שנעשית בזריקה אין מועלין דלא קרינא בהו קדשי ה': **פשיטא** משום דשחטן בדרום אפקיטן מידי מעילה. וא"ת ליפני דהא קמ"ל דזריקה לא מהניא בהו לאפוקי מידי מעילה י"ל דהא פשיטא הוא כיון שהזריקה בפסול דלא מהניא ולא מידי לח]ועוד י"ל דלפי מה שפירש מורי ניחא שפיר ולקמיה אפרש בעזרת השם: **קדשים** שמתו יצאו מידי מעילה כו'. דכיון שהולכין לאיבוד לא איקרו קדשי ה': **חוץ** לזמנו וחוץ למקומו למאי חזו. כלומר הוה ליה למימר דהוי כמאן דחנקינהו דלא חזו למידי וקשה דמאי פריך [ח] השתא לט] [כל הני דתני במתניתין] כיון דאיכא מ"ד אם עלו לא ירדו לא אמרינן כמאן דחנקינון כל שכן מ] דניחא טפי חוץ

רבינו גרשום

קדשי קדשים ששחטן בדרום. אע"ג שדינן לישחט בצפון לא יצאו מקדושתן ומועלין בהן מי שנהנה מהן בשוה פרוטה ולא תימא כי שחטן בדרום וקבל דמו בצפון דהא עיקר עבודה בצפון הוי דמקבלה ואילך מצות כהונה ומקבלה ואילך הוה צפון אלא אפילו שחטן בצפון וקיבל דמן בדרום אע"ג דעיקר עבודה הויא בדרום שלא כדינן אפילו הכי מועלין בהן: (ובין) [וכן] אם שחטן ביום בצפון וזרק דמן בלילה. אף על גב דלילה לאו זמן הקרבה מועלין בהן: וכן שחטן בלילה וזרק ביום. והאי כל דכן הוא דמועלין דהא זרק ביום דהיינו עיקר עבודה. אלא זו ואין צ"ל זו קתני: או ששחטן בצפון וחישב עליהן לאוכלן חוץ לזמנן. דהיינו פיגול דיש בו כרת: או חוץ למקומן. דהיינו נמי פיגול אלא פסול הוא ואין בו כרת אפילו הכי מועלין בהו ותרוייהו פיגול דחוץ לזמנו ופיגול דחוץ למקומו מחד קרא נפקי מואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה וגו': כלל אמר ר' יהושע כל שהיה לו שעת היתר לכהנים. אע"פ דשוב נפסלה שאין רשאין לאוכלו אין מועלין בו: וכל שלא היה כו': ואיזו היא שהיה לה שעת היתר שלנה. לאחר זריקה או שנטמאת או שיצאת חוץ לעזרה לאחר זריקה אע"ג דאינה ראויה לכהנים כיון דהוה ליה שעה אחת היתר קודם שלנה אין מועלין בה דלאו קדשי ה' קרינא בהו דהא איחזו לכהנים: ואיזו היא שלא היה שעת היתר. שנשחט כו' ושקבלו פסולין וזרקו את דמן בטמאין מיירי ובקרבנות יחיד דלא הותר בו טומאה: סד"א הואיל ואמר עולא אמר ר' יוחנן קדשים שמתו יצאו מידי מעילה. לקמן בפרק ולד חטאת: כמאן דחנקינון דמי ולהוי כקדשים שמתו שיצאו מידי מעילה דלא חזו לא לגבוה ולא להדיוט דאין פודין קדשים לכלבים קמ"ל דלא: קדשים שמתו כו' אבל ראוי הוא לקדשים קלים. כדתנן באיזהו מקומן קדשים קלים שחיטתן בכל מקום בעזרה: אבל שחטן ביום וזרק בלילה וה"ה שחט בלילה וזרק ביום. דמקצת עבודה בליליא אימא כמאן דחנקינון דמי קמ"ל דמועלין דלילה לאו מחוסר זמן הוא ובדין הוא דלא איצטריך למיתנא אלא שחט ביום וזרק בלילה ולא איצטריך למיתני הא דזורק ביום דהוא פשיטא דעיקר עבודה עביד ביום כו'. משום דדיקי מתני': שחטו חוץ לזמנן וחוץ למקומן. למאי חזו האמר הוי פיגול ולא חזי לא אמורין לגבוה ולא בשר לכהנים ואמאי מועלין בה: הואיל ומרצין לפיגול כלומר כיון דהא שחיטה פיגול חשיבה כל כך שצריכה מרצין דלעולם לא נקבע פיגול לחייבו כרת עד שיקרבו כל מתירין היינו מרצין כדאמרינן במסכת זבחים ואם האכל יאכל מבשר וגו' לא ירצה כהרצאת כשר דכתיב ונרצה לו לכפר כך הרצאת פיגול מה הרצאת כשר לא הורצה עד שיקרבו כל מתירין לשמו כך הרצאת פיגול לא נחשב פיגול לענין כרת עד שיקרבו כל מתירין לשום מחשבת פיגול. הילכך כיון דהא שחיטה צריכה מרצין אכתי לא יצאת

עין משפט נר מצוה

א א ב ג מיי' פ"ג מהל' מעילה הלכה א:

ב ד מיי' פי"ח מהלכות פסה"מ הלכה טז:

שיטה מקובצת

א] לזמנו או חוץ אות ו' נמחק: ב] משום דשחטינן בדרום אות ת' נמחק: ג] קדשי קדשים לגבי דרום כמאן דחנקינן דמי וסד"א דלית (להו) [בהו] מעילה קמ"ל דמועלין בהן וכ"ת מאי שנא מקדשים שמתו לא דמי דקדשים שמתו אינו ראוי כלל אבל שחטן בדרום נהי דאינו ראוי לקדשי קדשים לקדשים קלי' מיהא ראוי. וא"ת מ"מ בקדשי קדשים מיהא איירינן ולא שייך בהם דרום כלל וכי בשביל שהוא ראוי לקדשים קלים יהיו מועלין מן התורה ואומר מהר"פ דאה"נ דכיון שראוי לקדשים קלים א"כ יש לנו הכשר ומקרי פסולו בקדש כדמשמע בזבחים פרק חטאת העוף דכל שפסולו בקודש אם עלה לא ירד וכיון דאשכחנא דאף בקדשי קדשים אם עלה לא ירד א"כ קדשי ה' קרינא בהו ואית בהו מעילה. תוס' רבינו פרץ: ד] קדשים ס"א דקדשים: ה] אבל ראוי לקדשים קלים. תימה וכי משום כך יהיו מועלין בהן מן התורה מ"מ דרום אינו ראוי (לקדשים) [לקדשי קדשים] ואומר מורי הר"פ דכיון דראוי לקדשים קלים א"כ יש לו הכשר במקום אחר ואיקרי פסולו בקודש כדמשמע בפרק חטאת העוף דכל שפסולו בקודש אם עלה לא ירד וכיון דאשכחן אף בקדשי קדשים אם עלה לא ירד א"כ קדשי ה' קרינא ביה (ואין) [ואית] בהו מעילה. תוס': ו] הכא הוא דאית בהו מעילה משום דקבלה בצפון הואי אבל: ז] הואיל וקבל דמן בדרום אימא דנפיק מידי מעילה דקבלה מקרי טפי עבודה משחיטה. תוס' מהר"פ בגליון: ח] וקבלה בדרום הוה נפיק מידי מעילה ואי תנא הני הוה אמינא: ט] שחטה בלילה וזרק ביום דלילה לאו זמן הקרבה הוא אימא לית בהון מעילה ואי תנא שחט בלילה וזרק ביום הו"א משום דזריקה ביום הואי אבל שחט ביום וזרק בלילה הואיל וזריקה בלילה הואי כמאן דחנקינון דמי. גירסת ס"י וכך גרים רש"י: י] עי' בהשמטות בסוף המס': יא] הואיל. עי' תוס' מנחות (דף עט ע"א): יב] עבודה בצפון דמקבלה: יג] אע"ג דמקבלה ואילך דהיינו: יד] ביום אלא זו וא"צ לומר זו: טו] דהיינו נמי פיגול: טז] כלל. גליון בדף ד' ע"ב רש"י מפרש משנה זו בגוונא אחרת. (אא"ה כוונתו על ד"ה שקבלו פסולים שפי' בעלי מומין עכ"ה): יז] לכהנים אע"ג דשוב אות ו' נמחק: יח] מהם אין רשאין לאוכלן אפ"ה אין מועלין וכל שלא היה כו' ואיזו הוא מי שהיה לה שעת היתר שלנה: יט] הכושר קודם שלנה הס"ד: כ] נמי דהוה מצי למתני ברישא תיבת דתני נמחק: כא] גמ' משום דשחטן בדרום אפקינן מידי מעילה בתמיה שהרי במקום קדוש שחיט לה לענין קדשים קלים הס"ד ומה"ד ס"ד: כב] בדרום הויא דהיא עיקר עבודה: מה"ד ה"ג משום כו' הוא אבל שחט בלילה וזרק ביום דלילה לאו: כג] ה' ובאימוריהן אף: כד] מאי קמ"ל וא"ת: כה] בצפון ואח"כ שחטן בדרום וקבל דמן בדרום דהוי ליה לא זו אף זו דסדר המשנה כך הוא אבל השתא ששונה וקבל דמן בדרום והדר וקבל בצפון א"כ הוי זו ואין צ"ל זו ולא הוי שיטת המשנה. תוס' מהר"פ: כו] תנאים וי"ל דכולל: כז] וקבל דמן בצפון בצפון וקבל דמן בדרום אבל תיבת כו' נמחק: כח] מעילה והוי כמו דחנקינהו מדלא: כט] כל כך שחטה וקבלה ומיהו נראה: ל] משום דהוי רבותא טפי כך דרך המשנה: לב] שניהם שוגגין ובמשנה שייריה גליון כתוב בגליון הרא"ש כתב הר"פ הטעם שלא הביא במתניתין שחט בדרום וקבל דמן בדרום ואמר תירוץ קושית התוס' מהא דלא תני ואין צריך לומר דהא דלא תני דרך המשנה בכך דלק"מ נראה דלפי זה הכלל דקאמר ר' יהושע במתניתין דכל שיש לו שעת היתר לכהנים אין מועלין בו וכל שאין לו היתר מועלין בו לפי זה ניחא הכל וה"ק לא זו ששחט בדרום וקבל דמן בדרום דפשיטא דמועלין בו דיש בהן פסול גדול ואין בהן שעת היתר לכהנים אלא אפילו קבל בצפון דיש בהן קצת היתר יותר אפ"ה לא נפקי מנו מעילה ולא זו שחטן בדרום דלית בהו היתר לכהנים אלא אפילו שחט בצפון וקבל דמן בדרום דעיקר פסול צפון גבי שחיטה כתיב כדכתיב ושחט אותו על ירך המזבח צפונה וא"כ צריך כשרות בצפון גבי שחיטה יותר מקבלה והכי איתא בה"ג פ' שני דזבחים תלה הבהמה ושחטה פסול דבעיא ירך המזבח צפונה וליכא אבל תלה וקבל כשרה וסד"א דהוי שעת היתר ונפקי מידי מעילה להכי תני מועלין בה. בגליון מתוס' מהר"פ: לג] כיון דשמעינן בחדא: לד] שיבוש דהא אית ליה. גליון ולפי מה שפי' אין צריך להגיה ופי' המתניתין כמו שפי' לא זו זרק בלילה פשיטא דמועלין דהא אין בה שעת היתר לכהנים הואיל והזריקה היתה בלילה אלא אפילו זרק ביום סד"א דהוי שפיר שעת היתר ונפיק מידי מעילה לכך קמ"ל דמועלין. ע"כ מצאתי בגליון מתוס' מהר"פ: לה] מעילה ויש ליישב גירסא ראשונה וי"ל כך לא מבעיא זרק בלילה דליכא פסול כי אם בזריקה פשיטא דמועלין אלא אפילו שחט בלילה [וזרק ביום] נמי דאיכא פסול בשחיטה בלילה ופסול התלנה דדם אפ"ה מועלין ולהכי שבק קבלה כו'. חסר בתוס': לו] לצמצם דזריקה היא ע"ג קרנות מזבח ועד דזריק שייך גבי האי חילוק [אבל] ממש סמיך לשחיטה קבלת הדם לזריקה: לז] לזו. גליון וברישא גבי פסול דרום נקט שחיטה וקבלה דהיינו סדר העבודה וזהו יכול להיות לשחוט בדרום ולקבל בצפון או להפך. תוס' הרא"ש וכן בתוס': לח] מידי. גליון ול"נ דהא אינו פשוט כל כך דהא איכא דפליגי לקמן עליה דרב גידל וסברי דזריקת פיגול (לא) מפקא מידי מעילה אלא י"ל דבודאי בהכי מיירי מתניתין דזורק הדם אפ"ה מועלין דאל"כ למה לי שינה בלא שינה נמי איכא מעילה קודם זריקה: לט] השתא בדרום דאיכא כל הני: מ] תיבות דניחא טפי נמחק:

הגהות הב"ח

(א) במשנה מועלין בהן כילד שחטן: (ב) רש"י ד"ה קדשי וכו' אע"ג דמקבלה ואילך היינו עיקר עבודה והוי בדרום שלא: (ג) ד"ה ושקבלו וכו' וה"ה נמי הכך דתני ברישא הס"ד ותיבת להא נמחק: (ד) ד"ה משום וכו' דבלילה לאו זמן הקרבה היא והאי שחט: (ה) ד"ה אימא וכו' ואצ"ל זו קתני. כ"ב לכך היה גורס במתניתין רק בבא א' שחט ביום וזרק בלילה וק"ל: (ו) ד"ה חוץ וכו' ושחט בלילה או זרק בלילה נמי דין הוא:

הגהות צ"ק

[illegible]

ג א מיי' פ"ג מהלכות פסה"מ הל' ז ע"ש בכ"מ.

ד ב מיי' פ"א מהלכות מעילה הלכה ג:

ה ג מיי' שם הלכה ו:

ו ד מיי' שם פ"ג הל' א:

*איבעיא להו אי עלו מהו שירדו רבה אמר אם עלו ^א ירדו רב יוסף אמר אם עלו לא ירדו אליבא דר' יהודה א] לא תיבעי לך דכ"ע ל"פ דאם עלו ירדו כי פליגי אליבא דר"ש רב יוסף כר"ש רבה אמר לך עד כאן לא קאמר ר"ש אלא ב] בניתנין למטה שנתנן למעלה או ג] בניתנין למעלה שנתנן למטה ולעולם דשחטן וקבל דמן בצפון אבל הכא כיון דשחטן בדרום ד] כמאן דחנקינון דמי תנן קדשי קדשים ששחטן בדרום מועלין בהן בשלמא לרב יוסף ניחא אלא לרבה קשיא מאי ה] מועלין בהן מדרבנן ו] מאי איכא בין דאורייתא לרבנן דאורייתא ^ב משלמין חומש ז] ^ג דרבנן לא ומי איכא מעילה מדרבנן אין דאמר עולא א"ר יוחנן קדשים שמתו ^ד יצאו מידי מעילה דבר תורה אלמא מדאורייתא לא אית ח] להון בדרבנן אית בהון ה"נ מדרבנן ט] לימא תנינא להא דעולא אמר רבי יוחנן אף על גב דתנינא איצטריך דעולא סלקא דעתך אמינא הכא לא בדילין מנהון אבל קדשים שמתו הואיל ובדילין מנהון אימא אפילו מעילה מדרבנן לא קמ"ל י] מתו נמי תנינא א) *הנהנה מן החטאת כשהיא חיה לא מעל עד שיפגום וכשהיא מתה כיון דנהנה כל שהוא מעל סלקא דעתך

א) גירסת רש"י אינו כגירסא שלפנינו ועיין במנחות דף נב. כתוס' סוף ד"ה גזרו ועי' בכה"ז

חוץ לזמנו וחוץ למקומו דלא נימא כמאן דחנקינהו דהא לכולי עלמא אם עלו לא ירדו כדפרישית לקמן לכן כ"ל יז] דגרסינן [ד] חוץ למקומו למה לי כלומר פשיטא דלא הוי כמאן דחנקינהו מטעמא דעלו לא ירדו כדפרישית דעדיף מכולהו ומפני הואיל ומרצה לפיגולו כלומר הא קמ"ל דזריקה לא מפקע מידי מעילה דסד"א דאע"ג דפסולה מ"מ מרצה לקבוע יח] פיגול ולחייב כרת [ה](ואע"ג)דבעינן בפיגול כהרצאת כשר וא"כ תועיל נמי להוציאה מידי מעילה קמ"ל ונראה דוחק לפרש שלא היה יודע המקשה האמת [ו] שבא לומר דזריקה לא מפקע מידי מעילה [ז] והא פי' לעיל דעל יט] כרחיה הוא ממילתיה דר' יהושע לכן נראה למורי הכי דגרס שפיר למאי חזו כלומר ולאו ידענא דרבותא כ] משום זריקה ע"כ כדפרישית מיהו מה חידוש יש כיון שאין שום כא] [ח] ראויות בזריקה מהיכי תיתי דמפקע מידי מעילה ומשני הואיל ומרצה לפיגולו כב] ולהכי סלקא דעתך דזריקה מפקע מידי מעילה קמ"ל דלא: **עלו** מהו שירדו. ע"כ קאי כג] אדרום דאחוץ לזמנו וחוץ למקומו לא קאי דהא משמע פרק המזבח מקדש (זבחים דף פד.) דלכ"ע לא ירדו וגם לא קאי אלילה כד] דפלוגתא היא בהדיא בין רבי יהודה ור' שמעון: **אליבא** דר' יהודה כולי עלמא לא פליגי דאם עלו ירדו. דהשתא גבי נשחט בלילה דלא כה] שחט בדרום קאמר ירדו כל שכן היכא דשחט בדרום דשינה מקומו כו] דירדו כי פליגי אליבא דר"ש דאמר גבי נשחט בלילה לא תרד רב יוסף כר"ש כז] (האסר) דמדמה"ק מ": שינוי מקום לשינוי זמנו: **ורבה** אמר לך עד כאן לא קאמר ר"ש אלא בניתנין כח] למעלה שנתנן למטה כו'. תימה אמאי [ט] שבק כט] בלילה ונשפך דמה ויצאה דמה דפליגי בהו רבי יהודה ור"ש ונקט ניתנין למעלה שנתנן למטה דאף רבי יהודה מודה דלא ירדו ופירש הר"י דמיירי הכא [י] בעוף שעולתו למעלה ועשאה למטה ל] והכא לא מודה רבי יהודה משום דהוי כפסול לא] הילכך ירדו דלא דמי ניתנין למעלה שנתנן למטה דקאמר בזבחים (דף פד.) דלא פליג רבי יהודה דהתם מיירי בבהמה שהיתה לה לב] הכשר בשחיטה וקבלה אבל בעולת העוף שמלקה למטה דלא היה לג] שום הכשר פליג ר' יהודה כמו בנשחט בלילה ונשפך דמה ועל זה מחלק רבה דע"כ לא קאמר ר"ש לא ירדו לד] [כ] (גבי זבחים) אלא משום דלא שינה בהן אלא במזבח עצמו ולעולם זביחתן וקבלתן בצפון כלומר כל מצותה וכל ענייניה אבל בשחט בדרום מודה ר"ש דכמאן דחנקיה דמי והוי כמו שחוטי חוץ כיון שמשנה מקום שחיטה ובשוחט חוץ לכ"ע אם עלו ירדו מיהו קשה למורי רבינו ה"ר פרץ מהא דמותיב רב יוסף לקמן לרבה חדא מגו חדא כו' פי' לה] דחזינן גבי מליקה דכששינה בה אם עלה לא ירד וה"ה גבי שינוי לו] בבהמה ואיתותב רבה ולפירוש ר"י אמאי איתותב משינוי מקום דמליקה והא איהו מחלק הכא שפיר בין שינוי [ל] דעוף לז] לגוף המזבח דבהמה מצפון לדרום לכן כ"ל כדמשמע בפשוט דמיירי בבהמה ואע"ג דמודה ביה ר' יהודה מכל מקום מייתי לה לדומיא לח] לשינוי מקום דהוי כי שינוי דדרום ולסימנא בעלמא נקט וכל זה דוחק לכן נראה למורי רבינו ה"ר פרץ דהוצרך רבה להביא הא מילתא דניתנין למעלה שנתנן למטה דאי לא אייתי אלא נשחטה בלילה בהא ודאי איכא לפלוגי שפיר דהתם שינוי זמן והכא שינוי מקום ולא דמו כלל אהדדי ועדיין היה קשה לו לרבה מניתנין למעלה שנתנן למטה לט] וכ"ת מה ענין שינוי זריקה לשינוי שחיטה דגבי דרום דהא בהא דניתנין למעלה שנתנן למטה אף ר"י מודה משום מ] דהוי פסול בזריקה אבל הכא גבי דרום הוי פסול בשחיטה הא לאו מילתא דלר"ש מהני פסול בשחיטה כמו בזריקה לר' יהודה דהא בנשחט בלילה דא"ר יהודה ירדו קאמר ר"ש לא ירדו וא"כ מהשתא יש לנו לדמות שחט בדרום לר"ש לניתנין למעלה שנתנן למטה וא"כ מא] תיקשי לרבה לכך הוצרך לחלק בין ניתנין למעלה מב] לניתנין למטה בין שחט בדרום אבל בין נשחט בלילה לשחט בדרום לא הוצרך לחלק דאותו חילוק פשוט הוא וידוע לכל דהתם שינוי זמן והכא שינוי מקום: **אלא** לרבה קשיא. דאמר כמאן דחנקיה דמי וא"כ הוה ליה כי קדשים שמתו: **ומאי** איכא בין דאורייתא לדרבנן. הוה מצי למימר דמדרבנן לא מייתי אשם מעילה מג] ועדיפא מיניה קא משני דאפילו חומש ליכא וכ"ש [דלא מייתי] אשם דהוה חולין בעזרה: **ומי** איכא מעילה מדרבנן. תימה מאי קא מתמה אין איכא טובא כגון גבי דם דתנן לקמן (דף יא.) יצא לנחל קדרון מועלין בו כו' ורולה לומר מדרבנן מד] וכן גבי אפר חטאת (בריש) [בסוף] התכלת (מנחות דף נב.) וי"ל דשאני התם דלא בדילי מינייהו הילכך יש להן לתקן מעילה אבל הכא גבי קדשים ששחטן בדרום בדילי מינייהו ועל זה מתמה מה] איכא מעילה בכה"ג ומשני אין כדאמר עולא ואף בקדשים שמתו דבדילי יש מעילה מדרבנן *):

*) [וע"ע תוס' תמורה לב: ד"ה ולי ותוס' מנחות נב. ד"ה גזרו]

חוץ לזמנו או חוץ למקומו למאי חזיא. הא שחיטה דמועלין בה הא פגול הוי ולא חזו לא אימורין יא] [לגבוה] ולא בשר לכהנים ולא הוו קדשים ראויין כלל ואמאי מועלין בהן: ומפני הואיל ומרצין לפיגולן. כלומר הואיל והאי שחיטת פיגול *חשיבא טלי האי דלעולם לא מיקבע בפיגול לחייבו כרת עד שיקרבו כל (א) יב] מתירין שיזרק הדם כדאמרינן במס' זבחים (דף כח:) פגול הוא לא ירצה ואמרינן כהרצאת כשר דכתיב ביה ירצה לכפר כך הרצאת פסול דפיגול מה הרצאת כשר לא הורצה עד שיקרבו כל מתיריו אף כך הרצאת פסול לא נקבע יג] פסול פיגול לחייבו כרת עד שיקרבו כל מתיריו לשם פיגול והיינו מרצין [א] שמרצה יד] (לצורך) הזריקה למקבעיה בפיגול וכיון דהא זריקה חשובה כל כך דצריכה מרצין לפיגול אכתי לא יצאת מקדושתה ומועלין בה*: איבעיא להו. הני דתני במתני' דשינה בהן כגון ששחט בדרום או שקבל דמן בדרום כו': אם עלו למזבח מהו שירדו. צריך להורידן או לא: אליבא דר' יהודה. דאמר התם בפרק המזבח מקדש (דף פד.) זאת היא העולה הרי אלו [ב]מיעוטים פרט לשנשפך דמה ושלנה ושיצאה (וניתנין למעלה שנתנן למטה או הניתנין למטה שנתנן למעלה) שאם עלו ירדו כולי עלמא לא פליגי דהני נמי אם עלו ירדו: כי פליגי אליבא דר"ש. דפליג עליה דרבי יהודה ואמר זאת תורת העולה ריבה תורה אחת לכל העולים שאם עלו לא ירדו: רב יוסף כר"ש. דכי היכי דאמר ר"ש הניתנין למטה שנתנן למעלה וכו' דהיינו שינוי מקום מתן דמים שאם עלו לא ירדו ה"ה נמי היכא דשני במקום שחיטה ששחטן בדרום שאם עלו לא ירדו: רבה אמר לך עד כאן לא קאמר ר"ש. התם אם עלו לא ירדו: אלא בניתנין למטה וכו'. כלומר דלא אמר דלא ירדו אלא באותו שינוי מקום דמתן דמים הואיל ושחיטה וקבלה הוי בצפון: אבל הכא וכו'. ואם עלו ירדו: בשלמא לרב יוסף. דאמר אם עלו לא ירדו הואיל ולא ירדו מקדושתן מש"ה מועלין בהן: אלא לרבה. דאמר דאם עלו ירדו דילאו מקדושתן קשיא דאמאי מועלין בהן: מאי מועלין מדרבנן. אבל מדאורייתא לית בהו קדושה ואם עלו ירדו: מעילה דרבנן. משלם קרן ולא חומש משום דחומש טו] מפני איל אשם מייתי ליה ובדרבנן ליכא קרבן דהוי כמביא חולין לעזרה הילכך לא מייתי נמי חומש אבל במעילה דאורייתא מייתי קרן וחומש ואשם מעילה: דבר תורה. מדקאמר דבר תורה אלמא מדאורייתא לית בהו מעילה אלא מדרבנן ה"נ לרבה מאי מועלין מדרבנן: לימא לרבה תנינא להא דעולא א"ר יוחנן. דממתניתין נמי שמעינן לה מי לא אמרינן דקדשי קדשים ששחטן בדרום כמאן דחנקינון דמו והוו כקדשים שמתו וקתני מועלין בהן ואמרינן מאי מועלין מדרבנן דמדאורייתא לית בהו מעילה דקאמרינן אם עלו ירדו דכקדשים שמתו דמו אם כן היינו דעולא ומאי קמ"ל הא דעולא: ומשני. אע"ג דתנינן ליה במתניתין: אצטריך הא דעולא. דסד"א הכא במתניתין דקדשי קדשים ששחטן בדרום לא בדילי אינשי מינייהו משום דאע"ג דשינה בהן מ"מ בכשרות נשחטו ולא בדילי מינייהו אינשי להכי מועלין בהן אי לרב יוסף מדאורייתא אי לרבה מדרבנן: אבל קדשים שמתו. דנבלות נינהו ומאיסי ובדילי מינייהו אינשי אימא אפילו מדרבנן לית בהו מעילה דהא בדילי מינייהו: קמ"ל. יצאו מידי מעילה דבר תורה אבל מדרבנן אית בהו מעילה בקדשים שמתו: ואכתי מאי קמ"ל דעולא אי משום דמתו טז] נמי תנינא. דאין מועלין בהן דתנן לקמן בפ' הנהנה ש"פ מן ההקדש (דף יח.): הנהנה מן החטאת. בעלת מום: כשהיא חיה לא מעל עד שיפגום. עד שיחסר ממנו דכיון דקדושת דמים היא לא מעל עד שיחסר מדמיה כגון שתלש מן הצמר או שחרש בה והכחישה דכיון דבעלת מום היא קיימא לדמיה וקי"ל כל העומד לדמים אין מועלין בו עד שיחסר מדמיו אבל כל שאינו עומד לדמים כגון כוס של זהב של הקדש כיון [ג] (שנהנה ממנו) שנהנה בו אע"פ שלא חיסרו מעל וכשהיא מתה דלאו לדמי קיימא דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים כיון שנהנה בשוה פרוטה מעל אף על פי שלא חיסרו והאי מעל מדרבנן הוא דלאחר שמתה ד"ה אין בה מעילה מדאורייתא

חדא

[זבחים כח:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ומפני וכו' שיקרבו כל מתיריו כמותו שיזרק הדם כמותו כדאמרינן וכו' כך הרצאת פסול לא נקבע: ע"כ שייך לע"א

רבינו גרשום

מקדושתה ומועלין בהן: עלו למזבח כל הנך דמתניתין דשינה בהן ששחטן בצפון או קבל דמן בדרום מהו שירדו צריך להורידן אי לא: אליבא דרבי יהודה. דאמר במס' זבחים בפ' המזבח מקדש זאת היא העולה הרי אלו מעוטין פרט כו'. דאפילו בשינוי מתנות אם עלתה תרד: דכ"ע לא פליגי דאם עלו ירדו: כי פליגי אליבא דרבי שמעון. דאמר אם עלו לא ירדו: רב יוסף כר' שמעון ורבה אמר לך ר' שמעון נמי הכא סבירא ליה כוותי דע"כ לא קאמר ר' שמעון אם עלו לא ירדו אלא אי בניתנין כו': בשלמא לרב יוסף. דאמר אם עלו לא ירדו משום הכי מועלין בהן דלא יצאו מקדושתן: אלא לרבה. דאמר אם עלו ירדו קשיא אמאי מועלין בהן מאי מועלין מדרבנן מעילה דרבנן: משלם קרן ולא חומש. דהא חומש בהדי איל דקרבו מייתי ליה ובדרבנן לא מייתי קרבן דהוי כמביא חולין בעזרה: דבר תורה. מדקאמר דבר תורה אלמא מדאורייתא לית בהון אלא מדרבנן הכא נמי לרבה מדרבנן מועלין: לימא תנינא דהא דעולא אמר רבי יוחנן. דממתניתין שמעינן לה מי לא אמרינן קדשי קדשים ששחטן בדרום כמאן דחנקינן דמו וקתני מועלין בהן ודייקינן לרבה מאי מועלין מדרבנן א"כ היינו דעולא ואמאי איצטריך לעולא: אע"ג דתנינן לה במתניתין איצטריך. דעולא סד"א הכא במתניתין בקדשים ששחטן בדרום לא בדילי אינשי מינייהו משום דאע"ג דשינה בהן מ"מ שחוטין נינהו ולא בדילי מינייהו להכי איצטריך לסיתנא מועלין בהן לרבה מדרבנן. אבל קדשים שמתו דנבילות נינהו ומאיסין ובדילין מינייהו אימא אפילו מעילה מדרבנן הא מעילה מדרבנן אית

שיטה מקובצת

א] תיבות לא תיבעי לך נמחק: ב]בניתנין עי' תו' זבחים (דף פד ע"ב): ג](או בניתנין למעלה): ד] בדרום אפילו ר"ש מודה כמאן: ה] מועלין בהן מדרבנן גליון ומתניתין לצדדין קתני דאחוץ לזמנו וחוץ למקומו מועלין מן התורה דעלה קאמר ר' יהושע כלליה. מהר"פ: ו] מאי נ"א מי איכא: ז] חומש ואשם דרבנן לא משלם ומי איכא כו' אין לאו מי אמר עולא אר"י: ח] אית בהון מדרבנן אית בהון: ט] ה"נ מדרבנן וא"ת ודילמא קמ"ל דאין מועלין בהן מן התורה וי"ל דא"כ יצאו מידי מעילה מבעי ליה דבר תורה למה לי ש"מ דאתא למידק הא מדרבנן מועלין בהן ועלה קא פריך מתו נמי תנינא מועלין מדרבנן. ע"כ מתוס' מהר"פ זצ"ל גליון לימא תנינא להא דאמר עולא כו' פי' ומאי קמ"ל וא"ת ודילמא קמ"ל. דאין מועלין מן התורה וי"ל א"כ לימא יצאו מידי מעילה דבר תורה למה לי אלא ש"מ דבעי למימר דמדרבנן איה בהו ולכך פריך תנינא ועי"ל דאל"כ הוי ליה למימר לר' יוחנן על המשנה דיצאו מידי מעילה וכ"ש קדשים שמתו שאין בהן מעילה מן התורה אלא ודאי ש"מ שהחידוש הוא לומר שיש בהן מדרבנן ולכך תני גבי קדשים שמתו דיש בהן מעילה מדרבנן וכ"ש כששחטן בדרום אבל אי הוי תני גבי שחטן בדרום דיש בהן מעילה לא הוי שמעינן בקדשים שמתו. תוס': י] מתו נמי תנינא דמועלין מדרבנן כשהיא חיה לא מעל עד שיפגום. ואע"ג דאמרינן לקמן גבי כוס של זהב כיון דנהנה כל שהוא מעל שאני הכא דמיירי בבהמת בעלת מום דהוי דבר שיש בו פגם וניתנה לפדות ולכך לא מעל עד שיפגום וכן מוקי לקמן בפרק הנהנה: יא] אימורין לגבוה ולא: יב] כל מתיריו שיזרוק הדם: יג] נקבע בפיגול לחייבו: יד] שמרצה האי שחיטת פיגול לצורך זריקה למיקבעיה כו' דהא שחיטה חשובה כל כך דצריכה שמרצה לצורך פיגול אכתי: טו] דחומש בהדי איל תיבת מפני נמחק: טז] דמתו מתו נמי: יז] נ"ל דה"ג חוץ לזמנו וחוץ למקומו: יח] לקבוע בפיגול ולחייב: כ] דרבותא דחוץ לזמנו וחוץ למקומו לומר שהזריקה לא מפקי מידי מעילה ע"כ

אמינא חטאת א] הואיל ולכפרה קא אתיא (א)לא בדילין מינה ב] אבל קדשים הואיל ולאו לכפרה קאתי בדילי מנהון ולית בהו מעילה קמ"ל ג] וחטאת שמתה מי אית בה מעילה *והתנן *חטאות המתות ומעות ההולכות לים המלח ד] לא נהנין ולא מועלין אמרי חטאות המתות ה] בחייהן בדילין מנהון לאפוקי היכא דמחיים דלא בדילין מיניה איתיביה רב יוסף לרבה חדא מגו חדא וחדא מגו חדא *וכולן אין מטמאים בגדים אבית הבליעה ומועלין בהן חוץ מחטאת העוף שעשה למטה כמעשה חטאת העוף לשם חטאת וקתני עילויה *כל שהיה פסולו בקדש אינו מטמא בגדים אבית הבליעה וכל שלא היה פסולו בקדש מטמא בגדים אבית הבליעה וקתני *כל שהיה פסולו בקדש אם עלו לא ירדו תיובתא דרבה תיובתא והא דפליגי בה רבה ורב יוסף פשיטא ליה לר' אלעזר דאמר רבי אלעזר *עולת במת יחיד שהכניסה לפנים קלטוה

מדאורייתא אלא מאי מעל *מדרבנן והכא הוא בחטאת מתה דמעל דחמורה קדושתה דלכפרה אתיא אבל בשאר קדשים כגון עולה ואשם ושלמי צבור משום דלאו לכפרה אתו כיון שמתו לית בהו מעילה אפילו מדרבנן וקשה לעולא אמר לך עולא ה"ה דבכל קדשי קדשים ס"ל לתנא נמי דמעל ומ"ש דנקט בחטאת טפי משאר קדשי קדשים דסד"א הואיל ולכפרה אתיא דכשהיא חיה קיימא לחטאת: ובדילין מינה. והשתא נמי כשהיא מתה בדילי מינה ולא אצטריך למגזר בה מעילה: קמ"ל. תנא דמעל וכ"ש בהנך דלאו לכפרה אתו ו] ואית בהו מעילה הואיל ומחיים לא בדילי מינייהו אינשי כולי האי: חטאות המתות. כגון חמשה חטאות המתות: ומעות ההולכות לים המלח. הנך שנמצאו לאחר כפרה: לא נהנין מהן. מדרבנן דאיסורא איכא: *ולא מועלין. *אפילו מדרבנן דהא ליכא למימר לא מועלין מדאורייתא אבל מועלין מדרבנן דלא (ב) מיתרין למימר הכי דכיון דתנא ליה ברישא לא נהנין מדרבנן דליכא אלא איסורא בעלמא היכי מיתרין למימר אבל מועלין אלא הכי מיתרין למימר לא נהנין מדרבנן ולא מועלין נמי מדרבנן דאיסורא בעלמא איכא ולא מעילה וקשה לעולא: אמרי חטאות המתות. כיון דלא קיימי להקרבה אלא למיתה בדילי מינייהו אינשי אפילו מחיים וכ"ש לאחר מיתה דמאיסי ולא אתי לאיתהנויי מינייהו הילכך לא אצטריך למיגזר בהו מעילה לאפוקי שאר [א] חטאות דלהקרבה קיימי דלא בדילי מינייהו מחיים אצטריך למגזר בהו מעילה לאחר מיתה: איתיביה רב יוסף לרבה חדא מגו חדא וחדא מגו חדא. כלומר שלא מצא לו קושיא ממשנה אחת עד שדקדק ג' משניות זו מזו וזו מזו והעמיד השלישית בשנוי מקום שחיטה וקתני בה אם עלו לא ירדו ואלו המשניות במסכת זבחים תרי מינייהו הוו בפ' חטאת העוף (דף סו: ודף סח:) והשלישית בפרק הסמוך לו (ג) והכי קתני התם חטאת העוף שעשאה כמעשה עולת העוף ועולת העוף שעשאה כמעשה חטאת העוף וכו' ואוקמינן התם בגמ' דכל הני דתני התם היינו ששינה במקום מליקה ושינוי הזאה וקתני התם וכולן אע"ג ששינה בהן לא חשיבי כנבלה אלא דינן כמליקה ואין מטמאין בגדים אבית הבליעה ומועלין בהן דלא יצאו מקדושתן חוץ מחטאת העוף שעשאה למטה מחוט הסיקרא כמעשה חטאת העוף לשם חטאת דהייטו כמצוותה דמצוותה הוי למטה מחוט הסיקרא דאין מועלין בה שהרי יש לה עכשיו שעת היתר לכהנים ואע"ג דתנא בההיא משנה עצמה עולת העוף שעשאה למעלה דהיינו כמצוותה לא תני דאין מועלין בה משום דעולה כליל ואע"פ שנעשית כמצוותה אין בה היתר לכהנים הילכך מועלין בה: וקתני. בההיא (ד) משנה עצמה כל שהיה פסולו בקדש כגון הני דשינה במליקה והזאה אינו מטמא בגדים אבית הבליעה והיינו חדא מגו חדא כלומר דהכי דייקינן דכי היכי דההיא דקתני וכולן אין מטמאין בגדים מיירי בשינוי מקום מליקה כדמוקמינן התם אף הא נמי דתני כל שהיה פסולו בקדש אינו מטמא בגדים מיירי בשינוי מקום מליקה: וכל שלא היה פסולו בקדש. כגון שעבר זמנו או שיבש גפה או נקטעה רגלה דהיינו פסול דשלא בקדש אלא שאירע לה קודם שהוקדשה ונמלקה מטמא בגדים אבית הבליעה: וקתני. בפרק הסמוך לו כל שהיה פסולו בקדש אם עלו לא ירדו והיינו אידך וחדא מגו חדא דכי היכי דהאי כל שהיה פסולו בקדש אינו מטמא בגדים אבית הבליעה מיירי בשינוי מקום מליקה דהיינו תחילת עבודה אף האי דקתני נמי כל שהיה פסולו בקדש אם עלו לא ירדו בשנוי מקום מליקה מיירי וקתני אם עלו לא ירדו וכי היכי דבשנוי מקום מליקה לחוד דהיא התחלת עבודה קתני אם עלו לא ירדו הוא הדין במתניתין בשנוי מקום שחיטה לחוד דהיינו התחלת עבודה אם עלו לא ירדו והיינו תיובתא דרבה תיובתא: והא דפליגי ז] (עלה) רבה ורב יוסף. בשנוי מקום שחיטה לית ליה לרבי אלעזר דאמר רבי אלעזר עולת במת יחיד שהכניסה לפנים דהכי תנינן תמן במס' זבחים בפ' בתרא (דף קיג:) מה בין במת יחיד לבמת צבור דהיינו מזבח במת יחיד אינה טעונה לפון ולא תנופה ולא הגשה ולא ריח ניחוח ואינו נפסל ביוצא כו' אם הקדים להקריבה בבמה עולה בבמת יחיד בשעת היתר הבמות ונמלך והכניסה לפנים לעזרה להקריבה במזבח:
קלטוה

חדא מגו חדא וחדא מגו חדא ח] כו'. שלשה בבות הביא כדמפרש ואזיל וכולן אין מטמאין בגדים כו' משנה היא בזבחים פ' חטאת העוף (דף סו:) וקאי אבבא דלעיל מינה ששונה כל פסולי מליקה והשתא קאמר אע"ג דנעשית מליקתן בפסול מ"מ מהניא מליקה לאפוקינהו מידי טומאת נבלת העוף טהור ומועלין בהן חוץ מחטאת כו' האי חוץ מחטאת לא קאי אלא אמועלין בהן משום דבעולה ט] מועל בה אף כי נעשית כדינה קאמר חוץ מחטאת שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת דהרי היא נעשית כדינה הילכך אין מועלין בה שהרי יש בה שעת היתר לכהנים וקאמר עלה י] כל שפסולו בקדש אינו מטמא כו' פירוש כל יא] שיש לו הכשר במקום אחר כגון יב] כל שינוי מליקה דקאמר ברישא אלמא קרי פסולו בקדש לכל יג] דאין מטמא בגדים אבית הבליעה והתם קתני עולת העוף שעשאה למטה פסולה ואין מטמא בגדים אבית הבליעה ובפרק המזבח מקדש (זבחים דף פד.) תנן במילתיה דר' שמעון כל שפסולו בקדש הקדש מקבל ואם עלו לא ירדו [ב]אלמא דשנוי עולת העוף שעשאה למטה כלומר שמלקה למטה [ג] קאמר ר' שמעון אם עלו לא ירדו והיינו כמו יד] דשינוי דדרום בבהמה דמליקת עוף כשחיטה בבהמה אבל מחטאת שעשאה למעלה לא מייתי דהא אמר בחטאת מלקה בכ"מ במזבח כשרה והא דתניא פר' חטאת העוף (שם דף סו.) חטאת טו] שעשאה למעלה פסולה ר"ל דשני בהזאה טז] ומשינוי דנתינת דם [ד] מלי למיפרך דהא לא דמי כלל לשינוי דרום דשחיטה אבל פריך שפיר מעולה שעשאה למטה דאמר מה הקטרה בראשו של מזבח אף מליקה בראשו של מזבח הילכך יז] מלקה למטה פסולה והאי שינוי דמליקה הוי כמו שינוי יח] דשחיטה [ה] וא"ש דקרי חדא מגו חדא הא דאם עלו לא ירדו שלא היה יכול להוכיח פירוש דפסולו בקדש אלא מכח דכל שפסולו בקדש דפרק חטאת העוף (שם דף סח:) הרי לך מגו חדא וגם מההיא דכל שפסולו בקדש דפ' חטאת העוף אינו יכול להוכיח אלא מההיא דלעיל בסמוך דעולת העוף שעשאה למטה והרי לך מגו חדא אחריתי ויש ספרים גורסים חדא מגו חדא וחדא מגו תרתי וקרי חדא מגו חדא ההיא דכל שפסולו בקדש דפ"ק חטאת העוף לפי שצריכה לבבא דלעיל מינה וההיא דמזבח מקדש קרי חדא מגו תרתי לפי שצריכה לההיא דפרק חטאת העוף (שם דף סו:) דאיכא תרתי בבי כל שפסולו בקדש ורישא עולת העוף שעשאה למטה כמו שפירשנו לעיל יט]:

והא דפליגי רבה ורב יוסף פשיטא ליה לר"א. כלומר מתוך דברי ר"א ניכר שפשוט לו אי כרבה אי כרב יוסף דאמר ר"א עולת במת יחיד כו' כלומר עולה שהוקדשה ליקרב בבמת יחיד כגון לאחר שבאו לנוב ולגבעון וגלגל שהותרו הבמות והרוצה לעשות במה בראש גגו עושה:

שהכניסה לפנים כ]: פירש"י בפרק בתרא דזבחים (דף קיט:) כגון לאחר שחיטה [ו] וקשה דר"א היכי קאמר מחילה לכל דבר הא לא שייך בה לפון כיון דנשחטה אלא נראה לפרש שהכניסה כא] חיה לפנים אחר שהוקדשה ליקרב בבמת יחיד כב] שהכניסה לבמת לבור קלטה מחילה לכל דבר לענין כל הדברים האמורים בפ' פרת חטאת (זבחים דף קיב:) דתנן התם מה בין במת יחיד לבמת לבור כיור וכלי שרת ושחיטת לפון כו' ובעי ר"א עלו מהו שירדו כו' האי עולת במת יחיד דאמר שדינה לשחוט בלפון לפי שהכניסה לפנים אם שחטו בדרום ועלו מהו שירדו והשתא דייק מינה הש"ס מדקא מיבעיא ליה האי כלומר כג] שמן הדין לא היה מקומן בלפון שהיא במת יחיד הא אידך פשיטא ליה כלומר אבל עולת במת לבור דאפליגו ביה רבה ורב יוסף פשיטא ליה דאי ס"ד דמספקא ליה כד] איבעי ליה הא ברישא אלא שמע מינה דפשיט ליה ומפרש הש"ס כה] הכי אתיא הבעיא בין לרבה בין לרב יוסף חדא מגו חדא קא מבעיא ליה כלומר קבעי בעולת במת יחיד שהוא מסופק מגו עולת במת לבור שהוא פשוט לך כו] עד כאן לא קאמר רבה התם אם עלו ירדו אלא משום דמחילה כתיקנה פסלה כלומר שנדר העולה

מסורת הש"ס

מדרבנן כו' ל"א בחטאת מתה הוא דמעל כו' נ"ק

[נ"ל והתניא]

[תוספתא פ"א ערכין ה:] (לקמן יא. תמורה כא)

זבחים סו:

פ' כנס"ו שסיים רפ"י בנ"ע שמוכח מכמה מקומות דלא מועלין היינו מדאורייתא ועי' נ"ק

זבחים פד.

שם קיט:

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פ"ג מהלכות מעילה הלכה ד:
ח ב מיי' שם פ"ד הלכה ג:
ט ג מיי' פ"ז מהלכות פסה"מ הלכה ט
י ד ה מיי' פ"ג מהלכות מעילה הלכה ז:
יא ו מיי' פ"ז מהלכות פסה"מ הלכה ט:
יב ז מיי' פ"ג שם הלכה ח:
יג ח מיי' פי"ד מהלכות מעה"ק הלכה ז:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ולא מועלין אפילו מדרבנן. עי' לקמן יב ע"ב תוס' ד"ה ודמיו:

רבינו גרשום

איצטריך סד"א. התם בחטאת בעלת מום שמתה כיון דמחיים לא הויא לכפרה ולא בדילי מינה להכי איצטריך למיתנא וכשהיא מתה כיון שנהנה ממנה כל שהוא מעל אבל בקדשים תמימים שמתו הואיל והויא לכפרה ובדילי מנייהו מחיים אימא כשמתו בדילי נמי ולא איצטריך למיגזר בהו מעילה: קמ"ל. עולא דמדרבנן אית בהו מעילה. מפי' המו': מתו נמי תנינא דלא. דאין מועלין בהן וקשיא לעולא: הנהנה מן החטאת. בעלת מום כשהיא חיה כו' וכשהיא מתה. כיון שנהנה כל שהוא בחטאת תמימה מיירי הא סיפא וקתני מעל מדרבנן ומאי דקאמר מעל הני מילי בחטאת דלכפרה אתיא אבל בשאר קדשי קדשים כגון עולה ואשם(אפילו) [כיון]דלאו לכפרה אתו כיון שמתו הנהנה לא מעל מדרבנן וקשיא לעולא: אמר לך עולא הוא הדין דבכל קדשי קדשים שמתו סבירא ליה להנא נמי דמעל. ואמאי קתני ומאי שנא דנקט בחטאת שמתה טפי משאר קדשי קדשים דסד"א הואיל ולכפרה אתיא דכשהיא חיה קיימא לחטאת ובדילי מינה והשתא נמי כשמתה בדילי מינה לא איצטריך דמועלין בהא: קמ"ל. תנא דמעל וכ"ש בהנך דלא לכפרה אתיין דמעל כדאמינא: חטאות המתות. הנך חמש דמתות: ומעות ההולכות לים המלח. הנך שנמצאו לאחר כפרה לא נהנין מדרבנן ולא מועלין אפילו מדרבנן: אמרין חטאת דלאו להקרבה קיימי אלא למיתה בדילי מינייהו אפילו מחיים וכ"ש לאחר מיתה דמאיסי ולא [...] בהו הילכך קתני לא מועלין: לאפוקי. הכא בשאר חטאות דלהקרבה קיימי דמחיים לא [...] איצטריך למיגזר בהו מעילה לאחר מיתה: איתיביה רב יוסף לרבה חדא מגו חדא וחדא [...]מר שלא מצא לו קשיא בפירוש אלא דקדק ג' משניות זו מזו וזו מזו עד שהעמיד השלישית [...]חיטה וקתני בה אם עלו לא ירדו והיינו קושיא דרבה ואלו הן המשניות במסכת זבחים [...]טאת העוף: וכולן. הני דתנן לעיל שינוי מקום מליקה ושינוי הזאה לא השיב כנבילה אע"ג [...]לא דינה כמליקה: ואין מטמא בגדים אבית הבליעה ומועלין בה. דלא יצאת מקדושתה: חוץ [...] שעשאה למטה כדין מעשה חטאת לשם חטאת. דנעשית כמצותה ואין מועלין בה שהרי יש [...] היתר לכהנים וקתני עליה בההוא מתניתין: כל שהיה פסולו בקדש אינו מטמא [בגדים] אבית [...]דא מגו חדא דהתיא דקתני וכולן אין מטמא בגדים אבית הבליעה בשינוי מקום מליקה מיירי [...] אף הכא נמי כל שהיה פסולו בקודש אינו מטמא בגדים אבית הבליעה בשינוי מקום מליקה [...]סולו בקדשים מטמא בגדים כגון שעיבר זמנו או שיבש גפה או שניסמה עינה ושנקטעה [...]סול שלא היה לו בקודש אלא שאירע לה קודם שהוקדשה מטמא בגדים אבית הבליעה וקתני [...] כל שהיה פסולו בקודש אם עלו לא ירדו והיינו אידך חדא מגו חדא דמה האי וכל שהיה [...] אינו מטמא בגדים מיירי בשינוי מליקה דהיינו אתחלתא דעבודה אף האי וכל שהיה פסולו [...]ני אם עלו לא ירדו בשנוי מקום שחיטה מיירי דהיינו אתחלתא דעבודה קא מיירי וקתני [...] והיינו תיובתא דרבה תיובתא: והאי דפליגי בה רבה ורב יוסף בשינוי מקום שחיטה [...]' אלעזר. דסבירא ליה אי כרבה אי כרב יוסף: מנלן דאמר ר' אלעזר עולת במת יחיד. [...]ריבה בבמת יחיד בשעת היתר הבמות דלית ביה איסור יוצא בבמת יחיד. והכניסה לפנים

שיטה מקובצת

א] חטאת נ"א בעלת מום הואיל ולא חזיא לכפרה לא בדילין מינה אבל קדשים תמימים הואיל וחזיין לכפרה ובדילין מינהון אימא לא קמ"ל (תיבת לא נמחק) חטאת הואיל ולכפרה אתיא לא בדילי מינה והוצרך לגזור בה מעילה אבל שאר קדשים לא צריך לגזור הואיל ובדילי מיניה וקשה כי ברוב ספרים הגירסא חטאת הואיל ולכפרה אתיא בדילי מינה לכך נראה להר"מ מתו תנינא פי' דלא כעולא דנקט חטאת משמע דוקא חטאת אבל שאר קדשים לא ומשני סד"א חטאת הואיל ולכפרה אתיא בדילין מינה כלומר ה"ה בשאר קדשים וחטאת איצטריכא ליה דמהו דתימא כיון שבא לכפרה מבדיל בדילי מינה עד שתעשה כפרתה ולא צריכי לתקן בהו מעילה קמ"ל דאף בחטאת גזרו. תוס' חסר בדפוס: ב] מתיבת אבל עד תיבת קמ"ל נמחק: ג] וחטאת שמתה מי אית בה מעילה. אפילו מדרבנן והא תנן חטאות המתות סימן ותמנע ולד חטאת תמורת חטאת מתו בעליה נתכפרו בעליהן באחר עברה שנתה: ומעות ההולכות לים המלח. פי' כגון שהפריש מעות לחטאתו ומת: ד] לא נהנין ולא מועלין ומדרבנן קאמר דאי מדאוריית' ליתני מועלין להשמיענו [דמדרבנן] יש מעילה כמו דתנן יצא לנחל קדרון כו' ואע"ג דגבי תורין שלא הגיע זמנן תניא לקמן לא נהנין ולא מועלין ובגמרא מפרש דלא מועלין מן התורה אבל מדרבנן מועלין וי"ל דהתם דקאמר ת"ק מועלין מן התורה קאמר ר"ש אין מועלין אבל הכא דלא קאי אשום תנא לא. תוס' אמרו בני הישיבה. פ"ה תירצו דלא דמי דחטאות המתות מחיים בדילי מינייהו כלומר איסור שלהן נגמר מחיים קודם שימותו אבל קדשים שמתו דמחיים לא בדילי מינייהו לכן צריכין לתקן בהו מעילה מדרבנן. תוס' כל זה חסר בדפוס: ה] המתות מחייהן בדילין מנהון לאפוקי הכא דמחיים לא בדילין: ו] אתו דאית בהו: ז] בה רבה תיבת עלה נמחק: ח] חדא כלומר מכח שלשה בבות אתיא האי סברא כדמפרש: ט] דבעולה מועלין בה: י] עלה בבבא אחרת כל: יא] כל שפסולו בעזרה וקשה דבפ' הכל שוחטין (דף כ ע"ב) קאמר מלק בסכין (אין) מטמא בגדים אבית הבליעה ולשם קרי ליה אין פסולו בקודש אע"ג דפסולו בעזרה לכן נראה לי פי' פסולו בקודש כלומר שפסולו כשר בקודש שיש: יב] תיבת כל נמחק: יג] לכל הני דאין: יד] כמו שינוי דדרום בבהמה דמליקה בעוף כשחיטה בבהמה אבל מחטאת העוף שעשאה: טו] חטאת העוף שעשאה: טז] בהזאה וכדמוקי לה התם ומשינוי דנתינת דם לא מצי: יז] הילכך כי מלקה: יח] שינוי דשחיטת דרום והשתא קרי חדא מגו חדא הך דאם: יט] לעיל והשתא פי' דמייתי מעולה ומשינוי דמליקה וקשה דבזבחים פ' חטאת העוף משמע שינוי דעולת העוף ר"ל ממיצוי וה"נ פי' לעיל דמשינוי נתינת דם לא מצי למיפרך משום דלא דמי לשינוי דדרום דבשינוי נתינת דם כבר עשה השחיטה בהכשר והכי איתא התם גבי מתניתין דעולת העוף שעשה למטה כמעשה חטאת כו' וקאמר דשני במאי אילימא דשני במליקה וכו' נימא דלא כרבי יהושע דאי כר"י האמר דאין מועלין בהם ומשני אלא במיצוי אלמא משמע דשינוי דעולת העוף ר"ל ממיצוי וא"כ קשה כדפרישית ותירצו בתוס' דאה"נ דהשינוי בעולת העוף ר"ל ממיצוי וכ"ת א"כ אינו דומה לשינוי דרום דשחיטה כדפי' י"ל דמיצוי דם דומה קצת לשחיטה כיון דצריך לאחוז הצואר בחוזק כדי להוציא הדם ודוחק הוא לכן נראה למהר"פ דהא דקאמר הכא דשני במיצוי דעולת העוף היינו דוקא לגבי הא (קאמר) [דקאמר] בסיפא מועלין בהם כדקאמר התם תלמודא דאי במליקה כו' אם כן מתניתין דלא כר"י דקאמר אין מועלין ולכך צריך לאוקמי במיצוי אבל לגבי דאין מטמאין בגדים אבית הבליעה הוי מצי למימר דשני במליקה ואין להקשות דלגבי דאון מטמאין בגדים אבית הבליעה נמי [נימא] דלא כר"י דבהא לא פליג ר"י וכן מוכח במשנה דהתם דקאמר גבי עולת העוף שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת

[...]ולת העוף א"ר יהושע אין מועלין בו ומיירי הא דקאמר אין מועלין בו בשינוי דמליקה כדמוכח התם ולא הזכיר ר"י במילתיה דאית ליה דאין מועלין בה א"כ משמע דבשינוי מליקה נמי לא פליג ר"י כי [...] אבל הוא מודה לגבי [ר"א] דשינוי דמליקה נמי דעולת העוף דאינו מטמא בגדים אבית הבליעה דלהכי אהניא המליקה כדמוכח התם תלמודא [דמשום] דאין מטמא מייתי הכא וא"כ דשינוי דעולת העוף [מצי [...]וגיזא מפני דהיינו עבודה קמייתא דשחיטה כך נראה למהר"פ ז"ל כך מצאתי: כ] לפנים מן הקלעים בבמה גדולה קלטתו מחיצת המשכן וחשבינן כאילו קריבה מתחילה לבמה גדולה ובמה גדולה חלוקה מבמת [...] צפון ומכלי שרת ומיצא פי' רש"י בפ' בתרא דזבחים שהכניסה לפנים ר"ל לאחר שחיטה וקשה דא"כ היכי קאמר קלטה מחיצה: כא] שהכניסה היא תיבת חיה ל"ש: כב] הכניסה בבמת צבור אות ש' ל"ש [...]לומר אתה שמן הדין לא היה מקומה בצפון כי אם בבמת יחיד אלא מחמת קליטה: כד] ליה. א"כ הוי ליה למבעי מינה ברישא: כה] הש"ס ואזיל היכי אתיא: כו] לך ור"ל כמו את"ל קאמר עד:

הגהות הב"ח (א) גמ' ס"ד אמינא חטאת הואיל ולכפרה קא אתיא בדילי מנהון ולית בהו מעילה קמ"ל כצ"ל ותיבות לא בדילין מינה אבל קדשים הואיל ולאו לכפרה קאתי נמחק: (ב) רש"י ד"ה ולא מועלין וכו' מדרבנן דלא מצית למימר וכו' אלא איסורא בעלמא היכי מצית למימר אבל מועלין אלא הכי מצית למימר: (ג) ד"ה איתיביה וכו' בפ' הסמוך. נ"ב בפ"ט והכי קתני: (ד) ד"ה וקתני בההיא פירקא במשנה כל שפסולו:

הגהות צ"ק [א] נ"ל קדשים [ב] וכמו דשינוי [ג] וקאמר ר"ש דאם כו' [ד] נ"ל לא מצי [ה] ומני דאם עלו לא ירדו וא"ש דקרי חדא מגו חדא שלא היה יכול כו' [ו] וקשה דר"א היכי קאמר דקלטוה מחילה כו'

א] קלטוה מחיצות לכל דבר *בעי ר"א (א) [עולת במת יחיד שהכניסה שנפסלה] ב] עלו מהו שירדו מדקמיבעיא ליה לחדא מכלל דאידך פשיטא ליה אי כרבה אי כדרב יוסף חדא מגו חדא קמיבעיא ליה עד כאן לא קאמר רבה התם אם עלו ירדו ג] מחיצה כתיקנה פסלה שלא כתיקנה לא פסלה או דילמא אפילו לרב יוסף דאמר אם עלתה לא תרד מחיצה כתיקנה קלטה שלא כתיקנה לא קלטה תיקו *אמר רב גידל אמר רב ד] זריקת פיגול א אינו מוציא מידי מעילה בקדשי קדשים ואינו מביא לידי מעילה בקדשים קלים יתיב אביי וקאמר לה להא שמעתא איתיביה רב פפא לאביי *ב השוחט את התודה לפנים ולחמה חוץ לחומה לא קדש את הלחם ג שחטה עד שלא קרמו פניה בתנור ואפילו קרמו כולן חוץ מאחת מהן לא קדש הלחם ד שחטה חוץ לזמנה ה] וחוץ למקומה קדש הלחם אלמא פיגול מייתי לה לידי מעילה אישתיק כי אתא לקמיה דרבי אבא אמר ליה בזריקה אמר ליה רב אשי לרבא והא אמר עולא *קומץ פיגול ו] שהעלו לגבי מזבח פקע פיגולו ממנו וקמיצה היינו שחיטה אמר ליה איסורא דמייתי לידי פיגול

והא

שעולה להקריב בבמת לבור דהשתא הוי מחילה של במת לבור כתיקנה וכשינה המקום לשחוט בדרום פסלה אבל שלא כתיקנה כלומר כגון עולת במת יחיד שנשחטה בבמת לבור בדרום דהוו להו מחילה שלא כתיקנה כלומר שלא נדר להקריב בבמת לבור ואפילו לרב יוסף דאמר אם עלו לא ירדו איכא למיבעי הכא שיש לחלק דהתם מחילה כתיקנה קלטה טו] שהקדישה כל כך שקלטה שאם עלתה לא תרד אבל מחילה שלא כתיקנה כי הכא בעולת במת יחיד לא קלטה וכו' : **אמר** רב גידל אמר רב זריקת פיגול אינו מוליא מידי מעילה בקדשי קדשים . פירוש אם שחט בפיגול ואחר כך זרק סתם אין הזריקה מוליאתו מידי מעילה טז] דניקרי ביה היתר לכהנים אע"ג דמהניא זריקה לאקבועי בפיגול דדרשינן (זבחים דף כח:) כהרלאת כשר כך הרלאת פסול אלמא בעינא בפיגול קריבת מתירין בהכשר יז] סלקא דעתך אמינא דכמו כן חשבה רחמנא זריקה להוליא מידי מעילה יח] *ולהביאו למהוי כאילו *) תובע חלק גבוה קמ"ל רב גידל דתרתי לא יט] עבדי לאקבועי בפיגול ולהוליא *מידי מעילה : **ולחמה** חוץ לחומה לא קדש הלחם . דאין הלחם קדוש אלא בשחיטת הזבח והואיל ובשעת שחיטת הזבח לא היה כ] תוך לחומה לא קדש הלחם ואפילו קרמו פניה חוץ מאחת מהן לא קדש הלחם דאין שחיטת תודה מקדשת לחמה עד שיקרמו פניה כא] משום דלחם כתיב (ויקרא ז) דמשמע קרימת פנים קדש הלחם: **אלמא** פיגול מביא לידי מעילה. לכאורה משמע דהא דקאמר חוץ לזמנה וחוץ למקומה קדש הלחם רולה לומר להביא לחם לידי מעילה וקשיא דודאי אין מעילה בלחם דלא מיקרי קדשי ה' דלף בתודה כב] אין מעילה אלא באימורין ופירש [רבינו] האי דמיירי בארבעה לחמי תודה הניתנין לכהן כג] וגם זה אינו נראה דלא משתמיט תנא בשום מקום שיש בהן מעילה ועוד כד] בחזה ושוק הניתנין לכהנים אין בהן מעילה [ב] לכך נראה דמדמי הא דקאמר קדש הלחם ר"ל ליפסל להביאם לידי מעילה וה"ק אלמא כיון דקדש הלחם הכי נמי גבי זריקה שמביאה לידי מעילה : **א"ל** בזריקה . כלומר אין הפיגול נקבע עד שעת זריקה כדאמר (זבחים דף כח:) כהרלאת כשר כך הרלאת הפסול דבעי קרבו כה] מתירים הילכך גבי לחם [ג] דכשנקרש הוי קודש אמרינן קידש הלחם כו] אבל גבי מעילה דבשעת שחיטה עדיין לא נקבע [פיגול] דזריקה מייתי [ד] לידי מעילה ולא נקבע הפיגול שחשב בשעת שחיטה אינו מביא לידי מעילה :

קומץ פיגול. כז] שפיגל בשעת קמילה והעלהו פקע פיגול ממנו כדמפרש טעמא בסמוך וקמילה היינו שחיטה כדחשיב במנחות (דף יג:) גבי כח] [ה]עבודות שבמנחה כנגד ד' עבודות שבזבח ותני קומץ פיגול אלמא הוי פיגול נקבע קודם העלאה וקשה דהרבה משניות היה יכול להביא כט] ממנחות שקורין לקמילה ולשחיטה פיגול ל] לכ"נ דפריך מדקאמר פקע לא] פיגול משמע שהוקבע פיגול משעת קמילה מדנקט פקע וא"ת לב] [ו] ואי ס"ד לומר שנקבע פיגול משעת קמילה והא בעינן הרלאת כשר (זבחים כח:) וי"ל דוקא לחייבו כרת אינו נקבע עד לאחר זריקה אבל שם פיגול חל משעת שחיטה כמו לענין להביא לידי מעילה ואם כן הקשה שפיר ומשני דמייתי לידי פיגול כלומר לעולם אין הפיגול עד שעת זריקה לענין להביא לידי מעילה והא לג] דקפקע פיגול רולה לומר איסור המביאו לידי פיגול בשעת הקטרה והא לד] קתני עלה אם אחרים מביאין לידי פיגול הוא

*) נ"א הוברר

עלמו

קלטוה מחיצות . של עזרה לכל דבר דהוי כמי שהוקדשה מתחלה להקריבה למזבח דטעונה לפון וכל דברים הטעונים בקדשי מזבח ונפסלת ביולא ובדרום ובשאר פסולין הנוהגין *בקדשי מזבח ז] : שנפסלה . שנשחטה להיות עולת במת יחיד לאחר שהכניסה לעזרה בדרום והעלה אותה הכהן לגבי המזבח בשוגג או במזיד מהו שתרד מאי לאו מדקמיבעיא ליה בהא דתחלתה לאו למזבח מכלל דאידך בעולת פנים סבירא ליה אי כרבה *אי כרב יוסף : לא לעולם לא פשיטא ליה אי כרבה אי כרב יוסף אלא חדא מגו חדא עולת במת יחיד מגו עולת פנים מבעיא ליה והכי קמיבעיא ליה עד כאן לא קאמר רבה בעולת פנים ששינה בשחיטתה או שילאתה אם עלתה תרד אלא משום דמחילה כתקונה פסלה כלומר היכא דמתיקרא כי אקדשה לשם קדושת פנים אקדשה להקריבה *בעלמה דהיינו מחילה כתיקנה התם כי שינה בה משום הכי פסלה אבל עולת במת יחיד הואיל והוקדשה תחילה שלא כתיקנה להקריבה בחוץ כי הכניסה לאחר מכן בפנים ושחטה בדרום או יצאת לא פסלה ואם עלתה לא תרד הלא דאמרינן דנפסלת בדרום או ביוצא היינו כשנכנסה תחילה למחילת עזרה דהיינו כתיקנה : או דילמא אפילו לרב יוסף דאמר. בעולת פנים אי שינה בה אם עלתה לא תרד היינו טעמא ח] דכיון שהקדישה להקריבה במחילת העזרה דהיינו כתיקונה קלט לה מזבח דאם עלתה לא תרד : אבל עולת במת יחיד שהוקדשה תחלה שלא כתיקנה ואח"כ הכניסה בפנים דהיינו מחילה שלא כתיקנה ויצאת או נשחטה בדרום אם עלתה תרד דלא קלט מזבח ט] ולא אתאי תחילה למחילת עזרה כתיקנה : תיקו . ומדקמבעיא ליה אליבא דתרווייהו ש"מ דבשינוי מקום שחיטה דעולת פנים נמי לא פשיטא ליה אי כרבה אי כרב יוסף : א"ר גידל אמר רב זריקת פיגול (ב). שחישב י] *(בזריקה) לפגל הזבח ופגל נמי בזריקה והשתא הוקבעה לפיגול שיש בו כרת אינו מוליא מידי מעילה בקדשי קדשים כלומר דזריקת פיגול אינה חשובה כל כך שתוליא בשר קדשי קדשים מידי מעילה כזריקה כשרה דקיימא לן דמאחר שנזרק הדם כראוי יש בבשר היתר לכהנים ואין מועלין בו אבל הכא כיון דפיגל בזריקה לא ילא הבשר מידי מעילה דהא לא חזי לכהנים : ואותה זריקה אינה מביאה לידי מעילה . האימורין של קדשים קלים כזריקה כשרה כדתנן בסיפא דמתניתין בקדשים קלים לאחר זריקת דמן מועלין באימורין ואין מועלין בבשר דלא חשיבא זריקה כלל לענין מעילה : וקאמר להא שמעתא . דרב גידל : ולחמה חוץ לחומה לא קדש הלחם . דכתיב על זבח התודה חלות (ויקרא ז) ובעינן על בסמוך : ואפילו קרמו כולן חוץ מאחת מהן לא קדש הלחם . דבעינן בשעת זביחה שיהא כל הלחם ראוי : שחטה חוץ לזמנה . דחישב עליה בשעת שחיטה לאוכלה חוץ לזמנה או [א] חוץ למקומה [וקס"ד] אע"פ שזרק [במחשבת פיגול] קדש הלחם להכי דמועלין בו אלמא דפיגול מייתי לידי מעילה בקדשים קלים וקשיא לרב גידל דאמר אינה מביאה לידי מעילה בקדשים קלים : כי אתא אביי לקמיה דר' אבא . אמר ליה הא דרב פפא לא קשיא לרב גידל : א"ל בזריקה . טעמא דקדש הלחם כשפגל בשחיטה משום דשתק בזריקה דלא פגל בזריקה הילכך לא הוי פיגול גמור בשחיטה לחודה להכי קדש הלחם ומועלין בו אבל הא דאמר רב גידל דאינו מביא לידי מעילה היינו דפיגל בזריקה יא] ממש דהוי פיגול גמור : אמר ליה רב אשי לרבא והא אמר עולא . במס' זבחים בפרק בית שמאי (דף מג.) קומץ פיגול שחישב עליו לפגל בשעת קמילה והעלהו לגבי המזבח כיון שמשלה בו האור פקע פגולו ממנו שאם פקע מיד וירד מעל גבי המזבח יעלה והוא הדין נמי לאיברי פיגול שהעלן לגבי המזבח כיון שמשלה בהן האור פקע פיגולן מהן והאי דנקט קומץ פיגול משום דהאי תנא באיברי פיגול לחוד לא הוה אתי קומץ מיניה דס"ד אמינא ה"מ אבר דמיחבר להכי כיון שמשלה בו האור במקלת והוי כמו שמשלה בכולו ופקע פיגולו ממנו אבל קומץ דמיפרת אימא לא קמ"ל ולהכי נקט קומץ דאע"ג דמיפרת פקע פיגולו ממנו וכל שכן גבי אבר פיגול דכיון דמיחבר כי משלה האור במקלתו הוי כנשרף כולו ופקע פיגולו מכל מקום קתני קומץ פיגול דפגל בקמילה ופיגול דקמילה הוי כמו פיגול דשחיטה *)דהיכי דקבע פיגול בקמילה לחודה הכי נמי מיקבע פיגול בשחיטה לחודה אלמא דבשחיטה לחודה הוי פיגול גמור וקתני קדש הלחם שמביאו לידי מעילה אלמא דפיגול מייתי קדשים לידי מעילה וקשיא לרב גידל : א"ל . מהכא לא תיקשי ליה דמאי דקאמר קומץ פיגול לא אמר דבקמילה לחודה הוי פיגול אלא מאי קומץ פיגול איסורא יב] דמתייא לידי פיגול שהתחיל לפגל בקמילה דהיינו תחילת פיגול אבל לא הוי פיגול גמור עד דפגל נמי בהקטרה יג] וה"ה לשחיטה הויא תחילת איסור פיגול ולא הוי פיגול גמור שלא פגל אלא בשחיטה לחודה והאי דא"ר גידל אינו מביא לידי מעילה הייט למי שפיגל יד]בזריקה קאמר:

*) נ"ל דכי היכי

והא

יד א מיי' פ"ג מהלכות מעילה הלכה ג :

טו ב מיי' פי"ב מהלכות פסה"מ הלכה טז :

בעי ר' זירא עלו מהו שירדו נ"ק

טז ג מיי' שם הל' יז :

יז ד מיי' שם הל' יח :

להביא ולמהוי כאילו קבע חלק גבוה כו' נ"ק

מידי מעילה או להביא הס"ד נ"ק

שיטה מקובצת

א] קלטתה מחיצתה לכל אות ו' נמחק : ב] עלתה מהו שתרד לאו : ג] ירדו אלא דמחיצה כתיקנה : ד] זריקת פיגול דאם חשב בשחיטה ובזריקה עשה סתם אינו מוציא מידי מעילה בקדשי קדשים כלומר לית ליה כח ולא חשיבא כל כך זריקה דלאחר פיגול להוציא הבשר מידי מעילה כזריקת כשר ולא אמרינן מאחר שזרק הדם יש היתר לכהנים ואין מועלין בבשר אלא כיון דפיגול קודם בשחיטה בההיא זריקה לא יצא הבשר מידי מעילה דהא לא חזי לכהנים : ואינו מביא זריקה דלאחר פיגול לידי מעילה האימורין בקדשי קלים כזריקת כשרה כדתנן בסיפא דמתניתין בקדשים קלים לאחר זריקה מועלין באימורין ואין מועלין בבשר כו' לשון הראב"ק ז"ל : ה] לזמנה או חוץ למקומה אות ו' נמחק : ו] פיגול שהעלה לגבי אות ו' נמחק : ז] מזבח בעי ר' אלעזר עלתה כו' כגון שנפסלה: ח] טעמא משום דכיון : ט] מזבח הואיל ולא : י] בזריקה ס"א בשחיטה: יא] בזריקה בכולהו העבודות לשון הר"א : יב] איסורא דמייתי לידי: יג] בהקטרה בכל העבודות הר"א ז"ל: יד] שפיגל נמי בזריקה : טו] קלטה המזבח קדושה כל : טז] דניקרי ס"א ולא נקרי ביה היתר. תוס' כת"י : יז] בהכשר ואמרינן דזריקת פיגול קובעת פיגול אלמא דעבדינן הזריקה כמו שנעשית בהכשר : יח] מעילה ולהביא מעילה בקדשים קלים ונעשית כמו שנעשית בהכשר שאז הוברר נ"א להביא מעילה לקדשים קלים כאילו הוברר חלק גבוה : יט] לא עבדא אות י' נמחק : כ] היה הלחם תוך לחומה כו' קרמו פני כולן חוץ : כא] פניה בתנור משום דכתיב על חלות לחם חמץ יקריב קרבנו וגו' וכיון דלחם כתיב א"כ משמע דבעיא קרימת פנים הלחם לענין דקדיש קדושת הגוף ואין יוצא בפדיון : כב] בתודה דהיינו קדשים קלים אין מעילה אלא באימורין ולאחר זריקה ופירש רבינו מאיר האי : כג] לכהן דכתיב והקריב ממנו אחת מכל קרבן תרומה לה' וטעמא מאי דבקדשים קלים לית בהו מעילה משום דבעלים אכלי והני ד' לחמי תודה הואיל וכהני אכלי להו אית בהו מעילה : כד] ועוד דהחזה ושוק הניתנין כו' לכך נראה למורי דמדמי הא כו' הלחם דר"ל ליפסל להבאת כו' גבי זריקה נימא שמביאה : כה] קרבו . מתירים הילכך גבי לחם דבשחיטה הוי : כו] הלחם דבשעת שחיטה עדיין לא נקבע פיגול אבל גבי מעילה דזריקה מייתי לידי כו' בשעת שחיטה ולכך אמר דאינו מביא : כז] פיגול ושפיגל בשעת קמיצה והעלהו פקע פיגול ממנו וכגון דכבר משלה בו האור ונפקא מקצתו מע"ג המזבח שרי להחזירו דאמרינן דפקע ממנו פיגול וקלטתו מזבח : כח] גבי ד' עבודות שבמנחה כנגד ד' עבודות שבזבח והא דקתני ליה קומץ וקרי ליה פיגול לאו משום דהאוכלו חייב משום פיגול דהא אמר התם אלו דברים שאין חייבין עליהן משום פיגול הקומץ כו' להכי קרי ליה פיגול דמפגל עצמו מלהקריבו וקאמר : כט] להביא שקורין תיבת ממנחות נמחק : ל] ... פיגול כמו השוחט חוץ לזמנו פיגול כו' אלא ודאי אינה ראיה מהתם דיכילנא לומר דר"ל הפיגול שיהיה ... לאחר זריקה כמו כן נאמר הכא ומאי מייתי : לא]פקע פיגולו ממנו משמע פיגולו שהיה כבר כלומר שכבר ... פיגול : לב] וא"ת והיכי ס"ד לומר שנקבע כו' והא בעינן בכל מקום הרצאת כשר וי"ל כו' אינו נפגל ... לאחר זריקה אבל שם פיגול חל עליה משעת שחיטה כו' וא"כ הק"ל ומשני איסורא דמייתי לידי פיגול כו' הפיגול נגמר עד שעת : לג] והא דקאמר פקע פיגולו רוצה לומר : לד] והא דקתני עליו :

בקדשי מזבח שנפסלה בכהן ומבעי ר' זירא עלו מהו שירדו כגון שנשחטה לפסול כו' נ"ק

אי כרב יוסף ומשני לא לעולם כו' וסד"א

מנחות מו: [לקמן ה:]

נ"ל בפנים דהיינו כו' נ"ק

מנחות עח: [פסחים סג:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' בעי ר' אלעזר עולה זקשנפסלה ועלו מהו שירדו : (ב) רש"י ד"ה אמר רב גידל אמר רב זריקת פיגול שחשב לפגל הזבח בזריקה ופגל נמי :

רבינו גרשום

בעזרה קלטה מחיצתה . העזרה : לכל דבר שיש לה קדושת עולת פנים דאם יצאת חוץ לעזרה נפסלה או אם שינה מקום שחיטתה : בעי רבי אלעזר . אם יצאת חוץ מחומת עזרה : ועלו . העלה אותה להקטרה : מהו שתרד . ומדקא מיבעיא ליה חדא בעולת חוץ דבמת יחיד מכלל דאידך בעולת פנים . פשיטא ליה . דסבירא ליה אי כרבה אי כרב יוסף:לא פשיטא ליה אי כרבה אי כרב יוסף אלא חדא מגו חדא עולת חוץ דבמת יחיד מגו דעולת פנים קא מיבעיא ליה והכי קא מיבעיא ליה : עד כאן לא קאמר רבה התם . בעולת פנים ששינה בשחיטתה או שיצאתה דאם עלו ירדו משום דמחיצה כתיקנה פסלה . כלומר כיון דמעיקרא כי אקדשה לקדושת פנים אקדשה להקריבה בפנים בעזרה דהיינו מחיצה כתיקנה משום הכי כי שינה בה פסלה אבל עולת במת יחיד שהוקדשה תחילה שלא כתיקנה שלא להקריבה בפנים כי הכניסה לאחר מיכן לפנים ויצאת לא פסלה ואם עלתה לא תרד : או דילמא אפילו לרב יוסף דאמר בעולת פנים ששינה בה אם עלתה לא תרד . היינו טעמא משום דכיון שהוקדשה תחילה במחיצה כתיקנה קלטה לה מזבח דאם עלתה לא תרד אבל עולת חוץ דבמת יחיד שהוקדשה תחילה במחיצה שלא כתיקנה ואח"כ הכניסה לפנים ויצאת ועלתה תרד דלא קלטה לה מזבח הואיל ומעיקרא הוקדשה במחיצה שלא כתיקנה תיקו : ומדקא בעי לה אליבא דתרוייהו . עד כאן לא קאמר רבה או דילמא אפילו לרב יוסף ש"מ דבשינוי מקום שחיטה דעולת פנים לא פשיטא ליה אי כרבה אי כרב יוסף : זריקת פיגול . שאם חישב בשחיטה ובזריקה עשה סתם : אינו מוציא מידי מעילה בקדשי קדשים . כלומר לית לה כח ולא חשיבא כל כך זריקה דלאחר פיגול להוציא הבשר ... כשרה דמאחר שנזרק הדם יש היתר לכהנים ואין מועלין בבשר אלא כיון דפיגל קודם ... לא יצא הבשר מידי מעילה דהא לא חזי לכהנים ואינו מביא זריקה דלאחר פיגול ל... בקדשים קלים כזריקה כשרה כדתנן בסיפא דמתניתין בקדשים קלים לאחר זריקת דמים מועלין בבשר : וקאמר לה להא שמעתא . דרב גידל : ולחמה חוץ לחומה לא קדש הל... תודה חלות ובעינן על בסמוך : ואפילו קרמו כולן חוץ מאחת לא קדש הלחם . דבעינ... לחם שיהא לו קרום : שחטה חוץ לזמנה . דחישב עליה בשעת שחיטה לאוכלה חוץ ... קדש הלחם ויש בו מעילה אלמא פיגול מייתי לידי מעילה בקדשים קלים וקשיא ... אתא אביי לקמיה דר' אבא . א"ל לא קשיא לרב גידל הא דרב פפא : א"ל בזריקה ... דקדש הלחם בשפיגל בשחיטה משום דשתק בזריקה דבזריקה לא חישב הילכך לא הוי ... לחוד ומשום הכי קדש הלחם ומועלין בו אבל ההיא דרב גידל דאמר ואינו מביא לידי ... ובכולהו עבודות דהוה פיגול גמור : א"ל רב אשי לרבא והאמר עולא . במס' זבחים ב... פיגול שחישב עליו בשעת קמיצה והעלהו לגבי מזבח כיון שמשלה בו האור פקע פי... מעל המזבח וירד יעלה והוא הדין לאיברי פיגול ונותר וטמא שהעלן לגבי מזבח כי... פקע איסורן מהן והאי דנקט קומץ פיגול משום דסד"א הני מילי אבר דמיחבר אבל קו... ולהכי נקט קומץ מ"מ קתני קומץ פיגול דפיגל בקמיצה ופיגול דקמיצה היינו כמו פיגול דשחיטה אלמא דבשחיטה לחודה הוי פיגול גמור וקתני קדש הלחם דמביאו לידי מעילה וקשיא לרב גידל : ... תיקשי ליה דמאי קומץ פיגול דקתני לא אמר דבקמיצה לחודה הוי פיגול אלא מאי קומץ פיגול איסורא דמייתי לה לידי פיגול שהתחיל לפגל בקמיצה דהיינו התחלת איסור פיגול ולעולם לא הוה ... להו עבודות והוא הדין לשחיטה דשחיטה הויא תחילת איסור פיגול ולא הוי פיגול גמור עד דפיגל נמי בזריקה הילכך קדש הלחם ומביאו לידי מעילה דלא פיגל אלא בשחיטה לחודה דלא הוי ...

הגהות צ"ק [א] חוץ למקומה אע"פ שזרק בשתיקה קדש הלחם [ב] לכך נראה הא דקאמר קדש הלחם לפסול ולא להביא לידי מעילה וה"ק כיון דקדש הלחם ס"ל נימא גבי זריקה כו' [ג] דכשנשחט [ד] לידי פיגול דלא נקבע כו' [ה] ד' עבודות כו' [ו] והיכי ס"ד

והא קתני א] אם אחרים מביא לידי פיגול הוא עצמו לא כ"ש הא נמי איסורא דמייתי לידי פיגול אמר ליה רבינא לרב אשי והאמר אילפא *מחלוקת בשתי עבודות כגון דאמר הריני שוחט סימן ראשון חוץ לזמנו וסימן שני חוץ למקומו אבל בעבודה אחת דכולי עלמא ב] עירובי מחשבות הואי ה"נ לכי זריק תיגלי מילתא ג] אי בעבודה אחת אי בשתי עבודות ד] אי הכי גבי תודה *נמי עד ה] דזריק ו] מאי קדש ליפסל דבעי שריפה לימא מסייע ליה הפיגול לעולם מועלין בו לאו אע"ג דאיזריק דם ומסייע ליה לא דלא זרק הדם אי דלא זרק הדם מאי למימרא אלא לעולם דזריק וכי תניא ההיא בעולה אי בעולה פשיטא דגבוה היא כולה ועוד

והא. עלה דההיא דקומץ פיגול קתני אם אחרים מביא לידי פיגול כלומר השיריים במחשבה דקמילה לחודה הוא עצמו הקומץ לא כ"ש ואמרינן התם במסכת זבחים מאי קאמר ה"ק *אם (אינו) חשוב ז] (א) בהאי פגול דפגל בקומץ לחוד כפגול גמור ח] *דכיון דהעלהו למזבח *דפקע פגולו ממנו כשאר פיגולים היאך מביא אחרים השיריים לידי מעילה אלא ודאי פקע פגולו ממנו ומביא השיריים לידי מעילה אלמא דמחשבה דקומץ לחוד הוי פיגול גמור וה"ה במחשבה דשחיטה לחודה וקתני דקדש הלחם דמביא לידי מעילה וקשיא לרב גידל: אמר ט] רב גידל הא נמי דקתני אם אחרים מביא לידי פיגול ה"ק איסורא דמייתא כו'. דלא אמר דבקמילה לחוד הוי פגול אלא י] ה"נ דפגל בקמילה ופגל נמי בהקטרה כדאמרינן לעיל: האמר אילפא. בפרק כל הזבחים (דף כט:): מחלוקת יא] וכו'. דקאמר רבי יהודה במתני' אם מחשבת הזמן קדמה למחשבת המקום פיגול וחייבין עליו כרת ואם מחשבת המקום קדמה למחשבת הזמן (פיגול) [פסול] ואין חייבין עליו כרת דעיקר פיגול דחייבין עליו כרת הוי במחשבת אכילה חוץ לזמנו וחכ"א זה וזה [פסול] ואין חייבין עליו כרת ואמר אילפא מחלוקת יב] וכו' דר' יהודה סבר אם מחשבת הזמן וכו' ורבנן סברי להכי אין בו כרת דעירוב מחשבות הוי חוץ לזמנו וחוץ למקומו בזבח אחד ולהכי אפילו בשתי עבודות פסול ואין בו כרת הואיל ולא הויא כולה במחשבת חוץ לזמנו ולהכי קרי לשני סימנין ב' עבודות משום דקסבר ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף וכי שחט סימן אחד עבד פלגא דשחיטה: אבל בעבודה אחת. כגון בסימן אחד שחישב בחליו חוץ לזמנו וחליו חוץ למקומו: דברי הכל עירוב מחשבות הוי. ואין בו כרת אבל פסול הוי ומ"מ משכחת לר' יהודה דאם מחשבת הזמן קדמה בשחיטה לחודה הוי פיגול וא"כ לרבנן אם לא חישב בה אלא חוץ לזמנו לחודה בשחיטה הוי פיגול וחייבין עליו כרת אלמא דבמחשבת שחיטה לחודה פיגול הוי וקתני (ב) קדש הלחם דפיגול מייתי קדשים קלים לידי מעילה וקשיא לרב גידל: אמר לך רב גידל ה"נ לא אמר דבמחשבת שחיטה לחודה פיגול אלא לכי זריק תיגלי מילתא אי בעבודה אחת עירב המחשבות אי בשתי עבודות דאי חשיב בשתי עבודות לכי זרק הדם במחשבת פיגול הוי פיגול לרבי יהודה כדאית ליה ולרבנן כדאית להו ואי בעבודה אחת דברי הכל לא הוי פיגול אבל מ"מ לעולם לא מיקבע בפיגול עד דזריק והתם ה"ט דקדש הלחם דשתק בזריקה דלא פיגל אלא בשחיטה לחודה אבל אם פיגל בזריקה נמי לא מייתי קדשים קלים לידי מעילה כדרב גידל: *אי הכי. תיקשי ליה *נמי דקאמר דעד דזריק לא הוי פיגול דלטעמיה גבי תודה נמי לא הוי פיגול עד דזריק אם כן קשיא ליה הא [א] מאי קדש הלחם דקאמר לאו לחיוביה במעילה אע"ג דהשתא הוי פיגול גמור דפגל בזריקה אלמא זריקת פיגול מביאה לידי מעילה בקדשים קלים: לא מאי קדש הלחם ליפסל. קדש דבעי שריפה דלא הוו כחולין אבל לא למעילה וכדרב גידל: לימא מסייעא ליה. לרב גידל: הפיגול לעולם מועלין בו לאו אע"ג דאיזריק דם. לשם פיגול והיינו כרב גידל דאמר אינו מוציא מידי מעילה בקדשי קדשים: לא. כי קתני לעולם מועלין בו דלא זריק קא מיירי ולא מסייע ליה: אי דלא זרק. לשם פיגול פשיטא דמועלין בו יג]: אלא לעולם בדזרק קא מיירי. ואפילו הכי לא מסייע ליה דכי תניא דלעולם מועלין בו אפילו לאחר זריקה בעולה הואיל ולגבוה היא דאין בה היתר לכהנים ולא מיירי בחטאת [ב] ואשם יד]: לעולם בחטאת ואשם מיירי דאי בעולה פשיטא מאי למימרא טו]: ועוד

עצמו לא כ"ש סיומא טז] מילתא דלעיל הוא ליתן טעם למה פקעה פיגול ובפ' ב"ש בזבחים (דף מג.) הוא ופריך התם מאי קאמר ומשני הכי קאמר אם אינו יז] מקבל בפנים היאך יביא אחרים לידי פיגול כלומר *ע"כ יח] קבע פיגול דאם הוא פיגול כשמעלהו ע"ג המזבח אם כן עפרא בעלמא הוי יט] *ולא קרבן וא"כ היאך מביא השיריים לידי פיגול הא בעינן כהרלאת כשר אלמא משמע שחל הפיגול משעת קמילה והוא הדין בזבח שחל משעת שחיטה דאי ס"ד דאינו חל עד שעת זריקה וכן במנחות עד שעת הקטרה אם כן היכי מוכיח עולא דעפרא בעלמא הוא אם לא פקע הפיגול דילמא לעולם לא פקע ומ"מ לא הוי עפרא בעלמא שהרי אין הפיגול חל עד שעת זריקה וכן במנחה בשעת הקטרת קומץ שאז הוא מתיר השיריים והשתא חלו תרוייהו אהדדי היתר שיריים ופיגול ומשני הא נמי איסורא דמייתי לידי פיגול כלומר לעולם אין הפיגול חל עד שעת זריקה ומכל מקום מוכיח עולא שפיר שפקע פיגולו דכיון דאיסורא דמייתי לידי פיגול מתחילה משעת קמילה שהיא כנגד שחיטה אי לאו דפקע פיגול הוה לן לאחשוביה עפרא והוי לא קרבו מתיריו: והא אמר אילפא מחלוקת בשתי עבודות כו'. בסוף פ"ב דזבחים (דף כט:) היא גבי הא דתנן א"ר יהודה אם מחשבת הזמן קדמה למחשבת המקום פיגול וחייבין עליו כרת כ] ואם לאו פסול וחכ"א אחד זה ואחד זה פסול ואמר אילפא מחלוקת בשתי עבודות כגון דאמר סימן ראשון חוץ לזמנו וסימן שני חוץ למקומו ופליגי ר' יהודה ורבנן כא] במפגל בחלי מתיר דרבי יהודה אית ליה מפגלא ורבנן לית להו מפגלא אבל בעבודה אחת ד"ה עירוב מחשבות הוי ואין כאן פיגול אלמא כב] *שעת הפיגול משעת שחיטה דאי ס"ד דאינו חל עד זריקה אם כן בשתי עבודות נמי ליהוי עירוב מחשבות שהרי אין הפיגול בסימן ראשון עד שעת זריקה והרי לך מחשבת המקום קדמה ומשני לכי זריק איגלאי מילתא כו' כלומר כג] אמרינן בשעת זריקה איגלאי מילתא למפרע שחל הפיגול משעת סימן ראשון הלכך מחשבת הזמן קדמה אי בעבודה אחת אי בשתי עבודות כלומר בכל ענין דמיירי מתניתין אי כדמפרש לה ר' יוחנן בעבודה אחת אי בשתי עבודות כדמפרש לה אילפא: אי הכי גבי תודה נמי. כלומר נימא נמי דלכי זריק איגלאי מילתא למפרע שהפיגול חל משעת שחיטה וא"כ כד] אמאי אין זריקת פיגול מביאה לידי מעילה כי היכי דאמרינן דקדש הלחם: *אלא מאי קדש הלחם לאו לחיוביה במעילה. איכו ר"ל לענין מעילה דלחם דהא פירשתי לעיל דלא שייך ביה מעילה אלא ה"ק לא תימא כדשנין לעיל בזריקה אלא דקדש הלחם ליפסל בטבול יום ומחוסר כפורים ובלינה בשחיטת פיגול מכל מקום לא מהניא זריקת *(פיגול) לאחיוביה במעילה בקדשים קלים: לימא מסייע ליה הפיגול לעולם מועלין בו לאו *אע"ג דזריק. כלומר אלמא כיון דפיגל אין הזריקה מוליאתו מידי מעילה ומיירי בקדשי קדשים והוי סיוע לרב גידל: אי לא זריק מאי למימרא פשיטא דמועלין. וא"ת דילמא הא קמ"ל דלא אמרינן כמאן דחנקינהו דמי ולא קרינן בהו קדשי ה' י"ל דהכי קאמר מאי למימרא ואמאי קתני לעולם ליתני הפיגול מועלין בו ותו לא כה]: אי בעולה מאי למימרא פשיטא. דמועלין דאפילו לא היתה נפגלת מועלין בו עד שתצא לבית הדשן *כדאמר לקמן (דף ט.) ועוד תניא כו' אלא אי אמרת בעולה צריכא למימר כלומר פשיטא דלא מהניא זריקה [להוציא] מידי מעילה אפילו לא לן דמה אלא ודאי מיירי בחטאת דאף על גב דכי לא לן דמה זריקה מוציאתה מידי מעילה מ"מ כי לן דמה דאז נעשית הזריקה בפסול לא מהניא הזריקה לאפוקי מידי מעילה וסלקא כו] דעתך השתא דהוא הדין לזריקת פיגול סיפא ודאי מסייע ליה דודאי בחטאת מיירי ואפילו הכי קאמר דלא תהניא זריקה הנעשית בפסול להוציא מידי מעילה רישא מאי כלומר נימא הואיל וסיפא בחטאת רישא נמי בחטאת [ג] והשתא הוי סייעתא כז] להדי' דרישא היינו זריקת פיגול סיפא ודאי מסייע ליה כלומר וכי ודאי כח] הוא סיפא מסייע ליה דילמא שאני זריקה דלאחר לינה מזריקה דלאחר פיגול וקאמר מאי שנא ומשני הלנה דעביד בידים כו' לאו דוקא כט] תני ביה בידים אלא שע"י חסרון מעשה הוא לא מהניא זריקה לאפוקי מידי מעילה כו' ואם תאמר מה בכך אי לא מסייע סיפא מ"מ רישא מסייע ליה דהא על כרחך מיירי בחטאת ולאחר זריקה דאי בעולה מאי למימרא ואומר הרב רבינו פרץ דרישא ודאי יש לדחות דלא מסייע ליה ל] [ד] דלעיל מיירי בחטאת

אם אתה חושב צ"ק
ולא אמרינן דכיון כו' צ"ק
נ"א דלא מפקא
זבחים כט:
צ"ק
צ"ק

ע"כ פקע פיגול צ"ק
ולא קרבו מתיריו וא"כ צ"ק
נ"א נימא
צ"ל שחל צ"ק
כך היה הגי' לפני תוס' צ"ק
הצ"ק מקיים הגי' ושכצ"ל
אע"ג דאיזרק דם כלומר כו' צ"ק
גי' צ"ק כדאמר לקמן ס"ס"ד אח"כ ד"ה ועוד תניא כו'

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה והא עלה וכו' אינו חשוב האי פיגול וכו' כשאר פיגולים אינו מביא וכו' וקשיא לרב גידל ומשני אמר לך רב גידל כצ"ל והד"א: (ב) ד"ה דברי הכל וכו' וקתני לעיל קדש הלחם:

א"ה דלטעמיה דקאמר דעד דזריק לא הוי פיגול תיקשי ליה גבי תודה נמי כו' צ"ק

רבינו גרשום

נמי בזריקה הילכך קדש הלחם ומביאו לידי מעילה דלא פיגל אלא בשחיטה לחודה דלא הוה פיגול גמור והא דאמר רב גידל דאינו מביא לידי מעילה דפיגל נמי בזריקה: והא. קתני עלה דההיא דקומץ פיגול אם אחרים מביא לידי פיגול השירים במחשבה דקמיצה לחודה: הוא עצמו. הקומץ עצמו לא כ"ש ואמרינן התם בזבחים מאי קאמר הכי קאמר אם אינו מתקבל כלומר אם אינו חשוב האי פיגול דקומץ לחוד כפיגול גמור דכיון שהעלו למזבח פקע פיגולו היאך מביא אחרים לידי מעילה השירים. אלמא דבמחשבה דקומץ לחוד הוי פיגול גמור. וה"ה במחשבה דשחיטה לחודה וקתני קדש הלחם דמביאו לידי מעילה וקשיא לרב גידל: אמר לך רב גידל. הא נמי אם אחרים מביא לידי פיגול. לא אמר דבקמיצה לחודה אלא הא נמי פיגול דקמיצה הוי התחלת פיגול אבל לא הוי פיגול עד דפגיל בכולהו עבודות: והאמר אילפא. בפרק כל הזבחים תניינא: מחלוקת דרבי יהודה וחכמים בשתי עבודות. ואוקמינן התם כגון שאמר הריני שוחט סימן ראשון לאוכלו חוץ לזמנו וסימן שני חוץ למקומו דר' יהודה סבר אם מחשבת הזמן קדמה למחשבת המקום פיגול וחייבין עליו כרת. וחכ"א זה וזה פסול ואין בו כרת קסברי רבנן דעירוב מחשבת חוץ לזמן וחוץ למקום בזבח אחד אפילו בב' עבודות פסול ואין בו כרת: אבל בעבודה אחת. שחציה חישב בה חוץ לזמנה וחציה חוץ למקומה: דברי הכל עירוב מחשבות. הוי ופסול ולטעמא דאילפא דקרי לשני סימנין ב' עבודות משום דקסבר ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף כי שחט סימן אחד עבד פלגי שחיטה מ"מ מיהא לטעמא דרבי יהודה אם מחשבת הזמן קדמה בשחיטה הוי פיגול. אלמא דבמחשבת שחיטה לחודה הוי פיגול. וקשיא לרב גידל אמאי קדש לחם: אמר רב גידל. הכא נמי לא אמר דבמחשבת שחיטה לחודה פיגל אלא בכולהו ולכי זריק תיגלי מילתא למפרע אי בעבודה אחת עירב המחשבות או בב' עבודות אבל לעולם לא הוה פיגול גמור עד דזריק כדרב גידל: אי הכי. תקשי ליה נמי הא דאמרת עד דזריק לא הוי פיגול דלטעמיה נמי גבי תודה לא הוי פיגול עד דזריק אלא נמי קשיא ליה הא דמאי קדש הלחם דקאמר לאו לחיובי במעילה אע"ג דהשתא הוי פיגול גמור אלמא פיגול מביא לידי מעילה: לא מאי קדש הלחם ליפסל. קדש דבעי שרפה אבל לא למעילה וכדרב גידל: לימא מסייע ליה. לרב גידל הפיגול לעולם מועלין בו לאו אף על גב דאיזדריק דם לשם פיגול והיינו כרב גידל דקאמר פיגול אינו מוציא מידי מעילה בקדשי קדשים: לא. כי קתני לעולם מועלין בו דלא זרק הדם מיירי ולא מסייע ליה: אי הכי. מאי למימרא פשיטא דכי לא זרק מועלין בו: אלא לעולם בדורק מיירי. ואפילו הכי לא מסייע ליה דכי תניא הדא דלעולם מועלין בו ואפילו לאחר זריקה בעולה מיירי דלגבוה היא כולה דאין בה היתר לכהנים ולא בחטאת ואשם: לעולם בחטאת

שיטה מקובצת

א] קתני עלה אם. גליון אע"ג דהוי מדברי אמוראי קאמר הכי ואין זה סוגית התלמוד אלא לפי שלומד הדין כדרך התנאים מקו"ח גרסינן והא קתני. כך מצאתי בגליון ספר ישן נושן ובקצת ספרים מדויקים גרסי' והא עלה קאמר: ב] עירוב מחשבות אות י' נמחק: ג] מילתא למפרע אי: ד] אי הכי גבי תודה נמי עד דזריק. גליון פי' כיון שהטעם הוי משום דאיגלאי מילתא גבי תודה נמי נימא דלא קדש הלחם דלבסוף כי איקבע הפיגול בזריקה איגלאי מילתא שהוקבע הפיגול משעת שחיטה: ה] דזריק. ס"א אלא מאי קדש הלחם לאו לחיוביה במעילה אלא ליפסול: ו] אלא מאי קדש הלחם. גליון כלומר מאי קדש הלחם דקאמר לאו למימרא דקדיש משעת שחיטה ומועלין בו ואמאי כיון דלבסוף נקבע הפיגול בזריקה איגלאי מילתא שהוקבע הפיגול משעת שחיטה ואלא מאי קדש הלחם סיומא דקושיא היא ומשני מאי קדש הלחם לענין שריפה ולא לקבוע לידי מעילה. ע"כ בגליון ספר ישן נושן. גליון אחר אי הכי גבי תודה נמי לכי זריק. פי' דקס"ד דהא דאמר קדש הלחם היינו לענין לאחוביה מעילה והכי פריך נהי נמי דעיקר פיגול לא מקבע אלא בזריקה מיהו מ"מ נימא דלכי זריק איגלאי מילתא למפרע שחל הפיגול למפרע משעת שחיטה כדאמרינן גבי סימן ראשון וסימן שני ס) לענין לחייב על הלחם מעילה וא"כ קשיא לרב גידל דאמר אין זריקת פיגול מביא לידי מעילה בקדשים קלים ומשני ודאי הא דקתני קדש הלחם לאו לאחיובי במעילה קאמר אלא דוקא דלא הוי כחולין ובעי שריפה ע"כ מצאתי בגליון: ז] חשוב מתקבל כלומר אם אינו חשוב בהאי: ח] גמור לומר דכיון: ט] אמר לך רב: י] אלא. גליון אלא הא נמי פיגול דקמיצה הוי התחלת פיגול אבל לא הוי פיגול [אלא עד דעביד] בכולהו העבודות. לשון הר"א: יא] תיבת וכו' נמחק: יב] מחלוקת בשתי עבודות דר"י תיבת וכו' נמחק: יג] בו. גליון דמתני' היא קדשי קדשים קודם זריקה מועלין בהם. הרא"ש ז"ל: יד] ואשם אי בעולה פשיטא לעולם והד"א: טו] למימרא דמתניתין היא דבכל העולה מועלין בין לפני זריקה בין לאחר זריקה: טז] סיומא דמילתא דלעיל: יז] אינו מתקבל בפנים: יח] ע"כ פקע פיגול: יט] הוי והרי לא קרבו מתיריו וא"כ: כ] ואם מחשבת המקום קדמה למחשבת הזמן פסול תיבת לאו נמחק: כא] ורבנן במפגלין בחצי: כב] אלמא שחל הפיגול: כג] כלומר מ"מ בשעת זריקה איגלאי: כד] וא"כ הכא הדק"ל אמאי: כה] לא א"נ כדפרישית לעיל בשמעתא קמייתא דפשיטא הוא ולגבי פיגול כיון דאם עלו לא ירדו דלא הוי כמאן דחנקינהו: כו] וסלקא דעתין אות ד' נמחק: כז] סייעתא ממש להדיא: כח] ודאי דסיפא הוא מסייע: כט] לאו דוקא עביד בידים אלא: ל] ליה דלעולם אימא לך דמיירי:

א) נראה דנ"ל ואעפ"כ חייב על הלחם משום מעילה וקשיא וכו'.

הגהות צ"ק [א] דמאי קדש הלחם דקאמר מאי לאו כו' [ב] צ"ל והתם ופריך דע"כ בחטאת והתם מיירי כו' והד"א [ג] והשתא הוי סייעתא מ"מ להדי' דרישא דהיינו זריקת פיגול ופריך סיפא ודאי כו' [ד] דלעולם בחטאת ולאיזוק וקמ"ל כו'

יח א מיי' פ"ג מהל' מעילה הלכה ז':
יט ב מיי' שם הל' ג:

ועוד דקתני סיפא *אלן דמה אע"פ שחזר וזרקו מועלין בו אי אמרת בשלמא בחטאת שפיר אלא אי אמרת בעולה צריכא למימר סיפא ודאי מסייע ליה רישא מאי הואיל ומסייע ליה סיפא מסייע ליה נמי רישא א] *סיפא (א) (לאו) ודאי מסייע ליה *מ"ש הלנה דקעביד בידים לא מהני זריקה לאפוקי מידי מעילה מחשבה ב] לא קא עביד בידים מהני ליה זריקה לאפוקי מידי מעילה לימא הא מסייע ליה הפיגול בקדשי קדשים מועלין בו לאו אף על גב דזרק ומסייע ליה לא דלא זרק אבל זרק מאי הכי נמי דאין מועלין בו אמאי קתני סיפא בקדשים קלים אין מועלין בו ליפלוג ברישא וליתני לפני זריקה מועלין בו לאחר זריקה אין מועלין בו ההוא ודאי מסייע ליה לימא הואיל ומסייע ליה סיפא מסייע ליה נמי רישא *קדשים קלים פסיקא ליה הכא לא פסיקא ליה: *כלל אמר רבי יהושע כל שהיתה לה שעת היתר לכהנים אין מועלין בה וכל שלא היתה לה שעת היתר לכהנים מועלין בה איזוהי שהיתה לה שעת היתר לכהנים שלנה ושנטמאת ושיצאת ואיזוהי שלא היתה לה שעת היתר לכהנים שנשחטה חוץ לזמנה וחוץ למקומה ושקבלו פסולין וזרקו את דמה: אמר ליה בר קפרא ג] לבר *פדת בן אחותי ראה מה אתה שואלני למחר בבית המדרש היתר שחיטה שנינו או

בחטאת יד] והויא זריקה וקמ"ל דאע"ג דנעשית השחיטה בהכשר ולא פיגל עד שעת קבלה מ"מ מועלין טו] לאפוקי ממאן דאמר לקמן (דף ה.) היתר שחיטה שנינו: **הפיגול** בקדשי קדשים מועלין בו טז] כו'. לאו דזריק ומסייע ליה דזריקת פיגול אינו מוציא מידי מעילה בקדשי קדשים: **לא** דלא זרק. וא"ת אם כן מאי איריא יז] פיגול אפילו לא פיגול נמי וי"ל דדוקא פיגול אבל לא פיגול אין מועלין כיון דאיכא היתר זריקה או היתר שחיטה יח] ולא בעינא היתר אכילה להוציאו מידי מעילה *הא קתני סיפא בקדשים קלים אין מועלין בו יט] והא סייעתא לרב גידל מהא דקאמר דזריקת פיגול אינו מביא לידי מעילה בקדשים קלים דהא ודאי מיירי בזרק דאי בלא זרק מאי איריא כ] פיגול אפילו לא פיגול נמי ועוד מדלא מפליג בין זרק ללא זרק ולפלוג ברישא וליתני לפני זריקה מועלין בו *כלומר ודאי דרישא מיירי בזרק והוא סייעתא לרב גידל מהוצאת מעילה בקדשי קדשים דאי בלא זרק דוקא מאי איריא דמפליג כא] לקדשי קדשים לקדשים קלים ליפלוג בקדשי קדשים עצמן וקאמר ההוא ודאי מסייע ליה פי' סיפא ודאי היה סיוע לדרב גידל דזריקת פיגול אינו מביא לידי מעילה בקדשים קלים דעל כרחך מיירי כב] בסיפא בזרק לימא הואיל ומסייע ליה סיפא מסייע ליה נמי רישא דאינו מוציא מידי מעילה כג] בקדשי קדשים ודחי קדשים קלים פסיקא ליה כו' כלומר לעולם מיירי רישא בלא זרק דוקא והא דלא מפליג בין זרק ללא זרק בקדשי קדשים עצמן משום דיש קדשי קדשים דלא פסיקא ליה למיתני דלאחר זריקה אין מועלין כגון בעולה כד] *הא אפילו ליתא לדרב גידל וגם מילתא פסיקא קתני טפי דבקדשים קלים אין מועלין בין לאחר זריקה בין קודם זריקה אבל הא דלא פסיק ליה *דלא הוי אלא לאחר זריקה הא דאין מועלין אלמא משמע במסקנא דאיכא סיוע לרב גידל מהא דקאמר דזריקת פיגול אין מביאה לידי מעילה. בקדשים קלים אבל מהא דאין מוציא מידי מעילה בקדשי קדשים ליכא סיוע וקשה מאי שנא והא חד טעמא הוא משום דהוי זריקה לענין פיגול ואומר מורי ה"ר פרץ שי' דשנא ושנא דלגבי הוצאת מעילה בקדשי קדשים בעינן ראוי לאכילת אדם הילכך מדאקבעה רחמנא בפיגול אע"ג דבעיא כהרצאת כשר כך הרצאת פסול כלומר שיהא מרוצה לאכול בהיתר ממנו כה] *דחשבה רחמנא זריקת פיגול להיות בכלל הרצאת אכילה וא"כ דין הוא נמי גבי קדשי קדשים שתוציא מידי מעילה אבל כו] בקדשים קלים שתהא חשובה הזריקה להיות חלק גבוה מבורר לא מצינו שתהא חשובה לענין זה: **בן** אחותי ראה מה אתה שואלני למחר כו'. כלומר למחר שניטו נהיה עסוקים בהלכה השאילני כדי לברר הדבר ורצה לדקדק בדבר כדי שנשא ונתן בה למחר:

היתר שחיטה שנינו. שמיד שנעשית השחיטה בהכשר אין מועלין או היתר זריקה דבעינן שיהא ראוי לזריקה קודם שילא מידי מעילה כגון שנתקבל הדם בהכשר ואם תאמר בשלמא אי אמרת היתר אכילה שנינו הייט דקרי ליה היתר לכהנים דהייט לאחר זריקה שאז מותר באכילה אלא אי אמרת היתר זריקה מאי היתר לכהנים איכא ויש לומר דקודם זריקה נמי קרי ליה היתר לכהנים משום דכיון דעומד ליזרק כזרוק דמי ואם תאמר אם כן ליבעי אי הלכה כרבי שמעון אי כרבנן דפליגי בהא (מנחות דף קב:) דר"ש אית ליה כזרוק דמי ורבנן לית להו כזרוק דמי וכי תימא אין הכי נמי מיבעי ליה כז] כו' זה אינו דאם כן מאי מייתי מהני דלקמן דהיתר זריקה שנינו לימא ר"ש היא ועוד דמייתי נמי לקמן מרבי שמעון

ועוד. מסיפא נמי דיקא ד] דקתני לן דמה והוא הדין לפיגול אע"פ שחזר וזרקו מועלין בו דאין מוציא מידי מעילה: אי אמרת בשלמא בחטאת (ב). ה] להכי דייקין דה"ה לפיגול שאם פיגל בו אע"פ שחזר וזרקו מועלין בו: אלא אי אמרת בעולה צריכא למימר. דמועלין בה הא כולה לגבוה הוא אלא ש"מ בחטאת מיירי וה"ה לרישא: סיפא ודאי מסייע ליה לן דמה כו'. דמיירי לאחר זריקה בהדיא ודייקין ה"ה *דפיגול דזריקה אינו מוציא מידי מעילה (ג): נימא הואיל ומסייע ליה סיפא מסייע ליה רישא. דנימא נמי בחטאת מיירי וקאמר לעולם מועלין בו דמשמע אע"ג דזרק: וקא פריך ומסיפא נמי מי פשיטא ו] ליה דמסייע ליה דילמא לעולם אימא לך דלא מסייע ליה דאמרינן דלא דמי לן דמה למחשבת פיגול: *ומהדר ליה אמאי לא דמי ומאי שנא כלומר מה הפרש יש בין פסול לן לפסול פיגול: וא"ל ודאי לא דמו דאימא לך הלנה דקעביד איסורא בידים. שהיה לו לזורקו והלינו דהיינו דקעביד ליה פסול בידים דלגבי מחשבה דפיגול חשיב לינה מעשה בידים הילכך קנסינן ליה דלא תיהני ליה זריקה לאפוקיה מידי מעילה אלא מועלין נמי לאחר זריקה: אבל מחשבת פיגול לא עביד מעשה בידים. אלא פסול מחשבה אימא לך דלא קנסינן ליה ומהני ליה זריקה לאפוקיה מידי מעילה ודלא כרב גידל ורישא בעולה קמיירי כדאוקימנא ברישא: ה"נ דאין מועלין בו. דזריקת פיגול (ד) (אינה) מוציאה מידי מעילה והיינו ז] *כרב גידל: אמאי קתני סיפא דההיא הפיגול בקדשים קלים אין מועלין *בו. ח] כלומר אפילו לאחר זריקה דלאו קדשי ה' נינהו: ליפלוג ברישא בדידיה וליתני לפני זריקה מועלין בו לאחר זריקה אין מועלין בו. אלא מדלא פליג הכי ברישא אלא בסיפא לימא ט] בדאע"ג דזריק מיירי רישא *דמועלין בו וסיפא מסייעא לרב גידל: ההוא ודאי. סיפא דקתני בקדשים קלים אין מועלין: י] מסייעא לרב גידל. דאיהו נמי הכי קאמר ואינו מביא לידי מעילה בקדשים קלים: לימא הואיל ומסייעא ליה סיפא. כדאמרן דודאי מסייעא ליה (ה) יא] נימא נמי רישא דבאע"ג דזרק מיירי: א"ל רישא ודאי לא תסייע ליה. דרישא מיירי בדלא זרק כדאמרן והא דדייקת אבל זרק מאי ה"נ דאין מועלין אמאי קתני סיפא כו' ליפלוג ברישא אין ה"נ דמצי לפלוגי ברישא אלא משום הכי תנא סיפא בקדשים קלים אין מועלין בו הואיל ופסיקא ליה למלתא דבין לפני זריקה ובין לאחר זריקה אין מועלין בו באימורין הואיל וזריקת פיגול היא נמי"ה חביבא ליה טפי מההיא הפלגה דרישא דלא פסיקא ליה מילתא הואיל דלפני זריקה מועלין בו ולאחר זריקה אין מועלין בו כדדייק *)ברישא הילכך לא תני לה ולעולם לא מסייע ליה לרב גידל: ראה מה אתה שואלני. יב] שאל לו הא דקתני במתני' שעת היתר יג] שחיטה שנינו דכיון שנשחטה כתקנה בלא פסול היינו שעת היתר ואע"ג דשוב נפסלה יצאת מידי מעילה: או

*) מרישא נ"ק

י] תיבת ליה נמחק: ז] והיינו דלא כרב: ח] בו באימורין אפילו תיבת כלומר ל"ש: ט] לימא מיירי כו' בו מסייע ליה לרב גידל תיבת וסיפא נמחק: י] מועלין ודאי מסייעא: יא] ליה מסייע שואלני כלומר שים דעתך שתשאלני בהא ושאל לו: יג] היתר להיתר שחיטה: יד] בחטאת וקודם ותויא נמחק: טו] מועלין בה לאפוקי: טז] בו לאו אע"ג דזורק ומסייע תיבת כו' ואות י' [...]ריא פיגל אפילו לא פיגל נמי וי"ל דדוקא נקט פיגל אבל לא פיגל אין: יח] שחיטה דלא בעינן [...] הך שינויי לא נהירא לי דכך לי היתר שחיטה והיתר זריקת למאן דאית ליה כמו זריקה למאן [...]תר אכילה שנינו דאי אמרת דוקא פיגל מועלין בה אבל לא פיגל אין מועלין בה כיון דאיכא [...]או היתר שחיטה א"כ היינו כרב גידל דאית ליה זריקת פיגול אינה מוציאה מידי (פיגול) [מעילה] [...]ם ות"ה היתר זריקה או היתר שחיטה שהיא כזריקה למאן דאית ליה היתר שחיטה שנינו או [...]שנינו ואנו באין לדחות דבריו ונ"ל כי יש לתרץ כי (מפי' דבעי) [אמאי דדחי] לעיל בסמוך [...]בלא זריקה וקמ"ל אע"ג שנעשית השחיטה בהכשר ולא פיגל עד שעת קבלה מועלין בו לאפוקי [...]היתר שחיטה שנינו: יט] בו והוי סייעתא: כ] איריא פיגל אפילו לא פיגל: כא] בין קדשי [...]: כב] מיירי סיפא בזורק אות ב' נמחק: כג] מעילה דרישא נמי איירי בזורק דאי בלא זרק [...]ברישא כרפ"ח: כד] בעולה אפילו תיבת הא נמחק: כה] ממנו אלמא דחשבה: כו] אבל לענין להביא לידי מעילה בקדשים: כז] ליה כן זה תיבת כו' נמחק:

וסיפא ודאי מי מסייע ליה. לעולם אימא דלא מסייע ליה דלא דמי לן דמה למחשבת פיגול ומאי שנא. ביה מאי שינויי יש בין פיסול לן ובין פיסול פיגול: ודאי לא דמו. דאימא לך איסורא בידים שהיה לו לזורקו והלינו היינו דעביד בפיסול בידים הלכך קנסינן ליה דלא לאפוקי מידי מעילה אלא מועלין בו נמי לאחר זריקה: אבל מחשבת פיגול דלא עביד [...] באיסור מחשבה אימא דלא קנסינן ליה ומהני ליה זריקה לאפוקי מידי מעילה ודלא כרב [...] סיפא. דההיא הפיגול בקדשים קלים אין מועלין בו באימורין אפילו לאחר זריקה דלא [...] לפלוג ברישא ולתני לפני זריקה מועלין בו לאחר זריקה אין מועלין בו אלא מדלא פליג אלא בסיפא נימא בדאע"ג דזורק מיירי רישא דמועלין בו ומסייע לרב גידל: ההיא ודאי [...] קלים אין מועלין בו ודאי מסייע ליה לרב גידל דאיהו נמי הכי קאמר ואינו מביא לידי [...] בקדשים קלים לימא הואיל ומסייע ליה סיפא ודאי כדאמרן דמסייע ליה נמי רישא: [...] רישא דבלא זרק קא מיירי כדאמרן וההיא דדייקת אבל זרק מאי הכי נמי דאין מועלין אי הכי [...] דההיא בקדשים קלים כו' לפלוג ברישא אין הכי נמי דמצי לפלוג ברישא אלא משום הכי [...] קלים אין מועלין הואיל ומילת' פסיקא היא דבין לפני זריקה ובין לאחר זריקה אין מועל[ין] וזריקת פיגול היא משום הכי חביבא ליה טפי מהאי הפלגה דרישא דלאו מילתא פסיקא [...] זריקה מועלין בו ולאחר זריקה אין מועלין בו כדדייק ברישא. ורישא קשיא לרב גידל [...] מנחות [דף מז.] הא איתותב רב גידל: כלל אמר ר' יהושע כל שהיה שעת היתר לכהנ[ים]

מאי שעת היתר דקתני היתר שחיטה שנינו דכיון דנשחטה כתיקנה בלא פיסול היינו שעת היתר אע"ג דשוב נפסלה יצאת מידי מעילה או היתר זריקה שנינו דבעינן דקבלה נמי תיהוי בלא פיסול [...] זריקה אע"ג דעדיין לא נזרק משום דכל העומד ליזרק כזרוק דמי: או היתר אכילה שנינו. דבעינן דיהא נזרק הדם כראוי ושוב יש היתר אכילה בבשר וכיון דהית בו שעת היתר אין [...] [...]לא היה לה שעת היתר (שנשחט) [שנשחטה] חוץ לזמנה וחוץ למקומה ומאי שנא דנקט הני תרין מכל הני דרישא והלא בכולהו דתנא מועלין בהן לא הוה בהו שעת היתר לכהנים היינו [...] איתקש

הגהות הב"ח

רבינו גרשום

שיטה מקובצת

או היתר זריקה שנינו או היתר אכילה שנינו חזקיה אמר היתר שחיטה שנינו ר' יוחנן אמר *היתר א]אכילה שנינו א"ר זירא לא דייקא מתני' ב] דלא כחזקיה ודלא כרבי יוחנן תנן שלנה ושנטמאת ושיצאת ג] לאו דלן דם וקתני אין מועלין בו וש"מ היתר זריקה שנינו ד] לא דלן בשר ה]אבל דם איזדריק מש"ה קתני אין מועלין בו תנן ואיזו היא שלא היתה לה שעת ו] הכושר לכהנים שנשחטה חוץ לזמנה וחוץ למקומה ושקבלו פסולין וזרקו את דמה ה"ד ז] אילימא דזרקוהו פסולין וקבלוהו פסולין ל"ל עד דאיכא תרתי אלא לאו דקבלוהו פסולין וזרקוהו כשרים ח] וקתני מועלין בו ש"מ היתר זריקה שנינו מתקיף לה רב יוסף ואי ס"ד איכא לפלוגי הכי הא דתנן התם *חטאת פסולה [ב]אין דמה טעון כיבוס בין שהיתה לה שעת הכושר ונפסלה ובין שלא היתה לה שעת הכושר ונפסלה ט] אי זו היא שהיתה לה שעת הכושר ונפסלה שלנה ושנטמאת או שיצאה איזוהי שלא היתה לה שעת הכושר שנשחטה חוץ י] למקומה חוץ לזמנה ושקבלו פסולין וזרקו את דמה היכי דמי אילימא דקבלוהו פסולין וזרקו פסולין יא]הוא דאין דמה טעון כיבוס הא קבלוהו יב] (א) וזרקו כשרים דמה טעון כיבוס קרי כאן *אשר יזה מדמה *ולא שכבר הוזה אלא לאו דוקא ה"נ

תורה אור: ויקרא ו

רש"י

או היתר זריקה שנינו. דאע"פ ששחט כראוי בעינן דתהוי קבלה נמי בלא פסול וכיון דקיבל כראוי הותר לזריקה דאע"ג דעדיין לא נזרק דמו הוי כאילו נזרק בהיתר דכל העומד ליזרק כזרוק דמי דכיון דנתקבל בכוס כראוי ונראה לזריקה שוב אין בו מעילה: או היתר אכילה שנינו. דאע"ג דנשחט ונתקבל כראוי לעולם לא יצא מידי מעילה עד יג] שנזרק הדם דיש בו שעת היתר אכילה לכהנים ואם אירע (ב) בו שום פסול יד] *אפילו הכי אין מועלין והשיבו בר קפרא דחזקיה ורבי יוחנן פליגי בהא מילתא: מאי לאו דלן הדם. שנתקבל בכוס כראוי ואח"כ לן קודם זריקה וקתני אין מועלין בהן משום דכל העומד ליזרק כזרוק דמי וש"מ היתר זריקה שניטו: לא דלן בשר. חוץ לזמנו: אבל דם איזדריק. ולהכי אין מועלין בו דיש בה היתר אכילה לכהנים כר' יוחנן: ל"ל עד דאיכא תרתי. בפסולין קבלה וזריקה בקבלו פסולין לחוד סגי דהא נפסל בו: אלא לאו דקבלוהו פסולין ואף על גב דזרקוהו כשרים מועלין בו. הואיל ונתקבל בפסול דלא היה בו היתר זריקה דלא הויא קבלהו כראוי וטעמא דקבלוהו פסולין וזרקוהו כשרים אבל קבלוהו כשרים אע"ג דזרקוהו פסולין אין מועלין בו דמשעה שקבלוהו כשרים הותר לזריקה ומש"ה אין מועלין בו וש"מ היתר זריקה שניטו: מתקיף לה רב יוסף. לעולם אימא לך דאפילו קיבלוהו כשרים וזרקוהו פסולין נמי מועלין בו דהיתר אכילה שניטו דאי ס"ד דאיכא לפלוגי הכי כדאמר דקבלוהו פסולין וזרקוהו כשרים אבל קבלוהו כשרים אע"ג דזרקוהו פסולין אין מועלין בו דדוקא קתני אלא הא דתנן בזבחים חטאת פסולה שניתז *דמה על הבגד אינו טעון כיבוס כדכתיב בחטאת כשרה ואשר יזה מדמה על הבגד תכבס וגו' (ויקרא ו)*: שלן. הדם או הבשר דה"ל שעת הכושר אי למר כדאית ליה היתר שחיטה אי למר כדאית ליה היתר אכילה: קבלו פסולין וזרקו פסולין הוא דאין דמה טעון כיבוס הא קבלוהו כשרים וזרקו פסולים או איפכא דמה טעון כיבוס והא דתני קבלו פסולין דוקא קתני פסולין ולא כשרים: קרי כאן אשר יזה מדמה ולא שכבר הוזה. כלומר אשר יזה מדם העומד להזות דעדיין לא נעשית מצותו ההוא הוא כשניתז ממנו על הבגד קודם זריקה או בשעת זריקה טעון כיבוס ולא שכבר הוזה דלאחר הזאה אין המותר טעון כיבוס דמאחר שנזרק בין זרקו כשר בין זרקו פסול אינו טעון כיבוס אלא ודאי הא דקתני בחטאת שקבלו פסולין וזרקו פסולין לאו דוקא דאפילו קבלו כשרין וזרקו כשרין אין דמה טעון כיבוס אחר זריקה אע"ג דהויא חטאת כשרה הואיל וכבר הוזה אבל קודם זריקה טעון כיבוס כדין חטאת כשרה דטעון כיבוס(אפילו)בין קבלה וזריקה: ה"כ

תוספות

שמעון גופיה אלמא מיבעיא ליה אפילו לר"ש טו] וי"ל לכולי עלמא דבין לר"ש ובין לרבנן קבעי דלא פליגי אלא לענין טומאת אוכלין אבל לענין אכילה לא ואיכא למיבעי אליבא דתרווייהו דעד כאן לא קאמר ר"ש כזרוק דמי אלא לענין טומאת אוכלין אבל לא פקעי *קדשי טז] קדשים עד לאחר זריקה או לאידך גיסא דע"כ לא קאמרי רבנן לאו כזרוק דמי אלא לענין טומאת אוכלין משום דלא קרינן בה אשר יאכל (ויקרא יא) יז] אלא לאחר זריקה אבל הכא כיון דעומד ליזרק מיד פקעי יח] קדשי ה' דכזרוק דמי וא"ת כי היכי דקאמר היתר זריקה [שניטו] כי נעשית הקבלה בהכשר כמו כן היה לו לומר יט] כי נעשית השחיטה *בהיתר כ] היתר קבלה[שניטו] כלומר שבא לידי [היתר] קבלה וי"ל דלא דמי דגבי זריקה שייך שפיר לשון היתר זריקה לפי שכשנתקבל בהכשר אז מותר לזרוק ואם נתקבל בפסול אסור לזרוק אבל כי נמי נשחט בפסול אין אסור לקבל הלכך לא שייך לומר היתר קבלה אלא היתר שחיטה כלומר שנעשה השחיטה בהיתר וקרי ליה היתר לכהנים לפי שהוא היתר לעבודת כהנים כא] וא"ת למ"ד היתר שחיטה שניטו שחט בצפון וקבל בדרום אמאי מועלין כיון שנעשית השחיטה בהיתר י"ל דמיירי כגון שקיבל קודם גמר שחיטה דהשתא לא נגמרה השחיטה בהכשר כב] *וא"כ כששחט ביום וזרק בלילה מאי איכא למימר י"ל התם נמי מיירי כששחט כל כך סמוך לשקיעת החמה עד שהוצרך לזרוק בלילה ואם כן לא כג] היתה שחיטתו היתר לעבודת כהנים: חזקיה אמר היתר שחיטה שניטו כד] רבי יוחנן אמר היתר אכילה שניטו לא דייקא מתני' לא כחזקיה ולא כרבי יוחנן. כלומר כה] *כרבי יוחנן דקשיא ממתני' וכחזקיה לא דייקא: כו] לאו דלן דם וקתני אין מועלין וש"מ היתר זריקה שניטו. דאי היתר אכילה היה לו למעול אפילו בבשר כז] עד לאחר זריקה שאז ראוי לאכילה וקשיא לר' יוחנן כחזקיה לא דייקא מדנקט לן דמה ולא נקט רבותא טפי כגון קיבל בפסול כח] ואע"ג דליכא אלא שחיטה בהכשר מ"מ אין מועלין דהיתר שחיטה שניטו ודיוק זה אינו חשוב בעיני הש"ס ולא הקפיד כט] עליו אלא על קושיא דקשיא לרבי יוחנן דפריך מינה: לא דלן בשר. ל] *ומ"מ אין מועלין דאיכא היתר אכילה וא"ת ומאי ס"ד דמקשה והא פשיטא הוא דמצי לתרץ כן י"ל דסברא הוא דמיירי בלן דם דומיא דסיפא דלא היתה לו שעת היתר לכהנים דחשיב קיבלו פסולים וזרקו דמן אלמא מיירי בפסול דם ורישא דומיא דסיפא כך לא] נראה למורי ה"ר פרץ שי': שקיבלו פסולין וזרקו את דמה. יש"ג כן ה"ד אי דקבלו פסולין או זרקו פסולין ל"ל לב] עד דאיכא תרתי אלא לאו דקבלו פסולין לג] דוקא וש"מ היתר זריקה שניטו וה"פ דסוגיא לד] אתיא לומר דהיתר זריקה שניטו והפי' כך הוא אי [דקבלו] פסולין [או זרקו פסולין] ר"ל או דקבלו כשרים וזרקו פסולין דמועלין משום דליכא היתר אכילה ל"ל לה] עד דאיכא תרתי כלומר אמאי תני כלל לו] [קבלה] בפסולין ליתני זריקה בפסולין לחוד דהוי משמע דאפילו נעשית הקבלה בהכשר מועלין משום דהיתר אכילה שניטו ולא ניחא למימר דלא זו אף זו קתני בכה"ג דקבלו לז] בפסולין וזרקו בפסולין חד מילתא היא אלא לאו קבלוהו פסולין דוקא הא קבלוהו כשרים דאיכא היתר זריקה אין מועלין וש"מ היתר זריקה שניטו וא"ת א"כ ל"ל למיתני וזרקו פסולין כלל כיון דקבלוהו פסולין דוקא י"ל דהגא וזרקו פסולין להשמועינן דקבלוהו דוקא וה"ק אע"ג דזרקוהו פסולין אי קבלוהו פסולין נמי הוא דמועלין דלא הוה ליה היתר זריקה הא קבלוהו כשרים אע"ג דזרקוהו פסולין אין מועלין אע"ג דאין לו היתר אכילה כיון דאיכא היתר זריקה מ"מ קשה דאי נמי תנא קבלוהו לח] (לפסול) [פסולין] לחוד שפיר ידע דהיתר זריקה שניטו דמשמע הא קיבלוהו *כשרין לט] מיד אין מועלין כי היכי דהוה פריך ל"ל למיתני קבלוהו פסולין מ] כי אמריק דהיתר אכילה שניטו ואומר מורי ה"ר פרץ שי' דאיצטריך שפיר למיתני מא] זרקו פסולין דאי לא תנא אלא קבלוהו פסולין ס"ד אמינא דה"ה כי נמי קבלוהו כשרין וזרקו פסולין דמועלין משום דהיתר אכילה שניטו והא דנקט קבלוהו פסולין ולא נקט זרקו פסולין מב] עבודה קמייתא נקט דמקבלה ואילך מצות כהונה קמ"ל הא דתני זרקוהו פסולין דע"כ היתר זריקה שניטו דאי היתר אכילה שניטו ל"ל למיתני קבלוהו פסולין אלא ודאי היתר זריקה שניטו ותנא זרקוהו לומר מג] כי נמי זרקוהו פסולין דוקא קבלוהו פסולין הוא דמועלין הא אם קבלוהו כשרים אין מועלין מד] לאפוקי ממ"ד היתר אכילה שניט וגם דלא כמ"ד היתר שחיטה שניטו דהא כי נמי קבלו פסולין איכא היתר שחיטה ואפ"ה מועלין: מתקיף לה רב יוסף אי ס"ד איכא לפלוגי הכי. כלומר שמחלקין כך לומר דקבלוהו מה] דוקא מכח קושיא דלמה לי למיתני תרתי: חטאת פסולה אין דמה כו'. דכתיב וכל חטאת אשר יזה מדמה על הבגד תכבס ודרשינן בראוי להזות לאפוקי חטאת [א] פסולה מו] קבלו פסולין וזרקו פסולין הוא דאין דמה טעון כיבוס הא קבלו כשרים וזרקו כשרים דמה טעון כיבוס מז] דלגבי מעילה יש לדקדק כך [ב] דקבלו כשרים וזרקו פסולין אין מועלין וכיון שבאת [ג] לומר תרווייהו דוקא כמו כן יש לדקדק כאן ואמאי קרי כאן אשר יזה מדמה ולא שכבר הוזה אלא לאו דוקא כלומר אלא ש"מ דאין לדקדק על זה דהא דקתני זרקו פסולין לאו דוקא מח] ואגב קבלוהו נקט ליה ה"כ [ד] גבי מעילה תרווייהו לאו דוקא ולעולם היתר אכילה שניטו והא דנקט קבלוהו מט] אגב זרקוהו נקט ליה:

עין משפט נר מצוה

כ א מיי' פ"ב מהלכות מעילה הלכה א:

כא ב מיי' פ"ח מהל' מעה"ק הלכה ג:

מסורת הש"ס / גליון

קדשי ה' עד כו' נ"ק

בהכשר וא"כ נ"ל היתר קבלה שניטו כלומר כו' נ"ק

[נ"ל וא"ת]

נר' יוחנן קשיא ממתני' נ"ק

ומ"מ אין כו' נ"ק

כשרין אין מועלין דאל"כ הוי פריך נ"ל למיתני קבלוהו פסולין כו' נ"ק

מנחות קב.

[זבחים צג: צג.]

מדמה נ"ק

מלאוי להזאה הכתוב מדבר והס"ד נ"ק

נ"ק

נ"ק

הגהות הב"ח

(א) גמ' הא קבלוהו או זרקו כשרים: (ב) רש"י ד"ה או היתר אכילה וכו' ואם אירע אח"כ בו שום פסול אפ"ה אין:

רבינו גרשום

איתקוש אהדדי ומחד קרא נפקי מאם האכל וגו'. במסכת זבחים: ראה מה אתה שואלני. כלומר שים דעתך שתשאלני כהוגן. ושאלו שעת היתר לכהנים דתנן היתר שחיטה שנינו או היתר זריקה שנינו כדפרשינן לעיל והשיבו חזקיה ורבי יוחנן פליגי בהא מילתא: היתר אכילה. נמי פרשינן לעיל. לאו דלן דם. בכוס וקתני אין מועלין משום דכל העומד ליזרק כזרוק דמי ש"מ היתר זריקה שנינו: אבל דם איזדריק. והוה ביה היתר אכילה וכר' יוחנן: למה ליה עד דאיכא תרתי: קבלו פסולין וזרקו פסולין. בקיבלו פסולין טמאין או בעלי מומין לחודיה סגיא דנפסל אלא לאו דקבלו פסולין. ואע"ג דזרקוהו כשרים מועלין בו הואיל וקבלו פסולין ולא היה לו היתר זריקה וטעמא דקיבלו פסולין הא קיבלו כשרים אע"ג דזרקו פסולין אין מועלין בו דמשעה שקיבלוהו כשרין הוה ראוי לזריקה מעליא אלמא היתר זריקה שנינו: אי ס"ד דאיכא לפלוגי הכי. כדקאמרת דבקיבלוהו פסולין לחוד סגיא ולמידק מינה כדקא דייקת: אלא הא דתנן. בזבחים (דף צג ע"א) חטאת פסולה אין דמה טעון כיבוס כשניתז מדמה על הבגד כדכתיב בחטאת כשירה ואשר יזה מדמה על הבגד אשר יזה עליה תכבס במקום קדש: שעת הכושר ונפסלה. שלנה אי דמה או בשרה אי למר בדאמר היתר שחיטה ואי כדמר דהיתר זריקה: קרי כאן אשר יזה מדמה ולא שכבר הוזה. כלומר אשר יזה כלומר אותו דם העומד ליזרק דעדיין לא נעשת מצותו ההוא כשניתז ממנו על הבגד או קודם זריקה או בשעת זריקה טעון כיבוס ולא שכבר הוזה דהיינו זריקה אין טעון כיבוס אלא מאחר דזרקוהו בין כשרין בין פסולין אין טעון כיבוס אלא שקבלו פסולין וזרקו פסולין דהכא לאו דוקא. ומ"ט תנייה אגב דתנן פסול דנשחטה חוץ

שיטה מקובצת

א] היתר. עי' תוס' מנחות (דף קב ע"א): ב] לא כחזקיה ולא כר' אות ד"ד נמחק: ג] ושיצאת מאי לאו דלן הדם וקתני: ד] לא דלן בשר גליון ואי קשיא הא תני לעיל לן דמה אף על פי שחזר וזרקו מועלין וי"ל דאיכא לאוקמי כגון דשחט סמוך לשקיעת החמה דלא הוי שהות ליזרק דאפילו למ"ד היתר זריקה שנינו בעינן שיהא שהות ביום לזרוק כדמוכח לקמן: ה] בשר. עי' תוס' מנחות (דף קב ע"א): ו] שעת היתר תיבת הכושר נמחק: ז] ה"ד אי דקיבלוהו פסולין וזרקוהו פסולין ל"ל: ח] כשרים. פ"י וטעמא דקיבלוהו פסולים וזרקוהו כשרים הא קבלוהו כשרים וזרקוהו פסולים אין מועלין ש"מ כו': ט] ונפסלה ואי זו: י] חוץ לזמנו וחוץ למקומו ושקבלו: יא] פסולין קיבלוהו פסולין וזרקוהו פסולין הוא: יב] קיבלוהו כשרים וזרקו כשרים ס"א פסולים דמה: יג] שזורק הדם אות ג' נמחק: יד] אח"כ אין מועלין כצ"ל במקום תיבות אפילו הכי: טו] לר"ש לכך נ"ל דבין תיבת וי"ל ל"ש ותיבות לכולי עלמא נמחק: טז] קדשי ה' עד לאחר זריקה דאז נאכלת הבשר לבעלים או: יז] יאכל עד לאחר תיבת אלא ל"ש ונמחק: יח] פקעי מיניה קדשי ה' דכזרוק דמי וא"ת למ"ד היתר שחיטה א"כ אמאי קרי ליה היתר לכהנים וי"ל דר"ל היתר לעבודת הכהנים דהיינו קבלה דמקבלה ואילך מצות כהונה וא"ת א"כ כי: יט] לומר היתר קבלה כי: כ] בהיתר שאז נראה לקבלה וי"ל והשאר נמחק: כא] שהיא היתר לעבודת כהנים כדפרישית וא"ת: כב] בהכשר וא"ת. תיבת וא"כ נמחק: כג] הויא השחיטה תיבת היתה נמחק: כד] שנינו. גליון בתוס' כת"י כתוב ור"ל אמר היתר זריקה ורבי יוחנן וכו' ועיין תוספות לקמן (דף ו' ע"ב) ד"ה בשר: כה] כלומר לר' יוחנן קשיא ממתני': כו] מה"ד מאי לאו דלן כו' וש"מ דהיתר זריקה: כז] בבשר נמי עד: כח] בפסול דאע"ג אות ו' נמחק: כט] הקפיד להאריך עליו אלא כו' לר"י דעדיף מינה שקיל וטרי הס"ד ותיבת דפריך נמחק: ל] בשר ומשום הכי אין: לא] כך היתה סברת המקשה ומ"מ משני לא דלן בשר כך נראה: לב] תיבות עד דאיכא נמחק: לג] תיבת דוקא נמחק: לד] דסוגיא אם תמצא לומר דהיתר אכילה שנינו והפי' כך הוא או דקבלו פסולים או זרקו פסולים או דקבלו כשרים: לה] תיבות עד דאיכא נמחק: לו] כלל קבלו פסולין ליתני זרקו פסולין לחוד דהוי: לז] דקבלו פסולין וזרקו פסולין חד מלתא היא דחד טעמא הוא משום היתר אכילה אלא לאו קבלוהו פסולין כלומר דוקא קבלוהו פסולין מועלין אבל הא קבלוהו כשרים דאיכא השתא היתר זריקה: לח] קבלוהו פסולים אות ל' נמחק: לט] תיבת מיד נמחק: מ] פסולין אי אמרינן תיבת כי נמחק: מא] שפיר למיתני דזרקו פסולין: מב] פסולין משום עבודה: מג] לומר דכי נמי: מד] מועלין ואפילו זרקו פסולין לאפוקי: מה] דקבלוהו פסולין דוקא א"כ קשיא למה לי: מו] פסולה הס"ד ומה"ד קבלו: מז] כיבוס ולגבי מעילה יש לדקדק כך דכי קבלו כשרים: מח] דוקא אלא אגב וקבלוהו נקט זרקו וקבלוהו דדוקא קבלוהו פסולין אבל קבלוהו כשרים ועדיין לא נזרק טעון כיבוס ה"נ: מט] קיבלוהו פסולים אגב:

הגהות צ"ק [א] פסולה הס"ד ואח"כ ד"ה קבלו פסולין כו' כמו דלגבי מעילה כו' [ב] דקבלוהו [ג] לומר דוקא כמו כן [ד] גבי מעילה לאו דוקא כו'

ה"נ לאו דוקא אמר רב אסי אם כן למה לי למיתני תרתי אלא לעולם דמעילה דוקא והא (א) קמ"ל הפסול עושה שיריים א] אע"ג דקיבל פסול וזרק וקיבל כשר וזרק לאו כלום היא מאי טעמא דשיריים נינהו ב] והא בעא מיניה ר"ל מר' יוחנן *פסול מהו שיעשה שיריים וא"ל *אין לך דבר שיעשה שיריים אלא חוץ לזמנו וחוץ למקומו הואיל ומרצין לפיגולן מאי לאו בר מפסול לא אפילו פסול והא אין לך קתני ה"ק אין לך דבר שאינו מרצה בציבור ועושה שיריים אלא חוץ לזמנו וחוץ למקומו אבל *טמא דאיתיה בציבור משוי שיריים שאר פסולין דלא איתנהו בציבור לא משוין שיריים ת"ש הפיגול לעולם מועלין בו לאו דלא זרק ושמע מינה היתר זריקה שנינו לא ג] זרקה ומאי לעולם הא קא משמע לן כדרב גידל *דאמר רב גידל אמר רב זריקת פיגול אינו מוציא מידי מעילה ואינו מביא לידי מעילה

תא

אמר רב אסי למה לי למיתני תרתי. כלומר בשני מקומות הכא במעילה והתם בפרק דם חטאת יג] (זבחים דף צב.) דלא ניחא ליה *לומר דבשני מקומות יהיה שונה יד] כפולות אלא לעולם דמעילה דוקא ומכל מקום לא הפסוק דהיתר זריקה שנינו דדילמא לעולם אימא לך דהיתר אכילה ועיקר מתני' בדקבלוהו וזרקוהו פסולין וכי תימא ל"ל טו] עד דאיכא תרתי למה צריך שיזרקו פסולין הא קמ"ל דפסול עושה שיריים כלומר דוקא משום דקיבלו פסולין וזרקו פסולין טז] דמשמע ליכא לא היתר אכילה ולא היתר זריקה דהכי נמי יחזור הכשר יז] מדם שבצואר ויקבל ויזרוק לאו כלום הוא כיון שזרק פסול אבל אי לאו דזרקו פסולין אלא נשפך הדם יח] האמרת בזבחים (דף לב.) אם יש דם הנפש יחזור הכשר ויקבל והשתא דדם חטאת נקט תרוייהו קבלו וזרקו אגב השתא דהכא דכיון דליכא תרתי משניות שיש בהן יט] כפולות בחנם אין להקפיד א"נ מצי למימר התם כי הכא דקמ"ל דפסול עושה שיריים ואף על גב דמהכא שמעינן מכל מקום אין להקפיד במשנה אחרת אם שונה בה דבר שאינו צריך אבל מעיקרא הוה קשה כ] ליה משום דהוה כשתי משניות כפולות בחנם והשתא ניחא דבמסקנא לא איפשיט לן מידי מן הבעיא ולהכי מייתי ת"ש מכל הני דבסמוך: פסול מהו שיעשה שיריים. פירוש כא] שזרק מהו שיעשה כל מה שנשאר בצואר שיריים: ה"ג מאי לאו אפילו פסול. פירוש אפילו פסול בכלל אין לך דבר שעושה שיריים ומשני לא לבר מפסול חוץ מאותו פסול כב] דקי"ל ביה דהיינו טמא כמו שמפרש בסמוך כג] ויש"ג איפכא לאו בר מפסול והיא היא ובר קאי אחוץ לזמנו וחוץ למקומו ומשני לא כד][אפילו] פסול (כו') [כלומר] פסול הוא כמו חוץ לזמנו וחוץ למקומו והא אין לך קתני כלומר דמשמע בהדיא דשום פסול אינו עושה שיריים אלא חוץ לזמנו וחוץ למקומו דוקא ה"ק אין לך כה] שאינו [מרצה] בצבור ועושה שיריים כו' כלומר כל פסול שאינו מרצה בצבור אינו עושה שיריים אלא חוץ לזמנו וחוץ למקומו אבל טמא דאיתיה בצבור משוי שיריים שהרי זריקה חשובה קצת אחרי שיש לו היתר בציבור שאר פסולין דליתנהו בצבור לא משוו שיריים לפי שאין זריקה חשובה והרי הוא כאילו לא זרקו כלל הילכך פסול דאמר עושה שיריים מיירי בטמא: **תא** שמע הפיגול לעולם מועלין בו לאו דלא זרק. ולעולם דקתני ר"ל בין פיגל בשחיטה בין פיגל בקבלה ואפילו פיגל בקבלה דה"ל היתר שחיטה קתני דמועלין וטעמא דפיגל הא לא פיגל אף על גב דלא זרק אין מועלין וש"מ היתר זריקה שנינו לא דזרק ולהכי נקט פיגל דאי לאו דפיגל אין מועלין דהיתר אכילה כו] שנינו: **ומאי** לעולם הא קמ"ל כדרב גידל. תימה מאי פריך מאי לעולם אדרבה ניחא טפי כיון דמיירי בזרק ואדרבה למאי דסלקא דעתך דמיירי בלא זרק הוה קשה טפי מאי לעולם כיון דליתא לדרב גידל דהא לעיל מייתי סייעתא לרב גידל מדנקט לעולם דמיירי ע"כ בזרק דאי בלא זרק מאי למימרא ומפרש השר מקוצי כז] דאמר הכי כי ס"ד נמי דהיתר זריקה שנינו כח] איתא לדרב גידל והכי פירושו מאי לאו דלא זרק כט] מדנקט לעולם משמע דמיירי בין קודם זריקה בין לאחר זריקה ואשמעינן תרתי דכי זרק ל] מועלין אלמא ש"מ כדרב גידל דלא אתיא לא] זריקה ומפקע מידי מעילה וכי לא זרק אשמעינן דהיתר זריקה שנינו דמשמע דוקא פיגל מועלין בו הא לא פיגל אין מועלין בו לא דזריק ומאי לעולם דהא כיון דמיירי בזריקה א"כ ליכא רבותא בדיוקא דהא פשיטא דהיתר אכילה לב] מפקע מידי מעילה ומשני הא קמשמע לן כדרב גידל כלומר לג] דלא אתיא זריקת פיגול ומפקע מידי מעילה:

כילד

עד דסיים למילתיה והדר בעי מיניה: ומשני לא אתא לאשמועינן אלא דה

ה"נ. לגבי מעילה הא דקתני שקבלו פסולין לאו דוקא *הכי דנימא הא קבלו כשרים וזרקו פסולין אין מועלין בה דאפילו קיבלו כשרים וזרקו פסולין מועלין דהיתר אכילה שנינו *דבעינן ד] גבי זריקה וליכא ואי קשיא לך מאחר דלאו דוקא אמאי תני לה תרין אגב דתני פסולי דכשתא חוץ לזמנו וחוץ למקומו תנא נמי שקבלו פסולין וזרקו ולעולם לאו דוקא ה] וליכא למידק מינה כדדייקת ברישא הא קבלוהו כשרין אע"ג דזרקוהו פסולין אין מועלין בו: אמר רב אסי אם כן. דקאמר דלאו דוקא ל"ל למיתנא בתרי דוכתי מתני' דלאו דוקא: אלא לעולם דמעילה דוקא. ודייקינן מינה דהיתר זריקה שנינו כדאמרן *הכא פסולים דתני גבי חטאת פסולה לאו דוקא אלא כדאמרן דהוא הדין נמי כי קבלו וזרקו כשרים אלא להכי קתני שקבלו פסולין וזרקו פסולין דהא קמ"ל דפסול עושה שיריים שאם נתקבל הדם בשני כוסות אע"ג דקבל פסול בתחלה וזרק וחזר וקבל כשר וזרק עושה הפסול לכל הדם שנשתייר אחר זריקתו שיריים דהא דקבל כשר וזרק לאו כלום הוא אלא דינו כשירי הדם שאם הוזה מדמה על הבגד בין זריקה דכשר לזריקה דפסול אינו טעון כיבוס א"נ שאותו הדם דינו ליספך לאמה כדין שיריים דאי אמרינן אינו עושה שיריים טעונין יסוד: ה"ג (ב) הא קמ"ל. כלומר ו] *הא בחטאת פסולה הא קמ"ל וכו' והא דתנן במסכת זבחים (דף לב.) וכולן שקבלו את ז] דמו חוץ לזמנו או חוץ למקומו אם יש עדיין דם הנפש בצואר יחזור הכשר ויקבל דמשמע אינו עושה שיריים היינו כשחישב פסול בקבלה חוץ לזמנו או חוץ למקומו דמחשבת ח] פסול אינו עושה שיריים לפסול אבל אם חישב כשר בקבלה חוץ לזמנו אע"פ שיש עוד בצואר דם הנפש לא יחזור הכשר ויקבל דמחשבה *דכשר ט] פוסלת שיריים (ג): והיכי אמרת דהא קמ"ל דפסול עושה שיריים והא בעא ר"ל מרבי יוחנן בפרק כל הפסולין (זבחים דף לד:) פסול כו' וא"ל אין לך כו' אלא חוץ לזמנו וחוץ למקומו שאם זרק מקצת הדם ע"מ לאכול חוץ לזמנו וחוץ למקומו והשאר זרק שלא במחשבת פיגול לאו כלום הוא אלא כל הדם שנשתייר נעשה שיריים ופסול: ומאי שנא חוץ לזמנו וחוץ למקומו דעושה שיריים ליפסל הואיל ומרצה לפיגולן. הואיל וזריקת הדם חשובה היא כל כך דמרצה בפיגול דקובעת בפיגול דלעולם לא הוקבע פיגול בכרת עד שעת זריקה: מאי לאו. הני הוא דעושה שיריים לאפוקי פסול שקיבל ולא חישב לפגל דאינו עושה שיריים: לא אפילו פסול והא אין לך קתני. דמשמע הני בלבד ולא פסול: ה"ק אין לך (ד) י] שאינו מרצה בצבור. כגון פיגול ונותר ויוצא שעושה שיריים לפסול אלא חוץ לזמנו או חוץ למקומו דאע"ג דחוץ למקומו אינו מרצה בצבור עושה שיריים הואיל ומרצה לפיגולו: אבל טמא. דהיינו פסול דמרצה נמי בצבור דטומאה דחויה היא בצבור משוי השיריים יא]: פסולין. שאר פסולין כגון בעלי מומים לא משוו שיריים והא דאמר הא קמ"ל דפסול עושה שיריים היינו טמא והאי דדייקינן לאפוקי פסול דלא משוי שיריים היינו שאר פסולין: הפיגול. שחישב בשחיטה לעולם מועלין בו ובקדשי קדשים מיירי ומש"ה מועלין דאף על גב דנתקבל הדם כראוי לא אמרינן כל העומד ליזרק כזרוק דמי (מנחות דף קב:) משום דקבלה דפיגול לא חשיבא קבלה ולא הויא כזריקה לאפוקי מידי מעילה וטעמא דהאי קבלת דם יב] פסול דפיגול להכי לא מפקע ממעילה הא קבלת דם דכשר דלאו דפיגול מוציאה ממעילה דאמר כזרוק דמי וש"מ היתר זריקה שנינו: לא בזרק · מיירי וטעמא דפיגול הוא דזריקה דידיה לא הויא כלום לאפוקי ממעילה הא זריקה כשירה מפקא מידי מעילה אלמא היתר אכילה שנינו כרבי יוחנן: ומאי לעולם. בניחותא קא בעי לה וה"נ מצי למיבעי נמי כי מוקים לה בדלא זרק אלא דנטר ליה דהלכתא כרב גידל דאמר זריקה דפיגול אינה מוציאה מידי מעילה:

כילד

מסורת הש"ס

תני נ"ק

דבעינן זריקה כשרה וליכא כו' נ"ק

זבחים לה:

וכני פסולים דתני גבי חטאת לאו דוקא כו' נ"ק

הא דתני גבי חטאת פסולה נ"ק

גי' נ"ק דכשר עושה שיריים וצריך והיכי כו'

הגהות הב"ח

(א) גמ' והא הא קמ"ל דפסול: (ב) רש"י ד"ה ה"ג והא הא קמ"ל וכו' היינו כשחישב נ"ב אבל כאן איירי שקיבל בפסול ממש בפסיקא וק"ל: (ג) בא"ד שיריים וצריך והיכי אמרת כצ"ל והד"א: (ד) ד"ה ה"ק אין לך דבר שאינו:

רבינו גרשום

חוץ לזמנו וחוץ למקומו תנא נמי ושקיבלו וזרקו פסולין ולעולם לאו דוקא: והכא נמי לאו דוקא. וליכא למידק מינייהו מידי: א"כ. כדקאמרת דלאו דוקא למה לי למיתנא בתרין דוכתי מילתא דלאו דוקא: אלא אימא לך לעולם דמעילה דוקא. ולאו לתהוי דוקיא להיתר זריקה אלא לאשמועינן דפסול עושה שירים ליפסל ואע"ג דקיבלו הדם בב' כוסות וקבל פסול וזרק תחילה והדר קבל כשר וזרק ההוא קבלה וזריקה דכשר לאו כלום היא: מ"ט דהאי קבלה דכשר פסול הוי ופסולה והא תנן במסכת זבחים וכולן שקבלו את דמן חוץ לזמנו וחוץ למקומו אם יש דם הנפש יחזור הכשר ויקבל ההוא דחשבו פסול בקבלה חוץ לזמנו או חוץ למקומו דמחשבת פיגול דפסול אין עושה שירים ליפסל. אבל כשחישב כשר בקבלה חוץ לזמנו וחוץ למקומו אע"פ שיש עוד בצואר דם הנפש לא יחזור הכשר ויקבל דמחשבה דכשר פוסלת שירים. והיכי אמרת דקמ"ל דפסול עושה שירים והא בעא מיניה בזבחים בפרק כל הפסולין ואמר ליה אין לך דבר שעושה שירים ליפסל אלא כשר שחישב בקבלה חוץ לזמנה וחוץ למקומו אע"ג דקיבל אחר שוב שלא במחשבה וזרק ולא כלום היא אלא עושה שירים ליפסל: ומ"ש דחוץ לזמנה וחוץ למקומה עושה שירים ליפסל. הואיל ומרצין לפיגולין דצריכי עדיין זריקה לאקבועינהו בחיוב פיגול עושה שירים כמותן: מאי לאו הני עושין שירים. לאפוקי פסול שקיבל שלא במחשבה דאין עושה שירים: לא אפילו פסול. הא אין לך דבר קתני דמשמע הני בלבד. לא הכי קאמר אין לך דבר שאין מרצה בצבור כגון פיגול ונותר ויוצא ועושה שירים ליפסל כמותן אלא חוץ לזמנו וחוץ למקומו הואיל ומרצין לפיגולין: אבל טמא דהיינו נמי פסול דאיתיה לצבור דטומאה מרצה היא בצבור משוי שירים פסולין. שאר פסולין כגון בעלי מומין: הפיגול. כשחישב בשחיטה לעולם מועלין בו לאו דלא זרק מיירי משום הכי מועלין בו אע"ג דכבר קבל דמו בכוס [לא] אמרינן כל העומד ליזרק כזורק דמי משום דקבלה דפיגול לא חשיבה כזריקה לאפוקי ממעילה הא קבלת דם דלאו דפיגול מוציאה ממעילה דאמרינן כזורק דמי וש"מ היתר זריקה שנינו: לא בדזרק מיירי. וטעמא דפיגול הוא דזריקה דידיה לא חשיבה לאפוקי ממעילה הא זריקה כשרה מפקא מידי מעילה אלמא דהיתר אכילה שנינו ודייקא מתניתין כר' יוחנן והואיל ומוקמת לה בדזרק ולא בדלא זרק: מאי לעולם. דקאמר לא אתא לאשמועינן אלא כהלכה כדרב דאמר

עין משפט נר מצוה

לומר דאין להקפיד כששני מקומות כו' נ"ק

כב א ב מיי' פ"א מהל' פסה"מ הלכה כח ופ"ג מהל' מעילה הל' ב:

נעיל ג: [מנחות מז:]

נ"ק

נ"ק

שיטה מקובצת

א] שיריים דאע"ג דקיבל: ב] נינהו עי' תוס' זבחים (דף לד ע"ב): ג] לא דזרק ומאי אות ה' נמחק: ד] דבעינן זריקה וליכא תיבת גבי ל"ש: ה] דוקא. ס"א ולא תידוק מינה לא היתר זריקה ולא היתר אכילה וקבלה וזריקה תרוייהו בפסולין: ו] כלומר בחטאת תיבת הא נמחק: ז] את הדם חוץ: ח] דמחשבת פיגול דפסול אינו: ט] עושה שיריים תיבת פוסלת נמחק. י] לך דבר שאינו: יא] משוי השיריים פסולין הס"ד ומה"ד שאר: יב] דפסול דפיגל: יג] חטאת ואי אמרת בשלמא בחד דוקא ואידך לאו דוקא מצי למימר אידי דנקט חד דוקא קתני אידך דלאו דוקא אלא אי אמרת תרוייהו לאו דוקא למה לי למתני תרתי דלא: יד] שונה לשון בחנם אלא. תיבת כפולות נמחק: טו] ל"ל כלומר עד: טז] פסולין דהשתא ליכא. תיבת דמשמע נמחק: יז] הכשר ויקבל מדם ויזרוק. תיבות שבצואר ויקבל נמחק: יח] הדם לאחר קבלת פסולים אמרינן בזבחים: יט] בהן כפילות לשון בחנם: כ] קשה נ"א לן משום דבשתי מקומות נהיה שונה בהם דבר שאינו צריך: כא] פי' פסול שזורק מהו שיעשה כל הדם שנשאר: כב] פסול דאיירי ביה. תיבת דקי"ל נמחק: כג] בסמוך שאותו ודאי עושה שיריים ויס"ג איפכא מאי לאו: כד] לא אפילו פסול כלומר אפילו תיבת כו' נמחק: כה] לך דבר שאינו מרצה בצבור: כו] אכילה איכא והיתר אכילה שנינו: כז] מקיצי דהכא כי תיבות דאמר הכי נמחק: כח] שנינו מ"מ איתא: כט] זרק נמי מדנקט: ל] זרק אשמועינן דמועלין כדרב גידל תיבות אלמא ש"מ נמחק: לא] זריקת פיגול ומפקא: לב] אכילה מפקא מידי. לג] כלומר כולה רבותא לכדרב גידל לומר דלא אתיא זריקת פיגול ומפקא מידי אות ע' נמחק:

כב א מיי' פ"ג מהלכות מעילה הלכה א:

[א פסחים ס"א.]

תא שמע רבי שמעון אומר *יש נותר שמועלין בו ויש נותר שאין מועלין בו כיצד לן לפני זריקה מועלין א] לאחר זריקה אין מועלין קתני מיהת מועלין בו לאו דהוה שהות למיזרקיה דאי בעי זריק ושמע מינה היתר אכילה שנינו לא דקבליה סמוך לשקיעת החמה דלא היה שהות למזרק אבל היה שהות מאי הכי נמי דאין מועלין מאי איריא דתני לפני זריקה ליתני קודם ב] שקיעה ולאחר שקיעה הכי נמי קתני קודם שיראת לזריקה ולאחר שיראה לזריקה תא שמע ר"ש אומר יש פיגול שמועלין בו ויש פיגול שאין מועלין בו כיצד לפני זריקה מועלין לאחר זריקה אין מועלין קתני מיהת לפני זריקה מועלין בו לאו דהוה שהות למיזרקיה דאי בעי זריק וקתני מועלין בו וש"מ היתר אכילה שנינו לא דלא הוה שהות למיזרקיה אבל הוה שהות למיזרקיה [מאי] ה"נ דנפק מידי מעילה מאי איריא דתני לאחר זריקה ליתני ג] קודם שקיעה ולאחר שקיעת החמה ה"נ קאמר קודם שיראה לזריקה לאחר שיראה לזריקה ת"ש הפיגול בקדשי קדשים מועלין מאי לאו דזרק ושמע מינה היתר אכילה שנינו לא דלא זרק אבל זרק מאי הכי נמי דאין מועלין בו מאי איריא דתני בקדשים קלים אין מועלין בו ליתני כאן לפני זריקה כאן לאחר זריקה הא אתיא לאשמועינן כל לאיתויי לידי מעילה זריקה כתיקנה מייתי לידי מעילה כל לאפוקי מידי מעילה אפילו שלא כתיקנה נמי מפקע מידי מעילה:

מתני'

רש"י

כילד לן. הדם כגון שנתקבל היום ולא נזרק עד למחר אם אכל הבשר לפני זריקה מועלין בו אכלו לאחר זריקה אין מועלין בו דסבירא ליה לר' שמעון זריקה לן מוליאה מידי מעילה כזריקת כשר קתני מיהא לפני זריקה מועלין בו מאי לאו דהוה שהות ביום למיזרקיה דאי בעי זריק ואף על גב דנתקבל בכוס לא נפיק מידי מעילה עד לאחר זריקה ולהכי לפני זריקה מועלין בו הואיל ועדיין לא נזרק הדם לא היה בו שעת היתר ושמע מינה היתר אכילה שנינו: לא דקבליה סמוך לשקיעת החמה. ומשום הכי לן דלא הוה שהות למיזרקיה והוא אכל הבשר בלילה לפני זריקה להכי מועלין שהרי הדם עדיין לא היה ראוי ליזרק ולא מלינן למימר כל העומד ליזרק כזרוק דמי: אבל אי הוה שהות. דנראה לזריקה אמרינן כזרוק דמי ואין בו מעילה דהיתר זריקה שנינו: אי הכי. אדתני לן לפני זריקה ליתני הכי שקבלו קודם שקיעת החמה דהוה שהות למזרקיה ולן אין מועלין בו דהואיל והיה עומד ליזרק כזרוק דמי דהיתר זריקה שנינו קבלו לאחר שקיעת החמה דנשחט בלילה ולן ואכל הבשר מועלין בו דהא אינו ראוי ליזרק זריקה כשרה ולאו כזרוק דמי הילכך מועלין בו: הכי נמי קתני קודם שיראה לזריקה. דהא דתני לפני זריקה היינו קודם שנראה לזריקה שקיבל אחר שקיעת החמה שעדיין לא נראה לזריקה אם אכל הבשר מועלין בו אבל אחר זריקה אחר שנראה לזריקה שקיבלו קודם שקיעת החמה דהוה שהות ביום למיזרקיה אין מועלין בו הואיל והיה עומד ליזרק כזרוק דמי ולעולם היתר זריקה שנינו: ת"ש רבי שמעון אומר כו'. וכולה מיתרלא כסוגיא דלעיל דיש נותר: לאחר זריקה אין מועלין בו. דסבירא ליה דזריקת פיגול מוליאה מידי מעילה בקדשי קדשים כזריקת כשר ופליגא אדרב גידל והכא ליכא למידק לטעמיה דר"ש כדדייק לעיל בהפיגול לעולם מועלין בו טעמא דפיגול הא לא הוי פיגול אין מועלין בו דהא סבירא ליה לר"ש דזריקת פיגול מוליאה מידי מעילה כזריקת כשר: מאי לאו דזרק. וטעמא משום הכי הוא דפיגול אינו מוליא מידי מעילה אף על פי שזרק הא בכשר כיון שזרק אין מועלין בו ש"מ היתר אכילה שנינו דבעינן שזרק: לא דלא זרק. אלא שנתקבל בכלי ובפיגול הוא דלא אמריט כזרוק דמי הא בכשר אמרינן כזרוק דמי דהיתר זריקה שנינו: אבל זרק מאי ה"נ. דבעיא למימר דאין מועלין בפיגול מאי איריא דתני סיפא בקדשים קלים ליתני בקדשי קדשים כאן לפני זריקה מועלין בו לאחר זריקה אין מועלין (א): ודאי הכי נמי. מלי תני ולא איצטריך סיפא: אלא הא קמ"ל דכל לאיתויי לידי מעילה. כגון אימורי קדשים קלים זריקה כתיקנה שאין בה פיגול אתיא לידי מעילה האימורין ולא זריקת פיגול: כל לאפוקי מידי מעילה. כגון בשר קדשי קדשים (ב) שלא כתיקנה כגון זריקת פיגול מפקע מידי מעילה ודלא כרב גידל והיינו דאמרינן במסכת מנחות הא איתותב רב גידל דהא סתמא ורבי שמעון תרווייהו סבירא להו דזריקת פיגול מוליאה מידי מעילה בקדשי קדשים:

מתני'

תוספות

כיצד לן לפני זריקה מועלין בו לאחר זריקה אין מועלין בו קתני מיהא לפני זריקה מועלין בו לאו דהוה ד] ביה שהות למיזרק דאי בעי זריק. ה] *והא לפני זריקה ממש שלא זרק מועלין בו ואע"ג דאיכא היתר זריקה מכל מקום מועלין בו משום דהיתר אכילה שנינו לא דלא ו] הואי ליה שהות דקבליה סמוך לשקיעת החמה דלא נעשית הקבלה *בהכשר: מאי איריא דתני לפני זריקה. ז] פירוש כלומר אמאי מפליג בין קודם ח] לאחר זריקה ליפלוג בקודם זריקה גופיה בין קודם ראויות זריקה בין לאחר ראויות זריקה וליתני הכי קודם שקיעת החמה אין מועלין בו דאיכא ראויות זריקה לאחר שקיעת החמה מועלין בו דליכא ראויות זריקה ומשני ה"נ קתני קודם שיראה לזריקה כו' כלומר לפני זריקה לאו דוקא אלא ר"ל קודם שיראה לזריקה: תא שמע רבי שמעון אומר יש פיגול כו'. ט] כלומר סוגית פיגול הוי כמו גבי נותר אמנם קשה היכי קאמר דמיירי דהויא שהות למיזרקיה י] אבל *אימא פיגול דבקבלה לא מלית אמרת דהא יא] מוקמת לה בנעשה קבלה בהכשר וגם בהילוך לא מלית אמרת דהא רבי שמעון הוא דמכשיר בהילוך בפרק קמא דזבחים (דף יג.) משום דהויא לה עבודה שאפשר לבטלה כגון שוחט בצד המזבח וזורק לכן נראה לי יב] כגון שפיגל בסוף קבלה דהויא שהות למזרק בתחלת יג] *קבלה וקתני מועיל וש"מ היתר אכילה שנינו משמע אבל סיפא דאין יד] *מועיל מיירי לאחר זריקה ממש ותימה א"כ תיקשי לרב גידל דאמר דזריקת פיגול לא מפקע מידי מעילה וי"ל דרב גידל משני לה כדמסיק דהכא לפני זריקה היינו קודם שיראה לזריקה ולאחר זריקה לאחר שיראה לזריקה ולעולם קודם זריקה משום דהיתר זריקה שנינו ומ"מ קשה טו] דא"כ אי הויא סייעתא למ"ד היתר אכילה שנינו ליתא לדרב גידל וזה אינו טז] דלמ"ד היתר אכילה שנינו לא מצי ליישב מתניתא אם לא כדרב גידל דהא לעיל גבי מתני' דקתני שנשחט חוץ לזמנו וחוץ למקומו *מיירי על כרחך בזרק כבר מדקאמר מועלין דאי בלא זרק מאי איריא משום דפיגל אפילו לא פיגל נמי כיון דהיתר אכילה שנינו יז] מ"מ כי פיגל אע"ג דזרק לא מפקע מידי מעילה אלמא כי אמרינן נמי היתר אכילה שנינו איתא לדרב גידל והכא משמע דליתא לדרב גידל אלא א"כ אמרינן דהיתר זריקה שנינו ואומר הפר מקולי דהא לא קשיא כלל למ"ד היתר אכילה שנינו אמר לך דכולי עלמא אית להו כוותי דהיתר אכילה שנינו יח] ובמתני' אית ליה לר' יהושע לדרב גידל כדפירשנו דעל כרחך מיירי בזרק יט] לר"ש דברייתא לית ליה לדרב גידל ורב גידל אמר לך דכולי עלמא אית להו כוותי דלא אתיא זריקת פיגול כ] ומפקע מידי מעילה ובהא פליגי דר' יהושע אית ליה היתר אכילה שנינו ומיירי בזרק כדפירשנו לעיל ור"ש כא] דמתניתא מיירי בלא זריקה ואית ליה היתר זריקה שנינו כב]: תא שמע הפיגול בקדשי קדשים מועלין כג] כו'. לאו דזרק וש"מ היתר אכילה שנינו דמשמע דווקא פיגול מועלין כד] *דבלא פיגול אין מועלין בו ודווקא משום דזרק כה] ואיכא היתר אכילה הא לא זרק אע"ג דלא פיגל מועלין כיון דליכא היתר אכילה וא"ת מגליה הא דדוקא בזרק מיירי למידק כו] דבלא פיגל אין מועלין דילמא ה"ה בלא זרק י"ל דהכי פירושו לאו דזרק דהוה שהות למיזרק כז] אבל לא זרק ומשום הכי מועלין דהיתר אכילה שנינו דאי היתר זריקה שנינו מכיון כח] א) שניתקנה בהכשר מיד נפק מידי מעילה והא דקאמר הפיגול מיירי כשפיגל בסוף קבלה כמו שפירשנו למעלה ומשני לא דלא זרק כלומר דלא נראה לזריקה דליכא השתא היתר לזריקה וזה הפירוש דחוק הוא מאד כט] דהא דזרק משמע ממש ופירש ריצב"א דה"ק מאי לאו דזרק כו' דאית ליה ב) מסתמא ל] אתא לאשמועינן כדרב גידל דזריקת פיגול לא מפקא מידי מעילה ועל כרחך מיירי בזרק ודוקא פיגל הוא דלא לא] מפקע מידי מעילה הא לא פיגל אין מועלין וש"מ דהיתר אכילה שנינו דאי היתר זריקה שנינו א"כ הוה ליה למיתני לעולם כדלעיל לב] לאשמועינן דמיירי לאחר זריקה וכדרב גידל אלא ודאי היתר אכילה שנינו וא"כ על כרחיך מיירי בזרק דאי בלא זרק מאי איריא פיגל אפילו לא פיגל נמי דהא בעינן היתר אכילה אלא ודאי מיירי בזרק והוי סייעתא לדרב גידל לג] דודאי מיירי בזרק משום דהיתר אכילה שנינו לא דלא זרק כלומר אדרבה ליתא לדרב גידל דבזרק לא מיירי דאם כן הות מפקא מידי מעילה אלא מיירי בלא זרק ומשום דהיתר זריקה שנינו: כל לאיתויי כו'. שלא כתיקנה לא מייתא והיינו כרב גידל כל לאפוקי מידי מעילה שלא כתיקנה נמי מפקע מידי מעילה ולעיל בשמעתיה דרב גידל פירשתי טעם נכון:

בשר

א) שנתקבלה בהכשר נ"ק ב) דמסתמא נ"ק

גליונות

וכאן לפני ט' נ"ק

בהכשר הס"ד ואח"כ ד"ה מאי איריא כו' בין קודם זריקה לאחר ט' נ"ק

נ"ל אימת פיגל

קבלה הס"ד ואח"כ ד"ה וקתני מועלין

[נ"ע מועלין]

ע"כ מיירי בזרק אח"כ מדקאמר כו' שנינו ומ"מ כי פיגל נ"ק

הא לא פיגל אין כו' נ"ק

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אבל זרק וכו' אין מועלין בו ומשני ודאי כצ"ל וסד"א: (ב) ד"ה כל וכו' קדשי קדשים אפילו שלא כתיקנה:

רבינו גרשום

דפיגול אינו מוציא מידי מעילה ולהכי אמר לעולם(אין) מועלין בו: לן לפני זריקה הבשר. כגון ששחט היום וקיבל הדם בכוס ולא זרקו עד למחר ואכלו הבשר: מועלין בו. אכלו לאחר זריקה אין מועלין בו אלמא סבירא ליה לרבי שמעון(דסבירא)דזריקת לן מפקא ממעילה. ובל"א אמרי לה לן לפני זריקה וזרק הדם ואכלו מועלין בו לן לאחר זריקה אין מועלין בו מאי לאו דהוי שהות ביום למיזרקיה דאיבעי זריק ליה אע"ג דנתקבל בכוס לא נפיק ממעילה עד לאחר זריקה וש"מ היתר אכילה שנינו: ליתני לן קודם שקיעת החמה אין מועלין בו. היינו דאיבעי זורקיה ולן לאחר שקיעת החמה דשהפיה לאחר שקיעת החמה: הכי נמי קתני לן לפני זריקה היינו קודם שיראה לזריקה קודם שקיעת החמה: ת"ש ר' שמעון אמר יש פיגול כו'. כולה סוגיא ד"יש פיגול כסוגיא דלעיל דיש נותר. והא דר' שמעון דאמר זריקת פיגול מפקא מידי מעילה. פליגא אדרב גידל. והכא לטעמא דרבי שמעון ליכא למידק כי היכי דדיקינן לעיל בהפיגול לעול' מועלין בו טעם דפיגל הא לא פיגל אין מועלין בו דהא ר' שמעון נמי בזריקת פיגול נמי סבר דאין בו מעילה: מאי לאו דזרק. טעמא דפיגול משום הכי אינו יוצא מידי מעילה אע"ג דזרק הא לאו פיגול אין מועלין בו בתר דזרק וש"מ היתר אכילה שנינו דבעינן דזרק ודאי: לא דלא זרק. אלא נתקבל בכוס ובפיגול לא אמרינן כזרוק דמי הא לאו פיגול אמרינן כזרוק דמי דהיתר זריקה היא: אבל זרק מאי הכי נמי. דבעית למימר אין מועלין בפיגול מאי איריא דתני סיפא בקדשים קלים כו': ודאי הכי נמי. ולא איצטריך סיפא: אלא הא קמ"ל. סיפא דכל לאיתויי לידי מעילה אימורין דקדשים קלים: אי הויא זריקה. כתיקנה בלא פיגול מתיא האימורין לידי מעילה ולא זריקת פיגול: כל לאפוקי לידי מעילה. כגון בשר קדשי קדשים אפילו שלא כתיקנה זריקת פיגול מפקא לידי מעילה ודלא כרב

שיטה מקובצת

א] מועלין בו לאחר זריקה אין מועלין בו קתני: ב] קודם שקיעת החמה ולאחר. (ס"א סמוך)שקיעת החמה הכי אות ה' ה' נמחק: ג] ליתני לפני שקיעת החמה ולאחר תיבת קודם ל"ש: ד] דהוה ליה שהות. תיבת ביה נמחק: ה] זריק והה"ק לפני אות א' נמחק: ו] דלא הוית שהות אות א' ותיבת ליה נמחק: ז] תיבת פירוש נמחק: ח] קודם זריקה לאחר: ט] כו' כולה סוגיא'. תיבת כלומר נמחק: י] למיזרקיה א"כ אימת פיגל תיבות אבל אימא נמחק: יא] דהא מוקמינן לה בנעשית הקבלה בהכשר וגם בהולכה לא מצית: יב] לי דאיירי כגון שפיגל בסוף הקבלה דהואי: יג] בתחילת הקבלה הס"ד ומה"ד וקתני מועלין וש"מ: יד] דאין מועלין מיירי: טו] קשה משמע דאי הויא. תיבות דא"כ אי נמחק: טז] אינו דהא למ"ד היתר אכילה כו' ליישב מתניתין אם: יז] שנינו אלא ודאי מיירי לאחר זריקה ומכל מקום כי פיגל כו' לא מפקא מידי: יח] שנינו ודרב גידל תנאי היא ובמתניתין: יט] ולרבי שמעון: כ] פיגול ומפקא (אות ע' נמחק) מידי מעילה. סי"נ כדפי' מברייתא כדמסיק לפני זריקה היינו קודם שיראה לזריקה. ס"א מדוייקים ומתניתין אתיא כדפי' וברייתא נמי לא קשיא ליה דמיירי קודם שיראה לזריקה ולאחר שיראה כדמסיק ובלא זרק דמשמע ליה דהיתר זריקה שנינו ותנאי היא מהיתר זריקה ומהיתר אכילה. ת"ש כו': כא] ור"ש דברייתא תיבת דמתניתא ל"ש: כב] שנינו. גליון קשה לי לפי פי' זה דהיכא מתוקמא מילתיה דרב גידל למ"ד היתר זריקה מתרצינן ברייתא לאחר שיראה לזריקה אין מועלין בו והלא כך לי היתר זריקה למאן דאית ליה היתר זריקה שנינו כמו (זריקה) [אכילה] למאן דאית ליה היתר אכילה שנינו ונ"ל דרב גידל יפרש הברייתא כמ"ד היתר אכילה ולא נפרש דלפני זריקה ולאחר זריקה אמועלין בו קאי ור"ל פגל פי' באחת מן העבודות לפני זריקה מועלין בו לאחר זריקה אין מועלין בו לא נפרש כך אלא נפרש דאפיגל קאי שאם פיגל לאחר זריקה ממש אין מועלין בו דאין פיגול אלא בארבע עבודות: כג] מועלין בו. תיבת כו' נמחק: כד] מועלין בו. אבל לא תיבת דבלא ל"ש: כה] דזרק דאיכא היתר אות ו' נמחק: כו] למידק הא לא זרק אע"ג דלא פיגל אין: כז] למיזרק קודם פיגול אבל כ"ם לא זרק עדיין ומ"מ מועלין ש"מ דהיתר. תיבות ומש"ה נמחק: כח] מכיון שנתקבל בהכשר תיבת שניתקנה נמחק: כט] מאד דזרק תיבת דהא נמחק: ל] מסתמא דאתא לאשמועינן כדרב כו' מעילה וא"כ על כרחך: לא] דלא מפקא מידי אות ע' נמחק: לב] כדלעיל (דף ה' ע"ב): לג] גידל דהיתר כו'. על תיבות דודאי מיירי בזרק משום נרשם קו למעלה להורות כי לפ"ד הוא יתר ונמחק:

מתני' בשר קדשי קדשים שיצא לפני זריקת דמים ר' אליעזר אומר מועלין בו ואין חייבין עליו משום פיגול ונותר וטמא ר"ע אומר אין מועלין בו וחייבין עליו משום פיגול ונותר וטמא אמר ר"ע והרי *המפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה ואחר כך נמצאת הראשונה והרי שתיהן עומדות לא כשם שדמה פוטר את בשרה כך הוא פוטר את בשר חברתה אם פטר דמה את בשר חברתה מן המעילה דין הוא שיפטר את בשר עצמה *אימורי קדשים קלים שיצאו לפני זריקת דמים רבי אליעזר אומר אין מועלין בהן ואין חייבין עליהן משום פיגול נותר וטמא רבי עקיבא אומר מועלין בהן וחייבין עליהן משום פיגול נותר וטמא: גמ' והני תרתי למה לי צריכי דאי איתמר בקדשי קדשים הוה אמינא בהא קא אמר ר' אליעזר מועלין בו משום דזריקה כתיקנה מפקא מידי מעילה שלא כתיקנה לא מפקא מידי מעילה אבל לאיתויי לידי מעילה מודי לר"ע דאפילו שלא כתיקנה מייתא לידי מעילה ואי איתמר גבי קדשים קלים הוה אמינא גבי קדשים קלים הוא דאמר ר"ע מועלין בהן דאפילו זריקה שלא כתיקנה מייתא לידי מעילה אבל קדשי קדשים דלאפוקי הוא שלא כתיקנה לא מפקא מידי מעילה קמ"ל אתמר אמר ר' יוחנן כי אמר ר"ע זריקה מועלת ליוצא שיצא א] מקצתו אבל יוצא כולו לא אמר ר"ע א"ל רב אסי לרבי יוחנן כבר לימדוני חבירי שבגולה מחשבין

רש"י

בשר קדשי קדשים שילא לפני זריקת דם רבי אליעזר אומר מועלין. למאן דאמר היתר אכילה שניט ג] *ולמ"ד היתר זריקה צריך לפרש דמיירי קודם שנראה לזריקה ולמ"ד היתר שחיטה דמיירי קודם שנראה לקבל דם ולכך מועלין משום דאית ליה לרבי אליעזר דאין זריקה מועלת ליוצא לאפוקי מידי *מעילה ואין חייבין עליו משום פיגול נותר וטמא ד] דבעינן *יותר לטהורים והכא כיון דיצא לא *נותר לטהורים הוא וגבי נותר ילפינן חילול מטומאה כדאמרינן פרק בית שמאי (זבחים דף מה.) וגבי פיגול נמי אמרינן בזבחים (דף כח:) כהרצאת כשר כך הרצאת פסול דבעינן שיקרבו כל מתיריו וכיון דיצא תו לא מיקרי כל מתיריו ר' עקיבא אומר מועלין דקסבר זריקה מועלת ליוצא א"ר עקיבא ה] המפריש חטאתו וכו' והרי שתיהן עומדות כלומר ששחט את שתיהן בבת אחת כדאמר בגמ' דרצה מזה זורק רצה מזה זורק ו] לא כשם שדמה פוטר את בשרה ממעילה כו' כלומר אי אתה מודה שכשם שדמה פוטר בשרה ממעילה ז] *כך לא ימעלו בבשר חבירתה ואע"פ שהיא פסולה ואם כן שכך הוא אף ח] לדבר זה דין הוא שיפטר את של עצמה פירוש כל שכן שיפטר את של עצמה אע"פ שיצא ודוקא פסול יוצא אתה למד דמהניא ליה זריקה כדפירשנו אבל שאר פסולים ט] דחמירי מודה ר"ע שאין דומים כמפריש שהרי כמה פסולין יש בזבחים דמודה בהן ר"ע דלא מהניא בהו זריקה אלא פסול יוצא דוקא מסתברא ליה י] דמועיל: אימורי קדשים קלים שיצאו לפני זריקת דמים רבי אליעזר אומר אין מועלין. לפי שעדיין לא הוברר חלק גבוה מאחר שנפסל ביוצא דאין זריקה מועלת ליוצא ואין חייבין עליו משום פיגול ונותר כדפי' לעיל טעמא בכולהו ר"ע אומר מועלין בהם דקסבר זריקה מועלת ליוצא: והני. תרתי ל"ל. יא] לאשמועינן פלוגתא דר"ע ור"א בקדשי קדשים ואימורי קדשים קלים: שלא כתיקונה לא מפקא מידי מעילה אבל לאיתויי לידי מעילה. כגון באימורי קדשים קלים אימא מודה ליה לר"ע דמועלין כו' תימה דהכא משמע שיש לו יב] להביא יותר *מידי מעילה ולעיל משמע איפכא דקאמר דזריקה שלא כתקונה לא מייתי לידי מעילה ומ"מ מפקא מידי מעילה ואמר מורי רבינו ה"ר פרץ שי' דלעיל איכא טעמא והכא איכא טעמא דלעיל יג] כשנעשית הזריקה עצמה בפסול שפיגל בשחיטה או בקבלה הילכך אינה מביאה לידי מעילה בקדשים קלים יד] דלא קרינא ביה קדשי ה' אבל מוציאה מידי מעילה בקדשי קדשים דאשכחן דאחשביה רחמנא זריקה לענין לאיחויבי כרת באכילה טו] דבעיא הרצאה בפיגול *ואפ"ה אמר רחמנא טז] דהאי כל פיגול חייב כרת ואם כן לענין מעילה יז] קרינא בהו ראוי לאכילת אדם ופקע להו קדשי ה' כי זה טעם וזה חילוק פירש מורי למעלה גבי ההיא דרב גידל אבל הכא מיירי שהזריקה נעשית בהכשר אלא נזרק על דבר שאינו ראוי שיצא הבשר הילכך לענין להוציא מידי מעילה לא מהניא הזריקה דהכתי לא איסתרי יח] באכילה דלא אשכחן דחשביה רחמנא זריקה בכי האי גוונא שהזריקה בהכשר על דבר שאין ראוי אבל להביא לידי מעילה אימא מודה ליה לר"ע דמועלין דהא נעשית הזריקה עצמה בהכשרה אלא שהיא נעשית על דבר שאין ראוי ואם כן קרינן בהו קדשי ה' לענין מעילה יט] דהא קאמר עלה לא ירד: כי אמר ר"ע זריקה מועלת ליוצא שיצא מקצתה. דמגו דמהני זריקה להאי דגואי אהני נמי להאי דבראי *ואף על גב דיליף ליה ממפריש היינו כ] מקצתו יצא דדמי ליה: א"ל רב אסי לרבי יוחנן כבר לימדוני חברי מחשבין על האבוד ועל השרוף. כא] אם אבדה אלי הזבח או נשרפה והוא זורק את הדם ע"מ לאכול כזית מאותו חלק שאבד או נשרף כב] [חוץ לזמנו] מחשבתו מועלת לקבוע פיגול בשאר הבשר כג] (שהרי) שהיא בעין והא כד] אבד ושרף דליתנהו סיומא דקושיא היא דהא כה] שאינו כלל בעולם קאמר דמחשבתו מחשבה לפגל וא"כ הכי נמי גבי יצא כולו אמאי לא מהניא זריקה אלא ודאי דר"ע מיירי אף כשיצא כולו ומי אמר רב אסי הכי קושיא דמקשי הש"ס מרב אסי ארב אסי כדמסקינן וקשיא מה היא התשובה שהשיב רב אסי על דברי רבי יוחנן כו] דמדמה שאר פסולין ליוצא דהא פירשתי במתניתין שאין לדמות כז] לכן נראה לי כגירסת הספרים שגורסים א"ר אסי כבר למדוני חבירי כו' ומילתיה באפי נפשיה כח] ולא להשיב על דברי רבי יוחנן והא דקאמר והא אבוד ושרוף דליתא בהו בעולם תחילת דברי המקשן הוא שבא להקשות ומי אמר רב אסי כו' כלומר דאף על גב דליתנהו בעולם אפילו הכי מחשבין:

חישב

תוספות

מתני' בשר קדשי קדשים שיצא לפני זריקת דמים. ואח"כ נכנס ושוב נזרק הדם: ר' אליעזר אומר אע"פ שנזרק הדם מועלין בו. דס"ל לר"א דזריקה אינה מועלת ליוצא להוציאה מידי מעילה: ואין חייבין עליו משום פיגול ונותר וטמא. הואיל דיצא אינה קובעת בפיגול ונותר וטמא אלא זריקה כשירה: ר"ע אומר. אפילו לא חזר והכניסן כיון שזרק אין מועלין בו דזריקה מועלת ליוצא: וחייבין עליו כו'. דהא זריקה דיוצא קובעת בפיגול ונותר כזריקה כשרה ויש ספרים שכתוב בהן אבל חייבין והאי אבל הוא כמו באמת אמרו כמו אבל אשמים אנחנו (בראשית מב): אמר ר"ע. דבעי לאיתויי ראיה למאן דאמר זריקה מועלת ליוצא: והרי שתיהן עומדות. ושחט את שתיהן וזרק של אחת מהן והויא לה אידך חברתה מותר חטאת משעה שנזרקה דמה של אחת: לא כשם שדמה פוטרת. כלומר אי אתה מודה שכשם שאותה שנזרק דמה פוטרת בשרה מן המעילה כך פוטרת חברתה זו שלא נזרק דמה מן המעילה דמזבח אחד הן שהרי יכול לזרוק דמה של איזו מהן שירצה: אם פטר את בשר חברתה מן המעילה. אע"ג דפסולה היא דהא הויא מותר חטאת דין הוא שיפטור זריקת דמה בשר של עצמה מן המעילה אע"פ שיש בהן פסול דיוצא הואיל ואשכחן דפוטר את בשר חברתה אע"פ שיש בה פסול מותר: אימורי קדשים קלים. שיצאו *וחזרו וזרק דמן: ר"א אומר אין מועלין בהן. דהוו כמו לפני זריקה דזריקת יציאה אינה מביאה אימורי קדשים קלים לידי מעילה כמו זריקה כשרה: ר"ע אומר מועלין בה. דזריקת יציאה מביאה אימורי קדשים קלים לידי מעילה: גמ' הני תרתי. פלוגתא דפליגי רבי אליעזר ור"ע בבשר קדשי קדשים ובאימורי קדשים קלים: למה לי. כיון דתנא חדא מילתא שמעינן אידך דכיון דאית ליה לרבי אליעזר דזריקה אינה מועלת ליוצא לאפוקי בשר קדשי קדשים מידי מעילה אינה מועלת נמי להביא קדשים קלים שיצאו לידי מעילה וכי היכי דאית ליה לר"ע דזריקה מועלת ליוצא להוציא בשר קדשי קדשים מן המעילה ה"נ מועלת להביא אימורי קדשים קלים לידי מעילה ולמה לי דפליגי בתרתי: ג] וזריקה כתיקנה. בלא פסול מפקא ממעילה: שלא כתיקנה. כגון ליוצא: אבל לאיתויי אימורי קדשים קלים למעילה. דהיינו לחומרא אימא מודה ליה לר"ע קמ"ל דבהא נמי פליגי: איתמר א"ר יוחנן כי אמר ר"ע זריקה מועלת ליוצא. היינו שיצא מקצת הבשר ולא יצא כולו דמגו דמהניא זריקה למקצת שבפנים מהניא נמי להוות מקצת שיצא: אבל יצא כולו לא אמר רבי עקיבא. דמהניא *וכו' דכמו דליתיה לבשר דמי:

מחשבין

רבינו גרשום

כרב גידל והיינו דקאמר במסכת מנחות הא איתותב רב גידל: בשר קדשי קדשים שיצא לפני זריקת דמים. ואח"כ נכנס ואח"כ זרק את הדם: ר' אליעזר אומר מועלין. דלא כרב גידל והיינו דקאמר במסכת מנחות [הא איתותב רב גידל] ואע"פ שזרק את הדם דסבירא ליה לר' אליעזר דאין זריקה מהניא ליוצא לאפוקיה ממעילה: ואין חייבין עליו משום פיגול נותר וטמא. הואיל ויצא דזריקה כשרה קבעה לפיגול ולא פסולה: ר' עקיבא אומר אין מועלין בו. דקסבר דזריקה מהניא ליוצא אבל חייבין האי אבל הוא כמו (בדם) באמת [אבל אשמים]: והני תרתי פלוגתא דרבי אליעזר ורבי עקיבא בבשר קדשי קדשים ובאימורי קדשים קלים למה לי. כיון דתנא חדא ממילא שמעינן אידך דכיון דאית ליה לר' אליעזר דאין זריקה מועלת ליוצא לאפוקי בשר קדשי קדשים מידי מעילה אין מועלת נמי ליוצא להביא אימורי קדשים קלים לידי מעילה וכי היכי דאית ליה לר' עקיבא דזריקה מועלת ליוצא לאפוקי בשר קדשי קדשים מידי מעילה מועלת נמי ליוצא להביא אימורי קדשים קלים לידי מעילה למיפלג בתרתי למה לי: בזריקה כתיקנה בלא פיסול מפקא אבל לאייתויי גבי אימורי [illegible] מודי לר' עקיבא קמ"ל דפליג נמי. ואי איתמר כו': אמר רבי יוחנן כי אמר ר' עקיבא זריקה מועלת ליוצא שיצא מקצתו ולא כולו. דמיגו דמהניא להוא מקצת שבפנים מהניא נמי לההוא מקצת שיצא חוץ:

מחשבין

עין משפט נר מצוה

מחק ולמ"ד נ"ק

כד א מיי' פ"ג מהלכות מעילה הלכה א:

מעילה הס"ד ואח"כ ד"ה ואין חייבין כו'

ניתר נ"ק

נ"א ניתר

כה ב מיי' פי"ח מהל' פסה"מ הלכה טז:

כו ג מיי' פ"ג מהלכות מעילה הלכה ו:

כז ד מיי' פ"ב מהלכות מעילה הלכה א:

כח ה מיי' פ"א מהל' פסה"מ הלכה לג ועי' בתוי"ט:

כך פוטר בשר חבירתה ממעילה ואע"פ כו' נ"ק

גה' נ"ק לידי מעילה

ואמר רחמנא האוכל פיגול חייב כו' נ"ק

גה' נ"ק כיון דיליף ליה ממפריש הייתו וכו'

מסורת הש"ס

[זבחים קיא:]

זבחים סוף מנחות מז:

עי' בכסף מ"ש על רש"י

שיטה מקובצת

א] מקצתו. אבל יצא כולה (אות ו' נמחק). ב] מנחות (דף יב ע"ב) ד"ה ה"מ: ג] מה"ד דזריקה אות ו' נמחק: ג] שניט ניחא ולמ"ד היתר זריקה צריך לומר דמיירי קודם כו' דם שהבהמה היתה קרובה כל כך [illegible] חלת תיה סוף הבהמה לצאת חוץ ע"י פירכוס ולכך: ד] וטמא גבי פיגול אמרינן בזבחים [illegible] כך הרצאת פסול דבעינן קרבו כל מתיריו וכיון דיצא תו לא מיקרב כל מתיריו וגבי נותר [illegible] טומאה כדאמרינן בפ' ב"ש וגבי טמא דבעי דבר ההותר לטהורים כדאיתא בפ' הקומץ רבה [illegible] כיון דיצא לא ניתר לטהורים הוא ר"ע אומר: ה] עקיבא והרי המפריש: ו] זורק [illegible] שמיד שיזרק הדם מאחד מהן יפסל השניה משום נתכפרו בעלים באחרת לא: ז] ממעילה [illegible] שנזרק דמה כך: ח] אף לדבריך דין הוא שיפטור על עצמה תיבת זה ל"ש ותיבות את [illegible] מתיבת דחמירי עד תיבת יש בזבחים נמחק: י] ליה למילף הס"ד ותיבת דמועיל נמחק: יא] [illegible] למה לי לאשמועינן: יב] לו יותר להביא לידי מעילה מלאפקא מידי: יג] דלעיל איירי כשנעשית: יד] קלים. גליון וכתוב בגליון וז"ל לעיל איירי שהזריקה עצמה נעשית בפסול [illegible]

מחשבין איעל האבוד ועל השרוף והא אבוד ושרוף לא איתינון בעולם ואפ"ה קתני מחשבין ומי אמר רב אסי הכי הא בעא מיניה רב אסי מר' יוחנן חישב לנשפכין למחר מהו א"ל רבי זירא כבר *שנית לנו באלל אלמא האי אלל כיון דלית ביה מששא לא ג] קיבל טומאה הני גנשפכין נמי כיון דלאיבוד אזלי(א) ג]בהו מחשבה לא מהניא אלא דקתני על האבוד ועל השרוף קשיא אמר רבא אימא על העומד לאיבוד ועל העומד לישרף אמר רב פפא לא א"ר עקיבא זריקה מועלת ליוצא אלא שיצא בשר אבל(ב) דם דאין זריקה מועלת ליוצא תניא נמי הכי שחט בשתיקה ויצא דם אע"פ שחזר וזרקו לא עשה ולא כלום בקדשי קדשים מועלין בו בקדשים קלים אין מועלין בו: א"ר עקיבא ד] הא זה למה דומה (ג) אמר ר' אלעזר כי א"ר עקיבא בבת אחת ה] אבל בזה אחר זה לא אמר רבי עקיבא תניא ו] *אמר רבי שמעון כשהלכתי לכפר פאני מצאני זקן אחד ואמר לי אומר היה ר' עקיבא *זריקה מועלת ליוצא אמרתי לו הן ז] וכשבאתי והרציתי ח] דברים לפני חבירי שבגליל אמרו לי הלא פסול הוא היאך מרצה על הפסול ט] וכשיצאתי והרציתי דברים לפני ר"ע אמר לי בני אי אתה אומר כן והרי המפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה ואח"כ נמצאת הראשונה י]והרי שתיהן עומדות מועלין בשתיהן יא]שחטן והרי דמן מונח בכוסות מועלין בשתיהן נזרק

רש"י

מחשבין על האבוד ועל השרוף. שאם נשרפו האימורים וחישב בזריקה ע"מ להקטירן חוץ לזמנן הוי פגול שהאוכל מן הבשר או שאם נמלאו האוכלן חייב כרת: והא אבוד ושרוף דלא איתנהו בעולם ואפילו הכי קתני מחשבין. דמהניא בהו מחשבה בזריקה לשוייה הבשר פגול הכא נמי אע"ג דיצא כולו דכמאן דליתיה דמי תיהני ליה זריקה לאפוקיה מידי מעילה: ומי אמר רב אסי הכי. דכי יצא כולו מהניא ליה זריקה: והא בעא מיניה רב אסי מר' יוחנן חישב לנשפכין למחר מהו. נשפכין שירי הדם שהיה שופך ליסוד המזבח *וקא מיבעיא ליה חישב בשעת שפיכת השיריים ע"מ לאכול כזית חוץ לזמנו דהיינו למחר מהו מי חשיבא הא מחשבה דנשפכין לפגל כמו מחשבה דזריקה עצמה או לא. ע"א אמר המורה חישב לנשפכין למחר שבשעת זריקה חישב לשפוך השיריים למחר ליסוד חשיבא הא מחשבה דנשפכין כאילו חישב בזריקה עצמה שחישב לזרוק מקצתו למחר חוץ לזמנו דמפגל ליה או לא: ואמר ליה ר' זירא כבר שנית לנו אלל. דתנן בהעור והרוטב הקיפה והאלל מצטרפין לטומאת אוכלין אבל לא לטומאת נבלות דכיון דלית ביה משהו לא מטמא טומאת נבלות: הני נשפכין נמי דלאיבוד אזלי. ליסוד ולא ע"ג המזבח לא מהניא בהו מחשבה לפגולי הא נמי שיצא כולו לאיבוד קאי לשרפה וכמאן דליתיה כלל דמי ובדין הוא דלא מהניא ליה זריקה לאפוקי ממעילה: אלא הא דקתני מחשבין על האבוד ועל השרוף. יב] כלומר והא משמע מהא ברייתא דמהניא מחשבה דזריקה לאבוד ושרוף לפגולי אף על גב דליתנהו בעולם ה"נ דין הוא דתהני זריקה לכשיצא כולו אע"ג דדמי כמאן דליתיה בעולם: אמר רבא אימא (ד)מחשבה על העומד ליאבד ועל העומד לישרף. דכיון דבשעת זריקה כשחישב אכתי הוו קמן אע"ג דשוב נאבדו או נשרפו מהניא בהו מחשבה אבל הכא יג] *הבשר יצא כולו לפני זריקה כמאן דליתא דמי בשעת זריקה אין זריקה מועלת לבשר להוציאו מידי מעילה והא דקאמר עומד ליאבד ולישרף לא אמר שדינו הוא ליאבד ולישרף אלא שנאבדו השתא או נשרפו אע"ג דהוו קמן בשעת זריקה הוכיח סופן על תחלתן שהיו עומדין ליאבד ולישרף: אבל יצא דם. אע"פ שחזר והכניסו וזרקו אין זריקה מועלת ליוצא אין זריקה של אותו דם שיצא מועלת להוציא הבשר מידי מעילה: שחט בשתיקה. בכשרות שלא חישב בה שום פסול ושוב יצא הדם חוץ לעזרה אע"פ שחזר וכו' מועלין בו דהאי זריקה אינה מתרת הבשר לכהנים ואם הן קדשים קלין אין מועלין באימורין משום זריקה זו דהאי זריקה לאו כלום היא: א"ר אלעזר לא אמר ר"ע. כשם שדמה פוטר את בשרה כך פוטר את בשר חברתה: אלא ששחט שניהן בבת אחת. כגון ששחטום שני כהנים כאחת דכחד גופא דמי דלא קדמה שחיטה של אחת לשל חברתה: אבל בזה אחר זה לא אמר ר"ע. משום דבשעה ששחט הראשונה מיד נעשית השניה מותר חטאת והתם אין זריקת דם של אחת פוטרת בשר של חברתה: א"ל. בלשון שאלה: אומר היה ר"ע וכו'. דהכי משמע במתני': והלא פסול הוא. שיצא: אי אתה אומר כן. שתהא זריקה מועלת ליוצא אף על פי שהוא פסול: והרי המפריש וכו' והרי דמן מונח בכוסות. כל זמן שלא נזרק מועלין בשתיהן דבשר קדשי קדשים לפני זריקה [א] מועלין בו:

נזרק

תוספות

חישב לנשפכין למחר מהו. אין לפרש שחישב בשעה ששופך שיריים ליסוד ע"מ לאכול מן הזבח למחר דהא פשיטא דלא פיגל כדתניא פ"ק דזבחים (דף יג.) דקתני יצאו שפיכת שיריים והקטרת אימורים שאין מעכבין יד] וגם לא קבעי במחשב בזריקה ע"מ לשפוך שיריים למחר דהא נמי פשיטא ליה דפיגל כדקאמר נמי התם וטעמא משום דבעינן שיחשב בארבע עבודות בדבר שהוא אכילת אדם או אכילת מזבח ושפיכת שיריים אכילת מזבח היא אך לא טו] ד' עבודות היא אלא נראה לר"י דקבעי במחשב בשעת *זריקה על מנת לזרוק הדם שנשפך מן הכלי למחר דתנן זבחים (דף כה. ודף לב.) נשפך *(מן) טז] הרצפה ואספו פסול מן הכלי ואספו כשר מי אמרינן הא חזי דאם ירצה יאספנו ויזרקנו או דלמא הואיל ואין מצוה לאוספו הוה ליה הולך לאיבוד*: אמר ליה רבי זירא לרב אסי רבי כבר שנית לנו אלל. בזבחים פרק כל הפסולין (דף לה.) השוחט את הזבח ע"מ לאכול מן האלל *אין חייבין עליו משום פגול *ואלל הוא גיד הצואר כדמפרש בהעור והרוטב (חולין דף קכב.) אלמא האי אלל כיון דלית ביה משהו לא מהני ביה מחשבה פירוש שאינו חשוב יז] ודבר ההולך לאיבוד הוא לא מיפגל ואע"ג דאם רצה לאוכלו יח] אוכלו (הנך) [הני נשפכין] נמי וכו' וברוב ספרים גרסינן האי אלל כיון דלית ביה משהו לא מקבל טומאה ואם כן יט] מייתי מההיא דהעור והרוטב ושיבוש דטפי אית ליה לאיתויי מההיא דפיגול גופיה כ] מלאיתויי *מפני הטומאה: אלא דקתני על האבוד ועל השרוף קשיא. פי' וא"כ קשיא מרב אסי לרב אסי דלעיל קאמר כא] מחשבין והכא פשיטא דאין מחשבין בנשפכים דכאבוד דמי אמר רבא אימא על העומד לאיבוד כו' כלומר הא דקאמר מחשבין על האיבוד לאו באבוד כבר קאמר אלא בעומד לאיבוד כגון שמחשב בשעת קבלה על דבר העומד לישרף וליאבד קודם זריקה ובשעת מחשבה עדיין לא אבד כגון שזרק [חתיכת בשר וחתיכת אימורים] בפי כלב ובפי כבשן ועדיין לא הגיע [בפי כלב או בפי כבשן] בשעת מחשבה ומכל מקום מדמי ליה לעיל יצא כולו לגירסא דגרסי אמר ליה רב אסי לר"י כיון דאבד ונשרף קודם זריקה: לא אמר ר"ע אלא ששחט כו'. כלומר לא אמר ר' עקיבא בההיא חטאת שאבד כו' דזריקה של אחת מהן פוטרת בשר חברתה מן המעילה אלא ששחט שתיהן *בבת אחת יש להסתפק אי ר"ל בשכין ארוכה כב] במשמע או אפילו בזה אחר זה וקרי לה בבת אחת כג] דכשר ליזרק בבת אחת כגון ששחט זה אחר זה וקיבל זה אחר זה קודם שיזרוק כלל דרצה מזה זורק רצה מזה זורק אבל בזה אחר זה כגון שקבל דמה של זו וזרקו עד שלא קיבל את האחרת לא אמר ר"ע ומודה בכי ה"ג כד] דאינו פוטר הדם הנזרק בשר האחרת מן המעילה: אבל דם. פירוש שיצא דם וזרק אותו דם עצמו שיצא מודה ר"ע דאין זריקה מועלת ליוצא כה]: לכפר פאני. שם מקום ואמר לי אומר היה ר"ע זריקה מועלת ליוצא תמיה היה הזקן על דברי ר"ע אמר לו הן וכשבאתי והרציתי דברים כלומר שהגדתי לו תמיהת הזקן אמר לי ואתה אי אתה אומר כן בתמיה כלומר כשאתה מרצה לפני דברי הזקן כמדומה שאתה מגמגם על דברי ויש ספרים גורסים אחר שאמר לו הן אמר לו והלא פסול הוא כו] או שהשיב לו כך הזקן והיינו הא דקאמר דכשהרציתי דברים לפני ר"ע שהקשה לו הזקן כך א"ל ר"ע ואתה אי אתה אומר כן כלומר מדוע שתקתה לו וכי איך אומר כמותי: *)תשובה גנובה. פי' עלומה ומכוסה כי יש להשיב עליה ולא בא לסתור התשובה שהשיב ר"ע לר"ש דודאי יפה השיבו אלא הלשון אינו מיושב יפה דנקט [ב] בבת אחת דכיון דפסל הוא השני ואפילו הכי קאמר ר"ע דזריקת הבשר פוטרתו מידי מעילה א"כ סבירא ליה לר"ע דחשבינן ליה כזבח אחד כז] וכיון דחשבינן כזבח אחד [ג] מה לי כח] בזה אחר זה אמר ליה ר' יוחנן לריש לקיש [ד] ואתה אי אתה אומר כן בתמיה כלומר והא ודאי דבבת אחת בעינן דכחד כט] לא חשיב להו דהא אילו הפריש שני אשמות לאחריות ושחט שתיהן וקדם והעלה אימורים של אחד מהם קודם זריקה אי אתה מודה שירדו הכי גרסינן ה"פ קדם והעלה אימורים של אחד מהם קודם זריקת חבירו ואחר כך זרק חבירו שלא העלה אימורים אי אתה מודה שירדו האימורים של אותו שהעלה ל] בלא זריקת דמו ואי ס"ד חד גופא הוא אם כן הוה לאחשובי הני אימורין כאילו היו מאותן שזרק דמן ולא הוה ליה למימר ירדו דהאמר עולת אימורי קדשים. קלים כו' והא דנקט קדשים קלים לרבותא נקט וכ"ש קדשי קדשים דקדשי טפי וקליט להו מזבח וכן לעיל דנקט אשמות כ"ש חטאות:

*) שייך לע"ב

אמר

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פי"ד מהל' פסה"מ הלכה ח:

ל ב מיי' שם הלכה ז ופ"א מהל' שאר אבות הטומאה הלכה ח:

לא ג מיי' פי"ג מהל' פסה"מ הלכה ז:

לב ד מיי' פ"ג מהל' מעילה הלכה א ע"ש בכ"מ ובהשגות:

נ"ל הולכה נ"ק

[נ"ל על הרצפה]

[וע"ע תוס' זבחים יג: ד"ה על מנת]

חוץ לזמנו כו' נ"ק

ועי' בפי' הטור והרוטב שם דמו פי' [ועי' נ"ק]

נ"ק

מפני דטומאה נ"ק

נ"ק

נ"ק

בב"א אין ר"ל נשכין ארוכה כמשמע אלא אפילו בזא"ז ט' נ"ק

מסורת הש"ס

חולין קיז: קכב.

עי' בנפש' שכנת דברי רש"י בג"ע שהוא נגד ש"ס דפ"ק דזבחים וע' בתוספות

[תוספתא פ"א ע"ש]

מנחות יב.

הגהות הב"ח

(א) גמ' כיון דלאיבוד אזלי לא מהניא בהו מחשבה אלא דקתני: (ב) שם אבל יצא דם אין: (ג) שם הא זה למה דומה לזה דומה אמר ר' אלעזר לא אמר ר' עקיבא אלא בבת אחת: (ד) רש"י ד"ה אמר רבא אימא מחשבין על:

שהבשר נ"ק

רבינו גרשום

מחשבין על האבוד ועל השרוף. שאם נאבדו אימורין וחישב בזריקה על מנת להקטירו חוץ לזמנו הוי פיגול: והא אבוד ושרוף דלא איתנין בעולם; וקא קבעא זריקה פיגול לבשר הכא נמי אע"פ דיצא כולו תיהני ליה זריקה לאפוקי מידי מעילה. ומי אמר רב אסי הכי דכי יצא כולו מהניא ליה זריקה והא בעא חישב לנשפכין למחר: נשפכין שירי הדם היה שופך על יסוד. וקמבעיא ליה חישב בשעת שפיכת השירים על מנת לאכול ממנו כזית חוץ לזמנו מהו מי חשיבא מחשבה דשפיכה לפגולי כמו מחשבה דזריקה: וא"ל ר' זירא כבר שנית לנו אלל. כדתנן העור והרוטב והקיפא והאלל מצטרף לטומאת אוכלים אבל לא לטומאת נבילות דכיון דלית ליה מששא לא מקבל טומאה: נשפכין נמי כיון דלאיבוד אזלי. ליסוד לאמה ולא על גופו של מזבח לא מהניא בהו מחשבה לפגולי האי נמי כשיצא כולו לאיבוד קאי לשרפה בדין הוא דלא תיהני ליה זריקה לאפוקי ממעילה: אלא. בתמיהא: דקתני מחשבין על האבוד ועל השרוף. מיהת קשיא דמשמע דמהניא מחשבת בזריקה לפגולי אע"ג דלא איתנין בעולם: אמר רבה אימא מחשבה על עומד ליאבד ועל עומד לישרף. דבשעת זריקה כשחישב אכתי הוו בעולם אע"ג דשוב נאבדו ונשרפו מהניא מחשבה: אבל. האי שיצא כולו לפני זריקה לא מהניא ליה זריקה לאפוקיה ממעילה: שחט בשתיקה בכשרות ויצא הדם חוץ. אע"ג שחזר וזרקו לא עשה כלום בבשר קדשי קדשים מועלין בו דהא זריקה אינה מתרת הבשר לכהנים. ואם הן קדשים קלים משום הא זריקה אין מועלין באימורין דהא זריקה ולא כלום הויא: אמר ר' עקיבא. מייתי ראייה למאי דקאמר דזריקה מועלת ליוצא: והרי שתיהן עומדות. שחוטין ונתקבל דמן בב' כוסות וזרק דמה של אחת מהן לא כשם שדמה של אותה שזרק פוטר את בשרה ממעילה כך הוא פוטר את בשר חברתה שלא נזרק דמה מן המעילה הואיל והוה יכול לזרוק דמה של איזו שירצה ואם פטר דמה את בשר חברתה מן המעילה אע"ג דפסולה היא דמותר חטאת היא. אינו דין שיפטור את בשרה של עצמה אע"פ שנפסל ביוצא: לא אמר ר' עקיבא. כשם שדמה פוטר את בשרה כך פוטר את של חברתה אלא ששחט שניהם בבת אחת דכחד גופא דמו אמר לי כך שאלני אומר היה רבי עקיבא זריקה מועלת ליוצא דהכי משמע במתניתין: (אמרתי) [אמרו] לי (הן). והלא פסול [היה] שיצא: אמר לי בני ואי אתה אומר כן. שיהא זריקה מועלת ליוצא ואף על פי שהוא פסול והרי המפריש חטאתו כו':

שיטה מקובצת

א] מחשבין על האבוד ועל השרוף. שאם נאבדו אימורין וחשב בזריקה על מנת להקטירן בחוצה הוי פיגול א"נ נאבד הבשר וחשב בזריקה לאכול ממנו חוץ לזמנו הוי פיגול והא אבוד ושרוף דלא איתנא בעולם וקא קבעא זריקת בפיגול ה"נ אע"ג דיצא כולו תהני ליה זריקה לאפוקי מידי מעילה וי"מ דרב אסי לא קאי אר' יוחנן והא דמסיק והא אבוד ושרוף ליתנהו בעולם משום דבעי לאקשויי מנשפכין לאבוד ושרוף עכ"ל הרא"ש ז"ל: ב] לא מקבל טומאה אות י' נמחק: ג] אולי מחשבה לא מהניא בהו אלא הא דקתני מחשבין על: ד] עקיבא והרי המפריש כו' תי' הא זה למה דומה נמחק: ה] אחת דרצה מזה זורק ורצה מזה זורק אבל: ו] תניא תוס' זבחים (דף ק' (א) [י] ב' ע"א): ז] הן ס"א אמר לי והלא כו': ח] והרצתי את דבריו לפני: ט] וכשבאתי והרצתי את הדברים לפני תיבת וכשיצאתי נמחק: י] הראשונה נ"א ושחט את שתיהן בבת אחת אי אתה מודה שכשם שדמה פוטר את בשרה מן המעילה כך יפטור כו': יא] ושחט שתיהן והרי אות ו' נמחק: יב] השרוף בתמיה כלומר: יג] הכא שיצא הבשר כולו: יד] מעכבין את הכפרה וגם: טו] לא מארבע עבודות: טז] מן הכלי על הרצפה: יז] חשוב לאכול ודבר ההולך לאיבוד הוא ולא מיפגל: יח] לאוכלו כבשר אוכלו הנך נשפכין נמי: יט] כן צריך לומר דמייתי מההיא דהעור והרוטב ושיבוש הוא דטפי: כ] מלאתויי מההוא דטומאה תיבת מפני נמחק: כא] קאמר דמחשבין והכא פשיט אות א' נמחק: כב] ארוכה כמשמעה דהא אמרינן בפ"ב דחולין תזבחוהו שלא ישחט שני זבחים כאחד כו' אלא קרי לה אות ב' ו' נמחק ותיבות או אפילו בזה אחר זה ל"ש: כג] אחת כשראויים ליזרק תיבת דכשר נמחק: כד] ה"ג דאין הדם מן הנזרק פוטר בשר: כה] ליוצא כיון דאירע פיסול דיוצא בדם דבפסול דדם ליכא שום הרצאה כי אם לגבי פיגול דעבדינן ליה כהרצאת כשר בזריקת פיגול: כו] הוא פי' שהשיב תיבת או נמחק: כז] אחד וכגוף אחד וכיון: כח] לי בבת אחת מה לי בזה: כט] דכחד גופא לא חשיב להו אע"ג דהפריש השתים לאחריות דהא: ל] שהעלה בלאו זריקת דמו והא דנקט שאם עלו לאו דוקא דהא מיירי בהעלה כבר ואי ס"ד:

הגהות צ"ק

[א] מועלין בו הס"ד ואח"כ ד"ה דין הוא שיפטור את בשרה ואע"פ שיש פסול יוצא דהא נזרק דמה של אחד מהן נפסלה השניה כו' ושייך לע"ב [ב] בב"א דוקא דפסל כו' [ג] מה לי בבת אחת מה לי בזא"ז ט' [ד] ואתה אומר כן בתמיה

לג א מיי' פ"ב מהלכות פסה"מ הלכה יג :
לד ב מיי' פ"ב מהל' מעילה הלכה ב :
לה ג מיי' פי"ח מהל' פסה"מ הלכה ז :
לו ד מיי' פ"ב מהלכות מעילה הלכה א :
לז ה מיי' פי"ח מהל' פסה"מ הלכה ז :
לח ו מיי' פ"א מהלכות פסה"מ הלכה לב ועי' בכ"מ ובכ"ק :

ואתה אומר כן כו' נ"ק
ועל האימורים בס"ד ואח"כ ד"ה נמצא כו' נ"ק
[במשנה שבמשניות ליתא]
דאגב דתני מועלין כו' נ"ק

נזרק א] דם של אחד מהם אי אתה מודה שכשם שדמה פוטר את בשרה מן המעילה ב] אף יפטור בשר חבירתה מן המעילה אם ג] הציל בשר חבירתה מן המעילה אף על פי שהוא פסול דין הוא ד] שיציל את בשרה אמר ריש לקיש משום רב אושעיא *תשובה גנובה השיבו רבי עקיבא לאותו תלמיד בבת אחת אין בזה אחר זה לא דכיון דפסול הוא מה לי בבת אחת מה לי בזה אחר זה א"ל רבי יוחנן לריש לקיש *ואתה אי אתה אומר כן אילו הפריש ה] שתי אשמות לאחריות ושחט את שניהן ו] וקדם והעלה אימורין של אחד מהן קודם זריקה אי אתה מודה *שאם עלו ירדו ואי ס"ד חד גופא הוא אמאי אם עלו ירדו *האמר עולא אימורי קדשים קלים שהעלן לפני זריקת דם לא ירדו נעשה לחמו של מזבח אישתיק אמר ר' יוחנן קצצתינון לרגלוהי דינוקא: **מתני'** ז] *(יש) מעשה דמים בקדשי קדשים להקל ולהחמיר ובקדשים קלים כולהו להחמיר כיצד קדשי קדשים לפני זריקת דמים מועלין באימוריהן ובבשר ח] לאחר זריקת דמים מועלין באימוריהן ואין מועלין בבשר ועל זה ועל זה חייב משום פיגול נותר וטמא נמצא מעשה דמים בקדשי קדשים להקל ולהחמיר ובקדשים קלים כולן להחמיר כיצד קדשים קלים לפני זריקת דמים אין מועלין לא באימורין ולא בבשר ט] לאחר זריקת דמים מועלין באימורין ואין מועלין בבשר על זה ועל זה חייבין עליו משום פיגול נותר וטמא נמצא מעשה דמים בקדשים קלים י] כולן להחמיר: **גמ'** קתני אין מועלין בבשר מעילה הוא דליכא הא איסורא איכא ואמאי הא ממונא דכהן הוא לא קשיא משום דנסיב רישא מועלין נסיב סיפא אין מועלין אימא סיפא בקדשים קלים כולהו להחמיר כיצד בשר קדשים קלים לפני זריקת דמים אין מועלין בהן ובאימוריהן ואין חייבין עליהן משום פיגול נותר וטמא לאחר זריקת דמים מועלין באימוריהן ואין מועלין בבשר מעילה הוא דליכא הא איסורא איכא ואמאי הא ממונא דבעלים הוא *אמר ר' חנינא ליוצא ור"ע היא יא] כי אמר ר"ע זריקה מועלת ליוצא לשריפה [נזיר כח.]
אבל

רש"י

אמר רבי יוחנן קצניתון רגלוהי דינקא . כלומר סתרתי דברי ר"ל דודאי לאו טעמא דר"ע משום דחד גופא הוא דא"כ גבי מפרים שני אשמות וכו' שהבאתי למעלה הוה לן למימר לא ירדו כדפרישית דנעשו לחמו של מזבח אלא ודאי טעמיה דר"ע משום בת אחת וא"ת מ"מ כיון דמהני טעמא דבבת אחת לענין לפטור הבשר מן המעילה למה לא יועיל באימורין לעשותן לחמו של מזבח כמו דמדמה להו בטעמא דחד גופא הוא י"ל דלא דמי כג] דאמרינן דטעמא גבי לפטור בשר מן המעילה משום בת אחת ניחא דודאי כיון דרצה מזה זורק רצה מזה זורק דין הוא שיפטור מן המעילה אף בשר חברתה שלא נזרק דמה אבל ליעשות לחמו של מזבח ולומר דלא ירדו לא חשיבא כל כך האי טעמא אלא אי אמרת דטעמא משום חד גופא א"כ הוי טעם חשוב אף לענין שלא ירדו :

ועל זה וזה חייבין עליו משום פיגול נותר וטמא . פירוש על זה ועל זה על הבשר *ועל האימורים [בקדשי קדשים] נמצא מעשה דמים [להקל ולהחמיר כד] פירוש להקל שע"י זריקת הדמים אין מועלין דלא מיקרו תו קדשי ה' ולהחמיר לחייב עליו משום פיגול נותר וטמא : **הא** איסורא איכא . שאסור לאכול והא ממונא דכהן הוא קושיא היא דהדיא כתיב בקרא (ויקרא ז) דכהנים אכלי להו : **הא** ממונא דבעלים הוא . ולא משני כדלעיל *דאגב מועלין באימורים כה] קתני אין מועלין בבשר דודאי לעיל משני שפיר דאידי דתנא רישא מועלין באימורים ובבשר גבי לפני זריקת דמים תנא נמי גבי אחר זריקה ואין מועלין בבשר אע"ג דאיסורא נמי ליכא אלא הכא גבי קדשים קלים דלא שייכא שום מעילה בבשר אף קודם זריקה לית ליה למיתני אין מועלין בבשר אגב מועלין באימורים ונראה דלא פריך אלא למ"ד היתר אכילה שנינו דאי למ"ד היתר זריקה אם כן לאחר זריקה ר"ל לאחר כו] שניתר לזריקה ואף על פי שלא נזרק ואם כן מאי פריך הכא ממונא דבעלים הוא כז] ודאי דאיסורא כיון שלא נזרק הדם : **כי** אמר רבי עקיבא מועלת ליוצא לשרפה . פירוש אין הכי נמי דאיסורא איכא דמיירי בבשר כח] שיוצא *עד כאן לא קאמר ר"ע דזריקה מועלת ליוצא אלא לענין לאקבועי בפיגול ונותר וטמא וצריך עיבור צורה כט] לשרפן שאין זה קרוי פסולו בגופו דאמר בפסחים (דף פג.) ישרף מיד דזריקה מהניא ליה ומשוי ליה כאילו לא יצא והויא ליה פסולו מחמת דבר אחר דאמרינן בפסחים (שם) שצריך עיבור צורה :
אבל

תוספות

מרק דמה וכו' . נפסלה השניה במותר חטאת : דין (א) שיפטור את בשרה . ואע"פ שיש פסול יוצא : תשובה גנובה השיבו . כלומר לא היתה מעלייתא הא דהשיבו ושחט את שתיהן דמשמע דבבת אחת או דמה פוטר בשר חבירתה אע"ג דפסול הוא דהכי משמע *דכי הוכי יג] דמפרש רבי אלעזר לעיל דלא אמר רבי עקיבא אלא ששחט שתיהן בבת אחת האי דאמר רבי עקיבא נמי הכא ושחט את שתיהן היינו בבת אחת הא שחטן בזה אחר זה לא והיינו תשובה גנובה כיון דפסול הוא דמשעה שזרק דמה של אחת מהן נפסל השניה במותר חטאת : מה לי בבת אחת מה לי בזה אחר זה . הואיל וסבירא ליה לר' עקיבא דדמה פוטר בשר חבירתה אע"ג דפסול משום *מותר חטאת כי היכי דחשבת להו כגוף אחד יג] *בשחטן נמי בזה אחר זה תהא דמה פוטר את של חבירתה אלא ודאי תשובה גנובה היא דלא שנא : א"ל ר' יוחנן לר"ל *ואתה אי אתה אומר כן . דחשבת להו כגוף אחד אף כי שחטן בזה אחר זה דדמה פוטר בשר חבירתה : אילו הפריש שני אשמות לאחריות . שאם יאבד אחד מהן שיתכפר באחר והאי דנקיט *שני אשמות יד] וכל שכן שתי חטאות דחטאת חמירא קדושתיה מאשם : ושחט את שניהם וקדם והעלה אימורין של אחד מהן קודם זריקה . ואח"כ זרק הדם טו] מאשם שלא קרבו אימורין : אי אתה מודה שאם עלו . אותן אימורין שירדו דזריקת דם דאידך לא מהניא להני אימורין דלאו דידיה משום דמגופא אחרינא נינהו : ואי ס"ד . כדקאמרת בזה אחר זה נמי פוטר בשר חבירתה משום טעמא דאמרת דכחד גופא הוא הכא אם עלו אמאי ירדו : האמר עולא . גבי גוף אחד אימורי קדשים קלים שהעלן לפני זריקת דמים לא ירדו שנעשו לחמו של מזבח דקלטן מזבח דכיון דחד גופא הוא כי הדר וזריק הדם לאחר העלאת אימורין הויא זריקה ולא ירדו ואם כדבריך דטעמיה דר"ע הוי משום דכחד גופא דמו כי קדם והעלה אימורין ושוב נזרק הדם דאידך דלא הועלו אימורין ליהני ליה דאם עלו לא ירדו אלא מדאמרינן דירדו שמע מינה דלאו משום דחד גופא הוא אלא היינו טעמיה דר"ע דכי שחט שתיהן בבת אחת דמה פוטר בשר חבירתה דרצה מזה זורק ורצה מזה זורק ולא אוקמינן טעמא משום דחד גופא הוא ולא תשובה גנובה השיבו : אישתיק . ר"ל : אמר רבי יוחנן קצניתון לרגליה דינקא . [א]ר"ל קרי ינוקא לפי שהיה בחור [ב]ממנו דאותביה הכי ולא ידע להשיבו טז] לישנא אחרינא דדייקא דדייק דקאי (ב) הכי ואי קשיא לך מ"ש גבי חטאות בבת אחת דכי זרק דמה של אחת מהן דפוטר את בשר חבירתה והכא לא מרצה זריקה דחד יז] האימורין דאידך דאמרינן אם עלו ירדו הא לא קשיא דודאי גבי מעילה אמרינן דדמה של אחת מהן פוטרת את חבירתה מן המעילה אבל לרצות האימורין במזבח ודאי לא מרצה אלא זריקת דם שלו בעינן אע"ג דשחט שתיהן בבת אחת : **מתני'** מעשה דמים . היינו זריקה : לאחר זריקת דמים אין מועלין בבשר . דכבר יש בו שעת היתר לכהנים והיינו להקל דשוב אין בו מעילה : על זה יח] וזה . על האימורין ועל הבשר לאחר זריקה יט] חייב משום פיגול ונותר וטמא כ] והיינו להחמיר דקודם זריקה אין חייבין בכל כא] [הכי אבל] לאחר זריקה נקבעו בכל הני : לאחר זריקת דמים מועלין באימורין . והיינו להחמיר דקודם זריקה לא הוה בהו מעילה כלל והשתא איתא מעילה באימורין : ועל זה ועל זה וכו' . והיינו נמי להחמיר כדפרישית לעיל : נמצא מעשה דמים וכו' : **גמ'** קתני . רישא בשר קדשי קדשים לאחר זריקה אין מועלין בבשר : מעילה הוא דליכא . משמע הא איסורא איכא לכהן האוכלן ואמאי הא ממונא דכהן הוא : נסיב בסיפא . והאי דקתני אין מועלין לאו דוקא דמשמע מעילה הוא וכו' אלא משום דתנא רישא קודם זריקה מועלין בבשר דהא מועלין דוקא הוא דהכתי אין בו היתר לכהנים תנא סיפא נמי אין מועלין : אימא סיפא כו' מעילה הוא דליכא . בבשר [הא איסורא איכא] לישראל האוכלו : והא ממונא [דבעלים] הוא וכו' . והכא ליכא למימר משום דנסיב רישא מועלין תנא סיפא נמי אין מועלין דבתרוייהו א) [בסיפא] דרישא [ובסיפא] דסיפא אין מועלין קתני וכי היכי דדייקינן הכא הא איסורא איכא ה"נ דייקינן בסיפא [דרישא] ואמאי אית ביה איסור אכילה : א"ר חנינא ליוצא . כגון שיצא הבשר חוץ למחיצתו ושוב נזרק הדם ור"ע היא דאמר זריקה מועלת ליוצא (דם) דכי אמר ר"ע זריקה מועלת ליוצא לפוטרו ממעילה ולהביאו לשריפה כב] ב) ולאלתר כמו שאר קדשים פסולין ולהכי מהניא ליה זריקה שאינו נשרף לאלתר אלא עד שתעובר צורתו :
אבל

א) כרישא דסיפא ב) נ"ל ולא לאלתר

מסורת הש"ס

נ"א כדאמר
[ע' נע"ז מד: פרש"י ותוס' ד"ה תשובה]
מותר חטאת דחשבת להו כו' נ"ק
נ"א בשחטן בבת אחת בשחטן כו'
ואתה אומר כן דחשבת כו' נ"ק
זבחים פג: פס.
ב' אשמות לרבותא נקט וכ"ש כו' נ"ק

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דין הוא שיציל את בשרה :
(ב) ד"ה אמר רבי יוחנן וכו' דדייק דקאי הכא והכי הוה גרסי והוה מדייקי להלכה על בוריה ואי קשיא לך :

רבינו גרשום

דין שיפטור את בשרה . ואע"פ שהוא פסול משום יוצא : תשובה גנובה השיבו . כלומר דלאו תשובה מעליא הוא דתריץ ליה נשחט שתיהן בבת אחת דמשמע דבבת אחת אין דדמה פוטר בשר חברתה אע"ג דפסול הא שחטן בזה אחר זה לא כיון דפסול דמותר חטאת הוי : מה לי דמה פוטר בשר חברתה בבת אחת מה לי בזה אחר זה . הואיל וסבירא ליה לר' עקיבא דדמה פוטר בשר חברתה ואף על גב דפסול אלמא תשובה גנובה השיבו דלא שנא וקשיא לרבי אלעזר דאמר לא אמר ר' עקיבא אלא ששחט שניהם בבת אחת : א"ל ר' יוחנן לריש לקיש אתה אומר כן . דחשבת להו כחד גופא אפילו כי שחטן בזה אחר זה דדמה פוטר בשר חברתה : אילו הפריש ב' אשמות לאחריות . שאם תאבד אחת מהן שיתכפר באחרת והאי דנקט אשמות ה"ה לחטאות דאמרינן כל שבחטאת מתה באשם רועה : ושחט את שתיהן וקדם והעלה אימורין של אחת מהן קודם זריקה . דם דאידך דדם של עצמו עדיין לא נזרק : אי אתה מודה שאם עלו אותן אימורין שירדו . דאע"ג דהדר זרק דם דאידך לא מהניא ההיא זריקה לאימורין דלאו דידיה משום דמגופא אחרינא נינהו : ואי סלקא דעתך כדקאמרת דלעולם חד גופא הוא אפילו בזה אחר זה אמאי אם עלו ירדו האמר עולא אמורי קדשים קלים שהעלן לפני זריקת דמים לא ירדו נעשו לחמו של מזבח דקבעו מזבח דכיון דחד גופא הוא כי הדר זריק מדמו בתר העלאת אימורין הויא זריקה חשובה ולא ירדו : ואימורין דקדשים קלים ואימורים דקדשי קדשים חדא קדושה אית להו דגבוה נינהו : ואי ס"ד דחד גופא נינהו כי קדם והעלה אימורי' דחד ובתר הכי זרק דם דאידך ליהני ליה דאם עלו לא ירדו אלא מדירדו ש"מ דלא הוי חד גופא דשני בין בבת אחת לזה אחר זה ולאו תשובה גנובה הוא ואישתיק ריש לקיש : קצצתינון לרגלוהי דינוקא . להכי קרי ליה לריש לקיש ינוקא שהיה בחור ממנו ואותבית דלא אשכח תשובה . ל"א דינקא כלומר קצצתינון לריגלוהי דדין דקאי הכא : מעשה דמים . זו זריקה : לאחר זריקת דמים אין מועלין . בבשר דכבר יש בו שעת היתר לכהנים והיינו להקל דאין מועלין בו ועל זה ועל זה בין על האימורין ובין הבשר לאחר זריקה חייבין משום פיגול אם פיגל בחד מד' עבודות דזריקה קובעת בפיגול דכבר קרבו מתיריו ובתר הכי חייבין נמי על נותר וטמא . והיינו מחמיר דקא קבעא להו בפיגול נותר וטמא : ובקדשים קלים לאחר זריקה כולו להחמיר . דמועלין באימורין דכבר הוו לגבוה וקדשי ה' נינהו ולא ממון בעלים ועל זה ועל זה . בין על האימורין ובין על הבשר לאחר זריקה חייבין עליו משום פיגול נותר וטמא : היינו כולו להחמיר . דמועלין בהם וחייבין משום פיגול נותר וטמא : ואמאי . אית ביה איסורא : משום מועלין לפני זריקת דמים : נסיב סיפא . לאחר זריקת דמים אין מועלין ולעולם לית ביה איסורא . אימא סיפא כו' : ואין מועלין . בבשר מעילה הוא דליכא הא איסורא איכא והבא ליכא למימר משום דרישא דסיפא מועלין תהרוייהו ברישא דסיפא ובסיפא אין מועלין קתני וכי היכי דהכא דייקינן הא איסורא איכא הכי נמי דייקינן בסיפא דרישא ואמאי אית ליה איסור אכילה : אמר ר' חנינא ליוצא . דאית איסור יוצא ורבי עקיבא היא דאמר זריקה מועלת ליוצא . להוציאו ממעילה ולהביאו לשרפה ולא לאלתר כשאר קדשים פסולין אלא צריך שימתין עד שתעבר צורתו

שיטה מקובצת

א] נזרק דמה של אחת מהן : ב] המעילה כך יפטור תיבת אף נמחק : ג] אם פטר בשר תיבת הציל נמחק : ד] הוא שיפטור את תיבת שיציל נמחק : ה] הפריש שני אשמות אות ת' נמחק : ו] וקדם והעלה אימורין כו' הקשה הר"ר שמואל מוורדין אמאי לא קאמר שהעלה האימורין לאחר שזרקו דמו של חבירו דאי ס"ד חד גופא הוא הותרו בזריקה וי"ל דכי נמי הוי חד גופא היינו למילי דקודם זריקה כמו לצאת (לידי) [מידי] מעילה אבל למילי דבתר זריקה לא הוי כחד גופא ולכך אמר וקדם והעלה לפני זריקה . תוס' : ז] על תיבת יש רשום קו למעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו : ח] ובבשר ס"א ואין חייבין עליהם משום פיגול נותר וטמא לאחר : ט] בבשר ואין חייבין עליהן משום פיגול נותר וטמא לאחר : י] כולו להחמיר אות ן' נמחק : יא] היא וכי אמר : יב] היכי דאמר ר' תיבת דמפרש ל"ש : יג] אחד בבת אחת בשחטן : יד] אשמות כל אות ו' נמחק : טו] הדם דאשם שלא . אות מ' נמחק : טז] ל"א דדייקא דדין דקאי תיבות דדיקא דדייק נמחק : יז] דחד לאימורין דאידך אות ה' נמחק : יח] זה ועל זה אות ו' נמחק : יט] זריקה חייבין משום : כ] וטמא אם פיגל בחד משתי עבודות דזריקה קובעת בפיגול דכבר קרבו מתיריו ובתר הכי חייבין נמי על נותר וטמא והיינו : כא] בכל הני ואחר זריקה אות ל' נמחק : כב] לשריפה ולא לאלתר : כג] דמי דאי אמרת בשלמא גבי : כד] להקל ולהחמיר בקדשי קדשים פי' : כה] באימורין נקט ואין תיבת קתני ל"ש : כו] לאחר שנראה לזריקה תיבת שניתר ל"ש : כז] הוא הא ודאי דאיסורא איכא כיון : כח] בבשר שיצא אות ו' נמחק : כט] צורה לשרפו שאין אות ו' נמחק :

הגהות צ"ק [א] דר"ל וקרי ינוקא כו' [ב] ממנו ואותביה ולא ידע כו' דדייק הכא כו' גבי ב' חטאות דשחט בבת אחת כו'

אבל לאכילה א] הוא דלא מרצה :

הדרן עלך קדשי קדשים

חטאת *העוף מועלין בה משהוקדשה ב נמלקה הוכשרה ב] להפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים ג ובלינה הוזה דמה חייבין ג] *עליו משום פיגול נותר וטמא ד ואין בה מעילה : **גמ'** קתני הוכשרה ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלינה ליפסל אין אבל לטמויי לא מתניתין מני רבנן היא *דתניא אבא שאול אומר טבול יום תחלה

אבל לענין להתירו לאכילה . לא אמר שתהא זריקה מועלת והיינו דקאמר איסורא איכא דאסורה באכילה משום יוצא : הדרן עלך קדשי קדשים

חטאת העוף מועלין בה משהוקדשה . בפה אפילו אם נהנה ממנה מחיים כגון שמכרה דהוציאה לחולין : הוכשרה להפסל . כלומר משנמלקה ניתוסף בה קדושה שהיא נפסלת אם נגע בה טבול יום או מחוסר כפורים ובלינה : הוזה דמה חייבין עליה משום פיגול. דהזאה דעוף קיימא במקום זריקה דבהמה דהזאה קובעת בפיגול שחישב בו קודם לכן כמו זריקה דבהמה ושוב נמי יש בו איסור נותר וטמא אם נטמא דהזאה קובעת בכל הני : ואין בה מעילה. דכיון דהוזה דמה יש בה היתר לכהנים : **גמ'** אבל לאיטמויי לא. שתהא טמאה ומטמאה אחרים לא : מתניתין. דקתני הוכשרה ליפסל ולא ליטמא רבנן היא דאמרי כשם שפוסל טבול יום אוכלי תרומה ומשקה תרומה כך פוסל אוכלי קדש דאינו מטמא לטמא אחרים : דתניא אבא שאול אומר טבול יום תחלה לקדש . דהוי ראשון ומשוי לקדש שני דאותו שני עושה שלישי ורביעי בקודש ופוסל את התרומה :
רבי

אבל לאכילה לא מרצה כלומר אבל לענין שיאכל לא מהניא זריקה ולא ד]נראה דמה לו להזכיר עיבור צורה דלא איירי ביה ר"ע ה] הל"ל עד כאן לא קאמר ר"ע אלא לאקבועי במעילה ולחיוביה משום פיגול ונותר וטמא ועוד קשיא דבפסחים (דף פב.) משמע דלא מהניא זריקה להצריך עיבור צורה *דאמר התם נטמא הפסח או שילא ישרף מיד ונראה לפרש דה"ג קאמר ו] כי קאמר רבי עקיבא זריקה מועלת ליוצא כלומר לענין דברים האמורים במשנה לאקבועי בפיגול ז] אבל מכל מקום לשריפה אזיל מיד ח] דלא פליג אמתני' :

הדרן עלך קדשי קדשים

חטאת העוף. עד השתא איירי בדין פסולי קדשים ט] מתי ימעלו בהם ומכאן ואילך איירי בכשרים : **מועלין** בהן משהוקדשו . פירוש קדושת פה דהיינו כשהקדישן: **הוכשרה** ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים . כלומר י] שאם נגעו [בה טבול יום או מחוסר כפורים] פסול מלאכול : **ובלינה** . יא] בלינת דם בשקיעת החמה א"נ בלינת בשר ליום ולילה ואע"ג דבתר הכי קתני הוזה דמה דמשמע דהשתא לא איירי בהוזה וא"א בלינת יום ולילה אלא לאחר הזאה שהרי ההזאה יב] ביום המליקה דאל"כ איפסל הדם בשקיעת החמה מ"מ נקט גבי מליקה פסול דלינת בשר לפי שמיד שנמלקה יג] מתחלת לינה של יום ולילה ומשעת מליקה מונין : **הוזה** דמה חייבין עליה משום כו'. למ"ד לעיל (דף ה.) היתר אכילה שנינו ר"ל הוזה ממש שנראה לאכילה ולמ"ד היתר זריקה ר"ל שנראה להזות ולמ"ד היתר שחיטה כי היכי דבעינן לעיל גבי יד] קדשים דשייך בהן קבלה שיהא ראוי לקבל כדי טו] להזות הכא נמי דלא שייך קבלה גבי חטאת העוף בעינן שיהא ראוי להזות : **ואין** מועלין בה. בדין היה לו למיתני חטאת העוף עם פרים הנשרפים דתרוייהו לא סלקו לגבוה כולהו טז] אלא שצריך להקדים חטאת העוף לעולת העוף לפי יז] שהיא קודמת [ועולת] העוף שונה קודם לכל הקרבנות לפי שיש בה שייכות דמעילה יותר ואף מעולת בהמה דבעולת בהמה אין מועלין בעורה כי עורה לכהנים יח] (ובחטאת) *[ובעולת] העוף מועלים אף בעורה ואף יט] משתצא לבית הדשן מועלין בה כך נראה למורי הרב רבינו פרץ שי': *עולת העוף מועלין בה כו'. כמו שפירש' גבי חטאת העוף כך הוא בעולה : **מיצה** דמה. דגבי חטאת העוף נקט הוזה משום דבחטאת העוף איכא הזאה ומיצוי אבל בעולה ליכא אלא מיצוי פירוש שסוחט הבשר כ] והדם יוצא בדוחק ומתמצה והזאה היינו כא] שתז הדם למרחוק : **ומועלין** בה עד שתצא לבית הדשן. פי' אף לאחר שנשרפה לפי שעדיין צריך להוציא הדשן מחוץ למחנה אבל מכאן ואילך הרי נעשית מצותה ואין מועלין בה : **פרים** הנשרפים. פר העלם דבר של צבור ופר כהן משיח ופר יום הכפורים ושעירים הנשרפים שעיר יום הכפורים ושעיר עבודת כוכבים : **הוכשרו** ליפסל בטבול יום. תימה למאי הילכתא הוכשרו ליפסל בטבול יום כו' דאי לאכילה והלא פרים הנשרפים אין בהם אכילה לכהנים ואי ליפסל להקריב אימוריהם קאמר מכל מקום גבי פר ושעיר של יום הכפורים ליכא למימר הכי שהרי משל צבור הם ובאים בטומאה כב] ויש לומר לענין לשורפו בבית הדשן שורפין בו את הפסולין קאמר שהיה להם לפסולין בית הדשן לעצמן כדאמרינן פרק טבול יום (זבחים דף קד:) כג] (גבי) ג' בית הדשנים היו שם: **הוזה** דמן . פירוש על כד] הפרוכת ועל מזבח הזהב כדאמרינן פרק איזהו מקומן (שם דף מז.) ומועלין בהם עד שיותך הבשר אבל משניתך הבשר אין מועלין שהרי נעשית מצותו: **אין** מועלין בעורות אבל מועלין בבשר . כה] דמשאחר שנזרק דמה זכה המזבח בבשר והוה ליה *קדשי ה'. כו] ונפקי להו מכלל קדשי ה' כדאמרינן (זבחים דף קג.) כל שלא זכה המזבח בבשר לא זכו הכהנים בעור : **והכהנים** בעורות : **אבל** מועלין בבשר עד שתצא לבית הדשן. דאכתי לא נעשית מצותו שצריך להוציאה לבית הדשן אבל גבי פרים ושעירים הנשרפים אין בהן הוצאה לבית הדשן שהם הם נשרפין הילכך אין מועלין בהן משהותך הבשר :

קרמו פניה בתנור הוכשרו ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים. משום דתנור מקדש הלחם בקרימת פניה וי"ס שאין גורסין ובלינה דהא תנן *פרק שתי הלחם (מנחות דף ק:) כז] נאפות מבערב ואין דוחות לא שבת ולא יום טוב ואי לינה פסלה בהו אם כן כשנאפה מבערב הרי הם כח] פסולים למחר בלינה ואור"י דגרס שפיר דמדקתני קרמו כט] בתנור הוכשרו ליפסל כו' אלמא אית ליה תנור מקדש ל] לחם ואם כן ע"כ לינה פסלה ואם כן אפייתו דלחם דוחה השבת דהכי דייק בפרק רבי ישמעאל (מנחות דף עב:) בסופו ומשנה דפרק שתי הלחם (שם דף צה:) אית ליה דתנור אין מקדש ולהכי קאמר דאין אפייתו דוחה יום טוב לא] ואם תאמר כיון דאית ליה להגא דמתני' תנור מקדש למה לי קרמו פניה כניסתו בתנור ליקדשיה דהא כלי שרת מקדש ויש לומר דמשום טבול יום נקטיה דקסבר חולין שנעשו על טהרת הקודש לאו כקדש דמו (חולין דף לה:) והא דכלי שרת מקדש היינו דוקא כשנעשה כל הראוי ליעשות בו לב] והיינו כשנקרם :

לישחוט עליהן הזבח. כלומר כיון דקרמו פניה מיד יש לג] להם תורת לחם (עליהם) לשחוט את הזבח עליהם אבל לא קרמו לא דגבי שחיטת הזבח כתיב לחם ואין קרוי לחם אלא אם כן קרם הלחם: **נזרק** דמן של כבשים חייבין עליהן כו'. פירוש עליהן על הכבשים : ואין מועלין בהן. ואם תאמר מעילה הוא דליתא הא איסורא איכא והא ממונא דכהן הוא כדמסיק לעיל לד] בספ"ק (דף ז:) וכי תימא כדקאמר לעיל לא נצרכא אלא לרבי עקיבא כו' דהא אפילו לרבי עקיבא אינן מועלין לה] לשתי הלחם כיון דאינו גוף הכבשים ויש לומר דנקט ואין מועלין אגב הכי דלעיל וכן צ"ל בלחם הפנים: **קרבן** הבזיכים הרי הם מתירים הלחם לו] הסילוק של בזיכים כמו הקמיצה והחילוך למזבח כמו סילוק לקומץ ומקטירים הבזיכים כמו שמקטירין הקומץ : **אין** מועלין בשירים . דהא אית בהו היתר לכהנים :

הקומץ והלבונה. פירשתי בארוכות בזבחים (בפרק לז] *שני דף כ) : **קדשו** בכלי הוכשר ליפסל כו'. לא נקט קדשו בכלי משום קומץ דמעיקרא נמי קודם שנתן הקומץ בכלי לח] קדשו והוכשר ליפסל בטבול יום *)מקודש בכלי ראשון עם המנחה כולה קודם שקמץ, כדתנן לקמן (דף ט.) המנחות מועלין בהן משהוקדשו קדשו בכלי הוכשרו ליפסל בטבול יום אלא אגב לט] הנך דנקט קדשו בכלי נקט ליה: **ופיגול** אין בהן. דכולם אין להן מתירין וכל דבר שאין להן מתירין אין חייבין עליו משום פיגול ומנחת נסכים אי מיירי בבאה בפני עצמה כדאמרינן התם (זבחים דף מד.) מביא אדם זבחו היום מ] ומכאן עד עשרה ימים נסכים אתיא כשלי עלמא דאין לה מתירין ואי בבאה עם הזבח פלוגתא דרבי מאיר ורבנן בסוף פ' בית שמאי (זבחים דף מג.) ר' מאיר סבר פיגל ורבנן סברי לא פיגל ואתיא מתני' כרבנן ובלינה דקתני אי מיירי בבאה מן הזבח ר"ל שקיעת החמה מא] דבתמורה חשיב להו דבר שדרכו ליקרב ביום ואי בבאה בפני עצמה מוכח בתמורה בפ' יש בקרבנות (דף יד:) דקריבה אפילו בלילה ועמוד השחר פסלתו ואם כן צריך לפרש לינה עמוד השחר: **אבל** לאיטמויי לא. מב] (ולפי) [פירוש] שהטבול יום אינו עושה מג] אותה טומאה לטמא אחרים מתני' רבנן היא :
תחלה

*) מקודשו בכלי ראשון ז"ק

א א מיי' פ"ב מהלכות מעילה הלכה ו :
ב ב מיי' פ"ב מהלכות טומאת אוכלין הל' ו ופ"י מהל' אבות הטומאה הלכה ג :
ג ג מיי' פ"א מהלכות פסה"מ הלכה לז :
ד ד מיי' פ"ב מהלכות מעילה הלכה ו :

ז"ק

[ועיין תוספות יום טוב ד"ה עולת העוף]

קדשי ה' והכהנים סד"א ז"ק

[נ"ל עליה]

תוספתא דטהרות פ"א [סוטה כט: ע"ש נדה עח:] ע"ש

אלו דיבורים מעולת עד ד"ה הקומץ שייך למתני' דף ט. ומד"ה הקומץ עד ד"ה אבל שייך למתני' דף י.

ז"ק מ"ז

פי' שתי הלחם דאין דוחות לא שבת ולא יו"ט ונאפות מבערב א"כ כשנאפה מבערב הרי הם פסולים למחר בלינה אלא ע"כ דאין לינה פסלה בהו ואור"י דגרס שפיר כו' ז"ק

[נ"ל פ"ג דף מה: ד"ה הנל]

שיטה מקובצת

א] לאכילה לא מרצה תיבת הוא ואות ד' נמחק : ב] הוכשרה ליפסל בטבול אות ה' נמחק : ג] חייבין עליה משום אות ו' נמחק : ד] ולא נהירא דמה תיבת נראה נמחק : ה] ר"ע דהול"ל ע"כ : ו] קאמר הכא כי : ז] בפיגול אבל אינו חושש למתני' אותם דינים לשם דבכל מקום אמר הכי אבל כו' ס"א והא דקאמר לשריפה ח"ק כלומר הא דקאמר ר"ע זריקה מועלת ליוצא מ"מ לשריפה עומד ולא קאמר דזריקה מועלת כי אם לחייב משום פיגול ונותר וטמא ולא להתיר באכילה אבל אינו חושש למיתני אותם דינים : ח] מיד דלאכילה לא מרצה תיבות דלא פליג אמתני' נמחק :

ט] קדשים פירוש שמתו או ששינה מקומם ולומר לנו דאע"ג דפסולין מ"מ לא פקעא קדושתייהו מינייהו ומועלין בהם ומכאן ואילך איירי בקדשים העשויים בהכשר הס"ד : י] כלומר דאם נגעו בה פסול : יא] ובלינה וא"ת מאי קאמר ובלינה הלא קודם הזאה איירי הכא מדקאמר בתר הכי הוזה דמה משמע דעד השתא לא איירי בהוזה ואי אפשר בלינת יום ולילה אלא לאחר הזאתו וי"ל דר"ל בלינת : יב] ההזאה נעשית ביום: יג] מתחיל לינת של יום ולילה דמשעת מליקה מונין : יד] גבי בהמה קדשי קדשים : טו]כדי ליזרק ולהזות ה"נ גבי עוף דלא : טז] כולהו שהרי פרים ה"נ לא סלקי לגבוה כי אם האימורין : יז] לפי שקודם לעולה ועולת העוף תיבות שהיא קודמת נמחק : יח] לכהנים ובעולת העוף תיבת ובחטאת נמחק : יט] ואף לאחר

רבינו גרשום

צורתו : אבל לאכילה . להתירו לאכילה לא אמר שתהא זריקה מועלת והיינו דקאמר הא איסורא איכא :

סליק פירקא

הוכשרה ליפסל . כלומר משמלקה ניתוספה בה קדושה שהיא נפסלת אם נגע בה טבול יום או מחוסר כפורים ובלינה : הוזה דמה חייבין עליה משום פיגול . דהזאה דעוף במקום זריקה דבהמה קאי דהזאה קובעת פיגול כשחישב בו קודם לכן כמו זריקה דבהמה . ושוב יש בו איסור נותר וטמא : ואין בה מעילה . דכיון דהוזה דמו יש בו היתר לכהנים : אבל איטמויי לא שתטמא אחרים לא : מתניתין מני . דקתני הוכשרה ליפסל ולא ליטמא : רבנן היא . דאמרי כשם שפוסל טבול יום משקין תרומה ואוכלי תרומה ואינו מטמא כדתנן ואלו פוסלין בתרומה כו' וטבול יום כך פוסל אוכלי קדש ומשקי קדש ולא מטמא :
אמר

הקפרת עד שתצא לבית אות מ' נמחק : כ] הבשר ברוחק והדם יוצא : כא] היינו שניתז הדם על המזבח מן הצואר הס"ד : כב] בטומאה דטומאה הותרה בצבור וי"ל : כג] יום דשלשה בתי דשנים היו שם : כד] על אותן שהן לפני ולפנים א) עשה בין הבדים ואחרים על : כה] בבשר דמאחר שנזרק אות ש' נמחק : כו] בעורות דכתיב עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה ונפקי : כז] הלחם שתי הלחם נאפות : כח] הם פסולות בלינה למחר ואור"י דגרס ליה שפיר : כט] קרמו פניה בתנור : ל] מקדש לה וא"כ ע"כ לינה פסלה ואפייתו דידהו דוחה השבת : לא] יו"ט ואינו נפסל לא בטבול יום ולא במחוסר כפורים כיון דתנור אינו מקדש וא"ת : לב] בו והתנור נעשה לאפות בו הפת וא"כ בעינן שיקרמו פניה א"נ נקט קרמו פניה משום סיפא (כדי) תיבות והיינו כשנקרם נמחק : לג] יש תורת תיבת לחם נמחק : לד] לעיל,ואין לומר כדקאמר : לה] מועלין בשתי הלחם כיון דאינו כגוף הכבשים כדאמר במנחות דהא דקאמר ר"ע היינו בזבחים גופיה וי"ל : לו] הלחם כדכתיב והיה ללחם לאזכרה וילפינן אזכרה אזכרה ממנחות וסלוק של בזיכים הוי תחת הקמיצה והחילוך למזבח כמו חילוך של קומץ ומקטי' הבזיכים : לז] בפ' ב"ש : לח] בכלי לקדשו הוכשר ליפסל בטבול יום כו' שכבר הוקדש בכלי ראשון : לט] אגב אינך דנקט תיבת הנך נמחק : מ] היום ונסכיו מכאן : מא] החמה ובתמורה חשיב ליה דבר : מב] לפי שהטבול . אות ו' נמחק : מג] תיבת אותה נמחק :

א) נראה דצ"ל הזה בין הבדים ואחר זה על הפרכת .

לפסול עוד אחר כו' צ"ק

ה א מיי' פ"י מהלכות שאר אבות הטומאות הלכה ג:

ו ב מיי' פ"ח מהלכות פסה"מ הל' כג:

ז ג מיי' פ"ו מהלכות מעה"ק הלכה ו:

תחלה לקדש ר"מ אומר מטמא את הקדש ופוסל את התרומה וחכ"א כשם שהוא פוסל משקה תרומה ואוכלי תרומה כך הוא פוסל משקה קדש ואוכלי קדש אמר רבא לאבא שאול (א) מעלה עשו בקדשים שוינהו רבנן לטבול יום כראשון לר"מ כאוכל שני לרבנן כיון דטבל קלש א] טומאה פסול משוי טמא לא משוי: הוזה דמה חייבין כו': מעילה הוא דליכא ב] אבל איסורא איכא ואמאי הא ממונא דכהנים הוא *א"ר חנינא ג] ליוצאין ור"ע היא דאמר זריקה מועלת ליוצא דלאו בת אכילה היא *אמר רב הונא אמר רב מיצוי חטאת העוף אינו מעכב דתני רב הוזה דמה רב אדא בר אהבה אמר *רב מיצוי חטאת העוף מעכב ותני רב מיצה דמה תא שמע והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח ד] [חטאת היא] בשלמא לרב אדא בר אהבה היינו דכתיב והנשאר בדם ה] ימצה חטאת היא אלא לרב הונא מאי והנשאר כדתניא דבי ר' ישמעאל שאם נשאר ומאי חטאת היא ארישא א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי אלא מעתה גבי מנחה דכתיב והנותרת הכי נמי שאם ניתותר וכי תימא ה"נ והתניא

תחלה לקדש. ואם נגע באוכל קדש עושה אותו שני ושני שלישי ושלישי רביעי: מטמא את הקדש. *לעשות עוד אחר ופוסל התרומה שלא תעשה יותר: וחכמים אומרים [כו'] כך הוא פוסל כו'. דקא סברי דטבול יום אינו רק פוסל י] בשום דבר ואף במשקה קדש וטותייהו מוקי מתניתין: לאבא שאול מעלה עשו בקדשים כו'. וא"ת הכא משמע דטבול יום מדרבנן הוא כדקאמר שוינהו רבנן לטבול יום וכו' ובסוטה פרק כשם (דף כט:) יליף רביעי בקדש מק"ו ממחוסר כפורים ומה מחוסר כפורים שאין פסול בתרומה פוסל בקודש שלישי שפסול בתרומה אינו דין שיעשה רביעי בקדש ופריך אוכל הבא מחמת טבול יום יוכיח ומשני דילמא סבר לה כאבא שאול ומאי קאמר הא דאבא שאול דרבנן הוא ונ"ל יא] דרביעי בקדש דרבנן הוא וכן פי' רש"י בפרק קמא דפסחים (דף יט.) דלא יב] (תשיב) [מסכחת] ליה רביעי בקדש למ"ד אין אוכל מטמא אוכל אלא מדרבנן הוא מיהו ר"ת פי' דמסכחת ליה *ע"י עלים יג] ורביעי בקדש דאורייתא *(ואבא שאול לא ס"ק ליה) הכי קאמר דילמא סבר לה כאבא שאול והא דאבא שאול מדרבנן הוא ו"ל דסוגיא דסוטה (דף כט:) לית ליה הא דרבא אלא אית ליה דטבול יום מן התורה וכדבעית הש"ס הכא לומר דמתני' רבנן היא: אמר רבי חנינא ליוצאין ור"ע היא. יד] תימה ה"ד אי דיצא לגד ה"ל מודה ר"ע כדאיתא לעיל *ואי דיצא לגד רגליו מ"מ הא אמרינן פרק שני דזבחים (דף כה:) היא בפנים ורגליה מבחוץ *ואח"כ חתך פסולה לפי שמטונית של אבר שילא חוץ מתערב עם הדם ונמצא שמקריב פסול יוצא ע"ג המזבח וי"ל דמיירי שכל הדם נאסף בצואר ואח"כ יצא הרגל דהשתא ליכא למיחש לשמטונית שכל מה שעתיד לעלות בצואר מן האיברים כבר עלה א"נ טו] *כגון שילא כולו וחתך מה שילא עם העלם שאין זה פסול בעופות אלא מחוסר אבר ואח"כ מלקה והרב רבינו רחביה פירש דהכי פי' טז] בזבחים (דף כו.) (קאמר) קבל ואח"כ חתך פסולה לפי שזורק את השמטונית יז] שנפסל ביוצא ע"ג המזבח אבל אם כבר זרק כל הדם כשר שהרי קיים מצות זריקה מן הדם אע"פ שכבר עלה שמטונית היוצא שנתערב עם הדם וזרקו על המזבח והכא נמי תנן הוזה דמשמע הוזה כבר שלכך חטאת העוף כשרה דקיים בה מצות הזאה מן הדם אע"פ שעם הדם נתערב *השמטונית: ותני רב הוזה דמה. דמיד שהוזה דם חטאת העוף נעשית מצותו קריין [ביה] יח] (כו'): בשלמא לרב אדא בר אהבה היינו דכתיב והנשאר בדם ימצה. אע"ג דנשאר חטאת היא כלומר אע"ג דנשאר מן ההזאה עדיין היא חטאת ותלויה יט] הזייתה במיצוי שהוא מעכב: כדתניא דבי רבי ישמעאל שאם נשאר. פי' כ] אם נשאר ימצה ואם לאו לא ימצה וליכא עיכובא כא]: ומאי חטאת היא אריסה. כלומר לא קאי חטאת היא אמיצוי אלא קאי ארישא דקרא דהיינו הזאה ושאר עניני מליקה שכתובים קודם והנשאר: אלא מעתה גבי מנחה דכתיב והנותרת ה"נ שאם ניתותר. כלומר גבי מנחה דכתיב והנותרת מן המנחה יאכלו אהרן ובניו ה"נ שאם ניתותר יאכלו ואם לא ניתותרו כב] השיריים בין קמיצה להקטרה אין בכך כלום וכ"ת ה"נ והא תניא מסלתה וכו' משמע הכא דפשיטא ליה להש"ס כג] שיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה פסול וקשיא דפ"ק דמנחות (דף ט.) פליגי רבי יוחנן ור"ל וקסבר חד מינייהו דמקטיר קומץ עליה וי"ל דנהי דמקטיר קומץ עליה מ"מ מודה שאותן השיריים אסורין באכילה כד] כדמשמע ליטנא דוהנותרת מן המנחה יאכלו וכו' דכי לא ניתותר כה] (כלום) [כלומר] [ג] שחסרו השיריים לא אכלו כהנים: והא תניא מסלתה כו'. וא"ת מ"מ ליפני דשאני הכא דגלי קרא מסלתה ומשמנה וי"ל כו] דאית לן לאחשובי קרא דחטאת היא כמו מסלתה ומשמנה כז] ועוד נראה למורי רבי כיון דחזינן דוהנותרת משמע דצריך שיהא ניתותר כמו כן אית לן למימר דוהנשאר רוצה לומר שצריך שיהא נשאר דאין לחלק ביניהן כי הלשון שוה וא"ת מאי האי דמייתי האי קרא דמסלתה ומשמנה איבעי ליה לאיתויי קרא דמן המנחה דדרשינן פרט למנחה שחסרה ובפ"ק דמנחות (דף ט:) מצריך לתרוייהו חד למנחה שחסרה קודם קמיצה וחד לשיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה ומשמע התם דממן המנחה נפקא לן שיריים שחסרו וא"כ איבעי ליה לאיתויי מן המנחה דהא הכא מיירי בכי האי גוונא וי"ל דלא דק הש"ס כולי האי לאיתויי מן המנחה וחדא מתרי נקט וכמו כח] ועוד הוא ועוד נראה למורי שיחיד דאי לא האי קרא מסלתה ומשמנה דנפקא לן מיניה מנחה שחסרה קודם קמיצה לא הוה דרשינן ממן המנחה לשיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה אלא בתר דכתיב מסלתה דמשמע דבעינן בשעת קמיצה שתהא המנחה שלימה אז דרשינן מן המנחה לשיריים כט] דמשמע מן המנחה שהיתה כבר כלומר שהיתה שלימה בשעת קמיצה ולכך מייתי קרא דמסלתה אף לשיריים שחסרו [ד] בין קמיצה להקטרה ל] ומשני התם כתיב והנותר קרא יתירא הוא דהא ודאי לא] דאיכא שיריים שהרי כתיב וקמץ מלא קומצו והקטיר לב] [ה] (אינה כל המנחה קיימא) רק הקומץ שהוא מקטיר וא"כ דקרא יתירא הוא לית לן למימר שאם ניתותר לג] הכא כתיב והנשאר ולא מייתר דצריך לומר לד] שיש שיריים בדם ולא היזה מכולו ולא אתא לומר דהזיית חטאת תלוי במילוי כלומר שיהא מילוי מעכב: לגדרין

רבי מאיר אומר מטמא את הקדש. דהוא שני ומשוי לקדש שלישי: וחכ"א כשם שפוסל כו'. אבל טמויי לא מטמא והיינו כמתניתין: אמר רבא לאבא שאול. נמי דאמר תחלה לקדש דקעביד לקדש שני מיתרצא נמי מתני' דודאי טבול יום מדאורייתא פוסל ואינו מטמא ורבנן עשו מעלה בקדשים דהוה טבול יום תחלה לקדש דהוי כי אוכל ראשון ועושה שני ומתני' בדאורייתא קתני דאינו אלא פוסל: לר"מ. נמי מיתרצא מתני' דהאי דקאמר מטמא את הקדש דעביד ליה שלישי ופוסל את התרומה (ג) מדרבנן אבל מדאורייתא אינו אלא פוסל מאחר שטבל: ורבנן. דאמרי כשם שפוסל וכו' ולא אמרי דמטמא קסברי כיון דטבל קלשא ליה טומאה דפסול משוי ולא טמא: הא איסורא איכא. כלומר איסור אכילה: ואמאי הא ממונא דכהנים הוא. מאחר שהוזה דמה שהותרה להם באכילה: א"ר חנינא ליוצא. כלומר שילא דהתם איכא איסור אכילה ורבי עקיבא הוא דאמר זריקה מועלת ליוצא לאפוקיה מידי מעילה י] או לשריפה כדאמרינן לעיל (ג) אבל לאו בת אכילה היא כדאמרינן בסוף פירקין אבל לאכילה לא מרצה ז] הא הזאה נמי דמהניא לאפוקיה מידי מעילה אבל להתיר היוצא באכילה לא מהניא והיינו דקא דייק אבל איסורא איכא דלאו בת אכילה היא: אמר רב הונא אמר רב מילוי דחטאת העוף. דכתיב והנשאר בדם ימצה לאחר הזאה ימצה: אינו מעכב. דכיון דהוזה אע"פ שלא מיצה נעשית מצותו ויצא מידי מעילה וחייבין עליו משום נותר וטמא ויצא נמי ידי חובתו דאינו מעכב הכפרה: דתני רב הוזה דמה. דמדקתני במתניתין גבי חטאת העוף הוזה דמה ולא קתני מיצה דמה אלמא ס"ל לתנא דמתני' דהזאה עיקר ומילוי לא מעכב: ורב אדא בר אהבה אמר משמיה דרב מילוי מעכב. דלא יצא ידי חובתו ולא נתכפר ולא הוקבע החטאת בפיגול ונותר וטמא אע"פ שהוזה עד דעביד מילוי: ותני רב *מיצה דמה. במתני' גבי חטאת העוף מיצה דמה ולא קתני הוזה דמה דס"ל דמילוי נמי עיקר מצוה הוא ומעכב: בשלמא לרב אדא היינו דכתיב והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח וגו'. דהאי דנשאר אחר הזאה דהיינו מילוי איקרי חטאת אלמא דשיריים דהיינו מילוי מעכב: אלא לרב הונא דאמר מילוי לא מעכב מאי והנשאר. כיון דלא מעכב ל"ל דכתיב והנשאר (ד) ח]: להכי כתיב והנשאר לכדתנא דבי רבי ישמעאל שאם נשאר. כלומר אם נשאר מן הדם מצוה לעשות מילוי אבל אם לא נשאר לא מעכב דמילוי אינו מעכב: ומאי חטאת היא. לאו כדקא בעית למימר דאוהנשאר ימצה קאי דליהוי משמע דבשיריים דהיינו מילוי הוי עיקר חטאת דמילוי מעכב: אלא ארישיה דקרא קאי. אוהזה מדם [א] החטאת באצבעו חטאת היא לומר דהזאה מעכבת ולא מילוי: ה"נ שאם ניתותר. שכשקמץ את המנחה אם ניתותר דאיכא שיריים למצוה שפיר ואם לא ניתותר שאם חסרו שיריים בין קמיצה להקטרה לית לן בה: וכי תימא הכי נמי. דשיריים לא מעכבי והתניא מסלתה ומשמנה דמצי למיכתב קרא מסלת ומשמן מאי מסלתה ומשמנה שיהא כל סלתה ושמנה קיים ואפילו שיריים דהכי משמע מסלתה מן הסלת שהיה בשעת קמיצה שהיה כולו אלמא דחסרון [ב] שיריים מעכבי (ה) (גבי שיריים נמי ט] אמרינן דחסרון שיריים מעכב) והיכי אמרינן שאם לא ניתותר לא מעכב: אמרי

הגהות הב"ח

[illegible]

רבינו גרשום

[illegible]

שיטה מקובצת

[illegible]

... מועלת ליוצא אלא ודאי מיירי כשיצא קודם הזאה וכשיצא הראש יצא דמה ואמרינן לעיל ... לא אמר ר' עקיבא זריקה מועלת וי"ל דמיירי שיצא דרך רגליו אבל עדיין הצואר שהדם ... בפנים ומ"מ קשה דהא אמרינן בפ' שני דזבחים היא בפנים ורגליה מבחוץ קבל ואח"כ חתך: ... שחתך כל הבשר של אבר שיצא לחוץ עד העצם קודם המליקה וא"כ אין בו לא דם ולא ... כ יצא וכ"ת א"כ היא בעלת מום כדאמר בזבחים י"ל דאין תמות וזכרות בעופות שאין מום ... אלא: טז] פירושו דבזבחים: יז] השמנונית לכתחילה: יח] קרינא ביה תיבת כו' נמחק: ... אתה במיצוי: כ] פי' שאם נשאר ימצה ואם לאו דלא מיצה אות י' נמחק: כא] עיכובא וא"ת [illegible]

ואמאי הא ממונא דכהנים הוא. מאחר שהוזה דמה: א"ר חנינא ליוצא. כגון שיצאה ... זריקה מועלת ליוצא לאפוקיה מידי מעילה אבל לאו בת אכילה כדאמרינן לעיל בסיפא ... לא מרצה והא הזאה נמי נפקא מידי מעילה אבל להתיר יוצא לאכילה לא מ... אבל איסורא איכא דלאו בת אכילה היא: מיצוי חטאת העוף. דכתב בה והנשאר ... דכיון שהוזה אע"ג דלא מיצה אמרינן נעשת מצותו ויצא מידי מעילה וחייבין עליו מ... הוזה דמה ולא קתני מיצה אלמא דסבירא ליה נמי דמיצוי לא מעכב: ורב אדא ב... דרב דמיצוי חטאת מעכב: בשלמא לרב אדא בר אהבה היינו דכתיב והנשאר בדם [illegible]

הגהות צ"ק [illegible]

והתניא *°מסלתה ומשמנה על כל לבונתה פרט שחסרה סלתה וחסרה שמנה וחסרה לבונתה אמרי התם כתיב והנותרת קרא יתירא [א] כתיב מתיב אבוה דשמואל (ור' אבין) לרב הונא *אחד חטאת העוף ואחד עולת העוף שמלקן ומיצה דמן חוץ למקומן פסול ואין בו כרת חוץ לזמנן פיגול וחייבין עליו כרת קתני מיהת מיצה דמן הוא מותיב לה והוא מפרק לה לצדדין קתני גופא תנא דבי רבי ישמעאל שאם נשאר בדם והא תנא דבי רבי ישמעאל התם שירים מעכבין *ואמר רב פפא מיצוי חטאת העוף איכא בינייהו תרי תנאי [ב] ואליבא דרבי ישמעאל:

מתני' עולת העוף מועלין בה משהוקדשה נמלקה הוכשרה ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלינה מיצה דמה חייבין *עליו משום פיגול נותר וטמא ומועלין בה עד שתצא לבית הדשן *פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים מועלין בהן משהוקדשו נשחטו הוכשרו ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלינה הוזה דמן חייבין עליהן משום פיגול נותר וטמא ומועלין בהן בבית הדשן עד [ג] שיתיך הבשר העולה מועלין בה משהוקדשה נשחטה הוכשרה ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלינה משנזרק דמה חייבין עליה משום פיגול נותר וטמא ואין מועלין [ד] בעורות אבל מועלין בבשר עד שתצא לבית הדשן חטאת ואשם וזבחי שלמי ציבור מועלין בהן משהוקדשו נשחטו הוכשרו ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלינה נזרק דמן חייבין עליהן משום פיגול נותר וטמא [ה] אין מועלין בבשר אבל מועלין באימוריהן עד שיצאו לבית הדשן שתי הלחם מועלין בהן משהוקדשו קרמו בתנור הוכשרו ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים [ו] (ובלינה) ולישחוט עליהן את הזבח נזרק דמן של כבשים חייבין עליהן משום פיגול נותר וטמא ואין בהן מעילה לחם הפנים מועלין בו [ז] משהוקדשה קרם בתנור הוכשר ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים ולהסדר על גבי השולחן קרבו הבזיכין חייבין [ח] עליו משום פיגול נותר וטמא ואין בו מעילה *המנחות מועלין בהן משקדשו בכלי הוכשרו ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלינה קרב הקומץ חייבין עליו משום פיגול נותר וטמא ואין מועלין בשירים אבל מועלין בקומץ עד שיצא לבית הדשן:

גמ' איתמר [ט] הנהנה מאפר תפוח שעל גבי המזבח רב אמר אין מועלין בו ורבי יוחנן אמר מועלין בו לפני תרומת הדשן כולי עלמא לא פליגי דמועלין בו כי פליגי לאחר תרומת הדשן רב אמר אין מועלין בו הרי נעשה מצותו ור' יוחנן אמר °כיון דכתיב °ולבש הכהן מדו בד וגו' כיון דצריך [י] לבגדי כהונה בקדושתיה קאי תנן מועלין בהן עד שתצא לבית הדשן קשיא לרב אמר לך רב [יא] עד שתראה לבית הדשן מיתיבי

רש"י

אמרי התם כתיב והנותרת קרא יתירא. דכתיב ביה והנותרת הרי זימני והנותרת ממנה והנותרת מן המנחה דשנה עליו הכתוב לעכב פרט לשחסרה דמשמע והנותרת ולא הנותרת מן הנותרת דהשיריים הן מותר הקומץ ולא שחסרו השיריים דהוו שירי שיריים אבל הכא לא כתיב אלא והנשאר לחוד דמשמע שאם נשאר מן הדם ימצה ואם לא נשאר אינו מעכב והא דכתיבי תרי מיעוטי במנחה והנותרת ומסלתה חד למצוה וחד לעכב: קתני מיצה ומילה [יב] דמה. אלמא דמילוי נמי מעכב בחטאת העוף הואיל ומצי מפגל בו כמו בהזאה: לצדדין קתני. דמלקן משמע אתרוייהו אחטאת העוף ואעולת העוף ומילה [יג] דמה לא קאי אלא אעולת העוף דלית ביה הזאה אלא מילוי אבל חטאת העוף דאיכא הזאה מאחר שלא פיגל בהזאה לא מצי מפגל במילוי דמילוי אינו מעכב: שאם נשאר בדם. דמשמע דשיריים לא מעכבין: והא תנא דבי ר' ישמעאל התם. בפרק איזהו מקומן (זבחים דף נב.): שיריים מעכבין. דפלוגתא דר' ישמעאל ורבי עקיבא היא דרבי ישמעאל אמר מעכבין ורבי עקיבא אמר אין מעכבין ואמר רב פפא התם דכולי עלמא שיריים דעלמא לא מעכבין והכא בשירי חטאת העוף דהיינו מילוי איכא בינייהו רבי ישמעאל סבר מעכב ר"ע סבר אינו מעכב וקשיא דרבי ישמעאל אדר"י: תרי תנאי אליבא דר' ישמעאל. והאי תנא דהכא דתני שאם נשאר סבר אליבא דר' ישמעאל דמילוי אינו מעכב: **מתני'** מילה דמה חייבין עליה משום פיגול. דמילוי עולת העוף [יד] במקום זריקה דבהמה והזאה דחטאת העוף דלא כתיב (א) אלא ונמלה דמו (ויקרא ב) והוא מילוי קבע לה בפיגול אם חישב עליו במליקה להקטירה חוץ לזמנה דכי מילה דמה קרבו מתיריו בפיגול וחייבין עליה כרת וה"ה דבתר מילוי יש בו נותר וטמא: ומועלין בה עד שתצא לבית הדשן. דכיון דכולה כליל ואין בה היתר לכהנים לעולם מועלין בה עד שתישרף כולה [טו] ותנטל מאפרה תרומת הדשן דכתיב והרים את הדשן וגו' ושוב כיון שנעשית מצותו אין מועלין בו: פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין. הן קדשי קדשים ואין בהן [א] היתר לכהנים והזאת (זריקת) דמן קובען לפיגול אם חישב עליהן בשעת שחיטה וכיון דלית בהו היתר לכהנים מועלין בהן בבית הדשן במקום שריפתן: עד שיותך הבשר [טז]. עד שיתעכל הבשר שנעשה אפר דהיינו מצותן: העולה. וכל הני דמתני' בקדשי קדשים מיירי: ואין מועלין בעורה. דשל כהנים הוא דכתיב עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה (ויקרא ז): ומועלין בבשר עד שתצא לבית הדשן. דכליל הוא: חטאת ואשם וכו' ואין מועלין בבשר. דכיון דנזרק הדם הותר הבשר לכהנים דקדשי קדשים נינהו: אבל מועלין באימורין. עד שיתעכלו במזבח ויצא האפר לבית הדשן דנעשית מצותו: שתי הלחם מועלין בהן משהוקדשו. בפה: קרמו בתנור. דהיינו תחילת [ב] עשייתן והוא קרימא חשיב להכשיר [יז] ונפסל בטבול יום וכו' כמו שחיטה דקדשי קדשים והכא ליכא בלינה משום דשתי הלחם אין נאכלין לא פחות (ב) משנים ולא יותר על שלשה [יח]: ולשחוט עליהן הזבח. דכתיב (ויקרא כג) והקרבתם על הלחם ואמרינן (מנחות דף סב.) על בסמוך וכיון דקרמו מיקרי לחם: נזרק הדם. של כבשים: חייבין עליהן. על שתי הלחם משום פגול אם חישב בשעת שחיטה לאכול הלחם חוץ לזמנו משום דכבשים מפגלין את הלחם: ואין בהן מעילה. דיש בהן שעת היתר לכהנים וכבר נעשית מצותן: לחם הפנים מועלין בהן משהוקדשו. בפה: קרמו בתנור וכו'. כדאמרינן בשתי הלחם והכא נמי ליכא בלינה [יט] דהכי קיימא לן (מנחות דף ק:) לחם הפנים נאכל (ג) לשמונה לתשעה לעשרה [כ]: ולהסדר סידרו על גבי השלחן. וכל זמן שלא קרם אינו קרוי לחם: קרבו הבזיכין. דהיינו המתירין חייבין עליו משום פגול שאם חישב עליו בשעת הקטרת הבזיכין הריני מקטיר על מנת לאכול הלחם חוץ לזמנו הוקבע הלחם בפגול דכי היכי דזריקת דם דבהמה דהיינו מתירה קובעת בפגול ובנותר ובטמא ה"נ קבעה הקטרת הבזיכין ללחם הפנים בכל הני: ואין בו מעילה. שהרי יש בו שעת היתר לכהנים: המנחות מועלין בהן משהוקדשו. בפה: אבל מועלין בקומץ. עד שישרף כולו ויצא לבית הדשן כדין אימורי קדשים לפי שהקומץ כליל הוא: **גמ'** הנהנה מאפר תפוח. היינו לאחר שהרים תרומת הדשן דהכי תנינן במסכת תמיד (דף כח:) שבתחלה כשהוא רוצה לתרום תרומת הדשן היה עולה לראש המזבח ופינה את הגחלים אילך ואילך וחתה את המאוכלות הפנימיות וירד והיינו תרומת הדשן הגיע לרצפה צבר את הגחלים על גבי רצפה רחוק מן הכבש ג' טפחים היינו מקום שנותנין שם תרומת הדשן והנשאר על גבי המזבח היה צובר את האפר לצד אחד של מזבח ביחד ועושהו עגול כמין תפוח וגבוה כמין כובע ואמרינן התם פעמים שיש עליו שלש מאות כור ואחר כך היה פושט את בגדיו ולובש בגדים הפחותין מהן כדתנא דבי רבי ישמעאל (יומא דף כג:) בגדים שבישל בהן קדרה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו והיה מוציא מחוץ למחנה לבית הדשן והאי דקאמר הנהנה מאפר תפוח: כולי עלמא לא פליגי דמועלין בהן. שהרי עדיין לא נעשית מצותו: רבי יוחנן סבר. כיון דהאי הוצאת אפר התפוח צריך בגדי כהונה דהוא ולבש בגדים אחרים היינו בגדי כהונה אלא שפחותין מן הראשונים בקדושתיה קאי ומועלין בו: תנן מועלין בהן עד שתצא לבית הדשן. משמע שאף על פי שנתרמה תרומת הדשן מועלין בה: עד שתראה. היינו עד הרמת תרומת הדשן אבל אחר שתרם תרומת הדשן אותו הנשאר הוא ראוי ועומד להוצאת הדשן ושוב אין בו מעילה והיינו כרב:

וכולן

תוספות

לצדדין קתני. פירוש מלק קאי אתרוייהו אבל מילה לא קאי אלא אעולת העוף ואם תאמר אמאי לא מייתי מרישא דהך דתנן התם בפרק *חטאת העוף (זבחים דף סד:) קדשי קדשים שמלק ושמילה דמה לשמה ושלא לשמה פסול וי"ל דמההיא לא הויא קשיא כלל דאטו מי אלימא ממתני' דקתני מילה ורב תני הזה כמו כן נמי נימא התם דמאי מילה הזה אבל בהך דמייתי הכא לא מצי למימר הכי דהא קתני ואחד עולת העוף דלא שייכא בה הזאה ועל כרחך מילה דוקא: **ואמר** רב פפא מילוי חטאת העוף. בפ' איזהו מקומן (זבחים דף נב.) גבי פלוגתא דר' ישמעאל ור' עקיבא וקאמר דשיריים מעכבין *דאחטאת העוף קאי:

וכולן

לצדדין קתני. שמלקה משמע אתרוייהו אחטאת העוף ואעולת העוף ומיצה לא קתני אלא בעולת העוף מיצוי אבל בחטאת העוף לא מצי מפגל במיצוי ולא מעכב: והא תני דבי ר' ישמעאל התם. ומן של זבחים: שירים מעכבין. דהכי קאמר התם שירים מעכבין איכא בינייהו ר' ישמעאל אמר רב פפא התם דכולי עלמא שירים לא מעכבין והכא במיצוי חטאת העוף מעכב איכא בר רבי ישמעאל מעכב. ומר סבר ר' עקיבא אינו מעכב וקשיא דר' ישמעאל אדר' ישמעאל: א דרבי ישמעאל. האי תנא דהכא סבר אליבא דרבי ישמעאל דמיצוי לא מעכב דאמר שאם מיצה דמה חייב עליה משום פיגול. דמיצוי דעולת העוף קאי במקום זריקה דבהמה והזאה שלא כתיב בה אלא ונמצה דמו והויא מיצוי קבע לה בפיגול אם חישב עלה במליקה להקטירה מיצה דמה קרבו מתירין דפיגול: ואם אכל שיב מינה חייב כרת. וה"ה דבתר הכי חייב נותר וטמא: ומועלין בה עד שתצא לבית הדשן. דכיון דכולה כליל ולית בה שעת היתר מועלין בה עד שתישרף כולה ותינטל מאפרה תרומת הדשן כדכתיב והרים את הדשן אשר ושוב שנעשת מצותה ויוצאה לבית הדשן אל מחוץ למחנה אין מועלין בה: פרים הנשרפים פים. הוו קדשי קדשים ואין בהן היתר לכהנים כלל: והזאת דמן קובעתן. לפיגול לכרת חישב עליהן בשעת שחיטה וכיון דלית בהו היתר לכהנים מועלין בהן בבית הדשן חוץ נשרפים מי שנתנה מהן: עד שיתיך הבשר. עד שיתאכל הבשר דכיון דלשרפה קיימי לא עד שיתיך הבשר: העולה. וכל הני דמפרש במתניתין בקדשי קדשים מיירי: ואין מועלין כהנים הוא דכתיב עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה: ומועלין בבשר עד שתצא לבית הוא: שתי הלחם מועלין בהן משהוקדשו. בקדושת פה: קרמו בתנור. היינו תחילת קרימא חשיבא בהכשר ליפסל כשחיטת דקדשי קדשים והכא לא כתב בלינה משום דשתי לא פחות משנים ולא יותר על שלשה ואם יש ספר שכתוב בלינה קסבר לאחר זמן אכילתן והוכשרו נמי לישחט עליהן את הזבח דכיון דקרמו קרויין לחם: ואין בהן מעילה. דיש בהן הנים וכבר נעשת מצותן: ולחם הפנים. נמי בתהוא ספר דלא כתב ביה ובלינה היינו אכל משבת ועד שבת והיכא דכתב ובלינה קסבר אם לן לאחר זמן נפסלין: והוכשר. על גבי השולחן: קרבו הבזיכין. היינו מכשיריו: ואין בו מעילה. שהותר לכהנים ונעשת

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פי"א מהלכות פסה"מ הל' ח ט יז:

[נ"ל בפרק קדשי קדשים חטאת העוף שמלק]

ט ב מיי' שם פי"ג הל' ה:

י ג מיי' פ"ב מהלכות מעילה הלכה ג:

יא ד מיי' פ"י מהלכות אבות הטומאה הל' ג ופ"ב מהלכות טומאת אוכלין הלכה ז:

יב ה מיי' פ"א מהל' פסה"מ הלכה לג:

יג ו מיי' פי"ג מהלכות פסה"מ הלכה ה:

יד ז מיי' פ"ב מהלכות מעילה הלכה ג:

טו ח מיי' שם הל' ד:

טז ט מיי' פ"י מהלכות אבות הטומאה הל' ג ופ"ב מהלכות טומאת אוכלין הלכה ז:

יז י מיי' פי"ט מהלכות פסה"מ הל' ג וע"ש:

יח כ מיי' שם פי"ח הלכה ז:

יט ל מיי' פ"ב מהלכות מעילה הלכה ד:

כ מ מיי' שם הל' ג:

כא נ ס מיי' שם הל' ב והלכה ד:

כב ע פ מיי' שם הל' ו:

כג צ מיי' שם הל' ח:

כד ק מיי' פי"א מהל' אבות הטומאה הלכה יג:

כה ר מיי' פי"ב מהל' פסה"מ הלכה יז:

כו ש מיי' שם פי"ז הלכה ח:

רש"י ל"ג אבל התוס' לעיל גרסי' בלינה

כז ת א מיי' פ"ב מהל' מעילה הלכה ח:

[שבועות יא.]

כח ב מיי' פי"א מהל' אבות הטומאה הלכה יג:

כט ג מיי' פ"ה מהל' תמידין ומוספין הלכה יג:

ל ד מיי' פ"ב מהלכות מעילה הלכה ח:

לא ה מיי' שם הל' ה:

לב ו מיי' פי"ג מהלכות אבות הטומאה הלכה יג:

לג ז מיי' פ"ב מהלכות מעילה הלכה ז:

לד ח מיי' פ"ב מהלכות מעילה הלכה ז:

לה ט מיי' שם הל' ג:

לו י מיי' שם הלכה יד ופ"ב מהל' תמידין ומוספין הלכה טו:

מסורת הש"ס

[מנחות כז.]

ס"א ל"ג

[זבחים סד:]

[שם נב.]

[נ"ל עליה]

שם נה: קד:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מילה וכו' דלא כתיב בעולת עוף אלא ונמצה: (ב) ד"ה קרמו וכו' לא פחות משתי ימים ולא יותר: (ג) ד"ה קרמו בתנור וכו' לחם הפנים נאכל לתשעה לעשרה לאחד עשר הס"ד ותיבת לשמונה נמחק:

גליון הש"ס

גמ' כיון דכתיב ולבש. לכאורה צ"ל דכתיב ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים דזה קאי על הוצאת הדשן אבל הקרא ולבש הכהן מיירי בתרומת הדשן ועי' בתשו' מעיל שמואל בלקוטיו אות ס':

רבינו גרשום

מיצוי: הכי נמי שאם ניתותר. כשקמץ את המנחה הכי נמי שאם ניתותר שפיר ואי לא לית לן בה. והתניא מסלתה ומשמנה. הוה יכול למימר מסולת ומשמן מאי מסלתה ומשמנה שיהא כל סלתה ושמנה שלם פרט לשחסר סולתה. ואפילו דשירים אלמא דחיסור שירים מעכב הכא נמי והנשאר בדם דמיצוי מעכב. לא דמי התם גבי מנחה כתיב והנותרת קרא יתירא דכתיב ביה והנותרת תרי זמני שנה הכתוב לעכב: ומיצוי הואיל

שיטה מקובצת

א] יתירא הכא כתיב מתיב אבוה דרבי אבין תיבת דשמואל נמחק: ב] תנאי אליבא אות ו' נמחק: ג] עד שיותך הבשר אות י' נמחק: ד] מועלין בעורה אבל: ה] וטמא ואין מועלין: ו] ובלינה עי' תוס' זבחים (דף כ' ע"ב): ז] בו משהוקדשו קרמו בתנור הוכשרו ליפסל: ח] חייבין עליהן משום אות ו' נמחק ואין בהן מעילה אות ו' נמחק המנחות מועלין בהן משהוקדשו בפת קדשו בכלי היינו כלי ראשון שהיא ביסא הוכשרו ליפסל כו' ל"נ וביוצא דכלי לא מקדש ליפסל ביוצא עד לאחר קמיצה היינו עבודה קמייתא כדמפרש במנחות וא"ת א"כ מנחת נסכים ומנחת כהנים דלית בהו קמיצה ה"נ דלא מיפסלו ביוצא וכ"ת ה"נ א"כ לא לישתמיט תנא דאשמועינן בשום דוכתא וי"ל דודאי במנחת נסכים ומנחת כהנים כלי לבד מקדש ליפסל ביוצא כמו קמיצה בשאר מנחות וכן קאמר הכא דגבי שאר מנחות אין חייבין עליהן משום פיגול נותר וטמא עד לאחר שיקרב הקומץ כדקאמר הכא וגבי מנחת נסכים ומנחת כהנים אמרינן מיד בתוך קדשו בכלי הוי כשאר מנחות לקמיצה ובמנחות הארכתי. תוס' מהר"פ ז"ל: ט] הנהנה מאפר תפוח. גל גדול מאפר המערכה שמסלקין לאמצע המזבח לצד [אחר] כדי לסדר המערכה וכמה פעמים שהיה עליו ת"ק כור ומשם היו תורמין כל יום מלא מחתה והיה מניח אצל המזבח קדמה כדמפרש בזבחים והשאר היה צריך להוציא לבית הדשן: לפני תרומת הדשן כ"ע לא פליגי דמועלין דאכתי לא נעשית מצותו שעדיין צריך להרים הדשן: כי פליגי לאחר תרומת הדשן. וקודם שעשו שום עבודה והקטרה מאותו יום דאל"כ הוי לפני תרומת הדשן מן אותו יום: רב אמר אין מועלין כו' שהרי נעשית מצותו שנתרם הדשן ואפילו ס"ל לרב בהא כר' יוחנן דקאמר בפ"ב דיומא דבעי בהוצאת הדשן ד' בגדים ובעי כהן כשר לרבנן דהתם מ"מ פליג עליה גבי מעילה כיון דאין להוצאת הדשן זמן קבוע אינה עבודה שימעלו בה: ורבי יוחנן סבר כיון דצריך בגדי כהונה בקדושתיה קיימא ואפילו לר"ל דאמר במס' יומא דסגי בב' בגדי כהונה מ"מ מצי שפיר סבר כר' יוחנן דהכא דאמר מועלין ואפילו לרבי אלעזר דמכשיר [בעל מום] בהוצאת הדשן יכול (ליהנות) [לסבור כותיה] משום דכיון דצריך בגדי כהונה מצוה היא וא"כ דבר שלא נעשה מצותו היא ומועלין בו: עד שתצא לבית הדשן. פי' וקשיא לרב דלרב אין מועלין בו אלא עד שעת הרמה: אימא עד (שתצא) [שתראה] לבית הדשן והיינו שעת הרמה דמאחר תרומת הדשן [אין מועלין באפר] הדשן כל זה חסר מן התוס' שבדפוס: י] כיון דצריך בגדי כהונה דכתיב ולבש הכהן מדו בד וגו' בקדושתיה: יא] רב אימא עד: יב] ומיצה דמן אלמא אות ה' נמחק: יג] ומיצה לא תיבת דמה נמחק: יד] העוף קאי במקום: טו] כולה וינטל אות ת' נמחק: טז] הבשר. גליון כיון דלשריפה קיימי לא נעשית מצותן עד שיותך הבשר. הר"א ז"ל: יז] להכשיר ליפסל בטבול אות ד' נ' נמחק: יח] שלשה. גליון כתב הר"א ז"ל אם יש ספרים שכתוב בלינה קסבר לאחר זמן אכילתו נפסלים בלינה ובספרים שכתוב בהן קסברי אם[לן] לאחר זמן נפסלין. הר"א ז"ל: כ] לעשרה לאחד עשר:

הגהות צ"ק [א] היתר לכהנים הס"ד ואח"כ ד"ה הוזה דמן דהזאת דמן כו' [ב] כ"א אפייתן וגי' צ"ק תקונן והוא כו'

מיתיבי *וכולן *שפקעו מעל גבי המזבח לא יחזיר וכן גחלת שפקעה מעל גבי המזבח לא יחזיר א] הא על גבי המזבח יחזיר בשלמא לר' יוחנן ניחא אלא לרב קשיא אמר לך רב שאני גחלת דאית ב] ביה ממשא איכא דאמר לה להך גיסא טעמא משום גחלת דאית ביה ממשא הא אפר דלית ביה ממשא אפילו לגבי מזבח אין מועלין בו בשלמא לרב ניחא אלא לרבי יוחנן קשיא אמר לך רבי יוחנן הוא הדין דאפילו אפר והיינו טעמא דקתני גחלת ג] קאתי לאשמועינן דאפילו גחלת דאית בה ממשא כי פקעה מעל גבי המזבח לא יחזיר איתמר הנהנה מבשר קדשי קדשים לפני זריקת דמים ואמורי קדשים קלים לאחר זריקת דמים רב אמר *מה שנהנה יפלו לנדבה ולוי אמר יביא דבר שכולו למזבח ד] תניא כוותיה דלוי מעילה זו להיכן הולכת *הלמידין לפני חכמים אומרים יביא דבר שכולו למזבח מאי ניהו *קטרת ה] תניא כוותיה דרב הנהנה מדמי חטאת ומדמי אשם עד שלא קרבה חטאתו *יוסיף ויביא חטאתו ועד שלא קרבה אשמו יוסיף ויביא אשמו ו] *קרב חטאתו ילכו לים המלח כבר קרב אשמו יפלו לנדבה *הנהנה מקדשי קדשים לפני זריקת דמים ואימורי קדשים קלים לאחר זריקת דמים מה שנהנה יפלו לנדבה *כל קרבנות המזבח למזבח קרבנות קדשי בדק הבית לבדק הבית קרבנות צבור לנדבת צבור הא גופה קשיא ז] עד שלא קרבה חטאתו יוסיף ויביא חטאתו משקרבה חטאתו ילכו לים המלח וקתני כל קרבנות המזבח למזבח ול"ש דאיכפור בעלים ול"ש היכא דלא איכפור רישא ר' שמעון היא דאמר כל חטאת שכיפרו בעליה תמות

רישא

רש"י

וכולן שפקעו מעל גבי המזבח ח] לא יחזיר. דקתני (א) במסכת זבחים בפ' המזבח (דף פה:) ט] ואלו אם עלו ירדו בשר קדשי קדשים וכו' הצמר שבראשי הכבשים ושער שבזקן התישים *(שמחובר) והעצמות והגידים והקרנים והטלפים בזמן שהן מחוברין יעלו שנאמר והקטיר הכהן את הכל המזבחה פרשו לא יעלו וכולן שעלו לראש המזבח ושוב פקעו מעל גבי המזבח לא יחזיר ואין בהן מעילה: וכן גחלת שפקעה מעל גבי המזבח. ולא מיירי בגחלת דאימורים אלא בגחלת דעצים קאמר דאי הוי גחלת דאימורים הוי חייב להחזיר שהרי לא נעשית מצותן עד שנתרמה תרומת הדשן ומשמע נמי אפילו בגחלת שבתפוח מיירי דא"א שלא היו גחלים מעורבין באפר שצבור בתפוח ואם נפלה הגחלת מן התפוח לאש של מערכה ואח"כ פקעה הגחלת מן האש של מערכה לארץ לא יחזיר ואין בה מעילה: י] *ומן הארץ על גבי המזבח הוא דלא יחזיר הא על גבי המזבח. כגון שפקע מצד זה של מזבח לצד אחר שבמזבח: *יחזיר ומדקא דייקי' דיחזיר משמע דמועלין בו אפילו לאחר תרומת הדשן והיינו כר' יוחנן וקשיא לרב: אמר לך רב שאני גחלת דאית ביה ממשא. משום הכי חשיבא להחזירה ומועלין בה אפילו לאחר הרמת הדשן אבל דשן דלית ביה ממשא לית ביה מעילה: איכא דמותיב להך גיסא טעמא דגחלת דאית ביה ממשא. דכי פקעה יא] מעל גבי המזבח יחזיר הא אפר דלית ביה ממשא אפילו על גבי המזבח לאחר תרומת הדשן אין בו מעילה קשיא לר' יוחנן אמר לך רבי יוחנן ה"ה דאפילו אפר שפקע מעל גבי המזבח לאחר תרומת הדשן יחזיר דמועלין בו והיינו טעמא דקתני גחלת ולא דשן לאשמועינן דאפילו גחלת דחשיבא כי פקעה מעל גבי המזבח לארץ לא יחזיר: רב אמר מה שנהנה. כלומר קרן וחומש שחייב לשלם בשביל מה שנהנה יפלו לנדבה לקרבנות צבור וחייב נמי להביא אשם מעילות להתכפר בו בשביל שמעל: ולוי אמר יביא מאותו קרן וחומש דבר שכולו קרב למזבח. דהיינו קטרת: מעילה זו. קרן וחומש שחייב להביא בשביל שנהנה מן הקדשים להיכן הולכת: הלמידין לפני חכמים. דהיינו לוי (ב) יב] [א] לרבי איהו קתני הא ברייתא משמיה דרבי יביא דבר שכולו קרב למזבח דהיינו קטרת ואעפ"כ מביא אשם מעילות: הנהנה מדמי חטאת ומדמי אשם. כגון שהפריש מעות לחטאתו או לאשמו יג] ונהנה מקלתן עד שלא לקח חטאת יוסיף ויביא [ב] חטאתו ה"ק אם נודע לו שנהנה מהן עד שלא קרב חטאתו שעדיין לא קנה החטאת מן הדמים שהפריש מוסיף האי קרן וחומש שחייב בשביל שמעל על הנהו מעות דפיישו שלא מעל בהן ויביא חטאתו מאלו ומאלו והוא הדין נמי לאשם: אם כבר קרבה חטאתו. עד שלא נודע לו שמעל ושוב נודע לו יוליך האי קרן וחומש לים המלח דאילו לא קרבה חטאתו עדיין היה מוסיף האי קרן וחומש על דמי [ג] חטאתו ומביא בהן חטאת יד] מעילה אבל השתא דנודע לו לאחר שקרבה חטאתו הנך מעות דקרן וחומש שהיה צריך להוסיף על דמי חטאת כיון דקרבה חטאתו הוו להו כחטאת שכפרו בעליה דלמיתה אזלא והמעות ילכו לים המלח דהיינו במקום מיתה: כבר קרב אשמו. נמי יפלו המעות דקרן וחומש לנדבת צבור דקי"ל (תמורה דף יח.) כל שבחטאת מתה באשם רועה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה: הנהנה מקדשי קדשים כו' יפלו לנדבה. והיינו כותיה דרב: כל קרבנות המזבח. כלומר אם נהנה מקרבנות המזבח יפלו הקרן והחומש לנדבה למזבח: ואם נהנה מקדשי בדק הבית. ישלם קרן וחומש לבדק הבית: לנדבת צבור. לשופרות:

רישא

תוספות

וכולן שפקעו מעל גבי המזבח לא יחזיר. בפרק המזבח מקדש (זבחים דף פה:) איתא והאי אעצמות וגידים *וטלפים טו] דקאמר איירי בהו ברישא דהך דהא אם פרשו לא יעלו פירוש פירשו העצמות והגידים מן הבשר שהיו מחוברין ועלה קאי הך סיפא וקאמר וכולן בין מחוברין בין פירשו שפקעו מעל גבי המזבח לא יחזיר וכן גחלת שפקעה מעל גבי המזבח לא יחזיר הא על גבי המזבח יחזיר בשלמא לר' יוחנן דאמר לעיל גבי מעילה דלאחר תרומת הדשן נמי אכתי לא נעשית מצותו הא ניחא דהכא אמרינן יחזיר אלא לרב קשיא אמאי יחזיר כיון דנעשית מצותו דסלקא דעתך דגחלת כמו אפר וא"ת ליהני דודאי לאחר תרומת הדשן הוי שפיר נעשית מצותו ולא אמרינן הכא יחזיר משום הוצאת הדשן אלא משום דצריך לתרום הדשן דהא הכא קודם חצות עסקינן שאז טז] שעת תרומת הדשן ותדע מדמפלגי בין קודם חצות בין לאחר חצות בסיפא גבי איברים והכא גבי גחלת לא מפליג וכן משמע בסוגיא דגמרא דהתם *גבי גחלת מיירי אף קודם חצות ואומר השר מקוצי דודאי יז] הוזקק לפרש דיחזיר לאו משום תרומת הדשן דהרבה דשן יש לתרום מלבד זה דנהי דגבי מעילה איכא קפידא במה שלא נתרם הדשן כדמשמע לעיל היינו משום דלא נעשה יח] מצותה שעומד הדשן שעל גב התפוח לתרום אבל היכא דפקע גחלת לית לן למימר יחזיר לקיים תרומת הדשן בהך גחלת כיון דאפשר לקיומה בשאר הדשן אבל לרבי יוחנן דאמר יט] בהוצאת הדשן איכא קפידא ניחא שפיר דצריך להחזיר הגחלת משום דרחמנא אמר והוציא את (כל) הדשן: שאני גחלת דאית בה ממשא. כלומר דלא דמיא לאפר דהא יש בה ממשא הילכך יחזיר דשייכא בה הקטרה: הנהנה מבשר קדשים לפני זריקת דמים. שאז הם כ] קדשים לה' ואכתי לא הותרו לכהנים ומאימורי קדשים קלים לאחר זריקת דמים שאז הם כא] קדשי לה' שהובר חלק גבוה רב אמר מה שנהנה יפלו לנדבה כב] לעולת קיץ למזבח והעורות הם לכהנים: הלמידין לפני חכמים. לאו היינו למידין לפני חכמים דסנהדרין (דף יז:) דמפרש התם היינו לוי שלא מצינו לוי שהוזכר מעולם בברייתא ועוד כי אין זו שיטה שיביא ראיה לדברי לוי מלוי עצמו*): לא קרבה חטאתו. אין לפרש כדמשמע שנודע לו שמעל קודם שקרבה חטאת דאם כן בסמוך דקאמר כבר קרבה חטאתו ילכו לים המלח נצטרך לפרש כמו כן דקרבה חטאת קודם שנודע לו ואי אפשר לומר כן דהא רבה קאמר בסמוך דאם נודע לו לאחר כפרה יפלו לנדבה אלא הכי פירושו הכא לא קרבה חטאת שבא לשלם כג] קודם שקרבה חטאתו יוסיף ויביא חטאת כלומר יוסיף הדמים שהוא חייב מקרן וחומש על חטאתו שיש לו ליקרב ויביאנה שמנה אבל לא איירי כלל בברייתא מן האשם של מעילה: יוסיף ויביא אשמו. פירוש אשם שמנה כדפרישית גבי חטאת: כבר קרבה חטאתו. פירוש שנודע לו קודם קריבת חטאתו כדפירשנו לעיל אך לא בא לשלם המעילה עד שיקרב חטאתו ילכו לים המלח שהרי אם היה כד] חטאת היתה מתה כיון שנתכפר באחר הילכך עתה שהם מעות ילכו לים המלח: כבר קרב אשמו יפלו לנדבה. שאם היה אשם היה רועה דכל שבחטאת מתה באשם רועה (תמורה דף יח.): כל קרבן המזבח למזבח. ואפילו נתכפרו בעלים באחרים ובסמוך פריך מרישא לסיפא: קרבנות בדק הבית. כגון אם מעל בקדשי בדק הבית והביא קרן וחומש הם לבדק הבית ואפילו מתו הבעלים כה] שהביאו שאין הם בעלים עליו: קרבנות צבור לצבור. פירוש אף אם מתו אותו הדור כו] של עולת [צבור] לצבור קיימא כי דור הולך ודור בא (קהלת א):

רישא

*) [וע' היטב תוס' מנחות פ: ד"ה אמר ליה]

עין משפט נר מצוה

ד"א וטלפים דקאיירי בהו ברישא דהך מקמי' דתני אם כו' צ"ק

לז א מיי' פ"ו מהלכות מעה"ק הלכה ב:

לח ב מיי' פ"ג מהל' מעילה הלכה י:

לט ג מיי' פ"ד מהל' מעילה הלכה ז:

מ ד ה מיי' שם הל' י:

דגבי גחלת צ"ק

[ע' תוס' מנחות נ. ד"ה יכול]

[צ"ל כבר קרב כו']

מסורת הש"ס

צ"ק מ"ז

זבחים פו.

סד"א צ"ק

סד"א צ"ק

סנהדרין יז:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה וכולן שפקעו וכו' דקתני במתניתין במס' זבחים: (ב) ד"ה הלמדין וכו' דהיינו לוי מרבי דלוי קתני הא:

שיטה מקובצת

א] יחזיר מעל גבי מזבח הוא דלא יחזיר הא: ב] דאית בה ממשא אות י' נמחק וכצ"ל לקמן: ג] גחלת הא קאתי: ד] למזבח תניא כותיה דרב ותניא כותיה דלוי תניא: ה] קטרת עי' תוס' מנחות (דף נ' ע"א) ד"ה יכול: ו] אשמו כבר קרב: ז] קשיא קתני עד: ח] המזבח לארץ לא: ט] המזבח מקדש ואלו: י] מעל גבי המזבח לארץ הוא דלא יחזור: יא] על. גבי אות מ' נמחק: יב] לוי לפני רבי אות ל' נמחק: יג] נהנה ממקצתן עד אות ו' נמחק: יד] חטאת שמנה אבל כו' כנ"ל על תיבת מעילה נרשם קו למעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו: טו] וטלפים דקא איירי בהו ברישא דהך והא דקאמר אם פרשו: טז] שאז היתה שעת: יז] דודאי לא הוזקק להחזיר לנחלים תיבות לפרש דיחזיר לאו ל"ש: יח] נעשה מצותו שעדיין עומד הדשן שעל גב התפוח כדי לתרום: יט] דאמר דהוצאת הדשן אות ב' נמחק: כ] קדשי ה' אות ל' נמחק: כא] קדשי ה' אות ל' נמחק: כב] לנדבה לעולה והקרן למזבח אות ת' ותיבת קיץ נמחק: כג] לשלם הקרן והחומש מן המעילה שמעל קודם: כד] היה המעות חטאת: כה] שהביאום שאז אין שם אות ש' נמחק: כו] הדור ובעולת צבור קיימינן אות א' נמחק:

רבינו גרשום

מצותו. המנחות כו'. אבל מועל בקומץ עד שישרף כולו ויצא לבית הדשן כדין אמורי חטאת ואשם: אפר תפוח. היינו לאחר שהרים תרומת הדשן ושמו אצל המזבח למטה והנשאר בדשן שעל גבי המזבח היה צוברו ביחד ועושהו עגול כעין תפוח וגבוה כעין כובע ואח"כ היה פושט בגדיו ולובש בגדיו גרועים והיה מוציאו חוץ למחנה לבית הדשן והתוא קאמר הנהנה מאותו אפר תפוח: ר' יוחנן סבר. כיון דצריך הוצאת הדשן בגדי כהונה דהוא ולבש בגדים אחרים היינו בגדי כהונה אלא שפחותים מן הראשונים בקדושתיה קאי ומועלין בו אפילו לאחר תרומת הדשן: תנן מועלין בה עד שתצא לבית הדשן. משמע דאע"ג דנתרמה תרומת הדשן מועלין בה עד שתצא לבית הדשן (מועלין): קשיא לרב. אימא עד שתראה לבית הדשן מועלין בו כלומר עד שעת שתורם לתרומת הדשן מועלין בו. אבל מאחר שנתרם ששוב אותו הנשאר ראוי ועומד הוא להוצאת הדשן שוב אין בו מעילה והיינו כרב: וכולן שפקעו מעל גבי המזבח. לארץ לא יעלו במסכת זבחים בפרק המזבח מקדש קתני ואלו אם עלו ירדו בשר קדשי קדשים כו' הצמר שבראשי כבשים ושיער שבזקן התישים (שמחוברו לאימו') והעצמות והגידים וקרנים וטלפים בזמן שהן מחוברין יעלו שנאמר והקטיר הכהן את הכל המזבחה: פרשו לא יעלו. וכולן שהיו בראשו של מזבח ופקעו מעל גבי המזבח לא יחזיר: וכן גחלת שפקעה. לאו בגחלת דאימורין קאמר אלא מגחלת דעצים קאמר דאי מאימורין ודאי הוא חייב להחזיר דהוא לא נעשה מצותו עד שנתרמה תרומת הדשן: מעל גבי המזבח לארץ הוא דלא יחזיר. הא על גבי המזבח כגון שפקע מצד זה של מזבח לצד זה על גבי המזבח יחזיר ומדקא דייקינן יחזיר משמע נמי דאפי' פקע לאחר הרמת הדשן נמי על המזבח לצד המזבח יחזיר ומדצריך להחזיר ש"מ דמועלין בו לאחר הרמת הדשן והיינו כר' יוחנן וקשיא לרב: אמר לך רב שאני גחלת דאית בה ממשא. משום הכי חשיבא וצריכה חזרה ומועלין בה אפילו לאחר הרמת הדשן אבל דשן דאין ביה ממשא לא: איכא דמותיב להך גיסא. טעמא דגחלת דאית בה ממשא כי פקעה מעל המזבח הוא דלא יחזיר הא על המזבח יחזיר: הא אפר דלית ביה ממשא, אפילו על גבי המזבח לאחר הרמת הדשן אין מועלין בו: אמר לך ר' יוחנן הוא הדין דאפילו אפר. שפקע ע"ג המזבח לאחר הרמת הדשן יחזיר ומועלין בו והיינו טעמא דקתני גחלת ולא אפר דהיינו דשן לאשמועינן דאפילו גחלת דחשיבה כי פקע מעל גבי המזבח לארץ לא יחזיר: רב אמר מה שנהנה יפלו לנדבה. כלומר קרן וחומש שהוא חייב לשלם בשביל מה שנהנה יפלו לנדבה וחייב נמי להביא אשם מעילה ומתכפר בו בשביל שמעל ולוי אמר יביא מאותו קרן וחומש דבר שכולו קרב למזבח: ומאי ניהו קטרת. מעילה זו להיכן הולכת קרן וחומש שחייב להביא מי שנהנה מן הקדשים להיכן הולכת: הלמדים לפני חכמים. היינו לוי מר' איהו קתני הא ברייתא יביא דבר שכולו למזבח קטרת ואעפ"כ מביא אשם מעילה: הנהנה מדמי חטאת ומדמי אשם. כגון שהפריש מעות לחטאתו או לאשמו ונהנה ממקצתן עד שלא קרבה חטאתו יוסיף ויביא חטאתו הכי קאמר אם נודע לו שנהנה מהן עד שלא לקח חטאתו מוסיף האי קרן וחומש שחייב לשלם על הנהו מעות דפיישי דלא מעל בהן ויביא חטאתו מאלו ומאלו וה"ה נמי לאשם: כבר קרבה חטאתו. קודם שנודע לו שמעל ואח"כ נודע לו ילכו האי קרן וחומש לים המלח דכיון דאילו לא קרב חטאתו עדיין הוה מוסיף הא קרן וחומש על דמי חטאתו ומביא בהן חטאת יפה השתא שנודע לו לאחר שקרבה חטאתו והנך מעות דקרן וחומש דהוה צריך להוסיף על דמי חטאתו כיון דקרב חטאתו הוו כחטאת שכפרו בעלים וחטאת שנתכפר בעלים למיתה אזלא. והולכת מעות לים המלח היינו במקום מיתה. ואם כבר קרב אשמו נמי יפלו הקרן והחומש לנדבה. משום דקי"ל כל שבחטאת מתה באשם תרעה עד שתסתאב ויפלו דמיו לנדבה. הנהנה מקדשי קדשים לפני זריקת דמים כו': מה שנהנה. יפלו לנדבה היינו תנא כותיה דרב: כל קרבן מזבח למזבח. קרבנות בדק הבית

הגהות צ"ק [א] מרבי וע"ש [ב] חטאתו הס"ד ואח"כ ד"ה ה"ג אם נודע לו כו' [ג] חטאתו הנך דפייש ומביא בו'

ריש׳. דאמר ילכו לים המלח ר"ש היא דאמר (תמורה דף טו.) חטאת שכיפרו בעליה תמות: וסיפא. דאמר כל קרבנות המזבח למזבח ואע"ג דאיכפור בעלים רבנן היא דאמרי (א) אין חטאת מתה אלא אותה שאבדה ונמצאת לאחר כפרה *(וכן המעות): הכל מודים. רב ורבי יוחנן דפליגי באפר חטאת: שאם נהנה מקדשי קדשים

רישא רבי שמעון וסיפא רבנן. פלוגתא דר"ש *ורבנן בהפריש חטאתו ואבד והפריש אחרת ונמצאת הראשונה וכפר באחד דרבנן סברי שאינה אבודה תרעה ור"ש [סבר] מתה ופלוגתייהו בפ"ב דתמורה (דף טו.) והך דהכא שנודע לו קודם כפרה דמיא להא מילתא דפליגי ומ"ת אמאי לא קאמר רישא רבי היא דהא רבי

[נ"ל ורבי יהודה]
מא א מיי׳ פ"ג מהלכות מעילה הלכה יא:
מב ב מיי׳ פי"ט מהל׳ פסה"מ הלכה א:

*(רישא רבי שמעון) וסיפא רבנן אמר [א] רב נביהא דבי כתיל לרב אשי הכי אמר אביי רישא רבי שמעון וסיפא רבנן אמר [ג] רבא הכל מודים ״שאם נהנה מבשר קדשי קדשים שנטמא [ג] *(קודם זריקה) ומאימורי קדשים קלין לאחר שהעלן דפטור פשיטא מאי קא מפסיד מהו דתימא בשר קדשי קדשים שנטמא ״אית ליה מצות שריפה לכהנים אימורי קדשים קלין ״איכא מצוה להפוכי בצינורא קמ"ל דלא אמר רבא הא [ד] דאמרת כבר קרבה חטאת ילכו לים המלח ״הני מילי דאתידע ליה קמי כפרה אבל לאחר כפרה יפלו לנדבה מאי טעמא אין מפרישין מתחלה [ה] לאיבוד:

מתני׳ *״הקומץ [ו] והלבונה והקטורת ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים מועלין בהם משהוקדשו [ז] קדשן בכלי ״הוכשר ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלינה ״וחייבין עליו משום נותר ומשום טמא ״ופיגול אין *בה *״זה הכלל כל שיש לו מתירין אין חייבין [ח] עליו משום פיגול ונותר וטמא עד [ט] שיקריבו מתירין [י] וכל שאין לו מתירין כיון שקידש בכלי חייבין עליו משום נותר וטמא ופיגול אין [יא] בה:

גמ׳

מתירין הן: חייבין עליהן משום נותר וטמא. משום טמא כי היכי דמפרש לקמן בגמ׳ וטומאתו עליו ונכרתה בכל הקדשים הכתוב מדבר ומשום נותר דילפינן ליה חילול חילול מטמא אבל חיוב פיגול אין בו משום דחיוב

א) נראה דצ"ל דהוה ליה להוסיף קרן וחומש על דמי חטאת שספרים ושיירינהו וכו׳.

הגהות צ"ק [א] ומספקא מידי מעילה דלא חזי תו לקדשי ה׳ אבל קודם זריקה מודה דמועל ונראה לפרש דהכא מיירי בשנהנה לאחר זריקה כו׳ [ג] צ"ל דהכא מיירי בנטמאת קודם זריקה ונהנה לאחר זריקה וקמ"ל כו׳ כש"ק וש"ס [ג] דאין מועלין [ד] דשאני יוצא דמיירי דלא כו׳ [ה] אמאי [ו] גבי חטאות ואשמות דמועלין ראימורים עד כו׳

נ א מיי' פ"ח מהלכות שגגות הלכה א:
נא ב מיי' שם פ"י הלכה א:
נב ג מיי' פ"ד מהלכות ביאת מקדש הל' י ופ"ז מהלכות ק"פ הל' א:
א ד מיי' פ"ד מהלכות פסה"מ הלכה א:
ב ה מיי' פ"א מהלכות תמורה הלכה א ופ"ב הלכה ב:
כל ה"ק כו' צ"ק
ג ו מיי' פ"ה מהלכות מעילה הלכה ד:

גמ' מה"מ דת"ר יכול אין חייבין משום טומאה אלא בדבר שיש לו מתירין ודין הוא ומה פיגול שהוא בידיעה אחת וקרבנו קבוע ולא הותר מכללו אין חייבין אלא על דבר שיש לו מתירין טומאה שהיא בשתי ידיעות וקרבנו עולה ויורד והותרה מכללה אינו דין שלא יהא חייב אלא על דבר שיש לו מתירין תלמוד לומר אמור אליהם לדורותיכם כל איש אשר יקרב מכל זרעכם וגו' בכל הקדשים הכתוב מדבר יכול יהו חייבין עליהן מיד תלמוד לומר אשר יקרב אמר רבי אלעזר וכי יש נוגע שהוא חייב [א] הא כיצד כל דבר שיש לו מתירין אינו חייב עד שיקרבו מתירין וכל דבר שאין לו מתירין אינו חייב עד שיקדש בכלי:

(ויקרא כב)

הדרן עלך חטאת העוף

ולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה ימותו ושעיברה שנתה ושאבדה ונמצאת בעלת מום אם משכיפרו הבעלים תמות ואינה עושה תמורה ולא נהנין ולא מועלין ואם

דהתם ד] בחטאות ואשמות היינו אימורי [קדשי] קדשים ולא מיקרו נעשית מצותן בהעלאה אבל באימורי קדשים קלים מיקרי נעשית מצותו משום ההעלאה ואם תאמר ומאי שנא ואומר מורי הרב רבינו פרץ שיחי' דשנא איבעית אימא קרא ואיבעית אימא סברא איבעית אימא קרא דכתיב והוציא הדשן גבי עולה ואי לאו האי קרא מן הדין היה לנו לומר דמשעת העלאה ה] אף בקדשי קדשים אף בקדשים קלים הוי נעשית מצותו אך גלי קרא גבי עולה דלא הוי נעשית מצותו בהעלאה כיון דאכתי צריך להוציאה לבית הדשן הילכך ו] קדשי קדשים נילף מינה שכשם שהיא קדשי קדשים ומועלין בה עד שתצא לבית הדשן ז] *כל קדשי קדשים מועלין באימורין עד שיצא לבית הדשן אבל קדשים קלים לא נילף מינה ואיבעית אימא סברא דגבי קדשי קדשים שיש בהם מעילה מתחלה לא נפק מעילה מהם או מאימורים שלהם לכל הפחות עד שיגמור הכל שיצאו לבית הדשן אבל בקדשים קלים שאין בהן מעילה עד לאחר זריקה מיד שיעלו האימורים דין הוא דלא נמעול בהו כי סברא הוא לומר בכל מקום דמיד לאחר העלאה הוי נעשית מצותה אלא דגבי קדשי קדשים לפי שיש מעילה בהם מתחלה לא נפקי אלא לזמן מאוחר שהכל למצוה דהיינו הוצאה לבית הדשן אך קצת קשיא על זו הסברא דהא קטורת שהיא קדשי קדשים ויש בה מעילה מתחלה אמרינן פסחים (דף כו.) דמשעת תמרתו אין בהן מעילה ולא אמרינן עד שיצא לבית הדשן אמנם *לטעמא דפרישית מקרא ניחא דכיון דלאו מין זבח הוא לא שייך למילף מעולה ח]: ומה פיגול שהוא בידיעה אחת. פירוש דלא בעינן ידיעה בתחלה וידיעה בסוף כמו בטומאת מקדש וקדשיו שבועות (דף ג.): וקרבנו קבוע. שאינו בעולה ויורד ועני ועשיר ט] אחד מה שאין כן בקרבן של טומאת מקדש וקדשיו י]: הא כיצד. כלומר אם [כן] קשו קראי אהדדי דאשר יקדישו משמע משעת הקדש ואשר יקרב משמע הקרבה ממש: כל דבר שיש לו מתירין משיקרב מתירין. בזבחים (דף מה:) פירשתי עוד:

הדרן עלך חטאת העוף

ולד חטאת ותמורת חטאת וכן חטאת שמתו בעליה ימותו ושעיברה שנתה ושאבדה ונמצאת בעלת מום אם משכיפרו בעליה תמות. לכאורה משמע דהכי קאמר אם משכיפרו בעליה נמצאת שהיתה אבודה יא] *בשעת כפרה מתה ונמצאת בעלת מום אפילו נמצא יב] [קודם כפרה] וקשה כיון דלא נמצא עד לאחר כפרה לכולי עלמא תמות וי"ל דמתניתין כרבנן דרבי שמעון דאמרי (תמורה דף טו.) אין חטאת מתה אלא באבודה בשעת כפרה והכא מיירי יג] בשעת כפרה אינה אבודה והאי אם משכיפרו לא קאי אנמצאת אלא קאי אהאי דקאמר תמות וה"ק [א] ושנמצאת בעלת מום קודם כפרה אם משכיפרו בעליה יד] באו לימלך מה יעשו תמות ואע"ג דאם נמצאת תמימה לא תמות לרבנן דרבי שמעון מ"מ אית לן למימר הכא תמות כיון דנמצאת בעלת מום וקשיא דאדרבה כל שכן כיון דאית בה דחויים אחרים עם הדיחוי דאבודה לית לן למימר דתמות כדאמרינן בתמורה (דף כב.) טו] באבודת לילה לא שמיה אבוד כיון דלא חזי להקרבה בלילה וה"נ הוה לן למימר יותר דלא תמות כי נמצאת בעלת מום מכי נמצאת תמימה דאמר לא תמות לרבנן לכך נראה לפרש דודאי אם כיפרו בעליה קאי אנמצאת ובאבודה בשעת כפרה מיירי וה"ה כי נמצאת תמימה דתמות ונקט נמצאת בעלת מום לרבותא דאע"ג דאיכא דיחוי המום עם הדיחוי דאבודה וס"ד אמינא דלא תמות טז] קמ"ל דתמות וכמו כן נפרש גבי עיברה שנתה דמוקי לה בתמורה בפרק ולד חטאת (דף כב.) באבודה כדי שלא יקשה ממנה לריש לקיש דאמר עיברה שנתה רואים יז] כאילו היא עומדת בבית הקברות ורועה יח] [ב] ושעיברה שנתה שאבדה עם עיברה שנתה [ג] והשתא קשיא כיון יט] דא"כ למה לי עיברה שנתה והא כולי עלמא כ] דאבודה בשעת כפרה תמות ואם משכיפרו בעליה קאי אתרווייהו כא] אעיברה שנתה ואבדה ואאבדה ואנמצאת בעלת מום וי"ל דהכא נמי נקט לרבותא עיברה שנתה דאע"ג דאיכא דיחוי אחרינא עם דיחוי דאבודה כב] מ"מ תמות וא"ת למאי דפרישית לא משכחנא ה' חטאות המתות דהא לא אמר בעיברה שנתה ונמצאת בעלת מום דתמות אלא באבודה וכן כיפרה בעליה באחר לא אמרינן תמות אלא באבודה בשעת כפרה לרבנן דרבי שמעון אבל לרבי שמעון ניחא שפיר דהא כג] אית ליה דכיפרו בעליה אפילו בלא אבדה כלל תמות כד] וי"ל דלרבנן נמי לא קשיא כל כך דמכל מקום משכח ה' חטאות מתות בה' ענינים [ד] דאבודה תמות כשעיברה שנתה וכו' בשלא נמצאת עד לאחר כפרה כה]: ואינה עושה תמורה. שאם התפיס בהמה כו] אינה מקודשת דהא למיתה אזלא: לא נהנין ולא מועלין. דכיון דאזלי לאיבוד לא שייכא בהו מעילה ולא קרינא בהו קדשי ה': [ה] ואם עד שלא כיפרו בעליה תרעה עד שתסתאב. לא קאי אנמצאת בעלת מום דמאי עד שתסתאב הרי היא כבר בעלת מום אלא קאי אעיברה שנתה או נמי קאי אבעלת מום כז] ומאי תרעה כגון שנמצא בעל מום עובר דמיד נדחית מהקרבת מזבח וקאמר תרעה אותה שנמצאת עד שתסתאב ויפול בה מום קבוע דאז יהיה מותר למוכרה ולהוציאה לחולין ויביא בדמיה אחרת שיקרב למזבח: ועושה

לטעמא דפרשתי אב"א קרא ניחא דכיון כו' צ"ק

בשעת כפרה תמות וקשה למה כי נמצאת ב"מ אפילו נמצאת תמימה כיון דלא נמצא עד כו' צ"ק

תורה אור

גמ' מה"מ. דטהור וטמא חייבין עליהן בין בדבר שיש לו מתירין בין בדבר שאין לו מתירין: דתם רבנן ס'. ומה פגול שהוא חמור כ"כ שהוא חייב קרבן בידיעה אחת כשנודע לו שאכל פיגול שאינו צריך שתי ידיעות כטומאת מקדש וקדשיו דבטומאת מקדש וקדשיו בעינן שתי ידיעות ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בנתיים דכתיב (ויקרא ה) ונעלם מכלל שידע והדר כתיב והוא ידע הרי כאן שתי ידיעות: וקרבנו קבוע. דהאוכל פיגול בשוגג מביא חטאת בהמה: ולא הותר מכללו. *בצבור אין חייבין ס': והותרה מכללה. כגון פסח הבא בטומאה אינו דין ס': (א) לרבות כל הקדשים לטומאה. בין שיש להן מתירין בין שאין להן מתירין: יכול. אם הוא דבר שיש לו מתירין יהו חייבין עליו משום טומאה מיד קודם שיקרבו מתירין ואותן שאין להן מתירין יהו חייבין עליהן משום טומאה לאחר קודם שינתנו בכלי: ת"ל אשר יקרב. והאי יקרב משמע נגיעה דבנגיעה לתודה מחייב דכי יגע (ויקרא יא) מתרגמינן ארי יקרב ואמר ר"א וכי יש נגע שהוא חייב כרת א"כ למה מאמר אשר יקרב דמשמע נגיעה בעלמא (ב) *לא משמע נגיעה אלא הכי משמע דאינו חייב עליו משום טומאה עד שיכשר ליקרב דהיינו עד שיקרבו מתירין: הא כיצד כל דבר שיש לו מתירין וכו'. ונותר אתי חילול חילול מטמא כדאמרינן במס' זבחים (דף מה.):

הדרן עלך חטאת העוף

ולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה ימותו. דהני הוו ג] מהנך ה' חטאות המתות והנך ג' מתות לעולם בין לפני כפרה בין לאחר כפרה ולד חטאת להכי מתה שהרי אינה ראויה לכפרה שלא הפרישה מתחלה לכך ותמורת חטאת נמי להכי מתה שהרי באה בעבירה דלא ימיר כתיב וחטאת שמתו בעליה נמי להכי מתה דאין כפרה למתים דמיתתן כיפרה עליהם: שעיברה שנתה ושאבדה. עד שהיא תמימה ושוב נמצאת והרי היא בעלת מום אם כיפרו הבעלים באחרת שלא רצו להתכפר בדמי זו (ג) שעברה שנתה ג] או שאבדה ונמצאת בעלת מום תמות ואפילו נמצאת קודם כפרה ונתכפרו בעליה באחרת תמות הואיל ונמצאת בעלת מום אבל אם נמצאת תמימה קודם כפרה אע"פ שנתכפרו באחרת אינה מתה אלא תרעה והכי אמרינן במסכת תמורה בפרק ולד חטאת (דף כב.): ואינה עושה תמורה. דכיון דנתכפרו באחרת דלא אחשבה להאי לא לקדושת דמים ולא לקדושת מזבח הילכך לא אלימא למיתפס אחרים בתמורה ואע"ג דבעלמא בעל מום עושה תמורה דכתיב או רע בטוב הכא לא תפיס: ולא נהנין. מהם לכתחלה הואיל וקדושין הוו ואם נהנין אין מועלין בהן מדאורייתא אלא מדרבנן ואינו משלם אלא קרן בלבד: ואם

[זבחים מה: ע"ש]

לקמן ספ"ד ולח"כ ר"פ אין כו' וסוטה כו' ופר"ח צ"ק

אלא ע"כ לא וכו' צ"ק

תמורה כב:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה וכותב' וכו' דין כו' כמ"ל ואח"כ מ"ה בכל הקדשים כו' לרבות: (ב) ד"ה ת"ל וכו' לא מצינו בעלמא אלא לא מכמא: (ג) רש"י ד"ה שעיברה וכו' שלא רצו להתכפר בדמי זו. נ"ב ר"ל לשהות עד אחר זמן ויפול בה מום ויקנה בדמיו חטאת וק"ל:

רבינו גרשום

פיגול לא כתב אלא בדבר שיש לו מתירין דהא בשלמים כתב וכן יליף נותר וטמא מפיגול גבי דבר שיש לו מתירין דנותר יליף קדש קדש מפיגול וטמא יליף חילול חילול מנותר: מנהני מילי. דנותר וטמא דחייבין עליהן בין בדבר שיש לו מתירין בין בדבר שאין לו מתירין: דת"ר יכול כו'. פיגול שהוא חמור שהוא בידיעה אחת חייב כשנודע לו דאינו צריך ב' ידיעות כטומאת מקדש וקדשיו דהכי אית לן בטומאה ונעלם מכלל שידע והוא ידע הרי כאן ב' ידיעות: וקרבנו קבוע. חטאת בהמה: ולא הותר מכללו. בצבור אבל טומאה הותר מכללה בצבור כגון פסח הבא בטומאה: לרבות כל הקדשים לטומאה בין שיש להן מתירין בין שאין להן מתירין יכול אם הוא דבר שיש לו מתירין שיהו חייבין עליהן מיד משום טומאה קודם שיקרבו: ת"ל אשר יקרב. דמשמע דבנגיעה לתודה הוי חייב דכי יגע מתרגמינא ארי יקרב: וכי יש נוגע שהוא חייב. כרת א"כ למה נאמר אשר יקרב (לומר שאין חייבין עליו) הכי קאמר האי דכתב אשר יקרב לאו נגיעה משמע אלא הכי משמע איני חייב עליו משום טמא אלא עד שיכשר ליקרב: הא כיצד כל דבר כו'. ונותר יליף חילול חילול מטמא: הדרן עלך חטאת העוף

ולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת(שכיפרו)[שמתו]בעליה ימותו. דהני נינהו מהנך חמש חטאות דמתות והנך תלת לעולם מתות בין קודם כפרה ובין לאחר שנתכפרו: ושעברה שנתה. כגון ש[illegible] עד שעיברה שנתה: ושאבדה. עד שהיא תמימה ושוב נמצאת והרי היא בעלת מום אם [illegible] שלא רצו להתכפר בדמי אלו שעיברה שנתה או שאבדה ונמצאת בעלת מום בין זו ובין זו [illegible] תמורה. דכיון דכיפרו באחרת ולא אחשבוה להני לא חזו לא לקדושת הגוף ולא לקדוש[ת] [illegible] אלימי למתפס תמורה ומותו אע"ג דבעלמא בעלת מום עושה דכתיב או רע בטוב הכא לא [illegible]

שיטה מקובצת

א] חייב א"כ למה נאמר אשר יקריב לומר לך שאינו חייב עד שיוכשר ליקרב הא: ב] הוו נינהו מהנך: ג] שנתה כגון שלא הספיק להקריב עד שעיברה שנתה או: ד] דהתם מיירי בחטאות ואשמות דהויין אימורין דקדשי קדשים תיבת היינו נמחק: ה] העלאה בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים: ו] הלכך בקדשי קדשים נילף מינה שכשם שמועלין בעולה שהיא ק"ק: ז] הדשן כן כל ק"ק מועלין באימורין והם חלק גבוה כמו עולה עד: ח] מעולה א"נ כמו כן שאני קטורת דהקטרה היא עבודה אחרת דלא היה בה הוצאת הדשן כדמשמע לקמן ודוק היטב ותמצא חילוק טוב: ט] ועשיר שוין הן מה: י] וקדשיו יכול יהו חייבין עליו מיד דאשר יקדישו משמע משעה שהוקדשו בפה ת"ל אשר יקרב ומפרש ר' אלעזר וכי יש נגע שהוא חייב כלומר היכי משמע שהוא חייב והא כתיב ההוא קרא בקדשים לא יאכל עד שיטהר בפ"ק דזבחים וקשה דהא ת"נח למאן דאמר במצורע מוחלט ובזב בעל שלש ראיות הכתוב מדבר ומאי עד שיטהר עד שיבא כפרתו א"כ בהכי מיירי קרא [illegible] אלא למ"ד במצורע מוסגר ובזב בעל שתי ראיות הכתוב מדבר ומאי עד שיטהר ר"ל עד [illegible] היינו שישקע א"כ האי קרא דלא יאכל בתרומה איירי ואין ראיה מתרומה לקדשים אלא [illegible] מקינן דלפי סוגיא דזבחים אתא שפיר דקאמר התם שיש ג' פסוקים של שלש כריתות [illegible] ואחת לפרט ובאותו פסוק שני שהוא הפרט כתוב בו אכילה ולהכי מתמה וכי יש נוגע [illegible] כפרט שבא לפרש הכלל אלא כדבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל משמע דוקא אכילה אסר [illegible] ב"ש הארכתי: ולא הותר מכללו. כמו טומאה דהותרת בצבור: יא] אבודת קודם כפרה [illegible] אחר כפרה וקשה למה לי נמצאת: יב] נמצא תמימה כיון תיבת וקשה נמחק: יג] מיירי [illegible] יד] בעליה באו לימלך לנו מה יעשה נאמר לו דתמות: טו] בתמורה דאבודת לילה: טז] תמות כמו אבודת דלילה קמ"ל דתמות דלא דמי לאבודת לילה דאינה ראויה לשום הקרבה [illegible] וכמו: יז] רואים אותה כאילו: יח] ורועה וה"פ דמתניתין ושעיברה: יט] כיון דאבדה למה תיבת דא"כ נמחק: כ] והא כ"ע מודה דאבודה: כא] אתרווייהו כדפרישית אעיב[רה] [illegible] כב] דאבודה וסד"א דלא תמות דהוי כמו אבודת לילה קא משמע לן דמכל מקום תמות דלא דמי לאבודת לילה כדפי' וצ"ע למאי דפרישית דעברה שנתה אינה מתה אלא דוקא כש[illegible] [illegible] תרווייתא חדא נינהו עברה שנתה ונמצאת בעלת מום דתרווייהו מיירי באבודה בשעת כפרה ועוד אפילו בלא עברה שנתה ובלא בעלת מום אמרינן דתמות כשהיה אבודה בשעת כפ[רה] [illegible] בין תמימה בין בעלת מום בין עברה שנתה בין לא עברה א"כ הנך תרתי דעברת שנתה ובעלת מום ואבודה כולהו לא הוו אלא חדא וא"כ קשה דחמש חטאות היכי משכחת ל[הו] [illegible] חטאות לא מתוקמי לרבנן רק לרבי שמעון דאית סתיבת מ"מ עד תיבת דאית נמחק: כג] דאית ליה: כד] תמות או י"ל: כה] כפרה ועוד דמ"מ כיון דאיכא רבותא גבי בעלת מום [illegible] [illegible] חשיב להו אבודה בשעת כפרה מתה גם כשעברה שנתה וכמו כן מתה גם נמצאת בעלת מום לכך חשיב להו [תרתי]: כו] בהמה לקדושה לא קדשה תחתיה דהא. תיבות אינה [illegible] כז] מום ומיירי כגון תיבות ומאי תרעה נמחק:

הגהות צ"ק [א] שאבדה ונמצאת כ"מ כו' [ב] וה"ק ושעיברה שנתה כו' [ג] והשתא לא קשיא כיון דהא משכיפרו בעליה קאי אתרווייהו אעיברה שנתה ואבדה ואאבדה ונמצאת כ"מ א"כ למה לי עיברה שנתה כו' [illegible] לאבודה בשעת כפרה תמות די"ל דהכא נמי כו' [ד] דאבודה כשעיברה שנתה וכו' ובבלא נמצאת כו' [ה] פי' בכה"ג וצ"ק

ואם עד שלא כיפרו הבעלים תרעה עד שתסתאב ותמכר א] ויקחו בדמיה אחרת ועושה תמורה ומועלין בה: **גמ'** *מאי שנא רישא דלא קא ב] מיפלגי ומאי שנא סיפא דקא מיפלגי רישא פסיקא ליה סיפא לא פסיקא ליה הא תנא ליה גבי תמורה תנא התם משום תמורה תנא הכא משום מעילה: **מתני'** *המפריש *מעות לנזירותו לא נהנין ולא מועלין מפני שהן ראוין ג] לבא כולן שלמים מת ד] והיו לו מעות סתומין יפלו לנדבה ^ב^מעות מפורשים דמי חטאת ילכו לים המלח ה] לא נהנין ולא מועלין דמי עולה יביאו עולה ומועלין בהן ^ג^דמי שלמים יביאו שלמים ונאכלין ליום אחד ^ד^ואין טעונין לחם: **גמ'** מתקיף לה ריש לקיש וליתני נמי המפריש מעות ו] לקינים לא נהנין ולא מועלין מפני שהן ראוין להביא תורין שלא הגיע זמנן ובני יונה שעבר זמנן אמר רבא אמרה תורה ^ה^במעות סתומין הבא שלמים אמרה תורה ^ו^הבא תורין שלא הגיע זמנן (א) ז] אינן ראויין למזבח: **מתני'** *רבי שמעון אומר הדם קל ח] בתחלה וחמור בסופו נסכין חומר בתחלתן וקל בסופן *^ז^דם בתחלתו אין מועלין יצא לנחל קדרון ט] מועלין בו *^ח^נסכין בתחלתן מועלין בהן ירדו לשיתין אין מועלין בהן: **גמ'** ת"ר *מועלין בדמים דברי ר' מאיר ור"ש וחכ"א אין מועלין מ"ט דמ"ד אין מועלין י] *אמר עולא אמר קרא (ויקרא יז) °ואני נתתיו לכם שלכם הוא דבי ר' ישמעאל תנא לכפר לכפרה נתתיו ולא למעילה רבי יוחנן אמר קרא (שם) °כי הדם הוא בנפש יכפר יא] *לפני כפרה כלאחר כפרה הוא מה לאחר כפרה אין בו מעילה אף לפני כפרה אין בו מעילה ואימא (ב) מה לפני כפרה יש בו מעילה אף לאחר כפרה יש בו מעילה וכי יש לך דבר שנעשית מצותו ויש בו מעילה אמאי לא הרי

רש"י

ואם עד שלא כיפרו הבעלים. באחרת נמצאו ורוצין להתכפר בדמי אותה שהיא בעלת מום הואיל ומסאבא וקיימא המכר לאחר ויביא בדמיה חטאת ואותה שעברה שנתה תרעה עד שתסתאב ותמכר ויביא בדמיה אחרת ועושה תמורה ומועלין בה הואיל וקדושה קדושת דמים: **גמ'** ומאי שנא הכי יג] *רישא דלא קא מפליג בהו. ואמר דלעולם ימותו בין משכיפרו בין עד שלא כיפרו: רישא פסיקא ליה. דלעולם ימותו דמאי הפלגה איכא לפלוגי ברישא התם ליכא למימר כיפרו ולא כיפרו דולד חטאת ותמורת חטאת אינהו גופייהו לא הוו חטאת וחטאת שמתו בעליה נמי הא מתו להו בעלים אבל בסיפא איכא לפלוגי: הא תנא ליה גבי תמורה. כי האי גוונא: תנא התם משום תמורות. איידי דאיירי בתמורה איירי נמי במעילה: והכא תנא משום מעילה. ואיידי דאיירי במעילה איירי נמי בתמורה: **מתני'** המפריש מעות לנזירותו. ולא פירש אלו לחטאת ואלו לעולה ואלו לשלמים: לא נהנין ולא מועלין. בכל אותן מעות: מפני שהן ראויין להביא כולן שלמים. כלומר דבכל יג] מנה ומנה מצינן למימר זה הפריש לשלמים ושלמים קדשים קלין נינהו ואין בהן מעילה כדתנן בפ' קמא (לעיל דף ו:) קדשים קלין לפני זריקת דמים אין מועלין בהן ומאי טעמא אזיל לקולא דאי אמרת (נימא) כולן ראויין להביא עולה ואיכא מעילה בכולהו מכל מקום דמי שלמים איכא בינייהו דאינן בני מעילה ואי מייתי עלייהו קרבן מעילה אישתכח דקא מייתי חולין לעזרה *הלכך יד] לקולא דלא נהנין ולא מועלין: מעות סתומות. דלא פירש: יפלו *לנדבה. דהלכה היא בנזיר: דמי חטאת ילכו לים המלח. דחטאת שמתו בעליה היא: דמי עולה יביאו עולה. דדורון בעלמא היא דלאו לכפרה אתיא וכדאמרינן בקינין (פ"ב משנה ה) האשה שמתה יביאו יורשיה עולתה: ונאכלין ליום א'. כדין שלמי נזיר: ואין טעונין לחם. משום דכתיב ביה (במדבר ו) ונתן על כפי הנזיר ואין כאן נזיר: **גמ'** מתקיף לה ריש לקיש. הואיל וקתני במתניתין לא נהנין ולא מועלין מפני שהן ראויין כו' ליתני נמי המפריש מעות לקינין כו' דלא נהנין ולא מועלין כדקתני בני יונה שעבר זמנן שכבר הן לאזבין ותורין קטנים שלא הגיע זמנן לא נהנין ולא מועלין דכיון דאינן ראויין לקרבן דפסולין נינהו לא קרינא בהו מקדשי ה' ולית בהו מעילה: אמר רבא. לא דמי מפריש מעות לנזירותו למפריש מעות לקינו דגבי נזירות אמרה תורה במעות סתומים הבא שלמים [א] משום דאיחייב נמי להביא במקצתו שלמים הלכך אמרינן מפני שראוין להביא בכולן שלמים לית בהו מעילה אבל הכא במפריש מעות לקינו מי אמרה תורה הבא תורין שלא הגיע זמנן שאינן ראויין למזבח כלל למאי מייתי להו הילכך לא תני להו הכא: **מתני'** [ב] יצא לנחל קדרון מועלין בו. מדרבנן אבל במקדש אין נועלין בו אפילו מדרבנן לפי שאין גוזרין גזירות במקדש דהא לנחל קדרון לאחר זריקה הוא כדתנן (יומא דף נח:) אלו ואלו מתערבין באמה ויוצאין לנחל קדרון ונמכרין לגננין לזבל ומועלין בהן והאי מעילה מדרבנן היא ולא מדאורייתא (ג) טו] אבל מדרבנן מועלין כגון לאחר שיצא לנחל קדרון: טז] [ג] **גמ'** וקבעי עלה יז] מ"ט דמ"ד אין מועלין בו מדאורייתא ליסנא אחרינא ה"ג ע"כ לא פליגי וכו' מנא ה"מ דאין מועלין בדמים מדאורייתא: מה לאחר כפרה אין בו מעילה. דנעשית מצותו: ואימא הכי לאידך גיסא מה לפני כפרה יש בו מעילה. שהרי לא נעשית מצותו וכו' יח] ואוקימנא דאידי ואידי יש בו מעילה לטעמיה דר' יוחנן קאמר דדריש הוא וקא"ל מאי חזית דדרשת הכי: אמר יט] ליה ר' יוחנן וכי יש לך כו'. אלא ודאי הכי מיסתבר כדאמינא:

א) [ועי' תוס' פסחים כב: ד"ה מועלין]

תוספות

ועושה תמורה ומועלין בה. כיון דלא כיפרו בעליה משום דלא אזלא לאיבוד כדאמר תרעה כו': **מאי** שנא סיפא דמיפלגי. כלומר דמפליג פיברה שנתה ושנמצאת בעלת מום מהני תלת דרישא ולא תני טלתו בחד בבא ומשני רישא פסיקא ליה דבכל ענין תמות בין כיפרו בין לא כיפרו אבל סיפא לא פסיקא ליה דלא אמרינן בהאי דסיפא תמות אלא א"כ כיפרו בעלים אבל בלא כיפרו אמרינן תרעה כדמפרש במתניתין הלכך צריך לאפלוגינהו בתרי בבי כ]:

הא כא] תני גבי תמורה. בפרק ולד חטאת (תמורה דף כא:) איכא כי הכא ותרווייהו למה לי ומשני התם משום תמורה כלומר אגב דתני *להו משום דאין עושין תמורה דשייך התם והוי תמורה עיקר *תנא נמי כב] דין דאין עושין תמורה: **המפריש** מעות לנזירותו לא נהנין ולא מועלין. מפני שהן ראויין לבא כולם שלמים דכיון דלא פירש אם ירצה יביא כל המעות לשלמים וקדשים קלים לית בהו מעילה:

מת כג] הנזיר והיו לו מעות סתומין יפלו לנדבה. לעולת קיץ למזבח בנזיר (דף כה.) מפרש טעמא:

דמי חטאת ילכו לים המלח. כמו חטאת שמתו בעליה: **ואין** טעונין לחם. דעל כפי הנזיר כתיב (במדבר ו) ונזיר אין כאן: **יצא** לנחל קדרון מועלין. מדרבנן קאמר כדמפרש בגמרא: **ירדו** לשיתין אין מועלין כד]. דאמרינן נעשית מצותה ובגמ' מפרש היכי דמי דנהנה מהם: **מפני** שהם ראויין להביא תורים שלא הגיע זמנן. כלומר שהם קטנים ואין ראויין למזבח עתה ולכשיגדלו יכשרו ותנא במתניתין דלא נהנין ולא מועלין ובני יונה שעבר זמנן כדי נסבה הכא דהא לעולם לא יהיו ראויין למזבח מאחר שעבר זמנן ואגב תורים שלא הגיע זמנן נקטיה:

אמרה תורה הבא (תורים) [שלמים] במעות סתומים הבא תורין כו'. בתמיה שאין ראוי למזבח כה] [ולמאי] מייתי להו *וא"כ לית לן למימר דלא כו] נהנין טעמא דמפני שהם ראויין כו':

מאי טעמא דמאן דאמר אין מועלין לא גרסינן כז] דא"כ משמע דמ"ד מועלין היינו מדאורייתא ולית ליה הני דרשות דבסמוך וזה אינו דהא *ברים הוציאו לו (יומא דף נט:) קאמר ע"כ לא פליגי אלא מדרבנן אבל כח] דאורייתא אין מועלין ועוד דר"ש קאמר הכא דמועלין ובמתני' קאמר דאין מועלין אלא בסוף כט] דר"ל מדרבנן אלא [ה"ג עד כאן ל"פ ר"ם] אלא מדרבנן אבל מדאורייתא אין מועלין מנהני מילי א): **אין** לך דבר שנעשית מצותו ומועלין. ואם תאמר אימא איפכא [ד] דאין לך דבר שלא נעשית מצותו ואין בו מעילה י"ל דעגלה ערופה תוכיח דירידתה לנחל איתן אוסרתה וקודם לכן לא:

***תרי** מיעוטי כתיבי. תימה דבחד מיעוטא הוה סגי דליכא למימר דאי לא כתיב מיעוטא אלא בחד הוה ילפינן מאידך דאם כן ליפתוק מן המיעוט דהא ל] שני כתובים הבאין [ה] כאחד [א] לא] אין מלמדין ונראה למורי הרב [רביט] פרך דלא מצי למיפתק מעגלה ערופה דאיצטריך לומר זו בעריפה ואין אחר בעריפה לאפוקי פרה אדומה כדאמר בפ"ק דחולין (דף כד.) וא"כ צריך לכתוב ושמו כדי שלא נלמוד משם דעגלה ערופה איצטריך כדפי' ב) לב]: **לול** קטן היה בין הכבש למזבח. פירוש כמין ארובה ואין זה אותו לול דאמרינן בזבחים (דף סב:) [ו] ובסוכה (דף מט.) שאותו הוא בין כבש למזבח ממש כדי לקיים מצות זריקה בבשר וזה היה משוך לצד הקרן של [ז] מזרח וכבר כלה רחב הכבש שהוא ע"ז אמה והמזבח שנים ושלשים והכבש לג] ממולע למזבח: מה

ב) [וע"ע תוס' חולין קיג: ד"ה עזים ומש"ם בלידו]

רבינו גרשום

בהן לכתחלה הואיל וקדושין הוו ואם נהנו אין מועלין בהן מדאורייתא אלא מדרבנן דמייתי קרן לחוד: ואם עד שלא כיפרו הבעלים. שעדיין לא כיפרו באחרת ורוצים להתכפר בדמי אלו אותה שהיא בעלת מום כיון דמסאבא וקיימה תמכר לאחר ויביא חטאת בדמיה ואותה שעיברה שנתה תרעה עד שתסתאב ותמכר ויביא בדמיה אחרת: ועושה תמורה ומועלין בה. הואיל דיש בהן קדושת דמים: מאי שנא רישא. הני תלת דלא קא מפליג בהו רישא פסיק ליה דבין משכיפרו ובין עד שלא נתכפרו לעולם ימותו ואי' דאמר מה הפלגה איכא למיעבד להו ברישא: הא תנא ליה גבי תמורה. ליה נמי כי האי גוונא: תנא התם אגב (דאידחי) דאיירי בתמורה והכא משום מעילה: המפריש מעות לנזירותו. ולא פירש אלו לעולתי ואלו לחטאתי ואלו לשלמים: לא נהנין ולא מועלין. בכל אותן המעות: מפני שהן ראויין. ראוי לבוא כולן לשלמים. כלומר דמכל מעה ומעה מצינן למימר זו לשלמים הפריש ושלמים קדשים קלים נינהו ואין בהן מעילה כדתנן בפרק קמא קדשים קלים לפני זריקת דמים כו' ומ"ם אזיל לקולא דאי אמרת נימא שהן ראויין לבוא כולן עולה ואית בהו מעילה מ"מ דמי קדשים קלים יש בהן דאינן בני מעילה ואי קא מייתי עלייהו קרבן מעילה אישתכח דקא מייתי חולין לעזרה הילכך אזיל לקולא דלא נהנין ולא מועלין: יפלו לנדבה. שהלכה היא בנזיר: דמי חטאת ילכו לים המלח. דחטאת שמתו בעליה היא: דמי עולה יביאו עולה. א) האשה שמתה יביאו יורשין עולתה דדורון בעלמא הוא: ונאכלין ליום אחד. כדין שלמי נזיר: ואין טעונין לחם. משום דכתיב ביה ונתן על כפי הנזיר והא ליתי' דמייתי: מפני שהן ראויין למא בהן תורין שלא הגיע זמנן. וכיון דראויין הן לבוא לאחר זמן מצי למיתני לא נהנין ולא מועלין: ובני יונה שעבר זמנן. תחילת הציהוב שבזה ושבזה הפסולין לקרבן וכיון דפסולין לאו קדשי ה' נינהו ולית בהו מעילה: אמר רבא. לא דמי מפריש מעות לנזירותו למפריש מעות לקינו. דגבי נזיר אמרה תורה במעות סתומים הבא שלמים. משום דמחייב להביא בהן נמי שלמים הילכך אמרינן מפני שראויין להביא בכולן שלמים לית בהו מעילה אבל הכא במפריש מעות לקינו מי אמרה תורה הבא תורין שלא הגיע זמנן שאינן ראויין למזבח למאי כן קא מייתו להו הילכך לא תני הכי: הדם בתחילה. אין מועלין בו והוא קודם זריקה: יצא לנחל קדרון מועלין בו. היינו בתר זריקה. כדתנן אלו ואלו מתערבין באמה ויוצא לנחל קדרון ונמכרין לזבל ומועלין בו והא מעילה מדרבנן היא ולא מדאורייתא דאין לך דבר שנעשה מצותו ... אין מועלין בהן. דכבר נעשת מצותו ... דנעשת מצותו: אימא הכי לאידך גיסא מה לפני כפרה יש בו מעילה דאכתי לא נעשת מצותו ...

א) נ"ל דדורון בעלמא הוא וכדתנן בקינין פ"ב דהאשה שמתה יביאו יורשין עולתה.

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פ"ד מהלכות מעילה הלכה ג:

ה ב מיי' שם ופ"ט מהל' נזירות הל' ג:

ו ג ד מיי' שם ופ"ח מהל' נזירות הל' ו:

ז ה מיי' פ"ד מהלכות מעילה הלכה ג:

ח ו מיי' שם הל' ד:

ט ז מיי' פ"ב מהלכות מעילה הלכה יא:

לגו סמג דאוין קיט

תני נמי דין מעילה וסכא אגב דקתני מעילה דשייך הכא תני כו' ש"ק

י ח מיי' שם הל' ט:

מסורת הש"ס

דמאי ברישא כו' ג"ק

[תמורה כב. ע"ש]

מנחות ה: מיר כה:

[ס"א רבי ישמעאל]

ג"ק מ"ז [לקמן יב.]

[סוכה מט:]

הילכך אזלינן לקולא ג"ק

לנדבה לשופרות ג"ק

הוא לפני כפרה כלאחר כפרה מה לאחר כו' ג"ק

יומא נח: תוספתא זבחים פ"ט

[חולין קיז. ע"ש זבחים מו.]

דלא מסני וא"כ כו' דלא נהנין מפני טעמא שהן ראוין ג"ק

ג"ל כשוף

הגהות הב"ח

(א) גמ' שאינן ראויין למזבח. נ"ב בתמיה: (ב) שם ואימא הכי מה לפני וכו' יש בו מעילה א"ל ר' וכי יש לך: (ג) רש"י ד"ה יצא וכו' ולא מדאורייתא ס"ד ואח"כ ד"ה גמ' ואח"כ מ"ט אין מועלין מדאורייתא אבל מדרבנן:

שיטה מקובצת

א] ותמכר ויביא בדמיה תיבת ויקחו נמחק: ב] קא מפליג ומ"ש סיפא דקא מפליג רישא: ג] דראויין להביא כולן: ד] מת הזיר וכו' אות א' נמחק: ה] המלח, עי' תוס' בכורות (דף נג ע"א): ו] מעות לקינין תיבת לקינים נמחק: ז] זמנן שאינן ראויין: ח] קל בתחלתו וחמור בסופו נסכין חמורין בתחלתן וקל בסופן הדם בתחלתו אין מועלין בו: ט] קדרון ... הוא לפני כפרה הוא לאחר כפרה מה: יב] הני דרישא דלא: יג] דבכל ... לקולא: טו] מדאורייתא דאין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין ... גמ' אין מועלין מדאורייתא: טז] תיבת גמ' נמחק: יז] עלה בגמרא ... תיבת למעמיה נמחק: יט] אמר לך ר' יוחנן תיבת ליה נמחק: כ] בבי ... עברה שנתה אינה מתה רק באבודה דאי עברה שנתה מתה בלא אבו... בהדי הנך קמייתא וצ"ע בתמורה אם שום אמורא פליג על ושב"ל ... כב] נמי אין מועלין הכא משום מעילה דאין מועלין הוי עיקר ואגב דין ... פי' הנזיר: כד] מועלין בהן דהא נעשית תיבת דאמרינן נמחק: כה] ... מהאי טעמא תיבת נהנין ל"ש ונמחק: כז] גרסינן. עי' תוס' ... מדאורייתא אין: כט] בסוף ור"ל מדרבנן אלא גרסינן הכי ע"ב ל"פ ... ל] דהא השתא קיימי אליבא דמ"ד שני: לא] על תיבת אין רשום ... לב] כדפי' והא דקאמר תרי מיעוטי כתיב לאו דוקא הוא לגבי הך ...

הגהות צ"ק [א] משום דהא חייב נמי כו' [ב] יצא לנחל קדרון מועלין בו והאי לנחל קדרון לאחר זריקה הוא כדתנן אלו ואלו מתערבין לאמה ויוצאין לנחל קדרון ונמכרין לגננין לזבל ... מדאורייתא אבל במקדש אין מועלין בו אפילו מדרבנן לפי שאין גוזרין גזירות במקדש הס"ד ואח"כ צריך לציין גמ' ואח"כ ד"ה ת"ר מועלין מדרבנן כגון לאחר שיצא לנחל ... גמ' וחכ"א אין מועלין ר"ל מדאורייתא [ד] לאחר כפרה כלפני כפרה דאין לך דבר כו' [ה] כאחד מלמדין [ו] ובפסחים לד. [ז] מזבח

הגהות מהר"י לנדא [א] תוס' ד"ה תרי מיעוטי כו' כאחד אין מלמדין. מלת אין נמחק ועי' יומא ס ע"א תוס' ד"ה הכי מיעוטי:

יא א מיי' פ"ט מהלכות עבודת יוה"כ הל' כב:

יב ב מיי' פ"ח מהל' כלי המקדש הל' ה:

יג ג מיי' פ"ב מהלכות בית הבחירה הל' יב:

יד ד מיי' פ"ב מהלכות מעילה הלכה טו:

טו ה מיי' פ"ט מהל' מעילה הלכה א:

כאי דיוקא כמו ללישנא קמא לר"א ברבי צדוק כו' נ"ק

טז ו מיי' שם פ"ג הלכה יח:

הרי תרומת הדשן שנעשה מצותו ויש בו מעילה משום דהוה [א] ליה תרומת הדשן ואיברי שעיר המשתלח *שני כתובין הבאין כאחד וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין הניחא למ"ד *איברי שעיר המשתלח אין נהנין מהן אלא למאן דאמר *נהנין מהן מאי איכא למימר משום דהוה [ב] ליה תרומת הדשן ובגדי כהונה שני כתובין הבאין כאחד וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין הניחא לרבנן *דאמרי °והניחם שם [ויקרא טז] ג׳מלמד שהן טעונין גניזה שפיר אלא לרבי דוסא דאמר מותר [ג] להשתמש בהן כהן הדיוט מאי איכא למימר משום דהוה תרומת הדשן ועגלה ערופה שני כתובין הבאין כאחד [ד] הניחא למ"ד אין מלמדין אלא למ"ד מלמדין מאי איכא למימר תרי מיעוטי כתיבי כתיב התם °הערופה [דברים כא] וכתיב התם °ושמו אצל [ויקרא ו] המזבח הני אין מידי אחרינא לא: נסכים בתחילה מועלין בהן [וכו'] : לימא מתני' דלא כר"א בר רבי צדוק *דתניא ר"א בר רבי צדוק אומר ד׳לול קטן היה בין כבש למזבח במערבו של כבש אחת לשבעים שנה פרחי כהונה יורדין בו ומביאין יין קרוש שהוא דומה לעגולי דבילה ושורפין [ה] אותה בקדושה שנאמר °בקודש הסך נסך שכר לה' [במדבר כח] [ו] כשם שניסוכה בקדושה כך שריפתה בקדושה מאי משמע ואמר רבינא אתיא קודש קודש כתיב הכא בקודש וכתיב התם °ושרפת את הנותר באש [שמות כט] ולא יאכל כי קודש *הם מה נותר שריפתו בקדושה אף האי נמי [ז] בקדושה אפילו תימא ר' אלעזר בר רבי צדוק (א) דאי קלט [ח] איכא דאמרי לימא מתני' כר' אלעזר בר ר' צדוק [ט] דאי קלט אמרי לא (ב) ומדרבנן והא קרא קנסיב לה אסמכתא: **מתני'** דישון ה׳מזבח הפנימי והמנורה לא נהנין ולא מועלין ו׳המקדיש דישון בתחלה מועלין בה [י] ז׳תורין שלא הגיע זמנן ובני יונה שעבר זמנן לא נהנין ולא מועלין: **גמ'** בשלמ' מזבח

מה טתר שריפתו בקודש אף זו שריפתו בקדש. והיינו דלא כר"א ברבי צדוק דכיון דלאחר שירד טעון שריפה אם כן לא נעשית מצותו ולהכי אמריק במתני' יט] [ירדו] לשיתין אין מועלין ומשני אפילו תימא ר' אלעזר ברבי צדוק היא כ] דאי קלט כלומר שקלטו מאויר ולא ירדו מהם על הרצפה ובכי האי גוונא אין מצותה בשריפה ולהכי קאמר במתני' דאין מועלין איכא דאמרי לימא מתני' ר"א בר רבי צדוק ולא רבנן דאי רבנן אמאי קאמר במתני' ירדו לשיתין אין מועלין בהם מאי מעילה שייכא בהו והלא הם יורדין לתהום כא] והיאך יכול למעול בהם ומשני דאי קלט ועתה לגירסא זו לא חשיב *האי דיוקא כב] (ללישנא קמא) לרבי אלעזר ברבי צדוק איכא דאמר לימא כג] דמתני' אתא כרבי אלעזר בר צדוק וכגון דאיקלט שקלט את היין קודם שירד לרצפה דאם ירד' לרצפה הרצפה מקדשת וצריך לשורפו ואם כן לא נעשית מצותם ומשני לא לעולם כר"א ואפילו לא כד] איקלט ומדרבנן ופריך והא קרא קנסיב ליה פירוש והא ר"א בר צדוק דריש לה מקרא ומשני אסמכתא בעלמא היא: **דישון** מזבח הפנימי. שהיו מקטירין את הקטרת על מזבח הפנימי והיה כה] דשן עליו והיו נושאין אותו במקום שזורקין בו המראה והנוצה רחוק י' אמות מרגלי הכבש כדמפרש בתמיד (דף כח:) משום דכתיב והשליך ואין השלכה פחות מט] [מעשרים] אמה: **המקדיש** דישון בתחלה. יש מפרשים במקדיש אפר כירתו ואין נראה דאטו גרע ממקדיש זבל אשפתו דקאמר בסמוך דמועלין ואם כן מאי קא משמע לן הכא דהא ודאי כו] דכל אדם יכול להקדיש לבדק הבית לכך נראה לפרש דמיירי באדם כז] שנטל מתרומת הדשן לאחר שהורמה והקדישה כח] מועלין בה מן התורה: **תורים** שלא הגיע זמנן. דבעינן בתורים שיהו גדולים ובני יונה שעבר זמנן דביונים גדולים פסולים כדאמרינן בסוף פ' קמא דחולין (דף כב.) לא נהנין ולא מועלין פירוש לא מועלין כלל ואפילו מדרבנן] אמרינן *דלא מועלין כלל דאין לפרש דאין מועלין מן התורה קאמר אבל מדרבנן איכא מעילה דהא לעיל גבי דם דקאמר אין מועלין על כרחך רוצה לומר אין מועלין כלל דאי מן התורה דווקא קאמר מאי קאמר יצא לנחל קדרון מועלין וכי נמי יצא לנחל קדרון אין מועלין אלא מדרבנן כדפי' לעיל וכן גבי חטאות המתות דקאמר אין מועלין ר"ל אף מדרבנן כדמשמע לעיל בריש פ"ק (דף ג.) וא"כ ש"מ °כל היכא דקתני ל] אין מועלין ר"ל [ג] אפילו מדרבנן:

*)**רבי** שמעון אומר תורים שלא הגיע זמנן מועלין בהן. כדמפרש בגמ' ובני יונה שעבר זמנן לא נהנין ולא מועלין ולא דמי לחטאת שעברה שנתה דאמר לעיל דמועלין בה קודם כפרה דהתם לב] משום דאזיל לרעיה ואית לה פדיון אבל הכא אין לעופות פדיון ולא איקרו קדשי ה' לג]: **בשלמא** מזבח החיצון דכתיב ושמו אצל המזבח. לכאורה משמע דהכי קאמר בשלמא דישון מזבח החיצון אין מועלין משום דכתיב ושמו לד] מיהו אין לפרש כך דהא בדישון מזבח החיצון יש בו מעילה כדמשמע לעיל דפריך והרי תרומת הדשן וכו' ואדרבה ושמו משמע שיש בו מעילה כדקאמר לעיל וכתיב התם [ג] ושמו אצל לה] לכך נראה לפרש דדייק ממתני' דקתני דישון מזבח הפנימי לא נהנין ולא מועלין משום דנעשה מצותו דהיינו דישון אבל עד שלא נדשן מועלין בו דהכתי לא נעשית מצותו דמצוה לדשנו ודוקא במזבח הפנימי אבל במזבח החיצון מועלין בו אף לאחר הדישון ועלה קאמר בגמרא בשלמא מזבח החיצון מועלין בו אף לאחר הדישון לו] משום דכתיב ושמו לומר דאף כי נעשית מצותו מועלין בו כדנפקא לן לעיל מדכתיב ושמו אלא מזבח פנימי מנלן דמצוה לדשנו דנימא דאין מועלין משעת דישון ואילך משום דנעשית מצותו ולא נראה דא"כ משמע דקודם דישון יש מעילה בדשן מזבח הפנימי וזה אינו כדאמרינן בפרק כל שעה (פסחים דף כו.) דקטרת משתעלה תמרתו אין בו מעילה אלא נראה לפרש כך בשלמא מזבח החיצון דכתיב ושמו נפקא לן מיניה דהוי מצוה לדשנו אלא מזבח הפנימי מנלן דמצוה לדשנו [ד] ולאו לז] דמעילה קא צריך כלל וזה דוחק דהוה ליה לאיתויי גבי מזבח החיצון והרים הדשן ועוד בסמוך דקבעי מנורה

*) שייך לדף יב

והרי תרומת הדשן. יא] דהוי אצל המזבח דנעשית מצותו (ג) ומועלין בו דכתיב ושמו וגו' ונגמר מיניה הכא: משום הכי. לא גמרינן מיניה דהוי תרומת הדשן כו': הניחא למאן דאמר. התם (יומא דף ס.) איברי שעיר של יום הכפורים מועלין בהן אע"פ שנעשית מצותן משום דכתיב אל ארץ גזירה שפיר להכי לא גמיר מתרומת הדשן דהוי תרומת הדשן ושעיר המשתלח שני כתובין הבאין כאחד: אלא למ"ד נהנין. דמפיק ליה ממדבר: מאי איכא למימר. נגמר מתרומת הדשן דלא הוו שני כתובין וכו': אלא לרבי דוסא דאמר וכו'. דלית בהו מעילה ומאי והניחם שם שלא ישתמש בהן ביום הכפורים אחר: מאי איכא (ד) למימר. אפילו למ"ד מלמדין מהן הכא אין מלמדין משום דתרי מיעוטי כתיבי בהו: הערופה. ה"א קמייתא יתירא היא: וכתיב התם ושמו. ווי"ו בתראה מייתרא טעמ לך הכי הוא דמועלין בהן לאחר שנעשית מצותם אבל אחריני לא: לימא מתניתין. דקתני ירדו לשיתין אין מועלין בהן דלא כרבי אלעזר בר רבי צדוק דהוא אית ליה דאע"ג דירדו לשיתין שריפתם בקדושה וכיון דמצריך להו שריפה בקדושה אית ליה נמי דמועלין בהן: מה נותר שריפתו בקדושה. דכל שפסולו בקדש שריפתו בקודש דגמר לה (פסחים דף פב:) מחטאת דכתיב וכל חטאת אשר יובא מדמה וגו' יב] באש תשרף שריפתו תהא בקדושה: אפילו תימא ר' אלעזר בר ר' צדוק היא. והא דקתני ירדו לשיתין אין מועלין בהן: דאי קלט יג] קתני. שלא ירדו לקרקע השית אלא קודם שיגיעו לשית פשט ידו למטה וקלטה מן האויר דהתם אין מועלין בהן הא ירדו לשית מועלין בהן דקרקע השית מקדש להו: יד] איכא דאמרי לימא מתניתין ר' אלעזר בר' צדוק. כלומר מדאיצטריך ליה לתנא למיתנא ירדו לשיתין אין מועלין בהן אלמא סבירא ליה כרבי אלעזר דאמר טו] לול קטן היה שם שיכול להביאו דרך לול דאי רבנן טז] סברי שיתין מחוללין ויורדין עד התהום היאך יכול ללקטן ולמעול בהן הא נחיתו להו לתהום (ה): אפילו תימא רבנן יז] ואי קלטו. שאם הכניס ידו לאויר השיתין וקלטן יח] קודם שירדו לתהום אפילו הכי קמ"ל דאין מועלין בהן. לישנא אחרינא דאי רבי אלעזר בר ר' צדוק כיון דאמר ושורפין אותן בקדושה אכתי בקדושתייהו קיימי וסבירא ליה דמועלין אפילו תימא רבי אלעזר בר רבי צדוק (ו) דאין לך כו' והא דקאמר ושורפין אותו בקדושה הכי קאמר אם בא לשורפו שורפו בקדושה אבל מעילה אין בו מאחר שירד לשיתין: **מתני'** דישון מזבח הפנימי והמנורה. הדשן שעליהם היה מוליאו ומניחו אצל מזבח החיצון מקום שהוא מניח תרומת הדשן של מזבח החיצון וקודם שהגיעו שם לא נהנין ולא מועלין דהכא לא כתיב ושמו כמו שכתוב בדישון מזבח החיצון: המקדיש דישון בתחלה מועלין בו. כלומר לאחר שהניח דישון מזבח הפנימי והמנורה במקום שמניח תרומת הדשן של מזבח החיצון דאי אפשר דלא [א] לידחו ביה פורתא ולהכי מועלין (ז) בכולו: **גמ'** בשלמא תרומת מזבח החיצון כתיב בהדיא דמועלין בו. דכתיב (ויקרא ו) ושמו לפיכך טעון גניזה שהיה נבלע במקומו כדי שלא ימעלו בו: אלא

[קדושין כג. וש"נ]

[יומא סו.]

פסחים כו. כריתות ו. חולין קז. זבחים מו. יומא יב: כג. ס.

[תוספתא פ"א]סוכה מט. [ע"ש:בתוס' ד"ה נסכים]

נ"ק

[נ"ל הוא]

דלא מועלין דאין כו' נ"ק

הגהות הב"ח

(א) גמ' אפילו תימא ר' אלעזר בר ר' צדוק ומתניתין דאיקלט: (ב) שם אמרי לא דלא איקלט ומדרבנן. נ"ב ר"ל הא דצריך לשורפו ופי' בתוס': (ג) רש"י ד"ה והרי תרומת וכו' דנעשית מצותו דכתיב ושמו וגו' ומועלין בו ונגמר מיניה הכא ומשני משום הכי כצ"ל וכד"א: (ד) ד"ה אלא וכו' למימר סס"ד ואח"כ מ"ה תרי מיעוטי אפילו למ"ד: (ה) ד"ה איכא דאמרי וכו' לתהום ומשני אפילו תימא כצ"ל וכד"א: (ו) בא"ד אפילו תימא ר' אלעזר כ"ל צדוק דאיקלט כו' והא דקאמר: (ז) ד"ה המקדיש דישון וכו' מועלין בתחלה בס"ד:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה תורים וכו' כל היכא דקתני אין מועלין. עי' ע"ז מב. ע"ב וצ"ע:

רבינו גרשום

וקאמר ליה (האי הוא) [מאי חזית] דדריש הכי [אמר לך] (ואמר) רבי יוחנן וכי יש לך כל ש"מ דמיסתבר הכי כדאמינא: והרי תרומת הדשן דנעשית מצותו ויש בו מעילה. מתרומת הדשן עצמו מיירי דהוי אצל המזבח כדאמר בפירקין דלעיל הנהנה מאפר תפוח ר' יוחנן אמר מועלין בו איצטא הכא נמי: ליכא למימר הכי משום דהוה ליה תרומת הדשן ואיברי שעיר המשתלח שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין: הניחא למאן דאמר. במסכת יומא בפ' שני שעירי יוה"כ אין נהנין אף על גב דנעשית מצותן משום דכתיב גזרה שפיר הוו ב' כתובים הבאין כאחד ואין מלמדין: מלמד שהן טעונין גניזה. דאית בהו מעילה הנהנה מהן שפיר: אלא לר' דוסא דאמר מותר לישתמש בהו כהן הדיוט. אלמא לית בהו מעילה: אפילו למאן דאמר מלמדין הני אין מלמדין לתרי מעוטי אית בהו: כתיב הכא הערופה: דה"א יתירא הוא: וכתיב התם ושמו. וי"ו בתראה מייתר לומר לך הני (אין) אית בהו מעילה לאחר שנעשית מצותו מידי אחרינא לא: לימא מתני'. דקתני דנסכין שירדו לשיתין אין מועלין בהן דלא כר' אלעזר בר צדוק דאית ליה דנסכין שריפתן בקדושתן וכיון דמצריך להו שריפה אלמא אית ליה דמועלין בהן: מה נותר דשריפתו בקדושה. דכל פסולי דקדשים שריפתן בקדש דגמ' מחטאת דכתיב וכל חטאת אשר יובא מדמה וגו' בקדש באש תשרף שרפתו תהא בקדושה: אפילו תימא ר' אלעזר בר' צדוק היא. והאי דקתני מתני' ירדו לשית אין מועלין בהן דאי קלט קתני כגון שלא ירדו ממש לארץ אלא קודם שירדו פשט ידו למטה וקלטן מן הדפנות אין מועלין בהן הא ירדו לשית מועלין בהן ואי' דמפרשי הכי אפילו תימא מתניתא רבי אלעזר בר' צדוק הוא והאי דקתני הכא ושורפין אותו בקדושה. משום דהכי קלט לקדושה כלומר דלול קלטן לקדושה: ל"א והאי לישנא הוי דעיקר דהכי כתיב במסכת סוכה לימא מתניתא רבי אלעזר בר' צדוק היא מדאצטריך לתנא למתנא ירדו לשיתין אין מועלין בהן אלמא דסבירא ליה כר' אלעזר דלול קטן היה שם דיכול להביאן דרך לול דאי רבנן דקסברי דשיתין מחוללין ויורדין עד התהום היאך יכול ללקטן ולמעול בהן הא נחיתו להו לתהום: אפילו תימא רבנן דאי קלט. שאם הכניס ידו בשיתין וקלטן וקבל הנסך קודם שירד לתהום אפילו הכי קמ"ל דאין בו מעילה: דאי ר' אלעזר בר' צדוק. כיון דאמר ושורפין אותו בקדושה אכתי בקדושה קיימי אפילו תימא רבי אלעזר בר' צדוק ואין לך דבר כו'. אמאי קאמר ושורפין אותו בקדושה הכי קאמר אם בא לשורפו שורפו בקדושה אבל אין בו מעילה: דישון מזבח הפנימי והמנורה. הדשן שלהן היה מוציאו ומניחו אצל מזבח החיצון מקום שהיה מניח את תרומת דשן של מזבח החיצון ואחר שהוציאו שם לא נהנין ולא מועלין דהכא לא כתיב ביה ושמו כמו בדישון מזבח העולה: המקדיש דישון מזבח בתחלה מועלין בו. הכי קאמר אם הקדיש אחד מעות דמי אותו דישון כגון דאמר הרי עלי דמי דישון בתחלה קודם שהוציאו לעזרה דיש בו מעילה ואח"כ הוציאו לחוץ ובא אחד תרמה מן הדישון אף על גב דכבר נעשת מצותו אפילו הכי מועלין בו דכיון דנהנה ממנו וחיסר מן הדשן שוב ליכא לשער כמה היו דמיו כשנתנדבה ונמצא מפסיד להקדש משום הכי מועלין בו לאלתר כשנהנה ממנו: בשלמא מזבח החיצון. בהדיא כתיב ביה דדשן שלו היה מניח אצלו דכתיב והרים את הדשן אשר תאכל האש וגו' משום הכי מצינו למימר דאותו דישון הוי קודש:

שיטה מקובצת

א] תיבת ליה נמחק: ב] דהוה תרומת תיבת ליה נמחק: ג] מותר נ"א מותרים הן לכהן הדיוט: ד] כאחד וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין הניחא: ה] אותו בקדושה אות ה' נמחק: ו] מתיבת כשם עד תיבות ואמר רבינא רשום למעלה קו להורות כי לפ"ד ראוי למחוק: ז] נמי שריפתו בקדושה: ח] קלט ס"א לימא מתני' ר' אלעזר בר צדוק היא דתניא ר' אלעזר בר צדוק אומר כו' דאי רבנן היא נחית לתהום אפילו תימא רבנן דאי קלט לימא רבנן חיא ודאי קלט דאי ר' אלעזר בר צדוק אכתי בקדושתייהו קיימי אפילו תימא ר' אלעזר בר צדוק ואין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו כ"כ בכל ס"י וכן גרים רש"י ז"ל: ט] צדוק אפילו תימא רבנן דאי קלט איכא דאמרי אפילו תימא ר' אלעזר בר צדוק תיבת לא נמחק: י] מתיבת תורין עד סוף המשנה נמחק (וא"כ מקמן) ומקומן במשנה שבדף שאחר זה: יא] הדשן. גליון ... בתרומת הדשן עצמו איירי דהוי אצל המזבח כדאמרינן בפירקין דלעיל הנהנה מאפר תפוח ר' יוחנן אמר מועלין בו איצטא ה"נ ברם שנעשית מצותו לשון הר"א ז"ל: יב] וגו' בקדש: יג] קלט. גליון ואית דמפרשי דאי קלט כלומר דלול קלפן לקדושה: יד] להו לישנא אחרינא תיבות איכא דאמרי ל"ש. גליון הני לישנא עיקר דהכי כתיבה במס' סוכה הר"א ז"ל: טו] דאמר דלול קטן: טז] רבנן דסברי: יז] דאי קלט אות ו' ... וקלפן וקבל הנסך קודם: יח] במתניתין ירד לשיתין: כ] חיא ודאי קלט: כא] לתהום ומי יוכל למעול: כב] דיוקא דדייקינן ללישנא: כג] לימא מתניתין ר' אלעזר בר צדוק היא דאי קלט כלומר מתניתין אתא אות ד' נמחק: כד] איקלט והא דאמר לעיל דצריך שריפה היינו מדרבנן אות ו' נמחק: כה] והיה הדשן: כו] פחות מעשר אמות: כז] ודאי דהכל יכול אדם: כח] באדם שזכה בתרומת: כט] ומועלין בה: ל] מדרבנן דלא משלם כלל וע"כ ה"פ דאין תיבות אמרינן מועלין נמחק: לא] דקתני במתניתין אין ... לב] דהתם היינו טעמא משום דאזיל לרעייה כדפי' לעיל ואין לה פדיון עד לאחר שיהיה בו מום וכיון דתפיס מקדשי ה' ועוד שמן המעות קונין עולת קיץ למזבח וא"כ איקרי קדש אבל: לג] ה' אבל ליכא למימר דשאני חטאת שעברה שנתה משום שהיא קדושה קודם שעברה שנתה אבל העופות הם מקודשים מיד דהוא קא פסיק ותני הכא אפילו היכא שקדשו הבני יונה קודם אלא ודאי צריך לומר כדפי': לד] ושמו וא"כ היינו גמר מצותו ומכאן ואילך אין מועלין. ס"א אלא מזבח הפנימי מנלן דהוי גמר מצותו ואימא דאין מועלין מכאן ואילך מידו אין נראה לפרש כך דהכא מיירי מן תרומת הדשן מדלא מייתי קרא דוהוציא את הדשן וא"כ קשה דהא תיבות מידו אין לפרש כך נמחק: לה] אצל המזבח: לו] הדישון כדנפקא לן כו' והשאר נמחק: לז] ולאו ממעילה קא פריך אות ד' נמחק:

הגהות צ"ק [א] לידנק ביה כו' [ב] אפילו מדרבנן ור"ש דאמר תורים כו' מועלין כהן מפרש טעמא בגמ' ובבני יונה שעבר זמנן מודה דלא נהנין כו' והד"א [ג] ושמו אצל מזבח לכך כו' [ד] ולאו ממעילה קא פריך כלל כו'

מזבח החיצון דכתיב ביה °ושמו אצל המזבח מזבח הפנימי מנלן אמר ר"א דאמר קרא °והסיר את מוראתו בנוצתה אם אינו ענין למזבח החיצון תנהו ענין למזבח הפנימי אימא אידי ואידי א] במזבח החיצון ולקבוע לו מקום א"כ לימא קרא אצל ב] המזבח מאי °הדשן דאפילו מזבח הפנימי ג] מנורה מנלן דשן הדשן: **מתני'** ד] ר"ש אומר תורין שלא הגיע זמנן מועלין בהן בני יונה שעבר זמנן לא נהנין ולא מועלין בהן: **גמ'** בשלמא ר' שמעון כדקתני טעמא *שהיה ר"ש אומר כל הראוי ה] לאחר זמן והקדישו בתוך זמנו הרי הוא בלא תעשה ואין בו כרת אלא רבנן מאי שנא ממחוסר זמן אמרי מחוסר זמן מידי דהוה אבעל מום *דבר פדיון הוא אבל הני עופות כיון דאין מום פוסל בעופות אין לעופות פדיון ו] *אמר עולא א"ר יוחנן °קדשים שמתו יצאו מידי מעילה דבר תורה יתיב ז] עולא וקאמר להא שמעתא א"ל רב *חסדא מאן שמע לך ולר' יוחנן ח] רבך [וכי] קדושה שבהן להיכן הלכה א"ל ט] תיקשי מתניתין תורין שלא הגיע זמנן ובני יונה שעבר זמנן לא נהנין ולא מועלין י] הכא נמי נימא קדושה שבהן להיכן הלכה יא] *א"ל מודינא לך דאיכא מעילה מדרבנן וקשיא לי מי איכא מידי דמעיקרא יב] לא אית ביה מעילה ולבסוף אית ביה מעילה ולא והא איכא דם דמעיקרא לית בה מעילה ולבסוף אית בה מעילה דתנן *דם בתחלה אין מועלין בו יצא לנחל קדרון מועלין בו אמרי התם נמי איכא מעילה מעיקרא דאמר

רש"י

אלא דישון מזבח הפנימי מנלן · שהיה מניחו אצל מזבח החיצון ושיהו מועלין בו לאחר שבא עם תרומת הדשן: והסיר את מוראתו בנוצתה וגו' · אל מקום הדשן אם אינו ענין למכתב אל מקום הדשן לדישון מזבח החיצון דהא כתיב ביה דשן אחר דכתיב (ויקרא ו) והרים את הדשן תנהו ענין האי אל מקום הדשן לדישון מזבח הפנימי והמנורה שגם היה מקומו דמועלין בו כבתרומת הדשן של מזבח החיצון המונח שם: אימא אידי ואידי · קראי בדישון מזבח החיצון מיירי והא דשנה עליו הכתוב והשליך וגו' כדי לקבוע לו מקום שתהא השלכת מוראת העוף אצל המזבח קדמה ואכתי לא ידעינן אמאי מועלין בדישון מזבח הפנימי דהא לא כתיב ביה דישון כלל דהאי דכתיב ודשנו את המזבח ההוא בשעת מסעות קמיירי: אם כן כדאמרת דלקבוע לו מקום הוא דאתא א"כ לימא קרא והשליך אותו אצל המזבח קדמה ותו לא וממילא ידענא דהיינו מקום הדשן דיליף אצל אצל מושמו אצל המזבח ואיכא למימר דבתרווייהו בדישון מזבח החיצון קמיירי אלא מדאיצטריך למכתב בהאי קרא הדשן ש"מ בדישון מזבח הפנימי מיירי דאם אינו ענין כו' וכיון דכתיב ביה דשן (א) יג] *בתרומת הדשן של מזבח החיצון מועלין בה: הדשן · מריבויא דה"א אתי דישון המנורה: **מתני'** ר"ש אומר תורים שלא הגיע זמנן מועלין בהן · לפי שראוין למזבח יד] כשיבוא שיגדלו: **גמ'** בשלמא לר"ש · דמחייב מעילה בשלא הגיע זמנן: כדקתני טעמא · בפרק אותו ואת בנו*: שהיה ר"ש אומר · השוחט אותו ואת בנו קדשים בחוץ שני הרי הוא בלא תעשה טו] (דאותו ואת בנו) ואין בו כרת שהיה ר"ש אומר כל הראוי לבוא לאחר זמן כגון זה שהוא ראוי לישחט למחר בפנים ושחטו בחוץ ה"ז עובר בלא תעשה ואין בו כרת לפי שאינו מתקבל בפנים דאיסור אותו ואת בנו טהג נמי בקדשים (חולין דף עח.) והני תורים נמי שהקדישן קודם זמנן הואיל ויהיו ראוין לאחר מכאן השתא נמי אית בהו מעילה: אלא לרבנן · ת"ק דאמר לא נהנין ולא מועלין מאי שנא ממחוסר זמן דבהמה דקי"ל שנכנס לדיר להתעשר כדאמרי' פרק מעשר בהמה (בכורות דף ט.) מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר דיליף העברה העברה מבכור מה בכור קדוש לפני זמנו שהרי קדוש מרחם טז] אף מחוסר זמן נמי שאינו בן שמונה קדוש לפני זמנו וקרב לאחר זמנו והני תורין נמי ליקדשו קודם זמנן ולמעול בהו: אמרי' לא דמי מחוסר זמן דבהמה למחוסר זמן דעופות דהיינו טעמא דמחוסר זמן דבהמה קדוש מידי דהוה אבעל מום דבהמה דבר פדיון הוא יז] דמיגו דחשיבא דאית בה קדושה כשהיא בעלת מום אית בה קדושה נמי יח] כשהיא מחוסר זמן אבל עופות דליכא למימר בהו האי מגו הואיל ואין המום פוסל בעופות דאין תמות וזכרות בעופות ואין לעופות פדיון הכי נמי לית בהו קדושה במחוסר זמן דעוף: יצאו מידי מעילה דבר תורה · דלא קדשי ה' ניהו דלא חזו לגבוה וקדושת דמים נמי לית בהו דאין פודין את הקדשים להאכילם לכלבים: ותיקשי לך מתני' ט' · אלא כי היכי דבמתני' לא אמרי' קדושה שבהן להיכן הלכה ה"נ לא יט] אמר גבי קדשים שמתו הלכך יצאו מידי מעילה דבר תורה *אבל בהא מודינא לך אע"ג דאמינא יצאו מידי מעילה דבר תורה מודינא דאיכא מעילה מדרבנן בקדשים שמתו ובתורין שלא הגיע זמנן ומשלם הקרן: וקשיא לי · *)אתורין כ] (ב) דלרב חסדא דאמר וכי קדושה שבהן להיכן הלכה וכו' דמשמע דסבירא ליה דאית בהו קדושה ומי איכא מידי דמעיקרא לית ביה מעילה כלל ולבסוף אית בהו מעילה דרבנן כא] בשלמא היכא דהוה בה מעילה מעיקרא מדאורייתא כגון הני קדשים שמתו דאית בהו מעילה מדרבנן לבסוף שפיר אבל בתורין שלא הגיע זמנן דבשעת הקדש לא הוה בהו מעילה מדאוריי' דלא חזו בקדשי ה' מי אמרי' דליהוי בהו מעילה מדרבנן לבסוף: והא איכא דם דמעיקרא לאלתר כשנשחט קודם כב] שנזרק אין בו מעילה לפי שאין מועלין בדמים:

*)גי' נ"ק אתורין רב חסדא קאמר לעולא דאמר וכו'

המקיז

תוספות

מנורה מנא לן כג] לא קבעי מדישון דהא כתיב בהדיא (שמות ל) בהיטיבו את הנרות אלא קבעי מנלן דהיה קביעות מקום לדשנו [של] מנורה אצל מזבח קדמה לכך נראה לפרש דהכא נמי בעי בקביעות מקום דמשמע מתוך המשנה דקביעות מקום דמזבח הפנימי הוא אצל קדמה במקום ששם דישון מזבח החיצון כד] מדקאמר דישון מזבח הפנימי אין מועלין משמע הא כה] למזבח החיצון במקום שקבוע דישון פנימי מועלין ואם כן כו] דישון מזבח הפנימי הוא אצל המזבח קדמה שאם הי' חוץ כז] *(למחנה) אמאי מועלין שם כח] אפילו במזבח החיצון והא אמרינן לעיל דמועלין בה עד שתצא לבית הדשן אלמא דכי יצאת לבית הדשן לית בה מעילה אלא ודאי דישון מזבח הפנימי הי' אצל מזבח קדמה סמוך לתרומת הדשן *של מזבח החיצון כט] (ובכאן גרס בית הדשנים היה שם) והשתא ניחא דקאמר דישון מזבח הפנימי אין מועלין הא של מזבח החיצון ל] באותו מקום מועלין דהכתי לא יצא לבית הדשן שמחוץ למחנה ועלה קאמר בגמ' בשלמא מזבח החיצון נפקא לן קביעות מקום לתרומת הדשן דכתיב ושמו אצל המזבח אלא מזבח הפנימי מנלן שיש קביעת מקום לדישון לא] *דאמר קרא והסיר מוראתו בנוצתה והשליך אותה אצל המזבח קדמה לב] אם אין ענין למזבח החיצון דהא כתיב ושמו תנהו למזבח הפנימי: **ואימא** אידי ואידי למזבח החיצון ולקבוע לו מקום · פי' לקבוע מקום למוראה ונוצה לג] (*שיש לו שתהא) במקום תרומת הדשן של מזבח וקשה דמשמע דקאי לקבוע מקום אתרומת הדשן של מזבח החיצון לד] גופייהו ועוד קשיא מאי משני א"כ לימא קרא אצל לה] המזבח ה"ל למימר אם כן לא לכתוב אל מקום הדשן אלא והשליך אותה אצל המזבח קדמה ותו לא אלא ה"פ ואימא אידי ואידי לדישון המזבח החיצון ולקבוע לו מקום לדישון שהיא קדמה דבאידך קרא דושמו לא כתיב קדמה ולא הוה ידענא במזרח או במערב ומשני א"כ לימא קרא אצל (אצל) כלומר למה לי דכתיב אל מקום הדשן לא לכתוב אלא אצל המזבח קדמה והייתי למד בג"ש אצל אצל דדישון מזבח החיצון במקום שזורקין בו המוראה והנוצה מאי מקום הדשן דאפילו מזבח הפנימי כלומר שגם קביעות מקום דישון מזבח הפנימי היה שם אצל מזבח החיצון: **מנורה** מנלן · דדישונה היה שם אצל המזבח *דשן הדשן כלומר בג"ש דשן דשן נפקא לן ממזבח לו]: **בשלמא** לר"ש · לכן מועלין בתורין שלא הגיע זמנן כדקתני טעמא בפ' *השוחט (זבחים דף קיב:) גבי אותו ואת בנו ומחוסר זמן לז] הרי הוא בלא תעשה אם שחט בחוץ וכיון דאם שחטה בחוץ עובר בלא תעשה א"כ חשיבי לענין שמועל בהם אלא לרבנן *דאמרי דליכא לאו אם שחט בחוץ מ"ש ממחוסר זמן דמועלין בו קודם שיגיע זמנו מעיקרא הוה מצי למימר בשלמא לר"ש מידי דהוי אמחוסר זמן בלאו האי טעמא דאית בהו לא תעשה אלא בעי למימר טעמא דאתי שפיר אפילו במסקנא דמסיק מידי דהוה אבעל מום ומחלק בין מחוסר זמן לעופות וכה"ג פירשתי בפ"ק דשבת (דף ה:*) גבי בשלמא בן עזאי לח] מהלך כעומד דמי: **אבל** גבי עופות כיון דאין המום פוסל בעופות אין לעוף פדיון · לאו דוקא משום דאין לט] פוסל דהא אפילו מחוסר אבר שפוסל בעופות לית ביה פדיון כדמשמע במס' מנחות (דף ק:) שאין פדיון אלא לבהמה מ]: **וכי** קדושה שבהן להיכן הלכה · כלומר קדושה שהיה להם קודם שמתו שהיה בהם מעילה מן התורה אמר עולא ותיקשי לך מתני' תורין שלא הגיע זמנן ובני יונה שעבר זמנן לא נהנין ולא מועלין ומיירי אף בשהקדישן קודם שעבר זמנן ואמאי לימא קדושה שבה להיכן הלכה שהיה בהן קדושה *ביונים קודם שעבר זמנו מא] למעילה בהו וה"ה דהוה מצי פריך מחמש חטאות המתות אמר ליה מודינא לך דאיכא מעילה דרבנן רב חסדא הדר ביה מקושייתו והכי קאמר מודינא לך דודאי ליכא מעילה *)אלא מדרבנן כמו בקדשים שמתו והא דהוה (קהדר) קשה לי · וכי קדושה שבהן להיכן הלכה לאו קושיא היא דהא גבי יונים אפילו מעילה מדרבנן ליכא וקשיא לי מי איכא מידי

*)אלא מדרבנן גבי קדשים שמתו והא דהוה קשה לו וכי קדושה שבהן כו' נ"ק

כלומר

מסורת הש"ס

זבחים קיב: חולין פא. [מכר ג"כ בתמורה יט:]

[לעיל ב. לקמן טו.]

מועלין בו כבתרומת הדשן נ"ק

גי' רש"י אבל

[חולין דף פא. זבחים קיב:]

רש"י אינו גורס בספים א"ל מודינא לך דמשמע דרב חסדא קאמר הכי אלא גורס אבל בהא מודינא לך ועולא קאמר הכי לרב חסדא נ"ק

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה א"כ וכו' וכיון דכתיב ביה דשן דינו כבתרומת הדשן: (ב) ד"ה וקשיא לי אתורין דרב [חסדא] דאמר וכי כצ"ל (ותיבת חסדא נמחק):

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פ"ח מהלכות איסורי מזבח הלכה יז:

יח ב מיי' פ"ג מהלכות מעילה הלכה א:

נ"א למקומה וגירסת נ"ק למחנה

של מזבח החיצון ומנ"ל דג' בית הדשנים היה שם והשתא ניחא כו' נ"ק

[פסחים לג: שבועות י: נדרים נט.]

שישליך מוראה ונוצה במקום תרומת הדשן וכו' נ"ק

לעיל יא.

ומשני דשן הדשן כו' נ"ק

נ"ל פרק חטאת

נ"ל נהי

[ע"ש בתוס' ד"ה בשלמא]

ביונים קודם שעבר זמנן למעול בהו וה"ה דהוה מצי למיפרך כו' נ"ק

רבינו גרשום

אלא מזבח הפנימי מנין · דהוה ליה עביד דישון כלל ושהיה מניחו אצל מזבח החיצון: אמר קרא והסיר את מוראתו וגו': אם אינו ענין למכתב אל מקום הדשן הכא דיכול למימר והשליך אותה אצל המזבח ובהכי סגיא דידעי' דהיינו מקום הדשן תנהו ענין האי אל מקום הדשן לדישון של מזבח הפנימי ושם היה מקומו: אימא אידי ואידי · קראי בדשן של מזבח חיצון מיירי והאי דשנה עליו הכתוב משום דלקבוע לו מקום אתא דמקום השלכת מוראת העוף תהא אצל המזבח ואכתי לא ידעינן אי הוה ליה דישון אי לא וההוא קרא דכתיב ודשנו את המזבח ההוא בשעת מסעות קא מיירי: ודאי מצי יליף מהכא א"כ הוא כדקאמרת דלקבוע לו מקום הוא לימא קרא והשליך אותו אצל המזבח ותו לא וממילא ידעינן דהיינו מקום הדשן דיליף אצל מושמו אצל המזבח ואיכא למימר דתרוייהו במזבח החיצון קא מיירי אלא מדאצטריך למכתב בהאי קרא הדשן ש"מ בדישון של מזבח הפנימי קא מיירי: הדשן · מריבויא דה"א אתי דישון של מנורה: בשלמא לר' שמעון · דקא מחייב מעילה בלא הגיע זמנן: כדקתני טעמא שהיה ר' שמעון אומר · בפרק אותו ואת בנו השוחט אותו ואת בנו קדשים בחוץ שני הרי הוא בלא תעשה דשחוטי חוץ ואין כאן כרת: שהיה ר' שמעון אומר · כל הראוי לאחר זמן כגון זה שהוא ראוי לישחט למחר ושחטו בחוץ הרי הוא בלא תעשה ואין בו כרת דאינו מתקבל בפנים דאותו ואת בנו נוהג נמי בקדשים אף הכא נמי הני תורין שהקדישן קודם זמנן כיון דלקמן פיחזו אית בהו מעילה השתא: אלא לרבנן · תנא קמא דאמר לא נהנין ולא מועלין: מאי שנא ממחוסר זמן' דבהמה דנכנס לדיר להתעשר כדאמרינן בפרק מעשר בהמה [בהלכה דהלקוח תניא ר' שמעון בן יהודה אמר משום ר' שמעון מחוסר זמן כו'] נכנס לדיר להתעשר והרי הוא כבכור מה בכור קדוש לפני זמנו וקרב לאחר זמנו אף מחוסר זמן קדוש לפני זמן וקרב לאחר זמן ומעשר יליף העברה העברה מבכור אף הני תורין נמי ליקדשו לפני זמנן ולמעול בהן: אמרין' לא דמי מחוסר זמן דבהמה למחוסר זמן דעופות דהיינו טעמא דקדושה דמחוסר זמן דבהמה מידי דהוה אבעל מום דבהמה דבר פדיון הוא כדתנן כל הקדשים שקדם מומן להקדישן ונפדו דמינו דחשיבא דאית בה קדושה כשהיא בעלת מום אית ביה נמי קדושה אפילו כשהיא מחוסר זמן אבל עופות דליכא למימר בהו האי מינו הואיל ואין המום פוסל בעופות הכי נמי אין בהן קדושה במחוסר זמן: יצאו מידי מעילה דבר תורה · דלאו קדשי ה' נינהו דלא חזו לגבוה דהא מתו: א"ל · רבא אע"ג דאמינא יצאו מידי מעילה דבר תורה: מודינא לך דאיכא מעילה מדרבנן · ומשלם הקרן בלבד אפילו בתורין שלא הגיע זמנן: וקשיא לי לרב חסדא מי איכא מידי' דמעיקרא לית בה מעילה כלל ולבסוף אית בה מעילה מדרבנן ואתורין קא קשיא ליה והכי קא קשיא ליה אי אמרת בשלמא היכא דהות ביה מעילה מדאוריי' מעיקרא כגון הני קדשים שמתו אי אמרת דאית בהו מעילה מדרבנן לבסוף שפיר אבל בתורין שלא הגיע זמנן דלא הות בהן מעילה דאורייי' בשעת הקדש דהא לא חזו לקדשי ה' מי אמרי' דליהוי בהון מעילה מדרבנן: דם בתחלה:

לאלתר

שיטה מקובצת

א] ואידי למזבח החיצון את ב' נמחק: ב] אצל מאי תיבת המזבח נמחק: ג] הפנימי אשכחן מזבח הפנימי מנורה: ד] מתני' תורין שלא הגיע זמנן ובני יונה שעברו זמנן לא נהנין ולא מועלין ר' שמעון: ה] הראוי לבא לאחר זמן מתיבת והקדישו עד תיבת הרי נמחק: ו] פריון אינו קדוש במחוסר זמן אמר: ז] יתיב רבה גליון כן נמצא ברוב ספרים אבל בתוס' משמע דיתיב קאי אעולא וגרסי' על ר"י רבך: ח] יוחנן קרושה לפי הגירסא דלעיל רבה לא גרסי' הכא רבך: ט] אמר ליה ותיקשי לך מתני': י] מועלין בהן הכא: יא] הלכה אלא מודינא על תיבות אמר ליה נרשם קו למעלה להורות כן לפ"ד ראוי למחקו זה לשון הרא"ש ז"ל א"ל רבה אע"ג דאמינא יצאו מידי מעילה דבר תורה מודינא לך דאיכא מעילה מדרבנן ומשלם הקרן לבד אפילו בתורין שלא הגיע זמנן וקשיא ליה לרב חסדא מי איכא מידי דמעיקרא לית בהו מעילה ולבסוף אית בהו מעילה מדרבנן אתורין קא קשיא ליה אי אמרת בשלמא מעילה מדאורייתא מעיקרא כגון הני קדשים שמתו שפיר ככתוב ברש"י ז"ל: יב] דמעיקרא' (דף נב ע"א) ד"ה גורו: יג] דשן כבתרומת הדשן: יד] למזבח קרינן כשיגדלו הס"ד תיבת כש קו למעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו: טו] תעשה דשוחט חוץ ואין תיבות דאותו ואת בנו נמחק וקרב לאחר זמנו אף: יז] הוא כדתנן כל הקדשים שקדם מומן להקדישן נפדין: יח] נמי אפילו אמרי' גבי: כ] דרב חסדא אות ל' ל"ש: כא] דרבנן אי אמרת בשלמא: כב] קודם שנתקבל הרא"ש ז"ל: כג] לן ולא קבעי מדישון כו' אלא ודאי קבעי מנלן כו' מקום לדישון מנורה ודומיא דמנורה הויא בעי הכא לכך נראה לפרש כו' בעי מקביעות מקום דדישון מזבח הפנימי המזבח קדמה במקום: כד] החיצון וכן משמע במתני' מדקאמר: כה] הא של מזבח החיצון שקבוע דישון: כו] וא"כ דהם במקום אחד ע"כ צ"ל דדישון מזבח תיבת דישון נמחק: כז] במקום הוצאת הדשן של מזבח החיצון א"כ ודאי אפילו בדישון מזבח החיצון אין מועלין: כח] שם בדישון מזבח תי' אפילו ל"ש ואות ב' נמחק: כט] החיצון וכדאמר לעיל שלשה בית ובכאן גרם נמחק: ל] החיצון מועלין באותו מקום: לא] לדישון אצל המזבח קדמה דאמר: לב] הדשן אם: לג] ונוצה שישליכנה במקום תרומת הדשן של מזבח החיצון וקשה: לד] החיצון ו' נמחק: לה] אצל אצל ה"ל · תיבת מזבח נמחק ול"ש: לו] ממזבח אכן קשה למהר"ם דלא מנורה ולפי שיטת הספר נראה דה"ק דשן הדשן כלומר א"כ לימא קרא דשן למאי הדשן ש"מ: לז] זמן דקאמר הרי הוא כו' שרם חוץ אות ב' ל"ש: לח] עזאי קסבר מהלך: לט] דאין מום פוסל: מ] לבהמה אלא ה"ק שאין תורת מום בעופות שאם היה בהם תורת מום הייתי אומר דכיון דגלי גלי נמי בעופות אבל השתא דאמר דאין בהם תורת מום א"כ הם חלוקים מבהמה ודוקא בבהמה לא בעופות: מא] זמנו למעול בהו:

עין משפט
נר מצוה

יט א מיי' פ"ב מהלכות מעילה הלכה יא:
כ ב מיי' שם פ"ה הל' ו:
כא ג מיי' פ"ג מהלכות מעילה הלכה יב:
דמייתי נ"ק
כב ד מיי' שם הל' יג ופרק ה הלכה יג:
כג ה מיי' פ"ה מהל' מעילה הלכה א·
מיהו כך היה קשיא לי כו' נ"ק
אית בהו מעילה משמע אפילו בקדשים קלים כו' נ"ק

דאמר *רב א] *המקיז דם לבהמת קדשים אסור בהנאה ומועלין בו: גופא אמר רב הונא אמר ב] רב המקיז דם לבהמת קדשים אסור בהנאה ומועלין בו מתיב רב המנונא חלב המוקדשין וביצי תורין לא נהנין ולא מועלין אמר ליה כי קאמרינן לגבי דם דלא מתקיימת בלא דם אבל חלב דקא מקיימא בלא חלב לא מתיב רב משרשיא הזבל ^ב^והפרש שבחצר ג] אין נהנין ואין מועלין ויפלו דמיה ללשכה אמאי הכא נמי לא מקיים בלא פרש אמרי ד] מאי איריא הדין פרש דמן עלמא קאתי לה ה] אזיל האי אתי אחרינא לאפוקי דם *מגופה הא קתני לא נהנין ולא מועלין ודמיו ללשכה מסייעא ליה לרבי אלעזר דאמר ר"א כל מקום שאמרו חכמים קדוש ואינו קדוש דמיו יפלו ללשכה: **מתני'** *^ג^חלב המוקדשין וביצי תורין לא נהנין ולא מועלין בד"א בקדשי מזבח אבל בקדשי בדק הבית הקדיש תרנגולת מועלין בה ובביצתה חמורה מועלין בה ובחלבה: **גמ'** אלא גבי מזבח כי אקדשה קדושת דמים לא אית בה מעילה אמר רב פפא חסורי מיחסרא והכי קתני בד"א כשהקדיש קדושת הגוף לגבי מזבח ^ד^אבל הקדישו קדושת דמים לגבי מזבח נעשה כמי שהקדישו לבדק הבית הקדיש תרנגולת מועלין בה ובביצתה חמורה מועלין בה ובחלבה: **מתני'** ^ה^כל הראוי למזבח ולא

תמורה לא:

רש"י

כלומר ומ"מ קשיא לי גבי מתניתין דתורין שלא הגיע זמנן דמשמע ליה י] לכי שיגיע זמנן מועלין בהם ומי איכא מידי דמעיקרא לית בהו מעילה קודם שיגיע זמנו ולכשיגיע זמנו אית בהו מעילה וקשיא לפירוש זה הדא דמאי מייתי ראיה בסמוך מדם דכי יצא לנחל קדרון מועלין בו והלא לא הוי מעילה בדם אלא מדרבנן וגבי תורים לכשיגיע זמנו מועל בהם מה"ת ועוד קשיא דמשמע שבא ליישב קושיהו דלעיל ולא משמע דקאי אההיא דתורין *דאייתי ליה יא] עלה לכך נראה דהכי יב] פירושו מודינא לך דאיכא מעילה מדרבנן כלומר לא כמו שאתה סובר מתוך יג] קושיתו דאיכא מעילה מה"ת מודינא לך דאיכא מעילה מדרבנן דוקא ולא מה"ת וקשיא לי מי איכא מידי כו' כלומר *מיהו הייתי יד] מקשין כך והיה קשיא לי על דבריך מי איכא מידי כו' משום טו] דקאמר פסיקתא ואמרת דכל קדשים שמתו יצאו מידי מעילה דבר תורה אבל מדרבנן *אית בהו מעילה אפילו בקדשים קלים ואמאי הא לית בהו מעילה בקדשים קלים קודם שמתו ולבסוף לאחר שמתו איכא מעילה מדרבנן והיינו הא דקאמר לעיל וכי קדושה שבהן להיכן הלכה כלומר קדושה שבהם שלא היה בה מעילה כלל להיכן הלכה שתחול עליה קדושה חמורה והשתא ניחא דמייתי שפיר מדם דאיכא מעילה לבסוף מדרבנן דהוא הדין גבי קדשים שמתו שיהא בהם מעילה מדרבנן ואע"ג דמעיקרא ליכא בהן מעילה כלל והדר דחי התם איכא מעילה במקיז דם אפילו מה"ת ואם כן טז] הויא דכי נמי נשחטה יש בהן מעילה מדרבנן:

המקיז דם בבהמת קדשים אסור ומועלין בו· וא"ת הכתיב לכפר ודרשינן *לכפרה יז] נתרנו ולא למעילה י"ל דה"מ בדם שחוטה *ההיא לכפרה אבל דם בהמה חיה דלא חזי לכפרה לא*: **מתיב** רב המנונא וביצי תורים כו'· וקס"ד יח] דדם כמו חלב ומשני כי קאמר גבי דם דלא מקיימא בלא דם יט] וחשוב כגופה אבל חלב דמקיימא שפיר בלא חלב לא הוי כגוף הבהמה:

הפריש והזבל שבחצר· פירוש שיצאו מן הקדשים כ]: **ודמיו** יגיעו ללשכה מסייע ליה לר"א דאמר ר"א כל מקום שאמרו חכמים קדוש ואינו קדוש· כלומר לא נהנין ולא מועלין דמיו יפלו לנדבה משמע שר"ל כא] שישלם אותו שנהנה ממנו את הקרן ול"כ דאם כן מאי איכא בין לא מועלין מדרבנן למועלין מדרבנן דאפילו כי איכא מעילה מדרבנן לא משלם אלא קרן כדפי' במתני' וכל לא מועלין דמתני' ר"ל דלא מועלין אף מדרבנן אלא ה"פ ודמיו יפלו לנדבה הגזברים חייבים ליטפל בפרש ובזבל למוכרן ולהגיע דמיו ללשכה וה"ק ר"א כ"מ שאמרו חכמים קדוש ואינו קדוש כמו חלב המוקדשין וכיוצא בו שאין יכולין ליהנות מהם מה יעשו מהם יפלו דמיו לנדבה כב]: **חלב** המוקדשין וביצי תורין לא נהנין ולא מועלין· פירוש חלב של בהמה נקבה של קדשים וכן ביצים של תורין של הקדש שקדושתם קדושת מזבח כדמפרש ואזיל וא"ת הא תינח בביצי תורים דלא מצינו שיהא שום איסור בהם אלא חלב המוקדשין הא אשכחן דאסור אף בפסולי המוקדשין דאמר (בכורות דף טו.) תזבח כג] [ולא גיזה] בשר ולא חלב וא"כ אמאי אין מועלין וי"מ דכי אסר רחמנא חלב ה"מ לענין שאסור לחלוב כי היכי דדרשינן (שם) מתזבח ולא גיזה דאסור לגזוז *אבל החלב עצמו שרי מידי דהוה אגיזה דשריא כד] ול"כ דוודאי א"א לומר כן דהא אמרי' בפ' השוחט (חולין דף לו.) הואיל ואסירי בגיזה ועבודה דמן כה] ליבעי קבורה ומאי קאמר והא גיזה עצמה שריא אלמא מייתי ראיה·מחלב דאסור אף כי נחלב כבר והא דמייתי גיזה *כמו וכו' הוא ושיטפת הש"ס הוא לאיתויי כו] בהו לגיזה ועבודה ואין לתמוה מ"ש חלב מגיזה דגבי גיזה דרשי' (בכורות שם) דאסור לגזוז וגיזה שרי וגבי חלב אף כי נחלב אסור וי"ל דהכא והכא במשמעותיה דקרא דלמעוטי גיזה כתיב תזבח כלומר אבל לא תגוז כז] למעוטי חלב כתיב ואכלת בשר דמשמע אבל חלב לא תאכל כח] ושם בחולין (דף לו.) פירש כן אלמא משמע דחלב עצמו אסור וכן משמע בהדיא בבכורות (דף ו:) דקאמר מדאסר רחמנא חלב של פסולי המוקדשין הא חלב דחולין שרי א"כ כט] דחלב עצמו אסור וקשה לן אמאי אין מועלין ונרא' לפרש למורי שי' דנהי דאסור ל] מ"מ כיון דליתו ראוי לבא למזבח אין מועלין דלא הוו קדשי ה' וגם אין חיות הבהמה תלוי בו דלהוי חשוב כגוף הבהמה וראיה מדאמר בר"ה (דף כח.) שופר של עולה לא יתקע ואם תקע יצא שופר של שלמים לא יתקע ואם תקע לא יצא וקאמר התם מ"ש ומשני גבי שופר של עולה כיון דמעל נפקי לא] לחולין אבל של שלמים דליכא מעילה איסור הוא דרכיב עליה אלמא דבשופר של שלמים איכא איסורא לב] ומ"מ ליכא מעילה בשלמים משום דלא הוו קדשי ה':

הקדיש תרנגולת מועלין בה ובביצתה· לג] דהכא ראוי לימכר ולהביא הדמים לבדק הבית: **אלא** גבי מזבח כי אקדיש קדושת דמים לית בהו מעילה· קס"ד דה"ק במתני' בד"א בקדשי מזבח שהקדישו לצורך מזבח למוכרו וליקח מהן צורכי מזבח לד] וקדשי בדק הבית דהיינו קדושת דמים: **במה** דברים אמורים שהקדישן קדושת הגוף לגבי מזבח· פירוש ליקרב לגבי המזבח וא"כ לא היה דעתו להקדיש דבר שאין ראוי למזבח כמו חלב המוקדשין וביצי תורין ולכך אין מועלין: **כל** הראוי למזבח כו'· כדמפרש ואזיל הקדיש בור מלא מים דהמים ראוים לבדק הבית לגבל בהן את הטיט אבל אין ראוים למזבח שהרי הקרב והכרעים לא היו רוחצים אלא באמת המים לה] וגם לא חזו לניסוך המים דבעינן בניסוך המים שיהיו מים חיים כמו ששנינו בפרק לולב וערבה (סוכה דף מח.) שהיה ממלא ממעיין בית השילוח כדנפקא לן התם מדכתיב ושאבתם מים בששון וגו' לו] אשפה מלאה זבל אין ראוי לא למזבח ולא לבדק הבית לז] שובך מלא יונים היונים ראוים למזבח להקרבה אבל השובך אין ראוי לבדק הבית לח] *דשובך שוה הרבה ואין עוקרים אבניו א]לשום בבדק הבית דאם כן פותחין דמיו וכן באילן ובפירות אין האילן ראוי לבדק הבית לט] לקורות דאם כן היה פוחת דמיו והפירות אין ראוין למזבח כדכתיב (ויקרא ב) כל שאור וכל דבש לא תקטירו ודבש היינו כל מיני מתיקה אך אם הוא זית או גפן מ] ראוים למזבח זית לשמן למנחות וגפן ליין לנסכים ואין ראוים לבדק הבית כדפרישית:

א) לשום בבדק הבית לקורות דא"כ כו' נ"ק

תוספות

המקיז דם לבהמת קדשים· אותו דם שהקיז אסור בהנאה ומועלין בו דכיון דלא חזי לזריקה חשיב כגופה דבהמה ומועלין בו וכיון דאית ביה האי מעילה מעיקרא מש"ה אית ביה מעילה נמי לאחר שיצא לנחל קדרון אבל תורין דלא הויא בהו מעילה מעיקרא כלל קשה לי: איתיביה רב המנונא חלב המוקדשין וכו'· ולא אמרי' דכגופה דמי הכי נמי לימא גבי מקיז דם אמאי מועלין: דלא מתקיימת הבהמה בלא דם· דדם הוא הנפש להכי אמרי' כגופה דמי ומועלין בו: הא מתקיימא בלא חלב· הלכך אין מועלין בו: הזבל והפרש של קדשים שהוא בחצר ו]ה"ה בכל מקום אלא דדרכו להיות בחצר של הקדש לא נהנין ולא מועלין: ויפלו דמיו ללשכה גרסי': הכא נמי לא מקיימא הבהמה בלא פרש· שלא יהא קצת פרש במעיה וכגופה הוא ולימעול ביה: אמרי· לא דמי דמה לפרשה דפרש מעלמא אתי לה לבהמה מחמת מאכל של חולין אפילו ז] אזיל מגופה לגמרי אתי אחרינא כשתחזור ותאכל ולא כגופה דמי הלכך אין מועלין בו: לאפוקי דם דגופה של בהמה היא· שהרי נברא עמה הלכך מועלין בו: קתני לא נהנין ולא מועלין ודמיו ללשכה מסייע ליה לר"א דאמר כל מקום שאמרו חכמים קדוש ואינו קדוש· דהיינו לא נהנין ולא מועלין דמיו יפלו ללשכה: **מתני'** בד"א בקדשי מזבח· דהואיל וחלב וביצים אינן ראוין למזבח הלכך אין מועלין בהן: אבל בקדשי בדק הבית· הואיל וקדושת דמים הן וכולן ראוין לבדק הבית אפילו אם הקדיש תרנגולת וכו' דמועלין בין בביצים בין בחלב: **גמ'** (א) השתא קא דייק למתני' דקתני בד"א וקאמר ח] גבי מזבח אפילו כי אקדשיה קדושת דמים לית בהו מעילה דהכי משמע בד"א בקדשי מזבח אבל בקדשי בדה"ב וכו' ט]אבל אם הקדיש בהמה ועוף למזבח שיקנה מהם דבר הראוי למזבח אין מועלין בחלב וביצים ואמאי לית בהן מעילה אלא אמר רב פפא כו': מתני'

[מכות לא. ושם איתא ר' זעירא עי' תוספות סמוכה נא: ד"ה ואפילו]

נ"ל מגופה הוא קתני כו' נ"ק בשם ס"י

[לעיל יא.] דהיא לכפרה כו' נ"ק

[ועי' תוס' ברכות לא. ד"ה המקיז ועי' תוס' יומא נט: ד"ה סוף]

נ"ק

אבל גיזה עצמה שרי ה"ה חלב מידי דהוה כו' נ"ק

רבינו גרשום

לאחר כשנשחט קודם שנתקבל בכלי אין מועלין בו: המקיז דם לבהמת קדשים· אותו דם שהקיז: אסור בהנאה ומועלין בו· דכיון דלא חזי לזריקה חשיב נמי כי גופה דבהמה ומועלין בו: דלא מתקיימא הבהמה בלא דם· דדם הוא הנפש הלכך מועלין בו: הזבל והפרש שבחצר· של הקדש וה"ה דאפי' בכ"מ אלא דרגיל למיהוי בחצר של הקדש: הכא נמי נימא לא מתקיימא בהמה בלא פרש· שלא יהא לה קצת פרש בבטנה ולימעול ביה: אמרין· לא דמי דמה לפרשה דפרש מן עלמא אתי לה לבהמה מחמת מאכל אפילו אזיל האי לגמרי מגופא אתי אחרינא כשתחזור ותאכל ולא כגופא דמי: מסייעא ליה לר' אלעזר· הא דקתני לא נהנין ו]לא מועלין דהיינו קדוש ואינו קדוש(א)והכי מסייע ליה דקדוש ואינו קדוש זהו לא נהנין ולא מועלין דהתיא דקתני לא נהנין ולא מועלין מסייע בה הכי ודמיו יפלו ללשכת לבדק הבית ובמסכת זבחים הויא: בד"א בקדשי מזבח· דהואיל וחלב וביצים אינן ראוין למזבח הלכך לא נהנין ולא מועלין: אבל בקדשי בדק הבית· הכי נמי דמועלין בהן הואיל וקדושת דמים הן ראוין הן לגבי בדק הבית· השתא קא דייק לה למתני' דקתני בד"א כו': וקאמר אלא בקדשי מזבח אי אקדיש להאי חלב וביצים לקדושת דמים· למזבח שיקנה מהן דבר הראוי למזבח לא אית ביה מעילה אמאי: אלא אמר רב פפא חסורי מחסרא כו'·

שיטה מקובצת

א] רב הונא אמר זעירא המקיז: ב] אמר זעירא המקיז תיבת רב נמחק: ג] שבחצר לא נהנין ולא מועלין ודמיהן יפלו ללשכה אמאי: ד] אמרי מידי איריא התם פרש: ה]לה האי אזיל ואחרינא אתי לאפוקי דם דמגופה הוא קתני: ו] בחצר של הקדש הוא הדין: ז]אפי' האי: ח] וקאמר אלא גבי: ט] וכו' אפילו אם תיבת אבל נמחק: י] ליה דמתי שיגיע זמנן שמועלין בהם: יא] ליה עולא תיבת עלה נמחק: יב] דהכי פירש מודינא את ו' נמחק: יג] מתוך קושיית דאיכא מעילה בהן מן התורה דמודינא לך: יד] הייתי מקשי כך: טו] משום דקא פסקת ואמרת: טז] וא"כ הוא דכי אות י' נמחק: יז] לכפרה נתתיו ולא למעילה י"ל כו' שהופה דחזיא לכפרה אבל: יח] וקס"ד מדקאמר דם נעכר ונעשה חלב דדם: יט] דם כלומר הבהמה לא תוכל להתקיים בלא דם וא"כ חשוב כגוף הבהמה אבל חלב דמתקיימין שפיר בלא חלב: כ] הקדשים ופרש היינו מה שיוצא מיד מן הבהמה וזבל היינו מה שיצא כבר מן הבהמה מזמן מרובה ונדרס ברגלים: כא] שר"ל דמ"מ שישלם אותו שנהנה ממנו מה שנהנה דהיינו הקרן: כב] לנדבה פי' הגוברין ימכרו אותו ויגיעו דמיו ללשכה: כג] תזבח ולא גיזה בשר: כד] דשריא כדאיתא בבכורות: כה] דמן נמי ליבעי: כו] לאתויי גיזה אבן י"ל חלב ואין תיבת בהו ואות ל' נמחק: כז] תגוז ונבי למעוטי את ו' נמחק: כח] מתיבת ושם עד תיבת וכן בס"א אינו: כט] א"כ הדרא קושיא לדוכתיה דחלב עצמו אסור ואמאי' ותיבות וקשה לן ל"ש: ל] דאסור מן התורה מ"מ כיון כו' דלא קרינא ביה קדשי ה': לא] נפקי ליה לחולין: לב] איסורא דאורייתא מדקאמר לא יצא אפילו בדיעבד ומ"מ ליכא מעילה בהן משום דלא: לג] ובביצתה דהכי ראוי את א' נמחק: לד] מזבח דומיא דקדשי בדק הבית דהיינו קדושת דמים ולכך פריך ומי לית בהן מעילה והלא בכל דבר העומד לימכר לעשות צורך קדשים אית ביה מעילה: לה] המים שבעזרה וגם: לו] וגו' והבור עצמו אינו ראוי לא למזבח ולא לבדק הבית כי אם למכור ולהביא דמיו לבדק הבית אשפה: לז] הבית כמו שהם כי אם ע"י מכירה שובך: לח] בדה"ב אלא למכור ולהביא הדמים כדפי' אבל אין עוקרין את האבנים ממש לשום אותן לבדק הבית דא"כ היה פוחת דמיו דהשובך שוה יותר כשהוא שלם מלימול את האבנים ולשום אותן לבדק הבית מתיבת דשובך עד תיבת וכן נמחק: לט] הבית לעשות קורות אות ל' נמחק: מ] גפן היה ראוי למזבח זית' שמן למנחות גפן' יין לנסכים:

סים

ומועלין

א) נראה דצ"ל והכי מסייע ליה לר"א דאמר כל מקום שאמרו חכמים קדוש ואינו קדוש דהיינו לא נהנין ולא מועלין דמיו יפלו ללישכה דהסיפא ס"י

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אבל בקדשי וכו' כהלב הס"ד ואח"כ מ"ה אלא כו' הכתא וכו' ליה בהן מעילה ומשני אלא: תוס' ד"ה חלב וכו' כמו

גליון הש"ס

וכו' כעין זה כתבו תוספות גיטין דף פ ע"ב ד"ה זו וש"נ:

ולא לבדק הבית לבדק הבית ולא למזבח לא למזבח ולא לבדק הבית מועלין בה כיצד הקדיש בור מלא מים א] אשפות מלאות זבל שובך מלא יונים אילן מלא פירות שדה מלאה עשבים מועלין בהם ובמה שבתוכה אבל אם הקדיש בור ואח"כ נתמלא מים אשפה ואח"כ נתמלא זבל שובך ואח"כ נתמלא יונים אילן ואח"כ נתמלא פירות שדה ואחר כך נתמלאה עשבים מועלין בהם ואין מועלין במה ב] שבתוכה ר' יוסי אומר המקדיש את השדה והאילן מועלין בהן ובגידולה מפני שהן גידולי הקדש ולד המעושרת לא ג] ינוק מן המעושרת ואחרים מתנדבים כן ולד המוקדשין לא ינוק מן המוקדשין ואחרים מתנדבים כן הפועלים לא יאכלו מן גרוגרות הקדש וכן פרה ד] מכרשיני הקדש: **גמ'** קתני ולד המעושרת לא ינק מן המעושרת מנהני מילי אמר רב אחדבוי בר אמי אתיא ה] העברה העברה מבכור מה בכור מועלין בו אף חלב המעושרת מועלין בו חלב המוקדש נמי אתיא אמו אמו מבכור: הפועלין לא יאכלו כו': מאי טעמא אמר רב אחדבוי בר אמי דאמר קרא לא תחסום שור בדישו דישו שלך ולא דישו של הקדש הדש קלעילין בשדה הקדש מעל והא בתלוש בעינן אמר רבינא ש"מ אבקה מעלי לה:

מתני'

רש"י

מתני' בור מלא מים · ראוי לבדק הבית לבנין לעשות בו טיט ולא למזבח ולניסוך המים נמי לא חזי שלא היו מנסכין אלא ממי השילוח שהן מים חיים (א): אשפה מליאה זבל · היא עצמה אינה ראויה לא למזבח ולא לבדק הבית: אילן מלא פירות · אמר לי רבי דהאי אילן הוא גפן וראוי למזבח ולניסוך היין ואינו ראוי לבדק הבית לפי שעלי גפן דקין הן ואינן ראויין לשום בנין ובבכורים לא מיתוקמא שהרי אינם קריבין לגבי המזבח: שדה מלאה עשבים · אינה ראויה לא למזבח ולא לבדק הבית: ואין מועלין במה *שבתוכו · (דבור ונתמלא מים) ו] דכל הני הוו גידולין: ר' יוסי אומר כו' · לא פליג אלא אהנך תרתי דת"ק אמר אין מועלין בשבח הקדש במה שהשביחו לאחר שהוקדשו ורבי יוסי סבר המקדיש שדה או אילן מועלין בגידוליהם הואיל וגדלו ממש בהקדש אבל בור ואשפה ושובך דלאו גידולי ז] *שובך נינהו לא פליג רבי יוסי: ולד המעושרת לא יינק מן המעושרת · לפי שהיא קדושה דכתיב (ויקרא כז) העשירי יהיה קודש ובנה חולין הוא ונמצא נהנה מחלב המוקדשין: ואחרים מתנדבים כן · כלומר בשאם ודאי אסור לינק מן המעושרת אבל אחרים מתנדבים כן שמתנין קודם לכן על מנת כן אני מכניס נקבה זו לדיר להתעשר שאם תקדש יהא חלבה חולין שתהא מניקה ולדה בהיתר ושמעתי דלהכי מהני להו תנאה הואיל ויכולין לעכב שלא תכנס נקבה זו לדיר עד לאחר זמן הלכך מהני תנאה והוי כנדבה ולהכי קרי להו אחרים שאינן מחמירין עליהן כראוי וכן נמי בולד מוקדשין לא היו מקדישין חלב האם: הפועלים · שעושין מלאכה בשל הקדש לא יאכלו מגרוגרות של הקדש ואע"ג דכתיב כי תבוא בכרם רעך ואכלת וגו' (דברים כג) ואמרינן בפרק השוכר את הפועלים (ב"מ דף פז:) בפועל הכתוב מדבר בשל הקדש לא יאכלו דכרם רעך אמר רחמנא ולא כרם של הקדש: וכן פרה של חולין · (ב) חרשה בשל הקדש לא תאכל מכרשיני הקדש: **גמ'** אתיא העברה העברה · כתיב בבכור (שמות יג) והעברת כל פטר רחם וכתי' במעשר (ויקרא כז) כל אשר יעבור תחת השבט וגו' מה בכור מועלין בו בכל דבר שיש בו דזכר הוא ולא נקבה אף מעשר נמי דנוהג בנקבה מועלין בכולו אפילו בחלב: אתיא אמו אמו מבכור · כתיב בבכור (שמות כב) כן תעשה לשורך לצאנך שבעת ימים יהיה עם אמו] *וגבי מוקדשין כתיב בפ' אמור [והיה] ז' ימים (יהיה עם) [תחת] אמו מה בכור שהוא זכר מועלין בכולו אף מוקדשין נמי מועלין בכולו: הפועלין כו' מ"ט · לא תאכל (ג) *מכרשיני הקדש גבי פועלין דלא יאכלו מגרוגרות של הקדש לא צריך למיבעי דהא מיעט קרא בפירוש רעך ולא הקדש אבל פרה דלא כתיב בה הכי קבעי: דישו · כלומר כי דש בשלך לא תחסום אבל כי דש בשל הקדש אתה חוסם דעיניא כולה בחולין קמיירי: קלעילין · מין קטנית *קדש מועלין של חולין בשדה הקדש מעל דנהנה מהקדש: והא בתלוש בעינן · כדאמרינן לקמן בפרק הנהנה (דף יח:) דאין מעילה במחובר לקרקע וכ"ש בקרקע עצמו: ט] *מדקאמר מעל שמע מינה אבקה · אבק של שדה מעלי להו לאותן קלעילין וכי מעלה אבק מן הקרקע דמתערב בקלעילין הוה ליה תלוש ולהכי מעל:

מתני'

תוספות

ומועלין בהן ובמה י] שבתוכו · פי' רשב"ם בהמוכר את הבית (ב"ב דף עט.) דגבי בור שייך מעילה כגון שהלניע חפצים לתוכו וקשיא דאמרינן לקמן (דף יח:) דאין מעילה יא] במחובר לכן פר"ת כגון שעקר *חוליא והכא סימנה דהוי תלוש יב]: **אבל** אם הקדיש בור ואח"כ נתמלא כו' מועלין בהם אבל לא יג] מה שבתוכו · *ולא ביונים מטעם הפקר דחצר משום יד איתרבאי (גטין דף כא.) ואין יד להקדש יד] וגבי אילן ונתמלא משום דאין מעילה בגידולי הקדש ר' יוסי אומר כו' קסבר יש מעילה בגידולין: **ולד** המעושרת · כלומר שנולד קודם שנכנסה אמו לדיר להתעשר והוה הולד חולין ולכך קאמר לא ינוק מן המעושרת כדמפרש בגמרא טעמא מקרא: **ואחרים** מתנדבין כן · כלומר ויש [בני] אדם מתנדבין ומתנין קודם הכנסתה לדיר על מנת שתניק בנה שהוא *חולין · ולד מוקדשין שהוא חולין שנולד קודם שהקדיש טו] [האם]: **הפועלין** לא יאכלו מגרוגרות של הקדש · אע"ג דבהדיוט פועל אוכל בין בתלוש בין במחובר כדאמר בב"מ (דף פז.) מ"מ בשל הקדש אינו אוכל כדמפיק ליה בגמרא מקרא וכן פרה טז] לא תאכל מן כרשינים של הקדש ומותר לחסום פיה וקשיא על מה שפירש ואחרים מתנדבין שהיו מתנים על מנת להניק דלישנא לא משמע כן וה"ל למימר ואחרים מתנין בכך ועוד קשיא דבתוספתא קתני לה גבי פועלים ופרה והתם מה מועיל התנאי בדבר שהוא כבר של הקדש לכך נראה לפרש ואחרים מתנדבין *כו' כלומר ואחרים בעלי בתים נדיבי לב היו מתנדבין להניק אותן ולדות מבהמות שלהן יז] שהיא חולין וכן בפועלים ופרה של הקדש לפי שעושין בשביל הקדש היו עשירים מתנדבין לפרנסם: **מאי** טעמא · אפועלים דלא יאכלו *קאי · דישו [שלך] ולא של הקדש, ואיתקש פועל לשור כדאמר בב"מ (דף פט.) איתקש חוסם לנחסם ונחסם לחוסם: **קלעילין** · מין קטנית הוא: **והא** בתלוש בעינן · דהא אין מעילה יח] בקרקע במחובר: **אבקה** יט] מעלי · פירוש האבק של קרקע שהוא תלוש שמשבח הקטנית כשהוא דש בקרקע של הקדש האבק עולה מן הקרקע: *אתיא העברה *העברה · כ] דכתיב גבי בכור (דכתיב) (שמות יג) והעברת כל פטר רחם גבי מעשר בהמה כתיב (ויקרא כז) כל אשר יעבור תחת השבט מה בכור מועלין בו לאו בחלב קאמר שהרי לא שייכא הנקה בבכור דהא זכר הוא אלא ה"ק מה בכור מועלין בכולו אף מעשר מועלין בכולו ואף כא] בהנקת הבן ולאו דוקא מועלין דהא אמרינן לעיל (דף יב:) חלב המוקדשין אין מועלין בו אלא רוצה לומר שנאסר החלב להניק ממנו חלב המוקדשין נמי להכי אסרינן במתניתין להניק ממנו דאתיא אמו אמו מבכור דכתיב גבי בכור בפרשת משפטים שבעת ימים יהיה עם אמו וגבי מוקדשין כתיב בפרשת אמור שבעת ימים (יהיה) תחת אמו וא"ת למה לי קרא לאסור חלב המוקדשין תיפוק ליה מדדרשינן בבכורות (דף טו.) גבי פסולי המוקדשין בשר ולא חלב כב] ואין לומר דהתם היינו דוקא לאחר שפירש אבל בהנקה לא אסור אי לאו האי קרא דהכא זה אינו כג] ודאי דלכאורה משמע שחלב פסולי המוקדשין בכל ענין כד] הוא אסור וי"מ דכי אסר רחמנא חלב פסולי המוקדשין היינו באכילה דכתיב (דברים יב) ואכלת בשר ולא חלב אבל בהנאה שריא ולהכי צריכין הכא לגזרה שוה דאמו אמו לאסור אף הנאת יניקת הולד כה] ואין נראה דהא אמרינן פרק השוחט (חולין דף לו.) הואיל ואסירי בגיזה ועבודה סלקא דעתך אמינא דמן כו] ליבעי קבורה משמע דאף החלב אסור בהנאה וטעון קבורה דהא ודאי מדמי דם לחלב ולא לגיזה ועבודה כדפירשתי במתניתין לעיל לכך נראה למורי שי' דאי לאו האי קרא דהכא דקאסר חלב כז] במוקדשים לא הוה דרשינן גבי פסולי המוקדשין דבשר אתי למעוטי חלב דלא הוה ידעינן לה למאי קאתי בשר למעוטי אבל השתא דאסר חלב במוקדשין כח] קאתי בשר לומר אבל חלב כדקאי קאי תדע מדאצטריך לכתוב ולא תגוז בכור כט] *שורך ואסור גיזה בקדשים ואמאי צריך תיפוק ליה מדאמר גבי פסולי המוקדשים תזבח ולא גיזה אלא ודאי לא הוה ידענא למאי קאתי תזבח למעוטי אבל השתא דאסור גיזה בקדשים אם כן אתי תזבח לומר אבל גיזה כדקיימא קיימא ואם תאמר במרובה (ב"ק דף עז:) דקאמר כל מקום שנאמר

אילן

עין משפט נר מצוה

כד א ב מיי' פ"ה מהל' מעילה הלכה ו:

חוליא מן הבור והכא כו' נ"ק

ולא אמרינן שיקנה חצר הקדש כמו שקונה חצר הדיוט דחצר משום יד כו' נ"ק

כה ג ד מיי' שם פ"ג הלכה יב:

כו ה מיי' פ"ח מהלכות מעילה הלכה א:

כז ו מיי' שם הלכה ג:

[ס"א רבי שמעון ועיין תוי"ט]

חולין הס"ד ואח"כ ד"ה ולד מוקדשין וכו' נ"ק

כח ז מיי' פ"ה מהלכות מעילה הלכה ט:

[עי' תוס' יומא נט: ד"ה וסרי]

נ"א כן

קאי הס"ד ואח"כ מה"ד דישו כו'

העברה גבי בכור כתיב והעברת כו' נ"ק

מסורת הש"ס

ב"ב עט. ע"ש

שבתוכו דכל הני כו' והשאר נמחק נ"ק

[פסחים ט.]

נ"ל הקדש

[זבחים ט. לז: תמורה ה:]

[נ"ל המוקדשין]

ובמוקדשין כתיב שבעת ימים תחת אמו כו' נ"ק

בפרה מכרשיני הקדש דגבי פועלים כו' נ"ק

והדש קלעילין של חולין בשדה כו' נ"ק

ש"מ מדקאמר מעל כו' נ"ק

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה טו וכו' מים חיים נ"ב עיין בב"ב דף עט: (ב) ד"ה וכן פרה של חולין שדשה בשל הקדש: (ג) ד"ה הפועלין וכו' לא תאכל פרה מכרשיני:

שיטה מקובצת

א] מים אשפה מלאה זבל: ב] במה שבתוכו אות ה' נמחק: ג] המעושרת לא ינק אות ו' נמחק וכצ"ל לקמן בסמוך: ד] פרה לא תאכל מכרשיני: ה] העברה' עיין תמורה (דף יח ע"ב): ו] מים וכל הני אות ד' נמחק: ז] על תיבת שובך נרשם קו למעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו: ח] מתיבת וגבי עד תיבות מה בכור ל"ש: ט] עצמו ש"מ מדקאמר מעל אבקה: י] ובמה שבתוכן בשלמא במה שבתוכן גבי בור דמועלין היינו המים אבל בבור עצמו היאך מועלין ופי' רשב"ם בפרק המוכר:

יא] מעילה בכה"ג דהוי במחובר: יב] תלוש וכן צריך לומר בכל הגי דמחוברים: יג] לא במה שבתוכו ולא קני מטעם תיבת וביונים נמחק: יד] להקדש וכן גבי אילן אות ו' נמחק: טו] שהקדיש האם: טז] וכן פרה הדרשה מכרשיני הקדש לא תאכל: יז] שלהן שהיו חולין: יח] מעילה במחובר לקרקע הס"ד: יט] אבקה מועלין ביה פי' מאבק של כר' תלוש שמשביח הקרקע ומשביח הקטניות כשהוא: כ] העברה מבכור גבי בכור כתיב והעברת: כא] ואף ס"א בחלבו ולאו: כב] חלב וכ"ש בקדשים גמורים ואין: כג] אינו דהא ודאי לכאורה משמע: כד] ענין הם אסורין: כה] הולד ולא נראה דהא מדקאמר פרק השוחט: כו] דמן נמי ליבעי: כז] חלב המוקדשים לא אות ב' נמחק: כח] במוקדשים א"כ בשר קאתי: כט] תגוז בכור צאנך לאסור גיזה:

רבינו גרשום

בור מלא מים · זהו ראוי לבדק הבית לבנין ולא למזבח ואי אמרינן הא חזי למזבח לניסוך המים כיון דלאו מים חיים הן לא חזו לניסוך: אשפה מלאה זבל · אינה ראויה לא למזבח ולא לבדק הבית דאינה ראויה לשום דבר לבנין אלא לרפיה: שובך מלא יונים ראוי למזבח ולא לבדק הבית: אילן מלא פירות · ראוי למזבח לביכורים ולא לבדק הבית: שדה מלאה עשבים · אינה ראויה לא למזבח ולא לבדק הבית: תנא קמא דר' יוסי אית ליה אין מועלין בשבח הקדש כלל במה שהשביח לאחר שהוקדש: ולד מעושרת לא יינק מן המעושרת · היינו שאם יצאת נקבה בעשירי והיה לה בן קודם לכן לא יינק ממנה שוב שבנה חולין הוא ונמצא נהנה מחלב מוקדשין: ואחרים מתנדבין כן · כלומר אבל אחרים שהתנדבו קודם לכן רשאין ומתנין שאם תצא נקבה בעשירי יהא חלבה חולין כדי שינק את בנה ממנה בהיתר וכן נמי בולד מוקדשין לא היו מקדישין חלב אמו: מה בכור דזכר מועלין בו · בכל דבר שיש בו אף מעשר דנהיג נמי בנקבה מועלין בכולה ובחלבה: אתיא אמו אמו מבכור · כתיב בבכור כן תעשה לשורך לצאנך שבעת ימים יהיה עם אמו וכתיב במוקדשין והיה שבעת ימים תחת אמו מה בכור יש בו מעילה בכולו אף מוקדשין נמי: הפועלין לא יאכלו מגרוגרות של הקדש · אע"ג דכתיב כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים וגו' ואפועל הכתוב מדבר כדפריש' בפ' השוכר את הפועלים אפ"ה בשל הקדש לא יאכלו דכרם רעך אמר רחמנא ולא דהקדש: וכן פרה · שדשה בשל הקדש [illegible] מעל דנהנה משדה הקדש: והא בתלוש בעינן · כלומר דהכי אית לן דאין מעילה במחובר לקרקע וכ"ש בקרקע עצמו ש"מ דמדקאמר [illegible] מן השדה היינו תלוש מש"ה מעל

מתני' *שרשי אילן א)[של] הדיוט הבאין בשל הקדש ושל הקדש שבאין בשל הדיוט לא נהנין ולא מועלין ב מעין שהוא יוצא מתוך ג) השדה של הקדש לא נהנין ולא מועלין יצא חוץ לשדה נהנין ממנו ג המים שבכד של זהב לא נהנין ולא מועלין נתנן ג) בצלוחית מועלין בהן ד ערבה לא נהנין ולא מועלין ר"א ברבי צדוק אומר נוהגין ד) היו הזקנים שנהנים ממנו בלולביהן:

גמ' אמר ר"ל אין מועלין בכולן אבל מועלין בשלש לוגין והקתני סיפא נתנו לצלוחית מועלין בהן מכלל דרישא אפילו בשלשת לוגין נמי לא אלא אי איתמר אסיפא איתמר מועלין בהן אמר ר"ל אין מועלין אלא בג' לוגין ורבי יוחנן אמר ה מועלין בכולן למימרא דקסבר ר"ל יש שיעור למים *והתנן ה) אמר ר"א ו המנסך מי חג בחג בחוץ חייב ואמר רבי יוחנן משום מנחם *יודאפה ר"א בשיטת ר"ע ו) אמר דדריש *נסכיהם *אחד(א) ניסוך המים ואחד ניסוך היין ואמר ריש לקיש אי מה יין שלש לוגין אף ז מים שלש לוגין מכלל דסבר ריש לקיש אין שיעור למים לטעמא דמנחם יודאפה קאמר:

מתני' *הקן ח שבראש האילן של הקדש לא נהנין ולא מועלין ט שבאשירה יתיז בקנה י המקדיש את החורש מועלין בכולו: גמ' איתמר

רש"י

מתני' שרשי אילן של הדיוט הבאין לשל הקדש לא נהנין ולא מועלין· דאזלינן בתר אילן ואילן בשל הדיוט קאי: ושל הקדש הבאין בשל הדיוט· נמי *לא מועלין ולא נהנין הואיל ועיקרו קאי בשל הקדש: מעין היוצא בתוך שדה הקדש· שהמעין מתוך שדה של חולין הוא טובע אלא שיוצא ומושך בתוך שדה של הקדש לא נהנין ממנו כל זמן שהוא בתוך שדה של הקדש ז) (הוי מועלין) ולא מועלין בו כל מי שהוא שותה ממנו בתוך שדה של הקדש: המים שבתוך הכד של זהב· באותו כד שהיו ממלאים לצורך ניסוך כדתנן בפ' לולב וערבה (סוכה דף מח:) כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת אלא שהיה ממלא מע"ש מן השילוח בחבית של זהב שאינה מקודשת כדי שלא יפסל בלינה ובאותם מים שבחבית של זהב שאינה מקודשת לא נהנין משום דנתמלאו לצורך הקדש: ולא מועלין· משום דלא נתקדשו לניסוך המים למעילה עד שנתנו בצלוחית של זהב דהיינו כלי מקודש לכך: ערבה· שהיה ח) סודרן *בהר הבית לא נהנין ממנה קודם שזקפוה אצל המזבח הואיל ולכך עומדת אבל משזקפוה דנעשית מצותה נהנין ממנה: ט) נהנין היו ממנה זקנים (ב) בלולביהן· אפי' קודם שנזקפה אצל המזבח: גמ' אין מועלין בכולן· שאם יש באותו כד של זהב יותר מג' לוגין אין מועלין בהן אבל אם יש בכד ג' לוגין לא פחות ולא יותר *דאין ביה שיעור ניסוך מועלין בו: והקתני סיפא נתנן בצלוחית מועלין בהן מכלל דרישא· בכד של זהב אפי' בג' לוגין גרידי אין מועלין: (ג) דיש שיעור למים· של ניסוך דהיינו ג' לוגין להכי אין מועלין בהו אלא בג' לוגין כשיעור הראוי לניסוך ור' יוחנן סבר אין שיעור למים להכי קאמר מועלין בכולן: והתנן ר"א אומר המנסך מי החג בחג בחוץ חייב· משום מעלה בחוץ דכל דבר שהוא מתקבל בפנים חייבין עליו משום שחוטי חוץ כדאמרינן במסכת זבחים: וא"ר יוחנן משום ר' מנחם יודפאה· התם בפרק השוחט והמעלה בחוץ: ואחד ניסוך המים· וכיון דניסוך המים נפקא ליה מדאורייתא מש"ה קאמר דחייב עליו משום מעלה בחוץ: וא"ל ר"ל לר' יוחנן· כיון דאמרת דר"א בשיטת ר"ע אמרה דדריש נסכיהם ואמרת דניסוך המים הוי דאורייתא כמו ניסוך היין א"כ נימא הכי אי מה יין ג' לוגין ומדקאמר ליה ר"ל הכי מכלל דסבירא ליה דאין שיעור לניסוך המים: לטעמיה דרבי מנחם יודפאה קאמר· וקא"ל ר"ל לטעמיה דר' מנחם דאמר אין שיעור למים וקדריש נסכיהם אי מה יין ג' לוגין אף מים ג' לוגין והא משנינן ליה לרבי יוחנן דאמר משום מנחם יודפאה מועלין בכולן דמשמע דאין שיעור למים אבל ר"ל לעולם סבירא ליה דיש שיעור למים כדאמרינן לעיל: מתני' הקן שבראש האילן· בגמרא מפרש מאיזה עלים הוא עשוי: יתיז בקנה· שאם אינו יכול להגיע בידו לקן יפיל בקנה הקן לארץ אבל לא יעלה לאילן ויקחנו שלא יהנה מן האילן בעלייתו כשעולה עליו ובגמרא מפרש מאי יתיז: המקדיש את החורש מועלין בכולו· בעלים בענפים ובנכייה: גמ' דלא

תוספות

שנאמר שה איש אלא להוציא כלאים *למאי אי לבכורה יליף שעברה ממעשר *ומעשר תחת תחת מקדשים ל"ל למילף בכור ממעשר ומעשר מקדשים יליף בכור מקדשים בגזרה שוה דאמו אמו י] וי"ל דלא דרים לה אלא לענין דבר התלוי באם כגון הנקה דהכא וכגון לענין לידה ברים פ' יוצא דופן (נדה דף מ.) אבל לענין דבר אחר לא ניתנה לידרש ובהאי פירושא מיתרצא קושיא אחריתא שיש להקשות היאך יליף מבכור שהוא אסור להניק והא אין דנין אפשר יא] משאי אפשר מבכור דליתיה בהנקה דזכר הוא ולפי מאי דפרי' ניחא דע"כ צריך ללמוד מבכור *(לענין יב] מ"מ ואף) לענין דילפינן *מגזירה שוה דאעברה העברה מ"מ כיון יג] דלא ניתן ללמוד מוקדשים מבכור *)לענין הנקה אע"ג דאפשר מאי אפשר הוי כמו כן לענין מעשר יד] (אלא) ילפינן שפיר מבכור כך דקדק ומרי ליישב שיטת התום' על בוריה וכל זה דוחק מאד ועוד קשיא דמילתא דפשיטא הוא דולד המעושרת לא ינק מן המעושרת כיון שהוא חולין דהא כבר תנא לעיל חלב המוקדשין לא נהנין ועוד דקאמר ואחרים מתנדבין כן ובמתני' פירשתי שהיו עשירים מתנדבים להניק טו] את הולדות מבהמות שלהם ומה נדבה היא זאת כיון דלית שום ריוח להקדש לכך נראה למורי ר' הרב ר' פרץ שיחי' דמתני' מיירי בוולד מעושרת וולד מוקדשים שילדו משהיו מוקדשין והיינו רבותא דאפ"ה אסור להניק מהם והיינו הא דקאמר ואחרים מתנדבין כן שבשביל שהיו הולדות *להקדש היו מתנדבין להניק אותם וקבעי בגמרא מנה"מ דלא ינוק מאמו והכתיב תחת אמו דמשמע אפילו היתה אמו קדושה מ"מ יונק ממנה טז] וקאתיא העברה העברה מבכור מה בכור מועלין בו פירוש שאסור להניק את הבכור מבהמת מעשר וקדשים דהא לא מלינו בכור של בהמת מעשר וקדשים שהרי הם פטורים מן הבכורות יז] אף מעשר כלומר אף ולד שהוא קדוש קדושת המעשר שנולד מבהמת מעשר אסור להניק מאמו שהוא מעשר והלב המוקדשין כמי אתיא אמו אמו מבכור דמה אמו האמור בבכור אינה של הקדש דבהמה של הקדש פטורה מן הבכורה אף אמו האמור בקדשים דכתיב שבעת ימים (יהיה) תחת אמו דמשמע לפי הפשט שמותר להניק לולדות של בהמת קדשים מאמו שהיא קדושה אינו כן דודאי יח] אותה אם דחולין ולכך מותר להניק מאמו אבל אם היא קדושה אסור להניק לו והשתא ניחא דשפיר איצטריך ג"ש להכי דאף כשהולד של הקדש אסור יט] להביא מן האם וגם ניחא דלא ילפינן התם מהך ג"ש דאמו אמו דהא לא דרשינן הך ג"ש אלא ללמוד דאמו דגבי קדשים ר"ל שהאם חולין כמו אמו דגבי בכור כדפירשנו: שרשי אילן של הדיוט כ] · בב"ב פרק לא יחפור (דף כו:) מפרש לה שפיר: מים שבכד של זהב · בשמחת בית השואבה מיירי שהיו ממלאים *מאתמול ממי השלוח ונותנין אותה לחבית שאינה מקודשת שלא יהיו נפסלין כא] [בלינה] כדאמר פרק לולב וערבה (סוכה דף מח:) *ואין תימה *דכד היינו חבית (ב"ק דף כו.): כב] נתנן לצלוחית · אותה צלוחית היתה כלי שרת ולכך מועלין בהם:

ערבה כג] היו מקיפין המזבח · ולא נהנין ולא מועלין לפי שלא *קדשו: נהגין היו מהם זקנים בלולביהם קסבר מצות לאו ליהנות ניתנו: אבל מועלין בג' לוגין · וקס"ד דקאי ארישא דמתני' דקאמר מים שבכד לא נהנין ולא מועלין וקאמר דבג' לוגין מועלין ולהכי פריך והא קתני סיפא נתנו בצלוחית מועלין בהן דמשמע אבל *ארישא ליכא מעילה כד] שבכד לא נקדש אלא [אי] איתמר כו' אמר ר"ש בן לקיש ל"ש הא דקאמר גבי צלוחית דמועל בהן אלא בג' לוגין דקסבר יש שיעור למים בג' לוגין ואם יש יותר מג' לוגין אין מועלין אלא בג' לוגין דאין *המים מקודש כ"א כשיעור הצריך לנסכי המים אבל אם כה] ישתה מג' לוגין האחרונים יהיה מועל וי"מ שהיה בו בכלי הרבה מים וקאמר דאין מועלין עד שישתה שלשה לוגין דזהו שיעור כו]: רבי *אליעזר בשיטת ר"ע רבו אמר · ונסכיה אינו אומר נסכה אלא ונסכיה דמשמע ב' ניסוכין ומקים ניסוך המים לנסכי יין הואיל ומחד קרא נפקי מה נסכי יין המנסכו בחוץ כז] יהא חייב וא"ר"ל אי מה יין ג' לוגין וזבחים פרק השוחט והמעלה (דף קי:) מסיק בתר הכי והא מי החג קאמר כט] דאין שיעור למים וסיומא דקושיא הוא כלומר וכ"ת דאין ה"נ והא מי החג קאמר דמשמע דאין שיעור למים אלמא קסבר רשב"ל אין שיעור למים *ואי קסבר יש שיעור א"כ מאי פריך אי מה יין ג' לוגין אף מים ג' לוגין והא איהו גופיה אית ליה הכי ומשני לטעמא דמנחם יודפאה קאמר כלומר ר"ל גופיה סבר דיש שיעור למים והא דקפריך התם אי מה נסכי יין כלומר לטעמא ל] *דמנח הך קפריך דפירש טעמא דר"א ואית ליה לר"א דאין שיעור למים ולהכי פריך הואיל ור' אלעזר מקיש מים ליין א"כ אמאי קאמר אין שיעור למים וי"מ דהיא דלעיל דמועלין בג' לוגין אליבא דמנחם דמפיק ליה מקרא דאיתקש נסכי מים לנסכי יין וא"כ יש שיעור למים ול"נ דהכא מנחם יודפאה מאן דכר שמיה ועוד דבפרק השוחט והמעלה (ג"ז שם) משמע דמנחם לא] לא בעי שיעור וקושיא דר"ל דמקשה ליה לאו מילתא היא: הקן שבראש האילן · בגמ' מפרש לה שפיר: יתיז בקנה · ולא לב] יקחס בידו אלא מנענעו ע"י מקל ויפול: המקדיש החורש · יער בל' תרגום לג]: מותרת

רבינו גרשום

בתר אילן אזלינן ואילן בשל הדיוט קאי: ושל הקדש הבאין בשל הדיוט גמי · אע"ג אזלינן בתר אילן ושרשי אילן דקאי בשל הקדש וליהוי ביה מעילה אפ"ה אין בו מעי' לאחר מכאן עסקינן וקסבר האי תנא אין מועלין בשבת הקדש מדאורייתא מעין שהוא דמעין של הדיוט הוא ונובע משדה חולין ויוצא ומושך בתוך שדה של הקדש לא נהנין

אמו לא דריש: יא] אפשר מאי אפשר כגון בכור דלא אפשר בהנקה דוכר: יב] לענין ו אמו דלא שייכא למדרש דבר אחר ואף תיבות מ"מ נמחק: יג] כיון דניתן ללמוד יד] מעשר נאמר דילפינן שפיר מבכור כך דקדק מורי ליישב שיטת: טו] להניק אותן ה דאע"ג דאמת הוא דחלב של מוקדשים אסור בהנאה כדפי' משום דכתיב ואכלת בשר

הגהות הב"ח

ע"ז מב: כל הסוגיא ע"ש

[שם מב:]

*איתמר עבודת כוכבים שנשתברה מאליה ר' יוחנן אמר *אסורה ור"ל אמר מותרת רבי יוחנן אמר אסורה דלא בטלה עובד כוכבים ור"ל אמר מותרת מימר אמר היא גופה לא מצלה לדידי מצלה לי *איתיביה ריש לקיש לרבי יוחנן הקן שבראש האילן של הקדש אין נהנין ואין מועלין שבאשירה יתיז בקנה מאי לאו דאיתבר מגופה וקתני יתיז בקנה לא דאייתי עצים מעלמא (א) אי הכי אמאי של הקדש אין נהנין ואין מועלין אלא בגידולין הבאין לאחר מכאן וקסבר אין מועלין בגידולין הכי נמי מסתברא דאי ס"ד דאייתי מעלמא אמאי יתיז בקנה לשקליה משקל אמר רבי אבהו א"ר יוחנן (א) לעולם דאייתי מעלמא ומאי יתיז יתיז אפרוחים אמר ליה רבי יעקב לרבי ירמיה אפרוחים [ב] כאן וכאן מותרין ביצים כאן וכאן אסורין אמר רב אשי אם *אפרוחים צריכין לאמן כביצים דמו: **מתני'** [ג] הגזברים שלקחו [ד] עצים מעלין בעצים ואין מועלין לא בשיפויי ולא *בנבייה: **גמ'** אמר שמואל *[ה] בונין בחול ואח"כ מקדישין מאי טעמא מאן דמתנדב מעות *מקדש להו [ג] דאמר תיחול קדושת מעות אבנין ויהיב להון לאומנין בשכרן מיתיבי

דלא ביטלה · שהרי לא ביטלה עובד כוכבים בפירוש : ריש לקיש אמר מותרת · ז] דביטלה העובד כוכבים בלבו דמימר אמר העובד כוכבים היא גופה לא מצלה שלא הצילה עצמה שלא תיתבר : דאיתבר מגופיה של אילן · ס] שיבר מן הענפים של אילן ועשה הקן שהיה עבודת כוכבים שנשתברה מאליה דלא ביטלה העובד כוכבים וקתני יתיז דמשמע דמותר בהנאה: לא דאייתי העוף עצים מעלמא ועשה קן : (ב) דיקא נמי דקתני גבי הקדש לא נהנין ולא מועלין אי אמרת בשלמא דאייתי עצים מעלמא להכי לא נהנין מדרבנן הואיל ועל אילן של הקדש קאי ולא מועלין הואיל דאייתי מעלמא אלא אי אמרת וכו' : (ג) לעולם אימא לך דאיתבר מגופיה · ואמאי לא מועלין הכא גבי הקדש ו] בגידולין הבאין לאחר (מכאן) שהוקדש עסקינן וקסבר אין מעילה בגידולין וליכא למידק מהכא ז] לעבודת כוכבים שנשתברה מאליה ולא קשיא לרבי יוחנן : ורבי [אבהו אמר רבי] יוחנן · מתרץ ח] להאי יתיז לאו בקן עצמו איירי אלא דכיון דאיתבר מגופה דאשרה קן עצמו אסור בהנאה אלא מאי יתיז בקנה באפרוחים קמיירי · (ד) ליסנא אחרינא [ה"נ מסתברא] ט] ולא שמעו משום דקתני בה ליסקליה משקל דמשמע שיעלה באילן ויקחנו בידו והא א"א שלא יהנה מן האילן : אפרוחים כאן וכאן · בין באילן של הקדש ובין של אשרה לפי שאין צריכין לאילן שפורחין בכל מקום שרוצין אבל בילים כאן וכאן אסורין משום דלא ניידי וצריכין לאילן וכאילן עצמו דמי י] ואפרוחין שצריכין לאמן שעדיין לא גדלה טלתן ואינן יכולין לפרוח כבילים דמי ואסירי: **מתני'** הגזברין שלקחו את העצים · מן היער של חולין לצורך קורות : מועלין בעצים · עצמן הראוים לקורות : ולא בשפוי · הנסורת שמשפה החרש מן הקורה : ונבייה · היינו עלין שלהן לפי שהגזברים לא קנו והקדישו אלא דבר הצריך לבנין ולא שפויים ונבייה : **גמ'** אמר שמואל בונין בחול ואח"כ מקדישין · כלומר כשהן בונין בבדק הבית היו קונין כל צרכי הבנין ממעות של חולין או היו לוקחין כל צרכי הבנין באמנה ולאחר שנגמר הבנין היו מקדישין אותו כן שהיו מביאין ממעות של הקדש כשיעור דמי כל הבנין והשבח שהשביחו האומנין בבנין ושכר האומנין ואומר תחול קדושה שיש במעות הללו על הבנין הזה ונמצא יא] קדוש והמעות יצאו לחולין ופורעין מהן שכר האומנין ממה שחיללו יב] השבח שהשביחו האומנין בבנין ופורעין לאותן שלוו מהן מעות של חולין יג] *שנהנו בהן צורכי הבנין או לאותן שהאמינו להן צרכי הבנין : מאי טעמא · בונין בחול משום דמאן דמתנדב מעות לבדק הבית לאלתר מקדים להו וכיון דמקדים להו שוב אינו יכול לקנות בהן דבר של חולין בהדיא לפי שהמוכר היה מועל בהן לפיכך צריך שיאמר כך תחול וכו' שיהו מחוללין קודם שיבואו לידי המוכר:

מותר

לפני רש"י היה גירסא אחרת כמו דאיתא בע"ז מב:

[עי' ערוך ערך נב ג']

מותרין בין כו' נ"ק

מק"מ: לפיכך צריך שיאמר תיחול כו' נ"ק

נ"ל שקנו בהן צורכי כו' נ"ק

מותרת מימר אמר · פירוש העובד כוכבים שעובד אותה אומר היא גופה לא מצלה יד] לדידי מצלה בתמיה והלכך בידוע שביטלה : **שבאשרה** יתיז בקנה טו] מאי לאו דאתבר מגופה · טז] *שנשברו הקנים שנעשו (הזו) מגוף האשרה וקאמר יתיז בקנה והקן עצמו מותר אלמא עבודת כוכבים שנשתברה מאליה מותרת ומשני לא דקמייתי מעלמא כלומר שנעשית הקן מקנים אחרים ולא מגוף האילן יז] אי הכי של הקדש אמאי לא נהנין ולא מועלין (ה) אלא נהנין פריך דכיון שאין הקן מאילן של הקדש אמאי לא נהנין יח] אלא מיירי באיתבר מגופה וכ"ת אמאי לא מועלין הכא מיירי בגידולים וקסבר אין מעילה בגידולים ה"נ מסתברא פי' דמיירי באיתבר מגופה דאי ס"ד דאייתי מעלמא אמאי יתיז בקנה ליסקליה משקל כלומר יטול הקן בידו בלא מקל אלא ש"מ דמיירי דאיתברא מגופה *ולכך לא שרי ליה ליטול יט] (ו) מקל בידו דלמא אתי למישקל מגוף האשירה שלא נשבר דהא אותם קנים שנשברו דומים לאותם המחוברין לאשרה אבל אי הוה מיירי כ] באייתי מעלמא דלא דמי לגוף האשרה לא שייכא למיגזר אטו דלמא שקיל מאשירה עצמה אלא ודאי מיירי דאיתבר מגופה וא"ת אמאי הוצרך לומר הוכחה זו דאיירי באיתבר מגופה הא כבר מוכחא שפיר מדקאמר גבי של הקדש לא נהנין י"ל דהוכחה ראשונה אינה אלא ע"י דומיא דכי היכי דמיירי בשל הקדש כא] שאיתבר מגופה מדקאמר לא נהנין כמו כן מיירי בשל אשרה באיתבר מגופה כב] אבל עכשיו מייתי מגופה דאשרה מדקאמר יתיז בקנה דמיירי באיתבר מגופה וקשיא לר' יוחנן דאמר עבודת כוכבים שנשתברה מאליה אסורה ומשני א"ר אבא א"ר יוחנן לעולם *דאייתי מעלמא כג] יתיז אפרוחין כלומר מתני' ואפי' כדאייתא מעלמא ליכא לאקשויי מידי דהא דקאמר יתיז לא קאי אקן דודאי הקן אסור בהנאה בין גבי הקדש בין גבי אשירה ומאי יתיז יתיז כד] אפרוחים שהאפרוחים מותרים בהנאה בין גבי הקדש בין גבי אשרה כדאמר לקמיה והשתא ניחא הכל דליכא לאקשויי דליסקלינהו ביד דאיכא למיחש שמא יעלה באשרה וא"ת והא כדסלקא דעתך דקאי יתיז אקן עצמו הוי קשיא ליה אמאי לא שקל להו כה] ולא קאמר שמא יעלה וי"ל דודאי מעיקרא דקאמר יתיז הקן עצמו ליכא למיחש שמא יעלה כו] *שיכוין ליטול הקן בידו בלא עלייה על גבי אשרה אבל השתא דקאי יתיז אאפרוחים כז] דודאי איכא למיחש שמא יעלה כי אין נוח כל כך ליטול האפרוחים בלא הקן אם לא יעלה כי הם נשמטים כאן וכאן ולכך צריך להתיז בקנה את האפרוחים דכיון דמתיז בקנה לא יצטרך לעלות באשרה כדי להתיז בקנה כי הדבר קל להתיזם בקנה אף כשעומד על גבי קרקע וא"ת אכתי אמאי של הקדש לא נהנין אף מן הקן עצמו כיון דמיירי בדאייתי מעלמא יש לומר דגזרינן דלמא אתו לאיחלופי בקנים המחוברים כח] באילן וא"ת כיון דשייך למיגזר אף בדאייתי מעלמא אטו אותם המחוברים באילן א"כ מעיקרא מאי הוה פריך אמאי של הקדש לא נהנין והא שייך שפיר למגזר כדפרישית יש לומר לעולם ידע שפיר דשייך למיגזר כדפרישית והכי הוה פריך מעיקרא של הקדש אמאי לא נהנין כמו גבי אשירה ולא גזרינן דהא מעיקרא ס"ד דיתיז בקנה קאי אקנים דקן כט] דמותר בהנאה ולא גזרינן בהו מידי ולכך הוה פריך אמאי חיישינן גבי הקדש יותר משל אשרה אבל השתא דאשרה ואילן של הקדש שוים הן דהקן עצמו אסור כאן וכאן ואף הבילים כדמפרש בסמוך אבל האפרוחים מותרים כאן וכאן *דתנן יתיז בהפרוחים דאשרה וה"ה בשל הקדש כמו שמפרש בסמוך הלכך ליכא למיפרך מידי דהקדש ואשרה שוים הם דהכא והכא גזרינן דלמא אתי לאחלופי בקנים המחוברים לאילן כדפרישית כך נראה למורי רבינו הרב רבי פרץ שי' לפרש סוגיא זו מראשה ועד סופה: **אפרוחין** כאן וכאן מותרין · פי' בין באשרה בין בשל הקדש כיון דאית בהן רוח חיים ואין צריכין לאמן כדמפרש בסמוך והא דקאמר יתיז בקנה קאי אאפרוחים וה"ה גבי הקדש אבל לא נהנין קאי אקן ובילים וה"ה גבי אשרה וא"ת ואמאי תנן להתירא גבי אשרה וקתני לאיסורא גבי הקדש י"ל דלהכי תנא לא נהנין גבי הקדש משום דבעי למיתני אין מועלין ל] ומתיז בקנה קתני גבי אשרה דאף על גב דהוי דבר מאוס מאד שהוא של עבודת כוכבים אפילו הכי שרי לא] אפרוחים בהנאה כך נראה למור"י: **בונין** בחול ואח"כ מקדישין · פירוש לב] כשהיו בונין היו *בונין בהקפה ולא היו נותנין בהם מעות של הקדש שנתנדבו לעשות בנין עד שנעשה כל הבנין לג] מאי טעם כלומר למה לא היה מקדים מקמי בנין האבנים מאן דמתנדב מעות מקדים להו ואמר תיחול קדושת המעות אבנין ויהיב להו לאומנין בשכרם כלומר ואי הוה מקדים להו לאבנים מקמי בנין אם כן לא היה יכול לפרוע שכר האומנין ממעות של הקדש שאין הקדש מתחלל על המלאכה אבל עתה שבונה בחול מחלל קדושת המעות על כל הבנין ופורעים אחר כך שכר האומנים מאותן המעות שנתחללו ויצאו לחולין ופורע מעות למי שמכר אבנים כמה שקנו אותם ואם תאמר הא אמרינן פרק בתרא דכתובות (דף קו.) מגיהי ספרים שבירושלים נוטלין שכרן מתרומת הלשכה ומאי שנא משכר האומנין דהכא י"ל דשאני תרומת הלשכה שבאה בנדבת צבור ולב בית דין מתנה עליהם אבל לא שייך לומר לב בית דין מתנה בהקדש נדבת יחיד אפילו הקדישם למוסרם לגזבר :

מותר

שהיכר קנים ועשה הקן מגוף כו' נ"ק

לח א מיי' פ"ח מהל' ע"ז הלכה יא טור ש"ע י"ד סימן קמו סעיף יא :

לט ב ג מיי' שם פ"ז הלכה יב ופ"ה מהל' מעילה הלכה ז טוש"ע י"ד סימן קמב סעיף ח :

מ ד מיי' פ"ה מהלכות מעילה הלכה ט :

מא ה מיי' פ"ח מהל' מעילה הלכה ד :

ולכך לא שרי ליה ליטול בידו כו' נ"ק

ב"מ נו: [עי' תוספות ערכין לח: ד"ה ונתן]

דאייתי מעלמא ומאי יתיז אפרוחין כלומר אפילו מיירי מתניתין בדאייתא מעלמא כו' נ"ק

שיכול ליטול כו' נ"ק

והא דתנן כו' נ"ק

קונין נ"ק

רבינו גרשום

גזברים שלקחו עצים מיער של חולין לצורך קורות מועלין בעצים עצמן שהן לשום קורות: ולא בשיפוי · הנסורות ונבייה עלין שלו: דלא בטלה· שלא ביטלה עדיין שום עובד כוכבים בפירוש : ריש לקיש אמר מותרת · שבלבו מבטלה בודאי העובד כוכבים דמימר אמר היא גופה לא אצלה שלא תשבר כו': מאי לאו דאיתבר מגופו שהעוף שיבר מן הענפים של אילן אשירה ותיקן הקן וקתני יתיז דמשמע דמותר בהנאה : לא דאייתי ענפים מעלמא · דייקא נמי דקתני גבי הקדש לא נהנין ולא מועלין אי אמרת בשלמא כו' : מידי איריא כדקא משנית · לעולם אימא לך דאיתבר מגופו דאמאי לא נהנין ולא מועלין משום דבגידולין הבאין לאחר מכן שהוקדש עסקינן וקסבר אין מעילה בגידולין אבל בגידולין דאשירה לעולם אסירי ולא קשיא לר' יוחנן ור' אבהו : א"ר יוחנן' מתרץ בפירוש דהא יתיז לאו בקן מיירי אלא מאי יתיז יתיז באפרוחים דהא בקן [עצמו בודאי אסור] : אפרוחים כאן וכאן בין באילן של הקדש בין בשל אשרה מותרין · משום דלא צריכי לאילן שטסין בכל מקום שרוצין : אבל ביצים כאן וכאן אסורין · (דלא מירי) דצריכי לאילן וכאילן דמי : אם אפרוחין צריכין לאימן שעדיין לא גדלה נוצתן ואינן יכולין לפרוח כביצים דמי ואסירי : אמר שמואל בונין בחול ואחר כך מקדישין · כלומר כשהיו בונין בדק הבית היו קונין כל צורך הבנין ממעות של חולין וכשנגמר הבנין כולו אח"כ היו מקדישין אותו כן שהיו מביאין ממעות של הקדש כשיעור דמי כל הבנין ושכר האומנין ואומרין תיחול קדושה שיש באלו מעות על הבנין זה ונמצא הבנין קודש והמעות יצאו לחולין ופורעין מהן שכר האומנין ופורעין לאותן שלוו מעות של חולין שנקנה בהן צורכי הבנין : מ"ט · בונין בחול משום דמאן דמתנדב מעות לבד"ק הבית לאלתר מקדיש להו וכיון דמקדיש להו אין יכול לקנות מהן להדיא דבר

של

שיטה מקובצת

א] מעלמא דיקא נמי דקתני גבי הקדש לא נהנין ולא מועלין אא"ב דאייתי מעלמא וקינתא בהן היינו דקתני לא נהנין ולא מועלין לא נהנין מדרבנן ולא מועלין מדאורייתא דהא לא קדשי אא"א דאיתבר מגופה אמאי אין מועלין מידי איריא הכא בגידולין הבאין לאחר מכאן עסקינן וקסבר אין מועלין בגידולין: ור' [אבהו] אמר ר' יוחנן מאי יתיז באפרוחין לישנא אחרינא אי הכי כו' כך גרים רש"י והתוס' גורסים כבעמוד : ג] הגזברים עי' תוס' תמורה (דף לא ע"ב) : ג] להו ואמר אות ד' נמחק : ד] מותרת דודאי ביטלה העובד כוכבים אות ד' נמחק : ה] אילן שהעוף שובר מן : ו] הקדש משום דבגידולין : ז] מהכא ולעולם תיבות לעבודת כוכבים ל"ש ונמחק : ח] מתרץ דהאי יתיז אות ל' נמחק : ט] אחרינא לא אות ו' ל"ש : י] דמי הס"ד ומה"ד אפרוחין שצריכין אות ו' נמחק : יא] ונמצא הבנין קדוש : יב] שחיללו והשבח שהשביחו : יג] חולין · במקום תיבת שנהנו כתוב מן חצר בכת"י הרב"א שנעשו נ"ל : יד] מצלה לדידה לדידי : טו] בקנה ה"ג מאי : טז] מגופה שלקטה העוף הקנים שעשה מהן הקן מגוף האשרה : יז] האילן ואשמועינן דלא גזרינן אטו גוף האילן : יח] נהנין אלא בגידולין הבאין לאחר מכאנכ"ז מדברי המקשה וה"ק אלא ודאי ע"כ מדקאמר לא נהנין [מיירי באיתבר] תיבת אלא ל"ש : יט] ליטול הקן בידו תיבת מקל נמחק : כ] מיירי דאתו מעלמא דלא דמי כו' לא שייך למיגזר : כא] הקדש בדאיתבר אות ש' נמחק : כב] מגופה והכא מייתי מגופה דבבא דאסר תיבות אבל עכשיו ל"ש : כג] מעלמא ומאי יתיז באפרוחים כלומר מתניתין מיירי בכל ענין ואפילו : כד] יתיז באפרוחים : כה] להו ביד ולא קאמר שמא יעלה והכא חייש וי"ל : כו] משום שיכול ליטול תיבת שיכוין ל"ש : כז] אאפרוחים אז ודאי איכא אות ד' נמחק : כח] לאלו וא"ת תיבת באילן ל"ש : כט] דקן דמותרים בהנאה : ל] מועלין וגבי אשרה לא שייך למתני אין מועלין ויתיז בקנה דתני גבי אשרה היינו לרבותא דאע"ג דלא בדלי מיניה מ"מ שרי להתיז באפרוחים א"נ י"ל דתנא ההיתר גבי אשרה לאשמועינן דאע"ג' תיבות ומתיז בקנה קתני גבי אשרה נמחק : לא] שרי להתיז באפרוחים כך נראה למר"ף חס"ד ומה"ד הגזברים שלקחו עצים פי' והקדישו לעשות מהן קורות לבדק הבית מועלין בקורות ולא מועלין לא בשפויי ולא בנבייה שפויי הן הקסמים הנושרים כשמשפין הנגרים הקורות ונבייות היינו שפויי דק כמו שהיא וטעמא דאין מועלין היינו משום (ס"א דאין כוונתן של גזברין שיקדשו) שאין כוונתם של גזברים שיהיה קדוש הס"ד ומה"ד בונין : לב] פירוש כשהן קונין האבנים היו קונים בהקפה : לג] הבנין וכן היו אומרים לעולם כשמתנדבין אבנים אל תתנדבם אלא לאחר הבנין מאי :

ממנה

הגהות הב"ח (א) גמרא אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן (לעולם דאייתי מעלמא) תא"מ וכ"ב במסכת ע"ז לא גרס ליה [הספר חסר] : (ב) רש"י ד"ה לא דאייתי וכו' דיקא נמי כ"ב לפני רש"י ז"ל היה כאן הגירסא כמו שהוא במסכת ע"ז פ"ג דף מב ע"ב ע"ש ולגירסא שלפנינו הפירוש הוא כמו שפירשו תוספות כאן . (ג) ד"ה אלא אי אמרת וכו' ומשני לעולם כו' וליכא למידק מהכא ולעולם שנשתברה מאליה מן האילן עצמו וקשיא לרבי יוחנן : (ד) ד"ה ורבי יוחנן וכו' ליסנא אחרינא נ"ב ר"ל דיש ליסנא אחרינא והיינו כמו שהגירסא לפנינו וזה היה לרש"י לליסנא אחרינא וקאמר דלא שמיע ליה כלומר לא סבירא ליה דקשה ע"ז דקתני בה לשקול משקל דמשמע כו' וכאמה במסכת ע"ז שהיה בגירסת רש"י לא גרס לזה וק"ל : (ה) תוס' ד"ה שבאשרה וכו' אמאי לא נהנין ולא מועלין ופריך כצ"ל ותיבות אלא נהנין נמחק : (ו) בא"ד ולכך לא שרי ליה ליטול בידו כצ"ל ותיבת מקל נמחק :

עין משפט נר מצוה

מב א מיי' פ"ד מהל' שקלים הלכה יג:

פעם אחת לששים נ"ק

מג ב מיי' פ"ז מהל' ערכין וחרמין הלכה ח [וברב אלפס ע"ז פ"א דף שלג.]:

מד ג ד מיי' פ"ח מהלכות מעילה הלכה ד:

ב"מ מ. בכורות כה. ה קדושין יא: ערכין כט. תמורה כו:

מתרומה חדשה נ"ק

ליד האומנין לא אתי כו' נ"ק

שיעור של קטרת נ"ק

שמכיון שהתחילו ס' נ"ק

כי לא עבד נ"ק

מסורת הש"ס

שקלים פ"ד מ"ה [כריתות ו. שבועות יא:]

[בכורות כה. ערכין כט.]

טעמא דאמרן כו' נ"ק

[ברכות כה: יומא ל. קדושין נד.]

ועוד דדלמא נ"ק

[ערכין כט.]

מיתיבי *א מותר הקטרת מה היו עושין בו היו מפרישין א] ממנה שכר האומנין ומחללין אותה על מעות האומנין ונותנין אותה לאומנין ב] וחוזרין ונוטלין אותה מתרומה חדשה ואמאי ליחליה אבנין דלא איכא בנין והא מעות האומנין קתני דליכא בנין כשיעור מעות *והאמר שמואל ג הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל הני מילי *דאי עבד לכתחלה לא רב פפא אמר היינו טעמא ג דבונין בחול *לא נתנה תורה למלאכי השרת אמרי ג] דלמא בעי למיזגא וזגא עלייהו אי בנא בקודשא אישתכח דקמעיל ד] בקודשא תנן הגזברין שלקחו את העצים מועלין בהן ואין מועלין לא בשיפויי ולא בנבייה ואמאי מועלין בהן הכא נמי ליעבד בחול ה] אמרי דדלמא בעי למיזגא וזגא עליהן ואישתכח דקא מועל בקדשים א"ר פפא אי ד בעצים דמכאן ואילך הכי נמי אלא כי תנן במתניתין בעצים דיומיה:

הדרן עלך ולד חטאת

רש"י

מותר הקטרת · מה שהיה נשאר על (א) שס"ה מנה מה היו עושין בה דלאחר שנכנס ניסן אין ראוייה להקטרה דבעינן חדש והבא קרב מתרומה חדשה: מפרישין ממנה · ממותר הקטרת כנגד שכר האומנין דקס"ד דלאלתר כשקנו צרכי הבנין מיד היו מחללין מעות הקדש בשעת קניה על העצים ועל האבנים ועל כל צרכי הבנין שקנו ופורעין אבל לא שכר האומנין שבונין בבנין שהכל היה קדש חוץ מן השבח שהיו האומנים משביחין בבנין בכל יום ובכל יום היה הגזבר מביא מעות הקדש כשיעור השבח שהשביחו האומנין בבנין באותו יום ומחלל אותן על השבח שהשביחו האומנין בבנין באותו יום והיינו טעמא דעושין כן בכל יום משום *דאמרן לעיל דמאן דמתנדב מעות וכו' והיו המעות חולין (ב) והבנין קדש אבל לא היה הגזבר נותן להן המעות לאלתר דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף כשיגמר הבנין וכן היו עושין כל השבח (ג) ועדיין לא היה שם מותר הקטרת על המעות אבל כשמגיע ניסן שיש שם מותר קטרת דצריכין ללוקחו מתרומה חדשה מחללין אותו מותר הקטרת על אותן מעות חולין שיש ביד הגזבר שחילל על השבח שהשביחו האומנין והוי קטרת חול ומעות חזרו לקדושתן כבתחלה וחוזרין ולוקחין הקטרת מן האומנין מתרומה חדשה ואי קשיא לך מה צורך לחללה על מעות האומנים ליתבה לקטרת לאומנין לאלתר הא לא קשיא דליכא בהאי מותר כשיעור כל שכר האומנין להכי עבדי הכי: ואי ס"ד כדאמר שמואל דבונין בחול ואח"כ מקדישים ליחלה לקטרת אבנין עצמו ואמאי מפרישים וכו': ומשני דלא איכא בנין · שלא בנו אותה ו] כלום: והא על מעות האומנין קתני · אלמא דבנו בנין: (ד) אין ודאי בנו בנין אלא דליכא בנין שיעור מעות: ואכתי אם איתא לדשמואל ליחלה אההיא פורתא (ה) בנין על אותו מיעוט שהשביחו האומנין בבנין לאחר שיחללו על מה שהשביחו אע"ג דלא הוי כשיעור דמי הקטרת דאמר שמואל הקדש וכו': אבל לכתחלה לא · הלכך מחללין אותה על מעות האומנין בלבד: רב פפא אמר היינו טעמא דבונין בחול דלא נתנה תורה למלאכי השרת · דאי אפשר דלא יתבי זמנין בטולא דבנין מפני החמה ונמצא מועל *דדלמא בעי למיזגא עליהון כלומר שאם הוצרך וישב עליהן נמצא נהנה מהן: אי בעצים דמכאן ואילך הכי נמי · כלומר אי בעצים דאין דעתו לבנותן בבנין עד זמן מרובה הכי נמי דלא מקדשינן להו עד שיבנו בבנין דאיכא למיחש דלמא יתיב עליהון וקא מעיל: אלא כי תנן במתניתין דמועלין בעצים דיומיה · שדעתו לבנותן בו ביום שלקחום דהשתא ליכא למיחש דלמא אתי למזגא עליהון הואיל ובנו להו לאלתר בו ביום בבנין: הדרן עלך ולד חטאת

תוספות

מותר הקטרת · היו מפטמין כאחת ג' מאות וששים וחמשה מנין כמנין ימות החמה להקטיר קטרת בכל יום ז] חציו בבקר וחציו בערב ועוד שלשה מנין לצורך יוה"כ (ו) והיה טתר מן הקטרת כדאמר התם (כריתות דף ו:) *פעם לששים שנה או לשבעים שנה היו ח] (בא) [מפטמין] חצאים כלומר היו עולין השירים לחצי קטרת ועלה קאי הך דמתניתין מה היו עושין מאותו מותר מפרישין שכר האומנין ממעות הלשכה ומזכה אותן ע"י אחרים בשביל האומנין ט] ומחללים הקטרת על אותם המעות י] שזכה בהם בשביל האומנין ונכנסין המעות בקדושת הקטרת יא] בקדושת תרומה ישנה והקטרת יוצא לחולין ונותנין אותו הקטרת לאומנין בשכרם וחוזרים ולוקחין יב] אותן מיד האומנין *מתרומת הלשכה ולכך היה צריך לעשות כן לפי שא"א להקטיר קטורת מתרומה ישנה לשנה הבאה יג] וא"ת ולמה הוזקקו לעשות כן שחללו הקטרת על מעות האומנין היה להם לחלל מעות של תרומה חדשה על הקטרת שהלא כבר לחולין יד] יש לומר דבהכי עדיף טפי לפי שהוא דרך מקח וממכר ממש והוי צניע טפי א"נ אם לא היו עושין כן אתי טו] לאיתרשולי שיש כאן לחזור לחלל קודשת מעות של תרומה חדשה על הקטרת אבל עתה שהוא טז] מפרים* ליד ליד לא אתי לאיתרשולי: ואמאי ליחליה אבנין · כלומר אי יז] אית ליה לדשמואל דאמר בונין בחול למה להן לעשות כל אלה יחללו יח] אותם הקטרת על הבנין ויצא לחולין ויחזרו ויחללו מעות של תרומה חדשה על אותה קטרת ולמה היו צריכין להפרים שכרם ולחלל יט] כו' ומשני דליכא בנין ופריך והא מעות האומנין קתני משמע שעסוקים בבנין ומשני דליכא בנין כשיעור מעות של קטרת פי' אין הכי נמי דודאי יש בנין חול מדקתני כ] האומנים אך אין בנין כשיעור מעות *(שמן) של קטרת ולכך צריך להפרים מעות מתרומת הלשכה כשיעור הקטרת לשכר האומנים וא"ת וכי אפשר להיות כך שאין שכר הבנין הוא מרובה על הבנין יש לומר כא] באומנות ציור שיש שכר לאומנין יותר ממעות בנין אי נמי הכי פירושו דליכא בנין כשיעור מעות כב] הבנין לולי שכר האומנין שעם הבנין ול"ע וי"מ דמיירי בשכר שחייבים לאומנין בשביל מלאכה שעדיין לא נעשית אך קצת יש בנין הלכך כיון דליכא בנין עדיין בטי כשיעור הקטרת בסוף השנה שרוצים לקדש הקטרת א"א לחלל עליו אבל מפרישים כל שכר האומנין שעתיד ליתן להם לעשות המלאכה אחר התחילו כג] כבר ולהכי נקט מילתא דאיכא בנין קצת דאי ליכא בנין כלל היה גנאי להפרים מעות מתרומת הלשכה על שכר האומנין העתיד כד] אלא מתוך שהוצרכו להפרים לצורך האומנין בשביל שכרן המועט אינו גנאי להפרים הרבה על העתיד כה] ועוד אמר רש"י לפי *שמכאן התחילו במלאכה כמי שנגמרו דמי שהרי אין יכולין לחזור בהם: והאמר שמואל הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מהו לי · כלומר ומה בכך אי ליכא בנין כשיעור מעות ומשני הני מילי דיעבד אבל לכתחלה לא כו] משום פסידא דהקדש ודוקא בזמן שבהמ"ק קיים דאיכא פסידא להקדש אבל בזמן שאין בית המקדש קיים דליכא פסידא להקדש לא ואפשר לחלל לכתחלה על שוה פרוטה וא"ת הכא נמי ליכא שום פסידא להקדש שהרי שירי הקטרת הללו חוזרים להקדש וי"ל דמ"מ כיון דבית המקדש קיים ואם היו מחללים על שוה פרוטה בעלמא דאיכא פסידא להקדש אע"ג דהכא ליכא פסידא מ"מ אינו מחולל דגזרינן (דלמא) אטו רוב מקומות דאיכא פסידא להקדש בכה"ג ולא דמי להיא דהתם *דקאמר בזמן שאין בית המקדש קיים אפשר לחלל דהתם לא שייך בשום ענין פסידא להקדש: לא ניתנה תורה למלאכי השרת · ואי אפשר ליזהר שלא יהנו מן החומה כי *עבד בחול דלמא אתי למיזגא עלייהו שפעמים שצריכים הפועלים לסמוך על האבנים ונמצא שמועלין: אי בעצים דמכאן ואילך ה"נ הב"ע בעצים דיומיה · כלומר עצים שלקחו לבנותם ביום הלקיחה ובזמן מועט יכולים ליזהר מלסמוך עליהם:

הדרן עלך ולד חטאת

שיטה מקובצת

א] ממנה' בקצת ס"י לא כתוב ממנה: ב] לאומנין בשכרן וחוזרין: ג] אמרי כיון דאיכא זמנין דבעי למיזגא בטולא מתיבת דלמא עד תיבת אי בנא נמחק: ד] דקמעיל בקדשים תנן: ה] תיבת אמרי נמחק: ו] אותה שנה כלום: ז] יום חצי מנה בבקר וחצי מנה בערב: ח] היו בה חצאים של שיריים: ט] האומנין והיו מעות שלהן ומחללים: י] המעות שזכו בהם: יא] הקטרת דהיינו: יב] ולוקחין אותו מיד האומנין מתרומת הלשכה חדשה ולכך היה צריך לעשות כן: יג] הבאה משנכנס ר"ח ניסן וא"ת ולמה כו' כן מיד שחיללו הקטרת כו' היה להם לחזור לחלל מעות: יד] לחולין ובתוס' כת"י נ"א י"ל דבהכי עדיף טפי לפי שהוא דרך מקח וממכר ממש ולא ישתכח ע"י כך לחללו וא"ת וימכר בשוק ולמה היו מוכרין אותו לאומנין וי"ל דבהכי צניעה להו טפי ובשבועות פ"ק מאריך יותר: טו] אתי לאירשולי שישכחו שיש לחזור: טז] שהוא מכר מיד ליד לא אתי לאירשולי ובשבועות הארכתי הס"ד: יז] אי איתא לדשמואל: יח] תיבת אותם נמחק: יט] תיבת כו' נמחק: כ] מדקתני שכר האומנין אך כו' כשיעור שווין של מעות קטורת תיבת שמן נמחק: כא] לומר דאה"נ: כב] מעות הקטרת הבנין: כג] התחילו לעשות כבר ולהכי נקט בהאי מילתא: כד] העתיד לבא אלא: כה] העתיד לבא ועוד אמר מהר"ף לפי שמכיון שהתחילו: כו] לא אמר תימא דבערכין אמר טעמא דשמואל דאמר לכתחלה לא משום

זה

רבינו גרשום

של חולין אלא צריך לחללו תכי כדאמרן: מותר הקטרת · מה שהיה יותר על שס"ח מנה: מה היו עושין בה מפרישין ממנה שכר האומנין כו' · קס"ד השתא דלאלתר כשבנו צורכי הבנין לאלתר היו מחללין מעות הקדש בשעת קניה על העצים ועל האבנים על כל מה שקונים ופורעין אבל לא על שכר האומנין שבונין הבנין אלא לאחר שנבנה כל הבנין היו מביאין מותר הקטרת: ומחללין אותה על מעות האומנין · כלומר על אותן מעות הקדש שנתנו לאומנין בשכרן ויצאת הקטרת לחולין ומעות האומנין בשוה הקטרת חזרו והיו קודש וחוזרין ולוקחין אותה מותר קטורת מן האומנין ממעות תרומת הלשכה ומערבין אותה קטורת עם קטורת חדשה והויא כולה חדשה: ואמאי ליחלה אבנין · הכי קא קשיא ליה אי ס"ד כדאמר שמואל דבונין בחול ואחר כך מקדיש' ליחלה לקטרת אבנין עצמו: דלא איכא בנין · כלומר דלא בנו אותה שנה כלום: והא על מעות האומנין קתני · אלמא דבנו בנין: אין ודאי הוי בנין אלא דליכא בנין כשיעור מעות · ששוה זה הקטרת משום דלאלתר כשקונין צורכי הבנין היו פורעין ממעות הקדש מידי יום ביום והאי דקאמר דליכא בנין כשיעור מעות דבונין שנבנה באותו יום קאמר דדבר מועט היו קונין ביום אחד אבל מעות האומנין כיון דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף לכשנגמר כל הבנין יש שם שכירות הרבה הלכך מחללין אותה על מעות האומנין ולא על הבנין: ואכתי אם איתא לדשמואל ליחלה אההיא פורתא בנין דבנו באותו יום דהא אמר שמואל הקדש שוה מנה כו': הני מילי דיעבד אבל לכתחלה לא · הלכך מחללין אותה על מעות האומנין בלבד דהוי' (להם) מקבלין מעות הרבה אבל אם היה בבנין כשיעור מעות ששוה הקטרת הכי נמי דמחללין אותה אבנין: רב פפא אמר היינו טעמא דבונין בחול: לא ניתנה תורה למלאכי השרת דאי אפשר דזימנין דלא יתיב בטולא דבנין מפני החמה ונמצא מעיל: דדלמא בעי למיזגא וזגא עליהן · כלומר הוצרך לו לישב וישב עליהן ונמצא נהנה מהן: אי בעצים דמכאן ואילך הכי נמי אלא כו' הכי קאמר אי בעצים דלא קיימי לבנותן בבנין עד זמן מרובה הכי נמי דלא מקדשינן להו עד שיהו בנויין בבנין הואיל ואיכא למיחש דלמא אתי למיזגא וזגא עליהון וקא מעיל בקדשים: אלא כי תנן מתניתין בעצים דיומיה · שבונה אותן באותו יום עצמו שהקדישו דהשתא ליכא למיחש דליתי למיזגא עלייהו הואיל ובני להו בבנין לאלתר: הדרן עלך ולד חטאת

קדשי

הגהות הב"ח (א) רש"י ד"ה מותר וכו' על שס"ה מנה נ"ב ר"ל דכל שנה פשוטה פחותה שנת הלבנה י"א ימים מן שס"ה וכן פירשו תוספות בשבועות דף י' ע"ש: (ב) ד"ה מפרישין וכו' והיו המעות חולין נ"ב אחר שנפדה באותו יום: (ג) באו"ד שעדיין לא היה שם מותר הקטרת מחללין על המעות: (ד) ד"ה והא על מעות וכו' בנין ומשני אין ודאי וכו' שיעור מעות ופריך ואכתי כצ"ל וסד"א וכ"ב והשכר הוא יותר ועיין בתוס': (ה) באו"ד ליחלה אההוא פורתא בנין על אותו קטורת אע"ג דלא הוי כשיעור כצ"ל ותיבות מיעוט שהשביחו האומנין בבנין לאחר שיחללו על מה שהשביחו נמחק: (ו) תוס' ד"ה מותר וכו' לצורך יוה"כ והיה מותר נ"ב עיין בשבועות דף י ע"ב פרש"י כך וקשו בתוספות עליו

מתני' קדשי מזבח מצטרפין זה עם זה למעילה ולחייב עליהם משום פיגול ונותר וטמא קדשי בדק הבית מצטרפין זה עם זה א] *אחד קדשי מזבח *ואחד ב] קדשי בדק הבית מצטרפין זה עם זה למעילה: **גמ'** השתא יש לומר ג] דקתני אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית דהאי קדושת הגוף והאי קדושת דמים אפ"ה קתני מצטרפין זה עם זה קדשי מזבח עם קדשי מזבח מיבעיא משום דקתני עלה לחייב עליהן משום פיגול נותר וטמא דקדשי בדק הבית לא ד] איכא הכי משום הכי קא פליג ליה °א"ר ינאי *מחוורתא אין חייבין משום מעילה אלא על קדשי בדק הבית ה] (ועולה) בלבד מ"ט דאמר קרא °נפש כי תמעול מעל ו] מקדשי ה' קדשים המיוחדין לה' יש בהן מעילה אבל קדשי מזבח אית בהו לכהנים ואית בהו לבעלים תנן קדשי מזבח מצטרפין זה עם זה למעילה מדרבנן *קדשי קדשים ששחטן בדרום מועלים בהן ז] מדרבנן *הנהנה מן החטאת כשהיא חיה לא מעל עד שיפגום כשהיא מתה כיון שנהנה כל שהוא מעל מדרבנן ומדאורייתא לא והתניא *רבי אומר *כל חלב לה' לרבות אימורי קדשים קלים למעילה מדרבנן והא קרא קא נסיב לה אסמכתא בעלמא *והא אמר עולא אמר רבי יוחנן קדשים שמתו יצאו מידי מעילה דבר תורה במאי אילימא בקדשי בדק הבית אפילו כי מתו נמי לא יהא אלא דאקדיש אשפה ח] לבדק הבית לאו *אית בה מעילה אלא ט] קדשי מזבח (א) דאורייתא מי אית בהו מעילה אלא הכי קא אמרי דבי רבי ינאי מהאי י] קרא קדשי בדק הבית שמעין מינה קדשי מזבח לא שמעין מינה:

מתני'

רש"י

למעילה · שאם נהנה מב' מיני קדשי מזבח בשוה פרוטה מעל ומצטרפין נמי לכזית לחייב עליהן משום נותר או פיגול או טמא או (לכזית) לחייב משום מעלה בחוץ: **קדשי בדק הבית מצטרפין** זה עם זה · למעילה אבל פגול ונותר וטמא אין בהן משום דהני לא נהגי בקדשי בדק הבית וקדושת דמים נינהו: **קדשי מזבח וקדשי בדק הבית מצטרפין** זה עם זה למעילה · אבל לא לדבר אחר יא] ומש"ה קא פליג לה מתניתין דתני קדשי מזבח בפני עצמן וקדשי בדק הבית בפני עצמן יב]: **גמ'** א"ר ינאי מחוורתא · דבר ברור הוא כמו(ב) במחוורת עליו כזיר (דף סג.): שאין חייבין קרבן מעילה וכו' תנן וכו': יג] ומתרץ מדרבנן הוא דאית בהו מעילה בקדשי מזבח אבל לא מדאוריי': הנהנה מן החטאת כשהיא חיה לא מעל עד שיפגום · כגון שרכב עליה והכחישה כדמפרש בפירקין דלקמן (דף יט.) דבחטאת בעלת מום מיירי דקיימא לדמי לפיכך מעל שהפסיד להקדש שפחת מדמיה וכשהיא מתה כיון שנהנה ממנה אע"פ שלא פגם מעל דלאו לדמי קיימא שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים (פסחים דף כט.) (ג) האי מעל נמי מדרבנן: והא קרא קא נסיב · לאשמועי' [דמדאוריי' מעל]: יצאו מידי מעילה דבר תורה · משום דכתיב קדשי ה' וכיון דמתו לא חזו לקדשי ה': ובמאי · קמיירי עולא אילימא בקדשי בה"ב אפי' מתו נמי לא יצאו מידי מעילה לא יהא אלא דאקדיש אשפה מי לא קדשה לדמיה דאית בה מעילה ה"נ דאי אקדיש בהמה לבדק הבית אע"ג דמתה קדשה נמי לדמים ואית בה מעילה: אלא פשיטא דבקדשי מזבח מיירי · ולאחר מיתה יצאו מידי מעילה דבר תורה מכלל דבחייהן יש בהן מעילה מדאורייתא וקשיא לרבי ינאי (ד): אמר לך ר' ינאי אין ודאי בקדשי מזבח נמי אית בהו מעילה מדאורייתא אבל *מהאי קדשי ה' דבקרא דנפש כי תמעול מעל לא שמעינן מיניה אלא קדשי בדק הבית יד] דמחוורין לה' אלא מקרא אחרינא נפקא לן דקדשי מזבח אית בהו מעילה דכתיב ואיש כי יאכל קדש בשגגה וגו' (ויקרא כב) דבכל קדש מיירי:

תוספות

קדשי מזבח מצטרפין זה עם זה למעילה · אם אכל טו] בשר עולה זו וחצי זית ומבשר עולה אחרת חצי זית חייב קרבן מעילה וכן למ"ד דבשוה פרוטה אם אכל חצי שוה פרוטה מזו וחצי [מזו]: **ולחייב** משום פיגול ונותר וטמא · שאם אכל חצי זית מזה וחצי זית מזה חייב כרת: קדשי בדק הבית מצטרפין זה עם זה למעילה ואם נהנה חצי שיעור מזה וחצי שיעור מזה מעל: **אחד** קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית כו' · שאם נהנה כחצי זית בשר *קדשי מזבח וכחצי זית מבשר שהוקדשה לבדק הבית מצטרפין:

השתא יש לומר · קתני אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית מצטרפין כדקתני בסיפא דמתני' קדשי מזבח עם קדשי מזבח מיבעיא ואמאי קתני רישא דמתניתין וא"ת ומאי קא מתמה וכי אין דרך משניות בהרבה מקומות ששונה בהן בזה הענין בזו ואף זו י"ל דפריך משום דרישא טז] מכלל סיפא היא דאחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית משמע בכל ענין בין קדשי מזבח עם קדשי בדק הבית בין קדשי מזבח עם קדשי מזבח בין קדשי בדק הבית עם קדשי בדק הבית וא"כ אין זה סיפה דזו אף זו אם היה רוצה לשנות בזו אף זו ה"ל למיתני בסיפא קדשי מזבח מצטרפין עם קדשי בדק הבית: **משום** דקתני עלה ולחייב עליו משום פיגול ונותר וטמא · דבקדשי בדק הבית לא איכא הכי מש"ה קא פליג ליה כלומר לכן שנאה בבבא ראשונה לעצמה משום דלא הוה שייך למיתני ולחייב עליה משום פיגול גבי סיפא דקתני בה קדשי בדק הבית וכיון דקתני קדשי מזבח עם קדשי מזבח לחודייהו בחד בבא תנא נמי כה"ג בקדשי בדק הבית ואע"ג דמסיפא שמעינן להו: **מחוורתא** · יז] לומר דבר ברור ומחוור הוא זה *אבל קדשי מזבח אית בהן לכהנים ואית בהו לבעלים הלכך לית בהו מעילה ועולה נמי עורה לכהנים ובסמוך פריך עלה סוגיא עד דקאמר במסקנא יח] דלרבי ינאי ר"ל כי מזה הפסוק לא נפקא לן מעילה בקדשי מזבח וא"ת והא בשילהי תמורה (דף לג:) א"ר ינאי דאין מעילה מפורשת מה"ת אלא בעולה בלבד שנאמר מקדשי ה' אלמא משמע איפכא דבקדשי מזבח מפורשת מעילה יותר מקדשי בדק הבית והכא קאמר איפכא וי"ל דלא קשו אהדדי יט] דה"פ *לא קאמר בעולה לאפוקי בדק הבית דהא ודאי משמע מתוך הפסוק דמקדשי ה' כ] בקדשי בדק הבית יש בהם מעילה וליכא מאן דפליג אהא כא] אלא בא ר' ינאי לומר כב] דחטאת ואשם אין בהם מעילה מפורשת שאינם מיוחדים לשם כמו עולה כג] וה"פ דהתם אין מעילה מפורש בקדשי מזבח אלא בעולה והכא דקאמר אלא על קדשי בדק הבית לא אתי לאפוקי עולה דאיקרי קדשי ה' שהיא כד] קריבה למזבח ואע"ג דעורה לכהנים אין בכך כלום דמ"מ כה] דהקרבה עיקר ולא אתי אלא לאפוקי חטאת ואשם וה"ק הכא אין חייבין משום מעילה אלא על בדק הבית דבקדשי בדק הבית מילתא פסיקא היא דאית בהו מעילה אבל בקדשי מזבח לא הויא מילתא פסיקא *דליכא מעילה כו] אלא בהו בעולה והיינו הא דקאמר אבל בקדשי מזבח אית בהו לכהנים ואית בהו כז] למזבח כלומר בהני הוא דלית מעילה דהיינו חטאת ואשם דעולה מיקריא ספיר מיוחדת לשם כיון שכולה כליל*: **כשהיא** חיה לא מעל עד שיפגום · הא פגם אית בהו מעילה כח]: **ואפילו** כי מתו כט] [נמי] (להו) לא יהא אלא דאקדושי אשפה כו' · כלומר דהייך ספיר מעילה דלא גרעי מאשפה והקשה רבנו חיים הכהן ל] גדול מי דמי אשפה ראויה לפדות אבל האי לאו בר פדיון הוא לא] דלאו בר העמדה והערכה וי"ל דשמא קסבר קדשי בדק הבית לא היו בכלל העמדה א"כ לב] מי לא עסקינן °דהעמידן מחיים ולא הספיק לפדותן מחיים עד שמתו ואפ"ה קאמר עולא דיצאו מידי מעילה וא"ת תיפוק ליה דלא מעל משום לג] דאמר אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ואפילו לד] בקדשי בדק הבית אמרינן בפרק כל שעה (פסחים דף כט.) דליכא *מעילה י"ל כדפי' שם דוקא להאכילן לכלבים לה] אבל לשאר הנאות פודין (כגון) בקדשי בדק הבית כגון להסיקן תחת תבשילו ולהכי שייך הכא בקדשים שמתו מעילה לו]: **מהאי** קרא קדשי בדק הבית שמעינן · כלומר מקרא דמקדשי ה' לא נפקא לן אלא קדשי בדק הבית ולא קדשי מזבח ונפקא לן קדשי מזבח מקרא דלעיל דכל חלב לז] וי"מ דל"ג לעיל והתניא כל חלב אלא גרס והא קרא קא נסיב לה פי' ר' ינאי קא מפיק מקרא בסוף פרק כל הבשר (חולין דף קיז.) דאיכא מעילה *דמקיש פר כהן משוח לזבח שלמים מכאשר יורם מיהו נראה למורי שי' דגרס והתניא כל חלב והא דלא *מפיק מרבי ינאי פשיטא ליה דמדרבנן קאמר ואסמכתא בעלמא אלא פריך מקרא דכל חלב והיינו קרא דמפקי מיניה במסקנא דיש מעילה בקדשי מזבח ואם תאמר והיאך נפקא ליה מיניה לח] קדשי קדשים והא לא איירי קרא אלא באימורי קדשים קלים י"ל דכיון דאפקינהו קרא דמקדשי ה' מההיא דרשא דקאמר לעיל דדוקא קדשים המיוחדין לשם* לט] אלמא לא דרשי מיניה כלל אלא מוקמינן ליה בכל קדשים מ] כן נראה למורי:

חמשה

רבינו גרשום

קדשי מזבח מצטרפין זה עם זה למעילה · אם נהנה משני קדשי מזבח בשוה פרוטה מעל ומצטרפין זה עם זה לכזית: לחייב עליהן משום אוכל פיגול או נותר או טמא · או לחייב למעלה כזית בחוץ: קדשי בדק הבית מצטרפין זה עם זה למעילה · אבל פיגול ונותר אין בהן דהני לא נהגי בקדשי בדק הבית דקדושת דמים הן: קדשי מזבח וקדשי בדק הבית מצטרפין זה עם זה למעילה · אבל לא לדבר אחר כדאמרן ומ"מ קא פליג לה למתניתין קדשי מזבח בפני עצמו וקדשי בדק הבית בפני עצמו: אמר ר' ינאי מחוורתא לא כי קאמר מחוור ומבורר הוא לי שאין חייבין משום מעילה אלא על קדשי בדק הבית בלבד: תנן וכו' כלומר מדרבנן הוא דאית בהו מעילה בקדשי מזבח ולא מדאורייתא: הנהנה מן החטאת כשהיא חיה לא מעל עד שיפגום · כגון שרכב עליה והכחישה ואמרינן בפרקין דלקמן דבחטאת בעל מום [...] לפדייה שהרי הפסיד את ההקדש שהפחיתה מדמיה וכשהיא מתה כיון שנהנה ממנה אפילו [...] דלא קיימא לפדייה שאין פודין את ההקדש להאכילה לכלבים: מדרבנן(א) נמי מעל: יצאו מעילה [...]ם דכתיב וחטאה בשגגה מקדשי ה' וכיון דמתו לא הוו לה': במאי · קא מיירי עולא אי בקדשי [...]י אפילו כי מתו לא יצאו מידי מעילה: לא יהא אלא דאקדיש אשפה · כלומר כי היכי [...] לדמיה הכי נמי אם מקדיש בהמה לאחר מיתתה לבדק הבית מי לא קדשה לדמיה ואית בה [...] פשיטא דבקדשי מזבח מיירי ולאחר מיתה יצאו מידי מעילה מכלל דבחייהן יש בהן מעילה [...]יא לר' ינאי: אמר לך ר' ינאי · אין ודאי בקדשי מזבח אית בהו מעילה אבל מהאי קדשי [...] מעול מעל לה' [לא] שמעינן מיניה אלא קדשי בדק הבית דמיוחדין לה' אלא מקרא אחרינא [...] מזבח אית בהו מעילה דכתיב ואיש כי יאכל קדש בשגגה ויסף חמישיתו עליו בכל קדש מיירי

(א) [...]ה דנ"ל סך מעל דקאמר נמי מדרבנן קאמר ·

שיטה מקובצת

א] זה למעילה ועל תיבות אחד ואחד נרשם קו למעלה להורות. כי לפ"ד ראוי למחקו: ג] אות ד' מתיבת דקתני נמחק ועל תיבות קתני אחד ואחד נרשם קו למעלה להורות כי ל[פ"ד ראוי למחקו]: ד] לא ס"א ליכא מש"ה כו': ה] הבית בלבד תיבת ועולה נמחק: ו] מעל וחטאה בשגגה מקדשי: ז] [...] ח] אשפה אילו אקדיש אשפה לבדק הבית לאו מי לית: ט] אלא לעולם קדשי מזבח נמי דא[...] י] מהאי ס"א קדשי דקרא קדשי: יא] אחר הס"ד ומה"ד [גמ'] מש"ה אות ו' נמחק: יב] גמ' נמחק: יג] תיבת ומתרץ ל"ש: יד] הבית דמיוחדין לה' תיבת דמחוורין נמחק: טו] [...] טז] דרישא בכלל סיפא אות מ' נמחק: יז] מחוורתא כלומר: יח] דר' ינאי אות ל' נמחק: [יט] [...] לא תיבות דה"פ נמחק: כ] ה' דבקדשי בדק: כא] אהא נ"א ולא בא ר' ינאי אלא למ[...] דלית בהו מעילה מפורשת: כב] לומר אלא דחטאת: כג] עולת שכולה כליל וה"פ כו' מ[...] התורה בקדשי: כד] שהיא כולה כליל למזבח תיבת קריבה נמחק: כה] דמ"מ הקרבה עי[קר ...] כו] מעילה בהו אלא בעולה: כז] בהו לבעלים כלומר תיבת למזבח נמחק: כח] מעילה הס[...] רבי אומר כל חלב לרבות אימורי קדשים למעילה ומשני מדרבנן ופריך והא קרא ק[א ...] אסמכתא בעלמא הוא וי"מ דלא גרסינן והא תניא אלא גרסינן והא קרא קא נסיב לה [...] מקרא סוף פרק כל הבשר דאיכא מעילה בקדשים קלים דמקיש פר כהן לזבח השלמים [...] נראה למהר"פ ז"ל דגרסינן והא תניא רבי אומר כל חלב והא דלא מפיק מקרא דר' ינ[אי ...] ליה דמדרבנן קאמר ואסמכתא בעלמא הוא אלא פריך מקרא דכל חלב דהיינו קרא דמפ[קי ...] דיש מעילה בקדשי מזבח: כט] מתו לא יהא אלא דאקדיש אשפה: ל] תיבת גדול נמחק [...] העמדה והערכה וכי מתו לאו בר העמדה והערכה הם י"ל דשמא כו' העמדה והערכה כו' [...] שחטו דהוא משמע שלא היה בהם העמדה והערכה משמע שהטעם אינו משום דלאו בר העמדה והערכה הן אלא משום דכי מתו פקע קדושתייהו: לב] א"נ י"ל דמי לא עסקינן [...] מהני מידי דאין פודין תיבות דאמר אין נמחק: לד] ואפילו קדשי בדק הבית כדאמרינן בפרק כל שעה איכא איסורא תיבות דליכא מעילה ל"ש ונמחק: לה] לכלבים אין פודין אבל ל[...] בדק הבית: לו] מעילה וא"ת מ"מ הא אמרינן קדשים שמתו יקברו וכן אמרינן בב"ק שור פסולי המוקדשין שנפל לבור דנבלתו לא הויא לבעלים משום דאין פודין ולפי מה שפי' [...] מותרות וי"ל דשאני התם דאיכא קדושת הגוף וא"כ איסור דאין פודין הוי מן התורה ומש"ה דין הוא דשאר הנאות נמי אסורות אבל הכא קדשי בדק הבית דליכא אלא קדושת דמ[ים ...] הוי אלא מדרבנן ומשום בזיון קדשים ומש"ה דין הוא דפודין בשאר הנאות וכן פירש פרק כל שעה: לז] מתיבת וי"מ עד תיבת וא"ת והאיך נמחק: לח] מיניה דיש מעילה בבשר [...] מעילה אע"ג דאיכא בבשר שאינו כלל לגבוה א"כ מההיא קרא דכל חלב דאימורי קדשים קלים יש בהם מעילה אע"ג דיש בהם הבשר שאינו כלל לגבות א"כ לא תיבת אלמא ל"ש ונ[מחק ...] אפילו בבשר קדשי קדשים כל זמן שאין בהן היתר לכהנים דהיינו קודם זריקה כן:

גליון הש"ס

גמרא א"ר ינאי מחוורתא · עיין זבחים דף מה ע"א תוספות ד"ה רואה אני: תוס' ד"ה ואפילו כו' דהעמידן מחיים · עיין חולין קלה ע"א תוס' ד"ה וכו' ול"מ:

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ה מהלכות מעילה הלכה ג:
ב ב מיי' פי"ח מהלכות פסה"מ הל' יא:
ג ג מיי' פ"ה מהלכות מעילה הלכה ג:
ד ד מיי' פ"א מהלכות מעילה הלכה ג:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלא קדשי מזבח [illegible] (ב) רש"י ד"ה א"ר ינאי וכו' כמו במחוורת עליו כזיר [illegible] (ג) ד"ה הנהנה וכו' [illegible] (ד) ד"ה אמר לך [illegible]

מסורת הש"ס (הערות גליון)

[מלות אחד ואחד ליתא במשנה שבמשניות]
[תמורה לג: ע"ש]
לעיל ג.
תמורה לג: חולין קיז. [כריתות כג:]
לעיל ג. יב.
מהאי קרא דנפש כי תמעול מעל קדשי ה' לא שמעינן כו' נ"ק
[ועי' תוס' זבחים מה. ד"ה רואה]
גי' נ"ק איסורא
דמקיש זבח שלמים לפר כהן משוח מכאשר יורם כו' נ"ק
אבל לא קדשי מזבח דכתיב מעילה לה' ומוקמינן ליה כו' נ"ק
הוא זה הס"ד ואח"כ מה"ד אבל קדשי מזבח כו'
דר"י לא קאמר כו' נ"ק
נ"ל דליכא מעילה בהו כו'
גי' נ"ק פריך מרבי ינאי גופיה דפשיטא ליה דמדרבנן

מתני' א] *חמשה דברים בעולה מצטרפין זה עם זה הבשר והחלב והסולת והיין והשמן וששה בתודה הבשר והחלב והסולת והיין והשמן והלחם: **גמ'** מתני ליה רב הונא ב] לרבא חמשה דברים בעולם מצטרפין זה עם זה א"ל בעולם קא אמרת והא קתני בתודה ו' דברים שבתודה הבשר והחלב והסולת והיין והשמן ולחמי תודה ג] א"ל תני בעולה תנינא להא דתנו רבנן *עולות ואימורים מצטרפין לכזית להעלותן בחוץ ולחייב עליהן משום פיגול ונותר וטמא קתני בעולה אין בשלמים לא בשלמא להעלותן בחוץ עולה דכליל היא מצטרפין שלמים לא מצטרפין אלא לחייב עליהן משום פיגול ונותר וטמא שלמים אמאי לא מחייב והתנן כל הפיגולים מצטרפין זה עם זה וכל הנותרות מצטרפות זו עם זו אלא אימא עולה ואימוריה מצטרפין זה עם זה לכזית ליזרק עליהן את הדם ד] וכיון דמצטרפין ליזרק את הדם חייב וכו' ומאן קתני לה רבי יהושע היא *דתניא רבי יהושע אומר כל הזבחים שבתורה שנשתייר מהן כזית בשר *וכזית חלב זורק את הדם כחצי זית בשר וכחצי זית חלב אינו זורק את הדם ובעולה אפילו כחצי זית בשר וכחצי זית חלב זורק את הדם מפני שכולה כליל ובמנחה אפילו כולה קיימת לא יזרוק מנחה מאי עבידתיה אמר רב פפא מנחת נסכים ה]: **מתני'** *התרומה ותרומת מעשר ותרומת מעשר של דמאי והחלה והביכורים מצטרפין זה עם זה לאסור ולחייב עליהן את החומש *כל הפיגולים מצטרפין זה עם זה וכל הנותרים מצטרפין זה עם זה: **גמ'** מאי טעמא כולהו איקרו תרומה גבי חלה כתיב ראשית עריסותיכם [במדבר טו] חלה תרימו תרומה (א) גבי ביכורים נמי איקרו תרומה *דתניא ותרומת ידך [דברים יב] אלו ביכורים אבל אינך לא צריכא: **מתני'** כל הנבילות מצטרפין זו עם זו וכל ו] *השקצים מצטרפין זה עם זה: **גמ'** אמר רב
לא

חמשה דברים בעולה כו' · מפרש להו ואזיל: **מתני** ליה רב הונא לרבה יד] ה' דברים בעולם · היה טועה בגירסת המשנה דגרס בעולה והוא אמר בעולם א"ל בעולם קאמרת כלומר וכי אין בעולם אלא ה' דברים והא קתני ו' דברים שבתודה ומסיק אלא הני שבעולה כלומר חזור בך טו] וגרים בעולה: **בשלמא** להעלותו בחוץ עולה דכליל הויא מצטרפין · פירוש אם העלה בחוץ כזית בין בשר בין אימורים חייב מפני שכולם כליל והכל חשוב כמו אימורים שלמים לא טז] פירוש העלה בחוץ כזית משלמים בין בשר ואימורים פטור שהרי אינו חייב על העלאת חוץ אלא על דבר שמתקבל בפנים כדאיתא התם פ' השוחט והמעלה (זבחים דף קיא:) ובשר שלמים אינו *למזבח והתנן כל הפיגולין מצטרפין זה עם זה ואפילו אימורין ובשר אלא אימא עולה ואימוריה מצטרפין לזרוק עליה את הדם כלומר שאם אבד ונשאר חצי זית מאימורים וחצי זית מן בשר העולה זורק הדם כאילו נשאר כזית מאחד מהם שהרי הכל אכילת מזבח ויש להם להצטרף זה עם זה אבל בשלמים לא שהאימורים אכילת מזבח ובשר אכילת אדם ואכילת אדם ואכילת מזבח לא מצטרפים ומני ר' יהושע היא דתניא כל הזבחים כו' ולאפוקי מדר"א דאמר יש דם אע"פ שאין בשר לדידיה לא בעינן יז] והא דקתני לחייב עליה משום פיגול ונותר וטמא היינו לזרוק עליו את הדם לכתחלה *בבשר חייבים עליו משום פיגול ונותר וטמא שהזריקה קובעתו בפיגול וקרי ביה קרבו מתירין: **כזית** בשר וכזית חלב · או כזית חלב קאמר: **מנחה** מאי עבידתיה · כלומר מאי זריקת דם שייכא הכא אמר רב פפא מנחת נסכים פירוש שיש זבח עם המנחה ואבד כל הזבח וס"ד אמינא דכיון דהמנחה קיימא והרי היא תחת הבשר או תחת האימורים ויזרוק קמ"ל דלא: **התרומה** ותרומת מעשר יח] כו' · בגמרא מפרש טעמא משום דכל הני איקרו יט] תרומה: **כל** הפיגולים וכו' וכל הנותרים כו' · כבר תנא ליה ברישא ואיידי דבעי למיתני כל הנבילות מצטרפות וכל השרצים מצטרפות תנא נמי כל הפיגולים: **אבל** הנך לא צריכא · פירוש תרומה ותרומת מעשר של דמאי לא צריך לפרושי מ"ט דמצטרפי כלומר שהרי דבר פשוט הוא שהם עצמן נקראים תרומה: **כל** הנבילות · בגמרא מפרש לענין מאי קאמר: **כל** הנבילות מצטרפות זו עם זו · כלומר בשר נבלה זו עם בשר נבלה כ] [אחרת]: **אמר** רב לא שנו כא] אלא לענין טומאה · וה"ק במתני' כל הנבילות מצטרפות לטומאה אבל לענין אכילה לא מצטרפין אלא טהורים לעצמן וטמאים לעצמן דאיסור דטהורה משום נבלה ואיסור טמאה משום טומאה כב] אבל משום נבילה ליכא דקסבר אין איסור חל על איסור ולוי אמר לאכילה נמי מצטרפין ואם תאמר וכי פליגי רב ולוי בפלוגתא דתנאי כג] בעלמא דאמרינן דפליגי באיסור חל על איסור הא מפריך בסמוך לרב אסי וקא משני קסבר האי תנא איסור חל על איסור אלמא אית להו לכולהו אמוראי דפליגי הכא דאין איסור

מתני' ה' דברים בעולה מצטרפין זה עם זה הבשר והחלב והסלת · היינו מנחה הבאה עמה והיין והשמן מצטרפין זה עם זה בכזית לחייב משום מעלה בחוץ ולחייב משום פגול ונותר וטמא ומשום מעילה נמי ואע"ג דתנא רישא נמי קדשי מזבח מצטרפין זה עם זה אילטריך [תורה אור] למיתני הא לאשמועינן רבותא דבשר וסלת ויין מצטרפין אע"ג דמינכא אחריכא ניכהו: ששה דברים שבתודה · מצטרפין זה עם זה לפיגול ונותר וטמא והאי סלת ח] נמי דקתני גבי תודה היינו נמי מנחת נסכים הבאה עם התודה כדאמרינן במסכת מנחות בפרק שתי מדות (דף פ:) דתודה נמי טעונה מנחת נסכים דמפיק ליה מאו זבח: **גמ'** בעולם קאמרת · דמשמע בכל הזבחים שבעולם חמשה דברים ט] שמצטרפין זה עם זה ותו לא: וא"ל והרי תודה שיש בה ו' דברים שמצטרפין זה עם זה · ודם לא קא חשיב לפי שאין מועלין בדמים וליתיה לא בפגול ולא בטמא כדאמרינן בפרק כל הבשר (חולין דף קיז:): אלא תני בעולה איכא חמשה דברים י] המצטרפין ולא במקום אחר · ענין אחר אמר יא] לו רבי בעולם קאמרת דבכל דבר שבעולם מצטרפין אלו חמשה דברים יב] והא קתני בתודה דמשמע דבזבחים מיירי ולא בחולין: עולה ואימוריה מצטרפין לכזית להעלותו בחוץ · דאי מקטיר כחצי זית בשר וכחצי זית אימורין בחוץ חייב עליהם משום מקטיר בחוץ והקטרה בעינן בכזית כדכתיב ואם האכל יאכל ואמרינן (זבחים דף כח:) בשתי אכילות הכתוב מדבר אחת אכילת אדם ואחת אכילת מזבח מה אכילת אדם בכזית אף אכילת מזבח בכזית: עולה דכליל היא מצטרפין · הבשר והחלב לחייב הקטרה בחוץ אבל שלמים דאינן כליל לא מצטרפי לאימורין: אלא לחייב עליהן משום פיגול ונותר וטמא · בשלמים אמאי לא מצטרפין (ב) יג] בכזית לחייב משום פיגול ונותר וטמא: אלא אימא עולה ואימוריה מצטרפין לכזית לזרוק עליהן את הדם ור' יהושע היא דתניא וכו': שכולה כליל · משא"כ בשאר הזבחים וטעמיה דר' יהושע בשאר זבחים משום דכתיב ואם האכל יאכל כדאמרינן לעיל דבשתי אכילות הכתוב מדבר מש"ה ס"ל דאין זורקין עליהן את הדם עד שישתייר מהן כזית בשר דהיינו אכילת אדם [או כזית חלב דהיינו אכילת מזבח] *אבל [חצי זית בשר דהיא אכילת אדם] וחצי זית חלב דלאו אכילת אדם הוא אינו זורק עליו דאין מצטרפין · אבל עולה דלית בה אכילת אדם אפילו כחצי זית בשר וכחצי זית חלב מצטרפין: ובמנחה אפילו כולה קיימא · ואין שם כלום מן הבשר לא יזרוק: מנחה מאי עבידתיה · מאי זריקה טעונה מנחה: אמר רב פפא מנחת נסכים · כלומר הא דקאמר ובמנחה אפילו כולה קיימא וכו' *באותה מנחה הבאה בנסכים קאמר כדכתיב ומנחתם סלת וגו' דקא ס"ד הואיל ובהדי זבח קאתייא כגופא דזבח דמיא ואע"ג דלא נשתייר מן הבשר כלום יזרוק עליה את הדם קמ"ל דלא: **מתני'** התרומה · היינו תרומה גדולה אחד ממאה: ותרומת מעשר · היינו מעשר מן המעשר: ותרומת מעשר של דמאי · שהוא אחד ממאה: והחלה והבכורים מצטרפין זה עם זה לאסור · שאם נפל מכולן לתוך עיסה של חולין ויש בו כדי לחמץ אסורה: ומצטרפין לאוכל מכולן בשוה פרוטה בשגגה לחייב עליהן את החומש: **גמ'** מאי טעמא · מצטרפין חלה וביכורים עם התרומה: אבל אינך · כלומר שאר הנך לא צריכי קרא לאיתויי דמצטרפין זה עם זה דהא מיקרו תרומה: **מתני'** כל הנבילות מצטרפות זו עם זו · לכזית משמע השתא אפילו נבלת בהמה טמאה עם נבלת בהמה טהורה וכל השרצים מצטרפין זה עם זה לאוכל מהן כזית: **גמ'** אמר

ה א מיי' פ"ט מהלכות מעה"ק הלכה י:
ו ב מיי' פ"א מהלכות פסה"מ הלכה ל:
ז ג מיי' שם הלכה לא:
ח ד מיי' שם הלכה ל:
ט ה מיי' פ"י מהלכות תרומות הלכה ד וסט"ו הלכה כא וסט"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה יג:
י ו מיי' פי"ח מהלכות פסהמ"ק הלכה יא: למזבח הס"ד ואח"כ ד"ה והתנן כו' נ"ק
יא ז מיי' פט"ו מהל' תרומות הלכה כ:
יב ח מיי' פ"ד מהלכות מאכלות אסורות הלכה יז ופ"א מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה ג:
יג ט מיי' פ"ד מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה ב:

[ככל שארי מקומות איתא או כזית ויש לדקדק קצת בתוס' דהכא ד"ה כזית] לחייב עליו בבשר משום פיגול כו' נ"ק
ערלה פ"ב משנה א
זבחים קט.
[עי' תוס' לקמן ריש יז. ד"ה השרצים]

כריתות טו.
זבחים קט. ע"ש [תוספתא פ"א ע"ש]
פסחים עט. מנחות ס. כו. זבחים כה: קט. תוספתא דזבחים פ"ד [תוספתא פסחים פ"ו בכורות נט:]
מכות יז. חולין קב: פסחים לו: [יבמות עג:]
גי' נ"ק אבל חצי זית בשר דלאו אכילת אדם כו'
באותה מנחת נסכים הבאה עם הזבח קאמר כו' נ"ק

שיטה מקובצת
א] חמשה עי' תוס' זבחים (דף קט ע"א): ב] רב הונא לרבה בריה חמשה דברים: ג] תודה אלא תני תיבות א"ל נמחק: ד] מתיבת וכיון עד תיבת ומאן קתני לה נרשם על כל תיבה קו למעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו: ה] נסכים סד"א הואיל ובהדי זבח קא אתיא כגופיה דזבח דמיא קמ"ל דלא: ו] עריסותיכם אבל לא מייתי ראיה מהפסוק שלפניו והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה' דבת"כ מוקי לה בתרומה גדולה הכתוב מדבר כנ"ל: ז] וכל השרצים תיבת השקצים נמחק: ח] סולת גליון ואית דאמרי הסולת זו מצה שבתודה והלחם זו חמץ שבתודה הרא"ש ז"ל: ט] דברים הם: י] דברים אפילו בחולין ולטמא טומאת אוכלין: יא] אמר לן רבי בעולם קאמרת דמשמע דבכל: יב] דברים אפילו בחולין ולטמא טומאת אוכלין וא"ל והא קתני וששה בתודה: יג] מצטרפין והתנן כל הפיגולין מצטרפין זה עם זה לכזית בין בשר וחלב בין פיגולין דשנים או שלשה זבחים מצטרפין אלא אימא הא דקאמר עולה ואימורין מצטרפין לאו להעלותן בחוץ ולחייב משום תיבת בכזית נמחק: יד] לרבה בריה ה': טו] ותני בעולה תיבת וגרים נמחק: טז] אבל העלה תיבת פי' נמחק: יז] בעינן צירוף משמע השתא דלא גרסי' לפי זה ולחייב עליהן משום פיגול נותר וטמא וא"כ קשיא דמאי מייתי א) מהכא תנינא דלעיל למתניתין אי מהכא דקתני מצטרפין לכזית להעלותו בחוץ זה אינו דהא במתניתין לא איירי בהכי לכ"נ דלעולם גרסינן שפיר לעיל ולחייב עליהן משום פיגול וכו' וה"ק הכא אלא אימא מצטרפין ליזרק עליהן את הדם כמו בשר לכתחלה לחייב עליהן משום פיגול כו' שהזריקה קובעתו בפיגול וקרינא ביה קרבו מתיריו והיינו ע"כ משום צירוף כגון שלא נשאר כי אם חצי זית מאימורין וחצי זית מבשר אבל בשלמים אין מצטרפין לכתחלה לחייב עליו משום פיגול כו' והא דאמרי' כל הפיגולין מצטרפין היינו דשכבר נפגל מתיבת והא עד ד"ה כזית נמחק: יח] מעשר מצטרפין זה עם זה לאסור אם נפלו בקדירה בנתינת טעם ולחייב עליהן חומש תיבת כו' נמחק: יט] איקרו נמי תרומה: כ] נבלה אחרת: כא] שנו דכל הנבלות מצטרפות אלא לענין טומאה כגון חצי זית נבלת פרה וחצי זית נבלת גמל וה"ק מתניתי' אות ב' נמחק: כב] טומאה כלומר משום לא תאכל כל טמא: כג] דתנאי דעלמא דפליגי אות ב' ותיבת דאמרי' נמחק:
על

רבינו גרשום
מיירי: חמשה דכתיב בעולה מצטרפין זה עם זה: חמשה דברים יש בעולה הבשר החלב והסולת המנחה הבאה עמה והיין והשמן מצטרפין זה עם זה לכזית לחייב משום מעלה בחוץ וליחייב משום פיגול נותר וטמא ומשום מעילה: ששה בתודה הבשר והחלב והסלת והיין והשמן והלחם מצטרפין לפיגול נותר וטמא: בעולם קאמרת' דמשמע דכל זבחים שבעולם יש בהן חמשה דברים להצטרף זה עם זה ולא יותר והרי תודת שיש בה ששה דברים הבשר והחלב והסלת והיין. והשמן הסולת ויין ושמן של נסכי תודה (מיתר) ולחמי תודה מצטרפין ודם לא קחשיב דליתיה לא בפיגול ולא בטמא כדאמרינן בפרק כל הבשר ואית דאמרי הסולת זו מצה שבתודה והלחם זה חמץ שבה: אלא תני בעולה· הוו חמשה דברים ולא במקום אחר: תנינא להא דת"ר· בברייתא תנינן לה במתניתין אלמא דעיקר הויא עולה ואימורין מצטרפין לכזית: (לה על) [להעלותן] בחוץ· כלומר דאי מקטיר חצי זית חלב וחצי זית בשר בחוץ חייב עליהן משום מקטיר חוץ והקטרה בעינן בכזית דכתיב ואם האכל יאכל ואמרינן בב' אכילות הכתוב מדבר ואחת אכילת מזבח מה אכילת אדם בכזית אף אכילת מזבח בכזית: עולה דכליל היא והחלב לחייב הקטרת חוץ אבל שלמים דאין כולן כליל לא מצטרפין ועוד כיון דבשר משום מעילה בחוץ ולא מצטרפי: אלא לחייב עליהן משום פיגול נותר וטמא · מצטרפין והתנן כל הפיגולין מצטרפין זה עם זה לכזית בין בשר וחלב בין פיגולין דשנים מצטרפין: אלא אימא · האי דקתני עולה ואימוריה מצטרפין לכזית לאו להעלאת חוץ ול ונותר קתני דא"כ קשיא שלמים אלא אימא מצטרפין לכזית לזרוק עליהם את הדם: ור' י כו' · משא"כ בשאר זבחים וטעמא דר' יהושע משום דכתיב ואם האכל יאכל בב' אכיל אחת אכילת אדם ואחת אכילת מזבח מה אכילת מזבח מה אכילת אדם בכזית אף אכילת מזבח בכזית מ עליהן את הדם עד שישתייר מהן בכזית: ובעולה אפילו חצי זית כו' · ובמנחה אפילו כולה קיימא ואין מן הבשר כלום קיים לא יזרוק את הדם: מנחה מאי עבידתיה · כלומר והלא אין אחת מחמש מנח אמר רב פפא במנחת נסכים · קא טיירי האי דקאמר ובמנחה אפילו באותה מנחה דכתיב בנסכים ומנחתם סלת וגו' דסד"א הואיל ובהדי זבח קא אתיא כי גופיה דזבח דמיא ויזרוק עליה את הדם ק ותרומת מעשר ותרומת מעשר של דמאי שהוא אחד ממאה · והחלה והבכורים מצטרפין זה עם זה לאסור שאם נפל מכולן שאור כדי לחמץ בתוך עיסה של חולין נאסרת: ומצטרפין נמי לאוכל מכולן כז עליהן את החומש · אבל אינך לא צריכי קראב) דתרומת שתיהן: כל הנבילות מצטרפין זה עם זה · לאוכל מהן לכזית ואפילו נבלת בהמה טמאה עם נבלת בהמה טהורה: וכל השרצים מצטרפין זה עם זה · כל שטומאתו ושיעורו שוין כגון נבלה ונבלה או כגון שרץ ושרץ: טומאתו ולא שיעורו · כגון נבלה ושרץ דטומאתו שוה דתרווייהו הוי טומאתן עד הערב· ולא שיעורן · דנבלה שיעור טומאתה בכזית ושרץ שיעורן ולא טומאתן · כגון נבלה ומת דתרווייהו מטמאין בכזית ולא טומאתן דאילו טומאת מת הויא טומאה שבעה וטומאת נבלה לא הויא אלא עד הערב: לא טומאתו ולא שיעורו · כגון מת מת עד שבעה וטומאת שרץ עד ערב ובשיעורן נמי אינן שוין דשיעור מת בכזית ושרץ בכעדשה:

א) נראה דנ"ל מייתי לעיל מהכא דתנינא כמתני' להא דתנו רבנן אי מהא דקתני וכו' · ב) נראה דנ"ל דהא כולהו הוי תרומה:

הגהות הב"ח (א) גמרא תרימו תרומה בטורים כנ"ל ותיבת גבי נמחק: (ב) רש"י ד"ה אלא לחייב וכו' אמאי לא מצטרפין ומשני לא תימא מצטרפין בכזית בחוץ ולחייב:

לא שנו אלא לענין טומאה אבל לענין אכילה טהורין *בפני עצמן וטמאים בפני עצמן ולוי אמר אפילו לאכילה נמי מצטרפין ורב אסי אמר טהורים לעצמן וטמאין לעצמן איכא דאמרי פליגא אדרב ואיכא דאמרי לא פליגא מיתיבי מיתת פרה וחיי גמל אין מצטרפין זה עם זה הא מיתת שניהם מצטרפין א] וקשיא לרב אסי אימא הא חיי שניהם מצטרפין ומני רבי יהודה היא *דאמר ב*אבר מן החי נוהג בטמאה אבל מיתת שניהם מאי לא מצטרפי א"כ מאי איריא דרהיט ותני מיתת פרה וחיי גמל הא אפילו מיתת שניהם לא מצטרפי ועוד תניא חצי זית פרה בחייה וחצי זית גמל במיתתה אין מצטרפין אבל חצי זית מפרה וחצי זית מגמל בין בחייה בין במיתתה מצטרפין קשיא רישא אסיפא אלא לאו שמע מינה מיתת שניהם מצטרפין אמר לך רב אסי האי תנא סבר *איסור חל על איסור

אמר

רש"י

אמר רב לא שנו · דנבלות מלטרפות זו עם זו דמשמע אפילו נבלת בהמה טמאה עם נבלת בהמה טהורה אלא לענין טומאה הנוגע בהן דבתרווייהו כתיב (ויקרא יא) הנוגע בנבלתם יטמא אבל ב] לענין אכילה לחייב עליה משום לא תאכלו כל נבלה (דברים יד) לא מלטרפין אלא נבלות טהורים בפני עצמן מלטרפות זו עם זו ונבלות טמאות בפני עצמן (א) (אבל ג] לענין אכילה לא מלטרפין) דאין איסור חל על איסור דלא אתי איסור נבלה וחייל על איסור בהמה טמאה הלכך לא מלטרפין : ולוי אמר אפילו לאכילה נמי מלטרפי · דקסבר איסור חל על איסור וחייב שתים אחת משום בהמה טמאה ואחת משום נבלה : איכא דאמרי הא דרב אסי פליגא אדרב · ומלינן לאוקמא (דקסבר) האי דקאמר רב אסי ד]טהורה לעלמה וטמאה לעלמה (ג) (משום) דבין לענין טומאה *ובין לענין אכילה ומוקים רב אסי למתניתין דתני כל הנבלות מלטרפות היינו טהורין בפני עלמן וטמאין בפני עלמן ואפילו לענין טומאה והיינו פליגא אדרב ה] [וא"ד לא פליגא דמלינן] לאוקמי נמי לדרב אסי כדרב וכי קאמר רב אסי טהורין לעלמן לענין אכילה אבל לטומאה הכי נמי דמלטרפין והיינו כרב : מיתת פרה וחיי גמל · שאם נטל חצי זית מפרה מתה וחתך חצי זית מגמל חי ואכלם אינם מלטרפין לחייב לא משום נבלה דמיתת פרה ולא משום אבר מן החי הבא מגמל חי : הא מיתת שניהם · שנטל חצי זית מפרה מתה וחצי זית מגמל מת מלטרפין לטומאה וקשיא לרב אסי אליבא דמ"ד דפליגא אדרב דקאמר אפילו לענין טומאה נמי טמאות לעלמן וטהורות לעלמן אבל לרב לא מצי לפרוכי דרב מצי לאוקמי להא דוקיא דהא מיתת שתיהם מלטרפין לענין טומאה קאמר : אימא הא חיי שניהן מלטרפין · לכזית אבר מן החי : ומני ר' יהודה היא · דאמר בפרק גיד הנשה (חולין דף קא:) דאבר מן החי נוהג נמי בטמאה : אבל מיתת שניהן [מאי] לא מלטרפי · משום דטהורות לעלמן וטמאות לעלמן : אם כן · אמאי רהיט ותני ברייתא מיתת פרה וחיי גמל אין מלטרפין משום דזה חי וזה מת הא אמרינן אפילו מיתת שניהן אין מלטרפין אע"ג דשניהם מתים וליתני הכי מיתת פרה וגמל שניהם אין מלטרפין אלא ודאי דמדתני מיתת פרה וחיי גמל אין מלטרפין מכלל דסבירא ליה דהא מיתת שניהן מלטרפין וקשיא לרב אסי : ועוד תניא חצי זית פרה וכו' · אבל חצי זית מפרה וחצי זית מגמל בין בחיין שניהן חיין בין ו] במיתת שניהן מלטרפין והיינו סיפא דהאי ברייתא דלעיל דקתני מיתת פרה וחיי גמל : קשיא רישא · דקתני מיתת פרה וחיי גמל וכו' דדייקת הא מיתת שניהן לא מלטרפין אהא סיפא דקתני אבל חצי זית מפרה בין בחייה בין במיתתה מלטרפין אלא לאו ש"מ מדסיפא מלטרפת מיתת שניהן ברישא נמי מלטרפת מיתת שניהן וקשיא לרב אסי לאיכא דאמרי דפליגא אדרב : אמר לך רב אסי האי תנא קסבר איסור חל על איסור · דאע"ג דאיכא איסור של טמאה (ג) איכא איסור נבלה להכי מלטרפין *ולא סבירא לי הכי אלא סבירא לי דאין איסור חל על איסור ומיתת שניהן אין מלטרפין והא דקתני ברישא מיתת פרה וחיי גמל אין מלטרפין היינו נבלה ואבר מן החי ז] *דלבהמה טמאה דלא אתי איסור נבלה וחייל אאיסור אבר מן החי והא דקתני סיפא חצי זית מפרה בחייה וכו' התם ליכא איסור נבלה דבבהמה טמאה ליכא איסור נבלה *אלא איסור בהמה טמאה ואבר מן החי · ענין אחר קשה רישא אסיפא דהא ח] רישא דקתני חצי זית מפרה בחייה וחצי [זית] מגמל במיתתה אין מלטרפין קשה להא סיפא דקתני אבל חצי זית מפרה וחצי זית מגמל בין בחייה בין במיתתה מלטרפין דהא דקתני בין בחייה בין במיתתה משמע ליה בין במיתת חדא וחיי חברתה וקתני מלטרפין אלא לאו ש"מ דמיתת שניהן מלטרפין וה"ק אלא מאי אית לך למימר דלא תיקשי רישא לסיפא הכי צריך לפרושי להא סיפא דקתני [בין] בחייה בין במיתתה תריץ הכי בין במיתתה בין במיתת שניהן *וקתני דמלטרפין וקשיא לרב אסי להך לישנא דפליגא אדרב דמשמע דסבירא ליה לרב אסי דאפילו לטומאה נמי אין מלטרפין : אמר לך רב אסי האי תנא סבר וכו' ולא ט] מ"ה :

אמר

תוספות

איסור חל על איסור ונראה לפרש דודאי כולהו איירי למ"ד אין איסור חל על איסור ולוי אמר לך אע"ג דבעלמא י] אין איסור חל על איסור הכא מודה דאיסור חל על איסור דגלי קרא בנבלה דכתיב (ויקרא ז) וחלב נבילה יא] [וגו'] והכול לא תאכלוהו *התורה אמרה יבא איסור נבילה ויחול על איסור חלב וה"ה דחייל נמי יב] איסור נבילה אטמאה ורב אסי אומר טהורים בפני עצמן וטמאין בפני עצמן איכא דאמרי פליגא אדרב יג] וקסבר דלענין טומאה נמי לא מלטרפי וא"ת ומאי טעמא דהתינח לענין אכילה כדפירשנו לעיל דשני איסורים הם אלא לענין טומאה אמאי לא מלטרפי והא איסור טהורה וטמאה יד] משום טומאה יש לומר דקסבר כיון דלענין אכילה לא מלטרפי לענין טומאה נמי לא מלטרפי וא"ת והא קתני במתני' כל הנבילות טו] דמשמע דמלטרפי לכל הפחות לענין טומאה י"ל דמיירי בטהורה וטהורה כגון עז ופרה או בטמאה וטמאה כגון גמל וחמור וא"ת והא קתני במתני' כל ששיעורו וטומאתו טז] שוה מלטרפין וכל הנבילות בין של טומאה בין של טהורה טומאתו ושיעורו שוה י"ל דלא קאמר מלטרפין אלא בשרים שאין חלוקים *לענין אכילה יז] [אבל בבהמה דחלוקה לענין אכילה] כגון טהורה או טמאה בהא לא קאמר דמלטרפי : ואיכא דאמרי לא פליג אדרב · והא דקאמר טהורים בפני עצמן וטמאין בפני עצמן לענין אכילה קאמר אבל לענין טומאה מודה לרב : מיתיבי מיתת פרה וחיי גמל אין מלטרפין זה עם זה הא מיתת שניהם מלטרפין · וקשה לרב אסי ללישנא יח] דקאמר דפליג אדרב אבל לא פריך לרב משום דרב מוקי לה לענין טומאה וכן משמע לכאורה מדקאמר בסמוך אמר לך רב אסי אלמא לרב אסי *דוקא קפריך יט] *ותו דהיכי מצי מוקי לה רב לענין טומאה והא על כרחך הא דקאמר מיתת פרה וחיי גמל אין מלטרפין לענין אכילה קאמר שאם אכל חצי זית מפרה מתה וחצי זית מגמל חי אין מלטרפין *להתחייב לא משום נבלה ולא משום טומאה דלענין טומאה לא מיירי דבחיי גמל לא שייכא שום טומאה כדאמר בפרק העור והרוטב (חולין דף קכח:) דבשר הפורש מן החי אינו מטמא כ] ויש לומר דחיי גמל דהכא היינו אבר מן החי דשייכא ביה טומאה *כדאמר כא] התם בתורת כהנים לפי שאין לו חליפין והויא דומיא דנבלה וא"ת א"כ ל"ל צירוף כב] הא אמרינן התם דאין לו שיעור י"ל דמ"מ בעינן שיהא בשר גידין ועצמות והכא מיירי בדאיכא גידין ועצמות אבל בשר ליכא ולכך צריך צירוף קודם שיטמא ומ"מ קשיא היכי קא דחי הא חיי שניהן מלטרפין והא אמרינן בסוף פרק גיד הנשה (שם דף קג:) דאף באבר שלם אם חלקו מבחוץ אינו עובר עליו אלמא דאם חלק האבר לשנים ואכלו כולו פטור וכ"ש כג] כזית משני אברים חצי אבר מזה וחצי אבר מזה דפטור כד] אלא ש"מ דעל כרחך מיירי הכא לענין *אכילה כה] וא"כ אמאי לא פריך לרב כמו דפריך לרב אסי וי"ל דאין הכי נמי דפריך אפי' לרב והא דקאמר אמר לך רב אסי משום דס"ל לבעל הש"ס דלא פליג אדרב וכי היכי דניחא לרב אסי מהאי טעמא נמי ניחא ליה לרב ועוד אומר מורי שיחי' דלפי הלשון דלא פליגא אדרב א"כ רב ורב אסי הכל אחד ורב אסי משמיה דרב קאמר שהוא היה תלמידו : ורבי יהודה היא · פירוש דקאמר בפרק גיד הנשה (חולין דף קא:) דאבר מן החי נוהג בטמאה ובטהורה וה"ה לבשר מן החי דנוהג בטמאה ובטהורה ולכך מלטרפין חיי שניהם להתחייב באכילה *ומשום אבר מן החי: מאי איריא דרהיט ותני מיתת פרה וחיי גמל · כלומר מאי איריא דנקט מיתת פרה וחיי גמל ולשון כו] רבנו משה מקוצי מעילה משונה הוא משאר מקומות : ועוד תניא חצי זית כו' · אבל חצי זית מפרה כו' מלטרפין *קשיא רישא אסיפא כז] אלמא ש"מ דמיתת שניהם מלטרפין פירוש אף הא דקאמר בסיפא דהך ברייתא בין במיתתם בין בחייהם רוצה לומר כגון חיי גמל ומיתת פרה או איפכא דמלטרפין א"כ תקשה רישא אסיפא *אלא ש"מ במיתת שניהם מלטרפין כח] וי"ל בין במיתת שניהם בין בחייהם והא דקאמר הכי אין זה רק כדי ליישב הברייתא דלא פיקשי דתיהוי משבשתא דהא אי הוה הא בין במיתתם בין כט] בחייהן ר"ל אחד חי ואחד מת מ"מ *מוכח שפיר מיתת שניהם ל] הוא אמר לך רב אסי קסבר האי תנא איסור חל על איסור לא] ואנא קאמינא למ"ד אין איסור חל על איסור כדפירשנו לעיל דכולהו אמוראי פליגי אליבא דמ"ד אין איסור חל על איסור:

מאי

מסורת הש"ס

חולין קא:

ובין לענין אכילה לא מלטרפין ומוקים כו' נ"ק

נ"ק

[חולין קיג: וש"נ]

נ"ק

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אמר רב וכו' בפני עצמן וה"פ אבל לענין: (ב) ד"ה איכא וכו' לעצמה (מ"ש) דבין לענין טומאה: (ג) ד"ה אמר לך וכו' טמאה ואיכא איסור נבלה אפילו הכי מלטרפין וכו' ואבר מן החי של בהמה טמאה:

עי' ברש"ק

דבהמה כו' נ"ק

אלא איסור אבר מן החי כו' נ"ק

וה"ט בין בחייה רש"ק

עין משפט נר מצוה

יד א מיי' פ"ד מהל' מאכלות אסורות הלכה יז :

[חולין ע.]

טו ב מיי' פ"ב שם הל' א ובפיה"מ פ"ד :

לענין אכילה אבל בטומאה לא טומאה כו' נ"ק

וא"ת הכי כו' רש"ק

להתחייב משום נבלה ולא כו' נ"ק

כדאמרי' התם ויליף מה"ט לפי שאין כו' נ"ק

ר"ל בבשר הפורש מן החי

משום אבר מן החי הס"ד נ"ק

קשיא רישא אסיפא פי' הא דקאמר כו' נ"ק

אלא ר"ל בין במיתת שניהם בין בחייהם וה"ק מוכח שפיר דמיתת שניהם מצטרפין אמר כו' נ"ק

רבינו גרשום

לא שנו · הא דתנן דנבילות מצטרפות זה עם זה דמשמע דאפילו נבלת בהמה טמאה עם נבלת בהמה טהורה : אלא לענין טומאה · לענין נגיעה דבתרויהו כתיב הנוגע בנבלתה יטמא : אבל לענין אכילה · כגון לחייב עליהן משום לא תאכל נבלה לא מצטרפי אלא בעינן דליהוי בטהורין בנבלת טהורין שעור כזית בפני עצמו ובפני עצמן מ"ט משום דבבהמה טהורה לא חייל עלה איסור לא תאכל נבלה דקסבר רב דאין איסור חל על איסור הלכך לא מצטרפי וכן בבהמה טהורה יש בה איסור לא תאכל נבלה בלבד ולא איסור טומאה והאי דקאמר וטמאים בפני עצמן לענין איסור טומאה קאמר או דמצטרפי עם טהורין לטומאה או דאי איכא בטמאין להודייהו כזית אית בהו איסור טומאה ולא איסור אוכל נבלה דאין איסור חל על איסור: איכא דאמרי · הא דרב אסי פליגא אדרב דקסבר האי דקאמר רב אסי טהורה לעצמה וטמאה לעצמה משמע דבין לענין טומאה ובין לענין אכילה קאמר ורב לא קאמר הכי : ואיכא דאמרי לא פליגא · אדרב הואיל ומצינן לפרושיה להא דרב אסי כדרב דהיכא קאמר טהורה בפני עצמה וטמאה בפני עצמה לענין אכילה אבל לענין טומאה הכי נמי דמצטרפין : מיתת פרה וחיי גמל · כגון שאם תלש חצי זית מפרה מתה וחצי זית מגמל חי אין מצטרפין לטומאה דהא גמל חי : הא מיתת שניהם · מצטרפין לטומאה וקשיא לרב אסי (דאית ליה למימר) [למאן] דאמר דפליגא: אימא הא חיי שניהם מצטרפין' לכזית אבר מן החי : ומני ר' יהודה היא · דאמרינן בפרק גיד הנשה דאבר החי נוהג נמי בטמאה : אבל מיתת שניהם לא מצטרפי א"כ מאי רהיט ותני ברייתא מיתת פרה וחיי גמל אין מצטרפין · כלומר משום דזה חי וזה מת הא אמרת אפי' מיתת שתיהן אין מצטרפין אע"ג דתרווייהו מיתי אלא ודאי מדנקט מיתת פרה וחיי גמל לא מצטרפין ש"מ מיתת שניהם מצטרפין וקשיא לרב אסי : ועוד תניא חצי זית פרה בחייה כו' · אבל חצי זית מפרה וחצי זית מגמל בין בחייה ובין במיתתה מצטרפין קס"ד דהאי דקאמר בין בחייה בין במיתתה היינו ב[...] מיתת שתיהן וקאמר דמצטרפי וקשיא רישא מיתת פרה וחיי גמל כו' · דדייקינן לה דבמיתת שתיהן לא מצטרפי אהא דסיפא אבל חצי זית מפרה כו' : אלא לאו ש"מ : מדבסיפא מצטרפת מיתת שתיהן ברי[שא ...] וקשיא לרב אסי לאיכא דאמרי דפליגא אדרב:אמר לך רב אסי האי תנא סבר איסור חל על איסור' ולי לא סבירא הכי' ואית דמפרשי קשיא רישא אסיפא' רישא קתני חצי זית פרה בחייה וחצי זית [...] מצטרפת דהאי בין במיתתה ובין בחייה משמע בין במיתת חדא וחיי חברתה וקתני דמצטרפת אלא לאו ש"מ דמיתת שניהם מצטרפין : הכי קאמר ' אלא מאי אית לך למימר דלא תקשי [...] לפרושי ' להא סיפא דקתני בין בחייה ובין במיתתה תריץ הכי בין במיתתה במיתת שניהן דקתני דמצטרפין וקשיא לרב אסי להך לישנא דאיכא דאמרי פליגא אדרב דמשמע דאי[...] דאין מצטרפין לא לענין אכילה ולא לענין טומאה : אמר לך רב אסי האי תנא סבר כו' :

שיטה מקובצת

א] על תיבות וקשיא לרב אסי נרשם על כל תיבה קו למעלה להורות כי ל[...] : ב] אבל טמאין וטהורין לענין : ג] אבל טמאין וטהורין לענין : ד] טהורים לעצמם וטמאי[ם ...] דבין' תיבת משום נמחק: ה] אדרב וא"ד לא פליגא אדרב דמצינא לאוקמי : ו] בין ב[...] מצטרפין : ז] החי דבהמה אות ל' נמחק : ח] דהא דקתני רישא חצי : ט] ולא מן ה[...] כגון גבי אחות אשה ואשת אח אמרינן אין : יא] נבלה וחלב טרפה ואכול : יב] נמי א[...] תיבת נבלה ל"ש : יג] אדרב שבא רב אסי לאשמועינן דאף לענין טומאה לא נצטרף [...] זית גמל וא"ת : יד] וטמאה שניהם משום : טו] הנבלות מצטרפי דמשמע : טז] וטומא[...] יז] אכילה אבל כגון: יח] ללישנא קמא דפליג תיבת דקאמר נמחק : יט] קפריך ותימה דהיכ[י ...] כ] מטמא אלא ודאי דרישא מיירי לענין אכילה כדפי' ודומיא דהכי דייקינן לענין אכיל[ה ...] מצטרפין שחייב משום טומאה ויש לומר דרישא נמי הו"ל לענין טומאה דחיי : כא] [...] כב] צירוף מבשר הפרה : כג] וכ"ש הכא דאיכא כזית : כד] דפטור משמע דה"נ לענין ט[...] ובשר מן החי מיקרי וא"כ : כו] ולשון דמס' מעילה ותיבות רבנו משה מקוצי נמחק : [...] ש"מ תיבת אלמא נמחק : כח] מצטרפין ורוצה לומר בין במיתתם שניהם מתים ובין בח[...] והא תיבת ויש נמחק : כט] בין בחייהם ר"ל אות ן' נמחק : ל] שניהם דכל דכן הוא : [...] כמו הכא ואנן קי"ל אין איסור חל על איסור ואנן משוינן הכא כמו בעלמא:

(א) נראה דחסר כאן וצ"ל במיתתה אין מלטרפין קשה אסיפא דקתני אבל וכו' בין בחייה ובין במיתתה מלטרפת ·

אמר רב יהודה אמר רב *אכילת שרצים °לוקה א] עליו בכזית מאי טעמא אכילה כתיב בהו והתני רבי יוסי בר ר' חנינא קמיה דרבי יוחנן °והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה ובין העוף הטמא לטהור ולא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמוש האדמה אשר הבדלתי לכם לטמא פתח הכתוב באכילה וסיים בטומאה מה טומאה בכעדשה אף אכילה בכעדשה וקלסיה ר' יוחנן ג]וקשיא לדרב לא קשיא ב'כאן במיתתן ג'כאן בחייהן אמר ליה אביי והא רב אמתני' קאי ומתני' כל השרצים קתני אפילו במיתתן (לאו דאיכא פורתא מהאי ופורתא מהאי) אמר ליה רב יוסף ההיא *דיוקא דילך הוא רב שמעתא בעלמא קאמר: וקלסיה ג] ר' יוחנן: מיתיבי *ד' האיברין אין להן שיעור אפי' פחות מכזית נבלה ופחות מכעדשה מן השרץ מטמאין ואמר רבי יוחנן אין לוקין עליהן אלא בכזית אמר רבא ד] במובדלין דבר הכתוב א"ל רב אדא בר אהבה לרבא אלא מעתה ה] בהמה נמי ליפלגי בין מובדלת לשאינה מובדלת

אמר

תורה אור: ויקרא כ

מאי טעמא אכילה כתיב בהו · וסתם אכילה בכזית: פתח באכילה יג] וסיים בטומאה· דכתיב והבדלתם (אתם) בין הבהמה *(הטמאה לטהורה) ולא תשקצו [את] נפשותיכם בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמוש האדמה הרי לך פתח הכתוב באכילה דשיקוץ נפש שייך באכילה וכתיב אשר הבדלתי (אותם) [לכם] לטמא דהיינו לטמא אחרים בנגיעה והיינו סיים בטומאה לומר מה טומאה בכעדשה כו' כלומר להכי פתח הכתוב באכילה וסיים בטומאה לומר לך שיעור אכילה כשיעור טומאה מה טומאה בכעדשה *כדדרשינן (חגיגה דף יא.) מהם בהם ושיערו חכמים חומט תחלת ברייתו בכעדשה: וקלסיה ר' יוחנן· לרבי יוסי בר רבי חנינא שסידר הברייתא לפניו וא"כ קשיא לרב דאמר בכזית יג] *ולא גברא אגברא דמסתברא טעמא דרב משום דליכא מאן דפליג וגם מפיק מילתא מקראי:

כאן במיתתן כאן בחייהם · כלומר במיתתן דאיכא טומאה בכעדשה אמרי יד] איסור אכילה שיעורו כשיעור טומאה אבל בחיים טו] ליכא טומאה אמרי דלוקה על אכילתו בכזית אמר ליה אביי והא רב אמתני' קאי כלומר והלא רב אמרה למילתיה על משנתינו דכל השרצים דמיירי בין במיתתם בין בחייהם אמר טז] [ליה רב יוסף] ההוא דיוקא דילך הוא לשון קנטור הוא כלומר דיוק זה שלך יהיה ואין לי עסק בו רב שמעתא בעלמא קאמר כלומר מילתא באפי נפשיה יז] ולא אמתני' קאי ואביי סלקא דעתיה דקאי אמתני' דומיא דההיא דלעיל דלא שנו אלא לענין טומאה: וקלסיה ר' יוחנן · בתמיה מיתיבי האברים וכו' כלומר וכי קילס ר' יוחנן והלא יש תשובה על זה דקשיא דר' יוחנן אדר' יוחנן האברים אין להם שיעור אע"ג דבעינן בנבלה כזית ובשרץ בכעדשה מ"מ באברים לא בעינן שום שיעור וא"ר יוחנן אין לוקין עליהן אלא בכזית ולעיל קאמר יח] בכעדשה סגי וא"ת ליתני כאן במיתתן כאן בחייהן וי"ל יט]* (דכולי עלמא) הכא נמי מיירי במיתתן דאברייתא דאברים כ] קאי *(הא) דמיירי במיתה מדקאמר מטמאין: אמר רבא במובדלין דבר הכתוב · כלומר כא] הא דאמר ר' יוחנן איסורו כטומאה היינו מובדלים שבפרשה כלומר ח' שרצים דטומאתן בכעדשה והא דקאמר ר' יוחנן אין לוקין עליהם אלא בכזית בשאר שרצים מיירי שהם טהורים מלטמא ולא שייך בהן לומר איסורו כטומאה וא"ת כי שני לעיל כאן בחייהם כאן במיתתן ליתני כאן במובדלין כאן בשאינן מובדלין כי הכא י"ל כב] דאי מיירי הא דרב דלעיל באין מובדלין מאי רבותיה דקמ"ל רב פשיטא דבעי כזית מידי דהוה אכל איסורין שבתורה מיהו קשיא דא"כ ר' יוחנן נמי מאי קמ"ל כיון דמיירי בשאר שרצים דלא שייך טומאה ועוד קשיא דא"כ דמיירי הך דר' יוחנן דהכא בשאר שרצים *א"כ לא קאי אמאי דמיירי בברייתא בח' שרצים המובדלין מדקתני מטמאין לכך נראה דה"פ במובדלין דבר הכתוב כלומר לא הקיש הכתוב אכילה לטומאה אלא גבי שרצים דשייך בהו הבדלה כגון ח' שרצים שמובדלין מן האחרים אבל בבהמה לא כג] הוקשה אכילתה לטומאתה ובבהמה הוא דקאמר ר' יוחנן דבעינן כזית ולא קאי אכל מילי דברייתא כד] לא קאי אפחות מכעדשה מן השרץ אלא אאברים דנבלה וקמ"ל דאע"ג דלענין טומאה מהני כה] אפילו פחות מכזית מ"מ לענין אכילה בעינן כזית ועל זה פריך בהמה נמי לפלוג בין מובדלת לשאינה מובדלת כי היכי דגבי שרצים מפלגין בין מובדלין לאינן מובדלין וגבי מובדלין מקשי אכילה לטומאה הכי נמי גבי בהמה הוה לן לאקושי אכילה לטומאה דהא בהמה איתקש לשרצים בהאי קרא כו] ונפקא מינה לענין אבר נבלת בהמה שיהא איסורה כטומאה דהיינו בכל שהוא כדקתני האברים אין להם שיעור והא דקתני בין מובדלות לשאינן מובדלות ל"ד אלא כלומר דלגבי בהמה לא תיבעי (אבר) כזית ומשני כי מקיש להו רחמנא לבל תשקצו כלומר הא דמקשינן אכילה לטומאה היינו בשרצים דעלייהו קאי אשר הבדלתי לכם לטמא אבל כז] בהמה לא מיירי קרא דאשר הבדלתי דליכא לפלוגי בין כח] מובדלין לשאינן מובדלין שהרי כל הבהמות בין טהורות בין טמאות מטמאות כט] הלכך כיון דלא שייכא בהו הבדלה לא קאי סיפא דקרא אבהמות ואם כן ליכא לאקשויי אכילה לטומאה ל] גבי בהמה וכי איתקוש בהמה לשרצים היינו דווקא לבל תשקצו ופירוש זה דחוק מאד דמעיקרא מאי סלקא לא] דעתך וכי לא ידע שפיר דליכא לאקושי אכילה לטומאה אלא בשרצים דשייך בהו הבדלה לב] לכך נראה דמעיקרא לג] ה"פ בהמה נמי ליפלוג בין מובדלין לשאינן מובדלין כלומר הא ודאי דליכא לאקושי אכילה לטומאה לד]*בהיקשא דנראה דגבי בהמה לא שייך בה הבדלה אלא מ"מ כיון דגבי שרצים איתקש אכילה לטומאה משום דשייך בהו הבדלה גבי בהמה נמי הוה לן למימר דאיסור אכילתה לה] כטומאה וגבי אברים לא תבעי כזית דהא בהמה ושרצים איתקשו להדדי בהאי קרא ומשני כי הקיש להו רחמנא לבהמה ושרצים היינו דווקא לבל תשקצו שיש בשניהם לאו דבל תשקצו אבל לענין לעשות אכילה כטומאה לא הוי בהמה כשרץ:

השרצים

אמר רב יהודה אמר רב אכילת שרצים אינו לוקה עליהן אלא בכזית · ולא בכעדשה: מ"ט אכילה כתיב בהו · לא תאכלום כי שקץ הם (ויקרא יא) ואכילה אינה פחותה מכזית: פתח הכתוב באכילה· דהאי דכתיב (שם כ) ולא תשקצו את נפשותיכם היינו באכילה דכי אכיל להו משקץ נפשיה: וסיים בטומאה· אשר הבדלתי לכם לטמא (שם) אלא לומר לך מה טומאת שרץ בכעדשה אף אכילה לוקה עליהן בכעדשה: וקלסיה ר' יוחנן · להאי דתני רבי יוסי בר ר' חנינא וקשיא לרב יהודה אמר רב דאמר בכזית: לא קשיא כאן בחייהן כאן במיתתן · הא דתני כזית היינו כי אכיל מינייהו בחייהן אבל כי אכיל מינייהו במיתתן אפילו בכעדשה לקי דומיא דטומאה: והא רב נמי אמתני' קאי · ומנא ידעי דהכי הוא משום דקאמר רב לעיל לא שנו אלא לענין ו] *אכילה וההיא ודאי אמתני' קאי (א) אבל הנבלות מצטרפין הכא נמי הא דקאמר רב אכילת שרצים לוקה עליהן בכזית קאי אמתני' אבל השרצים מצטרפין זה עם זה ומתני' במיתתן קא מיירי דהא קתני כל הנבלות מצטרפות זו עם זו דהיינו במיתתן וכיון דקאי אמתני' מכלל דהא דקאמר רב נמי בכזית ז]*קאי במיתתן והיכי מתרצא לדרב בחייהן: דאיכא פורתא וכו' · לא שמענו פירושו: אמר ליה רב יוסף לאביי ההוא דיוקא דילך היא · כלומר האי דיוקא דקא דייקת דרב אמתני' קאי שלך ח] יהא אותו דקדוק ולא סבירא לי (ב) דרב דאמר אכילת שרצים וכו' לא קאי אמתני' אלא שמעתא בעלמא קאמר: וקלסיה רבי יוחנן מיתיבי · על הא דקאמר לעיל דקלסיה רבי יוחנן דמשמע דסבירא ליה דאכילת שרצים ט] בכעדשה מותיב ליה השתא: האברים אין להם שיעור · דאבר כל שהוא אם הוא שלם אפילו הוא פחות מכזית לענין נבלות או אבר שלם מן השרץ שהוא פחות מכעדשה מטמאין דהואיל והן איברין שלמין אע"פ שאין בהן כשיעור מטמאין משום דחשיבי: ואמר ר' יוחנן אין האוכלן לוקה עליהן אלא בכזית · והשתא משמע דר' יוחנן קאי אהאי ברייתא דהאיברין והך ברייתא ודאי במיתתן קמיירי דקתני אפי' פחות מכזית נבלות וא"ר יוחנן אין לוקין אלא בכזית והיכי קלסיה ר' יוחנן להא דר' יוסי בר ר' חנינא דלוקין עליהן בכעדשה דאוקימנא לה נמי דבמיתתן קמיירי וקשיא דר' יוחנן אדר' יוחנן: אמר רבא במובדלין דבר הכתוב · דהא דקלסיה ר' יוחנן להאי מה טומאה בכעדשה אף אכילה בכעדשה במובדלין דבר הכתוב בהני דכתיב בהן והבדלתם בהנך ח' שרצים שבתורה שמובדלין משאר שרצים וחמורין לענין טומאה יותר מן האחרים דאחרים לא מטמו כלל אלא הני ח' ובהנהו קאמר קרא דמשמע דאכילה נמי בכעדשה י] והאי דאמר ר' יוחנן אין לוקין עליהן אלא בכזית יא] לא קאי אברייתא דברייתא ודאי מיירי (ג) בשרצים *שאינן מובדלין*) קאמר ר' יוחנן דאין לוקין עליהן אלא בכזית: אלא מעתה דבמובדלין דבר הכתוב דמשני שיעורא בין מובדלין לשאינן מובדלין בהמה נמי הואיל והקישה רחמנא לשרצים בחד קרא נבלת בהמה טמאה ונבלת בהמה טהורה לשרצים דכתיב והבדלתם וגו' בכל אשר תרמוש האדמה וגו' נימא נמי דלהכי אקשינהו דשני בין מובדלת לשאינה מובדלת ולימא הכי דהא דקאמר דנבלה מטמאה בכזית היינו במובדלת לבהמה טהורה קרי לה מובדלת שמובדלת מבהמות טמאות דמותרת באכילה אבל בהמה טמאה שאינה מובדלת לא מטמאה עד דאיכא טפי מכזית עד דאיכא כביצה:

*) גיר' רש"ק אלא אמתני'

אמר

עין משפט נר מצוה

טו א מיי' פ"ב מהלכות מאכלות אסורות הלכה ו:

טז ב מיי' שם הלכה ז:

יז ג מיי' שם הלכה ח:

יח ד מיי' שם פ"ה הלכה ג ופ"ב מהל' שאר אבות הטומאה הל' ג ופ"ד הלכה ג:

כדדרשינן בת"כ כתיב מהם וכתיב בהם ושיערו חכמים כו' נ"ק

ולא פריך גברא אגברא כו' נ"ק

[סעוך ערך דבק א' גרס האי דובקא דידך הוא כלומר אתה הוא שדבקת זו בזו אבל לא עלתה על לבי]

וי"ל דע"כ ה"ג כו' נ"ק

נ"ק מ"ז

א"כ לא קאי אברייתא דברייתא מיירי בח' שרצים כו' נ"ק

מסורת הש"ס

[נ"ל טומאה]

רש"ק מ"ז

אהלות פ"א מ"ז ע"ש [נדה מג: ע"ש]

קא מיירי במיתתן כו' נ"ק

הגהות הב"ח

(א) ד"ה והא רב וכו' אבל הנבלות וכו' אבל השרצים: (ב) ד"ה א"ל רב יוסף וכו' ולא ס"ל כך אלא רב דאמר: (ג) ד"ה אמר רבא וכו' דברייתא ודאי מיירי במובדלין ובשרצים שאינן:

ושאינן מובדלין קאמר כו' נ"ק

נ"ק מ"ז

כהיקש דשרצים דגבי בהמה כו' נ"ק

גליון הש"ס

גמ' לוקה עליו בכזית · עיין מסכת ע"ז דף סט ע"א ברש"י ד"ה אמרטוטי וביבמות דף קיד ע"ב תוס' ד"ה משום ובכריתות דף ד ע"ב ברש"י ד"ה לאכילה:

שיטה מקובצת

א] לוקה עליהן בכזית מאי טעמא אכילה כתיבא: ב] יוחנן אמר רב יוסף לא קשיא' ותיבות וקשיא לדרב ל"ש: ג] וקלסיה גליון ונראה דרש"י גרים דקלסיה: ד] במובדלין · עי' תוס' זבחים (דף קו ע"ב): ה] מעתה גבי בהמה נמי ליפלוגי בין: ו] לענין טומאה וההיא: ז] בכזית במיתתן קאמרי' תיבת קאי נמחק: ח] שלך הוא אתו כו' לי הכי: ט] שרצים כעדשה אות ב' נמחק: י] בכעדשה והא דאמר אות י' נמחק: יא] מתיבת לא עד תיבת בשרצים שאינן נרשם עליהם קו למעלה להורות כי לפ"ד ראויים למחקן: יב] באכילה דכתיב ברישא דקרא בפ' קדושים ולא תשקצו את נפשותיכם משמע דבר שהוא תוך הגוף ונפשו משוקצת והיינו אכילה וסיים בטומאה דהדר כתיב אשר הבדלתי לכם לטמא דהיינו כו' והשאר נמחק: יג] בכזית ואין לומר גברא אגברא קרמית משום דמסתברא טעמא דרבי יוחנן משום: יד] אמרי באכילה שיעורא תיבת איסור ואות ו' נמחק: טו] בחיים דליכא: טז] אמר לך רב ההוא דיוקא דילך: יז] נפשיה קאמר ולא: יח] קאמר דבכעדשה סגי: יט] וי"ל דע"כ הכא תיבות דכ"ע נמחק: כ] דאברים כו' קאי דמיירי תיבת הא ל"ש ונמחק: כא] כלומר שרצים המובדלין לטמא איירי קרא דאשר הבדלתי לכם לטמא והנהו דוקא מקשינן אכילה לטומאה דטומאה בכעדשה (מן) והא דקאמר כו': כב] י"ל דודאי רב לא מיירי במובדלין דא"כ מאי (והשאר נמחק): כג] לא הוקש אכילתה אות ה' נמחק: כד] דברייתא ולא קאי כו' אלא קאי אאברים דנבילה: כה] מהני אבר פחות תיבת אפילו ל"ש: כו] קרא דכתיב בבהמה ומיירי בבהמה טמאה דהיינו בהמה מובדלת ונקיש בה אכילה לטומאה ליחייב אוכל אבר מן החי אע"ג דליכא כזית שיהא איסורו כטומאתו דהיינו כל שהו דקתני האברים אין להם שיעור ולא אשכחנא דלקי באבר מן החי גבי אכילה אף בבהמה טמאה כשאין כזית (ס"א הא דקאמר בין מובדלת לשאינה מובדלת לאו דוקא אלא כלומר לגבי אכילה לא תיבעי כזית ומשני כו'): כז] אבל בבהמה לא: כח] בין מובדלת לשאינה מובדלת: כט] מטמאות במיתתן הלכך: ל] לטומאה ס"א דגבי אכילה ובהמה לא נכתבה בפסוק אלא לדין בל תשקצו: לא] סלקא דעתן וכי אות ך' נמחק: לב] הבדלה ועוד לפי זה הפירוש לא הו"ל למנקט כי אקיש רחמנא אלא כי כתב רחמנא: לג] דמעיקרא נמי הוה בהמה: לד] לטומאה דהיקשא דקרא אות ב' ותיבת דנראה נמחק: לה] אכילתה כטומאתה וגבי:

תיבות

רבינו גרשום

אכילת שרצים לוקה עליו בכזית · ולא בפחות מכזית: מ"ט אכילה כתיב בהו · ואין אכילה פחות מכזית: פתח הכתוב באכילה וסיים בטומאה · דכתיב והבדלתם בין הבהמה הטהורה כו' לא תשקצו את נפשותיכם באכילה קא מיירי דכי אכיל ליה קא משקץ נפשיה וסיים בטומאה דכתיב אשר הבדלתי לכם לטמא: אלא אמר לך מה טומאה בכעדשה אף אכילה בכעדשה וקלסיה ר' יוחנן · להא דתני רבי יוסי ב"ר חנינא: לא קשיא כאן בחייהן כאן במיתתן · הא דקתני בכזית היינו כי אכיל מינייהו בחייהון: כאן כי אכיל מינייהו במיתתן · בכעדשה: והא רב נמי אמתני' קאי דמתני' דקתני כל השרצים מצטרפין במיתתן קא מיירי הכי קא פריך והא אנן ידעינן בבירור דכי קאמר רב אכילת שרצים לוקה עליו בכזית אמתני' קאי וממאי ידעינן הכי משום דקאמר לעיל לא שנו אלא לענין טומאה והאי אמתני' קאי הכא נמי אמתניתין קאי וכיון דקאי אמתניתין מתניתין במיתתן קא מיירי מכלל דהאי דקאמר רב בכזית במיתתן קאמר והיכי מתרצת לה בחייהון: א"ל רב יוסף לאביי ההיא דוקיא דילך היא · כלומר אותו דקדוק שאתה מדקדק דאמתניתין קאי שלך יהא אותו דקדוק דלא סבירא לי הכי דרב לאו אמתניתין קאי אלא שמעתא בעלמא קאמר מימרא דעלמא: וקלסיה ר' יוחנן מיתיבי · הכי משמע דקאמר מותיב להאי דקלסיה ר' יוחנן להא דר' יוסי בר חנינא: האיברים אין להם שיעור · כל שהוא אבר שלם אפילו יהא בו באותו אבר פחות מכזית · לענין נבילות או אבר שלם שהוא פחות מכעדשה מן השרץ מטמאין דהואיל והאיברים שלימין אע"פ שיש בהן פחות מכשיעור מטמאין שחשובין הן: ואמר ר' יוחנן אין לוקין עליהן אלא בכזית · הכי קא פריך א) והא הכא דאית בהו כל כך דאפילו פחות מכשיעורין מטמאין ואפילו הכי אמר ר' יוחנן דאין לוקין עליהן פחות מכזית האוכלו והיכי קלסיה ר' יוחנן להא דר' יוסי ב"ר חנינא דאמר דאכילה לוקין עליו בכעדשה: אמר רבא במובדלין דבר הכתוב · ולא תשקצו את נפשותיכם מתריץ דלא תיקשי לר' יוחנן דהא דקלסיה להאי מה טומאה בכעדשה אף אכילה בכעדשה: במובדלין קאמר · בהנך ח' שרצים שבתורה שמובדלין שחמורין שמטמאין יותר מן האחרים בהנהו קאמר בכעדשה והאי דקאמר הכא דאין לוקין עליהן אלא בכזית בשאר שרצים שאין מובדלין קאמר: אלא מעתה בהמה נמי נימא ליפלוג בה בין מובדלת לשאינה מובדלת · ולימא הכי האי דקאמרינן דנבלה

א) נראה דצ"ל והא היכא כאברין דאית בהו השיעור דאפילו פחות וכו' ·

אמר ליה כי קא מקיש רחמנא °לבל תשקצו א] אבל לשיעורין לא: **מתני'** דם השרץ ב] והבשר מצטרפין זה עם זה *כלל אמר רבי יהושע כל אשטומאתו ושיעורו שוין מצטרפין טומאתו ולא שיעורו שיעורו ולא טומאתו לא טומאתו ג] [ולא] שיעורו אין מצטרפין: **גמ'** אמר רב חנין אמר רב ד] זעירא *וכן אמר רבי יוסי בר ר"ח °הטמאין מלמד שהן במצטרפין ואפילו שרץ ושרץ שרץ ודם בין משם אחד בין משני שמות אמר רב יוסף לא קשיא גכאן בכולו כאן במקצתו ומנא תימרא מדתניא *דנשפך על הרצפה והיה מקומה קטפרס איהל על מקצתו טהור איהל על כולו טמא ה] מאי מקצתו אילימא מקצת דם והא אמר רבי חנינא אמר רבי רביעית דם שהגים בה טהורה אלא לאו שמע מינה כאן בכולו כאן במקצתו ש"מ שאל רבי מתיא בן חרש את רבי שמעון בן יוחאי ו] בעיר [רומי] *מנין לדם שרצים שהוא טמא א"ל ז] דאמר קרא °וזה לכם הטמא אמרו לו תלמידיו ח] חכים ליה בן יוחאי אמר להם תלמוד ערוך בפיו של רבי אלעזר בר ר' יוסי שפעם אחת גזרה המלכות גזרה שלא ישמרו את השבת ושלא ימולו את בניהם ושיבעלו ט] את נדות הלך רבי ראובן בן איסטרובלי וסיפר קומי והלך וישב עמהם אמר להם מי שיש לו אויב יעני או יעשיר אמרו לו יעני אמר להם אם כן לא יעשו מלאכה בשבת כדי שיענו אמרו טבית אמר י] ליבטל ובטלוה חזר ואמר להם מי שיש לו אויב יכחיש או יבריא אמרו לו יכחיש אמר להם אם כן ימולו בניהם לשמונה ימים ויכחישו אמרו טבית אמר ובטלוה חזר ואמר להם מי שיש לו אויב ירבה או יתמעט אמרו לו יתמעט יא] אם כן לא יבעלו נדות אמרו טבית אמר ובטלוה הכירו בו שהוא יהודי החזירום אמרו מי ילך ויבטל הגזרות ילך

תורה אור: ויקרא יא | שם יא | שם

רש"י

אמר ליה כי אקשינהו רחמנא · בהמה טמאה וטהורה לשרצים לאו לפלוגי שיעורא בין נבילה מובדלת בין לנבילה שאינה מובדלת אלא לבל תשקצו וקמ"ל דאחת נבלת בהמה טמאה ואחת נבלת בהמה טהורה ואחד שרצים מחייב האוכלן משום בל תשקצו נמי ולאפוקי לאו בנבלת בהמה טמאה לבד מלאו דנבלה דאיכא לאו דלא תשקצו ולאו דבהמה טמאה: מתני' דם השרץ ובשרו · מצטרפין לכעדשה לטמא: כלל אמר ר' יהושע כל שטומאתו ושיעורו שוין · כגון נבלה ונבלה או חולד ועכבר: טומאתו ולא שיעורו · כגון שרץ ונבלה דטומאתן שוה דשניהן הוין טומאת ערב ולא שיעורו דנבלה שיעור טומאתה בכזית יב] [ושרץ בכעדשה]: ולא טומאתו · יג] [כגון נבלה ומת תרוייהו מטמאין בכזית] מת הויא טומאתו ז' ונבלה לא הויא אלא טומאת ערב: לא טומאתו ולא שיעורו · כגון מת ושרץ דשרץ שיעורו בכעדשה וטומאתו עד הערב ומת שיעורו בכזית וטומאתו שבעה: גמ' *אמר רב חנין יד] וכו' · כלומר הא דקתני דם השרץ והבשר מצטרפין דוקא בשרו של אותו שרץ עצמו שפירש ממנו הדם דהוי דם ובשר משרץ אחד ולא שהדם משרץ אחד והבשר משרץ אחר טו] *אבל אי אתו מב' שרצים לא מצטרף: הטמאים · ה"א יתירא מלמד שמצטרף אפילו שרץ ושרץ כלומר כחצי שיעור משרץ זה וכחצי שיעור משרץ אחר *מצטרפין חצי שיעור טז] מחולד וחצי שיעור מעכבר מצטרפין וקשיא לרבי יז] *יוחנן: אמר רב יוסף כאן בכולו כאן במקצתו · אי הוו שרצים כולן שלימין בין משם אחד בין משני שמות ופירש חצי שיעור מזה וחצי שיעור מזה או מזה דם ומזה בשר כיון דאתו ממקום חשוב דתרווייהו יח] השרצים שלימין ניהו וחשיבי מצטרפין והא דאמר ר' חנין יט] וכו' היינו במקצתן דלא הוו השרצים שלימין אלא מקצתו של כל אחד ואחד מונח בכאן ופירש דם מזה ובשר מזה הואיל ולא אתו משרצים שלימין לא חשיבי ולא מצטרפי הדם עם הבשר אלא עם בשר אותו שרץ שפירש ממנו הדם: ומנא תימרא · דשני לן בין כולו למקצתו: נשפך על הרצפה · רביעית דם (א) כ] שלימה והיה מקומו קטפרס ולהכי נקט רצפה שהרצפה היתה חלקה דהויא כמדרון ונתפשט הדם: איהל על מקצתו · של רביעית דם כגון שפשט ידו על מקצתו טהור משום דלא איהל על כל השיעור: איהל על כולו · על הרביעית של דם טמא: והא א"ר חנינא רביעית דם שהגים בה · שהפך כא] בה בכוס או בכרכר טהור ואע"ג דכי הגים בה א"א שלא יאהיל על כולו קתני טהור אותו המגים בו ואמאי קתני אידך ברייתא איהל על כולו טמא: אלא לאו ש"מ כאן בכולו כאן במקצתו · דהאי דקתני איהל על כולו טמא היינו היכא דאתי האי רביעית דם ממת שלם ולהכי חשיב דמטמא באהל והא דקתני שהגים בה טהור היינו היכא דלא בא רביעית זה ממת שלם אלא שיצא ממקצתו שהיה מונח שם מקצת מת ופירש ממנו אותו דם אע"ג דאית ביה רביעית הואיל ואינו בא ממת שלם לא חשיב ואינו מטמא באהל וכן אמר רבי: א"ל דכתיב וזה לכם וגו' · והאי קרא מיותר הוא לדרשא למידרש ביה הכי דהא כתיב קרא אחרינא (ויקרא יא) כב] *אלא הטמאים לכם: אמרו לו · לרבי מתיא תלמידיו של רבי מתיא: חכים לו בן יוחאי · כבר נתחכם בן יוחאי שיודע לומר דבר זה: כג] למוד ערוך · ולא אמרה מדעתו ומנלן דלמדה מרבי אלעזר בר רבי יוסי מהכא שפעם אחד וכו': וסיפר קומי · שגילח השער שעל מצחו והניח השער של אחריו כעין בלורית כד] שהעובדי כוכבים עושין כדי שלא יכירו בו שהוא יהודי: מי שיש לו אויב · רצונו שיעשיר או רצונו שיעני:

שהוא

תוספות

השרצים מצטרפין זה עם זה · כגון שמונה שרצים החולד והעכבר וגו': כל שטומאתו ושיעורו שוין מצטרפין · כגון שרץ ושרץ כה] נבילה ונבילה טומאתו ולא שיעורו כגון אבר מן המת וכזית מן המת שטומאה שוה באהל ולא שיעורו כו] דכזית מטמא בבשר ואבר בכל שהוא לא טומאתו ולא שיעורו שרץ *ונבלה כז]: **אמר** רב חנין כח] כו' · פירוש הא דקאמר במתני' דם השרץ ובשרו מצטרפין היינו דווקא בעוד הדם בשרץ אבל פירש הדם מבשר השרץ אין מצטרפין מתיב ר' יוסי בר ר' חנינא הטמאים מלמד שמצטרפין ואפילו שרץ ושרץ ודם בין משם אחד בין משני שמות פירוש שני שמות שני שרצים כמו חולד ועכבר כט] *אז מצטרף דם השרץ עם שרץ אחר וכ"ש דם השרץ ובשרו שמצטרפין אפילו כי פירש אמר רב יוסף כאן בכולו כאן במקצתו כלומר הא דאמר הכא בברייתא שמצטרפין דם של שרץ זה ובשר שרץ אחר היינו דווקא בכולו שפירש הדם משרץ שלם ל] וזו חשוב להצטרף והא דאמר גבי מתניתין דאין מצטרף אלא אם כן עודו בו היינו במקצתו לא] שלא פירש הדם אלא מאבר אחד או מחתיכה אחת ואז אינו חשוב להצטרף ומנא תימרא שיש חילוק בין כשבא משרץ שלם בין כשבא משרץ שאינו שלם כדתניא נשפך על הרצפה והיה מקומה קטפרס פירוש נשפך רביעית דם המת במקום מדרון ולא היה מתעכב במקום אחד אלא כאן מעט וכאן מעט והאהיל על מקצתו טהור לפי שלא האהיל על כל רביעית הדם איהל על כולו שאיהל על כל מקום שנשפך הדם כגון שאיהל ידו עליו טמא דאז איהל על רביעית דקסבר שהדם שבמקום זה מצטרף לדם שבמקום אחר: **והא** אמר רבי יוחנן רביעית דם שהגים בו טהור · פירוש לב] מגים הדם בכף או בקנה טהור לפי שאי אפשר שלא בלע הקנה לג] ולא ישאר רביעית ואמאי טהור הא אמרינן איהל על לד] *מקצתו טמא אע"פ שלא האהיל [א]על כל הרביעית [במקום אחד] אלא כאן בכולו כאן במקצתו הא דאמרינן איהל על כ"א כולו לה] *מקצתו טמא היינו בכולו כלומר כשאותו דם בא ממת שלם והא לו] דר' יוחנן טהור כשבא ממקצת המת ולא בא ממת שלם וקשיא לפירושו דכיון דמוקי ליה [ב]בעודו כו' כלומר שהדם בבשר השרץ מאי צירוף בעי בשר השרץ קרינא ביה בכוליה כיון שלא פירש מעולם ועוד קשיא מהיכא תיתי האי חילוק דבכולו למקצתו כיון דאיכא רביעית מה לי בא ממת שלם מה לי בא ממת חסר לכך נראה כמו לז] שפי' רבינו נסים גאון דגרסי' א"ר חנין א"ר זעירי *כו' פי' אמר [ג]ר' זעירי אמר ר"י (האמורה וכו') צריך שיהא אותו הדם מאותו השרץ שהבשר נבדלה ממנו כלומר אבל דם של שרץ זה אינו מצטרף עם בשר שרץ אחר ועל זה פריך מההיא לח] [ד]שבאים ב' שמות דקאמר בהדיא דמצטרפין ואע"פ שבאים מב' שרצים ומשני כאן בכולו כאן במקצתו פירוש הא דקאמר התם דמצטרפין אע"ג דבאים משני שרצים כגון שנגע בכולו בדם ובבשר והא דקאמר זעירי דדוקא משרץ אחד ולא מב' שרצים כגון שלא נגע אלא במקצתו בדם או בבשר ולהכי קאמר דכי הם משרץ אחד דמצטרפין דהוי כאילו הדם והבשר מחוברין כאחד אבל כשהם משני שרצים כל חד וחד דבר בפני עצמו הוא ומנא תימרא דאיכא לפלוגי בהכי בין נגע בכולו בין נגע במקצתו כדתניא נשפך הו' איהל על מקצתו טהור כו' אלמא שיש חילוק בין איהל על כולו לאיהל על מקצתו והוא הדין שיש לחלק בנגיעה וא"ת אם כן אמאי מייתי לה והאמר ר' יוחנן רביעית דם לט] כו' פי' השר מקולי משום דאי לא ההיא דר' יוחנן הוה מצי למימר דהא דאמר הכא איהל על מקצתו טהור מ] כגון דליכא רביעית ולהכי מייתי הא דר' יוחנן דמיירי אף מא] ברביעית ומ"מ הוא טהור כיון שלא נגע אלא במקצתו מב]: **דכתיב** וזה לכם הטמא · °מייתורא דוי"ו דוזה קדריש או [ה]מה"א דהטמא: **חכים** ליה בן יוחי · כלומר נתחכם לעצמו מג]: **וסיפר** קומי · עשה מד] כדי להתנכר שלא יכירו בו שהוא יהודי שיהודים אינם מספרים קומי: **אמרו** טבית · כלומר נכון הדבר וטוב לעשות לבטל הגזרה: *)**אילו** היה אבא חלפתא קיים · יכולין אתם לומר תן בנך להריגה כמו שאתם אומרים לעצמי לשלוח בני עם ר"ש בן יוחי שהוא כעסן וירא אני שמא יענישנו ור"ש היה סובר שלא היה אומר כך בעבורו אלא בעבור אימת המלכות פן יסתכן בדבר ולכך אמר אילו

*) שייך לע"ב

[א] על כל הרביעית בב"א אלא כאן כו' נ"ק · [ב] בעודו בו כלומר כו' נ"ק · [ג] אמר ר"ח אר"ז הא דאמרינן דם השרץ ובשר מצטרפים וכו שצריך שיהא אותו הבשר מאותו השרץ שהדם נבדלה כו' נ"ק · [ד] דבאים מב' שמות כו' נ"ק · [ה] [ועי' היטב בתוס' מנחות נה: ד"ה וי"ו לא דריש כו']

מסורת הש"ס

[יומא פא.]

ס"א וכן אמר ר"י דוקא דם השרץ ובשרו מתיב ר"י בר ר"ח וגי' נ"ק אר"ח אר"ז וכו מתיב ר' יוסי וכו'

אהלות פ"ג [ע"ש במ"ג מה שפירש הר"ש בסוגיא דהכא]

אמר ר"ח וכו כלומר הא וכו' נ"ק

אפילו דם ודם אי אתו כו' נ"ק

מצטרפין הס"ד ואח"כ ד"ה משני שמות חצי שיעור כו' נ"ק [נ"ל לרב חנין]

עין משפט נר מצוה

כ א מיי' פ"ד מהל' טומאת אוכלין הל' יא:

ומת הס"ד נ"ק

כא ב ג מיי' פ"ב מהל' מאכלות אסורות הלכה ז ופ"ד מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה ז:

כב ד מיי' פ"ד מהל' טומאת מת הל' יג:

א"כ דמצטרף נ"ק

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה נשפך וכו' רביעית דם של מת והיה:

[כריתות ד: עי' תוספות סנהדרין ד. ד"ה מנין ותוס' מנחות קד. ד"ה הואיל]

שיטה מקובצת

א] תיבות אבל לשיעורין לא נמחק: ב] השרץ ובשרו מצטרפין ע' תוס' מנחות (דף קא ע"א): ג] טומאתו ולא שיעורו: ד] רב זעירא בו מותיב ר' יוסי תיבות זעירא וכן נמחק ותיבת אמר ל"ש: ה] על תיבות מאי מקצתו אילימא מקצת דם נרשם קו למעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו: ו] יוחאי ברומי תיבת בעיר ל"ש: ז] א"ל דכתיב וזה תיבות דאמר קרא נמחק: ח] חכים לו אות י' ה' נמחק בן יוחאי · גליון בן חכם יש לו ליוחאי שידע להביא לו ראיה מן התורה וי"ס נתחכם לו בן יוחאי: ט] תיבת את נמחק: י] תיבת ליבטל נמחק: יא] יתמעט א"ל א"כ: יב] בכזית ושרץ שיעורו בכעדשה הס"ד ומה"ד שיעור ולא טומאתו כגון נבילה ומת דתרוייהו מטמאין בכזית: יג] טומאתו דאילו מומאת מת: יד] חנין בו כלו' תיבת וכו' נמחק: טו] תיבת אבל נמחק: טז] שיעור בין משם אחד בין משני שמות בין מחולד וחולד בין מעכבר ועכבר בין חצי שיעור מחולד: יז] לרב חנין הס"ד: יח] דתרוייהו שרצים שלימין אות ה' נמחק: יט] ובו היינו תיבת וכו' נמחק: כ] דם של מת והיה מקומו: כא] שהפך בהם כוש: כב] אחרינא אלה הטמאים: כג] זה הס"ד ומה"ד אמר ליה תלמוד ערוך בפי של ר' אליעזר ב"ר יוסי וממנו למדו רשב"י: כד] בלורית כדרך שהעובדי: כה] ושרץ דטומאתן ושיעורן שוה בכעדשה וטומאתן טומאת ערב וכגון נבילה ונבילה דשיעורן בכזית ומומאתן טומאת ערב טומאתו כו': כו] שיעורו דבשר מטמא בכזית ואבר בכל שהו שיעורו ולא טומאתו כגון נבילה ומת דאידי ואידי בכזית וטומאתן חלוקה דנבילה מטמא טומאת ערב ומת מטמא טומאת שבעה לא טומאתו: כז] ונבילה ואגב רישא נקט סיפא אע"ג דליכא חידוש בסיפא הס"ד: כח] חנין ועוד בו פ' הקונטרס: כט] ועכבר [illegible]

רבינו גרשום

דנבלה מטמאה בכזית במובדלת קאמר לבהמה טהורה קרי לה מובדלת שמובדלת ומותרת באכילה בין כל שאר בהמות אבל שאינה מובדלת לאכילה דהיינו בהמה טמאה לא מטמאה אלא עד דאיכא יותר מכזית כגון כביצה: א"ל כי אקשינהו רחמנא' דכתבינהו בהמה ושרץ בחד קרא דכתיב והבדלתם בין הבהמה הטהורה וגו' לבל תשקצו ולא לפלוגי שיעורייהו לשויי הפלגה בין בהמה מובדלת לשאינה מובדל' דומיא דשרץ אלא לבל תשקצו לאפושי בה לאוי יתירי לאו דלא תאכל נבילה ולאו דלא תשקצו למ"ה · ואית דמפרשי א"ל כי מקיש להו רחמנא לבל תשקצו הכי קאמר ליה אין הכי נמי דמקשינן בהמה לשרץ לשויי הפלגה בין מובדלת לשאינה מובדלת ולא לפלוג שיעורייהו אלא להכי אקשינהו דליהוי בהו הפלגה לבל תשקצו דבמובדלת יש בה משום לא תאכל נבלה (אלא) [אבל] בשאינה מובדלת לא כתיב בה לא תאכל אלא לא תשקצו: א"ר יוחנן אמר רבי זעירא ובו' הכי קאמר הא דתנן דם השרץ והבשר [מצטרפין] בו כלומר הני מילי היכא דהוי ההוא דם מאותו שרץ עצמו אבל אי הוי דם משרץ אחד ובשר משרץ אחר אין מצטרפין: הטמאין מלמד שמצטרפין מה' דהויא יתירא [דריש]: ואפי' שרץ ושרץ' כלומר כחצי שיעור משרץ זה וחצי שיעור משרץ זה מצטרפין (וחצי שיעור וחצי שיעור) בין משם אחד בין מב' שמות בין מחולד וחולד או מעכבר ועכבר ובין מחולד וחצי שיעור מעכבר מצטרפות: אמר רב יוסף כאן בכולו כאן במקצתו · כלומר אי הוו ב' [illegible]

כג א מיי' פ"ד מהל' טומאת אוכלין הל' ":
כד ב מיי' פ"ח מהלכות אבות הטומאה הלכה ג :
כה ג מיי' פי"ח מהלכות פסה"מ הלכה יא :
כו ד מיי' פ"ד מהלכות טומאת אוכלין הל' יב :
כז ה מיי' פ"ד מהלכות טומאת אוכלין הל' ג ופ"ח מהלכות שאר אבות הטומאות הלכה יא :
כח ו מיי' פ"א מהל' עירובין הל' ט טוש"ע א"ח סי' שסח סעיף ד : נ"ק
כט ז מיי' פ"ד מהלכות טומאת אוכלין הל' ג :
ל ח מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה א :
לא ט מיי' פ"ב מהלכות שביתת עשור הל' א :
לב י מיי' פ"ד מהלכות טומאת אוכלין הל' ג ופ"ח מהלכות אבות הטומאות הל' יא :
*אילו כו' פה"ד כו' נ"ק
לג כ מיי' פ"ב מהל' שביתת עשור הלכה ה :
ובאותה שעה היה בכאן ראה אותו נ"ק

אילו היה יוחי אבא קיים כו' והשיב ר' יוסי אבא אבי דלמא עניש ליה ר' שמעון לברי מסתפינא שהוא נער וממהר להשיב ור' שמעון נוח לכעוס ומקפיד בדבר מועט הוא יז] כשהם מהלכים בדרך כו' ומכל מקום הלך רבי אלעזר ברבי יוסי כדמפרש בירושלמי שרבי שמעון נדר לו שלא יענישנו : עקם פיו · מיהר להשיב : אל יחזור הבן אצל אביו · בירושל' מפרש שאחזתו אסכרא וכשנזכר ר' שמעון על יח] שהתנה [להשיבו אל] אביו חזר ונתפלל עליו ונתרפא : יצא לקראתו בן תמליון · אותו הוא הוא שקורין יט] למטוך בלע"ז וכמו תינוק קטן הוא ורגיל בין הנשים להתלוצץ בהן : אמר רצונכם אבוא עמכם · ועל ידי יבא נס : בכה רבי שמעון ואמר שפחה של בית אבא נזדמן לה מלאך שלש פעמים · על הגר כ] אמר כן · כדכתיב (בראשית טז) [שם] מלאך (השם) שלש פעמים מלמד שראתה שלשה מלאכים אני לא פעם אחת כלומר ואני איני ראוי שיזדמן לי פעם אחת יבא הנס מכל מקום כלומר יבא הנס מכל מקום על ידי הדיוט זה קדים הוא על כא] בבת דקיסר הלך הוא לפניהם ונכנס בגוף בת קיסר כי מטו להתם רבי שמעון ורבי אלעזר אמרו לו בן תמליון לא בנחת אמרו לו ובלט שלא ירגישו האחרים בזה ויסברו שעל ידי תפלה הוא כב] אמרו : אמרן להון *אילו כו' · פירוש כג] הא בני בית המלך כד] אמרו כן : להחיא איגרא · איגרא של גזרת המלכות : והיינו דאמר רבי אלעזר בר רבי יוסי אני ראיתיה בעיר [רומי]· על הפרוכת אמר כן *ובאותה שעה כה] שבכאן היה שראה אותו שלא מצינו שהיה בעיר [רומי] רק עתה שהיה באוצר המלך וראה אותה שם :

ילך ר' שמעון בן יוחאי שהוא מלומד בנסים ואחריו מי ילך ר"א בר ר' יוסי אמר להם רבי יוסי ואילו היה אבא חלפתא קיים יכולין אתם לומר לו תן בנך להריגה אמר להם ר' שמעון אילו היה יוחאי אבא קיים יכולין אתם לומר לו תן בנך להריגה אמר להו רבי יוסי אנא א] אזלין דלמא עניש ליה ר' שמעון ב] דקא מסתפינא קביל עליה דלא ליענשיה אפילו הכי ענשיה כשהיו מהלכין בדרך נשאלה שאלה זו בפניהם מנין לדם השרץ שהוא טמא עקם פיו ר' אלעזר בר רבי יוסי ואמר °וזה לכם הטמא אמר ליה ר' שמעון מעקימת שפתיך אתה ניכר שתלמיד חכם אתה אל יחזור הבן ג] אצל אביו יצא לקראתו בן תמליון רצונכם אבוא עמכם בכה ר' שמעון ואמר מה שפחה של בית אבא נזדמן לה מלאך שלש פעמים ואני לא פעם אחת יבא הנס מכל מקום קדים הוא על בברתיה דקיסר כי מטא התם אמר בן תמליון צא בן תמליון צא וכיון דקרו ליה נפק אזל ד] אמר להון שאילו כל מה דאית לכון למישאל ה] ועיילינהו לגנזיה לשקול כל דבעו אשכחו ההוא איגרא שקלוה וקרעוה והיינו *דאמר רבי אלעזר בר רבי יוסי אני ראיתיה בעיר [רומי] והוו עליה כמה טיפי דמים : מתני' הפיגול והנותר אין מצטרפין מפני שהן שני שמות השרץ והנבלה וכן *הנבלה ובשר המת אין מצטרפין זה עם זה לטמא אפילו *בקל שבשניהן : גמ' אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא *לטומאת הידים דמדרבנן היא °אבל לענין אכילה *מצטרפין *דתניא ר' אליעזר אומר °לא יאכל כי קדש הוא כל שבקדש פסול בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו : מתני' *האוכל שנטמא באב הטומאה ו] ושנטמא בולד הטומאה *מצטרפין זה עם זה לטמא *בקל שבשניהם *כל האוכלים מצטרפין זה עם זה לפסול הגוייה כבחצי פרס ז] *כבמזון שתי סעודות לעירוב *וכביצה לטמא טומאת אוכלין *וכגרוגרת להוצאת שבת *וככותבת ביום הכפורים *כל המשקין מצטרפין זו עם זו לפסול את הגוייה ברביעית *וכמלא ח] לוגמא ביום הכפורים : גמ' תניא *)רבי שמעון אומר מה טעם שאפשר לשני שיעשה ראשון ומי קא עביד שני ראשון הא לא אפשר אמר רבא הכי קאמר מי גרם לשני לאו ראשון רב אשי אמר ראשון ושני לגבי שלישי בני חדא ביקתא אינון :

ויקרא יא | שמות כט

*)תוספתא דטהרות פ"א

שהוא מלומד בנסים · שנעשו לו נסים במערה כדגרסינן בפרק במה מדליקין (שבת דף לג:) : אילו היה אבא חלפתא · אביו של ר' יוסי : יכולין אתם לומר תן בנך להריגה · בתמיה כך אין אתם יכולין לומר לי שאתן בני להריגה : אמר להו ר' יוסי · מסתפינא דלמא עניש ליה ר' שמעון בן יוחאי לבני ובדבר זה אני מתיירא יותר מפחד האויבים שמתיירא אני שמא יכעוס עליו בשביל שום דבר ויענישנו : קיבל עליו · רבי שמעון בן יוחאי דלא עניש ליה ואף על פי כן ענשיה כדאמרינן לקמן דאמר ליה אל יחזור הבן כו' : עיקם פיו · ר' אלעזר בר רבי יוסי שלא אמר קול רם כמנהגו אלא עיקם פיו מכמות שהיה רגיל לדבר ואמר בלחישה שלא ירגיש רבי שמעון בן יוחאי שיהא כמורה הלכה לפניו ואף על פי כן הרגיש בו רבי שמעון בן יוחאי ואמר לו מעקימת שפתיך ט] אתה ניכר ראיתי שהשבת תשובה וניכר שחכם אתה שידעת להשיב אבל הואיל והורית לפני אל יחזור כו' דענשו ואידך מפרש באגדתא היכי הוה עובדא דנטה נפשו למות עד שנזכר רבי שמעון בן יוחאי שאמר לאביו שיהא מחזירו לשלום ובקש עליו רחמים והילך נתרפא מפרש התם: בן תמליון · שד שקורין טטיו"ן : שפחה של [בית] אבא · הגר נזדמנו לה שלשה מלאכים דשלש פעמים כתיב מלאך בפרשה (בראשית טז) : עאל בברתיה דקיסר · ונשתגעה והיתה צועקת ואומרת הביאו לי את ר' שמעון בן יוחאי בכל שעה ואידך כולה מפרש התם : אשכח ההיא איגרתא · דכתיבי בה הלין גזירות דאמרן לעיל : אני ראיתיה בעיר [רומי] · בפרוכת קמיירי שראה אותה בבית הקיסר והיו עליה כמה טיפי דמים מפר ושעיר של יום הכפורים שהוזה עליה (ולא היה) כמזליף שלא היו הטיפין זו בצד זו : מתני' אפילו בקל שבשניהן · כלומר דפחות מכעדשה דשרץ אינו מצטרף להשלים לכזית נבלה י] דהוא קל וכ"ש דנבילה אינה מצטרפת לפחות מכעדשה דשרץ דהיינו שיעור חמור וכן חצי זית של מת אינו מצטרף לחצי זית של נבלה אפילו לטמא טומאת ערב : גמ' לא שנו · דפיגול ונותר אינן מצטרפין[א](לחצי זית) אלא לטומאת ידים דמדרבנן היא כדאמרינן במסכת פסחים (דף קכ:) שגזרו בנותר ופגול שיהו מטמאין את הידים משום חשדי כהונה או משום עצלי כהונה וכיון דגזרה דרבנן היא אינן מצטרפין לטומאת ידים דלא עבדינן תקנתא לתקנתא דכיון דמדרבנן היא הא גזרה דפיגול ונותר אי אמרת דמצטרפין הויא גזרה לגזרה : אבל לענין אכילה · דפיגול ונותר מצטרפין דאי איכא פחות מכזית פיגול ונותר משלימו לכזית ואכלו חייבין עליו משום פיגול וכן אי הוי רוב דנותר ופיגול משלימו לכזית ואכלו חייב עליו משום נותר ואמר יא] [ב]לו רבי דאי הוי חצי זית מזה וחצי זית מזה מצטרפין זה עם זה לחייב עליו[ג] משום נותר ומשום פיגול : כי קדש הם · משמע דשניהן מצטרפין לאכילה ומלא יאכל נפקא דכל שבקדש פסול כגון נותר ופגול בא הכתוב וכו' : מתני' האוכל שנטמא באב הטומאה · דהוא ולד יב] ראשון והאוכל שנטמא בולד הטומאה דהוא שני מצטרפין זה עם זה לטמא בקל שבשניהן דהיינו שני ומצטרפין יחד לעשות שלישי כדרך ששני עושה דהוא קל שבשניהן אבל לא מצטרפין להכי שיעשו שני כמו ראשון שעושה שני דא"כ היינו חמור שבשניהן : גמ' תניא א"ר שמעון מה טעם · מצטרפין ולד ראשון עם ולד שני לפי שאפשר לשני שיעשה (א) ראשון : והא לא אפשר · דשני לעביד ראשון לעולם דלא מצינו טומאה שעושה כיו"ב יג] דאפילו שני נמי לא עביד וכ"ש דראשון לא עביד : אלא מה טעם מצטרפין משום דמי גרם לשני שיבוא לידי טומאה לאו ראשון וכיון דמכח ראשון אתי עליה טומאה הוי כי ראשון ולהכי מצטרפין: בני חדא ביקתא ניגהו · מבית[ד] אחד הן [ה](משמונה שרצים) יד] כלומר דתרוייהו ראשון ושני אתי טו] [ו]מקראי מחדא דשני אתי מכח ראשון [ז]להכי טז] אמר שוו דמצטרפין זה עם זה כקל שבשניהן דעושין שלישי בין רבא לרב אשי ליכא בינייהו אלא שינוי לשון דרב אשי מוסיף ואמר בני חדא בקתא אינון:
מתני'

[א] לכזית אלא כו' נ"ק · [ב] נ"ל לי · [ג] ר"ל לא לחייבו בשתים שאע"כ אתה מחייבו על פחות מכשיעור אלא לענין מלקות נחייבו אם התרו בו משום נותר או משום פיגול · הי"ט · [ד] אחד מח' שרצים כן כו' נ"ק · [ה] נ"ל פ' שמיני דשבת דף עז: נ"ק · [ו] כ"ה מעיקרא חדא ושני כו' נ"ק · [ז] להכי אמר שמצטרפין זה עם זה כו' נ"ק

יומא נז.
[במשנה שבמשניות הגי' בקל]
מכות יח. ע"ש פסחים כד. ע"ש
כריתות יג. עירובין כט. מקואות פ"י מ"ו
זבחים לה. טהרות פ"א מ"ה
[במשנה הגי' בקל]

שיטה מקובצת

א] תיבת אזלין נמחק : ב] ר"ש הוא דקא : ג] הבן בשלום אצל אביו יצא לקראתם בן תמליון אמר להם רצונכם : ד] אזל אמרו להון : ה] למישאל ועולו לבי גזא דמלכא ושקול כל מה דאית לכון עולו אשכחו לההוא איגרתא שקלוהו וקרעוה: ו] והאוכל שנטמא בולד : ז] פרס וכמזון שתי: ח] וכמלא לוגמיו ביום : ט] תיבות אתה ניכר נמחק : י] נבילה' גליון וי"מ שהשרץ קל דלא מטמא במשא כנבילה וה"ה צירוף שרץ למת : יא] ואמר לן רבי אות ר' נמחק: יב] ולד הטומאה דהיינו ראשון: יג] כיו"ב ואפילו שני אות ד' נמחק : יד] שרצים הן: טו] אתי מחדא תיבת מקרא נמחק: טז] להכי (שמא)[שוו] תיבת אמר נמחק : יז] הוא כשהיו מהלכים : יח] על תנאו שהתנה לאביו : יט] שקורין נומיון תיבת למטוך נמחק : כ] הגר היה אומר : כא] על בברתיה דקיסר תיבת בבת נמחק : כב] הוא ואמר בן תמליון בזה תדעו שתתרפא כשאצא ואשבר כל כלי זכוכית שבבית וכן עשה הס"ד: כג] תיבת הא נמחק: כד] המלך היו אמרו להו לישאל הס"ד: כה] שעה האמורה כאן היה שראה אותה:
מצטרפין

רבינו גרשום

ב' שרצים כגון שלימין בין ממין אחד · בין מב' מינין ופירש חצי שיעור מזה וחצי שיעור מזה או דם מזה ובשר מזה כיון דהוו שלימין מצטרפי כאן במקצתן דלא הוי שרצים שלימין אלא במקצתן ודאי לא מצטרפת הדטעם הבשר: אלא בו · בבשר אותו שרץ שהדם ממנו : ואיכא דאמר כאן בכולו כאן במקצתו · אי הוה דם כולו של שרץ בכאן ולית בה כעדשה ודאי כיון דהוי כולו חשוב ומצטרף נמי אפילו עם בשר שרץ אחר (אלא) [אבל] אי לא הוי אלא מדמי מקצתו סדמו ודאי לא מצטרפת אלא בו בבשר שלו : ומנא תימא · דשני לן בין כולו למקצתו : נשפך על הרצפה · ברביעית דם של מת מיירי והיה מקומו קטפרס שהרצפה היא חלקה והיה מדרון ונתפשט הדם : איהל על מקצתו · כגון שהיה נושא משאוי על כתפו ואיהל על מקצתו של דם טהור משום דלא איהל על כל השיעור · איהל על כולו טמא : והאמר רב חנין אמר רב רביעית דם שהגים בה · שניער או שהפך בה משום דבר בעולם במקל או בכוש טהור אותו המגיס אע"פ שאיהל עליו מ"מ דכיון שהיגים בה לא סגיא דלא חסר מרביעית ממאי דדביק למקל הלכך טהור אותו דם דלא מטמא באהל הכא נמי בהאי רביעית דם שנשפך על הרצפה לא סגיא דלא ליחסר מרביעית כשירד באותו קטפרס ואמאי קאמר איהל על כולו טמא הא א"א דלא חסר פורתא מרביעית : אלא לאו ש"מ כאן בכולו כאן במקצתו · הא דקתני איהל על כולו טמא אע"ג דאיכא למימר דחסר כל דהו הני מילי היכא דהוי הדם של מת כלו בהאי רביעית מש"ה הוי חשיב ומטמא באהל אע"ג דחסר כל דהו והאי דקתני שהגים בה טהור דחסר כל דהו משום דלא הוה בהאי רביעית כל דמו של מת אלא מקצתו ולא חשיב: דאמר קרא וזה לכם הטמא דהאי קרא מייתר הוי למידרש ביה הכי דהא כתב קרא אחרינא אלה הטמאים לכם בכל השרץ [כתוב בגליון ל"א כאן בכולן כאן במקצתן אי פירש רביעית דם ממת שלם איהל על כל רביעית טמא אבל אם פירש ממת חסר אע"פ שהגים ברביעית שלם ואיהל עליו טהור · מ"ה] : חכם לו בן יוחי · שידע להביא לו ראיה מה"ת מדעתו : אמר להן תלמוד ערוך בפיו של רבי אלעזר בר יוסי · ראיה זו וממנו למדו ר"ש בן יוחי ולאו מדעתו אמרו ומנלן שר' אלעזר ב"ר יוסי אמרו מהכא שפעם אחת גזרה כו' : וסיפר קומי · גילח שערו שלפני מצחו והניח השיער שלאחריו כעין בלורית כדרך שהעובדי כוכבים עושין והלך וישב עמהן ולא הכירו בו שהוא יהודי : מי שיש לו אויב יעני או יעשיר · הכי קאמר מי שיש לו אויב במאי מוטב לו להתעסק שיעני אויבו או שיתעשר : אמרו לו שיעני · וכי האי גוונא נמי צריך לפרש אינך : ירבה או יתמעט · ירבה בבנים או יתמעט מבנים*) : שהוא מלומד בנסים · כדרך שנעשה לו נסים במערה : אמר להן ר"ש ואילו היה אבא יוחי כו' · אלא כשם שאני הולך בסכנה כך ילך בנו : אמר להן ר' יוחי אנא דלמא עניש ליה ר"ש לברי הוא דקא מסתפינא · יותר ממה שאני מפחד מן האויבים שמתיירא אני שלא יכעוס עליו בשביל שום דבר ושמא יענשנו : וקבל עליו · ר"ש דלא עניש ליה כלל : ואעפ"כ ענשיה כדאמרינן לקמן אל יחזור הבן אצל אביו בשלום · עקם פיו ר' אלעזר בר יוסי ואמר וזה לכם כלומר עקם פיו שאמר בלחישה שלא רצה שירגיש בו ר"ש שהוא מורה הלכה בפניו: ואעפ"כ הרגיש בו ר"ש וא"ל מעקימת שפתיך · ראיתי שהשבת תשובה וניכר שחכם אתה שידעת להשיב אבל הואיל והוריתה הלכה לפני ענשו וקי"ל דנפל בחולי אסכרה והיה יושב בספינה וכשנזכר ר"ש מה שקבל עליו שלא יענישנו ביקש עליו רחמים שיתרפא וכשהיה שוכב בחליו בתוך הספינה דרס על צוארו אחד מן הספנין בבלי דעת ויצאת האסכרה מתוך גרונו חוץ ונתרפא וכשיצאו מן הספינה ללכת לביתו של קיסר : יצא לקראתם בן תמליון · שד הוא שקורין פיטון : שפחה של בית אבא · של אברהם' הגר : נזדמן לה מלאך ג' פעמים' קדים הוא על בה בברתיה דקיסר · דהכי קאמר להו בן תמליון אנא אקדימנא ואעיל בברתיה ותשתגע ולא משכחו אסאה דמסי לה עד דתיתון אתון ותימרו ליפוק ונפיקנא. ובההוא אגרא עבדי' להו כל דבעיתו וזה יהיה לכם אות דכי נפיקנא מינה מתברנא כל כלי זכוכית שלה : להחיא איגרתא דכתיבי בגוה הנהו גזרות דקתני לעיל : אני ראיתיה ברומי · והיו עליה כמה [illegible] דבהמ"ק קא מיירי דהוא דהות בההוא בי גזא והיו עליה כמה טיפי דם מדם יוה"כ של פר ושל שעיר שהוזה עליו : אפילו בקל שבשניהם · כלומר דלא מצטרף לטומאה אפילו לשיעור קל שבשניהם [illegible] מכעדשה של שרץ להשלים כזית דנבילה וכ"ש דלא מצטרף לחצי זית של נבילה לטמא אפילו לטומאת ערב : לא שנו · דאין מצטרף פיגול ונותר : [illegible] דמדרבנן הוא · כדאמרינן במס' פסחים דגזרו בהו טומאה משום חשדי כהונה ומשום עצלי כהונה' וכיון דמדרבנן הוא מש"ה אין מצטרפין לטומאת ידים משום דלא עבדינן תקנתא לתקנתא וכיון דמדרבנן [illegible] אמרינן נמי דמצטרפת השתא הוא תקנתא לתקנתא · אבל לענין איסור אכילה · דפיגול ונותר מצטרפת : כל שבקודש פסול · כגון פיגול ונותר דהוי פסול קדש מצטרפת ובא הכתוב כו' : האוכל [illegible] · והוו ולד ראשון : ושנטמא בולד הטומאה · והוו ולד שני ומצטרפת זע"ז ליטמא בקל שבשניהם · קל שבשניהם דהיינו שני ומצטרפת יחד לעשות שלישי כדרך שעושה שני שלישי היינו בקל שבשניהם [illegible] הכי שיעשו שני כמו שעושה ראשון שני דא"כ היינו כחמור שבשניהם : אמר ר' שמעון מה טעם · מצטרפת ולד שני עם ולד ראשון לפי שאפשר כו' : והא לא אפשר · דאפילו טומאה כיוצא [illegible] על ידי משקין כ"ש דלא הוי ראשון אלא מה טעם מצטרפת משום דמי גרם לשני שיבא לאו ראשון וכיון דמכח ראשון קא אתי הוו כי ראשון ומש"ה מצטרפי : בני חדא ביקתא אינון · מחד בית אתו כלומר

*) [illegible] לעמוד הקודם

הגהות הב"ח (א) רש"י ד"ה תניא וכו' שיעשה לראשון ופריך והא לא וכו' לא עביד ומשני אלא מה טעם כצ"ל וסד"א :

גליון הש"ס גמ' אבל לענין אכילה מצטרפין · עי' שבת דף עא ע"א תוס' ד"ה מב' מינים ושם דף סט ע"ב תוס' ד"ה אסורין ועי' זבחים דף עח ע"א תוס' ד"ה הפיגול ערלה פ"ב משנה י"א בר"ש :

מתני׳ הערלה וכלאי הכרם [א] מצטרפין זה עם זה ר׳ שמעון אומר אין מצטרפין: גמ׳ ומי צריך ר"ש לצרופי והתניא ר"ש אומר כל שהוא למכות תני אין צריכין לצרף: מתני׳ הבגד והשק השק והעור העור והמפץ כולן מצטרפין זה עם זה אר"ש מה טעם מפני שהן ראוין ליטמא במושב: גמ׳ תנא [ב] קיצע מכולן שלשה ועשה מהן בגד למשכב שלשה למושב טפח לאחיזה כל שהו מאי לאחיזה אמר ר"ל אמר ר׳ ינאי שכן עומד [ג] לנוולה במתניתא תנא הואיל וראוי לקוצצי תאנים:

הדרן עלך קדשי מזבח

הנהנה מן ההקדש שוה פרוטה אע"פ שלא פגם מעל דברי ר"ע וחכ"א כל דבר שיש בו פגם לא מעל עד שיפגום ושאין בו פגם כיון שנהנה מעל כיצד נתנה קטלא בצוארה טבעת בידה שתה בכוס של זהב כיון שנהנה מעל לבש בחלוק כסה בטלית ביקע בקרדום לא מעל עד שיפגום הנהנה מן החטאת כשהיא חיה לא מעל עד שיפגום כשהיא מתה [ד] כיון שנהנה מעל: גמ׳ תנא [ה] מודה ר"ע לחכמים בדבר שיש בו פגם במאי קא מיפלגי אמר רבא בלבוש מציעאה ומלמלא ת"ר נפש אחד היחיד ואחד הנשיא ואחד המשיח כי תמעל מעל אין מעל אלא שנוי וכן הוא אומר איש איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל ואומר וימעלו באלהי אבותיהם

מתני׳ ערלה וכלאי הכרם מצטרפין · כדאמרי׳ גבי פגול ונותר: גמ׳ והתניא כל שהוא למכות · האוכלה כל שהוא עובר בלאו וא"כ למאי מצטרפין: מתני׳ הבגד · שהוא מטמא ג׳ אצבעות על ג׳ אצבעות והשק · שיעורו ד׳ טפחים על ד׳ טפחים: הבגד מצטרף לשק שהקל הימנו (א) לארבעה על ארבעה וכן כל אחד ואחד מצטרף לקל הימנו דשק מצטרף לעור לחמשה על חמשה והעור למפץ לששה על ששה דהיינו לקל הימנו אבל לא הקל עם החמור דלהכי תנא להו הכי הבגד והשק השק והעור כו׳ כולן מצטרפין זה עם זה: מפני שהן ראוין לטמא במושב · מפני שהשים בין כולן שיעור אחד [ו] בין שהיסט ראוין ליטמא מושב [ז] עליו הלכך מצטרפין: גמ׳ תנא קיצע מכולן · שאם חתך מכולן משהו מכל הני דתנן במתני׳ מהבגד ומהשק ומהעור וממפץ ועשה מכולן בגד: למשכב ג׳ · כלומר אם חישב עליו לעשותו למשכב כגון לתופרו בכסת אם יש באותו בגד שלשה על שלשה הואיל וראוי לעשות ממנו טלאי לכסת שנקרע מטמא משום משכב: ואם חישבו למושב · לעשותו טלאי לבגד אם יש באותו בגד טפח על טפח מטמא משום [ח] זב: לאחיזה · אם חישב עליו לאחיזה מטמא אפילו בכל שהוא: מאי לאחיזה אמר ר"ל שכן עומד לנוולה · שכן ראוי אותו בגד לאורגים [ט] שהוא מתליק המטוה של אריג בסובין או בשום דבר כדי לחזקו טורך בגד כל שהוא על אצבעו להגין עליו שלא יתלכלך התוס והייט עומד לנוולה לכרוך על אצבעו כשאורג ומטוה החוטין ונוולה היא אריגה כדאמרינן במס׳ גיטין (דף נו.) אשכחה דיתבא וגוולה: הואיל וראוי לקוצצי תאנים · שכשמחתכין את התאנים כורכין בגד כל דהו על ידיהם שלא יתלכלכו בדבש התאנים הלכך מקבל טומאה: הדרן עלך קדשי מזבח

ג א מיי' פ"ט מהלכות תרומות הלכה ט:
ד ב מיי' שם פ"ד הל' א:
ה ג מיי' פ"ו מהלכות מעילה הלכה א:
ו ד מיי' שם פ"ט הלכה ה:
ז ה מיי' שם פ"ז הלכה א:
ח ו מיי' שם פ"ט הל' ג:
ט ז מיי' שם הלכה ד ופ"ו הלכה א:
י ח מיי' פ"י מהלכות תרומות הלכה ג:

אוכל ונהנה מנין אכילתו כו' נ"ק [לקמן כ.]

שמניח עבודת הקב"ה והולך כו' נ"ק

עצמו אימא דאין בזה מעילה קמ"ל מעילה דגבי עבודת כוכבים דהוי שינוי רשות בלא הנאה שמשנה עצמו מרשות הקב"ה ומעבודתו לרשות עבודת יד] כוכבים דאינו נהנה בזה אף אני אביא במעילה כשמשנה מרשות הקדש לרשות הדיוט כגון מוכר ונותן ומשאיל חפצים של הקדש להדיוט שמעל אע"פ שאינו נהנה וא"ת ולייתי מעילה דגבי עבודת כוכבים ולשתוק מסוטה וי"ל דאיצטריך טו] מסוטה לאשמועינן דאפילו בלא שינוי רשות כגון גזבר של הקדש אפ"ה אם נהנה מעל ואפי' בלא פגם כגון קטלא וטבעת דמתני' והא לא מצינו למילף מעבודת כוכבים דעבודת כוכבים איכא שינוי טז] מרשות לרשות שמניח עבודתו של הקב"ה ועובד עבודת כוכבים להכי איצטריך מסוטה וא"ת ומסוטה היכי יליף הנאה בלא שינוי רשות והלא בסוטה איכא שינוי מרשות הבעל לרשות הבועל וי"ל דבסוטה ודאי ליכא שינוי רשות שהרי היא אינה מניחה את בעלה במה שמזנה תחתיו אבל מעבודת כוכבים מייתי *שמניח עבודת יז] הקדש והולך ועובד עבודת כוכבים וא"ת כיון דמעילה דסוטה אינה קרויה שינוי רשות א"כ מאי קאמר בברייתא אין מעילה אלא שינוי וכן הוא אומר איש איש כי תשטה אשתו

יכול פגם ולא נהנה · כלומר יכול יהא מועל היכא דפגם ולא נהנה כגון שקרע בגד של הקדש הואיל דוימעלו דעבודת כוכבים דאיכא שינוי וליכא הנאה: או יהא מועל כשנהנה ולא פגם · כי היכי דאשכחן בסוטה דנהנה ולא פגם שהרי פגומה ועומדת שבעולה היא ומעילה היא: או בדבר שמחובר לקרקע · כגון באילן של הקדש ובשליח(א) שעשה שליחותו של בעה"ב יכול שימשול השליח כמו שאילו עשה מדעת עצמו: ת"ל וחטאה ונאמר חטא בתרומה· ולא תשאו עליו חטא מה חטא האמור בתרומה פוגם ונהנה ומי שפגם נהנה דהוא עצמו שפגם התרומה הוא עצמו נהנה ממנה: ובדבר שפוגם בו נהנה · ולא בדבר אחר: ופגימתו והנאתו כאחד· בשעה אחת כדאמרינן הנאתו וביעורו שוה: ובתלוש מן הקרקע · דתרומה אינה נוהגת אלא בתלוש דכתיב (דברים יח) ראשית דגנך היינו דאידגן: ובשליח שעשה שליחותו · דכי תרם מדעתו של בעה"ב הוא דהויא תרומה: אף חטא האמור במעילה פוגם ונהנה · מעל לאפוקי פגם ולא נהנה כגון שקרע שיראין של הקדש או לבש חלוק שנהנה ולא פגם (ב) ז] ואידך דקתני במתני' דנהנה [א]כחלי שיעור דלא מעל: ח] ופגימה והנאה כאחת · למעוטי פוגם האידנא

תורה אור

אבותיהם ויזנו אחרי *הבעלים יכול פגם ולא נהנה או נהנה ולא פגם א] ובמחובר לקרקע ב] ובשליח שעשה שליחותו תלמוד לומר וחטאה א] נאמר °חטא בתרומה ונאמר חטא במעילה מה חטא האמור בתרומה פוגם ונהנה ומי שפגם נהנה ובדבר שפוגם בו נהנה ופגימתו והנאתו כאחד *°ובתלוש מן הקרקע ג] ובשליח ב שעשה שליחותו ג אף חטא האמור במעילה פוגם ונהנה ומי שפגם נהנה ובדבר שפוגם בו נהנה ופגימתו והנאתו כאחד ד ובתלוש מן הקרקע ד] ה ובשליח שעשה שליחותו אילי אלא *אוכל ונהנה ה] בדבר שאין בו פגם מנין *ו אכילתו ואכילת חברו הנייתו והניית חברו הנאתו ואכילת חברו אכילתו והניית חברו שמצטרפין זע"ז אפילו ז לזמן מרובה מנין ת"ל °תמעול מעל מ"מ אי מה חטא האמור בתרומה ח לא צירף שתי אכילות כאחד אף חטא האמור במעילה לא צירף שתי אכילות כאחד מנין אכל היום ואכל למחר ואפי' לזמן מרובה ת"ל תמעול מעל מ"מ אי מה חטא האמור בתרומה פגימתו והנאתו כאחד ו] מנין לאכילתו ואכילת חברו *ואפי' מכאן ועד שלש שנים מנין ת"ל תמעול מעל מכל מקום אי מה חטא האמור בתרומה עד

ויקרא כב
שם ה
קידושין יח:

א) [פסחים לג. סנהדרין פד. קדושין מב: זבחים מה. תמורה ג.]

של הקדש כל הני אין בהן פגם בכך אלא כיון שנהנה מהן שוה פרוטה מעל וכיצד משערינן בהו הנאה אומרים כמה רוצה אשה ליתן שישאלוה תכשיטין כמות הללו להוליכן לבית משתה להכבד בהן באותו שיעור משלמת להקדש כשנשתמשה בהן: וכל דבר שיש בו פגם · כגון לבש בחלוק או כסה בטלית או בקע בקרדום כיון דעומדים לפגם לא מעל עד שיפגום בהן שוה פרוטה: ומודה ר"ע לחכמים בדבר שיש בו פגם מעל · כלומר לכשיפגמו דלא אזלינן בתר הנאה אלא בתר פגם: במאי קא מיפלגי' פירכא היא דקא פריך אי הכי דמודה ר"ע בדבר שיש בו פגם לרבנן אי הכי היינו רבנן אם כן במאי קא מיפלגי: אמר רבא בלבושה מיצעאה · דלא לבש ליה לא לגמרי מבחוץ דלבוש דבחוץ פנים לאלתר ולא לגמרי

מסורת הש"ס תורה אור

עד שיצא מן הקדש לחול מן הקדש לקדש כגון לקח קיני זבים וקיני זבות וקיני יולדות ושקל שקלו והביא חטאתו ואשמו[א]מן ההקדש כיון שהוציא מעל דברי ר' שמעון רבי יהודה אומר [א]עד שיזרוק הדם מנין ת"ל °תמעול מעל מכל מקום: אמר מר נפש [ב]אחד היחיד ואחד הנשיא ואחד המשוח במשמע שיכול מאי פשיטא נפש כתיב מהו דתימא אמר רחמנא °ואשר יתן ממנו על זר והאי לאו זר הוא דהא אימשח בגוויה [ג]קמ"ל ג]ואקשה רחמנא לסוטה ולעבודת כוכבים ולתרומה לסוטה דאף על גב דלא פגם גבי הקדש נמי נתנה טבעת בידה מעלה כי אקשה רחמנא לעבודת כוכבים דעד דאית בה שינוי גבי הקדש נמי עד דביקע בקרדום ג] ויפגם ופגום אקשה רחמנא לתרומה מה תרומה °כי יאכל *)פרט למזיק גבי הקדש נמי כל דבר אכילה [ד]כי מזיק ליה פטור: כיצד נתנה קטלא כו': אמר ליה רב כהנא לרב זביד ודהבא לאו בר איפגומי הוא והא דהבא דכלתיה דנון להיכא אזל אמר ליה דלמא ד] דהבא [ה]דרמיין כלתיך הוא ועוד נהי דלא איכא נהנה ופגם לאלתר לעולם מי לא איכא פגימה: הנהנה מן החטאת וכו': מכדי אי בבהמה תמימה היינו כוס של זהב א"ר פפא בבעלת מום עסקינן:

*)(ב"ק ד) ב"מ נט: יומא פ: פא. [פסחים לג:]

מתני'

רש"י

עד שילא מן ההקדש לחול · לפי שכשאוכל את התרומה הוא מוליאה לחולין מנין המוליא מקדש לקדש כגון שלקח ממעות הקדש וקנה מהן קיני זבין וקיני יולדות או ששקל מהן שקלו שהוא חייב לשקול לתרומת הלשכה או שהביא חטאתו ואשמו מן הקדש דהיינו מקדש לקדש וכיון שהביא לעזרה מעל דברי ר"ש דקסבר דמאן דמיחייב חטאת או אשם לעולם הוא חייב באחריותו °עד שיביאנו לעזרה וכיון שהביאו נפטר מאחריותו אף האי נמי דמוליא מקדש לקדש כיון שהביאו לעזרה ס] ילא ידי חובתו ידי אחריות ומעל: ורבי יהודה סבר לעולם הוא חייב באחריותו עד שיזרוק הדם · אף הכא נמי כיון שנזרק הדם ויצא ידי ו]אחריות חובתו מעל דכיון דילא בו ידי חובתו כמו שהוליאו לחולין דמי ומנין דמעל לר"ש כדאית ליה ולר' יהודה כדאית ליה ת"ל תמעול מעל ריבה: שיכול מאי · כלומר מה הוה ס"ד למעט נשיא או משוח ממעילה פשיטא דכולן חייבין דנפש כתיב ונפש משמע בין יחיד בין נשיא ומשוח: מהו דתימא אמר רחמנא גבי שמן המשחה ואשר יתן ממנו על זר והאי משוח לאו זר הוא דהא אימשח בגוויה · סד"א דלא הוי בכלל מעילה קמ"ל ז] דנפש דמשיח נמי הוי בכלל מעילה: אקשיה רחמנא · כלומר אמרינן לעיל דאקשיה רחמנא למעילה לסוטה ולעבודת כוכבים כדאמרינן לעיל והיכי ח] דמי אקשיה לסוטה דכי היכי דסוטה אע"ג דלא פגמה מעל דסוטה פגומה ועומדת היא דאינה נוהגת אלא בבעולה כדכתיב מבלעדי אישך ואמרינן (סוטה דף כד:) שקדמה בעילת הבעל לבועל והיינו בעולה ואפ"ה כתיב ומעלה בו מעל: גבי הקדש נמי אם נתנה טבעת בידה· אע"ג דלא פגמתו מעלה: אקשיה רחמנא לעבודת כוכבים דעד דאית ביה שינוי · שמשנה עלמו משכינה לעבודת כוכבים גבי הקדש נמי עד דביקע בקרדום עלי חולין דשינה ממלאכת קדש למלאכת חול לא מעל עד דביקע דפגמה: אקשיה רחמנא לתרומה · כדאמרינן לעיל יליף חטא חטא מתרומה להכי מה תרומה פרט למזיק שאם שפך אוכלין או משקין של תרומה ולא נהנה מהן שאינו חייב אף גבי הקדש נמי כל מידי דבר אכילה כי מזיק ליה ששפכו ולא נהנה ממנו פטור ממעילה ואמר לן רבי דהוא הדין נמי אף במידי דלאו בר אכילה הוא כי מזיק ליה פטור דאין חיוב מעילה עד שיהנה אלא משום דכתיב בתרומה כי יאכל דבתרומה ליכא אלא חיוב אכילה אמר נמי גבי הקדש כל דבר אכילה: ודהבא לאו בר איפגומי הוא · דקתני מתני' כיון שנהנה מעל ולא קתני ביה עד שיפגום אלמא דלאו בר ט] פגימה הוא וא"כ דלא מיפגם: דהבא דכלתיה דנון להיכא אזל · נון אדם עשיר היה ונתן זהב הרבה ותכשיטין לכלתו וכשנתן לה י] שקלו ולאחר זמן שקלו ונמצא חסר ממשקלו אלמא זהב נמי עשוי ליפגם: אמר ליה · רב זביד מהא ליכא למשמע מינה דדלמא יא] ודאי דחסר להיכא דרמיין כלתיך כלומר לפי שלא היו משמרות אותו זהב אלא משליכות אותו בכל מקום שמולאות אותו כדרך שעושות כלותיך שאינן משמרות תכשיטיהן כראוי בשביל כך חסר אבל זהב המשתמר יפה אינו נחסר: ועוד · אם ת"ל דמתחסר הוא אפ"ה כיון שנהנה מעל דהכי דלא איכא נהנה ופגם לאלתר שאינו פוגם מיד בשעה שנהנה ממנו לעולם מי לית ביה פגימה דמי קאמינא דלית ביה פגימה לעולם לאלתר קאמינא דלית ביה פגימה אבל לאחר זמן הולך ומתחסר וכיון דלאלתר לית ביה פגימה הלכך כיון שנהנה מעל: מכדי בחטאת בהמה תמימה מיירי · מתניתין היינו כוס של זהב דכי היכי דכוס של זהב לא קאי לאיפגומי ומשום הכי לא אזיל ביה בתר פגימה אלא כיון שנהנה בו בפרוטה מעל אף חטאת תמימה דקיימא להקרבה לאו בת פדייה היא כיון שנהנה ממנה למעול בה ואמאי קאמר עד שיפגום מאי פגם מאי למעבד בה דאפילו רכיב עלה עד דלהכחשה האי לא הוי יב] שם פגם דלא פגמה למזבח דבהמה בין שמינה בין כחושה חזיא לכפרה ואין בה תורת פגימה: אמר רב פפא מתניתין בחטאת בעלת מום עסקינן · דקיימא לפדייה וכיון דפגמה שהכחישה יג] ופיחת מדמיה ודבר שיש בו פגם הוא הלכך לא מעל עד שיפגום בשוה פרוטה וסיפא דקתני כשהיא מתה כיון שנהנה בשוה פרוטה מעל מיירי בין בתמימה בין בבעלת מום דכיון דמתה לאו בת פדיון היא דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים (פסחים דף כט.) הלכך לא תני בה עד שיפגום:

מתני'

תוספות

אקשיה רחמנא לתרומה דכתיב כי יאכל פרט למזיק · פירוש יד] פוגם דלא נהנה דאי לא [היקשא] דתרומה הוה מחייבינן כדקאמר בתחלת הברייתא טו] דקאמר יכול פגם ולא נהנה וכו' משום דילפינן ליה מעבודת כוכבים כדפירשנו לעיל אין להקשות מאי שנא דהקישא דסוטה נקטיה לחובא והיקש דתרומה טז] לפטור דהא כדאית' והא כדאיתא הקישא דסוטה אתיא לחייב נהנה בלא פגם בדבר שאין בו פגם *ואי הקישא דסוטה הוה פטרינן כל נהנה יז] ואילמלא הקישא דתרומה הוה מתחייב פגם בלא נהנה מעבודת כוכבים כדפ"ל וא"ת מדוע לא הזכיר גם פטור דנהנה בלא פגם גבי תרומה דהא נמי [א]מתרומה יח] כדאיתא לעיל יכול נהנה ולא פגם כדפ"ל וי"ל משום דלא יט] פסקינן ליה דהא איכא נהנה בלא פגם דחייב כגון בדבר שאין בו פגם דילפינן ליה מסוטה אלא אי קשיא הא קשיא גבי עבודת כוכבים דנקט הקישא לפטור עד כ] דנקט לפטור היה לו להזכיר לענין חיוב דהא מעבודת כוכבי' נפקא לן חיוב מעילה בהוצאה מרשות הקדש לרשות הדיוט כגון מכירה ומתנה ושאלה גם בלא הנאה דהא לא שמעינן כא] לא מסוטה ולא מתרומה דבתרויהון איכא הנאה וי"ל דהכי נמי קאמר אקשיה לעבודת כוכבים ועד דאיכא שינוי כלומר [ב]מעבודת כוכבים כב] דבשינוי רשות מחייב בלא שום הנאה ואגב אורחא אשמועינן דאינו קרוי שינוי בהוצאה מרשות הקדש לחוץ עד שיכנס לרשות הדיוט ויזכה בו ההדיוט על ידי בקוע וכדפירשנו לעיל [ג]דאשמעינן רבותא אליבא[ד]דרב הונא: אקשיה רחמנא לתרומה · כי יאכל פרט למזיק אף הקדש מידי דבר אכילה כי מזיק ליה פטור תימה כג] משמע דוקא דמידי [ה]אכילה הוי מזיק פטור וקשיא דבפ"ק דב"ק (דף ט:) במשנה תנן נכסים שאין בהן מעילה הא יש בהן מעילה דהיינו כד] [ו]קדשים או קדשי קדשים פטור וקאי אארבעה אבות נזיקין דרישא כה] דקתני בהו המבעה דהיינו אדם המזיק ואפילו למ"ד מבעה זה השן ט] דלא פליגי בזה ופי' ה"ר ר"י דתנא דנקט דכי יאכל [ז]לדעתו לאשמועינן דכי נמי אכיל דרך היזק כגון אכילה גסה כז] פטור ויש להוסיף כגון שמן של תרומה דפטור כדאיתא פרק כיצד מברכין כח] [ברכות דף לה: ועי' תוס' ב"מ נט: ד"ה פרט וכו']: ודהבא לאו בר איפגומי הוא · בתמיה כט] אמתני' דכוס של זהב דקרי ליה דבר שאין בו פגם: דהבא דכלתיה דנון היכן אזל · מסקנא דקושיא הוא כלומר אי דבר שאין בו פגם הוא דהבא דכלתיה דנון פירוש זהב כלתו של אותו עשיר הנקרא נון היכן אזל ומהדר ליה דלמא האי דהבא היכי דרמיין כלתיך כלומר שמא עשתה מזהבה כמה שעשו כלות שלך דהיו משליכות ל] אותו בחלונות או במקום אחר שאינו נשמר והיה פוגם הרבה · דרמיין משליכות: מכדי אי בבהמה תמימה היינו כוס של זהב · פירוש כיון שהיו תמימים דבר שאין בו פגם הוא דאפילו כחשה אין נפסד בכך כלום שהרי מקריבים אותה ויוצא בה דלא שייך פגם אלא בדבר העומד לדמיו שאם בא למוכרו דמיו נפחתים אבל בדבר העומד ליקרב ואינו נפסד בכך ליקרב אין זה דבר שיש בו פגם ומשני בבעלת מום דהשתא עומדת לימכר לא] דדמיה פחותים: הכי

יז א מיי' פ"ו מהלכות מעילה הלכה א:
יח ב מיי' שם הלכה ד:
יט ג מיי' שם הלכה ה:
ב ד מיי' פס"ז מהלכות מעה"ק הלכה יג:
כא ה מיי' פ"ו מהלכות מעילה הלכה ו ופ"א מהלכות איסורי מזבח הלכה יא:
כב ו מיי' פ"ו מהלכות מעילה הלכה ם:

הכי גרסי' נהנה בחצי פרוטה ופגם בחצי פרוטה או שנהנה בפרוטה בדבר אחד ופגם בפרוטה בדבר אחר ה"ז לא מעל עד שיהנה שוה פרוטה ויפגום ש"פ בדבר אחד ובגמ' מפרש טעמא דילפי' מתרומה דבדבר שפגם בו נהנה: **אין** מועל אחר מועל אלא בהמה וכלי שרת בלבד · תימה דתניא בתוספתא [בקע] בקרדום של הקדש י) [ובא חברו] ובקע בו ובא חברו ובקע בו כולם מעלו וליכא למימר דבקרדום כלי שרת מיירי דהא תני התם בסיפא נתנה לחברו וחברו לחברו הראשון מעל והשני לא מעל ובעולה כולם מעלו ומפרש דהתם במאי עסקינן כגון לאחר שבקע החזירו דמה שהחזירו הרי הוא של הקדש כאילו לא מעלו ורבינו יצחק מפרש דהתם בגזברין עסקינן דלעולם לא יצאו לחולין בשום מעילה עד שיוציאנה מרשותו: **רבי** אומר כל דבר [א](שיש בו פגם) [שאין לו פדיון] יש בו משום מועל אחר מועל · מפרש ליה בגמ': **מאי** טעמא דת"ק קסבר בעניינא דבהמה כתיב יא) [דכתיב] באיל האשם · פירוש דכתיב (ויקרא ה) (אשר) יכפר עליו באיל האשם ומיותריב) דהכתי' קרא אחריכא והוה מצי למיכתב אשר יכפר עליו אלא ש"מ לדרשא אתי למימר דווקא באיל אשם איכא מעילה אחר מעילה אבל לא בכלי שרת יג) נראה לר' דצריך לפרש [ב]דסברי רבנן שהוא יוצא לחולין ע"י מעילה וא"כ יש לו פדיון דאם אין פדיון א"כ לא יצא לחולין ואמאי לא ימעלו בו מאחר שמעל אחד ואין סברא לומר בזה דגלי קרא: ור' נחמיה אמר לך ק"ו אם לאחרים מביא יד) לידי קדושה· פירוש שהכלי שרת מקדש במה שבתוכו טו) הוא עצמו לא כל שכן פירוש שלא יצא לחולין ע"י מעילה טז) אבל מ"מ מודה דיש לו פדיון אלא גבי מעילה שאני משום ק"ו ולענין פדיון שמא לא שייך האי ק"ו יז) ובאיל האשם מיבעיא ליה לדרשא אחריתא יח): **האומר** הרי עלי עצים לא יפחות משני גזירין וטעונין מלח וטעונין תנופה · ומפרש התם פרק הקומץ רבה (מנחות דף כ:) דלדברי רבי עצים צריכים קמיצה כמו מנחה וצריך עצים לעשות מערכה ולהקטירם בה והשתא פליגי כן רבי ורבנן במתני' דרבי סבר כל דבר שאין בו פגם כגון עצים יש בהן מועל אחר מועל כמו בהמה וכלי שרת דעצים קרבן גמור הוא ורבנן סברי דלאו קרבן הוא ואין בהם מועל אחר מועל: **קדשי** מזבח תמימים ונעשו בעלי מומין איכא בינייהו והתניא יט) בניחותא רבי אומר יקברו דקסבר בעינן העמדה והערכה וחכ"א יפדו דקסברי לא בעינן העמדה והערכה כ) [ג]השתא פליגי בין רבי ורבנן דאליבא דרבי דאמר בעינן העמדה והערכה אם כן אלימא קדושתייהו שהרי [ד]אינם נפדים בקל כא) הלכך יש בהם מועל אחר מועל ודבר שאין בו פגם קרי ליה לפי כשמתחלה כשהיו תמימים היו דבר שאין בו פגם ורבנן סברי אין מועל אחר מועל דלא אלים קדושתייהו שהרי הם נפדים מבלי העמדה והערכה כב): **נטל** אבן או קורה של הקדש הרי זה לא מעל · בגמרא מוקי לה באבנים המסורות לו לגזבר כג) עסקינן שאינן יוצאין לחולין בנטילת הגזבר לפי שאינו מוציא מרשות הקדש בנטילתו שכל זמן שהיא ברשות הגזבר הרי היא ברשות הקדש עד שיוציאה מרשותו:

מתני' נהנה כבחצי פרוטה · כגון שלבש בגד של הקדש ונהנה בו כשיעור חצי פרוטה: ופגם בחצי פרוטה · שקרעו ופגמו כשיעור חצי פרוטה: או שנהנה בשוה פרוטה בדבר ח) אחד · שיש בו פגם ולא פגם: ופגם בש"פ בדבר אחר · כגון ששפך משקה ולא נהנה מהן ה"ז לא מעל עד שיהנה שוה פרוטה ויפגום בש"פ בדבר אחד והכא מיירי בדבר שיש בו פגם וקסבר דכתרומה בעינן דפגימתו והנאתו כאחד: אין מועל אחר מועל במוקדשין אלא בהמה דקדשי מזבח וכלי שרת בלבד · ט) הני לאו לדמי קיימי ולא בני איפגומי נינהו שאפילו רכב ע"ג בהמה והכחישה או תלש מצמרה עדיין ראויה היא לקרבן ולא פסלה בכך למזבח דבין שמינה ובין כחושה חזיא להקרבה ואין בה תורת פגימה הלכך אכתי בקדושתה קיימא הלכך יש בה מועל אחר מועל וכן שתה אחד בכוס של זהב אפי' איפחתו ופגמו כיון דקדושת הגוף היא ולא קדושת דמים דלאו לפדייה קיימא עדיין קאי לשירות ויש בו מועל אחר מועל: רבי אומר כל דבר שאין לו פגם · שאינו נפסל בפגימה דהיינו כל דבר שאין לו פדיון כי הני בהמה וכלי שרת דאמרן במתני' יש בו מועל אחר מועל ובגמ' מפרש מאי איכא בין רבי לרבנן: **גמ'** קסבר בעניינא דבהמה הוא דכתיבא · מעילה ולא בשאר מילי דכתיב [והכהן] יכפר עליו (הכהן) באיל האשם והאי באיל האשם יתירא הוא שכבר נאמר תחלה איל אשם ונימא קרא וכפר עליו הכהן ותו לא באיל האשם ל"ל לומר שכפר עליו במה שמעל באיל האשם שנהנה ממנו דמשמע אפי' מעל בו מאה פעמים קרוי אשם שיש בו מעילה כל שעה ומדכתב רחמנא בהמה גבי מעילה ולא שאר מילי מכלל דאין מועל אחר מועל אלא בבהמה בלבד: ר' נחמיה · דמוסיף כלי שרת למעילה מייתי להו מק"ו אם אחרים מביאין לקדושתן כלומר כיון דכלי שרת חמירי כ"כ שמביאין אחרים לקדושה ויש בהן מעילה דהכי קיימא לן (זבחים פז.) דכלי שרת מקדשין בכל דבר: הוא עצמו · כלי שרת כגון כוס של זהב לא כ"ש שיהא קדוש כל כך שיהא בו מועל אחר מועל: איכא בינייהו עצים דת"ר האומר הרי עלי עצים וכו' · דהכי תנן במס' מנחות בפרק האומר הרי עלי עשרון האומר הרי עלי עצים לא יפחות משני גזירי עצים ואמרינן בגמרא ת"ר קרבן מלמד שמתנדבין עצים וכמה שני גזירין וכן הוא אומר והגורלות הפלנו על קרבן העצים: רבי אומר עצים קרבן הן וטעונין מלח וטעונין הגשה · לרבי דקרי להו קרבן הוי דבר שאין בו פגם וקדשי קדושת הגוף ויש בהן מועל אחר מועל שאם ישב עליהן וחזר אחר וישב עליהן יש בהן מועל אחר מועל ולרבנן דלא קרו להו קרבן לא הוו כקדשי מזבח אלא הוו כקדשי בדק הבית והוו דבר שיש בו פגם ודמו כמאן דלא קיימי אלא לדמי ואין בהן מועל אחר מועל: אמר רבא לדברי רבי · דקרי להו קרבן אותן עצים טעונין עצים אחרים להקטירן עליהן כמו שאר קרבן: וצריכין קמיצה · שיקח מן העצים מעט בקומצו ויקטיר תחלה דהואיל ומקיש להו למנחה שטעונין מלח והגשה טעונין נמי קמיצה: רב פפא אמר קדשי מזבח וכו' איכא בינייהו : והתניא · בניחותא קדשי מזבח תמימין ונעשו בעלי מומין ועבר ושחטן עד שלא נפדו רבי אומר יקברו משום דקא סבר הכל היו בכלל העמדה והערכה אפילו קדשי מזבח והני לא בעו העמדה והערכה דהא מתו הלכך יקברו הואיל ולית להו פדייה הלכך יש בהן מועל אחר מועל הנהנה ממנה אחר שחיטה: וחכמים אומרים יפדו · דלא בעו העמדה והערכה וכיון דקדושת דמים נינהו ואית בהו פדייה אין בהן מועל אחר מועל:

מתני' א) *נהנה כבחצי פרוטה ופגם כחצי פרוטה או שנהנה בשוה פרוטה בדבר אחד ופגם בשוה פרוטה בדבר אחר לא מעל עד שיהנה בשוה פרוטה ויפגם בשוה פרוטה בדבר אחד ב) *באין מועל אחר מועל במוקדשין *אלא בהמה וכלי שרת בלבד כיצד רכב על גבי בהמה ובא חברו ורכב ובא חברו ורכב כולן מעלו שתה בכוס של זהב ובא חברו ושתה ובא חברו ושתה כולן מעלו ג) *גתלש מן החטאת ובא חברו ותלש ובא חברו ותלש כולן מעלו ד) רבי אומר כל דבר שאין לו (א) פדיון יש בו מועל אחר מועל: **גמ'** ה) מני מתניתין רבי נחמיה היא ו) דתניא *אין מועל אחר מועל אלא בבהמה בלבד ר' נחמיה אומר בהמה וכלי שרת מ"ט דת"ק קסבר בעניינא דבהמה כתיב *באיל האשם ור' נחמיה אמר לך ק"ו אם אחרים מביא לקדושתן הוא עצמו לא כ"ש: רבי אומר כל דבר שאין לו פדיון יש כו': היינו ת"ק אמר רבא איכא בינייהו עצים דת"ר *האומר הרי עלי עצים *לא יפחות משני גזירין *רבי אומר עצים קרבן הן וטעונין מלח וטעונין*) תנופה אמר רבא לדברי רבי עצים טעונין עצים ואמר ז) רב פפא לדברי רבי עצים צריכין קמיצה רב פפא אמר קדשי מזבח תמימין ונעשו בעלי מומין ועבר ושחטן איכא בינייהו והתניא קדשי מזבח תמימין ונעשו בעלי מומין ועבר ושחטן רבי אומר יקברו וחכ"א *יפדו: **מתני'** *נטל אבן או קורה של הקדש הרי זה לא מעל

*)[במנחות אית' הגשה וכן מלתא דרבא ורב פפא איתא שם מהופך]

תורה אור: באיל האשם — ויקרא ה

קדושין נט. [עי' תוספות זבחים מו. ד"ה ולא]

רבינו גרשום

וכיון דשקליה קנאו נעשה קדש והביא חטאתו ואשמו ממנו דהיינו מוציא מקדש לקדש וכיון שהביא מעל: דברי ר' שמעון · דקסבר ר' שמעון מאן דמחייב חטאת או אשם לעולם הוא חייב באחריותו עד שיביאנו לעזרה וכיון שהביאו נפטר מידי אחריותו אף האי נמי דמוציא מן קדש לקדש וכיון שהביאו אל העזרה ויצא י"ח וידי אחריותו מעל: ור' יהודה אמר לעולם הוא באחריותו עד שיזרוק הדם · אף הכא כיון שנזרק הדם יצא י"ח ואחריותו מעל דדמי כמו שהוציאו לחול ויצא בו י"ח· מנין דמעל ת"ל תמעול מעל ריבה: שיכול מאי · כלומר מאי קא סלקא דעתך למעט נשיא ומשיח מכלל נפש פשיטא נפש כי תמעל כתיב · ונפש משמע בין דיתיר בין דנשיא בין דמשיח: מהו דתימא אמר רחמנא · גבי שמן המשחה ואשר יתן ממנו על זר והאי משיח לאו זר הוא דהא אימשח בגויה וס"ד דלא אתי לכלל מעילה קמ"ל: ואקשה רחמנא למעילה לסוטה ולעבודת כוכבים ולתרומה כדאמרינן לעיל · אקשה לסוטה דמה סוטה אע"ג דלא פגמה מעלה דסוטה אינה נוהגת אלא בבעולה דהכי כתיב ויתן איש בך את שכבתו מבלעדי אישך מכלל דלא נהגא אלא בבעולה ובבעולה לית בה תו פגם ואפילו הכי כתב בה ומעלה בו: גבי הקדש נמי · כי נתנה טבעת בידה אע"ג דלא פגמתו מעלה: ואקשה רחמנא לעבודת כוכבים דעד דאית בה שינוי ששינה עצמו מרשות [illegible]

שיטה מקובצת

לא חשיב שינוי רשות וכן לכל זמן שלא זכת בו השואל המשאיל יכול לחזור בו וא"ת אמאי נקט אליבא דרב הונא טפי משאר אמוראי דאמרינן התם תקנו משיכה בשומרים וע"ק אמאי לא נקט שינוי רשות דמכירה ותתנה דלכ"ע קנו במשיכה ועוד דלכאורה משמע התם דאין הלכה כמותו כדמוכח פרק השואל דאסיק תנ"ה כדרך שתקנו משיכה בלקוחות כך תקנו משיכה בשומרים וי"ל דנקט שאלה ואליבא דרב הונא לרבותא דאע"ג דמהניא המשיכה להעמידה ברשות השואל לחייבו באונסים גם לרב הונא כדמוכח פרק השואל אפ"ה לא חשיב שינוי רשות כיון שלא קנאה לגמרי גם לענין חזרה אבל אי אשמועינן עד דמשיך במכירה ומתנה אליבא אמוראי דפליגי אדרב הונא לא היה זה חידוש לפטור קודם משיכה דמילתא דפשיטא הוא דאין זה שינוי דאפילו הוציאה [לרשותו ביגוא דהקדש איתיה] כ"נ למהר"פ:
א] מתני' נהנה בחצי פרוטה כגון שלבש טלית של הקדש ונהנה ממנו כחצי פרוטה ופגם חצי פרוטה: או נהנה שוה פרוטה בדבר אחד' פי' בדבר שיש בו פגם ופגם בשוה פרוטה בדבר אחר פי' שלא נהנה כגון שלבש טלית זה וקרע טלית אחר לא מעל עד שיהנה בשוה פרוטה ויפגום בשוה פרוטה בדבר אחד בגמ' מפרש לה דילפינן מתרומה דבדבר שפוגם בו נהנה: אין מועל אחר מועל במוקדשים' פי' ומיירי בשתכוין להוציאו לחולין ולכך אין מועל אחר מועל [illegible]

הגהות צ"ק [א] שאין לו פגם כו' · [ב] דקסברי רבנן דכלי שרת יוצאין לחולין כו' · [ג] והשתא פליגי בין רבי ורבנן במתניתין דאליבא דרבי כו' · [ד] אינם נפדים כלל הלכך כו'·

[illegible]

אחר מועל אף כשנהנה מהם

הגהות הב"ח (א) מתני' שאין לו (פדיון) תו"מ ונ"ב גי' רש"י פגם:

כג א מיי' פ"ו מהלכות מעילה הלכה ט :
כד ב מיי' שם פ"ט הלכה ג :
כה ג מיי' שם פ"ז ה"ו : דהאמר משיכה כו' ל"ק
כו ד מיי' שם הלכה ח :
כז ה מיי' פ"ח מהלכות עבודת כוכבים הלכה ד טוש"ע י"ד סימן קמה סעיף ג :
כח ו מיי' פ"ה מהלכות מעילה הלכה ה :

נתנה לחברו הוא מעל וחברו לא מעל בנאה בתוך ביתו ה"ז לא מעל עד שידור תחתיה בשוה פרוטה נטל פרוטה של הקדש ה"ז לא מעל נתנה לחברו הוא מעל וחברו לא מעל *נתנה לבלן אע"פ שלא רחץ מעל שהוא אומר לו הרי המרחץ פתוח לפניך הכנס ורחוץ *אכילתו ואכילת חברו הנייתו והניית חברו אכילתו והניית חברו הנייתו ואכילת חברו מצטרפין זה עם זה ואפילו לזמן מרובה :

גמ' *מ"ש הוא ומ"ש חבירו אמר שמואל בגזבר המסורות לו עסקינן : בנאה בתוך ביתו אינו חייב כו' : למה לי עד שידור תחתיה כיון א] דשניה מעל *אמר רב *כגון שהניחה על פי ארובה וכיון דבני לה מיהת מעל לימא מסייע ליה לרב *דאמר רב המשתחוה לבית אסרו אמר רב אחא בריה דרב איקא *הנאה הנראת לעינים אסרה תורה לימא מסייע ליה הדר בבית של הקדש כיון שנהנה ממנה מעל אמר ריש לקיש התם בשהקדישו ולבסוף בנאו אבל בנאו ולבסוף הקדישו מאי לא מעל מאי איריא רהיט ותני הדר בבית של מערה לא מעל לימא הדר בבית של אבנים שבנאו ולבסוף הקדישו לא מעל אמרי הא פסיקא ליה הא לא פסיקא ליה :

הדרן עלך הנהנה

השליח *שעשה שליחותו בעל הבית מעל לא עשה שליחותו השליח מעל כיצד אמר לו תן בשר לאורחים ונתן להם כבד ונתן להם בשר השליח מעל *אמר לו תן להם חתיכה חתיכה והוא אומר טלו (ו) *שתים והם נטלו שלש כולם מעלו :

גמ'

מתני' נתנה לחברו הוא [מעל] · הנותן מעל שהוציאה לחולין : גמ' מ"ש · דכי נטלה הוא דלא מעל ומ"ש כי נתנה לחברו דמעל : בגזבר המסורות לו · ב] אותו אבן או אותו קורה עסקינן דכי נטלו הוא עדיין ברשותו הם וברשות הקדש נינהו כמתחלה אבל כי נתנה לחברו הרי הוציאו מרשות הקדש לחול ומעל : כיון דשינה · ג] שפיחתה ותכה או נמי שבנאה בבנין מעל שהרי שינה אותה : שהניחה על פי ארובה · כשהיא שלימה שלא ד] בנאה כלום אלא הנחה בעלמא הוא דעבד בה הלכך לא מעל עד שידור תחתיה בשוה פרוטה · (ל"א) כגון שסתם פי ארובה והיה פירות תחת הארובה ועכשיו נהנה ממנו ה] *הכי שאין הגשמים יורדים עליהם דכיון שהגין עליהן בשוה פרוטה מעל: וכיון דבני לה מיהת מעל·*(א)הכי קתני (לעיל) כיון דבנה מעל דאע"פ שמחוברת היא בבנין חשיב לה כתלוש ואית בה מעילה : לימא · מדהכא מעל

פירוש גזבר לפי שילא לחולין מכי נתנה מרשותו : בנאה בתוך ביתו הרי זה לא מעל· מפורש בגמ' כגון שלא שינה אותה אלא הניחה ע"פ ארובה דלא עשה בה שינוי קנאה הגזבר ויצאה לחולין : נתנה לבלן אע"פ שלא רחץ מעל : בפרק הזהב (ב"מ דף מח.) מייתי מינה סיוע לריש לקיש *דאמרינן משיכה מפורשת מה"ת ודייק מינה חוקא בלן דלא מיחסרא משיכה אבל שאר בעלי אומניות לא מעל עד דמשיך ומ"מ לר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות לא מותיב מינה דמצי לאוקומא בבלן עובד כוכבים דהתם ודאי בשאר אומניות לא מעל עד דמשיך דכיון דבישראל מעות

ב א מיי' פ"ט מהל' נדרים הלכה ו טור ש"ע י"ד סימן ריז סעיף ח :
ג ב מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף ד :
ד ג מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם ס"ח :
ה ד מיי' פ"ז מהלכות מעילה הלכה א :

גמ' מאן תנא דכל מילתא *דמימלך עלה שליח תרתי מילי הויין א"ר חסדא א] דלא כר"ע *דתנן הנודר מן הירק מותר בדילועין ור"ע ב אוסר *אביי אמר אפילו תימא ר"ע מי לא בעי לאימלוכי כי אמרו רבנן קמיה דרבא אמר להו שפיר קאמר נחמני מאן תנא דפליג עליה דר"ע רשב"ג היא דתניא ג הנודר מן הבשר אסור בכל מיני בשר ואסור בראש וברגלים בקנה ובכבד ובלב ואסור בבשר עופות ומותר בבשר דגים וחגבים רשב"ג מתיר בראש וברגלים בקנה ובכבד ובעופות ב] ובדגים ובחגבים וכן היה רשב"ג אומר קרביים לאו בשר הן ואוכליהן לאו בר איניש ולת"ק מ"ש בבשר עופות משום דרגיל איניש דאמר לא אשכחי בשרא דחיותא ואתאי בשרא דציפרא אי הכי נמי עביד איניש למימרא לא אשכחי בשרא דחיותא ואתאי דגים אמר *רב פפא ביום הקזה עסקינן דלא אכיל איניש דגים אי הכי ציפרא נמי (לא) ניכול דאמר שמואל *דמסוכר ואכל ציפרא פרח ליביה כציפרא ועוד תניא אין מקיזין דם לא על הדגים ולא על העופות ולא על בשר מליח אלא אמר *רב פפא ביומא דכייבין ליה עיניה עסקינן דלא אכיל דגים : אמר לו תן לו חתיכה כו': *שמע מינה ד מוסיף על שליחותו הוי ג] שליח אמר רב ששת דאמר ד] שליח טול אחת מדעתו ואחת מדעתי מהו

מאן תנא דכל מידי דמימליך עליה יז] תרי מילי הויין · כגון כבד ובשר שכשבעה"ב צוה לשלוחו להביא בשר השליח נמלך בו אם חפץ בכבד מביא אבל בלא נמלך לא היה מביא יח] והכא דאמר בעה"ב הבא בשר והביא כבד תנן במתני' לא עשה שליחותו א"כ תרי מילי נינהו א"ר חסדא דלא כר"ע דתנן (נדרי' נד.) [הנודר מן הירק] מותר בדלועין דקסברי רבנן דדלועין לאו ירק הוא ור"ע אוסר יט] דקסבר ירק הוא והתם מפרש פלוגתייהו אמרו לו לר"ע והלא אדם אומר לשלוחו קח לי ירק והוא אומר לא מצאתי אלא דלועין פירוש אלמא מילתא אחרינא הוא דאי הוה ירק אמאי מהדר שליח לא מצאתי אלא דלועין לא היה לו להמלך אלא היה לו ליקח מיד דקא סברי רבנן דכל מילתא דמימלך עליה השליח תרי מילי נינהו אמר להו *כן דברי פירוש השיב להם ר"ע כן דברתם כלומר משם אני מביא ראיה לדברי כלום אומר לא מצאתי אלא קטנית בתמיה כלומר וכי משיב להם כך ולמה אינו משיב להם אלא לפי שאין זה מנהג העולם שאם שאל אדם מין אחד אין משיבין לו על מין אחר אלא שהדלועין בכלל ירק הן ואין הקטנית בכלל ירק פירוש הרי לך על כרחך *לפיכך משיב לו לא מצאתי אלא דלועין לפי שהדלועין בכלל ירק ואינו משיב לו קיטנית לפי שאינו בכלל ירק אלמא קסבר ר"ע דמידי דאימליך עליה שליח נמי לא הוי תרי מילי וא"כ מתני' אתיא דלא כוותיה : אביי אמר אפילו תימא ר"ע מי לא בעי אימלוכי · פירוש כיון שלא נמלך והביא כבד שלא צוה כ] שינה מדעת בעה"ב הלכך גבי מעילה לא עשה שליחותו : קרביים לאו בשר נינהו · *ונפקא מינה שאם לא היו ראויים לאכילה כי אם לכלבים אין בכך מקח טעות כי אין דרך אדם לאוכלן ואוכליהן לאו בר אינש פירוש האוכלן אינו מבני אדםכא] : ביומא דכייבין ליה עיניה עסקינן · דלא אכיל דגים והא דאמר פ' הנודר מן הירק (נ"ז שם:) נונא סמא לעינא התם פריך ליה ומשני כאן בתחלת אוכלא כאן כב] בכולה אוכלא יש מפרשים תחלת חולי העין ויש מפרשים אוכלא סעודה כלומר כאן שהדגיםכג] *בתחלת הסעודה כאן שבאים כד] בכולה הסעודה : ש"מ מוסיף על שליחותו הוי [שליח]· בכתובות פ' אלמנה ניזונית (דף נח:) איתא הך בעיא והכי איתא איבעיא להו אמר לשלוחו זבין לי ליתכא ואזל וזבן כורא מאי מוסיף על דבריו הוי וליתכא מיהא קנה או דלמא מעביר על דבריו הוי וליתכא נמי לא קני וה"נ במתני' כי אמר לשלוחו תן להם אחד והוא אומר טלו שתים אי בההיא דכתובות הוי מעביר על דבריו *הכא הוה לן למימר לא עשה שליחותו כה] והתם בכתובות (נ"ז שם) מייתי לה להאי דהכא א"ר ששת *דאמר שליח מדעתי כו] פירש להם הראשון לדעת בעה"ב כאשר צוותי והשניה מדעתו והם נטלו שלש הראשון בתורת שליחות בעה"ב והשניה בתורת שליחות השליח והג' לדעתם *וכן פירשו בנטילתן מהו דתימא עקר שליח שליחותיה דבעה"ב פירוש אפילו כי אמר כז] מדעתיה קמ"ל :

אמר

מאן תנא דכל מילתא דמימלך ביה שליחא תרתי מילי נינהו · ה"ק מני מתני' דמשמע כל מלתא דצריך לשליחא לאימלוכי עליה ולשאול מבעל הבית אם יקחהו במקום אותו *שצוהו אם לאו כגון שאם צוהו בעה"ב ליקח לו בשר מן השוק ולא מצא אלא כבד שעכשיו צריך לחזור לו לשואלו אם יקחנו אם לאו דאע"ג דטלו מין בשר הוא כיון דמימלך עליה תרי מילי נינהו דמתני' נמי הכי משמע דתרי מילי נינהו מדקתני השליח מעל דאי חדא מילתא נינהו שליח אמאי מעל הא קא עביד שליחותו של בעה"ב אלא מדקתני מעל אלמא תרי מילי נינהו ומני ה] הא : אמר רב חסדא דלא כר"ע היא דתנן הנודר מן הירק מותר בדילועין ור"ע אוסר · דקסבר מין אחד הן ואמרינן במס' נדרים אמרו לו לר"ע והלא אדם אומר לשלוחו קח לי ירק והוא בא ואומר לו לא מצאתי אלא דלועין אלמא כיון דמימלך מילתא אחריתא הוא להכי מותר בדלועין ואמר להן והוא הדבר כלומר משם אני למד דאע"ג דמימליך חדא מילתא היא כלום הוא חוזר ואומר ירק לא מצאתי אלא קטנית אלא כיון דאמר לא מצאתי אלא דלועין ואינו אומר לא מצאתי אלא קטנית אלמא דדלועין בכלל ירק הן ואע"ג דמימלך עלייהו שליחא ס"ל לר"ע דחדא מילתא נינהו והיינו דלא כר"ע: אפי' תימא ר"ע היא · והיינו טעמא דכי נתן להן כבד מעל מפני שנתן להן מדעתו דמי לא בעי אימלוכי בבעה"ב אם יתן להם כבד או לא וכיון דלא אימליך מש"ה מעל השליח דכמי שנתן להן מדעתו דמי ולא משום דאמרינן דתרי מילי נינהו אלא חדא מילתא נינהו : שפיר קאמר נחמני · היינו אביי דתריץ הכי אפילו כר"ע ו] *נמי לא בעי לאימלוכי : מאן תנא דפליג עליה דר"ע · דסבירא ליה דכל מילי דמימלך עליה שליחא תרי מילי נינהו : רשב"ג היא דתנן הנודר מן הבשר וכו' רשב"ג מתיר בראש וברגלים ובקנה ובכבד · אלמא דקסבר תרי מילי נינהו : קרביים לאו בשר ואוכליהון לאו בר נש · כלומר האוכלן וקונה אותם בדמי שאר בשר שאם יכול לקנות ליטרא בשר בזוז ומניח הבשר ולוקח ליטרא קרביים בזוז לאו בר אינש אלא כל אדם : ולת"ק מ"ש בשר עופות · דאסר טפי מבשר דגים משום דרגיל וכו' ומין בשר הוא ולהכי אוסר : אמר רב פפא · מש"ה ז] *אסור בבשר עופות משום דביום הקזה עסקינן דנדר דכי נדר בכל בשר שראוי לו לאכול בו ביוםח] אבל שאינן ראוין לו בו ביום הקזה ודאי לא נדר ט] כגון דגים : אי הכי אמאי אסור בעופות ציפרא נמי ניכול דאמר שמואל האי מאן דמסוכר · שהקיז דם בכתפיה ואכיל ציפרא וכו' אלמא דלא אכיל ההוא יומא ולא נדר מיניה ובהני ספרים דכתיב בהו ציפרא נמי לא ניכול י] *מש"ה ציפרא נמי לא רגיל איניש למיכל ביום הקזה ולא נדר מיניה : על בשר מליח · יא] במלח שני ימים ולילה אחת דשוב אינו משיב את הנפש : אלא אמר רב פפא להכי יב] *(אינו) אסור (א) בבשר עופות דנדר מן הבשר ביומא דכייבין ליה עיניה יג] שהוא אינו אוכל דגים שקשים לעינים אבל כל מין בשר אפי' בשר עופות אכיל הלכך נאסר בכל מין בשר שראוי לו לאכול ומותר בדגים והא דאמרינן במסכת נדרים (דף מד:) *סימן נו"ן סמ"ך עיי"ן דמשמע נון סמא לעינא היינו *בתחלת יד] עינא כשמתחילין העינים לכאוב אבל בסוף אוכלא קשי להו דגים : שמע מינה מוסיף על דבריו הוי [שליח] · מדקתני כולן מעלו דמשמע דבעל הבית נמי מעל מכלל דסבירא ליה לתנא דמתני' דשליח לא עקר שליחותו דבעה"ב טו] אלמא מוסיף על דבריו הוא דהוי דאי הוי עוקר שליחותו לא היה הבעה"ב מועל אלא ודאי מוסיף על שליחותו הוא ותפשוט מהכא הא דמיבעיא לן במסכת כתובות (דף נח:) האי מאן דאמר לשלוחיה זיל זבין לי ליתכא דארעא וזבין ליה כורא שהוא פי שנים מי אמרינן מוסיף על דבריו של משלח הוי ולא עקר שליח שליחותיה *וקנה טז] (שליח כוליה כורא) או עובר על דבריו הוי ולא קנה הלוקח כלום : אמר רב ששת · מהכא לא תיפשוט דהכא היינו טעמא דבעל הבית נמי מעל משום דאמר שליח מדעתו דהכי אמר שליחא לאורחים טלו לכם שתי חתיכות *האחד מדעתו של בעל הבית ואידך מדעתי ואידך לקחו מדעתן דהכא ודאי מוסיף הוי ואיתעבידא שליחותיה ולכך מעל וכי תימא (אי הכי) הא פשיטא דבעל הבית מעל :

מהו

שלוהו דבר אחר אם לאו כו' נ"ק

נדרים נד. חולין קד.

[נדרים נד. כל הסוגיא]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אלא וכו' אינו אסור אלא בבשר עופות :

[שם איתא אביי]

[גי' הערוך ערך סכר ד' דמסוכר ועי' תוס' כת. אלא לסיבורי]

דמי לא כו' נ"ק

נ"א מותר בבשר דגים

נ"א מפרש וגירסת נ"ק משמע בכי כו'

ס"א לינ"ע וגי' נ"ק להכי אינו אסור בבשר דגים דנדר כו'

בתחלת אוכלא כשמתחילין כו' ופי' אוכלא חולי נ"ק

נ"א וקנה הלוקח ליתכא וגירי' נ"ק וליתכא מיהא קני לוקח או עבר על דבריו הוי כו'

נ"ל כן הדבר

דלפיכך נ"ק

[בנדרים איתא אביי ע"ש כמה שינויים]

כתובות נח: [עי' תוס' זבחים לג. ד"ה אלא כמעביר]

ונ"מ דלאו בשר נינהו פירוש דלאו ראוין לאכילה כ"א לכלבים ואין בכלן מקח טעות כי אין דרך כו' נ"ק

באים בתחלת כו' נ"ק

הכא אמאי מעל בעה"ב הא לא עשה כו' נ"ק

דאמר שליח טול א' מדעתו פי' להם כו' והשניה מדעתי כו' נ"ק

וכתוס' כתובות כתבו דמה שהן נוטלין מדעתן א"כ לפרש דודאי הן נוטלין מדעתן וע"ש

א' נ"ק

נ"ק מ'

שיטה מקובצת

א] אמר רב חסדא מתני' דלא כר"ע דאי כר"ע מעל בעה"ב דשליחותיה קא עביד תימה דלמא לענין מלקות מודה ר"ע אפילו לענין נדרים דאינו לוקה וא"כ מתוקם נמי מתניתין כר"ע דלא מעל וי"ל דאי אתיא כר"ע א"כ לא למעול השליח כיון דמספקא ליה ובמתני' קתני השליח מעל · תוס': ב] תיבות ובדגים ובחגבים נמחק : ג] הוי אמרי תיבת שליח נמחק: ד] שליח' ס"א שלו מדעת מ"ד כו': ה] ומני היא : ו] כר"ע דמי לא תיבת נמי נמחק : ז] מש"ה מותר בבשר ודגים משום : ח] ביום נדר אבל : ט] נדר לכן מותר בדגים הס"ד : י] ניכול פירושא הכי תיבת משום נמחק : יא] מליח שנשתהה במלח : יב] להכי אסור תיבת אינו נמחק : יג] עיניה שאינו אוכל תיבת שהוא נמחק : יד] בתחלת אוכלא כשמתחילים : טו] אלא מוסיף תיבת אלמא נמחק : טז] וקנה מיהא הלתך או עובר על דבריו הוא ולתך נמי לא קנה וקנה שליח מתיבת או עד סה"ד נרשם בח"ל : יז] עליה כלומר דבר שהוא מן הסתם לא משמע שיהיה בתוך הכלל ולא מוצא מן הכלל שהשליח צריך לימלך ולישאל עליו אם אתה רוצה אם לאו תרי : יח] מביא ובמתני' דאמר תיבת והכא נמחק : יט] אוסר כדמפרש בפרק כל הבשר דקסבר : כ] צוה בעה"ב א"כ שינה : כא] אדם ובא מעשה לפני ריב"א בקורקבן של תרנגולת נבילה שנתערב באחרות ואמר ריב"א זצ"ל דבטל דלא הוי דבר עשוי להתכבד לפני האורחים דאיתא הכא דהאוכלן לאו בר איניש ומהאי טעמא אמרינן דטבחית כבש של טריפה שנתערבה באחרות דבטילה ברוב דאין זה דבר העשוי להתכבד לפני האורחים כדאמרינן הכא דהאוכלן לאו בר איניש : כב] כאן בסוף אוכלא' תיבת בכולה נמחק : כג] שהדגים באים בתחלת : כד] בסוף הסעודה' תיבת בכולה נמחק : כה] שליחותו ולמה מעל והתם : כו] פירוש כשפירש להם הראשון : כז] אמר מדעתי קמ"ל אות ה' נמחק :

הבא

רבינו גרשום

מעלו שכל אחד הוסיף מדעתו : מאן תנא דכל מילתא דמימליך עליה שליח תרתין מילי נינהו · הכי קאמר מני מתניתין המשמע דכל מילתא דצריך לשליחא לאימלוכי עליה לשאול מבעה"ב אם לוקחו תמורת אותו שצוהו אם לאו כגון שאם צוהו בעה"ב ליקח בשר מן השוק ולא מצא אלא כבד או ראש דהשתא צריך לחזור אצלו ולשואלו אם יקחנו אם לאו אע"ג דכולו מין בשר הוא כיון דמימליך עליה תרי מילי נינהו דבמתניתין נמי הכי משמע דתרי מילי נינהו מדקתני השליח מעל דאי חדא מילתא נינהו שליח אמאי מעל הא קא עביד שליחותו של בעה"ב אלא מדקאמר מעל אלמא דתרי מילי נינהו ומני היא : אמר רב חסדא דלא כר' עקיבא דתנן הנודר מן הירק מותר בדילועין ור"ע אוסר · דקסבר ממין אחד הן אמרו לו לר"ע והלא אומר אדם לשלוחו קח לי ירק והוא בא ואומר לא מצאתי אלא דילועין אלמא כיון דמימליך מידי אחרינא הוא אמר להם והוא הדבר ממנו אני למד דאע"ג דמימלך דחדא מילתא היא שכלום הוא אומר תמורת ירק לא מצאתי אלא קטנית אלא כיון שאומר לא מצאתי אלא דלועין מלמד שהדלועין בכלל ירק הן ואע"ג דמימליך עלייהו שליח חדא מלתא נינהו : אפילו תימא מתניתין ר"ע · והיינו טעמא דמעל כי נתן להן כבד מפני שנתן להן מדעתו דמי לא בעי אימלוכי מבעה"ב אתן להן כבד או לא וכיון דלא אימליך משום הכי מעל השליח ולאו משום הכי מעל כדקאמרת דתרי נינהו אלא לעולם חדא מילתא היא אלא מש"ה מעל דאיבעי ליה לאימלוכי כדאמרן : מאן תנא דפליג עליה דר"ע · דסבירא ליה דכל מידי דמימליך עליה שליחא תרי מילי נינהו רשב"ג הוא : דתנן הנודר מן הבשר רשב"ג מתיר בראש וברגלים ובכבד ובקנה · אלמא דקסבר תרי מילי נינהו : קרביין לאו בשר ואוכליהן לאו בר אנש · כלומר כל האוכלן במקום בשר שאם יכול לקנות מן שאר בשר בזוז במשקל וקונה מקרביים ומניח הבשר (וקונה הקרביים) לאו אנש הוא ובטל דעתו אצל כל אדם · ולת"ק מ"ש בבשר עופות דאסר טפי מבשר דגים : א"ר פפא · היינו טעמא משום דביום הקזה עסקינן דנדר וכי נדר בכל בשר דחזי ליה למיכל ההוא יומא נדר אבל דגים כיון דלא חזו למיכל ביום הקזה ודאי לא נדר מיניה להכי מותר בדגים : אי הכי · אמאי אסור בעופות א"כ ציפרא נמי ניכול דאמר שמואל דמסוכר ואכיל ציפרא אלמא דלא אכיל ציפרא נמי בההוא יומא ולא נדר מיניה : בשר מליח · שנשתהא במלח ב' ימים ולילה אחד אין משיב נפש : אלא אמר רב פפא · הנודר מן הבשר ביומא דכייבין ליה עייניה דלא אכיל דגים אבל כל מין בשר אכיל הלכך נאסר בכל בשר ומותר בדגים וסימנך דדגין קשין לכאב העין נו"ן סמ"ך עי"ן כלומר דג מסמא העין : שמעת מינה מוסיף על שליחותו הוי · האי דפליגי במסכת כתובות בפרק אלמנה ניזונת אי מוסיף על דבריו הוי אי מעביר על דבריו הוי מדקתני דכולם מעלו דמשמע דבעל הבית נמי מעל דקסבר תנא דידן דשליח לאו עקר שליחותייהו דבעל הבית אלא מוסיף על דבריו הוי : אמר רב ששת · מהא לא תפשוט והכא היינו טעמא דבעל הבית מעל משום דאמר שליח מדעתו דהכי אמר להו שליח לאורחים תני שתי חתיכות דאמינא לכו ליטול חדא מנייהו מדעתו של בעה"ב הוא ואידך

מדעתי

מהו דתימא עקר שליח שליחותיה דבעה"ב ולא למעול קמ"ל: **מתני׳** *אמר לו *הבא לי מן החלון או מן *הדלוסקמא והביא לו אע"פ שאמר בעה"ב לא היה בלבי אלא מזה והביא מזה בעה"ב מעל אבל אם אמר לו הבא לי מן החלון והביא לו מן הדלוסקמא או מן הדלוסקמא והביא לו מן החלון *השליח מעל *שלח ביד חרש שוטה וקטן אם עשו שליחותו בעה"ב מעל לא עשו ג] שליחותו חנווני מעל *שלח ביד פקח ונזכר עד שלא הגיע אצל חנווני חנווני מעל לכשיוציא כיצד *יעשה נוטל פרוטה או כלי ואומר פרוטה של הקדש בכל מקום שהוא מחולל על זה שההקדש נפדה בכסף ובשוה כסף: **גמ׳** מאי קמ"ל *דברים שבלב אינם דברים: שלח ביד חרש שוטה וקטן אם עשו ה] [וכו']: והא לאו בני שליחותא נינהו א"ר אלעזר עשאום כמעטן של זיתים *דתנן *הזיתים מאימתי מקבלין טומאה משיזיעו זיעת המעטן ולא זיעת הקופה ורבי יוחנן אמר כאותה ששנינו *נתנו ע"ג הקוף והוליכו או ע"ג הפיל והוליכו(א)ו] (ואמר לאחר לקבלו ממנו) הרי זה עירוב אלמא קא עבדא שליחותיה ה"נ איתעביד שליחותיה: שלח ביד פקח [וכו'] ואע"ג דלא אידכר שליח ורמינהי *נזכר בעה"ב ולא נזכר שליח השליח מעל (נזכרו שניהם חנווני מעל) א"ר ששת מתני׳ (נמי) *כשנזכרו שניהם: **מתני׳** *נתן לו פרוטה ז] אמר לו הבא לי בחציה נרות ובחציה פתילות והלך והביא לו בכולה ח] פתילות או בכולה נרות או שאמר לו הבא לי בכולה נרות או בכולה פתילות והלך והביא בחציה נרות ובחציה פתילות שניהם לא מעלו אבל אם אמר לו הבא לי בחציה נרות ממקום פלוני ובחציה פתילות ממקום פלוני והלך והביא לו נרות ממקום פתילות ופתילות ממקום נרות השליח מעל *נתן לו שתי פרוטות ואמר לו לך והבא לי אתרוג והלך והביא לו באחת ט] אתרוג ובאחת רימון שניהם מעלו רבי יהודה אומר בעה"ב לא מעל שהוא אומר לו אתרוג גדול הייתי מבקש והבאת לי קטן ורע *נתן לו דינר זהב ואמר לו לך והבא לי חלוק והלך

רש"י

מהו דתימא וכו' ולא למעול בעה"ב קמ"ל · כיון דאמר *(טלו) ודעתו של בעה"ב היינו שליחותיה ומעל: **מתני׳** דלוסקמא · טליקא דסבי שקורין טסק"א בלע"ז: אע"פ שאמר בעה"ב לא היה בלבי · שהביא לי אותו ממקום שהבאת לי אלא מזה האחר בעל הבית מעל שהרי נעשית שליחותו דדברים שבלב שהוא אומר לא היה בלבי על זה אין דברים: לא י] עשה שליחותו · ממה שלוהו בעה"ב בעל הבית לא מעל דלא איתעבידא שליחותיה והם לא מעלו דלאו בני דעה נינהו אלא החנווני מעל לכשיוציא כשיתן אותה פרוטה לשום אדם דהשתא הוא משנה לה מקדש לחול כשמוציאה: שלח· פרוטה של הקדש ביד פקח ונזכר בעה"ב שהיא של הקדש קודם שהגיעה ליד חנווני: החנווני מעל · *ולא בעה"ב ולא שליח *(דבעל הבית לא מעל דכיון דבעה"ב נזכר שהיא של הקדש יא] קודם שהגיעה ליד החנווני (ב) החנווני מעל ולא בעל הבית ולא שליח) דבעה"ב לא מעל דכיון דנזכר בעה"ב קודם שנעשה שליחותו איפטר ליה ממעילה דה"ל מזיד ומעילה אינה נוהגת אלא בשגגה דכתיב וחטאה בשגגה מקדשי ה' ושליח נמי לא מעל שהרי עשה שליחותו אבל חנווני מעל לכשיוציא דהואיל ואינו יודע דשל הקדש היא הויא שגגה גביה: אלא כיצד יעשה · בעה"ב כשנזכר לו יב] שיוציא (ג) החנווני מידי מעילה נוטל פרוטה של חולין ואומר כו' קודם שיוציאנה החנווני: **גמ׳** הא לאו בני שליחות נינהו · הני חש"ו ואמאי מעל בעל הבית יג] משעשו שליחותו: עשאום · לחש"ו כמעטן של זיתים דתנן הזיתים מאימתי מקבלין טומאה משיזיעו זיעת המעטן שמחמת שמונחים במעטן בדוחק מתחממין ומזיעות טיפות שמן ובאותה זיעה ניחא ליה לבעה"ב משום דכבר מתחילין לכונסן כדי לסוחטן בבד וכיון דניחא ליה בההיא זיעה הרי הן מוכשרין: אבל לא זיעת הקופה · אותה זיעה שמזיעין בקופה כשמלקטין אותן דההיא זיעה לא חשיבא ליה ולא ניחא ליה ולא מכשרא לקבל טומאה ומ"מ יד] האי זיעת המעטן דניחא ליה בגווה אמרינן דקעביד שליחותיה דבעה"ב אע"ג דמעטן *לאו בר טו] זיעה הוא חשיבא הא זיעה ומכשרא לטומאה (ד) הא נמי חרש שוטה וקטן אע"ג דלאו בני דעה נינהו כי איתעבידא שליחותיה על ידיהן הואיל וניחא ליה בגוויה מעל: ורבי יוחנן אמר· מהכא דתנן נתנו לעירוב ע"ג הקוף והוליכו וקתני ה"ז עירוב אלמא אע"ג דלא הוי בן דעת הואיל ואיתעבידא שליחותיה הוי עירוב הכי נמי גבי חש"ו: ואע"ג דלא אידכר שליח · לא מעל שליח אלא חנווני: ורמינהו נזכר בעה"ב ולא נזכר שליח השליח מעל· דכיון שנזכר בעה"ב דה"ל מזיד פטור ממעילה אבל השליח דשוגג הוא מעל והיינו דאמר במס' חגיגה האי דמעל השליח היינו כהררין התלויין בשערה דשליח עניא מאי *עביד הא לא עביד אלא שליחותיה דבעה"ב: א"ר ששת מתני׳ · היינו טעמא דחנווני לחודיה מעל שנזכרו שניהן בעה"ב ושליח והחנווני לא נזכר דשניהם הבעה"ב והשליח הוו להו מזידין ולכך לא מעלו אלא חנווני לחודיה דהוה שוגג: **מתני׳** נתן לו פרוטה ואמר לו הבא לי בחציה· כלי חרס שמדליקין בו את הנרות ובחציה פתילות: והלך והביא בכולה נרות או בכולה פתילות · שניהם לא מעלו בעה"ב לא מעל שלא נעשה שליחותו והשליח נמי לא מעל שבדבר ששינה בו שליחותו לא היה בו אלא חצי פרוטה ואין מעילה בחצי פרוטה: או שאמר לו הבא לי כו'· ה"נ שניהם לא מעלו משום טעמא דרישא: אבל אם אמר לו הבא לי בחציה נרות ממקום פלוני וכו'· השליח מעל שהיה טז] שליחות בפרוטה שלמה ומעל:

תוספות

אמר לו *הבא לי מן החלון יז] והביא לו (מן הדלוסקמא) מן הדלוסקמא והביא לו (מן החלון) ולא פירש לו אי זה חלון ואיזו דלוסקמא ולפס יש הרבה חלונות או הרבה יח] דלוסקמות אע"פ שאמר בעה"ב לא היה בלבי על זה אלא על זה פירוש לא היה דעתי על אותו חלון יט] כי אם על האחר מ"מ בעה"ב מעל שהרי נעשה שליחותו דדברים שבלב אינן דברים: **הבא** לי מן החלון והביא מן הדלוסקמא כו' שליח מעל· פי' לכשיוציא בעה"ב כ] שהוא מסתמא גזבר *שהרי עדיין לא יצאו מרשות הקדש עד כא] שהוציאם: **שלח** ביד חש"ו עשו שליחותו בעה"ב מעל · כב] ובגמ' פריך הא לאו בני שליחות נינהו: **לא** עשה שליחותו החנווני מעל · לפי שהחש"ו אינן בני מעילה הלכך הקדש לא יצא לחולין עד שבאו ליד החנווני ויוציאם החנווני כג] ומעל החנווני כמו דקאמר לכשיוציא קאמר: **כיצד** יעשה · פי' כיצד יעשה בעה"ב שלא ימעול החנווני: **הבא** לי בחציה נרות · נר הוא כור של ברזל או של חרס שמשימין בו שמן ופתילות כד] והלך והביא לו בחציה נרות ובחציה פתילות*: **ושינה** שהביא לו נרות ממקום פתילות ופתילות ממקום נרות השליח מעל · שהרי שינה כה] מדעת בעה"ב שהלך לקנות נרות ממקום אחר שלא נצטווה: **והלך** והביא לו בפרוטה אתרוג ובפרוטה רימון שניהם מעלו כו] ר' יהודה אומר בעה"ב לא מעל כו' · בגמ' מפרש פלוגתייהו גבי חלוק וכה"ג פליגי באתרוג: **נתן** לו דינר זהב · פי' שהוא כ"ד של כסף כז]: *__אמר__ ר' אלעזר עשאום כמעטן · פי' דכיון דניחא ליה לבעה"ב במאי דעביד חש"ו הוו ליה כשליח דתנן הזיתים מאימתי מקבלין טומאה משיזיעו זיעת המעטן מעטן הוא כח] שמשימין בו זיתים וזיעה קרי למוהל היוצא מהן וקאמר בגמ' דמה שיזיעו במעטן חשיב משקה דהא ניחא ליה ולא כט] זיעות בקופה פי' דההוא לא חשיב משקה דלא ניחא ליה ל] כיון דהולך לאיבוד ויש לתמוה דאטו לא שמעינן מכמה דוכתין הסיא דרשא לא] יותן דומיא דכי יתן (ב"מ דף כב:) דכיון דניחא ליה אע"ג דאיהו לב] גופיה *לא חשיב משקה ולמה ליה לאתויי הך משנה ה"ל לאתויי נמי לג] בעודהו הטל עליו *ושמא התם איכא מעשה מיהא בידי שמים להכי אייתי הסיא דזיעת הזיתים דממילא ודמיא לשלח ביד חרש דכממילא דמי: **נתנו** על גבי הקוף והוליכו [או] ע"ג הפיל [והוליכו] ה"ז עירוב · הקשה ר' אפרים דבפ' בכל מערבין (עירובין לא:) אמרינן אין זה עירוב לד] ותירץ דהתם מיירי שהקוף עצמו מניחו לשם עירוב אבל הכא מיירי שאמר לאדם ליטלו מעל גבי הקוף ומעל גבי לה] הגמל לכשיגיעו למקום* ויניחנו לשם עירוב וקשה דאם כן לא מייתי הכא מידי כיון לו] דבר דעת הניחו לכך נראה דהכא מיירי לז] בעומד ורואהו שהפיל הניח הפת במקום הנחת עירוב ואמר לח] תיקני לי פת אלמא דמתעבד שליחותיה אע"ג דשליח הפיל לאו בר דעת הכי נמי חרש

רבינו גרשום

מדעתי וכי תימא אי הכי הוא פשיטא שליחותיה דבעל הבית ולא למעול בעה"ב קמ"ל כיון דאמר להו חדא מנייהו מדעתו דבעה"ב היינו שליחותיה ומעל: דלוסקמא דולבקי · אע"פ שאמר בעה"ב לא היה בלבי מאותו מקום שהבאת לי אלא מזה האחר: בעה"ב מעל · שהרי עשה שליחותו ומדקתני בעה"ב מעל ש"מ דדברים שבלב מה שהוא אמר לא היה לבי על זה אינן דברים: לא עשו שליחותן · ששנינו בעה"ב לא מעל והן לא מעלו דלאו בני דעה נינהו אלא החנווני מעל לכשיוציא לכשיתננה לשום אדם השתא משני לה מקודש לחול בשגגה: שלח ביד פקח פרוטה · של הקדש ונזכר כבעה"ב שהוא של הקדש קודם שהגיע לידו של חנווני החנווני מעל ולא בעה"ב ולא השליח שעשה שליחותו מ"ט משום דכיון דנזכר בעה"ב קודם שנעשה שליחותו איפטר ליה בעה"ב משום דמעילה לא נהגא אלא בשגגה דכתיב נפש כי תמעול מעל וחטאה בשגגה מקדשי ה' אבל חנווני מעל לכשיוציא הואיל והוא אינו יודע דשל הקדש הוא והויא גביה שגגה: אלא כיצד יעשה בעה"ב כשנזכר לו שיציל את החנווני נמי ממעילה נוטל פרוטה או כלים של חולין ואומר כו': והא לאו בני שליחות אינון · חש"ו אמאי בעה"ב מעל: עשאוהו כמעטן של זיתים · מאימתי מוכשרין הזיתים לקבל טומאה משיזיעו זיעת המעטן · מחמת המעטן שמונחין בו בדוחק מתחממין הזיתים ומזיעין טיפות ובאותה זיעה ניחא ליה לבעה"ב מפני שכבר מתחילין להתקין כדי לעוצרן בבד וקרינן ביה כי יותן דומיא דכי יתן דניחא ליה: אבל לא זיעת הקופה' שאותה זיעה שמזיעין בקופה בשעה שמלקטין אותן ההיא לא חשיבא ולא ניחא ליה בגווה ולא מכשרי לטומאה מ"מ מיהת זיעת המעטן דניחא ליה בגווה אמרינן דמעטן קא עביד רעותיה ושליחותיה דבעה"ב דמפיק מנייהו הני זיעות ולהכי חשיבי ומכשירי לטומאת אע"ג דמעטן לאו בר דעת הוא הם הכי נמי הני חש"ו אע"ג דלאו בני דעה נינהו כי אתעבידא שליחותיה על ידיהו מעל: ור' יוחנן אמר · מהא דתנן נתנו ע"ג הקוף וקתני הרי זה עירוב אלמא דאיתעבידא שליחותיה אע"ג דלאו בר דיעה הוי הכי נמי גבי חרש כו': ואע"ג דלא אידכר שליח · לא מעל שליח אלא חנווני: ורמינהו נזכר בעה"ב ולא נזכר השליח שליח מעל · שכיון שנזכר בעה"ב לאו בר מעילה הוא והוי כמאן דלא ניחא ליה בההוא שליחות ושליח דמי כמאן דלא עבד שליחותיה דבעה"ב דלא ניחא ליה לבעל הבית הלכך מעל שליח דהא לא נזכר איהו ואמאי קתני נזכר בעה"ב ולא נזכר השליח החנווני מעל ולא שליח: אמר רב ששת מתני' · היינו טעמא דחנוני לחוד מעל כשנזכרו שניהן בעה"ב ושליח והחנווני לא נזכר והא דאמר הכא נזכר בעה"ב ולא נזכר השליח השליח מעל שלא מן הדין הוא דשליח אמאי מעל מאי הוה ליה למיעבד והיינו דקתני במס' חגיגה שליח עניא מאי עבד והיינו כהררים התלוים בשערה: נתן לו פרוטה וא"ל הבא לי בחציה נרות ובחציה פתילות והלך והביא בכולה נרות או בכולה פתילות שניהם לא מעלו · בעה"ב לא מעל שלא נעשה שליחותו והשליח לא מעל שבדבר ששינה שליחותו לא היה בו אלא חצי פרוטה ואין מעילה בפחות מפרוטה: או שאמר לי הבא לי כו' · הכי נמי דשניהם לא מעלו אבל אם א"ל הבא לי בחציה נרות ממקום פלוני כו': השליח מעל · שלא עשה שליחותו ומעל בפרוטה שלימה: שהוא אמר אתרוג גדול הייתי מבקש · בב' פרוטות והבאת לי קטן רע דבר שלא הייתי מבקש כו':

שיטה מקובצת

א] הבא'ע"ש: ב"מ דף מב ע"ב) ד"ה מי: ב] עשו שליחותן; אות ו' נמחק: ג] שליחותו חנווני מעל לכשיוציא

ד] אמר לו הבא כו' מאי קמ"ל דדברים שבלב: ה] עשו כו' והא: ו] מתיבת ואמר נמחק: ז] פרוטה ואמר לו: ח] בכולה נרות או בכולה פתילות או: ט] באחת' עיין בתוס' סוכה (דף לט ע"ב): י] לא עשו שליחותן: יא] מתיבת קודם עד תיבת קודם שנעשה כו' נמחק: יב] לו שיציל [...] שיוציא נמחק: יג] בעה"ב כשיעשו שליחותן הס"ד: יד] תיבת האי נמחק: טו] בר דעת הוא [...] נמחק: טז] ששינה שליחותו בפרוטה: יז] החלון או מן הדלוסקמא ולא פירש כו' והשאר נמחק: יח] הרבה דלוסקמאות אע"פ: יט] חלון שהבאת ממנו כי: כ] בעה"ב'ס"א ומיירי שהבעה"ב גזבר שהרי עדיין [...] שיוציאם אע"ג דלענין פקדון לא מיקרי פשיעה בכה"ג כדאמרינן פרק המפקיד (דף מב ע"ב) ומהאי לא תרמי מ"מ עשה שליחותו מיהא לא מיקרי: כב] מעל · ס"א ואע"ג דלאו בני שליחות איתעבד שליחותו כדמפרש בגמרא: כג] החנווני ובעה"ב לא מעל דלא עשו שליחותו ומעל: והביא בכולן פתילות כולן לא מעלו בעה"ב לא מעל דלא עשה שליחותו מפרוטה ושליח לא מ[...] משליחותו מפרוטה ולא ימעול שליח עד שישנה שליחות מפרוטה וצ"ל דכל הני דמתני' המסורות לו פרוטות של הקדש דאל"כ מיד שנטל הפרוטות ונתנן לשליח בעה"ב מעל הס"ד ומ[...] אמר הבא לי בחצי פרוטה נרות ממקום פלוני ובחצי פרוטה פתילות ממקום פלוני ושינה הפרוטה מדעת: כו] מעלו בפרוטה אחד עשה שליחותו ובפרוטה אחד שינה ר"י: כז] כסף הס"ד לו הבא לי חלוק פי' בכל דינר זהב והלך והביא בג' חלוק ובג' טלית פי' בשלש סלעים שהם וקשה דהכא משמע דהדינר של זהב שוה כ"ד דינר של כסף בלבד ובפ' הזהב משמע ששוה ופי' ר"ת דאותו דינר הוא לקולבן ולהכרע וא"ת ומ"מ קשה דהכא משמע שהדינר של זהב ה[...] דינר של כסף לכל הפחות וכמו הזקוק של זהב הוא שוה כ"ד זקוקים של כסף וקשה היאך הוזל אין הזקוק של זהב שוה יותר מעשרים זקוקים וי"ל דהדינר של זהב היה עב כפלים משל כסף וא"כ לפי החשבון דעתה נמי הוא שוה עשרים אם היה אז שוים כ"ד אין זה שינוי רב יותר מדא[...] בכל מקום דאמר כעובי דינר זהב ואמאי נקט דינר זהב לימא כעובי דינר סתמא אלא ש"מ דהז[...] היה עב יותר משל כסף ולכך נקט של זהב הס"ד: כח] הוא כלי שמשימין: כט] ולא זיעת [...] ל] ליה ביה כיון: לא] דרשא דיותן דומיא: לב] דאיהו לא יהיב חשיב תיבת גופיה נמחק: לג] נמ[...] עליו הרי זה בכי יותן וי"ל דהתם איכא: לד] עירוב ומוכח התם דע"כ גרסינן אין זה עי[...] לה] גבי הפיל לכשיגיעו' תיבת הגמל נמחק: לו] כיון שבר דעת אות ד' ל"ש: לז] מיירי בעומ[...] לח] ואמר הרואה תיקני:

עין משפט נר מצוה

הבא לי מן החלון ... מן הדלוסקמא והביא לו ולא פי' כו' נ"ק

ו א ב מיי' פ"ז מהל' מעילה הלכה א:

ז ג מיי' שם הלכה ה:

[במשנה שבמשניות איתא גלוסקמא וכן גירסת הערוך פי' ויוסיפו בלאחן תרגום ירושלמי ושום יתיה בגלוסקמא וכן כפי' הרב מברטנורה וכן כפי' הרמב"ם בגלוסקמא שק קטן או כדומה]

ח ד מיי' שם הלכה ו:

ט ה מיי' פ"י מהלכות טומאת אוכלין הלכה ח והלכה ט:

י ו מיי' פ"ו מהלכות עירובין הלכה כב טוש"ע א"ח סימן שסו סעיף ט:

יא ז ח מיי' פ"ז מהל' מעילה הלכה ב:

יב ט מיי' שם הלכה ג:

יג י מיי' שם הלכה ד:

הגהות הב"ח

(א) גמ' על גבי הפיל והוליכו ה"ז עירוב אלמא איתעבידא שליחותיה: (ב) רש"י ד"ה החנווני וכו' קודם שהגיעה ליד החנווני החנווני מעל ולא בעה"ב ולא שליח דכיון דנזכר בעה"ב: (ג) ד"ה אלא וכו' שיוציא את החנווני מידי: (ד) ד"ה עשאום וכו' הא נמי חרש שוטה וקטן נמי אע"ג:

לא הוי משקה כו' נ"ק

ושמא התם בכי יותן ושמא כו' נ"ק

הנחת סעודה וקשה כו' נ"ק

מסורת הש"ס

מ לאחד מדעתו של בעה"ב כו' נ"ק

קידושין נ.

[עי' תוס' גיטין סה: ד"ה לא ותוס' ב"מ מב: ד"ה מי אמר]

דכיון דבעה"ב נזכר שהיא של הקדש כו' נ"ק

[מדות כח. קדושין מט:]

טהרות פ"ט מ"א

עירובין לא: ע"ש

פ"א נ"ג וכן משמע בתוספ'

חגיגה י. קידושין נ.

נ"ק מ"ז

לאו בר דעת הוא כו' נ"ק

[כתובות לט.]

קא עביד כו' נ"ק

והלך והביא לו בשלשה חלוק ובשלשה טלית שניהם מעלו *ר' יהודה אומר בעה"ב לא מעל שהוא אומר לו חלוק גדול הייתי מבקש והבאת לי קטן ורע : גמ' *שמעת מינה מאן דאמר לשלוחו זיל זבן לי כורא דארעא ואזל וזבן ליה ליתכא קני לוקח *אמרי *הכא היכי דמי כגון דאייתי ליה שוה ו' בשלש (א) אימא סיפא ר' יהודה אומר בעה"ב לא מעל שהוא יכול לומר לו חלוק גדול הייתי מבקש והבאת לי חלוק קטן ורע א] דא"ל אי יהבת דינר כוליה אייתית לי שוה ב' דינרין ה"נ מסתברא דקתני ב] (סיפא) *מודה ר' יהודה בקטנית ששניהם מעלו שהקטנית ג] בפרוטה וקטנית בדינר ד] ה"ד אי באתרא דזבני בשומא גבי קטנית נמי *דיהב סלע מוזלי ליה טפי אמר רב פפא בדוכתא דמזבני בכני ה] כני כנא כנא בפרוטה דהתם פסיק מילתייהו : מתני' *המפקיד מעות אצל שולחני אם צרורין לא ישתמש בהן לפיכך אם הוציא מעל אם מותרין ישתמש בהן לפיכך אם הוציא לא מעל *אצל בעה"ב בין כך ובין כך לא ישתמש בהן לפיכך אם הוציא (ב) מעל *החנווני כבעה"ב דברי ר"מ ר' יהודה אומר כשולחני נפלה פרוטה של הקדש בתוך כיסו או שאמר פרוטה בכיס זה הקדש כיון שהוציא את הראשונה מעל דברי ר"ע וחכמים אומרים *עד שיוציא את כל הכיס ומודה ר"ע לחכמים *באומר פרוטה מן כיס זה הקדש שהוא מוציא והולך עד שיוציא את כל הכיס : גמ' כי אתא רב דימי אמר רמי ליה ר"ל לר' יוחנן מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר ליה סיפא באומר לא יפטור כיס זה מן ההקדש כי אתא רבין אמר כיסין אשוורים רמא ליה דתנן *האומר אחד משווריי הקדש היו לו שנים הגדול שבהן הקדש א"ל סיפא באומר לא יפטור כיס זה מן ההקדש

רב

חרש ט] דמעילה איתעביד שליחותיה וא"ת אדרבה מילף שליחות דמעילה משליחות דתרומה וגבי תרומה בעינן שליח בר דעת דאדרבה הוי עדיפא למילף מתרומה דהא כל עיקר שליחות דמעילה מתרומה הוא דיליף וי"ל *כיון (ה) י] דשליח דמעילה בהולאה ושינוי רשות הוא דהוי והכא יא] הוי שינוי רשות על ידי שליחות יב] בר דעת לכך מסתבר ליה לדמוייה להנך דמייתי דאין קפידא בבר דעת וגבי מידי דהנאה לא מהני שליחות במקום שהמעילה באה על ידי הנאה כדאמר בפ' ב' דקדושין (דף מג.) שלא מצינו בכל התורה כולה זה נהנה וזה מתחייב ומ"מ איצטריך למילף שליחות מתרומה דלא תימא דאין שליחות לדבר עבירה יג] : כגון דאייתי ליה שוה שש · פירוש יד] *סלעים בשלש ונמצא שהרויח לו שליח ג' סלעים אימא סיפא ור' יהודה אומר כו' ואתה הבאת לי חלוק קטן ורע השתא פריך מאי רע שהרי לפי מה שתירץ דאייתי שוה שש בג' גדול הוא ומשני דאמר ליה אי יהבת ליה *דינר כו' פירוש כל דינר זהב אייתית לי שוה שני שני דינרין פירוש כ"ש שהייתי מרויח טו] יותר שהיו נותנין לך לפי חשבון שהבאת שוה י"ב בששה ונמצא שהייתי משתכר כפלים ממה שאני משתכר עתה* טז] : ואמאי יז] לימא אי לא שני ליה גבי קטנית יח] דיהיב ליה טפי · יט] גרסי' בכתובות פ' אלמנה ניזונית (דף צח:) אי באתרא דמזבני בשומא פירוש הרבה ביחד מי לא שויא טפי והיא היא וה"ק קס"ד השתא דמיירי באתרא דמזבני בשומא פירוש הרבה ביחד ולהכי פריך אמאי מודה ר' יהודה דהתם נמי דרך הוא של מוכרים לפי מה שהלוקח קונה הרבה מוזיל מוכר גביה ומשני א"ר פפא באתרא דמזבני כני כני פירוש מדה מדה כלומר לא בשומא כמו שהיית סבור אלא מעט מעט דפסיקא מילתא לא מוזיל מוכר גביה דלוקח : המפקיד מעות אצל השולחני צרורין לא ישתמש בהם כו' · נ"ע בב"מ פ' המפקיד (דף מג.) דמייתי לה להיא דהכא ולא מייתי לה כליבנא דתנינן לה הכא* : פרוטה של הקדש נפלה להוך הכיס או שאמר פרוטה בכיס זה הקדש כיון שהוציא את הראשונה מעל דברי ר' עקיבא · *ואע"ג דספיקא הוא אם נהנה בשל הקדש ר"ע לטעמיה דמחייב על ספק מעילות אשם תלוי בכריתות (דף כב.) *כ] תימה וליבטל הסי פרוטה של הקדש *שנפלה וכ"ת דבר שיש לו מתירין הוא ע"י פדיון ואפילו בהלף לא בטיל הא ליכא למימר דדבר שיש לו מתירין דרבנן הוא כ) ונ"ל דליכא אלא חד בכיס דליכא ביטול אי נמי מטבע חשיב ולא בטיל כא] : ומודה ר"ע באומר פרוטה מן כיס זה הקדש שהוא מוציא והולך עד שיוציא כל הכיס · פירוש *באחרונה תהיה של הקדש ובגמרא פריך מ"ש רישא ומ"ש סיפא : אמר ליה סיפא באומר לא יפטר כיס זה מן הקדש · כלומר איני נפטר *מכיס זה להוציאה כולה בלא הקדש פרוטה והאי לישנא ודאי משמע דהקדש הוי באחרונה : היו שנים הגדול שבהן הקדש · פירוש ובסיפא דמתניתין כב] נמי לימא דהמטבע מובחר יהיה של הקדש אבל ארישא לא פריך דהמא ליתנא דרישא *משמע הכי וליכא למימר דפריך נמי ארישא דאם כן לפרוך מאי שנא רישא ומ"ש סיפא :

כיסין

והלך והביא לו בפרוטה אתרוג כו' שניהן מעלו · דהא נעשית שליחותו של בעה"ב בפרוטה והשליח נמי שינה *בפרוטה שהוא אמר אתרוג גדול בב' פרוטות הייתי מבקש והבאת לי קטן ורע שלא הייתי מבקש כן* : והביא בשלשה · דינרי כסף שהוא חצי דינר זהב : שניהן מעלו · דבעה"ב נעשית שליחותו ביותר מכדי פרוטה והשליח מעל ביותר מש"פ : קטן ורע · ולא עשית שליחותי כלל : גמ' שמעת מינה מ"ד לשלוחיה זבין וכו' · כלומר שמעת ממתני' דקתני והביא לו חלוק בשלשה שניהם מעלו ואפי' בעה"ב אע"פ שלוהו להביא לו בדינר זהב ו] *דזבן לו פחות ממה שאמר לו שמעת מינה האי מאן דאמר לחבריה וכו' ותפשוט מהכא דקנה לוקח אע"פ שקנה לו פחות : אמרי הכא כגון דאייתי ליה שוה דינר בג' · כלומר מהכא ליכא למשמע דהכא מ"ט מעל בעה"ב כגון דאייתי ליה השליח חלוק שוה דינר זהב בג' דינרי כסף דהואיל ושוה דינר זהב נעשית שליחותו ולהכי מעל : אי הכי כדקא מתרצת : אימא סיפא רבי יהודה אומר בעה"ב לא מעל שיכול וכו' · ואם איתא דאייתי ליה שוה דינר זהב היכי מצי אמר ליה הבאת לי קטן ורע הא שוה דינר זהב ביקש ושוה דינר זהב הביא לו (ג) : הא לא קשיא דמשום הכי אמר ר' יהודה בעה"ב לא מעל דאכתי מצי אמר ליה אי יהבת דינר זהב כוליה כמו שאמרתי לך הוית מייתית לי חלוק שוה ב' ז] דינר זהב : *(משום דא"ל בעה"ב אי יהבית כו') דקתני ומודה ר' יהודה בקטנית ששניהם מעלו · כלומר אם הביא לו קטנית שוה דינר זהב בג' דינרי כסף דבעה"ב נמי מעל מ"ט שהקטנית בפרוטה היא קטנית בסלע דלא מצי למימר ליה איהו אי יהבת ליה דינר זהב כוליה הוית מייתית שוה ב' דינרין דהוו מוזלי גבך משום דזבנת טפי שהקטנית בפרוטה היא קטנית בדינר כלומר דלא מוזלי למאן דזבין קטנית בדינר ממאן דלא זבין אלא בפרוטה אלמא דטעמיה דרבי יהודה הוי גבי חלוק דלא מעל בעה"ב אע"ג דאייתי ליה שוה דינר בג' משום דא"ל אילו יהבת א) דינר וכו' : שויא ליה (ד) טפי שהיה מביא קטנית יותר משום דהוו מוזלי גביה : א"ר פפא באתרא דמזבני וכו' · במדות דהתם פסיקא מילתא כנא כנא בפרוטה ולא מוזלי גביה כלל · ל"א [ה"ד] וכו' השתא קא דייק מ"ט דר' יהודה דמודה בקטנית אי באתרא דמזבני בשומא באומד שלא במדה א"כ אכתי מצי בעה"ב למיטען לשליח אילו יהבת דינר הוה מייתית טפי שהיו מוסיפין לך בשביל הדינר ואותו התוספות שהיו נותנין לך לא הבאת לי ממנו כלום והייט דומיא דחלוק דא"ל אילו יהבת דינר וכו' : א"ר פפא · לא מצית למימר הכי דבאתרא דכיילי ומזבני בכני עסקינן : דכנא כנא בפרוטה דהתם פסיקא מילתייהו · ולא יהבי תוספת כלל הלכך לא מצי למימר בעה"ב כלום אלא כי אייתי ליה קטניה שוה דינר בג' שניהם מעלו ח] : מתני' המפקיד מעות של הקדש אצל שולחני : אם הפקידן צרורין לא ישתמש בהן · דלהכי הפקידן אלו צרורין דלא הוה בעי דליהמש בהו לפיכך אם הוציאן השולחני מעל : ואם הפקידן אלו מותרין ישתמש בהן · שלדעת כן הפקידן אלו מותרין שיתעסק בהן שיחליפם לפיכך לא מעל השולחני אלא המפקיד : הפקידן אצל בעה"ב בין כך ובין כך · בין צרורין ובין מותרין לא ישתמש בהן דלהכי הפקידן אצל בעה"ב שהוא יודע שבעה"ב אין דרכו לפרוט ולהחליף ולא הכא אם צרורין אם מותרין לפיכך אם הוציאן בעה"ב מעל דהלא מדעת המפקיד נשתמש בהן : הפקידן אצל חנווני הרי הוא כבעה"ב · שאינו רגיל בחילופין כשולחני ובין כך ובין כך לא יגע בהן : רבי יהודה אומר כשולחני · דלפעמים נמי הוא רגיל להחליף כשולחני לפיכך דינו כשולחני : כיון שהוציא את הראשונה מעל · דאומר של הקדש היתה : עד שיוציא את כל הכיס · דמעילה בפרוטה אחרונה היא : גמ' מאי שנא רישא · דפליג רבי עקיבא ומאי שנא סיפא דמודה ר"ע לחכמים : א"ל סיפא באומר לא יפטר כיס זה מן ההקדש · שלא יהא בו הקדש כל שהוא דכיון דאמר הכי משמע דפרוטה אחרונה קאמר דתהא הקדש להכי לא מעל אלא באחרונה : הגדול שבהן הקדש · טעמא דאיכא גדול מש"ה אמר דהגדול הוי הקדש דמקדיש בעין יפה מקדיש הא שניהן שוין הראשון שיצא לידו הוי הקדש ואמאי מודה ר"ע בסיפא דפרוטה אחרונה הקדש : א"ל סיפא באומר כו' :

כיסין

א) דינר הס"ד ואח"כ ד"ה מוזלי טפי שהיה מביא · נ"ק

כ) ונ"ל דליכא אלא חד בכיס דליכא ביטול דא"כ מאי עד שיוציא את כל הכיס דקאמרי רבנן הכי הל"ל עד שיוציא את השני' וי"ל דמעילה מדרבנן קאמר א"נ כו' נ"ק

רבינו גרשום

והביא בג' דינרי כסף שוה חצי דינר זהב הביא לו חלוק : והבאת לי קטן ורע · ולא עשית שליחותי כלל : ש"מ מאן דאמר ליה לשלוחיה זיל זבן בית כורא כו' · שמעת מינה ממתני' הא דקא מבעיא לן במס' כתובות מאן דאמר לשלוחיה זיל זבן בית כורא וזבן ליה ליתכא מי קני לוקח אי לא קני הא"ל וזבין ליה פחות ש"מ ממתני' דקתני והביא לו בשלש חלוק שניהם מעלו אפי' בעה"ב נמי אע"ג דצוהו להביא לו חלוק גדול בדינר זהב ש"מ דקנה בעה"ב אע"ג דזבן ליה פחות ממה שאמר לו ולהכי מעל נמי בעה"ב : אמרי · כגון דאייתי ליה שוה דינר בשלש : אמרי · מהא ליכא למשמע מינה דהכא מ"ש מעל נמי בעה"ב כגון דאייתי ליה שליח חלוק שוה דינר זהב שקנאו בג' דינרי כסף האיל והוא שוי דינר זהב נעשה שליחותו ומעל בעה"ב : אי הכי הוא · כדמתרצת : אימא סיפא · ר' יהודה אמר בעה"ב לא מעל שיכול לומר הבאת לי חלוק קטן ורע ואם איתא דאייתי ליה שוה דינר היכי מצי למימר הבאת לי חלוק קטן ורע הא שוה דינר ביקש שוה דינר הביא לו : הא לא קשיא · דמשום הכי אמר ר' יהודה בעה"ב לא מעל דעדיין יכול לומר ליה : אי יהבת דינר כוליה · כמה דאמרי לך : הוה מייתית לי חלוק שוה ב' דינרין · הלכך לא עבדת שליחותי ולא יהבת דינר כוליה כדבעאי מינך מש"ה בעה"ב לא מעל : ה"נ מסתברא דמתני' כגון דאייתי ליה שוה דינר בשלש וטעמא דר' יהודה דפטור בעה"ב כדאמרן ודקתני : ומודה ר' יהודה בקיטנית ששניהן מעלו · אם הביא לו קטנית שוה דינר בשלש מ"ם שהקיטנית בפרוטה היא קיטנית בסלע כלומר שאין יכול לומר לו כאן הבאת לי קטנית קטן ורע שכך הוא טוב אותו קטנית שקנה בפרוטה כאותו שקנה בסלע הלכך כיון שהוא שוה דינר שניהם מעלו ש"מ : היכי דמי · קא בעי למידק מ"ם דר' יהודה דמודה בקיטנית אי באתרא דמזבני בשומא באומר שלא במידה א"כ אכתי מצי בעה"ב למיטען לשליח אי יהבת דינר כוליה הוו מוזלי גבי טפי כגון דינר שלם והשתא אתו תוספת גדול שהיו נותנין לך לא הבאת לי ממנו כלום והיינו דומיא דחלוק קטן ורע : א"ר פפא · לא מצי למימר הכי דבאתרא דכיילי ומזבני בכני במדה עסקינן דהתם פסיק מילייהו כנא כנא בפרוטה ולא יהבי תוספת כלל הלכך לא מצי למיטען בעה"ב מידי אלא כי איתי ליה שוה דינר בשלש שניהם מעלו שכל קטנית קטנית היא ולא מצי למימר קיטנית קטן ורע [כתיב בגליון] [האי לישנא היכי דמי אילימא כו' · דוקא דהכי כתיב במס' כתובות והאי לישנא מדלא שני ליה לא מיתריץ עם א"ר פפא] : המפקיד מעות · של הקדש אם צרורין לא ישתמש דלהכי הפקידם לו כשהן צרורין דלא הוה בעי דלשתמש בהו לפיכך אם הוציא השלחני מעל · אם מותרין הפקידם לו ישתמש בהן שלדעת כן הפקידם לו שיחלוף אותם שולחני לפיכך לא מעל השולחני אלא המפקיד : הפקידם אצל בעה"ב בין כך ובין כך · בין צרורין בין מותרין לא יגע בהן דלהכי הפקידם בעה"ב שיודע שבעה"ב אינו רגיל לפרוט ולהחליף : לפיכך אם הוציא בעה"ב מעל התנווני · אם הפקידם לו הרי הוא כבעה"ב שבין כך ובין כך לא יגע בהן : ר' יהודה אומר כשולחני · שהוא רגיל לפרוט כמו השולחני לפיכך דינו כשולחני : עד שיוציא את כל הכיס · לומר דמעילה בפרוטה אחרונה היא : מ"ש רישא ומ"ש סיפא · דמודי ר"ע לחכמים באומר לא יפטור כיס זה מן ההקדש שלא יהא בו קצת מן הקדש כיון דאמר הכי משמע

דפרוטה

...בני דהתם פסיק מילתייהו : ה] בכני כנא תיבת כני נמחק : ו] וזבן לו אות ד' נמחק : ז] ב' ...ך לא עבדית שליחותי ולא יהבת דינר כוליה כדבעיא מינך מש"ה בעה"ב לא מעל הס"ד ...רא דמתניתין כגון דאייתי לה שוה דינר בג' וטעמא דר"י דפטור בעה"ב כדאמרינן מתיבת ודקתני נמחק : ח] מעלו שהקטנית בפרוטה היא קטנית בסלע כלומר שאין יכול ...לי קטן ורע שכך הוא טוב אותו הקטנית שקנה בפרוטה כאותו שקנה בסלע הלכך ...הס"ד : ט] חרש שוטה וקטן דמעילה : י] כיון דשליחות דמעילה : יא] והכא נמי הוי : ...כן וכמו כן ע"י דבר דעת : יג] עבירה הס"ד ומה"ד : מאן דאמר לשלוחיה זיל וזבין לי ...תכא קנה לוקח מדאמר במתני' בעה"ב מעל ובפרק אלמנה ניזונית בעיא לן אי אמר ליה ...ליה לתך מאי מי אמרינן ליה טבא עבדי ליה שהרי לעולם יכול למכור ואולי יתיקר וקנה ...א"ל לא ניחא לי דליפשו שטרות עלי ואע"ג דהכא ליכא למימר טעמא דלאפושי שטרא ...מעביר על דבריו הוי הכא לא עשה שליחות הס"ד : יד] בשלש סלעים : טו] מרויח ס"א ...מה שאני משתכר עתה : טז] עתה : ה"ג מסתברא דרע רע בדמים קאמר וכדאמר דאייתי ...שלש : מודה ר' יהודה ואי ס"ד חלוק רע ממש שאין שוה אלא שלש והכותיה גבי קטנית ...לי בסלע פולין והביא לו בחצי סלע פולין ובחצי סלע ממין אחר אמאי מעל בעה"ב לימא ...איצטריך אלא ש"מ דליכא תרעומת לבעה"ב על השליח אלא במאי דלא אייתי ליה טפי : ...דמזבני בשומא כו' אמר רב פפא בדוכתא דמזבני בכני פי' מדה מדה : דפסיקא מילתייהו ...ש"מ קשיא דמאי תריץ לפי מה שפי' דטעמא משום רווח דכפילא ודאי הכא גבי קטנית ...שוה שני סלעים בסלע כי היכי דאיירי רישא דאייתי שוה שש בשלש ואמר רבי אע"ג ...מ נכנס המוכר במעות ליתן שני כנים שוים שני פרוטות בפרוטה וא"כ לימא בעל הבית ...כוליה סלע איתת לי שוה שני סלעים כדקאמר ברישא לכן נ"ל כמו שפי' רש"י בכתובות ...שאינו מחשיב בתר זה הדבר משום דאי יהבה ליה כוליה סלע אייתי ליה שוה כפלים משום ...מוכר [מכר] בשעות ליתן שני סלעים בסלע כמו כן אם ילך מיד יתן לו אלא בעה"ב קיבל ...יה לקח כל הדינר הוה מרויח יותר מכפלים שהיה נותן י"ג סלעים בששה דכיון שנתן לו שוה שש בשלש א"כ אילו היית לוקח כל הדינר היה נותן לך שוה י"ג בששה וכן הדבר דבכל דבר המורבן ...וקח יותר או נותן יותר ועוד שני דינרין דקאמר הכא שוה שני דינרין וממי פירתא קאמר וניחא השתא דמשני בדוכתא דמזבני כני כני ואם כן לעולם לא שויל טפי משפי כני בפרוטה · חסר מן התוס' : ...תיבת לימא אי נמחק : יח] קטנית נמי דיהיב סלע שויא טפי : יט] ה"ג הכא ובכתובות פ' : כ] בכריתות והכי איתא בתוספתא הראשון מעל והשני מביא אשם תלוי והשני מביא אשם ודאי דברי ר"ע וחכ"א ...תלוי אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת : כא] בפיל ברתב והכי משמע מתוספתא דקתני והשניה ...השניה משמע דליכא אלא שנים : כב] דמתניתין מקשה דהו"ל דהמטבע תיבות שמי לימא נמחק :

ולא

גליון הש"ס

הגהות הב"ח

שיטה מקובצת

כיסן אלונין רמא ליה. ר"ל לר' יוחנן: דתנן הלוקח יין מבין הכותים. עד שלא נהסר ויום ונקוה שהיה בדרך או בערב שבת בין השמשות ולא יכול לתקנו ולהפריש: אומר שני לוגין. *תרומה גדולה שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה גדולה א) ואחר כך שתה א) עשה שבתחילה(א) אלה מדות מפרים עשרה למעשר ראשון ונתיירו הששים מדות ומפרים ממן השנה למעשר שני ג) ומיחל. ג)פישור זה מיחל למעשר שני פיטל לתלו ושותה והשאר חולין ויפחה ממנו לאחר אלא שיהא שיהול בכלי שיעור התרומה והמעשרות דקסבר יש ברירה: רבי יהודה ור' יוסי ורבי שמעון אוסרין. עד שיפרים ממש דקסברי אין ברירה והלכ כוס וכוס יש שעור שהוא תרומה ומעשר והטעם מרמשון והא דר' יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון קשיא אדרבי עקיבא דמודה בשולית והולך עד האחרונה דהי היכי דהכא אמר אין ברירה דמן הגלשון למפריך נמי ג) שהוא תרומה ומעשר נבי הקדש נמי אבל פרוטה ופרוטה אוכל למימר שהוא הקדש: אמר ליה סיפא דמתני'. דמודה רבי עקיבא עיירי באומר לא יפטר כוס זה מן ההקדש: הדרן עלך השליח וסליקא לה מסכת מעילה

כיסן אלונין רמא ליה. דס"ד דטעמא דמתני' משום ברירה אע"פ שאין מפרש שום דבר ולכך פריך מלונין דהפיש למ"ד יש ברירה מכל מקום דוקא משום שפירש שאני עתיד להפרים אבל בסתמא לא ומשני באומר לא *יפטור כוס וכו' והוה כמפרים בלונין ומתני מטעם ברירה לא נמי מטעם זה יועיל אפילו למאן דלית ליה ברירה:

דתנן הלוקח יין מבין הכותים כו'. מרבי מאיר פריך למה ליה למימר שאני עתיד להפרים במו"ש כי לא אמר נמי נתפס לה התרומה באחרונה כמו גבי כיסן שפרוטה של הקדש באחרונה *וי"מ דפריך מרבי יוסי ורבי שמעון דאוסרין דלית להו ברירה דה"נ לימא דאין ברירה ולא נטרה דמאן נימא לן דר' יוסי ור"ם הוא: הדרן עלך השליח שעשה שליחותו וסליקא לה מסכת מעילה

רב פפא אמר כיסן אלונין רמא ליה *דתנן *הלוקח יין מבין הכותים אומר שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה עשרה מעשר ראשון תשעה מעשר שני ומיחל ושותה מיד דברי ר"מ רבי יהודה ורבי יוסי ור"ש *אוסרים א"ל סיפא דמתני' באומר לא יפטר כוס זה מן ההקדש:

הדרן עלך השליח שעשה שליחותו

וסליקא לה מסכת מעילה

שני לוגין שאני עתיד להפרים כו' נ"ק

[גי' דתניא]

ב"ק סט: דמאי פ"ז מ"ד סוכה כג: יומא נה: עירובין לז. חולין יד. גיטין כה. ודף כה. [תוספתא דמאי פ"ז]

יט א מיי' פ"ו מהלכות מעשר הלכה א:

ר"א יפטר ליס

שיטה מקובצת

א] עושה אותן מאה שנשתיירו עשרה: ב] שני ובנשתייר בכלי בשיעור זה מיחל למעשר שני: ג] נמי איכא למימר שהוא.

ובפי' מפרש דפריך מר"מ כו' נ"ק

רבינו גרשום

דתרומה אחרונה יהא הקדש: הגדול שבהם הקדש. טעמא דאיכא גדול הא שניהן שוין הראשון שיצא הוי הקדש ואמאי מודי ר' עקיבא דתרומה אחרונה

מסכת קנין עם פירוש ותוספות

חטאת *העוף נעשית למטן *וחטאת בהמה למעלן *עולת העוף נעשית למעלן *ועולת בהמה למטן *ואם שינה בזה ובזה פסול: סדר קנין כך הוא *החובה אחד חטאת ואחד עולה בנדרים ובנדבות כולן עולות *)*איזהו נדר האומר הרי עלי עולה ואיזו נדבה האומר הרי זו עולה *מה בין נדרים לנדבות אלא שהנדרים מתו או נגנבו חייב באחריותן נדבות מתו או נגנבו אין חייב באחריותן:

*) ר"ה ו. מגילה ח. [חולין קלט.]

חטאת העוף נעשית למטה. כדתנן פ' קדשי קדשים (זבחים דף סד:) והנשאר בדם ימצה אל יסוד א) (קיר) המזבח (ויקרא ה) שהשירים שלו מתמצין ליסוד והוא קיר התחתון למטה מחוט הסיקרא: ותמלת בהמה למעלה. בנופה של קרן ארבע מתנות על ארבע קרנות כדתנן בפ"ק דזבחים (דף י:): עולת העוף למעלה. כדתנן בפרק קדשי קדשים (שם דף סה.) מולק והקטיר ומצה דמו מה הקטרה בראש המזבח אף מליקה נמי בראשו של מזבח: ועולת בהמה למטה. שנאמר בה יסוד וסימנך (א) ע"ע ע"ם עולת עוף למעלה חטאת למטה ובבהמה איפכא: ואם שינה בזה ובזה פסול. אם עשה מעשה חטאת העוף למעלה פסול דוקא הואיל ופסולה למעלה אבל המליקה למעלה כשרה כדתנן פרק קדשי קדשים (שם דף סג:) מליקה בכל מקום במזבח כשירה ובמעילה פלוגתא ג] במעילה פרק חטאת העוף (דף ח:) דהוכא למ"ד דלא מעכב ושולת העוף נמי בה הואיל רק ...

חטאת העוף נעשית למטה. כך דרים פ' קדשי קדשים (זבחים דף סה:) והנשאר בדם ימצה אל יסוד א) (קיר) המזבח המתמצין ליסוד והוא קיר התחתון: למטה. למטה מחוט הסיקרא דכיון דלויה למעלה דכתיב יסוד ...

פירוש לרבינו אברהם ב"ר דוד (הראב"ד) ז"ל *)

פי' לרבינו זרחיה הלוי ב"ר יצחק (הרז"ה) ז"ל *)

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו:

פירוש הרא"ש

*) וזאת השירה כתב הראב"ד ז"ל קודם התחלת פירושו.

לאל גומר מלאכות עד אשר לא.
אני מפיל תחנותי לפניו.
בקנין גוף הלכות התלויות.
אשר חלפו ועברו הזמנים.
ואף כי רש ודל הדך ונקלה.
אשר כי יתבו אל הגדולים.
יעוגוני חבריו העצומים.
אשר אברהם בנו דוד קראו.
שלשה הפרקים העוקים.

קראנו ותחיינה בראות (ברואות):
להאיר את שתי עיני במראות:
ופתרונם כמו במות סלואות:
ולא ירד אנוש בם לפלאות:
בקן סתום וגוללות להלאות:
אוחל עד אשר כתב מבאות:
היות מופת לדורות וגם אות:
אלוהו להשב מחשב לפלאות:
בינתם ופשרים להראות:

*) וזאת השירה כתב הרז"ה ז"ל קודם התחלת פירושו.

תהלה כל רעיון. וראשית כל רשיון. ברוך ה' מציון.
אשר לו בשחק עוז ותבון. ולו אין ערך ודמיון.
בחסדו יחזיק ימיני מרפיון. ויצילני מכל חט ושגיון. כי יעמוד לימין אביון.
גם ברכות יעטה מורה צדק בנקיון. וברוך אברם לאל עליון.
מאיר עינינו בראון. במשנת קני התור והיון.
יזכה ליום ישועה ועת פריון. בבוא גואל בגיא חזיון. בלבוש צדקה כשריון.
אבן מה שקשה עלינו בהגיוננו אנחנו משיבין לפניו ואל ישר בעיניו להסתיר
פניו ולאטום אזנו ולשמוע דברי תלמידיו ובניו ואשרי תלמיד שלו מורה ארז
וכן מות התורה באהבת חסד ונתיבות שלום וסוף מלחמותיה אהבה ושלום.

ט א מיי' פ"ח מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א:
י ב מיי' שם הלכה ג:
יא ג מיי' שם הל' ד:
יב ד מיי' שם הל' ה:
יג ה מיי' שם הלכה ו:
יד ו ז ח מיי' שם הל' ה:
טו ט מיי' שם הלכה ח:

חטאת שנתערבה בחובה אין כשר אלא כמנין חטאות שבחובה. חובה קרי קן שלם של יולדת או של זבה: רבי יוסי אומר שתי נשים שלקחו קיניהן בעירוב או נתנו דמי קיניהן לכהן לאיזה שירצה כהן יקריב חטאת ולאיזה שירצה יא] כהן יקריב עולה. מכאן מוכיח פרק בכל מערבין (עירובין דף לז.) דסבר רבי יוסי יש ברירה...

וכן עולה שנתערבה בחובה. בקן שבחובה כדפרשינן גבי חטאת והדין טעמא בין נדבה מרובה וחובה מועטת... עולה מפורשת בהרבה קינין סתומין...

ב חטאת שנתערבה בעולה ועולה שנתערבה בחטאת אפילו אחד בריבוא ימותו כולם: חטאת שנתערבה בחובה אין כשר אלא א] כמנין חטאות שבחובה וכן עולה שנתערבה בחובה אין כשר אלא ג] כמנין עולה שבחובה בין שחובה מרובה ונדבה מועטת בין שהנדבה מרובה וחובה מועטת בין ששתיהן שוות: ג בד"א בחובה ובנדבה אבל בחובה שנתערבה זו בזו אחת לזו ואחת לזו שתים לזו ושתים לזו שלש לזו ושלש לזו מחצה כשר ומחצה פסול אחת לזו ושתים לזו שלש לזו ועשר לזו ומאה לזו המועט כשר בין משם אחד ובין משני שמות בין מאשה אחת ובין משתי נשים: ד כיצד משם אחד לידה ולידה זיבה וזיבה משם אחד משני שמות לידה וזיבה כיצד משתי נשים על זו לידה ועל זו לידה על זו זיבה ועל זו זיבה משם אחד משני שמות על זו לידה ועל זו זיבה ר' יוסי אומר שתי נשים שלקחו ג] את קיניהם בעירוב או שנתנו דמי קיניהם לכהן לאיזו שירצה כהן יקריב חטאת ולאיזו שירצה ד] כהן יקריב עולה בין משם אחד בין משני שמות:

הדרן עלך חטאת העוף

הדרן עלך חטאת העוף

הדרן עלך חטאת העוף

פי' הרז"ה

חטאת לא הצריך הכתוב מזבח ולפיכך אין לה...

שיטה מקובצת

פירוש הרא"ש

קן סתומה פרק שני קנים

קן *סתומה *שפרח ממנה גוזל לאויר או שפרח לבין המתות או שמת אחד מהן יקח זוג לשני: פרח לבין הקריבות פסול ופוסל אחד כנגד. שהגוזל הפורח פסול ופוסל אחד כנגדו: **ב** כיצד שתי נשים לזו שתי קינים ולזו שתי קינים פרח מזו לזו פוסל אחד בהליכתו חזר פוסל אחד בחזירתו פרח וחזר ופרח וחזר לא הפסיד כלום שאפילו הן מעורבות אין פחות משתים: **ג** לזו אחת ולזו שתים ולזו ג' ולזו ד' ולזו ה' ולזו ו' ולזו ז' פרח מן הראשונה לשניה ולשלישית ולרביעית ולחמישית ולששית ולשביעית וחזר פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו הראשונה והשניה אין להם כלום השלישית יש לה אחת הרביעית יש לה שתים החמישית יש לה שלש הששית יש לה ארבע השביעית יש לה שש פרח וחזר פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו השלישית והרביעית אין להם כלום החמישית יש לה אחת הששית יש לה שתים השביעית יש לה חמש פרח וחזר פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו החמישית והששית אין להם כלום השביעית יש לה ארבע

וי"א

קן סתומה שפרח ממנה גוזל כו' יקח זוג לשני. פי' ג] רבינו יעקב פירש"י ודילגתיו שאינו עיקר ופירש רבי דלרבותא נקט סתומה דלא מבעיא מפורשת כגון שפרשו ג] הקינין זה מזה ופרשו זה לחטאת וזה לעולה ד] הו לא סמך זה לזה כלל ופשיטא דאם פרח האחד שיקח זוג לשני אלא אפילו קן סתומה שעדיין ה] הם יחד ועומדין יחד להתפרש סלקא דעתך כי פרח האחד שימות הנשאר קמ"ל ולא מיבעיא פרח לאויר העולם כי שמא ישוב ו] כל אחד ואחד כדינו ולהכי כי עדיין נמי לא חזר יקח זוג לשני אלא אפילו פרחה לבין המתות שעתה אינו יכול לשוב שנתערב בהם יקח זוג לשני ז] ולבין המתות נמי פירוש ואינו קרוי הבדלה מחבירו אלא אפילו מת אחד יקח זוג לשני: פרח לבין הקריבות פסול ופוסל אחד ח] שכנגדו. זהו כלל אחד שעושה ואחרי כן מפרש כילד ב' נשים לזו שני קינין ולזו ב' קינין פרח פרידה מזו לזו פוסל אחד בהליכתו פי' ממקום שפירש פוסל אחד מלבד הוא עצמו שפסיל ט] למקום שמעורב או הוא או אחד י] שם שפרח פרידה אחת משני קינין ונתערב לשני קינין אחרים הרי ג' פרידין לבד וס' פרידין לבד בג' פרידין אינו יכול

קן סתומה שפרח ממנה גוזל כו' יקח זוג לשני. פי' רבינו יעקב הלוי הוא הדין בקן מפורש הוי יא] דין זה אלא משום דבסיפא קאמר פרח לבין הקריבות פסול ופוסל אחד כנגדו דדוקא פרידה של קן סתומה שפרח ונתערב לבין הקריבות אבל פרידה המפורשת לעולה שפרח בין שאר קינין אינו יכול להקריב אלא כמנין עולות שבקינין שפרח שם כ] כדאמר פ"ק: **פרח** לבין הקריבות פסול ופוסל אחד כנגדו. שהגוזל הפורח לבין הרבה קינין סתומין פסול ופוסל אחד כנגדו כא] (עם) כלל אחד שעושה ואחרי כן מפרש כילד:

קן

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א:
ב ב מיי' שם הלכה ב:
ג ג מיי' שם הלכה ג:
ד ד מיי' שם הלכה ד:
ה ה ו מיי' שם הל' ה:

פי' הראב"ד

לבית הדשן ואיזהו מקום הראוי להשליך ממנו לבית הדשן הוי אומר זה קרן דרומית מזרחית שהיה קרוב משם ואין דבר מפסיק וכשבאת עולת העוף כשרין שהיו שם כהנים הרבה ומולקין ואין זה הכהן יכול לעמוד שם היה מולק אותה על קרן מערבית דרומית שאף אותו קרן ראוי להשלכה זו ע"י הדחק ואע"פ שהיה שם בית הדשן אחד במזרחו של כבש כדאיתא בזבחים ובספרא שהיו שורפין שם פסולי קדשי קדשים ופסולי קדשים קלים אין לנו לומר שיזרק שם המוראה והנוצה דהא כתיב אל מקום הדשן משמע דשן הקבוע למקום וזהו תרומת הדשן דכתיב בית אצל המזבח אבל פסולי קדשים לא מצינו להם קבוע בעזרת לשריפתן אלא מדכתיב וכל חטאת אשר יובא מדמה וגו' בקדש לא תאכל באש תשרף להחמיר על חטאת פסולה ששריפתה בקדש וה"ה לשאר פסולי קדשים אבל מקום קבוע לא למדנו להם אלא מדלא כתיב בזו אל מקום הדשן ש"מ מקום אחר הוא שאין מערבין דשן הנעשין במצותן עם דשן שאין נעשין במצותן ועולת בהמה למטה מן הסקרא שתי מתנות שהן ארבע אחת על קרן מזרחית צפונית ואחת על קרן דרומית מערבית דכתיב ואת כל דם הפר ישפך אל יסוד שהיסוד היה מהלך על כל פני הצפון ועל פני כל המערב ואוכל בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת כך היא שנוית במסכת מדות ומפרש בזבחים באיזהו מקומן מפני שלא היה באותו קרן בחלקו של טורף דכתיב בנימין זאב יטרף וגו' ומתרגמינן בבנימינו' בארעיה תשרי שכינתא ובאחסנתיה יתבני מדבחא והמתנות של עולה אינן באצבע אלא במזרק עצמו היה זורק אחת כאן ואחת כאן דהא לא כתב אצבע בזה ואם שנה בזה ובזה פסל דדרשינן בספרא ואם האכל יאכל מבשר זבח השלמים ביום השלישי לא ירצה המקריב אותו לא יחשב לו פגול יהיה אין לי אלא בלא ירצה אלא שנשחטו חוץ לזמנו וחוץ למקומו מנין שנשחטו בלילה נשפך דמה יצא דמה חוץ לקלעים והלן והיוצא ושקבלו פסולין וזרקו את דמה הניתנין למטה שנתנן למעלה והניתנין למעלה שנתנן למטה בחוץ שנתנן בפנים והניתנים בפנים שנתנן בחוץ פסח וחטאת ששחטן שלא לשמן ת"ל לא יחשב לו ולענין שריפה נמי מרבי להו בההיא פרשתא לא יאכל באש ישרף אין לי מעון שריפה אלא הטמא בלבד והנותר כו' מנין הלן והיוצא וכו' והניתנין למעלה שנתנן למטה ושניתנין למטה שנתנן למעלה ת"ל בפרשה ואתה תצוה גבי נותר ושרפת את הנותר באש לא יאכל כי קדש הוא כל שפסולו בקדש טעון שריפה: **סדר** הקנין כך הוא החובה אחד חטאת ואחד עולה בנדרים ובנדבות כולן

פי' הרז"ה

דתנן בסיפרא נמי רבי אלעזר בר' שמעון אומר כמשפט חטאת העוף מה חטאת העוף ממצה מזה ומזה אף חטאת עולת העוף ממצה מזה ומזה ה"נ אית לן לפרשה בזה ומזה סלקא דעתך והלא אין שם הבדלה לגמרי ושניהם בחיבורן כאחד הם אלא לומר לך שיהא זה מעורה בזה דהיינו כשהוא אוחז הראש בגוף והא דתנן במתני' מצה דם הראש ולא מצה דם הגוף פסולה ההיא אליבא דרבנן היא דאית להו הבדלה לגמרי בעולת העוף והא דקאמר נסיב לה בברייתא תלמודא קראי דעולה דתניא עולה שאם מיצה דם הגוף ולא מיצה דם הראש כשרה יכול מיצה דם הראש ולא מיצה דם הגוף ת"ל הוא: נחזור לענין הראשון ועוד פסק החכם בחטאת העוף אם הזה ולא מיצה כשרה ולאו מלתא פסיקתא אלא פלוגתא דתנאי ואמוראי בזבחים ובמעילה איכא דתני הזה דמה ואיכא דתני מצה דמה והתניא דתניא אם הזה ולא מצה כשרה כמאן דתני הזה דמה. עוד פי' החכם בעולת העוף דאיכא מ"ד שעל הקרן ממש היה ממצה והקרן היה ראוי להקטיר עליו ע"י הדחק ואנו אין לנו אלא ר' נחמיה ור' אליעזר בן יעקב דאמרי היא עצמה אינה נעשית אלא בראשו של מזבח למה לא יהא ראוי אף לכתחילה על כן יש לנו תמה מי דחקו לזה החכם לומר שע"י הדחק היה ראוי כן שבראשו היתה נעשית ראוי וראוי הוא. עוד פירש החכם מליקתה היתה על אותו קרן עצמו לכתחלה למעלה מן הסיקרא דמחר טעמא נפקי דכתיב ומלק והקטיר ונמצה דמו והלא אין מקומה של הקטרה כאן שאחר מכן כתיב והקטיר אלא להקיש אליהן המליקה והמצוי לקבוע להם מקום כדפרישנא הא. וקשיא טובא דקאמר שאין מקומה של הקטרה כאן שאחר מכן כתיב והקטיר והלא הקטרה זו לא היא הקטרה זו כי בשתי הקטרות הכתוב מדבר ראשונה בהקטרת הראש ושניה הקטרת הגוף והסרת מוראה ונוצה ושיסוע מפסיק בין שתיהן כמו שמפורש בכתוב ובמשנה בפרק קדשי קדשים בענין עולת העוף ודאמרי בהקטרה ראשונה וכי תעלה על דעתך שמאחר שמקטיר מצה לאו למימרא דבהקטרת הגוף הכתוב מדבר וה"ק וכי תעלה על דעתך שמאחר לדם הגוף להמצות שכבר הוקטר אלא לעולם בהקטרת הראש הכתוב מדבר ומפני שא"א לו

להקריב רק ב' אחד לחטאת ואחד לעולה דאם יעשה שתיהן עולות א"כ נקבעה השלישית (א) יא] ואותו שפרח לחטאת ולא יוכל לעשות בה' פרידין רק שני חטאות דהוה ליה חטאת שנתערבה בחובה כדתנן בפ"ק דאין כשר אלא מנין חטאות שבחובה ועכשיו נמי דלא קבעינן אותו שפרח לא חטאת ולא עולה אין כשר בה' פרידין רק שני חטאות ושני עולות דאי עבד ג' חטאות או ג' עולות שמא יעשה מן השני קינין של אשה אחת ולא מן המעורב ואין בשני קינין אלא שני עולות ושני חטאות יב] וזה פסיל או אחד במקום שמתערב ופוסל אחד כנגדו יג] ממקום שנפרש ונבדל משם כדפרישית. וכי חזר ופרח מן החמשה פרידין לג' פרידין שעתה יש ד' פרידין בכל מקום פוסל אחד בחזירתו ממקום שפרח שני זה מלבד הוא או אחד שפסול במקום שמתערב לשם ועתה אין יכולין להקריב בארבעה הללו אלא אחד חטאת ואחד עולה וכן בארבעה אחרים דדילמא יד] פרח שנית פרידה אחת מאותם שני קינין ולא אותו שנתערב שם תחלה ונשאר טו] שם ג' פרידין מן השני קינין ואחד שפרח שם ראשונה וכן במקום השני ואי עבד בחד מקום שתי עולות וחטאת אחת נקבע אותו שפרח לגד השני לחטאת ולא יוכל להקריב אלא חטאת אחת ולא שני חטאות דדילמא כל הג' חטאות שנעשו מכאן ומכאן נעשו השני קינין מאשה אחת ולכך אם ירצה יעשה בכל מקום עולה אחת וחטאת אחת או שתי עולות וחטאת אחת בלד זה ובלד אחר חטאת אחת או ב' חטאות אחת בלד זה ובלד אחר עולה אחת. ואם פרח וחזר מזה לזה לא הפסיד כלום בפריחה זו וחזרה זו שאפילו מעורבות כל הח' פרידין שבארבעה הקינין יחד: אין פחות מב'. פירוש שני קינין כשרין בהן שתי עולות ושתי חטאות טז] אבל ג' חטאות או ג' עולות לא מצי עביד דדילמא עביד להו משני קינין של אשה אחת שהן שני חטאות ושני עולות: אחת לזו שתים לזו שלש לזו ד' לזו ה' לזו שש לזו שבע לזו. וכולם סתומות פרח מן הראשונה לשניה מיד נפסל אותו שנשאר יחיד בראשונה דאי יעשנו חטאת יהא נקבע אותו שפרח לעולה ולא יכול להקריב בשניה ובקינין אחרות שנתערב בהן רק עולות מאין כדין עולה שנתערבה בחובה דאין כשר אלא מנין עולות שבחובה וכי פרח מן השניה לשלישית שמא מנופה של שניה פרח ונתערב בשלישית ואותו שפרח מן הראשונה לשניה נשאר שם בשניה ואינו יכול לעשות מן השניה רק שני פרידין אחד חטאת ואחד עולה דאי עביד שני עולות שמא מן הפרידין של גוף השניה יעשה ואם כן יהיה נקבע אותו שפרח בשלישית לחטאת ולא יוכל לעשות בשלישית רק מחצין חטאות. וכן כי פרח מן השלישית לרביעית שמא מנופה של שלישית הוי אותו שפרח ולא נשאר רק חמשה פרידין ופרידה מן השניה שנתערב בהן ואינו יכול לעשות בשלישית רק שני חטאות ושני עולות מפני אותו שנתערב ברביעית וכן כי פרח מן הרביעית לחמישית אין כשר ברביעית אלא שלשה חטאות ושלשה עולות. וכן כי פרח מחמישית לששית פסל בחמישית קן אחד ואין כשר בהן אלא ארבעה חטאות וארבעה עולות. וכן כי פרח מששית לשביעית אין כשר בששית אלא חמשה חטאות וחמשה עולות דאי עביד ששה עולות יהא נקבע אותו שפרח בשביעית לחטאת ולא יוכל לעשות בשביעית רק שבעה חטאות וכי חזר מן השביעית ופרח אחד בששית שמא אינו אותו שפרח בתחילה מן הששית שחזר אלא מנופה של שביעית הוא יז] לששית ונפסל בשביעית ב' פרידין ואין כשר בהן אלא ששה חטאות וששה עולות דאי עביד שבעה חטאות יהא נקבע אותו שפרח ונתערב בששית ובאחרים לעולה ולא יוכל להקריב רק עולות מחציין פרידין ומציין השנית פסולין כדין עולה שנתערב בחובה וכי פרח מן הששית לחמישית נפסל בחזרה זו עוד קן אחד ואין כשר בששית רק ארבעה חטאות וארבעה עולות דשמא מן הששית פרח מנופה אחד לשביעית ואחד לחמישית בחזרה ולא נשאר רק עשרה פרידין מנופה ואי עביד חמשה חטאות וחמשה עולות דילמא השנים פרידין יח] שפרחו ממנה יהו קריבין עולות שתיהן ולא יעשו בשם קינין שבעה עולות או שמא יהו עשויין שתיהן חטאות ובשם קינין אין יכולין לעשות רק שם חטאות ושם עולות. וכי חזר מן החמישית לרביעית אין כשר בחמישית רק שלשה חטאות ושלשה עולות וכן כי חזר מן הרביעית לשלישית אין כשר ברביעית רק שני חטאות ושני עולות דאם יעשה שלשה חטאות שמא יעשה מן השנים שפרח מן הרביעית אחד בשלישית ואחד בחמישית שני חטאות הרי חמש חטאות ואין יכולין לעשות מארבעה קינין אלא ארבעה חטאות לכך אין כשר ברביעית רק שני חטאות ושני עולות. וכן כי חזר מן השלישית לשניה אין כשר בשלישית רק פרידה אחת לחטאת ואחת לעולה ויש תימה על זה נהי דמן השלישית פרח שתים אחת ברביעית בהליכה ואחת בשניה בחזרה מ"מ נשאר מנופה של שלישית ארבעה פרידין ולמה לא יעשה שני חטאות ושני עולות דכי נמי עשו אותו שפרח ברביעית עולה או חטאת מה בכך בשלשה קינין יכול להיות שלשה עולות ושלשה חטאות ומאותו שפרח בקן שניה בחזרה לא יקריבו דהא קתני שניה אין לה כלום והל"ל בשלישית שתי קנים ובשניה אין לה כלום או שניה

שיטה מקובצת א] לזו עיין בתוס' יומא (דף סז עב) ד"ה ושעום: ב] פי' הרב רבינו יעקב הלוי כו' ור"י פי' דאף לרבותא דרישא נקט כו' והשאר נמחק: ג] שנפרדו הפרידין זה מזה: ד] לעולה דהו לא שייך זה לזה: ה] שעדיין הן היו בני בקתא דהדדי גינהו ועומדין עתה להתפרש סר"א: ו] ישוב ויוכלו כל אחד ואחד להקריב כדינן: ז] לשני ולא מבעיא לבין המתות דאכתי איכא בעולם ואינו קרוי: ח] כנגדו אות ש' נמחק: ט] שפסול במקום אות ל' נמחק: י] אחד כשם פרח אות ש' נמחק: יא] השלישית לחטאת ואותו: יב] החטאות וזהו פסול הוא או: יג] כנגדו במקום שנפרש אות מ' נמחק: יד] דדילמא אותה פרידה שפרחה שנית היא מאותם: טו] ונשאר לשם ג': טז] חטאות דהא תנן חובה שנתערבה זו בזו שנים לזו ושנים לזו מחצה כשר ומחצה פסול. הרז"ה ז"ל: יז] פרח ונפסלו בשביעית תיבת לחששית ל"ש ודוא יתר: יח] פרידין שפרחו ממנה אות ב' נמחק: יט] הוי זה הדין דיקח זוג לשני ולא נקט סתומה אלא: כ] שם וכן המפורשת לחטאת כדאמר: כא] כנגדו זהו כלל תיבת עם נמחק:

פירוש הרא"ש

חובה א' [וחטאת] ועולה על חובה אחרת. כי חילוק הקינין וקביעות הכל תלוי בכהן. (כגון) [כיון] שלא פירשה האשה קן זו לחובה זו וקן זו לחובה זו: ר' יוסי אומר ב' נשים שלקחו קיניהן בשיתוף או שנתנו דמי קיניהן פי' כגון שהשוו יחד מעותיהן ולקחו בהן שני קינין קביעות הקינין וקביעות החטאת והעולה תלוי בכהן. פי' בכל מערבין (דף לז.) מייתי לה אמשנה ומדקדק מינה דר' יוסי סבר דיש ברירה ופי' הראב"ד דצריך לטעמא דברירה לפי שהכהן חלק אותו ביניהן והנשים (אינה ראויה) [לא ראו] בחלוקה זו עד לאחר כפרה. ובריכין אנו לומר דכיון שרצו עכשיו באותה חלוקה הוברר הדבר שמתחלה לחלוקה זו עומדת והוה כאילו ידעו מתחלה בחלוקת הכהן ונתרצו בה. וכל אחת נתנה חלקה לחברתה אם הכהן קבע לחברתה קן הראויה להיות שלה. ודחו לה דלעולם סבר ר' יוסי אין ברירה והכא כשפתנו פי' בשעת השיתוף התנו שהכהן יחלק ביניהן ותהא חלוקתו חלוקה וכן ימחלו חלקן כל אחת לחברתה ואין אנו צריכין עתה לברירה כי עשו את הכהן שליח לחלוקה:

הדרן עלך חטאת העוף

א קן סתומה שפרח ממנה. פירוש סתומה שלא נתפרשו זו לעולה וזו לחטאת ופרח גוזל והלך לו: בין המתות. חטאת שמתו בעליהן או שנתכפרו באחר יקח זוג לב' ולא אמרינן כיון שהוקבע ונלכד (הוה אמינא) [הא] גם חבירו ידחה. ולאו דוקא קן סתומה ה"ה נמי מפורשת אם ידוע איזה מהן נאבד. אלא מילתא דפסיקא נקט ...

ב ביצד שתי נשים לזו שתי קינים ולזו שתי קינים. וכולן סתומות ופוסל אחד כנגדו. ממקום שפרח משם: ...

הגהות הב"ח (א) מפרש ד"ה פרח לבין הקריבות וכו' א"כ נקבעה השלישית לחטאת ואותו שפירש ג"כ לחטאת:

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"ז מהל' פסולי המוקדשין הלכה ה:

ז ב מיי' שם פ"ט הל' ו:

ח ג מיי' שם הלכה ז:

ט ד מיי' שם פ"י הל' ה:

י ה מיי' פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הל' יג:

א ו מיי' פ"ח מהל' פסולי המוקדשין הלכה ו:

ב ז מיי' שם הלכה ז:

וי"א השביעית לא הפסידה כלום [א]ואם פרח מן המתות לכולן הרי כולן ימותו: ד [ב]קן סתומה וקן מפורשת פרח מן הסתומה למפורשת יקח זוג לשני חזר או שפרח מן המפורשת ראשון הרי כולן ימותו: ה [ג]חטאת מכאן ועולה מכאן וסתומה באמצע פרח מן האמצע לצדדין אחד הילך ואחד הילך לא הפסיד כלום אלא יאמר זה שהלך אצל חטאות חטאת וזה שהלך אצל עולות עולה חזר לאמצע האמצעיים ימותו אלו יקרבו חטאות ואלו יקרבו עולות חזר א]או שפרח מן האמצע לצדדין הרי כולן ימותו: ו [ד]אין מביאין תורין כנגד בני יונה ולא בני יונה כנגד תורין כיצד האשה שהביאה חטאתה תור ועולתה בן יונה תכפול ותביא עולתה תור ב] [עולתה תור] וחטאתה בן יונה תכפול ותביא עולתה בן יונה בן עזאי אומר הולכין אחר הראשון ג] *[ה]האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשין עולתה ומתה לא יביאו יורשין חטאתה:

הדרן עלך קן סתומה

*במה [א]דברים אמורים בכהן הנמלך [ב]אבל בכהן שאינו נמלך אחת לזו ואחת לזו שתים

קן אחת ובשלישית קן אחת. ופי' הרב רבינו ד] יעקב הלוי כי נראה לו דמשום גזרה פסולה קן אחת בחזרתו כמו בהליכתו קן אחת כיון דבשאר קינין מרביעית ואילך נפסלו שני קינין אחד בהליכה ואחד בחזרה גזרינן כמו כן בשלישית ובשניה אבל שביעית לא נפסל כי אם קן אחד דלא הלך ממנה כי אם פרידה אחת בחזרה ואילו בהליכה לא נפסל בה כלום ולא נחסר ממנה דבר: פרח וחזר. לאו אראשונה ושניה קאי דכיון דאין להם כלום ה] א"כ מתים ואם פרח אחד מהן בשאר קינין ימותו כולן כדתנן בסמוך ואם פרח מבין המתות לכולם ימותו כולם אלא קאי אשלישית שפרח ממנה לרביעית לחמישית לששית ולשביעית וחזר משביעית לששית וכן עד שלישית הרי מן השביעית חסר ב' פרידין אחת בחזרה ראשונה ואחת בחזרה שניה ואין כשר בשביעית רק ה' פרידין לעולה וה' פרידין לחטאת דאי עביד ששה עולות שמא השתים שהלכו ממנה יהיו קריבין עולות הרי ח' עולות ואין בז' קינין יותר מז' עולות ומן הששית חסר ד' פרידין ב' בפריחה וחזרה ראשונה וב' בשניה ואין כשר בששית רק ב' פרידין לעולה ושני פרידין לחטאת דאי עביד ג' עולות דילמא הארבעה אשר הלכו ממנה נעשו עולות הרי ז' עולות ואין יכולין לעשות בשם קינין רק ששה עולות וכן חמישית חסר ממנה ד' פרידין ב' שהלכו בששית וב' ברביעית ואין כשר בחמישית רק פרידה אחת לעולה ופרידה אחת לחטאת וכמו כן קשיא בכאן כיון דרביעית אין לה כלום היה יכול להקריב ו] בחמשה ג' עולות וג' חטאות דכי כמי אותן שהלכו ז] כולן עולות או חטאות מה בכך הרי אין כאן כי אם חמש ולפ"ז שהחמישית אין לה אלא אחת הרי יכולה להקריב ברביעית ב' עולות וב' חטאות אלא גזרינן בכל פריחה וחזרה שני קינין ואין לחלק ביניהם גזירה בזו אטו בזו וכי פרחה וחזרה פעם שלישית אין להם כלום לבד השביעית שיש לה ד' ח] כמו קנזרינן בכל פריחה וחזרה ב' קינין: וי"א שביעית לא הפסידה כלום. פירוש בפריחה וחזרה פעם ג' אלא לעולם יקריבו ממנה ה' קינין דג' פרידין פרחו ממנה לכל היותר ט] נשאר בה י"א פרידין עשה מהן ה' חטאות וה' עולות כיון דבששית אין לה כלום והכא לא גזרינן בפריחה זו כמו בשאר קינין דכיון דאינה מפסדת בפריחה בשום פעם לא גזרו על החזרה אבל אין נראה לפרש לא הפסידה כלום ויקריבו בה ז' חטאות וז' עולות דמאי עביד להו כיון דבקינין אחרים אין בהם כלום *) דאין זה י] הלשון דהל"ל נכשרה שביעית בפריחה שלישית שעל ידי פריחה שלישית הוכשרו כל הקינין שבשביעית אלא הלשון משמע לא הפסידה כלום בזאת פריחה שלישית והקשה הרב רבינו יעקב מאורליינ"ש היכי אמרת בכל הני קינין משום גזירה ימותו יא] דאילו בפ' שני שעירי (יומא דף סה:) פריך הש"ס ומשום גזירה ימותו בתמיה ותירץ דהתם לא יב] קפיד אלא אמאי אינו רועה דכיון דאית ליה תקנתא ברעיה לא הוה לן למימר ימותו משום גזירה אבל הכא בעופות איירי ואין רעיה ופדיון בעופות: ואם פרח פרידה מן המתות. [illegible] ין ליקרב ימותו כולם: קן סתומה [illegible] נערבו שני הפרידין יחד יג] ואין ידוע [illegible] יפא דקתני או שפרח מן המפורשת [illegible] התערבו פרידות המפורשות זה בזה [illegible] הנשארת תקרב וקן הסתומה יקרבו [illegible] בה אלא מיירי שנתערבו המפורשות זה בזה ואם נתערב פרידה אחת מן הסתומה לקן המפורשת יקח זוג לשני ויפרים אחד חטאת ואחד עולה והג' שנתערבו יחד ימותו כולם: חזר. אחד מן הג' שנתערבו ונתערב עם היחידי יד] סתומה או תחלת הפריחה נתערב אחד מן המפורשת לסתומה והיינו ראשון דקאמר טו] בתחלת הפריחה הלך אחד ונתערב לסתומה ימותו כולן דכיון שפרידות המפורשות נתערבו יחד אין קריבין עוד וכי פרח אחד מהן במקום אחר זהו אחד מן המתות שפרח לבין הקריבות וימותו כולן: חטאת מכאן. פרידה המפורשת לחטאת מצד אחד ופרידה המפורשת לעולה מצד שני ושני פרידין של קן סתומה באמצע פרח מן האמצע פרידה אחת לימין ופרידה אחת לשמאל לא הפסיד כלום דאותו המעורב עם החטאת יקריב חטאת ואותו שעם העולה עולה וכי חזר מן הצדדין אחד מכאן ואחד מכאן ונתערבו יחד אלו ימותו דחטאת ועולה נתערבו יחד אבל אותם שנשארו כל אחד לבדו קריבים כל אחד כדינו: חזר מן האמצעיים לצדדין ימותו כולן. דעולה וחטאת נתערבו יחד: אין מביאין תורין כנגד בני יונה. דיש טז] להביא לו חובתו שניהם ממין אחד ובתורת כהנים מפיק לה מקרא יז]: האשה שהביאה חטאתה תור ועולתה בן יונה תכפול ותביא עולתה תור. ממין החטאת יח] ואם הביאה עולתה תור וחטאתה בן יונה תביא עולתה בן יונה ממין חטאת דחטאת הוא העיקר: בן עזאי אומר הכל הולך אחר הראשון. וכיון שהביאה עולתה תור תחלה תכפול להביא חטאת תור ממין עולתה שקרבה תחלה וקשיא לרבי דמשמע הכא דעולה קרבה שפיר תחלה לחטאת לבן עזאי דקאמר שתכפול חטאת ממין העולה וכן להנא קמא דאמר תכפול ותביא עולתה ממין חטאת אבל היו ממין אחד כמו שהביאה ראשונה כשרים אע"פ שהעולה קדמה לחטאת וכן מוכח בסמוך יט] (ומיהו) האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשים עולתה עולתה ומתה לא יביאו יורשים חטאתה דהוי חטאת שמתו בעליה כ] אבל אי לאו הכי מביאין ואף על פי שקרבה עולתה תחלה ואילו ברים תמיד נשחט (פסחים דף נט.) קאמר וכי תימא בשקרבה עולתו ומי קרבה והאמר מר זה בנה אב שכל מקום חטאת קודמת לעולה ואפילו חטאת העוף לעולת בהמה ומשני שאני מצורע דרחמנא אמר והעלה כא] כבר פירוש אע"פ דבמצורע כתיב חטאת ברישא גלי לן כב] דוהעלה לא הוי עיכובא משמע הא בשאר דוכתי דלא כתיב והעלה איכא עיכובא אי קרבה עולה תחלה ותירץ רבינו חיים דבשום דוכתא ליכא עיכובא ובמצורע דאיצטריך למיכתב והעלה משום דכתיב ביה הוייה זאת תהיה תורת וגו' ואמרינן בהקומץ רבה (מנחות דף כו.) דהוי עיכובא והכי פירוש שאני מצורע משאר הוייות כג] דמצורע דכתיב והעלה אבל בעלמא לא איצטריך לגלות דאינו אלא מצוה: הדרן עלך קן סתומה

במה דברים אמורים בכהן הנמלך. אפירקא קמא קאי וה"ק בד"א דחטאת שנתערבה בעולה ועולה שנתערבה בחטאת אפילו אחד בריבוא ימותו כולם וכן אחת לזו ושתים לזו (א) ושלש לזו עשר לזו דהמועט כשר כל אלו הדינין בכהן נמלך כלומר לכתחלה נמלך הכהן איך משפטן כד] אבל בכהן שאינו נמלך ועשה הכל בדעתו בדיעבד ועשה כה] קן שלם למעלה לאשה אחת כו] וכן קן שלם למטה לאשה אחת כז] הילכך כולן למעלה מחצה כשר עולות מחצה פסול חטאות וכן למטה בזה הענין וכו'. משמע בזבחים בר"פ התערובת (דף עג.) דהאי בד"א דהכא אפירקין קאי מיהו בא' לזו וא' לזו

*) ואין הם להקרב כולם בין עולות בין חטאות שבכל פעם שבא לה אחד היה בא ממקום שראוי להקרב בין עולה בין חטאת. תי"ט

פי' הרז"ה

שמקטר הראש ממצה דם הגוף וכי מי התירו לראש בהקטרה. והא [illegible]

פי' הראב"ד

[illegible]

שיטה מקובצת

[illegible]

פירוש הרא"ש

[illegible]

הגהות הב"ח

[illegible]

עין משפט
נר מצוה

ג א מיי' פ"ח מהל' פסולי המוקדשין הלכה ז:
ד ב מיי' שם הל' ט:
ה ג מיי' שם הל' יא:
ו ד מיי' שם הלכה כ:

מסורת הש"ס

שתים לזו ושתים לזו שלש לזו ושלש לזו עשה כולן למעלה מחצה כשר ומחצה פסול כולם למטה מחצה כשר ומחצה פסול חצים למעלן וחצים למטן את שלמעלן מחצה כשר ומחצה פסול ואת שלמטן מחצה כשר ומחצה פסול:

ב אחת לזו ושתים לזו ושלש לזו ועשר לזו ומאה לזו עשה כולם למעלה מחצה כשר ומחצה פסול כולן למטה מחצה כשר ומחצה פסול חציה למעלן וחציה למטן המרובה כשר [א]זה הכלל כל מקום שאתה יכול לחלוק את הקינים שלא יהיו משל אשה אחת בין למעלן בין למטן מחצה כשר ומחצה פסול וכ"מ שאין אתה יכול לחלוק את הקינים עד שיהו משל אשה אחת בין למעלן בין למטן המרובה כשר:

ג *חטאת לזו עולה לזו עשה כולן למעלן מחצה כשר ומחצה פסול כולן למטה מחצה כשר ומחצה פסול חציה למעלן וחציה למטן שתיהן פסולות שאני אומר חטאת קריבה למעלן ועולה למטן:

ד [ב]חטאת ועולה (א) סתומה ומפורשת עשה כולן למעלן מחצה כשר ומחצה פסול כולן למטן מחצה כשר ומחצה פסול [ג]חציה למעלן וחציה למטן אין כשר אלא סתומה והיא מתחלקת ביניהן:

ה [ד]חטאות שנתערבו בחובה אין כשר אלא מנין חטאות שבחובה

פי' הרז"ה

פירוש

הרא"ש

תוספות

ו א מיי' פ"ח מהלכות פסה"מ הלכה א:
ח ב מיי' שם הל' ד:
ט ג מיי' פ"י שם הל' א:
י ד מיי' שם הלכה ב:
יא ה מיי' שם הל' ג:

חובה אשנים בחטאת מחצה כשר ומחצה פסול חטאת שנים בחובה המנין שבחובה כשר בוכן עולה שנתערבה בחובה אין כשר אלא מנין עולות שבחובה חובה שנים בעולה מחצה כשר ומחצה פסול עולה שנים בחובה המנין שבחובה כשר: ן גהאשה שאמרה *הרי עלי קן כשאלד זכר ילדה זכר מביאה שתי קנים אחת לנדרה ואחת לחובתה נתנתן לכהן הכהן צריך לעשות ג' פרידין מלמעלן ואחת מלמטן לא עשה כן אלא שתים מלמעלן ושתים מלמטן ולא נמלך צריכה להביא עוד פרידה אחת ויקריבנה מלמעלן ממין אחד משני מינין תביא שתים דפרשה נדרה צריכה להביא עוד ג' פרידין ממין אחד משני מינין תביא ארבע: הקבעה נדרה צריכה להביא עוד חמש פרידין ממין אחד משני מינין תביא שש נתנתן לכהן ואינה יודעת מה נתנה והלך הכהן ועשה ואין יודע מה עשה צריכה להביא עוד פרידין ארבע לנדרה ושתים לחובתה וחטאת אחת

בן

מסורת הש"ס

א] וחובה שנים בחטאת מחלה כשר ומחלה פסול כגון שמונה פרידין דחטאת שנתערבו בשמנה פרידין שאליו עולה ואליו חטאת הרי שנים עשר פרידין חטאת והארבעה פרידין עולה והקריב אליין למעלה ואליין למטה אותם שלמעלה כולן פסולין כי שמא כולם חטאות ואותם שמונה של מטה כשרים מהם ארבעה של חטאת וארבעה של עולה פסולין וזהו חובה שנים בחטאת כלומר שנתערבו שמנה חטאות שם ובחובה אין כי אם ארבעה חטאות וגם זהו מנין שבחובה כשר שאין כשר שם אלא ארבעה חטאות שנים בחובה כגון ששה עשר פרידין של חטאת ושמנה של חובה ארבעה פרידין עולה וארבעה פרידין חטאת ועשה י"ב למעלה וי"ב למטה מנין שבחובה כשר דשנים עשר של מעלה כולן פסולין שמא חטאות הם וי"ב של מטה ד' פסולין שמא עולות הן ושמונה חטאות כשרים ממה נפשך הרי חטאות כשרים במנין כל החובה בין עולה בין חטאת ומיהו חטאת שנים בחובה אין לישבו מענין חובה שנים בחטאת וכן תפרש הבבא שאחריה וה"ר רבינו אברהם ב] פירש שהקינין סתומות גבי חובה שנים בחטאת שהקינין היו סתומות שנים והחטאות שני פרידין ועשאן אליין למעלה ואליין למטה מחלה כשר ומחלה פסול כי שמא שתי חטאות קרבן למעלה ועולה מן הסתומה ולמטה שתי חטאות ועולה חטאת שנים בחובה כלומר חטאת פי שנים שנתערבו בחובה שהיה החטאות ד' פרידין והחובה שני פרידין ועשה אליין למעלה ואליין למטה המנין שבחובה כשר דהיינו שני חטאות דשלשה חטאות נעשו למעלה והן פסולין ג] ובשני חטאות לעולה נעשו למטה: האשה שאמרה הרי עלי קן אם אלד זכר. ביולדת עניה מיירי דאילו עשירה מביאה כבש לחובתה: ילדה זכר מביאה שני קינין כו' ונתנתן לכהן. ד] לריך לעשות ג' למעלה לפי שקן נדבה קרב כולו עולה ולא עשה כן אלא קרב שתים למעלה ושתים למטה ולא נמלך בה לדעת על מה הביאתו ה] ועתה נפסל מהן פרידה אחת ולריכה שתביא עוד פרידה ו] ויקרבנו למעלה: ממין אחד. כלומר הדין הזה כשכולם ממין אחד ומשני מינים תביא שנים כלומר אם הראשונים ממין אחד שהיו שני הקינין ז] תורים או בני יונה תביא עוד פרידה מאותו המין לעולה ויצאה ידי הכל שמקן שהקריב כהן ראשון יצאה ידי חובת לידתה שהרי לשם חובה קרב והשני נפאר לנדרה ונפסל גוזל אחד מהן בעשיית מטה והרי יהיה זה תחתיו ואם הראשונים משני מינין היו קן תורין וקן בני יונה תביא שתים תור ובן יונה ויקריב שתים למעלה משום דמספקא לן איזה קן משניהם הראשונים קרב אחרון והוא לנדרה ונפסל ממנו פרידה אחת ולריכה להשלימו מאותו המין כדתנן לעיל אין מביאין תורין כנגד בני יונה וכו': פירשה נדרה. לריכה שתביא שלשה פרידין (א) למעלה: ממין אחד. כלומר ח] אם ידעה שלא נתנה לכהן אלא מין אחד והקריבו הכהן בזה הענין ט] ואינה יודעת איזה מין פירשה מביאה שלש פרידין כילד אם נתנה השני קינין תורין מביאה תור אחד לזווג לפסול ושני בני יונה כי שמא נדרה בני יונה ומשני מינין תביא ארבעה אם יודעת שנתנה לכהן ב' מינין קן תורין וקן בני יונה ואינה יודעת מה הקריב כהן באחרונה או תורים או בני יונה אם לא ידעה מה פירשה לנדרה תביא ד' כילד שמא תורים הקריב באחרונה ולריכה להביא תור לזווג לפסול ועוד שני בני יונה כי שמא נדרה בני יונה ושמא הקריב באחרונה בני יונה ולריכה להביא בן יונה לזווג לפסול ועוד שתי תורין כי שמא נדרה תורין ולכך תביא ארבעה שתי תורים ושני בני יונה א) והכי נמי מלי למינקט במין אחד שלריכה ארבעה אם אינה יודעת איזה מין נתנה לכהן או שני קינין תורים או שני קינין בני יונה אבל ניחא ליה למינקט ביודעת שנתנה לכהן ב' קינין תורין ועשאן הכהן קן אחד למעלה וקן אחד למטה ונפסל גוזל אחד והיא קבעה נדרה יחד עם חובתה ולכך אינה יכולה להביא פחות משלשה עולות וכן הדין אם באתה להקריב (ג) פטורה בשני קינין ומהן פרידה אחת לחטאת ופרידה אחת לעולת חובתה ולאחר זמן יא] שמביאה נדרה לריכה להביא עוד פרידה שיהיה שלשה פרידין שני פרידות לנדרה ואחד לקביעותה שאינה יכולה להביא פחות משלשה עולות והפרידה שלישית לריכה להיות ממין שקרבה כבר עולת חובתה שהרי אמרה עם חובתי ונדרה אם מביאה בפני עצמו תביא עם אחד שממין חובתה ועתה שהביאה שתי קינין תורין אם נעשו בהכשר שלשה למעלה ואחד למטה נפטרה בכך ועתה שנפסל האחד תביא שלשה פרידין תורין שאינה יכולה להביא פחות מג' שתים לנדרה ואחת לקביעותה ושמא פירשה להביא לנדרה בני יונה דהאי קבעה נדרה דאינה יודעת מה פירשה קאי ולכך תביא עוד שני פרידין בני יונה שעתה מביאה שלשה עולות מתורים ופרידה מהן מעין חובתה ושני בני יונה לנדרה שאינה מסופקת אלא מנדרה הרי לך ה' פרידין ג' מאותו מין שנתנה לכהן ושנים ממין אחר: משני מינין תביא שש. אם יודעת שנתנה לכהן קן תורים וקן בני יונה ואינה יודעת איזה קרב באחרונה ואינה יודעת מאיזה מין פירשה להביא לנדרה תביא שש פרידין שמא תור קרבה באחרונה והאחד נפסל ולריכה שלשה בני יונה אחד ממין עולת חובתה ושנים לפי שמא נדרה בני יונה ועוד שתי תורים כי שמא נדרה תורים או שמא קן בני יונה קרב באחרונה ולריכה להביא ג' תורים וב' בני יונה ולכך תביא שם קן תורים וקן בני יונה משום ספק נדרה ועוד תור אחד ובן יונה אחד לפי שלריכה להביא ממין חובתה ואינה יודעת מאיזה מין: נתנתן לכהן ואינה יודעת מה נתנה. אם תורים אם בני יונה או קן אחד מזה וקן אחד מזה ואין ידוע מה עשה אם כולן למטה או אליין למעלה ואליין למטה נמלאת שלא יצאה אפילו חובת לידתה דשמא כולם למעלה ואין כאן חטאת או שמא כולם למטה ואין כאן עולות לריכה שתביא עוד ד' פרידין לנדרה לספק פירושה משני מינין ושתים לעולת חובתה תור ובן יונה שמא הראשונים כולם למטה נעשו ואינה יודעת מאיזה מין והכל הולך אחר החטאת ולריכה להביא עולה מאותו מין או שמא ראשונים אליין למעלה ואליין למטה ובקן שקרבה ראשון יצאה ידי חובתו והיא קבעה עולה מאותו מין עם נדרה ואינה יודעת איזה מין היה הילכך תביא עוד עם ספק פירושה תור ובן יונה ממה נפשך אם קן שקרב ראשון תורים היו וקרב מהן עולה למעלה והיא לחובתה הרי היא מביאה עכשיו תור עם נדרה משום קביעותה ואם מבני יונה והוקבע להביא עולת יונה עם נדרה הרי מביאתו ואם כולן למטה נעשו ולריכה להביא עולתה מאותו המין הרי משתים שהיא מביאה עכשיו לחובתה יעלה אחד מהן והשני נדבה וחטאת אחת מביאה מאיזה מין שתרלה משום שמא הראשונים כולם למעלה נעשו והרי לו זוג ממינו לעולה משתים שהביאה לחובתה משני מינין ואף על פי שכבר קרב עולת חובתה אין לריכה לדקדק להביא חטאת מאותו מין הראשון לרבנן דפליגי לעיל עליה דבן עזאי דקסברי הכל הולך אחר חטאת הלכך הואיל ועל כרחך תביא שתי עולות הזוג לו אותו שממינו ודיה:

א) וציין כרש"י פ"ו דזבחים מז:

שיטה מקובצת א] חובה שנים אות ו' נמחק: ב] אברהם בר דוד פי': ג] פסולין ושני חטאות ועולה נעשו: ד] לכהן אילו היה נמלך בה היה צריך: ה] הביאתו ונמצא נפסל פרידה אחת למטה וצריכה תיבת עתה נמחק: ו] פרידה אחרת ויקרבנו: ז] הקינין של נדר ושל נדבה תורים: ח] כלומר כשנדרה הרי עלי קן פירשה את המין שתביא אם: ט] הענין ושכחה ואינה: י] קן אם אלד זכר להביאם: יא] זמן נמי שמביאה:

פי' הרז"ה

בחובה ובסופה דאושה ליה חובה בין שהיא מרובה או מועטת או שוה איידי דתנא חובה תנא נמי נדבה ואי אפשר לומר כפי' החכם שאמר שלא יתכן לשומע להפריש בין חטאת לחובה שהחטאת גם היא חובה אינו שומע זה לא שמיעה ליה רישא דמתני' חטאת שנתערבה בחובה: ג בר"א בחוב' ובנדב' אבל בחוב' שנתערבו זו בזו פי' והן סתומות אחת לזו ואחת לזו מחצה כשר ומחצה פסול פי' ואותו המחצה הכשר יקרב רביע חטאת ורביע עולה ומספקינן להומרא כי החטאות היו מאשה זו והעולות מאשה זו והמחצה הנשאר נהפרשו כולן לזו שהקריבה חטאות עולות ולזו שהקריבה עולות חטאות והוו להו חטאת ועולה שנתערבה וימותו: אחת לזו ושתים לזו ושלש לזו וכו' המועט כשר פי' והוא קרב חציו חטאת וחציו עולה ומספקא נאמר להומרא כי המחצה ממה שהקרבנו או חטאות או עולות היה משל מועטת והמחצה האחר משל מרובות ואותו המחצה [שעומדות] להקריב לשל מועטת נתפרש מן המחצ' שהקריבה כי הקנין מתפרשות בעשיית הכהן המחצה מהן משם אחד כלומר משום חטאת או משום עולה כמו שאמרנו ולפי שאין אנו יודעים אם חטאת הקריב ומה שנשאר נתפרש לעולה או אם עולה הקריבה ומה שנשאר לה נתפרש לחטאת לפיכך אין אנו יכולין למשוך מהן עוד להקריב שהרי יש כאן פרידים מפורשים שאין אני יודעים פירושם אם חטאת אם עולה ומספק ימותו השאר כולן: בין משם אחד בין ב' שמות בין מאשה אחת בין משתי נשים נ"ל פירוש' אחד שם אחד ואחד שני שמות באשה אחת ואחד שם אחד ואחד שתי שמות בשתי נשים כלומר שני שמות כשם אחת באשה אחת להקל ושם אחד כשני שמות בשתי נשים להחמיר שאם תביא אשה אחת שתי קנין לשני שמות ללידה ולזיבה והקריב הכהן המחצה מן השם האחד שהוא רביע מן הכל לא נתפרש המחצה האחר מאותו השם מפני הקריבתו והרי הוא כאילו הביאן כולן לשם אחד ללידה שלא נתפרשו עד שיקריב המחצה מכולן לחטאת או לעולה נמצאו שני שמות באשה אחת להקל משא"כ בשתי נשים (ושם אחד) שאפילו הביאו שתיהם משם אחד כיון שהקריב הכהן המחצה מאשה זו שהוא רביע משתיהן נתפרש לאלתר המחצה האחר של אותה אשה זו לידה ועל זו זיבה פי' בין משם אחד בין משני שמות לאשה אחת בין משם אחד בין משני שמות לשתי כשר מחצה חטאת ומחצה עולה והשאר ימותו וכל זה בכהן הבא לימלך בחכם ונאמר לו כך וכך ראויות להקרבה והשאר למיתה שאינו רשאי להקריב בתחילה לפסול: בין משם אחד בין משני שמות בין מאשה אחת בין משתי נשים כיצד משם א' בין לידה ולידה זיבה וזיבה משם אחד משני שמות לידה וזיבה כיצד משתי נשים על זו לידה ועל זו זיבה ועל זו זיבה משם אחד כיצד משני שמות על

פי' הראב"ד

וכשיבא להקריב עולות נאמר בכל אחת ואחת שהיא בת זוגה של עולה הראשונה וכיון שקרבה עולתה זו אתה ראויה אלא לחטאת וכן נאמר באחד לזו ומאה לזו או בשתים לזו ומאה לזו ששיעור המועט יהיה

פירוש הרא"ש

ומתה יביאו יורשים עולתה דעולה דורון הוא וקרבה לאחר מיתה ופליגי בה רב ושמואל בקידושין [דף יג: וש"א רב יהודה אמר שמואל] ור' יוחנן ור"ל חד מוקי לה כשהפרישתה מחיים. דאילו לא הפרישתה לא היו היורשים מחוייבים להביא דשעבודא לאו דאורייתא וכמלוה ע"פ סוה. וחד אמר אפילו לא הפרישתה מחיים מחוייבים היורשים להביאו דמלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא: לא יביאו יורשים חטאתה. דאין כפרה למתים הלכתא גמיר לה דחטאת שמתה בעליה למיתה אזלא. ובת"כ [פ' תזריע ספ"ד] תני מנין שאם הביאה עולתה ומתה שיביאו היורשים חטאתה

תנאי: חציו למעלה וחציו למטה. מד' פרידין מעורבין עשו ב' למעלה וב' למטה. ה"א להיות פסול בכן יותר מחציה. דאף אם היה קן של אשה אחת כולה למעלה ושל אחרת כולם למטה. נפסלו מזו עולה ומזו חטאת. ויביאו קן ויתנו אם עולה שלך קריבה וחטאת שלי תהא זו עולה שלי וחטאת שלך. ואם לסיפוך יהיה להיפוך ואם כבר נפטרנו שכל קן וקן קרב חציו למטה וחציו למעלה. תהא עולה נדבה וחטאת בהם על הספק ואינה נאכלת. וכן ג' לזו וג' לזו אפשר שקרבו כדין וכולם פטורות. ואפשר שלאחת נפסלו כל העולות ולאחרת כל החטאות. ואפשר

תורה אור / מסורת הש"ס

*בן עזאי אומר שתי חטאות *אמר רבי יהושע זהו שאמרו כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו שבעה כיצד קולו שבעה ב' קרניו לשתי חצוצרות שתי שוקיו לשני חלילים עורו לתוף מעיו לנבלים בני מעיו לכנורות ויש אומרים אף צמרו לעשות תכלת ר"ש בן עקשיא אומר *זקני עם הארץ כל זמן שהם מזקינים דעתן מיטרפת עליהם שנאמר °מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח אבל זקני תורה אינן כן אלא כל זמן שהם מזקינים דעתם מתישבת עליהם שנאמר °בישישים חכמה ואורך ימים תבונה:

הדרן עלך במה דברים וסליקא לה מסכת קנים

בן עזאי אומר שתי חטאות אחת תור ואחת בן יונה. בן עזאי לטעמיה דאמר לעיל פרק שני הכל הולך אחר הראשון שיש לה להביא השני ממין הראשון הילכך זו שאינה יודעת איזה מין הביאה ראשון ושמא כולם למעלה קרבן ויצאה ידי עולת חובתה ואינה יודעת מאיזה מין לכך צריכה להביא שתי חטאות משני מינים ובין לרבנן בין לבן עזאי אין חטאות הללו נאכלות שהרי על הספק א) באה שיש לומר הראשונים למטה קרבן וכבר יצאה ידי חטאת לשון רש"י שפירש בזבחים: אמר רבי יהושע זהו שאמרו כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו ז'. בא"ל קמשתעי קרא דכשהוא חי אין לו אלא קול אחד וכשהוא מת קולו ז' ומפ' כיצד קולו ז' אף זו בתחילת קרבנותיהן ולא ידעה מה פירשה דייה בד' פרידין עולות לנדרה ושתים לחובתה א' חטאת ואחד עולה עכשיו שהביאה ארבע פרידין צריכה להביא עוד שמונה פרידין ארבע עולות לנדרה וב' עולות וב' חטאות: שתי קרניו לעשות שתי חצוצרות. ובהקומץ רבה (מנחות דף כח.) אמרי' שתי חצוצרות של כסף באות והכא אמרי' דמקרבים עשויות חצוצרות וי"ל דאותם שהיו למסע המחנות בימי משה דוקא היו של כסף אבל אותם שהיו לשיר על הקרבן היו מקרנים או כמי חצוצרות דהכא היינו שופרא מדאיפשתני שמייהו כדאיתא שילהי' פרק במה מדליקין (שבת דף לו.) וכפ' לולב הגזול (סוכה דף לד.) דקרו לשופרא חצוצרתא אבל הסיא ב) דאין מעמידין (ע"ז דף מז.) ליכא לשנויי הכי דאיירי התם בשופר דהא לענין קרבן איירי התם ועל הקרבן היו מסוררין בחצוצרות כדכתיב ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם (במדבר י): שתי שוקיו. עצמות שוקיו לעשות חלילין: מעיו. הכרס הגדול לעשות תוף: בני מעיו. הדקין לעשות חבלים ונימין לכנורות. ויש אומרים אף צמרו לעשות תכלת דבמעיל של כהן גדול היו על שוליו פעמוני זהב ורמוני תכלת כמין רמונים היו עשוים מלמד לבוע בתכלת ועשוים קשים ותלוין בשולי המעיל אצל הפעמונים כדכתיב (שמות כח) פעמון זהב ורמון על שולי המעיל סביב כשנוגפים פעמונים אל הרמונים בשעת הילוכו ונשמע קולו בבואו אל הקדש וזהו דרך נגיעות שלא ג) להכנים אל ההיכל פתאום בלתי ביום הכפורים: זקני תורה כל זמן שמזקינים דעתם מתיישבת עליהם שנאמר בישישים חכמה ואורך ימים תבונה:

הדרן עלך במה דברים אמורים וסליקא לה מסכת קנים

א) נ"ל באות ב) [נ"ל דכל הגלמים] ג) נ"א לכנוס

בן עזאי אומר שתי חטאות. בן עזאי לטעמיה דלעיל דאמר הכל הולך אחר הראשון וכיון דאיכא לספוקי שמא הראשונים למעלה נעשו וכבר יצאה ידי עולתה צריכה להביא חטאת מאותו המין וסיא אינה יודעת איזה מין היה לפיכך תביא שתי חטאות משני מינין והחטאות הללו אינן נאכלות שהרי על הספק באות ואין מליקתן מליקה להתירן באכילה כי שמא קרבה כבר חטאתה בראשונות א] והכא נמי בשנדרה תחילה ואינה יודעת מה פירשה לא היתה צריכה אלא ד' פרידות לנדרה ושתים לחובתה אחד לעולה וא' לחטאת ועכשיו שכבר הביאה ארבעה פרידין צריכה להביא עוד ארבעה לנדרה וארבע' לחובתה כך פירשה רבינו ע"ה בזבחים. ורבינו יצחק בר יהודה פי' שיטה אחרת: שני קינים אחד קבעה לנדרה שאמרה קן זה יהא לחובתי וקבעה אחד לעולה ואחד לחטאת ועשה הכהן שנים למעלה ושנים למטה ואינו יודע איזה למעלה ואיזה עשה למטה וגם היא שכחה מה שפירשה לנדרה בשעת נדר לפיכך צריכה להביא ארבעה פרידין שתי תורים ושני בני יונה ... נעשו למטה ולא יצאת ידי נדרה לספק פירושה וחטאת אחת ממנין ושמא חטאת הראשונה נעשית למעלה צריכה להביא ממש כפסק דאם אותם ... א"כ חובתה נעשית כולה למעלה ... נעשית עולה למטה וחטאת למעלה ... וא' למטה ויצאתה ידי נדרה מתור ... אחת יצאת ידי נדרה ובאחת ידי עולת ... והחטאת כשר והעולה פסולה יהיה ... היה כולו למעלה וחטאת שמביאה ... אם היו הראשונים יונים תביא עכשיו ... נפסק כמו שאמרנו בתורים ומשני ... קבעה לנדרה ואיזה קבעה לחובתה ... ועשה הכהן כל מין ומין אחת למעלה ... בות סתומות תביא לנדרה שתי תורין ... זה מין קבעה לנדרה ואי זה קבעה ... ת לזווג לעולת חובתה שכבר קרבה ... ת מאיזה מין היתה ואם תור כנגד ... ן לעיל: אמר רבי יהושע זהו שאמרו כשהוא חי כו' כיצד קרניו שתי חצוצרות לנוים לשיר אבל מה ששנינו במנחות (דף כח.) מעשת של כסף ולא מרבי ... היינו לכהנים דוקא כך השיב רבינו יעקב לרבי מיהו מהכא לא קשיא מידי דאיירינן לה בשופר של ראש השנה ... בשל משה הוה ניחא טפי: אף צמרו לעשות תכלת. נראה דהא כמי שייך לקול שעושין ממנו מעיל שכולו תכלת ... דאיתא בסוף פרק המזבח מקדש (זבחים פח:) ותנא קמא לא חשיב ליה לפי שאינו מוליא הקול כי אם הפעמון זהב: ... דמייתי אך מלתא שדומה לה שכמו שכשהוא מת קולו שבעה כמו כן זקני תורה כל זמן שמזקינין ובאין לתשות כח ... מסיר שפה לנאמנים. בעם הארץ משתעי קרא כדכתיב א) לעיל מסיר לב ראשי עם הארץ: בישישים חכמה.

נשים כך דינו כמו שאמרנו ואע"פ ששנינו בכריתות האשה שיש עליה חמש לידות ודאות חמש זיבות ודאות מביאה קרבן אחת ואוכלת בזבחים אלמא קן אחת עולה לכמה זיבות וכיון דהכי הוא יכולה היא לשנות קינה מלידה ללידה אפ"ה לענין עירוב קן בקן (ספקן) א) [שהקן] שני לשני שמות או ב' נשים לפי שהקן כשהפרישה אותה לחובתה מיד פרידה אחת נקבעה לחטאת ופרידה אחת לעולה וכשתמשך אחת מהן להטאת מיד השנית נקבעת לעולה ואם יקריבנה חטאת תפסל הלכך כשיתערבו קן בקן אין הכהן יכול לעשות אלא קן הראשונה בלבד והקן השנית אינה ראויה לא לחטאת ולא לעולה שאם ...

מפני הקרבתו נמצא שם אחד בשתי נשים להחמיר ונוח לי לפרש כפי' הזה ולא כפי' החכם שהפריש בין שאמרה זו לחובתי וזו לחובתי (וכיון) [ובין] שאמרה אלו לשתי חובות שעלי והביאתן בעירוב דאם כן לא משכחת לה אלא כמאן דאית ליה ברירה וצרכי' לתרוצי כולה ר' יוסי היא שר' יוסי אומר ולרידן אפי' אמרה זו לחובתי וזו לחובתי לא פירשה ולא קראה שם לענין עירוב חטאת בעולה מפני (שאין) [שאנו] יכולין לומר שמא כך אמרה זו לשתי עולות חובתי וזו לשתי חטאות חובתי או שמא זו לחטאת ועולה לחובתי וזו לחטא' ועולה לחובתי ואין זה פירוש וקריאת שם לענין עירוב חטאת בעולה ואלמלא כן בפי' הזכירה אותו ...

פירוש הרא"ש

שהן פסולים לבעלים ראשונים ולא עלו לו לפי שאינו יודע מה עשו מן הגוזלות שלו . גם התפס' ששנינו במשנתנו פי' אותו מפני שלא עלה לבעלים ובכהן שלא נמלך ועבר והקריב . גם מה שפי' שכך הוא דרך המשנה שבאה על כל ההפסד ואח"כ אמרה התקנה לא ידענא מה תירוץ יש בדבר שהרי מכל מקום לפי דבריו גדול הוא ההפסד בפריחה וחזרה שניה יותר מן הראשונה ומשנתנו אומרת לא הפסיד כלום ועוד אילו דברה המשנה בתקנת ההפסד על ידי שיתוף ותנאי היתה מדברת התקנה כעין שתי חבורות וחמש חבורות ושנים שנתערבו פסחיהן ובשני נזירים שאמר להם אחד ראיתי אחד מכם שנטמא וכאן אנו רואים זכר ולא רמז לתקנה [illegible]

ואם הפורח נעשה עולה הרי הקריב מעיקר הקנין ב' חטאות ועולה אחת ונתפרש זה הגוזל החמישי לעולה לפי שהוא מעיקר הקנין והן מתפרשות בעשית הכהן ולפי שאין אנו יודעים פי' של גוזל החמישי זה המשויר אם חטאת אם עולה לפיכך פסול להקרבה הרי פי' היאך הוא פסול במקום שהלך לשם ויש לנו לפרש היאך הוא פוסל אחר כנגדו במקום שיצא משם וכבר ידענו כי במקום שיצא משם נשארו ג' פרידין הרי הכהן בא מהמלכה ומקריב מג' פרידים אלו שתים מהן א' לחטאת ואחר לעולה והגוזל הג' פסול ואינו יכול להקריבו לפי שאין אנו יודעים אם הפורח הוא בן זוגו של זה נעשה לחטאת במקום שהלך לשם ונתפרש זה לעולה מכנגדו או אם הוא נעשה עולה ונתפרש זה לחטאת מכנגדו נמצא שהוא מפורש ואין אנו יודעים פירושו לפיכך פסול להקרבה נמצא הגוזל הפורח ממנו הוא או אחר מחברו פוסל במקום שהלך לשם ופוסל אחר כנגדו במקום שיצא משם הרי קן אחת פסולה בהליכתו חזר פוסל אחר בחזרתו נמצאו ד' פרידין כאן וד' פרידין כאן ומספק נאמר זה שחזר לא זה הוא שפרח הרי שיש לכל אחד ואחד אחת משתי נשים אלו ג' גוזלות מעיקר קניהן וגוזל אחר פורח אליה הרי הכהן בא מהמלכה ומקריב מארבעה פרידין אלו שתים מהן אחת לחטאת ואחת לעולה ושוב אינו יכול להקריב משם כי השלישי מעיקר הקן נתפרש מכנגד בן זוגו שהוא הגוזל שפרח ממנה והוא מפורש ואין אנו יודעים פירושו לפיכך אין הכהן יכול למשוך מהן עוד ולהקריב וכדין אשה זו כך דין חברתה נמצא שכל א' וא' קן אחד פסולה וקן אחד כשרה נמצאו לשתיהם שתים כשרות ושתים פסולות והכלל מטעם משנתנו שאין הפורחים מפרישין מה שכנגדם עד שיקריב מעיקר הקנין עד כדי שלא ישאר אלא מה שכנגד הפורחין ומשם ואילך הפורחין מפרישין מה שכנגדן זה הוא דרך משנתנו : שוב פרח וחזר ופרח וחזר אפי' כל היום כולו לא הפסיד כלום שאין יכול להיות יותר פחות משתי קנין כשרות לכולן שאפי' הן מעורבות בתחלה ונכנסות כולן למקום אחד אין פחות משתים ודבר זה מתברר ממה ששנינו בפ' ראשון חובה שנתערבה זו בזו שתים לזו ושתים לזו מחצה כשר מחצה פסול ושם פירשנוהו ואין אנו צריכין לחזור עליו : **מ"ג לזו** אחת לזו שתים לזו שלש לזו ארבע לזו חמש לזו שש לזו שבע פרח מן הראשונה כו' וחזר . פי' חזר דרך פריחתו מן השביעית לששית לחמישית לד' לג' לב' לראשונה פוסל א' בהליכתו וא' בחזירתו פי' ומספק נאמר זה שחזר לא זה הוא שפרח נמצא לכל האמצעיות ספק שני גוזלות שלא מעיקר הקנין אחד משל מטה הימנה שפרח לחמישית ואחד משל מעלה ממנה שחזר לה וכנגדן יצאו ממנה שני גוזלות אחת לשל מעלה הימנה שפרח הימנה וא' לשל מטה הימנה שחזרה המינה זה הוא מספק לכל האמצעיות חוץ מן הראשונה והשביעי לפי שהראשונה אין למטה הימנה והשביעית אין למעלה הימנה לפיכך אי אפשר שיהא להם יותר מגוזל א' שלא מעיקר הקנין וכבר פי' במשנתנו למעלה שהגוזל הפורח וחוזר פוסל אחד בהליכתו כנגדו והוא עצמו פסול או אחד מחבריו במקומו הרי קן אחת פסולה כאן וקן א' פסולה כאן בהליכה וחזרה לפיכך האמצעיות שיש להן שתי פרידות ושתי חזרות פריחה וחזרה משל מטה המינה ופריחה וחזרה משל מעלה ממנה נמצאו בכל א' וא' מהן שתי קנין פסולות מפני שנים פורחים המעורבין בכל אחת ואחת אבל הראשונה והשביעית שאין להם אלא פריחה וחזרה אחת אין להם לכל אחת ואחת מהן אלא פורח אחת לפיכך אין להם לכל אחת מהן אלא קן אחד פסולה וזו היא ששנינו הראשונה והשניה אין להם כלום לפי שהראשונה קן אחד בלבד היא שהיה לה וקן אחד הפסידה השניה שתים היו לה ושתים הפסידה לפי שהיא מן האמצעיות הג' יש לה אחת והפסידה שתים הרביעית יש לה שתים והפסידה שתים החמישית יש לה שלש והפסידה שתים הששית יש לה ד' והפסידה ב' השביעית יש לה שש ולא הפסידה אלא קן אחד לפי שאין למעלה הימנה כמו שפי' ועוד אנו מוסיפין לפרש הראשונה אין לה כלום לפי שהגוזל שפרח הימנה לשל מעלה הימנה אין אנו יודעים אם קרב בכלל הקרבות לחטאת וכנגדו נתפס הנשאר מעיקר הקן לעולה או אם קרב לעולה וכנגדו נתפרש זה לחטאת הרי יש כאן גוזל אחת מפורש ואין אנו יודעים פירושו לפיכך כל הקן פסולה להקרבה וכן השניה אין לה כלום לפי ששני גוזלות פרחו ממנה אחד לשל מעלה הימנה כלומר לשלישית ואחד לשל מטה הימנה כלומר לראשונה ואע"פ שאותו שפרח לשל מטה הימנה לא הוקרב גורי' פורח לשל מטה ג) אינו פורח לשל מעלה ועשו כאן את שאינו קרב כקרב כשם שזה מפרש כנגדו כך זה מפרש כנגדו ואילו קרבו שניהם חטאת נתפרש שנים הנשארים לעולה או אילו קרבו עולה ונתפרשו אלו לחטאת כי המחצה מכל מה שהיה לה הוקרב משם אחד ונתפרש המחצה האחד כנגדו לפי שאין אנו יודעים הפי' אם לחטאת אם לעולה לפי' פסולין להקרבה הם ועירובן הרי גם השניה אין לה כלום . השלישית יש לה אחת שאע"פ שהוקרבו שני גוזלות שפרחו הימנה אחת לשל מעלה ואחת לשל מטה עדיין לא נתפרש מה שנשאר לה עד שתקריב עד אחת חציה חטאת וחציה עולה ומכאן ואילך נתפרשו שני גוזלות הנשארים לה מעיקר הקנין אם הפורחים הימנה עשו חטאת נתפרשו אלו לעולה ואם הפורחים נעשו עולה נתפרשו אלו לחטאת הרי הם מפורשים ואין אנו יודעים פי' לפי' אינה יכולה למשוך מהן עוד ולהקריב הרי שהקריבה זו בהמלכה קן א' והפסידה שתי קנין וכן אנו אומרים בכל אחת ואחת מן האמצעיות ששני גוזלות הפורחים ממנה א' לשל מעלה ואחת לשל מטה הפסידו לה שני קנין אבל השביעית שלא פרח הימנה אלא גוזל א' לשל מטה הימנה שהיא הששית לפיכך לא הפסידה אלא קן אחד והיא מקרבת שש קנין ומכאן ואילך אינה יכולה להקריב שמא הפורח נעשה חטאת ונתפרש בן זוגו לעולה או שמא נעשה עולה ונתפרש זה להטאת כל זה הענין הולך על הדרך שאמרנו למעלה שאין הפורחים מן הקנין מפרישין מה שכנגדן אלא א"כ לא נשתייר מעיקר הקנין אלא מה שכנגדן ואם נשתייר יותר ממה שכנגדן אין מפרישין מעיקר הקנין עד כדי שלא ישאר אלא מה שכנגדן ומשם ואילך הפורחים מפרישים מה שכנגדן ונפסלו שכנגדן הן ועירובן ואינו יכול למשוך מהן עוד ולהקריב ומה שהקריב כבר מעיקר הקנין כשהוא בא להקריב מקריב חציו חטאת וחציו עולה זה הוא הכלל לטעם משנתנו והוא מתברר שפי' למעלה :
פסקא פרח חזר פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזורתו . פי' פרחה וחזרה שניה ונוספו שנים פורחים לכל אחת ואחת מן האמצעיות הרי ד' פורחים לכל אחת ואחת ולעומדות על הגבולין נוספו א' אחד הרי שנים פורחים לאחת מן השתים העומדות על הגבולין והוא השביעית ולשניה מן העומדות על הגבולין והיא הג' יש לה ג' פורחים בין פריחה ראשונה וב' לפיכך הפסידה עכשיו הכל כי פריחה וחזרה שניה זו אנו מפרשין אותה מן הג' עד הז' ומן השביעית עד הג' להוסיף להן הפסד שני על הפסדן הראשון אבל הראשונה והשניה כבר הפסיד הכל מפריחה וחזרה ראשונות ואינן יכולות שוב להפסיד כלום לפי' אין להן זכר בכאן ואם באנו לפרש פריחה וחזרה שנית זו כעין פריחה וחזרה ראשונה שהיא מן הראשונה ועד השביעית הרי נוסף עלינו ספק גדול שמא כל הראשונה פרחה לשביעית או לששית או לכל אחת ואחת וכיון שהקריב גוזל אחד לחטאת נתפרש השני לעולה ואינו יכול שוב להקריב עולה לפי שזה השני מעורב בהן ואינו מכירו נמצא שאין לגדולה שבהן אלא חטאת אחת ועולה א' ונשתבשה עלינו כל משנתנו הא אין עלינו לפרשה כלשון האחרון אלא כלשון הראשון והוא שחזר ופרח מן הג' לד' לה' לו' ולז' נמצאו הג' והז' עומדות על הגבולין שאין למטה מזו ואין למעלה מזו יניסו להם פורח א' לכל א' וא' מהן לפיכך הן מפסידות קן אחד לכל אחת ואחת מהן בהפסד ב' חוץ מן ההפסד הראשון כי כל הפורח פוסל קן אחת כמו שאמרנו למעלה והאמצעיות כל אחת מפסדת שתי קנין בהפסד שני חוץ מן ההפסד הראשון הרי שהפסידו כל אחת ואחת ד' קנין מפני ד' פורחים שיש לכל אחת מהן בין פריחה ראשונה לשניה והן מפרישין מה שכנגדן ומפסידין ד' קנין לכל אחת כמו שבפריחה ראשונה הפסידו לכל אחת שנים פורחים שתי קנים והשביעית שאין לה בשתי הפריחות אלא
שנים

א) [ר"ל דאין אנו יודעים למאי נתפרש אי לעולה אי להטאת] : ב) [אולי צ"ל אטו פורח לשל מעלה וכו'] :

לומר דלעולם רבי יוסי אין ברירה ס"ל והכא כגון שהתנו מתחלה הוברר והכהן קודם כפרה מחלקן והם עשו אותו שליח לחלוקתן ודוקא כשנשתתפו במעות ולקחו קיניהן בעירוב שכשיעשו הכהן שליח לחלוקתן על ידי תנאי והן ימחלו חלקן כל אחת לחברתה ואין כאן חשש עירוב הקינין אבל אם לקחו קיניהן זו בפני עצמה וזו בפני עצמה ועירבום והביאום לכהן כיון שאמרו אלו לחובותינו הוא"ל וחובות בפני עצמן הן ואין משותפות החובה בכל מקום שהיא היא נקבעת א' לחטאת ואחת לעולה ואם יעשה מהן שתי חטאות או שתי עולות האחת פסולה ואע"פ שהתנו שיחלוק אותם הכהן אפי' חלקום הם עצמן אחר העירוב והקבע שקבעום לחובתם מחלו זו לזו את חלקם אינה כלום שכיון שתמשך אחת מהן לחטאת השנית בכל מקום שהיא עולה היא ומה שנתנה עולה נתנה ושמא יעשנה חטאת ותפסל וכשנשתתפו במעות שכל אחת יש לה חלק בכל פרידה ופרידה אלו לחובותינו אין הפרידין מתחלקות אחת לחטאת ואחת לעולה שהרי אין אחת מהן מיוחדת לאשה אחת ושמא זו תעשה מזה החלק עולה וזו תעשנו חטאת הלכך תלויות הן ואין בהן לא קדושת חטאת קבועה ולא קדושת עולה קבוע עד שעת חלוקה וחלק המגיע לזו יכול להיות או חטאת או עולה וכן לזו וכשתלו עצמן בחלוקת כהן ומחלו זו לזו אין כאן ספק עירוב כלל . וכל מה שאמרנו באלו הן התערובות שהוא כשר הני מילי להקריב אבל לצאת ידי חובתן אפי' הפחותה שבהן לא יצאה ידי חובתה אלא א"כ תביא על חברתה בשיתוף לפי מה שהיא צריכה ותתנה עמה אבל אם לא ישתתפו אפי' מה שהקריב לא עלתה להן שאין אנו יודעים למי עלתה חטאת ולמי עלתה עולה הלכך צריכות להביא ובפרק שני נאריך יותר בזה הענין : סליק חטאת שלישית התעודה ואתחיל קן בעוז שוכן מעונה :

פ"ב מ"א קן סתומה שפרח ממנה גוזל לאויר או שפרח ממנה לבין המתות או שמת אחד מהן יקח זוג לשני . פי' שפרח ממנה גוזל לאויר שהלכה לה או שנתערבה א' ממנה לבין המתות לאותן העומדות למיתה או שמת אחת מהן יקח זוג לשני ויעשה מהן פרידה אחת חטאת ואחת עולה אבל אם היתה קן מפורשת והלכה לה אחת מהן או שמתה ואין ידוע איזו הלכה או איזו מתה ואם זו היה הנשארת אם החטאת או העולה שתיהן הופסדו ואילו בקן סתומה אין צריך לדקדק כלום . פרח לבין הקריבות פסול ופוסל אחר כנגדה שהגוזל הפורח פסול ופוסל אחר כנגדו פי' פרח שנתערב לבין העומדות ליקרב ונתערב בהן והן סתומות ואין ידוע איזהו פסול ופוסל אחר כנגדו פי' פסול הוא לבעליו הראשונים שאינה עולה לו שהרי אינו יודע מה עשו מן הגוזל שלו אם חטאת אם עולה ופוסל אחר כנגדו מקום שנתערב בו :

מ"ב כיצד שתי נשים לזו שתי קינין ולזו שתי קינין פרח מזו לזו פוסל אחד בהליכתו וחזר פוסל אחר בחזרתו . פי' הרי לזו ארבע פרידין ולזו ארבע כשפרחה מזו לזו הרי כאן חמש פרידין ובא הכהן והקריבן בלא המלכה ועשה מהן ג' חטאות ושתי עולות הרי הפסידה בעלת ה' עולה א' שמא אחת מן העולות היא הנכרית שבהן נתערבו ולא עלתה לה ואחת מן ג' חטאות היתה ראויה לעולה והפסידה הרי שצריכה עולה אחת ואם עשת מהן ג' עולות ושתי חטאות היא צריכה לתביא חטאת אחרת שמא אחת מן החטאות היא הנכרית כאשר פירשתי . וכמו כן בעלת הג' אם הקריב לה הכהן ג' פרידין ועשה מהן שתי חטאות ועולה אחת עדיין צריכה להביא עולה אחת ואם עשה שתי עולות וחטאת אחת צריכה להביא חטאת אחרת לפי שאינה יודעת מה שעשתה בעלת חמש מן הגוזל שלה שהלך אצלה אם חטאת או עולה מ"מ ממה שעשתה לה שתים נפטרה אם עשה לה שתי חטאות ועולה אחת פטורה מן החטאות ממה נפשך שאם עשתה בעלת חמש חטאות מן הגוזל הנכרי חטאת הרי יש לה ג' חטאות ואם עשתה ממנו עולה הרי יש לה שתי חטאות מיהו לא עלתה לה שהרי אינה יודעת אם הקריבה חטאת או עולה הרי שהגוזל הפורח מזו לזו מסתומה לסתומה פוסל א' כאן וא' כאן במקום הליכתו . ואם חזר פוסל אחר בחזרתו פי' אחד כאן וא' כאן שכשחזר הוסיף לגרוע ממנה עוד א' ולא יעלו לה כי אם שתי פרידין חטאת ועולה לפי שכשהקריב לה אותן הד' אם הוזר ויעשה מהן שתי חטאות ושתי עולות נאמר שמא הגוזל שלה נשאר לשם ואחר חזר במקומו הרי יש לנו ספק עכשיו בשתי חטאות הללו שמא א' מהן אינו שלה ובשתי העולות כמו כן יש לנו זאת הספק ואותו הגוזל שהקריבו לשם לא עלה לה שאינה יודעת מה הקריבוהו אם חטאת אם עולה ושמא אחת מן החטאות שעשתה הוא הנכרי ואותו שהלך לשם עשאוהו עולה הרי יש לה ג' עולות וחטאת א' והיא צריכה חטאת אחרת או שמא א' מן העולות היא הנכרית ואותו שהלך לשם עשאוהו חטאת הרי יש לה ג' חטאות ועולה אחת והיא צריכה לעולה אחרת נמצא שבחזרתו פסל ממנה שתים ואילו לא חזר והקריבה בעלת שלש את שלה לא הפסידת אלא אחת וכשם שבחזורתה מפסידה שתים למקום שחזרה כך הפסידה שתים ממקום שיצאה שאילו נשאר לשם והקריבתן בעלת ה' לחמשתן לא הפסידה בעירובה אלא פרידה אחת ממין השתים אם השתים עולות צריכה עולה א' משום ספק הנכרי ומן החטאות נפטרה אם השתים חטאות צריכה חטאת א' ומן העולות נפטרה ועכשיו שחזר ממנה ואין לה אלא שתי חטאות ושתי עולות הרי ספק הנכרי פוסל בחטאות ובעולות וצריכה חטאת ועולה הרי שהגוזל הפורח וחוזר פוסל שתים בהליכתו א' כאן וא' כאן ובחזורתו שנים אחרות א' כאן וא' כאן פרח וחזר לא הפסיד כלום שאפי' הן מעורבות אין פחות משתים פי' אע"פ שפרח וחזר ופרח וחזר שתי פעמים שהיה לנו לומר שמא יש שתי גוזלות נכריות בכל א' וא' ושמא הן החטאות או הן העולות וצריכה להביא הכל כבתחלה אע"פ שלא הפסידה כלום בפריחה וחזרה שניה שאפי' יהו מעורבות ודאי שיש לנו לומר שאינו יכול להקריב מהן אלא ד' פרידין שתי חטאות ושתי עולות והד' פרידין אחרות לא יקריב לא חטאת ולא עולות שאם בא להקריב חטאות שמא הן בנות זוגן של חטאות הראשונות ואינן ראויות אלא (לחטאות) [לעולות] ואם בא להקריב עולות שמא הן בנות זוגן של עולות הראשונות ואינן ראויות לעולות הרי שאין ראוי להקריב מהן אלא ד' פרידין ממה נפשך ואותן ארבע עצמן לא עלו להן לשם חובה לפי שאינן ידועות של מי הם אע"פ כן אין בהם פחות משני קינין שעלו להן לחובתן לפי שהן יכולות להשתתף ביניהן ויביאו שתי קינין בשיתוף ויתנו אם הראשונות היו שלי אלו יהיו שלך א"נ אפכא הכא נמי ע"י שיתוף ותנאי השתי קינין יעלו להם לחובתן ואם יקשה המקשה היאך אמרה המשנה שלא הפסידה כלום בפריחה וחזרה שניה הרי הפסידו שאילו בתחלה היו יכולות להשתתף ולהביא קן א' ולהתנות ועכשיו צריכות שתי קינין בשיתוף ודאי כן הוא מ"מ דרך המשנה כך הוא שלא פתחה בתקנתן עד שהפסידו הכל וכך תראה למטה כמו כן שבאה עד סוף כל ההפסד ואח"כ אמר התקנה : **מ"ג לזו** א' ולזו ב' ולזו ג' ולזו ד' ולזו ה' ולזו ו' ולזו ז' פרח מן הראשונה לב' לג' לד' לה' לו' לז'. פי' שפרח מן הראשונה לשנית ומן השניה לשלישית ומן הג' לד' וכן כולן ואח"כ חזר לכולן עד שחזר לראשונה ואיכא למימר אותו שפרח מן הראשונה לשניה נשאר בשניה ואחר מן השנית פרח לשלישית וכן כולן פוסל אחד בהליכתו וא' בחזרתו הראשונה והשניה אין להם כלום השלישית יש לה אחת הד' יש לה שתים החמישית יש לה ג' הששית יש לה ד' השביעית יש לה שש כל זה הולך על הדרך שפי' למעלה שבפריחתו וחזרתו פוסל שנים כאן ושנים כאן משום ספק נכרי' שמא אחד מהן החטאות הוא או שמא אחד מן העולות נאמר שהפורח נשאר שם ואחר חזר תחתיו הלכך האמצעית שבכאן יש בהן ספק שתי נכרית שהרי השניה נכנסו לה בהליכה א' מן הראשונה ובחזרה אחד מן השלישית ונאמר אותן שתים שנכנסו לה נשארו לה ושתים משלה יצאו ראשונה ולג' וכן בכל האמצעיות וכל ספק שתי נכריות פוסלות ד' שתי חטאות ושתי עולות הרי הראשונה והשניה אין להן כלום והשביעית לא נפסלה אלא נכרי ואחר יצא ממנה וספק נכרי א' הוא אינו פוסל אלא שנים הרי הז' לא הפסידה אלא קן א' פרח וחזר פעם שניה מן הראשונה לשנית ומן השניה לשלישית וכן כולן וחזר פוסל א' בהליכתו וא' בחזרתו השלישית והד' אין להם כלום החמישית יש לה אחת הששית יש לה שתים השביעית יש לה חמש פרח וחזר פעם שלישית חוזר ופוסל א' בהליכתו ואחד בחזרתו החמישית והששית אין להם כלום הז' יש לה ד' ויש אומרים הז' לא הפסידה כלום פי' כמו שאמרנו שבפרחה וחזרה ראשונה הפסידה שתי קינין משום ספק שתי פרידין נכריות כך בכל פריחה וחזרה שתפסיד שתי קינין משום ספק שתי פרידות נכריות הרי לג' פריחות וחזרות שיש בהן ספק שש פרידין נכריות הפסידו שש קינין שש חטאות ושש עולות ומה שאמרנו השלישית יש לה אחת הד' שתים וה' שלש יש בו שני פנים א' בנמלך ואחד בשאינו נמלך שאם לא נמלך הכהן והקריבן לשלישית עלתה א' ולרביעית שתים ולה' ג' וכו' אבל בנמלך נאמר לו אם בא להקריב של שלישית תחלה יקריב לה הכל ולא עלתה לה אלא קן אחד ואם בא להקריב של ד' תחלה יקריב לה הכל ולא עלתה לה אלא שתים וכן לכל א' מהן שיבא להקריב קרבנותיה תחלה אבל אחר שהקריב לאחת תחלה אם בא להקריב לשניה ובא לימלך נאמר לו לא תקריב אלא כפי מה שראוי לה . זה צ"ע והיאך יכול להקריב אפי' אחד דאם ראשון מקריבו לעולה נאמר שמא בן זוגו של זה קרבה לאחרת לעולה וממילא נקבע זה לחטאת ועכשיו נפרש שאם הקריב לשלישית ולחמישית ובא להקריב לרביעית נאמר לו לא תקריב לה אלא שתי קינין ואותן לא עלה לה מפני ספק שתי נכריות שמא הן החטאות או שמא הן העולות והשתי קינין אחרות לא יקריב כלל שכיון שהלכו שתי פרידין א' אצל הג' ואחד אצל החמישית ושמא נשארו לשם להקריבום והיא אינה יודעת מה הקריבום עכשיו כשתבא להקריב אלו שתי קינין השניות שלה ויש בהן שתי פרידין משלה וספק שתים נכריות מה תעשה מהן אם תבא לעשותן חטאות נאמר ושמא אותן שלה שהלכו לשם עשו חטאות ואלו השתים שלה שהם בנות זוגן אותן ראויות עוד אלא לעולות ואם בא לעשותן עולות נמי נאמר איפכא שאותן שלה שהלכו אצל שלישית וחמישית נעשו עולות ואלו השתים שהם בנות זוגן אינן ראויות עוד לעולות אלא לחטאות הלכך לא יקריב אותן כלל הרי שהרביעית הפסידה הכל בהקריבה שלישית וחמישית ואם הקריבה הג' לבדה תחלה הד' תקריב ג' חטאות וג' עולות ולא יעלו לה אלא קן אחת בלבד הקן הד' לא תקריבנו כלל מפני שהפרידה שלה שהלכה אצל השלישית והקריבתו והיא אינה יודעת מה היא ואם לא נמלך והקריב הכל עולה שתים קינין וה"ה שאם נתערבה בהן אחת מן המתות בתחלה לא יקריב כלל וימותו כולן ואם עבר והקריב הכל עלו לה כדאמרינן לקמן פ"ג חטאת לזו ועולה לזו עשה כולן למעלה מחצה כשר ומחצה פסול והרי חטאת ועולה שנתערבה בתחלה ימותו ואם לא נמלך והקריב זה מחצה כשר דקסבר האי תנא בעלי חיים אינן נדחין והכי מוקי לה בזבחים פ' כל הזבחים שנתערבו ויש אומרים השביעית לא הפסידה כלום דודאי ששית צריכה להביא שש קינין ואין לה הפסד אם שביעית תהא נפטרת עמה בתנאי פי' לא הפסידה כלום בפריחה וחזרה שלישית מפני שיכול להשתתף עם הששית ולהתנות ויכולה לפטור את עצמה בג' פרידין מן הג' קינין שלא עלו לה בפרידתה וחזרה שלישית והששית תביא תשע שהרי הפסידה הכל הרי י"ב פרידין ויעשה מהן שש חטאות ושש עולות ויתנו ביניהם ותאמר השביעית אם אותן ג' חטאות שעשיתי שלך היא הרי אי את צריכה אלא ג' חטאות ואלו ג' חטאות יהיו שלי והג' חטאות אחרות והשש עולות יהיו שלך ואם הג' עולות שעשיתי שלך היו הרי אי את צריכה אלא ג' עולות והג' אלו יהיו שלי והשאר הכל שלך וא"ת שמא אותן הנכריות שנתערבו בשביעית לא היו משל ששית אלא משל חמישית וא"כ היאך יכולה להתנות עמה א"כ הרי הששית אינה צריכה כלום שכיון שלא יצאו משל ששית לשביעית אלא משל חמישית הרי שלא נשאר בששית משל שביעית כלום אלא שעברו לחמישית שאם נשאר בששית כלום א"כ איתרו להו של ששית ומדלא איתרו ש"מ עברו לחמישית וא"כ אינה צריכה כלום שהרי אין בה ספק נכריות ואינה צריכה כפרה כלל כ"ש שיכולה ליתן חלקה לזו אלא ודאי אי מספקינן להו הכי מספקינן להו כדאמרן לעיל מ"מ אינה צריכה ע"י תנאי אלא או ג' חטאות ושש עולות או ג' עולות ושש חטאות והז' יעלו לה הג' אחרות נמצא שהז' לא הפסידה בפריחה וחזרה שלישית אבל הששית ודאי הפסידת שבפריחה וחזרה שניה לא היתה צריכה אלא ח' פרידין ועכשיו היא צריכה ט' ולא סגי בתנאי עם החמישית ויש לנו לפרש הטעם א) שלישי אומר למה לא אמר בפריחה וחזרה שניה שהשביעית לא הפסידה כלום ע"י שיתוף ותנאי וי"ל כמו שאמרנו למעלה שהמתין עד סוף כל ההפסד ואח"כ אמר התקנה ועי"ל טעם אחר לפי שכל זמן שיש לששית כלום הרי היא עומדת כנגד השביעית ומונעת אותה מלהקריב תחלה לפי שכשתקריב היא תחלה הפסידה ממנה הרבה והוא כאשר פי' למעלה לתנא שאם יש לששית שתי קנין והז' יש לה חמש והשביעית
כשביל

א) [אולי צ"ל שבפעם שלישי אמר דהשביעית לא הפסידה כלום ולמה לא אמר כן בפריחה וחזרה שניה וכו'] .

בשביל ספק שתי פרידין שהקריבה משל ששית הששית אינה יכולה להקריב כי אם ד' קנין ואותם לא עלו לא כלום משום ספק ד' פרידין נכריות שיש בהן שמא החטאות הם או העולות הלכך אינה יכולה להקריב תחלה אלא ע"י פיים ואם יפול הגורל לששית להקריב תחלה נמצאת ה"ז מפסדת שתי קנין שלא תקריב אותן כלל משום ספק שתי פרידין שלה שקרבו בתוך של ששית כמו שפרשנו למעלה ואותן חמש שתקריב לא עלו לה אלא ג' מפני ספק שתי הנכריות שבה הלכך לא נוכל לומר בפריחה וחזרה שניה לא הפסידה שהרי אפי' שהפסידה הרבה אם הקריבה הששית תחלה הואיל ויש בתוכה שתי קנין שאינה יכולה להקריבן כלל ולאותן שתי קנין לא יועיל לה שיתוף כי היאך תוכל להתנות על מה שלא הקריבה והלא אינה יכולה לומר אם הראשונים שלך או שלי שהרי הראשונים לא קרבו כלל אבל בפריחה וחזרה שלישית הואיל ואין לששית כלום ודאי השביעית תקריב בלא מחלוקת ואח"כ תביא ג' פרידין עם הששית ותתנה וכגון זה כופין על מדת סדום שניחוה להקדים תחלה שאם תקדים הששית ותקריב הרי לא עלו לה כלום מפני ספק ששה פרידין נכריות שבה והפסידה את השביעית מלהקריב שלשה קנין מפני ספק ג' פרידין של שביעית שקרבה בתוך שלה והפסידה את החמישית כמו כן שלשה קנין שאין ראוין להקריבן כלל ועכשיו מה יועילו לה הקדמת קרבנותיה שהרי אינה יכולה להשתתף ולהתנות שאין לה עם מי תתנה אלא עם חמישית ולא עם שביעית שהרי יש לה שש קנים שלא הקריבום כלל ושמא אותן שלה שהלכו אצלן באותן שלא הקריבו הם הלכך ע"כ ודאי צריכה היא להביא שש קנין כבתחלה וזהו טעמן של יש אומרים וברוך חכם הרזים ואם פרח מן המתות לכולן הרי כולן ימותו פי' שאינו רשאי להקריב אפי' אחד מהן כלומר אלו שאמרנו יש שיריים לפסלותה האי כדיניה והאי כדיניה וזהו בכהן הבא לימלך אבל אם לא נמלך והקריב הכל הכשרות עלו לה כמו שפי' למעלה וכל זה הפרק והראשון נעמיד אותן בפ"ג בכהן הבא לימלך ואפשר שיהו כולן בבא לימלך חוץ ממה שאמרו למעלה שהגוזל הפורח פוסל א' בהליכתו שזה אינו [אלא] בשהקריב את כולן ואלו בא לימלך היינו אומרים לו שלא יקריב את [illegible]

אותן בכהן הנמלך : הגה א"נ יש לומר שלא דבר על זו המימרא ולא חלק בה כלל תדע לך שלא תמצאנה למטה שלא נמ"ך אלמא כי איירי בה לעיל בלא נמלך ולפי שאמר למעלה חטאת שנתערבה בעולה ועולה בחטאת אפי' אחד בריבוא ימותו כולן תנא חדא פסלות של תערובת שאינו פוסל אלא כנגד תערובתו מיתו זה לפי הפוסלות [שלו] זה לפי הפוסלות שלו של מעלה הוא לענין הכשר הקרבתן ולמטה הוא לענין אפטורי :

מ"ר קן סתומה וקן מפורשת ופרח מן הסתומה למפורשת יקח זוג לשני חוזר או שפרח מן המפורש ראשון ומן המפורש פרח לסתום ולא מן הסתום למפורש הרי כולן ימותו. קן סתומה כבר פי' שלא נתפרשה איזו לחטאת ואיזו לעולה קן מפורשת שכבר נתפרשה וחזרה להיות הקן שנתערבה בינה לבין עצמה ולא הוברורה והיא כמו הקן של יונים שהם שוים ואין הפרש בהן כך היא כל זמן שהיא סתומה וזו שנתפרשה ונתערבה בינה לבין עצמה חזרה להיות שוה בקן של יונים בקיניהן הרי קן מפורשת זו אינה ראויה אלא למיתה וכשפרח מן הסתומה לתוכה כמו שפרח לבין המתות היא ויקח זוג לשני שהוא כבר אבד ואם חזר למקומו או שפרח מן המפורש לסתומה הרי פרח בה א' מן המתות וי"מ שבפריחה זו נתבלבלה המפורשת ולא תוברורה איזו חטאת ואיזו עולה ואם פרח מן המפורשת ראשון כמו כן בפריחתו נתבלבל ונתערב ולא הוכר איזו מהן פירח הלכך ימותו : מ"ה חטאת מכאן ועולה מכאן וסתומה באמצע פרח מן האמצע לצדדין אחד אילך וא' אילך לא הפסיד כלום אלא יאמר זה שהלך אצל חטאות חטאת וזה שהלך אצל עולות עולה פי' ויקרבו אלו לשם בעליהן סתם ופשוטה היא . חזר לאמצע האמצעיים ימותו ואלו יקריבו חטאות ואלו יקריבו עולות חזר או שפרח מן האמצע לצדדין הרי כולן ימותו פי' חזר הקן לאמצע חזר לאמצע אע"פ שלא נדע אם מצד אחד חזרו שניהם או משני צדדים ספקא לחומרא ונאמר שמא משני צדדים באו והרי הן חטאות ועולה שנתערבה ואע"פ שראינו שחזר מצד א' והאחד לא ראינו אם מאותו צד עצמו נתחבר עמו או מצד אחר ואין אנו יודעין מספר הגוזלות ספיקא לחומרא חזר או שפרח ממנו לצדדין פי' חזר לצד אחד ואין אנו יודעים לאיזה צד או שחזר לשני צדדין כולן ימותו רישא דחזר לאמצע דשמעינן דאע"פ שבאו למקום אחד לאמצע לא נאמר ממקום שראינו שבא הראשון בא השני דראינו הראשון מאיזה צד בא ולא ראינו השני מאיזה צד בא (פי') וסיפא קמ"ל שאע"פ שיש גוזלות מרובות בצד אחת כיון שלא היינו יודעים מספרם לא נאמר כשחזר לצד אחר ואין אנו יודעים לאיזה ודאי לאותו צד המרובה חזרו אלא הספק בשניהם ורישא נמי אע"פ שרוב גוזלות בצד אחד וחזר הקן לאמצע ולא נדע מאיזה צד חזרו או שמא משניהם לא נאמר כיון שיש רוב גוזלות בזה הצד כל דפריש מרובא פריש ומשם באו ואם אותו הצד חטאות יקרבו חטאות ואם עולות יקריבו דלגבי תערובת קדשים לא אזלינן בתר רובא דנייד מ"מ גזרה משום קבוע והכי איתא בזבחים פ' כל הזבחים שנתערבו : אין מביאין תורים כנגד בני יונה ולא בני יונה כנגד תורין כיצד האשה שהביאה חטאתה תור ועולתה בן יונה תכפול ותביא עולתה תור. עולתה תור וחטאתה בן יונה תכפול ותביא עולתה בן יונה בן עזאי אומר הולכין אחר הראשון פי' אין מביאין תורים כנגד בני יונה וכו' דכתיב שתי תורים או שני בני יונה א' לעולה וא' לחטאת אבל לא תור ובן יונה א' לחטאת ואחד לעולה. האשה שהביאה חטאתה תור כו' קסבר חטאת היא העיקר ודרשינן בספרא א' לעולה ואחד לחטאת וכפר מכאן אמרו האשה שהביאה חטאתה(כו')[תור]ועולתה בן יונה תכפול ותביא עולתה תור כלומר א' לחטאת וכפר ממין החטאת תהא כל הכפרה בין שהיא ראשונה בין אחרונה. בן עזאי אומר כו' קסבר הראשון הוא העיקר בכל מקום כדאמרינן בברכות כל הקודם לפסוק הוא קודם לברכה וכיון שהקדים הכתוב ביולדת עולה לחטאת לומר אפי' עולה אם היא קודמת היא קבעה לה הלכך אם הביאה עולתה תחילה תור ואח"כ חטאתה בן יונה תכפול ותביא חטאתה תור והאי הביאה דקתני הכא לא שהקריבה אלא אפי' אם הפרישה דכיון דאפרשתה לאיקרובי קאי ומיחייבא עליה לאקרובי קבעה לה וכן גבי מצורע דפליגי תנאי דמר סבר אשם קביע ליה בעשירות ומ"ס חטאת קבעה ליה ומ"ס צפרים קבעה ליה וקתני דבהפרשת לחודה קבעה ליה דתנן במשנת נגעים מצורע עני שהפריש קרבנו והעשיר הכל הולך אחר חטאת דברי ר' שמעון ר' יהודה אומר הכל הולך אחר אשם ר' אליעזר בן יעקב אומר הכל הולך אחר צפרים ודוקא בדאיתיה לקרבן בעיניה א"נ דאקרביה אע"ג דאפסיל בהקריבתו קבע ליה אבל אי אפרשיה ונסתאב או שאירע לו דבר שאינו ראוי להקריבה לא קבע ליה כדתנן בכריתות פ' בתרא הפריש כשבה ונסתאבה אם רצה יביא ברמיה עוף ותנן נמי במס' נגעים ומייתי לה במס' נדה שני מצורעין שנתערבו קרבנן זה בזה וקרב קרבנו של אחד מהם ומת אחד מהם זו שאלה וכו' ואמר להם יכתוב כל נכסיו לאחר ויביא קרבן עני אלמא כי הפריש קרבנו ואינו ראוי להקריבה לא קבע ליה בעשירות והאי דקתני לה באשה ולא קתני במצורע וזב שהביאו חטאתם תור כו' רבותא קמ"ל דאע"ג דעולה קדימה הכא ביולדת מש"כ בשאר מקומות קאמר תנא קמא שלא לילך [אלא] אחר החטאת ועוד דטעמא דבן עזאי נמי מהאי קרא נפקא כדפרישית : האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשין עולתה[עולתה] ומתה לא יביאו יורשים את חטאתה שאע"פ שחטאת זו אינה באה לכפרה אלא להכשיר אינה באה לאחר מיתה ואין היורשין מפרישין אותה כלל שאין מפרישין תחלה [לאבוד] ואם הפרישתה מחיים אין מקריבין אותה אבל בעולה פליגי רב ושמואל ור' יוחנן וריש לקיש במס' קדושין דמר סבר והוא שהפרישתה מחיים יביאו יורשין שכבר קדשה מחיים אבל לא הפרישתה מחיים אינן חייבים להביאה אע"פ שירשו נכסיה מ"מ מלוה האמורה בתורה לאו כשטר דמיא ואע"פ שהיתה חייבת בה מחיים לא מיחייבי יורשי נכסים להביאה לאחר מיתתה מפני חובתה שהיתה עליה מחיים דמלוה אמורה בתורה [לאו] כשטר דמיא (ה) וה"ה דהוה מייתי ליה בזכר כגון זב או מצורע אלא משום דכוליה פרקין מיתני ליה באשה כדפרישית ופרקין דלעיל נמי מיתני ליה באשה כדקתני בין משם א' בין משני שמות ומשם אחד ולידה : סליקא קן סתומה ותמונה אשר היתה כאגרת התומה

פ"ג מ"א בד"א בכהן הנמלך אבל בכהן שאינו נמלך א' לזו ואחת לזו שתים לזו ושתים לזו שלש לזו ושלש לזו עשה כולן למעלה או כולן למטה מחצה כשר ומחצה פסול חציין למעלה וחציין למטה את שלמעלה מחצה כשר ומחצה פסול את שלמטה מחצה כשר ומחצה פסול כבר פי' שאלו הפרקים הראשונים בכהן הבא לימלך ונאמר לו אלו תקריב ואלו ימותו ואמרינן בפרק ראשון בחובה שנתערבה זו בזו א' לזו וא' לזו דמחצה כשר להקריב אחת למעלה וא' למטה ומחצה פסול להקריב בכהן נמלך אבל בכהן שאינו נמלך ונמלך ונתערבה חובה זו בזו אחת לזו וא' לזו עשה כולן וכו' אבל בכהן שאינו נמלך ועשה מדעתו מחצה כשר ומחצה פסול וכל זה בקינין סתומות והן מתפרשות בעשיית הכהן וכולה פשוטה היא שהעולות שנעשו למטה פסולות והחטאות שנעשו למעלה פסולות ובזה הדרך אין הדין משתנה מן הבא לימלך שכמו כן אמרנו למעלה בזמן ששתיהן שות מחצה ראוין ליקרב ומחצה אינן ראוין ליקרב ואותו המחצה צריך לעשותן חציין למעלה וחציין למטה ואם הפסיד מהן מיהו לענין פטור הנשים מחובתן יש ביניהן הפרש שאם יבא לימלך ונאמר לו שיקריב מחצה חציין למעלה וחציין למטה עדיין לא נפטרה א' מהן מכלום מפני שאין אנו יודעים אותו מחצה אם של זו הן או של זו ושמא הן לאחת מהן ומן הספק שתיהן חייבות כל כפרתן אלא א"כ יביאו לשתוף ויתנו ביניהם ואז יפטרו במחצה אבל לא בנמלך ועשה כולן או למעלה או למטה או חציין למעלה או חציין למטה בלא תנאי הם נמי פטורות מחציין אם עשאן כולן למטה נפטרו כולן מן החטאות אם עשאן למעלה נפטרו כולן מן העולות ולחצי הנפסד אין שיתוף ותנאי מועיל ואם עשאן חציין למטה וחציין למעלה שיתוף ותנאי מועיל להן ויפטרו במחצה : מ"ב א' לזו ושתים לזו וג' לזו עשה כולן למעלה או כולן למטה מחצה כשר ומחצה פסול זו פשוטה היא שאין לך כל קן וקן סתומה שאין בה חטאת ועולה והחטאת והעולה שעשאה למעלה שעשאה למטה שתיהן פסולות ואם עשה שתיהן למעלה העולה כשרה והחטאת פסולה ואם עשה למטה הוי איפכא ואם בא לימלך ואמר לו שלא יקריב אלא שיעור חובה המועטת שבהן כדאמרן לעיל בפרק ראשון חציין למעלה וחציין למטה המרובה כשר פי' שאם יש לזו קן א' ולזו שתים הרי הן שש פרידין ועשה מהן שלש למעלה וג' למטה או אפכא שלא נעשית קן אחר חציה למעלה וחציה למטה שלא נאמר שכל העליונות של אשה א' וכל התחתונות של אשה א' שהרי יש א' שאין לה אלא ב' פרידין הלכך ע"כ קן של אשה א' נעשית חציה למטה וחציה למעלה הרי אותה הקן שהיא כשרה נשארו שתי קינין שנעשו קן למעלה וקן למטה והן מחצה כשר והן מחצה פסול שנאמר זו הקן לאשה זו וזו הקן היתה לאשה זו וזו הפסידה עולתה הרי שתי קינין כשרות כשיעור חובה המרובה והאחת פסולה וכן תוכל לומר אפי' בא' ומא' שנתערבו ועשאן חציין למעלה וחציין למטה שלעולם כל מה שזו יתירה על זו יהיה כשר שאותן ודאי של אשה א' הן וישאר חציו כשר וחציו פסול הלכך שיעור החובה המועטת שהיא בספק פסלות ויתנו ומה שאמרנו ששיעור המרובה כשר דוקא כגון שהביאתן בעירוב ואמרה אלו לחובת אבל אם הפרישתן כל קן בפני עצמה ואמרה זו לחובתי וזו לחובתי אפי' באשה א' אם נתערבו ועשאן חציין למעלה וחציין למטה מחצה כשר ומחצה פסול שמא עשה כל הקן למעלה וכל הקן למטה וכל קן יש בה

(ה) נראה דצ"ל ומר סבר דלפי' אם לא הפרישה מחיים מתחייבים יורשים להביא משום דמלוה הכתובה בתורה כמלוה בשטר דמיא.

שנים פורחים לא הפסידה בשתי הפריחות אלא שתי קנין נמצאו הג' והד' אין להם כלום החמישית יש לה אחת הששית יש לה שתים הז' יש לה חמש ומדרך הפירוש שפירשתי למעלה יתברר גם זה ואין צריכין להאריך עוד חזר פוסל אחר בהליכתו ואחר בחזירתו פי' זו פרחה וחזרה שלישית ואנו מפרשין אותה מן החמישית עד הז' להפסיד אותן הפסד שלישי ואנו גורעים השלישית והרביעית שכבר הפסיד הכל מפריחה וחזרה שניה ונוספו ופריחה וחזרה זו השלישית שנים פורחים לכל אחת ואחת על הדרך שפירשנו למעלה והם ששה פורחים בין ג' הפריחות ומפסידות שש קנין לפיכך אין להם כלום חוץ מן הו' והז' בדין הוא שלא תפסיד עכשיו כלומר בפריחה וחזרה שלישית שהרי אין למעלה הימנה ומה שלמטה הימנה אינו קרב שהרי אין להם כלום ואע"פ שלמעלה עשו את שאינו קרב כקרב גזירה היא שגזרו פורח לשל מטה הימנה אטו פורח לשל מעלה הימנה כשם שזה מפרש כנגדו כך זה מפרש כנגדו אבל כאן בשביעית אין לגזור עכשיו כלום שהרי למטה הימנה אין קרב ולמעלה הימנה אין כלום ואין מי שפי' לה בעשיית הכהן לפיכך בדין היה שלא תפסיד עכשיו כלום אלא הוסיפו עליה גזירה חדשה וגזרו פריחה וחזרה שלישית אטו ראשונה ושניה דאי אמרת לא הפסיד בשלישית כלום אתי למימר הכי בראשונה ושניה לפי' גזרו שתפסיד עוד קן אחת בפריחה וחזרה ג' כשם שבראשונה ובשניה הפסידה בכל אחת קן אחת נמצאת מפסדת עכשיו ג' קנין וזו היא ששנינו השביעית יש לה ארבע ויש אומרים השביעית לא הפסידה כלום פי' קא סברי יש אומרים פורח לשל מטה אטו לשל מעלה גזרינן פריחה שלישית אטו ראשונה ושנית לא גזרינן ואי אתה יכול לומר ליש אומרים לית להו גזירה כלל שאם כן אף החמישית לא הפסידה הכל ועוד דהא לא פליגי יש אומרים בכולהו בבי דלעיל הלכך אית לן למימר דיש אומרים פורח לשל מטה אטו פורח לשל מעלה גזרינן פריחת שלישית אטו ראשונה ושניה לא גזרי וזהו טעמן כצפיחית בדבש במן . ואם פרח מן המתות לכולן הרי כולן ימותו פשוטה היא ואיידי דאתחיל בהפסד גמר כולה בהפסד : מ"ר קן סתומה וקן מפורשת פרח מן הסתומה למפורשת פי' ונתערבה [illegible]

אחד אילך ואחד אילך הרי כולן ימותו שאני אומר חטאת פרחה לצד עולה ועולה פרחה לצד חטאת והו"ל חטאת ועולה שנתערבו וימותו וקמ"ל דלא מדמי' ליה לשתי מדוכות ולפניה שתי קדרות או שתי קופות ולפניהם שני סאין שאני אומר תרומה לתוך תרומה נפלה וחולין לתוך חולין נפלו וכן שני צבורים אחד של מצה ושני בתים אחד בדוק ואחד שאינו בדוק דבכולהו תלינן לקולא כמו שמפורש לכל אחד טעמו במקומו והכא תלינן לחומרא דהוה ליה ספקא דאורייתא ובקדשים דחמירי ודי לנו טעם זה למשנתינו לפרש מאי קמ"ל ואין אנו צריכים לטעמים שפי' בו החכם : אין מביאין תורים כנגד בני יונה וכו' בן עזאי אומר הולכין אחר הראשון מסתברא לי אע"ג דמשנינן לה פלוגתייהו אקראי בסיפרא עיקר פלוגתייהו בסברא קא מפלגי דתרוייהו אית להו הולכין אחר הראשון מיהו רבנן הולכין אחר הראשון שבדין ומהדרין חטאת קודמת לעולה בכל מקום כדתניא והקריב את אשר לחטאת ראשונה מה תלמוד וכו' עד זה בנה אב שיהו כל חטאות קודמות לעולות הבאות עמהן ובן עזאי אומר הולכין אחר הראשון שבמעשה וכיון שהקדים בעשייתו עולה לחטאת יכפול ויביא חטאת ממין עולה וקרא כי אתא ללמד [ה] שאין מין אחד מדרריש ליה בטעמיה ומדקתני האשה שהביאה ולא קתני שהפרישה כדקתני גבי מצורע עני יש לנו לומר דעד כאן לא פליגי אלא לאחר הקרבה אבל לאחר הפרישה דברי הכל [מודים] שתכפול בעולה שהיא באה נדבה ונמצאו שתיהן קרבות לכתחלה ולא תכפול בחטאת שאינה אלא חובה ונמצאת השניה מתה ואינה קרבה : האשה שהביאה חטאתה ומתה וכו' מסתברא דכולה מסכת מתניא ליה בנשים ולא באנשים מפני שטעות קנין דומה לטעות פתחי נדה והלכות קנין ונדה הן הן גופי תורה ואיידי דטעות פתחי נדה מתניא לה באשה תנא נמי קנין באשה שהטעות מצויה בנשים ועוד כאן דבאנשים לא משתכחי לה חיובי קנין אלא על החטא או בנגע [ב] עדיפא ליה למתניא באשה בלשון כבוד ושבח שהן יולדת וזבה דזיבה נמי שבח הוא לה כדקתני ר' חייא כשם שהשאור יפה לעיסה כך דמים יפים לאשה ותנא משום ר' מאיר כל אשה שדמיה מרובין בניה מרובין : סליק פרקא

פ"ג מ"א בד"א בכהן הנמלך וכו' בזה הפרק קשה לנו בפי' החכם במשנת זה הכלל כל מקום שאתה יכול לחלק את הקנין שפי' זה הכלל לאתויי מאי בלשון הזה ואמר הכי כי מה שאמר למעלה אם זו יתירה על זו עשה כולן למטה או כולן למעלה מחצה כשר ומחצה פסול לא תימא דוקא בשעשה כולן למעלה או למטה אלא בשעשה רובן למעלה או למטה נמי משכחת לה ולפי דעתנו אין זה הכלל כל מקום דרישא עומד על משנה זו בשעשה כולן למעלה או למטה כי הענין גלוי וידוע ויפורש ואינו צריך כלל ופי' אחר גם בשעשה רובן למעלה או רובן למטה הרבה דרכים יש בדבר ולא כל המקומות שוין אבל הכללות השניין במשנתנו על חציין למעלה וחציין למטה נשנו וזה הכלל דכל מקום דרישא עומד על משנה ראשונה שבפ' זה אחת לזו ואחת לזו שתים לזו ושתים לזו וכו' עד חציין למעלה וחציין למטה ושם בפרט האריך הלשון ופי' את של מעלה מחצה כשר ומחצה פסול ואת שלמטה מחצה כשר ומחצה פסול וכאן בזה הכלל קצר הלשון ואמר מחצה כשר ומחצה פסול והכל אחד הוא וזה הכלל דכל מקום וסיפא עומד על משנה שניה אחת לזו ושתים לזו וג' לזו וכו' ועשר לזו וכו' עד חציין למעלה וחציין למטה המרובה כשר ולעולם כל הכללות שנויין בשעשה חציין למעלה וחציין למטה וכן אף כל הבא מן הכלל כמו הכלל ומתוך פרושינו שאנו עתידים לפרש יתבאר זה היטב גם במשנת האשה שאמרה הרי עלי קן כשאלד זכר קשה לפי פי' החכם בפי' נדבה שאמר אע"פ שהיא יכולה לשנות את נדרה לבני יונה שהרי לא קבעתי בתורים בתחלת הנדר והרי היא יכולה לפטור את עצמה בג' בני יונה שנים לנדרה ואחד לחטאתה אפ"ה לכתחלה לא תשנה אותו הואיל ופרישתו מתחלה לתורים זו קשה שא"כ הרי פי' הנדר בקביעת הנדר ולא הוצרך התנא לשנות את דבריו ולומר קבעה נדרה ומה שאמר שאם החמירו בודאה לא תחמיר בספקא לא זה דרך משנתינו אבל היא הולכת לחומרא בכל מה שהיא לרבות ספקא וספק ספקא וקדשים חמורים בכל מקום ואין להקל ומה שנתן החכם טעם בסוף הדבר ואמר שעקר כי במין אחד לא יתכנו חמש פרידין כלל אלא בקבעה ושכחה מה קבעה אבל לא בפירשה ואינה יודעת מה פירשה שהרי האשה יודעת איזה המין הביאה ואם כדבריו למה הוצרך התנא לשנות דבריו מפי' לקבעה ובאשה שהיא יודעת מה הביאה הלא בפי' נדרה היינו יכולים למצוא חשבונות גדולים כמו בקבעה ובאשה שאינה יודעת מה נתנה לכהן אבל הכהן יודע מה עשה שעשה חציין למעלה וחציין למטה וכשאין הכהן יודע מה עשה יגדיל וירבה חשבון הקרבנות כמו ששנינו בסוף משנתינו עוד פי' החכם קבעת נדרה צריכה להביא עוד וכו' עד משני מינין תביא שש שתי עולות וחטאת אחר ממין זה ושתי עולות וחטאת א' ממין זה ואין הדבר כן אלא חמש עולות משני מינין ג' ממין זה ושתים ממין זה וחטאת א' ממין המרובה ומתוך פירושנו שאנו עתידים לפרש יתבאר גם זה כי כמו שפי' החכם לא יתכן כלל אלא אליבא דבן עזאי דאמר הולכין אחר הראשון אבל אליבא דרבנן דאמרי הולכין אחר החטאת לא יתכן ומדסיפא בן עזאי הוי רישא רבנן ולא בן עזאי. עוד פי' החכם נתנן לכהן ואינה יודעת מה נתנה הלך הכהן ועשה ואינו יודע מה עשה אמר עכשיו הוא מדבר באשה שיודעת מקצת ובכהן שיודע מקצת מריה דאברהם תנא תני אינה יודעת ואינו יודע מה לנו לפי הזה לומר יודעת ויודע. עוד אמר החכם כי המשל שהוא בא על ריבוי הקרבנות וקול א' וז' קולות מפני שהיא בתחלה היתה מספקת בשש פרידין והיא עכשיו חייבת להביא שמונה ואין המשל הזה דומה יפה לדבר כי ריבוי זה גדול מאד מזה : נחזור לפירוש משנתינו בד"א בכהן הנמלך כבר פי' כל שני פרקים ראשונים בכהן הנמלך לא נפל דבר אחת וכשם שביארנו בהם דין הכשר והפסול בהמלכה באנו עכשיו לבאר אותם שלא בהמלכה בכהן שעבר והקריב ולא נמלך א' לזו וא' לזו שתים לזו ושתים לזו ג' לזו וג' לזו עשה כולם למעלה מחצה כשר ומחצה פסול העולות ודאי כשרות והחטאת ודאי פסולות וחייבות להביא עוד חטאות אחרות ונאכלות לכהנים שלא על הספק הן באות כולן למטה מחצה כשר ומחצה פסול החטאות ודאי כשרות ודאי העולות פסולות וחייבות להביא עוד עולות אחרות חציין למעלה וחציין למטה את שלמעלה מחצה כשר ומחצה פסול ואת שלמטה מחצה כשר ומחצה פסול זו היא מספק לחומרא שאני אומר את של אשה זו קרבה כולן למעלה ואת של זו קרבה כולן למטה לזו עולות כשרות וחטאות פסולות ולזו חטאות כשרות ועולות פסולות וחייבות בין שתיהם להשתתף ולהביא המחצה הפסול עולות כשרות וחטאות פסולות והן באות על הספק ואין נאכלות אבל המשנה לא באה להזכיר התקנה כלל לפי' לא פירשתי השתוף והתנאי בין שתיהן : מ"ב אחת לזו ושתים לזו וג' לזו עשר לזו מאה לזו בהצעת של המשנה הרי קי"ז קנים לחמש נשים בשעשה כולן למעלה או למטה דבר ברור הוא שהמחצה כשר ומחצה פסול חציין למעלה וחציין למטה נ"ח קנים כאן ונ"ח קנים כאן אין אנו יכולין לומר שבעלת המאה הקריבה כולן במקום אחד שהרי יש לה מאה קנין וכאן אין במקום אחד אלא נ"ח קנים אלא בעל כרחנו יש לנו לומר שיש לאשה אחת והיא בעלת המרובה למעלה ולמטה ולפי' הרי ידיעה זו מוסיפה כשרות ומנין המרובה שהוא ק' קנים כשר שאפי' תגיע עצמך לומר שהארבע נשים בעלות ט"ז הקנין הקריבו כולן למעלה הרי ח' קנין כשרות וח' קנין פסולות כי לכל א' וא' מחצה כשר ומחצה פסול נשארו לבעלות המאה להקריב מ"ב קנין למעלה ונ"ח קנין למטה ובדין היה להקריב חמשים קנין למעלה וחמשים קנין למטה ומצא שאין לבעלת המאה פסולות אלא ח' קנין ששנת' מעולות לחטאות וח' קנין שהיו פסולות משל ארבע נשים שהיו מחצה כשר ומחצה פסול נמצאו לכולן ט"ז קנין פסולות ומאה קנין כשרות זה הכלל כל מקום שאתה יכול לחלוק את קנין שלא יהיו משל אשה א' בין למעלה בין למטה כגון במשנה אחת לזו ואחת לזו שהנשים שוות ביניהן כשקרבו חציין למעלה וחציין למטה מספק אני אומר לאשה זו קרבו כולן למעלה ולאשה זו קרבו כולן למטה לפיכך מחצה כשר ומחצה פסול וזה הכלל טעם ופי' הוא למה ששנינו במשנה ראשונה ואם באנו לפרש זה הכלל לאתויי מאי י"ל לאיתויי היכא שאין הנשים כולן שוות בקיניהן מיהו כל המועטות שוות לבעלת המרובה כגון עשר לזו ועשרים לזו ושלשים לזו ומ' לזו ונ' לזו וק' לזו שכל המועטות שוות לבעלת המאה ואני אומר שמועטות קרבו כולן למטה או בחילוף ואין לאשה אחת בשני מקומות נמצא את שלמעלה מחצה כשר ומחצה פסול ואת של מטה מחצה כשר ומחצה פסול והכל דרך אחד הוא למה ששנינו כשהנשים שוות בקיניהן וכל מקום שאי אתה יכול לתלות את הקנין עד שיהיו משל אשה אחת בין מלמעלה בין מלמטה המרובה כשר גם זה הטעם ופי' למשנה שניה מפני מה המרובה כשר מפני שע"כ יש לנו לומר שכל קניה קרבו ביום א' שהרי מנין קניה גדול ממנין הקרבים במקום אחד לפיכך המרובה כשר כמו שפי' וכל מקום דסיפא לאו לאיתויי קא אתי אלא לפרושי טעמא ואיידי דתנא רישא כל מקום תנא סיפא נמי כל מקום ואיבעית אימא כל מקום דסיפא נמי לאיתויי שאר חשבונות רבים שהם על דרך חשבון זה כגון חמש לזו וכ' לזו ול' לזו ומאתים לזו ושאר חשבונות הדומים לזה עד אין קץ : מ"ג חטאת לזו ועולה לזו כולה פשוטה היא : מ"ד חטאת ועולה סתומה ומפורשת וכו' עד חציין למטה אין כשר אלא סתומה אפי' המפורשה מאה קנין והסתומה אינה אלא קן אחד אין כשר אלא סתומה שאני תולה הספק לחומרא ואני אומר המפורשת קרבה חציה למעלה וחציה למטה בשינוי ונפסלה

[ה] נראה דצ"ל וקרא כי אתא ללמד שאין יכול להביא כי אם ממין אחד וכל אחד דריש ליה כטעמיה. [ב] וגם דמסכתת לה כזה מ"מ דכה הא גגלי לאים שלא אא רק ע"י תלי ושי' בגמכ"ס בפי' המשניות לטהרות.

פירוש הרז"ה

ונפסלה כולה ואין כשר אלא הסתומה שגם היא קרבה חציה למעלה וחציה למטה ואם באנו לומר שהסתומה קרבת כולה במקום אחד הרי חציה פסולה אבל פסלותה יש שכר כמפורשת שאם קרבה הסתומה כולה למעלה נמצא שהקריבה המפורשת מ"מ פרידין למעלה וג"א למטה ואת"ל ששנתה במקומותיה מ"מ נשאר לה פרידה אחת של חטאת קרבה למטה והיא כשרה כנגד פרידה של חטאת של בעלת הסתומה שקרבה למעלה נמצא לעולם מנין הסתומה כשר והיא מחלקת ביניהם פי' אם משל שתי נשים הן כשרות הסתומה מחלקת לפי חשבון בין שתיהן כי המחצה של בעלת הסתומה ודאי כשר וממנו אין לגרוע והמחצה האחר ספק הפסולות מוטל בין שתיהן לפי' בעלת הסתומה נוטלת מן הכשרות ג' חלקים ובעלת המפורשת רביע ונפקא מינה לענין תשלומי הכשרות כשמשתתפות ביניהן במה שהספק מוטל בין שתיהן וכאן בפירוש הזכיר בעל המשנה השיתוף כששנה והיא מתחלקת ביניהן וכן אותה ששנינו בכריתות בזמן שתיהן עומדות מביאות קרבן ונאכל לומר כבר הזכירה השיתוף בין שתיהן בפי' אבל ללמדו ממקום סתום אין לנו ובפרק שני איידי דפתח בקן סתומה תנא נמי סתומה וקן מפורשת וכאן איידי דתנא חטאת לזו ועולה לזו תנא נמי חטאת ועולה סתומה ומפורשת:

מ"ה חטאת שנתערבה בחובה א) ואין מנין פרידין של החובות ועבר והקריבן חציין למעלה וחציין למטה אין כשר אלא מנין חטאות שבחובה שאני אומר חטאות קרבו למעלה והחובה קרבה כולה למטה נמצאו חטאות שבחובה הן בלבד כשרות ושאר הפרידין כולן פסולין נמצאו ג' חלקים פסולין ורביע כשר ובדין הוא דליתני חטאות וחובה שנתערבו שהרי שתיהן שוות אלא איידי דתנא בפ' שני בכהן הנמלך חטאת שנתערבה בחובה אין כשר אלא מנין חטאות שבחובה והתם מתניא ליה אפי' כשהחובה מרובה תנא נמי הא בכהן שלא נמלך דכותה חובה שנים בחטאת פי' שנים בחטאת כלומר ד' דנקי חובה ותרי דנקי חטאת עבר והקריבן חציין למעלה וחציין למטה מחצה כשר ומחצה פסול שאני אומר תרי דנקי חטאת ודנקא חובה קרבו למעלה תרי דנקי פסולין ודנקא פסול ב) ואשתכח הכא והכא תלתא דנקי פסולין ותלתא דנקי כשרין זו היא ששנינו מחצה כשר ומחצה פסול חטאת שנים בחובה המנין שבחובה כשר פי' חטאת פי שנים בחובה ד' דנקי חטאת ותרין דנקי חובה עבר והקריבו חציין למעלה וחציין למטה מנין שבחובה והם תרי דנקי כשר והשאר פסול שאני אומר תלתא דנקי חטאת קרבו למעלה וכולן פסולין וחד דנקא חטאת ותרי דנקי חובה קרבו למטה דנקא דחובה דלמטה כשר ואידך דנקי פסולה אשתכח תרי דנקי חובה מחצה כשר ומחצה פסול ודנקא דחטאת בלמטה כשר אשתכח הכא והכא ד' דנקי פסולין ותרין (דתרי) דנקי כשרין דנקא חטאת ודנקא עולה כמנין החובה זו היא ששנינו מנין שבחובה כשר כיוצא בדבר אנו מפרשים בסיפא וכן עולה שנתערבה בחובה וכו' עד סופא:

מ"ו האשה שאמרה הרי עלי קן כשאלד זכר הוא הדין ליולדת נקבה אלא אורחא דמלתא קתני שהאשה נודרת להביא קרבן לכשתלד זכר כדכתיב מה ברי ומה בר בטני ומה בר נדרי ילדה זכר מביאה שתי קנין א' לנדרה ואחד לחובתה והרי ג' עולות וחטאת אחת נתנתן לכהן הכהן צריך לעשותן שלש פרידין למעלה ואחד למטה לא עשה כן אלא עשה שתים למעלה ושתים למטה דלא נמלך הפסיל עולה א' שהקריב למטה לפיכך צריך להביא עוד פרידה אחת ויקריבנה למעלה ממין א' פי' בד"א כשהביאה בקנין ממין א' והיא צריכה לשלם אותה פרידה מאותו המין שהביאה בתחלה לפי שאין מביאין א' כנגד מין אחר משני מינין תביא שתים פי' אם הביאה בתחלה משני מינין קן א' תורים וקן אחד בני יונה תביא עכשיו משתי פרידין לעולה משני מינין לפי שאין אנו יודעים מאיזה מין הקריבה באחרונה למטה בהבאה ראשונה שתביא העולה מאותו המין בהבאה שניה זו והיא עולת נדבה אם עשה מין זה חציו למעלה וחציו למטה ומין זה חציו למעלה וחציו למטה ואנו סבורים כי קן הנדר דומה לקן החובה שהוא צריך ממין אחד או שמא כל המין האחד קרב למטה בהבאה ראשונה ואין אנו יודעים איזה מין היה והיא חייבת להביא באותו המין עולת חובה לפיכך תביא עוד שתי פרידין משני המינין תור ובן יונה ויעשם למעלה וממה נפשך יצאת ידי חובתה מנדר ומחובה פירשה נדרה פירוש בהבאה ראשונה אמרה שתי פרידין אלו לנדרי ועשה הכהן מחצה מן הכל למעלה ומחצה למטה צריכה להביא עוד ג' פרידין ומפורש בגמרא דזבחים פירושא דרבנן בתראי שתים למעלה ואחת למטה כשהביאה ממין אחר הגע עצמך שהביאה ד' תורים בתחלה ופירשה שתים מהן ואמרה אלו נדרי והכהן לא נמלך והקריב שתי תורים למעלה ושתי תורים למטה ואני אומר שמא הנדר כולו קרב למטה והוא כולו פסול והחובה קרבה כולה למעלה ואין כאן כשר אלא פרידה אחת של חובה שקרבת עולה והרי הפסידה שלש פרידין לפיכך היא צריכה להביא עוד ג' פרידין שתים למעלה ואחת למטה לא שנא שיהיו שלש מאותו המין שהביאת בתחלה שהוא תורין לא שנא משני מינין שתים ממין זה וא' ממין זה ובלבד שתהא החטאת בהבאה שניה זו ממין המועט והמין הבאה ראשונה דהיינו שני בני יונה לעולה ותור אחד לחטאת אבל שתי תורים ובן יונה א"נ שלשתן בני יונה לא תביא לפי שאין מביאין אחד כנגד מין אחד זהו הדין בשהביאה הבאה ראשונה ממין אחד ועד כאן דרך אחד בין לרבנן בין לבן עזאי משני מינין תביא ארבע אם היתה הבאה ראשונה משני המינין שתי תורים ושני בני יונה ופרשה המין האחד לנדרה ואינה יודעת מה פרשה מספק אני אומר שמא נדרה קרב למטה ונפסל כולו והיא חייבת לשלמו מאי זה מין שתרצה והעולה של חובה שקרבה למעלה אין אנו יודעים אם תור היתה ראשונה משני המינין שתי תורים ושני בני יונה ופרשה המין האחד לנדרה ואינה יודעת מה שתביא כנגדה תור לחטאת או בן יונה היתה שתביא בן יונה כנגדה לחטאת לפיכך אינה מסופקת עכשיו בג' פרידין והיא צריכה להביא ארבעה פרידין ב' ממין זה וב' ממין זה ותעשם ג' למעלה ואחד למטה שאפי' היו כל הראשונים פסולים הרי יצאה ידי חובתה בארבע פרידין הללו מה נפשך אם בהבאה ראשונה עשה מין זה חציו למעלה וחציו למטה ומין זה חציו למעלה וחציו למטה מהבאה ראשונה יצאה ידי קרבן חובתה ואינה צריכה אלא שתי עולות לנדרה בין ממין אחד בין משני מינין שעולת הנדר של הבאה ראשונה שהיתה מאחר משני המינין תצטרף לאחד משתי עולות של נדרה שהיא מביאה משני המינין בהבאה שניה זו ואם בהבאה ראשונה עשה מין א' כולו למעלה ומין א' כולו למטה אם נדרה יעשה למעלה וחובתה למטה מהבאה ראשונה יצאה ידי נדרה וחטאתה ובשתי עולות משני המינין די לה לצאת ידי הספק מאי זה מין שהיתה החטאת בהבאה ראשונה שקבעה עולה כנגדה ממנה ואם בהבאה ראשונה עשה הנדר כולו למטה והחובה כולה למעלה והוא ספק הפסול הגדול צריכה שתי פרידין לנדרה ושתים לחובתה לפי שאין אנו יודעים מאיזה מין היתה עולת החובה בתחלה שתביא כנגדה חטאת ממינה לפיכך תבי"א ב' ממין אחד לחובתה נמצאו בהבאה שניה זו ארבע פרידין שתים ממין אחד ושתים ממין אחד אבל ארבעתן ממין אחד לא תביא לפי שאין אנו יודעים מאי זה מין קבעה חטאתה בהבאה ראשונה כשעשה המין האחד למטה והמין האחד למטה והיא צריכה עולה כנגדה מאותו המין וכל שלש ממין אחד ואחת ממין אחר לא תביא שהרי יש לה לעשות שתי עולות משני המינין נמצאת חטאתה ממין המרובה ושמא לא ישתיירו לה שתי עולות ממין אחד לנדרה שהרי יש לה להביא כנגד חטאתה עולה מאותו המין וא"ת והלא נשאר לה עולת חובה מהבאה ראשונה על מה אינה מצטרפת עם אחת מאלו הבאות לה בהבאה שניה משני המינין תשובתך אין בדין שתצטרף שמכוין שפרשה נדרה מהבאה ראשונה נתפרשה חובתה לפיכך אינה עולה לה לנדרה הלכך אין תקנתה אלא בשתים מזה ושתים ממין זה שלשה למעלה ואחת למטה הדרך זה לרבנן ולא לבן עזאי זהו הפירוש הנכון בפרשה נדרה משני המינין שאינה יודעת מה פרשה אבל החכם פי' משנתינו ביודעת מה פרשה אבל הכהן אינו יודע איזה מין עשה למעלה ואיזה מין עשה למטה וזה הפי' דחקו לעשות פי' הנדר בקביעת הנדר כלומר שאין לה לכתחלה לשנות נדרה מן המין שפרשתו מתחלה וזו היא שקשה בפירושו ואילו פי' משנתנו בשאינה יודעת מה פרשה לא היה קשה כלום. קבעה נדרה פי' כרוך ותני קבעה ופרשה כגון שקבעתו מתחלה באחד משני המינין ועכשיו שכחה מה קבעת וכשהביא שתי הקנין בהבאה ראשונה ממין א' פרשה שתי פרידין מהן לנדרה והכהן עשה חציין למעלה וחציין למטה מה נפשך אם ממין שקבעת לא הביאה אין פירושה כלום ומהבאה ראשונה יצאה ידי קרבן חובתה וצריכה להביא שתי פרידין מן המין הא' לנדרה ואם ממין שקבעה הביאה הרי פירושה פי' וי"ל כי הנדר קרב למטה והחובה קרבה למעלה ואין כשר אלא פרידה אחת של עולת חובה בלבד וזהו ספק הפסול הגדול וצריכה ג' פרידין מאותו המין של הבאת ראשונה שתים לנדרה וא' לחטאתה נמצאת צריכה חמש פרידין ג' מן המין הראשון ושתים מן המין האחר ודקא פי' לה רבנן בתראי בזבחים שלש לנדרה ושתים לחובתה סימנא בעלמא הוא שתביא חטאת ועולה כסדר החובה ממין אחד והוא מן המין הראשון שהביאה ממנו תחלה שאם אתה אומר החובה נעשית כולה למעלה צריכה חטאת מאותו המין ואם החובה נעשית כולה למטה צריכה עולה לחובתה מאותו המין ולנדרה אין צריכה כלום ואת"ל שהיא צריכה ב' עולות לנדרה א"א שתהא צריכה עולה לחובתה ותאמר על עולת חובתה שבהבאה שניה שתעלה לה לנדרה להצטרף לאותן ג' פרידין שהיא מביאה לנדרה שתים מן המין האחד ואחת מן המין הראשון הרי ארבע עולות משני מינין ועכשיו בין הבאה ראשונה והבאה שניה יצאה ידי חובתה מנדר ומחובה בד"א כשהביאה שתי הקנין ממין אחד ודרך זה בין לרבנן ובין לבן עזאי משני מינין תביא שש פי' אם היתה הבאה ראשונה משני המינין והוא בשעת הנדר קבעה נדרה מן המין הא' וכשהביאה משני המינין לא היתה צריכה לפרש אי זה מהן לנדרה כי הנדר מאיליו חל על המין שקבעתי ואפי' פירשה בחילוף ממה שקבעה אין בדבריה כלום והפירוש חל מאליו בשעת הקביעה לפיכך חייבת להביא עוד שש פרידין ארבע ממין אחד ושתים ממין אחר ותעשה ממין המרובה א' למטה והשאר כולן למעלה וממה נפשך יצאה ידי כל הספק בשש פרידין אלו שאפי' נפסלו כל הראשונים די לה באלו לצאת ידי ספקא הגע עצמך שתביא בהבאה שניה זו ארבע תורין ושני בני יונה ותעשה תור א' למטה ושאר כל הפרידין למעלה מה נפשך אם בהבאה ראשונה עשה הנדר כולו למעלה והחובה כולה למטה מהבאה ראשונה יצאה ידי נדרה ועכשיו אינה צריכה אלא עולה אחת לחובתה ובשתי עולות משני המינין די לה לצאת ידי הספק מאי זה מין שהיתה החובה בהבאה ראשונה ואם בהבאה ראשונה עשה הנדר חציו למעלה וחציו למטה והחובה חציה למעלה וחציה למטה מהבאה ראשונה יצאה ידי קרבן חובתה ואינה צריכה אלא עולה אחת לנדרה ובשתי עולות אלו משני המינין די לה לצאת ידי הספק מאי זה מין שהיה הנדר בהבאה ראשונה ואם בהבאה ראשונה עשה הנדר כולו למטה ונפסל כולו והחובה כולה למעלה ונפסלת חטאתה הרי היא צריכה ארבע פרידין משני המינין לנדרה לצאת ידי הספק ולחטאתה צריכה פרידה אחת ולפי שאין אנו יודעים הפרידה של עולת חובה שהיתה כשרה בהבאת ראשונה מאי זה מין היתה ואין לנו להביא מין אחר כנגד מין אחר לפיכך תביא עוד עולה אחרת ממין חטאתה שאפי' היתה עולת חובתה הראשונה ממין אחר אין בכך כלום שהחטאת היא הקובעת כדברי חכמים ולא הראשון כבן עזאי נמצאו בהבאה שניה זו שלש תורין ג' למעלה ואחת למטה ושני בני יונה למעלה דרך זה לרבנן ולא לבן עזאי הרי פי' דרך ג' חלוקות אלו כשעשה הנדר למעלה והחובה למטה א"נ חובה למעלה ונדר למטה אי נמי זה וזה חציין למעלה וחציין למטה ואין אנו יכולין לחלוק בהן חלוקה רביעית ולפי הספק שיש בג' הלוקות הללו צריכא שש פרידין כענין שפי' והרי אנו נותנים טעם לפיכך מה שפי' שהנדר חל מאליו בשעת הקביעה כשהביאה משני המינין ואפי' פרשה בחילוף ממה שקבעה על כרחנו יש לנו לפרש כך שאם אי אתה אומר כן אלא שתהא כמין שלא פי' כלל לא היתה מספקת בהבאה שניה זו בשש פרידין הללו לפי שיש לומר שמא החובה והנדר שתיהן מן המין המועט הן שאינו אלא שתי פרידין והן בני יונה כגון לשון שפי' לפי שהבאה הראשונה נעשו בני יונה למטה והוקבע מהן חטאתה וחייבת להביא כנגדה עולת בני יונה ונדרה כמו כן היו בני יונה וחייבים להביא מהן שתים לנדרה ונמצאת צריכה ג' עולות מבני יונה וכאן אין בני יונה אלא שנים שהוא המין המועט עכשיו שפירשנו שהנדר חל מאליו בשעת הקביעה אפי' פי' בחלוף ממה שקבעה אין לנו ספק בדבר זה שיהו החובה והנדר ממין המועט שאם היה הנדר בני יונה ועשאן למטה לא תוקבע מהן חטאתה שהרי נדר הם ואין החובה נקבעה בהם מפני הנדר שחל עליהם מאילו. גם פי' החכם שאמר כי [שש פרידין] שלש ממין זה וג' ממין זה הם ומהן שתי חטאות משני המינין לא יתכן זה לעולם

אלא

פירוש הראב"ד

בה חטאת ועולה כמו שפירשנו בפרק ראשון: **זה הכלל כל מקום שאתה יכול לחלק את הקנין ולא יהיו משל** אשה א' בין למעלה בין למטה מחצה כשר ומחצה פסול וכל מקום שאין אתה יכול לחלק את הקנין עד שיהיו משל אשה אחת בין למעלה בין למטה המרובה כשר זה הכלל לא בא להוסיף אלא לפרש ולעשות סימן לדבר שכל מקום שתוכל לחלק את הקינין ביניהן שוה בשוה שלא תצטרך לומר שיהיו שם משל אשה אחת ולמטה אלא שתוכל ליתן כל העליונים לאחת וכל התחתונים לאחרת ועשאן חציין למעלה וחציין למטה ואינן בזמן ששתיהן שוות כה"ג מחצה כשר ומחצה פסול כאשר אמרנו אבל כל מקום שאין אתה יכול לחלק הקינין ביניהן בשוה עד שתצטרך לומר שיש לאשה אחת למטה ולמעלה כגון שהיא יתירה על זו ועשאן חציין למעלה וחציין למטה המרובה כשר והריני מוסיף על הכלל ועל הפרט במה שאמר למעלה אם זו יתרה על זו עשה כולן למטה או למעלה מחצה כשר ומחצה פסול לא תימא דוקא שעשה כולן למעלה או למטה אלא אפי' בשעשה רובן למעלה או למטה נמי משכחת לה והוא כגון שעשאן זוגות למטה והמקום המועט הוא שיעור חובתה של אשה המועטת או פחות משיעור המועטת אבל אם לא עשאן זוגות זוגות למעלה ולמטה ויעשה רוב למעלה או למטה א"א שלא תהיה קן א' כשרה יתרה על מחצה של הפסולות ומה שאמרנו כמו כן בשעשה חציין למטה וחציין למעלה המרובה כשר לא תימא דוקא שעשאן חצאין אלא אפי' רוב למעלה או למטה והמקום המועט לא עשה בה אלא פרידה והיותרת שיש לזו על זו אינה אלא קן א' כמו כן שיעור המרובה כשר ואם תהיה היותרת יותר מקן א' לא יהיה שיעור המרובה כשר אבל קן אחד כשרה תהיה יתרה על מחצת פסולות ויש לפרש כי זה הכלל וכל מקום דרישא בא לרבות את הדרך שפי' למחצה כשר ומחצה פסול שאע"פ שלא נעשו כולן למעלה או למטה אלא רובן למעלה או למטה נמי הוי כה"ג והוא כמו שהמקום המועט הוא כנגד השיעור המועט וא"ת כיון שהנשים אינן שוות בקיניהן היאך אני קורא בהן כל מקום שאתה יכול לחלק את הקינין והלא לשון חלק בכל מקום שאתה יכול לחלק את הקינין אינו אלא מחצה כדתניא תנו חלק לפלוני בבור נוטל מחצה בבור אע"פ כן יש לתרץ שכיון שי"ל שהן חלוקות במקומותיהן שהקינין של זו נעשו למעלה והקינין של זו נעשה למטה ואין אנו צריכין לומר שיש לאשה א' למעלה ולמטה הרי הן חלוקות במקומותן לזו חצי המזבח מלמעלה ולזו חצי המזבח מלמטה והוי מחצה כשר ומחצה פסול מיהו עיקר זה הכלל הוא ע"ד הפרט האמור למעלה במשנה ודרך הכלל וכל מקום שאמר אנו יכולין לרבות ממנו הדרך שפי' כן דרך התלמוד לרבות מן הכלל דבר הדומה במקצת לכלל המפרש וכל מקום דסיפא נמי לרבות בא הענין שפי' למרובה כשר אפי' בשעשה רוב למעלה או למטה והוא כאשר פי' שהמקום המועט לא עשה בה אלא פרידה אחת והיותרת שיש לזו על זו אינו אלא קן א' וזהו פרט הדומה לכלל המפורש שאין אתה יכול לחלק את הקינין ביניהם לא בחשבון פרידין ולא במקומות מיהו עיקר זה הכלל וכל מקום האמור במשנתינו אינו אלא על הדרך הפרט המפורש למעלה בשעשה חציין למעלה וחציין למטה ומן הכלל נוכל להבין ולהוסיף על הפרט מפורש וכל זה אני צריך לפרש זה הכלל לאיתויי מאי ומה שפי' כן שאין עיקר זה הכלל בנוי אלא על דרך הפרט המפורש למעלה ואלו הענינים שפי' מריבוי אתו ולא פי' זה הכלל עצמו על התוספות נמי בא לפי שיקשה לנו כל מקום שאתה יכול לחלק שאין כל המקומות שוין והחכם יוסיף לקח:

מ"ג חטאת לזו ועולה לזו ונתערבו עשה כולן למעלה או למטה מחצה כשר ומחצה פסול. פשוטה היא וקסבר האי תנא בעלי חיים אינן נדחין ולכתחלה אפי' אחד בריבוא כולן ימותו ואם לא נמלך והקריבן אותן שנעשה במצותה כשר: חציין למעלה וחציין למטה שתיהן פסולות שאני אומר חטאת קרבה למעלה ועולה למטה. פשוטה היא:

מ"ד חטאת ועולה סתומה ומפורשת עשה כולן למעלה מחצה כשר ומחצה פסול כולן למטה מחצה כשר ומחצה פסול. פי' חטאת ועולה של קן סתומה [לזו] וחטאת ועולה של מפורשת לזו ונתערבו ופשוטה היא למעלה בפ' שני שדברנו בקן מפורשת שנתערבה בינה לבין עצמה ראה קן מפורשת כאן שדברה במפורשת שלא נתערבה בינה לבין עצמה (עד) [רק] שנתערבו קן בקן סתומה במפורשת קראן חטאת ועולה וכבר פירשנו קצת בפ' שני על זה א"נ כאן שדברה המשנה בחובה כולה שנתערבה בחובה אחרת סתומה במפורשת לכך אמרה חטאת ועולה סתומה ומפורשת כלומר חטאת ועולה סתומה ומפורשת במקום א' מעורבין והקריבן ולא נמלך וכו' ובפ' האחר לא דברה אלא שהקינין בפני עצמן הן אבל פרידה א' מזו נתערבה בזו לכך קראן על שם קיניהן מ"מ אין הפרש ביניהם לענין מיתתן והקרבתן: חציין למעלה וחציין למטה אין כשר אלא סתומה והיא מתחלקת ביניהם. פי' אין כשר אלא שיעור הסתומה בין שהסתומה מרובה בין שהיא מועטת שאם יש לזו קן אחת סתומה ולזו שתים מפורשות ועשה חציין למעלה וחציין למטה איזהו ספק פסלות הגדול שבהן בזמן שנאמר שהמפורשות עשה חציין למעלה וחציין למטה והחליף חטאות למעלה ועולות למטה ואם עשה כן ע"כ מהסתומה כמו כן עשה חציה למעלה וחציה למטה והרי היא כשרה ואם נאמר ששלש פרידין מן המפורשות עשה למעלה והן שתי החטאות ועולה א' הרי ששתי החטאות פסולות והעולות שבמפורשות א' כשרה וא' פסולה של מעלה כשרה ושל מטה פסולה והסתומה שנעשה כולה למטה א' כשרה וא' פסולה הרי למטה א' כשרה ושתי פסולות ולמעלה א' כשרה ושתי פסולות וזהו שיעור הסתומות חטאת ועולה ומן הדין כשיהיו הסתומה מרובה מן המפורשות או אם יהיו שוות לפי שרוב הפסולות אינו בא אלא מהמפורשת שי"ל חטאת קרבת למעלה ועולה למטה שאילו היו כולן סתומות והן שתיהן שוות ועשאן מחצה (כשר) [מהמפורשות] למעלה ומחצה למטה היו מחצה כשר ומחצה פסול ואם זו יתרה על זו היה שיעור לעולם ועכשיו אינו כשר אלא שיעור סתומה כמו שפירשה והיא מתחלקת ביניהן פי' שתעלה לשתיהן לפי שכמו שיש ספק פסלות לזו כך יש לזו ואע"פ שאין ספק פסלות הסתומה גדול כספק פסלות של מפורשת שזו לחציה וזו לכולה כיון שאינה יודעת אותו חצי הפסלות שלה מהו אם הוא חטאת או עולה הרי הספק שלה בכולה וצריכה להביא בתחלה והמפורשת כמו כן יש לה ספק כשרות כמו הסתומה כי שמא הכל נעשה כתקנו הלכך יבואו בשיתוף ויתלו זה לפי מה שהיא חסרה בעלת הסתומה תביא פרידה אחרת שהאחרת עלתה לה ובעלת השתים המפורשות תביא ג' פרידין שהפרידה א' עלתה לה הרי ד' פרידין בין שתיהן ויעשו אותם שתים חטאות ושתים עולות ותאמר בעלת ג' לבעלת א' אם החטאות שלי ואחת מעולותי נעשו למעלה והשאר למטה הריני צריכה שתי חטאות ועולה א' ואת צריכה עולה א' ואת יהיו ב' חטאות אלו וא' מן העולות שלי ועולה זו האחרת שלך ואם העולות שלי וא' מחטאתי נעשו למטה והשאר למעלה הרי אני צריכה שתי עולות וחטאת א' ואת צריכה חטאת א' יהיו עולות אלו וא' מן החטאות שלי וחטאת זו האחרת שלך ואם נעשו השתים חטאות מפורשות שלי למעלה והעולות למטה והסתומה שלך אחת למעלה וא' למטה הרי אי את צריכה כלום ואני צריכה הכל יהיו כל אלו שלי וע"ז הדרך למאה ולאלף ובזמן ששתיהן שוות יביאו בשוה ויתנו בדרך זה התנאי וכן בזמן שהסתומות מרובות על המפורשות יביאו כשיעור המפורשת שות בשוה והנני מפרש לך קצת שאם היו הסתומות ג' והמפורשות שתים ועשה ה' פרידין למעלה וה' למטה ד' פרידין שהן שיעור המפורשות כולן פסולות שאני אומר עשה חציין למעלה וחציין למטה אלא שנהפך הספק על שתיהן ונאמר שמא כל המפורשות עשה למעלה וא' מן הסתומות ושאר סתומות למטה הרי במפורשות שתים כשרות ושתים פסולות וקן א' מן הסתומות שנעשית חציה למעלה וחציה למטה כשרה נשארו ד' פרידין למטה מן הסתומות והן מחצה כשר ומחצה פסול הרי שתי פסולות לסתומה ושתי פסולות למפורשת הלכך יביאו בשוה ויתנו ואע"פ שהסתומה מביאה כל ספק פסלותה שאינו אלא שתי פרידין והמפורשת אינה מביאה כל ספק פסלותה שהרי היא הכל בספק פסלות אעפ"כ כיון שהסתומות אינה יכולה לפטור את עצמה בשתי פרידין בלבד שהרי אותן שתי פסולות שיש לה אינה יודעת אם חטאות הם אם עולות ואם תביא בפני עצמה צריכה להביא ד' כמו המפורשות והספק נוכל כמו כן להשוותו לשתיהן מה יביאו שות בשוה בלא ספק:

מ"ה חטאת שנתערבה בחובה אין כשר אלא במנין חטאות שבחובה חובה שנים בחטאת מחצה כשר ומחצה פסול וחטאת שנים בחובה המנין שבחובה כשר. כל זה מדבר בכהן שלא נמלך והקריב וכן פי' חטאות שנים שנתערבו בקן סתומה א' הרי חובתה של אשה והאי דקרי לזה חטאת מן החטאת קאמר ולפי שאמר למעלה חטאת ועולה סתומה במפורשת קאמר הכא מן חטאת בלבד בלא עולת מפורשת מיהו שוה בשוה על דרך סתומה במפורשת ועשה חציין למעלה וחציין למטה אינו כשר אלא במנין חטאות שבחובה לפי שנאמר שמא החטאות מפורשות עשה למעלה והן פסולות והקן סתומה עשה למטה והחטאת שבה כשרה והעולה פסולה לחומרא וכן בזמן שהן שוין פרידין מפורשות כנגד פרידין של סתומות אפי' הן כמה אבל בזמן שהחובה פי שנים בחטאות שהקנין הסתומות יהיו שתים והחטאות המפורשות הן שתי פרידין ועשה חציין למעלה וחציין למטה מחצה כשר ומחצה פסול שנאמר שתי החטאות קרבו למעלה ופרידה אחת מן הסתומות וג' פרידין סתומות קרבו למטה הנה שתי החטאות הן פסולות והקן הסתומה שנעשית חציה למעלה וחציה למטה כשרה הרי שתי כשרות ושתי פסולות נשארה קן סתומה אחת שנעשית למטה חציה כשר וחציה פסול ואם החטאת פי שנים בחובה כגון שהן ד' חטאות וקן סתומה אחת ונעשה חציין למעלה וחציין למטה המנין שבחובה כשר דהיינו שתי פרידין לפי שנ' ג' מן הד' חטאות המפורשות קרבו למעלה והן פסולות ואחת למטה וכשרה והקן סתומה קרבה למטה והיא מחצה כשר ומחצה פסול הרי שתי חטאות כשרות כמנין הפרידין שבחובה ולפי' לא אמר כאן אין כשר אלא סתומה כמו שאמרנו למעלה שלמעלה חטאת ועולה כשרות ואפשר שתהיה היא סתומה שיש בה חטאת ועולה אבל כאן שתי חטאות כשרות מיהו כמנין הפרידין שבחובה הן וכן עולה שנתערבה בחובה אין כשר אלא כמנין עולות שבחובה חובה שנים בעולה מחצה כשר ומחצה פסול עולה שנים בחובה המנין שבחובה כשר. הוא הדרך עצמו שפירשנו לחטאות ולשם נתלה החטאות למעלה ליפסל וכאן נתלו העולות למטה ליפסול ולא היה צ"ל כאן על הכשרות שתתחלק ביניהן כי פשיטא שתתחלק שהרי הן שתי חטאות או שתי עולות והאיך נוכל ליתן אותה לסתומה וכי יש בסתומה שתי חטאות או שתי עולות ועוד שלמעלה אפשר שתהא המפורשת כולה פסולה והסתומה כולה כשרת והייתי סבור שנתן הכשר כולו לסתומה קמ"ל שתתחלק ביניהן אבל כאן לא אפשר שתהיה זאת כולה כשרה וזאת כולה פסולה אלא ספק נבלות על שתיהן הלכך פשיטא שתתחלק ביניהם:

מ"ו האשה שאמרה הרי עלי קן כשאלד זכר ילדה זכר מביאה שתי קנין א' לנדרה ואחת לחובתה נתנתן לכהן הכהן צריך לעשותן ג' פרידין למעלה וא' למטה. פי' מפני שהנדר כולן לעולות והן מלמעלה והחובה אחת חטאת ואחת עולה והחטאת מלמטה והכהן לא עשה אלא עשה שתים מלמעלה ושתים מלמטה ולא נמלך פי' לא נמלך באשה לידע אם שתיהן חובות או אם א' נדר ואחת נדבה והוא היה סבור ששתיהן חובות ועשה שתים למעלה ושתים למטה הרי הפסיד ממנה עולה אחת צריכה להביא עוד פרידה אחת ויקריבנה למעלה ממין אחד משני מינין תביא שתים פרידין כשתביא נדרה וחובתה ממין אחד אז תפסיד בפרידה אחת לעולה אבל אם הביאה נדרה וחובתה משני מינין ולא פרשת איזה מהן לנדרה ואיזה מהן לחובתה והכהן עשה מין אחד למעלה ומין אחד למטה ולא נמלך לא באשה ולא בחכם והיה סבור שהקריבין תורין כנגד בני יונה לחובתה ואינו יודע איזה מין עשה למטה ואי זה למעלה צריכה שתי פרידות לעולות חובתה תור ובן היונה שמא התורים היו למטה וכבר נקבעת חובתה בתורין וצריכה להביא תור לעולת חובתה שכבר קרבה חטאת התורין למטה או שמא בני יונה עשה למטה והרי נקבע חובתה בבני היונה וצריכה להביא בן יונה לעולת כנגד חטאתה שקרבה למטה אבל לנדרה אינה צריכה להביאה כלום דכיון דאין מביאין תורין כנגד בני יונה לחובת אותו מין שעשה למעלה ודאי לנדרה עלתה לא פרשה נדרה צריכה להביא עוד ג' פרידין ממין אחד משני מינין תביא ארבע פי' פרשה נדרה שפרשה בשעת הפרשה איזו קן לנדרה וממילא נתפרש איזו קן לחובתה תביא ג' פרידין מאיתו המין שהביאת תחלה ותעשה מהן שתים למעלה ואחת למטה כי שמא הנדר נעשה למטה והרי הפסידה שתי עולות והחובה היתה למעלה והרי הפסידה חטאתה הלכך תביא שתי עולות וחטאת אחת זהו כשהביאה נדרה וחובתה ממין אחד אבל אם הביאה משתי מינין והיא פרשה תורין לנדרה ולא תורין דוקא אלא תפש בו מין אחר להקל על השומע ועשה הכהן מין אחד למטה ומין אחד למעלה ואינו יודע איזו למטה ואיזו למעלה תביא ד' שתי תורין לעולת נדבת ושני בני

יונה

א) [גרסא דנ"ל והן כמנין פרידין של החובות כצ"ל וכן פירש הגר"א ז"ל ונדפס במשניות ד' ווילנא] ב) [גרסא דנ"ל ותלתא דנקי חובה קרבו למטה תרי דנקא כשר ודנקא פסול איסתכח וכו']

יונה אחת לעולה ואחת לחטאת שמא התורין שהפרישו לנדבה נעשו למטה והרי הפסידן והבני יונה שהיו לחובתה נעשו למעלה והרי היא חייבת חטאת על בן יונה או שמא התורים נעשו למעלה כהלכתן והבני יונה שהיו לחובתה נעשו למטה והרי היא חייבת לבני יונה לחטאת [illegible] ואע"פ שהיא יכולה לשנות את נדרה לבני יונה שהרי לא קבעתו בתורים בשעת הנדר הרי היא יכולה לפטור את עצמה בב' בני יונה שנים לנדרה ואחת לחטאת [illegible] לעולת נדרה וא"כ הוא שהיתה חובתה למטה נדרה היא למעלה ואינה צריכה תורים לעולת נדרה ויכולה להתנות עליהן לומר שתהא אחת מהן לעולת חובתה. זהו כשהביאה נדרה וחובתה ממין אחד אבל אם הביאה אותן משני מינין ואמרה הרי אלו לנדרי ולחובתי הרי היא כמי שפירש בשעת הבאה שהנדר חל מאליו על המין שקבעה לנדרה ומתחלה וממילא המין האחר לחובתה. ועשה הכהן שתים למעלה מין אחד ושתים למטה ממין אחר ואינו יודע איזה מין עשה למעלה ואיזה מין למטה והיא שכחה איזה מין קבעה לנדרה הלכך תביא שש ואמר שמא התורים היו נדרה ונעשו למטה וממילא הבני יונה היו חובתה ונעשו למעלה והרי חייבת שתי תורים לעולת נדרה ובן יונה לחטאתה או שמא בני יונה היו נדרה ונעשו למטה ותורים היו חובתה ונעשו למעלה והרי היא חייבת שני בני יונה לעולת נדרה ותור לחטאתה הרי שש פרידות ד' לנדרה ושתים לחטאתה משני מינין וא"ת שמא הנדר נעשה כתקנו למעלה והחובה למטה וחייבת תור ובן יונה לעולת חובתה שאין אנו יודעים איזה מין היה לחובתה זה אינו צריך לפנים שאם הנדר נעשה כתקנו א"כ התורים והבני יונה שהיא מביאה עכשיו לנדרה אינה צריכה להן ותאמר עליהן שיעלו לה לעולת חובתה וראיה לפירושו דפרשה נדרה וקבעה נדרה הן כמו שפי' מהא דגרסינן במנחות פ' המנחות וכו' זה להביא במחבת ותביא במרחשת הרי זו פסולה ואמרי' בגמרא לא שנו אלא שקבען בשעת הנדר אבל

אלא אליבא דבן עזאי אבל אליבא דרבנן דס"ל חטאת קבעה אין שש פרידין מספקת לה בענין הזה שאם קבעה בעשיית הכהן בהבאה שניה חטאת תור לחטאת בן יונה אני אומר כי נדרה היו תורים ונפסלו בהבאה ראשונה ושתי עולות של תורין שבהבאה שניה זו צריכות לה לעולות נדרה ואין לה עולת חובה ממין חטאתה שהחטאת היא הקובעת כדברי חכמים ולא הראשון כבן עזאי ומי כהחכם לדעת פשר דבר אלא שיצאה מלפניו בשגגה: **נתנתן** לכהן ואינה יודעת מה נתנה. פי' אינה יודעת מאי זה מין נתנתן הלך הכהן ועשה ואינו יודע מה עשה אם חציין למעלה וחציין למטה או כולן למעלה או כולן למטה לא גרסינן צריכה להביא עוד שש פרידין שהרי שבע אלא הכי גרסינן צריכה להביא עוד ד' לנדרה ושתים לחובתה וחטאת אחת שאני אומר הראשונים כולם נעשו למטה ותורים הם נדרה וצריכה להביא עוד שתי תורים לנדרה או שמא בני יונה היו נדרה וצריכה להביא עוד שני בני יונה לנדרה הרי אלו ד' עולות לנדרה משני מינין עוד צריכה שתי עולות לחובתה משני מינין כנגד חטאתה שמא בהבאה ראשונה כשנעשו כולן למטה תורים היו והוקבעה מהן תור אחד לחטאתה וצריכה להביא עוד תור לעולה כנגדו או שמא בני יונה היו וצריכה להביאה עוד בן יונה לעולה כנגדו עוד צריכה להביא חטאת אחת מאי זה מין שתרצה כי שמא בהבאה ראשונה נעשו כולן למעלה ועדיין אין לה חטאת לפיכך צריכה להביא עוד חטאת אחרת מאי זה מין שתרצה ויהא לעולה כנגדו אחת משתי עולות משני המינין שהיא מביאה לחובתה בהבאה שניה זו כנגד חטאתה של הבאה ראשונה: **בן** עזאי אומר שתי חטאות. פי' הלך בן עזאי לשיטתו שאמר הולכין אחר הראשון ושמא בהבאה ראשונה היו תורין כולן ונעשו למעלה כולן והוקבעה חטאתה תור או שמא בני יונה היו והוקבעה חטאתה בן יונה לפיכך היא צריכה להביא בהבאה שניה שתי חטאות משני המינין הרי שמנה פרידין חציין לנדרה וחציין לחובתה ובדין הוא דלפלוג בן עזאי ברישא בדרכים שפי' לרבנן ולא לבן עזאי אלא י"ל כדאמרינן בעלמא נטר להו לרבנן עד דמסקי מילתיהו והדר פליג עלייהו ואת"ל דלא פליג בן עזאי ברישא במנין הפרידין קסבר שאין קן הנדר דומה לקן החובה שיהא צריך ממין אחד אלא אף משני מינין היו ובשלא קבעה ופירשה משני המינין בהבאה ראשונה שנעשה סתם הבאתה בפירושה כמו שפי' תחזור ותביא עוד שש פרידין ג' ממין זה שני עולות וחטאת אחת ושלש ממין זה שני עולות וחטאת אחת לבן עזאי כדרך פי' החכם אשתכח רישא דמתני' לדברי הכל דבין רבנן בין בן עזאי שוים הן כמנין הפרידין ברישא דמתני' מר כדאית ליה ומר כדאית ליה: **אמר** רבי יהושע זו היא שאמרו כשהוא חי קולו אחד כשהוא מת קולו שבעה. פי' סימן הוא שמסר ר' יהושע למשנתינו שנתרבו הקרבנות מפרידה אחת עד שבע פרידין מפני הטעות והספק שהולך וגדל עוד יש לפרש כי קרבן יולדת שפתח בה הכתוב תחלה אינו אלא פרידה אחת מן הקן כדכתיב ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת וגו' ועכשיו הוסיפה עוד ז' פרידין מפני הטעות והספק כמו האיל שכשהוא חי קולו אחד כשהוא מת קולו שבעה לפי שהקרבנות ענין קדושה הביא להם מכל אותו ענין ממכשירי הקרבן שהם כלי השיר כיצד קול שבעה שתי קרניו לשתי חצוצרות פי' לשתי שופרות והיא חדא מתלת מילי דאשתני שמייהו מכי חרב בהמ"ק שופרא חצוצרתא חצוצרתא שופרא ולא כפי' החכם שפי' אותם חצוצרות המלכים ונבלים וכנורות חד חד קלא קא חשיב להו משום דמחד חד אבר קאתו ובדין הוא דליתני לנבל וכנור אלא איידי דמעיו ובני מעיו לשון רבים דלא מיתאמרן לשון יחיד הוא נמי לנבלים לכנורות לשון רבים וי"א אף צמרו לתכלת פי' סימנא לבן עזאי ח' קולות כנגד ח' פרידין ומצינו במעיל שהיה כולו תכלת וכתיב ביה ונשמע קולו ות"ק לא חשיב ליה כיון שהוא עצמו לא היה מוציא קול אלא פעמוני הזהב התלוין בו ואי אפשי לומר כפי' החכם שפירש אותו ברמונים מדלא קתני אף צמרו לתכלת וארגמן ותולעת שני ועוד שעיקר הבגד המעיל היה והרמונים לא עיקר בגד היו ולא משמיעי קול היו אלא תלוים היו מבחוץ בין פעמון לפעמון כמין קינאות על קונסאות שבראשי תינוקות והפעמונים הם הגנין והענבלין סל של זהב שהיו סמוכים לרמונים כדגרסינן בזבחים וכמו שמפורש בתורתו של רבינו שלמה ז"ל: **מ"ז רבי** שמעון בן עקשיא אומר כו' פי' ר' משה הכהן אבן ג' אקטיליה נאמנים דברנו כי שרשו נאם ומשקלו פעולים כמו שנאנים כנענים שהם שמות התאר על כן נדון לשומות בזקני עם הארץ שאין להם משרש החכמה אלא הדבר בלבד ובזקני תורה כתוב בישישים חכמה וגו' כי התורה נקראת תורה ותבונה וכ"כ ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם ולפי שהסדר הזה עומד כנגד חכמת בקרא דוהיה אמונת עתך נחתם הסדר קנין התלויה בחכמת החשבון שהוא תחלת החכמת ונחתמת המסכת בשבח זקני תורה וחכמתם: המקום יזכני לאהבתו וליראתו שהוא שרש כל חכמה ותחלתה כדכתיב תחלת ראשית חכמה יראת ה' ואומר אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וסור מרע תבונה: **סליק מסכת קנין לרב זרחיה הלוי בן כבוד החכם ר' יצחק הלוי ז"ל**

בשעת הפרשה לא כאשר נדרת ולא כאשר פרשת אילימא בשעת הנדר הוי קביעות ובשעת הפרשה נמי פי' נתנתן לכהן ואין ידוע מה נתנה הלך הכהן ועשה ואין ידוע מה עשה צריכה להביא עוד ד' פרידין לנדרה ושתים לחובתה וחטאת אחת. בן עזאי אומר שתי חטאות עכשיו הוא מדבר באשה שיודעת מקצת מה שהביאה ואינה יודעת הכל והכהן יודע מקצת מה שנעשה ואינו יודע הכל והוא כענין שהאשה יודעת שהביאה קן אחד של תורים ולא תורים דוקא אלא להקל והכהן יודע שאותם תורים נעשו למטה והאשה אינה יודעת אם הביאה מין אחד עם התורים אם לאו והכהן אינו יודע אם עשה מין אחד למטה או למעלה ואשה זו אינה יודעת במה קבעה נדרה והקן של תורים שהביאה אינה יודעת אם הביאתו סתם או אם פרשו לחובתה או לנדרה מעתה חייבת להביא ד' פרידין לעולת נדרה ושתי פרידין לעולת חובתה וחטאת אחת לפי שנאמר שמא תורים היו נדרה ואותו קן של תורים שהביאה ונעשה למטה הביאתו לחובתה או שהביאתו סתם ולא הביאה מין אחר עמו וממילא הוי לחובתה הואיל ונעשה למטה הרי שחייבת שתי תורים לנדרה ותור לעולת חובתה ממין שהביאה תחלה ועוד נאמר שמא בני יונה היו נדרה ואם הביאה תורים ובני יונה ושכחה מתחלה באיזה מין קבעה נדרת ושמא החליפה נדרה ופרשתו לתורים וקבעה חובתה לבני יונה וקבעה חובתה למטה הרי שחייבת שני בני יונה לנדרה ובן יונה לעולת חובתה הרי כאן שש עולות ג' תורים וג' בני יונה. ועוד נאמר שמא הביאה בני יונה עם התורים והתורים היו נדרת ובני יונה היו חובתה ונעשו בני יונה למעלה הרי שחייבת בן יונה לחטאת אבל תור לחטאת אינה צריכה כלל שתורים למטה נעשו כמו שאמרנו למעלה לא נעשו למעלה ואם היו תורים חובתה הרי נעשית החטאת שלהן למטה ואם לא היו חובתה הרי אין בהן חיוב חטאת כלל בן עזאי אומר שתי חטאות לא בא בן עזאי לחלוק על מה שאמרנו אלא בא לומר שיש ענין אחר שנמצא בו ח' פרידין הז' כמו שאמרנו ועוד חטאת אחרת ות"ק לא דבר באשה אחרת וכהן שיהיו שכוחים לגמרי אלא למעלה דבר באשה שיודעת בהבאת שני מינין וכאן דבר באשה שיודעת מין אחד מין השניה והאחר הוא לה בספק והכהן למעלה היה יודע שעשה מין אחד למעלה ומין אחד למטה וכאן הוא יודע המין שעשה למטה והשני לו בספק ובא בן עזאי ודבר באשה שיודעת שהביאה קן של מין אחד והשני לה בספק ואותו המין עצמו שהביאה אינה יודעת איזה מין היה והכהן יודע שהקריב מין אחד ונוכל לומר אפי' בשיודע שעשאו למטה ואינו יודע איזה מין הוא והשני לו בספק שאינו יודע אם עשאו כלל או אם עשאו למטה או למעלה ואיזה מין היה ועל זה הדרך תמצא בו שתי חטאות ונאמר שמא תורים היו נדבה ותורים בלבד הביאה ועשאן למטה והיו לחובתה הרי שחייבת שתי תורים לנדבה ותור לעולת חובתה או שמא בני יונה היו נדרה ובני יונה בלבד הביאה ועשאן למטה לחובתה הרי שחייבת שני בני יונה לנדרה ובן יונה לעולת חובתה ועוד נאמר אם תורים היו נדרה שמא בני יונה הביאה עם התורים ועשה התורים למטה לנדרה והפסידן ועשה הבני יונה למעלה לחובתה והפסיד החטאת והרי היא חייבת בן יונה לחטאת או שמא בני יונה היו נדרה והביאה תורים עמהם ועשה בני יונה והפסידן ועשה תורים למעלה והפסיד החטאת וחייבת תור לחטאת הרי ח' פרידין ד' לנדרה מב' מינין ושתים לעולות חובות ושתי חטאות משני מינין וה"ה לת"ק שהיה יכול לסדר את דבריו בד' פרידין לנדרה וא' לחובתה ושתי חטאות ובא בן עזאי והוסיף עולה אחת לחובתי והכל על הדרך שפי' עד שנחליף המין הידוע שהביאתו ואמרנו שעשה אותו למטה ונאמר שעשה אותו למעלה והספק יהיה למטה הרי שהביאה עולת חובה א' ובשתי חטאות אבל לפי שהוא דבר תימה על רובי העולות שמביאה לכך סידר את דבריו בענין הזה שפי': **אמר** רבי יהושע זהו שאמרו כשהוא חי קולו אחד כשהוא מת קולו שבעה הביא משל על ריבוי הקרבנות שמביא שאילו בתחלה קודם שהקריבה כולה אע"פ שיש לה ספק באיזה מהן קבעה נדרה היתה מספקת בשש פרידין ד' מב' מינים לנדרה וקן אחד לחובתה ממין אחד עכשיו שהקריבה ואנו סבורין שכבר כפרה הרי היא חייבת זה דומה לאיל שכשהוא חי ויש לו כח לצעוק אינו מוציא אלא קול אחד שכל הקולות שלו בענין א' הם וכשהוא מת מוצא משבעה מיני הקולות כיצד קולו שבעה שתי קרניו לשתי חצוצרות בני מעיו לכנורות ויש אומרים אף צמרו לתכלת פי' שתי קרניו לשתי חצוצרות שכן דרך אותן חצוצרות הארוכות העשויות להשמיע קול במחנה המלכים ליתן קרנות של איל בסופן כדי שיהא קולן צלול וחזק לנבלים מעיו הוא הבני מעים הן הדקין צמרו לתכלת פי' לרמוני תכלת וארגמן להיות על שולי המעיל ופעמוני זהב בתוכן עשוין להשמיע קול כדכתיב ונשמע קולו בבאו אל הקודש הרי ח' קולות מן האיל המת וזה אף מחיים יוכל לעשותו אבל כשתבא לחבר זה עם הז' שיהיו שמונה אינו אלא לאחר מיתת האיל: **ברייתא** ר' שמעון בן עקשיא אומר זקני עם הארץ כל זמן שמזקינים דעתן מיטרפת עליהן שנאמר מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח מדלא כתיב ביה חכמים ש"מ בעמי הארץ הוא מדבר ומאי נאמנים שיורדין לאמתת הדבר ומכוונין אותו על אופניו אפי' הכי כשהן מזקינים מאבדים הנאמנים מפני שמטפשין שאין להם זכות תורה שתעמוד להן בזקנותן אבל זקני תורה כל זמן שמזקינין דעתן מתישבת עליהן שנאמר בישישים חכמה ואורך ימים תבונה פי' מפני שזכות התורה עומדת להן בזקנותן ונותנת להם אחרית ותקוה ואע"פ שמצינו במקום אחר משיב חכמים אחור ודעתם יסכל שם הוא מזכיר גבורתו של הקב"ה שאין חכמת אדם עומדת לנגדו אבל שיהיו מטפשים מאליהן מחמת זקנה זה אינו שהרי נאמר באותו מענה עצמו בישישים חכמה ואורך ימים תבונה עמו חכמה וגבורה לו עצה ותבונה כלומר מי שהחכמה והגבורה והעצה והתבונה שלו הוא נותן לישישים חכמה לאורך ימים תבונה ולא נקרא ישיש אלא זקן וחכם: סליק מסכת קנין בעזרת צור עולמים:

כלל זה למסכת קנין חטאת העוף באה על הספק. על ספק לידה ועל ספק כפרה ונפקא לן מקרא במס' נזיר והזב את זובו לזכר ולנקבה מקיש נקבה לזכר מה זכר מביא קרבן על הודאי אף נקבה מביאה קרבן על הודאי ומה זכר מביא על הספק אף נקבה מביאה על הספק בכל ספקותיה כגון ספק לידה ספק זיבה ומה זכר ממין שמביא על הודאי מביא על הספק כגון אשם ודאי ואשם תלוי אף נקבה ממין שמביאה על הודאי מביאה על הספק. כגון חטאת העוף הבא על הספק אי מה זכר ספיקו נאכל לא אם אמרת בזכר שכן אחד ספק חולין לעזרה. ועוד כלל זה לקנין ששתים מביאות אותה בשיתוף ותנאי ואפי' לר' יוסי דפליג בחטאת בהמה במס' כריתות פ' דם השחיטה בקנין מודה דקתני ר' יוסי אומר כל חטאת שבאה על חטאת אין שנים מביאין אותה אבל חטאת העוף של יולדת אינה באה על חטא: סליק במה דברים האמורים סדורים הם יקרים ואמודים שבחה אתנה אל אל שבחות. ועוטה כשלמות אח מאודים. תהלותי לאל סלעי וצורי. נגינותי לצור ישעי ואורי. אשר הפליא עשות פלא והפלא. להחזיק את כלי גדוש ומלא. והחכמה לחכמי לב נתונה. והמדע לידע התבונה. ולי אברם בנו יצחק מקורא. חונני בבת יסכה ושרה. וזכני הינת הותן לרבן והוא מלמד ומרדע ודרבן. והנני כחובב בן רשאל. וגם הוא כשמעיה בן נתנאל. אשר חוקר ומבין בספרים. והוא גדול לבעלי מחקרים. ודורש טוב במשניות סדורות כמו קנין ופתחי האסורות. והוא יורד בעמקי התרומות. ודולה את חלי כתם וראמות והוא חופש במטמונים סתומות ולו נגלות סתורות ועלומות. בכן אודה בכנור ועלמות לאל בורא שחקים והדומות: סליק

השמטה משיטה מקובצת [כ"י] ממסכת מעילה

שנשמטו מהדפוס יען כי לא הכילם הגליון.

דף ב ע"א י] הואיל ולאו זמן הקרבה. שאין זו שעה ראויה להקרבת דם כמאן דחנקינהו דמי קמ"ל ומ"מ יש בהן מעילה הואיל ולילה ראויה לאברים ופדרים ותלמודא לא חש לפרש טעם זה לפי שהוא מפורש בזבחים פ' המזבח מקדש ויש לתמוה דמאי קאמר תלמודא רבותא טפי בלילה מדרום ואדרבה גרע דרום טפי דהא כששחטן בלילה איכא מ"ד דאם עלו לא ירדו ובפסול דרום אמרינן דירדו וע"ק כיון דאשמועי' פסול לילה דפליגי בה ר' יהודה ור' שמעון בזבחים אם ירדו אם לאו ואפ"ה לא אמרינן כמאן דחנקינהו דמי כ"ש בחוץ לזמנו וחוץ למקומו דלאו כמאן דחנקינהו דמי וא"כ אמאי תניא לחוץ לזמנו וחוץ למקומו ופר"י דבתו"י פסול לילה דמתניתין איכא פסול דדרום והשתא איכא רבותא דלאו מקום הקרבה ודלאו זמן הקרבה הוא וכן בהדי חוץ לזמנו וחוץ למקומו איכא פסול דדרום ולילה דהשתא הוי להו ג' פסולין ביחד וזה דוחק גדול דהיכא משמע פירושא דמתניתין כן וגם סוגיא דתלמודא לא משמע הכי דלעולם מיירי בפסול לילה לחודיה בלא פיסול דרום ושפיר אתיא צריכות דעביד מצריכות מדרום ללילה דמיירי אליבא דרב יוסף דאית ליה [גבי דרום] אליבא דר"ש אם עלו לא ירדו וא"כ בזה הענין דאם עלו לא ירדו שוו דרום ולילה ואיכא רבותא טפי בלילה מדרום משום דלילה לאו זמן הקרבה הוא הלכך אתי שפיר צריכותות כיון דלא אתיא כרבה ותדע דהכי הוא דמסיק נהי דאינו ראוי לקדשי קדשים מיהא ראוי לקדשים קלים ולא הוי כמאן דחנקינהו ולרבה כמאן דחנקינהו דמי ומועלין בהן מדרבנן כדמשמע בסמוך ואל תתמה אם לא אתי הסוגיא אליבא דרבה דהא איתותב לקמן וכן גבי חוץ לזמנו וחוץ למקומו מיירי בלא פסול לילה ודרום וכ"ת מאי אשמועינן פשיטא דלא הוי כמאן דחנקינהו כדפ"ל דהא לכ"ע אם עלו לא ירדו וי"ל רבותא דסיפא לא [אשמועינן דלא לימא סברא] כמאן דחנקינהו אלא אשמועינן דלא אתיא זריקה ומפקי מידי מעילה אבל פיסול דרום ולילה לא מיירי ברבותא דזריקה אלא אשמועי' [דלא נימא] כמאן דחנקינהו ומיירי גם קודם זריקה והשתא ניחא דצריכי כולהו ותדע דהכי הוא מדעביד התלמוד צריכותא מלילה לדרום ולא עביד צריכותא לחוץ לזמנו וחוץ למקומו וכ"ת מנ"ל האי סברא מתוך המשנה והיכי משמע ממתניתין דהכי הוי אימא דהחידוש הוא דלא הוי כמאן דחנקינהו מדהדר במתניתין בתר דקתני חוץ לזמנו וחוץ למקומו לומר כל שהיה לו שעת היתר לכהנים כו' פי' בשעת זריקה ודאי בא לפרש רבותא דחוץ לזמנו וחוץ למקומו דלא אמרינן דזריקה דידהו מפקי להו מידי מעילה וע"כ אהני קאי דאל"כ אמאי קאי כלל א"ר יהושע אבל ליכא לאוקמי מתניתין כר"ש דאמר בלילה אם עלו לא ירדו וה"נ בחוץ לזמנו וחוץ למקומו לא ירדו והן שוין דמ"מ קשה מאי רבותא טפי בחוץ לזמנו וחוץ למקומו מבלילה אבל למאי דפי' ניחא וכן לא מצי תלמודא לפרש רבותא דדרום ולילה משום זריקה מכח ר' יהושע דמפרש היתר לכהנים ע"י זריקה [חוץ לזמנו וחוץ למקומו] ולא מפרש כגון דרום ולילה וכ"ת משום כיון לא מצית למימר דקאי נמי אפסול דדרום לומר דכל שנעשית הזריקה בפסול מועלין בו משום שהיה לו לפרש במתניתין במילתיה דר' יהושע כמו שמפרש חוץ לזמנו וחוץ למקומו ואי משום הכי לא תני להו משום דתנא להו ברישא הא תנא חוץ לזמנו וחוץ למקומו בהדייהו ואפ"ה הדר תנא להו במלתיה דר' יהושע משום רבותא דידהו הוי מטעם דזריקה דלא מפקא מידי מעילה כדפי' והשתא ניחא מה שהקשינו לעיל בריש שמעתא דפריך פשיטא דלא משני דהרבותא דמתניתין הוי משום זריקה זה אינו מדלא מהדר להו דרום ולילה במילתיה דר' יהושע כל זה דקדק מהר"פ ז"ל זה חסר מן התוס': כתוב בגליון וז"ל הקשו בתוס' אמאי תני חוץ לזמנו וחוץ למקומו פשיטא דלא הוי כמאן דחנקינהו ופי' מהר"פ דהחידוש הוי לומר דחוץ לזמנו וחוץ למקומו לא נפקי מידי מעילה אבל דרום ולילה חידוש הכי הוי לאשמועינן דלא הוי כמאן דחנקינהו והביא ראיה מדברי ר' יהושע דמתניתין דאי האי כללו להני דלעיל היה לו לפרש כמו שמפרש חוץ לזמנו וחוץ למקומו וזה קשה לי דודאי מפרש שפיר דהא נקט במילתיה שנשחטה חוץ לזמנו וחוץ למקומו כך לי נשחטה בדרום כמו נשחטה ע"מ לאוכלה חוץ למקומו ועוד דקתני ושקבלו פסולין וא"כ כשהקבלה הוי בפיסול מ"מ קרי ליה שאין לו שעת היתר לכהנים וא"כ תני שפיר הפסולין דלעיל דמכלל אלו נשמע להו והא דנקט חוץ לזמנו משום דהוי פסול גדול שחייבין עליו כרת סד"א דאין מועלין קמ"ל דמועלין וראיה דסברת הספר כך הוא דחידוש דרום הוי לאשמועינן דלא נפיק מידי מעילה דהא כשעושה צריכתות קאמר צריכי כו' אבל שחטן בצפון וקבל דמן בדרום הואיל ומקבלו בדרום הויא נפקי מידי מעילה ואמאי לא קאמר הואיל וקבלה בדרום הויא אימא כמאן דחנקינהו דמי כמו דקאמר גבי פסול לינה אלא ודאי ש"מ דהחידוש הוי כדפי' ופי' הצריכתות הכי הוי צריכי דאי תנא שחט בדרום וקבל דמן בצפון הכא אית בהו מעילה משום דקבלה בצפון היא פי' דלא הוי בצפון אלא הקבלה אבל השחיטה דעיקר צפון ממנה נעשית בדרום ולכך מועלין דלא הוי שעת היתר לכהנים אבל שחטן בצפון וקבל דמן בדרום (הוא) [הואיל] וקבלה בדרום הוה נפקי מידי מעילה פי' הואיל ולא הוי בדרום אלא הקבלה אבל השחיטה שהיא עיקר היא בצפון והויא שעת היתר לכהנים קמ"ל דמועלין והא דקאמר אבל שחטן ביום וזרק דמן בלילה כמאן דחנקינהו קמ"ל ודאי החידוש הוי לאשמועינן [דלא נפקן] מידי מעילה כמו האחרים [דהסברא הוי לומר דנפקי מידי מעילה] קמ"ל להיפך אדרבה (דהחידוש הוי לומר דנפקי מידי מעילה) ודכותיה מצינו בפ' חזקת הבתים [דף נב ע"ב] גבי שהיתה נושאת ונותנת בבית וכן בעירובין (פ"ק) [פ"ט דף צד ע"א] מהו דתימא כי פליגי רבנן עליה דר' אליעזר היכא דאיכא גיפופא כו' וכמו שפי' מתיישב כל השמועה וכל הגירסת שבספרים וגם הגירסא דבסמוך גבי חוץ לזמנו וחוץ למקומו למאי חזי ולהכי בעי למאי חזי דכל האחרים אית להו שעת היתר לכהנים במקום אחר כדקאמר הספר הואיל וראוי לקדשים קלים אבל פיגול פסול הוא בקדשי קדשים קלים כמו בקדשי קדשים ולהכי בעי למאי חזו כלומר מה ראויות אית ביה דנקרא קדשי ה' ומשני הואיל ומרצה לפיגולו א"כ נקרא בהכי קדשי ה' ע"כ מצאתי בגליון מתוס' מהר"פ.

בשלשה

מקומות *הכהנים שומרים בבית המקדש א] בית אבטינס בית הניצוץ בית המוקד בבית אבטינס ובבית הניצוץ היו עליות ב] הרובים שומרים שם *בית המוקד כיפה ובית (א) ג] הגדול היה מוקף רובדין של אבן זקני בית אב ישנים שם ומפתחות העזרה בידם פרחי כהונה איש ד] כסתו בארץ *לא היו ישנים בבגדי קדש אלא היו פושטין (ב) ה] ומניחין אותן תחת ראשיהם ומתכסין בכסות עצמן אירע *קרי לאחד מהן יוצא והולך לו במסיבה

מסורת הש"ס

בשלשה מקומות · משום דבעי לאורויי במעשה דתמיד עבודת כהנים נקט תחלה שמירתן ומקום שישנין עד שהוא מסדר כל הסדר שבתחלה טובלין וכו' כאשר הוא מסודר במשנה ובגמ' נפקא לן מקרא דבית המקדש צריך שימור *דאי לא נפקא לן מקרא הוה אמינא דלא צריכי שומרים דאין עניות במקום עשירות ולא גנבי כלי המקדש ו] קנו אחרים ועוד דהוה אמינא דבחד שומר סגי · ומקום שמירתן היא בבית אבטינס ובבית הניצוץ ובבית המוקד : הכי גרסינן בבית אבטינס ובבית הניצוץ היו עליות · בית אבטינס היא לשכת מפטמי הקטורת כדתנן בפ"ק דיומא (דף יח:) הוליכוהו לעליית בית אבטינס גבי כהן גדול ללמדו שם הלכות חפינה שהיא אחת מעבודות קשות שבמקדש כדמפרש ביומא (דף מט:) ולפי שהיו אומנין על מעשה הקטרת נקראת על שמם ומספקא לן ביומא במקום עליית בית אבטינס היכן היא דאמרינן בפ"ק דיומא (דף יט·) שתי לשכות היו לכהן גדול לשכת פרהדרין ולשכת בית אבטינס אחת בצפון ואחת בדרום ולא ידענא אי לשכת פרהדרין בצפון ולשכת בית אבטינס בדרום או לשכת בית אבטינס בצפון ולשכת פרהדרין בדרום ושם היה כהן גדול ישן וביומא (דף ח:) מפרש למה נקרא כן : בית הניצוץ · *) לא שמעתי בו טעם למה נקרא כן : היו עליות · לשמירת כהנים צריך עליות מקום גבוה כדנפקא לן בגמרא וילוו עליך וישרתוך וגזירת הכתוב היא ושמירת לוים לא היתה אלא למטה אצל השערים ולכך קרי ליה הפסוק ללוים שוערים במקרא לפי שלא היתה שמירתן אלא אצל השער והכהנים היו שומרין אותו בעליות על מקום גבוה כדרך שומרי עיר וכל שומרי עיר בין ביום בין בלילה לא היו ישנים· ועשרים וארבעה שומרים בעשרים וארבעה מקומות נפקא לן בגמ' שצריך לבית המקדש שהיו שומרים יום ולילה שלשה בכהנים ועשרים ואחד בלוים ואפילו היו אותן עליות בנויות מקצתן בעזרה ישנים כהנים לישב שם כשהיו עייפים דגגין ועליות לא נתקדשו כדאמרינן בפסחים (דף פה:) ובעזרה אין אדם יכול לישב דאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד ז] : והרובין שומרין שם · רובין קרי כהנים שלא הגיעו עדיין לעשות עבודה כגון פחותים מי"ג שנה כמו (שמואל א ג) ויגדל הנער ח] [ומתרגמינן] ורבא רביא ולפי שעדיין לא הגיעו לעשות עבודה (אין יכולין לעשותה) עבדינן להו שומרים שאותן שיכולין לעבוד אינן רוצין לשמור ועוד הואיל ויכולין לעבוד אין אנו מניחין אותן לשמור: בית המוקד כיפה · בית המוקד פר"ח בפ"ק דיומא (דף טו:ד"ה ואחת) על שם שלא היה האש כבה משם לעולם מפני שהיו נוטלין האש לצורך המזבח דאמרינן בתורת כהנים שמצוה להביא מן ההדיוט שנאמר ונתנו בני אהרן [הכהנים] אש על המזבח אע"פ שהאש יורד מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט ט] וביציאות השבת (שבת כ:) תנן ומאחיזין את האור במדורת בית המוקד ערב שבת עם חשיכה דכהנים זריזין הם ולא אתו להבעיר ופירש רש"י להתחמם שם כהנים שהיו הולכים יחפים על גבי רצפת העזרה דאמרינן בזבחים (דף כד·) הואיל וכלי שרת מקדשים ועזרה מקדשת מה מצינו בכלי שרת שלא יהא דבר חוצץ בין ידו לכלי התם נפקא לן מקרא אף עזרה לא יהא דבר חוצץ בינו לבין הרצפה : כיפה · כלומר לשכת בית המוקד ע"ג לשכה י] של אבנים היתה ובשביל שהכהנים שומרים לשם בגאוה ע"ג כיפה דשמירתן צריך לעשותה ע"ג מקום גבוה כדנ"ל מקרא ובית גדול היה וד' לשכות פתוחות לשם כדאמר לקמן ובמסכת מדות (דף ל"ד) ד' לשכות פתוחות לבית המוקד כקטוניות יא] פתוחות לטרקלין כלומר כחדרים הפתוחות לבירה וע"י מעלות שלין מהלשכות שמה לבית המוקד ב' בקדש וב' בחול כלומר שתי הלשכות הפתוחות לו ב' מהם בנויות בקדש ובעזרה וב' בחול בהר הבית ובית המוקד בנוי חציו בקדש וחציו בחול וראשי (ג) פספסים קנים מפסיקין בין קדש לחול כדי שיזהרו כהנים ולא ינהגו במקום קדש מנהג חול וא"ת כיון שעל מקום גבוה היה בנוי בית המוקד א"כ הרי הוא חול דגגין ועליות לא נתקדשו תרין הכיפה היתה שוה לקרקע עזרה לפיכך לא בטלה קדושת כיפה וכהאי גוונא יב] סוגיא אחרת בפסחים (דף פה:) על אותה שמועה של גגין ועליות דאמר התם גגין ועליות לא נתקדשו ופרכינן מיתיבי החלונות ועובי החומה כלפנים ואמרינן בשלמא דחלונות משכחת דקדושות כששוות לקרקע עזרה אלא עובי החומה היכי משכחת לה ומתרצינן יג] כבר שורא פירוש שחומה קטנה לפנים מחומה גדולה והיא נמוכה ושוה לקרקע גובה עזרה שקרקע עזרה הולך ועולה במעלות ומה היו משמשות מערבית דרומית היא היתה לשכת טלה קרבן דשם נותנים הטלאים המבוקרים דרומית מזרחית היא היתה לשכת עושי לחם הפנים מזרחית לפונית בה גנזו בית חשמונאי אבני מזבח ששיקצום מלכי יון לפונית מערבית בה יורדים לבית הטבילה יד] טמא יורד דרך אותה לשכה למעיין לטבול ובית המוקד היתה בצפון עזרה טו] כדתניא במסכת מדות (דף לד:) : מוקף רובדין של אבן · רובדין כמו יצא והניחו על רובד רביעי שבהיכל (יומא דף מג:) והוא דבר הבולט מן החומה ולכך (ד) עשוין שמן הרובדין היו עולין ע"ג מטותיהן שהיו בתוך כניסת החומה כעין מטות : וזקני בית אב ישנים שם · אותם שהיה להם לעבוד למחר היו ישנים בתוך כניסת החומה ולא ארובדין קאי דא"כ ה"ל למימר על גביהם ובגמרא מוכיח שלא על אלו הרובדין היו ישנים דקאמר (ה) איטלוותא דקא סלקי בהו לאיטלוותא ומוקף לאו דוקא אלא אותו בית המוקד שבנוי בחול היה מוקף רובדין של אבן כדי לעלות במטות שהן בתוך החומה דבמקום חול היו ישנים ולא במקום קודש טז] דראשי פספסין מבדילין בין קדש לחול כדי שלא ינהגו בקדש מנהג חול : ומפתחות [העזרה] בידם · כלומר בידי אותם כהנים לשם היו מונחות כל מפתחות העזרה ומפרש במסכת מדות (דף לד:) היכן היתה הנחתן מקום היה שם אמה על אמה בלשכת בית המוקד וטבלא של שיש באותו מקום וטבעת היתה יז] קבועה (ו) ומגביהין אותן ע"י אותן הטבעות הגיע זמן הנעילה הגביה את הטבלא מן הטבעות על ידי טבעת אי נמי ע"י אותן הטבעות היתה הטבלא נטולה בארץ וכשרוצין להגביה מגביהין אותה מן הטבעת נוטל את המפתחות מן השלשלת המפתחות נתונין תחת אותה טבלא בשלשלת ונעל הכהן בפנים שערי עזרה ובן לוי ישן לו מבחוץ גמר מלנעול החזיר המפתחות למקומן תחת הטבלא ונותן עליו כסות שלו וישן על אותו טבלא: ופרחי כהונה איש *)כסותו בארץ · פרחי כהונה בחורים שהגיעו לעבודה איש כסותו בארץ כסות שלו בארץ שלא היה להם כניסה בחומה ומטות נמי לאו אורח ארעא לעיולי התם כדמפרש בגמ': ולא היו ישנים בבגדי קדש · בגמ' מפרש טעמא אלא פושטין ומקפלין אותן תחת ראשיהם לא כנגד ראשיהם : ומתכסים בכסות עצמן · בגדי חול : אירע קרי לאחד מהם · סדר מעשיהם מפרש במסיבה

*) ע' בב"ש שנתן טעם לזה

*) ג"י' באר שבע כסתו מלשון כר וכסת

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ח מהל' בית המקדש הלכה ה :

ב ב מיי' שם הל' ו : עי' בכ"ש

ג ג מיי' שם הל' ז :

שיטה מקובצת

א] המקדש בבית אבטינס בבית הניצוץ ובבית המוקד : ב] עליות והרובים שומרים · ס"א משמרים : ג] ובית גדול היה כו' וזקני בית אב היו ישנים כו' בידם ופרחי : ד] כסתו · ס"א כסותו : ה] פושטין ומקפלין ומניחין : ו] המקדש יקנו כלים אחרים : ז] דוד · עיין תוס' (יומא דף כה ע"א) : ח] הנער ומתרגמינן ורבא : ט] ובמס' שבת תיבת וביציאות ל"ש ונמחק : י] לשכה כיפה של : יא] כקטוניות הפתוחות לטרקלין : יב] גוונא אמרי' בפסחים ותיבות סוגיא אחרת נמחק : יג] ומתרצינן בבר שורא אות ב' נמחק : יד] הטבילה הטמא יורד : טו] עזרה כדתנן במס' : טז] מתיבת דראשי כו' עד תיבת ומפתחות רשום על כל תיבה קו מלמעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו : יז] קבועה בה ומגביהין :

פי' הרא"ש

בשלשה מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש וכו' · עד סוף הפרקים פי' בשלשה מקומות הכהנים שומרים שימור זה אינו משום היזוק גנבים דאין עניות במקום עשירות אלא גזירת הכתוב הוא דכתיב ושמרו וגם כבוד המקדש שלא יסיחו דעתם ממנו לא ביום ולא בלילה כדכתיב ביהוידע [מ"ב יא] ושמרתם את משמרת הבית מסח : **בית** אבטינס · לשכה שמפטמין בה את הקטורת ·ואבטינס היא ראש לאותו משפחה שהיו בקיאים בפטום הקטרת כדאיתא ביומא [דף לח·] שלא רצו ללמד על מעשה הקטורת : בית הניצוץ · כמין אכסדרה היתה פתוחה מרוח אחת וניצוצי חמה מגלגלין בה והיתה בה אורה מרובה לכך נקראת הלשכה בית הניצוץ : **בית** המוקד · על שם שתמיד היה בה מדורות גדולות להתחמם בהם הכהנים המהלכים יחפים על הרצפה [ומלובשים] בכתונת א' נקראת בית המוקד : היו עליות · מפי' בגמ' : **והרובים** · ילדים כדמתרגם ילד רביא שלא הגיעו לעבודה והם זריזים לעלות בעליות [לפיכך] שומרים שם : **מוקף** רובדין של אבן · אצטבאות חתיכות של אבני גזית בולטות מן החומה זו למעלה מזו ועליהם היו ישנים זקני אותו בית אב שיש להם לעבוד למחר · ובית מוקד היה חציו בנוי בקודש וחציו בחול : ומפתחות העזרה בידם · לשמור דלתות העזרה : **ופרחי** כהונה · אותן שהגיעו לכלל עבודה : **איש** כסותו [illegible] קטן שנותן אדם תחת מראשותיו כשהוא ישן והגדול שסוכב כל גופו עליו הוא נקרא כר · וכן [illegible] [פכ"ח מ"ס] דתנן סדין שעשאו כר ומטפחת שעשאו כסת · וכן אמרינן בפרק כתרא דעירובין [illegible] כר לנעלה ואמרינן נמי בפרק כתרא דע"ז [דף סה וע"ש בתוס' ד"ה ס"ג] מניח אדם עליו כסתו ולגינו ול"ג כסותו :

רבינו גרשום

בשלשה מקומות הכהנים שומרים בבהמ"ק בבית אבטינס · לשכה שמפטמין בו הקטרת · ובית הניצוץ כך שמה של לשכה : ובית המוקד · לשכה שהיה שם מדורה כדאמרינן לקמן' באותן ג' מקומות הכהנים משמרין העזרה אבל הלוים משמרין במקומות אחרים בכ"א מקומות כדאמרן לקמן : והרובים · כהנים ילדים שלא הגיעו לפירקן כגון רביא : רובדין כסאות ועליהן ישנין זקני כהנים של בית אב ישנים ופרחי כהונה בחורים שהביאו שתי שערות שראויין לעבודה :כסתו' כסת שלו של חול מניח בארץ על גבי הרצפת וישן על גבו :

פי' הראב"ד

בשלשה מקומות [הכהנים] שומרים · שאינם ישנים כל הלילה ושומרים את המקדש בשביל כבודו : **בית** המוקד · לשכה שהיתה מדורה שהכהנים מתחממים בה ובאותן ג' מקומות הכהנים שומרים את העזרה · אבל הלוים בכ"א מקומות כדנימא לקמן הרובים הילדים כמו רבי' רובדין כסאות ועליהם ועל אותן רובדין זקני בית אב של כהנים שהיום משמשים ולמחר ישנים שם והרובים שהיו שומרים לא היו ישנים ופרחי כהונה הראוים לעבודה וגדולים מהרובים כדמפרש בגמ' כסותו כסות עצמו של חול היה מונח בארץ וישן עליהם ופתרונו הרב ר' שמואל חסיד והרב ר' יצחק בר שמואל ז"ל נוטין לומר דמהאי טעמא בית אבטינס ובית הניצוץ היה עליות כדי שיהא יכולין לישב כשהיו רוצים מפני שתחתיהן של אלו עליות היו קודש קדושת העזרה וקי"ל דאין ישיבה בעזרה לפיכך עשו אותן עליות לפי שאמר רב בפרק כיצד צולין גגות ועליות לא נתקדשו ומביאין ראיה כמו כן שבית אבטינס היה צריך להיות קדוש קדושת העזרה מפני שבית אבטינס היו מפטמין את הקטורת וק"ל בפ"ק דכריתות (דף ה) שאין שורין את הצפורן במי רגלים משום דאין מפטמין מי רגלים בקדש מפני הכבוד וחוץ לעזרה א"א לשרות במי רגלים מסייע ליה לר' יוסי בר חנינא · קדוש הוא קודש תהיה לכם כל מעשיה לא יהא אלא בקודש · ובמסכת שקלים נמי בפרק התרומה אפליגי בה ר' ב"ח ורבי יוחנן אם פתחה בחול · וקשה לי ע"ז פירוש חדא שהרי הלוים שהיו שומרים למטה מה תקנה היה לחם כשהיו רוצים לישב ועוד כי היכי דפסק לקמן מסייע ליה לר' יוחנן דאמר מחילות לא נתקדשו אמאי לא אמר מסייע ליה לרב דאמר גגות ועליות לא נתקדשו ועוד דהכי מוכח בהדיא בפ"ק דיומא דבית אבטינס היה מקום קדושת עזרה דתנן מסרוהו זקני בית אב לזקני כהונה והוליכוהו לעליית בית אבטינס ללמדו חפינה היו מוליכין אותו לשם וא"כ אי ס"ד דבית אבטינס היה חול היה הקטורת נפסל ביוצא שהרי כל הקטורת שראוי לחפינה מסתמא קדוש הוא · ותני' בפרק קמא דשבועות דניתנה במכתשת נפסל בטבול יום ומזיק התם משום דקדשה קדושת הגוף הוא כבר מאחר שנכנסת במכתשת שהיא כלי שרת איקדשה לה ואגב גררא נפרש מ"ש בהמה מקטורת

[illegible] שאדם מקדשה לאלתר הויא קדושת הגוף וקטורת ומנחות לא הווין קדושת הגוף עד דמקדישן בכלי כדתנן המנחות כשקדשו בכלי נפסלין בטבול יום וכולי מילתא כדקתני במעילה ובפ"ק דשבועות קא [illegible] ינו טעמא דבהמה לאלתר קדשי קדושת הגוף משום דלאלתר ראוי להקרבה ואינה מחוסר מעשה רבה אלא שחיטה בלבד אבל קטורת מחסרת מעשה רבה כגון כתישה ומנחות בלילה ע"כ לא קדשי [illegible] ה אלא בכלי שרת דוקא ואחר כן נחזור לקושיא דמהתם מוכח דבית אבטינס היה קודש והא ליכא למימר שהיה לומד חפינה ע"י קמח או דבר אחר שאינו קטורת הא לאו מילתא היא דא"כ למה [illegible] בטינס מלשכה אחרת אלא ע"כ משום דאבטינס היה מפטמין את הקטורת לשם לפיכך היו מוליכין אותו לשם ובשביל כך נראה דבית אבטינס ובית הניצוץ לא בשביל כך היו גבוהין · דמשום דעליות [illegible] אלא מקודשין היו ומה שעשו אותן עליות מפני שכך אותן מקומות עומדין שאם לא היה עליות היה מקום צר יותר ולא היה כ"כ נמי לעזרה כמו עכשיו שעשו עליות ללשכת בעזרה אין לחוש בו [illegible] אה שכך הוא בכל מקום שא"א לעשות בעזרה כ"א בישיבה זו יכול לעשות שום דבר שהצריך הכתוב לעשות בין כהן בין מי שיהיה כגון קדוש ידיו ורגליו מן הכיור אי לאו כתיב קרא [illegible] שרת וכדאיתא בפ"ב דזבחים וכגון שמירת המקדש שא"א בלא שמירה כדילפינן בגמ' וצריך לשמור הכהנים במקום הקדש ממש וכדאיתא בספרי כמו שהביא גם בפירושו הרב שמואל החסיד כדכתיב [illegible] לפני אהל מועד הכהנים בפנים והלוים בחוץ בכה"ג לא חיישינן לישיבה בעזרה ולקמן מפרש טעמא מ"ש הר הבית דעבדי מתוכו ומ"ש עזרה מבחוץ לשם נפרש יותר ונאריך בדבר : **בית הניצוץ** · [illegible] ת שכן כתוב בשם הר"ר יצחק בר ברוך דעל שם האורה נקראת הניצוץ שהיתה עשוי' כמין אכסדרה כמו ששנינו במסכת מדות ובגמ' נמי קא מייתי לה ואכסדרה היא פרוצה מרוח א' כדמשמע בבא [illegible] חפור · עולם אכסדרה היא דומה לניצוץ לשון ניצוצית חמה כדאמרינן במסכת יומא גבי נברשת שעשתה הילנה מלכה וספר הערוך כמו כן יסדו בשעת ניצוצות בית המוקד בתוכו בתוס' צרפת דשני [illegible] א' בית המוקד גדול ואחד בית המוקד קטן שהוא בית מיצות בית המוקד הגדול כדמוכח לקמן וכתב לשם שר"ח פירושו שמן אלו ב' לשכות היו לוקחין אש הדיוט להדליק ע"ג המזבח דתני' בת"כ [illegible] ן ההדיוט ועוד האריך יותר בדבר הזה וגם כתוב בתוס' צרפת בשם הרב ר' יצחק ב"ב שאמר משום ר' יעקב ז"ל שבית המוקד כמו כן היתה עלי' שהיו כהנים שומרים מלמעלה והלוים למטה והוצרך [illegible] שמואל ז"ל לעשות פירוש לפירושו שבית המוקד היתה עשויה בזה הענין שכיפת בית המוקד היה סמוך לפתח כעין ההר כשפוגע והיו כהנים שומרים מלמעלה ומבפנים ובן לוי מבחוץ לרגלי הכיפה · [illegible] מתניתין דבית המוקד היתה עלית כמו בית אבטינס ובית הניצוץ מפני שהיו נוח לעלות יותר מכולם שלא היתה כ"כ גבוה ולכך היו זקני בית אב ישנים שם כל אלה דחוקים ביותר בלא צורך · ועוד [illegible] ש במשנה או בברייתא שכך היה עשוי וגם מסכת מדות נמי מוכח שבפנים בית המוקד היה כהן ובן לוי מבחוץ · ונראה לומר דבשביל כן לא היה בית המוקד עשויה עליה מפני שבית [illegible] קן בו האש לצורך מדורה והיה לחוש פן יבוער האש בתקרת בית המוקד עוד יש לחוש שלא יעלה עשן דרך הסדקין שבתקרה לעליי' ויצטערו אחיהם הכהנים שמלמעלה · ועוד שבית המוקד הי' להיות [illegible] משום טירחא דכהנים ואנו בעינן שהכהנים יהיו למעלה והלוים למטה לפיכך א"א בית המוקד לעשות ע"ג דא"כ היו צריכין לוים להיות למעלה ולכך לא היו באותו ב' מקומות אלא הכהנים למעלה · [illegible] ראה שכיפה ע"ג כיפה לא היו יכולין לעשות ואע"פ שהכהנים למעלה והלוים למטה · משום דבעי' וילוו עליך דהיינו שהיה ביחד כמו בעליי' · וכל שתחתיה בתקרה שמפסקת ביניהם לא חשיבי כולי [illegible] אם היתה כיפה בינתיים של אבנים אז י"ל דלמא חשיב הפסק שאל"כ למה לא עשו בית אבטינס וניצוץ כיפה ע"ג כיפה כיון דאין עניות במקום עשירות · והאי דקתני במסכת תמיד דבן לוי ישן [illegible] עילת שער מפסיק בן לוי לכהן י"ל דנעילה לא חשיב כמו כיפה שמפסקת בין בית שלמטה לבית של מעלה מיהא בתקרת עץ אינו משם בנין דא"ל דהוי סגי בבנין של עץ דאם כן היו בונין בעץ · מפני [illegible] תמעט רחב הר הבית ועזרה ע"י כותלי שצריכה לעשות רחבים משל עץ ומיהא לפי זה תקשה מאי קמבעי לה בגמרא אי עלייה ממש היו אי מינבי גבי בעליות הרי הוא כמו בית המוקד ואמאי קתני [illegible] ות היו אבל בית המוקד לא קתני י"ל לאו מילתא היא דודאי גבוה היה כך שלא היה יכול לבנות עליה ע"ג אבל בגובה העלי' לא היה כמו הנך דקתני עליות היו ומה שפי' המפרשים שכסות עצמו של [illegible] בארץ וישן עליה · ק"ק להקשות על פי' זה שהרי אלו פרחי כהונה היו שומרים את בית המוקד כמו הרובים את בית אבטינס וניצוץ אלא דהתם היו הרובים שומרים ובכאן פרחי כהונה · והטעם נראה [illegible] מקום בבית המוקד היה צריך יותר בני דעת לשמור מפני מקום חשוב וקדש היו יותר מהנהו ב' מקומות מפני שהיה קצת בית המוקד בעזרה כמו שאנו עתידין לצייר לקמן בפ"ג מ"ד ואע"פ שלא היה [illegible] עזרה מ"מ כיון שהיה בנוי בתוך העזרה החמירו ביותר משאר מקומות · וא"נ משום דשני שערים לבית המוקד בעיא' בגמ' ואפ"ה לא הוה ליה אלא חד שימור היה צריך בן דעת יותר דהיינו גדולים שהיו [illegible] נראה שלא הי' ישנים על הכסות אלא אם היה צריך לישב אחד מהם כשהיה חלוש היה יושב עליו על כסתו · וא"ת מ"ש דלרובין לא היה כסתות ולפרחי כהונה היה · תות י"ל כיון שפרחי כהונה [illegible] ודה הי' מתנכין אותם והיה צריכין חיזוק יותר מן הרובים וזקני בית אב עצמן היו ישנים כדי שיכולים לסבול הטורח בעבודה ביום ואע"פ דאין ישיבה בעזרה כ"ש שינה הא אמרי היכא

הגהות הב"ח (א) במשנה כיפה ובית גדול כצ"ל ואות ס' נמחק : (ב) שם פושטין ומקפלין ומניחין אותן : (ג) מפרש ד"ה כיפה וכו' וראשי פספסין הם קנים וכו' כדתנן במסכת מדות : (ד) ד"ה מוקף וכו' ולכך עשויים [illegible] שמה הרובדין שמשם היו עולים : (ה) ד"ה וזקני וכו' דקאמר גיזרתא דאיטלוותא דקא סלקא : (ו) ד"ה ומפתחות וכו' וטבעת היתה קבועה בה ומגביה אותה על ידי אותה הטבעת וכו' א"נ ע"י אותה [illegible] הטבעת וכו' וכשרוצין להגביה מגביה אותה מן :

תורה אור　　מסורת הש"ס

במסיבה *ההולכת (א) א] לו תחת הבירה ונרות דולקין מכאן ומכאן עד שהוא מגיע לבית הטבילה *ומדורה היתה שם ובית הכסא של כבוד ב] זה היה כבודו *מצאו נעול (ב) יודע שיש שם אדם פתוח בידוע שאין שם אדם ירד וטבל עלה ונסתפג ונתחמם כנגד המדורה בא וישב לו אצל אחיו הכהנים עד ג] שהיו שערים נפתחים יוצא והולך לו מי שהוא רוצה לתרום את המזבח משכים וטובל עד שלא יבא הממונה וכי באיזה שעה ד] בא הממונה לא כל העתים שוות פעמים שהוא בא מקרות הגבר או סמוך לו מלפניו או מאחריו הממונה בא ודפק עליהן והן פתחו לו אמר להן מי שטבל יבא ויפיס הפיסו ה] מי שזכה זכה בו:

גמ' מנא ה"מ אמר אביי אמר קרא והחונים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן ובניו שומרים משמרת המקדש למשמרת בני ישראל אמרי אין שימור בעלמא אשכחן דבעי ו] כהנים ולוים שימור מיהו מתניתין קתני בשלשה מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש ז] א] *והלוים בעשרים וא' מקום ואילו קרא כהנים ולוים בהדי הדדי כתיב אמרי הכי קאמר והחונים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה והדר אהרן ובניו שומרי משמרת המקדש אהרן בחד מקום ובניו בשני מקומות ממאי מדכתיב והחונים וכתיב שומרים חונים לחוד ושומרים לחוד (ג) אימא כולהו בחד מקום לחודיה לא ס"ד ח] מה משה בחד מקום לחודיה אף אהרן ובניו ט] בחד מקום לחודיה רב אשי אמר מסיפיה דקרא שומרים משמרת למשמרת:

פי' הראב"ד

שיטה מקובצת

פי' הרא"ש

הגהות הב"ח

הגהות מהר"ב רנשבורג

בית אבטינס ובית הניצוץ איבעיא להו עליות ממש הוו או דלמא דהוו [ח]גביהי מגבה כעליות תא שמע *דתנן אשבצפון שער הניצוץ [ג] כמין אכסדרא היה ועלייה בנויה על גבה שהכהנים שומרים מלמעלה והלוים מלמטה ופתח היה לו לחול מנא הני מילי דתנו רבנן °וילוו עליך וישרתוך בעבודתך הכתוב מדבר אתה אומר בעבודתך הכתוב מדבר או אינו אלא בעבודתם כשהוא אומר °ונלוו עליך ושמרו לכל כליו ולכל עבודתו הרי בעבודתם אמור הא מה אני מקיים וילוו עליך וישרתוך בעבודתך הכתוב מדבר הא כיצד כהנים שומרים מלמעלה ולוים מלמטה בית המוקד כיפה ובית גדול היה וחד (א) [ג]שומר הוא דהוה בבית המוקד ורמינהי שני שערים היו בבית המוקד אחד פתוח לחיל ואחד פתוח לעזרה א"ר יהודה בזה שנכנסין לעזרה [א]פשפש קטן היה לו שבו נכנסין לבלוש העזרה אמר אביי כיון דגבי הדדי הוו קיימי סגי להו בחד שומר דוי להכא ודוי להכא מוקף רובדין של אבן רובדין מאי ניהו גזרתא דאצטבתא דסלקי בהו לאצטבתא ומי הוו מיפלגי אבנים והכתיב °והבית בהבנותו אבן שלמה וגו' אמר אביי [ג]דמתקני ומייתי מעיקרא אבני זוטרתא ואבני רברבתא כדכתיב °אבני עשר אמות ואבני שמונה אמות: זקני בית אב ישנים שם: ואמאי [ד]לעיילי מטות אמר אביי [ד]לאו אורח ארעא לעיולי מטות לבית המקדש: פרחי כהונה איש כסותו בארץ [ה]: אמאי התם קרי להו רובים הכא קרי להו

פרחי כהונה אמרי אין התם דלא מטו למעבד עבודה קרי להו רובים הכא דמטו להו למעבד עבודה קרי להו פרחי תנן התם *בשלשה מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש בבית אבטינס ובבית הניצוץ ובבית המוקד והלוים בכ"א מקומות *ה' על ה' שערי הר הבית ד' על ד' פנותיו מבפנים ה' על ה' שערי עזרה וד' על ד' פנותיו מבחוץ אחד בלשכת הקרבן ואחד בלשכת הפרוכת ואחד אחורי בית הכפורת מנה"מ אמר רב יהודה מסורא ואמרי לה במתניתא תנא דכתיב °למזרח הלוים ששה לצפונה א] לוים ארבעה לנגבה לוים ארבעה ולאסופים שנים שנים לפרבר למערב ארבעה למסלה שנים לפרבר אמרי הני כ"ד הוו אמר אביי ה"ק לאספים שנים (ב') אכתי עשרין ותרי הוו היאך דפרבר חד הוה ואחרינא בצוותא הוא ב] דאזיל ויתיב גביה משום דקאי אבראי *מאי לפרבר אמר רבה בר רב שילא כמ"ד כלפי בר ואב"א לעולם כ"ד כדכתיב תלתא מינייהו דכהנים ועשרין וחד דלוים והא הכא לוים הוא דכתיב ג] כר' יהושע בן לוי *דאמר ריב"ל בכ"ד מקומות נקראו כהנים לוים וזה אחד מהן °והכהנים הלוים בני צדוק: חמשה על חמשה שערי הר הבית וארבעה על ארבעה פנותיו מתוכו ה' על ה' שערי עזרה וארבעה על ארבעה פנותיו מבחוץ מאי שנא הר הבית דעבדינן מתוכו ומאי שנא עזרה דעבדינן מבחוץ אמרי הר הבית דאי תמה ובעי מיתב ד] יתיב אמרינן מתוכו עזרה דאי תמה ובעי למיתב לא מצי יתיב *דאמר מר °אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד ה] אמרינן מבחוץ אמר מר ה' על ה' שערי עזרה וה' שערים הוא דהוי בעזרה ורמינהי א)°ז' שערים היו בעזרה ג' בצפון וג' בדרום ואחד במזרח אמר אביי תרי מינייהו לא צריכי שימור רבא אמר תנאי היא ב)דתניא אין פוחתין °מי"ג גזברין °ומז' אמרכלין ר' נתן אומר אין פוחתין מי"ג גזברין כנגד י"ג שערים דל חמשה דהר הבית פשו להו תמניא דעזרה אלמא איכא תנא דאמר תמניא הוו ו] ואיכא תנא דאמר שבעה ואיכא תנא דאמר חמשה הוו:

לא היו ישנים בבגדי קדש כו': ג)שינה הוא דלא אבל הילוך מהלכים ז] שמעת מינה °בגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן אמרי הוא הדין דאפילו הילוך נמי לא והא דקתני לא היו ישנים משום דבעי למיתנא סיפא אלא (א) פושטין ומקפלין ומניחין אותן תחת ראשיהן קתני רישא נמי לא היו ישנים ח] והא גופה קא קשיא ומניחין אותן תחת ראשיהן ש"מ בגדי כהונה ניתנו ליהנות בהם ט] אימא נגד ראשיהם ד)אמר רב פפא °שמע מינה תפילין מן הצד שריין ולא חיישינן דלמא מיגנדר ונפיל עלייהו ה"נ מסתברא דכנגד ראשיהן דאי אמרת תחת ראשיהן נהי דניתנו ליהנות בהן תיפוק ליה משום איסורא דכלאים

א) [מדות פ"א מ"ד יומא יט:] ב) שקלים ה: ע"ש [ע' תוס' כתובות קו: ד"ה שבעה] ג) [יומא סח: ע"ש] ד) יומא סט· ע"ש

אמרי התם · גבי שמירה דלא מטו למעבד עבודה שלא הגיעו לעשות עבודה כגון פחותים מי"ג שנה קרי להו רובים כלומר נערים הכא דמטו למיעבד עבודה שכל אותם שישנים שם בבית המוקד ראויין לעבודה דבשביל כך הם ישנים שם כדי שיהיו מזומנים למחר לעבודה ביום עבודתם דכל משמרה מתחלקת לו' בתי אבות כנגד ששת ימי שבוע ובשבת עובדין כולן ביחד וחולקין ביחד קרי להם פרחי בחורים שלא הגיעו עדיין לכלל זקנה: תנן התם · במס' מדות (דף לד·): והלוים בכ"א מקומות ה' על ה' שערי הר הבית · ה' שערים שהיו לו להר הבית כדתנן במסכת מדות: ארבעה על ארבעה פנותיו מבפנים · פנות הנגל"ש י] למקום שכלה החומה ומתחלת חומה: יא] ה' על ה' שערים · שהיו לו ולקמן פריך משבעה שערים שהיו לעזרה דתנן במסכת מדות (שם) ומסיק לה שפיר: וארבעה על ארבעה מבחוץ · [מבחוץ] קאי בין השערים בין הפנות ולקמן מפרש מאי שנא: הר הבית היה ה' מאות אמה על ה' מאות אמה ובכלל אותו חשבון היה חשבון העזרה מאה ושלשים וחמשה על אורך מאה ושבעה ושמונים ובמסכת מדות מפרש היכי הוה הר הבית חמש מאות אמה על ה' מאות אמה רובו מן הדרום שני לו מן המזרח שלישי לו מן הצפון ומיעוטו מן המערב והכי פירושו העזרה היתה באמצע הר הבית אלא שלא היתה ממוצעת מכל וכל דרוב הר הבית בדרומו של עזרה שני לו מן המזרח כלומר הר הבית מתמעט מכל לצדדיו דרובו היה בדרום עזרה ושני פחות היה בו אלא מזרח ועוד שלישי פחות מן הצפון ועוד פחות מן המערב אחורי בית קדש הקדשים: מנא הני מילי · דבעינן כ"א שומרים בכ"א מקומות: במתני' תנא למזרח הלוים ששה לצפונה לוים ד' לנגבה לוים ד' וגו' · קרא במשכן כתיב בימי דוד בדברי הימים וקא מגי קרא את השומרים שהיו שומרים את המשכן ובקרא לא נחית למנין כהנים ומדחשיב לוים כ"א ללמדנו שבכ"א מקומות היו דאי בחד מקום (ג)היה מיירי אמאי בלד מזרח ששה בתרי סגי ומשום לוותא בחד מקום הוי שומרים אלא ודאי ה"ק למזרח לוים צריך ששה יב] (וכולה) מקומות וכן כולהו: אמרי הני כ"ד הוו אמר אביי ה"ק ולאסופים שנים · כלומר קרא דקא חשיב שנים שנים בשביל סוף פסוק כפל את לשונו כאדם המדבר וכופל את לשונו וה"ק וללשכות התוספות במשכן שנים שנים יהיו בכל עת אחר כך הוא אומר לפרבר למערב ד' למסלה שנים לפרבר ומעיקרא כשהקשה הש"ם כ"ד הוו היה סבור דשנים לא לשון כפל אלא דוקא ומתרץ דודאי לאו דוקא הם דא"כ היה לו לכתוב ארבעה ולמה יכתוב שנים שנים אלא ודאי כפל לשון כמו שפירשתי: ואכתי כ"ב היו היאך דלפרבר חד יג] הוא אידך משום לוותא הוא דאזיל יתיב גביה · אבל למערב לפרבר ד' יד] דלא בעי לוות שהרי ארבעה הן באותה רוח ואין כל אחד צריך לוות שהרי חבירו שומר באותו לד אבל הכא אותן שנים דקחשיב קרא האחד בשביל לוות שולי"ן בלע"ז: כמ"ד כלפי בר: ואיבעית אימא · קרא דקתיב ב' ב' דוקא כתיב ולא כפל לשון וגם שנים לפרבר: ותלתא דכהנים · והשאר של לוים ויותר משלשה לא מצינו לרבויי גבי כהנים דלא מצינו בכהנים יותר מג' שמירות דכתיב שומרי משמרת למשמרת: [בכ"ד מקומות כו'] · וילמוד סתום מן המפורש: וזה אחד מהן · זהו מפורש מכולן לכך נקיט ליה במילתיה: מ"ש הר הבית דעבדינן שמירתן מתוכן · בין הפנות בין השערים: ומ"ש עזרה דעבדינן שמירתן מבחוץ · בין השערים בין הפנות עזרה: דאי תמה · כלומר היה עייף מלעמוד לא מצי יתיב: דאמר מר כו' עבדינן מבחוץ · דאי הוו מתוכן לא מצי יתבי וא"א לעמוד כל היום: אמר אביי תרי מינייהו לא בעי שימור · לוים דהא כהנים בג' (ג) שמרי להו ומה ניהו שער בית המוקד ושער בית הניצוץ ובחשבון הז' שערים קא חשיב להו מתני' דמדות (שם): ומז' אמרכלין · שרי הכל כלומר ממונין אף על הגזברין: ר' נתן אומר אין פוחתין מי"ג גזברין כנגד י"ג שערים · גזברין הם השוערים וזהו הלשון נמי איכא בספרי וכו' ור' נתן היא ופרושי קא מפרש לה למה היו י"ג ואותם ב' שערים דהוה בבית המוקד חשבי להו כחד הואיל וגבי הדדי הוו קיימי אלמא איכא מ"ד תמניא הוו ולדידיה קרא דוקא בלוים כתיב ולא בכהנים: אלמא איכא למ"ד תמניא הוו · ותלתא תנאי ניהו: שינה הוא דלא · שמא יפיח בהן וגנאי הוא לבגדי קדש: אבל הילוך מהלכין בהן · אפילו שלא בשעת עבודה: ש"מ בגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן · שע"מ שיהנו בהן אפילו שלא בשעת עבודה הקדישום מתחלה ותנאי ב"ד הוא ופלוגתא היא במסכת יומא (דף סט·): הוא הדין דאפילו הילוך נמי אסור והא דקתני לא היו ישנים משום דבעי למתני סיפא אבל פושטין כו' · איירי באיסור שינה: ש"מ בגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן · מדקתני תחת ראשיהן: אלא אימא נגד ראשיהן · [אצל ראשיהן]: אמר רב (ד) פפא ש"מ תפלין מן הצד שריין ולא חיישינן דילמא מיגנדר ונפל עלייהו · כלומר מדשרינן איסורא דאורייתא דהיינו בגדי קדש דאסור ליהנות בהן שלא בשעת עבודה ואף על פי כן שרינן ליה להניח תחת מראשותיו שלא כנגד ראשו ולא גזרינן שלא יתגלגלו ויבואו כנגד ראשו ונמצא מועל ובא לידי איסורא דאורייתא שמע מינה תפלין מן הצד מותר להניחן בין כר לכסת שלא כנגד ראשו ולא חיישינן דילמא מיגנדר ונפיל עליהן והוי איסורא דרבנן דדמי לבזיון שיהא ראשו מונח על התפילין כלומר מדשרי דבר שיוכל לבא לידי איסור דאורייתא כ"ש דאית לן למישרי איסור שאין יכול לבא אלא לידי איסור דרבנן: ה"נ מסתברא דכנגד ראשיהן · קתשיב דאי ס"ד תחת ממש נהי דניתנו ליהנות בהן ומש"ה מותר לישן בזמן שהן תחת ראשו ואיסור שמא יפיח בהן לא הוי אלא בזמן שהוא לבוש דאז הוא גנאי אבל אם הן בין כר לכסת ליכא איסורא דשמא יפיח: תיפוק ליה דאסור משום בגדי כלאים · וה"נ יכול לתרץ לעיל כשתירץ ה"ה דאפילו הילוך נמי לא ואיידי ט' אלא שיוכל לדחותו כדדחי ליה הש"ס לקמן:

התם דלא מטו מיעבד עבודה גמורה' שקטני' היו השומרים שלא הביאו שתי שערות להכי קרי להו רובין הכא דקרי להו פרחי כהונה בהני דכבר איתו שתי שערות מיירי דחזו לעבודה: ואית דמפרשי 'התם דתחילת ליליא הוא דלא חזו לעבודה כשמתחילין שם לשמור להכי קרי להו רובים· והכא דכבר סמוך הוא לזמן עבודה לתרום המזבח קרי להו פרחי: מנהני מילי· דבעינן שומרים בכ"א מקומות· ולאסופים הכי קאמר לאסופים שנים שנים'הכי מתפרש לאסופים שנים שני שומרים ואותן שנים דלאסופים לפרבר היו עומדים כלפי חוץ ולא בפנים: והני אסופים שנים'היינו ב' קיטוניות שנתוספו על תבנין כעין שקורין אפנדי"ץ היאך דפרבר דלמסילה חד הוא מצותו ואידך דיתיב גביה משום צוותא משום דקאי אבראי: והא האי קרא למזרחה ליום בלוים [הוא דכתיב]'אף על גב דכתיב בלוים תלת מנייהו כהנים הוו דהכי אשכחן בכ"ד מקומות דכהנים איקרי לוים: מ"ש הר הבית דעבדינן מתוכו' דקיימי שומרים בד' פי נתיו מתוכו: אמרי הר הבית דאי תמה' שאם נתחלש השומר ובעי מיתב מצי יתיב דאינו אסור עבדינן מתוכו: אמר אביי תרי מנייהו לא צריכי שימור' היינו האמצעי שבדרום והאמצעי שבצפון שהשומרים שבראשון ושבשלישי יכולין לשמור האמצעי: אמרכלין· הוא מושל על הגזבר לכך קרי אמרכל שומר על הכל: מדאיכא תנא דאמר תמניא הוו איכא נמי תנא דאמר חמשה הוו ולא קשיא: אבל הילוך· מהלכין בהן בלילה שלא בזמן עבודה ש"מ בגדי כהונה ניתנו ליהנות: אלא אימא נגד ראשיהן· מן הצד שלא היה ראשיהן נוגעין בהן ולא חיישינן דילמא מינגדרי עלייהו דשמא לא מגנדר ואפי' מיגנדר בלא ידיעה הוי ולא אסיר:

פי' הראב"ד

משום דהכי לא נקים אלא מילי דמקדש· ומשום הכא ל"צ למיתני מילתא דעניינא האיך היו עושין וגם אם היו יושבין וישנין בבגדיהם וגם אירע קרי לאחד מהם האיך היו עושין וגם שהיתה מדורה לשם ובית הכסא לכבוד אבל לשם במסכת מדות קתני מילי דבנין בית המקדש האיך היו וקא נקים ואזיל ממקדש גופיה כמה מקומות מיוחדין היו לשמור בבית המקדש היינו ג' מקומות של כהנים בית אבטינס ובית הניצוץ ובית המוקד ולאלתר הוה ליה למתני האיך היה עשוי בית המוקד· אלא משום דסדר המקומות נקים ואזיל הר הבית ועזרה האיך היה רגיל איש הר הבית לעשות· ואח"כ מתחיל בנין הר הבית והעזרה כמה שערים היה בהר הבית בצפון העזרה ודרומה ומזרחה עד שמסיים שם בשערי צפון העזרה מפני שצפון היה בית המוקד ונפישי מילי דמוקד בבנינו וטפי משאר מקומות לפיכך קא מסיים ביה ומפרש ואזיל לכולי ענייני דבית המוקד האיך היה בנוי וקא נקים ואזיל בתחילת ענין הלשכה משום שהם כמו מילי דאבראי כמו השערים מפני ששתי הלשכות של בית המוקד היו כלפי חוץ בולטין יותר מבית המוקד עצמו ואח"כ נקראו בית המוקד גופו· ומפרש ואזיל איך היה בנוי כגון כיפה בית גדול ומוקף רובדין כדי שלשם זקני בית אב יהיו ישנים ואיידי דוקים זקני בית אב נקים נמי פרחי כהונה ומקום היה שם אמה על אמה כל אותה בבא א"צ בכאן במתניתין דתמיד כי לשם מגיד בנינו והכא לא צריכא לבנינו וגם לשם לא היה צריך להגיד האיך היה אם אירע קרי כו' אלא מילתא אגב אורחא קמ"ל שמסיבה היתה בנוי תחת הבירה והיה הולך תחת המסיבה ולא היו שם חלונות בנוין אלא ע"י נרות הוו הולכין עד שמגיע לבית הטבילה ומדורה לא שייך לבנין לפיכך לא תני התם· וגם בית הכסא של כבוד לא הוה מבנין דאבראי ועוד לאו אורח ארעא לכללו עם בנין בית המקדש ועוד דמחילה לא נתקדש ובנינו דחול הוא· ועוד דכולו חשיב בנין ומכאן ואילך כל מה שמסיים בכאן במסכת תמיד א"צ לשם משום דלאו מעניינו דבנין הוא· ור' אלעזר בן יעקב נמי מילתא אגב אורחא קמ"ל דמסיבת היתה תחת החול· ות"ק א"ל מודה שהיה מסיבת תחת החול כי מלשכת הטבילה אדם יכול ליכנס למסיבה שתחת הבירה ומתוך מסרה שתחת הבירה היה למסיבה שתחת החיל כי מסיבה היה מתעקמת מתוך הלשכה שתחת הבירה כלפי דרום ובתוך אותו המקום שתחת הבירה היתה מקום טבילה ובית הכסא ובית

עין משפט נר מצוה

טו א מיי' פ"ח מהלכות בית הבחירה הל' ח:
טז ב מיי' שם הל' ט:
יז ג מיי' פ"ח שם הל' ג:
יח ד מיי' שם פ"ה הל' ד:
יט ה מיי' פ"ד מהלכות כלי המקדש הל' יא ודי בהלכה:
[מדות פ"א מ"א]
כ ו מיי' שם הלכה ה:
כא ז מיי' שם פ"ח הל' יא ופ"ג מהלכות יוה"כ הל' ט:
כב ח מיי' פ"ד מהלכות תפילין הלכה כד (ופרק ח מהלכות בית הבחירה הל' ו) טוש"ע א"ח סי' מ"ט סעי' ג:

שיטה מקובצת

א] ליום ארבעה לנגבה ליום ארבעה: ב] הוא דיתיב גביה תיבת דאזיל ואות ו' נמחק: ג] כדר' יהושע: ד] מיתב מצי יתיב עבדינן מתוכו תיבת אמרינן נמחק: ה] בלבד עבדינן מבחוץ תיבת אמרינן נמחק: ו] ה"ג איכא תנא דאמר חמשה הוו ותיבות ואיכא תנא שבעה ואות ו' נמחק: ז] מהלכין בהן שמעת: ח] ישנים קתני מיהת ומניחין ותיבות והא גופא קא קשיא נמחק: ט] בהם אמר רב פפא לא תימא תחת ראשיהן אלא אימא כנגד ראשיהם אמר רב משרשיא ש"מ' תיבת פפא ל"ש: י] במקום שכלה החומה ומתחלת חומה אחרת הס"ד: יא] ה' שערי העזרה דה' שערים היו להן תיבת לו נמחק: יב] ששה מקומות תיבת וכולה נמחק: יג] חד ואידך תיבת הוא ל"ש: יד] ד' לא בעי אות ד' נמחק:

פי' הרא"ש

דלא מטו למעבד עבודה· שלא הביאו ב' שערות אותן שהיו שומרים וניעורין כל הלילה שלא היה להם טורח העבודה למחר: דמטו למעבד העבודה· הם פרחי כהונה שהיו ישנים כדי שיכלו לסבול טורח העבודה למחר: תנן התם· במסכת מדות בשלשה מקומות הכהנים שומרים והלוים עמהם: והלוים בכ"א· שלשה מהם עם הכהנים וי"א כפני עצמן ור"ת פי' שבשומרי הלוים בכ"א מקומות מלבד ג' מקומות ששומרים שם עם הכהנים: על ה' שערי העזרה· בית הניצוץ ובית המוקד שנים מהם ובית אבטינס מן הפנות מבחוץ בין בשערים בין בפנות: לשכת הקרבן· היא לשכת הטלאים· אי נמי לשכה היתה מיוחדת לבקר בה הקרבנות ממומין: לשכת הפרוכת· שהיו אורגין בה את הפרוכת: אחורי בית הכפורת· לשכה אחת היתה במערב והיה לול קטן בכותל מערבי פתוח מן קדש הקדשים לאותה לשכה והלשכה היתה פתוחה לעזרה כנגד הלול להכשיר אחורי הכפורת לשמירת קדשים דקרי ביה פתח אהל מועד כדאיתא בפרק איזהו מקומן [דף נה:]: מה"מ· רמוזות כל אלו השמירות: למזרח הלוים ששה · מקרא הוא בדברי הימים פירוש במזרח יש ללוים ו' ומסתמא במקום אחד לא היו שומרים דלמה יצטרכו לשמור ו' לוים במקום אחד אלא כל אחד שומר במקומו לבדו · שנים בשני פנות הר הבית ואחד על שער מזרח שהיה עליו שושן הבירה צורה · וכן לעזרת נשים בשתי פינות ואחד בשער נקנור: לצפונה ליום ארבעה · אחד בשער הטדי בהר הבית · ושנים בב' שערי עזרה בית הניצוץ ובית המוקד שהיו בצפון · ואחד בלשכת הקרבן או בלשכת הפרוכת · וסבירא לן דאחד מהם בצפון ובית אבטינס היתה באחד מן הפנות כדפי' לעיל: לנגבה ליום ד' · שני' בשני שערי חולדה בהר הבית ושנים בשני שערי עזרה שער הדלק ושער המים · ושערי הקרבן שהיו אחד בצפון ואחד בדרום לא נמנו כאן והם הם שנים דאמר אביי לקמן תרי מינייהו לא בעי שימור · לפי שכל אחד באמצע השניי' היה · של צפון בין בית הניצוץ ובין בית המוקד · ושל דרום בין שער הדלק ושער המים · ושומרי פינות הם האמורים בפסוק אח"כ והאי דכתיב לצפונה ליום נגבה ליום · לפי שהיו פניהם למזרח כמו שפנוי' לגבי תמיד דאמרינן כנגד היום וגזירת הכתוב הוא · א"נ כדי לשמור שער הקדוש שהוא עיקר השמירה שמשמש כניסה ויציאה: ולאספים · פי' ר"ת לאספים סופי הדלתות · וי"א לאסופים כלומר ללשכות שנתוספו ע"פ הנביא · והא דקאמר שנים שנים ולא קאמר ד' · משום דבשתי פעמים נתוספו שנים ואחר כך שנים: לפרבר למערב ד' למסלה · ד' שומרים היו למסלה לשון סוף כמו סלא [נ"ל סלה] כלומר לסוף הבית למערב: לפרבר · לצד חוץ · שנים לפנות הר הבית וב' לפנות העזרה: [הני כ"ד] · הכי ס"ד דמשמע ליה אסופים שנים שנים הם ד' כדפי': ה"ק לאסופי' שהם שנים שנים · כלומר לשתי לשכות שנתוספו היה שני לוים שומרים: האיך דפרבר חד הוה · הא דקאמר שנים לפרבר לא קאמר שהיו שתי

*הניחא למ"ד אבנטו של כ"ג לא זהו אבנטו של כהן הדיוט אלא למ"ד *אבנטו של כהן הדיוט זהו אבנטו של כ"ג מאי איכא למימר וכי תימא כלאים בעליה ולבישה הוא דאסור אבל מימך תותיה שפיר דמי *והתניא °לא יעלה עליך אבל אתה מציעו תחתיך ב) אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תיכרך נימא אחת על בשרו וכי תימא דמפסיק מידי א] *והאמר ר"ש א"ר יהושע בן לוי א"ר יוסי בן שאול משום קהלא קדישא שבירושלים ג) אפילו עשר מצעות זו על גב זו וכלאים תחתיהן אסור לישן עליהן אלא ש"מ (א) נגד ראשיהן ב] ואי בעית אימא באותן שאין בהן כלאים רב אשי אמר בגדי כהונה קשין הן דאמר רב הונא בריה דרב יהושע הא ד) נמטא גמדא דנרש שריא ג] *(ת"ש בגדי כהונה היוצא בהן למדינה אסור ובמקדש בין בשעת עבודה ובין שלא בשעת עבודה מותר מפני שבגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן ש"מ ובמדינה לא והתניא בכ"א בו יום הר גריזים דלא למיספד כדאיתא ביומא *פרק בא לו כ"ג קרוב וכו' עד איבעית אימא ראויין הן לבגדי כהונה ואי בעית אימא °עת לעשות לה' הפרו תורתך): אירע קרי באחד מהן [וכו']: מסייע ליה לר' יוחנן *ה) דאמר מחילות לא נתקדשו ובעל קרי משתלח חוץ לשני מחנות: והנרות דולקין מכאן ומכאן כו' ד]: *רב ספרא הוה יתיב בבית הכסא אתא ר' אבא ו) נחר ליה א"ל ליעול מר ה] בתר דנפיק א"ל ו] ר' אבא א] ע"כ לא סליקת לשעיר גמרת מילי דשעיר לאו הכי תנן ז) מצאו נעול בידוע שיש שם אדם למימרא דלא מיבעי ליה ז] למיעל ורב ספרא סבר דלמא ח] מסוכן הוא ג) כדתני' רשב"ג אומר עמוד החוזר מביא את האדם לידי הדרוקן סילון החוזר מביא את האדם לידי ירקון א"ל רב לחייא בריה וכן א"ל רב הונא לרבה בריה חשיך תקין נפשך וקדים תקין נפשך כי היכי דלא ט] תרחק תוב וגלי כסי וקום שטוף ושתי י] [שטוף] ואחית וכשאתה שותה מים שפוך מהן ואח"כ תן לתלמידך כדתניא לא ישתה אדם מים ויתן לתלמידו אלא אם כן שפך מהן ומעשה באחד ששתה מים ולא שפך מהן ונתן לתלמידו ואותו תלמיד איסטניס היה ולא רצה לשתות ומת בצמא באותה שעה אמרו לא ישתה אדם מים ויתן לתלמידו אא"כ שפך מהן ד) רב אשי אמר הילכך האי תלמידא דשפיך קמי רביה לית ביה משום אפקירותא ה) כל מילי לא תיפלוט באפי רבך בר יא] מקרא (ב) ודייסא דכפתילה של אבר דמו *תנן התם °איש הר הבית היה מחזר על כל משמר ומשמר ואבוקות דולקות לפניו וכל משמר שאינו עומד וא"ל איש הר הבית

א) [ע' פירש"י גיטין סח: ד"ה נחר] ב) [לעיל כו: ע"ש] ג) ברכות כה: סב: בכורות מד: ד) [נ"ל אמר רב אשי הילכך וכו' וכ"א בע"ין] ה) [נדרים מט:]

עין משפט נר מצוה

ואומר לו שלום עליך ניכר שהוא ישן חובטו במקלו מלקא: ורשות היה לו לשרוף את כסותו והם אומרים מה קול בעזרה אומרים זה לזה בן לוי לוקה · ובשביל כך הוא צועק ונשמע קולו בכאן (ג): ק"ו על אונס שינה עושין דין · דשינה זו היא אונס שאין אדם יכול לעמוד את עצמו שלא לישן משבאה לו שינה לעיני: שלא על אונס שינה · דבר שעושין במתכוין: איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם · הרבה דברים צריך לו לאדם לבחור אלא הכי קאמר איזוהי דרך אחת מדרכים הישרים שיבור לו האדם: אהוב את התוכחות · לאהוב את התוכחות: (עשותה·כמו (ד)לעשות): שנאמר ולמוכיחים ינעם ועליהם תבא ברכת טוב · אדם שמקבל תוכחה ינעם ונחת רוח באה לעולם: עליהם תבא ברכת טוב · טובה וברכה באה לעולם כשטובה באה לעולם רעה מסתלקת מן העולם: ויש אומרים יחזיק באמונה יתירה · ישא ויתן עם בני אדם באמונה ולא יאנה את הבריות: זוכה לחלקו של מקום · למחילתו כלומר בתוך מחילתו שכן נאמר מוכיח אדם הרי הוא אחרי כלומר עמי: מתני' נטל את המפתח · מתחת הטבלא של שיש ולא

תורה אור

שלום עליך ניכר שהוא ישן חובטו במקלו ורשות א] היתה לו לשרוף את כסותו והם אומרים מה קול בעזרה קול בן לוי לוקה ובגדיו נשרפין שישן לו על ב] משמר ר' אליעזר בן יעקב אומר פעם אחת מצאו את אחי אמי ישן ושרפו את כסותו א"ר חייא בר אבא כי ג] מטי רבי יוחנן בהא מתניתא אמר הכי אשריהם לראשונים שאפילו על אונס שינה עושין דין ד] שלא על אונס שינה על אחת כמה וכמה תניא א)רבי אומר איזו היא דרך ישרה שיבור לו ב)האדם ה] יאהב את התוכחות שכל זמן שתוכחות בעולם נחת רוח באה לעולם טובה וברכה באין לעולם ורעה מסתלקת מן העולם שנאמר °ולמוכיחים ינעם ועליהם תבא ברכת טוב ויש אומרים יחזיק באמונה יתירה שנאמר °עיני בנאמני ארץ לשבת עמדי וגו' אמר רבי שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן כל המוכיח את חבירו לשם שמים זוכה ו] לחלקו של הקדוש ברוך הוא שנאמר °מוכיח אדם אחרי ולא עוד אלא שמושכין עליו חוט של חסד שנאמר °חן ימצא ממחליק לשון: ז] מצאו נעול יודע וכו' מי שהוא רוצה לתרום את המזבח [וכו']: הא גופא קשיא אמרת מי שהוא רוצה לתרום את המזבח משכים וטובל עד שלא יבא הממונה אלמא לאו בפיים תליא מילתא והדר תני יבא ויפיים אלמא בפיים תליא מילתא אמר אביי לא קשיא כאן קודם תקנה כאן לאחר תקנה דתנן ג) בראשונה כל מי שרוצה לתרום את המזבח תורם בזמן שהן מרובין רצין ועולין בכבש כל הקודם את חבירו בתוך ארבע אמות זכה היו שנים שוין הממונה אומר להם א'הצביעו ומה הן מוציאין אחת או שתים ואין מוציאין גודל במקדש מעשה ח] (א)ד)(ב' היו) שוין רצין ועולין בכבש ט] ודחף אחד מהם את חבירו ונשברה רגלו וכשראו בית דין שהיו באים לידי סכנה התקינו שלא יהו תורמין את המזבח אלא בפיים רבא אמר אידי ואידי לאחר תקנה והכי קתני מי שהוא רוצה לבא ולפיים משכים וטובל עד שלא יבא הממונה: מתני' ב'נטל את המפתח ופתח את י] הפשפש ונכנס מבית המוקד לעזרה ונכנסו הכהנים אחריו ושתי אבוקות של אור בידם (ב) נחלקו לשתי כיתות אלו מהלכין באכסדרה דרך מזרח ואלו מהלכין באכסדרה דרך מערב היו בודקין והולכים עד שמגיעים למקום עושה חביתים הגיעו אלו ואלו אמרו שלום הכל שלום העמידו י] עושה חביתים ג'מי שזכה לתרום את המזבח הוא יתרום והם אומרים יא] הוי זהיר שלא תגע בכלי עד שתקדש ידיך ורגליך מן הכיור והרי המחתה נתונה במקצוע בין הכבש למזבח במערבו של כבש אין אדם נכנס עמו ולא נר בידו אלא מהלך לאור המערכה ס)לא יב] היו רואין אותו

מסורת הש"ס א) אבות פ"ב ע"ש ב) יש גורסים האדם עשותה וכו' ג) יומא כב: ד) [נ"ל שהיו שניהן] ה) זכחים כה:

ולא (ב) שומעין את קולו · מפני שר"ל עד י] שהיו שומעין את הקול וכו' תני ולא היו שומעין את קולו : עד יא] שהיו שומעין קול העץ שעשה בן קטין מוכני לכיור · גלגל שכבר שקועו מבערב כדי שלא יפסלו מימיו והשתא מעלהו כדי לקדש בו וכשמעלהו נשמע קול העץ דמי כיור נפסלין בשקיעת החמה ...

ודישון מזבח הפנימי ודישון המנורה נבלעין במקומן ואם איתא דתרומת הדשן כמו כן נבלעת ה"ל לאחשובה ואמרינן בכריתות (דף ו') ושמו מלמד שטעונין גניזה דאסור ליהנות מתרומת הדשן : גמ' ומי הוו אכסדראות בעזרה · השתא קא סלקא דעתך אכסדראות של עץ היו תורה אור ולכך פריך ומי הוו אכסדראות (ו) כו'

ולא היו שומעין את קולו עד א] שהיו שומעין קול העץ שעשה בן קטין מוכני לכיור והן אומרים הגיע ב] עת קידש ידיו ורגליו מן הכיור *נטל מחתת הכסף ועלה לראש המזבח ג] פינה את הגחלים (א) הילך חותה את המאוכלות הפנימיות ד] *ירד הגיע לרצפה הפך פניו לצפון הולך במזרחו של כבש כעשר אמות צבר את הגחלים על גבי הרצפה רחוק מן הכבש שלשה טפחים מקום שנותנים מוראת העוף ודישון מזבח הפנימי ודישון המנורה: גמ' ומי הוו אכסדראות בעזרה והא תניא רבי אליעזר בן יעקב אומר מנין בשאין עושין אכסדראות בעזרה ת"ל °לא תטע לך דברים טז אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלהיך הכי קאמר לא תטע לך אשרה לא תטע לך כל עץ אצל מזבח ה' אלהיך אמר רב חסדא באכסדראות של בנין: היו בודקין והולכין כו': למימרא דחביתין הוו קדימי א)והתניא גמנין שאין דבר קודם לתמיד של שחר ת"ל °וערך עליה העולה ב)ואמר רבה העולה עולה ויק' ו ראשונה א"ר יהודה להחם חמין לרביכה:

הדרן עלך בשלשה מקומות

ראוהו דאחיו* שירד ה] והם רצים ובאים מהרו וקדשו ידיהם ורגליהם מן הכיור נטלו את המגרפות ואת הצינורות ועלו לראש המזבח האברים והפדרים שלא נתעכלו מבערב ו] ג)סולקין אותן על צדי המזבח (ה) אם אין ז] צדדים מחזיקין סודרים אותם בסובב ח] על הכבש החלו מעלין באפר על גב תפוח*תפוח היה באמצע המזבח פעמים (ט)שהיו עליו ט] כשלש מאות כור וברגלים לא היו מדשנין אותו מפני שהוא נוי למזבח ומימיו

א) ב"ק קית· מנחות מט· פסחים נח: יומא לג: ב) ג"ז שם כתובות קו: [ב"מ נט· זבחים קג· בכל המקומות הללו איתא רבא] ג) במשנה הגי' סונקין

הדרן עלך בשלשה מקומות

שיטה מקובצת

פי' הראב"ד

פי' הרא"ש

הגהות הב"ח

ב א מיי' פ"ב מהלכות תמידין ומוספין הל' יד:
ג ב מיי' שם הל' ב:
ד ג מיי' פ"ז מהלכות איסורי מזבח הל' ג:
ה ד מיי' פ"ב מהלכות תמידין ומוספין הל' ז:
ו ה מיי' שם הלכה ח:
ז ו מיי' שם הלכה ה:
ח ז מיי' שם פ"ד הל' א ופ"ו שם הלכה א:

תורה אור

אלא נתעצל הכהן מלהוציא את הדשן החלו מעלין בגזירין לסדר את המערכה וכי כל העצים כשרין למערכה הן כל העצים כשרין למערכה חוץ משל גפן ושל זית אבל באלו היו רגילין במרביות של תאנה א] של אגוז ושל עץ שמן יסידר את המערכה גדולה מזרחה וחזיתה מזרחה וראשי גזירין הפנימים היו נוגעין בתפוח וריות היה בין הגזירים שהיו מציתים את האליתא משם *ברור משם עצי תאנה יפים ב] סידר את המערכה שניה לקטורת ג] כנגד (א) מערבית דרומית משוך מן הקרן כלפי צפון ארבע אמות בעומד חמש סאין גחלים ובשבת בעומד שמונה סאין גחלים ששם היו נותנים שני בזיכי לבונה של לחם הפנים האברים והפדרים שלא (היו) נתעכלו מבערב מחזירין אותן למערכה והציתו שתי מערכות באש ירדו ובאו להם ללשכת הגזית:

גמ' אמר רבא גוזמא *השקו את התמיד בכוס של זהב אמר רבא גוזמא *אמר רבי אמי דברה תורה לשון הבאי דברו נביאים לשון הבאי דברו חכמים לשון הבאי דברה תורה לשון הבאי דכתיב ערים גדולות ובצורות בשמים בשמים ס"ד אלא גוזמא דברו ד] חכמים לשון הבאי הא דאמרן תפוח והשקו את התמיד בכוס של זהב דברו נביאים לשון הבאי דכתיב (א)(וכל עם הארץ) מחללים בחלילים וגו' ותבקע הארץ לקולם *אמר רבי ה] ינאי בר נחמני אמר שמואל בשלשה מקומות דברו חכמים בלשון הבאי ואלו הן תפוח גפן ופרכת לאפוקי מדרבא דתנן השקו את התמיד בכוס של זהב ואמר רבא גוזמא קא משמע לן הני אין ו] התם לא ג) אין עניות במקום עשירות תפוח הא דאמרן גפן ז] ד) דתניא ה) גפן זהב היתה עומדת על פתח ההיכל ומודלה על גבי כלונסות וכל מי שמתנדב עלה

א) [צ"ל ויעלו כל העם אחריו והעם] ב) [כ"א יצחק] ג) [שבת קב: וש"נ] ד) [צ"ל דתנן] ה) מדות פ"ג מ"ח

רש"י: לא נתעצל כהן מלהוציא את הדשן · אע"ג דטוי הוא למזבח כשיש עליו דשן הרבה אפ"ה כשהגיע העת לפנות את הדשן לא נתעצל א] כהן להוציא את הדשן מי שמוטל עליו לעשות: החלו מעלין בגזירין · לאחר שהסירו האפר ונתנוהו לתפוח שבאמצע המזבח והיה מקום המערכה פנוי לקח גזרי עצים חתוכין ובדוקין ממום דאמרינן כל עץ שנמצא בו תולעת פסול לגבי המזבח: והשתא שואל ומשיב לעצמו וכי כל העצים כשרים הן: כל העצים כשרים · כלומר רוב עצים כשרים: חוץ משל זית ושל גפן · בגמ' מפרש טעמא: ואף על פי שרוב עצים כשרים באלו רגילין במורביות · חריות וענפים לפי ששורפים יותר ואין מעלין עשן אבל אילנות זקנים אינן נוחין לישרף כמו אילנות בחורים א"נ לית בהו קשרים בבחורים כמו בזקנים: עצי שמן · עצים שדולקין כמו נר: סידר את המערכה גדולה · אותו שזכה בתרומת הדשן כדמוכח ביומא (דף כב·) *דתנן התם מי שזכה בתרומת הדשן יזכה בסידור מערכה ובשני גזירין והא דקתני לעיל החלו מעלין בגזירין הם מסייעין לו שהיו מעלים את העצים והוא היה מסדרן: מזרחה · כלפי מזרח היה מסדר שהרי התפוח היה באמצע המזבח והוא לא היה מסדר העצים בצד מזבח הפנימי מערבית אלא ברוח מזרחית של המזבח דרך ביאתו למזבח: וחזיתה למזרחה · מראה היה עושה למערכה כמין חלון גבי מזרח שתהא הרוח מנשבת בו הרוח בא דרך שער מזרח ומנשב שם: וראשי הגיזרין · העצים הפנימים נוגעין בתפוח שהוא באמצע המזבח: וריוח היה בין הגזירים · בין סידרי העצים היוט](העצים) מניחין ריוח: שהיו מציתין האליתא · עצים דקין משם דרך אותו ריוח ומדלקים הגדולים על ידי הקטנים והצתת האליתא נפקא לן (יומא דף כד:) מוערכו עצים על האש דהכי קאמר ונתנו בני אהרן הכהנים אש על המזבח ואח"כ וערכו עצים דקין על האש: ברו משם עצי תאנים יפים · לפי שהיו צריכים עכשיו לגחלים ולישא על המזבח הפנימי ולהקטיר שם קטרת היו בוררים יפים שיעשו גחלים טובים ולא אפר: המערכה · של קטרת אחר סידור מערכה גדולה כדמוכח ביומא בשמעתיה דאביי י] (דף לג·) וביומא מפיק דבעינן שתי מערכות לקטרת ותרווייהו על המזבח החיצון דקאמרי גדולה ואש על המזבח תוקד בו זו מערכה שניה דרומית מערבית · של מזבח החיצון ומשוך לנגד ד' אמות דקסבר האי תנא כוליה מזבח בצפון ו...

שיטה מקובצת
א] תאנה ושל אגוז: ב] לסדר את אות י' נמחק: ג] לקטורת מכנגד מערבית: ד] דברו

ט א מיי׳ פ״ח מהל׳ כלי המקדש הלכה טז:

תורה אור

או גרגיר או אשכול מביא ותולה בה אמר ר׳ אלעזר ברבי צדוק מעשה היה ונמנו עליה שלש מאות כהנים לפנותה פרוכת א)דתנן רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי שמעון א] הסגן *פרוכת עביה טפח על שבעים ושנים נימין נארגת ועל כל נימה ונימה עשרים וארבעה חוטין ארכה ארבעים אמה ורחבה עשרים אמה ומשמונים ושתים ב] ריבוא (א) נעשית ושתים עושין בכל שנה ושנה ושלש מאות כהנים מטבילין אותה: החלו מעלין בגזירין לסדר את המערכה ג] [וכו׳] חוץ משל זית ומשל גפן [וכו׳]: הני מ״ט:] רב פפא אמר ד)משום דקטרי רב אחא בר יעקב אמר משום ישוב דארץ ישראל ה] מיתיבי °על העצים אשר על האש עצים הנתוכים להיות אש ומאי ניהו דוקרי ו] שפוד דלא קטרי ואזלי מקטר מתוכו ז] וכי כל העצים כשרים למערכה הן כל העצים כשרים חוץ מן זית וגפן אבל באלו היו רגילין במרביות של תאנה ושל אגוז ושל עץ שמן רבי אליעזר מוסיף אף של מייש ושל אלון ושל דקל ושל חרוב ושל שקמה בשלמא למאן דאמר משום דקטרי בהא קמיפלגי דמר סבר אף על גב דלא קטרי מגואי כיון דקטרי מבראי לא מייתינן ומר סבר כיון דלא קטרי מגואי אע״ג דמבראי קטרי מייתינן אלא למאן דאמר משום ישוב דארץ ישראל דקל מי לית ביה משום ישוב דארץ ישראל אמר לך וליטעמיך תאנה לית בה משום ישוב דארץ ישראל אלא מאי אית לך למימר בתאנה דלא עבידא פירא דקל נמי בדלא עביד פירא ומי איכא תאנה דלא עבדא פירא אין ח] כדרחבה דאמר רחבה מייתי תאיני חיורתא

ויקרא א

א) שקלים יג: [חולין נג:]ג) [ונקרבן אהרן ד״ה גורס משום דקטמי וע״ש]

רש״י

או גרגיר או אשכול · של זהב מביא ותולה בה: שלש מאות כהנים לפנותה · גוזמא היא דאם היתה טעונה כל כך שצריכה שלש מאות כהנים לפנותה תשבר וכל כך לא היו ממתינים: פרוכת עוביה טפח ועל שבעים ושתים נימין · לייל״ש נארגת: ועל כל נימא ונימא עשרים וארבע חוטין · שזורין מחוברין יחד וביומא (דף עא:) נפקא לן מקרא דכל חוט כפול ששה כל מקום שנאמר שש ללמדך שיהא החוט כפול ששה: ארכה ארבעים אמות · גובה הפרוכת ארבעים אמה ורחבה עשרים אמה להבדיל בין היכל לקדשי קדשים כדכתיב (שמות כו) והבדילה הפרוכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים ודמוכח בתוספתא דבההיא פרוכת שפרושה שמה מיירי וחלל ההיכל כלומר וגובהו היה ארבעים אמה כדמוכח במסכת מדות (דף נז׳) שגובה ההיכל ארבעים ורחבו עשרים: ומשמונים ושתים ריבוא ט] היתה נעשית · נערות שלא באו עדיין לכלל נדות מתעסקות בה שרוצים לעסוק בה בטהרה וכדאמרינן בעלמא *נשים האורגות בפרוכת נוטלות שכרן מתרומת הלשכה: ושתים עושים בכל שנה ושנה · שצריך ב׳ פרוכות כנגד אמה טרקסין שבבית שני לא יכלו לעשות אמה טרקסין כדמוכח בבבא בתרא בתחלתו (דף ג׳) לכך עשו שתי פרוכות ותופסין הפרוכות י] אמה שהיו מתעסקין בכל שנה וטולין אלו מן הפתח ומניחין אחרים כנגד הפתח: ושלש מאות כהנים מטבילין אותה· נראה לר׳ לאחר עשייתה לפי שאי אפשר לאורגן בטהרה שלא תהא נדה אחת מן הנשים האורגות בה ושמא פירסה נדה ולאו אדעתה הילכך מטבילין אותה קודם שיפרשוהו נגד הפתח והשתא לפי מה שפירשתי (נ) אפרש כל סדר הפרוכת מתחלתו ועד סופו לשון אחר ארכה ארבעים אמה ורחבה עשרים אמה ושתים עושים בכל שנה ושנה ב׳ פרוכות גובהן ורחבן כשיעור זה להבדיל בין קדשי הקדשים להיכל שהיה גובה ההיכל אלו כדמפרש במסכת מדות ושתי פרוכות היו שם כנגד אמה טרקסין שבבית שני לא יכלו לעשות אמה טרקסין להבדיל שם לפי שהיה גבוה יותר ממאה אמה וחומה רחבה אמה אינה יכולה לסבול חומה גבוהה כל כך ולהרחיב החומה אי אפשר דהכל בכתב לכן עשו שתי פרוכות להחזיק האמה ואין נראה לי לומר שאותן שתי פרוכות היה כל אחד עוביו טפח לפי שצריך הכהן להלך בין אותן שתי פרוכות ואם היה עביין טפחיים א״כ לא היה ביניהן אלא שלשה טפחים וברחב שלש טפחים לא היה יכול להלוך הילכך נראה לי כמו שפירשתי: הני מאי טעמא · מפני מה אין מביאין של זית ושל גפן: אמר רב פפא משום דקטירי · כלומר יש בהן קשרים ובשביל הקשרים אין שורפים יפה ומעלין עשן דרך קשר להיותו כל שעה לח ואינו שורף יפה ומעלה עשן ואין זה כבודו של מקום להעלות עלים שאין שורפים יפה למזבח ורא׳יה לדבר דאמרי׳ בפסחים בפרק כיצד צולין בתחלתו (דף עד׳) כיון דאית ביה קיטרי מפקי מיא ואמרינן בעלמא (תענית כה: ב״ק פא׳ ב״ב פ:) בקנים ובגפנים מן הפקק ולמעלה קשרי: רב אחא בר יעקב אמר משום ישוב ארץ ישראל · ודאי יא] טעמא קאמר דמשום קשרים הם פסולים אלא אפי׳ בלא טעם קשרים בשביל דבר אחר היו מניחין ואיזהו משום ישוב ארץ ישראל שאם ישרפו הזיתים והגפנים לא ימצאו יין לשתות ושמן לסוך ותחרב ארץ ישראל ונפקא מיניה לדידי דאית לי דמשום תקנת ישוב מניחין כמו כן כמו שמניחין בשביל הקשרים דהא דקתני מתניתין דהיו מביאין מורביות של תאנה בתאנה דלא עבדא פירי וכדמפרש רחבה וכו׳ אבל בשאר תאנות שהיו עושין פירות לא היו מביאין משום ישוב א״י אבל רב פפא יב] לית ליה ישוב ארץ ישראל בכל תאנות שבעולם לא שנא עבדא פירי לא שנא לא עבדא מביאין וכמו יג] שפירשתי אני צריך לומר דכולי עלמא אית להו טעם קשרים יד] דהא ברייתא דלקמן שמביא הש״ס מוכחא דליכא לפרושי אלא בשביל קשרים ולקמן אפרשנה: הכי גרסינן לה בתורת כהנים על העצים אשר על האש עלים טו] *)נתוכים להיות אש וכי כל העצים

*) נ״ל נתוכים

כשרים היו הן כל העצים כשרים היו חוץ משל זית ושל גפן ר׳ אליעזר מוסיף אף של מייש ושל אלון ושל דקל ושל חרוב ושל שקמה אבל באלו רגילין במורביות של תאנה ושל אגוז ושל עץ שמן והכי פירושו על העצים אשר על האש ואיזה עלים שניתוכין מהרה ונעשין אש: דוקרי · קני כמו מורביות דמתני׳ קנים הדוקרנין שעדיין האילן בחור ולא גדלו בו ענפים כי אם שתים ושלש ובשביל שהוא בחור הוא שורף מהר: דלא קטיר ואזלי ומיקטר · שאין בהן קשר ואיזה קשר טז] שלא הלך הקשר בפנים בתוך העלים דתנא קמא לא פסיל ליה אא״כ הלך הקשר בפנים ובקיאין היו בדבר: וכי כל העלים כשרים · היו כמו שפירשנו במתני׳: חוץ משל גפן ושל זית · שאפילו בבחורתן יש בהן קשרים: ר׳ אליעזר מוסיף · לאיסורא אף של מייש ושל אלון כו׳ · ואזיל ומפרש פלוגתא · יז] אלא באלו היו רגילים מילתא דת״ק נמי הוא אלא ר׳ אליעזר אפסקיה: בשלמא למאן דאמר · דמפרש טעם האיסור בשביל קשרים ולא משום תקנת ישוב ארץ ישראל סבר דבהא פליגי ת״ק דאסר של זית ושל גפן ולא יותר קסבר של זית ושל גפן הקשר הולך עד פנים הילכך לא מייתי אבל של מיים ושל אלון ושל חרוב ושל שקמה ושל דקל הקשר אינו אלא בחוץ אבל בפנים אינו הילכך מייתינן ור׳ אליעזר סבר כיון דקטירי מבראי לא מייתינן וראיה לדברי דכל אלו יש בהם קשרים מדפרכינן על אותה המשנה דכילד צולין את הפסח מביא שפוד של רמון יח] תוחבו לתוך פיו ופריך וניתי של אלון ושל דקל וחרוב ושקמה ומתרצינן משום דאית בהו קיטרי ומפקי מיא שמעינן התם דכל אלו אית בהו קיטרי ואע״ג דפרכינן התם וניתו תאנה ומתרצינן תאנה נמי אגב דמחלחלא מפיק מיא פירוש (ג) יט] מי שיש בו מוח בפנים כמו עץ של ערבה ושל אגוז כ] אפילו הכי גבי עלי מערכה הם כשרים כא] דהתם היינו טעמא גבי פסח אין דרך לשפוד לתוכו לפנים אלא מניחין אותו עגול כמו שהוא גדל ביער ואז הוא טוב לשפוד הילכך אם היינו צולין בו כב] פסח יבא הדבר לידי קלקול אבל גבי עלי מזבח דרך בני אדם לחתוך עלים העומדים לשריפה לשנים בשביל שישרף יותר הלכך כשיתתכם לשנים כג] (יוסר) [יקח] את המוח שמבפנים וכן יעשה בעלי אגוז: אלא למאן דאמר משום ישוב ארץ ישראל · שמפרש טעם האיסור כמו כן בשביל ישוב ארץ ישראל א״כ הוא לדבריו היאך *)שונה תנא קמא עלי דקל שהרי תנא קמא לא אסר אלא של זית ושל גפן ועכשיו ליכא לפרושי דרב אחא בר יעקב לית ליה איסור משום קשרים דאי לית ליה היה לו להש״ס להקשות אלא למ״ד משום ישוב ארץ ישראל במאי פליגי אלא ודאי אית ליה טעם קיטרי: וליטעמיך · דמותבת ליה מברייתא דתורת כהנים אמאי לא אותבת ממתני׳ דקתני דבתאנה היו רגילין וכי לית בהו משום ישוב ארץ ישראל בתמיה: אלא מאי טעם · לא אותבת לי דסברת דבתאנה דלא עבדא פירי מיירי אליבא דרב אחא בר יעקב כי מקשת לי נמי מדקל תריץ בדקל דלא עבדא פירי דלית ביה תקנת ישוב דלשריפה הוא עומד והמקשה היה סבור דאיכא הרבה תאנים דלא עבדא פירי כד] כמו דרחבה אבל בדקל ליכא והא דפריך מדקל ולא פריך מחרוב מי לית ביה משום ישוב ארץ ישראל דסבירא ליה דלא שייך איסור משום ישוב ארץ ישראל אלא בדקל ותאנה וזית וגפן המנויין בקרא דאגב דחשיבי מגאן הכתוב בשבח ארץ ישראל אבל בשאר פירות ליכא איסור משום ישוב ארץ ישראל: ומי איכא תאנה דלא עבדא פירי אין · כה] הכי פירושו בשלמא מדקל לא מליע להקשות דבדקל לא היו רגילין אלא במתניתין אמרינן דבתאנה היו רגילין וכיון דבתאנה היו רגילין וכי כו] עולין כל כך למאות תאנים דלא עבדי פירי כמו שצריך למזבח: אין · ודאי יכולין הרבה למאות שבשביל בניינן נמי הוו תאנתא דלא עבדי פירי כז] כדרחבה: דאמר רחבה מייתי תאיני חיוורתא · תאנים לבנות אותן תאנים רעות הן נטעים של תאנים חיוורתא לוקחין כח] כדי לנטוע כדמפרש:

*) נ״א שהרי · ושייפי

שיטה מקובצת

א] שמעון בן הסגן: ב] ריבואי נ״א ריבות: ג] המערכה וכי כל העצים כו׳ חוץ: ד] טעמא לא רב: ה] ישראל · ס״א מאי בינייהו איכא בינייהו דאתי קני מעלמא ור״ש לא גרים כן: ו] דוקרי שפיר תיבת שפוד נמחק: ז] מתיבת וכי עד תיבת אבל באלו לא גרים בקונטרס: ח] אין כדרחבא דאמר רחבא אות ה׳ נמחק: ט] ריבוא נערות היתה נעשית נערות: י] פרוכות שהיו מתעסקין בכל שנה אמה ונוטלין: יא] ודאי לא מהניא טעמא קמא דמשום תיבת קאמר נמחק: יב] פפא דלית ליה: יג] מביאין וכמו שפי׳ אני כן צריך: יד] קשרים דברייתא דלקמן תיבת דהא; ל״ש: טו] עצים הנתונים להיות אש כו׳ וכי: טז] קשר אשר לא: יז] פלוגתא אבל באלו תיבת אלא נמחק: יח] רמון ותוחבו לתוך: יט] פירוש שיש תיבת מי נמחק: כ] אגוז ותאנה ואגוז אפילו גבי תיבת הכי ל״ש ונמחק: כא] כשרים התם אות ד׳ נמחק: כב] בו הפסח: כג] לשנים יסיר את אות ו׳ נמחק: כד] פירי כדרחבא תיבת כמו ל״ש: כה] אין בשלמא תיבות הכי פירושו נמחק: כו] וכי יכולין כל תיבת עולין נמחק: כז] פירי כדרחבא אות ה׳ נמחק: כח] לוקחין כולו לנטוע תיבת כדי ל״ש:

פי׳ הרא״ש

דלית של גפן: מי שמתנדב עלה או גרגיר · של זהב: ג׳ מאות כהנים · היינו גוזמא: ארכה ארבעים אמה · כך היה גובה ההיכל עד התקרה: ורחבה עשרים אמה · כנגד רוחב ההיכל והיא הפרוכת המבדלת בין ההיכל ובין קדש הקדשים תחת אמה טרקסין שהיה בבית ראשון ושתים היו וביניהן אמה · וי״מ שהיתה תלויה בפתח של אולם דגבהו ארבעים ורחבו עשרים וראשון ניתא טפי דלפי׳ שני למה שנים ולפ״ק שתים היו ומשחרין מחמת עשן הקטורת והיו עושין חדשות בכל שנה: ומשמונים ושתים ריבות נעשית · שהיו עושים ואית דגרסי ושמונים ושתים ריבוא כלומר פ״ב ריבוא דנרי זהב היו מוציאין עליה: ושלש מאות כהנים · היינו גוזמא: מטבילין · אם נטמאת תימה והא

רבינו גרשום

ומשמונים ושתים ריבוא (כיצד) היתה נעשית · ושלש מאות כהנים מטבילין אותה · [illegible]

פי׳ הראב״ד

[illegible]

אינה מקבלת טומאה דהתיבה מחוברת כאחד מדפני הבית דאמרינן במסכת י״ט [דף יד:] מפני מה אמרו וילון טמא מפני שהשמש מתחמם כנגדו *הא לאו הכי לא היה מקבל טומאה והאי טעמא לא שייך הכא וי״ל הא דמטבילין אותה היינו לאחר עשייתה כדאמרינן בפרק חומר בקודש [דף כג׳] דכלים הנגמרים בטהרה צריכין טבילה לקודש · ומיהו קשה דבתוספתא קתני א׳ פרוכת שנטמאת בולד הטומאה *ואחד שנטמאת בולד הטומאה מטבילין אותה בפנים יא] ומ״מ דמטמאה טומאת מת פי׳ שהיא מחילה בין אהל עליה כדדרשינן [סוכה דף ז:] וסכות על הארון את הפרוכת דכייף ליה מיכף עילויה דארון והיא היתה מפסקת והאהל פסקת מקבל טומאה וקל׳ א״כ נטמאת בולד הטומאה לא מבכתת לה ונראה דבספרים דגרסינן במסכת י״ט מפני מה אמרו וילון אסור פי׳ אסור לעשותה מכלאים מפני שהשמש מתחמם כנגדו אבל טומאה מקבל בלאו הכי (טומאה)(טעמא) [ועי׳ בילה יד: תוס׳ ד״ה מפני מה ותולין בו] ג׳ מאות והוי״ש שקלים פ״ח מ״ד]: גפן וזית מאי טעמא לא משום דקטרי · יש בהן קשרים ומוציאין שם מים ואין מתייבשין יפה וגם אינם חלקים כדאמרינן בפרק כילד צולין [דף עד׳] כיון דאית בה קשרים מפקי מיא · ל״א קטרי מעלים עשן הרבה · ואית דגרסי משום דקטמי עושין אפר מרובה ואין להרבות אפר מפני טורח סולקה: משום ישוב א״י · כי הרבה עלים היה צריכין במקדש ואם היו מביאין מאלו היה מתמעט היין והשמן: על העצים אשר על האש · עצים הניתנין להיות אש שממהרין לישרף לעשות גחלים כמו כהיתוך כסף [יחזקאל כב] : ומאן נינהו דוקרי ספרי דלא קטרי · בקיעות יפה כמו קנים דוקרנים דלא קטרי שאין בהם קשרים · אי נמי שאין מעלים עשן ואית דגרסי דלא קטמי שאין עושין הרבה אפר: רבי אליעזר מוסיף · לפסול את אלו כמו זית וגפן מיים כברכלת רבה וילא [וימאלא] דולאים [ר״י כרבי סימון אמר מיישן]: אף על גב דלא מקטרי מגוואי · אין מרבה אפר מכפנים אלא הקליפה הסמוך לה מרבה אפר: תאנה חיוורתא · לבנה שהיא

א) נראה דנ״ל וים מפרשים דמטמאה טומאת מת לפי שהיא מחילה וכו׳ ועי׳ תוס׳ בילה דף יד ע״ב ד״ה מפני מה ע״ש .

ששה עד שער מזרח היה חבית ושני פנותיה ושער מזרח העזרה ושני פנותיה ולצפונה ושער הניצוץ ושער הקרבן ולשכות הקרבן וקשיא לאלתר לפי׳ זה ואמאי לא קחשיב שהרי לשם היו שומרים העיקר הכהנים ובמקום כהן צריך לוי כדתנן במסכת מדות ומשום כך נראה דע״כ אית לן למימר דמתניתין במסכת תמיד ומדות בבנין בית שני דלמזרח ששה וכו׳ בבנין בית ראשון קמיירי לפיכך היה להם סדר אחר לאותן כ״א משם כ״א זה שבכ״א מקומות היה צריך להיות שומרים · אבל לסדר שלהם לא כי ראשון בכה״ג היה צריך לשימור ובבית שני בענין אחר · תלתא כהנים ועשרים וחד עכשיו דכהנים גופייהו קא חשיב בכללי יש לתמוה דהכא קא חשיב שערים ובמתניתין חמשה שערי הר הבית וד׳ על ד׳ פנותיה וה׳ על ה׳ שערי העזרה מתוכי ד׳ על ד׳ פנות אבטינס שהיה א׳ מג׳ מקומות שהכהנים שומרים שם לא היה משער העזרה · וכך מוכח מדות שלא היו משערי העזרה ע״כ י״ל דמקום אבטינס היה מד׳ פנות העזרה דהרי פנותיה מבחוץ ויכול להיות שבית אבטינס היה עומד לפנים מחומת העזרה וזה המקום ש בו היה עשוי מבחוץ לאומתו כנגד בית אבטינס קרי להו מקום בית אבטינס אבל בי הי׳ צריך שומרים דהא תנן שמבחוץ היו שומרים בעבור זה משום דאין ישיבה בעזר כמו שכתבתי למעלה שבית אבטינס היו שומרים ואע״ג דאי היכא דלא אפשר מותר אבטינס היו שומרים והאי דקרי להו בית אבטינס משום דכנגד בית אבטינס הוה קאי וודאי משמע שהיו שומרים שם התס״א) מאי א״ל דמהאי טעמא לא חיישינן לישיבה מש וכל היכי דלא אפשר שפיר דמי מיהא אעפ״י שפרשתי שבית אבטינס באחד פנות צפונית או דרומית איכא למימר דלאו דוקא וממש בקרן הוה קיימי והכי מוכח בפ״ק דמסכת יומא דהוה מספקא ליה לתלמודא דפתחא היכי הוה קיימי לשכות פרהדרין ולשכות ביה

א) נ״ל והתם והאי איכא למימר דמהאי טעמא וכו׳ ·

הגהות הב״ח (א) גמ׳ ומשמונים ושתים ריבוא נערות נעשית: (ב) מפרש ד״ה ושלש מאות וכו׳ לפי מה שפירשתי א״ש כל סדר: (ג) ד״ה בשלמא וכו׳ פי׳ לפי שיש בו מוח וכו׳ כשיתתכם לשנים יזרוק את המוח:

ושייפי להו א] בחבלא דצבתא דסריך עליה בזרא וקברי (א) ב] היכא דמסיק ימא ג] שירטון קורה עבדא פירי לא עבדא ותלת בריכי מינייהו לא מחזקה להו גמלא: סידר את המערכה גדולה וכו': מאי טעמא רב הונא ורב חסדא חד אמר כדי שתהא הרוח מנשבת בה וחד אמר כדי שיהו מציתין את האליתא משם מיתיבי ריוח היה בהן בין הגזירין שהיו מציתין את האליתא משם אמר לך מקומות מקומות עבדי:

הדרן עלך ראוהו אחיו

אמר *להן הממונה בואו והפיסו ד] מי אהשוחט ומי הזורק מי מדשן מזבח הפנימי מי מדשן את המנורה מי מעלה אברים לכבש הראש והרגל של ימין ושתי הידים העוקץ והרגל של שמאל החזה והגרה ושתי דפנות הקרביים והסולת והחביתין והיין הפיסו זכה מי שזכה אמר להן (ב)א)צאו וראו אם הגיע זמן שחיטה אם הגיע הרואה אומר ברקאי מתיא בן שמואל אומר האיר פני כל המזרח עד שהוא בחברון והוא אומר הן ג)אמר להן צאו והביאו *(לי ה] והוציאו) טלה מלשכת הטלאים והרי לשכת הטלאים נתונה במקצוע צפונית מערבית בארבע לשכות היו שם אחת לשכת הטלאים ואחת לשכת החותמות ואחת לשכת בית המוקד ואחת לשכה שעושין בה לחם הפנים גנכנסו ללשכת הכלים הוציאו משם תשעים ושלשה כלי כסף וכלי זהב ג)דהשקו את התמיד בכוס

[יומא כב:] [במשנה שבמשניות וכן ביומא ליתא]

א) יומא כב: כה· [מנחות ק· ע"ש] ב) יומא טו: ג) [חולין נ: לעיל כט·]

רש"י

ושייפי להו בחבלא דצבתא · כמו דצבתא מייתינן במסכת עבודה זרה בסופה (דף עה:) בחבל העשוי מצורי דקל ושייף ליה לנעץ עד שתסיר כל קליפתו וגם אם יש זרע גרעין בתוך הנטיעות תפילנו ושוב לא יבא שם פרי והכי מסירין קליפתן ושמא ע"י כך תועיל לו שלא תגדיל בו קליפה ומתוך כך לא יבא בו פרי ו] דיפול א)דשריקה ביה בארעי זרע גרעין כמו שפירשתי : וקברי ליה היכא דמסיק לה ימא שירטון · באותו מקום שהים גדל ומתוך לחלוח המים לא ימות האילן שאם לא היה שם קבור ימות מתוך שאין בו קליפה : קורה עבדא · ומתוך שהוא אילן סרק ואין גדל בו פרי שמכחישין כחו גדול כל כך שראוי לקורות לעשות ממנו בנין אותן ענפים הדקין לוקחין לצורך המזבח· ותלת שיכי מינייהו ענפי לשון אחר בריכי : לא מחזקה להו גמלא · דף של גשר אינו יכול לסובלן מרוב גודלן·גמלא גשר כלומר הרבה הם גדולים כך נראה בעיני ב)שינוי זה וכמו שבברייתא שנויה בת"כ כגירסת הספרים אין אדם יכול לייסב : מאי טעם · חזיתה כלפי מזרח : כדי שתהא הרוח מנשבת בו · הרוח שיבא דרך שער מזרח : וחד אמר שיהו מציתין את האליתא משם · עלים דקים משימין באותו חזית והאש סמוך לו ומדלקים העצים גדולים על ידי עצים קטנים : מקומות עבדי · כלומר במקומות הרבה היו עושין עליה כדי שישרפו עצי המערכה מכל צד ואיכא בינייהו דלמאן דאמר כדי שתהא הרוח מנשבת בו לא היו מציתין האליתא משם :

הדרן עלך ראוהו אחיו

אמר להם הממונה · לאחר שבאו ללשכת הגזית על הפייסות : בואו והפיסו מי שוחט מי זורק · כלומר בואו ונפיס מי ישחוט מי יזרוק ושלשה עשר פייסות יש כאן שחיטה זריקה וקבלה ז] אותו הזורק והא המקבל וכן מוכח ביומא (ד' כה:)דאמר קבל המקבל ובא לזרוק והכי תקון דקבלה תחלת זריקה היא ובאה למקבל שיהא זורק דישון מזבח הפנימי ודישון מנורה הרי ד' בהעלאת אברים לכבש ששה הרי י' פייסות הסולת והחביתין והיין הרי י"ג פייסות ואמרינן ביומא (שם) דלא היו מפיסין אלא בעבודה ראשונה בשחיטה וכהן שזכה בשחיטה י"ב אחיו הכהנים נמשכים עמו כלומר אותן שהן אצלו זה אחר זה כסדר שהיו (ג) נמשכין עמו זה ח] כלאחר זה זה לדישון וזה למנורה כסדר שהן יושבין הן נמשכין לעבודה הראשון לעבודה ראשונה כגון זריקה והשני לדישון מזבח פנימי והג' למנורה כו' כסדר שהן סדורין במשנה ופיים אחד דלא היו מטילין כי אם פיים אחד דכיון שזכה ראשון בשחיטה כולן היושבין אצלו נמשכין אחריו כדאיתא ביומא (שם) דישון מזבח הפנימי והמנורה מעבודת התמיד חשיבא ליה הואיל ט] דעם עבודת תמיד היא נעשית · מי שוחט ומי זורק ומי מדשן ואף על פי שסדר העבודה לא הוה כך כדאמר בסדר יומא בשמעתא דאביי (דף לג·) דאמר דישון מזבח הפנימי קודם לזריקת דם התמיד וכסדר הסדר הזה היה להם להפים א"כ דמש"ה מפייסין קודם בשחיטת התמיד שקודם דישון מזבח הפנימי היו לוקחין הטלה אותן הכהנים שזוכין בו ורואין ומכניסין אותו לשחוט ומבקרין אותו לאור האבוקות והילכך כיון שהיו עוסקין במילי דתמיד קודם דישון המזבח והמנורה היו מפיסין נמי קודם י] שחיטת התמיד וזריקתו דמתוך שתחלת עבודה היתה בתמיד יא] ראשונה חביבה היתה והקדימוה בפיים ולא מפני שאלו קודמין זה לזה בפיים דכבר פירשתי שכולן זוכין יחד דכיון שזוכה השוחט י"ב אחיו הכהנים נמשכין אחריו וכל עבודות התמיד יב] שחיטתו וזריקתו לא היתה אלא אחר דישון מזבח הפנימי והמנורה כילד בתחלה מדשן מזבח הפנימי ואחר כך מדשן את המנורה ה' נרות ואח"כ שוחט את התמיד וזורק את הדם ואח"כ מטיב ומתקן שתי נרות שנשארו לתקן ואחר כך מקטיר הקטרת ובקטורת היה פיים אחר לפי שמעולם לא שנה אדם בקטורת ומפרש ביומא(דף כו·) מפני שמעשרת לפיכך היו מכריזין כהנים חדשים לקטורת בואו והפיסו וא"ת למה היה פיים בדישון מזבח הפנימי

א) נ"ל דסריקה ביה בזרא ב) נ"א שיטה

תוספות

והמנורה והעלאת אברים לכבש הא אמרי' ביומא בסוף פרק ב'(דף כז:)אמר רבי יוחנן זר שסידר את המערכה חייב מיתה הואיל ועבודה תמה היתה מתקיף לה רבא אלא מעתה תיבעי פייס ואמרי' איסתמיטתיה הא דתניא מי שזכה בתרומת הדשן זוכה בסידור מערכה ובשני גזירין אלמא (ד) בעי פייס דהא לא אמר כל כהן שירצה יסדר אלא אותו שזכה בתרומת הדשן יסדר ולא אחר אלמא מוכח מהם דלא מפייסין אלא בעבודה תמה אבל בעבודה שאינה תמה כל כהן שירצה יזכה בה בלא פייס יש לתרץ דהתם פרכינן על אותה שמועה משחיטה דלאו עבודה תמה היא ואפ"ה בעי פייס ומתרצינן שאני שחיטה דתחלת עבודה היא וחשובה לפיים אע"ג דלא עבודה תמה היא הילכך ה"נ י"ל דכל אלו תחלת עבודה הם דישון מזבח יג]והמנורה תחלת עבודה היו זה במזבח וזה במערכה העלאת אברים לכבש תחלת עבודה של יד] הקטורת היא וקבלה נמי איכא לתרוצי*)הילכך לאו עבודה של זרים היא: הראש והרגל בכהן אחד · ביומא (דף כז·) מפקינן מקרא שמה כהנים העוסקים בהולכת אברים לכבש דכתיב והקריב הכהן את הכל המזבחה ואמר מר זו הולכת אברים לכבש העוקץ הוא הזנב החזה הוא השומן הרואה את הקרקע וחותכין מכאן ומכאן בלא ראשי צלעות והגרה הוא הצואר ובו מחובר הקנה טו] והלב החזה והגרה בכהן רביעי לקמן מפרשינן במקומו מפני מה הן סדורים בסדר הזה והחביתין חצי עשרונו של כ"ג שקרב עם התמיד בכל יום שנאמר (ויקרא ו)מחציתה בבקר ומחציתה בערב וסמיך ליה על מחבת בשמן תעשה לכך היא קרויה חביתין: אמר להן הממונה צאו וראו אם הגיע זמן השחיטה · שהאיר להם היום דאין שוחט טז] תמיד אלא ביום: הרואה · אומר יז]ברק ברקאי בלשון להר כמו למען היות לה ברק (יחזקאל כא) יח]: הרואה · אותו שעל הגג אומר כך ומתיא בן שמואל אומר האיר פני כל המזרח עד שהוא מגיע בחברון · פי' יט] מ"כ במנחות בשלהי שתי הלחם הוא היה ממונה על כך כדאמר בשקלים (דף ז:) מתיא בן שמואל ממונה על הפייסות והיינו פייסות שמפיסין כשהאיר היום מי שוחט מי זורק וכשהוא היה שואל אם הגיע זמן שחיטה היה אומר לאותן שעל הגג כ] אמרו אם האיר פני כל המזרח עד שהוא בחברון והן אומרין הן ואין נראה לרבי דמה ענין פייסות לכאן הא פייס ראשון בלילה הוה וזה כא] כבר היה ועוד מתיא בן שמואל לא היה אומר כל הטענה דהאיר כל פני המזרח עד שהוא בחברון כדמוכח ביומא (דף כח:) כב] דאמר דאותו שעל הגג אומר האיר כל פני המזרח ואמר לו איך עד שבחברון ואומר לו הן ומפרש התם לפי שטעו פעם אחת במאור הלבנה הוצרכו לומר כל כך וי"ל לפרש הכי דמתיא בן שמואל הממונה על פייס פליג את"ק כג] ואיהו סבר דלא היה אומר אותו שעל הגג ברקאי אלא בזה הלשון היה אומר האיר על כל פני המזרח וא"ל איך עד שבחברון עד שנראה האור עד חברון שיכולין לראות חברון משם וזה השיעור גדול מברקאי דת"ק וראיה לדבר דתניא בסדר יומא ר"ש אומר ברק ברקאי ר"ע אומר עלה ברקאי נחוניא בן הפקניין אומר ברקאי בחברון מתיא בן שמואל[אומר] הממונה על הפייסות אומר האיר כל פני המזרח עד שהוא בחברון ר' יהודה בן בתירא אומר האיר כל פני המזרח ויצאו כל העם איש איש למלאכתו והתם פרכינן אי הכי נגהא להו א"ל אימא לשכור פועלים אלמא כולהו פליגי ואיכא למימר דהאי שיעורא נפיש מחברון: אמר להם צאו והביאו כד] טלה מלשכת טלאים · לאחר שהפיסו ועדיין היה לילה אמר להם הממונה לאותן שזכו בעבודת תמיד בין בשחיטה בין בהעלאת אברים שכולן מתעסקין בהכנתו כדאמר מי שזכה בתמיד מושכו והולך כה] לבית המטבחים ומי שזכו באברים הולכין כו] עמו: צאו והביאו (לי) טלה מלשכת הטלאים · והכינו אותו לשחיטה ובקרו אותו לאור האבוקות כדמפרש והרי לשכת הטלאים הרי היא במקצוע צפונית מערבית של בית המוקד שהיא טרקלין גדול וארבע לשכות פתוחות

*) נ"א תחלת עבודה דאסורה לזרים הוא פי' דשחיטה שקודם לקבלה מותר בזרים

רבינו גרשום

תרעינן ושייפי ליה בחלבא דצבתא דסריקא ליה בזורא · וקברי לה היכא דמסיק ימא שירטון קורה עבדא פירי לא עבדא ותלת בורכי מינייהו לא מחוקא להו גמלא ומושחין אותו בחלב של צב כדי שידבקו הורעים ביחד ונוטעין אותן בירושלים: עץ עושה ולא פירות · ומצליח כל כך שג' ענפים ממנו אין אדם יכול למושכן ביחד בגשר : מיש · לא איתפרש לן אי זה מין הוא: סידר את המערכה גדולה וחזיתה מזרחה · כלומר מניח בין העצים ריוח מעט בעין חלון לצד מזרח : אליתא עצים קטנים שמסיקין מהן את הגדולים: לסדר את המערכה שניה לקטורת שממנה היו מכניסין גחלים למזבח הזהב להקטיר הקטורת וכנגד מערבית דרומית מסדרין המערכה שניה ובאומר חמש סאין גחלים היו מכניסין בכל יום להיכל ובשבת מוסיפין באומר ח' סאין גחלים ששם באותן ג' סאין שמוסיפין שם היו נותנין בזיכי לבונה של לחם הפנים: סליק האברים והפדרים שסילקו בשעת שהעלו הדשן החוזרים למערכה גדולה: הגרה · היינו הקנה וכל הריאה והלב והכבד : מתיא בן שמואל · שהיה ממונה על הפייסות היה שואל לשומר האיר כל פני המזרח: עד שהוא בחברון · עד שאדם יכול להכיר עיר חברון שסמוך לה והצופה אומר הין :

פי' הראב"ד

בצפון ואיזהם בדרום לפיכך א"צ למימר דלאו דוקא ממש בקרן קיימא אלא סמוך להקרן ואף על גב דלאו ממש קרן גופי' אלא אפי' סמוך לקרן נמי בכלל פנות העזרה הוה · א"נ אפי' א"ת דסמוך לקרן לא איקרי פינה · יש לומר כמו שכתבתי דלשכות השומרים היו מבחוץ ובית אבטינס מבפנים ולפיכך י"ל שבפינה דהיה על קרן גופיה היתה עומדת לשכת השומרים ובית אבטינס בפנים סמוך לקרן ולא בקרן גופיה ע"ש שהיתה סמוכה לשכת בית אבטינס ללשכת שומר מבחוץ קא יהיב תנא סימני בנוה לאחד ג' מקומות הללו שהכהנים שומרים כגון זה אחד מהם בית אבטינס · ולשכת פרהדרין הואיל ואתא לידן נפרש ביה מילתא כי היכי דלא תקשי לן ההיא מסקנא דמסכת יומא גופיה מפיק מברייתא דכולהו שערים שהיו שם לא היה להם מזוזה חוץ משער נקנור שלפנים ממנו לשכת פרהדרין דהיינו משמע השתא במזרח הוה קיימא לשכת פרהדרין ולא היא אע"ג דקא מסיק כהאי לישנא שלפנים ממנו לשכות פרהדרין לאו דוקא ממש במזרח אלא או בצפון או בדרום אלא שזה שער הנקנור היה סמוך יותר משאר שערים וכשהיה רוצה כהן לכנס ללשכת פרהדרין לא היה נכנס ויוצא(א) כאחד זה השער היה נכנס ויוצא ולקודש היתה פתוחה וכשהיה משכים לעמוד להסך רגליו היה יוצא חוץ לחומת העזרה ומסיך רגליו ואזיל וטביל בשער המים שהיתה בחול ונכנס לעזרה ללמוד חפינה וא"ת כיון שהיתה פתוחה [לקדש] הרי היא היתה קודש ואין ישיבה בעזרה וכ"ש שאין ישנים והאיך היה כה"ג יכול אפילו לשבת בה ולא מבעיא לישן · הא כבר אמרינן היכי דלא אפשר שפיר דמי אלא כך משמע שכה"ג היה צריך להיות פורש למקום הקודש דומיא דמלואים דכתיב ז' ימים תשבו יומם וגו' ומשום דלא אפשר(נמי)היה [שרי]כשעת מלואים דכתיב נמי שם תשבו · אע"פ שבעזרה היה כדכתיב ופתח אהל מועד וכן במשכן נמי הוה שומרים בעזרה כדאיתא בספרי ואתה ובניך [אתך]לפני אהל מועד וגו' הכהנים מבפנים ולוים מבחוץ כמו שכתב הר"ש ז"ל בפתרונו אלא שהוא כתב כל דבר שהוא צורך שמירה או עבודה שרי אבל שאין צורך שמירה וחינוך עבודה כגון קריאת פרשת המלך וקריאת פרשה ביום הכיפורים לא מצי למיתב דהתם במסכת סוטה פ' אלו נאמרים פריך אגר פס המלך האיך הוה יתיב והאמר אין ישיבה בעזרה וקשה לי על זה הפירוש מפרק שני דמסכת יומא דתני התם גבי פיים זקן יושב במערבה דהיכי הוה יתיב אין ישיבה בעזרה ואע"ג דהתם נמי לצורך העבודה הוא הפיים לפיכך תסתיים כדפרשתי דבהא תליא דלכל היכי דלא אפשר בענין אחר לעשות דבר הצריך בעזרה אלא א"כ בישיבה מותר לעשות לכל אדם כגון פרישת מלואים וכה"ג בכל שנה קודם יוה"כ ושמירת הכהנים בבית המוקד ובבית אבטינס וכן כל כיוצא בזה שצריך לעשות במקום קודש וא"א לעמוד ולעשות אבל כל מה שיוכל לעשות בעמידה כגון קריאת המלך ופרשת כה"ג ביוה"כ התם וודאי לא הותר אלא למלכי בית דוד בלבד מיהא בירושלמי משמע שכה"ג נמי יש לו ישיבה בעזרה כמו למלכי בית דוד ומביא ראיה מעלי דכתיב ועלי הכהן יושב על כסא על מזוזת היכל ה' וגו' ובירושלמי דמסכת יומא בפ' אמר להם הממונה ובפרק אלו נאמרים בסוטה פליגי דאפי' למלכי בית דוד לא היה ישיבה בעזרה וקא פריך התם והא כתיב וישב דוד לפני ה' ומשני שישב עצמו בתפלה וההיא דמסכת סוטה קא משני תפתר שסמך עצמו לכותל ולפי מאי דקא פריך מוישב דוד לפני ה' משמע לפני ה' היינו לא מקרי אלא בעזרה יש לתמוה אליבא דמ"ד בירושלמי דאף למלכי בית דוד אין ישיבה בעזרה ממעשה דמקדש דיחזקאל דכתיב (יחזקאל מ"ד)נשיא הוא ישב בו לאכול לחם לפני ה' ולשם אין לתרץ לענין ישוב בתפלה בשלמא למ"ד למלכי בית דוד יש להם ישיבה ניחא קצת דא"ל דנשיא הוא כמו מלך אלא למאן דפליג ובעי למימר דאף למלכי בית דוד לא הוה ישיבה היכי נפרש האי קרא וברוחק י"ל דהכא דהאי קרא נשיא [הוא] ישב בו לאכול לחם לפני ה' כלומר הוא בלבד ישב חוץ לעזרה שהיה לאכול לחם לפני ה' בעזרה דהיינו שלמים כדכתיב ועשו הכהנים את עולתו ואת שלמיו וקרבן אקרי לחם דכתיב

א) אולי צ"ל לא היה נכנס ויוצא בשער אחר אלא בזה השער :

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ד מהלכות תמידין ומוספין הל' ו :

ב ב מיי' פ"ה מהל' בית הבחירה הלכה י :

ג ג מיי' פ"ו מהלכות תמידין ומוספין הל' א :

ד ד מיי' שם פ"א הל' ס :

שיטה מקובצת

א] בחבלא · ס"א בחלבא דצבתא דשריק · תיבת דסריך נמחק : ב] וקברי ליה היכא: ג] ימא ס"א ארעא שירטון : ד] מי שוחט ומי זורק אות ה' נמחק : ה] על תיבת והוציאו נרשם קו למעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו : ו] פרי דשריקה דיפול ביה בארעי בזרא זרע : ז] וקבלה ואותו הזורק : ח] זה אחר זה אות כ' ל' נמחק : ט] הואיל דבעבודת התמיד היא תיבת דעם נמחק : י] קודם בשחיטת התמיד : יא] בתמיד חביבה על תיבת ראשונה נרשם קו למעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו : יב] התמיד שחיטתן וזריקתן היתה תיבת לא נמחק : יג] מזבח הפנימי והמנורה: יד] של הקטרת היא אות ו' נמחק : טו] הקנה והכבד והלב: טז] שוחט את התמיד אלא : יז] אומר ברקאי ברק בלשון : יח] ברק מורשה לאותו שעל תיבת הרואה ל"ש ונמחק : יט] פי' רש"י מ"כ : כ] הגג אם תיבת אמרו נמחק : כא] וזה אמר כבר היה יום ועוד: כב] ביומא דאמרינן : כג] את"ק ואמר דלא תיבות ואיהו סבר ל"ש : כד] והביאו לי טלה מלשכת הטלאים : כה] והולך לו לבית : כו] הולכין אחריו תיבת עמו ל"ש :

פי' הרא"ש

גרועם : ושייפא לה בחבלא דצבתא · משפשף בחבל העשוי מצבת דקל במוזק את האילנה עד שיסיר כל הקליפה מעליה: וסריך עליה ביזרא · מתוך זה יצא ויכלה את הזרע שבאמצע האילן והוא לב האילן שממנו הוצאת הפרי · ואית דגרס בחלבא דצבתא כלומר ישוף וימשח האילנה בחלב של צרוף ששמו צב ומתוך זה ימות הזרע ויחדל מלעשות עוד פרי : היכא דמסיק ארעא שירטון · כלומר אצל שפת הנהר במקום לחלוחית יטע אותו כי בענין אחר לא יצמח : ותלת סוכין · ג' ענפים מהן הם כ"כ גדולים שאין גשר מחזיק אותם כי מחמת כבידן יפול הגשר: קורה עבדי פירי לא עבדי · דמתוך שאינו עושה פרי נעשו קורות עבים וגדולים כי כל יניקת האילן נכנס בען: מ"ט · עושין חזיתה במזרח: שתהא הרוח מנשבת בה · ותמסר להדליק · ולמזרח משום דרוח מזרחית קשה וחזק · וגם כל שערי המזרח מכוונין זה כנגד זה ונכנס בהן הרוח: אליתא · עצים דקים: מקומות עבדי · להוצאת אליתא בין הגזרין וגם בחזית:

הדרן עלך ראוהו אחיו

הגהות הב"ח

(א) גמ' וקברי ליה היכא דמסיק לה ימא שירטון : (ב) שם במשנה אמר להן הממונה צאו וראו נ"ב עיין בפירוש ר"ע מברטנורה על פרק זה : (ג) מפרש ד"ה אמר להם וכו' כסדר שהיו יושבין נמשכין עמו וכו' ואע"פ שסדר הפיים הכי הוה סדר העבודה לא הוה כך כדאמר בסדר יומא וכו' שזוכין בו ומכניסין אותו לשחוט ורואין ומבקרין וכו' מפייסין נמי קודם בשחיטת התמיד וכו' עבודת התמיד אבל שחיטתן : (ד) בא"ד אלמא לא בעי פייסי דהא וכו' מוכח מהם דלא מפייסין בעבודה שאינה תמה אלא בעבודה שאינה תמה כל כהן שירצה יזכה וכו' איכא לתרוצי דעבודה של זרים היא :

פתוחות לו כקיטוניות פתוחות לטרקלין כדמפרש במסכת מדות (דף לד׳) וכן הלשכות המנויות כאן לשכת הטלאים דהכא הוא לשכת טלה קרבן דתנן במדות והא דתנן התם שהיא דרומית מערבית לבית המוקד רמי להו בפ"ק דיומא (דף טו:) ומשני ספיר (ד) מזרחית צפונית בה גנזו בית חשמונאי את אבני מזבח ששקצום מלכי יון שהיא לשכת בית החותמות דתנן הכא ובה גנזו ולשכת בית המוקד הוא הנקרא בית המוקד קטן הוא לשכה שיורדין בה לבית הטבילה כדתנן במדות והכהן הטובל שם מיד כשעולה מבית הטבילה היה מתחמם באותה לשכה ומסתפג וזה בית הטבילה אינו בית הטבילה יג] *דמעילה האמור בפרק קמא והרבה בית טבילה היו להם כדי שיוכלו הרבה כהנים לטבול בהרבה מקומות: לשכת החותמות · שמצניעין שם חותמות של לוקחי סלתות ונסכים מן יג]

כאן חסר מפירוש המשנה עד סוף הפרק

לא היו כופתין את הטלה · בשעת שחיטה ד' רגלים יחד וטעמא יד] בגמ' אלא מעקידים אותו יד ורגל כעקידת יצחק בן אברהם : מי שזכו באברים אוחזין בו · בשעת שחיטה ומסייעין אותו : ראשו · של טלה לדרום עזרה אצל מזבח טו] (ופניו) ורגליו אצל לפון עזרה ופניו למערב שצריך שיהא בית שחיטתו כלפי מערב דכתיב ושחט אותו לפני ה' וראשו של טלה לדרום עזרה אצל מזבח (עזרה) צריך שיתקרב אצל מזבח דכל כמה שיכולין ליקרב לד הראש אצל המזבח מקריבין אותו דכתיב ושחט אותו על ירך המזבח לפונה אצל המזבח : השוחט עומד טז] (במזבח) [במזרח]· על קרן לפונית ופניו למערב והמקבל עומד כנגדו באלכסון ומלדד כדי שיהא פניו כלפי דרום : התמיד של שחר היה נשחט על קרן לפונית מערבית על טבעת שניה · שהשמש באה מן המזרח לפיכך מושכו השוחט לצד מערב להרחיקו מן הכותל מזרחית בכל יכולת מפני שהכתלים גבוהים והחמה של שחרית בשיפולו של רקיע (ועל) [ולא] (ה) הכותל עומד כנגד קרן לפונית מערבית לסוף אורך המזבח אצל ההיכל לפונית משום דקדשי קדשים שחיטתם בלפון על ירך המזבח לפונית ובעינן שחיטה כנגד המזבח ולא חולה לו יז] שם היה המטבחים:וטבעות קבועות ברלפה לתת ראש הבהמה לתוכן והם כ"ד כמנין המשמרות ומקומן כ"ד אמות מן הדרום ללפון קבועות בו' סדרים של ד' טבעות הוי כ"ד ורחוק הסדר הראשון מן המזבח ה' אמות ומאותו סדר עד כלות ו' סדרים כ"ד אמות והכי תנן במסכת מדות (דף לו׳)וטבעות היו ללפון (ו) ו' סדרים של ד' ד' ויש אומרים ד' של ו' ו' שעליהם שוחטים את הקדשים כלומר על ידיהן שוחטים קדשים כמו שפירשנו : על טבעת שניה · לאו בטבעת שניה של סדר ראשון שהוא אצל המזבח אלא בטבעת ראשונה שהוא

סהוא אצל הקרן בסדר השני המשוכה לצד לפון ופני השוחט ולומר בהמה לצד מערב לפון באלכסון כדי שלא יעכב אור השמש לבא וטעמא דבטבעת שניה שהיא מתרחקת מן המזבח שגבוה עשרה שיוכל לראות דרך עליו השמש ויותר מכאן לא היה צריך להרחיק ואם היה שוחט בסדר הראשון א"כ היה המזבח מעכב אור השמש לבא על ידו של שוחט שהרי המזבח גבוה י' אמות וסדר ראשון של טבעות אינו רחוק מן המזבח אלא ח' אמות : תמיד של בין הארבעים על קרן לפונית מזרחית על טבעת שניה · שהרי בערב הלכה לה לצד מערב הילכך צריך להמשיך מקום שחיטה למקום שכלה המזבח לצד לפונית מזרחית וכמה שיתרחק יותר תבא החמה על ידו ובגמ' נפקא לן שצריך שוחט לשחוט לאור היום : בטבעת שניה · בשביל הטעם שפירשנו בתמיד של שחר : שחט השוחט וקבל המקבל · לזרוק ובא לו המקבל לקרן מזרחית לפונית נתן מזרחית לפונית יח] שעולה בכבש שהוא בדרום ופונה לימין פוגע בקרן דרומית מזרחית תחלה ושם א"א ליתן משום דעולה טעונה יסוד וקרן דרומית מזרחית לא היה לה יסוד כדנפקא לן בזבחים (דף נג:)ומקיף ובא עד מזרחית לפונית ונותן ואמר בזבחים(דף סב:) כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין ונפקא לן מגעלות הפונים קדים אע"ג דבמתן דמי עולה אינו עולה בכבש דהא על הרלפה עומד והכלי בידו וזורק למרחוק כדכתיב וזרקו דהא למטה מן החוט [הסיקרא] הוא נותן אפילו הכי כיון דבחטאות שניתנות ע"ג הקרנות למעלה יט] ושם צריך לעלות לכבש דרך הדרום ופונה למזרח דרך ימין וה"ה בכל הדמים אע"פ שניתנין למטה מתחיל להקיף דרך הדרום שהוא פניו של מזבח בפתח כניסת הבית ומשם פונה לימין בקרן מזרחית לפונית ואחר כך למערבית דרומית ונותן למערבית דרומית כמלא מקיף את המזבח דרך ימין מזרח לפון ואח"כ למערבית דרומית כך פי' הרב רש"י בסדר יומא בפ"ק (דף יז) : שירי הדם [היה] שופך על יסוד דרומית · דכל הניתנין על מזבח החיצון שירים שלו נשפכין על יסוד דרומית וכן מוכיח בזבחים (דף נג׳) דאמרינן טעמא גבי שעיר נשיא ולמד ירידתו מן הכבש ליליאתו מן ההיכל מה יליאתו מן ההיכל בסמוך לו דהיינו יסוד מערבי שכנגד הפתח ונפקא לן מקרא דכתיב אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד אף ירידתו מן הכבש בסמוך דהיינו יסוד דרומית וכיון דבחטאת לריך לו לשפוך על יסוד דרומית ה"נ בכל הדמים אף על פי שאין עולין על הכבש בשביל זריקתן שיריהן נשפכין אל יסוד דרומית שהרי מתן דמן בהקפת ימין כמו כן באותן שעולין ע"ג כבש : [עד] עכשיו פירש לך שחיטתו וזריקתו מכאן ואילך מפרש סדר הפשטו וניתוחו וכילד מעלין את האברים לכבש :
לא

תורה אור

של זהב אע"פ א)שהוא מבוקר מבערב א)מבקרין אותו לאור אבוקות א] *מי ב)שזכה (א) בדישון מזבח הפנימי ובדישון המנורה היו מקדימין וד' כלים בידם הטני והכוז (ג) ושני מפתחות הטני דומה לתרקב של זהב מחזיק קביים וחצי ג)והכוז דומה לקיתון גדול של זהב ושתי מפתחות *אחד שהוא ב] יורד ג] באמת השחי ואחד שהוא פותח כיון בא לו לפשפש הצפוני ד)שני פשפשין היו לו לשער הגדול ג] אחת בצפון ואחת בדרום שבדרום לא נכנס בו אדם(ג) ד]עליו הוא מפורש ע"י יחזקאל שנאמר ויאמר אלי ה' השער הזה סגור יהיה לא יפתח ואיש אל יבא בו כי ה' אלהי ישראל בא בו והיה סגור נטל את המפתח ופתח את הפשפש ונכנס להתא ומהתא להיכל עד שמגיע לשער הגדול הגיע לשער הגדול העביר את הנגר ואת הפותחות ופתחו ה)לא היה ה] שוחט השוחט עד ששומע שער גדול שנפתח מיריחו היו שומעין קול שער גדול שנפתח מיריחו היו שומעין קול מגריפה ו] א)(מיריחו היו שומעין קול השיר) מיריחו היו שומעין קול בן ארזה מקיש בצלצל מיריחו היו שומעין קול החליל מיריחו היו שומעין קול גביני כרוז מיריחו היו שומעין קול העץ שעשה בן קטין מוכני לכיור ז] מיריחו היו שומעין קול השיר מיריחו היה שומע קול השופר וי"א ג)אף קולו של כ"ג בשעה שהוא מזכיר את השם ביה"כ מיריחו היו מריחין ריח פיטום הקטורת ג)א"ר אלעזר בן דגלאי עזים היו לאבא בערי המכוור והיו מתעטשות מריח פיטום הקטורת ח] מי שזכה בתמיד משכו והולך בבית המטבחיים ומי שזכו באברים הולכין עמו ו)בית המטבחיים היה לצפונו של מזבח ו)ועליו ח' עמודים ננסים ורבעים של ארז על גביהן ואנקלאות של ברזל היו קבועין בהן וג' סדרים לכל אחד ואחד שבהן תולין ומפשיטין על שולחנות של שיש שבין העמודים מי שזכה בדישון מזבח הפנימי ה)נכנס ונטל את הטני והניחו לפניו והיה חופן ונותן לתוכו ובאחרונה כיבד את השאר לתוכו והניחו ויצא ט)מי שזכה בדישון המנורה נכנס ומצא ב' נרות (מזרחית) [מערבית] ט] דולקין מדשן את השאר ומניח את אלו דולקין במקומן י)מצאן שכבו מדשנן ומדליקן מן הדולקין כ)ואח"כ מדשן את השאר ל) ואבן ל)היתה לפני המנורה ובה ג' מעלות שעליה כהן עומד ומטיב את הנרות ומניח את הכוז על מעלה שניה ויצא :

יחזקאל מד

הדרן עלך אמר להם הממונה

לא מ)היו כופתין את הטלה אלא מעקידין אותו מי שזכו באברים אוחזין בו וכך היה עקידתו ראשו לדרום ופניו למערב והשוחט עומד במזרח ופניו למערב י] נ)של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית על טבעת שניה של בין הערבים היה נשחט על קרן מזרחית צפונית על טבעת שנייה ס)שחט ע)השוחט וקבל המקבל בא לו ו)לקרן מזרחית צפונית ונותן מזרחה צפונה מערבית דרומית ונותן מערבה דרומה שירי הדם היה שופך יא] אל יסוד דרומית

א) [במשנה שבמשניות ליתא הכא אלא לקמן כסמוך ועי' עוד שם] ב) [עי' יומא כי לט:] ג) [יומא לט: ע"ש] ד) מנחות כט׳ ה) [יומא כה:] ו) יומא יד:

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"א מהלכות תמידין ומוספין הל' ט:
ו ב מיי' שם פ"ג הל' ד:
ז ג מיי' שם הלכה טו:
ח ד מיי' פ"ד מהל' בית הבחירה הל' ו:
ט ה מיי' פ"ו מהל' תמידין ומוספין הל' א:
י ו מיי' פ"ה מהל' בית הבחירה הלכה יג והל' טו:
יא ז מיי' שם פ"ה פ"ס
יב ח מיי' פ"ג מהל' תמידין ומוספין הל' א:
יג ט מיי' שם הלכה
יד י מיי' שם הלכה
טו כ מיי' שם הלכה
טז ל מיי' פ"ג מהל' בית הבחירה הל"ח:
יז מ מיי' פ"א מהל' תמידין הל' :
ב נ מיי' שם הלכה
ג ס מיי' פ"ה מהלכות מעה"ק הלכה ו :

שיטה מקובצת

א] אבוקות מי שזכה בתמיד משכו והולך לבית המטבחיים ומי שזכו באברים הולכין אחריו בית המטבחיים היה לצפונו של מזבח ועליו ח' עמודים ננסים ורבעים של ארז על גביהן ואנקליות של ברזל היו קבועין בהן וג' סדרים לכל אחד ואחד שבהם תולין ומפשיטין על שלחנות של שיש שבין העמודים מי שזכה בדישון המזבח הפנימי ועליו ח"א: ב] יורד באמת השחי ואחד שהוא פותח : ג] אחת בצפון : ד] אדם מסולם ועליו הוא מפורש ע"י יחזקאל ויאמר תיבת שנאמר נמחק : ה] היה שוחט שוחט עד ששומע קול שער : ו] מגריפה מיריחו היו שומעין קול החליל מיריחו היו שומעין קול הצלצל מיריחו היו שומעין קול השיר מיריחו היו שומעין קול גביני כרוז ארזה מקיש בצלצל : ז] לכיור · ס"א והם אומרי' הגיעו תיבות מיריחו היו שומעים קול השיר נמחק : ח] מתיבת מי שזכה כו' עד מי שזכה בדישון נמחק כי אין כאן מקומו ומקומו למעלה ברישא העמוד אחר תיבת אבוקות : ט] דולקין עיין בתוס' מנחות(דף פ"ז)ותשובת הרשב"א סי' אלפים ע"ם : י] למערב תמיד של : יא] שופך על יסוד תיבת אל נמחק : יב] הטבילה דלמעלה תי' דמעילה נמחק : יג] מן הגזברים :
יד] וטעמא מפרש : טו] על תיבת ופניו נרשם קו למעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו : טז] עומד בטורח על תיבת במזבח נמחק : יז] לו ושם היה בית המטבחיים : יח] צפונית שכשעולה : יט] למעלה שם אות ו' נמחק

מסורת הש"ס

יומא יח: [עי' במשנה שבמשניות וברמב"ם]

רבינו גרשום

עמודין ננסין · עמודין נמוכין: ורביעין של ארז׳ (הנרות)[הניחו]קנים של ארז על גביהן מזו לזו : ואונקליות של ברזל · מסמרים ושלשה סדרים של מסמרים היה לכל אחד של אותן רביעין : ושני מפתחות אחד יורד לאמת השחי ואחד פותח כיון · כלומר שתי פתחים היה לפיתחו של (אולם) [היכל] אחד מבפנים ואחד מבחוץ אותו שבפנים היה צריך להושים זרועו עד בית השחי עד המרפק קודם שהיה יכול לפותחו ומנעול החצוני כיון שמשים המפתח פותח לאלתר : פשפשין · פתחים קטנים הפתוחים לתאים שבעובי החומה · לשער הגדול של היכל : קול המגרפה · אותה דאמרינן בערכין שהיו בה עשרה נקבים שכל אחד מוציא י' מיני זמר : חליל וצלצל · כלי זמר : כיבד השאר הדשן לתוכו · לאמצעיתו של מזבח ולקחו והניחו בתוך הטני ויצא : ומצא שני נרות מזרחיים · שכלפי מזרח שעדיין דולקין מרשן את השאר אותן שכבו קודם הבקר וזרק מה שנשאר מן הפתילה ופסולת מן השמן לחוץ ונותן בה פתילה חדשה ושמן ומניח אלו אותן שדולקין במקומן : מצאו שכבו · אותן שנים והאחרים עדיין דולקין : מדשנן · לאלו שנים ומדליקן מן הדולקין ואח"כ מכבה את השאר הדולקין ומדשנן ומניח כל הדישונין הפסולת בתוך הכוז ומניח את הכוז על מעלה שניה ויצא ולאחר הקטרת הקטורת חוזר לשם כדקתני לקמן בהחלו עולין במעלות האולם נכנס ומצא ב' נרות מזרחיים דולקין מדשן את המזרחי היה מכבהו לאלתר ומדשנו ומניח את המערבי דולק שממנו היה מדליק כו' נטל את הכוז והשתחוה ויצא א)מ"מ עביד לה חוות כדי שתהא הרוח מנשבת בה באותה חוות ותדלק יפה : מקומות מקומות עבדי · כלומר דבחזות נמי מציתין : סליק
לא היו כופתין את הטלה ·

א)עיין לעיל ע"א לסוס"ב

פי' הרא"ש

לא היו כופתין את הטלה · ד' רגליו כיחד ולא ב' רגלים יחד וב' ידים יחד : **אלא** מעקדים אותו · יד ורגל כעקידת יצחק : **פניו** למערב · לצד השכינה : **על** קרן לפונית מערבית · ומקרא יליף בגמ' דכתיב שנים ליום כנגד היום [במקום] שהיום מאיר ובבקר החמה זורחת מן המזרח וכותלי המזרח מאפילין לכך היה צריך להרחיק מן המזרח : **על** טבעת שניה · והטבעת לא היתה עגולה כמו נזם אלא כתלי עגולה ותוחב בארץ ואין הבהמה יכולה לזוז נואדה ובשה סדרים של טבעות היו וכל סדר וסדר ד' טבעות כנגד כ"ד משמרות לכל משמר טבעת [מיוחד] ונשחט על טבעת שניה לפי שהמזבח היה מאפיל על טבעת ראשונה לכך היה מרחיק קצת מן המזבח : **מזרחית** לפונית ומערבית דרומית · היה להם יסוד ונותן בהם ב' מתנות שהן ד' שמתפשטין לד' רוחות המזבח אבל קרן דרומית מזרחית לא היה יסוד ומה שמתחיל בקרן מזרחית לפונית לפי שהוא מקום לשחיטה וגם מסיים בקרן מערבית

פירוש הראב"ד

דכתיב לחם אשה ריח ניחוח לה' ונראה כי זה שער המקדש החיצון לא היה קדושת העזרה שלא היה יכול לישב בו כמו בעזרה ' אלא יותר היה אדם צריך לנהוג בו קדושה משאר מקום שהוא חוץ לעזרה כדמפרש קרא גופא טעמא שה' אלהי ישראל בא בו ' ולא לישב כ"א לנשיא היינו מלך ודוקא לאכול בו לחם לפני ה' תמיד כמו הקרבן שהיא סעודת מצוה אבל סעודת הרשות וישיבה שאינה של מצוה באותו מקום אף למלך ותדע לך שזה השער לא היה שער של העזרה שהרי בשער החצר עזרה ממש לשם כתיב ועשו את הכהנים את עולתו ואת שלמיו אבל שער המקדש החיצון עושין עולתו ושלמיו כי לא היתה זו עזרה ' ובתו' צרפת מקשים בשם ר' אלחנן בן הר' דקתני בסוטה בפ' ואלו נאמרין בשמיני במוצאי שביעית עושין לו בימה של עץ ויושב עליה וגו' ' עד אגריפס המלך עמד וקבל וקרא מעומד ופריך בגמ' עומד מכלל יושב והא אמר

בעזרה וכו' ומוקי לה בעזרת הנשים דמאי קושיא ה"ל למימר דכשהיה יושב על הבימה היתה עשויה כמו גג גבוה הרבה ואמר רב בפרק כיצד צולין דגגין לא נתקדשו והרי הוא יכול לישב בטוב ותירץ אביו ז"ל דכיון שלא היה דבר קבוע בעזרה שהרי לפי שעה היה נותן אותו בימה דלאחר כן היו שומטין אותה מיד מפני שלא היתה עשויה אלא למושב בעלמא לפ"ז לא היתה חלוקה משאר קדושת העזרה דלא חשיב ההיא בנין דבר של קבע שאם היא חשיב בנין של קבע הוה אסור כדאמרינן לקמן שאין בונין אכסדרה של עץ בעזרה' ולי נראה דבלאו הכי לא תקשי שאפילו א"ת שהיא בנין קבע אעפ"כ קדוש כשאר קדושת העזרה שהרי אפי' למ"ד דעליות וגגין לא נתקדשו היינו אותן שהיו באותו שעה כשנתקדשה העזרה אבל מכאן ואילך כל מה שיעשה באויר העזרה שום דבר הכל קדוש דלאו בנינו להפקיע קדושת העזרה שנתקדשה דבשלמא הלשכות שהיו בנוים בשעה שנתקדשו העזרה י"ל שהאויר של מעלה ע"ג לא נתקדשו מפני שהפסיקה התקרה של לשכה בין האויר שלמעלה לא קו[דש] מקום שהוה חלוק בעזרה באותה שעה אותו אויר נתקדש עד רום רקיע שאם לא נפרש כן קשיא לרב דאמר גגין לא נתקדשו מגג בית הפרוה דקיי"ל דהוה בקודש א)אפי' הפרוה ב)והא ליכא למימר שהי[ה]

א) נראה דצ"ל דקיי"ל דהיה קדוש וכדתנן ביומא דף ל' וכולן בקודש אבית הפרוה וכו' · ב) עי' בתוס' יומא דף לא ע"א ד"ה וכולן ·

הגהות הב"ח (א) במשנה מבקרין אותו לאור אבוקות מי שזכה בתמיד משכו וכו' ומי שזכו באברים הולכין אחריו ובית המטבחיים וכו' של שיש שבין העמודים מי שזכה בדישון מזבח הפנימי וכדישון מרית פטום קטורת מי שזכה בדישון מזבח הפנימי נכנס ונטל כצ"ל : (ב) שם ושני מפתחות נ"ב בפרק אלו מנאות פי' רש"י שלא כפי' הר"ע ז"ל ע"ש בדף ל"ג : (ג) שם לא מכולם ועליו הוא מפורש : (ד) מפרש ד"ה (בעמוד הקודש) ללא והניחו לי וכו' בפ"ק דיומא ומשני ספיר ומה שאמר שם מזרחית צפונית : (ה) ד"ה תמיד של שחר וכו' והחמה של שחרית בשיפולו של רקיע עומד וכנגד הקרן צפונית : (ו) ד"ה וטבעות וכו' לצפון המזבח ו' סדרים :

הגהות מהר"ב רנשבורג א] גמ' מבקרין אותו לאור אבוקות · נ"ב כאן חסר משנה שלימה ותמצאה במשניות ובגמ' כאן נשתנה הסדר ותמצא נכון ועוד תמצא סיפור כהן : ב] שם יורד באמת השחי · נ"ב ועיין הסיום הרב מברטנורה במשניות ·

ד א מיי' פ"ו מהלכות מעה"ק הלכה ה:
ה ב מיי' שם הל' ו
ו ג מיי' שם הל' ז:
ז ד מיי' שם הלכה ח:
ח ה מיי' שם הלכה ט׳

לא היה שובר בו את הרגל ׳ כשהיה מתחיל ט] הפשטו היה קרב הראש (ב) השוקך והרגל ושתי דפנות וידים והחזה והגרה ונמלאת למד מהתם שמפשיטין אותו דרך הרגלים שילכך (כתוב) פירש לך כשתולהו ברגליו באונקליות לא היה שובר את רגליו ומניח רגל השבור ברגל האחר דרך

מדות (דף לו׳) שולחנות של שיש שבין העמודים ובשולחנות שעליהן מדיחין גרסי׳ בבית המטבחיים וכן מוכח במדות דאמרינן מקום הטבעות כ"ד יז] לשולחנות ד׳ שולחנות לעמודים ט׳ הננסין ד׳ והמותר מקום הננסין: במיעוט ׳ שולחנות של שיש יכולין להדיח שהתמיד היה כבש והא דתנן במדות

מסורת הש"ס

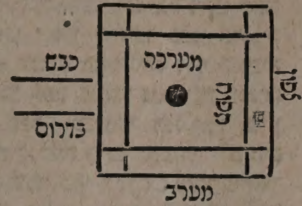
אלא היה שובר בו את הרגל אלא נוקבו א] מתוך ערקובו ותולה בו היה מפשיט ויורד עד שמגיע לחזה הגיע לחזה חתך את הראש ונתנו למי שזכה בו חתך את הכרעים ונתנן למי שזכה בהן מרק את ההפשט קרע את הלב והוציא את דמו חתך את הידים ונתנן למי שזכה בהן עלה לרגל הימנית חתכה ונתנה למי שזכה בה וב׳ ביצים עמה קרעו ונמצא כולו גלוי לפניו נטל את הפדר ונתנו על בית שחיטת הראש מלמעלה נטל את הקרביים ונתנן למי שזכה בהן להדיחן והכרס מדיחין אותה בבית המדיחין ג] ומדיחין אותה כל צרכה והקרביים מדיחין אותן שלש פעמים (א) ג] במעוטן על שולחנות של שיש שבין העמודים ד]נטל את הסכין והפריש את הריאה מן הכבד ואצבע הכבד מן הכבד ולא היה מזיזה ממקומה ה] נוקב את החזה ונתנה למי שזכה בה עלה לדופן הימנית היה חותך ויורד עד השדרה ולא היה נוגע בשדרה עד שמגיע לבין ב׳ צלעות ו] *דקות חתכה ונתנה למי שזכה בה והכבד תלויה בה בא לו לגרה הניח בה שתי צלעות מכאן וב׳ צלעות מכאן חתכה ונתנה למי שזכה בה ז] הקנה והלב והריאה תלוים בה בא לו לדופן השמאלית הניח בה שתי צלעות דקות מלמעלן ושתי צלעות דקות מלמטן וכך היה מניח בחבירתה נמצא מניח ח] שתים מלמעלן שתים שתים מלמטן חתכה ונתנה למי שזכה בה והשדרה עמה והטחול תלוי בה והיא היתה גדולה אלא של ימין קורין גדולה שהכבד תלויה בה בא לו לעוקץ חתכו ונתנו למי שזכה בו האליה ואצבע הכבד וב׳ כליות עמו נטל את הרגל השמאלית חתכה ונתנה למי שזכה בה נמצאו כולן עומדים בשורה והאברים בידם הראשון

(In margin: ס"א הפות והן בכל המפור)

מתני׳ *הראשון בראש וברגל הראש בימינו וחוטמו כלפי זרועו קרניו בין אצבעותיו א] בית שחיטתו מלמעלן והפדר נתון עליה *הרגל של ימין בשמאלו ובית עורן לחוץ ב השני בשתי ידים של ימין בימינו ושל שמאל בשמאלו ובית עורן לחוץ ג השלישי בעוקץ וברגל העוקץ בימינו והאליה מדולדלת בין אצבעותיו ואצבע הכבד ושתי כליות עמו הרגל של שמאל בשמאלו ובית עורן לחוץ ד הרביעי בחזה ובגרה החזה בימינו והגרה בשמאלו וצלעותיו בין שני אצבעותיו ה החמישי בשתי דפנות של ימין בימינו ושל שמאל בשמאלו ובית עורן לחוץ ו הששי בקרבים הנתונים בבזך וכרעים על גביהן מלמעלה *הז׳ בסולת השמיני בחביתים התשיעי ביין ז הלכו ונתנום מחצי כבש ולמטה במערבו ומלחום וירדו ח ובאו להן ללשכת הגזית לקרות את שמע: גמ׳ תנא *יד ורגל כעקידת יצחק בן אברהם: לא היו כופתין את הטלה מאי טעמא רב הונא ורב חסדא חד אמר משום בזיון קדשים וחד אמר ט משום דמהלך בחוקי העמים מאי בינייהו איכא בינייהו דכפתיה בשיראי אי נמי ב] בהוצא דדהבא *תנן התם ג] א) שלש עשרה שולחנות היו במקדש י שמונה של שיש בבית המטבחיים שעליהם מדיחין את הקרבים כ ב׳ ד] במערבה של כבש אחד של שיש ואחד של כסף על של שיש נותנין את האברים ועל של כסף כלי שרת *ל ובאולם שנים מבפנים על פתח הבית אחד של (א) כסף ואחד של זהב על של כסף נותנין ה] לחם הפנים בכניסתו ועל של זהב ביציאתו ג) שמעלין בקודש ולא מורידין מ ואחד של זהב בפנים שעליו לחם הפנים תמיד מבדי ג) אין עניות במקום עשירות אמאי עבדי דשיש ניעבדו דכסף ו] ניעבדו דזהב אמר רב חיננא בשם רבי אסי ורבי אסי בשם רבי שמואל בר רב יצחק מפני שהוא מרתיח: של שחר היה נשחט על קרן ז] ד) מזרחית צפונית: מנא הני מילי אמר רב חסדא דאמר קרא °שנים ליום כנגד היום תניא נמי הכי ה) שנים ליום כנגד היום אתה אומר נגד היום או אינו אלא חובת היום כשהוא אומר °את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים הרי חובת היום אמור הא מה אני מקיים שנים ליום נגד היום הא כיצד תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית על טבעת שניה ושל בין הערבים היה נשחט על קרן צפונית מזרחית על טבעת שניה: עשרה דברים שאל אלכסנדרוס מוקדון את זקני הנגב אמר להן

א) [לדברי המפרש תיבת שלא אינו] ב) [ברכות כח: וש"נ] ג) [לעיל כט: שבת קב: וש"נ] ד) [צפונית מערבית] ה) [יומא סב:]

מחצי כבש ולמטה שלאחר כך לכשיחזרו ויוליכו או הם או אחרים הראש הולכה השובה והכי יפה לעשות שאם קרובים למזבח נראה כמוקטרים ועוד דפעמים שיקטירם קודם הקטורת הואיל וקרובים הם כל כך למזבח: במערבו · של כבש ולא במזרחו שהרי בלכתם למזבח להוליך אברים למזבח ולדרוס במערכה דרך מזרחית של כבש (ג) שהרי כבש



לאמצע המזבח ומכאן ומכאן תופס המזבח ח׳ אמות לכל צד לאחר שכלה הכבש שהרי הכבש ט"ז והמזבח ל"ב נמלא ח׳ אמות לכל צד ומקום המערכה במזרח המזבח אצל מזרחו של כבש ורחב המערכה אינו תופס עד חצי המזבח שהרי התפוח באמצע המזבח נמלא אתה אומר הליכתו למזבח לזרוק האברים למערכה · לכך נותנים האברים במערבו של כבש לפנות מקום הליכתו: ומלחום · דכתיב על כל קרבנך תקריב מלח: ובאו ללשכת הגזית לקרות את שמע · ולאחר ק"ש יקטירו את הקטורת והכי נכון הדבר שיתפללו קודם שיקטירו שום הקטר ויעל קרבנם לריח ניחוח: גמ׳ תנא יד ורגל· יחד כעקידת יצחק כו׳: חד אמר משום בזיון קדשים וחד אמר מפני שהוא מהלך בחוקי העמים · כשמקריבין זבח לעבודת כוכבים הן כופתין אותו כך ארבעה רגלים יחד: ומאי בינייהו · בין למר ובין למר אסור לעשות: איכא בינייהו דכפתיה בשיראי · במילת משום בזיון קדשים ליכא משום חוקי העמים איכא: עשר שולחנות היו במקדש · בעזרה ב׳ שולחנות שהיו באולם לא חשיב הכא בהדי עשר אלא אותם שהיו בעזרה: ח׳ של שיש בבית המטבחיים · אצל הטבעות בלפון שעליהם מדיחין את הקרביים וב׳ במערב הכבש וב׳ באולם מבפנים אצל פתח ההיכל אחד של (ד) כסף וא׳ של זהב: בכניסתו · כשמגיעין לפתח מניחין אותם עליו ועומדין בו לפום: ועל של זהב ביציאתו · ושם היה מונח עד שיקטירו הבזיכין כך מפרש במנחות בפרק שתי הלחם (דף נט:): שמעלין בקדש ולא מורידין · כגון בכניסתם מניחין על של (ה) כסף וכשמגיע בהיכל ח] על של משה שהיה מצופה זהב הרי עלייה ולא מורידין לפיכך ביציאתו מניחו על כלי של זהב ועשר שולחנות היו עדיין בהיכל שעשה שלמה והא דלא חשבינהו הכא דלא חשיב אלא אותן שמניחים עליהם ובאותן של שלמה לא היו מסדרים כדאמרינן במנחות פרק שתי הלחם (דף נט·) עשר שולחנות עשה שלמה ולא היו מסדרים אלא על של משה כו׳: מפני שמרתיח ט]·

הראשון בראש וברגל כיצד הראש בימינו · שהראש קודם לכל האברים דכתיב (ויקרא א) ונתח אותה לנתחיה את ראשו ואת פדרו הילכך הראש בימינו: וחוטמו כנגד זרועו · חוטם הבהמה פונה נגד זרועו ואז קרניו בין אצבעותיו · גב הראש על גב פיסת ידו ובית שחיטה פונה למעלה: והפדר נתון עליה · לכסות מקום השחיטה והוא כבוד של מעלה: רגל של ימין בשמאלו ובית עורו לחוץ · מקום שמפשט העור היה כלפי חוץ אל העם ומקום החתך כלפי המוליך והכי שפיר למעבד כדי שלא יראה החתך ומפרש ביומא (דף כה:)

מן השמים לארץ רחוק · כלומר איזה רחוק יותר : אמרו לו ממזרח למערב · רחוק יותר משמים לארץ : ותדע שהרי חמה במזרח הכל מסתכלים בה חמה באמצע רקיע אין הכל מסתכלין · ולמה לפי שהחמה כשהיא במזרח או במערב היא רחוקה ובשביל שהיא רחוקה יכולים להסתכל בה שאין האורה מזקת לעינים אבל כשהיא באמצע הרקיע קרובה והאורה מזהיר כ"כ שאין יכולין לראות : וחכ"א זה וזה מדתם שוה · כדמוכחי קראי : כתוב אחד אומר כגבוה שמים על הארץ וכתוב אחד אומר כרחוק מזרח ממערב · ואם לא היתה מדתן שוה אלא מזרח ומערב רחוק יותר למה אחז הכתוב במועט במדה לא היה לו כלל לומר אלא המרובה אלא ודאי שניהם שוין במדה לכך אחז את שניהן : אלא מאי טעם חמה יא] באמצע הרקיע אין הכל מסתכלין בה · כמו שהם מסתכלין כשהיא במזרח או במערב : משום דקאי להדיא · בגילוי היא עומדת ולא כסי לה מידי ובשביל כך אורה מזהיר ומזיק לעינים המביטות שם : אמר להם שמים נבראו תחלה · כלומר או ארץ ושמים יב] כאחד נבראו : שנאמר בראשית ברא אלהים את השמים · אלמא שמים קדים : אור נברא תחלה · כלומר איזו נברא תחלה : מילתא דא לית ליה פתר · דבר זה ששאלת אין שום אדם בעולם שיודע לפותרה : ופריך הש"ס ואמאי השיבו ליה מילתא דא לית ליה פתר : ולימרו ליה . מן הפסוק דחשך נברא תחלה שנאמר וחשך על פני תהום והדר ויאמר אלהים יהי אור אלמא חשך קדים: סברו אי אמרו ליה · הרי אתא לשיולי מה למעלה ומה למטה והילכך השיבו ליה מילתא דא לית ליה פתר וימנע ולא ישאלם עוד ממעשה בראשית : אי הכי · דבשביל כך נמנעו מלהשיבו תחלה נמי אמאי השיבו לו השמים נבראו תחלה לא היה להם להשיבו כלום משום דילמא אתי כו' : מעיקרא סברי אקראי בעלמא הוא · דקא משאיל ולא ישוב עוד לשאול יותר ממעשה בראשית לכך יכולים להשיבו האמת כיון דחזו וכו' : אידין חכים · מי נתקרי חכם : הרואה את הנולד · המבין מלבו מה שעתיד להיות קורות שעתידים לבא ונזהר מהן : הכובש את יצרו · בא לידי עבירה וכבש את יצרו ונמלט ממנה : השמח בחלקו · במה שנותן לו המקום : ימית את עצמו · ישפיל את עצמו : יחיה את עצמו · יגבה את עצמו ומתוך כך יתנו בו הבריות עין רעה ויקנאו בו וימות · ולימדוך חכמים שאדם הרוצה שיחיה ישפיל את עצמו וירחמו עליו הבריות ויחיה שנים הרבה ומגאוה ימנע את עצמו שלא יקצרו ימיו וימות בלא עתו : ישנא מלכו ושלטון · ויתקבלו דבריו ויאהבו אותו אבל אדם רגיל לדבר עם מלכים ושרים מנקאים בו בני אדם ומתוך כך שונאים אותו ואת מעשיו : דידי עדיפא מדידכו · חכמתי גדולה משלכם שאני יועצו עצה טובה שעל ידה יהא מקובל לפני הבריות ואיזו עצה ירחם מלך ושלטון וידבר עמהם תמיד ויעביד טיבו עם בני העיר בשביל אנשי העיר וידבר עליהם אל המלך שלא להכביד עולו עליהם ואז יבאו בני העיר לעובדו : בימא יאי למידר או ביבשתא · באיזה מקום טוב לגור בים או ביבשה השיבו לו ביבשה : דהא כל נחותי ימא לא מיתבא דעתייהו : אין דעתן מיושבת בהן עד שירדו ליבשה : אי דין מנכון טפי חכים · יג] איזה מכם חכם יותר : כולנא בחדא פתרנא לך · כולנו חכמים ואין חכם זה מזה שהרי כולנו הסכמנו לדעת אחד : אמר להן מה דין אתריסתון לקבלי · מה זה שאתם עומדים נגדי ואינכם מחזיקים יראתנו הלא אתם יודעים כי אנחנו הרבים ואתם התחתינו. אתריסתון לשון תרים ומגן : אמרו ליה סטנא נצח · זו איננה ראיה שהרי אתם רואים בכל יום שהשטן הוא נוצח ומטעה בני האדם אף אתם אל תתמהו על שאנו תחתיכם : אמר להם · שוטים אתם שאתם מחזיקים יראתכם שאם ארצה אהרוג אתכם בגזירת מלכים שאני מלך ואבקש לשאר מלכים שאוהבים אותי שיתנו לי רשות להרוג אתכם : אמרו לו שילטון ביד מלכות ולא יאי למלכא כזב · כלומר בידך הממשלה לעשות שאתה מלך ושר אבל בכך נתננתו שהבטחתנו שלא תעשה עמנו רעה ואין נאה למלך לדבר שקר שנא' אף כי לנדיב דבר שקר (משלי יז) : מיד אלבים יתהון · הלבים אותם לבושי ארגמן ויִשֵם רביד זהב על צוארם : אמר להם בעינא דאיזל · רוצה אני לילך למדינת אפריקא : אמרו לא מצית אזלת · איך יכול ללכת שהרי חשך באמצע הדרך מקום שיש בו חשך בין ביום בין בלילה ואין שום אדם יכול לעבור אותן הרים : אמר להם לא סגיא דלא אזילנא אמטו הכי משיילא מה אעביד · תקעתי עצמי ללכת שם אמטו הכי ובשביל שתקעתי בעצמי אני שואל לכם עלה מה תקנתי ובאיזה ענין אוכל לעבור : אייתי חמרי לובאי דפרשי בהברא · הבא חמורים גדולים ממצרים שיודעין ללכת בחשך. דפרשי כמו (פסחים דף ו') המפרש והיוצא בשיירא : ואייתי קיבורי דמתני וקטר בהאי גיסא · וקשור בהאי גיסא בעברך: וכשתחזור למקומך [תאחוז] באותן קיבורי דבשבילם תשוב למקומך על פי קיבורי עד שתגיע למקום שנקשר ואז תהיה במקומך : עבד הכי כי מטא להוא מחוזא דכולה נשי · לא היה באותו הכרך כי אם נשים : בעא למעבד קרבא · רצה לעשות עמהן מלחמה : אמרו לו · הנשים אי קטלת לן יאמרו נשי קטיל כלומר זו אינה גבורה אם תלחם עמנו שהרי אם תהרוג אותנו יאמרו העולם שישמעו בדבר נשים הרג וזו אינה גבורה · ואם אנו נהרוג אותך יאמרו השומעים כמה גרוע מלך זה שנשים נתחברו עליו והרגוהו מוטב שתמנע את עצמך ואל תלחם עמנו פן תהיה לבוז : אמר לכן · הריני שומע לעצתכם ולא אזיק לכם והביאו לי לחם לאכול : אייתו ליה נהמא דדהבא אפתורא דדהבא · הביאו לו לחם של זהב מונח על שולחן של זהב :

מסורת הש"ס | תורה אור

מן השמים לארץ רחוק או ממזרח למערב א] אמרו לו ממזרח למערב תדע שהרי חמה במזרח הכל מסתכלין בה חמה במערב הכל מסתכלין בה חמה באמצע רקיע אין הכל מסתכלין בה וחכמים אומרים זה וזה כאחד שוין שנאמר °כגבוה שמים על הארץ ב] [וגו'] כרחוק מזרח ממערב ואי חד מינייהו נפיש (א) ג] נכתוב תרווייהו כי ההוא דנפיש ואלא חמה באמצע רקיע מ"ט אין הכל מסתכלין בה משום דקאי להדיא ולא כסי ליה מידי אמר להן שמים נבראו תחלה או הארץ אמרו א) שמים נבראו תחלה שנא' °בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ אמר להן אור נברא תחלה או חשך אמרו לו מילתא דא אין לה פתר ונימרו ליה חשך נברא תחלה דכתיב °והארץ היתה תהו ובהו וחשך והדר ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור סברי דילמא אתי לשיולי *מה למעלה ומה למטה מה לפנים ומה לאחור אי הכי שמים נמי לא נימרו ליה ד] מעיקרא סבור אקראי בעלמא הוא דקא ה] שייל כיון דחזו דקהדר שאיל סברי לא נימא ליה דילמא אתי לשיולי מה למעלה מה למטה מה לפנים ומה לאחור אמר להם אידין מתקרי חכים אמרו ליה ו] *איזהו חכם הרואה את הנולד אמר להם אידין מתקרי גבור אמרו לו איזהו גבור הכובש את יצרו אמר להן אידין מתקרי עשיר אמרו ליה איזהו עשיר השמח בחלקו אמר להן מה יעביד איניש ויחיה אמרו ליה ימית ז] עצמו מה יעביד איניש וימות יחיה את עצמו אמר להן מה יעביד איניש ויתקבל על בריתא אמרו יסני מלכו ושלטן אמר להו דידי טבא מדידכו ירחם מלכו ושלטן ויעבד טיבו עם בני אינשא אמר להן בימא יאי למידר או ביבשתא יאי למידר אמרו ליה ביבשתא יאי למידר דהא כל נחותי ימא לא מיתבא דעתיהון עד דסלקין ליבשתא אמר להן אידין מנכון חכים יתיר אמרו לו כולנא כחדא שווין דהא כל מילתא דאמרת לנא בחד פתרנא לך אמר להן מה דין אתריסתון לקבלי אמרו ליה *סטנא נצח אמר להן ח] הא אנא מקטילנא יתכון בגזירת מלכין אמרו ליה שלטן ביד מלכא ולא יאי למלכא כזב מיד אלביש יתהון לבושין דארגוון ט] ושדי מניכא דדהבא על צואריהון אמר להן בעינא דאיזל למדינת אפריקי אמרו ליה לא מצית אזלת דפסקי הרי חשך אמר להן לא סגיא דלא אזילנא אמטו הכי משיילנא לכו אלא י] מאי אעביד אמרו ליה אייתי חמרי לובאי דפרשי בהברא ואייתי קיבורי דמתני וקטר בהאי גיסא דכי אתית (באורחא) נקטת בגוייהו ואתית לאתרך עבד הכי ואזל מטא להוא מחוזא דכוליה נשי בעי למיעבד קרבא בהדייהו אמרו ליה אי קטלת לן יאמרו נשי קטל אי קטילנא לך יאמרו מלכא דקטלוהו נשי אמר להן אייתו לי נהמא אייתו ליה נהמא דדהבא אפתורא דדהבא

א) [חגיגה יב. ע"ש שזהו דעת ב"ש אבל ב"ה אומרים ארץ נבראת תחלה]

רבינו גרשום

תדע שהרי חמה במזרח הכל מסתכלין בה · יש כח לעין להסתכל מפני שהיא רחוקה מאן הרבה ואינו מזיק הזהרורית לעין: באמצע הרקיע · אין כח לעין מפני שקרובה היא יותר ומזיק הזהרורית : ואי חד מינייהו נפיש · למה לי למיכתב תרי שיעורי נכתוב כי ההוא דנפיש אלא ש"מ דשוין: א"כ מ"ט חמה באמצע רקיע אין הכל מסתכלין בה משום דקאי להדיא בגילוי ולא כסי לה מידי אבל במזרח ובמערב מתכסה בקצת גובהה של ארץ ויש כח בעין לראותה: ימית את עצמו · על דברי תורה : יחיה את עצמו · על דברי תורה כשיגבה לבו עליהן ומבקש שררה מקצרין ימיו : ישנא מלכות ושלטון · כלומר יברח מן השררה : דידי עדיפא דאמינא · ירחם מלכות ושולטן · כלומר יחמוד שררה ושולטנות וכשיבא לכך אל יגביה דעתו אלא יעשה טובה לבני אדם זהו שבחו לפי שעד שהוא הדיוט אין יכול כ"כ להרע או להיטיב ואין דעתו נכרת אם אדם טוב אם לאו : מה דין אתריסתון לקיבלן · מדוע אינכם מורים לנו ולמה לא תלכו אחרינו והלא תראו שאתם שפלים ואנחנו מלכים ושרים : אמרו ליה סטנא נצח · כלומר אל תתמה על זה שהשטן הוא נוצח שמתעה אותם ונותן להם גאולה ולסוף יורידם לגיהנם: הא אנא קטילנא לכון בגזרת מלכין · שהשבתוני דבר בזיון : אמרו ליה שולטן ביד מלכו · להמית מי שירצה : אבל לא יאי למלכא כדיב · לא נאה לך לכזב שכך הבטיחם תחלה שלא יכעוס מכל מה שישיבו לו : דפרשי בחברא. שהולכין כשאדם מדבר להן : ואייתי קיבורי דמתני · סיסין של חבלים : וקטר בהאי גיסא · במקום האורה ותפוס בראשי החבלים ותלך ותוכל לחזור דרך החבלים ולא תטעה בחשך :

פי' הראב"ד

ששימש בשבת אבל בכהן שחילל שבת במקדש שלא לצורך העבודה לדברי הכל חייב ולא אמרינן כיון שנתנה רשות לכהנים לחלל שבת במקדש שיהיו רשות לחלל להם אפילו שלא לצורך העבודה ומש"ה דוקא נקט זר ששימש דהיינו לצורך העבודה וכן מצינו גבי נדרים ונדבות ביום טוב ולא אמרינן מיגו דאשתרי יו"ט לגבי תמידין ומוספין אשתרי נמי גבי נדרים ונדבות ומשום הכי השוחט עולת נדבה ביו"ט לוקה וכן מצינו דחייבי לאוין מדאורייתא ראוי לייבם משום דאתי עשה ודחי את לא תעשה אלא דגזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה ולא אמרי' כיון דאשתרי ביאה ראשונה אשתרי ביאה שניה דלא שייך לומר כיון דאשתרי אשתרי אלא ביפת תואר וכיוצא בזה שאינו מחמת דחייה עשה את לא תעשה שהרי יפת תואר אינו עושה שום מצוה בביאתו כ"א דניתנ' לו רשות כדי שלא יבא עליה באיסור אבל במקום שהוא מחמת דחיית עשה את לא תעשה לשם אינו מותר כ"א בעידנא דקיים קום עשה · וה"נ בכלאים בציצית אינו מותר אלא בעידנא דמקיים עשה כגון ביום ולא בלילה ואין לשנות לפ' הרים וגבעות כההיא דערכין דמסיק [נהי] אשתרי בשעת עבודה כו' לפיכך א) פירש ר' יעקב ז"ל כמו שכתוב שם בתוס' צרפת דההיא דמנחות דקאמר שמואל תכלת אין בה משום כלאים ואפי' בפטורה לאו ב' מילי נינהו אלא נמי אין להביא ראיה דא"ל אה"נ דיש בה כלאים כיון שהיתה פטורה מן הציצית כל ל' יום ועוד דפטורה דטלית שאולה אינו דומה לפטורה דלילה משום דבלילה אינו חובה אצל שום אדם ופטורה דטלית שאולה יש בחובה אצל בעל הטלית : אבנטו של כה"ג לא זהו אבנטו של כהן הדיוט . פירש דשל כה"ג הי' דכלאים ושאר ימות השנה ושל כהן הדיוט דבוץ ויש גורסין אבנטו של כה"ג זהו אבנטו של כהן הדיוט בשאר ימות השנה וכולי' חדא מילתא היא · וא"ל דהיינו טעמא של המ"ד דאבנטו של כה"ג הוא דכלאים אבל של כ"ג דבוץ משום דבפ' תצוה כתיב בגדי אהרן בחד קרא ובגדי בניו בקרא אחריני ופירש בגדי אהרן שצריך מעשה רוקם אבל בההיא קרא דבגדי בניו לא כתיב מעשה רוקם אלא ועשית להם אבנטים סתם ובפ' אלה פקודי בעשיית האבנט כלאים לשם כתיב רוקם מכלל משום דהאבנט הוא האמור באתה תצוה בבגדי אהרן אבל אבנטו של בניו משמע שהיה חלוק משל אהרן דהא לא כתיב רוקם · ואין להקשות באלה פקודי כתיב בהדיא ויעשו את הכתונת שש לאהרן ובניו הא דכתונת בניו לא היה שש דהא בתצוה כתיב בבגדי אהרן גבי מצנפת שש ובבגדי בניו לא כתיב שש ואעפ"כ הם זה כזה שווים י"ל כיון דכתיב באלה פקודי ואת המצנפת ואת פארי המגבעות שש ואת המכנסי בד שש וכו' ואשכחן דמכנסיים לא חלק בתצוה בין בגדי אהרן לבגדי בניו א"כ כמו דבמכנסיים דין א' להם כן בכתונת : שמא תכרוך נימא א' על בשרו . קשיא לי מה בכך אם תכרך הא דבר שאין מתכוין בה ואח"כ ראיתי שריב"א הלוי ז"ל כמו זה הקשה וי"א דלא קיי"ל כר"ש ומביאין ראיה ג"כ מהשאלתות שכתוב בפ' אמור אל הכהנים דלא קי"ל כר"ש בשאר איסורים ומביאין ראיה מהגירסא בשלהי ח' שרצים הרוצה שיסרס תרנגלתו יטול כרבלתו ומסתרס מאליו. ומסקנא [והאמר רב אשי וכו'] הא לאו הכי אע"ג דלא קא מכוון הוה אסור ועוד יש ראית מפרק במה בהמה דתנינן תמן דלא יקשור גמלים זה בזה [ובלבד שלא יכרוך] ומסיק בגמ' דלא ליכרוך ויקשור משום איסור כלאים ושם פי' כרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור וקשה לי ע"ז הפסק מההיא דבכורות פ' הלוקח בהמה דתנן התם ר' יוסי בן משולם אומר השוחט את הבכור עושה מקום ותולש את השער וכו' ואמר רב הלכה כר' יוסי בן משולם משום דקסבר תולש לאו היינו גוזז ב) ביו"ט אסור דה"ל עוקר דבר מגידולו או דילמא טעמא דר' יוסי משום דה"ל דבר שאין מתכוין וביו"ט דבר שאין מתכוין מותר וא"כ [אם] (אסר) איתא דבשאר איסורי (הוה) קי"ל כר' יהודה קשה הילכתא אהילכתא וכולי מסקנא מוכח התם דאין חילוק בין שבת ליו"ט לשאר איסורין ובפרק המוציא יין מקשים דר' יוחנן אדרבי יוחנן · דאמר אסור לקנה בחרס בשבת אלמא דבר שאין מתכוין אסור וקאמר ר"י הלכה כסתם משנה ותנן נזיר וכו' והיינו נמי שאר איסורים הוה ולפיכך נראה לי דההיא דאיכא בירושלמי דקא פסיק הילכתא דדבר שאין מתכוין אסור היינו מילתא דרב דהא בתלמודא דידן משמע נמי דפליגי בהא מילתא דרב אמר הלכה כר' יהודה ושמואל אומר הלכה כר"ש וההיא דשמונה שרצים נראה דה"פ ה"מ היכא דמתכוין והכא ממילא הוא כלומר ה"מ דקא מכוון לסרס ממש בביצים דקא עביד מעשה ובדין הוא דהל"ל ה"מ דקא עביד מעשה אלא מילתא דפסיקא הוא דבמקום כוונה א"א אלא ע"י מעשה שעושה מעשה בגופו ע"י סירוס ביצים וגיד אבל שלא בכוונת זה א"א אלא ע"י דבר שאינו עושה מעשה בגופו כ"א ממילא כגון ע"י כוס עיקרין ומייתי ראיה מר' יוחנן דאמר הרוצה שיסרס תרנגולתו וכו' דאי לא עביד במקום סירוס לאו כלום הוא ולבסוף הוזר מזה מרב אשי דאמר דרמות רוחא הוא דנקים ליה ותדע לכך שכך הוא שהרי האיך תיסוק דעתיה למימר משום דדבר שאין מתכוין הוא שרי הלא פסיק רישא הוא · ועוד מה הוצרך להביא ראיה מר' יוחנן דאמר הרוצה שיסרס תרנגלתו וכו' וכי עד עתה לא שמעינן דדבר שאין מתכוין מותר ואפילו את"ל דמייתי לה דרבי יוחנן משום דבעי למימר דר' יוחנן לטעמיה דאמר דסבר שאין מתכוין מותר מ"מ אכתי תיקשי דה"ל טפי לאתויי ראיה מהא דאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן נזיר חופף כו' וא"ת משום הכי מייתי לה מדר' יוחנן משום דניחא ליה טפי לאתויי מסירוס על כוס עיקרין דדמי אהדדי דכל זה שינוי דחיקא · ועוד אכתי קשיא כדאקשינן דפסיק רישא הוא כמו שכתבנו. ומההיא דפ' במה בהמה דקאמר ובלבד שלא יכרוך ויקשור י"ל דדרך מוליך בהמה שמתכוין לחמם כשיש לו קור בידו של המוליך בהמה ויותר היה להם להביא ראיה מפ' המביא במס' יו"ט דהאי מדורתא ממטה למעלה אסור אמאי אסור הלא דבר שאין מתכוין הוא אבל לשם י"ל דכעין עובדא דחול הוא דגזרי רבנן ודבר שאין מכוין בין בשבת בין בשאר איסורין שרי דקי"ל בכל דוכתא בדבר שאין מתכוין כמו שהוכחנו [דשרי] והא ליכא למימר דחיישינן כשתכרך נימא על בשרו שמא יתכוין לחימום דא"כ כ"ש גבי מוכרי כסות דניחוש להכי · ועוד מה יכול אדם לכוון לחימום מועט בזה שהיא נימא בלבד · ונראה דע"כ ה"פ שמא תכריך כלומר שאפילו אם תכריך נימא בלבד על בשרו

א) לכאורה אינו מוכן דהא אדרבה בדף הקודם הביא דר"ת מפרש דתרי מילי נינהו ואולי דצ"ל והלא כפירוש רבינו יעקב ז"ל וכל לשון רבינו צריך תקון . ב) ומבעיא לן התם כנגדו ביו"ט מהו טעמא דר"י בן המשולם כו' כנ"ל.

שיטה מקובצת

א] למערב רחוק אמרו : ב] גבר חסדו על יראיו וכתיב כרחוק מזרח ממערב הרחיק ממנו את פשעינו : ג] נפיש למה לי תרווייהו נכתוב כי : ד] ליה דילמא אתי לשיולי מה למעלה מה למטה מה לפנים מה לאחור מעיקרא: ה] דקא משייל כיון : ו] ליה איזה חכם הרואה אות ו' נמחק : ז] ימית את עצמו : ח] להן קטילנא תיבות הא אנא נמחק : ט] דארגוון ושדיא מניכא תיבת ושדי נמחק : י] מה אעביד נ"א רבותכם : יא] חמה באה באמצע : יב] ושמים נבראו כאחת תיבת כאחד ל"ש : יג] חכים טפי איזה : יד] למקומך תאחוז באותן קבורי :

פי' הרא"ש

הכל מסתכלין בה · לפי שבבקר ובערב היא רחוקה ואין אורה מכחיש כל כך מאור העינים ויכול להסתכל בה אבל כשעומדת באמצע א) (שמש) היא קרובה ואז אורה רב : משום דקאי להדיא ולא כסי ליה מידי · לפי שהיא עומד כנגדה ואין דבר מכסה עליו למעט אורה מכסה מאור עינים ואינו יכול להסתכל בה · אבל כשעומד בין מזרח למערב הרים וגבעות מפסיקין בינו ובינה ומכסה אור החמה: ב) למעלה מרקיע ששל ראשי החיות: ומה למטה מהארץ ותהום : מה לפנים · מן למחילת העולם למזרח ומה לאחור [חוץ] למחילת העולם למערב · ל"א מה לפנים קודם בריאת העולם ומה לאחור אחר שיכלה העולם : הכובש את יצרו מלחטוא ומלעשות כדכתיב טוב ארך אפים מגבור : השמח בחלקו · מה שנגזר לו לחלקו הן בממון הן בנכסים שמח ומקבל עליו ואינו אץ לעשר ולא חומד את מה שאינו שלו : ימית את עצמו · יטרח במלאכה כדי להרויח מזונותיו ולא יאמר אין מלאכה [זו] הוגנת לו וגם לא ימשוך את בשרו [אחר] תענוגים וגם (ימות) יצטער את בשרו ללמוד תורה ולא יחיה בעוה"ז ובעוה"ב : יחיה את עצמו · הספק מכן שכתבתי: ישנא מלכו ושלטון · כלומר יתרחק מן הרשות פן יעלילו עליו או יתכבדו בו בני אדם שמלשין ומוסר ממונן: ירחם מלכו ושלטון: יתקרב להם ויכול להם רגיל עמם ויעשה טובה לעולם ע"י שיליץ בעדם אל המלך או אל שר הצבא · ל"א ישנא מלכו ושלטון יברח מן השררה ויהא עניו ושפל רוח ואז יהא מקובל על הבריות · ירחם מלכו ושלטון עלה לגדולה יעשה טובה עם בני אדם שאותה טובה שעושה עם ב"א בשעת גדולה היא טובה שלימה בלי חנפות כי אין צריך להם וגם יש לאל ידו לעשות טובה לעולם כשעלה לגדולה : אמרו ליה ביבשתא · שאין דעת יורדי הים מיושבת עד שיעלו ליבשה : מה אתריסתון לקבלן · ומה זה אתם מתריסין כנגדי ואין אתם ג) מהתגנים בו ולא אוכלין ושותין עמנו ואתם רואים שלנו הגדולה והממשלה כו' :

א) [צ"ל הרקיע] ב) [נ"ל שצ"ל ד"ה מה למעלה · למעלה כו'] ג) נ"ל מתחתנים בנו   גילדנא

הגהות הב"ח (א) גמ' ואי חד מינייהו נפיש לא נכתוב תרווייהו אלא הסוף דנפיש :

אמר להו מי אבלי אינשי נהמא דדהבא אמרו ליה אלא אי נהמא בעית לא הוה לך באתרך נהמא למיכל דשקלית ואתית להכא כי נפיק ואתי כתב אבבא דמחוזא אנא אלכסנדרוס מוקדון הויתי שטייא עד דאתיתי למדינת אפריקי דנשיא ויליפת עצה מן נשיא כי שקיל ואתי יתיב אההוא מעיינא קא אכיל נהמא הוו בידיה גולדני דמלחא בהדי דמחוורי להו נפל בהו א] ריחא אמר ש"מ האי עינא מגן עדן אתי איכא דאמרי שקל מהנהו מיא טרא באפיה איכא דאמרי אידלי כוליה עד דמטא לפתחא דגן עדן רמא קלא פתחו לי בבא אמרו ליה °זה השער לה' וגו' אמר להון אנא נמי מלכא אנא מיחשב חשיבנא הבו לי מידי יהבו ליה ב] גולגלתא חדא אתייה תקליה לכוליה דהבא וכספא דידיה בהדיה לא הוה מתקליה אמר להון לרבנן מאי האי אמרי גולגלתא דעינא דבישרא ודמא ג] דלא קא שבע אמר להו ממאי דהכי הוא ד] שקלי קלילי עפרא וכסייה לאלתר תקלא דכתיב °שאול ואבדון לא תשבענה וגו' תנא דבי אליהו גיהנם למעלה מן הרקיע וי"א לאחורי הרי חשך תנא רבי חייא כל העוסק בתורה בלילה שכינה כנגדו שנאמר °קומי רוני בלילה לראש אשמורות שפכי כמים לבך נכח פני ה' (וגו') א)אמר ר"א בן עזריה תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר °וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך ב) ה] :

הדרן עלך לא היו כופתין

*אמר א)להם הממונה ברכו ברכה אחת והם ברכו ו] קראו עשרת הדברות שמע והיה אם שמוע ויאמר ברכו ז] את העם שלש ברכות אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא : ב[ב]אמר להם חדשים לקטרת בואו והפיסו זכה מי שזכה אמר להם חדשים עם ישנים ג]בואו והפיסו מי מעלה אברים מן הכבש למזבח *ר"א בן יעקב אומר המעלה אברים לכבש הוא מעלה אותן ע"ג המזבח: [מסרום לחזנים] היו מפשיטין אותם את בגדיהם ולא היו מניחין עליהם אלא מכנסים בלבד וחלונות היו שם וכתוב עליהם תשמיש הכלים : ד׳מי שזכה בקטרת הי' נוטל את הכף והכף דומה לתרקב גדול של זהב מחזקת שלשה קבין והבזך היה בתוכו

אמר להו מי אבלי אינשי נהמא דדהבא· כלומר וכי מנהג בכאן לאכול לחם של זהב : אמרו ליה· אין מנהג בכאן לאכול לחם של זהב אבל בשביל כך שמנו זהב לפניך לאכול שהרי זה פלא לנו שבאת לכאן בשביל אכילתך וכי לא היה לך לחם לאכול במקומך שנתרחקת ממלכותך ובאת עד כאן ושאלת לחם לאכול לכך נתננו לך זהב וכסף שסבורים היינו ח] שבאת בגלל זהב וכסף לכאן : כדנפיק ואתי· כשהיה יוצא מן העיר : כתב אבבא דמחוזא· כתב על שער העיר : אנא אלכסנדרוס הויתי שטיא· הייתי שוטה מבלי לב להבין : עד דאתיתי· לכרך נשיא ולמדוני חכמה : יתיב אההוא מעיינא קאכיל נהמא· כדרך בני אדם שיושבים על המעיין ואוכלין שם לחם וכשרוצים לשתות שותים : הוו בהדיה גילדני· היה עמו דגים מלוחים : בהדי דמחוורי נפל בהו ריחא· בעוד שהיו רוחצים במים כדי להסיר מליחתם נפל בדגים ריח טוב ומעיין מגן עדן היה : א"ד שקל מהנהו מיא טרא באפיה· רחץ פניו ולא עשה יותר : איכא דאמרי· הלך במעיין עד דמטא לגן עדן שמשם היה נובע : רמא קלא· ואמר פתחו [לי] בבא : אמרו ליה [זה] השער לה'· לדיקים יבאו בו : אמר להו אנא מלכא אנא· וחשוב אנא תנו לי דבר אחד מגן עדן הואיל ואינכם רוצים לפתוח לי שער : יהבו ליה גולגלתא· נתנו לו ראש גולגולת : אתייה תקליה לכולהו כספא ודהבא דיליה לא הוה תקילי· היה נותן כל כסף וזהב שלו במאזנים מצד זה והגולגולת מצד זה ואעפ"כ היה מכביד יותר הגולגולת דלא היה מוצא דבר ששוקל כנגדה : אמר להם אלכסנדר מוקדון לרבנן מאי האי· שאיני יכול למצוא משקלו : אמרו לו· גולגלתא של אנוש בשר ודם שלא ישבע לעולם לפיכך משקלה כל כך שכל כסף וזהב היא מושכת אליה : א"ל ממאי דהכי הוא· במאי אבחין אם אמת אתם מדברים: שקלי עפרא· [קח] מעט עפר וכסיה שלא תוכל הגולגולת לראות ואז תשבע ולא יכלה שום דבר לימשך אליה וימלאו משקלה : [לאלתר] תקל· כלומר כאותו דבר ששקל כנגדה : היינו דכתיב שאול ואבדון· ט] נגדו ועיני אדם לא תשבענה : כל העוסק בתורה שכינה שרויה עליו שנאמר קומי רוני בלילה· לעסוק בתורה: שפכי כמים לבך נוכח פני ה'· כלומר שכינה שרויה אצלך :

הדרן עלך לא היו כופתין

[מכאן ואילך הוא פירוש הרמב"ם ז"ל]

אמר להם הממונה· כבר נתבאר בגמ' ברכות[דף יא:] י]שהברכה הזאת שהיו מברכין תחלה היא אהבת עולם ואחר שהשמש זורח והאור מתפשט מברכין יוצר אור לפי שסדר ברכות אין מעכב כמו שנתבאר שם ומה שאמרו קראו עשרת הדברות בכל יום לפי שהם עיקר הדת וראשיתו וכבר אמרו בגבולים בקשו לומר כן אלא שכבר בטלום מפני תרעומת המינין ולא באר הבבלי מה היא תרעומת המינין אלא שנתבאר בתחלת ברכות בירושלמי ואמרו בדין היה שקורין עשרת הדברות בכל יום ויום אלא מפני מה אין קורין אותם מפני המינין שלא יהיו אומרים אלו לבדם ניתנו למשה מסיני

וכבר אמרנו זה בהלכות ירושלמי שמבררים אח"כ אמר שהעם מברכין שלש ברכות שהם אמת ויציב ורצה ומודים ושים שלום לפי שכגון תפלה על ישראל ועליהם אמרו וברכו את העם וכל זה היה בלשכת הגזית אבל ברכת כהנים הידועה והוא יברכך ה' הרי הוא נאמר על מעלות האולם אחר גמר עבודת התמיד כמו שיתבאר בפרק שאחר זה וכבר בארנו בסוף סוכה (דף נו:) שבכל יום שבת היה נכנס המשמר לעבודה ויוצא משמר שעבר וכבר בארנו בגמ' ברכות (דף יב') ההלכה הזאת בעלמה ואמרו משמר היוצא אומר למשמר הנכנס מי ששכן שמו בבית הזה הוא ישכין ביניכם אהבה ואחוה ושלום וריעות : (א) כבר בארנו בשני מיומא (דף כו') שהקטרת לא היו מפילים עליה גורל אלא אותם שלא הקטירו אותה עדיין קודם לכן לפי שכל המקטיר אותה היה מצליח בעניניו ומוצא פרנסתו ברווחה ולפיכך אמר חדשים לקטרת יפיסו ושם יתבאר שפיים הקטרת הוא הפיים השלישי אחר כך אמר חדשים גם ישנים בואו והפיסו מי מעלה אברים וסוף הפיים הרביעי ואין הלכה כרבי אליעזר בן יעקב : כבר בארתי הלכה ע בגמ' (ב) כפורים ושם נתבאר שכל הכהנים האלו לובשים בגדי קדש במקדש ועומדים בלשכת הגזית כאילו הם קלת עגולה והממונה רומז אל האיש שמתחיל ממנו המנין והיה מסיר המצנפת מעל ראשו ואחר כך מסיבה עליו ומטילים גורל ויעלו בגורל לעבודה והנשארים שלא זכו הם שמפשיטים אותם המשין למקדש ואין מניחין עליהם אלא המכנסים ואח"כ לובשים בגדי חול שלהם ואח"כ מפשיטים המכנסים ומניחין כל בגדי כהונה בחלונות כמו שבארנו בסוכה (דף נו:): ומה שאמר וכתוב עליהם תשמישי הכלים לפי שהחלונות שהיו בהם מכנסים כתוב עליהם מכנסים ואשר בהם המצנפת כתוב עליהן מצנפת וכן כתונת ואבנט וסדר לבישת הבגדים הוא שילבש תחלה המכנסים אמרו (יומא דף כג: כה') מנין שלא יהא דבר קודם המכנסים תלמוד לומר ומכנסי בד ילבש על בשרו ואח"כ ילבש הכתונת א)חוגר באבנט ומשים המצנפת על ראשו וראוי לך שתדע שהרמת הדשן תהיה באלו ארבעה הכלים אף על פי שלא אמר הכתוב אלא שני כלים שנאמר ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד אבל אמרו ז"ל (שם יב: כג:) ולבש לרבות מצנפת ואבנט להרמה ומה שנאמר (ויקרא ו) ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים אינו רוצה לומר שיהיו בגדי חול אלא פחותים מהם בחשיבותם ושיהם בגדי קדש אמרו מקיש בגדים שפשט לבגדים שלבש מה להלן בגדי קדש אף כאן בגדי קדש אם כן מה תלמוד לומר אחרים פחותים מהם למה היו הבגדים פחותים מהבגדים שלבש בשעה שהיו מתעסקין ...

מלא וגדוש קטרת וכסוי היה לו וכמין מטוטלת היה עליו מלמעלן: ה אמי שזכה במחתה נטל מחתת הכסף ועלה לראש המזבח ופנה את הגחליםא] הילך וחתהא) (מן המאוכלות הפנימיות) ירד ועירן לתוך של זהב *נתפזר ממנו כקב גחלים והיה מכבדן ב] לאמה *ובשבת היה כופה עליהן פסכתר ופסכתר היתה כלי גדול מחזקת לתך ושתי שרשרות היו בה אחת שהוא מושך בה ויורד ואחת שהוא אוחז בה מלמעלן בשביל שלא תתגלגל ושלשה דברים בהיתה משמשת כופין אותה על גבי גחלים ועל השרץ בשבת ומורידין בה את הדשן מעל גבי המזבח: ו הגיעו בין האולם ולמזבח גנטל אחד את המגרפה וזורקה בין האולם ולמזבח אין אדם שומע קול חבירו בירושלים מקול המגרפה ושלשה דברים היתה משמשת כהן ששומע את קולה יודע שאחיו הכהנים נכנסים להשתחוות והוא רץ ובא ג] ובן לוי שהוא שומע את קולה יודע שאחיו הלוים נכנסים לדבר בשיר והוא רץ ובא ג) וראש המעמד היה מעמיד את הטמאים בשער המזרח:

הדרן עלך אמר להם הממונה

החלו עולים במעלות האולם מי שזכו בדישון מזבח הפנימי והמנורה והיו מקדימים לפניהם מי שזכה בדישון מזבח הפנימי נכנס ונטל את הטני והשתחוה ויצא המי שזכה בדישון המנורה נכנס ומצא שתי נרות ג)מערביים דולקין ומדשן את המזרחי ומניח את המערבי דולק ד)שממנו היה מדליק את המנורה של בין הערבים ומצאו שכבה מדשנו ומדליקו ממזבח העולה הנטל את הכוז ממעלה שניה והשתחוה ויצא: ב טמי שזכה במחתה צבר את הגחלים על גבי המזבח ורדדן בשולי המחתה והשתחוה ויצא: ג ימי שזכה בקטרת היה נוטל את הבזך מתוך הכף ונותנו לאוהבו או לקרובו נתפזר ממנו לתוכו נותנו לו בחפניו כומלמדים אותו הוי ה)זהיר ד] שמא תתחיל מפניך שלא תכוה התחיל מרדדן ויוצא לא היה המקטיר מקטיר עד שהממונה אומר לו הקטר ואם היה כ"ג הממונה אומר לו אישי כהן גדול הקטר מפרשו העם והקטיר והשתחוה ויצא:

הדרן עלך החלו עולים

א) [במשנה שבמשניות ל"ג מן המאוכלות הפנימיות וע' רע"ב שם ותוס' זבחים סו: ובתוי"ט יומא פ"ד מ"ג] ב) [פסחים פב·] ג) [נ"ל מזרחיים כ"א במשנה שבמשניות ע' תי"ט] ד) [שבת כב:] מנחות פו: ה) יומא נב:

יומא מה: · פסחים קכ:

מלא וגדוש · שיהא הבזך מלא ומתוקן ר"ל הבזך שהוא בתוך הכף (והבזך בתוך הכף) כדי שלא תתפזר הקטרת וכבר ביארנו במסכת כריתות (פ"א) שמקריבין הימנו בכל יום משקל מאה דינרין משקל נ' בבקר ומשקל נ' בערב: ומטוטלת · חתיכה קטנה של בגד ולפיכך אמר שהיו ממלאין הבזך קטרת ומכסים [אותה] במכסה ונותנין על המכסה מלמעלה מפה קטנה מאד כמין חתיכת בגד ונותן הבזך כולו אל תוך הכף ונוטל הכף בידו ועושה בו מה שיתבאר בפרק של אחר זה: (א) כבר נתבאר בסוף עירובין (דף קד:) מאיזה מקום מן העזרה מוציאין שרץ שנמצא במקדש בשבת ובאיזה מקום מניחין אותו עד מוצאי שבת אבל כופין עליו קדירה תרגום סירותיו פסכתרותיה והאחד קרוי פסכתר וכבר נתבאר ברביעי מכפורים (דף מג:) שהמחתה שגורפין בה האש היתה מחזקת *(כד' סאים) ומחתה של זהב שמרימין בה היתה של שלש קבים אומר בכל יום חותה בשל ד' קבין ומערן לתוך של ג' קבין והרי הוא מפזר כקב גחלים בלי ספק וכשאינו יום שבת משליכים הגחלים הנופלים בקרקע (אל המוצא היוצא מן המזבח) אל נחל קדרון ולתך מדה מחזקת ט"ו סאה וכבר ביארנו שיעור סאה במנחות (דף עז·): כבר נתבאר בתענית (דף כו·) המעמדות מה הם ואומר שראש מעמד המעמדות באותה *שבת כששומע קול המגריפה מעמיד המלורעים *)שכבר טהרו מלרעתם בשערי המזרח כדי שיהיו מזומנים לזרוק עליהם דם האשם כמו שיתבאר בסוף נגעים:

הדרן עלך אמר להם הממונה ברכו

החלו עולים · כבר ביארנו בפרק השלישי שהוא מטיב החמש נרות ויוצא ואחר כך ישוב ויטיב שתי נרות הנשארים ונתבאר שם שהנרות שכתוב עליהן ו' ז' הם הנה שמניח לאחרונה אם מצאם כבויים הרי זה מדליקם ומטיב שלש נרות מהשמונים אליהם ומניח שתי הנרות המערביות עד שישוב והם שכתוב עליהם א' ב' לפיכך אמר כאן אם מצא עכשיו כשחזר אלו הב' נרות דולקין היה מתקן האחת שכתוב עליה ב' והיא המזרחית לעומת האחרת שכתוב עליה א' ומניח שכתוב עליה א' כמו שהוא ר"ל שלא יכבה אותו וידליק אותו שנית אלא מתקנו ומוציא הפתילה ומוסיף שמן והדומה לזה לפי שמן המערבי והוא שכתוב עליו א' כמו שבארנו ידליק שאר הנרות בין הערבים ולפיכך אם מצא נר מערבי שכבר כבה אז מדשנו ונותן בו פתילה ומדליק אותו ממזבח העולה ולא מן הנרות לפי שזה נר מערבי והוא שכתוב עליו א' מדליק ממנו שאר הנרות לכשיכבו והוא כשיכבה אין מדליקין אותו אלא ממזבח העולה וכבר נתבאר בשלישי שכוז שיש בו דישון המנורה נותן אותו על מעלה שניה של אבן שהיא לפני המנורה ונוטלו משם ומוציאו: כבר ידעת שמזבח הקטרת הוא מזבח הזהב שבהיכל שהוא באמצע בין השלחן ובין המנורה כמו שלמדנו במנחות וכמו שנלמד במדות: ופירוש מרדדן שיליע ויפרוש אותו במזבח: כבר הקדמנו בפרק שלפני זה שהבזך מלא מן הקטרת יש בכף דבר מועט והוא נותן אותו דבר מועט מן הקטרת בחפניו של מקטיר וכן הקדמנו שהמקטיר הקטרת לא הקטיר אותה קודם לכן אמרו לא שנה אדם בה ולפיכך אמר כאן מלמדים אותו הזהר שלא תתחיל מלפניך כדי שלא יתיז הקטרת לידו וישרפנה: מרדד · פורש הקטרת על האש : ומה שאמר פרשו העם והקטיר הוא שיאלו כל הכהנים מבין האולם ולמזבח כמו שיתבאר בתחלת כלים והוא מה שאמרו ופורשין מבין האולם ולמזבח בשעת הקטרה ואין חייבין בזה אלא בקטרת שבכל יום אבל בקטרת של יוה"כ ר"ל שמקטירין אותו בקדש הקדשים אין חייבין בני אדם לצאת מבין האולם ולמזבח אלא מן ההיכל בלבד וראוי שתדע שבשעה שיבא בדם חטאת הנעשית בפנים לזרוק מדמה בפנים וזה יהיה בדם כהן משיח ופר העלם דבר ושעירי עבודה זרה שהם גם כן פורשים מבין האולם ולמזבח כמו בשעת הקטרה ולמדנו כל זה ממה שנא' (ויקרא טז) וכל אדם לא יהיה באהל מועד אמרו אתיא כפרה כפרה מיוה"כ איזו כפרה שתהיה בקדשים פורשין מבין האולם ולמזבח אלא בשעת הקטרה בלבד כפור בלבד שהם (ב) מהיכל פרשי מבין האולם ולמזבח לא פרשי לפי שהוא נסתר מהם מבית קדשי הקדשים וא"א לבא שם לפיכך אין מזהירין בני אדם שלא יבא שום אדם שם וכבר בארנו בגמ' יומא סדר *הקטרת התמיד של כל יום והסמוך לו ואמרו שהיא קבלה משומרה ואע"פ שהיא קבלה הביאו לראיה ענינים כדי לסייע אותו סדר וזו היא תורף דבריהם בזה מערכה גדולה קודמת למערכה שניה של קטרת ומערכה שניה של קטרת קודמת לסדור שני גזרי עצים וסדור שני גזרי עצים קודמת לדישון מזבח הפנימי דישון מזבח הפנימי קודם להטבת ה' נרות והטבת ה' נרות קודמת לדם התמיד ודם התמיד קודם להטבת שתי נרות והטבת שתי נרות קודמת לקטרת והקטרת קודם לאברים ואברים למנחה ומנחה לחביתים וחביתים לנסכים ונסכים למוספים ומוספים לבזיכים ובזיכים לתמיד של בין הערבים שנאמר והקטיר עליה חלבי השלמים עליה השלם כל הקרבנות כולם וסדר הזה כולו הוא על דעת אבא שאול והוא שאמר שבזריקת דם התמיד על המזבח יפסיק בין הטבת החמש נרות ובין הטבת שתי נרות כמו שזכר כאן אבל חכמים אומרים שבהקטרת הקטרת היה מפסיק והיה זורק דם התמיד ומטיב ה' נרות ומקטיר קטרת ואח"כ מטיב שתי נרות והלכה כחכמים וכבר נתבאר בשלישי ממסכת זו שאחר שחיטת התמיד מדשנין מזבח הפנימי ועם דישון מזבח הפנימי מדשנין המנורה וכן נתבאר בפרק הרביעי שאחר זריקת הדם מנתחין נתחין ומביאין אותם לכבש ומה שאמר זה בהם"ם המעלה אברים רלה לומר העלאת אברים מן הכבש למזבח ומבואר הוא כי מה שאמר מנחת ר"ל מנחת נסכים והיא נקראת במסכת זו מנחת סולת ומה שאמר נסכים רלה לומר נסכי יין אחר כך הכנים בסדר התמיד סדר עבודת שבת ולפיכך זכר מוספין ושתי בזיכי לבונה של לחם הפנים וכבר בארנו בחמישי מפסחים (דף נט·) שאינו מותר להקריב קרבן אחר התמיד של בין הערבים אלא פסח שנאמר בו שאינו נשחט אלא בין הערבים ואלו שני גזרי עצים אי אפשר שלא יביאו אותם עם התמיד מוסף על עצי המערכה שנאמר (ויקרא ו) ובער עליה הכהן עצים ומיעוט הרבה שנים אבל בתמיד של בין הערבים בלבד יהיו שני גזרי העצים האלו בידי שני כהנים ולא יעלה אותם כהן אחד שנאמר (שם א) וערכו עצים ואמרו ז"ל כ"מ שאמרו וערכו על תמיד של בין הערבים *) הוא כמו שזכרנו כבר בשני מיומא (דף כו:) וכן אמרו [יומא כו·] אין מפיסין לתמיד של בין הערבים אלא כהן שזכה

*) [ע' תי"ט וע' מהרש"א פסחים פב: סד"ה תוס' היה מעמיד]

*) נ"א קאי

פי' הראב"ד

לכריכת נימא על בשרו וגם כשהוא מחמם דכל דבר שיש בו חימום ומכוון לחימום בו אסור בכל ענין בין בדרך לבישה ובין בדרך הצעה · וה"נ אמרינן בשלהי פ"ק דמסכת י"ט דהני צררי דפשיטי דזוזי אין בהם משום כלאים כלומר אע"פ שמתכוין לחימום שמשים אותו בחיקו אעפ"כ אינו אסור לפי שחמעות שהן צרורין בו הם מקשים אותם ביותר עד שאין בו חימום · וגם לבישה והעלאה לא שייכי ביה שהרי חתיכת בגד בעלמא הוא ונותנו בחיקו והרי אין בו לא כבוד ולא חימום ולפיכך מותר ותו לא מידי · וכלאים הואיל ודאתא לידן נימא בהו מילתא לפי ששמעתי בשם רבי יב"א ז"ל הלוי שאסור לכסות העורות בבגדי צמר ולחברם יחד ע"י תפירת ואע"ג דכסוי העורות אינו מתחבר לפשתן שהעורה עצמה מכוסה א)בהן התחברן עם המכסה של העורה שהוא צמר ע"י חיבור העורה עם המכסה אסור ואע"פ שהוא מחבר עורות עם המכסה בתפירת חוטין משי או קנבוס אינו מועיל מאחר שהעור עצמה תפורה בחוטי פשתן · וא"ת פשיטא ודאי שכך הוא דמ"ש שהעורה מפסקת בין חוטי פשתן לבגדי צמר ע"י חיבור שעורה שכוסה בו ומ"ש שהחוטין עצמן הוו מחוברים לצמר דכיון שהכל מחוברין יחד אמאי לא קרינן ביה לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו דהא בכלאים בחרישה נמי כתיב לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו אעפ"כ תנן במסכת כלאים בפרק כלאי הכרם דאין קושרין את הסוס לא בצדי הקרון ולא באחורי הקרון ותני עלה בתוס' דר"מ מתיר ופירש בפרושי' דה"פ דההיא מתניתאאין קושרין את הסוס לצדדי קרון ולא לאחורי קרון כדי ללמדו דרך (מנהג קרון) [למשוך בקרון] שיהיה רגיל לילך בקרון ומתוך פירושם משמע דמחמת כשלא צריך משיכת קרון הוא קשר אותן ובלאו הכי סגי בהאי אחריני שמושך בלא זה את הקרון ולהתרגל למשוך בעלמא קא עביד אינו אסור מדאורייתא אלא מדרבנן דילמא אתי למעבד במקום שצריך שניהם ולעיל מיני' דההיא בבא נמי תנן התם השלישית שהיא קשורה ברצועה אסורה ומפר' באותם הפרושים כמו כן דאם שתי הבהמות המנהיג את הקרון הם השוורים או סוסים ובהמה שלישית קשורה לרצועה כדי ללמדה משיכת הקרון אם היא ממין אחר אסורה משום כלאים אע"ג דלא עביד מידי וי"ל כמו כן אסורה מדרבנן היא וההיא בבא דלענין שלישית קשורה לרצועה לא פליג ר"מ אבל הכי בצידי הקרון ואחורי הקרון פליג ר"מ אע"ג דהכי והכי להרגיל בעלמא קא עביד י"ל דלא דמי דהתם לענין שלישית קשורה לרצועה לא פליג ר"מ ממש כיון שכולם קשורים יחד ומשום הכי התם מודה ר"מ דאסור מדרבנן דאיכא למיגזר אטו מנהיג כיון דלא מנכרי מילתא כולי האי אבל הכא שהוא מצידי הקרון או לאחורי הקרון כיון דמפסיק הקרון בין הבהמה אין דרך הנהגה בכך (כ"כ) לא מינכרי מילתא כולי האי וליכא למיגזר [משום] מנהיג גמור אבל במקום שמסייעין זא"ז אע"פ שהקרון מפסיק ביניהם חשיב מנהיג בכלאים ובשביל כך מסיים לשם בתוס' ובירושלמי שאם היו מסייעין זה את זה בירידה ובעלייה הכל מודים שאסור ושעמיה מפרשי אמוראי בירושלמי ר"י ור"י סבר מפני שזה נושא עצלותו של זה וזה נושא עצלותו של זה ורב אמר שנושאין החבל של בינתיים מ"מ אשכחן דהנהגה בכלאים שייכא אע"פ שמפסיק קרון בניהם וקריין בהו שפיר יחדיו וה"נ לענין צמר ופשתים יחדיו הכא אע"ג דאיכא מידי אחריני דמפסיק בנתיים אמאי לא קרי יחדיו דמ"ש האי יחדיו מהאי יחדיו וי"ל דשמא שאין דומין יחדיו דחרישה מיחדיו דשעטנז דהתם גבי חרישה לא הקפיד הכתוב אלא על המחרישה שלא תהא נעשית (אלא) ב' מיני בהמה דכתיב לא תחרוש בשור

א) נראה דצ"ל ואע"ג דכיסוי העורות אינו מתחבר לפשתן רק העורות עצמן תפורין בהן מ"מ התחברות הפשתן עם המכסה כו'

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"ג מהלכות תמידין ומוספין הלכה ה:
ז ב מיי' שם הל' ו:
ח ג מיי' שם פ"ג הל' ה:
א ד מיי' פ"ג מהלכות תמידין ומוספין הל' ז:
ב ה מיי' שם הל' יז:
ג ו מיי' שם הל' טז:
ד ז מיי' שם הל' טז:
ה ח מיי' שם הל' יז:
ו ט י מיי' שם הל' ז:
ז כ מיי' שם הל' ח:
ח ל מיי' שם הל' ט:
ט מ מיי' שם ופ"ד מהל' עבודת יוה"כ הל' ג:

[נ"א הקרבת

שיטה מקובצת

א] הגחלים אילך ואילך תיבת הילך נמחק: ב] מכבדן · עי' תוס' זבחים (דף לא ע"ב ד"ה שמוריד): ג] ובא ומשתחוה ובן: ד] זהיר שלא תתחיל מלפניך שלא תיבת שמא נמחק:

פי' הרא"ש

מלא וגדוש קטרת · ומונח בתוך כף שגדול שלא ישפך ממנו דרך הליכתו יפול לתוך כף הגדול · ולא"ת והרי כף חוצץ בין ידו לבזך והוה חציצה כדאמרינן בזבחים מזרק במזרק חוצץ וי"ל כיון דלורך עבודה היא לא הוה חציצה א"נ הוא לקיחה בדבר אחר ושמה לקיחה בפרק א) לולב וערבה וכן פי' ר"י ז"ל בזבחים [כד' ועי"ש תוס' ד"ה הואיל] דלא הוה חציצה אלא כשאוחז בדפנות הכלי ולא כשאוחזו בשוליו: כמין מטוטלת היה · כעין עטפת שהיה לכסוי מלמעלה והיה מטלטל על ידו ולא"ת דגרסי מטוטלת כמין כר של שור נתון עליה לכיסוי מלמעלה [וכדי] שלא יצא ריח הקטרת ויהיה ריחו נודף וחזק היו מכסין וחבירו בפרק במה בהמה יוצאה [דף נד·] לא יצא הגמל במטולטלת אבל יוצא במטולטלת הקשורה לו בשלייתה והיא חתיכת בגד שקושרין לו שלא יצטנן: מי שזכה במחתה · לחתות גחלים מעל שמזבח החיצון ולהוליכם לתתן על מזבח הפנימי להקטיר עליו את הקטרת ולא היה בה פיים אלא שזוכה בקטרת אומר לזה שאללו זכה עמי במחתה ועלה לראש המזבח וחתה וירד: נטל מחתה של כסף · ביומא [דף מג:] תנן דמחזקת ד' קבין · ול"ג ופינה את הגחלים הילך והילך וחתה מן המאוכלות הפנימיות · דגבי תרומת הדשן תנן הכי דמלותו באותן הקרובים להיות דשן ומאוכלות ואין בהם ממשות של גחלים אבל הכא בעי גחלים לוחשות ובוערות דכתיב גחלי אש ולגבי משנה דתרומת הדשן כתבוהו כאן ג"כ ול"כ דגרסי' ופנה את הגחלים אילך והילך וחתה לפי שהגחלים העליונים כבויות ואין לוחשות עבר אל עבר כמו התחתונים · אבל לא גרס מן המאוכלות הפנימיות דזה נקט אגב משנה דתרומת הדשן : ועירן לתוך של זהב · אבל לא היה חותה בשל זהב דהתורה חס על ממונם של ישראל שהיא נחסרת מחום האש: בקב גחלים · שהיה חותה בשל ד' קבין ומערן לתוך של ג' קבין : מכבדן לאמה · ואין כאן משום לא תכבה ולא"ת אכתי מיהא קדשי במחתה כדאמרינן בפ"ק ב) דזבחים העיד ר' עקיבא הסולת והלבונה והקטורת והגחלים שנגע בהם טבול יום במקלתן פסל את כולן משום דהכלי מצטרפן אלמא מחתה כלי שרת היא וקדשו הגחלים והאיך מפסיד ההקדש וי"ל דהשיא דר"ע איירי בגחלים של יום הכפורים שבאותה מחתה שחותה הוא מכניס אבל גחלים של כל יום מחתה שחותה בה לא היתה כלי שרת והכי איתא בירושלמי תפתר בגחלים של יום הכפורים: פסכתר · סירותיו מתרגמינן פסכתרותיה ומכסה אותן שלא יכוו בהן רגלי הכהנים: לתך · חצי כור: אחת שהוא מושך בה · כי היה ממלא אותו אפר להורידו מעל המזבח ואוחז בשלשלת ומושך: ואחת · אוחז בשלשלת מלמעלה כדי שלא תתגלגל כי היתה למטה כמין יורה · על שרץ בשבת · שנמצא בעזרה ותושבין שמא יגע בו אדם כופין עליו פסכתר ואין מוציאין אותו בשבת משום איסור מוקצה ויש שבות שאסרו במקדש כדאמרינן גבי לחם הפנים [מנחות נו·] דנטילת קנים והנחתן אין דוחין שבת וכדאיתא בפסחים [דף סד· וצ"ל גבי מקלות היו שם] גבי קנים היו שם וי"מ משום דעזרה רשות הרבים וכ"ל שטעו בהא דאמרינן בפ"ק דפסחים [דף יט:] זאת אומרת רשות הרבים היא ולא היא דהתם לענין ספק טומאה קאמר אבל לענין שבת כיון דמוקפת מחיצה ודלתות ננעלות בלילה ואין שערים זה כנגד זה הויא רה"י מן התורה: הגיעו בין אולם ולמזבח · אותם שזכו ב[מחתה] ובקטרת: את המגרפה · מתרגמינן יעי' מגרופיהיא וכל זה היה עשוי כמין מגריפה: נכנסין להשתחות · אחר הקטרת: לדבר בשיר · בשעת הניסוך: מעמיד את הטמאים בשער המזרח · כל הטמאים שבאותו בית אב שעובד שיום היו צריכין לבוא ולאם בית אב מעמידן בשער המזרח שבכל נכנסין ויוצאין דרך שם ובפרק כיצד צולין [דף פב·] מפרש טעמא חד אמר מפני כבודן של אחיהם שלא יאמרו אותם כהני בית אב פלוני ופלוני לא רצו לבטל ממ[שמרתם] ולבא לשרת ומ"א כדי לביישם על שלא נזהרו מטומאה: הדרן עלך פרק אמר להם הממונה זוטא

החלו עולים במעלות האולם · כדתנן במדות [פ"ב מ"ג] די"ב מעלות היו בין המזבח והאולם : במעלות האולם · מי שזכו בקטורת ובמחתה : היו מקדימין לפניהם · ליטול הכלים שהניחו שם ובשביל שדשן מזבח ה[פנימי] והמנורה

א) [צ"ל לולב הגזול לז:] ב) [צ"ל דפסחים דף יט· ושם איתא תוספת ר"ע]

הגהות הב"ח (א) מפרש ד"ה ומטוטלת וכו' אחר זה הס"ד ואח"כ מ"ה פסקת, ס' כבר נתבאר : (ב) ד"ה ומה שאמר וכו' שהם שכהנים מהיכל ומזבח פרשי

[שחרית יזכה ערבית]

א א מיי' פ"ה מהלכות כלי המקדש הל' יא:

ב ב מיי' פ"ו מהלכות תמידין ומוספין הל' ד ה:

ג ג מיי' פי"ד מהלכות תפלה הלכה י:

ד ד מיי' שם הלכה ט:

ה ה מיי' פ"ה מהלכות כלי המקדש הל' י"ג:

ו ו מיי' שם הלכה יד:

ז ז מיי' פ"ז מהלכות מעה"ק הלכה יא:

ח ח מיי' פ"ו מהלכות תמידין ומוספין הל"ז:

ט ט מיי' שם הל' ז:

י י מיי' שם הלכה ט:

שיטה מקובצת

א] נכנס והשתחוה תיבת יוצא ל"ש: ב] הסגן הכהן גדול בימינו והעלהו הושיט לו: ג] ושתי חצוצרות · עי' תוס' ערכין (דף י ע"ב):

נשלם מס' תמיד בילא"ו

ואין תלמוד קבוע בה רק בפרק ראשון שני ורביעי אבל שלישי וחמישי וששי לא נקבע עליהם תלמוד גם המפרש אינו אלא מקבץ מפי' רש"י דיומא ומשאר דוכתי ובפרק ששי וחמישי נדפס פי' הרמב"ם ז"ל במקום אותו המפרש · מס' מדות אין בה לא תלמוד ולא הגהות על פי' הרמב"ם ז"ל ולא על פי' הר' שמעיה ז"ל שנדפסו עליה גם בשאר מסכתות שבתלמוד לא מצאתי עליהן הגהות רק מועטות וע"כ לא חששתי להעתיקם אבל במס' נדרים ונזיר ראיתי הגהות ופירושים עליהן ולזכות את הרבים נתתי אל לבי להעתיקם בס"ד.

שוכה בו *(ערבית יזכה שחרית) אלא לקטרת בלבד שמפייסים לה חדשים (א) עם ישנים בין הערבים כמו שהקדמנו · וכבר אמר בגמ' סוכה (דף נו:) משמר היוצא מקריב תמיד של שחר ומוספים ומשמר הנכנס מקריב תמיד של בין הערבים ובזיכין אלו ואלו חולקין בלחם הפנים כמו שבאר שם ודע שבין הערבים אי אפשר גם כן בלי דישון מזבח הפנימי ובלי דישון מנורה כמו שזכרנו בבקר ולפיכך יהיה סדור שאמתי היוצא מכל מה שאמרנו ועל דעת חכמים כן והוא שאחר הרמת הדשן ממזבח החיצון והוא מזבח העולה מסדרין מערכה גדולה ואחר כן מערכה שניה ואחר כן מעלין שני גזרי עצים ונותנין אותם על מערכה גדולה ואחר כן מזמנים כבש התמיד ואחר כן פותחין שער הגדול כמו שזכרנו ובשעת פתיחתו שוחט התמיד ובאים שתי כהנים להיכל שאחד מהם מדשן מזבח הפנימי והשני מדשן המנורה תוך זמן ששוחטין התמיד ונטל דמו במזרק ואינו זורק דמו על גבי מזבח עד שגמר דישון מזבח הפנימי ואז זורק דמו ואחר זריקת דמו מתעסק בהטבת חמש נרות המתעסק בו ומתעסקים האחרים בניתוח התמיד והבאת אבריו לכבש ומליחתם שם כמו שהקדמנו הכל בבת אחת אחר כך מתקבלין בלשכת הגזית וקורין כמו שהקדמנו ואחר כן מביא הקטרת להיכל ומקטיר ואחר כן מטיב שתי נרות הנשארים כמו שהקדמנו ואחר כן מעלין האברים לגבי מזבח ואחר כן הסלת ואחר כן החביתין ואחר כן יין לנסך ובשעת ניסוך היין מתחילים הלוים בשיר ומנגנים בכלים הנזכרים בערכין (דף י') ותוקעין תשע תקיעות בהפסקות כפי הפסקות השיר כמו שיתבאר עכשיו וכשיוצא המקטיר מן ההיכל עומד על מעלות האולם עם הכהנים האחרים כמו שיתבאר עד שיגמר העלות האברים למזבח אח"כ מברכין העם ברכת כהנים כמו שיתבאר ושמור הסדר הזה שהוא יוצא מתוך כל מה שנאמר בענין זה במשנה ובתלמוד:

הדרן עלך החלו עולים

בזמן *שכ"ג נכנס להשתחות שלשה אוחזין בו אחד בימינו ואחד בשמאלו ואחד באבנים טובות וכיון ששמע הממונה קול רגליו של כ"ג שהוא יוצא הגביה לו את הפרוכת נכנס א] (יוצא) והשתחוה ויצא נכנסו אחיו הכהנים השתחוו ויצאו: ב באו ועמדו על מעלות האולם עמדו הראשונים לדרום אחיהם הכהנים וחמשה כלים בידם הטני ביד אחד והכוז ביד אחד והמחתה ביד אחד והבזך ביד אחד וכף וכסויו ביד אחד וברכו את העם ברכה אחת אלא *שבמדינה אומרים אותה שלש ברכות ובמקדש ברכה אחת במקדש היו אומרים את השם ככתבו ובמדינה בכנויו במדינה הכהנים נושאים את ידיהם כנגד כתפיהם ובמקדש על גבי ראשיהן חוץ מכהן גדול שאין מגביה את ידיו למעלה מן הציץ ר' יהודה אומר אף כהן גדול מגביה את ידיו למעלה מן הציץ שנאמר °וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם: ג בזמן *שכ"ג רוצה להקטיר היה עולה בכבש והסגן בימינו הגיע למחצית הכבש אחז הסגן ב] בימינו והעלהו והושיט לו הראשון הראש והרגל וסמך עליהן וזרקן הושיט השני לראשון שתי הידים נותנן לכהן גדול וסמך עליהן וזרקן נשמט השני והלך לו וכך היו מושיטין לו שאר כל האברין והוא סומך עליהן וזורקן ובזמן שהוא רוצה הוא סומך ואחרים זורקין *בא לו להקיף את המזבח מהיכן הוא מתחיל מקרן דרומית מזרחית מזרחית צפונית צפונית מערבית מערבית דרומית נתנו לו יין לנסך הסגן עומד על הקרן והסודרים בידו שני כהנים עומדין על שלחן החלבים ג] ושתי חצוצרות בידם תקעו והריעו ותקעו באו ועמדו אצל בן ארזא אחד מימינו ואחד משמאלו שחה לנסך והניף הסגן בסודרים והקיש בן ארזא בצלצל ודברו הלוים בשיר הגיעו לפרק תקעו והשתחוו העם על כל פרק תקיעה ועל כל תקיעה השתחויה זהו סדר התמיד לעבודת בית אלהינו יהי רצון שיבנה במהרה בימינו אמן: ד *)השיר שהיו הלוים אומרים במקדש ביום הראשון היו אומרים °לה' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה בשני היו אומרים °גדול ה' ומהולל מאד בעיר אלהינו הר קדשו בשלישי היו אומרים °אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט ברביעי היו אומרים °אל נקמות ה' אל נקמות הופיע בחמישי היו אומרים °הרנינו לאלהים עוזנו הריעו לאלהי יעקב בששי היו אומרים °ה' מלך גאות לבש לבש וגומר בשבת היו אומרים °מזמור שיר ליום השבת מזמור שיר לעתיד לבוא ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים: הדרן עלך בזמן שכהן גדול וסליקא לה מסכת תמיד

*) [כל המשנה ופירושה ברי"ש לא.]

בזמן · אבנים טובות ר"ל אבני אפוד והשתחויה זו לא תהא אלא בהיכל בלי ספק: באו ועמדו · רומז אל הכהנים שקראו בלשכת הגזית ואח"כ עשו מן העבודות מה שעשו אחר כך החלו עולים במעלות האולם והראשונים הם חמשה כהנים שזכר אותם ואחר שגמרו עבודתם התלה תורה אור ועמדו על מעלות קודם שיגיעו שאר אחיהם העוסקים בהעלאת אברי התמיד כמו שנתבאר בסדר שזכרנו ופרשנו הענין שנשאר מן ההלכה הזאת בשביעי מסוטה ושם פירשנו אותו פירוש גמור תדרשנו משם: הקפה זו אינה מיוחדת לכהן גדול אלא כל המקיף המזבח כך הוא מקיף כמו שבארנו בחמישי מזבחים וכבר נתבאר בששי משקלים שהיו במערבו של כבש שתי שלחנות אחד של כסף נותנין עליו כלי שרת ואחד של שיש נותנין עליו האברים והוא שלחן החלבים הנזכר כאן ובחמישי משקלים אמרנו בן ארזא מקיש הצלצל וכבר בארנו* בחמישי ממנחות שהסמיכה לא תהא אלא על החיים וסמיכה זו היא על האברים ולפיכך היא כמו שאמרנו שם משום כבודו של כהן גדול כדי שתהא לו היכרא: ושודרין · הם דגלים: כבר נתבאר בגמרא ר"ה (דף לא.) הטעם למה ייחדו אלו המזמורים לאלו הימים ואמרו ביום ראשון לה' הארץ ומלואה לפי שהוא תחלת מעשה בראשית ובשני שבו נחלקו המים והיו השמים תחתיהם אומר גדול ה' ובשלישי שבו נראית הארץ שעליה יהיה הדין והדיינין אומר אלהים נצב בעדת אל ברביעי שבו נבראו השמש והירח אומר אל נקמות ה' שהוא נוקם מן התועים אחר עבודתם בחמישי שבו נבראו מיני בעלי חיים וים בזה פלאים מפני החלוק שבמיניהם ותנועתם מעלמם ופלאים אחרים שיש בבעלי חיים אומר הרנינו לאלהים עוזנו לפי שבשעה שרואין אותם משבחים הבורא ומגדלים אותו בששי שבו נשלם מעשה בראשית ונברא האדם גם כן שמבין גדולת הבורא יתעלה אומר ה' מלך גאות לבש:

הדרן עלך בזמן שכהן גדול וסליקא לה מסכת תמיד

פי' הראב"ד

בשור ובחמור יחדיו וא"צ שיהו צמודין יחדיו[אלא]שביחד ינהגו העגלה או ימשכו המחרישה אבל לגבי שעטנז צריך שיהיה ממש חיבור יחד דכתיב ובגד כלאים שעטנז דמשמע שהבגד עצמו הוא כלאים ע"י צמר ופשתים וגם אונקלוס לא תרגם לענין חרישה מחובר כחדא כמו שתרגם לגבי לבישה · וכיון שאין לנו כ"כ ראיה לענין (עבירה) [לאו] דכלאים כשהעור או צמר גמלים וארנבת מפסיק בין צמר לפשתים מכלאים דחרישה לפיכך צריכין אנו ראיה אחרת אם יש לאסור בכה"ג ושמעתי שר' יב"א הלוי ז"ל הביא ראיה בתשובתו מההיא דפרק בתרא דמסכת כלאים דתנן לא יקשור פרש של צמר בשל פשתים להגור במתניו אע"פ שהרצועה באמצע אלמא משמע אע"ג דרצועה באמצע בין פשתן לצמר אעפ"כ אסור פי' לשון פרש פי' בערוך שהוא מעבותות של צמר ופשתן ויש שפי' שהיא (גם) חגורה של צמר וחגורה של פשתן והיינו הך · ולשון הי"ם נראה שהוא מלשון דבר המצייר כדאמר פ' אין דורשין יצא עמו התלמידים לבושי סריקין של זהב ופרש קורא אותן בלשון משנתינו מפני שהרוב מציירין כעין פי'רש' נינהו והכל א' ושמעתי שיש דוחקים לומר דההיא מתניתן לא יקשור פרש יחידאה היא משום דר' חנינא בן גמליאל קתני לה בתו' דכלאים ולאו מילתא היא דהשתא מיהא סתם לןתנא כוותיה ועדיין יש דוחקין לדחות בקש ולומר דההיא לא יקשור פרש כו' אינו ענין לכסות עורות בבגדים צמר שהרי כיסוי העורות אינו מתחבר ד) ע"י חוטי פשתן עם הצמר עצמו אינו מתחבר בשום מקום בעורה אבל פרש צמר ופרש פשתן אם אינו מתחבר ביחד באמצע מחמת הרצועה מ"מ לבסוף כשיחגור את עצמו יש לו לקשור פרש צמר ופשתים מלפניו ביחד וגם זה דיחוי מעיקרא שהרי כיון שקושר לפניו קשר גמור פשיטא ודאי שהוא אסור ומאי רבותא הוא בזה שהרצועה מפסקת מאחוריו (שהרי) דהיכי אשכחן בכלאים שצריך מכל צדדין יהיו מחובר יחד פשתן עם הצמר דכיון שמצד אחד הוא מחובר כגון מלפניו מעתה בכל ענין שיעלה עליו הוא אסור מידי דהוות אכסוי דכלאים שהיא אסור בהעלאת בעלמא כגון שמכסה עצמו בלילה אע"פ שאינו מחובר באדם כלל וה"נ הכי ברצועה מפסקת האיך יפקע ממנו איסור כלאים אם הוא זה שקשר מלפניו חשוב קשר אלא ע"כ משמע שקשור ומלפנים לא היה עושה קשר קיים אלא כעין לולאות כפי מה שהיו אז נוהגים · ובירושלמי בשלהי מסכת כלאים מתיר פיסקי דעמיר על של כיתן משום דשניץ גרמיה והוא נחית ליה וי"ל שע"י שינוץ אין זה קשר חשוב לענין כלאים והכי[נמי]א"ל שבעמור שלהם היו עושין חבור מעט שאינו חיבור חשיב לענין כלאים ולדברי הריב"א הלוי ז"ל יש להם להביא ראי' אחרת לענין כסוי העורות שאסור דהתם בירושלמי מסיק דר' זירא הוה מפקיד לר' אבא בר זבינא דיאמר לאומן דלא יחוט לי' מסאני' בכיתן אלא ברצועה והרי לך אפי' אם תפרש בההיא רצועה היינו אותה הרצועה שקושרין בה המנעלים אעפ"כ (גדול)[יש]להביא ראיה לעובדא דילן דאסור שהרי ע"כ משמע כשהיו רגילין להשים בתוך המנעלין שלהם צמר ועתה כשיתפור מבחוץ בחוט של פשתן הרי היא לך חיבור(הכל אע"פ)[כלאים ע"י ד"א שהרי עור המנעל] מפסיק בין חוט לצמר וזה דוחק לומר דהתם במאי עסקינן שהצמר בתוך המנעל יוצא לחוץ למנעל ה) דמשמע חוט עצמה מיירי דהיינו ממש כמו עובדא דידן לענין כיסוי העורות עוד נוכל להביא ראיה אחרת לדברי ריב"א הלוי ז"ל דהתם בתוספתא דכלאים קתני הכי צמר הגמלים והרחילים בד"א בזמן שהביא פשתן וטרף עמהן וטרפן זה בזה אבל העושה חלוק שכולו צמר גמלים או כולו ארנבים וארג חוט אחד של צמר בצד זה וחוט אחר של פשתן בצד זה אסור ואותם הרוצים להתיר לכסות העורות מפרשי סיפא דהך בבא דה"ק וארג חוט אחד של צמר בצד זה וחוט אחד של פשתן כלומר שארג חוט אחד של צמר ושל פשתן שניהם בצד אחד ביחד אסור אבל אם היה חוט אחד פשתן בצד זה וחוט של צמר בצד זה היה מותר מאחר שצמר גמלים או צמר ארנבת מפסיק בנתיים אבל תחילת אותו התוספתא דגרסי בהו הכי באותו לשון שכתבתי לעיל טעם דקתני ברישא צמר הגמלים והרחילים בד"א כו' דאהיכי קאי בד"א הלא ברישא לא אשמעינן אכתי לא איסור ולא היתר ומדרישא טעם סיפא נמי טעם דקתני וארג בו חוט אחד של צמר וחוט אחד של פשתן אסור ועל איזה צד קאי האי תנא דקתני בצד זה למזרח או למערב או לצפון או לדרום אלא מדרישא

ד) נ"ל אינו מתחבר ע"י חוטי פשתן עם העורות כ"א בחוטי משי או קנבוס אבל החוטי פשתן עם הצמר וכו'. ה) נ"ל דמשמע בתפירת המנעל עצמו מיירי.

פי' הרא"ש

והמנורה ניתנין במקום אחד הוצרך מדשן את המנורה להניח שם את הכוז ובשביל הטבת ב' נרות הניח גם מדשן את המזבח את הטנא כדי שיוציאם ביחד: **והשתחוה ויצא** · לפי שנגמר עם העבודה היה משתחוה כעבד שמשמש את רבו ונוטל רשות ויוצא: **מדשן את המזרחי** · מסיר הפתילה והשמן ומקנח את המנורה ונותן לתוכו פתילה חדשה ושמן: **ומניח את המערבי דולק** · כדכתיב להעלות נר תמיד זהו נר מערבי שנותן בה השמן כמדת חברותיה והיתה דולקת עד הערב והיה מדליק ממנה לשאר נרות ועדות היא שהשכינה שורה בישראל ואף על גב דאמר בסדר המערכה דאביי [יומא לג'] הטבת ב' נרות קודם לקטרת אלמא דחשיב ב' נרות כאחד קרא אניסא לא סמיך ואביי סידר סדר המערכה כשאין ישראל ראוים לעשות להם נס כמו אחר שמת שמעון הצדיק ע"ש: **מצאו** שכבה · בזמן שאין הנס: **מדשנו**. כמו האחר ומדליקו בערב ממזבח העולה ומדליק ממנו שאר הנרות ובפרק טרף בקלפי [דף מה'] מפרש טעמו למה מדליק ממזבח העולה: **נטל את הכוז** ממעלה שניה · שהניחו שם כשהטיב הנרות כדתנן לעיל וא"ת הרי כבר נטלו כשמדשן שתי הנרות והרי הוא בידו ומתמה קושיא זו מפ' ומדליקו ממזבח העולה מיד בבוקר ומניח את הכוז על המעלה בשעה שהולך להביא האש מעל המזבח אבל משמע בכל דוכתא שלא היה נר המערבי דולק ביום אלא בשעת הנס: **ורידדן** בשולי המחתה · היה מפזרן על המזבח כדי להשליך הקטרת עליהן כשהוא דק ולא עב כדי שיהיה שורף מהר ולמעט העשן · וירקעו מתורגם ורדידו: **והשתחוה ויצא** · כי עתה גמר עבודתו: **נותנו לאוהבו** · כששפך אותו: **לתוך** חפניו · וא"ל מדהזכיר חפניו על המתפזר מכלל דהשאר לא היה בחפניו זה א"א דאם המתפזר לבד היה נותן לתוך חפניו האיך ישא הכוך: **ומלמדין** אותו · לפי שלא הקטיר מימיו היו צריכין ללמדו שלא יתפזרו הקטרת מעל הגחלים שלפניו כי יעלה תמרתו וכשיושיט חפניו על הגחלים לפזר הולה לא יכוה אלא מתחיל ברחוק ממנו ומושך ידו אליו והיינו דקאמר מתחיל מרדד ויוצא כלומר שתחיל מרדד ומפזר לנגד פניו כלפי המערב ויוצא מולית ידיו: **עד** שהממונה אומר לו הקטר · כי הממונה היה מזהיר את כולם לפרש בשעת הקטרה ולא אומר למקטיר הקטר: **פרשו העם** · מבין האולם ולמזבח וכו' יליף לה מקרא א) דצריך לפרוש:

הדרן עלך פרק החלו עולים

נכנס להשתחוות · אחר הקטרה נכנס להיכל להשתחוות ואין זה ביאה רקנית דהשתחוואה עבודה היא: **שלשה** אוחזין בו · לכבודו של כה"ג כשר שסומכין בו עבדיו בכניסתו להיכל המלך: **ואחד באבנים טובים** · שבחשן: **הגביה** לו את הפרוכת · התלוי לפני פתח ההיכל לצניעות וכן היה לפני שער האולם: **באו ועמדו** על מעלות האולם · המקטיר הזוכה במחתה מאותו שקיבל הכף: **עמדו** הראשונים · שדשנו מזבח פנימי והמנורה: **לדרום** · של האולם לפי שבצפון השוב הוא לקדשי קדשים לכך מקטירי הקטרה היו עומדין לנגד צפון: **וברכו** את העם ברכה אחת · נשאו כפיהם לברך את ישראל יברכך וגו' יאר ישא היו אומרים ביחד בלי הפסק בנתיים שאין עונין אמן במקדש לכך לא היו מפסיקין בינייהם · וא"ת והרי עונה ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד י"ל כיון דברכת כהנים אינה כ"א לברך את ישראל לא היו עונים בשכמל"ו ואע"פ שביום הכפורים היו עונין זהו משום חשיבות היום שהוא יום סליחה ומחילה וכפרה: **שבמדינה** אומר ג' ברכות · מפסיק בינייהם באמן: **את השם ככתבו** · יו"ד ה"א וי"ו ה"א ובפרק אלו נאמרים [דף לח'] מפיק ליה מקרא: **בבנויו** · באל"ף דל"ת: **ובמקדש** ע"ג ראשיהן · לפי שמזכירין שם המפורש ושכינה שורה למעלה ב) שקשה להגביה אצבעותיהם: **למעלה** מנין · שכתוב בו קדש לה' ולא יתכן שיהיו ידיו למעלה: **וישא** אהרן את ידיו אל העם · משמע שנשאם למעלה מראשם · **בזמן** שכה"ג רוצה להקריב · כי כה"ג א"צ פיים כי הוא מקריב בראש אימה קרבן ברוצה: **אוחז** הסגן בימינו והעלהו · היה דאין סמיכה בצבור אלא ב' סמיכות ועוד דאין סמיכה בשחוטין · ואין סמיכה זו אלא להראות שעבודת כה"ג האברים מיד אחר: **וסמך** עליהן וזרקן · מפי' במנחות [דף סב:] דהך סמיכה לאו סמיכה גמורה היא: **הושיט** השני לראשון · שעבודת כה"ג חשובה לכך סומך על האברים וזורקן על המערכה · זהו דרך כבוד לכהן גדול שיקבל כל האברים מיד אחר: **בא לו להקיף** את המזבח · לצורך ניסוך כי אחר הקטרת האברים היה ניסוך היין · והכבש היה בדרום וכשעלה בכבש ופנה לימינו ולשמאלו ומתחיל להקיף בקרן דרומית מזרחית תחלה ומקיף לימינו עד שהוא מגיע לקרן מערבית: **נתנו לו יין לנסך** · ששם היו השיתין שהנסכים יורדים בו לתוכו כדאיתא בפרק קדשי קדשים [דף סא:] שהוסיפו על המזבח ד' אמות מהמערכה וד' אמות מן הדרום כדי להכשיר השיתין למזבח ואע"ג דתנן בזבחים [דף סג'] כל העולים למזבח עולין דרך ימין ומקיפין ויורדין אל דרך שמאל חוץ מהעולים לג' דברים אלו שעולין ופונין דרך שמאל וחוזרין על העקב ניסוך היין והמים [ועולת העוף] דהיינו כהן הזוכה בניסוך היין (הוא) הוא עולה עם היין במערבו של כבש ופונה לשמאלו לקרן דרומית מערבית שאם היה פונה לימינו להקיף את המזבח היה היין מתעשן בעשן המערכה ויין מעושן פסול לנסכים [ועולת העוף נמי שמא תמות בעשן] · אבל כה"ג שעולה להקטיר אם רצה גם לנסך מקיף דרך ימין וכהן הזוכה בניסוך העלה את היין ופנה לשמאל ופגע בכהן גדול נותן לו יין לנסך: **הסגן** עומד על קרן · שהיה אמה על אמה: **על שולחן החלבים** · שהוא גבוה וכשראו הכהנים שהסגן עומד על הקרן והסודר בידו · הלכו כהנים ועמדו על שולחן החלבים ותקעו והריעו ותקעו כדי שיתקעו הלוים בשיר: **באו** ב' כהנים ועמדו אצל בן **ארזא** · הוא היה הממונה על השיר כדאיתא בשקלים [פ"ה מ"א] ואחריו נקראו כולם: **שחה לנסך** · לשפוך היין לספלים מיד הניף הסגן שיתחילו הלוים בשיר: **הגיע לפרק** · שיש פרשה שהוא סוף המגילה וג' פרקים היה בשיר שהן מפסיקין כו' ועל כל פרק ופרק תקיעה ותרועה ותקיעה והיינו דתנן בפ' בתרא דסוכה [דף נג:] אין פוחתין מעשרים ואחד תקיעות במקדש א' לפתיחת שערים והתשע לתמיד של שחר וכו' והיינו ג' תקיעות תקיעה ותרועה ותקיעה על כל פרק ופרק: **ביום ראשון** היו אומרים לה' הארץ ומלואה · מפ' בר"ה בפ' י"ט [דף לא'] על שם שקנה עולמו ומקנה ושליט בעולמו: **בשני** גדול ה' ומהולל מאד · על שם שחלק מעשיו ומלך עליהם: **בשלישי** היו אומרים אלהים נצב בעדת אל · על שם שגלה אבל בחכמתו והכין תבל לעדתו: **ברביעי** אל נקמות ה' · ע"ש שברא חמה ולבנה ועתיד להפרע [מעובדיהן]: **בחמישי** היו אומרים הרנינו לאלהים עוזנו · ע"ש שברא עופות ודגים לשבח שמו: **בששי** היו אומרים ה' מלך גאות לבש · ע"ש שגמר מלאכתו ומלך עליהם: **בז'** מזמור שיר ליום השבת מזמור שיר לעתיד לבא ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים: הדרן עלך בזמן שכהן גדול וסליקא מסכת תמיד בס"ד בי"לא"ו:

א) [ויקרא יז וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבאו לכפר בקדש] ב) [נ"ל שנ"ל מקשרי אצבעותיהם מגביהים ידיהם למעלה מראשיהם] ג) [אולי צ"ע וי"ו גדשה דתרגום בלה דמכשתא ומקלשא]

הגהות הב"ח (א) ד"ה (כעמוד הקודם) ומה שאמר וכו' שמפייסין לה חדשים בין הערבים כצ"ל ותיבות עם ישנים נמחק:

מרישא טעות סיפא נמי טעות(לפי)בתוספתא נמצאת מדוייקת הגירסא בלא שינוי(אלא לפי פשוטה)כתובה כך צמר הגמלים והרחלים מותר בד"א בזמן שהביא פשתן וטרף עמהן וטרפן זה בזה אבל העושה חלוק שכולו צמר גמלים וכולו צמר ארנבים וערב בו חוט אחד של צמר בצד זה וחוט אחד של פשתן בצד זה אסור ופי' הברייתא כך היא צמר הגמלין והרחלים מותר כלומר מותר לחברן יחד בפשתן שיביא ביניהם פשתן ויחברם יחד בד"א כו' כלומר דווקא ע"י טריפה יחד זה בזה מתבטל המועט במרובה אבל לא ע"י טריפה כגון חלוק שכולו צמר גמלים וכולו צמר ארנבים ואורג בו חוט א' של צמר בצד זה וחוט אחד של פשתן בצד זה אסור דאפי' בכה"ג חשוב כלאים וא"ת כיון דהך בבא דתוס' דומיא היא לסרט צמר ופשתן ורצועה מפסיק ביניהם והך בבא דתוספתא היא לעיל מניה דההיא בבא דסרט צמר ופשתן דקתני לה ר' חנינא בן גמליאל א"כ מאי קמ"ל רחב"ג בס"ט של צמר ופשתן ורצועה מפסקת בניהם טפי מדשתעי כבר ברישא גבי עושה חלוק שכולו צמר גמלים או צמר ארנבת וכו' י"ל דלאו פירכא היא דא"ל דהתם בצמר גמלים או ארנבת לא דמו לרצועה מפסקת בניהם דהתם אע"ג דצמר ארנבים או גמלים כל החלוק מ"מ תורת בגד עליו אלא שתורת בגד שעטנז אינו עליו אלא מחמת אלו שני חוטין הצמר ופשתן לפיכך עכשיו כשיצרפו לשם גם אלו שני חוטין שפיר נקרא בגד כלאים ושעטנז אבל גבי סרט של צמר ופשתן ורצועה ביניהם והרצועה לא נקראת בגד הוי אמינא דאינו חשוב להיות בגד כלאים ולישתרי קמ"ל רבי חנינא דאפילו בכה"ג אסור ומזה אין לזוז:מסייע ליה לר' יוחנן · כלומר מדקתני שהבע"ק היה מהלך במחילה שתחת הבירה שאע"פ שבעזרה אסור ליכנס ש"מ דמחילות לא נתקדשו: נחר ליה· פי' בערוך מלשון נחימה כלומר נהם בגרונו בקול כדי שישמע רב ספרא ויצא: א"ל רב ספרא ליעול מר א)א"ל אכתי לא סלקת כו' לאו הכי תנן מצאו נעול'ויש מתמיהים האיך היה מדבר בד"ת בבית הכסא וי"ל שהיה בה"כ דפרסאי ואשכחן במסכת ברכות דכסתומים דמי ומש"ה שרי אבל א"צ לכל זה דלפי הפירוש דברי המפרשים ז"ל דרב ספרא היה מבקש לר' אבא ב)מתניתין דקתני מצאו נעול הוא קשה האיך ר' אבא לא יתרץ לו כלומר שהרי משנה שגורה בפי הכל והאיך טעה בה ר' אבא אלא ע"כ דהכא פי' א"ל ליעול מר אע"פ שתמהני עליך האיך אתה נוהג כו' ולא דיבר לו יותר אז בבה"כ וזה אינו אסור לומר בבית הכסא ותלמודא הוא דקא פריך ומקשה ואזיל לרב ספרא למה היה אומר כן לר' אבא לאו הכי תנן מצאו נעול וכו' וזה א"א שר' אבא לא ידע מתניתין היה לו לחשוב רב ספרא שלא עשה[ר"א זה]על חנם אלא מסוכן היה ולא היה יכול לאוקמי לנפשיה ולהמתין'ורב ספרא דילמא מסוכן כלומר ור"ס שאמר שנהג כו' מפני שהיה לר"א לחשוב אע"פ שהוא עצמו היה מסוכן שמא ר"ס כמו כן הוא מסוכן אם אפסוק בעמוד החוזר לפיכך שפיר אמר רב ספרא דגמר מילי וכו' אבל בבית הכסא לא היו כל הדברים: חשיך ותקין נפשך וקדים תקין נפשך למוד עצמך לפנות ערב בשעה שאין אדם מצויין בחוץ ותהא רגיל להקדים בשחרית עד שבני אדם ישנים ולפנות שאל"כ תצרך להתרחק מבני אדם עד כדי שלא יראה פרועך לפי שלא היה לשם בתי כסאות מרובים ואי לא ישכים יקדמנו אחר והוא יצטרך להתרחק ולהפנות בלא בית הכסא:תוב וגלי' כשתרצה לפנות תשב בתחילה ואח"כ גלי בגדיך וכסה עד שאתה יושב על בית הכסא והדר קום משום צניעות שלא יראה בשרך: שטוף ושתי שטוף ואחית · שטוף הכוס עד שאתה תתן בו המשקה משום נקיות ולאחר שתייה בו חוזר ושוטפו והחזירהו למקומו שאם יצטרך לשתות בו פתאום ואם אין לך פנאי לשוטפו קודם שתתן בו המשקה שיהיה כבר משוטף: וכשאתה שותה מים בכוס שפוך מהם כנגד אותו מקום שהיה פיך שם ואח"כ תן לתלמידך:ומת בצמא'שהיה בוש לשפוך מהם לאחר שתיית רבו ולא היה יכול לשתות שהיה איסטנים:לית בו משום אפקרותא ג)שאינו לרבו'לא תפלוט אל תהי רוקק מפיך כדאמרי' התם בעירובין (נ"ט)רק בפני רבו חייב מיתה'לבד מקרא ודייסא שאם אכלת דלועין השליך לחוץ: איש הר הבית' משנה היא במסכת מדות ובכאן מביא אותה משום ר' חייא בר אבא דאמר כי מטא ר' יוחנן בההיא מתניתין כו' ואיידי דנקט במילי דתוכחות תנא הך בהדייהו : דף כח ע"א איש הר הבית נקרא כך שממונה על כל השערים שבהר הבית:שלום עליך בפרושי רביתינו מפ' דאע"ג דאמרינן הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל כאילו עשאו במה זהו במשכים לפתחו שעומד בפתח הבית וכל אדם שעובר לפני ביתו נותן לו שלום אז אסור אבל אם יפגיע אדם את חבירו ברשות הרבים הרי ישלו ליתן שלום כמו כן בכאן וגם הא דאמרינן שאסור ליתן שלום לחבירו בלילה חיישינן שמא שד הוא בפ"ק דמגילה שמא בעזרה לא היה שום שד רשות לכנוס ול"נ שמרחוק אסור ליתן שלום אבל כשמכירו שפיר דמי והא נמי דאמרינן שאסור ליתן שלום קודם שיתפלל ה"מ בשכבר הגיע זמן תפלה אבל בלילה כגון הכא שלא הגיע עדיין עת התפלה ש"ד:שלא על אונס שינה'כלומר אדם שעבר עבירה שלא באונס וק"ו שהיה עושה בזדון: ינעם היינו נחת רוח: וי"א איזה דרך ישרה יחזיק באמונה יתירה: ברכת טוב'כלומר בשבילם באה ברכה לעולם: לחלקו'למחיצתו מוכיח אדם אחרי כלומר מי שמוכיח את האדם אני גודרו למחיצתי ; מתניתין משכים וטובל'אפי' טהור אין ליכנס לעזרה בשביל עבודה א"כ טובל:וכי באיזה שעה וכו' בתמיהא וכי האיך הלה יודע באיזה שעה בא פעמים שהוא בא מקריאת הגבר וכו' לפי' היו לו להשכים כל כך ולכוון אותה שעה שהיה יודע ברור שלעולם לא היה רגיל הממונה להשכים כ"כ ולבא להיות דופק והכל בשביל שיהיה מוכן כשיבא הממונה שיהיה כבר טבול: משטבל יביא ויפיס כדאמר אין אדם נכנס לעזרה אא"כ טבל'והפיס א"ל שבאותו מקום עצמו דהיינו בבית המוקד היו מפייסין אלא במקום שהיו רגילין להפיס כגון בלישכת הגזית וכדאיתא במסכת יומא פ"ב אבל בתוס' רבותינו צרפת ז"ל כתוב בשם ר' יעקב ז"ל דבחצי בית המוקד שהיה מקודש בקדושת העזרה היה זה הפיים דלענין פיים בעי במקום קדוש משום דכתיב בבית אלהים נהלך ברגש ואע"פ ששאר פיסות היה בלשכת הגזית כדאי' ביומא התם היינו טעמא לפי שהכהנים היו בעזרה וקרובים ללשכת הגזית והוא חציו בקודש וחציו בחול לפי שהיו קרובים המפייסין לחציו שבקודש אבל כיון דאכתי היו להו בבית המוקד ולא ירדו עדיין לעזרה וא"כ במקום קדוש שבו מפייסין שבעזרה עצמה א"א להפיס מפני שאינו יכול לעמוד בעזרה בלא מצנפת דהכי אמרינן התם שהממונה בא ונוטל המצנפת מראשו של אחד מהן והר' יצחק בר ברוך ז"ל פירש שבשביל כך לא היה מפייסין בעזרה לפי שעומדין בקוליאר מסביב ואם היו מפייסין בעזרה היו אחוריהם כלפי בית המקדש ולי נראה משום דבלשכת הגזית היו יושבין ב"ד וכדאיתא התם דבעי זקן יושב במערבה דהיינו זקן של ב"ד הטורה להם סדר הפייסות כדפי' לשם בקונטרס'ועוד הקשו בתוס' צרפת מהא דקתני מי שטבל יביא ויפיס מהא דאמר ר' יוחנן בזבחים קדש ידיו ורגליו לתרומת הדשן למחר א"צ לקדש שכבר קדש בתחילת העבודה ומוקי לה רבא למלתי' דר' יוחנן כר' אלעזר ב"ש דאמר התם אין לינה מועלת לקידוש ידים ורגלים ופריך ליה לר"י מהא דקתני הכא בפרקין אחרינא לקמן ראוהו כהנים שירד והם רצו ובאו ומהרו קדשו ידיהם ורגליהן מן הכיור דאמאי היו צריכין לקדש הלא לר' אלעזר ב"ש לא פסלה לינה דקס"ד השתא דבכהנים עתיקין עסקינן באותם שעסקו עד הנה באברים ופדרים ומשני התם לעולם כר' אלעזר ב"ש והכא במאי עסקינן בכהני חדתי והשתא מקשו כך דהיכי ס"ד למימר דבכהנים עתיקין דא"כ קשה היכי תני כאן מי שטבל יביא ויפיס הלא ענין יותר מהרה נפסול קידוש ידים ורגלים מטבילה דהא קיי"ל כל המטיל מים צריך קידוש ידים ורגלים וטבילה אינו טעון עד שיסוך רגליו ואפ"ה אמרינן הכא דמי שרוצה להפיס היה טובל וא"כ אי ס"ד בכהנים עתיקין מיירי אמאי צריך לטבול'וכתוב לשם שינויא דעתיקי ללא צורך הוא דהא בלאו הכי לא קשיא מידי שהרי לפי משמעות המקשן היה להם גם זה להקשות דאמאי פריך ליה מהאי מתניתין דראוהו אחיו הכהנים שהיא שנוייה בפ' שני ה"ל לפרוך מהא דפ"ק דקתני בהדיא דא"ל הוי זהיר שלא תגע בכלי עד שתקדש ידיך ורגליך. אלמא דפסלא לינה ולמה הוצרך לדלוג ולקשות מפרק שני ועוד כמו כן קשיא ודקארי ליה מאי קארי ליה וכי לא היה יודע שהיה מתרץ ליה בכהנים חדתה אלא ע"כ המקשה אינו מקשה מאותן הצריכים פיים כי כל שצריך פיים כך יכול ליפול גורל על חדתי כמו על עתיקי אלא מאותן דברים היו רוצה להקשות דבר שלא היה פיים עכשיו כגון אברים ופדרים שהיו עסוקין בו עד זמן תרומת הדשן הכהנים של אמש והיינו דקא פריך מהא מתניתין דפירקין אחריני דקתני ראוהו אחיו שירד והם רצו ובאו ומיהרו וקדשו ידיהם ורגליהם מן הכיור נטלו את המגרפות ואת הצינורות ועלו לראש המזבח האברים והפדרים וכו' והיה סבור המקשה שכך היה הדין לעשות שאותם כהנים שכל הלילה התעסקו באברים ופדרים כמו כן עכשיו לאחר הזמן תרומת הדשן היו להם מן הדין לסנק אותם לצדדים מפני שהכל כמו עבודה אחת היא ואפ"ה קתני שהיו מקדשין ידיהן ורגליהן אלמא דלינה פסלא 'ומשני התם בכהני חדתי כלומר אע"ג דכמו עבודה אחת היא כיון שהגיע זמן תרומת הדשן שוב לא היו כהנים רישאין לעשות בעיכול אברים ופדרים אלא מיד היו מתעסקים בצורכי תמיד של שחר להרים הדשן ואח"כ לסלק האברים והפדרים לצד המזבח והיו יכולין לעשות גם כהנים הדתי דסילוק אברים חשבינן להו כמו עבודה אחרת דאין בכהנים שזכו לתמיד של בין הערביים חלק בהם יותר משאר כהנים ומש"ה האי דקתני מהרו לקדש ידיהם ורגליהם היינו אכהנים חדתי קאי ותו לא מידי : נטל את המפתח · פי' נטל הממונה את המפתח ופתח את הפשפש פתח קטן היו עשוי בבית המוקד כדי שיהא יכולין לכנוס מתוכו לעזרה לפשפש את כל העזרה כדרך השרים שעושים פתח בתוך פתח גדול או אצל פתח מן הצד מפני שקשה היה להם לפתוח פתח גדול בלילה · וע"ש שהיו מפשפשין את העזרה נקרא פשפש דהכי תנן במסכת מדות שני שערים היו לו לבית המוקד אחד פתוח לחיל ואחד פתוח לעזרה פשפש קטן היו לו שבו נכנסין לבלוש את העזרה : אלו של כת זו הלכו באכסדרה ע"ג ד) עמודים ותקרה אבל באמצע העזרה מקום המזבח והכבש ומקום שחיטה לא היה מקורה ומש"ה נקיט טפי אלו שני רוחות מזרח ומערב משום דהכהנים פגעי ברישא בתני דבמדות אמרינן דבית המוקד בצפון קאי וכיון שמבית המוקד היו נכנסין לעזרה ונמצא דהך כת אחת דקא קיימי לצד מזרח קא פגעי במזרח ברישא והך דקיימא לצד מערב קא פגעי במערב ברישא ווזאת הכת שהלכה לצד מערב צריכה לסבב מערב ודרום שהרי לא היו מגיעים אלו לאלו אלא במקום עושי חביתין ואותה הלשכה היתה במזרח העזרה כדאי' במדות ואח"כ כשפגעו בעושי בחביתין הקיצום כדי שיעשו חביתין : מי שזוכה לתרום את המזבח הוא יתרום ואומר הוי זהיר וכו' בכלי · המחתה: עד שיקדש ידיו ורגליו מן הכיור'ובתוס' צרפת' מקשי' למ"ד בזבחים ה)והא תני בריש תוספתא דכלים אסור ליכנס בין האולם ולמזבח שלא רחוץ ידיו ורגליו ומתרץ לשם בתוס' דפלוגתא היא לשם ול"נ דוקא מי שאינו צריך אבל הכא דא"א בענין אחר מותר דמעלה דרבנן היא שאינו נכנס בין האולם ולמזבח מיהו שינויי דחיקא כי הני לא משנינן אבל י"ל בלי הנך שנויי דלאו פירכא היא דדוקא שלא רחוץ ידים ורגלים לא היה נכנס כגון שהטיל מים אבל מי שהיה טבול כגון זה התורם את המזבח יכול בטוב ליכנס כיון שלא הטיל מים לאחר הטבילה דמה שזה היה מקדש ידיו ורגליו לא היה עושה בעבור שום טהרה כ"א בעבור עבודה וע"כ כל אדם שטבל ולא הטיל מים אחר טבילה בטוב יכול לכנוס בין האולם ולמזבח'אבל זה היה תימה לפ"ז הפירוש שהיו לנו לומר דמיד כל שהוא מטיל מים לא הוה יכול יותר לעבוד עד שהיה טובל דבלא טבילה א"א לכנוס לקדש ידיו ורגליו מן הכיור ושמא י"ל אה"נ שהיה צריך תחילה לטבול ועוד י"ל דההיא לא רחוץ ידים ורגלים דתוספתא אינו צריך שיהיה רחוץ מן הכיור אלא אף משאר כלי שאינו כיור סגי דלענין ליכנס בין האולם ולמזבח ברחיצה בעלמא סגי דאין צריך קידוש ידים ורגלים מן הכיור אלא לעבודה ומטיל מים · והא דתנן אומרים לו הוזהר שלא תגע בכלי כו' לא בעבור זה שיהיה פוסל את הכלי במגע שהרי טהור גמור הוא אפילו בלא טבילה כ"ש כשטובל עתה אבל ע"ז היו מזהירין אותו שלא תגע בכלי ויחתה קודם קידוש וי"ל מפני שיחיד היה שם כדקתני ואזיל שאין אדם נכנס עמו ולא נר בידו [וגם בעבודה שקודם עמוד השחר היו מורזין הכהנים הרבה כדקתני בפירקין אחריני רצו ומיהרו וקדשו ידיהם ורגליהם]היו יראים פן יטעה וישכח ויחתה קודם קידוש ואין שם איש שיזכרהו : והרי המחתה כו" פי' שהרי המחתה הוה במקצוע בין כבש למזבח במערבה של כבש ומה שלא היה במזרחו י"ל משום דכל כמה דמצו לקרובי לגבי פתחא דהיכל מקרבינן · וטעמא דמילתא איכא למימר דמשום דבההיא ענינא דתרומת הדשן כתיבא גבית מערכה שניה של קטורת כדאמר בפ' שלהי טרף בקלפי דתני אש תמיד תוקד על המזבח לימד על המערכה כו' ואש דקטורת ומחתה של יה"כ ומנורה ילפינן מהדדי לענין שצריכה מזבח החיצון כדאיתא התם וכיון דבאש של מחתה צריך במערבו משום דכתיב לפני ה' א"כ תרומת הדשן נמי הכי בעי דהתם לענין של מחתה אי לאו דכתיב מעל המזבח ה"א דוקא כנגד הפתח ממש צריך משום דכתיב לפני ה' וכיון דכתיב מעל המזבח אמרינן דאפי' מהאי גיסא דפתחא ומהאי גיסא דפתחא נמי שרי אבל אצל הפתח היינו במערבו של מזבח טפי בעי לקיים לפני ה' ומש"ה היתה נתונה במערבו של כבש כדי שתהיה סמוכה לו יותר לצד מערבו של מזבח:ואין אדם נכנס עמו ולא נר בידו'י"מ טעם לדבר למה לא היה אדם נכנס עמו ואינו מתישב ובתחילה נכתוב מה שהוקשה בתוס' צרפת ואח"כ נפרש השנית כי בתו' צרפת מקשים כך כיון שלא היה אדם נכנס עמו האיך יכול לקדש ידיו ורגליו והוא יחיד הלא בפרק שני דזבחים אמר ר' יוסי ב"ר יהודא שכך היה מקדש מניח ב' ידיו זו ע"ג זו ורגליו זו ע"ג זו אמרו לו הפלגת א"א לעשות כן ופריך תלמודא דשפיר קאמרי לי' ומשני רב יוסף שחבירו מסייע אבל לאו פירכא הוא דהאי דקתני הכא לא היה אדם נכנס עמו ולא נר בידו אינו אומר שא"א בענין אחר דהא פשיטא ודאי שאם היה [צריך היה אפשר אלא] הא קמ"ל שלא היה זוכין בתרומת הדשן יותר מכהן אחד מפני שאין צריך לכהן אחר להתעסק עמו ו) בכל דבר שהיתה עמו בעבודה תמה בפני. עצמה שהיה צריך לכהן אחר להיות עמו לזכות בה בשעת הפיים והכי קתני אין אדם נכנס עמו כלומר אין צורך לשום כהן להיות נכנס עמו לעשות תרומת הדשן מפני שאין שם עבודה שלא היה הוא לבדו יוכל לעשות ולא נר בידו כלומר ולא היה נר בידו אלא מהלך לאור המערכה וע"כ א"צ לכהן אחר להוליך נר שהיה לנו לומר כיון שהנר בידו והרי צריך כהן אחר שיתפוס לו הנר כשיקדש מהכיור · וגם כשיקדש ידיו ורגליו לאור הנר מפני שלא היה צריך לאור מפני אור של מערכה' ואף לר' יוסי בר"י דאמר שהיה צריך חבר לסייע לקדש אעפ"כ עבודת תמה ז) היתה צריכה כהן בפ"ע ולזכות בה אותו כהן בשעה שזוכה היה בפיים כמו שאנו רואין גבי קטורת דכהן שהיה זוכה בה היה אומר לחבירו זכה עמי במחתה אליבא דר' יהודא דאמר בפ"ב דיומא שלא היה פיים למחתה ומשמע דמיד כשהיה זוכה במחתה ע"פ חבירו שיזכהו בה שוב לא היה רשאי כהן אחר להתעסק בה · אבל בכאן א"ל[שלא]היה אותה הזוכה בתרומת הדשן אומר לחבירו זכה עמי לסייעני בקידוש כי מסייע אין בו ממש אבל אם ודאי היה צריך לנר אז היה ודאי צריך כהן לזכותו עמו בהולכת נר כי זאת היא עבודה נכרת בפ"ע ומי שיהיה בה זוכה עמו שוב לא היה רשאי כהן אחר להתעסק בה כמו במחתה ותו לא מידי: ע"ב והם אומרים הגיע' כלומר שאר אחיו הכהנים שהיה להם לעבור באותו היום אומרים הגיע התורם לכיור והיו גם הם מזמנין עצמן לצורך עבודה כדקתני לקמן בפ"ב · נראה בעיני לומר שהיה צריך להחזיר לכיור בעת שיקדש בכיור אל מקומו למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ולשם היו מקדש ידיו ורגליו מן הכיור : וחתה את המאוכלות הפנימיות: זהו תרומת הדשן שהיו ח) מערכין הדשן והגחלים : הגיע לרצפה של עזרה כשירד מן הכבש שהוא בדרום והפך פניו לצפון העזרה אז הוא הולך במזרחו של כבש צבר את הגחלים היינו מאוכלות שתרם עם הדשן : מקום שנותנין בו היינו ושמו אצל המזבח רחוק מן הכבש ג' טפחים כלומר רחוק מן הכבש ג' טפחים היה שם מקום עשוי לצורך מוראת עוף ודישון כו' שקבלה היא למשה מסיני שכך צריך: אלמא לאו בפיים כלומר מדקתני מי שהוא רוצה לתרום את המזבח משכים וטובל ש"מ דלאו בפיים תלי' מילתא והדר תני יבוא ויפים אלמא בפיים תליא מילתא כלומר הדבר תלוי ועומד עד שיתברר ע"י פיים מי שיש לו לתרום: כאן קודם תקנה' לא היה פיים כדתנן ביומא בראשונה כל מי שהוא רוצה כו': ומי הוה אכסדרה בעזרה' דמשמע ליה אכסדרה העשוי בעמודים של עץ מיירי והתני' כו' דמשמע כל עץ לא תטע אצל המזבח אפילו אינו אשירה אסור: אמר ר"ח באכסדרא של בנין דהיינו שעשוייה על גבי עמודים של אבנים · וכבר כתבתי למעלה שבבימה של עץ אינו שייך לאסור משום לא תטע : למימרא דמעמידם עושי חביתין קודם היום' אלמא דס"ל דהקטרת חביתין קודם כל דבר:העולה עולה ראשונה מפני שיש פרשנים שהזכירו כאן אותו קושיא דאמרינן בריש עירובין שלמים ששחטן קודם פתיחת היכל פסולין דתיפוק ליה שמחמת זה פסולין שהקדימן לתמיד של שחר שהרי קודם שחיטת התמיד מדשנין מזבח הפנימי וגם המנורה וזה א"א בלא פתיחת דלתות ההיכל ותני' בתוס' בפסחים דקדשים שהקריבן קודם לתמיד של שחר פסולין נימא בהו מילתא נמי דאיכא למימר דהאי דאמר שאין לך דבר קודם לתמיד של שחר היינו בזמן שהיה תמיד של שחר קרב אבל בזמן שלא היה יכול להיות קרב כגון בימי ארוסטבלוס בעבור זה לא היה מניחן שלמים מלקרב וא"נ למ"ד בפ"ק דחגיגה דעולת תמיד לא קרבה בסיני ואעפ"כ שלמים הקריבו וקמ"ל שאם שחטום קודם לפתיחת ההיכל פסולין ועוד בריש פרק תמיד נשחט מוכח דלא חיישינן בדבר שאין בו הקטרה מלעשות אחר תמיד של בין הערבים משום דכתיב והקטיר עליו דבר שיש בו הקטרה וכן פירש שם בקונטרס וה"ה נמי לתמיד של שחר איכא למימר משום דכתיב וערך עליה העולה והיינו משמע דבר שיש בו עריכה לגבי מזבח אבל שחיטה ל"ל בה והאי דמפסיק בפרק אלו דברים בפסחים פסולו מאי הוה ששחטו אחר תמיד של בין הערבים לאו דוקא הוא אלא כלומר כיון ששחטו הרי אינו יכול לקרבו מחמת שהתמיד כבר נקרב אבל מחמת שחיטה לבדה לא היה נפסול וכן פי' לשם בקונדרס :

להחם המין · לתקן הרבוכה במחבת ולא היה מקטירן קודם עבודת התמיד :

פרק שני

ראוהו אחיו מעלין באפר כו' א התחלת פרק שני על סדר גמ' אבל לא על סדר המשנה(פירש)[גירסא] דמתניתין הכי קתני ראוהו אחיו שירד הם רצו ובאו ומיהרו וקדשו ידיהם ורגליהם מן הכיור נטלו את המגריפות כו' וה"פ ראוהו אחיו הכהנים לאותו התורם שירד מן הכבש להוריד תרומת הדשן מיד גם הם רצו ובאו ומיהרו וקידשו ידיהם ורגליהם מן הכיור נטלו את המגריפות כדי לגרוף בהן את הדשן כדקתני לקמן החלו מעלין באפר ע"ג התפוח ואת הצינורות דהיינו המזלגות נמי להפך באברים ופדרים ועלו לראש המזבח האברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב סונקין אותו לצד המזבח פירש בערוך כל דבר מרובה וגדול יותר מן האחר קרי סינוק כדתנן במקוואות המסנק את הטיט לצדדין פי' כמו הטמלא כלומר שמרחיק אותו מצד אחד ומניח אותו לצד אחר הרי נמצא שאותו מקום יהי גדול מרובה יותר מן האחר וכן פ' גדי מסנקן בפ"ק דפסחים שהיה ממולא בביצים ותבלין ואוכל ממנו אכילת גסה כמו כן בכאן יש לפרש סונקין כלומר מניחן אותו לצד המזבח והרי יהיה אותו צד יותר מלא מן האחרים: ואם אין הצדדין מחזיקין סודרין אותו בסובב על הכבש פי' או על הכבש שאם לא יחזיק הסובב יסדר גם על הכבש החלו מעלין באפר שע"ג התפוח שהיה מעלין אותן במגריפה ומקבצין אותו ביחד ועושין ממנו נפוח עגול כמו תפוח וברגלים לא היה מדשנין אותו שלא היה מאספין האפר ברגלים מפני שגנאי למזבח לדשנו ברגלים וה"ק מפני שהוא נוי למזבח שידשנוהו בידים במגריפה אבל ברגלים לא היה נוי כ"א ביזוי : ויש שמתמיהן על גירסא זו דמאי קמ"ל שלא היו עושין ברגלים שפשיטא לן שלא היו עושין שאפי' אם לא היה איסור לא היו יכולין לדשן ברגלים מפני שאפר רותח והיה רגליהם נכווין כשהם דורסים ברגליהם לכן מפרשים שברגלים לא היה מורידין את הדשן מפני שהוא נוי למזבח שיראו אותו (ונטלו ברגליהם) ט)ואינו של כל יום ויום קא מיירי אלא לאחר שהיו עושין ממנו תפוח ומקבצין הרבה שכבר היה תופס מקום גדול במזבח ומעכב את המזבח אז היו מדשנין אותו ומוציאין את כל הדשן מחוץ למחנה ואז הדשן כבר מצונן שאם תאמר שבכל יום היו מוציאין את הדשן אל מחוץ למחנה א"כ מה צורך לעשות תפוח גדול תחילה ואח"כ להוציאן יוציאו מיד לשם : **דף כט ע"א** אמר רבא גוזמא' הא דתני כשלש מאות כור · השקו את התמיד כדי שיהיה נוח לפשוט: בכוס של זהב היינו גוזמא' ובצורות בשמים היינו הבאי: ותבקע הארץ לקולם הבאי: אין עניות במקום עשירות לפיכך י"ל דלא השקו אלא בשל זהב'ותימה כיון דאין עניות במקום עשירות אפי' לענין השקאות הבהמות שצריך לעשות בשל זהב א"כ היה לעשות להם המחתה משל זהב ואנן תנן לעיל נטל מחתה של כסף כו' ועוד דלקמן פ' אמר להם הממונה בהאי בבא גופי' דקתני השקו את התמיד בכוס של זהב קתני רישא הכי נכנס ללשכת הכלים והוציאו משם צ"ג כלי כסף וכלי זהב והשקו את התמיד וכו' וי"ל דבכסף נמי אין שייך עניות אלא בעץ דוקא או בנחושת ורבא שהיא אומר גוזמא אפי' אם השקהו בשל כסף ועל זה אמר לאפוקי מדרבא שהיה סבור שלא השקוה אלא בשל עץ וה"נ מוכח לקמן בגמרא בפ"ד דעשירות נמי שייך בכסף: **ע"ב** כל מי שמתנדב עלה של זהב כו' נותן לאותן נדבות שהתנדבו והביאו על אותו הגפן והיינו גוזמא דקאמר ג' מאות כהנים : על ע"ב נימין נארגת מפ' בערוך נירין שנקרא עליה השתי כמו כפול וחציו עולה וחציו יורד כדי שתקרב הערב בתוכם בענין זה ובענין אחר א"א (ועתה לפיכך) נראה שבא להשמיענו שעל ע"ב נירין נארג הפרוכת שחלק אחד של ע"ב היה נארג מדמות א' יפה וחלק אחד מדמות אחר כדי שיהיה בה ע"ב דמות יפה ועל כל נימא כ"ד חוטין פי' זה שאמרנו שהייתה נחלקת לע"ב דמותין היינו לרחבה אבל לארכה היה בכל נימא כ"ד חוטין ואותן החוטין היו שמעלין ומורידן את הנימין שהם שתי כי ע"י אותן החוטין נעשה ציורין צא ובדוק באורגין ותמצא שכך היא: ושלש מאות כהנים גוזמא · וכתוב בתוס' צרפת למה היתה מקבלת טומאה והלא ווילון אינו מטמא אלא מפני שהשמש מתחמם בו כדאיתא בפ"ק די"ט וא"כ פרוכת דליכא למימר האי טעמא שהרי אסורה בהנאה למה היה טמא לאו פירכא היא אע"ג דאסורה בהנאה מ"מ כיון שאם היתה חול היתה ראוי לשמש להתחמם לפיכך אע"פ שהיא אסורה בהנאה מ"מ תורת כלי עליה בעבור זה הטעם שאם היתה מבחוץ היתה ראוי להשתמש לשמש אבל אם לא היתה ראוי מבחוץ לשום תשמיש גם מבפנים לא היתה מקבלת טומאה וראיה לדבר מכלי של אסורי הנאה שאע"פ שאסור להשתמש בו אעפ"כ מקבל טומאה מפני שראוי לתשמיש אם לא היתה אסורה בהנאה: **מתני' החלו** מעלין בגיזרין מפ' בערוך גיזרי עצים חתיכות עצים שהיו נותנים בכל יום לערך המערכה ואח"כ נכנסין שני כהנים בשני גזירי של עצים ומשימין אותן על המערכה וילפינן להו מונתנו עצים על האש: וכי כל העצים כשירין למערכה דקתני סתם מעלין בגיזרין לסדר המערכה דמשמע בכל מינו עצים ומשיב הן ודאי כל העצים כשרין חוץ משל זית וגפן כו' טעמא מפרש בגמ' אבל באלו רגילין כלומר רגילין יותר מכל העצים מפני שהן מובחרין שבעצים **גמ'** הני מ"מ לא כלומר של זית וגפן למה פסולים ע"ג המזבח משום דקטרי ואיכא טירחא יתירה לכהנים להוציא דשן : משום יישוב א"י שלא להחריב גפנים וזיתים בא"י: מאי ניהו דוקרי דלא קטמי ואזלא זה אינו מן הברייתא י) ונראה שהוא פי' פרשנים שכתבו בגליון ספרים והעתיקו וכתבו על סדר גמרא וכך ראויה להיות בספריהם · מיתבי על העצים אשר על האש עצים הניתנן להיות אש · וכי כל עצים ראויה למערכה הן כל עצים כשירים חוץ משל זית וגפן ר' אלעזר מוסיף כו' בשלמא למ"ד משום דקטם בהא פליגי כו' פי' דמאי ניהו דוקרי דלא קטמי ואזלי מקטם נראה שכך ר"ל עצים הנותנין להיות אש כלומר מה הם עצים שניתנין מהרה להיות אש ונשרף מהרה דלא קטמי ואזיל מקטם דהיינו שכלין והולכין מתוך האש מיד ונעשים אפר וכעין תנא ירושלמי הוא כל הסדר שבכאן לפי' לישנא קלילא וקצרה

קא

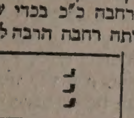
א) לפנינו בגמ' הגי' לבתר דנפיק א"ל ולפי זה לק"מ מה שהקשה רבינו ולכן גירסתו היה בגמ' א"ל ליעול מר ע"כ לא סליקת לשעיר וכו' כן נראה שהיה גורס המהרש"א בח"א · ב) אולי צ"ל שרב ספרא היה מבקש לר' אבא שיכנס ותמה עליו ממתניתין דמצאו נעול קשה דהיאך טעה ר' אבא באמת ונחר לו שהרי המשנה הוא שגורה בפי הכל אלא ע"כ דהכי פירושו · ג) אולי צ"ל חוצפה וזלזול בכבוד רבו · ד) נראה דחסר וצ"ל כל סביב העזרה מארבע רוחותיה היו עשוי עמודים ותקרה על גביהן כמין אכסדרה אבל באמצע וכו' · ה) נ"ט דהכיור היה עומד בין האולם ולמזבח · ו) נראה שצ"ל להתעסק עמו שהייתה עבודה בפני עצמו ולא כשאר עבודות התמיד שהיה צריך וכו' · ז) נראה דצ"ל ולא היה צריך עוד כהן אחר לזכות בה בשעה · ח) אולי צ"ל שהיו תורמין הדשן מהגחלים · ט) ואינו תובה להוציא כל יום ויום אלא וכו' · י) וכן לא נמצא זה המאמר בת"כ בפרשה ויקרא ·

קא נקים וקא פריך ואזיל ג״שלמא למ״ד כו׳ דמר סבר ר׳ אלעזר דפוסל נמי של מייש ואלון סבר אע״ג דלא קטמי מגוואי דהיינו שמבפנים אין נעשה אפר לאלתר אלא מבחוץ כיון דקטמי מאבראי לפיכך פסולין ות״ק דלא פסיל לתני כיון דלא קטמי לגוואי כו׳: דף ל ע״א מייתי תאינה חיורתא ושייפא לה בחלבא דאמת׳ וסריקא לה ביורא וקברי לה היכי דמסקי ימא שרטון קורא עבדי פירי לא עבדא ותלתא בורבי מנייהו לא מחזיקא להו גמלא מפ׳ בערך שרטון שלוקחים הגרעינים של תאנים חיוורתא ומושחין אותה בחלב כדי שידבקו הזרעים ביחד ולפי׳ צבתא הוא מלשון צבת דבר הנדבק זה לזה יחד ׳ ול״נ דצבתא הוא מלשון לצבות בטן כלומר שייפא בחלבא לתאנה מפני שנבקעת מחמת שומנה וע״כ צריך ע״י החלב למושחן שידבקו יחד והיינו דקא מסיק דסריקא ליה ביורא כלומר במקום שבין זרע לזרע מושחין בחלב כדי שידבק יחד זה בזה ביורא הוא זרע כדאיתא בגמרא פרק כיצד הרגל דשדי ביזראני. וכל המפרש שבחלב שרץ הנקרא צב היו מושחין זה א״א להיות כי לצב אין חלב אם לא נאמר שבשמנונית(שבחלב)של צב היו מושחין אותו אבל איני יודע אם נופל על שמנו של צב לומר חלב ואותן גרעינין א) (בועמין כא״י)דקורא עבדא פירא לא עבדא כלומר שבענין זה גדל העץ דוקא מהן אבל פירותיו לא מצליח כ״כ (שבענפים מהם אין אדם יכול למשחן יחד בקשר) ׳ מתניתין וחזיתי׳ מזרחה כו׳ כלפי מזרח מניח רווח מעט בין העצים כעין חלון ובגמ׳ מפרש טעמא למר כדאית כו׳ וחזות הוא מלשון חזותא כלומר חלון שרואין בה הרואים וראשי גיזרין הפנימיים שכלפי המערב היו נוגעין בתפוח: אליתא עצים הקטנים שמציתין בהם את הגדולים: בוררו משם מלשכת דיר העצים עצי תאינה יפים לסדר את המערכה שניה של קטורת כלומר שממנו מן המערכה שניה היו מכניסין גחלים למזבח להקטיר את הקטורת ומקשי בתוס׳ צרפת דהכא לא קחשיב אלא ב׳ מערכות מערכה גדולה ומערכה של קטורת והיינו כר׳ יהודא דאמר בסו״פ טרף בקלפי שניים היו שם בכל יום אבל לר׳ יוסי שלש ובריש קדשי קדשים בעי לאוקמי הך מתניתין גופא דבררו משם עצי תאינה יפים אליבא דר׳ יוסי. לאו פירכא היא דאי משום ההיא דטרף בקלפי דבעי לר״י ג׳ מערכות לאו ראייה היא משום דאיכא למימר דבפעם א׳ כשהיו מסדרין מערכה גדולה היה מסדר של קיום אש דכולי כמו חדא מילתא היא שהרי אותו של קיום האש היא בעי בעבור מערכה גדולה לפיכך לא קתני לה בתמיד אבל במערכה של קטורת שהיא צורך פנים באנפי נפשיה תני לה ומפני כך צריכא ברירא יפה יותר ממערכה גדולה ׳ וראייה לדבר דקתני בהך מערכה שניה של קטורת לשון בוררו והתם לא קתני לשון בוררו ש״מ דהכי הוה כדפי׳ ׳ ועוד מקשי בתוס׳ צרפת האיך יכול להיות ב׳ מערכות במזבח שעשה משה מאחר שלא היו מקום כ״א אמה על אמה כדאיתא פרק קדשי קדשים וגם הגזירין שעשה משה ג״כ היו ארכן ורחבן אמה על אמה וי״ל שהיו מסדר אותו בין הקרנות דבין הקרנות היה אמה לכל צד וצד והיו משים עצים עד שהיו הגחלים שם ב׳ טפחים בגובה ורביעי טפח כי באמה על אמה ברום ב׳ טפחים ורביע יש לה דיי לה׳ סאין גחלים לפי שיעור ששיערו החכמים ז״ל מ׳ סאין לאמה על אמה ברום ג׳ אמות ולמ״ד התם שיותר היה משים אותן בכל צדדין של קרנו׳. כ״א זה הוא קצת תימה שהכהנים היו מזיק להן האש כשהיו הולכין סמוך לו כולי האי על הסובב ובתוס׳ צרפת תירצו שעל היסוד וסובב היו עושין ואינו מתיישב יפה ומיהא יש לתמוה למה עשה משה להמזבח כך קטן ואי מחמת הכובד היו יכולין להרבות בלוים כדי שישאהו בטוב וא״נ בעגלים כמו הקרשים: כנגד מערבית דרומית של מזבח החיצון היו מסדרין מערכה שניה [בעומד חמש סאין. פי׳ שהיו משערין שיהא העצים] עושין ה׳ סאין כדי להכניסו למזבח הזהב להקטיר עליהם הקטורת וא״ת למה היו עושין מערכה שנייה בקרן מערבית דרומית ולא בקרן דרומית מזרחית הא מסברא טפי עדיף התם משום דדרך ימין הוא י״ל דכתיב ביה מלפני ה׳ לפיכך צריך לעשות במערב ובשבת היו מסדרין גיזרין למערכה שנייה בעומד שמונה סאין גחלים כשיכנים למזבח פנימי ה׳ סאין לקטורת ישתייר עוד שם גחלים [ג׳ סאה] ע״ג מזבח החיצון ששם היה מקטירין ב׳ בזיכי לבונה של לחם הפנים: האברים ופדרים דאמרינן לעיל סונקין אותו לצדדי המזבח היו מחזירין אותם למערכה הציתו ב׳ מערכות באש מערכה גדולה ומערכה שנייה ואין לומר בכאן האיך עיכול איברים ופדרים יקדים לתמיד של שחר משום דעיכול אברים ופדרים סוף עבודת לילה היא ואליבא דפליגי בטרף בקלפי דאמרו יותר משתי מערכות היו שם בכל יום י״ל האי דקתני הכא הציתו ב׳ מערכות לאו דוקא ממש ב׳ מערכות [אלא משום דיתר המערכות לא היו מחולקין] בסדר העצים כמו של קטורת שהיו צריכה בירור עצים יפה יותר מן האחרים כדפרשתי לעיל והנך כולהו כחדא חשבינן: ירדו ובאו ללשכת הגזית כדי לפיים פיים השני כדמפרש בפרק שאחר זה: כדי שתהא רוח מנשבת כלומר כדי שיבער יותר בטוב ומה שהיו עושין חזית כלפי מזרח יותר משאר מקום משום דכל ענייני עסק התמיד היה כלפי מזרח כדבעי למימר לקמן שנים ליום כנגד היום: מקומות מקומות עבדו כלומר חזית היו עושין כמין חלון גדול בעביר נשבת הרוח ובעבור הצתת אליתא היו עושין מקומות מקומות בריוח דבר מועט כדי כניסת האליתא כדי שתהא המערכה נבערת מכל צד וזה לא היה נקרא חזית:

הדרן עלך פרק ראוהו אחיו

פרק אמר להם הממונה רבא

מתניתין אמר להם הממונה באו והפיסו אפרק דלעיל קאי דקתני ירדו ובאו להן ללשכת הגזית אמר הכא דאמר להם באו והפיסו. מי מדשן מזבח הפנימי כו׳ הכא משמע לכאורה דדישון מזבח הפנימי היה אחר זריקת התמיד ולקמן בפרק לא היו כופתין נפרש בסדר התמיד טפי: הראש והרגל של ימין העוקץ הוא הזנב והרגל של שמאל החזה הרואה את הקרקע והותכין אותו מכאן ומכאן בלא ראשי צלעות כי ראשי צלעות היו נחתכין עם הגרה כדמוכח לקמן והגירה מקום שמעלה גירה היא דהיינו הצואר ובו מחובר הקנה והכבד והלב כדמפרש בקונטרס התם ביומא ואחר שהפיסו וזכה מי שזכה חוזר ואומר להם הממונה צאו ראו ולשם בקונטרס מפ׳ כמו כן דהממונה הוא הסגן ואומר להם צאו וראו על החומה או על הגג: זמן השחיטה שחיטת התמיד כלומר אם האיר המזרח שהשחיטה פסולה בלילה דכתיב ביום זבחכם דהיינו האיר המזרח מתיא בן שמואל שהיה ממונה על הפייסות היה שואל להרואה שאמר ברקאי האיר פני כל המזרח עד שהוא בחברון עד שאדם יכול לראות בחברון שהיה סמוך לה והצופה אמר הן ואמרו בתלמוד ירושלמי להכי אמר בחברון להזכיר זכות אבות שבחברון: היה במקצוע צפונית מערבית וביומא מפ׳ דההיא דקתני הכא היתה במקצוע צפונית מערבית לאו משום דממש היתה עומדת שם אדרבה דעיקר עמידתה בקרן מערבית דרומית אלא הא דקתני הכא במקצוע צפונית מערבית היתה עומדת היינו למאן דאתי מדרום מתחזי ליה בצפון כדאיתא שם ובדין הוא דהוה ליה למיתני הכי והרי לשכת הטלאים היתה בקרן דרומית מערבית אלא משום דבענין אחר לא הוה יכול לאשמעינן דאקצויי מקציא אלא כה״ג דנקיט בלישנא דסתרא הך בבא למתניתין דמדות כדי לאשמעינן דההיא לישנא לאו דוקא ממש אלא כדמפרש התם דלמאן דאתי מדרום מתחזי ליה בצפון דאקצויי מקצי כלומר בשתי מקצעות היתה נראת שארוכה היא ועומד במערב ומארכה לצד צפון ודרום עד קרוב למקצועות שמכאן ומכאן ודאתי מצפון מתחזי ליה שמשוכה לצד דרום יותר ודאתי מדרום מתחזי משוכה לצד צפון ומיהו התם ביומא פ״ק היכא דרמי׳ מתניתין דתמיד דהכא אמתניתין דמדות הקשה בתו׳ בשם רבינו יב״א הלוי ז״ל דמאי לא משני הכי דהך מתניתין דתמיד דקתני לה לשכת הטלאים היתה במקצוע צפונית מערבית איהו קא חשיב צפונית מערבית דעזרה דקא חשיב לשכת העזרה וניסא דלשכת החותמות ולשכת בית המוקד דקא חשיב התם לא היה לשכה של בית המוקד אלא אימא של העזרה הוה ומתניתין דמדות דקתני מערבית דרומית היא לשכת טלה קרבן איהו חשיב מקצוע דבית המוקד היה עומד בצד צפונית דעזרה נמצא דרומה של בית המוקד היא צפונית של עזרה ומקצוע של מערביות דרומית של בית המוקד היא צפונית מערבית של עזרה ולא קשיא מתניתין אהדדי וגם מלשכת לחם הפנים נמי לא הוה מצי לאקשויי לפי זה הענין שאמרנו דהתם במתניתין דמדות חשיב להו בדרומית מזרחית והכא במשנה דתמיד חשיב ליה לסוף דהוה ליה מזרחית צפונית שלשכת הטלאים במקצוע צפונית מערבית דעזרה׳ לשכת החותמות במקצוע מערבית דרומית דרך ימין ולשכת בית המוקד בקרן דרומית מזרחית דעזרה ולשכות לחם הפנים במקצוע מזרחית צפונית דעזרה דהיינו נמי הוה במקצוע דרומית מזרחית של בית המוקד הואיל ובית המוקד עומד בצד צפוני דעזרה אבל י״ל דלאו פירכא היא שהרי לשכת הטלאים ולשכת לחם הפנים זה ברור שהיו לשכות בית המוקד ולא לשכות דעזרה כדקתני בהדיא שהיו כקטונית הפתוחות לטרקלין וא״כ האיך יתכן הדבר דתנא דתמיד הוה קחשיב ללשכות בית המוקד דהיינו לשכת טלה קרבן ולשכת לחם הפנים בכלל לשכות דעזרה דהיינו לשכות החותמ׳ ולשכות בית המוקד דאפילו לשכת בית המוקד עצמה אינו נראה אם היתה מלשכות דעזרה שהרי קרי ליה תלמודא בהדי׳ שם בפ״ע ועוד בפרק בתרא דמדות קחשיב שיש לשכות בעזרת ולא קחשיב הני התם אלא ע״כ הנך דקחשיב הכא לשכות בית המוקד נינהו לפיכך הוצרך לתרץ בענין אחר׳ ובמידות בתו׳ צרפתים מקשין אמאי לא קא משני בלשכת לחם הפנים נמי דאקצויי הוה מקצא והו״ל למימר הא דקחשיב לה בדרומית מזרחית במדות דהיינו למאן דאתי מצפון והאי דקחשיב להו הכא במזרחית צפונית היינו מאן דאתי מדרום אבל לאו פירכא היא דכיון דהכא מסתים קא סתים לי׳ תנא ולא קא מפרש בהדיא באיזה מקום עומדת והתם במדות מפ׳ לה בהדיא ׳ ש״מ דהתם במדות דוקא קתני ומתניתין דמדות היא פי׳ דמתני׳ דהכא דתמיד אבל לשכת טלה קרבן מפרש הכא והכא אלא דהכי קתני לה במקצוע צפונית מערבית והתם קתני במערבית דרומית לפי׳ ע״כ לאו פירושא דהדדי נינהו. ומעתה צריכין אנו לפרש אמאי קחשיב במדות לשכות אחריני לבית המוקד מהנהו דקחשיב בתמיד במדות קחשיב של טלה קרבן ולחם הפנים ושגנזו בית החשמונאים את אבני המזבח ושל ירידת הטבילה והכא קחשיב לשכת החותמת ולשכת בית המוקד ולשכה שהיה עושין לחם הפנים. ובתחילה נפרש מהו לשכת בית המוקד [אין לפרש] דהיינו בית המוקד ממש שזה א״א להיות שהרי כיון שמנה אותה בכלל אילו שפתוחין לבית המוקד מכלל דלשכת בית המוקד לאו היינו בית המוקד אלא י״ל דעל שם כן נקראת לשכת בית המוקד מפני שצורכי בית המוקד היו גונזין שם כגון כלים שהיו צריכין לתקן המדורה שהיו עושין בבית המוקד וכסות של כהנים שהיו ישנים שם. ומעתה נחזור לפרש ההיא דמדות ומתני׳ דהכא דלא ליקשו אהדדי כדאקשי דאיכא למימר דהאי דקחשיב במדות בפרק קמא אותן ד׳ לשכות שהיו בד׳קצות בית המוקד ממש דהיינו ב׳ בקדש במערבית דרומית ומזרחית דרומית ומפני ששתים אלו היו בעזרה ואותן ב׳ לשכות שגנזו בה אבנים של מזבח וירידת הטבילה היה חוץ לעזרה כי בית המוקד היה חציו בתוך העזרה וחציו חוץ להעזרה ובשביל כך הכא במסכת תמיד קא חשיב הנך לגוואי קיימא משום דהכא בתמיד עסקינן במילי של גוואי והרי מי שעומד בעזרה נראה לו שסוף חומת העזרה היא סוף בית המוקד ובשביל כך קחשיב הנך לשכות בית המוקד דקיימי בסוף חומת העזרה במקום שכלו חציו וגם אותם שתים שהן בשתי המקצעות אחריני אבל לשם במדות דבמילי אבראי עסקינן דהא מבראי לגוואי קחשיב בנין הר הבית ואח״כ העזרה לפיכך לא קחשיב הנך שתים אצל חומת העזרה מבפנים מפני שאותו שנכנס בבית המוקד אינו רואה להדיא כולי האי כ״א מה שלפניו אבל של צדדין דהיינו אותן שבפנים שבסוף חומת העזרה לא קחזייה ליה כולי האי להדיא כדי שיהיה נוח להתלמד נציירם בכאן: מעתה לפי הענינים נמצאו למדים לפי הנראה דאלו ב׳ המשניות לא קשיין אהדדי ותו לא מידי: נכנסו ללשכת הכלים נראה כל הגי דקתני לישנא דרבים כגון האי נכנסו וכגון האי דלעיל צאו והביאו טלה כו׳ י״ל באותו שירות היו מתעסקים כולם וכן כל כיוצא בזה: צ״ג כלי כסף וכלי זהב לצורך העבודה. אע״פ שהי׳ מבוקר מבערב דקיימא לן שהיה מבקרין אותו ד׳ ימים קודם שחיטתו: בית המטבחיים היה לצפונו של מזבח ועליו שמונה עמודים פי׳ על אותו מקום היו נעשים עליו שמנה עמודים: ננסים. קצרים כלומר שלא היו גבוהים כשאר עמודים שבעזרה כמו שהננס הוא קצר משאר בני אדם ולפיכך היו נמוכין כדי שיהא נוח להשתמש יותר׳ ורביעית של ארז על גביהן מפרש בערוך רביעית היא לוח של ארז ולפי הנראה י״ל שלפיכך נקראת רביעית מפני שהיתה מתוח מעמוד של זה לעמוד זה והרי היא כמו רובצת ע״ג שני העמודים דרובץ תחת משאו תרגום רביע תחות מועני׳: ואונקליות של ברזל היו קבועים בהם. פי׳ אונקלא הוא ברזל שראשו כפוף ופי׳ בערוך התשים אגמון באפו תרגום אפשר דתשוי אונקלא בנחיריה׳ דהיינו נמי שמשימו לגמל באפיו אונקלא ובזה מושכין אותו כעין שנמשך הסוס ברסנו האגמון הוא כפוף כדכתיב הלכוף כאגמון ראשו ועל אותן האונקלית היו תולין ומפשיטין וג׳ סדרים היו לכל אחד ואחד פירוש לכל מקום ומקום שהיתה רביע של ארז היתה בתוכה (של) אונקלית קבועים ג׳ סדרים פירוש רביע של ארז היתה רחבה כ״כ בכדי שיהא מחזקת ג׳ סדרים מן האונקלית כי רחבה של רביע היתה מונחת על שני עמודים והיתה רחבה הרבה לפיכך היו יכולין לקבוע בה מלמטה של רחבה מיהו בציורה אינו כי אם סדר אחד אבל ג׳ סדרים כענין זה: שבהם תולים. פי׳ לאחר שיפשיטו על שלחנות העמודים כמו שדרך הטבחים שמפשיטין תחילה בקרקע ואח״כ תולין אותו את הכל ולפתוח את הבטן ולהוציא את בני מעיה לחוץ ומה



ברביעי היו עשוי של שיש שבין לטמח לפשטו שטבחי הדיוט

עושין בארץ הם עושין על שלחנות מיהא הא דקתני שבין העמודים לאו דוקא ממש בין העמודים דהא תנן בפרק בתרא דמדות ד׳ שלחנות היו רחוקין מן הננסין ד׳ אמות אלא האי דקתני שבין העמודים כלומר מכוונים היו כנגד בין העמודים אבל רחוקים היו ד׳ אמות ויש לשונות אחרים ואין מתיישבים אבל זה נראה בעיני מיהא תמיה לי למה הוצרך לשנות זה בכאן האיך היה לבית המטבחיים הא תניא חדא זימנא כבר במדות כולה הך בבא דבית המטבחיים ואי משום זה דהזכיר בית המטבחיים במשנתינו נקים לכולה מילתא דבית המטבחיים כדקתני מושכו והולך לו לבית המטבחיים א״כ הא דתנן נמי לעיל נכנסו ללשכת הכלים ה״ל למימר נמי היכן היתה עומדת ואעפ״כ בין כך ובין כך תימה היא למה אינו מודיען האיך היתה עומדת ועוד תימה במדות נמי לא קחשיב לה בהדי שום לשכה דקחשיב התם ובשקלים פ׳ אלו ממונים תנינן ב׳ לשכות היו במקדש אחד לשכות החשאין אחת לשכות הכלים ולא ידענא אי דוקא במקדש קאמר כגון סניף למקדש או בעזרה וכדאמר בעלמא אין שבות במקדש דהיינו נמי העזרה וכתיב את מקדש ה׳ טמא והיינו אפילו בעזרה ועוד דהתם לא משום דהיו גונזין בה כלי שרת אלא לכל מי שיתנדב כלי זרקו לתוכו לפיכך צריכה עיון באיזה מקום היתה עומדת: היו מקדימין ד׳ כלים כו׳ נראה דבשביל כך שנה בלשון הקדמה מפני שעדיין לא היה דבר מזומן ליכנס ולדשן עד שהיו פותחין ההיכל לפיכך נקט לשון הקדמה כלומר היו מזמינין הכלים בידיהם לכשיפתחו ההיכל בידם מזומנים הטנא והכוז הטנא נראה שהוא מלשון כבד ומשא כדאמרינן בעלמא מטונך והכי אמרינן נמי כי היכי דלא ליהוי עליה כטונא ובשביל שהיה קצת כבד יותר מן הכוז נקרא טנא וטנא נמי דכתיב בקרא ע״ש זה נקרא והכוז ע״ש קטנו כדאמרינן ביבמות הריני כפרת בן בתי כוזא: ושתי מפתחות אחד יורד לאמת השחי ואחד פותח בו כיון כלומר שני מנעולים היו לאותו פשפש אחד מבפנים ואחד מבחוץ אותו שבפנים היה צריך להושים זרועו עד בית השחי עם המפתח קודם שהיה יכול לפותחו ומנעול החיצון כיון שנותנין בו המפתח נפתח לאלתר וספר הערוך הביא ראיה דכיון זהו לאלתר כדאמרינן אפשר יעשנו בדפוס ויקבענה כיון כלומר במהרה אבל לשון ההוא תמיה דקתני אחד יורד לאמת השחי ברישא דהיינו משמע אותו שיורד אמת השחי אותו היה פותח תחילה ולכאורה משמע דאותו שהיה מבחוץ היה פותח תחילה ואח״כ מכנים זרועו עד השחי: בא לו לפשפש הצפוני. כלו׳ אותו שהיה מפתח בידו בא לו לפשפש הצפוני ונטל המפתח ופתח הפשפש ונכנס להתא ומתתא להיכל כי אותו הפשפש שהיה בדרום לא נפתח מעולם כי לא יתכן להיות נכנס ויוצא להדיא במקום ששכינה בה. ויש לתמוה שבמשכן לא היה עשוי מקום מיוחד לשכינה לבוא ומורי הרב החסיד אמר שמקום הועד היו שם באותו מקום שהקב״ה מתוועד עם העליונים לגזור גזרות ולעסוק בצרכי עולם ׳ אבל שכינה נכנסת שם לבין ב׳ הכרובים דרך המפתח או משאר מקום: והגיע לשער הגדול של היכל והעביר את הנגר שבפנים דהיינו כעין בריח ואת הפותחת עשוי כדי לחגור את השער שבפנים ופתחו פיר׳ פתחו מבפנים אותו הפותחת: ולא היה השוחט שוחט את התמיד עד שהיה שומע קול שער הגדול של היכל שנפתח משום שנאמר ושחטו פתח אהל מועד ואמרינן בזמן שפתוח ולא בזמן שנעול מיהא בכאן משמע לכאורה דשחיטת התמיד קודם לדישון מזבח הפנימי והטבת הנרות ולקמן בפרק ו׳ נפרש בה טפי: קול המגריפה היינו מגריפה דאמרינן במסכת ערוכין שהיו בה עשרה נקבים וכל אחד מוציא עשרה מיני זמר ׳ ואע״פ שערוך ושאר המפרשים רוצים לומר שבאותה המגריפה עצמה היו גורפין בה את האפר מע״ג המזבח ׳ וכדתנן לעיל בפרק ב׳ נטלו את המגריפות נראה דלאו מילתא היא דהאיך יתכן שבכלי שיר היו חותין את האפר ועוד מה דוחק היה לתקן כלי שיר מזה וגם לקמן נמי לא משמע הכי דלקמן בפרק קתני במתניתין שהמגריפה היתה משמשת ג׳ דברים ואי איתא שהיו גם גורפין בה א״כ היתה משמשת ד׳ דברים לפיכך נראה דזאת המגריפה אין מאותן מגריפות שהיו גורפין בהן את האפר אלא אחד מכלי שיר היתה וזו שקראו מגריפה על שם שכמו שמגריפה גורפת הדשן יחד כך אותו הכלי מחבר מיני זמר יחד והא דתנן לקמן באמר להם הממונה זוטא נטל את המגריפה וזרקו בין האולם ולמזבח האי זריקה לאו זריקה ממש שהרי מי מוציא קול ע״י זריקה אלא האי זריקה היינו כדאמרינן נזרקה מפי החבורה דהיינו שכל אחד ואחד כיון לדעת חבירו ויצא מהם הדבר כמו פתאום שלא היה יודע מת בדעת חבירו אעפ״כ כוונו לדעת אחד משום אגב דחביבא להו מילתא לאמרה לא המתין אחד לחבירו ויצא הדבר מהם מהרה כך בכאן גבי מגריפה דכשהיו רוצין לשורר בה לא היו מוציאין כל הקולות יחד אלא פעמים קול זה ופעמים קול זה כדרך שמנגן בכנורות שמרבים ענייני קולות כדי לתקן הנגינה ובה היה מתחיל לשורר וממנה היה יודעים הלוים שכבר נכנסים לדבר בשיר אבל בכאן כשהגיע בין האולם למזבח זרקו כולם בפעם אחת דהיינו שכל הקולות שהיו בה היו מכוונין להוציא ביחד ולפי׳ היה קול גדול שלא היה אדם שומע את קול חבירו גם כשקול גדול נופל בפ״א נראה כיוצא פתאום אף כשהרעמים עושים כמו קול קטן אז אינו נראה בפתאום אבל כשעושין בקול גדול או נראה כפתאום הדבר: קול הצלצל חליל וצלצל כלי שיר היו וא״ת אמאי לא קחשיב בהדייהו נמי אנא השם כשהיה כה״ג אומר דה״נ אמרינן בשלהי פ״ק דמסכת יומא שהיה נשמע מיריחו י״ל דהכא לא קא חשיב אלא הנך דהוו בכל יומא ויומא לאפוקי התם שלא היה אלא ביום כיפור בלבד ובתוס׳ צרפת מקשי׳ דבפרק טרף בקלפי קתני בברייתא דציר דלתות ההיכל לא היה נשמע כ״א שני תחומי שבת י״ל דציר דלתות ההיכל לחוד ושער הגדול לחוד כי ציר דלתות ההיכל אפי׳ כשהיו סוגרים היו סוגרים דלת אחד ואח״כ דלת אחרת כי שני דלתות היו זו כנגד זו לסתום באחד חצי הפתח ובאחד חצי הפתח ובמדות קתני לה ד׳ דלתות היה לו שתים מבפנים ושתים מבחוץ ועתה אפי׳ בשעה שהיו סוגרים היה נשמע קול הציר אבל בשעת פתיחת השער דהיה בשחרית אז היה פותח שני דלתות ביחד והיה קול שני הדלתות נשמע עד יריחו כי פתח ההיכל נקרא שער הגדול אבל אולם לא היה לו דלתות ע״כ אין לומר דשער הגדול נקרא של דלתות אולם ובמתני׳ נמי לא תנן אלא שהיה נכנס מחתא להיכל לפתוח שער הגדול ש״מ שער הגדול דהיכל קאמר וכל זה מה שהיו עושין היה כדי להרגיש כל העזרה ב) ודוקא בשחרית. וא״נ בשחרית יותר הקול נשמע מביום וציר הדלתות היה נשמע שני תחומי שבת אפי׳ ביום וא״נ י״ל דהא דקתני הכא דקול דשער הגדול היה נשמע מיריחו דוקא מיריחו מפני שלא היה שם באותו דרך הרים ולא שום דבר המעכב את הקול או שמא יריחו היתה עומדת בגבוה והיו שומעין אבל מצד אחר לא היה נשמע אלא ב׳ פרסאות דהתם מצד אחר שלא היה כנגד יריחו קאמר והא דקא מסיק ואעפ״כ כה״ג משובח דאמר מר וכבר אמר אנא השם ונשמע קולו ביריחו ואמר רבה בר בר חנה מירושלים עד יריחו י׳ פרסאות לאו מחמת הכי קאמר שהוא משובח דהיה נשמע י׳ פרסאות וזה ג׳ דה״נ איכא למימר גבי כה״ג לא היה נשמע מצד אחר כ״א ג׳ פרסאות אלא ע״ז אומר שהיה משובח כדמסיק התם ואע״ג דהכא איכא חולשא והכא ליכא חולשא ׳ וגם דהכא יממא והכא ליליא. ומורי הרב החסיד ז״ל אמר דכל הנך דקתני שהיו נשמעין מיריחו מעשה נסים היו. ודוקא היה ביריחו נשמע ולא בשאר צדדים מפני שיריחו היתה כמו ירושלים מפני שהיא היתה תחלת כבוש א״י וכמו דתרומת דגן צריך לתרום כן נתרמה א״י עצמה ובשביל כך התרימה יהושע להיות קודש לפי׳ היא כמו ירושלים והיו נשמעין בה כל הנך דקתני כדי שירגישו בני אדם שביריחו יש כמו כן קצת קדושה כמו בירושלים ולפיכך באלה יותר משאר דברים מפני שכל אלו הדברים קול שער הגדול וצלצל וגביני כרוז הם תחלת עבודות המעמידים את הכהנים לעבודתם ולוים לדוכנם וגם קטורת הוא תחילת עבודת פנים ודי בהנך והאי דקא מסיק במסכת יומא דכה״ג משובח היינו לפי ראות בני אדם אבל כח שום אדם לא היה לשמוע קולו ביריחו והאי דלא קחשיב להו בכלל נסים הנעשים בבהמ״ק משום דמילי אבראי כמו קול ביריחו לא קא חשיב: ג) הן אומרים הגיע. מפרשי המפרשים דעל שמיעת קול שער הגדול קאי כלומר כשהיו שומעים קול שער הגדול היו אומרים הגיע זמן השחיטה שכבר נפתח ההיכל ׳ ונראה דבשביל כך הם מפרשים כך דאי אקול המוכני קשה לפרש דמה הוצרכו לזה לסיים כך והם אומרים הגיע זמן כי זה כבר אשמעינן בפרק קמא ובכאן אינו מונה כ״א אותם הנשמעים למרחוק לפי׳ רוצים לומר (לפירוש רש״י) דלא קאי אמוכני אלא אקול שער הגדול דקא עסקינן ביה הכא במתניתין: נכנס ונטל אותה טנא כלומר עד עכשיו היה מתעסק אותו מי שזכה בדישון מזבח הפנימי לפתוח השער אבל עתה נכנס ונטל את הטנא והניח לפניו מיהא האי נטל את הטנא דקתני לא בעבור זה דקודם לכן לא היה הטנא מונח בידו אלא ביד אותו הכהן שלקחו מתחילה היו בידו עד עכשיו אלא בכ״מ שאדם אינו עסוק באותו דבר ועתה הוא עוסק שייך האי לישנא דנטל דקודם עד שלא היה צריך לטנא קתני נטל את המפתח כלומר לקח את המפתח ונתעסקו בו והניח כלים אחרים ועתה לקח את הטנא והניח את המפתח והיה מתעסק בזה: ובאחרונה כיבד את השאר כו׳. מפרשי המפרשים דבאחרונה כיבד את שאר הדשן בתוכו לאמציעתו של מזבח ונטלו והניחו בתוך כלי ויצא ולקמן בפרק בתרא אפר״ש למה היה מניחו לשם ולא היה מוציאו לאלתר: ומצא שני נרות מזרחיים כו׳ קסבר האי תנא דמזרח ומערב היתה ניתנה המנורה לפיכך אלו ב׳ נרות שאצל המזרח הם נקראים מזרחים מפני שאותן ב׳ נרות קרובים למזרח מיהא אעפ״כ אינו נעשה נס אלא בנר שני מאלו המזרחים ומפני שהוא קרוב למערב יותר מן הראשון שהוא ממש קרוב למזרח והוא נקרא מערבי במקום אחר דאמרינן זהו נר מערבי שנעשה בו נס דהא מדקתני הכא מצא שני נרות מזרחית דולקים ולקמן בפרק בתרא תנן מדשן את המזרחי ומניח את המערבי דולק דש״מ האי נר שני משתי נרות מזרחית הוא נקרא מערבי ואית לן למימר נמי מדתנן מצאו שכבו ש״מ שאחר שמת שמעון הצדיק עסקינן שכבר לא היה נעשה נס ומש״ה כי קתני מצא דולקין מדשן את השאר אותן חמש ומניח אלו שתים במקומן דולק עד שהיו עושין דברים אלו בינתיים למר כדאית ליה כו׳ דביומא איכא מ״ד דבדם תמיד מפסיק ואיכא למ״ד דבקטורת מפסיק להו. מצאו שכבו ואותן ה׳ מצא דולקים מדשנן ומדליקן מן הדולקים ואח״כ היו מכבה אותן ה׳ ומדשנן ואותן שניב היו מניחן עד לאחר כן כדי להפסיק בין הטבת ה׳ נרות להטבת שניים וביומא באמר להם הממונה מפרש טעמא למה היה צורך לחלק בין הטבת חמש לשתים וגם מפרש אמאי עביד הטבת ה׳ נרות ברישא תם מפרש אמאי לא עביד שיתא ברישא ובתר הכי מפרש כיון שא״א בלא הפסקה היו צריך ע״כ לשני׳ שמצאו

א) אינו מובן ואולי דצ״ל ואותן גרעינין כשגורעין בקרקע. ב) אולי צ״ל וה״ג דדוקא בשחרית היה נשמע בירחו משום דבשחרית יותר וכו׳. ג) לפנינו ליתא זה במשנה אולי דלפני רבינו היה זה בגי׳ המשנה.

שמצאו כבר לדשן ולהדליקן ואח"כ לכבות ולדשן באותה שעה אותן ה' ואחר דם תמיד או הקטורת היה חוזר ומדשן אותם ב' מזרחיים שכבר דישן והדליקן שאע"פ שעכשיו נמצאו מזרחיים ב' פעמים מדשנים אין בכך כלום דמאחר שאחר הדלקת ב' המזרחים מתחיל לדשן כסדר (ח') עם הפסקת דם התמיד או הקטורת כל ז' הנרות שפיר מקיים מצות הטבה ׳ וא"ת למה מדשנן ומדליקן ידליקן בלא דישון מאחר שהוא צריך עדיין אחר דישון ה' נרות לדשנן שנית י"ל הדלקה בלא דישון לאו אורח למעבד לפיכך בענין אחר לא אפשר וא"ת למה היו מדשן אלו מזרחיים באחרונה דאדרבה נאמר אין מעבירין על המצות ויתחיל מן המזרחים לדשן ה' נרות ושניים שאצל הפרוכת ידשן באחרונה י"ל מפני שנר המערבי שהוא מן ב' מזרחיים הי' רגיל להיות דולק מפני הנס ונמצא שלא היה צריך לדשן והרי לא היה יכול להתחיל מן המזרחי לדשן שאם היה מתחיל מן המזרחי ממש שהוא אצל המזבח היה צריך לדלג על אותו שהיא שני לו דהיינו נר המערבי שהוא דולק ונמצא שזה הדישון היה לסירוגין לפיכך א"א לעשות כן אלא ע"כ היה לו להניחם מלדשן עד באחרונה ובשביל כך בתחלה היה מדשן ה' נרות שכלפי הפרוכת ומניח הדישון בתוך הכוז והכוז היה מניח על מעלה שניה ויוצא עד לאחר הקטרת הקטורת או זריקת דם התמיד ואח"כ היו מדשן ב' המזרחיים. ואגב גררא נימא בה טעמא דלמאי מתעביד טפי ניסא בהני שנים מאחריני ומסתבר להיות יותר נס באותו שהוא ממש אצל הפרוכת מפני שהוא קרוב לשכינה יותר אלא טעמא שבשניה מן המזרחי' נעשה נס יותר מפני שמן הדין היה ראוי להיות נס בנר המזרחי הראשון שהיה אצל המזבח ממש כי אין מעבירין על המצות והיה משם מתחיל להדליק כסדר וגם אותו נר עומד לימין המדליק והיה מקיים כמו כן דכל פינות יהיה דרך הימין בכל הנרות כסדרן אלא כדי להודיענו זה דמתוך זה הנס יהיה ניכר שהשכינה שורה בישראל במקום ארון לפנים מן הפרוכת וכאילו מעיד על דבר זה שהשכינה במערב גורם דבר זה שהוא דולק ולמ"ד דמנורה צפון ודרום היתה מונחת האמצעי הוא נקרא מערבי כלומר האחרונים הם סניף אליו והוא עיקר משובח ביניהם ועל שמו נקרא כולם כדאיתא במנחות בפ' שתי הלחם מכאן שהאמצעי משובח אבל אליבי' א) מתוך נר אמצעי שהיה מערבי נקרא לא היה ניכר שום עדות אם מחמת הדליקה בלבד אלא שזה היה עדות שאם לא מפני שהשכינה שורה לפנים מן הפרוכת למה היה נעשה הנס במנורה יותר מכל הכלים שבהיכל כגון מזבח הזהב והשלחן אלא כאלו מודיע שהשכינה גורמת לה מפני שהיא קרובה לפרוכת יותר מכלם וגם שהתורה נמשלה לנר דכתיב כי נר מצוה ותורה אור כו' והלוחות מונחות בארון ואע"פ שבלחם הפנים שעל השולחן נמי נעשת נס שהיה חם ביום הלקחו זה אינו נעשה נס גלוי וניכר שיהיה נראה לכל אדם כמו הנר שהוא נראה למרחוק לכל רואיו אבל בלחם הפנים אינו כי אם ללקחו אותו ולא לרואים לפיכך זה הוא עיקר עדות: ובה ג' מעלות. בספרי מפיק לה מקרא דצריך לעשות מעלות למנורה דכתיב בהעלתך כלומר עשה לה מעלות מכאן אמרו אבן הי' שם ובה ג' מעלות אבל זה אינו מפרש לשם למה לא יותר מג' מעלות ד' או ה' או שתים וטעם גמור איני יודע וגם למה היה מניח הכוז על מעלה שניה ולא ע"ג קרקע או על מעלה שלישית או למעלה ע"ג האבן במקום שעמד להדליק:

הדרן עלך פרק אמר להם הממונא רבא

לא היו כופתין את הטלה פירוש כגון טלה של תמיד כגון ד' רגליים יחד כדרך שאנו עושים אלא מעקדין אותו ובגמ' מפרש האיך מעקדין אותו: ראשו לדרום ופניו למערב ותנן נמי ביומא בפרק אמר להם הממונה גבי פר של כה"ג ראשו לדרום ופניו למערב ופרכינן התם בגמ' היכי משכחת לה ואמר רב בעוקם את ראשו ואכתי פריך ונוקמיה להדיא ואמר אביי חיישינן שמא ירביץ גללים וה"נ הכא כל מה שהיו יכולין להרחיק שלא יהיה מטיל גללים לצד המזבח היו עושין: גמ' תנא יד ורגל כעקידת יצחק בן אברהם כלומר יד ורגל אחד מעקדין בפ"ע ויד ורגל השני כמו כן מעקדין בפ"ע כעין עקידת יצחק וי"ל דבשביל כך לא היו כופתין שתי ידים בפ"ע ושתי רגליים בפ"ע מפני שהיה מפרפר כי אז יש לו כח לפרפר יותר ממה כשעוקדין יד ורגל בפ"ע וכן יד ורגל שני. ומה שלא כפת אברהם את יצחק בנו איכא למימר דמהאי טעמא לא עשה כדמפרש הכא למר כדאית ליה ולמר כו': בזיון קדשים. לא ידענו שפיר מאי בזיון קדשים איכא הכא בשביל זה דאי כפי' המפרשים משום דבחולין קעביד הכי מה בכך אם [illegible]

נראה לפרש דהאי בקרן מזרחית צפונית דהיינו קרן של מקום הטבעות קאמר כלומר על שורת הטבעות שהיא חיצונה כלפי מזרח ושם היה נשחט על טבעת שניה לאותה טבעת שהיא חצונה לצד צפון העזרה והיא נקראת קרן צפונית מזרחית לכל הטבעות כזה וה"פ של שחר היה נשחט על קרן צפונית מזרחית של טבעות ולא על קרן צפונית מזרחית ממש אלא סמוך לקרן מזרחית צפונית בכל הצורך כי ד' שורות היו ובכל שורה ששה טבעות אבל סימן לדבר קצת ציירתי לתת פתח לתלמידי וכענין זה יש לפרש לענין תמיד של בין הערביים שהיה נשחט על טבעת שניה בקרן צפונית מערבית כדי לקיים בשניהם כנגד היום דבשחר החמה זריחתה מן המזרח על כרחך היה נשחט בקרן מזרחית צפונית ובערב זורחת יותר ממערב לפיכך של בין הערביים נשחט על קרן מערבית דרומית וטעם לדבר י"ל דבשביל כן היה נשחט על טבעת שניה משום דכל כמה דהוה מצי לקרובי לצד המזבח היה עושה דכל מה שהוא לפנים לצד המזבח קרוי לפני ה' יותר ומן הדין היו לשוחטו ממש על הטבעת אצל המזבח אלא משום דבעי כנגד היום ובטבעת שאצל המזבח ממש לא מקיים כנגד היום מחמת שכותלי המזבח הם מעכבים החמה מלזורח סמוך לה ובתמיד כתיב ג) לפני ה' לפיכך על טבעת שנייה מקיימא כנגד היום וגם קצת מלפני ה' והיינו נמי בתמיד של בין הערביים. ומעתה נתחיל לפרש סדר התמיד דלא ליקשו משניות סדרי התמיד להדדי כי לפי סדר משנתינו בפ' דלעיל הוה משמע דשחיטת התמיד קודם לדישון מזבח הפנימי והמנורה מדקתני בפ' דלעיל מי שוחט מי זורק ברישא דכולהו עבודות ואח"כ מי שזוכה בתמיד ואח"כ מי שזוכה בדישון מזבח הפנימי ואח"כ במנורה והכא בהאי פירקין קחשיב שחיטת התמיד וזריקתו אחר כל הנך עבודות דלעיל ומשום דבעי למימר כאבא שאול דבדם התמיד מפסיק בין הטבת ה' נרות להטבת שתי נרות שהרי בקטורת לא בעי למימר הכי דהוה מפסיק להו דהא דלקמן בפרק בתרא קתני שאחר הטבת שתי נרות מקטיר קטורת וא"כ ע"כ י"ל כאבא שאול היא הך מתניתין דתמיד ובדם התמיד הוה מפסיק להו ולעיל משמע דשחיטה וזריקה היתה קודם לכולן לפיכך אנו צריכין לפרש הך מתניתן דקתני לעיל מי שוחט מי זורק דהיינו משמע לפום ריהטא דשחיטה וזריקה הוה ברישא מדישון מזבח הפנימי והמנורה ולא היא דלא הוה אלא בין הטבת ה' נרות לבין הטבת שתי נרות והאי דקתני מי שוחט ומי זורק ברישא דכולה עבודות משום דתחלת עסיקת התמיד היתה ודאי קודמת לכולם, כדקתני דאמר להם צאו וראו והביאו טלה מלשכת הטלאים וגם השקו את התמיד ומבקרין אותו לאור האבוקה ומי שזכו בתמיד מושכו והולך כו' וכיון שעסיקתו תלי' במי שזכה בשחיטה קתני לה ברישא ואע"ג דמשמע שלא היתה אלא בין הטבת ה' לב' ואיידי דקתני שוחט תנא נמי זורק וכן פי' המפרשי' ביומא שנתייסדו לפני ריב"א הלוי ז"ל ואע"ג דאיכא פירכא קצת למלתייהו מדקתני לעיל והם אומרים הגיע ומשמע לפי הפשיטות דמילתא כמו שכתבנו לעיל דקאי אקול דשער הגדול ולאשמעינן לאלתר היה שוחט השוחט ועוד ביומא בשום מקום אינו מזכיר שהיה דם התמיד והשחיטה מפסיק להו אלא דוקא בדם התמיד ועוד כמה שינויי דחיקא נינהו דמחמת משיכת התמיד לבית המטבחים שהיו קודם לכל עבודות נקיט להו לשחיט' קודם לכולם לפיכך היה נראה לומר יותר לאלתר כשהיו שומעין קול שער הגדול היו מתעסקין בשחיטה בעוד שהיו שני כהנים מרשנין ומטיבין אבל ודאי לא היה זורקין את הדם עד שהיו רואין שכבר היטב ה' נרות ויצא וא"ת דמ"ש שחיטה מזריקה י"ל משום דשחיטה כשירה בזר אינה בכלל הפסקת הנרות ואינה בכלל סדר העבודות דקמסדר אביי משמיה דגמרא ביומא בפ' אמר להם הממונה וכמו שמשיכת התמיד לבית המטבחיים היא קודמת כמו כן שחיטה לא חייש לה בהקדמה ואיחור אבל ביום מיהא צריך שהרי מ"מ עבודה היא לענין פיגול והרבה דברים לפיכך כשהיו שומעין שער הגדול היו שוחטין לאלתר ויוכל להיות שטרם שהיה מתחיל לדשן מזבח ולהטבה היה כבר נשחט התמיד ׳ ואעפ"כ לא היה חשש בזה כי כיון ששחיטה לאו עבודה ממש חשובה וכל מה שהיה יכול למהר בעבודה שאין לחוש בהקדמתן להטבת הנרות היה עושה כדי שיוכל אח"כ להקריב קרבנות הרבה אם יבוא לידו מנדרים ונדבות וחטאות ואשמות דזריזין מקדימין למצות ואין מעבירין על המצות ואין לאדם להחמיץ המצוה בידו אחרי באו לידו אחרי שיכול לעשות אותה לאלתר לפיכך בשחיטה לא היה מאחרין ׳ אבל בזריקה לא היה זורק עד שהיה יוצא מן ההיכל ויודעים שכבר היטיב (ולפיכך) ואלו ב' לשונות שכתבתי צריכין אנו לפרש כמו כן ההוא דמסכת

יומא דקתני כל ז' ימים הוא זורק את הדם ומקטיר את הקטורת ומטיב את הנרות ופרכינן אלמא קטורת ברישא והדר נרות ופריך סדר יומא אסדר יומא דפרק אחריני דהתם קתני פיים ג' אחר הטבת הנרות ומשני אביי כאן בהטבת שתי נרות כאן בהטבת ה' נרות כלומר ההיא מתניתין בהטבת שתי נרות ובעי למימר דבקטורת הוה מפסיק להו דאכתי תקשי ליה לפי אותו סדר דקתני כל ז' ימים הוא זורק את הדם ומקטיר את הקטורת ומטיב את הנרות דבזריקה ובהקטרה הוה מפסיק להו והא ליכא למ"ד דבדם וקטורת הוה מפסיק להו לפיכך ע"כ אני צריך לומר דזורק אינו בכלל הסדר שלאחר הטבת ה' נרות כמו מקטיר את הקטורת אלא בכלל שוחט הוא ובדין היא דהל"ל דכה"ג כל ז' ימים הוא שוחט. וזורק ומקטיר כו' אלא משום דבעי למימר דכה"ג כל ז' ימים לא היה עושה כ"א זורק בלבד מפני שהוא עיקר עבודה אבל שחיטה והולכת אברים הכל היה עושה כהן הזוכה בתמיד ואיידי דקא נקיט ליה תלמודא לזורק בדוכתא אחריני קודם הטבה כגון הכא דקתני בפ' דלעיל מי שוחט מי זורק אע"פ שאינו כך דהא בין הטבת ה' לב' היה זורק דכאבא שאול ס"ל נקיט ליה הכא נמי לפתוח בו בסדר העבודה ואע"פ שאינו מן הסדר וה"נ ההיא מתניתין דהביאו לו את התמיד וקרצו ומירק אחר שחיטה ע"י וקיבל את הדם וזרקו ונכנס להקטיר קטורת ולהטיב הנרות לאו דוקא ממש ההיא זריקה על הסדר דהתם נמי בהטבת שתי נרות מיירי כמו התם במתניתין דכל ז' ימים הוא זורק וכו' וכמו שפי' לשם מ"ש דנקט ליה לזריקה תחילה ה"נ איכא למימר גם בההיא מתניתין דאהך מתניתין דקרצו לא שייך למימר בו דבסדרא לא קא מיירי כדמסקינן התם באמר להם הממונה. אכבא אחריני בסדרא לא קא מיירי דבשלמא אההיא בבא דקתני קטורת של שחר היתה קריבה כו' התם שייך לומר דבסדרא לא קא מיירי משום דלאו הוא בלשון מעשה אבל הכא דתני שכך היה כה"ג עושה היכי שייך לומר דבסדרא לא קמיירי דאי לא תימא הכי א"כ קשה הא דרמינן מפ"ק דיומא מההיא דמתניתין דקרצו וכן סדר תמיד אסדר יומא דלישני ליה נמי דבסידרא לא קמיירי בחד מהני מתניתן אלא ע"כ משום הנהו בבא דקא מייתי התם כולהו בלשון מעשה קתני לה כגון ז' ימים כו' וכן מי שזוכה בדישון מזבח הפנימי כו' כולהו עבודות דההיא בבא ליתא הכא בתמיד בהאי לישנא אלא דבעי התלמוד נקיט לה למילתא דרך קצרה כסדר שהם שנויים המעשים בתמיד כאן כגון דישון מזבח הפנימי תחילה ואח"כ מנורה ואח"כ קטורת וכן פיים השני מי שוחט כו' כל הנך בלשון מעשה קתני להו ואין שייך לשנות בלשון המעשה אלא בענין הסדר ומש"ה התם לא שייך לשנויי דבסדרא לא קמיירי וה"נ הכא גבי קרצו אין שייך לומר אין סדר למשנה אלא לענין זורק בלבד וכדפרישית. וגם זה נראה כמו כן לומר לכאורה דכה"ג ביה"כ לא היו מתעסק לא בתרומת הדשן ולא בדישון מזבח הפנימי ולא בהטבת ה' נרות מפני שכל עבודות שהיו נוהגין קודם שחיטת התמיד לא היה צריך לעבוד כ"א רק מה שהיה נוהג אחר שחיטת התמיד כגון הקטרה והטבת שתי נרות כל זה היה עושה משום דעיקר עבודת היום לא היתה מתחילה אלא משחיטת התמיד ואילך שהרי גם לשם בעבודת חינוך של ז' ימים מוכיח שלא היה עוסק אלא במה שהיו נוהג אחר שחיטת התמיד ולא בהטבת ה' נרות ולפי דעתי שגם ריב"א הלוי ז"ל פי' שכה"ג לא היה תורם תרומת הדשן (ומשם) ותעיין בתוספות יומא וקצת היה מוכיח כדברי ריב"א הלוי מלישנא דקא מסיק התם דמתעסקין אותו עד זמן השחיטה היינו משמע לגמרי עד שיאיר המזרח היה מפיגין עמו על הרצפה ׳ אבל ההיא טעמא דקא מסיק התם דבשביל כך היו תורמין המזבח ד) (ועוסק מכאן ואילך בתוך אותן עבודות שהיו נוהגין לעשות מקודם שחיטת התמיד מטי דא לכמ"ש) אלא התם מוכח בהדיא דכה"ג לא היו מתחיל לעבודות כ"א משהאיר המזרח דהכי אמרינן התם כי קאמר הרואה דהאיר המזרח הורידהו כה"ג לבית הטבילה אלמא שאז היה מתחיל בעבודה שאם היה תורם את הדשן א"כ מאז היה צריך לטבול ולינה לא אשכחן בשום דוכתא דהוה פסלא בטבילה כ"א בקידוש ידים ורגלים לפיכך גירסת ר"ח עיקר דהכי גרים ביומא ביה"כ דאיכא חולשא דכהן עבדינן מחצות ונראה שכך הפי' בי"ה דאיכא חולשא לכהן הדיוט משום תענית לפיכך היו מתחילין מחצות כדי שיהיה להם שעות הרבה בלילה להעלות האפר לתפוח לעשות כל העבודות שהיו רגילין לעשות קודם אור היום שהאיר מזרח כשיקדימו מחצות. ויהיו להם שעות הרבה אז יכולין לעשות בנחת ואין צריכין למהר כמו בשאר הימים כי כשאדם ממהר במלאכה מתחלש יותר ועוד שיש עמם כה"ג והם טורדין עמו כל הלילה ונמצא זה מחליש אותם ׳ ועוד שאינן יכולים כולם להתעסק בעבודה מחמת הכה"ג שצריכין מקצתן להתעסק עמו והרי הם מועטין וצריכין להקדים ולפ"ז הפי' גם גירסת הספרים אתי שפיר דגרסינן בהו חולשא דכה"ג דהיינו מחמת עסיקתן עם כה"ג הכהנים מועטין וגם שאין ישנים אם יאחרו בדבר כמו בשאר ימים יהיה חולשא הרבה אח"כ כל היום מחמת שטרחו ומיהרו במלאכתן יותר מדאי ונראה כמו כן לומר דהאי דלא קתני התם באמר להם הממונה גבי הביאו לו את התמיד וקרצו אלא הטבת שתי נרות שהיתה אחר הקטורת לאו משום דהטבת חמש נרות לא הוה עביד אלא מש"ה לא קתני הטבת ה' נרות משום דלישנא קלילא נקיט דרך קצרה להקטיר קטורת ולהיטיב הנרות משום שהן גמר הטבה כדי שיוכל לאח"כ לאלתר לתפוש עבודה אחרת היינו הקרבת הראש וממילא מוכח שגם ה' נרות היה מיטב דמה לי זה הטבה ומה לי זה הטבה וכמו שצריכה זו כה"ג כך זו שהרי הכל היו ביום ושנינו דמשהאיר המזרח לא היה רשאי לעבוד כ"א כה"ג כדתנן הורידו כה"ג לבית הטבילה ועדיין טעם אחר כמו כן נראה לי במה שמקדים זריקה להטבה אע"פ שלא היתה תחילה משום דעסיקת הזריקה היינו קבלת הדם היתה צריכה להיות לאלתר אחר שחיטה קתני לה תחילה כמו שחיטה כיון דקבלה תליה בשחיטה וזריקה היא גמר קבלה קתני לה ברישא דשחיטה נמי אמרן לעיל מש"ה קתני לה ברישא משום דעסיקת תמיד ומשיכה לבית הטביחה היתה קודמת לכן קתני לה נמי ברישא וכן מצינו בקטורת כמו כן בכה"ג כדבעי למימר לקמן ׳ וקבל המקבל ביומא פ"ב פשטי מהך מתני' דזורק מקבל: נותן מזרחית צפונית בפ"ק דיומא פרכי מ"ש דיהיב מזרחית צפונית ומערבית דרומית ניתוב מזרחית דרומית וצפונית מערבית ושני דעולה טעונה יסוד וקרן דרומית מזרחית לא היה לה יסוד ובפרק איזה מקומן מפרש טעמא לפי שלא היתה בחלקו של טורף: שירי הדם היה שופך על יסוד דרומי יש מקשין בפרק איזה מקומן אמאי לא קתני בעולה דשירי הדם היו שופך על יסוד דרומית כדקתני בחטאות הצבור והיחיד ובפרים ובשעירים הנשרפין שמגיד לנו האיך היו שופך שירי הדם יש לתרץ שאלמלא פרים ושעירים הנשרפים משונין בשפיכתן מחטאות הצבור והיחיד לא היו צריך לפרש בחטאות הצבור והיחיד היכן היו שופך שירי הדם משום דהוה אמרינן כיון דתנא בחדא ה"ה בכולהו מפני שכל הקדשים טעונים שפיכה בשירי הדם חוץ מבכור ופסח ומעשר שהיו שופך שפיכת א' אבל בשביל שפרים ושעירים הנשרפין שיורי דמיהם נשפכין על יסוד מערבי הוצרך לפרש בחטאות הציבור והיחיד דשיורי הדם היה שופך על יסוד הדרומי ותנא חטאות הצבור והיחיד וה"ה לכולהו והכא אמרינן בהדיא בתוספתא דזבחים בפ' איזה מקומן והכי תנא התם עולה ותמורת עולה וזבחי שלמי צבור ואשמות תודה ואיל נזיר ושלמים והשלמים הבאים בפסח וי"א שבמעשר ופסח שעבר זמנו כיצד סדר מתן דמים שלהן בא לו לקרן מזרחית צפונית נותן מזרחה צפונית מערבית נותן מערבית דרומית כו' עד שירי הדם היו שופכין למטה נראה דשופכין למטה היינו על יסוד דרומי דבההיא בבא דתוס' קתני עולה בהדיה והא ליכא למימר דחילוק היא בין עולת התמיד לשאר עולה דא"כ דכי היכי דבמתנות של קרבנות קא פליג ר"ש איש המצפה התם בתוס' והיה משנה בתמיד לעניין מתן דם על הקרנות וכדאיתא נמי בפ"ק דיומא ה"נ ה"ל לפלוגי התם בשפיכה דמקום שירים בין תמיד לשאר עולה והאי נמי ליכא למימר דתוס' פליגי אתמיד דהא לא אשכחן תנא דפליג אסתמי דתמיד אלא כר"ש איש המצפה כדמוכח ביומא ור"ש איש המצפה לא אשכחן דפליג אתו' אלא לענין מתן דמים של קרבן לבד אלא ע"כ שופכין למטה דקתני בתוספתא היינו על יסוד הדרומי קאמר ונלמוד סתום שהיא בתוס' ממפורש שהיא בכאן בתמיד. מיהא ק"ק על לשון התוספתא בלשון אחר בההיא בבא דקתני שופכין למטה דלא קתני יסוד דרומי כדקתני התם בתוס' גבי חטאות צבור והיחיד דשירי הדם היה נשפך ויורד ליסוד דרומי ולא קתני היו שופכין למטה ונראה משום דבחטאות טעונה קרנות והיה צריך כהן לעמוד על הסובב ומש"ה אי הוה תני בהך לישנא היה שופכן למטה היה משמע שהיו שופכין אפי' על הסובב קמ"ל שהיו יורד מע"ג הכבש והולך אצל המזבח כלפי יסוד דרומי ושופך אבל הכא באותן הנותנין שני מתנות שהן ד' שהיה נותנין למטה מחוט הסיקרא והיו כהן עומד למטה ע"ג היסוד וזורק בכלי ולא באצבע שהרי כל אותן שהיו נותנין מתן ד' צריכין מתן אצבע לפיכך א"צ לפרש שום דבר יותר אלא בסתם שהיו שופכין לאמה שלפניו במקום שעומד על גבי היסוד שהיה יסוד דרומי שהרי בקרן מערבית דרומית לשם היה פוסק מן המתנות והרי בדרום היה עומד לפיכך לא היה צריך למתני בענין אחר אלא בסתם שהיו שופכין למטה דהיינו לפניו במקום שעמד על גגו של יסוד שהכהן היה עומד על הקרקע וזורק בכלי אותם הנותנין למטה מחוט הסיקרא. והרי תוכל כמו כן לומר אמאי קתני בהאי לישנא שהיו שופכין למטה דאיכא למטעי בהכי ולמימר שהיו שופכין בקרקע י"ל דבהא ליכא למיטעי שלא מצינו מתן דמים ע"ג קרקע בשום מקום ולא שפיכה ע"ג קרקע כ"א לאמה אבל במזבח גופיה בין יסוד לסובב איכא למיטעי ולפיכך הוצרך לומר ע"כ בפי' שהיה שופך ויורד ליסוד דרומי ובאיזהו מקומן נמי אמרינן תן יסוד למזבח של עולה שיהא מזבח טעון בעולה ובכל דמים הניתנין עליו שפיכת שירים ליסוד שאם נשארו בכלי כלום כשזורק ממנו שתי זריקות לב' קרנות ישפכנו ליסוד והתם בפרק בית שמאי אומר מנין שכל הדמים טעונין מתן דם ליסוד ת"ל ודם זבחיך ישפך ומפרש בקונטרס גם לשם דלענין שפיכת שירים קאמר ולפ"ז כמו כן יובן היטב ההיא דבפרק איזהו מקומן דמבעי ליה בגמרא אזבחי שלמי ציבור מנין דבעו צפון והוי בעי למילף מועשתם שעיר עזים לחטאת דמה חטאת בצפון אף זבחי שלמי צבור בצפון ולבסוף קא יליף מקרא אחריני וקא פריך אהיקש קמא למאי קאתי ואמאי קשיא ליה הוה ליה למימר דלהא קאתי דמה חטאת טעונה שירים ליסוד אף שלמי ציבור כמו כן טעונים אלא מדלא קא משני הכי שמע מיניה דשירים נפקא מקרא אחריני דטעונין כל הקדשים ליסוד כגון מתן יסוד למזבח של עולה וא"נ מדם זבחיך ישפך או מהנשאר מדם ימצה לכל מר כדאית ליה וכו'. וקשה לפ"ז שפרשנו לעיל דתני שיירי הדם בחטאות וה"ה לכולהו דאמאי קתני בכולהו מעולה ואילך דטעון שתי מתנות שהן ד' דהכא נמי הות למיתני בעולה וה"ה בכולהו לפי' עיקר דבר נראה לי דמש"ה לא קתני שירים בעולה דבכל הנך דקא חשיב מעולה ואילך מפני שהוא זורק בכלי והרי הוא יכול לחיות שלפעמים היה שופך בשתי פעמים הכל וכיון דלא פסיקא ליה לא קתני בפרק איזה מקומן אבל בתוספתא ובמתניתין דהכא בתמיד קתני ולא פליגי ׳ וגם י"ל דהיינו טעמא דלא קתני באיזהו מקומן שירי הדם בעולה כ"א לפרים ושעירים הנשרפים וחטאות משום דכתיב בהו בקרא בהדיא שטעיני' שפיכה שירים ליסוד ואחריני מריבוי קאתי איכא למימר משו"ה לא קתני במשנה. מיהא מורי הרב ר' אפרים ז"ל היה אומר ודאי דעולה וכל הקדשים חוץ מחטאות ופרים ושעירים הנשרפין אין נשפכין ליסוד השירים שלהן מדלא קתני בסדר משנה באיזהו מקומן והיה מפרש ההיא דפרק דבית שמאי הכי מניין לכל הדמים הניתנין שתי מתנות שהן ד' שאותן ב' מתנות אין נותנין אלא על הקרן שיש לו יסוד ולמעוטי קרן דרומית מזרחית ת"ל ודם זבחיך ישפך וגו' וגם תן יסוד למזבח של עולה י"ל כמו כן לענין זה כלומר כל הזבחים שנזבחו על מזבח העולה יהיו מתן דמיהם כנגד היסוד אלא הכא בתמיד קשיא דקתני שירי הדם היו שופך על יסוד דרומי ואיני יודע אם יש לתרץ דתמיד היא משונה יותר מכל אותן הניתנין ב' מתנות שהן ד' משום דמקשיה ליה לחטאת בפ"ק דיומא אליבא דר"ש איש המצפה וסבירא לכולהו תנאי דפליגי על ר"ש דלענין מתנות
ממש

א) הלשון אינו מדוקדק בכאן ואולי צ"ל אבל אליביה קשה לכאורה דנהי דנר באמצעי היה נקרא מערבי מ"מ לא היה ניכר כ"כ שם עדות שהשכינה במערב מחמת ההדלקה זו אלא וכו'. ב) אולי צ"ל אבל בספרים שהועתקו מספרים ישנים כתיב לשם וכו'. ג) בפרשה ואתה תצוה כתיב גבי תמיד עולת תמיד לדורותיכם וגו' לפני ה'. ד) אולי צ"ל תורמין המזבח מתמות משום חולשא דכה"ג משמע דמשם ואילך היה הכה"ג עוסק בתוך אותן עבודות וכו' שחיטת התמיד ומשמע דלא כמש"כ אלא וכו'.

ממש לא מקשי לחטאת משום דסברא דמשונה קצת היא ולא נראה לתנאי האי מילתא דר"ש איש המצפה לעשות במקום אחד ברמים חציו מעשה עולה וחציו מעשה חטאת ומש"ה לענין מתן דמים נופא שלפני עליה אבל לענין שפיכת שירים שהוא במקום אחר על היסוד לשם אין שייך להקשות וכי מציו דמים בשפיכת שירים משאר עולות כי דמילי דהתמיד לא קתני התם ואלולא ר"ש איש המצפה בא לחלוק על ר' אלעזר ב"י התמיד ר"ש את התמיד לא היה צריך כלל לעניינא דתמיד התם . והכי קתני לה בתוס' אעולה ותמורת עולה וכל דדמי לה כיצד סדר מתן דמים שלהן בא לו לקרן מזרחית צפונית נותן מזרחית צפונית מערבית דרומית נותן מערבית דרומית ר' נחמיה ור' אלעזר ב"י אומרים בא לו לקרן מזרחית צפונית נותן מזרחית צפונית מערבית דרומית נותן מערבית דרומית ואע"פ שגירסת הספרים היא מבולבל ונראה שכתובה היא בטעות הנראה לענינו שכך יש להגיה הגירסא כמו שכתבתי והפירוש דת"ק דר' נחמיה ור' אלעזר ב"י סבירא ליה כשמואל דאמר באיזהו מקומן ב' מתנות שהן ד' נותן כמין גאם היינו שזורק בכלי על הקרן ומתפשט הדם לכאן ולכאן וכן בקרן שכנגדו באלכסון ור' נחמיה ור' אלעזר ב"י סבירא ליה כרב דאמר נותן וחוזר ונותן דהיינו שנותן בפיסוק בכל קרן שבאלכסון והתם נמי באיזהו מקומן מייתי להו תנאי למילתייהו ונראה דה"ה דהוה מצי להגך תנאי לאתויי אלא ניחא ליה לאתויי ר' ישמעאל ות"ק דידיה משום דילפינן מקרא למילתייהו כדאיתא התם והיינו דקאתי ר"ש איש המצפה לאפלוגי עלייהו ובעי למימר למאן דס"ל דבעי פיסוק מתנות היינו דוקא בתמיד ולא באחריני ואפילו בתמיד לא בעי פסוק מתנות אלא בצד אחד אבל לא בשני צדדין ובשביל שהן הזכירו פיסוק מתנות הזכיר גם הוא דבתמיד צריך לשנות בו אבל שפיכת שיריים של תמיד לא קתני התם כי היכי דלא קתני מילי אחריני דתמיד התם וקרא נמי מסייע למורי הרב אפרים ז"ל דליכא שפיכה שירים ליסוד אלא בחטאות דכתיב בהו קרא שפיכת שירוי' אלא שזה קשה לדברי מורי ז"ל אמאי לא קא משני התם בפרק איזה מקומן גבי זבחי שלמי ציבור דלענין שפיכת שירים איתקשו לחטאת ולא ידענא אם יש לתרץ מדגלי קרא בעולת תמיד דבעי שפיכת שירים ואי סלקא דעתך דזבחי שלמי ציבור נמי קא בעי שפיכת שיריים א"כ לישתוק קרא מהיקש דעולת תמיד ואנא ידענא מזבחי שלמי ציבור דלאו כולהו לגבוה בעי שפיכת שירים עולה שכולה כליל לכ"ש אלא מדגלי קרא דוקא בעולת תמיד שמע מיניה דדוקא תמיד ולא קרבן אחר . ותמיהא לפירוש זה שפירש לפרש מתניתין דהכא בתמיד דעולת תמיד בעי שפיכת שיריים ליסוד אם נשאר בכלי שום דבר ובין לפי' של מעלה שפרשתי שכל הקדשים צריכין שפיכת שירים י"ל להקשות למ"ד בפרק התערובת דמקום עולה הוא מקום שיריים היינו דקבעי למימר דקא נפיק ידי שפיכת שירים של חטאת במה שנותן על הקרן שלמטה מחוט הסיקרא במקום שנותן דם עולה וכיון דקא נפיק ידי שפיכת שירים בנתינת הקרנות א"כ לא היה צריך לשייר שום דבר בכלי שהכל היו לו מן הקרן לשפוך והיה יוצא גם ידי שפיכת שירים ושמא י"ל דזימנא דלאו אדעתא והוה משייר במנא ועל אותן שנינו בכאן שהיו שופכין א"נ שמא יש לומר דמצוה הוא להשאיר כדי להפסיק בין מתנה לשפיכת שירים ולפ"ז לא היה זורקו בפ"א : גמ' שנים ליום כנגד היום כבר פירשתי זה לעיל חובת היום דמצוה לעשות שנים : ביום אין הכל מסתכלין בה שאין כח בעין לראות לפי שקרובה היא וכזיק הזהרות · אי חד נפיש מחבירו למה לי למיכתב שני שיעורי לכתוב כההיא דנפיש כאחד גבר הסדו על יראיו וכן הרחיק ממנו את פשעינו אלא ש"מ דשווים : ומ"ש חמה באמצע הרקיע אין הכל מסתכלין בה לא מפני שקרוב אלא מפני דקאי בהדיא בגלוי ולא כסי לה מידי אבל במזרח ובמערב מתכסי לה בגובהן של הרים וגבעות ויש כח לראותה בעין : דא מילתא לית ליה דפתר . דבר זה אין לה פתרון מיהא שקר לא אמרו דאיכא למתרץ לדבורייהו הכי דעכשיו לית להו פתרון מפני שאסור לאמרה עכשיו כדמפרש ואזיל דילמא אתי לשיולי כו' אבל יודעים היו ובחגיגה תעיין פירוש מה למעלה מה למטה מה לפנים ומה לאחור : ימית עצמו על ד"ת : ויחיה עצמן . כשיגבה לבו עליו מבקש שררה ומתקצרין ימיו ע"א יחי' עצמו בהנאות ואל יעסוק בד"ת : יסנא מלכו ושולטן יתרחק מן השררה . דידי עדיפא דאנא אמינא ירחם מלכו ושולטן ולכשבא לכך ישרית בשביל בני אדם ויהיו להם הנאה ממנו ויתקבל על הבריות לפי שכל זמן שאין לו שררה אין בידו להרע ולהיטיב ואינו ניכר אם טוב אם רע : מה דין אתריסתון לקבלי כלומר מפני מה אינכם מודים כו' : לובא מאותו מקום. דפרשי בהברא שהולכים בחושך כבאורה ואייתי קבורה דמיתני סיסין של חבלים וקטר בהאי גיסא במקום האורה שאם ימותו החמורים בדרך יכול לאחוז בחבלים ולילך ולא תטעה בחושך : וילפית עצה מנשיא שאמרו שלא יתכבד בשום ענין אם ילחם עמהם:גילדני דדגים בהדי דמחוורי להו כשהיו מדיחים הדגים במים נפיל בהו ריחא כלומר מן הדגים מחמת המים: סריא באפי' רחץ בהם פניו . אולי כולי' שעלה סמוך למעיין כלפי מעלה לראות מהיכן המעיין יוצא עד דמטא לפתחי דג"ע מתוך שהבריא ונפל בו כח יותר מחמת הנהו מיא דטרא באפי' היו בו כח לעלות עד פתחא דג"ע : יהב ליה גלגלא חדא גלגל של עין והוא הי' סבר מרגליות הוא : ולא הוה תקיל שהי' אותו גלגל שוקל יותר מכל זהב שבעולם : גלגל דעינא גלגל של עין אדם הוא ולא קא שבע לעולם לראות : שקיל קליל עפרא וכסי' לאלתר תקיל כלומר רמז לו והראהו לו דוגמא לאחר שמת אדם ואינו רואה כלום אינו חומד כלום שום דבר ומיד הוא כשאר אפר : גיהנם מן הרקיע שהוא מנהר דינור שבא מזיעתן של חיות שנאמר על ראש רשעים יחולו · ויש אומרים לאחורי הרי חושך כדכתיב כי הנה החושך יכסה ארץ וערפל לאומים ועליך יזרח ה' : נוכח פני ה' אלמא כשעוסק בתורה בלילה שכינה כנגדו ורב שלום בניך א"ת בניך אלא בוניך רבנן מרבים שלום בעולם : מתני' לא היה שובר בה את הרגל כלומר לא הי' שובר את הרגל כדרך שעושים הקצבים ששוברים הרגלים המחוברים יחד באותם גידים שמעורין בהם ובהם תולין את הבהמה על היתד ופושטין אלא נוקבו מתוך ערקובו . ערקוב נקרא אותו עצם שבין העקב ובין זה הפרק הסמוך לו ובאותו גיד שתולין בו את הבהמה הקצבים כששוברין את הרגל שבבהמה אלא שהם שוברין את הרגל וזה לא היו שובר כ"א נוקב בין אותו הגיד לעצם ותולה כך כשהוא שלם · ובספר הערוך כמו כן משמע שהיה אותו עצם שנקרא ערקוב : הגיע לחזה חתך את הראש כלומר כשהיה מגיע לחזה היה פוסק מלפשוט עד שהיה חותך את הראש ונתנו למי שזוכה בו כי הראש אינו בכלל הפשטה כדאיתא בחולין אין לי אלא נתחים שישנו בכלל הפשטה מנין לרבות את הראש שכבר הותז · והביאו כמו כן לשם ראיה בקו' משחיטת קדשי' פרק כל הפסולים דמייתי התם ואלו שאינן מפגלין ומתפגלין צמר שבראשי כבשים ושער שבזנב התיישים דהיינו משמע שהראש לא היו מפשיטין אותו אלא כך היו קרב כמות שהוא : חתך את הכרעיים ונותנין למי שזוכה בהן הכרעיים נקראו אותן שאצל החזה עד הפרק ומן הפרק ולמעלה עד מקום חיבורים נקראו ידים היינו דתנן לקמן חתך את הידים ונתן למי שזוכה בהן ובלשון בני אדם נקרא כתף : מירק והפשיט כלומר אחר שחתך את הראש גמר ההפשט מה שהניח מלהפשיט מן החזה ועד מקום חתוך הראש וא"ת למה מתחילה לא הפשיט עד מקום החתך י"ל מפני שמתחילה צריך לחתוך את הראש קודם שיקרע את הלב לפיכך אם היה מפשיט גם את העור שעל החזה ושלמטה מכנגד החזה היתה בהמה מתקררת וגם הלב מתקרר בתוך הבהמה ולא היו דם יוצא מן הלב כשהיה קורע כלומר הדם יוצא בטוב כשהלב חם ממה שנתקררה לפיכך בתחילה חותך הראש ואח"כ חותך הכרעיים כי הכרעיים מנהג המפשיטים את הבהמה להתחיל בהם ההפשט כלפי הראש ובשביל כך היו מופשטים כבר לפיכך חותכן לאלתר אחר חתיכת הראש ואח"כ מפשיטו וקורע את הלב ומוציא דמו ואח"כ חותך את הידים שהם סמוכים למקום הלב שאין מעבירין על המצות ונותנין למי שזוכה בהן : עלה לרגל הימנית מפני שהבהמה היא תלויה ונתעסק בה מלמטה אצל החזה וראש שייך למיתני לשון עלה שרוצה להעלות ידו כלפי הרגל ולחתכו וא"נ י"ל שכעין מעלה הי' עושה שכשהיה צריך להתעסק ברגלים היה עולה ע"ג מעלה וחותך ונותנן למי שזוכה בה ושני ביצים עמה ועדיין היה תולה הכבש ברגל אחד ולאחר חתיכת הרגל קרעו ונמצא כולו גלוי לפניו ובדין הוא שהיו לו להתעסק בשני רגלי הכבש מפני שהם מבחוץ ואח"כ לקרוע ולהתעסק בפנים אבל אם היה חותך שני רגליו לא היה יכול לתלות לפיכך על כרחך היה מניח רגל אחד מלחתוך שבה היה תלוי ואח"כ היה קורע ונוטל את הפדר ונותנו על בית שחיטה נתן הראש למי שזוכה בהן להדיחן כלומר נתנו למי שזוכה בהן להעלותו לכבש להדיחן : כל צרכה כלומר לא היה שיעור להדחתו כמו לקרביים שלא היו מדיחין אותן רק ג"פ אלא כל צרכה היה מדיחין מפני שהכרס היה צריך הדחה טפי מן הקרביים : במדות תנן דלשכת מדיחין היתה משמשת שהיו מדיחין בה קרבי קדשים והיינו הכרס אבל הקרבים היו מדיחין על השולחנות כי הכרס לא היה יכול להדיח על השולחנות מפני שהזבל הרבה בתוכו ואינו דרך כבוד להדיחן בחוץ וע"כ היה צריך לשכה לזה ואינו מזכיר הדחת טלה עצמה אבל מורי הרב החסיד ז"ל אמר כי בדברי הימים משמע שהיו מדיחין א) ג' פעמים ולא ידענא אם מכאן סמכו להדיח הבשר לקדירה ג"פ וגם ליטול הידים ג"פ כמו דאשכחן הכא דהדחה בעי ג"פ ה"נ בדוכתא אחריתי ואע"פ שבכאן צריך להדיח במעיטה מה שאין כן בשאר הדחות שמא ג"כ מפני הזבל שבקרביים צריך הדחה מעולה יותר משאר הדחות ובשביל כך ג"פ לשאר הדחות אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר מיהא הוי וכן נמי לענין כסי כו' אמרינן בפרק אין מעמידין כו' פעם ראשונה ושניה אסור ושלישי מותר מיהא יש לפרש דלאו לענין הדחה קאמר אלא לענין שתי' ע"ש : במעוטה על שולחנות של שיש בין העמודים . מפני שצריך להדיח על שולחנות של שיש ב) (לפי' נראה לומר שמעוטה אינו כלי המטלטל דא"כ נפיש) מפני שהיה צריך לעשות ע"ג שיש מפני שנוח הדבר יותר לעשות ע"ג שולחנות מלמטה ובשביל כך יכול להיות שהיתה כלי המטלטל . וי"ל שלא היתה כלי אלא שמצד אחד שבשלחן עצמו היה עשוי בית קיבול שלא היה כ"כ דחוק כדי שלא יהיה הקרבים מונחים בתוכו בדוחק בשעת הדחה שמתוך זה היה מודחין יפה יפה יותר שאם היה בכלי אחר ולא בשיש היו מסריחין יותר מהרה כמו שכתבתי למעלה ולשון מעוטה הוא לשון מעטן של זיתים כמו כן היו רגילין להשים ביחד בדוחק כדי שיהיו מתבשלין בכלי ולשון מעוטה מלשון עטיניו מלא חלב : והפריש את הריאה מן הכבד ואצבע הכבד ומורי הרב החסיד ז"ל אמר כי חתיכת כבד קטנה יש ואותה היא שהוא מפרישין מן הכבד ועלה קתני אצבע הכבד מן הכבד ולפי' נקרא אצבע לפי שהיא קטנה ולשון אונה דאמרינן לא שייך למיתני בה משום דלא דמיא לאונה ואינה עומדת בענין זה שיהיה ראוי לקרותה אונה ולא היה מזיזה ממקומה פירוש לא היה מזיז הריאה ממקומה אלא כמו שהקנה מחובר לצואר והריאה תלוי בה בקנה כך היה מניחה כי הריאה עם הצואר היה מחובר שם שלא יתכן (שיהיה) להקדים הצוואר לחזה שזה היה כמו מעביר על המצות · פ"א י"ל דאצבע כבד קאי שלא היה מזיז ממקומו אלא היה מניחו מעורה כדי שיהי' מחובר לעוקץ ושתי הכליות וכדתנן לקמן ואחר שנטל החזה ונתנה למי שזוכה בו מן הראוי היה לבא לאלתר אצל הגרה דהיינו הצוואר שהקנה והלב תלוין בו עם אצבע הכבד שזה היה כסדר אבל לא יתכן דבר זה לעשות דכיון דמתעסק בדבר שהוא מצלעות הבהמה כגון החזה דין הוא שגם בו מתעסק קודם הצוואר שאינו מצלעות הבהמה לפיכך היה חוזר ועולה לדופן הימנית והיה חותך ויורד עד השדרה כלומר היה חותך ויורד בעטקו של צלע כלפי השדרה ולא היה נוגע בשדרה כלומר לא היה חותך השדרה עצמה כלל · ומיהו היה מפריש הבוכנא מן האסיתא ונותנו עד שהוא מגיע לשתי צלעות רכות כי שתי צלעות רכות ישנן אצל החזה כלפי צלעות ושתיים מלפניו אצל הצוואר שחזה היה חותך ומניח ב' צלעות רכות מכאן ושתים מכאן וכן פירש המפרש במסכת יומא וכשהיה מניח אצלה שתי צלעות רכות היה חותכה ונותנה למי שזוכה בה וכבד תלוי שם באותה הדופן הימנית ועתה הנה נתעסק ע"ז הדופן הבהמה מצד אחד וצד האחד הוא חלוק מצד זה והצואר הוא שייך לתרוייהו דדופני הבהמה לפי' היה מתעסק לאלתר בצואר דהיינו גרה כדפירש לעיל · והניח ב' צלעות מכאן וב' צלעות מכאן כי אצל הצוואר הם שתי צלעות רכות מצד זה

וב' צלעות אחרים אצל הצואר בדופן אחד כמו כן לפי' היה להתחיל עם הצואר אלא בלא אלו הצלעות היה חותך את הצואר בלבד ותקנה והלב והריאה תלוין בה ולישנא דבא לא שייך למיתני אלא במקום שהם כמו ב' דברים כגון הכא שכבר נתעסק בדופן ואחר כך היה בא לו אצל הגרה שהיה עדיין תלוים ומחוברת אצל הדופן שני אבל קודם שהבדופן שלימה והגרה כולו כבר עדיין לא שייך בה למיתני לשון עלי' וירידה כדתנן לעיל עלה לדופן הימנית היה חותך ויורד : בא לו לדופן השמאלית ונניח בה שתי צלעות רכות מלמעלה דהיינו אותן מאצל החזה ב' צלעות הגדולות ושתי צלעות רכות מלמטה דהיינו אצל הצואר ובשביל כך נקרא זה למטה מה שהוא אצל הצואר מפני שהבהמה תלויה בעבוד קדם נקראים תחתונים מפני שאצל צוואר הם ושאצל הצלעות הגדולות נקראים עליונים ועוד מפני שאלו אצל הצוואר כמו סוף כל הצלעות לפיכך נקראו תחתונים וה"פ בא לו לדופן השמאלית מניח שתים רכות מלמעלה ושתים מלמטה כמו שפירשנו ומשום דלעיל סתמא תנא בדופן הימנית היה חותך ויורד עד שהוא מגיע לשתי צלעות רכות והו"א דאהני צלעות דלמטה [מיירי] קמ"ל הכא דעליונים קאמר כי זה היה דרכו כי היה חותך החזה מבין שמונה הצלעות הרכות שהחזה שרוי בתוכן כגון ב' מכאן וב' מכאן בדופן האחד וכן בדופן השני והיה חותך דופן הימנית כמו שאמרנו ואח"כ היה חותך השמאלית מן השדרה אלא במקצת היה מעורה בשדרה או כלפי הרגל והיינו דקתני והשדרה עמה כלומר מעורה בהו קצת ובתוס' צרפת מקשים מ"ש דלענין חזה שנותן לכהן היה חותך מן הצלעות רכות אילך ואילך ונותנה לכהן כדאיתא בפרק אלו טריפות ומ"ש הכא שלא היה תותך מן הצלעות הרכות עם החזה י"ל דלאו תמיהא היא משום דהתם גבי כהן בדבר הנקרא חזה תליא מילתא דהא כתיב בקרא [חזה] וחזה הוא לשון חזות דהיינו שרואה פני הקרקע וקים להו לרבנן מקצת מן הצלעות נמי רואין פני הקרקע · אבל ה"פ ונתח אמר רחמנא וקים להו לרבנן דבלא הצלעות נקרא נתחים : והיא היתה גדולה לא ידענא מאי נפקא מניה שהיא היתה נקראת גדולה ושמא י"ל לאשמעינן שצריכה ימין מחמת חשיבתה וכובדה ולא יטעה כהן לומר שזו גדולה יותר ויקחנה בשמאל וחיישינן לנפילה וא"נ למקח וממכר והא קמ"ל דכבד שוקלת יותר מהשדרה עם הטחול ועדיין הנשאר מהבהמה תלוי ברגל האחר של שמאל ועתה אחר שעשה כל זה בא לעוקץ חתכו מתוך הגוף ונתנו למי שזוכה בו והאליה ואצבע הכבד ושתי כליות עמו שלא תאמר ג) זה לבד היה חותך האליה שמחוץ לבד שלא היה הכל אחד ולשון תלוי בעוקץ לא שייך למתני משום דאצבע הכבד ושתי כליות שקולים כמוהו או יותר ולא שייך לומר לשון תלויה אלא בדבר קטן בגדול ומכאן ואילך לא היה כבד צריך לחתוך ומשום הכי נקיט לשון נטילה ברגל כדקתני נטל את הרגל · ועד הנה סדרנו חתוך האברים לפי מה שהם סדורים בבהמה ובענין הטעמים שפיר מכאן ואילך מסדר סדר הכהנים זה אח"ז שלא כענין סדר חיתוך אברים · אלא לפי חשיבת אברים זה מזה וכל אבר שהיה חשוב יותר מונה ראשון כל אחד ואחד וביומא פליגי ר' יוסי הגלילי ור"ע האיך היה קרב ולשם תעיין : והחרטומו כלפי זרועו פי' חוטם הבהמה נקרא חרטום וכן פי' הערוך : וקרניו בין אצבעותיו . כדי שיחזיק בו בטוב שלא יפלו : ובית עורה לחוץ . כלומר מקום החתך היה הופך לבין ב' אצילי ידיו ובית עורו לחוץ כי זהו דרך כבוד שלמעלה . מדולדלת בין אצבעותיו ומפני שהוא ארוך יותר מפסיק וע"כ ראש העוקץ שהוא עב היה מניח מלמעלה בין אצבעותיו וראשו האחד למטה היה תלוי כדי שלא יעכבו ויוכל להרחיק על פס ידו גם אצבע הכבד ושתי כליות עמו (וצלעות) בין אצבעותיו וכל דבר הארוך היה מניח תלוי בין אצבעותיו וטעם זה שייך כמו כן לגבי הקרניים : התשיעי ביין וכן שנינו ביומא שהתמיד היה קרב בט' : מחצי כבש ולמטה במערבו · כל מה שהיו יכולין להקריב האברים לצד מערבי של מזבח היו עושין כי היכי דקרי ביה לפני ה' טפי כדי שילכו דרך מערבו של כבש ויעלו למזבח אחר שיפיסו מי הוא זה שיעלו האברים למזבח : בתוס' צרפת מקשי' ממתני' דשקלים ובשלהי פרק החליל מייתי לה אברי תמיד נותנין מחצי כבש למטה במזרח ושל מוספין במערב ושל ראש חדשים על כרכוב המזבח ובפרק החליל פירש בקונטרס דאע"ג דאיכא ספרים דגרסי בהו אימורי תמיד לאו דוקא אמורין אלא ה"ה אברים אלמא במזרח נותנין לו והכא קתני במערב נותנין אי לאו דבקונטרס מפרש לשם דאברי תמיד קאמר הי' נראה לומר דלאו באברי תמיד טהורין קאמר אלא מאותן שנטמאו מבפנים וכדאיתא התם לעיל מינה דההיא ופליגי בהא התם ר"א ור"ע ובהנהו הוא דקתני שהיו נותנין ונשרפין במזרח ושל מוספין במערב ושל ראש חדשים על כרכוב המזבח אבל א"צ לכל זה דבשתי סדרי המשנה שבידי ל"ג הכי אלא הכי גרסינן בהו שנותנין במערב וכדקתני הכא במתניתין דתמיד ולפי אותן סדרי המשנה דגרסו במזרח מצי למימר דמתניתין דתמיד דהכא דקתני שהיו נותנין כמערב ר' חנניא בן עקשי' היא דאית ליה הך סברא דניתנין במערב וכדאיתא בתוספתא דשקלים . ולשם במערבו של כבש מלחום ואח"כ ירדו ובאו ללשכת הגזית :

הדרן עלך פרק לא היה כופתין

בתו' צרפת כתוב דפרש"י ז"ל ביומא דממונה הוא הסגן והקשו על פירושו מירושלמי דקחשיב דברים שהסגן משמש ואלו הן או' לו אישי כה"ג הגבה ימינך כשהיה מטיל גורלות בי"ה והניף הסגן בסודרים ואחז הסגן בימינו והעליהו וכו' ולא קחשיב הני בהדייהו ונראה דברי הר' יצחק בר שמואל ז"ל שפי' כך דממונה לאו סגן הוא ועוד בסוטה פרק משוח מלחמה מסיק בהדיא דסגן לאו ממונה הוא ולשם תעיין : ברכה א'. בפ"ק דברכות מפרש מאי ברכה אחת א"ד יוצר אור וא"ד אהבה רבה : ג' ברכות מפרש ואזיל מאי נינהו ג' ברכות אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים ברכת כהנים היינו שים שלום אבל ברכת כהנים כהלכתן כגון הפסוקים לא היו עדיין אומרים : ברכה אחד למשמר היוצא התם בפ"ק דברכות מפ' דמשמר היוצא למשמר הנכנס אומר מי ששכן שמו בבית זה ישים ביניכם אהבה ואחוה ושלום ורעות ותמה אני למה עכשיו מתפללין יותר לאחר זריקה דמוטב להם להתפלל קודם שחיטה וזריקה כדי שיתקבל הקרבן ברצון כי הזריקה היא עיקר ואיני יודע אם בעבור זה היו עושין עכשיו את תפלתם מפני שיש לומר שבלא זה היה להם להמתין עד שישהו אברים במלח בכדי שיעור יציאת הדם שהרי מצינו גם בלב שהיו מוציא את דמו ובכל ענין שהיו יכולין למעט בדם אברים היו עושין אם לא במקום דא"א כגון בכבד ד) [שאינו נראה לו דאביי אמר בהקומץ רבה וכן לקדירה אהאי מתניתין קסמיך דס"ל לאביי אם לא היו מולחין כפי השיעור הצריך לקדירה א"כ מה מועיל במה ששוהין לקרות ק"ש אחר מליחה] אע"פ שיכול להיות שאין קפידא בכך אם היו מקריבן בלא שהייה מ"מ כיון שבלא זה היו להם לקרות ק"ש היו שוהין מלקרות עד אחר מליחה כדי לעשות מצוה מן המובחר שיצא כל הדם : חדשים גם ישנים באו והפיסו מי מעלה אברים לכבש כו' כלומר לקטורת לא היו מצוה הממונה להפיס חדשים גם ישנים וביומא מפרש טעמא במאי פליגי רבנן ור"א ב"י : לחזנים פי' לשמשים : היו מפשיטין אותן את בגדיהם . בפ"ב ביומא פליגי אמוראי איכא למ"ד דעל אותם שזכו בפיים קאמר מפשיטין אותם ומחליפין מבגדי חול לבגדי קודש והכי קתני עד שעודן שלהם בגדי חול מלבישין אותן מכנסי קודש והיו מפשיטין אותם את בגדיהם של חול כו' ואיכא מ"ד דעל אותם שלא זכו בפיים קאמר וכולי מלתא תעיין שם: חלונות היו שם נראה דבלשכת הגזית קאי משום שהיו מפיסין שם והיו עושין חלונות בתוך החומה והיו כתוב עליהם תשמיש של כלים באיזה מקום היו שומרין בגדי חול כשמפשיטין את בגדיהם עד שיגמור את העבודה ובאיזה מקום בגדי קידש היו : נוטל את הכף . לאלתר אחר שהפיסו לקטורת היו מתעסק הזוכה להכין כל צרכי הקטורת כדי שיהא מוזמן לאחר הטבת שתי נרות הכל שלא יצטרך המקטיר כ"א להקטיר וכמו שאמרנו כמו כן בתמיד עצמו שהיו מושכין אותו לבית המטבחיים וגם היו מבקרין אותו לאור האבוקה ואע"פ שעדיין לא היו שוחטין באותה שעה כדקתני בפירקין דלעיל כך היו בכאן בקטורת : והבזך לתוכו נראה דבשביל כך היו הבזך לתוך הכף מפני שהבזך היה מלא וגדוש קטורת וכל דבר שהוא מלא ממש אינו נוח להוליך אם לא שמשוקע בכלי אחר (והיו עושין מלא וגדוש להרבות כלי הברכה) [וכיסוי היה לו] לפי שהקטורת הוא דבר שהוא דק כדכתיב ושחקת ממנו הדק ויש לחוש שלא יפלו לתוכו מן האבק או עפר קודם שיגיע אצל המזבח ויתערב לתוכו ויפסול והיה צריך לכסוי לפיכך כסוי היו לו : וכמין מטולטלת נתונה עליו מלמעלה ופירש בערוך כיסוי זהב דומה לחתיכת בגד שאין לו שפה ולא ידענא טעמא שפיר אמאי לא עשה כיסוי עם שפה כדרך כל הכסוי' ושמא שר"ל סימן לדבר שהקטורת מעשרת את העניים ועשה אותו דוגמת עניות במקום עשירות שהעניים דרכן לצאת במטלית ועשו סי' זה של עניים למעלה ע"ג הקטורת לומר שהיא מעשרת לעניים (מלמעלה ולמעלה) [ועולין למעלה] ובשביל כך אין להביא מכאן ראיה לא לענין חציצת מזרק בתוך מזרק דפרק הוציאו לו ביומא ולא לענין לקיחה ע"י דבר אחר דפרק לולב הגזול דהכא כיון דא"א בלא שני כלים אלו הב' כחד כלי דמי : נטל מחתת הכסף וחתה מן המאוכלות הפנימיות משום דהגחלים הפנימיות לעולם מתאכלין יותר מהחצונים ויורד ועיין בתוך של זהב וה"נ תנן בפרק טרף בקלפי בכל יום חותה בשל כסף ומערה בתוך של זהב נתפזר ממנו בקב גחלים מש"ה לקח גחלים יותר דתנן ביומא בכל יום חותה בשל כסף ד' קבין ומערה לתוך של ג' קבין נמצא שקב אחד היו נתפזר : היו מכבדין אותו לאמה . י"ם דלאחר שכבו היו מכבדין מפני שקשה להם אם היו מכבדין לאמה קודם שכבה היה חייב אפילו בחול משום מכבה גחלת המזבח ללישנא קמא בטרף בקלפי אליבא דאביי דאמר חייב וכן לרב נחמן אמר רבה בר אבוה דאמר שם המוריד גחלים מעל המזבח וכבה חייב ויש שאומר הכא לדברי הכל פטור משום דאתקצי למצותה וכבר נעשה מצותו בו וא"צ כלל ונותנין טעם לדבר שכך הוא שאם היו בהן קדושה היו צריך להחזירם למזבח כדין גחלת שפקעה מעל המזבח ולא לכבדן לאמה כדאיתא במעילה בפ' חטאת העוף וגם נראה לומר כל דבר שהוא לצורך גבוה ומכבה אינו עובר משום מכבה שהרי כל איתן גחלים הוא מכבה [בעת החיתוי] כדאיתא בכריתות בפרק ספק אכל וא"כ האיך היה חותה במחתה אלא ש"מ דכל מה שהוא צורך גבוה אין בכך כלום וה"נ הכא משום נוי העזרה דבעינן זה אלי ואנוהו שרי אבל בשבת אסור לטלטלו: היה כופה עליו פסכתר דאע"ג דגרף של רעי מותר לטלטלו ממקומו למקום אחר שלא יראה מחמת מיאוס דהיינו דוקא גרף של רעי או צואה וכיוצא בו אבל נחלת או מיאום אינו יכול לטלטלו ועוד שגורם כיבוי דודאי נראה דלאו לאחר שכבה עסקינן אלא בעוד שהיו בוערין היה מכבדן לאמה דאי ס"ד דלאחר שכבו קאמר א"כ למה היה צריך לכפות עליה פסכתר דבשלמא אי אמרת בשלא כבה עסקינן מש"ה כפה עליו פסכתר דחיישי' שמא יכבה ממנו וכדאמרינן גבי חמץ דכופה עליו כלי אלא אי אמרת דבשכבו עסקינן א"כ מה צורך שייכא בו . פסכתר מפרש בערוך ועשית סירותיו דמתרגמי' פסכתרוותיה ובסוף ערובין נמי אמרינן כופין עליו פסכתר ומפרש שהן כמין כפיפות של נחושת ובמגלת סתרים של רבינו נסים ה) מקשה מההיא מתניתין דמייתי פ' חומר בקודש דהוסיף ר"ע הסולת והקטורת והלבונה והגחלים שאם נגע טבול יום במקצתן פסל את כולן דכיון דההיא תנן מכבדן לאמה א"כ ש"מ לא קדשי במחתה שאם נתקדשו בכלי שרת היו טעונין גניזה ולא לכבדן לאמה והכא במשנת ר"ע כיון ששנינו דטבול יום פוסל בגחלים א"כ ש"מ דנתקדשו כבר בכלי שרת דכל זמן שלא קידש הכלי מה שבתוכו לא פוסל ביה טבול יום חדא דה"נ מוכח פ"ק דשבועות דכל זמן שהקטורת קדושת דמים לא פסיל ביה ט"י וביומא בהוציאו לו מסיק נמי מהך מתניתין גופי' דקטורת וגחלים מדקפסיל בהו טב"י פסלה בהו נמי לינה ומסתמא דגחלים לא היו בכלי אחר כי אם במחתות הכסף א"כ היכי משכחת להו בגחלים דמכבדין לאמה וכתב ז"ל שכך מתרץ בירושלמי דחומר בקודש ההיא משנה דר"ע דקתני דטב"י פסול בגחלים היינו בגחלים של יה"כ דהנהו ודאי קודש משום דבאותה מחתה

א) נראה דחסר כאן וצ"ל כל הסלה : ג' פעמים וכו'. ב) כל לשון זה הוא משובש מאוד וצריך תיקון . ג) [אולי צ"ל שלא תאמר שלא היה חותך כל האליה רק מה שמחוץ לבד קמ"ל שהיה נוטל כל האליה כיחד] . ד) [משמע דזהו בג"ה שנכתב בצידו הכ' על רבינו ז"ל דאינו כראה לו דאביי וכו' ועי' היטב בתוס"א דף ס"א ע"א דפוס ברלין מש"כ בשם רבינו ז"ל כפי' איסור משהו שלו דלא גרס כדי אביי וכן לקדירה רק וכן לגלי ע"ש וצ"ע וע"ע בס ברא"ה בבד"ה ובמשמרת הבית שם] . ה) [עי' תוס' יומא מ"ו ע"ב ובחגיגה דף כ"ג ע"ב ע"ש היטב] .

מחתה שהיתה חותה בה היה מכנים כדתנן בסוף בקלפי אבל בנחלים של כל יום ויום לא משום דכל היה חותה בשל כסף ומערה לתוך של זהב וכיון שהוא צריך לערות אותן משמע דאין אותו כלי מצרף וגם משמע דאינו מקדשן כיון שאינו מתכוין לכך שהוא קודשים בתוכו כגון הכא גבי מחתה של כסף לפיכך מכבדין לאמה שהרי לא נתקדשו עדיין ואף על גב דאיכא למימר דמחתה של כסף נמי כלי שרת היתה מ"מ כלי שרת אין מקדשין אלא מדעת והרי לא היה דעתו להקדישן כ"א במחתה של זהב דהכי מסיק התם בירושלמי ר"ש בן לקיש לטעמיה דהך מתניתין דהסולת והקטורת וה"ק ר"ש בן לקיש יודעים היו שכלי שרת מחברין אלא מדעת ולכך היה חותה בשל כסף לתוך של זהב אם היה רוצה עדיין לערן לכלי אחר היה יכול רק שלא היו מפזר מהן כלום מכאן ואילך ומשני שבנחלים של יה"כ קאמר דבאותו כלי שהיה חותה בה היה מכנים וטעמא ביומא משום חולשא דכה"ג שלא לערות מכלי אל כלי ודאי הוזקקו לכליין ובהו הכלי מצרפן והיינו דקא מסיים בירושלמי ובנחלים של כל יום ויום לא כההוא דתנינן מתפזר ממנו בקב גחלים וכבדן לאמה כלומר משם מצינו למדין שלא היה שם מקודשים במחתה אותם הגחלים של כל יום מפני שהיו מכבדין לאמה וכ"ש שאין הכלי מצרפן ועוד שכיון שיותר היה חותה משמקטיר בהם לא יתכן שקצת גחלים הם קדושים וקצת אינם קדושים ור' מתניא מקשי לשם בירושלמי לר"ל ור' יוחנן דמפרשים דשם הוזקקו לכליין ומתמה עליהם סולת וקטורת ולבונה וגחלים אמאי קא בעי למימר דהוזקקו לכליין וכי סולת וקטורת ולבונה לאו בכמה כלים קרבים הם כלומר הרי הקטורת והסולת והגחלים זה בכלי שלו קרב וזה בכלי שלו קרב ואעפ"כ דכשהם ביחד כולם בכלי הן מצטרפין דלר' מתניא משמע דהסולת והקטורת והגחלים והלבונה לאו בלשון או או קתני אלא ממש שהן כולם ביחד קאמר ואעפ"כ מצטרפין דלא תלי' מילתא בזיקת כלים אלא דס"ל דאפילו אם הניח בכלי חול אעפ"כ מצורף דלא קפיד קרא א) (שלא הקדיש ולאו) אכלי קודש דאע"ג דמכף אחת כו' ילפינן דכלי מצטרף מכל מקום איכא למימר שלא קפיד קרא להיות כלי קודש וכף דנקיט אורחא דמילתא נקיט דאורחא דקטורת להיות בכף [וכן בתוס' חגיגה פי' בשם ריב"א הלוי ז"ל דאפילו כלי של חול מצטרף דבר של קודש] וס"ל לר' מתניא דלא אתא ר"ע לאשמעינן אלא דהקטורת והגחלים הכלי מצרפן אף על גב דלאו אוכל נינהו אבל היו יודעים דכלי שרת מחברן או אפילו כלי חול יכול להיות שמחברן לקדש וכמו שכתבנו ולא בעי להעיד אלא אמילי דלאו אוכלין שמחברים כיון שהם קודש וזה הפירוש נראה מכוון יותר מעניינים אחרים שעלו כמו כן במחשבה לכתוב אבל מפני שלא נתיישבו כמו זה הנחנום וכל זה מה שכתבנו הכרחנו לפרש לפי דברי המגילת סתרים אבל בלא זה היינו יכולין לפ' ההיא דמשנת ר' עקיבא אפי' בגחלים של כל יום וכגון שכבר עירה לתוך מחתה של זהב שבה היה מקטיר ולא היה צריך לגחלים של יום הכפורים וגם בתלמוד שלנו לא משמע בהדיא דדוקא כלי שרת כדפירש בתוס' חגיגה אבל לשון הירושלמי קצת הוא יוכיח דבעי כלי שרת מדמסיק בהדיא לישנא יודעים היו שכלי שרת מחברן וכו' אבל יכול לומר דאורחא דמילתא נקיט משום דאורחיה דקדש להיות בכלי שרת ועוד היינו יכולין לומר משום דמכבדין לאמה אינה ראיה לומר שבשביל כך לא נתקדשו במחתה שהרי הדמים כמו כן היו נשפכין לאמה ואע"פ שנתקדשו בכלי כדתנן אלו ואלו מתערבין באמה ויוצאין לנחל קדרון וה"נ הני נחלים היו מתכבדין לאמה כיון שנעשים כבר מצוותן : אחת שהוא מושך ויורד י"ל שמתניתין ר"ש היא דאמר גורר אדם מטה כסא וספסל כו' או י"ל דלא חיישינן לגרירה אפילו לר' יהודה מפני שרצפה של שיש היתה כולה ולפי שמוכרח ג) כר"ש שקלין שלשכת כלים במקדש היתה דהיינו או סמוך לחומת בית המקדש היו בנוין או בעובי חומת בית המקדש ונמצא אחר זה לקחו מלשכה או י"ל שאצל המזבח היתה לצד מערבו של המזבח לפי שהיתה בגובה של עזרה והגחלים היו למטה יותר בשפוע העזרה כדתנן דירד ועירן לתוך של זהב דהיינו שירד מן הכבש והיה מערן כלפי מזרח המזבח כדי שיהא קרוב לאמה יותר ובשביל כך כשהיה בשבת והיה צריך לפסכתר היה צריך למשכו ממקום גבוה אצל הנמוך כי הגחלים היו במקום הנמוך יותר מן הפסכתר מפני שהעזרה משופע כפי גבהו של הר הבית וע"כ היה צריך שתי שרשרות באחד היה גורר ומושך את הכלי ממקומו ואותן שרשרות י"ל שהיא קבוע בדופן הכלי ובשרשרת שהיתה למעלה היה אוחז בידו האחד מלמעלה שלא יתגלגל הכלי בשעה שהוא מושך כי דרך הכלי שנמשך ממקום גבוה למקום הנמוך להיות מתהפך ומתגלגל : ועל השרץ בשבת דהיינו שנמצא בעזרה וכדאיתא בסוף עירובין : הגיעו בין האולם למזבח היינו כל אותן שזכו בתמיד כי מכאן והלאה קודם הקטרת איברים היו מתעסקים כולם להשתחות ע"כ היה מרמז להם הממונה במגריפה שיכנסו להשתחוות : נטל את המגריפה. פי' הממונה. ולמעלה כבר פירשנו מהו מגריפה וג' דברים היתה משמשת וכו' ופשוט הוא : היה מעמיד טמאין בשערי מזרח כגון בשערי נקנור כדאמרינן כבר ברוכתין טובא דשערי נקנור לא נתקדשו ומפ' בתוס' צרפת שלכך היה מעמידן בשערי מזרח שלא יוזזו משם שכל טמא בבית אב שאינו יכול לעבוד יהא בכאן וטעמא מפרש בפסחים [דף פ"ב ע"א] דחד אמר כדי לביישם שלא יבואו עד לידי טומאה וחד אומר מפני חשד שלא יאמרו הם יוצאים למלאכתם שלא ידעין מפני שהם טמאים ולכך הם נמנעין מלעבוד אבל הטהורים אינם נמנעים מלעבוד מפני ביטול מלאכתן :

הדרן עלך אמר להם הממונה זוטא

ההלו עולים אותם המגיעים בין האולם למזבח קאי : היו מקדימין לפניהם לפני אותם שזכו בתמיד : נכנס ונטל את הטנא. דכיון דבלא זה היה צריך ליכנס ולהשתחוות יעשה נמי מצוה עם השתחוואה : שתי נרות מזרחית. דולקים כבר פי' לעיל למה היה מניחן דולקין · מדשן את המזרחית ומניח את המערבי' שהטבת שתי נרות הללו היה מפסיקן בעבודת אחרות כגון בקטורת והקטרת אברים של תמיד ובכל עבודות היום כולו שהרי לא היה מטיב נר מערבי עד בין הערביים אעפ"כ להא לא חיישינן דלא קפיד קרא אלא רק שייטיב אלו שתי נרות עם אותן חמש דלא בעי הפסקה אלא בין ה' לב' אבל הנך ב' נרות אם היה הפסק ביניהם [לא] חיישינן והכי קאמר קרא בהטיבו את הנרות יקטירנה כלומר בזה תזהר שהקטורת תקטיר בעוד שנשארו עדיין ב' נרות להטיבו והא נמי בעינן למימר דהאי קרא דכתיב ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה אין הכוונה דלא הוה מצי להעלות קודם כלל אפילו אחד או שתים מהם דהא תנן בפירקין לעיל אם נמצא מזרחיות שכבן מדשן ומדליקן [אלמא] שלא להעלות את כולן לא היה רשאי עד בין הערביים אבל אחד או ב' אפילו בבקר בשעת הטבה יכול להדליק לפיכך אם מצאה בבקר שכבו היו מדשנן ונותן בהן מעט שמן כשיעור אותו זמן שיהא ג) דולקין דהיינו לאחר שמת שמעון הצדיק שלא היה נס בנר המערבי ע"ז שנינו במשנתינו דהך פירקין שמניח את המערבי דולק כלומר יניחנו עד הערב מפני שרגיל להיות דולק עד הערב בנס וממנו היה מדליק את השאר אבל משמצאו ערבית שכבו דהיינו לאחר שמת שמעון הצדיק שהיה רגיל להיות כבה ויכול להיות שבשחרית עדיין מצאו דולק שהרי פעמים היו מוצאין לשני מזרחיים דולקין כדתנן בפרק דלעיל והרי היה מדשן את השאר והניח את אלו במקומן מלדשן והיה מניחן כך דולקין והיו כבין אח"כ במהרה ולא היה חושש מלהטיבן עד הערביים או פעמים שלא היה מוצא דולק שחרית כ"א אותו של מערבי ואח"כ ערבית היה מוצאו כבה אז היה מדשנו ערבית ומדליקן ממזבח העולה (כדאית ליה) אבל זה ד) המערבי לא היה מדשן כיון שעדיין לא כבה אלא עדיין היה מניחו דולק אע"פ שבבירור לא היה דולק עד הערב לאחר שמת שמעון הצדיק אלא היה כבה לאח"כ מהרה אעפ"כ לא היה מכבהו בשעת דישון השני אלא מניחו עד הערב ובערב היו מדשנו ומדליקו ממזבח העולה ואח"כ ממנו היה מדליק את השאר והא דאמרינן בעלמא דבו היה מתחיל ובו היו מסיים היינו קודם שמת שמעון הצדיק שהיה מוצאו דולק ערבית אז היה מתחיל בו להדליק ואח"כ היה מכבהו ומדשנו ומדליקו ונמצא שבו סיים כל ההדלקה : נטל את הכוז והשתחוה ויצא כמו שמפורש הטעם בטנא כך י"ל גם בכאן : צבר את הגחלים ע"ג המזבח פירוש צוברן יחד ע"ג המזבח ורדדן בשולי המחתה כלומר היו משוה אותן ע"ג המזבח בשולי המחתה דהיינו תחתונה של המחתה על מה שהמחתה עומדת ובלשון המקרא נקרא כן כמו את הכיור ואת כנו וכמו שהמרקע משוה את הברזל בריקועו כך הוא היה משוה בשולי המחתה את הגחלים וירקעו מתרגמינן ורדידו ואם יש סדר המשנה שכתוב בו ודירדן מלשון דררא דממונא היינו מלשון המשכה כלומר לאחר שצבר היה מושכן לכאן ולכאן עד שהיה משוה אותן בשוה או מלשון ויזר דמתרגמינן ודרא דהיינו שהיה מפזרן לכאן ולכאן בשוה והיא היא : ונותנו לאוהבו או לקרובו בדבר זה היה טובת הנאה לכהן שזוכה בקטורת שיתנגב לכל מי שירצה לא' מקרוביו ולא היה על דבר זה פיום : נתפזר ממנו לתוכו : בשעת גריפת הבזך נתפזר ממנו לתוך הכף שלא היה יכול להגדיש לגמרי בתוך שלא יפול ממנו לכף היה כהן צובר ונתנו על גבי הגחלים לפי שהקטורת שבבזך מפני שהכל משיעור אחד המזבח והיה כהן מקטיר במחתה במה שהיה מכונה ... הבזך נתן המקטיר במחתה ...

בקלפי מסיק מהיכן היו פורשין : הקטיר והשתחוות ויצא זה אינו על כהן גדול בלבד אלא על כהן שהקטיר ואפילו על אדם שאינו כה"ג אבל [אם כה"ג] היה מקטיר והיה צריך להשתחוות אז היה נוהגין ענין השתחוואה של כה"ג כדמפרש ואזיל דשלשה היו אוחזין בו וכולה הילכתא כדמסיק ואזיל והשתחוה ויצא ונכנסו אחיו הכהנים והשתחוו ויצאו זה אינו בכה"ג בלבד אלא אפילו כהן הדיוט גם אחיו הכהנים השתחוו ויצאו : עמדו הראשונים. הנהו שכבר עשו עבודתן קרו ראשונים כגון בעלי הטנא והכוז והמחתה והבזך והכף : לדרום אחיו הכהנים פי' לימין אחיהם הכהנים דאלו אחיו הכהנים שלא גמרו עבודתן עדיין חשיבי טפי מהנך ראשונים דאלו שהיו עסוקין עדיין בתמיד להקטיר האברים יותר צריך לכבדן מאותן שכבר גמרו עבודתן לפי' אותן הראשונים היו מכבדין בזה שהיו מעמידין אותן לימין אחיהם הכהנים אלו העוסקים בתמיד עדיין ובשביל כך היו עומדין כולן מצד אחד כדי שלא יהא אחד יותר מחבירו נק"א גדול שאם היו מקצתן עומדין לשמאל ומקצתן לימין היו כמו הסלת קנאה לאלו של שמאל בין לאלו של ימין : ברכה אחד כי כל ברכת כהנים היו אומרים במקדש פסוק אחד אבל במדינה היו מפסיקין בשלש והיו עונים אמן בין כל אחד ואחד וגם במקדש היו אומרים את השם ככתבו דהיינו מפורש ובמדינה בכינויו כמו שנוהגין גם עכשיו. ובספר מקצועות מצאתי כתוב היכא דאיכא נדה בביתא דכהן אסור ליה למסיק לדוכן כל אימת דאיתא בנדתה דחייש דלמא נגע במידי דנגעה היא ואתי לאסטויי דאמר רבי יודן כל כהן שנושא את כפיו ואמו או אשתו או בתו טמאה ונכנס הוא באותו בית שנדה לשם הרי תפלתו על ישראל תועבה ואף גורם לזרעו שיאבד מהעולם ולא עוד אלא שאינו מוציא את ישראל ידי חובתן ועליו הכתוב אומר ובפרישכם כפיכם אעלים עיני מכם וכי היכי דאסור ליה לכהן למעייל לביתיה שמונת ביה מת כך אסור ליה למיעל בביתא דאיתא נדה בגווה ואי אייחד לה אדרונה ולא נפקיה מינה כל ימי נדותה שפיר דמי : שאלו תלמידיו את ר' אלעזר בן שמוע רבי במה הארכת ימים אמר להם שלא עשיתי בית הכנסת קפנדריא ולא פסעתי מעל ראשי עם קודש ולא נשאתי כפי בלא ברכה · ועוד שאלו תלמידיו את ר"ע בן יוסף במה זכית לחכמה מפוארה א"ל מעולם לא הרהרתי לדבר עבירה ולא דברתי עם אשה כשהיתה נדה ולא הסתכלתי בכהנים בזמן שפורשים כפיהם מכלל דאסור · שאלו תלמידיו את ר' ישמעאל בן אלישע כה"ג מפני מה זכית לכהונה גדולה א"ל מעולם לא הקרבתי קרבן עם מי שהנדה בתוך ביתו · ולא נשאתי כפי בלא נטילת ידים ע"כ העתקה · ולפירושם יש לתמוה מ"מ הנך תנאי דמחמרי כולי האי בנדה והא קי"ל דמותר להתיחד עם נדה י"ל דכל אלו שאמרנו לא אמרו אלא לבעלי נפש דומיא דיחזקאל דמחמיר אנפשיה במסוכנת ולכ"ע שרי וה"נ הכא לדידהו אסרי הא לכ"ע שרי שאל"כ היה אסיר להתייחד. מיהא נראה דוקא באותן דברים הוא שיש חילוק בין בעלי נפש לשאר בני אדם אבל ודאי לישא את כפיו לכהנים לכ"ע אסירי כיון דאמר ר' יודן כל כהן כו' משמע שאין חילוק בשום כהן וי"ל הטעם משום דלנדה וזבה סמך הכתוב והזהרתם את בני ישראל כו' בטמאם את משכני כו' לפיכך צריך לעשות הרחקה טובא לכל מה שנוהג במקדש כגון ברכת כהנים והקרבת קרבנם שהם מעשה כהונה שאע"פ שברכת כהנים נוהגת בגבולין מ"מ עיקרה היא במקדש ואשכחן נמי דר"ע ס"ל דע"ג איתקש לנדה מכלל דצריך להרחיקה אפי' מן הבית ולהיפך למידין כשם שע"ג מטמא באהל כך נדה מטמאה באהל מדרבנן לענין מצות כהנים ולענין הקרבות קרבנות ונשיאות כפים וע"ג שמטמא באהל למידין דכתיב זבחי מתים הרי איתקש למתים · ועוד למידין דכתיב הרחק מעליה דרכיך דצריך להתרחק ד' אמות וה"ה לנדה כו' ואסור לספר עמה כשדעתו להקריב או לישא כפיו. מיהא תימה לומר שאפילו בזמן הזה יהיה נוהג דבר זה דאמר ר' יודן דילמא במקדש קאמר מפני שמזכיר השם כהלכתו וצריך פרישת טהרה ביותר לפיכך אמר ג"כ שגורם לזרעו שיאבד מפני שברכה שאינה ראויה נהפך לקללה עליו וברוב קללות הזרע מתקלקל דכתיב לא יכרת ליואב כו' דהיינו זרע וכן חם שנתקלל בזרעו והרבה כיוצא בו ועוד הוא לא הפריש עצמו בטהרה מחמת הנדה וקלקל באשה והאשה עיקרה לבנים לפיכך הזרע מתקלקל ועוד מצינו כמו כן בפ"ב דשבועות דכל מי שאינו פורש מאשתו נדה בניו מתים ומי שנתקדש לפרוש מאשתו אפילו סמוך לווסתה הווין ליה בנים ראויין להוראה וכו' והמחמיר מתברך : ובמקדש על ראשיהם מפני שהשכינה שורה על ידיהם של כהנים כשמזכירין את השם ככתבו ועיקר שכינה במקדש לפיכך לא יתכן לישא ידיהן כנגד כתפיהן דלאו אורח ארעא שיהא ראשיהם של כהנים למעלה ממקום שכינה ששורה על ידיהם · ועוד דאיכא למיחש דילמא אתי לאסתכולי על הידים וזה לא יתכן לפיכך היו מגביהין למעלה מראשיהם (דשפיר דמי) חוץ מכה"ג שאינו מגביה אבל במדינה כנגד כתפיהן היו עושים וכ"ש אם יגביהן למעלה מראשיהם דשפיר דמי חוץ מכה"ג שאינו מגביה ידיו למעלה מן הצי"ץ אבל כהן הדיוט שהיה מגביה ע"ג ראשו דהיינו למעלה מתפילין לא חיישי דזהו תימה לומר שמגביה למעלה מראשו ולעולם למטה מתפילין של ראש ואם יש לפרש כך י"ל שהיה צריך לעשות תפלה של ראש גבוה כדי שיהיו הידים למטה גם יש לתמוה האיך אדם נושא תפילין של יד הלא הראש הוא למעלה ושמא י"ל דכיון דאיכא תפילין של ראש שהן למעלה מנכרא מילתא. ואחר שברכו העם היו מקטירין את האברים : ובזמן שכה"ג היה רוצה להקטיר נוהגין בו כבוד כדמפרש ואזיל · וסמך עליהן וזרקו פי' סמך כמו ס) נשען על הסגן ועל המושיט וזורק האברים ע"ג מערכה ולא תימא דוקא שיש לו רשות להשען כשהוא רוצה לקבל מן המושיט וגם לזרוק בעצמו כדי להקטיר האברים אלא אפי' אם אינו רוצה רק לקבל מן המושיט והוא יתן לאחרים לזרוק למערכה יש לו רשות להשען על המושיט עד שזרקו אחרים ויבא מושיט אחר תחתיו וישען גם עליו זהו ששנינו בזמן שהוא רוצה סומך (ואינו מושיט כהונה) ואחרים זורקין : דרומית מזרחית בזבחים פרק קדשי קדשים תנן דכל העולים למזבח עולין ומקיפין דרך ימין חוץ מן העולה לשלשה דברים עולים וחוזרים לעקב ומפרש התם אלו שלשה דברים ניסוך המים והיין ועולת העוף שהוא רבה במזרח ופרכינן התם בגמ' ממתניתין דהכא קתני דכה"ג בא לו להקיף את המזבח מהיכן הוא מתחיל מקרן דרומית מזרחית והתם משני לה שפיר ושם תעיין : והסודרים בידו. כדי (להקיף ולרמז) [לרמז] לבן ארזא ושאר לוים ולא ידענא כשכהן הדיוט היה מנסך אם כהן אחר היה מניף לסודרין או הוא עצמו מניף ומנסך : שחה לנסך כל מה שהיה [שוהה] לנסך היה מניף ואין לפרש דוקא כששהה אז היה מניף אבל אם לא שהה לא היה מניף. ויש גורסין שחה דהיינו שחה עצמו והתחיל לנסך : על שולחן החלבים. נראה שזהו שולחן אברים ששנינו בשקלים בפרק י"ג שופרות ששני שולחנות היו עומדים במערבו של כבש על אחת היו נותנין האברים ונראה לי דבשביל כך היו צריכין לאותו שולחן משום דזימנין הוו נפישי קרבנות ולא היה הכהן המקטיר אברי עולת נדבות מספיק להקטיר לאלתר עד שימתין שיתעכלו קצת מהם על המערכה אז היה מקבל מן המושיטין לו האברים ומניח על שולחן שאצל המזבח והכבש לפיכך היה עומד במערבו של כבש כדי שלא להצטרך להפך את אחוריו כלפי הקודש כשהיה מקבל מן המושיטן וכמו שהיה עושה לאברי עולה כך היה עושה לחלבים דהיינו אימורין של כל זבחים דסלקא לגבוה וכמו העולה · ולפיכך קורא אותו בכאן של חלבים לפי דבשעת ניסוך שאר זבחים הנאכלין שהיו חלבים שלהן מונחים ע"ז השולחן כמו כן התוקעים עומדים עליו ומילתא דפסיקא נקיט הכי בלשון של חלבים דבר שהוא נוהג בכל הזבחים ולפי שזה השולחן היה עומד אצל מערבית דרומית במקום הניסוך היו גם שם תוקעין מפני שממש בסמוך [לניסוך] היה שהרי במערבית של כבש היה השולחן והניסוך היה בקרן מערבית דרומית דבעינן על בסמוך וכדכתיב כו' על עולותיכם : באו ועמדו אצל בן ארזא ולפי שהוא היה גדול במשוררים ובקי להקיש בצלצל ולפיכך היו עומדין אלו ב' כהנים לימינו ולשמאלו כדי לתקוע על כל פרק ופרק של שיר כי פרקים היה להם בשיר שהיו מפסיקין שם ובתוך אותו הפיסוק היו תוקעין וצלצל הוא א' מכלי שיר ושאר דברים פשוטים הם וחיים הם למוצאיהם אמן :

נשלם פרק החלו עולין

סליק מסכת תמיד ברוך ה' לעולם אמן ואמן

א) נראה דצ"ל דלא קפיד קרא רק דמה שמונח בכלי יהיה קודש ולאו אכלי קודש וכו'. ב) אולי צ"ל ולפי זה צ"ל דמאי דתנן בשקלים פ"ה דלשכת הכלים היה במקדש היינו או סמוך וכו'. ג) נראה דצ"ל שיהא דולק עד זמן הקטרת קטורת של בין הערבים דהיינו לא וכו'. ד) אולי צ"ל אבל בבוקר בעת שמצאו שהוא דולק לא היה מדשנו כיון וכו'. ה) [עי' מנחות דף נ"ד ע"א דמשמע שם בהדיא דהיינו דסמך על האברים וכן פירשו כל המפרשים ז"ל ואולי דרבינו סובר דלמסקנא דהתם דמשום כבודו דכה"ג הוא איכא למימר דר"ל דסמך על הסגן והמושיטין וזה היה כבודו ואכן אין זה במשמע הלשון כלל ועדיין צ"ע].

הגהות מספר חק נתן ממסכת תמיד

דע כי המפרש של תמיד הוא ר"י בר ברוך כן מוכח מהתוספות בפ"ק דיומא (דף טז ע"ב) בד"ה מן השלחנות.

דף כה ע"ב גמ' בג' מקומות הכהנים שומרים וכו' · עיין להר"מ בפ"ח מהלכות בית הבחירה שכתב שבשמירה זו יש בה מ"ע ובביטולה עברו בלא תעשה והוא כר' יוחנן דשילהי פרק הקומץ רבה דף לו ע"ב דס"ל השמר דעשה נמי לאו הוא וכן פסק שם בפ"ד מהלכות תפלין דין י"א וז"ל וכל המניח תפילין לכתחלה אחר שתשקע החמה עובר בלאו שנאמר ושמרת את החוקה וכו' הרי שפסק כר' יוחנן דהשמר דעשה נמי לאו הוא וכן סברי התוס' דהלכה כר' יוחנן שכתבו בפרק בתרא דיומא דף פ"א על מאי דפריך הש"ס התם אימא קרא השמר במצות עינוי ומשני דהשמר דעשה עשה וכתבו התוס' אע"ג דרבי יוחנן אית ליה בפרק הקומץ רבה השמר דעשה נמי לאו הכא אליבא דר"ל דהוא מרא דשמעתא משני עכ"ל משמע דסבר כר"י · וא"ת הא כתבו התוס' שם בפרק המוצא תפלין דף צ"ג ד"ה השמר דעשה אפי' לר"י דאמר בהקומץ רבה השמר דעשה נמי לאו הוא ולהכי המניח תפלין אחר שקיעת החמה עובר בלאו מודה הוא שאם לא הניח ביום שאינו לוקה וכו' ע"ש וא"כ לפ"ז איך כתב רבינו שבביטול השמירה זו עברו בלא תעשה הא לדעת התוס' מודה ר"י שאם לא הניח תפילין ביום אינו לוקה וא"כ ה"נ אם לא שמרו אינם עוברים בל"ת וקושיא זו תיקשי נמי להתוס' עצמם שם מפ"ק בתרא דיומא שכתבו אע"ג דר"י אית ליה וכו' ומאי מקשו הא ר"י מודה נמי דהשמר דעשת עשה שאם לא הניח ביום אינו עובר בלאו אלא דוקא בעשה · ודוקא לענין הנחת תפילין בלילה הוא דקאמר דלאו הוא ה"ל דהתוס' סברי אע"ג דכתב השמר במצות עינוי בלשון עשה מ"מ עיקר המצוה מניעה היא שלא יאכל ביום הכפורים אלא דלא מצי למכתב לא יאכל דהוה משמע אפילו כזית והוי ממש דומיא דהשמר דנגע הצרעת דחשיב לאו משום דפירושו לאו הוא השמר שלא תקוץ והכא נמי פירושו הוא השמר שלא תאכל והכא נמי גבי שמירת המקדש פירושו השמר שלא תישן על משמרתך והא דלא לקי על ביטול שמירת המקדש משום דהוי לאו שאין בו מעשה ודו"ק : **המפרש** בד"ה בג' מקומות וכו' · ובגמ' נפקא לן מקרא דבבית המקדש צריך שימור וכו' אינו ר"ל הא דבעי הגמ' מנה"מ הוא ר"ל מנהני מילי דבעינן שימור שהרי המפרש עצמו לא פירש כן בגמ' אלא פירש מנא לן דבעינן ג' שומרים ועוד דאם איתא הא דבעי מנהני מילי הוא דבעי שימור הו"ל לאיתויי מקראי דכתיבי בלשון צווי ושמרו את משמרת אהל מועד ושמרתם את משמרת הקדש אלא ר"ל מקרא דנפקא לן בגמ' דצריך ג' שומרים בג' מקומות מניה הוכחא רבה דבעי בית המקדש שימור וה"ה דהו"מ לאיתויי מקרא דושמרו וגו' או מקרא דושמרתם וגו' אלא דעדיפא ליה לאיתויי מהאי קרא דגמ' דמוכח מיניה דבעי שמירה מעולת דג' כהנים בג' מקומות לבד משמירת הלוים · וזהו מ"ש ועוד דה"א דבחד שומר סגי ודו"ק ובזה ל"ק מה שהקשה בספר באר שבע ע"ש : **ד"ה** בית הניצוץ לא שמעתי בו טעם וכו' · עיין בס' ב"ש ובס' חזון נחום שכתבו טעם בזה : **בד"ה** היו עליות וכו' שהיו שומרים יום ולילה וכו' · אבל הרמב"ם ז"ל בריש פ"ח מהל' בית הבחירה כתב ושמירה זו מצותה כל הלילה וכן כתב הרע"ב להר"ש בריש מדות. וכתב בס' ב"ש על דברי המפרש זה לא היה ולא נברא ע"ש : ועיין בס' חזון נחום שהביא סמך לדברי המפרש

המפרש : בד"ה אלא פרשמין וכו' · תחת ראשיהם כנגד ראשיהם כצ"ל והוא כאוקמתא קמייתא דאוקי הש"ס לקמן · א"נ יש להגיה בצד ראשיהם :

דף כו ע"א גמ' ובית כסא של כבוד · מתניתין אתא לאשמועינן דבעל קרי צריך להטיל מים קודם טבילה · כן נראה מפסקי התוס' · ועיין בס' ב"ש אבל הסמ"ג כתב פי' זהו כבודו מפני ששנינו בפ"ג דיומא כל המסיך רגליו טעון טבילה וכל המטיל מים טעון קדוש ידים ורגלים מפני שמצוה לשפשף עכ"ל : שם אמרי אין וכו' דבעי כהנים שלשה שימור וכו' · כצ"ל דהא דבעי טנא ה"מ הוא דבעי ג' שומרים כמו שפי' המפרש וכמ"ש במתני' : שם מיתו מתני' קתני וכו' שומרים בבית המקדש ואלו קרא וכו' · כצ"ל · ומ"ש והלוים בכ"א מקומות נמחק נ"ל כי לא תנן ליה במתני' אלא במס' מדות והכי פריך כי ממתני' משמע דקתני בג' מקומות הכהנים שומרים בבהמ"ק נראה שהיו שומרים לבדם ולא היו לוים בהדייהו ואלו קרא כהנים ולוים בהדי הדדי כתיב וכן משמע מדברי המפרש דגירסתו כך היתה ודו"ק ואין צורך להגהת ס' ב"ש שהגיה במתני' והלוים בכל מקום : המפרש בד"ה יוצא והולך לו וכו' שער המזרח ופליגי בה אמוראי בפסחים חד אמר כדי לביישן דכניסת וכו' כצ"ל : בד"ה אמר להם וכו' יבא ויפייס בכאן בחצי בית המוקד וכו' · אבל הרמב"ם ז"ל בריש פ"ד מהל' תמידין סובר דאף פיים זה היה בלשכת הגזית ע"ש ואין סדר המשנה משמע כן : בד"ה אמרי אין וכו' מיתו אנן בעינן וכו' · דבג' מקומות היו כהנים מבלי לוים שהרי וכו' כצ"ל נ"ל : ע"ב המפרש בד"ה מגבה גביה בעליות משום הכי בעי דפשיטא ליה לש"ס וכו' כדבעי לפרושי לקמן מקרא וכו' · ק"ל מהיכא מספקא ליה כיון דמתני' קתני היו עליות לכך כתב משום הכי בעי וכו' · ועוד נראה לומר דקי"ל נמי מאי בעי הש"ס למאי נפקא מינה אי הוו עליות ממש או דהוו גביהי מגבת בעליות דמאי דהוה הוה הילכך משני דבעי הכי משום דפשיטא ליה להש"ס דשמירת כהנים בגבוה מדבעי לפרושי לקמן מקרא דמשום הכי בעי למסבר קראי אע"ג דלא נפקא לן מידי כדמשני בפ"ק דיומא דף ה' ע"ב ודו"ק : ד"ה תא שמע שבצפון וכו' · וכן מפורש ביומא ואין זו בית הטבילה שהזכרנו למעלה דזה היא ע"ג שער וכו' כצ"ל : ד"ה שהכהנים כו' · תוו להו עשרין ותרי וכן לקמן מוכח כו' כצ"ל :

דף כז ע"א גמ' לצפונה ליום ארבעה לנגבה ליום ארבעה וכו' · ה"ק לאסופי שנים אכתי וכו' כצ"ל : שם דאמר מר אין ישיבה בעזרה וכו' · עיין להתוס' שם בפ"ב דיומא דף כ"ה בד"ה אין ישיבה בעזרה ושם בפ' אלו נאמרין דף מ' ע"ב בד"ה והאמר מר : שם תנאי היא דתניא אין פותחין וכו' · עיין להתוס' שם בפ' פתרא דכתובות דף קו בד"ה שבעה כנגד ז' שערים · ועיין בס' ב"ש : שם קתני רישא נמי לא היו ישנים ומניחים אותן תחת ראשיהן ש"מ וכו' · כצ"ל ונמחק והא גופה קא קשיא וכ"ה [illegible]

למנות אלא מקצתן לצורך הוה אמינא שמותר למנותן לכך יליף ליה מדברי קבלה משאול שלא היו כל ישראל באותו מנין ואפ"ה ויפקדם בבזק ודו"ק : המפרש בד"ה והרי המחתת כל זה היה אומר לו הרי המחתת וכו' · אבל מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' תמידין ומוספין דין י"ב משמע שלא היו דבריהם אלא מתני' אשמועינן היכן היתה וז"ל שם ואומר לו הזהר שמא תגע וכו' · ואח"כ לוקח המחתה ושל כסף היתה והיא היתה נתונה וכו' ודו"ק : ע"ב המפרש בד"ה והולך במזרחו של כבש וכו' והלך בעשרה אמות מן רגל וכו' רחוק הוא מן המזבח וכו' בקרקע עזרה ואליבא דמ"ד קרן דרומית מזרחית לא היה לה יסוד כלל דפליגי בה וכו' כצ"ל : בד"ה צבר הגחלים וכו' אבל תרומת הדשן נ"ל דלא היתה נבלעת וכו' עיין להתוס' שם בפ"ק דף כ"א בד"ה נבלעין במקומן ובפ"ז דזבחים דף ס"ד בד"ה דישון מזבח הפנימי : בד"ה סידרן בכבש וכו' סודרין אותם בסובב או ע"ג הכבש · אבל הרע"ב ז"ל פי' בסובב על הכבש כלומר על הכבש שכנגד הסובב וכן פי' הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה ובחבורו בפ"ב מהלכות תמידין ומוספין דין י"ג אבל בת"כ תניא וסודרם על הסובב או על הכבש בפי' המפרש וכן הועתקה בפ' טרף בקלפי דף מ"ה ע"ב ע"ש :

דף כט ע"א בהמפרש בד"ה לא נתעצל וכו' אע"ג דנוי הוא למזבח וכו' אפ"ה כשהגיע וכו'. מפירושו מוכח דקאי אהוצאת הדשן מע"ג המזבח אבל מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' תמידין דין י"ד מוכח שמפרש דקאי אהוצאת הדשן לאחר שהורידו למטה ע"ש : בא"ד להוציא את הדשן מי שמוטל עליו לעשות · תימה הרי אין להוצאת הדשן פייס אלא כל כהן הרוצה וא"כ לא יצדק לומר מי שמוטל עליו לעשות שהרי אינו מוטל על שום כהן רק מי שירצה ונ"ל דחסרון אות נפל ובצ"ל לא נתעצל כהן להוציא את הדשן כמי שמוטל עליו לעשות ר"ל שהיו זריזין בו כל כך להיותו דומה לכל א' כאילו הוצאה זו מוטלת עליו חובה לעשותה ודו"ק : בד"ה כנגד קרן דרומית מערבית וכו' דקסבר האי תנא כוליה מזבח בצפון וכו' עיין להל"מ בפ"ב מהל' תמידין ומוספין : ד"ה באומר ה' סאין וכו' כשהוא חותה מחתה

וכו' כצ"ל : ע"ב גמ' ומשמונים ושתים רבוא נעשית וכו' ות' מאות כהנים מטבילים אותה · הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהל' כלי המקדש דין ט"ז השמים לחני תרתי נראה שמפרש הא דאמרו לשון הבאי קאי אתני תרתי ודו"ק : המפרש בד"ה ומשמונים ושתים רבוא היתה נעשית נערות שלא באו וכו' נראה שהיה גורס ריבות · ועיין להרע"ב ז"ל שם בשקלים : בד"ה ושלש מאות כהנים וכו' · שבבית שני לא יכלו וכו' לפי שהיה גבוה מאה אמה וכו' · כצ"ל עיין להתוי"ט שם בפ"ח דיומא בד"ה לבין שתי הפרוכות :

דף ל ע"א המפרש בד"ה קורא עבדה וכו' · כך נראת בעיני שני זה וכמו שבריתא שנויה בת"כ וכו' זה קאי למ"ש בתחילת הסוגיא דגרסינן אבל באלו היו רגילין וכו' אחר דברי ר"א וזהו שכתב וכמו שברייתא שנויה בת"כ גי' הספרים אין אדם יכול ליישב ר"ל דגרסינן אבל היו רגילין וכו' אחר דברי ר"א אין אדם יכול ליישב ר"ל הא דקאמר גמ' על דברי ת"ק דלא קמרי ואולי מקמר מתוכו כמו שכתב לעיל ודו"ק : בד"ה אמר להם הממונה על הפייסות לאחר שבאו ללשכת הגזית בואו והפיסו וכו' כצ"ל · אבל רש"י שם ביומא ריש פ"ב פי' הוא הסגן והתוס' שם שילהי פי' שתי הלחם דף ק' דחו פירושו ופירשו כפי' המפרש כאן שהוא הממונה על הפייסות ע"ש ועיין כאן בס' באר שבע : בא"ד וכן הוכיחו ביומא מדאמר קבל המקבל וכו' · כצ"ל : בא"ד זה במזבח וזה במנורה העלאת וכו' כצ"ל : בא"ד וקבלה נמי איכא לתרוצי תחילת עבודה דאסורה לזרים היא כצ"ל והס"ד אע"ג דלא קתני מתניתין מי מקבל מ"מ בכלל זורק הוא ודו"ק : ע"ב גמ' מבקרין אותו לאור האבוקות ואח"כ צ"ל מי שוכה בתמיד וכו' עד שבין העמודים ואח"כ צ"ל מי שוכה בדישון מזבח הפנימי עד מריח פטום הקטרת · ואח"כ מי שוכה בדישון מזבח נכנס וכו' כצ"ל : המפרש בד"ה ראשו של טלה וכו' מזבח ורגליו אצל וכו' אצל מזבח צריך שיתקרב וכו' השוחט עומד במזרח על קרן וכו' כצ"ל : בד"ה תמיד של שחר וכו' בשיפולו של רקיע וצל הכותל עומד כנגד הקרן וכו' כנגד המזבח והוצה לו שם וכו' כצ"ל : בד"ה וטבעות קבועות וכו' ורחוק הסדר הראשון מן המזבח שמנה אמות וכו' כצ"ל : בד"ה על טבעת שניה וכו' ופני השוחט וצואר הבהמה לצד מערב צפון באלכסון · הנה רש"י ז"ל שם בפ' שני שעירי דף ס"ב ע"ב כתב ופני השוחט וצואר הבהמה באלכסון לצד מזרחית צפונית שמשם השמש באה שחרית וכו' · ושל בין הערבים שהחמה באה מן המערב מושך עצמו לצד מזרח בכל יכולי ופניו למערב דרום באלכסון שזריחת החמה באה משם עכ"ל · ותימה הוא דהא תנן הכא ופניו למערב והשוחט עומד במזרח ופניו למערב · גם מ"ש ושל בין הערבים וכו' ופניו למערב וכו' לא ידעתי אמאי אינו מצדד לצד צפון כמו בשחרית דהא כל מה שיכול לצדד לצד צפון טפי הוה ניחא דקדשי קדשים שחיטתן בצפון וצ"ע : בד"ה שחט השוחט וכו' מתחיל להקיף דרך הדרום וכו'. שהוא פניו של מזבח בפתח כניסת הבית ר"ל כי שם נגד הכבש שער המים ודו"ק ועיין להתוס' שם בד"ה מתיב ברישא מערבית דרומית שנראה מדבריהם שאין מפרשים כרש"י שכתב שמתחיל להקיף דרך דרום וכו' אלא מפרשים שמתחיל להקיף דרך צפון ופניו למזרח ודו"ק : בד"ה שירי הדם וכו' בהקפת ימין כמו כן באותן שעולין וכו' כצ"ל :

דף לא ע"א המפרש בד"ה לא היה שובר בו את הרגל כשהיה מתחיל הפשיטה היה דרך הרגלים וכן מוכח ביומא דאמר התם (דף כה ע"ב) ר' יוסי אומר דרך הפשיטו היה קרב הראש והרגל העוקץ והרגל וכו' הילכך כאן פי' לך וכו' את רגלו ומניח רגל השבור ברגל האחר דרך הנקב שינקוב וכו' · כצ"ל נ"ל והשאר נמחק : בד"ה ונתנו למי שזכה בו קודם הס"ד · ואח"כ ד"ה חתך את הכרעים רגל הבהמה על שם וכו' כצ"ל : בד"ה מירק ההפשט וכו' שחיטה על ידו כלומר וכו' כצ"ל : בד"ה חתך את הידים וכו' וה"ה דקודם. שיחתוך הידים וכו' ברגלים שבתם נתלות וכו' · כצ"ל : בד"ה ושני ביצים עמה שעולה באה זכר וכו' כצ"ל : בד"ה ומדיחין אותה וכו' לשכה אחת וכו' אין בהם טנופות וכו' כצ"ל : בד"ה מדיחין אותן ג"פ במיעוטן של שלחנות בשלחן הקטן וכו' נראה דהוה גרים במיעוטן של שלחנות ולא הוה גרים על שלחנות ולכך פי' בשלחן הקטן אבל לגי' שלפנינו דגרסינן על שולחנות ע"כ צריך לפרש כמו שפירש הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות ר"ל לכל הפחות מדיחין אותה ג"פ ומוסיפין עליה כל מה שאפשר וק"ל : בא"ד ולאו היינו שלחנות שבין העמודים שעל אותן היו מפשיטין וכו' מקום הטבעות כ"ד מן הטבעות לשלחנות ארבע מן השלחנות לננסין ארבע וכו' והמותר בין הכבש ולכותל ומקום הננסין כצ"ל ועיין להתוס' בפ"ק דיומא דף ח' ע"ב בד"ה מן השלחנות : בד"ה במיעוט וכו' וכל צרכי בית המטבחים מדיחין שם ר"ל שם בבית המטבחים וק"ל : בא"ד לכך קבעו לזה מקום כצ"ל : בד"ה חותכה וכו' שבשתי הקרבות היו כצ"ל : ע"ב גמ' הראשון בראש וברגל הראש בימינו וכו' כצ"ל : המפרש בד"ה רגל של ימין וכו' דרך נתוחו היה קרב הראש והרגל ושני ידים החזה והגרה ושתי דפנות והעוקץ והרגל ואיכא למ"ד דרך עילויא דשמנא וכו' הראש הרגל החזה והגרה ושתי הדפנות והעוקץ והרגל ושתי ידים ובין למ"ד וכו' כצ"ל וכ"ה גי' רש"י ז"ל שם בפ"ב דיומא דף כ"ה ע"ב ע"ש ולפי גי' זה דרשינן דגרים והרגל ושתי ידים קשה מאי מקשה והכתיב כל נתח טוב ירך וכתף דהתנא נמי הכי קאמר הרגל ושתי ידים י"ל דמקשה דהו"ל לאקדומי הרגל מקמי החזה והגרה ושתי הדפנות כי כולהו בכלל כתף הם ודו"ק : בא"ד ומפרש התם מ"ט וכו' והכי שפיר למעבר שתהא וכו' כצ"ל : בד"ה השני וכו' אזיל בתר אברא וכו' כצ"ל :

דף לב ע"ב גמ' שנאמר וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך אל תקרי בניך אלא בוניך כצ"ל ודריש אל תקרי מדלא כתיב ורב שלומם דהאי אוכל בניך וחזר והזכיר בניך ש"מ לדרשא אתא אל תקרי בניך וכו' ודו"ק : הרמב"ם בד"ה כבר ביארנו בשני מיומא וכו' אח"כ אמר חדשים עם ישנים ואין הלכה כראב"י עכ"ל אע"ג דמשנת ראב"י קב ונקי מ"מ אין הלכה כמותו משום דסתם מתני' דפ"ב דיומא (דף כ"ו) דלא כראב"י ואע"ג דהוי סתם ביומא ואח"כ מחלוקת בתמיד וסתם ואח"כ מחלוקת אין הלכה כסתם סובר רבינו דבשני סדרים אין סדר למשנה ודו"ק :

דף לג ע"א הרמב"ם ד"ה כבר נתבאר וכו' היתה מחזקת ד' קבין ומחתה של זהב וכו' והרי היא מפוזרת בקב וכו' והנופלים בקרקע של המוצא וכו' כצ"ל : בד"ה ומ"ש פירשו העם וכו' אלא כהן שזכה בו שחרית יזכה ערבית אלא לקטרת בלבד שמפייסין לו חדשים בין הערבים וכו' כצ"ל : בא"ד ודע שבין הערבים א"א ג"כ בלי דישון מזבח הפנימי וכו' וכן הרשב"א בתשובה סוף סי' ע"ט סובר כן שדישון מזבח הפנימי היה ג"כ בין הערבים דלא כהתוס' שם בפ"א דיומא דף י"ד ע"ב ורמינהו שכתבו דדישון מזבח הפנימי אינו אלא בבקר גם בחיבורו בהל' תו"מ לא ביאר שהיה ג"כ בין הערבים אלא גבי דישון מנורה והטבת הנרות שם בפ"ג דין י' אבל גבי דישון מזבח הפנימי לא ביאר שהיה ג"כ בין הערבים וצ"ע : ע"ב גמ' ובמקדש ברכה א' משנה זו איתא נמי בסוטה פ' אלו נאמרין וקאמר גמ' שם בדף מ' ע"ב וכל כך למה לפי שאין עונין אמן במקדש וכתבו התוס' וא"ת והלא היו עונין בשכמל"ו כשהיו שומעין שם הקדוש כדתנן בפ' אמר להם הממונה ובפ' טרף בקלפי וזה היה הפסק גדול יותר מעניות אמן ועוד וכו' וי"ל שמא היו עונין לאלתר בשכמל"ו כשהיו שומעים שם הנכבד והנורא ולא היו ממתינים עד סוף הפסוק ולפי שלא היו מפסיקים בין פסוק לפסוק חשוב להו כמו ברכה א' עכ"ל בספר ח"נ כתב בשם הרא"ש ז"ל וז"ל י"ל כיון דברכת כהנים אינו כי אם לברך את ישראל לא היו עונים בשכמל"ו ואע"פ שביוהכ"פ היו עונים זהו משום חשיבות היום שהוא יום מחילה וסליחה וכפרה עכ"ל : שם והסגן בימינו · הא דלא היה לשמאלו כיון שלא היה אלא הוא לבדו משום דכשהגיע למחצי' הכבש צריך לאוחזו בימינו שהוא חשוב ולהעלותו לכך היה הסגן עולה לימינו ודו"ק : שם ושתי חצוצרות של כסף בידם כצ"ל כ"ה גירסת התוס' שם בפ' חטאת העוף דף ס"ח ובפ' הקומץ רבה דף נ"ח עיין עליהם : שם לחי העולמים · עיין בזה להתוי"ט שדעתו לומר חי בציר"ה וכתב עליו בס' ח"נ בשם ספר עץ החיים וז"ל ולי הקטן נראה דאין לשבש הספרים שכתוב חי בפת"ח וכן הגירסא בפי כל אדם ואם כן יהיה חי העולמים כמו המלך המשפט וכן ראיתי למורי הרב הגדול המקובל האלהי שהיה אומר האדרת והאמונה לחי העולמים בפת"ח עכ"ל מ"ש יהיה חי העולמים כמו המלך המשפט פי' שחסר הנסמך כאילו אמר המלך מלך המשפט ה"נ חסר הנסמך כאילו אמר חי חי העולמים גם אני הדל מסכים עמו שלא לשבש כל הספרים וגירסת כל אדם וכן מוכח מס' הזהר דאמר חי בתרין עלמין כידוע ליודעי חן והכי איתא התם בס' הזהר שם בפ' תולדות (דף קל"ה ע"ב) וז"ל באר מים חיים דא יצחק היינו דכתיב וישב יצחק עם באר לחי ראי והאי באר דא שכינתא לחי דא חי העולמים צדיק חי העולמים ולית לאפרשא לון חי הוא בתרין עלמין חי לעילא דאיהו עלמא עילאה חי לגבי עלמא תתאה ועלמא תתאה בגיניה קיימא ונהרא וכו' ע"ש והבן · ושוב ראיתי להרב יעב"ץ ז"ל בתשובותיו סי' קמ"א שהאריך בראיות להוכיח לומר חי בפת"ח וכתב בסוף דבריו שחזר בו התוי"ט ע"ש באורך · עוד איתא בהקדמת ס' התיקונים (דף ט"ו ע"ב) וז"ל ואיתכליל בח"י אתוון דאינון וכו' אלין אינון י"ח אתוון דבהון ח"י עלמין אתקרי וכדין בהון איתקרי ח"י עלמין כל הוויות אלין מאימא עילאה גליין דאיהי חיים וצדיק על שמא איתקרי חי היות המרכבה על שמא איתקריאו וכו' המעיין היטב יבין כי צ"ל חי בפת"ח ואין להאריך בראיות כי הם הרבה ועיין בס' מערכת האלהות להרב פרץ ז"ל שם במערכת שמות המדות דף פ"ב ע"ב עיין שם בפירוש ובחיים והקב"ה יזכנו להיות חיים בשני עולמים אגורה באהלך עולמים אכי"ר : סליק

חשק שלמה על מסכת תמיד

דף כו ע"א במשנה א' במפרש ד"ה והרובין רובין קרי כהנים שלא הגיעו עדיין לעשות עבודה וכו'. נ"ב משמע דמפרש דגם בבית המוקד היו הרובים שומרים ומאי דתני בסמוך פרחי כהונה איש כסתו בארץ לא היו מהשומרים אלא דהתנא מספר אגב אורחיה סדר הנהגת הכהנים בלילה בבית המוקד אבל מלשון המשנה דתני והרובים שומרים שם משמע דבבית המוקד היו שומרים אחרים והיינו הפרחי כהונה וזקני בית אב וכ"ה להדיא ברמב"ם בסופ"ח מהל' בית הבחירה וע"ש במ"ל שהקשה דלמה הלוים השומרים הי' אסור להם לישן הלא וכמו דתנן במדות פ"א משנה ב' והכהנים היו מותרים לישן וע"ש מה שהביא בשם פסקי תוס' והבאר שבע ודו"ק ·

דף כז ע"א בגמ' לצפונה לוים ארבעה. נ"ב בקרא כתיב לצפונה ליום ארבעה לנגבה ליום ארבעה וכצ"ל גם כאן ומ"מ מייתי ראיה שפיר דצריכים שם לוים ד' דהא קאי על השוערים דרישא דקרא דכתיב למזרח הלוים ארבעה ור"ל דלצפון היום היו ד' לוים וכן לנגבה ועי' בספר מנחת חינוך במצוה שפ"ח שתמה על הרמב"ם ז"ל וספר החינוך שכ' דהשמירה לא היה אלא בלילה דמנ"ל הא ואדרבה מצד הסברא נראה דגם ביום היו שומרים כיון דהשמירה לא היה מפחד אויב רק מדרך הכבוד וכמבואר ברמב"ם וכחינוך שם ע"ש ולכאורה הא בהדיא כתיב בהך קרא ליום ארבעה משמע דהשמירה היתה גם ביום ומיהו איכא למדחי דליום אין ר"ל ליום ממש אלא ר"ל לרוח היום וכמו דכתיב בבראשית ג' וישמעו וגו' מתהלך בגן לרוח היום ור"ל לצפון השמש ולדרום השמש וכן דרשינן ביומא בר"פ שני שעירי שניים ליום כנגד היום והיינו כנגד השמש ומיהו שוב ראיתי להראב"ד ז"ל בפירושו כאן [ונדפס כעת על הגליון בדפוס ראם] כ' דמשו"ה כתיב בשני מקומות אלו ליום לאשמעינן דבצפון ודרום היו צריכים שמירה בין ביום ובין בלילה ע"ש :

דף כח ע"א בגמ' הבריחם לראשונים שאפילו על אונס שינה עושין דין. נ"ב אין להקשות דהא אונס רחמנא פטריה ולמה היו עושין דין עמו והאונס שינה בודאי אונס גמור הוא ואם נשבע אדם שיעשה איזה דבר ונאנס בשינה ולא עשאו דודאי פטור מקרבן אבל זהו אינו קושיא דאונס שינה לא שייך רק אם המצוה הוא על דבר אחר ונאנס בשינה ולא עשאו אבל הכא עיקר מצות השמירה הוא לשמור ולא לישן בודאי דמחויב בכל עוז להעמיד עצמו משינה ולפיכך נ"ל דאם נשבע שלא לישן ואנסתו שינה ויישן דודאי חייב קרבן ולא מקרי אנוס ומיהו אני מסתפק אם הניח עצמו במטה כדי לישן ואח"כ נאנס בשינה ממלקות בודאי פטור דהוי התראת ספק דשמא לא יישן אבל בקרבן אני מסתפק דאפשר דלא מקרי שב מידיעתו דהא הניח עצמו במטה ע"מ לישן וכל שאינו שב מידיעתו אינו מביא קרבן על שגגתו ולכן הדבר צ"ע . ולענין אם נשבע שלא לישן סתם אם מותר לו לישן שינת עראי כבר כתבו במק"א להביא ראיה מהסוגיא דנדרים דף ט"ו ובשבועות ד' כ"ה דאסור דהא"כ מאי מקשה שם מר"י דלמא מיירי מתני' שם בנשבע או נדר סתמא ור"י מיירי במפרש שלא יישן אפי' שינת עראי ועי' בגליון היו"ד להגרע"א ז"ל בסי' רי"ג שהביא בשם חדושי הרשב"א לסוכה דהא שאסור לישן שינת עראי גזירה שמא ירדם הייט אם האיסור בגוף השינה כמו בתפילין ובסוכה ע"ש ודבריו תמוהים מהסוגיא דברכות ד' ד' כדי שלא יהא אדם בא מן השדה וכו' ויאמר אשתה קימעא ואישן קימעא ונמצא ישן כל הלילה ע"ש וצע"ג : שם ע"ב במשנה החלו מעלין באפר ע"ג התפוח. נ"ב עי' במפרש דצבור האפר שבאמצע המזבח זהו גופא נקרא תפוח וכ"ה ברמב"ם בפ"ב מהל' תמידין ומוספין ואכן הראב"ד בהשגות שם מפרש שהי' שם עגלה מרובעת גבוהה אמה והיא כ"ב על כ"ב והיא השלימה י' אמות לגובה המזבח והיא נקראת תפוח וע"ש בראב"ד שהקשה דלדעת הרמב"ם קשה מאחר שכהן מוציא האפר בכל יום מהיכן היה שם התפוח ע"ש ואין להקשות גם על הראב"ד ז"ל מאחר שכהן מוציא הדשן בכל יום היכי משכחת לה הא דלפעמים היה עליו שלש מאות כור די"ל דזה היה נמצא אחר הרגל דבשעת הרגל לא היו מדשנין אותו מזה היה נוי למזבח וכמו דתנן הכא במשנה ומה שהקשה המ"ל שם דלדעת הרמב"ם ז"ל דהיה מצוה להוציא האפר בכל יום היאך לא היו מדשנין ברגלים לענ"ד לק"מ דהא אין זה חיוב מה"ת רק דכן היה דרכן שלא יתרבה האפר הרבה אבל ברגלים דהיה טעם בדבר שלא להוציא האפר לא היו מדשנין וזה ברור :

דף לא ע"ב בגמ' מפני שהוא מרתיח. נ"ב וכ"ה ג"כ בירושלמי פ"ו דשקלים הלכה ה' בשם רב שמואל בר יצחק לית כאן של כסף מפני שהוא מרתיח. ופירשו התוס' במנחות צ"ט ע"ב ד"ה אחד דהירושלמי קאי נמי על הב' שולחנות שהיו באולם לערוך לחם הפנים מפני שהכסף מרתיח את הלחם ומעפשו וכן משמע באמת מסוף דברי הירושלמי וכמש"כ התוס' שם וכ"כ המפרש כאן ולכן דברי המפרש תמוה לי דהא הוא ז"ל גרס גבי לחם דהיה של כסף כמו שנראה מדבריו מקודם וא"כ היכי מקשו ע"ז ונעבדו דכסף ועוד דלמה עשאו של כסף ולא חששו דשמא ירתיח וע"כ צ"ל דגבי לחם סמכו אניסא וכמו שאמרו בירושלמי שם או משום דלא הניחו אלא לפי שעה לא חששו לעיפוש וכמו שפירש המפרש כאן ותי' זה נוח לי ביותר דלתי' קמא קשה דהא באברים נמי נס היה דלא הסריח בשר הקודש מעולם ואמאי חששו באברים טפי שמא ירתיח מבלחם וצ"ע ואמנם פי' המפרש כאן דקושיא קאי גם אשלחנות של לחם הפנים שהיו באולם צע"ג דהוא סותר דברי עצמו . ובחדושי האריכתי עוד בזה והמ"ל : סליק

עם פירוש הרמב"ם

ועם פירוש ה"ר שמעיה אשר פתר לפני רבינו מנותתו כבוד

בשלשה מקומות פרק ראשון

בשלשה

א *מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש בבית אבטינס בבית הניצוץ ובבית המוקד *והלוים בעשרים ואחד מקום חמשה על חמשה שערי הר הבית ארבעה על ארבע פנותיו מתוכו חמשה על חמשה שערי העזרה ארבעה על ארבע פנותיה מבחוץ ואחד [א] לשכת הקרבן ואחד [ב] לשכת הפרכת ואחד לאחורי בית הכפורת: ב *איש הר הבית היה מחזר על כל משמר ומשמר ואבוקות דולקין לפניו וכל משמר שאינו עומד *אומר לו איש הר הבית שלום עליך ניכר שהוא ישן חובטו במקלו ורשות היה לו לשרוף את כסותו והם אומרים מה קול בעזרה קול בן לוי לוקה ובגדיו נשרפין שישן לו על משמרו רבי אליעזר בן יעקב אומר פעם אחת מצאו את אחי אמא ישן ושרפו את כסותו: ג חמשה שערים היו להר הבית שני שערי חולדה מן הדרום משמשין כניסה ויציאה קיפונוס מן המערב משמש כניסה ויציאה טדי מן הצפון לא היה משמש כלום *שער המזרחי עליו שושן הבירה צורה שבו (רואה) כהן גדול [ג] שורף את הפרה וכל מסעדיה יוצאים להר המשחה: ד *שבעה שערים היו בעזרה שלשה בצפון ושלשה בדרום ואחד במזרח שבדרום שער הדלק שני לו שער [ד] הקרבן שלישי לו שער המים שבמזרח שער נקנור ושתי לשכות היו לו אחת מימינו ואחת משמאלו אחת לשכת פנחס המלביש ואחת לשכת עושה חביתין: ה [ה] *ושבצפון שער הניצוץ וכמין אכסדרה היה ועליה בנויה על גביו שהכהנים שומרים מלמעלן והלוים מלמטן ופתח היה לו לחיל שני לו שער הקרבן שלישי לו בית המוקד: ו *ארבע לשכות היו [ו] בבית המוקד כקיטונות פתוחות לטרקלין שתים בקודש ושתים בחול וראשי פישפשין מבדיל בין קודש לחול ומה היו משמשות מערבית דרומית היא היתה לשכת *קרבן דרומית מזרחית היא היתה לשכת [ז] לחם הפנים מזרחית צפונית *בה גנזו בני חשמונאי את אבני המזבח ששקצום מלכי יון צפונית מערבית בה יורדים לבית הטבילה:

[צדי המשנה: תמיד כז. ; נ"א ואומר ; כ"א בתמיד ; מנחות לט. ; יומא יט. ; יומא טו:]

ר"ש

שומרים בבית המקדש · בלילות: בבית אבטינס · שם מפטמין את הקטורת: ובית הניצוץ · מפרש לקמן עלייה בנויה על גבה · שערי עזרה (א) הכהנים שומרים מלמעלה והלוים מלמטה אותן לוים שבמשמר השומרים את העזרה והם למנין עם עשרים ואחד מקום שהלוים שומרים בשערי הבית ובשערי העזרה כמפורש: ובבית המוקד · באותן ב' לשכות שהיו לבית המוקד הבנויות בקדש כדתנן לקמן ובשתי לשכות הבנויות לו בחיל הלוים שומרים מבחוץ: חמשה · שומרים לוים על חמשה משערי הר הבית יש לו חמשה שערים כמנויים לפנינו: ארבעה · שומרים על ארבע פינותיו של הבית מתוכן כלומר [אלו] ואלו מתוכן שומרי הפינות ושומרי השערים בתוך החומה היו יושבין שכן כל אדם רשאי ליישב שם: חמשה · שומרים לוים על חמשה משערי העזרה (ב) שבעה שערים מונה לקמן בעזרה מפרש במסכת תמיד (דף כו.) ב' מהן היו תכופין לאחר השערים שאין צריכין שימור אלא לה' שערים *מדובקים: ארבעה שומרים על ארבע פינותיה של עזרה מבחוץ · כלומר אלו ואלו מבחוץ היו עומדים חוץ לעזרה שהרי אין ישיבה בעזרה ולא היו יושבים מבפנים הרי שמנה עשר שומרים בין שער ופינה וג' מוסיף עוד אחד כו': ב איש הר הבית · ממונה על כל משמר ומשמר מהשומרים בעזרה: בן לוי לוקה · מאותן השומרים: ג חמשה שערים היו להר הבית לחומת עזרת נשים המקפת כל ההר לפנים מן החיל: שני שערי חולדה · כך שמם: וקיפונוס · שם השער: טדי · בדל"ת והוא שער לא היה משמש כלום שום יציאה וביאה אלא בעל קרי היה יוצא בו לרבי אליעזר בן יעקב כדמפרש בשילהי פרקין: שער המזרחי · שבחומת עזרת נשים שהכל נכנסין דרך שם לכל העזרות ועל אותו השער שושן הבירה צורה לא ולמד במס' יומא: שבו · בשער המזרח זה כהן השורף הפרה וכל מסעדיה העוסקים יוצאין דרך שם להר הזיתים שבמזרח שהוא כנגד אותו שער וכבש היו עושין מהשער להר מפני קבר התהום: ד שבעה שערים היו בעזרת ישראל · שער נקנור · הוא שער האיתון והוא משמש כל כניסה ויציאה של עזרה הגדולה איתון לשון ביאה כמו אתא בוקר (ישעיה כא): המלבים · בגדי כהונה מונחין שם: ה בית המוקד · היה כולו בחיל שכן זקני בית אב ישנים שם אלא הלשכות שלו חליין בחול וחליין בקדש: ו לשכת קרבן · שהיו שם טלאים המבוקרים: (סייך לע"ב) ז נבלום את העזרה · כדתנן במסכת תמיד (דף כח.) נטל את המפתח ופתח את הפשפש שנכנס מבית המוקד לעזרה היו טוקין והולכין הגיעו אלו באלו אמרו שלום הכל שלום כלי השרת מולאין כתיקונן: ח בית המוקד כיפה · כיפה היה עשוי: ובית גדול והיה מוקף רובדין של אבן · רצפה חלקה וגבוה לשכב שם: איש כסותו בארץ · כר וכסת שלו מטוה בקרקע שלא על הרובדין העשויין לזקנים וישן על הארץ: אמה על אמה · בארץ וטבלא עליו: הגיע זמן הנעילה · שעת הגפת דלתות: הגביה את הטבלא · הכהן הסוער: מן השלשלת · בשלשלת היו תלויות ונעל הכהן מבפנים כל השערים שיש בו לנעול ובעודו עוסק בנעילת שערים בן לוי ישן לו מבחוץ: גמר · הכהן מלנעול והחזיר המפתחות לשלשלת והחזיר הטבלא למקומה ונתן בן לוי כסותו עליה חזר וישן לו: מסיבה ההולכת תחת הבירה · תחת המקדש במה שמוליכין (נ"ל שעולין) עליו ונבוהין מפולי החיל שהרי מחילות לא נתקדשו: במסיבה ההולכת תחת החיל · במה שהוא נבוה מרגלי ההר: והולך לו בטדי · שער ח] (סדרוס) [הצפון] שלא היה משמש כלום: הדרן עלך בשלשה מקומות

רמב"ם

מספר המשמרות ששומרו' כל המקדש כ"ד משמרות סמך לזה מה שנאמר בד"ה (א כו) למזרח הלוים ששה לצפונה ליום ארבעה לנגבה ליום ארבעה ולאספים שנים שנים לפרבר למערב ארבעה למסלה שנים לפרבר הרי אלו עשרים וארבע משמרות אע"פ שקרא אותם כולם בפסוק זה לוים יש מהם ג' כהנים כמו שהקדמנו הרי קורא הכהנים לוים במקומות רבים אמר והכהנים הלוים בני צדוק וכן באר בתלמוד וכן פי' לפרבר כמאן דאמר כלפי בר רוצה לומר שיהיה המשמר מחוץ לחומת העזרה כמו שנתבאר כאן וטעם זה כמו שבארנו שאין מותר לשבת בתוך העזרה כמו שבארנו ואי אפשר להם לעמוד כל הלילה ולפיכך יהיה המשמר מבחוץ כדי שיוכל לשבת: ומה שאמר כאן חמשה שערי העזרה הוא לדעת ת"ק לפי שיש מן החכמים מי שאמר חמשה שערים היו לעזרה והוא המדבר כאן ויש מהם שאמר ז' וזהו דעת רבים ויש מהם שאמר י"ג כמו שבארנו בשני משקלים וכמו שיתבאר בשני של מסכתא זו ולדעת החכמים היה המשמר על חמשה שערים מן השבעה: ב ג כשעלו מגושן הבירה לבנין בהמ"ק [ט] שהיה בימי עזרא צוה אותם המלך שיעשו צורת [י] מדינה כצורת שושן הבירה (במקדש) כדי שיהיה אימת המלך עליהם ויזכרו א) מושבם [יא] ולא ימרדו במלכות ולפיכך ציירו אותה על שער מזרח משערי הר הבית: והר המשחה בו היו שורפין פרה אדומה כמו שיתבאר במסכת פרה והוא הר הזיתים והוא במזרחו של ירושלים ומשער הזה היה יוצא כהן גדול והפרה ומשמשיה להר הזיתים: ומה שאמר כהן גדול השורף את הפרה הוא דעת רבי מאיר כמו שנתבאר בספרי ואין הלכה [יב] אבל היא כשירה בכהן הדיוט כמו שנבאר במקומו במס' פרה (פ"ד): ומן השער הזה היו מוציאין ג"כ כל הצריך בשריפתה והוא מה שאמר וכל מסעדיה: ד-ה חיל · היא חומה שסובבת כל העזרה מבית לחומת הבית כמו שנצייר בפרק שאחר זה:

א) נ"ל מושלם כבר

שיטה מקובצת

א] ואחד ללשכת: ב] ואחד ללשכת הפרכת: ג] כהן גדול השורף את הפרה ופרה וכל: ד] שער הבכורות שלישי תיבת הקרבן נמחק: ה] שבצפון שער אות ו' נמחק: ו] היו לבית המוקד אות ב' נמחק: ז] לשכת עושה לחם הפנים מזרחית צפונית שבה גנזו: ח] שער הצפון כדאמרינן לעיל טדי מן הצפון וכן פי' בערך טדי: ט] בה מ"ק כמו שנתבאר בספר עזרא תיבת שהיה בימי נמחק: י] צורת מדינת שושן הבירה (כמרתו) תיבת כצורת נמחק: יא] מושבם בה ולא: יב] הלכה אלא שהיא תיבת אבל נמחק:

פי' הרא"ש

בשלשה מקומות הכהנים שומרים · פרשתי בריש תמיד: והלוים בכ"א מקומות · בפרק קמא דתמיד יליף לה מקרא ושם פרשתיהו בשלשה מקומות שהכהנים שומרים הוה מלבד מכ"א שהלוים שומרים והוה בין הכל כ"ד או אותן ג' היו בכלל כ"א כי א) כהן הוי שומרים הכהנים ולוים כהנים למעלה והלוים למטה: על ד' פנותיה בחוץ · מפרש בתמיד משום דאין ישיבה בעזרה היו שומרים בחוץ אבל בהר הבית יכול ליישב כשהוא עיף היה שומר מבפנים ובכל שערי העזרה היה בית הניצוץ ובית המוקד ובית אבטינס היה באחד מן הפינות: לשכת הקרבן · היא לשכת הטלאים א"נ לשכה היה מיוחדת לבקר בה הקרבנות ממומין: לשכת הפרוכת · שהיו אורגים בה הפרוכת: אחורי בית הכפורת · לשכה א' היתה במערב והיה לול קטן בכותל מערבי פתוחה מקדש

הגהות הב"ח

(א) בפירוש ר"ש ד"ה ובית הניצוץ וכו' הכהנים שומרים מלמעלה והלוים מלמטה נ"ב וזו לרבא דמשני במסכת תמיד דף כ"ו לאוקמא לתנא דהך ...

[בשוליים: נ"א מרוחקים ; תמיד כו. פ"א מ"א [דף כו.] ; [תמיד כו:] ; יומא יט: ; יומא טו: ; נ"א מלאי קרבן ; יומא עז. [ע"ז נב:]]

קדשים לאותה הלשכה והלשכה היתה פתוחה לעזרה כנגד הלול להכשיר אחורי בית הכפורת לשחיטת קדשים וקרינן ביה פתח אהל מועד כדאיתא פרק איזהו מקומן [דף נה:]: ב איש הר הבית · ממונה על שמירת הר הבית: לשרוף כסותו. ואין כאן משום בל תשחית משום דהפקר ב"ד היה הפקר: אמר ר' אליעזר ב"י כו' · מעשה אתא לאשמעינן גם שמעת מיניה דסתם מתניתין דמידות ר"א ב"י היא: ג ב' שערי חולדה מן הדרום · לפי שהיו בעיקר הר הבית כדתנן לקמן ב) פ"ג רובו מן הדרום קרי להו חולדה כמו חולדה שדרה בעיקר הבתים · וי"מ לפי שחולדה הנביאה היתה יושבת בין ב' שערים הללו כדכתיב והיא יושבת בירושלם במשנה ומתרגמינן והיא יותבת בית אולפני' כמו ונכנסת גם משמע במשנה בין שני השערים היתה יושבת שם ומלמדת משפטים ישרים ולא היתה יושבת בבית משום יחוד כדאמרי' במגילה [דף יד:] והיא יושבת תחת תמר משום יחוד: משמשים כניסה ויציאה · כי רוב בנייני מן הדרום יוצאים ונכנסים בשלו השערים: וקפונוס מן המערב · קטן היה השער לפי שהסכינה במערב היה השער הזה ראש לכל השערים · קפי הוא ראש בלשון יון: טדי מן הצפון · טדי לשון גובה כדתנן לקמן [בפ"ב מ"ג] כל השערים שהיו שם היו להם שקופות חוץ מהשער הטדי שהיו ב' אבנים מוטות זו על זו כזה A והיה הגבוה באמצע וזהו שיסד הרב"א קלונימוס בפיוט ג) ד) טיטפסרו טהור בטעמים יעידוך פירוש יגביהוך · וי"מ טדי לשון השתחויה ב' אבנים מוטות זו על זו נראים כמשתחוים זו לזו: לא היה משמש כלום · כי אם התשמיש היה שם: שושן הבירה צורה · מצויין שם בפ' שתי הלחם [צ"ח] מפרש מאי טעמא רב חסדא ורב יצחק בר אבדימי חד אמר כדי שידעו מהיכן באו ויכנעו לבם וחד אמר שתהא אימת מלכות עליהם: וכל מסעדיה · המסייע בשריפתה כדתנן פ"ג דפרה ה) זקני ב"ד היו מקדימין להר המשחה: ד שבדרום שער הדלק · שדרך אותו השער היו מכניסין עצים למערכה: שער הקרבן · שמביאים דרך אותו שער התמידין · וי"מ כשהלך אברהם את יצחק בנו בהר המוריה הוליכו דרך אותו מקום זה השער שנעשה: שער המים · לקמן ו) בפ"ג מפרש שבו מכניסין צלוחית המים לניסוך בחג: שער נקנור שם האיש שהביא השערים מאלכסנדריא של מצרים ונעשה לו נס כדאיתא ביומא ז) ובשקלים בירושלמי כשלכו יוונים על חשמונאי היה שם איש א' מגדולי יוונים ושמו נקנור והוא מחרף ומגדף כל שעה וכשגברו יד החשמונאים קצצו ראשו וידיו ורגליו ותלאו בשער המזרחי: פנחס המלביש · שם היה בגדי כהונה ירושלמי פנחס על המלבישים כך היה שם הראשון וקראו כולם על שמו: לשכת בית עושה חביתין · ששם עושין חביתין לכה"ג להקריב עשירית [האיפה] מחציתו בבקר ומחציתו בערב: ה וכמין אכסדרה היה · רוח רביעית היתה רובה פרוצה כמין אכסדרה שפרוצה מרוח ד' כך היתה רובה פתחים וחלונות: שהכהנים שומרים מלמעלה · פ"ק דתמיד [דף כו:] יליף לה מקרא: ופתח היה לו לחיל · מלבד הפתח שפתוח לעזרה ואם תאמר בפ"ק דתמיד [שם] דפריך ותד שומר הוי ליה לבית המוקד ליפרוך נמי מבית הניצוץ שהיו לו ב' פתחים וי"ל דבית הניצוץ לא היה צריך שמירה בפתח לצד חוץ כי לא היה בו שימוש רב ולא הוצרך שמירה גם לצד חוץ: ו ב' בקודש וב' בחול · ושל צד דרום היה בקודש: וראשי פספסין · כלומר מסמר: מערבית דרומית היתה לשכת הטלאים · בפ"ק דיומא [דף טו:] פריך אמתניתין דהכא ממתניתין דתמיד דקתני והרי לשכת הטלאים במקצוע צפונית מערבית והכא קתני שהיתה במקצוע מערבית דרומית והו פריך התם דהכא קאמר דרומית מזרחית היתה לשכת לחם הפנים והתם קתני לשכת לחם הפנים הרביעית ללשכת הטלאים שהיתה במקצוע צפונית מערבית נמצא דלשכת לחם הפנים היתה במקצוע צפונית מזרחית כשהלך דרך הימין מצפון למערב וממערב לדרום ומדרום למזרח ומשני אקושיא קמייתא לשכת הטלאים אקויי מקויא מאן דאתי מצפון מהחזיא ליה בדרום ומאן דאתי מדרום מתחזיא ליה בצפון פי' לשכת הטלאים היתה נראית בשתי המקצועות שארוכה היתה ועומדת במערב ומארכת לצד צפון ולצד דרום מאן דאתי מצפון ורואה אותה רחוקה מקרן צפונית מערבית חושב אותה שעומדת בקרן מערבית דרומית ודאתי מדרום מתחזיא ליה משוכה לצפון כזה* וקאמר התם מסתברא דמערבית דרומית הויא כלומר קרובה יותר לדרום מלצפון כמו שציירתי ממאי מדרמינן לחם הפנים אלחם הפנים ומשני מר חשיב דרך ימין ומר חשיב דרך שמאל · פי' כך הגה דמדות דהכא חשיב דרך ימין כדמפרש בהדיא דקא אזיל ומני מדרום למזרח וממזרח לצפון ומצפון למערב וממערב לדרום והכא להקיף סביב הבית ומקיפו דרך ימין מבתוך זהו סדר הקיפתו ולכך לחם הפנים לשכה שניה לה בקרן דרומית מזרחית ותנא דמסכת תמיד קא חשיב דרך שמאל ולשכת טלאים במקצוע דרומית מזרחית נמצא לשכת לחם הפנים רביעית לה במקצוע מזרחית דרומית כשהקיף דרך שמאל · א"נ בצלמא דקריב טפי למערבית דרומית הייט דמהרך לחם הפנים אלחם הפנים אלא א"א בצפונית מערבית הואי מאי תירוצא דאתם



א) נ"א עג"ל כאן ב) נ"ל פ"ב מ"א ג) שחרית דיו"כ המתחיל כי אתה האל ד) נ"ל כי בספרי טהור בטעמים יעידוך ה) מ"ג ושם הגי' וזקני ישראל היו מקדימין ברגליהם להר כו' ו) נ"ל בפ"ב מ"ו ז) דף לח.

טו א מיי' פ"ו מהל' בית הבחירה הל' ו: נ"ל ג' אמות

טז ב מיי' שם פ"ה הלכה יג:

יז ג מיי' שם הל' יב:

יח ד מיי' שם פ"ו הל"ג:

יט ה מיי' שם פ"ה הל"ד:

א ו מיי' פ"ב מהל' בית הבחירה הל' ה:

ב ז מיי' שם הל' ז ח:

ג ח מיי' שם הלכה ט:

הר הבית פרק שני מדות

ן *ולשכות היו תחת עזרת ישראל ופתוחות לעזרת הנשים ששם הלוים נותנים כנורות ונבלים ומצלתים וכל כלי שיר [ב]עזרת ישראל היתה אורך מאה אמה ושלשים וחמש [ג]על רוחב אחת עשרה וכן עזרת כהנים היתה אורך ק' אמה ול"ה על רוחב י"א וראשי פספסין מבדיל בין עזרת ישראל לעזרת הכהנים רבי אליעזר בן יעקב אומר [ד]מעלה היתה גבוהה אמה והדוכן נתון עליה ובה שלש מעלות של חצי חצי אמה נמצאת עזרת הכהנים גבוהה מעזרת ישראל שתי אמות ומחצה [ה]כל העזרה היתה *אורך מאה ושמונים ושבע על רוחב מאה ושלשים וחמש וי"ג* השתחויות היו שם אבא יוסי בן חנן אומר כנגד י"ג שערים דרומיים סמוכין למערב שער העליון שער הדלק שער הבכורות שער המים ולמה נקרא שמו שער המים שבו מכניסין צלוחית של מים של ניסוך בחג *רבי אליעזר בן יעקב אומר בו המים מפכים ועתידין להיות יוצאין מתחת מפתן הבית ולעומתן בצפון סמוכין למערב שער יכניה שער הקרבן שער הנשים שער השיר ולמה נקרא שמו שער יכניה שבו יצא יכניה בגלותו שבמזרח שער נקנור וב' פשפשים היו לו אחד מימינו ואחד משמאלו ושנים במערב לא היה להם שם:

הדרן עלך הר הבית

*המזבח היה [ו]שלשים ושתים על ל"ב *[ז]עלה אמה וכנס אמה זה היסוד נמצאת שלשים על שלשים עלה חמש וכנס אמה זה הסובב נמצא כ"ח על כ"ח מקום הקרנות אמה מזה ואמה מזה נמצא כ"ו על כ"ו מקום הילוך רגלי הכהנים אמה מזה ואמה מזה נמצא כ"ד על כ"ד מקום המערכה א"ר יוסי מתחלה לא היה אלא כ"ח על כ"ח כונס ועולה במדה זו עד שנמצא מקום המערכה כ' על כ' *וכשעלו בני הגולה הוסיפו עליו ארבע אמות מן א] *הצפון וד' אמות מן המערב כמין גמא שנאמר °והאריאל י"ב ארך בשתים עשרה רוחב רבוע יכול שאינו אלא י"ב על י"ב כשהוא אומר על ארבעת רבעיו מלמד שמן האמצע הוא מודד י"ב אמה לכל רוח *[ה]וחוט של סיקרא חוגרו באמצע להבדיל בין הדמים העליונים לדמים התחתונים *והיסוד היה מהלך על פני כל הצפון ועל פני כל המערב ואוכל בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת: ובקרן

יחזקאל מג

ר"מ

ן העזרה מוחלטת והוא שאמר עליה כאן כל העזרה וכו' הוא מתחלת עזרת ישראל ולמעלה עד עשתי עשר אמה אחורי ההיכל כמו שיתבאר בסוף מסכ' זו ומקום זה הוא שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת והוא הנקרא מקדש מוחלט וכבר ביארנו פעמים שזה הוא ת"ק שאומר ששערי העזרה הן י"ג אבל חכמים אומרים שבע ונותנין טעם שאלו עשרה השתחויות כנגד י"ג פרצות שהיו בסורג כמו שהקדמנו בפרק זה:

הדרן עלך הר הבית

לא זכר גובה המזבח כולו לפי שהוא מפורסם שלא נשתנה לא הוסיף ולא גרע אמרו המזבח שעשה משה י' אמות ושעשה שלמה י' אמות ושעשו בני הגולה י' אמות והא כתיב ג' אמות קומתו משפת מערכה ולמעלה וכבר נתבאר שגבהו י' אמות ואמה יסוד וחמשה סובב וג' מקום מערכה ואמה קרנותיו לפי שכל קרן הוא אמה על אמה על רום אמה ואני אצייר אותו ואכתוב מדותיו באמות כמו שאמרה משנה זו ואח"כ אשוב ואדקדק בשיעוריו ואזכור מה שנתבאר בהש"ס בגמרת מנחות לפי שהקפידה על מדת המזבח בתורה גדולה מאד וכן על מקומו ונאמר בדברי הימים (א כב) כשיחד להם מקום המזבח שנאמר ויאמר דוד זה הוא בית ה' אלהים וזה מזבח לעולה לישראל ואמרו רבותינו ז"ל* [זבחים סב'] אמר רבי אלעזר ראה מזבח בנוי ומיכאל השר הגדול עומד ומקריב עליו ואמרו* [שם] ג' נביאים עלו עמהם מן הגולה אחד שהעיד להם על המזבח ואחד שהעיד להם על מקום המזבח ואחד שהעיד להם שמקריבין אע"פ שאין בית וענין מה שאמרו על המזבח שהוא העיד בדוקא על מדתו כמו שאבאר ולאוי שתדע שהמזבח הבנוי לא היה נבוב כמו של מרע"ה אלא כולו מקשה כמו שאמרו מענין בנינו אמרו (זבחים דף נד') כיצד בונין את המזבח מביא מלבן ל"ב על ל"ב וגבהו אמה ומביא חלוקי אבני מפולמות גדולות וקטנות ומביא סיד וזפת וקונייא וממחה ושופך וזהו יסוד ומביא מלבן ל' על ל' גבהו ה' אמות ומביא

ר"ש

א ב המזבח כו' עלה אמה וכנס אמה עלה ה' וכנס אמה· הכניסות* כנה (במנה) אבל עלה שלישי זה מקום הקרנות שלא היה שם כניסה לא קחשיב ואותן ג' כתובות במקרא וג' אמות קומתו משפת סובב ולמעלה ושטיות כן בפ' איזהו מקומן (דף נד'): זהו סובב· וחוזר ומביא מלבן של כ"ח על כ"ח וגבהו *אמה זהו מקום מערכה וחוזר ומביא מלבן אמה על אמה וגבהו אמה זהו קרן וכן לכל קרן (א) וקרן הוסיפו עליו כדי לקיים המדה שלמדה יחזקאל ברוח הקודש ומפני שלא היה בו ספוק שהדמים ניתנין על יסוד מערבי ועל יסוד דרומי באותה אמה שהיסוד אוכל בדרום ויורדין בהן באותן שני נקבים שבאותה הקרן ומתערבין באמת המים העוברת בעזרה ויוצאין הדמים עם המים לנחל קדרון דרך הדרום: ג *אמה על אמה · בחפירה: ורבובה · כעין ארובה חקוקה בכבש במערבו ושם טומנין פסולי חטאת העוף עד שתעובר צורתן ויצאו לבית השרפה: ד למטה מן הבתולה · מה שקורין סור"ק בלע"ז שלא נחפר בו מעולם: והפגימה לכל דבר · בין באצבע בין בעץ בין בברזל היא פוסלת: מלבנין אותן · המזבח וקירותיו: מפני הדמים · שמזין כל השבוע בקיר ובקרן: בכפים של ברזל · טרואיל"א שסדין בה הטיט: אינו בדין שיניף · שיהא מונף עליו: ה ו' סדרים · היו הטבעות בשורה אחת ובכל סדר ארבעה טבעות שהן כ"ד טבעות לכ"ד משמרות וי"א ד' סדרים היו של שש שש טבעות שהן נמי כ"ד: שעליהן שוחטין · נותן צואר הבהמה בטבעת שיש לה ב' ראשין ונועלה בקרקע והצואר תקוע שם ויכול יחיד לשוחטה: בית המטבחיים · שקורין מילקר"ה: ועליו · כלומר באותו מקום ח' עמודים ננסים קצרים ולא גבוהים: ורביעים של ארז · כרותות ארזים על גבי שני העמודים ארבע קורות על ח' עמודים: ואונקליות · יתידות ברזל קבועות בקורות ג' סדרים של יתידות תקעו בכל קורה וקורה סדר זה גבוה מחבירו ואומר אני הנמוך לתלות בו כבש והאמצעי לתלות בו איל והגבוה לתלות בו פר ומפשיטין ומנתחין ומביאין הקרביים על שלחנות של שיש שלמטה בין העמודים: ו משוך כלפי הדרום · שלא היה עומד באמצע ביניהם אלא כבין האולם ולמזבח: רום מעלה חצי אמה · הרי ו' אמות גובה לי"ב מעלות: ושלחה · משך שלה כלפי האולם אמה אמה ורובד שלש כשעלה אמה אמה בשלא שתי מעלות היתה אמה שלישית חלוקה ברובד שלש אמות רחב שוה הרי חמש אמות בשלשה מעלות אמה אמה ורובד שלש שלש כן עשה בשלשה מעלות אחרות שכן חמש אמות הרי עשר אמות והעליונה היתה אמה אמה ורובד ארבע שכן שש אמות הרי ששה עשר אמות העלאה ושש אמות של רום חצי אמה לשנים עשר מעלות הרי עשרים ושתים אמות אין הדבר מכוון לי שכן רום המעלה אינו מאריך במדה כלל ורובד חמש רצפה חלקה ה' אמות היה בעליונה שאצל אולם ולרבי יהודה *כ"ג אמות היו וא"א לומר כן שלא להותיר שכום המדה אף רבינו לא עמד במדה זו: ז ורחבו עשרים · כרוחב הבית: מלתריות של מילא · קורות שקורין יס"ש שמשימין בחומה בין נדבך לנדבך והן של עץ נאה ומיופה זהו של מילא · ולי נראה לשון כלי מילת כ"ש כליורי המעיל: על גביו · על גב פתח אולם: אמה מזה ואמה מזה · עודפות על כ' אמה של רחב הפתח וכן הכירתה הרי ראשונה בת כ"ב ושניה כ"ד ושלישית כ"ו ורביעית בת כ"ח וחמישית היא עליונה בת ל': ח ולגונסות יפרק"ם מכותל של היכל לכותלו של אולם למעלה מפתח גבוה מ' קבועות ראשיהן בבנין מכן ומכן כדי שלא יבעט ויפריד כותל אולם מכותל היכל: קבועות בתקרת האולם · ותולות למטה באולם שאוחזין בהן פרחי כהונה מפסגין ועולין ליהנות בהדר העטרות שעשו חלם וחבירו בימי חגי זכריה ומלאכי בחלונות עליות האולם לנוי וליופי כעין שעושין שרים לטייל ולהתענג וקורין ייסו"ש: ומודלה · כעין דלית פריל"א: שלש מאות כהנים · לפנותה ולפרק משוי גרגירים ואשכולות שתלוי עליה: הדרן עלך המזבח

תורה אור

ן ופתוחות לעזרת נשים · כי העזרה היתה גבוה מעזרת נשים ז' אמות ועולין לה בט"ו מעלות: אורך קל"ה אמה · מן הצפון לדרום על רוחב י"א ממזרח למערב וכן עזרת כהנים עד המזבח ואין ישראל נכנס שם אלא לצורך: וראשי פספסין · כלונסאות: מעלה היתה גבוהה אמה · בעזרת כהנים א): והדוכן נתון עליה · מקום המיוחד לשיר כתיב ביחזקאל [מ"ב י"ב] הגדרת הגינה מתורגם דוכן נוחי · גדרת (כל) בנין גדר אבנים ב) שעליו נותנים ומשוררים: היתה אורך קפ"ז · ממזרח למערב: על רוחב קל"ה · מצפון לדרום: ושלש עשרה [השתחויות] היו שם · בעזרה מקום מיוחד לכל השתחוואה והשתחוואה כנגד י"ג פרצות כדתנן לעיל ואבא יוסי בן חנן פליג ואמר כנגד י"ג שערים הקטנו השתחוואות ואצל כל שער ושער היו משתחוין: שער הדלק · שדרך שם היו מביאין עצים למערכה: שער הבכורות · הוא שער הקרבן דלעיל: שבו המים מפכין · (היו) כדאיתא ביומא [דף עז:]: שער הקרבן · זהו שער הקרבן שבצפון דלעיל: שער הנשים · שם נכנסות נשים לסמוך על קרבנן לרבי יוסי ולרבי יהודה לעמוד על קרבנן: שער השיר · שם היו מכניסין כלי השיר כי היה סמוך לבית המטבחים כדאמרינן בסוף תמיד שעמדו על השולחן השלשים ותקעו: שבו יצא יכניה · כשהגלוהו נבוכדנצר נכנס להשתחוות ונטל רשות ויצא דרך אותו שער · ובית הניצוץ ובית המוקד היו מאלו השערים אלא שנקראו להם גם אלו השמות: ושני פשפשין היו לו · אע"פ שגם לשער המוקד היה פשפש אותו היה קטן ועומד אצל שער הגדול אבל אלו היו קצת גדולים ורחוקים קצת מן השער וכך היו ממנין י"ג שערים:

הדרן עלך הר הבית

המזבח היה שלשים ושתים על ל"ב · מדרום לצפון וממערב למזרח אבל מצפון לדרום כל פני הדרום לא היה ארכו אלא ל"א כי לא היה יסוד במזרח ובדרום על המזבח בגובה אמה ג): כנס אמה · א' במערב ובצפון ונשאר ל"ד על ל"ד ומפרש בפרק קדשי קדשים [דף נד'] דמתחילה הביא מלבן של ל"ב על ל"ב בגובה אמה ומילא אותו אבנים וסיד וקוניא וממחה ושופך ואח"כ מביא מלבן של ל"ד על ל"ד בגובה ה' והיינו דתנן עלה ה' וכנס אמה זהו סובב נמצא כ"ח על כ"ח ואח"כ מביא מלבן שהוא כ"ח על כ"ח בגובה ג' אמות ואח"כ מלבן שהוא אמה על אמה ברום אמה ועושהו בכל קרן וקרן היינו דתנן והקרנות אמה מזה ואמה מזה נמצא כ"ו על כ"ו: מקום הילוך רגלי הכהנים · סביב כמערכה שאם היתה המערכה נוגעת בקרנות לא היה [מקום] לכהן להלך סביב המערכה להצית האליתא ולהפך בצנורא את האברים שלא נתעכלו: נמצא כ"ד על כ"ד מקום המערכה · ודריש ליה לקמן מקרא דכתיב ביחזקאל [מ"ג] והאריאל שתים עשרה ארך על שתים עשרה [רחב] רבוע יכול שאינו אלא י"ב על י"ב כשהוא אומר ד) על ארבע רבעים הוה אומר מאמצעית הוא מודד: אמר רבי יוסי מתחילה · בבית ראשון לא היה כל המזבח אלא כ"ח על כ"ח וכשכנס אמה יסוד ואמה סובב ואמה קרנות ואמה מקום הלוך רגלי הכהנים נשאר מקום המערכה כ' על כ' והיינו דכתיב בדברי הימים [ב' ד'] ויעש (שלמה את) מזבח נחשת עשרים אמה ארכו ועשרים אמה רחבו מקום מערכה קא חשיב מזבח אבנים היה ועשאו תחת מזבח הנחושת שעשאו משה: הוסיפו עליו ד' אמות מן הדרום כמין גמא · ה) כף יוונית כזה ה"ג [ד"א מן הדרום] ולא כמו שכתוב בספרים ד' אמות מן הצפון דמפרש בפרק קדשי קדשים [דף סב:] מאי טעמא שיתין הוסיפו שהיו מתחילה חוץ למזבח והכניסו אותן שיהיו תחת המזבח והניסוך כי היה בקרן דרומית מערבית כדתנן במסכת תמיד [פ"ז מ"ג] מסיבן הוא מתחיל מקרן דרומית מזרחית מזרחית צפונית [צפונית] מערבית מערבית דרומית נתנו לו יין לנסך [כו'] והכא נמי בפרק קדשי קדשים [דף סג'] חטאת העוף היתה נעשית על קרן דרומית מערבית כו' וג' דברים היו משמשים למעלה ניסוך המים והיין [וכו']: וחוט הסקרא · צבע אדום: חוגרו באמצע · מקיף כל המזבח אמה אחת למטה מן הסובב: להבדיל בין דמים העליונים · חטאת בהמה ועולת העוף: לדמים התחתונים · שאר כל הזבחים וחטאת העוף ודריש ליה מקרא בפ' איזהו מקומן [דף נג'] דכתיב [שמות כז] והיתה הרשת עד חצי המזבח התורה נתנה מחיצה להבדיל בין דמים התחתונים לדמים העליונים: והיסוד · היה מהלך כל אורך הצפון והמערב ונכנס בדרום אמה אחת ובמזרח אמה ושאר כל הדרום והמזרח לא היה לו יסוד כזה* ומפרש טעמא בפרק איזהו מקומן [דף נג:] לפי שלא היתה בחלקו של בנימין דכתיב ביה בבקר יאכל עד [בראשית מט] ומתרגמינן באחסנתיה יתבני מקדשא והיינו בית שני אבל בבית ראשון שהיה מזבח קטן מן הדרום ד' אמות היה כל המזבח לצד הדרום בחלקו של בנימין והיה היסוד מהלך על פני דרום אבל רוח מזרחית לא נשתנה כשהיה בחלקו של יהודה אף בבית ראשון ולא דממעטי' קרן דרומית מזרחית משום שלא היה יסוד כיון שלא היה לו יסוד אף במזרח כמו לשאר קרנות ומה שנכתבו הספרים לגרוס ד' אמות מן הצפון נ"ל דמשום קושיא זו שהוקשה להם מה שהיה יסוד בדרום בבית ראשון ולכך שמו התוספת בצפון כדי שלא ישתנה הדרום ולא נתנו אל לבם המשניות המכתיבות גרסתן:



סיו

א) והרע"ב פי' בעזרת ישראל ב) נ"ל שעליו נוגנים ומשוררים ג) ועי' פירש"י בזבחים דף נד' ד) נ"ל אל ארבעת רבעיו ה) נ"ל גימ"ל יונית שהיא כמין כף פתוחה מאותיות מגלפי"ך

שיטה מקובצת

א] הדרום תיבת מן הצפון נמחק:

הגהות הב"ח

(א) בפירוש ר"ש ד"ה זהו סובב וכו' וקרן הוסיפו וכו' ואח"כ מ"ה שלא היה בו מערכה ספק הכ"ד:

שוה כשוה כנ"ל · יעב"ץ

ס"יך לדף שאחר זה

יומא עז' מנחות לג:

שקלים ט: [כל המשנה]

[יומא טז:]

זבחים כד' [מנחות לג:]

[סוכה מה']

נ"א בג'

זבחים סא:

נ"ל הרחב

בכורות יז' זבחים נג' מנחות לג:

*זבחים מד'

א) זבחים סב: ב) [מנין זה בזבחים נע'] ג) [עירובין ב'] ד) [ארבעים ורחבו עשרים]. ה) עירובין ג · ו) [כהכו תוס' גיטין ד' ד"ה עטרות וכו' בשם הגאונים פי' כעין כיפות מוזהבות שעושין בחלונות]: ז) תמיד כט' [חולין ל:] :

ב ״ובקרן מערבית דרומית היו שני נקבים כמין שני חוטמין דקין שהדמים הניתנין על יסוד מערבי ועל יסוד דרומי יורדין בהן ומתערבין באמה ויוצאין לנחל קדרון: ג ״למטה ברצפה באותו הקרן מקום היה שם אמה על אמה וטבלא של שיש וטבעת היתה קבועה בה שבו יורדין לשית ומנקין אותו א) ״וכבש היה לדרומו של מזבח ל״ב על רחב ט״ז ורבובה היתה לו במערבו ששם היו נותנין פסולי חטאת העוף: ד ״אחד אבני הכבש ואחד אבני המזבח מבקעת בית כרם וחופרין למטה מבתולה ומביאין משם אבנים שלמות שלא הונף עליהן ברזל שהברזל פוסל בנגיעה ופגימה א] לכל דבר ״נפגמה אחת מהן היא פסולה וכולן כשרות ומלבנים אותן פעמיים בשנה אחד בפסח ואחד בחג וההיכל פעם אחת בפסח רבי אומר כל ע״ש מלבנים אותן במפה מפני הדמים לא היו סדין אותן בכפים של ברזל שמא יגע ויפסול שהברזל נברא לקצר ימיו של אדם והמזבח נברא להאריך ימיו של אדם אינו בדין שיניף המקצר על המאריך: ה ״וטבעות היו לצפונו של מזבח ו׳ סדרים של ד׳ ד׳ וי״א ד׳ של ו׳ ו׳ שעליהן שוחטים את הקדשים בית המטבחים היה לצפונו של המזבח ועליו ח׳ עמודים ננסין ורביעים של ארז על גביהן ואנקליות של ברזל היו קבועין בהן וג׳ סדרים היה לכל אחד ואחד שבהם תולים ומפשיטים על שולחנות של שיש שבין העמודים: ו ב) ״הכיור היה בין האולם ולמזבח ומשוך כלפי הדרום ״בין האולם ולמזבח כ״ב אמה ״וי״ב מעלות היו שם רום מעלה חצי אמה ושלחה אמה אמה ורובד ג׳ אמה אמה ורובד ג׳ והעליונה אמה אמה ורובד ד׳ רבי יהודה אומר העליונה אמה אמה ורובד ה׳: ז ג) ״פתחו של אולם גובהו ב] ד) (כ׳ אמה ורחבו מ׳ אמה) ה) וה׳ מלתראות של מילא היו על גביו התחתונה עודפת על הפתח אמה מזה ואמה מזה ושלמעלה ממנו עודפת עליה אמה מזה ואמה מזה נמצאת העליונה ל׳ אמה ונדבך של אבנים היה בין כל אחד ואחד: ח ״וכלונסות של *אבן היו קבועין מכתלו של היכל לכתלו של אולם כדי שלא יבעט ושרשרות של זהב היו קבועין בתקרות האולם שבהן פרחי כהונה עולים ורואין את ו) העטרות שנאמר °והעטרות [תהיה] לחלם ולטוביה [ולידעיה] ולחן בן צפניה לזכרון בהיכל ה׳ וגפן של ז) זהב היתה עומדת על פתחו של היכל ומודלה על גבי כלונסות כל מי שהוא מתנדב עלה או גרגיר או אשכול מביא ותולה בה א״ר אליעזר ברבי צדוק מעשה היה ונמנו עליה שלש מאות כהנים לפנותה:

יחזקאל מג · זכריה ו · נ"ל ארז · ועי' גי'

הדרן עלך המזבח

ומביא אבנים מפולמות וכו' וזהו סובב ומביא מלבן כ"ח על כ"ח וגובהו ג' אמה ומביא אבנים וכו' וזהו מקום המערכה ומביא מלבן אמה על אמה וגובהו אמה וזהו מקום הקרנות וכן לכל קרן ואע"פ שהדברים האלו מראים צורתו בנפש ואין צורך לציירו עם כל זה אני מציירו כמו שייעדתי להוסיף ביאור : וזה הוא צורת המזבח (ח) : ועתה אשוב לדקדק במדותיו כבר אמרו שכל האמות הנזכרות במשנה היא אמה בינונית והיא בת ו' טפחים וכבר זכרנו בפי"א ממנחות שאמות מזבח הזהב וקרן המזבח והסובב והיסוד היא באמה בת ה' טפחים ושאר אמות המזבח באמה בת ו' טפחים כך באה בקבלה וראיה לזה מיחזקאל כשאמר ואלה מדות המזבח באמות ג] שיהא למזבח שתי מדות באמות יכול יהא כולם באמה אחת בת ה' טפחים ת"ל באמות אמה אמה וטופח שתהא יתירה על חברתה טפח כאילו אמר שקצתו מודדין באמה קטנה וקצתו מודדין באמה וטפח · והעולה בידינו מן הש"ס בהאי אחר עיון ארוך שגובה היסוד חמשה טפחים וכן כניסתו וגובה הסובב שלשים טפחים וכניסתו ה' ועל כניסת הסובב בלבד הוא שאמרנו שהסובב באמה בת ה' טפחים וגובה מקום המערכה י"ח טפחים וגובה כל קרן ה' טפחים אבל ריבוע הקרן הרי הוא ששה על ששה לפיכך יהא כל גובהו כ"ח טפחים מהגיעו כ"ט ויהא חוט של סיקרא בו' טפחים נשארות מן הסובב וזה *לאמה אמה ממנו שכן אמרה המשנה בעולת העוף שהיתה שתעשה למעלה כמו שנתבאר בו' מזבחים: ואמרו עלה לכבש ופנה לסובב ובא לו לקרן דרומית מזרחית ומולק את ראשה כו' ואם עשאן למטה מרגליו אפי' אמה אחת כשרה לפי שכבר נתבאר שהעומד על כניסת הסובב יהיה בין רגליו ובין חוט של סיקרא שמפסיק חצי גובה של מזבח אמה אחת והואיל והענין במדות כמו שאמרנו הרי הוא מבואר כי מה שאמר נמצא שלשים על שלשים הרי שלשים וב' טפחים על שלשים וב' טפחים לפי שלא כנס אלא ה' טפחים כמו שבארנו וכן אמר נמצא כ"ח על כ"ח היינו כ"ח וד' טפחים על כ"ח וד' טפחים אלא שהוא לא מנה הטפחים לפי שהם פחות מאמה וכיון דלא הוי אמה לא חשיב ליה וזה המאמר קיים וכבר הפלגנו בבאור מדות המזבח כפי מה שעלה בידינו מדברי המשנה והתלמוד ותוספתא והנה אנו מתחילין לגמור המאמר בו : ב אחר שבארנו שהיסוד סובב בד' רוחות כמו שהקדמנו חזרו ותכו אותו מב' צדדין עד שיהא סיבוב היסוד למזבח בצורה זו (ט) ומן הצורה הזאת יתבאר לך מה שזכר כאן ויתבאר לך שקרן דרומית מזרחית לא היה לו יסוד וכבר נתבאר בה' מזבחים ששירי דמים כולם יש מהם שנשפכין על יסוד מערבי ויש מהם שנשפכים על יסוד דרומי לפיכך נתן הב' נקבים בקרן מערבית דרומית ד] מן היסוד כמו שבארנו בצורה זו ודע שהסובב נקרא סובב לפי שהוא סובב המזבח בד' רוחות גמורות בהפך היסוד : ג כבר זכרנו פעמים ששיתין נקראים הנקבים שנגרר מהם יינות נסכים והם מתקבלים ג"כ במקום אחד תחת הארץ יקרא שית וכבש הוא המעלה שעולים עליו למזבח לפי שאין בו מעלות שנאמר לא תעלה במעלות על מזבחי אבל יורד ומתמעט ועולין בו כדרך שעולין בהר וצורתו דומה לצורה שקורין בעלי הנדסה ובלשון ערבי אלמנסור בשוה והיה ערך שיפועו ל"ב אמ' ואורך מסיבת שטחו בארץ ל'

אמה ורחבו ט"ז אמה כמו שזכרנו וזו היא צורתה (י) וכשתרצה לציירו בשכלך לגמרי תחשוב אותו בעזרה לדרום המזבח ויהיה המרחק שמחזיק העזרה מצפון לדרום ל' אמה וממזרח למערב ט"ז אמה ואם תמשוך חוט מקצתו הסמוך לקרקע עד ראשו שאצל קרנות המזבח יהיה ל"ב ואני הרביתי לדבר עליו יותר מן הראוי אמרו בתלמוד ב' כבשים קטנים יוצאין מן הכבש שבהן פונים ליסוד ולסובב מובדלין מן המזבח כמלא נימא : ומ"ש ורבובה היתה למערבו · רלה לומר מערב הכבש היתה בכבש עצמו גומא שמשליכין בה פסולי חטאות העוף אמר בתוספתא דזבחים חלון היתה שם במערבה של כבש אמה על אמה ורבובה היתה נקראת ששם זורקין פסולי חטאת ה] [העוף] עד שתעובר צורתם ויוצא לבית השריפה : ד לפי שזכר שהיו מנגבים אותו במפה אמר שהטעם שמחמתו אסור להחליקו בכלי החליקה והיא רדידה של ברזל שמחליקין בה הבנאין הכותלין ונקראת כפים מיראה שמא יגע הברזל באבני המזבח ואח"כ הגיד הרחקת השם יתברך לו ההרחקה הזאת הגדולה ואמר שהברזל וכו' : ה כבר בארנו במסכת תמיד שאלו הטבעות הן שעשה יוחנן כ"ג קבועות בקרקע לאסור בהם רגלי הבהמה בשעת שחיטה ואונקליות המזלגות ושלחנות שלשים היו שם והם ח' וידוע מתוך [מה] שהקדמנו בסדר זה שכל קרבנות הציבור קדשי קדשים שחיטתן בצפון ולפיכך קבועות הטבעות בצפון וכן בית המטבחים : ו אלו הי"ב מעלות כבר ציירנו אותם ודברנו עליהם במקומותם : אח"כ אמר שכותל האולם היה בנוי כסדר הזה והוא שאמה אחת מגובה הכותל לארכו היה חלק ושוה כשאר הכתלים אח"כ בנין בולט מהכותל כנון כלונסא גבהו ג' אמות אח"כ מרחיק אמה ג"כ ויוצא בנין והוא הנקרא רובד וכן כל בנינו אמה ורובד שלש וכאילו הוא אומר אמה כותל ורובד שלש מרחיק אמה בכותל ורובד שלש עד שהיו אלו בולטין כלונסות לכלונסא העליונה והיתה בו ד' אמות וכן היה סובב ההיכל כמו שיתבאר בפרק זה לפיכך היתה צורת הכותל כן (יא) : ז מלתרא · הקורה המפותחת שבה חופרין צורות ודמיונות והיא שקורין לה הבנאים בלשון ערבי מקרני"ן ואומר במערב מקרבין וכבר זכרנו זה בעירובין וחכמים קורין אותה מלתרא והקבוץ בלשון המשנה מלתראות : ומילא הוא שם למין הקורות שבהן היה הפיתוח הזה או שם לבנין הנקרא מקרבין ואמר עוד שהמערכה של אבנים היתה בין כל מלתרא ומלתרא ואע"פ שכל אחת עודפת *בארך כמו שאצייר עכשיו היתה ג"כ כל אחת יוצאת על האחרת ולא היו כולה בשטח אחד עד שהם מגיעות בפתח האולם כמין דבר בולט כמו שהוא מפורסם בבניינים הגדולים וזו היא הצורה (יב): ח כדי שלא יבעט · פירוש כדי שלא יטה הכותל באמצע לרוב גובהו · ולפיכך עשו משענות נמשכין מן כותל האולם עד כותל ההיכל שישען כל אחד מהיהן על חבירו : ועשו צורת גפן של זהב על פתחו של היכל להתברך כגפן לפי שכנסת ישראל נמשלה לגפן כמו שהוא מפורסם בכתוב וכל מתנדב זהב להיכל ר"ל להוציא הזהב בעצמו בתפארת ההיכל לפי שהיה כולו מצופה זהב עושה מאותו השיעור שמתנדב דמות עלה או גרגיר או אשכול ותולין אותו שמה ומה שאומר שלש מאות כהנים הוא דרך גוזמא אבל ר"ל בזה היו מתקבלים עליה רבים ו] וכבר עלה בהן מה שהיה צריך לכהנים רבים לטלטלה וזו היא שדברו בה לשון הבאי מכלל השלשה דברים כמו שבארנו בפ' שני ז] ממדות : הדרן עלך המזבח

ד א מיי' פ"ב מהל' בית הבחירה הלכה יא :
ה ב מיי' שם הלכה יב :
ו ג מיי' שם הלכה יג :
ז ד מיי' שם פ"א הל' ד :
ח ה מיי' שם הלכה טו :
ט ו מיי' שם פ"ה הל' ד :
י ז מיי' שם פ"א הל' ז :
יא ח מיי' שם פ"ה הל' ב :
יב ט מיי' שם פ"ז הל' ד :
יג י כ מיי' שם פ"ד הלכה ח :

שיטה מקובצת

א] ופגימה בכל דבר כן גירסת הערוך בערך פגם : ב] גובהו ארבעים ורחבו עשרים עירובין דף ב ע"א : ג] באמות אמה אמה וטפח אמרו (ב"ג) [בבא מציעא] מתוספתא דכלים שיהא: ד] דרומית אמה מן : ה] חטאת העוף עד : ו] על תיבת וכבר ועל תיבת לטלטלה נרשם עליהם קו להורות כי לפ"ד ראוי למחקו : ז] שני מתמיד תיבת ממדות נמחק :

פירוש הרא"ש

ב היו שני נקבים בתוך היסוד עד הרצפה שהדמין הניתנין על יסוד המערבי הן שירי הדמים הפנימים ועל יסוד דרומי הן שירי דמים החיצונים ודרך הנקבים יורדים על הרצפה והולכין לאמת המים העוברת בעזרה ויוצאין לנחל קדרון והדם רכה על המים ונעשית זבל ונמכר לגננים לזבל: ג וטבעת היתה קבועה בטבלה שבה מגביהין את הטבלה : ויורדין לשיתין ומנקין אותן · מיין של נסכים שנקרש כמו כדאיתא בפ' לולב וערבה [דף מט'] אחת לע' שנה פרחי כהונה יורדין לשם ומלקטין [משם] יין קרוש וליה ליה להאי תנא דשיתין יורדין עד התהום ופליגי ביה תנאי א) בפ' בתרא דסוכה : כבש היה בדרומו של מזבח · שיעלו עליו למזבח דכתיב אל פני המזבח ומקום שעלו עליו קרוי פנים וכתיב ירך המזבח צפונה ומדיכך בצפון פנים בדרום : ורבובה היתה במערבו · של כבש פי' חלון היתה במערבו של כבש ורבובה היתה נקראת ששם היו נותנין פסולי חטאת העוף שתעובר צורתו ותצא לבית השריפה ובפ' כל שעה [דף לד'] פליגי בה ר' יוחנן אמר פסול טומאה ורשב"ל אמר פסול הגוף וחטאת העוף היתה נעשית בקרן מערבית דרומית ולכך היתה רבובה באותו הקרן : ד מבקעת בית הכרם · שם מקום שנא' [ירמיה ו] ועל בית הכרם שאו משאת ומוצאין שם אבנים חלקות: וחופרין · בקרדומות עד: מן הבתולה · קרקע בתולה דידוע שלא היה בה ברזל : שהברזל פוסל בנגיעה · דכתיב [דברים כז] לא תניף עליהם ברזל משמע בנגיעה בעלמא: ובפגימה בכל דבר · אף שלא ברזל דאבנים שלימות כתיב ופגימת המזבח כמה [כדי] שתתגור בה צפורן ודוקא באבנים אבל בסיד המזבח איכא מ"ד טפח ואיכא מ"ד כזית [חולין דף יח']: היא פסולה כו' · ומסלקים אותה ומניחים אחרת במקומה ולא נפסל המזבח בכך ודריש לה במכילתין [סוף פ' יתרו] לא תבנה אתהן גזית אין גזית אלא גזוזית שהונף עליהם ברזל ר' נתן אומר הרי שבנה בו ב' אבנים גזוזות שהניף עליהם ברזל שומע אני יהא המזבח פסול [כולו] ת"ל לא תבנה [אתהן] גזית הן פסולות ושאר כל המזבח כשר : מלבנים אותו פעמים בשנה · שסדין אותו בסיד וא"ת והא קא מוסיף אבנין וכתיב [ד"ה א כח] הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל ואין לומר דבדבר מועט כזה לא מיקרי מוסיף אבנין דהא אמרינן בפ' כיסוי הדם [דף פג:] דקדשים פטורין מכיסוי דהיכי ליעבד למיתב עפר כו' קא מוסיף אבנין אלמא אפי' מיעוט שייך ביה תוספת בנין וי"ל שהמזבח יכול להיות גדול עד ששים כדאמרינן בפ' קדשי קדשים [דף סב'] והכא דפ' כיסוי הדם ה"ק על כרחך קדשים לא בעי כיסוי דאם הוסיפו על המזבח ועשאו של ס' אמה א"א להוסיף עליו א"נ היו מקלפין מן הסיד הישן : ורבי סבר דבכל ע"ש היו מלבנין אותו · ולא בסיד אלא במפה מדיחין אותו : ולא היו סדין אותו בכפים · (של סיד) אתאן לת"ק : כף ברזל · הוא כלי אומנות שטחין בו את הכותל אלא בכף של עץ היו סדין אותו : ה וטבעות היו לצפונו של מזבח · דרוב קדשים שחיטתן בצפון ולא היתה הטבעת עגולה אלא כמין חצי טבעת וראשו אחד מחובר ברצפה ועולה ויורד במקום חבורה ונותן צואר הבהמה בטבעת ותוחב ראש הטבעת בקרקע : ו' סדרים · זה אצל זה ממערב למזרח ובכל סדר ד' ד' מצפון לדרום טבעת א' לכל משמר ומשמר לכ"ד משמרות : וי"א ד' סדרים · ובכל סדר ו' טבעות : שעליהן שוחטים את הקדשים כולם על ידן : בית המטבחים · מקום שחיטה והפשט ונתוח ודחיצת קרביים ובני מעיים : ועליהן ח' עמודי ננסים · משנה זו פרשתי בתמיד פרק אמר להם הממונה [מ"ה] : ו הכיור היה בין האולם ולמזבח משוך כלפי דרום · בפ' קדשי קדשים [נט'] מוקי לה כר' יוסי הגלילי דאמר כולו מזבח בצפון קאי והיה המזבח ב) כולו כנגד אלי פתחו של היכל (היה המזבח) : משוך כלפי דרום · ולא היה יכול לתתו בין המזבח והאולם דתניא בפ' קדשי קדשים [נח:] ר' יוסי הגלילי אומר מתוך שנאמר [שמות מ] ונתת את הכיור בין אהל מועד וגו' ואת מזבח העולה וגו' מזבח בפתח אהל מועד ולא כיור בפתח אהל מועד היכן היה נתנו בין האולם ולמזבח משוך [קימעא] כלפי הדרום מיד שכלה המזבח נתן את הכיור ותראה קצת כעומד בין האולם ולמזבח ופריך התם ולוקמיה מכותל [אולם] ולצפון בבין האולם ולמזבח ומשני אמר קרא צפונה שיהא צפון פנוי ג) מכולם: וי"ב מעלו' היו שם גרסי' וכן מוכח פ"ק דיומא [דף טז·] דקא חשיב מנין אמות שעל מעלות הר הבית ואי גרסי' י"ג מעלות לא היה החשבון מכוון : וה"ג רום מעלה חצי אמה ושלחה אמה · ול"ג ושלחה חצי אמה דא"כ לא היו מעלות האולם משונות ממעלות אחרים שבהר הבית ואנן תנן לעיל בפ"ב כל המעלות שהיו שם רום מעלה חצי אמה ושלחה חצי אמה חוץ משל אולם ומיהו לא תקשה כולי האי דיש מכן שהיו שלחם יותר מחצי אמה : וה"ג אמה אמה ורובד ג' אמה אמה ורובד ג' העליונה אמה אמה ורובד ארבעה ור' יהודה אומר העליונה אמה אמה ורובד חמש וה"פ כי בא לפרש כ"ב אמות שבין האולם ולמזבח באלו י"ב מעלות וה"ק כשעלו המעלות לב' אמות דהיינו ארבעה מעלות דבכל מעלה יש לה גובה חצי אמה אז היה רובד ג' רצפה של ג' אמות הלקה בלא מעלות הרי ז' אמות בשטח הקרקע ד' אמות שעלות' ד' מעלות וג' אמות רוכב ועוד אמה אמה ורובד ג' הרי י"ד אמות והעליונה אמה אמה ורובד ארבע עד פתח האולם והם ח' אמות הרי כ"ב אמות שבין האולם ולמזבח ר' יהודה אומר העליונה אמה אמה ורובד וצ"ל דשאר רובדים לר' יהודה לא היה בה' מהן אלא רובד שתים דאי לאו הכי הוי כ"ג אמות בין האולם ולמזבח ואין לומר דאה"נ דס"ל לר' יהודה דבין האולם ולמזבח כ"ג אמות דהא בפ"ק דיומא [שם] דחיק לאוקמיה מתניתין דמדות כר' יהודה ואי בין האולם ולמ בה כ"ג אמות היכי אתיא כוותיה הא תנן לקמן [פ"ה מ"א] דכל העזרה היתה אורך קפ"ז וקחשיב בין האולם ולמזבח כ"ב אמה וקשה לי לפי זה אמאי קאמר אמה אמה ה"ל למימר שתי אמות וי"ב גורסי' רום מעלה חצי אמה ושלחה חצי אמה אמה אמה ורובד ג' אמה אמה ורובד ג' העליונה אמה אמה ורובד ד' וה"פ לכל אמה ואמה שמגביה הקרקע עושה רובד ג' אמה למעל' הראשונה היה גובה חצי אמה ולמעלה השניה רובד ג' אמות הרי לב' מעלות ג' אמו' בשטח הקרקע לד' מעלות ו' מעלות לח' מעלות י"ד מעלות עוד שתי מעלות ג' אמות ותי' הרי י"ז אמות ותי' ולב' מעלות אחרונות ד' אמות ותי' כי היה הרובד ד' הרי כ"ב אמות שבין האולם ולמזבח ולא ה"ל למימר העליונה אמה אלא העליונה אמה ורובד אלא אגב שיטפא אתריגי תניי' : ז וחמש אמלתראות של מילא · עץ שגדלים עליה עפלים וגם הוא נקרא ארז דכמה מיני ארזים

א) [נ"ע שם:] ב) נ"ל בלה ג) בזבחים שם נמי הגי' מבלים

אן

א א מיי' פ"ד מהל' בית הבחירה הלכה ו:
ב ב מיי' שם פ"א הל"ח:
ג ג מיי' שם פ"ד הלכה ו:

פתחו של היכל · שתים מבפנים · בשפת עובי הכותל שבפנים לצד הבית ושתים מבחוץ לשפת עובי הכותל של צד האולם: להיכל ולקודש · להיכל כלפי חוץ ולקודש כלפי פנים: החיצונות נפתחות כו' וכמין אים:רמיטא דרבי יהודה. פי' רבינו זכור לטוב יפה יפה במשכנות יחזקאל על המקרא: **ב** לשער הגדול · ההיכל: פשפש· פושטרנו"ן: נטל· הכהן את המפתח בשחרית ופתח את הפשפש שבצפון השער הגדול ונכנס להתא לאחד מן התאים שבזוית צפונית מזרחית של היכל הוא האחרון שבשורה והיה מקלת חללו כנגד עובי כותל היכל תקקו כותלו של היכל כנגד התא ועשו פתח בתא שיכנס ממנו לעובי כותל ההיכל עד שמגיע לפשפש הצפוני שאצל שער הגדול הרי שיכול ליכנס מפשפש להתא ועוד עשו לו פתח לאותו התא כנגד חלל ההיכל ונכנס מהתא להיכל ופותח שם דלתות פנימיות של היכל ושוב דלתות חיצוניות שלו וזהו נרכבן דלקמן חמשה פתחים היו לאותו התא אחד לפשפש ואחד להיכל ולרבי יהודה לא היה צריך התא לשני פתחים הללו שהרי מפשפש היה נכנס בעובי כותל היכל ומהלך בעוביו לצד הדרום עד שעומד בין שני זוגות שערים שבשער הגדול ופתח חיצונות מבפנים ממקום העובי שהוא עומד שם ופנימיות של צד היכל פתח מבחוץ מקום רגליו קרי חוץ כלפי הפנימיות · רבי יהודה לא בעי להאי תא אלא ג' פתחים כשיעור לחביריו אלא אחד מהם למסיבה כמפורש להלן ואף בבנין יחזקאל ה' אמות מונח לפני התא האחרון מכוון חללו כנגד עובי כותלו של היכל לפי החשבון ואפשר להעמיד לו שני פתחים אחד לפשפש וא' להיכל בדברי הימים וה' פתחים לו:

תורה אור

עוד יתבאר בפרק הזה שעוביו של כותל ההיכל היה משש אמות וכבר אמר שרחבו של פתח י' אמות לפיכך כשיהיו לו ב' דלתות בכל דלת ה' אמות כשיפתחו ב' הדלתות לפנים יתכסה עובי הכותל וישאר ממנו אמה וכן השני דלתות הפנימים חוזרות אל פני הבית ונקפלות אל הכותל כלפנים ומתכסה מה שאחורי הדלתות ואמר רבי יהודה שכל דלת מהם היה מפורקת והיא נקפלת לשנים כגון דבר פלוני ודימה אותו לצורה מפורסמת אצלם והיו הארבע דלתות נפתחות לפנים מן הפתח כן ולפי שכל דלת מהן נקפלת לשנים כגון ג] המפורסמת אצלינו היום לכל הבתים היו בו אמתים וחצי וכן באחרים שבפנים כמו שיתבאר בצורה זו (יג) והאמה הנשארת מעובי הכותל היתה מזוזה של חצי אמה מבפנים ומזוזה של חצי אמה מבחוץ וכל זה בעוביו של כותל הפתח אח"כ הביא ראיה על זה שכל דלת מהד' היתה מתחלקת לשנים ומחוברת לחוליות כדי שתהא נקפלת מפסוק זה ממה שאמר שתים לדלת אחת ושתי דלתות לאחרת ומה שאמר שתים מוסבות דלתות ר"ל שנקפלות כמו שנקפלות הדלתות המחולקות: **ב** הנני מצייר עכשיו ההיכל כולו עם האולם ואכתוב מדותיו באורך וברוחב כמו שיתבאר בפ' הזה ומן הצור' הזאת יתבאר לך כל מה שנזכר מן הביאה לפשפש ההיכל ועוביו והילוכו בעובי הכותל כמו שאומר רבי יהודה זולת זה מאשר יזכור בפ' זה וזו היא ג] צורתו (יד):

פתחו [א]של היכל גבהו עשרים אמה ורחבו עשר וארבע דלתות היו לו שתים בפנים ושתים בחוץ שנאמר °שתים דלתות להיכל ולקדש החיצונות נפתחות לתוך הפתח לכסות עוביו של כותל והפנימיות נפתחות לתוך הבית לכסות אחר הדלתות [ג]שכל הבית טוח בזהב חוץ מאחר הדלתות רבי יהודה אומר בתוך הפתח היו עומדות וכמין א] איצטרמיטא היו ונקפלות לאחוריהן אלו שני אמות ומחצה ואלו שני אמות ומחצה חצי אמה ומזוזה מכאן וחצי אמה ומזוזה מכאן שנאמר °ושתים דלתות לדלתות שתים מוסבות דלתות שתים לדלת אחת ושתי דלתות לאחרת: **ב** [ג]ושני פשפשים היו לו לשער הגדול אחד בצפון ואחד בדרום שבדרום לא נכנס אדם בו מעולם ועליו הוא מפורש על ידי יחזקאל שנאמר °ויאמר אלי ה' השער הזה סגור יהיה לא יפתח ואיש לא יבא בו כי ה' אלהי ישראל בא בו והיה סגור נטל את המפתח ופתח את הפשפש ונכנס להתא ומהתא להיכל רבי יהודה אומר בתוך עוביו של כותל היה מהלך עד שנמצא עומד בין שני השערים ופתח את החיצונות מבפנים ואת הפנימיות מבחוץ:

ושלשים

יחזקאל מא | שם | שם מד | עירובין ב' | סייך לדף לו ע"א | [נ"א ולפי החשבון של רבינו מנחם צריך ג"כ]

ג [*]חמשה ע"ג חמשה על גביהם· רוחב התא מפורש לפנינו התא שם וכותל התא חמש בין תאי המערב בין תאי הצפון אבל לאורכו לא ניתן בו שיעור לא במשנה ולא במקרא *ולפי חשבון הנביא צריך רבינו מנחם ג"כ ליתן ס"ז אמה בין אורך התא וכותל ואין במקרא אלא שלשה ושלשים תאים א' תן למערב על פני כל הבית וחמשה לדרום וחמשה לצפון ויונתן כך תירגם חד עסרי דסידרא וי"א חלל בזה על גב זה כן הגיה רבי: ובקרן מזרחית צפונית · כלומר בתא שבקרן מזרחית צפונית של היכל היו חמשה פתחים אתאן לרבנן: אחד לפשפש ואחד להיכל· כבר פירשנו לדבריהם: ואחד למסיבה· תנא לקמן מסיבה היתה עולה מקרן מזרחית צפונית לקרן צפונית מערבית שבה היו עולין לגגות התאים ובמקרא כתב ופתח הצלע למונח פתח אחד דרך הצפון ופתח אחד לדרום ואומר אני בקרן זוית של צלע זה האחרון בצפונית מזרחית שלו עשו לו פתח במורשא דקרנתא הרי התא הוא פתוח למונח שלפניו במזרח פונה דרך הצפון בשקרן זוית משמש שני צדדין ורגל המסיבה שם הוא בקרן הצפון שמהלכת בצידי התאים כולם ורגליה כלין בקרן התא הזה נמצא פתח הקרן ממנו עולין למסיבה הרי המשנה והמקרא מכוונים ואם לא היה מונח בבית שניתן הפתח כולו לצפון התא והיינו אחד למסיבה דמתני': **ד** התחתונה · התא התחתונה: ה' רוחב ורובד שש· שיעור התיקרה שע"ג שש אמות שהקורות כונסות במגרעות החומה של היכל אמה אחת לכך נמצאת האמצעית שש רחבה ורובד שלה היא תקרה עליונה של אמצעית שכונסת היא אמה בחומה יותר מתיקרה של תחתונה לכך נמצאת העליונה רוחב שבע: **ה** לגגות התאים· לראות בבדק הבית: ה"ג הולך כל פני הצפון של היכל דרך גגות התאים: היה מהלך בדרום היכל מעל גגות התאים עד שהוא מגיע בבין קדש הקדשים ובין ההיכל ושם פתח לעליות תקרה ומעזיבה שעל כל אורך סיפון הבית שמבפנים ובפתחה של עלייה בפנים על המערכה היו שני כלונסות זקופות למעלה כלפי גג הבית ובין הכלונסות שליבות שבהן עולין לגגה של עלייה ובראשן פספסין בראשי כלונסות של מטה שראשן העב הופכין למטה וחודו של כלונסות הדק זוקפין למעלה שם היו פספסין וגיזרין מונחין כלפי של אמה טרקסין והן מבדילין בעליה בין עליית הה' ל ובין עליית קדשי הקדשים ובפ' הוציאו לו (דף נ"ב) אמרו שתים פרכות בדביר וב' כנגדן בעלייה כדי להפסיק בין ב' עליות: ולולים · ארובות פתוחות לעליית קדש הקדשים שדרך שם משלשלין את האומנין למטה בדביר לבדוק סדקי הכתלים וכדי שלא יזונו עיניהם מזיו שכינה מורידין אותן בתיבות: **ו** ההיכל מאה על מאה· מפורש לפניו ממזרח למערב מצפון לדרום ועל רום מאה מפרש עכשיו: האוטם שש אמות· שמפתן גבוה מהארץ שש אמה בבנין אטום חומה סתומה וצריך לומר מעלות היו באולם שמהן עולים על המפתן ומורדות בהיכל לירד בהן מהמפתן: גובהו· [של] כותל מהאוטם ומעלה ארבעים אמה: אמה כיור· ציורין וצורות באמה אחת: ואמתים בית דילפה· מקום עשו שם אם ידלף הבית יקלח לחוץ: ואמה תיקרה· הוא הסיפון ועליה מעזיבה עובי אמה וגובה של עליה מהסיפון ומעלה ארבעים אמה ושוב אמה כיור ואמתים בית דילפה בראש העלייה כמו [*]בקרע הבית ואמתים תיקרה ומעזיבה למעלה כמו למטה ושלש אמות מעקה סביב גג המעזיבה וגג עשוי על המעזיבה משפע ועולה עד לשום גובהו של מעקה: ואמה כלה עורב· מהמעקה ולמעלה שפודים נעוצין בגג אמה גובהו לכלה ולמימנע העוף מעליו שלא יטנף: ר' יהודה לא ליחד לאמה כלה עורב ומגביה המעקה ארבע והרי ק' אמה: מסיבה וכותלה שמנה הורדת (משם) המים וכותלה שמנה זה שיעור המשנה אבל למקרא צריך לעשותן של עשרה מתוך שממעט ברוחב התא מיכן שכן כתב ורוחב הצלע ארבע אמות הרי מיעט בתאים ארבע אמות מזה ומזה כנגדן הרחיב מסיבה והורדה בד' אמות למלאות ע' רחב בהיכל לאחוריו כך השיב לי רבינו ולחבירי: **ז** והאולם עודף עליו כו' מלבד החליפות צריך להרחיב כותלי האולם לצפון כנגד התא להמסיבה והכותל ולדרום כנגד התא והורדת מים וכותלה שהן י"ט אמות מזה ומזה וגורך היה לו כן לחזק ולתקף בנין גבוה כזה שכן שלמה עשאו ק"כ גבוה כדכתיב בדברי הימים אע"פ שגובה הבית בל' כל שכן בני הגולה שהרימו היכל ק' והם עשו באולם ושוב נדבק בכותלי בית החליפות הרי לך מאה לפניו: סכינים· בלשון ערבי חלפא: צר מאחוריו· ע' אמה: ורחב מלפניו· ק' אמה:

בקרוי ישע

הדרן עלך פתחו של היכל

שיטה מקובצת

א] איצטרמיטא ס"א ארצפימטו ס"א איצטבא: ג] כגון הדלתות האלו המפורסמו':ג]היא צורת זה וחלכה כת"ק:

פירוש הרא"ש

כן וסיינו דקאמר בריש עירובין [דף ג'] [מאי אמלתראות ת"א קיני כמו קיני עופות עשויין לטי ות"א] פסקי דארזא שהיו קורות גדולים מסוקעים בבנין לנוי א) והיתה עד פתח התחתונים מכל צד על ספתה אמה נמצא ארכה כ"ב אמה כי פתח האולם היה רחב כ' אמה נמצאת העליונה שלשים אמות: ונדבך · פי' שורת אבנים היתה בין כל א' וא': **ח** כדי שלא יבעט· כלומר שלא יטה הכותל כי האולם היה גבוה ואין בו עליי' שיהיו התקראות מחזיקים הכתלים ולכך הוצרכו לקבוע כלונסאות של ארז מכותל לכותל להחזיק הכתלים: היו קבועים בתקרות [האולם]· (הסלם) ומגיעות עד סמוך לקרקע ופרחי כהונה אוחזין בהן ומטפסין ועולים ורואים את העטרות שבחלונות החלונות עשויות כיפות מוזהבות וציירות ועולות כעין עטרות ורואין אותן אם צריכות תיקון ואין לפרש שעולים לטייל ולראות בנויין דהא תנן לקמן [פ"ד מ"ב] דמשלשלין האומנין בתיבות כדי שלא יזונו עיניהן ואע"ג דליכא מעילה בקול ומראה וריח איסורא מיהא איכא: **שנאמר** והעטרות תהיה· ק"ק דהכא משמע דהך עטרות לא היו אלא חלונות מוזהבות עשויות כמין עטרות והא כתיב לעיל מהאי קרא ולקחת כסף וזהב ועשית עטרות ושמת בראש יהושע כה"ג אלמא שהיו עטרות ממש שנותנין על הראש וי"ל דב' דברים (היה) ציוה הנביא ליקח כסף וזהב לעשות עטרות חלונות מוזהבות ועוד ציוה שישימו ליהושע בראש להיות כהן גדול וכן נראה נמצא בשם רבי קלונימוס איש רומי: **גפן** של זהב· פרשתי משנה זו בתמיד פ' ראוהו אחיו [ע"כ שייך לע"א]·

הדרן עלך המזבח

פתחו של היכל כו' שתים מבפנים ושתים מבחוץ · אצל מזוזות הסמוכות לאולם כי עובי הכותל ההיכל היה ו' אמות: **שנאמר** שתים דלתות להיכל ולקדש· להיכל היינו לצד חוץ ולקדש היינו לצד פנים: **החיצונות** נפתחות לתוך הפתח · ומכסות עביו של כותל ה' אמות ונשאר אמה לב' המזוזות: **בתוך** הפתח היו עומדות · ב) ד' הלונות נפתחו עביו של כותל הפנימית פתחו לצד חוץ והחיצונות לצד פנים והיו נקפלות לאחוריהם: **כמין** איצטרופומא כיו · פי' הדלת היתה נקפלת אחוריה כמין פנקסי' (אחרי הדלת) ג) הנקפלות: **אלו** ב' אמות ומחצה · כשנקפל דלת ה' אמות הוי ב' אמות ומחצה: **שתים** מוסבות · משמע שהיו נקפלות וכן שתים לדלת אחת והיו שתים דלתות תלויות בנוצאת כלפי פנים ונקפלות ומכסות ב' אמות ומחצה ותצי אמה למזוזה מכאן ותצי אמה למזוזה מכאן: **ב** **נטל** את המפתח ופתח את הפשפש· בתמיד [דף ל:] מפ' ששתי מפתחות היו א' [שבות] יורד לאמת בשחי וא' [שבות] פותח כיון: **ר'** יהודה אומר בתוך עביו של כותל היה מהלך · באותה הכימה עד שנמצא עומד בין שני השערים: **ופתח** את החיצונות מבפנים · לצד ההיכל והפנימית לצד האולם:

א) נ"ל והיתה עודפת התחתונה ב) נ"ל שצ"ל בין פנימיות בין חיצונות עומדות בתוך עובי הכותל הפנימיות נפתחות לצד כו' ג) [נ"ל שנקפלות זו אחורי זו ועי' רש"י יחזקאל מא] ·

ג ושלשים ושמנה תאים היו שם חמשה עשר בצפון חמשה עשר בדרום ושמונה במערב שבצפון ושבדרום חמשה על גבי חמשה וחמשה על גביהם ושבמערב שלשה על גבי שלשה ושנים על גביהם ושלשה פתחים היה לכל אחד ואחד אחד להתא מהימין ואחד להתא מהשמאל ואחד להתא שעל גביו ובקרן מזרחית צפונית היו חמשה פתחים אחד להתא מן הימין ואחד להתא שעל גביו ואחד למסיבה ואחד לפשפש ואחד להיכל: ד התחתונה חמשה ורובד ששה והאמצעית ששה ורובד שבע והעליונה שבע שנאמר היציע התחתונה חמש באמה רחבה והתיכונה שש באמה רחבה והשלישית שבע באמה רחבה: ה ומסבה היתה עולה מקרן מזרחית צפונית לקרן צפונית מערבית שבה היו עולין לגגות התאים היה עולה במסבה ופניו למערב הלך על כל פני הצפון עד שהוא מגיע למערב הגיע למערב והפך פניו לדרום הלך כלפי מערב עד שהוא מגיע לדרום הגיע א] כלפי הדרום והיו פניו למזרח היה מהלך בדרום עד שהוא מגיע לפתחה של עליה שפתחה של עליה פתוח כלפי הדרום ובפתחה של עליה היו ב' כלונסות של ארז שבהן היו עולין לגגה של עליה ובראשן פספסין מבדיל בעליה בין הקדש לבין קדשי הקדשים ולולין היו פתוחים בעליה לבית קדשי הקדשים שבהן היו משלשלין את האומנין בתיבות כדי שלא יזונו עיניהם מבית קדש הקדשים: ו והיכל מאה על מאה על רום מאה האוטם שש אמות וגובה ארבעים אמה ואמה כיור ואמתים בית דילפה ואמה תקרה ואמה מעזיבה וגובה של עלייה מ' אמה אמה כיור ואמתים בית דילפה אמה תקרה ואמה מעזיבה וג' אמות מעקה ואמה כלה עורב ר' יהודה אומר לא היה כלה עורב עולה מן המדה אלא ארבע אמות היה מעקה: ז ממזרח למערב מאה אמה כותל האולם חמש והאולם אחד עשר כותל ההיכל שש ותוכו ארבעים אמה אמה טרקסין ב] ועשרים אמה בית קדש הקדשים כותל ההיכל שש והתא שש וכותל התא חמש מן הצפון לדרום שבעים אמה כותל המסבה חמש והמסבה שלש כותל התא חמש והתא שש כותל ההיכל שש ותוכו עשרים אמה כותל ההיכל שש והתא שש וכותל התא חמש ובית הורדת המים שלש אמות והכותל חמש אמות האולם עודף עליו חמש עשרה אמה מן הצפון וחמש עשרה אמה מן הדרום והוא היה נקרא בית החליפות ששם גונזים את הסכינין והיכל צר מאחוריו ורחב מלפניו ודומה לארי שנאמר הוי אריאל [אריאל] קרית חנה דוד מה ארי צר מאחוריו ורחב מלפניו אף ההיכל צר מאחוריו ורחב מלפניו:

ב"ב סא. | ישעיה כט

הדרן עלך פתחו של היכל

א א מיי' פ"ה מהל' בית הבחירה הל' ד :
ב ב מיי' שם הל' יב :
ג ג מיי' שם הל' יג :
ד ד מיי' שם הל' טו :
ה ה מיי' שם הל' יד :
ו ו מיי' שם הל' יג :
ז ז מיי' שם הל' יז :
ח ח מיי' פ"ז מהלכות ביאת מקדש הל' יא :

כל העזרה היתה קפ"ז · מנובה של עזרת ישראל עד לאחורי הכפורת כמו שמפרש באורך ורחבה קל"ה בעזרת נשים שהרוחב לא שוה שכותלי כג העזרות כולן הולכות בשוה ובמישור מן הצפון לדרום מפרש לך מה היה משמשת העזרה הכבש לעצמו שלשים אורך מקום הטבעות כ"ד אמות שלחנות של שיש בשם עמודים הננסים שנויים בפרק שלישי והנותר הוא עשרים וחמש אמות פרוס אותו בין כבש לכותל מזה ובין מקום הננסין מלד א': ג שם היו מולחין עורות קדשים לכך נקראת פרוה על שם עורות הפרים שבה דומיא דחברותיה שנקראו על שם מעשיהן וזכר לדבר זהב פרוים (ד"ה ב ג) שדומה לדם הפרים אבל בית טבילה שעל גבה פרוה מנושא בגאו ועשאה דומה לדומה: בית טבילה בחול שבנו על גב שער המים אמת כ"ג: ד לשכת כ"ג · לשכת פרהדרין: היתה אחורי שתיהן · אחד לשכת הגולה ואחד לשכת הגזית: וגג שלשתן שוה · למעלה: בור הגולה · מים מתוקים לשתיה ואמת המים להדחה:

הדרן עלך כל העזרה

יומא עז: [מנחות לג:] · [נ"ל היכל] · זבחים סב: · יומא יט· · מנחות כא: ע"ש בתוס' ד"ה בלשכת · תוספתא דסנהדרין פ"ז [ותוספתא דחגיגה פ"ב]

משנה

א כל *א העזרה היתה אורך מאה ושמנים ושבע על רוחב מאה ושלשים וחמש מן המזרח למערב קפ"ז ב מקום דריסת רגלי ישראל י"א אמה מקום דריסת הכהנים אחת עשרה אמה א] המזבח שלשים ושתים בין האולם ולמזבח עשרים ושתים אמה ב] *החיל ק' אמה ואחת עשרה אמה לאחורי בית הכפרת: ב ג מן הצפון לדרום מאה ושלשים וחמש ג] *ד מן הכבש ולמזבח ששים ושתים מן המזבח לטבעות שמונה אמות ה מקום הטבעות עשרים וארבעה מן הטבעות לשלחנות ארבעה מן השלחנות ולננסין ארבעה ד] מן הננסין לכותל העזרה שמנה אמות ו ותמותר בין הכבש לכותל ומקום הננסין: ג *ז שש לשכות היו בעזרה שלש בצפון ושלש בדרום ה] שבצפון לשכת המלח לשכת הפרוה לשכת המדיחין לשכת *המלח שם היו נותנין מלח לקרבן לשכת הפרוה שם היו מולחין עורות ו] קדשים ועל גגה היה בית הטבילה לכהן גדול ביום הכפורים לשכת המדיחין ז] ששם היו מדיחין קרבי הקדשים ומשם מסיבה עולה לגג בית הפרוה: ד ח] שבדרום לשכת העץ לשכת הגולה לשכת הגזית לשכת העץ אמר רבי אליעזר בן יעקב שכחתי מה היתה משמשת אבא שאול אומר לשכת כהן גדול היתה אחורי שתיהן וגג שלשתן שוה לשכת הגולה שם היה בור ט] קבוע והגלגל נתון עליו ומשם מספיקין מים לכל העזרה לשכת הגזית שם היתה *סנהדרין גדולה של ישראל יושבת ח ודנה את הכהונה י] וכהן שנמצא בו פסול לובש שחורים ומתעטף שחורים ויוצא והולך לו ושלא נמצא בו פסול לובש לבנים ומתעטף לבנים נכנס ומשמש עם אחיו הכהנים ויום טוב היו עושין שלא נמצא פסול בזרעו של אהרן הכהן וכך היו אומרים ברוך המקום ברוך הוא שלא נמצא פסול בזרעו של אהרן יא] וברוך הוא שבחר באהרן ובבניו לעמוד לשרת לפני ה' בבית קדשי הקדשים :

הדרן עלך כל העזרה וסליקא לה מסכת מדות

כבר הקדמנו בתחלת מסכתא זו שהשער השלישי משערי העזרה שהיה בדרום נקרא שער המים ונתבאר בגמרא דיומא [דף לא·] שעל השער הזה היה מקוה המים שטובל בו כ"ג ביום הכפורים טבילה ראשונה והיו המים באים שמה ממעין שהיה שם ששמו עין עיטם ועל טבילה זו אמר ביומא שהיתה בחול כמו שפירשנו שם ונתבאר שהיתה לו לכהן גדול לשכה אצל מקוה זו על שער העזרה וכפי הנראה להם בתלמוד שלשכת העץ שבצפון שהיתה לשכת כה"ג גם כן לשכת פרהדרין הנזכרת בתחלת כפורים ושלשכה זו שבדרום על שער המים היא לשכת בית אבטינס שמשביעים אותו שם ערב יוה"כ כמו שבארנו שם וכן נתבאר בגמרא יומא שלשכת הגזית חצייה קדש וחצייה חול ויש לה שני פתחים אחד פתוח לקדש ואחד פתוח לחול ושחציה של חול הוא לצד מערב ובאותה המחצה יכולין לשבת לפי שכבר בארנו שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד: ג פרוה· שם איש אמגושי שחתר בקיר העזרה בלשכה זו כדי לראות העבודה ונהרג על כן נקראת הלשכה על שמו : והואיל וזכרנו כבר ציור המזבח ולמלאות מדותיו וכן למלאות מדת ההיכל אני רוצה לצייר עכשיו צורת העזרה כולה ושיעורה ומדותיה לארכה ולרחבה וכל מה שהיה בה מלשכות ואסמוך אליה עזרת נשים ובית המוקד ולא אתעסק במדת ההיכל והמזבח רק אזכיר אותם כפי שמותם שהקדמנו בלי זכירת מדת כל חלק מהם הואיל והקדמנו אותו וזו היא הצורה הכללית שייעדנו אותה והבטחנו עליה במקומות רבים מן המשנה : הדרן עלך כל העזרה

שיטה מקובצת

א]אמה והמזבח שלשים: ב] אמה ההיכל מאה תיבת החיל נמחק : ג] וחמש הכבש והמזבח ששים תיבת מן אות ל' נמחק : ד] ארבעה ומן הננסין : ה] שבדרום לשכת תיבת שבצפון נמחק : ו] הקדשים ועל כו' בית הטבילה לכהן (אות ה' נמחק) : ז] שם היו מדיחין קרבי קדשים אות ש' ה' נמחק : ח] שבצפון לשכת תיבת שבדרום נמחק : ט] בור הגולה והגלגל תיבת קבוע נמחק : י] הכהונה שכל כהן אות ו' נמחק : יא] על תיבת וברוך ועל תיבת הקדשים נרשם קו למעלה ועל תיבות שבנתיים נרשם נקודות למעלה על כל תיבה להורות כי לפ"ד ראוי למחקם :

סליק מסכת מדות

חתימת המעתיק

אמר המעתיק והמסדל בלב נשבר מדכר כראותי ימי בחורתי קלו מני רץ כרחו ומלאכי שיבה קרבו ויאתיו יסורי קשים רבים מי מנה כל יום ויום כפסע ביני ובין המות תם כחי וגם לחי והדבר אין כי לא ידעתי יום מותי ואנכי הולך שחוח אין בקדקדי מות ולא טעם ולא ריח ניחוח ואנא אמצא מנוח ולבי מלא אנחה אוי לי מיום התוכחה על מה שהיה לי הבטחה עת אתן דין וחשבון ובידי אין תשורה וקרבן סעיפי ישיבותי והם יורוני אולי תמצא מנוח את הקיימת לדורות אשר היא ממלאת היקרות והיא תלין בעדך ביום הדין ותהיה לך למשמרות והנה ה' הינה ברב חסדיו להוציא אור תעלומה את הגהות והידושים אשר אסף וליקט הגאון ר' בצלאל אשכנזי ז"ל בעל שיטה מקובצת על סדר קדשים והנה באו לידי הגמרות שלמד הגאון רבינו בצלאל אשכנזי ז"ל וכתב בכתי"ק הגהות על גמרא ורש"י ותוס' הגהות אמתיות אשר העתיק מתוך כת"י שהיה לו מהראשונים ושיטות מהראשונים תוס' הרא"ש תוס' חיצוניות ותו"א תוס' רבינו פרץ תוס' מרבינו ברוך וגליוני תוס' מהרא"ש ופי' מרגמ"ה ופי' מראב"ק תוס' שוך ופי' לא נודע למי רש"י כת"י הראב"ד והרז"ה ותוס' החסרים בדפוס תוס' שבת"י והנה אלו הגמרות כתב בס' קורא הדורות שראה אותם ורצה לקנותם ומסיבות מחלוקת שנעשה מזה נמנע מלקנותם והנה ע"י סיבה זאת היו אלו הגמרות סגורות ומסוגרות ולא שופתם עין לראותם והנה ברבות הימים ושנים נשכח יוקר מציאותם וע"י שהיתה כתיבה אשכנזית ולא יכלו חו"ר ספרדים לקרותם נעשו הפקר והי' מטושטש וכתב קטן והנה קמתי ושנסתי מתני ואזרתי כגבור חלצי ולאת כח עיוני יגעתי ביגיעה רבה ימים ושנים להביט ע"י כלי זכוכית מגדל האותיות ולא נלאיתי מלהעתיקם שלשה פעמים ולמודע אני צריך כי נמצא עוד קובץ כת"י *) מאלו הגהות והחידושים אצל החכם ה"ר יהודא אזולאי נ"י ואומרים מפי השמועה שהוא העתקת הר"ם עדני ז"ל תלמיד הגאון רב"א אולם נראה לכל עין רואה שלא העתיקם מגוף הש"ס אשר לפני כי בהקובץ הנ"ל חסר הרבה מהגהות ומחידושי הראשונים וגם אינו עולה בסדר נכון ומלבד שחסר במס' זבחים עד דף כ"ג ואולם אנכי סדרתי בסדר נכון כ"א למקום הראוי והנה מה שנמצא מתוקן בהש"ס חדשים [illegible] לא העתקתי והנה בטחתי בחסד הבורא כי ימצא המעיין רב עונג כי יאירו עיניו בהגהות והפירושים היקרים ה' יאיר עיני להבין עמקי סודות תורתו הקדושה כמ"ש גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך ולקיים כל [illegible]

פירוש הרא"ש

כל העזרה· הנקראת מחנה שכינה שטמא חייב עליה כרת: ב הכבש והמזבח ס"ב · אע"פ שהמזבח היה ל"ב והכבש היה ל"ב בשפת הקרקע לא היו אוכלים אלא ס"ב כי ב' אמות של הכבש היו פורחות כנגד אמה של יסוד ואמה של סובב : מן השולחנות לננסין הן ד' · שולחנות של שיש ששנינו בתמיד [דף לא:] שעליהן היו מדיחין את הקרביים והא דתנן בתמיד פרק לא היו כופתין [שם] הקרביים מדיחין אותן ג' פעמים במעוטן על שולחנות של שיש שבין העמודים והכא תנן שהיו רחוקים מן הננסין ד' נ"ל שאחרים היו א"נ האי בין העמודים לאו דוקא וקרי ליה שפיר בין העמודים אע"פ שרחוקים ממנו ומיהא הא תנן בפירקין דלעיל ובתמיד פ' אמר להם הממונה [דף ל:] שבהן תולין ומפשיטין על שולחנות של שיש שבין העמודים נ"ל דאחרים היו דא"א שתהא הבהמה תלויה באונקלאות ומגעת לשולחנות הרחוקים ד' אמות מן הננסים ותימה דלא חשיב מקום השולחנות ורש"י ז"ל תירץ א) בפ"ק דלא נריך למיתני דהדבר מפורש ביחזקאל [מ] דאמה ותני הכך כל א' ורחב כל א': והנותר · ב) מקום לס' היה בין הכבש ולכותל ומקום הננסים וגם מקום השולחנות: ג לשכות בית הפרוה · ביומא [דף לה·] מפרש מאי פרוה אמגושא פרש"י אדם מכשף עשאה וישראל הוה וכו' כדכתיב [עזרא ד] לא לכם [ולנו] לבנות בית ור"ת פי' שהיה מכשף אחד שעשה [עבודת] כה"ג ביוה"כ בשעה שהקטיר קטורת ועשה מחילות מירושלים להר הבית ומצאוהו בלשכת בית [illegible] שם והיה שמו פרוה: ד אבא שאול אומר לשכת כה"ג כו' · מילתא באנפי נפשיה היא ולא קאי [illegible] יעקב : בור הגולה · ועשאוהו כשעלו מן הגולה : לובש לבנים · מרוב שמחה :

א) [נ"ל בפ"ק דיומא דף טז:] ב) [נ"ל שצ"ל מקל"ה היה כו' ופירושו מקל"ה של רוחב העזרה וע' רש"י יומא טז: ד"ה רוחב] .

הכ"ד המעתיק והמסדר מתאבק בעפר רגלי חכמי הדור ומשתחוה מול הדרתם עמוס התלאות המצל"ה יום ג' ט"ו סיון שנת תר"ל לפ"ק
אברהם במוהר"ר צבי הירש זללה"ה אייזנשטיין מילידי עיר דארהיטשין תושב עה"ק ירושלים ת"ו ·

*) אמרו המדפיסים מהכ"י הסוף הדפסנו תשלום שיטה מקובצת למסכת מנחות למן דף קו עד הסוף אשר נחסר מגליון הש"ס של הרב"א ז"ל · וכן לכל מסכת חולין נדפסו מכ"י מהר"ם עדני ז"ל הנ"ל

אחר השלמת המסכת יאמר זה ויועיל לזכרון בעזרת השם יתברך :

הדרן עלך א) מסכת מדות והדרך עלן דעתן עלך מסכת מדות ודעתך עלן לא נתנשי מינך מסכת מדות ולא תתנשי מינן לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי : יאמר כן שלש פעמים ואחר כך יאמר זה

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתהא תורתך אומנותנו בעולם הזה ותהא עמנו לעולם הבא ב) חנינא בר פפא רמי בר פפא נחמן בר פפא אחאי בר פפא אבא מרי בר פפא רפרם בר פפא רכיש בר פפא סורחב בר פפא אדא בר פפא דרו בר פפא :

הערב נא יי אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל ונהיה כולנו אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך : מאויבי תחכמני מצותיך כי לעולם היא לי : יהי לבי תמים בחקיך למען לא אבוש : לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני : ברוך אתה יי למדני חקיך : אמן אמן אמן סלה ועד :

מודים אנחנו לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקנו מיושבי קרנות שאנו משכימים והם משכימים אנו משכימים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אנו עמלים והם עמלים אנו עמלים לדברי תורה ומקבלים שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר אנו רצים והם רצים אנו רצים לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת שנאמר ואתה אלהים תורדם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך :

יהי רצון מלפניך יי אלהי כשם שעזרתני לסיים מסכת מדות כן תעזרני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסיימם ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה וזכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים יעמוד לי ולזרעי שלא תמוש התורה מפי ומפי זרעי וזרע זרעי עד עולם . ותתקיים בי בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך : כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים : אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד : ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום :

יתגדל ויתקדש שמיה רבא בעלמא דהוא עתיד לאתחדתא ולאחיא מתיא ולאסקא לחיי עלמא ולמבני קרתא דירושלם ולשכלל היכליה בגוה ולמעקר פולחנא נוכראה מארעא ולאתבא פולחנא דשמיא לאתריה וימליך קודשא בריך הוא במלכותיה ויקריה בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן : יהא שמיה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא : יתברך וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא . ויתהדר ויתעלה ויתהלל שמיה דקודשא . בריך הוא לעילא מן כל ברכתא ושירתא תושבחתא ונחמתא דאמירן בעלמא ואמרו אמן : על ישראל ועל רבנן ועל תלמידיהון ועל כל תלמידי תלמידיהון ועל כל מאן דעסקין באורייתא . די באתרא הדין ודי בכל אתר ואתר . יהא להון ולכון שלמא רבא חנא וחסדא ורחמי וחיי אריכי ומזוני רויחי ופורקנא מן קדם אבוהון די בשמיא וארעא ואמרו אמן : יהא שלמא רבא מן שמיא וחיים טובים עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן : עושה שלום במרומיו הוא יעשה ברחמיו שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן :

א) [סידור הגאון ס"י תמצא בספר החיים שחבר אחי הגאון מהר"ל מפראג בס' זכיות מ"א פ"ג] ב) [כביומא דסוף תשובת הרמ"א ז"ל וכן בסוף יש"ש בכ"ק כתוב רמזים על הזכרת שמות הללו]

הובא בשיטה מקובצת [כ"י] שמצאהו וקראו בשם פי' לא נודע למי.

ואם כי נמצאו בו דברים רבים שכבר באו בפי' רגמ"ה על הגליון לא השמטנום בכ"ז מכאן כדי שלא לשלוח יד בקדשים. ומשנה לא זזה ממקומה.

דף ב ע"א קדשי קדשים ששחטן בדרום כו'. ולא מבעיא שחטן בדרום וקבל דמן בצפון דמועלין בהן דעיקר העבודה שהיא הקבלה עביד במקומה אלא אפילו שחט בצפון וקבל דמן בדרום ולא מבעיא היכא דביום קא עביד דהא יממא חזי להקרבה דינא הוא דמועלין בו אבל היכא דשחט בלילה וזרק ביום ראיכא למימר כיון דשחט בזמן שאינו ראוי לעבודה כלל [אימא דלא מעיל] אפ"ה מועלין בו דכיון דזרק ביום אכתי קדושייהו עלייהו ולא מבעיא דשחט בלילה וזרק ביום דעיקר עבודה ביום הוא אלא אפילו היכא דשחט ביום וזרק בלילה דעיקר עבודה בזמן שאינו ראוי להקריבה אפילו הכי מועלין בו מפי' יב"מ ז"ל אבל נראה למורינו ז"ל שאין אדם רשאי להגיה על סדר המשנה שלא כדת וכמו שכתובה בספרים כך צריכין אנו לפרשה דקתני שחט ביום וזרק בלילה בלילה וזרק ביום כלומר לא מבעיא היכא דנשחט בצפון וקבל בדרום דביום מיהא עביד דמועלין בו אלא אפילו היכא דשחט ביום וזרק בלילה דעיקר עבודה בלילה קא עביד אפ"ה מועלין בו והא דקתני שחט בלילה (שחט) [וזרק] ביום לאו דוקא דהשתא שחט ביום וזרק בלילה דעיקר עבודה בלילה קא עביד מועלין בו כ"ש הני דשחט בלילה וזרק ביום דעיקר עבודה ביום הוא אלא איידי דתנא שחט ביום וזרק בלילה תנא נמי שחט בלילה וזרק ביום: חוץ לזמנו. כגון שחשב בשעת שחיטה ע"מ לאכלו ליום רביעי: וחוץ למקומו. ע"מ להקטיר חוץ לקלעים דהוי פיגול כדמפרש בזבחים וקאמר הכא לא מבעיא היכא דשינה מקום שחיטתן וזריקתן דכיון דלא פיגל מועלין בהן אלא אפילו היכא דפיגל כגון חוץ לזמנו וחוץ למקומו דהוה פיגול והו"א דנפקין מקדושתן לגמרי ושוב אין מועלין בהן להכי אשמועינן מתני' דלא נפקי מקדושתייהו לגמרי ומועלין בהן: כל שהיה לה שעת היתר. שהיה ראוי לכהנים לאכילה אם לאחר מכאן נפסל אין מועלין בו: שלנה ונטמאת. בגמ' פליגי בה איכא דפריש כגון שנזרק הדם כראוי והדר לנה דקתני שלן הבשר ונטמאת גו' כיון דבשעת זריקה היה הבשר ראוי לאכול שוב אין מועלין בו ואית דמפרשי כגון שלא נזרק הדם אלא נתקבל בכלי והדר לנה דקתני כגון שלן הדם ולא נזרק דכיון דמתחלה היה ראוי לזרוק כזרוק דמי דחשיב כאלו נזרק הדם קודם שנטמא או שיצא והוי ליה שעת היתר לכהנים להכי אין מועלין בו דלא קרינא ביה מקדשי ה' הואיל וכבר היה לכהנים: גמ' יצאו מידי מעילה דבר תורה. דכתיב נפש כי תמעול מעל וגו' מקדשי ה' וכיון שמתו לא קרינא ביה מקדשי ה': ה"ג ואי תניא הני הו"א יממא זמן הקרבת אבל שחטן בלילה וזרקן ביום דלילה לאו זמן הקרבה אימא לית בהן מעילה ואי תנא שחט בלילה וזרק ביום הו"א משום דזריקה ביום הוא אבל שחטן ביום וזרק דמן בלילה הואיל וזריקה בלילה הוא כמאן דהנקינון דמי ולא אית בהו מעילה קמ"ל והיינו ללישנא קמא דגרסינן במתני' מפי' יב"מ והוא הגיה כך בספרים אבל לההוא לישנא דכתובה במתני' ה"נ נגרוס כמו שכתובה בספרים ואי תנא הני הו"א יממא דזמן הקרבה הוא אבל שחטן ביום וזרקן בלילה כו' כמאן דהנקינון כו' ובפירושים אחרים כתוב וזה לשונם אבל שחטן ביום וזרק דמן בלילה וה"ה היכא דשחט בלילה וזרק ביום דמקצת עבודה בלילה אימא כמאן דהנקינון דמי קמ"ל דמועלין דלילה לאו מחוסר זמן הוא ובדין הוא דלא איצטריך למתני אלא שחט ביום וזרק בלילה ולא איצטריך למתני הא דזרק ביום דפשיטא הואיל ועיקר עבודה עביד ביום אלא זו ואין צריך לומר זו קתני ואיכא דמטפי בהאי ואי תנא שחט בלילה וזרק ביום כו' משום דדייקינן מתני' ע"כ שמרצה לפיגולין דלא מקבע לפיגול עד שיזרוק הדם דכתיב ואם האכול יאכל כו' ואמרינן התם כהרצאת כשר כך הרצאת פסול כו' אף הרצאת פסול לא נחשב פיגול עד שיקרבו כל מתיריו דלא הוי פיגול עד שיזרוק את הדם הואיל וכן דאית עליה קדושה כולי האי דלא הוי פיגול עד שעת זריקה להכי מועלין בהן וז"ל ה"ר אליקים הואיל ומרצין לפיגולין כלומר כיון דהא שחיטת פיגול חשיבא כל כך שצריכה מרצין שלעולם לא נקבע פסול לחייבו כרת עד שיקרבו כל מתיריו כדאיתא במס' זבחים ואם האכול כו' לא ירצה ואמרי' כהרצאת כשר דכתיב ונרצה לו כך הרצאת פיגול מה הרצאת כשר לא הורצה עד שיקריבו כל מתיריו לשמן (כל) [כך] הרצאת פיגול לא נחשב פיגול לענין כרת עד שיקריבו כל מתיריו לשום מחשבת פיגול הלכך כיון דהא שחיטה צריכה מרצין לפיכך לא יצאה מקדושתה ומועלין בה: **ע"ב** [עלו]. על כולהו משנין דקתני מתני' [אם עלו] ע"ג המזבח: מהו שירדו. מהו שיקדשם המזבח כשאר מוקדשין כדאמרי' המזבח מקדש את הראוי לו דהא אינן עומדין אלא לישרף כדאמר התם כל שבקדש פסול באש ישרף: סר"א. במתני' בקדשים ששחטן בדרום לא בדילי אינשי מינייהו ואע"ג דשינה בהו מ"מ שחוטין ניניהו ולא בדילי מינייהו הלכך גזור רבנן מעילה כי היכי דליבדלי אינשי מינייהו להכי איצטריך למיתני מועלין בהן אי לרבה מועלין מדרבנן אבל קדשים שמתו הואיל ובדילין מנהון אפילו מעילה מדרבנן ליכא למיגזר בהון דהא בדילי קמ"ל דעולא יצאו מידי מעילה דכתיב בתורה הא מעילה דרבנן איתנהו בקדשים שמתו אפילו שהוא מילתא דלא שכיח גזור [illegible]

דלאו בני הקרבה ניניהו בדילי מינייהו אפילו מחיים וכ"ש לאחר מיתה דמאיסי. עכ"ל הראב"ק ז"ל: **ע"ב** לפנים. מחומת העזרה ואית תנא דפריש לפנים מחומת בית פאגי במנחות: ולחמה חוץ לחומה. כדפרישית לעיל לענין תודה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה: עד שלא קרמו כו' לא קדש הלחם דבעיא לחם כדכתיב בקרא לחם ואינו קרוי לחם עד שיקרמו פניה כדאמר גבי שבת דלא חשיב לחם עד שיקרמו פניה מבעוד יום: קדש הלחם. שמועלין בו והא הכא דתודה היינו קדשים קלים ואע"ג דמפגלה אמר דקדש הלחם כמי דלא מפגלה אלמא פיגול [מביא לידי מעילה] ותיובתא דרב גידל: כי אתא לקמיה דר' אבא אמר ליה. מאי קושיא דפריך שחיטת פיגול כיון דלא קבעה לפיגול דפיגול אינו חייב עד שיקרבו מתיריו מש"ה קדש הלחם דמה שפיגל בשחיטה לאו כלום הוא ורב גידל כי קאמר בזריקת פיגול הוא דקאמר דההוא פיגול הוי פיגול גמור: והאמר עולא. בזבחים פ' ב"ש קומץ פיגול כו' אלמא דמקבע פיגול בקמיצה וקמיצה דמנחות קיימי במקום שחיטה דזבחים וקי"ל ד' עבודות דזבחים שחיטה וקבלה והולכה וזריקה כנגדן במנחות קמיצה והנחה בכלי הולכה והקטרה וכי היכי דפיגול דקמיצה הוי פיגול גמור ה"נ פיגול דשחיטה והק"ל דקתני בפיגול דשחיטה קדש הלחם אלמא פיגול גמור מייתי לידי מעילה ותיובתא דרב גידל ואי קשיא היכי קאמר קומץ פיגול הא תנן אלו דברים שאין חייבין עליהן משום פיגול הקומץ והלבונה הא לא קשיא דלא קאמר אלא לחיובא דאינשי דלא מחייבי כרת על דמפגלין אבל אינהו גופא מתפגלין כיון דפגלם אסורים להקרבה: א"ל איסורא כו'. כלומר הא דקתני קומץ פיגול לאו להכי קאמר דכי פיגל בקמיצה איקבע ליה לפיגול גמור אלא ה"ק הא דפיגל בקמיצה דאמר בשעת קמיצה ע"מ לאכול (קומץ) [השיריים] או להקטיר הקומץ חוץ לזמנו ההוא איסור מביאו לידי פיגול גמור דלאחר שיקריבו כל מתיריו דהיינו אחר ההקטרה איקבע לפיגול אבל מעילה לא וכדאמרינן לעיל מרצין לפיגולין דקמיצה לחוד לא מפגלה להכי קתני גבי תודה קדש הלחם:

דף ד ע"א (וקאמר) [והאמר] אילפא. בפ' כל הזבחים לא גמירנא אלא מחלוקת בשתי עבודות אבל בעבודה כו' אבל הכא דייק לה ופי' בעלמא הוא: אמר לך רב גידל. לעולם פיגול דשחיטה לא הוי פיגול גמור והכי נמי איירינן דפיגל נמי בזריקה דקסבר זריקה אגלאי מילתא למפרע אי בעבודה אחת כו' דכי חזינן דפיגל בזריקה דאמר הריני זורק חוץ לזמנו וחוץ למקומו איגלאי מילתא למפרע דדעתיה לאיקבועי בפיגול גמור דהא חשב בשחיטה דשתי עבודות הוה ולר' יהודה הוי פיגול גמור דליכא עירוב מחשבות דמתוך מעשיו נכרת מחשבתו דפגול להו בשתי עבודות דבזריקה נמי מקבע כדי שיהא פיגול גמור דהא חשב אבל אי שתק בזריקה ודאי להכי שתק דמאי דעביד בשחיטה לאו כלום הוא דבעבודה אחת פיגל ולהכי שתק דלא בעי לפגולי ובזריקה הוי פלוגתייהו: אי הכי. דקא מוקמת להא דאילפא לפי דפיגל נמי בזריקה והשתא פרכינן דהואיל ופיגל בזריקה מאי קידש לאו לחייבו במעילה דזריקת פיגול מייתי לידי (פיגול) [מעילה] וקשיא לרב גידל: לאו אע"ג דאיזרק דם. האי דקתני הפיגול היינו דפיגל בזריקה וקתני מועלין בו דזריקת פיגול אינו מוציא מידי מעילה בקדשי קדשים כרב גידל: **ע"ב** אי אמרת בשלמא סיפא בחטאת שפיר הא קמ"ל דאין זריקת לן מוציא מידי מעילה ה"ה לזריקת פיגול כדרב גידל: אלא אי אמרת בעולה צריכה למימר דלן דמה אע"פ שחזר וזרקן דמועלין בו הא אפילו לא לן דמה אלא נזרק כראוי מועלין בה דכולה כליל: סיפא מאי מסייע ליה. בתמיה דלמא זריקת לן הוא דאין מוציא מידי מעילה אבל זריקת פיגול שמה זריקה ומוציא וקא מהדר ליה ומ"ש כלומר מה שינוי יש בין זריקת לן בין זריקת פיגול דודאי דין אחד להם ומסייע ליה: אמרי לא דמי. דהלנה דקא עביד דהואיל דמשום עצלותו הוא דלא זרקו קודם הלכך חשיב ליה כאלו עביד בידים ולהכי דינא הוא דלא מהני ליה זריקה אבל מחשבת פיגול דלא עביד כו' דמחשבה אינה כמעשה אימא דלא מהני ליה זריקה ודלא כרב גידל: לא דלא זרק. ומאי פיגל בשחיטה: אדתני סיפא פיגול בקדשים קלים כו'. אלא מדלא פליג הכי ברישא ש"מ אע"ג דזרק מיירי ומסייע ליה: סיפא ודאי מסייע לית כו'. וקא מהדר רישא לא מסייע ליה דלא זרק: מסייע. כדאמרן ודקא דייקת אבל זרק ה"נ סיפא דקתני ליפלוג [ברישא] וליתני כו' הא הכא לא פסיקא ליה ורישא קשיא לרב גידל והיינו דקאמר במס' מנחות הא איתותב רב גידל: מה אתה שואלני. שישאל לו דבר עיקר:

דף ה ע"א היתר אכילה. דלא קרינא ביה היתר לכהנים עד שיזרק הדם כראוי והא הבשר ראוי לאכילה ואע"ג דשוב נפסל הבשר כגון שיצאת או נטמאת אין מועלין בו: הא דתנן. בזבחים חטאת פסולה אין דמה טעון כיבוס כשניתז ממנו על הבגד דהא דכתיב ואשר יזה מדמה על הבגד תכבס בחטאת כשרה כתיב ולא בפסולה: ולא שכבר הוזה. טמנו על גבי המזבח אי נפל מן השירים על הבגד אחר זריקה אין צריך כיבוס הואיל וכבר נזרק בין ע"י כשרים בין ע"י פסולים דהכי תניא בהדיא בזבחים אין טעון כיבוס אא"כ נתקבל בכוס וראויה להזיה: למה לי למתני תרתי. כלומר דאלו לא הוי תנא אלא בחד דוכתא הו"א כדקאמר השתא דתני בתרתי דוכתא ודאי כולהו האי לא הוי תני תנא מילתא דלאו דוקא ס"א דבשתי מקומות לית ליה למתני אגב רישא דכי תני בחד דוכתא דוקא שייך למימר באידך (דוכתא) דתני אגב רישא: **ע"ב** אמר רב אשי (אות ס' נמחק) א"כ למה לי למתני תרתי. כלומר אין זה סברא שאתה אומר ששונה האחד אגב חבירו אלא לעולם דמעילה דוקא כדתרצינן לעיל דהיתר זריקה שנינו ותנא זרקוהו לגלויי על קבלוהו ואי קתני כדפרשינן לעיל והא קמ"ל דפסול עושה שיריים כלומר וההיא דזבחים נמי נקט זרקוהו לאשמועינן דפסול שזרק עושה שיריים את הדם שבצואר בהמה שלא יהא ראוי לזרק ולהכי תני זרקוהו פסולים דאי קבלו פסולים לחוד אכתי דמה טעון כיבוס לפי שראוי להזות אם יחזיר הכשר ויקבלנו דאין עושה שיריים כי אם הזריקה אבל השתא דקבלו פסולים וזרקו פסולים אע"ג דהדר כשר וקבל וזרק כשר כלומר וראוי לזרוק ע"י כשר מ"מ אין דמה טעון כיבוס דפסול שזרק עושה שיריים והשתא ליכא למיפרך ל"ל למתני זרקו פסולים אפילו זרקו כשרים נמי דהא איכא למימר דנקט זרקו פסולים לרבותא דסד"א דיש תקנה ביחזור הכשר ויקבל קמ"ל דאף פסול עושה שיריים ככשר ע"כ פי' הסוגיא לפי הגירסא דלעיל ש"מ היתר זריקה שנינו וקשה טובא חדא דא"כ הוי מסקנא דתלמודא דהיתר זריקה שנינו וא"כ מאי מייתי בסמוך ת"ש מכל הני והא אסיקנא מסקנא דהיתר זריקה שנינו ועוד דלישנא לא משמע הכי כדפי' דהא קמ"ל קאי אההיא דזבחים וע"ק דלהאי גירסא גרסינן לעיל למה לי תרתי ובכל הספרים איכא עד דאיכא תרתי וע"ק דפי' דהא דקאמר למה לי למתני תרתי קאי אתרתי עבודות ולא אתרתי עבודות (ס"א בכית) ההיא דמעילה וההיא דזבחים וא"כ קשה דלא היה לומר למתני וראיה דמתחלת שמעתין דקאי אעבודות קאמר למה לי עד דאיכא תרתי ולא קאמר למתני לכ"נ כגירסת הספרים והגירסא כך הוא ה"ד אי דקבלו פסולין וזרקו פסולין למה לי עד דאיכא תרתי בקבלו פסולין סגי אלא לאו דקבלו פסולין או זרקו פסולין וקתני מועלין בהן אלמא היתר אכילה שנינו וה"פ ה"ד את"ל היתר זריקה שנינו אי דקבלוהו פסולין וזרקוהו דהא ודאי לא מצית אמרת או זרקוהו פסולין והקבלה היתה בכשרים דכיון דנעשית הקבלה בהכשר אין מועלין אלא ודאי דקבלוהו פסולין ואח"כ זרקוהו דבהא מועלין כיון דליכא היתר זריקה למה לי עד דאיכא תרתי כלומר מאי איריא משום דנעשית בפסול שתיהן מיד דקבלו פסולין אע"ג דלא זרקוהו פסולין מועלין כיון דקבלה נעשית בפסול אין לחוש במה שיעשה מכאן ואילך אפילו יעשה בכשרות אלא לאו דקבלוהו פסולין או זרקוהו אע"ג דקבלוהו כשרים ואיכא היתר זריקה מ"מ מועלין כיון דליכא היתר אכילה וכ"ת א"כ אמאי תני קבלוהו פסולין כלל י"ל דלא זו אף זו קתני וכן דרך משניות בכל מקום ולא מבעיא קאמר לא מבעיא דקבלוהו פסולין דמועלין בהן דהא ליכא היתר זריקה אלא אפילו זרקוהו פסולין והקבלה היתה בכשרים מועלין כיון דליכא היתר אכילה וש"מ היתר אכילה בעינן: מתקיף לה רב יוסף אי ס"ד איכא לפלוגי הכין דקאמרת או זרקוהו פסולין קאמר א"כ גבי חטאת הא דתנן כו' קבלו פסולין או זרקו פסולין כלומר וקבלו כשרים אין דמה טעון כיבוס הא קבלוהו כשרים וזרקו כשרים דמה טעון כיבוס קרי כאן אשר יזה כו' אלא לאו דוקא כלומר עיקר מילתייהו דקבלוהו פסולין למידק הא קבלוהו כשרים דמה טעון כיבוס ולעולם קודם זריקה והא דנקט זרקוהו אגב שיטפיה נקטיה: ה"נ במעילה נימא לעולם דהיתר זריקה שנינו וכ"ת למה לי עד דאיכא תרתין ואמאי נקט וזרקוהו פסולין י"ל דלאו דוקא וזרקוהו פסולין ואגב שיטפיה נקטיה. אמר רב אשי למה לי כו': אלא לעולם. אימא לך דמעילה דוקא ולא לההיא דוקא להיתר זריקה אלא לאשמועינן דפסול עושה שיריים ליפסל אע"ג דקיבל הדם בשתי כוסות וקבל פסול וזרק תחלה והדר קבל כשר וזרק ההיא קבלה וזריקת הכשר לאו כלום מ"מ דההיא קבלה דכשר שיריים דפסול הוי ופסול ע"כ מפי' רש"י והראב"ק פ"א ואשמועינן דאע"ג שיש דם הנפש וקבל הכשר אינו מוציא מידי מעילה דשיריים נינהו משא"כ בקבלת פסול לבד בלא זריקה דאז אם יש דם הנפש יחזור הכשר ויקבל וה"ה דמצי למימר הכי במתני' דדם חטאת לומר דדוקא קאמר ע"כ פ"א: אין לך דבר. שום דבר פסול זריקה פסולה שעושה שיריים לפסול אלא כשר שקבל וחשב בקבלה חוץ לזמנו וחוץ למקומו ואע"ג דקבל כשר אחר שוב שלא במחשבה וזרק לאו כלום היא דהא עושה שיריים לפסול ומ"ט דחוץ לזמנו וחוץ למקומו דעושה שיריים לפסול הואיל ומרצין לפיגול דצריכין עדיין זריקה לאקבעינהו לחיוב פיגול ע"כ מפי' ה"ר אליקים ז"ל פ"א הואיל ויש להם כח מדאורייתא לגבי פיגול יש להם כח לעשות הדם שיריים וז"ל פ"א לא נודע למי אין לך דבר שעושה שיריים כו' כלומר דשום פסול אינו עושה שיריים דאם קבל פסול וזרק הוי מעשה דכשר עיקר ואם הוזה קודם זריקת כשר על הבגד טעון כיבוס דשירי פסול לאו שיריים נינהו לפסול דם שבצואר בהמה: אלא חוץ לזמנו כו'. דאם פיגל בזריקה ואמר הריני זורק ע"מ לאוכלו כו' דשיריים הוי כיון דאית ליה כח לחוץ לזמנו וחוץ למקומו גבי פיגול דאמרינן דחשיב עבודה דלא מקבע לפיגול עד שיזרוק הדם ואלמלא דחשיב ההיא זריקה מעשה [לא הוי פיגל] וכיון דחשיב גבי פיגולין חשיב נמי גבי שירים דאפילו בא אחר וזרק ונתן שיריים בסתם שלא לשם פיגול לאו כלום ניניהו דאם הזה מדמה בינתיים על הבגד אין טעון כיבוס: לא אפילו פסול. וה"ק אלא חוץ לזמנו ופסול נמי הוי: אין לך דבר שאינו מרצה בצבור כו'. שלא מצינו שום דבר שלא יהיה ריצוי צבור כגון בעל מום וזר שעושה שיריים אלא חוץ לזמנו שאע"פ שפוסל בקרבן צבור עושה שיריים לפסול אבל טמא דאיתא בצבור דכתיב במועדו אפילו בטומאה מעשה דידיה הוי מעשה ועושה שיריים: פסול דלא ליתנהו בצבור. כגון בעל מום וזר: והא דקאמר גבי חטאת הא קמ"ל דטמא עושה שיריים היינו טומאה דאיתיה בצבור דהכי פרשינן וזרקו פסולין דהיינו טמאין ואידך בשאר פסילין ומאי לעולם לשון המשנה קא פריש: פ"א מאי לאו דלא זרק. קס"ד השתא דאם זרק מוציא מידי מעילה ודלא כרב גידל והא דקתני לעולם משום דאיירי בין פיגל בשחיטה בין פיגל בקבלה מועלין ומשמע דוקא פיגול דאין לו היתר זריקה דלא אמרי' כזרוק דמי דלא מצוה למזריקיה כדאמרי' בפ' המנחות והנסכים הא כשר אע"ג דלא זרק כו' דהיתר זריקה שנינו ומאי לעולם דהשתא דהיתר אכילה שנינו צריך לומר לעולם אפילו זרק:

דף ו ע"א לן הדם. כגון שנתקבל הדם ולא נזרק עד למחר השתא הוי הבשר נותר קודם זריקת הדם מועלין בו בבשר אם אכלו שוה פרוטה בנותר אחר זריקת הדם אין מועלין בו והא קמ"ל ר"ש דזריקת לן מוציא מידי מעילה כזריקת כשר ע"כ מפי' לא נודע למי: **לשון הרא"ש** לן לפני זריקת הבשר כגון ששחט היום וקבל הדם בכוס ולא זרק עד למחר ואכלו הבשר מועלין בו לאחר זריקה אין מועלין בו אלמא אית ליה לר"ש להאי לישנא דזריקת לן מפקא מידי מעילה ובלישנא אחרינא אמרינן לן לפני זריקה וזרק הדם ואכלו הבשר מועלין בו לן לאחר זריקה אין מועלין בו. עכ"ל הרא"ש: יש פיגול שמועלין כו'. לפני זריקה שפיגל בשחיטה אחר זריקה שפיגל בזריקה קתני מיהת לפני זריקה מועלין בו תימה דבעי למידק מהכא דהיתר אכילה שנינו אדרבה מדנקט פיגל דלא חזי משמע הא כשר לפני זריקה אין מועלין בו דהיתר זריקה שנינו דכה"ג דייקינן לעיל מההיא דהפיגול לעולם מועלין דקאמר להו דלא זרק וש"מ היתר זריקה שנינו וי"ל דמשמע ליה הכא לפני זריקה מועלין אפילו פיגל בהולכה אע"פ שהיה לו היתר זריקה שהיתה קבלה בהכשר ויש שהות לזרוק ומשני דלא הוי שהות: ה"ג מאי איריא דתני לאחר זריקה ליתני קודם שירצה לזריקה ואחר שירצה ול"נ קודם שקיעה ואחר שקיעה: הפיגול בקדשי קדשים לאו דזריק וקא פסיק ותני בכל ענין א"ל אה"נ בעי אפלוגי רישא אלא דסיפא בקדשים קלים אין מועלים איצטריכא ליה דהא קמ"ל דכל לאתויי לידי מעילה כל מילתא דלית בה מעילה כגון קדשים קלים כדתנן בשר קדשים קלים לפני זריקת דמים אין מועלין בהן ובאימורים: לידי מעילה. ע"י זריקה אי ההיא זריקה הויא כתקנתא בלא פיגול מייתי האימורין לידי מעילה ולא זריקת פיגול דלאפוקי מידי מעילה כגון קדשי קדשים דאית בהו מעילה ולא בעינן [אלא] לאפוקינהו (לידי) [מידי] מעילה אפילו שלא כתקנה כגון זריקת פיגול מפקא מידי מעילה ודלא כרב גידל בין ממתני' בין ממילתיה דר"ש דתרוייהו סברי דזריקת פיגול מוציאה מידי מעילה בקדשי קדשים והיינו דאמרי' במנחות [דף מז ע"ב] הא איתותב רב גידל:

דף ז ע"א חשב לנשפכין. פעמים שמקצת מקבל בכוס ומעט נשפך מצואר הבהמה אם חשב לזרוק דם הנשפך למחר מהו א"ל ר' זירא כו' והני נשפכין דלא חזי לזריקה כדתנן בפ' שני דזבחים נשפך על הרצפה ואספו פסול ולא מהני ביה מחשבת וי"מ לנשפכין לשיריים וקשה דמה ענין זה לזה ועוד דמתני' היא בזבחים פ"ק הזבח נפסל בארבע דברים ואלו חמשה לא קתני ושם אמרו מה זריקה מיוחדת שהיא עבודה ומעכבת כפרה יצאו שפיכת שיריים: לא אמר ר"ע. גבי מפריש חטאתו דדמה פוטר בשר חברתה ממעילה אלא שנשחטו כו' שניהם בבת אחת כגון בסכין ארוכה שחטו שני בני אדם כאחת דרצה מזה זורק ורצה מזה זורק דכיון דשחטו בבת אחת כחד גופא דמי ואכתי בשעת זריקה לא הוי צורך מותר והלכך פוטר דמה בשר חברתה אבל בזה אחר זה דלא כחד גופא דמי לא מצי למזריק מאיזה שירצה דהא כי שחיט קמייתא בתרייתא נעשה מותר החטאת ודמה פסול. פנאי ואית דגרסי פאגי:

פי' הרא"ש ע"ב תשובה גנובה השיבו. דלאו תשובה מעלייתא כו' דמה לי בבת אחת כו' אלמא דתשובה גנובה השיבו ול"ש וקשיא לר' אלעזר דאמר דלא אמר ר"ע אלא שחט שניהם בבת אחת: אמר ר' יוחנן לר"ל ואתה אומר כן. בתמיה דחשבת כו' אילו הפריש שתי אשמות כו' וה"ה לחטאות דאמרי' כל שבחטאת מתה באשם רועה: ושחט את שתיהן. וקדם והעלה אימורין של אחד מהן קודם זריקת דם דאידך ודם של עצמו עדיין לא נזרק אי אתה מודה שאם עלו אותן אימורין ירדו אע"ג דהדר זרק דם דאידך לא מהניא ליה ההיא זריקה לאימורין דלאו דידיה משום דמגופא אחרינא הויא: ואי ס"ד [כו'] והא אמר עולא ואימורין דקדשים קלים ואימורין דקדשי קדשים חדא קדושה אית להו דלגבוה ניניהו. (ע"כ פי' הרה"ש): תשובה גנובה. תשובה שאינה עיקר דהא אמרינן לעיל בבת אחת הוא דאמר ר' עקיבא ולהכי קרי ליה תשובה גנובה משום דלא משוי ר' עקיבא מרותיו דא"כ דפסול פוטר כדקאמר מה לי בבת אחת כו' כלומר דס"ל לר' עקיבא בין בבת אחת ובין בזה אחר זה חשבינן ליה חד גופא ולעולם פוטר דמה של זו בשר חברתה ממעילה ואפילו בזה אחר זה הוי מצי לאוקמינא: ואתה אי אתה אומר כן. בתמיה דלא משוית חילוק בין בזה אחר זה בין בבת אחת כלומר דמי סבירא לך דגוף אחד הן. והרי הפריש וקדם והעלה אימורין. שהאימורין של אחד מהן העלה ע"ג המזבח תחלה ואחר כך זרק דמו כגון ששחט שניהן וזרק דמו של אחד מהן כלומר אימורין של חבירו הקטיר קודם זריקת דמו של עצמו כגון דמאחד זרק דמו ומאחד הקטיר אימורין שאם עלו ירדו דבעיא שתיה ואח"כ אכילה דלעולם זורק את הדם ואח"כ מקטיר אימורין: והאמר עולא. דבקדשים מקילינן דאם הקטיר תחלה דהבשר נעשה לחמה של מזבח וכשר אע"פ שלא זרק תחלה אבל בקדשי קדשים בעינן שתיה ואחר כך אכילה ואי שני אשמות חד גופא נינהו כיון דנזרק דמה של אחד מהן תחלה והעלה אח"כ אימורין חברתה אמאי ירדו הרי שתיה ואח"כ אכילה: גליון ולזה הפי' וקדם והעלה אימורין של אחד מהן קודם זריקה ר"ל קודם זריקה דידיה אבל דחברתה כבר נזרק ע"כ גליון: קצצתינון לרגלוהי.

דינוקא לר"ל שהיה בחור סמנו לישנא אחרינא דינוקא כלומר קצתינון לרגלוהי הדין דקאי הכא כלומר נצחתיו בהלכה :

דף ח ע"א חטאת העוף מועלין בה. אפילו מחיים שנהנין ממנה כגון בנוצתה [ואין] זו שהטיל מום דמחוסר אבר כו' ומליקה היינו במקום שחיטה בבהמה הזאה במקום זריקה : **ע"ב** ותני רב מיצה דמה. דהכי הוי בעי למתני חטאת העוף מועלין בו עד מיצה חייבין דמיצוי מעכב כו' ועומד במקום זריקה דבהמה : בשלמא לרב אדא בר אהבה היינו דכתיב והזה מדם החטאת על קיר המזבח והנשאר בדם ימצה כו' חטאת היא אע"ג דנשאר דהוי שירי הזאה דאיכא למימר כשאר שיריים דעלמא נינהו דלא מעכבי אפ"ה חטאת היא דמיצוי הוא עיקר חטאת דמעכבי : שאם נשאר ימצה ואם לא נשאר כגון אבד או נשפך לא ימצה ולא מעכבי דלא קתני ימצה אלא למצוה. גליון : ובפ"א כתוב וז"ל שאם נשאר מצוה למיעבד אבל אינו מעכב דאם מעכב הול"ל והזה החטאת על קיר המזבח וימצה מאי והנשאר אם נשאר ימצה ואם לא נשאר כגון שנשפך לא מעכב עכ"ל הכי נמי אם ניתותר. כלומר מי קאמרת דלא הוי עיכוב אלא מצוה :

דף ט ע"א והתניא מסלתה ומשמנה. שהיה בה כבר שצריך שיהא כל הסולת וכל השמן שלם שלא יחסרו שיריים שיהיה הכל שלם אפילו שיריים : פרט שחסרה. בין קמיצה להקטרה במס' (זבחים) [מנחות] אלמא דחיסור מעכב ה"נ בדם חטאת חיסור שיריים מעכב : התם כתיב והנותרת קרא יתירא. מאחר דכתיב מסלתה ומשמנה למעוטי חיסור שיריים והנותרת למה לי אלא לאו לעכב ואומר רבי תרי זימני כתיב והנותרת חד למצוה וחד לעכב דאי ליכא שיריים פסול דמשמע דהנותרת מן הקומץ בעינן דהנהו שיריים שרי ולא הנותרת דכי חסרו שיריים דהיינו נותרת מן הנותרת : הכא כתיב והנשאר לחודיה משמע דאם נשאר ימצה : מתני' עד שתצא לבית הדשן. לעולם מועלין בו עד שיהיה הכהן מוציא הדשן אל מחוץ למחנה כדכתיב ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים והוציא את הדשן כו' אבל מכיון שיצאה לבית הדשן שוב אין בה מעילה שהרי נעשית מצותו ואין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו : משהוקדשו דמתני' בקדושת הפה : עד שיותך הבשר. פירוש עד שיתעכל לגמרי שהיו נשרפין חוץ למחנה כדמפורש בויקרא אבל לאחר מכאן אין מועלין שהרי נעשית מצותו אבל בעולה אפילו כי נתעכל לא נעשית מצותו עד שעת הרמה והוצאת הדשן : זבחי שלמי צבור. היינו כבשי עצרת הבאים עם שתי הלחם דאין לך שום שלמים נאכלין בצבור אלא אלו : קרמו בתנור. היינו במקום שחיטת הכבשים הכא ל"נ בלינה ואף במשניות לא מצאנוהו משום דשתי הלחם נאכלת אין פחות משנים ולא יותר על שלשה וספרים דכתיב בהו מוקמינן ליה בלינה דלאחר זמן אכילה ולא היא דהא גרסינן במנחות דאפילו יהיה ימים רבים על השלחן אין בכך כלום אלא הכי פריש לן מורינו דלינה דגבי שתי הלחם היינו שלא הביאן בימיו ולינת לחם הפנים נמי לא טיירי בנטילתו אלא בהסדרתו שלא הסדירו לשבת שלהם אלא באחד בשבת ולנו ונפסלו : גמ' כי פליגי לאחר תרומת הדשן וא"ת למה לי דנסיב תלמודא כי פליגי לאחר תרומת הדשן דהא ממילא ידעינן דהא ליכא תפוח עד לאחר תרומת הדשן תריץ משום דבעי לתרוצי טעמייהו הוא דנסיב לה : כיון דצריך. הוצאת הדשן : בגדי כהונה. אע"ג דהוו פחותים מאותן ששימש בהן מ"מ כיון דלאפר תפוח דלאחר תרומת הדשן צריך בגדי כהונה אכתי לא נעשית מצותו ובקדושתייהו קאי ומועלין בו : ורב סבר כיון דצריך בגדים פחותים מן הראשונים לאו בקדושייהו קאי : **ע"ב** וכן גחלת שפקעה. בגחלת דעצים קאמר דאי מאימורין קאמר הא אמרי' התם קודם חצות יחזיר : מעל המזבח לארץ הוא דלא יחזיר הא מעל המזבח יחזיר ודייקא מדקאמר יחזיר משמע אפילו נמי פקע אחר הרמת הדשן כגון שמאפר תפוח נפל גחלת ונתגלגל למערכה שאי אפשר שלא יהיו גחלים מעורבין באפר כדתנן חתה את הגחלים ואחר כך פקע מעל גבי מערכה לצד אחד של מזבח יחזיר למערכה ומדמצריך להחזיר ש"מ דמועלין בו אפילו לאחר הרמה אע"ג דמחצות ואילך זמן הרמה כדגרסי' התם כתוב אחד אומר כל הלילה והרים וכתוב אחד אומר כל הלילה והקטיר הא כיצד חלקיהו חציו להרמה וחציו להקטרה : בשלמא לר' יוחנן דאמר לאחר הרמה מועלין בהם ה"נ אע"ג דאחר חצות הוא דהויא זמן הרמה אלא לרב אמאי מועלין כיון שהגיע זמן הרמה ופקעה : דאית ביה ממשא וחשיבא ומש"ה צריכה להחזיר אפילו אחר הרמה אבל (אחר) [אפר] דלית ביה ממשא לא :

דף י ע"א אמר עולא הכל מודים שאם נהנה כו'. ואי קשיא הרי קתני במתני' דמועלין לעולם עד שיצא לבית הדשן תריץ דבמתני' לא מיירי אלא מקדשי קדשים דחמירי אבל קדשים קלים דלא חמירי אין מועלין בו לאחר שהעלן ואי אמרת הא דקתני לעיל לפני תרומת הדשן כ"ע לא פליגי דמועלין בו והכא קתני דאין מועלין בו התם מש"ה מועלין דמעורב בהם קדשי קדשים דאי אפשר שלא יערב בהם אבר עולה כדגרסי' התם היא העולה עליה השלם כל הקרבנות כולם אבל הכא הואיל ואימורין בעין קיימי דאין בהם שום עירוב בשל קדשי קדשים להכי אין מועלין בו : מתני' קדשו בכלי. ואי אמרת מאי קדשו בקומץ איכא הא בשעת קמיצה איתיה למנחה בכלי שרת תריץ דלאחר הקמיצה היו נותנין הקומץ בכלי שרת אחר והיינו קדש הקומץ בכלי : **ע"ב** ולד ולד חטאת תמות. מפני שהוא שבח הקדש ואין אדם מתכפר בשבח : ותמורת חטאת. מפני שבאה בעבירה ואין אדם מתכפר בדבר הבאה בעבירה דהתורה אמרה לא יחליפנו כו' וא"ת שאר תמורה נמי באות בעבירה ואינן מתות תריץ שאין לך דבר שהוא מתכפר אלא חטאת :

דף יא ע"א מתני' המפריש מעות לנזירותו. כגון נזיר שנטמא שחייב להביא קרבנו שתי תורים ובני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת וכבש לשלמים א"נ לאחר מלאות ימי נזרו הפריש מעות סתם ולא פירש אלו לחטאתי כו' אלא סתומין דלא ידעינן מאי הפרישן אבל קים לן דלנזירות הפרישן : גמ' ונתני נמי המפריש מעות. כגון נזיר שנטמא שמביא קן או זב או יולדת : מתני' הדם בתחלה. קודם שיצא לנחל קדרון אחר זריקה : יצא לנחל קדרון מועלין בו. משום דחזר לקדושתו הראשונה שהיתה לה קודם שנשחטה וכדאמרי' בגמ' המקיז דם לבהמת קדשים מועלין בו : גמ' ת"ר לאחר זריקתן מועלין בדמים דברי ר' מאיר ור"ש (אומר) [וחכמים אומרים] אין מועלין בו ע"כ ל"פ אלא בדרבנן אבל בדאורייתא אין מועלין מ"ט אמר עולא כו' והכי אשכחן במס' יומא והכי עיקר הלשון : שלכם הוא. להנות והכי מסתבר דפליגי לאחר שיצא לנחל קדרון דהכי קתני בברייתא במס' יומא דר"מ ור"ש סברי מועלין בו כיון שיצא לנחל קדרון :

פי' הרא"ש ע"ב מתני' דישון מזבח הפנימי והמנורה. הדשן שלהם היה מוציאו ומניחו אצל מזבח החיצון ואחר שהוציאו שם לא נהנין ולא מועלין דהכא לא כתיב ביה ושמו [כמו גבי דישון] מזבח העולה : המקדיש דישון מזבח בתחלה מועלין בה. ה"ק אם הקדיש אחד מעות דמי אותו דישון כגון דאמר הרי עלי דמי דישון מתחלה קודם שהוציאו לעזרה דיש בו מעילה ואח"כ הוציאו לחוץ ובא אחר ונהנה מן הדישון אע"ג דכבר נעשה מצותו אפ"ה מועלין בו כיון דנהנה ממנו וחסר מן הדשן שוב ליכא לשער כמה היו דמיו כשהתנדב זה ונמצא מפסיד להקדש מש"ה מועלין בו לאלתר כשנהנה ממנו. (ע"כ פי' הרא"ש) : נסכים בתחלה. לאחר ניסוך אם הניח ידו תחת המזבח וקבל מועלין בהן : בקדושה. בעזרה : אפילו תימא כר' אלעזר בר צדוק. אתיא מתני' דקתני אין מועלין וה"מ קודם שירדו לשיתין אבל לאחר שירדו לשיתין לא משום דאיקלוטו קדושה מן קרקעותיו של שיתין דמתני' דקתני גבי הדם דלאחר זריקה אין מועלין בו ויצא לנחל קדרון מועלין בו ובתחלה קודם שנשחטה מועלין בדם הקזה והכי נמי בהנך נסכין קודם שינסכו מועלין בהם : מתני' דישון מזבח הפנימי והמנורה. היו נותנין אבית הדשן מקום שהיה נותן תרומת הדשן של מזבח החיצון כדתנן במס' תמיד וצבר את הגחלים ע"ג הרצפה מן הכבש מקום שנותנין שם דישון מזבח הפנימי והמנורה והשתא תרומת הדשן דכתיב ביה והרים את הדשן אית בה מעילה בין קודם הרמה בין לאחר הרמה אבל דישון מזבח הפנימי לא אשכחן ביה קרא לדשנו והא דכתיב ודשנו את המזבח בשעת סילוק מסעות ואנן בעינן דישון שלא בשעת סילוק מסעות דומיא דתרומת הדשן דמזבח [החיצון] והלכך קודם שהוציאוהו והניחוהו אבית הדשן לא נהנין ולא מועלין עד שהניחו על בית הדשן דלאחר שהניחו על בית הדשן היה מעורב עם תרומת הדשן ומתוך שאינו יודע איזה הוא תרומת הדשן ואיזה הוא דישון מזבח הפנימי מועלין בו והיינו דקתני דישון בתחלה מועלין בו כלומר מועלין באותו שמניחו על בית הדשן שהיה מתחלה שבתחלה כשהיה נכנס בעזרה היה מרים תרומת הדשן מעל מזבח החיצון ואחר כך היה נכנס לפנים ומדשן מזבח הפנימי והמנורה :

דף יב ע"א פי' הרא"ש גמ' בשלמא דישון מזבח החיצון. בהדיא כתיב ביה הדישון שלו היה מניח אצלו דכתיב והרים את הדשן אשר תאכל האש ושמו וגו' מש"ה מצינו למימר דאותו דשן הוי קדוש אלא מזבח הפנימי מנין דהוה עביד ליה דישון כלל ושהיה מניחו (ושהיה מניחו) אצל המזבח החיצון : אמר קרא והסיר את מוראתו. אם אינו ענין למכתב אל מקום הדשן הכא דיכול למימר והשליך אותה אצל המזבח ובהכי סגיא דידענא דהוא מקום הדשן תנהו ענין האי אל מקום הדשן לדישון מזבח הפנימי ששם היה מקומו : אימא אידי ואידי קרא בדשן של מזבח החיצון והא דשינה עליו הכתוב משום דלקבוע לו מקום אתא למקום השלכת מוראת העוף תהא אצל המזבח ואכתי לא ידענא אי הוי לי' דישון אי לא והתיא קרא דכתיב ודשנו את המזבח בשעת מסעית קא מיירי. (ע"כ פי' הרא"ש) :

גמרא בשלמא מזבח החיצון בהדיא כתיב ביה ושמו הדשן שלו היה מניחו אצל המזבח דכתיב והרים את הדשן ושמו אצל המזבח ומש"ה איכא למימר דההוא דישון הוי קדוש אלא דישון מזבח הפנימי מנלן שהיה מניחן אצל המזבח דנימא דהוי קדשי הואיל ומעורבין בהדי תרומת הדשן : והשליך אותו אצל המזבח קדמה אל מקום הדשן אם אינו ענין למכתב מקום הדשן הכא דהא כתיב אצל המזבח קדמה וממילא ידענא דהוי במקום תרומת הדשן דהא כתיב בתרומת הדשן ושמו אצל המזבח תנהו ענין מקום הדשן לדישון מזבח הפנימי ששם היה מקומו : ואימא אידי ואידי. בין אצל המזבח קדמה בין אל מקום הדשן לא אתי כלל לדישון מזבח הפנימי אלא למזבח החיצון ולקבוע מקום לדישון מזבח החיצון הוא דאתי דאי משמו אצל המזבח דכתיב בתרומת הדשן בפרשת צו את אהרן לא ידענו מקומו היכן היה מניח תרומת הדשן באיזה אצל אי באצל שבמזרח אי באצל שבמערב אי באצל שבצפון אי באצל שבדרום קמ"ל אל מקום הדשן שבמזרח וכדכתיב קדמה : לימא קרא אצל. דלא לימא כלל אלא מקום הדשן וליגמר ההיא דתרומת הדשן דכתיב ושמו אצל המזבח מהאי אצל דמוראת העוף דכי היכא דהאי אצל דמוראת העוף הוי במזרח ה"נ ההיא אצל דתרומת הדשן הוי במזרח ואכתי אל מקום הדשן למה לי אלא אפילו דישון מזבח הפנימי היה שם : אשכחן דישון מזבח. שהיה אצל המזבח ומדחויה בהדי תרומת הדשן היכא (דמעכב) [דמערב] ביה דליכא לאיפלוגי בין תרומת הדשן דאית ביה מעילה להאי דישון מזבח הפנימי מש"ה קדוש ואית ביה מעילה : דישון מנורה מנלן. שהיה מניחו אצל המזבח עם תרומת הדשן : ע"א פי' מורינו במתני' דישון של קטרת של מזבח הפנימי לא נהנין ולא מועלין דאין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו אבל של מזבח החיצון עדיין לא נעשית מצותו כדאמר (בפ"ק) [בפ' שני] דצריך בגדי כהונה : המקדיש דישון. דלאחר שהוציאו הדשן בין ממזבח הפנימי בין ממזבח החיצון והמנורה בא אדם אחד ואמר הרי דשן זה הקדש כלומר הרי עלי ליתן דמי דשן ואתא איניש אחרינא ונהנה ממנו חייב מעילה דהא קא מפסיד להקדש דהמקדיש דלא יהיה כולי האי ולהכי קתני מתני' בתחלה כלומר כי היכי דקודם שהוציאו מעל המזבח היו מועלין בו השתא דהאיך קבל עליו ליתן דמי דישון [נמי מועלין] והשתא קמהדר הגמרא אהמקדיש דישון בתחלה דמשמע דלכולהו אית להו דישון בין ממזבח החיצון בין ממזבח הפנימי והמנורה וקאמר בשלמא מזבח החיצון אשכחן דאית ביה דישון דכתיב ושמו והוציא : אם אינו ענין. האי אל מקום הדשן למזבח דהא כתיב ביה קרא אחרינא בצו את אהרן אל המזבח והוציא את הדשן : ולקבוע לו מקום. למוראה לומר דהתם מקומה במקום הדשן כדמפרש במס' תמיד רחוק מן הכבש ג' טפחים מקום שנותנין מוראת העוף ודישון מזבח הפנימי והמנורה : לימא קרא אצל אצל. ולא נימא מקום הדשן דבלאו הכי ידענא דמקום הדשן הוי מקומם דגמר ההוא אצל

דמוראה מושמו אצל המזבח דתרומת הדשן : בשלמא לר"ש דאמר. תורין שלא הגיע זמנן מועלין בהן כדקתני טעמא בפ' אותו ואת בנו קדשים בחוץ הראשון חייב כרת משום שחוטי חוץ שהרי היה ראוי להקריב בפנים והשני פטור דמחוסר זמן היה שהרי נשחטה האם אותו היום ואינו מקבל בפנים : ר"ש אומר שני בלא תעשה שהיה ר"ש אומר כל שראוי לבא אחר זמן כגון שלא השלימו עדיין ח' ימים ללידתן וכגון אותו ואת בנו שנשחטה אמו אותו היום דאם שוחט בחוץ הרי הוא בלא תעשה באזהרה דשחוטי חוץ דכתיב השמר לך פן תעלה עולתיך כו' ואין בו כרת הואיל ואין מתקבל בפנים ותו נמי שמעינן ליה דקאמר במס' בכורות דמחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר ולמד זה מבכור מה בכור קדוש לפני זמנו וקרב לאחר זמנו אף מחוסר זמן ומש"ה מועלין בהן : אלא לרבנן דאמרי הכי לא נהנין ולא מועלין. דר"ל לא נהנין מדרבנן ולא מועלין מדאורייתא הא מדרבנן מועלין מ"ש מחוסר זמן דלדידהו לא חיילא עליה קדושה כלל כדגרסי' בפ' אותו ואת בנו לילה להרצאה ויום להקרבה גם אמרי דאינו נכנס לדיר להתעשר קודם זמנו וא"כ לימא הכא בעופות נהנין : אמרי לא דמי דמחוסר זמן דבהמה היינו טעמא דלא קדשי מידי דהוי אבעל מום דבהמה דבין קדם מום להקדישן בין קדם הקדישן למומן בני פדיה הוו אבל מחוסר זמן דעופות כיון דאין המום פוסל בהן דאין תמות וזכרים בעופות לית ליה פדיון וכיון דקדיש ואין בו פדיון ולהכי מחוסר זמן דידהו לא קדיש ולא נהנין ולא מועלין : אלא מודינא לך. רבה הוא דקאמר ליה לרב חסדא אלא גבי מתני' תורין שלא הגיע זמנן מודינא לך דודאי יש מעילה מדרבנן משום קדושה שהקדישן : מי איכא מידי דמעיקרא אין בו מעילה ולבסוף כשהגיע זמנן דהנך תורין יש בהם מעילה מן התורה וא"ת והרי קדשים קלים דלפני זריקת דמים אין מועלין ולאחר זריקת דמים מועלין לא דמיא דמעפת מעילה אתיא משא"כ בקדשים קלים : **ע"ב** קתני. לעיל גבי פרש שבחצר לא נהנין ולא מועלין וקתני התם נמי בתוספתא יפלו ללישכה : מסייע ליה לר' אילעאי דאמר ר' אילעאי כל מקום שאמרו הכמים קדוש ואינו קדוש כגון הך פרש דקתני לא נהנין ולא מועלין דהיינו קדוש ואינו קדוש יפלו דמיו ללשכה לנדבה ואמרי לה לבדה"ב : וזה לשון הרא"ש מסייע ליה לר' אלעזר הא דקתני לא נהנין ולא מועלין דהיינו קדוש ואינו קדוש והכי מסייע ליה דקדוש ואינו קדוש זהו לא נהנין ולא מועלין מסיים בה נמי הכי ודמיו יפלו ללישכה לבדה"ב ובמס' זבחים הוא ע"כ :

דף יג ע"א הני כל הראוי לא מיירי בדמים אלא בגופן. אילן מלא פירות היינו גפן וראוי למזבח לניסוך ובשאר אילנות לבכורים ליכא למימר דבכורים לא אתי למזבח : ולד המעושרת. שאם יצאה נקבה בעשירית והוה לו בן קודם לכן לא יינק שוב ממנה שבנה חולין הוא והיא קודש ואיכא נמי משום לא תעבוד בקדשים שמכחיש לקדשים : לשון הרא"ש ז"ל. מתני' בור מלא מים. ראוי לבדק הבית לבנין ולא למזבח ואי אמרת הא ראוי למזבח לניסוך המים כיון דלאו מים חיים הן לא חזי לניסוך : אשפה מלאה זבל. אינה ראויה לא למזבח ולא לבדק הבית דאינה ראויה לשום דבר לבנין אלא לדמיה : שובך של יונים. ראוי למזבח ולא לבדק הבית : אילן מלא פירות. ראוי למזבח לבכורים ולא לבדק הבית : ואחרים מתנדבין כן כלומר זה שהעבירה תחת השבט סתם לא יינק ממנה אבל אחרים שהתנדבו קודם לכן רשאין ומתנים שאם יוצא נקבה בעשירי יהא חלבה חולין כדי שיינק בנה ממנה בהיתר וכן נמי בולד מוקדשים לא הוו מקרישים חלב אמו : **ע"ב** ושל הקדש. הבאין בשל הדיוט נמי אע"ג דמצינן למימר הא אזלינן בתר אילן ושרשי אילן דקאי בשל הקדש ולהוי ביה מעילה אפ"ה אין בו מעילה דבגידולין הבאין לאחר מכאן עסקינן וקסבר האי תנא אין מועלין בגידולי הקדש מדאורייתא: מעיין שהוא יוצא מתוך שדה של הקדש. המעיין של הדיוט ונובע משדה חולין ומושך ועובר בתוך שדה של הקדש : לא נהנין ולא מועלין. בשעה שהוא עובר בתוך שדה של הקדש וטעמא דנובע מתוך שדה של חולין אבל אם נובע משדה של הקדש מועלין בו אפילו יצא חוץ לשדה שהוא כשדה של הקדש : ערבה שהיו זוקפין בצידי המזבח לא נהנין אפילו קודם שזקפוה משעה שלקטוה לצורך כך ור' אלעזר סבר ודאי נהנים מהם קודם זקיפה שהרי היו נותנין מהם בלולביהן אבל לאחר זקיפה דכ"ע סברי דאין מועלין ראין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו : גמ' אין מועלין בכולן. אם יש בכד של זהב יותר מג' לוגין או פחות אין בהם מעילה בכולן כלל אבל מועלין בג' לוגין דאי לית בהון אלא ג' לוגין מצומצמין מועלין בהן אפילו ישנן בכד הואיל ושיעור ניסוך הוי בכך : מכלל דרישא דקתני בכד של זהב אין מועלין אפילו בג' לוגין [דהא] אמר אין מועלין בהן באותן שבצלוחית אלא בג' לוגין כפי שיעור ניסוך : ור' יוחנן אמר מועלין בכולן דקסבר ר' יוחנן ניסוך המים הוי בכל דהו בין בריבוי בין במיעוט להכי פשטה קדושה בכל המים והצלוחית מקדשת את כולן דהא ראויין לניסוך דלא אמרי' יש שיעור למים : למימרא דקסבר ר"ל יש שיעור למים מדאורייתא בג' לוגין כמו ניסוך היין והתנן בשחיטת קדשים ר' אלעזר אומר המנסך מטי החג בכלי שרת שנתקדשו לצורך המים ומנסכן בחוץ חייב כרת משום מעלה בחוץ ודוקא בחג שמתקבל בפנים השתא אבל בשאר ימות השנה שאין ניסוך המים לא דכל מילי דלא חזי בפנים ועביד בחוץ פטור דדריש במס' תענית (דף ג ע"א) בשני ניסוכין כו' והיינו כשיטת ר"ע רבו הואיל וסבר דניסוך המים דאורייתא הלכך ס"ל דמחייב עליה כרת בחוץ וא"ל א"כ כיון דמפיק ניסוך המים ויין מחד קרא אימא מה יין כו' דיין הוי ג' לוגין כדאמר בפ' המנחות והנסכים ומדקפריך הכי מכלל דלית ליה דניסוך המים הוי ג' לוגין דאין שיעור למים : לטעמיה דמנחם יודפאה רבו קאמר ופריך ליה ואמאי ס"ל דאין שיעור למים הואיל ומפיק ניסוך המים וניסוך היין מחד קרא איכא למימר דמה יין ג' לוגין כו' דיש שיעור למים ואת היכי אמרת משום מנחם דר' אלעזר כשיטת ר"ע רבו אמרה דמפיק ניסוך המים וניסוך היין מדאורייתא מחד קרא משמע דיש שיעור למים הא מועלין בכולן קאמר דמשמע דאין שיעור למים וקס"ד דהאי נמי משמיה דמנחם רבו קאמר והשתא קשיא דמנחם אמנחם וה"ק ליה לטעמיה דמנחם וליה לא ס"ל אלא ס"ל דיש שיעור למים והכי איתא להאי מילתא כולי בפ' השוחט והמעלה : הקן שבראש האילן. עצים שעשו מהן הקן דשמא של הקדש הן ואין נהנין מהן לכתחלה : יתיז בקנה. יקח קנה ויפיל הקן לארץ ורשאי לשורפו ולהנות ממנו ודוקא יתיז אבל עולה לא דנמצא נהנה מן האשרה כשעולה עליה : את החורש. כדמתרגמינן יער חורשא :

דף יד ע"ב פי' הרא"ש מותר הקטורת מה היו עושין בה מפרישין ממנה שכר האומנין כו'. קס"ד השתא דלאלתר כשקני צרכי בנין לאלתר היו מחללין מעות הקדש בשעת קניה על העצים ועל האבנים ועל כל מה שקונים ופורעים לא על שכר האומנין שבונין הבנין אלא לאחר שנבנה כל הבנין היו מביאין מותר הקטורת ומחללין אותן על מעות האומנים כלומר על אותן מעות הקדש שיתנו לאומנין בשכרן ויצאת הקטורת לחולין ומעות האומנין בשוה הקטורת הזרו והיו קודש והוזרין ולוקחין אותה הקטורת מן האומנין ממעות תרומת הלשכה ומערבין אותה קטורת עם קטורת חדשה והויא כולה חדשה : ואמאי ליחלית אבנין. הכי קא קשיא ליה אי ס"ד כדאמר שמואל דבונין בחול ואח"כ מקדישין ליחליה לקטורת אבנין עצמו : דלא איכא בנין. דלא בנו אותה שנה כלום : והא על מעות האומנין קתני : אלמא דבנו בנין. אין ודאי דבנו בנין אלא דליכא בנין שיעור מעות השוה זה הקטורת משום דלאלתר כשקונין צרכי הבנין היו פורעין ממעות הקדש מידי יום יום והא דקאמר בנין שיעור מעות בבנין שנבנה באותו יום קאמר דדבר מועט היו בונין ביום אחד אבל מעות האומנין כיון דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף וכשנגמר כל הבנין יש שם שכירות הרבה הלכך מחללין אותה על מעות האומנין ולא על הבנין ואכתי אם איתא לדשמואל ליחלל אההיא פורתא בנין דבנו באותו יום דהא אמר שמואל הקדש שוה מנה כו' ה"מ בדיעבד אבל לכתחלה לא הלכך מחללין אותה על מעות האומנין בלבד שיהיה לקבל מעות הרבה אבל אם היה בבנין כשיעור מעות ששוה הקטורת הכי נמי דמחללין אותה אבנין. (ע"כ פי' הרא"ש) :

דף טו ע"א משום הכי פליג ליה. למתני' והא דתני קדשי בדה"ב כיון דתני קדשי המזבח וקדשי בדה"ב מצטרפין כ"ש בדה"ב להודיה אגב דתני קדשי מזבח קתני קדשי בדה"ב ועוד אי לא תני בהדיא הו"א דלא מצטרפי אלא בשביל קדשי המזבח דחמיר אבל קדשי בדה"ב לא : מחוורתא. ה"ק מחוורתא ומבורר הוא לי שאין חייבין משום מעילה אלא על קדשי בדה"ב ואמרי לה דהאי מחוורתא לישנא יתירא הוא : אית בהון קדשי קדשים לכהנים וקדשים קלים לבעלים וסליק בעולה כלבד שנאמר מקדשי ה' המיוחדים לה' כגון קטורת ועולה ודכוותיה ודאי מועלין : ה"נ והתניא ר' אומר כל חלב לה' לרבות קדשים קלים למעילה : מהאי קרא דוחטא בשגגה מקדשי ה' קדשי מזבח לא שמעינן מינה אלא מקרא אחרינא דכתיב ואת אשר חטא מן הקדש ישלם דמשמע קדש סתם בין קדשי מזבח בין קדשי בדה"ב : **ע"ב** מתני' חמשה דברים בעולה כו' והסולת. מנחה הבאה עמה ובעולת התמיד מידי דאית בה סולת ויין : והשמן. דם לא חשיב בהדי הני דברים משום דליתיה לא בפיגול ולא בטמא כדאמר בפ' כל הבשר :

דף טז ע"א פי' הרא"ש אבל לענין אכילה מטורין בפני עצמן כו' דבהמה טמאה לא חייל עליה איסור לא תאכל נבלה אלא משום לא תאכל טמא אית בה לבד דקסבר רב אין איסור הל על איסור הלכך לא מצטרפין וכן בבהמה טהורה יש בה משום לא תאכל נבלה לבד ולא חייל עליה איסור טומאה והא דקאמר מטמאין בפני עצמן היינו לענין איסור טומאת מקדש קאמר : **ע"ב** כאן במיתתן. הא דקתני בכעדשה דאכיל מיניהו במיתתן דהא ברייתא במיתתן קא מיירי דקתני מה טומאה וטומאת ליכא אלא במיתתן : וא"ר יוחנן אין לוקין עליהן אלא בכזית. הכי קא פריך והא הכי דאית בהו כל כך דאפילו פחות מכשיעורן מטמאין ואפ"ה אמר ר' יוחנן אין לוקין אפחות מכזית האוכלן והיכי קלסיה ר' יוחנן להא דר"י בר חנינא דאמר דאכילה לוקין עליה בכעדשה. (ע"כ פי' הרא"ש ז"ל) : במובדלין דבר הכתוב. בהנהו שמונה שרצים והא דאמר ר' יוחנן בשאר שרצים והשתא משמע דלא קאי ר' יוחנן אברייתא דברייתא מיירי בשמונה שרצים דקתני מטמאין ואין מטמאין אלא אלו שמונה שרצים : אלא שמעתתא בעלמא קאמר. וכי היכי דמתרץ רבא במובדלין דבר הכתוב ה"נ הוי מצי לתרוצי כי אמר ר' יוחנן כזית בחייהן קאמר אלא רבותא קמ"ל דבשאר שרצים אפילו אחר מיתתן אינו לוקה אלא בכזית :

דף יז ע"א פי' הרא"ש חכם לו בן יוחאי. שיודע להביא לו ראיה מן התורה מדעתו : מי שיש לו אויב יעני או יעשיר. ה"ק מי שיש לו אויב במאי מוטב לו או שיעני או שיתעשר א"ל שיעני וכה"ג נמי איכא לפרש אינך : ירבה או יתמעט. בבנים : אל יחזיר הבן אצל האב. ואמרי' באגדה דנפל בחולי אסכרה והיה שוכב בספינה וכשנזכר ר"ש שקבל עליו שלא יענישו בקש עליו רחמים שיתרפא ודרך אחד מן הספנים עליו בבלי דעת על צוארו ויצא האסכרה מגרונו ונתרפא וכשיצא מן הספינה ללכת לביתו של קיסר יצא לקראתו בן (תלמיון) [תמליון] : **ע"ב** שבקדש פסול. כגון פיגול ונותר דהוי פסול קדש מצטרפין : כל שפסולו בקדש. משמע מדכתיב קדש דהיינו פיגול ונותר שפיסולו בקדש וכתיב הם דמשמע דמצטרפין : מה טעם. מצטרף אוכל ראשון עם אוכל שני : שאפשר לשני שיעשה ראשון. כלומר דהשני נעשה כראשון לעשות שני הנוגע בו ומקמיה דסיים למילתיה קא פריך ליה ומי עביד שני כראשון דהנוגע לשני יהא שני כמותו כאלו נוגע בראשון והא אין טומאה עושה כיוצא בה : ומי גרם לשני שיבא לאו ראשון דע"י כח הראשון נעשה השני וכיון דמכחו הוא בא מצטרף האי אוכל שני עם אוכל עם אוכל שני לעשות לנוגע בהן שלישי אבל ראשון לאו מכח שני קאתי הלכך אין שני מצטרף לראשון לעשות שני כראשון : בני חד בוקתא אינון. מחד מקום אינון דתרווייהו ראשון שני עבדי ביה מילתא בשלישי הואיל וראשון עביד שני עביד שלישי : ע"כ פי' הרא"ש

דף יח ע"א נפש. דכתיב במעילה : אחד היחיד כו'. דמשמע כל מי שיש לו נפש : אין מעילה אלא שינוי. דמשנה מקודש לחול : וכן הוא אומר כי תשטה אשתו ומעלה מעל. שכן משנת מבעלה לבועל : **ע"ב** יכול פגם ולא נהנה. כגון שקרע לבוש של הקדש ולא נהנה ממנו או ששפך משקה קדש ולא נהנה או נתנה בדבר שיש בו פגם אבל לא פיגמו : או במחובר לקרקע כגון שנהנה מאילן של הקדש : או בשליח שעשה שליחותו יכול שימעול השליח כלומר דקרא כתיב מקדשי ה' יכול אפילו בכל הני דכל אלו הוו בכלל קדשי ה' ת"ל וחטאה בשגגה וכן עיקר אך מורי פי' יכול פגם ולא נהנה דכיון דאקשינו ליה

ליה לעכו"ם או נהנה ולא פגם כדאשכחן בסוטה כדתנן התם ארוסה ושומרת יבם לא שותת כו' דבעיא דקדמה שכיבת בעל לבועל ומחובר לקרקע והיינו בלישנא קמא דלא אעכו"ם וסוטה קאי אלא דתלמודא הוא דקא דייק ממשמעות המקרא דכתיב מקדשי ה' מה חטא דתרומה פוגם ונהנה שכשאוכל תרומה היינו פוגם ונהנה ומה שפוגם דהיינו האוכל הוא נהנה ופגימתו והנאתו כאחד בשעת אכילה: פרט לשליח שעשה שליחותו. האי פרט היינו דשליח הרי הוא כבעה"ב ותרומתו תרומה כדאמרינן התם אתם גם אתם לרבות שלוחכם אף חטא האמור במעילה כו' ופרט לשליח מדעתו של בעה"ב למעוטי שליח ועבר על דעת בעה"ב דלא מעל בעה"ב ואית דמפרשי פרט לשליח דלא מעל בעה"ב למעוטי היכא דעשה מדעתו דמעל בעה"ב ושניהם שמעתי: לא צירף שתי אכילות כאחת אלא אכילה שלימה בעינן כזית אף בקדש לא צירף שתי אכילות כגון הנך דלעיל דהיינו הוא וחבירו וי"מ מנין שאם אוכל חצי זית עכשיו ולאחר זמן לאחר שיעור אכילת (אכילת) פרס אכל חצי זית אחר דאין מצטרפין לתרומה לשלם חומש דאין לך אכילה בעולם שמצטרפת אלא בכדי אכילת פרס והואיל והוא כן דגבי תרומה אמרינן הכי מנין לגבי הקדש אם אכל היום כו' וקשיא לן הא כבר אמרינן אכילתו ואכילת חבירו מצטרפין אפילו לזמן מרובה הואיל וההוא זמן מרובה הוי טפי משעת אכילת פרס ואפ"ה מצטרפין מה לי ביום אחד מה לי בג' ימים דפשיטא הואיל ומצטרפין לאחר אכילת חצי פרס מצטרפין נמי לעולם ופירוקא ליכא ובקצת ס"י קלף ישן מצאתי דלא גרסי'. גליון: ההיא דלעיל כלל והכי גרסי' שעשה שליחותו אי מה חטא האמור בתרומה לא צירף כו' אף במעילה כו' מנין אכל היום ואכל למחר אי מה חטא האמור בתרומה פגימתו והנאתו כאחת מנין לאכילתו ואכילת חבירו ואפילו מכאן לג' שנים ת"ל תמעול מעל מ"מ אי מה חטא האמור בתרומה עד שיצא מן הקדש לחול ול"נ אלא ג' חלוקות לבד ולהאי אתי שפיר עכ"ל. גליון:

דף יט ע"ב דת"ד האומר הרי עלי עצים. האי גירסא משובשת בספרים וצריכין אנו להגיה מפ' הקומץ רבה וכן איתא התם דתניא קרבן מלמד שמתנדבין עצים וכמה שני גזרי עצים וכן הוא אומר והגורלות הפלנו על קרבן העצים ר' אומר עצים קרבן הם וטעונין מלח וטעונין הגשה ואמר רבא לדברי רבי עצים צריכין קמיצה פי' קמיצה שצריך להביא עליהם מנחת סולת ושמן כדי שמביאין על קרבן מנחת נסכים וצריך לקמוץ אותה מנחה והנשאר נאכל לכהנים והשתא איכא בינייהו עצים לטעמא דרבי דאיקרי קרבן קדוש קדושת הגוף כמו בהמה ויש בהן מועל אחר מועל ואליבא דרבנן דפליגי עליה ואמרי קדושת דמים אית בהו אין בהם מועל אחר מועל והכי משמע פלוגתייהו ת"ק סבר אין מועל אחר מועל כי אם בבהמה ובכלי שרת ורבי סבר אף עצים דכל דבר שאין בו פגם אין יכולין לפגמו ולפוסלו יש בו מועל אחר מועל אפילו עצים שאם חתך קמעא לא נפסל:

דף כ ע"א נתנה לבלן. כדי שיניחוהו תוך לבית המרחץ: כיון ששיפה. חתכה מעל דהא שינה: אמר רב (פפא) כגון שהניחה על פי ארובה כשהיא שלימה שלא חתכה הלכך לא מעל עד שידור כו'. וכיון דבני לה מיהת מעל. הכי קא פריך אכתי ואפילו לא חתכה ועדיין היא שלימה אמאי קתני עד שידור תחתיה מ"מ כיון דבני לה מיהת שקבעה בבנין בסיד ובאבנים הרי מעל דאין לך שינוי גדול מזה לימא (מדהכי) [מדהכא] לא מעל אע"פ שחברו משום (דבתלוש נמי) [דכתלוש דמי] היינו מסייע לרב דאמר המשתחוה לבית אסרו כלומר אע"פ שמחובר לקרקע בסיד ובאבנים דמי לתלוש לענין איסור עכו"ם דאי אמרת כמחובר דמי א"כ לא אסרו דהכי גמרינן אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם לעולם אמרינן כיון דבני לה בסיד כמחובר דמי והאי דאמרת א"כ אמאי לא מעל לאלתר ולמה לי עד שידור משום דהנאה הנראה לעינים אסרה תורה גבי מעילה ולא נראית לעינים עד שידור תחתיה שמגינה עליו או על פירותיו כך פי' הרא"ש ז"ל פ"א וכיון דבני לה מיהת בניחותא כלומר קתני מיהת כיון דבנה ודר תחתיה מעל אלמא דכתלוש חשבינן ליה לבית דאין מעילה אלא בתלוש ואם כן לימא מסייע ליה לרב אמר רב אחא מתני' ודאי חשיב ליה כמחובר והיינו טעמא דמעל דכיון דהניחה ע"ג ארובה נראה הוא לכל שנהנה בדבר קדש אבל אם בנאה במקום שאינו נראה לכל ר"ל לעיני בני אדם לא מעל דאין מעילה למחובר: לימא מסייע ליה לרב דאמר דאע"ג דבנייה דכתלוש דמיא ולא מעל עד שידור מהא הדר בבית הקדש כיון שנהנה מעל ואי ס"ד דבית כמחובר דמי אמאי מעל והא אמרינן בפירקין דאינו מועל אלא בתלוש אלמא מדמעל דכתלוש דמי: הדר בבית של מערה. במערה שבנקרת הצור דמיירי שהיתה מחוברת מעולם כך פי' הר"ר אליקום ז"ל הדר בבית של הקדש מעל. אלמא מדמעל כתלוש דמי ומשני כשהקדישו ולבסוף בנאו וה"נ הוי מצי לתרוצי משום הנאה הנראה לעינים כדלעיל אלא כדי לחלק בין הקדישו ולבסוף קבעו ובין קבעו ולבסוף הקדישו עכ"ל:

דף כא ע"ב הכי נמי מסתברא. (דאית) [דאיתי] ליה שוה דינר בשלש דקתני ברייתא ומודה ר' יהודה בקטנית אם אמר לו הבא לי קטנית בדינר והביא לו בחצי בעה"ב מעל דאינו יכול לומר מוזיל גבי טפי אפילו דמים: אילימא באתרי דמזדבני בשומא. באומר היכי דיהבי סלע מיזלי גבי טפי: אמר רב פפא בדוכתא דמזדבני בכני כנא כנא בפרוטה שאפילו לוקח מאה סלעים אין נותנין כי אם סדתן והתם בעה"ב מעל דלא הפסיד במה שזה לא לקח כי אם בחצי סלע אבל בחלוק פליגי ר' יהודה ורבנן דאייתי שוה דינר בג' דאם איתא דאייתי שוה בשוה גבי חלוק אמאי מודה ר' יהודה גבי קטנית מ"ש חלוק מקטנית אלא ודאי דאייתי ליה שוה דינר בג' לרבנן ניחא ליה לבע"ה אבל לעולם אימא לך דאמר לשלוחו זיל וזבין לי כו' דלא קני לוקח דלא ניחא ליה לבעה"ב וי"מ כמו שכתובה בספרים ה"נ מסתברא דאייתי שוה דינר דקתני ומודה ר' יהודה כו' ומדלא שני ליה גבי קטנית נמי דיהיב סלע שויא ליה טפי כלומר מדלא קתני ר' יהודה גבי קטנית דלא לחייב בעה"ב דהא איכא למימר שאלו היה לוקח בסלע קטנית היו נותנין טפי אלמא ה"ק דבעה"ב מעל דשוה בשוה כאלו עשה שליחותו חשבינן ליה ה"נ בחלוק אם היה שוה בשוה לא אמר ר' יהודה שלא מעל דודאי מעל כדאמר בקטנית בשוה בשוה אלא ודאי להכי לא מעל בחלוק דמייתי ליה שוה דינר בג' דמצי אמר ליה לשליח אי יהבת כו' ולעולם בעלמא לא קני לוקח דחשבינן עובר על דבריו ומתרץ אמר רב פפא לעולם דאמר לשלוחו כו' קנה לוקח ולא [עבר] ממאי דאייתי ומאי רע רע ממש דקטן הוי דאמר ליה חלוק זה לא הייתי מבקש ולהכי לא מעל לר' יהודה בעה"ב ובקטנית להכי מעל בעה"ב דלא שני דלא הפסידו כלום דמזבנא בכני כנא כנא כו': סליק

פסקי תוספות ממסכת מעילה תמיד קנין מדות

[ראה זה חדש אשר מצאנו בכ"י פסקי תוספות למסכת מעילה שלא נדפסו בשום ש"ס עד כה].

א קדשי קדשים גם קבול דמן בכלי שרת בצפון:
ב אשם מצורע קבול דמו ביד:
ג הבא על יבמתו אפילו שניהם שוגגין קנאה:
ד מי שיש בו היתר לכהנים אין בו מעילה מזריקה ואילך:
ה מחשבת חוץ לזמנו צריך שלא יהא שאר מחשבות אלא דחוץ לזמנו:
ו אין מעילה בקדשים קלים ולא בחזה ושוק וזרוע בשלה ולא באמורים:
ז לא שייך לא זו אף זו בדבר אחר:
ח אין מחשבין אלא בד' עבודות דם ושלא בשעת שפיכת דם ליסוד והקטרת אמורים חשו לשפוך דם ליסוד מפני מחשבה:
ט פר ושעיר של ע"ז ופר העלם דבר הוי לכל שבט ושבט:
י קטורת שנתנה במחתה נפסלה בטו"י ולא בלינה:
יא תרומת הדשן שיעורו כמו שיכול לקמוץ בקומצו:
יב אברים שפקעו מעל המזבח קודם חצות לא יחזיר ומועלין בהם ולא אחר חצות:
יג אין מעילה במחובר לקרקע:
יד אפי' בשנה פשוטה מפ' מנין כמנין ימות החמה:
טו בשר מן החי אינו מטמא אלא אבר מטמא אפי' בכל שהוא:
טז כל שהוא מכמה מינים אין מצטרפין למזון ב' סעודות ולעירוב:
יז כל ששיעורו בכותבת צריך למעך חלל הכותבת בגרעין. ול"ע בכזית מלא לוגמיו הייתו שיסלקנו למקום אחר ויראה כמלא לוגמיו:
יח אין היתר מצטרף לאיסור אלא בנבלע בו:
יט צרף המעילה לזמן מרובה אם לא נודע לו בינתים:
כ שולח יד בפקדון והגבהו ע"מ לגוזלו חייב:
כא אין מעילה במעות הקדש בידו וסבור שהם שלו ולא נתכוין להוציאם מרשות מי שהן:
כב אין מעילה במחובר אם לא שהי' קודש קודם לכן ושוב בנאו במחובר:
כג בתחילה הוי תלוש ולבסוף חברו כמחובר ובע"ז הוי תלוש ובהכשר פליגי:
כד כל אדם יכול לפדות הקדש אף אינו ברשותו ואינו שלו:
כה דבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל אפי' בדרבנן: סליק

פסקי תוספות ממסכת תמיד

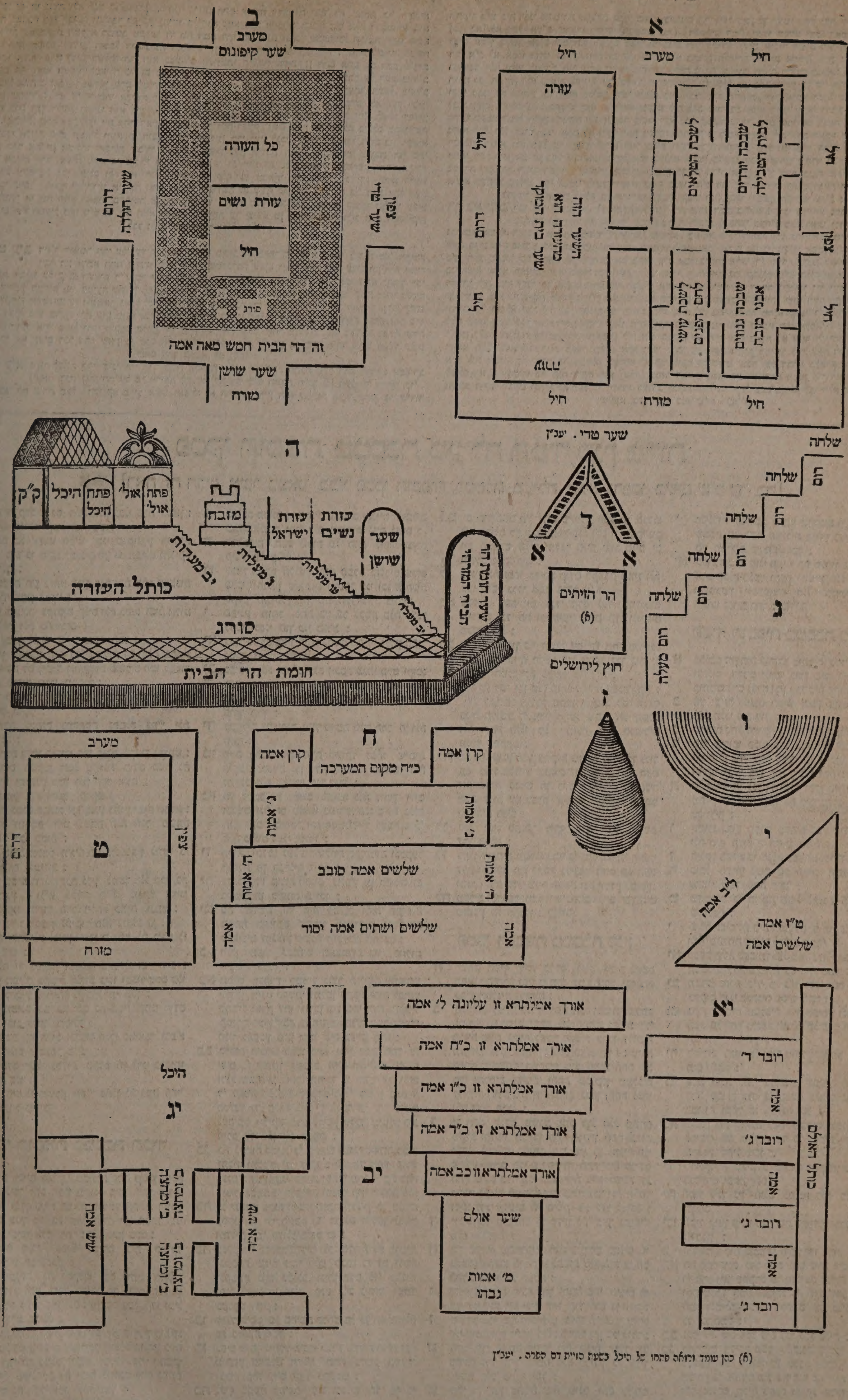
א כהנים ולוים נחלקו למשמרת זמן קבוע היתה להם ליישן ואם מצאו ממונה שישן יותר חובטו במקל ושורף בגדיו אם לא שעומד תחילה ואומר שלום עליך גם כשמשמר אחד ישן משמר שני שיעור ושומר ומקומות יש שלא יישן בהם:
ב הכהנים הלכו אפילו בעזרת בית המוקד מצעירים אף בשבת:
ג גגין ועליות לא נתקדשו וגם בימה הקבוע והכסדרה ואין בונין בעזרה אף בימה שרגילין להסירה לאחר זמן וגם נתקדשה בעל קרי יטיל מים קודם טבילה:
ד כר הוא המלא כסות הוא מלא קטן שקורין קוס"ן:
ה זב ומצורע טמא מת שצריכין שפירה טובלין ביום בעל קרי אף בלילה משה ובניו לפני המשכן מזרחה טבול יום לא יכנס למחנה לויה נטמא בפנים לא הטריחוהו לצאת מיד:
ו פחות מבן עשרים אין כשר לעבודה:
ז בשלשה מקומות הכהנים שומרים והלוים שומרים עמהם למטה ועוד י"א מקומות לוים לבדם:
ח הר הבית חמש מאות על חמש מאות עזרה קפ"ז על קל"ה:
ט תמיד משקה ארבעה ימים עשרה גזברים פודים ערכים חרמין הקדשות ומעשר שני וכל מלאכות הקדש אמרכלין מאה מפתחות עזרה בידם:
י תפילין מותר לתת בין כר לכסת שלא כנגד ראשו ובכלי תוך כלי סמ"ג:
יא בגדי כלאים קשין מותר להניע תחתיו לבדין אסור ללובשן והקשין מותרין:
יב כשיפנה ישב ואח"כ יגלה ויכסה עצמו טרם יקום:
יג כשישתה בכלי ירחצנו קודם שתייתו גם יקנח מקום שתייתו קודם אח"כ אם הוא יין אבל מים שופך מהן:
יד בספרים מדויקים נקוד מוכיח אדם אחר חן ולא אחרי:
טו פייס ראשון היה בבית המוקד ושאר פייסות בלשכת הגזית אין דרך לעמוד בעזרה בלא מצנפת ולא באחוריו נגד היכל:
טז אין ליכנס בין אולם למזבח בלא ריחוץ ידים ורגלים ולא זר ואפילו בעזרת כהנים לא נכנס אלא בשעת סמיכה ותנופה ואפילו בשעת ערכ' אלא כהנים בעלי מומין:
יז תרומת הדשן נטל מהאוכלות הפנימיות והקטר קטורת מן הגחלים דוקא:
יח בעזרה היו שורות אבנים בולטין מן החומה וגג בולטין מן החומה עליהן:
יט שתי פרוכות היו אחד פרוסה ואחד מקופלת ניטמא הפרוסה פורסין המקופלת בערב יום הכפורים מוציאין הישנה ומכניסין החדשה:
כ וילון אסור בכלאים המשמרות היו מוזכרות פעמים בשנה:
כא תחלה מבקרין התמיד לאור אבוקות ומפיסין ומדשן מזבח הפנימי ומדשן חמשה נרות ושוחט התמיד וזורק דמו ומדשן עוד שתי נרות ומקטיר קטורת הכהן זוכה בתמיד היו שנים עשר שעמדו אצלו נמשכין עמו והכל היה בפייס אחד:
כב הלכות איברים ראשו ורגל ימין בכהן אחד ב' ידים ב' העוקץ למעלה מזנב ואליה תלויה בו ורגל שמאל ג' צואר ומחובר בו הכבד לב וחזה ד' דפנות הצלעות ה' קרביים ו' עשרון סלת ז' חביתין ח' שלשה לוג יין לנסך ט' ב' כהנים לשחיטה וזריקה שנים לדישון פנימי ומנורה ה"ג פירש הרי כאן י"ג כהנים:
כג בא לפתוח ההיכל ב' פתחים בעובי החומה מכאן ומכאן ומכניס ידו בנקב שאצלו עד שיחיו ופתחו נכנס לתא וממנו להיכל ופתחו מהר. קול כרוז דיבורו נשמע ג' פרסאות והברת קולו י' פרסאות:
כד נר מערבי שהוא נר שני ממנה מדליק כל הנרות בערב על ידי קינסא או פתילה ומדשן אותה ומדליקה מן הדולקים גם כן:
כה בצפון היו ארבעה סדרים ובכל סדר ארבע טבעות ובטבעת שניה נתנו ראש השבש בדרום מזבח ובמעלה עלה בסובב ונותן הדם לד' קרנות ופנה לימינו ובעולה פנה ג"כ לימינו ועמד בקרקע וזרק:
כו הסדר כיסה על שחיטת הראש של נד מעלה ולא על שחיטת צואר:
כז כשיש מוסף נותנין איברי תמיד במזרח הכבש ושל מוספין במערבו ודר"א תחת כרכוב המזבח למטה ושאר ימים תמיד במערבו:
כח לנוף בשעת שחיטה ידים ורגלים יחד אף כי חוק המינין:
כט יש אוקיאנוס אין ידוע שיעורו אלא מי שבראו י"מ העולם רק מהלך מאה שנה והשאר לאוקיינוס ויש אומרים שליש מדבר שליש ישוב שליש ים ומדברים חלוקים:
ל כהנים לא נשאו כפיהם קודם הקטרת תמיד ולא כמו שיסד בכו העם ברכה כו':
לא כהנים מפשיטים בגדי קדש נגד ממכנסים ולובשים בגדי חול ומפשיטי' מכנסי קדש ולובשים מכנסי חול:
לב הניח כלי תוך כלי ומניח שם ידו תחת התיכונה ספק אי הויא הגילה אבל אוחזו דרך בית יד לא הוי תלולה ולא לקיחה ע"י ד"א:
לג גרף של רעי וכן שרץ מותר להוציא בשבת לחצר:
לד קול מגריפה מרובה מאימריה הרבה רעי מנחם הגיה מרובים ד' מרי' הקטר טוחנה נגד מערב ולא יתחיל אצלו על המזבח ביום הכפורים מניחו במחתה:
לה לא היו עונין אמן במקדש בין כל ברכה אך ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד כשמברכין השם ולא בברכת כהנים אך ביום הכפורים כשמזכיר השם והוא יום כפרה כהנים מחלקין אצבעם בנשיאות כפים:
לו כהן גדול המנסך מקף דרך ימין והדיוט דרך שמאל:
לז בקרן דרומית מערבית היו ב' נקבים כשני חוטמין דקין ובאותו קרן למטה ברצפה אמה על אמה וטבלא של שיש בה קבועה טבעת ובה יורדין לשיתין:
לח עשרים וארבעה משמרות כהנים לוים ישראלים עומדין על הקרבן: סליק

פסקי תוספות ממסכת קנין

א חטאת העוף אוחז בראש ובגוף ומזה למטה מחוט הסיקרא ואין בו מתן דם באצבע והזאתה בקרן מערבית דרומית:
ב מליקתה כשירה בכל מקום במזבח ואם תילה דמה למעלה לא פסלה חטאת בהמה נותן באצבע בד' קרנות עולת העוף נעשת למעלה בקרן דרומית מזרחית מיצוי ומליקה אבל הזאה אין בה עולת בהמה למטה שתי המתנות שהן ארבע אחת על קרן מזרחית צפונית ואחת על קרן מערבית דרומית וזורק במזרחית אחת לכאן ואחת לכאן ואם שינה פסול:
ג זב וזבה יולדת מצורע שמע קול אלה מטמא מקדש וקדשיו מביאין שני פרידין אחת לעולה ואחת לחטאת האומר הרי עלי קן מביא שני פרידין לעולה הרי עלי פרידה אחת יביא פרידה אחת עולה הרי עלי כבש יביא כבש לעולה כל הראוי לעולה אין יוצא מידי עולה לענין כל מאחר ושאר מיני קדשים אין חילוק בין נדר לנדבה:
ד ירעה עד שיסתאב או פדיון לא שייך בעופות אלא בבהמות:
ה אין הקינין מתפרשות אלא בלקיחת בעלים או בהפרשת הכהן אי אפשר לעשות מקן אחד כי אם אחד עולה ואחד חטאת:
ו המחויב להביא חובה צריך להביא שתי תורים או שני בני יונה ולא יביא אחד תור ואחד בן יונה:
ז האומר הרי עלי להביא קן כשאביא חובתי יקריב שני קינים וקן ראשון עולה לחובה וקן שני לנדר:
ח אמר הרי קן עם חובתי ולא הביא הנדר עם החובה מיד צריך להביא שלש פרידין כי צריך להביא שלש עולות יחד:
ט מאי זה מין שתביא יביא עולה ואם הקדיש העולה חטאת:
י חצוצרות של משה למסע המחנות אין באין אלא מעשת של כסף חצוצרות שבאין לשיר על הקדש היו מקרנים או משל כסף:
יא כהן גדול על שולי מעילו היו תלויין כמין רמונים צבוע תכלת ארגמן ושני ותלויין אצל הפעמונים וכשנוגעין הפעמונים אצל הרמונים בשעת הילוכו נשמע קולו: סליק

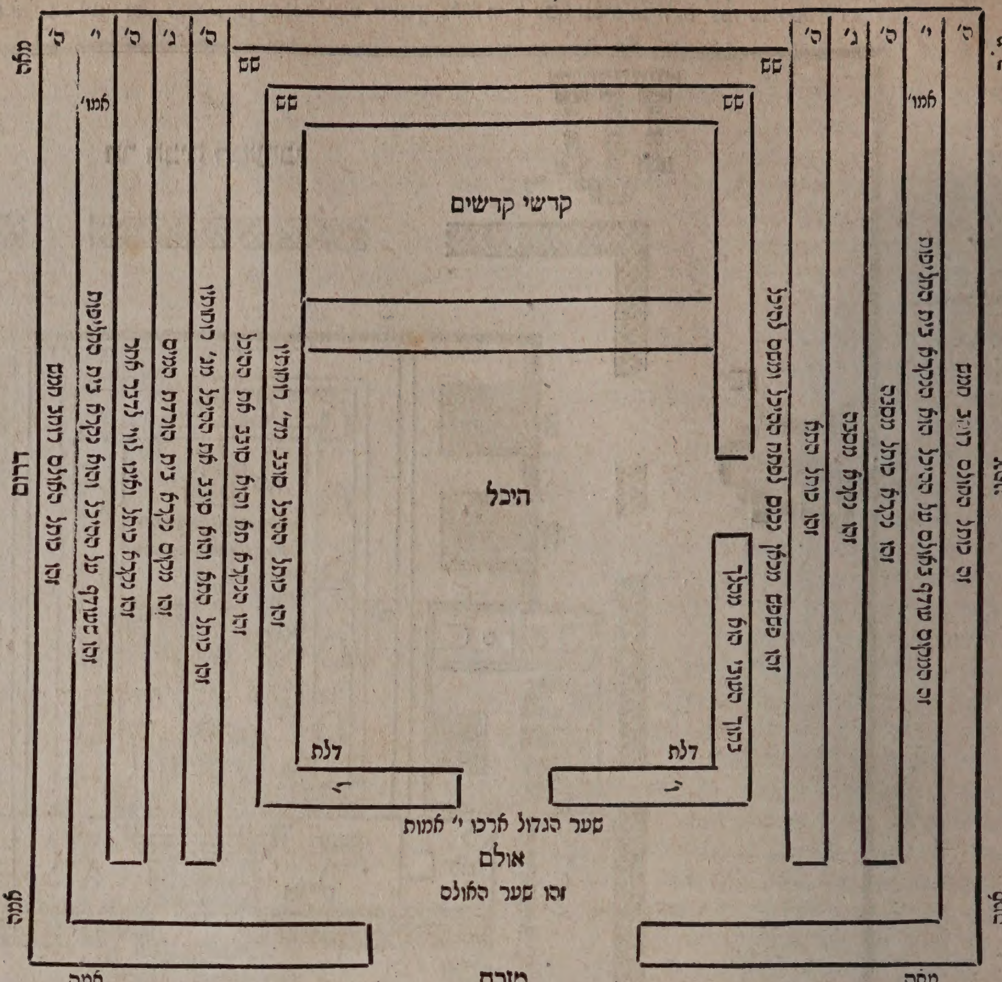
פסקי תוספות ממסכת מדות

א בשלשה מקומות במקדש שומרים כהנים וגם לוים והכהנים בפנים ולוים בחוץ עוד י"א מקומות שומרים לוים לבדם ובין הכל כ"א מקומות:
ב אין ישיבה בעזרה אפילו יגעין אין יכולין לישב אלא מלכי בית דוד:
ג כר הוא גדול כמו סדין כסת הוא קטן כמטפחת:
ד עדי פירושו הלעג כמו בטעמים ישידוך שידברו בלעיעותך אי נמי לשון פיוס כמו הכי שיידי ופיוסי רגילי בהו קמי ריש גלותא:
ה הר הבית הי' לצפון ירושלם והחר היה גדול הרבה מת"ק על ת"ק אלא לא היה קדוש אלא ת"ק על ת"ק:
ו הסורג גבוה עשרה טפחים כמין סריגי חלונות ולא היה קדוש כי אם הר הבית:
ז שילהא שמנית בו רגלה כשעולה ורחבו אמה:
ח כותל מזרחי גבוה שש אמות וכשמזה רואה למעלה לתוך פתח היכל:
ט עץ שהיה בו תולעת פסול למזבח אפילו הסיר התולעת:
י עזרת נשים לא היתה מקורה או מוקפת גזוזטרא ועלי' עומדות הנשים לראות שמחת בית השואבה:
יא פשפש קורא כשעומד אצל שער גדול וכשהוא רחוק משערים גדולים נקרא גם הוא שער:
יב מערכ' מזבח כ"ד על כ"ד ושל משה רק אמה במקום רגלי הכהנים שהיה אמה:
יג בקרן דרומית מערבית היו השיתין ולמטה היה אמה על אמה ברצפה וטבלא של שיש ובה טבעת ובו יורדין לשיתין:
יד השירים נתנו על יסוד ויורדין לאמה ולא היו מים באמה:
טו ברזל פוסל האבן בנגיעתו נפגמה האבן בלא ברזל פסולה בנה ב' אבנים גזוזים במזבח הן פסולות ושאר כל המזבח כשר:
טז מלבנין את המזבח בסיד פעמים בשנה ויכולין להוסיף את המזבח עד ס' אמות ואח"כ היו מקלפין הסיד הישן:
יז האונקליות גובהן ג' טפחים ותקועין ב' טפחים בבריחים וטפח יוצא:
יח אסור לילך בין אולם למזבח בלא רחוץ ידים ורגלים:
יט אסור ליזון עיניו מטוי בית המקדש דמראה אסור מדרבנן:
כ איסטרטא הוא המהופך איסטרטא כעין פנקס:
כא תא התחתונה היה אמה ושם כותל היכל עוביה ו' אמה ואמ' שהתקרה על הבליטה לכל צד ח' אמה והתיכונה ו' אמה והכותל ו' אמה והעליונה ז' אמה ולעולם התקרה נתונה על בליטה לכל צד וצד אמה:
כב נכרי לא היה בונה שום דבר בהר הבית:
כג הקרביים מדיחין פעם ראשונה בלשכת מדיחין בלינטא לפי שמלוכלכין הרבה בפרש ואחר כך מדיחין ג' פעמים עוד במיעוט שונאות לסדיחה יפה והכרס שהיא רחבה ודקה מדיחין אותה פעם אחת בבית מדיחין: סליק

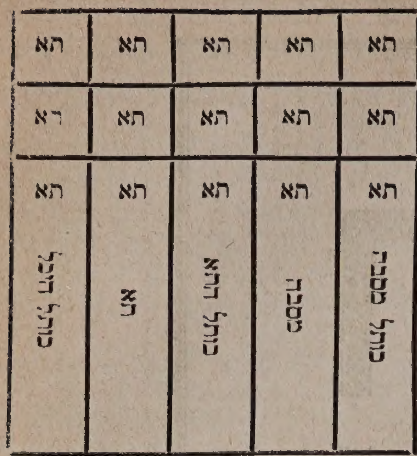


(א) כהן עומד ורואה פתחו של היכל בשעת הזיית דם הפרה. יעב"ץ

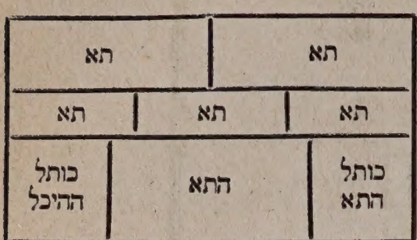
יד


מערב
קדשי קדשים
היכל
דלת
דלת
שער הגדול ארכו י' אמות
אולם
וזו שער האולם
מזרח
דרום
צפון

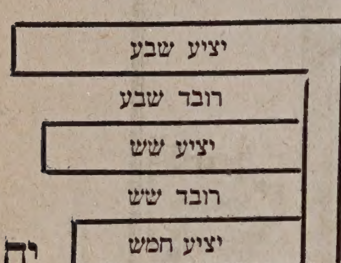
טו

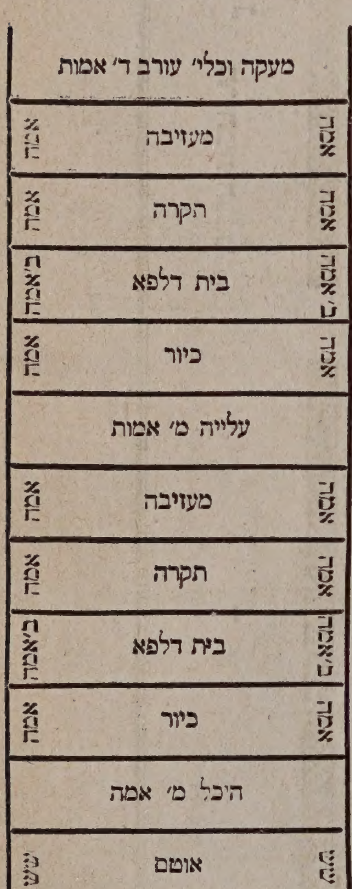

תא תא תא תא תא
תא תא תא תא רא
תא תא תא תא תא

טז

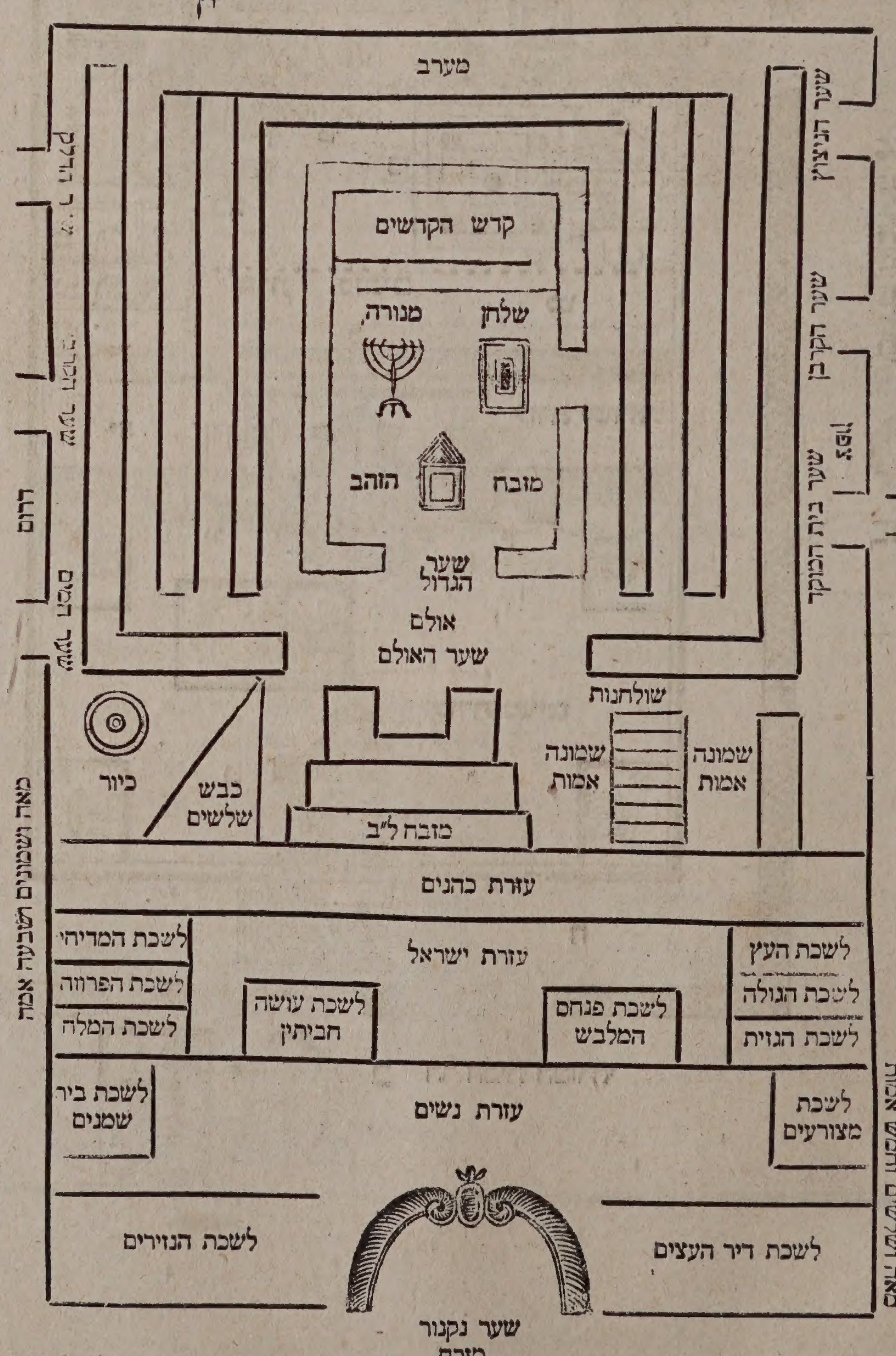

תא תא
תא תא תא
כותל התא
התא
כותל ההיכל

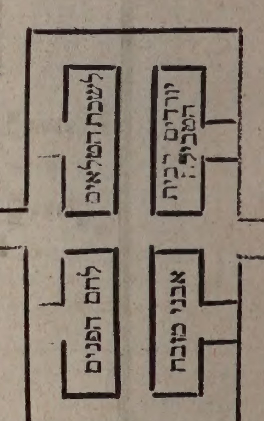
יח


יציע שבע
רובד שבע
יציע שש
רובד שש
יציע חמש


מעקה וכלי' עורב ד' אמות
מעזיבה
הקרה
בית דלפא
כיור
עלייה מ' אמות
מעזיבה
תקרה
בית דלפא
כיור
היכל מ' אמה
אוטם

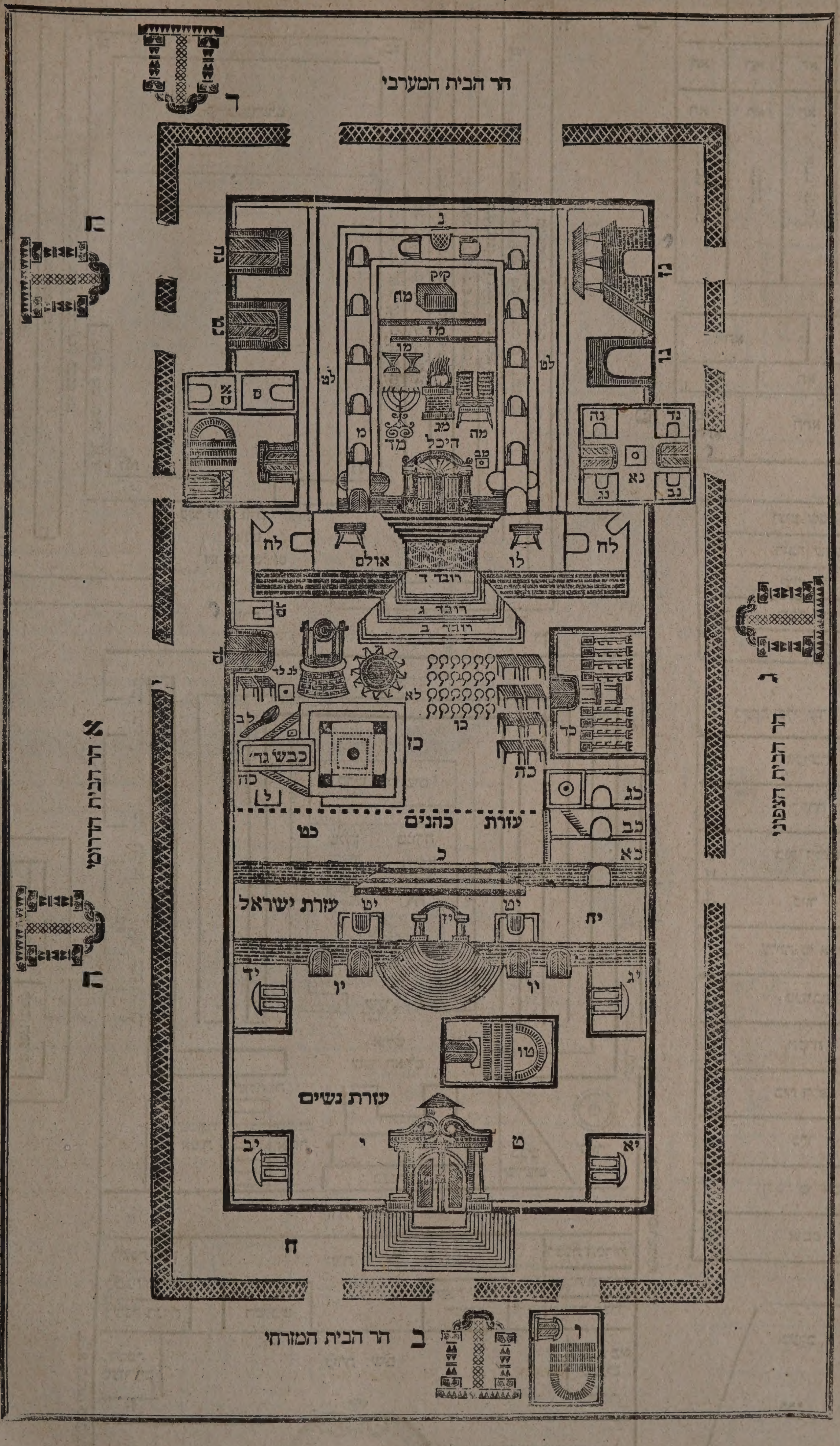
יז


מערב
קדש הקדשים
שלחן
מנורה
מזבח
הזהב
שער הגדול
אולם
שער האולם
דרום
שולחנות
שמונה אמות
שמונה אמות
כיור
כבש שלשים
מזבח ל"ב
עזרת כהנים
עזרת ישראל
לשכת המדיחי
לשכת הפרווה
לשכת המלח
לשכת עושה חביתין
לשכת פנחס המלבש
לשכת העץ
לשכת הגולה
לשכת הגזית
עזרת נשים
לשכת ביר שמנים
לשכת מצורעים
לשכת הנזירים
לשכת דיר העצים
שער נקנור
מזרח
שער הניצוץ
שער הקרבן
שער בית המוקד


לשכת הטלאים
יורדים לבית הטבילה
לחם הפנים
אבני מזבח


מערב
יט
מזרח

בן אדם ראה בעיניך שים לבך אל המראה זאת אל תבנית ההיכל והבית והגיזרה מקדש ה׳ כוננו מעשי ידי אצבעותי כולם נכונים למבין נלקטין אחד אחד מתוך הס״ם ופירושיו ושאר ספרים נכבדים השייכים לענין זה . דברי הקטן ושפל באנשים יהונתן בא״א מו״ה יוסף זלה״ה מראזינאי במדינת ליטא יצ״ו :



לוח ומראה מקום בית אלקים הוא בית שני

למצוא דברי חפץ את תבנית המשכן ואת כל כליו הכל מיד ה' משכיל רשום בכתב אמת נמצאו בתלמוד ופירושיו ראשונים ואחרונים ז"ל כאשר נרשם בלוח זה :

א הר הבית ת"ק על ת"ק ומצד דרום שבו מקום פנוי יותר על שאר לצדדים ומן המזרח הוא יותר על מן צפון ומערב ומן צפון הוא יותר על מן מערב (פ"ק דמסכת מדות משנה ג' ורפ"ב) :
ב שער חומת הר הבית מצד מזרח ועליו היה מצוייר שושן הבירה ע"כ נקרא שער שושן (שם) :
ג שער חומת הר הבית מצפון נקרא שער טדי ולא היה משמש כלום רק למי שאירע לו קרי בלילה מן הכהנים העובדים יצא דרך שם (שם כאותו דבור) :
ד שער חומת הר הבית ממערב נקרא שער קיפונוס משמש כניסה ויציאה (שם) :
ה שני שערי חומת הר הבית מדרום נקרא שערי חולדה ע"ש שרוב העם נכנסין ויוצאין דרך שם כמ"ש האזינו יושבי חלד (שם) :
ו ישיבת סנהדרי קטנה על פתח שער הבית המזרחי ולפניהן יושבין ג' שורות של כ"ג כ"ג בני אדם (סנהדרין דף לו) :
ז סורג גבוה עשרה טפחים סביב העזרה כולה ובו י"ג פרצות כנגד י"ג שערים (פ"ב משנה ג') :
ח החיל הוא מקום פנוי סביב העזרה בין הסורג ובין חומת העזרה ורחבו י' אמה ובו י"ב מעלה מן הסורג עד שער העזרה המזרחי גובה רום כל מעלה חצי אמה ושלחה חצי אמה (מדות פ"ב מ"ג כלים פ"א משנה ח') :
ט שער העזרה המזרחי בו נכנסין לעזרת נשים ולשאר עזרות אורך כל העזרות ממזרח למערב קפ"ז אמה ורחבה מצפון לדרום קל"ה אמה (מדות פ"ה משנה א') :
י עזרת נשים קל"ה על קל"ה ובד' מקצעות ד' חצירות נקראו לשכות של מ' מ' אמה ארכם ורוחבם כ' (שם פ"ב משנה ה') :
יא [א] לשכת הטלאים למערכה לאותו יום (שם) :
יב לשכת הנזירים ששם בשלו שלמיהן ושרפו שערותיהן תחת הדוד (שם) :
יג לשכת מצורעים שם גלחו שערותיהן (שם) :
יד לשכת בית שמנים למנורה ולמנחות (שם) :
טו סנהדרי קטנה שניה יושבת על פתח עזרת ישראל כחצי גורן עגולה ולפניהם יושבין ג' שורות של כ"ג כ"ג (סנהדרין דף לו) :
טז שתי לשכות תחת עזרת ישראל בארץ אשר שם נותנין הלוים כנורותיהם שם למדו מעשי ניגון ופתחם פתוחות לעזרת נשים (מדות פ"ב משנה ו') :
יז שער נקנור בו נכנסין לעזרת ישראל מעזרת נשים עולין דרך ט"ו מעלות רום כל מעלה חצי אמה ושלחה חצי אמה (שם ופ"ק משנה ד') :
יח עזרת ישראל ארכו מצפון לדרום קפ"ז אמה ורחבו ממזרח למערב י"א אמה (פ"ב משנה ו) :
יט שתי לשכות מב' צדי השער הימיני נקרא לשכת פנחס המלביש והשמאלי לשכת עושי חביתין (פ"א מ"ד) :
כ מקום דוכן הכהנים ובו ג' מעלות של חצי חצי אמה (פ"ב מ"ו) :
כא [ב] לשכת א) המלח מחילה תחת עזרת כהנים ופתחו פתוח לעזרת ישראל (שם פ"ה מ"ג) :
כב לשכת בית המדיחין פתוח ללשכת המלח ולשכת בית הפרוה ובו היה מסיבה לעלות לגג בית הפרוה (שם) :
כג לשכת בית הפרוה ששם מולחין עורות קדשים ועל גגו היה בית טבילה לכ"ג ביוה"כ (שם) :
כד בית המטבחים ובו ח' עמודים נקראו ננסין אשר בכ"א מהן היה ג' אונקלאות של ברזל (שם) :
כה שמנה שולחנות לפני בית המטבחים ועליהן היו מדיחין הקרביים (שם) :
כו כ"ד טבעות שבהן מכניסין צוארי קרבנות בשעת שחיטה (שם) :
כז מזבח החיצון ארכו ל"ב ורחבו ל"ב זהו יסוד וקרן מזרחית דרומית לא היה לו יסוד עלה אמה וכנס אמה זהו גובה היסוד עלה ה' אמה וכנס אמה זהו הסובב שהיה ל' על ל' עלה ג' וכנס אמה נמצא כ"ח על כ"ח מקום הקרנות של כל א' וא' אמה על אמה נמצא בין הקרנות כ"ו על כ"ו מקום הלוך רגלי הכהנים אמה סביב נמצא גוף המערכה כ"ד על כ"ד וקרן דרומי מערבי היה בו שני פיות לניסוך המים והיין ותפוח היה באמצע המזבח (ריש פ"ג) :
כח כבש המזבח ארכו ל"ב מדרום לצפון על רוחב ט"ז ואויר מעט היה בין הכבש למזבח שלא יגע בו וממנו יוצאין שני כבשים קטנים א' ממזרח מגיע לסובב וא' ממערב מגיע ליסוד. ובמערבו היה חלון ורבובה היה נקראת ששם היו נותנין עופות שנפסלו עד שיעבור צורתן ומכותל העזרה הדרומי עד הכבש היה ח' אמה. (פ"ה דזבחים דף נד. מדות פ"ג מ"ג) :
כט עזרת כהנים ארכו מצפון לדרום קל"ה אמה ורחבו ממזרח למערב י"א אמה והכסדראות היה שם סביב הכותלים (מדות פ"ב מ"ב) :
ל מקום שנותנים שם דישון מזבח החיצון והפנימי ומוראות העוף רחוק ממזרח הכבש ג' טפחים (תמיד דף כח) :
לא כיור המזבח וכנו ובו שנים עשר דדים כדי שירחצו י"ב כהנים בפ"א והבור אצלו ששוקעין אותו בלילה ומושכם בין האולם ומזבח שניהם משוכים כלפי דרום (מדות פ"ג מ"ו) :
לב המחתה שמדשנין בה המזבח נתונה בין הכבש למזבח ממערב :
לג טבלה של שיש שבו קבוע טבעת ושם פירחי כהונה יורדין לשיתין (מדות פ"ג משנה ג') :

לד שני שלחנות במערב הכבש א' של שיש וא' של כסף על של שיש נותנים איברים וחלבים ועל של כסף נותנין כלי שרת של כסף (שקלים פ"ו משנה ד' ה') :
לה י"ב מעלה מן המזבח לאולם בתוך כ"ב אמה שמן המזבח לאולם דהיינו מן המזבח ולמעלה לצד מערב היה קרקע שלה שוה ג' אמות ולמעלה מהם היה ג' מעלות רום כ"א מהם חצי אמה ושלחה אמה. ולמעלה מהם מעלה א' רומו חצי אמה ושלחה ג' אמות וזהו נקרא רובד ולמעלה ממנו ב' מעלות רום כ"א חצי אמה ושלחה ג' אמות ונקרא ג"כ רובד ולמעלה ממנו ד' מעלות רום כ"א חצי אמה ושלחה אמה ולמעלה ממנו מעלה אחת רומה חצי אמה ושלחה ד' אמות נקרא ג"כ רובד נמצא לפ"ז קרקע אולם השער גבוה מקרקע מקום המזבח ששה אמות (מדות פ"ג משנה ו') :
לו אולם הבית ארכו מצפון לדרום ע' אמה ורחבו ממזרח למערב י"א אמה ושני שולחנות א' של שיש וא' של כסף בפתחו להניח עליו לחם הפנים ביציאתו ובכניסתו (סוף פ"ד) :
לז פתחו של אולם לא היה בו דלתות רק פרוכת ורחבו היה כ' וגובהו מ' ועליו היה מצויירים ה' קורות נקראו מלתירא‌ות זה למעלה מזה ולנוי נעשה ועובי כותלו היה ה' אמות (מדות פ"ב מ"ג) :
לח בית החליפות היו פתוחות לאולם מצפון ומדרומו ששם גנזו הסכינים שנפגמו ובכ"א מהם פשפש פתוח במקצוע לעזרה ומדת כ"א מבית החליפות מצפון לדרום ט"ו אמה ורחבו כרוחב אולם נמצא אורך האולם בין הכל מאה אמה (שם פ"ד מ"ז) :
לט חלול זה נקרא מצד צפון מסיבה ע"ש שהיה מסבב דרך שם כל אחורי ההיכל והתאים ומצד דרום נקרא בית הורדות המים כי שם יזילו דרך צינורות כל מי גשמי גגות היכל (שם) :
מ חמשה עשר תאים מצפון ההיכל דהיינו ג"פ חמשה ע"ג חמשה וכן מדרום ההיכל והתא אשר במקצוע מזרחי צפוני וכן במקצוע מזרחי דרומי יש לו חמשה פתחים דהיינו פתח למסיבה ופתח ממנו לתא שני וא' לתא שעל גביו וא' לאולם וא' להיכל וכן הוא מצד דרום אך שם היה הפתח להיכל סגור תמיד (שם) :
מא פתח ההיכל רוחבו י' וגבהו כ' ועובי כתלו שש. ההיכל ארכו ממזרח למערב ארבעים ורוחבו עשרים מצפון לדרום (רפ"ד וסופו) :
מב טבלה של שיש מרובעת מימין הנכנס מונחת בארץ ליטול מתחתיו עפר לסוטה (מדות פ"ב משנה ב') :
מג מזבח הזהב עומד באמצע בין שולחן והמנורה משוך כלפי חוץ ככתוב בתורת משה :
מד המנורה עומדת בדרום ההיכל ולפניה אבן ובו ג' מעלות שעליו היה עומד הכהן ומיטיב הנרות ועליו היה מניח המיטיב את כוז הזהב ואת הפתילות (תמיד פ"ג מ"ט) :
מה שולחן הזהב בצפון ההיכל ועליו היה מונח לחם הפנים קשותיו ומנקיותיו ככתוב בתורה :
מו שני כני זהב שעליהם היה מניח כ"ג ביוה"כ דם הפר ודם השעיר בצאתו מן ק"ק (יומא פ"ה משנה ד') :
מז אמה טרקסין. והיה בו שני פרוכות עובי כ"א מהן טפחו וחלול ביניהם ב) ג' טפחים (שם)
מח בית קדשי הקדשים ארכו ורחבו כ' על כ' ואבן שתיה היה באמצעו אשר עליו היה מונח הארון (מדות ספ"ד) :
מט ג' תאים ממערב ההיכל ובית קדשי הקדשים וכן ג' על גביהן וג' על גבי גביהן בין הכל ח' ולול היה פתוח בתא האמצעי וממנו פתחים לשאר תאים מצידיו וכן פתח לתא שעל גביו (שם וכגרסת רש"י ותוספות וסמ"ג) :
נ י"א אמה שאחורי בית הכפורת עד חומת העזרה (רפ"ה) :
נא לשכת בית המוקד ובו שני שערים אחד פתוח לחיל ואחד לעזרה ובו ד' לשכות בד' מקצעות וטבלה היה שם וטבעת היה קבוע בו ותחתיו היו מפתחות העזרה של זהב תלויים בשלשלאות (פ"ק משנה ט') :
נב לשכה ששם גנזו בית חשמונאי אבני מזבח ששקצו מלכות יונים וחול היה (שם מ"ו) :
נג לשכה ששם אפו לחם הפנים וקודש היה (שם) :
נד [ג] לשכת בית המוקד ומשם ירדו לבית הטבילה במסילה תחת הבירה ומדורות היו שם וחול היה (שם) :
נה לשכת הטלאים קודש היה (שם) :
נו שער הקרבן (פ"ק משנה ה' וספ"ב) :
נז שער הניצוץ וכמין אכסדרה היה ועליו עלייה שעמדו שם השומרים ומן החיל עלו לשם במדרגה (פ"ק משנה ה') :
נח שער הדלוק מכניסין דרך שער זה עצים למערכה (שם משנה ד') :
נט שער ג) הקרבן (פ"ק משנה ד') :
ס [ד] לשכת ד) הגולה שבו היה בור מים שעשו בני הגולה לספוק מים לכל עזרה (פ"ה מ"ד) :
סא לשכת העץ ונקרא ג"כ לשכות פרהדרין של כ"ג (שם) :
סב לשכת הגזית שבו יושבין סנהדרי גדולה כחצי גורן עגולה בחצי החול אשר בו ולפניהם ג' שורות של כ"ג כ"ג ופתוח היה לחול ולקודש (שם) :
סג עליות בית אבטינוס (יומא דף יט) :
סד שער המים משם הביאו מים בחג לנסך על גבי המזבח (פ"ק משנה ד') :

הגהות הגאון מו"ה וואלף באסקאוויטץ ז"ל.

א) נשלשה לשכות אלו המסומנים כ"א כ"ב וכ"ג. ששם לשכת המלח ולשכת המדיחין ולשכת בית הפרוה שהעמידן המצייר הזה בצפון ולשכת הגולה ולשכת העץ ולשכת הגזית שמסומנים ס' ס"א וס"ב. שהעמידן בדרום המצייר הזה. הנה הוא לפי הנוסחא הכתובה במשניות של הש"ס הזה על סוף מס' מדות אבל התי"ט במס' מדות פרק ה' משנה ג' וד' כבר הכה על קדקד גירסא זו. והביא הגירס' מהופכת והוכיח כן מגמ' דיומא ומדברי רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל. ודו"ק: ב) נ"ל ו' טפחים: ג) נ"ל שנ"ל הבכורות פ"ק משנה ד' וסוף פרק שני: ד) ע"ל סי' כ"א כ"ב וכ"ג. שכתבתי בשם התי"ט שיש כאן טעות והיפך הסי' שהכתובים בדרום נ"ל בצפון והכתובים בצפון נ"ל בדרום ודו"ק.

הגהות הגאון מו"ה יעקב עמדין זצ"ל.

[א] כ"ב בחול סנהדרי גדולה ובודאי היתה שם בשבתות וי"ט לשכה מתוקנת להם: [ב] נ"ב בלשכות אלו בדרום היו ולמטה בעזרת ישראל מקומם: [ג] כ"כ זה הציור של לשכות בית המוקד מסובב אלא למטה כנגד העזרה שאין מקומם אלא בתים בהר ועוד הבית בחול למטה בעזרה ומהמקום שכנגד ההיכל אינו קרוי עזרה אלא בית החליפות וגם לא היו בנינים והיא שבתים בהיכל נר מאחוריו: [ד] נ"ב גם אלו הלשכות הוגנו שלא במקומן שאמיתי ונתהפכו מצד אל צד כי בצפון היו מלמטה בעזרה המוחלטת כמ"ש למעלה :

הוגה ונתקן ע"פ הנדפס בפעם הראשונה בנאפולי שנת רנ"ב

קדשי קדשים ששחטן בדרום מועלין בהן שחטן כו' : דף ב

כבר נתבאר בתמידי מזבחים שקדשי קדשים שחיטתן בצפון וקיבול דמן בכלי שרת בצפון ושם נתבאר שהחטאת והאשם קדשי קדשים ואוכלים אותם הכהנים מן העיקרים שבידינו גם כן בקדשים שמתו יצאו מידי מעילה דבר תורה ולפיכך שמא יעלה על דעתו שהואיל ששינה מקום שחיטתן והרי נפסלו תחשב כנבלה ולא יתחייב עליו מעילה בא ללמד שחייב עליו מעילה דבר תורה ואע"פ שאירעו בשחיטתן הפסולין האלו ואני צריך לבאר לך שכל מקום שאומר מועלין כוונתו שההנאה מאותו דבר חייב קרבן מעילה ובכל מקום שאומרים אין מועלין כוונתו שההנאה ממנו ואפילו יותר משוה פרוטה אינו חייב קרבן מעילה ובכל מקום שנאמר לא נהנין ולא מועלין ענינו שאינו מותר ליהנות מאותו דבר להדיוט והנהנה אין חייב קרבן מעילה אמר כך א"ר יהושע הכלל הזה והביא דוגמא עליו (החטאת) הוא דבר אמתי ומה שאמר שקבלו פסולין וזרקו את דמה רוצה לומר השני דברים ביחד ואין דומה למה שאמר ושנשחטה חוץ לזמנה וחוץ למקומה שר"ל או חוץ למקומה לפי שכל זמן שקבלו פסולין וזרקו פסולין ומזרו הכשרין וקבלו השאר וזרקוהו כשרין הרי זו זריקה שהיא מתרת אותו לאכילת הכהנים ואין חייבין עליהן מעילה כמו שהקדמנו :

בשר קדשי קדשים שיצא לפני זריקת דמים כו' : דף ו ע"ב

ר"ע אומר זריקה מועלת ליוצא ואע"פ שהוא פסול שהזריקה התירה אותה לכהנים ולפיכך אין מועלין בו ור"א אומר אין זריקה מועלת ליוצא והרי הוא לא הותר לכהנים ולפיכך מועלין בו ודברי ר"ע הם אם יצא מקצת בשר אבל אם יצא הבשר כולו או יצא הדם מודה לר"א שאין זריקה מועלת ואין מועלין באותו בשר לפי שלא הותר לכהנים כלל והביא ראיה רבי עקיבא על מקצת בשר שיצא מן מפרים שתי חטאות ודין זה הוא בשתי חטאות על מנת שישחט שתיהן בבת אחת לפיכך אם רצה מזו זורק רצה מזו זורק אבל זה אחר זה אין דמה מועיל לבשר חבירתה לפיכך אמר ר"ע כמו שדמה פוטר בשר חבירתה מן המעילה אע"פ שאין חבירתה ראויה לאכילה כמו שנתבאר בתמורה כן הוא פוטר מקצת בשרה היוצא ואע"פ שאין ראוי לאכילה ונותר ופיגול וטמא כבר נתבאר כל אחד מהם בשלישי ובאחרון ממסכת זבחים והלכה כר' עקיבא :

אמורי קדשים קלים שיצאו לפני זריקת דמים כו' : שם

דע שקדשי קדשים מועלין בהם עד שיזרק הדם וכשנזרק הדם אין מועלין בבשר לפי שהותר לכהנים כמו שאמרנו וקדשים (קדשים) קלים הם בהפך והוא שהאימורים שלהם אין מועלין בהם עד שיזרק הדם (ואין) [ואז] מועלין באימורים ועוד יתבאר זה בסוף פרק זה וכבר ידעת שרבי אליעזר אומר אין זריקה מועלת ביוצא ור' עקיבא אומר זריקה מועלת ביוצא ולפי זה אמר רבי אליעזר אין מועלין בהם לפי שהזריקה שמחמתו מועלין באימורי קדשים קלים לא תועיל לה מפני שיצאת ורבי עקיבא אומר מועלין בהם הואיל ונזרק הדם אע"פ א) שאין יוצאת לפי שזריקה מועלת ביוצא והשמיענו מחלוקת שניהם בבשר קדשי קדשים ובאימורי קדשים קלים לפי שאילו השמיענו מחלוקת שניהם בתחלה בלבד אמרנו שמא בכאן אומר רבי אליעזר אין זריקה מועלת ביוצא לפי שיש בזה חומרא שחייב מעילה אבל באימורי קדשים קלים אמרנו כאן אמר ר' עקיבא זריקה מועלת ביוצא הרי יש שם קולא לפי שהוא פוטר אותם מן המעילה ומודה ר' אליעזר שאין מועל לפיכך הודיענו התנא שרבי עקיבא אומר זריקה מועלת בין להקל בין להחמיר והלכה כרבי עקיבא :

מעשה דמים בקדשי קדשים להקל ולהחמיר כו' : דף ז ע"ב

הקולא שהוא פוטר הבשר מן המעילה אחר הזריקה והחומרא שהוא מעמיד האימורים למעילה כמו שהיו ומפני שהבשר נאכל לכהנים נפטר מן המעילה ואין חיוב מעילה בדבר שמותר לאוכלו לפי שקדשי קדשים הנאמרין כאן הן החטאת והאשם שאוכלין אותן הכהנים אבל העולה מועלין בבשרה ואפי' לאחר זריקה כמו שנתבאר בפרק שאחר זה ומה שאמר על זה ועל זה ר"ל בין לפני זריקה בין לאחר זריקה חייבין עליהן משום פגול אם נפגלו בשחיטה או אחריה כמו שנתבאר בשני מזבחים וכן משום נותר אם היו נותר ומשום טמא אם אכל אותה טמא וכשתבין מה שבארנו בשני מזבחים תדע שאי אפשר להיות הדבר האחד בעצמו פיגול ונותר רק יהיה אחד משניהם לפי שהנותר הוא בשר זבח כשר כשנותר לאחר זמן אכילתו כמו שבארנו שם והבן זה מאד :

פרק שני

חטאת העוף מועלין בה משהוקדשה כו' : דף ח

כבר בארנו שענין הכשר הוא הכנה ולפיכך מה שאמר כאן הוכשרה ענינו שהיא מוכנת ומזומנת להפסל מטבול יום לפי שבשר קדשים שנוגע בהם טבול יום פסולין וזהו טבול יום שטבל ולא העריב שמשו או מחוסר כפורים וכבר בארנו בשני מכריתות מחוסרי כפרה הרי הן מופסלין ואין מותר לאוכלן ועוד יתפרש הפסול מן הטמא במקומו במסכת טהרות אח"כ אמר ובלינה רוצה לומר שלנה אחר שנשחטה נפסלת · מה שאמר הוזה דמה חייבין עליה משום פגול אין ענינו שיהא אפשר שתהא פגול אחר ההזייה שזה אי אפשר כשתעיין ענין הפגול כמו שבארנו אותו בשני מזבחים אבל אנו אומרים אי אפשר שיגמר בהם דין הפגול ויהיה האוכל ממנו חייב משום פגול אלא אחר הזית הדם לפי שמתנאי הפגול שיקרב המתיר כמצותו כמו שנתבאר בשני מזבחים וכן אחר ההזייה אפשר שיהיה נותר אם היא חטאת כשרה ולאויה לאחר זמנה תהיה נותר אבל קודם ההזייה תהא פסולה בלינה בלבד לא בנותר וכן אחר ההזייה הוא שאם אכל ממנה טמא חייב כרת אבל קודם הזייה לא · אחר כך אמר ואין בה מעילה לפי שאין בחטאת העוף אימורים רק כולה לכהנים כבשר חטאת כפי מה שהקדמנו שאחר זריקה אין מועלין בו ודע זה שבארנו כאן והבן אותו בכל הפרק הזה כדי שלא נצטרך לשנות הפרק הזה בכל הלכה והלכה וכן הבן כי כל מ"ש בפרק הזה הכשר ר"ל הכנה לדברים שעתידים לזכור אותם לא ענין הכשר שהוא הנזכר בכל מקום ודע זה ואל יטעך שתוף הענין :

עולת העוף מועלין בה משהוקדשה נמלקה כו' : דף ט

עולת העוף אין לכהנים בה כלום רק כולה כליל לאישים ולפיכך מועלין בה וכבר ידעת כי היא צריכה מיצוי שנאמר ונמצה דמו :

פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים מועלין כו' : שם

שיותך גזור מן נתוך ר"ל עד שיעשה הבשר חלול ויתפשטו חלקיו באש עד שידמה לספוג הים והענין הזה יהיה בבשר אחר שישרף לגמרי :

העולה מועלין בה משהוקדשה נשחטה כו' : שם

כבר ידעת שדבר תורה בעור העולה שהוא לכהן ולפיכך אין מועלין בעורות · אח"כ אמר מועלין בבשרה כל זמן שהוא נשרף על גבי המזבח וכשמרימין כל האפר מעל גבי המזבח ומשליכין אותו בבית הדשן אין מועלין בו שכבר נעשית מצותו כמו שיתבאר :

חטאת ואשם וזבחי שלמי צבור מועלין בהן כו' : שם

אלו שזכר בכאן בקדשי קדשים הרי כמו שבארנו בתמידי מזבחים וכבר הקדמנו בפרק שלפני זה שקדשי קדשים אחר זריקת דמים [אין מועלין] בבשרם ושם נתבאר ג"כ שזבחי שלמי צבור אוכלים אותם הכהנים ולפיכך אין מועלין בבשרם כמו החטאת והאשם :

שתי הלחם מועלין בהן משהוקדשו כו' : שם

כבר בארנו במנחות ששתי הלחם אוכלים אותם הכהנים ולפיכך אין בהם מעילה וכבר נתבאר בב' ממנחות היאך מתפגל שתי הלחם ולחם הפנים ונתבאר בי"א ממנו ששתי הלחם ולחם הפנים יעמוד ימים ואחר כך יאכל ולפיכך לא זכר כאן לינה :

לחם הפנים מועלין בו משהוקדש קרם בתנור כו' : שם

כל זה מבואר לכשתבין מה שפירשנו ותזכור מה שהקדמנו במנחות :

המנחות מועלין בהם משהוקדשו קדשי כו' : שם

כבר בארנו במנחות והוא ענין מפורסם שקומץ המנחה דומה לאימורי הקדשים ושירי ב) מנחה הנאכלת דומה לאימורי הקדשים ושירי המנחה שאינה נאכלת דומה לבשר קדשי קדשים והם של כהנים ולפיכך אין מועלין בו :

הקומץ והלבונה והקטורת ומנחת כהנים וכו' : דף י

כל אלו שמנה הם לאישים והם בעצמו הם המתירין לעולם ויש מהם שאין לו מתירין ולפיכך מועלין בהם משקדשו בכלי שרת עד שיצאו לבית הדשן כמו שבאר בהקומץ ולא יתחייב עליהן בדין פגול לפי העקרים שבארנו ופירשנו ברביעי מזבחים כשתעיין אותו שמה אבל דין טמא ונותר חייב שנאמר כל איש אשר יקריב מכם ואמרו בכל הקדשים הכתוב מדבר וכבר נתבאר בי"ג מזבחים שאין חייב כרת אלא טמא שאכל את הקדש · ומה שאמר כאן אשר יקרב ר"ל שכל זמן שאכל בטומאה הדבר ג) שאינו ראוי ליקרב והוא שיקדים בכלי אז יתחייב וכבר נתבאר בסוף חגיגה שמחוסר כפורים צריך טבילה לקדש כל קדש :

פרק שלישי

ולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת שמתו כו' : דף י ע"ב

כבר נאמר גוף הלכה זו ברביעי מתמורה ושם פירשנו אותה :

המפריש מעות לנזירותו לא נהנין ולא מועלין כו' : דף יא

מה שאמר מפני שהם ראוים להביא בכולן שלמים הוא הטעם במה שאמר לא מועלין לפי שהשלמים קדשים קלים הם וכבר נתבאר שקדשים קלים אין בהם מעילה אלא אחר זריקת דמים וכבר זכרנו לך פעמים ענין קרבנות נזיר ומה הן וכל דיניהן :

רבי שמעון אומר הדם קל בתחלתו וחמור כו' : שם

כבר הקדמנו בשמיני מחולין שהדם אין מועלין בו שנאמר ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר ואמרו חכמים לכפרה נתתיו ולא למעילה ואמרו כי הדם הוא בנפש יכפר לפני כפרה כלאחר כפרה מה לאחר כפרה אין בו מעילה לפי העיקר שהקדמנו שדבר שנעשית מצותו אין בו מעילה אף לפני כפרה אין בו מעילה הנה התבאר לך שאין הלכה כר"ש שאמר יש בו מעילה לאחר כפרה וכבר בארנו בסוכה שהיתה שם שני נקבים במזבח שמתמצין מהם ייני הנסכים :

דישון מזבח הפנימי והמנורה לא נהנין ולא כו' : ע"ב

ר"ש אומר תורים שלא הגיע זמנן מועלין כו' : דף יב

כבר ידעת שדישון הוא האפר ודישון המנורה קצות הפתילות השרוף שנשרף מהם ואר"ש תורים שלא הגיע זמנן הואיל והם ראוים ליקרב לאחר זמן מועלין בהם וחכמים אומרים הואיל ואינם ראוים עכשיו ליקרב לא מועלין ולא נהנין ואין הלכה כר' שמעון :

חלב המוקדשין וביצי תורין לא נהנין ולא כו' : ע"ב

זה יהיה כשמקדיש העוף הזה או הבהמה הזו למזבח קדושת הגוף כגון שתהא עולת עוף או בהמת שלמים אבל אם הקדישן למזבח קדושת דמים כגון שיאמר דמי העוף הזה או דמי הבהמה זו הקדש שנקריב ממנה קרבן פלוני הרי זה מועלין בהן ובגידוליהן :

כל הראוי למזבח ולא לבדק הבית כו' : דף יג

כבר ידעת שמעשר בהמה הקדש ולפיכך אם היתה נקבה מועלים בחלבה · ומה שאמר ואחרים מתנדבים כן הוא שיגדל המתנדב חלב להניק ולד המעוברת או ולד המוקדשים לפי שאינו מותר לינק חלבה לפי שנתנו אותו כאילו הוא עבודה וגיזה שאינו מותר בקדשים כמו שנתבאר בבכורות אפילו התנו הפועלים על ההקדש בתנאותיהם הרי הם לא יאכלו גרוגרות של הקדש אבל נותן להם ההקדש דמי מזונות וכן אם דש כרשיני הקדש חייב לחסום הפרה בשעת הדישה ותמנע מלאכול מהם שנאמר לא תחסום שור בדישו רוצה לומר בדייש שראוי לו לשור הוא שלא תחסום אבל בדייש של הקדש שהוא אסור עליו חסום :

שרשי אילן של הדיוט באין בשל הקדש ושל כו' : ע"ב

כשיהיה בין אילן של הדיוט ובין שדה ההקדש שש עשרה אמה או פחות מזה לא נהנין ולא מועלין באותן שרשים הבאין בשדה הקדש אבל אם היה בין שניהם יותר משש עשרה אמה מועלין בהם שאין נחשבים מן האילן אותם השרשים אלא מכלל הדברים שהם בשדה הקדש ואם היה האילן של הקדש ויש בינו ובין שדה של הדיוט שש עשרה אמה או פחות מזה מועלין באותן שרשים הבאין בשדה ההדיוט לפי שהם מכלל האילן ואם יש ביניהן יותר לא נהנין ולא מועלין : ומה שאמר המים שבכד של זהב רוצה אל המים שמנסכים על גבי המזבח בחג הסוכות כמו שבארנו ברביעי מסוכה ואומר שאינו נמנה בכלל הנסכים ומועלין בו עד שיתנו לצלוחית של זהב · וכשלוקחת ערבה בשדה הקדש הואיל ואינה נמכרת ואינה ראויה לשום דבר לא נהנין ולא מועלין לדברי הכל ומה שאמר ר' אלעזר ברבי צדוק אני מודה שמותר ליהנות בו לפי שעיקר בידינו הוא שמצות לאו ליהנות ניתנו וזה הדבר אמיתי ואע"פ שדעת רבי אלעזר שמותר ליהנות ממנה אינה הלכה :

קן שבראש האילן של הקדש לא נהנין כו' : שם

הגזברים שלקחו את העצים מועלין בעצים כו' : דף יד

ידוע הוא שהאשירה אסורה בהנאה כמו שהתבאר בשלישי ממסכת ע"ז וכמאמר בהלכה זו אינו אלא בקן עצמו שבנאו העוף בענפים ועשבים שמביא ממקום אחר ולפיכך לא נהנין ולא מועלין כשהוא בשל הקדש אבל באשרה מותר ליקח אותו הקן מראש האשרה : ומה שאמר יתיז בקנה ר"ל שיניד האפרוחים ואז יקח אותם ודע שהבצים שבקן וכן האפרוחים שצריכים לאמן אסורין בין באילן של הקדש בין באשרה · ותרגום יער חורשא ולפיכך המקדיש את החורש מועלין בכולן ר"ל בכל האילנות וזולתם וקנים שבראש האילנות ותרגום ואכות אותו עמון ושפית יתיה בשופינא ואותן הקליפות הדקות והנסורות שנוסרים מן העץ כשמחליקין ומיישרים אותו נקרא שפוי · ונמיה הם החלקים הקשים שיש בעצים הניתזין בשעת הניגור והחלק שמנגרין ומחליקין אותו יאמר מקומן כמין גומא בעץ ומקצת הטוסחאות טייה והענין אחד לפי שאותן החלקין דומה לטיח עומדת בפני עצמה בתוך העץ ומה שאמר מועלין בעלים ר"ל קצת העצים קטנים שמותכין אותן במגירה בשעה שמתקנין אותם :

פרק רביעי

קדשי המזבח מצטרפין זה עם זה למעילה כו' : דף טו

כשתבין כל מה שהקדמנו במסכת זו יהיה כל המאמר הזה מבואר ומפורסם ואינו צריך פירוש כל כך הוא מבואר :

חמשה דברים בעולה מצטרפין זה עם זה כו' : ע"ב

התרומה ותרומת מעשר של דמאי כו' : שם

כבר בארנו בתחלת מנחות שעולה ושלמים טעונים נסכים והנסכים מן היין והסולת והשמן ושלמי תודה טעונין לחם וכבר נתבאר בזה המסכת שבשר העולה מועלים בו כל זמן שנהנה בשוה פרוטה משום דבר מכל אלו החמשה דברים מקרבן עולה חייב במעילה אם אכל מכולם כזית אם היה פיגול או נותר או שהיה טמא חייב וכן שמה שבתודה מצטרפין לענין פיגול והנותר והטמא ר"ל הראוים להתפגל מהן לא לענין מעילה לפי שהתודה קדשים קלים כמו שנתבאר בזבחים וכבר הקדמנו בתחלת מסכת זו שקדשים קלים אין מועלין בבשרן כלל וגם כן בלחם תודה אין מועלין בו לפי שהוא דומה לבשר ואוכלין כיוצא בו כמו שנתבאר בזבחים ובמנחות · ובתחלת פ' שני ממסכת ערלה שביאר כי אלו הדברים שמנינו כאן עולים באחד ומאה אם נפלו בפחות מזה יהיה הכל מדומע והוא ענין מה שאמר לאסור ושם ביאר שהבכורים נקראו תרומה ועליהם נאמר ותרומת ידך ודבר תורה בחלה שנאמר חלה תרימו תרומה ולפי שנקראו כלם תרומה חייבין על המתוכל מהן חומש כמו על התרומה כמו שבארנו בשני מתרומות ובשני מבכורים :

כל הפגולין מצטרפין זה עם זה כל הנותרין כו' : שם

כל הנבילות מצטרפות זו עם זו כו' : שם

דם השרץ ובשרו מצטרפין כלל אמר רבי יהושע כו' : דף יז

כשיגמור שיעור כזית מפיגולין הרבה ר"ל מעולה והחטאת ומהאשם ומשאר קדשים קלים יצטרף הכל וחייבין עליו כרת וכן הנותר וכן אם נגמר כזית בשר נבילה ואפילו ממינים הרבה הרי הוא מטמא טומאת נבלה אבל לענין אכילת נבילה אינה מצטרפת נבלת בהמה טהורה לנבלת בהמה טמאה עד שיאכל מאחד משתיהם כזית ואז ילקה משום נבלה וכן שמונה שרצים כשיתחבר מכלם כעדשה מטמא טומאת שרץ ועיקר בידינו דם השרץ כבשרו וכבר זכרנו פעמים וקשט אותו בספרא למה שנאמר וזה לכם הטמא בשרץ השורץ על הארץ אמרו לרבות דם השרץ שיהא מטמא כבשרו ומן הראוי שתדע שבשר השרצים האוכל ממנו אחד מהם בכעדשה לוקה והוא מה שאמרו מה טומאה בכעדשה אף אכילה בכעדשה אבל אם חתך השרץ חי ואכלו ואפילו חתך אבר שלם ואכלו אינו לוקה עד שיהא בו כזית וכן אם אכל מן השרץ אחר מותו אבר שלם פחות מכעדשה אינו לוקה ואע"פ שהוא מטמא כמו שיתבאר בתחלת אהלות לפי שהעיקר אצלנו איברים יש להם שיעור טומאה אבל לא לאכילה · כלל א"ר יהושע כל שטומאתו ושיעורו שוין מצטרפין זה עם זה טומאתו ולא שיעורו שיעורו ולא טומאתו לא טומאתו ולא שיעורו אינן מצטרפין זה עם זה הכלל הזה אמת וטומאתו ולא שיעורו כמו בשר המת ורקב שלו לפי שכל אחד מטמאין במגע ובמשא ובאהל אבל שיעור בשרו כזית ושיעור רקב שלו מלא חפניו כמו שנבאר בשני מאהלות ושיעורו ולא טומאתו כמו בשר נבלה ובשר המת כל אחד משניהם שעורו בכזית אבל נבלה מטמאה במגע ובמשא טומאת ערב ובשר המת מטמא באהל טומאת שבעה לא טומאתו ולא שעורו כמו בשר נבלה ובשר שרץ (לפי שפגולן נבלה) [נ"ל לפי שנבילה בכזית כו'] בכזית ומטמא במשא ושיעור שרץ כעדשה ואינו מטמא במשא וכבר זכרנו כל אלו העיקרים פעמים ועוד יתבאר לגמרי במקומותם מטהרות ויהיה סדר דברי ר' יהושע כן שכל זמן שישתנה דין הטומאה ושיעורה אינם מצטרפין וכן אם השוו בדין ונשתנו בשיעור וכן אם השוו בשיעור ונשתנו בדין :

הפגול והנותר אין מצטרפין זה עם זה כו' : ע"ב

האוכל שנטמא באב הטומאה כו' : שם

כבר בארנו פעמים שאוכלים טמאים אינם מטמאין אחרים עד שיהיו כביצה ובתחלת פסחים ביארנו שאוכל שנטמא באב הטומאה נקרא ראשון ונטמא בולד הטומאה נקרא שני ושם ביארנו ששני אם נגע באוכל מטמאו ונקרא שלישי וראשון ג"כ מטמא אותו אוכל אע"פ שיעשה אותו שני לפי שטומאת האוכלין מדרבנן כמו שביארנו שם אמרנו שמצטרף הראשון והשני והשלישים מפניהם יחד כביצה ויגע בו אוכל אחר הרי זה מטמאו ויהיה שלישי לטומאה והבן זה :

כל האוכלים מצטרפין לפסול את הגויה כו' : שם

פעמים שאוכל אוכלים טמאים אם יש מהם כחצי פרס והוא כביצה ומחצה נפסלה גויתו וצריך טבילה

א) נ"א שיוצאת · ב) עי' לשונו שם בפי' המשניות על משנה הקומץ את המנחה דף י"א ע"ב · ג) עי' מעילה בגמ' דף י' ע"ב ·

יגא

ולא יגע בתרומה וכל זמן שיגע בתרומה קודם הטבילה פוסלת וכן נתבאר בשבת שהמוציא אוכלין שיעור כגרוגרת וכן נתבאר בעירובין ששיעור עירובי תחומין מזון שתי סעודות לכל אחד ואחד והוא שיעור שתי ביצים ונתבאר בכפורים שהאוכל ביום הכיפורים ככותבת הגסה והשותה מלא לוגמא חייב כרת וכבר זכרנו בשלישי מכתובות ועוד יתבאר במקומות מטהרות שהשותה רביעית משקים טמאים נפסלה גויתו והוא ג"כ פוסל את התרומה עד שיטהר ולפיכך אמר כאן שכל המאכלות מצטרפין קצתם לקצתם להשלים מהם איזה שיעור שנזדמן מאלו השיעורים כדי שיתחייב באותו הדין וכל המשקין מצטרפין גם כן על דרך זה :

הערלה וכלאי הכרם מצטרפין כו' : דף יח

הבגד והשק והעור כו' : שם

ערלה וכלאי הכרם עולין באחד ומאתים וכשיצטרף מהם חלק כל שהוא ויפול באחד ומאתים יעלה ובפחות מזה יאסר הכל כמו שביארנו במסכת ערלה ושם ביארנו גם כן מחלוקת רבי שמעון מדבריו נדחים ועוד במסכת כלים שהבגד אם היה בו שלשה טפחים על שלשה טפחים או יותר אז יטמא במדרס הזב · והשק והוא אריגת שער עד שיהא בו ארבעה על ארבעה או יותר · והעור חמשה על חמשה והמפץ הוא העשוי מאריגת הנמר שעושין ממנו מפוחות הסחורה עד שיהא בו ששה על ששה · אח"כ אמר מצטרפין קצתם לקצתם אבל בדרך שנתבאר שם והוא שיהיה ה' מן המפץ ואחד מן העור או ד' מן העור ואחד מן השק או שלשה מן השק ואחד מן הבגד ולפי שמציעו אלו שמצטרפין להטמא במדרס הזב ואע"פ שמעורים אינו שוה והוא שלא כפי הכלל הנזכר באר ר"ש טעם זה ואמר שהטעם שמחמתו מצטרפים לפי שיש בכולם ענין אחד שכוללם והוא שכל א' מאלו יטמא במושב הזב ולפי שכל אחד בפני עצמו יטמא מושב מצטרפים טומאת מושב · וענין זה בקצרה הוא שאנו חוששין להשוות השיעור לטומאה בדברים שמטמאים לא בדברים שמתטמאים ולענין זה נתכוון כאן כשזכר הבגד והשק והעור על הכוונה הזאת כדי שלא תטעה אותך הלכה ותדמה שהכלל שאמר רבי יהושע אינו כלל אלא הרי הוא כלל כמו שבארנו :

פרק חמישי

הנהנה שוה פרוטה מן ההקדש אף על פי שלא כו' : שם

ר' עקיבא חולק על הדבר הראוי לפגום מעצמו אלא שנהנה בו הנאה שאין בה פגם וזה כמתכוין שילבש בגד הקדש אמצעי שהרי נתקשט בו ונהנה בשוה פרוטה ולפי שלבש אותו בסוף בגדיו לא הגיעו לכלוך לא מגופו ולא פגם ור' עקיבא מחייב הואיל ולכך נתכוין להנאה זו שלא יפגם · וחכמים אומרים הואיל ודרך הבגדים שיובלו ויאבדו לא מעל עד שיפגום · וידוע שהזהב המזוקק לא יחסר ממנו דבר מורגש ואפילו במאות השנים כל שכן בזמן מועט · ופי' קטלא ענק והוא לולאות של זהב שנותנים אותם בחוט ותולין אותו בצואר וכל זמן שילבש בגד על בשרו או מעל לבגדיו או יתחך בקרדום כמו שזכר לא מעל עד שיפגום ואפי' ר"ע מודה בבהמה הזאת שהיא בעלת מום שאינה קריבה בעצמה אלא היא עומדת לימכר כמו שקדם ביאורו בתמורה ולפיכך לא מעל עד שיפגום אבל אם היתה תמימה כיון שנהנה מעל לפי שדומה לכוס של זהב שאינו נפגם. לפי שכל מה שנפחת ממנה מן הצמר אינו מרחיק אותה מן הקרבן וכמות שהיתה מתחלה היא עכשיו וזהו ענין מה שאמרו אי בבהמה (עמאה) [תמימה] הייגו כוס של זהב ואין הלכה כרבי אליעזר :

נהנה בכחצי פרוטה ופגם בכחצי פרוטה כו' : דף יט ע"ב

דוגמא זה כגון שקרע קצת מבגד הקדש ונותן אותה תחלה שקרע בבגדו ולבש אותו ונתקשט בו ונהנה בשוה פרוטה בתכשיטו ולא פגם בחתיכה שום דבר אבל פגם בבגד הקדש שקרע ממנו בשוה פרוטה הרי זה נהנה ופגם אבל הדבר שפגם לא נהנה באותה הפגם עצמו ואנו צריכים שתהא הנאה ופגם בדבר אחד אם הוא דבר שיש בו פגם כמו שהקדמנו כגון האוכל שום דבר מן הקדש ויהיה מה שאכל שוה פרוטה שהרי זה נהנה ופגם בדבר אחד והביא ראיה לדין זה ממה שנאמר במועל חטא ובאוכל תרומה בשגגה חטא אמרו מה חטא האמור (במעילה) [בתרומה] פוגם ונהנה ובמה שפגם נהנה אף חטא האמור (באוכל תרומה) [במעילה] פגם ונהנה ובמה שפגם נהנה :

אין מועל אחר מועל במוקדשין אלא בהמה וכלים כו' : שם

הואיל ומעל הראשון כבר חלל אותו הקדש כמו שנתבאר בשני מקדושין ולפיכך הנהנה באותו דבר אחריו לא מעל ומה שיש בין תנא קמא ורבי הוא קדשי מזבח שנפל בהן מום רבי אומר אם עבר ושחטן יקברו ואין להם פדיון ולפיכך יש להם מועל אחר מועל ר"ל בבעלי מומים אלא כיון שנהנה ופגם מעל כמו שהקדמנו בפרק הזה והנהנה באותו בהמה אחריו לא מעל ואין הלכה כרבי :

נטל אבן או קורה של הקדש הרי זה לא מעל כו' : שם

כשנטל אבן או קורה של הקדש אע"פ שפגם לפי שכבר חסר מן ההקדש הדבר ההוא לא מעל עד שיהנה כפי העיקר הנזכר וכשיתן אותן לחבירו כבר נהנה ומעל וזה שאמרנו וחברו לא מעל ע"מ שיהיה אותו הדבר ההוא הנזכר שהיתה תחת ממשלתו וידו האבן הזאת או הקורה ולפיכך לא מעל לפי שתחת ידו שהיה תחלה קודם שיהנה לו ותחת ידו כשאחר אחר שנהנה ולא הגיעתו הנאה אבל הנועל שום דבר מן ההקדש ונתנו לחבירו שיהיה מעלו לפי שכל אחד משניהם נהנה ופגם זה נהנה בנתינת המתנה בטובת הנאה שבאה לו וזה נהנה בקבלתה · ומה שאמר בנאה לתוך ביתו אין הענין שיבנה אותה באמת לפי שהוא מעל בלי ספק שכבר נהנה במה שהוסיף בבנין אותו אבן אבל ר"ל שנתן אותה דרך ערארי על לול שיש בגג הבית או שסתם בה חלון באחד הכותלים שהרי לא הגיעתו הנאה עד שיתיישב ויהנה בו כשתמנע ממנו החמה והאויר ובלן הוא בעל המרחץ וההנאה שהגיעתו והוא שיכנס למרחץ כל זמן שירצה ולא ימנעהו ויקח כפי אלו הענינים והדומים להם :

אכילתו ואכילת חבירו הנייתו והניית חבירו כו' : דף כ

אמרו בסיפרא אכל היום ואכל למחר ואפילו לזמן מרובה בהעלם אחד תלמוד לומר תמעול מעל מכל מקום ונאמר ג"כ מנין לאכילתו ואכילת חבירו הנאתו והנאת חבירו ואפילו מכאן לשלש שנים תלמוד לומר תמעול מעל מ"מ · וענין מה שאמר אכילתו ואכילת חבירו שיאכל הוא ויאכל חבירו או נהנה הוא עצמו בשום דבר ויהנה חבירו בדבר כגון שיכבד אותו ויעשה עמו חסד שהכל מצטרף וכשישלם ממנה שוה פרוטה כפי התנאים הנזכרים מעל וכל זה מבואר מאשר הקדמנו :

פרק ששי

השליח שעשה שליחותו בעל הבית מעל כו' : שם

אמר לו הבא מן החלון או מגלוסקמא והביא לו כו' : דף כא

אף על פי שעיקר בידינו אין שליח לדבר עבירה אבל במעילה אם שגג בעל הבית וצוה השליח להשתמש בנכסי הקדש ונשתמש השליח כמו שצוה והוא לא ידע גם כן ולא שינה שום דבר מכל מה שנצטווה הרי בעל הבית מעל הואיל והוא צוהו וסמך זה [עי' מה שתמה התוי"ט על זה] למה שנאמר והאשה הנפש היתה רומז אל מי ששגג תחלה ודמה שזה חולין וצוה להשתמש בו : ומה שאמר והוא אומר עלו שתים על מנת שיאמר השליח עלו מדעתי שתים שיעלה על הדעת שאמרו מדעתי עקר השליחות מכל וכל ולא ימעול בעל הבית למדנו שהוא מועל הואיל ועשה מצותו יותר ואם לא אמר מדעתי לא מעל השליח לפי שהוא מוסיף על שליחותו ולא גורע ממנה : ומה שאמר אף על פי שאמר בעל הבית רצה ללמדינו שהעיקר הידוע בידינו והוא דברים שבלב אינם דברים פשוטים גם כן לענין מעילה · וגלוסקמא שק קטן או הדומה לו :

שלח ביד חרש שוטה וקטן אם עשו שליחותו כו' : שם

אלו אע"פ שאין להם שליחות בכל הדברים לענין מעילה הואיל ונעשה שליחותו מועל יהיה השליח מי שיהיה וכבר ביארנו שהמעילה אין מזיד חייב בה לפי שעונו גדול מלכפר בתשלומים וקרבן אבל חייב בה שוגג כמו שנתבאר בתורה · ומ"ש ונזכר ר"ל נזכר בעל הבית והשליח כאחד אבל כל זמן שנזכר בעל הבית ולא נזכר שליח השליח מעל ולפי שידעו שניהם יחד קודם שתגיע פרוטה ליד החנוני דרך משל נפטרו מן המעילה והחנוני שוגג לפי שלא ידע שהיה קדש וכשמשתמש באותה פרוטה אז ימעול כמו שבארנו בפרק שלפני זה ולפיכך אמר החנוני מעל לכשיוציא ולפיכך אם ידע החנוני ג"כ קודם שיוציא הפרוטה שהגיע לידו שהיתה הקדש והרי נתערבה בכלל מעותיו והיה שיהא מותר לו להשתמש בה לכתחלה בלא עון אין לו תקנה אלא שיחלל אותה כמו שזכר :

נתן לו פרוטה אמר לו הבא לי בחציה נרות כו' : שם

מה שאמר שניהם לא מעלו מבואר מתוך מה שהקדמנו לפי שבעל הבית לא נעשה כל שליחותו וג"כ השליח לא שינה כל מה שאמר לו אלא עשה קצת ושינה קצת ואין באותו מקצת שעשה שליחותו שוה פרוטה כדי שימעול בעל הבית ואין גם כן במקצת ששנה שוה פרוטה כדי שימעול השליח לפי שפרוטה בלבד נתן לו ושאר הענין מבואר :

נתן לו שתי פרוטות אמר לו הבא לי אתרוג כו' : שם

נתן לו דינר זהב אמר לו הבא לי חלוק והלך כו' : שם

מה שאמר שניהן מעלו על מנת שיהא אותו האתרוג שוה שתי פרוטות ואותו הבגד שוה דינר תנא קמא אומר הואיל וקנה לו מה שאמר והוא שוה כדי מה שנתן לו נעשית שליחותו ומעל בעל הבית וכן מעל השליח לפי שהוא גם כן הוסיף מדעתו שוה פרוטה ור' יהודה אומר לא נעשית שליחותו לפי שאילו קנה לו אתרוג בשתי פרוטות כפי מה שנתן לו היה שוה ארבע פרוטות ויהא כמו זה שהביא לו בלי ספק והוא ענין מה שאמר הביא לו קטן ורע וכן הוא אומר בבגד וכבר בארנו כי דינר זהב כ"ה דינר של כסף והם ששה סלעים בקירוב ור' יהודה חולק על מה שאפשר בו לומר גדול וקטן אבל אם אמר לו דרך משל קנה לי בפרוטה פירות פלוני וקנה לו בחצי פרוטה מאותם פירות ובחצי פרוטה ד"א שניהם מעלו אבל על מנת שיהיו מהפירות הידועים בחצי פרוטה שוה פרוטה כמה שהקדמנו ואין הלכה כר' יהודה :

המפקיד מעות אצל השולחני אם צרורין כו' : ע"ב

כבר בארנו פעמים ששולחני ידוע והחנוני כל בעל חנות כבשמים והתגרים והדומה להם ולפי שיש בעיקר דיני ממונות שכל זמן שמפקידין אצל השולחני מעות שאינן צרורין בקשר מסוים ויהא עליו תורת לוה לפי שכל האחרים קורין מותרים יכול להשתמש בהן כמו שבארנו בשלישי ממציעא היוצא מזה כשנותנין מעות הקדש לשולחני ולא הודיעו שהן הקדש ונשתמש בהן לפי שאינם צרורים שהוא פטור מן המעילה וכאילו אמר לו המפקיד אלו השתמש בהן ושליחותו עשה ולפיכך לא מעל וכן המפקיד לא מעל לפי שלא לוה אותו בשום דבר והענין כולו מבואר על הדרך שפירשנו והלכה כרבי יהודה :

פרוטה של הקדש שנפלה לתוך הכיס כו' : שם

דבר פשוט שענין מה שאמר יוציא ושהוציא הוא כשיוציא וישתמש לצרכיו לא שיוציא מן הכיס · והענין שמודה ר"ע הוא באומר לא יפטר כיס זה מפרוטה הקדש או דבר שענינו ענין זה ואז מודה שהוא לא ימעול עד שישתמש בכל מה שבכיס אבל אם נאמרה ממנו פרוטה תהא אותה פרוטה הקדש ולא ימעול ואין הלכה כרבי עקיבא : סליק מסכת מעילה

מסכת תמיד

בשלשה מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש כו' : דף כה ע"ב

כשנצייר המקדש במדות יתבאר לך שאלו המקומות מתוך לעזרה ושם נצייר תכונתם בעזרה איך היתה ודע שאלו השומרים שומרים המקדש על פי המשמרות אינו מחמת פחד אבל זה דרך גדולה לבית לכבוד ויקר וכן היו שומרים המשכן במדבר ובימי שלמה ועד לעולמי עד שנאמר והחונים לפני המשכן קדמה ומקרא זה הוא רמז לכהנים שהיו שומרים שלשה משמרות בג' מקומות ממה שנאמר שומרי משמרת למשמרת · ופי' מובדין של אבן איצטבאות של אבן · והרובין שם ונתבאר בגמרא שרובין הם הרובין ומורין בקשת הנקראים פרחי כהונה וכיפה היא ידועה שגגה דומה למקלת עגולה · ומה שאמר איש כסותו בארץ להודיעך שאינו מותר לישן במטות במקום ההוא ומה שאמר בבגדי כהונה מניחין אותן תחת ראשיהן ר"ל כנגד ראשיהן וכן באר הגמרא שאינם יכולין להניחם תחתיהן לפי שבגדי כהונה יש בהם שעטנז אינו מותר ליהנות בהם אלא בשעת עבודה בלבד ובגדי כהן הדיוט יש בהם שעטנז ר"ל האבנט · ומה שאמר שבעל קרי הולך במסבה זהו שדרך שתחת המקדש ראיה על העקר שבידינו והוא מה שאמרנו מחילות לא נתקדשו · המחילות הם השבילים שתחת קרקע העזרה · ומה שאמר יוצא והולך לו לפי שהוא טבול יום ואין מותר לו לבא בעזרה עד שיעריב שמשו כמו שיתבאר בתחלת כלים :

מי שהוא רוצה לתרום את המזבח משכים וטובל כו' : דף כז

ענין מאמר זה שכל המתכוין להרים הדשן מן המזבח ישכים ויזהר להיות מזומן עד שיפילו גורל כל הכהנים המזומנים לתרומת הדשן ומי שיפול עליו הגורל זכה בו וכבר בארנו בשני מיומא איך היו הגורלות במקדש וקריאת הגבר כאמר קריאת שכוי והוא בגמרא ואמר שהוא הכרזת קריאת איש שהיה מכריז במקדש בעלות השחר ר"ל קרוב לעלות השחר ולשון דופק מורה על המקיש בפתח בנחת כמו קול דודי דופק :

נטל את המפתח ופתח את הפשפש ונכנס מבית כו' : דף כח

כבר בארנו פעמים שאכסדרא הוא החדר הנקרא בלעז פרוג"א שלפני הבתים והם זיזים של עץ שיוצאין מן הבתים ואין מותר לעשות כן במקדש והוא שנאמר מנין שאין עושין אכסדראות במקדש ת"ל לא תטע לך אשרה כל עץ ולפיכך אמרו בגמרא שאכסדרא הנזכרת כאן הוא גוף בולט מגוף כתלי העזרה שסביב על כולה והוא שאמרו אכסדראות של בנין היו ולא היה שם גג של קורות כאשר הזיזים · ופירוש פשפש פתח קטן בתוך גוף פתח גדול כגון אלו הנקראים פוסטי"ק ומה שאמר אלו הולכין ואלו הולכין ר"ל הולכין אחר עששה האבוקות והולכין ג"כ אחר נושאי האבוקות השנים ועושה חביתין הם העושין חביתי כהן גדול וכשנצייר המקדש יתבאר לך מקום הבית הזה באיזה מקום היתה מן העזרה :

מי שזכה לתרום את המזבח הוא יתרום את כו' : שם

דבר תורה הוא שאין קרבים למזבח ולא לשום דבר מן העבודות אלא לאחר קדוש ידים ורגלים אמר רחמנא בבואם אל אהל מועד · מקלוע היא קנה זוית וכבר נתבאר בג' מיומא שבן קטין עשה כלי על הכיור להיות מלא מים והיה סביב לכיור כדי שלא יפסלו מימיו בלינה ר"ל שלא ילינו אחר שנתקדשו המים בכיור לפי שכל דבר שנתקדש בכלי שרת אם לן נפסל · המאוכלות הפנימיות הם הגחלים המאוכלות היטב שבמזבח שהרי הם באמצע האש ושאר הענין מבואר :

פרק שני

ראוהו אחיו שירד והם רצו ובאו מהרו כו' : פ"ב

מגריפות שם ידוע : ולינטרות שפודין (מעלין) : סולקין שעושין כמין כרי · ומה שאמר בסובב של הכבש ענינו ועל הכבש כנגד הסובב וכשנצייר הכבש והמזבח יתבאר לך איך הוא הסובב וזולתו :

החלו מעלין באפר על גבי התפוח ותפוח היה כו' : שם

אחר שעולין הכהנים לראש המזבח מסירין החלבין והאברים שלא נשרפו כל הלילה באותן השפודין ונותנין אותן בצדדי המזבח או מורידין אותן על הכבש כמו שזכר (שבין) ומושכין האפר במגריפות שבידיהם ומעלים אותו על האפר הצבור באמצע המזבח והיא הנקרא תפוח ועושין מן הכל כמין כרי באמצע מקום המערכה כדמות תפוח ולפיכך נקרא תפוח ואחר כן גורפין הכרי ההוא ומוציאין אל שפך הדשן עד שמבערין האפר מן המזבח והוא הנקרא דישון המזבח על האמת זולתי במועדים שאין מוציאין האפר מן המזבח אלא מקבלין אותו באמצע המזבח עד שיתקבץ ממנו שיעור הרבה ולענין הרבוי נתכוין כשאמר שלש מאות כור לא שיהא שלש מאות כור בצמצום אלא ר"ל גוזמא וכן ביאר הגמרא אמרו בשלשה מקומות דברו חכמים בלשון הבאי גפן תפוח פרוכת והבאי הוא לשון גוזמא כמו שביארנו בשלישי בנדרים · ומה שאמר פרוכת רומז מה שזכר ממלאכת הפרכת וגדולתה במסכת שקלים וכבר זכרנו זה שם · והגפן להבא נגיד ענינה במסכת מדות :

החלו מעלין בגזירין לסדר אש המערכה כו' : דף כט

גזירין הם גזירי עצים המפוצלים וכבר נתבאר בשני מכפורים שעל כל פנים מעריכין העצים בכל יום על המזבח בתמיד של שחר ושל בין הערבים וכתיב בסיפרא וערכו עצים על האש אף על פי שהאש היה יורד מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט · וסדור המערכה הוא סדור העצים שנאמר ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר · ולא היו בוערים עצי זיתים ולולבי גפנים משום ישוב ארץ ישראל ועוד שהם ממהרים לעשות אפר · ומה שאמר שהיו בוערים בו עצי תאנים ע"מ שיהיו תאנים מדבריות שאינן ראויות לאכילה מפני ישוב ארץ ישראל ג"כ · וכבר ביאר הגמרא ואמר מי שזכה בתרומת הדשן יזכה בסדור מערכה ובשני גזירי עצים ושני גזירי עצים הן שקרבים עם תמיד של בין הערבים כמו שבארנו בשני מכפורים וכן עם תמיד של שחר כמו שנתבאר במסכת זו ·

סדר המערכה גדולה מזרחה והזיתה מזרחה כו' : שם

וכבר בארנו ברביעי מכפורים שהכל מודים שאי אפשר למזבח בכל יום פחות משתי מערכות של אש האחת היתה מערכה גדולה ששורפין עליה התמיד ושניה פחותה ממנה והיא הנקראת מערכה של קטרת לפי שממנה נוטלין אש במחתה לקטרת שמקטירין בכל בקר ובין הערבים אמרו על מוקדה על המזבח כל הלילה זו מערכה גדולה ואש המזבח תוקד בו זו מערכה שניה של קטרת : וכבר הקדמנו בתחלת ברכות עושה לו חזית ובארנו שענינו שיעשה בראש הכותל אות שיורה על הכותל בשעה שמביטין אל האות הסימן וגם כן בכאן בשניה שמסדרין עצי המערכה במזרחו של מזבח נותנין על מערכת העצים אותו לצד מזרח שיורה שמצד המזבח מתחילין לסדר המערכה · ואליבא היא הגחלת שמסיקין בה מערכה שניה של קטרת :

בררו משם עצי תאנה יפין לסדר המערכה כו' : שם

עומד ואומד אחד הוא והוא שמעריכין בקרוב ולפי שזכר מערכה שניה שהיא גדולה בשבת מאחר הימים מגיד מפני מה צריכין לזה ואמר שמערכה שניה שורפין שני בזיכי לבונה של לחם הפנים ששורפין בכל יום שבת כמו שהקדמנו ביאור זה הענין באחד עשר ממנחות וכבר בארנו ברביעי מכפורים שאברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב נשרפין בצידי המערכה הגדולה ואין הלכה כרבי מאיר שאמר שעושין לה מערכה שלישית ושם נתבאר שעושין מערכה שלישית בכל יום שאין שורפין בה מאומה אלא לקיום האש אמרו והאש על המזבח תוקד בו זו מערכה שלישית של קיום האש וזו דעת רבי יוסי והוא הודאי :

פרק שלישי

אמר להם הממונה בואו והפיסו מי שוחט מי כו' : דף ל

כבר נתבאר בשני מכפורים שארבע פייסות היו במקדש הראשונה מהם היא מה שהקדמנו מי תורם המזבח החיצון וזה הוא הפייס השני והיו יוצאים בפייס הזה י"ג כהנים כל אחד בעבודתו וזה הוא שהיו עומדין כמין עגולה או במערכה אחת כדי שיהיה להם סדר ומסכימין שכל מי שיעלה תחלה בגורל שוחט כמו שזכרנו שם והאיש הסמוך לו זורק והוא הכהן השני וכבר נתבאר בשלישי מיומא שזורק מקבל את הדם והשלישי מדשן המזבח הפנימי לפי שהיו מקטירין הקטרת בכל יום והרביעי מדשן נרות המנורה ומוציא האפר מן הפתילות והחמישי מעלה הראש והרגל לכבש והששי שתי הידים והשביעי מעלה העוקץ והשמיני מעלה החזה והגרה והתשיעי מעלה שתי דפנות והעשירי מעלה הקרבים ואחד עשר מעלה סלת של נסכים שקרבים עם התמיד כמו שנתבאר בתחלת מנחות והי"ב חביתי כהן גדול והי"ג מעלה יין של נסך שמנסכין עם התמיד ועוד יתבאר בפרק שאחר זה איך מסדרים אלו האברים בידיהם בשעה שמעלין אותם ושם בכפורים הקדים זורק לשוחט ובארנו (בתמיד) שהטעם בזה מפני ששחיטה כשרה בזרים כמו שנתבאר בשלישי מזבחים:

אמר להם הממונה צאו וראו אם הגיע זמן כו׳: שם

שומר עולה אל מקום גבוה ובראותו נגד המזרח התחיל בו האור אמר ברקאי ר"ל התחילו בירקי האור ואמר מתיא בן שמואל שהממונה הוא שיאמר כל המזרח לא שיתחיל האור בנקודה ממנו ולפיכך אומרים לו העומדים בקרקע העזרה הגיע האור לפי ראות עיניך עד חברון אמר להם הין ואז שוחטין התמיד ואומרים עד חברון להתברך בזכר חברון מפני כבוד הקבורים שם עליהם השלום וכן אמרו כדי להזכיר זכות ישני חברון וכבר הקדמנו הלכה זו בשלישי מכפורים ושם בארנו שהלכה כרבי מתיא בן שמואל:

אמר להם צאו והביאו טלה מלשכת הטלאים כו׳: שם

כבר זכרנו לך בתחלת מסכת זו מה שאמר בית המוקד בית גדול היה ושם היו אלו הארבע לשכות שבאחת מהן היתה אש בוערת והיא הנקראת מדורה בתחלת המסכת ולפיכך נקרא הבית כולו בית המוקד וכשנצייר כל המקדש יתבאר לך סדר לשכות אלו איך היו מן העזרה:

נכנסו ללשכת הכלים והוציאו משם תשעים כו׳: שם

מנין זה אפשר שהוא כנגד מה שצריכין (לכלים) לעבודת היום מן הכלים ובגמרא חגיגה ירושלמי אמרו כנגד תשעים ושלש אזכרות שכתוב בפרשת חגי זכריה ומלאכי · והשקו את התמיד שהיו משקין את התמיד מים קודם שחיטתו לפי שזה ממהר להפשיטו כמו שנתבאר בביצה והיו משקין אותו בכוס של זהב להראות עשירות ויכולת אין עניות במקום עשירות · מבקרין מפשפשין כדי שלא יהא בו מום:

מי א) שזכה בתמיד מושכו והולך לבית המטבחים ומי שזכו באיברים הולכין אחריו בית המטבחים היה לצפונו של מזבח ועליו שמונה עמודים ננסין ורביעית של ארז על גביהן ואנקלאיות של ברזל היו קבועין בהן ושלשה סדרים היה לכל אחד ואחד שבהן תולין ומפשיטין על שולחנות של שיש שבין העמודים: ע"ב

עמודים ננסים עמודים קצרים · ורביעית של ארז אדנים של ארז כולה לומר עצים עגולות ותחתיהם עבות ואונקליות של ברזל מזלג של ברזל וכבר נתבאר בשני משקלים שהיו בבית המטבחים ג׳ שולחנות של שיש שעליהם מדיחים הקרביים מפני מה עשו אותו של שיש ולא עשו אותן של זהב הואיל והעיקר בידינו בכל מלאכת המקדש כמו שזכרתי פעמים להראות יכולת אין עניות במקום עשירות לפי שהזהב מפסיד הבשר ומעפשו והשיש מקררו ומרחיקו מן העפוש וכן אמרו בטעם זה מפני שמרתיח ומסריח את הקרבן:

מי שזכה בדישון מזבח הפנימי והמנורה היו כו׳: שם

סדר המאמר הזה כך הוא הטני דומה לתרקב ושל זהב היה וכן הכוז דומה לקיתון גדול ושל זהב היה · לאמת השחי שם מקום שתחת אצילי של יד נקרא שחי והיו בפתח זה שהיה רוצה לפתוח שני מנעולים אחד בתחתית הפתח כדי שלא יהיה נוח לפתוח עד שיושיט אדם ידו מן המקום שהוא עומד שם ומושך אמת זרועו עד סוף האציל והוא מה שנאמר אחד יורד לאמת השחי והאחד פותח אותו כנגד ידו והוא עומד ואין צריך להרים ידיו למעלה ולא להושיטם למטה והוא מה שנאמר ואחד פותח כיון שר"ל כנגדו אחר כך התחיל לזכור איזה פתח היו בו שני המנעולים האלו:

בא לו לפשפש הצפוני ושני פשפשין היו לו לשער כו׳: שם

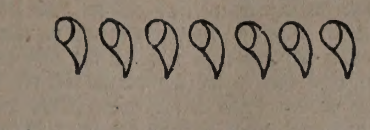
דע שפתח ההיכל הוא הנקרא שער הגדול והיה על שני צדדיו שני פתחים קטנים אחד בצפון והוא הפתח שיש בו שני מנעולים כמו שזכרנו כשיפתחנו נכנס בו בחלל שיש בין שני כותלים והוא הנקרא תא כמו שיתבאר במדות אח"כ נכנס באותו חלל עד הפתח שהוא נכנס ממנו להיכל כמו שנצייר במדות וכשהוא נכנס להיכל פותח השער הגדול לשחיטת התמיד:

מיריחו היו שומעים קול שער הגדול שנפתח כו׳: שם

כבר נתבאר בגמרת ערכין שהמגרפה הזאת הנזכרת היא מכלי הנגון אמרו מגרפה היתה במקדש ועשרה נקבים היו בה וכל אחד ואחד מוציא מיני זמר אפשר שנקרא מגרפה לפי שצורתה היתה כן ועניני כמוז היה מכריז קודם עלות השחר ואומר עמדו הכהנים על עבודתכם ולוים בדוכנכם ולזה כמו בפרק ראשון שאמר קריאת הגבר כמו שנתבאר בגמרת יומא ושם נתבאר שמוכני שעשה בן קטין היה מכסה גנוס יורד בגלגל והוא מה שאמר מאי מוכני גלגלא דהוו משקי ליה והיו שומעין לגלגול הגלגל ההוא · ידוע שהשופר תוקעין אותו בכל יום וכמו שנתבאר בסוף סוכה:

מי שזכה בדישון מזבח הפנימי נכנס ונטל הטני כו׳: שם

כבר נתבאר בגמרת יומא שהטבת נרות הוא נקוי הנרות והדלקה מה שכבה מהם וחלוף הפתילות ולא היה זה לשבעת הנרות בזמן אחד אבל כך הסדר שיטיב חמש נרות ואח"כ מתעסק לעבודה אחרת ואח"כ חוזר ומטיב השתי נרות הנשארים ונחלקו בקבלת זה יש מי שאמר למה מטיבין וחוזרין ומטיבין כדי להרבות כל העזרה ר"ל לתת זמן ידוע לאותה עבודה עד שיהא לה קול ויש מי שנתן טעם לזה ממה שנאמר בבקר בבקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה חלקו לשנים והנני מצייר לך כאן צורת סדר השבעה נרות איך היו בין המערב ובין המזרח ואכתוב אות על כל נר כדי שיהא ניכר במהרה בשעת הפירוש וזו היא צורתם



ופיות כל הנרות לצד מערב זה לאחור זה כמו שהוא מצוייר והוא נר שכתוב עליו א׳ והוא נר מערבי שלא כבה זמן הרבה כמו שהוא מפורסם ואל הסדר הזה נתכוין הכתוב באמר אל מול פני המנורה יאירו ר"ל שיהיו פיות כל הנרות לנכח קדשי הקדשים ולפיכך אמר כשהוא נכנס להטיב הנרות אם מוצא שתי נרות שכתוב עליהם ו׳ ז׳ דולקות מניחם ויטיב חמש הנרות כמו שאמרנו אח"כ עושה איזה עבודה שיעשה ויחזיר ומטיב השתי נרות שהניח אם מצא אותם מכובות יש לו להיטיב החמש נרות שכתוב עליהם ז׳ ו׳ ה׳ ד׳ ג׳ ומניח השני המערביים הכתוב עליהם א׳ ב׳ עד שעושה העבודה שהוא עושה וחוזר ומטיבם והוא מה שאמר ואח"כ מדשן את השאר וכבר בארנו בשלישי ממנחות שגובה המנורה שמונה עשר טפחים לפיכך תהא כגובה האדם בשוה וצריך להגביה עצמו מן הארץ כדי שיוכל להטיב הנרות ולהדליקם כמו שזכר:

פרק רביעי

לא היו כופתים את הטלה אלא מעקדין כו׳: שם

אמר שלא היו כופתין אותו כדי שלא יחקו לאומות שמכפתין זבחיהם אבל היו אוחזין ידו ורגלו בלבד והוא מה שאמרו עקדת יד ורגל כיצחק בן אברהם: והיו שוחטים תמיד של שחר לצד מערבי ממקום השחיטה כדי שיהא לנוכח השמש ותמיד של בין הערבים שוחטין אותו לצד מזרח לפי שהשמש אז במערב כדי שיהא נוכח השמש ג"כ שנאמר שנים ליום ואמרו ז"ל כנגד יום ויום של השמש כמו שנאמר ובהתפנהם חשך היום · וכבר נתבאר בחמישי מזבחים שהעולה דמה טעון שתי מתנות שהם ארבע ובארנו שם שענינו שיזרוק דמו על שתי הקרנות באלכסון וביאר כאן שאותן שתי קרנות הם מזרחית צפונית ומערבית דרומית כמו שציירנו בחמישי מזבחים · וכבר זכרנו בסוף מסכת מעשר שני שיוחנן כהן גדול התקין טבעות במקום השחיטה מן העזרה והיו קבועים בקרקע שאוסרין בהם רגלי הבהמה וידיה בשעת שחיטה לפי שאי אפשר לכפותו כמו שאמרנו ועוד יתבאר בשלישי ממדות שהיו שש מערכות של טבעות:

לא היה שובר בו את הרגל אלא נוקבו מתוך כו׳: דף לא

כבר אמרנו בכפורים שהמירוק הוא גמר הפעולה איזה פעולה שתהיה ושם נאמר מרק אחר שחיטה על ידו ענינו גמר השחיטה וכן אמר כאן מרק את ההפשט ר"ל גמר ההפשט והסיר כל העור: ומה שאמר שלש פעמים במעוטן ענינו שאין מדיחין אותם במים בפחות משלש פעמים ומוסיפים על זה כל מה שאפשר להדיחם:

נטל את הסכין והפריש את הריאה מן הכבד כו׳: שם

מבואר שסלת ויין הם נסכי כבש של תמיד: ובית שוכן המקום שמפשיטין ממנו העור יהיה סמוך לראשי האצבעות וכבר זכרנו זה בשני מכפורים · ומה שאמר תמיד קרב בתשעה וכו׳ תרגום קערה בזיכא והקטן בזיכים והאחד בזך ותרגום קערותיו בזיכוהי:

פירוש הרמב"ם מפרק ה׳ ו׳ ז׳ כבר נדפס בגליון הש"ס דף לב ודף לג סביבות המשנה

א) הלכה זו ליתא לפנינו במשנה שבגמרא והשלמנו כפי שנדפס בפעם הראשון בנאפולי

פירוש המשניות להרמב"ם ז"ל מסכת קנים פרק ראשון

חטאת העוף נעשית למטן וחטאת בהמה למעלן כו׳: דף כב

כל זה מבואר וכבר הקדמנו סדריו בחמישי ושני ושמיני מזבחים · סדר קנים כשתסתכל במה שהקדמנו אותו בסדר זה תמצא כל המתחייב מן התורה שתי תורים או שני בני יונה שהאחד מביאהם עולה והאחד חטאת וכבר בארנו בתחלת סדר זה שאין מביאין נדר ונדבה שאינו אלא עולה ושלמים והעוף אינו מקריב ממנו שלמים ולפיכך נתבאר שכל המביא קרבן בנדר ונדבה שאינו אלא עולה בלבד ולא השגיח במסכת זו על קרבן הנדר שהוא שתי תורים או שני בני יונה ושניהן עולות כמו שבארנו בתחלת סדר זה לפי שלא יזדמן אלא מעט · וזה שאמרנו שהחובה אחד עולה ואחד חטאת הרי הוא כפי עיקר החיוב הראשון ואם כבר הקריב מקצת קרבנותיו עד שיהיה האיש הזה דרך משל יש עליו עשרים עולות ועשר חטאות כולן חובה או בהפך ולפיכך אמר במסכת זו מנין חטאות שבחובה ומנין עולות שבחובה ולא אמר חצי חובה ודע זה ואל יטעה אותך מה שאמרנו אנחנו בפירושנו על דרך המשל חצי החובה במנין:

חטאת שנתערבה בעולה ועולה בחטאת כו׳: ע"ב

כבר זכרנו לך במקומו מסדר זה שמקצת החטאת אם נתערבה עם שאר הקרבנות שמניחין הכל עד שימותו וכבר אמרנו שהחובה חציה חטאות וחציה עולות והנדבה כולה עולות ולפיכך אם נתערבה חטאת העוף בכל עופות שכולם חובה שמחצית האחת חטאות ומחצית האחרת עולות כמו שהקדמנו הרי הכל אם היו מאה דרך משל חמשים מהם כשרים והוא מנין החטאות שבה והאחד וחמשים הנשארים פסולים לפי שאנו אומרים אותו העוף שהוא חטאת נתערב עם החמשים עולות וכן אם היה המתערב יותר כגון שיתערבו מאה עופות שכולם חטאות עם עשרה עופות חובה הרי העשר מהמאה ועשרה חמשה עופות בלבד והן מנין החטאות שבחובה והמאה והחמשה הנשארים פסולין לפי שהם עולה שנתערבה בחטאת והעיקר הזה בעצמו הוא בעולת חובה גם כן אם נתערבה בקני חובה או אם נתערבו קני נדבה שהם כולם עולות כמו שהקדמנו ועל הענין הזה אומר וכן עולה שנתערבה בחובה ר"ל קני נדבה שהם כולם עולות ולפיכך הוסיף על הענין הזה בין שהחובה מרובה והנדבה מועטת בין שהנדבה מרובה והחובה מועטת כפי המשל שהמשלנו בחטאת שנתערבו בחובה כל זה אם עשה חצין למעלה וחצין למטה אבל אם היתה חובה שנים בחטאת הרי זה עושה קצת המנין למעלן וקצתו למטן ויהיה חצי החובה כשר כמו שהקדמנו ונתבאר בסוף מסכת זו:

במה דברים אמורים בחובה ובנדבה כו׳: שם

אומר כי מה שהקדים לומר אין כשר אלא מנין עולות שבחובה אינו אלא אם נתערבו קני נדבה שהם עולות כולן בקני חובה שקצתן עולות וקצתן חטאות אבל חובה שנתערבו בחובה הרי דיניהם כמו שהזכרנו והוא שאם היו שוות אלו כנגד אלו יהא המחצית כשר והמחצית פסול והכרת באיזה צד שעשאן שאם עשאן הכל מלמעלן הרי המחצית שהוא עולות כשר והמחצית שהוא חטאות פסול ואם עשאן כולן למטה יהיה כל הענין להפך לפי שהמחצית שהוא חטאת כשר והמחצית שהוא עולה פסול ואם עשה מחציתו למעלה ומחציתו למטה הרי המחצית שנעשה למעלה חציו כשר וחציו פסול וכן המחצית שנעשה למטה משל למה הדבר דומה כגון שנתערבו קני רחל והם שמונה עם קני לאה והם שמונה והכהן לקח הכל ועשאן חציין למעלה וחציין למטה הרי השמונה שנעשו למעלה ארבעה מהם כשרין והם עולות וארבעה פסולין וכן השמונה שנעשו למטה ארבעה מהן כשרין והן חטאות והרי רחל הקריבו עליה שתי חטאות ושתי עולות בלבד וכן לאה ויהיה שוה בדין זה כהן נמלך ר"ל ששואל לאשה איזה יעשה חטאת ואיזה יעשה עולה וכהן שאינו נמלך אלא שהדבר מסור לו אבל אם היה מנין אחת מהתיהם יותר ממנין האחרת הרי יש בזה חלוק והוא שאם עשה הכל למטה או הכל למעלה שהמחצית כשר והמחצית פסול הכרת כאלו היו שני המינים שוים ותהיה כל אחת מהתיהם כבר הקריבה חציה קרבנותיה כפי העיקר שהחובה מחצה [חטאת] חובה ומחצה עולה ומקום החטאות למטה ומקום העולה למעלה ואם שינה פסל ואם עשה חצי כלל המתערב למעלה וחצי למטה הרי אנו אומרים המועט אז כשר על מנת שיהא נמלך אבל אם היה כהן שאינו נמלך הרי הדבר בהפך ויהיה המרובה כשר כמו שנתבאר בפרק אחרון של מסכת זו לפי שאם היה נמלך ואין הדבר מסור לו לעשות עולה מה שירצה וחטאת מה שירצה הרי בעלת המנין המועט אומרת לו שזה המחצית שנעשית למעלה בו נבלעה עולה שלי לפי שהוא המועט והמחצית שנעשית למטה בו נבלעה חטאת שלי לפי שהוא גם כן המועט ואני לא מסרתי הדבר אליך ולא הרשות: ודע כי מה שאמר לזו אחת ולזו עשר ולזו מאה אינו ר"ל בו פרידה אחת ועשר פרידות ומאה אבל ר"ל קן אחת ועשר קנים ומאה קנים וקן נקרא הזוג שממנו פרידה אחת עולה ופרידה אחת חטאת לפי שקן לשון נקבה ועליה אומר שלש ועשר קנים אח"כ אמר שהעירוב הזה שוה בין שהיה משם אחד ומאשה אחת או משם אחד ומשתי נשים או משני שמות ומאשה אחת או משני שמות ושתי נשים והתחיל לבאר אלו הארבעה דברים:

כיצד משם אחד לידה ולידה זיבה וזיבה משם כו׳: שם

נתן דוגמות לכל המסכת חוץ מקרבנות הנשים לפי שהם יותר חייבות בקנים מפני שחייבות מהם כמו שחייבין האנשים ומוסף על האנשים יולדת וגם כן שהזיבות תלוי הרבה מאד בנשים יותר ממה שהוא מצוי באנשים כמו שהוא מפורסם ונגלה לעין והלכה כרבי יוסי:

פ"ק שני קן סתומה שפרח ממנה גוזל לאויר או כו׳: דף כג

סתומה הוא שלא יפרש זו חטאת וזו עולה ור"ל כשאמר לבין הקנים הסתומות והוא שאמרנו עליהם בפרק הראשון בזה כולם ימותו והגוזל הזה שפרח ונכנס בין הקרבנות ר"ל בקנים סתומים שחציים עולות וחציים חטאות אלו היה מפורש היה דינו כמו שהקדמנו והוא שאם היה חטאת הרי הוא מפסיד כל מה שנתערב עמה זולתי מנין החטאות שבחובה וכן אם היה עולה כמו שהקדמנו ולפי שהוא סתם ולא נתפרש אם הוא חטאת או עולה אינו פוסל אלא אחד כנגדו ודוגמא זה פירושו כגון שמתערב גוזל זה עם מאה גוזלות שכולם חובה אם הקריבו מכולם אחד וחמשים למעלה וחמשים למטה אנו אומרים אם היה הגוזל שנתערב הוא שנעשה למעלה הרי כל המאה כשרים לפי שכבר נעשו חצי למעלה וחצי למטה כפי החיוב ואם נעשה הגוזל למטה הרי מ"ט כשרים לפי שהם מן המאה האלה חמשים עולות כשרים הכרח ומ"ט חטאות כשרים הכרח ועל זה הדרך תקיש אם עשה אחד וחמשים למטה וחמשים למעלה יהיו חמשים חטאות כשרים הכרח ומ"ט עולה הרי נתבאר לך שהוא פוסל אחד כנגדו בלבד והוא עצמו פסול שאם נעשה למעלה אמרנו אפשר שהיה ראוי להיות חטאת ואם נעשה למטה אמרנו אפשר שהיה ראוי להיות עולה ואח"כ הוצרך לפרש הענין ושאינו אלא בקן סתומה שפרחה ממנה לקן סתומה ואמר:

כיצד שתי נשים לזו שתי קנים ולזו שתי קנים כו׳: שם

דע כי מה שנאמר בכל ההלכות האלו חזר איננו ר"ל שחזר אותו העוף בעצמו לפי שכל זמן שיהא כאן אין שם הפסד כל עיקר אבל ר"ל כשאמר חזר שאחר שפרח מכת זו לאחרת חזר עוף אחר ופרח לכת הראשונה והרי (הוא) אפשר שהוא הראשון בעצמו שחזר בחזרתו או הוא עוף אחר לפיכך כשהיו אצל רחל דרך משל שתי קנים כמו שזכר ואצל לאה שתי קנים אחר כך פרח גוזל מאת רחל ללאה הרי אצל לאה חמשה עופות ואצל רחל שלשה לפיכך החמשה שהם אצל לאה שלשה מהם בלבד כשרים ושנים פסולים האחד שפרח מאת רחל ואחד כנגדו כמו שבארנו לפי שהוא מקריב אלו החמשה שלשה לצד זה ושנים לצד זה ר"ל נדדין אלו מעלה ומטה ומקום שיעשה השנים אחד מהם הוא כשר הכרח לפי שיש לה שנים מעלה באותו הצד ובמקום שעושה השלשה יהיו שנים מהם כשרים הכרח וכל זה מבואר למתבונן מה שהקדמנו ואם חזר ופרח אחד מן החמשה ונתערב עם השלשה שנשארו לרחל הרי הפסיד בחזירתו אחת מהשלשה של רחל ויהיה הנשאר לרחל שנים כשרים בלבד מן הארבעה שחזרו אצלה וכן הפסיד על לאה בחזירתו אחד מהשלשה כשרים והארבעה שנשארו אצלה שנים מהם כשרים בלבד לפי שאנו אומרים אחד מהם של רחל שפרח ראשון ופוסל אחד כנגדו שלא היו ללאה אלא שלשה כשרים כשהיו החמשה עופות אצלה אבל הואיל וחזרו אצלה ארבעה והארבעה של רחל הרי הם שוות שתיהן בדין והרי נתבאר שבחזירתו פוסל אחד ללאה ואחד לרחל · אחר כך אמר שדין זה אינו אלא בחזירה הראשונה בלבד שהוא פוסל אחד לזו ואחד לזו בחזירתו מוסיף על מה שהפסיד בפריחתו וכל הבא אחר חזירה זו ואפילו פרח וחזר אלף פעמים אינו מוסיף שום הפסד על מה שהפסיד בחזירתו הראשונה והוא ענין מה שאמר לא הפסיד כלום לפי שהואיל וחזר הרי הארבעה שביד רחל שנים מהם כשרים ושנים פסולים וכן מה שביד לאה כמו שבארנו וכל מה שיארע בהם אחר כן מן התערובות אינו מוסיף הפסד על זה מן הטעם שזכר והוא מה שאמר אפילו הם מעורבות לפי שאם ערבו הארבעה של לאה עם של רחל עד שלא נודע בשום פנים איזו של לאה ואיזו של רחל הרי הכל מחציה כשר ומחציה פסול כמו שהקדמנו בפרק ראשון והמחצית הכשר זה ארבעה שנים ללאה ושנים לרחל כמו שבארנו והוא מה שאמר אין פחות משנים וכל זה לפי שהלכה בב׳ קנים וב׳ קנים אבל אם ירבה המנין הרי מפסיד בחזירה שניה ג"כ בשלישית וברביעית כפי רוב המנין כמו שזכר בהלכה שאחר זו וקרוב הוא להבין והראוי לסמוך עליו בענין זה מה שאני אומר לך והוא שכל עוף בין שהוא אחד או שני מינין הפורח פסול ופוסל אחד כנגדו עד שתמצא הנשאר הוא מנין המעורב לפי שהפריחה והחזירה אחר כן אינו מוסיף הפסד מפני שתכלית ההפסד שיהיה מחמת התערובת הגמורה הוא מחצה כשר ומחצה פסול:

לזו אחת לזו שתים לזו שלש לזו ארבע לזו חמש כו׳: שם

ידוע כי מה שיש ביד הראשונה ב׳ עופות וביד השניה ד׳ עופות וביד השביעי י"ד לפי שאין אנו מונין אלא קינין כמו שזכרנו ולפי שפרח מאת הראשונה גוזל אצל השניה והוא פסול ופוסל אחד כנגדו כמו שבארנו היה הנשאר ביד הראשונה גוזל אחד וביד השניה ב׳ גוזלות כשרים בלבד מהחמשה כמו שבארנו

וכשפרח

וכשפרח גוזל מהשניה אל השלישית פסל על השניה גוזל ועל השלישית גוזל הרי שנשארו לשניה שנים בלבד כשרים והפסידה השלישית גוזל אחד שנכנס אצלה וכיון שפרח מן השלישית לרביעית הפסידה על השלישית גוזל ועל הרביעית גוזל [ונמצאת השלישית גוזל ועל הרביעית גוזל] ונמצאת השלישית כבר הפסידה קן אחד והרביעית גוזל וכשפרח מן הרביעית לחמישית הפסידה הרביעית גוזל שני ותהיה קן אחת והחמישית גוזל וכשפרח לששית תהיה החמישית ג"כ חסירה קן והששית חסרה גוזל וכשפרח מן הששית לשביעית הפסידה הששית קן ג"כ והשביעית אל הששית הפסידה על השביעית גוזל שני ותהיה חסרה קן אחת והפסידה על הששית גוזל ג"כ כשנכנס אצלה ובחזירתו לחמישית מפסיד גוזל אחד על הששית וגוזל על החמישית ותהיה הששית כבר הפסידה קן שניה וכן בחזירתו מהחמישית לרביעית הפסידה החמישית קן שניה ובחזירתו מהרביעית לשלישית תפסיד הרביעית קן שניה ובחזירתו השלישית לשניה תפסיד השלישית קן שניה ובחזירתו לראשונה תפסיד השניה קן שניה (והיה שנשארה) [נ"ל מה שהיה נשארה כו'] בידה וכן יפסיד על הראשונה הגוזל שנשאר בידה כשנכנס זה עמו הנה התבאר איך תפסיד על ראשונה ושניה כל מה שהיה בידם והפסידה השביעית קן אחת בלבד ואשר בין קן השביעית והשניה הפסידו שני קנים והם ארבעה גוזלות לפי שכל זמן שנכנס עוף בכלל עופות הפסיד גוזל מהכלל וכשיצא הפסיד גוזל א' לפיכך הוא מפסיד לעולם קן בצאתו מן הכלל והכנסתו באותו הכלל והשביעית שלא נכנס אצלה גוזל ויצא מעמה אלא פעם אחת והנשארת שתי פעמים כמו שבארנו ולא יסור מלבבך מה שאמרנו שאין ענין חזר מעצמו רצה לומר החזרת הפריחה בלבד ואין הלכה כיש אומרים :

קן סתומה וקן מפורשת פרח מן הסתומה כו' : ע"ב

מפורשת הוא שידע איזו חטאת מהם ואיזו היא העולה : ומה שאמר יקח זוג לשניה ואותו שנכנס עם החטאת והעולה הוא עצמו פסול ואינו פוסל כנגדו לפי שהעולה והחטאת ידועות לפיכך על איזה מהם שנכנס מקריבין אותו ויהיה פסול כמו שנתבאר ומה שאמר וחזר או שפרח מן המפורשת ראשון על מנת שיהיה ספק ולא נדע אם (מן) חטאת פרח או (מן) העולה אבל כל זמן שידענו הרי הדין כמו שהקדמנו בפרק ראשון שאם פרח (מן) החטאת כשר מנין החטאות שבקן הסתומה ואם פרח (מן) העולה כשר מנין העולות ולפי שלא ידענו טולם ימותו בלי ספק :

חטאת מיכן ועולה מיכן וסתומה באמצע פרח מן כו' : שם

אם חזרו לאמצע הוא שמתערבת חטאת בעולה ולפיכך ימותו וכן אם חזרו מן האמצע לצדדים טולם ימותו לפי שאפשר עולה הלכה אצל חטאת וחטאת אצל עולה · וענין מה שאמר או שפרח מן האמצע לצדדין הוא שפרח לצד זה שם החטאות או העולות ופרח משם לקלה האחר הרי כבר היה תערובת החטאת בעולה לפיכך כולם ימותו כמו שנתבאר בתחלת המסכת ת"ק הולך אחר החטאת לפי שהכתוב הקדים אותה כמו שבארנו בעבירי מזבחים ובן עזאי הולך אחר המין שהפרישה ממנה בתחלתה בין שהוא עולה או חטאת והלכה כת"ק :

פרק שלישי

בד"א בכהן נמלך אבל בכהן שאינו כו' : שם

זה שהוציא מן הכלל הוא שב על הלכה רביעית מן הפרק הראשון שאמר המועט כשר לפיכך אמר שאין זה אלא בכהן נמלך אם עשה חצין למעלה וחצין למטה אבל כהן שאינו נמלך אלא עושה כרצונו למעלה ולמטה כשר המרובה והוא מגיד מאיזה טעם יהיה כן ואמר שכל זמן שאפשר ליחלק הכלל המעורב ואין בעופות מאשה האחת בשני החצאין יחד הרי כשעשה חצין למטה וחצין למעלה המחצה כשר ומחצה פסול לפי שאנו אומרים אפשר לעופות של אחת כולן היו למעלן או למטן שחציו לעולם כשר וזה אפשר להיות כל זמן שיהיה מנין כנגד מנין ליחלק בשני חצאין מקריבין החצי למעלה והחצי למטה ושלא יהיו מקצת העופות שהקריבו למעלה ומקצת מה שהקריבו למטה משל אשה אחת אלא אפשר שהיו כולן מאשה אחת או המחצית שנעשה באחד משני הצדדין וכל זמן שאי אפשר ליחלק הכלל המעורב ולעשות חציו למעלה וחציו למטה אלא כשעופות האחת כבר נעשה מהם למעלה ולמטה הרי הרוב כשר לפי שבעלת הרוב היא שנעשה מעופות שלה למעלה ולמטה הכרת ואי אפשר זה אלא כשיהא מנין יותר מהמנין שכנגדו וביאור זה שיהיו לרחל שתי עופות וללאה ארבעה ונתערבו כולן והקריבו מהם שלשה למעלה ושלשה למטה הרי בהכרח שלאה בעלת הארבעה כבר נעשה מעופות שלה למעלה ולמטה ולפי שנשתתפה בשני הצדדין אמרו שכל עופותיה כשרים ומה שנעשה מהם למעלה היא עולה ומה שנעשה מהם למטה הוא חטאת הואיל והכהן לא שאל רשות ממנה כפי מה שהעמדנו דברינו כולו בכהן שאינו נמלך אלא עושה חטאת מה שירצה ועולה מה שירצה :

אחת לזו ושתים לזו ושלש לזו ועשר לזו ומאה כו' : דף כד

כל זה מבואר :

חטאת לזו ועולה לזו כשר עשה כולן למעלה מחצה כו' : שם

אין כאן עירוב כל עיקר לפי שאלו היה שם עירוב היה הדין שימותו כולם כמו שהקדמנו בתחלה אבל נולד לו ספק באיזו מהן עשה למעלה ואיזו למטה והבן זה :

חטאת ועולה וסתומה ומפורשת עשה כולן כו' : שם

סדר זה כך הוא קן מפורשת חטאת ועולה וקן סתומה זו היא ג"כ קרבן עולה אלא שהיא סתומה ולא פירש ואמר זו עולה או חטאת אח"כ נולד לו הספק ולא ידע איזה מהן סתומה ולא איזו מפורשת ואין כאן תערובת גם כן ודע זה אלא הרי לפניו שלשה קני עופות אחד עולה והשני חטאת והשלישי חטאת ועולה והיא סתומה ואם עשה הכל לצד אחד הרי המחצית כשר והמחצית פסול הכרח ואם נעשה חצי הכלל למעלה והחצי למטה והוא שיעשה קן אחת למעלה וקן אחת למטה והשלישית חציה למעלה וחציה למטה הרי המפורשת כולה פסולה שאני אומר חטאת קרבה למעלה ועולה למטה והסתומה כשרה לפי שכבר נעשה חציה למעלה וחציה למטה והיא לא נתערבה אבל לפי שלא פירשנו אותה ואין אנו יכולים לומר לאשה זו או לאיש הזה שקן סתומה זו היתה שלך שהיא כשרה לפי שהכהן מעצמו הוא הפרים אחת מהם והניח האחרת סתומה לפי שכל הדברים האלו הן בכהן שאינו נמלך והוא לא ידע לאיזה משניהם פירש הקן אנו מחלקים הסתומה בין שניהם ומעלין לכל אחת מבעלי שתי הקנים חצי מנין הקן הסתומה ומשלים כל אחת מהן שאר קרבנותיו :

חטאת שנתערבה בחובה אין כשר אלא מנין כו' : שם

אם נתערבו דרך משל חמשה חטאות בעשרה עופות שהם חובה שמחציתם הוא חטאת ומחציתם עולה והרי הכל ע"ו מקריב מהם עשרה לצד אחד וחמשה לצד אחרת ובהכרח שהעשרה נעשה בצד אחד היו חמשה מהם מן החובה הרי כבר עשה חמשה מן החובה בצד אחד והם כשרים אם עשה העשרה למעלה הרי חצי חובה ג"כ והוא חמש עולות כשרין ואם עשה הי' למטה הרי חצי חובה ג"כ והוא ה' חטאות כשרין לפי' נתבאר כי מה שאמר אין כשר אלא מנין חטאות שבחובה הוא כשיהיה החטאות יותר והיקש זה בעצמו בעולה ויהיה לך זכרון :

האשה שאמרה הרי עלי קן כשאלד זכר ילדה כו' : דף כד ע"ב

כבר הקדמנו לך בתחלת מסכת זו שהחובה אחד עולה ואחד חטאת ושהנדבה שתים עולות ולפיכך מביאה (שלשה) [ארבעה] עופות שנים מהן קרבן יולדת אחד עולה ואחד חטאת והשנים עולות לפי שהוא נדר ולפיכך מקריבין מהם שלש למעלה והם עולות ואחד למטה והוא חטאת ואם עשה הכהן שתים למעלה ושתים למטה ולא נמלך יהיה [האחד מן] הארבעה עופות בלבד פסול לפי שהשנים שנעשו למעלה נדרה והשנים שנעשו למטה חובתה ואחד חטאת והוא כשר והעולה פסול לפי שהוא למטה ולפיכך מביאה עוד אחד ומקריבין אותו למעלה והיא העולה שנשארת עליה ותצא ידי נדרה וחובתה כל זה אם הביאה הארבע עופות שנעשו שתים למעלן ושתים למטן ממין אחד ר"ל שיהיו כולם תורים או כולם בני יונה אבל אם היו שני מינים והביאה שתי תורים ושני בני יונה הרי צריכה להביא שתי תורים [נ"א ובני ובן יונה] ומקריבין שתיהן למעלה וביאור זה לפי שאין אנו יודעים איזה מין הוא שנקרב למטה אם השתי תורים ונשאר עליה מן החובה תור להקריבה עולה או שתי בני יונה הם שנעשו למטן ונשאר עליה עולה בן יונה ולפיכך תביא תור ובן יונה ונקרבין שניהן למעלן וזה הולך אחר העיקר שזכר בסוף הפרק השני שאמר אין מביאין תורים כנגד בני יונה ולא בני יונה כנגד תורים ולפיכך יצא סדר מה שאמר ממין אחד כן בד"א כשהיו מין אחד אבל משני מינים תביא שנים ר"ל שתי פרידות ולפי סדר זה הוא כל מה שאמר כאן ממין אחד ושני מינים : אחר כך אמר פירשה נדרה ר"ל שפירשה אותו ואמרה אלו התורים לנדרי וכשהביאה השתי קנים לכהן ואמרה אלו לנדרי ואלו לחובתי ונטל אותם הכהן והקריב שתים למעלה ושתים למטה הרי אין כשר מן הארבעה אלא גוזל אחד בלבד והוא העולה שבחובה וזה הולך אחר העיקר שהקדמנו בפרק הראשון והוא מה שאמר בעולה שנתערבה בחובה אין כשר אלא מנין עולות שבחובה ולפיכך ישאר עליה מחובתה חטאת אחת והנדר כולו וצריכה להביא שלשה עופות ומקריבין מהן אחד למטן והוא הנשאר מן החובה ושתים למעלה והוא הנדר אם היו הארבעה ממין אחד אבל אם היו תורים ובני יונה והרי היא דרך משל פירשה נדרה בתורים ולא ידע הכהן איזה שניהם עשה למטה ואיזה עשה למעלה הרי היא צריכה להביא ארבעה עופות וביאור זה שמא השתי תורים נעשו למטה ונשאר עליה הנדר כולו ונשאר עליה מחובתה חטאת מן בני יונה או שני בני יונה נעשו למטה ונשאר עליה מחובתה עולה מבני יונה לחובתה ויעשו אחד למטה ואחד למעלה לפי שבספק זה הנולד לא יצאה ידי נדרה ולא ידי חובתה כמו שבארנו : אחר כך אמר קבעה נדרה וענין קבעה נדרה שפירשה המין שמביאה ממנו נדרה והביאה אותה לכהן עם חובתה ועשה שתים למעלה ושתים למטה ולא ידע אם הנדר נעשה למעלה או למטה וגם היא נסתפק לה איזה משתי המינים קבעה בו נדרה אם תורים או בני היונה וזהו ההפרש שיש בין קבעה לפירשה שפירשה הוא שתאמר בשעת הבאת נדרה וחובתה אלו לנדרי ואלו לחובתי וקבעה נדרה הוא שתאמר בשעת הנדר הרי עלי קן ממין פלוני והוא מדבר כאן במי שקבעה נדרה והביאה אותו ואח"כ שכחה מאיזה מין קבעה אותו אבל ודאי אללה שהוא קבוע הרי דינה שתביא חמשה עופות לפי שאנו אומרים כמו שהקדמנו הנדר נעשה למטה והחובה למעלה ולא יהא מן הארבעה כשר אלא עולה שבחובה לפי עיקר דבר שאמר שאין כשר אלא עולה של חובה ונשאר עליה מחובתה חטאת ונשאר עליה הנדר כולו והיא לא ידעה באיזה משני המינים קבעה נדרה צריכה להביא שתי תורים ושני בני יונה ומקריבין כל הארבעה למעלה ותצא ידי נדרה אחר כך תביא תור או בן יונה ויעשה חטאת והוא הנשאר מחובתה והתרנו תור או בן יונה לפי שאין אנו יודעין מאיזה משני המינים היו הארבעה שנולד בהם הספק אם בתורים או בבני היונה וזה אם היו הארבעה ממין אחד והיה ודאי אללה שנתנה לכהן מהן ולא ידעה מאיזה מין היה אבל אם ידעה שמשני מינים נתנה לו שתי תורים ושני בני יונה ושנדרה היה קבוע באחד משניהם ולא ידעה באיזה מין היה ועשה שתים למעלה ושתים למטה כפי עיקר הלכה הרי דין זו שתביא שש פרידות ארבעה מהן שתי תורים ושני בני יונה יעשו למעלן ותצא ידי נדרה והשנים שתי תורים או שני בני יונה ושניהן חובתה אחד עולה ואחד חטאת ואין אני יכולים לומר כאן שנחשוב לה עולה שבחובה וישאר עליה מחובתה חטאת בלבד ותביא אותה מאיזה מין שתרצה לפי שודאי אצלינו משני מינין היו הארבעה עופות ולא נדע עולה שבחובה מאיזה מין נעשה לפיכך תביא חטאת כנגדה מאותו המין אח"כ אמר נתנתן לכהן ואין ידוע מה נתנה ר"ל שהיא נדרה נדר קבוע ונתנה לו קן של נדר וקן של חובה והיא ג"כ קבעה חובתה אחר כך ולא ידעה איזה מין קבעה בו חובתה ולא איזה מין קבעה בו נדרה ולא אם נתנה לכהן ב' מינים או מין אחד ולא ידע הכהן אם (כל זה) עשה הכל למעלה או הכל למטה או מחצה ומחצה הרי חייבת זו להביא ארבע עופות לנדרה שתי תורים ושני בני יונה ויעשו למעלה ותביא ג"כ שתים לחובתה אחד חטאת ואחד עולה מאיזה שני מינים שתרצה אח"כ תביא חטאת מן בני היונה או מן התורים להוסיף על הכבש בן שנתו לעולה שהוא קרבן יולדת עשירה הואיל וחובתה ג"כ קבוע והיא לא ידעה מאיזה מין : ואמר בן עזאי שהיא מביאה שתי חטאות תור ובן יונה לפי שאנו אומרים אפשר שקבעה נדרה וקבעה חובתה עם הכבש בתור או בבן יונה והרי היא מקריבה את שניהם יחד וכבר ידעת דעת בן עזאי הולכין אחר הראשון ולפיכך תביא שתי תורים ושני בני יונה לנדרי ויעשה הארבעה עולות אח"כ תביא לחובתה שתי תורים או שני בני יונה ומקריבין האחד חטאת והב' עולה ועוד תור ובן יונה ומקריבין את שניהם חטאת עם כבש עולה ואין הלכה כבן עזאי : ומן הראוי לך לדעת שכל אלו החטאות והדומה להם לא תיאכל כמו שנתבאר בסוף תמורה שחטאת העוף הבאה על הספק תשרף ולפיכך נאמרו אלה הענינים אפי' לא אירע בהם הפסד ולא ספק מן הספקות והיתה עשירה והביאה קרבן עשיר לא היתה חייבת אלא עוף א' לחטאת והיא מצוה אחת אבל הואיל ונולד הספק מביאה שבעה כמו שבארנו בהלכה אחרונה : אמר רבי יהושע מפני שהיה הענין זר שהוא דומה למה שאמר בכבש כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו שבעה והרי כשנפסד נתרבו בו המצות : אמר ר"ש בן עקשיא בדומה לזה גם כן כגון תלמידי חכמים שבשעת שהם מזקינין ונחלשין ויפסיד גופם תרבה חכמתם ויתחזק שכלם ויוסיפו שלמות שנאמר בישישים חכמה ואורך ימים תבונה :

סליק פירוש המשניות להרמב"ם ז"ל ממסכת קנים

בהדפסתו הראשונה בדפוס נאפולי נדפסו בזה אלה הדברים

קחו פירוש לכל המשניות למשה רב בבל תלמוד ותורה · מאירה כל קהלות ישראל ברזי דת וחכמתה ופארה ·
בנו מיימון אשר נודע למורה בכל מדע זרוע לו וגבורה · לספרו זה הלא מעלה יתירה ועל כלם עטרה לעטרה ·
גדול כחו ובינתו עצומה בספר זה הלא הראה והורה · בעיר נאפולי הלא נעשה בדעת יהושע איש שונצין מקורה ·
ואיך זולת לספרו זה נבאר למשניות ואין להם גמרא · באייר נגמר חדש ושנה רנ"ב לפרט וה' אלף ליצירה ·
בקדשים זרעים גם טהרות והם גופות לתורת אל וזהרה · והן יופיו ובנינו באיכות לקורא בו תהא עדות ברורה ·
ועל כל הספרים המאירים אשר נמצא לאיש משה מנורה · אשר יזכו קנות אותו לעיון צרור חיים תהא נפש צרורה :

נברך ה' אשר יעצנו חזקנו ואמצנו להתחיל ולהשלים מלאכת החבור הגדול הלזה מהמשניות משתא סדרי עם פירושם להרמב"ם ז"ל אשר אולם נעשה בעזר והתעוררות איש די רוח אלהין קדישין ביה אב בתורה אב בחכמה השלם הח"ר אברהם תלמיד ספרדי יצ"ו כי אמץ כח לעשותו בדפוס למען זכות בו את הרבים בהיות שלמיעוט מציאות החבור הזה שלם בגלותנו לא הגיע לכלל האומה התועלת אשר בו כיון הרב המורה מחבר הפירוש הנזכר כמבואר בהקדמתו שחברו למען תהיה תורה שבעל פה שסדר רבינו הקדוש ערוכה ומוכנת לפני כל עד היום הזה אשר העיר ה' רוח החכם הנזכר כי באמצעותו יפוצו הלכותיו חוצה בכל נפוצות הגולה ויגדיל תורה ויאדיר ועמו נשתתפו בהוצאה הרבה הזאת הנדיב וחשוב כמ"ר יוסף אבן פיסו ספרדי בעל בריתי יצ"ו ואנכי הצעיר זעירא דמן חבריא יהושע שלמה איש שונצינו בעל המלאכה הזאת והיתה השלמתו יום ג' י"א לחדש אייר רנ"ב לאלף הששי פה נאפולי יכוננה עליון וירום הוד מלכה דון פיראנד"ו שיחיה לאורך ימים · אמן ואמן · בנל"ך ואע"י :

למען לא נהיה נאשמים אנחנו עושי המלאכה על עשותינו הסיום בסוף סדר זה מקדשים אשר היה ראוי להיות בסוף סדר טהרות להיותו האחרון בסדר אמרנו לעשות התנצלותינו כי היה לסבה שסדר קדשים נעשה במלאכתינו זאת אחרון בזמן להעדר מאתנו ההעתקות הראויות בזמנם כפי בנין הספר ועל כן עשינו הסיום בזה המקום בהיות כי בהגיענו הנה נגמרה מלאכת הששה סדרים בעה"י והוא ישלח עזרינו מקדש · אמן : ע"כ נדפס בדפוס נאפולי

חדושי אגדות מהרש"א ממסכת מעילה

דף יז ע"א שלא ישמרו את השבת כו' · באו לבטל ג' מצות אלו אשר נתנו לישראל להיותם מובדלים מכלל גדול מן האומות בשבת ובמילה כתיב אות היא ביני וביניכם ולפי שהאשה אינה במילה בא לה הבדל מבין האומות במצות הטבילה וכמ"ש בכריתות שלא נכנסו ישראל בברית כשקבלו התורה אלא במילה ובטבילה שהכנסה לברית בנשים לא היה רק בטבילה ודבר לאובן הטעם אותם לומר דלא נתנו לשם אלא משנאה אותם דמי שים לו אויב כו' : **ע"ב דלמא** ענים ליה ר"ש כו' · גם בזה קאמר שהיה מלומד בכך כדאמרינן בפרק במה מדליקין כמי בעובדא דמערה והיה מפחד על בנו ר"א שלא הגיע עדיין להוראה כל כך אבל ר"י בעצמו לא היה מפחד אמר הנא אזילנא כו' שהוא כבר הגיע להוראה והיה חבירו של ר"ש וז"ש לו מעקימת פיך ניכר שת"ח כו' ר"ל שאתה מחזיק עצמך כת"ח לפני להורות ועניה ופרש"י שמפורש באגדה שנעשה למות כו' ובקש עליו רחמים כו' וכן מוכח שחזר דמשמע כשחזר למקומו אמר אני לאיתיה ברומי כו' וק"ל : נזדמן לו מלאך ג' פעמים כו' · פירש"י ג' מלאכים דג"פ כתיב בפסוקים זה אחר זה ויאמר לו מלאך גו' לומר לך שעל כל אמירה שלח לו מלאך אחר ועי' פי' רש"י בחומש וק"ל : **יבא** בעל הנס מ"מ כו' · שאל מין אחד לחכם אחד שנתחזקה העיקר ע"י השד ולולי זה נתבטלה והשיב לו לפי שודאי ביטול מצות כאילו לא ניתן בלב הקיסר אלא ע"י השד לכך נגזר עליו מן השמים שהוא בעצמו יבטל הגזירה וק"ל : **סליק מסכת מעילה**

כשהוא

מסכת קנין

דף כה ע"א כשהוא חי קולו א' וכשמת קולו ז' כו' · עניני מליצה הקולות ז' כדאמרינן בברכות דשבת ז' ברכות ע"ש ז' קולות שנאמר בהבו לה' בני אלים כמפורש שם גם בערכין אמרו כלי שיר מקדש בז' נימין כמפורש שם ומאמר י"א אף נאמר לעשות תכלת הייתו נמי לענין קול כמ"ש המפרשים כמז על קול שולי המעיל שהיה תכלת והוא קול שמינית שיהיה לימות המשיח כמפורש שם בערכין וסמך לזה בדומיא דהכא זקני תורה כל זמן שמזקינים וטעין לעות מוסיפין תבונה בז' חכמות בדיבור בהם כמ"ש ואורך ימים תבונה אבל בזקני ע"ה טעם זקנים יקח דאפילו אותו דיבור וקול א' שלהם מתמעט בזקנותם ופי' הפסוק לנאמנים בעצמם שהיו סומכין לכוין דיבורם מסיר להם השפה שהקב"ה נטל מהם בזקנותם שלא ידברו עוד דבריהם בטעם ובמכוון וק"ל : **סליק מסכת קנין**

מסכת תמיד

דף כז ע"ב א"ל ניעול מר כו' פ"ה לא סליקת לשעיר כו' · לפי פירש"י צריך להגיה א"נ ע"כ לא סליקת כו' וכ"ה בפרק הרואה דהיינו ר' אבא כו' וקלת דחוק הוא מה שייך הכא מילי דשעיר כיון שהיה מנהגם בדלת פתוחה ובנמירה ומה עשה רב ספרא דבר שאינו לגוע כפרש"י וי"ל דלא הל"ל בבהכ"ס ליעול מר אלא דה"ל לנחור נגדו ועוד נראה לפרש ולקיים גירסת ספרים שלנו דלא גרסינן הכא א"ל ע"כ לא כו' ופתח נטול הוה הכא כי מתני' וכולי מלתא דרב ספרא הוא אמאי באת עלי בנחירה וכי לא ראית שהוא נטול וכי גמרת מילי דשעיר שאינן לטעים ואין טועלין פתח בהכ"ס שלהן גם לא היה לך לנחור עלי שאנחור כנגדך כדאמרינן בפרק הרואה קבלה דבית הכסא לניעותא ושתיקותא ומקשה תלמודא כיון דר' אבא לא שפיר עביד דנחר ורב ספרא אמאי הקדים לומר לא ניעול מר דהא שתיקותא קבלה בבית הכסא ומשני דסבר דלמא מקובן כו' ומספק נפשות עביד כן ומיהו האמת לא היה כן מדלא השיב רבי אבא כן ופי' לשעיר מפרש"י נראה דר"ל לשעיר שהוא אדום שאינן לנועים בבית הכסא כמו הפרסיים וכן פי' בפ' הרואה ע"ש ואפשר דנקט האי ליפנא דשעיר ולא אדום ע"ש שד שבבהכ"ס שדומה לשעיר ע"ש ושעירים ירקדו שם כדאמרינן בפרק הרואה ולרביא ליה לבית הכסא גדיא שעיר בשעיר מיחלף ע"ש והיינו שאמר גמרת מילי דשעיר להסתכן מן השד של בית הכסא שדומה לשעיר שמזיק למי שאינו לנוע מלדבר בבית הכסא ע"ש בחדושי הלכות ודו"ק: **האי** תלמידא דשפיך קמי רביה לית ביה משום אפקירותא כו' · ואפילו הכי קאמר דהרב ישפוך ויתן לתלמידו ולא יסמוך על תלמידו שהוא עצמו ישפוך דשמא יתבייש ולא ישפוך ויסתכן כהאי תלמיד וק"ל :

דף כח ע"א איזהו דרך ישרה שיבור לו האדם כו' · פירש"י הרבה דרכים ישרים כו' אלא איזו דרך א' מדרכי ישרים כו' עכ"ל והוא דחוק למאי קאמר וי"א יחזיק באמונה כו' דהא ת"ק נמי ס"ל דיש דרכים ישרים הרבה וכ"ל דהכי הוא תרא דמשעתי' דתני במתני' דפ"ב דאבות איזו דרך ישרה שיבור לו האדם כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם כו' דהיינו שהוא הדרך הטוב לעצמו וגם לבריות והאי מתני' קאי ומפרש לה הכא בברייתא דאיזו אותו דרך שהוא נוח ותפארת לעצמו ולבריות וקאמר ת"ק אוהב את התוכחות להוכיח הבריות דמתוך שמקבלין התוכחות והוזרין למוטב נחת רוח בא לעולם כו' והיינו תפארת לו מן האדם ומייתי מקרא שנאמר ולמוכיחים ינעם דהיינו שנוח ונועם המוכיח למקבלים ועל ידי כן תבא למקבלי תוכחה ברכת טוב ויש לפרש שתבא עליהם ברכת משה שנקרא טוב כמ"ש וזאת הברכה אשר ברך משה גו' לפני מותו דהיינו באותו יום שהוכיחם כדאיתא במדרשות וקאמר די"א דאותו דרך דקתני במתני' שהיא תפארת לו וגם מן האדם היינו שמחזיק באמונה יתירה במשא ומתן דזה ודאי נוח לו ותפארת מן הבריות ומייתי מקרא עיני בנאמני ארץ גו' דהיינו שהם נאמנים בדרך ארץ במשא ומתן עם הבריות הוא זוכה לשבת עמדי דהיינו במחיצתו של הקב"ה וק"ל : **כל** המוכיח כו' זוכה לחלקו של הקב"ה כו' · פי' פירש"י ובנוסחאות הערוך ובע"י זוכה לפלגו של הקב"ה כו' והיינו הך ופי"ל לפלגו על הפלגות חכמה כמו דאמרי' בסוף גיטין עדיין לא הגיע לפלגות ראובן שהיו בהם גדולים חקרי לב ומייתי ליה מדכתיב אחרי שהיה משיג בחכמה אחרי כמו שהשיג משה שנא' בו וראית את אחורי גו' וק"ל :

דף כט ע"א דברה תורה לשון הבאי דכתיב ערים גו' מפורש פרק גיד הנשה ע"ש :

דף לב ע"א מן השמים לארץ רחוק כו' א"ל ממזרח למערב כו' · ובפ' אין דורשין אמרינן (התם) דשוין הם דאדם הראשון היה מגיע מן הארץ עד לרקיע ומקצה השמים עד קצה השמים ואידי ואידי חד שיעורא הוא וכתבו התוס' שם דהסיא סוגיא פליגא אמאן דס"ל הכא דמזרח ומערב רחוק טפי דאלת"ה אדם היכי קם כו' עכ"ל ע"ש והרא"ש כתב בפרשת ואתחנן דלמ"ד נמי התם דאידי ואידי חד שיעורא הוא הא פשיטא דמקצה השמים ועד קצה השמים ממש דהיינו מקצה השמים המקיף במזרח עד קצה שמים המקיף השני שכנגדו במערב הוא כפל מן הארץ עד לרקיע וא"כ אדם היכי קם כו' אבל מקצה שמים היינו מקצה המקיף במזרח עד קצה האחר שהוא מרכז הארץ והוא ודאי השיעור שמגיע מן הארץ עד לרקיע כו' ע"כ תוכן דבריו ולפי זה נ"ל נמי הכא הא דקאמרי חכמים דזה וזה שוין דממזרח הייתו מקצה המקיף במזרח עד קצה המערב שהוא מרכז הארץ ולא קצה המערב המקיף דמשני קצות המקיף היה כפול כמן הארץ עד לרקיע כמ"ש הרא"ש וכן משמע קצת דממזרח למערב היינו מקצה המקיף במזרח עד קצה המערב שהוא המרכז הארץ מהא דה"ל ממזרח למערב הוא רחוק טפי תדע שהרי חמה במזרח הכל מסתכלים בה כו' דמשמע דאיירי ממזרח שהוא קצה המקיף שם החמה עולה ועד קצה המערב שהוא מקום שהכל מסתכלין בו שהוא מרכז הארץ ולא קצה המקיף במערב שם אין הכל עומדין להסתכל בו ודו"ק : **א"ל** שמים נבראו תחלה או הארץ כו' · פרש"י כלומר או ארץ ושמים נבראו ביחד עכ"ל ואין הלשון משמע כן אלא דיש להסתפק נמי או הארץ נבראת תחלה והכי איתא בפרק אין דורשין דאיכא למ"ד ארץ נבראת תחלה שנאמר ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים ושם יבואר פלוגתייהו ויש בזה מקום עיון כיון דשמים וארץ במאמר אחד נבראו מה שייך בזה וטפל בהם להיות הא' תחלה ומוקדם לחבירו ושם יבואר באורך ע"ש : **א"ל** אור נברא כו' א"ל מלתא דא אין לה פתר כו' · יש לדקדק כיון דידעו להשיב על זה שהחשך נברא תחלה אמאי לא השיבו לו כן ואם היה שואלים אח"כ מה למעלה מה למטה כו' ה"ל אז להשיב מלתא דא אין לה פתר ונראה לדעת זקני הנגב דשמים נבראו תחלה קרא סדר הבריאה קחשיב ונראית כמו בראשונה והשתא מקשה למה לא השיבו לו כן דה"נ בחשך ואור ודאי סדר הבריאה קחשיב והושך נברא תחלה ומשני דסברי דלמא אתי לשיולי מה למעלה כו' ר"ל דבהא גופיה בשאלת אור ותושך הוו סברי דאתי לשיולי מה לפנים ומה לאחור וכו' כדעת המינים שהחושך אינו אלא העדר אור ולא היה צריך בריאה קודם האור אבל אנחנו עדת המאמינים כי הש"י ברא שניהם יש מאין ואין לנו לשאול מה לפנים כו' וע"כ השיבו לו כן מלתא דא אין לה פתר כי אין לשאול מה לפנים כו' והמקשה אי הכי שמים נמי לא נימרו כו' הוה ס"ד דס"ק דלמא אתי לשיולי מה לפנים כו' דלכך לא השיבו לו כאור וחשך משום דלמא אתי לשיולי מה לפנים כו' במלתא אחריתא ולהכי מקשה דא"כ שמים נמי לא נימרו ליה מטעם זה דלמא אתי לשיולי מה לפנים כו' במלתא אחריתא ומשני דהכי קאמרינן דמעיקרא כששאל משמים וארץ סברי דאקראי בעלמא כו' אקראי מלשון קראי דהוה שאיל אי כסדר הבריאה קחשיב בהו קרא והשיבו לו דכן הוא מקראי ושמים נבראו תחלה ושוב כששאל להו על אור וחשך סברי דאי כפשטיה שאל כיון דהשיבו לו כבר בשמים וארץ דכסדר הבריאה קחשיב קרא א"כ מה שאל בחשך ואור דודאי ה"נ נימא דכסדר הבריאה קחשיב אבל ודאי דכוונתו בשאלת אור וחשך כדעת המינים דהחשך אינו בריאה אלא העדר אור ולכך השיבו לו מלתא דא אין לה פתר דהייתו דאין לשאול מה לפנים כו' ודו"ק : **א"ל** איזהו חכם הרואה את הנולד כו' ואיזהו גבור כו' · בפ"ד דאבות קאמר גבי גבור ועשיר כי הכא אבל בחכם קאמר בע"א איזהו חכם הלומד מכל אדם וכן דרואה את הנולד קא"ל בפ"ב דאבות גבי איזה דרך שידבק בה אדם ונראה דאלו השאלות כלפי עצמו שאלם שישבחו ויהללו אותו בכן לפי שהיה חכם בחכמת הפילוסופיא שהיה תלמידו של אריסטוטלוס והיה גבור טובש כמה ארצות וגם עושר בנכסים שאסף במלחמה אבל הם השיבו לו ע"פ מ"ש הכתוב אל יתהלל חכם בחכמתו גו' כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל גו' דהוא תכלית ואושר האמיתי וז"ש לו כששאלן שישבחו אותו בחכמתו הפילוסופיא א"ל דאין זה חכם אמיתי אבל הרואה את הנולד שהוא מבין ורואה לתכלית שהוא נולד לבסוף דהיינו וידוע אותי הוא החכם האמיתי וא"כ באלכסנדר איזו גבור שישבחו אותו על שכבש כמה ארצות והשיבו לו שאין זו גבורה אמיתית אלא כובש את יצרו כדמייתי לה מקרא בפ"ג דאבות וכן קא"ל איזהו עשיר כו' שישבחו אותו בעושר וא"ל שאין זה עושר אמיתי הבא לו בגזילה במלחמה אבל זה השמח בחלקו ונהגה מיגיע כפו כדמייתי לה מקרא שם זהו עושר האמיתי : **א"ל** מה יעביד איניש ויחיה כו' · רש"י פירשו לענין גאוה ושפלות וכה"ג כתב הערוך בערך חי ע"ש ויותר נראה לפרשו כמשמעו מה יעביד איניש ויחיה והשיבו לו ימית את עצמו בעוה"ז להרחיק מתענוגי עוה"ז כדי שיחיה לעוה"ב כמ"ש אדם כי ימות באהל וא"ל מה יעביד איניש וימות א"ל יחיה את עצמו בעוה"ז בתענוגים וימות בעוה"ב א"ל מה יעביד איניש ויתקבל כו' גם זה כלפי עצמו אמר שישבחו אותו את מלכותו כמ"ש לבסוף ירחם מלכו ושולטן דהיינו שיבקש מלוכה ושררה כדי שיעשה טובה לבריות והם א"ל בהיפך זה ישני מלכו ושולטן דהיינו שירחיק אדם עצמו מהשררה שא"א להם לעשות טוב ויושר לכל א"ל בימא יאי למידר או ביבשתא כו' לפי שיורדי הים הרווחה להם מצויה כמ"ש בפ' הבע"י אין לך אומנות פחותה מן הקרקע שנאמר וירדו מאניותיהם גו' ואמרו בעירובין לא מעבר הים היא לא בסחרנים ולא בתגרנים היא אבל מגד אחר קשה להם בים דהסכנה מצויה בהם יותר מיושבי יבשה והשיבו לו מטעם זה דהא כל נחותי ימא לא מייתבי דעתייהו עד דסלקין כו' דהיינו דעלייה הוא לכן ולא ירידה : **א"ל** אידין מנכון חכם יתיר כו' · שהיה לו לב עליהן בכל הדברים אלה שהתריסו נגדו וביזו וגינו כל עניני חכמתו וגבורתו ועושרו ומלכותו וע"כ אמר איזה מנכון חכם יתיר דודאי על פיו השיבו לו כך ואמרו דאינו כן דאתה רואה דכחדא שוין דהא נתכוונו לדבר א' ואם תשים אשמה עלינו כולנו הוא וע"ז א"ל על מה דין אתריסון נגדי לגנות ולבזות את כל מעלתי חכמתי ועשרי וגבורתי ומלכותי ורש"י פירשו לענין אמונה וקבלת אלהותו והוא דחוק שלא נזכר זה שהתריסו בזה נגדו ושבקש מהם על זה להפך אמונתם וא"ל שטנא נצח דמה שדברנו לך שטנא ותירוס נגדך הוא ניצוח שיש לנו נצחון אמיתי בכל הדברים וא"ל הא אנא מקטלינא כו' אע"ג דנצחתם אותי חייבים אתם קטלא כההיא דפ' אד"מ דא"ל קיסר לר' תנחום מיתר שפיר קאמרת מיהו כל דזכי למלכא שדיוה לגובר כו' וא"ל דלא יאי למלכא כזב דכן דרך כל המנצחים עם שהתקיף ממנו שמבטיח אותו מקודם שלא יהיה לו לב ואיבה עליהם בעבור הנצחון אם ינצחו וק"ל : **חמרי** לובאי · פרש"י חמור מצרי ופי' התוס' פ"ק דבכורות עש"ה פוט ולוב היו בעזרתך כו' ע"ש ודפרש"י בהכרא פי' בערוך בערך הבר מלשון אפילה שתרגומו בהכרא ומייתי קטורי דמתני כו' פי' פקעיות של חבלים כמו אייתו ליה תרי קיטורי כו' דפ"ק דע"ז : **בעא** למיעבד קרבא בהדייהו כו' · שכן דרך המלכים המנצחים שאינן מבקשים שלום מלכים ומדינות אחרות גם כשרוצים להיות נכנע במסים אבל הם רוצים לכבוש במלחמה כדי להיות הם כפופים ביותר ושיתגדל שם בגלות המלחמה וע"כ א"ל כי לא יהיה לך עמנו לשם ולתפארת דאי קטלת לן כו' וק"ל : **ע"ב נפל** בהו ריחא אמר ש"מ כו' · כפרש"י ריח טוב כן היה בגמרא ובגי' עין יעקב נפל בה' רותא כו' שנפל בהם רוח חיים וחיו אבל הא דקאמר שקל תסנהו מיא ונורא באפיה משמע דמשום ריח טוב עשה כן וק"ל : **א"ל** זה השער לה' לדיקים וגו' · זה השער הוא שער ג"ע ופירוש הפסוקים באמר לא אמות עדיין כי אחיה ואספר מעשה יה בעוה"ז על שיסור יסרני ולמות לא נתנני וע"כ אמר פתחו לי שערי לדק שהם שערי בתי מדרשות ובה"כ ובם אודה יה בעוה"ז כדי שאזכה בעוה"ב לזה השער לדיקים וגו' וק"ל : **בגלגולא** דעינא דב"ו כו' · היינו הגלגולת המקיף העין שביב שהיה קיים עדיין אבל עין גופיה הוא הנרקב כבר וכה"ג בגלגולת דיהויקים שהוא עלם דבר המתקיים וכמצא לו על עצמו שהוא אוהב כסף וזהב כמו שרמע לו הנביא בלמחה דדהבא ולכך אין אתה ראוי לבא לשער הזה שלדיקים יבואו בו שאין בהם מדה זו ומייתי דכתיב שאול ואבדון לא תשבענה ועיני האדם וגו' ר"ל ממי לא תשבענה שאול ואבדון מאותו אדם שעיניו לא תשבענה וק"ל : **גיהנם** למעלה מן הרקיע וי"א כו' · נראה ע"פ מ"ש בפרק אין דורשין בז' רקיעים מכון שבו אוצרות שלג כו' סופה וסערה כו' כל אלה לפורענות כפרש"י ופריך דבארעא איתנהו דכתיב שלג וקיטור רוח סערה וגו' ומשני דוד הורידן שנאמר לא יגור במגורך רע והשתא הכא דקאמר למעלה מן הרקיע שכן היה שכל פורענות דגיהנם למעלה במכון היה וי"א למחורי הכי תושך היינו לאחר שהורידן דוד וק"ל : **כל** העוסק בתורה בלילה כו' · דרנת תפלה קטע ליכא בלילה לראש אשמורת דהייתו בב' חלקי הלילה כו' כפרש"י בספר איכה אלא רנה של תורה קאמר כמו שת"י ע"ש וכדאמרינן בעירובין לא איברא לילה אלא לגירסא וקאמר שפכי כמים לבך הוא ג"כ רמז על התורה שנמשלה למים שנאמר הוי כל למא לכו למים וגו' וק"ל : **ת"ח** מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך וגו' · בכמה דוכתין בתלמוד הובא זה המאמר וכבר כתבנו בסיום מסכת יבמות טעם לענינינו שם ונראה דהכא הובא תעודא דחכמי הנגב שהרבו שלום בעולם בתשובתם בחכמה לנגד אלכסנדרוס אך מה שהפסיק במאמר כל העוסק בתורה לא ידענא וק"ל :

דף לג ע"ב השיר שהיו הלוים אומרים כו' · מפורש בגמ' במס' ר"ה פ"ד ע"ש : **סליק מס' תמיד**

מסכת מדות פרק שני

דף לד ע"א כל הנכנסין כו' דרך ימין כו' חוץ ממי שאירעו כו' שהוא מקיף לשמאל · ע"ש במדת הדין שולט עליו שהוא לד שמאלי ולזה אומרים לו השוכן בבית זה שהוא מדת הרחמים ירחמך וכן במנודה כי המנודה לבריות הוא מנודה לשמים ומה"ד שולט עליו השוכן בבית הזה שהוא מדת רחמים יתן כו' ויקרבוך ותן לבריות נוח לשמים וק"ל :

דף לה ע"א שהנשים רואות מלמעלה כו' וע"ז תעלות כו' נגד ט"ו כו' · מפורש פרק החליל ע"ש :

דף לו ע"א כי ה' אלהי ישראל בא בו והיה סגור כו' · פרש"י בספר יחזקאל בא בו לעתיד לבא עכ"ל אבל ה"ל לכתוב יבא בו שהוא לשון עתיד גם והיה סגור קיפא דקרא הוא מיותר דכבר כתיב ברישא דקרא סגור יהיה לא יפתח וגו' ונ"ל שעל מקדש ב' נאמר שאמר שיהיה סגור ולא יבא בו איש כי השער זה קדוש שה' אלהי ישראל בא בו במקדש שני גם אם יהיה סגור ביאת השכינה דרך שם וק"ל : **וההיכל** צר מאחוריו כו' שנאמר הוי אריאל אריאל וגו' · פתח מאחוריו ממקום קדוש יותר שהוא קדשי קדשים וענינו כמ"ש שתחלת ממשלת שלמה שבנה המקדש הוא היה במעלה עליונה כממשלת הלבנה במלואה ט"ו דורות מאברהם עד שלמה ומכאן ואילך נתמעט מלכותו כלבנה ט"ו עד ט"ו דורות בימי לדקיהו וזהו הרמז שהיה רחב מלפניו בתחלת בנינו בימי שלמה והיה נפחת והולך עד שהיה צר מאחוריו ונאמר ממנו מעט בסופו בכותל מערבי ומייתי שנאמר הוי אריאל אריאל בלשון כפול שקרא הוי על חורבן ב' מקדשות ע"י מזל אריה כמ"ש זה באגדת פרק הניזקין ומסיים קרית חנה דוד שבימי דוד לא היתה ירושלים אלא חנייה בעלמא עד שלמה שבנה הבית כמ"ש במגילה אל המנוחה וגו' זו ירושלים וק"ל : **ע"ב סנהדרי** גדולה של ישראל יושבת כו' · נקט הכא עפי של ישראל שלא יהיה בתוכם כהנים שאפשר שהם נוגעים בדבר כיון שדנין את הכהונה וקאמר שנמלא בו פסול לובש שחורים כו' אם נמלא בו פסול שנשא אשה שאינה הוגנת לו ואסורה לובש שחורים על עונו כההיא דילך למקום שאין מכירין וילבש שחורים גם אם נמלא בו פסול מלד אבותיו וכגון שהוא חלל ילבש שחורים ע"ש שנאמר ביהושע כהן גדול והוא לבוש בגדים לואים לפי שבניו נשאו להם נשים שאינן הגונות לכהונה כת"י שם ובהיפך זה מי שלא נמלא בו פסול לובש בגדים לבנים על כוונה זו גם רמז שהיה ראוי להיות כהן שלובש בגדי לבן ואומרים ברוך המקום ברוך הוא שלא נמלא בו פסול בזרעו כו' להיות כהן הדיוט וברוך שבחר באהרן ובניו שהם נבחרים ביותר גם מתוך הכהנים להיות נכנסים לשרת בבית קדשי קדשים ביום הכפורים והיינו אהרן ובניו כמ"ש והכהן המשיח תחתיו מבניו וגו' אם בנו ראוי בנו קודם להיות כהן גדול וק"ל : **סליק מסכת מדות**

המתרגם באור מלות הלועזיות שברש"י ותוספות ממסכת מעילה תמיד:מדות

מסכת מעילה דף י ע"א תום' הכל מודים וכו', וכן חימורי קדשים קלים מלוה וכו' להפוך החימורים בלגור שקורין קרויק"ש ע"ג הגחלים (האַקען, איינע קליינע מיט איינעם געבאָגענעו אייזען פֿערזעהענע שטאנגע) ורש"י יומא י"ב א' ד"ה בלינורא פי' במזלג, וכן עיקר שכן את המזלגות (שמות ל"ח ג') ת"א לינוריתא :

דף יז ע"ב רש"י בן תמליון, שד שקורין נוטיו"ן, וכן פירש ולועז רש"י בן נפילים, עיין המתרגם בכורות מ"ד ב' ד"ה נאלת ועי' מ"ש בערוך השלם ערך בן תמליון : **תום'** ילא לקראתו בן תמליון, אותו הוא שקורין למטו"ך בלע"ז וכמו תינוק קטן הוא וכו', נ"ל נאמו"ר (דיא ליעבע). והוא אליל המכונה בלשון רומי אמאר וצורתו כמו תינוק קטן :

דף כא ע"א רש"י דלוסקמא, סליקא דסבי שקורין טסק"א בלע"ז (טאשע) עיין רש"י בב"מ כ' ב' ד"ה סליקא דסבי :

מסכת תמיד דף כז ע"א והלוים בכ"א מקומות וכו', פנות אנגל"ש (דיא ווינקעל, צווייא צוזאממען שטאָסענדע ליניען, דיא איינאַנדער דורכשניידען) :

היאך לפרפר וכו', משום לוותא הוא דאזיל, אבל למעריב לפרבר וכו' אבל הכא אותן שנים דקחשיב קרא האחד בשביל לוות שולי"ן בלע"ז, עי' המתרגם ברכות ו' ב' ד"ה לוות :

דף כט ע"ב פרוכת וכו' נימין, ליונ"ש נארגת עיין המתרגם שבת ס"ו ב' ד"ה נירא ברקא :

פירוש המשניות להרמב"ם פ"א משנה ג כבר באַרנו פעמים שאכסדרא והוא החדר הנקרא בלע"ז פרוג"א וכו' נ"ל פורטיג"א עיין המתרגם ברכות כ"ב ב'

ד"ה בקילעא והמתרגם מנחות ל"ג ב' ד"ה באכסדרה רומיתא : סוף המשנה פי' פשפש, פתח קטן בתוך גוף פתח גדול כגון אלו הנקראים פוסטי"ק (איינע הינטערטיהר) עיין המתרגם בב"מ נ"ג א' ד"ה אחד יורד לאמת השפי :

פסקי תום' סימן ד כר הוא המלע כסות הוא מלע קטן שקורין קוסו"ן (קיססען, פאָלסטער) :

מסכת מדות דף לד ע"ב ר"ש סורג וכו', מקלעות עלים כגון לס"ש ארוגות זו על זו וכו' (לאַטטען) : מצהב קריל"ש כוסב (העלל, ליכֿט) : **רמב"ם משנה ח** לפי הנראה, וכו' דומים למנעולים וכו' ובלע"ז קאדיל"ש דמורכ"ו (דרעהשלעססער, שפֿעררקעטטען) :

דף לה ע"ב למטה מן הכתולה, מה שקורין סור"ק בלע"ז שלא נחפר בו מעולם (יונגפֿער-נערדע) : בכפים של ברזל, פרואיל"א שסדין בה הטיט (מויערקעללע איינע אייזערנע קעללע דער מוירער, וואמיט זיא דען קאַלק אָדער מערטעל אויף דיא שטיינע אַנווערפֿען) עיין המתרגם שבת פ' ד"ה על מלא כף סיד : בית המבטחים, שקורין מילקר"א, עיין המתרגם חולין נ"ה א' ד"ה מקולין : מלתריות של מילא, קורות שקורין יס"ע (שפאַררען) וכפי' הערוך קורות לאחיזת הקיר : קבועות בתקרת האולם וכו', כעין שעושין השרים לנוי וליופי לטייל ולהתענג וקורין ייסו"ש (לוסטשלאָס) : ומודלא כעין דלת טריל"א, עיין המתרגם כתובות קי"א ב' ד"ה דלית : פשפש לועז רבינו שמעי' פנסטרו"ן (איין גראָסעס פֿענסטער, איינע גראָסע פֿענסטער־עֶפֿפֿנונג) והוא שער קטן בתוך שער גדול כמו שפי' הערוך, וכן פי' הרמב"ם כפ"ג דתמיד ועיין המתרגם בב"מ נ"ג א' ד"ה אחד יורד לאמת השפי :

הגהות וחדושים על מסכת תמורה

מאת הרב הגאון הגדול כו' מוהר"ר שמואל שטראשון זצ"ל מווילנא.

דף ב ע"א רש"י ד"ה לית ליה. דודאי א"ע סמיכה כו'. עי' מנחות (נג) תד"ה לרבות: תד"ה וכ"מ. וי"ל דלמעוטי כו' וממילא אמר דאין השותפין סומכין כדאמר כו'. וצ"ל משום דאית לן למעוטי מק"ו דתמורה כדאיתא בס"פ שתי מדות: ע"ב גמרא ת"ל ואם המר ימיר לרבות את האשה. עפרש"י. וצ"ל דדרים ממלת המר לאודה דהוא מקור ומשמע לזכר ולנקבה דכל הס"ד דאשה אינה בתמורה הוא משום דכה"פ כולה אינה אלא בל"ז לכן אהני לן המקור לרבוייה. וצ"ל דה"ע דר"ש לקמן (יג) במשנה דיליף למעוטי ק"ל ממעשר. ולא דרים למעוטי מדכתיב ל"י בלשון יחיד כמו דיליף הת"ק. משום דמקור משמע לרבים וליחיד. לכן כמו דמרבינן אשה מהמקור אע"ג דכה"ע מדבר בלשון זכר כן ה"ל לרבויי לבור ושותפין אף דכה"ע נאמר בלשון יחיד. ובזה היה מתורץ ג"כ תמיהת התוס' במנחות (נג) ד"ה מיבעיא ליה. רק דיקשה לפ"ז לת"ק דר"ש דיליף למעוטי ליבור ושותפים ממה דנאמר הענין בל"י ולא מרבי להו מהמקור: שם אבל הכא כיון דעושה שאש"ב הוא דתנן אין הליבור כו'. והרמב"ם ברים ה' תמורה פסק דגם בקרבן ליבור אם המיר לוקה. וכ' הלח"מ והמ"א תמ"ו פ"ב דע"כ היה גורס כגי' קמא שהביא רש"י אבל לאו שאין בו מעשה כו'. וכתב עוד המ"א דלגי' זו אדרבה יהיה ראיה להרמב"ם דליבור ישנו באזהרה דלא ימיר דאל"כ ה"ל לאו שאש"ב ול"ל לא יקחו ללמד שהאשה מוזהרת ע"י האיש ביבמות (פד ב) ולא ילפינן מהא דהפסוק הכתוב אשה לאיש כו' הואיל דאש"ב. הא עכל למילף מתמורה דאף דא"כ בלבור וה"ל לאו שאש"ב ואפ"ה נשים חייבות. ואנכי תמה דאיך נקרא לתמורה לאו שאש"ב. כיון דלכל יחיד ויחיד מוזהר עליה רק דהתורה לא הזהירה על ק"ל ואין זה אלא תנאי במה הזהירה. וכמו שאינו נקרא אש"ב מה שא"כ בקדשי בה"ב. הכי נקרא לאו דשעטנז אש"ב הואיל ואינו אלא בצמר ופשתים ובשוע טווי ונוז דוקא וכן שארי לאוין הרבה כיוצא בזה. וגדולה מזו חילקו התוס' ביבמות (ה) בד"ה ואכתי בשם ר"י ע"ש. ולגי' שלפנינו נ"ל שאינו אלא אסגרת לישנא. ומה שהקשה המ"א על גי' דלאו שאין בו מעשה. הלא כיו"ח אמר לקמן לא תיתני תימר דבדיבורו עשה מעשה. נ"ל דאינה קושיא דמ"מ ה"א דאינו בכלל איש או אשה כי יעשו כו'. כיון דאינו עושה מעשה בידים ממש. ועוד דהרמב"ם לא פסק כריו"ח דברים הלכות תמורה חשיב גם למימר בלאו שאין בו מעשה. ואפשר דסמיך על סוגיא זו דסתמא דגמרא קרי ליה לאו שאב"מ. ותמיהני על הכ"מ בפי"ג מהלכות שגירות שלידד לומר דהרמב"ם כתב כלשון המימרא דחשיב גם למימר אבל באמת ס"ל דהטעם הוא כריו"ח משום דבדבורו בא לכלל מעשה. דהלא ברים הלכות תמורה כתב דמי שהמיר בקרבן ליבור לוקה ואין התמורה קודש. הרי דאף שלא בא לכלל מעשה מ"מ לוקה. ועי' בלח"מ בהל' שגירות שם שהסב כוונת הכ"מ לדרך אחר: שם עובד כוכבים מהו שימיר. הבה"ז והצ"ק הקשו המאי לא נילף תחלת הקדש מסוף הקדש מסמיכה דאינה נוהגת בקרבן עובד כוכבים כמו דילפינן לענין יורש לעיל. וי"ל דלק"מ דבשלמא לענין יורש ילפינן שפיר דכמו דלענין סמיכה אינו נחשב כקרבן שלו לסמוך עליו. כן לענין תמורה אינו כשלו להמיר אבל הכא מה ענין תמורה לסמיכה למילפינהו מהדדי. תדע דהא גם קרבן נשים לא בעי סמיכה. ומדוע לא קאמר הש"ס לעיל דלהכי איצטריך לרבויי נשים לתמורה דקד"א דנילף מסמיכה. ובאמת ממירה אף שאינה סומכת. שוב מצאתי כדברי בתוס' מנחות (נג) בד"ה לפי והנך רואה שנעלמו דבריהם מהמחברים הנזכרים: רש"י ד"ה בכולן רואה אני להחמיר. חוץ מן הנסכים דודאי אין מביאין. לכאורה יל"פ דקאי אף על הנסכים וס"ל כריה"ג במנחות (עג ב) וכלישנא דברייתא דאזלא אתיא כל"ע. והגמרא דלא מפרשא כאן טעמיה בזה משום דסמכה בזה אהא דהכל מבואר שם בברייתא טעמא דריה"ג: ד"ה המקדים מוסיף חומש. אבל מימר אינו מוסיף חומש. ע"א כו'. אבל ביומא ובזבחים פי' דאתי לאפוקי המתכפר: תד"ה ואין בקופו. נראה למחוק תיבות משל ליבור: ד"ה קתני. בסופו. היאך אפשר לעשות שליח. כ"ה גירסת הצ"ק. וק"ל דהא מעשה בשליחות קאתינן עלה א"כ מלינו שליח לדבר עבירה. ומדוע לא הביא הש"ס בקדושין (מג) גם תמורה בין אותן שמביא שם דמלינו בהם שליח לד"ע:

דף ג ע"א רש"י ד"ה ה"ג מ"ע לה' כתיב בהו. דכתיב איש איש מבית ישראל כו' שנאמר אשר יקריבו לה' כצ"ל: ד"ה ר"י היא. דקא מסתפי לקמן בהא מילתא. נ"פ דיכוון להא דלקמן (ד ב) ל"י ממנו עד בקר כו' מכלל דר"י סבר (לאו שאב"מ) לוקין עליו ע"ש. והגרי"פ במהכ"ת ל"ד כלל שהשיא כוונתו להא דמייתא הגמרא בסמוך א"ר אידי בר אבין כו'. וזה סיפך הדרוש כי שם אדרבה אמר דבשלמא לשאב"מ אין לוקין עליו חוץ כו' ותימר ומעשה דבדיבורו עושה מעשה כדלקמן ועי' בתד"ה והרי. בסופו. ובמכות פריך דר"י אדר"י ומשני הא דידיה הא דרביה: תד"ה והרי. ולימא או נשבע או מימר כו'. תימה הכי מימר ילפינן מקרא בפרט דלקי. אין זה אלא לאמר דיליף על כל לאו שאב"מ דלוקין עליו. ממילא גם על מימר לוקין. וצ"ל למחוק או מימר: ע"ב גמ' כיו"ח ורשב"ל אמרי אינו לוקה כצ"ל: שם אימר הכ"מ לפיים א"ח אבל מילקא כו' וכל הענין. לכאורה למאי דמסקינן חד ובשמו תשבע אתא לשבועת אמת דהיינו שבועת השומרין וכדומה. וחד לקיים את המצוה. והנה ברים המקרא דובשמו תשבע בתרוויהון כתיב את ה' אלהיך תירא כו' ואמרינן בת"כ ר"פ מטות וכן בתנחומא שם והביאם רש"י בפיה"ת על הך קראי "אם יש בך כל המדות האלו אתה רשאי להשבע כו'". וא"כ קשה הא דלא פסלינן שבועות פ"ז אלא התמוד עה"ש. ומצאתי להרמב"ן בפיה"ת בפ' ואתחנן שהעתיק הגמרא שלפנינו בגירסא אחרת. ובשמו תשבע דא"ר ל"ל אא"ע לשבועת הדיינין דכ"ל תשבועת ה' תהיה בין שניהם תנ"ע לשבועה דעלמא דפריין ואא"ע לשבועה דמלוה דכ"ל מנן ובו תדבק תנ"ע לשבועה דחול. וכן הביא הילקוט שם. והשתא לפי גירסא זו א"ש דלא בעינן כל התנאים הללו אלא לשבועה דמלוה או דחול אבל לשבועת הדיינין דקי"ל מן שבועת ה' כו' לא בעינן התנאים האלו. אמנם לכאורה גי' זו תמוה דנהי קאמר אא"ע לשבועת הדיינין דכ"ל כו' הא מהם לא מוכח דבריא כדפריך אימר הכ"מ לפיים א"ח כו'. אבל לגירסת הילקוט א"ש דכן איתא שם אבל אשבועה אפילו מילקא לילקי. וי"ל דהכי פריך אימר הכ"מ (דבריא שבועת אמת) [לפיים א"ח (היכא דבאה לפיים כגון שבועת הדיינין) אבל אשבועה (דעלמא אפילו על אמת) אפילו מילקא לילקי ט'. שוב ראיתי להרמב"ן בס' המצות מ"ע ז' שפירש כן כמש"כ. ובגירסת הילקוט שהבאתי מיושב היטב פירוש זה מכל הגמגומים שכ"ע במג"א שם. וראיתי במג"א שם עוד שנגה שכ' שהילקוט הביא שתי הגירסאות. ול"ד דע"ם שלא הביא רק גירסא זו הנכונה שהבאתי בשם הרמב"ן בפיה"ת. אלא דבזה הביא ב' נוסחאות או דילפינן מדכתיב ובשמו תשבע ב"פ. או מן ובשמו תשבע ומן ובו תדבק כגירסת הרמב"ן שם: רש"י ד"ה וזו היא שבועת ביטוי. אבל שבועת העדות כו' מביא כו' אשם. אינו מדוייק דשבועת העדות היא ג"כ בעולה ויורד: ד"ה ומאי שנא. דמשמע אוכל ולא אכל מקרבן וכ"ה בתוספות. ותמוה דבזה ליכא פלוגתא דלכ"ע חייב בקרבן חטו נסיפיה דכתיב בקרא. וכוונת הגמרא בלמעוטי אוכל ולא אכל היינו ממלקות. וכן איתא בשבועות שם להדיא בגמרא וצע"ג:

דף ד ע"א רש"י ד"ה ל"ת חרם. דמשמע בין קללה שהם כו'. בשבועות (לה) במשנה איתא המקלל עצמו וחבירו בכולן עובר בל"ת. משמע דבלא שם או כינוי אינו עובר. ובאמת ל"י מהיכן למדנו דבעינן דוקא שם או כינוי דאי מן בנקבו שם כדכ' לקמן א"כ ניבעי שם המיוחד דוקא לרבנן דר"מ כמו במגדף ושם (לו) אמר ר' ינאי על הא דהמקלל עצמו כו' ודברי הכל ע"ש בפרש"י. ועי' מהרש"א שם בסוף הפרק: ד"ה ע"א. וילפינן בסנהדרין כו' ג"ש כו'. שם לא נזכר ג"ש אלא בנין אב וע"ש בתד"ה מאי ל"ת (שבע"ב). ומש"כ וכי היכי דהתם ליכא אלא מלקות גרידתא ט' ל"י מאין פסיקא ליה דהתם הוי במלקות גרידתא: ד"ה ואיב"א. כלומר דהאי קרא כו' כצ"ל: ד"ה א תרומה. וקאמר רחמנא לא תאחר כו' כצ"ל: תד"ה מלאתך. דלכך קרי לתרומה דמע לפי שנוהגת בלח כצ"ל. ונראה דלפ"ז מה שנאמר בעלמא מדומע פירושו שנופה את החולין דמע דהיינו תרומה [אח"ז ראיתי שקדמני בזה התוי"ע בפ"ג דתרומות מ"א בשם הרמב"ם]: ד"ה היו. עברה מן הפניה כו'. לפי מאי דמסקי דכל המאה של הראשונה מתוקנים הל"ל כאן אחד עשר וחלק תשיעי: בא"ד ובדמאי מיירי ט'. תמוה דא"כ איך אמר ר"א עלה דלוקה התנן בפ"א דדמאי מ"ד אם הקדים מע"ש לראשון אין בכך כלום. ועי' בתוי"ע במשנה שלפנינו: ד"ה ואיתמר. ויל"פ על הראשונה אם קבע מעשרותיה בתוכה. כ"ג דל"ל ור"ל בעלמא לא בחברתה. ואע"פ שהקדים מע"ש שלה קודם למע"ר דחברתה אין בכך כלום וכמש"כ הצ"ק בפירש"י ע"ש: ע"ב רש"י ד"ה ל"א. משום דהוי מימר לאו שוה בכל כו'. גם מלאתך ודמעך ל"ת הוי לאו השוה בכל. וע"כ כוונתו כמש"כ הרמב"ם בפי' ובחבורו רים הלכות תמורה שהלאו דתמורה כולל הכל. והטעם והיה הוא ותמורתו יהיה קודש אינו בליבור ובשותפין: בא"ד שאם ישראל גרסה הדר מאי כו' כצ"ל: תד"ה וכל. דלא סמיך מכל מתנותיכם תרימו כצ"ל וכן לקמן ובדבור הסמוך: בסה"ד אבל מכל מתנותיכם אפשר לקיימו אפילו אם לא עבר הלאו. אולי יכוונו באם הקדים ראיית פני הבית דאז לא עבר כיון דא"ת עדיין מה"ת לתרום עי' תוספות עירובין (לא ב) ד"ה ומה. או דר"ל דהאי מכל מתנותיכם כתיב גבי לויים והם לא עשו האיסור רק הבעה"ב המפרים:

דף ה ע"א ד"ה מיתיבי בסופו. ומש"ה פריך לרבא אף דלא מהני לילקי כ"כ דל"ל: ע"ב גמרא ורבא התם כו' וס"ל כריו"כ. כה"ג בב"מ (נה ב): שם א"ל רבא ש"ה דא"ק מכל מתנותיכם תרימו וגו' כצ"ל: שם ש"ה דא"ק ולנדר לא ירצה. מפרש"י משמע דגרים דא"ק כי לא לרצון ועי' בפירושו לקמן בדף הסמוך בד"ה מהיכא: רש"י ד"ה בבכור נאמר ל"ת. כגון גיזה ועבודה. זה אסור אפילו בשאר פסמו"ק שיש להם פדיון. וה"ל לפרש לענין לשוחטו באיטלז ולשקלו בליטרא. וכן פירש בעצמו בב"ק (יג) וכ"פ התוספות לקמן (ח): ד"ה אבל נמכר הוא. שאם נפל בו מום כו'. ברים מע"ש איתא דמוכרין אותו תמים חי. והביאה הגמרא לקמן (ז ב). וכן בב"ק איתא בברייתא זו ונמכר תם חי. ואולי משום דר"כ אמר לקמן (שם) דבזמן הבית א"מ אותו תמים חי לכן פירש בבע"מ דנמכר בכל זמן. ומש"כ למוכרו לכהן. אולי משום הא דר"ת לקמן (ח ב) ע"ש ובמש"כ שם ע"ד: ד"ה ואינו נמכר. הואיל ואיתקוש אהדדי מעשר ובכור כדלקמן. לקמן איתא דלמדין מהדדי בגז"ש דעברה עברה: ד"ה מכל מתנותיכם. את תרומת ה' ת"ג. בעלמא פירש דמרבויי דכל משמע אפילו ת"ג:

דף ו ע"א גמרא ברה"ע ותניא המקדים תמימין לבד"ה כו' כ"כ לכאורה להגיה. אבל י"ל דכוון הש"ס למ"ז דפ"ד דשקלים לדברי ר"א ע"ש ועמש"כ בגיטין (פה) בס"ד: רש"י ד"ה ש"ה דכתיב השב תשיב לו כצ"ל וכן לקמן: ע"ב ד"ה בשיטי קונה. ולרבא לא קניא אלא היכא כו' כצ"ל: גמרא בסה"ע רבא אמר ל"כ כו'. תירוץ כזה אמר רבינא ביומא (סג ב) על מחוסר זמן ורבא תירץ שם בע"א. לכן נראה לגרוס גם כאן רבינא:

דף ז ע"א גמ' ואלא ל"ת דמעוך כו' מפקינן לבמת יחיד. עמש"כ בזה בס"ד בשלהי זבחים: רש"י ד"ה רבא אמר כגון שהותם. דכרעי' דראשון הוא. נ"ל והראשון כבר הוברר ע"י גורל לכן לא נלרך השני הגרלה לכ"ע ועי' לשונו ביומא. ועמש"כ בר"ה (ה ב) בק"א להע"א בד"ה כגון שעברו עליו ג' רגלים ושומם: ד"ה מתקיף לה רבב"ל. שמא כו' דילקה משום לא תקדישו כו'. סיגנון הסוגיא מוכח כפירושו דקאי אהקדים ודלא כפי' התוס' דקאי אהקטרה ואריקה מדמסיק כיון דשביק תמים ואקדים בע"מ. וכן רבא אמר השתא כו' אפי' מקדים כו'. אלא דק"ל לפי' זה מאי פריך ליה ריו"ח מהא דעובר משום ה' שמות דילמא התם מיירי במקדים בע"מ שהי' תם מעיקרא ולא מיירי בתימר. וכ"ל דדעת ריו"ח הוא דמימר בע"מ אינו עובר על בל תקדישו נוסף על לאו דלא ימיר. והשתא הוכחתו יפה דמכדי אלאוי קמהדרי ואי בתמורה נמי איתא הלאו דבל תקדישו (ומדוייק היטב מילת נמי) שפה הויין: ד"ה שמא. ותפסה בתמורת בהמת קודם תמימה. וכ"כ שם בפי' על המשנה. והוא לשיטתו לקמן (כז) דרע ברע לא עביד תמורה וע"ש בתוס': תד"ה אפילו. וה"ה מקדים לדמי עולה. עי' בכ"מ רים הל' איסורי מזבח. ומש"כ דהמקדים נקבה לעולה דלקי. ל"י מנ"ל הא. די"ל דאע"ג דא"כ לעולה כיון דראוי' לשום קרבן לא בזיא מילתא ולא לקי. וכן רבא ל"א אלא מקדים ליה לדמי נסכים דמשמע בע"מ דוקא אבל תמים לא אע"ג דלא חזי הוא בעצמו לנסכים: ע"ב רש"י ד"ה על לאו שבכללות. ושחיטה מלא תקריבו אלה כו' כצ"ל: גמרא בסה"ע דבזה"ז נמי מוכרין אותו תמים חי. עמש"כ בס"ד בפ"א דמע"ש מ"ב: רש"י ד"ה לא בחטאת. משנת הקטרת אימורין ואילך זוכה בבשר כצ"ל: בסה"ע כלומר מאי דקתני בברייתא. עמש"כ בס"ד בנדרים (כו). ויתורץ ג"כ תמיהת רש"ל בעירובין (לו) על רש"י ותוספות:

דף ח ע"א גמרא והני הוא דלא מזבני כו' כ"ה גי' הצ"ק כמו שהוא בגליון. ונראה דר"ל דהמה אינם יכולים למוכרו לכהן אחר שיקריבנו כיון דהם בעצמן א"י להקריבו וכמו שהביא רש"י שם מגמרא דב"ק ודלא כהתוס' שם: רש"י ד"ה מ"ם דידן. והשתא לא אסיק אדעתיה סיפא כו'. ביבמות שם במשנה ליתא להאי סיומא ויאכלו במומן ויתכן דרב תשרשיא הוסיף זה מעצמו ליתר ביאור וכמו שהביא הלשון משמרין אע"ג דבמשנה תני' ושמרו ורבא הוא דתיקנה אימא כו' ומשמרין. ועמש"כ בגיטין (מב ב) בס"ד: ד"ה לא אמר ב"ע. שהפקידו כהן אצל כו' ונשבע והודה כו' כצ"ל: ע"ב ד"ה ה"ע דישראל אסור. לקנות בכור תם כו' משום דקתם בכור תם כו'. משמע דבע"מ מותר למוכרו לישראל. וקשה לפ"ז מאי קאמר מר זוטרא לקמן ל"ם לכו הא דאר"ה כו' דלמא במומי' זבני ליה ובהא"מ בר"פ כל פס"מ גרים להדיא דא"ל שמכר לנו פלוני כהן במומו. ועוד דגם בע"מ נמכר בזול לפי שא"כ באיטלז וא"כ בליטרא כדאיתא בבכורות שם. וכן פי' בעצמו לקמי' דאסור לקנות בשר בכור מכהן. וכ"מ מפירושו בחולין (מד ב) במש"כ ר"ה כהן הוה וכמש"כ המהרש"א שם בכוונתו. אלא דל"ד במש"כ דאיכא למ"ד דאסור כו' דעפי הל"ל דר"ת עצמו אוסר. ועמש"כ (לעיל ה ב) בדבריו: תד"ה דלמא. ופליך והאר"י אין רואין כו'. יתכן שהי' לפניהם הגירסא כאן רב יהודה כדאיתא בבכורות וכמו שהעיר הגרי"פ לכן לא הגם מתקו בד"ה תיבת יהודה:

דף ט ע"א גמרא ולכתוב לא יחליפנו כו' אי כתב הכי ה"א תלא זו ותכנס זו כו' משמע דלשון חליפין מישתמע הכי. וק"ל מלקמן (כו ב) קדשי ב"ס אמר חליפת זו כו' לא אמר כלום תחת זו כו' דבריו קיימין. ואמר אביי שם דתחת מישתמע לישנא דאיתפוסי ולישנא דאחולי כו' גבי קדשי בד"ה כו' לישנא דאחולי הוא וא"כ לישנא דחליפין אמאי לא"כ מי גרע מלישנא דתחת וצ"ע: שם מי מתפים בדבר שאינו שלו. ק"ל אלמה לא הא תנן בפ"ד דנזיר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני והני כולם נזירים. ומוכח שם בגמרא דהוא מטעם התפסה ועי' בסוגיא דשבועות רפ"ג בפלוגתת אביי ורבא ובר"ן שם באורך. ולכאורה י"ל דכיון דלישנא דחליפין הוא תלא זו ותכנס זו. ובכזה אינו יכול לעשות בשל חבירו כדמוכח במרובה בסוגיא דלגטעין. אבל ז"א לפי חילוקי התוס' שם בד"ה הוא דאמר כלגטעין. וזה י"ל קלת. אבל קשה דאם לשון חליפין אינו משמע אלא שתלא זו ותכנס זו ואפ"ה אמר רחמנא דנתפסת קדושת תמורה בלשון זה וכדתנן לקמן (כו ב). אלמה תנן סתם מחוללת אין זו תמורה וצ"ע: שם ת"כ דריו"ח כשם שא"מ שנים באחד כך כו' כצ"ל: ע"ב וניתק לעולה מהו שימיר בו. פרש"י סתמי' לשם עולת נדבת ליבור קאי. תמוה דלקמן בס"פ אמרינן דלמ"ד דלנדבת ליבור אזלי פשיטא דאינו עושה תמורה. ובעיא דר"א הוא אליבא דר' אלעזר דס"ל דלנדבת יחיד אזלי ועושה תמורה ע"ש: שם משום דההיא קדושה הא איתמר בה ת"ז. הצ"ק הגיה הא אימר. ולפמש"כ הרמב"ם בפי' ריש תרומות בשם תרומה ע"ש ובמש"כ שם בס"ד. א"ש לנכון גי' זו שלפנינו: שם אמר אביי כו' אי גוף אחר באותה קדושה כו' כצ"ל ברים וכן לקמן ה' פעמים וברש"י פעם א': שם והוסיף עליו חומש ותילנו על חבירו כצ"ל או דל"ל על אחר: שם בקה"ע מי אמרי' באשם קמא הוא דמוסיף (ר"ל אע"ג דנתפסה לקדושה אחרת כגון באבד כו') אבל בגוף אחר כו' אין מוסיף חומש (בדף הסמוך) א"ד כל אותה קדושה מוסיף חומש כצ"ל. ולהלן נ"ע כגי' שלפנינו כהצ"ק: רש"י ד"ה ואמ"ל. משום דההיא קדושה כו'. רש"ק מח"ז. והוא תמוה: ד"ה אי שני גופין. אבל הכא כו' דהאי חזי למזבח הקדש שני כו'. ר"ל הקדש שני מחדש. אבל יותר נראה להגיה הקדש ראשון: ד"ה אי שתי קדושות. אלא אבד והפרים אחר כו' כצ"ל:

דף י ע"א גמרא אי לאו דרבי רחמנא מלבד אשר תשיג ידו ה"א כו'. לכאורה לא יהא רשאי ללות ולהביא קרבנותיו וכדדרשינן בערכין (ל ב) והשיגה ידו שלא ילוה ויגאל. אבל נראה דזה לא איצטריך לאשמועינן דפשיטא כיון דלוה משלו הוא מביא: שם מאי הוה עלה. קשה הא נפשט מהא דא"כ מלינו ליבור ושותפין עושין תמורה. ועי' כה"ג שבת (כב ב) ובתוס' ובהא"ם שם: רש"י ד"ה א"ד סוף סוף מכה קמא כו' כצ"ל: ד"ה לענין כפרה. לאשמעינן כו' כצ"ל תיבה אחת: תד"ה ואזדא בסופו (בע"ב). ומייתי ליה בבכורות (יד) מקרא. בעניותי לא מצאתי שם מפורש. וי"ל דל"ל ומייתי ליה לקמן בבכור מקרא. וכוונתם על הא דדרשינן לקמן (כה) יכול לא יקדישנו בבטן ת"ל אבל יבוכר כו': ע"ב גמרא אמר לי' הב"ע באבר כו' כצ"ל: רש"י ד"ה איתיבי'. וקתני לא שלמין בהן. וכ"פ התוס'. לכאורה יל"פ הקושיא מרישא מן לא אברים בעוברים: ד"ה אי ר' יהודה. דהאי תנא הא סברא א"ל מדקמהדר לי' ר' יוסי כו'. עמש"כ בחולין (סע ב) דלא מקשי כאן מהא דר' יוסי דע"ז מפני שם דטעמא דנפשי' קאמר. אלא דמקשה מלישנא דת"ק גופא מדקאמר אין ממירין כו' מכלל דמיקדש קדשי וכ"מ בתוס' לקמן ד"ה הא מני בסופו. וא"ת א"כ מדוע לא מקשה נב"פ מדקאמר אין ממירין עוברין מכלל דמיקדש קדשי. י"ל דכמו דשני לעיל לקדושת דמים ה"נ לק"ד: בא"ד ור"ב הוא דהוי ב"ז כו' כצ"ל: ד"ה כגון. ובתמורה לא דדרשינן כו' כצ"ל:

דף יא ע"א גמרא השוחט את החטאת ומלא בה בן ד' כו'. ברמב"ם פ"ד מהלכות תמורה ה"ז בהגהת מהרי"א מביא גי' בן שמונה חי בגסה כו'. ותמוה דחטאת נקבה ליכא מן הגסה: שם ותניא אידך כו' ונאכלת בב"מ ונאכלת לעולם כצ"ל כדלקמן (כה ב): שם ל"א אבל כלאים כו' הלין הוא דל"ק כו'. נראה דגם לל"א זה הקושיא הוא ממקדים ולד ויולא דרך דופן וכ"מ מפרש"י רק דהוסיף סיומא דברייתא: רש"י ד"ה ה"ק מקדישין כו'. ודקתני סיפא בהך ברייתא. הוגה בגליון מתניתין והוא מהצ"ק. ולפמש"כ בנדרים (כו) בס"ד א"ש הגירסא שלפנינו ע"ש: תד"ה הא מני. מדקמהדר ליה רבי יוסי והלא כו' כצ"ל: ד"ה ה"ק. ונראה דמש"ה דחיק רש"י כו'. ול"ל עוד משום דעל עוברין תני אבל לא ממירין לכן הייך שפיר למיתני גבי אברין וממירין: בא"ד ועוד דבמתניתין גבי הומל כו'. זה ייסב רש"י בעצמו שפיר: ד"ה השוחט. כגון שעירה כצ"ל: ע"ב גמ' מין

מדמי

מדמי אותו אבר שנה כצ"ל : **שם** רבא סבר לה כר"א . (כ"ל דר"ל דאסבר לה להא דמודה ר"י כר"א) . ור"ש לא סבר לה כר"א . (פירוש לא אסברה לסא דמודה ר"י כר"א אלא דוקא באבר שבשמילתו היא מתה מיד) אבל בדינא דר"א כ"ע ל"פ דהוי נבלה מחיים. ובזה מתורץ הל"ע דהלח"מ ברפע"ו מהלכות מעה"ק על הרמב"ם . וכן ר"ש מלי סבר דטרפה אינה חיה . וכ"ל דהני אמוראי פליגי ג"כ בערכין ודמים דנידונין בכבודן והיינו באבר שהנשמה תלויה בו כדאיתא בערכין (כ) במשנה . והא דאמר שם בגמרא זה"כ כו' לאתויי מן הארכובה ולמעלה שמא כר"א דכאן . ולכאורה מפני זה ה"ל לפסוק כוותיה . אבל הרמב"ם שם נראה דפוסק כר"ש ולכן לא הביא ג"כ הא דמן הארכובה ולמעלה . ואולי סמך על פשטות לשון המשנה דשם דלא אמרה אלא ראש וכבד דהיינו דבר שמתים מיד בנטילתן : **שם** בפי רבא הקדיש אבר לדמיו כו'. ערכין (ה) : **שם** דתניא לא תגוז בכור לאך אבל אתה גוזז כו' . בכורות (ע ב) . ולשם כוונו התוספות בד"ה שהם והמציין השמיט : **שם** ת"ש האומר מה שבמעיה כו'. לעיל (י ב) : **רש"י** ד"ה באומר הרי עלי כו' . ל"א ירושלמי כו' הא מייתי בהמה שאין כל הגוף שלו כצ"ל : **שם** כגון דאמר כזית מן סלע בהמה כו' כלומר שוה זוז מבהמה זו כו'. לכאורה זה הוה כמקדיש דבר שאינו שלו : **ד"ה** בעוף מהו . לרבי יוסי קבע"ל כו' . הא דלא פירש אפילו לרבי יהודה ובאבר שהנשמה תלויה בו וכפירוש הרמב"ם בחבורו שם . הוא משום דדין זה לא מוכח מקרא (לרבי יהודה) דכל אשר יתן כו' דכתיב ביה בהמה . אלא דיליף מערכין ודמים עיין בסוגיא דערכין (ד' ב. ה א) א"כ פשיטא דה"ה בעוף וע"ש בלח"מ ובפ"ה מהלכות ערכין הי"ד : **ד"ה** הקדיש אבר לדמיו . מי אמר לרבי יוסי מדאקדיש חד אבר כו' ומיגו כו' . הנה היפך המיגות מסדר הגמרא ועמש"כ בזה בערכין שם וכמש"כ הלח"מ שם בהלכות ערכין : **ד"ה** היא שלמים וולדה חולין . דלדה"כ אין העובר קדוש . הן למ"ד דעובר ירך אמו הוא ואם שיירו אינו משוייר . קדוש העובר מיד מכח האם עי' בתוספות לעיל ד"ה ואזדא ליו"ח לטעמיה . אלא דר"ל אפילו למ"ד וולדות קדשים ממעי אמן הן קדושין . ועי' בהגהות מוהר"ב רנשבורג :

דף יב ע"א במשנה ואין מי חטאת נעשין מ"ח כו' ואין בה"פ עושה ב"פ כצ"ל : **גמ'** ארמב"א אריו"ח ראב"י היא כו' · וקיים דבריו הרע"ב בפי' הא' וסיים כ"כ פי' שנה זו וכ"פ במס' תרומות כו' . ותמיהני כיון דהגמרא דמי ליה מפני מימרא דרבין אריו"ח מאן שפין כו' לקיימו : **תד"ה** אין המדומע . ואם יש בשניה שיעור כדי לבטל כו' . מלשון זה משמע דהחולין שבמדומע לא מצטרפי לבטלו וכדעת הרמב"ם שהבאתי שם בתרומות ודלא כפרע"י : **ד"ה** ואין המחומץ . לכן נל"פ כגון כזית שאור כו' כצ"ל : **ע"ב רש"י** ד"ה מטהרת בנביים . דאין השאובין פוסלין כו' אלא כו' כ' סאין . התוי"ע בפ"ה דתרומות מ"ו הביא את הר"י שכ' בשם רש"י דנזיר דבעינן בשרים כ' סאה ובביעית (כצ"ל) . ובמתכה"ת ל"ד דהכי מסיק שם דבטלוה והעמידו על כ"א סאה . ועי"ז סובב כוונת הר"י ע"ש : **ד"ה** אלא הא כו' . לא ר' אליעזר כו' כצ"ל בי' : **ד"ה** אלא לפ"ח כליס . ויוסף ב"א היא סס"ד ומתחיל דבור שנפלו למקוה : **תד"ה** אלא אר"פ (שבע"א) ור"י השיב כו' אבל אם רובן שאובין ספי' אם ילדו א"כ מ"ם כו' כצ"ל : **בא"ד** דבר"מ בהש"ס מליכו כן דמעיקרא כו' . גדולה מזו המלא בשבועות (לז) לפי' קמא דבתד"ה מאי ע"ש : **בא"ד** אבל פ"י רבייס והמשכה כשר לכ"ע שאם יש כו' מותר למלאות בכתף כו' עד שיתמלאו . והסיא דפ"ד כו' כצ"ל ור"ל ולא תקשה משם דמשמע דבעינן שיתערבו קודם שיגיעו למקוה ועי"ז תירלו ונראה דקתני שנתערבו כו' . וכ"כ שהבינם התוי"ע במקומות שם :

דף יג ע"א רש"י ד"ה שלשה שדות . ומש"ה עושה מלא מענה לכל לד דשמא לא' לב' לאשיה כו' . הר"ש בפ' י"ז דאהלות הקשה עליו דאכתי ס"ס הוא כו' והביאו התוי"ע כאן ע"ש . ולעד"כ דלק"מ דזה הכל נקרא ס' אחד אם נתגלגל עלם עד כאן או לא . ודמיא להא דכ' התוס' בכתובות (ע) בד"ה ואב"א דשם אונס חד הוא . ועיין באחרונים בכללי ס"ס . ולכאורה הייתי רוצה לתרץ בקנבת התוס' בנדה (כז) ד"ה חומר ע"ש הבאתיה בר"ה (כט) ועמש"כ שם ובכתובות ספ"ב : **ד"ה** לרבות שוגג . והמיר לבן דגבי קדשים כו' כצ"ל ומלת זו למחוק : **תד"ה** שלש . אבל מה שפרש"י כו' דפי' כו' הן בה"פ דהעפר מטמאן כצ"ל : **במשנה** הליבור והשותפין א"ע תמורה ס' . ור"ש אומר בלשון אחר ילאו קרבנות ליבור . וכ' התוי"ע דלדינא אין ביניהם מחלוקת וע"ש דלשונו תנוומגם והכי הל"ל דגם לת"ק העיקר תלוי בבעל הקרבן אם הוא יחיד או לבור ושותפין . דלא ימיל היינו בעס"ק וקאמר בל"י ממילא משמע דהוא יחידי : **רש"י** ד"ה אי קרבן . דדרים לעיל מהא מילתא כו' כצ"ל : **ע"ב גמרא** מאן שמעת ליה האי סברה ר' אלעזר כצ"ל בלא י' וכן בכה"ע וברפ"י : **רש"י** ד"ה ל"א . תמורת שמו שא"ח אלא ע"ד הלאוי סברא היא כצ"ל : **ד"ה** לנדבת ליבור אזלו . לשופרות כצ"ל :

פרק ב דף יד ע"א במשנה שקה"ל דוחין כו' ואת הטומאה. פי' הרמב"ם (והרע"ב אחריו) והוא שיהיו רוב הכהנים טמאים . ול"י מנ"ל זה · עי' ביומא (ו ב) פלוגתת ר"ל ור"ש בטומאה דחויה או הותרה והכ"מ שביניהם ולא נזכר שם רוב . ולא אשכחן רוב אלא בקהל ולענין פסח בפסחים (עט) במשנה נטמא הקהל או רובו או שהיו הכהנים טמאים . ומדלי"ק או רובן כדאמר בקהל משמע דבהם לא תלי הדבר ברוב . (ודע דמשמע לי דבעבודת הפסחים כל המשמרות שוות. ובהלכי סוכה דתנן בג"פ בשנה היו כה"מ שוות כו' ופרש"י בג' רגלים . י"ל דעה"פ נכלל ברגל שלו . או דלא תשיב רק אותן שיש בהן הנייה לכהנים וכפרש"י שם ובפסח אין להם הנאה של כלום. אך אמר שם ושאר ק"ל ואמרינן בגמרא לאתויי פהע"ד ש"ל כו' והרי בהם ג"כ אין לכהנים כלום) . ובפי' הרמב"ם בפ"ז דפסחים במשנת ה"ד באים בטומאה כ' ג"כ כשנטמאו רוב הכהנים . והוסיף ג"כ או כשנטמא רוב הקהל . וזה תמוה ביותר דמה לי טומאת קהל בקרבנות ליבור . הלא גם יחיד טמא מבלא קרבנותיו . ובחבורו פ"ד מהלכות ביאהמ"ק הי"ד כ' אם הי' רוב הכהנים נכנסים שם בירושלים כו' ע"ש . ול"מ מקור למה שתלה בירושלים . כי לענין פהע"ד ש"ל אמרינן בהוריות (ג) דהולכין אחר רוב יושבי א"י . ולענין פסח אמרינן בפסחים (לד ב) אחר רוב העומדין בעזרה . ובחבורו פ"ז מהלכות ק"פ הל"ו כ' משערין בכל הנכנסין לעזרה ועד שהן מבחוץ קודם שתכנס כת הראשונה כו' וצ"ע בכ"ז : **רש"י** ד"ה קה"י חייבין באחריותן . כלומר יש מהן כו' . ועי' בתוי"ע ביאור כוונתו . ולפ"ז קשה מאי דמקיל ועדי הגמרא בהא דעושין תמורה . נימא דיש מהן תני וכן בהא דמקשה בגמרא על בבא דטוהגות בזו"ל נימא דיש מהן קתני והיינו בשלמים וכדמסיק בוהב"א . וצ"ל דכ"ז אינו אלא משום יגדיל תורה ויאדיר . ותדע דריבא מאני כי קתני בבהמה קתני . ובמליעתא מאני האיכא עולת העוף : **בא"ד** כגון קרבן עולת יולדת . הא דלא נקיט גם חטאתה משום דהיא באה מן העוף אף בעשירה . והגמרא תירלה לריבא דבבהמה קתני . ועי"ל משום דתני ובאחריות נסכיהם והחטאת א"ע נסכים . אבל עולת בהמה דיולדת טעונה נסכים כדאיתא במנחות (נא ב) . ויותר נראה דתחת וקרבנה שמחק הל"ק (וכן בהרע"ב ליתא) צ"ל ומטאתה : **ד"ה** שכה"י כשר למוספין . ובלבד שיקדמו כו' . ועי' ר"ה (ל ב) בתוס' דגם אחר התמיד יכול להקריב המוספין : **בהרע"ב** מנחתם ונסכיהם של קרבנות ליבור קרבים אפי' בלילה אפי' למחר . ל"ד דבקרבנות יחיד נמי דינא הכי . ובזבחים (מד) איתא אדם מביא א"ז היום ונסכים מיכן עד עש"י . וכן לקמן בגמרא דמקשה ונסכים מי קרבי בלילה מדתניא דנסכים ביום ולא משני הא בק"ל והא בק"י : **תד"ה** וכל . לכך נ"ל דל"מ קרב בלילה אלא מנ"ס . ובגמרא לריך למחוק בבא דבין ביום ובין בלילה כו' . וכן ליתא לקמן (בע"ב) וכן מח"ז הכ"ח ביומא שם : **שם** ומש"ה ניחא דל"מ הכא דלמא א"ק ליקרב כו' . לכאורה הני קראי דמייתא הכא מוכחי דקדמי ליקרב : **בסה"ד** אלא דמהדר לפרוכי אף מריבא לפי כו' כ"כ דל"ל : **ע"ב גמ'** כתב לך את הדברים האלה כצ"ל וכן לקמן : **שם** אלה תעשו לה' במועדיכם . מלויין בטעות כי הוא בסוף פנחס : **שם** לעולותיכם כצ"ל בל"ו : **שם** הא אינו מדבר אלא במנחת חוטא ובמנחת קנאות כצ"ל : **רש"י** בסה"ע ד"ה אלא לעולם לאקרובי . דנזירות קרבי בבמת יחיד כצ"ל : **תד"ה** אלא בסופו . ואם אמר הריני מגלח על מאה עולות כו' . ספרי פיסקא ל"ח הביאו רש"י בפיה"ת :

דף טו ע"א רש"י ד"ה עשר שנים . וכתיב ויהי מיום שבת הארון בקרית יערים כו' כצ"ל וכן בתוס' : **בא"ד** שכך מפורש כו' ושמואל מת וגו' וכתיב בתריה ויאמר דוד כו' . קרא דויאמר כו' כתיב מוקדם (שם כז א) . וקרא דושמואל כו' כתיב (שם כח ג) . ובתוס' ליתא מלת בתריה : **בא"ד** הרי ארבעים וש' לא מהן ע' שנים כו' כצ"ל וכ"ה בתוס' : **בא"ד** וס"ג כו' ושנה אחת שמלך שאול ושמואל ושתים שמלך שאול בעצמו כצ"ל : **תד"ה** ושלשים . וכתיב ויהי מיום שבת הארון כו' ויהיו עד עשרים שנה . בקרא ליתא למלת עד . ואולי זהו הוספה מהתוס' לביאור ולומר דהך כ' שנה הוא בק"ה עם הז' חדשים שהי' בשדה פלשתים : **בא"ד** מליט יג"ש לשמואל ושאול משמת עלי עד שמלך דוד ול"ו לדוד כו' כצ"ל : **בא"ד** ועד בכלל והיינו שנה עשירית שמלך שמואל כו' כצ"ל . או דל"ל וה"ג עשר שנים מלך שמואל כו' כדאיתא בפרש"י : **בא"ד** דכתיב בשנת ארבעים למלכות דויד נדרשו וגו' . ולריך לומר מ' כצ"ל : **בא"ד** וי"ת למנות י"ג של שמואל שהרי כל שנותיו כו' כצ"ל : **בא"ד** וקי"ל דמ' שנה שפט עלי א"י . קרא כתיב בשמואל (א' ד יח) : **ע"ב גמרא** הבאים תחשבי בני הגולה כו' לפירי חטאת כו' כצ"ל : **שם** ורבים מהכהנים והלוים כו' זה הבית בעיניהם בוכים כו' כצ"ל : **שם** אלא אילים וכבשים כנגד מי כצ"ל : **שם** אם רבו מטהרין טיהרו כצ"ל : **רש"י** ד"ה שהי' ר"י אומר . דכתיב בשלח כו' ושעיר עזים כו' ונפקא לן דהכי מהאי קרא כו' כצ"ל : **תד"ה** כיולא בהנה' ל"ק שבגליון דכתיב גבי לוים ופר שני כו' כצ"ל [מש"כ הל"ק דבת"כ תניא דר"י דריש ופר שני שיהא בן ב' שנים ע"ש . שנה בזה דזה דריש ר"י הגלילי וכ"ה במשנה ב' בפ' ג' דפרה וכן בר"ה (י) בתד"ה עגל ושם ר' יוסי הוא בן חלפתא] :

דף טז ע"א גמרא וילכדה עתניאל בן קנז כו' . מלויין בטעות ול"ל שם ט"ו . וכן בשופטים א' ושם איתא הקטן ממנו לבן בהגה נמחק בדפוסים : **שם** רב ואיש תככים כו' מלויין בטעות ול"ל משלי כ"ע : **רש"י** ד"ה עושה שניהם . נ"ל עושה כולם : **ע"ב ד"ה** ארבעה ניתנו להם כו' . ארבעה כו' כצ"ל : **ד"ה** שתי שכמות . ובמק"א פירשה רבי כו' ול"מ ארבעה אלא ביחיד כו' כצ"ל : **באיד** הילכך ע"כ כו' אלא ת' כו' כצ"ל : **באיד** רבא רבא כו' יהי' לנימר כו' ויחיד ונגמרי לה' דמתה מדלעייה כצ"ל : **תד"ה** וכי מעתה אותה שנגמרה לסיות רועה כו' אע"ג דאפשר לסיות בליבור כו' . לכאורה תמוה דמאי איכפת לן אם בליבור נאמרה הלא באחת ס"ל לר"ש ביומא (ג) דבליבור רועה . אבל לפמש"כ התוס' לעיל (טו ב) בד"ה וקא קרבה ע"ש א"ש בפשיטות : **ד"ה** רבא . וגם שכתו אם היא מן השנים או מן השלשה כצ"ל : **רש"י** במשנה שאם המיר בע"מ בתמימה כו' . עמש"כ לעיל (ז) בד"ה שמא :

דף יז ע"א גמרא אר"פ מ"ע דר"א כו' . כ"ל לגרוס אמר רבא . מדפריך ליה ר"פ על עפ"ז : **רש"י** ד"ה תלא זו כו' . ואותה של הקדש תמימה כו' והויא תמורה . נ"ע דהא תנן לקמן (כו ב) זו מתוללת ע"ז אין זה תמורה . ועמש"כ לעיל (ט) : **ד"ה** פסול הגוף . וכ"ה כו' בלא חסרון כו' . פירושו דתוק . ולעד"כ דטריפות אף שאינה אלא באבר אחד מ"מ פועלת בכל הגוף דטרפה אינה חיה . ואפי' למ"ד דחי' . אינה חי' לזמן מרובה כמש"כ התוס' בחולין (קמ) · אבל בע"מ כל גופו בריא וחי ואין בו חסרון אלא באותו אבר ועי' תוס' דמסכת ע"ז (ריש ד' ו) . ומ"מ פריך שפיר מברוע וקלוט דכיון דמתחלת ברייתו הוא מיקרי חסרון בגופו : **תד"ה** גבי . ולפי גי' ראשונה דשוגג דתמורה לקי משום דבזה"כ היא כו' כצ"ל : **בא"ד** ורבינו שמשון שאנן כצ"ל : **ד"ה** אכנס . ונכנס בו והמיר כו' כצ"ל :

פרק ג ע"ב תד"ה לא . וא"ת ליתני עסה"ע ולא לתני וולד וולדן כ"כ דל"ל ולמחוק תיבת וולדן ראשון : **בסה"ד** דלא ס"ל למימר דפטרי (ר"ל הלרות) כו' . פי' בדבריהם ריש יבמות : **ד"ה** נקבה . וא"ת כו' כתיב הם דממעטינן כו' תמורות . והתוי"ע הוסיף לר' יהודה כו' . נראה דל"ל לר"מ לפמש"כ בעלמו שם . אולם שם דבריו תמוהים וכבר השיגו שם התו"ח : **בא"ד** וי"ל אחרי שכתוב מיעוט כו' אלטריך כו' . והא דלא תירץ איפכא . משום דא"כ יקשה ל"ל קרא לרבויי עוד גבי תודה לקמן (יח א וב) : **ד"ה** אי . ואי דאשם כו' ס"ס דהמ"ל זכר הוא . דהא ל"ל דלהכי קאמר גמירי לה כו' דלא ליקו על תמורה. דהא א"כ אמר אלא כו' וקרא למעוטי תמורת אשם :

דף יח ע"א גמרא כיון דלמיתה אזלא ממילא ל"ק כצ"ל : **תד"ה** ל"ל . וי"ל דהוא ל"מ לי' עשה כו' כ"כ דל"ל : **במשנה** רא"א ולד שלמים לא יקרב שלמים . בתוי"ע דקדק מדבייר ולד תמורה משמע דמודה בי' ר"א דקרב משום דלא שכיח דיעבור בלאו דלא יחליפנו כו' . וכמש"כ רש"י לקמן בגמרא בד"ה גזירה גבי ולד תודה . ותמיהני והרי אדרבה לקמן (כ ב) מדמה הש"ס ולד תמורה לולד ולד דלר"ש לכ"ע לא קרב וע"ש בתוס' . ולכן נראה דלהכי שייר ולד תמורה דכ"ש הוא דדמי לולד ילד ככ"ל בגמרא . ועי' לח"מ ברפ"ד מהלכות תמורה . גם מה שהקשה אליבא דר"ש דאמר ועל ולד ולד תמורה דלפי הגמרא הכ"ל אפי' ולד תמורה נמי כולד ולד דמי . כ"ל דלק"מ דהגמרא לא קאמרה אלא דהוא גרע מולד קדשים ולכן לר"א דאפי' ולד ראשון לא קרב כש"כ ולד תמורה (ע"ש בתוס') אבל שיהא שוה ממש לולד ולד לא קאמרה . והוא כמו ממולע בין ולד לולד ולד . עמש"כ בחדושי הרמב"ם בפ"ד מהלכות תמורה . ומה שהקשה על פסק הרמב"ם כר"ש הא הוה מחלוקת ואח"כ סתם . כבר קדמו בזה הלח"מ . ולי קשה בלא זה מדוע פסק כר"ש נגד הת"ק . וע"כ צ"ל משום דפליגי אמוראי אליבי' משמע דהלכתא כוותיה וכמש"כ הפוס' בכ"מ : **רש"י** ד"ה גזירה . אתי לפסויי' כו' ואתו בהו לידי גיזה ועבודה . הקשה התוי"ע דה"ל דאם ישהה יעבור בעשה כו' . ול"נ משום דל"מ דיבטלו רבנן מ"ע משום שייג רק כי היכי דלא יבוא לידי איסור בקום ועשה וכ"כ הש"א בתשו' ד' ע"ש : **תד"ה** ותכ"א . נ"ע כו' . ולעד"כ לייסב ע"ד תירוץ הגמרא בנדה (ל ב . ומש) מהו דתימא מסתבר טעמא כו' . וכה"ג תירלו התוס' במנחות (יב) גם אהכי בערכין (ח): **ע"ב ד"ה** תני . והך דרשה אינה אלא אסמכתא כו' ובפסחים מוקי לה כו' . שם לא נמלא דרשה רק מן אם כשב אבל דרשה על מיעוטא דהוא ל"כ שם ורק בת"כ שם במקומו דרשינן ליה למעוטי דאין הלבור מביא שלמים נדבה . וזה דלא כמש"כ בס' נת"ע (דף קנ ב) : **גמרא** ת"ל אם על תודה כצ"ל בל"ו : **תד"ה** וחליפות . נ"ע כו' . לכאורה פשוט דכאן ר"ל דילמא הכינוי דיקריבנו (דפשטי' קאי על התודה עלמה) ממעט השניה אפי' מהקרבה בלא לחם לאחר שהקריב האחת עם לחם . וריבויא דיקריב אתא דיכול להקריב מתחלה איזו שירלה . לכן לריך לריבוי דאם כו' וכ"כ מפרש"י . רק דקשה על לשון דיכול יהו טונין טעונות לחם דהא כבר אימעוט חליפות מן יקריבנו (ואולי לזה כוונו התוספות בהכ"ע) ועי' במנחות (ס"ד עט ותחלת ד"פ) החלוקים בין תודת חובה לנדבה : **במשנה** תמורת עולה כו' הרי אלו כעולה וטעונין הפשט ונתוח כו' . כ"פ דה"ה דטעונין סמיכה ונסכים כדלעיל בשלמים (ובמנחות נ"א מרבינן שתם ולדות קדשים ותמורתן לנסכים) ולא תני הכא אלא אותן דברים שאינן בשלמים . ובתודה לא הולרך לפרש בה כלום דהואיל ותני בה ובלבד כו' מוכח דבשאר דברים שוים : **גמרא** במחלוקת שנויה ורבי אלעזר היא כצ"ל בל"י וכן בכל הסוגיא :

דף יט ע"א ברה"ע אבל גבי וולד תמורת אשם כו' כצ"ל : **שם** א"ל רבא אמר ספסא קא אמרת כו' כצ"ל וכ"ה הל"ק : **רש"י** ד"ה אביי אמר . אם היה מפריש ב' בהמות לאחריות או אם אבדה כו' כ"כ דל"ל : **תד"ה** אביי . שהרי אם ל"כ מקדושתה במפריש נקבה לעולה דמיה לא ידתו כו' כצ"ל : **בא"ד** דאם הולד דתמורת אשם היה קרב א"כ ידחה אמה כו' . כ"ל אמה דתמורה דהיינו הקדש ראשון עיין לעיל בדבריהם ד"ה אבל . אמנם ק"ל דהא מוכח לעיל דלא פריך אלא דהולד יקרב הוא עלמו עולה . ובזה לא ידחה הקדש ראשון ממה שהופרש לאשם : **ע"ב במשנה** המפריש נקבה לאשם תרעה כו' . וכתב התוי"ע ובעולה מילתא דפשיטא. ור"ל דלהכי לא אילטרך למיתני גבה דין זה דתרעה . וה"ל להוסיף תבלין דאפילו ר"ש מודה בה כמש"כ רש"י והרע"ב . וכמו שסיים לקמיה לענין ולד אשם דלא תני דאפילו ר"א מודה ביה . אבל מלשון רש"י ותוספות והרע"ב משמע דסיה לפניהם הגירסא במשנה מפורש גם גבי המפריש נקבה לעולה דתרעה . וכ"כ להדיא מפרש"י לקמן (כ א בסה"ע) : **גמרא** אלא ה"ע דר"ש במה"ז דיליף ליה מבכור כו' . לכאורה מ"מ הקושיא מאשם בן שתים והביאו בן שנה במקומה עומדת דהוא נמי לא הוה אלא מה"ז . וי"ל דלא ילפינן מבכור אלא דומיא דידיה דאותו השם שיהיה לו אחר ז' יש לו גם עתה ואין בו פסול אחר זולת שלא הגיע עדיין זמנו ליקרב . משא"כ באשם שעתה נקרא בשם כבש . והתורה חייבתו באיל דוקא ולא תקשה מהא דב"ק (סה ב) דאיל בן יומו קרוי איל . דהתם אינו אלא ע"ד הפלגה אבל עיקר שמותם בן שנה קרוי כבש ובן שתים קרוי איל : **תד"ה** ר"ל אבל לר"ש ב"י דאית ליה אליבא דרבי שמעון כו' כצ"ל : **ד"ה** והא מח"ז . במס' חולין כו' . הל"ק התפלא דהרי משנה ערוכה היא בזבחים כו' . אבל כן דרך הראשונים להביא מהגמרא הסגורה יותר . ולדוגמא רש"י ותוס' בחולין (כה) הביאו הא דמשיסופם בטור הדג מגמרא דסנהדרין והיא משנה בכלים פט"ז מ"א . וכן הר"ן בנדרים (לג ב) בד"ה אפילו סיתא מביא הא דבני העיר ששלחו את שקליהם כו' מהגמרא דהזהב והיא משנה בשקלים . [וכן בסוכה (יב ב) הביאו רש"י ותוס' הא דהאונין של פשתן משיתלבנו מגמ' דשבת והיא משנה בנגעים וגדולה מזו מליט להתוס' בחולין (קכב ב) בד"ה לגבל שהביאו שלשים כים מגמרא דלא יתפור והיא משנה בסוף מרובה וכדהעיר שם הגרי"פ. והר"ש בפ"א דכלים במ"ג בסופו מביא הא דשנעת אדם שמאה כו' מגמרא דשבת והיא משנה בכלים גופא רפי"ב ועמש"כ בכתובות (ד) במד"ה מקייש] . ודוק ותמלא הרבה כי"ב . וכה"ג דרך הגמרא עלמה כמש"כ בס"ד ברפ"ב דשבת ושם (קיב ב) ובריש ב"ב ובב"מ :

דף כ ע"א גמרא קס"ד ה"ע דר"ש כו' דהאיכא שם עולה עליה גבי עני בעולת העוף . כ"כ שהיתה גירסת התוספות וכ"מ מפרש"י לקמן : **שם** הא לא מטא ולא איחייב בעשיר כצ"ל וכ"ה הל"ק : **רש"י** ד"ה הואיל ומותר הפסח . מיהו שם שלמים עלה והואיל דהוי שלמים נקבה נמחא לה כו' כצ"ל : **ד"ה** הואיל ומותר אשם . והקדוש קדושת הגוף כעולת נקבה כו' כצ"ל : **בסה"ע** כדקתני מתניתין המפריש כו' . עמש"כ לעיל (יט ב) במשנה : **תד"ה** רבי . כיון דאין דינה שוה לתמורה דאשם עושה תמורה כו' כ"ה הגירסא הישנה ויפה היא . וגירסת הגליון והיא מהל"ק טעותא היא : **ד"ה** הכי . מ"מ לא דמו דהוא גופא כו' כצ"ל : **בסה"ד** ה"נ בההיא שעתא דחטא לא איחייב בעולת העוף כו' . עמש"כ בערכין (יז ב) במשנה על פירוש הרמב"ם דשם : **ד"ה** ר"ש . וא"כ תזי שפיר בעולת נקבה כצ"ל : **ע"ב ד"ה** אבל לפני כפרה בסופו . ובתר הכי כו' שהתמורה נמי דמיה קריבה לעולה ס"ל . פירוש ולא כדס"ד בל"ק דדמיה קרבים לאשם . ולכן גם ולדה אינו קרב אשם . וזלא כהגהת הל"ק :

דף כא ע"א במשנה אר"ש מ"ע שהבכור כו'. לכאורה ה"ל דר"ש לטעמיה דדרים בעלמא טעמיה דקרא עי' לקמן (ע"ב) בתד"ה ממקום אבל כשתעיין היטב דברי הספרי שהביאוהו התוספות לעיל (יח) תראה דנלרך הטעם לכ"ע : **גמרא** כגו במערבא המטיל מום כו' . עי' בתוספות ובמה שתמהתי ע"ד בעבודת כוכבים (יג ב). ול"ל דאף דשם אמרינן דבזה"ז לכ"ע אינו אלא מדרבנן ע"ש. מיבעיא הכא משום דמ"מ אתו מכח הבכור והמעשר הראויים להקרבה : **שם** דהתנא מעטיה שעירי לכוליא כמשיעי . ובהלכי בכורות דאמר יכול שאני מרבה אף התשיעי אמרת כו' ע"ש . נ"ל דאף ל"ד אלא דר"ל מאי ראית לרבות י"א ולמעוטי תשיעי אימא איפכא וכ"ה להדיא בת"כ פרשה ויקרא פרק ע"ז סימן ד' . אלא דשם ממעט לתשיעי מן מן הבקר ע"ש והכא ממעט ליה מן שעירי : **תד"ה** אי . דמיירי הכא במעשר שנזרע כו' . כ"ל דל"ל שהופרש וכן לקמן בדבור הסמוך : **ע"ב רש"י** ד"ה אתה מעלה בכור . ובריית' כו' . וכ"ה בתוספות ב"ק (יב ב) . והוגה בגליון. כאן ושם . דל"ל ותשנה . ועמש"כ בנדרים (כו) בס"ד : **ד"ה** בכל סרואה . שיוכל לראותו העומד בירושלים . אבל במשנה פי"ד דזבחים פירש איפכא : **תד"ה** ממקום . מדרשא דספרי שפירש לעיל . הוא בדף יח ד"ה אפילו : **בא"ד** והיינו דוקא לכתחלה הוא דאימעוט כו' . משמע דאימעוט דאינו ראוי להביאם . ובב"ק (יב ב) פירש התוספות דא"ל להביאם . ול"י מה דחקם לזה :

פרק ד ד"ה ושאבדה . ועוד לר' אבא כו' . תימה דלקמן מוכח להדיא דבמתכפר בשאינה אבודה לכ"ע אבודה מתה . אלא דלר"ס אפילו בנתכפר באבודה אם מעלמו עשה כן האחרת מתה .

וא"כ ה"ל לקשות אליבא דכ"ע . וככל עמד עליהם התוי"ט אלא שלשונו מגומגם ע"ש . ועי' בבס"ז מ"ש ע"ד דלקמן (כב ב) : בסה"ד דמ"ד הואיל כו' ובע"מ כו' ורועה כו' . לשון ורועה תמוה דהא מסקנא וקיימא כדפריך הגמרא לקמן . ונראה להגיה דל"ל דרועה וקאי על אבודת לילה . ועמש"כ לקמן (כב) ברש"י ד"ה דאי לאו מומא . ולענין עיקר פירוש המשנה נלע"ד דמילתא דפסיקא נקטא וכמו שתירץ הש"ס לקמן (כג ריש ע"ב) ע"ש :

דף כב ע"א רש"י ד"ה דאי לאו מומא . תרעה כו' . אשגרת לישנא הוא . דהא מסקנא וקיימא . ור"ל דתמכר ויפלו דמיה לנדבה . וכצ"ל לקמן (כג ב) בתד"ה המפרים בגופו שכתבו והשני לרעה . ומאי שייכא רעייה גבי מעות : ד"ה עברה שנתה חזיא להקרבה . אפילו אין שם ריעותא לבד דאיבוד מתה כ"כ דל"ל : תד"ה אי תניא . הכא הוא דאהני לה אבודה כו' כ"כ דל"ל כגירסא שבגמרא : ע"ב גמרא אילימא אליבא דרבנן כו' אבודה בשעת הפרשה רועה . ק"ל לשיטת רש"י דבנמצאת בע"מ אפילו לרבנן תמות א"כ מצינו לאוקמי מילתא דרבא אליבייהו וכגון בנמצאת בע"מ . וכן לפירוש התוספות לעיל ד"ה אמר לך . היכא לאוקמי בעברה שנתה : שם כגון שקבל דמה בשתי כוסות כו' עד סופא . בפשטא נראה דהאיבעיא היא אם נמצא הכוס אח"כ אם יוכל לשפכו ליסוד או לא . ורש"י שהיבב הבעיא לענין פסול הזבח לא עמדתי ע"ד הכתבה : תד"ה אפילו . ואיצטריך רבא לאשמועינן כו' כצ"ל : במשנה המפרים מעות לחטאת ואבדו והפרים כו' עד שנמצאו הראשונות כו' . עיין מה שכתבתי בראש הסגה (ה ב) מדוע לא נאמר דהשניים הוו כהקדש מעות . ועל מה שתילתי שם משום דהוה כנולד . לכאורה יש סתירה לזה מב"ק (ס"ד קי) דפריך שם על אביי דאמר אדעתא דהכי לא יהיב ליה . מחטאת ואשם שמתו בעליה ניפוק לחולין דאדעתא דהכי לא אפרשה . אבל י"ל דפריך אליבא דר"א דס"ל דפותחין בנולד . אתנה עכ"פ למדנו משם ישוב לקושייתינו . משום דהלכתא גמירי להו : שם והשניה תמות דברי רבי כו' . לשון הרע"ב דרבי סבר כו' וכי היכי דלא נתכפר בשאינו אבוד האבוד הנשאר כשימצא כו' . הוסיף על לשון רש"י לקמן (כג) בד"ה דרבי סבר . תיבת כשימצא . וגרע במתכ"ת דהא כאן הכוונה בנמצאת קודם כפרה . שוב ראיתי בפירוש הרמב"ם שגם דבריו בזה כסיגנון הרע"ב ותמוה . אולם בגמ' רש"י שהביא התוי"ט לעיל במ"א ליתא לכ"ז : שם וחכ"א אין חטאת מתה אלא כו' . וכתב התוי"ט כ"ק אין חטאת מתה ודאי כו' בין שהיתה אבודה אלא כו' . זה הוסיף מדעתו על לשון התוספות לקמן בד"ה הכל מודים . ולד דשהיתה אבודה שתמות בנמצאת אחר כפרה איך משכחת לה כיון דכבר נתכפר בה :

דף כג ע"א רש"י ד"ה אלא לרבי אבא כו' ורבנן סברי . ואיכא למידק כו' וכגון דנתכפר באבודה ורבנן היא כו' כצ"ל : בא"ד וקיפא דמשמע כו' ואפילו מאבודין הלין דפייסן אזלי ליה"ת כו' כצ"ל : תד"ה דרבי . ותירץ כגון כו' . ק"ל א"כ מאי מותיב רב משרשיא מסברייתא ומסקינן דלא אתיא כרבי התם מאי כוותא דהקדש איכא הם לא יעשה ככה וי"ל בדוחק : ע"ב תד"ה ושפה . וכ"כ למה שלא היו רוצין לעשות ממותר כו' ואע"ג דאיכא מ"ד כו' . תימה דהתם משמע דמשום עיקר הנדר הוא דאם נדר איל והביא פר לא יצא דמוקי לה שם כרבי דאמר קטן והביא גדול לא יצא . אבל בהמותר היכא למימר דלא איכפת לן אפילו להביא עוף וצ"ע :

דף כד ע"א גמרא ר"א בר"ש אומר אפילו כו' יוצא לבית השרפה . פי' בכורות (לג ב) בתד"ה פסק : תד"ה ר"א . ויש לחלק כו' . ע"ש (לג) בתד"ה דתניא ובתמ"כ שם בס"ד :

פרק ה ע"ב במשנה כילד מערימין כו' . התוי"ט כתב בשם הרמב"ם דתחבולה שאינה להתיר תקרא מרמה . לפ"ז ק"ל הפיוט דיום ליבשה שיסד הר"י הלוי הטבעתי בתרמית . בת ענמית . ולמש"כ התוי"ט דבלשון תורה מצינו גם לערמת היתר א"ש קצת . וראיתי להמפרש דפירש בתרמית של מצרים ור"ל דהב' בא לשמוש הסבה כמו איש בחטאו וכדומה . ודוחק : שם ואם נקבה זבחי שלמים . וכתב התוי"ט והכא דלמיתה אזיל רשאי לשנותן אף לשלמים . אין טעם זה מספיק אלא לפרש"י (ואחריו הרע"ב) שפירש לקמן בגמרא אהא דמוקי לה בבהמה דהקדש . דהיינו חטאת . אבל הרמב"ם בפירושו כ' שהקדישה לאחד מן הקרבנות וכ"כ מפירוש התוספות וכפשטיה דלישנא דגמרא ור"ל אף בתודה או שלמים ורוצה להתפיס את הולד לחובת נדרו שהיה עליו . והטעם פשוט משום דא"א לעיולי ליה דנקבה לעולה לא חזי : שם אם זכר עולה ואם נקבה כו' . וכתב התוי"ט אע"ג כו' שכמים לו ב' בהמות כו' . דבריו אינן מחוורין דמנין הוא יודע שתלד תאומים (וביותר לפמש"כ הרמב"ם שהרמז הוא לקמן אין דבריו עולין כלל) . אלא הטעם כיון דהוא זכר ויכול להקדישנו לעולה אינו רשאי להקדישו לשלמים וכדאיתא בגמרא גבי בכור . והתוי"ט לשיטתו לעיל בדבור הסמוך שכתב הטעם משום דלמיתה אזיל כו' . אבל כבר השגתי עליו גם שם כצ"ל : שם ילדה שני זכרים כו' והשני ימכר כו' . נ"ל דהטעם הוא דמי שיצא ראשון הרי הוא קדוש כפי מאמרו והב' הוא חולין גמור דלא הקדיש אלא אחד . וגדולה מזו כתב הרשב"ם בב"ב (קת ב) במתניתין ובגמרא שם (קמא ב) ע"ש (ולכאורה ממתניתין דלפנינו תיובתא לאה"כ שכתב שם במתניתין וצ"ל) אך מפני דלא ידעינן הי מינייהו נפק ראשון לכן ימכר השני לצרכי אותו המין . וכ"כ יקרב למי שהוא . וכ"מ מפרש"י בגמרא בד"ה אי בהמת הקדש היא . אך דבריו במתניתין צ"מ כן וצ"ע : גמ' אר"י מותר להטיל מום כו' . בכורות (ג ב) וש"נ : שם מ"ד נגזר דלמא נפיק רוב ראשו כו' ואימא ה"נ כו' . ק"ל דהרי בע"ז (יג ב) מסקינן אליבא דרבא דבזה"ז לכ"ע אינו אלא מדרבנן . וא"כ מאי פריך הכא ואימא ה"נ הא ה"ל גזרה לגזרה . וכן לחנם נדחקו התוספות בבכורות (לה) ד"ה א"ד להוציא מלת אימר ממשמעותיה כיון דאינו אלא ספק דרבנן : תד"ה אם זכר . אבל שלמים לא דנחתא מקדושתיה . ועי' לשון התוי"ט בשם הרמב"ם . וק"ל דאדרבה שלמים קדשי טפי מבכור כדאיתא בריש זבחים ובפרק כל התדיר . ושם בגמרא אדרבה בכור קדים כו' אפ"ה כו' (וכן ק"ק לקמן בגמרא בהא דא"ל ר"ע לר"ש אמר על הבכור כו' עולה הוי כו') . ולשון רש"י לקמן בגמרא אבל שלמים דקדושה קלה היא כו' . יל"פ דר"ל קלה מעולה . וכיון דאיכא לעיולי טפי דהיינו לקדושת עולה אסור להתפיסו בקלה הימנה : בסה"ד משום דבעי לאוקמי אכילד מערימין . יפה כ' הבס"ז אבל סיפא לא קאי אכילד מערימין . והצ"ק שכתב דסיפא דילדה שתי נקבות קתהדר אהערמת הקדש צ"ד כלל . דא"כ יפאר קושיית הגמרא איזך נהוי בקדושתא דאימיה : ד"ה הא עדיפא . אנן קי"ל כו' כצ"ל בכ"ו : בסה"ד ולמכור קלת כו' . הגה"ה שבגליון בשם רש"ק תמוה . ולא נמצא ברש"ק : ד"ה קסבר (השייך לדף כ"ה) . דאי קסבר כו' א"כ נחתא כו' מטעם בטולנו כו' כצ"ל : בא"ד ואי ממטי אמן הן קדושין ל"א קדושת הפה כו' . אפי' אם בהוייתן הן קדושין ל"א קדושת הפה מטעם שכתב לעיל ועיין גירסת הצ"ק : בא"ד וא"ת מנלן כו' וי"ל כו' . אין כל חדש בזה שכבר כ' לעיל א"כ נחתא קדושת האם כו' שהרי בבהמת הקדש מוקמינן לה : בא"ד וא"ת לר"מ כו' וישחטנו ולאחר שחיטה תיבדק כו' . זה חוזר על הך דהכא . דהתם בבכור א"י לשחטו במוקדש דלמא הוא נקבה ולא במדינה דלמא זכר הוא וכן פרש"י שם . אבל מ"מ יש תקנה להקדישו לשלמים על תנאי אם הוא נקבה לשם אשה משום סמיכה :

דף כה ע"א גמרא ברה"ע אמאי אין קדושה חלה עליהן כו' . לפי מאי דס"ד דממטי אמן הן קדושין ה"מ לאקשויי על בבא דואם נקבה ז"ש למאי דמוקי לה בבהמה דהקדש . ועיין זבחים (קיד) בתד"ה וקסבר : רש"י ד"ה להוי הפקר . אי אפקריה מקמי הכי לכל התבואה כו' . הא דלא קאמר דאי אפקריה מקמי הכי הלקט . דזה תלוי בדין ברירה . אבל הכי הל"ל שיהא הפקר בשעת נשירת מיעוטו . עיין ר"ש פ"ה דמעשר ה"א ובמש"כ שם : ד"ה רצה בולדה מתכפר . חשיב עובר כו' באגפי נפשיה ולא תנכה אמו כצ"ל וכמו שהעתיקו התוספות : ע"ב ד"ה דלמא טעמא דריו"ח . וכי אזיל וגד חטאת למיתה היכא דלא רצה להתכפר בו כו' . וצ"ל דמיד דהחליט בדעתו כן אע"ג דעדיין לא נתכפר באמו ימות . כדמוכח במתניתין ר"פ דלעיל ובגמרא שם ריצא פסיקא ליה ע"ש בפירש"י . ומ"מ לישנא דפסיקא ליה אינו מדוייק לפ"ז דהא קודם שהחליט להתכפר באמו לא ימות :

דף כו ע"ב תד"ה מ"מ . וא"ת מ"מ כו' דהא לא שייכא קדושת דמים בעופות כו' . וכ"כ לקמן בסה"ד צ"י למה לא וכי גרע ממקדיש עצים ואבנים לקנות מהם קרבן דקדשי קדושת דמים וימכרו ויביא בדמיהן קרבן וע"ש בפירש"י . ויש לומר דכוונתם דזה דומה למפריש נקבה לעולה דלכ"ע תרעה עד שתסתאב כו' כמש"כ רש"י לעיל (יט ב) במשנה וע"ש בסוגיא (דף כ) ובתוספות . וא"כ בעופות דאין להם פדיון לא קדשי כלל : בא"ד א"כ כההיא דפרק התערובות כו' וכה"ג מצינו דיחוי מעיקרו כו' . ע"כ ר"ל בנפל הדם מתוך הצואר אל מים שבכלי שרת . דאם נתקבל תחלה בכ"ש היה נראה מעיקרא . אבל כה"ג צ"י איך הוא חוזר ונראה דהא בשעה שנתקבל בכלי שהיה בו מים לא היה עליו שם דם דנתבטל בהמים . אפילו אם תאמר דמים אינן חוצצים כמו שהיב ביומא (נח) : בא"ד נסייעיה מרבנן כו' ואמרי ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו פסח כצ"ל : בא"ד המפריש נקבה לאשם תרעה כו' כצ"ל : בא"ד דטעמא דר"ש משום דאזיל לטעמיה כו' . ר"ל אבל לר"א נמ"ל דאזיל בשיטת ר"ש בזה דהא במפריש נקבה לעולה אפי' ר"ש מודה דתרעה כמו שהבאתי לעיל : גמרא אמר אביי תמה מ"ל לישנא דאיתפסו כו' . כה"ג משני אביי גופיה בנדרים (טז) . ובגיטין (לב ע"ב) :

דף כז ע"ב תד"ה לא . בפלוגתא דר"א ורבנן בהקדשות כצ"ל : במשנה אמר על בהמה טמאה כו' הרי אלו עולה לא"כ . משמע דלא מהני מידי אמירתו . ומוכח הוא לפי' הר"מ שהביאו התוספות לקמן . וקשה דמ"מ יועיל דבורו לאסור אותה על הכ"ע כקרבן כדתנן בפ"א דנדרים מ"ד וצ"ל דמתניתין אתיא כר"י שם :

דף כח ע"א רש"י בהס"ע דכיון דאמר הכה מום קבוע הוא כו' . צ"ד דאפילו עובר פסול כ"ז שלא עבר כדאיתא (ביומא כד) וכ"מ לקמן ר"ד לג : תד"ה טול וא"ת כו' תיפוק ליה ממשקה ישראל כו' . זהו שלא כדבריהם בחולין (קמ) בד"ה למעוטי שכ' דהיה להם שעת הכושר לא ילפינן ממשקה ישראל . ודבריהם שם תמוהים מהא דלקמן (כט) וכדהוכיחו במנחות (ו) בד"ה כתב : ע"ב ד"ה ונה . ובפרק כה"ג לא עבד כי האי ק"ו כו' (ר"ל כי הכא מציפויין) נעבד כו' והת"ל האי ק"ו דאו חילוף הוא ומה אתנן ומחיר שהם אסורין ציפוייהן מותרים ולהתיר ציפוי הנ כו' כצ"ל ועל"ק . וכלל דבריהם הוא דהכא המ"ל ק"ו דהתם ולא המ"ל או חילוף . וכן התם המ"ל ק"ו דהכא וגם או חילוף דהכא ויוכל לתרץ ג"כ דלאוחרא עבדינן . אבל קשה דלפ"ז נ"ל מן הבקר להוציא את הנעבד תיפוק ליה מק"ו דהתם כיון דל"ל או חילוף : ד"ה וזאי תנא . עיין בס"ד מש"כ דהא מפיק ליה לעיל כו' משמע דדרים ליה ממן הבקר וכן בסה"ד דמפיק ליה ממן הבקר . ע"כ פ"ש ול"ל ממן הבהמה כדלעיל . אבל נ"ע דאמאי לא מייתו מהא דר"ש דלעיל דמקיים להדיא ת"ל מן הבהמה להוציא רובע ונרבע ועל זאת לא יעלה תירוצם כ"כ . ועוד קשה דבנדה (מא) מייתי הגמרא אליבא דר"ש הך קרא דמן הבהמה (וזה י"ל עפ"י מש"כ התוספות בשבת (קכח) ד"ה ונתן דדרך הש"ס שאינו מביא עיקר הדרשה ע"ש) . גם לפי מה שהוכיחו בחולין (כג) ד"ה כי משחתם דכ"ע אית להו הך דרשה דכי משחתם . לא מקשו מידי : ד"ה כל . נ"ע כו' . לעד"נ דבא להורות דדוקא במקום שהמום פוסל שם דבר ערוה וע"ז פוסלין ולאפוקי מעשר דאין מום פוסל בו גם אלו אינן פוסלין . וכדאיתא בבכורות (נז) ועי' בדבריהם בחולין (כג) ד"ה כי משחתם :

דף כט ע"א רש"י ד"ה אימא תיסתרי . אבל גבי מוקצה ונעבד תרי קראי נ"ל כו' ק"ל א"כ לפי המסקנא דלא תוכא ממשקה ישראל אלא היכא דלא היתה לה שה"כ יפאר הקושיא מנלן דפרי להדיוט הא אצטריך קרא למעוטי גבוה היכא דהיתה לו שה"כ דל"י ממשקה ישראל . וע"כ צ"ל כמש"כ התוספות במנחות (ו) ד"ה כתב דמדגלי רחמנא בטרפה ילפינן לכל דוכתי . ולפ"ז גם עתה לא נצרך לדברי רש"י : ע"ב גמרא וכתיב התם כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה כצ"ל . וק"ק דהביא מן המאוחר דהלא קודם למקרא זה כתיבי ב"פ התועבות באותה פרשה : רש"י ד"ה בטלה זה . הואיל דיחדיה בשעת ביאה כ"כ דל"ל : ד"ה תועבה כתיב . ואכולהו כתיב מכל התועבות האלה כצ"ל :

דף ל ע"א ד"ה אחד מינייהו . כגון בתשעה מאותן שכנגדו מגיע מדמי הכלב כו' . ק"ל דמ"מ יקשה דנבכור תלת מהן וכימא דהן נגד הכלב וג' חמישיות מאחד הטלאים שעמו . והשבעה הם נגד שמונה ושתי חמישיות שעם הכלב וליפתרו וי"ל : תד"ה ואידך . יש לתמוה דהכא כו' וכן בההיא דלוקח יין מבין הכותים כו' וא"כ בכל איסור כו' . לכאורה ההיא דלוקח יין כו' צ"ק כלל דהתם לא קרא שם תרומה אלא על מה שעתיד להפרים וא"כ מה שעותה הן חולין ודאין . משא"כ באיסור שהיה מופרש ועומד תאן לימא לן דאותו ישקול דלמא ישקול מההיתר והאיסור ישאר בהתערובות ואפי' לטה דהכא לא דמי דהא חלקו השתא ולא יחדו אותו שכנגד הכלב לכן פריך שפיר ניפוק חדא כו' ונאמר דאיגלי מילתא למפרע שזהו שלקחו נגד הכלב . משא"כ באיסור שהיה מבורר מעיקרא צ"ל הכי . אבל מהא דיומא שפיר קמקשו דהתם מעיקרא היה מעות של כאו"א מופרשין ומיוחדים לו . ומש"כ דג' שלקחו קיניהן בשותפות . אינו מדוייק דע"ש ביומא דלא קאי אלא על הא דנותן כאו"א דמי קיני הובתו לתוך שופר אחד . ועיין בדבריהם בסוכה (יח) : בא"ד ואומר מורי כו' אבל הכי תערובתו בהיתר כו' אז המכינן אברירה . פשוט דר"ל דוקא למ"ד דיש ברירה כמש"כ בריש הדבור . והכי הא דהלוקח יין מביא הש"ס בכ"מ לפלוגתא דברירה . וכן הא דסוגיין פריך בבכורות (נז) רק למ"ד דיש ברירה . ותמיהני על התוי"ט דנראה שהבין דר"ל דבכה"ג לכ"ע י"ב . דהביא דבריהם לתרץ מה שתמה בתחלה דהא קי"ל דבדאורייתא א"ב . ועי' בטו"ח שאמר דבר חכמה דקושיית הש"ס קאי על הא דמשמע דמה דאמר בר"פ כה"א לגבי מזבח אוסרין בכש"ה כו' ומחיר . דקאי נמי על הא דכשנגד הכלב אסור . ובע"מ דלא בטלי אינו אלא מדרבנן לכן פריך שפיר אפילו למאי דקי"ל דל"א ברירה אלא בדרבנן . אבל אין זה מכוון לפי המבואר בש"ך בכללי ס"ם אות י"ע ואחריו החזיק המל"מ בפ"ד מהלכות בכורות ה"א בסופו דהיכא דנפל הספק בהיותו דאורייתא לא מהני מה שבא אח"כ מלד אחד להיות דרבנן וכש"כ הכא דגם עתה הנשארים שלא נתערבו יהיו אסורים דלדידהו ל"א י"ב . אולם עפ"י דרכו י"ל דהוי כב' תערובות המבואר בסימן ק"י בש"ך סק"כ וס"ק כ"ב ע"ש אך אין זה ענין לדין ברירה . ולא נצרך ג"כ לתיפק חדא . ומה שהקפלא בטו"ע דאף בלא תערובות אחר כיון דמחיר הכלב מעורב עם ט' מדאורייתא בטל ברוב נ"ל לייסב עפ"י מש"כ המל"מ בפ"ט מהלכות מטמאי מו"מ בכוונת המרדכי וז"ל ונראה דעיקר החילוק הוא שכ"ד שתחלת איסורו כו' היה מעורב לא שייך ביה ביטול ע"ש : ע"ב ד"ה דניחא . תימה כו' וגבי אתנן כו' ובולד מודו דשרי כו' . דאין לומר דהא דשרו היינו בעיברה אח"כ דהא משמע דרבא דאמר ולד הנרבעת אסורה כו' קאי אמתניתין דולדותיהן מותרים ואמר אבל הכי אסורין ואיהו מיירי בעיברו מעיקרא . ולזה כוונו התוספות בב"ק (סו) ד"ה הס : במשנה כל האסורים כו' ולדותיהן מותרים . ופירש הרע"ב כגון כו' כשהוא חולין והוא מפירוש הרמב"ם משמע דבנרבעו כשהן מוקדשין אסורין והוא כרבא אר"כ לקמן בל"א אבל בחבורו פ"ג מהלכות א"מ הי"ג פסק דאפילו בנרבעו כשהן מוקדשין מותרין וע"ש בכ"מ ותימה על התוי"ט שלא העיר בזה . ומש"כ הרע"ב טעמא משום זוז"ג הוא כל"ק דרבא וג"ל דבאתנן ומחיר אפי' היה הזכר ג"כ כיולא בה מותר הולד משום מיעוטא דהם ולא ולדות ועוד דלא גרע משינוייהן לב"ה דהא נשתנה לזרע ואח"כ נולד . ולכן אלקן התנא לשנותן בפ"ע לעיל ולא סמך על הכלל דכאן . (וזה י"ל משום דאלוקין באם היו מעוברות קודם לכן כמש"כ לעיל) ולפ"ז יפה דקדק הכ"מ בספ"ד שם על הרמב"ם מה שהשמיט היתר דולדותיהן בהדי שינוייהן בפ"ע כמו תנא דמשנתינו ואין תפיסת המל"מ עליו כלום . אבל אחר העיון נלפע"ד בדעת הרמב"ם שגם בשאר איסורין הולדות מותרין אפי' היכא דהזכר ג"כ אסור דליכא אזו"ג ומטעם דאישתנו . וטעם זה נזכר בגמרא לקמן בל"א לר"כ . ויתורץ בזה קושיית התד"ה אבל . והראיה מדהתם הרמב"ם ולדותיהן מותרים ולא הזכיר טעם דזו"ג . וכן בפירושו לא זכר טע"ז אלא בולד טרפה . ועוד ראיה ממה שפסק שם בפ"ג הי"ד דהמשתחוה לקמה חטים מותרין למנחות שהרי נשתנו ודמו לולדות של א"מ כו' . וזהו כמו שפשט מ"ז בריה דר"כ בע"ז כדהביא הכ"מ שם . ש"מ דהך טעמא הוא משום דנשתנו וכוון בס"ד : רש"י ד"ה ואם ימעט . מה שהוסיפו בדפ"א לקנות כו' והוא מהצ"ק הוא לחנם :

דף לא ע"א ד"ה ל"א מאוירא . לאחר שנולד הולך וגדל כצ"ל . וכמו שהועתק בתוספות :

פרק ז ע"ב במשנה ולדן וחלבן אסור כו' . התוי"ט כתב דשייך הא דא"י לחולין להגזז ולהעבד הנשנה בחולין ובבכורות . והוא ז"ל שייך הא דפטור מן הבכורה דנשנה שם ג"כ ממתנות לק"ל . דהא א"כ אלא בשור ושה והמקדישן תמימים לבד"ה א"י מידי מזבח . ובבע"מ אפילו למזבח נמי אבל בכור שייך במקדיש חמור לבד"ה . ואולי משום דקולא הוא בקדשי מזבח . ומש"כ עוד ושייך נמי הקדש עילוי דלקמן עמש"כ שם בס"ד . אתנה לדעת הראב"ד ורש"י שהביא התוי"ט שם . שייך נמי דבקד"מ אין משנין מקדושה לקדושה . ובקדב"ה משנין אף מהיכל למזבח . ואפילו לדעת הרמב"ם בקדב"ה משנין עכ"פ מקל לחמור . ובקד"מ כלל לא : גמרא וכללא הוא כו' עד כי קתני אעיקר זיבחא . נראה לפמש"כ לעיל ברפ"ב גם הכא ה"מ לשנויי מי קתני כל קד"מ . יש בקד"מ קתני . והגמרא סמיך בכאן על הוא"א דשם : תד"ה ואפילו בסופו אפילו למ"ד יש מעילה בדם ה"מ דם דחזי כו' . וק"ל דהם במעילה כי מקשה ליה מהא דחלב המוקדשין כו' מתרץ ומחלק בין דם דלא מתקיימא בלעדו אבל בלא חלב מתקיימא . ומדוע לא תחלק כי הכא וכן הכא כהתם :

דף לב ע"א במשנה ומקדישין אותן הקדש עילוי . הכוונה ע"כ אקד"מ כפרש"י . דאילו קדב"ה אין להם הקדש עילוי כדאיתא לקמן בברייתא . והלשון משמעו דקאי אריישא אאחד קד"מ ואחד קדב"ה . ותו דואם מתו יקברו אליבא דר"ל לקמן בגמרא לא קאי אלא אקדב"ה והתנא מיקתם לה סתומי ונצרך הכינא תריפא למיפסקה . ונלע"ד דמשנה זו מיסך שייכא למשנה דלעיל על יש בקדב"ה (וראיה דלא סיים שם משא"כ בקד"מ כדמסיים בריפא משא"כ בקדב"ה) . ואמר כאן אף שאחד קד"מ כו' . מ"מ מקדישין אותן (ר"ל קד"מ) הקדש עילוי משא"כ קדב"ה . וזה מסוב לחומר קדב"ה דקודשים כ"כ עד שהבעלים אין בהם שום יד להקדישן אף הקדש עילוי משא"כ קד"מ עדיין יד הבעלים עליהן להקדישן הקדש עילוי . (וזה דלא כהתוי"ט שהבאתיו לעיל) . ואמר עוד ואם מתו יקברו לר"ל א"ש בפשיטות דדוקא קדב"ה בעו העמדה והערכה אבל קד"מ לא . ולריו"ח ג"כ לא קאי אלא אקדשי בדה"ב ובבע"מ מעיקרא דמודה דל"ב העמדה והערכה בק"מ' עיין לקמן בסוגיא ובפרש"י ונכון בעז"ה : וק"ק דה"ל למיחשב ג"כ דגנב והקדיש לבד"ה מחייב בד' וה' . ובהקדיש למזבח פטור עי' ב"ק (עו. עח) . אך י"ל דזה הויא בכלל הקדש עילוי דחשיב . עמש"כ בס"ד בתוס' ד"ה מקדישין : רש"י ד"ה מקדושה לקדושה . עיין בתוי"ט דעת הראב"ד בקדושת בד"ה ותבין כוונתו : ד"ה חרמי כהנים . היינו סתם חרמין ולהכי נקט כו' ולעד"נ דאפילו למ"ד סתם חרמים לכהנים . הכא במתפים קד"מ . דא"ת דכוונתו היתה לכהנים אין בדבריו כלום לדברי ר"ה . אמרינן דודאי היה דעתו על חרמי גבוה . וגדולה מזו מצינו לר"מ לעיל ר"פ כילד מערימין . וכה"ג נמצא טובא בש"ס סברא זו . ולפמש"כ התוי"ע בנדה אות צ"ז בשם הרמ"ע דהיכא דתני לא עשה ולא כלום הכוונה דהוה כאילו לא עשה כלל ונשאר הדבר בהווייתו קודם . אבל היכא דתני נ"ע כלום ר"ל דרק למה שכוון בעשייתו לא הועיל . ומ"מ מהני עשייתו לאיזה דבר . אלא היכא דליכא למיטעי נקיט לע"כ אף בדבר דלא מהני כלל . יש לכוון פרש"י לדעתינו והוא משום שהיה ק"ל מאי דנקיט נ"ע כלום דמשמע דמהני אמירתו לענין מה לכן פירש דמיירי בחרם סתם דמהני לחול עליו חרמי גבוה . ולקמן בברייתא דנקיט נמי לישנא דל"ע כלום הייתו משום דליכא למיטעי . או דאתיא כר"מ עיין בערכין (ה ב) המקדיש בהמת חבירו כו' ודוק : ד"ה אמר עולה . מדה"ל למכתב חרם קדש כו' וכתיב כל חרם (כצ"ל) ה"מ על הכל חייל חרם כו' . לכאורה יל"פ דהכי דריש כל חרם אפילו חרמי כהנים חייל על קדש קדשים : תד"ה מקדישין . פירוש ומצי שקיל דבר מועט כו' וצ"ל דלא מצינו כו' . עמש"כ ביומא (כו ב) : בא"ד דאטו מי לא שייך כו' כמה כו' . לכאורה גם דמיהן תשלום שייך בהו באומר הרי עלי והפרישן דלריו"ח חייב באחריותן אפי' נגנבו או שנאבדו ולר"ל במתו מיהא מחייב כדאיתא בחולין (קלט) : בא"ד דבקד"מ יש שם הבעלים לפדותן כשהוממו אבל בקדב"ה כו' . נראה כוונתם ע"ד שכתבו לעיל (כז ב) בקדב"ה לא ע"ש . ולע"ד ה"כ לחלק דבקד"מ עדיין שם הבעלים עליהן להקריבן לשמן ולכפר עליהן

פליגן . תמא"כ בקדב"ה כיון שספרינן אע"ג שלא מר״ז עדיין לגזבר נסתלק שם הבעלים מעליהן מכל דבר . ועיין ב"ק (עו) בתד"ה והשתא ושם (עט) בד"ה גנב ותמצא כדברים האלה : ד"ה והאמר ברים ע"ב . ואשמעינן שאין כו' לענין כו' עד שיפד״ . ר"ל שאין אסור לשחוט אלא עד שיעיימוה לדעת כמה הוא החוב עליו לבד"ה אבל לפדות א"צ קודם שחימה שאין לבד"ה כלום בגוף העולה וכ"מ בדבריהם לקמן . וכל"ק שהגיה תיבת אלא טעה במחכ"ת : ע"ב גמרא תיכ דריו"ח ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ט' כל"ל : שם בבע"מ שיפדו הכ"מ כן הוא הנירסא שלפנינו ויפרה היא . והסגהה שבגליון שבושא היא אף שכן היא במנחות ובבכורות יש להגיה שם כמו דאיתא הכא : שם כשה"א ואם בבהמה הטמאה ופדה כו' כל"ל : תד"ה וד"ה . אבל בקדב"ה למאן דאית ליה כו' כל"ל . ותיבת אפילו נראה למחוק :

דף לג ע"א גמ' ברה"ע הא מה אני מקיים ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו כו' כל"ל וכן בליון התוספות : בסה"ע א"ל רי"ר לר"ז לר"ל כו' וקתני קד"מ בפ"מ יפדו כו' פ"מ פודין כו' . ק"ק כיון דקי"ל קדשים שמתו יצאו מידי מעילה דב"ת (ריש מעילה) א"כ איך הוה ס"ד דמתו ממש כיון דתו לית בהו קדושה לא אלימי למיתפס פדיונם . וי"ל דהוא מדרבנן : רש"י ד"ה וכיו"ח . ומיהו והעמיד והעריך אריפא כו' ואסיפא דמשתעי בבד"ה קאי . תמיהני על התוי"ט שכתב כד"ה ואם מתו בסופו . „ואע"ג דלבד"ה נ"ל קרא י"ל דכיון דגלי קרא בבל מזבח ה"ה בבל בד"ה„ איך איסתמיטתיה הגמרא ופרש"י במקומו : ד"ה נפלוג ר"ש עלה . דקאמרי איכהו יקברו ואיהו יפדו כל"ל : תד"ה אפילו . כגון שמתפים תרנגולין לבדה"ב . נראה להגיה למזבח : ע"ב סד"ה כדתניא . מכלל דת"ק מיירי בתרווייהו כן הפתיק התוי"ט בפ"ה דמעילה : רש"י ד"ה חולין שנשחטו בעזרה אתי למימר נמי קדשים שאירע בהם פסול טומאה או פסול נותר יקברו וקיי"ל כו' לימד עכה"פ כו' . לככי תרתי דמשיב לא הוה צריך לנימוד מן בקדש כו' דבהדיא כתיב בהו שריפה בפרשה לו (ויקרא ז פסוקי יז יט) . וכן התוי"ע ל"ד שכ' (במ"ו ד"ה כה"ק) ומה"ע בשר קדש שנטמא.או נותר כו' וכן שער נזיר טהור כו' . דבשער נזיר נמי כתיב ונתן על האש כו' וכדפרש"י לקמן בגמרא : ד"ה וכן היה . דליכא למיגזר כו' אפ"ה תשרף . וכתב התוי"ע דהוא תלתא בלא טעמא . ונראה דאיסתמיטתיה גמרא חולין (פה ב) וקדושין (נח) ופרש"י ותוספות ע"ש : ד"ה את שדרכו . ערלה וכה"כ קאי וכ"פ הרמב"ם והרע"ב אחריהם . ונראה כוונתם דאתרומה ל"מ קאי דהא איתא בספ"ק דפסחים דתטמא זילוף . עי' שבת (כה) תד"ה כך . ושאר הנשרפים נמי אמרינן בס"פ כל התדיר נסכים שנטמאו כו' ושורפן אלמא דבר שמצוה מה"ת בשריפה אפי' משקה נמי . וכן תמן לר"י דיליף מנותר אפי' משקין מחוייב לעשות היסק גדול ולשורפן . לכן ל"מ קאי רק על ערלה וכה"כ . וטעמא כ"ל משום דשרפה דידהו לא כתבה תורה בלשון חיוב רק פן תוקדש . וכזה א"ש מה שפרש"י על הא דהכה"ם לא יקברו דלמא כו' . שהעלה הגה"ם בקושיא דתיפוק ליה דמצותו בשרפה ע"ש . דמשום ערלה וכה"כ אילטרך לה"ם וכתון בעז"ה . ומזה לכאורה קשה לפי' א"כ שבתוספות שבת שם דתרומה מצותה מן התורה בשרפה דאם כן למה שריא בזילוף . אם לא שיפרשו כדפריבית בסוף פרק קמא דפסחים בס"ד :

דף לד ע"א גמרא כאן בנזיר טמא . הגרי"פ הביא מתוספות דנזיר דל"ע מנלן דנקבר . והוא מהתוי"ע . וכ"ל דל"ד כלל במחכ"ת. דהכא פשוט כיון דאסור בהנאה מקרא דקדוש יהיה כו' כדאיתא בקדושין (נז ב) ממילא דנקבר כשאר אה"כ דמתניתין . והתוספות שם לא עיינו אלא לר"ת שם דס"ל דהכל מגלחין תחת הדוד חוץ מטמא שבמדינה ומפרש בבריתא טעמא מפני שסערו נקבר . הא ודאי טעמא בעי כיון דיליף מן זבח לרבות האשם אף במדינה נמי כמו נזיר טהור : שם ובשר המת שנפרשו טהורין . נדה (נה) : שם עולת העוף שנתמלה ט' ואסורין . עמש"כ בזבחים (לה ב) לתמוה על הרמב"ם שכתב ד"ז אבל חטאת העוף והעלתיו בצ"ע . ועתה נ"ל שגירסתו היה בכאן חטאת העוף שנתמלה כו' וכמ"ד דמילוי מעכב עיין בפ"ז מהלכות מעה"ק ה"ז ובלח"מ שם . דלגירסא שלפנינו קשה מפ"ב דמעילה (מ"ב) „עולף העוף כו' מילה דמה כו' ומועלין בה כו'„ . מדוע לא תני ואין מועלין במורמה ועולה כדתני שם במ"ד בעולת בהמה נזרק דמה כו' ואין מועלין בעורה אבל מועלין בבשרה כו' . אלא ש"מ דגם בכן יש מעילה אף לאחר המיצוי . ואימתי יוצאין מידי מעילה . כ"ל משישליכן אל מקום הדשן כי אז נעשו מצותן וכמו דישון מזבח הפנימי והמנורה שם בפ"ג מ"ד דמשמע שם מפירוש הרע"ב דמועלין בהן עד שמוציאם למקום הדשן . (ודלא כתוספות שם בד"ה בשלמא) ושם בגמרא כפ"ל דישונם ומקומם מהדשן דכתיב אצל מורמה ונוצה ולכן חד דינא אית להו לכולהו . ונראה עוד דהא דתנן גבי עולת העוף ומועלין בה עד שתצא לבית הדשן קאי אכולה אבשרה וגם על מוראה ונוצה וכל חד לבית דישונו מורו"ב לדישנו שהוא אצל הכבש . ובשרה לדישונה שהוא חוץ לג' מחנות לרב כדא"ל ולריו"ח כדא"ל . ואף שמפרש"י כאן משמע דהכא ג"כ כ"ל לאחר שהשליכן אצל המזבח . מ"מ קשיא חדא מאי קא מקשה הלא הכא הוא מטעם אחר משום דהכבר נעשו מצותן ואפילו לא נבלעו נמי . שנית מאי דתלי במילוי הא עדיין לא גמרו מצותן עד שישליכם אצל המזבח . אבל אי גרסינן חטאת ניחא דבה לא נותה התורה מאומה לעשות בהן רק אסורים בהנאה מאיזה דרשה או מהל"מ . לכן ה"ל כשאר אה"כ . והברייתא לא הזכירה הקבורה כיון שאינה מן המצוה . ודע דלפי סברת התוספות לעיל בד"ה הנשרפין בטעם שהנקברים אפכן אסורין כיון דלא נותה התורה על ביעורן משוך איסורייהו לעולם . הכ"ל דלרבנן דס"ל בחמץ אף מפרר וזורה לרוח . מ"מ אפכן מותר הואיל דנותה התורה תשביתו בכ"ד שאתה יכול להשביתו ה"ל נעשית מצותו ודלא כהרמב"ם והטור שהביא המ"א ר"ס תמ"ה וכן התוספות בפסחים (כא ב) בד"ה בהדי וא"ע לפ"ז גי' אף מפרר ובזה נדחו ראיות הס"א בתשו' פ"ז לפרש"י נגד פירוש ר"ת ע"ש ככ"ל נכון בס"ד . [אבל ק"ק לפ"ז מאי אהדרו ליה רבנן לר"י בפסחים (סוף דף כז) חלבו של שור הנסקל יוכיח כו' . הא ביה לא נותה התורה כלל לבערו . משא"כ חמץ דנותה להשביתו שפיר יליף מנותר דבשריפה] : רש"י ברה"ע . ונודע לו שלא חטא כו' . וכ"כ הרע"ב אחריו וכמ"ק בפירוש הרמב"ם . משמע דהיכא דלא נודע לו רק שאירע בו פסול אחר כגון נותר או טומאה או שנשחט חל"ז ומל"מ לכ"ע בשרפה כשאר קדשים . ול"ע דמוכח להדיא בפסחים (ר"ד כח) דר"י פליג אף בגוונא שזכרתי וכפרש"י בעצמו שם וע"ש בתד"ה ואתה דיליף ליה מקרא בת"כ (והוא בצו פרשתא ע' פי"ג הלכה ה והק"א הבין שם הת"כ כפרש"י דהכא) . וגם לשון המשנה עצמה מוכח כן דקאי על כשחט חו"ל כו' דסמיך ליה דנודע לו מאן דכר שמיה . וכ"מ בכריתות (כד ב) דמשני התם ר"א תברא מי ששנה זו כו' . משמע דלא אשכח תנאי בהדיא דפליגי בהא . ולפרש"י הכ"ל הא רבנן והא ר"י . והא דל"ק הא רבנן והא ר"ש דפליגי בחולין שנכ"ע . י"ל דס"ל דבהא אפילו חכמים דר"ש מודו משום דמחזי כזבח פסול . רק דלא ידע לחלק בין א"ת לאשם ודאי : ד"ה כאן בספק ואידי ואידי בטהור או טמא . פשוט דזה לא קאי רק אשער נזיר דבשער חמור מאי שייטא דטומאה וטהרה גבי' . וכתוי"ע ל"ד דהעתיקו רק על פ"ת . אבל קשה דבנזיר טהור ודאי אף בשער ישרף כדכתיב בקרא . ורב איתי בהגהה מוהר"ב לנשבורג דמחק או טמא . ול"נ איפכא לגרוס בטמא לבד :

סליק מסכת תמורה . בעזר בורא רוח וצר צורה

מסכת כריתות

פרק א דף ב ע"א רש"י ברה"ע . יש מהן בחנק ויש מהן בסקילה . נקיט שתי הקלות הקלה והחמורה שבהן . אבל יש מהן גם בשרפה והוא אשה ובתה :
בא"ד דכל הני דנקט בריתא כו' דינייהו בסקילה . והא דלא תני בתרייהו המגדף כו' עד ומחלל שבת שגם המה בסקילה . דלא בעי למיפסק בין כריתות שע"י ביאה . ולשון התוי"ע בזה שלא בדיוק : ד"ה מגדף . ואיכא למ"ד מזמר ומשורר לעבודת כוכבים . ע"כ מיירי שעבודתה בכך כמש"כ התו"ח וכ"כ רש"י בעצמו בסנהדרין (סוף דף סד) וא"כ קשה דהיינו עובד עבודת כוכבים . וכה"ג דייק הש"ס שם (בע"א) לענין מולך . וע"כ מגדף דהכא הכוונה על ברכת השם וכפירושו בעצמו לקמן (ז רע"ב) : ד"ה ופסח . אזהרה דנותר ושרפת כו' אזהרה בפיגול כו' ואם יותר מבשר המלואים כו' כי קדש הוא כו' כל"ל : ד"ה ועל לא הודע . מולך כשבור להעביר אדם אחר כו' מקדם כשבור בית אחר הוא וכו' . כל אלו הוא מתעסק דא"ח אלא בחלבים ועריות שכן נהנה . ולפמש"כ לקמן (יט) ביישוב פי' הרע"ב ובשבועות (יט) בשיטת התוס' ע"ש יתיישב גם פרש"י דהכא : בא"ד מעלה לאחר איסור הבמות כו' וכשבור במות אלו של ליבור מותרות . לא הבנתי דאימתי נאסרו הבמות בשילה ובב"ע . הרי בשילה היתה בפנים הבמה הגדולה דהיינו מזבח שעשה משה . ואפי' לר"ה בזבחים (סא ב) דעשו מזבח אבנים שמה מ"מ גם מזבח משה הי' עומד אצלו ע"ש בפרש"י . ובב"ע הרי גנזו שלמה עפרש"י בשבת (כה) . ובתוי"ע העתיק בבמות אלו ש"ל כו' . וגם זה אינו נוח לי . ועוד דלפ"ז נצטרך להגיה בס"ד ומוקי לי' לקרא בבהמת יחיד : ע"ב גמרא דכתיב כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה כו' כל"ל :
בסה"ע לחלק על אחותו שהיא אחות אביו כו' . מה שתמה בת"י דעפי ה"ל למינקט אחת אחיו כו' דמ"ל בהיתר . תמוה כיון דדריש לי' מקרא דאחותו להכי נקיט איסורי דאחוותא . ודוחק לומר דתמהו אקרא גופי' . ועי' בדבריהם לקמן (עו) בד"ה לחייב : רש"י ד"ה משום דקתני סיפא . בהוריות כו' דלא שייך בי' קרבן עו"י כו' . ק"ל דלפ"ז ליפטר נמי מקרבנות מצורע דגבי' ג"כ כתיב ואם דל הוא כו' . ואולי דאה"נ . וזהו דבעי שם רבינא אמ"ז נשיא שנצטרע מהו מידחא דחי כ"ל דנדחה הנשיא מהקרבנות ובאר מחו"כ כל ימיו ואין לו תקנה (עמש"כ שם) או מיפטר פטר פי' דפטר לי' רחמנא מקרבן כלל ומותר באכילת קדשים וליכנס למקדש בלתי הבאת קרבן . ותשובת רנב"י אליו עמש"כ שם ונכון בעז"ה : בסה"ד או תורים ובנ"י . ל"י מדוע השמיט או עשירית האיפה :

דף ג ע"א גמרא וכי מאחר דלאוין מחלקין כרת באחותו ל"ל . עי' מכות (יד) תד"ה כ"ג :
שם מה קטרת ט' וחייבים עליה בפ"ע כו' כ"ג דל"ל ותיבת כרת למחוק : שם ניתנהו איפוך המפטם אה"ק כו' . לכאורה יש לדקות די"ל דלהכי תנא פיטום השמן בריפא דאקדמי' קרא ותני פיטומין בהדי הדדי . וי"ל דא"כ ה"ל למיתני הסך בסה"מ בריפא דאקדמי' קרא בהלאו והדר פיטומו ואח"כ פיטום דקטרת : שם ותני הכי כו' והביא זכור עליו . נראה דכאן נ"ל זכר עי' רש"י בסנהדרין (כד ב) בד"ה חייב שתים : שם ומולא יהי' קדש מבני ישראל כל"ל : שם א"ה ליתני נמי הבא עה"ב והביא בהמה עליו הא אמר אביי כו' . ק"ל הא גם לר' אבהו דס"ל דבזה חייב שתים לרי"ש א"ש דהא אמר בהם הבא עה"ז והביא זכר עליו הבא עה"ב והביא בהמה עליו בין לר' אבהו ובין לאביי לרי"ש חייב שלש ול"ע : שם ותנא שלש כריתות לסיומינהו בכריתות . מה שתמה בת"י דא"כ ליחשוב נמי הביא זכר עליו . לפמש"כ בסנהדרין (כד) בתד"ה הבא עה"ז ע"ש תתיישב זאת : רש"י ד"ה דא"כ אבהו . לא יהי' קדש מזהרה לנשכב ועונש מגז"ש כו' . ל"ע דעונש כתיב בהדיא גם בנשכב ועי' בפירושו בסנהדרין : בסה"ד אבל משכב זכר דלא מתהני כו' . לכאורה לפ"ז לא אתיא הא דאמרינן בחולין (קטו ב) אליבא דרבי מה להלן בהנאה . כרי"ש דדריש ליה על נשכב לזכר . ויש לדחות : ד"ה בגברי . דאין זנות לבהמה כל"ל : ע"ב גמרא וריו"ח א"ל כו' מלוקה דמיתה לא הויא מלוקה . ולשון התוי"ע ובפ"ז דסנהדרין קתני נמי וידעוני דהתם לענין מיתה חילקן הכתוב כו' ע"ש . ול"ד דאמו בתרי קטלי קטלינן לי' . ולענין חיוב אכל חד אם עשאו לבדו אף אם לא חילקן הי' חייב. גם מה שהביא זאת מסנהדרין תמוה . דשם אינו מבואר יותר ממה דאיתא בגמרא שלפנינו : רש"י ד"ה אוב וידעוני . ולאו אחד כו' ובואל אוב וידעוני . מה שהוגה בגליון בשם הב"ש ובה"ז . עי' בסנהדרין (סה) ברש"י ותוס' ומהרש"א ובמש"כ שם ובספ"ק דעירובין : ד"ה כרת דיליה . בסדר שלח לך ואם נפש אחת תחטא כו' כל"ל : ד"ה ויפנו בלב . עיקר איסורו תלוי ברוע לבו כו' אבל שמתחואה אנו רואין כו' . ק"ל דהא גם במשתחוה אם לבו לשמים אין בכך כלום כדאיתא לעיל (ס ע"א) . ופי' הגליון שכ' דאילו הי' מדבר ומקבל עבודת כוכבים כו' לא מחייב . ל"ע דהא משנה ערוכה בסנהדרין (ס ב) ואחד המקבל עליו לאלוה והאומר כו' ע"ש :

דף ד ע"א גמרא הואיל ויפנו בלאייה . עמש"כ בס"ד בסנהדרין (סה ב) : רש"י ד"ה ורבנן סברי . לאו מלאו כו' כי הביא דבשר בחלב כו' . פי' לקמן (ע"ב) בפי' בד"ה לאו מלאו שהביא דוגמא אחרת : בסה"ע חלב בע"מ מנין ת"ל כל חלב כו' ת"ל כי כל . לפנינו שם גי' אחרת ע"ש . וגי' רש"י כאן ל"ע דא"כ למה מקשה שם מן שאור בל תקטירו כו' ה"ל לאקשויי מדרשה דחלב דאיירי בה ועמש"כ שם בס"ד : ע"ב גמרא אבל חלב דמוקדשין דהותר מכללו . פרש"י בזה אינו מובן . ולכאורה יש לפרש דהותר מכללו לגבוה אף דבעינן ממשקה ישראל מן המותר לישראל : רש"י ד"ה מאי שנא חלב . כלומר. נראה להגיה תחת כלומר כו' : ד"ה ה' לאוין . באמה"ח משתעי ודכתיב בתריה כו' כל"ל : בא"ד ועוד כתיב נראה אנכי רק את דמו לא תאכל כו' כל"ל :

דף ה ע"א גמרא ואימא קלי דמייתר מחייב חדא כו' . וכ' הת"י דלעיל גבי חלב שור כו' ה"מ למיפרך הכי . ולפעד"נ דשמה מיותר או שור או עז והש"ס דקאמר שם א"כ לימא קרא שור וכשב פז ל"ע . ל"ד דה"ה דהוי שני אם הי' כתוב רק כשב ועז . ולהכי חייב אכל חדא וחדא דהי מינייהו מפקת . אבל הכא איט מיותר רק קלי : שם אל תהי גז"ש קלה כו' . מוכח להדיא דאף דאין נשין מן הדין ובכלל זה ג"כ כרת כדמוכח במכות (ה ב) מ"מ מגז"ש עונשין . וכן ע"י היקש כדמוכח בסנהדרין (עג) ע"ש . כתבתי זאת לאפוקי מהמחבר ששם המלך בהל' איסות בכבוד מופה

ספ"ח ד"ה ועתה שתלה בוקי סריקי בהרב מל"ת שא"ע מדין גז"ש ע"ש : שם ונאמר כאן והנפש האוכלת ממנו ט' כל"ל : שם אתיא מתכונתו מן במתכונתה דקטורת כל"ל : שם אמר לך רבא גבי שמן כתיב במתכונתו כו' כל"ל : שם אפשר דעבדה פרס שחרית כו' כל"ל וכ"ה לקמן (ו ב) : רש"י ד"ה חלאין דקטורת . בסופו שם"ה מנין כמנין ימה"ח ושלשה מנים יתירים כו' כל"ל : ע"ב גמרא מפני יהויקים אחיו שהי' גדול ממנו שתי שנים כל"ל : שם דכתיב למען יאריך כו' הוא ובניו בקרב ישראל כל"ל : שם אלא לעולם יהויקים קשיש כו'. בהוריות ליתא למילת אלא ונכון : שם ומי הוה שמן המשחה כו' אר"פ באפרסמא דכיא . התוי"ע תמה על הרמב"ם בחבורו דביוה"א כתב שהי' בשמן אפרסמון ומדוע לא כתב כן ביוה"ז . ולי אין קושיא כלל . דהא דיוה"ז ל"צ בשה"מ הוא משום דלא הוה אבל בדין הי' למשחו בו כשלמה וכיואש לכן מיסתם ליה סתומי הרמב"ם כמו סברייתא . אבל יהוא אף דאז הי' עדיין השה"מ לא היו רשאין למשחו בו כי אם באפרסמא דכיא. ולהכי לא חשבתו הברייתא קמייתא בהדי הנך משום דלא דמי להו : שם ת"ר כשמן הטוב על הראש יורד וגו' כל"ל : רש"י ד"ה מנו את הארון. במסכת שקלים (דף יו"ד) כל"ל והוא בפ"ו הל' א' אם גולה עמהם לבבל שוב אין אתם מחזירין אותו כו' . משמע דכן היתה קבלה בידו דמבבל לא ישוב עוד . ועמש"כ ביומא (נג ב) :

דף ו ע"א גמרא ת"ר פיטום הקטרת כו' קילופה ג' וקנמון תשעה . לכאורה נראה דל"ל קנמון קודם לקילופה . שהרי היא יתירה בכמותה מקילופה . וכן תשנן רש"י לקמן ע"ב בד"ה י"א סמנים וכן הרמב"ם בפירושו ובחבורו . וכמו בהקודמים . ולגירסא שלפנינו י"ל דאולי קילופה חשובה יותר מן קנמון והחשוב חשוב קודם : שם מתקיף לה ר"י הא בכולהו מותרות כו' (ל"י לייחב לשון בכולהו דהכי לא תני לה בכולה מס' דשקלים אולת במותר הקטורת) והכא לא תני לה . תימה דלפנינו יש שם בסוף המשנה ומותרין ולוקחין כו' ושב לתרווייהו ר"ל לר"ע ולב"ע וכ"כ שם התוי"ע. ודוחק לומר שלא היה כן בגירסת בעלי הש"ס כדמשמע שם מהתוי"ע . כי גם בנוסחת המשנה דבירושלמי ובתוספתא שם פ"ב איתא כן . ועוד דאי ל"ג לה יקשה קושייתו גם בין למאי דס"ד מעיקרא דמיירי ביחיד שעשה קטרת ובין למאי דמסיק בא' משמתני הקטרת . דמ"מ לאוי למזבח מיקרו וא"י מידי מזבח לעולם . ונלע"ד דעיקר הגירסא שם במשנה ומוזרין ולוקחין אותן מתרומת הלשכה דכן איתא גם בתוספתא שם . (וכמו דאיתא לקמן בסה"ע גבי מותר הקטרת . אך שם ע"ש ול"ל מתרומה חדשה כדאיתא לעיל בסמוך) . והשתא מדייק ר"י שפיר מדלא קתני מתרומה חדשה ש"מ דאיירי באמלע השנה . ומותר הקטרת לא היו מחללין אלא בסוף שנה בשעה דאיתא לת"ח ודוק כי נכון הוא מאד בעז"ה : שם בסה"ע נ"ל מתרומה חדשה כמש"כ בסמוך : רש"י ד"ה קילופה . בשם וזהו שמו : קנמון תשעה . ס"ה שס"ח מנין כל"ל : ד"ה מפריסין . שכר האומנים המחזיקים את בד"ה . מה שנדפס בגליון בשם ס' ב"ש . לכאורה איסתמיטתיה גמרא דמעילה ספ"ג הביאה התוספות בשבועות (י ב) בד"ה מפריסין דמוכח שם להדיא כפירש"י דאומנין דהכא הייני אומני הבנין. ואדרבה פרש"י לעיל גבי המקדיש נכסיו שפי' דיתנהו לאומני בית אבטינס ל"ע דהא סתם הקדשות לבה"ס . והם היו מחללין שכרן מתרומת הלשכה כדאיתא בכתובות (קו) : ד"ה ומחללין . דכ"ז שהיא בקדושתה כו' דכ"ד כו' א"י מידי מזבח לעולם . תימה דמה בכך הרי יחזרו ויקנו אותה מת"ח . וכמו שעושין עתה שמחללין אותה על המעות דיוצאה לחולין ואח"כ קונין אותה מת"ח . ועוד דתיפוק ליה. דלאומני ב"ה אין נותנין אלא מקדשי ב"ה וכמש"כ התוספות שם בשבועות : ע"ב גמרא בסה"ע ואזדו לטעמייהו דתנן כו' כל"ל : רש"י ד"ה ויליף נמי מלבונה . ולאתויי דבר שריחו נודף כו' כל"ל :

דף ז ע"א גמרא לא ייסך כתיב וקרי ביה לא יסיך . עפרש"י ות"י וק"ל דהא מוכח בב"מ (כד ב) דל"א מוסיפין באמלע התיבה וכדפרש"י שם בד"ה או דילמא . ועיין סנהדרין (דף ד ב) בתד"ה לטטפת : שם ובפלוגתא כו'. עיין ת"י . ומש"כ וא"כ קשה הלכתא אהלכתא כו' . עפי ה"ל לאקשות דרבא אדרבא דהכא סובר כר"ל . ובפרק המולא לא פסק כר"ל רק בתלת . ולפמש"כ התוי"ע בפ"ג דכלים מ"ב בשם מהרי"ק דכללי הלכות ל"כ אלא בדינים הנהוגים וכ"כ התוספות בשבת (ע ב) בד"ה נודע על הא דרבא דהמולא ל"ק גם קושייתו : שם כדתניא יכול כו' ודין הוא הואיל וחטאת כו' כ"ה הגירסא בשבועות ונכונה : שם וקראו מקרא קדש . עפרש"י ות"י ותוספות בשבועות . וג"ל כאיה לפרש"י מר"ה (לב) מקרא קדש זו קדושת היום ע"ש : רש"י ד"ה כהן שסך . אלמא כיון דבטלה בהתירא כו' . עמש"כ ביומא (פא) : ד"ה מתניתין כמכבע. לא תני ליה הס"ד ומס"ד ודין הוא : ד"ה אשם ל"ד נקט כו'. עיין ת"י ובתוספות שבועות : ד"ה שמעו לר"ע . תימה לי ולריו"ח כו' מאי אף כו' . והתוי"ע כתב דקאי על חוץ מטמאת מקדש וקדשיו ע"ש . ואינו כלום דחוץ מטמאת ט' אינו מפיק אלא מא"ת כדמפרש הש"ס לעיל . ומגדף לדברי חכמים פטור אף בודאי תמא : ד"ה ואומר חטאו ישא . מפרש לקמן הס"ד : ע"ב במשנה אר"י איתתי כו' אבל כו' ונאכל . ואמרינן בגמרא משום דמודה ר"י במחו"כ (ר"ל דלא בעי ידיעה) . ומשמע לי מדברי התוספות לקמן (כב ב) דגם ת"ק לא פליג עלי' בהא . אבל מפירוש הרמב"ם כאן ולקמן ספ"ה (והרע"ב אחריו) ובחבורו פ"א מהלכות מחוכ"פ ה"ז מוכח להדיא דס"ל דת"ק פליג דאף מחו"כ לריכין ידיעה . ולכאורה נראה דע"כ ל"פ עלי' אלא בהא דקאמר ונאכל . משום דבעו ידיעה אבל לאתכפר לאכול בקדשים מודה לר"י דמייתו ומתנו . דהא גם אם כל אחת תביא לעלמה הוה בלא ידיעה . לכן עפי ניחא שלא להרבות בחטאות ספיקות עיין לקמן (ח) ברש"י במשנה ד"ה ואין הסאר עליה חובה . ונראה דיש עוד נ"מ בפלוגתייהו אם נודעה אח"כ האשה שילדה מין חובה לר"י פטורה כמו באשם תעילות לקמן (כב ב) דאמר רבא מדברי שניהם נלמד אשם ודאי ל"ב ידיעה לכתחלה ע"ש . וכן באשה אחת שהביאה על הספק ואח"כ נודע שהפילה מין חובה לר"י פטורה . ולת"ק חייבת . ועוד נ"מ באשה אחת שנודע שהיא חייבת אחר הזאה דחטאת ספק לר"י נאכלת דהרי פטורה להביא אחרת ולת"ק אינה נאכלת דהא לריכה להביא חטאת אחרת ועמש"כ לקמן (כו ב) בזה בס"ד . אבל מפירוש הרמב"ם לקמן בספ"ה וכן בחבורו שם משמע דלת"ק אין מביאין

כלל בשותפות וצריך טעמא . ושמא משום דזה שמביאה על הספק ומתירתה לאכול בקדשים אף בלא ידיעה ילפינן בנזיר (כט) מקרא . אבל שיביאו שתיהם ויתנו אין לנו וצ"ע : בתוי"ט ד"ה אלי' . וכן נמי באשם תלוי שם במ"ה פ"ה כו' . נראה למחוק תיבת תלוי וצ"ל במ"ד ועי"ש בדבריו בד"ה רי"א (דבמ"ד) וגם שם נראה למחוק תיבת תלוי . ומתחלה הייתי רוצה להעתים בכוונתו כגון שהיו מונחים במקום אחד כזית חלב וכזית שומן . ובמק"א שני זיתי שומן . ואכל אדם אחד כזית מאלו . והשני מהשניים שלא יביאו שניהם א"ת א' ויתנו . ושוב חזרתי מזה מפני כמה טעמים . א) דאין ד"ז מבואר שם פ"ה . ב) מדוע לא יביאו ויתנו בכזה דהרי בא"ת לא כתיב הודע . ג) דנראה דכ"א לעצמו אינו מחויב להביא א"ת דלכאו"א ה"ל ס"ס : גמרא והתנן רש"א מביאין שניהן חטאת אחת רי"א אין שניהן מביאין כו' כצ"ל : שם רי"א כ"ח שהיא באה ע"ח אין שנים מביאין אותה כצ"ל : רש"י במשנה א' ד"ה כמין בהמה כו' . הואיל ונאמרה בהו כו' כצ"ל : במשנה ב' ד"ה לאור פ"א . שילדה נקבה ולאור פ"א כו' כצ"ל :

דף ח ע"א

גמרא מ"כ ה' לידות ודאי וה' זיבות ספק או ה' זיבות ודאי כו' מביאה ב' קינין כו' כצ"ל וכצ"ל ברש"י וכ"ה בב"ח . וברמב"ם פ"א מהלכות מחו"כ ה"י נפל ג"כ ט"ס וכצ"ל היה עליה ה' זיבות ודאות וה' לידות ספק כו' . והנה מבואר כאן דאף דבחמשה לידות או זיבות מביאה קן אחד ואוכלת בזבחים . מ"מ לידה וזיבה אינה מותרת לאכול בקדשים בהבאת קן אחד על שתיהן וכ"ה להדיא בתוספתא כאן . וצ"ל דילפינן זה ממה דאיתא בת"כ פרשת מצורע וכפר על המטהר מטומאתו ולא מזובו ופירש הק"א שאם היה זב ומצורע כו' אין קרבן זה עולה לשתיהן . [illegible]

פרק ב

במשנה ד' מחוסרי כפרה . [illegible]

דרמב"י אליבא דהלכתא ע"ש . וה"כ הכי קי"ל כרבנן בנזיר שם דאינו מונה עד שיביא חטאתו וכמו שפסק הרמב"ם בפ"ו מהנ"ז להכי כולה הס"ם לאוקמי ג"כ הא דרמב"י דהכא אליבא דהילכתא : שם דת"ל כאשר תפשו (כצ"ל) כו' מה כו' אף הוא כו' שנאמר ככה כגר . תימה קרא לקרא : רש"י ד"ה מגבחו . ומתוקף ילכו . קשה אדרבה דהא אחד מז' דרכים שבודקים אה"נ הוא הכהור . אח"ז מצאתי שקדמני בזה התוי"ע בפ"ע דנזיר מ"ד :

דף ט ע"א

גמרא תניא אידך ועשה אשה כו' ת"ל כאשר תעשו כו' כצ"ל : שם טבילה מנלן דכתיב ויקח משה את הדם כו' כצ"ל . וביבמות (מו ב) איתא קודם אילימא מדכתיב לך ט' וכבסו שמלותם כו' ודאי דלמא נקיות בעלמא ומסיק כהכא . ותמיהני על הרמב"ם בחבורו רפי"ג מהלכות א"ב שהביא מקרא דוכבסו . ויותר יש להפליא על התוי"ע בספ"ח דפסחים שהביא מגמרא שלפנינו הילפותא מוכבסו . וגם במילה מביא הרמב"ם שם לימוד אחר שאינו בגמרא . ואגב עיוני תמהתי מדוע לענין פסח גזרו ב"ה שם בפסחים ואמרו הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר . ובשאר קדשים אמרינן לעיל דאוכל בקדשים לערב . וזה י"ל דמיירי שמל וטבל בכר ועי' בתוס' חגיגה רפ"ג ד"ה האונן. אבל איך לא איפשטיה תנא למיתני דין זה דהפורש מה"ע בקדשים דעלמא וצ"ע : שם וכה"א ערום ראה כו' . מצויין למשלי כ"ב . אבל שם כתיב ופתיים . לכן נראה דכוונו לשם כ"ז דשם כתיב פתאים ולהגיה כאן קצת ככתוב שמה : רש"י ד"ה בהעלם אחת . כלומר קודם שילקה כו' . תימה דלקמן (ס"ד י) במשנה איתא דהוא איגו במכות . ובגמרא שם (יא) ילפינן לה מדכתיב בקורת תהיה היא לוקה והוא אינו לוקה . וצ"ל למחוק תיבת שילקה וצ"ל קודם שיביא קרבן כו' : ע"ב במשנה ומצורע שנתנגע נגעים הרבה . עפרש"י . וכ' התוי"ע ואיכא למידק אי ה"ל כששי' ראוי להביא קרבנותיו אי מתחייב על כל נגע כו' . פשוט דר"ל שנתנגע ביום השמיני להבאת ציפרין שהוא יום הבאת קרבנותיו כדכתיב בפרשה ומבואר במשנה פי"ד דנגעים . ותימה על המחבר כ"ת שהבין דיום הבאת ציפרין קרוי ראוי להבאת קרבנותיו וכן הביא בשם ס' מ"ח ואמר ע"כ תמה על התוי"ע שלא כדת . ופליאות מי יבין : גמרא לאבי"א דבר הגורם לו טהרה ומאי ניהו צפרין . נראה משום שכתיב בשבאתן וטהרו . וכפ"י קיצר כאן בפי' : שם יכול על הלידה שלפני מלאת ועל הלידה שלאחר מלאת . פי' דהרבי מתורת בין לידה שלפני מלאת ובין לידה שלאחר מלאת . ומפרש"י בנדה ל"ת כן . ואולי דתיבת כאחת דגרסינן התם דחקתו : רש"י במשנה ד"ה האשה . דבזכרים ל"ל הכי כו'. והתוי"ע מלא א"ד דאפו ברשיעי פסקינן . ובתחכ"ת הא אפי' ברשיעי לא מ"ל בתוך מלאת דזכר דהא ביום ארבעים גופי' מדיין מיא בעלמא היא . והכ"ת שהביא לקמי' שפיר קאמר דהתם מיירי אחר מ' . וכן בהא דלעיל בפ"ק מ"ל באור למ"א . ומש"כ ע"ד הכ"ת ואני אומר שא"ל לכך כו' . אני אומר שא"ל לכך ולכך דאפשר בתאומים . ואף של' בריתא היולדת דמשמע דכלו חדשיו . י"ל שהראשון נגמר צורתו לשבעה והב' ה"ל לגמור לט' והפילתו ביו"ד לתשיעי דקי"ל דהיולדת לט' א"י למקוטעין עי' בנדה (כז) ותבין : אמנם עיקר דינו דהרמב"ם תמוה אצלי דכיון דיש עליה ודאי חיוב מהטומטום והאנדרוגינוס לא אריב"כ לעיל ספ"ק שלספק אם יש ודאי ביניהם תאמר על הודאי ותיפטר וע"ש בפרש"י . ואין לומר דמיירי שכבר הביאה על הראשון אחר פ' מלידתו ובתוך ימי מלאת דהנפל . דהא פסק שם לעיל בהלכות ה' דאם הביאה תוך מלאת של ולד זה אפי' על ולדות הראשונים לא יצאת . (ולפי מה שפרש"י לקמן דלדברי חכמים ולד שני גורם לקרבן והראשון ל"ל קרבן . א"כ בדינו של הרמב"ם על הנפל חיוב ודאי ועל הטומטום והאנדרוגינוס חיוב ספק) . ואפשר לייב דברי הרמב"ם דמיירי שהפרישה על הולד הראשון קודם שהפילה השני . ונאמר דללידה שלאחר הפרשה איגה מעכבת עי' זבחים (ו) דמבעי' אי עולה מכפרת על עשה דלאחר הפרשה ולפירש"י שם (ר"ד ז) לא איפשטא . ועי' שבת (עא ב) בפלוגתת ריו"ח ור"ל ובתוס' שם (ע ב) ד"ה נודע : ד"ה והמפלת תאומים . כגון שנתעברה ג' והפילה אחד כו' . לולי פירושו הנל"פ דמיירי כמו בבבא דריש' דהראשון היתה נקבה בת קיימא ואחרי שבועיים עברה שני זכרים תאומים והפילה הראשון בתוך שמונים ללידה הראשונה והשני בתוך מ' לנפל הראשון ואחר פ' ללידה הראשונה . שוב התבוננתי דרש"י אזיל לשיטתי' לקמן בגמרא בד"ה מפלת תאומים איצטריכא ליה ע"ש . אבל משם אין הכרע דילפ"פ דקד"א דב' נפלי התאומים חדא לידה אריכתא היא והואיל דהראשון היה בתוך מלאת דלידה הראשונה גם הנפל הב' נמשך אחריו ונחשב גם הוא בתוך מלאת דלידה הראשונה דאזלינן בתר אתחלתא קמ"ל דלא : ד"ה יכול על הלידה ועל הזיבה . דבעי שתפסוק מן הזוב כו' . תמוה דהא בנדה (לו ב) מבואר במשנה דלא בעינן רק שתפסוק מן הלעד ולא מן הדם וע"ש בגמרא כל הסוגיא וצע"ג : ד"ה מפלת תאומים א"ל . איצטריך ליה לאשמועינן . כצ"ל ומלת תנא נראה למחוק :

דף י ע"א

גמרא מה יום רצוף . קשה מאי פסקא דילמא אם הפילה באמצע היום ישלימו לה אח"כ חצי יום כנגד חצי היום השני שהי' בטומאה . ואולי משום דאי אפשר . דאיזה חצי היום משלים לה אח"כ . אם חצי הראשון דיום . הלא אז לא הפסידה אלא חצי האחרון דיום . ואם תשלים לה חצי אחרון דיום זה ודאי אין סברא שאחר השלמת הימי טוהר יהי' יום שלאחריהם חציו הראשון טמא . ובחציו השני תחזור לטוהר והבן : שם דבעיא מינקט לה שבעה יומי טומאה דלידה וה"ק יכול כו' כצ"ל . ותיבות תאומים נקבה למחוק . וכ"מ אח"כ בס' נ"ת : רש"י ד"ה א"ד תומרא אית ליה . להיות גורמין השלמה לראשון כו' כצ"ל : בא"ד דהא מילתא קולא היא להאריך טוהר דמיה וקולא ל"ל . קשה דהא מ"מ חומרא היא לענין אכילת קדשים וכדמסיק לענין ימי טוהר דשני דיהבינן לה מהאי טעמא : ד"ה לעולם רבנן היא (בסופו) . אלא משני מונה . קשה להבין דהא בכה"ג דימי טוהר דשני כלים קודם השלמת ימי טוהר דראשון מנינן אלא דימי טומאה דשני עולין בחשבון הימי טוהר : בתוי"ש ד"ה וקולא ל"ל (בסופו) . אבל אם ילדה זכר אחר ד' ימים או ה' ללידת נקבה כו' כצ"ל : שם ד"ה א"א לפה"ק בלא דם . תימה א"כ למאי איצטריך כו' וטמאה ז' ימים . הנה לבד מה שהקשו המפרשים דהלא איצטריך ביולדת בימי זיבה . ק"ל דהא נ"מ ג"כ בימי נדה וכבר ראתה קודם הלידה ג' או ד' ימים ואי לאו קרא היה די לה להשלים ז"י מראיה הראשונה קמ"ל קרא דטמאה ז"י מחדש מיום הלידה : ע"ב רש"י ד"ה ל' דזכר מפוזרין . יכול יתנו כו' כנגד ז' ימי טומאה דשני כו' כצ"ל : ד"ה נפ"מ . להאריך ימי טוהר דראשון שישלימו לז' אחרים כו' כצ"ל : במשנה ועל בעוי שפחים ועל שומאת כו' . מפרש"י והרע"ב משמע דהוי גרסי טומאת כו' קודם ביאוי וכסדרן בכתוב . והתוי"ע לא הרגיש בזה : גמרא יולדת מביאה בדלות ועשירות . נראה דר"ל דדלה מביאה הפת כבש העולה ב"י או תור . אבל החטאת מביאה כמו עשירה וא"מ תחתיה עשירית האיפה כמו בשמיעת הקול כו' . ומצורע אע"פ דהאשם מביא כמו עשיר לא קרי ליה מביא בעשירות . משום דלא מצינו בשום מקום חילוק באשם בין עשיר לדל : שם יולדת מביאה כו' פרידה אחת דעוף חטאת כבש כצ"ל : שם א"ה נכי ריבעא דפרוטה הוי . מה שנמחק מלת נכי בגליון בשם רש"ק הוא שבוש . וברש"ק ע"כ ט"ס הוא . ואולי רצה להגיה מלת ריבעי דפרוטה הוי : רש"י ד"ה ברבעתים . שהוא ד' דינרים והיינו ע"ז רבעים כצ"ל : תד"ה מכלל . רק מדרבנן מלוה לכתחלה כו' כצ"ל :

דף יא ע"א

גמרא ומאי משמע דהאי נחרפת לישנא דשטויי הוא דכתיב כו' . עיין סוטה (מג ב) : שם ואב"א אם תכתוש את האויל כו' כצ"ל : תד"ה דהא . דהא כי האיש קטן האשה חייבת . כן העתיק הלח"מ בפ"ט מהלכות שגגות ה"ג . ומש"כ כדאיתא בת"כ כו' . הובא ג"כ בגמרא דסנהדרין (כ"ד סע) בקיצור לפרש"י שם . אבל י"ל דשם הכוונה לאיש כי תלא ממנו ש"ז (ויקרא טו טז) דדריש שם בת"כ ג"כ בכה"ג והובא בגמרא דנדה (לב ב) : והתוי"ט כתב בדעת הרמב"ם כפירושו דס"ל דה"כ הוקשה אשה לאיש לענין דאף כשהיא שוגגת חייבת מלקות . והא דת"כ ל"ק דיליף ליה מקרא ע"ש . לכאורה איסתייעתיה דעת הרמב"ם בחבורו שם דקטן בן ט' חייב הוא נמי בקרבן. וא"כ אין כאן קושיא כלל מהא דת"כ . ואולי יכוון להקשות מדוע לא ילפינן נמי לקטנה שתהא חייבת כמו דאם הוא קטן דחייב (לשיטתו בחבורו) וכדילפינן לחייבה שוגגת ממה שהוא חייב בשוגג . ולזה אמר דילפינן מקרא וכ"ל מדכתיב אשה דמשמע גדולה . אמנם באמת נראה דבפירושו ס"ל כהתוספות דבקטן הוא פטור ולא מרבינן בת"כ אלא לחייב אותה . וזה מוכח בפירושו דהתחיל לבאר דבשאר עריות קטנה שבא עליה גדול חייב . וכן קטן חייבת הנבעלת אם היא גדולה . והשבא לבאר דין דש"ח לא כתב רק דא"ח אם היא קטנה . משמע דבהוא קטן אין דינה חלוק משאר עריות . ונראה עוד מפירושו דגם בהוא ישן והיא ערה היא חייבת כבשאר עריות מדלא כתב בה חלוקא דלפטור אלא בשהיא ישנה . ויליף זה מקטן דת"כ דמרבה לה לחיובא . וכ"מ מלשון התוי"ע שכתב ולענין זה לרבות שוגג כמזיד . משמע ולא זולת : הקשה לי הכה א' דלפי מה שפסק הרמב"ם הר"ע דלעיל דש"ח היינו חציה שפחה וחציה ב"ח ומאורסת לע"ע היכא מ"ל בקטנה דהרי אין קידושיה כלום . ועי' בגיטין (מג) . והשבתי לו דנ"ל עפ"י האמור בירושלמי כתובות פ"א סוף הלכה ב' בת ג' שנים ויום א' ונמלכו ב"ד לעברו הבתולין חוזרין כו' . וכ"כ פשוט בבת יב"ש ויום אחד וא"כ מ"ל שקבלה קידושיה בהיותה בת י"ב שנים ויום אחד . ואח"כ נמלכו ב"ד לעבר אה"ש והרי היא קטנה . וקידושיה לא פקעו דהרי אז היתה גדולה . אולם יש לבעה"ד לחלוק ולומר דנעשה קטנה למפרע וא"כ פקעו תחילה הקדושין . והחכם השואל שיכך דמ"ל בישראל שבא על ח"ש וחב"ח וילדה לו בת וגם היא דינה כח"ש וחב"ח . ולגד אירות שבה הוא אב ויכול לקבל קידושיה : התור"ה הקשה הלא משנה זו נמי מיירי בחילוק שבין כל העריות לש"ח כמו משנה הקודמת . ומדוע לא שנאן ביחד והפסיק בינים בבבא דאיזו שפחה כו' . ועוד דקדק למה לא סיים כאן מש"כ בשפחה כדלעיל . (הן גם שם לא סיים בבבא אחרונה . ואולי דשם סמיך על הקודמים . או על מה דתני אח"ז זו חומר מכלל דהא דחשיב לאחרונה קילי בש"ח) . ונדחק ביישובה ע"ש . ול"נ משום דדיני משנה זו נוהגין בחד לד גם בש"ח דהיינו באם הוא קטן או ישן או שוגג והיא לא . היא חייבת (עמש"כ לעיל ובכס"מ פ"ג מהלכות א"ב) משא"כ בחילוקי משנה דלעיל . ולזה נכון מאד פירוש הרמב"ם לעיל בחייב על כל ביאה וביאה דהיינו אפילו שלא כדרכה וגד מפרש"י . משום דאזיל לשיטתיה (בחבורו שם) הלכה י"ד דהיא חייבת על כל ביאה וביאה וא"כ בלד זה שוה ש"ח לשאר עריות ולא ה"ל להשנה שמה ונכון בעז"ה : ע"ב ד"ה כשאין . דפטור ממלקות דמתעסק הוא וחייב חטאת הואיל ונהנה כ"כ דנ"ל : בא"ד וקשה שהרי בשפחה נמי חייב קרבן (כצ"ל) כו' בהה"ג שו תרווייהו . לכאורה יל"פ כוונת רש"י דכמו דבכל עריות פטורין ממלקות כמו כן בש"ח ותמילא כיון דהיא איננה במלקות הוא פטור מקרבן כדלעיל :

פרק ג

במשנה שנים אומרים אכל והוא אומר לא אכלתי כו' . פי' הרע"ב (וסוא מהרמב"ם) שעם דפטור (אליבא דחכמים) דכתיב או הודע כו' . ותמיהני דהא מוקי להאי קרא בגמרא באחד דא"ל אכלת חלב והוא אמר איני יודע (עי' בתוס'). וגם הגמרא לא מיבעי' אלא אם טעמייהו משום דאדם נאמן ע"ע כו' . אבל לא מטעם הקרא : גמרא הא קמ"ל דבר זה מחלוקת ר"מ ורבנן . עפרש"י . ומדבריהם למדתי כוונה חדשה בהא דאמרי' בעלמא סתם ואח"כ מחלוקת ה"ה שסתם דר"ל דהלכה דוקא כאידך דפליג אסתמא . וזה בא לאפויי במאי דשנה אח"כ מחלוקת לומר דהאי דסתם בריתא אינה להלכה . ואם לא סתם תחלה הי' אפשר להכריע הלכה כאידך דסתמא כוותי' : שם דקי"ל דאפי' בחד כו' . פי' דאפילו בחד שייך לישנא דאמרו לכן לפי הכרח הענין יוכל לפרשו דלא כוון רק על אחד כמו שם . וכן הכא מדלא תני אמרו לו שנים כמו בסיפא משמע אפי' חד : תד"ה והשה . ואע"ג דשתק אלמא כו' כצ"ל :

דף יב ע"א

רש"י ד"ה אבל בטומאה . דל"ל לא נטמאתי שוגג אלא מזיד לא מודו לר"י כצ"ל : תד"ה א"ד . אעפ"י שאומר בעה"ב כו' אלא מזה בעה"ב מעל והשה מוכה ליה דדברים שבלב אינם דברים ופריך ודלמא כו' כצ"ל : ע"ב גמרא מודה ר"מ לחכמים בנזיר שא"ל שנים כו' כצ"ל ותלת עמא למחוק : רש"י ד"ה לתומרא . אף אם שהה כו' יותר מכדי אכילת פרס כדי אכילת קליות בסמוך זל"ז כו' כצ"ל . והרמב"ם פי' דפלוגתייהו הוא רק באכלן כאכילת קליות ממש דהיינו שאכל הכזית בחלקים דקים חלק אחר חלק תכופות וסמוכות זל"ז ושהה בזה אפי' כל היום כולו לר"מ מצטרפות . ולרבנן דוקא באכלן בכדי אכ"פ . ומשמע דבהפסיק בינתיים לא פליג ר"מ . והרע"ב הביא ב' הפירושים כאחד ועשה ב' פלוגתות בין ר"מ לחכמים ע"ש . וכ"ל להכריע כדבריו . דמלשון כאילו כו' משמע כפרש"י דמיירי בהפסיק בינתיים . ומיתור לשון שבדברי חכמים מתחלה ועד סוף מוכח דשמעי לר"מ דזמן אכילתו ולעיסתו לא מיחשב בשיעור שהייה (ולכן אם אכלן כקליות ממש אפי' כל היום כולו מצטרפין) וחכ"א עד שישהה מתחלה ועד סוף דר"ל מתחלת אכילתו עד סוף אכילתו . דגם זמן אכילתו מצטרף לשיעור השהייה : ד"ה א"ד לקולא . אלא כאכילת קליות כצ"ל בכ"ף :

דף יג ע"א

גמרא מיתיבי כל האוכלין מצטרפין לפסול הגויה בכחצי פרס בכדי אכילת פרס מאי לאו כו' כצ"ל וכמו בברייתא השנייה דמייתי בסמוך : שם לא התירו לאוכל פחות מכשיעור ליכד כו' כצ"ל וכן לקמן באמר מר : שם שינק בתקיפה אחת שלא הנית כו' כצ"ל : שם דספק ינק כשיעור כו' ואת"ל ינק ספק ינקו באכילת פרס כו' . משמע דמטעם ס"ס מטהר ליה . וקשה דטומאת הגויה דרבנן היא אפי' בחדא ספיקא טהור כדתנן בפ"ד דטהרות מי"א : שם תשעה משקין בזב כו' כצ"ל : רש"י ד"ה איממי מחלב . דבעלמא מתגע שנגע בה כו' כצ"ל : ד"ה ועוד חלב . וד"ה כרוקה כו' נ"ל סד"א : ד"ה בין לרצון . ואי ס"ל תורת אוכל או משקה אמאי כו' כצ"ל : ד"ה אלא אמר רבא . וצריך הכשר הס"ד ומה"ד אבל כו' . וכ"ז שייך לקמן ע"ב בתיובתא דמי סברת וסי' לפניו הני' שם אלא א"ר : תד"ה אמר רבא . שמיוחד לתינוק משום דליהוי אוכל וליטול שם כו' כצ"ל : בא"ד ומעיין הוה בזבה כצ"ל בבי"ת : ע"ב גמ' א"ה קשיא הא מתניתין מעמא בין לרצון כו' מי סברת כו' כצ"ל . ועמש"כ לעיל גי' גליון דרש"י בכאן : שם מי סברת שלא לרצון דלא ניחא ליה . לא שלא לרצון בשתמא דדעתי' כו' כן העתיקו התוס' בשבת (קמד) ונכון : שם אר"י ה"ק אבל א"ע ושתה משקין טמאין כו' ונכנס למקדש חייב . מש"כ התי"ש ליישב דנכנס למקדש ליהוי קאי גם עלייהו דאוכלין טמאין היינו נבלת עוף טהור . א"ש כי כן מבואר בזבחים (ע) דמצטרפת בכדי אכילת פרס . אבל מש"כ דמשקין טמאים היינו דם השרץ שמטמא כבשרו הוא תמוה . דמאי שייך שיעור דבכדי אכילת פרס בשתייתו הלא אין בו אלא טומאת מגע . וטומאת בה"ב איכא רק בנבלת עוף הטהור לא זולת. ולכן גם לשון רש"י שהעתיקו דאיגן נעשין אה"ע אינו מדוייק דאפי' אם יעשו אה"ע לא משכחת בהו טומאה באכילתן : במשנה א"ל אינו מן השם . כה"ג במכות (כא ב) במשנה : רש"י ד"ה ד' השאות . חד משום דאכל קדש בטומאה כצ"ל : תד"ה ארבע . עיין ע"א בר"ה (כח ב) ובק"א שם :

דף יד ע"א

גמרא ה"ל עמא מינו דאסור כו' . וכ' התוי"ע ואפי' לר"ש כו' כמו שאכתוב כו' בספ"ה . אבל מה יענה על חטאת דיוה"כ דאינה מחמת קדשים . ובהדיא פליג באוכל נבלה ביוה"כ : רש"י ד"ה כגון שאכל טוליא . וא"ת לוקים כו' דהוה חלב פיגול ונולא נותר כצ"ל : בא"ד ואנן בעינן דליהוי כולהו אחד כו' כצ"ל : ד"ה גליון . אין חיוב בפחות מכזית כ"כ דנ"ל. ור"ל וא"כ אין כאן חיוב כלל לא על פיגול ולא על נותר דמכ"א אין כזית בפ"ע ואין מצטרפין זע"ז לקרבן כדתנן בר"פ . והא דבמעילה (יז ב) אמרינן דלענין אכילה מצטרפין היינו לענין מלקות עיין שבת (עא) תד"ה משני . ועי"ק לגי' שלפנינו דהרי בהקטרה אית בה פלוגתא אם ישנה בפחות מכזית במנחות (כו ב. נח ב) ע"ש : ד"ה כגון . דעתא שאכל חלב קתני כו' כצ"ל : תד"ה אמר עולא . וי"ל דמ"מ לא אמר לי' בהדיא כו' כצ"ל : ד"ה פקע . וי"ל דמיירי כו' ואליו לא העלה כו' תימה דא"כ יעמר קושיית רש"י במקומה דהיפוך ליה דל"ק המתיר כמלותו דכוליה קומץ הוא המתיר עי' רש"י בזבחים (קע ב) במשנה . וע"כ לא מכשרינן במנחות (כו) במשנה אלא בהקטיר קומצה פעמים דעכ"פ הקטיר כולו . אח"ז מצאתי להצל"ק שעמד בדבריהם בזה בזבחים (מב ב) בד"ה הקומץ : בא"ד וא"ת ואפי' לכתחלה נמי מעלינן לי' כו' . והא דלא הקשו זה על הגמרא שלפנינו דאמר כגון כו' דפליגיה כו' ופלגי' מאכלאי כו' . עי' בתוס' זבחים שם דיש חילוק בין קומץ לאבר : בסה"ד וי"ל כיון שקדשו כו'. זה התירוץ עולה ג"כ על הקומץ וכ"ה בתוס' שם : ע"ב רש"י ד"ה נשאת לאחי אביו כו' . ולגבי אחיו משום אשת אחי האב ל"ל לנקוד אחיו בקמץ האל"ף . ור"ל אותו שנשאה מקודם ומיירי שגירשה . וא"כ טרם שנשאת לאחי אביו היתה מותרת לחזור לו . או י"ל דמיירי שמת אחיו אותו שנשאה בלא בנים (וכדמוקי לקמן לההא דר' יוסי) ופקעה איסור אשת אח מכל האחים ונשאת לאחי אביו וקדושין תופסין ביבמה לשוק כדמסקינן ביבמות (נב ב) . וכלרב דאמר שם דא"ק תופסין . וכן שמואל דפסקינן כוותי' לא פסיקא ליה . וכן לפמש"כ התוס' לקמן דת"ק לא מיירי בעבד איסורא. משכחת לה שחלץ לה א' מן האחין ולא קאי עלה אלא בלאו דלא יבנה החולץ אליבא דר"ע עי' יבמות (י ב). ואיסור אמור חל על איסור קל כבתד"ה כיצד . ולכאורה לפ"ז יהי' ראיה למש"כ בס"ד במהדורות לס' כת"ע (דף קיד) דהא הכא פקע מכולן איסור אשת אח אליבא דריו"ח ביבמות שם . ואפ"ה עליו נשאר האיסור .

[illegible]

מאיש אחר כו' ה"ה בת בן אשתו ובת בתה . ולעד"נ של"ד כלל דעל בת בנה ובת בתה (בגוף אחד) א"ח אלא חטאת אחת כיון דנאמרו בלאו אחד כמו במשנה הסמוכה לקמן לאמרו לו ועמש"כ שם . ול"נ לפרש דבריהם ולתת הבת לרחל מאדם אחר והבן ללאה מיעקב ותהי' הבת הנולדה מהן בת בתה (כליור דמתניתין) ובת בנו . וכנ"ל בקושייתם (על הסיפא) . והא דלא הקשה ר"ב ברישא אמאי לא חשיב גם בת בנו כגון שבא בנו על בתו והולידו בת . דבזה ודאי חייב שתים כיון דכתיב או בת בתך דאו בא לחלק כדתוכח בסנהדרין (סה) ע"ש בפרש"י ד"ה חלוקין הן במיתה . משום דעדיפא ליה להקשות ממה שבא ע"י היתר : ד"ה ואחות . וא"ת מ"ת אמאי כו' שיעקב נשא אחותה נכרית כו' כנ"ל ועי' בה"ז . והתוי"ט העתיק דבריהם בגירסא אחרת נכונה וברורה : באה"ד וי"ל כו' עד שנולדה בת דינה מאותו כו' כנ"ל : במשנה הבא על חמותו כו' . עי' בפירוש הרע"ב והוא מהרמב"ם . הן בפשוט י"ל"פ בהיתר כגון לאובן נשא אשה ובנו נשא אמה ואח"כ נשא לאובן ג"כ את אחות חמותו . (ובהכי לא נצטרך ג"כ למה שנדחק התוי"ט בהסדר . וגם לפי גירסתינו בסדר המשנה שבגמרא אחות אשתו אחר אשת אחי אביו לא יעלה יישובו) . וכן תפרש הבא על אם חמותו שבנו נשא הוא עוד את אחותה . ועד"ז אם חמיו . וכ"כ שהבין רש"י מדלא פירש כלום בזה ואולי לא רצו לפרש באיסור כולל כמש"כ התוספות לעיל . או משום יגדיל תורה ויאדיר : שם ריבב"א הבא ע"ח כו' . לכאורה נ"ל דס"ל איסור כולל אפי' בשני שמות ודלא כרבי יוסי (עיין תד"ה הכא בסופו) ואולי י"ל דכולהו שוויין שם אחד שם חמות ולענין זה דרים ריב"ל זימה היא הכתוב עשאן לכולן זימה אחת שדרש ר"א בשם ריו"ח אליבא דרבנן לענין שא"ח אלא חטאת אחת . גם י"ל דמ"ל באיסור ב"א כגון דשוויין אינשי עליה לקבלת קידושין : שם א"ל שלשתן שם אחד . פירש"י ובחד לאו . ותימה דהא כתיבי בתרי לאוי ערות אשה ובתה ל"ת . את בת בנה כו' לא תקח ובסנהדרין ר"פ הנשרפין ילפינן דורות דלמעלה מדורות דלמטה ע"ש . ואולי דרשינן את בת בנה ואת ב"ב למעלה אלא תגלה . ולא תקח חוזר ג"כ אכולהי לאורויי דדרך ליקוחין אסרה תורה . וכדבר"פ נושאין . וע"ע בקדושין (סז ב) . את"ז מצאתי בירושלמי ר"פ נושאין וז"ל נ"ע דריב"ל מה אשה ובתה ובת בתה בשני לאוין אף אשה ובת בנה ובת בתה בשני לאוין מ"ע דרבנן מה בת בנה ובת בתה בלאו אחד אף אשה ובתה (כנ"ל) כו' ובת בנה בלאו אחד . והשתא מקויים פירש"י . ועי' בפי' הרמב"ם פי' אחר ולעו"ד נ"פ שם אחד הוא מה שפי' לנו ר"א בשם ריו"ח לקמן בגמרא זימה היא הכתוב עשאן לכולן זימה אחת :

דף טו ע"א במשנה הבא על אחותו כו' ועל אחות אמו . בגליון נדפס ס"א בהעלם אחד . אמת שכ"ה הגי' במשניות . אבל נראה דטעותא היא לפי מאי דמפרשינן בגמרא דבאחותו שהיא אחות אביו כו' קמשמע"ל . ולפי מאי דפשיט רב אשי בשבת (עא ב) דלריו"ח ידיעות מחלקות וכ"פ הרמב"ם י"ל הגי' ובא לאפוקי בנודע לו תחלה שהיא אחותו ואח"כ נודע לו שהיא ג"כ אחות אביו כו' : שם ואמרו לי לא שמענו כ"ה הגי' במשניות : רש"י ד"ה הוא בהעלם א' . בא ה' ביאות בה' עריות ובא ה' ביאות על כאו"א כנ"ל : תד"ה ערות . אמאי ל"מ כרת כו' דמצרכי רבנן להכי ומייתי לדרי"ל . (לעיל ג) משמע דלכ"ע ל"ל קרא להכי דלאוין מחלקין . ועי' מכות (יד) תד"ה ה"ג כש"י : ע"ב במשנה שכך היו מוכי שחין כו' הולך לו ע"פ כו' . פירש"י שלא יהא מאום ברגל כו' . והוא דוחק דלכאורה יותר הוא מאום בחבר מתוקן לגמרי. ולעד"נ משום דשנינו בתוספתא ספ"ו דמקומות החבר והבשר המדולדלין באדם הרי אלו חוצצים כ"ה גי' הרא"ש בפ' בתרא דנדה סי' כו ובטור סי' קנ"ח וכ"פ בשו"ע שם סעיף כ"ב · (לאפוקי מגי' שלפנינו אינן חוצצים וכ"ה בר"ש פ"ע מ"ד ובסמ"ג שהביא הב"י שם) ולכן בע"פ שנגררו לטבול מטומאתן לעשות הפסח הוכרחו לחתכן משום חציצה ונכון בס"ד : שם ורואין אנו שהדברים ק"ו . פרש"י מפרש בגמרא אדם שמטמא מחיים כו' . כאן לא נמצא בגמרא רק בחולין (עא ב) אבל לענין אחר . ולעד"נ דהק"ו הוא דאמה"ח באדם מטמא באהל . וטומאתו ז"י וצריך הזאה ג"ז וכהן מוזהר עליו ונזיר מגלח עליו משא"כ באמה"ח מבהמה : גמרא זב וע"מ כו' יצאו מכולן הרי מכשירין וטהורין כנ"ל וכן איתא בתוספתא והעתיקה הר"ש בנגעים שם וכ"מ מפרש"י כאן : רש"י ד"ה זב . ואין מטמאין אדם כו' . תימה דמשקין אינן אלא לאוכלים ואינן מטמאין אדם אפי' אם נגעו הזב וע"מ בהן אחר שיצאו מכולן . וע"כ ע"ש ונ"ל וא"מ זרעים או פירות : במשנה אמרו לו לא שמענו כנ"ל : שם א"ר"ע לא כך שאלו ר"ע כנ"ל וכן לקמן בגמרא : גמרא הגופין מוחלקין לא כש"כ . כאן נגמר הענין . ואח"כ מתחיל פיסקא אר"ע כו' עד אם הלכה נקבל כו' : שם אלא אם תלוי אחד בחמש העלמות כו' כנ"ל ותיבות מחמשה שמחויין נראה למחוק . ואולי י"ל דמשום ר"י בר"י נקיט לה ומשום דמקיים ועל לא הודע שלכן מביא א"ת עכאו"א . והוא פליג ע"ז לקמן (יח ב) קמ"ל דבדאיכא תרוייהו בהדדי הייגו ה' תמחויין וה' העלמות מודה . ונכון : שם ריב"י ורא"ב"ש אומרים אפי' כו' כנ"ל וכ"ה בתוספתא פ"ד . ובזה יובן פרש"י ד"ה מה' זבחים : שם בקה"ע לפני זריקת דמים . הן בעולה ודומיה שאין להן היתר לכהנים . אפי' אחר זריקת דמים מועלין בהן . ובאימורי קדשים קלים אין בהם מעילה אלא לאחר זריקה דוקא . ועי' לקמן ה"ד ה' תמחויין (וכמו שהגהתי שמה) בפלוגתא דאמוראי ודו"ק : רש"י ד"ה מאי ק"ל לר"ם . נ"ל הכי ק"ל לר"ם : ד"ה מה' זבחים . כר"ע דמתניתין ואליבא דר"ם כנ"ל :

דף טז ע"א גמרא וש"מ קיבלה מיניה אדרבה כו' כנ"ל ומלת אלא נראה למחוק : שם ה"ד ה' תמחויין כנ"ל : רש"י ד"ה אלא מאי א"ל למימר . מהא ברייתא כו' כנ"ל : תד"ה אלא . משמע דוקא העלמות מחלקין כנ"ל : באה"ד דהא במתניתין נמי מדמי לתמחויין כנ"ל : במשנה שבת שיש בה תולאות הרבה ומטאות הרבה כנ"ל וכ"ה במשניות : גמרא אי שבתות כגופין דמיין . עפרש"י. ולעו"ד נ"פ דהויין כגופין מוחלקין כמו שתי נדות וכמו הבא על חמש שפחות חרופות לעיל (ט) . וכ"נ מדברי התוס' שם ד"ה והיא ועי' לקמן (יז) תני נדות ופרש"י שם . והוס דומיא דשאלתו במשנה דלעיל . שוב מלאתי בפי' הרמב"ם שגם הוא פי' כן . אבל לקמן מוכח כפרש"י דקאמר ה"ד כו' פשיטא לי' דכגופין דמיין ושגגת שבת וזדון מלאכות הוא דבעי מיניה כו' וכן ס"ל לר"ח בחמת . ואי אמרת דפי' כגופין דמיין הייגו שהן כמו שתי נדות או ה' ש"ח . אטו בהן אם סבור שהן שתי נשיו טהורות לא מחייב אלא חדא . רק לקמן דמחלק הש"ס לענין אילטרופי ב' אותיות בב' שבתות (אי אמרינן דשבתות כגופין דמיין) בין שגגת מלאכות דלא אילטרופי לבין שגגת שבת דמילטרפי קשה להבין לב' הפירושים ועמש"כ בשבת (לס ב) : רש"י ד"ה נדה אין בה תולאות הרבה . וחייב על כל ביאה כו' כדאר"א כו' . עי' לקמן בגמרא (יז) דלר"א מוקמינן כאן כגון שבא עליה וטבלה כו' . ולרבה תני נדות . וא"כ ע"כ נ"ל כמש"כ התוס' לקמן (בע"ב) ד"ה אמר רבה ע"ש ול"ע : ע"ב ד"ה ותרוייהו ל"ק מיניה . כדקתני סיפא מעין מלאכה אחת כו' כנ"ל : בסה"ע שפטור מכלום כנ"ל וכן בתוס' : תד"ה ר"א . כדקמייתי ראיה כו' כנ"ל : ד"ה אר"א . מהך לבד ל"ה מייתי דשבתות כגופין כנ"ל :

דף יז ע"א גמרא אלא לרבה דאמר כו' כנ"ל וכן לקמן : שם במאי מוקמת לה לא בהדא ולא בהדא כנ"ל : שם ותלא באחת על האריג חיובי מחייב דתנן כו' . ק"ל לימא דהאי תנא ס"ל כר' יוסי לקמן (יט ב) דמתני אליבא דר"א שנים על האריג ע"ש בפרש"י : שם א"ר תכלל דפליג בהדא כנ"ל : שם א"ל רבה תני נדות כו' בשלמא לרבה הייגו דקתני קטנות . נ"פ דגם בסוף דר"א תני רבה הבא על הבהמות יוכיח כו' . או כמו דאמר בבכורות (ד' ב) ואימא בהמה רבה . והרע"ב נ"ד שמש"כ הבא עה"ב שחייב על כל ביאה וביאה . והכי הל"ל דחייב על כל בהמה ובהמה . ולשון רש"י בסוף הסוגיא אמטיי' : שם א"ר כגון שבא עליה וטבלה כו'. קשה תרלת נדה . אבל בהמה מא"ל . ואולי י"ל דלא פריך מנדה אלא משום דמשכחת עוברת בתחילת לילה שאחר יום שביעי לראייתה כדינה וא"כ לא מ"ל שבעה ימים שלמים בינתיים כמו שבין שבת לשבת . ולהכי משני כגון שטבלה ולאתה וחזר ובא עליה ובכה"ג מ"ל ימים שבה בינתיים . משא"כ בבהמה פשוט דמ"ל ימים הרבה בין

ביאה לביאה. אמנם לפי' התוס' בר"פ כלל גדול דבעינן דוקא ימי טהר בינתיים ל"ע מבהמה : שם וטבלה ולאתה וחזר ובא עליה דטבילות כו' כנ"ל : רש"י ד"ה ר"א מחייב . דאי בזדון שבת ושגגת מלאכות כו' כנ"ל : ד"ה אלא באחת על האריג . דמעיקרא הוי בהאי בגד אריג שיעור הרבה כו' עמש"כ ע"ז בשבת (נא ב) בד"ה כגון : תד"ה א"ל. וה"ה דהמ"ל נדה חייב שהרי כו' כנ"ל :

פרק ד רש"י ד"ה ואפילו אכל · כגון שסבור שומן הוא כו' . משמע דאתי לאפוקי אם ידע שהוא חלב וסבור שאין בו כשיעור ואח"כ נודע שהוא ספק אם יש בו כשיעור ומשום דזה מיקרי לא שב מידיעתו . ותימה דלא מיבעי' לריו"ח בשבת (סט) דהזיד בלאו ושגג בכרת דחייב. אלא אפי' לר"ל אם דבעי עד שישגוג בלאו וכרת מודה בהזיד בעשה ע"ש בתד"ה דידע לה . ומכש"כ חצי שיעור דאפי' עשה אין בו רק איסורא בעלמא . וגם לר"ל עלמו אינו אסור אלא מדרבנן . וכ"מ ביומא (פ) אי נימא דמחייבי קרבן אכזית קטן והתניא כו' : באה"ד ואח"כ נודע לו שהוא אכל חלב כו'. וכ"כ אחריו הרע"ב . נראה להדיא דלא ס"ל כדעת התוס' דמחייבי אפי' בספק ספיקא . וא"כ ל"ד התוי"ע בהעתיקו דברי התוס' עפ"י הרע"ב ועלח"מ רפ"ח מהלכות שגגות : ע"ב ד"ה אכל אחד מהן . אבל אם בשעת אכילה היה לו ספק והזיד כו' מזיד הוא ופטור · נסתפקתי בכה"ג אם נודע לו אח"כ שהוא ודאי חלב אם חייב חטאת . די"ל דאע"ג דלא פרים מספק אבל מודאי היה נפרש ונקרא שב מידיעתו ועי' ב"מ (ו) פרשי אינשי מספק שבועה כו' . ועי' שבועות (יד ב) א"ד כיון דכעדשה לא ידע אי מטמא אי לא מטמא העלמה היא . אבל אין זה ענין לנידון דידן . ולכאורה ספק איסורא אין בו איסור כרת ולאו אלא הוא כמו חצי שיעור אליבא דריו"ח (רק דחמיר מיניה שמחייבין עליו א"ת) וא"כ הוי כמו הזיד בלאו לריו"ח או בעשה לר"ל דחייב חטאת כמש"כ לעיל . ועוד אני מסתפק אם נעלם ממנו שספק איסור אסור ואכל ספק חלב וס' דם וכו' אם חייב א"ת על כאו"א או אחד על כולן . ואין זה דומה לתינוק שנשבה בין העובדי כוכבים דחייב על כאו"א (שבת סח ב) דהתם יש הרבה שגגות שסבר שחלב מותר וכן שסבר שדם מותר וכן כולם . אבל הכא חדא שגגה היא שסבר שספק מותר . וכן ספק זה הוא לענין חטאות אם נודע אח"כ שודאי איסורי הן : גמ' א"ר מ"ע דרב דא"ק ועשתה (כנ"ל) אחת מכל מצות ה' בשגגה . בקרא לא כתיב הכי . ועמש"כ בת"כ נשא פ"ו אות מ' בהערה : שם ספק ב"ע לראשון כו' וחייבין בא"ת כנ"ל וכן לקמן ותני עלה וחייבין בא"ת : שם א"ב כזית ומחצה . בפשוטו משמע דהי' חתיכה אחת בשיעור כזית ומחצה והיא ספק חלב ואכל ממנה כזית ונשאר חז"י דע"י אפשר לבכר . והליור שכ' רש"י יוכל להיות דלכ"ע חייב ודלא כהתוס' ג"כ בד"ה מדקיפא . ובזה א"ש דעת הרמב"ם בכפ"ח מהלכות שגגות . ודברי הלח"מ שם מגומגמין ע"ש : תד"ה מדקיפא . וכך נ"ל ע"כ כנ"ל : שם דלמ"ד איקבע איסורא ליכא . עי' בה"ז . ויותר נראה להגיה דלמ"ד מצות ליכא : שם דים שתי חתיכות וא"י מהי זית אכל כנ"ל :

דף יח ע"א גמרא ספק ב"ע לראשון כו' וחייבין בא"ת כנ"ל : שם אר"נ מ"ע דרב כו' איקבע איסורא . וכ' התוי"ע טעם דהרמב"ם פסק כוותי' ולא כרבא מטעם דמצות קריינן . משום דר"ע ור' יוסי דלקמן (כג) ע"כ ס"ל טעמא דאיקבע איסורא . ואיסתייעתי' תוס' דנדה (טו) דמוקי להו דהראשון לא אכל כל החתיכה . ואף דבסוכה (ו ב) דמו זה ע"ש הייגו דמ"מ מוכח שפיר דלכ"ע אפשר לומר דלא דרים מצות מהא דר"ל דחתיכה מב' חתיכות א"ב . אבל לפי מאי דמסיק י"ל דגם המה דרשי מצות ומיירי כשהראשון שייר קצת דהייגו כזית ודוק : תד"ה באו . דא"כ מאי קמ"ל ר"נ . ע"כ היה לפניהם הגי' כאן אר"נ א"ר בר אבוה : באה"ד כדפי' הקונט' ולא אתי לאשמעינן כו' ואע"ג דאשכחנא דר' אליעזר כו' וא"כ ליתני אכלה טובה כו' דמ"מ (ר"ל אף דאשכחן לר"א דס"ל יש אם למסורת) ע"כ לא אייתי כו' כנ"ל : ע"ב גמרא ריבב"י ורא"ב"ש אומרים אין מביא כו' כנ"ל : שם תרלא . בהגרי"פ בשם הערוך נ"ל מוליד ליר אבל הוא גורם תרלא בשני ריבין : שם אלא ה"ק בשם שאם היתה לו ידיעה ודאית מביא חטאת על כאו"א כנ"ל : שם דתניא שני שבילין כו'. מה שנמחק בבא מליעתא בשם הרא"ק . אמת שגם בשבועות ליתא . אבל מפרש"י לקמן בד"ה ואפילו בקמייתא שכ' בתרתי קמייתא מוכח להדיא דגרים לה . וגם לשון פוטר בכולן שבדברי ר"ש ב"י מוכח כן לפמש"כ התוס' בכתובות (ח) בסד"ה שהכל : רש"י ד"ה ר"א היא . הלכך ליכא למימר כו' כנ"ל : ד"ה במקום א"ת . שעבר עליהן יוה"כ פטורין וה"ל כו' כנ"ל : ד"ה דמתיידע לי' . כלומר שיעור כו' כנ"ל : ד"ה חייב . איכא ידיעה ודאית דטמא הוא כנ"ל : ד"ה בשני ונכנס . ובכניסתו בשני נעלמה ממנו טומאה כו' . הוא לרבותא דת"ק אבל לר"ש נראה דאף בלא נעלמה ממנו פטור ועיין הגהות הב"ח : תד"ה והתניא . ואע"ג דר' יוסי בר' יהודה קא"ל כו' כנ"ל : ד"ה א"ל . א"ל רבא בר ר"ח הוא דבור אחד :

דף יט ע"א גמרא הא קמ"ל דרי"ש לא בעי ידיעה בתחלה . כ"ה בשבועות ומלת נמי ליתא : במשנה א"ר יוסי ל"ג כו' שאני אומר מקלת עשה היום כו' . משמע דת"ק סבר דאף בזה נחלקו ור"א מחייב ומ"ע . וכ"ל משום דמלינו לר"א לעיל (יז) דמחייב בכתב אות אחת בע"ז ואות אחת בע"ז וס"ל לת"ק דה"ה בשבת ויוה"כ : שם אמר ר"ם תמיהני כו' . כ"ה גי' הרמב"ם והרע"ב . אבל מפרש"י (ותוס' לקמן (כ) בסד"ה אלא) משמע דל"ג אר"ם אלא דכ"ז מדברי ר"י . ובמשניות הגי' להדיא אר"י : רש"י ד"ה ע"ד שהוא מטה אחד . כגון שתי אילנות כו' . והרע"ב ליור בשתי נדות . ובתוי"ע הקשה עליו דהא אפי' נתכוון לטהורה ובא על הנדה שהוא מתעסק גמור ג"כ חייב . ותמיהני שהרי הרע"ב לא פי' דבריהם לענין מתעסק אלא לענין ידיעה אחר המעשה במה חטא ובזה אין חילוק בין שבת לחלבים ועריות . וה"ל לתפסו במה שלא פי' דבריהם גם לענין מתעסק כדמוכח בגמרא ועי' תוס' לקמן (כ"ד כ) . וכמו שהבל רש"י לפרש וכן בנתכוין כו' . גם מש"כ בתוי"ע דר"ש ור"י פליגי בשחורות ולבנות אם הויין שם אחד . ג"כ תמוה דמפרש"י מוכח דלכ"ע הם שם אחד אלא דר"י ס"ל דאפי' בשם א' מחמת פוטר ר' יהושע . ושחורות ולבנות דנקט נ"ל דל"ד אלא אורחא דמילתא נקט וכ"מ ליפנא דגמרא : ד"ה על מה נחלקו . וכן בנתכוון בזו ועשה א"ז דבה דכתיב כו' בין אחטאת כו' לר"י עד שיתכוון לחטא בה . הן לקמן בסה"ע פי' דלר"י מתעסק פטור מטעם מלאכת מחשבת ואפי' במין אחד . והיא סתירה והרגיש בה התוי"ע . וכן בכל הסוגיא דבריו נראין לכאורה כנאחזין בסבך . ונלעו"ד דרש"י לשיטתו לקמן (ע"ב) בד"ה אפי' ר"י מחייב . דאביי ורבא פליגי אדשמואל וס"ל דדוקא מתכוין להיתר מיקרי מתעסק ופטור ולא מדרשה דמלאכת מחשבת (דס"ל דלא בא אלא למעוטי הנך דס"פ כילד הרגל ושם) דא"כ אפי' במתכוון לאיסור ליפטרו כדשמואל וכפרש"י שם . אלא מדרשה דבה ולדידהו ר"י תרתי מיני מתעסק ממעט מיניה . א) במתכוון להתיר אפי' במין אחד . ב) במתכוון לאיסור בשני מינין . ור"א לא דרים בי' אלא למעוטי נתכוון להיתר לבד · ור' יהודה הוסיף דאפי' בנלקדס פטר ר' יהושע בב' מינין ושחורות ולבנים הוו ג"כ ב' מינים כדקס"ד דרב אושעי' . והוא כעין תירוצא דרבא אליבא דשמואל לקמן (כ) . והא דפרש"י בסוף מתניתין פרט למתעסק . בהיתרא כו' . הוא לב' טעמים . א) ליישב דרשה דבה גם לר"א . ב) דדרכו בכ"מ לפרש המשנה כמשמעה בפשוט והיינו דר' יהודה מיירי במתכוון לזו ועשה א"ז . אבל למסקנא דאיירי בנלקדס (ורמזה רש"י במש"כ בגמרא מפרש מאי פלוגתא דר"י עלייהו) מלינן לאוקמי מיעוטא דבה לר' יהושע אף במתכוון לזו ועשה א"ז בב' מינים . וכ"ה שיטת הרמב"ם בחבורו פ"ב מהלכות שבת ומוכח מהשגת הראב"ד משום דפסק כאביי ורבא ולא כשמואל . והלח"מ הלך ג"כ קצת בדרך הזה אבל לא בטוב : והרע"ב נראה שהולך בשיטת התוס' דאביי ורבא לא פליגי אדשמואל . ואינהו מיירי שחתך אותו דבר שנתכוון לו אלא דסבור שהי' תלוש וזה ממעטינן מן בה . ומה שהזכיר גם דרשה דמלאכת מחשבת בזה (והרגיש עליו התוי"ע). נ"ל דכוונתו דהא האי בה לא כתיב גבי שבת וא"כ מנ"ל לתדרשיה דוקא לענין שבת . לזה אומר לפי שמלינו דכ"כ גבה מלאכת מחשבת למעט מתעסק דשמואל לכן מוקמינן נמי מיעוטא דבה דאתי לרא דאביי ורבא ג"כ דוקא לענין שבת . ועמש"כ בס"ד בשבועות (יט) בתד"ה פרט . רק עדיין דברי הרע"ב בס"פ אינן מדוייקים : ע"ב גמרא אר"ש זהו שמביא א"ת שנאמר ועשתה כו' כנ"ל : רש"י ד"ה מתעסק בעריות . כגון שנתכוון לבוא כו' . וסבור טהורה היא . תימה דזוהי שגגה גמורה כמו בחלב דסבור שהוא שומן שכ' לעיל . וכמו באחותו דסבור שהיא אשתו דמסיק . ועדיפא מינה דהשגגה היא בגוף אחד . ונראה דיש השמטה בדבריו וכצ"ל מתעסק בעריות . כגון אשתו טהורה ואשתו טמאה לפניו וסבור לבוא על הטהורה ונשמטה ובאה הטמאה תחתיה . ושוגג הוא כגון כו' : ד"ה ולר' יוסי . נסי כו' הא גמר מלאכה הוא כנ"ל : ד"ה ושנים על האריג . משום דסבר כו' כנ"ל : ד"ה אפי' ר"י מחייב . מדנקט תלמודא למילתי' כנ"ל :

דף כ ע"א רש"י ד"ה אלא לאו מתעסק א"ב . ואתי איהו למימר אפי' נתכוון ללקט כו' דהוי מתעסק כו' כנ"ל : ד"ה ליקדס א"ב . ר"ם ורמ"ם סברי אם משם אחד ד"ה חייב כו' . משמע דמוקי דבריהם גופייהו בליקדס . וזה שלא כדברי שמואל עלמו דמוקי להו באחבר מלקט מלבו : ד"ה אם בנשימה א' ומתנת הנפיחה כבה זה והדליק זה חייב כנ"ל : תד"ה היינו . כגון ענבים ותאנים או כו' כנ"ל : ע"ב רש"י ד"ה לנקדים א"ב . עי' כס"ד · ק"ל להבין החילוק בין חיובא דחדא לחיובא דתרתי : תד"ה כגון . ומסיר הפחמין גדולים כו' וזהו קלקול דאינן ראויות לשום דבר כנ"ל . מש"כ דא"כ לשום דבר ל"ד דהכי ראויין לכיבוס בגדים . ולגנב בהן את הכלים כדאיתא בשילהי ע"ז . ולהגיהן ע"ג מכה מנחות (כ"ד נב) :

פרק ה ד"ה אכל . וי"ל דלמסקנא כו' דאיתנהו במינייהו כו' לאפוקי דגים כו' . יש להגיה לאפוקי שרלים כדאיתא בגמרא : בסה"ד וה"ל סמ"ע אף עוף כו' ר"ל דהל"ל תרוייהו שמטמאה ע"א ואינה באה עה"ב ונמעט עוף טמא וגם שאינו מזומן בטהור : ד"ה דם הקזה . שאין רגילות כו' עד שילא לה דם הנפש כ"ה בתוי"ע :

דף כא ע"א גמרא טומאתו ושחיטתו מנלן שברא מדלכ"ת כו' . ל"ע דזה היפך מהא דאמרינן בעלמא דג' כתובין הבאין כאחד לכ"ע אין מלמדין : בסה"ע דאילו מלרף לי' לכזית כנ"ל : רש"י ד"ה בהמה . אבל לא על דם כבש כו' כ"נ דנ"ל . כי מלת אלן כולל ג"כ מין עז : ע"ב גמרא לאפוקי מת דאע"ג דחיפהו כו' דטומאה בוקעת כו' . ק"ל דמ"מ כ"מ להלדין דאינה בוקעת אלא כנגדה עי' ברכות (יט ב) בתד"ה רוב ובחולין (קכה) ד"ה טנא : רש"י בכה"ע ·

דאע"ג

דאפ"ג דממילי כו' בפסות מכות מה"ת כו' כצ"ל : תד"ה דלטותה . ומיהא פריך דקאמר לאיבא דרב אמור כו' דל"ע :

דף כב ע"א גמרא מתיבי איתור דם שנפש כו' כצ"ל : במשנה [ומודה ר"ע] שאינו מביא את מעילותו כו'. לכאורה קשה למה לא יפלוג ומספיקא להקדש כל"ע. [illegible]

דף כב ע"ב גמרא [illegible]

פרק ו גמרא [illegible]

דף כד ע"א [illegible]

דף כה ע"א [illegible]

דהא פשעים היינו מרדים (יומא לו ב) ופרש"י העושה להכעיס ואמיר ספי מתזיד לתיאבון וא"כ אילטריך לגופי' . ואולי דזהו כוונת רב מתליפא לקמן מה שאמר קדמייתא נמי לא סיתי כו' . היינו מטעמא דאמרן : שם א"ר מתליפא אבוה דר"ה ב"ת כצ"ל ומלת בריה שבוש . ומה שמחק הרש"ק תיבות בר מתליפא . עמש"כ ביומא (ו ב) בס"ד : רש"י ד"ה אין אחר מכפר . שאם כו' ולא ידע כו' ואח"כ נודע לו כו' . אמת שכן משמע מלשון הגמרא . אבל הוא לאו דוקא דה"ה בנודע לו קודם יוה"כ . בשאם ודאי נריך להביא אחר יוה"כ. וא"ת א"ל כדתנן הודע ולא הודע : ד"ה מנה"מ . לא תכפר יוה"כ עלייהו כצ"ל : ד"ה דלא בא לכפר . אבל שעיר המשתלח כו' דמכפר על עבירה שנודע לו שמטא כו' . ר"ל ידיעת ספק . אבל א"א לפרש כוונתו על מזיד . דהא גם שעיר הפנימי מכפר על זדון טומאת מקדש וקדשיו . ואי משום דשה"ת עדיף עפי דמכפר ג"כ על זדון דשאר עבירות . א"כ הל"ל והא כי כתיב כו' דלא מכפר רק על טומאת מו"ק אבל שה"ת דמכפר על שאר עבירות אימא לך כו' : ד"ה והתודה . דאע"ג דנפישא כפרתו כצ"ל : בתום' ד"ה אלא נראה דלא ידע דקלא כו' כצ"ל ומלת ליה למחוק :

דף כו ע"א גמרא נזיר כי קא מייתי קרבן לאו לכפרה מייתי אלא למיחל כו' כצ"ל. ואשר בינתיים למחוק עי' סוטה (טו) בתום' . וגרסי עוד א"כ למישרי נפשי' ביין : שם רבא אמר א"ק ולארץ לא יכופר כו' . פרש"י בזה דחוק דעגלה ערופה דבאה עפ"ם לא נזכר במקרא זה . ולפי מה שהבאתי בסוטה (מז ב) דטעם ע"ע הוא שע"י יתגלה הרולח ויעשו בו דין ע"ש . א"ש כאן בפשיטות : שם מה לנשיא ויחיד שכן יש בקרבנן נקבה תאמר בליבור שאין בקרבנן נקבה כצ"ל : שם דמאי פרכת אי משום דאין חייבין אלא על הע"ד כו' כצ"ל ושבינתיים למחוק : רש"י ד"ה ספק נזיר . ואתנויי שאם כו' יהא נזיר נדבה ולסוף ל' טו' כצ"ל : באה"ד רמ"א יאמר אם הי' ב"ק כו' כצ"ל : ד"ה על יוצאי מצרים . ועדיין הן צריכין לכפרה זו . זה לשון הספרי אשר פדית ה' מלמד שכפרה זו מכפרת על יוצ"מ ונראה דר"ל דעגלה זו מכפרת ג"כ על מעשה עגל דיו"מ . וא"כ מביאין נמי אחר יוה"כ דלדידהו חזינן דלא כפר עלייהו יוה"כ כפרש"י : ד"ה כדכתיב קרא . נ"ל דכתיב כאשר הוא בגמרא . ובכ"מ שפ"י מהל' רולח ראיתי שהעתיק ב"ת אלו לסוף דבור הקודם ע"ש : ע"ב גמ' א"כ דריו"ח כו' אם משנמלקה נודע שילדה כו' כפרה שפיקה בו' . מלשון זה משמע דמיירי בנודע לה אחר הזאה ומילוי . ועוד בקודם הזו"ת אפי' לריו"ח אינה אסורה אלא מדרבנן והכא משמע דלאיסורה מה"ת . וא"כ מאי סייעתא היא לריו"ח הא נראה דגם רב מודה בזה . והתום' לעיל (כב ב) כתבו ג"כ דבזה גם לרב אסורה אלא שכ' דהוא רק מדרבנן ע"ש . ולפ"ז י"ל דתלי זה בזה דריו"ח ס"ל בנודע לאחר הזו"ת מדאורייתא אסורה לכן גזר אחר מליקה אטו אחר הזו"ת . ולרב אפי' אחר הזו"ת אינה אסורה אלא מדרבנן לכן אחר מליקה לבד ל"ג דהוי גזירה לגזירה . וא"כ הוה שפיר סייעתא לריו"ח דכיון דמוכח דאחר הזו"ת אסורה מה"ת ממילא גם אחר מליקה גזרינן . אבל לכאורה נראה דזה תלי בפלוגתת ר' יוסי ורבנן לעיל (ז ב) במשנה דלר"י דל"ב ידיעה נאכלת מה"ת . ולרבנן דבעו ידיעה אסורה מה"ת ועמש"כ שם : רש"י ד"ה הזאה שאוחז בראש העוף כו' . בזבחים (סד ב) במשנה פי' אוחז בעוף עלמו . וכן ברש"י מנחות (סד ב) כתב אוחז בגוף העוף . ועי' חולין (כ"ד כב) . ומש"כ דמילוי הוא שמקריב כו' לקיר המזבח . עמש"כ בזבחים שם בס"ד : ד"ה אלמא מותר וד"ה ת"ש מסיפא נ"ל דבור אחד : ד"ה אימא סיפא . ע"כ לאשמו דסיפא כו' כצ"ל :

דף כז ע"א גמרא בהס"ע ליפא דהוה לי' איל דזבן כו' כצ"ל וכן בסמוך ובפרש"י : בסה"ע אין לך דבר שהוא בא לבטלה אלא אשם נזיר בלבד . נראה דס"ל כרבנן בנזיר (יח ב) דהביא חטאת ולא הביא אשמו מונה : רש"י ד"ה בכינוס מומפין . מהו שיקא בהן אשם לתוכתו כ"כ דנ"ל : ד"ה מבעי ל"ל בעי : ד"ה בע"ח נדחין . ואי קשיא ליפשוט ליה מדקי"ל חטאת שכיפרו בעליה מתה כו' . לא הבנתי הקושיא דהתם גם עתה אינה ראויה דהא אין מביאין מחטאת על חטאת כדלקמן : ע"ב גמרא ת"ל קרבנו על חטאתו עד שיהא לשם חטאתו כצ"ל : שם שכן אם הפרים בהמה כו' והביאה על החלב לא מעל כו' כצ"ל ומלת שהרי נראה למחוק : שם שכן אם הפרים לעצמו מעות כו' והביאן על החלב הרי מעל כו' כצ"ל : שם דאי מפני מעיל אימא בתחלה נמי כו' כ"כ דנ"ל ותיבות ומייתי קרבן מעילה למחוק דזה אפי' בבהמה נמי עי' שקלים פ"ב מ"ב ול"ע בתום' נזיר (כ"ד כח) ד"ה שהרי : רש"י ד"ה מן הקלה על החמורה לא יצא . זה מידי עבירה בבהמה שהפרים הביו על הקלה כגון נדה וחלב שאין בהן מיתת ב"ד על עבירה חמורה כגון חילול שבת כ"כ דנ"ל : גמרא ה"א כי מפרים מעות לקינו ומיעני כו' מייתי עשירית האיפה מן ביתי' כו' . תימה כיון דקי"ל מתורע עני שהביא קרבן עשיר יצא (שילהי נגעים והובא לקמן בגמרא) ופי' שם הר"ש דאפילו לכתחלה נמי ותע"ב . וכש"כ מטמא מקדש עני עי' לקמן בסוגיין . וא"כ מה לו להפסיד דמי עשה"א בחנם הלא יותר טוב לו להקריב הקן ותע"ב : רש"י במשנה ד"ה הפרים . כלומר כו' או לעבירה כצ"ל : ד"ה דאי כתיב על חטאת גבי עוף כצ"ל :

דף כח ע"א גמרא מ"ט דר"ת דכתיב כו' ועשה הכהן וגו' . פסוק זה הוא בויקרא טו : שם תני וא"כ לקח ואמר . עי' ביומא (מא ב) : רש"י ד"ה ולקחה שתי תורים וגו' . אחד לעולה כו' כצ"ל : ד"ה אלא מאי כו' שכבר אמר . קודם שהעשיר והך כו' כצ"ל : ד"ה זאת . שהיה תורת המצורע . עמש"כ בס"ד ביומא שם : ד"ה תורים . דברוב מקומות כתיב בריבא תורין כו' . ל"י מדוע שינה כאן מתה שפי' בכבשים דבכל דוכתא כו'. דגם בתורים לא מצינו דיקדמו להם בנ"י אלא חד זימנא אותו שהביא ר"ם . וכ"ת ממה שאמר תורין כו' בכל מקום :

סליק מסכת כריתות . בעזרת מושיב מלכים לכסאות :

מסכת מעילה

פרק א כתב התוי"ע בשם הרמב"ם הביא אחר כריתות מעילה מפני כו' . לכאורה בפשוט י"ל דכ"ה הסדר בויקרא תחלה חטאת קבוע דבאה על חייבי כריתות וא"כ קרבן עולה ויורד וא"כ אשם מעילות : גמרא ואי תנא שחטה בלילה ה"א הואיל וזרק דמה ביום כו' כצ"ל עתד"ה שחטן בסופו : רש"י ד"ה וכן אם שחט בלילה . והאי כל דכן הוא כו' . ועתד"ה שחטן ולפמ"ש לדכך בבא אתי לאשמעינן דאף דזרק ביום מ"מ לא יצאו מידי מעילה . ולהכי בבבי קמייתא דלא מיירי בזריקה הוה רבותא בהיפך . אבל הכא הוה רבותא דאף דהזריקה היתה כהוגן מ"מ ל"י מידי מעילה דומיא דשחטן חוץ לזמנן כו' דהוה הרבותא בזה כמ"ש התום' לקמן : ד"ה או חוץ למקומן . מבשר זבח שלמיו וגו' כצ"ל : ד"ה ואיזו היא שלא ה"ל שעה"כ . וה"ה לכל הני כו' וה"ט דנקיט הני כו' . והוא דוחק . ולכאורה נראה דלפי סוגיין לקמן בגמרא דלר' יהודה דלכ"ע בהני דריצה אם עלו ירדו . אין בהן מעילה אלא מדרבנן . א"ש בפשיטות דר' יהושע מעילה דאורייתא אתי לאשמעינן דכל הנך דחשיב הכא לכ"ע אם עלו לא ירדו . ולכן דברי התוי"ע בד"ה ושקבלו פסולין שתלה טעם מעילתן מדאורייתא משום דא"ל תקנתא . שלא בדקדוק דבנ"ה נמי כיון דאם עלו ל"י ועוד דודאי מיירי שאין עוד דם הנפש דאל"כ עדיין יש תקנה שיקבלו כשרים ויזרקו ויצאו מידי מעילה . אלא שהרמב"ם סתם בפ"ג דהל' מעילה וכתב דאם נפסלו בדברים שיפסלו בהן הקרבנות כו' מועלין בהן מד"ס . ושיטתו הוא דאפילו בהך דאם עלו ל"י אין בהן מעילה ד"ת וכמו שבאר הלח"מ בפ"ג מהל' פסהמ"ק ה"ז ע"ש : ד"ה אימא כמאן דמנקינן דמי קמ"ל . והאי בעל הש"ם כו' . דבריו סתומין . ואולי יכוון למש"כ התום' בד"ה שחטן . דלפי משנה כ"א בפ"ע לא חש לשנותם ביחד . וא"כ לא מוכח דין שחטן וזרק בלילה אלא ממה שמנה ג"כ שחטן בלילה וזרק ביום ולכן הוה שפיר לא או א"ז . וזהו שכ' בדבור הקודם וה"ה אם שחטן בלילה וזרק בלילה : תד"ה שחטן . והדר תני לזא"ז כו' . פשוט דר"ל במאי דתני בתחלה שחטן בדרום כו' וא"כ תני שחטן בלפון כו' . והכ"ק ל"ד בזה : באה"ד והדר מפרש וכילד קתני כו' שינוי מקום דדרום שאמרנו כגון כו' כצ"ל : באה"ד ובגמרא תני אפילו בניסה ובמשנה שייכי כו' . לכאורה תמוה דהכי תני שם במשנה אפי' הוא שוגג והיא מזידה כו' והיינו דתרוייהו ל"מ למגוה כדפי' הגמרא שם . וי"ל דמשמע להו מדתני ר"ח אמשנתינו אפי' כו' מוכח דזה הוה רבותא טפי כשהכניסה מתכוונים שלא לשם מגוה בדרך אחד : בסה"ד כיון דאשמעינן חדא כו' כצ"ל : ד"ה פשיטא . ועי"ל דלפי מה שפי' מורי ניחא כו' . פ"כ ר"ל מה שהביאו בשמו לקמן בד"ה חוץ לזמנו ע"ש . וא"כ היינו תירוץ קמא . ולולי דמסתפינא הייתי אומר דדבריהם אלו מקומם לעיל בד"ה שחטן אחר מה שהביאו בשם ר"י לשבש הספרים . וטועתם לייחב הגי' ע"ד שכתבתי ברש"י ד"ה וכן אם שחט : ע"ב רש"י ד"ה ומשני הואיל כו' . דכתיב ביה ירלה לכפר . עמש"כ בזבחים (כט ב) בס"ד : באה"ד וכיון דהא זריקה חשובה כו'. נראה דל"ל דהא שחיטה : ד"ה אליבא דר"י . פרש כו' ושלנה. ע"ם הוא ול"ל תחתיה ושנשחטה בלילה : בשה"ע הנקודות מיותרות כי הד"א : תד"ה עלו דלכ"ע לא ירדו כצ"ל : ד"ה ורבה . תימה אמאי שבק שנשחטה בלילה ונשפך דמה כו' כצ"ל : באה"ד ופי' הר"י דמיירי הכא בעוף כו' והכא לא מודה ר"י כו' דל"ד לניתנין כו' בזבחים (כז ב כצ"ל ודלא כהמציין) דל"פ ר"י כו' אבל כו' פליג ר"י כו' בלפון כלומר כו' מיהו קשה כו' ולפר"י אמאי איתותב כו' . מכ"ז משמע להדיא דרבה ל"פ ארב יוסף בהא דלר"ש אף בעולת העוף שעשאה למטה דלא תרד (וזה שלא כדברי התום' בזבחים (פד) בד"ה הניתנים ע"ש) ולכן שפיר נמחק בד"ה תיבות גבי זבחים שבדבריהם והכ"ק ל"ד בזה : ד"ה ומי איכא . וכן גבי אפר העאת בסוף התכלת כצ"ל :

דף ג ע"א רש"י ד"ה קמ"ל . וכמ"כ בהכך כו' דאית בהו מעילה כצ"ל : ד"ה איתיבי'. והעמיד שפליטת בשינוי מקום מליקה כצ"ל וכמש"כ לקמן בד"ה וקתני בפרק כו' : באה"ד ואוקימנא התם בגמרא דכל הני דתני התם היינו שעינה במקום מליקה . ע"ם היטב דאינו כן ועי' בסוס' : תד"ה והא . מתוך דר"א ניכר שהי' פשוט לו כו' כצ"ל : ד"ה שהכניסה . דאי ס"ד דמספקא לי' ליבעי ליה הא כו' כצ"ל : באה"ד כלומר קבעי בעולת כו' כצ"ל : שם שהוא פשוט לו כצ"ל : ע"ב גמרא א"ל רב אשי לרבא . בקדושין (עב ב) איתא כשמת רבא נולד רב אשי וע"כ כאן ט"ס : רש"י ד"ה לא לעולם . ע"כ ל"ק רבה כו' או שילאתה אם עלתה תרד כו' . וכן לקמן בא"ד הזכיר יליאה ב"פ וכן בד"ה אבל . ותימה דיולא באימורין אף לר' יהודה לא ירדו . ולר"ש אף בילא דמה כמבואר כ"ז בזבחים (פד) : ד"ה א"ל בזריקה . אבל הא דאר"ג כו' היינו דפיגול בזריקה ממש כו' כצ"ל : ד"ה א"ל ר"א . ופיגול דקמילה הוי כמו פיגול דשחיטה דכי היכי דקבע כו' כצ"ל : תד"ה קומץ . וא"ת ואיך ס"ד לומר כו' כצ"ל : באה"ד אבל שם פיגול אל משעת שחיטה כמו לענין להביא לידי קודש כ"כ דנ"ל : באה"ד ומשני דמייתי כו' עד שעת זריקה כמו לענין להביא לידי מעילה כצ"ל : באה"ד (בדף הסמוך) כלומר ע"כ פקע פיגול כו' כצ"ל :

דף ד ע"א רש"י ד"ה והא . היאך מביא אחרים השיריים לידי פיגול כו' ומביא השיריים לידי פיגול כצ"ל : תד"ה אי בעולה בשה"ע דלעולם מיירי בחטאת וקודם זריקה כ"כ דנ"ל : ע"ב ד"ה הפיגול . משום דיש קק"ד דלא פסיקא כו' כגון בעולה אי אפי' ליתא לדר"ג כצ"ל : באה"ד כלומר שיהא מרולה לאכול בהיתר ממנו אלמא דחשבה כו' כצ"ל :

דף ה ע"א רש"י ד"ה שלן . או הבשר כו' עד הס"ד . תימה דמשמע דהדם נזרק כראוי בזמנו א"כ תיפוק ליה מטעם דבבר הוזה . אלא ודאי הכא לכ"ע פירושו דלן דמה וכן פרש"י בזבחים וכן התום' שם : תד"ה שקיבלו . ולא ניחא למימר דלזא"ז קתני בכה"ג כו' חד מילתא היא . נראה שכוונו למש"כ בר"פ האיש מקדש ע"ש : באה"ד וא"ת א"כ ל"ל למיתני וזרקו פסולין כלל כו'. לכאורה י"ל"פ דהכוונה דפסולין לא קאי אוזרקו . אלא פי' וזרקו כשרין וכ"כ מפרש"י : ע"ב רש"י ד"ה אלא לעולם דמעילה . כדאמרן הכא ופסולים דתני גבי כו' כצ"ל : בסה"ד א"כ שאותו הדם דינו ליספך לאמה כדין שיריים . נראה דר"ל כדין שיריים שבאו"ר בהמה דאמרינן בזבחים (לד ב) דלכ"ע נשפכין לאמה . אבל מה שסיים דאי כו' טעונין יסוד אינו מכוון דהכי הל"ל דאי כו' ה"ל לכהן כשר לחזור ולקבל ולזרוק ויתכשר הזבח : ד"ה ה"ג . היינו כשחישב פסול בקבלה כו' . ר"ל ושיריים אינם נעשים אלא בזריקה כמש"כ התום' כאן ובזבחים (לד ב) רש"י ותום' וזה דלא כהגהת הב"ח : ד"ה ה"ק אין לך . כגון כו' ונותר . כדי נסבי' דאפי' אם אינו. עושה שיריים ת"מ אין תקנה לדם הנשאר דהרי גם הוא נפסל בלינה עי' ר"פ דלקמן :

דף ו ע"א גמרא ת"ש רמ"א כו' כילד לן לפני זריקה כו' . נראה פירושו לן הבשר כו' לאחר זריקה דהיינו שזרק כתיקונו בעוד יום . אבל בלן הדם בדלא היה שהות למזרקיה לכ"ע מועלין . ובהי' שהות אתאן לפלוגתא דהיתר זריקה או היתר אכילה . ולפ"ז ל"פ ר"ם אסתמא דבריייתא דלעיל (ד' ד ע"ב) . וכ"כ שפי' התום' כאן ורש"י במנחות (קא ב). ופירושו כאן תמוה : ד"ה לאחר זריקה א"מ בו . והכא ליכא למידק כו' דהא ס"ל לר"ם כו' . מוכח מדבריו דאפי' בפיגול אמרי' לר"ם כה"ע לזרוק כזרוק דמו וכן הבינוהו הבה"ז והכ"ק . ותימה לקרותו עומד לזרוק כיון דאסור לזרקו . וגדולה מזו אמרינן במנחות (קא ב) אלא הני מנחות מצוה לפדותן ע"ש : בסה"ע והיינו דאמרינן במס' מנחות הוא (בד' מז ב) הא איתותב ר"ג כו' . תימה דהלא למ"ד היתר אכילה שנינו אתיא דוקא כר"ג . וע"ש בתד"ה ולאו איתותב : ודע דאגב עיוני לאיתי דבר מתמיה בכ"מ בפ"ג מהלכות מעילה ה"א שכ' דסוגיא דפ"ב דמנחות כריו"ח רהטא. ותימה דנהפוך הוא דהתם אזלא דוקא כמ"ד דהיתר זריקה שנינו ע"ש (קב) . ואח"ז מלאתי לשעה"מ בפ"ד מהלכות גירושין שעמד עליו בזה . וכן יתר דבריו שם תמוהים וכבר השיגם הבה"ז : תד"ה ס"ם רמ"א . ל"מ לייחב מתניתין אם לא כדר"ג כצ"ל : ע"ב רש"י ד"ה בשר קק"ד . וא"כ נכנס . תימה דמאי מעליותא בחזר ונכנס כיון דכבר נפסל ביולא . דע"כ לא אמרינן בזבחים (ל) מאי לאו להדר עיילינהו . וכן ר"פ שם דאמר כדהדר עיילינהו כ"ע ל"פ כו' אלא בקיפא דוקא באימורי קק"ל די"ל דלא מיפסלי ביולא

ביוצא קודם זריקה. וכן במנחות (מז ב) לענין שתי הלחם דאר"פ דבהדר פליגי היינו דנאמר דר"ע ס"ל דשחיטה לא מקדשא ולא איפסלו כלל. וכ"כ קשה בזבחים שם דקס"ד דטעמא דר"ע באימורי קק"ל דס"ל דלא מיפסלי ביוצא. דא"כ מ"ש בבשר קק"ד. ועי' בתוס' שם (כו) ד"ה דלמא. והתוי"ע שהקשה על מה שפרש"י לקמן בסיפא ג"כ דמיירי בחזרו מהא דר"פ שם בזבחים דאמר בדהדר פליגינהו כ"ע ל"פ. זה לק"מ דר"פ ל"ק שם אלא למידחי הכתנאי. אבל באמת לפי דקאמר רבינא ב"ש שם דמיפסלי ביוצא. אפי' בדהדר פליג ר"א. ודלא כהרמב"ם בפ"א מהלכות פסה"ק הל' ל"ג דמשמע שדהם דברי רבינא ב"ש מהלכה ועל"ק שנגע במקלא דברי אלה: ד"ה וא"מ עליו משום פיגול כו'. אלא זריקה כשרה. והתוס' כתבו ביתר ביאור לענין פיגול דאמרינן כהרצאת כשר כך הרצאת פסול וכ"כ במנחות (מז ב). (והתוי"ע ל"ד נמש"כ בשמם דפיגול יליף בגז"ש כו'. דל"כ הגז"ש אלא לענין נותר). ואף דמוקמינן לקמן ביצא מקצת בשר. דאפי' ר' יהושע מודה דאם נשתייר כזית בשר זורק אה"ד (פסחים עט) וכמ"כ נר"א דס"ל שם (עז) דם אע"פ שאין בשר וא"כ זריקה כשרה היא. מ"מ לענין בשר היוצא דלא מהני הזריקה ליה לאשתרויי באכילה כדלקמן בסה"פ ס"ל לדידי' כזריקה פסולה ועי' לשון רש"י במנחות שם: ד"ה וזריקה כתיקנה. נ"ל דזריקה: תד"ה בשר. משום דאית ליה לר' אליעזר דאין זריקה כו' כצ"ל ביו"ד: בא"ד רע"א אין מועלין דקסבר זריקה כו' כצ"ל: ד"ה שלא כתיקונה. כשנעשית הזריקה עצמה בפסול שפיגל בשחיטה כו' כצ"ל: ד"ה א"ל. וקשיא כו' דהא פי' במתניתין שאין לדמות. לכאורה תמוה דהא כתבו שם דאחרי פסולים חמירי מיוצא. א"כ איכא למימר דמקשה ליה מק"ו. וי"ל דכוונתם דכיון דבשאר פסולי אף ר"ע מודה וא"כ ע"כ צריך לחלק בין הא דמתכוין על האבוד להא דר"ע וא"כ מאי מקשה ליה ודו"ק: בא"ד וחא דקאמר והא אבוד ושרוף דליתנהו בעולם כו' כצ"ל:

דף ז ע"א רש"י ד"ה אמר רבא איתא מתכוין על העומד כו' כצ"ל: ד"ה אלא משמע שניסס בכ"א. כגון שמתפוס שני כהנים כאחת. עתו"ח. ומש"כ א"כ כאן מיירי מזריקת הדם. נראה דט"ס הוא וצ"ל בקבלת הדם ועי' בתוס': תד"ה חיסב. וגם לא קמבעי' כו' דהא נמי פשיטא דפיגל כצ"ל: ד"ה א"ל בסופו. מלאיתויי מדיני הטומאה כצ"ל: ד"ה אלא. והכא פשיט ליה דא"מ בנשפכין כו' כצ"ל: ד"ה לכפר. ויס"ג כו' והלא פסול הוא שהשיב לו כך הזקן כצ"ל: ד"ה תשובה. כאילו היו מאותו שזרק דמו כצ"ל: ע"ב גמרא בסס"ע אר"ח ליוצאין כו'. נראה דר"ל דיצא חוץ לחומת ירושלים. דאילו חוץ לעזרה הא ס"ל לריו"ח בזבחים (סוף דף פט) דבשר קק"ל שיצא לפני זר"ד כשר. ועי' בהראב"ד ובכ"מ בפ"א מהלכות פסהו"ק הלכה ל"ב. ועי"ל דר"ח קאי אריפא אבשר קק"ד ואיידי דתני שם ליפנא דאין מועלין תני נ"כ בסיפא גבי קק"ל כן וכה"ג כ' התוס' לקמן (ח) בד"ה נזרק דמן. וכנ"ק מלשון רש"י: תד"ה אריו"ח. י"ל דל"ד דאי אמרינן דטעמא כו' כצ"ל: ד"ה ועל זה. ועל האימורים נמצא מע"ד בקק"ד לסקל ולהחמיר כצ"ל: ד"ה הא ממונא. דאי למ"ד היתר זריקה א"כ כו' ר"ל לאחר שניתר לזריקה כו'. משמע דאף לענין הבאת אימורי קק"ל למעילה ולהתחייב משום פיגול כו' הוה ג"כ מהנלאה לזריקה וצ"ע בזה:

פרק ב דף ח ע"א ד"ה ובלינה. שהרי ההזאה ביום המליקה ואל"כ איפסל כו' כצ"ל: בסה"ד ומשעת מליקה מונין. נראה דכ"מ אם הוזה דמה בלמלום עם שקעה"מ דא"מ דמונין משעת הזאה ה"ל לנת יום המחרת תחת יום המליקה ותהא נאכלת לילה ויום וכה"ג אמרינן בברכות (ט) ע"ש: ד"ה ואין מועלין בה. בדין ה"ל למיתני חה"ע עם פה"כ דתרוייהו ל"ש לגבוה כו'. תמוה דהא ל"ד אהדדי כלל דחה"ע נאכלת לכהנים ולכן אין בה מעילה אחר הזאת דמה. ופה"כ אדרבה אין בהם לכהנים כלום לכן מועלין בכולן. וצ"ל להגיה דכצ"ל בדין ה"ל למיתני (ר"ל בתחלה) עולת העוף עם פה"כ דתרוייהו סלקי לגבוה כולהו: בסה"ד ואף משתצא לבה"ד מועלין בה. תמוה דהא קתני בה ומועלין בה עד שתצא לבה"ד. וצ"ל דט"ס הוא וצ"ל ועד שתצא לבה"ד מועלין בה. ובאו בזה ליישב מדוע לא קדים למיתני פה"כ דהא אף בהו מועלין גם בעולן לזה קאמרי דעולת העוף אף שמתסרף כולה ונעשית אפר מועלין בה עד שתצא לבה"ד. ופה"כ אחר שיותך הבשר שוב אין מועלין. ועמש"כ לקמן דאף באימוריהן שנקטרין על המזבח אין מועלין משנשרפו: ד"ה הוכשרו. מ"מ גבי פר ושעיר של יוה"כ כו' שהרי משל צבור הם כו'. אינו מדוייק דהרי פר יוה"כ של יחיד הוא. ופר העה"ד של צבור הוא. אלא החילוק הוא בין זמנם קבוע לאין זמנם קבוע עי' רפ"ב דתמורה: ד"ה קרמו. וי"ל דמשום שבו"י נקטינן כו'. לשונם תמוה דהא כולהו דחשיב צריכין לקרימה דוקא. מהו"כ מטעמא שכתבו לשבו"י. ולענין לשמוש הזבח ודאי בעינן קרימה: ד"ה נזרק. פי' עליהן על השלמים כצ"ל: ד"ה הקומץ. בזבחים בפ' בית שמאי (מב ב) כצ"ל: ד"ה ופיגול. ובלינה דקתני אי מיירי בבאה עם הזבח כצ"ל: רש"י בסס"ע ופוסל את"ת. לכאורה כיון דלתרומה אינו אלא כמו שני אותו קודם שנגע בו לא יפסלנה. ואולי כוונתו על הטבו"י עצמו. דהוא פוסל את"ת: ע"ב גמרא ותני רב הוזה דמה כצ"ל וכדלקמן גבי מילה וכמו שהעתיקו התוס': שם והנשאר ט' חמאת הוא כצ"ל וכן בסמוך ובכתב"י ותוס': רש"י ד"ה לר"מ. דמביד לי' שליש ופוסל מדרבנן כצ"ל: ד"ה אינו מעכב. וה"ע משום פיגול נותר וטמא כצ"ל: ד"ה דתני רב (צ"ל ותני רב). ומדקתני במתניתין כו' כצ"ל: ד"ה אלא אריפיה. מלת באגבעו צריך למחוק: תד"ה אר"ח. א"כ כגון שיצא והתך כו' עם העלה כו' כצ"ל ומלת כולו למחוק. ומה שהגיה הצ"ק דצ"ל עד העלה דעם העלה הוי מום. תמוה דא"כ מה הוא שסיימו שאין זה פסול בעופות כו'. הרי עד העלה אינו מום אפי' בבהמה כדאיתא בזבחים שם. אלא ודאי גרסי' עם העלה. ומשום דבעוף אינו פוסל אלא מחוסר אבר שלם. רק דק"ל דא"כ תיפוק ליה דאסור באכילה משום אמ"ה ועי' חולין (קג): ומש"ב וא"כ מלקה. משמע דאחר מליקה אפי' קודם הזאה אם התך פסול. והיינו ע"כ מטעם שכתבתי שם בקושייתי ע"ש. וצ"ל דמפרשי דמה שמיכן שם ר"ח חותך באבר כו'. קאי לתרוצי דלעולם כדאמרי' מעיקרא אתך וא"כ שמע כשרה כו'. ומעיקרא דקאמר אלא איתא אתך וא"כ קיבל כשרה ס"ש למיפרך כמו שהקשיתי שם אלא דעדיפא מיני' קפריך. ומה שאמר שם אחר שינויי דר"ח קיבל וא"כ אתך פסולה ש"מ כו'. שיגרא דלישנא קמא נקיט. ועיין לח"מ בפ"א מהל' פסה"ק הי"ד: ד"ה והא תניא. ומשני התם כתיב והנותרת כו' כצ"ל:

דף ט ע"א גמ' קתני תיכף מילה דמן. ק"ל הא מילוי בחטאת הוה אני מתיר דהזאה ודאי מעכבא ודוחק לומר דאתיא כר"ת במנחות (טז). ועוד לרמב"ל בזבחים (מח ב) דאף לר"ת א"מ בהאי מתיר מא"ל. וצ"ל דבכלל מילוי דחטאת הוי נמי הזאתה: במשנה פרים הנשרפים כו' ומועלין בהן בבה"ד עד שיתיך הבשר. ק"ל מדוע לא קתני דבאימוריהן מועלין עד שיצאו לבה"ד ונלע"ד דלפי דמלות הרמת והוצאת הדשן לא כתיבי אלא גבי עולה. לא ילפינן מינה אלא הנעשין על מזבח החיצון דומיא דידה. ע"ד שאר"ש בפ' ב"ש בזבחים (מג) במשנה כל שאינו על מזה"ח כשלמים א"ח עליהן משום פיגול. וכעין תירוץ התוס' לקמן (י ב) ד"ה הכל מודים. [ודע דמשמע דחייבין עליהן משום פיגול כו' קאי ג"כ על הבשר שהרי ומועלין בהן כו' לא קאי אלא עלייהו לחוד ועמש"כ בזבחים (לה) וצ"ע]: רש"י ד"ה קרמו בתנור. כמו שחיטה דקק"ד. הן גם קק"ל הוכשרו בשחיטתן ליפסל בטבו"י. ומהו"כ. וכה"ג דקדקו התוס' אחריו שם (נג ב). ואפשר משום דאינהו הוו ג"כ קק"ד נקיט להו: ד"ה ואין בהן מעילה. וכבר נעשית מצותן. לכאורה בכדי נקיט לה. ולקמן בלחה"פ לא כתב רק טעם דשעת היתר לכהנים. והרע"ב הוסיף מדילי' גם שם טעם דנעשית מצותו: ד"ה הכהנה מאפר תפוח. היה צובר אה"א נגד א' של מזבח. שם איתא תפוח היה באמצע המזבח: שם ועושהו מגול כו' כצ"ל: ע"ב גמרא הא אפר דלית בי' משמא אפי' לגבי מזבח לא יחזיר כ"כ דל"ל לפי' התוס': רש"י ד"ה איכא דמותיב. דכי פקעה על גבי המזבח כו' ה"ה דאפי' אפר שפקע על גבי המזבח כו' כצ"ל: תד"ה וכולן. וקאי אעצמות וגידים כו' כצ"ל: בא"ד דהרבה דשן יש לתרום מלבד זה כצ"ל: בא"ד שעומד הדשן שע"ג המערכה לתרום כצ"ל:

דף י ע"א ד"ה ליתא. אבל ר"ש כו' כדמוכח בפ' יש בקרבנות כו' דמוקי לה באבודה בלא בשעת הפרשה. נגי' שלפנינו שם ליתא: בא"ד לכן נראה להר"מ כו' אבל הכא דאם לא קרב החטאת היה מוסיף ומביא חטאת שמנה כו'. נ"ע דהתם נמי קתני באיזו בנות יביא מאלו ומאלו חטאת כו' ומדייק הגמרא שם הא אם הביא מא' מהן השני יוליכו ליה"מ ומוקי לה כרבי. ובל"ז דבריהם צריכין ביאור. ודברי בה"ז מגומגמין: ד"ה הכל מודים. וא"ת ואמאי לא נקט יצא. ע"כ ר"ל יצא כולו וכמש"כ הבה"ז. וא"כ פליג רבא אדריו"ח דלעיל (סוף דף ו) דאמר דביוצא כולו לא אמר ר"ע. ואפשר דל"א ריו"ח אלא לענין פיגול נותר וטמא. אבל לא לענין מעילה: בא"ד מיהו קשיא דבמתניתין תנן גבי עולה כו'. על"ק שהעלה דבשיפס כל"ע דהא כבר חילקו לעיל דהתם בעי' בגדי כהונה כו'. ולעד"כ דט"ס וצ"ל גבי פה"כ כו' דמועלין בהן בבה"ד והרי שריפתן שם ג"כ לא בעי' ב"כ דהא כשרה אפי' בזר כמש"כ הרמב"ם בפ"ז מהל' מעה"ק הל' ה' (והכ"מ שם לא הראה מקורו. והוא ירושלמי ס"פ בני שעירי). וכן בתירוצם צ"ל דמאי פה"כ כו': במשנה וחייבין עליהן כו' ופיגול אין בהן כצ"ל וכן בסוף מתניתין צ"ל ופיגול אין בו: שם זה"כ כל שיל"מ א"ח משום פיגול כו'. מש"כ התוי"ע דפה"כ דנן מתיר בשרן ועורן לבה"ד. משמע דחייבין עליהן משום פיגול ועמש"כ עליו בזבחים (לה) בס"ד: רש"י ד"ה א"ח כו'. דנותר יליף עון עון מפיגול כצ"ל ע"ש בזבחים (מה א וב). ועתוי"ע. וע"ש בזבחים בתד"ה יש לו מתירין דמאשר יקרב לא ילפינן לדבר שיל"מ. ועי' לעיל (ו ב) בתד"ה בשר:

פרק ג ע"ב רש"י ד"ה ולא נהנין. אין מועלין כו' אלא מדרבנן כו'. עי' לעיל (ג) ובפירושו ובבה"ז וצ"ק שם: תד"ה ולד. דא"כ צ"ל עיברה שנתה והא כ"ע כו' כצ"ל:

דף יא ע"א רש"י במשנה ד"ה המפרים. ולא פי' אלו לחטאת כו'. וכן פי' הרע"ב. וכ"ע התוי"ע ל"ד דאפי' אמר אלו לחובתי מפורשין הן כו'. ואני אומר עליו ז"ל דל"ד דלפי מה שפירשו לקמן בהא דשהן ראוין להביא בכולן שלמים דר"ל דבכל תעה ומעה כו' וכפי שבאר דבריהם שם התוי"ע בעצמו. פשוט דאפי' אמר לחובתי ואף באמר אלו לחטאתי ולעולתי כו' נמי דינה הכי. ומה שהביא התוי"ע ממש"כ בנזיר. אינו כלום דשם קאי על דינא דלקמן במת דשם מחלק במתניתין בין סתומין למפורשין. אבל ברישא דלא מחלק משמע דאפי' במפורשין (דבסיפא) נמי: ועי' בתוס' דנזיר (כו) בקד"ה הא. אבל לפי' התוס' שהביא התוי"ע בד"ה מת בנזי"ל הוא איפכא דבריפא מיירי ביותר סתומין מבסיפא. ואין זה משמעות המשנה. אולם על מה שפי' הרע"ב ג"כ בסיפא גבי מת שלא פי' אלו לחטאתי כו'. שם יפול עליו שפיר דל"ד: ד"ה תפני. דבכל מנה ומנה כו'. לשון הרע"ב דכל מעה ומעה: במשנה יכדו לשיתין. כ' התוי"ע דהוא לשון ארמית כו'. והוא ג"כ לשון עברי והיו שתותיה מדוכאים (ישעיה יט). כי השתות יהרסון (תהלים יא): רש"י ד"ה ואימא. ונוקים דאידי ואידי כו' כצ"ל: ד"ה אמר לך ריו"ח כצ"ל: תד"ה לול. נגד הקרן של מערב כצ"ל. או כמו שהגיה הצ"ק של מזבח: ע"ב רש"י ד"ה אלא לר"ד. ביוה"כ אחר מא"ל כאן צ"ל סה"ד: ד"ה וכתיב התם ושמו. הני הוא דמועלין בהן. ל"ד דמגלה ערופה לא משמע דיש בה מעילה ועי' לקמן (יג) תד"ה אתיא: ד"ה א"ד לימא כו'. דאי רבנן כו' היאך יכול לקלטן כצ"ל: תד"ה מה. לא חשיב האי דיוקא דליפנא קמא לרמב"ל ויש גורסין איכא דאמרי כו' כצ"ל: במשנה המקדיש דישון בתחלה כו'. פירושי המפרשים בזה דחוקים מאד. ולעד"כ דר"ל דקודשה שהיה בהן קודם כבר אזלא לה כדקתני רישא. אבל אם הקדישו אדם עתה מחדש (וזהו שכוון במלת בתחלה) מועלין בו. ועי' בפי' הרע"ב דלכאורה כוונתו נעלמה. ואולי יכוון דדוקא אם הקדיש דמיו בעוד היותו בפנים ר"ל בהיכל דאז לא היה ראוי לשעבו ולשומו מפני דכ"א אסור ליכנס שמה שלא"ל עבודה והוא באזהרת אל יבוא דר"פ אחרי. ותיכף כשהוציאוהו לעזרה דאז הי' ראוי לשומו נהנה ממנו ומעל. משא"כ אם היה שהות לשומו קודם שנהנה ממנו. או שהקדישו לאחר שהוציאוהו לעזרה דהיה שהות לשומו קודם שהקדישו לא מעל. ובזה ינצל מכל גמגומי התוי"ע עליו: תד"ה המקדים. דהא ודאי דכל דבר יכול כו' כצ"ל:

דף יב ע"א רש"י ד"ה איתא אידי ואידי. דהאי דכתיב ודשנו אה"ת כו'. תמוה דהאי במזבח החיצון כתיב כמבואר בפרשה: תוס' ברה"ע. דהי' קביעות מקום לדשן מנורה כו' כצ"ל: בא"ד דאכתי לא יצא לבה"ד שמא"ל. הלשון תמוה דמשמע שסופו לצאת לבה"ד והלא היה נשארה שם לעולם. ולבה"ד אין מוציאין אלא האפר שבתפות: ד"ה מנורה. בג"ש דשן דשן כו'. תימה דלא תלינו בקרא דשן אבל המנורה. ואולי כיון דכתיב בה בהטיבו הוה כמו דכתיב בה דשן וכדאמרינן בעלמא ושב הכהן ובא הכהן זו היא שיבה כו'. אבל קשה כיון דדשן דהכא אינו מופנה דילמא ילפינן מדשן דכתיב גבי הוצאת הדשן דהוא מחוץ למחנה. וי"ל עפ"י הא דאמרי' ביבמות (כד ב) איידי דכולי' קרא לדרשה כו' ע"ש: ד"ה וכי. ר"מ הדר בי' כו' דודאי כו' אלא מדרבנן בקדשים שמתו כצ"ל ומלת כמו למחוק: בא"ד ע"ב. לא כמו שאתה סובר מתוך קושייתי כו' כצ"ל: בא"ד מיהו הייתי מקשה כך כו' כצ"ל: בא"ד דה"ס גבי קדשים שמתו שהסי' בהם מעילה כצ"ל: ע"ב גמרא הזבל והפרש. נראה דזבל הוא מה שמוציאה ומשליכה לחוץ. ופרש נקרא כשהוא עדיין במעיה וכדכתיב בקרא וקרבו ופרשו. ולכן לא פריך רק מפרש: תד"ה ודמיו. דאפי' כי איכא מעילה מדרבנן ל"מ אלא קרן כדאיתא בריש מכלתין וכל לא מועלין כו' אף מדרבנן כדפי' במתניתין כצ"ל: ד"ה אלא. קס"ד כו' למוכרו וליקח מהן לורכי מזבח דומיא דקדשי בד"ה כו' כצ"ל:

דף יג ע"א במשנה אילן וא"כ נתמלא פירות שדה וא"כ נתמלאה עשבים כו' וא"ת בתה שבתוכן כו'. מה שהקשה התוי"ע מבילת תרנגולת ומחלב חמורה דלעיל. נראה דלק"מ די"ל דהתם מיירי בחלב שהי' בדדיה וביצה שהיתה במעיה בשעה שהקדישה. ומה שהביא ראי' בסד"ה כש"א לפסוק כר' יוסי מגידולי קונם דפ"ז דנדרים. עתמב"ע שם (מ) בס"ד. ובר מן דין הא איסורא מיהא איכא אפי' לת"ק וכדאיתא בפסחים שהביא לעיל. ולכאורה ה"ל ראיה לפסוק כר' יוסי ממשנה דלקמן שרשי אילן של הדיוט הבאין בשה"ק וכו'. ומדאיצטריך לאשמועינן בהו דאין מועלין ש"מ דבשאר גידולי הקדש מועלין. אבל י"ל דרישא מיירי דכשהקדיש הקרקע היו כבר שרשי אילן של חבירו לתוכה. וכן סיפא כשהקדיש את האילן כבר היו שרשיו לתוך שדה חבירו. וכ"מ ליפנא דגמרא בב"ב (כו ב) מידי איריא בגידולין הבאין לאחר מכאן עסקינן. מכלל דלמיעוטא דרבינא שם לאו בהכי איירי: שם ולד המעושרת כצ"ל וכן לקמן. והקשה התוי"ע דבדמאי קרי מעושרת לכלכלה שהופרש ממנה המעשרות והרמב"ם העתיק ולד המעשר. ונראה דאיסתמיטתי' מ"ז דפ"ע דבכורות מן המעושרים דפירושו מן העשירים. ובגמרא שם (נט ב) הוה ס"ד דפירושו אותן שעישר עלייהו ודחי שם דאינו אלא העשירים ודיקא נמי כו'. וז"ל הרמב"ם שם בפירושו והוא מה שאמרו בתיקון מה שאמר מעושרין מאי מעושרין עשירים: רש"י ד"ה אילן מלא פירות. ובבכורים לא מיתוקמא שהרי אין קרבין פי' ועתוי"ע. ולי"כ דמשום הא לא איריא כיון דטעונין הנחה לפני המזבח שפיר מיקרי ראוי למזבח ומה שאח"כ נועלין הכהנים משלחן גבוה קזכו כמו בבשר החטאת והאשם ודומיהן: ד"ה וכן פרה של חולין. הדשה כו' כצ"ל. והתוס' שכ' בסד"ה הפועלים מפרה של הקדש אולי ט"ס הוא. ועי' לקמן בתד"ה אתיא (נע"ב) פי' הר"פ: תד"ה אתיא. תדע מדאיצטריך כו' לאסור גיזה כו' כצ"ל: בא"ד (ע"ב) דע"כ צריך ללמוד מבכור לענין הנקה במעשר מגז"ש דהעברה העברה כיון כו' מוקדשים מבכור אלא לענין הנקה כו' כמו כן לענין מעשר ילפינן כו' כצ"ל: ע"ב במשנה ראב"א נוהגין כו'. התוי"ע העלה בצ"ע על הרמב"ם בחבורו שהשמיט ד"ז ע"ש. ול"כ דהרי הרמב"ם מפרש בפיה"מ דראב"ל אתא לאפלוגי ולומר דמותר ליהנות ממנה והביא ראיה מהא דנוהגין כו'. ות"ק סבר דאין זה ראיה דהתם טעמא משום דמצות נלה"כ (ויש ע"ש בפירושו וצ"ל תחת איכה מודה. אינו ראיה ובהגהת התוי"ע ג"כ ע"ש וצ"ל לא שמעינן) ולכן לא הביאו הרמב"ם להלכה דלענין לתתה בלולב הוא פשוט דשרי מטעם דמלנה"כ וזה הביא בד"ע. ולשאר הנאות פסק דאסור כת"ק. אלא דלכאורה קשה מ"ש זה מהא דפסק הרמב"ם בפ"א מהלכות שופר ה"ג דבשופר של עולה לא יתקע לכתחלה. וי"ל דשאני הכא דאפילו הנאה גמורה אינה אסורה אלא מדרבנן מדקתני ולא מועלין לכן בהנאה דמצוה ל"ג אפי' לכתחלה: רש"י ד"ה וא"ל ר"א. דדרים נסכים כצ"ל וכן בדבור שאח"ז: תד"ה ר"א. מה נסכי יין המנסכו בחוץ חייב אף ניסוך המים יהא חייב כצ"ל:

דף יד ע"א ד"ה שנאמרה. אלא נהנין פריך דכיון שאין הקן מאילן של הקדש כו' כצ"ל. בא"ד כלומר יטול הקן בידו כצ"ל: בא"ד דהא אותם קנים שנשברו דומים כו' כצ"ל: בסה"ד הרר"פ פי' לפרש כו' כצ"ל: ע"ב רש"י ברה"ע על שם"ח מנה כצ"ל: ד"ה רב פפא ונמצא מועל הס"ד ומה"ד דדלמא וקאי על הקושיא ומלת אמרי שבגמרא נראה למחוק. ועלייהו שבדר"פ מפרש אגלים כמו ועליו מעה מנהם: ד"ה אלא. שדעתו לבעתן בו ביום כצ"ל: תד"ה מותר. וא"ת ולמה הוזקקו לעשות כן מיד שחיללו כו' כצ"ל. וי"ל למה הוצרכו לתת אותה לאומנין שהרי מיד שחיללוה על מעות האומנין ויצאה לחולין היו יכולין לחלל מעות תרומה החדשה עליה. והנה תירוצם הראשון פשוט. ובתירוץ הב' ר"ל דחיישינן דלמא אתי לאחולי הקטורת תיכף על מעות תרומה החדשה טרם שיוציאה לחולין ע"י חילול על המעות שיפרים לשכר האומנין. ואין הקדש מתחלל על הקדש. אבל עתה שהוא מפרים ליד האומנין (כהגהת הצ"ק) לא אתי לאיתרמולי. והצ"ק לא ירד לכוונתם במהכ"ת: בא"ד א"כ ה"פ דליכא בכין כשיעור מעות הקטורת לולי כו' כצ"ל:

פרק ד דף טו ע"א רש"י בסה"ע דכתיב ואיש כי יאכל קדש בשגגה כו'. יש לתמוה דהא האי קרא בתרומה הוא דכתיב כדפרש"י שם בנימוקיו וע"ש בת"כ. וי"ל עפ"י תירוץ התוס' בזבחים (נג ב) בד"ה ההוא ע"ש: תד"ה קדשי מזבח. אם אכל בשר עולה זו ח"ז ומבשר עולה אחרת כו'. ל"ד דאפי' משני מיני זבחים ג"כ מצטרפין: בא"ד וכן למ"ד לקמן דמעילה בש"פ כו'. שם לא איירי אלא בנהנה. אבל דבריהם יתכנו לאכא שאול בפסחים (לג). ועמש"כ שם בס"ד בתד"ה אף ותבין. וגם תרוה שדבריהם לקמן בד"ה אחד של' שאם נהנה בח"ז בשר כו' תמוהים מאד דבהנאה ליכא למ"ד דבזית. וצ"ל דשם ע"ש וצ"ל שאם אכל כח"ז כו': ד"ה ממורתא. כלומר דבר ברור כו' כצ"ל: בסה"ד ואית בהו לבעלים כלומר כו' כצ"ל: ד"ה ואפי'. י"ל דשמא קסבר קב"ה לא היו בכלל העמדה. נ"ע דהא בתמורה (לב ב) איתא דלד"ה בין לריו"ח ובין לר"ל לרבנן קב"ה היו בכלל העמדה והערכה. וא"כ מנ"ל להש"ס דריו"ח ל"ל דרבנן אלא כר"ש דשם: בא"ד א"נ כו' דהעמידו מחיים כו'. בגה"ש העלה דבריהם בצ"ע מהא שכתבו בחולין (קלה) דבעינן העמדה בשעת פדייה ע"ש. ול"כ דלק"מ דאטו ניבעי שתהא הפדייה תוכ"ד מהעמדה. אלא דכוונתם שם דבעינן שתהא העמדה בשעה שהיא ראויה להפדות ושם איכה ראויה הגיזה להפדות בשעת העמדה שהרי אינו רשאי לגוזזה. אבל הכא ראויה להפדות מחיים בשעת העמדה. וכגון בשעה שהיא מסוכנת ועומדת למות יכול להעמידה ולהעריכה כמה תהא שוה בנבלותה: בא"ד ואפי' בקב"ה אמרי' בפ' כ"ש דליכא מעילה. כוונתם לאוקימתא דרב יוסף שם דטעמא די"א דלא מעל הוא משום דא"פ אה"ק להאכילן לכלבים. והגהת הצ"ק תמוה: בא"ד אבל לשאר הנאות פודין בקב"ה כגון כו' כצ"ל: ע"ב רש"י ד"ה וא"ל והכי תודה. ודם כו' וליתיה לא בפיגול ולא בטמא כו'. שייר נותר דג"כ ליתי' בי'. והתוס' בזבחים (קמ) בד"ה עולה לא נקטי אלא פיגול והביאם התוי"ע כאן ולא הרגיש: ד"ה אלא תני. ע"א אמר לי רבי כו' כצ"ל: ד"ה ומצטרפין (במשנה). לאוכל מכולן בש"פ כו'. סתם כא"ש בפסחים (לב ב) דאילו לת"ק דשם הוא בכזית. ולשון הרב האוכל כזית כו': תד"ה בשלמא (בסופי'). לזרוק עליו אה"ד לכתחלה וחייבים עליו בבשר משום פיגול כו' כצ"ל: ד"ה כל הפיגולים. כבר כו'. עי' בדבריהם בזבחים (קט). ול"כ דהכא אשמעינן דמצטרפות ג"כ לענין טומאת ידים. דומה לנבלה דכל הנבלות כו' הסמוכה דל"ה מיירי לענין טומאה. וראיה לזה דהא לקמן (יז ב) על המשנה דהפיגול והנותר אין מצטרפין אר"י א"ש ל"ש אלא לטומאת הידים כו'. מכלל דכאו"א דשנוי כאן דמצטרף בפני עצמו מיירי ג"כ בזה: ד"ה אמר רב. ואיסור טמאה משום טמאה כו' כצ"ל: בא"ד (כד' טז). וא"ת ומ"ע ט' והא טומאת עסורה וטמאה משום נבלה כ"כ דל"ל: בא"ד וא"ת והא כו' וכל הנבלות בין של טמאה כו' כצ"ל: בסה"ד כגון טסורה וטמאה כו' כצ"ל:

דף טז ע"א גמרא ולוי אמר אפי' לאכילה נמי מצטרפין. עי' בתוס' שכ' דס"ל דאע"ג דבעלמא אין אמע"א הכא מודה כו' וס"ס דמייל נמי איסור נבלה אטמאה וק"ל מהא דאיתא בחולין (ק ב) בברייתא כיו"א יכול תהא נבלת עוף טמא כו' יצא זה שאין איסורו משום נבלה כו'. ואולי י"ל דע"כ לא גלי לן קרא דיבא איסור נבלה ויחול כו' אלא בנבלת בהמה דאמיכא לטמא במגע ובמשא

וכמשא . [וכ"א בזבחים (ע)] אבל נבלת עוף דלית בה טומאה זולת בבית הבליעה לא משמע . אולם לפ"ז יקשה עדיין מהא דמכות (עז ב) דיסק מ' נמלים כו' ואחד משום כזית נבלה וע"ש בתוס'. [ואין סתירה להתוס' דמכות מהא דזבחים דהכי נבלת נמלה אין בה שום טומאה די"ל משום דשם נבלה אית ביה טומאה דהא גם חלב נבלה אינו מטמא] והכי בנמלים ליכא שום טומאה . לכן נראה לחלק דנבלת עוף קילא דהותרה מכללה אצל כהנים במליקה ועי' יבמות (לג ב) תד"ה אר"י . שוב ראיתי להרש"ל בחולין שם שעמד על הסתירה משם להא דמכות ובתירוצו יתיישב ג"כ הא דכאן . והמהרש"א שם משמע שמתרץ הסתירה . בדברי התוס' דמכות ע"ש ותמוה דא"כ נבלת עוף נמי : שם א"ד פליגא אדרב כצ"ל : רש"י ד"ה ע"א קשה ליה . להא סיפא דקתני בין בסייה כו' כצ"ל : תד"ה מיתיבי . כדאמר התם ובת"כ לפי שא"ל אליפין כצ"ל : באד"ד וכש"כ משני אברים כו' כצ"ל ותיבת כזית למחוק : ד"ה ועוד . אבל מ"ז מפרה כו' מצטרפין קשיא רישא אסיפא כצ"ל : ע"ב ד"ה פחת. בין הבהמה הפסולה לטמאה כו' כצ"ל : ד"ה וקלסיה דמסתבר טעמא דרב כו'. אולי צ"ל דריב"ח : ד"ה וקלסיה (הב' בסופו) . דאברייתא דאברים כו' . בגליון הוגה דצ"ל אמתניתין כו' . ועמש"כ בס"ד בנדרים (כו) בד"ה איתיביה :

דף יז ע"א במשנה כלל אר"י כו' . ופסקו הרמב"ם בפ"ד מהלכות ע"א הי"א וכ"כ בפי' הכלל הזה אמת . וקשה דהלא ביומא (פ"א) אמרינן דרבנן פליגי עלי' ע"ש . וצ"ל דסמך אסוגיא דסוכה (יז) דאזלא כוותי' ע"ש : תד"ה כל . (בסופו) כגון שרץ ונבלה . הצ"ק הגיה ומת במקום ונבלה ע"ש . ואישתמיטתי' שיטת הרמב"ם בפי' ובחבורו שם דחשיב לנבלה ושרץ אין טומאתן שוה שזו מטמאה במשא . וזה א"מ אלא במגע . ותדע דגם התוס' ס"ל כן מדלא ליירו טומאתו ולא שיעורו כגון שרץ ונבלה : ד"ה אר"מ . וזו משוב להצטרף כצ"ל : בסה"ע שהוא כעשן ויורא אני כו' כצ"ל : ע"ב גמרא ששהה של בית אבא נזדמן לה מלאך ג' פעמים . עפרש"י ותוס' . אבל בב"ר פנ"ה איתא דרבנן אמרי ארבעה וריב"ח אמר חמשה : במשנה השרץ והנבלה כו' א"מ זע"ז כו' . לפרש"י במשנה דלעיל אתיא כר' יהושע . אבל לשיטת הרמב"ם והתוס' שם שהבאתי י"ל דאתיא אפי' כרבנן : גמרא אבל לענין אכילה מצטרפין . ומשמע דאף לענין כרת וקרבן קאמר . וכ"מ מדלא מוקי מתניתין אלא לטומאת ידים . וכ"כ להדיא ברמב"ם בפי"ח מהלכות פסה"ק הלכה י' וי"א . והתוס' בזבחים (פח) מוקי לה בדלא מערבן . וא"כ קשה ממשנה דכריתות רפ"ג דתנן משני מינין פטור וקאי גם אפיגול ונותר ע"ש . ואולי י"ל דהכא מיירי שאכלן תכופות בלי הפסק בינתיים וכה"ג מחלק שם ר' מאיר במשנה (יב ב) ע"ש בגמרא : רש"י ד"ה כי קדם הס . משמע כו' . אבל בגמרא הגי' הוא וכ"ה בפסחים ובמכות וע"ש בפרש"י . וכ"כ דקדם הס לא כתיב אלא פסולי קדשים אלא באיסור זבות : במשנה כמזון שתי סעודות לעירוב . מש"כ הרע"ב שהם שמונה ביצים לדברי רבותי . במחכ"ת אגב שיטפי' ל"ד דעי' בפ"ח דעירובין מ"ב דזה ליכא למ"ד . שוב נזכרתי שכ"כ גם הטור או"ח סי' ת"ע וע"ש בט"ז סק"א :

דף יח ע"א תד"ה מני . תימה כו' קאמר לר"ש ליצטרף היתר כו' כצ"ל : באד"ד כדקתני בירושלמי בכיפא כו' . צ"ל למחוק תיבת בירושלמי . וכוונתם על המשנה דר"פ שם :

במשנה [הערלה וכלאי הכרם מצטרפין זע"ז . מש"כ הרע"ב לאסור במאתים ביבש ובלח בנו"ט . נ"ד . וכך הצ"ל במין במינו במאתים ושלא במינו בנו"ט או אפי' במינו וכגון המחמץ עי' פ"ב דערלה מ"ו] :

שם אר"ש מ"ע כו' . התוי"ט הביא בשם הרמב"ם דמסיים אטו חוששין להשוות השיעור לטומאה בדברים שמטמאין לא בדברים שמתטמאים . וכ"ע התוי"ט דלא נוח לו כו' ע"ש . לכאורה שפתי הרמב"ם ברור מללו דל"ה שיהיו שיעוריהן שוין אלא לענין הצטרפות המטמאין . אבל להצטרפות המתטמאין ל"ה שיהי' שיעוריהן שוין (גם נראה שבתוי"ט נפל ט"ס וצ"ל דהא אמרן לעיל טומאתו ולא שיעורו . גם לקמן שכ' „וזהו פירושו שבכאן„ . ע"ש וצריך להגיה אחר וי"מ כו') . אמנם ק"ל לפי מה שחילק הרמב"ם . מסוכה (יז ב) דפריך על רבה דאמר דמש"ה לא מצטרפי סכך פסול ואויר מפני דלא שוו שיעורייהו להדדי מהא דהבגד והשק כו' . והלא סכך פסול ואויר הוויין כדברים המטמאין . אך לפי מה שהוסיף הרמב"ם כאן ביאור בדברי ר"ש . י"ל דהיינו הא דמשני התם כדקתני טעמא אר"ש מ"ע כו' . מלשון הרע"ב שכ' וכן כ"א מצטרף לקל וכולן מצטרפין זע"ז כו' . משמע דאפי' שלא כסדר השנוי במשנה . ולא כן פי' בכלים ועי' תוי"ט שם :

פרק ה ע"ב גמרא [illegible]

דף יט ע"א גמרא [illegible]

דף כ ע"א במשנה [illegible]

פרק ו בסוף המשנה כולן מעלו. התוי"ט העתיק הירושלמי מה שמחלק בין הא דהכא להא דתרומות פ"ד מ"ד ע"ש . ול"נ דע"כ נמצא דינן צ"ל הך חילוק דהירושלמי דא"כ היאך רצה לפשוט ממתניתין בעיא דאמר לשלוחו זבין לי ליתכא ואזיל וזבין ליה כורא דהתם הרי זבין בכ"א ודומה להך דתרומות . וע"כ צריך לחלק בגמרתינו כמו שחילק הר"ש שם בתחלה מדעת עצמו ע"ש : תד"ה השליח . כדאמרינן כו' דילפינן חטא כו' . והרע"ב כתב מקרא דואשמה הנפש ההיא כו' והוא גפי' הרמב"ם ועתוי"ט . ואנכי תמה . דהרי מקרא זה לא כתיב אלא מעילה רק בגזל הגר בפ' נשא : ע"ב רש"י ד"ה ש"מ מוסיף ע"ד הוי . מה שהוסיפו בד"ה מלת שליח וכן בתוס' הוא לנ"ל כמבואר : באד"ד וזבין ליה כורא שהוא פי שנים כצ"ל :

דף כא ע"א במשנה כיצד יעשה נוטל כו' . עפרש"י ותוס' וכ"כ מהרמב"ם בחבורו בפ"ז מהמ"ע ה"ו . דבהקדש יכול לחלל אף שהוא בשוה אחר כמש"כ התוס' בב"ק (סח ב) ד"ה הוא . והרע"ב נמשך אחרי הרמב"ם בפי' ולא מהני : רש"י במשנה ד"ה השתוני . ושליח נמי לא מעל שהרי עשה שליחותו . זה אינו לפי המסקנא דלקמן בגמרא : תד"ה הבא לי בחליה . שמן ופתילות הס"ד . ומה"ד והלך והביא לו . בחליה כו' וסימה כו' הד"א כצ"ל : ד"ה אר"א . וקאמר דמה שיזיעו במעטן כו' כצ"ל ומלת בגמר' למחוק : באד"ד אע"ג דאיהו לא עביד משוה מקום כצ"ל : ע"ב רש"י ד"ה והביא בפלפס הלעי כסף כו' כצ"ל . וכן לקמן בפי' הגמרא : ד"ה ואם הפקידן . במשנה . לפיכך לא מעל השולחני אלא המפקיד . וכ"כ בקדושין (נג ב) . אבל הרמב"ם בפי' ובחבורו כ' דגם המפקיד לא מעל (וכ"כ הרע"ב אחריו) . ועי' מה שהקשיתי עליו (שם כ) מהא דנזכר בעה"ב ולא נזכר שליח השליח מעל לפי הטעם שפרש"י שם . ונראה דהרמב"ם ס"ל דשם הטעם כמו שפרש"י בחגיגה (י ב) ע"ש : תד"ה פרוטה . ואע"ג דספיקא היא כו' ר"ע לטעמיה כו' . בתוספתא איתא להדיא כאן בדברי ר"ע דמביא א"ת : באד"ד תימה ניבטל כו' . מש"כ התו"א ואפשר דאתיא כר"י דסבר מב"מ לא בטיל . זה אינו למש"כ התוס' במנחות (כב ב) ובש"ת דיבש ביבש אפי' ר"י מודה דבטיל ע"ש :

סליק מסכת מעילה . בעזרת שוכן מעלה :

מסכת תמיד

פרק א משנה א בית אבטינס ובית הניצוץ היו עליות . פי' הר"ב בנויות בצד שערי עזרה . וכ"כ בריש מדות . (וכ"כ הרמב"ם בחבורו בפ"ה מהלכות בית הבחירה ה"ה) אבל שם מ"ה ובפירושו משמע להדיא דעל שער הניצוץ ממש היתה העליה . ואולי כיון דב' כותלים היו בולטים חוץ לשער ועליהם היתה העלי' להכי קרי ליה מצד : שם ופרחי כהונה איש כסתו בארץ . הרע"ב פי' דהן היו השומרים . אבל פשטא דמתניתין משמע דזקני ופרחי הן הן מעובדי עבודה ומחלק במקום שינתם . הזקנים היו ישנים על האיצטבאות . ופרחי על הארץ . והשומרים היו הרובים שלא הגיעו עדיין לעבודה וכמו שפי' המפרש הטעם . ועמלו"ת בסוף הלכות בה"ב : בהרע"ב בסוס"מ . לפי שטבו"י משתלח חוץ לעזרה כו' וכל זב לרבות בע"ק . במחכ"ת ל"ד דטבו"י אפי' דמת ושרץ דאין משתלחין אלא ממחנה שכינה אסור ג"כ בעזרה מה"ת כדאיתא בפרה פי"א מ"ד . ורבנן גזרו אף במחנה לויה שהוא בע"כ . וקרא דוכל זב אתי לרבות דקודם טבילה אסור אפי' במחנה לויה . גם מש"כ לעיל ומפני שהי' בע"ק לא היה מהלך דרך העזרה כו' . הוא שלא בדיוק . דהצ"ל דרך הר הבית : במפרש ד"ה בית המוקד כיפה. שנאמר ונתנו בני אהרן הכהן אש עש"מ כצ"ל : ד"ה ומפתחות בידם. ומפרש במסכת מדות היכן היתה הנחתן כו' כצ"ל :

דף כו ע"א ד"ה במסיבה . דפליגי ריו"ח ור"ל בעלמא גבי בא ושורפו לפני הבירה . זה הלשון הוא במשנה פסחים (מט) וע"ש גם (בדף פא) . אולם שם לא נאמרה פלוגתתן . וע"כ כוונתו למשנה דזבחים (קד) צריך להגיה קצת בדבריו . ולא כהמציין ליומא : בסה"ד וזב ובע"ק משתלחים חוץ לשתי מחנות כצ"ל : שם בסוף המשנה ולקמן לאחר שקיים את סדר תס"ד כו' כצ"ל : ד"ה אמר קלא . שומרי משמרת המקדש כצ"ל וכן לקמן : ע"ב גמרא וכמיכסו ב' שערים היו בבהמ"ק כו' . מדות פ"א מ"ז : מפרש ד"ה מגבה גביסי . ככל עליות כו' הוא נעשה לבית כצ"ל : ד"ה ת"ש שבצפון . ואין זה בה"ע שהזכרנו למעלה דזה היה כו' כצ"ל :

דף כז ע"א גמרא דכתיב למזרח כו' לצפונה ליום ארבעה לנגבה ליום כו' כצ"ל : שם דתניא א"פ מי"ג גזברין . לכאורה ה"ל להגיה מג' גזברין כי כ"ה במשנה שקלים פ"ה מ"ב . אבל מהמפרש נראה שהי' גורס כגי' שלפנינו י"ג . וכו ע"ש וצ"ל וכולה ר"כ היא ופרוסי כו' : מפרש ד"ה וארבעה על ארבע פינותיו מבחוץ כצ"ל : ע"ב גמ' חסיך תקין נפשך כו' . כזה איתא בברכות (סב) וש"נ : מפרש ד"ה ע"כ לא סליקת . ואתה מתנהג במעשיהם כצ"ל :

דף כח ע"א במשנה ד"ה נטל את המפתח . הך סתמא ר"י דמדות כו' . עי' ביומא (טז) ר"א ב"א אמר הא מני ר"י היא וכל הסוגיא ופרש"י שם (בדף יז) : ד"ה ואין אדם שבין אולם למזבח אין אדם יכול ליכנס בהן אלא בשעת עבודה . תימה דלא תנן במס' כלים מ"ע אלא שאין בע"מ ופ"ר נכנסין לשם משמע דשארי כהנים רשאין ועמש"כ שם בס"ד : ד"ה ולא נר . לפי שהולך יחידי . נראה דצ"ל שהרי הוא יצטרך לקדש ידיו ולא יהי' אז מי שיאחז לו את הנר . וכן בשעת הרמט ג"כ ודאי יצטרך לב' ידיו . והתוי"ט השיאו לכוונה אחרת : בהרע"ב ד"ה פשפש . פתח קטן שבתוך גופו של פתח גדול . ולקמן פ"ג מ"ז פי' לפשפשין דשם . דהיו רחוקין קצת מן השער ופי' דשם הוא מוכרח עמש"כ שם . וכ"מ לי עוד ממה שאמר אבא יוסי בספ"ב דמדות שהיו ג' השתחויות כנגד שער נקנור ושני פשפשיו . וש"מ שהיו בצידיו לא בתוכו : תוי"ט ד"ה ושתי אבוקות . דליכא אבוקה כו' יש בו משום הבערת הנר שהוא מבעיר ממש . לכאורה קשה דבשבת (בדף מז) לא משכח הש"ס טעמא לאסור טלטול בנר הדולק בשבת לר"ש אלא משום דנעשה בסיס . ויש לחלק בין לטלטל לבין לשאת . וכן בין טלטול בלא כוונת האדם להבא שנושאה בכדי להאיר . וכן בין נר יחידי לאבוקה : ע"ב במפרש ד"ה והולך במזרחו . ואליביה שופא הכבש בקרקע עד ל"א כו' כצ"ל :

פרק ב ד"ה לאוהו . ויורד מן הכבש ומתקרב אצלם כצ"ל : ד"ה סולקין . כמו מסלקין כו' . נראה דצ"ל שהוא פועל יוצא . והצל"ל כ' שהי' לפניו הגי' סונקין כמו שהוא במשניות : ד"ה סודרין בכבש . ואמרינן כו' דאין ליכנס במזבח . וכ"כ התוס' ביומא (מה ב) . אבל שם בזבחים (פז) איתא דלרבא לינה מועלת במזבח והרמב"ם פסק כוותי' . אולם אם לא ירד לכ"ע יקטיר . רק דקשה איך יפסלם לכתחלה ולעבור על לאו דלא ילין עי' פסחים (פא) ובתד"ה מנין . ולולי דבריהם היה נ"ל דכיון דמעלה בהן האור שוב אין לינה פוסלת בהם. עי' זבחים (מג) . ועי' בהגר"א ז"ל : באד"ד סודרין אותם בקובב או ע"ג הכבש. כ"ה ביומא (מה ב) ודלא כפי' הרע"ב והרמב"ם בחבורו פ"ב מהל' תומ"ס ה"ג : ד"ה תפוח . שהיו גורפין האפר מעל גבי מערכה כו' כצ"ל :

דף כט ע"א במשנה בכרו משם עצי תאנה . וכ' התוי"ט וא"כ של אגוז כו' אלא חד מתלת נקט . עמש"כ בס"ד בפ"ב דפאה מ"ז : במפרש ד"ה האליתא . והצתת האליתא נפ"ל מוערכו עצים על האש דה"ק כו' . והעתיקו גם התוי"ט . ותימה דהא תנן וערכו עצים נפ"ל ביומא (כו ב) לשני גזירי עצים בב' כהנים לתמיד של בה"ע . והצתת אליתא . מרישא דקרא ונתנו בנ"א הכהן אש עש"מ נפ"ל כדאיתא שם מ"ה. ונראה דליפנא דגמרא שם (כד ב) דנקיט הולי' קרא ונתנו בנ"א כו' וערכו כו' לימד על הצתת אליתא כו' . אטעייהו במחכ"ת : ד"ה האברים . ובמסכת יומא אמרינן מנין לאו"פ כו' שסודרין אותן ע"ג האש כו'. ע"ש וצריך להגיהו כדאיתא בגמ' יומא (מה ריש ע"ב) : באד"ד אברי תמיד עש"מ במערכה שלו כו' כצ"ל : ע"ב ד"ה ושתים עושים בכ"ש . ותופסין השתי פרוכת אמה והיו מתייפנים בכל שנה כו' כ"כ דצ"ל : ד"ה וג' מאות כהנים . לפי שהי' גבוה יותר ממאה אמה . עי' תוי"ט כפ"ה דיומא ד"ה לבין : בסה"ד א"כ לא הי' ביניהן אלא ג"פ וברחב ג"פ כו' . נראה דט"ס הוא וצ"ל ד' טפחים . כי האמה טרקסין שהיו אלו הפרוכות במקומה היתה של ששה טפחים ככל אמות הבנין דלכ"ע בנות ששה וכן איתא להדיא בב"ב (ג סע"א) דפותיה הוה בית פוצכי. ועי' תוס' יומא (ס"ד כ"א) דהכריחו שהפרוכת הב' דכלפי פנים העמידו מסוף אמה טרקסין ולפנים , וא"כ נשאר ריוח ביניהם חמשה טפחים . ומתורץ קושייתו : שם הילכך נ"ל כמו שפרשתי . הדברים סתומים כי לא מצאתי לו פי' אחר כאן . ואולי כוונתו להפי' שכתב רש"י מפי השמועה בחולין (ל ב) שהיו לפתח האולם . ונחסר פה ע"י המעתיקים : ד"ה כאבי"י אמר . ודאי טעמא קמא דמשום קטרים כו' כ"כ דצ"ל : ד"ה ה"ג לה בת"כ כו' . נתוכים להיות אש כצ"ל : ד"ה דוקרי . קנים הדוקרנים . עי' סוכה (יג) : ד"ה אלא מאי טעם . כי מקשית לי נמי מדקל כו' כצ"ל :

דף ל ע"א רש"י ד"ה ופייפי . כמו דלבתא כו' בחבל השנוי מצורי דקל כצ"ל . אבל קשה דשם חשיב חבלי דצורי בפ"ע ופרש"י של צורי דקל : באד"ד ומתוך כך לא יבא בו פרי דפריקי (כן הי' הגי' לפניו תחת דפריך שבנוסחתינו) ביה שיפול באחפי זרע גרעין כו' כ"כ דצ"ל : ד"ה קורה עבדא . כך נ"ב שיטה זו כמו כו' וגי' הספרים כו' כ"כ דצ"ל :

פרק ג [בהגר"א ז"ל . וא"כ הי' הולך יותר ממאה אמה כו' . לע"ד נ"ד במחכת"ה דהכי הוי יותר מקנ"ב אמה כיצד מקום הטבעות שנשחט שם היה רחוק מן המזבח י"ב אמה כמש"כ התוי"ט לקמן רפ"ד (ולמש"כ שם הי' כ"ז אמה) ול"ב אמה כנגד רוחב המזבח לצד מערב . ומשם לרגלי הכבש יותר משלשים אמה אף אם הי' הולך באלכסון . רוחב הכבש ע"ז . משם עד קרן דרומית מזרחית המזבח ג"כ יותר משלשים אמה . ורוחב המזרחי של המזבח ל"ב אמה . ס"ה קנ"ב אמה . אמנם גם עיקר דבריו תמוה דכיון שכ' שהשחיטה והקבלה היו קודמין איך יתכן שיהא פחות לדישון ולהטבה בכדי הסילוק דשיעור מהלך מאה אמה הוא פחות מן א' מינוע לדעת השו"ע או"ח סימן תנ"ט ס"ב . או יותר קצת לפמש"כ שם המ"א והגר"א ז"ל . ואיך אפשר במינו"ע אחד לדשן ולהיטיב שהיו בזה אח"ז כמש"כ בעצמו ז"ל לקמן מ"ע . והטבת חמש נרות לבדן צריכין שהות הרבה אף למ"ד דשל פרקים היו וכש"כ למ"ד דשל מוליות היו עי' מנחות (פח ב)] : ד"ה א"ל הממונה על הפייסות נאמר שבאו ללה"ג בואו כו' כ"כ דצ"ל : באד"ד נמשכין עמו זה לאחר זה זה לזריקה וזה לדישון כו' כסדר שהן עומדין כו' כצ"ל : באד"ד כולן העומדין אצלו כו' כצ"ל : באד"ד דמתוך שתחלת עבודה היתה בתמיד חביבה כו' כצ"ל : באד"ד דישון מזבח והמנורה תחלת עבודה היו זה במזבח וזה במנורה הטלאת כו' תחלת עבודה של הקטרה היא כצ"ל : ד"ה הרואה אותו כו' . מתיא בן שמואל הממונה כו' כצ"ל ומלת אומר למחוק : ע"ב המשני דומה לתרקב גדול כו' כ"ה הגי' במשניות וכן לקמן פ"ה מ"ד ועתוי"ט . ול"נ דהולה באמרו גדול דהיינו במדת ציפורי עי' שבת (טו) וש"ת : שם אחד שהוא יורד לאמת השחי . לע"ד נל"פ דר"ל דהמנעול היה במורד הפשפש כנגד קצה יד האדם כאשר היא משולשלת למטה . וא"כ כאשר יבוא לפתחו נצרך לשוח למטה . ואחד פותח כיון ר"ל שהיה מכוון כנגד האדם שאינו נצרך לשוח וכ"כ מפי' הרמב"ם : שם ושני פשפשין הי"ל לשער הגדול . מש"כ הרע"ב והיו לו דלתות בתחלת עובי הכותל כו' . נ"ד דלא היו אלא בהרחק אמה מתחלת עובי החומה לפנים לרבנן ברפ"ד דמדות . ולר"י שם בהרחק חצי אמה ע"ש . גם מש"כ דהפשפשין היו רחוקין קצת מן השער . ג"כ נ"ד שהרי הצפוני הי' בהתא . והוא הי' רחוק מהשער י"א אמה . ה' אמות חלל ההיכל מן השער עד כותל הצפוני . ושש עובי הכותל . כמבואר כ"ז במדות שם מ"ג ובתוי"ט שם ד"ה ובקרן וכ"כ שם התוי"ט במ"ב בשם הראב"ד : שם מיריחו היו שומעין קול המגריפה . לפי סדור הקולות שבגירסתינו במשניות (לאפוקי גירסת המשנה שבגמרא) נראה שזאת המגריפה איננה כלי ניגון כאשר הבינו הרמב"ם והרע"ב אחריו . מדאפסיק בינה לשאר קולי כלי השיר . בקול מוכני ובקול גביני . אלא היא היא המגריפה המוזכרת לקמן ספ"ה . והסיא דערכין אין הכוונה עליה : שם מדשן את השאר . מה שפי' הרע"ב דנותן שמן חדש ופתילה חדשה . וכ"כ לקמן . קשה דהא לעיל תנן וארבעה כלים בידם . ואם איתא יתוסף עוד כלי עם השמן . (ומלשון תשובת הרשב"א סימן ע"ע בסופה הביאה התוי"ט לקמן רפ"ו מוכח דמפרש דבהטבה היה השמן החדש) . ולעד"נ שעתה לא היה רק מדשנן . ולערב בהגעת זמן הדלקתן אז מביא השמן והפתילות ונותנין לתוכן ומדליקן . וק"ק מדוע לא שנה סדר בין הטבתים ועיין היטב פירוש הרשב"א במתניתין דרפ"ו שהביאו שם התוי"ט . גם ק"ל דהא לצורך הדישון היו צריכין קענים שבהם חותה את האפר כדפרש"י בפ' תרומה על ומחתותיה . ואמאי לא חשיב להו בהכלים שמכניסים . ואולי שהן היו מונחים תמיד בהיכל אצל המנורה : ומש"ב דקודם שמת שמעון הצדיק לא היה מדשן אלא הנר מערבי ואע"ג דכתיב כו' דאין הטבה פחות משנים הכי עדיף טפי כו' . ק"ל דהכי יכולין לתקן שניהם שלא ייטיבו מעיקרא רק ד' נרות : ומש"ב ולכך נמי מדליקה אם מצאה כבויה קודם שחיטת התמיד כיון שצריך כו' . תמוה דהא הוא עצמו פירש לקמן רפ"ו דאפילו אם מדליקה עכשיו ואחר זריקת התמיד מצאה עדיין דולקת מכבה ומדשנה ומדליקה . א"כ מה תועלת יש בהדלקתה עתה . ועוד דאין טע"ז מספיק על הדלקת נר המזרחי עכשיו ג"כ . וטעמא דלעיל כדי שיהא ניכר יפה השפשק כו' הוא יפה ומספיק לכתחלה :

פי"ט

תוי"ט ד"ה ומניח. וכא דהטבה לאשונה קודמת לדם התמיד לרבנן כו'. תמוה דהא לרבנן דם התמיד קודם אפילו להטבת ה' נרות כמש"כ לעיל בדבור הסמוך בסופו ולקמן בדבור זה: ומש"ב מדלא אמרינן דהעלאת אברים נמי תהא מפסקת כו'. הן מסדר המשנה משמע דגם היא היתה קודם הטבת ב' נרות דבספ"ד תנן העלאתם ואח"כ ברפ"ז תנא דיבוכס. וכ"ה מפורש בתשובת הרשב"א סימן ע"ש וז"ל שם והרי לא"ם שמתיעת התמיד כו' והעלאת אברים לכבש הכל היה מפסיק בין הטבת ה' נרות להטבת ב' נרות. וכן עוד שם בהעתיקו פי' המפרש שכתב לו השואל כתב ואחר זריקתו והעלאת אברים לכבש חוזר ומטבה כו' כדי שתהא ההפסקה ניכרת. שוב התבוננתי דכוונת התוי"ע על העלאתם מן הכבש למזבח כי כן קוראן העלאה התם ג"כ לקמן פ"ז מ"ב בשם הרמב"ם. אך מ"מ דבריו תמוהים דהא ביומא (לג) ילפינן דקטורת קודמת לאברים ונרות קודמין לקטורת ע"ש וא"כ איך יתכן שתוקדם הקטרת אברים לגמר הנרות: ד"ה ומטיב. למה תלה טעם כו' במה שממנו מדליק כו' שאינו מפורש והניח העיקר המפורש כו'. מל' הרע"ב משמע דעיקר קרא דתמיד להכי הוא דאתא דא"ת קבע נר אחד להדליק ממנו שאר נרות: בא"ד תמיהות מי דחקו לומר כו' אפי' תנא·דולק יכבנו כו'. קושיא זו איננה לפירוש הרע"ב שהרי לא פירש לקמן רפ"ו דאע"פ שנמצא דולק כו' מכבהו אלא אם כבה קודם בשעת הטבת ה' נרות והדליקו אז. והרי חזינן שאין הנס קיים:

פרק ד דף ל ע"ב מפרש ד"ה מי שזכו. ומסייעים אותו כצ"ל: ד"ה ראשו. ורגליו אצל לפון עזרה הד"א ומה"ד ופניו: ד"ה וטבעות. ורחוק הסדר הראשון מן המזבח ח' אמות כצ"ל: ד"ה על טבעת שניה. עיין כה"ד. ולעד"ד נל"פ טבעת שניה היא בסדר השני שמצד לפון דהוא סדר התחתי' מצד המזבח. וכ"כ שהבין בעל המאור שהביאו התוי"ע. וא"ש מה שקראה לפונית כו' דלפירוש המפרשים אדרבה דרומית היא בערך מקום הטבעות. וגם תהא מיושב תמיהת התוי"ע (דלא יהפיה הריחוק מהאפלת המזבח) ע"ש. כי לפ"ז יהיה הריחוק יותר מכ"ז אמה

[illegible]

זה תמיהתו אינה מוקה כ"כ כי בירושלים (שרתבה ל"ב מעלות) אפי' בתקופת טבת אינה עושה הצמח לא ארוך כ"כ לצפון בהגלה ודי בי"ב אמות הרחק מהמזבח. גם מש"כ לקמן דתמיהתו תפול גם על פירוש הרא"ש בשם הסמ"ג תמוה דהרי ההיכל והאולם במערב שמיעתו ואיך ימולו בעד השמש הזורחת ממזרח:

דף לא ע"א במשנה הגיע לחזה חתך את הראש. ל"י מדוע לא חתכו קודם התחלת ההפשט והיה יכול להפשיטו בנ"א: שם חתך את הכרעים. נראה דר"ל האלכובות התחתונות הנחברות עם הראש ועדיין נשאר תלוי כי הנקבים היו קלת למעלה מהן לגד הגוף. ולשון התוי"ע בזה תמוה: שם מרק את ההפשט קרע את הלב והוליא א"ד· לכאורה תמוה דהרי הלב עדיין טמון בגוף העלה. שהרי אינו קורעו עד לאחר חתיכת הידים ורגל ימין. כדלקמן. ואולי פירושו קרע נגד הלב עיין ע"א (לב) גבי עורות לבובין. וכמו כן יכוון דקרע את הלב עלמו כמו בחולין (קמ) במשנה: שם עד שמגיע לב' גלעות דקות כצ"ל: שם בהס"ע נטל את הרגל השמאלית חתכה ונתנה כו'. מלת חתכה ליתא במשניות ונכון כי הוא נשאר לבדו בלתי דבר אחר מחובר בו: מפרש ד"ה לא היה שובר. בדבור זה נסתרסו התיבות ולכן נבוכו בו בהבנתו עיין הגהת הב"ח ובהגר"א. ולעד"נ דכצ"ל סדור דבריו כשהיה מתחיל להפשיט דרך הרגל ויורד עד לחזה וכ"מ ביומא דאמרינן התם דרך הפשטו היה קרב הראש והרגל העוקץ כו' לא היה שובר כו' ומניח כו' ברגל האחר דרך הנקב שינקוב כו' כצ"ל נכון בעז"ה: ודע שהתוי"ע שהעתיק דברי המפרש על פירוש הרע"ב ל"ד במחכ"ת שאינן תולין בקנה אחד דהרע"ב מפרש דאתי לאפוקי מדרך הטבחים שחותכין לגמרי את הרגלים עם העור שתליין קודם ההפשט ע"ש: ד"ה עלה לרגל הימנית. שעדיין כובד הבהמה נתלית ברגלים ובכל כו' כצ"ל: ד"ה וידימו אותו. ולא קבע בה הדמה. ר"ל שלא קבעו בה כמה פעמים מדיחין אותה כמו בקרבים שקבע בהם ג' פעמים. לפי שיש ככם כו': ד"ה מדיחין אותן ג"פ. ולאו היינו כו' שעל אותן היו מפשיעין כו' כצ"ל: בא"ד אבל מלבד אותן שלחנות של שיש וכ"ל שהיו כו' כצ"ל: בא"ד וכן גרסינן בהדיא בפרק דלעיל שלחנות כו' כצ"ל: ד"ה ונעל את הסכין. ועד עכשיו לא ה"ל נוכך לסכין כו'. הא ודאי דלחתיכת הראש והכרעים והידים והרגל היה נוכך ג"כ לסכין. אלא משום דאז כבר היה בידו מעט הפשטו. אבל אחר חתיכתם הניחו מידו. ולכן עתה שנלרך לו שוב אמר כפל כלומר שחזר ונטלו: ד"ה ונתנו למי שזכה בו וד"ס לא היה תותך ל"ל הד"א: ד"ה ב' גלעות דקות. וכן היה מניח מחברתה כצ"ל: ד"ה בא לו לעוקץ. הוא הזנב כצ"ל: ד"ה האליה. ולפי שאותן גלעות כו' לא תם כו' כצ"ל: ע"ב במשנה ומלאום. לא קאי על כל הנזכרים. דיין לא בעי מליחה כדאיתא במנחות (כ"ד כא): גמרא תנן התם י"ג שלחנות כו' שקלים פ"ו מ"ד: מפרש ד"ה במערבו. שהרי בלכתם כו' ולסדרם במערכה כו' כצ"ל: בא"ד נמלא אתה אומר כו' למערכה במזלח הכבש לכך כו' כצ"ל:

דף לב ע"א ד"ה וכשמחזור למקומן תאחז אותן כו' כצ"ל:

פרק ה מ"א ברכו את העם כו' וברכות כהנים. מש"כ הרע"ב דנשיאת כפים היה נאמר הקרבת התמיד עמש"כ בס"ד בברכות (יא ב). ומש"כ התוי"ע לדעת הרמב"ם דב"כ היינו שים שלום. דנקרא כן ע"ש שהתחלת הש"ץ כו'. הוא דוחק. ונ"ל דלכן קורא לברכת שלום ב"כ מפני שהשלום הוא העיקר בה שהרי מסתיימת בו וכדאיתא במ"ר כשא פי"א גדול שלום כו' אף בב"כ אחר כה"ב סיימו בשלום וע"ש עוד: שם ובשבת מוסיפין ב"א למשמר היולא. משמע דעתה באותו מעמד היו אומרין אותה. וקשה דהא בשלהי סוכה אמרינן דמשמר היולא עושה המוספין והם קרבין בשש (ר"פ ת"ג). ועכשיו עדיין לא הגיע זמן יולר אור וא"כ עוד לא נכנסו הנכנסים. לכן ה"ל לפ"ד לפרש ברכו את העם לא כדפרש"י עם העם אלא ברכו אותם כפשטיה. דגם באמת ויליב בסופה בנוסחתנו יש ברכה גור ישראל קומה בעזרת כו'. ואולי בנוסחתם היה בה עוד הוספת דברי ברכה. וכ"כ מפירוש הרמב"ם שכתב שכולן תפלה על ישראל כו' ע"ש. וכיון דאיירי במה שברכו את העם אמר נמי דבשבת היה עוד ברכה בכגון אלו. ומברכין אותה בזמנה: מ"ד תוי"ע ד"ה בתוכו. ובמקרא כך אחת ל"נ. ה"ל להעמיד דקדוקו קודם על הא דתני מחזיק ל"ז. ואם היה גורם מחזקת כגירסא שבגמרא. ה"ל לדקדק בלשון המשנה מינה וכה. ואולי משום דהם יל"פ דקאי על התרקב: מ"ה מי שזכה במחתה כו'. התוי"ע תמה על הרמב"ם בחבורו שכתב דמי שזכה בתס"ד הוא שזכה בהמחתה הזאת דמנין לו זה. וכן תמה עליו הלח"מ. והכ"מ ג"כ לא הראה מקומו ולעד"נ דמתשנה שלפנינו למד הרמב"ם דקאמר מי שזכה במחתה. ועדיין לא השמיענו מי זכה ואיך זכה. לכן פירש דר"ל מי שזכה במחתה לתרום בה הדשן כדלעיל פ"א מ"ד. ויתכן ג"כ שבאותה מחתה עלמה שתרם בה היה חותה ג"כ הגחלים לקטורת. ונכון בס"ד: מ"ו תוי"ע ד"ה המגרפה. והתוספות כתבו דשני מיני מגרפות היו כו' לאו למתומי כו'. נעלם מכת"ר פירוש הראב"ד למסכת תמיד שכתב לעיל בפ"ג דזאת שבכאן היא עלמה דלעיל שהיא כ"ז ופירש וזורקה כמו נזרקה מפי מבורה וכ"ל שנזרקה ממנה כל הקולות שהיו בה ביחד להשמיע קול גדול:

פרק ו מ"א מי שזכה בדישון כו'. התוי"ע העתיק לשון הרמב"ם בחבורו פ"ג מהלכות תומ"ס ה"ד (שפסק כרבנן דא"ם) דיולא זה שהקטיר (הקטורת) עם מדשן המנורה. משמע דבעוד שהיה המקטיר שם נכנס המטיב לסיטיב הנרות המזרחיים. וק"ל דהא אמרינן ביומא (ר"ד מד) דאפילו בילאתו אין אדם רשאי ליכנס שם כדכתיב עד לאתו ועמש"כ שם. וכ"כ הרמב"ם עלמו שם בפ"ג ה"ב לא יהיה שם אדם עד שילא זה שהקטיר הקטורת: בתוי"ט ד"ה ומנא בסופו. אלא שלריך טעם למה מקדימין בשחר כלל כיון שאין עושין אז כלום כו'. תמוה שהרי אז מדשן אותן הפתילות שכבו. ומדשן ומדליק ב' נרות המזרחיים אם מלאן שכבו כמש"כ לעיל בספ"ג בשם הרשב"א: שם ד"ה ומדליקן (בסופו). כדחק הכ"מ ליישב דלשון רבינו ל"ד כו'. ע"ש וכצ"ל דלשון המשנה (שאמרה שכבו כו' ומדליקן ל"ר) ל"ד כו' ע"ש בכ"מ: מ"ג התחיל מרדד ויולא. לכאורה תמוה. א) מדקתני התחיל מכלל דאיכא גמר וא"כ איך ילא טרם שיגמור. ב) דבסוף המשנה חוזר שונה והקטיר והשתחוה וילא. ולא קאי שם אכה"ג. דומיא דפרשו העם דמיירי בכל הכהנים. וכ"ל דהאי ויולא קאי על המלמדו הוי זהיר כו' (ויתכן לומר דהמלמדו הוא אוהבו או קרובו שזכר) ואחר שראה שהתחיל לרדד כמו שלמדהו היה יולא. מפני המקרא דוכל אדם לא יהיה בא"מ כו' וכדקתני לקמן פרשו העם: ונ"ל עוד מדלא תני הכא והשתחוה וילא (עי' תוי"ע בשם הרמב"ם בד"ה נוטנו) דהשתחואה לא הוא אלא למי שעבד עבודה וכשגמרה השתחוה וילא. אבל זה המלמדו דלא עביד מאומה דאפילו את"ל דזהו אוהבו או קרובו כו' גם הוא לא עביד אלא מעשה אילטבא. לא היה משתחוה בילאתו: ודע דמה שפירש הרע"ב דהוי לובר הקטורת. ממשנה דיומא (כב ב) הוא שלמד כן וע"ש בגמרא. דאילו במשנה שלפנינו אדרבה תנן מרדד דמשמע כהי"א (שם מע ב) בברייתא דמפזרה כו' וכמו שהעיר התוי"ע. והרע"ב נ"ל דמפרש מרדד דהכא הוא דלאחר שלברה הוא נעשה חד מלמעלה כראשו כפין מגדול לכן היה מרדדו קלת שיהא שעות מעט. אבל זה דוחק. ולעד"נ דדוקא בקטורת דבין הבדים ביוה"כ הוא דתנן לוברה אבל בקטרת דהיכל לכולי עלמא היה מפזרה והיינו דתנן הכא מרדד. וכן הרמב"ם בחבורו לא הזכיר לבירה אלא בקטורת דמחתה בפרק ד' מהלכות עבודת יום הכפורים. ובקטרת דמזבח הפנימי כתב בפ"ג מהלכות תומ"ס ה"ה ומשליך הקטורת כו' עד שתתרדה על כל האש ע"ש: והא דלא חשיב לה התם בין החילוקים דיוה"כ לדכל יום. י"ל דתנא ושייר ויהא מיושב ג"כ התוי"ע ממה שהעירותי עליו שם בד"ה והיוס בסופו ע"ש. ולפמש"כ י"ל ג"כ דברי התוספות דשם. ומה שחדש התוי"ע כאן דאישתמיט מינייהו מתניתין שלפנינו ע"ש. דהם סוברים דממשנתנו לא היה מביא אביי שם לראיה דהיא מיירי בקטורת דהיכל שהיה מפזרה. ואין לאיה לקטורת דמחתה שהיה לוברה. אלא ודאי דברייתא היא דמשנייא בקטרת דמחתה. ונכון בעז"ה:

פרק ז מ"ג מהיכן הוא מתחיל כו'. בהגרא"ז"ל כסתמא דמתניתין פ"ד דיומא. ולא אבין דלכאורה אף ר"י דשם דס"ל דלעולם כה"ג עולה באמלע כו'. מודה דמ"מ לריך להקיף דרך ימין: ומש"ב עוד בד"ה על שלחן. עמש"כ בשקלים פ"ד מ"ד:

סליק מסכת תמיד

מסכת מדות

פרק א מ"א [וא' בלשכתהפרוכת. ל"י היכן מקומה ולא נזכרה בשום מקום זולת כאן]: תוי"ט ד"ה שומרים. ואין נראין כו' שכתב שהיו שומרים יום ולילה. ולי קשה עליו דהרי ג' מקומות דכהנים ילפינן מקרא דאהרן ובניו שומרים כו'. וא"כ היאך אפשר שיהיו שומרים ביום הלא היו נריכים לעבוד עבודה. וזולתם לא היו כהנים. עי' זבחים (קא ב): ד"ה והלוים. ובהס"פ כתב הר"ב עוד שגם כו' הלוים ג"כ משמרים· ועמש"כ בשמו פ"ג דפרה בסופו. ול"נ דל"ד במחכ"ת דכוונת הרע"ב היא משום דחשיב בהכ"א מקומות דלוים ה' על ה' שערי העזרה. ובתוך מנין השערים הרי היו הניצון ובית המוקד לקמן במ"ה. ובית אבטינס נמי פירש הרע"ב כאן שהיה בנוי בלד שערי העזרה. ובשם היו הכהנים שומרים ג"כ: [מ"ב ורשות היה לו לשרוף את כסותו. לכאורה מה זה תשלום גמול. ואולי דסמכו על המקרא דוקרעיה תלבים נומה (משלי כג) ולפי' הרע"ב בשקלים דגם בכהן היה כן. לכן לא היו קורעין כי המקרע בגדי כהונה לוקה (יומא דף עב). אבל לשורפן אולי רשאי. וקלת לאיה מהא דמבלאי מכנסי כהנים היו מפקיעין ובהן היו מדליקין. אלא דמ"מ יקשה ממה שהיו מפקיעין תחלה. ואולי כיון דהוא לנורך שריפה שרי. דאינו אסור אלא דרך השחתה כמש"כ הרמב"ם בפ"ע מהל' כהמ"ק ה"ג. אבל יש לדחות דבלו שאני עי' קדושין (נד): שם מה קול בעזרה. לכאורה הכ"ל בהר הבית]: מ"ג ה' שערים היו להר הבית כו'. פירש הר"ש לחומת עזרת נשים המקפת כל ההר לפנים כו'. אף שפירושו דחוק. וגם מפשטות המשנה לקמן פ"ב מ"ה משמע דע"כ לא היתה רק מלד מזרח· וכ"מ לקמן בפלקין מ"ה דקאמר ופתח היה לו לחיל. וכן במ"ז אחד פתוח לחיל (ועמש"כ שם מתמיד). ועמש"כ בפ"ג דמע"ש מ"ח. וא"כ איך יפרנס מה שאמר קיפונס מן המערב. והלא שם היה שער נקנור במזרח עזרת ישראל. (ולהכי שבל לפרש מקפת כל ההר). מ"מ לפי פירושו תתיישב תמיהתי בפסחים (פ"ו) ע"ש: תוי"ט ד"ה עדי. ונכתב שם ערי ברי"ש כו'. עי' מש"כ בזה ביומא (יא ב): מ"ה ופתח היה לו לחיל. בריש תמיד (כו ב) הגירסא לחול. וכן לקמן במשנה ז' במפרש שם ז' משמע דגורס לחול: מ"ו תוי"ע ד"ה מזרחית. הרי לשכת החותמות שבלפונית מזרחית כו'. תמוה דהרי מסקינן ביומא (יז) דגם תנא דתמיד מודה דלשכת הטלאים לגד מערבית דרומית הואי עפי ומאותו הקרן מתחיל החשבון וא"כ לפ"ז הוה לשכת החותמות במזרחית לפונית ע"ש ובפירש"י: מ"ז ד"ה שנים. כיון דב' שערים ה"ל אמאי לא קחשיב כו' אלא חד שומר. לכאורה הא קחשיב באמת שם שני שומרים במ"ע הכהן מבפנים ובן לוי יושב (כ"ה עיקר הגי' כהעתקת הרע"ב בד"י וכ"כ המל"ת בפ"ח מהל' בה"ב) מבחוץ ולעיל קחשיב שמירת הלוים בה' שערים ואיכא למימר דבית המוקד א' מהן. וכהן ודאי היה שומר שם כדאיתא בר"פ ובריש תמיד. וע"ש בגמרא (כז) תרי מינייהו ל"ל שימור ובתפרש שם. ובמל"ת שם באורך: מ"ט נתן כסותו עליה. נראה להגיה דל"ל כסתו כדלעיל אים כסתו בארך: בכה"פ יוצא הולך לו במדי. בהגר"א ז"ל ל"ל דהוא דברי הכל כל"ע. (והיה כתוב בר"ת ד"ה ועעה המעתיק) ור"ל דזה אינו מדברי ראב"י אלא סתמא דמתניתין ואתי לכ"ע. וראב"י ל"פ אלא על מה שאמר ת"ק בתשיבה כו' תחת הבירה והוא אומר תחת החיל. ודלא כהר"ש והתוי"ע לעיל במ"ג שהבינו שגם זה הוא מדברי ראב"י:

פרק ב מ"ב נכנסין דרך ימין. עתוי"ע בשם פי' הרמב"ם. עדיין חסר לנו ביאור ויוצאין דרך שמאל. ועי' פ"ו דזבחים מ"ג ובפי' הרע"ב שם ותפרש כן גם כאן: מ"ג כל המעלות שהיו שם רום מעלה חצי אמה כו'. ק"ל הא סתמא דמדות ראב"י היא כמש"כ הרע"ב לקמן מ"ה ועי' תוי"ע מ"ד ד"ה שהכהן. והוא אמר לקמן מ"ו מעלה היתה שם וגבוהה אמה. ועיין לקמן פ"ה מ"ב בתוי"ע ד"ה והמותר: מ"ד חוץ מכותל מזרחי שהכהן כו'. בפי' הרמב"ם ואמרו שהוא נמוך מכ' אמה העתיקו התוי"ע. וע"ם הוא ול"ל מכ"ד. או מד' ויהיה הכוונה על גובה הכותל שלמעלה מן השער שהוא גבוה כ' ככל השערים. וא"ם לפ"ז מה שסיים כדי שיהא הנראה משער ההיכל יותר מכ' אמות. אולם זה השיעור דב"ה ל"י מנ"ל. ובגמרא יומא שם איתה הא איכא פלגא דאמתא דמיתחזי ליה פיתחה בגווי'. מוכח דסגי בהאי שיעורא. וה"ה ודאי גם בפחות מזה. ואולי גם הוא ז"ל לא כוון בדוקא וכמו שאמר דרך משל. ובחבורו פ"ו מהל' בה"ב ה"ה סתם וכתב שהיה נמוך. ועיין תוי"ע ביומא שם. [ודע דמה שהעתיק התוי"ע מפירוש הרמב"ם ובין האולם והמזבח בקרקע אחד ישר. זהו לשיטתו לקמן בפ"ג מ"ו בפי' אמה אמה ורובד שלש דקאי על בנין כותל האולם. אבל לפירוש הרע"ב שם לא היה קרקע ישר בתחלתו רק ג' אמות לת"ק וב' אמות לר"י לבד הרובדים]. ובפסקי תוס' כאן סימן ח' כתבו שהיה גבהו שש אמות. וע"כ כוונתם כדי שיוכל לראות דרך עליו כל גובה שער ע"כ. אבל ל"י

מה יועיל זה לראיית פתח ההיכל דסוף סוף לא יראנו אלא דרך ד' אמות עליונות דשער עזרת נשים: מ"ה בקופה לא היו פרועות אלא מוקפות כמין גוכן עגולה. פי' פי' הרע"ב. ומזה לכאורה קשה לפי' הכ' דרש"י בשבת (לא) ע"ש. ובמכילתא פ' בשלח בפסוק ויתנו לפני פי החירות. ולא היו פרועות אלא מוקפות ולא היו עגולות אלא מרובעות: תוי"ט ד"ה וארבע לשכות. בארבע המקלועות שמבחון לעזרה זו. לפ"ז לא היו הלשכות שבלד מערב בהמקלועות ממש שהיכלו ב' הרוחות. שהרי עזרת ישראל תכופה לה. אלא שהיו בלד דרומי ולפוני בסופם במקלוע המערבי: ד"ה ומלקה. וכ"ל שמעקה ה"ל ט'. א"כ אין זה חלקה. אבל י"ל דאין לורך למעקה אלא לגובה בזקיפה. והכא הלא מעלות ה"ל ע"פ כל הרוחב כמש"כ לעיל במ"ג בשם רש"י: מ"ו וכס שלש מעלות כו'. לעד"נ דפי' בה' היינו בעזרת כהנים והוא ענין בפ"ע אבל גם זה הוא מדברי ראב"י כדמוכח ביומא (עז). דלפירוש המפרשים דמוסב על הדוכן (וע"כ גרסי ובו כדאיתא ביומא שם) קשה מאי דקייס נמלא עס"כ גבוה מעש"י ב"א ומחלה וכי הדוכן הכיל כל עזרת הכהנים ועי' פירש"י ביומא שם ד"ה ר"א היא. ודברי התוי"ע שם דחוקים. ונ"ל עוד דראב"י פליג על הא דקאמר ת"ק ורא"י פספסין מבדילין כו'. ואמר דלא היו נריכין לזה דהיכר גדול היה בל"ז דמעלה היתה שם כו' וגם דוכן נתון עליה. וכ"מ מהר"ש והתוי"ע בפ"א דכלים מ"ח ע"ש. וכן הרמב"ם בחבורו לא הזכיר הפספסין: שם ולמה נקרא שמו שער המים כו'. י"ל עוד טעם ג' מפני שעי"ג היה בית טבילה לכ"ג כדאיתא ביומא (יע): תוי"ט ד"ה פספסין. א"כ אין איסור נטיעת עץ בעי"י. אבל מה יענה להפספסין דעלייה לקמן פ"ד מ"ה: ד"ה והדוכן. לברך את העם הרמב"ם. תמוה שמלא פי' הרע"ב עס דברי הרמב"ם ואינן עולים בקנה אחד. שהרי הרע"ב פי' ודוכן של לוים והוא מפירש"י ביומא ור"ל לשיר. וכ"כ הרמב"ם בחבורו פ"ז מהל' בה"ב ה"ו. וכ"כ התום' בסוכה (נא) ד"ה שעליהן. ועל פי' הרמב"ם ק"ל דבפ"ז דתמיד מ"ב איתא דעל מעלות האולם היו הכהנים מברכין. ועמש"כ בפתיחתא דאיכה בפתיחת מאה גיא חזיון: ד"ה שער הנשים. ואע"ג דאמרי' אשה בעזרה למה. הוא בקדושין (נב ב) בשינוי לשון קלת. ומש"כ לק"ת עי' בתוס' שם:

פרק ג מ"א אמר רבי יוסי מתחלה כו' עד שנמלא מקום המערכה כ' על כ'. קרא כתיב כן בדה"י (ב' ד א) ויעש מזבח נחשת (פי' תחת נחשת. אבל שלו היה של אבנים פי' זבחים (ס) ובפרש"י ד"ה ה"ק) עשרים אמה ארכו וע"א רחבו. ואמקום המערכה קאי כדפרש"י בזבחים שם. ולכן כ"ל דליכא דפליג על ר"י בהא וכן סתם הרמב"ם בחבורו פ"ב מהל' בה"ב. ופרש"י במלכים (א' ח סד) שכ' מקום מערכתו כ"ד על כ"ד ל"ע וכבר עמד עליו הבה"ז שם (נע ב) ע"ש. וכן ל"ע במש"כ בשבת (נה) דשלמה עשה מזבח אבנים של ל"ב אמה: בהרע"ב כל קרש ארכו ל"ב אמות. הן ע"כ אלא הדפוס היה מחזיק ל"ב אמה. וא"כ אורך הקרש היה נ"ל יותר. אם לא שנאמר דהקרשים היו נוגעים זה בזה בקלוותיהם הפנימיים: תוי"ט ד"ה כמין גיא. דבריו וליוריו נריכין תיקון למתבונן בם: מ"ד ובפגימה לכל דבר. משמע דמ"מ בעינן שיפגמו ע"י איזה דבר אף שלא ע"י ברזל. אבל אם מלאן פגומין תחת קרקע בתולה שידוע שכן היה גידולן לא מיפסלי. ומה שאמר בריאת אבנים שלמות וכדכתיב דברים (כז) אינו אלא לאפוקי שנחסרו אחר הולאתן ממקורם. לכן תמה אני על התוס' בחולין (כ"ד יח) שהקשו אנה ימלאו אבנים בלא פגימה: מ"ה תוי"ע ד"ה על שלחנות. לשון הראב"י"ס פי' שבין הטבעות ולעמודים כ"נ דנ"ל. שם אלא כל דממזרח למערב עמודים ח' כו'. ובליור שבסוף המסכת לייר לעמודים ח' מלפון לדרום בשורה אחת והשלחנות לפניהם בשני סדרים. וזה דלא כמאן דלהראבי"ס משמע דהעמודים הי' בסדר אחד ממזרח למערב וכן השלחנות לפניהם. ולרש"י ביומא שהביאו התוי"ע לקמן פ"ה מ"ב היו השלחנות בד' סדרים. ובליור הרמב"ם מסודרים העמודים כדעת הראבי"ס. ושלחנות באמלען (והוא כדעת התוס' ביומא (טז ב) בד"ה מן "וי"ל הני אחריני נינהו כו'" והוא ג"כ דעת המפרש למס' תמיד (לא) בד"ה מדיחין אותן ג"פ). והשלחנות ח' שהוזכרו במסכת שקלים פ"ו מ"ד והן הן דלקמן פ"ה מ"ב לייכן בשני סדרים. ועוד ראיתי בליור התוי"ע שלייר הטבעות ד' סדרים של ו' ו' כהי"א והוא תימה. ובליור הרמב"ם המה נכונים כדעת הת"ק:

פרק ד מ"א בהרע"ב בסופו. ושתים דלתות לדלתות שתים. ל"ד דתיבת לדלתות מוטעמת נאתנח. הוי דמלת שתים מוסבת למטה וכהרמב"ם שהעתיק התוי"ע: מ"ב ד"ה ושני פשפשין. כחוקים קלת מן השער. עמש"כ עליו בפ"ג דתמיד מ"ז: ד"ה ופתח את הפשפש. ובא לו אל שער השני שבסוף עובי הכותל כו'. ל"ד בזה וכמש"כ עליו בתמיד פ"ג מ"ז ע"ש: מ"ג ד"ה ע"ו בלפון. אלא עובי הכותל עם התאל שבינו ובין הכותל השני כו'. ליתא קושיא היא דהכ"ל נמי ועובי הכותל

הכותל השני. או בקולר אלא עובי הכותל והחלל שבתוכו הוא מונה ולשון הרמב"ם הוא כעין זה ע"ש ומש"כ לקמן מ"ז: תוי"ט ד"ה ע"ו. מאין נפלה האורה אל כל התאים כו' ובשלמא להיכל כו'. עי' מה שהשגתי עליו בזה לקמן מ"ה. ובנידן האור אל התאים הי' נ"ל שהיו בהם חלונות. באותן שבצפון ושבדרום בקצותיהן המזרחיות והמערביות. ובאותן שבמערב בקצותיהן הצפוניות והדרומיות. כי התאים לא היו נמשכים רק כנגד כותלי ההיכל. והקרנות היינו צפונית מערבית ודרומית מערבית היו פנויים ומשם האורה באה. אולם מרוח מזרח לתאי צפונים ודרומיים לא הי' אור גדול כ"כ כי האולם היה כנגדם. ולא בא להם רק מאורו של אולם. וגם התוי"ט ע"כ סובר כן מדלא מקשה מהתאים החיצונים. ולהרמב"ם האולם הי' נמשך גם בצפון ודרום ההיכל והתאים. אך היציעות שהיו מחוץ לתאים לפי' הרמב"ם במשנה דלקמן עדיין מאפילות אפי' על התאים החיצונים. אמנם לפמש"כ שלא היו נוגעים התאים שבצדדי ההיכל לאשר במערבו רק בקרנותיהם א"כ ודאי כבד לפשוע על גגותיהם מאחד לחבירו דרך מפשול לר כזה דהוא דרך הקרנות ולקמן במ"ה תנן שהי' הולך דרך עליהם. אבל מצינו כה"ג לר"ש בב"ב ספ"ו דס"ל ד' מערות ויהי' ע"כ המבוא להאלר דרך קרנות ע"ש: ד"ה ובקרן. וז"ל הרמב"ם ומ"ש כאן לפשפש אחד כו' כצ"ל: (בסופו) וא' לפשפש כלומר כו'. והוא דחוק. ונ"ל דפשפש הונח כאן על חדר קטן שעושין לפני פתח הבית מבחוץ לבוא דרך עליו אל הבית (פארהויז בל"א). ויהי' עומד אצל פתח התא מבחוץ. אח"ז מצאתי להגר"א ז"ל שגרסא שכוון לזה: מ"ד ד"ה התחתונה. כ"ש באורך רב כזה שהוא שבעים אמות. נ"ד דאורך כותל המסיבה היה נגד אורך ההיכל וכותליו (עמש"כ במ"ג) שהוא ע"ג אמה. ואם מגרע ממנו מה שנגד עובי כותליו המזרחי והמערבי לא ישאר רק ס"ג: מ"ה הי' מהלך בדרום עד שהוא מגיע לפתחה של עליה כו'. משמע שהיה נכנס בדרך ישר מהגגות של התאים להעלי'. בלתי סולם. דא"כ היה אומרו כמו שאמר הכלונסות שעולין דרך עליהם לגגה. וא"כ ע"כ גובה גגי התאים הי' שוה לרצפת העלי'. ותחתיה עד חלל ההיכל הי' עוד ה' אמות. אמה מעזיבה. אמה תקרה. אמתים ב"ד אמה כיור. וא"כ מאין יבא האורה להיכל מלמעלה לגג התאים שכ' התוי"ט לעיל בריש מ"ג. וסתירה ג"כ למאי דמשמע לעיל מדבריו במ"ד. דגובה כל התאים אינו רק י"ח אמות. ועי' בראב"ד פ"ד מהל' בה"ב דמוכח מדבריו ג"כ דגובה כל תא הי' יותר מששה אמות: תוי"ט ד"ה ורא"שי פשפשין. וניחא לי כו' אבא שאול אומר עליית בית ק"ק חמורה מבית קה"ק כו' וכ"ל דמתניתין דהכא דלא כמתניתין דספ"ק דכלים כו'. וכ"כ דמתניתין דהכא לא אתיא ג"כ כא"ש. דלבית קה"ק תני דהיו משלשלין א"ה כו' כדי שלא יזונו כו'. ובעליי' משמע שהיו מתקנים כדרכן בלתי תיבות: מ"ז וההיכל לר מאחוריו כו'. לפמש"כ לעיל במ"ג יל"פ דכ"ל אחוריו ממש במקום שהתאים דלא הי' שם רק רוחב ל"ב נגד ההיכל וכותליו. וא"ש גם לפי' הרמב"ם והרע"ב בבנין האולם. אשר הרע"ב כ' על הא דלר מאחוריו דלא איתפרש לו והרמב"ם נדחק. והראב"ד מביא מזה עזרה לשיטתו שלא היה האולם אלא על פני מזרח: בהרע"ב ד"ה ע"ו אמה. והאולם עשר כו'. לפירושו לעיל במ"ה שהיו עוד יציעים סביבות ההיכל חוץ לכותל המסיבה לצפון וכן לדרום משמע שהיה חוץ לכותל הורדת המים. לא יתכן להיות חלל האולם עשרה דחלל היציע לבד כותלה החיצון היה ממש אמות. והא לא תקשה לפירושו מדוע לא חשב היציעים ברוחב ההיכל. וכן המערביים באורכו ויהי' יותר ממאה. די"ל משום דלא היו קדושים בקדושת ההיכל. אבל התאים משמע שקדושתן שוים להיכל. וכ"מ מפרש"י בזבחים (נה ב) ד"ה לא. אולם זה קשה לפי' הרע"ב בהא דיציעים מהא דתנן לקמן ברפ"ה וי"א אמה לאחורי בה"כ וכ"ה בכ"ד בש"ס. דמשמע שהי' פנוי בלא שום בנין: תוי"ט ד"ה כותל ההיכל. ולסברא זו כו' י"ל ג"כ להרמב"ם כו'. נראה דכוונתו ליישב בזה מה שנמגם עליו לעיל במ"ד ע"ש. ותימה דלפ"ז יקשה מדוע לא חשיב המגרעות ויתוסף עוד ב' אמות ברוחב ויהי' ע"ב דבשלמא לפי' התוס' לא יתוסף כלום דיחשב לעומת זה חלל התא וכמ"ש דאידי ואידי חד שיעורא היא מש"כ להרמב"ם: (בסופו) אבל כמו שפי' לעיל במ"ג הוא נכון. גם שם לא באר ככל הצורך כמו שהעירותי שמה. ודע שאחר התבוננות בלשון הרע"ב משמע דדעתו דכותל ההיכל ומגלו (שקוראו תא) לבד היו שם. והכותל הב' ממנו הוא בכלל שם דהתא שאצלו וכן כולן לבד האחרון לפי הבנת התוי"ט בו. (אבל נ"ל דדעת הרע"ב דכותל החיצוני של התא הוא נכלל בי"א אמה שאחורי בה"כ ולא נחשב בחשבון ההיכל. וכמו דלא נחשבו כותלי עזרה בחשבון עזרה לקמן ברפ"ה. וכ"מ מדבריו לקמן פ"ה מ"א שכ' י"א אמה של חלל עם עובי הכותל. ור"ל הכותל התא החיצוני). אבל מפי' הרמב"ם במ"ג משמע דגם הכותל הב' הוא נכלל בשם דכותל ההיכל וכן כולן והתוי"ט לא הבין כן בדעת הרע"ב: ד"ה האולם (בסופו). מש"כ שהשבעים אמה רוחב היה באורך פ"ד אמה. וכ"כ עוד בסה"ד דהעודף ע"ו אמה מזה וע"ו אמה מזה הי' במשך ממערב למזרח ע"ז אמה כשיעור כותל האולם ממש והאולם י"א כו'. נ"ד במחכ"ת ושכח לחשוב כותל האולם במערבו שהי' ג"כ עוביו ה' (פי' זבחים (כ) רש"י ד"ה ה"ג אבל מן החליפות. ושם (נה ב) בד"ה שני פשפשין וכל הענין דשם) וא"כ הי' רחבו מאה במשך ממערב למזרח כ"א אמה. ורוחב ע' באורך ע"ע אמה. ואולי לשון הראב"ד שהביא לעיל שכ' שלא הי' לאולם אלא כותל המזרח כו' הטעהו. אבל זה דבר שא"א לשמוע שיהי' שם פרוץ בלי חומה. וגם לעיל ספ"ג מבואר שה"ל תקרה ג"כ. וכ"מ להדיא במנחות (כח ב) בתד"ה אכסדרה שהי' מגופף מד' רוחות. וזה אין לומר שכותלו המערבי הי' מנגד קרן מזרחית לפונית של כותל המסיבה למזרח. וכן בדרום נגד קרן דרומית מזרחית דכותל הורדת המים ולמזרח. דא"כ לא יהי' חללו שם י"א. וגם לא יהי' הכותל מיושר כי כותלי התאים וההיכל נכנסים לפנים:

פרק ה מ"א וי"א אמה אחורי בהכ"פ. ר"ל החלל שבין כותל התא המערבי עד כותל המערבי של העזרה. ודברי הרע"ב בזה שלא בדיוק ועמש"כ עליו בפ' דלעיל מ"ז: מ"ב מן השולחנות ולננסין ארבע. מדלא קאמר לננסין בלא ו' כמו באינך. משמע לי דה"ק מהתחלת השולחנות ועד לננסין וכולל השולחנות עם החלל שבינם לננסין ואמר שהם ביחד ד' אמות. ואולי שהחלל לא הי' אמה שלמה לפי שהשולחנות היו לריכין להיותן קרובים להננסים כדי שיוכל להניח עליהם הכבש בשעת תלייתו באונקליות שבננסים להפשיט. ע"כ לא נתן לו קלב בפ"ע וכללו עם מקום השולחנות. עי"ל דהשולחנות היו עשויין חוליות ופרקים כמין אינטרמיטא וככפות ונפתחות. כשתולה בהמה קטנה להפשיט היה פותחן כדי לקרבן להננסין. ובגדולה (או בשפה שהיה תולה הבהמה שהי' לריך לו מקום מרווח יתעסק בשלייסה) לא מקפלן. לכן לא יחשב שיעורא להשולחנות לבד ולהחלל לבד. כי היו מתנין בשיעורן כפי הצורך. או י"ל דלא נעשין בחוליות רק שלא הי' קבוע עמידתן במקום אחד אלא מזיזן ממקום למקום כפי הנדרש לקרבן או לרחקן. ונכון בס"ד כי בזה מיושב מה שנתגמגמו המפרשים ל"ע אודותם: תוי"ט ד"ה מן הטבעות. וכן גם רש"י עלמו כו' שמקום השולחנות כלול כו' ומעתה אין לתמיהת כו'. ל"י איך יתיישב לפי' זה דרש"י. דהלא מ"מ ק"ל דהחלל שבין הננסין לשולחנות הי' ארבע. מ"ג ד"ה לשכת הפרוה. ואני תמה כו'. ואני תמה דהתנן פ"א דכלים מ"ח החיל מקודש ממנו שאין עובדי כוכבים וע"מ נכנסים לשם. ובפסקי תוס' הי' כ"ב ראיתי עובד כוכבים לא היה בונה שום דבר בהר הבית. ואולי הכוונה דע"י נבנה אבל הוא עלמו לא נכנס לשם. או שהיה ישראל מומר. ועל עיקר פירושם בהא דאמגושא דיומא מכשף. ק"ל דהא בשבת ע"ה פליג ביה רב ושמואל וחד סבר גידופי: בא"ד ועשאן דומה לדומה וכו'. אולי צ"ל רומה לרומה וז"ל רש"י ביומא (יט) ד"ה על גגה מי מעיין הי' באין לשם ברומה: ד"ה לשכת המדיחין. הקרבים מדיחין פע"כ בלשכת מדיחין כו'. לפ"ז מה לו לדחוק ולפרש דקרבי קדשים דהכא היינו כרס. ולפנינו במפרש ליתא לכ"ז ונוסחא משובשת נזדמנה לו: מ"ד ודנה את הכהונה. נראה דבכל ע"מ שהיתה באה משמרה חדשה למקדש היו דנין אותה וכל משמר שלא נמלא בו פסול באחד מהם הי' עושה יו"ט והיו אומרים ברוך כו': תוי"ט ד"ה אבא שאול. שאעפ"י שהיתה בנויה בקדש היתה פתוחה לחול כו'. כבר הקדימוהו בזה התוס' ביומא (ח ב) בד"ה דאי:

סליק מסכת מדות

מסכת קינים

פרק א מ"ב בהרע"ב ד"ה חטאת שנתערבה. בשני קנין של חובה כו' שכל קן מהן הוא א' עולה כו'. וכ"כ לקמן בסוה"מ. ול"ד בליפנים. דע"כ לא מיירי שכל קן מופרש לבד דא"כ לא הוה כשר אלא פרידה אחת. וכן לקמן פ"ג דבריו מגומגמין בזה אשר שם כבר גוהו עליו קמאי דקמן. ולקמן פ"ב מ"ב תמה עליו התוי"ט בכה"ג: מ"ג תוי"ט ד"ה אחת. מפני שחייבות מהן (אולי צ"ל בהן) כמו האנשים ומוסף כו'. ק"ל מקרבן דשמיעת קול דאינו בנשים כדאיתא בר"פ שבועת העדות. ועי' נו"ב מ"ת חלק חו"מ סימן ח:

פרק ב מ"א בהרע"ב בסופו. לפי שהוא סתם וכ"ל כו' לפיכך אינו פוסל אלא א' כנגדו. דבריו שלא בדיוק דמשמע דמפרש פסול היינו גוזל הנשאר (והוא נגד מה שאמר ברישא יקח זוג לשני) ופוסל אחד כנגדו היינו במקום שפרח. וסותר א"ע למה שפי' במשנה דלקמן. וכך הל"ל לפיכך אינו פסול אלא הוא או אחר במקום שנתערב וכמש"כ התוס' הביאו התוי"ט בדבור הא': תוי"ט ד"ה או. והנך חטאות דידי' כו'. תימה דאף דלאו דידיה יוכל להקריב לשם מי שהוא וכמש"כ התוי"ט בפרק דלעיל מ"ג בד"ה מחלה. ואפי' אם טולה של אדם אחד לריך להקריב כ"א לשם אותו דבר שהופרש עליו. עי' בכריתות פ"ו מ"ז ובגמרא שם. וכ"ל דה"ה במחוסרי כפרה דאם הפרישה קן על זיבה לא תוכל להביאו על לידה. וכ"ל ראיה מהא דאיתא שם (ח) דעל ב' לידות או ב' זיבות תביאם קרבן א' ואוכלת בקדשים (שכן אם הפריש על חלב שאכל אמש יוכל מדאורייתא להביאה על חלב שאכל היום כמש"כ התוי"ט שם פ"ו מ"ז לדעת הרמב"ם). משא"כ על לידה ועל זיבה (שכן אם הפריש על חלב והביא על הדם לא כפר) וכ"מ לי מתוס' נזיר שם בד"ה והלו. אלא דמשמע מדבריהם שם דאפי' מזיבה על זיבה לא כפר וזה שלא כדברי הרמב"ם הנ"ל. אבל אין דבריהם מוכרחים שם דיל"פ דלראובן שאר קינים מיתקן להביא אפי' על כפרה אחרת. ובלא"ה אנכי תמה דעפי ה"ל לפרש כיון דמקריב גוזל הנשאר א"כ הוקבע אותו שפרח אם לחטאת אם לעולה ולא יוכל לעשות מתקינן דעלמא רק כעין אותו שפרח: מ"ג וי"א שהשביעית ל"ה כלום. עי' בהרע"ב ודבריו לקוחים מהמפרש. ולכאורה אין להם ביאור. ולעד"ל דמלד הדין אינו פוסל א' כנגדו אלא כפרח לבין הקריבות אבל לבין המתות א"פ וכדלקמן מ"ד פרח מן הסתומה למפורשת דכיון דבה ימותו לכן יקח זוג לשני. ולהכי בשאר קינין הואיל דבפריחה פוסל א' כנגדו מן הדין דהכי פרח לבין קריבות. גזרו גם בחזרה אף שחזר לבין המתות. אבל בשביעית דליכא בה פריחה כלל לכן ל"ג בה: מ"ה או שפרח מן האמלע כו'. עתוי"ט שנדחק. ולי עוד קשה מדוע לא באר המשנה ג"כ דאם פרח מתחלה מן הלדדין לאמלע דג"כ ימותו. ולכן נראה דזהו המכוון במה שאמר או פרח. וכ"ל דמתחלה קאמר חזר לאמלע כו' עדיין יש תקנה לאותן שבלדדים אלו יקרבו כו'. ואין הדין שימותו כולן אלא אם חזר אח"כ. וע"ז אמר או שפרח פי' דתחלת הפריחה הי' מהלדדין לאמלע ג"כ ימותו כולן. ומה שאמר מן האמלע ללדדין. חוזר על חזר שאמר תחלה. וכה"ג מלינו בפי"ז דכלים מ"ב מפני שהן מקיימין עי' פי' הרע"ב שם. עכ"ל לפרש או שפרח מן האמלע מתחלה לבד אחד ד"ת לבד אשר שם החטאת וא"כ פרח משם לבד השני (ולזה יכוון באמרו ללדדין ל"כ) כולן ימותו. לד העולה. מן הדין שמא פרח החטאת. והלד החטאת. אף דמן הדין הי' יכול להקריב ממנה חטאת ימותו מפני גזירת הלד השני וכמו דגזרינן במ"ג. והוא ע"ד פי' הרמב"ם: שם בע"א הולכין אחר הראשון. כ"פ דכ"ל אחר הקרב ראשון. אבל אם עדיין לא נקרב רק שהפרישו ראשון. גם ב"ע מודה דהעולה תהיה לנדבה. ולאוכתה תביא אחרת תמין החטאת. וכ"מ להדיא מהמפרש דאיירי כשנקרב. והרע"ב שתולה בהפרשה ל"ד:

פרק ג מ"ד בהרע"ב כיון שכל קן וקן הי' בפ"ע. עמש"כ בזבחים (סז ב) בס"ד: מ"ו מעני מינין תביא שתים. עי' פרש"י בזה (זבחים שם) (וכ"כ המפרש אחריו). ולדבריו הנודר קן לא יוכל להביא תור ובן יונה אלא ב' תורים או בני יונה וזהו מה שאמרו א"מ תורין כנגד בני יונה כו'. ואנכי תמה דזה לא שמענו אלא בחובה וכדמפרש כילד האשה שהביאה חטאתה תור כו' אבל בנדר או בנדבה לא שמענו. וכ"נ להדיא מדברי הרמב"ם רפ"י מהל' פהמ"ק. וע"כ נ"פ כ"י וכ"ש בספ"ה דמנחות אלא במחלה חלות ותחלה דקיקין צ' קרבנות חלוקין הן כמעשיהן. דאלו בלולות ואלו משוחות ומקראי ע"ש. אבל תורין ובני יונה דמעשיהן שוין וליכא קראי כ"ע מודו דיביא. ולענין משנתינו יל"פ דהכהן א"י איזו שתים עשה למעלה ואיזו למטה ושמא עשה הב' תורים למטה ולריכה להשלים כנגד התור של חטאת עולת תור. או שמא הב"י למטה ולריכה להשלים עולת ב"י וכן פי' הרמב"ם: תוי"ט ד"ה פרשה. בהעתקת פרש"י. ואם שני מינין היו כו' דאין מביאין תור כנגד בנ"י. תמוה דתיפוק ליה דפרשה נדרה. וברש"י שלפנינו ליתא לכ"ז:

סליק מסכת קנים. בעזרת מחליף הזמנים

הגהות וחדושים על מסכת מעילה מאת הרב הגאון וכו' מו"ה בצלאל רנשבורג זצ"ל

דף ה ע"א רש"י ד"ה קבלו פסולין וכו' וזרקו פסולין או איפכא • מלות או איפכא נמחק: ע"ב רש"י ד"ה אלא לעולם וכו' דהיתר זריקה שהיינו כדאמרן והני פסולים דתני גבי חטאת לא דוקא וכו' כצ"ל:
ד"ה הכי גרסינן הא קמ"ל כלומר הא דתני בחטאת פסולה וכו' דמחשבת דכשר פוסלת שירים ופריך והיכי וכו' כצ"ל:

דף ט ע"א רש"י ד"ה קרמו בתנור וכו' להם הפנים נאכל לתשעה ולעשרה כצ"ל: ע"ב תוס' ד"ה הנהנה וכו' שאז הם קדשים לה' והכתי לא הותר וכו' כצ"ל: ד"ה הלמידין לפני החכמים וכו' ועוד כי אין זו שיטה • נ"ב עיין יבין שמועה דף ה' ע"ב בכלל וי"ו:

דף י ע"ב תוס' (בתחלת העמוד) הכל מודים וכו' היינו אימורין קדשי קדשים וכו' כן צ"ל:

דף יג ע"ב רש"י ד"ה אין מועלין בכולן וכו' דאין בי' אלא שיעור וכו' כצ"ל:

דף טו ע"א רש"י ד"ה אמר לך רב אסי וכו' דלא אתי איסור נבלה ותייל אאיסור אבר מן החי • נ"ב עיין צאן קדשים: ע"ב רש"י ד"ה אמר רבא במובדלין וכו' דברייתא ודאי מיירי בשרלים המובדלין ובשרלים וכו' כצ"ל וכ"כ הצ"ק • והגהת הכס"מ אין לה מובן אם לא שנמחק מלת שאינו מלשון רש"י ויהיה לשון רש"י כך דברייתא ודאי מיירי בשרלים מובדלין ודו"ק:

דף יז ע"א רש"י ד"ה נשפך על הרלפה וכו' דם של מת וכו' כצ"ל: ע"ב רש"י ד"ה אבל לענין אכילה וכו' מלטרפין זה עם זה לחייב עליו משום נותר • נ"ב עיין תי"ט במשנתינו ועיין זבחים ע ח ע"א תוס' ד"ה הפיגול וכו' יעוש"ה בסוף הדיבור:

דף כ ע"א תוס' ד"ה סדר וכו' דהתם אפי' למ"ד הוי מחובר ולא • מלת ולא נמחק: ע"ב רש"י ד"ה אלא אמר רב פפא וכו' דמשמע נון השתא לעינא היינו בתחילת עינא • מלת עינא נמחק וכ"ב אוכלא:

בפי' המשניות פ"ג משנה ח שרשי אילן וכו' כשיהיה בין אילן של הדיוט וכו' ומה שאמר המים שבכד וכו' לפי שעיקר בידינו הוא שמלות לאו ליהנות ניתנו • נ"ב עיין שער המלך פ"ח מהל' לולב הל' א' ד"ה ודע שמהא דתנן וכו': סליק

גליון מהרש"א על מסכת מעילה מאת הגאון וכו' מוהר"ר שלמה איגר זצ"ל

דף ב ע"א רש"י ד"ה וקבלו פסולין. בטמאין מיירי. עי' בפירוש המשניות לרמב"ם דהאי שקבלו פסולים וזרקו היינו שגם הזריקה היה בפסולים ומשוה בפירוש מן חוץ לזמנו וחוץ למקומו דשם הוי וי"ו מחלקת ע"ש. ואולם בטמאין כיון דהותרו בליבור. גם ביחיד הוי עבודה לענין שלא יועיל אם יקבל אח"כ הכשר מותר כדם ויזרוק דאין לך עושה בדם שירים אלא טמא בלבד. וא"כ י"ל דגם הכא פירושו או שזרקו. ועי' בכ"מ פ"א מהל' פס"מ הלכה כ"ח• ובתוי"ט: ע"ב גמרא מאי מעלין בהן מדרבנן. עי' תוס' זבחים ריש דף ס"ז וע"ש תוס' מ"ו א' ד"ה סוף: רש"י ד"ה לימא לרבה תניא. והרמב"ם ז"ל לא ניחא ליה בכך דק' דלמא אשמעינן דלית כר"י ומועיל מדאורייתא במתני'. וע"כ מפרש דהתרלן חדש דגם לר"י מועלין רק מדרבנן. כיון דאין עולין לכתחילה אין בו מעילה מדאורייתא לח"מ פ"ג ה"ג מהל' פס"מ: שם ד"ה לא מעל עד שיפגום. דקדושת דמים היא. ושייך בה פגם שהרי פוחת מדמיה משא"כ תמימה דגם כשיוכחש ראוי' למזבח. ודומה לכוס של זהב דאינו נפגם בעגם. וזה מבואר לקמן בגמרא וברש"י דף י"ט סוף ע"א. ודברי רש"י כאן קשים בלשון דכוס של זהב לאו מטעם דאינו עומד לדמים הוא ובגדי קודש מועלים • ועי' רמב"ם פ"ז ממעילה ה"א וה"ב ובהשגת הראב"ד:

דף ו ע"א גמרא לאשמעינן כל לאתויי. עי' עמוד ב' תוס' ד"ה שלא כתיקונה:

דף יא ע"א תוס' ד"ה מאי טעמא. אלא דרבנן. עי' לעיל דף ב' בתוס' סוף ע"ב ובתוס' זבחים מ"ו א' ד"ה הוא:

דף יב ע"ב גמרא המקיז דם לבהמת. עי' תוס' זבחים מ"ט א' ד"ה הוא:

דף יג ע"א תוס' ד"ה אתיא. תיפוק ליה מדאמר. קשה הא אלטריך למלקות משנה למלך פ"ח ממעילה ה"ז:

דף טז ע"א תוס' ד"ה מיתיבי. דאין לו שיעור. ומבואר ברמב"ם פ"ב מאבות הטומאה הלכה ג':

דף כ ע"א גמרא המשתחוה לבית אסרו. עי' רש"י סנהדרין פ' נגמר הדין דף מ"ז ע"ב ד"ה בקבר בנין ובשעה"מ פ"ג מאיסות הלכה ג' דף ד' ע"ג ד"ה כ' הרב ב"ח: שם התם בשהקדיש. עי' בשעה"מ שם ד"ה ובהיותי בענין זה מ"ש ליישב תמיהת הכ"מ פ"ס ממעילה: תוס' ד"ה לימא. וי"ל דאף דבנאו ואח"כ הקדישו. נ"ל בהיפוך. בהקדישו ואח"כ בנאו:

דף כא ע"א רש"י ד"ה ואע"ג דלא. דשוגג הוא מעל. עי' רש"י קדושין דף כ' ע"א ד"ה שליח מעל. ורש"י חגיגה דף י"ד ד"ה מידי דהוי: סליק

הגהות וחדושים מספר חק נתן ממסכת מעילה

להגאון המובהק כו' מוהר"ר נתן בורגיל זצ"ל.

דף ב ע"א רש"י ד"ה או חוץ למקומן וכו' מועלין בהן הס"ד וא"כ ד"ה כלל אמר ר' יהושע וכו' וא"כ ד"ה שנשחטה חוץ לזמנה וכו' ק"ו לכל הני דתני בריתא והיינו טעמא דנקט הני תרי משום דתרווייהו פיגול וכו' כצ"ל כ"ל ועיין בפ"ב דזבחים דף כח ע"ב : תוס' ד"ה שחטן בדרום וקיבל דמן בצפון וכו' שחט ביום וזרק בלילה וכו' ונראה לר"י שהוא שיבוש וכו' נראה דהתוס' לא הוו גרסי לקמן גבי צריכותא אלא כנוסחא הכתובה בפנים דאי הוו גרסי כדגרים רש"י הוה להו לאכרותי מהסוגיא ועוד נ"ל דגם רש"י לא הוה גרים אלא כנוסחא דלקמן וכל הני דיבורים גליון הם דהא רש"י במתניתין פירש כזו ואין צריך לומר זו וכן היא נוסחת הר"מ בפ"ג דמעילה : ד"ה פשיטא וכו' ועי"ל דלפי מה שפירש מורי וכו' עכ"ל הוא לקמן ד"ה חוץ לזמנו וכו' אבל ק"ל דהוא הוא תירוץ הראשון וי"ל דלפי תירוץ השני אנו אומרים סברא זו כדברי המקבן כדלקמן ודו"ק : ע"ב גמ' מהו נמי תניא הנינא הנהנה וכו'. מפירש"י נראה דה"ג מהו נמי תניא דאין מועלין הנהנה וכו' כל שהוא מעל טעמא דחטאת אבל שאר קדשים שמהו לא מעל אמר לך שאני ה"ה שאר קדשים ומ"ש דנקט חטאת דסד"א חטאת הואיל ולכפרה אתיא כדילי מינה ולית בה מעילה קמ"ל ודו"ק : רש"י ד"ה ואליבא דר' יהודה וכו' הרי אלו מיעוטין פרט וכו' ושלנה וכו' ושניתנין למעלה וכו' עכ"ל. יש לתמוה דהרי ר' יהודה לא פליג ואמר ירדו אלא בהני תלתא שנשפך דמה ושנשחטה בלילה ושיצאת אבל לנה ושניתנין למעלה שניתנין למטה מודה דלא ירדו ובשלמא שניתנין למעלה וכו' יש ליישב כמו שכתב הל"מ בפ"ג מהל' פסולי המוקדשין ע"ש אלא לנה מאי איכא למימר לכן נראה לי להגיה במקום לנה שנשחטה בלילה ודו"ק :

דף ג ע"ב רש"י ד"ה שנפסלה וכו' והכי קמיבעיא ליה וכו' או שיצאת' אם עלתה תרד וכו' עכ"ל מ"ש או שיצאתה וכו' אגב ריהטיה נקטה דהא כולהו מודו בה אליבא דר"ש דאם עלתה לא תרד דהכי שמעינן ליה בהדיא בפ' המזבח מקדש דף פ"ד ול"ש אליבא דר"ש אלא בשינוי מקום שחיטה כדאיתא לעיל ודו"ק :

דף ד ע"א גמ' והאמר אילפא מחלוקה וכו'. יש לדקדק דלפירש"י דהפירכא היא מדקרי ליה פיגול בשחיטה לחוד א"כ אמאי הוצרך להביא אילפא הא ממתניתין גופיה יכול לאותוביה דקתני כל שמחשבת הזמן קדמה וכו' פיגול וכו' בשלמא לפי' התוס' ניחא דאיכא למימר מאי פיגול דקתני מתניתין היינו איסור פיגול כדדחינן לעיל ולכך אותביה ממילתא דאילפא כפי' התוס' אבל לפרש"י דהפירכא היא מדקרי ליה פיגול אמאי לא אותביה ממתניתין וי"ל דאי ממתניתין הו"א מאי מחשבת הזמן דקתני היינו בזריקה נמי כרב גידל דהא סתמא קתני לכך אותביה מאילפא דנקט בהדיא כגון דאמר הריני שוחט וכו' והא דלא דמי לפרש"י מאי פיגול איסור דמייתי לידי פיגול משום דקתני בהדיא וחייבין כרת וק"ל : רש"י ד"ה והא עלה וכו' א"ק אם אינו חשוב בהאי פיגול וכו' עכ"ל. דברים אלו מגומגמים וצריכין הגהה ודו"ק ועיין לתוס' הכא ולרש"י שם בפ' ב"ש : תוס' ד"ה אלא מאי קידש הלחם וכו' אלא ה"ק וכו' כדשנינן לעיל בזריקה וקדש הלחם ליפסל וכו' ובלינה בשחיטת פיגול הלא ליפסל דטעון שריפה ומ"מ לא מהני וכו' כצ"ל נראה לי ודו"ק ונראה דהוו גרסי א"ה גבי תודה נמי עד דזריק וקתני קדש הלחם אלא מאי קדש הלחם לאו לחיוביה במעילה לא ליפסל דבעי שריפה : ד"ה אי לא זרק וכו' י"ל דה"ק וכו' והאמאי קתני לעולם וכו' עכ"ל. נ"ע לפ"ז היך מתיישב פירכת אי בעולה פשיטא וכו' הא בעולה שפיר מתיישב תיבת לעולם דבין לפני זריקה ובין לאחר זריקה לעולם מועלין ואי פירושא פשיטא דמועלין הא כבר כתבו דהא קמ"ל דלא אמרינן כמאן דתנקינהו נמי ודו"ק : תוס' ד"ה אי בעולה וכו' סיפא ודאי מסייעא ליה וכו' וא"ת מה בכך וכו' ואומר הרב וכו' יש לדחות דלא מסייע ליה דלעולם מיירי בחטאת וקודם זריקה וקמ"ל דאע"ג וכו' כצ"ל נ"ל ור"ל דרישא לא מסייעא ליה דאיירי קודם זריקה ואי פרכת מאי למימרא הא טובא קמ"ל דלא תימא אי שחט בהכשר ופגל בקבלה אין מועלין בו משום דהיתר שחיטה שנינו קמ"ל דלעולם מועלין אפי' היתה השחיטה בהכשר כיון דהקבלה היתה בפיסול דהיתר זריקה שנינו אבל לעולם אימא לך דלאחר זריקה אין מועלין דזריקת פיגול מוציאה מידי מעילה ודו"ק וכמ' ברכת הזבח כתב בע"א ע"ש : ע"ב גמ' סיפא ודאי מסייע ליה רישא מאי וכו' איכא למידק מאי עדיפא דסיפא מרישא הא כח דסיפא הוא משום דאי אמרת בעולה צריכא למימר והאי הכרח נמי הוא ג"כ ברישא וי"ל דכח דסיפא הוא עדיף מרישא דכח דסיפא הוא מדקאמר אע"פ שחזר וזרק וכו' דנראה דהזריקה היתה מוכחת שיצא מידי מעילה והא בעולה הזריקה לא מעלה ולא מורדת אבל כח דרישא הוא מדקתני מועלין ואי בעולה פשיטא דמועלין והאי כח נמי אית לסיפא לכך פשיטא ליה דסיפא ודאי מסייע ליה טפי מרישא וק"ל : רש"י ד"ה וא"ל ודאי לא דמי וכו' ורישא בעולה קמיירי וכו' וקושיא אי בעולה פשיטא לא הם לה דאינה פירכא גמורה כפירכא דסיפא כמ"ש לעיל ודו"ק :

דף ה ע"א גמ' מתקיף לה רב יוסף וכו' ה"ד וכו' קרי כאן אשר יזה וכו' מכאן קשה למ"ש רש"י ריש פ' דם חטאת דלא גרסינן וזרקו דהא אפי' כשירה וכו' אין טעון כיבוס ע"ש וכן כתב הרע"ב ע"ש ודבר תימה הוא איך אישתמטתייהו הא סוגיא דשקיל וטרי בהאי ודו"ק : רש"י ד"ה קרי כאן וכו' וחטאת כשירה דטעון כיבוס היינו בין קבלה לזריקה כצ"ל ונמחק תיבת אפי' דהא אין טעון כיבוס אלא דוקא אם ניתז בין קבלה לזריקה ודו"ק : תוס' ד"ה היתר שחיטה וכו' וא"ת למ"ד היתר שחיטה שנינו שחטה בצפון וכו' י"ל דמיירי כגון שקיבל קודם גמר שחיטה וכו' וה"ה נמי הא דקתני מתניתין ושקיבלו פסולים וכו' איירי כגון שקיבלו קודם גמר שחיטה דאי לא תימא הכי אמאי מועלין למ"ד היתר שחיטה שנינו וק"ל : ד"ה ושקיבלו פסולים וכו' וגם דלא כמ"ד היתר שחיטה וכו' איכא היתר שחיטה וכו' ואע"ג שכבר כתבנו דאיירי כגון שקיבלו קודם גמר שחיטה מ"מ שינויא דחיקא הוא וק"ל : ד"ה חטאת פסולה דגבי מעילה יש לדקדק כך דאי קיבלו כשרים וזרקו פסולים אין מועלין וכיון שבאת לומר קיבלוהו דוקא וכו' ה"נ גבי מעילה קיבלוהו לאו דוקא וכו' כצ"ל נראה לי :

דף ו ע"א גמ' הא אתיא לאשמועינן כל לאיתויי וכו'. נראה לי דה"ה דהוה מצי לשנויי קדשים קלים פסיקא ליה וכו' כדמשני לעיל וכן לעיל ה"מ לשנויי שינויא דהכא ודו"ק : תוס' ד"ה ת"ש וכו' יש פיגול וכו' כולה סוגיא פירושא הוי וכו' אבל אימא פיגול דקבלה וכו' וגם בהילוך לא מנית וכו' כצ"ל עיין בס' ברס"ז :

דף ז ע"א תוס' ד"ה לא אמר ר"ע אלא [ששחט] בבת א' וכו' כלומר וכו' דזריקה א' וכו' אלא בתיבן בבת א' אין דר"ל נשכין וכו' אלא תרי בבת א' דאפשר ליזרק וכו' כצ"ל נ"ל ומדברי הרמב"ם פ"ג מהל' מעילה דין ו' נראה דבעינן שהא השחיטה בבת א' דלא כהתוס' ע"ש : ע"ב רש"י ד"ה על זה ועל זה על האימורין ועל הבשר לאחר זריקה וכו' עכ"ל. אבל הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות פי' על זה ועל זה ר"ל בין לפני זריקה בין לאחר זריקה חייבין עליהם משום פיגול ע"ש ודברים מתמיהין כתב דקודם זריקה לא אשכחן בשום דוכתא דחייבין עליהן משום פיגול ונותר ועוד מה שפירש במאי דקתני מתני' להקל ולהחמיר הוא דוחק הרבה ואין להאריך ודברי הרמב"ם נעלמו ממני וצ"ע :

דף ח ע"א תוס' ד"ה ואין מועלין בה בדין הוה ליה למיתני וכו' ועולת העוף שוכה קודם לכל וכו' ואף מעולת בהמה וכו' וכחטאת הנשרפת מועיל אף בעזרה וכו' כצ"ל ור"ל דבתחלה הקשו אמאי לא תני חטאת העוף עם פרים הנשרפים דדמיא להו וכתבו משום דחטאת העוף קודם לעולת העוף להקרבה ולכך צריך למיתני חטאת העוף קודם לעולת העוף וא"כ נתנו טעם אמאי תני קרבנות העוף קודם לקרבנות בהמה וכתבו משום דעולת העוף יש בה שייכות דמעילה יותר ואף מעולת בהמה וא"כ נתנו טעם אמאי תני חטאות הנשרפות קודם לעולת בהמה וכתבו משום דחטאת הנשרפין שייך בה מעילה יותר דמועל אף בעזרה ואף משתצא לבית הדשן וא"ת א"כ לפ"ז הו"ל למיתני תחילה פרים הנשרפים דשייכי בהו מעילה טפי יותר מעולת העוף דמועלין בהן אף משיצאו לבית הדשן וא"כ חטאת העוף ועולת העוף וא"כ עולת בהמה דכך הוא הסדר דפרים הנשרפים שייך בהו מעילה יותר מהכל דמועלין בעזרה ואף משיצאו לבית הדשן ועולת העוף מועלין בעזרה עד שתצא לבית הדשן ועולת בהמה אין מועלין בעזרה כלל וי"ל דלא רצה להפסיק באמצע קרבנות בהמה וק"ל : ע"ב תד"ה א"ר חנינא וכו' לגד הראש א"כ הא מודה וכו' מבחוץ קבל וא"כ חתך וכו' א"כ כגון שיצא רגלו וחתך וכו' מחוסר אבר וא"כ מלקה וכו'. כצ"ל ור"ל דהכא איירי שיצא הרגל אחר מליקה קודם הזאה וחתך מה שיצא עם הטלה ואע"ג דהוי מחוסר אבר כשר דאין מחוסר אבר פסול בעופות אלא אם היה קודם מליקה וא"כ מלקה אבל אחר מליקה כשר וק"ל ודלא כהרס"ז ע"ש : בא"ד והרב רבינו רחבים פי' וכו' ר"ל הא דאמרינן התם קבל וא"כ חתך פסולה היינו לכתחילה עדיין לא זרק דאז פסלינן ליה אפי' רוצה לזרוק כל הדם על גבי המזבח דאז מקיים מצות הזאה בדם אפ"ה לא שבקינן ליה לפי שזורק עם הדם את השמנונית שנפסל ביוצא אבל הכא איירי שכבר עבר וזרק כל הדם ולכך מכשרינן ליה שהרי קיים מצות זריקה מן הדם ואע"ג שעלה עמו שמנונית היוצא מ"מ בדיעבד כשר וק"ל : ד"ה והתניא מסלתה וכו' וי"ל דאית לן לאתמועי קרא דחטאת היא וכו' וא"ת וכו' וי"ל וכו' ותדא מתרי נקט ועוד נראה וכו' אלא בחד וכו' שהא המנחה שלמה וכו' כצ"ל. זה התירוץ הב' לא יכוון אלא למ"ד התם דנפקא לן מנחה שחסרה בין קמיצה להקטרה פסולה הוא ממשמעות מן המנחה אבל למ"ד התם דנפקא לן מוהנותרת ולא והנותרת מהנותרת לא אתי האי שינויא דהא אפילו אית לן מנחה שהיתה בשעת קמיצה חסרה כשרה אפ"ה ילפינן שפיר מהאי קרא דאם חסרה בין קמיצה להקטרה פסולה דוהנותרת כתיב דמשמע דהנותרת מהקמיצה פרט לשחסרה א"כ וק"ל :

דף ט ע"א רש"י ד"ה אמרי התם כתיב וכו' אבל הכא וכו' והא דכתיב תרי מיעוטי וכו' חד למנחה וכו' והד"א וקשה דהרי כבר הצריכו הני תרי קראי בפ"ק דמנחות דף ט' ע"ב והביאו התוס' הכא חד למנחה שחסרה קודם קמיצה וחד לשירים שחסרו בין קמיצה להקטרה וצ"ע : ד"ה קרמו בתנור וכו' והכא ליכא בלינה משום וכו' לא פחות משנים ולא יותר על שלשה כצ"ל ור"ל לא פחות משנים משום שאין דוחות יו"ט ונאפות מערב יו"ט ונמצא דנאכלין לשנים דהיינו נאפות מעיו"ט ונאכלין ביו"ט עד חצות לילה דמוצאי יו"ט ולא יותר על שלשה דהיינו כגון שחל ערב יום טוב בשבת דנאפות מערב שבת וק"ל : ד"ה קרמו בתנור וכו' והכא נמי ליכא בלינה וכו' נאכל לשמונה לתשעה לעשרה ר"ל לשמונה שנאפות מע"ש ואין נאכלין אלא לשבת הבאה לתשעה כגון שאירע יו"ט בע"ש שנאפות יום ה' לעשרה כגון שאירע ב' ימים טובים של ר"ה בחמישי ובששי שנאפות מיום ד' וק"ל : תוס' ד"ה אין מועלין בעורות וכו' קדשי ה' והכהנים וכו' מיוחד הבשר הד"א והס"ד : ד"ה קרמו פניה וכו' ולא י"ט ואי לינה וכו' ואור"י וכו' לינה פסלה להו ואפייתו דוחה וכו' כצ"ל : בא"ד וא"ת וכו' נ"ל קרמו וכו' י"ל וכו' לאו כקדש דמו וכו' עכ"ל ק"ל מאי קא מיהדרו דקסבר חולין וכו' כיון דאית לן דכלי שרת מקדש א"כ בכניסתו לתנור נעשו קדש גמור וראיתי למורי הרב המובהק כמ"ר אברהם טייב נ"ע שהגיה והוסיף קושיא אחרת וזה נוסח הגהתו וא"ת נ"ל כניסה לתנור כלל דהא מקדשו הוכשרו ליפסל וכו' דהא חולין שנעשו על טהרת הקדש כקדש דמו וי"ל וכו' דקסבר וכו' לאו כקדש דמו וא"כ כיון דאית ליה וכו' תנור מקדש נ"ל קרמו וכו' דהא כלי שרת מקדש וי"ל הא דכלי שרת מקדש היינו דוקא כשנעשה וכו' והיינו כשקרם עכ"ל : ד"ה מרק דמן של כבשים חייבין עליהן וכו'. פי' עליהן על הכבשים ועל הלחם כצ"ל והס"ד ואיירי כגון שחישב בשעת שחיטה לאכול מן הכבשים למחר אבל לא כפרש"י שחישב בשעת שחיטה לאכול הלחם למחר דאז אין חייבין משום פיגול אלא על הלחם לבד דהכבשים מפגלים את הלחם והלחם אינו מפגל את הכבשים כדאיתא במתניתין פ"ב דמנחות דף ט"ו ע"ש וא"כ ד"ה ואין מועלין בהן וא"ת וכו' כדמסיק לעיל בספ"ק וכ"ת כדקאמר לעיל וכו' דהא אפילו לר"ע זריקה אינה מועלת לשתי הלחם וכו' כצ"ל נ"ל : ע"ב תוס' ד"ה לא קרבה חטאתו וכו' חטאת הכא לגלם וכו' מן האשם של מעילה יוסיף וכו' ילכו לים המלח שהרי אם היו המעות חטאת היתה מיתה כיון שנתכפר וכו' עתה שהם מעות ילכו לים המלח וכו' כצ"ל :

דף י ע"א רש"י ד"ה קמ"ל דלא ואי קשיא לך אמאי אמר רבא אימורי קדשים קלים וכו' הא אמרינן לעיל וכו' ואמאי פטור הא ל"ק התם לעיל מיירי באפר עולה ואימורי קדשי קדשים וכו' אבל אימורי קדשים קלים וכו' כצ"ל : תוס' ד"ה רישא ר"ש וכו' לכ"נ לגר"ש ואו' היינו כשאין ראויים שתיהן למזבח כגון שנמצא קודם כפרה ולא נראו וכו'. כצ"ל ור"ל דהתם אין ראויים שתיהם למזבח שאינו יכול להקריב איזה מהן שירצה אלא אמרינן ליה התכפר בשאינה אבודה ולכך השניה תמות ואע"ג דסברא זו לא אמרה אלא רב הונא מ"מ אף ר' אבא מודה ולא פליג אלא בעבר ונתכפר באבודה דר' אבא סבר דר' פ"ל דמתה ורב הונא סבר דלא מתה ודו"ק : ד"ה הכל מודים וכו' וא"ת האי בשר קדשי קדשים שנטמא ה"ד וכו' אמאי אין מועלין והא יוצא וכו' וה"ה דהוה מצי לאקשויי ממתניתין דריש מכילתין דקתני כל שלא היתה לו שעת הכושר מועלין בה ודו"ק : בא"ד ונראה לפרש דהכא מיירי בנטמא אחר זריקה וכו'. בס' ברס"ז הגיה בנטמא קודם זריקה ונהנה לאחר זריקה משום דקשיא אי איירי שנטמא לאחר זריקה א"כ מאי קמ"ל רבא מתניתין היא בריש מכילתין כל שהיתה לו שעת הכושר שלנה ושנטמאת וכו' ע"ש ולי נראה דהג"ה זו אינה עולה דא"כ מאי מקשו לקמן וא"ת אמאי לא נקט יוצא וכו' ומאי קושיא דאיך אפשר למנקט יוצא אי יוצא אי יצא מקצתו הא כבר שמעינן ממתניתין ואי יוצא כולו הא אפי' ר"ע מודה דמועלין בו אי יצא קודם זריקה כדאמרינן לעיל דבשלמא לנוסחא שלפנינו דאיירי בנטמא לאחר זריקה שפיר מקשו אמאי לא נקט יוצא כולו לאחר זריקה אבל לפי הגהתו דאיירי בנטמא קודם זריקה לא מצי למנקט ואי ר"ל לאשמועינן יוצא לאחר זריקה הא שמעינן עדיפא מינה אפי' נטמא קודם זריקה ולעיקר קושייתו צ"ע ודו"ק : בא"ד מיהו קשה דבמתניתין תנן גבי עולה דמועלין בה עד שתצא לבית הדשן וכו' ק"ק מאי מקשו דשנא ושנא דגבי עולה משום דעדיין לא נעשית מצותה דאיכא תרומת הדשן דאף לאחר תרומה איכא מצות הוצאה דבעי בגדי כהונה אבל שריפת בשר קדשי קדשים לא בעי בגדי כהונה כמ"ש לעיל וצ"ע : ע"ב תוס' ד"ה ולד חטאת וכו' שנתה ושאבדה ונמצאת וכו' לכאורה וכו' שהיתה אבודה בשעת כפרה וקשה נ"ל נמצאת וכו' אפי' נמצאת תמימה כיון דלא וכו' וי"ל וכו' ההאי דקאמר תמות וה"ק ושנמצאת וכו' עם הדחויי' דאבודה לית לן בו בתמורה באבודת לילה וכו' שנתה רואין כאילו וכו' והשתא קשה דא"כ וכו' תמות כיון ואם משכיפרו וכו' שנתה ואבדה ונמצאת וכו' וא"ת וכו' דהא לא אמרינן עברה שנתה ונמצאת וכו' אבל לר"ש וכו' אפי' בלא אבדה כלל וכו' (ר"ל דאית ליה גבי מפריש ב' חטאות לאחריות דאם נתכפר באחת תמות האחרת כמו שהביאו התוס' לעיל וק"ל) י"ל וכו' כשעברה שנתה וכן כשלא נמצאת וכו' כצ"ל : ד"ה לא נהנין וכו' קדשי ס' הס"ד וא"כ ד"ה אם עד שלא כיפרו וכו' א"נ קאי אבעלת מום וכו' ואע"ג דבתמורה פ' ולד חטאת דף כ"ב הקשו ע"ז דא"כ ישמור מ"ל ופי' התוס' דר"ל ישמור אותה אולי מתרפא והזיא להקרבה וא"כ איך אפשר לומר דתרעה קאי אבעלת מום עובר והא אין דינה ברעיה י"ל דהתוס' הכא מפרשי כפרש"י דפי' ישמור מ"ל ר"ל ישמור אולי יעשה מום קבוע והשתא ניחא דלא פריך הש"ס הכי אלא אי אמרינן דתרעה לא קאי אלא אבעל מום עובר לחוד ועי"ז פריך דא"כ ישמור מ"ל דהאי לישנא נודק יותר אבל השתא דקאי נמי אעברה שנתה ליכא קפידא דנקט הכי וק"ל :

דף יא ע"א רש"י ד"ה יצא לנחל קדרון מועלין בו מדרבנן וכו'. וכן פי' התוס' אבל מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' מעילה נראה דאית ליה מדאורייתא מסתם וכתב יצא לנחל קדרון מועלין בו ולא פי' דהאי מעילה מד"ס וכבר השיגו הראב"ד ז"ל וכ"ל דרבינו אית ליה כסברת רבינו חיים זצ"ל שהביאו התוס' בפ' הוציאו לו דף כ"ט ע"ב ד"ה הוא לפני כפרה וכו' דסבר דהא דקתני יצא לנחל קדרון מועלין בו היינו מדאורייתא לפי סב"ד מקדישין אותו ע"ש ודו"ק : תוס' ד"ה מ"ש סיפא וכו' כלומר וכו'. עיין בתמורה בריש פ' ולד חטאת ותמצא מבואר כפי' התוס' דלא כפירש"י : ד"ה מ"ט דמ"ד וכו' דר"ל מדרבנן אלא ה"ג עד כאן לא פליגי אלא מדרבנן וכו' וא"ת וכו' דאין לך דבר שלא נעשית מצותו וכו' כצ"ל : ד"ה תרי מיעוטי כתיבי תימה דבחד וכו' הכאין כאי מלמדין וכו' לכתוב ושמו וכו' כצ"ל עיין תוספות ביומא דף ס' שכתבו ליישב בע"א : ע"ב גמ' איכא דאמרי וכו' דאי קלט אמרי וכו' מפרש"י נראה דה"ג א"ד לימא וכו' דאי קלט איכא דאמרי לימא מתניתין רבנן אפי' תימא ר"א בר' צדוק וה"ק אם בא לשורפו שורפו בקדושה אבל מעילה אין בו ומפי' התוס' נראה דה"ג איכא דאמרי וכו' דאיקלט איכא דאמרי לימא מתני' כר"א בר' צדוק וכגון דאיקלט לא כר"א ואפי' לא איקלט ומדרבנן והא קרא קנסיב לה אסמכתא ודו"ק : תוס' ד"ה מה נותר וכו' ועתה לגי' זו לא חשיב האי דיוקא דלישנא קמא לר"א בר' צדוק וכו' כצ"ל ור"ל דק"ל להאי לישנא דהיך אפשר לאוקומי מתניתין כר"א בר' צדוק והא מתניתין קתני דאין מועלין ור"א בר' צדוק מדאית ליה דטעון שריפה ש"מ דס"ל דמועלין כמו שדייק ללישנא קמא וע"ז כתבו דהאי לישנא לא חשיב האי דיוקא ר"ל דאע"ג דר"א ס"ל דטעון שריפה מ"מ אין מועלין דלאו הא בהא תליא וק"ל ועיין בס' ברכת הזבח שכתב בע"א : ד"ה המקדיש וכו' דמיירי באדם שנטל מן הדשן לאחר שהוציאו והקדישו מועלין בו מן התורה כצ"ל נראה לי ור"ל דקמ"ל דהקדש חל עליהם דלא תימא דהוי כשאר דשן ליאסר לעולם ואז אין הקדש עליהם וק"ל ועיין לתוס' בפ' הוציאו לו :

דף יב ע"א רש"י ד"ה אימא אידי ואידי וכו' דהאי דכתיב ודשנו את המזבח הכוא בשעת וכו' וק' מאי ק"ל מהאי דכתיב ודשנו את המזבח דהא האי קרא לא כתיב במזבח הפנימי אלא במזבח החיצון כפרש"י בחומש דבמזבח הנחשת איירי קרא ועו"ק אפי' את"ל דהאי קרא איירי במזבח הפנימי מ"מ מאי ק"ל דהא בהאי קרא לא כתיב אצל המזבח וא"כ אכתי לא ידעינן דמקומו אצל המזבח לכן נראה לי איזה תלמיד טועה כתבו לכל זה ודו"ק : תוס' ד"ה מנורה מנלן וכו' דשן דשן כלומר בג"ש וכו' גי' אחרת היתה להם ואע"ג דבמנורה לא כתיב דשן אלא כתיב והטיב וגו' מ"מ כיון דמשמעות א' להם אע"ג דאין התיבות שוות ילפי' בגז"ש כדאשכחן בגמ' גבי ושב הכהן ובא הכהן זו היא שיבה זו היא ביאה ודו"ק :

דף יג ע"א תוס' ד"ה אתיא העברה העברה וכו' יניקת הולד ולא נסירא דהא אמרינן וכו' סד"א דמן ליבעי וכו' ידעינן לה למאי וכו' כצ"ל : בא"ד היפוק ליה מדאמר גבי פסולי המוקדשין תזבח וכו' וא"ת וכו' בגז"ש דאמו אמו וי"ל דלא דרשינן וכו' דבר התלוי באם כגון הנקה וכו' והא אין דנין אפשר בהנקה מאי אפשר מבכור דליתיה בהנקה דזכר הוא ולפי מאי דפרישית וכו' ללמוד מבכור לענין דבר התלוי באם ואף לענין דילפינן וכו' מ"מ כיון דניתן ללמוד כצ"ל נ"ל : ע"ב גמ' ערבה לא נהנין וכו' ר"א בר צדוק אומר וכו' כתב התוי"ט וז"ל ולכאורה נ"ל דת"ק ל"פ דהא קי"ל מצות לאו ליהנות ניתנו וכו' אלא שהרמב"ם כתב בפירושו וז"ל ומ"ש ר"א בר צדוק לא שמעינן מינה שמותר ליהנות בו לפי שעיקר בידינו הוא שמצות לאו ליהנות ניתנו וזה הדבר אמיתי ואע"פ שדעת ר"א שמותר ליהנות ממנה אינה הלכה ע"כ וכו' וצ"ע למה דחאו מהלכה עכ"ל וק"ל למה לא הקשה דדברי הרמב"ם סתרי אהדדי דבתחילה כתב לפי שעיקר בידינו וכו' וזה הדבר אמיתי וא"כ איך כתב לבסוף שאינה הלכה לכן נ"ל דגם הרמב"ם מפרש כהתוי"ט דת"ק לא פליג דהא קי"ל מצות לאו ליהנות ניתנו והכי איתא דברי הרמב"ם בנוסחא שלפנינו וז"ל ומ"ש ר"א בר צדוק אינו מודה שמותר ליהנות בו לפי שעיקר בידינו וכו' כוונתו ז"ל דהא לבלול שלא תאמר דר"א בר צדוק אתא לפלוגי את"ק וס"ל דמותר ליהנות ממנה לכך כתב דר"א בר צדוק אינו מודה שמותר ליהנות בו לפי שעיקר בידינו וכו' ר"ל וא"כ אינה ראיה דשאני התם דליכא הנאה דמצות לא ליהנות ניתנו אלא מוכרח דר"א בר צדוק ל"פ אלא דעובדא קאמר כמ"ש התוי"ט וא"כ כתב ואע"פ שדעת ר"א וכו' נ"ל דט"ס יש כאן ובמקום ואע"פ וכו' צ"ל ואת"ל וכו' ור"ל וא"ת דר"א בר צדוק פליג את"ק מדמתניא בלשון פלוגתא וס"ל שמותר ליהנות ממנה אינה הלכה משום דראיה דמייתי אינה ראיה דהא קי"ל מצות לאו ליהנות ניתנו ודו"ק : תוס' ד"ה מים שבכד וכו' כדאמר פ' לולב וערבה וכד דהכא היינו חבית כצ"ל והס"ד : ד"ה אבל מועלין בג' לוגין וכו' דקאמר מים שבכד לא נהנין וכו' אומר רשב"ל לא שנו וכו' כלומר לטעמא דמנחס קפריך וכו' וקושיא דר"ל וכו' לאו מילתא עכ"ל עיין לתוס' דפ' השוחט והמעלה דף ק"י ע"ב ד"ה אישתמיטתי' וכו' :

דף יד ע"א גמ' איתיביה ר"ל וכו' מאי לאו דאיתבר מגופה וקתני יתיז בקנה לא דאייתי עלים מעלמא א"ה אמאי של הקדש אין נהנין וכו' זאת הנוסחא שלפנינו היא גירסת התוס' אבל מפרש"י נראה דה"ג מאי לאו וכו' לא דאייתי עלים מעלמא דיקא נמי דקתני גבי הקדש לא נהנין ולא מועלין א"ה בשלמא דאייתי עלים מעלמא היינו דקתני גבי הקדש לא נהנין ולא מועלין לא נהנין מדרבנן ולא מועלין מדאורייתא דהא לא קדשי אלא אי אמרת שגיברה עלים ממנו וקינתה בהן אמאי לא מועלין לעולם דאיתבר מגופיה והכא בגידולים הבאין לאחר מכאן עסיקינן וקסבר אין מעילה בגידולין. נ"א ה"ג מסתברא דאי ס"ד דאייתי מעלמא אמאי יתיז וכו' א"ר אבהו א"ר יוחנן לעולם דאייתי מעלמא ומאי יתיז וכו' זאת הוא הנוסחא שהיתה לפני רש"י וקאמר דל"ג נ"א ולפ"ז לא גרסינן כדר' אבהו אמר ר' יוחנן לעולם דאייתי מעלמא וכו' אלא ה"ג ור' אבהו א"ר יוחנן מאי יתיז וכו' והוא שינויא אחרינא והשתא הויא כסוגיא דפ' כל סלמים דף מ"ב ע"ב ע"ש ודו"ק : רש"י ד"ה ור' אבהו אמר ר' יוחנן וכו' ל"א לא שמענו ומשום דקתני בה ליסקליה מסקל דמשמע שיעלה וכו' אזל לשיטתיה שפיר במתני' הא דקתני יתיז בקנה לאו לאפוקי שלא יטלנו בידו אלא לאפוקי שלא יעלה לאילן וא"כ ע"כ הא דפריך אמאי יתיז בקנה ליסקליה מסקל היינו ר"ל שיעלה לאילן ויטלנו וע"ז קאמר דזה לא שמענו דהא א"א שלא יהנה מן האילן אבל לשיטת התוס' שפירשו במתניתין דהא דקאמר יתיז בקנה לאפוקי שלא יטלנו בידו שפיר גרסינן לה וק"ל : תוס' ד"ה בונין בחול וכו' וא"ת וכו' י"ל דשאני תרומת הלשכה וכו' ואע"ג דגם הקטרת היתה באה מתרומת הלשכה ואפ"ה לא היו נותנין אותה לאומנין בשכרן אלא עד שיחללו אותם י"ל דלא אמרינן לב ב"ד מתנה אלא על שירי הלשכה אחר שקונין כל צרכי המזבח וק"ל : בא"ד אבל לא שייך וכו' בהקדש נדבת יחיד וכו' וזו אליבא דבן עזאי אבל אליבא דר"ע אית ליה דהקדש מתחלל על המלאכה בנדבת יחיד ודו"ק ועיין לתוס' בפ"ק דשבועות דף י' ע"ב ואף לבן עזאי דלית ליה לב ב"ד מתנה עליהם בנדבת יחיד היינו דוקא לענין הקדש מתחלל על המלאכה אבל אם יש דבר אחר להכנס תחתיו לקדושתו מודה דאמרינן לב ב"ד מתנה כההיא דאמרינן בכתובות דף ק"ו ע"ב ע"ש : ע"ב גמ' והא אמר שמואל הקדש שוה מנה וכו' איכא למידק בשלמא לפי' התוס' ניחא דלא פריך אלא לשמואל דאמר בונין בחול כמ"ש לעיל אבל לפרש"י אפי' אי אמרינן בונין בקדש תיקשי ליחליה אשבח דליכא למימר דליכא שבח כשיעור הקטרת דהא אמר שמואל הקדש שוה מנה וכו' וי"ל דה"נ דלפרש"י לכ"ע פריך כמ"ש בפרש"י ודו"ק : רש"י ד"ה מפרישין ממנה וכו' ואי קשיא לך וכו' ליתנה לקטרת לאומנין וכו'. עיין לתוס' דבפ"ק דשבועות דף י' ע"ב מה שיישבו על זה : ד"ה ואכתי אם איתא וכו'. יש גמגום כאן ונ"ל להגיה הכי ליחליה אההוא פורתא בנין וכן על אותו מיעוט שהשביחו האומנין בבנין ולא לאחר שיחללו וכו' כצ"ל ור"ל דהפירכא היא בין לשמואל דאמר בונין בחול ובין אי אמרינן בונין בקודש מ"מ ליחליה על אותו מיעוט שבח וכו' כמ"ש בגמרא ודו"ק : תוס' ד"ה מותר הקטרת וכו' מפרישין שכר וכו' וא"ת למה הוזקקו לעשות כן לאחר שחללו הקטרת וכו' היה להם לחזור ולחלל מעות של תרומה וכו' א"כ אם לא וכו' לאיתרבולי שיכתו לחזור ולחלל וכו' אבל עתה שהוא פורע מיד ליד לא וכו' כצ"ל נ"ל :

דף טו ע"א תוס' ד"ה מהאי קרא וכו' והא דלא פריך מר' ינאי וכו' וא"ת וכו' י"ל דכיון דאפקיה קרא וכו' שמיוחדין לשם א"כ השתא מוקמינן ליה וכו' כצ"ל נ"ל : ע"ב גמ' חמשה דברים בעולה מצטרפין וכו'. עיין לתוס' פרק השוחט והמעלה דף קט ע"א ד"ה עולה ואימורים מצטרפין וע"ש בס' ברס"ז : תוס' ד"ה כזית בשר וכזית חלב או כזית חלב קאמר כצ"ל :

דף טז ע"א רש"י ד"ה אמר לך רב אסי וכו' והא דקתני ברישא וכו'. דברים מתמיהין יש כאן דמשמע דהאי ברייתא ס"ל דאין איסור חל על איסור והא אוקימנא דהאי תנא דברייתא ס"ל דאיסור חל על איסור וכבר עמד בזה בס' ברס"ז ונ"ל דטעות נפל וכצ"ל והא דקתני ברישא וכו' היינו נבלה דטהורה ואבר מן החי דבהמה טמאה דלא אתי איסור נבלה ומצטרף עם איסור אבר מן החי והא דקתני סיפא וכו' התם נמי לא אתי איסור נבלה דבהמה טמאה ומצטרף עם איסור אבר מן החי דבהמה טהורה כצ"ל להגיה ור"ל דק"ל לרש"י כיון דהאי תנא סבר איסור חל על איסור א"כ אמאי קאמר ברישא מיתת פרה וכו' אין מצטרפין וכן בסיפא וע"ז מתרץ משום דאין מצטרף איסור נבלה דטהורה עם איסור אבר מן החי דבהמה טמאה משום דהוי ב' שמות אבל אה"נ אם היו שניהם מתים מצטרפין משום דאיסור נבלה חייל אאיסור טמאה וכן בסיפא ודו"ק : תוס' ד"ה מיתיבי וכו' מ"מ קשיא וכו' ואכלו כולו פטור וכו' ור"ל וכיון דאינו חייב עליו משום אבר מן החי א"כ אינו מטמא וא"כ היכי קאמר

דמי

דחיי שניהם מצטרפין הא לית בהו טומאה אלא מוכרח לומר דמיירי לענין איסור אכילה דבשר הפורש מן [החי] וא"כ קשה נמי לרב וק"ל: ד"ה ור' יהודה היא פי' וכו' וה"ה וכו' להתחייב באכילה משום בשר מן החי· כצ"ל ור"ל דק"ל היכי קאמר ומני ר"י וכו' ומה בכך מ"מ אינו חייב משום אבר מן החי דהא אפי' נחלק לשנים אינו חייב וכ"ש כזית מב' איברים כמ"ש לעיל וע"ז כתבו פי' וכו' וק"ל: ע"ב רש"י ד"ה אמר רבא במובדלין וכו' דברייתא ודאי מיירי בשרצים שהן מובדלים אלא שאינן מובדלים קאמר וכו'· כצ"ל נ"ל: תוס' ד"ה אמר רבא במובדלין וכו' ועוד קשיא וכו' א"כ לא קאי אמאי דמיירי בברייתא וכו'. ר"ל וא"כ ליתני כאן במיתתן כאן בחייהן כדלעיל כיון דלא קאי אברייתא וק"ל: בא"ד לכך נראה דה"פ וכו' עיין להרב המגיד בפ"ב מהל' מאכלות אסורות דין א' שכתב שיטה אחרת לדעת הרמב"ם ז"ל:

דף יז ע"א גמ' אמר רב חנין אמר רב זעירא וכולו מותיב וכו'. כצ"ל נ"ל וכן כל וכו' שכתוב בפרש"י ותוס' צ"ל וכולו ועל גירסא זו כתוי פרש"י והתוס' אבל מדברי הרב המגיד בפ"ב מהל' מאכלות אסורות דין פ' נראה דהוה גריס ועודו בו וגירסא זו אינה סובלת כי אם פי' התוס' ודו"ק: שם איהל על כולו טמא והא ר' חנינא וכו'. כצ"ל והשאר נמחק נ"ל: רש"י ד"ה אמר רב חנין וכו' כלומר וכו' כצ"ל: ד"ה הטמאין וכו' מצטרפין תני שיעור מתולדה וכו' וקשה לרב חנין. כצ"ל וכס"ד והד"א וא"כ ד"ה אמר רב יוסף וכו' מצטרפין והא דאמר רב חנין כולו היינו וכו' אלא עם בשר וכו' כצ"ל והד"א: ד"ה איהל על מקצתו וכו' כגון ששהה על מקצתו וכו' כצ"ל: תוס' ד"ה השרצים וכו' והעכבר וגו' הס"ד וא"כ ד"ה כל שטומאתו וכו' לא טומאה ולא שיעורא שרץ ונבלה עכ"ל. ר"ל דהשיעור אינן שוים דשרץ בכעדשה ונבילה בכזית ובטומאה ג"כ אינן שוין דנבילה מטמאה במשא ושרץ אינו מטמא במשא אלא במגע לבד וכן פי' הרמב"ם בפי' המשניות ע"ש: ד"ה אמר רב חנין וכו' פי' הא דקאמר וכו'. כצ"ל וכן הרמב"ם ז"ל פי' כן בפ"ב מהל' מאכלות אסורות דין ט' ובפ"ד מהל' שאר אבות הטומאות דין ז' ע"ש ומהתימה ממנו איך לא חילק בין כולו למקצתו כדשני רב יוסף לכל הפירושים שיהיה וצריך להתיישב בדבר: בא"ד לדם שבמקום אחר וזהו א"ר יוחנן וכו' ולא נשאר רביעית ואמאי טהור הא אמרי איהל על כולו טמא אע"פ שלא היה כל הרביעית ביחד אלא כאן בכולן כאן במקצתן והא דאמרינן איהל על כולו טמא הייתו בכולן כלומר וכו' וקשה וכו' בעודו כולו כלומר וכו' האי חילוק דכולו למקצתו וכו' לכך נראה וכו' דגרסינן א"ר חנין א"ר זעירי וכו' פי' א"ר זעירי האמורא (הגי' היתה א"ר חנין א"ר כך העתיקה הס"מ בפ"ב מהל' מ"א וכא הגאון לגרוס במקום [אמר ר' חנין] א"ר זעירי שהוא אמורא כי ר' חנין לא היה בימי רבי וק"ל) וכולו שצריך וכו' והיא דבין ב' שמות וכו' משני שרצים ומשני כאן וכו' בפני עצמו הוא ומנא תימרא וכו' אלא במקצתו. כצ"ל נ"ל וכס"ד והד"א: ד"ה דכתיב וזה לכם וכו' עיין בס' קרבן אהרן פי' שמיני פרשה ה' פסקא ב':

דף יח ע"א גמ' תנו רבנן נפש א' היחיד וכו'. עיין בספר קרבן אהרן· **ע"ב** אין לי אלא אוכל ונהנה מנין אכילתו וכו'. כצ"ל והשאר נמחק ור"ל אין לי אלא אוכל ונהנה לבדו שיעור שלם אבל אכילתו ואכילת חבירו וכו' מנין שמצטרפין: שם אי מה חטא האמור בתרומה לא נירף ב' אכילות כא' אף חטא האמור במעילה לא נירף ב' אכילות כא' מנין אכל היום ואכל למחר ואפי' לזמן מרובה ואפי' מכאן עד ג' שנים ת"ל תמעול תמעול מ"מ אי מה חטא האמור בתרומה עד שילא מן הקדש לחול וכו'. כצ"ל נ"ל והשאר נמחק וכן מוכח מת"כ ע"ש:

דף יט ע"א גמ' ת"ל המעול מעל ריבה וכו'. איכא למידק אמאי לא נימא איפכא דהמעול מעל אתא לריבויי פגם ולא נהנה ונהנה ולא פגם וכו' והיקשא דתרומ' אתא ללמד שאין האכילות מצטרפות וי"ל דא"כ לא ליכתוב לא היקשא ולא ריבויא ואנא ידענא דנהנה ולא פגם ופגם ולא נהנה דחייב דילפינן מע"ז ומסוטה כדס"ד מברייתא כיון דליכא היקשא דתרומה וידענא נמי דהאכילות אינן מצטרפות דמהיכי תיתי שמצטרפות ודו"ק: תוס' ד"ה אקשיה וכו' וקשה דבפ"ק דב"ק וכו' ואפי' למ"ד מבעה זה השן דלא פליגי בזה ופי' הר"י נתנאל דנקט דבר אכילה לרבותא לאשמועינן וכו' כצ"ל: ע"ב רש"י ד"ה אי שנהנה וכו' והכא מיירי וכו' קא סבר דמעילה בעינן דפגימתו והנאתו בדבר אחד. כצ"ל נ"ל:

דף כ ע"א גמ' לא עשה שליחותו וכו' כיצד א"ל תן בשר לאורחים ונתן להם כבד וכו'. הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהל' מעילה כתב כיצד בעל הבית שאמר לשלוחו תן מאותו בשר לאורחים הלך ונתן להם ככר וכו' לא ידעתי אמאי שבק לישנא דמתניתין דקתני כבד ונקט ככר ולכאורה נ"ל משום דאמרינן בגמ' מאן תנא דכל מילתא וכו' אמר רב חסדא דלא כר"ע וכו' משמע דלר"ע אי אמר בעה"ב לשלוחו תן בשר לאורחים ונתן להם כבד בעה"ב הוא דמעל ולא שליח משום דלר"ע כל מילתא דמימלך עלה שליח חד מינא הוא וכיון דרבינו פסק בפ"ט מהל' נדרים כר"ע לכך קאמר הכא כגון דשינה השליח ונתן להם ככר דהשתא תרי מיני נינהו אלא דק"ל לזה שהרי אביי אוקי מתניתין כר"ע ושכחיה רבא וא"כ אמאי לא פסק כוותיה לכן נראה לי דט"ס נפל בספרי רבינו וצ"ל במקום ככר כבד ודו"ק: תוס' ד"ה לימא מסייעא לרב וכו' הוי תלוש ודחי ליה וכו' מבחוץ. כצ"ל והשאר נמחק והס"ד וא"כ ד"ה הדר בבית וכו' וה"ה וכו' ומשני אמר ר"ל התם כשהקדישו ולבסוף בנאו דהתם וכו' כיון שהקדישו קודם מעל ותימה לעיל דקאמר וכיון דבני מעל וכו' למתניתין כשהקדישו ולבסוף בנאו דהא ע"כ מתניתין בהכי איירי (ר"ל דהא קתני מתניתין נטל אבן או קורה של הקדש וכו' אלמא דהקדש קדם לבנין וא"כ אמאי לא משני האמת) וי"ל דאף דהקדישו ולבסוף בנאו לא מצי אלא מהאי טעמא דהנאה הנראית לעינים אבל בנאו וכו' והשתא אתי שפיר דמייתי סייעתא וכו' שאני דקס"ד וכו' כצ"ל:

דף כא ע"א גמ' או על גבי הפיל והוליכו הרי זה עירוב וכו'. כצ"ל והשאר נמחק כנראה מהתוס': שם נתן [לו] ב' פרוטות וא"ל לך והבא לי אתרוג וכו' נתן לו דינר זהב וא"ל לך והבא לי חלוק וכו'. נ"ע אמאי איצטריך למיתני תו נתן לו דינר זהב וכו' הא שמעינן ליה מרישא דקתני נתן לו ב' פרוטות ודו"ק: **ע"ב** גמ' וקטנים בדינר ה"ד וכו'. מפרש"י נראה דהוה גריס הכי וקטנים בדינר ואמאי לימא אי שני מוזלי ליה טפי א"ר פפא בדוכתא וכו' ל"א ה"ד אי באתרא דזכנא בשימא גבי קטנות וכו': תוס' ד"ה פרוטה של הקדש וכו' אי נמי מטבע חשיב ולא בטיל עכ"ל. עיין בפר"ח י"ד סי' ק' ובס' משנה למלך בפ"ז מהלכות מעילה הלכה ו' מה שהקשו להאי שינויא דאף דבר חשוב דלא בטיל היינו מדרבנן אבל מדאורייתא הכל בטיל ברובא ואי לא מסתפינא אמינא דט"ס נפל בדבריהם והאי שינויא אי נמי מטבע חשיב וכו' שייך לעיל וכצ"ל תימה וליבטיל האי פרוטה של הקדש שנפלה וכ"ת דבר שיש לו מתירין הוא ע"י פדיון ואפי' בהלף לא בטיל א"כ מטבע חשיב ולא בטיל הא ליכא למימר דדבר שיש לו מתירין ומטבע חשיב דרבנן הוא וצ"ל דליכא אלא חד בכיס דליכא ביטול עכ"ל ומה שהקשה הפר"ח לעיקר קושיית התוס' לדעת הרמב"ם וז"ל דמתניתין מיירי כשאותה פרוטה של הקדש היא ניכרת בין אותם פרוטות של חולין שנתערבו עמהם ולא שייך ביטול לאיסור הניכר וידוע כו' לא הבינותי דבריו כיון דאותה פרוטה של הקדש ניכרת א"כ היאך כתב הרמב"ם ואם הוציא וכו' לא מעל עד שיוציא כל הכיס אמאי צריך הוצאת כל הכיס לא הו"ל אלא עד שיוציא אותה פרוטה כיון שהיא ניכרת כשידע הא"כ שהוציאה אע"פ שעדיין נשאר בכיס מעל אלא שמע מינה דאיירי כשאינה ניכרת ולכך לא מעל עד שיוציא את כל הכיס דאם עדיין נשאר חיישינן שמא אותה פרוטה היא ודו"ק: סליק

מסכת קנים

דף כב ע"ב במשנה ג' בהמפרש בד"ה ר' יוסי אומר וכו' או בעשיית כהן שעדיין כל קן וקן סתומה היא ולא פירש וכו' כצ"ל: בא"ד והרב ר' אברהם פי' וכו' והא קמ"ל דלא גזרינן עירוב ב' נשים וכו'. נראה דלא הוה גריס בגמ' מהו דתימא ניגזור התנו אטו לא התנו כדגרסי התוס' אלא הוה גריס קמ"ל דלא גזרי' עירוב ב' נשים אטו ב' נשים ודו"ק: תוס' בד"ה ר' יוסי אומר וכו' דבשעת הקרבה הוברר שאלו נלקחה וכו' אשה זו ואלו לאשה זו וכו' והילפך במנין זה זה הקן וכו' כצ"ל: בא"ד לשם מי שהוא ועוד דא"כ היה לו להתנות כל קן אשה ואשה אלא לאיזו שירצה כהן יקריב עולה וכו' ה"פ לא זו של פרידין וכו'. כצ"ל והד"א נ"ל ור"ל אם הוה הפי' לאיזו שירצה הכהן לאיזו אשה א"כ היה לו להתנות כל קן של אשה ואשה ולומר לאיזו שירצה כהן יקריב חטאת ועולה ולאיזו שירצה כהן יקריב חטאת ועולה אלא מדלא תני הכי משמע הא דקאמר לאיזו שירצה אפרידין קאי לאיזו של פרידין יעשו עולות וכו' וכתבו דריב"א גריס לאיזה בהו להכריח דלא קאי אאשה מדנקט לאיזה לשון זכר אלא קאי אקן או אזוג ודו"ק:

דף כג ע"א בהמפרש בד"ה קן סתומה וכו' פי' רבינו יעקב פירש"י ודילגתיו וכו'. הוא פירש"י שם בפ"ב דתמיד דף י"ב וז"ל ואילו קן מפורשת שפרח א' מהן ואינו יודע איזו היא אין לו תקנה לפי שאין יודע איזו לחטאת ואיזו לעולה ואע"ג דפי' כיון דלא שוו תרווייהו קמיה לית ליה בהו הכירא דלא ידע אי האי שני הוי חטאת או עולה עכ"ל. ונראה מדבריו שהיה גורס כן בגמרא ואילו קן מפורשת אין לו תקנה וכ"ה הגי' שם בגמ' אבל מהתוס' שם נראה דלא הוו גרסי כן שכתבו שם ומ"ה נקט סתום דאי מפורש היה צריך להאריך ולפרש העולה או החטאת וכו' עכ"ל· ואפשר לומר דהוו גרסי אלא דיהבי טעם למה לא קתני מפורשת ובמכיר איזהו פרח ודו"ק. אבל רבינו יעקב עצמו מפרש כמ"ש התוס' כאן בשמו דהוא משום סיפא דקתני פרח לבין הקריבות וכו' דאילו מפורשות כבר שנינו בפ"ק מה דינן חטאת שנתערבה בחובה אין כשר אלא כמנין חטאות שבחובה וכן עולה וכו': בא"ד ופי' רבי דלרבותא נקט סתומה דלא מיבעיא מפורשת כיון שנפרדו וכו' או לא שייך זה לזה כלל וכו' ס"ד כי פרח הא' שימות הנשאר וכו' אלא אפי' פרחה לבין המתות וכו' יקח זוג לשני ולבין המתות נמי פי' אינו קרוי נבדלה מחבירו וכו'. כצ"ל ור"ל משום שאפשר שיכירוהו וק"ל: **ע"ב** משנה ד' בהמפרש קן סתומה וכו' הך מפורשת איירי שנתערבו וכו' כדמוכח בסיפא דקתני וכו'. הנה הרמב"ם ז"ל שם בפירושו כתב וז"ל ומ"ש יקח זוג לשניה ואותו שנכנס שם עם החטאת והעולה הוא עצמו פסול ואינו פוסל כנגדו לפי שהעולה וחטאת ידועות לפיכך על איזה מהן שנכנס מקריבין אותו ויהיה פסול כמו שנתבאר עכ"ל. ודבריו סתומים ואין להם שחר ואי לא מסתפינא אמינא דט"ס נפל בדבריו וכצ"ל ואינו פוסל כנגדו לפי שהעולה וחטאת מתות לפיכך וכו' והוא כפי' המפרש וק"ל: מ"ה בד"ה בן עזאי אומר וכו' וקשיא לרבי דמשמע הכא וכו' ותירץ רבינו חיים וכו'. עי' להתוס' שם בפ"ק דקדושין דף י"ג בד"ה האשה שהביאה ובפ"ק דזבחים דף ה' בד"ה עולתה ומתה:

דף כד ע"א מ"ג בהמפרש בד"ה חטאת לזו וכו' השתא דלא נמלך אמרינן שכל אחד שנעשה כדין כשר לאשוקי וכו' כצ"ל. וכן יש להגיה בדברי הרע"ב ז"ל ומ"ש שם ועשה קן למטה וקן למעלה וכו' צ"ל ועשה הקן למטה או למעלה וכו' כצ"ל נ"ל: מ"ד בד"ה חטאת ועולה וסתומה ומפורשת וכו' והרב רבינו אברהם פי' וכו' כלומר בשני קינין וכו'. והא דקתני מתניתין חטאת ועולה ה"ס חטאת ועולה של סתומה וחטאת ועולה של מפורשת ודו"ק: מ"ה חטאת שנתערבה בחובה וכו' שעולה שנשארה לא יוכל להקריב כי שמא זהו שנקבע לחטאת. אינו ר"ל שנקבע לחטאת שבחובה דהא אינה נקבעת אלא עד שיקרבו השני עולות שבחובה אלא ר"ל שמא זהו המעורב שכבר נקבע לחטאת ודו"ק וכן פי' התוי"ט ז"ל ע"ש: בא"ד וגם זהו תליין שבחובה כשר וכו' כצ"ל: בא"ד ומיהו חטאת שנים בחובה אין לייששו מענין חובה שנים בחטאת. פי' כי חובה שנים בחטאת קאי אחטאת שבחובה אבל חטאת שנים בחובה קאי אחטאת שנתערבה ודו"ק: **ע"ב** מ"ו בהמפרש בד"ה נתתן לכהן וכו' ואין ידוע מה עשה אם כולן למעלה או כולן למטה וכו' כצ"ל: בא"ד צריכה שתביא וכו' ושתים לעולת חובתה הוא וכן יונה שמא הראשונים כולן למטה נעשו ואינה יודעת מאיזה מין והכל הולך אחר החטאת וכו' וחטאת אח' מביאה וכו' משום שמא הראשונים כולן למעלה וכו'. ובזה הפי' פי' הרז"ה ז"ל שם בשיטה ע"ש ומ"ש שם וז"ל ואת"ל דלא פליג בן עזאי ברישא במנין הפרידין קסבר שאין קן הנדר דומה לקן החובה שיהא צריך ממין אחד אלא אף מב' מינין היו בשלא קבעה ופירשה מב' המינין בשנאה ראשונה ובקבעה שנעשה שתם הנאתה בפירושה וכו' כצ"ל נ"ל ור"ל בפירשה ולא קבעה דאמרינן מב' מינין תביא ד' לרבנן היינו שתביא ב' מינין ב' פרידין לנדרה ממין אחד שמא נדרה נעשה למטה ולא יצאה ידי נדרה כלל וב' פרידין ממין אחד לחובתה א' לעולה וא' לחטאת שמא חובתה נעשה למעלה ואין אנו יודעים מאיזה מין נעשית להביא חטאת כנגדה לכך תביא שנים ממין אחד א' לעולה ואחד לחטאת וזהו לרבנן דאית להו החטאת הוא הקובעת אבל לבן עזאי דאית ליה הראשון הוא הקובע על כרחך מאלו הב' מינין שתביא עכשיו תעשה א' מכל מין לחטאת מהתורים ומהבני יונה שאם העולה שהביאה ראשונה היתה תור הרי תור לחטאת כנגדה ואם היתה בן יונה הרי בן יונה לחטאת כנגדה ונשארו מאלו הארבע תור ובן יונה לצאת ידי נדרה שקן הנדר לבן עזאי אין צריך שיהא ממין אחד אלא אף מב' מינין כיון שלא קבעה זהו דעת בן עזאי והקבעה התור ותביא עוד שם שלש ממין זה ב' עולות וחטאת א' ושלש ממין זה ב' עולות וחטאת א' לבן עזאי אשכחת רישא דמתניתין בין לרבנן בין לבן עזאי שוין הם במנין הפרידין מר כדאית ליה ומר כדאית ליה ודו"ק:

דף כה ע"א במשנה הכ"ל בד"ה אף נמרו לעשות תכלת. נראה דהא נמי שייך לקול וכו' וזהו סימנא לבן עזאי שמונה קולות כנגד שמונה פרידין כן כתב הרז"ה ז"ל:

מסכת מדות

דף לד ע"א במשנה ג' שני שערי חולדה מן הדרום. טעם דהיו לו שני שערים לרוח דרום משום דירושלים היתה לדרום הר הבית כדכתיב ביחזקאל סימן מ' ועליו כמבנה עיר מנגב ע"ש פי' רש"י ורד"ק ז"ל לכך עשו לו ב' פתחים משום דרוב העם משם נכנסין וזה נ"ל טעם לשער טדי מן הצפון שלא היה משמש כניסה ויציאה כי לאותו רוח לא היה ישוב כלל כי העיר לצד דרום והא דכתיב ביחזקאל סימן מ"ו הבא דרך צפון להשתחוות וגו' מוכח דשער צפון היה משמש כניסה ויציאה שם איירי בשערי העזרה ודו"ק והא דנקראו שערי חולדה עי' להתוי"ט ז"ל ומצאתי טעם נכון שנקראו כן על שם שרוב העם נכנסין ויוצאין דרך שם כמ"ש לכך נקראו שערי חולדה כמ"ש האזינו כל יושבי חלד ודו"ק: שם קיפונוס מן המערב. כתב התוי"ט ז"ל וז"ל והא דהולך מן המערב ואינו מקיף דרך ימין בתוספתא בעלמא לית לן בה וכו' ולי נראה דדרך ימין מקיף ומאכרתי קא מקיף ודו"ק והא דנקרא קיפונוס עיין בשלטי הגבורים בפ"ג: שם טדי מן הצפון וכו'. טעם שנקרא טדי עיין בפסקי תוס' ועי' בס' שלטי הגבורים ז"ל בפ"ג: שם שער מזרחי עליו שושן הבירה צורה וכו' הא דלא כתב שהיה משמש כניסה ויציאה כמו גבי שערי חולדה וקיפונוס נראה שלא היה משמש אלא לפרה ומסעדיה שהיו יוצאין משם להר המשחה דהא כבש היה שם משער זה להר המשחה כדתנן במסכת פרה בפ"ג וכבש היו עשויים מהר הבית להר המשחה כיפין ע"ג כיפין וכיפה כנגד האוטם וקאי אשער זה כדתנן הכא ודו"ק: מ"ד שבדרום שער הדלק שני לו וכו' קא מקיף דרך ימין מגואי כי שער הדלק הוא סמוך לשער העליון שהוא סמוך למערב כדתני אבא יוסי בן חנן לקמן ספ"ב אבל הא דתנן ושבצפון שער הניצוץ וכו' קא מקיף דרך שמאל מגואי כי שער הניצוץ הוא סמוך למערב והוא שער יכניה דתני אבא יוסי בן חנן לקמן ספ"ב דהא חשיב סמוך לו שער הקרבן וכיון דתפס סדר האי תנא בשערי הדרום מסתמא תפס נמי סדר האי תנא בשערי הצפון ודו"ק: בר"ש בד"ה בבית המוקד באותן ב' לשכות שהיו לבית המוקד הבנויות בקדש וכו'. נראה מדבריו שהכהנים היו שומרים בתוך אותן ב' לשכות ממש שהיו בקדש. ותימה הוא איך היו יכולים לישב שם הא אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד וכ"ש לפי מה שכתבתי בחידושי בריש תמיד בד"ה והרובין שומרים שם דהוכחתי שם מדברי הרמב"ם ז"ל והפסקי תוס' שהשומרים היה להם זמן קבוע לישן ע"ש וא"כ איך היו ישנים בקדש ואפשר לפי מה שהוכחתי שם לדעת הרמב"ם והר"ש ז"ל שלא היו אלו הלשכות בנויות כלל בעזרה אלא שקידשו אותן ב"ד י"ל שלא קידשו אותן בקדושת עזרה ממש ונקיל בהן לישב ולישן שם וע"ש בחידושי בד"ה כיפה ועוד י"ל הא דכתב בתוך אותן ב' לשכות אינו ר"ל בתוכן ממש אלא ר"ל לפניהם ומ"ש בסוף הדבור מבחוץ קאי נמי לאותן ב' לשכות שהיו בקדש ודו"ק: ד"ה חמשה וכו' מפרש במס' תמיד שיש מהן וכו' אלא לב' שערים מרוחקים עכ"ל כצ"ל: ד"ה ד' שומרים וכו' כלומר אלו ואלו מתוכן וכו' כצ"ל: מ"ג בד"ה ה' שערים היו להר הבית לחומת עזרת נשים המקפת כל ההר לפנים מן החיל ועוד כתב לקמן שער המזרחי שבחומת עזרת נשים ותימה דעזרת נשים אינה מקפת כל ההר אלא עזרת ישראל היא המקפת ונ"ע ודו"ק: מ"ט בד"ה גמר הכהן וכו' ונתן כל כסותו עליה וכו'. כצ"ל ותיבת לוי נמחק נ"ל ודו"ק:

ע"ב במשנה ב כל הנכנסין להר הבית נכנסין דרך ימין ומקיפין ויוצאין דרך שמאל. ר"ל כשנכנסין להר הבית נכנסין דרך ימין הפתח לכניסה ומקיפין שם דרך ימין עד שמגיעין לשער שרוצין לצאת בו ויוצאים ממנו דרך שמאל אותו שער לכניסה ודו"ק: הר"ש בד"ה וכן הן עתידות וכו' דכתיב במקרא כצ"ל והס"ד וא"כ ד"ה ויוצאני וכו' ישראל הס"ד וא"כ ד"ה אל החצר החיצונה וכו' כמו שכתוב הס"ד וא"כ ד"ה אלא שאינן מקורות וכו' החיצונה שלשים לשכות את הרצפה וכו' כצ"ל. וכוונתו לפרש קטורות הן לולין שמעלות העשן הנקראים בלשון ערבי מדכנא"ש והיו פוסקות אותה הרצפה שעל גביהן כדי להעלות העשן למעלה כי עזרת נשים לעתיד היה עלייה עליה סביב סביב ויש בה שלשים לשכות כמ"ש שם ביחזקאל סי' מ' ויביאני אל החצר החיצונה והנה לשכות ורצפה עשוי לחצר סביב סביב שלשים לשכות אל הרצפה ורצפה היא עלייה כפירש"י ז"ל שם ואלו המקטורות היו פוסקות הרצפה שעל גביהן ועולות למעלה ודו"ק: בר"ה היא היתה לשכת המצורעים וכו' והלשכה לא נתקדשה עכ"ל. כתב עליו התוי"ט ז"ל ובהגה כתב הרד"ש שלשכה זו לא נתקדשה. ולי נראה כוונת הרב ז"ל שכתב לא נתקדשה ר"ל בקדושת עזרת ישראל דלא תימא כיון שהיתה צפונית מערבית נכללת בכלל קדושת עזרת ישראל קמ"ל שלא היתה קדושתה כן ולכך המצורעים אע"ג דמחוסרי כפרה הן טובלין בה ודו"ק:

דף לה ע"ב בר"ש ד"ה המזבח וכו' הכניסות שנה במשנה אבל עלה שלש וזה מקום וכו' כצ"ל: בד"ה זהו סובב וכו' וגבהו שלש אמה וכו' וקרן כצ"ל והס"ד וא"כ ד"ה והוסיפו וכו' ספק הס"ד: הרמב"ם בד"ה לא זכר וכו' סיד וקנוייא חפת וממחה וכו' ומביא מלבן וכו' וגובה הסובב שלשים טפחים וכו', כל גובה כ"ח טפחים וכו' מהאיתו כ"ט ויהא חוט וכו' כצ"ל:

דף לו ע"א במ"ח וכלונסות של ארז היו קבועין וכו'. כצ"ל וכן הוא ביחזקאל סוף סי' מ"א ועב עץ אל פני האולם מבחוץ כפירש"י ז"ל שם: **ע"ב** במשנה א' החיצונות נפתחות לתוך הפתח לכסות עביו של כותל. הנה עובי הכותל הוא שש אמות ורוחב הדלת אינו אלא חמש אמות א"כ נשארת אמה בלי כיסוי הנה הרע"ב ז"ל כתב שלסוף אמה חיצונה של עובי הכותל היו הדלתות החיצונות וכו' ואפשר שזו האמה היתה מזוזה ודו"ק: שם וכמין איטרמיטה היה. רד"ק ז"ל ביחזקאל סי' מ"א נראה שהיה גורס כמין איצטרכ' מיטה. וכתב בשם בעל הערוך בלשון יון קורין לדבר הפוך איצטריכי ובב"ר אך יצא יצא יעקב רבנן אמרי כמין איצטריכי מיטה הדלתות היו נקפלות לאחוריהן עמד לו יעקב אחר הדלת עד שנכנס עשו ויצא לו הס"ד אך יצא יצא יוצא ואינו יוצא עכ"ל: הר"ש במ"ב וד"ה נטל הכהן את המפתח וכו' שבצפון השער הגדול וכו'. ואף בבנין יחזקאל מונה וכו' וא' להיכל כדבריהם בה' פתחים לו עכ"ל כצ"ל ומ"ש ואף בבנין יחזקאל ה' אמות מונה לפני התא האחרון הוא מביא ראיה למ"ש אלא א' מהם למסיבה שבה באותו מונה היה פתח התא למסיבה כמו שביאר הרב ז"ל לקמן ודו"ק: במ"ג בד"ה חמשה ע"ג חמשה וכו' ולפי החשבון הנראה צריך רבינו מנחם ג"כ ליתן שבע עשרה אמה וכו'. כצ"ל נ"ל והוא כפירש"י ז"ל שם ביחזקאל סי' מ"א שנתן אורך לכל אחד מהתאים י"ב אמות ולכותלו ה' אמות ע"ש: בא"ד ויהונתן בן עוזיאל תרגם חד עשירי בסידרא י"א וי"א תלת סידרי בזה ע"ג זה וכו'. כצ"ל נ"ל ור"ל כי לכל סדר דהיינו היקף ג' רוחות הן י"א תאים וכן לסדר השני שעל גביהן הן י"א וכן לסדר השלישי שעל גביהן י"א סך הכל ל"ג ודו"ק: בר"ה ובקרן מזרחית וכו' כבר פירשנו לדבריהם וכו'. פתח א' דרך הצפון ופתח א' לדרום וכו' כצ"ל: במ"ו ר' יהודה וכו' הרגש והרי מאה הס"ד וכצ"ל: במ"ז בד"ה והאולם עודף וכו' כל שכן בני הגולה שהרימו היכל ק' וכה עשו באולם ושוב נדבק בכותליו וכו' כצ"ל:

דף לז ע"ב במ"ד אבא שאול אומר לשכת כ"ג. כתב הרע"ב ז"ל והוא לשכת פרהדרין דתנן בריש יומא ז' ימים קודם יוה"כ וכו' איכא למידק כיון דלשכה זו היתה בעזרת ישראל איך כ"ג היה ישן בה והא אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד וי"ל שלא היה לה פתח לקדש אלא לחול ושוב ראיתי שכתב כן התוי"ט ז"ל והא דהיתה של עץ ולא חששו לאיסור לא תטע לך כל עץ. עיין מ"ש בזה בחדושי בפ"ק דתמיד ועיין מ"ש כאן התוי"ט ז"ל: שם לשכת הגזית שם היתה סנהדרי גדולה של ישראל יושבת וכו'. כתב הרמב"ם ז"ל בפירושו וז"ל וכן נתבאר בגמ' יומא שלשכת הגזית חציה קדש וחציה חול ויש לה שני פתחים א' פתוח לקדש וא' פתוח לחול ושחציה לחול הוא לצד מערב ובאותה המחצה יכולין לשבת לפי שכבר ביארנו שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד עכ"ל וצ"ל שהפתח הפתוח לחול היה פתוח לצד צפון סמוך למערב והפתח הפתוח לקדש היה פתוח לצד דרום סמוך למזרח והא דלא עבדו איפכא משום דבעיי' סנהדרין סמוכה למזבח והנה יש לחקור איך לשכת הגזית שהיתה בעזרת ישראל שלא היה רחב כי אם י"א אמה היה חציה של צד מערב מחזיק ע"א סנהדרין כחצי גורן עגולה ושני סופרים ובעלי דינין וחציה האחר של צד מזרח שהיו מתקבצים שם כל בית אב לפיים וג"כ שם מתקבצין לקרות את שמע א"כ לשכה גדולה היא עד מאד ואיך היה מספיק לה י"א אמות של רוחב העזרה ועוד שהיתה סמוכה בצדה שם לשכת הגולה וליכא למימר שלשכות אלו היו נמשכות ג"כ לעזרת כהנים שהרי לראב"י היתה עזרת כהנים גבוהה מעזרת ישראל שתי אמות ותלי. ועוד דרוחב השתי עזרות שהן כ"ב אמות לא יספיקו לכל וצ"ל זה דלשכות אלו היו בעזרה בצד צפון וצד דרום שכנגד כותלי ההיכל דהיינו לצד צפון מצד כותלי המסיבה ולצד דרום מצד כותלי הורדת המים כי עזרת ישראל היתה מקפת כל ההיכל מד' רוחותיו ושם הרבה ריוח יש בין באורך בין ברוחב להחזיק את כל אלה והותר כי ההיכל שהיה באמצע העזרה היה שם רחבו מן הצפון לדרום ע' אמה נשאר מקל"ה אמות שהיה אורך העזרה מצפון לדרום ס"ה אמות תליין לצד צפון ותליין לצד דרום נשאר רוחב לכל רוח ל"ב אמות ותלי. גם יש ריוח באורך לרוחב זה באורך פ"ד אמות ודי למבין. וצ"ל שהפתח שהיה לחול היו עולות לו במעלות או היה בשיפוע שהרי שם העזרה היה גבוהה כגובהו של אולם. עוד אפשר לומר דלשכות אלו היו מחילות דומיא דלשכת הפרוה ולשכת המדיחין שהיו מחילות כמ"ש התוס' שם בפ"ג דיומא (דף י"ח) בד"ה וכולן בקדש ע"ש. ואפשר דלשכת המלח נמי היתה מחילה כדאיתא שכל השש לשכות אלו שבעזרת ישראל היו כולן מחילות ובזה ניחא דלא קתני מתני' שמונה לשכות שם כדחשיב הרמב"ם ז"ל שם בפ"ה מהלכות ב"ה דלא חשיב מתניתין אלא הני דהוו מחילות אבל איכא תרתי לשכת פנחס המלביש ולשכת עושי חביתין שלא היו מחילות כדמשמע ממתניתין דפ"ק דקתני שבמזרח שער ניקנור ושתי לשכות היו לו אחת מימינו ואחת משמאלו לא קא חשיב. והשתא דאמרינן דלשכות אלו היו מחילות ניחא דיכולים להרחיב כפי הצורך וצ"ל לפ"ז שפתח שהיה לא לקודש היו עולין לו על ידי מסיבה ודו"ק: סליק

מאת הגאון המובהק נודע ביהודה כו' מרנא **יעקב עמדין** זצ"ל בהגאון האמתי כו' רשכבה"ג מו"ה **צבי אשכנזי** זצ"ל

דף ב ע"א במשנה או ששחטן חוץ לזמנן וחוץ למקומן מועלין כצ"ל: שם שלנה ושנטמאה „ושיצאה" כצ"ל: תד"ה ששחטן בדרום וכו' הוי ליה למתני ששחטן בדרום וקבל בצפון וכן שהטן וכו' כמו ששחטן בדרום כצ"ל: בא"ד ולפי ששונה כו' לא חש לשנותה. נ"ל לשנותם: **ע"ב** גמ' עד כאן לא קאמר וכו' או „בניהנין" למעלה כצ"ל:

דף ג ע"א גמ' וכולן אין מטמאין בגדים „בבית" הבליעה כצ"ל וכן בכל הענין: שם וקתני כל „שהיה" פסולו כצ"ל: תד"ה חדא מגו וכו' הלכך אין מועלין בה שהרי וכו' אינו מטמא כו' כצ"ל: בא"ד ואין „מטמאה" בגדים וכו' כל שפסולו בקדש הקדש „מקבלו" ואם כצ"ל: **ע"ב** גמ' זריקת פיגול אינה מוציאה מידי וכו' ואינה מביאה לידי כצ"ל: שם אמר ליה רב אסי לרבא. נ"ב נראה דרב אסי גרסינן בסמ"ך ולרבה בה"א: רש"י ד"ה או דלמא וכו' קלט לה מזבח כצ"ל אות ה' נמחק: תד"ה קומץ וכו' פקע פגול „ממנו" כדמפרש כצ"ל:

דף ד ע"א רש"י ד"ה (בסוף העמוד) אלא לעולם וכו' ולא מיירי בחטאת ואשם. נ"ב כ"א היל' כאן לעולם בחטאתו כו' כצ"ל וכד"א: תד"ה (בדף הקודם) קומץ וכו' ומשני ה"ק אם אינו „מתקבל" בפנים כצ"ל: בסה"ד הוי לן „לאהכשיה" עפרא כצ"ל: תד"ה והא אמר וכו' דרבי יהודה אית ליה „מפגלין" ורבנן לית להו „מפגלין" אבל כצ"ל: ד"ה אי בעולה וכו' מועלין „בה" עד כצ"ל: **ע"ב** רש"י ד"ה (בסוף העמוד) הלא מה וכו' שהא (לו) נ"ל לי: תד"ה הפיגול וכו' וא"ת א"כ מאי איריא „פיגל" אפי' לא „פיגל" נמי וי"ל דדוקא „פיגל" אבל לא „פיגל" אין וכו' כצ"ל: בא"ד דאי בלא זרק מאי איריא „פיגל" אפי' לא „פיגל" נמי כצ"ל:

דף ה ע"א רש"י ד"ה או היתר וכו' והשיבו בר קפרא וכו'. נ"ב אינו נראה אלא בעל התלמוד סדרם כך: **ע"ב** גמ' ושמע מינה וכו' לא „דזרק" ומאי כצ"ל: שם זריקת פיגול אינה מוציאה וכו' ואינה מביאה כצ"ל:

דף ו ע"א גמ' הא אתיא. נ"ל אתי: שם זריקה כתיקנה „מייתא" כצ"ל: תד"ה ת"ש ר"ש אומר וכו' וחוץ למקומו ע"כ מיירי בזרק. כצ"ל ותיבת מיירי נמחק: תד"ה א"ל וכו' שהרי היא בעין והא אבוד ישרוף כצ"ל: בסה"ד והא אבוד ישרוף דלתיכהו בעולם כצ"ל:

דף ז ע"א גמ' כיון דלאיבוד אזלי מחשבה לא מפגלא בהו אלא כצ"ל: **ע"ב** גמ' אמר ר"ל משום רב אושעיא תשובה גנובה. נ"ב כיוצא בה מצינו לר"א פ"ג דע"ז (מ"ד ע"ב) ופירש"י תשובה גנובה השיבו דחהו בקש: מתני' יש מעשה. תיבת יש נמחק. ונ"ב תיבת יש ע"ס יתור נפיש לגמרי ולא נמצאת במשניות ולא בפירוש ר"מ: שם ועל זה ועל זה „חייבין" משום כצ"ל: רש"י ושחט את שניהן וכו' דלאו דידיה דמשום. נ"ל משום: ד"ה (בסוף הדף) והא ממונא וכו' ה"נ דייקינן בסיפא ולמאי כצ"ל ותיבת דריפא נמחק: ד"ה אמר ר' חנינא וכו' להוציאו ממעילה „ולהביאו" לטריפה „להתר" כצ"ל: תד"ה הא ממונא וכו' (בסה"ד) והע"פ שלא נזרק. נ"ב לא נהירא. אלא דוקא לעיל בר"פ גבי קדשים שנפסלו דקתני שהי"ל שעת היתר אפליג בה היכי דמי שעת היתר. דספיר מתפרבא בהנהו תלת גווני. אי שעת היתר שחיטה. אי שעת היתר זריקה. ואי שעת היתר אכילה. אבל הכא דבקדשים כשרים עסקינן. פשיטא דלא סה"ד לפרושי איקא אלא במשמעה בפועל. דיקא נמי דקתני מעשה דמים. ול"ק בקלוט הדמים בק"ק כו':

דף ח ע"א תד"ה הוכשרו וכו' וי"ל לענין „לשורפן" בבית כצ"ל: תד"ה הוזה וכו' שהרי נעשית „מצותן" כצ"ל: ד"ה אין מועלין בעורות. נ"ל בעורה: בסה"ד ואם לא קדשי ה' והכהנים בעורה ונפקי לה כצ"ל והד"א: ד"ה אבל וכו' לא נעשית מצותו נ"ל מצותה: ד"ה נזרק דמן וכו' דהא אפילו לר"ע „אין" מועלין כצ"ל: ד"ה ופיגול וכו' אי מיירי „בבהא" עס"י הזבח כצ"ל: **ע"ב** גמ' (בסוף העמוד) ה"ג שאם „נתותרה" כצ"ל:

דף ט ע"א מתני' ואין מועלין בעורות. נ"ל בעורה: שם נפסלו הוכשרו להפסל וכו' כצ"ל: שם עד „שיצאו" לבית כצ"ל: שם מועלין בו משהוקדש כצ"ל אות ה' נמחק: רש"י ד"ה ומועלין בה וכו' כיון שנעשית מצותה אין מועלין בה כצ"ל: ד"ה וליסדר „סידורו" כצ"ל: תד"ה לגדרין וכו' קדשי קדשים שמלקן ושמילה דמש לשמש ושלא לשמש פסול כצ"ל: ד"ה והאמר וכו' מעכבין „אחטאת" השוף קאי כצ"ל: **ע"ב** גמ' שאני גחלת דאית בה איכא דאמרי לה וכו' דאית בה משמש כצ"ל: שם רב אמר מה שנכנס יפלו. נ"ל יפול: שם ועד שלא קרב „אסמו" כצ"ל: רש"י ד"ה וכן גחלת וכו' שהרי לא נעשית „מצותן" כצ"ל: ד"ה אם כבר וכו' ומביא בכן חטאת „שמינה". נ"ב כצ"ל אף לפירש"י ודו"ק: תד"ה הנהנה וכו' שהוא כס קדשי ה' כצ"ל: ד"ה לא וכו' כדמשמע שנודע לו. נ"ב ר"ל שאילו נודע לו בנכר ולא מיירי מהשלומין אלא ודאי דאיירי ששילם ג"כ הקרן והומש. אבל מהאי לא מיירי: ד"ה כבר קרבה וכו' שהרי אם היא העלאת סיתה כצ"ל: ד"ה כבר קרב וכו' שאם היה אשם „סיה" רועה כצ"ל: ד"ה קרבנות וכו' אם מתו אותו הדור שלעולם ליכור קיימא כי כצ"ל:

דף י ע"א גמ' אמר רב גניבא „מני" כחיל כצ"ל: שם מהו דתימא וכו' שנטמאת אית „ביה" מצות כצ"ל: מתני' קדשו בכלי הוכשרו להפסל וכו' וחייבין „עליהן" וכו' ופיגול אין בהן כצ"ל: שם עד „שיקרבו" מתיריו" וכל וכו' ופיגול אין „בה" כצ"ל: רש"י ד"ה וסיפא לאחר כפרה (וכן המעות). נמחק המ"ל. ועל תיבות רש"ק מ"ז. נ"ב שקר ובגמ' רש"ק היה כתוב ומן זו התיבה בגיס וכצ"ל וכן המעות. והיא גירסא נכונה וק"ל: ד"ה הני מילי וכו' היה יכול להקריבן ודיניינו. נ"ל שנ"ל ושייריבו א"נ נ"ל ודיניינו והאמון נראה יותר: תד"ה ריסא וכו' בספרים הטלאתו „ואבדה" והפרים וכו' וכפר „באבדה" דרבנן כצ"ל: **ע"ב** רש"י ד"ה ולד חטאת וכו' דהכי „הוי" מהקך כצ"ל: תד"ה (בע"א) הכל וכו' כל קדשי קדשים מועלין באימורין עד „שיצאו" לבית כצ"ל: ד"ה ולד הטלאת וכו' שומדת בבית הקברות ורועה „והכא קתני" ושעיברה וכו' והטלא וכו' „לא" קשיא כיון דאם מתכפרו בעליה קאי אתרווייהו לעברה שנתה ואאבדה ומגלאת ב"מ א"כ למה לי וכו' „והא" כו"ע „אבודה" בשעת כפרה תמות וי"ל דהכא וכו' כצ"ל:

דף יא ע"א מתני' ר"ש אומר כדם קל „בתחלתו" וחמור כצ"ל: שם דם בתחלתו אין מועלין „בו" יצא כצ"ל: רש"י ד"ה יצא לנחל וכו' מתערבין „בלמים" ויוצאין כצ"ל: בסה"ד לאחר „שיצאו" לנחל קדרון כצ"ל: תד"ה לנו קטן וכו' ובכוסם. נ"ב נ"ע דהיינו כך דהכא ונראה שנ"ל ופסחים דף ע"ז: בא"ד וזה היה תפוך וכו'. נ"ב לא הבנתי את זה דאי אהך דרבנ"ל דהכא קאי הא נבדיא קאמר במערבו של כבש. ונ"ל דכולה הדא מלתא הוא דקמפרשי וזה דקאמרי התוס' אדלעיל קאי וה"ק וזהו שהיה משוך לצד מזרח דזה היינו אותו דזבחים דמייתי מעיקרא וסיומא דמילתא הוא ובהך דהכא לא קמיירי דממילא במעט וכדמפרש רהב"צ להדיא שהיה במערבו של ולא צריך לפרושי ביה מידי וק"ל: **ע"ב** גמ' הרי תרומת הדשן „שנעשית" מצותו וכו' דהוס „לפו" תרומת כצ"ל: שם דהוס „לפו" תרומת כצ"ל: שם מאי איכא למימר משום „דהוי" תרומת כצ"ל: שם דתניא רבי „אליעזר" בר רבי צדוק כצ"ל ביו"ד וכן בסמוך: שם ושורפין „אותו" בקדושה וכו' כהם „שנשכו" בקדושה כך „שרפתו" בקדושה כצ"ל: מתני' המקדיש דישון בתחלה מועלין „בו" וכו' כצ"ל: רש"י ד"ה המקדיש דישון וכו' דאי אפשר דלא „לידבק" ביה פורתא. ונ"ב נראה בכצ"ל ותמיהני מה צריך לכך דהא לפירושו מקרא נפיק גם צ"ע לפי פירושו במשנתינו מאי המקדיש ומאי בתחלה אף שודאי י"ל בדוחק עצום. ובאמת גם בכל הפרושים שנאמרו בה יש דוחקים וצריכה רבה:

דף יב ע"א גמ' מנלן אמר ר' אלעזר כצ"ל בלא י': שם והאיכא דם דמעיקרא לית „ביה" מעילה ולבסוף אית „ביה" מעילה כצ"ל: רש"י ד"ה (מתני') ר"ש וכו' לפי שראויין למזבח „כשיבואו אחר" שיגדילו כצ"ל: תד"ה (בעמוד הקודם) בשלמא וכו' באם היה חוץ „למחנה" אמאי כצ"ל: בא"ד של מזבח החיצון ומנלן דג' בית הדשנין היו שם והשתא כו' כצ"ל: תד"ה מגורה וכו' דבן הדשן כצ"ל אות ו' נמחק: הד"ה וכי וכו' קודם שעבר זמנן למעול בהו כצ"ל: **ע"ב** גמ' לאפוקי דם מגופיה הוא. קתני לא נהנין וכו' כצ"ל: רש"י ד"ה לאפוקי וכו' בהמה „סיא" כצ"ל: תד"ה (בע"א) וכי משום דקאמר „מילתא" פסיקתא ואמרת כצ"ל:

דף יג ע"א מועלין „בו" כיצד כצ"ל: שם שדה וכו' מועלין בכן ובמה „שבתוכה" אבל כצ"ל: שם מועלין בהם „ובגידוליהן" מפני כצ"ל: שם וכן פרה „לא תאכל" מכרשיני הקדש כצ"ל: רש"י ד"ה וכן פרה של חולין „חורשה" בשל הקדש כצ"ל: רש"י ד"ה אמיה אמו וכו' מועלין „בכולן" כצ"ל: רש"י ד"ה קלעלין מין קטניות „הדם קלעלין" של כצ"ל: תד"ה ומועלין בכן ובמה „שבתוכן" כצ"ל: ד"ה אבל אם וכו' לא מה „שבהוכן" ולא כצ"ל: ד"ה והאחרים וכו' כלומר ויש „בני" אדם כצ"ל: ד"ה הפועלין וכו' וכן „פירוש" לא האכל מן כצ"ל: בא"ד לכך נראה לפרש והאחרים מתנדבין „כן" כלומר כצ"ל: **ע"ב** מתני' מסגין היו וכו' „ממנה" בלולביהן כצ"ל: גמ' לטעמא דמנחם „יודפאה" כצ"ל: רש"י ד"ה ערבה שהיה „סידורה" בכר הבית כצ"ל: תד"ה רבי אליעזר וכו' (ומקפין) ניסוך המים נ"ל ומקיש: ד"ה יתיז בקנה ולא „יקתנו" בידו כצ"ל:

דף יד ע"א מתני' ואין מועלין לא „בשפוין" כצ"ל: גמ' מקדש להו דאמר. נ"ב נראה שחסר כאן מלה וא"י נ"ל עד דאמר כו' וי"ל ג"כ בלי שום הגהה וק"ל: רש"י ד"ה לעולם אימא וכו' שנאין לאחר שהוקדש כצ"ל ותיבת מכאן נמחק: תד"ה שנאברה וכו' שנשברו הקנים „שנעשה הקן" מגוף האברה כצ"ל: בא"ד י"ל לעולם וכו' קאי אקנים דקן „דמותרין" בהנאה כצ"ל: **ע"ב** גמ' מותר וכו' מפרישין „ממנו" שכר וכו' ומחללין „אותו" על כצ"ל: שם ואין מועלין לא „בשפוין" כצ"ל: שם הכא נמי ליעביד בחול אמרי. נרשם על תיבת אמרי. ונ"ב אינו מדויק ובמא נ"ל נימא: שם דדלמא בעי למזגא. נ"ל דלמא: רש"י ד"ה מפרישין „ממנו" ממותר וכו' כצ"ל: ד"ה ומשני דלא וכו' שלא בנו „אותו היום" כלום כצ"ל: ד"ה רב פפא וכו' ונמצא מועל „והוי" דדלמא כצ"ל: ד"ה אי בעצים וכו' דאין דעתו „לבנותן" בבנין כצ"ל: תד"ה מותר וכו' ומוזרין ולוקחין „אותה" מיד וכו' צריך „לעשות" כן כצ"ל: בסה"ד לפי שמכאן התחילו. נ"ל שמכיון:

דף טו ע"א גמ' בשלא יש לומר „קהני" כצ"ל אות ד' נמחק: שם (בסוף העמוד) קדשי בדק הבית „שמעינן" מינה קדשי מזבח לא „שמעינן" מינה כצ"ל: רש"י ד"ה אמר ר' ינאי וכו' דבר ברור „סוא" כצ"ל: תד"ה קדשי וכו' אם אכל „מבשר" עולה זו כצ"ל: ד"ה מחוורתא דמכל מקום „הקרבה" עיקר כצ"ל אות ד' נמחק: ד"ה כשהיא וכו' אית „בה" מעילה כצ"ל: ד"ה ואפילו וכו' אלא „דאקדים" אשפה כצ"ל: בא"ד ולא הספיק „לסדותן" מחייס כצ"ל: בסה"ד כגון „להסיקן" התח תבשילו כצ"ל: ד"ה מהאי וכו' אלא „גרסי'" והא קרא כצ"ל: **ע"ב** גמ' מתני ליה רב הונא לרבה. נ"ב נ"ל לרבה בה"א וכ"ה בתוס': שם וכל הטותרים מצטרפים זה עם זה כצ"ל: שם מנהה מאי „עבידתה" כצ"ל וכן נ"ל ברש"י ובתוס': רש"י ד"ה אלא הכי וכו' ענין אחר אמר לו „רבה" כשולם כצ"ל: תד"ה בשלמא וכו' (בסה"ד) וקרי ביה קרבנו מתיריו כצ"ל: תד"ה כל הפיגולים וכו' וכל הפרלים מצטרפין כצ"ל:

דף טז ע"א גמ' אבל חלי זית וכו' בין „בחייהן" בין „במיתתן" מצטרפין כצ"ל: רש"י ד"ה אמר לך וכו' והבר מן החי דל בהמה טמאה כצ"ל: בא"ד בין בחייהן בין במיתתן מצטרפין כצ"ל: **ע"ב** רש"י ד"ה אמר רבא וכו' ודאי מיירי „מובדלין ושאינו" מובדלין כצ"ל:

דף יז ע"א שאל רבי מתיא וכו' בן יוחאי „ברומי" מניין כצ"ל: שם ושיבטלו גזרות הלך כצ"ל תיבת את נמחק: שם אמרו „טבית" אמר ובטלום כצ"ל: רש"י ד"ה אמר רב יוסף וכו' דקרוייהו „שרלים" בלמים נגהו כצ"ל: ד"ה נשפך וכו' רביעית דם „שלם" והיה כצ"ל: תד"ה אמר רב וכו' שפירש הדם מערך שלם „וזה" השוב להצטרף כצ"ל: ד"ה והא וכו' פירוש אמר ר' זעירי אמר ר"י השמאים וכו' שצריך וכו' שהבשר נבדל ממנו כצ"ל: בא"ד ועל זה פריך מהסיא שבאים „מה" שמות כצ"ל: **ע"ב** גמ' ילך ר"ש בן יוחאי כצ"ל בלא י' וכן הגיה בכל מקום שמזכר: שם אמר לכו רבי יוסי הגא „אולי" כצ"ל: שם נפק הזל „אמרו" לסון כצ"ל: שם אשכחו הסיא איגרא וכו' דאיתיה ברומי והוו כצ"ל: מהני' לטמאה אפי' „בקל" שבבניהם כצ"ל: מתני' (הב') לטמאה „בקל" שבבניהם כל האוכלין כו' „בכחצי" פרס „במזון" שתי וכו' כצ"ל: שם כל המשקין מצטרפין זה עם זה לפסול וכו' וכמלא „לוגמיו" ביוה"כ כצ"ל: רש"י ד"ה אני ראיתיה „ברומי" כצ"ל: ד"ה בני הדא ביקתא וכו' כלומר דהרוייהו ראשון ושני „אתו מעקרא" מחדא „ושני" אתי מכח ראשון להכי „המריקן" דמצטרפין וכו' „בקל" שבשיכן כצ"ל:

דף יח ע"א א"ר ינאי שכן שומד לגזולה. נ"ב בערוך וגזולה: מתני' „שהה" בכוס של זהב כצ"ל: רש"י ד"ה או „שהה" בכוס וכו' כצ"ל: **ע"ב** הד"ה יכול נכנס וכו' כגון שנוטל הפלים של הקדש „ומשליכן" לאור או במים או „משברן" וכו' כצ"ל:

דף יט ע"א רש"י ד"ה שהניחה על וכו' ועכשיו נהנה ממש „בהכי" שאין כצ"ל: ד"ה אמרי וכו' להכי „חכיבא" ליה למיתנייה כצ"ל: תד"ה נהנה וכו' נריס לקים דאמר מסיכה כצ"ל: תד"ה למה וכו' ארוכס „ומרחס" בפיש כצ"ל:

דף כא ע"א מתני' פרוטה של הקדש בכל מקום „שהיא" „מחוללת" על כצ"ל: תד"ה אמר רבי אלעזר „עשאוס" כמעטן כצ"ל: בא"ד דהא ניחא ליה ולא „זיעת הקופה" כצ"ל: **ע"ב** גמ' א"ל סיפא בלומר לא „יסתר" כיס זה כצ"ל וכן נ"ל בסמוך: **סליק**

מסכת קנין

פ"א דף כב ע"א במפרש ד"ה והטא בהמה וכו' ארבע מתנות על ארבע קרנות כצ"ל וכן בתוס': בד"ה סדר קינין וכו' אבל זו וזהב מביאין קן אפילו עשירים כצ"ל: **ע"ב** גמ' אין כסר אלא כמנין עולות שכתובה בין שמתובה מרובה כצ"ל: שם שתי נשים שלקחו קיניהן או שנתנו דמי קיניהן כצ"ל: במפרש בד"ה בין נדבה מרובה וכו' בהרבה קינין שחומות של חובה כצ"ל: תוס' ד"ה לאיזו שירצה וכו' או כל חטאות מבלי אני נוהגת ומוחלת וכו' וכן כל נותנים מעות וכו' על דעת ב"ד מתנים והוי כצ"ל:

דף כג ע"ב במפרש ד"ה אין מביאין תורין וכו' די"ם לו להביאם תוכתו שניהם כצ"ל:

דף כד ע"ב בד"ה (הנמעל"ד) חטאת שנתערבה בחובה וכו' והרב רבינו אברהם וכו' והחטאת שני סרידין ועשאן הליין למעלה וכו' כי שמא שתי חטאות קרבי למעלה וכו' וכן פסולין ובני חטאות ועולה נעשו כצ"ל: ד"ה משני מינין וכו' להביא ממין חובתה כצ"ל: **סליק**

מסכת תמיד

דף כה ע"ב במשנה בבית אבטינס בבית הניצון בבית המוקד בית אבטינס כצ"ל: במפרש ד"ה בשלשה מקומות וכו' דאין עליות נמקום עזירות. נ"ב דעדיפא הו"ל דסד"א גבוה מעל גבוה שומר היכלו: ד"ה ה"ג בית אבטינס כצ"ל: ד"ה היו עליות וכו' כדנפקא לן בגמ' מוילוו עליך וכו' במקרא לפי שלא וכו' והכהנים היו שומרין „אותו" כצ"ל: בד"ה ולא ישנים וכו' לא כנגד ראשיהם. נ"ב להד שנויא דב"כ קשין הן אבל כמדומני שיש כאן חסרון והשמטה בלשון וצ"ל לאו דוקא הלא כנגד כו':

דף כו ע"א במפרש ד"ה יוצא והולך לו וכו' מעמיד את השמאים בשער המזרח כצ"ל: שם חד אמר כדי לפוש כניסה. נ"ב נ"ל שחסר כאן מלת לבייש וכצ"ל כדי לבייש לפי שכניסת: שם ד"ה מי שזכה וכו' כיון דלשכת הגזית מקרבא להתם כצ"ל: שם א"כ משום דהוי קיימי כבולי'. נ"ב שכצ"ל דהוו קיימי כמין בכוליאר מסובב ואי אפשר עיין ביומא דכ"ה ע"א וק"ל: שם ולקמן לאחר שסיים את סדר כצ"ל: **ע"ב** גמ' ונלוו עליך ושמרו וגו' לכל כליו כצ"ל: שם מאי ניהו גזרתא כצ"ל: במפרש ד"ה ת"ש וכו' על גבי שער הדרום ואותו וכו' ואחת לשכת עושי חביתים וכו' שנעשות במחבת כצ"ל: ד"ה כמין וכו' אותו בית למטה פרוץ מרוח אחת כצ"ל: ד"ה שהכהנים וכו' ושער הי' לה כצ"ל: ד"ה מגא ס"מ וכו' שאין שומרים בגובה כמוהך כצ"ל: ד"ה אתה אומר וכו' והאי וילוו. נ"ב נ"ל וסיינו נ"ל: ד"ה אמר אביי וכו' אי נמי דסמיכי אהדדי. נ"ב לא אבין לו: ד"ה אמר אביי וכו' לא נשמע בבית בהבנותו כצ"ל:

דף כז ע"ב גמ' משום קהלא קדישא בירושלים כצ"ל: שם וכן אמר ליה ר"ש לרבה ברי' כצ"ל: במפרש ד"ה במחילה וכו' לנאת לו בעל קרי דרך שם כצ"ל:

דף כח ע"א גמ' נתונה במקצוע בין הכבש: במפרש ד"ה העמידו וכו' עושי חביתים כצ"ל: ד"ה מי שזכה וכו' שכוה הי' הולך יחיד כצ"ל: ד"ה עד שיקדש וכו' דלינה פוסלת קידוש ידים כצ"ל ותי' מן נמחק: ד"ה ואין אדם נכנס וכו' אין אדם יכול ליכנס אלא בשעת כצ"ל ותי' בכן נמחק: ד"ה אלא מהלך וכו' שהוא גבוה הרבה כצ"ל: **ע"ב** בגמ' שאין עושין אכסדראות בעזרה. נ"ב להוסיף על הבנין אבל עיקר הבנין אדרבה בכל ארז אין אבן נראה כענין שכתוב בבנין שלמה ועמ"ש בלח"ם פ"ג דמדות וספ"ה בס"ד: שם ואמר רבא העולה וכו' אמר רב יהודה. נ"ב [רבא] בהל"ף גרסי' ואע"ג דרב יהודה לא ראה את רבא לא עלי' דרבא קאי דבוותה טובא: שם לא היו מדשנין אותו כצ"ל: במפרש נטל מחתה של כסף וכו' בעשר אמות של כבש: ד"ה וירד וכו' בדרך כשבא כצ"ל: ד"ה והולך במזרחו וכו' בקרקע העזרה. מה בסביבותם נדפס עגולים. ונ"ב רש"ק מ"ז נמחק העגולים והג"ה. ונ"ב נוסחא נכונה היא: ד"ה למימרא וכו' הוי מקטרי להו כצ"ל: ד"ה תפוח וכו' בשיו גורפין אפר על וכו' ומעלין אותו וכו' היו מוציאין אותו כצ"ל:

דף כט ע"א גמ' היו רגילין במורכיות כצ"ל: במפרש ד"ה לא נהעלל וכו' דנוי הוא כצ"ל: ד"ה מזרחה וכו' בלד מזבח הפנימי מערבית. נ"ב ר"ל לצד פנימי של מזבח החיצון מערבי קרי פנימי: ד"ה והזיתי' למזרחה כצ"ל: ד"ה בררו וכו' שיעשו גחלים כצ"ל: ד"ה בעומד ה' כאין וכו' כשהוא אוחז במחתה של ארבעה קבין כצ"ל: ד"ה ובשבת וכו' כל דבר הניטל בפנים כגון וכו' על יסוד מערבי כדכתיב אל יסוד מזבח העולה כצ"ל ותי' החיצון מוקף: ד"ה האברים והפדרים וכו' לאחר שהקטירו איברי תמיד. נ"ב ליבנא דמתניתין לא משמע הכי אלא מיד אחרי סידור המערכה מחזירין אותן למערכה ואח"כ הניחו האש במערכות. הא ודאי איניהו קדמי. והכי משמע נמי שלהי פרק טרף בקלפי (מה ב) איברים שנתותרו כו' עד שיעשה מערכה גדולה וסודרן משמע בהדיא שאין משהין אותו רק עד כדי שיעשה מערכה ואין בזו משום שלא יוקדם דבר לתמיד של שחר כי אלו האיברים והפדרים כבר נעשו לחמו של מזבח מבערב. והכור לעבור עליהם ולהרהס. עד שיקטירו איברים דהאידנא. וכבר זכו הללו בקדימה. וגם מיקרו עכולי עולה. ולא עולה. ולא מבטיל בהכי העולה עולה ראשונה. מ"מ נראה פסר דבר שנסרפין בלדי מערכה גדולה כמ"ש בס"ע שלנו בס"ד: בא"ד על המזבח במערב שלנו וכו' יזכה בסידורו במערכה כצ"ל: **ע"ב** בגמ' פרוכת עביה טפח כצ"ל וכן נ"ל במפרש: שם ומאי ניהו כצ"ל: שם דוקרי שסוד. תי' שסוד מוקף. ונ"ב נ"ל מלת שסוד היה כתוב בגליון פירוש למלת דוקרת שהיא כענין דקר כשוז שהוא כמו שסוד: שם מקטר מהוכן כצ"ל. ותי' מתוכן מוקף. ונ"ב גם מלה זו פירוש כתוב בגליון היא ר"ל שהקטר אינו עובר לפנים וכדמסיים אלמודא קטרי מגואי ובטעם כסול הקטרים נ"ל משום שידוע כשהאש אוחז מקום הקטר הוא נפקע בכח משמיע קול נקטתו ומשליכו להלן מן המערכה בחזקה כנראה בחוש ובזיתו גחלת שפקעה מע"ג מזבח לא יחזיר: במפרש ד"ה ובלם מאות וכו' כמו שפירשתי. נ"ב לא ידעתי מה דעתו בזה ומה היה לפירושו בכאן כי לא נמצא אחנו סם שמא אינו רוצה לגרוס שניה כלל. או גריס עביין. א"כ שתיקן נחכמת כלאחת בלבד ושוכי שתיקן היה טפח. ולכתי תקתי דהא גברא באמתא יתיב ולא יספיקו לו ד"ש. אלא מא"ל אינו דומה יושב למהלך. מה גם פרוכות שנדחקות ומתרחבות בכלוכו ביניכן משו"ה סגי ליה בד"ש. א"ה דלמא בג"ע נמי אפשר דאזיל ביניייהו והו י"ל דאתיא כמ"ד אמה של בנין [באמת כה] שכה והא נמי כדכנין הוי דפרוכת למחיצה נעשית. א"כ לעולם איכא ד"ע רווח ומסתגי לי' שפיר. ולרש"י בעגלות דקרשים (שבת צט א') אפי' בחצי אמה יכול אדם לעמוד כשרוחק עלמו אף בלד דבר שאינו נדחק: ד"ה רב אחא בר יעקב וכו' היו מניחן וכו' מהניחין דהיו מביאין כצ"ל: ד"ה בשלמא וכו' גבי עלים למערכה וכו' לשנים יוציא את כמות אלא ודאי אית ליה טעם קיטרי כצ"ל: ד"ה ומי איכא וכו' היו רגילין וכרגילין כל כך כצ"ל:

דף ל ע"א גמ' אמר להם נאו והביאו טלה כצ"ל והשאר נמחק: במפרש ד"ה ושייפי וכו' דשריק ליה בזרעו זרע כצ"ל: ד"ה מקומות וכו' כדי שישרפו עלי המערכה כצ"ל: ד"ה אמר להם וכו' כסדר שהן יושבין. נ"ב נאה לומר עומדים והיינו בפיים כשהיו עומדים בעגול וזכה אחד בשחיטה העומדים סמוכים אצלו או הם הזוכים בשאר העבודות ונמשכים עמו ע"י פיים האחד: בא"ד עוסקין במילי דתמיד קודם וכו' קודם שחיטת התמיד וזריקתו דמתוך וכו' וכל עבודת התמיד שחיטתו וזריקתו וכו' ועבודה תמה היא כצ"ל: ד"ה הרואה אותו וכו' לא היה אומר כל המענה דהעיר כצ"ל: ד"ה לאו והביאו טלה כצ"ל ותי' לי נמחק: **ע"ב** במשנה אחר תי' לאור הבוקות. נ"ב כאן חסר שתי משניות שלמות ד' ה': שם ושני מפתחות אחד וכו' לשער הגדול אחד בצפון ואחד בדרום וכו' ואיש לא יצא בו כצ"ל: שם היו שומעין קול מגריפה בן קטין מוכני היו שומעין קול השופר כצ"ל: שם ומי שזכו באברים. נ"ב נ"ל שנשמט ומי שני כענין שכתוב מי ומי ההולכים כי מי מורה רק על אחד. אם אמנם נמצא מי הלנשים האלה הוא כמו מה כלומר מה טיבם אלך וכן מי לך כל המחנה מי פסע יעקב באורס כענין מלת מה: בסה"ע היה שופך אל יסוד דרומי כצ"ל: במפרש בסד"ה (הנמעל"ד) לאו וכו' דמחילה האמור בפיק כצ"ל: ד"ה ופניו ורגליו וכו' אצל מזרח העזרה כצ"ל: ד"ה שירי הדם וכו' על יסוד דרומי וכו' דהיינו יסוד דרומי כצ"ל: ד"ה עד שכשיו פירש לך שחיטתו וזריקתו כצ"ל:

דף לא ע"א במשנה מדיחין אותן שלש פעמים וכו' ולא היה מזיזה ממקומה. נקב את החזה כצ"ל: במפרש ד"ה לא היה שובר וכו' מתחיל הפשטו. נ"ב נראה חסר כאן כלשון הזה לפי שדרך הפשטו וכו' כדאיתא ביומא (כ"א) הראש והרגל כצ"ל כו': בא"ד הראש והרגל השוקך והרגל כצ"ל: בא"ד הלכך כאן פירש לך וכו' בארכובות כצ"ל: בא"ד ברגל האחד אלא מפסיע דרך הרגל ויורד עד להזה דרך הנקב כצ"ל והשאר נמחק: בא"ד שלאחר שהפשיטו מנתחו אבר אבר כצ"ל: ד"ה היה מפשיט וכו' לנסוף מרק הפשטו כצ"ל: ד"ה מרק הפשט כצ"ל: ד"ה נטל הפדר וכו' בית שחיטת הראש כצ"ל: ד"ה נטל את וכו' להסיר הטינוף כצ"ל: ד"ה מדיחין אותן בבית המדיחין כצ"ל: בא"ד ולא קבע בה הדחה. מה שכ"ב ג"א בא' נמחק. ונ"ב ר"ל לא קבע בה הדחה במספר. כמ"ש בקרבים ג"פ. אבל בכרס אמר כל צרכה ופרוסה עד שתתנקה: ד"ה מדיחין אותו וכו' שהיו קנועין בגובה שעליכן וכו' לכך קבעו לזה ולזה מקום כצ"ל: ד"ה ולגבע הכבד וכו' ולא היה מזיזה ממקומה כצ"ל: ד"ה והכית בה וכו' ועכשיו הניח בה ב' גלעות וכו' שהן מדופן ימנית אצל חזה כצ"ל: ד"ה הסכה וכו' למי שזכה בה והסדרה תלויה בה כצ"ל: ד"ה בא לו לעוקץ הוא הזנב כצ"ל: **ע"ב** בגמ' ובית עור לחוץ כצ"ל: שם משום דמהלך בחוקי העמים. נ"ב נ"ע א"כ מ"ט לא קפדינן עלה גם בחולין והא לא שמעינן ולא אשתמיט תנא לאשמועינן כה"ג בחולין נמי. דילמא היינו נמי טעמא דמ"ד משום בזיון. דאי משום ח"ס מאי איריא קדשים. מיהו מ"ד משום ח"ס. י"ל דסבר דלא עבדי הכי הטמאים אלא בזבח לעבודת כוכבים. וליכא קפידא לדידן אלא דכוותה בקדשים: שם שלשה עשר בולהנות כצ"ל: בסה"ע אמר להם כצ"ל: במפרש ד"ה והפדר וכו' מ"מ בליקא רגל בבדי כצ"ל: ד"ה החמישי וכו' בית עורס לחוץ כצ"ל: ד"ה סלכו וכו' דפעמים שיקטירום קודם הקטורת וכו' ולדרום המערכה וכו' שהרי כבש בהמצע המזבח כצ"ל: שם בכיור למעלה מן הכיור נ"ל מערב ותי' מערכה שבכיור שלפנינו נמחק וצ"ל אצל הכבש ולמטה נ"ל על הכיור מזרח: ד"ה במעלין וכו' כגון בכניסתו וכו' על של זהב שהי' של זהב כצ"ל:

דף לב ע"א גמ' תדע וכו'. נ"ב עיין מספחת ח"ב: שם אמר להם שמים נבראו תחלה כצ"ל. ונ"ב וא"ת אלכסנדרוס מהיכן ידע לגמרי מבריאת סו"ה (שלא רבו היה מכחים הבריאה) אם לא מן התורה ששמע או קרא א"כ כבר ידע מכהוב ומאי קמבעיא ליה וי"ל דהוי נמי קשה ליה קראי דכתיב נמי ביום עשות ה"א ארץ ושמים כדרמי להו פא"ד ופשטו לי' מדאקדים קרא במ"ש בתחלת סיפור בריאת סו"ה [א"ה דבריו תמוהים כי באמת רבו לעת זקנתו חזר מטיטתו והאמין בחידוש העולם ומעתה אין מקום לקושיתו]: שם אמר להם האור נברא תחלה כצ"ל: שם התריסתו לקבלי. נ"ב לבון התרסה כענין העזה: שם בגזרת מלכין. נ"ב כלומר לא לבד אתכם או ב"י היושבים בארצי והתבוו שיבלטו שאר בני אומתכם וקרי לי מלכותא קטיעא. כי בידי לצוות ולגזור על כל מלכי עמים (כי מלך בכיפה היה) שיעשו כמוני. ויכולתי לעקור אומתכם ואמונתכם בכל המלכים גמעים לגזרתי: שם דפרשי בהכרח כצ"ל. ונ"ב בכ"ף גרס: שם מלכה דקטלוהו גשי אמר להו כצ"ל: במפרש ד"ה והדע וכו' שאין יכולין לראותה כצ"ל: ד"ה מלאה וכו' שיודע לפותרו כצ"ל: ד"ה אמרו לו וכו' אף כי גדיב בפת שקר כצ"ל: ד"ה אמר להם וכו' אמטול הכי משיילנא וכו' ללכת שם אמטול הכי כצ"ל: ד"ה אייתי תמרא וכו' דפרשי בהכרא כצ"ל: **ע"ב** גמ' הוו בידיה גולדני דמליחי וכו' שקלי קליל עפרא וכו' לאלתר הקלה כצ"ל: במפרש סיינו דכתיב בשאול ואבדון וגו' ועיני אדם כצ"ל: ד"ה אמר להם הממונה. נ"ב פירוש המשנה להר"מ:

דף לג ע"א גמ' ופנה את הנהלים הילך. נ"ב נראה לגרוס נאליף אילך: שם שממנו היה מדליק את המנורה בין הערביים כצ"ל ותי' של נמחק: במפרש ד"ה ככר נתבאר וכו' שראש מעמד משמרות באוהה כצ"ל. ונ"ב נ"ל חסר של מחמרם כו': **ע"ב** גמ' ובזמן שהוא רוצה הוא סומך אחרים זורקין כצ"ל: במפרש (כרס"ע) במפייסים לא הקדים לא יצאנים בין הערבים כצ"ל **סליק**

דף לד ע"א במשנה ב' ואבוקות דולקות כצ"ל : מ"ה שלישית לו שער בית המוקד כצ"ל : מ"ו ורחבי פספסין כצ"ל : בר"ש ד"ה ובית הניצוץ וכו' והם כמנין עשרים כצ"ל : ד"ה מן השלשלת וכו' ונעל הכהן מבפנים כצ"ל : ד"ה וגמר הכהן וכו' ונתן כסותו כצ"ל והי' בן לוי נמתק : בר"מ משנה ב' ג' ד"ה כשעלו וכו' כדי שיהא וכו' על שער מזרח כצ"ל : ע"ב משנה א' היה מוקף רובדין כצ"ל : מ"ג בר"מ ד"ה כבר נתבאר וכו' והי' בארבע זויותיו לשכות של ארבעים כצ"ל :
פ"ב מ"ב במשנה יתן בלבם ויקרבוך כצ"ל : בר"ש ד"ה הר הבית וכו' מגמגם בלשון . נ"ב ודאי מגומגם שהלשון מורה על רוב השר לא על רוב הבנין אלא על מקום פנוי : ד"ה החיל וכו' עשר אמות רחב וכו' של כחיל לא היה מצי לרהות מעל גבי הפתח כצ"ל : ד"ה ושלשה וכו' ומוכח ע"ג גובה כותל הסורג כצ"ל : ד"ה היו להן וכו' היה מקופות כצ"ל : ד"ה היו קל"ה וכו' שכר' מקצועותיה ד' לשכות של ארבעים כצ"ל : ד"ה וחלקם היתה וכו' פנויה מכלום כצ"ל :
דף לה ע"א מ"ג במשנה ושתים עשרה מעלות כצ"ל : שם ורחבן עשר אמות כצ"ל : שם שנחשתן מלסיב . נ"ב כיוצא בה מצינו בכתוב [עזרא ח' כ"ז] המודות זוהב: בר"ש ד"ה ופתוחות לעזרת וכו' משיפוליה של זו כצ"ל: ד"ה עזרת ישראל וכו' וכן עזרת הכהנים משל ישראל כצ"ל : ד"ה ורחבי פספסין וכו' כשהם מפתחוים לפופים כצ"ל : ע"ב מ"ו במשנה מעלה היתה שם וכו' וכו שלש מעלות כצ"ל : פ"ג בר"ש ד"ה המזבח וכו' הכניסות שוה בשוה כצ"ל : ד"ה זהו סובב וכו' שלא היתה בו ספוק שהדמים כצ"ל : ד"ה מלבנין אותו המזבח וקירותי' כצ"ל : ד"ה ושלחה וכו' בכל המספרים בדבור הזה נ"ל בלא ס"א :
דף לו ע"א סוף מ"א בר"מ נמצא כ"ח על כ"ח כצ"ל : מ"ג בר"מ ד"ה כבר זכרנו וכו' שמחזיק בעזרה מצפון לדרום כצ"ל : ד"ה ומה שאמר וכו' בכבש עצמו גומא כצ"ל : מ"ד במשנה נפגמה אחת מהן כצ"ל : בר"מ ד"ה לפי שזכר וכו' ואח"כ הגיד טעם הרחקת כצ"ל: מ"ה במשנה וג' סדרים היו לכל אחד ואחד כצ"ל : בר"מ ד"ה כבר באמו וכו' וידוע מתוך מה שהקדמנו כצ"ל: מ"ז במשנה ושלמעלה ממנה כצ"ל: בר"מ ד"ה מלתרא וכו' ואמר עוד שמערכה של אבנים כצ"ל: מ"ח במשנה ובלונסות של ארז היו קבועין וכו' שנא' [זכריה ו' י"ד] והעטרות תהיה לחלם כצ"ל : שם ונמנו עליה פ' כהנים . נ"ב עם שככל אמר ע"ז בגמ' גוזמא . נ"ל שאינו דבר בדוי לגמרי ח"ו . אלא כך הוא שאמת שנמנו על"ה שלש מאות כהנים לפנותה בזה אחר זה שאם נתייגעו בה קצתם . יבאו קצת מאלו הנמנים תתחיהם לעסוק כלם בפנותה וזה אינו דבר רחוק כלל והגוזמא הוא רק בענין המשמעות שבבת אחת עסקו בה . והוא אמנם מה שלא נזכר כאן בבאור . אלא שיש לטועה שיטעה בכך . וכן צריך לבאר כל הגוזמות שנזכרו בכתוב ובמשנה חלילה למקראי קדש וללשון חז"ל משפת שקר ודעת לנבון נקל להבין הגוזמא בפשט ע"ד העברה עם היות בו גם בחינה מיוחדת אמיתית לעצמה : בר"מ ד"ה ולפיכך וכו' כל אחד מביהן על חברו כצ"ל : ע"ב מ"א בר"מ ד"ה עוד יתבאר וכו' דלתות הפנימיות כצ"ל : שם שאמר שתים לדלת אחת ושתי דלתות לאחרת ומה שאמר כצ"ל : בר"ש ד"ה נטל הכהן וכו' וזהו לרבנן לקמן כצ"ל : שם לפני התא האחרון מכוון הוא כנגד עובי כותלו כצ"ל : שם ולפי חשבון הנכיא צריך רבינו מנותתו כבוד ליתן כצ"ל : ד"ה גובהו של כותל כצ"ל : ד"ה אמה וכו' ונורה באמה אחת כצ"ל : ד"ה ואמתים וכו' כמו בקרוי הבית כצ"ל : ד"ה רבי יהודה וכו' שמנה הורדת המים וכו' צריך לעשותן של עשר מתוך וכו' ורחב הגלע ארבע אמות וכו' בתאים ארבע אמות כצ"ל : ד"ה והאולם וכו' כנגד התא והמסיבה כצ"ל :
דף לז ע"א מ"ג במשנה ושלשה פתחים היו לכל אחד ואחד כצ"ל : מ"ד במשנה התחתונה חמש ורובד ששה וכו' והתיכונה שש כצ"ל : מ"ה במשנה הגיע כלפי הדרום והפך פניו למזרח וכו' לגגה של עליה ורלאשי פספסין מבדילין בעליה כצ"ל : מ"ז ונבהו מ' אמה' כצ"ל : בר"מ ד"ה זכר וכו' ולפעמים אומרים כיור וציור כצ"ל : מ"ז בר"מ ד"ה צורת ההיכל וכו' כל הכתוב בזה מתבאר מאותה הצורה כצ"ל : ע"ב במשנה וארבע מן הטבעות וכו' ולננסין ארבע כצ"ל : בר"ש ד"ה כל העזרה וכו' של שיש שם עמודים : ד"ה שם מולחין וכו' ועשאה דומה דומה לבית טבילה :

פסקי תוספות מסכת תמיד

סי' ב' מבעירין אש וכו' . נ"ב ע"ש עם הגהה : סי' ט' תמיד מבקין ארבעה ימים כצ"ל : סי' י"ג אח"כ שותה אם הוא יין כצ"ל : סי' י"ד ולא אחרי הן כצ"ל : סי' י"ח וגג בולט מן התומה כצ"ל : סליק

מלא הרועים על מסכת מעילה תמיד

מאת הגאון החסיד כו' מרנא יעקב צבי יאליש זצ"ל.

דף ב ע"ב גמ' וכשהיא מתה כיון דנהנה כל שהוא מעל כו' טעמא דחטאת אבל שאר קדשים שמתו לא מעל אמר לך עולא ה"ה שאר קדשים סד"א חטאת הואיל ולכפרה אתי בדילין מינה ולא לימעול אבל שאר קדשים דלא בדילין מינה פשיטא דאית בהו מעילה כך היא גירסת רש"י וכ"כ התוס' גירסא זו במנחות נ"ב א' עי"ש :
דף ג ע"א רש"י ד"ה לא מעל עד שיפגום עד שיחסר ממנו כו' אבל בשאר קדשים כו' וקשה לעולא אמר לך עולא כו' גירסא אחרת היה לו לרש"י וכמ"ש בבה"ז עי"ש : רש"י ד"ה קמ"ל . הואיל ומחיים לא בדילי מינייהו אינשי טולי האי . לכך תקון בהו רבנן מעילה דבדלי מיני' :
דף ד ע"א גמ' אי דלא זרק הדם מאי למימרא . תימה דילמא ס"ל היתר זריקה שנינו וקמ"ל דאף בעלמא אין מועלין כיון שנראה לזריקה הכא מועלין וו"ש לעולם ולקמן דף ה' ב' דייק להדי' הכא מהך ברייתא דהפיגול לעולם מועלין בו דהיתר זריקה שנינו : רש"י ד"ה והא דההיא דקומץ כו' ואמרינן התם כו' דפיגל בקומץ לחוד כו' עי' רש"י זבחים דמ"ג א' שפי' הך דאם אחרים מביא לידי פיגול בהקטרה ולא בקמיצה ועי"ש ועי' תוס' כאן :
דף ט ע"ב גמ' ור' יוחנן אמר כיון דכתיב ולבש הכהן מדו בד כו' . נ"ב ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים : רש"י ד"ה כ"ע לא פליגי דמועלין בהן . שהרי עדיין לא נעשה מצוותו ע"כ . לא הבנתי דהא הדשן שבתפוח היא משיורי הדשן שלאחר הרמה כמבואר בפ"ב דתמיד שלאחר הרמה היו גורפין שאר הדשן לתפוח א"כ האפר שבתפוח כבר נעשה מצותו וצ"ל דמ"ש בש"ס לפני תרומת הדשן לא קאי אאפר תפוח אלא אאפר מזבח לפני הרמה ודו"ק :
דף י ע"א רש"י ד"ה וסיפא . וכן המעות . הרש"ק מ"ז ובצ"ק מקיים הגי' : ע"ב רש"י ד"ה ולא נהנין אין מועלין בהם מדאורייתא כו' . עי' לעיל דף ג' א' ברש"י ובבה"ז שם :
דף יא ע"א גמ' א"ק כי הדם הוא בנפש יכפר כו' . בחולין דקי"ז הגי' א"ק הוא הוא לפני כפרה כלאחר כפרה : תוס' ד"ה מ"ט . אלא ה"ג עד כאן ל"פ ר"ש אלא מדרבנן . ועי' בתוס' פסחים ק"ב א' שלא כ' כן ועי' ברש"א שם : ע"ב גמ' אלא למ"ד מלמדין מא"ל . עי' תוס' יומא ד"ס א' מ"ש בזה :
דף יב ע"א גמ' אמר עולא אמר ר"י . לעיל ד"ב א' : רש"י ד"ה שהיה ר' שמעון אומר ושחטו בחוץ ה"ז עובר בל"ת . דברי המפרש דהכא אין מבוארים דמשמע מדבריו דהל"ת הוא מחמת שחוטי חוץ ולפ"ז מ"ט דר"ש הכא אך ברש"י דחולין פ"א ובזבחים קי"ב מבואר דהל"ת הוא מטעם שחוטי חוץ דהואיל וראוי לבוא לאח"ז חשוב קדשים וחייב על שחיטתן בחוץ וא"ש הכא דכמו דחשיבי קדשים להתחייב משום שחוטי חוץ ה"נ לענין מעילה : ע"ב תו' ד"ה המקיז. אבל דם בהמה חי' דלא חזי' לכפרה לא . וכ"כ רש"י בברכות דל"א א' מרומז בדברי רש"י כאן ועי' בדבריהם בברכות שם שהם תמוהים וכמש"ש : גמ' דאמר רב המקיז דם . בברכות דל"ג הגי' ר"ה אמר זעירי :
דף יג ע"א רש"י ד"ה אילן מלא פירות וביכורים ל"מ שהרי אינן קרובין לגבי המזבח . עי' בברטנורא ובתוי"ט : ע"ב רש"י ד"ה אין מועלין בכולן עסה"ד . דאית ביה שיעור ניסוך מועלין בו כצ"ל ומ"ם דאין :
דף יד ע"א גמ' לא דאייתי עצים בעלמא . בע"ז גרסינן אח"כ דוקא נמי דקתני גבי הקדש לא נהנין ולא מועלין אא"ב דאייתי עצים מעלמא היינו דקתני לא נהנין מדרבנן ולא מועלין מדאורייתא דהא לא קדישי אא"א ששיברה עצים ממנו וקינתה בהן אמאי לא מועלין הא קדישי מידי אר"י הכא בגדולין הבאין לאחר מכאן וקסבר אין מעילה בגדולין עמ"ש וכ"ה גי' רש"י כאן : רש"י ד"ה מ"ט . לפי שהמוכר הוה מועל בהן כו' וא"ל ליחלל קדושי המעות על דבר שקונה וי"ל דא"כ אתי למעול בדבר שקונה אך לקמן ע"ב משמע דר"פ הוא שחידש טעם זה דילמא בעי למיזגא עליה לכך נראה פי' התוס' כאן ומדוקדק מ"ש ויהיב לאומנין בשכרן דהעיקר משום שכר האומנין דאין הקדש מתחלל עלייהו כפי' התוס' ודו"ק : תוס' ד"ה שבאשירה. דודאי הקן אסור בהנאה בין גבי הקדש כו'. תמיהה לי למה להו למימר דהקן אסור והוצרכו ליישב אח"כ בסמוך למה מועלין לימא דבאמת הקן מותר שוב מצאתי בתוס' בע"ז שכ' באמת כן דהקן מותר ודבריהם דהכא תמוהין לענ"ד ונראה דדחיקא להו לפרש מ"ש ברישא הקן שבראש האילן לא נהנין דקאי אאפרוחים דהא אמר בסמוך דאפרוחים כאן וכאן מותרים לכך פי' דקאי אקנים עצמן דהן אסורים בהקדש וכן בעבודת כוכבים והדר אמר שבאשירה וכו' אפרוחין ומותרין בין בעבודת כוכבים בין בהקדש . ולדברי התוס' בע"ז דס"ל דקן מותר צ"ל דר"א פליג עם ר' יעקב דבסמוך וס"ל דבהקדש אף אפרוחים אסור :
דף טו ע"א גמ' אלא על קדשי ב"ה ועולה בלבד . ומדברי התוס' כאן בד"ה מחוורתא מבואר דל"ג ושלה דאף בעולה ס"ל אין מעילה מה"ת וא"ש הא דמקשה מקדשי מזבח ומקדשי קדשים ולא אוקמינן בעולה:
דף טז ע"א רש"י ד"ה מיתת פרה וחיי גמל. עסה"ד הבא מגמלא חי . עי' בה"ז : ד"ה אמר לך רב אסי איכא איסור נבילה . ר"ל לענין איסור אכילה עי' בבה"ז : ע"ב ד"ה לא קשיא. צ"ל ל"ש אלא לענין טומאה :
דף יז ע"א גמ' אין לי אלא אוכל . ר"ל דבאוכל יש פגם והנאה נהנה בדבר שאין בו פגם מניין דלתחייב על הנאה בלי פגם וכן אכילתו ואכילת חבירו מנין כו' : רש"י ד"ה א"ל דכתיב וזה לכם עסה"ד . עי' בקרבן אהרן פ' שמיני פרשתא ה' שהשיג על רש"י והב"א ממדבר ב"ר דראב"י. ורשב"י פליגי בזה דרשב"י יליף לה מה' דהטמא וראב"י יליף לה מו' דווה וע"ע שם בפ' שמיני פרק ז' שהשיג ג"כ במ"ש רש"י לעיל הטמאים ה' יתירא מלמד שמצטרף עי"ש :
דף יט ע"ב רש"י ד"ת ופגם בש"פ בד"א . כגון ששפך משקה כו'. ק' דע"ז בל"ז פטור דהוא מזיק וכמ"ש לעיל עמוד א' ודברי הר"מ בפ"ו מהל' מעילה ובפי' המשנה כאן נכונים : ד"ה והתניא ר' אומר וקברו משום דקא סבר כו' אפי' קדשי מזבח. פי' דר' ס"ל בתמורה דל"ב דקדשי ב"ה בה"ו ולא קדשי מזבח היפוך מר"ש לכך קאמר דרבי ס"ל אפילו קדשי מזבח. אך תימה מנ"ל דאפי' קדשי מזבח דילמא קדשי מזבח דווקא וכר"ש ס"ל . וי"ל משום דר' יוסף קאמר בהדי' בחולין פ"ד דרבי ס"ל כר"מ בהעמדה והערכה דאפי' קדשי ב"ה בה"ו לכך הוצרך רש"י לפרש כן מיהו לאידך שינויא בחולין שם י"ל דרבי ס"ל דקדשי ב"ה אין בה"ו :
דף כא ע"א במשנה או מן הדלוסקמא . במשניות הגי' גלוסקמא ופי' הרב תיבה ויישם בארון תרגום ירושלמי בגלוסקמא : רש"י ד"ה ורמינהו עסה"ד . הא לא קעביד אלא שליחותי' דבעה"ב . עיי"ש שדחה זה מידי דהוה אמוציא מעות הקדש לחולין : ע"ב רש"י ד"ה והביא בג' דינרי כסף שהוא חצי דינר זהב. ר"ל כסף סלעים שהן י"ב זהובים והוא קרוב למחצה דינר זהב שהוא כ"ה דינר כסף : תוס' ד"ה כגון עסה"ד. ועי' תוס' כתובות ד"ה כ"ש : ד"ה פרוטה . ואע"ג דספיקא היא כו' תימה דגם ספיקא ליכא דנימא כל דפריש מרובה פריש דאף דהוא מטבע חשוב לא בטיל כמ"ש התוס' לקמן דווקא כשהן ביחד אבל בפירש בטל מה"ת רק מדרבנן אסור שמא יקח מן הקבוע : בא"ד הא ליכא למימר דשיל"מ מדרבנן היא . עי' בכ"מ דתירץ הך תירוץ דהוא דשיל"מ ונעלם ממנו דברי התוס' וי"ל דס"ל כיון דס"ס אסרו רבנן דשיל"מ ל"ב א"כ אף מדאורייתא שוב חייב קרבן מעילה וכבר הארכתי בזה בספרי מ"ה ע' איסור דרבנן אי חזי מדאורייתא שיש מחלוקת הפוסקים בזה ומדברי התוס' דהכא מבואר דדבר חשוב ל"ב מה"ת מיהו אכתי קשה אמאי מעל דהא כיון דפירש והוציא הפרוטה בטיל וע"כ לא אסרינן פירש רק מדרבנן גזירה שמא יקח מן הקבוע תרע דהא קודם שנודע האיסור פי' מותר כמבואר בסי' ק"י : ד"ה הוי . דשמא לישנא דרישא לא משמע הכי כצ"ל . צ"ק : סליק

מסכת תמיד

דף כה ע"ב ומניחין אותן תחת ראשיהם . במשניות הגי' ומקפלין וכ"ה לקמן דכ"ז ע"א :
דף כז ע"א גמ' לצפונה ליום ד' לנגבה ליום ד' כן הגירסא ועי' במצודת דוד שם הפירוש : ע"ב גמ' והאמר ר"ש בן פזי אריב"ל א"ר יוסי ב"ש א"ר כו' כצ"ל : שם למימרא דלא מבעי' ליה למיעל . ובברכות הגי' אלמא לאו אורח ארעא : שם עמוד ההוזר מביא את האדם לידי הדרוקן . עי' רש"י ברכות כ"ה א' וס"ב ב' פי' חולי המצבה הכרם ובמס' בכורות מ"ד ב' פי' חולי מעיים ובעירובין מ"א ב' פי' חולי הפה וכדברי רש"י ברכות משמע בפ"ד דשבת דל"ג א' דקרי ליה מכות חדרי בטן ודברי רש"י דבכורות תמוהין דבעירובין שם חשוב ג' מתים כשהן מספרין חולי מעיים וחי' והדרוקן אלמא דחולי מעיים לאו היינו הדרוקן ובערוך פי' הדרוקן נפוח הכרם מחולי מעיים וגם ע"ז קשה כמש"ל :
דף כח ע"א רש"י ד"ה צבר הגחלים . וקיי"ל לרבנן דלא מיקרי השלכת פחות מכ' אמות כו' . עי' בס' באר שבע ועי' בבה"ז ועי' זבחים דס"ד א' בפרש"י שם : בא"ד ואם איתא דתה"ד כמו כן נבלעת הו"ל לאחשובה . עי' תוס' זבחים ס"ד א' ד"ה דישון דכ' ב' דעות בזה ועי' תוס' יומא דכ"א ד"ה נבלעין :
פרק ב במשנה סולקין אותן . במשניות הגי' סונקין ועי' בפי' הברטנורא ובתוי"ט שם :
דף כט ע"ב רש"י ד"ה עצי שמן עצים שדולקין כמו נר . עי' ברטנורא שכ' עץ העושה שמן אפרסמון ואני שמעתי שהוא אילן שקורין בלע"ז פיני ובערבי צינובר :
דף ל ע"ב במפרש בר"פ . אלמא מוכח משם דלא מפייסינן אלא בעבודה תמה . ותמעין בש"ס שם מבואר דאפי' בעבודה שא"ת מפייסין רק דבעבודה תמה בעי פנים בפ"ע וצ"ל דהיה לו גי' אחרת שם :
ע"ב עזים היו לאבא בהר מכוור . כך הגי' במשניות :
דף לא ע"א במפרש ד"ה מדיחין אותו ג"פ כו' . עי' בפי' הרב שפי' בע"א :
דף לב ע"א מכאן הוא מפי' המשניות להרמב"ם אות באות :
דף לג ע"א הלך וחתה מן המאכלות הפנימיות . במשנה ל"ג מן הם"ח דאדרבה גחלים גסות ובוערות היה חותה כמ"ש הברטנורא ועי' תוס' זבחים דס"ד ועי' תוי"ט פ"ד דיומא משנה ג' : במפרש ר"פ . כבר ביארנו בפ"ג כו' עי' בפי' הר"מ פ"ג שפי' פי' זה אבל הברטנורא פי' שם פירוש אחד וכן כאן ועי' בתוי"ט לעיל בפ"ג שהאריך : סליק

הגהות וחדושים על מסכת מעילה תמיד

מאת הגאון הגדול וכו' מו"ה משה סופר זצ"ל (בעהמ"ח שו"ת חתם סופר).

דף ב ע"א בתוס' הוכשרו לפסול וכו' שהרי משל נבור הם · דכל שאין טומאה יוצא מגופו הותר בצבור ק"ו מטמא מת · ועיין תוס' זבחים כ"ב ע"ב ד"ה אי הכי וכו' והאי טבול יום ע"כ במגע מיירי דאל"ה ס"ל מתוסר כפורים · וכן מתמע ברמב"ם פ"ז מק"פ הל' ח' : סליק

מסכת תמיד

דף כה ע"ב מתני' בית הניצוץ · אכסדרה פתוח מרוח א' וניצוצי אמה נוצצים שם נקרא ניצוץ הראב"ד והרא"ש : מתני' עליות הרובים אשר לנהם כח לעלות אל העלי' . ראב"ד ורא"ש :
דף כו ע"א מתני' ובית הכסא דבעל קרי שטבל לכשיטיל מים טמא · לכן הי' בה"כ להטיל מים קודם טבילה ראב"ד ורא"ש : ברש"י עד שהשערים יוצא והולך לו וכו' · אע"ג דלעיל בסמוך כ' דמדרבנן מיהת אסור וא"כ מה נורך לדחוק בטעם יציאתו · וכן הקשה בס' ב"ש · ונלע"ד דלעיל שהיא במחילה שלא נתקדש · אהכנס לכתחלה למקום מקודש בקדושת מחנה לויה שפיר איכא איסור דרבנן אי לא משום שבלילה לא הטריחו לצאת · אבל עכשיו שכבר הוא שם אינו מוזהר לצאת משם כיון שנכנס בהיתר אי לאו מטעמי' שכ' הרב המפרש · וב"ש בעצמו כ' סברא זו שלא הוזהר על טמאים לצאת ע"ש : ע"ב גמ' איבעי' להו · עיין תוס' יומא י"ג ע"א ד"ה הלכה ועב"ש כאן :
דף כח ע"ב ברש"י ס"ד והולך במזרחו של כבש הרי בין הכל ל"ב · לפ"ז הכבש מחזיק עד המזבח ל"א · והנה יהיה אלכסונו שוה לשטח הקרקע שתחתיו וזה נמנע ועמ"ש בה"ז זבחי' ס"ג ע"א וצ"ע : בגליון הש"ס ס"ד כ"א ובשאר ת' אמות משני צדדים · פ' שהי' משליך מורחה וצוחה מקרן עד מקום הדשן · שהוא אלכסון מרבעה וחצי רוחב על עשרים אורך · שהרי המזבח יצא מהכבש ת' אמות והכבש הי' ג' טפחים רחוק מהכבש שהוא חצי אמה · נמצא שהוא מקרן המזבח רחוק ברוחב ז' וחצי באורך עשרים ויהי' שיעור אלכסון השלכה בתשבורת כ"א אמה ורביעי בקירוב דוק ותשכח :
דף כט ע"ב ברש"י וג' מאות כהנים שלא תהא נדה אחת · הסרון ניכר יש בכאן :
דף לב ע"ב מתני' אמר להם הממונה כבר נתבאר בגמ' · זהו פי' הרמב"ם עד סוף מסכתא : סליק

מאת הגאון מו"ה ברוך פרענקיל תאומים זצ"ל (בעהמ"ח ברוך טעם).

דף ד ע"א רש"י סד"ה מחלוקת דקסבר ישנה · נ"ב יעוין חולין דף כ"ט ע"ב :
דף יא ע"א גמ' דמי חטאת ילכו לים · נ"ב יעוין תוס' פסחים דף כ"ח ע"א ד"ה תרי אלא כחד הוה · נ"ב יבואר כוונתם מתוך דברי התוס' ביומא דף ס' ע"א ד"ה תרי מיעוטא :
דף טז ע"א תוס' ד"ה אמר רב ולוי אמר לך אע"ג דבעלמא · נ"ב יעוין מכות טז ע"ב בתוס' ד"ה ריסק : בא"ד הכ"ל וה"ה דחיל נמי איסור נבילה · נ"ב יעוין תוס' חולין ק"ג ע"א בסופו : ע"ב גמ' ריש עמוד אמר רב אכילת שרצים כו' מ"ט · נ"ב יעוין תוס' חולין דף ל"ו ע"א ד"ה ר"י :

דף יז ע"ב גמ' אבל לענין אכילה מצטרפין · נ"ב יעוין תוס' כריתות י"א ע"ב ד"ה שאם :
דף יח ע"ב גמ' ובתלוש מן הקרקע · נ"ב יעוין ב"ב דף ע"ט ע"א בפי' רשב"ם ובתוס' ד"ה מועלין כו · ובתוס' גיטין דף ל"ט ע"א ד"ה עבדא : תוס' ד"ה אכילתו ע"י אכילה והנאה לא · נ"ב יעוין לקמן י"א תוס' ד"ה נתנו ע"ג סקוף :
דף יט ע"א גמ' גבי הקדש נמי כל · נ"ב יעוין תוס' ב"ק ז' ע"ב ד"ה שור רעהו ותוס' גיטין מ"ט ע"א ד"ה שור רעהו : רש"י ריש העמוד · עד שילא מן ההקדש לחול · נ"ב יעוין ילקוט ראה על פסוק רק קדשיך וברש"י חולין קל"ט ע"א ד"ה דמיחסר הקרבה ובמל"מ פי"ד מהלכות מעס"ק : ע"ב תוס' ד"ה אין מועל · תימה · נ"ב יעוין תוס' ב"מ נ"ט ע"א ד"ה ותבירו ובמנחות ק"א ע"א ד"ה אע"ג · ובי"ק כ' ע"ב ד"ה נתנה ותגיגה יוד ד"ה משקל : בא"ד ומ"ט · אבל מכל מקום מודה · נ"ב יעוין תוס' מנחות דף ק' ע"ב ד"ה וכ"ש · ובמלחמות להרמב"ן במס' ע"ז פרק רבי ישמעאל :
דף כא ע"ב תוס' ד"ה נתנו ע"ג · וגבי מידי דהנאה לא מהני · נ"ב יעוין לעיל י"ח ע"ב תוס' ד"ה אכילתו : שם סוף ד"ה פרוטה · א"כ מטבע חשיב · נ"ב יעוין תוס' ב"מ וא"ו ע"ב ד"ה קפץ · ובתשובת מהרי"ל סי' ע"ו ובתוס' זבחים דף ע"ג ע"ב ד"ה אלא אמר רבא : סליק

מאת הגאון כו' מו"ה זאב וואלף בהג"מ שמואל הלוי זצ"ל מבאסקוויץ

דף יב ע"ב תוס' ד"ה כל הראוי כו' ודבש היינו כל מיני מתיקה · נ"ב עי' בשבועות דף יב ריש ע"ב דמוכח כן להדיא בגמרא שם :
דף יג ע"ב רש"י ד"ה ערבה שהיה סדורן בהר הבית כו' · נ"ב עי' בסוכה דף מ"ה ע"א ממשנה ובאין וזוקפין אותן בצידי המזבח וכו' ע"ש · וצ"ע :
דף יז ע"א דאמר קרא וזה לכם הטמא כו' · נ"ב עי' בתוספות שבת דף ע"ז ע"א ד"ה הואיל ויכול · ותוספות מנחות דף ק"ד ע"א ד"ה הואיל ויכול מ"ש בזה · ועוד תוספות סנהדרין דף ד' ע"א ד"ה מניין רביעית כו' ותוספות פסחים דף כב ע"א ד"ה והרי דם : שם במסורת הש"ס על מדתניא בספק על הרנפש · אהלות פ"ג · נ"ב לא נמצא שם במשנה ולא בתוספתא שלנו :
דף יח ע"א תוס' ד"ה תני · בסוס"ד באחד ומאה · נ"ב נ"ל באחד ומאתים : סליק

שדה צופים מאת הרב הגאון וכו' מו"ה בצלאל רנשבורג זצ"ל.

דף ג ע"א תיובתא דרבה תיובתא . הרא"ש בב"מ פ"ב סי' י"ז ·
דף טז ע"ב הרי"י א"ר אכילת שרצים לוקה עליו בכזית . הרא"ש בחולין פ"ז סי' ל"ס :
דף יט ע"א אקשה רחמנא לתרומה מה תרומה כי יאכל פרט למזיק . הרא"ש בב"ק פ"א סי' כ' : סליק

מהגאון המובהק וכו' מו"ה בצלאל הכהן זצ"ל מו"ץ בווילנא.

דף ב ע"א בתוס' ד"ה כא. כא אמר לקמן יסיס לרבות. נ"ב לקמן דף י"ג: שם דאמר לקמן בתמורה. נ"ב לקמן רים פ"ג דף י"ז: שם ד"ה תחילת. מבום דלא „אמרינן" צ"ל איירינן: שם בא"ד ותילופו שני צ"ל ותילופיו: שם ד"ה ור"מ. לרבות יורש דסומך ומוקי קרבנו. ונרשם בצדו בהגהת מהרי"ב דצ"ל דממיר נ"ב דלפי זה צ"ל מוקי ואכן בדפוס פפד"א בנת הנ"ס ראיתי הגי' אבל בשהא דכתיב ואם המר ימיר לרבות יורש „אמרי" דסומך ומוקי קרבנו כו' ולפי זה אינו צריך להגהת מהרי"ב ז"ל ולא להגהתי: ע"ב בגמ' ר' יהודה הא צ"ל ור"י: שם הלא לבון זכר. צ"ל בלשון: שם איצטריך מהו דתימא וכו'. נ"ב גי' הילקוט פ' בחקותי סי' תרע"ז איצטריך סד"א ה"מ בלאו שיש בו מעשה אבל מימר דלאו שאין בו מעשה הוא סד"א לא התייבה אסה קמ"ל ולר"י דאמר [לקמן ג' ע"ב] מימר כעושה מעשה דמי קרא למאי אתי איצטריך סד"א ה"מ עונשין דבוין כין ביחיד כו' וכגירסא דידן ע"ש בילקוט ובככי א"ש בפשיטות הני תרי ליבני שהובא בפירש"י ז"ל דתרוייהו נריכא לגי' הילקוט אליבא דר"י וכמש"כ ויראה לי דא"ש לפי הגי' הנזכר דעת הרמב"ם ז"ל בריש הלכות תמורה דלבור ושותפין לוקין ג"כ על מה שהמירו רק שאין התמורה שלהם נתפסת בקדושתה ע"ש דדעתו ז"ל מוכרח לפי גי' דלקמן דף ד' ב"ב בגמ' בלשון ב' שם מבום דלאו דמימר הו"ל לאו השוה בכל והעשה דתמורה אינו שוה בכל מבום דציבור אינן עושין תמורה ע"ש ברמב"ם דע"כ דכן היה גירסתו ז"ל בש"ס דלקמן ובזה אין צורך למש"כ הכ"מ שם ע"ש וכככי א"ש כל הסוגיא דלקמן דפריך מאונס שגירש דהתם נמי כיון דאין הלאו שוה לעשה דלאו דידיה נוהג גם בכהן והעשה אחר שגרשה להחזירה אינו נוהג בכהן א"כ ישראל נמי ללקי עליה כיון דלא הוי ליה לאו הניתק עשה כלל בכל כה"ג ומשני שאני כהנים כלומר דבכל כה"ג שאין העשה נוהג בכהן מפני קדושה יתירה דאיתוסף יה ולא מפני שהעשה קילא לגבי כהן שפיר בכל כה"ג אלא מי שנוהג העשה הו"ל מיהת לאו הניתק לעשה משא"כ במימר דהעשה קילא גבי ציבור ושותפין וא"ש ודו"ק ופירש"י ותוס' דלקמן בזה אין מקום לגררם על כורייס כלל ע"ש] וא"כ תקשה טובא הא דמשמע הכא דגם השוגם אינו נוהג כלל בציבור דהכא המלקות והאיסור עצמו קאי לא ההתפסת התמורה מדפריך מדבוה הכתוב וכו' לכל עונבין כו' וכבר הקשה כן הגאון בעל שאג"א ז"ל בר"ם ג"כ ועוד הקשה דניליף מלא יקנו דג"כ הו"ל לאו שאינו שוה בכל ע"ש ולמש"כ א"ש דהכי קאמר עונש שאינו שוה בשותפין כלומר דבקרבן שותפות הו"א דלא תלקה אשה כאיש משום דאין התמורה קדושה בשותפות ושוב הו"ל אשה בשותפות לאו שאין בו מעשה ודו"ק ומהגאון שאג"א ז"ל גם שהקשה לר' יוחנן ע"ש נעלם מעיניו גי' הילקוט הנ"ל שכן הוא הגי' בש"ס עצמו וא"ש:

דף ג ע"א ברש"י ד"ה ר"י היא דקא מיירי לקמן בהא מילתא. נ"ב לקמן דף ד' ע"ב מכלל דר"י סבר וכו' וע"ש בתוס' ד"ה כהנאי: שם בתוס' ד"ה ויליף. את קדשי בני ישראל. נ"ב צ"ל ולא יחלל שם קדשי בשני חילולין וכו' כנ"ל: בהגהות מהרי"ב ד"ה צ"ל ר"י וכו' ובזה תבין וכו'. נ"ב כמש"כ לא לזה נתכוין רש"י ז"ל אלא כמש"כ בעז"ה בצידו שהוא לקמן דף ד' ע"ב ועי' מכות ע"ז הא דידיה הא דרביה ולמש"כ מהרי"ב ז"ל תקשה דלא הו"ל הא מני ר"י דהמר לאו שאין בו מעשה וכו' אלא ר"י היא דהמר חוץ ממימר כו' אמנם האמת כמש"כ בעז"ה: ע"ב בגמ' ורשב"ל אמר צ"ל אמרי ובפסחים ושבועות בשני מקומות ובמכות דף ל"א היתא דאמרי תרוייהו: שם בגמ' למעוטי אוכל ולא אכל. נ"ב צ"ל אוכל ולא אכל ממלקות אבל קרבן מחייב ומ"ש כו' וכ"ה בשבועות בגמ' להדיא: שם ברש"י בין דין. צ"ל כ"ד: שם ד"ה ומ"ש אוכל ולא אכל מקרבן. צ"ל ממלקות ועי' בנ"ק שדבריו תמוהין ובמה"כ נעלם ממנו שט"ס ברש"י תיבת מקרבן וצ"ל ממלקות וכ"ה בשבועות בגמ' להדיא וכמש"כ בעז"ה: שם בתוס' ד"ה ומ"ש אוכל ולא אכל מקרבן. צ"ל ממלקות: שם בתוס' ד"ה ומקלל אם לא תשמור לעשות והפלא צ"ל והפלא:

דף ד ע"א בגמ' משום ר"י ב"ר חנינא אמר צ"ל אמרו: שם והמרה לא האחר. נ"ב אולי צ"ל והמרה תורה לא תאחר ולבהורה צ"ע דהכתי מהך קרא לא נפק"ל רק ל"ה בלבד ומ"מ כיון דאין בו מעשה מנ"ל דלוקה על לאו זה וצ"ל דנפק"ל מסמוכין [או דהו"ל ג"כ היקשא] דכתיב ונשיא בעמך לא תאור מלאהך ודמעך לא תאחר וכו' מה להלן בנשיא לאו שאין בו מעשה ולקו עלה כדנפק"ל במקלל בשם מהם לא תשמור וכו' לעיל אף במאחר כו' דנפק"ל מדמעך לא תאחר לוקה כן יראה לי בעז"ה: שם בגמ' אף המקדים תרומה לביכורים לוקה. נ"ב תיבת לוקה צ"ל דבוא ט"ס וכן לעיל ליתא לתיבת לוקה וכן מוכרח לקמן ע"ב: בתוס' ד"ה היו בדלא קמפרש צ"ל מדלא קמפרים: שם נמסורת הש"ס גי' רש"י ואיבעית אימא. נ"ב עי' בהגהות הב"ח דנהפוך הוא דגם ברש"י צ"ל אי אמרת בשלמא: ע"ב בגמ' והרי אונס. נ"ב עי' מש"כ לעיל דף ב' בעז"ה לגי' הרמב"ם ז"ל בריש הלכות תמורה דא"ש לפי גירסתו כאן כל הסוגיא בפשיטות וא"צ לכל מה שהאריכו ודחקו בזה רש"י ותוס' כאן וע"ש: שם בגמ' בתנאי לא ישאירו ממנו ונרשם בתורה אור במדבר ט'. נ"ב צ"ל לא הותירו והוא בשמות י"ב אבל בפסח שני לא כתיב כלל והנותר ממנו כו': שם בתוס' ד"ה שהקדים וקדמו ביכורים לתרומה מבום דאיקרו ביכורים. נ"ב צ"ל ביכורים לתרומה שכם ביכורים לכל: שם מבום דאיקרו תרומה. נ"ב תיבת תרומה טס"ה: שם ותרומה ביכורים. צ"ל וביכורים:

דף ה ע"א בגמ' לא יוכל לשלחה צ"ל שלחה: שם כי הרים מכאי אהאי לא לקי ונרשם בצדו בהגהות מהרי"ב מילת לקי לכאורה צריך תיקון וכו'. נ"ב ודאי הפליאה רבה בזה כי אין כאן מלקות כלל בתורם ממין על שאינו מינו ועפ"כ כתב מהרי"ב ז"ל כי צריך תיקון וצ"ע לתקן כי גם בילקוט איתא הכי רק בדרך חידוד היה נלענ"ד לומר וכבר אמרו בכל כה"ג כל פטטיא כו' בר מפטטיא דאורייתא דאולי צ"ל לא לקין בר"ת והוא ר"ת לא ליליף ק"ו ופי' בבכורות כ"ד דקאמר ק"ו הוא ודו"ק: שם ברש"י ד"ה קמ"ל לא לקי ולאו משום דהוי. נ"ב אולי צ"ל אלא לקי אלאו וכו': שם בתוס' ד"ה מיהיבי כדאמר פ"ק דקידושין. דף יג: שם בתוס' ד"ה אמר שקדמו לעשה. צ"ל פשה: שם בתוס' ד"ה ולרבא. אמר בלא ראביתם נמי כל משמע. נ"ב צ"ל אמר רבא בלא כו' נמי משמע כל דגן אחד כו': ברש"י ד"ה ולרבא. הוה למינא תלב תלב. נ"ב צ"ל הוי אמינא תירוש ויצהר דכתיב בהו חלב חלב כו': ע"ב בגמ' הוא ליה קרב. צ"ל הוא קרב כו' וכ"ה בזבחים פ"א ובילקוט בחוקותי: שם מכל מעשרותיכם תרימו. צ"ל מתנותיכם וכמש"כ מהרי"ב דקרא דמכל מעשרותיכם אשר הקחו וכו' לדרשא אחריתי אתא בספרי ע"ש: שם בגמ' דרחמנא אמר אלמנה וגרושה כו'. נ"ב עי' קדושין ע"ח דאמר אביי כ"ג באלמנה [כ"ה גי' הרמב"ם שם ועיין במ"מ פי"ז מהל' איסורי ביאה ה"א] קידש לוקה כו' משו"ה פריך הכא מכ"ג באלמנה דאית ביה לאו בקדושין לבד מיהו לרבא גופא דאקשי ליה הכא ס"ל התם דרק אחר שבעל הוא דלקי על הקדושין ג"כ ע"ש ונע"ק בזה ודו"ק: שם בגמ' ולנדר לא ירצה. נ"ב מפי' רש"י נראה דגרס כי לא לרצון יהי' דכתיב בקרא דכל אשר בו מום ועי' לקמן ו' וכ"ה הב"ח: שם „והתנן" מנות פאה כו'. נ"ב צ"ל „ותניא" וכ"ה בב"ק ל"ד ובסנהדרין פ"ח הגי' שם מהרי"ב דתניא וכן הגי' במכות וכ"ה בר"ש פאה פ"ד משנה א' וכ' ע"ש:

דף ו ע"א בגמ' ותנן המקדיש תמימים. נ"ב צ"ל ותניא: שם בגמ' דאמר קרא (עזב) העזוב העזוב כו'. ונרשם בתורה אור שמות כ"ג. טס"ה וצ"ל ויקרא י"ט כ"ג: שם ברש"י ד"ה נדבה תעשה. ואיכא למישמע אותה. נ"ב צ"ל אותו: שם ד"ה שאני התם דכתיב השב „תשיבנו" לו. נ"ב צ"ל תשיב: בא"ד והשב „תשיבנו" איצטריך. נ"ב צ"ל השיב: שם ד"ה ה"ג. דכתיב עד בהשמש. נ"ב שמות כ"ב: בא"ד השב תשיבנו. נ"ב צ"ל השב תשיב: בא"ד אלא חד לכסות יום. נ"ב עי' ב"מ ל"א: ע"ב ברש"י ד"ה ה"ג בש"ד חולין בפנים יהא חייב ואח"כ מס"ד ת"ל קרבן. נ"ב ט"ס הוא וצ"ל מחובר שני הדבורים: בא"ד „למלאכת המשכן". נ"ב צ"ל „לבדק הבית" כצ"ל וכן הוא ברש"י ביומא ובזבחים שם. דבמלחמות מדין כתיב: בד"ה הוציא את אלו. „דבפרשה" כתיב. נ"ב צ"ל „דבפרה":

דף ז ע"א משום ר"י ב"ר יהודה אף קבלת הדם. נ"ב צ"ל ר"י בר"י אמרו: שם בתוס' ד"ה אפי' הקדיש „וה"מ" מקדיש לדמי עולה. נ"ב צ"ל וה"ה וכן העתיק הכ"מ פ"א מהל' א"מ: ע"ב בגמ' רבי סבר בהרצאת גופו „נמי" לקי. נ"ב הוא דלקי וכ"ה בילקוט: שם בגמ' המעלה אימורי בע"מ. נ"ב בכ"מ הגי' „איברי" וכ"ה גי' רש"י ז"ל: שם בגמ' אמר רבא עובר משום בל הקטירו. ונרשם בהגהות מהרי"ב תוספתא כ"ו הגירסא מהופך. נ"ב עי' מנחות נ"ח תוד"ה ואי' דאמרי: שם ברש"י ד"ה לא בחטאת וזכה בבשר. נ"ב זכה: בא"ד בהאי פירקא. נ"ב לקמן ט' לגי' הילקוט שכתבתי שם בעז"ה: שם בתוס' ד"ה לא שנו. צ"ל דלפי זה כו'. נ"ב עי' תוס' ב"ק י"ב ד"ה ואם איתא:

דף ח ע"א מיתיבי ומעלה מעל ונרשם הגהות מהרי"ב ב"ק דף י"ב קדושין דף כ"ג וצ"ב צ"ל נ"ג: ברש"י ד"ה אלא בזמן. לא אכלי מיניה „דבכורותם" נ"ב צ"ל „דבכור תם" כנ"ל: ע"ב ברש"י ד"ה רשב"א. דת"ק אית ליה דר"ג ור"א לית ליה וכו'. נ"ב צ"ל בהיפך ועי' ב"ח: שם בתוס' ד"ה דילמא דהא בפ' כל פסולי המוקדשין אמר ר"ג גבי ספק בכור וכו'. נ"ב נע"ג דהכא לרב הסדא קיימינן ולר"א אס"כ דס"ל התם דספק בכור ביד ישראל אין בעליו ישראל נאמן עליו וע"כ דס"ע כמש"כ התוס' דבספק לפי שאינו צריך ליתנו לכהן גם ישראל חשיד למשדי ביה מומא וכ"ג סיכא דזכני מכהן חשיד ודאי וא"ש הכא דרב חסדא לשיטתו בזה אלא דאכתי איכא למידק דא"כ הרי בהמת לא יהיי' נאמן לומר כן בלתי שנים המעידים עליו כדר"ח שם והכמ"ל ואין לומר דבכה"ג שיאמר הישראל זה הבכור נתן לי כהן ודאי יהיה נאמן בלא עדים כדאר"י שם ל"ו גבי כהן בכה"ג משום דעבידא לאגלויי כו' ע"ש דא"כ תו לא היל"ל למיחש לשמא יעשה הישראל ויאמר כן כיון דעבידא לאגלויי הוא לא הוי חיישינן וצ"ע:

דף ט ע"א בגמ' מי מתפיס בדבר שאינו שלו. נ"ב צ"ל מי מתפיס „והתניא" אין אדם מתפיס בדבר שאינו שלו כ"ה הגירסא בילקוט פ' בחקותי וזה שכ' רש"י ז"ל לעיל ז' ואמר בברייתא בהאי פרקא אין אדם מתפיס כו' וכמש"כ לגי' הילקוט. והך והתניא וכו' הוא ברייתא בתוספתא ריש פרקין אין אדם עושה תמורה בזבח שאינו שלו: ברש"י ד"ה מה הוא מיוחד דכתיב הוא. עי' בעל המאור חולין פ' בהמה המקשה דף ס"ט: בתד"ה איזהו שכרי הכא שאחד הוא הנתפס. נ"ב צ"ל שראשון הוא הנתפס: ע"ב בגמ' אי גוף אחד. צ"ל אי גוף אחר: שם קא מבעיא ליה הומס. צ"ל המיר והומס [וכ"ה הגיה הומס והמיר ויותר נראה כמש"כ]: שם בגוף אחד. צ"ל בגוף אחר: שם ואת"ל הדין גוף אחד. צ"ל גוף אחר: שם ברש"י ד"ה וניתק לעולה לשם עולת נדבת צבור. צ"ל נדבת יחיד דלמ"ד לקמן י"ג ודף כ' דלנדבת צבור אזלי א"כ אינו עושה תמורה דאין תמורה בצבור כדלקמן ובהדיא מסיק לקמן י"ג דר' אבין אליבא דר"א קא מבעיא ליה דאמר מותרות לנדבת יחיד קאזלי ולהכי ס"ל לר"א דעושה תמורה ג"כ וא"כ צ"ל דט"ס ברש"י וצ"ל כמש"כ בעז"ה: שם ד"ה שני גופין „מתכפר" באחר. צ"ל „ונתכפר": בא"ד את"ל גוף אחד. צ"ל גוף אחר: שם ד"ה אי שני גופין. הקדש שני צ"ל הקדש ראשון או צ"ל לאו הקדש שני: שם בתוס' ד"ה בעי כגון שנאבד הראשון. צ"ל השני:

דף י ע"ב בתוס' ד"ה ואזדא [ומתחיל הדבור ע"א] והא אמר. צ"ל והא קיי"ל ביומא ס"ג: שם אמר מה שבמעי בהמה. צ"ל הומר: בא"ד ומייתי לה בבכורות דף י"ד צ"ל ומייתי לה בבכור מקרא לקמן כ"ה כצ"ל והיינו מקרא דאשר יבוכר לה' משיבוכר לה' אי אתה מקדיש אבל אתה מקדישו בבטן יעו"ש היטב: שם ברש"י ד"ה כגון ובתמורה לא דרשינן. צ"ל דדרשינן וכ"ה בתוס' לקמן: שם ד"ה ור"ש דהוי. צ"ל ור"ש היא דהוי:

דף יא ע"א בגמ' ואינה נאכלת במזרח. נ"ב לקמן הגי' נאכלין לעולם וכצ"ל: ע"ב בגמ' ר"י ור"ל אומר. צ"ל אומרים: שם דתניא לא תגוז. בכורות ט' ע"ש:

דף יב ע"א בגמ' אמר ר' אבא. צ"ל חייא בר אבא: ברש"י ד"ה אלא. עד עשרים וארבע לוגין צ"ל עשרים ושלשה: שם ד"ה ואין. מצטרפין לאיסור. צ"ל לאסור: ע"ב בגמ' לא מלית אמרת. צ"ל רישא דוקא ואל כלי שתכא היותן בכלי וכ"ה בסוטה שם ובילקוט שם וכ"ה גי' רש"י כאן:

דף יג ע"א ברש"י ד"ה אי קרבן דדרים דלעיל. צ"ל לעיל: ע"ב בגמ' מאן שמעת ליה וכו' ר' אליעזר. צ"ל אלעזר וכן בסמוך צ"ל ג"כ ר' אלעזר וכ"ה בכל הסוגיא דלקמן כ' ומוכח במשנה שם: שם ואת"ל קדושה אתה או לא נ"ב תיבת או טס"ה וכב"ח מחק גם תיבת לא ולא ידעתי פירושו: שם ברש"י ד"ה דבר הקדש לישנא אחרינא נקהלה נסיבה לתמורה. נ"ב צ"ל לשנא אחריתי הכא נקהלה שבמירו תמורה אינו נעשה תמורה. נ"ב תמורה וכו' ומ"ש לאו משום דבר שאין בו תמורה אלא תמורה נעשית. צ"ל אבל אין נעשה תמורה. נ"ב צ"ל וכו' דעולה קדושה דמחמת קדושה שבאה מחמת התפסת קדושה של לאותה מורה דאזלינן בתר לא הייתי מגיה אבל מורה עליה אלא שגוררתו אלא דגוף קדוש מחמת קדושה ומשו"ה קאמר שכבר לא שאני דליכא איסורא לאחר מיתה וא"צ לתנא הכי. ושכר תמורה אינו מותר ודו"ק היטב: שם בגמ' מוקמא וכו' ניחא לי' לכ"ע ועי' לעיל ט'. ונרשם בתורה אור ויקרא כ"ז בעז"ה ולקמן:

לישנא אחרינא נהפרש תמורת שמו. נ"ב צ"ל לא מתפרש הא דתמורת שמו אינו אלא אלא על דבר הראוי שכרא שאל כו' [וצ"ל ומשו"ה לא פריך עלה הש"ס כלום להאי לישנא אלא דהכי פריך דתמורות גופו צ"ל קרא כמעשר] ופריך איגרועי איגרע אתמורת גופו דאיצטריך קרא כו' כצ"ל: שם בתוס' ד"ה רבי עוד י"ל דס"ל דעולת מותרות וכו'. נ"ב עיין רש"ק. וצ"ב שנה במהרש"ק דקדק על דברי התוס' מהא דאמר בסמוך ר' אבין שבי קמבעיא כו' וס"ל כר"א דאמר עולה היא מן המותרות עושה תמורה כו' המל"ל דר"א אליבא דרבי קמבעיא ליה דס"ל נמי דעושה תמורה לפי דברי התוס' עי' ברש"ק ואין זה אלא דקדוק קל אבל אני תמה מאד על דברי התוס' שגראה שנעלם מרבותינו ז"ל גמרא ערוכה דלהלן דף כ' דקאמר בהדיא דרבי ס"ל כרבנן דמותרות לנדבת צבור אזלי ואין תמורה בצבור ע"ש הרי מבואר בהדיא כפירש"י ז"ל ודברי התוס' צע"ג:

דף יד ע"א ברש"י ד"ה קרבנות היחיד כגון קרבן עולת יולדת וקרבן צ"ל כגון קרבן יולדת וזבה וקרבנות וכו': ד"ה חביתי כה"ג מנחת תמיד. צ"ל „מנחה" תמיד: ע"ב בגמ' בריש הדף ולא תסמי צ"ל „דלא" תסמי: שם במנחת סוטה. צ"ל במנחת הוטא וכ"ה בילקוט פנחס רמז תשפ"ב [א"ה הנה אף דקצת מהגהות הנ"ל כנדפס למעלה עד כאן כבר הדפיס מר אחי הגאון ז"ל בעצמו בסוף מס' חולין בשנת תרכ"ד מ"מ ראיתי להעתיקו כאן כדי שיהא מסודר כל הגהותיו על מס' זו בשלימות במקום אחד ובפרט כי שם הדפים בקוצר מופלג אבל כאן נדפס כפי מש"כ על הגליון שלו באר היטב בלי שום שינוי]: שם ברש"י ד"ה בפני עצמו שלא יקדשו צ"ל שלא קידשו: שם בתורה אור נרשם ויקרא כ"ג. צ"ל במדבר כ"ט:

דף טו ע"א ברש"י ד"ה עשר שנים. והכיאוהו פ̇לישתים צ"ל והכיאוהו פלישתים [בית שמש] ויבואו וכו': שם שכך מפורש בס' שמואל ושמואל מת. צ"ל וימת שמואל: שם בא"ד הרי ארבעים וכו'. צ"ל ארבעים והשעה שם בא"ד וה"ג עשר שנים. נ"ב אולי צ"ל והי"ג שנה שמלך וכו' ושנה שמלך שאול ושמואל וב' שנים שמלך שאול בעצמו כו': בא"ד דאמר מר בסדר עולם ועלי הכהן. נ"ב שם א' ח': שם יושב על הכסא. נ"ב צ"ל ישב כתיב דבאותו יום נתמנה עלי וכו' כצ"ל ותיבת שנה טס"ה: שם והוא שפט את ישראל. נ"ב שם א' ד': שם בתוס' ד"ה ושלשים בשדה פלשתים ארבעה חדשים. צ"ל ימים וארבעה חדשים וע"ש פירש"י ז"ל בשמואל שם: שם וקיי"ל דמי שנה. נ"ל וקי"ל דתפלת חנה היתה יום שנתמנה עלי וארבעים שנה וכו': שם וארבעים שנה שפט וכו' כדכתיב שם א' ד': ע"ב בגמ' הקריבו עולות פרים בני בקר שנים עשר. צ"ל הקריבו עולות לאלהי ישראל פרים שנים עשר על כל ישראל: שם אמר רבא כי עולה. נ"ב צ"ל אלא אימא וכ"ה בהוריות שם ובילקוט עזרא ח' ובתו"כ פ' ויקרא איתא הכל מדברי ר' יוסי אפשר חטאת קרב עולה אלא מה עולה אינה וכו': שם שהיה ר' יוסי אומר. נ"ב בתו"כ איתא וכן ר' יהודה אומר על עבודת כוכבים הביאום וע"ש בתוס' דהוריות ועי' במפרש שם שכ' דיש גורסין ר' יהודה אומר בלשון מחלוקת ע"ש: שם בגמ' אלא כבשים כנגד מי. צ"ל אילים וכבשים כנגד מי וכ"ה בהוריות שם ובילקוט שם וכן משמע בב"ח: שם ברש"י שעירי ע"ז. צ"ל צפירי:

דף טו ע"ב ברש"י ד"ה והטאת. שעירי צ"ל צפירי: שם ד"ה ואף. שעיר של ע"ז צ"ל שעירי ע"ז: שם ד"ה כנגד. ושעירי צ"ל ושעיר: בא"ד הן שעירין. צ"ל והן: בא"ד ובמנחות בפ' הקומץ רבה. נ"ב שם ליתא כלל היפא דברייתא והחטאת כו' רק בפ' ב"ש הוא בזבחים דף ל"ט: שם בתוס' ד"ה כיוצא בו. הכי תניא בתו"כ. נ"ב דיבורא דחטאת פ"ג: שם בהג"ה מן הלד ופר השני תקח לחטאת. נ"ב צ"ל ופר שני בן בקר תקח: בד"ה וקא קרבה קס"ד למאן דאית ליה. נ"ב קא ס"ד הוא תתה"ד ודיבור זה צ"ל קודם ד"ה וקא קרבה: בא"ד חטאת שכיפרו. צ"ל חטאת צבור שכיפרו: שם חטאת שמתו. צ"ל חטאת צבור:

דף טז ע"א בגמ' לא מלינו. צ"ל לא שמענו וכ"ה בהוריות דף ו': ע"ב במשנה שהקדושה חלה. נ"ב ביומא ל' בברייתא הגי' שהתמורה חלה וכ"ה לקמן י"ז ברש"י ד"ה והרי ונכון יותר בלשון: שם ברש"י ד"ה שתי שכחות שכחו. המישית נתנו לכן. נ"ב צ"ל דהחמישית ניתן להם לרעיה וגזרו: בא"ד דגמרי לה מדרעיה. נ"ב אולי צ"ל וגמרי להחמישית דמתה עד' דרעיה: בא"ד הלכך ה' דמתה. צ"ל הלכך חמישית דמתה: בא"ד הלכך אפשר משאי אפשר. צ"ל הלכך לאו אפשר משאי אפשר הוא בהא דגמרינן ומוקמינן כו': בא"ד ולחזי בהי סדרא. נ"ב תיבת ולחזי הוא התה"ד: שם ובלבור המתה מהנהו. נ"ב צ"ל היתה המתה בהנהו תרתי כו' איכא לספוקי כו': שם בתוס' ד"ה וכי נסוס"ד מפני שהשכחה צ"ל השכחה: שם דילפינן אפשר משאי אפשר נ"ב אולי צ"ל דילפינן אפשר משאי אפשר בכה"ג: שם ד"ה ר' נתן מיתה על השלישי. צ"ל השלשה: שם והשלישי. צ"ל והשלשה: שם מן השלישית. צ"ל מן השלשה: בא"ד פירוש הד. צ"ל פירוש הד' שנגמרו:

דף יז ע"א בהגהות מהרי"ב לעיל י"א איתא ר' אליעזר. נ"ב ועי' תוס' יבמות דף פ"ד ד"ה ר"א.

דף יח ע"א בגמ' אלא מעתה והם על הודה. צ"ל הם: שם ת"ל והם. צ"ל הם: שם ברש"י ד"ה הכי קתני אלא ודאי יקרבו. נ"ב כאן צ"ל הגהת נ"ק: ע"ב בתוס' ד"ה מעלרתא אבל לא פריך תפסת כו'. נ"ב הכי מפורש בהדיא בפ"ק דר"ה דף ו':

דף יט ע"א בגמ' רבי אליעזר סבר כר"י. נ"ב צ"ל ר' אלעזר וכן צ"ל בכל הסוגיא וכמש"כ התוי"ט גם במשנה ותדע דהל"כ קשיא דר' אליעזר דלקמן ל"א דאפי' בטריפה ס"ל דעובר ירך אמו וכ"ש בעלמא עי' תוס' דלקמן שם: ע"ב בתוס' ד"ה אשם. תימה דבפרק התכלת תניא וכו'. נ"ב וכ"ה בתוספתא דזבחים פ"א:

דף כ ע"א בגמ' הא לא הטא לא אחייב. צ"ל ולא איחייב: שם בתוס' ד"ה הני. הא לא חטאת. צ"ל הטא: ע"ב בגמ' אמר לו ר"י. צ"ל ליה: שם בתוס' ד"ה אבל שפיר קריבה אשם. צ"ל שפיר וולדם קריב אשם:

דף כא ע"א ברש"י ד"ה הרי אלו ימכרו באיטליז לאחר שנפל בהם מום. נ"ב ולי נראה דחסרון הניכר יש כאן וצריך לציין ברש"י דיבור בפני עצמו ונמכרים באיטליז [ואכל קדשים קאי] ופירש"י לאחר שנפל בו מום ונפדו:

דף כג ע"ב בתוס' ד"ה המפרים והשני רועה. צ"ל יפלו לנדבה:

דף כד ע"ב בגמ' מותר להטיל מום בבכור. נ"ב בכורות ג' וש"נ: שם תד"ה קסבר מעשה שנמנא. צ"ל שמשר:

דף כה ע"א ברש"י ד"ה רצה בהנפי נפשיה מכח אמן. צ"ל ולאו מכח אמן וכ"ה בתוס' ד"ה רצה: שם בתוס' ד"ה הוא שלמים ולא מיכווניה דאם. נ"ב צ"ל ולא משוניה דאם אלא מכח קדושת פיו ואפי' למאן דאית ליה וכו' וא"צ למחוק הספרים ועיין בנ"ק שהגיה ג"כ ד' התוס' אבל לי נראה כמש"כ בעז"ה: שם בד"ה קסבר לא מסייר לזה. צ"ל ליה: שם ד"ה הרי דגבי חטאת. צ"ל וגבי: שם בגמ' עם יציאת רובו עולה הוי. נ"ב צ"ל יהא עולה הוי וכ"ה בתוס' כאן ובמס' חולין דף ס"ט: שם ברש"י ד"ה בר מינה דשבשתא היא דתניא. נ"ב צ"ל דשבשתא היא וכוא סו"ד ואח"ז מתה"ד לתנא דתני ולד „תני" הרי זו שלמים כנ"ל: ע"ב בגמ' ותיובתא דר"י תיובתא. נ"ב עי' תוס' דב"ק מ"ז ד"ה מ"ט: שם האומר לשפחתו הרי את בת חורין גרשם אות ג' בעין משפט. נ"ב אות ג' נדפס בטעות וצ"ל להלן על וחכ"א דבר"ו קיימין ושם צריך לציין אות ג': שם בהגהות מהרי"ב עי' תוס' סנהדרין. נ"ב ועי' תוס' זבחים ד"ה וקסבר:

דף כו ע"א ברש"י ד"ה תפוס לשון ראשון. בפירקין דף י"ח. צ"ל בפ"ק דף י"א:

דף כז ע"ב בתוס' ד"ה לא. ר"א ורבנן בהקדשן. צ"ל בהקדשות:

דף כח ע"א בגמ' הרי שנתעבדה בהן עבירה. צ"ל אין לי אלא שנתעבדה: שם א"ר שמעון. צ"ל ר' ישמעאל וכ"ה בתו"כ ובילקוט ועי' לקמן ע"ב: שם שאין התראת שני עדים. נ"ב צ"ל העדאת שני וכו' העדאת ע"א כו' שהעדאת שני עדים וכו' שהעדאת ע"א וכו' כצ"ל וכ"ה בתו"כ ובילקוט: שם ברש"י ד"ה ומ"ש התם. ונרשם מן הצד גי' אחרת היה לרש"י. נ"ב עי' בנ"ק שהגיה דכל זה הוא דבור אחד וכצ"ל ואי קשיא מ"ש התם בקדשים וכו' ובתערובת דחולין וכו' ואוסרין בהנאה יין נסך וכו' וע"ש בנ"ק אבל אני תמה מש"כ רש"י דגבי תערובת דחולין איפסיק ותני איסור הנאה לחוד וכו' והדר תני כשיטה אחריתי ואלו דברים וכו' ואני תמה דבמשנה בע"ז דף ע"ד לא תנא כלל דאלו דברים אסורים בהנאה וכן לא תנא נמי בתר הכי דאלו דברים שאין אסורין בהנאה חלב שחלבו עובד כוכבים רק בע"ז ל"ה תנן לה התם ושם לא תנא כלל ברישא דאוסרין בכל שהוא רק איסורי הנאה דע"ג קא חשיב ע"ש דף כ"ט אלא דבאמת מסיק שם בגמ' דף ע"ד דלא חשיב רק איסורי הנאה וע"ש פירש"י דבאמת ס"ל לתנא דנבלה אע"ג דחתיכה הוא בטל משום דלא הוי איסורי הנאה וא"כ לק"מ קושית רש"י כאן ואולי יש ליישב דברי רש"י ע"פ זה התוס' שם ד"ה למעוטי ע"ש ודו"ק:

דף כט ע"א בגמ' וכלי שרת וכלי אשירה ועצי אשירה. נ"ב בילקוט שופטים רמז ס"ב איתא אשירה ואבני מזבח ועצי אשירה וכו'. ונראה פירושו שהמזבח אשר בנה לה' כדכתיב התם ובנית מזבח לה' אלהיך היה על מקום האשירה שכתתה מלמעלה ובנה המזבח לה' באבני מזבח שהרסו כדכתיב שם והרסת את מזבח הבעל וכו' והיינו דקחשיב הכא בתלתא שעשה מזבח מאשירה ומאבני מזבח והקטיר ג"כ בעצי אשירה וא"ש ודלא כפירש"י ז"ל ומיהו בקרא מפורש לפירוש המפרשים ז"ל שם דכתיב ובנית מזבח כו' על ראש המעוז הזה אשר במערכה ופירש"י המעוז הסלע וא"כ לא בנה המזבח על האשירה אך י"ל דמ"מ בנה המזבח בעצי אשירה ובאבני מזבח הבעל שנתץ וצ"ע: שם בתד"ה איצטריך גבי רובע ונרבע מצריך תרי קראי. צ"ל רובע ונרבע מוקצה ונעבד מצריך הרי קראי חד לבהמת חולין וחד לבהמת קדשים ומשכח"ל במוקצה ונעבד בקדשים קלים וכו' כצ"ל [ועי' רש"י שם ד"ה הכי נמי מסתברא ובזבחים קי"ד אלא מוקצה ונעבד וכו']:

דף ל ע"א גמ' א"כ לא קרב ונדפס בצדו כ"א אתנן כלב לא קרב. נ"ב תיבת א"כ הוא ר"ת „אתנן כלב" וא"צ לשום הג"ה והכי פירושו אימא אתנן זונה ואתנן כלב לא קרב ומשני הוו תלתא וכו' כן נ"ל: ע"ב ברש"י ד"ה מכדי אכילה ולא החייהו מהם. נ"ב צ"ל ולא החייהו מהם מכדי מקח כנ"ל וכ"ה בנ"ק:

דף לב ע"א בתוס' ד"ה מקדישין. ול"נ דלא מלינו זה הלשון דליתב לבן בתו כהן כי אם גבי בכור (בבכורות דף כ"ו) ונדפס בצדו דצ"ל גבי תרומה. נ"ב כמש"כ בתוס' כצ"ל [א"ה נ"ל דכוונתו דצ"ל כמש"כ לפנינו בתוס' דכ"ה באמת במשנה ערכין שם דאומדין כמה אדם רוצה ליתן בבכור זה ליתן לבן בתו או לבן אחותו ויותר נראה דצ"ל בתוס' כי אם גבי תרומה בבכורות דף כ"ו וגבי בכור במשנה דערכין שם: ע"ב בגמרא אם בהמה אשר יקריבו וכו' ונדפס בצדו דצ"ל אשר לא יקריבו. נ"ב דצ"ל אם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה: שם ברש"י ד"ה ל"א אבל הקדש וקודם וכו'. נ"ב צ"ל דחרם חייל אכל הקדש וקודם וכו':

דף לג ע"ב ברש"י ד"ה תרומה טמאה בבמה מדליקין מפרש טעמא דמותרת בהנאה. נ"ב דצ"ל בבמה מדליקין מפרש טעמא ומותרת בהנאה אמרינן נמי התם ובפרק כל שעה לך ניתנה לשיקה תחת תבשילך [ומש"כ ברש"י בפסחים דף כ"ג שנה שם לא נזכר כלל הך סוגיא דלך ניתנה] [א"ה נראה דצ"ל בפסחים דף ל"ג דאמרינן שם דתרומה טמאה יש לו בה היתר הסקה וע"ש ברש"י]: שם בתוס' ד"ה הנשרפין והא דאמר אשירה אסורה לעולם. נ"ב עי' לקמן דף ל"ד דהך לעולם לא קאי אאשירה כלל משום דיש לה בטילה [ואולי דתיבת לעולם בכאן ט"ס הוא]:

דף לד ע"א ברש"י ד"ה יטילנה לאמה ואיידי דטול כך הוא. נ"ב צ"ל ואיידי דטוף כך הוא וכ"ה בנ"ק: בפי' המשניות להרמב"ם בפ"ה במשנה האומר ולדה של זו עולה הוציא אותן בגוף הגמרא אבל מקדיש וכו' נ"ב תיבת אבל טס"ה וצריך למוחקו: שם בא"ד ובסוף נדרים צ"ל בסוף נדרים דף פ"ז: שם ועובד עבודת כוכבים ומגרש. צ"ל ועובד עבודת כוכבים ומקדש ומגרש: שם שבמתפיס לעבודת כוכבים חייב בדיבור בלבד. נ"ב צ"ל נאסר בדיבור בלבד: שם אין הקדש לעבודת כוכבים נ"ב ועי' תוס' ב"ב דף קכ"ע ד"ה הון: סליק

דף ב ע"א ברש"י ד"ה כל. ויש מהן במלקות. נ"ב חסר כאן וצ"ל ויש מהן בכריסה ועי' בתוס': שם ברש"י בד"ה ופסח ומילה ולא כאם אם תמותו דשניות הן מדברי סופרים. נ"ב יבמות דף כ"א ודף כ"ב: שם ועמא שאכל את הקודש בלאו ולא יאכל וכו'. נ"ב עי' מכות י"ד ותוס' שבועות דף ו' ד"ה לא הזהיר: שם ברש"י ובבא על הזכר. צ"ל ובא על הזכר: **ע"ב** ברש"י ד"ה משום דקתני סיפא נמי דפטור אבל הנך. נ"ב צ"ל דפטור אבל הנך משום דלא שייך ביה קרבן עולה ויורד דעניות בנשיא וכו':

דף ג ע"ב בגמ' ועולא כי קאמר ר"ל. נ"ב תיבת ועולא ט"ס ובסנהדרין דף ס"ה לא גרסינן ליה: שם בגמ' אימא מודה. צ"ל „מודו":

דף ד ע"א בגמ' כואיל ויצאן בראים. נ"ב גי' הרי"ף בשם רב האי גאון ז"ל בסנהדרין הואיל ויצאן כאים והאריך שם בפירושו ובהגהות מהרי"ב ז"ל בסנהדרין יש ט"ס בזה ע"ש: שם בגמ' שפיר קאמר ליה צ"ל קאמרי ליה: שם לא ילפינן דבר למד מעניכו. נ"ב בילקוט מ ליתא לתיבת למד וכן בסמוך לא דכו"ע ילפינן דבר הלמד מענינו תיבת הלמד ט"ס וכן בילקוט ליתא: שם למדין לאו מלאו בין מלאו ובין מלאו דכרת. נ"ב צ"ל לאו מלאו ולאו מכרת ורבנן סברי לאו מלאו ילפינן לאו מכרת לא ילפינן וכ"ה בילקוט פ' מו רמז תקי"ד וכ"ה גי' רש"י ז"ל: שם וילפינן לאו דכל חלב ולאו דחוקת עולם מכרת. נ"ב אולי צ"ל לכרת וא"כ לפ"ז גם בקרבן יהיה חייב שתים לר' ישמעאל ודלא כר' חנינא ואולי יש להגיה לגירסא זו מלאו דחוקת עולם ומכרת דכי כל כו' ור"ל מה לאו דחוקת עולם דכתיב ביה חלב ודם ואפ"ה ע"כ יש חילוק חטאות ביניהן כדחלקינהו קרא בכרת דכי כל אוכל חלב וכו' וכל נפש וכו' ה"נ לאו דכל חלב שור וכו' לחילוק הוא: שם ברש"י ד"ה יצאו עדים וממין שכן בע"ז. צ"ל כע"ז: שם ודברים שאינם בע"ז. צ"ל כע"ז: שם ד"ה נתרבו אלא ע"ז פר בציבור ועז ביחיד. נ"ב צ"ל ועז ביחיד ובציבור ועי' רש"י בכורות ס' ובש"ס להדיא שם נתרבו אלא ע"ז בציבור:

דף ה ע"ב בתוס' סוד"ה קול. אבל להרית יי"נ וכו' הוי פלוגתא דאביי ורבא בפסחים. נ"ב טעות הוא דבפסחים לא נמצא שם פלוגתא דאביי ורבא בבת תיהא אלא במס' ע"ג הוא דף ס"ו גם מש"כ יי"נ ונבילה לא פליגי אביי ורבא כלל בנבילה אלא פלוגתא דרב ולוי הוא בפסחים דף ע"ו ולכן נראה דכן צ"ל בתוס' אבל להרית יין נסך הוי פלוגתא דאביי ורבא במס' ע"ז דף ס"ו ונבילה פלוגתא דרב ולוי בפסחים ע"ו ועי' ברש"י שם ד"ה א"ל רב:

דף ו ע"א בגמ' מלמד שטעונין גניזה וגרסם בהגהות מהרי"ב וכן עוד ברש"י חולין קט"ז. נ"ב וכן עוד בפסחים כ"ו ברש"י שם:

דף ז ע"ב בגמ' מייתין תרוייהו חד קרבן ודאי וחטאת העוף ספק. נ"ב צ"ל קרבן ודאי חטאת העוף ותיבת ספק ט"ס ועי' ברש"י ובדוחק יש ליישב הגי' שלפנינו דהאי ודאי על עולה קאי:

דף ח ע"ב בגמ' ונזיר מ"ט לא תני ס"ס צ"ל סוף סוף נזיר מ"ט לא תני נזיר נמי כי מייתי קרבן וכו' וכ"נ מפירש"י וכ"ה הב"ח ז"ל:

דף יד ע"ב בגמ' וכן אתה מוצא בבת בנו ובבת בן בנו וכו'. נ"ב ט"ס וצ"ל וכן אתה מוצא בבן בנו ובבן בן בנו וכו' וכ"ה ביבמות שם ור"ל אשת בן בן בנו וע"ש דגרסינן וכן אתה אומר בבנו וצריך לפרש בבנו של בנו וכן איך אמגס כאשת בן בת בנו נ"ל דמותרת דלא מבעי לד' הסוברים דבת בת נמי יש לה הפסק ובת בת בת בנו מותרת כמש"כ בסי' ע"ו סעיף י"ב בשם הרמב"ם וע"כ צ"ל דטעמא משום דלאו בת ירושה היא ולא שכיחא גביה כ"כ כמש"כ התוס' ביבמות דף כ"ב ד"ה שניות וה"נ פשוט לאשת בן בת בנו דמותרת משום דהבת אינה יורשת בנו [ואף דכשאין לו לבנו בנים כי אם בנות יורשות אותו מ"מ גם בבתו כשאין לו בנים יורשתו ואפ"ה לא גזרו כלל בכה"ג שאין לחלק בזה לסברת התוס' הנ"ל וה"נ בבת בנו וכמש"כ בעז"ה] אלא אף לדברי הסוברים דבת בת בת בנו אסורה דאין לה הפסק מ"מ נראה דאשת בן בת בנו לא אמירא כלל מאשת בן בן בתו דמותרת משום דבלאו בתו יש לה הפסק לכו"ע וצ"ע שלא נזכר בטו"ע דין זה שכתבנו בעז"ה ועי' בב"ש סי' ט"ו:

דף טו ע"ב בגמ' הרי מכשירין שאין נחשבין. נ"ב צ"ל הרי מכשירין וטהורין וכ"ה בתוספתא וכן העתיק הר"ש ז"ל בפ"א משנה ה' דמכשירין ע"ש וכן היה גי' רש"י ז"ל: שם בגמ' ר' יוסי בר"י אומר וכו'. נ"ב בתוספתא רפ"ד גרסינן ר"י בר יהודה ור"א בר' שמעון אומרים אפי' אכל וכו' ובזה תבין מש"כ רש"י ד"ה מכ' זבחים וכו' ר"י ור' אלעזר ס"ל כר"ע וכו':

דף יז ע"א בגמ' ת"ש הבא על הקטנות יוכיח. נ"ב עי' בס' קרבן אהרן פ' ויקרא דיבורא דחטאת סוף פרקא שהקשה לר"א היכי קאמר בהמה יוכיח דבבהמה לא שייך ימים שבינתים כלל וע"ש שכתב משום דהוקשו כל העריות כולן זה לזה ס"ל לר"א דילפינן בהמה מנדה וע"ש ודחוק מאד ולי נראה דבאמת הרי לר"א אף בלא ימים שבינתים ובלא גופין מחולקין מחייב אכל חדא וחדא כדתניא לעיל ט"ו בא עליה וחזר ובא עליה וכו' אלא דהשיב הכל לפי דברי ר"ע כמש"כ התוס' לעיל ט"ז ד"ה אמר רבה ובבהמה ע"כ אי אפשר לפרש אלא שהשיב ר"א לפי דברי עצמו ובזה תבין כוונת התוס' כאן ד"ה אמר לו:

דף יח ע"ב בתוס' ד"ה והתניא ואע"ג דר' יהודה קאמר לה. נ"ב צ"ל דר"י ב"ר יהודה ובאמת לפי הגי' בסוגיא דהכא בשבועות דף י"ט ר"ש בן יהודה ורא"ש אמרי משום ר"ש איטו מביא וכו' ולא גרסינן הכא ר' יוסי ב"ר יהודה כלל לכאורה לק"מ קושיית התוס' די"ל דר"י ב"ר יהודה דאיהו תנא לעיל ט"ו הך כללא דכל שחלוקין וכו' כאמת כרבי ס"ל ואיירי נמי בידיעות וס"ל באמת דמביא אשם תלוי על כל אחת ואחת ואמגס לפי שהגהתי לעיל ר"א בר"ש ג"כ אכתי קושיית התוס' במקומה עומדת דרא"ש אדרא"ש ועי' לעיל דף ב' ודף ט' תמשה מביאין קרבן אחד על עבירות הרבה ומוקי לה כר"י בר"י ומוכח כגי' דשבועות ודו"ק: שם בתוס' בד"ה אמר ליה רבא בר רב חנן היה תבר אביי כדאיתא בפ' כיצד מברכין וגרסם בהגהות מהרי"ב דצ"ל כיצד משתתפין. נ"ב הנה מה שציין בפ' כ"מ דף פ"ו כוונתו למאי דאמרינן שם א"ל רבה ב"ר חנן לאביי וכו' א"ל לא שמיע לך וכו' ע"ש דלפנינו איתא שם רבה ברי"ח ולפ"ז נ"ע דלמה לא הביאו התוס' מן המוקדם שם דף י"ד א"ל רבא ב"ר חנן לאביי ועוד שם בכמה מקומות אלא דבאמת כמה"כ הגאון מהרי"ב ז"ל שגגה יצא מאתו במה שהגיה והעיקר כדאי' בתוס' בפ' כיצד מברכין אלא דבמקום מ"ו צ"ל מ"ה וכוונתם למאי דאיתא שם בס"פ כיצד מברכין א"ל רבא ב"ר חנן לאביי הילכתא מאי וכו' ע"ש:

דף יט ע"ב בגמ' ותנן מי שהיו לו שני תינוקות וכו'. נ"ב לכאורה צ"ל והניא כי במשנה גרסינן של אחר השבת בשבת לכו"ע חייב ופלוגתייהו בשל ע"ש בשבת וע"כ הא דמייתי הכא דאף של אחר השבת בשבת פוטר ר' יהושע כדמסיק דס"ל דטעה בדבר מצוה פטור ברייתא היא שם ור"מ היא ובאמת לפי כללי הש"ס בכ"מ דסתם משנה ר"מ היא א"כ היה צ"ל במשנה דשבת כמו בברייתא דר"מ אבל מה נעשה כי לפנינו בשבת שם ובפסחים דף ע"ב הגי' בהך משנה כמו בברייתא דרשב"א שם בשבת. וע"ש ברש"י שכתב בד"ה רב הונא מתני חייב כדתנינן לה אך ע"כ ומ"מ צ"ע דלמה באמת לא הביא הש"ס הכא המשנה דעדיפא טפי להקשות ממנה דכ"ע מחייבי בשל אחר השבת בשבת ואין כאן מקום להאריך ואולי אפשר לומר דלכאורה דבאמת רבא דמקשה לר"נ הכא ס"ל כר"י בשבת שם דר"י מתני פטור כלומר שהיה גורס כן במתניתין דשבת משום דס"ל כר"מ ע"ש ולכן אף דלפניו במשנה ליתא הכי מ"מ רבא עצמו שהיה מתני פטור כדר"י אמר בלשון ותנן שהיה גורס כן במשנה דהל"כ טפי הו"ל להקשות ממתני' כמש"כ אלא ע"כ דס"ל כדר"י ובאמת לדידיה הוא לשון המשנה ולכן שפיר גרסינן ותנן ואין צורך להגיה כספרים ועי' ברע"ב בפירושו למשנה זו וז"ל פליגי אמוראי בש"ס בגירסת משנה זו והגירסא שתפסו רבותי לעיקר כך היא ע"ש:

דף כא ע"ב בתוס' ד"ה מיתיבי דם הטחול. נ"ב דיבור זה שייך לדף כ"ב וצ"ל אחר ד"ה לא קרעו:

דף כב ע"ב בגמ' ואיסור קדשים איסור חמור. נ"ב צ"ל איסור חלב:

דף כד ע"א בתוס' ד"ה אם. עד לאחר שנגמר דינו שנשחט. נ"ב צ"ל עד לאחר שנסקל או דצ"ל עד לאחר שנגמר דינו ונשחט או נסקל כנ"ל: שם בתוס' ד"ה דאמרו דלא גמרינן ליה. צ"ל נסו: שם ומניין ליה. צ"ל דמניין להם: שם ולא גמרינן ליה משור הנסקל. נ"ב עי' תוס' קדושין ותוס' זבחים ע"א: שם דאפקריה משום שהוא אסור בהנאה לא. נ"ב צ"ל לא משום דאסור בהנאה אלא דהכי פירושו דזכה בו כדמי כו':

דף כח ע"א ברש"י ד"ה זאת תהיה תורת המצורע. נ"ב ט"ס וצ"ל זאת תורת אשר בו נגע צרעת כו' וכ"ה בתו"כ: **ע"ב** בגמ' וקים ליה קדירה שיילוהי. צ"ל וקים ליה דקא מסיק קרבנות כל יומא שיילוהי וכן הגיה הב"ח ז"ל וכ"ה בפסחים דף נ"ז: שם דכתיב אם כבש ואם עז. נ"ב לגי' רש"י לא גרסינן הכא אם עז כמש"כ רש"י במתניתין ועי' רש"י שם:

בפי' המשניות להרמב"ם במשנה דהמפלת אור לשמונים ואחד ואמרו לפס ב"ש דם טומאה. צ"ל אין דם טומאה: פ"ב במשנה הבא על בת בתו וכו' צ"ל ונשא אותה „את יצחק". צ"ל „את יצחק": שם על איסור שבה. צ"ל על איסור שנייה: שם במשנה דהבא על חמותו הרת בת אשר וכן לאה. צ"ל בן לאה:

מסכת מעילה

דף ב ע"א בגמ' משום דשחיטתן. צ"ל משום דשהתן:

דף ג ע"א ברש"י ד"ה איתיביה והשלישית בפרק הסמוך לו. נ"ב אינו בפרק הסמוך כי פרק התערובת מפסיק ביניהן: שם ברש"י ד"ה וקתני בפרק הסמוך. צ"ל בפרק המזבח מקדש: שם בתוס' ד"ה חדא והא דתניא. צ"ל דתנן: שם ומשינוי דנתינת דם מצי למיפרך. צ"ל לא מצי למיפרך: שם דאמר מה הקטרה נ"ב צ"ל דאמר שם דף ס"ה מה הקטרה: שם וקרי חדא מגו הכיא. צ"ל חדא מגו חדא הכיא: **ע"ב** בגמ' איה מוציא מידי מעילה. נ"ב עי' תוס' מנחות שם מ"ז ד"ה אינו מוציא:

דף ד ע"א ברש"י ד"ה וכא עלה דכיון דהעלהו למזבח. נ"ב גי' צ"ק ולא אמרינן כיון דהעלהו למזבח:

דף ה ע"א בתוס' המתחיל דף ד' ע"ב אבל לא פקעי קדשי קדשים. צ"ל קדשי כשם: שם וא"כ כששחט ביום. צ"ל וא"ת כששחט ביום:

דף ו ע"ב בתוס' ד"ה שלא „דהאי כלי" פיגול צ"ל „דהאוכל" פיגול:

דף ז ע"ב ברש"י ד"ה והא ממונא וכו' דבתרווייהו בסיפא דרישא. צ"ל ברישא דסיפא: שם ה"נ דייקין בסיפא דרישא. צ"ל בסיפא דסיפא [ור"ל דכי היכי דדייקין ברישא דסיפא בקלים לפני זריקה דאין מועלין הא איסורא ודאי איכא קודם זריקה ה"נ דייקין דומיא דידיה בסיפא דסיפא בקלים לאחר זריקה דאיסורא איכא וה"ה נמי דודאי קשה גם בסיפא דרישא אי דייקין הכי אלא דגם בסיפא עצמה תקשה שפיר וכמש"כ]. שוב מצאתי בדפוס פפד"א שנת ת"פ הגי' דבתרווייהו ברישא דסיפא ובסיפא אין מועלין וכו' ה"נ דייקין בסיפא דרישא ואמאי וכו' והוא כמו שהגהתי בעז"ה ותיבת דרישא נדפס שם בתאי עיגול: שם ולהביאו לשריפה ולאתר. נ"ב כ"ל דצ"ל ולא לאלתר ועי' בכה"ג שפירושו דחוק: שם בתוס' ד"ה ועל. אין מועלין. צ"ל אין מועלין בבשר: שם ד"ה הא ודאי דאיסורא כיון. צ"ל ודאי דאיסורא איכא כיון:

דף ח ע"א בתוס' המתחיל בדף ז' ד"ה כי אמר. דאמר התם. צ"ל דתנן התם: שם בד"ה מילה דמה פירוש ששוחט. צ"ל ששוחט: שם בא"ד והדם נותן. צ"ל והדם נותן: שם בד"ה והכהנים בשורות. נ"ב דיבור זה הוא ד"א עם ד"ה הקודם ומה שנדפס באותיות גדולות הוא ט"ס: שם בד"ה קרמו וי"ל דמשום טבול יום וכו'. נ"ב כאן יש חסרון קצת בד' התוס' וצ"ע: **ע"ב** בגמ' אפי' לגבי מזבח. צ"ל על גבי מזבח: שם ברש"י ד"ה לר"מ. ופוסל את התרומה מדרבנן. נ"ב ט"ס דתרומה פוסל מה"ת ואולי צ"ל ופוסל את הרביעי מדרבנן: שם בתוס' ד"ה וכולן. ומלבד זה. צ"ל מלבד: שם וכולא את כל הדשן. נ"ב בקרא ויקרא ו' פסוק ד' לא כתיב כל וצ"ע:

דף י ע"א בתוס' ד"ה הכל מודים. כדי לאכלם. צ"ל כדי שיאכלנו: שם בא"ד שיכא יכול. צ"ל שיכא יפלו: שם דמודים פטור. צ"ל דמודים דפטור: **ע"ב** בתוס' ד"ה הנ"ל היינו אימורין קדשים. צ"ל קדשי קדשים: שם שכשם שהיה. צ"ל שהיא: שם ד"ה ולד חטאת. נ"ב כל דיבור זה צריך תיקון בכמה מקומות:

דף יא ע"א בתוס' ד"ה אמרה תורה דלא נהנין. צ"ל מועלין: שם בד"ה תרי מיעוטי הבאין כאחד אין מלמדין. נ"ב תיבת אין ט"ס וכ"כ צ"ק: שם בתוס' ד"ה לגל. ובסוכה דף מ"ט. צ"ל ובפסחים ע"ז וכן הגיה הצ"ק:

דף יב ע"א ברש"י ד"ה שהיה ר"ש. בל"ת דאותו ואת בנו. נ"ב ג' תיבות אלו דאותו ואת בנו ט"ס:

דף יד ע"א ברש"י ד"ה לעולם אימא לך. וקסבר אין מעילה בגידולין. נ"ב תיבת בגידולין הוא סו"ד: שם וליכא למידק מהכא. נ"ב נראה דצ"ל ורבי אבהו כו' לעולם אימא לך דאיתכר מגופא ואפ"ה ליכא למידק מינה לע"ז שנשתברה מאליה וצ"ק לר"י דר"י מחרך כו':

דף טו ע"א ברש"י ד"ה אמר לך ואיש כי יאכל. נ"ב עי' רש"י לקמן י"ח ד"ה אין לי אלא אוכל והנה וצע"ג: שם בתוס' ד"ה מהוראה דליכא מעילה אלא בהו בעילה. צ"ל דליכא מעילה בהו אלא בעולה:

דף טז ע"ב ברש"י ד"ה אמר רבא לא קאי אברייתא. צ"ל לא קאי אמתניתין דמתניתין בוודאי מיירי: שם בא"ד ודאי מיירי בשרצים. נ"ב צ"ל ודאי מיירי בשרצים מובדלין ובשאינן מובדלין קאמר ר"י כצ"ל וכ"ה בצ"ק: שם בתוס' ד"ה וקלסיה דמסתבר טעמא דרב. נ"ב אולי צ"ל דרבי יוסי בר"ח: שם ד"ה וקלסיה דאברייתא דאבריס קאי. צ"ל דאמתניתין: שם בד"ה אמר רבא דמיירי בברייתא. צ"ל דמיירי במשנה: שם דברייתא לא קאי. צ"ל דמשנה:

דף יז ע"א בתוס' ד"ה והא בעודו כו'. צ"ל בעודו בו: שם א"ר זעירי וכו'. צ"ל וכו: שם האמורה וכו' תיבות אלו מוקפין: **ע"ב** בגמ' רצונכם אבות עמכם. צ"ל אמר רצונכם וכ"ה בתוס' ובע"י:

דף יח ע"א במשנה הנהנה מן החטאת. נ"ב במשנה שבמשניות הגי' תלש מן החטאת: שם בגמ' ת"ר נפש אחד היחיד וכו'. נ"ב תו"כ פ' ויקרא דף ס' ע"ש כל הברייתא: **ע"ב** בגמ' ת"ל תמעול מעל וכו' עד ואכילת חבירו. נ"ב כל זה ליתא בברייתא דתו"כ הנ"ל וכ"כ קצת מפירש"י דל"ג ליה וגי' שלפנינו צ"ע לפרשה לענ"ד: שם בעין משפט מיי' פ"א מהל' תרומות. נ"ב נ"ל דצ"ל פ"א מהל' תרומות הלכה כ"ו ודו"ק ועי' מש"כ על הגליון במנחות דף ע':

דף יט ע"ב בתוס' ד"ה אין מועל בסוה"ד עד שיוציאנה מרשותו. נ"ב עי' תוס' קדושין נ"ה ד"ה אין שהאריכו בזה:

דף כ ע"א בתוס' ד"ה הדר בבית דבגאו ואח"כ הקדישו. נ"ב צ"ל דאף שהקדישו ואחר כך בגאו ועי' צ"ק: **ע"ב** ברש"י ד"ה ש"מ. שהוא פי' ב'. צ"ל שהוא פי שנים:

דף כא ע"א לך והביא לי אתרוג. נ"ב עי' תוס' סוכה דף ל"ט ד"ה יותר:

מסכת תמיד דף כה ע"ב

במשנה בית אבטינס. צ"ל בבית אבטינס ובבית הניצוץ ובבית המוקד:

דף כו ע"א במפרש כי תניא ההיא בשורה. צ"ל בברכת המזון:

דף כט ע"ב בגמ' חוץ מן זית וגפן אבל באלו היו רגילין. נ"ב גי' המפרש כאן ר' אליעזר מוסיף וכו' ואח"כ צ"ל אבל באלו היו רגילין וכו' ובזה א"ש מש"כ המפרש דר"א אפסקיה:

דף ל ע"א במפרש ד"ה הראש והרגל וכו מהוכר הקנה והלב. נ"ב צ"ל הקנה והלב והריאה ועי' רש"י יומא כ"ה כי גם שם יש ט"ס וכמש"כ שם בעז"ה:

דף לא ע"ב במפרש ד"ה במערבו של כבש להוליך אברים למזבח ולדרום. צ"ל ולכדרם: שם מזרחית של כבש. צ"ל של כבש היה: שם הליכתו למזבח לזרוק. צ"ל לזרוק האברים למערכה היה במזרח לכך כו' וכן הגיה הב"ח ז"ל: שם מפני שמרתיח את כלחם ומחממו. נ"ב לפי הגי' שלפנינו בשני שולחנות של שלש של כסף ושל זהב. צ"ל מפני שמרתיח את הקרביים ומחממין ועי' תוס' מנחות צ"ט ד"ה אחד:

מסכת מדות דף לז ע"א

ברמב"ם משנה ה' ד"ה ולא הוא פתח קטן וכתוב בתוספתא דכלים שכל נכנסין. נ"ב ובסוף מסכת עירובין ע"ש:

בפי' המשניות להרמב"ם במעילה פ"ד במשנה דכל האוכלים מצטרפים וכבר זכרנו בשלישי מכתובות. צ"ל מכריתות: סליק

הגהות הרד"ל — מסכת מעילה

מאת הגאון המובהק וכו' מו"ה דוד לוריא זצ"ל מביחאוו.

דף ב ע"א רש"י ד"ה ושקלו כו' בטמאין מיירי כו'. הוא גליון מאיזו תלמיד שהגיהו על פי' המפרש ד"ה ושקלו דלקמן שפי' בבעלי מומין. והגי' בגליון דא"כ בטמאין מיירי וביחיד כו'. ומפני שכתבו בגליון טעו המעתיקים לכתבו כאן שלא במקומו: תוס' סד"ה שחטו כו' דקבלה ושחיטה תכופות זל"ז. וגם כש"ס מפסיק משקה"ת שדם נפסל בו עד שלילה. ובכש"ס לא הוי כ"א ספק אם קבל בו. או אם שחט בו א"כ גם השחיטה פסולה מספק. לכן נקט זריקה שיכול להיות שהשם כש"ש ביניהם: **ע"ב** בפרש"י ד"ה אצטריך כו' אי לר"י מדאורייתא כו'. נ"ע דבדאורייתא ודאי לא תייסי' לבדילי. רק בדרבנן שייך לחלק דאי בדילי בלא"ה א"צ לגזור:

דף ג ע"ב גמ' א"ל רב אשי לרבא. נ"ע ביום שמת רבא נולד ר"א. ונראה צ"ל לר' אחא כדאיתא בסמוך כי אתא לקמי' דרבא. או נתהפך הגי' וצ"ל בסמוך כי אתא לקמי' דרבא (ואדר"פ קאי ולא אאביי כפי' המפרש) וכאן צ"ל על ר' אשי לר' אחא והוא רב אשי הכאבון דמקשי לר' אחא בכ"מ אדרב גידל מדעולא וכן עיקר:

דף טו ע"א במפרש ד"ה והא קרא קנסיה לאשמעינן כנ"ל (והגהת צ"ק טעות שהוסיף כ' תיבות דמדאורייתא). וגי' המפרש הי' כגי' מורי שיתי' שהביאו תוס' ד"ה מהאי כו' דל"ג דרבי כלל רק סהס והא קרא קנסיה. *) (לכן כ' המפרש שלא שמעו ולא קבלו פירושו הו קרא). וזה גרם לו ג"כ להמפרש שכ' ד"ה א"ל ר' ינאי כו' דקדשי מזבח נפ"ל מדכתיב כי יאכל קדש בשגגה. ולא כתב מדרבי כדברי תוס'. שלא הי' כתוב בנוסחאתו כאן דרבי כלל. אבל באמת בזה ודאי דברי תוס' נכוני' דכן מוכח בתמורה ע"ש. ומקרא זה דכי יאכל קדש בשגגה בתרומה קאי ולא בקדשים. וכ"מ אח"כ שהרגיש בזה בהשו' פני אריה סי' נ"ג ע"ש: תוס' ד"ה מתורתא כו' וא"ת כו' משמע איפכא כו' והכא דקאמר אלא על קב"ה לא אתי לאפוקי עולה כו' דליכא מעילה בהו אלא בעולה כנ"ל. ובגי' התוס' לא היה כתוב בסוגיין בדר' ינאי ועולה (וכן נראה לכאו' ממאי דמקשה הש"ס מהא דק"ק שחטן בדרום ולא מוקי לה בעולה. בשלמא הני' דתני מצטרפין זע"ז דאתי לאשמועי' כל ק"מ מצטרפין שפיר מקשי אך מהם קשיא. אלא שבאמת התוס' העלו דכאן נמי ע"כ ר"ל בעולה מודה ר' ינאי): **ע"ב** תד"ה וקלסי' כו' טעמיה דריב"ה ומשום כו' כנ"ל. ונראה משום דמלשון וקלסי' ר"י. משמע דלאו ברייתא ממש הוא. אלא ריב"ת סברה מעצמו (כלשון ברייתא ולכן נקט לה בלשון תני):

דף יח ע"ב גמ' מניין אכילתו כו' אפי' לזמן מרובה מניין ת"ל כו'. נראה דכבא זו הוא דנקט הת"כ (שכל ברייתא זו שם היא שנויי) הוא לשון המשנה דס"פ (כ.) ואה"כ חוזר לפרטה בפרטיות אי מה כו':

דף יט ע"א גמ' מ"ד כו' והאי לאו זר הוא קמ"ל. האי דינא דלענין תן על זר כהן ונשיא פטור קאי במסקנא באמת דהא קי"ל כר"י לגבי ר"מ פ"ק דכריתות (ו.) דלכהנים ומלכים דהשתא לאו זרים הוי פטור. רק דקמ"ל דמ"מ הכא לענין שאר מעילות לא ילפי' מיניה ומייבין: סליק

*) אולי צ"ל והא דלא הביאו לד' המפרש משום שלא וכו' כידוע.

קרני ראם — מסכת מעילה

מאת הגאון כו' מוהר"ר משה אהרן טויבש זצ"ל אבד"ק יאסי.

דף ב ע"ב בתוס' ד"ה ורבה וכו' והא איהו מחלק. נ"ב איני מבין דהא דמחלק ר"י היינו דעוף גרע מבהמה משום דלא הי' לה שום הכשר וא"כ כל היכי דבעוף לא הרד שביעא דבבהמה לא הרד וא"כ שפיר מקשה בשינוי מקום דמליקה דלא הרד וכש"כ בבהמה וצ"ע:

דף י ע"א תוס' ד"ה הכל וכו' י"ל דשאני יוצא. נ"ב יוצא שאינו יוצא כלו כנ"ל:

דף יא ע"א בתוס' ד"ה תרי וכו' דהא שני כתובים. נ"ב איני יודע דהכא קיימינן למ"ד מלמדין:

דף יג ע"א בתוס' ד"ה אתיא וכו' דאף החלב אסור בהנאה. נ"ב וכדאמרינן בבכורות מדאצטריך קרא לאסור חלב של פס"מ הא חלב דחולין הרי משמע דמותר בהנאה וצ"ע: בא"ד וכו' הזבח ולא גיזה. נ"ב ולא אדע דמה לא הוי בו רק עשה ואתי ולא תגוז בכור שורך ללאו ולוקין עליו:

דף יד ע"א ברש"י ד"ה מ"ט וכו' שהמוכר הוי מועל. נ"ב איני מבין דאמאי ימעול ואמאי לא יוכל לקנות הלא קדשי ב"ה קונין בהם כל צרכי ועיין פי' התוס': **ע"ב** בתוס' ד"ה מותר וכו' שילאו כבר לחולין. נ"ב אין לדבריהם ביאור שע"כ היו צריכי' לחלל מעות הקדש ע"י נתינה לשכר האומנין דאל"ה אין הקדש מתחלל על הקדש ועיין שבועות י"א:

דף טו ע"א בתד"ה אפילו וכו' ולא הספיק. נ"ב בחולין ר"פ ראשית הגז בד"ה והא בעי העמדה והערכה דבשעת פדיון בעי העמדה והערכה עיי"ש וכאן משמע דמהני העמדה והערכה שהיה בחיים ודבריהם סתרי: בא"ד וכו' בקדשי ב"ה. נ"ב ובקדשי הגוף אין פודין אפי' לאחר הנאות ומש"ש הנהנה מן החטאת כשהיא מתה כשנהנה כ"ש מעל ועי' פסחים כ"ע בתוס' שם:

דף טז ע"א בפרש"י ד"ה אמר לך וכו' היינו נבלה ואבר מן החי. נ"ב דברי רש"י תמוהין מאד ונראה כאורו דס"ל דנבילה ואמ"ה לא מצטרפי. ובהמה טמאה ואמ"ה מצטרפי משום דנבילה ואמ"ה א"א שיהיו שניהם בדבר אחד יחד דאם נבילה אין אבר מן החי אבל טמאה ואמ"ה אפשר יחד בבהמה טמאה דנוהג אמ"ה ומש"ה מצטרפי חצי זית מבהמה טמאה לחצי זית מאמ"ה ולשון ותייל אאיסור אמ"ה שכ' רש"י כוונתו לצרף לאיסור אמ"ה כנ"ל:

דף יז ע"ב ברש"י ד"ה אבל וכו' משום פיגול. נ"ב ר"ל משום לאו דלא יאכל כי קודש הוא ולא משום לאו דפיגול ונותר ועיין זבחים ע"ט פיגול והנותר שבללן:

דף כ ע"א בתוס' ד"ה נתנה וכו' מדקתני חבירו. נ"ב עיין תוס' עירובין דף נ"ב ד"ה האומר לחבירו: **ע"ב** בתוס' ד"ה שמע מינה וכו' בנטילתן. נ"ב עיי"ש בתוס' שלא כתבו כן: סליק

מאת הג"מ יוסף חנינא ליפא מייזליש זצ"ל. דף כא ע"ב תוס' ד"ה פרוטה וכ"ת דבר שיל"מ הוא. נ"ב עיין מרדכי סוף שבת דנראה דכאן האיסור ניכר מעולם קודם שנתערב בטל אף דדשיל"מ הוא. ועיין בטו"פ סי' ק"ב שעמד בזה ובאמת ניחא דלזין התוס' הנא על נפל דבזה היה ניכר מקודם כפ"ע: סליק

מאת הג"מ שלמה הכהן שליט"א מו"ץ דווילנא.

דף ב ע"א [illegible]

דף ג ע"א [illegible]

דף ד ע"א [illegible]

דף ח ע"ב [illegible]

דף ט ע"א [illegible]

דף יב ע"ב [illegible] ומד' הש"ך ביו"ד סי' ר"א ס"ק ע"ז שהקשה מגיטור שחקקו נבסוף קבעו דפוסל את המקוה ונמה לא נחשב כמשכה ושי' דמיירי דליכא רוב מים במקוה ולכאורה תמוה דהא דעת הש"ך שם דאינו נחשב לכלי רק מקוה החקק וא"כ איכא רוב מים כשרים וע"כ משום דנתערבו ביחד ובחידושי האריכתי בזה וגם כתבתי שם מה שיש לתמוה על הגאון מהרי"ס ז"ל פאדאווא בתשובותיו בסי' יו"ד ע"ש ודו"ק:

דף יד ע"א בגמ' האיכא שעיר נשיא. נ"ב ופשוט דה"ה בכאן היה מצי למשני כמו דשני לעיל דאיכא חטאת העוף ורק דמילתא דעדיפא קא משני דמשכחת לה זכר בחטאת. גם גבי בהמה:

דף טו ע"ב בתוס' ד"ה על עובד כוכבים ואתיא כמ"ד דאית ליה ציבור בעובדי כוכבים וכו'. נ"ב הנה כבר תמה המהרש"א ז"ל בהוריות ד' ו' על דברי התוס' אלו מהסוגיא דלהתם דבהדיא אמרינן דאתיא כר"ע וגם לר"מ משכחת לה כגון דחטאו והדר חטאו ע"ש ונשאר בקושיא ולענ"ד נראה ליישב דר"ל דהך סוגיא דהכא ס"ל כר' יהודה מדמקשה בפשיטות מינה לר' יהודה אלמא דס"ל להש"ס בפשיטות דהך ברייתא אתיא כר"י דס"ל דציבור בע"ג כל שבט ושבט מייתי וסייעתא לזה מלשון הגמ' דלקמן בשלמא וכו' כנגד י"ב שבטים והיינו כר"י וכמו שכ' התוס' ובאמת בהוריות ליתא לשון זה כלל והיינו לפי הסוגיא דהתם דאתיא כר"ע אבל הך סוגיא ס"ל דאתיא דווקא כר"י וכמו שכ' התוס' ובאמת בהוריות שם הגי' דתניא ר' יהודה אומר על ע"ג הביאום וא"ש בלא"ה הסוגיא דלכאן דמקשה מדר"י אדר"י ואכן התוס' הי' להם גי' דלן שהיה ר' יוסי אומר והלכך הוצרכו לומר דאתיא כר' יהודה ולפיכך מקשה מיניה הש"ס אדברי ר"י במשנה ודו"ק:

דף טז ע"א ברש"י ד"ה בן קנז דכתיב בדוכתי אחריתי. נ"ב תיבת דכתיב הוא תתה"ד והוא ציון על הא דאמרינן בש"ס דיקא נמי דכתיב כלב בן יפונה הקניזי [והוא נדפס בגליון בש"ס ס"א]:

דף יח ע"ב בגמ' ולרבא דאמר כיון שעבר עליהם רגל אחד בכל יום ויום עובר עליהם בבל תאחר. נ"ב נ"ל דערבוב לשונות יש בכאן דבר"ה שם איתא להדיא דעובר בעשה ולא בלאו רק אם כבר עבר עליו ג' רגלים בזה אמר רבא שם דבכל יום ויום עובר בלאו אבל ברגל אחד אינו עובר רק בעשה וכן נ"ל גם כאן וכ"ה ברמב"ם בפי"ד מהל' מעשה הקרבנות הלכה י"ג ומש"כ בעין משפט כאן דהרמב"ם פסק כאידך מ"ד במח"כ לא דק דלא מצינו שום פלוגתא דאמוראי בזה ורק דר"ת סבר התם אשעבר עליו רגל אחד עובר בבל תאחר ולא קיי"ל כוותיה וגם בעשה אינו עובר רק ברגל עצמו אם יכול להקריב אבל אם עבר הרגל ולא הקריב תו אינו עובר כלל וכן מבואר שם בהא דמשני שם שהיה חולה בעצרת ודו"ק: שם בגמ' ולרבא דאמר וכו' מעצרת בעי מיכליה. נ"ב עי' בטו"א בר"ה ד' ו' שהעיר על הא דאמרינן שם דבשלמא בפסח לא אקרבוה דאימור מחוסר זמן הוה והוכיח שם מדאמר ואכלנוה בפסח משמע דהקרבה היה בע"פ וא"כ מאי משני דמחוסר זמן הוי דהא מ"מ היו יכולים להקריב הולד בשביעי של פסח והוכיח מזה דכולי רגל בעינן וכיון דבמקצת הרגל אינו יכול להקריב תו לא עבר בעשה ע"ש ומצאתי למר אחי הגאון זצ"ל בגליון הטו"א שם שכ' דאין לומר דשביעי של פסח היה בשבת דא"כ גם ע"פ היה בשבת וע"כ דהקריבו ביום ו' וא"כ היאך אכלו אותה בפסח הא שלמים אינן נאכלין רק לשני ימים ולילה שבנתים ובפסח כבר עברו שני ימים אלא ע"כ דע"פ לא היה בשבת ולפיכך שפיר הקשה הטו"א ואמנם לענין עיקר קושייתו כתב מר אחי ז"ל שם [ונכתב בשנת תקנ"ו] די"ל ע"פ מה דהקשה בספר חידושי רי"ף ז"ל דמה מקשה הגמ' דהיכי משני לה בעצרת ועברי בעשה דלמא ס"ל ר' פפיים כחנניה דאותו ואת בנו נוהג בזכרים ויש לומר דשהטו את האב בעצרת וממילא הוה הולד מחוסר זמן גם בעצרת וכתב מר אחי ז"ל דיש לומר דקושיא חדא מתורצת בחבירתה די"ל דבשביעי של פסח שחטו את האב והיה הולד מחוסר זמן והשתא מקשי בש"ס שפיר דלמה לא הקריבו הולד בעצרת דאין לתרץ דשחטו את האב דהא כבר שחטו לאב בשביעי של פסח. ואין להקשות דמאי מקשה כאן דמאי אסהדתיה דר' פפיים ולפי הנ"ל סוגיא קמ"ל דאותו ואת בנו נוהג בזכרים דהא ליתא דלא שייך דאתי לאשמעינן זה כיון דאין הכרח מד' ר' פפיים דהמעשה היה כך דהא י"ל הטעם דלא הקריבו בשביעי של פסח משום דס"ל דאין נדרים ונדבות קרבין ביו"ט וגם זה אין להוכיח מד' ר' פפיים דנו"נ אין קרבין ביו"ט דהא י"ל דלא הקריבו בשביעי של פסח משום דשחטו לאב וכיון שאין להוכיח מד' ר' פפיים בבירור לשום צד שפיר מקשה הגמ' דא"כ מאי אסהדתיה דר' פפיים ודו"ק ע"כ מדברי מר אחי ז"ל שם ודפח"ח: שם בגמ' לאפוקי מדר"א דאמר ולד שלמים לא יקרב שלמים. נ"ב הקשה לי חכם אחד דהא ע"כ כיון דילדה קודם פסח ע"כ דהעיבור היה בזה דעיבורה של בהמה גסה הוא בשעה חדשים וזה ודאי דלא הקדישו להאם רק אחר חג הסוכות דאל"כ למה לא הקריבום בחג הסוכות וא"כ מעשה כי הוה דעיברה ולבסוף הקדישה ובכה"ג בוודאי גם ר"א מודה דקרב שלמים דהא הקדש חל גם על העובר דקיי"ל דקדושה חלה על עוברין ולא מקרי ולד שלמים אלא שלמים עצמו ואנכי השבתי לו דלק"מ דמידי איירינן הכא רק לתרץ דברי רבא ורבא לשיטתו אזיל דס"ל לקמן ד' כ"ה ע"ב דטעמא דר"י משום דאדם מתכפר בשבח הקדש ולא ס"ל כלל דהם שיירו מסוייר וכן פירש"י שם להדיא דרבא סובר דאפי' אם הקדישה מעוברת אינו קדוש הולד רק מצד האם וממילא לר"א דס"ל דולד שלמים לא יקרב שלמים גם בכה"ג ס"ל הכי ובר מן דין י"ל דלעולם היה ההקדש קודם העיבור והא דלא הקריבוהו בחג הסוכות י"ל דשחטו לאמה של האם בחג הסוכות ולא היו יכולין להקריבה באותו היום וממילא ליכא עשה כלל וכמו שכתבנו לעיל בשם הטו"א דלא עבר בעשה רק אם כוליה רגל היה ראוי להקרבה וכן משמע להדיא בסוגיא דר"ה שם ע"ש ודו"ק:

דף כא ע"א במשנה אר"ש מה טעם שהבכור ומעשר יש להם פרנסה ממקומן וכו'. נ"ב מכאן ראיה לד' התוס' בבכורות ד' נ"ג ד"ה ואיזהו והרא"ש בהלכות פדיון בכור דמשו"ה במקדיש בזה"ז דכונסין אותו לכיפה משום דחשו לתקלה ואלו בבכור בזמן הזה אסור להכניסו לכיפה אלא צריך שימתין עד שיפול בו מום ואז נאכל במומו לבעלים וכו' הטעם משום דבבכור כיון דשרי בנפילת מום בלא פדיה איכא הפסד קדשים אם היה כונסו לכיפה אבל מקדיש דאפי' אם נפל בו מום לא שרי ליה בלא פדיון ואי פריק ליה מבעי לאשלוך הדמים לאבוד הלכך כשכונסו עכשיו לכיפה אין כאן הפסד קדשים עכ"ל והייט כעין סברת ר"ש דהכא. וכבוד מר אחי הגאון זצ"ל בספרו ראשית בכורים ד' נ"ז ע"ב ישב בזה ד' הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהל' בכורות הלכה ב' שכתב דאם עבר ועשר בזה"ז דיאכל במומו והיינו ג"כ מטעם הנ"ל כיון דנאכל במומו בלא פדיון א"צ להכניסו לכיפה ואדרבה אסור להכניסו לכיפה משום הפסד קדשים וכ"ה בתוספתא דשילהי בכורות דתניא שם בהמה שנתערב בה מעשר בזה"ז ירעו אחד עשר כולן ימותו ע"כ וטעם החילוק בין מעשר לאחד עשר פשוט משום דאחד עשר צריך פדיון והא דמוקמינן בסוף בכורות לברייתא דתני ימותו דמיירי במעשר בזה"ז משום תקלה ומסוגיא זו תמה הגאון בנו"ב מהד"ת חיו"ד סי' קפ"ס על הרמב"ם ז"ל וכן תמהו עוד כמה גאונים בחיבוריהם ואמנם במח"כ לק"מ דהדבר פשוט דהברייתא שם איירי דילאו שנים בעשירי דעשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה ואז בוודאי ימותו משום דהי"א צריך פדיון וכמו דתניא בתוספתא בהדיא ומה דמקשינן שם בגמ' מאי איריא תרי אפי' חד נמי ר"ל אחד עשר עצמו בזה"ז ג"כ ימות ומשני דקמ"ל אפי' תרי דאיכא פסידא והיינו דמפסיד העשירי שהוא מעשר כל זה כתוב בספר ראשית בכורים שם ודפח"ח: שם ברש"י ד"ה הרי לאחר שנפל בהם מום ונפדו. נ"ב לשון זה צ"ע דהא בתמורת בכור ומעשר ליכא פדיה כלל וכמו שמבואר בזבחים ד' פ"ה ע"ב ע"ש וראיתי שכבר העיר התוי"ט בזה וכ' דרש"י והרע"ב לא דייקו דהא אין נפדין עכ"ל ומיהו מה שמביא מסיפא אינו ראי' כלל וכמו שכ' התוס' בזבחים ד' ע"ה ע"ב ד"ה בכור די"ל דלא קאי אתמורה ע"ש:

דף כד ע"א בגמ' כיוצא בו אין מרגילין בבכור ונרשם בעין משפט מיי' פ"א מהל' בכורות הלכה י"ט. נ"ב עי' שם ברמב"ם דאדרבה דפסק דמותר להרגיל בבכור ודלא כהך ברייתא משום דהך ברייתא אוקימנא כב"ש והלכה כב"ה ואכן הטוש"ע פסקו כהך ברייתא משום דמערבא משמיה דר' אבין אוקמא כד"ה וכן ר"י ב"ר אבין וכמו שפירש"י בבכורות ל"ג ע"ב ד"ה במערבא אמרי ודלא כמו שמשמע מפירש"י דהכא ועי' ברא"ש בפ"ה דבכורות סימן ט' ובב"י ביו"ד ס"י ש"ט:

דף כט ע"ב בגמ' ומן הצאן להוציא את הנוגח. שמעתי בזה דבר נחמד מפי כבוד ידידי הרב הגאון המפורסם וכו' מוהר"א אליעזר נ"י אחד מיוחד מגדולי רבני המו"ץ דפ"ק שהעיר דהיכי משמע לתנא למעט נוגח מהוא"ו דומן צאן דהא צאן אין דרכן ליגח כלל וכדאמרינן בב"ק ברים הכונס דמשו"ה נקט הכונס צאן לדיר משום דבצאן קרן לא כתיבה בה וכו' וא"כ לא שייך בצאן מיעוט דנוגח כלל ועוד דידוע דכל וא"ו לרבות בא ולא למעט. ואמר הגאון הנ"ל דכוונת הדרש בכאן מדכתיב ואם מן צאן בוא"ו אמרינן דוא"ו מוסיף על ענין ראשון ולמדין עליון מתחתון [וכעין זה איתא ביבמות דף ע' ובזבחים מ"ח ובכריתות ד' כ"ב ע"ב] וילפינן בקר מצאן מה צאן אינו בנוגח משום דלא שייך בהם נגיחה ה"נ בקר אינו בנוגח וילפינן מיניה דנוגח פסול לגבי מזבח. כן שמעתי מפי הרב הגאון הנ"ל ודפח"ח:

דף ל ע"א ברש"י ד"ה אין רבו ור' דאמר וכו' דוודאי אפי' אין לו אשה ובנים רבו מוסר לו שפחה כנענית נ"ב אכן הרמב"ם בפי' המשניות כאן פירש דרבי נמי ס"ל דאין רבו מוסר לו וכו' אלא דמ"מ לא מקרי אתנן כיון דהותר מכללו:

דף לא ע"א ברש"י ד"ה הכי נמי דאסירא והא אמר לעיל דמוקצה הוא דאסיר באכילת כרשינין כו'. נ"ב עי' לעיל כ"ט ע"א ברש"י ד"ה עד שיאכילוהו דפי' להיפך דאינו אסור מוקצה עד שיאכילוהו אבל משהאכילוהו מותר דניכר דמפטמין אותו לצורך משרתין ותו לא מקרבי ליה ואולי דפי' שם הוא לפי פירוש הלישנא אחרינא שהביא שם מתחילה אבל כאן פירש כפי' הראשון שכ' שם ודו"ק:

דף לג ע"ב במשנה ואלו הן הנקברין וכו'. נ"ב לכאורה צ"ע דאמאי לא חשיב נמי בהמת עיר הנדחת דתקבר דוודאי כיון דאסורה בהנאה בעי קבורה אחר הריגה ואם נאמר דבעי שריפה אחר הריגה משום דבהמה נמי בכלל שללה הוא וגבי שללה כתיב ושרפת אלא דגבי בהמה חידש לנו הכתוב דבעי הריגה בסייף מקודם כמו דכתיב הכה הכה וגו' ואת כל בהמתה לפי חרב תקשה לאידך גיסא דאמאי לא חשיב לה בהדי נשרפין ואין לומר דלא חשיב אלא הנך דאינן מפורשין בכתוב ורק דנלמד מדרשא ותדע דלא חשיב נותר והכא נמי מפורש דהא ליתא דהדרשה בבהמת עיר הנדחת לא מקרי מפורש דאדרבה מפשטיה דקרא משמע דלא בעי שריפה רק הריגה בעלמא. ונראה דלא חשיב נשרפין אלא הנך דאפרן מותר ומתוקים כדינם מהנסקלים אבל בהמת עיר הנדחת אף דבעי שריפה מ"מ אפרה אסור דהא כתיב לא ידבק בידך מאומה מן החרם וכן משמע להדיא בחולין ד' פ"ט דאפרה אסור ולפיכך לא קחשיב לה ובחידושי האריכתי הרבה בזה בעז"ה: סליק

מסכת כריתות

דף ב ע"א במשנה ובעל אוב. נ"ב לכאורה תימה דאמאי לא חשיב נמי מכשף בכלל חייבי כריתות דהא רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל בספר המצות שלו בל"ת ל"ד כתב דמכשף בשוגג חייב חטאת קבוע ומסתמא במזיד חייב כרת דכל דליכא כרת במזיד אינו חייב על שגגתו חטאת וכן משמע ג"כ בס' המצות שם במצוה שנ"ב דחשיב שם כל מחוייבי מיתות בב"ד ואין בהם כרת ולא מנה מכשף ביניהם. א"כ אמאי לא חשיב התנא מכשף וכן קשה על הרמב"ם ז"ל בריש הלכות שגגות דלא חשיב שם מכשף בכלל הדברים שיש בהן כרת וחטאת וכבר התעורר על כל זה המל"מ ז"ל בריש הלכות שגגות ונשאר בקושיא ועוד תמה שם במל"מ דבתו"כ פ' ויקרא משמע בהדיא דבמכשף ליכא כרת מדחשיב ליה התם בהדי מסית ומדיח ע"ש, ונ"ל ליישב הכל בחדא מחתא והוא ע"פ דברי המ"ל גופיה שם דכתב דהרמב"ם הוציא זה דאיכא כרת במכשף מדאמר ר"י ביבמות דף ה' דאוב וידעוני בכלל כל המכשפים היה ולמה יצאו להקיש אליהם וכו' וידוע דאין היקש למחצה והלכך מהיקש זה ילפינן גם לכרת וחטאת אבל מתני' הא אוקימנא לקמן בסוגיא כר"ע דס"ל דבמגדף איכא חטאת וי"ל דר"ע לשיטתו אזיל בסנהדרין דף ס"ז דהוצרך למילף התם דמכשף בסקילה משור סיני דכתיב שם אם בהמה אם איש לא יחיה וע"כ דלא ס"ל היקשא דר' יהודה והלכך לדידיה לא שמעינן כלל דאיכא כרת וחטאת במכשף ועפ"ז א"ש נמי דברי הרמב"ם ז"ל בחבורו משום דלענין הלכה קיי"ל כר"ע מחבירו וכ"ש הכא דר' יהודה תלמידו דר"ע הוי ואין הלכה כתלמיד במקום הרב ועוד דר"י הגלילי וכן עזאי בסנהדרין שם נמי לא ס"ל היקשא דר"י דהא הוצרכו ללמוד דמכשף בסקילה מקראי אחרינא ע"ש וגם התו"כ הנ"ל י"ל דאתיא כר"ע ואידך תנאי כנ"ל [וכעין תי' זה מצאתי בס' מנחת חינוך במצוה ס"ב שתי' כן לד' הרמב"ם וספר החינוך שם לענין מלתא אחרינא ע"ש היטב] וע"ד שתמה עוד המ"ל שם דבתו"כ בפ' כהן משיח ממעט להדיא מכשף מחטאת מדכתיב ועשה אחת יצא מכשף שאין בו מעשה נ"ל דג"כ לק"מ מזה על הרמב"ם ז"ל הנ"ל דבפ"ק דתמורה דף ג' קחשיב תנא לתמורה בהדי לאוין שלוקין עליהן אף שאין בו מעשה ואמר ר"י להכי לא תתני ומימר דבדיבורו עושה מעשה ופשוט דר"י לשיטתו אזיל דס"ל עקימת שפתיו הוי מעשה במקום דבדבורו עושה מעשה כמו דס"ל במגדף נמי בקול והנהיגה בקול וכן קיי"ל להלכה וכישוף נמי בדיבורו עושה מעשה וכמו דאמרינן בסנהדרין דף ס"ז ע"ב וא"כ י"ל דברייתא דתו"כ ס"ל כהך ברייתא דתני תנא קמיה דר"י דאף דבדיבורו עושה מעשה מ"מ לא נחשב כמעשה אבל הרמב"ם בספר המצות הנ"ל כתב אליבא דהילכתא דקיי"ל כר"י דנקרא מעשה ומ"מ לא הביא זה בחבורו להלכה משום דמ"מ כיון דכרת ליכא ליכא חטאת ודו"ק: שם במשנה והבא על א"א. נ"ב לכאורה משמע דליכא כרת וחטאת רק בנשואה מדלא חשיב לא"א רק אחר מחוייבי שריפה אלמא דמיירי בנשואה דבחנק דאם איתא דגם בנערה המאורסה איכא כרת וחטאת הו"ל למחשבה בהדי נסקלין וכן מצאתי להגאון מו"ה יוסף שאול זצ"ל בהגהותיו שהדפיס בשו"ת מהר"מ בר ברוך החדשים שהביא בשם תוספי הרא"ש על יבמות דף נ"ג דבנערה המאורסה ליכא כרת וחטאת ומשו"ה לא מוקי הש"ס מתניתין דלהתם דמיירי בבעולה משום דבבעולה אין חופה קונה בה לעשותה נשואה רק ביאה ממש וכיון דהוחלפו הנשים לא היה ביאה ואינה אלא כארוסה וליכא חטאת [ונראה דמפרש דהא דתנן ובשעת כניסתן לחופה החליפו היינו ר"ל דקודם הכניסה הוחלפו אלא ר"ל דלאחר הכניסה הוחלפו ודו"ק] אבל תמהני דבתו"כ בפרשת כהן משוח שם איתא להדיא דאיכא חטאת גבי נערה המאורסה וז"ל התו"כ שם וכשהוא אומר מכל מצות ה' לרבות נערה המאורסה והמחלל את השבת עכ"ל והדבר צע"ג וכבר הערתי ע"ז בהגהותי ליבמות ע"ש היטב וקצת נ"ע דלמה לא נימא דנערה המאורסה היתה בכלל א"א דכתיב ביה מות יומת הנואף והנואפת דהייט דנידון בחנק ויצאה מן הכלל לידון בסקילה וכמו דאמרינן בסנהדרין דף נ"א ע"ב והוי כדבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש [וכמש"כ התוס' בזבחים דף מ"ט ד"ה לפי דעיקר דבר החדש מקרי שסותר לכלל כמו באשם מצורע שכל האשמות כל הדם למזבח ובאשם מצורע ניתן מן הדם לבהונות וכן באשת אח ביבמות דף ז' שנאסרו כל העריות וזו הותרה] דאי אתה רשאי להחזירו לכללו להיות נידון בכרת וחטאת עד שיחזירנו הכתוב לכללו בפירוש ומה שכתוב מכל מצות ה' לא שייך לומר דזה מקרי הוחזר דהא איכא למימר דקרא אתי לרבות דברים אחרים שהוזכר בתו"כ שם והדבר צ"ע ומצוה לייטב: שם ברש"י וטמא שאכל את הקודש בלאו דלא יאכל עד אשר יטהר. נ"ב עי' מכות י"ד ע"ב דבין לר"י ובין לר"ל שם הך קרא בלאו לאכילת תרומה בטומאת הגוף אתא ולא לקודש ואזהרה לטמא שאכל את הקודש הוא פלוגתא דר"י ור"ל שם דלר"י ילפינן מג"ש טומאתו טומאתו מהבא אל המקדש טמא ולר"ל נפק"ל מקרא דבכל קודש לא תגע ולכן דברי רש"י צ"ע לכאורה וקצת היה מקום לייטב דברי רש"י ע"פ הסוגיא דיבמות דף ע"ד וע"ה ובתוס' שם ד"ה והכתיב דלתנא דפליג אר' ישמעאל ומוקי לה לקרא והוא צרוע או זב דמיירי במצורע מוחלט וכזב בעל ג' ראיות שפיר מיירי קרא דלא יאכל עד אשר יטהר בקדשים ע"ש והסוגיא דמכות שם אתיא כר"י דמיירי קרא בזב בעל ב' ראיות והוא א"ש דברי רש"י ואמנם עדיין קשה דהא לקמן בגמ' דף ג' אוקימנא מתני' כר' ישמעאל והיאך פירש רש"י למתני' אליבא דבר פלוגתיה דר' ישמעאל וצ"ע:

דף ג ע"ב בתוס' ישנים בד"ה הואיל. תימה דלעיל אמר דתנא ג' כריתות לסיומינהו לכריתות וכו' וה"נ ליתני ידעוני דכרת מיהו אית ביה. נ"ב קצת יש לייטב דלא חשיב אלא הנך דאית בהון כרת מיוחד כמו פסח ומילה אבל ידעוני אין בו כרת מיוחד דאוב וידעוני שניהם בלאו אחד ובכרת אחד נאמרו ומשו"ה לא תני ליה דאפי' אי הוה תני ליה לא הוה ניתוסף כרת אחרינא והא דתנא למפטם וסך בתרתי ואף דהם נמי בכרת אחד נאמרו היינו משום דהתם נ"מ לענין חילוק חטאות משום דנאמרו בשני לאוין אבל גבי ידעוני דאין בו לא הא ולא הא לא תני ליה כלל ובזה מיושב נמי מה שהקשו התוס' לעיל ע"א ד"ה לסיומינהו בהא דלא חשיב דהביא בהמה עליו או דהביא זכור עליו ואכן לפי מש"כ לק"מ ודו"ק:

דף ד ע"ב בגמ' דתניא ר"י אומר דם מה ת"ל וכו'. נ"ב עי' לקמן כ"ב ע"א משמע דלא גרסי' בהדיא בברייתא ר"י אומר רק דהש"ס מדייק דהך ברייתא ר"י היא משום דסתם ספרא הוא ר"י ומיהו בתו"כ בפ' אחרי על פסוק ואיש איש מבני ישראל מסיים בהדיא בתו"כ דברי ר' יהודה ואולי הך ברייתא דמייתי הכא ולקמן דף כ"ב ברייתא אחריתא היא דבתו"כ שם אינו מפורש בהדיא דדם התמצית אינו מכפר לר"י ולכן הוצרך להביא מברייתא ועדיין צ"ע:

דף ה ע"א בגמ' לא נכתוב כרמל ונילף מלחם וקלי וכו' ופירש"י קלי איתרבי אבל מנחת העומר. נ"ב עי' בספר התבונה שנדפס שם בשם הגאון האמיתי הצדיק המנוח מוהר"ר ישראל מסאלאנט זצ"ל שנסתפק בהאוכל חדש מתבואה שנקצרת לאחר שנתייבשה ואינו כרמל בשעת הקצירה אי עובר בלאו דחדש דהא י"ל דמה להנך שכן נתרבו אבל מנחת העומר למצוה מיהת דהא דכרמל אינו מעכב בעומר מ"מ למצוה בעינן כרמל כמו דתנן מצותו להביא מן הלח וכו' ושוב חזר והעיר ע"ז מהסוגיא דמנחות דף ס"ז בהא דמקשינן שם תינח מקלי ואילך וכו' ע"ש ולענ"ד יש להביא ראיה גם מהמשנה דמנחות דף ס"ח דאין מביאין מנחות ובכורים קודם לעומר ואם הביא פסול דנוהג חדש גם מתבואה שאינה כרמל דאל"ה מאי פסקא דהא הביא פסול דהא עיקר הטעם דאם הביא פסול אמרינן בגמ' משום דלא הותר מכללו אבל הדיוט וא"כ אם הביא מנחת הבולת מתבואה שאינה כרמל דהותר מכללו

אבל

אבל הדיוט לאכול בעודה תבואה כברה באמת בדיעבד וא"כ היכי התם ותני תנא דקודם לעומר לא יביא ואם הביא פסול. ואמנם בלא"ה נראה דליכא מלקות בזה דהא ידוע דתבואה יבשה אין ראוי לאכילה בעודה דגן וכדאמרינן בברכות ל"ח הכוסס את החטה משום דכל אכילה שלא כדרכה קרי לה כוסס [וזה פשוט דספיקו של הגאון הנ"ל אינו אלא לאוכלו בעודו דגן דלאחר שעשאו לחם בלא"ה עובר בלאו דלחם] וידוע דכל איסורין שבתורה אין לוקה עליהן אלא דרך אכילתן ואפשר דמשו"ה כתב קרא כרמל דכרמל דרך לאכלו בעודו בשבלין וכדתנן [במעשרות פ"ד] המולל מלילות מנפה מיד ליד ואוכל ולכן קרוי כרמל שרך ונמלל ביד וקמ"ל קרא דגם זה מקרי דרך אכילה ואף דעיקרו עומד לעשותו לחם או לאכלו קליות ודו"ק: שם בגמ' רחמנא אמר בד בבד ואת אמרת בהכרע. נ"ב ואף דבד בבד כתיב גבי קטורת מ"מ ילפינן שמן המשחה מקטורת וכדאמרינן לעיל דילפינן שמן המשחה מקטורת דהמוסר לציבור פטור:

דף ו ע"א ברש"י ד"ה בהמה וחיה לאו דוקא. נ"ב ר"ל דחיה לאו דוקא נקט רק הוא שיגרת לישנא בעלמא דהרי חיה אינה ראויה למזבח: שם בגמ' והלא מי רגלים יפין לה. נ"ב עי' בברכי יוסף בא"ח סי' קל"ב שהביא בשם ספר אורחות חיים דמי רגלים כמשמען וי"א מעין ששמו מי רגלים ומימיו עזין מאד וריחן רע אבל מי רגלים ממש חלילה שלא עלה על לב אדם לשרות בהן סמני הקטורת עכ"ל וכ"כ הכל בו דהוא מעין ושמו מי רגלים ומה שהשיג על זה בבאר שבע כאן מהירושלמי דפ' טרף בקלפי דאמר דמשו"ה אין נכנסין בעזרה מפני שריחן רע לק"מ לפי מש"כ לעיל בשם האורחות חיים דהמעין הזה ג"כ ריחו רע ושמו מוכיח עליו דמשו"ה קרינן ליה מי רגלים משום שריחו רע עכ"ל הברכי יוסף שם: ע"ב בגמ' אחת לששים או לשבעים שנה היו מפטמין אותה לחצאין. נ"ב ואף דבכל שנה ושנה היו מחללין למותר הקטורת על מעות האומנין וחוזרין ולוקחין אותה מתרומה חדשה והיו מצרפין אותה בקטורת החדשה של שנה שניה כבר כתב הכל בו בהלכות שבת בסימן ל"ח דף ל"א ע"ב דאף דהיו חוזרין ולוקחין אותם מתרומה חדשה מ"מ היו עושין בכל שנה ושנה ג"כ שס"ח מנים שלמים לבד השיריים שנשתייר בכל שנה ושנה וכן היה בכל שנה ושנה עד שהיה מגיע לשבעים שנה שאז היה הקטורת כמחצה יותר משס"ח ואז לא היו מפטמין אותה רק מחצה של שס"ה כ"כ הכל בו שם. והטעם באמת שהיו מפטמין אותו כל שנה בשלימות נראה משום דהא לכוין כ"כ לפחות מכל מין ומין מחשבון מנים שצריך ליתן ממנו כנגד חשבון המנים שיש מכל מין ומין בשיריים וצריך לזה דקדוק גדול ע"פ חשבון התשבורת ואם לא יהיה משקל הסמנים מכוון כפי הצריך אפשר דפסול מדרבנן דאף שכתבו התוס' דפרס בשחרית ופרס בין הערבים לאו הלמ"מ הוא מ"מ הא חכמים תקנו כן ועוד די"ל דמ"מ מה שצריך במין זה יותר מחבירו זה הוי הלמ"מ ודו"ק: שם בתוס' ד"ה דמפטם אומר רבי דהאי שיעורא דפרס בשחרית ופרס ערבית הלמ"מ הוא נ"ל לאו הלמ"מ הוא וכו':

דף ז ע"ב בגמ' ר"ש אומר מביא שניהן חטאת אחת. נ"ל שניהן מביאין חטאת אחד וכו' ובד' ר' יוסי נ"ל אין שניהן מביאין ותיבת מביאות ט"ס דבלא"ה קמיירי התם. ועי' בתוס' דף ח' ע"ב ד"ה שניהן [והוא שייך לסוגיא דהכא] דהקשו דהיאך סומכין שניהם על הקרבן דהא מי שאין הקרבן שלו הוא עובר עבודה בקדשים והניחו בתימה ונראה ליישב די"ל דר"ש לשיטתו אזיל בחגיגה דף י"ז דס"ל שם דנשים סומכות רשות וס"ד שם בגמ' דס"ל דסמיכה לאו בכל כחו בעינן דאל"כ לא היו מתירין לנשים לסמוך ולעבוד עבודה בקדשים וגם לפי המסקנא דלשם דסמיכה בכל כחו בעינן ולנשים לא שרינן רק באקופי ידייהו ומ"מ י"ל דהכא נמי כיון דבא"א סגי בסמיכה כל דהו וכמו בערל וטמא דמשלחין קרבנותיהן ואין סומכין כלל והיינו משום דבמקום שא"א שאני דהא סמיכה אינו מעכב: שם במשנה המפלת לאור שמונים ואחד. נ"ב לדעת התוס' זבחים כ"ג ע"ב ד"ה אור נ"ל אור לשמונים ואחד וכ"ה במשנה שבמשניות כאן ובפסחים דף ג' ועי' במשנה בעדיות בפ"ד משנה יו"ד דהגי' שם לאור שמונים כמו בכאן וצע"ג:

דף ח ע"א במשנה האשה שיש עליה ספק ה' לידות וכו' ואין השאר עליה חובה. נ"ב נראה דהא דאמר ואין השאר עליה חובה על העולות קאמר דאף שיכולה להביא על תנאי מ"מ אינו מוטל עליה חובה כיון דמותרת בקדשים ע"י החטאת הראשון ועולה דורון הוא משו"ה אינה מחוייבת להביא מספק כל החמש דאי על החטאת בלבד קאמר לא שייך הלשון אין השאר עליה חובה דאפי' אם תרצה להביא אסורה להביא עוד חטאות דהא אף חטאת אחת לא התירו לה להביא רק מדוחק דכדי שיהא מותרת לאכול בקדשים והלמ"מ הוא שיהא חטאת העוף בא על הספק אבל יותר מזה לא התירו כיון דכבר מותרת לאכול בקדשים בחטאת הראשון ופשוט הוא: שם במשנה נכנס לב"ד ולמד האשה וכו' מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים וכו'. נ"ב משמע מזה דקרבן אחד צריכה להביאה בשלימות דהיינו חטאת עם העולה ואף דעולה נמי אינה מעכבת אותה מלאכול בקדשים והוי כשאר הקרבנות מ"מ כיון דמשום זה לא יתייקר השער כ"כ לא שייך בזה עת לעשות לה' הפרו תורתך וראיה לזה מהא דלא מצינו דתיקן רק באשה שיש עליה חמש לידות אבל לא תיקן בלידה אחת דסגי דתביא החטאת בלבד ופשוט הוא: ע"ב במשנה ואלו הן מחוסרי כפרה הזב והזבה וכו'. נ"ב דע דבכל מחוסרי כפרה אינו מעכב הכפרה להתירו בקדשים רק החטאת בלבד אבל העולה אינה מעכבת כלל והוא תו"כ בפ' תזריע על פסוק והקריבו לפני ה' מה ת"ל לפי שהיא טעונה שנים יכול יהו מעכבין אותה ת"ל והקריבו וכו' ופסקה הרמב"ם ז"ל להלכה בפ"א מהל' מחוסרי כפרה הלכה ה' ומיהו במצורע איכא פלוגתא דתנאי בברייתא בערכין דף כ"א ור"י בנו של ר"י בן ברוקה סבר דעולת מצורע מעכבת ע"ש:

דף ט ע"א בגמ' ואין הזאה בלא טבילה. נ"ב ביבמות דף מ"ו הגי' וגמירי דאין הזאה בלא טבילה ומד' התוס' ביבמות שם ד"ה דאין הזאה משמע דהמפרשים דהיה הזאה ממש על העם מדם העולות ומשו"ה בעי טבילה מקודם וכמו בכל טמא מת דבעי טבילה מקמי הזאה [ומד' הכ"מ בפי"א מהל' פרה אדומה בשם תשובת הר"ש משמע דגם הזאת שלישי צריך טבילה מקודם ע"ש ועי' בתוס' במגילה דף כ' ד"ה ולא טובלין ע"ש] אבל לענין הזאה על המזבח לא מצינו שיעכב טבילה דהא כל הטמאין משלחין קרבנותיהן וכן משמע ג"כ בתוס' ביומא ד' ד"ה הזאה דהוה הזאה ממש וכן משמע פשטיות לישנא דקרא דכ' מתחילה דחצי הדם שם באגנות וחצי הדם זרק על המזבח ומשמע דחצי הדם דשם באגנות לא זרק אותן על המזבח רק זרק אותם על העם ואכן בתרגום אונקלוס פירש ונסיב משה ית דמא וזרק על מדבחא לכפרא על עמא משמע דס"ל דכל הדם זרק על המזבח רק דחצי הדם היה לשם כפרה וחצי הדם זרק שלא לשם כפרה וכן משמע באמת ביומא דף ד' דאמרינן דהזאה בסיני מי הואי ועי' במיני תרגימא על התרגום להגאון מהרי"ב ז"ל בפ' משפטים שהאריך בזה מאד: שם בגמ' צריך שיפרים רובע לקינו. נ"ב גי' הריטב"א שנדפס כעת על הגליון על מס' שקלים בש"ס החדש שילא כעת בדפוס ר א ם סוס"ז צריך שיפרים רובע שקל ע"ש ועי' בזה עוד בתוס' ב"ב דף קס"ו ע"ב ד"ה רבעתים: שם בעינן משפט באות ג' נרשם על דברי הת"ק מיי' בפ"י מהל' עבודת כוכבים. נ"ב מה שמצויין על הת"ק ט"ס דהרמב"ם פסק כר"ש וגם אינו בהלכות עבודת כוכבים רק הוא בפ"כ מהלכות שבת הלכה י"ד: ע"ב במשנה האשה שילדה ולדות הרבה. נ"ב קשה לי לדעת הרמב"ם בפי"א מהל' איסו"ב דחשבון זבות גדולה הולכות לעולם וא"כ משכחת לה נמי דהאשה שראתה זיבות הרבה ואעפ"כ אינה מביאה רק קרבן אחד כגון דלא נשלם ימי הנקיים שלה עד שהגיע ימי נדות ואחר שעברו ימי נדות חזרה וראתה ג' ימים בימי זיבות והוי כמו דהפילה בתוך מלאות ואולי כיון דלא היה לה ז' נקיים הכל זיבה אחת מקרי ומיהו עדיין קשה הו"ל למיפלגי ב"ש וב"ה בראתה בליל שמיני לזיבתה והתחיל אז ימי זיבות השניים ושוב ראתה עוד ג' ימים אחר זה דלב"ה חייבת ב' קרבנות ולב"ש אינה חייבת רק אחד משום דעדיין לא הגיעה לשעה הראויה להביא בה קרבן ואולי דהכא גם ב"ש מודה דהא עיקר הראיה שגורם לה להביא קרבן הוא הראיה של יום הג' ואז כבר הגיעה לשעה הראויה להביא קרבן או די"ל לסיפך [דהכא גם ב"ש מודה דהתם איכא יתורא דלבת וכמו דאמרינן [לעיל דף ח' משא"כ גבי זיבה ליכא יתורא ודו"ק:

דף יא ע"א בתוס' ד"ה דהא. הלשון אינו מכוון דהאיש הוקשה לאשה ולא האשה לאיש. נ"ב לכאורה קשה באמת דהא קיי"ל דאין היקש למחצה ולמה לא מקשינן ג"כ האשה לאיש דאם היה הבועל קטן גם השפחה פטורה ונראה דחז"ל הוציאו מזה מלשון הכתוב שם בפ' קדושים דמתחיל לדבר באיש ואיש אשר ישכב את אשה והיא שפחה נחרפת לאיש ותיכף מפסיק מאיש וכתב דין האשה דבקורת תהיה והיינו דהיא חייבת מלקות ואח"כ חוזר לדין האיש דהביא את אשמו ולכאורה הו"ל למכתב בתחילה והביא את אשמו דהא מעיקרא מיירי באיש אלא ודאי דבא לאשמעינן דאין האיש חייב בקרבן אלא אם האשה חייבת מלקות וחיוב האיש תלוי בחיוב האשה אבל דיהיה חיוב האשה תלוי בחיוב האיש זה לא שמעינן מהכתוב כלל וזה נ"ל ברור ודו"ק: ע"ב במשנה משני מינין פטור. נ"ב עי' להרמב"ן ז"ל בחידושיו לשבת ד' ע' שכ' דהך משני מינין פטור לא קאי אלא אחלב או אחלב ודם ונותר אבל פיגול ונותר מצטרפין לכזית אף שהן שני מינים כדאיתא להדיא במעילה ד' י"ז דלאכילה מצטרפין ע"ש ואמנם התוס' כאן בד"ה שאם חולקין ע"ז וס"ל דהתם למלקות איתמר אבל לא לקרבן ונראה דטעם החילוק הוא בין מלקות לקרבן משום דהמלקות בא על הלאו ופיגול ונותר לאו אחד לשניהם וכמש"כ התוס' כאן אבל קרבן בא על חיוב כרת וכיון דילפינן כרת לפיגול מג"ש דעון מנותר הוי כמאן דכתיב כרת בגופיה והלכך לא מצטרפי ודו"ק:

דף יב ע"א בגמ' נ"מ למפשט מינה לטומאה. נ"ב הנה משמע מלשון זה דהדבר הוזכר במקום אחר דפליגי ר"מ ורבנן גבי טומאה ולכן אמר דנ"מ באיבעיא זו לענין הפלוגתא דטומאה ולא בארו המפרשים ז"ל דהיכן פליגי ר"מ ורבנן בזה ואמנם הדבר פשוט דהש"ס כוון להמשנה דטהרות פ"ב משנה ע' דתנן שם עד אומר נטמא והוא אומר לא נטמאתי ר"מ מטמא וחכ"א הוא נאמן על עצמו ע"כ וע"ז אמר כאן דנ"מ באיבעיא זו לענין אם העידו על טומאה חדשה אי ג"כ פליגי רבנן או דבזה מודו ובזה ניחא נמי במה דלא אמרינן דנ"מ לענין כופר אם העידו שנים שחייב כופר דלטעם דאדם נאמן על עצמו בדברים שיש בהן כפרה גם בכופר פטור למ"ד דכופרא כפרה אכן להנ"ל ניחא דנקט טומאה משום דבזה מצינו פלוגתא בהדיא ומיהו בלא"ה י"ל דגבי כופר לא פסיקא ליה דהא איכא למ"ד דכופרא ממונא הוא ועיקר חיובו ע"י עדים הוא [ובזה יש ליישב ד' רש"י בכתובות מ"א דכ' על הא דתנן התם דהמית שורי את פלוני משלם ע"פ עצמו דקסבר דכופרא ממונא ותמה הגרע"א ז"ל בגליון המשניות דהא אפי' למ"ד דכופרא כפרה ג"כ משלם ע"פ עצמו ונשאר בתימה ולכן להנ"ל י"ל דכוונת רש"י דלמ"ד דכופרא כפרה לא שייך לאשמעינן דמשלם ע"פ עצמו דאדרבה כל עיקר חיובו אינו אלא ע"פ עצמו ולא ע"פ עדים דעדים אין יכולין לחייבו כלל לרבנן משום דבכפרה אדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש וכן משמע לקמן בסוגיא דר' יהודה בודאי ס"ל הכי ולקמן ע"ב פסק רב נחמן דהלכה כר' יהודה ועי' בתוס' כאן ד"ה ומודים ודו"ק]: ע"ב בגמ' אמר רבינא לעולם וכו'. נ"ב צריך לציין ברמב"ם בפי"א מהל' שגגות הלכה ח' וע"ש בהשגות ובכ"מ ובלח"מ: שם והוא אמר להון לא נטמאתי. נ"ב מד' הרמב"ם בהלכות שגגות שם נראה שהיה גורס לא נטמאתי מעולם וע"ש בלח"מ: שם לא אמרה אלא בינו לבין עצמו ולעצמו. נ"ב לשון התוספתא בטהרות פ"ו אין אומרים לו עסוק בטהרות אלא יתום לעצמו והובא בר"ש במס' טהרות פ"ה משנה ע' ופירש דיתום לעצמו היינו דלעצמו נאמן ומיהו מלשון הרמב"ם ז"ל בפט"ו מהל' אבות הטומאות הלכה י"א לא משמע כן אלא דיתום לעצמו שלא לאכול טהרות אבל אם עשה טהרות הרי הן טהורות וכ"כ הכ"מ שם ותמהני דהלא מסוגיא דהכא מבואר כפירוש הר"ש ז"ל וגם צריך להבין במה דכתב שם הרמב"ם כרבנן ולא ביאר כלל אי יש נ"מ בין טומאה חדשה לטומאה ישנה ואולי דסמך בזה על מש"כ בפי"א מהל' שגגות הלכה ח' הנ"ל ודו"ק: שם בגמ' מודה ר"מ לחכמים שאם אמרו לו שנים בעלת שפחה חרופה וכו'. נ"ב עי' בשירי קרבן בירושלמי ביבמות רפ"ז שהקשה לשיטת תוס' ביבמות דף נ"ה ע"ב ד"ה אינו חייב דגם בשפחה חרופה לא בעינן רק גמר ביאה אבל לא הוצאת זרע היאך יכול לתרץ דלא גמר ביאתו הא על ביאת המירוק גם העדים יכולין לידע ע"ש ולענ"ד לק"מ דהכא מיירי דאם לא העידו רק דראו כדרך המנאפים אז יכול לומר דלא גמרתי ביאתי דמהראיה שראו כדרך המנאפים אינו ראיה רק על הערה וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' איסו"ב הלכה י"ט שהעדים רואים זו שהערה עכ"ל וכ"ל שהוציא זה מסוגיא דהכא ולכן אי קשיא הא קשיא לדעת הירושלמי דאינו חייב עד שיפלוט ופשוט דגם היא אינה חייבת מלקות עד שיפלוט א"כ היכי משכחת לה מלקות בשפחה חרופה והלא אין העדים יכולין לידע זה וע"פ עצמו אין האדם מתחייב מלקות ודוחק לומר כיון דראו גמר ביאה מסתמא היה הוצאת ש"ז וצ"ע:

דף יד ע"ב בגמ' וכן אתה מונה בכת בנו. נ"ב ביבמות דף כ"א ע"ב הגי' וכן אתה מונה בכתו וכלת בנו וכו' ומשמע דקאי על הכלה דאין לה הפסק דאף כלת בן בנו אסורה עד סוף כל הדורות וגי' דהכא בת בנו צ"ע דמשמע דבשניות דבת בת בנו ג"כ אין לה הפסק ובאמת בש"ס ביבמות שם מבעיא ליה בזה אי יש לו הפסק או לא ולא איפשטא והיותר תימה דהרמב"ם פסק האיבעיא לקולא וכ"כ הפ"מ בירושלמי ביבמות בפ"ב סוף הלכה ד' דע"כ צ"ל דט"ס נפל בכאן [וע"ע בספר פורת יוסף על יבמות להגאון בעל פמ"ג ז"ל שכ' דיש מפרשים דהאיבעיא שם אינו אלא בבת בת בתו אי יש לה הפסק אבל בבת בת בנו פשיטא ליה דאין לה הפסק דלא גרע מכלת משום דאין לה הפסק וכמו שהקשו התוס' באמת ביבמות דף כ"ב ד"ה שניות והוצרכו לחלק שם ואכן המפרשים ז"ל ס"ל באמת דהאיבעיא שם אינו אלא בבת בתו ע"ש ובלח"מ פ"א מהל' אישות וע"פ זה יש לקיים גי' דהכא ובאמת שלפי שיגרת הלשון סברייתא הגי' דהכא יותר נכונה ור"ל דכמו בכלה מצינו ערוה דאורייתא ושניה ה"נ בבת בנו דאילו לפי גי' דיבמות למה לו להאריך כ"כ הול"ל בקיצור כלת בנו שניה עד סוף כל הדורות] ושוב מצאתי בעצי אלמוגים בהלכות שניות לעריות שכ' ג"כ בפשיטות דט"ס הכא ותמה על הב"ח שלא הגיה כאן ע"ש ואכן בחת"ס באה"ע ח"ב סי' קכ"ט כ' שיש לקיים גי' הספרים דלכאן דהא דתני וכן אתה מונה בכת בנו ר"ל כלת בת בנו [וקמ"ל בזה דלא נטעה דבכלת בת בנו לא גזרו משום שניה וכ"ה באמת דעת המהרש"ל ביש"ש שם סי' ו' והובא בב"ש סימן ט"ו ס"ק י"ז] וכן ביבמות הגי' שם וכן אתה מונה בבנו ג"כ ר"ל בכלת בת בנו ושני הגי' עולה לכוונה אחת ע"ש וזה נראה נכון מאד בפירוש הברייתא ודו"ק:

דף טו ע"ב בגמ' והיכא איתמר דרב יוסף אהא וכו'. נ"ב עי' בר"ש במכשירין פ"א משנה ה' דהביא לתוספתא זו דזב וטמא מת וכתב על זה ותימה דמ"ש מההיא דאמרו לו דף ע"ז דאמר שמואל וכרישה עצמה הוכשרה וכו' ונשאר בתימה ותימה על תמיהתו דהא בש"ס בעצמו בכאן מקשה קושיא זו ושני רב יוסף דמיירי בניתזין בכל כחן ואולי דלפני הר"ש ז"ל לא היה כתוב זה בנוסחת הגמ' והדבר צ"ע: שם ברש"י בד"ה ק"ו מפרש בגמרא אדם וכו'. נ"ב לפנינו ליתא זה בגמרא ואכן נמצא כסברא זו בנדה דף כ"ג מה לאדם שכן מטמא מחיים וכן נמצא כך חילוקא בחולין דף ע"א ע"ב ע"ש: שם בגמ' ר"י ב"ר יהודה אומר. נ"ב בתוספתא הגי' ר"י בר"י ור' אליעזר אומר וכן משמע מפירש"י בד"ה ה' זבחים דהיה גורס כן בגמ':

דף יז ע"א ברש"י ואפילו אכל ואח"כ נודע לו שהוא אכל חלב וכו' ומשמע להדיא דבש"ס אינו צריך להביא אשם תלוי ורק דכאן מיירי דודאי אכל והספק הוא בשיעור ואמנם בתוס' לקמן ע"ב ד"ה מדסיפא כתבו דגם בש"ס חייב אשם תלוי והדבר צ"ע:

דף יט ע"א במשנה אמר ר"ש תמהני. נ"ב מדברי רש"י ז"ל נראה דלא גריס אמר ר"ש רק ותמיה אני והכל הוא מדברי ר"י דזה קיבל מרבותיו דר' יהושע פוטר גם בזה אבל לא ידע הטעם והך סיומא דא"כ למה נאמר ג"כ הוא מדברי ר' יהודה דאף דכתיב קרא אשר חטא בה הא מבעיא ליה פרט למתעסק בהתירא אבל הרע"ב ז"ל כתב דגרסינן אמר ר"ש דר"ש מתמה על דברי ר' יהודה דאין סברא כלל דר' יהושע יפטור בזה והדר מקשה שפיר דמתני' על ר"ש דא"כ דר' יהושע אינו פוטר בזה א"כ אשר חטא בה למ"ל ומשני פרט למתעסק וכ"ה כפי' המשניות להרמב"ם ז"ל ונראה דפירש"י הוא לפי הס"ד דלקמן דף כ' דר' יהודה להחמיר על דברי ר"ש ור"ש שורי אתא דגם במתכוין וכו' פליג ר"א וסבר דחייב חטאת וע"כ דתמה אני ג"כ מדברי ר"י הוא אבל הרמב"ם והרע"ב ז"ל פירשו לפי המסקנא דר"י מקיל דאף כאכד מלקט מלבו בשם אחד פוטר ר' יהושע ולפי המסקנא שפיר יש לגרוס ר"ש במשנה דר"ש חולק על ר"י וסובר דאין סברא דר' יהושע יפטור בזה ושוב מצאתי בנר תמיד שהעיר בזה וע"ש שהאריך: שם ברש"י ד"ה פרט למתעסק בהתירא. נ"ב לקמן דף כ' ד"ה מאן ניהו פי' רש"י דה"ה במתעסק באב מלאכה זו ועשה אב מלאכה אחרת נמי פטור לר' יהודה ונראה דרש"י ז"ל ס"ל כדעת התוס' בשבת דף ע"ב ע"ב ד"ה נתכוין בשם ר"ת ולקמן בסמוך ע"ב ד"ה בחד מינא דמק"א דאשר חטא בה לא שמעינן רק למתעסק לאותו דבר אך דסבור שהוא היתר דשפיר מקרי מלאכת מחשבת דהא מתכוין לאותו דבר מ"מ פטור דלא קרינן אשר חטא בה דהא מכוין להתירא אבל במתכוין לעשות מלאכה זו ועשה מלאכה אחרת לא נפיק מאשר חטא בה ורק דפטור מצד דאינו מלאכת מחשבת ודו"ק:

דף כא ע"א בגמ' כלל אמרו בטומאה. נ"ב במשנה בטהרות פ"ח איתא כלל אמרו בטהרות וכ"ה ג"כ בפסחים דף מ"ה ע"ב: ע"ב בגמ' דם דגים שכנסו אסור. נ"ב עי' בדרישה ביו"ד סימן ע' שכתב בשם המהרש"ל דבדגים ליכא דם כלל רק ציר בלבד ומשו"ה בדגים ועופות שמלחו יחד לא מהני דימלח אותם פעם שנית להוציא הדם וכו' ע"ש ולכאורה תימה דא"כ מאי מראית העין איכא בהו כיון דלאו דם הוא כלל ודוחק לומר דמ"מ העולם סוברים דהוא דם מ"מ הוי ליה תרי מראית העין דיסברו דהוא דם וגם יסברו דהוא דם בהמה ומנ"ל דחיישינן כולי האי באיסור מראית העין ועוד דלמה הוצרך להוציא מקרא דדם דגים וחגבים מותר תיפוק לי דלאו דם הוא אלא ציר והתורה לא אסרה רק דם ואולי דאין כוונת המהרש"ל דליכא בהו דם כלל רק כוונתו דדם דידהו קליש טובא כמו ציר של בשר ובציר לא אמרינן דאיידי דידיה יפלוט ציר דידיה נמי דם דאחריני לפי שיטת המהרש"ל בעצמו וכמש"כ הש"ך בסי' ע' ס"ק ל"ז בשמו ודע דנ"ל דדם חגבים שכנסו נמי אסורין כמו בדגים וכן לענין הא דאמרינן בחולין דף קי"ב ע"ב דדגים ועופות שמלחן זא"ז אסורין נראה דה"ה בחגבים שמלחן עם עופות דודאי חגבים נמי רפי קרמייהו כמו דגים ופשוט הוא:

דף כב ע"א בגמ' כי קתני אין חייבין עליו על דם דליה. נ"ב גי' הרי"ף והרא"ש בפ' כל הבשר והרמב"ם בפ"ו מהל' מאכלות אסורות הוא איפכא כי קתני אין חייבין עליו בדם דאתי ליה מעלמא כי קאמר רב בדם דידיה דם דאתי ליה מעלמא היינו דם אברים וליטעמיך וכו' ולפי גירסתם ז"ל שמעינן דג' מיני דמים יש בלב א' דם הבלוע בבשר כמו בשאר אברים וע"ז אין חייבין כרת דאינו דם הנפש רק דם האברים והב' דם הכנוס בלב ודם הנפש הוא וחייב כרת והג' דם דאתי ליה מעלמא בשעת השחיטה דמתקבץ משאר אברים והא דלא משני דדם הלב דקתני בברייתא היינו דם הבלוע בלב דא"כ היינו דם האברים אבל טחול וכליות קתני באנפי נפשיה משום דיש בהם ריבוי דם יותר משאר אברים ומ"מ מקשה הגמ' שפיר ולטעמיך מי לא קתני דם כליות וקתני דם אברים דאף דיש בו ריבוי דם מ"מ אין בו דבר חידוש יותר משאר אברים ודו"ק [וע"ע בפמ"ג ביו"ד ברים סי' ע"ב במשבצות זהב עיי"ש היטב]:

דף כד ע"א א"ר כרוספדאי אמר ר"י שור הנסקל שהוזמו עדיו כל המחזיק בו זכה בו. נ"ב נראה דה"ה אף אם עדיין לא נסקל רק שנגמר דינו לסקול מ"מ מתייאש דאף לר"ת דס"ל דשור הנסקל אינו נאסר מחיים מ"מ אינו יכול לחרוש בו משום דאין מענין את דינו וכמו דמשמע מרש"י בב"ק דף נ' ד"ה ומשני בהדיא ומיהו ק"ק לר"ת מאי איריא הוזמו ואפי' הוכחשו נמי דנהי דהוו תרי ותרי ואסור בהנאה מספיקא וכמש"כ התוס' כאן בד"ה אם מ"מ מחיים מותר בהנאה ולחרוש בו וא"כ הוי הפקר לענין מלאכה ואולי כיון דבאמת מותר בהנאה מחיים לר"ת אינו מתייאש מזה כלל דאף דאינו מענין את דינו מ"מ לא מייאש מזה וצ"ע בזה: שם כל המחזיק בו זכה בו. נ"ב לכאורה היה נראה להביא מזה ראיה לדעת הריטב"א בחידושיו בקדושין דף נ"ח דכל איסורי הנאה הוי הפקר אף לדברים דמותר להנות מהם כגון בנשרפין דאפרן מותר או מה דיכול להנות מהם שלא כדרך הנאתן לאולי שאין בו סכנה מ"מ הוי הפקר לכל דאילו לדעת התוס' שם דלא הוי הפקר אלא ברשות הבעלים עומד היכי אמרינן דכל המחזיק בו זכה בו אבל באמת אינו ראיה די"ל באמת דלא זכה המחזיק רק שיתרון מה שהוא יותר עכשיו שמותר להנות בו אף כדרך הנאתו וכן תירצו התוס' כאן ד"ה דאמרו לו לדעת רבינו אפרים ז"ל ואדרבה הרווחנו בדבריהם ז"ל דלפי שיטתם ז"ל לק"מ קושיית הגאונים ז"ל שהבאתי בדבור שאחר זה מה שהקשו מב"ק דף נ' ע"ב דנהי דמייאש מעיקר השור מ"מ מקרי בעלים לענין להנות בו שלא כדרך הנאתו דהנאה זו לא הוי הפקר וא"כ עדיין יש לו בעלים לענין זה וכן לדעת ר"ת דשור הנסקל אינו נאסר מחיים שפיר יש לו בעלים לענין הנאה שמותר להנות מהשור מחיים ודו"ק. וקושיית הגאונים אלו אינו אלא לדעת הריטב"א ז"ל וסייעתו ועי' בשער המלך בפ"ט מהלכות אישות הלכה א' שהאריך הרבה בביאור מחלוקתם ז"ל: שם בגמ' מסתברא מילתא דר"י כגון דאמרי ליה וכו' אבל אמרו דרבע שורו הוא בעצמו מידע ידע וכו'. נ"ב עי' במהרש"ל ביש"ש בב"ק פ"ד סי' ב' ד"ה אי אמרי דנרבע שורו בפניו ע"ש ונראה לי דנקט האי דינא בנרבע ולא בנוגח היינו משום דיש קול למקין וכמש"כ בחו"מ סי' קי"ט ובסי' ת"ט והלכך כל זמן דליכא קלא בודאי לא מייאש [ועוד אפשר לומר דדוקא בנרבע גמר ומייאש דסבר דכי נמי יבואו עדי הזמה יצטרכו העדים לשלם לו שור תחת השור מכאשר זמם דהא בממון לא שייך כאשר זמם ולא כאשר עשה ולכן לא איכפת ליה בהיזק השור] ואי נמי י"ל דהזמה לא שכיח אבל בנוגח סבר דילמא יבוא הרוג ברגליו ויתברר שהוא שקר והשור יחזור להתירו [ובכה"ג אין העדים צריכים לשלם לו כלל דהא לא אפסדו ליה מידי] והלכך לא גמר ומייאש כלל ובזה נסתלק מה שהקשה הנר תמיד כאן [והקצה"ח בסימן ת"ו והגרע"א ז"ל בגליון המשניות בפ"ד דב"ק משנה ז' ובתשובותיו סי' קע"ו ובסי' קנ"ו] מסוגיא דלכאן על הסוגיא דר"פ המוכר דף נ"א דמקשינן שם וכי קדמו ודשו דיני נפשות מאי הוי וכו' ולפי הסוגיא דלכאן דנעשה הפקר בגמר דין הא הו"ל נגח ואח"כ הפקיר דפטור גם לרבנן לדעת הרא"ש בפ"ק דב"ק דבנזקין מודו רבנן לר"י [ומה שתי' בקצה"ח דבאיסורי הנאה אינו ברשותו להפקיר תמוה טובא ודבריו מרפסן איגרי דהא הכא נעשה האיסור הנאה וההפקר בבת אחת דע"י הגמר דין נאסר בהנאה וממילא נעשה הפקר כמו כל איסורי הנאה דנעשה הפקר ולכן דבריו ז"ל צע"ג] אכן לפי מש"כ דגבי נגיחה אינו מפקיר כלל דסובר דשמא יבוא הרוג ברגליו אין מקום לקושייתם כלל [ועי' בשו"ת הגרע"א ז"ל שם שהשואל ג"כ רצה לחלק בין נרבע לנוגח מטעמא אחרינא וכל דבריו שם תמוהים וכבר דחה שם הגרע"א ז"ל דבריו ועוד יש לדחות בכמה גווני ואכן לפי מש"כ שפיר יש לקיים החילוק הנ"ל מהטעם שכתבתי [וע"ע בחת"ס חו"מ סי' קס"ה שתי' עוד דמ"מ עדיין שם בעליו עליו לענין מצות הריגת השור וכדאיתא בב"ק דף נ"א ע"ב ולא דמי להפקר דאין לו בעלים כלל וזה נ"ל נכון ודפח"ח ואכן מה שתי' שם עוד דהא דנגח ואח"כ הפקיר דפטור אינו שייך רק בשור תם דמגופו משלם כבר קדמו בנר תמיד שם ודחה תי' זה בשתי ידים וכן מבואר בשיטה מקובצת שם דעיקר דין דנגח ואח"כ הפקיר דפטור הייבו במועד דשם כתיב והועד בבעליו ותם ילפינן ממועד ע"ש]: ע"ב בגמרא מאי לאו דבריו קיימים דהדרא למרה וכו'. נ"ב עי' ב"י חו"מ סי' רמ"ה שכ' דהרמב"ם ז"ל היה גורס כאן מאי לאו לא אמר כלום וקני המקבל ומשני הש"ס לא לא אמר כלום דלא הדרא למרה אבל הוא נמי לא קני לה וכל המחזיק בה כו' וגי' הרמב"ם ז"ל במימרא דרבה בר אבוה הוא כמו גי' רש"י ז"ל וכמו דאיתא הגי' בר"פ השולח וע"ש פי' הסוגיא להרמב"ם ז"ל וסעד לגי' הב"י מצאתי בס' הזכות להרמב"ן ז"ל במס' גיטין בפ' השולח בהשגות הראב"ד שם על הרי"ף שמשמע שם בהדיא דגרים כגי' הב"י ע"ש ושוב ראיתי שגם הר"ן ז"ל בפ' השולח שם הביא דיש נוסחאות גורסין כן מאי לאו לא אמר כלום וקנה לא לא אמר כלום דלא הדרא למרה וכל המחזיק בה זכה בה ע"כ והיינו ממש כגי' הרמב"ם ז"ל שכ' הב"י ותמהני על הב"י שלא הביא לגי' הר"ן ז"ל דמסייע לדעת הרמב"ם ז"ל וצ"ע: שם בגמ' מיתיבי הכותב נכסיו לאחרים וכו'. נ"ב הוא תוספתא דב"ב רפ"ח: שם בגמ' וקסבר מעוכב גט שחרור אוכל בתרומה. נ"ב וא"כ לדידן דקיי"ל דאינו אוכל דהוי איבעיא דלא איפשטא בגיטין דף מ"ב ע"ב וכמו שפסק הרמב"ם ז"ל בפ"ט מהל' תרומות הלכה ה' [ולא ס"ל כדעת התוס' בגיטין שם ד"ה לחלק בין הך דהכא להך דהתם ע"ש ודעת שלישית יש בזה להרמב"ן במלחמות פ"ג דברכות והר"ן בנזיקין דף ל' ז"ל דס"ל דהך איבעיא דגיטין הנ"ל שפיר נפשטא מהך דהכא ע"ש] אסור לאכול בתרומה אף לדעת הת"ק דהוי הפקר ואדרבה לדעת הת"ק ואפי' גם אם היו שניהם כהנים אסורים לאכול בתרומה מיהו לדידן דמספקא לן אם הלכה כת"ק או דהלכה כרשב"ג וכמו דאמרינן בחולין דף ל"ט וכמו שפסק שם הרמב"ם בהלכה ו' י"ל דבשניהם כהנים מותרים העבדים בתרומה מכח ס"ס דשמא הלכה כרשב"ג דהדרו למרה קמא ואוכלין מחמת הראשון ואת"ל דהלכה כת"ק מ"מ שמא הלכה דמעוכב גט שחרור אוכל בתרומה ומ"מ אין זה ברור אצלי להלכה. ומיהו במצות מעיקרא דאמרינן שם בב"ב ובחולין דמודה ת"ק דלא קנה שני ומבואר ברשב"ם שם דמ"מ לראשון נמי אינו חוזר ע"ש פשוט דאין אוכל בתרומה דהא חד ספיקא הוא אם מעוכב גט שחרור אוכל בתרומה. ואף דבמצות מעיקרא מעולם לא קנה השני כלל להעבד ורק דנעשה הפקר מיד בעת שצוות וממילא צריך רבו הראשון לכתוב לו גט שחרור והרי כבר מת מ"מ הא קיי"ל ביו"ד סי' רס"ז סעיף ס"ד דהיורש כותב לו גט שחרור ועוד דאף למ"ד בגיטין ל"ט דאין לו תקנה מ"מ לא גרע ממעוכב גט שחרור ודו"ק ובחידושי הארכתי עוד בזה בעז"ה: סליק

הגהות וחדושים על מסכת תמורה

מאת הגאון מוהר"ר נחמיה בירך זצ"ל מדובראוונע (בעהמ"ם שו"ת דברי נחמיה).

דף ב ע' תד"ה חמירא. אמרינן. נ"ל אמרינן: ע"ב גמ' ומתכפר בישראל. נ"ל ישראל:

דף ג ע"א גמ' ומעשר בהמה כו'. נ"ב בזבחים שם פריך ע"ז ע"ש: תוס' ד"ה לא. דאע"ג. נ"ל אע"ג: שם גליון סד"ה נ"ל ר"י. ולי נראה דרש"י כוון א"ר דגבי מותר לקמן ד' ע"ב דלא ס"ל אכל לאו שאב"מ לוקין ועי' מכות ע"ז דרמי להו ומשני הא דידיה הא דרבי' וא"ם הלשון הא מני ר"י ז"א לאו כו' דמשמע דכל לאו קאמר: ע"ב רש"י ד"ה דהיכא דקא עביד. תי' דהיכא נמחק:

דף ד ע"ב גמ' ישאירו. נ"ב יש להגי' הותירו שכ"ה בכל המקומות שהובא ברייתא זו והוא קרא דשמות י"ב דסמיך לי' והנותר וגו' דהאי קאמר בא הכתוב כו' ואפ"ע ד' התוס' ד"ה ור' יעקב: הום' ד"ה רבא למה נאסר. נ"ל למה לא נאסר:

דף ו ע"ב רש"י ד"ה בשימי לא. נ"ל אלא:

דף ז ע"א גמ' ברבי יהודה נ"ל ברבי יהודה אמרו:

דף ח ע"א רש"י ד"ה דאי בבע"מ. תיבת ודאי נמחק: ע"ב רש"י ד"ה מאי לאו ע"א. נראה דהאי ע"א ר"ל להיפוך מפי' הא' דהא דאמרי' מאי לאו ה"ק כו' ארשב"א קאי. ות"ק כר"נ כו' ולמסקנא ת"ק כר"ע ור"ש כר"י ב"נ. ויש להגיה עד"ז: סד"ה רשב"א ור' אלעזר. נ"ל ורשב"א:

דף ט ע"א תוס' ד"ה שנאמר. עי' נ"ק מה שהביא גי' ס"י והקשה לגירסתו בטוב שני דכתיב בקרא הייטו תולין והיאך ילפי' מיניה טוב מעיקרו עושה תמורה כו' ע"ש. לכאורה פשוט דלהתוס' מטוב ראשון ילפי' זה כמובן בד"ה לאביי וכ"ה פשוט בסוגיא דבכורות ואף ברש"י שם דמרישא דקרא יליף טוב מעיקרו כו' וכן פשטא דקרא משמע שהראשון אותו שהוא קודש קאי וז"ש התוס' בגי' הב"ז שהיא גי' שלפנינו זה הכלל הראשון הוא הקדש. ובלא"ה פירושו לגירסתו נראה דחוק ורחוק (ומ"ש ועי' דף כ' נ"ע). לכן לא זו דבתוס' נראה שא"ל להגי' בלום אלא דקצת סי' נראה דברש"י (וגמ') יש להגיה ג"כ עד"ז כיון דעכ"פ גם הוא מגי' ול"ע בזה: שם ד"ה איזהו. באחד. נ"ל בא': ע"ב גמ' אחד. בכל הענין נ"ל אחר. שם חבירו. נ"ל על אחר: שם אחד. נ"ל אחר: רש"י ד"ה ואם תמצא לומר. איתמר. נ"ל אימר: שם ד"ה שני גופין. מתכפר. נ"ל ונתכפר:

דף י ע"א אחד. נ"ל אחר: שם דבאותה קדושה כי מוסיף כו'. עי' נ"ק מה שהביא גי' מד"ח נ"ב נ"ע ושם. והכ"א לכאורה פשוט ונכון: שם באחד נ"ל באחר: שם מכפר. נ"ל מתכפר: שם תחת זה. נ"ל התחת זו: שם רש"י ד"ה מהו. ומכח. נ"ל כח: שם בא"ד מיפרים. נ"ל כדפי': שם ד"ה דמקדיש. בשותפין. נ"ל ושותפין: שם ד"ה ועגין לא שמעינן. נ"ל לאשמעינן: שם ד"ה ואין. נ"ל ולא: שם תוס' ד"ה ואין. נ"ל אין: ע"ב גמ' י"א מפרים. נ"ל מפרש: שם רש"י ד"ה ל"א. הוי. נ"ל הוי תולין: שם ד"ה אייבין. ואם נ"ל אם: שם ד"ה אי ר"י. ור' שמעון. נ"ל ור' שמעון היא: שם ד"ה כגון. דרשינן. נ"ל דדרשינן:

דף יא ע"א רש"י ד"ה הכי קא'. ברייתא. נ"ל מתני': שם ד"ה מאי לאו. עצמה. נ"ל עצמן:

שם ד"ה במקדיש וד"ה הני דהכלאים. הכל נ"ל בד"א. תוס' ד"ה הא'. נ"ב שייך לעיל: רש"י ד"ה שעושה וד"ה אכל. נ"ל בד"א: שם ד"ה היא שלמים. דלדברי הכל. נ"ב לכאורה נ"ע עי' לעיל ד' רע"ב ברש"י ותוס' דלכר פדא קדוש: שם ד"ה למאן ד"א. כלומר נרא' דר"י דבעי' ב' בפ"ע היא:

דף יב ע"א גמ' עושין. נ"ל נעשין: שם עושין. נ"ל עושה: רש"י ד"ה אלא לפי השבון. עי' נ"ק מה שפי' לרש"י. ולפ"ז יש להגי' ברש"י כמ"ש מצטרפין עם כ"ז כו' נ"ל כ"ג: תוס' ד"ה ואין. של תרומה. נ"ל ושל תרומה: שם בסה"ד והכ"א. נ"ל רא"א: שם ד"ה ואין כמים. מן תיב' ואין עד תי' וכו' נמחק: ע"ב רש"י ד"ה אלא אמר וד"ה אלא לפי נ"ל בד"א:

דף יג ע"א ד"ה שלשה. אותה. נ"ל עושה: שם תד"ה שלשה. מעמאינן. נ"ל מעמאן: שם ד"ה רע. והכ"א. נ"ל כו' רי"א: ע"ב גמ' דברי רבי אליעזר. נ"ב לפימש"ל על הגליון דף י"ח ע"ב ודף כ' ע"ב בשם תוי"ט יש להגיה כאן בכל הסוגיא אלעזר בלא יו"ד (וכן מוכח ברש"י דף י"ח ע"ב ד"ה ימותו וכ"ה ברש"י י"ז ע"ב): שם דבעיא. לעיל ט' ע"ב: שם ונתכפר. נ"ב והוהם והללו על אחר א"כ נתכפר: שם ד"ה ומשני. הכא. נ"ל הכי: שם ד"ה לידון. בתמורת. נ"ל כתמורת: שם ד"ה מותרות. ולקח. נ"ל ילקח: שם ד"ה ר' אליעזר דאית ליה. ר' אליעזר אמר. נ"ל ר' אלעזר: שם סד"ה אי הכי. תיבו' (דלעולה הבא' מן המותרות היא) מוקף. ואלו התיבות נ"ל בד"ה ותילנו. באשם אחר דעולה כו':

דף יד ע"א רש"י ד"ה קרבנו. (וקרבנה) נמחק: ע"ב גמ' ועולת. נ"ל ועלות: שם רש"י ד"ה בפ"ע. וקדשן. נ"ל קדשן: שם ד"ה אמר. נ"ל אמור:

דף טז ע"א רש"י ד"ה ונשתכחו. על יהושע. נ"ל על שא' יהושע: שם ד"ה בן קנז. מן תיבו' (דכתיב עד בן קנז) מוקף:

דף יז ע"א גמ' האי תנא. נ"ב ע"ל ע"ב גי' רש"י: ע"ב רש"י ד"ה אכל. דאין שלמים. נ"ל דאין שם שלמים: תוס' ד"ה דאיכא. מן (בר פדא עד בעולת העוף). נ"ב לפה"נ צריך למ"ז:

דף יח ע"א תד"ה נ"ל דהאי. נ"ל דהיא כ"ה בתוס' דמיר: ע"ב רש"י ד"ה מהו אומר (התודה לי' יקריב) תיבות אלו מוקף וע"ש בנ"ק דרק מלת יקריבנו מיותר. א"כ גי' שלנו ברש"י דכאן א"ש טפי: שם (אם על תודה) נ"ק מ"ז בהגה: שם ד"ה יקריבנו. כדאמרי'. נ"ל כדילפי' נ"ק: תום' סד"ה וחליפות. נ"ע דבריסא היה משמע רק א' ועי' פרש"י ד"ה יקריבנו. ועי' לעיל ט"ו ע"א בהטאת:

דף יט ע"א גמ' (תמורת ולד) נ"ל ולד תמורת: שם היא קדשה. נ"ל הוא קדש: רש"י מן תיבות (לשון ירושלמי עד הולד) כל זה מוקף: תוס' סד"ה אי. מן תי' שפירש ניפלוג עד סה"ד מוקף: שם ד"ה אביי. מהיום. נ"ל מהיות: שם ד"ה אשם. דשתא אשם. נ"ל מתוסר זמן:

דף כ ע"א רש"י ד"ה הואיל. (והיא) נ"ל ובאין: שם ד"ה הואיל ומותר אשם קרב. (בעולה) נ"ל כעולה: שם תוס' ד"ה הני (לא) נמחק: סד"ה הכ"ל מעלה. נ"ל הפא: ע"ב גמ' מעל. נ"ל של: רש"י ד"ה ואע"פ. דהאי להקריב. נ"ב סוכה נ"ז ע"א:

דף כא ע"א גמ' שאם. נ"ל ואם: ע"ב רש"י סד"ה חולין. שהמלמד. נ"ל מהולד: שם גליון ד"ה כ"א. מוקף: תוס' ד"ה ולד. ולקמן כ"ג. כ"כ ע"ב ע"ש בתוס' ד"ה אפי':

דף כב ע"א גמ' (תנא) נמחק: רש"י ד"ה אמר לך רבא סברי' לי' נ"ל לי: ע"ב גמ' ואלא. נ"ל אלא: תוס' סד"ה אפי'. הכא. נ"ל והכי:

דף כג ע"א רש"י ד"ה לשון ירושלמי (בשאינה אבודה). לכאורה נ"ל כאבודה: שם בא"ד שאינן אבודין. לכאורה נ"ל כאבודין וצ"ע שלא הוגה בנ"ק: תוס' ד"ה וטעמא. מן תי' (מיהו עד שעירים) מוקף וכ"ב לפמ"ש נ"ק זה שייך לקמן ע"ב: ע"ב גמ' ואלא. נ"ל אלא: רש"י ד"ה ל"א וד"ה וניתני זד"ה ומשני הכל נ"ל בד"א: שם ד"ה והשני וד"ה מי. נ"ל ד"א: שם בא"ד (ממוהר שירי) נ"ל משירי: שם (לבד) נמחק: ד"ה זהב. וטתן כפורת. נ"ל ונותן בו כפורת: שם ד"ה בחד (שתי לבורי) נ"ב לכאורה ראוי למ"ז:

דף כד ע"ב תוס' ד"ה כילד. (דת"ק) נ"ל מאי ועי' נ"ק מגיה בע"א: שם ד"ה קסבר. נ"ב שייך לריש דף כ"ה: שם ד"ה הא עדיפא. (יתירא) נמחק: שם סד"ה ולמכור. בגליון רש"ק או. הג"ה זו איני מבין ונראה דיש להגיה ובענין שיהא עולה ע"ד מ"ש התוס' שם בבכורות דף ג' ע"ב:

דף כ ע"א רש"י ד"ה אילו לא וד"ה אילו נאמר נ"ל ד"א: שם ת"ל. ולמאי. נ"ל אלא: שם סד"ה ואמר אביי. (כל כך) נמחק: שם ד"ה האומר (ולדה של) נמחק: שם ד"ה גמ' רלה. מכח אמן. נ"ל ולא מכח אמן:

דף כו ע"א רש"י (זה) נ"ל זו: שם ד"ה נהמה. בפרקין. נ"ל בפ"ג דף י"א ע"ב: שם ד"ה תמורתה. (היא) נמחק: שם תד"ה האומר. (היא) נמחק:

דף כז ע"א רש"י ד"ה גברא. (לשון ירושלמי עד לא תפוס). כל השורות מוקף: שם בא"ד (הויא) נמחק:

דף כח ע"א גמ' בסוף העמוד. התראת. נ"ל הודאת:

דף כט ע"א גמ' ונתן לה ב'. נ"ל מאה: שם ד"ה מתיב (אד עד עמה) תיבות אלו מוקף: ע"ב גמ' זוֹנָה ולא זוֹנָה. עי' בנ"ק שהביא ראיה ושם אים ישראל תמוּכָה ושם האשה תמוּכָה ע"ש. ע"ש דגבי אים נ"ל בסגול וגבי האשה בקמץ שכ"ה במקרא וכן נכון כאן דזונה בקמץ לשון נקיבה ולאפוקי נתנה לו דאתנן זונה פי' שניתן לזונה. ועי' תוי"ט פ"ה דטהרות מ"ח: שם הא מני ר"ע. פרש"י ע"ז עי' לקמן ד"ל ד"ה ל"א דשייך לכאן (וע"ש בתוס') דסדר הלשונו' ברש"י ותוס' הם בהיפוך: רש"י ד"ה עד יום. שקלי לי. נ"ל שקלי טלה כו': תוס' ד"ה תופסין בה. לגביה אתנן. נ"ל לגבי אתנן: שם בתוס' (ד' ל') לא תפסי. נ"ל דלא תפסי: שם לרבנן (היא) נמחק: שם אמרו. נ"ל אמרי': שם ולא פירש לה הואי. נ"ל ולא פירש לא הויא: שם בסתמא הכא. נ"ל בסתמא ה"נ לרבנן הכא כו':

דף ל ע"א גמ' אתנן. יבמות נ"ט ע"ב: שם רש"י ד"ה בנין אב הוא אי וד"ה ובנין אב הוא ללמד נ"ל בד"א: שם סד"ה ולרבא. (ואפי' פנויה) נמחק: שם ד"ה אתנן. ותלין. ביבמות שם פרש"י בע"א וע"ל ריש ע"ב בתוס': שם ד"ה איא. (ממש דהא מחיר) מוקף וכ"ב ממש כו' דהאי ומחיר אולי כצ"ל וד' נ"ק נ"ע: שם מגיע מדמי. נ"ל מגיע בכל אחד מעה מדמי: ע"ב גמ' המקדיש. נ"ל המקדש: שם עובד כוכבים. פי' תקרובות: שם מחיס. נ"ל והיה: שם לאו. נ"ל לה: שם מחיר. נ"ל ומחיר: שם רש"י ד"ה אם נתמעט וד"ה ולא מכדי נ"ל ד"א. ותיבו' ולא והד"ה מכדי נמחק:

דף לא ע"א גמ' רבה. נרא' דצ"ל רבה: שם רש"י ד"ה ולד במעי בהמה. נ"ב עי' נ"ק. ולפמ"ש מהרש"א שם לפרש"י (ד"ג) דס"ל דגם לענין זוז"ג חמיר בילה דבגופ' היא ע"ש. א"כ קאי ר"ה גם אלק' דלפנינו בנטרפה ולבסוף עיברה דבכה"ג בבילה בשיחלא בתר' מודים כו': שם ד"ה א"ל רבא לר"ה כו'. תיבו' אלו מוקף וכ"ב נ"ל א' ר"ה כו' ושייך לעיל: שם (אליסנא) נ"ל לליסנא: שם לליסנא בתר'. מיירי בשיחלא בתר' ולליסנא בתר'. שיהלא. נ"ל מיירי בשיחלא: שם ד"ה הכי נמי. ואסיר. נרא' דצ"ל דנאסר ועי' לעיל כ"ט ע"א. לל"ק בריש': שם וכ"ם לל"ב שם אף מוקצה ניתר עי"ז ע"ש: שם תוס' ד"ה ולא (רבנן עלי' כו' עד פרש"י ונראה בעיני) תיבות אלו מוקף וכתב לגירסת הנ"ק כצ"ל ר"א עלי' כו' ופרש"י לפ"ז: שם לפי' ראשון. להנ"ק פי' ראשון ר"ל סברת ר"ה ופי' שני ר"ל לאביי וכ"ז דוחק לכן יותר נרא' גי' רש"ק ברש"י ולפ"ז בתוס' א"צ להגי' כלום וא"ש: ע"ב תד"ה ולדן. הויית. נ"ל הוייתן:

דף לב ע"א גמ' מתרימין. נ"ל ומתרימין: שם רש"י ד"ה אמר עולה. וכל. נ"ל כל: ע"ב רש"י סד"ה ומשני מדרבנן. החרם. נ"ל חרם: שם ד"ה לרבות. ורבי. נ"ל רבי: שם ד"ה לרבות וד"ה מי נ"ל בד"א: שם נ"ל דהוי' למעול אלא מדרבנן הוא דהוי הקדש: שם דמתני'. גי' נ"ק במתני': שם (דמ"ת עולה) נ"ל דס"ל לעולה עי' נ"ק: שם תד"ה מיתיבי קדשי ב"ה מדאורייי' נ"ל תפסי מדאורייי': שם אין. נ"ל לא:

דף לג ע"א רש"י ד"ה אלא מיפך. אלא (לאו) גליון שם לגי' רש"ק וכ"ב וגירסת נ"ק דלא קתני כו': שם ד"ה נפלוג. ואינהו. נ"ל ואיכו: תוס' ד"ה לרבי שב"ל. קדושת מזבח. נרא' דכאן שייך מ"ש לקמן (אבל בעלי מומין יפדו דלא היו בכלל העמדה) ובסמוך יש למחוק מן רש"א כו' עד העמד'): ע"ב רש"י ד"ה משום. בתמימים. נ"ל כתמימים: תד"ה משום. למה נקט כו'. בגליון רש"ק מ"ז. ועי' נ"ק מגי' בע"א: ד"ה הנשרפין. בסה"ד. לעולם. משמע מדאורייי'. ולכאו' לא משמע כן לקמן גבי ינאו מידי מעילה ע"ש בפרש"י ד"ה ומותרים:

דף לד ע"א גמ' אמר. נ"ל אמרו וכ"ה במשנ': שם דמתני' דנשחטין. נ"ל דבמתני' תני דנשחטין: שם דאפרן. נ"ל אפרן: שם וסתנא נ"ל וסתניא: סליק

הגהות וחדושים על מסכת מעילה תמיד קנים ומדות

בן אריה מאת הגאון כו' מוהר"ר זאב בן אריה זצ"ל אבד"ק גאלדינגען וטעלז.

דף ג ע"ב גמ' אמר ליה רב אשי לרבא כו'. נ"ב עי' קידושין דף עב ע"ב דיום שמת רבא נולד רב אשי. ועי' בסדר הדורות [שם בסדר תנאים ואמוראים סוף אות א' הביא הגמרא דכאן וגירסתו כאן אמר ליה רב אשי לרבה הא אמר עולא כו' ופירש שם שהוא רב אשי הקדמון וכדאשכחן בב"ק דף קי"ד ע"ב אמר ליה רב אשי לרבה כו' ובסדר הדורות שם אלא ר' אבא הביא שם בשם ספר היוחסין בזה הלשון בריש מעילה נ"ל אמר ליה רב אשי לר' אבא כי רב אשי לא ראה את רבא עכ"ל וכתב על זה בסדר הדורות לא מצאתי ונראה שכוונת היוחסין לכאן שהיה הגירסא לפניו כמו שהוא לפנינו. לרבה. ולכן כתב שצ"ל ר' אבא ובעל סדר הדורות שלפניו היה הגירסא כאן רב אשי לרבה וכו' לכן כתב ע"ז לא מצאתי ועי' הקדמת הרמב"ם שכתב שרב אשי קיבל מרבא. וצ"ל שהי' לפניו גירסא אחרת בקדושין שם [ועי' בהגהות יד איתן מבעל המחבר משכיל לאיתן על הקדמת הרמב"ם שם]. ומה שכתב שם לתרץ שהרמב"ם היה גירסתו בקדושין שם יום שמת רב יהודה נולד רבה יום שמת רבה נולד רב אשי. עכ"ל הוא תמוה שמפורש שם בהקדמת הרמב"ם בזה"ל ומכלל החכמים שקיבלו מרב הונא ורב יהודה (הם) רבה ורב יוסף עכ"ל. וכן מוכח בגמ'. ונראה שיש ביד איתן שם טעות המעתיק וצ"ל בדבריו שם יום שמת רב יהודה נולד רבא ויום שמת רבה נולד רב אשי]:

דף יב ע"א רש"י ד"ה אלא לרבנן כו' דקי"ל שנכנס לדיר להתעשר כו'. נ"ב עי' במשנה למלך הל' מעילה סוף פ"ב:

דף טו ע"א רש"י ד"ה אמר לך ר' ינאי כו' מקרא אחרינא נפקא לן כו' דכתיב ואיש כי יאכל כו' [עי' תמורה דף ל"ב ע"ב הא דאמר ר' ינאי כו' אבל חטאת והשם לא נפקא אלא מדרבי כו' כל חלב כו' [א"ה ולכאורה מפורש שם דלא כרש"י רק דנפקא לן מכל חלב (וכמ"ש התו' כאן) ועי' חולין דף קי"ז ע"א א"ל ר' חנינא כו' אמר אביי כו' דאי כתב רחמנא כל חלב ה"א חלב אין יותרת הכבד כו' (ואולי יש ליישב פירש"י משום דכל חלב לא נוכל לדעת הכל לאביי לכן כתב רש"י קרא אחר). ועי' כריתות כ"ג ב'] ועי' תוס' כאן:

דף כח ע"ב תוס' ד"ה פרוטה כו' דרבנן הוא כו' מטבע חשיב ולא בטיל כו'. נ"ב עי' משנה למלך פ"ז מהלכות מעילה הלכה ו': סליק

סוף קנים במפרש וכן יש בסוף פרק עשרה יוחסין ברייתא כו'. [נ"ב ע"ש פ"ב א' מינו שקיים אברהם כו' וביומא דף כ"ח ע"ב אמר רב כו' וע"ש גליון הש"ס בקדושין שם]:

מסכת תמיד דף כו ע"ב מפרש ד"ה ת"ש שבצפון שער כו' וכן מפורש ביומא זה בית הטבילה שהזכרנו כו'. נ"ב נ"ל ואין זה בית הטבילה כו':

דף כז ע"א גמ' למזרח הלוים ששה. לצפונה לויים ארבעה. לנגבה לויים ארבעה כו'. נ"ב נ"ל למזרח הלוים ששה. לצפונה ליום ארבעה. לנגבה ליום ארבעה. ולאסופים שנים שנים. לפרבר למערב ארבעה למסילה. שנים לפרבר: ע"ב מפרש [ד"ה במחילה כו' לאחר הבית לאחר בית המוקד כו'. נ"ב נ"ל לאחי בית המוקד כו':

דף לב ע"א גמ' זה וזה כאחד שוין שנאמר כו' [עי' ספר אמונת חכמים פרק חמישי]: שם מפרש ד"ה עבד הכי כו' לא היה באותו הדרך כי אם נסים. נ"ב נ"ל לא היה באותו הכרך כו':

מסכת מדות פרק ד משנה ג' ושלשים ושמונה תאים כו'. נ"ב עי' פירש"י ב"מ דף ל"ג ע"א ד"ה אחד יורד כו' וד"ה ואחד פותח כו' ומבואר בדבריו שם שהתא היה גם לפני האולם ע"ש:

פרק חמישי שם לשכות היו בעזרה כו'. נ"ב עי' יומא דף י"ט [א"ה דמה דחשיב כאן לצפון ולדרום שם הגירסא להיפך ועי' תוספות יו"ט ועי' מ"ש בהגהותיו על מס' שקלים]: סליק

מצפה איתן מאת הגאון הגדול כו' מוהר"ר אברהם זצ"ל.

מסכת מעילה דף ו ע"ב רש"י ד"ה אימורי קדשים קלים שיצאו. ואמרו וזרק דמן. בס' ברכת הזבח הקשה דבזבחים (דף נ' ע"א) ובמנחות (דף מ"ז ע"ב) מוכח דאף שנאמרו. אכראי סבר ר"ע דזריקה מועלת באימורים ובחזרו גם ד"א מודה דזריקה מועלת. ולי אפשר דרש"י פי' כן אליבא דר"ל בזבחים (דף פ"ט ע"ב) דלדידי' ע"כ פליגי בבחזרו דוקא. ועיין בתוס' שם (ובדף כ"ו):

דף טו ע"א תוס' ד"ה ואפי' כו' ולא הספיק לפדותו מחיים עד שמתו. עיין חולין (דף קל"ה): ע"ב רש"י ד"ה עולה כו' מה אכילת אדם בכזית. מנחות (דף י"ז ע"ב):

דף יז ע"ב גמ' נזדמן לה מלאך שלשה פעמים. עיין בב"ר פרשה מ"ה:

דף יט ע"ב תוס' ד"ה מאי טעמא כו' מיבעי' ליה לדרשא אחריתא. עיין כריתות (דף כ"ב ע"ב):

דף לב ע"א גמ' אמרו לי' ימית עצמו. עיין זוסר הדש (דף קט"ו ע"ב): סליק

מאת הגאון וכו' מוהר"ר יצחק אייזיק חבר זצ"ל.

מסכת מעילה דף ג ע"ב רש"י ד"ה ושל הקדש כו' הואיל ועיקרו קאי בשל הקדש. נ"ב נ"ל בשל הדיוט. ופי' רש"י הוא ע"פ תירוץ של רבינא שם בפ' לא יתפור ע"ש:

מסכת מדות דף כא ע"ב רש"י ד"ה תפוח כו' שבאמצע המזבח שהיו שורפין. נ"ב נ"ל שהיו צוברין:

דף לא ע"ב רש"י ד"ה מפני שמרתיח את הלחם. נ"ב נ"ל את האברים כו': סליק

*) מפתחות להמפרשים וההגהות שנלוו לסוף המסכתות

*) ההגהות והחידושים לא נדפסו על סדר הראוי לפי ערך כבוד המחברים רק לפי מקרי הדפוס.

הלכות

בכורות וחלה

להרב רבינו משה ב״ר נחמן ז״ל

שהשמיטן הרי״ף מהלכותיו, וקם אחריו הרמב״ן זצ״ל וחיבר ועשה לב׳ הלכות אלו דמות ותבנית כמראה אשר הראה לנו הרי״ף בכל ספריו, להורות הלכה ברורה.

וסביב סביב לו

באור נחמד ועמוק מאוד, משוט בים התלמוד, מגלה עמוקות, בש״ס ופוסקים

מאת הרב החריף העצום הגאון המפורסם ע״ה פ״ה מוהר״ר **יום טוב אלגזי** זצ״ל
מאנשי עיר הקדש **ירושלים** תוב״ב.

ועל שוליו הגהות יקרות מאת מניהי הספר בדפוסנו בשנת תרכ״ז, ה״ה הרה״ג מוהר״ר **אליהו** בהג״מ **שמואל שטראשון** זצ״ל והרב ר׳ יוסף **תנחום** ב״ר דוד ז״ל.

ווילנא

ברפוס והוצאות האלמנה והאחים ראם

שנת **תרמ״ז** לפ״ק

ГИЛХОТЪ БЕХОРОТЪ ВЕХАЛО.
О первенцахъ и начаткѣ тѣста.
Съ Виленскаго изданія 1885 г.

ВИЛЬНА. Типографія Вдовы и братьевъ Роммъ. Жмудскій переулокъ собст. домъ № 325/2631.
1886.

Дозволено цензурою. — 6 Сентября 1886 г. Вильна.

מתני' הלוקח עובר חמורו של עובד כוכבים והמוכר לו אף על פי שאינו רשאי המשתתף. וכו' · כתבו התוס' [דף ב.] בד"ה הלוקח וז"ל לוקח מפטר מבכורה משום אם שהיא של עובד כוכבים ומוכר מפטר משום ולד של עובד כוכבים ומתרי קראי נפקי (וכו') [טולה] ושותפות של עובד כוכבים פוטר בבכורה אפי' אזנו וכדאמרינן [דף ג.] מ"ש בו בעינן כל בכור וליכא אמו נמי בעינן כל מקנך תזכר וליכא וכו' והא דמשמע ממתני' דמחד קרא נפקי דקתני פטור שנאמר בישראל נ"ל דהמוכר קאי וכו' עכ"ל · נמלא מתוך דבריהם דלרבנן דפליגי אר"י וס"ל שותפות דעובד כוכבים פוטר בין אם יש לעובד כוכבים חלק באם או בולד מתרי קראי נפקי לה דאם יש לו חלק בולד פוטר מקרא דכל בכור בישראל דלעולי אתא עד דאיכא כל בכור בישראל ואם יש לו

ממעשר בהמה איכא פלוגתא דרש"י עם הרמב"ם ז"ל ותלוי בפירושא דמתני' האחין השותפין דלדעת רש"י גרים האחים השותפין בלא ו"ו והכי פירשו דהאחים שירשו מאביהם טלאים כל זמן שלא חלקו חייבים במעשר בהמה אותם הטלאים עצמם שירשו וכל מה שיולדו להם מהם דכל שלא חלקו ועדיין תפיסת הבית קיים רשות יורש לאו כרשות לוקח הוא ולא חשיב לקוח לומר דפטורים מדין לקוח דקי"ל דהלקוח פטור ממעשר בהמהוהטלאים עצמם שירשו חייבים במעשר בהמה וכן מה שיולדו מהם דכל שלא חלקו אין דינם כשותפין דעלמא דבשותפין דעלמא שנשתתפו בטלאים פטורים ממעשר בהמה בין באותם הטלאים עצמם ובין באותם שיולדו אח"כ דכיון דהם בשותפות שותפין פטורים ממעשר בהמה וכמו כן האחים שחלקו וחזרו ונשתתפו כדדרשינן

הלוקח*

(דף ב ע"א)

עובר חמורו של עובד כוכבים והמוכר לו אע"פ שאינו רשאי המשתתף לו והמקבל הימנו והנותן לו בקבלה פטור מן הבכורה שנאמר בישראל אבל לא באחרים: **גמ'** מתני' דלא כר' יהודה דאמר שותפות עובד כוכבים נתחייבה בבכורה (דף ב ע"ב) דתניא ר' יהודה אומר המקבל בהמה מן העובד כוכבים וילדה מעלין

...דלר"י נותן חצי דמיו לכהן וסתם מקבל גוף הבהמה טולדות ובהאי גוונא שאין לו חלק באם איך מחייב רבי ך תזכר אפילו כל דהו וצ"ל דע"כ במקבל נמי מסתמא בו ביניהם שיחלקו הולדות ביניהם בעד שכר טורח ם לא יקנה לו הבהמה לולדות כדין מוכר דקל לפירותיו אדם מקנה דשלב"ל אף דמתנה דבעד שכר טרחא ן והריטב"א בחידושיהם בפרק השוכר את הפועל גבי הפועל והתנה עמו ליתן לו איזה חפץ מטלטלים בעד

או שירשו ומטעם לקוח אבל הטלאים שנולד... **וצריך** להבין לדעת הר"מ דא"כ קרא דיהיה לך למעט... נשתתפו דפטורים ל"ל תיפוק ליה דלקוח הוא ו... הם (דף נו ע"א) ונראה פשוט דאצטריך קרא דיהיה הביא מאה טלאים וזה הביא מאה טלאים קנו כל אחד וא... מחלק חבירו לקוח הוא ופטור מ"מ לכל אחד ואחד כשא... דמפני אותו חלק שיש לכל אחד ואחד ממה שנולד ברש... שקנה ממנו שהוא פטור מ"מ לא גרע משותפות העובד...

מעלין אותו בשוויו ונותן חצי דמיו לכהן והנותן לו בקבלה אף על פי שאינו רשאי קונסין אותו עד עשרה בדמיו ונותן (לו) כל דמיו לכהן וחכמים אומרים כל זמן שיד עובד כוכבים באמצע פטורה מן הבכורה: (דף ג ע"ב) ההיא גיורתא דהוו מסרין לה אחא חיותא לפטומה אתאי לקמיה

דבכור אדם דכתיב בכור בניך תתן לי כן תעשה לשורך. לצאנך מה בכור אדם ליתיה בלקוח ובמתנה אף לצאנך ובקרך ליתיה בלקוח ובמתנה כדאמרי' בפ' מ"ב (דף כ"ו ע"א) הא קי"ל דדבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש בקדשים וכיון דדין לקוח במ"ב מהיקש דבכור אדם הוא למד אינו חוזר ומלמד בהיקש לתמורה ולא מבעיא למ"ד בתר למד אזלינן דכיון דהלמד הוא קודש אינו חוזר ומלמד בהיקש אף דהמלמד הוא חולין דלדידיה אף דנאמר דבכור אדם כחולין חשיב מ"מ בתר למד שהוא מעשר דהוי קודש אזלינן אלא אפי' למ"ד בתר מלמד אזלינן דאי המלמד הוא חולין חוזר ומלמד בהיקש וכמו שהובא הך פלוגתא בפ"ק דתמורה (דף ג' ע"א) ובזבחים (דף נ' ע"א) ע"ש מ"מ ע"כ צ"ל דלהאי מ"ד בכור אדם נמי דין קודש אית ליה דאף דהפדיון הוא חולין מ"מ גוף הבכור קדושה כתיב ביה דכתיב קדש לי כל בכור וגו' וכתיב הקדשתי לי כל בכור וגו' ונמצא דלכ"ע אפי' לקוח עושה תמורה וכיון שכן ע"כ לומר דודאי דין השותפים בתמורה לאו משום לקוח אלא מטעם שותפות וא"כ פשיטא דבכל גוונא ליתיה בשותפות ולפי סברת הרמב"ם מנין לנו ללמוד כן ממ"ב נומר מה מ"ב ליתיה בשותפות הא מ"ב שפיר איתיה בשותפות בבהמות שנולדו ברשותייהו בשותפות: **הן** אמת דלדעת רש"י קשה דהא מעשר בהמה איתיה בשותפות באחים שירשו דכל זמן שלא חלקו לא הוו כשותפין דעלמא וחייבים וא"כ לר"ש דיליף שותפין ממעשר בהמה נימא דהיינו דוקא בשותפין דעלמא אבל האחים שירשו ומתפיסת הבית הפרישו קרבן בשותפות מהבהמות שירשו שיהיו עושים תמורה ולדעת רש"י י"ל בדוחק דלר"ש דלא ממעט שותפין מקרא דלא יחליפנו וגו' דנקט בלשון יחיד כמו שסובר ת"ק דמתני' ע"כ סבירא ליה דכיון דמקרא דיהיה לך ממעטי' שותפין ממעשר בהמה ה"ה יורשים דלא ס"ל כתנא דמתני' דהתם דקנו מתפיסת הבית חייבים מקרא דיהיה לך מ"מ לתנא דמתני' דמחייב יורשים היינו כת"ק דהכא דממעט שותפין מתמורה מלשון יחיד דנקט קרא אבל לר"ש דממעט מהיקשא דמ"ב ס"ל דבמעשר בהמה אפי' יורשים פטורין דשותפין נמי מקרו דלית ליה ריבויא דיהיה מ"מ והכן קי"ל דלא כר"ש אבל לדעת הרמב"ם ז"ל דלענין הלכה פסק כר"ש קשה וכעת צ"ל עיון:

וכבר עלה על דעתי ליישב בין לדעת הרמב"ם ובין לדעת רש"י הא דתמורה באופן זה דהא עיקר מאי דאמרינן דאין השותפין עושין תמורה הוא בב' ב"א או ב' אחים שנשתתפו מתחלה בקרבן אחד בכל אופן שיהיה או שקנו בהמה מן השוק או מתפיסת הבית או מהשותפות אבל מ"מ בענין הפרשת הקרבן באים להשתתף מחדש בקום עשה להיות שותפין בהקרבת קרבן זה ובאופן זה שבאים להשתתף להקריב קרבן בשותפות לא מצינו אופן שותפות זה במעשר בהמה דאם להשתתף בטלאים מחדש כדי לקיים מצות מעשר בשותפות מאותם בהמות עצמם שדומה לענין שנים שבאים להשתתף להקריב קרבן אחד הא ליתא במ"ב לדעת הרמב"ם ואם בטלאים שנולד להם אח"כ שחייבים זה האופן לא נגע ולא פגע בדין השותפין בקרבן כיון דלא נשתתפו מחדש בידים על זה אלא מאליהם ילדו הבהמות ונתחייבו במ"ב ונמצאו שותפין ממילא בלא שום מעשה מאח"כ. בשותפין דקרבן וכן לדעת רש"י ביורשים דחייבים במ"ב הוא שותפות הבא מאליו דמירושה דממילא נמצאו משותפים ולא דמי לקרבן השותפים ומאי דילפינן ממעשר הכי ילפינן מה מעשר בהמה ליתיה בשותפות כלומר ליתיה בשותפות דכה"ג דקרבן השותפין שבאים להשתתף מחדש על זה דלא שייך שותפות במ"ב כי אם דוקא בשותפות דממילא מאח"כ בקרבן השותפין דאפי' ב' אחים שהפרישו קרבן מתפיסת הבית מ"מ הרי נשתתפו מחדש להיות שותפין בקרבן מה שלא היה מקודם אבל שוב ראיתי דזה אינו דא"כ שותפין שהפרישו מעשר בהמה מהנולדים ברשותייהו וכן היורשים לדעת הרמב"ם ז"ל או לדעת רש"י באותם שירשו עצמם אם היה תם ולאוי לקרבן נימא דאיתיה בתמורה כיון דהאי קרבן לא נשתתפו בו מחדש לשם קרבן כי אם ממילא נולד להם נתחייבו במעשר וכן ב' כהנים שהיו שותפין בבהמה שלא בכרה וילדה בכור תם שהכהנים חייבים ג"כ בבכור בהמה טהורה להקריבו בכה"ג נמי נימא דאיתיה בתמורה אף דקרבן שותפין הוא מכיון דממילא נשתתפו בקרבן זה ומצינו במעשר בהמה דאיתיה בשותפות בכה"ג ולא מצינו חילוק זה כלל לענין תמורה דבכה"ג אין השותפין עושין תמורה ועוד דאמרי' בפ"ג דתמורה (דף כ"א) במתני' דקתני מה בין בכור ומעשר לבין כל הקדשים שכל הקדשים נמכרים באיטלי"ז וכו' חוץ מן הבכור והמעשר וכו' ואם איתא אמאי לא קתני נמי דבכל הקדשים אין השותפין עושים תמורה חוץ מן הבכור והמעשר דהשותפין עושים תמורה כדקתני התם כל הדברים שיש בין כל הקדשים לבכור ולמעשר ומדלא קתני הפרש זה ש"מ דלר"ש דאפי' בכור ומעשר שותפין אינם עושים תמורה והדרא קושיא לדוכתין דכיון דמעשר ילפינן ליה דליתיה בשותפין א"כ בכה"ג הא איתיה בשותפות במעשר ולדעת רש"י י"ל בדוחק דלר"ש דלא ממעט שותפין מקרא דלא יחליפנו וגו' דנקט בלשון יחיד כמו שסובר ת"ק דמתני' ע"כ ס"ל דכיון דמקרא דיהיה לך ממעטינן שותפין ממעשר בהמה ה"ה יורשים דלא ס"ל כתנא דמתני' דהתם דקנו מתפיסת הבית חייבים דיהיה לך מ"מ דתנא דמתניתין דמחייב יורשים היינו כת"ק דהכא דממעט שותפין מתמורה מלשון יחיד דנקט קרא אבל לר"ש דממעט מהיקשא דמעשר בהמה ס"ל דבמעשר בהמה אפילו יורשים פטורים דשותפין נמי מקרו והכן קי"ל דלא כר"ש אבל לדעת הר"ס דלענין הלכה פסק כר"ש קשה: **ואפשר** לומר ליישב ג"כ דעת הרמב"ם והענין הוא דס"ל להר"ס דכולה מתני' דתמורה דקתני הצבור והשותפים אין עושים תמורה שנאמר לא יחליפנו ולא ימיר אותו וגו' כולה ר"ש קתני לה וליכא פלוגתא דת"ק עם ר"ש וכמ"ש רש"י שם לגירסא אחרת שהביא שם דגרסינן הא רבי הא ר"ש דלהאי לישנא יש לפרש דבמתני' ליכא פלוגתא אלא כולה ר"ש היא וכתב הרב תוי"ט דהרמב"ם שכתב בפ"א מהלכות תמורה קרבנות צ"ה אין עושים תמורה ס"ל כהאי גירסא דכולה מתני' ר"ש ות"ק ס"ל נמי דקדשי צ"ה איקרו קרבן ומאי דאמרינן דקדשי צ"ה אין עושים תמורה הוא מהיקשא דמעשר דכולה ר"ש היא ובהכי א"ש דקתני אר"ש ולא קתני רש"א כמו שבא לחלוק את"ק אלא שהתוי"ט כתב שבמחלוקת השותפים פליגי דלת"ק ממעט להו מלשון יחיד דלא יחליפנו ולא ימיר ור"ש ממעט להו ממעשר אבל לעד"ע דגם בחלוקה זאת לא פליגי וכולה ר"ש היא דגם ר"ש ס"ל דיש למעט מלשון יחיד דנקט קרא שותפין אלא דאיצטריך נמי היקשא דמעשר דאילו לא היה היקשא דמעשר נמי הו"א דלשון יחיד דממעט קרא שותפין היינו בשותפין שקנו בהמה או יורשין שירשו בהמה ונשתתפו מחדש והפרישו אותו לקרבן בעטר ב' דבכה"ג כיון דמצינו במעשר בהמה דכה"ג דשותפות פטורים ממעשר בהמה דבאותם שנשתתפו או ירשו פטורים ה"ה גבי תמורה ובכהאי גוונא הוא דממעט קרא אבל בשותפין שהפרישו מעשר בהמה ממה שנולד ברשותם וכן שותפין כהנים בבהמה ונולד להם בכור אכתי י"ל דעושים תמורה אבל כיון דאית לן היקשא דמעשר דשותפין דכה"ג שקנו בהמה בשותפות או ירשו בהמה והפרישו אותה לקרבן דאינם עושים תמורה מהיקשא דמעשר ילפינן לה דמה מעשר ליתיה בשותפות דכה"ג דאותם שנשתתפו או ירשו פטורים כן תמורה א"כ ע"כ קרא דלא יחליפנו ולא ימיר לשון יחיד בא למעט אפילו בשותפין שהפרישו מעשר בהמה ממה שנולד ברשותם ובכור שנולד לכהנים שותפין בבהמה ולר"ש נמי איצטריך היקשא דמעשר וקרא דלא יחליפנו ולא ימיר דבא זה וילמד על זה למעט מתמורה שותפין בכל גוונא והשתא כולה מתניתין ר"ש ופרושי קא מפרש ר"ש ומאי דאמרינן בברייתא דמייתי הש"ס דכולה ר"ש היא כאמור לפי שנאמר לא יחליפנו ולא ימיר אותו דמשמע קרבן יחיד קרבן צבור קרבן מזבח וקרבן צ"ה וכו' דנראה בהדיא דלר"ש לא משמע ליה למעט כלל מלשון יחיד דנקט קרא יש לדחוק ולומר דמאי דקאמר דמשמע אפילו קרבן צבור היינו בשותפין שהפרישו מעשר בהמה ממה שנולד ברשותייהו או כהנים שותפין שנולד להם בכור דאי לאו היקשא דמעשר הו"א דבכה"ג לא ממעט להו קרא דנקט לשון יחיד ולא ממעט אלא שותפין שקנו בהמה או ירשו אלא דנראה דזה דוחק גדול בלשון הברייתא דנקט משמע קרבן יחיד קרבן צבור דבקרבן צבור לא משכחת לה אופן זה שהצבור יהיו שותפין בבהמות וממה שנולד ברשותייהו יפרישו קרבן מעשר בהמה דלעולם קרבן צבור מיירי שקונים בהמה ומקריבין אותם לשם הצבור ומדנקט צבור נראה דלר"ש לא משמע ליה למעט מלשון יחיד אפילו בשותפין שקנו בהמה ועוד דלפי"ז מהלאוי היה שהרמב"ם יביא ג"כ משמעות קרא דלא יחליפנו וכו' דנקט לשון יחיד כיון דאפילו לר"ש איצטריך ול"ע: **והנה** הרב ל"מ הקשה לסברת הרמב"ם מההיא דאמרינן בסוף פרק הגוזל עצים [דף קי:] דקא מבעיא לן אם נפלו י' בהמות בגזל הגר מיחייבי לאפרושי מנייהו מעשר או לאו יורשים הוו וחייבים דאמר מר קנו מתפיסת הבית חייבים או דילמא מקבלי מתנות הוו ופטורים ע"כ דמוכח בהדיא שם דאי אמרינן יורשים הוו חייבים אפילו באותם הבהמות שנפלו עצמם דאי לאותם שיולדו מהם ברשותייהו אפילו אי מקבלי מתנה הוו חייבים ולעד"נ לומר דהרמב"ם מפרש הבעיא הכי דמיירי בגזל עשרה גדיים בתוך ח' ללידתם וכפר בהם ונשבע ומת הגר והודה והכל היה בתוך ח' ימים ללידתם וקי"ל דאין הלקוח פטור אלא א"כ נלקח אחר שנראה למעשר דעבר זמנו אבל אם לקחו בעודו מחוסר זמן חייב וכמ"ש הר"ס בפרק ו' דין ע"ו והכא דמיירי דמת הגר והודה בהיותם מחוסר זמן ולא הספיק ליתנם לכהנים עד שעבר זמנם דאי מקבלי מתנה הוו פטורים ממעשר בהמה דמקבל מתנה אינו זוכה כי אם עד שיגיע לידו וכשזכו בהם כבר נראו למעשר דכבר הגיע זמנם וחל עליהם דין לקוח דפטור אבל אי יורשים הוו הרי משעת מיתת הגר זכו בהם הכהנים דיורש זוכה ממילא דכל היכא דאיתיה ברשות דיורש קאי וזוכה בו ממילא וא"כ משעת מיתת הגר זכו בהם ואותה שעה שזכו בהם היו עדיין מחוסרי זמן ואף דקי"ל דיורשים שירשו פטורים באותם בהמות שירשו מ"מ אי ירשו בהמות מחוסרי זמן חייבים דכנולדו ברשותייהו חשיבי וחייבים דגם בשותפין אי נשתתפו בענין זה חייבים. ומאי דמייתי הש"ס דאי יורשים הוו חייבים דאמר מר קנו מתפיסת הבית חייבים היינו להביא ראיה שלא תאמר דאפילו הוו יורשים וזכו בהם בהיותם מחוסר זמן מ"מ אפשר דכיון דכהנים של אותו משמר הם רבים הו"ל כשותפין ואפשר דשותפין דעלמא נמי פטורים כמו שהיא סברת רש"י בשותפין דעלמא לזה מייתי מתני' דקתני דקנו מתפיסת הבית דהכוונה להרמב"ם דאם נולדו ברשותייהו חייבים ולא אכפת להו משום שותפות וה"ה הכא שחייבים אלא שצריך להבין לפי זה דהרמב"ם הביא דין זה בפ"ו דין י"ג וז"ל כהן שנפלו לו י' בהמות בגזל הגר פטורים מן המעשר שמתנות כהונה מתנות הם וכבר ביארנו שהנותן מתנה פטור מן המעשר ולפי האמור אמאי לא באר הדין דמיירי שמת הגר בעודם מחוסר זמן כאמור דבלאו הכי אין חילוק בין אם הם מקבלי מתנה או יורשים וצ"ל דבעיין בגמרא מיירי כשנפלו לכהנים רבים דכיון דהוו רבים אפילו אם יורשים הוו לא שייך בעייא אם לא דמיירי כמת הגר בעודם מחוסר זמן אבל הר"ס נקט הדין בכהן אחד שנפל לו לבדו דביורש אחד אפילו הר"ס מודה דלא חשיב לקוח דרשות יורש לאו כרשות לוקח הוא וחייב ולזה לא הוצרך לבאר דמיירי במחוסר זמן · אך קשה דגזל הגר לא ניתן לכהן יחיד כי אם לכל בני המשמר שנמצאו בשעה שמחזיר הגזל כל בני המשמר זוכים בו וכמ"ש הר"ס בפ"י מהלכות גזילה וא"כ מתחלה עכ"פ יורשים רבים הוו ואם נאמר דמיירי אחר שחלקו ביניהם ונפל לכהן אחד י' בהמות כה"ג אפילו הוו יורשים פטורים דהא קי"ל האחים שחלקו לקוחות הם וכמ"ש הרמב"ם ז"ל לעיל וא"ע דכיון דאמרינן בפ' הגוזל (דף קי ע"ב) דהכהנים אין חולקים גזל הגר כנגד גזל הגר מ"מ אשם קרייה רחמנא מה אשם אין חולקים כנגד אשם אף גזל הגר כן א"כ נמצא דגזל הגר הוא כשאר קדשים דאין בהם דין חלוקה דאע"ג דמחלקין ביניהם מ"מ אי אפשר להעלותו בדמים וליקח ממון אחר מחבירו כנגדו וכיון דלית בהו דין חלוקה אפשר דאפילו אחר שחלקו לא הוו כלקוחות ועיין בפרק האיש מקדש דף נ"ג ע"א יעו"ש ודו"ק:

איך שיהיה נחזור למאי דאתאן עלה דמ"ש התוס' דאיתא בת"כ דמקרא דבקרכם וצאנכם איצטריך לרבות שותפות ישראל בחבירו ואפילו בשותפות באם האמת אתם כדאמרינן בפרק מעשר בהמה כנזכר ואף דלרבנן גבי ראשית הגז לא בעינן ריבויא שאני בכור דכיון דאיכא תרי קראי קרא דיהיה לך וקרא דבקרך ונאנך ה"א דחד למעט שותפות עובד כוכבים וחד למעט אפי' שותפות ישראל ואתא קרא דבקרכם לרבות שותפות ישראל וקרא דיהיה לך הוא למעשר בהמה: **ואולם** הכתי קשה דאמרינן בספרי בפ' ראה על פסוק זה וז"ל ובכורות זה הבכור בקרכם וצאנכם אלו חטאות ואשמות ע"כ דמפורש יוצא דקרא דבקרכם לא קאי אבכור אלא אחטאות ואשמות ומנין לנו לרבות שותפים בבכור וי"ל דכיון דפשטיה דקרא משמע דאבכורות קאי כאילו אמר בכורות של בקרכם וצאנכם שפיר י"ל דאתא קרא לרבות שותפין אלא דמיתורא דקרא דרים חטאות ואשמות דאי קאי לבכור לבד למה איצטריך הא בכורות סתם משמע דבכורות בקרכם וצאנכם קאמר דהא בקרבנות משתעי קרא וע"כ לרבות חטאות ואשמות אתי קרא אלא דמדשני קרא וכתב לשון רבים ולא כתיב בקרך ונאנך ש"מ דתרתי אתא לאשמועינן הן על הבכור דאיתיה בשותפות דמשמעותיה דקרא דקאי לבכור והן על חטאות ואשמות ולפי האמור דקרא דיהיה לך אתא למעוטי שותפות במעשר בהמה באם אינו ענין לבכור ק"ק דהכתי איכא קרא אחרינא בפ' משפטים בכור בניך תתן לי כן תעשה לשורך לצאנך וכו' ואמרי' בר"פ עד כמה דף כ"ו דמיניה ילפינן דבכור בהמה ניתן לכהן אחר ל' יום יעו"ש ומדלא קאמר קרא כן תעשה לשור ולצאן וכתיב שורך וצאנך ש"מ דבא למעט של שותפין דאם נאמר דהאי קרא נמי בא למעט שותפין במעשר בהמה דהא בפ' מעשר בהמה דף נ"ז דרשינן נמי להאי קרא למעשר בהמה למעט לקוח יעו"ש תרי קראי ל"ל למעשר בהמה קרא דיהיה לך והאי קרא ולדעת רש"י בההיא דהשותפין פטורים ממעשר בהמה כנזכר לעיל יש לומר דתרוייהו אצטריכו למעשר בהמה דאי מקרא דיהיה לך הוי אמינא דדוקא שותפות עובד כוכבים דלאו בר חיובא או באותן הטלאים עצמם שנשתתפו דאפילו שותף ישראל חשיב כשותף עובד כוכבים כיון דלאו בר חיובא הוא קמ"ל קרא דכן תעשה לשורך למעט שותפות ישראל אפילו בטלאים שנולדו ברשותייהו דשניהם בני חיובא נינהו ולעיל כתבנו דלדעת רש"י ילפינן לה מג"ש דהעברה העברה מבכור ולפי"ז אין אנו צריכין להכי דהא איכא תרי קראי אך לדעת הר"ס דפטור השותפין במעשר בהמה אינו אלא באותם טלאים שנשתתפו דוקא תרי קראי למה לי:

והנה למ"ש התוס' במעטתין דמאי דמייתי בפ' ראשית הגז שותפות עובד כוכבים מקרא דבקרך ונאנך היינו לשותפות האם וה"ה דמפיק ליה מכל מקנך תזכר וניחא ליה לאתויי בקרך איידי דמייתי התם בקרכם צריך להבין דסוף סוף אף דניחא ליה לאתויי קרא דבקרך מטעם האמור מ"מ תרי קראי למעט שותפות עובד כוכבים באם קרא דבקרך וקרא דכל מקנך תזכר צ"ל דאין לומר דאיצטריכו תרוייהו דאי מקרא דבקרך הוי אמינא דוקא בשותפין דיש להם חלק כחלק אבל בשותפות דרובה דישראל ומיעוט של עובד כוכבים חייב ולזה איצטריך קרא דכל מקנך לומר דבעינן שיהיה כולו של ישראל דאפילו מיעוט דעובד כוכבים פוטר דאפי' אזנו למ"ד או דבר שעושה אותה טריפה או נבילה פטור דא"כ לישתוק קרא דבקרך כיון דפשטיה דקרא דכל מקנך לרבנן כל משמע לעלויי דעד שיהיה כולו של ישראל ואפי' מיעוט פוטר וכ"ש בים להם חלק כחלק ולמ"ד דדוקא בדבר שעושה אותה טריפה או נבילה פוטר אבל באזן בלבד אינו פוטר אתי שפיר דאי הוה כתיב קרא דכל מקנך בלבד הוי אמינא דאפילו יש לעובד כוכבים חלק באזן האם דמאי אמר ליה שקול אזנך וזיל פוטר כיון דכל משמע עד שיהיה כולו שלו אבל השתא דכתיב נמי בקרך ולא כתיב כל ש"מ דאם גוף הבהמה של ישראל דקרינן ביה בקרך אף דיש לעובד כוכבים חלק באזן חייב בבכורה כיון דמצי אמר ליה שקול אזנך וזיל והחלק שיש לו באזן אינו כלום ובקרך קרינן ביה כיון דכל הגוף שלו אבל למ"ד דאפי' יש לעובד כוכבים חלק באזן פטור והכי קי"ל כמו שיבא לפנינו קשה תרי קראי ל"ל: **והנה** ראיתי להתוספתא בפ"ב דבכורות וז"ל בהמת המדבר והסקדש וגר שמת ואין לו יורשים פטורים מהבכורה ע"כ ונראה פשוט דהכוונה הוא דבהמת מדבר דהיינו שהיתה הפקר מתחלה ולא היה לה בעלים מעולם או שהיה לה בעלים שהיתה של גר ומת ואין לו יורשים דנעשה הפקר דאם ילדה בכור בעודה הפקר קודם שזכה בה שום אדם לא חייל קדושה על הבכור מאליו בפטר רחם כל שבשעה שנולד לא היה לה בעלים ואם זכה בו אדם אח"כ אינו חייב להקדישו בקדושת בכור וה"ט דאע"ג דבכור בפטר רחם קדוש מאליו אף שלא הקדישו בפה מ"מ בעינן שיהיה לו בעלים וכאילו הקדישו דבהכי אף דלא הקדישו בפה קדוש מאליו דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו ומה גם דכשהבעלים מאשרים ומקיימים קדושתו ע"י מעשה שנותנו לכהן להקריבו חשיב כמקדישו בפה אבל כשאין בעלים עליו שראויים להקדישו בין בפה ובין במעשה לא חל עליו מאליו ומאי דנקט בברייתא תרי גווני הפקר מדבר וגר שאין לו יורשים אע"פ שהכל אחד דמה לי אם היו לה בעלים מעיקרא או לא כיון דבתר שעת לידה אזלינן ושניהם בשעת לידה הפקר ניהו י"ל דנקט גר שאין לו יורשים לאשמועינן דאפילו אם נתעברה בהמה א בחיי הגר ונמצא דנתהווה עובר זה בזמן שהיו לו בעלים ונראה למצות בכור עכ"ז כיון דבתר פטר רחם אזלינן פטור ועי' בבבא קמא (דף מ"ד ע"ב) דמייתי שם ברייתא דשור המדבר ושור של גר שאין לו יורשים שנגחו פטור והאריך הש"ס שם לריכותא למה נקט תנא תרי גווני הפקר יעו"ש זה נראה פשוט בכוונת התוספתא דמיירי כשנולד בעודו הפקר קודם שזכה בו אדם דאם מיירי שנולד אחר שזכה בו שום אדם פשיטא דחייבת בבכורה דמ"ש מלוקח בהמה מנכרית או ניתן לו במתנה דחייבת בבכורה וזוכה מן ההפקר ה"ה נמי דחייב אלא ע"כ צריך לומר דמיירי בבכור שנולד בהיותה הפקר והטעם כאמור:

וצריך להבין מנין לנו זה דכיון דקי"ל דאפילו למ"ד דמצוה להקדישו אם לא הקדישו קדוש מאליו כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' בכורות דין ד' יעו"ש א"כ קדושתו בפטר רחם תלוי וא"כ אפילו נולד ברשות הפקר למה לא חל קדושת בכור עליו בלא בעלים וע"כ צ"ל דילפינן דין זה מקרא דבקרך ונאנך או מקרא דכן תעשה לשורך לצאנך דכיון דלא איצטריך למעט שותפות העובד כוכבים ע"כ בא למעט בכור שנולד בהיותו הפקר דהכי הוי משמעותיה דקרא דדוקא בבכור שנולד מבהמה שלך שבהיותה שלך נולד הבכור וכיוצא בזה יש ללמוד מדברי רש"י בריש פרק הזרוע (דף ק"ל ע"א) דכתב רש"י שם אמאי דאמרינן דלקוח פטור ממעשר בהמה ז"ל אם לקח י' טלאים פטור מלעשר דבקרך וצאנך אמר רחמנא עכ"ל הכי דמשמעות בקרך וצאנך ממעט מי שלא נולד ברשותו · אף שלעי"ד דברי רש"י תמוהים בעיני דמעיקרא בקרך וצאנך כתיב בבכור ולא במעשר והדרבה במעשר כתיב אך מעשר בקר וצאן וגו' ולא כתיב בקרך וצאנך והיותר תימה דבפרק מעשר בהמה (דף נ"ז) ילפינן לה מהיקשא דבכור בניך תתן לי כן תעשה לשורך דאם אינו ענין לבכור תנהו ענין למעשר בהמה יעו"ש מ"מ שמעינן מדברי רש"י דמשמעות בקרך וצאנך בא למעט מי שלא נולד ברשותו ולפי דרכינו נאמר דקרא אתא למעט בהמת הפקר למנין בכור דכל שנולד הבכור בעודו הפקר פטור דהא ודאי אין לומר דאתא למעט לקוח בבכור כדין מעשר דהיכי משכחת לה בבכור דין זה אי בלקחו או נתנו לו בכור אחר שנולד אם לקחו מישראל בפטר רחם כבר חל עליו קדושה וחייב הישראל הא' ליתנו לכהן ואינו יכול למכרו או ליתנו לאחר דאינו שלו דממון כהן הוא דאין לו כי אם טובת הנאה ואפילו שיכול ליתנו לאחר היינו שזוכה בו המקבל בטובת הנאה לבד ליתנו לכל כהן שירצה ולא בגוף הבכור וא"כ איך שייך לומר דמצות בכור ליתיה בלקוח ואם בלקחו מעובד כוכבים הא דבר פשוט דכיון דנולד ביד עובד כוכבים פטור ואי מיירי בלוקח בהמה מעוברת מישראל חבירו ונולד הבכור ברשותו דכה"ג נמצא דהלוקח מקדישו הא נמי לא אפשר דהא נמי במעשר דליתיה בלקוח בכה"ג חייב דאם לקח עשרה עוברים ונולדו ברשותו חייבים במעשר כדאמרינן בפ' מעשר בהמה (דף נ"ז ע"א) יעו"ש אלא עכצ"ל דלא אתא קרא למעט אלא בהמת הפקר דכל שנולד הבכור בהיותה הפקר לא חלה קדושת בכור עליו כדבר האמור ונמצא דקרא דבקרך ונאנך איצטריך להכי:

איברא דראיתי בפ' ראשית הגז (דף קל"ו ע"ב) דאמרי' התם עלה דאמר ר"ש דפוטר את הטריפות מראשית הגז דיליף לה ממעשר בהמה ופריך ונילף נאן נאן מבכור וגו' ופריך עוד אדרבה מבכור הו"ל למילף שכן יתום שלקחו וכו' יעו"ש באורך וי"ל דהיכי משכחת לה בבכור דחייב הלוקח משא"כ במעשר לפי האמור דאין לומר דנ"מ דאי לקח בהמה שלא בכרה דאותה בהמה עצמה חייבת בבכורה משא"כ במעשר דאותה עצמה שלקח פטורה ממעשר כי אם מה שתלד חייב דהא ליתא דבבכור נמי אין גוף הבהמה שלקח היא עצמה הבכור כי אם הבכור אשר תלד מתקדש בתורת בכור ואינו דומה לראשית הגז שגיזת גוף הבהמה אשר לקח הויא ראשית הגז וכה"ג דבכור כן הוא במעשר שהנולד מהלקוח חייב ועכצ"ל דנ"מ לבהמת הפקר דאם נולד הבכור בהיותה הפקר אם זכה ישראל עצמו מן ההפקר נעשה הזוכה כיורש מן הגר ומשעה שזכה בו חל קדושת בכור עליו וכה"ג משכחת לה לקוח דחייב בבכורה דבכה"ג מכח הזוכה הזה מתקדש הבכור ולא מכח הבעלים ובכה"ג גבי מעשר פטור דאם זכה בבהמת הפקר פטור ממעשר דלקוח הוא ואם כנים אנו בזה צ"ל דתוספתא דפ"ב דבכורות הנזכר דקתני דבהמת הפקר פטורה מן הבכורה ר"ל כל עוד וזמן שלא זכה בה ישראל מן ההפקר דכיון דליכא בעלים לא קדיש בפטר רחם וכ"ש דאם זכה בו עובד כוכבים מן ההפקר ומכרו או נתנו לישראל פטור כיון דכבר פקע קדושתו ביד עובד כוכבים אבל אם זכה בו ישראל מן ההפקר מטעם שזכה בו חל עליו קדושת בכור דקדושת פטר רחם מתלא תלי עד שיהיו לו בעלים וכיון שזכה בו אחר חל עליו קדושת בכור ואפשר דקרא דבקרך ונאנך איצטריך לזה האופן

דוקא

לקמיה דרבא אמר לה [א] לית דחש להא דרבי יהודה דאמר שותפות עובד כוכבים חייבת בבכורה · מהא שמעינן דלית הלכתא כר' אלעאי דתניא בהמת השותפות חייבת בבכורה ורבי אלעאי פוטר.*וכמה תהא שותפות לעובד כוכבים (דף ג.) ותהא פטורה מן הבכורה אמר רב הונא אפי' אזנו מתקיף לה רב נחמן ולימא ליה שקול אזנך וזיל · אתמר רב חסדא אמר דבר שעושה אותו נבילה רבא אמר שעושה אותו טריפה והלכתא כרב הונא דרבי יוחנן הכי ס"ל דאמר רבי יוחנן אפילו מום קל · ועוד אמרינן (דף ג ע"ב) רב מרי בר רחל הוין ליה חיותא והוה מקני לאודנייהו לעובד כוכבים ואסר להו בגיזה ועבודה ויהיב להו לכהנים וכלאי חיותא דרב מרי בר רחל וכי מאחר דאסר להו בגיזה ועבודה ויהיב להו לכהנים אמאי מקני לאודנייהו לעובד כוכבים דילמא אתי בהו לידי תקלה אי הכי אמאי כלאי חיותא דרב מרי בר רחל משום דקא מפקע להו מקדושתייהו והאמר רב יהודה מותר להטיל מום קודם שיצא לאויר העולם התם מקדושת מזבח קא מפקע ליה מקדושת כהן לא קא מפקע ליה הכא מקדושת כהן נמי קא מפקע ליה ואב"א רב מרי בר רחל ידע לאקנויי קנין גמור וכ"ע לא ידעי לאקנויי קנין גמור וחזי ליה איניש אחרינא ואזיל ועביד וסבר רב מרי בר רחל מלתא בעלמא הוא דעבד ואתי בה לידי תקלה ומסקנא בפ"ק דפסחים בהמת ארנונא פטורה מן הבכורה ואע"ג דמצי מסלק ליה בזוזי ול"ש בו ול"ש באמו כיון שיש לעובד כוכבים שותפות אפילו באזנו פטור דמ"ש בו דבעינא כל הבכור וליכא אמו נמי בעינא כל מקנך תזכר וליכא וכן הלכתא · ומצינו למקצת רבוותא דדייקי מרבי יוחנן דאמר אפילו מום קל ששותפות שאינו עושה אותו בעל מום חייב וכן באמו ואע"ג דכתיב כל הבכור כיון דאינו עושה אותו בעל מום כל הבכור קרינן ביה : מתני' כהנים ולוים פטורים מק"ו אם פטרו של ישראל במדבר דין הוא שיפטרו של עצמן : גמ' *אינהו פטרי אדם אדם פטר (דף ד.) בהמה בהמה פטרה דכתיב קח את הלוים תחת כל בכור בבני ישראל ואת בהמת הלוים תחת בהמתם ואמר רבא הכי קאמר כהנים ולוים פוטרין עצמן מפדיון הבן מקל וחומר אם הפקיעה קדושתן של לוים את של ישראל דין

דין הוא שתפקיע את של עצמן אשכחן אדם בהמה טמאה דהיינו פטר חמור מנא לן אמר קרא אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור בהמה הטמאה תפדה כל שישנו בבכור אדם ישנו בבכור בהמה טמאה וכל שאינו בבכור אדם אינו בבכור בהמה טמאה כהנים מנלן כדרבי יהושע בן לוי דאמר רבי יהושע בן לוי בעשרים וארבעה מקומות נקראו כהנים לוים *לדורות מנא לן אמר קרא (דף ד:) והיו לי בהוויתן יהיו: מתני' *פרה שילדה כמין חמור והחמור שילדה כמין סוס (דף ה:) פטור מן הבכורה שנא' ופטר חמור ב"פ עד שיהיה היולד חמור והנולד חמור: (שם) גמ' *תנן התם רחל שילדה כמין עז ועז שילדה כמין רחל פטורה מן הבכורה ואם יש בה מקצת סימנים חייב *איבעיא להו פרה שילדה כמין חמור (דף ו') ויש בו מקצת סימנים מהו רחל שילדה כמין עז ועז שילדה כמין רחל הוא דכי יש בו מקצת סימנים חייבים בבכורה דהאי טהורה והאי טהורה האי קדושת הגוף והאי קדושת הגוף אבל הכא דהאי טהורה והאי טמאה והאי קדושת הגוף והאי קדושת דמים לא או דלמא כיון דאידי ואידי בני מקדש בבכורה קדוש ואת"ל כיון דאידי ואידי בני מקדש בבכורה הוא קדוש חמור שילדה כמין סוס מהו הכא ודאי האי בת מקדש בבכורה והאי לאו בת מקדש בבכורה או דלמא כיון דתרוייהו

חייב באחריותו ורבנן פליגי עליה דאינו חייב באחריותו דלא ס"ל היקש זה כדאמר רבא התם דאף דרבא במתניתין סבירא ליה דפטור הלוים מבכור בהמה טמאה הוא מהיקש זה ועל כרחך לכ"ע קאמר דאל"כ לרבנן דקי"ל כוותייהו מנ"ל דפטורים מבכור בהמה טמאה ועכ"ל דאפי' רבנן מודו דעבדינן האי הקישא אלא דס"ל דלא עבדינן היקש זה כי אם לגוף הבכור עצמו שדין בכור בהמה טמאה עצמו הוא כדין בכור אדם עצמו אבל פדיון שניהם אינם שוים ולא הוקשו זה לזה ור"א ס"ל דמדכתיב אך פדה תפדה דלגוף ופדיון עצמו הוקשו ואדרבה לפדיון הוקשו ולא לגוף הבכור וכדאמר רבא התם אמר קרא אך פדה תפדה לפדיה הקשתיו ולא לדבר אחר וא"כ לר"א כיון דאיצטריך האי היקשא דאך פדה תפדה לענין פדיון דחייב באחריותו תו לא אפשר ללמוד מהיקש זה כדדרים רבא לפטור את הלוים מפטר חמור לגמרי אפי' בלא פדיון דהא איצטריך לדבר אחר וע"כ הוצרכו תרי קראי דבאדם ובבהמה דפרשת בא ופ' קרח לאשמעי' מיתורא דקרא דפטורים הלוים לגמרי אפי' בלא פדיון ומאי דקאמר רבא דילפינן זה מקרא דאך פדה תפדה הוא אליבא דרבנן דקי"ל כוותייהו: והנה מלבד לשון המכילתא והספרי הנזכר דנראה דהוקש בכור בהמה טהורה לבכור אדם כאמור כן מתבאר נמי בריש פרק עד כמה (דף כו ע"ב) גבי מתני' דחייבין לטפל בבכור ל' יום מנה"מ אמר רב כהנא דאמר קרא בכור בניך תתן לי כן תעשה לשורך לצאנך ע"כ הרי דהוקש בכור בהמה טהורה לבכור אדם לענין טיפול ל' יום וכיון דקי"ל דאין היקש למחצה יש ללמוד נמי דמה בכור אדם כהנים ולוים פטורים אף בכור בהמה פטורים וצ"ל ע"ד האמור דפטורים ליתן לכהן אבל לעולם קדשי בקדושת בכור ונראה ליתן עוד טעם אחר אמאי לא דרשינן ההקש לגמרי דפטורים ולא קדשי כלל על פי מ"ש התוס' במתניתין בסה"ד ועוד אם איתא וז"ל וא"ת ואביי מאי קסבר אמאי לא עביד ק"ו בטהורה י"ל קסבר לענין טהורה שיש בהם קדושת מזבח לא שייך למימר פוטרין את של עצמן מק"ו דפוטרים של ישראל דכהנים ולוים קרובים לצד מזבח יותר משל ישראל עכ"ל ואפשר דמטעם זה נמי לא ילפינן מההקש לפטור לגמרי כיון דהם קרובים לצד מזבח יותר משל ישראל: עוד יש ליתן טעם אחר אמאי לא גמרינן מההקש לגמרי דהא אמרינן בפ' כל פסולי המוקדשין (דף לב) דגמרי' ג"ש דהעברה העברה בכור ממעשר דבמעשר כתיב כל אשר יעבור תחת השבט ובבכור כתיב והעברת כל פטר רחם ואמרינן דג"ש מופנה היא יעו"ש וכן אמרינן בפ"ק דזבחים (דף ט ע"א) דמשני הש"ס בכור נמי העברה העברה ממעשר גמר יעו"ש וכיון דקי"ל דכהנים ולוים חייבים במעשר בהמה כמ"ש הרמב"ם בפ"ו מהלכות בכורות וכן כתב הסמ"ג עשין רי"ב יעו"ש וכן דעת הרשב"א והר"ן בחידושי' בפרק ראשית הגז (דף קל"ו ע"ב) גבי הא דר"ש פוטר את הטרפות מראשית הגז דיליף לאו לאו ממעשר בהמה ופריך וניליף לאו לאו מבכור ומשני מסתברא ממעשר ה"ל למילף שכן זכרים וכו' יעו"ש א"כ יש ללמוד בכור בהמה טהורה ממעשר בהמה בג"ש דכהנים ולוים חייבים לענין קדושה דהבכור שלהם קדוש ואהני לן היקש דבכור אדם לענין דרבא דממונא דדין הלוים כדין הכהנים דאינם חייבים ליתן לכהן אם הוא בעל מום וכיוצא מהנזכר: הן אמת דראיתי להרשב"א והר"ן בחי' שם בפ' ראשית הגז בסוגיא הנזכר דכתבו שם דר"ח ז"ל גרים הכי שכן כהנים זכרים תמאים וכו' פי' כהנים ר"ל דבכור אפי' בהמה של כהנים קדוש בבכורה אבל במעשר בהמה ובראשית הגז פטורים יעו"ש וכן גרס הערוך בערך זכר וס"ל כסברת ר"ח דכהנים פטורים ממעשר בהמה יעו"ש והרשב"א והר"ן הקשו על סברת ר"ח דהא ר' אליעזר בן עזריה דכהן הוה והוה מעשר תריסר אלפי עגלא בכל שתא ושתא ולע"ד י"ל דר"ח והערוך ס"ל כמ"ש התוס' בשם רבי אלחנן בשבת (דנ"ד ע"ב) ד"ה הוה מעשר דמפרש דהוה מעשר אינו מעשר בהמה דהא אחר החורבן היה ובטלו מ"ב אלא הכוונה דהוה מעשר בהמת ארנונא למלך יעו"ש ור"ח לפי שיטתיה דכהנים פטורים ממעשר בהמה תפרש נמי הכי ולסברת ר"ח והערוך לא שייך לומר טעם זה וע"כ צ"ל דמאי דלא ילפינן מההקש לגמרי לומר דבכור כהן ולוי לא קדים כלל הוא מטעם אחר כאמור ואדרבה זו היא שקשה לסברת ר"ח ודעימיה דכיון דג"ש זו דהעברה העברה היא מוסכמת אמאי לא ילפינן מעשר מבכור בג"ש לומר דכהנים חייבים להפריש מעשר בהמה ולהקדישו כמו שחל קדושה על הבכור שלהם להקריבו ולכל דבר ואע"ג דקרא דוהעברת כל פטר רחם דמיניה ילפינן ג"ש זו כולל כל מיני בכור ובכור אדם ובכור בהמה טמאה בכלל וא"כ י"ל דלדעת ר"ח ילפינן מג"ש איפכא דפטורים ממעשר בהמה כמו שפטורים מבכור אדם ובהמה טמאה דהא ליתא דהא קיי"ל דכל היכא דאיכא לאקושי לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן ובג"ש נמי אמרינן הכי וכמ"ש מרן זקני זצוק"ל בס' יבין שמועה דף מ"ד ע"ב ד"ה מהרי"ק וכתב כן בשם הכריתות ובשם רבינו פרץ ז"ל יעו"ש ובפרק פסולי המוקדשין (דף ל"ב) דיליף בג"ש זו דהעברה דלא ליכתוב לא יגאל במעשר ותיתי מבכור ולא אמרי' אדרבה מבכור אדם או מבהמה טמאה הו"א איפכא דיגאל ודו"ק: הן אמת דראיתי בת"כ ס"פ בחקותי והביאה הסמ"ג בעשין ד"י כ' וז"ל וסניא בת"כ תנין למ"ב בעמוד ועשה ר"י הגלילי אומר והעברת פי' ילפינן העברה העברה מבכור ור"ע לומדו מעשר תעשר ורבי לומדו מאלה המצות האמור בסוף הפרשה עכ"ל דמתבאר מדברי הת"כ דג"ש זו אינה מוסכמת דאם היא מוסכמת אמאי הוצרכו ר"ע ורבי ללמדו מקראי אחריני דהא וודאי אין לומר דלא ניחא להו ללמדו מג"ש ומטעם דאפשר דהשם שאין מזהירין מן הדין איסור לאו גם מצות עשה אין מזהירין מן הדין דהא ליתא דלא נאמר דבר זה אלא בק"ו דאדם דן ק"ו מעצמו אבל בג"ש שלא ניתנה לידרש מעצמו מזהירין ועונשין ממנה דכתבן דכתיב מפורש במקרא חייב וכמ"ש רש"י בפ' בן סורר ומורה עיין בס' יבין שמועה דמ"א ע"א בדברי מהרי"ק יעו"ש אלא ע"כ צ"ל דר"ע ורבי דשבקו ג"ש והלכו לדרוש מקרא אחרינא ס"ל דלא קבלו ג"ש זו מרבם והנה כי כן י"ל דהסיא דפ' ראשית הגז לפי גירסת ר"ח דגרים כהנים קאי אסברת ר"ש דפוטר טריפה מראשית הגז י"ל דר"ש לא ס"ל ג"ש זו דהעברה העברה כר"ע ורבי · שוב ראיתי דהא ליתא דבבכורות (דכ"א ע"ב) אמרינן דלר"ש יליף מג"ש זו מעשר מבכור לענין דמחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר יעו"ש וכיון דר"ש דריש ג"ש זו הא קי"ל דאין ג"ש למחצה ואמאי לא ילפינן מעשר מבכור דכהנים חייבים: עוד יש לתמוה על סברת ר"ח מההיא דתנן בפ"ק דתמורה (די"ג) ואין הצבור והשותפין עושים תמורה קדשי ב"ה אינם עושים תמורה א"ר שמעון והרי מעשר בכלל היה ולמה יצא לומר לך מה מעשר קרבן יחיד יצאו קרבנות צבור מה מעשר אינו בשותפות יצאו שותפין ומה מעשר קרבן מזבח יצאו קרבנות בד"ה ע"כ נמצא דלר"ש תמורה הוקש למעשר בהמה ובכל דבר דלא שייך מעשר בהמה לא שייך תמורה ומה"ט אמרינן בריש תמורה (ד"ג) דה"ט דר"ש דקדשי עובדי כוכבים אינם עושים תמורה דאיתקש תמורה למ"ב ומ"ב למעשר דגן וגבי מעשר דגן כתיב כל מעשר בני ישראל בני ישראל ולא עובדי כוכבים ע"כ הרי דמהיקש תמורה למעשר בהמה אמרינן דאין קדשי עובדי כוכבים עושים תמורה כיון דלא שייך דין מעשר בהמה בעובד כוכבים וא"כ לדעת ר"ח דכהנים פטורים ממ"ב א"כ קדשי כהנים בשלהם לא יעשו תמורה דמה מעשר לא שייך בכהנים כך תמורה לא שייך בקדשי כהנים ותנן תנינן בתמורה (ד"ז ע"ב) הכהנים ממירים בשלהם ופרש"י הקרבנות שהפרים הכהן לעצמו אם המיר בהם נתפסים בתמורה וי"ל הכל לדעת ר"ח דאיהו ס"ל דעיקר מאי דאמרינן דכהנים פטורים ממעשר בהמה ילפינן לה מהקישא שהוקש מ"ב לבכור אדם דכתיב בכור בניך תתן לי כן תעשה לשורך לצאנך ואמרינן בר"פ מעשר בהמה (דנ"ו ע"א) דלקוח פטור ממ"ב מהך היקשא דמה בניך אין בלקוח אף צאנך אין בלקוח ומהאי היקשא נמי יש ללמוד דמה בכור בניך כהנים פטורים מפדיון הבן כן מעשר בהמה כהנים פטורים וכיון דמהיקש ילפינן לה הא קי"ל בפרק איזהו מקומן (דף נ) דבקדשים דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש וא"כ כיון דמעשר בהמה למד מהיקש דבכור אדם דכהנים פטורים אינו חוזר ומלמד בהיקש דמעשר ותמורה ללמד דקדשי כהנים אינם עושים תמורה דדבר הלמד (בהם) בהיקש אינו חוזר ותלמד בהיקש ולא מיבעיא למ"ד בתר למד אזלינן דס"ל דאפילו אם המלמד הראשון הוא חולין כיון דהלמד ממנו הוא קדש אינו חוזר ומלמד דלדידיה אף אם נימא דבכור אדם חולין מקרי מ"מ בתר למד אזלינן ומעשר בהמה שהוא הלמד קדש הוי אלא אפילו למ"ד בתר מלמד אזלינן דכל המלמד הוא חולין לא איתמר האי כללא וכמו שהובא מחלוקת זה בזבחים (דף מ"ד ע"א) עלה דמייתי התם ההיא סוגיא דתמורה (ד"ג) הנזכר לעיל דר"ש דאמר אין קדשי עובדי כוכבים עושים תמורה הוא משום דאיתקש תמורה למ"ב ומ"ב למעשר דגן ופריך הניחא למ"ד בתר למד אזלינן אלא למ"ד בתר מלמד אזלינן מאי"ל הא מעשר דגן חולין הוא יעו"ש די"ל דאפי' למ"ד בתר מלמד אזלינן בכור אדם דין הקדש יש לו דהא קודש קרייה רחמנא כדכתיב קדש לי כל בכור וכתיב הקדשתי לי כל בכור דאף דהפדיון הוא חולין לכהן מ"מ בכור גופיה קודם פדיון קודש מקרי ויש קצת סעד לזה שהרי לר"י דאמר פטר חמור אסור בהנאה קודם פדיון אי לאו דגלי קרא דלא תגוז בכור צאנך דבכור אדם מותר בהנאה היינו אומרים דהיה אסור בהנאה דכל עוד שלא נפדה קודש הוא וע"כ צ"ל הכי למ"ד בתר מלמד אזלינן דהא כיון דהוקש תמורה למ"ב וכל דבר דליתיה בדין מעשר בהמה ליתיה בדין תמורה מהאי טעמא כאמור א"כ יקשה דכיון דמעשר בהמה ליתיה בלקוח כדילפינן מהקשא דבכור בניך תתן אם כן גבי תמורה נמי נימא דלא מתפיס תמורה כי אם בקרבן שנולד ברשות המקדיש אבל לקוח ונתון במתנה והקדישו לקרבן אינו עושה תמורה דומיא דמ"ב דפטור ולענין תמורה לא מצינו חילוק בזה כלל ועיקר וע"כ צ"ל דה"ט דדבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש דאפילו למ"ד בתר מלמד אזלינן בכור אדם קודש מקרי והדרן לכללין דדבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש: אשר עפ"י זה יתיישב נמי מה שהקשינו לס' ר"ח מג"ש דהעברה העברה דכיון דמההקש דבכור אדם ילפינן לה לומר דכהנים פטורים ממ"ב אף דמג"ש י"ל איפכא דחייבים היקש עדיף ועבדינן עיקר מלימוד ההיקש אף דההיקש איצטריך לדבר אחר והכי אמרינן בזבחים (דף מ"ח ע"א) דלכ"ע היקש עדיף וכתבו התוספות בד"ה דכ"ע הקישא עדיפא דאע"ג דבפ' השולח אמרינן איפכא דלכ"ע ג"ש עדיפא תירצו שם בתירוץ ב' דהתם שאני דשער בשפחה כנענית לא קים לן אלא בג"ש דלה לה מאשה לכך קאמר דג"ש עדיפא דטוב לעשות ג"ש דתהוי שער בשפחה כמו גט אשה וכו' וכתבו דתירוץ זה עיקר יעו"ש וכן כתבו

התוס' בפ' השולח (דמ"א ע"ב) תירוץ זה בלבד יעו"ש וא"כ הכא אף דהיקשא דבכור אדם צריך למילי אחרי עם כל זה לגבי ג"ש היקש עדיף אלא דיש לדחות דהא דאמרינן התם דהיקש עדיף הוא כהסיא דהתם דמההיקש ילפינן חומרא דהיינו לחייב בספק מעילה אשם תלוי משא"כ מהג"ש דאי ילפינן מהג"ש הוא לקולא שלא לחייב אשם תלוי בספק מעילה משא"כ הכא דמההיקש ילפינן קולא לפטור את הכהנים ממעשר בהמה ומהג"ש יש ללמוד דחייבים לחומרא וכל כי האי גוונא י"ל דכל היכא דאיכא למדרש לקולא ולחומרא לחומרא דרשינן ואע"ג דהתוס' כתבו בהסיא דהשולח דדוקא משום דעיקר שער מג"ש נפקא לן הוא דאמרינן ג"ש עדיפא דמשמע דאילו לא היה עיקר שער מג"ש הוה אמינא בהסיא דהשולח נמי דהיקש עדיף אף דהתם אי דרשינן הוא קולא דמשתחרר בשער לחלאין דאם מתחלה שחרר חציו בשטר ואחר זמן שחרר חציו האחר הוי העבד משוחרר ומותר בבת חורין משא"כ אי ילפינן מגז"ש דאינו משוחרר כלל ואסור בבת חורין כל שחררו לחלאין מ"מ י"ל דהתם נמי לאידך גיסא יש קולא בגז"ש דאם שחרר חציו לפי הגז"ש אינו משוחרר כלל ומותר בשפחה ולפי ההיקש איכא חומרא דכיון דשחרר חציו הוי כמי שחציו עבד וחציו בן חורין דאסור בשפחה מפני צד חירות שבו: ועוד יש לעמוד בס' זאת דמהקישא דמעשר בהמה לבכור אדם ילפינן נמי דכהנים פטורים לדעת ר"ח דהא הוקש מעשר בהמה למעשר דגן כדאמרינן בריש פרק מ"ב (דף נ"ג ע"ב) דפריך התם אמתניתין ויהיה הדש ויצן מתעשרים מזה על זה מק"ו וכו' ת"ל עשר תעשר בב' מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן ומקיש מעשר בהמה למעשר דגן מה מעשר דגן מחדש על הישן לא אף מעשר בהמה מחדש על הישן לא ואף דמתבאר התם דאמר רבא אמר קרא שנה שנה לשנה הקשתיו ולא לדבר אחר מ"מ הא אמרינן התם (דף נ"ד ע"ב) דאמר רבא דהיינו טעמא דבקר וצאן אינם מתעשרים זע"ז משום דאיתקש מעשר בהמה למעשר דגן וכו' ופריך והא רבא הוא דאמר שנה שנה לשנה הקשתיו ולא לדבר אחר ומשני הדר ביה רבא מההיא ואיבעית אימא חדא מינייהו רב פפא אמרה והנה ללישנא קמא מבואר דהדר ביה רבא ובכן ההיקש הוא לכל דבר ואף ללישנא בתרא דהויא סברת רב פפא אבל רבא דידיה ס"ל דלא הוקש לדבר אחר הנה מלבד דלענין הלכה י"ל דהלכתא כר"פ דקי"ל דמאביי ורבא הלכתא כבתראי והלכתא כר"פ דבתראי הוא יתר ע"כ הרי כתבו התוס' בפרק מעשר בהמה (דף נ"ט ע"א) בד"ה איתקש מעשר בהמה למעשר דגן וכו' דאמרינן התם דה"ע דר"י בר יהודה דס"ל דאם נטל אחד מעשרה בלא מנין דהוי מעשר משום דאיתקש מעשר בהמה למעשר דגן והקשו שם התוספות דלרבא דס"ל דלא הוקש לדבר אחר היכי מפרש טעמא דר"י ב"י ועוד דבזבחים פרק ב"ש [דף מה.] דרשינן קדשי עובדי כוכבים אין עושים תמורה מדאיתקש מ"ב למעשר דגן ותי' וז"ל וי"ל לענין לעשר מזה על זה כגון ממין על שאינו מינו דהוי כעין חדש על הישן לגבי הכי דווקא אומר רבא לשנה הקשתיו ולא לדבר אחר עכ"ל הרי דהיקש מעשר בהמה למעשר דגן הוא מוסכם אפילו לרבא לכל הדברים חוץ מלעשר זה על זה כגון מין על שאינו מינו כמ"ש התוס' ומלבד מה שהביאו התוספות ההיא דזבחים לענין תמורה עוד אמרינן בזבחים (דף קי"ט ע"א) דה"ע דר"ש משום דאיתקש מעשר דגן למעשר בהמה והוא לענין דבר אחר יעו"ש אלמא דהיקש זה לכל הדברים חוץ ממין על שאינו מינו הוא מוסכם והנה כי כן כיון דקי"ל לענין תרומות ומעשרות דכהנים ולוים חייבים להפרישם והתרומה והמעשר שלהם כדילפינן מאתם גם אתם כמ"ש הרמב"ם בפ"א מהלכות מעשר יעו"ש הא קי"ל דכל היכא דאיכא לאקושי לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן וכיון דיש בידינו ללמוד דכהנים פטורים ממעשר בהמה מהיקש דבכור אדם ויש ללמוד איפכא דחייבים במעשר בהמה מהיקשא דמעשר דגן ודאי דלחומרא מקשינן ותפסינן עיקר היקש דמ"ד לחומרא לחייב לכהנים במ"ב כמו שחייבים במ"ד וע"כ צריך לומר הכי דהא מתבאר שם בפרק מ"ב [דף נו.] גבי הא דלקוח פטור דאף הנשים חייבות במעשר בהמה שהרי פריך הש"ס שם למאי דאוקי הא דתניא דאיזהו אתנן שנכנס לדיר להתעשר זה שנתנו לה וחזר ולקחו ממנה ומוקי לה בשנתן לה עובר במעי אמו ופריך אם כן איהי ליחייב במעשר בהמה ומוקי בזונה עובדת כוכבים הרי מפורש דגם האשה חייבת במעשר בהמה ואם אנו פוטרים כהנים מהיקשא דבכור אדם ולא משגחינן בהיקשא דמ"ד מנ"ל לחייב את הנשים הא מהיקשא דבכור אדם יש לפטור אותה דמה בכור אדם אין האשה חייבת לפדות את בנה כדאמרינן בקידושין (דף כ"ט ע"א) כך פטורה ממעשר בהמה אלא ע"כ דחייבת מהיקשא דמעשר בהמה למעשר דגן אלא דיש לדחות קצת זה וק"ל · ואין ספק אצלי שדעת הרמב"ם ודעמיה דס"ל דכהנים חייבים במעשר בהמה הוא מהיקש מעשר בהמה למ"ד דמהיקשא דהוקש מעשר בהמה לבכור אדם אין לפטור אותם דמלבד דלחומרא מקשינן כדבר האמור יתר ע"כ דהיקש זה דבכור אדם אינו כתוב בקרא בהדיא אלא מדרשא קא אתי מדכתיב כן תעשה דדרשינן דאם אינו ענין לבכור דקדוש בפטר רחם ממילא תנהו ענין למעשר בהמה ועיקר הקישא הוא לבכור כדאמרינן בר"פ עד כמה [דף כו:] ללמד דחייב ליטפל בבכור דבהמה טהורה ל' יום וכל דלא כתיב בהדיא כי אם מדרשא כה"ג אמרינן דיש היקש למחצה וכמ"ש הר"ן ז"ל בנדרים (דף ז' ע"ב) גבי מאי דקמיבעיא לן אי יש יד לפאה או לא יעו"ש וכיון שכן יכולים אנו לומר דלא איתקש אלא לענין לקוח אבל שאר דברים דינו דמעשר בהמה כמעשר דגן: וראיתי להרב מ"ל בפ"ו מהל' בכורות שהביא דברי ר"ח דס"ל דכהנים פטורים ממעשר בהמה והקשה עליו מסוגיא דפרק הגוזל בתרא דקא מבעיא לן כהנים בגזל הגר יורשים הוו וחייבים במעשר בהמה או מקבלי מתנות הוו ופטורים הרי מפורש דאי יורשים הוו חייבים אע"פ שהם כהנים והניחו בצ"ע ולע"ד אפשר לומר דלעולם כהנים בעדר שלהם פטורים כסברת ר"ח והתם שאני דאי יורשים הוו חייבים דכיון דבהמות אלו שירשו מהגר בחיי הגר כבר נתחייבו במעשר בהמה ושוב לא נפטרו מפני שבאו ליד כהן דהרי זה דומה לכהן שירש מאבי אמו ישראל פטר חמור דחייב הכהן לפדותו בשה והשה שלו כדאמרי' בפ"ק דבכורות (דף י"א ע"א) יעו"ש וה"ה י"ל במ"ב דכהן שירש עדר מאבי אמו ישראל דחייב להפריש מעשר כיון שכבר נתחייבו ביד הישראל המוריש דאע"ג דהלקוח פטריה רחמנא אע"ג דכבר נתחייבה בהמה זו במעשר ביד המוכר ללוקח שאני דגזירת הכתוב היא אבל ביורש חייב דרשות יורש לאו כרשות לוקח הוא דברשות אביו המוריש הוא כיון שביד המוריש כבר נתחייבו שוב לא פקע חיובייהו מפני שבא ליד כהן וה"ה בגזל הגר אי יורשים הוו אבל לעולם דכהנים בבהמות דידהו פטורים · אשר ע"פ זה י"ל מה שיש לדקדק על סברת ר"ח מההיא דאמרינן בפ' קמא דבכורות (דף י"א ע"א) ת"ר כיצד אמרו (דשה שפדה פטר חמור) נכנס לדיר להתעשר אי אתה יכול לומר בבא ליד כהן שהרי שנינו הלקוח והנתון לו במתנה פטור ממעשר אלא בישראל שהיו לו עשרה ספקי פטרי חמור וכו' ולדעת ר"ח דכהנים פטורים אמאי הוצרך התנא לומר דבבא ליד הכהן אי אפשר מטעם לקוח תיפוק ליה דהכהן פטור ולפי האמור ה"ה הכא דאפי' ביד כהן צריכין אנו לטעם לקוח שהוא מגזירת הכתוב דאי לאו האי טעמא אף הכהן היה חייב דכיון דכבר נתחייבו במעשר ביד ישראל שוב לא פקע חיובא מיניה אלא דבלאו הכי י"ל דהוצרך תנא לומר טעמא דלקוח לומר דלא משכחת לה אפילו כשחזר הישראל ולקחו ממנו משום דהוי לקוח ופטור אבל אין ה"ה דביד כהן בלאו הכי פטור ואדרבה נראה דיש להביא קצת ראיה לסברת ר"ח מברייתא · זאת מדלא אמר התנא דמשכחת לה שנכנס לדיר להתעשר בכהן שירש מאבי אמו ישראל פטר חמור דלפ"ד מפרים עליו שה והוא שלו כאמור דבכה"ג לא יצא השה מרשות הכהן ועוד משכחת לה בישראל שנתן הפטר חמור עצמו לכהן כדתנן בפ"ק דבכורות (דף י"ב) נתנו לכהן ראשי אין הכהן רשאי לקיימו עד שיפרים שה תחתיו ובכה"ג הרי השה לא יצא מרשות כהן ואי כהן חייב במעשר בהמה משכחת לה בהני תרי גווני ומדלא אשכח תנא כי אם בישראל שיש לו עשרה ספקי פטרי חמור ש"מ כסברת ר"ח דכהנים פטורים ממעשר בהמה: שוב ראיתי בתוספתא בפרק קמא דבכורות דקתני הכי איזה הוא פדיון פטר חמור הנכנס לדיר להתעשר ישראל שהיה לו ספיקות ועמד ופדאן וכן כהן שירש את אבי אמו ישראל או שנתן לו מתנה פטר חמור לפדותו עכ"ל הרי מפורש דתנא דתוספתא נקט נמי הני תרי גווני שכתבנו ואדרבה מתוספתא זאת קשה לר"ח דמהני תרי גווני דנקט תנא ע"כ לא משכחת לה אם לא שהכהן חייב במ"ב ודו"ק ועיין במאי דתנן בפ"ק דחגיגה (דף ז' ע"ב) ישראל יוצאים י"ח בנדרים ונדבות ובמ"ב והכהנים בחטאות ואשמות ובבכור וכו' די"ל דלמה נקט ברישא ישראל יוצאין וכו' ולדעת ר"ח א"ש דדוקא בישראל שייך מ"ב ורש"י ז"ל הרגיש מזה וכתב דמשום דבעי למתני סיפא והכהנים בחטאות וכו' נקט ברישא ישראל והוא דוחק דמה חסר אילו נקט ברישא סתם יוצאין דמשמע כהנים בכלל ובסיפא והכהנים בחטאות ודו"ק: איך שיהיה נחזור למאי דאתאן עלה דודאי דלדידן דקי"ל דכהנים חייבים במ"ב כדעת הרמב"ם ז"ל ודעמיה עיקר מאי דלא ילפינן מהיקשא דבאדם ובבהמה לפטר כהנים ולוים מבכור בהמה טמאה לגמרי הוא משום דילפינן מג"ש דהעברה העברה ממ"ב דחייבים כאמור הן אמת דגם לדעת הרמב"ם ודעמיה לא שייך טעם זה אלא למ"ד בתר מלמד אזלינן דלפי האמור דטעמא דכהנים חייבים במ"ב הוא משום דילפינן מהיקשא דמעשר דגן הא קי"ל בזבחים דבקדשים דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בג"ש כדאמרינן התם (דף מ"ט ע"ב) יעו"ש ובשלמא למ"ד בתר מלמד אזלינן בנדון זה חוזר ומלמד בג"ש דהעברה כיון דמעשר דגן חולין הוא אבל למ"ד בתר למד אזלינן הרי מעשר בהמה הקדש הוא ואינו חוזר ומלמד בג"ש וצריכין אנו לטעמים אחרים הנזכרים: והנה מתוך דברי המכילתא והספרי הנזכר ברא"ש אמירה יצא לנו דבכור בהמה טמאה נמי הוקש לבכור אדם וכן מבואר בר"פ עד כמה דמקיש בכור בהמה טמאה לבכור אדם לענין ליחייב ליטפל בו ל' יום מקרא דכן תעשה לשורך וגו' כאמור ותימה על הרב מ"ל ז"ל דברים הלכות בכורים בפ"א דין י' כתב וז"ל ודברי הרא"ש הם תימה בעיני שלא מצינו דאתקוש כי אם בכור בהמה טמאה לבכור אדם אך בכור בהמה טהורה לא מצינו יעו"ש והדבר קשה איך נעלם ממנו כל הנזכר לעיל וצ"ע: מתני' פרה שילדה כמין חמור וכו' פטור מן הבכורה וכו' · כבר הארכתי בדין זה דנדמה לענין בכור בס' תוספות דרבנן באות ט"ן יע"ש:

מתני'

תורה אור

דתרוייהו מין טמא נינהו קדוש ואת"ל כיון דתרווייהו מין טמא נינהו קדוש פרה שילדה כמין סוס מהו הכא ודאי האי טהורה והאי טמאה האי בת מקדש בבכורה והאי לאו בת מקדש בבכורה או דלמא סימנים מילתא היא ת"ש בהמה טהורה שילדה מין בהמה טמאה פטורה מן הבכורה ואם יש בה מקצת סימנים חייבת מאי לאו אפילו פרה שילדה כמין סוס ותפשוט כולהו לא פרה שילדה מין חמור ופשוט מיהא חדא ואינך לא איפשיטן וספיקי נינהו הלכך לענין איסורא אזלינן לחומרא ואסירי בגיזה ועבודה מספק אבל לענין ממונא קי"ל זה כלל גדול בדין המוציא מחבירו עליו הראי' ולא מפיק כהן מנייהו דבעלי' כלום ומסקנא (דף ו:) בפ' שני' אוחזין בטלית* בספק בכורו' דאפי' תקפו כהן מוציאין אותו מידו ואפי' הכי אסירי בגיזה ועבודה דקדושה הבאה מאליה שאני וכי אמר רחמנא בהמה טמאה תקדיש בבכורה דווקא פטר חמור כדכתיב° ופטר חמור תפדה (שמות יג) אבל שאר בהמה טמאה לא נהגה בהו קדושת בכורה כלל : מתני' *ומה הם באכילה (דף ה:) בהמה טהורה שילדה כמין בהמה טמאה מותר באכילה וטמאה שילדה כמין בהמה טהורה אסור באכילה שהיוצא מן הטמא טמא ומן הטהור טהור : גמ' *מנא ה"מ דת"ר° (ויקרא יא) אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה יש (דף ו.) לך שהוא מעלה גרה ומפרים פרסה ואי אתה אוכלו ואיזה זה טהור הנולד מן הטמאה או אינו אלא טמא הנולד מן הטהור ת"ל° גמל טמא הוא הוא טמא ואין הנולד מן הטהור טמא אלא טהור *רבי שמעון אומר גמל° (דברים יד) גמל ב"פ אחד (דף ו:) גמל הנולד מן הגמלה ואחד גמל הנולד מן הפרה [ב] ורבנן האי גמל גמל ב"פ

מתני' ומה הן באכילה בהמה טהורה שילדה כמין בהמה טמאה מותר וכו' : גמ' מנא הני מילי דת"ר אך את זה לא תאכלו וכו' ור"ש גמל גמל ב"פ אחד גמל הנולד מן הגמלה וא' גמל הנולד מן הפרה : הנה מפורש במשנתין לקמן דסברת ר"ש לאו סברא יחידאה היא דעלה דקמבעיא לן אי בעי ר"ש לאמו ורובו לאכילה מייתי ת"ש אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וגו' זה אי אתה אוכל אבל אתה אוכל הבא בסימן אחד ואיזה הבא בסי' אחד זה הטמאה הנולד מן הטהור ועבורו מן הטהור וכו' דברי ר' יהושע ר' אליעזר אומר אפילו עבורו מן הטמא ע"כ הרי מבואר דר"י ור"א קיימי בשיטת ר"ש דטמא הנולד מן הטהור אסור עד שיהיה לו סימן אחד וכתבו התוס' בד"ה זה וכו' דהבא בסימן אחד לאו בסימני טהרה דמעלי הגרה וממפריסי הפרסה איירי אלא בדמי למקצת סימנים לאמו ביד וברגל ובגמרו ודברי רש"י בזה שם באו סתומים ויש לפרש דבריו כסברת התוספות · ואולם ראיתי להרב בצלאל כ"י שהביא משם תוספות שאנץ וז"ל זה אי אתה אוכל פי' כגון טמא הנולד מן הטהור אבל אתה אוכל הבא בסי' א' של טהרה פרסותיו סדוקות או מעלה גרה כעין גמל הנולד מן הטהור ולא נהירא דבסמוך מוקמינן לה כר"ש דאסר גמל הנולד במעי פרה וי"ל דיש לחלק דדוקא גמל דאית ליה שם בהמה טמאה אסור אפילו במעי פרה אפי' יש לו סימן א' דטהרה אבל אם נולד מין אחר בסימן א' דטהרה דאין לו שם בהמה טמאה אלא שנשתנה ממינו מותר הואיל ויש לו סימן טהרה ותימה מאי רבותא הוא דהרי כיון דהך מתניתא לא בעי ראשו ורובו דומה לאמו וסגי בסימן אחד דומה לאמו פשיטא דהרי בסימן טהר' וי"ל דבסימן אחד דומה לאמו בעינן שיהא בו דבר הניכר היטב דומה לאמו אבל בסימן טהרה כגון פרסותיו סדוקות או מעלה גרה מכשרינן בכל שהוא מיהו תימה דמשמע דקאי אגמל דכתיב בקרא אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וכו' את הגמל ועלה קאמר זה אי אתה וכלאה לפרש לר"י זה אי אתה אוכל אבל אתה אוכל הבא בסימן אחד כגון דומה לאמו במקצת סימנים בפיו או באזנו או באחד מאבריו · ולפי מאי דפרישית אבל אתה אוכל בסימן אחד של טהרה ק"ק דא"כ הו"ל אבל יש לך אחר הבא בסימן טהרה ואתה אוכלו עכ"ל ויש לתרץ במה שתמהו התוס' עפי"ז וכתבו מיהא תימה דמשמע דקאי אגמל דכתיב בקרא את הגמל ועלה קאמר זה אי אתה אוכל דהא י"ל דברייתא זאת דריש קרא דאך את זה לא תאכלו וכו' כדמגלד סברייתא הראשונה לרבנן דקאמר או אינו אלא טמא הנולד מן הטהור ומאי ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה הכי קאמר דבר הבא ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה לא תאכלו דברייתא זאת דריש לקרא הכי דדבר הבא ממעלי הגרה כמו גמל והנזכר בקרא שנולד מן הטהור לא תיכול ועל זה בא למעט קרא דזה אי אתה אוכל דהיינו גמל וכיוצא מהמוזכרים בקרא אף דיש להם סימן אחד דטהרה אי אתה אוכל אבל מין אחר בסימן אחד דטהרה דאין לו שם בהמה טמאה כגמל וכיוצא אתה אוכל וכיון דדריש הכי מאי תימה איכא דמשמע דקאי אגמל כיון דזה בא למעט דדוקא במינים אלו לא מהני סימן טהרה אף דנולדו מן הטהור אבל מין אחר דאין לו שם בהמה טמאה מותר הואיל ויש לו סימן א' דטהרה ואין לומר דא"כ דברייתא זאת דריש ליה לקרא הכי א"כ מנין להו דטהור היוצא מן הטמא אסור די"ל דאפשר דיש להם דרשא אחרת לזה וכמו שראיתי בפסיקתא בפרשת שמיני דדריש מקרא דכל מפרסת פרסה ושוסעת שסע אותה תאכלו כל לרבות טמא הבא מן הטהור שהוא טהור ומקרא דטמא הוא לכם דריש לרבות טהור הנולד מן הטמא טמא ויוצא מן הטמא טמא הואיל ויוצא מן הטהור טהור יעו"ש :

באופן דנתאינו למדין דסברת ר"ש לאו סברא יחידאה היא דהא ר"י ור"א ס"ל כוותיה אלא דפליגי דלר"ש בעינן ראשו ורובו דומו לאמו ולר"י ולר"א במקצת סימנים דומה לאמו מותר אבל כולהו פליגי אסברת רבנן דס"ל אפילו בלא שום סימן דומה לאמו מותר ויש לחקור אי הא דס"ל לר"ש דגמל הנולד מן הפרה אסור אי ה"ה בשאר בהמות טמאות כמו שפן וארנבת וחזיר שנולדו מן הטהור ולכאורה נראה פשוט דל"ש דכולהו בהמות טמאות ילפינן מגמל דמה טעם יש לחלק ביניהם וכיון דגלי קרא בגמל ילפינן כולהו מיניה דאין לומר דלא ילפינן כולהו מגמל דהא לרבנן דגמל גמל מיבעיא להו לאסור חלבו קי"ל דה"ה בשאר בהמות טמאות דחלבם אסור וע"כ משום דילפינן מגמל הוא וא"כ ה"ה לר"ש בענין טמא היוצא מן הטהור וכן נראה ממאי דאמרינן במשנתין לקמן דפריך אלא מעתה שפן שפן ארנבת ארנבת חזיר חזיר להכי הוא דאתי אלא לכדתניא למה נשנו בבהמה מפני השסועה וכו' גמל נמי להכי הוא דאתא ופרש"י אלא מעתה בין לרבנן בין לר"ש דדרשי לעיל גמל גמל שפן שפן מאי דרשי ביה ואם איתא דאי אפשר ללמוד שפן וכל הני מגמל מאי פריך שפן שפן וכו' להכי הוא דאתא נימא דשפיר י"ל דשפן וכולהו נשנו נמי להכי לרבנן לאסור חלבן ולר"ש לאסור היוצא מן הטהור כיון דא"א ללמוד מגמל ומדפריך הכי ש"מ דכוונת המקשה לומר דאי אפשר דהכי נמי נשנו להכי נ"ל כולם לימא קרא גמל ומיניה ילפינן כולהו ואין לומר דכוונת המקשה הוא דאי אפשר דנשנו כולם להכי דאם כן הא דתניא דנשנו מפני השסועה דלא כמאן לא כרבנן ולא כרבי שמעון דהא לדידהו נשנו כולם לדרשא לגופייהו למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה דהא ליתא דאכתי יש לומר דלרבנן ורבי שמעון כולם נשנו לדרשא והאי תנא דברייתא סבירא ליה כרבנן לענין דהיוצא מן הטהור מותר ודריש את המקרא דאת הגמל קא מרבה לאסור חלבו ומש"ה ס"ל דכולם לא נשנו לדרוש בגופייהו מפני השסועה נשנו דבכה"ג כתבו התוס' במשנתין ד"ה ור"ש נפקא ליה מאת הגמל וכו' דשפיר י"ל דאיכא תנא דדריש את ומאי סבר כרבנן דקלוט במעי טהורה מותר דס"ל דמה שנשנו אינו לדרשא אלא מפני השסועה וכתנא דברייתא וכן כתב הרא"ש בפסקיו יעו"ש וא"כ ה"ה דנימא דהכי ס"ל לתנא דברייתא אבל לרבנן דלא דרשי את וע"כ נשנה גמל לדרשא ה"ה כולם דנשנו מפני דרשא זאת אם איתא דלא ילפינן זה מזה אלא ע"כ נ"ל דעיקר מאי דפריך הש"ס הוא דלמה נשנו כולם כיון דאפשר ללמוד מגמל וא"כ פשיטא דאחר האמת אף דכולם לא נשנו לדרשא מ"מ גמל דאתי לדרשא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה מיניה ילפינן לכולהו לדיינייהו כדין גמל הן לאסור חלבם לרבנן והן לאסור טמא היוצא מן הטהור לר"ש : **שוב** ראיתי להתוס' בפ"ג דבכורות (דף כ"ד ע"א) ד"ה רחל חזיר שהוא כרוך אחר רחל שכתבו וז"ל קצת היה נראה דנקט חזיר ולא גמל משום דס"ל כר"ש דאסר קלוט היוצא מן הטהור ואפי' היה ידוע שהוא בנה של רחל היה נאסר באכילה ומיהו מצינן למימר וכו' א"כ ניחא ליה למנקט למילתיה ככ"ע עכ"ל מפורש יוצא מדבריהם דס"ל בפשיטות דסברת ר"ש לא נאמר אלא בגמל דוקא אבל בחזיר וכל הני לא נאמר דלא ילפינן מגמל ובאמת כי לע"ד היא סברא תמוה מטעם האמור ותמהני מכל המפרשים שלא הרגישו בדברי התוס' אלו כלל והיותר קשה הרב בעכה"ג דבסימן ע"ע הביא דברי התוס' הנזכר ודקדק עליהם דקדוק דק ואיך לא הרגיש בעיקר סברת התוס' שהיא סברא תמוה ומדברי הרא"ש בפסקיו במשנתין נראה דלא כסברת התוספות שהרי הביא ראיה שם לומר דקי"ל כרבנן ודלא כר"ש מהא דאמר ר' יוחנן בחזיר שהוא כרוך אחר רחל ואם איתא דאפי' ר"ש מודה בחזיר שנולד מן הטהור דמותר אין כאן שום ראיה כלל : [ב] **ולענין** הלכה בפלוגתא דרבנן ור"ש פסקו כל הפוסקים הלכתא כרבנן וכמ"ש בשאלתות דרב אחאי גאון בפ' שמיני בסי' פ"ג וכן כתב הרמב"ם בפ"א מה' מאכלות אסורות וכן כתבו התוס' במשנתין בד"ה ור"ש הנזכר לעיל וכן כתב הרא"ש בפסקיו וכן כתב הטור בסי' ע"ט ובשאלתות כתב וז"ל והלכתא כרבנן דהא יחיד ורבים הלכה כרבים ועוד סתם לן מתני' כוותייהו עכ"ל ויש לתמוה שהרי מפורש בסוגיין דר"י ור"א ס"ל כר"ש דעכ"פ בלא מקצת סימנים דומה אסור וא"כ נמצא דר"ש לאו יחידאה לומר יחיד ורבים הלכה כרבים והטעם הב' שכתב מטעם דסתם לן כוותייהו דרבנן כן כתב הרא"ש נמי וז"ל וי"ל דהלכה כרבנן ואע"ג דר"א ור"י שמעינן להו בברייתא דאית להו דר"ש הו"ל סתם במתני' ומחלוקת בברייתא והלכה כסתם במתני' וי"ל על רבינו הרמב"ן שהביא פלוגתא דרבנן ור"ש ולא באר דעתיה אי הלכה כרבנן או כר"ש: **ואולי** דכיון דהביא מתני' דסתם לן תנא כרבנן סמנו כפירושו דהלכה כרבנן דכלל זה מסור בידינו דסתם במתניתין ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם במתני' כדאמרינן בפרק החולץ (דף מ"ב ע"ב יעו"ש) אלא דאין זה מספיק למה שלא באר רבינו הלכה כמי דהא עינינו הרואות לתלמידי רבינו ה"ה הרשב"א והריטב"א דס"ל דאין כלל זה מוסכם מכל האמוראים דהא איכא טובא דפסקו לעתים כמחלוקת בברייתא והוא כללא דהחולץ רבי אבהו בלחוד הוא דכייל לה אליבא דר"י וכמ"ש הרשב"א הביא דבריו הרב בס' א"ז בפ' הגוזל עצים בדף קנט ע"ד בד"ה מחלוקת וא"כ סתם וכו' יעו"ש באורך וכן כתב מרן זקני זצוק"ל בספר יבין שמועה כלל רס"ב משם הריטב"א שכתב שם בפ' הגוזל כדברי הרשב"א יעו"ש באופן דמדבריהם מבואר דאין דבר זה כ"כ פשוט ומבואר דלפעמים אפשר דסתם במתני' ומחלוקת בברייתא חשיב כסתם ואח"כ מחלוקת דמתני' וא"כ אכתי קשה דאמאי לא באר רבינו לענין הלכה ועוד דלעיקרא דמלתא בטעם זה שכתבו בשאלתות והרא"ש דהלכה כרבנן משום דסתם לן תנא כוותייהו איכא למידק מההיא דאמרינן בפ' בהמה המקשה (דף ס"ט ע"א) עלה דמבעיא לן אי רובה בבת אחת בעינן ומייתי ת"ש זה הכלל דבר שבגופה אסור ושאין בגופה מותר שאין בגופה לאתויי מאי לאו לאתויי כי האי גוונא ודחי לא לאתויי קלוט במעי פרה ואליבא דר"ש דאע"ג דאמר ר"ש קלוט בן פרה אסור הנ"מ היכא דיצא לאויר העולם אבל במעי אמו שרי ע"כ וכתב רש"י שם זה הכלל משנתינו היא והיא מתני' דריש פרקין שם הרי דמוקי מתני' דהתם דסתם לן תנא כר"ש דמשמע מינה דבקלוט דוקא במעי אמו שרי אבל יצא לאויר העולם אסור כר"ש דאילו לרבנן אפילו יצא לאויר העולם מותר ולא גרע בפנים במעי אמו מבחוץ וכמ"ש התוס' שם (דף ס"ח ע"ב) ד"ה ואליבא דר"ש וכו' יעו"ש וא"כ הוו תרי סתמי דסתרי אהדדי ואע"ג דקי"ל דאין סדר למשנה בתרי מסכתות חוץ מסדר נזיקין וא"כ לא שייך לומר כדאמרינן בתרי סתמי דמסכתא אחת דסתם בתרא עדיף דבתרי מסכתות דאין סדר לא שייך זה מ"מ כבר הקשה מרן זקני זצוק"ל בס' יבין שמועה בכלל ס"ע דכיון דלא ידעינן בתרי מסכתות הי סתמא בתרייתא א"ה הוי ספיקא ותזינן אי במידי דאורייתא הוא אזלינן לחומרא ואי במידי דרבנן הוא הוי ספיקא דרבנן ואזלינן לקולא יעו"ש וא"כ הכא בענין זה אף דהוו תרי סתמי בתרי מסכתות הוי ספיקא בדאורייתא ומספיקא שמא ההיא דחולין הויא בתרא צריך להחמיר כר"ש דכיון דיצא לאויר העולם אסור ועוד כלל א' כתב שם בכלל ע' משם הרא"ש והר"ן דסתמא בדוכתא דסתם התנא במקומו דכך משל דין קרבנות במסכת זבחים וכיוצא שם דייק התנא טפי למסתם אליבא דהלכתא והרב שם הביא ראיה לזה מההיא דפ' אחד דיני ממונות [דף לד.] דאמרי' ואב"א משום דתני גבי הלכתא דדיני יעו"ש וא"כ בענין זה דטמא היוצא מן הטהור שהוא מענין איסור והיתר באיסור טריפות וכיוצא עיקר דוכתיה היא במסכת חולין ואיכא למימר דהאי סתמא דהוי בדוכתיה דייק תנא טפי והוא העיקר משא"כ במאי דסתם לן תנא בבכורות דאין שם מקום דין זה רק לאגב גררא דדין כדמה דבכור נקטיה איכא למימר דלא דייק כולי האי והעיקר כסתמא דחולין והלכתא כר"ש דלא כסברת הפוסקים ואין לדחות למה שהקשינו לפי הכלל הא' דכיון דספיקא הוי שייך לאסור כר"ש לחומרא דהא אכתי י"ל דבדכך דחייה קאמר הש"ס דאין ראיה ממתני' לבעיין אי בעינן רובא בבת אחת דיש לדחות דמתני' לאתויי קלוט לר"ש ואיתו אלא דחיה בעלמא ועפ"י דחיה זאת בעיין לא איפשיטא ואזלינן לחומרא כמ"ש הפוסקים וא"כ גם לענין אי סתם לן תנא הכא בחולין כר"ש ספיקא הוי דדילמא האמת הוא דסתם מתני' אתא לאיתויי כה"ג דבעי בבת אחת ולא לענין קלוט כר"ש וכיון דספיקא הוי אי סתם תנא הכא כר"ש או לא הו"ל ס"ס ולהקל דמעיקרא הוו ספק אי סתם לן תנא הכא כר"ש ואת"ל דסתם לן כר"ש אפשר דסתמא דבכורות הויא בתרייתא והוא העיקר והוי ס"ס מתהפך דאיכא לנדד הכי ספק שמא סתמא דבכורות בתרא ואת"ל דהוי קמא ספק שמא סתם לן תנא בחולין כר"ש וכל דאיכא ס"ס אזלינן לקולא להתיר כרבנן דהא ליתא דאם איתא דמעטם ס"ס הוא כל כי הא הו"ל לפרש ופשט הפוסקים הוא דהדבר בכור בלי מום ספק ועוד דאכתי קשה לסתמא דש"ס דדחיק לאוקמי מתני' כר"ש דאם איתא דקי"ל לסתמא דתלמודא דקי"ל כרבנן והעיקר כסתם דבכורות איך דחיק מתני' לאוקומה כר"ש דלא קי"ל כוותיה ומשוי תרי סתמא דסתרי אהדדי בהיות דאפשר לאוקמה אליבא דהלכתא ומדלא חייש סתמא דש"ס להכי ש"מ דקים ליה להש"ס דסוגיין דעלמא דהלכה כר"ש לגבי רבנן : **עוד** כתב הרא"ש בפסקיו ראיה לפסוק כרבנן וז"ל וסוגיא דעלמא נמי כרבנן דאמרי' בפרק בהמה המקשה [דף עה:] אמר אביי הכל מודים בקלוט בן פקועה שמותר ואמרי' נמי התם אלא מעתה קלוט בן פרה ליתסר עכ"ל ודבריו תמוהים בעיני דמה ראיה מייתי מההיא דאביי דהא מפורש יוצא שם בפ' בהמה המקשה (דף ס"ח ע"ב ובדף ס"ע ע"א) דע"כ לא אסר ר"ש אלא כשיצא לאויר העולם דהיינו דנולד כדרכו אבל אם נמצא במעי אמו מותר ונראה פשוט דאפי' בבן ט' חי שנמצא במעי אמו כיון דלענין שחיטה מותר בשחיטת אמו מן התורה לכ"ע כדדרשינן מקרא דכל מפרסת פרסה בבהמה תאכלו דכל אשר תמצא בבהמה אכול ה"ה בקלוט הנמצא בבהמה טהורה לר"ש דאפי' בן ט' חי והפרים ע"ג קרקע מותר כיון דלא נולד בדרך לידה דהא מפורש שם (בדס"ח ע"ב) דטעמא דמתיר ר"ש בנמצא במעי פרה הוא מהאי קרא וכמו שמתבאר מדברי רש"י בד"ה פרסה החזיר וכו' יעו"ש וא"כ מה ראיה מייתי מהא דאביי דהכל מודים בקלוט בן פקועה דכיון דקלוט זה הוא בן פקועה דנמצא במעי אמו וניתר מן התורה בשחיטת אמו אפי' שהפרים ע"ג קרקע מודה ר"ש דמותר והתוס' במשנתין בדבור הנזכר הביאו ראיה זאת מאביי אבל הביא ומליסנא בתרא דאיתא התם [דף עה:] (אר"א) [אמר אביי] הכל מודים בקלוטה בן פקועה שמותר תרתי תמיהי דכיון איכסי מ"מ קלוט שרי עכ"ד דמליסנא בתרא יש ראיה דבן פקועה דקאמר הש"ס קאי לומר שהקלוט הזה שהוא בן קלוטה הוא עצמו הוא בן פקועה אבל אמו שהיא קלוטה לא היתה בן פקועה כי אם שנולדה כדרכה ועם כל זה מותרת מ"מ דקלוט אפי' נולד כדרכו מותר וכן נראה מדברי רש"י שם וז"ל הכא מיירי בקלוט בן קלוטה ואותה קלוטה פקועה היתה וזה הקלוט נמצא בה עד כאן לשונו אבל להרא"ש דמייתי מליסנא קמא נראה דיש לדחות ע"ד האמור ועוד קשה טובא מאי דמייתי עוד ראיה ממאי דאמרי' התם עוד (דס"ע ע"ב) אלא מעתה קלוט במעי פרה ליתסר דמאי ראיה איכא הא אפי' ר"ש מודה בכה"ג דמותר כל שלא יצא לאויר העולם וכן כתב רש"י וז"ל והכן אמרי' לעיל דשרי אפי' לר"ש עכ"ל וכבר ראיתי להרב מעדני מלך בביאורו על הרא"ש שהגיה בדברי הרא"ש דלאו מהתם מייתי אלא מסוגיא אחרת דאמרי' התם (דף ע' ע"ב) דפריך לר"י הגלילי דאמר דבטהורה טהור אלא מעתה קלוט במעי פרה ליטמא דמהלכי כפים בחיה הוא יעו"ש והוא תימה דאם הרב הפך הגרסא שלנו לומר דלא מייתי מההיא דקלוט במעי פרה ליתסר משום דמהתם ליכא שום ראיה דהא מודה ר"ש כשלא יצא לאויר א"כ ה"ה בההיא דקלוט במעי פרה ליטמא אין ראיה דהא עובר במעי אמו מודה ר"ש ואם אנו באים להפוך הגירסא הוא דמייתי ממאי דפריך עוד שם קלוט במעי קלוטה ליטמא דמשם יש ראיה גמורה כמו שמתבאר מדברי התוס' שם ד"ה קלוט במעי קלוטה וכו' יעו"ש ודו"ק באופן דדברי הרב הנזכר תמוהים :

והנה לפי האמור מבואר מכל הני דוכתי דבפרק בהמה המקשה דאפי' ר"ש מודה כשלא יצא לאויר העולם וי"ל קצת דא"כ לרבנן מנין להם לומר דאפי' בטמא הנולד מן הטהור בדרך לידה מותר הא י"ל דלעולם דקרא דאך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וכו' פי' הוא מדבר הבא ממעלי הגרה כמו שלמדו רבנן ואי משום קרא דגמל טמא הוא הא י"ל דהפסקת מוטע תפסת ולא אתא קרא למעט אלא דוקא בגמל בן גמלה בכל אופן טמא אבל בגמל בן טהורה יש אופן שהוא מותר בשלא נולד ונמצא במעי אמו אבל לעולם דנולד אסור ונראה דבהכי ניחא מאי דאמרי' במשנתין דחולין (דף ס"ע) הנזכר דעלה דפריך אלא מעתה השוחט הבהמה ומצא בה דמות יונה ליפשרי אלמה אמרי' השוחט את הבהמה ומצא בה דמות יונה אסור באכילה ומשני בעינן פרסות וליכא ופריך אלא מעתה קלוט ליתסר ומשני הא תני דבי ר"ש כרשב"י פרסה בבהמה תאכלו וי"ל דבשלמא לר"ש סינה דצריך למסרייה כל עוד שלא יצא אלא לרבנן דאפי' נולד מותר אמאי איצטריך הש"ס לרבות קלוט במעי פרה מקרא דפרסה ואולם לפי האמור א"ש דאפי' לרבנן איצטריך ריבויא דפרסה דאי לאו ריבויא דפרסה כיון דאיצטריך רחמנא למעוטי עוף אי לא הוי אמר ריבויא דפרסה הוי אמינא דאפי' במעי אמו בעינן סימני טהרה וע"ז בא הכתוב דגמל טמא הוא להתיר מיהא במעי אמו אבל בנולד לא אבל השתא דכתיב ריבויא דפרסה לרבות היתר במעי אמו א"כ על כרחך קרא דטמא הוא בא לרבות דאפי' בנולד מותר דאילו במעי אמו הא ילפינן לה מקרא דפרסה ובא זה ולימד על זה זה היה נראה לעניות דעתי ליישב · אבל שוב ראיתי להתוספות שם בדיבור המתחיל אלמה וכו' ושם (בדס"ח ע"ב) בד"ה ואליבא דרבי שמעון וכו' שכתבו דלא הוצרך הש"ס להתיר קלוט מריבויא דפרסה אלא לר"ש אבל לרבנן לא איצטריך וכתבו דלרבנן איצטריך לדרשא אחריתי וי"ל דלפי סברת התוספות דבכורות הנזכר לעיל דס"ל דר"ש לא אסר אלא בגמל אבל בחזיר מודה דמותר דכפי סברתם נראה דה"ה שפן וארנבת ושאר בהמות טמאות דאין להם סי' טהרה כלל דמודה ר"ש דאם נולדו מן הטהורה דהם מותרים דהא עיקר סברת התוס' הוא דדוקא גמל דנשנה ב' פעמים לדרשא אבל אחריני דלא נשנו לדרשא כי אם מפני השסועה מודה לרבנן א"כ יקשה דמנ"ל דקרא דפרסה בא להתיר במעי אמו כל מין קלוט ואפי' גמל נימא דלא אתא קרא להתיר אלא שאר קלוטים שאין להם אלא פרסה אחת כמו שפן וארנבת וכיוצא משאר בהמות טמאות אבל גמל דנשנה לדרשא לאוסרו בכל גוונא אסרו הכתוב אפי' בנמצא במעי אמו ומדנקט תלמודא בכל המקומות קלוט סתם מוכח דה"ה גמל דבלאו הכי הי"ל לפרשו ע"כ נ"ל דאי קרא דפרסה לא בא להתיר אפילו גמל אלא לשפן וכיוצא למה איצטריך וכי גרע במעי אמו מנולד דמותר ואם איתא דלרבנן איצטריך פרסה כי היכי דלא נימא דקרא דטמא הוא לא התיר אלא במעי אמו א"כ לר"ש נמי נימא דלא איצטריך קרא דפרסה אלא לשפן וכיוצא ואצטריך קרא להתיר במעי אמו כי היכי דלא נימא דקרא דטמא הוא דכתיב גבי שפן והשאר לא בא הכתוב להתיר אלא במעי אמו דע"כ אי ס"ל לר"ש דדוקא גמל אסור אבל השאר המוזכרים בקרא מותר ע"כ מקרא דטמא הוא דכתיב בכל אחד ואחד יליף לה דדריש להו כדדרשי רבנן גבי גמל דבלאו הכי יש לאסור אותם מקרא דאך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה דפי' מהבא ממעלי גרה אלא דבגמל לא ס"ל לר"ש כיון דכתיב גמל גמל וכיון דלר"ש ליכא למימר הכי גם לרבנן ע"כ עיקר קרא דפרסה לא איצטריך להכי אלא לדרשא אחריתי : **וראיתי** בירושלמי בפ"ח דתרומות דאמרינן אבא בר רב בשם ר' יוחנן השוחט בהמה ומצא בה חזיר מותר באכילה ורבי יונה אמר אסור באכילה מה טעמא בהמה בבהמה תאכלו ולא עוף בבהמה תאכלו ולא שקץ בבהמה תאכלו עכ"ל והביא הירושלמי הנזכר בס' דמשק אליעזר (דף קפ"ח) שגורס בירושלמי כנז"ל וכן היא גירסת מהר"ל אליהו ז"ל בביאורו שם ואם גירסא זאת מכוונת ק' מזה הירושלמי לסברת התוספות הנזכר דס"ל דבחזיר מודה ר"ש דמותר דלא פליגי אלא בגמל דאם איתא דאפי' בנולד כדרכו ס"ל לר' שמעון דמותר א"כ סברת ר' יונה בירושלמי דאסר אפי' במעי אמו לא אתי אפי' כר"ש דהא פשיטא דלא גרע בפנים במעי אמו משנולד כמ"ש התוס' לרבנן וע"כ נ"ל דר"ש אפי' בחזיר פליג ופלוגתא דר"י ורבי יונה בירושלמי הוא אליבא דר"ש וע"כ נ"ל דס"ל להתוס' דגירסא זאת אינה נכונה אלא עיקר הגירסא דבחזיר ליכא מחלוקת ובמקום דגרסי הדמש"א ומהר"א ור' יונה אומר אסור גרסי יונה אסורה כלומר אף דבמצא חזיר מותר במצא יונה אסור באכילה וכן הוא גירסת ר"ו בנע"ו וכמ"ש הרב כנה"ג בסי' י"ג בהגהת הב"י אות ל' יע"ש וכן ראיתי למהר"ש סירליין ז"ל בביאורו על הירושלמי כ"י דגירסתו כגירסת ר"ו ואולם אפי' לפי גירסא זאת ק"ק דלפי ס' התוספות דר"י נקט התם חזיר שכרוך אחר בהמה טהורה דנקט חזיר משום דמודה ביה ר"ש

דמותר

למותר א"כ הכא איך ר"י עצמו בירושלמי הולך לומר השוחט בהמה ומצא חזיר מותר באכילה ומייתי לה מקרא דבהמה בבהמה דמשמע דדוקא במצא במעי אמו הא בחזיר אפי' ר"מ מודה למותר אפי' בנולד ויצא לאויר העולם וא"כ נמצא דמאי דנקט ר"י בכה"ג דמצא חזיר במעי אמו דמשמע דביצא לאויר העולם אסור הוי דלא כמאן : איברא דיש קצת סייעתא לס' התוס' הלא ממאי דלכאורה קשה דלר"מ דדריש קרא

דאמת דילפי' מקרא דחלב מותר ולית ביה משום אמ"ה אבל אי לא הוה לן קרא מפורש הו"א דלר' ישמעאל דאית ג' לא תבשל האחד מהם לאיסור אכילה לא הוה דרש אחד מהם לאכילה אלא איצטריך לדרשה אחרת וכדאמרינן התם (דקי"ג) במתני' דלר"ע איצטריך ג"פ למעט חיה ועוף ובהמה טמאה וכמו כן הוא לר"י דאיצטריך למעט אחד מאלו ולאכילה לא איצטריך ולרבי דמפיק מקרא דלא תאכלו דגבי דם אי לאו דאתר

מאי עבדי ליה חד לאסור את עצמו וחד לאסור חלבו אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי אלא מעתה טעמא דרבנן מגמל גמל ור"ש מאת הגמל הא לאו הכי הוה אמינא חלב דבהמה טמאה שרי מ"ש מהא דתניא הטמאין לאסור צירן ורוטבן וקיפה שלהן איצטריך סד"א הואיל דבהמה טהורה נמי חידוש הוא דליכא מידי דאתי מחי ושרייה רחמנא והאי חלב כאבר מן החי הוא ושרי והילכך אפילו בבהמה טמאה נמי לישתרי קמ"ל וחלב בבהמה טהורה מנלן דשרי דכתיב

תורה אור

דכתיב °ארץ זבת חלב ודבש אי לאו דשרי משתבח לן קרא במידי דלא חזי לנו [ג] וביצת עוף טהור נמי אע"ג דאתי מחי רחמנא שרייה מדגלי רחמנא גבי טמאה דאסירא *דאמר חזקיה מנין לביצת טמאה שאסורה שנא'° ואת בת היענה וכי בת יש לה ליענה אלא מכאן לביצת טמאה דאסירא והכי כתב בה"ג [ד] ואפשר למידק על הדין טעמא אי הכי גבי חלב נמי נימא הכי מדאיצטריך רחמנא למיסר בהמה טמאה מגמל גמל מכלל דטהורה שרי ומסתברא לן בפירוקא דהך קושיא דהיינו טעמא דלא אמרי' הכי משום דלא גלי רחמנא בהדיא איסורא דחלב טמאה ואי לאו דאשכחן דשרא רחמנא של טהורה הוי אמינא אידי ואידי אסור ככל מידי דאתי מחי ואי משום גמל גמל לאו לרבויי אתא אלא יתירה הוא כדכתיב גבי שפן שפן ארנבת ארנבת חזיר חזיר וכולהו יתירי נינהו כדאמרינן אלא מעתה שפן שפן ארנבת ארנבת חזיר חזיר להכי הוא דאתו אלא לכדתניא למה נשנו בבהמה מפני השסועה ובעופות מפני הראה גמל גמל נמי להכי הוא דאתא ומפרקינן כל היכא דאיכא למידרש דרשינן ואי לאו דשרא רחמנא בהדיא חלב טהורה הוי אמינא דאסיר וגמל גמל ליכא רבויי (הוא) להכי איצטריך רחמנא למשרי טהורה ומדשרא רחמנא טהורה איצטריך למיסר דטמאה ואיכא מאן דיהיב טעמא אחרינא ואמר אי ביצת טהור אסירא עוף היוצא ממנה נמי למיסר דהא כל היוצא מן הטמא טמא אלא מדשרי עוף היוצא ממנה היא גופה נמי שריא והך טעמא לאו דווקא הוא דהא אמרינן במסכת כריתות אפרוח של טריפה מותר מ"ט כמה דלא מסרח לא גביל וכי גביל עפרא בעלמא הוא והא טעמא נמי הוה אפשר לן למימר דביצת עוף טהור אסירא ועוף היוצא ממנה שרי אלא עיקר טעמא כדברי בעל הלכות וכדפרשינן · והני יאלי דיחמורתא נמי שריין כרב ספרא דאמר האי זרעא דאילא הוא דאזיל בתר אילתא ואיידי דרחמה צר לא מזדקקא ליה ואזיל בתר יחמורתא ונתרי *אריב"ל לעולם אינה מתעברת לא טמאה מן הטהור ולא טהורה מן הטמא לא דקה מן הגסה ולא גסה מן הדקה ולא בהמה מן חיה ולא חיה מן בהמה חוץ מרבי אליעזר ומחלוקתו שהיה אומר חיה מתעברת מן הבהמה וקי"ל כריב"ל הילכך כוי שדברו בו חכמים בכל מקום בריה בפני עצמה היא ולא הכריעו בה חכמים אם מין חיה אם מין בהמה : שהיוצא מן הטמא טמא בעו מיניה מרב ששת מי רגלים של חמור מהו ותבעי לך דסוסים וגמלים דסוסים וגמלים לא קא מבעי להו דלא שתו אינשי כי קא מיבעיא להו דחמור דשתו אינשי משום דמעלו לירוקא מאי אמר להו רב ששת תניתוה שהיוצא מן הטמא טמא ומהטהור טהור מטמא לא קאמר אלא מן הטמא והני נמי מניה דטמא קאתו *ת"ש מפני מה אמרו דבש דבורים מותר מפני שמכניסות אותו לגופן ואין ממצות אותו מגופן הוא דאמר כרבי יעקב דאמר דובשא רחמנא שרייה דתניא רבי יעקב אומר °אך את זה תאכלו מכל שרץ העוף זה אתה אוכל ואי אתה אוכל שרץ עוף טמא שרץ עוף טמא בהדיא כתיב ביה אלא שרץ עוף טמא אי אתה אוכל אבל אתה אוכל מה ששרץ העוף טמא משריץ ואיזה זה דבש דבורים יכול אף דבש הגיזין וצרעין אמרת לא ומה ראית לרבות דבורים ולהוציא דבש הגיזין וצרעין מרבה אני דבש דבורים שאין לו שם לווי ומוציא אני דבש הגיזין וצרעין שיש לו שם לווי כמאן אזלא הא דתניא דבש הגיזין וצרעין טהור ומותר באכילה כמאן דלא כרבי יעקב הא מלתא מסתברא לן למיפסק לחומרא ולא משום דאתברר לן מילתא הכין אלא כיון דרב ששת סבר לה כרבי יעקב ולא אשכחן אמורא דפליג עליה איכא למימר דהלכתא כוותיה דהא אמורא אמר כוותיה ועוד דהא דייק לה ממתני' וכיון דלא דחי ליה בגמרא מהאי דיוקא דדייק ממתני' שמעינן מיניה דדוקא הוא וקושטא הוא דמתני' כרבי יעקב היא ואע"ג דלא מפרשא בהדיא הכי וכיון דתנן סתמא כרבי יעקב הלכתא כוותיה · ודאי אשכחן נמי סתמא כרבנן דתנן במכשירין

בפרק

יונה אסור ואמרינן דה"מ משום דבעינן פרסה וליכא וא"כ כיון דגזרת הכתוב דבעינן פרסה אפשר דאפי' מלא דמות בהמה ורגליה כרגלי עוף אסורה דאף דהתם בירושלמי מוכח דהכל תלוי בדמות הוא לענין הטלד מן האדם אבל לענין בהמה דאיכא מיעוטא דקרא מנ"ל אלא עיקר דאייתו הוא דכך גלוי בעלמא דהא איכה טעמא אחרינא בגמרא משום דבעינן בהמה בבהמה לאפוקי עוף דלטעם זה ע"כ מלא דמות בהמה ורגליה כרגלי עוף מותר כיון דקרינן ביה

לקמן בפ"ג (דף כ ע"ב) ד"ה חלב פוטר יעו"ש דכתבו דצייך לומר חזקה זאת דאוקי יאולד בחזקת שאינו קדוש וכן כתב הרא"ש שם בפ"ג בפסקיו יעו"ש מאח"כ בעלמא לענין טריפות דליכא אלא רובא להתירו וליכא שום חזקת היתר וכמו כן קשה למ"ש הרא"ש גבי ב' זכרים ונקבה דאף דאיכא ס"ס לא סמכינן כיון דאפשר בתקנתא וכן כתבו בש"י והתוס' במשנתין וצריך להבין מ"ש מתי"ש הפוסקים דסמכינן אס"ס אפילו היכא דאפשר לברר ע"י בדיקה כמ"ש מהרא"י בפסקיו בס"ס ק"י וכן העלה הפ"ח בכללין אות ב'

בפרק בתרא דבש צרעין טהור ומותר באכילה אפילו הכי הך סתמא דדייק לה רב ששת אלימא משום דתני לה גבי הלכתא דהאי דינא ולא אלימא ההיא סתמא אחרניתא דקתני לה בר מדוכתה אגב גררא למשרי איסורא ובגמרא לא אותבוה לרב ששת מינה ולא אייתו לה ההיא סתמא כל עיקר ועוד דלא יהא אלא ספק הא קי"ל ספק איסור לחומרא והכי נמי אשכחן לחד מרבוותא דמסיק בה כרב ששת ואשכחן לאחרינתא דמסיק הלכתא כרבנן ודחי לה לרבי יעקב ולרב ששת דקאי כוותיה: אמר רב הונא עור הבא כנגד פניו של חמור מותר מ"ט גרשא בעלמא ואע"ג דמגופיה ממש קא ממצי שרי דעפרא בעלמא הוא והלכתא כרב הונא דקא סייעיה רב חסדא ממתניתא: **מתני'** דג טמא שבלע דג טהור מותר באכילה ודג טהור שבלע דג טמא אסור באכילה לפי שאינו גדוליו: **גמ'** טעמא דחזיניה דבלעו אבל לא חזיניה דבלעו אמרינן אשרוצי אשריץ מנלן דתניא דג טמא משריץ דג טהור מטיל ביצים אי הכי כי חזיניה דבלע נמי אמרי' האיך קמא איעכל ליה והאי אשרוצי אשריץ ואסיקנא אמר רב אשי (אימור) רוב דגים במינן משריצין ואע"ג דלא חזינן דבלע נמי והכי קאמר כיון דרוב דגים במינן משריצין כמי שבלע לפנינו דמי וכן הלכתא: *[דף ט.] **מתני'** חמורה שלא בכרה וילדה ב' זכרים נותן טלה א' לכהן זכר ונקבה מפריש טלה א' והוא לעצמו שתי חמורות שלא ביכרו וילדו שני זכרים נותן לכהן ב' טלאים זכר ונקבה או ב' זכרים ונקבה נותן טלה אחד לכהן שתי נקבות וזכר אחד או שני זכרים ושתי נקבות אין כאן לכהן כלום: **גמ'** *[דף ט:] וכיון דלעצמו הוא למה ליה לאפרושי לאפקועי איסורא מיניה אלמא כמה דלא מפקי ליה לאיסוריה אסור בהנאה מתניתין מני רבי יהודה היא דתניא פטר חמור אסור בהנאה דברי ר' יהודה ור' שמעון מתיר [ה] והלכה כר' יהודה דר' יהודה ור' שמעון הלכה כר"י ועוד דהא סתם לן תנא כוותיה אבל בכור

בכור אדם שרי דתניא °לא תעבוד בבכור שורך אבל אתה עובד בבכור אדם :
*תניא תפדה תפדה [תפדה] מיד תפדה כל שהוא רבי יוסי ברבי יהודה אומר
אין פדיה פחות משקל *אמר רב נחמן הלכה כדברי חכמים וכמה אמר
רב יוסף אפילו פטרוזא בר דנקא אמר רבא אף אנן נמי תנינא גדול וקטן פשיטא
מהו דתימא כולי האי לא אי נמי פטרוזא לא קמשמע לן [ו] רבי יהודה נשיאה
הוה ליה ההוא פטר חמור שדריה לקמיה דר' טרפון אמר ליה כמה בעינא למיתב
לכהן אמר לו הרי אמרו עין יפה בסלע עין רעה בשקל בינונית ברגיא וכמה
תלתא זוזי רגיל הכא ורגיל הכא פירוש פחות מסלע ויותר משקל קשיא הלכתא
אהלכתא לא קשיא כאן בבא לימלך וכאן בעושה מעצמו אמר רבי יצחק
אמר רבי שמעון בן לקיש מי שיש לו פטר חמור ואין לו שה לפדותו פודהו
בשוויו מאי טעמא לא יהא פדיונו חמור מן ההקדש ולא אמרה תורה
בשה

שותפין ג"כ בבכור עצמו דבכה"ג מסתברא לומר דלא חייל קדושה כלל בבכור כיון דחלק העובד כוכבים מעורב בו אבל בשותפין באם ולא בבכור דהייך לומר דליחול קדושה נמי ביה כיון דכולו של ישראל לזה איצטריך קרא דלא תעבוד בבכור שורך לומר דאפי' אינם שותפין כי אם באם והבכור כולו הוא שלך פטור מגיזה ועבודה דכל דיד העובד כוכבים באמצע בין בבכור עצמו ובין באם לא חייל קדושת בכור עליו ליאסר בגיזה ועבודה דלא אמרינן בשותפות העובד כוכבים

תורה אור

חייב כי אם לענין נתינה לכהן : עוד יש להקשות מהאי דאמרינן בפ"ק דתמורה (דף י"א ע"ב) בעו מיניה מרבא הקדיש הך אבר מהו בגיזה ובעא למפשטא מהא דתניא לא תגוז בכור צאנך אבל אתה גוזז בשלך ושל אחרים ודחי התם לא נחתא עליה קדושה כלל הכא נחתא עליה קדושה ליסנא אחרינא התם אין בידו להקדישו הכא יש בידו להקדישו ע"כ ומתבאר מדברי הרמב"ם בספ"א מהל' מעילה דס"ל דבעיין דלא איפשיטא הוא בין בעבודה ובין בגיזה דלא גרס בבעיא מהו בגיזה כגירסת רש"י כי אם גרים מהו סתם והבעיא היא אפילו בעבודה דאע"ג דמכתא אפשר דלא מחייב מדאורייתא אלא במקדיש כולה וכמ"ש מהריק"ו בביאורו ר"י יעו"ש וללישנא בתרא העיקר תלוי אי יש בידו להקדישו כולו או לא והנה כי כן י"ל דאיצטריכו תרי קראי לר"י דאי מחד קרא הוה אמינא דלעולם אף דיש לו חלק לעובד כוכבים בגוף הבכור נחתא ליה קדושה לענין דאסור לישראל לאוכלו בלא מום אלא דלענין גיזה ועבודה התיר הכתוב מטעם דלא חייבה תורה אלא בהקדש כולו ולא מקצתו ולזה איצטריך קרא אחרינא ללמדנו דעיקר טעם היתר גיזה ועבודה הוא משום דלא חייל קדושה ביה כלל ומותר לאוכלו בלא מום דכיון דאייתי לן קרא אחרינא מוקמינן לה בשהקדש וישראל שותפין בו ומאי דקאמר ר"י בקרא תניינא נמי אבל אתה גוזז בשלך ושל אחרים לאו כגוונא דקרא קמא קאמר אלא מיירי בבהמה של שותפין או דישראל עם חבריה או ישראל עם עובד כוכבים ואחד מן השותפין הקדיש חלקו לקדשי מזבח דבכה"ג דאין בידו להקדיש כולה לא אמרינן פשטה קדושה בכולה כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף ז ע"א) יעו"ש דאם אותה בהמה ילדה בכור לרבנן דס"ל דשותפות העובד כוכבים פוטר כיון דלאו בר חיובא הוא ה"ה בשותפות ההקדש נמי דפוטר כיון דלאו בר חיובא הוא ולר"י חייבת כדין שותפות העובד כוכבים וע"ז אדית לן קרא תניינא דבכה"ג דשותפות הקדש ליתיה באיסור גיזה ועבודה וע"כ צ"ל דה"ט דלר"י לא חייל שום קדושה בחלק הישראל כלל אף לענין איסור ומש"ה בכה"ג לית ביה איסור גיזה ועבודה כיון דלא נחתא קדושה עליה דאף דבעיין לא איפשיטא הייטו במקדיש אבר דבידו להקדישו כולו אבל בשאין בידו להקדישו כולו כהכא שאין הכל שלו אלא מתותף לית ביה איסור גיזה ועבודה דאי חייל קדושה ביה לר"י לענין איסור אכילה בלא מום א"כ אמאי פטור קרא בשותפות הקדש מגיזה ועבודה הא עכשיו שהוקדש חלק ההדיוט נמי בקדושת בכור הרי כולו הקדש קדושת מזבח חליו מדין בכור וחליו מדין הקדש ולמה לא יהיה מוזהר עליו בגיזה ועבודה ועפ"ז יש להקשות על מאי דפריך הש"ס עוד במתניתין בשלמא לר"י הייטו דכתיב צאנך ושורך אמו צאנך אלא לר"ש שורך וצאנך למה לי קשיא ולפי האמור למה מסיק בקושיא לר"ש הא שפיר י"ל דלר"ש אף דס"ל שותפות העובד כוכבים פוטר ולא איצטריך קרא לגיזה ועבודה בשותפות עובד כוכבים מ"מ איצטריך קרא לאשמועינן לענין גיזה ועבודה דס"ד דאיתיה באיסור גיזה ועבודה מפני חלק ההקדש וקמ"ל קרא דכיון דקדושת בכור לא חייל בחלק ההדיוט א"כ לא הוי כולו קדוש ולא חייבה תורה אלא כשהוא הקדש כולו ולא במקצתו כיון דאין ביד המקדיש להקדיש כולו שאינו שלו כאמור ולזה י"ל והוא פשוט דאי לר"ש איצטריך קרא להכי א"כ מנין לו למדרש מהאי קרא אבל אתה עובד בפטר חמור כיון דבלאו הכי הא איצטריך קרא לומר בכור צאנך למעט שותפות הקדש דאין לומר דלמעט פטר חמור נפ"ל מדכתיב צאנך דאי אתא קרא דוקא למעט שותפות הקדש א"כ לימא קרא לא תגוז בכורך דבהכי משמע דדוקא בכורך המיוחד לך ולא להקדש עמך ומדנקט צאנך ש"מ דלמעט פטר חמור אתא קרא דהא ליתא דאי איכא למימר הכי א"כ לר"י נמי אמאי לא ממעט נמי פטר חמור מקרא תניינא מדשני קרא ואמר צאנך ולא אמר בכורך דלמעט שותפות עובד כוכבים די באומר בכורך אלא ע"כ צ"ל דאין ללמוד כן מדנקט קרא צאנך ולא אמר בכורך כיון דגופיה דקרא דצאנך איצטריך למעט שותפות עובד כוכבים וא"כ ה"ה לר"ש :

ונראה דעפי"ז יתיישב מאי דלכאורה קשה דלענין הלכתא דקי"ל כרבי יהודה דפטר חמור אסור בהנאה דסתם לן כוותיה להך לישנא בתרא דאמרינן בגמרא דפלוגתייהו דר"י ור"ש בקראי דלא תעבוד בבכור שורך ולא תגוז בכור צאנך קא מפלגי דאיך מנאטו ידיטו ורגליטו לומר דהלכה כר"י מאחר דקי"ל כרבנן דשותפות עובד כוכבים פטור מן הבכורה דלדידהו לענין גיזה ועבודה לא איצטריך קרא וע"כ צ"ל דכי איצטריך קרא דלא תגוז בכור צאנך הוא למעט פטר חמור כר"ש ונראה דאפי' ללישנא דאמרי' במתניתין דטעמיה דר"י הוא דיש לן דבר שהקפידה תורה בשה ומותר קשה דהא עכ"פ לדידן דקי"ל דשותפות העובד כוכבים פוטרת מה בא למעט קרא דצאנך אם לא למעט פטר חמור ואולם לפי האמור י"ל דלתנא דמתני' דסתם לן תנא כר"י ס"ל דקרא דצאנך איצטריך למעט שותפות הקדש על דרך האמור דאף דחלק ההקדש נחתא ליה קדושה מ"מ כיון דאין כולו קדוש מותר בגיזה ועבודה ולע"ד אפשר להבין בזה בסוגיא דתמורה הנזכר דללישנא אחרינא קאמר התם אין בידו להקדישו הכא בידו להקדישו דאמאי נייד מלישנא קמא שהוא חילוק יותר פשוט דפשיטא דגבי בכור שאני דמעיקרא לא נחתא ליה קדושה לכן נראה דללישנא אחרינא ס"ל דמאי דמייתי הש"ס למפשט בעיין מברייתא דאבל אתה גוזז בשלך ושל אחרים הוא לפי הדרשה שאנו דורשים בו אנן בדידן דקי"ל דשותפות העובד כוכבים פוטרת דלדידן ע"כ לא אתא קרא אלא לשותפות הקדש וא"כ לפ"ז לא שייך לדחות כלישנא קמא מטעם דלא נחתא ליה קדושה דהא ליתא דהא בחלק ההקדש כבר חלה עליה קדושה ועם כל זה ממעט קרא מכיון דאינו כולו הקדש א"כ ה"ה בהקדיש אבר לבד ולזה מחלק באופן אחר דהתם שאני דאף דנחתא ליה קדושה מ"מ אין בידו להקדישו כולו כיון דב' שותפין בו ואינו יכול להקדיש אלא חלקו בלבד לא כן הכא דבידו להקדישו כולו : והנה אמרינן בגמרא אמר רב' ומודה ר"ש לאחר עריפה שהוא אסור מאי טעמא גמר עריפה עריפה מעגלה ערופה וכו' ואמרינן עוד וכן אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה מודה ר"ש לאחר עריפה דתניא וערפתו נאמר כאן עריפה וכו' וכן אמר ר"ל מודה ר"ש לאחר עריפה שהוא אסור ורבי יוחנן אמר עדיין הוא מחלוקת וצריך טעם דכיון דקי"ל כר' יהודה מאי נפקא מינה במאי דשקלו וטרו כל הני אמוראי אי מודה ר"ש לאחר עריפה כיון דלית הלכתא כוותיה ובכמה דוכתין כתבו הפוסקים לפסק הלכה דמדשקלו וטרו אליבא דפלוני ש"מ דהלכתא כוותיה והכא חזינן דשקלו וטרו טובא לר"ש דלית הלכתא כוותיה וי"ל והוא פשוט דאיכא למידק דכל הני אמוראי שטרחו להביא ראיה דמודה ר"ש לאחר עריפה אמאי לא הביאו ממתני' דסוף תמורה [דף לג:] דתמן תנינן ואלו הן הנקברין שור הנסקל ועגלה ערופה ופטר חמור ובשר בחלב וחולין שנשחטו בעזרה ר"ש אומר חולין שנשחטו בעזרה ישרפו ע"כ דמדפליג ר"ש אחולין בעזרה ש"מ דס"ל דכולהו דקתני ת"ק שהם מן הנקברים גם הוא מודה בהם ואם איתא הא פטר חמור לר"ש מותר בהנאה אלא ע"כ צ"ל דמודה ר"ש לאחר עריפה ומתני' לאחר עריפה מיירי. שוב ראיתי דלק"מ דהא ת"ק קתני בכלל בשר בחלב וע"כ ר"ש לא ס"ל הכי דהא לר"ש בב"ח מותר בהנאה וא"כ ה"ה בפטר חמור דלא נחית ר"ש לאפלוגי את"ק לגלות דעתו אי ס"ל דכל אלו אסורים בהנאה ולא נחית אלא על ענין חולין בעזרה דאינו מן הנקברים : והנה אמרינן במתניתין [דף י:] אמר רב נחמן מנא אמינא לה מדתני לוי הוא הפסיד ממונו של כהן לפיכך יופסד ממונו וכו' וכתב רש"י ז"ל לפיכך יופסד ממונו יכפוהו ב"ד לעורפו לאחר שלשים יום כדמפרש בפרקא ויאסר בהנאה עד כאן לשונו ולא ידעתי היכן מנא רש"י דמפורש בפירקין דאם שהה ל' יום ולא פדאו בשה דקונסין אותו לעורפו ונראה דכוונת רש"י הוא להא דהיו ממתינין לו לכופו ל' יום ע"ז הוא דמפרש בפרקין כדאמרינן בסוף פרקין [דף יג.] דלר"נ מצוה להשהותו עד ל' יום ואפילו לרב ששת דס"ל דמצותו לאלתר מ"מ אינו עובר עליו אלא עד ל' יום ומשו"ה לא היו קונסין ליה בתוך ל' יום אם לא רצה לפדותו אבל אחר ל' יום אם לא רצה לפדותו היו כופין אותו לערפו משום קנס דאף דהיה ביד ב"ד לכופו בדרך כפיה לפדותו עד שיאמר רוצה אני דהא במצות עשה היו מכין אותו עד שתצא נפשו [כתובות דף פו.] כדי שיקיים המצוה ולענין קרבן אמרי' בפ' חזקת (דף מח.) יקריב אותו מלמד שכופין אותו עד שיאמר רוצה אני יעו"ש מ"מ בדרך קנס לא היו כופין אותו על הפדיון כי אם לערוף כדי שיופסד ממונו :

תניא תפדה תפדה מיד תפדה כל שהוא וכו'. וכתב רש"י ז"ל תפדה תפדה תרי זמני כתיב ופטר חמור תפדה בשה עכ"ל נראה מדברי רש"י דמדכתיב תרי זמני ופטר חמור תפדה בשה אחד בפ' בא ואחד בפרשת תשא קא דריש דהאחד מיותר לאשמועינן תפדה כל שהוא וי"ל דהא אמרינן לעיל (דף ו' ע"א) דלתנא דידן ופטר חמור שני פעמים איצטריך לאשמועינן עד שיהיה היולד חמור והנולד חמור ולר"י הגלילי מבעי"ל למעוטי שאר בהמה טמאה מפדיון יעו"ש וכיון דלמר כדאית ליה ולמר כדאית ליה איצטריכו הני תרי קראי א"כ איך דריש הנא מתפדה דקרא תניינא כיון דלאו מיותר הוא כיון דאיצטריך לדרשה דהיכי לימא קרא פעם ב' לדרשה אם לא דליכתוב ופטר חמור תפדה בשה דאין דרך דלימא קרא ופטר חמור בשה בלבד כיון דאין לו מובן בלא תיבת תפדה ומהתימה על רש"י אמאי לא ניחא ליה לומר דמקרא דפ' קרח קא דריש דכתיב אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה דהאי תפדה הוא מיותר דכבר כתיב ברישא דקרא אך פדה תפדה ומשמעותא קאי לבכור האדם ולבכור בהמה טמאה ואמאי הוצרך קרא לחזור ולומר ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה אלא ש"מ דלדרשה קא אתי וכן נראה בספרי בפרשת קרח דעל פסוק זה קא דריש דהכי אמרי' התם תפדה מיד אתה אומר תפדה מיד או אינו אלא לאחר זמן ת"ל ופדויו מבן חדש תפדה בערכך כסף חמשת שקלים הנפדה בחמש סלעים נפדה לאחר שלשים יום הא מה ת"ל תפדה תפדה מיד עכ"ל :

[ו] רבי יהודה נשיאה הוה ליה ההוא פטר חמור שדריה לקמיה דר' טרפון וכו' הרי אמרו עין יפה בסלע וכו'. צריך להבין כרבי טרפון כמאן ס"ל אי כרבנן הא ס"ל דמקרא דתפדה ילפינן דאפי' כל שהוא ואי כר"י בר' יהודה הא ס"ל דדוקא בסלע וכיון דיליף לה מקרא דכל ערכך בשקל וגו' בדוקא הוא וכל אפיא

שוין דדוקא בסלע ומנין לנו לומר דאיכא הכי שלשה שיעורין דעין יפה ועין רעה ובינונית וגבאה פשוט דר"ע כרבנן ס"ל דקי"ל כוותייהו ובוודאי דמן התורה שה לפדיון פטר חמור אין לו שיעור אלא דמדרבנן נתנו שיעורין הללו כמו שתקנו חז"ל לענין תרומה דמן התורה חטה אחת פוטרת והם נתנו ג' שיעורין עין יפה אחד מארבעים ועין רעה אחד מס' ובינונית א' מחמשים וה"ה לענין פדיון פטר חמור וכן מתבאר מדברי הסמ"ג עשין קמ"ה דשיעורין הללו הם מדרבנן יעו"ש אלא דצריך להבין לפ"ז דמאי פריך הש"ס למאי דקאמר רבא הלכתא ברגיא וכמה שלשה זוזים קשיא הלכתא אהלכתא כיון די"ל דהלכתא דקאמר רבא הוא מתקנת חז"ל והלכתא דפסיק רב נחמן כרבנן הוא לדאורייתא דמן התורה בכל שהוא סגי דלא כר"י בר' יהודה דס"ל דמן התורה נמי בשקל וי"ל דכוונת המקשן לומר דמאחר דמדרבנן יש שיעור לא היה מן הראוי דלימא רב נחמן סתם הלכה כרבנן דמשמע דלענין מעשה הכי עבדינן בכל שהוא כיון דעכשיו שתקנו חז"ל שיעור לא כ"מ אי מדאורייתא בכל שהוא דכיון דמדרבנן יש שיעור וע"ז משני הש"ס דמאי דפסיק רב נחמן הכי הוא דכ"מ לעושה מעצמו בכל שהוא דכיון דקי"ל כרבנן דמן התורה בכל שהוא מה שעשה עשוי ופדיונו פדוי אבל הה"נ דבבא להמלך מורין לו השיעורין שתקנו חז"ל אך צריך להבין במאי דפסיק רבא הלכתא ברגיא דהא עיקר ג' שיעורין שאמרו רז"ל לאו במחלוקת שטי לפסוק הלכתא כחד מן השיעורין דהא חז"ל תקנו ג' שיעורין אלו לעין יפה ורעה ובינונית ומה שייך בזה לפסוק הלכה לומר דלענין הלכה אין חילוק בין עין יפה לרעה ולבינונית דכל הדעות שוין ומשעריכן בבינונית דמנין ליה לרבא לומר כן ולדחות תקנת חז"ל שחילקו ביניהם ואמרו שיעורו של זה לא כשיעורו של זה ובאמת שמדברי רבינו הרמב"ן והרא"ש בפסקיו נראה דלא גרסי הא דאמר רבא הלכתא ברגיא שלא הביאו זה כלל כי אם קשיא הלכתא אהלכתא אבל דברי רבא דאמר הלכתא דעל זה פריך קשיא הלכתא אהלכתא לא הביאו ולפי האמור נראה דגירסא נכונה היא דאיך אפשר שיפסוק רבא הלכתא הכי אלא דצריך להבין דא"כ מאי קשיא הלכתא אהלכתא איכא וצ"ל דכוונת המקשן הוא דמאחר דסברת רבי טרפון ע"כ הלכה היא דהא ר"ט מדרבנן קאמר אבל מדאורייתא ס"ל כרבנן דבכל שהוא וכבן סברת ר"ט אפי' רבנן מודו בה א"כ לענין הלכה הכי קי"ל ואיך פסק ר"נ כרבנן דמשמע דלענין מעשה לכתחלה פודין בכל שהוא ומשני דהולכך לפסוק כרבנן לאפוקי מדר"י דמן התורה אין לו שיעור וכ"מ בדיעבד כאמור וכן נראה מדברי הרמב"ם בפי"ב מהלכות בכורים דין י"ב דלא גרים הא דרבא שהרי כתב וז"ל בד"א כשהיו דמי פטר חמור מג' זוזים ולמעלה אבל אם היו דמיו פחות מג' זוזים אין פודין אותו אלא בשה או בג' זוזים ועין יפה לא יפחות מסלע ועין רעה בחצי סלע ובינונית בג' זוזים עכ"ל ואם איתא דגרים כגרסתנו דפסק רבא הלכתא ברגיא א"כ איך כתב לענין הלכה הג' שיעורים דעין יפה ורעה ובינונית מאחר דרבא פסק דהלכתא ברגיא אלא ע"כ צ"ל דגירסתו כגירסת רבינו הרמב"ן : והנה הנראה מדברי הרמב"ם דס"ל דהא דאמרי' עין יפה בסלע רעה בשקל בינונית ברגיא היינו בזמן שבא לפדות במעות בשוויו דבעין יפה לא יפחות מסלע אפי' שדמי הפטר חמור פחות מסלע וכן על זה הענין בעין רעה לא יפחות מחצי סלע אפילו שהפטר חמור אינו שוה כך וכן נמי בבינונית דכל מדה ומדה מאלו לא יפחות משיעורו אף שאין הפטר חמור שוה כ"כ אבל אם בא לפדות בשה לא בעינן שום שיעור דאפי' כל שהוא סגי אבל דעת רש"י והראב"ד אינו כן דס"ל דבשה נמי נאמרו השיעורים הללו ונראה דדעת הרמב"ם הוא מטעם דאם בבא לפדות בשה נמי נאמרו השיעורים הללו א"כ לעיל דאמרי' במתני' דהמקדש בפטר חמור אינה מקודשת ופריך הש"ס הא מני לא ר"י ולא ר"ש ומשני אמר רבה בר אבוה אמר רב לעולם ר"י וכגון שאינו שוה אלא שקל וסבר לה כר"י בר' יהודה אמאי הולכך לאוקמי מתני' דסתם לן תנא כר"י בר' יהודה דלא קי"ל כוותיה בהיות שאפשר לאוקמא למתני' כר' טרפון ומיירי מתני' בעין יפה שאינו שוה אלא סלע ובעין רעה שאינו שוה אלא חצי סלע ובבינונית דאינו שוה אלא רגיא דבהכי ליכא למימר דמקדש במאי דביני ביני דאע"ג דלרבנן שיעורין הללו דר' טרפון אינו אלא מדרבנן ולכתחלה בבא לימלך אבל בדיעבד מה שעשה עשוי מ"מ י"ל כיון דמדרבנן לכתחלה צריך לפדותו בשה שוה כדמי הפטר חמור הרי אין לה שום הנאה כדי שתתקדש בו שכל שאין בידה לכתחלה לפדותו בפחות ליהנות במאי דביני ביני נמצא דלאו מידי יהיב לה ואף דלכתחלה נמי הוא מדרבנן מ"מ הרי היא אינה יכולה ליהנות והרי זה דומה למקדש באיסורי הנאה דרבנן שכתב הרמב"ם ברים פרק ה' מהל' אישות דאינה מקודשת יעו"ש זה נראה קצת סמך לסברת הרמב"ם אך קשה דאם כסברת הר"מ דדברי ר' טרפון קאי לפודה בדמים ואתא לאשמועינן דלא יפחות מג' שיעורים אלו אפי' אינו שוה כ"כ א"כ הרי מצינו תנא דס"ל בהדיא כר' יצחק אמר ר"ל דאמר לקמן דפודהו בשוויו וא"כ אמאי שקיל וטרי הש"ס לומר דסברת ר"ל לא אתי אלא לר"ש ולא לר"י ורבינא קשיא ליה דהא קי"ל כר"י עד דמסיק לומר דאפי' כר"י אתי דלא יהא חמור מן ההקדש דמכל זה נראה דסברא זאת הולידה ר"ל וליכא שום תנא דאמר בפירוש כן והוא תימה דסמוך ונראה לזה הביא הש"ס ברייתא כר' טרפון דע"כ הכי ס"ל ואמאי לא הזכירה כלל ועוד דלפי סברתו מאי דמקשה הש"ס קשיא הלכתא אהלכתא הו"ל לתלמודא לתרוצי כאן בבא לפדות בשה כאן בבא לפדות במעות וכמו שהקשה הרדב"ז ז"ל אלא דאכתי קשה למה לא כתב החילוק שיש בין הבא לימלך לעושה מעצמו ואם היתה גירסתו כגירסת הספרים שלנו צ"ע עכ"ל לכן נראה לעניות דעתי לומר דהרמב"ם לא גריס ל"ק כאן בבא לימלך וכו' אלא גירסתו היא קשיא הלכתא הלכתא לא קשיא כדאמר ר"י אמר ר"ל מי שיש לו פטר חמור ואין לו שה וכו' וכל הנמשך ומפני גירסא זאת פי' דברי ר"ע דבבא לפדות בדמים מיירי דבלאו הכי אי אפשר להבין המשך הסוגיא אמנם אי מיירי בבא לפדות בדמים אתי שפיר וכוונת המקשן שהקשה קשיא הלכתא אהלכתא הכוונה לומר דקס"ד לומר כדסבר רב אחא למימר דסברת ר"ל לא אתי אלא לר"ש ולא אליבא דר"י וע"ז מקשה דקשיא הלכתא אהלכתא דהא קי"ל כר"י הן דר"י ור"ש הלכה כר"י והן דסתם לן תנא כר"י כדפריך רבינא לרב אחא והכא אפסיקא הלכתא כר"ע דאם בא לפדות בדמים שלא יפחות מהשיעורים הללו אלמא פודין נמי בדמים ומשני ל"ק כדאמר ר"י אמר ר"ל וכו' כלומר דלר"ע יש לומר כדמסקינן אליבא דר"ל דאפי' לר"י קאמר ומטעם דלא יהא חמור מן ההקדש ולא אמרה תורה בשה להחמיר עליו אלא להקל עליו אלא דלפי זה צ"ל דגריס הר"ם אמר רבא הלכתא ברגיא וכבר כתבנו דמדברי הר"ם נראה דלא גרים ליה לכן נראה דלפי גירסא זאת מה שכתב הרמב"ם דדברי ר"ע הוא בפודה בדמים הוא לפי המסקנא דמשני הש"ס ל"ק כדאמר ר"י אמר ר"ל אבל המקשן שהקשה קשיא הלכתא אהלכתא קס"ד דר"ע בבא לפדות בשה מיירי כפירוש רש"י והראב"ד ועל זה הקשה ממאי דפסק רב נחמן הלכה כרבנן דבכל שהוא כמו שהוא לפירוש רש"י ודעמיה והתרלן חדית לן לומר דלא מיירי בפודה בשה אלא כדר"ל דאם אין לו שה פודהו בשוויו וע"ז קאמר ר"ע דאם בא לפדות בשוויו לא יפחות מג' שיעורים הללו אפי' שאינו שוה הפטר חמור כ"כ ואולם אכתי י"ל על הרמב"ם דכיון דעיקר הטעם דיכול לפדותו בשוויו שלא בשה הוא משום שלא יהא חמור מן ההקדש א"כ מה טעם החמירו בו יותר מן ההקדש דאילו בהקדש פודהו בשוויו ממש דאפי' ההקדש שוה פרוטה פודהו בשוה פרוטה דוקא ולא יותר ואם בהקדש החמור לא החמיר לעשות שלא יפחות משיעורים הללו לא יהיה פטר חמור חמור מן ההקדש וי"ל :

והנה אמרינן במכילתא בפרשת בא ופטר חמור תפדה בשה למה נאמר לפי שנאמר אך פדה תפדה שומע אני כל בכור בהמה טמאה במשמע ת"ל ופטר חמור תפדה בשה חמור אתה פודה ואי אתה פודה כל בכור בהמה טמאה ד"א כל פטר חמור וכו' יכול כל פטר חמור אתה פודה בשה ושאר בהמה טמאה בכסות וכלים ת"ל אך א"כ מה ת"ל פדה תפדה אם אינו ענין שפודין בהמה טמאה תנהו ענין שמקדישין בהמה טמאה לבדק הבית ופודין אותה מהקדש ב"ה ע"כ וכיוצא לזה אמרינן בספרי בפ' קרח אך פדה תפדה שומע אני אף בכור שאר בהמה טמאה במשמע ת"ל ופטר חמור תפדה בשה וכו' או פטר חמור תפדה בשה ושאר כל בהמה טמאה בכסות וכלים ת"ל עוד במקום אחר ופטר חמור תפדה בשה בשה אתה פודה אבל אי אתה פודה בכסות וכלים א"כ מה ת"ל אך פדה תפדה אם אינו ענין שפודין בהמה טמאה תנהו ענין שמקדישין בהמה טמאה לבדק הבית ומוכרין ופודין אותו מהקדש בדק הבית ע"כ ולפי מאי דקי"ל דפדיון פטר חמור בשה בכל שהוא ואם רוצה פודהו בשוויו בדבר אחר י"ל בברייתות אלו דהא ודאי מאי דקס"ד לומר אילו לא היה קרא תניינא דפטר חמור תפדה בשה או מיעוט דקרא דאך דשאר בהמה טמאה בכסות וכלים הייטו לומר דפטר חמור בשה אפי' שוה כל שהוא ובכסות וכלים עד שיהיה בשוויין אבל בשאר בהמה טמאה פודה בכסות וכלים אפי' בכל שהוא כמו שהוא בשה בפטר חמור וא"כ אף דאיכא קרא אחרינא דפטר חמור תפדה מנ"ל דמיעט קרא שאר בהמה טמאה לגמרי מקדושת בכור נימא דקרא תניינא בא למעט דלא יפדה שאר בהמה טמאה בכל שהוא כי אם בשוויו דוקא לא כמו פטר חמור דנפדה בפחות משוויו ע"י שפודהו בשה וכן להמכילתא דממעט לה מקרא דאך פדה וכו' נימא דלא מיעט קרא כ"א באופן פדיון פטר חמור דנפדה בפחות משוויו משא"כ שאר בהמה טמאה דאין מליאות לפדותו כ"א בשוויו :

והנה בגמ' בפרקין (דף ו.) השאו ברייתא זאת משם ר"י הגלילי דמפיק ליה מיעוט שאר בהמה טמאה מדכתיב פטר חמור פטר חמור שני פעמים כברייתא דספרי ואמרי' התם פריך רב אחאי אי כתב רחמנא חד הוה אמינא דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל וכו' ולעולם בשה כתב רחמנא פטר חמור אחרינא פטרי חמורים ולא פטרי סוסים ואימא מעטינהו משה ולעולם בכל דבר ומשני א"כ לכתוב רחמנא פטר חמור תפדה בשה וחמור תפדה בשה פטר פטר ל"ל פטר חמור אמרתי לך ולא פטרי סוסים וגמלים ע"כ דלפ"ז דמיתורא דפטר חמור קא דריש א"ש אלא דיש להקשות על זה דכפי הברייתא דמכילתא והספרי דקרא דאך פדה תפדה אמרי' תנהו ענין שמקדישין בהמה טמאה לבדק הבית ומוכרין ופודים אותה וא"כ אכתי י"ל דאי הוה כתיב בקרא תניינא וחמור תפדה בשה הוה אמינא דמדלא כתיב פטר להורות דעל בכור קאמר דקרא לא משתעי בבכור אלא בפדיון חמור שהקדישו לבדק הבית דהדית לן קרא דפדיונו מהקדש כדין בכור לפדותו בשה דכל פדיון שאתה פודה לחמור לא יהיה אלא בשה וה"ה דהוה אמינא דכ"ה הוא בשאר בהמה הטמאה מטעם דכל דבר שהיה בכלל וכו' והכתי הו"א דבין לענין בכור ובין לענין הקדש פ"ח ושאר בהמות טמאות שוין לפודתן בשה מדין דבר שהיה בכלל ולזה איצטריך פטר להורות דאבכור קאי ובא למעט שאר בהמות משם

למנין

לענין בכורה ולטלס בכל דבר : עוד אמרינן בשמעתא הנזכר דפריך הש"ס ותנא דידן למעוטי קופים ונמלים מנ"ל ומשני א"ל פפא כל מקרא תזכר כלל שור ושה וחמור פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט שור ושה וחמור אין מידי אחרינא לא וק"ק דהאי הוכך כ"פ לטעם זה לתנא דידן נומר דתנא דידן דן כלל ופרט מאחר שפטר הפסיק הענין כדאמרינן התם לר"י הגלילי בחיות שאפשר לומר דתנא דידן ס"ל כתנא דמכילתא דממעט שאר בהמה טמאה מקרא דאך פדה וגו' דאך מעוטא הוא לומר דפטר חמור דוקא ולא שאר בהמות טמאות :

בשה להחמיר עליו אלא להקל עליו רב נחמיה בריה דרב יוסף פרק ליה בשילקי בשוויו אמר רב שיזבי [ז] א"ר הונא הפודה פטר חמורו של חבירו פדיונו

[ז] אמר רב הונא הפודה וכו'. יש לחקור אם הכוונה אפי' פדאו שלא מדעת בעלים פדיונו פדוי דאין לומר דפשיטא דאפי' שלא מדעת קאמר דמדעתו פשיטא ומאי קמ"ל דהא י"ל דאפילו מדעתו אילטריך לאשמועינן דהא אמרינן בפ"ק דקדושין (דף ז.) דהאומר הילך מנה והתקדשי לפלוני מקודשת מדין עבד כנעני לאו אע"ג דלא קא חסר ולא מידי קא קני נפשיה האי גברא נמי אע"ג דלא קא חסר ולא מידי קא קני לה להאי איתתא ואמרינן עוד א"ר וכן לענין ממונא ומדברי רש"י ושאר פוסקים מתבאר דקאי נמי לדין עבד כנעני דאם ראובן אמר למוכר הילך מנה ושדך קנויה לשמעון אבל הרמב"ם בפ"א מהל' מכירה לא הביא דין זה דעבד כנעני לענין ממון וכתב הר"ן בפ"ק דקדושין דטעם הר"ם הוא משום דסובר דדוקא גבי קדושין גמרינן מעבד כנעני משום דעבד ואשה כהדדי ניכהו דעבד גמר לה לה מאשה אבל לענין ממון אין למידין מעבד כנעני עכ"ל וא"כ נמצא לפי זה דדין עבד כנעני דקני נפשיה אע"ג דלא קא חסר ולא מידי הדוש הוא שמדשה תורה גבי עבד כנעני ובקדושין דילפינן מיניה אבל בממון לדעת הר"מ לא קנה כיון דהלוקח לא קא חסר ולא מידי ודין זה הוא אפי' שעשאו שליח לקנות בדמי השליח דומיא דקידושין דע"כ כשעשאו שליח וא"כ לסברא זאת בפדיון פ"ח אם המצוה מוטלת על הבעלים והיובא למייה עלייהו כל שפדאו אחר בשה של הפודה עצמו והבעלים לא קא חסרי ולא מידי אף דבשליחותייהו קא עביד הו"א דאין פדיונו פדוי דכך היא המדה דהבעלים שבאים לקנות (מה) מהכהן הפ"ח ע"י השה שנותן לו ומשיב כמוכרו לו צריך שהקונה והזוכה בו יהיה חסר ממונא וכל דלא קא חסרי ממונא לא קא קנו ליה וכיון דהבעלים לא קנו ליה גם הפודה לא קני ליה הן מגד דע"ד שיזכו הבעלים בו פדאו והן דאפילו כוון לפדותו לעצמו לאו כל כמיניה כדאמרינן לקמן וא"כ הו"א דאין פדיונו פדוי וקמ"ל ר"ה דפדיונו פדוי דאפילו לדעת הר"ם זה לא שייך הכא כי אם לסברת ר' אליעזר דפדיון פ"ח הוא כפדיון הבן דאינו פדוי מפעת הפרשה עד שיבוא ליד כהן דלדידיה אפשר שכן הוא כיון שעיקר הפדיון הוא ע"י נתינה לכהן ודמי קנת למכר אבל לרבנן דקי"ל כוותייהו דמשעת הפרשה פדוי אף שלא בא ליד כהן דאין דינו כפדיון הבן וכדאמרינן לקמן במתני' (דף י"ב:) יעו"ש לא שייך זה דהא אין הפדיון תלוי במאי דקא חסר ממונא אלא בהפרשה תלוי ואפי' לא נתנו לכהן דמהאי טעמא בספק בכור מפרים טלה להפקיע איסוריה וכל כי האי טולה דמפקיע איסוריה אע"ג דלא קא חסר ולא מידי ה"ה כשחבירו פודהו משלו ולפי זה אפי' לר"א הוי דינא הכי דהא אמרינן התם דמודה ר"א בספק פ"ח דמפריש טלה ומפקיע איסורו ואי שייך דין זה לדעת הרמב"ם הוא בפדיון הבן דכיון דבפדיון הבן לכו"ע אינו פדוי בהפרשה בלבד עד שיגיע ליד הכהן דנמלא דכפי זה עיקר פדיון הבן תלוי בהנאת ממון שיגיע לו לכהן ודומה קנת למכר א"כ הפודה בן חבירו בממון הפודה אי אמרינן דעיקר המצוה מוטלת על האב בעינן דהאב יתן משלו דקא חסר ממונא אבל אם כתן אחר בשבילו דלא קא חסר ממונא אין בנו פדוי דכל דבר שתלוי בחסרון ממון כל שהזוכה לא קא חסר ממונא אף דאחר קא חסר ממונא בעדו ושליחותיה דאב קא עביד אפשר דלא מהני באופן דים לנדד קלת דרב הונא מיירי בפודה מדעת חבירו ועם כל זה אילטריך לאשמועינן · אבל האמת יורה דרכו דר"ה עיקר דינו הוא אם פדאו שלא מדעת בעלים וכן מפורש בדברי התוס' בד"ה הפודה וכו' שכתבו וז"ל ולא דמי לתורם משלו על של חבירו דאיבעיא לן פ' אין בין המודר [דף לה:] אם צריך דעת דהתם כתיב גם אתם לרבות שלוחכם מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם אבל הכא לא כתיב בעלים עכ"ל הרי מפורש דאפי' שלא מדעת הבעלים קאמר ובעיקר כוונת התוס' לכאורה נראה דכוונתם לחלק דהכא לא כתיב בעלים דס"ל דהכא אין המצוה תלויה בבעלים לשנצרך שהפודה יפדה בשליחותו אלא הרי הוא כהקדש דכל הרוצה לפדות פודה בלא שליחות המקדיש וא"כ אף דמספקא לן לענין תרומה דאפשר דניחא ליה למעבד מצוה בממוניה היינו דוקא לענין תרומה דתלוי ביד בעלים וצריך שליחות ואי לאו דזכות הוא לו הרי ליכא שליחות אבל הכא אפילו נאמר דחוב הוא לו שפיר פדיונו פדוי כיון דמעיקרא לא בעינן בעלים ולא בעינן שליחות והולם ראיתי להרב בנלא"ל ז"ל כ"י דגרס בדברי התוס' הכי דהתם כתיב אתם גם אתם לרבות שלוחכם שהם כמו הבעלים ולכך בעינן מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם אבל הכא לא אתרבי שליח בכלל בעלים עכ"ל דלפי גירסא זאת נראה דאין הכוונה ע"ד האמור דלעולם דס"ל דהכא נמי המצוה תלויה בבעלים והפודה צריך שיפדה בשליחותו כדין תרומה אבל מ"מ יש לחלק בין פדיון לתרומה דהא כבר נודע דעיקר דין זכין לאדם שלא בפניו כתב ה"ה בפ"ד מהל' זכיה משם הרמב"ן הביא דבריו הרב מ"א בהלכות זכיה סי' ו' והעלה שם דג' חלוקים יש · הא' מידי דהוי זכות גמור וליכא שום לד חובה דנראה דבכל כי האי גוונא אפילו לא נתרלה כששמע לאו כל כמיניה. והב' הוא היכא דאיכא לד זכות ולד חובה וכגון אפי' במזכה מתנה לחבירו דאיכא לד חוב נמי משום דשונא מתנות יחיה בכה"ג אם נתרלה כששמע זכה אבל אם לא נתרלה כששמע לא זכה. והג' הוא דאיכא לד חוב אצל כל אדם דבכה"ג אפי' נתרלה כששמע אינו כלום יעו"ש אלא דע"ד סברא זאת שסעלה הרב דמידי שהוא זכות גמור אפילו לא נתרלה. מדברי הרשב"א בחי' קדושין של (דף כ"ג ע"א) גבי מאי דקי"ל כרבנן דבין בכסף ובין בשטר ע"י עצמו וע"י אחרים בד"ה ולענין הלכה מתבאר דס"ל בהפך דין זה דאפילו בזכות גמור אין זכין בע"כ זולתי בשטר שחרור מהטעמים שכתב שם יעו"ש וא"כ גבי תרומה דאתרבי השליח כמו הבעלים עצמם ובעינן מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם אין מציאות לאדם שיתרום את של חבירו אם לא בשליחות גמור או ע"י דין זכיה דזכין לאדם בדבר שהוא זכות גמור וליכא לד חובה וכגון בתורם משלו על של חבירו דאי אמרינן דלא קפיד איניש לעשות המצוה בממוניה הו"ל זכות גמור שמרויח שיעור תרומה וליכא לד חובה דאפילו משום שונא מתנות ליכא שהוא אינו נהנה כלל ממנון אחרים כי אם מבריח אחרי מנכסיו הוא דבכה"ג דהוי זכות גמור דאפי' אם לא נתרלה לאו כל כמיניה כל כי ה"ג חשיב כשליחות גמור וכאילו עשאו שליח בפירוש מתחלה דמי אלא דמשום דמבעיא לן דילמא ניחא ליה למעבד מצוה בממוניה א"כ הא איכא לד חובה ואף דלא הוי חוב גמור דהא איכא לד זכות שמרויח ממון ולד חובה שמפסיד המצוה ואם יתרלה כששמע כה"ג בעלמא שפיר דמי מ"מ גבי תרומה דאתרבי שליח דומיא דבעלים לא מהני רצוי דאחר מעשה כיון דבשעת מעשה שלא מדעת בעלים היה דלא דמי לדבר שהוא זכות גמור דבשעת הפרשה ליכא שום ספק דודאי ניחא להו לבעלים כל זה הוא גבי תרומה אבל הכא גבי פדיון דלא אתרבי שליח בכלל בעלים לא בעינן שליחות ממש אלא פדיונו פדוי מדין זכיה דמדין שליחות הוא וכשם דזכין לאדם שלא בפניו אפילו בדבר דאיכא לד זכות ולד חובה כל שנתרלה כששמע כמו כן נמי בפודה פטר חמור של חבירו אף דבעיין לא אפשיטא ואפשר דאיכא לד חובה דהפסד מצוה מ"מ הא איכא נמי לד זכות דריוח ממון דפדיונו לבעלים וכל שנתרלה כששמע פדיונו פדוי והכא מיירי כשנתרלה כששמע וכיון שנתרלה לבסוף הרי הוא פדוי למפרע ונראה דהעיקר בכוונת התוס' הוא כהדרך הב' דמלבד שלזה נוטה גירסת הרב ז"ל כאמור יתר ע"כ דאפושי פלוגתא לא מפשינן ועיניו הרואות להרמב"ן והרשב"א והריטב"א בחידושיהם בפ"ק דקדושין גבי הא דאמר רב הונא התם הני כהני שלוחי דרחמנא ניניהו שהוקשה להם דבעיא בנדרים היא ולא איפשטא ואמאי לא פשיטו לה מהא דרב הונא והירלו הם ז"ל דלא חששו לפשוט אלא מברייתא או ממשנה וכיולא בה באותו פרק דאבעיא לן התורם משלו על של חבירו וכו' ולא אפשיטא ולא פשטוה מדאמר רב הונא בבכורות הפודה פטר חמור של חבירו וכו' וטעמא נמי התם משום דלא בעו לאפשטה אלא ממתני' או מברייתא עכ"ל הרי מפורש מדבריהם דבעיין דהתורם משלו על של חבירו איפשיטא מהא דרב הונא דפטר חמור וע"כ צ"ל דס"ל דדין פ"ח כדין תרומה דבפדיון נמי המצוה תלויה בבעלים והפודה צריך שיפדה בשליחותו כדין תרומה ואע"ג דלפי' התוס' בעיין דתרומה לא נפשטה מהכא דים לחלק מ"מ כל היכא דאפשר להשוות דעות הפוסקים עדיף טפי דלפי דרך הראשון דס"ל דאין המצוה תלויה בבעלים סברתם היא מן הקלה אל הקלה עם הרמב"ן ודעמיה אלא המחוור לומר כדרך הב' דהכא נמי בפדיון המצוה תלויה בבעלים אלא דעיקר פלוגתייהו תלוי בסברא אחרת דלענין תרומה איכא פלוגתא אי גילוי דעת דקודם הפרשה או דאחר הפרשה מהני כיון דתרומה לא הוי חוב גמור דהא לתרום עומד ואם תרם שלא ברשות ולא בעה"ב ונתרלה מהני כיון דחשיב כדבר שיש בו לד זכות ולד חובה דמדברי הרמב"ן שהביא הר"ן בפרק התקבל גבי מתני' דכל השומע יכתוב גט וכ"כ הריטב"א שם בחידושיו דמהני גילוי דעת לחודיה אבל מדברי הר"ן בפרק אין בין המודר (דף לו.) נראה דס"ל דגילוי דעת לא מהני אלא בעינן שליחות גמור וכמ"ש הרב מ"א בהלכות זכיה סי' ו' הנזכר לעיל יעו"ש דלפי שיטת הרמב"ן והריטב"א דבתרומה נמי הוי כדין זכיה דעלמא דאם יש לד זכות ולד חובה אם נתרלה אח"כ שפיר דמי א"כ ע"כ צ"ל דמאי דקא מבעיא בתורם משלו וכו' הוא דדילמא מגד דניחא ליה לעשות המצוה חשיב כדבר דאיכא לד חובה אצל כל אדם דלא מהני רצוי דאח"כ דאפילו אם נתרלה אח"כ לא מהני ואי לא איפשטא בעייא מ"מ מפדיונו דפדיון פדוי כיון דאפשר דמכעס הפסד מצוה חשיב כחוב גמור אם לא דר"ה פשיטא ליה דזכות הוא לו אבל התוס' ס"ל דכיון דשליח דתרומה אתרבו כמו הבעלים לא מהני גילוי דעת כדעת הר"ן וא"כ י"ל דבעיין דתורם משלו הוא דקא מיבעיא לן אם יהיה כדין זכות גמור דהתם לכו"ע מהני או כדין לד זכות ולד חובה דא"כ הוא גבי תרומה לא מהני רצוי דאח"כ משא"כ גבי פדיון דמהני כאמור :

באופן דנלע"ד דהעיקר בדברי התוס' הוא כדרך הב' ופדיון פטר המור נמי המצוה תלויה בבעלים והפודה פדיונו פדוי מטעם שליחות ודין זכיה הוא דזכיה מדין שליחות אבל מדברי התוס' בפ' מרובה (דף סח ע"ב) בד"ה הוא דאמר וכו' נראה דס"ל כהדרך הא' דדין פדיון פטר המור כדין הקדש הוא לענין זה שיכול כל אדם לפדותו דאין המצוה תלויה בבעלים : והרמב"ם בפ"ד דהל' תרומות כתב וז"ל והתורם משלו על של חבירו הרי זה תרומה והרב מ"ל שם כתב ליישב סברת הרמב"ם דס"ל כסברת הריטב"א דס"ל דבעיין איפשטא מהא דר"ה גבי הפודה פטר חמורו של חבירו והביא הרב שם דברי התוס' דסוגיין מתבאר מדבריו שם שהבין כוונת התוס' על הדרך הב' שכתבנו שכתב על דבריהם וז"ל והעיקרא דמלתא דבכי התוס' שגנו ממני דהא דקי"ל שלוחו של אדם כמותו מתרומה ילפינן לה והתם גלי קרא

ע"ב) אמרינן הא דר"א בלותא היא מ"ש תרומה דלא דכתיב אתם גם אתם מה אתם בני ברית אף שלוחכם נמי בני ברית שליחות דכל התורה כולה נמי מתרומה גמרינן לה ע"כ כבר עמד בזה הרשב"א בחידושיו לקדושין וכתב דהתם ה"ק שליחות בכל התורה כולה דע"י ישראל ולא ע"י עובד כוכבים מנ"ל מתרומה יעו"ש בדבריו באופן דזה פשוט ממסקנא דסוגיין דקדושין דשליחות דכל התורה מביניא דקדשים וגרושין ילפינן א"כ י"ל דדוקא גבי תרומה אתרבי שליח שיהיה כמו בעלים הלכך בעינן מה אתם לדעתכם וכו' אבל בכל התורה דלא אתרבי שליח בכלל בעלים אמרינן דמטעם דזכין לאדם וכו' כל מילתא דאיכא לד זכות ולד חובה כל שנתרלה כששמע חשיב כשלוחו למפרע דזכיה מדין שליחות היא אלא דלע"ד ק"ק לסברת התוס' דלפי המסקנא בפרק האיש מקדש דכל שליחות ילפינן מביניא ופריך דא"כ אתם גם אתם דתרומה ל"ל אם איתא לסברת התוס' דיש חילוק בין תרומה לכל התורה א"כ נימא דאילטריך קרא דאתם גם אתם לאשמועי שליחות דתרומה שיהיה השליח כמו הבעלים ממש ומדין זכות וגילוי דעת בלבד אינו מספיק : וראיתי להרב מ"א בהל' זכיה סי' ז' דמתבאר מדבריו דס"ל כפשיטות דכוונת התוס' דמעתין הוא עפ"י הדרך הא' שכתבנו דס"ל להתוס' דפדיון פטר חמור הוא כדין הקדש דאין המצוה תלויה בבעלים ואחר הפודה אותו אין אנו צריכין לא לשליחות ולא לזכיה יעו"ש ולע"ד אינו נראה כן דמלבד דלפי גירסת הרב בנלא"ל ז"ל אי אפשר לומר כן יתר ע"כ דאפילו לפי גרסתנו אין דבריהם מורין כן דאי כוונו לזה למה הארינו לומר מה אתם לדעתכם וכו' הכי הו"ל תרומה שאני דכתיב בעלים אבל הכא לא כתיב בעלים ותהתימה איך לא ראה הרב דברי הרשב"א והריטב"א בחידושי קדושין שמזכירין בכמה דוכתין דהם סבורים דבעיין אפשיטא מההיא דהפודה פטר חמור וע"כ צ"ל דס"ל דהמצוה תלויה בבעלים כתרומה והרב ז"ל שם הפריז על המדה לומר דאפילו בפדיון הבן דחשיב כאילו כתיב בעלים דבכור בניך כתיב עכ"ז יכול אחר לפדותו שלא מדעתו ולא בעינן שליחות והלכך הפודה הוא מקיים המצוה ולא הבעלים כיון דלא בעינן שליחות והביא ראיה לזה מדברי הר"ן בפ"ק דפסחים יעו"ש ולע"ד יש לדחות דדעת הר"ן כמו שטיענו לדעת התוס' דכבר כתבנו דהר"ן ס"ל דלא מהני גילוי דעת בתרומה כמ"ש הרב עצמו בסי' ו' שם כנזכר לעיל דקי"ל דבעינן שליחות גמור דשאני תרומה דכתיב אתם גם אתם דבעינן שיהיה השליח ממש כמו הבעלים והלכך בעינן מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם והנה כי כן י"ל דלעולם דס"ל להר"ן דמצות פדיון הבן תלוי בבעלים ואם פודה אחר בשליחותיה דאב קא עביד והאב הוא המקיים המצוה כדין תרומה אלא דהפודה בממונו כיון דאיכא לד זכות דקא מרויח ליה ממון ואיכא לד חובה דהפסד מצוה מתמונו יכול לפדותו אחר שלא מדעתו ופדיונו פדוי מדין זכיה דזכין לאדם וכו' כל שנתרלה כששמע משא"כ בתרומה דכיון דבשעת הפרשה אינו זכות גמור לא מהני מה שנתרלה אח"כ כששמע ועפי"ז הוא שחילק הר"ן לענין הברכה דאף דאפשר ע"י אחר לא מברכינן עליה בעל כיון דעשיית השליח היא מדעת הבעלים ממש ועשיית השליח כמעשה המשלח ממש הוא נחשב וחשוב כאילו לא אפשר ליפטר מתנה ע"י אחר משא"כ בפדיון שאחר יכול לפוטרו שלא מדעתו דאף דשליחותיה קא עביד דמדין זכיה הוא דעביד מ"מ כיון דבשעת מעשה נעשה שלא מדעת בעלים אלא דמהני מה שנתרלה אח"כ שייך לברך בעל ואין ללמוד מתוספתא הזאת שהביא הר"ן דלא מברכינן בהפרשת תרומה בעל לפשוט הבעיא דתורם משלו על של חבירו דכבר כתבו דלפי סברת התוספות עיקר הבעיא הוא אי בכה"ג הוא זכות גמור אפילו שלא נתרלה אח"כ דבאופן זה הוי כאילו עשאו שליח בפירוש או דלמא דיש בו לד זכות ולד חובה ולא מהני בתרומה וא"כ ממ"נ אין כאן ראיה מענין הברכה דאפשר דהוי זכות גמור וחשיב כאילו עשו הבעלים עצמם ולא שייך לברך בעל או אפשר דלא הוי זכות גמור ובתרומה לא מהני תורם משלו שלא מדעתו וכיון דאי אפשר ליפטר ע"י אחר אין לברך בעל והרב מ"ל הביא שם דברי התוס' דפ' מרובה הנז' וקיים וז"ל ונראה ג"כ שגירסת התוס' בבכורות לא היתה כגירסתנו דוק ותשכח עכ"ל ולע"ד י"ל דגרסתם כגירסתנו דקודם הבעיא דפדיונו לבעלים או לא אמרינן מימרא דר"ה דאמר הפודה פ"ח של חבירו וכו' ומאי דמייתי התוס' להכריח דשלא מדעתו נמי פדוי מהבעיא ולא מעיקר מימרא דר"ה הייט משום דים לדחות דרב הונא מיירי דוקא מדעת בעלים כאשר לדדנו לעיל בתחלת דברי : והנה לפי סברת הרמב"ם ורבינו הרמב"ן והרשב"א והריטב"א דס"ל דבעיא דתורם משלו על של חבירו נפשטא מהא דרב הונא בפודה פ"ח של חבירו דכשם דלענין פדיון כן לענין תרומה תרומתו תרומה נלע"ד דהיינו דוקא כשנתרלו הבעלים כששמעו דכיון דגלי דעתייהו א"כ דניחא להו נתקיים המעשה למפרע דזכין לאדם שלא בפניו כל שנתרלה א"כ אבל אם לא נתרלו א"כ אין תרומתו תרומה ואין פדיונו פדוי דהא ודאי עיקר הבעיא היא דשמא מגד דניחא ליה למעבד מצוה דיליה חוב גמור מקרי ואין חבין לאדם שלא בפניו דבהכי אפי' נתרלה א"כ ואם נפשטה הבעיא דלא הוי חוב גמור מ"מ פשיטא דלא הוי זכות גמור דהא איכא לד חובה דזמנין ניחא ליה למעבד מצוה דיליה ועוד דאפי' אם נאמר דחשיב זכות גמור כבר כתבתי לעיל דמדברי הרשב"א בחידושיו לקדושין נראה דלא ס"ל הכי דאפי' בזכות גמור כגון הזוכה בעד חבירו בנכסי הגר ומהפקר דזכות גמור הוא דלא שייך שונא מתנות יחיה ועכ"ז דוקא בנתרלה אבל אם לא מחה לא יעו"ש : והנה גרסינן בערכין (דף כ"א ע"א) אמר שמואל עולה צריכה דעת שנאמר לרצונו ופריך מאי קמ"ל תנינא אע"פ שאין מתכפר לו עד שיתרצה שנאמר לרצונו ומשני לא צריכא דפריש ליה חבריה מהו דתימא כי בעינן דעת מדידיה אבל מדחבריה לא קמ"ל זמנין דלא ניחא ליה דליכפר במידי דלאו דידיה ומתבאר שם דלשמואל המפרים חטאתו ואשמו של חבירו צריך שיהיה מדעת המתכפר בין בשעת הפרשה ובין בשעת כפרה והמפרים עולתו ושלמיו של חבירו בעינן דעתו בשעת הפרשה אבל לא בשעת כפרה ועולא פליג אשמואל וס"ל דבשעת כפרה אין חילוק בין חטאות ואשמות לעולה ושלמים דבכולהו בעינן דעתו אבל בשעת הפרשה בחטאות ואשמות בעינן דעתו ובעולה ושלמים לא בעינן דעתו וכתבו התוס' שם בד"ה מאי וכו' וז"ל נראה לר"י דהא דאמר שמואל עולה ושלמים צריכין דעת בשעת הפרשה משום דלא ניחא ליה לאינש להתכפר במלתא דלאו דידיה אבל בשעת כפרה אינו צריך ומשום סמיכה אינו צריך לדעתו כיון דאינם באים לכפר על חטאו אבל חטאת ואשם שהם באים על חטא וצריכין להודות בשעת סמיכה בעינן דעתו בשעת כפרה ועולא ס"ל דאפילו בעולה ושלמים רוצה לקיים מצות סמיכה הלכך בעינן דעתו בשעת כפרה אבל בשעת הפרשה לא בעינן דעת אלא בחטאת ואשם משום דלא ניחא ליה לאינש להתכפר במלתא דלאו דידיה אבל עולה ושלמים דלאו לכפרה קאתו כולי האי אינו צריך בשעת הפרשה ובגירסת הרב ב"י מסיים בדברי התוס' (הס) וקדושים הס עכ"ל ונראה דמ"ש התוס' דעולה ושלמים לא לכפרה קא אתי כולי האי דמשמע דלכפרה פורתא מיהא קא אתו אלא שאינם כמו החטאת והאשם כתבו כן מפני שעולה מכפרת על עשה ועל לאו הניתק לעשה כדאמרינן בת"כ בפ' ויקרא פ' ד' סימן ח' יעו"ש אבל שלמים לא אתו לכפרה כלל דמהאי טעמא כתב הרמב"ם בפ"ג מהל' מעשה הקרבנות דבעולה מתודה בסמיכה ובשלמים אינו מתודה יעו"ש ואיכא למידק על עיקר שמועה זאת דמהכא משמע דפשיטא ליה לעולא דדוקא בחטאת ואשם הבאים לכפר על חטאתו צריך דעתו בשעת הפרשה דבלאו הכי לא הגי כביודיעו לו בשעת הקרבה דנהי דאם היה המפרים לפניו בשעת הקרבה שפיר דמי כיון דמאותה שעה חלה קדושת ההקדש על הקרבן אף אם נאמר דמשעה ראשונה לא חלה כיון שהפרישו שלא מדעתו אבל אם אין המפרים לפניו בשעת הקרבה כי משעת הפרשה מסרו לכהנים להקריבו אף שהודעה נתרלה בשעת הקרבה לא חל קדושה משעה ראשונה כיון שהפרישו שלא מדעתו דמסתמא כל שבא על חטאו אמרינן דלא ניחא ליה לאינים להתכפר במלתא דלאו דידיה ואף דלפי הדין יצא במה שהפרים עליו חבירו כיון דס"ס לשמו הפרישו ועל שמו היה המצוה מ"מ במתכפר מממונו עדיף טפי דבההוא לערא דקא חסר ממונא מתכפר טפי ואף דאיכא בהפרשה זאת לכאורה לד זכות דלא קא חסר ממונא ולד חובה שאינו מתכפר מן המובחר וכבר כתבנו דכל דאיכא לד זכות ולד חובה כל שנתרלה א"כ כששמע מהני ע"כ צ"ל דהכא מאי דניחא ליה לאינש להתכפר בממונו חשיב כחוב גמור והוי כדין אין חבין לאדם שלא מדעתו ומש"ה בעינן שיפרישנו מתחלה מדעתו אבל בעולה ושלמים דלא קאתו לכפרה לא בעינן דעתו משעת הפרשה דמסתמא אנן סהדי דניחא ליה דלא קא חסר ממונא וזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו ושמואל פליג בזה דס"ל דאפילו בשלמים דאינם באים לכפרה כלל לאו זכות הוא לו דכיון דמצוה דעליה הוא ניחא ליה למעבדה מממוניה אף דקא חסר ממונא ואדרבה המפרים קרבנו חב לו ואין חבין לו שלא מדעתו וא"כ בכל המצות נמי איכא למימר הכי דה"ה בתורם משלו על של חבירו דאבעיא לן התם בפרק אין בין המודר · נמצא כפי זה דתלוי בפלוגתא דשמואל ועולא דהכא ומאי דלא איפשיטא בעיין מהכא אין כאן תמיהה דאף דבעייא זאת לא נפשטה במקומה מ"מ נפשטה במקום אחר וכמ"ש רבינו הרמב"ן והרשב"א והריטב"א דנפשטה במעתין דהפודה פטר המורו של חבירו ואין זה מן הקושי דאורחיה דתלמודא דלא למפשט אלא ממשנה או מברייתא אע"ג דאפשר למפשטה מאמוראי וא"כ בדין זה לא בעו למפשטה אלא ממשנה או מברייתא אע"ג דשמואל פליג בהכי דאע"ג דעיקר פלוגתייהו תלוי בברייתות הנאמרות בענין כדאמרינן בגמרא מ"מ כיון דמגד עצמן אין ההכרח בדבר דאפשר לפרשן כשמואל ואפשר לפרשן כעולא לא ניחא להו למפשטא בעיין מהכא דס"ס מאמוראי קא פשיט: אמנם אי קשיא הא קשיא דהכבר כתבנו דהרמב"ם בפ"ד מהל' תרומות פסק דהתורם משלו על חבירו הרי זה תרומה דאלמא ס"ל דנפשטה הבעיא ובענין זה בפלוגתא דשמואל ועולא איהו גופיה בפי"ד מהל' מעשה הקרבנות דין י' פסק כשמואל דאפילו בעולה ושלמים בעינן דעתו בשעת הפרשה דלא אמרינן זכות הוא לו ונמלא נסתר ממתנו ממה שפסק לענין תרומה :

הנלע"ד לומר דס"ל להרמב"ם דכיון דחזינן ליה לעולא דס"ל דאפילו בעולה דאיכא מקלת כפרה זכות הוא לו ולא בעינן דעת ולדידיה תשיטא ודאי דס"ל לענין תרומה דזכות הוא לו ולא צריך דעת אפושי פלוגתא לא מפשינן ואפילו שמואל מודה לענין תרומה דזכות הוא לו ולא צריך דעת כיון דלא אתי לכפרה

שם פדיונו פדוי *אבעיא להו [ח] פדיונו פדוי לפודה או דילמא פדיונו פדוי לבעלים ופשטינן פדיונו פדוי לבעלים וכן הלכתא :

מתני'

לכפרה ולא קאמר אלא בעולה דבאה קצת לכפרה וכל שהוא כפרה מסתמא ניחא ליה לעשותו מממונו ואף שלמים נמי דלא אתי לכפרה מ"מ כיון דעיקר הקרבן הוא הקרבת דורון לקונו הכי הוא משל למי שאמר להקריב דורון למלך ובא אחר והקריב משלו בעדו דאינו כ"כ חשוב לפני המלך כיון שאחר הקריבו לפניו לא כן בענין תרומה דעיקר המצוה היא להרוואת הכהנים אלף עשרתם וכל שבא ליד כהן שיעור התרומה יהיה ממי שיהיה כיון דשליחות בעל הכרי הוא תורם והמצוה תקרא על שמו זכות הוא לו ואינו מקפיד שיהיה משלו ואדרבה לע"ד מסוגייא זאת מלינו ישוב נכון לדעת הרמב"ם דאיך פסק לענין דהתורם משלו על של חבירו פירותיו מתוקנים כיון דבעיין לא איפשיטא אמנם לפי האמור א"ש דאף אם נאמר דהר"ם ס"ל כדעת התוס' בשמעתין ובפ' מרובה דלא איפשיטא בעיין מהא דהפודה פטר חמור של חבירו מ"מ ס"ל דאיפשיטא מפלוגתא דשמואל ועולא דלענין תרומה כ"ע לא פליגי דזכות הוא לו וקצת יש לדקדק על הרמב"ן והרשב"א והריטב"א שהביאו ראיה לומר דאורחא דתלמודא דכל היכא דלא מצי למפשט ממשנה או ברייתא לא פשיט ליה מאמוראי מהא דבעיין דאע"ג דלא איפשיטא במקומה איפשיטא מההיא דר"ה בפודה פטר חמור של חבירו דאמאי לא הביאו נמי פלוגתא דשמואל ועולא דנראה דבעיא דתורם משלו על של חבירו תלויה בפלוגתא דשמואל: **וראיתי** להרב ב"י בסוגיא דערכין הנזכר שהביא משם הרא"ש וז"ל הילכך לשמואל אם הפריש לאובן עולה ושלמים שיתכפר בהם שמעון בלא דעת שמעון אינם קודשין ואין מועלין בעולה ואם נתרצה שמעון בשעת הפרשה מקריבה לאובן בלא דעת שמעון ואם הפרישה שלא מדעתו ובשעת כפרה נתרצה שמעון יצא בו ידי חובתו אבל אין בה מעילה עד שנתרצה שמעון משום דזמנין דלא ניחא ליה לאינים דליתכפר במידי דלאו דיליה אבל חטאת ואשם וכו' עכ"ל מתבאר מדברי הרא"ש דסברת שמואל הוא כמו שיערנו דאפי' בעולה חוב גמור הוא לו ושייך לומר אין חבין לאדם וכו' ואפילו נתרצה אח"כ לא חל קדושה עליהם למפרע ומש"ה אין בהם מעילה עד שנתרצה דאם איתא דדין זה הוא מסוג דבר שיש בו צד זכות וצד חובה אמאי אין בו מעילה למפרע הא כיון דנתרצה אח"כ חל קדושה למפרע משעה ראשונה דהא הרא"ש ס"ל בפרק האיש מקדש גבי נתקדשה שלא מדעת אביה דאי ידעינן דנתרצה האב אח"כ מקודשת למפרע וכמו שכתב הרב מ"א בהל' זכיה סי' ו' הנזכר לעיל יעוין שם ועיין בטור א"ה סי' ל"ז דאלמא ס"ל דבצד זכות וצד חובה אם נתרצה אח"כ מקודשת למפרע משעה ראשונה דאין לומר דמעילה לא שייך בהקדש דבשעת הנאה לא נתברר עדיין אם חל או לא כמו הכא דבשעת הנאה תלוי ועומד חלות ההקדש עד שיתרצה דבהדיא מפורש בירושלמי בפרק ג' דנדרים גבי מתני' דהרי הנטיעות האלו קרבן אם אינם נקצצות דאמרינן התם דלמ"ד דלמפרע קדשו את נהנה קודם קיום התנאי מעל יעו"ש דכל דבקיום התנאי חל ההקדש למפרע איכא מעילה יעו"ש דבהכי ניחא דלפי דברי הרא"ש משמע דלסברת עולא גבי עולה ושלמים דלא בעינן דעתו בשעת הפרשה יש בו מעילה קודם שנתרצה ואמאי הא ע"כ צ"ל דאפילו לעולא אם לא נתרצה לבסוף לא חל קדושה עליהם דאפילו במזכה מתנה לחבירו כל שלא נתרצה המקבל לא קנה אלא דבנתרצה לבסוף חל ההקדש למפרע ועכ"ז אם נהנה בינתים מעל כיון דלמפרע חל ההקדש: **והנה** בריש תמורה (דף ג ע"ב) איבעיא לן התם עובד טכבים מהו שימיר מי אמרינן מדאקדושי מקדיש אמורי נמי מימר או דילמא כיון דלאו בר עונשים הוא בתמורה לא מתפיס ופשיט רבא מדתניא קדשי עובדי כוכבים אינם עושים תמורה דברי ר"ש ואמרינן דבהקדש עובד טכבים להתכפר עובד כוכבים לא קא מיבעיא לן כי קמיבעיא לן בהקדש עובד כוכבים ומתכפר ישראל בתר מקדיש אזלינן או בתר מתכפר אזלינן ופרש"י ומתכפר ישראל שהפרישו עובד כוכבים לצורך ישראל שיתכפר בו ישראל ויש לחקור אעיקרא דמלתא איך אפשר שהעובד כוכבים יפריש קרבן לצורך ישראל דהא קי"ל כשמואל דהמקדיש קרבן בעד חבירו צריך דעת המתכפר בשעת הפרשה וכל הקרבנות שוים דאפילו עולתו ושלמיו בעינן מדעת המתכפר וא"כ המפריש כיון דצריך דעת מתכפר קא עביד ומדין שליחות דקי"ל שלוחו של אדם כמותו הוא דמצי מפריש ליה בעד חבירו וא"כ גבי עובד כוכבים דקי"ל דאין שליחות איך אפשר שיקריב עובד טכבים קרבן בעד ישראל ועיין להרב מ"א בהל' שלוחין סימן י"ב ובהל' מכירה סימן ע"ו דמתבאר דכל מידי דאם עשאו שלא מדעת בעלים אין מעשיו כלום אי אפשר לעשותו ע"י עובד כוכבים כלל כיון דאימעיט משליחות יעו"ש ואפילו לסברת עולא דס"ל דבעולה ושלמים לא בעינן דעתו בשעת הפרשה מ"מ בעינן שיתרצה בשעת כפרה ומשעת הפרשה חל קדושה עליה מדין זכין לאדם שלא בפניו והא קי"ל דאין שליחות וזכיה לעובד טכבים והא ע"כ מדין זכיה הוא דזכות הוא לו דלא קא חסר ממונא : **וכבר** עלה על דעתי לומר דהכא אליבא דר"ש דאמר קדשי עובדי טכבים אינם עושים תמורה קא מיבעיא לן במקדיש עובד כוכבים ומתכפר ישראל ונאמר דאליבא דר"ש [תרומות פ"ג מ"ט.] דס"ל דתרומות העובד כוכבים אינה תרומה א"כ י"ל כיון דעיקר דין אין שליחות לעובד טכבים מתרומה ילפינן לה [קדושין דף מא:] מאתם גם אתם מה אתם בני ברית וכו' דהיינו דוקא במלתא דליתיה כגון תרומה דליתיה בתרומה דנפשיה אבל במלתא דאיתיה נעשה שליח ולענין קרבן כיון דיכול להקדיש קרבן לעצמו נעשה שליח להקדיש בעד ישראל דהכי אמרינן בפ' האיש מקדש [שם] דלר"ש דעובד כוכבים ליתיה בתרומה דנפשיה לא היה צריך קרא למעט עובד טכבים דסברא הוא דמלתא דליתיה אינו נעשה שליח וא"כ י"ל דאין ללמוד מתרומה דאין שליחות לעובד כוכבים אפילו במילתא דאיתיה דאפשר דלר"ש היינו דוקא כגון תרומה דליתיה בתרומה דנפשיה דבמלתא לרבנן דס"ל דתרומות העובד כוכבים תרומה שפיר יש ללמוד מתרומה דאפילו במלתא דאיתיה אינו נעשה שליח אבל לר"ש לא וכיוצא בזה כתבו התוס' בפרק המקבל (דף סד ע"ב) ד"ה מאי וכו' שהקשו שם למ"ד דקטן זוכה לאחרים מדאורייתא דהא זכיה מדין שליחות ואין שליחות לקטן ותירצו וי"ל דאין למעט קטן משליחות מקרא דתרומה אלא במלתא דליתיה כגון תרומה דליתיה בתרומה דנפשיה אבל בזכיה כמו שזוכה לעצמו זוכה נמי לאחרים וה"ה די"ל כן לר"ש גבי עובד כוכבים נמי ומש"ה אמרינן הכא דלר"ש שפיר איכא למימר דעובד טכבים מפריש קרבן בעד ישראל דנעשה שלוחו כיון דאיתיה בקרבן דנפשיה: **וראיתי** בירושלמי (בפרק י"ג דיבמות הלכה ב') דאמרינן התם עובד כוכבים פשיטא לך שהוא מביא מהו שיעשה כהן שליח מאחר שהוא כהן נעשה שליח כהן או מאחר שאינו נעשה שליח לכל הדברים אינו נעשה כהן שליח התיב רבי יודן הרי יש לו טבל דבר תורה ופוטר טבלו דבר תורה והכא אע"פ שהוא כהן אינו נעשה שליח כהן ע"כ ונראה דהכוונה דקאמר דפשיטא שהעובד טכבים הוא מביא דהיינו שמפריש קרבנותיו נדרים ונדבות כישראל מיהו קא מיבעיא לן מי נעשה שליח להפריש קרבן בשביל ישראל הואיל ואיתיה בהקדש קרבן דנפשיה או דלמא כיון דבכל התורה אין שליחות לעובד כוכבים ה"נ ל"ש ופשיט לה רבי יודן דהא עובד כוכבים איתיה בתרומה דנפשיה ופוטר את טבלו דבר תורה ואפילו הכי אינו נעשה שליח לתרום בעד ישראל וה"ה גבי קרבן וכן פי' הרב קרבן העדה בביאורו הרי מבואר מדברי הירושלמי דהפרשת קרבן בעד חבירו צריך שליחות ואפ"ה קא מיבעיא לן גבי עובד כוכבים אי מצי מפריש בעד ישראל דאף דאין שליחות לעובד כוכבים במלתא דאיתיה נעשה שליח ואפילו למאי דפשיט ליה היינו למ"ד דעובד כוכבים שתרם תרומתו תרומה אבל לרבי שמעון דאין תרומתו תרומה א"כ דבמלתא דאיתיה נעשה שליח: **איברא** דהירושלמי הזה הובא בפרק קמא דתרומות גבי מתני' קטן שלא הביא שתי שערות ר"י אומר תרומתו תרומה וכו' והוא בסגנון אחר דלא הוזכר עובד כוכבים כלל אלא דקא מבעיא לן על טומטום מהו שיביא קרבן זיבה וכו' מאחר שהוא חובה לא מביא או מאחר שהוא מטמא בהן מביא ואח"כ הביא הלשון הנזכר באופן זה פשיטא לך שהוא מביא מהו שיעשה שליח וכו' ונראה דקאי אבעיא של קטן וכן פירש מהר"ש סירלין ז"ל וז"ל פשיטא לך שהוא מביא כלומר ואת"ל שהוא מביא קרבן זיבה וכו' מהו שיעשה בהן שליח לאחר כיון דקטן לאו בר שליחות הוא ופשיט רבי יודן מתרומה דאף דקטן חייבים על טבלו עתה דאינו פוטר טבלו שלו לר"מ ולר"י ור"ש שאינו נעשה שליח לתרום לאחרים והכי נמי גבי קרבן זיבתו אפילו הקדים קרבן זיבתו לעצמו לא קדוש ור"ש להפריש לאחרים זה תוכן דבריו ומוהר"ר אליהו בביאורו פי' דמאי דקאמר הש"ס [ירושלמי] פשיטא לך שהוא מביא הוא דפשיט לה הש"ס [ירושלמי] דמביא קרבן זיבה ולא בדרך את"ל קאמר לה והאמת אתו דדוחק לומר דהכוונה בדרך את"ל כמו שפירש מהר"ש דאין משמע הלשון כן מ"מ נראה דמהר"ש הוכרח לדחוק עצמו בכך דאל"כ מה מייתי רבי יודן מתרומה לפי הגירסא דמייתי דאינו פוטר את טבלו דבר תורה כר"מ ור"י הא התם שאני דקטן אינו נעשה שליח לתרום הואיל וליתיה בתרומה דנפשיה לא כן הכא גבי קרבן זיבה דכיון דאיתיה בקרבן זיבה דנפשיה דהא פשיטא לן דמביא איתיה בקרבן זיבה דאמר דנעשה שליח להפריש קרבן זיבה לאחר ואולם לע"ד דהגירסא דגרסינן ביבמות היא הגירסא העיקרית וגרסינן עובד כוכבים פשיטא לך שהוא מביא וכו' ולא קאי אדלעיל מניה דאם איתא כגירסא דתרומות ופי' הגאונים הנזכרים אין לו מובן כלל דאפילו דקא מבעיא לן בדרך את"ל דקטן מביא קרבן זיבה לעצמו מהו שיביא על אחר מאי קא מבעיא ליה הא אמרינן בפרק אין בין המודר (דף לה.) א"ר הכל צריכין דעת חוץ ממחוסרי כפרה שהרי אדם מביא קרבן על בניו ועל בנותיו הקטנים שנאמר זאת תורת הזב בין גדול בין קטן דנמצא כפי זה דהמפריש קרבן מחוסר כפרה כמו קרבן זיבה וכיוצא בעד חבירו אין צריך דעת חבירו ואם הפרישו בעד חבירו לאו מדין שליחות הוא כיון דיכול להקריב אפילו שלא מדעתו דמהאי טעמא דחי הש"ס למאי דמייתי ממתניתין דמקריב עליו קני זבין וכו' דשאני דהתמנא כינהו דמחוסרי כפרה שאני דלאו שליחותיה קא עביד דיכול להקריב שלא מדעתו וא"כ בקטן נמי כיון שהוא מביא לעצמו למה לא יביא על אחר כיון דמחוסרי כפרה לא בעינן שליחות ואף דלאו בר שליחות הוא מצי מפריש בעד אחר :

באופן דהיה אפשר ליישב האי דהקדיש עובד כוכבים להתכפר ישראל לר"ש דאית ליה דאין תרומת העובד כוכבים תרומה א"כ דבמלתא דאיתיה נעשה העובד כוכבים שליח אבל שוב ראיתי דהא ליתא דא"כ הוא דלמ"ד דתרומת עובד כוכבים אינה תרומה יש שליחות לעובד כוכבים במלתא דאיתיה וכיון דאנן קי"ל הכי דתרומת העובד כוכבים אינה תרומה מן התורה וכמ"ש הרמב"ם בפ"ד מהל' תרומות יתחייב מזה דיש שליחות לעובד כוכבים במלתא דאיתיה ובפרק איזהו נשך (דף עא:) עלה דישראל שלוה מעות מן העובד כוכבים ברבית ובקש להחזירם לו מצאו ישראל אחר ואמר ליה תנם לי ואני אעלה לך אסור ואם העמידו אצל עובד טכבים מותר ופריך דכיון דאין שליחות לעובד כוכבים ולא מצי ישראל הב' לזכות לעובד כוכבים כדמי החוב דזכיה מדין שליחות א"כ אמאי מותר ועבה הש"ס שם לתרץ הברייתא ואם איתא מאי קושיא ניחא דהך ברייתא אתיא כמ"ד דעובד כוכבים ליתיה בתרומה דנפשיה וכיון שכן אין ללמוד מקרא דאתם גם אתם כי אם דאין שליחות לעובד כוכבים במלתא דליתיה כתרומה אבל במלתא דאיתיה כי הא דזכיה דהעובד טכבים יש לו יד לזכות לעצמו וכיון דאיתיה בזכיה דנפשיה שליחות נמי אית ליה וזוכה לישראל וישראל זוכה לו ומדלא תשני הכי ש"מ דלכ"ע אין שליחות לעובד כוכבים אפילו במלתא דאיתיה וע"כ צ"ל דס"ל לש"ס הכי דאפילו למ"ד דליתיה בתרומה דנפשיה ילפינן מקרא דאתם גם אתם דתרומה לכל התורה כולה דאין שליחות לעובד טכבים אפילו במלתא דאיתיה דהא אמרינן התם בפרק האיש מקדש [דף מא:] דבמלתא דליתיה לא צריך קרא למעט שליחות עובד טכבים דסברא הוא ומסתמא אמרינן דכיון דקרא דאתם גם אתם לא איצטריך לענין תרומה דאמרינן דאתא קרא למעט שליחות עובד כוכבים אפי' במלתא דאיתיה דאם אינו ענין לתרומה תנהו ענין למעט במלתא דאיתיה אלא דקשה לזה דאמאי לא משני התם על מאי דפריך הש"ס [שם:] ולר"ש דליתיה בתרומה דנפשיה אתם גם אתם למה לי דלר"ש אתא קרא למעט במלתא דאיתיה באם אינו ענין לתרומה ולמה הוצרך לשנויי דאיצטריך דסלקא דעתך אמינא דאמר מר אתם ולא אריסין וכו' אימא ולא שלוחכם נמי קמשמע לן ויש לומר דכל היכא דאפשר למהדר לומר דקרא לגופיה איצטריך אמרינן ומכל מקום משמיכות דסמיך קרא גם אתם דאי לאתויי שליח לימא קרא (גם) כן תרימו אתם מאי גם אתם שמע מינה תרתי דבעינן שליח דומיא דאתם דמה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית ואם אינו ענין לתרומה תנהו ענין לדבר דאיתיה ביה דאף על גב דאיתיה ביה אינו נעשה שליח וכבר ראיתי להתוספות בפ"ב דגיטין (דף כג ע"ב) ד"ה מה אתם דעמדו בזה דלר"ש הא דקי"ל בכל דוכתא דעובד טכבים לאו בר שליחות לענין זכיה ורבית מנ"ל ותירצו וז"ל וי"ל דמ"מ כיון דדרשינן שליחות מתרומה מגם אתם ומינה ילפינן בעלמא מסתמא דלא מרבינן בעלמא אלא דומיא דהתם עכ"ל ולע"ד אין תירוצם מובן דשליחות דכל התורה לא ילפינן מתרומה אלא משנייא כנזכר לעיל וא"כ מנ"ל לומר בעלמא דבעינן דומיא דהתם שוב ראיתי להרב עצמות יוסף בפ' הא"מ (דף מב) שהביא משם המרדכי בר"פ הא"מ שתמה ע"ז והרב שם יישב הענין ע"ד האמור לעיל יעו"ש : **באופן** דנמצינו למדין דכל אפייא שוין דאין שליחות וזכיה לעובד טכבים אפילו במלתא דאיתיה בנפשיה וא"כ הדרא קושיא לדוכתא איך אפשר שיפריש עובד טכבים קרבן בעד ישראל שוב ראיתי דלק"מ דאפשר לומר דמשכחת לה בשהפריש העובד כוכבים קרבן דמחוסרי כפרה בעד ישראל דכבר כתבנו לעיל דאמרינן הכל צריכין דעת חוץ ממחוסרי כפרה וכיון דאפילו שלא מדעתו מהני כי עשאו מדעתו לא בעינן שליחות ואפילו עובד כוכבים מהני ואע"ג דאין מקבלין מהעובד כוכבים אלא נדרים ונדבות דכל שנידר וגידב מקבלין מידן וכל שאין נידר וגידב אין מקבלין מידן כדתנן בפ"ק דשקלים היינו דוקא כשמביאין לעצמם אבל במפרים כדי שיתכפר ישראל מקבלין דהא העובד טכבים אין קרבנו אלא עולה ואפילו נדר שלמים הוי עולה ובמפרים שלמים שיתכפר ישראל דינו כשלמים וכמו שמפורש במנחות (דף עג ע"ב) יעו"ש וה"ה במפרים קרבן דמחוסר כפרה בעד ישראל : **והנה** לפי האמור לענין פדיון פטר חמור נמי נראה דאם עובד כוכבים פדה פטר חמור של ישראל לדעת הרמב"ן והרשב"א והריטב"א וכן לדעת הר"ם ז"ל לפי מ"ש התמנה למלך דפשיט ליה בעיין דתורם משלו מהא דפודה פטר חמור של חבירו דלדידהו דס"ל דבעינן שליחות דומיא דתרומה עובד כוכבים לאו בר שליחות הוא ואין פדיונו פדוי ואף דהרב מ"א בהל' שלוחין סי' ע"ז העלה דעובד כוכבים שעשה שליח לישראל להשכיר או לקנות בין במעות של ישראל בין במעותיו של עובד כוכבים ועשה שליחותו דקנה העובד כוכבים מטעם דהויא דרבא [קדושין דף כג.] בעבד כנעני דקבלת רבו גרמה לו דהכא נמי כל דקביל מוכר המעות ממילא מקנאו לאחרים ע"י כסף שלקח ולא בעינן שליחות וזכיה יעו"ש באורך וכן כתב הרב הנזכר בהל' זכיה סוף סי' ז' דמטעם זה הפודה בנו של חבירו מעצמו אין צורך לשליחות וזכיה דכיון דע"י קבלת הכהן הה' סלעים קבלת הכהן גרמה לו ולא בעינן שליחות יעו"ש וה"ה לענין עובד כוכבים לע"ד כבר כתבתי במקום אחר דדברי הרב תמוהים דאיך כתב כן כאילו כ"ע ס"ל הכי דהסוגיא יראה דלדעת הרי"ף והר"ם סבירא להו דהא דרבא דקבלת רבו גרמה לו לא נאמר אלא אליבא דר"מ אבל לרבנן אפילו בכסף ע"י אחרים הוא מדין זכין לאדם שלא בפניו ודוקא בנתרצה כשמע אבל בע"כ לא דלא אמרינן קבלת רבו גרמה לו וכמו שמתבאר מדברי הר"ן בפ"ק דקדושין שם ומדברי מרן הב"י בי"ד סימן רסז יעו"ש ולדידהו לא שייך לומר דבר זה וא"כ ה"ה לענין פדיון פטר חמור דלדעת הרי"ף והרמב"ן דס"ל דלרבנן דקי"ל כוותייהו לא אמרי' קבלת רבו גרמה לו אם פדאו עובד טכבים אין פדיונו פדוי אבל לאותר הפוסקים דסבירא להו דסברת ר"מ דקבלת רבו גרמה לו ט"ע מודו בה אפשר דפדיון העובד טכבים מהני כיון דקבלת הכהן גרמה לו ואין צריך לשליחות וזכיה אך קשה כפי זה דהכי הרמב"ן והרשב"א והריטב"א בחי' בפ"ק דקדושין מבואר מדבריהם דלא ס"ל סברת הרי"ף ובכסף ע"י אחרים אפילו בעל כרחו של עבד מטעמא דרבא דקבלת רבו גרמה לו דבהא אפילו רבנן מודו יעו"ש בדבריהם והנה כי כן יקשה לכאורה דאיך כתבו הם דבעיין דהתורם משלו על של חבירו נפשטה מדין הפודה פטר חמור של חבירו כיון דגבי פדיון י"ל דאפילו אם תמצא לומר דחוב הוא לו דניחא ליה למעבד המצוה מ"מ הפודה אינו חב לו דקבלת הכהן גרמה לו כדאמרינן גבי עבד אפילו לר"מ דחוב הוא לו משא"כ בתרומה דעיקר התרומה הוא להפרשה לא לנתינה לכהן : שוב ראיתי דהא ליתא דלא שייך דבר זה כי אם בפדיון הבן דאין פדיונו פדוי עד שיבוא ליד כהן והפרשה אינו כלום אבל בפטר חמור דמשעת ההפרשה הרי הוא פדוי ומותר בהנאה דהא קי"ל כרבנן דפליגי אר"א בסוף פרקין כמש"ל א"כ הרי פדיון פטר חמור הוא ממש כדין הפרשת תרומה דמשעת הפרשה חלה שם קדושת תרומה עליה וה"ה בפדיון פטר חמור ולא שייך לומר קבלת כהן גרמה לו וזה פשוט דבהכי ניחא אמאי נקט דין זה ר"ה בפדיון פטר חמור ולא נקט לה בפדיון הבן לומר דהפודה בן חבירו שלא מדעתו פדוי דהתם פשיטא דאפילו נאמר דחוב הוא לו קבלת הכהן גרמה לו ולאו מדין זכין לאדם הוא וא"כ סלקא בידן דאם פדאו עובד כוכבים אינו פדוי לדעת הסוברים דבעינן דעת הבעלים אבל לפי דעת התוס' בפ' מרובה [דף סח: ד"ה הוא דאמר] דס"ל דדינו כדין הקדש דאין המצוה תלויה בבעלים וכל הרוצה לפדות פודה אפשר דאפילו עובד כוכבים נמי פדיונו פדוי דאע"ג דלאו בר חיובא הוא וליתיה בדין פדיון פטר חמור מ"מ כיון דבא לפדות פטר חמור של ישראל דבר חיובא הוא פדוי מידי דהוה למפרים קרבנות שאינו חייב בהן העובד כוכבים ולאו בר חיובא הוא בעד שיתכפר בהן ישראל כאמור לעיל : **ועוד** נ"מ מהב' סברות הנזכרים לעיל לענין כהן שפדה פטר חמור של ישראל בשה שלו דלמ"ד דהמצוה מוטלת על הבעלים והפודה פודה מדין שליחות י"ל דאם הפודה כהן אינו פדוי דכיון דהכהן פטור מפטר חמור אינו נעשה שליח לפדות פטר חמור של ישראל דבמלתא דליתיה לנפשיה אינו נעשה שליח דהרי זה דומה למאי דאמרי' בר"פ האיש מקדש [דף מא:] דאין העבד נעשה שליח קבלה לקבל גט אשה כיון דליתיה בתורת גיטין וקדושין דאף דעבד כשר לשליחות למלתא דשייך ביה במלתא דליתיה אינו נעשה שליח וה"ה הכא דכיון דהכהן ליתיה בתורת פדיון פטר חמור בשלו אינו נעשה שליח לפדות של ישראל ולמ"ד דאין המצוה מוטלת על הבעלים ולא בעינן שליחות פדיונו פדוי אלא דאפשר דאפילו אי בעינן שליחות יכול הכהן לפדות דהא איתיה בפדיון עצמו בכהן שנפל לו בירושה פטר חמור מאבי אמו ישראל שצריך שיפדה אותו בשה והשה שלו כדאמרינן לקמן וכיון דשייך קצת בתורת פדיון נעשה שליח :

[ח] **איבעיא** להו פדיונו פדוי לפודה וכו'. ואמרינן בגמרא כי תבעי לך אליבא דר"י דאסר בהנאה להקדש מדמי ליה ורחמנא אמר ונ"תן הכסף וקם לו או דלמא כיון דקני ליה למאי דביני ביני לא דמי להקדש וראיתי להרב המפו' כ"י שהביא משם תוספות חיצונית וז"ל וא"ת כל הקדש נמי איכא דביני ביני דהא אמרינן בעלמא דהקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל ומ"מ אחר מצי פריק ליה וי"ל דדוקא בעלים יכולים לחללו על שוה פרוטה ולא אחר עכ"ל ויש לתמוה דהא אמרינן בערכין (דף כט ע"א) דהא דאמר שמואל הקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל היינו בדיעבד אבל לכתחלה לא יעו"ש וא"כ מאי קשה ליה להתוספות מהקדש הא אע"ג דבהקדש הפודה זוכה בהקדש אפילו אם פדה שוה מנה בפרוטה ולא אמרינן דפדיונו פדוי לבעלים לא דמי פדיון פטר חמור להקדש דבפטר חמור ביד הבעלים לפדותו בשה לכתחלה ולזכות במאי דביני ביני ומש"ה מסתבר לומר דלאו כל כמיניה דפודה להפקיע זכותו משא"כ בהקדש דאין ביד הבעלים לפדותו בפחות משוויו לכתחלה דאסור לעשות כן לכתחלה ואם הפודה עבר על האיסור ופדאו בפחות לא הפסיד לבעלים כלום כיון דאין בידו לכתחלה לפדותו בפחות והפודה שעבר עבירה הוא דאינו זכה בההיא עופיינא ומאי קי"ל וי"ל דאפשר דס"ל להתוספות כדעת הרשב"א והריטב"א הביא דבריהם הרב בס' א"ז עלה דאמרינן בפרק הזהב (דף נז ע"א) גבי פלוגתא דר"י ור"ל דפליגי בדשמואל וכו' והב"ח כ"ע אית ליה דשמואל והכא בהא קמיפלגי מ"ס שחללו אין לכתחלה לא ומ"ס אפילו לכתחלה. וכתבו הם דלמ"ד אפילו לכתחלה כי היכי דלא תקשי דתמיה מלתא דאיך אפשר למשרי למיעבד הכי לכתחלה צ"ל דודאי דבהקדש שכבר בא ליד גזבר ורצו הבעלים לפדותו לכתחלה אינו יכול לחללו פחות משוויו והא דהכא מיירי בהקדש שהוא עדיין ברשות הבעלים ובאים הבעלים לחללו כמו דלענין מעילה יש הפרש דהקדש שבא ליד גזבר אינו יכול לישאל עליו ובהקדש ביד הבעלים יש בו שאלה לאוציאו לחולין כן נמי לענין פדיון יכול לחלל פחות משוויו יעו"ש והתוס' הכא ס"ל כוותייהו וכונת הקושיא דבהקדש דעדיין ביד הבעלים דביד הבעלים לפדותו בפחות לכתחלה הרי זה דומה ממש לפדיון פטר חמור ומ"מ דבהקדש אפי' בכה"ג זוכה הפודה אם פדאו בפחות במאי דביני וביני משא"כ בפודה פטר חמור דפדיונו לבעלים דבהכי ניחא מה שתרצו דדוקא בעלים יכולים לפדותו בפחות ולא אחר דזה דבר חדוש הוא מה טעם לחלק בין בעלים לאחר כיון דלענין הקדש יד בעלים ואחרים שוים הם אמנם לפי האמור דדבריהם מיירי בהקדש שלא בא ליד גזבר והיינו טעמא דיכולים לפדותו בפחות דלפי זה איכא טעם כעיקר דדוקא בעלים דבידו לישאל עליו ולהוציאו לחולין בתנם יש להקל בו לחללו בפחות אבל אחר שאין בידו לישאל עליו אין בידו לפדותו לכתחלה בפחות וכיון דאין בידו לפדותו בפחות מסתמא אינו בכלל קרא דונתן הכסף וקם לו דקרא לא מיירי אלא בפדיון דאפשר לעשותו לכתחלה אבל זה דאסור לכתחלה לעשות כן אינו בכלל ואכתי י"ל דאפי' אם פדאו בדיעבד דפדוי ואף מ"מ פדיונו לבעלים כיון דאית להו לבעלים זכות בגוויה במאי דביני ביני דלכתחלה הוא כמאי לפדותו בפחות ואיך יפקיע את זכותו : **והנה** ראיתי להתוס' רי"ד בפ' האיש מקדש דהמקדש בפטר חמור פירש ז"ל בפטר חמור דאינה מקודשת שכתב ואע"פ שהאשה יכולה לפדותו בשה ולהיות מותרת בו אעפ"כ כל זמן שלא פדאתו הוי איסור הנאה ונמצא שלא נתן לה כלום וה"ה בהקדש דאמרינן בנזיר לא קדש מפני שלא נתחלל וההקדש כדקאי קאי ואע"פ שהאשה יכולה לחלל

על

על שוה פרוטה כדקי"ל הקדש מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל אפי' הכי כל זמן שלא חללתו אינה מקודשת דבשעת קדושין לאו מידי יהיב לה וה"נ הכא עכ"ל וגם עליו קשה הא דמחלל אינו אלא בדיעבד אבל לכתחלה לא וא"כ איך מדמה הקדש לפ"ת הא בהקדש אין אנו צריכין לטעם זה דמפני שבשעת קדושין לא יהיב לה מידי דתיפוק ליה דלעולם לא יהיב לה מידי כיון דאין בידו לחללו פחות משויו לכתחלה ואם יחללנו בשויו אין לה הנאה כלל מחמת הקדושין דכאילו קנאו בדמים דמי אמנם לפי האמור דס"ל להרשב"א והריטב"א דבהקדש שהוא עדיין ביד הבעלים יכולים לפדותו בפחות לכתחלה י"ל דהתום' רי"ד אפשר דס"ל כוותייהו וכיון דרבי יהודה במתני' קא פסיק ותני דבמזיד לא קידש דמשמע בכל גוונא אפי' בהקדש דעדיין ביד בעלים הוצרך לומר דה"ט דאפי' הקדש ביד בעלים אינה מקודשת משום דס"ל בשעת קדושין לא יהיב לה מידי דומיא דפ"ת ואע"פ דלדעת תוספות חיצוניות שכתבנו לעיל ס"ל דאין דין זה אלא לבעלים עצמם אבל אחר אינו יכול לחלל בפחות לכתחלה י"ל דאף אם נאמר דס"ל כוותייהו מ"מ הכא במקדש את האשה בהסיא הנאה שיש לה במאי דביני ביני חשיב כאילו הוא עצמו פדאו דשליחות דידיה קא עבדה דהא ודאי פשיטא דאם עשה שליח לחלל בפחות ע"מ שפדיונו יהיה פדוי לבעלים פשיטא דפדוי כיון דשליחותיה קא עביד ומה לי שיפדנו הוא או אחר בשליחותו להנאתו וה"נ האשה המקודשת דהנאת הקדושין לעצמ' הוא וכאילו פדאו הוא דמי :

ואם נדבה נותן את טובתה שור זה עולה אומדים כמה אדם רוצה ליתן בשור זה להעלותו עולה אף על פי שאינו רשאי ע"כ וכתב הרב ב"י משם הרגמ"ה דאחר שפי' כפירוש רש"י והתום' בהא דנותן את טובתו כתב פי' אחר וז"ל אומדין כמה אדם כהן אחר שאינו משמר זה העובד באותו זמן רוצה ליתן לבעלים בשור זה שימתין לו שיתננו לו להעלותו עולה בזמן משמרתו כדי שיזכה בעורו שאינו רשאי זה הכהן להעלותו אלא בזמן משמרתו וכמה שאותו כהן רוצה ליתן כך הוא יתן לב"ה עכ"ל וכיוצא לזה פי' רש"י נמי בתמורה (דף לב ע"א) גבי מקדישין אותו הקדש עלוי יעו"ש דנמצא כפי פי' זה דל"ת דבקדשי מזבח יש טובת הנאה לבעלים כמו שיש טובת הנאה למתנות כהונה ולמאן דאמר טובת הנאה ממון אמרינן בפרק הא"ת [דף נח·] דישראל המקדש בתרומות ומעשרות

תורה אור

ר"פ **מתני'** *אחת בכרה ואחת שלא בכרה וילדו שני זכרים נותן טלה אחד לכהן זכר ונקבה מפריש טלה אחד והוא לעצמו שנאמר °ופטר חמור תפדה בשה מן הכבשים ומן העזים זכר ונקבה גדול וקטן תמים ובעל מום ופודה בו פעמים

שמות יג

מקודשת אי אמרינן דטובת הנאה ממון ופ"ז הוא דפליג ר"י הכא דת"ק קאמר דהמקדש בקדשי מזבח א"מ דמשמע דבכל גווני אינה מקודשת דבין לאחר שחיטה שקדש הכהן בחלקו או הישראל בחלקו א"מ כיון דמשולחן גבוה קא זכו ובין מחיים קודם שחיטה אם קדש בעל הקרבן בו אינה מקודשת ועל פי זה פליג ר"י לומר דלאו בכל גווני א"מ דאם יש לו טובת הנאה בו כגון מחיים דהבעלים יש להם טובת הנאה ליתן להקריב לכל כהן שירצה מקודשת דס"ל לר"י דטובת הנאה ממון ולא לאו שהוא באופן שאין לו טובת הנאה כגון אחר שחיטה דמשולחן גבוה קא זכו ולית להו שום טובת הנאה א"מ (דטובת הנאה אינה ממון ור"י ס"ל דטובת הנאה ממון) אלא דקשה לזה דכמה ערמו בגמרא בפרק הא"ת (דף נח: ובנדרים דף פה ע"א) דלא לאוקמי הא דטובת הנאה אי הויא ממון או לא כתנאי ואיך לא הזכירו בשום מקום דהוי פלוגתא דר"מ ור"י דפליגי בזה ועיין במ"ש התוספות בתמורה (דף לב ע"א) דחלקו על רש"י בהא דהקדש עלוי דלא שייך לומר בקדשי מזבח טובת הנאה דליתנו לכל כהן שירצה להקריבו יעו"ש ולסברת זו לא שייך פי' זה בתוספתא הנזכר ועיין במדרש שמואל בדין טובת הנאה ובספר נאות יעקב ודו"ק : **מתני'** אחת בכרה ואחת שלא בכרה וכו' ופודה בו פעמים הרבה וכו'· בהא דתנן ופודה בו פעמים הרבה פירש"י ז"ל וז"ל שאם חזר כהן ונתנו לו לישראל ויש לו פטרי חמורים אחרים יכול לפדותן בו עכ"ל נראה מדברי רש"י דאינו חוזר ופודה בו אלא א"כ נתנו לכהן וחזר ולקחו אבל אם יש ספיקות הרבה דצריך להפריש טלה והוא לעצמו אינו יכול לפדות בטלה אחד כמה ספיקות וכן נראה בפי' דברי רש"י במתניתין גבי שתי חמורות שלא בכרו וכו' או ב' זכרים וב' נקבות אין לכהן כלום שכתב וז"ל אין לכהן כלום אלא מפריש עליהם ב' טלאים לאפקועי איסוריהן והן לעצמו הרי דלב' זכרים שניהם ספקות הצריך רש"י ב' טלאים ולא סגי בשיפדה בטלה א' ב' ספיקות והטעם דאף דלענין ממון אמרינן דמפריש טלה לעצמו מטעם דהמע"ה מ"מ לענין איסור שבא להפקיע איסור של הספק הב' בטלה שהפקיע איסור הראשון איך אפשר כיון דיש צד לומר שהראשון שפדה הוי בכור ודאי וא"כ השה ממון כהן הוא ואין פודין ב' ודאים בטלה א' אבל ר"ת ז"ל ס"ל דמתניתין דפודה בו פעמים הרבה אספיקות קאי ובספק זה שלא יצא מידו הולך למתני' שחוזר ופודה בו ספק אחר פעמים הרבה וכמ"ש התום' בשם ר"ת בריש פרקין (דף ד ע"ב) ד"ה ופודה בו וכו' וכתבו בסוף דבריהם שם וז"ל אבל בודאי לא אפשר למימר פודה וחוזר ופודה כל זמן שהוא ביד ישראל ולא כתן דהא תנן לקמן בפירקין ב' חמורות שלא בכרו וילדו ב' זכרים נותן ב' טלאים לכהן עכ"ל וצ"ל דמסיקא תיתי לומר דבודאין פודה וחוזר ופודה כל זמן שהוא ביד ישראל דהוצרכו להביא ראיה ממתניתין הא מלתא דפשיטא הוא דאין פודין ב' פטרי חמורים בשה א' ונראה דכוונתם לשלול דאי אפשר למימר דמתניתין דפודה וחוזר ופודה הוא בודאין והוא באופן זה דאחר שפדה הפטר חמור ראשון מעלה אותו בדמים שיש את דמי השה לכהן כמה שוה ע"מ ליתן דמי השה לכהן וחוזר ופודה פטר חמור אחר באותו השה עצמו וכיוצא לזה אמרינן בפ' הזרוע (דף קלד ע"ב) לענין מתנות דאם אין שם כהן מעלין אותו בדמים ואוכלו מפני הפסד כהן ונותן דמיהם לכהן הבא ראשון כיון דמתנות כהונה אין בהם שום קדושה יעו"ש וא"כ בשה דפדיון פטר חמור נמי דאין בו שום קדושה אם אין לישראל כי אם שה אחד ואם יבא לפדות הפ"ח הב' כיון דאין לו שה צריך לפדותו בשויו ויש לו פסידא לישראל הוה אמינא דשפיר יכול להעלות אותו בדמים ויחזור ויפדה הב' בשה זה עצמו וע"ז הוצרכו להביא ראיה ממתני' דמדהצריך התנא ב' טלאים ש"מ דלא אפשר בטלה א' על דרך הנזכר וה"ט דהתם במתנות כהונה התירו לעשות כן כשאין שם כהן משום הפסד כהן אבל הכא הא בידו ליתנו לכהן ויחזור ויקחנו ממנו :

ואולם אכתי קשה דנימא דפירושא דמתני' דפודה בו הרבה פעמים מיירי בודאין אפילו כל זמן שהוא ביד ישראל ולא נתנו לכהן והוא באופן זה דמעלהו בדמים דמיירי באין שם כהן באופן דאם ימתין עד שיבא הכהן יעבור ל' יום וקי"ל ככרב ששת דאמר בסוף פרקין [דף יג·] דמלותו דפדיון פטר חמור לאלתר ואינו עובר עד ל' יום וכמ"ש הרמב"ם פי"ב מהל' בכורים ואפשר דכדי שיעשה המצוה לאלתר כמלותו ושלא יפסיד הישראל לפדותו בשויו התירו לו להעלותו בדמים לחזור ולפדות פטר חמור אחר כיון דאין בזה שום פסידא לכהן דמה לי שה עצמו ומה לי דמיו ולעיקר מחלוקת רש"י ור"ת אי פודה וחוזר ופודה בספיקות לענ"ד מפורש יוצא מהתוספתא דספ"ק דבכורות הנזכר לעיל דקתני גבי ב' חמורות שלא בכרו דאם ילדו ב' זכרים וב' נקבות ואין ידוע אין כאן לכהן כלום אלא מפריש טלה א' ופודה כל אחד ואחד לעצמו עכ"ל הרי מפורש דבילדו ב' זכרים וב' נקבות דב' הזכרים הם ספק בכור דשמא כל אחד ילדה זכר ונקבה וקדם הזכר או אפילו את"ל דהאחת ילדה ב' זכרים והאחת ילדה ב' נקבות מ"מ הא אין ידוע איזה מהזכרים נולד ראשון וא"כ צריך להפקיע איסור בכורה משניהם ועם כל זה קתני דמפריש טלה ובאותו טלה לבד פודה כל אחד ואחד לעצמו ולא הצריך התנא ב' טלאים כמ"ש רש"י ז"ל והוא תימה איך לא הזכירו התום' תוספתא זאת כלל : **ועוד** יש להקשות לדעת רש"י דמאיזה טעם ס"ל דאין פודה וחוזר ופודה בספיקות דאי משום דאף דלענין ממון אין מוציאין מידו מ"מ לענין איסורא חיישינן שמא פטר חמור היה הראשון ונמצא פוטר ומפקיע איסור הפטר חמור שני בממון של כהן שהשה שלו הא ליתא דהא אמרינן בפ"ק דב"מ (דף ו ע"ב) דמייתי סייעתא לומר דתקפו כהן מוציאין מידו מהא דהספיקות נכנסין לדיר להתעשר ואי ס"ד תקפו כהן אין מוציאין מידו אמאי נכנסין לדיר להתעשר נמצא זה פוטר ממונו בממונו של כהן דמפורש יוצא דאי תקפו כהן אין מוציאין מידו דמהניא ליה תפיסה הא אית ליה דררא דממונא לכהן ומש"ה איכא למיחש לשמא יפטור ממונו בממונו של כהן אבל אי לא מהניא ליה תפיסה ומוציאין מידו לא חשיב אלא ממונו של ישראל לגמרי ולא שייך למיחש לשמא יפטור בממונו של כהן וא"כ הכא בפודה ספק פטר חמור בשה דלכ"ע אפי' לדעת הרמב"ם בפ"ב ובפ' א' דבכורות דס"ל דספק בכור אם תקפו כהן אין מוציאין מידו לענין בכור בהמה טהורה ואפשר דהכי סבירא ליה נמי בבכור בהמה טמאה דאם תפס הפטר חמור עצמו ופדאו בשה דאין מוציאין אותו מידו מיהו היינו דוקא בתפס הבכור עצמו אבל אם פדה הישראל ספק פטר חמור בשה ותפס הכהן השה פשיטא דמוציאין מידו אפי' לדעת הרמב"ם וכמו שמתבאר מדברי הרשב"א בתשובה ח"א סי' שי"א דכשתפס השה כיון דמעיקרא לא איתחזק השה ביד בעלים ובחזקת בעלים הוא ובנפל ספק אי יצא מרשותו על ידי פדיון הפטר חמור או לא אמרינן אוקי ממונא בחזקת מאריה קמא משא"כ כשתפס הבכור עצמו דכיון דקדושה הבאה מאליה היא משעה שנולד לא איתחזק ביה ישראל יותר מכהן ולא כהן יותר מישראל דאע"ג דאיתחזק ישראל באם הולד בולד מיהא לא איתחזק יעו"ש וא"כ כיון דלכ"ע אי תפס הכהן שה דפדיון ספק פטר חמור מוציאין מידו א"כ לית ליה לכהן דררא דממונא ולא שייך למיחש לשמא פוטר ומפקיע איסור בממון כהן דכיון דלא מהני ליה תפיסה הרי כממון גמור שלו הוא לכל דבר וא"כ אמאי אינו יכול לחזור ולפדות בו ספק פטר חמור אחר ואפי' לפי התירוץ אשר תירץ מרן הכ"מ בפ"ב מהל' בכורות ובב"י י"ד סי' שע"ו לדעת הר"ם דלפי תירוצו יוצא דאפשר דלדעת הר"ם אפילו תפס השה אין מוציאין מידו מ"מ עיקר תירוצו הוא באומרו דס"ל להר"ם דסייעתא דר"ח לאו סייעתא היא דכיון דברשות ישראל הוא והמוציא מחבירו עליו הראיה אע"ג דאם תקפו כהן אין מוציאין מידו לא נפיק מידי ממונו של ישראל ושפיר יכול לפטור עצמו בו יעו"ש א"כ ה"ה הכא דאפי' אם יסבור רש"י כסברת הר"ם אמאי לא יכול לחזור ולפדות דכיון דעכ"פ כל עוד שלא תקפו כהן ממון ישראל הוא דהמע"ה : **עוד** יש לדקדק על סברת רש"י דמאי דחק עצמו לפרש מתני' דפודה בו פעמים הרבה כשחזר וקנאו מהכהן או נתנו לו דכגון דא מלתא דפשיטא הוא ולא איצטריך תנא לאשמועינן הא ולמה לא פירש בדבר שאינו כ"כ פשוט יכגון בכהן שירש מבית אבי אמו ישראל פטרי חמורים דמורת הדין דצריך שיפריש הכהן טלה להפקיע איסוריה כיון דחל קדושת בכור ביד הישראל וכן אם ירש ישראל הפטרי חמורים האלו מאבי אמו כהן ממה שירש מאבי אמו ישראל וכמו שמפורש בשמעתין דבכה"ג אשמועינן מתני' דבטלה אחד יכול לפדות את כולם בזה אחר זה כיון שמן הדין הם שלו אע"פ שהם ודאין דבכל פעם ופעם חשוב כאילו נתנו לכהן וחזר ולקחו שכתבו התום' בשמעתין ד"ה שהיו לו דאפי' רש"י מודה בזה יעו"ש : **וראיתי** להרב המפורסם כ"י בר"פ ד"ד שהביא משם תום' חיצוניות וז"ל לפי' הקונטרס קשה דמאי חידוש הוא כיון שחזר וקנאו ושמא קמ"ל דאינו נתפס בקדושת פטר חמור ויכול לחזור לפדות בו ועוד פי' ר"ת דמיירי הכא בספק פטרי חמורים וכו' והוי דומיא דשה א' של בן לוי פוטר כמה פטרי חמורים של ישראל דמיירי שלא זז מתחת ידו עכ"ל וי"ל דהא דפדיון פטר חמור אינו נתפס בקדושת פטר חמור הא שמעינן ליה מסיפא דמתני' דהכא דקתני ואם מת נהנין בו וקאי על פדיון פטר חמור שאם אחר שהפרישו מת השה נהנה בו הכהן כאילו הגיע לידו כדאמרינן בגמרא [דף יא:] ואם איתא דנתפס בקדושה איך נהנה בו הא ע"כ אם נתפס בקדושה אסור בהנאה כמו הפטר חמור ואיך נהנה בו וא"כ למה איצטריך נמי הא דפודה וחוזר ופודה לדעת רש"י וי"ל דהאי הוה ס"ד דנתפס בקדושת פטר חמור לאו היינו לומר שיהיה דינו כפטר חמור ממש דא"כ מה הנאה יגיע לו לכהן בנתינת השה והוא אחד ממתנות כהונה ועוד מאי דקתני דספק בכור מפריש טלה והוא לעצמו דמה תועלת יש לו במה שיהיה לעצמו אלא הענין הוא דהוה אמינא דנתפס בקדושה ויהיה דין השה כדין בכור בהמה דאפילו נולד בעל מום חל קדושת בכור עליו ליתנו לכהן וליאסר בגיזה ועבודה ואם נולד תם להקריב אימוריו למזבח כמו כן בשה דפודין פטר חמור דאף דפודין בתם ובעל מום דינו כדין הבכור דאסור בגיזה ועבודה אפילו בעל מום ואם הוא תם להקריבו למזבח וא"כ לפי זה יש לו הנאה לכהן כבכור וגם אם מפריש טלה בספק יש לו תועלת במה שיפריש בעל מום דאוכל אותו במומו ואם יפריש תם אם יפול מום בו יאכל במומו באופן דהוה אמינא דכל דין קדושת

ואולם דברי התום' רי"ד תמוהים במ"ש לענין פטר חמור דהא בהדיא אמרי' בפירקין לעיל (דף ט ע"ב) דאפי' לר"י דפטר חמור אסור בהנאה אם קדשה בו מקודשת דמקדשא בהן במאי דביני וביני וכן אמרינן עוד לעיל (דף י ע"ב) עלה דמתני' דהמקדש בפטר חמור ללישנא בתרא דפריך הש"ס אי ר"י מקדש בהך דביני ביני ומוקי לה בדאינו שוה אלא שקל וסבר לה כר"י בר' יהודה הרי מפורש דאי שוה יותר משקל ויש לה הנאה בהך דביני ביני מקודשת אף דקדשה בו קודם פדיון וכבר הקשה כן בקונטרס אחר הובא בס' חזון נחום בדף קפ ע"ב והניחה בצ"ע ובאמת שהוא דבר תימה ולפי חומר הנושא אפשר ליישב דבריו בדוחק ע"פ מ"ש הרשב"א בחי' בפ' הא"ת גבי מתני' [דף נו:] דהמקדש באיסורי הנאה שמקשה דהא קי"ל דכל הנשרפין אפרן מותר ותתקדש בשוה פרוטה דאיכא באפרן ותירץ וז"ל ומסתברא דלעולם אינה מקודשת משום דהשתא מיהא לית להו דמים דאסור למוכרן ואי משום אפרן הא אינו בעולם ולכי קלי ליה הו"ל כגופא אחרינא ולאו זה הוא מה שקדשה בו ואע"ג דאמרי' בפ' האומר לקמן [דס"ב] גבי הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר דכל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי התם הוא דאין הגוף משתנה אבל כאן שהגוף משתנה לגמרי לא ועוד דהתם נמי דוקא כשאמר לכשיהיה אבל בלאו הכי לא וכדתניא התם וכו' עכ"ל מפורש יוצא דלתירוץ הב' הכל תלוי במה שקדשה סתם ולא פי' שתתקדש אחר שיהיה אפר ונראה דהתום' רי"ד ס"ל סברא זאת נמי הכא דכל שקדשה בפטר חמור סתם דמשמע דמעכשיו מקדשה בו אינה מקודשת דכיון דקודם פדיון אסור בהנאה והשתא מיהא לית ליה דמים דכל דאסור בהנאה אסור למוכרו דאפי' אם יפרש שמוכר לו מאי דשוה יותר משה כל שמכרו סתם משמע דכוונתו שיחול הקנין מעכשיו אסור למוכרו בכה"ג כיון דכל עוד שלא נפדה אסור בהנאה ואינו מן הראוי שיהיה לו הנאה למוכר בדמיו בקנין שחל מעכשיו שעדיין אסור בהנאה וא"כ דאם פירש שמוכרו לו למאי דשוה יותר משה ולא יחול הקנין כי אם אחר שיפדנו וכ"ת דיכול לחזור המוכר קודם פדיה שפיר דמי כיון דבשעת חלות הקנין הוא מותר בהנאה וא"כ לענין קדושין נמי אם אמר לה התקדשי לי בו לאחר שתפדה אותו במאי דביני ביני הויא מקודשת כיון דבשעת חלות הקדושין ממונו הוא אבל במקדשה סתם או במפרש מעכשיו אינה מקודשת כיון דענין הפדיון מחוסר מעשה הוא ואף דכל שבידו לאו כמחוסר מעשה מ"מ בעינן שיאמר שתתקדשי לאחר פדיון אבל בסתם דמשמע מעכשיו אינה מקודשת כיון דבשעת חלות הקדושין כל שלא פדאתו עדיין אסור בהנאה הוא ואינו ממונו כדין אפר איסורי הנאה שכתב הרשב"א ומאי דאמרי' בגמרא דלר"י מקדשה במאי דביני ביני היינו במפרש ואמר התקדשי בו לאחר שתפדנו ומאי דדחיק הש"ס גבי מתני' דהמקדש בפטר חמור דמיירי בדאינו שוה אלא שקל ואליבא דר"י בר' יהודה בהיות שאפשר לומר דמתני' א"ש כר"י ומיירי אפי' בדשוה יותר ואיכא דביני ביני אלא כיון דמיירי מתני' במקדש בסתם דמשמע מעכשיו אינה מקודשת היינו משום דכיון דמתני' קתני סתם דהמקדש בפטר חמור אינה מקודשת ש"מ דבכל גוונא אינה מקודשת אפי' במפרש לאחר שתפדנו ובמפרש הכי אפי' לר"י אמאי אינה מקודשת לכן ניחא ליה להש"ס דמתני' מיירי בכל גוונא אפילו במפרש לאחר שתפדנו ומיירי שאינו שוה אלא שקל דליכא מאי דביני ביני ודברי התום' רי"ד לא בא ליתן טעם אמאי אינה מקודשת במפרש לאחר הפדיון דזה כבר מפורש בגמ' דע"כ צ"ל דמיירי בדלא שוה אלא שקל וכל עצמו לא בא אלא דבמקדש סתם דסתמא מעכשיו אין אנו צריכין לומר דמאי דאינה מקודשת הוא משום דלא שוה אלא שקל דאוקימתא זאת לא נצרכה אלא במפרש לאחר פדיון אבל בסתמא אפי' שוה יותר דאיכא טופיינא אינה מקודשת כיון דבשעת חלות הקדושין עדיין אסור בהנאה ואותה שעה לאו ממונו הוא ולפי זה במקדש בהקדש נמי כיון דמתני' קתני סתם דבמזיד ל"ק משמע בכל גוונא מיירי ובמפרש שתתקדש לאחר שתפדנו ע"כ דמיירי בדליכא טופיינא אחר החלול אבל במקדש בסתם דסתמא מעכשיו משמע אפילו בדאיכא טופיינא אחר החלול כיון דבשעת חלות הקדושין לאו ממונו הוא :

והנה מ"ש דהרשב"א והריטב"א כתבו בפרק הזהב דבהקדש דעודנו ביד הבעלים אפי' לכתחלה פודה בפחות משויו נראה ודאי דלא קי"ל הכי דהא אליבא דר"ל אמרי' הכי התם אבל לר"י דקי"ל כוותיה אפי' בכה"ג דוקא בדיעבד דהכי מוקמינן פלוגתא דר"י ור"ל התם אבל מדברי התום' רי"ד דכתבו דקי"ל הקדש שוה מנה שחללו על ש"פ מחולל וע"כ דאפי' לכתחלה קאמר ש"מ דס"ל דהכי קי"ל ואפשר דהסוגיא דפ' הזהב לא מפרש כפי' הרשב"א והריטב"א דכפי פירושם יוצא דקי"ל כר"י דאפי' בכה"ג בדיעבד דוקא אלא ס"ל כפי' התום' שם אלא דמלד הסברא ס"ל דבהקדש ביד בעלים מסתברא דלענין הלכה אפי' לכתחלה פודה בפחות כיון דבידו לאתשולי לעקור ההקדש לגמרי וכן נראה דעת תום' חיצוניות דאי לא"ה איכא למימר דסתמא דתלמודא הכא אזיל כשיטתיה דר"י דקי"ל כותיה ודוקא בדיעבד באופן כי נמצינו למידין כי לדעת תום' חיצוניות ותום' רי"ד כל זמן שהקדש ביד הבעלים הבעלים יכולים לפדותו שוה מנה בשוה פרוטה ודוקא הבעלים אבל אחר לא : **והנה** יש לעמוד כפי סברתם דהא אמרי' שמעתין [דף יא·] דהגונב פטר חמור של חבירו משלם תשלומי כפל ואע"פ שאין לו עכשיו יש לו לאחר מכאן וא"כ בגנב הקדש ב"ה מרשות הבעלים נמי אמאי אינו משלם תשלומי כפל דבהקדש נמי איכא למימר דאע"פ שאין לו עכשיו יש לו לאחר מכאן שהרי ביד הבעלים לפדותו בפחות ואית לו זכיה בגוויה למאי דביני ביני כדין פטר חמור ובפרק מרובה (דף סו ע"א) אמרי' דת"ק ס"ל דהגונב הקדש מבית בעלים פטור מ"ט וגונב מבית האיש כתיב ולא מבית הקדש ר"ש אומר קדשים שחייב באחריותן חייב דמדקאמר מבית הבעלים ומדקאמר ר"ש קדשים שחייב באחריותם חייב דש"מ דלת"ק אפי' בחייב באחריותם פטור וסתם אחריות הוא בדאמר הרי עלי וזהו עדיין ביד בעלים ש"מ דאפי' בהקדש דלא בא ליד גזבר פטור ואמאי ליתא דקרא דמבית האיש בא למעט הקדש שכבר בא ליד הגזבר אבל בהקדש שביד הבעלים חייב כיון דבידו לפדותו בפחות ואית ליה זכיה בגויה למאי דביני ביני דאין לומר דלא מיירי אלא בקדשי מזבח תמימים דאינם נפדין והכי נראה דקדשים דחייב באחריותם לא שייך בקדשי ב"ה דבקדשי ב"ה כיון דהפרישם אפי' למ"ד הרי עלי אינו חייב באחריותן דכל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא איתיה ואינו מחוסר הקרבה כקדשי מזבח דהא ליתא דבהא מלתא אתפלגינו ר"י ור"ל בחולין (דף קלט ע"א) דמפורש שם דלר"י דקי"ל כוותיה אפי' בקדשי ב"ה חייב באחריותן יעו"ש וא"כ משמע בקדשי ב"ה נמי מיירי ואפי' בהקדש שביד הבעלים ושמעתין מוכח נמי הכי דאמרי' ואי ס"ד להקדש מדמינן ליה וגונב מבית האיש אמר רחמנא ולא מבית הקדש ואם איתא בהקדש כיוצא בזה דפטר חמור שהוא ביד בעלים ובידו לפדותו בפחות אה"נ דבהקדש כזה חייב בתשלומי כפל וע"כ צ"ל דפטר חמור לא דמי להקדש כלל דפטר חמור אית להו זכיה לבעלים בגוויה קודם פדיון דמעכשיו קני ליה למאי דביני ביני דבידו למוכרו לאחר שיחול הקנין מעכשיו במאי דשוה יותר משה וכמ"ש הרא"ש בפסקיו בסוגיין וכיון שכן נמצא דמעכשיו חשיב ממונו וכגונב ממונו של חבירו חשיב אבל גבי הקדש לא חשיב כממונו קודם פדיון דאף דיש בידו לפדותו בפחות לא קני ליה למאי דביני ביני ואסור למוכרו לאחר שיחול הקנין מעכשיו למאי דשוה יותר משוה פרוטה והיינו דהדית לן הש"ס בשמעתין דאף דנראה דדין פטר חמור והקדש שוין אינו כן דרב המרחק כאמור וא"כ לפ"ז אין מקום לדברי התום' רי"ד אף לפי מה שנידדנו בדבריו : **ועוד** יש לעמוד מהסיא דתניא בתמורה (דף לג ע"א) קדשי ב"ה שהתפיסן בין לקדשי מזבח בין לחרמי כהנים לא עשה כלום ע"כ וכתב רש"י דה"ט דגופייהו לא מפקע מבדק הבית וטובת הנאה לא שייכא בהקדש ב"ה עכ"ל והתום' שם בד"ה מקדישין וכו' כתבו טעם אחר דקדשי ב"ה שהקדישן אין לבעלים עליהם יותר משאר אדם לפיכך אין בידו להתפיס ע"כ ולפי ב' הטעמים הניחא בהקדש שבא ליד הגזבר אבל בהקדש ביד בעלים דאית להו טובת הנאה לבעלים לחללו בפחות משויו והוא יתרון ממונו הוא אמאי אם התפיסה לקדשי מזבח לא עשה כלום ודוחק לומר דמיירי דוקא בהקדש שבא ליד גזבר : **איברא** דיש קצת סמך לדברי התום' רי"ד ממאי דאמרי' בתוספתא דפ"ד דקדושין וז"ל המקדש בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים אינה מקודשת בהקדש במזיד קדש מפני שמעל בשוגג לא מעל דברי ר"מ ר' יהודה אומר אם יש לו טובת הנאה שהוא שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת ע"כ דלכאורה דברי ר"י אינם מובנים דמה שייך בהקדש טובת הנאה אבל לפי סברת התום' רי"ד אפשר דהכוונה לומר דאע"ג דר"י במתני' קתני סתם דבמזיד לא קדש אתא לפרושי דהיינו דוקא בהקדש דלית ליה טובת הנאה שוה פרוטה וכגון בהקדש שהגיע ליד גזבר או אפי' ביד בעלים וכשאינו שוה יותר מפרוטה אבל בהקדש ביד בעלים ושוה ב' פרוטות מקודשת דהא יש למקדש טובת הנאה דשוה פרוטה בגוף הקדש זה שיכול לחללו בפרוטה ויהנה פרוטה וא"כ ממונו הוא ומש"ה מקודשת אלא דצ"ל לפי האמור דאפי' בכה"ג מיירי במפרש התקדשי לי לאחר שתחלל אותו בפרוטה דבכה"ג כיון דחלות הקדושין הוא אחר חלול מהני אבל זה דוחק בדברי ר"י דסתמא משמע אפי' במקדש סתמא דמעכשיו משמע ואפי' כפי דברי התום' רי"ד אינה מקודשת בכה"ג ואפשר לומר בפי' התוספתא דסברת ר"י לא קאי אהקדש אלא ארישא דברייתא דקתני המקדש בקדשי קדשים ובקדשים קלים אינה מקודשת דבענין הקדש ב"ה כבר פליג ר"י אסברת ר"מ במתני' והכא בתוספתא בא להוסיף דפליג ר"י נמי ברישא דהמקדש בקדשי מזבח והענין הוא ע"פ מאי דתנן בערכין (דף כח ע"ב) מחרים אדם את קדשיו בין קדשי קדשים בין קדשים קלים וכו'

בשל בהמה טהורה יש לו והנה כי כן היינו יכולים לדחות ולומר דמתני' דאם מת נהנים בו מיירי בבעל מום שמת אבל בתם אין נהנים דהוי כקדשי מזבח שמתו שהם מן הנקברים ואסורים בהנאה:

עוד י"ל בדבריהם דמה שקיימו לסברת ר"ת דבספק מיירי דמתמתמא הויא דומיא דשה א' של בן לוי וכו' דמיירי שלא זו מתחת ידו לפ"ד לפי האמור אינו כ"כ סיוע דהא אפשר לפרש מתני' דומיא דשה א' של בן לוי דהיינו בכהן שירש פטרי חמורים מבית אבי אמו ישראל דשה א' פוטר את כולם ומיירי שלא זו השה מתחת ידו כהסיא דבן לוי:

עוד ראיתי להרב שהביא משם תוס' חיצוניות במתני' גבי שתי חמורות וילדו ב' זכרים וב' נקבות אין כאן לכהן כלום וז"ל דמצא כל א' ילדה נקבה קודם לזכר ומ"מ מפרים ב' טלאים והם לעצמו דמצא כל אחת ילדה זכר תחלה ולפי' ר"ת דפירש ופודה בו פעמים הרבה דפודה וחוזר ופודה בטלה א' גם הכא לא בעינן אלא טלה אחד אכן כמ"ש ז"ל דפי' ב' טלאים הולך לשיטתו דפי' לעיל ופודה בו פעמים הרבה אם חזר ולקחו מן הכהן וקשה קצת אמאי לא קתני ב'...

וכ' ומבעיא לן התם אם מוכרה אם מוכרה חוץ מעוברה מהו אליבא דמ"ד עובר ירך אמו פשיטא דהא שייר בה כי תיבעי לך למ"ד עובר לאו ירך אמו מאי כיון דמתובר בה הוי שיור או נמי כיון דלריך לאשתכויי בהדה בשחיטה כמאן דשייר בגופה דמי ...

פעמים הרבה ונכנס לדיר להתעשר ואם מת נהנין בו: **גמ'** *תנו רבנן ביצד"א אמרו נכנס לדיר להתעשר אי אתה יכול לומר בבא לידי כהן שהרי שנינו הלקוח ושניתן לו במתנה פטור ממעשר בהמה אלא בישראל שהיו לו עשרה ספקי פטרי חמורים שמפריש עליהם עשרה שיין ומעשרן והן שלו: *ואם מת נהנהד"א: בו דמיית היכא אילימא דמית ביד כהן ונהנה בו כהן פשיטא ממונא דידיה הוא אלא דמית ביד בעלים ונהנה בו כהן מהו דתימא כמה דלא מטא לידיה לא זכה ביה

זמש לכהן בגוף הפ"ח בשאלה בכור ודאי ובעלים טוען שאינו שוה שיעור שוה אין זה מוחזק יותר מזה ואם תפס הכהן גוף הבכור ישראל הבא להוציא ממנו אפי' זכות לשיעור השה מוציא מקרי ולריך לומר דאין זמש זכות לכהן בגוף הפ"ח אפי' בשיעור השה כמו שאין זכות לכהן בשיעור ה' סלעים בבכור אדם אלא חיוב הוא שמחייבה תורה לבעלים שיפדהו בשה והכהנים משועבדים לפדיון גוף זכות לכהן דלוקה בבכור בהמה טהורה יש לכהן זכות בגוף הבכור מיהא ליתן הבכור עצמו לכהן משא"כ בבכור בהמה טמאה דלא מיחייב התורה לו אלא שיפדהו ולא בגוף הפטר והכהן פודהו אבל לו אלא חיוב על הבעלים ... בשה ויתן לכהן נמצא שהכהן מוציא מקרי דבא להוציא השה מחזקתו הראשונה והנה כי כן בכל אופן הכהן נקרא מוציא ושפיר קתני המוציא מחבירו עליו הראיה על בכור אדם ועל בכור בהמה טמאה משא"כ בבכור בהמה טהורה וכן נראה מתוך דברי הרשב"א בתשובה דסי' ש"א הנזכר דס"ל

ביה [ט] קמ"ל דמעידנא דאפרשיה ברשותיה דכהן קאי: **מתני'** *אין פודין לא בעגל ולא בחיה ולא בשחוטה ולא בטריפה ולא בכלאים ולא בכוי ורבי אליעזר מתיר בכלאים מפני שהוא שה ואוסר בכוי מפני שהוא ספק נתנו לכהן אין הכהן רשאי לקיימו עד שיפריש שה תחתיו: **גמ'** *[י] איבעיא להו מהו לפדות בבן פקועה מר זוטרא אמר אין פודין ורב אשי אמר פודין אשכחן לרבינו חננאל ז"ל דכתב בפרק בהמה המקשה מסתברא כמר זוטרא דשמעתין כוותיה רהטא [יא] ופרה שילדה כמין עז אין פודין הא רחל שילדה מין עז שם דהיינו נדמה *בעיא ולא אפשיטא הילכך אין פודין בו ואם פדה בו ומת פטר חמור קודם שיתנו לכהן יהנה ישראל באותו טלה ופטר חמור יקבר ואם אחר שנתנו

מכמה מקומות יעו"ש באורך והנה כי כן י"ל כי כאשר עשה הרא"ש בהלכות הרי"ף כמו כן אשר עשה להלכות הרמב"ן להלכות נדרים והלכות בכורות אשר חבר הרב לתשלומי הרי"ף לפעמים מביא דברי הרמב"ן בהלכות ואפשר דאיהו לא ס"ל כוותיה ... הביא מזה כלום הוא משום דס"ל דקי"ל כרבי יהושע בן לוי דאין חיה מתעברת מבהמה א"כ לא שייך כוי בכה"ג והוא דחה שם הראיה שכתב שם לדעת הרי"ף לומר דהלכה כר' יהושע בן לוי ואף די"ל דלענין דינא אפשר דמודה לסברת הרי"ף כאשר כתב בבכורות אלא

דלדעת הרמב"ס אפילו תפס הפטר חמור עצמו מפקינן מיניה כסברת הרדב"ז ז"ל יעו"ש:

איברא דצריך להבין דא"כ הוא דבכור אדם אם תפס ה' סלעים וכן בפטר חמור אם תפס השה או הוא עצמו מוציאין מידו מטעם דאיכא חזקת ממון לבעלים א"כ איך פסק הר"מ בכמה דוכתין דכל תיקו או בעיא דלא איפשיטא דממונא אם תפס שכנגדו אין מוציאין מידו וכמו שקבלם הרב תקפו כהן בסי' א' כל המקומות אשר כ' הר"ס כן יעו"ש בהיות דבספיקות אלו הוא בא להוציא ממון מחזקתו הראשונה דעיקר הספק הוא אי מחייבין לזה לפרוע לו ממונו אף דאיכא למימר העמד ממון על חזקתו וי"ל עפ"י מ"ש הרב תקפו כהן בסי' ו' ליישב לדעת הרי"ף ודעמיה הסוברים דבספק בכור אם תפס מוציאין ועכ"ז ס"ל דמהני תפיסה בתיקו ובבעיא דלא איפשיטא דבספק בכור דלא תלי בסברא לכך מוציאין מידו משא"כ בתיקו דתלי בסברא וכתב דבכה"ג מחלק הרשב"א להדיא במשמרת הבית יעו"ש החילוק באורך דעפ"י חילוק זה י"ל לדעת הר"ס נמי אלא די"ל על הרב הנזכר איך לא הכריח החילוק הנזכר מתוך סברת הר"ס דהא הרב כתב שם סברת הרשב"א בתשו' בסי' א' אשר ממנה מתבאר דבספק פטר חמור לא מהני תפיסה וכן מתבאר מתירוץ אשר תירץ הוא ז"ל ליישב סברת הר"ס מהסוגיא דפ"ק דב"מ וא"כ ע"כ שצריך לחלק בין ספק בכור לשאר ספיקות דתיקו ובעיא דלא איפשיטא ועיין בס' מ"א ה' זכיה סימן א' דגם הרב שם כתב בפשיטות דבספק בכור אדם אם תפס הכהן ה' סלעים מוציאין מידו אפילו לדעת הר"ס מטעם האמור: **איך** שיהיה נחזור למאי דאתאן עלה דאפשר ליישב דעת הרמב"ס על פי זה דנקט תנא דברייתא ורב נחמן במציאות עשרה ספק פטר חמור ולא נקטו הדין בספק פטר חמור אחד כדבר האמור והנה ראיתי להתוספות בפ"ק דמציעא (דף ו' ע"א) ד"ה מפרים וכו' שהקשו שם נמי דלמה צריך י' שיין ועוד דמאי קמ"ל ממתניתין היא דהספיקות נכנסים לדיר להתעשר וראיתי להרב בספר א"ז שהביא דברי התוספות וכתב משם רבו ז"ל וי"ל דהדא מיתרצא בחברתה דס"ד לומר דלא יוכל להפרים עשרה שיין מפני שמפסיד לכהן המעשר של אלו העשרה שיין שהוא מפרים כיון דבחד הוה סגי וקמ"ל רב נחמן דהרשות בידו להפרים עשרה והם שלו אעפ"י שפוטר את אלו העשרה מן המעשר והיינו דקאמר והם שלו כל העשרה ואין צריך ליתן לכהן כלום עכ"ל: **ואני** שמעתי ולא אבין הפסד כהן במעשר בהמה מאן דכר שמיה למעשר בהמה אינו ממתנות כהונה אלא הבעלים מקריבין אותו קרבן והכל הוא לבעלים ואין לכהן בו כלום אלא כולו לבעלים כפסק כמ"ש הר"ס בפ"ו מהל' בכורות דין ד' וגם עורו הוא לבעלים דעורות קדשים קלים הוא לבעלים כמ"ש הר"ס בפ"ה מהל' מעה"ק דין י"ע יעו"ש באופן דאין לכהנים שום שייכות במעשר ועוד דאפי' את"ל דיש שייכות לכהן איך קאמר דמפסיד לכהן דנראה דכוונתו דהא דקאמר דמעשרן מ"מ אינו חייב ליתן המעשר לכהן וזהו מ"ש אחר זה קמ"ל וכו' אף עפ"י שפוטר את אלו העשרה מן המעשר כלומר שפוטר ליתנו לכהן ולא ידעתי למה אם מעשר ניתן לכהן למה לא יתן המעשר לכהן הא כיון דקאמר ר"נ ומעשרן עכ"ל דכממונו חשבינן ליה כיון דהוא מוחזק ומש"ה חייב לעשר וא"כ למה לא יתחייב ליתן המעשר ומת"כ חייב ליתן דאם זה שילא מעשר בכור הוא הוא של כהן ואם אינו בכור של כהן נמי הוא כדין מעשר ומהתימה על הרב שהביא דברי רבו ולא הרגיש כלל שדברי רבו אין להם שום הבנה כלל ובהיותי בדברי הרב אלו ראיתי להרב שם לעיל שהביא דברי הריטב"א גבי מאי דאמרינן בגמרא [ב"מ דף ו:] הכא נמי עשירי ודאי אמר רחמנא ולא ספק עשירי וז"ל וא"ת ואמאי פטורים יהא בעל ברוב וכו' ותירצו בתוס' דיש כח ביד חז"ל לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה ואין זה מתור דכי עקרי רבנן דבר מן התורה בשב ואל תעשה היינו לעשות גדר או סייג לתורה דאי"ו בכדי לא עקרי והכא אמרי' פטורין מן המעשר ועבדי גזל השבט עכ"ל וגם בדברי הריטב"א אלו י"ל דמה גזל השבט יש במעשר בהמה הא כבר כתבנו דבמעשר בהמה אין לכהן כלום וצ"ע:

[ט] **קמ"ל** דמעידנא דאפרשיה ברשותיה דכהן קאי. יש לדקדק דאי פשיטא ליה לתנא דמשעת הפרשה הפטר חמור פדוי והותר בהנאה אם כן פשיטא דמשעה דאפרשיה ברשותיה דכהן קאי כיון דכבר פדוי הפ"ח ומהיכא תיתי שיהנה בו הישראל ולא הכהן ואי הא גופיה קמ"ל דמשעת הפרשה הוא פדוי אף דלא מטי ליד הכהן הא דין זה תנא ליה במתני' דלקמן [דף יב:] דפליגי רבנן ור"א בזה דלרבנן משעת הפרשה פדוי ולר"א אינו פדוי עד שיבא ליד הכהן וקתני התם דלר"א אם פדאו ומת הפ"ח קודם שבא ליד הכהן יקבר ומותר הישראל בהנאתו של טלה ולרבנן אין צריך ליקבר והטלה לכהן וא"כ אמאי איצטריך הכא למתני לאשמועינן דמעידנא דאפרשיה ברשותיה דכהן קאי ואם נאמר דאצטריך למתני הכא לאשמועינן דלענין הלכה קי"ל כרבנן ומש"ה סתם לן תנא כוותייהו דרבנן דקי"ל הלכה כסתם הא קי"ל נמי דסתם ואח"כ מחלוקת אין הלכה כסתם כדאמרינן בפרק החולץ [דף מב:] ואפי' אם נאמר דהכא דסתם לן כסתם רבנן דרבים ניהו הלכה כסתם מ"מ אכתי למה איצטריך בלאו הכי ידעינן דהלכה כרבנן דרבים ויחיד הלכה כרבים ועוד דהא קי"ל דאין הלכה כר"א דשמותי הוא ועוד דאם כוונת התנא לסתום כרבנן הו"ל לפרש עיקר החידוש והכי הול"ל ואם מת נהנה בו הכהן ואמאי נקט סתם נהנה בו דהדבר שקול דאפשר דהכוונה דהכהן נהנה בו ומדלא נאית לפרש ש"מ דלא אתא לאשמועינן אלא דמותר יהיה מי שיהיה ועוד דאמאי אשמועינן תנא דהכא דין זה במת הטלה שהפרים ולא כגוונא דנקט תנא דמתניתין דלקמן דמת הפטר חמור אחר שהפרים: **ולפי** מ"ש התוס' חילוניות בר"פ (דף ד') הבאתי דבריהם לעיל גבי מ"ש פי' רש"י במתניתין דפודה וחוזר ופודה בו דהיינו בנתנו לכהן וחוזר וקנאו ממנו דלפי פירש"י הא קמ"ל מתניתין דאינו נתפס בקדושת בכור ויכול לחזור ולפדות בו יעו"ש לעיל א"כ עפי הוה עדיף לומר דהא גופא אתא לאשמועינן סיפא דאם מת נהנין בו לומר שאינו נתפס בקדושת הפטר חמור להיות אסור בהנאה כמוהו דאע"ג דמרישא דפודה וחוזר ופודה שמעינן לה מ"מ אכתי איכא למימר דלעולם כל זמן שהטלה ביד הבעלים נתפס בקדושת הפטר חמור להיות אסור בהנאה עד שיבא ליד כהן דבבא ליד כהן פקע ממילא קדושתו ומותר בהנאה ומצינו כיוצא בזה בענין חרמי כהנים דאמרינן בערכין (דף כט ע"א) חרמי כהנים כל זמן שהם ביד הבעלים הרי הן כהקדש לכל דבריהם נתנן לכהן הרי הם לכל דבריהם כחולין יעו"ש והכא נמי הו"א דכיון דאין לך דבר דפדיונו מותר והוא אסור כדאמרינן לעיל (דף ט' ע"ב) לר"ש דמתיר בהנאה אם כן הוה סלקא דעתך לומר דעל כל פנים ביד בעלים נתפס בקדושת פטר חמור ובבא ליד כהן פקע קדושתו דכמו דהפטר חמור דפקע קדושתו על ידי הטלה כן הטלה עצמו נפקע קדושתו ע"י נתינה לכהן דנתינתו לכהן הייני פדיונו ומש"ה איצטריך תנא לאשמועינן דאם מת הטלה קודם שיבא ליד הכהן מותר בהנאה דלעולם אינו נתפס פטר חמור אפילו ביד הבעלים וגם לסברת ר"ת דס"ל דפודה וחוזר ופודה דמתניתין קאי אספיקות אכתי איצטריך לאשמועינן דאינו נתפס בקדושת פטר חמור כשעודנו ביד הבעלים די"ל דווקא בספק בכור דמן הדין אין מוציאין מיד הבעלים והרי הוא לעצמו במקום כהן כמאן דמטי ליד כהן דמי ותיכף אחר שהפרישו הוא חולין אבל בפטר חמור ודאי דצריך ליתן לכהן הו"א דלא הוה חולין עד דמטי ליד הכהן קמ"ל: **מתני'** אין פודין לא בעגל ולא בחיה ולא בשחוטה ולא בטריפה ולא בכלאים וכו':

[י] **גמרא** איבעיא להו מהו לפדות בבן פקועה וכו'. מ"ש רבינו משם ר"ח דכ' דמסתברא כמר זוטרא דאין פודין דשמעתין כוותיה רהטא נראה דמאי דשמעתין רהטא כוותיה הוא משום דרב אשי נראה שקבל דבריו דמר זוטרא שהרי אמר ליה רב אשי למר זוטרא מאי דעתך דילפת מפסח אי מה להלן זכר תמים וכו' וקא משני ליה תפדה תפדה ריבה וחזר והקשה לו אי תפדה תפדה ריבה אפילו בן פקועה נמי ומשני ליה א"כ שה שה מאי אהני ליה ומדלא חזר להשיב על דבריו ש"מ דכיון דהשיב לו כהוגן קבל דבריו של מר זוטרא ועוד דאעיקרא דמלתא נראה דר"א לא שמיע ליה ברייתא דמייתי הש"ס בשמעתין דתניא בן בג בג אומר נאמר כאן שה ונאמר להלן שה וכו' דאילו שמיע ליה מאי פריך ליה למר זוטרא כיון דברייתא מפורשת היא דיליף מפסח לכל השמות הללו אלא דתפדה תפדה ריבה ולא אמרינן כדס"ד לר"א אי תפדה תפדה ריבה ריבה הכל מטעם דאמר מר זוטרא דאם כן שה שה מאי אהני ליה וכמם דלכל הני דקתני במתני' ממעטינן מג"ש דשה שה מטעם זה דאל"כ שה שה מאי אהני א"כ ה"ה דמה"ט נמי י"ל דממעטינן בן פקועה דמאי חזית לומר דתפדה תפדה ריבה אפילו בן פקועה ולא נאמר דממעטינן ליה מג"ש דשה שה ומדהביא רבינו דברי ר"ח ולא חלק על דבריו ש"מ דהכי ס"ל נמי הוא ז"ל והרא"ש בפסקיו הכא הביא ג"כ דברי ר"ח ולא חלק עליו אלמא דהכי ס"ל אמנם בחולין בפרק בהמה המקשה כתב מסתברא דהלכתא כרב אשי דהוא בתרא וכבר עמד ע"ז הרב מעדני יו"ט והטור בסי' שכ"א עשה עיקר דברי הרא"ש דבכורות שהביא משם ר"ח והרב כנה"ג בסימן הנזכר נתן טעם לדבר אבל היותר נראה לפ"ד דעיקר דעת הרא"ש לפסוק כמ"ד פודין דכבר נודע דאורחיה דהרא"ש להביא לשון הרי"ף במקום אחד ואינו חושב אם הוא ס"ל בהפך וכמו שהאריך הש"ך בח"מ ובספר תקפו כהן סימן מ"ו להוכיח כן

דכתב דיש לדחות ראייתו מ"מ מי לנו גדול בקי בסברת אביו כהטור ז"ל ומתבאר מדבריו בי"ד סימן ס"א בדין מתנות כהונה דלהרא"ש משכחת לה כוי דלגבי הבא על התיישה או איפכא לענין הלכה אלמא דס"ל דדעת הרא"ש דכיון דדחה בפרק אותו ואת בנו ראיית הרי"ף ש"מ דס"ל דלא קי"ל כר' יהושע בן לוי בזה ומשכחת לה כוי הבא מן החיה ובהמה והדבר תימה דהא בבכורות כתב סתם דקי"ל כר' יהושע בן לוי ולא משכחת לה כוי בכה"ג אמנם לפי האמור א"ש דמ"ש הרא"ש בבכורות הם דברי הרמב"ן בהלכות כדרכו להביא דבריו סתם אבל לא ס"ל הכי כמו שגילה דעתו בחולין שדחה ראיית הרי"ף:

והנה דעת הרמב"ס בפי"ב מהל' בכורים לפי גירסת הרמב"ס בספרינו והיא גירסת מרן הכ"מ דפודין בבן פקועה וכן נראה שהוא גירסת הטור בסי' שכ"א שכתב משם הר"מ שפודין אמנם רש"ל בפ' בהמה המקשה סי' ס' והרב דמשק אליעזר בחולין דף קכ"ז כתבו דהרמב"ן גרסינן בדברי בעל הטורים דהרמב"ס כתב דאין פודין אלמא דגירסתם בדברי הר"ס אין פודין וכן היא גירסת מהר"י קורקוס והרדב"ז בביאורם וכן היא גירסת הרב קרית ספר ואולם מ"מ רש"ל ודמשק אליעזר דגרסינן בדברי הטור הרמב"ן במקום הרמב"ס כתבו כן מפני שלא ראו דברי רבינו הרמב"ן בהלכותיו דמדהביא סברת ר"ח בהלכותיו ושתק ש"מ דס"ל כוותיה וא"כ ע"כ צ"ל דצריך לגרוס בדברי הטור הרמב"ס דגירסתו היתה כגרסתנו דפודין וראיתי להרב כנה"ג בסימן שכ"א בהגהת הטור אות ז' שכתב וז"ל ויראה דרבינו אפרים שפסק כרבי מאיר בשמועה דאינו ניתר בשחיטת אמו וודאי דס"ל דפודין בו כיון דשה מעליא הוא והכי אמרינן בגמרא בפירוש אליבא דר"מ לא קא מבעיא לי דהא שה מעליא הוא ופודין בו עכ"ל ודבריו תמוהים לע"ד דאיך כתב כן בפשיטות בדבר ודאי דהכי הוא לסברת רבינו אפרים הא אפשר דרבינו אפרים יסבור כסברת רש"י בשמעתין ובפרק בהמה המקשה [דף עד:] בד"ה דגמר שה שה וז"ל דגמר שה שה מפסחים ופסח בבן פקועה פסול דקי"ל בקדשים כי יולד פרט ליוצא דופן עכ"ל דכפי דבריו אפילו לר"מ פסול לפדיון מטעם דילפינן מקדשים דיוצא דופן פסול ואע"ג דהתוס' שם בפ' בהמ' המקשה בד"ה דגמר וכו' הקשו על רש"י מהאי דאמרי' בגמרא דאליבא דר"מ לא מבעיא לן כבר כתב הרשב"א בחי' שם משם הרמב"ן והביא דבריו הרב דמשק אליעזר בדף הנזכר ורש"ל סי' ס' שהקשה על התוס' והרמב"ן דהא מ"מ יוצא דופן הוא ויפסול אפי' לר"מ וכתב דלעולם כפי' רש"י וקודם דמסיק אדעתיה לגמור ג"ש מפסח היה סבור דלר"מ לא מבעיא לן דשה מעליא הוא אבל השתא דיליף ג"ש לר"מ נמי אין פודין יעו"ש הרי דלדעת רש"י והרמב"ן והרשב"א שהסכימו עמו ס"ל דאפילו לר"מ אין פודין וא"כ איך כתב בדבר ודאי דלרבינו אפרים דפסק כר"מ שה מעליא הוא ופודין בו מאחר דסתמא כהא דברי הרשב"א בס' דמשק אליעזר וכן ברש"ל ואף אם נאמר דלא ראה חידושי הרשב"א מ"מ כבר באו דבריו ברש"ל ובדמשק אליעזר שהזכיר דבריהם ואיך העלים עיניו מהם:

[יא] **ופרה** שילדה כמין עז אין פודין הא רחל שילדה מין עז דהיינו נדמה בעיא דלא איפשיטא וכו'. יש לחקור ברחל או עז שילדה מין צבי או מין חיה אחרת אי פודין בו דכיון דאמרי' בגמ' דבתר אימיה אזלינן בפרה שילדה מין עז ה"ה ברחל או עז שילדה חיה דבתר אימיה אזלינן והאי צבי שה הוא דומה למאי דאמרינן לעיל לענין איסור דפרה שילדה מין טמא מותר דבתר אמו אזלינן והיוצא מן הטהור טהור ואפשר דה"ה בזה דכאמו חשבינן ליה לענין פדיון אלא דא"כ הוא י"ל דלמאי דס"ד דש"ס להביא ראיה מברייתא דפרה שילדה מין עז מטעם דע"כ רבנן היא דאילו ר"א אפי' בכלאים פרקינן וכ"ש בנדמה ולמה איצטריך למתנייה לדיוקא דהיתר נדמה ודחי הש"ס דלעולם ר"א והיא גופה קמ"ל ולא משום דיוקא אתא דלמאי נייד הש"ס לומר דהיא גופה קמ"ל ולא משום דיוקא בסיוע שאפשר לדחות דר"א היא אפילו לפי שיטת הפשטן ואתא לדיוקא לומר דדוקא פרה שילדה מין עז אבל עז שילדה מין חיה פודין דבתר אימיה אזלינן ועז חשיב דאע"ג דקס"ד דפרה שילדה מין עז הוא מלתא דפשיטא לאיסור מ"מ להתיר לפדות בחיה שנולדה מעז איכא רבותא טפי ואיצטריך תנא לאשמועינן משום דיוקא ומדנייד הש"ס לומר דהיא גופה איצטריך ש"מ דס"ל להש"ס דלהתיר לפדות בחיה לא אזלינן בתר אימיה וי"ל ודוק:

והנה דעת רבינו הרמב"ן דבעיא דנדמה כיון דלא איפשיטא לענין איסורא אזלינן ביה לחומרא דאם פדה בנדמה לא פקע איסוריה ואסור בהנאה מספק ואם מת הפטר חמור יקבר אמנם דעת הר"ס בפי"ב מהלכות בכורים דין ט' כתב וז"ל אין פודין בשה הדומה לאחר ואם פדה פדוי עכ"ל נראה דס"ל דדוקא לכתחלה אין פודין בו מפני הספק אבל בדיעבד אם פדה בו פדוי והפטר חמור מותר בהנאה והדבר תימה דנראה פשוט דלמאי דקי"ל כר' יהודה דפטר חמור אסור בהנאה קודם פדיון איסור זה הוא מן התורה כדמוכח לעיל (דף ט' ע"ב) דאמרינן דפלוגתייהו דר"י ור"ש בקרא דלא תעבוד בבכור שורך ולא תגוז בכור צאנך קמיפלגי דלר"ש ממעט קרא בכור בהמה טמאה מאיסור גיזה ועבודה ולר"י לא ממעט קרא להתיר יעו"ש וכיון דאיסור תורה הוא אמאי לא אזלינן בספק זה להחמיר אפילו בדיעבד דמ"ש ממאי דאמרינן במתני' דתמורה שלא בכרה וילדה זכר ונקבה וכן בשאר הספיקות דמפרים טלה לעצמו ואמרינן בגמרא דמפרים טלה לאפקועיה לאיסוריה אלמא דבספיקא אזלינן לחומרא ואם בספק בכור דמעיקרא לא איתחזק לאיסורא אזלינן לחומרא כ"ש בבכור ודאי דאיתחזק לאיסורא וכפל ספק בפדיון דפשיטא דשייך לאסור יותר כיון דהוי"א חזקת הגוף ואיכא למימר אוקי הפטר חמור בחזקתו כמו שהיה אסור קודם פדיון וראיתי למרן הב"י בסי' שכ"א שכתב דטעמו של הר"מ הוא דכיון דספק הוא אין מחייבין אותו לחזור ולפדותו ולא החמיר בו כדין ספק בכור דלא חמיר פדיון פטר חמור כבהמה טהורה שהוא קדוש קדושת הגוף ופטר חמור אינו אלא קדושת דמים וקיל מאחר קדושת דמים דאינך פדיונו חולין עכ"ל ודבריו תמוהים דהתינח לחלק בין ספק בכור בהמ' טהורה לספק פדיון פט"ח אבל מה יענה לספק פט"ח עצמו דאמרי' במתני' דצריך להפרים טלה מספק להפקיע איסורו אף דאיני קדושת הגוף ואף דהתם י"ל דכיון דאפשר בתקנתא דהפרשת טלה ולא קא מפסיד ולא מידי שהרי הוא חולין והוא לעצמו לית לן לסמוך להתיר מטעם זה דקיל קדושתו דמטעם זה כתבו התוס' והרא"ש דלא סמכינן להתיר אפילו בספק ספיקא הא הכא נמי איתא בתקנתא דהפרשת טלה אחר ולא קא מפסיד ולא מידי שהרי יתן הטלה הודאי לכהן והנדמה יעכב לעצמו כיון דאפילו אל הפדיון בו חולין הוא ואולי י"ל דלפי מה שמתבאר מתוך מה שתירץ מרן הכ"מ בעד הרמב"ס בפ"ב מהלכות בכורות במאי דפסק דתקפו כהן אין מוציאין מידו דלא תקשי ליה מתסקנא דפ"ק דב"מ דמייתי מהסיא דהספיקות נכנסין לדיר להתעשר יוצא דס"ל להר"ס דאף בספק פטר חמור אם תפס הכהן הטלה שהפרים לפדיונו אין מוציאין מידו וכמ"ש לעיל דכפי זה י"ל דמאי ספק פטר חמור דמפרים טלה משום דלית ליה פסידא דלעצמו הוא ואף אם יתפסנו הכהן אין מוציאין מידו מ"מ ליכא כ"כ פסידא דהא עכ"פ ספק הוא אם כדין תפס דבכור הוא אבל הכא דפדה בנדמה אם יחזור לפדותו בטלה ודאי ויתננו לכהן אם יבא כהן אחר ויתפוס הנדמה שפדאו בתחלה בו לא יוכל להוציאו מידו כיון דספק הוא שמא הנדמה הוא היה עיקר הפדיון והטלה שנתן לכהן אחר מתנה הוא בידו ונמצא זה מפסיד הטלה והנדמה דאין בידו להוציא מיד שניהם דכל אחד דוחה לו לאמר מה שהפסדתיך אני הוא עיקר הפדיון וז"ל הכא קא מדחי ליה וכל כי הא דאפשר שיבא הפודה לידי פסידא באחד מהם על כל הודאי לא החמירו לחזור ולפדות כיון דעיקר האיסור הוא קדושת דמים וקילא קדושתיה כמ"ש מרן הב"י ומלבד דזה נראה דוחק גדול יתר ע"כ דהתינח לדעת הכ"מ דלהר"ס אפי' בתפס הכהן הטלה אין מוציאין מידו אבל לדעת הרשב"א בתשו' סי' ש"א וכן כתב הרדב"ז בביאורו בפי"ב מהל' בכורים דלדעת הר"ס מודה בפטר חמור דאם תפס השה מוציאין מידו כמש"ל מאי איכא למימר ומהר"י קורקוס ז"ל בביאורו עמד על דברי הר"ס אלו דאם פדה בנדמה פדוי וכתב וז"ל ואפשר לומר דכיון דהאיסור זה הוא תלוי בממון שהרי אם נותן לכהן שוויו או שה נפקע איסורו וזה כבר פדה בנדמה ושמא הוא פדוי אזלינן לקולא כדין ספק ממון עי"ל דכיון דאין איסורו מפורש בתורה אזלינן ביה לקולא כדין ספקא דרבנן לקולא והראשון יותר נכון עכ"ל ונראה דכוונתו בתירוץ הראשון הוא דס"ל דאיסורא בתר ממונא גריר וכיון דלענין ממונא חשבינן ליה כפדוי דאם נתנו לכהן שוב אינו יכול להוציאו מידו לכ"ע כמ"ש רבינו הרמב"ן דבכה"ג הוי תפיסה ברשות אין מוציאין מידו לכ"ע מספק שמא כבר נפדה הפטר חמור וכיון דלגבי ממון חשבינן ליה כפדוי כ"כ נמי לענין איסור דבאיסור כזה דתלוי בממון דקדושת דמים הוא ובנתינת ממון מפקיע איסורא בתר ממונא גריר והדין שיש לספק זה כדין ממון יש לו לענין איסור דדווקא בבכור בהמה טהורה דקדושת הגוף הוא דאינו נפקע קדושתו ע"י ממון דאין לו פדיון אף דלענין ממון אמרינן דאין הכהן יכול להוציא מיד הבעלים מ"מ לענין איסורא אינו ממון ול"א איסורא בתר ממונא גריר משא"כ בפטר חמור דיש לו פדיון דאיכא למימר דאיסורא בתר ממונא גריר והדין שיש לו לענין הפקעת ממון מהבעלים יש לו לענין איסור דבכה"ג דיש לו פדיון לא אמרינן תרתי דסתרי בגוף אחד דלענין ממון שלא להוציא מהכהן חשבינן ליה כפדוי לקולא ולענין איסור שיהיה חשוב כאילו פדוי לחומרא דכפי טעם זה לא דמי לספק פטר חמור דהצריך להפרים טלה כיון

דהתם

שנתנו ליד כהן מת פטר חמור יקבר והטלה של כהן [יב] דלא אמרינן *תקפו כהן מוציאין אותו מידו אלא כשתקפו אבל נתנוהו לו בעלים הדר הוו להו כהן בעלים והוו להו בעלים המוציא מחבירו עליו הראיה כי ההיא דתנן בפרק יש בכור לנחלה *רבי עקיבא אומר אם נתן לא יטול ואם לא נתן לא יתן והכי נמי סבירא ליה בכל ספקא דממונא דבבה"ג וגמרינן לה מההיא דאמרינן *כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך ראשון קנה מאי טעמא מספקא לן אי תפסינן לשון ראשון או לשון אחרון ומשום דתפים קני כדמפרש בגמרא בדוכתה · וגרסינן נמי במציעא בפרק האומנין *השוכר את הספינה וטבעה לה בחצי הדרך רבי נתן אומר אם נתן לא יטול ואם לא נתן לא יתן משום דספיקא הוא ולא מפקינן ממונא ממאן דתפיס הואיל ותפס ברשות אבל תקיפה לא מהניא ולא מידי בכהאי גוונא והדין הוא סברא דילן וסברא מעליא היא וכן הלכתא : [יג] נתנו לכהן וכו' *תנינא להא דת"ר ישראל שהיה לו פטר חמור בתוך ביתו וא"ל כהן תנהו לי ואני אפדנו ה"ז לא יתננו לו אלא אם כן פדאו בפניו אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה זאת אומרת נחשדו כהנים על פטרי חמורים פשיטא מהו דתימא ה"מ היכא דמוחזק לן דמקרי ועביד אבל

דהתם אם נתמיל לספרים קודם הפרשתו ליכא תרתי דסתכן בגוף אחד ואפשר שלזה כיון ג"כ מרן הב"י כמ"ש דעיקר הטעם הוא משום דהוי קדושת דמים :

ואולם התירוץ הב' שכתב מהר"י קורקוס דכיון דאין איסורו מפורש בתורה אזלינן לקולא כדין ספיקא דרבנן לקולא הוא דבר תמוה דא"כ אמאי החמירו בספק בכור דמפרים טלה והוא לעצמו כיון דספק דרבנן לקולא וי"ל ודו"ק ולעיקר סברת הר"ם איכא למידק מההיא דאמרי' בירושלמי בפ"ב דמסכת בכורים גבי מתני' כוי יש בו דרכים שוה לבהמה וכו' ואין פודין בו פטר חמור תניא פדאו בכוי חוזר ופודה בשה לפיכך אם מת אחד מהם המוציא מחבירו עליו הראיה עכ"ל הרי דכוי דטעמא דאין פודין בו הוא מפני שהוא ספק חיה ומפני הספק אפי' בדיעבד אם פדאו בכוי אינו פדוי וצריך לחזור לפדותו וא"כ בנדמה נמי כיון דמפני הספק אין פודין בו אפילו בדיעבד נמי נימא דאינו פדוי וצריך לחזור לפדותו דלפי טעמייהו דמהרי"ק ומרן הב"י בסברת הר"ם טעם זה שייך בכוי ועם כל זה אינו פדוי ויש ליישב בהקדם מאי דאמרינן עוד בירושלמי התם גבי מתני' דהכוי חייב בזרוע ולחיים וקיבה ור"א פוטר שהמוציא מחבירו עליו הראיה וז"ל רבי אליעזר דו אמר עכשיו הוא מסתפק לן דו אמר פטור ורבנן דינון אמרין מין הוא עיקרו אינון אמרין חייב ע"כ וה"פ דלעיל מזה אמרי' התם איזהו כוי אר"א לר' אליעזר עז שעלה על צבי וצבי שעלה ע"ג עזה ורבנן אמרין מין בפני עצמו הוא עיקרו ולא יכלו חכמים לעמוד עליו עכ"ל מפורש יוצא מזה דר"א ס"ל דכוי הוא מעז שבא על הצביה או איפכא וכדאמרינן בפרק אותו ואת בנו [דף עט:] ואמרינן התם דלר"א גבי הבא על התישה פטור ממתנות כהונה דמספקא לן שמא חיישינן לזרע האב והוי מקצת שה ולא ס"ל שה ואפי' מקצת שה כרבנן וזהו שאמרו בירושלמי דר"א דפוטר מן המתנות הוא לפום שיטתיה דכוי הוא מצבי הבא על התישה או איפכא דבהכי הספק אמר יש לנו אי חיישינן לזרע האב או לא הוה ספק אלים דעכשיו הוא מסתפק לן לענין דינא ככל הספיקות דהוי ספיקא דדינא דשורת הדין לומר המוציא מחבירו עליו הראיה כיון דהספק הוא אלים ורבנן דאינון אמרין מין הוא עיקרו ולא יכלו חכמים לעמוד עליו כיון דחשיב כספק הבא מחמת מיעוט דחסרון ידיעה דלא חשיב ספק כמו שהאריך בזה הרב פר"ח בכללי הס"ם כלל י"ז דבספק כזה אפילו בספיקות דרבנן אזלינן לחומרא דלא חשיב ספק וא"כ ה"ה בכוי דאינו ספיקא דדינא כי אם שלא יכלו חכמים לעמוד עליו חשיב כספק ומיעוט ידיעה וכהם דלענין איסור אזלינן לחומרא דלא חשיב ספק כן לענין ממונא מפקינן מיד המוחזק דכיון דאינו ספק לא שייך לומר כדין כל ספק דהוי קולא לנתבע ומש"ה ס"ל לרבנן דהוי חייב במתנות וכיוצא בסברא זאת כתב הרב בית חדש בי"ד סי' ס"א בדעת הר"ם במ"ש כוי אע"פ שהוא ספק מפרישין ממנו כל המתנות יעו"ש וכיוצא לדבריו כתב מהריק"ו בביאורו על דברי הר"ם בפ"ט מהל' בכורים לענין מתנות בכוי וכתב דסברת הר"מ הוא דס"ל בכוי שהיא בריה בפני עצמו ולא הכריעו בו חז"ל אם חיה אם בהמה דחייב בכל המתנות ולמד כן מדברי הירושלמי הנזכר דלרבנן דאמרין דבריה בפ"ע הוא חייב דאין ספק זה כשאר הספיקות לומר בו המע"ה כיון שהוא מין מעיקרו יעו"ש ולע"ד הטעם דאינו דומה לשאר ספיקות הוא משום דחשיב כספק דחסרון ידיעה כאמור והנה כי כן אין להקשות על הר"ם מהא דאמרי' דאם פדאו בכוי אינו פדוי דשאני ספק דכוי דאינו כשאר ספיקי דאלימי דכיון דבספק זה אפי' בממון מוציאין מיד המוחזק משום דלא חשיב ספק א"כ ה"ה דלא חשיב ספק לענין איסור ומש"ה צריך לחזור לפדותו בשה משא"כ בפדה בנדמה דהוי ספיקא דדינא דהוי ספק אלים דאיכא למימר דבדיעבד פדיונו פדוי מהטעם שכתבו מהריק"ו ומרן הב"י : איברא דקשה לזה שהרי אמרו בירושלמי הנזכר חוזר ופודה בשה לפיכך אם מת אחד מהם המע"ה ואם איתא דברייתא זאת שהביא הירושלמי הוא אליבא דרבנן דס"ל דהוי בריה בפ"ע ולא יכלו חז"ל לעמוד בו א"כ אם מת אחד מהם אמאי אינו יכול להוציא הכהן ממנו ואם מת מת לכהן כיון דעכ"פ לרבנן בספק זה דהחסרון ידיעה מוציאין מיד המוחזק כדס"ל לענין מתנות כהונה דחייב ליתן ועכצ"ל דר"א היא דס"ל דהוי הוא הבא מצבי שבא על התישה ומספקא לן אי חוששין לזרע האב או לא וכיון דספיקא דדינא הוא הוי ספק אלים ולא מפקינן מיד המוחזק וא"כ לר"א לדעת הר"מ בנדמה דבדיעבד פדוי בפודה בכוי נמי כיון דהוי ספיקא דדינא אמאי צריך לחזור לפדותו : אשר ע"כ נלע"ד לומר דמ"ש הר"ם בדין נדמה שאם פדה בו פדוי מיירי בשכבר עשה כל המצוה בשלימות דהיינו שהפרישו לפדיון פטר חמור ונתנו לכהן כמצותו וא"כ נודע לו דאיכא ספיקא דדינא אי פדיונו פדוי דבכה"ג שכבר נתנו לכהן שורת הדין נותן דאין צריך לחזור ולפדותו ומותר בהנאה דאיסורא בתר ממונא גריר וכיון דלענין דרבא דממונא זכה בו הכהן דאין מוציאין מידו דחשבינן ליה לומר דפדיונו פדוי א"כ ה"ה לענין איסורא דייינן ליה כדין ממון דבדבר זה דתלוי בממון נפקע איסורו איסורא בתר ממונא גריר ולא אמרי' בגוף א' תרתי דסתרן כדבר האמור אבל אם הפרישו ועדיין לא נתנו לכהן ונודע למפרים דאיכא ספיקא דדינא בפדיונו ובא לישאל ודאי דמורין לו שיחזור לפדותו בשה לצאת ידי ספק דכל דעדיין לא נתנו לכהן ולא זכה בו הכהן וליכא תרתי דסתרן מתם דבידו שלא ליתנו לכהן מטעם המע"ה דיכול לומר דשמא הדין נותן דלא חל הפדיון א"כ אם יתננו לכהן לכתחלה כדי שאח"כ יפטר מלחזור ולפדות הו"ל כאילו פודה בנדמה לכתחלה דכל דידע דאיכא ספיקא דדינא לכתחלה אסור לפדותו בו והלכך כל שלא נתנו שורת הדין שיחזור ויפדה בשה כיון דעדיין ליכא תרתי דסתרן ודין הירושלמי בפדה בכוי מיירי בהכי דפדה בו ועדיין לא נתנו לכהן דבכה"ג צריך לחזור ולפדותו בשה דבהכי אתי שפיר לשון הירושלמי דקאמר לפיכך אם מת אחד מהם המע"ה דהכוונה לומר דלפיכך דהדין כן דכל שלא נתנו עדיין לכהן צריך לחזור ולפדותו ש"מ דכל עוד שלא נתנו לכהן לא אמרינן כל היכא דאיתיה ברשותיה דכהן איתיה משעת הפרשה וא"כ אם מת הפטר חמור עצמו אינו יכול להוציא הכוי מידו דיכול לדחותו לומר דעדיין לא חל הפדיון עליו וכבר מת הפטר חמור וכן אם מת הכוי אחר שפדה בו אינו יכול להוציא השה שחזר לפדות בו דספק הוא שמא כבר חל הפדיון בכוי ואם מת מת לכהן ואין לו שום זכות בשה שחזר ופדה בו אלא שהדבר קשה אמאי השמיט הר"ם דין הירושלמי ולא הביאו כלל לענין הפודה בכוי בדיעבד מה דינו וצ"ע :

[יב] והנה מ"ש רבינו בענין בעיין דנדמה דאם אחר שנתנו לכהן מת פטר חמור דלא אמרינן תקפו כהן מוציאין מידו אלא בשתקפו אבל נתנוהו לו בעלים הדר הוו להו כהן בעלים והוו להו בעלים המע"ה וצריך להבין לפ"ז דא"כ מאי מייתי רב המנונא במעתין דפ"ק דב"מ [דף ו:] דתקפו כהן אין מוציאין מידו מברייתא דתני ספק בכורות וכו' המע"ה דמדקתני המוציא סתם משמע בין כהן בין ישראל הא יש לדחות דשפיר קתני המוציא מחבירו עליו הראיה אפי' בישראל המוציא מכהן וכגון דנתנוהו לו בעלים לשם מצות מתנות כהונה ולא מיירי בתקפו כהן מעצמו ומדמייתי מינה ש"מ דס"ל לרב המנונא דתקפו כהן מעצמו או נתנוהו לו הבעלים דא ודא אחת היא דכל שהבעלים נתנוהו לו מפני שטעו וסברו דהדין הוא דספק בכור חייב ליתן לכהן ואילו היו יודעים דאין כהן חוב ליתן לא היו נותנים הרי נתינה בטעות היא ומעולם אינו זוכה מכח נתינת הבעלים אלא מחמת שתפסו עכשיו ואינו רוצה להחזירו לבעלים ואם איתא דבתקפו כהן מתחלה מוציאין מידו גם באופן זה שנתנוהו בעלים כיון דבטעות היה מוציאין מידו ואין לומר דא"כ אכתי מאי מייתי רב המנונא הא יש לדחות דברייתא מיירי בנתנוהו בעלים אפי' שידעו דפטורים ליתן דרצו לצאת ידי ספק ונתניהו לו דבכה"ג זוכה הכהן ממש מכח נתינת הבעלים ובכה"ג הוא דאמרי' דאם חזרו הבעלים ובאים להוציא ממנו אין מוציאין דהא ליתא דלפי מאי דס"ד דרב המנונא דאיסור גיזה ועבודה הוא מטעם דיש לכהן זכות בגוויה אם תקפו ומש"ה אפי' לא תקפו אסור וחל ההקדש עליו ע"כ אי אפשר דמיירי הברייתא כשנתנוהו הבעלים נתינה גמורה אפי' שידעו שהם פטורים דא"כ איך אפשר דמפני טעם זה חל ההקדש בעודו ביד ישראל כיון דאין לכהן שום זכות ודרבא דממונא אם לא ע"י נתינת הבעלים שנתנוהו לו במתנה גמורה כי לא מצינו שיהיה אדם מקדיש דבר שאינו שלו מטעם שאם נתנו לו הבעלים במתנה הוא שלו כיון דעדיין לא נתנוהו לו אלא ע"כ צ"ל דמתניתא מיירי באופן דיש לכהן זכות בגוויה שיכול לזכות בו בלי רצון הבעלים ובלי שום נתינה וע"כ דמיירי בתקפו כהן או נתנוהו לו הבעלים בטעות דכאילו לא נתנוהו דמי ועוד דבכה"ג שלא נתנו בטעות פשיטא ולמה הוצרך התנא לאשמועינן זה דכיון דנתנו ברצונו זוכה מכח מתנתו מהיכי תיתי שיוכל לחזור להוציאו מידו :

שוב ראיתי להרב תקפו כהן בסי' ס"ב שכתב ליישב דברי מור"ם די"ד סי' שע"ו די"ל דע"כ לא כתב הרמב"ן דתפיסה ברשות מהני אלא כשנתנו לו שלא בטעות רק שנתנו לגמרי משא"כ הכא דאי הוה ידע שא"צ ליתנו לא היה נותנו לו ומה שנתנו לו היה מחמת שהיה סבור שהדין כן שצריך ליתן ספק בכור לכהן א"כ האי נתינה מעיקרא ליתא ולכך צריך להחזירו לו עכ"ל וכיוצא לזה כתב הרב כנסת הגדולה בי"ד סי' ס"א בהגהת הב"י סוף אות מ"ד על דברי הדרישה בההיא דלקח הכהן המתנות מלוי דהוי ספק יעו"ש ואני תמיה על זה דמפשט דברי רבינו אינו נראה כן דממ"ש דלא אמרי' תקפו כהן וכו' אלא בשתקפו וכו' משמע דלא שייך דין זה דמוציאין אלא בתקפו ואם איתא עדיפא מינה הו"ל דאפי' בנתנו בטעות כתקפו כהן דמי ועוד דבכה"ג דנתנו שלא בטעות מלתא דפשיטא הוא ולמה הוצרך רבינו להאריך להכריח זה ועוד דמהראיות שהביא נראה איפכא דממה שהביא מההיא דיש בכור דאמר ר"ע אם נתן לא יטול ע"כ יוצא לנו דאפי' נתנו בטעות זכה הכהן שהרי התם מיירי מתני' בדאמר לו הילך ה' סלעים אלו ויהיה בני פדוי לאחר ל' יום דמעכשיו אין בנו פדוי כדאמרי' בגמ' התם וא"כ ע"כ בשנתנו אדעתא דפדיון נתכן על סמך שיחיה בנו עד אחר הל' יום ואכן מהדי שאילו היה יודע שהיה מת מקודם ואפי' ביום ל' עצמו שהוא ספק לא היה נותן כלל דמנין לנו לומר דמיירי דפירש בשעת נתינה דאפי' ימות ביום ל' רצונו שיזכה בהם לצאת ידי ספק דזה דוחק גדול לומר דמיירי בהכי כיון דמסתמא לא אפיק אדעתיה שימות בנו כדי לפרש הכי אלא דעתו שיהיה בנו עד ל' וכל שמת ביום ל' אדעתא דהכי לא נתנם כיון דשורת הדין דמפני הספק פטור וכן מההיא דהשוכר את הספינה דמייתי רבינו נמי דאמרי' דאם נתן שכירות כל הדרך לא יטול דהתם נמי מסתמא כשנתן ע"ד שלא יטבע בים וילך למקום חפצו לשלום הוא מה שנתן ואילו היה יודע שהיתה נטבעת בים לא היה נותן ובטעות נתן דפשיטא דאין לומר דהתם מיירי במפרש דנתן לו השכירות שיזכה בו אפי' שיטבע בים באמצע הדרך דא"כ לוקמה אפי' בספינה זו ועיין התם דאף דהטבעה מגד בעל הספינה עכ"ז אם נתן לא יטול כיון שכבר פירש שנותן לו אפי' לא יגיע למחוז חפצו ומתנה רבה ליתן לו וכיון דמיירי דנתן אדעתא שילך למחוז חפצו כל שנטבע בים באמצע הדרך אמאי לא יטול מה שנתן כיון דבטעות נתן שאילו היה יודע מזה לא היה נותן לו כל השכירות אלא ע"כ צ"ל דדעת רבינו דכל שבא לידו ברשות הנותן אף דבטעות נתן לו מהניא תפיסתו ואין מוציאין מידו :

והנה במאי דקתני מתני' דאין פודין בשה שחוטה מתבאר בפ"ה דיומא (דף מט ע"א) דהא דממעטינן שחוטה לאו ממשמעות שה הוא דשחוט לאו שה מקרי אלא משום דילפינן ג"ש שה שה מפסח אבל לעולם דשה משמע אפי' שחוט וכדמסקי' התם דאמר רב פפא דבשור ובשר ופרש לכ"ע לא פליגי דמקרי פר אפי' אחר שחיטה וה"ה דשה שחוט מקרי שה ועיין מ"ש התוס' ישנים בד"ה שאני התם וכו' :

והנה כי כן צריך להבין הא דאמרי' בתוספתא סוף פרק קמא דבכורות וז"ל כשם שאין פודין בשחוטה כך אין פודין בפטר חמור שמת עד כאן ונראה דטעות סופר יש וצריך להיות כך אין פודין פטר חמור שמת וע"כ צ"ל דהכוונה לומר דכשם שאין פודין בשחוטה מטעם דשה שחוטה לא מיקרי שה כך מטעם זה עצמו אין פודין פטר חמור שמת דפטר חמור תפדה כתיב דבעודנו חי איתיה בפדיון ולא אחר שמת דפטר חמור מת לא מיקרי פטר חמור וכל שמת בלא פדיון אסור בהנאה ויקבר דאין לו תקנה בפדיון ולפי האמור קשה הא מסקינן התם דשה אפי' שחוט מקרי שה והא דאין פודין בשחוט הוא משום דילפינן ג"ש דשה שה מפסח וא"כ בפטר חמור עצמו מנ"ל דאחר שמת אין לו פדיון ואף דלענין קדשים קי"ל דבעינן העמדה והערכה ואם מתו יקברו ואינם נפדים אחר מיתה ואיכא מ"ד דבין קדשי מזבח בין קדשי ב"ה איתנהו בהעמדה והערכה מ"מ היינו דווקא בהקדש שפדיונו נתפס בקדושתא וגלי קרא דדווקא בחיים נפדה דתפיס פדיונו אבל לאחר מיתה לא אבל גבי פטר חמור דפדיונו לא תפיס והוא חולין מנ"ל דבעינן דוקא בחיים ולא לאחר מיתה כיון דליכא גילויא דקרא אלא גבי הקדש · ופדיון פטר חמור דלא דמי לפדיון הקדש לא גמרי זה מזה ועיין בפ"ז דתמורה (דף ל"ג ע"א) וי"ל דכיון דכתיב ופטר חמור תפדה בשה ואם לא תפדה וערפתו י"ל דכל שישנו בעריפה ישנו בפדיה ופטר חמור שמת דליתיה בעריפה ליתיה נמי בפדיה וכדדרשינן בעלמא לענין יבום וחליצה דכל העולה ליבום עולה לחליצה וכל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה כדאמרינן בפ' החולץ [דף מד·] ובכמה דוכתין וצ"ל דדמיון התוספתא דקתני כשם שאין פודין בשחוטה לאו דווקא דלאו מטעמא חדא הוי ודוק :

והנה במתניתין דקתני ולא בכוי פירש"י כוי ספק חיה ספק בהמה אבל ביומא בסוגיא הנזכר פירש"י ולא בכוי דתיש וצביה יעו"ש וכן כתב הרב כ"י משם הרגמ"ה ז"ל וי"ל דא"כ דכוי דמתניתין הוא הבא מתיש וצביה א"כ מאי האי דקאמר ר"א במתניתין ור"א מתיר בכלאים מפני שהוא שה ואסר בכוי מפני שהוא ספק דהא באופן זה דכוי הבא מתיש וצביה מה לך ספק איכא להתיר לפדות בו דאף דאיכא ספיקא שמא חיישינן לזרע האב כדאמרינן בפרק אותו ואת בנו (דף פ ע"א) דר"א נמי ספוקי מספקא ליה מ"מ הא אמרינן התם דלר"א לא אמרינן שה ואפילו מקצת שה ואפילו אם תמצא לומר דהכא במתניתין לא גרסינן רבי אלעזר אלא ר' אליעזר וכמ"ש התוס' במעתין בד"ה רבי אליעזר וכו' יעו"ש ונאמר דר"א דמתניתין ס"ל כרבנן דשה אפילו מקצת שה מ"מ אכתי קשה דאפילו לרבנן דס"ל הכי גבי מתנות וגבי כסוי כי אמרינן ואפילו מקצת שה לא חשיב מש"ה כולו שה להתחייב בכל המתנות אלא בחצי מתנות וכדאמרינן בפרק הזרוע (דף קלב ע"א) וכן כתבו התוספות לענין כסוי הדם בפרק אותו ואת בנו (דף עט ע"ב) ד"ה בין לרבנן וכו' דלא חשיב כאילו הוא כולו דם לגבי אלא חציו יעו"ש וא"כ הכא אפילו אם נאמר דחיישינן לזרע האב שהוא תיש לחושבו כשה לא חשיב משום הכי כולו שה אלא חציו ואם כן אפילו לא יהיה ספק אלא דבריא לן דחיישינן לזרע האב עכ"ז שורת הדין נותן שלא לפדות בו דתפדה בשה אמר רחמנא עד דאיכא שה שלם והכא אינו שה שלם אלא חצי שה והוא ליה כפודה בחצי שה ובחצי צבי דפשיטא דאינו פדוי ואיך קאמר ר"א מפני שהוא ספק דמשמע דאי לא היה ספק שפיר היה יכול לפדות בו ואולי דצ"ל דמאי דפירשו רש"י והרגמ"ה בכוי הבא מן הצביה לאו דווקא וה"ה בצבי שבא על התישה דלרבנן בכל גוונא אין פודין בו והא דנקט ר"א טעם זה דמפני הספק קאי לכוי הבא מצבי הבא על התישה דבכה"ג אי לא היה לנו ספק שמא חוששין לזרע האב שפיר הוי לפדות בו דאי אין חוששין לזרע האב והעיקר הוא אמו הרי שה שלם הוא :

[יג] נתנו לכהן וכו' אר"כ אמר רבה ב"א זאת אומרת נחשדו הכהנים על פטרי חמורים וכו' קמ"ל דמורה בה התירא · ופירש"י וז"ל דקסבר כיון דשה שיפריש תחתיו יהא שלי למה לי לפדותו עכ"ל · וכתב הרב כ"י משם תוספות הישנים וז"ל ק"ל ישראל נמי כי מפריש טלה והוא לעצמו מורה בה התירא וי"ל דכיון דעל פי ב"ד מעכבו על פיהם עכ"ל ונראה דחסר סוף התירוץ בדבריהם ואפשר דכוונת תירוצם הוא דכיון דעל פי ב"ד מעכבו דמסתמא בנולד ספק בכור בא לשאול מב"ד אם חייב לפדותו או לא ומורין לו להפריש טלה על פיהם ג"כ יזהירו אותו ב"ד שיפריש טלה בפניהם כדי שלא יורה לעצמו היתר שלא לפדותו ואם זו היא כוונתם קשה דא"כ אמאי גבי כהן הזהיר התנא דברייתא שלא יתנו לו אלא א"כ פדאו בפניו וגבי ישראל בספק פטר חמור אמאי לא הזהיר התנא שצריך שיפדנו בפני ב"ד מפני החשד:

ואולם נעד"ל ליישב בעיקר קושיתם די"ל דלא החמירו גבי כהן לפדותו בפני הישראל מפני החשד אלא בודאי פ"ח דחמיר איסוריה אבל בספק פ"ח דקיל דלא מבעיא לדעת הר"ם דס"ל בעלמא דמאי דאמרינן ספק דאורייתא להחמיר אינו אלא מדרבנן דמן התורה שרי אלא אפילו למ"ד דמן התורה אזלינן להחמיר מ"מ כיון דאיכא לד שאינו בכור ואינו פוגע באיסור אם לא יפדנו אין אנו מחמירין מפני חשד דעלמא כיון דהוא כעין ס"ס דשמא אינו בכור ואת"ל הוי בכור שמא אינו מן החשודים ויפדנו אלא דלפי זה התינח בספק פ"ח אבל בודאי פ"ח דאמרינן לעיל (דף יא ע"א) דישראל שהיה לו עשרה פ"ח ודאי בתוך ביתו שנפלו לו מבית אבי אמו כהן ואותו אבי אמו כהן נפלו לו מבית אבי אמו ישראל מפריש עליהם עשרה שיין ומעשרן והן שלו דבכה"ג דהוי ודאי ליחוש דלמא מורה בה היתר כיון דלעצמו הן :

הן אמת דאעיקרא דמלתא ק"ע על דברי התוס' מההיא דאמרינן לקמן בפ"ה (דף לה ע"ב) דא"ל חסדא ספק בכור שנולד בבית ישראל צריך ב' מן השוק להעיד עליו שלא הוטל בו מום בכוונה לר' יהושע דס"ל גבי כהן דצריך שנים ורב נחמן אמר בעלים מעידים עליו כהנים הוא דחשידי אמומי ישראל לא חשידי אמומי. וקי"ל כר"נ כמ"ש מדברי הר"ם בפ"ה מהלכות בכורות דין ז' וכן פסק הטור י"ד סי' ש"ד יעו"ש הרי דאפילו דספק בכור בהמה טהורה נאכל במומו לבעלים ויש מקום לחשוד אותו שהטיל מום כדי להתירו באכילה עכ"ז לא נחשדו ישראל על כך דלא נחשדו אלא כהנים ולא ישראל וא"כ י"ל דה"ה גבי פ"ח דכהנים הוא דנחשדו על פטרי חמורים ולא ישראל איברא דראיתי להפרישה בסי' ש"ד שכתב דה"ט לא חשדינן ליה לישראל בספק בכור שיעשה בו מום כדי שיאכלנו שאין אדם חוטא שיעשה איסור ויעבור על לאו דמום לא יהיה בו מחמת אכילה ואי משום הטרחא שאינו רוצה לטרוח בו עד שיפול בו מום ויאכלנו הא אי לא ניחא ליה בזה ימסרנו לכהן והכהן צריך לקבלו ואפילו ספק בכור עכ"ל וצריך להבין דאי עיקר הטעם דחשידי כהנים הוא משום טרחא שאינו רוצה להטריח בו עד שיפול בו מום וזה לא שייך בישראל דאי לא ניחא ליה ימסרנו לכהן א"כ התינח בזמן הזה דאינו יכול להקריבו אבל בזמן הבית דהכהן יכול להקריבו ולא להטריח בו למה נחשדו להטיל בו מום ומסתמא מאי דאמרינן בגמרא דכהנים חשידי על כך הוא בכל זמן אפי' בזמן בה"מ וכיון דליכא טרחא למה חשידי בכך ועכצ"ל דחשדינן להו דמפני איזה תועלת אשר יגיע לו כשיפול בו מום ולא יהיה ראוי להקרבה יעשה בו מום דעכ"פ יש לו הנאה בהכי דאם יקריבנו קרבן אף דהבשר נאכל לכהנים מ"מ אסור לזרים ואינו יכול למכור הבשר משא"כ כשיעשהו ע"י מום שיכול למוכרו לזרים אלא דאינו נמכר ונשחט באיטליז וכן אינו נשקל בליטרא כדאמרינן בר"פ כל פסולי המוקדשין [דף לא:] אבל מ"מ יש לו תועלת במכירתו וא"כ נמצא דחשדינן לכהנים דבשביל הנאת ממון עוברים על לאו דמום לא יהיה בו ומ"ש ישראל דלא חשידי בכך להטיל מום כדי שיאכלנו מיד ולא יטריח בו עד שיפול בו מום דאם ימסרנו לכהן יהיה לו הפסד ממון אלא עכצ"ל דאין זה עיקר הטעם אלא דידעו לה רבנן להאי מלתא דכהנים חשידי וישראל לא חשידי וא"כ בפ"ח נמי י"ל הכי ואין כאן קושיא כלל ולע"ד אדרבה אי קשיא הא קשיא דבפ"ח אמאי חשידי כהנים שלא לפדותו דע"כ לא נחשדו כהנים לעבור על לאו אלא לאיזה תועלת כמו בכור בהמה טהורה דבזמן הבית יטיל בו מום לתועלת הנאת המכירה ובזמן הזה שלא להטריח בו עד שיפול בו מום דחשדינן ליה דחוטא מפני הנאתו אבל בפ"ח מה תועלת יגיע לו במה שלא יפדנו ומה נזק יגיע לו אם יפדנו דכיון דלעצמו הוא אין לו שום נזק ולמה יעבור על איסור לעבוד עבודה בפ"ח (יכול) על מגן בהיות שבידו לפדותו בשה והשה שלו ואין לו שום פסידא דאפי' אם אין לו שה לפדותו יכול לפדותו בשוויו בשה שיש לו במטלטלין או במעות בכל אשר ירצה או שיכול ליתן רשות לכהן אחר או לישראל שיפדנו בשה שלו והשה יהיה של ישראל או של כהן מכתו של זה באופן דמכל הצדדין יכול לפדותו וליהנות מהפ"ח בהיתר דלא מצינו אפילו מי שנחשד בדבר אחד דשביק התירא ואכיל איסורא דכל היכא דאפשר לו ליהנות בהיתר עושה וכמו שמתבאר בפ"ק דחולין (דף ד ע"א) אמר רבא ישראל מומר אוכל נבילות לתיאבון בודק סכין ונותן לו ומותר לו לאכול משחיטתו מ"ש

כיע

כיון דאיכא התירא ואיסורא לא שביק איניש התירא ואכיל איסורא ומתבאר התם בסוגיא דאפילו באיסורא דרבנן אמרינן הכי וכ"ש באיסורא דאורייתא דלא שביק התירא ואכיל איסורא וקי"ל כרבא וכיוצא לזה אמרינן בע"ז (דף לט ע"ב) יעו"ש וא"כ הכא אמאי חשדינן ליה לכהן דשביק התירא ואכיל איסורא הפך החזקה אשר הפרישו חז"ל דמדה היא בתורה דלא שביק איניש התירא ואכל איסורא ובשלמא בדהוחזק בכך דאשכחי דעבד עבודה בפ"ח קודם פדיון א"ש כיון דהא אתרע חזקתיה דחזינן ליה דשבק התירא ועבד איסור אבל לר"ג דקמ"ל דחשודים הם אפילו בסתמא דמורה בה התירא הדבר קשה דלמה יהיו חשודים ע"כ מסתמא כיון דאית לן חזקה אלימתא דלא שבק התירא ועביד איסורא ויש ליישב קצת דאפילו לסברת ר"ג לא אמרו חז"ל דכהנים נחשדו על פ"ח אם לא שראו חז"ל לקצת כהנים דעבדו עבודה בפטר חמור קודם פדיון וכיון דראו כך בפועל אסרו ליתן בלא פדיון לכל כהן אפילו שאותו כהן שבא ליתן לו לא הוחזק בכך מ"מ כיון דראינו דקצת כהנים נחשדו בכך א"כ כל הכהנים הם בכלל חשדא זאת דכיון דאיתרע חזקתייהו ממקצתם דשבקי התירא ועבדי איסורא בלי שום תועלת ודררא דממונא חשדינן לכולהו : מתני' המפריש פדיון פטר חמור ומת רבי אליעזר אומר חייב באחריותו כחמש וכו' · תמיה לי למה ליה למיתני פלוגתייהו דר"א ורבנן במת הפדיון ובמת הפ"ח הא בחדא סגי דאי תני במת הפדיון דחייבים באחריות כה' סלעים של בן מינה נשמע דלא חל הפדיון משעת הפרשה עד שיגיע ליד כהן וא"כ פשיטא דאם מת הפ"ח נמי קודם נתינת הפדיון יקבר הפ"ח לר"א ואי תני במת פ"ח דיקבר מינה נשמע דלא חל הפדיון קודם נתינת הפדיון וכיון דלא חל ודאי דחייב באחריות הפדיון ולמה ליה לתנא למיתני פלוגתייהו בתרתי ונראה לומר דאי תנא רישא דמת הפדיון הו"א דלעולם לענין הפקעת איסור הפ"ח משעת הפרשה נפקע איסורו אלא דמתלי תלי עד שיגיע הפדיון ליד הכהן וכל שהגיע ליד הכהן הוי פדוי לענין הפקעת איסור למפרע משעה ראשונה וכיון דמתלא תלי אם מת הפדיון ולא הגיע ליד כהן חייב להפרים אחר אבל לעולם דאם מת הפטר חמור אחר שהפרים הפדיון כל שהגיע הפדיון ליד הכהן אפילו אחר מיתת הפ"ח שפיר דמי כיון דלמפרע הוא פדוי משעה ראשונה ומש"ה איצטריך למתני סיפא לאשמועינן דבשעת הפרשה לא חל הפדיון כלל לר"א כי אם דווקא חלות הפדיון הוא בעת נתינת הפדיון ולא למפרע משעה ראשונה ואי תנא סיפא דמת פ"ח הו"א דס"ע דרבנן דס"ל דא"צ להקבר והטלה לכהן משום דס"ל דלמפרע הוא פדוי משעה ראשונה ומש"ה בהגיע הפדיון ליד הכהן אפילו אחר מיתת הפ"ח פדוי הוא למפרע אבל לעולם דלרבנן נמי מתלא תלי חלות הפדיון עד שיתברר שהגיע הפדיון ליד הכהן וא"כ אם מת הפדיון קודם נתינה חייב באחריות וצריך שיפרים טלה אחר קמ"ל רישא דלרבנן אינו חייב באחריותו דלרבנן משעת הפרשה חל הפדיון לגמרי ולא תלי כלל בנתינת הפדיון לכהן ונמצא דתני רישא להודיעך כחן דרבנן ותני סיפא להודיעך כחו דר"א : והנה אמרינן בגמרא דתניא דמודה ר"א בישראל שיש ספק פ"ח בתוך ביתו שמפרים טלה עליו והוא שלו וצריך להבין דלפי מאי דמסקינן דלר"א פ"ח אסור בהנאה וס"ל דבהפרשת הטלה לא הותר הפ"ח עד שיגיע הפדיון ליד הכהן א"כ בספק פ"ח מה יועיל מה שמפרים טלה עליו להפקיע איסור שעליו כיון דאם באנו לאוסרו בהנאה מספק שמא הוא בכור א"כ בהפרשת הטלה אכתי באיסוריה קאי כל דלא מטי ליד כהן כיון דלצד שהיא בכור לא הוי פדוי אם לא שיגיע ליד כהן ולר"א היה ראוי לאוסרו מספק עד שיעשה תיקון להתירו דהיינו שיכול ליתנו לכהן ולהתנות עמו שנותן לו ויזכה בו ע"מ להחזיר לו דמתנה ע"מ להחזיר הויא מתנה דאין לחוש דלא יחזירנו לקיים התנאי כי אם יתפסנו הכהן כדין תקפו כהן דהא כתבנו לעיל דלכ"ע בתפס הכהן פדיון דספק פ"ח מוציאין מידו דאפילו לדעת הר"ס דס"ל דתקפו כהן אין מוציאין מידו מודה דפדיון הבן ופדיון פ"ח מוציאין מידו כמ"ש בדברי הרשב"א בתשובה ח"א סי' ש"ח וכמו שמבואר בדברי הרדב"ז בביאורו להר"ס בפי"ב מהלכות בכורים כנזכר לעיל וא"כ כיון דמוציאין מידו בע"כ הרי נתקיים תנאי החזרה דהרי הוחזר לו ונתקיימה המתנה למפרע ואת"ל שהוא בכור הגיע ליד הכהן וחל הפדיון דלפי סברת הר"י בן מיגאש ז"ל בתשובה שהביא הרב מ"א בנמוקיו על הר"ס בהל' מאכלות אסורות דף כב ע"ד מתבאר דלענין פדיון הבן המתנה מתנה על מנת להחזיר אפילו אם החזירו הכהן בע"כ חשיב קיום התנאי ובנו פדוי יעו"ש וה"ה הכא דאפילו אם מוציאין אותו ממנו בע"כ חשיב קיום התנאי וחל הפדיון אבל בלא תיקון זה צריך להבין טעם הדבר אמאי הותר הפטר חמור ע"י הפרשת הטלה לעצמו כיון דראוי להחמיר מספק דהא וודאי אין לומר דמאי דקתני דמפרים טלה לאו דוקא אלא דמפרים ומזכהו לכהן על דרך הנזכר לעיל ומאי דקתני והוא שלו ר"ל שחוזר ולוקח אותו מיד הכהן דהא ליתא דאי מיירי בהכי היכי שייך למתני בכה"ג דמודה רבי אליעזר הא בכה"ג שנתנו לכהן בתנאי הנזכר אין כאן שום הודאה כלל ועיקר וי"ל בדוחק דכיון דאפילו לרבי אליעזר דבהפרשה לא חשיב פדיון מודה הוא וודאי לשכנגדו בכהן שירש מאבי אמו ישראל פטר חמור שמפרים טלה לעצמו דבהפרשה בלבד פקע איסוריה אף דליכא הוצאה מרשות לרשות כהן אחר וע"כ דהיינו טעמא דכל דמן הדין אינו צריך ליתן לכהן אחר אין הוצאה מרשות לרשות מעכב מלחול הפדיון ואם כן ה"ה בפדיון ספק פטר חמור נמי כיון דמן הדין אינו צריך ליתן לכהן דגדול כח המוחזק אין הוצאה מרשות לרשות הכהן מעכב דכיון דמן התורה מפני הספק אין מוציאין מיד המוחזק הרי חשיב כאילו על צד הודאי הוא מה שאינו חייב ליתנו דהרי זה דומה קצת למ"ש הר"ן בתשובה סי' נ"ו דמי שנדר ויש ספק אי חל הנדר מערב שבת דלמ"ד ספיקא דאורייתא לחומרא איסורו מן התורה מתירין לו מערב שבת דכיון דמפני הספק אסור עליו מערב שבת מן התורה חשיב כאיסור ודאי ולא הוי כמתיר את הנדר קודם שיחול יעו"ש בארוך וא"כ ה"ה הכא דאף דמפני הספק הוא דאינו חייב ליתן כיון דהדין כן מן התורה דאין מוציאין מיד המוחזק חשיב כודאי אינו חייב ליתן וכל דאינו חייב ליתן אין הנתינה מעכבת וחל הפדיון אפי' קודם נתינה :

אבל בסתמא לא קמ"ל דמורי ביה התירא : מתני' *המפריש פדיון פטר חמור ומת רבי אליעזר אומר חייב באחריותו כחמש סלעים של בן וחכמים אומרים אין חייבין באחריותו כפדיון מעשר שני העיד רבי יהושע ורבי צדוק על פדיון פטר חמור שמת שאין כאן לכהן כלום מ"ת פטר חמור ר"א אומר יקבר ומותר בהנאתו של טלה וחכמים אומרים אינו צריך להקבר והטלה שם לכהן : גמ' [יד] *תנן התם הערכין בשעתן ופדיון הבן אחר שלשים יום ופדיון

והנה ראיתי להר"ס ור"ע בפי' המשנה במתני' שכתבו וז"ל וטעמא דר"א שכן מלינו שהקיש הכתוב פטר חמור לבכור אדם שנאמר ופטר חמור תפדה בשה וגו' וכל בכור בניך תפדה וחכ"א אך פדה תפדה לפדיה הקשתיו ולא לדבר אחר עכ"ל וכן כתבו עוד גם שניהם ברים פרק ז' דעדיות יע"ש והרב תי"ט תמה עליהם דא"כ לרבנן למאי הוקש כלל דלפדיה גופה בהדיא כתיבה ובגמרא לא אמרו לפדיה הקשתיו אלא לר"א וכו' ובהדיא אמרינן בגמרא אדרמי ברייתות אהדדי בזמן פדיון פמ"ח וקאמר רבא הא ר"א דמקיש הא רבנן דלא מקשי הלכך טעמייהו דרבנן דלא ס"ל להיקשא כלל עכ"ל ובאמת שהם תמיהות גדולות ולפי חומר הענין אפשר לומר דדעת הר"ס ור"ע הוא דאף דלענין דינא המפרים פדיון הבן חייב באחריותו מ"מ משעת הפרשה שהפרישה לפדיון בנו נעשה כשאר מתנות כהונה דמשעת הפרשה נעשה ממון כהן ואין לבעלים אלא טובת הנאה ונ"מ דאם תפס הכהן הפדיון בבכור ודאי שלא מדעת בעלים אין מוציאין מידו כמו שאר מתנות כהונה שכתב הר"ס בפי"ב מהל' תרומות דאין מוציאין מידו יעו"ש וס"ל הכי מטעם דלכאורה קשה דאמאי איצטריך קרא לומר דהמפרים פדיון בנו ואבד חייב באחריותו דבמתניתין בפרק יש בכור [דף נא·] מייתי קרא לזה שנאמר יהיה לך אך פדה תפדה יעו"ש הא בלאו קרא מלתא דמסתבר הוא דחייב באחריות ולא צריך קרא לזה מידי דהוה לשאר חוב דעלמא שאם הפרים הלוה שיעור חובו ואבד חייב באחריותו דכל כמה דלא מטי ליד מלוה ולא זכה בו אכתי ברשותיה דלוה הוא וה"ה אם אנו אומרים דמשעה שהפרישם אינם ממון כהן דפשיטא דחייב באחריותם כיון דאפי' אחר שהפרישם עדיין ממונו הוא כשאר נכסיו ולמה צריך קרא אך אי אמרינן דפדיון הבן נמי משעה שהפרישו הוי ממון כהן כשאר מתנות כהונה א"ש דאיצטריך קרא דסד"א דאינו חייב באחריותו כדין פטר חמור לרבנן ודין מעשר שני קמשמע לן קרא דיהיה לך דחייב באחריותו :

ואולם צריך טעם למה נאמר דפדיון הבן חשיב כשאר מתנות כהונה דמשעה שהפרישו הוה ממון כהן כיון די"ל דלא שייך זה כי אם במתנות כהונה כמו תרומה ומעשר דמיד שהפרישם חל קדושת תרומה עליהם ואי אפשר להחליפם בפירות אחרות ומיד שחל עליה שם תרומה נעשה ממון כהן וכן במתנות דהזרוע והלחיים וכו' כיון דהוא דבר מסויים ואי אפשר ליתן בעד המתנות מאברים אחרים משעה שהפרישם נעשה ממון כהן אבל גבי פדיון הבן דלא חייבו הכתוב בדבר מסוים מנכסיו כי אם חיובא רמיא עליה ליתן ה' סלעים מכל נכסיו יהיה מה שיהיה דאם הפרים ה' סלעים לפדיון בנו כל שלא זכה הכהן פשיטא דיכול להחליפם באחרים דאכתי ממונו הוא לא שייך למימר דמשעת הפרשה נעשה ממון כהן ואין לבעלים אלא טובת הנאה : אשר ע"כ ס"ל להר"ס ור"ע דסברא זאת די"ל דבפדיון הבן משעת הפרשה נעשה ממון כהן ילפינן לה מהיקשא דהוקש בכור אדם לבכור בהמה טמאה כדאמרינן במתניתין דהיינו טעמא דר"א דהמפרים פדיון פטר חמור חייב באחריותו דכתיב אך פדה תפדה וכו' דהוקש בכור בהמה טמאה לבכור אדם כיון דקי"ל אין היקש למחצה וילמד עליון מהתחתון והתחתון מעליון ה"נ י"ל דהוקש בכור אדם לבכור בהמה טמאה דמה בכור בהמה טמאה מסתברא דבשעת הפרשה נעשה ממון כהן דכיון דקודם פדיון הפטר חמור אסור בהנאה ומשעה שהפרים עליו הטלה פקע איסורא מיניה ונתחלל בשה ונמצא דע"י הפרשת השה נעשה מעשה להוציא הפטר חמור עצמו מחזקתו שמשעה שנולד ממון כהן היה ולא היה לבעלים כי אם טובת הנאה שפיר י"ל דנכנס השה במקום הפטר חמור לומר דמשעת הפרשה נעשה ממון כהן דאף דסברא זאת לא שייכא בפדיון הבן מ"מ מגזרת הכתוב דהוקש בכור אדם לבכור בהמה טמאה ילפינן הכי דמה בכור בהמה טמאה משעת הפרשה נעשה ממון כהן אף בכור אדם משעת הפרשה נעשה ממון כהן ואע"ג דאמרינן דרבנן לא מקשי הך היקשא י"ל דלעולם דלרבנן עבדי היקשא דהא היקש דן אדם מעצמו אפילו שלא קבלו מרבו דדוקא ג"ש אין אדם דן מעצמו וכמ"ש התוס' בפרק לולב הגזול (דף לא ע"א) ד"ה ורבי יהודה וכו' יעו"ש ואע"ג דמדברי רש"י שם נראה דס"ל דהיקש הוא כדין ג"ש כבר כתב מרן הכמ"ז בס' יבין שמועה דף מד ע"א ד"ה ודע וכו' דלא כתב רש"י כן כי אם לר' יהודה אבל לרבנן דקי"ל כוותייהו ס"ל דהיקש (נמי) דן אדם מעצמו יע"ש וא"כ הכא מ"ש דרבנן דהכא לא דרשי היקש זה דבכור אדם לבכור בהמה טמאה ועכ"ל דלרבנן נמי דרשינן הך היקשא אלא דלרבנן כיון דכתיב אך פדה תפדה דמשמע לפדיה הקשתיו ולא לדבר אחר כדאמרינן אליבא דר"א אף דר"א ס"ל דההיקש הוא על כל עניני הפדיון שלמדו זה מזה בין לענין אחריות ובין להשהותו ל' יום מ"מ לרבנן ס"ל דדוקא לענין פדיה הקשתיו הוא למעט כל דבר אפילו ענין דיני הפדיה עצמו ולא בא ללמד ההיקש כי אם שאופן פדיון בכור אדם הוא כאופן פדיון בכור בהמה טמאה דמשעה שהפרים הפדיון חל הפדיון ופקע זכות הכהן מגוף הפטר חמור ונכנס השה במקומו ונעשה ממון כהן כך בכור אדם משעה שהפרים פדיון הבן נעשה ממון כהן דס"ל לרבנן דפשט הכתוב דמשמע לפדייה ולא לדבר אחר מורה דמהיקש אין ללמוד אלא דשייך פדיון בזה כמו זה אלא דכיון דעיקר הפדיון כבר כתב בפי' בשניהם ע"כ נ"ל דבא לחדש ההיקש אופן פדיון דבכור אדם מה שאינו מפורש בגופיה דהא אופן פדיון בכור אדם סתמו הוא דלא חשיב פדיה אלא בשיתן ליד כהן אבל בהפרשה לא חשיב פדיה וחדית לן היקשא אופן פדיה אחרת דאפילו בעודו ביד אבי הבן חשיב פדיון ונ"מ דתיכף משעת הפרשה נעשה ממון כהן דלמוד זה כיון שהוא קרוב לפשט הכתוב דלעיקר פדיה הקישם ולא לדבר אחר דרשי' ליה מהיקשא אבל שאר דיני פדיון לא ילפינן מהיקש זה וכיון דילפינן מהיקש זה אפי' לרבנן דפדיון הבן נמי משעה שהפרישו הוי ממון כהן כשאר מתנות א"ש דאיצטריך קרא לומר דחייב באחריותו דסד"א דאינו חייב באחריותו קמ"ל דיהיה לך אך פדה תפדה דמשמע דאינו פדוי עד שיבא ליד כהן ואי לא היה ההיקש הו"א דלאו ממון כהן הוא משעת הפרשה מהאי קרא אבל כיון דאיכא היקשא וע"כ צ"ל דההיקש בא ללמוד זה מזה באיזה דבר ואין לנו לומר לרבנן אלא דבא ללמד דפדיון הבן נמי משעת הפרשה הוי ממון כהן אלא דעכ"ז חדית לן קרא דחייב באחריותו מגזירת הכתוב אף דמשעת הפרשה נעשה ממון כהן דלרבנן לא ניחא להו לומר כסברת ר"א דס"ל דאדרבה ההיקש בא ללמד על הפדיון פטר חמור דחייב באחריותו ובשניהם לא יחול הפדיון עד שיבא ליד הכהן דכיון דאין סברא לומר כן בפדיון פטר חמור כיון דדומה למעשר שני ומסתברא לומר דפדיון פטר חמור משעת הפרשה הוי פדוי א"כ ע"כ ילפינן מההיקש דפדיון הבן נמי משעת הפרשה נעשה ממון כהן ואף דאינו דומה למעשר שני כפדיון פטר חמור דהא קי"ל דאין משיבין על ההיקש אלא דמגזרת הכתוב אמרינן דפדיון הבן חייב באחריותו זה נראה ליישב קצת דברי הר"ס ור"ע דס"ל דלר"ע אית להו היקשא אלא דלר"א ההיקש הוא לכל דיני הפדיון ולרבנן אינו על אלא עיקר שורש הפדיון דאפילו קודם שיבא ליד כהן שייך פדיון דזה הוא יותר קרוב לפשט הכתוב שהוא של עיקר פדיה כאמור : ואם כנים אנחנו בדרך זה יוצא לנו לענין דינא דפדיון הבן הוא כשאר מתנות כהונה דמשעת הפרשה נעשה ממון כהן וא"כ אם תפס הכהן שלא מדעת אבי הבן אין מוציאין מידו כיון דאין לבעלים כי אם טובת הנאה כמ"ש הר"ת כנזכר לעיל ואולם ראיתי להרב מ"א בהל' זכיה סי' ח' שהעלה שם דאע"ג דבשאר מתנות כהונה אם תפס הכהן אין מוציאין מידו מ"מ הייט בתרומות ומעשרות וכיוצא משום דמשעה שהפרישם נעשה ממון כהן ואין לבעלים אלא טובת הנאה מה שאין כן בה' סלעים דפדיון הבן דכל כמה שלא באו ליד כהן ממונא דבעלים הוי ואין לכהן זכיה בנכסיו של זה וכיון שכן כי תפס הכהן חמשה סלעים לא זכה בהם והביא ראיה מההוא עובדא דר' חנינא בפרק יש בכור [דף נא:] דאמר ליה לא גמרת ויהבת אין בנך פדוי דאם איתא דאפילו בפדיון הבן אם תפס אין מוציאין מידו אם כן כי לא גמר אבי הבן ליתן מאי הוי הלא כל שבאו ליד כהן כבר זכה בהם הכהן וכי מחזירם אח"כ אינו אלא מתנה שרוצה הוא ליתן וכל זה הוא אפילו לפירש"י בלשון ראשון שם שפירש דאין בנו פדוי אם החזירם וכ"ש ללשון ב' שפירש דאפילו אם לא החזירם אין בנו פדוי וכן דעת הרשב"א דאפילו אם לא החזירם אינו פדוי ואם איתא אמאי אינו פדוי וכי גרע מתקפו זה תוכן דבריו יעו"ש אלא דאפשר לדחות ולומר דלפי הראיה שהביא הרב אין ללמוד מההוא עובדא דרבי חנינא אלא כשהפרים אבי הבן החמשה סלעים ע"ד שלא ליתנה לכהן במתנה כי מעולם לא גמר בלבו ליתן וכל כי הא לא שייך לומר דמשעת הפרשה נעשה ממון כהן ואחר ההפרשה אכתי ממון בעלים הוא כשאר נכסיו ובכה"ג פשיטא דאם תפס הכהן מוציאין מידו דאין לכהן זכיה בנכסיו של זה ומש"ה בהאי עובדא דר"ח לא אמרינן דבנו פדוי מטעם מידי דהוה לתקפו כהן אבל י"ל דאם אבי הבן הפרים פדיון הבן וגמר בדעתו לקיים מצותו כתקנה ליתנו לכהן שירצה במתנה גמורה באופן המועיל לפ"ד משעת הפרשה נעשה ממון כהן כשאר מתנות כהונה ומשעת הפרשה אין לבעלים אלא טובת הנאה ואם תפס הכהן אין מוציאין מידו ובאמת שבדברי הרב מ"א אין כ"כ הכרח דדעתו לומר דאפילו בכה"ג שגמר בדעתו בשעת הפרשה לא מהני תפיסה דאי ס"ל דאפילו בכה"ג לא מהני תפיסה לע"ד אין ראייתו ראיה מההיא דרבי חנינא כיון דיש לדחות דהתם שאני שלא היה שם הפרשה בגמר דעתו כתקנה דמתחלה לא גמר בדעתו ליתן בהחלט במתנה גמורה וכל כי הא לא חשיב הפרשה ליחשב כממון כהן משעת הפרשה :

[יד] גמרא תנן התם הערכין בשעתן וכו' · הנה המתבאר משמעתין דלענין אי בעינן שלשים יום לפדיון פ"ח או לאלתר איכא ג' סברות דלרב נחמן ס"ל דלכ"ע לכתחלה מצוה להשהותו עד ל' יום ובדיעבד אם פדאו קודם פדוי דאם איתא דאפילו לכתחלה אינו אלא לר"א דמקיש לבכור אדם אבל לרבנן דלא מקשי לא מאי דוחקיה דרב נחמן לאוקמי הב' ברייתות כר"א בהיות דאפשר לאוקמא חדא כרבנן וחדא כר"א וכן כתבו התוס' חיצוניות כ"י על דברי ר"נ וז"ל ושמא כרבנן נמי אתי ולענין הא גמרי שפיר למצוה פ"ח מפדיון הבן עכ"ל ונראה דכוונתם דלר"נ אפילו לר"א אין סברא לומר דילפינן פ"ח מפדיון הבן לעכובא ואפילו בדיעבד כדין פדיון הבן דהא אמרינן לעיל (דף י ע"ב) דתניא תפדה תפדה מיד תפדה כל שהוא וכו' דמכפל תפדה ילפינן דפודה אפילו בתוך שלשים יום וכיון דאיכא האי קרא לרבות אפילו לאלתר עכ"ל דהיקש דפדיון הבן אינו אלא למצוה לכתחלה אבל אם פדאו פדוי וס"ל לרב נחמן דבהא לא פליגי רבנן אר"א דרבנן נמי ס"ל דדרשינן היקשא לענין זה מיהא שמצוה להשהותו עד שלשים יום ומש"ה לא ניחא ליה לרב נחמן לשנויי דברייתא דלאלתר אתיא כרבנן ולרב ששת ס"ל דאדרבה לכ"ע אפי' לר"א מצותו לאלתר אלא שאינו עובר עליו עד ל' יום דאף דר"א ס"ל דדרשינן היקש דפדיון הבן ע"כ לומר דלא הוקשו לזה כיון דאית לן קרא דתפדה תפדה דאין סברא לומר דקרא דתפדה לא אתא אלא לבדיעבד דאם פדאו פדוי ולרבא ס"ל דדין זה תלוי בפלוגתא דר"א ורבנן דלר"א דמקשי פ"ח לפדיון הבן הא נמי ילפינן מההיקש דאין פודין עד שלשים יום ונראה דלסברת רבא אין חילוק בין לכתחלה לדיעבד דודאי לר"א דין פ"ח כדין פדיון הבן ממש ואפילו בדיעבד אינו פדוי לר"א אבל לרבנן דלא מקשי אפי' לכתחלה מצותו לאלתר ובאמת דדבר תימה הוא דמאחר דאיכא סברות בזה ואיכא ברייתא דקתני דדינו כפדיון הבן דעד שלשים יום איך לעיל ר"י דמייתי ברייתא דתפדה תפדה מיד ופריך הש"ס שם פשיטא דלא די דמן הראוי היה דאדרבה דתקשי להו דברייתא זאת היא הפך ברייתא דאין בערכין ובפדיון הבן וכו' אלא דמקשי הש"ס דמלתא דפשיטא הוא וי"ל ודו"ק : והנה לסברת רבא איכא למידק ממאי דקתני במתני' בסיפא מת פטר חמור ר"א אומר יקבר ומותר בהנאתו של טלה דבמאי עסקינן אי מיירי בפדאו ומת תוך ל' יום הא לר"א דינו כפדיון הבן דאפילו בדיעבד אם פדאו אינו פדוי ותנן בפרק יש בכור (דף מט ע"א) מת הבן תוך שלשים יום אע"פ שנתן לכהן יחזיר וא"כ הכא אי מיירי בתוך ל' יום היכי קתני ר"א ומותר בהנאתו של טלה דמשמע דדוקא שלא הגיע ליד הכהן הא הגיע ליד הכהן זכה הכהן הא בתוך ל' יום לא חל החיוב עליו עדיין ואין פדיונו פדוי ואי מיירי לאחר ל' יום אמאי מותר בהנאתו של טלה הא כיון דהגיע זמן החיוב אפילו שמת הפטר חמור חייב ליתן מידי דהוה לפדיון הבן דתנן התם מת הבן לאחר ל' יום אפילו שלא נתן יתן וכיוצא בזה קשה לסברת ר"ש דלדידיה דאין חילוק בין תוך הל' ובין לאחר ל' יום דלאפשר חל החיוב עליו אמאי אם מת פטר חמור קודם פדיון לא יתן לכהן מאחר דכבר נתחייב מקודם בפדיונו מ"ש מפדיון הבן דכל שמת אחר שנתחייב דאפילו לא נתן יתן ובשלמא לר"נ דס"ל דלכתחלה מצותו עד ל' יום אלא דאם פדאו פדוי י"ל דמתני' מיירי בתוך הל' וכיון דאם פדאו פדוי בדיעבד אם כבר נתן לכהן אפילו בתוך הל' הרי זכה הכהן כיון שכבר הוא פדוי אלא דמשום שלא הגיע ליד הכהן לא חל הפדיון דאין לומר דס"ל לר"א דפדיון פטר חמור כיון דעיקר מצות פדיונו הוא להפקיע איסוריה כל כמה דלא מפקע איסוריה אינו חייב ליתן לכהן כלום וכיון דס"ל דחייב באחריותו וכל דלא מטא לידא דכהן אינו פדוי ולא נפקיע איסורו אף דמת בתר דמטי זמן חיובו אינו חייב ליתן כלום ובכור אדם שאני דכיון דמותר בהנאה ועיקר הפדיון לאו לאפקועי איסוריה הוא אלא עיקר המצוה היא נתינת הפדיון מש"ה כל דמת הבן בתר דמטי זמן חיוביה חייב ליתן דהא ליתא דא"כ היכי ס"ד בגמ' במתניתין דר"א ס"ל דפטר חמור מותר בהנאה עד דמייתי הש"ס ברייתא דמודה ר"א בספק פטר חמור הא ע"כ צ"ל דר"א ס"ל כר"י דאסור בהנאה דאי ס"ל דדינו כבכור אדם דמותר בהנאה א"כ אמאי במת פטר חמור בתר דמטא זמן חיוביה מותר בהנאתו של טלה ואינו חייב ליתן לכהן כיון דפדיון פטר חמור הוא ממש כפדיון הבן דאין עיקר מצותו להפקיע איסוריה כי אם נתינת הפדיון : שוב ראיתי להרב כ"י שהביא משם תוס' חיצוניות גבי מתני' שכתבו וז"ל ור"א אומר חייב באחריותו וצריך להפרים טלה אחר כמו פדיון ה' סלעים של בן דנפקא לן בגמ' תפדה תפדה ריבה אבל ודאי אם מת הפטר חמור של ישראל אינו חייב לפדותו בשום דבר ואע"ג דגבי פדיון הבן ודאי אם מת אחר שלשים יום חייב ליתן ה' סלעים לענין זה לא מקשינן לפדיון הבן משום דהתם חוב הוא שהטיל הכתוב על האב אבל הכא אי בעי ישראל עריף ליה לחמור ואינו חייב כלום לכהן אם ירצה עכ"ל הרי דלא ניחא להו לחלק על אופן הנזכר אלא חלקו חילוק אחר דשאני פדיון דחוב הוא שהטיל הכתוב על האב ואין בידו לפטור עצמו מחיובו בשום אופן משא"כ בפדיון פטר חמור דבידו לפטור את עצמו ע"י עריפה ואף דתנן דמצות פדיה קודמת למצות עריפה מ"מ בידו לעבור על זה ויקדים מצות עריפה :

איברא דראיתי בפסיקתא בפ' קרח וז"ל דרש ר' טרפון אך פדה תפדה יכול אתה פודה את החיה ואי אתה פודה את המתה ת"ל פדה תפדה ע"כ דנראה דמכפל פדה תפדה מרבה לפדות בכור בהמה טמאה שמת כיון שכבר חל חיוב פדיון עליו כדין פדיון הבן אבל שוב ראיתי דט"ס הוא שהרי בספרי שם בפ' קרח אמרי' איפכא שאלה זו נשאלה בכרם ביבנה לפני חכמים בכור שמת מהו שיהיו הבעלים חייבים לפדותו ולהאכילו לכלבים דרש רבי טרפון אך פדה תפדה אתה פודה את החיה ואין אתה פודה את המתה ע"כ דנראה דממעט פדיון המתה מתיבת אך חלק למעט פדיון בכור שמת ולפי הספרי הנזכר אין אנו צריכין לתירוץ התוס' חיצוניות דבהאי פטר חמור מפדיון דאיכא מיעוטא דקרא ועיין מ"ש לעיל גבי מתני' דאין פודין בשה שחוט על דברי התוספתא ודו"ק ואולם מ"ש התוס' בתחלת דבריהם דהא דפדיון הבן חייב באחריותו

באחריותו דנפקא לן בגמ' [דף יב:] תפדה ריבה לא הבנתי דבריהם דמה שאמרו בגמ' תפדה ריבה לעיל [שם.] גבי מתני' דאין פודין לא בעגל וכו' הוא לרבות דפודין בשה בין תמים ובין בעל מום וכיוצא מהנך דאמרי' התם ואין כמו מזה ובפ' יש בכור (דף נא.) אמרי' במתני' דילפינן לה מקרא דיהיה לך ופדה תפדה ופרש"י וז"ל כשיהיה לך הפדיון אז יהיה פדוי עכ"ל ונראה דכוונת התוס' הוא כמ"ש הראב"ד בפי' המשניות ברפ"ז דמס' עדיות שכתב שם וז"ל עיקרה בבכורות ושם מפרש טעמא דר"א דכתיב אך פדה תפדה וכו' ובפדיון הבן כתיב פדה תפדה אפי' כמה פעמים ובכן שנרי אך חלק כלומר חלק בכור אדם לבכור בהמה טמאה עכ"ל דמוכח מדבריו דמאי דילפינן דפדיון הבן חייב באחריותו הוא מדכתיב פדה תפדה דרשי' אפי' כמה פעמים כדדרשי' בעלמא [חולין דף קמא.] כיוצא לזה שלח תשלח אפי' מאה פעמים וכיוצא וס"ל דרשי' הכא דאפי' אם נאבד כמה פעמים קודם שיבא ליד הכהן חייב באחריותם ואפשר דכוונת התוס' הוא לזה ומ"ש תפדה תפדה ריבה ע"ש וצ"ל פדה תפדה ריבה דמכפל המלות דרשינן אפי' מאה פעמים:

ואולם אכתי קשה בין להראב"ד ובין להתוס' דמפשטא דמתני' דפרק יש בכור אינו נראה כן שהרי הביא התנא דמתני' לישנא דקרא דיהיה לך אך פדה תפדה ולפי סברת הראב"ד למה הביא התנא קרא דיהיה לך כיון דעיקר הדרשה הוא מכפל המלות דפדה תפדה דמעטם זה פירש"י יהיה לך כשיהיה לך הפדיון אז יהיה פדוי ולפי מה שכתבנו לעיל דס"ל להר"ס ור"ע דבפדיון הבן נמי משהפרישו נעשה ממון כהן כדין פדיון פטר חמור יש לייש' דברי הראב"ד דע"כ אי יש קצת סברא לומר כן גם בפדיון הבן הוא מעטם דגם בפדיון הבן נמי י"ל דמשעה שנולד הבן הרי הוא קנוי לכהן וכממון כהן הוא וכשפודהו בה' סלעים כקונה אותו מהכהן דמי ולפיכך כשהפרים הרי ע"י הפדיון הוציא הבן מחזקת הכהן ונכנס הפדיון במקום הבן ונעשה ממון כהן וזה שאנו אומרים דבכור אדם נמי משעה שנולד הבן הוא קנוי לכהן כפטר חמור הכי משמע מלישנא דקרא דכתיב בפ' קרח כל פטר רחם וגו' באדם ובבהמה יהיה לך אך פדה תפדה את בכור האדם וגו' דמשמע דגוף בכור האדם קאמר ליה רחמנא לאהרן יהיה לך משעה [illegible]

יהא מותר להקריבו אפי' קודם ח' והא ליתא דבהדיא מבואר בפ"ק דר"ה [דף ו.] דאפי' דקי"ל דכלו לו חדשיו אינו מותר בהקרבה וכבר עמדו התוס' בזה בפ"ג דמנחות (דף לז ע"א) ד"ה בומע אני וכו' ובפ"ק דב"ק (דף יא ע"ב) בד"ה בכור שנטרף וכו' יעו"ש ועכ"ל ליישב סברת רש"י ור"י ז"ל דודאי אזלי ומודו הם ז"ל דבין לענין פדיון ובין לענין קרבן אפי' דידעינן דכלו לו חדשיו גזרת הכתוב דלא מהני בתוך ל' יום ובתוך ח' ימים אבל ס"ל דכיון דחזינן דרשב"ג יליף דל' יום באדם וח' בבהמה אינו נפל מקרא דופדויו מבן חדש תפדה ומקרא דיום השמיני וגו' ע"כ נ"ל דודאי טעמיה דקרא משום ספק נפל נגע בה דאל"כ היכי יליף רשב"ג מהני קראי דאתי התם לגזרת הכתוב הוא ואינו מטעמא דספק נפל דהא אפי' בדקים לן דכלו חדשיו דינא הכי אלא ע"כ נ"ל דלרשב"ג טעמיה דקרא משום ספק נפל נגע בה אלא שלא רצה הכתוב לסמוך גבי פדיון וקרבן אידיעה כלו לו חדשיו כיון דידיעה זאת מלתא דלא שכיח כ"כ הוא דכבר כתב רש"י בשבת (דף קלו ע"א) דקי"ל שכלו לו חדשיו הוא ע"י שעברו ט' חדשים באדם משעה שמשמש עד שילדתו ולא שמשה כל ימי עיבורה יעו"ש וכיון שזה שלא ישמש כל ימי עיבורה לא שכיח כ"כ לא רצה הכתוב שנסמוך על זה וסתם לנו את הדרך וגזר ואמר דבשום אופן כל שלא עברו ל' באדם וח' בבהמה לא יצא מכלל נפל אף באיתרמי דידעינן דכלו לו חדשיו אבל לעולם דמאי דגזר הכתוב מבן חדש ומבן ח' עיקר הטעם הוא כדי שיצא מכלל נפל הוא ולא בא לגזור הכתוב כי אם שלא נסמך על בירור וידיעה אחרת אלא על הימים דמסתמא ל' באדם וח' בבהמה אינו נפל ונראה דאפילו להתוס' ושאר ראשונים שחלקו על רש"י ע"כ צריכין לומר הכי דאל"כ מהיכא יליף רשב"ג הכי מהני קראי כיון דגזרת הכתוב הוא וכיוצא לזה ראיתי להרב משנה למלך בפ"ג מהל' איסורי מזבח הלכה ח' דנראה מדבריו שם דלכ"ע ייש' הא דרשב"ג דהיכי יליף הכי מהני קראי ע"ד האמור דלעולם מאי דגזר הכתוב כן משום ספק נפל נגעו בה ולא בא לגזור הכתוב אלא שלא נסמוך אלא על הימים יעו"ש והנה כי כן י"ל דלסברת רבא בשמעתין דברייתא דקתני דפדיון פטר חמור עד ל' יום הוא אליבא דר"א דמקיש בכור בהמה טמאה לבכור אדם וכן לסברת רב נחמן דס"ל דלמצוה לכתחלה בעינן ל' יום ואפי' לרבנן דע"כ מטעם ההיקש הוא כאמור לעיל דהא כיון דעיקר פדיון הבן מבן חודש משום ספק נפל נגעו בה א"כ אפי' למאן דמקיש בכור בהמה טמאה לבכור אדם מנ"ל ללמוד מההיקש דבעינן ל' יום בפטר חמור הא י"ל דעיקר ההיקש לא בא ללמדנו אלא דפטר חמור נמי אין פודין אותו כי אם עד שיתברר לן דאינו נפל ומגזרת הכתוב דהקישו לבכור אדם שלא נסמוך על בירור וידיעה אחרת כי אם על הימים דאפילו אם נודע לנו שכלו לו חדשיו לא נסמוך על זה אבל לעולם דהאי בדיניה והאי בדיניה דבכור אדם אינו מתברר שאינו נפל כי אם עד ל' יום ובכור בהמה טמאה מתברר שאינו נפל לאחר שעברו עליו ח' ימים כדין בהמה טהורה דיליף רשב"ג מקרא דמיום השמיני והלאה ירצה דמח' ימים והלאה יצא מכלל נפל וה"ה בבהמה טמאה דמנין לנו לחלק בין בהמה טהורה לבהמה טמאה ואם נאמר דיש חילוק בין בהמה טהורה לטמאה דטמאה הוא כדין אדם דאינו יוצא מדין נפל עד ל' יום כמו שיש חילוק ביניהם בענין עיבורם דבהמה גסה טהורה יולדת לט' חדשים ובהמה טמאה יולדת לי"ב חדש כדאמרינן לעיל בפרקין (דף ח ע"ב) יעו"ש מ"מ אכתי קשה דלרבא אמאי לא משני דשני הברייתות כולהו אתו כרבנן דלא מקשו והברייתא דקתני עד ל' יום מיירי בדלא קים לן דכלו לו חדשיו וספק נפל הוא ומש"ה אין פודין אותו עד שיצא מכלל נפל דהיינו שיעברו ל' יום דאי הוי נפל חשוב כמת כדאמרי' בשבת (דף קלו ע"א) דמסקינן התם דנפל דינו כמת ממש יעו"ש וכיון דפטר חמור שמת אין לו פדיון כמו כן נפל ואף דאם פדאו בתוך ל' יום ועברו עליו ל' יום דאיגלאי מלתא למפרע דלא היה נפל פדיונו פדוי מ"מ תנא דברייתא אתא לאשמעינן דפדיון פטר חמור בעינן שיצא מכלל נפל כי היכי דלא נטעי לומר דבכל פדיון הוא אפי' שלא חי ל' יום דאין הדבר כן וברייתא דקתני דפדיונו לאלתר הוא בפטר חמור דקים לן שכלו לו חדשיו דבכה"ג תיכף ללידתו ראוי לפדיון כיון דלא מקשינן פטר חמור לבכור אדם:

שוב ראיתי להרשב"א בחי' בפ"ק דב"ק [דף יא:] גבי הא דבכור שנטרף בתוך ל' יום וכו' שהביא דברי רש"י והקשה עליו בכל מה שכתבו התוס' שם וכתב עוד וז"ל וא"ת א"כ היכי נפקא לן בשבת מהאי קרא דופדויו מבן חדש תפדה דכל ששהה ל' יום אינו נפל י"ל דודאי אי נפל הוא לא הוה מחייבת תורה לפדותו ומ"מ אפי' קי"ל ביה דאינו נפל אינו בר פדיה דגזרת הכתוב הוא עכ"ל מתבאר מדבריו דלא ס"ל כמ"ש הרב מש"ל כנז"ל דלרשב"ג קרא משום ספק נפל נגע בה אלא לעולם גזרת הכתוב הוא לגמרי וליכא שום טעמא דספק נפל אלא דלרשב"ג מייתי מהאי קרא דכל ששהה ל' יום אינו נפל דודאי אי נפל הוה לא היה מחייבת תורה לפדותו כיון דחשיב כמת וא"כ כפי דברי הרשב"א כל הראשונים שחלקו על רש"י מסתמא הכי ס"ל נמי כסברת רשב"ג ולדידהו לק"מ מהא דשמעתין אפי' אם נאמר דבהמה טמאה דינה כבהמה טהורה דמח' ימים ואילך יצאה מכלל נפל כיון דלדידהו קרא דופדויו מבן חודש גזרת הכתוב הוא ולא משום ספק נפל ושפיר י"ל דה"ה בפטר חמור לר"א דמקיש פטר חמור לבכור אדם ואולם לסברת רש"י ור"י קשה ואף לסברת התוס' והרשב"א החולקים על רש"י אכתי קשה משמעתין דמשמעתין נראה דלכ"ע אי לא מקשינן פטר חמור לבכור אדם לענין זה פדיון פטר חמור לאלתר כדקתני בברייתא ראשונה דפטר חמור פדיונו לאלתר וכן בברייתא שהביא הש"ס לעיל [דף י:] דקתני תפדה תפדה מיד דמכלל דתפדה תפדה יליף דפטר חמור פודין אותו מיד בשעה שנולד והדבר קשה דכיון דנפל חשוב כמת ואינו בר פדיון דמהאי טעמא יליף רשב"ג מקרא דופדויו מבן חדש דודאי אינו נפל דאי הוי נפל לא הוה מחייבה תורה לפדותו כמ"ש הרשב"א וא"כ ה"ה בפטר חמור דאי הוי נפל לאו בר פדיון הוא וא"כ היכי קתני דפודין אותו מיד הא ספק נפל הוא עד שיעברו ח' ימים ויצא מכלל נפל דאין לומר דקרא דתפדה תפדה מיד מיירי בדקים לן שכלו לו חדשיו דא"כ מה מייתי רשב"ג מקרא דופדויו מבן חדש וע"כ צ"ל דאי אפשר לאוקמא אוקימתא דקרא דמיירי באופן זה ולא מיירי בדלא קים לן שכלו לו חדשיו וא"כ ה"ה בקרא דתפדה אין לומר דמיירי בהכי דקרא בכל גוונא מיירי ועוד דאם איתא דלא מיירי אלא בדקים לן שכלו לו חדשיו איך לא נתבאר דבר זה בפוסקים לחלק בהכי ולומר דבלא קי"ל שכלו לו חדשיו אין פודין עד ח' ימים ומסתמיות דבריהם נראה

פשוט דאין חילוק כלל וא"כ צריך טעם בדלא קים לן דכלו חדשיו והוי ספק נפל אמאי לא נמתין לפדות עד ח' ימים דאף דאם פדאו בתוך ח' ימים ואח"כ היה חי עד ח' ימים הוי פדוי למפרע דאיגלאי מלתא למפרע דלא היה נפל בשעת פדיון מ"מ איך קתני סתם תנא דברייתא דפדיונו מיד דמשמע דהוא פדוי מיד אפילו מת אח"כ בתוך ח' ימים ולא איתברר אם היה נפל או לא ומסתמא זכה הכהן בפדיונו ואמאי כיון

ד' יג· ופדיון פטר חמור לאלתר *ואי אשהי ליה אינו עובר עליו: מתני' *לא רצה שם **לפדותו עורפו בקופיץ מאחוריו וקוברו מצות פדיה קודמת למצות עריפה שנאמר**

דאם היה נפל אינו חייב בפדיון דכמת הוא חשוב א"כ אף את"ל דצריך לפדותו להפקיע איסורו דמשעה שנולד חל עליו איסור הנאה אף דכיון דנולד נפל כנולד מת דמי מ"מ יפריש שלה עליו ויהיה לעצמו כשאר ספק פטר חמור דהמוציא מחבירו עליו הראיה ואיך קתני סתם דנראה דפדיונו לכהן אפילו במת קודם ח' ימים כיון דאם הוי נפל חשוב כמת ואינו בר פדיון דומיא דמת ממש קודם פדיון דמהאי טעמא כתב הרשב"א דהיינו מאי דיליף רשב"ג מקרא דופדויו מבן חדש וגו' דאי עפי מל' יום עדיין הוי נפל לא היתה התורה מחייבת לפדות כיון דנפל חשיב כמת הרי משעה שנולד כנולד מת דמי וכל שמת בתוך הל' יום אינו חייב בפדיון: **איברא** דלדברי הרשב"א אלו י"ל דהא התם בשבת עלה דפריך הש"ס אהא דרשב"ג הא לא שהה ספיקא הוי מתקל היכי ממהלינן ומשני הש"ס וחדית לן דנפל חשוב כמת ומ"מ ממהלינן דאפילו נפל הוא כמחתך בבשר הוא וסברא זאת דחדית לן הש"ס דנפל חשוב כמת קס"ד דאביי לומר התם דתנאי היא דאיכא מ"ד דכחי הוא ואם איתא לסברת הרשב"א דטעמא דקרא לא נגע ולא פגע מטעם נפל אלא דמייתי רשב"ג דע"כ עפי מל' יום אינו ספק נפל דאם איתא דעדיין הוי ספק נפל לא היתה התורה מחייבת לפדות א"כ אמאי לא הכריע הש"ס מתוך דברי רשב"ג עצמו דודאי ס"ל לרשב"ג דנפל חשוב כמת דאי ס"ל דדינו כחי אכתי י"ל דאפילו עפי מל' יום הוי ספק נפל אלא דחייבה התורה לפדות מבן חדש מגזרת הכתוב דכיון דגזרת הכתוב הוא ולא קפיד קרא אם יהיה נפל או לא י"ל דלא קפיד שיהיה בן קיימא אלא כל שהוא בן ל' סגי אף דאינו בן קיימא כיון דבשעת הפדיון הוא חי וכחי חשבינן ליה ומדמייתי מהאי קרא ש"מ דס"ל דנפל כמת חשיב וא"כ חשיב כמת תוך ל' יום דאינו בר פדיון: **והנה** לענין הלכה כתב רבינו ופדיון פ"ח לאלתר ואי אשהי ליה אינו עובר עליו וכן כתב הרא"ש בפסקיו ונראה דמדכתבו סתם ואי אשהי ליה אינו עובר מ"מ דס"ל דאפי' אי אשהי ליה עפי מתלתים יום אינו עובר וזה דלא כרב ששת דלר"ש מל' יום ואילך עובר וע"כ נ"ל דהם פסקו כתירוצא דרבא דמשני ל"ק הא ר"א והא רבנן וכיון דקי"ל כרבנן דלא מקשינן קי"ל דמצותו לאלתר וס"ל דלרבא אפילו שהה עד אחר ל' יום אינו עובר עליו דכיון דלרבנן לא מקשי לבכור אדם מנין לנו לומר דאם שהה עפי מל' יום עובר דס"ל דשינויא דרבא באנפי נפשיה הוא דאף דאמריה אלא אמר רבא אין הכוונה דבא לשנויי מאי דאותביה רמי בר חמא לרב ששת מברייתא דמצותו כל ל' יום לומר דלעולם דמצוה להשהותו קתני אלא דברייתא זאת הוא אליבא דר"א דמקיש אבל לרבנן מצותו לאלתר ומ"מ ברייתא דלעיל דאין בפטר חמור פחות מל' יום אפילו כרבנן אתיא כאוקימתא דר"ש דבא לומר שאינו עובר עליו עד ל' יום דהא ליתא דכיון דכבר נחית רבא לומר דדין זה תלוי בפלוגתא דרבנן ור"א מי הכניסו לדחוק נפשיה לשנויי ברייתא קמייתא כרב ששת בהיות דאפשר לומר דברייתא קמייתא נמי דאין בפטר חמור פחות מל' יום אתיא כר"א ואידך ברייתא דלאלתר אתיא כרבנן אלא ע"כ צ"ל דרבא שינויא באנפי נפשיה קאמר ולדידיה לרבנן דקי"ל כוותייהו לכתחלה מצותו לאלתר ואפילו שהה ל' יום או יותר אינו עובר ובתוספות תלמידיות כ"י כתבו וז"ל אלא אמר רבא וכו' וצ"ל דרבא לא ס"ל דרב נחמן דאמר מצוה להשהותו דא"כ לא הוצרך לומר הא ר"א הא רבנן דלר"נ ניחא הך ברייתא דמצוה להשהותו ודאי מצינא לפרושי דשינויא באנפי נפשה קא משני ולא נימא דהא דקתני אין פטר חמור פחות מל' מיירי לומר שאין עובר עליו כרב ששת אלא כר"א ובדיעבד נמי אינו פדוי אם פדאו תוך ל' או למצוה מיהת דמצוה להשהותו דהך דפטר חמור לאלתר כרבנן ובקונטרס פירש לא כר"נ מיתרצא אלא כרב ששת וצ"ע למה לא פירש רש"י דהאי שינויא באנפי נפשה היא עכ"ל מפורש מדבריהם דהתוס' ס"ל דרבא שינויא באנפי נפשה קא משני ולא ס"ל לא כרב נחמן ולא כר"ש כמו שכתבנו שהוא דעת רבינו והרא"ש אבל דעת רש"י לפי התוס' ס"ל דרבא לייש' דברי ר"ש אתא למאי דמותיב ליה רמי בר חמא ונמצא דרבא ס"ל כוותיה ואם שהה יותר מל' יום עובר וזה נראה שהוא דעת מרן הכ"מ בעד הרמב"ם בפי"ב מהל' בכורים שכתב דפסק כר"ש וע"כ נ"ל דמפרש דברי רבא על דרך פירוש רש"י ז"ל ודו"ק ועל דברי רב ששת כתבו התוס' תלמידיות וז"ל ר"ש אמר לומר שאינו עובר עליו כלומר ודאי גם למצוה מצוה לאלתר כדקתני ברייתא קמייתא והא דקתני אין בפטר חמור פחות מל' לענין דאינו עובר אם מאחר לפדותו עד ל' אבל מכאן ואילך עובר עליו אם אין פודהו או עורפו וצ"ע קצת כיון דמצוה לפדותו לאלתר אלמה לא יליף כלל מפדיון הבן א"כ מנ"ל הא דמל' יום ואילך עובר ומה שיעור הל' יום וצ"ל דמדרבנן היא בעלמא עכ"ל וקצת י"ל בדבריהם דאם איתא דמדרבנן קאמר דעובר אם כן מאי פריך רמי בר חמא מהברייתא דהול"ל או פודהו או עובר הא שפיר י"ל דהאי תנא דברייתא לא משתעי בדרבנן כלל ומדאורייתא קאמר דאו פודה או עורפו דמן התורה אינו עובר וי"ל דאולם אעיקרא דמלתא לע"ד יש לחקור ומהיכא תיתי לומר דעובר אחר הל' יום אפי' בפדיון הבן וכן בפטר חמור אפילו אי יליף מפדיון הבן דהא אמרינן בפרק ר"א דמילה (דף קלב ע"א) עלה דאמר רב אחא בר יעקב אמר קרא שמיני שמיני אפי' בשבת דפריך האי שמיני מבעיא ליה למעוטי שביעי ומשני שביעי מבן ח' ימים נפקא ואכתי מבעי ליה חד למעוטי שביעי וחד למעוטי תשיעי דאי מחד הו"א שביעי הוא דלא מטא זמניה אבל תשיעי ואילך זמניה הוא ע"כ הרי מפורש יוצא דבעינן תרי קראי חד למעט פחות משמונה וחד למעט מכאן ואילך לומר דלאו זמניה הוא ומצותו ביום הח' ואי עבר ולא מל בח' עובר כל מצותו אלא דעכ"ז חייב למול מכאן ואילך אלא דעבר על מצות מילה בזמנה ומיהו היינו דוקא משום דאיכא קרא יתירה אבל אי לאו קרא יתירה הוה אמינא דמשמיני ואילך זמניה הוא ובכל עת וזמן שימול מקיים מצות מילה בזמנה ואינו עובר כלל וא"כ הכא בפדיון הבן דלא כתיב אלא חד קרא בפרשת קרח ופדויו מבן חדש הפדה אכתי י"ל דלא אתא למעט אלא פחות מל' דלא מטא זמניה אבל מל' ואילך זמניה ובכל עת וזמן שיפדה אחר הל' מקיים מצות פדיון בזמנו ומנין לנו לומר דאם לא פדה מבן חדש עובר הא ליכא קרא יתירא לזה כמו שיש לענין מילה:

הן אמת דממקום אחר יש לדקדק מהאי דמילה מהאי דאמרינן במכילתא בפרשת בא בפסוק בעשור לחדש הזה ויקחו אין לי אלא עשירי שהוא כשר ללקיחה י"ד מנין אמרת ק"ו ומה עשירי שאינו כשר לשחיטה כשר ללקיחה י"ד שהוא כשר לשחיטה אינו דין שיהא כשר ללקיחה על כרחך דמוכח מהם דדוקא משום דאיכא ק"ו והוא מרבינן י"ד ללקיחה הא אי ליכא ק"ו ותומר לא מרבינן ליה כלל ואמאי הא ליכא אלא חד קרא דבעשור לחדש ונימא דאתא למעט פחות מעשרה אבל מעשרה ואילך זמניה הוא ואינו צריך ק"ו לרבות ולזה י"ל דלא אמרינן הכי גבי מילה אלא משום דשייך לומר דמשמיני ואילך זמניה הוא לעולם דעד שימות זמניה הוא למול לא כן הכא גבי לקיחה דכיון דאי אפשר לומר דזמניה הוא לעולם דהא אין לו זמן אלא עד י"ד לא מרבינן עפי מעשרה כיון דאי אפשר לרבות לעולם ומסתמא הוה אמינא דבעשור הוא דוקא ומכאן ואילך לאו זמניה הוא אלא דהכתי ק"ק מהאי דאמרינן במכילתא בפרשת משפטים על פסוק ביום השמיני תתנו לי אין לי אלא שמיני משמיני ולהלן מנין הרי אתה דן נאמר כאן שמיני ונאמר להלן שמיני מה להלן להכשיר בין שמיני ומשמיני ולהלן אף כאן להכשיר בין ח' ומשמיני ולהלן ע"כ הרי הכא דאי מרבינן משמיני ולהלן הוא לעולם ראוי להקרבה ועכ"ז אי לאו דגמרי מג"ש הו"א דוקא שמיני ולא משמיני ולהלן: **מתני'** לא רצה לפדותו עורפו בקופיץ מאחוריו וכו' מצות פדיה קודמת וכו':

ראיתי למהרב"ג בחידושיו כ"י שכתב על מתני' וז"ל ותמיה לי למאי דתני לוי לעיל [דף י:] דעריפה קנסא הוא דקנסו הכתוב הוא הפסיד ממונו של כהן לפיכך יופסד ממונו מה שייך לומר מצות פדיה קודמת והא עריפה מעיקרא ליכא אלא לבתר דלא רצה לפדותו משום קנסא דהפסיד ממון כהן וצ"ע עכ"ל וכיוצא לזה כבר עמד הראב"ד ז"ל בריש פרק יב דהל' בכורים על דברי הר"ס שכתבו דעריפה מצות עשה היא יעו"ש באורך ולדידי י"ל דלק"מ עפ"י מה שראיתי במכילתא בפ' בא על פסוק ואם לא תפדה וערפתו וז"ל אם לא תפדה וערפתו מכאן אמרו מצות פדיה קודמת למצות עריפה דבר אחר אם לא תפדה וערפתו אם אין אתה פודהו עורפהו הואיל ואיבדת נכסי כהן אף נכסיך יאבדו עכ"ל מפורש יוצא מהמכילתא דב' פירושים וב' דרשות יש בפסוק דלפירוש ראשון הוא דב' מצות הן ומצות פדיה קודמת ולפי' הב' עריפה לאו מצות עשה הוא אלא משום קנסא והא דתני לוי דמשום קנסא הוא אתי כדרשא השניה דבמכילתא אבל אנן לא קי"ל כהך דרשא אלא כדרשא הראשונה דעריפה נמי מצות עשה היא אלא שמצות פדיה קודמת כיון דסתם לן תנא דמתני' דהכא דלא כתנא דלוי דהא קתני מצות פדיה קודמת למצות עריפה אלמא דסתם לן תנא דהעיקר כדרשה הראשונה דמכאן אמרו מצות פדיה קודמת למצות עריפה וזה דעת הר"ס ז"ל דפסק דשתיהם מצות עשה נינהו ולא משום קנסא הוא דהלכה כסתם מתני' דהכי דרשינן ליה לקרא ולא כדרשה דלוי והדבר אחר שאמרו במכילתא דמשום קנסא הוא:

והנה כתב רש"י ז"ל [לעיל דף י.] גבי הא דתני לוי וז"ל לפיכך יופסד ממונו יכפוהו ב"ד לעורפו לאחר ל' יום כדמפורש בפרקא ויאסר בהנאה עכ"ל ונראה דכוונת רש"י במ"ש כדמפורש בפרקא הוא להא דממתינין לו לכופו עד אחר ל' יום דע"ז הוא דמפורש בפרקין כדאמרינן לעיל דלר"נ מצוה להשהותו עד ל' יום ואפילו רב ששת דס"ל דמצותו לאלתר מ"מ אינו עובר עליו אלא עד ל' והדבר כתבנו לעיל דלפי דעת התוס' תלמידיות בעד רש"י דגם רבא דמשני הא ר"א והא רבנן אזיל ומודה לסברת רב ששת דעובר אחר ל' יום ומש"ה לא קנסינן ליה בתוך הל' יום ואם לא רצה לפדותו כופין אותו לעורפו משום קנס דאף דביד ב"ד לכופו בדרך כפיה לפדותו עד שיאמר רוצה אני דהא קי"ל דבמצות עשה מכין אותו עד שתצא נפשו כדי שיקיים המצוה כדאמרינן בפ' הכותב [דף פו.] ולענין קרבן אמרינן בפרק חזקת הבתים [דף מח.] יקריב אותו מלמד שכופין אותו עד שיאמר רוצה אני יעו"ש מ"מ בדרך קנס אין כופין על הפדיון כי אם לערוף כדי שיופסד ממונו ונראה פשוט דלתנא דמתני' דמצות עריפה מצות עשה וגם משום קנסא הוא אם עבר ל' יום ולא רצה לא לפדות ולא לערוף כופין אותו ב"ד לקיים את המצוה כשאר מצות עשה ואין כופין לערוף כי אם לפדות כדי שלא יופסד ממונא דידיה כיון דלדידן ליכא גלויי דקרא לקנוס אותו שיופסד ממונו ואולם אם ברצונו רוצה לערוף ולא לפדות אין כופין אותו על הפדיון אף דמצות פדיה קודמת כיון דהתורה נתנה לו הרשות בידו לפדות או לערוף וכן מפורש מדברי התוס' בערכין (דף כז ע"א) בד"ה

מאי

מאי אמרינן טופין וז"ל ואם תאמר מ"ש דצריך כפיה הכא עפי מכל הני דתנן בסוף פ"ק דבכורות [דף יג.] מצות פדיה קודמת למצות עריפה וכו' ומפיק טעמא מקראי התם ולא אשכחן כפיה כי אם בזה וי"ל דשאני הכא דיכול לבוא לידי תקלה אם יהנו העולם ממנה עכ"ל וי"ל כדברי התוס' במה שתירצו דשאני הכא דיכול לבוא לידי תקלה דא"כ מה יהנו לחלוקת מצות פדיה קודמת למצות עריפה דאמאי אין טופין לפדות מטעם זה דיכול לבוא לידי תקלה אם יהנו העולם ממנו דהא קי"ל כר"י דפטר חמור אסור בהנאה [דף י:] דהא סתם לן תנא טוחיה בפרקין ומסתמא סתמא דמתני' דהכא ס"ל טוחיה נמי וי"ל דשאני הקדש דכדי שלא יהיה הפסד מתם להקדש אי שורת הדין נותר שלא יטופו לבעלים בדרך כפיה לפדותו מ"מ באמירה בעלמא שיאמרו לו שהדין הוא שהוא קודם לפדות מכל אדם לא סגי אלא צריך שישתדלו קצת עמו עם הבעלים אולי ירדה לפדותו ויוסיף חומש וצריך שיאמרו לו קצת פעמים שהוא קודם ומאי דכיני יכול לבוא לידי תקלה אם יהנו העולם ממנו אבל גבי פטר חמור כיון דליכא פסידא אלא לכהן לא איכפת לן כ"כ בפסידא דכהן כפסידת ההקדש ואין צריך להשתדל עמו שיקיים מצות פדיה אלא בפעם אחד שמודיעין לו דמצות פדיה קודמת תיכף ומיד יקיים מצות עריפה וליכא שהייה כלל לבוא שיבא לידי תקלה ואולם זה נראה קצת דוחק דהעיקר חסר בדבריהם שהיה צריך לפרש בדבריהם מתחלה דשאני הקדש דמשום פסידא דהקדש צריך להשהות קצת לפייס לבעליהם ויבא לידי תקלה משא"כ במצות פדית פטר חמור דלא מעיין ליה כלל דלא איכפת לן בפסידא דכהן ומזה אין רמז בעיקר תירוצם ואין לומר דכוונת התוספות לאו משום שהייה דפיוס בעלים הוא אלא משום שהייה עד שימצא אחר שיפדנו דכיון דהבעלים קודמים והמצוה מוטלת עליו טופין אותו לפדותו שלא יבא לידי תקלה עד שימצא אחר משא"כ בפדיון פטר חמור דליכא שהייה כלל דתיכף ומיד יקיים מצות עריפה וליכא חשש תקלה דא"כ כפי זה אם יהיה האופן שיש אחר מזומן לפדותו ורצונו לפדותו למה יטופו הבעלים בהיות שהפודה מזומן לפניו וליכא שהייה כלל ומדאמרו דטופין לבעלים סתם ש"מ בכל גוונא טופין לבעלים ומ"ש ממצות פדיית פטר חמור ואולי די"ל דלא פלוג רבנן דכיון דתקנו לטוף לבעלים כשאין אחר מזומן לפניו ה"ה במזומן:

תורה אור

שמות יג שנאמר ואם לא תפדה וערפתו : גמ' [טו] *תניא לא רצה לפדותו עורפו בקופיץ מאחוריו וקוברו ואסור בהנאה דברי רבי יהודה ורבי שמעון מתיר ולא ימיתנו לא בקנה ולא במקל ולא בקרדום ולא במגירה אלא בקופיץ ולא יכניסנו לחדר וינעול בפניו בשביל שימות ואסור בגיזה ועבודה דברי רבי יהודה ורבי שמעון מתיר וכבר איפסיקא הלכתא בהדיא כרבי יהודה :

פרק שני

ד' יג. מתני' *הלוקח עובר פרתו של עובד כוכבים והמוכר לו אע"פ שאינו רשאי והמשתתף לו והמקבל הימנו והנותן לו בקבלה פטור מן הבכורה שנאמר בישראל אבל לא בעובדי כוכבים כהנים ולוים חייבין לא נפטרו מבכור בהמה טהורה אלא מפדיון הבן ומפטר חמור : גמ' [טז] *אמר רבי יצחק בר נחמני אמר שם. רבי שמעון בן לקיש משום רבי אושעיא ישראל שנתן מעות לעובד כוכבים בבהמתו בדיניהם אע"פ שלא משך קנה וחייבת בבכורה ועובד כוכבים שנתן מעות לישראל בדיניהם אע"פ שלא משך קנה ופטורה מן הבכורה מאי בדיניהם אמר

היה הפקר איגו מעלה ומוריד מ"מ אמאי לא מחייבינן ליה בבכורה מדרבנן דכיון דחז"ל תקנו שקנה הישראל א"כ מן הראוי להחמיר ג"כ מפני תקנתם להחשיב בהמה זאת כבהמת ישראל לענין קדושת בכור הן לחייב ליתן הבכור לכהן והן שיהיה לו דין בכור לכל דבר לאוסרו באכילה בלא מום ולאסור בגיזה ועבודה להחמיר דאף דלענין הקרבה אם הוא תם אפשר דאינו ראוי להקרבה כיון דאינו אלא בכור מדרבנן ואיכא משום חולין בעזרה ולהקל לא אזלינן בתר קנין דרבנן מ"מ לשאר ענייני קדושת בכור אמאי לא נחמיר מדרבנן הכי לענין קדושין אמרינן בפרק האיש מקדש [דף מז:] דאם קדש במנה שחייבים לו אחרים וזיכה לה במעמד שלשתן מקודשת ולמ"ד דקנין דרבנן לא מהני לדאורייתא ע"כ צ"ל דמקודשת מדרבנן קאמר וכמ"ש רבינו יונתן כמ"ש מרן הב"י דבריו בא"ה סי' כ"ח וגם מאי דאמרינן התם בפרק האיש מקדש [דף מח.] דאם קדשה בשטר חוב מקודשת למאן דאמר דקנין השטרות אינו אלא מדרבנן לסברא זאת ע"כ מקודשת מדרבנן קאמר וכמ"ש הרמב"ן בפ' השפיכה בחידושיו על דף פ"ז יעו"ש וע"כ דה"ט דכיון דתקנו חז"ל דמהני הקנין לכל דבר הוא תקנתם ומדרבנן מקודשת לחומרא וא"כ ה"ה הכא דכיון דתקנו דקנה הישראל ראוי להחמיר מדרבנן להחשיבו כבהמתו ממש לענין קדושת בכור אלא די"ל לחלק דשאני קדושין דאם לא נחמיר לעשותה מקודשת מדרבנן הוי תרתי דסתרן דהם אמרו דזכתה האשה בחוב ההוא ואם אנו אומרים דאינה מקודשת כלל חוזרים דמי החוב לבעלים' דאדעתא דקדושין נתן לה וכל כה"ג ידנפקר עיקר תקנתם שאמרו שזכתה ולא כן הוא שלא זכתה כיון דאינה מקודשת האמינו חז"ל שתהיה מקודשת כדי שתזכה האשה בחוב ותתקיים תקנתם משא"כ הכא לענין בכור דאם נאמר דלא הוי בכור כיון דלא הוי פטר רחם בישראל מן התורה לא מפני זה נעקר תקנתם דקנין הישראל שתקנו דקנה במקומו עומד דלענין דררא דממונא אין העובד כוכבים יכול לחזור בו אלא דלענין קדושת בכור אוקמוהו אדין תורה וכן יש ללמוד ממ"ש התוס' כיוצא בזה בפרק כל שעה (דף לה ע"א) ד"ה אבל תלתו וכו' שכתבו וז"ל א הסוגיא כמאן דאמר מחיצה לקלוט דאורייתא דאי מדרבנן יש לה היתר מושבות דאי יצאה חוץ למחיצה נפדת אפילו טהורה ע"כ הרי דס"ל להתוס' דאף דמדרבנן אין לה היתר מושבות כל דמן התורה יש לה היתר מושבות לא החמירו חז"ל מפני תקנתם דמחיצה לקלוט לפסול מנה של חלה ושל מעשר שני בירושלים כיון דאם לא יאמרו לפסול איגו סותר תקנתם ואוקמוה אדין תורה ואע"ג דלפי תירוץ הב' שם שכתבו וז"ל אי נמי כיון דמדרבנן אין לה פדיה לא חשיב נאכל בכל מושבות נראה דס"ל איפכא מ"מ לפי תירוץ הראשון הכי ס"ל וכ"ה הכא גבי בכור דס"ל הכי : הן אמת דלתירוץ הראשון שכתבו התוס' בפ' כל שעה קשה דהא אמרינן התם בפ' כל שעה (דף לט ע"ב) בעי רמי בר חמא מהו שיצא אדם ידי חובתו במרור של מעשר שני בירושלים אליבא דר"ע לא תיבעי לך וכו' כי תבעי לך אליבא דר"י הגלילי מאי במצה דאורייתא הוא דלא נפיק במרור דרבנן נפיק וכו' ומסיק אמר רבא מסתברא מצה ומרור הוקשו יחד וכי היכי דמצה יש עליה שם מעשר שני ולא נפיק [ביה] אף מרור נמי שיש עליה שם מעשר שני לא נפיק ביה ע"כ הרי מפורש דאע"ג דמרור של מעשר שני ירק הוא מדרבנן ומדאורייתא יש לה היתר מושבות עכ"ז החמירו חז"ל דאינו יוצא במרור מעשר כיון דמדרבנן אין לו היתר מושבות כל זה כתבתי להבין דברי התוס' אשר לפנינו אבל ראיתי להתוס' חיצוניות כ"י שכתבו וז"ל ואומר ר"י דהוה ס"ד דקנה מספק והכהן לא יוכל להוציא מידו הבכור מטעם ספק קמ"ל דחייב בבכורה ודאי שהקנין קנין גמור ולהכי תנא נמי בתר הכי ואע"ג שלא משך קנה ופטורה מן הבכורה עכ"ל ובדברי התוס' חיצוניות שלא כתבו אלא דהוה סלקא דעתיה דקנה מספק ולא כתבו נמי דהוה ס"ד דקנה מדרבנן אין ליישב דבריהם על דרך האמור בתוס' שלנו והדבר תימה דבשלמא ברישא דישראל שנתן לעובד כוכבים יש ליישב ע"ד האמור מטעם דאין לעובד כוכבים חזקת ממון אבל בסיפא דעובד כוכבים שנתן לישראל דיש לו חזקת ממון איך אפשר לומר דקנה העובד כוכבים מספק ויש ליישב דהתוספות ס"ל דבס"ס מפקינן מיד המוחזק וכמ"ש מהריב"ל בחלק ג' סימן לג והביא ראיה מדברי התוס' בפ"ק דכתובות (דף ט ע"ב) ד"ה אי למיתב לה כתובה וכו' דכתבו שם דאמאי מפסדת כתובתה כיון דאיכא ס"ס באומר פתח פתוח מצאתי ספק שמא איגו בקי בפ"פ ואת"ל בקי ספק באונס ספק ברצון דמתבאר מדבריהם דבס"ס מפקינן מיד המוחזק יעו"ש והכא י"ל דמ"ש התוס' דהוה ס"ד דקנה מספק הוא משום דאיכא ס"ס דמעיקרא מספקא לן אי ישראל ועובד כוכבים קונה זה מזה במעות דאי קנה מיד עמיתך כתיב ולכשינן מיד עמיתך במשיכה ועובד כוכבים בכסף או לא דרשינן הכי אלא הכי דרשינן ישראל במשיכה ועובד כוכבים עד דאיכא תרתי כסף ומשיכה כאשר צדד הש"ס לקמן דאיכא צד לומר הכי דנמצא דאיכא ספק שמא קנה בכסף לחוד ואת"ל דלא קנה עד שימשוך דבעינן תרתי אפשר דאם משך אח"כ קונה למפרע משעת נתינת המעות דמאי דבעינן תרתי קניינים כסף ומשיכה חשיב כתנאי כאומר קנה בכסף ע"מ שתמשוך דבכה"ג קנה למפרע משעת נתינת הכסף וכיוצא בזה יש ללמוד מדברי הריטב"א בפ"ק דקדושין דאמרינן דבמקום שכותבין את השטר לא קנה בכסף עד שיכתוב את השטר דאע"ג דהר"ן ז"ל שם כתב דבשטרי קנין איט קונה אלא בשעת השטר ולא משעת ראשונה בנתינת הכסף וטעמא דמלתא משום דכל שיש לפניו ב' קניות אין דעתו לקנות אלא בקנין שהוא יותר מועיל והשטר מועיל יותר מכסף שמועיל לקנין ומועיל לראיה יעו"ש מ"מ מדברי הריטב"א בחי' שם איט נראה כן שכתב וז"ל וכ"ת במקום שכותבין את השטר צ"ל לקנות בכסף ליקני בשטר ואפשר לומר דנ"מ לקנות משעת נתינת הכסף דהו"ל כאומר קנה בכסף ע"מ שתכתוב את השטר ולכשתמצא לומר שלא קנה אפי' בכסף אלא מכתיבת השטר ואילך נ"מ במקום שכותבין שטרי ראיה דלא קני בשטר וקני בכסף עכ"ל נראה מדבריו דבשטרי קנין ספוקי מספקא ליה להריטב"א אי חשיב כאומר ע"מ שתכתוב את השטר וקונה למפרע משעה ראשונה · ולע"ד מדברי הריטב"א בפ"ק דגיטין (דף י:) גבי מתניתין דכל השטרות העולים בערכאות של עובדי כוכבים כשרים ופריך הש"ס קא פסיק ותני ל"ש שטרי מכר וכו' בשלמא מכר מכי יהיב זוזי קמייהו הוא דקנה ושטרא ראיה בעלמא הוא נראה דפשיט ליה דאפי' בשטרי קנין קונה למפרע שכתב שם וז"ל ואע"ג דקי"ל דבמקום שכותבין את השטר לא קנה עד שיכתוב את השטר לאו למימרא דבשטר קני אלא דלא סמכי דעתייהו עד שכתב שטרא וכי כתב שטרא קנה למפרע במעות שנתן עכ"ל מבואר מדבריו דאפי' בשטרי קנין קונה למפרע משעה ראשונה דאל"כ אכתי קשה דבמקום שכותבין שטר קנין שאינו קונה אלא ע"י השטר אמאי קונה וכן יש לדקדק ממ"ש עוד בס"ד שם וז"ל ומיהו ה"ה דלפעמים במכר השטר לקנייה ובמתנה לראיה וכגון שקנה קרקע ממנו ומעות הלואה גביה דהשתא במעות לא קנה השטרא לאו לראיה אלא לקנות בו וכו' עכ"ל ואם איתא אמאי לא אשכח גוונא דלהוי השטר לקנייה במכר אלא כי אם בבא לקנות במלוה הא משכחת במקום שכותבין שטר קנין דכה"ג תולה קנייתו דוקא בשטר : אשר עפי"ז אגב אורחין י"ל על הר"ן ז"ל שכתב שם כדברי הריטב"א דמשכחת לה במכר דליהוי השטר קניה בבא לקנות במלוה יעו"ש ולפי שיטתיה דס"ל דבשטרי קנין תולה קנייתו בשטר דוקא אמאי לא קאמר דמשכחת לה כה"ג דבמקום שכותבין שטר קנין אין דעתו לקנות כי אם בשטר והשטר פסול : איך שיהיה למדנו מזה דלדעת הריטב"א בקדושין ספוקי מספקא ליה אי קונה משעה ראשונה ובגיטין פשיטא ליה דקונה משעה ראשונה וכמו כן יש לצדד אם נאמר דבעינן תרתי בעובד כוכבים כסף ומשיכה די"ל דאינו תולה קנייתו עד שימשוך כי אם קונה משעת נתינת הכסף דענין המשיכה הוא בדרך תנאי וכל שמשך זוכה משעת נתינת מעות וי"ל דהכא גבי קנין משיכה ספוקי מספקא ליה אי זוכה למפרע או לא כאשר נסתפק הריטב"א לענין שטר וא"כ נמצא דאיכא ס"ס אי זכה משעת נתינת המעות ספק שמא מעיקרא מאי דמשמע קרא דלעמיתך הוא שלא יקנה במשיכה אלא בכסף בלחוד דא"כ הוא פשיטא דקנה משעה ראשונה ואת"ל דקרא ממעט דאינו קונה במשיכה לחודה אלא דבעינן תרתי ספק שמא אפי' בעינן תרתי אינו תולה קנייתו במשיכה אלא בדרך תנאי הוא וזוכה משעת נתינת המעות וכיון דאיכא ס"ס זכה הלוקח משעת נתינת המעות כל שמשך אח"כ דכל דאיכא ס"ס לא אמרי' העמד הממון על חזקתו ומאי דאמרי' הכא קנה בין עובד כוכבים מישראל או ישראל מעובד כוכבים י"ל דאשמועינן דקונה משעת נתינת המעות כל שלבסוף משכו אבל לעולם דאינם קונים בכסף בלבד וע"כ איצטריך לאשמועינן פטור וחיוב דבכורה ללמדנו דאינו כן אלא קונים בכסף קנין גמור בלא שום משיכה כלל וכ"מ דאם נתן מעות ונולד הבכור קודם שימשוך אם ישראל נתן לעובד כוכבים יכול הישראל להפקיע קדושת הבכור במה שלא יקיים תנאי המשיכה ולא ימשוך דיכול לחזור בו דכל עוד שלא משך אי בעינן תרתי יכול לחזור ולא יהיה לו חיוב ליתן לכהן דאע"ג דבלא משיכה נמי אכתי איכא חד ספיקא שמא קנה בנתינת הכסף לחוד מ"מ אין הכהן יכול להוציא מידו מספק ועוד דאפי' יקיים הישראל תנאי המשיכה ויקנה למפרע מס"ס דמוציאין מיד המוחזק מס"ס מ"מ כיון דהקנין הוא מס"ס אין הכהן יכול להוציא מידו מטעם ס"ס דאפי' למ"ד דמוציאין מיד המוחזק מס"ס מ"מ לגבי הכהן דהוה ממון שאין לו תובעים אין מוציאין מיד הישראל אפי' בכמה ספיקות וכמ"ש הרב משנה למלך בפרק ד' דבכורות בסוף התשובה דף קג ע"ב יעו"ש לכן איצטריך לאשמועינן דכל דנתן הכסף שוב אין בידו להפקיע חיוב הבכורה דעל כל צד ודאי קנה בכסף לחוד וכן בעובד כוכבים שנתן לישראל איצטריך לאשמועינן נמי דפטור מן הבכורה כי היכי דלא נימא דמס"ס הוא דקנה משעה ראשונה והיינו דוקא בדמשך לבסוף אבל אם לא משך לבסוף פקע קנייט של עובד כוכבים משעה ראשונה וכשנולד הבכור ברשות ישראל נולד וחייב בבכורה אלא האמת הוא דאפילו בלא משיכה קונה העובד כוכבים בכסף לחוד וכל שנולד הבכור אחר שנתן הכסף פקע קדושת בכור מעליו ואפילו אם יחזרו שניהם מהקנין בבטול שניהם הוה ליה כחוזר וקונה מהעובד כוכבים דמי וכבר נפקע קדושת בכור מיניה בשעת לידה ושוב איט חייב : ועל

[טו] תניא לא רצה לפדותו עורפו וכו' ואסור בהנאה וכו' · הך ברייתא שהביא רבינו הכא על מתני' והביאה הרא"ש ג"כ הכא הובאה לעיל בגמ' (דף י ע"ב) ואמרינן התם דלמאי דקי"ל דמודה ר"ש אחר עריפה דאסור בהנאה רישא וסיפא מתיים רישא בהנאת דמיו סיפא בהנאת גופו וצריכא דאי תנא הנאת דמיו בהסיא קא שרי ר"ש אבל בהנאת גופו אימא מודה ליה לר"י ואי תנא בהנאת גופו בהסיא קאסר ר"י אבל בהנאת דמיו אימא מודה ליה לר"ש צריכא יעו"ש וי"ל אמאי השמיט רבינו דין זה דר"י דאוסר בהנאה הוא אפילו בהנאת דמיו ולמה הביא הברייתא סתם וכתב וכבר איפסיקא הלכתא בהדיא כר"י ולא ביאר זה כלל דפשיטא דהעיקר כמ"ד דמודה ר"ש לאחר עריפה דאסור בהנאה דהא רבינו ס"ל הכי כדאמרי' התם דרב נחמן ור"ל הכי ס"ל ואע"ג דאמרינן דר"י ואי תימא רבי אלעזר ס"ל דאפילו אחר עריפה מתיר ר"ש מ"מ רבא דהוא בתרא אמרינן התם דס"ל דמודה ר"ש לאחר עריפה וכיון שכן ע"כ צ"ל דרישא וסיפא דהך ברייתא מתיים והוצרך התנא להשמיעינן דאפילו בהנאת דמיו אוסר ר"י וכיון דהתנא אוצרך להשמיעינן דין זה אמאי רבינו השמיטו ולא הזכיר מזה כלל ובשלמא הרא"ש שהביא הברייתא הכא סתם הא כבר ביאר זה לעיל גבי מתני' דמפרים עלה והוא לעצמו יעו"ש וכן הר"ס בפי"ב מהל' בכורים ביאר זה דאפילו בהנאת דמיו אסור והנה כי כן צריך טעם למה רבינו השמיטו ולא הזכירו כלל לא הכא ולא לעיל גבי מתני' דמפרים עלה והוא לעצמו דשם פסק הלכה כר"י ולא הזכיר דין זה ומ"ש רבינו וכבר איפסקא הלכתא בהדיא כר"י דנראה דבגמרא איפסקא הלכתא והכי אמרינן (לעיל דף יא ע"א) רבינא קשיא ליה ר"י ור"ש הלכה כר"י וסתם לן תנא כר"י ואת אמרת הלכה כר"ש יעו"ש ומהתימה על מרן הכ"מ ז"ל שכתב בפי"ב מהל' בכורות שכתב על דברי הר"ס דפסק כר"י דהכי משמע התם דהלכה כר"י והדבר קשה דהא בהדיא אמרינן שם בדף (יא.) כנזכר לעיל · וגבי מתני' [מכלתין דף יג.] דתני דמצות יעידה קודמת למצות פדיה כתבו התוס' חיצוניות כ"י וז"ל כלומר מצוה ליעד דודאי בפדיה איגו עושה כלום דבעל כרחיה דאדון הוא עכ"ל ולא הבנתי דבריהם דודאי מצות פדיה נמי מצות עשה כמ"ש הר"ס והסמ"ג בעשין פ"ה והיינו משום דכתיב והפדה ואמרינן בפ"ק דקדושין (דף יח: ודף יד:) דאמר חזקיה והפדה מלמד שמגרעת פדיונה ויוצאה דמדלא כתב ונפדה משמע והפדה שאף האדון מסייע בפדיונה דאינה נפדת בכל מה שקנאה אלא מגרע כל השנים שכבר עבדה וזה שמגרע שיעור השנים שעבדה הוא המצות עשה דפדיה שמקיים האדון וא"כ איך כתבו התוס' דבפדיה איגו עושה כלום דבע"כ דאדון הוא דנראה דאינו מקיים האדון שום מצוה הא אפילו דבע"כ תגרע פדיונה מ"מ מקיים המצוה דהוי כשאר מצות עשה דכופין אותו לקיימה ועל ידי כפיה נמי מקיים המצוה מיהא ושפיר קתני מתני' מצות יעידה קודמת למצות פדיה ודו"ק:

פרק שני

מתני' הלוקח עובר פרתו של עובד כוכבים והמוכר לו אע"פ שאינו רשאי והמשתתף וכו' : גמ' [טז] א"ר יצחק בר נחמני ישראל שנתן מעות לעובד כוכבים בבהמתו בדיניהם אע"פ שלא משך קנה וחייבת בבכורה וכו' : הנה קודם בואי לדברי רבינו לענין הלכה ראיתי לעמוד בקצת דברים בסוגיא זאת והנה התוספות כתבו בד"ה קנה וחייבת בבכורה וז"ל ואע"ג דהשמיענן קנה איצטריך לאשמועינן דחייבת בבכורה דלא תימא קנה מספק או מדרבנן קמ"ל דקנה קנין גמור עכ"ל וצריך להבין דאיך היה אפשר לומר קנה מספק הא כיון דספיקא דדינא הוא דספוקי מספקא ליה אי מעות קונות בעובד כוכבים או לא הא שורת הדין הוי דאוקמינן ממונא בחזקת מריה קמא כדקי"ל בכל ספיקא דדינא ובעיא דלא איפשיטא דמוקמינן ממונא בחזקת מריה קמא ואי איכא ספיקא אי קנה הלוקח או לא לא אמרינן דקנה מספק אלא דינא הוי דהמוציא מחבירו עליו הראיה וכמו שמתבאר גבי בעיא דפ"ק דקדושין [דף כז.] בהקנה שדה לא' ומטלטלין לאחר דלא איפשיטא ובדברי הר"ס בפ"ג מהל' מכירה דין אחד ובדברי ה"ה שם יעו"ש וכן מתבאר בכמה דוכתין ואפי' אם נאמר דס"ל להתוס' הכא כדעת הר"ס שכתב שם וכמה דוכתין דאף דלא קנה אם תפס אין מוציאין מידו מ"מ לא שייך לומר קנה סתם דמשמע דמעות קונות אפילו לא תפס ויש ליישב עפ"י מה שיש ללמוד מדברי הרמב"ן והרשב"א והרא"ה והרא"ש הביא דבריהם הרב נמ' א"ז בפ"ק דכתובות (דף טו ע"ב) גבי תאי דאמרינן התם מתנה על מתנה ישראל ואוקימנא לה התם דנ"מ לנזקין דמתבאר בתוך דבריהם גבי עובד כוכבים לא אמרינן אוקי ממונא בחזקת מריה דעובד כוכבים לית ליה חזקה דממונא יעו"ש והנה כי כן י"ל דשפיר אפשר לומר דקנה מספק קאמר דכיון דאין לעובד כוכבים חזקה דממונא לא שייך לומר כדאמרינן גבי ישראל העמד ממון על חזקתו ולא קנה ואע"ג דהישראל שנתן מעות ולא משך לית ליה נמי שום חזקה ותפיס כממון המוטל בספק דאין לשום א' מהם חזקה דקי"ל דשורת הדין דיחלוקו וכמו שהאריך בזה הרב תרומת הדשן בסי' שנ"ב דלהרא"ש כל דלא תפיס לא זה ולא זה דינא הוא דיחלוקו מ"מ י"ל דהוה אמינא דקנה דקאמר היינו דקנה חלק בבהמה כיון דשורת הדין דיחלוקו וא"כ הוה אמינא דאינה חייבת בבכורה דכל דיש חלק לעובד כוכבים פטורה מן הבכורה דשותפות העובד כוכבים פוטר כדאמרינן במתני' :

ואולם צריך להבין דא"כ בעובד כוכבים שנתן מעות לישראל דאמרינן קנה ופטורה מן הבכורה מה יפנו התוס' הרי התם דהמוכר הוא ישראל דיש לו חזקת ממון ואיכא למימר העמד ממון על חזקתו וכיון דאשמועינן קנה למה איצטריך לאשמועינן דפטורה מן הבכורה הא קנה מספק אי אפשר כשהמוכר ישראל דיש לו חזקת ממון ועוד דאפילו אם נאמר דבישראל נמי שורת הדין דיחלוקו וקנה העובד כוכבים חלק בבהמה מ"מ הרי הדין נותן דפטורה מן הבכורה דשותפות העובד כוכבים פוטר ואולי דהתוס' לא כתבו הא די"ל דקנה מספק כ"א ברישא דישראל שנתן לעובד כוכבים אבל בסיפא דעובד כוכבים שנתן לישראל ע"כ לאו משום דאיכא למימר דקנה מספק אלא משום דאיכא למימר דקנה מדרבנן ומשום הכי איצטריך לאשמועינן דפטורה מן הבכורה דבלא"ה הוה אמינא דכיון דאין קנין לעובד כוכבים כי אם מדרבנן לא העמידו דבריהם אדין תורה לעקר מצות עשה דקדושת בכור כמ"ש רש"י בפרק הזהב [דף מח.] גבי פלוגתא דר"י ור"ל אי דבר תורה מעות קונות או לא וכתב דנפקא מינה לענין איסורא כגון אם קדש בו את האשה לר"י הוו קדושין דמדאורייתא קנייה ודידיה הוא לר"ל לא הוו קדושין יעו"ש דמתבאר מדבריו דאע"ג דחז"ל עקרו קנין מעות ותקנו משיכה מ"מ לענין איסורא לא העמידו דבריהם לומר שאינה מקודשת וה"ה הכא דאף דקנה מדרבנן לענין איסורא להפקיע קדושת בכור לא העמידו דבריהם ובפרט להתירו בגיזה ועבודה ושיהא מותר באכילה בלא מום ומש"ה איצטריך לאשמועינן דפטורה מן הבכורה דקנה העובד כוכבים קנין גמור מן התורה : והנה סברא זאת דהיה אפשר לומר דקנה מדרבנן קאמר כתבו התוס' גבי רישא דישראל שנתן לעובד כוכבים וע"כ צ"ל דס"ל להתוס' הכא כמ"ד דקנין מדרבנן אף בממון דאיכא למימר הפקר ב"ד היה הפקר לא חשיב כקנין מן התורה ולא מהני לענין דבר מן התורה דלא כמ"ד דכיון דהפקר ב"ד היה הפקר מהני קנין דרבנן אפי' לדאורייתא וכמו שמעמד במחלוקת זה הרב מ"א בהל' משיכה סי' ב' יעו"ש ומשו"ה הוה אמינא הכא דכיון דלא קנה הישראל כ"א מדרבנן דמדאורייתא אכתי ברשות העובד כוכבים קאי אינו חייב בבכורה דכיון דמן התורה בהמת עובד כוכבים היא אין לחייבו לישראל בבכורה מפני קנין דרבנן שיש לו לישראל : ואולם י"ל דאפילו דס"ל להתוס' הכי דהאי טעמא דהפקר בית דין

ויקרא כה [יז] אמר אביי בדיניהם שפסקה להם תורה שנאמר °וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך מיד עמיתך הוא דבמשיכה מיד עובד כוכבים או עובד כוכבים מיד ישראל בכסף ואימא מיד עמיתך הוא דליקני מיד עובד כוכבים או לעובד כוכבים לא ליקני גופו קונה ממונו לא כל שכן ואימא עד דאיכא תרתי
ד׳ יג: גופו באחת ממונו בשתים ואימא או בהא או בהא דומיא דעמיתך *מה עמיתך בחדא אף עובד כוכבים בחדא הא מלתא אע"ג דשקלינן וטרינן בה בגמרא בפירוש לית הלכתא הכי דרשב"ל לטעמיה דאמר משיכה מפורשת מן התורה וקי"ל כרבי יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות ולדידיה ס"ל דאמימר דאמר משיכה בעובד כוכבים קונה דקראי הכי מדרשי לעמיתך בכסף לעובד כוכבים
דף עא. במשיכה וה"נ אמר אמימר בהדיא במסכת ע"ז בפרק השוכר* ור׳ יוחנן כאמימר ס"ל וסלקא נמי שמעתתא דהתם כוותיה דאמרינן *א"ל רבינא לרב אשי ת"ש
שם ע"ב דאמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן בן נח נהרג על פחות משוה פרוטה ולא ניתן להישבון ואי אמרת משיכה אינה קונה אמאי נהרג משום דצעריה לישראל ומאי לא ניתן להישבון שאינו בתורת הישבון אי הכי אימא סיפא בא אחד ונטלה ממנו נהרג עליה בשלמא קמא צעריה לישראל אלא בתרא מאי עבד אלא לאו משיכה בעובד כוכבים קונה ש"מ ומדאסיקנא ש"מ משיכה בעובד כוכבים קונה ש"מ אלמא סמכינן ארבי יוחנן בהכי ואידחיא ליה דיחויא דרב אשי דאמר לעולם אימא לך משיכה בעובד כוכבים אינה קונה והכא בשמעתין נמי הוינן בהא דתניא הלוקח גרוטאות מן העובד כוכבים ונמצא בהם עבודת כוכבים

[יז] ועל מאי דאמרי׳ בסוגיין אמר אביי בדיניהם שפסקה להם תורה או קנה מיד עמיתך וכו׳ ופריך הש"ס ואימא מיד עובד כוכבים כלל כלל לא פירש"י ז"ל כלל כלל לא עד שתבא לרשותו של ישראל לא קני עכ"ל מתבאר מדבריו דס"ל דמאי דאמרי׳ כלל כלל לא היינו דלא קני לא בכסף ולא במשיכה אבל כשיבא ברשותו של ישראל קני מדין חצר דחצירו של אדם קונה לו וק"ק דא"כ מאי משני הש"ס אמרי לא ס"ד ק"ו אם גופו קונה ממונו לא כ"ש ואם

תורה אור

איתא מאי ק"ו איכא הא אף דהאלו הקנינים לא קני הא קני ממונו מדין חצר וכל דאיכא מציאות לקנות ממונו ליכא ק"ו דהא הק"ו אינו ללמוד דקונה בכסף מק"ו דגופו דקונה ליה ישראל בכסף כדאמרי׳ לעיל דהא אמרינן דאין זה ק"ו דאדרבא למיפרך ישראל מישראל יוכיח דגופיה קני ליה בכסף ממונו במשיכה אלא עיקר הק"ו דאי אפשר שלא יהיה מציאות לקנות ממונו של עובד כוכבים מק"ו מגופו וזה פשוט וכן מתבאר מדברי התוספות חיצוניות כ"י שכתב וז"ל אמרינן ק"ו גופו קונה וכו׳ וא"ת אמאי לא קאמר כסף דישראל יוכיח דגופו של ישראל קנוי בו ואין ממונו דישראל קנוי בו וה"נ קאמר לעיל וי"ל דאין זה סברא שלא יהיה שום קנין בממונו דעובד כוכבים דלגבי זה אין לומר יוכיח דדוקא לעיל דבעי למילף קנין כסף שיועיל במטלטלין שייך לומר ישראל מישראל יוכיח עכ"ל וע"ק ע"ד רש"י אלו דהא קי"ל [ב"מ דף יא:] דחצר מדין יד אתרבאי ואם מסך בידו לא קנה במשיכה ואיך יקנה בחצירו ואפי׳ אם נאמר דחצר גברא מדין שליחות איתרבאי מ"מ השליח לא יש לו כח יותר מן המשלח דאם הלוקח עצמו אינו קונה במשיכה גם השליח כן ולזה י"ל דס"ל לרש"י דהא דאינו קונה הלוקח עצמו במשיכה היינו דמשיכה אין החפץ הנמכר כולו בידו משא"כ בחצירו שכל החפץ נתון בחצירו דכה"ג דחצירו אם הוא בידו כגון חפץ קטן שיכול להיות כולו תוך ידו של לוקח קנה וכיוצא לזה כתב מורי הרב בספר מ"א בלוח הטעיות ליישב סברת הרמב"ן שכתב דלר"י דדבר תורה מעות קונות ומשיכה אינה קונה במתנה במה יקנה וכתב דקונה מתנה ע"י חצירו דיש לעורר ע"ד האמור לרש"י וע"כ צריך ליישב בדרך האמור יעו"ש ונמצינו למדין לענין הלכה מדברי רש"י דלמ"ד אינו קונה מעובד כוכבים במשיכה על ידי חצירו מיהא קונה בלא נתינת המעות : עוד אמרי׳ בשמעתי׳ דלאמימר דאמר משיכה בעובד כוכבים קונה אי סבר כר"ל דאמר משיכה מפורשת מן התורה לעמיתך למה לי ומשני אמרי לעמיתך אתה מחזיר אונאה ואי אתה מחזיר אונאה לעובד כוכבים ומסיק דאי ס"ל כמ"ד גזילו אסור יכול להיות דס"ל כר"ל אבל אי ס"ל כמ"ד גזילו היה מותר ע"כ כר"י ס"ל דאי גזילו היה מותר אונאה מבעיא ואיכא למידק מההיא דאמרי׳ בר"פ איזהו נשך (דף סא ע"א) אמר רבא למה לי דכתב לאו ברבית לאו בגזל לאו באונאה ועביד צריכותא דאי כתב רחמנא לאו באונאה לא אתי גזל מיניה דמה לאונאה שכן לא ידע דמחיל תאמר בגזל דידע ואיכא למימר דמייאש ומחיל יעו"ש נמצא דיש צד לומר דאונאה חמיר מגזל וא"כ אמאי מסיק הש"ס הכא דאי סבר דגזל כנעני היה מותר ע"כ ס"ל כר"י הא אפשר דאפי׳ יסבור דגזל כנעני היה מותר וסבר כר"ל שפיר י"ל דאיצטריך קרא דלעמיתך לומר דאין אתה מחזיר לכנעני דאף דגזילו היה מותר אי"א דשאני גזל דידע וא"ל דמייאש ומחיל אבל אונאה דלא ידע ומחיל אפשר דאסור אפי׳ בעובד כוכבים קמ"ל קרא דלעמיתך לאשמועינן דאינו חייב להחזיר אף דלא ידע ומחיל : והנני חוזר על דברי רש"י דלעיל שפי׳ מיד עובד כוכבים כלל כלל לא עד שיתבטא לרשותו של ישראל לא קנה דיש לעמוד עוד דמה יענה למאי דאמרי׳ לקמן בסיפא בעובד כוכבים שנתן מעות לישראל דקנה ואמרי׳ נמי בדיניהם שפסקה להם התורה ופריך נמי הכי ואימא עובד כוכבים כלל כלל לא דההם אי אפשר לפרש כדפירש הכא דלא קני עד שתבא לרשותו של עובד כוכבים דעובד כוכבים אין לו דין קנין חצר דהא אמרי׳ בפ"ק דב"מ (דף י:) אמר ר"ל קטנה אין לה חצר ור"י אמר יש לה חצר ומסקינן התם דכו"ע דקטנה יש לה חצר כי פליגי בקטן דר"ל ס"ל דחצר דגברא מדין שליחות אתרבאי וקטן דאין לו שליחות אין לו חצר ור"י ס"ל דחצר דגברא נמי מדין יד איתרבאי וקטן נמי יש לו חצר ואי בעית אימא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי דמר מיירי בקטן ומר מיירי בקטנה ונמצא דבין ללישנא קמא ובין ללישנא בתרא לר"ל דס"ל דאין חצר לקטן ס"ל דחצר מדין שליחות איתרבאי ולדידיה פשיטא דאין חצר לעובד כוכבים דאפילו ללישנא קמא לר"ל הכי הוה ומה גם דקי"ל כלישנא בתרא דלכו"ע חצר מדין שליחות איתרבאי כמ"ש הרי"ף והרא"ש שם והר"ם בפ"ד מהל׳ זכיה יעו"ש וא"כ פשיטא דהכא מלבד דהאי מימרא דעובד כוכבים שנתן לישראל מימרת ר"ל משמיה דר׳ אושעיא היא ולר"ל ע"כ ס"ל דחצר מדין שליחות איתרבאי יתר ע"כ דהכי קי"ל וכיון שכן אין קנין חצר לעובד כוכבים ועכצ"ל דמאי דפריך הש"ס ואימא כלל כלל לא הוא כמשמעו דנימא דכנעני לא יהיה לו שום מציאות קנין בממונו של ישראל וא"כ ה"ה ברישא דישראל שנתן לעובד כוכבים ומי הכניסו לרש"י לפרש הכי דעד שיבא לרשותו של ישראל לא קני ולאדם לנו מידוע כזה דאף דבמשיכה אינו קונה אבל חצר שכל החפץ הוא בתוך החצר קנה דמדין דיד נמי אם הוא חפץ קטן ונכנס הכל בידו קנה כדבר האמור : והנה הרא"ש כתב פ"ק דמכילתין גבי האי דרב מרי בר רחל דהוה מקנה לאודנייהו לעובד כוכבים וכו׳ כתב דאופן ההקנאה לעובד כוכבים המתוור שבכולם הוא שיקבל פרוטה מן העובד כוכבים ויקנה לו מקום שהבהמה עומדת שם ויקנה לו אוזן הבהמה יעו"ש והביא דבריו הטור בי"ד סי׳ ש"כ יעו"ש מתבאר מדבריו דס"ל דיש דין קנין חצר לעובד כוכבים ומשו"ה כתב דיקנה לו המקום וממילא אכה באוזן הבהמה מדין חצר ויש לתמוה והרי הרא"ש בפ"ק דב"מ פסק כהרי"ף דחצר דגברא מדין שליחות איתרבאי ומשו"ה אין חצר לקטן וכמו דאין חצר לקטן כן נמי ה"ה עובד כוכבים דכיון דאין שליחות לעובד כוכבים חצר נמי לית ליה :

ובבר ראיתי להרב ברכת הזבח בתשובה אחת הובאה בספר נחלת שבעה סימן ל׳ שכתב על דברי הרא"ש אלו וז"ל ותמיהא לי דהא דחצר קונה הוא מדין שליחות דאי משום יד היה צריך העובד כוכבים להיות עומד סמוך לו דמה יד בסמוכה וכו׳ וא"כ כיון דמדין שליחות קני החצר ואנן קי"ל דאין שליחות לעובד כוכבים וא"כ תקנה ע לא ידענא דמנ"ל לומר דחצר של עובד כוכבים קונה ודוחק לומר דעובד כוכבים לעובד כוכבים יש שליחות וא"כ חצר של עובד כוכבים הוי כשליח עובד כוכבים דמרבך ערבא צריך וכו׳ ומצאתי ברבינו ירוחם שכתב ז"ל או יקנה לעובד כוכבים המקום שהבהמה עומדת שם ויקנה לו אגביו אוזן הבהמה עם הפועל כו׳ ולפי"ז גם במכירת החמץ צריך מדין אגב ולא מדין חצר וכן אני מורה לבא לפסח לשאול אותי ומקום הניחו לי כבודי האחרונים להתגדר בו עכ"ל ויש לעמוד על דבריו במ"ש דחצר מדין שליחות דאי משום יד בעינן עומד בצדו דנראה דאי עומד בצדו יכול להיות מדין יד והא ליתא דהא הרי"ף והרא"ש ורוב הפוסקים ס"ל דלכו"ע חצר דגברא מדין שליחות איתרבאי ומשו"ה קטן אין לו חצר אפילו עומד בצדו וא"כ ה"ה עובד כוכבים דדין חצר דגברא יש לו דמדין שליחות הוא ואין שליחות לעובד כוכבים גם מה שלמד מדברי ר"י ז"ל דלאו מדין חצר הוא אלא מדין אגב מלבד דהדבר קשה דאי מדין אגב הוא למה נקטו הרא"ש ורי"ו והטור שיקנה לו מקום שהבהמה בו קשה הא קי"ל דלצבורין לא בעינן והיה אפשר אפילו מקנה לו איזה מקום אחר יקנה הבהמה אגבו דלענין אגב לא בעינן צבורים בתוכו יתר ע"כ דהא קי"ל דקנין אגב אינו אלא מדרבנן וכמ"ש התוס׳ בפרק קמא דב"ק (דף יב.) [ד"ה אגא] וכן כתב הרא"ש שם יעו"ש וא"כ איך בקנין אגב דמדרבנן מפקעינן קדושת בכור התינח למ"ד דקנין דרבנן מהני לאיסור דאורייתא מטעם הפקר ב"ד היה הפקר אלא למ"ד דקנין דרבנן לא מהני לאיסור דאורייתא מאי איכא למימר ורבינו ירוחם הוא מכת הסוברים דלא מהני דהא כתב דהמקדש בחוב של אחרים במעמד שלשתן דאינה מקודשת כי אם מדרבנן כמ"ש לעיל וא"כ איך בקנין אגב דרבנן יועיל להפקיע איסור קדושת בכור דמן התורה ועל כרחך צריך לומר דמדין חצר קאמר ומ"ש רי"ו ויקנה לו אגביו לאו דוקא האי לישנא דאגב דמלינו לשון אגב שאינו קנין אגב כדאמרינן בפרק הזהב (דף מו.) וליקני אגב סודר יעו"ש הרי דנקט אגב סודר אף דמן הראוי היה לומר וליקני ליה בקנין סודר ונקט אגב סודר ופי׳ הוא דאגב דקונה הסודר המוכר מקנה ליה ללוקח הפירות וכ"כ הכא נקט לשון אגב והכוונה דאגב דקונה העובד כוכבים המקום קונה הבהמה מדין חצר ולשון אגב לשון מושאל הוא לכן נלע"ד דהעיקר דהרא"ש ורי"ו והטור ס"ל דיש קנין חצר לעובד כוכבים והיינו טעמא משום דס"ל כספר המשאת בנימין דעובד כוכבים בעובד כוכבים יש שליחות וכיון דעושה שליח לעובד כוכבים שכמותו גם קנין חצר יש לו מדין שליחות כמו שנידד הרב בתשובה הנזכר ואע"ג דבירושלמי פ"ק דתרומות נראה דאפילו עובד כוכבים בעובד כוכבים אין שליחות כמ"ש הרב משנה למלך בפרק ב׳ מהל׳ שלוחין הלכה א׳ יעו"ש מ"מ נראה דבש"ס דילן לא ס"ל הכי דהא בפרק השוכר את הפועל (דף עא ע"ב) מתבאר דכליו של עובד כוכבים קונה לו יעו"ש ובפ"ק דב"מ מתבאר מתוך דברי הראשונים דכליו של אדם קונים לו הוא מדין חצר ואם איתא דאין שליחות לעובד כוכבים כלל אפילו בעובד כוכבים חבריה א"כ אף קנין חצר וכליו אין לו וכבר עמדתי ע"ז בספר תוספת דרבנן באות מ׳ משיכה יעו"ש והן עתה חשבתי דרפי דנוכל לומר דאדרבה מתוך סוגיא זאת יש ללמוד דעל כל פנים עובד כוכבים בעובד כוכבים יש לו שליחות דלא כהירושלמי ומשום הכי יש לו קנין חצר וקנין כליו באופן דנראה לע"ד מה שכתב הרא"ש דמקנה לו מקום שהבהמה שם הוא מדין חצר וכן נראה מתשובת הרה"ד סי׳ ע"ד שלא מצא תיקון בפרה שהיא ברשות העובד כוכבים במקום רחוק ואי אפשר להקנות מקום הבהמה כי אם ע"י קנין חליפין ואם איתא יקח פרוטה מן העובד כוכבים ויקנה לו איזה מקום משלו ואגב יקנה לו הפרה בכל מקום שהיא מדין אגב : והן עתה הנה נבא לענין הלכה בענין קנין מטלטלין ישראל מעובד כוכבים ועובד כוכבים מישראל וכבר נודע דאיכא שלשה סברות בדבר דרש"י ז"ל ודעמיה ס"ל דהלכה כר"ל דישראל מישראל במשיכה ודרשינן עמיתך במשיכה ועובד כוכבים בכסף ולא במשיכה ולדעת ר"ת ודעמיה ס"ל דהלכה כר"י דדבר תורה מעות קונות בישראל ועובד כוכבים דוקא במשיכה ולא בכסף ומבואר בדברי רבינו הרמב"ן דס"ל כסברת ר"ת ובין ישראל מעובד כוכבים ובין עובד כוכבים מישראל אינו קונה במעות כי אם במשיכה וכתב רבינו דבעל הלכות גדולות ס"ל הכי כמו שמפורש בבעל הלכות הלכות בכורות דף קלט ע"ד אלא שיש לדקדק קצת דראיתי לבעל הלכות עצמו בהלכות הלואה דף קע ע"ד שכתב וז"ל דתנן שאין להם אחריות אין נקנין אלא במשיכה דכתיב או קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד עכ"ל דמדהביא קרא דאו קנה מיד עמיתך שמע מינה דסבירא ליה לענין הלכה כריש לקיש דמשיכה בישראל מן התורה דהא בפרק קמא דקדושין [דף כו.] גבי מתניתין ושאין להם אחריות אין נקנין אלא במשיכה אמרינן מנא הני מילי דכתיב או קנה מיד עמיתך וכו׳ ואתריץ התם ולר"י דאמר דבר תורה מעות קונות תני תקנתא דרבנן יעו"ש וא"כ אי ס"ל לבעל הלכות דהלכה כר"י איך מביא מקרא אלא עכצ"ל דס"ל דהלכה כר"ל וא"כ איך כתב דמשיכה בעובד כוכבים קונה ולא מעות כיון דלר"ל נהפוך הוא דלעמיתך במשיכה ולעובד כוכבים בכסף והסברא הג׳ הוא סברת הרמב"ם בפ׳ א׳ מהל׳ זכיה דס"ל דעובד כוכבים קונה ומקנה מישראל בין בכסף לחוד ובין במשיכה לחוד וכתב ה"ה שם דהר"ם עשה עיקר מסוגיא דפרק השוכר (דף עא:) דמוכח מיניה דאמימר דאמר משיכה קונה אף משיכה קאמר וה"ה דמים דהכי דרשינן לעמיתך בכסף בלבד הא לעובד כוכבים בין במשיכה ובין בכסף דהכי מוכח התם מדלמי הש"ס הא דמייתי ר"א מהא דאמר לאו רב וכו׳ אקדימו ושקלי וזוי מנייהו דהכא במאי עסקי׳ דקייל וכמי במנא דעובד כוכבים דקשה דכיון דהאי מקשה סבר דמשיכה בעובד כוכבים קונה א"כ מעות אינם קונות ומה מועיל הקדמת המעות דקאמר לאו רב ועכצ"ל דסוגיא דהתם סבר כאמימר אף דס"ל כר"י מ"מ העובד כוכבים קונה ומקנה בין בכסף ובין במשיכה דלעמיתך בחדא ולעובד כוכבים בתרתי בכסף או במשיכה דלא כשמעתין דבכורות והריטב"א בחי׳ לע"ז כתב משם רבינו הרמב"ן דהכי ס"ל בפי׳ הסוגיא דהתם דלפום סוגיא אמימר אף משיכה קונה קאמר וה"ה כסף ע"ש בדברי הריטב"א שכתב כן משם רבינו גבי הא דתני פרסאי מסדרי פרדשני וכו׳ וגבי הא דדמי הש"ס דסב"ע דכייל וכמי במנא דעובד כוכבים יעו"ש וכן כתב הרשב"א בתורת הבית הארוך הביא דבריו מרן הב"י בי"ד סי׳ קכ"ב וז"ל אבל הרמב"ן פי׳ דלאמימר לאו משיכה דוקא קאמר אלא אף משיכה וה"ה למעות והלכך כל שהקדים לו מעות ופסק סמכא דעתיה ולפיכך מותר וזה יותר נכון עכ"ל הרי מבואר נ"כ בדברי הרשב"א דדעת רבינו הרמב"ן הוא כמ"ש הריטב"א דס"ל דפי׳ הסוגיא דע"ז הוא על פי סברא ע דלאמימר אף משיכה קונה קאמר וה"ה דמים ומאחר שעינינו רואות דרבינו בהלכות בכורות נראה בבירור דדעתו כדעת ר"ת ודעמיה דדוקא משיכה קונה ולא מעות ע"כ צריך לומר דמ"ש משם רבינו הרמב"ן הוא דס"ל דפירוש הסוגיא דע"ז מתפרש הכי דבסוגיא דהתם ס"ל דאפילו לר"י דרשינן הכי לעמיתך בכסף לחוד ולעובד כוכבים בין בכסף ובין במשיכה אבל כיון דסוגיין דבכורות לא ס"ל הכי דאדרבה אמרינן מה עמיתך באחת אף עובד כוכבים באחת וא"כ ע"כ לר"י דקי"ל כוותיה אין קנין העובד כוכבים אלא במשיכה כסוגיא דבכורות קי"ל לענין הלכה ועובד כוכבים לא קני אלא במשיכה דרבינו לא ס"ל כדעת הר"ם דפסק כאותה סוגיא דע"ז דאינו ס"ל דהעיקר כסוגיא דבכורות · ולפי האמור בתנם הגיה בדברי הרשב"א דתורת הבית אזכר לעיל הריב"ש בתשובה אכא במהרש"ך ח"ב סי׳ קמ"ז דגרסינן בדבריו הרמב"ם דאי גרסינן הרמב"ן דבריו סותרות זו את זו דלפי מה שאמר ה"ה תשמו נראה דחולק אהרמב"ם יעו"ש ולפי האמור אין צריך להגיה דהאמת הוא דהרמב"ן הכי ס"ל בפי׳ הסוגיא דפ׳ השוכר כמ"ש הריטב"א בחי׳ והרשב"א ג"כ לא לענין הלכה הביא דברי הרמב"ן כי אם ליישב הסוגיא דהתם דאי סבר רב דמשיכה קונה ומעות אינם קונות מאי אהני הקדמת המעות דאמר לאו רב דלייתב זה הוכרת רבינו הרמב"ן לפרש דסוגיא דהתם ס"ל דלאמימר אף משיכה קונה קאמר היפך ממה שמבואר בסוגיין דבכורות אבל לענין הלכה העיקר כמ"ש בהלכות בכורות דקי"ל כסוגיא דהתם דלר"י אי אפשר בעובד כוכבים אלא במשיכה בלבד : והנה מפני שמחלוקת זה דרש"י ודעמיה ור"ת ודעמיה כתבו הראשונים דישראל הבא להקנות בהמה לעובד כוכבים לפוטרה מן הבכורה טוב להחמיר לעשות הקנין לכולי עלמא שימשוך העובד כוכבים הבהמה וגם שיתן דמים וכמ"ש הרא"ש בפ"ק דמכילתין גבי הא דרב מרי ידע לאקנויי קנין גמור וכו׳ יע"ש וכן כתב הטור אחריו בי"ד סי׳ ש"כ וכן כתבו התוספות בע"ז (דף עא.) ד"ה רב אשי וכו׳ יעו"ש וכן כתב המרדכי בר"פ השוכר משם ר"י יעו"ש וצריך טעם דלמה אוצרכו להחמיר להצריך משיכה ודמים בהיות דאפשר במשיכה לבד לכו"ע דפלוגתייהו דהני רבוותא אינו אלא במכר אבל במתנה לכו"ע קונה במשיכה דאם לא כמה יקנה וכמ"ש התוס׳ שם בפרק השוכר בד"ה פרדשני וכו׳ וז"ל ואומר ר"י דאפילו למ"ד משיכה אינה קונה ה"מ כגון דאיכא כספא אבל במציאה ומתנה דליכא כספא כו"ע מודו דקנו במשיכה או בהגבהה עכ"ל · וכן כתבו עוד שם (דף עב ע"א) ד"ה ומאי לא ניתן להישבון וכו׳ יעו"ש וכן כתב רבינו הרמב"ן בפ׳ הזהב הביא דבריו הרב בספר א"ז דלר"י דדבר תורה מעות [קונות] במתנה דליכא מעות קונה במשיכה וא"כ ה"ה נר"ל לענין עובד כוכבים דאף דלדעת רש"י קי"ל כוותיה ודוקא בכסף הייט במכר אבל במתנה קונה במשיכה וא"כ הא איכא תקנה לפטור מן הבכורה כשיתן הישראל הבהמה לעובד כוכבים במתנה וזכה בה במשיכה לבד ולמה צריך בדרך מכר כדי להצריך תרתי בהיות דאפשר במשיכה בלבד ובשלמא להרא"ש והטור י"ל דלא ס"ל הכי אלא כמ"ש הריטב"א בחי׳ לע"ז דס"ל דכמחלוקת לענין מכר כן מחלוקת לענין מתנה ומייתי ראיה מהא דפשיט הש"ס שם דמשיכה קונה מהא דר"י דבן נח נהרג על פחות משוה פרוטה יעו"ש אבל להתוספות והמרדכי שכתבו משם ר"י דצריך משיכה ומעות ק"ק דהא ר"י עצמו הוא דאמר דבמתנה דליכא כספא לכו"ע קונה במשיכה וא"כ יתננו לו במתנה וסגי במשיכה : וראיתי בס׳ בני יעקב בתשובה שהביא בשם מהר"ר יעקב ן׳ פורנה וז"ל שכתב שם אך את זה ראיתי קשה ולכאורה לא מצאתי תשובה נכונה והיא דהנה ידוע דספק ספיקא בפלוגתא דרבוותא שפיר מקרי ס"ס וא"כ בכך דינא דבכור למה החמירו להצריך משיכה וכסף ולא התירו בנתינת המעות לבד מטעם ס"ס ספק שמא הלכתא כר"ל דהכי פסק רש"י וא"כ העובד כוכבים קונה בכסף ואם תמצא לומר הלכה כר"י כדעת ר"ת ובכן העובד כוכבים קונה במשיכה לבד שמא הלכתא כהרמב"ם ודעמיה דס"ל דאפילו לר"י עובד כוכבים קונה בכסף או במשיכה יעו"ש באורך : וראיתי להרב בני יעקב שם בתשובה על דברי הרב הנזכר בסוף תשובתו השיב ע"ז וז"ל ולדידי ב׳ תשובות בדבר חדא מ"ש התוספות בסוגיית פתח פתוח דכולה חד ספיקא דשם אונס חד הוא והכי נמי הכא לא נפקא לן מינה אלא דמעות בעובד כוכבים קונות וכן אם נאמר דטעמא משום דקי"ל כר"ל וכן אם נאמר דטעמא משום דר"י מודה בעובד כוכבים סוף סוף מה שאנו לומדים אינו אלא דמעות קונות מה לי הכא ומה לי הכא וכה"ג לא מקרי ספק ספיקא עכ"ל ולע"ד אין ישוב זה נכון דהרי כתב הפרי חדש בכללי הספק ספיקא סי׳ י"ב דמתבאר מדברי פסקי מהרא"י בסי׳ ק"ל דלא מבעיא ליה כשהספק האחד מוסיף על חבירו בהיתר דמתקרי ס"ס ולא הוי שם אחד אלא אפילו שלא יש שינוי בין ב׳ הספיקות אלא תוספת דמציאות כגון ההיא שילדה זכר ונקבה דלספקא קמא דשמא ילדה זכר אלו הגדיים שניהם פשוטים ואידך ספיקא דשמא הנקבה ילדה תחלה הרי הוסיף שלא קדם שום ולד לנקבה זאת ומקרי ספק ספיקא אפילו בכה"ג יעו"ש ואם כן הכא נמי אף דלא נפקא מינה בב׳ הספיקות אלא דמעות קונות וליכא שום תוספת חידוש בדין קנין המעות בין ב׳ הספיקות מכל מקום הא איכא תוספת בספק הב׳ לענין אחר דלספק הא׳ שמא הלכה כר"ל אין מציאות קנין לעובד כוכבים אלא בכסף אבל לפי ספק הב׳ דשמא הלכה כהרמב"ם מוסיף עוד דהעובד כוכבים יש לו קנין בכסף ובמשיכה מה שאין כן בספק הא׳ וככה"ג אף דלענין קנין מעות לא נפקא מינה כלל חשיב ספק ספיקא לדעת מהרא"י וגדולה מזאת דסברת מהרא"י יש ללמוד מדברי הרא"ש בפרק קמא דמכילתין גבי מתניתין דב׳ תמורות שלא בכרו וילדו ב׳ זכרים ונקבה דאמרינן במתניתין דנותן טלה א׳ לכהן וכתב הרא"ש דעל הזכר הב׳ מפריש והוא לעצמו דאף על גב דאיכא ספק ספיקא דשמא ב׳ הזכרים נולדו מתמורה אחת דבהכי האחד ודאי פשוט ואם תמצא לומר דהאחת ילדה זכר ונקבה שמא הנקבה ילדה תחלה מ"מ מקום כיון דאפשר בתקנתא דהפרשת טלה לא מקילינן בספק ספיקא יעו"ש ובספק ספיקא זה לא נפקא מיניה אלא דהא׳ אינו בכור דבין אם נאמר שהב׳ זכרים נולדו תאומים ובין אם נאמר שהאחד נולד עם הנקבה סוף סוף מה שאנו לומדים הוא שהאחד מהם הוא פשוט ולא פטר את הרחם ואם כן כמ"ש דשם אחד הוא ועל כרחך צריך לומר דכיון דאיכא קצת שינוי במציאות בין ב׳ הספיקות חשיב ס"ס והכא איכא קצת שינוי דלספק הא׳ דנולדו התאומים הרי הזכר הב׳ אינו אפילו ראשון לזכרים אבל בספק הב׳ שנולד עם הנקבה הרי הזכר אף דלא הוי בכור דפטר רחם דהנקבה ילדה תחלה מ"מ הוא בכור וראשון לזכרים שקודם מתנו לא נולד זכר ואף דלא נ"מ כלל מ"מ כיון דאיכא קצת שינוי דמציאות הוי ס"ס כ"ש בנדון דידן דאיכא נפקותא לענין דינא בענין קנין העובד כוכבים עצמו דהספק הא׳ מוסיף לו קנין אחר דאפי׳ במשיכה קונה דפשיטא דאף דבגוף קנין מעות אינו מוסיף כלום הוי ס"ס גם מ"ש הרב בני יעקב לסתור ס"ס זה מטעם דהמתבונן היטב יראה בעיני

דהספק

כוכבים אם עד שלא נתן מעות משך יחזיר ואם משנתן מעות משך יוליך הנאה לים המלח ואסיק רבינא מדסיפא משיכה קונה ואע"פ שנתן מעות אי משך אין אי לא משך לא רישא נמי משיכה קונה וכו' ואזדא לטעמיה דפשטא ליה התם כאמימר אבל מעות הוי ליה כמטלטלי הלכך ישראל שנתן מעות לעובד כוכבים בבהמתו אם לא משך לא קנה ופטורה מן הבכורה ועובד כוכבים שנתן מעות לישראל בבהמתו אם לא משך לא קנה וחייבת בבכורה ואם משכו אע"פ שלא נתן מעות קנה הלכך זו שקנה עובד כוכבים פטורה ושקנה ישראל חייבת בבכורה ובעל הלכות נמי הכי אמר ישראל שנתן מעות לעובד כוכבים על בהמתו ולא משכה וילדה ברשות העובד כוכבים פטורה מן הבכורה והכי נמי פסק רבינו הגאון בספר המקח דמשיכה בעובד כוכבים קונה כאמימר אלא
ע"ז עא. דתמיהא לן דמזכי שטרא לבי תרי דקא פסק נמי כי הא *דאמר להו רב להנהו סבוותא כי כייליתו חמרא לעובד כוכבים אקדימו ושקולי זוזי מינייהו וכו' והא אמימר דאמר משיכה קונה אוקמה לדרב בדאיכא עכבת יין אפומא דמנא
שם עד. דקמא קמא אינסיך ולא כרשב"ג דאמר *ימכר כולו לעובד כוכבים חוץ מדמי יין נסך שבו ואנן הא קי"ל כרשב"ג דאמר סתם יין אפילו יין ביין הילכך ליתא לדרב אלא אפילו לא שקל זוזי מינייהו עד דבייל להו שרי דהא מעידנא דמשכיה קנייה

דהספק האחרון סותר לראשון וכו' יעו"ש לע"ד אינו סתירה דלמאי דקי"ל דלא בעינן ס"ס מתהפך כמו שהעלה הפר"ח וכמו שהביא דברי מהרי"ו ר' פורנה ע"ז א"כ י"ל דאף דבלד א' נראה כסותר מ"מ י"ל הס"ס נגד האחר שאינו סותר הראשון דהיינו ספק אם הלכה כהרמב"ס דאפי' לר"י בין משיכה ובין מעות קונות ואת"ל דאין הלכה כרמב"ס אלא כמ"ד דלר"י אינו קונה אלא במשיכה שמא אין הלכה כר"י אלא כר"ע ולר"ע עובד כוכבים קונה בכסף ובכה"ג אינו סותר כלל : ואולם נעד"נ דה"ע דלא התירו הראשונים במעות בלבד מטעם ספק ספיקא דהא כבר נודע דרוב הפוסקים עלו בהסכמה דאין מוציאין ממון מיד המוחזק מס"ס דאפילו מהריב"ל שכתבנו לעיל שכתב דבס"ס מוציאין מיד המוחזק איהו גופיה כתב להיפך בכמה מקומות מטעם דס"ס הוא מטעם רוב וכיון דלא אזלינן בממון בתר רובא להוציא מיד המוחזק ה"ה בס"ס כמו שהביא כל הדעות הרב כנה"ג בכללי הקי"ל אות י' יעו"ש וא"כ אם נתן העובד כוכבים מעות בעד בהמת ישראל ואנו באים לדון לענין דרכא דממונא דהישראל רוצה לחזור בו והעובד כוכבים רוצה לזכות בקניינו מכח קנין מעות שורת הדין נותן דאינו יכול להוציא מיד המוחזק דאע"ג דאיכא ס"ס דפלוגתא דרבוותא ע"ד האמור אין מוציאין מיד המוחזק בס"ס וכיון דלענין דרכא דממונא אזלינן בתר חזקת ממון הכי מן הדין בהמה זאת שאנו דנין עליה לענין בכור של ישראל היא ופטר רחם בישראל קרינן בה כיון דאין העובד כוכבים יכול להוציא מיד ישראל מן הדין ואיך אפשר שנאמר דפטורה מן הבכורה מטעם דלענין איסור מקילינן בס"ס מאחר דהאיסור זה תלוי בעיקר הממון והאיסור בתר ממונא גריר וכיון דלענין ממונא חשבינן ליה כבהמת ישראל איך לענין איסורא נחשב אותה כבהמת עובד כוכבים כיון דהוי תרתי דסתרן דלענין דרכא דממונא אין מוציאין מידו ולענין איסורא אמרינן דשל עובד כוכבים היא וכבר כתבתי בספר תוספת דרבנן באות תי"ת תמך · דאפי' להקל אמרינן איסורא בתר ממונא גריר דכיון דלענין ממון אמרינן העמד ממון על חזקתו גם לענין איסורא בתר ממונא גריר ולא אמרינן ספק איסורא לחומרא כיון דהוי תרתי דסתרן דמהאי טעמא בספק שחרור עבד כיון דלענין ממונא עדיין משועבד לרבו גם לענין איסורא אכתי עבד גמור הוא ומותר בשפחה כדין עבד אלא שכתבתי שם דהיינו דוקא למ"ד דתקפו כהן מוציאין מידו אבל למ"ד דאם תפס אין מוציאין מידו לא אמרי' הכי יעו"ש וא"כ כ"ש הכא דאמרי' איסורא בתר ממונא גריר להחמיר דכיון דלענין ממון ממון ישראל הוא אין כאן צד לפטור אותה מן הבכורה מטעם ס"ס ואפשר דלהחמיר בנדון דידן אפי' למ"ד דאם תפס אין מוציאין מידו דיש לעובד כוכבים דרכא דממונא אין טעם זה מספיק לפוטרה מן הבכורה ועוד דהראשונים אשר כתבו להחמיר בענין בכור ס"ל דבספק אם תפס מוציאין מידו דהתוס' הכי ס"ל כמו שנראה מדברי התוס' בפרק יש בכור (דף מח ע"ב) ד"ה ואם וכו' יעו"ש והרא"ש נמי הכי סבירא ליה כמו שמפורש בפ"ק דבכורות ובכמה דוכתי והטור ג"כ נמשך אחריו וכמ"ש הרב תקפו כהן יעו"ש :

והנה לפי האמור לכאורה היה נראה דאם ישראל נתן מעות לעובד כוכבים בבהמתו ונולד בכור קודם משיכה דפטור מן הבכורה דאף דספיקא הוא אם קנה במעות לבד ובפרט דאיכא ס"ס להחמיר דחשיב כודאי בכור דהא איכא ספק שמא הלכה כהרמב"ס דאפי' לר"י ישראל מעובד כוכבים קונה נמי במעות ואת"ל דאין הלכה כוותיה דהר"ס אפשר דהלכה כר"ע ע"ד האמור בל"א דהכא הוא להחמיר מ"מ כיון דאיסורא בתר ממונא גריר ושורת הדין לענין דרכא דממונא דאם רוצה לחזור העובד כוכבים יכול לחזור ואין מוציאין מידו דאין מוציאין מיד המוחזק אפי' בס"ס א"כ ה"ה לענין איסורא דחשבינן לה כבהמת עובד כוכבים ממש לפטור מן הבכורה אמנם לפי האמור לעיל בשם הראשונים שכתבו בספ"ק דכתובות דגבי כנעני לא אמרינן אוקי ממונא בחזקת מאריה אין הדין כן דכיון דאיכא ס"ס להחמיר יש לו דין בכור לענין איסור גיזה ועבודה ואיסור שחיטה קודם שיפול בו מום דאע"ג דבספק שקול כתבנו לעיל דאף לסברת הראשונים דאין לו חזקת ממון מ"מ כיון דהישראל נמי אינו מוחזק חשיב כממון המוטל בספק דיחלוקו מ"מ הכא דאיכא ס"ס המסייע לישראל הקונה כיון דלענין איסור אמרינן בעלמא דס"ס להחמיר חשיב כודאי איסור וכן משמע מדברי הרב משנה למלך בתשובה לענין בכור בהל' בכורות בסוף התשובה דף קג ע"א וכן מתבאר מדברי הרב ל"מ בפ' ב' מהל' גרושין גבי דין מילי לא ממסרן לשליח יעו"ש דכל דאיכא ס"ס חשיב כודאי איסור א"כ הכא דאיכא ס"ס המסייע לישראל הקונה חשיב כודאי קנה הישראל ובהמת ישראל מיקרי ומייבת בבכורה לענין איסור קדושת בכור · אלא דאעיקרא דמלתא נריך לדעת מאיזה טעם כתבו הראשונים הנז"ל דאין לו חזקת ממון דמאחר דקי"ל דגזל עובד כוכבים אסור ומתבאר מדברי הר"ס בפ"א מהל' גניבה דין א' ובפרט בפ"ז מהלכות גניבה דין ח' דגזל עובד כוכבים איסורו מן התורה יעו"ש בדברי ה"ה וכ"כ הטור בח"מ סי' שמ"ח יעו"ש · וכיון דמן התורה ממונו של עובד כוכבים אסור לגוזלו א"כ אמאי לא יהיה לו חזקת ממון כישראל וע"כ נ"ל דכל הראשונים הנז"ל שכתבו כן ס"ל כסברת רש"י בפרק ד' מיתות [דף נז.] הביא דבריו רש"ל בפ"ק דב"ק סי' מ"א ובפ' בתרא סי' כ' דס"ל דקראי אסמכתא בעלמא ורש"ל תמה על סברת הרמב"ס והסמ"ג דס"ל דהוי מן התורה דלא תגנוב ולא תגזול לישראל נאמר כי כל התורה כולה בכללה ובפרטה לישראל ניתנה יעו"ש וגם תרן הכ"מ בפ"א מהל' גזילה כתב בעד הר"ס כן יעו"ש א"כ פשיטא דלית ליה חזקת ממון וא"כ הוא יוצא לנו דלדעת הר"ס והסמ"ג והטור ודעמיה דס"ל דגזל כנעני אסור מן התורה יש לכנעני חזקת ממון ואמרינן לגבי עובד כוכבים אוקי ממונא בחזקת מאריה כדין ישראל כיון דיש לו זכות בממונו ולא הוי הפקר · ולעד"נ דדבר זה במחלוקת שנוי ותלוי בזה אי גזל העובד כוכבים איסורו מן התורה או מדרבנן : הן אמת דהגב אורחין הוקשה לי דאיך אפשר דגזל העובד כוכבים אינו אלא מדרבנן הא בשמעתין מפורש להדיא דלמ"ד דגזל העובד כוכבים אסור מן התורה הוא · דאמרינן דלאמימר דאמר משיכה בעובד כוכבים קונה אי סבר כר"ע הניחא למ"ד גזילו אסור היינו דאיצטריך קרא לאונאה וכו' ואם איתא דאינו אלא מדרבנן אפי' למ"ד דגזילו אסור לא מצי אתי אמימר כר"ע . שוב ראיתי להרב מ"א בהל' גזילה סימן ג' שעמד בזה על דברי רש"ל הנז"ל יעו"ש ובאמת שתמיהת הרב מ"א בשמעתין על דברי רש"ל היא תמיה גדולה שנראה מדברי רש"ל דס"ל בעד רש"י במ"ש בפ"ד מיתות דרש"י ס"ל דהני קראי דמייתי הש"ס בפ' הגוזל ומאכיל [דף קיג:] לומר דגזל העובד כוכבים אסור הוא בדרך אסמכתא · וזה דבר תימה משמעתין כאמור . אבל לע"ד יש לפרש דברי רש"י עפ"י מ"ש הר"ן בחי' שם בפ' ד"מ וז"ל וישראל בעובד כוכבים מותר הא אתיא למ"ד דגזל עותי אנס היה מותר מן התורה ופלוגתא היא בפ' הגוזל בתרא ומיהו מדרבנן אסור מפני חילול ה' וכדאי' התם ומשמע לי מסתמא דהכי הלכה דמותר מן התורה וכדאמרינן בעלמא וכן משמע לי שכן דעת הר"ס בפ"א מהל' גזילה וכו' עכ"ל מפורש יוצא מדברי הר"ן דלכו"ע אסור מדרבנן מפני חילול ה' ומ"ש הר"ן וכדאיתא התם היינו דאמרינן התם דלר"ע בכנעני שבא לדין לפניו אסור לבא עליו בעקיפין מפני קידוש ה' דאע"ג דמוקי לה התם בהפקעת הלואתו דלכו"ע אסור מפני חילול ה' וכן אמרינן התם באבידת כנעני דלכ"ע אסור מדרבנן מפני חילול השם וזהו מ"ש רש"י שם ישראל בכנעני היה מותר · וגם כוונת רש"י דמדרבנן איכא למאן דאסר משום חילול ה' בהגוזל בתרא כמ"ש הר"ן אבל לעולם דאין כוונת רש"י לומר דליכא מ"ד דאסור מן התורה כמו שהבין רש"ל אשר מפני זה תי"ק עליו דאינו מטעם חילול ה' · דלפי האמור דדברי רש"י אינו אלא למ"ד אסור מדרבנן מפני חילול ה' · ובדברי הר"ן הנז"ל י"ל במ"ש הא אתיא אליבא דמותר מן התורה ופלוגתא היא בפ' הגוזל בתרא דלכאורה נראה דהתם ליכא פלוגתא דכו"ע מודו דגזל הכנעני אסור מן התורה אלא דלר"ע נפקא ליה מקרא דאחרי נמכר גאולה תהיה לו ורבי שמעון חסידא נפקא ליה מקרא דואכלת את כל העמים אשר ה' אלהיך נותן לך · ונראה פשוט דעיקר כוונת הר"ן הוא דעכ"פ פלוגתא הוי דהא בפרק המקבל מפורש דדרשינן מקרא דרעך דהיה מותר אלא דלא הב לומר דפלוגתא היא בפרק הגוזל בתרא דהתם נמי איכא פלוגתא דלר"ע דדריש ליה מקרא דאחרי נמכר וכו' גזל הכנעני היה אסור אפילו בזמן שהם מסורים בידך אבל לר"ש חסידא בזמן שאינם מסורים בידך אסור דבזמן שמסורים בידך הא כתיב ואכלת וכו' · דאין לומר דלא קאי הר"ן אלא דוקא להאי פלוגתא דבזמן שהם מסורים בידך ואם כן נ"ל דמאי דפסק הוא דוקא כר"ש חסידא דבזמן שמסורים בידך היה מותר דהכי כתב הרמ"ה בפרקיו שם הביא דבריו הרב בס' א"ז ע"ש דאם סברת הר"ן נמי הכי איך פסק הלכה כמ"ד דהיה מותר מן התורה ולא בא לומר דדוקא בזמן שמסורים היו בידך. אלא עכצ"ל דסמך הר"ן נמי אהסיא דהמקבל [קיא.] דאיכא תנא דדריש מלא תעשוק את רעך לעולם דהתם שתמא קא ממעט דמשמע באופן דנמלינו למדין מדברי הר"ן דס"ל דהלכה כמ"ד דהיה מותר מן התורה אלא דמ"ש דכן משמע לו שכן דעת הר"ס הדבר קשה דמדברי הר"ס נראה דפסק כמ"ד אסור מן התורה כאמור ואדרבה מדברי הר"ס מתבאר דבגזל כנעני עובר על לאו כדין ישראל ואולי דע"ס הוא בדברי הר"ן ולסברת הר"ס והסמ"ג והטור דס"ל שבגזל כנעני עובר על לאו י"ל מהסיא דאמרי' בפ' איזהו נשך (דף סא.) דפריך הש"ס ל"ל דכתב רחמנא לאו בגזל תיתי מביניא דרבית ואונאה ומשני דלאו דגזל לכובש שכר שכיר לעבור עליו בשני לאוין וכיונא פריך התם [ע"ב] לא תגנבו דכתב רחמנא וכן לאו דכתב רחמנא במשקלות למה לי ומשני התם ואם איתא לוקמה בגזל גופיה וכ"ת לגזל הכנעני דמרבית ואונאה לא ידענא גזל הכנעני דהא רבית היה שרי בכנעני דכתיב לנכרי תשיך ואונאה נמי לא היה לו כדאמרינן בשמעתין ופסקו הר"ס בפי"ג מהל' מכירה דין ו' יעו"ש · וי"ל דעכצ"ל דלאו דלא תגזול לא איצטריך לגזל הכנעני דאי איצטריך

להכי נ"ל קרא דאחרי נמכר גאולה תהיה לו לגזל הכנעני לר"ע וקרא דואכלת את כל העמים לר"ש חסידא הא נפקא לן מעיקר לאו דלא תעשוק ובשלמא בקרא דואכלת אדרבה י"ל דאיצטריך להתיר בזמן שהם מסורים בידך דאי מקרא דלא תגזול ולא תגנבו הו"א דאפילו בזמן שמסורים בידך אסור אבל קרא דאחרי נמכר לר"ע למה לי דהא לר"ע דדריש מהאי קרא אסור אפי' בזמן שמסורים בידך דהא קרא דאחרי נמכר בזמן דמסורים בידך מיירי ואע"ג דכתב הרמ"ה דלא קי"ל כר"ע מ"מ י"ל דלדעת הר"ס ודעמיה לא ס"ל הכי אלא דקי"ל כר"ע וכמו שנראה מדברי הר"ס בפ"ז מהל' גניבה דין ח' יעו"ש : והנה התוס' בשמעתין דבכורות בד"ה כמ"ד גזל וכו' כתבו וז"ל פ"ה פלוגתא בהגוזל בתרא וכולא שמעתא דהתם *מוכח דאסור ובהפקעת הלואתו פליגי עכ"ל ולפי האמור אין כאן השגה על רש"י דהא עכ"פ איכא פלוגתא בזמן שמסורים בידך דלרבי עקיבא אסור ולרבי שמעון חסידא דמייתי לה מקרא דואכלת בזמן שמסורים בידך היה מותר וא"כ אפי' לא היה לנו מקומות אחרים אשר כתבו התוספות דמוכח מהם דס"ל דגזילו היה מותר שפיר אפשר לפרש שמעתין דאהך פלוגתא קאי הש"ס עוד כתבו התוס' שם ואם תאמר גזל כנעני היכי היה שרי הא כתיב וחשב עם קונהו וכו' י"ל היכא דאיכא חילול ה' ודאי היה אסור וכו' ע"כ וי"ל דא"כ דאפשר לומר דקרא דוחשב וכו' הוא במקום דאיכא חילול ה' א"כ מאי פריך התם בפ' הגוזל לר"ע דאמר דאסור לבא עליו בעקיפין משום חילול ה' מהא דדריש ר"ע מקרא דאחרי נמכר הא י"ל דהתם נמי מפני חילול ה' הוא ומדלא תשני הכי ש"מ דלא מצינן למימר הכי ודו"ק : איך שיהיה נמלינו למדין דאף דדעת הר"ס ודעמיה ורוב הפוסקים ס"ל דגזל הכנעני אסור מן התורה והכי קי"ל מ"מ הר"ן לא ס"ל הכי ולענין הלכה לדעת הר"ס ודעמיה דגזל הכנעני אסור מן התורה יש לעובד כוכבים חזקת ממון וא"כ דבר זה במחלוקת שנוי אי יש חזקה לעובד כוכבים או לא : עוד יש ללמוד בזה דהתמירו הראשונים בזה להקנות לעובד כוכבים לפוטרה מן הבכורה דבעינן מעות ומשיכה לצאת י"ח כל הדעות · דאמאי הוצרכו לכך הא אמרינן בשמעתין דפריך הש"ס למ"ד מעות קונות בעובד כוכבים מהא דתניא הלוקח גרוטאות מן העובד כוכבים ומצא בהם ע"ז אם עד שלא נתן מעות משך יחזיר ואם משנתן מעות משך יוליך הנאה לים המלח ואם אתרת מעות קונות משיכה ל"ל ומשני הכ"ע שקבל עליו לדון בדיני ישראל · הרי מפורש דאפילו דדינו של עובד כוכבים במעות כל שקבל עליו לדון בדיני ישראל קנה במשיכה לבד כדין ישראל לר"ל ומינה נמי לר"י דישראל בכסף ועובד כוכבים במשיכה כל שקבל עליו לדון בדיני ישראל קנה במעות לבד וא"כ אמאי לא עשו תקנה זאת שיקנה במשיכה או בדמים ע"י תנאי שיתנה עמו שיקנה במשיכה או בדמים דהיינו שיפרש שאפילו למ"ד שדינו בדמים מקבל עליו לקנות במשיכה וכן אפילו למ"ד שדינו במשיכה מקבל עליו לקנות בדמים · וכבר עלה על דעתי לומר דלענין איסורא דאורייתא להפקיע קדושת בכור לא מהני קבלת העובד כוכבים אם לא שיקנה בדיניהם שפסקה להם תורה ודוקא גבי קונה גרוטאות ומלא ע"ז דאע"ג דענין איסור הוא עכ"ז אם קבל לדון בדיני ישראל להקנות במשיכה חשבינן לה כע"ז דישראל לאוסרה בהנאה דלהחמיר מהני קבלת העובד כוכבים אבל להקל להפקיע קדושת בכור לא מהני קבלת העובד כוכבים עד שיקנה קנין גמור כדינו · אבל נראה דהא ליתא דא"כ מאי משני הש"ס למאי דפריך על זה אי הכי מעות למה לי ומשני ה"ק אע"פ שנתן מעות אי משך אין ואי לא לא דנראה דבדקבל לדון בדיני ישראל אפילו נתן המעות יחזיר ולא חשיבא ע"ז דישראל ואם איתא דקבלת העובד כוכבים לא מהני לאסור אלא בדרך חומרא א"כ בנתן המעות שהוא קניינו של עובד כוכבים מן הדין למה לא תאסר כדין ע"ז של עובד כוכבים אע"פ שלא משך אלא דלזה י"ל דכיון דקבל עליו לדון בדיני ישראל שיקנה במשיכה הרי הוא כמי שהתנה שלא יקנה כי אם במשיכה וקפידא הוי וכהאי דאמרינן בפרק הספינה (דף עו ע"ב) גבי ספינה דבאמר ליה משוך וקנה דלרבנן דקי"ל טוותייהו קפידא הוי ולא קנה במשיכה כדינה עד שימשכנה כיון דקפיד שלא יקנה כי אם במשיכה וה"ה הכא · דעפי"ז לע"ד י"ל דמי הכניסתו הכא לאוקמא בדקבל לדון בדיני ישראל דבהכי קשיא לן רישא דקתני דמשך עד שלא נתן יחזיר בהיות שאפשר דלעולם דהכא מיירי דאין העובד כוכבים רוצה להחליף דתו לדון בדיני ישראל אלא הכא מיירי כשהתנה שלא יקנה במעות לבד עד שימשוך דמש"ה קתני סיפא דאע"פ שנתן מעות אי משך אין ואי לא לא כיון דהקפיד בכך וברישא קתני דאפילו משך כל שלא נתן הדמים לא קנה דקנין העובד כוכבים הוא בדמים דוקא ולא במשיכה ול"צ אמאי לא משני הכי באופן דנמלינו למדין דאפשר לדחות ולומר דענין הפקעת קדושת בכור להקל קבלת העובד כוכבים לדון בדיני ישראל איכא עושה קנין ודוקא להחמיר אמרינן הכי דכיון דרואים העולם שקבל העובד כוכבים שיקנה במשיכה טועים לומר דבקבלתו זוכה הישראל קנין גמור וע"ז של ישראל היא ואם נתיר אותה בהנאה כיון דאין קבלת העובד כוכבים עושה קנין גזרינן שיתירו ע"ז דישראל אע"פ שקנאה קנין גמור : שוב ראיתי להרב מ"א בהל' מעות סימן ב' שעמד על דברי הראשונים בזה ועל עיקר הקירת הרב שכתב שם דלד"ל לראשונים כולי האי הא כשיתנה עם העובד כוכבים שיקנה במשיכה או בדמים סגי · נריך להבין דבשלמא במתנה שיקנה במשיכה שפיר דמי שהוא מתנה דאף דדינו בכסף כר"ל מקבל עליו שיהיה דינו כישראל שקונה במשיכה ואם הלכה כר"י הא בלאו הכי דינו במשיכה דנמלא דלכו"ע א"ש אבל במתנה שיקנה בדמים התינח לר"ל דדינו בלאו הכי בדמים אבל לר"י לא מהני דכיון דחז"ל עקרו קנין מעות ואמרו שישראל נמי לא יקנו כי אם במשיכה א"כ אפילו קיבל העובד כוכבים דין הישראל אכתי דין ישראל אינו אלא במשיכה דהא ודאי פשיטא דאין העובד כוכבים יכול לקבל עליו לעשות דבר שאינו קנין לא לישראל ולא לעובד כוכבים שיקנה בו דאפילו בישראל כתב הריטב"א בקדושין דכל מקום שאמרו חכמים שאין קנין מן הקנינים קונה אע"פ שפירש המוכר והלוקח שיקנה בו אינו קונה והרי הוא כאילו אומר שיקנה באמירה עכ"ד וא"כ ע"כ הא דמהני קבלת העובד כוכבים הוא כשיקבל עליו דבר שהוא קנין לגבי ישראל אבל בדבר שאינו קנין לישראל לא מהני והנה כבר עקרו חז"ל קנין מעות · ונראה דהרב מ"א חקר כן ע"פ מה שהעלה שם בהל' מעות סי' א' בדברי מרן הב"י שכתב דאף דעקרו חז"ל קנין מעות אם התנו להדיא דהמעות יקנו קנה · דאף דהש"ך דחה דבריו מדברי הריטב"א דקדושין הנ"ל הרב שם ישב את דבריו דע"כ לא אמר הריטב"א הכי אלא במידי דאינו קנין כגון מסירה ברשות היחיד ומשיכה ברשות הרבים דחכמים לא תקנו שם אלו הקניות אבל קנין כסף ודאי קנין גדול הוי דבר תורה אלא שחכמים הוא שאמרו שלא יקנה בדמים יעו"ש · וכיון שכן שפיר יכול להתנות עם העובד כוכבים שיקנה בדמים כדין ישראל שהתנה לקנות בדמים דכיון דהתנאי מועיל בישראל כל שמקבל דינו של ישראל לא חשיב כאילו מקבל עליו לעשות דבר שאינו קנין שיהיה קנין · ולע"ד משמעתין דהא דגרוטאות דמוקי לה בדקבל לדון בדיני ישראל יש ראיה לסברת מרן דנראה מהכא דאף דאין דינו של עובד כוכבים כי אם בכסף כל שהוא ברצונו רוצה להחליף דינו שיהיה דינו כישראל דקונה במשיכה שפיר דמי וא"כ בישראל נמי אף דעקרו חז"ל קנין מעות לגבי כל ישראל מ"מ כל שמתנין לומר שיהיה דינם כדין יתומים והקדש ענייס דקי"ל דאוקמוה אדין תורה וקונים ומקנים במעות שפיר דמי דמ"ש מעובד כוכבים דאף דדינו בכסף מקבל דין ישראל מהני וה"ה בין ישראל לישראל דיכול לקבל שיהיה דינו כדין היתומים וכיוצא : והנה מורי הרב ז"ל שם כתב ליישב חקירת הרב מ"א ע"פ מ"ש בתשובת הרמב"ן סי' רכ"ה שכתב דלר"י דעובד כוכבים במשיכה אפילו אם נהגו העובדי כוכבים ביניהם לקנות בכסף ישראל שנתן מעות בעד בהמת עובד כוכבים פטורה מן הבכורה עד דמשיך לה דלענין איסור בכורה דיינינן לה כדינא דאורייתא שהוא במשיכה ולא דיינינן לה לפי המנהג אף דלענין ממונא אנו מחייבים את העובד כוכבים לתת לו לישראל בהמה זו שקנה ממנו דבדיניהם דיינינן ליה עכ"ל נראה דדימה מורי הרב הא דקבל לדון בדיני ישראל למנהג · ולע"ד אחר המחילה הראויה אליו יש לחלק דבשלמא במנהג שנהגו ביניהם לקנות בכסף י"ל דלא נהגו כן אלא ביניהם בעובד כוכבים הקונה מעובד כוכבים אבל בישראל הקונה מעובד כוכבים אין כאן מנהג אלא דאנו אומרים דלענין דרכא דממונא דבדיניהם ומנהגם דיינינן ליה לחייב ליתן הבהמה לישראל כדאמרינן אם אתה יכול לחייבו בדיניהם חייבהו אבל כל שאינו מנהג בישראל הקונה וגם לא קבל עליו העובד כוכבים לדון בדיני ישראל דדינם בכסף לענין איסור קדושת בכורה לא דיינינן בדיניהם אלא כדינא דאורייתא דדוקא לענין ממון לזכות את ישראל בדינו מהדרי' לזכותו אפילו בדיניהם כמו שאמרו חכמינו ז"ל אבל בענין איסור בכורה מה שייך לדון בדיניהם כיון דאינו זכות הישראל אבל בנדון הש"ס שקבל העובד כוכבים בפירוש לדון בדיני ישראל לא דמי למנהג דהכא כיון דקבל מדינא דידן נמי זוכה הישראל דכל שהתנה בפירוש כן דינא דידן נמי הוא דקונה דומיא למ"ש מרן הב"י דאם התנה הישראל בישראל לקנות בכסף קני והיינו דמש"ה חשבינן ליה קנין גמור לענין איסור נמי דחשבינן לה כע"ז דישראל לאוסרה בהנאה משא"כ גבי מנהג דכתב הרמב"ן דפטורה מן הבכורה לגמרי דמשמע דאפילו לענין איסור לאוסרו בגיזה ועבודה ושחיטה בלא מום לא מחמרינן לה לאוסרה ואם איתא דנדון הש"ס דומה למנהג למה יאסר כע"ז דישראל ונראה דמטעם זה לא משני הש"ס דברייתא מיירי כדנהגו לקנות במשיכה דמשום מנהג אשר נהגו ביניהם לענין איסור דיינינן לה כדינא דאורייתא ואינה נאסרת : ונראה לע"ד דהעיקר דקבלת העובד כוכבים לדון בדיני ישראל עושה קנין וקונה מן הדין ולאו דוקא להחמיר בענין איסור ע"ז כאשר שיערנו דכן נראה פשט הסוגיא וליישב חקירת הרב מ"א נלע"ד דהראשונים לא ניחא להו בתקנה זאת דתנאי די"ל דס"ל דבהא דקבל העובד כוכבים בדיני ישראל דקנה הישראל בקנין משיכה כישראל היינו כל זמן שלא חזר

די העובד כוכבים מקבלתו דכל זמן שהעובד כוכבים עומד בדבורו לאו כל כמיניה דישראל לחזור מפני שלא קנה בקנין העובד כוכבים דכיון דהלוקח הוא ישראל ודינו במשיכה כל דליכא העכבה מצד העובד כוכבים שככר שכר וקבל קנין הישראל שוב אין הישראל יכול לבטל הקנין אבל אם העובד כוכבים עצמו חזר בו וכולה לבטל המקח מטעם שלא קנה בקנין העובד כוכבים וחזר בו מקבלתו יכול לחזור בו דהא מה שקבל לדון בדיני ישראל דבור בעלמא היה בלי שום קנין ולמה לא יוכל לחזור דכיון דאתי דבור ומבטל דבור ולא מהני קבלתו כי אם לענין שהישראל לא יוכל לחזור בו וכל שהישראל אינו יכול לחזור והעובד כוכבים לא חזר ומש"ה חשיבא ע"ז דישראל אבל לעולם דאם חזר בו העובד כוכבים בטל המקח ומש"ה לא ניחא להו להראשונים בתקנה זאת דלפעמים מוכר ישראל בהמה לעובד כוכבים מכירה גמורה מעכשיו עד שיקח אותה שתלד ואם יכשה הקנין שיקנה בכסף או במשיכה

קנייה יין נסך לא הוי למתסר בהנאה עד דנגע ביה בגופיה דחמרא ומשכשך ביה בכוונה ואפילו כייל נמי ורמא למנא דאית ביה עכבת יין כרשב"ג :

מתני' *המקבל צאן ברזל מן העובד כוכבים *ולדות פטורין ולדי ולדות חייבין העמיד ולדות תחת אמותיהן ולדי ולדות פטורין ולדי ולדי ולדות חייבין רשב"ג אומר אפילו עד עשרה דורות פטורין שאחריותן לעובד כוכבים :

גמ' *למימרא דברשותא דמרה קיימא ורמינהו אין מקבלין צאן ברזל מישראל מפני שהוא רבית אלמא ברשותא דמקבל קיימא אמר אביי לא קשיא מתניתין דמקבל עלה מרה אונסא וזולא ולא מחייב ישראל אלא במיתה אבל ההיא דאיזהו נשך *בדלא קביל עליה אונסא וזולא אלא הכל על המקבל ואתקיף עלה רבא ודחייה [יח] ופרקינן אלא אמר רבא אידי ואידי דלא קביל עליה אונסא וזולא והכא היינו טעמא דכיון דאילו אתי עובד כוכבים ובעי זוזי ולא יהיב ליה תפיס לה לבהמה ואי לא משכח בהמה תפיס ולדות דידה הו"ל יד עובד כוכבים באמצע וכל יד עובד כוכבים באמצע פטורה מן הבכורה

בגימין באופן דאף דלענין עובד כוכבים מקבל מישראל לאן ברזל אין הדין כן כמ"ש הס ת"ת לענין כמאן לעובד כוכבים אלא שעבוד בבהמת ישראל פשיטא דהאמת כשבבהמה דלא חשיב יד עובד כוכבים באמצע וכן מתבאר מדברי המשאת בנימין בסי' הנז' ועפי"ז א"ש מה שלא סתמו הפוסקים להתיר במעות לבד מטעם ס"ס הנז"ל :

ואולם ראיתי להרב צמח צדק סי' ס"ד שכתב על עובד כוכבים שנתן מעות לישראל שיקנה לו פרה והלך הישראל וקנאה במעות העובד כוכבים דאף דמן הדין לא קנה העובד כוכבים בקנייתו מ"מ כיון שהישראל קנה הפרה במעות העובד כוכבים הרי שעבוד מעות העובד כוכבים על הפרה שאם לא ישלם לו הישראל מעותיו יתפוס הפרה ומקרי בכה"ג יד עובד כוכבים באמצע והביא הא דהמקבל צ"ב והוקשה לו כפי זה דא"כ בעובד כוכבים שנתן מעות לישראל על בהמתו דקי"ל דאין המעות קונות וחייב בבכורה אמאי לא אמרינן דשעבודא דעובד כוכבים על הפרה הויא שאם לא ישלם לו המעות יתפוס הפרה ויהא מקרי יד עובד כוכבים באמצע לפוטרה מן הבכורה ותירץ הרב שם עפי"ז מ"ש הטור בח"מ סי' קנ"ד שהביא סברת הרא"ש דפליג אסברת ר"ת דאפילו זכות משכנתא לא הוה עליה יעו"ש באורך ואני תמיה עליו איך מלאו לבו להתיר מטעם זה מאחר שמהרא"י ומהרי"ו וי"ל ס"ל דשעבוד עובד כוכבים בבהמת ישראל לא חשיב יד עובד כוכבים באמצע לפטור ותשובת מהרי"א הזכירה הרב בסי' זה וכבר כתבנו דמדברי הריטב"א מתבאר כן ועוד איך נתיישב הא דקי"ל דמעות אינם קונות וחייבת בבכורה כסברת הרא"ש והטור בסי' קנ"ד מאחר דרבים חולקים על סברת הרא"ש כנזכר וא"כ אי שעבוד העובד כוכבים בבהמת ישראל פוטר אמאי לא התירו הפוסקים בנתינת המעות בלבד מטעם ס"ס כנז"ל אם לא דשעבוד העובד כוכבים בבהמת ישראל אינו מעלה ומוריד לפטור מן הבכורה ודברי הרב צ"ע אצלי : [יט] אמר רב הונא ולדות פטורין וכו' הנה בפלוגתא דרב הונא ורב יהודה דלרב הונא רביעי לצאן ברזל יתן לכהן ולרב יהודה חמישי כ' רבינו דכיון דלא אפסיקא הלכתא כמאן הלכך רביעי ספיקא הוי והרא"ש בפסקיו הביא דברי רבינו וכתב וז"ל ונ"ל דהלכה כרב הונא שהיה גדול יותר מרב יהודה דשמואל שהיה רבו של רב יהודה אמרינן בכמה דוכתי [גיטין דף ס'] בעא מיניה שמואל מרב הונא ועוד דפריך ממתני' לרב יהודה טעמא דהעמיד הא לא העמיד לא ודחיק לשנויי וכן נראה דעת ה"ר יונה ז"ל עכ"ל ולדעת רבינו שלא הכריע כר"ה מטעמים אלו שכתב הרא"ש הוא משום דס"ל דתרי רב הונא הוו אחד גדול אפילו משמואל רבו של רב יהודה והא' תלמיד רב ושמואל וכמ"ש התוס' בחולין (דף יג ע"ב ובגיטין דף יא ע"ב) יעו"ש ונראה כפי זה דרב הונא בר פלוגתא דרב יהודה הוא ר"ה השני שהיה חבירו של רב יהודה שהיו שניהם תלמידי רב ושמואל ומאי דבעי שמואל מר"ה הוא מר"ה הראשון ואעפ"י שרב הונא הב' היה גדול מרב יהודה ומכל תלמידי דרב כמ"ש התוס' במנחות (דף לו ע"א) [ד"ה אמר רבה] יעו"ש מ"מ ס"ל לרבינו דכיון דחברים הוו אין כל כך הכרח לפסוק כר"ה מטעם דהיה גדול החברים ובב"ק (דף לז ע"א) אפליגו רב הונא ורב יהודה גבי גזל מטבע ונסדק והרי"ף הביא ב' הסברות דר"ה ור"י ולא הכריע לפסוק הלכה כאחד מהם וע"כ דס"ל כדעת רבינו והנראה יראה דהרמב"ם בפ"ג מהלכות גזילה והסמ"ג עשין ע"ג פסקו בהך פלוגתא דמטבע ונפסל כרב יהודה אבל הרא"ש שם כתב ונראה דהלכה כרב הונא דהוה רביה דרב יהודה ואין הלכה כתלמיד במקום הרב יעו"ש והוא תימה דהכא בבכורות לא כתב מטעם דרבו הוא אלא מטעם שהיה יותר גדול משמואל רביה דרב יהודה ותיפוק ליה דר"ה רבו דרב יהודה הוא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב ונ"ע באופן דאין זה הכרח לפסוק כרב הונא הכא ומטעם הב' שכתב הרא"ש דפריך ממתני' לרב יהודה טעמא דהעמיד וכו' ודחיק לשנויי לדעת רבינו אין זה הכרח ונקדים מ"ש התוספות במשנתין בד"ה טעמא וכו' וז"ל תימה דלקמן פריך לר"י ממתני' וכו' ומשני אימא הן וולדותיהן פטורים וכו' וא"כ גם כאן אמאי לא מפרש כן ותירץ התוס' ב' תירוצים יעו"ש ורבינו לא ניחא ליה בתירוצים אלו וס"ל דדבר פשוט דלפי מאי דמשני הש"ס לקמן במאי דפריך מרישא דמתני' דאימא הן וולדותיהן אין קושיא כלל לרב יהודה נמי מסיפא דהעמיד ואין אנו צריכין לשנויא דחיקא דלרבותא נקט העמיד דאפילו העמיד קאמר כדמשני הש"ס דזה דוחק וס"ל לרבינו דע"כ צ"ל הכי דאל"כ יקשה דהא אורחא דתלמודא הוא דאם יש להקשות מרישא ומסיפא פריך מרישא תחלה ואח"כ מסיפא כסדר כמ"ש התוס' בכמה דוכתין והכא במשנתין אמאי שינה הסדר דבתחלה הקשה לר"י מסיפא דהעמיד ואח"כ הקשה מרישא אלא ע"כ צ"ל דמה שהביא בתחלה מסיפא ה"ט דאי הוה מייתי מעיקרא מרישא והוה משני אימא הן וולדותיהן תו לא הוה מצי למפרך מסיפא דהעמיד דבסיפא נמי י"ל הכי ומשום יגדיל תורה הביא בתחלה מסיפא ומשני לה דלרבותא נקט העמיד ואח"כ פריך מרישא אבל לעולם דאחר דמשני רישא דאימא הן וולדותיהן ה"ה סיפא דהעמיד ואין אנו צריכין לשנויא דחיקא וכיוצא לזה כתבו התוספות בכתובות (דף קב ע"ב) ד"ה מ"מ וז"ל תימה אמאי לא מייתי הך מעיקרא מקמי דמייתי ההיא דפקחין דההיא נשנית תחלה במשנתינו וי"ל שבן דרך הש"ס משום דאי הוה מייתי הך דמעיקרא והוה משני בשקנו מידו תו לא הוה מצי למפרך מההיא דהפקחין דאיכא לאוקמה נמי בשקנו מידו עכ"ל : אשר עפי"ז יש ליישב דברי הטור בסי' ש"ך שכתב דהיכא שהעמיד איכא פלוגתא בין ר"ה ובין ר"י דלרב הונא הוי דור א' שפי שלא העמיד דהוי דור רביעי לוולדות ולרב יהודה הוי חמישי לוולדות ותמה הרב ל"מ בפ"ד מהל' בכורות דבגמ' לא משמע הכי אלא דלר"י העמיד ולא העמיד שוה והוי כמו העמיד לר"ה דהוי דור א' שפי יעו"ש ובאמת שהיא תמיה גדולה על הטור לפי מאי דמשני הש"ס מתניתין דהעמיד אבל לפי האמור נק"ת דהטור ס"ל כמו שביארנו לדעת רבינו דבתר דמקשה הש"ס מרישא ומשני אימא הן וולדותיהן ה"ה בסיפא משנינן הכי ואם כן לר"י בהעמיד הוי חמישי לוולדות ובלא העמיד הוי רביעי לוולדות ואעפ"כ דהרא"ש נראה דלא ס"ל הכי שהרי הכריח דהלכה כר"ה ממאי דפריך ממתני' דהעמיד ודחיק לשנויי י"ל דהטור לא כתב כן לדעת הרא"ש דפשיטא ליה דהלכה כר"ה דלדעתו מאי נ"מ אי לר"י הוי חמישי לוולדות או לא כיון דלא קי"ל כוותיה ומה ליה להטור לבאר זה לדעת הרא"ש כיון דקי"ל כר"ה וע"כ צ"ל דמאי דביאר הטור דבר זה הוא משום דכ"ת לדעת רבינו הרמב"ן דלא הכריע והוי ספיקא והביא הטור סברת רבינו לכן כתב ג"כ דאיכא נפקותא זאת בין ר"ה לר"י בהעמיד נמי דלר"ה הוי רביעי לוולדות ולר"י הוי ה' לוולדות דלפי דעת הרמב"ן הכי הוי כמו שביארנו וכ"ת דבהעמיד רביעי הוי ודאי דאינו בכור וה' הוי ספק : וראיתי להרב בצאצאי כ"י שכתב על מאי דפריך הש"ס מרישא דמתני' דהמקבל צ"ב וכו' וז"ל הרא"ש ת"ש המקבל צאן ברזל הן וולדותיהן פטורים ברייתא היא דבמתני' לא קתני הן וקשיא לרב יהודה דמשמע הן הוולדות עצמם ותשני הן וולדות פטורים בתרי וו"י דמשמע הן הוולדות וולדותיהן פטורים דוולדות חשיבי כהן עצמם ולאיכא דאמרי דפריך לר"ה גרסי' הן וולדות בתרי וו"י ומשני הן ולדותיהן עכ"ל ולפי דברי הרא"ש אלו דמאי דפריך הוא מברייתא א"ש מאי דקשה לדעת התוספות דמקשה ממתניתין דא"כ אמאי לא הקשה מרישא תחלה ואח"כ מסיפא כאורחא דתלמודא ומש"ה א"ש דהכריח הרא"ש דהלכה כר"ה מדפריך הש"ס מסיפא דהעמיד ודחיק לשנויי דלדידיה דמאי דפריך לקמן אינו מרישא דמתני' אלא מברייתא תו ליכא למימר כמו שביארנו לדעת רבינו הרמב"ן ודו"ק אמנם רבינו והר"ס ס"ל כדעת התוס' ורש"י דפריך ממתני' ומש"ה ס"ל דאחר דמשני לרישא דמתני' דאימא הן וולדותיהן ה"ה בסיפא דמתני' דהעמיד וכ"ת לענין דינא דלדעת רבינו דרביעי לצאן ברזל ספיקא הוי בלא העמיד ובהעמיד חמישי לצאן ברזל נמי ספיקא הוי : מתני' רחל שילדה מין עז וכו' עיין מה שהארכתי בזה ובדברי רבינו בספר תוספות דרבנן באות נו"ן נדמה יעו"ש :

מתני' רחל שלא בכרה וילדה ב' זכרים וכו' והכ"א אי אפשר לצמצם אלא אחד לו ואחד לכהן וכו' יש להבין רבנן למה הוצרכו לטעמא דאי אפשר לצמצם דלא ימנע אי ס"ל דדרשינן קרא דהזכרים לה' דמדנקט לשון רבים לחייב בב' זכרים שנולדו בב"א ממש א"כ אמאי ס"ל דאי אפשר לצמצם הא מקרא ילפינן דאפשר דאל"כ היכי משכחת לה קרא דהזכרים ואי לא ס"ל דשייך למדרש מהאי קרא הכי די"ל דקרא אזכרים דעלמא קאי דכל הזכרים אשר יולדו בפטר רחם דכל ישראל הם לה' עד ההיא דאמרי' בפ' ראשית הגז (דף קלו ע"א) דבקרקס ואנכנס דכולהו ישראל קאמר ולא ילפינן מינה לחייב בהמת השותפין בבכורה יעו"ש א"כ אפילו נאמר דכך היא המדה דאפשר לצמצם ושניהם יצאו ראשיהם בב"א ממש אין לו לכהן אלא אחד דמנין לנו לחייב ליתן שניהם הא בכור אחד אמר רחמנא ולא שנים ואין לומר דהוצרכו לטעם זה דאי אפשר לצמצם דאי אמרינן דאפשר לצמצם היה סברא לומר דאפילו א' מהם אינו בכור דהא קי"ל כרבה [קדושין נ:] דכל שאינו בזה אחר זה אפי' בב"א אינו דמהאי טעמא המקדש שתי אחיות בב"א שתיהם אינם מקודשות וה"ה הכא דהא ליתא שהרי כתבו התוספות לעיל (דף ע' ע"א) ד"ה אמר וכו' וז"ל וי"ל דלא מסתבר למימר הכי אלא בדבר התלוי במעשה כההיא דהמקדש שתי אחיות אבל קדושה הבא מאליה לא אמרינן הכי ואע"ג דשייך למימר הי מינייהו מפקת עכ"ל יעו"ש וי"ל דלעולם דרבנן ס"ל דרשה דהזכרים לה' כדדריש ר' יוסי הגלילי דקרא דלשון רבים הוא לאיתויי דאם נולדו ב' בב"א ממש ב' לכהן וכמו דמלינו

תורה אור

וכן הלכתא *[יט] אמר רב הונא ולדות פטורין ולדי ולדות חייבין ורב יהודה אמר ולדי ולדות נמי פטורין ולדי ולדי ולדות חייבין ופירוש לרב הונא רביעי לצאן ברזל יתן לכהן ולרב יהודה חמישי ולא איפסיקא בגמרא הלכתא כמאן הלכך רביעי ספיקא הוי : מתני' *רחל שילדה מין עז ועז שילדה מין רחל פטורה מן הבכורה ואם יש בו מקצת סימנים חייב : גמ' *כי אתא רבי אושעיא מנהרדעא אייתי מתניתא בידיה רחל בת עז ועז בת רחל רבי מאיר מחייב וחכמים פוטרין ואוקימנא לענין בכורה והכא במאי עסקינן ברחל בת רחל (ועז) בת עז מר סבר זיל בתר אימיה ומר סבר זיל בתר אימא דאימיה ואיבעית אימא ברחל בת עז בת רחל מר סבר חזרו שיות למקומן ומר סבר לא חזרו והלכתא כרבנן : *אמר רב אחא בר יעקב הכל מודים שאין לוקין על צמרו משום כלאים שנאמר °לא תלבש שעטנז צמר ופשתים מה פשתים שלא נשתנה אף צמר שלא נשתנה אלא בעינן כבש בן כבשה מששת ימי בראשית *אמר רב פפא הכל מודים שצמרו פסול לתכלת שנאמר לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך מה פשתן שלא נשתנה אף צמר שלא נשתנה ודוקא דמוחזק שנוי בדריה אבל לא איתחזק מיחש ודאי לא חיישינן דלמא הוה בהו שנוי דאם כן צמר לתכלת לעולם לא משכחת לה אלא כולהו בהמות במינן יולדות : מתני' *רחל שלא בכרה וילדה שני זכרים ויצאו שני ראשיהם כאחד רבי יוסי הגלילי אומר שניהם לכהן שנאמר° הזכרים לה' [כ] וחכמים אומרים אי אפשר לצמצם אלא אחד לו ואחד לכהן רבי טרפון אומר הכהן בורר לו את היפה רבי עקיבא אומר משמנין ביניהם והשני ירעה עד שיסתאב *וחייב במתנות ורבי יוסי פוטר מת אחד מהם ר' טרפון אומר יחלוקו רבי עקיבא אומר המוציא מחבירו עליו הראיה : *שתי רחלות שלא בכרו וילדו שני זכרים שניהם לכהן זכר ונקבה הזכר לכהן שני זכרים ונקבה אחד לו ואחד לכהן רבי טרפון אומר הכהן בורר לו [את] היפה ור"ע אומר משמנין ביניהם והשני ירעה עד שיסתאב וחייב במתנות ורבי יוסי פוטר מת אחד מהם רבי טרפון אומר יחלוקו רבי עקיבא אומר המוציא מחבירו עליו הראיה שתי נקבות וזכר או ב' זכרים ושתי נקבות אין כאן לכהן כלום אחת בכרה ואחת לא בכרה וילדו שני זכרים אחד לו ואחד לכהן רבי טרפון אומר הכהן בורר לו את היפה רבי

שם בפ' ראשית הגז דדוקא לגבי אלפאי אמרינן הכי דבקרקס דכולהו ישראל אבל לרבנן דהתם ס"ל דבהמת שותפין חייבת בבכורה מקרא דבקרקס ואנכנס לשון רבים וה"ה הכא · והנה כי כן אילו ידעינן בודאי שיצאו ב' בב"א ממש שניהם לכהן אלא דס"ל דבידי שמים אי אפשר לצמצם ואף דלפעמים דמקרי דיצאו ב' בב"א בצמצום מ"מ אין בידנו לברר לצמצום דבידי שמים וכגון לידה דהכא דאין פנאי לברר ולדקדק או יצאו בזה אחר זה או יצאו בב"א בצמצום ולעולם אין בידנו לברר דבר זה והו ספק וכיון דהוי ספק אי יצאו בב"א או בזה אחר זה אין לכהן אלא אחד ואין ספק זה כספק שקול דעלמא דהכא על הרוב יצאו בזה אחר זה דבב"א בצמצום מלתא דלא שכיח הוא והוי מעוטא דמעוטא ומש"ה ס"ל לרבנן דעל גד הודאי אין לו לכהן אלא אחד דלמלתא דלא שכיח לא חיישינן וכמו שמתבאר זה מדברי התוס' במשנתין בד"ה אפשר לצמצם בידי שמים וכו' בתחילת הדיבור יעו"ש וס"ל דהזכרים דאתא לרבות כשיצאו ב' בב"א בצמצום איצטריך לאם יבא אליהו ויאמר דיצאו ב' בב"א בצמצום דחייב ליתן ב' לכהן וכיוצא לזה כתבו התוס' בפ"ק דעירובין (דף טו ע"ב) ד"ה פרוץ כעומד וכו' שכתבו וז"ל ומפ"ב דחולין דמוקי קרא דמתה אמו פרט ליתום זה פירש למיתה וזה פירש לחיים וכו' אין לדקדק דאפשר לצמצם בידי שמים דשבקינן לקרא דדחיק ואיצטריך לאם יבא אליהו ויאמר דבב"א היו עכ"ל וה"ה י"ל לרבנן דהכא דס"ל בקרא דהזכרים ולכן ס"ל דלעולם כל שלא יתברר ע"י אליהו אין לנו מציאות לברר הצמצום ומש"ה אין לכהן אלא אחד דאזלינן בתר רובא דמלתא דלא שכיח הוא שיצאו שוין בצמצום ומשום הכי הוצרכו לטעמא דאי אפשר לצמצם :

[כ] ולענין הלכה אי הלכה כרבנן דאי אפשר לצמצם או כר"י הגלילי נ"ע דאמאי לא ביאר רבינו הרמב"ן הלכתא כמאן דאף דפסק רבינו כר"ט דמתני' דמשמנין ביניהם דנראה מזה דהאחד בלבד הוא לכהן כרבנן מכל מקום אין זה ראיה גמורה דפסק כרבנן דאי אפשר לצמצם דהא יכול להיות דפסק כר"ט בפלוגתא דמתני' תניינא דפליגי בשתי רחלי' שלא בכרו וילדו ב' זכרים ונקבה דלר"ט אחד לו וא' לכהן ועי"ז איפליגו נמי ר"ט ור"ע במתני' תניינא וכן באחת בכרה ואחת שלא בכרה ואפי' במתניתין קמייתא דרחל שילדה ב' זכרים נ"מ בשילדה ב' זכרים ולא יצאו ב' ראשיהם כאחד אלא דאינו ידוע מי יצא ראשון אבל בינאו ב' ראשיהם כאחד דבהא פליגי רבנן ור"י הגלילי לא ביאר דעתו הלכתא כמאן ולא ידעתי למה והתוס' במשנתין פסקו לענין הלכה דבידי שמים הלכתא כרבנן דאי אפשר לצמצם ובידי אדם הלכה כר"י דאפשר לצמצם וכן כתב הרא"ש בפסקיו והר"ס בפרק ה' מהלכות בכורות פסק כרבנן לענין ב' זכרים שהוציאו ב' ראשיהם כאחת דאחד לכהן דאי אפשר לצמצם וגם בידי אדם פסק בפ"ע מה' רוצח כרבנן דאי אפשר לצמצם יעו"ש והוא דבר תימה למה רבינו לא גילה דעתו כלל בזה והתוספות במשנתין בסוף הדיבור הנזכר כתבו דיש ללמוד דאפשר לצמצם אפי' בידי שמים מההיא דפרק בהמה המקשה [דף ע'] דבעי רבא הלכו באברים אחר הרוב עכ"ל וכן כתבו התוספות בפרק קמא דעירובין (דף טו ע"ב) דבור המתחיל פרוץ וזה לשונם ויש להביא ראיה מפרק בהמה המקשה גבי בעיא דהלכו באיברים אחר הרוב דמוקי לה כגון שיצא חציו ברוב אבר ואם אי אפשר לצמצם מאי קא מבעיא ליה ממה נפשך שעון קבורה שמא יצא רובו עד כאן לשונם ויש להקשות דמאי ראיה משם הא אפשר לומר דאף דרבא סבירא ליה דאי אפשר לצמצם ולעולם איכא ספיקא שמא יצא רובו מכל מקום אינו אלא מספיקא דטעון קבורה ואסור בהנאה מספק שמא יצא רובו אבל אינו על גד הודאי וקא מבעיא ליה דאפי' דאזלינן באיברים אחר הרוב ומדינן מיעוט אבר דבפנים בתר רובא וא"כ הוא בודאי יצא רובו ואסור על גד הודאי וכ"ת לבהמה שהיא ספק אם בכרה מקודש או לא דלענין דינא הוולד הראשון הוא ספק בכור ואסור בגיזה ועבודה ואם איתא שהוולד הראשון יצא חציו ברוב אבר אי נמי דאמרינן על גד הודאי יצא רובו מטעם דמדינא מיעוט אבר דבפנים אחר הרוב אבר הו"א דהותר בהנאה זה שיצא ולא קדים דהא איכא ס"ס ספק שמא אפיקרא דמלתא כבר בכרה מקודם ולד זה ואת"ל לא בכרה מקודם כיון דאי אפשר לצמצם אפשר שמא לא יצא רובו כי אם מעוטו ולא קדים אבל אי אמרינן דאיכא וודאי רוב הרי אין כאן אלא ספק אחד שמא בכרה ומספיקא אסור בהנאה כדין ספק בכור ועוד נ"ת נאם היא מעוברת מתאומים דאם אמרינן הראשון יצא רובו על גד הודאי השני הבא אחריו הוי חולין מאח"כ אי הוי משום ספיקא דהבא אחריו ספק בכור הוא ואסור בגיזה ועבודה שמא לא יצא ראשון רובו :

והנה הרא"ש בפרק בהמה המקשה הביא בעיא זאת דרבא וכתב וזה לשונו וקמבעיא ליה לרבא בינא חציו ברוב אבר אי מדינן הוא מיעוט אבר דגוואי בתר רוב אבר והוי כילוד או לא ולא איפשיטא ואזליט לחומרא וכן הר"ס בפ"ד מהל' בכורות הביא הבעיא הנזכר וכתב לענין הלכה דהבא אחריו הוי ספק בכור יעו"ש וכן כתב הטור בסי' ש"ע דנפקא מינה להבא אחריו יעו"ש וי"ל דלפי מה שפסקו הם דקי"ל דבידי שמים אי אפשר לצמצם אמאי פסקו בבעיא זאת דלא אפשיטא לחומרא כיון דבבעיא זאת השתא דלא אפשיטא איכא ס"ס שמא יצא הרוב בלא צירוף מיעוט אבר דבגוואי כיון דאי אפשר לצמצם שיצא חציו בלבד ואת"ל שלא יצא רובו כי אם חציו אכתי איכא ספיקא שמא מדינן מיעוט אבר דבגוואי בתר רוב אבר והוה כילוד וס"ס מתהפך הוא דספיר איכא למימר ספק שמא מדינן מיעוט בתר רוב ואת"ל דלא מדינן מיעוט דבגוואי אחר הרוב אפשר דמה שיצא למוץ בלבד היה בו רוב וכיון דאיכא ספק ספיקא אזלינן לקולא והבא אחריו לא הוי כדין ספק בכור דמס"ס הבא אחריו מותר בגיזה ועבודה ואף דבדברי הרא"ש לא הוזכר לענין הבא אחריו מ"מ ע"כ מאי דכתב דאזלינן לחומרא כ"ת להבא אחריו דאי משום לאסור הראשון ולהצריכו קבורה בלא בעיא זאת אסור בהנאה כיון דאי אפשר לצמצם ויש להסתפק שמא יצא רובו ואין לומר דס"ס דשם אחד הוא דהא איכא תוספת דמציאות בין ב' הספיקות דהא לספק הראשון הוא מטעם דתלינן דאי אפשר לצמצם וכבר יצא הרוב ולספק הב' דאמרינן דמדינן המיעוט בתר הרוב הוא מוסיף לומר דחשיב כילוד אפי' לא יצא רובו בפועל כי אם דמצטרפינן המעוט שלא יצא וחשבינן ליה כאילו יצא ממש וכל דאיכא תוספת דמציאות בין ב' הספיקות לא חשיב ס"ס דשם אחד וכמ"ש הפר"ח בכללי הס"ס משם פסקי מהרא"י באות י"ב יעו"ש : והנה לסברת הפר"ח בי"ד סי' ל' שכתב דמאי דמבעיא לן בגמרא ולא איפשיטא אינו נכנס תחת סוג ספק וספקו כודאי ולא עבדינן ס"ס מזה א"ש הכא דלא חשיב ס"ס כיון דהספק האחד הוא בעיא דלא אפשיטא אבל לדעת מרן הב"י בסי' נ"ע שכתב בשם הר"ס גבי גלודה דבכה"ג הוי ס"ס וכן לדעת מהריק"ש שכתב שם הפר"ח וכן העלה שם הרב פרי תואר בסי' ל' דלא כהפר"ח קשה מהכא דאמאי לא אזלינן הכא לקולא מטעם ס"ס הנז"ל :

והנה התוס' במשנתין אחר שכתבו דהלכתא דבידי אדם אפשר לצמצם מההיא דפרוץ כעומד ומההיא דמחלה על מחלה כרוב כתבו משם הר"ם מייגאבלה דלעולם דקי"ל כרבנן אפילו בידי אדם והכא נמי הכי ס"ל כרבנן אלא דהטעם הוא דהוה כעין ס"ס דלמאן דשרי הוא משום דאפשר שהם שויים ממש ואת"ל דאינם שויים אפשר דהעומד מרובה ולמאן דאסר אוסר מטעם זה דאפשר שהם שוים ורחמנא אמר עד דאיכא רובא ואת"ל דאינם שוים אפשר דפרוץ מרובה והשתא ניחא עפי הכוא דספק דבריהם להקל כיון דאי אפשר למדוד והקשו התוספות על סברתו דא"כ משמע דספק דאורייתא היה אסור וא"כ היכי דייק במשנתין מנגלא מכוון בין ב' עיירות דהתם נמי אע"ג דאי אפשר לצמצם מודו רבנן דמביאות ב' עגלות משום חששא דאורייתא דשמא הם שווים עכ"ל מתבאר מדברי התוס' דס"ל דבספק כזה דספיקא הוא אי חייבים להביא עגלה ערופה הוי כשאר ספיקות דאורייתא דאזלינן לחומרא וי"ל קלת ממ"ש התוס' לעיל בפ"ק (דף ע ע"ב) בד"ה לאפקועיה לאיסוריה וכו' וז"ל דלפוטרו ממצות עריפה לא היה צריך להפרים כמו שאין נותן לכהן מספק כ"כ אינו עורפו מספק עכ"ל וכתבתי שם לעיל דכוונת התוס' להקשות דאימא לפוטרה ממצות עריפה דכיון דקי"ל דכל מצות עשה שיש ספק אם חייב או לא חייב לקיימה מספק וא"כ ה"ה הכא נימא דלאו מטעמא דאסור בהנאה אלא לפוטרו ממצות עריפה דמספק חייב לקיימה מידי דהוה כשאר מצות דחייב לקיימם מספק ותירצו דלא שייך למימר הכי אלא במצוה דליכא הפסד ממון אבל במצות עריפה דאם אנו באים לחייבו לקיים המצוה מספק הרי אנו מפקיעין ממנו זכות ממון שיש לו שפ"י העריפה מפסיד ממון ובפרט דאחר העריפה לכ"ע אפילו ר"ש מודה דאסור בהנאה וכמו שאין אנו מחייבים אותו ליתנו לכהן מספק דבכל ספק ממון אזלינן לקולא והמוציא מחבירו עליו הראיה ואוקי ממונא בחזקת מאריה כן אין אנו מחייבים לעורפו להוציא ממנו זכות הממון שיש לו דהעריפה הוא כאילו אנו באים להוציא ממון ממנו ולעיל הקשיתי על התוס' דקי"ל כרבנן דהמפרים פדיון פטר חמור דאין חייבים באחריותו דמשעה שהפרישו הרי הוא פדוי אף דאכתי לא בא ליד כהן דמתבאר מזה דעיקר מצות דפטר חמור הוא ההפרשה וא"כ הכא אכתי קשה דלמה לא נאמר דאפילו לר"ש דלא אסור בהנאה צריך להפרים לקיים מצות פדיה דמספק חייב לקיים את המצוה מידי דהוה אשאר מצות דהכא נמי חייב מספק ואף שהוא לעצמו בהפרשה בלבד מקיים המצוה כיון דנתינת הכהן אינו מעכב ואם תירצו התוס' לענין מצות עריפה מה יענו לענין מצות פדיה

דמצוה

דמלות פדיה קודמת זה כתבתי לעיל ולעת עתה חשבתי דרכי ולאיתי דלק"מ דהא דאמרינן דפדיון פטר חמור בהפרשה הוי הוא דוקא למ"ד דפטר חמור אסור בהנאה [לעיל דף י:] דבהכי כיון דהפרשת הפדיון עושה מעשה דהיינו דחל הפדיון והותר הפטר חמור בהנאה חשיב הפרשה כאילו בא ליד כהן אבל למ"ד דפטר חמור מותר בהנאה דאין הפרשת הפדיון עושה שום מעשה דבלא"ה בלא פדיון מותר בהנאה ע"כ ע"י ההפרשה אין כאן קיום מצוה כלל דהרי זה דומה לפדיון הבן דע"י ההפרשה אינו מקיים המצוה כיון דאין ההפרשה עושה שום מעשה כמו שהוא בשאר מתנות כהונה דמשעת הפרשה נתקדשו וכמו שנראה מדברי התוס' בפרק יש בכור (דף מו ע"ב) ד"ה וכן חייב לפדות את עצמו וכו' וכמו שהארכתי בזה שם דמדברי התוס' אלו ומדברי התוס' איטוניות מתבאר דסבירא להו דלא כמו שנראה מדברי רש"י והרא"ש בתוספותיו ובפסקיו דסבירא ליה דבפדיון הבן נמי איכא מצוה בהפרשה יעו"ש באורך ואפי' את"ל דאף למ"ד דמותר בהנאה איכא קיום מצוה בהפרשה כיון דההפרשה עושה מעשה דפוטרו ממצות עריפה מש"ה בפדיון הבן מ"מ כל דליכא מצות עריפה אין כאן קיום מצוה בהפרשה וא"כ הכא אין כאן קושיא דלמה לא יפרים לקיים מצות פדיה דלמ"ד למותר בהנאה אינו מקיים שום מצוה בהפרשה בלבד אלא דהוקשה להם להתוס' דאם היה הדין נותן לחייב במצות עריפה מספק היה מקיים מצות פדיה בהפרשה בלבד כיון דהפרשת הפדיון עושה מעשה דהא פוטרו ממצות עריפה ע"י פדיון זה משא"כ בפדיון הבן דההפרשה אינה עושה שום מעשה ושום תועלת וע"ז תרצו דכיון דהעריפה הוא הפסד ממון חשיב כאילו אנו מוציאין ממון ממש והמוציא מחבירו עליו הראיה והנה כי כן קצת קשה דמאי הוקשה להו הכא דמספק יביאו ב' העגלות כיון דאם אנו מחייבים אותם להביא עגלה ערופה אחרת הוא הפסד ממון דעגלה ערופה אסורה בהנאה וכל כה"ג שייך למימר דבספק זה העמד ממון בחזקתו כדין מצות עריפה דפטר חמור וי"ל והוא פשוט ומבואר דשאני מצות עריפה דפטר חמור דאינו בא לכפרה אלא במקום פדיון הוא ואם פודה אותו בממון נפקעת מצות עריפה וכל כה"ג דע"י ממון הפדיון נפקעת מצות עריפה כל דממון הפדיון אין מוציאין ממנו מספק גם מצות עריפה דבמקום ממון קאי אין מפסידין אותו מספק משא"כ בעגלה ערופה דלכפרה היא באה ואינה נפקעת ע"י ממון פשיטא דאין לומר דאין מפסידין מהם ממון מספק כיון דאין הדבר תלוי בממון וזה פשוט ועי' במ"ש התוס' בפרק ואלו נערות (דף ל ע"ב) בסוף ד"ה זר שאכל תרומה ודו"ק :

דף יח. רבי עקיבא אומר וכו' : גמ' *מאי טעמא דרבי טרפון קסבר ההוא דבריא נפק ברישא והלכתא כרבי עקיבא ורבי טרפון נמי חזר בו : רבי עקיבא אומר משמנין שם ביניהם *אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן והכהן נוטל כחוש א"ל ר' חייא בר אבא לר' יוחנן משמנין ביניהם תנן א"ל אדאכלת כפנייתא בבבל תרגימנה מסיפא דקתני מת אחד מהם רבי טרפון אומר יחלוקו ור"ע אומר המע"ה ואי משמנין ביניהם דכי הדדי פליגי הכא נמי ליפלגי גבי הדדי אלא מאי משמנין שם ביניהם דא"ל לכהן אייתי ראיה דבכור הוא ושקול : *והשני ירעה עד שיסתאב וחייב במתנות וכו' ורבי מאיר מחייב [כא] מאי טעמא דרבי מאיר אמר ר' יוחנן הואיל וכהן בא עליו מב' צדדין דא"ל אי בכור הוא כוליה דידי הוא ואי לאו בכור הוא הב לי מתנות מיניה ור' יוסי מאי טעמא אמר רבא עשו את שאינו זוכה כזוכה וקי"ל כרבי מאיר : [כב] מת אחד מהם רבי טרפון אומר יחלוקו דף יח: רבי עקיבא אומר המוציא מחבירו עליו הראיה : *אמר רבי חייא בר אבא אר"י משל דרבי טרפון למה הדבר דומה לשנים שהפקידו אצל רועה שמניח רועה ביניהם ומסתלק משל דר"ע למה הדבר דומה לאחד שהפקיד אצל בעל הבית שהמוציא מחבירו עליו הראיה ואלא במאי פליגי אמר רבא ואי תימא רב פפא הכל מודים בשנים שהפקידו אצל רועה שמניח רועה ביניהם ומסתלק ובאחד שהפקיד

[כא] גמ' מאי טעמא וכו' והשני ירעה עד שיסתאב וחייב במתנות וכו' ור"מ מחייב מאי טעמא דר"מ וכו' :

הנה מאי דאמרי' מ"ט דר"מ אע"ג דסתם מתני' הוא דקתני חייב במתנות ולא הזכיר דר"מ היינו משום דבמתני' דלקמן (דף יח ע"ב) קתני סיפא דפלוגתא דר"י ור"מ היא בפירוש גבי אחת בכרה ואחת שלא בכרה וילדו ב' זכרים ואיתי להתוס' בחולין (דף קלב ע"א) ד"ה אמאי שכתבו וז"ל בפ"ב דבכורות איכא פלוגתא גבי שתי רחלות אחת בכרה וכו' וחייב במתנות והך סתמא כר"מ דבתוספתא מסיים בה דברי ר"מ עכ"ל ודבריהם תמוהים דבמתני' עצמה מפורש דר"מ הוא המחייב במתנות :

ורבי יוסי וכו' אמר רבא עשו את שאינו זוכה כזוכה פי' במה שהארכתי בזה בספר תוספת דרבנן באות הפ' עשו את שאינו זוכה יעו"ש : [כב] מת אחד מהם ר"ט אומר יחלוקו ר"ע אומר המע"ה אמר ר' חייא בר אבא אר"י משל לר' טרפון וכו' : הנה לכאורה יש לעמוד במאי דפריך הש"ס אלא במאי פליגי ר"ע פליג בב' שהפקידו וכו' ור"ע פליג באחד שהפקיד וכו' מהסיא דאמרי' בפרק השואל (דף ק ע"א) גבי מתני' דהמחליף פרה בחמור וילדה זה אומר עד שלא מכרתי וזה אומר משלקחתי יחלוקו דפריך הש"ס אמאי יחלוקו ולחזי ברשות דמאן קיימא וליהוי המע"ה ומשני א"ר חייא בר אבין אמר שמואל בעומדת באגם ופריך וטוקמא אחזקת דמריה קמא וליהוי איהך המע"ה ומשני הא מני סומכוס הוא דאמר ממון המוטל בספק חולקין בלא שבועה ע"כ מפורש יוצא מסוגיא זאת דלרבנן דפליגי אסומכוס דקי"ל כוותייהו דסבירא להו דזה כלל גדול בדין המע"ה כדאמרי' בב"ק (דף מו ע"א) יעו"ש ה"ה הכא גבי מחליף פרה בחמור אף דקיימא באגם ואין שום אחד מוחזק עכ"ז אמרי' דמוקמינן ליה לולד בחזקת מריה קמא מטעם שהיה מוחזק בודאי מתחלה קודם מכירה כשהיתה הפרה מעוברת אף דלא הוחזק בודאי בולד אחר שנולד אלא בעובר דס"ס בעודו עובר כבר היה מוחזק בו בודאי ושייך לומר דטוקמא בחזקת מריה קמא וא"כ הכא נמי גבי בכור מאי פריך הש"ס ור"ע פליג בב' שהפקידו הא שפיר י"ל דפליגי דר"ע ס"ל כסומכוס ומש"ה קאמר יחלוקו כל שהפקידו אותם ביד רועה ואין שום א' מוחזק ור"ע ס"ל כרבנן דקי"ל כוותייהו דהמוציא מחבירו עליו הראיה דלדידהו אף דאין א' מוחזק מ"מ מוקמינן הבכור בחזקת מריה קמא דבעודו עובר כבר היה מוחזק בו דבמעי אמו אכתי לא חל עליו קדושת בכור דבפטר רחם תלה רחמנא וא"כ מה שזוכה הכהן הוא אחר שנולד ובעודו עובר בחזקת הבעל הבית הוא ושפיר י"ל בספק זה שמא מת הפשוט והבכור מי דהמוציא מחבירו ע"ה כיון דאפי' אם חי הוא הבכור הכהן בא לזכות עכשיו ומקודם שנולד היה בחזקת הבעל הבית ואף דנראה דאין לומר דר"ע ס"ל כסומכוס ומש"ה קאמר יחלוקו דהא קתני סיפא דמתני' ילדה זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום וכתב רש"י וז"ל דשמא נקיבה יצאה תחלה והמוציא מחבירו ע"ה והכא אפי' ר"ע מודה דהתם הוא דפליג משום דודאי חד מינייהו לכהן הילכך יפה כחו לחלוק בשוה אבל הכא הורע כחו דשמא לא שייכא בכורה כלל עכ"ל ואי ס"ל כסומכוס אפי' בסיפא פליג ר"ע דלסומכוס אפי' בכה"ג דלא שייך לומר דודאי חד מינייהו לכהן יחלוקו כל שהם ביד הרועה ואין אחד מהם מוחזק דומיא דהתם במחליף פרה בחמור · ונראה להמתיק חילוק זה שכתב רש"י לר"ע דהרי זה דומה למאי דאמרי' בעלמא דלדעת הרמב"ם ודעימיה הא דאמרי' ספק דאורייתא לחומרא אינו אלא מדרבנן והיינו דוקא בדליכא חזקת איסור ולא הוקבע איסורא אבל בדאיכא חזקת איסור כמו ספק מגורשת דעד השתא בחזקת אשת איש היתה או בהוקבע איסורא כמו חתיכה מב' חתיכות דהוקבע איסורא דהא' ודאי חלב כי האי ספיקא הוי איסורא מן התורה נמצא כפי זה דהוקבע איסורא חשיב כאיתחזק איסורא וא"כ הכא נמי אף דבספק שמא הנקיבה יצאה תחלה אמרי' המוציא מחבירו ע"ה כיון דהבעל הבית יש לו חזקת ממון וכשנגדו אין לו שום חזקה מ"מ בב' זכרים דודאי חד מנייהו בכור לכהן כיון דהוקבע זכות ממון לכהן בב' זכרים אלו הרי כנגד חזקת ממון של בעה"ב לכהן נמי שכנגדו יש לו חזקת ממון שהרי הוקבע זכות ממון לכהן בב' זכרים דכחזקת ממון דמי ומש"ה יחלוקו באופן דע"כ צ"ל דלר"ע לאו משום דס"ל כסומכוס הוא אלא מטעם האמור מ"מ אכתי קשה דמאי פריך ור"ע פליג בב' שהפקידו וכו' כיון די"ל דשפיר פליג ר"ע כיון דס"ל כרבנן דזה כלל גדול בדין דהמוציא מחבירו ע"ה ולא ס"ל לחלק כחילוק זה דס"ל לר"ע דבהוקבע זכות ממון לכהן בב' הזכרים שייך לומר יחלוקו מטעם שלשניהם יש להם חזקה דס"ל לר"ע דחזקת מריה קמא עדיף טפי דדוחק לומר דדחיקא לש"ס לומר הכי דפליג בזה ר"ע כיון דסברת ר"ע סברא אלימתא הוא דיש לחלק דהא במתניתין דפרק השואל הנזכר דאמרי' התם דרבה בר רב הונא אמר דסומכוס אפי' בברי ובריי קאמר ורבה אמר דלא אמר סומכוס אלא בשמא ושמא ופריך תנן זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו בשלמא לרבה מדסיפא שמא ושמא רישא נמי שמא ושמא אלא לרבה בר רב הונא השתא ברי וברי אמר יחלוקו שמא ושמא מבעיא ע"כ והתם סיפא מיירי במוכר ב' עבדים או ב' שדות א' גדול וא' קטן ומסופקים אם מכר הגדול או הקטן דאם זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו ואם סברא זאת דהוקבע זכות ממון לכשנגדו אלימתא כ"כ דלכ"ע אמרי' יחלוקו מה מקשה הש"ס לרבה בר רב הונא הא אפשר דסיפא אתאן לרבנן דאפי' לרבנן דפליגי אסומכוס מודים בזה דיחלוקו כיון דעכ"פ אחד מב' עבדים או ב' שדות אלו קנה בודאי הלוקח והוקבע לו זכות ממון בשניהם ואפי' את"ל דדוחק לומר הכי דכיון דהאי תנא ברישא ס"ל כסומכוס ואפי' בברי הו למאי איצטריך תנא למיתני האי גוונא דשמא ושמא אף דהוי אפי' לרבנן מ"מ אכתי קשה דלרבה מי ניחא הא לדידיה נמי סיפא אמאי איצטריך השתא ברישא דהמחליף פרה וכו' דלא הוקבע זכות ממון בעיקר הולד אמרי' דיחלוקו בסיפא דהוקבע זכות ממון בשניהם בודאי לכ"ש וא"כ לרבה נמי אמאי איצטריך סיפא כלל וע"כ צ"ל דס"ל סתמא דתלמודא דאין סברא לחלק בין הוקבע ללוקח זכות ובין לא הוקבע ופשט הסוגיא דהשואל משמע דס"ל דאין סברא לחלק בהכי וכן נראה מהפוסקים ז"ל שפסקו במוכר ב' עבדים וב' שדות א' גדול וא' קטן דאפי' בשמא ושמא מוקמינן ממונא בחזקת מריה קמא ולא קנה אלא הקטן דלא כסומכוס ולא אמרי' דהכא בכה"ג דהוקבע זכות ממון בא' מהם ללוקח בודאי לכו"ע יחלוקו וא"כ הכא במתניתין אמאי דחיקא ליה לתלמודא לומר דרבי עקיבא פליג אר"ט בחילוק זה וי"ל דשאני הכא דחזקת ממון שיש לו בשני הזכרים לבעל הבית אינה כל כך חזקה אלימתא דאף דהוחזק בולד בעודו עובר מ"מ אחר שנולד לא הוחזק בו שתכף שנולד חל עליו ספק בכור ואם הוא בכור ממון כהן הוא ולא ממונו ומה שיש לו חזקה בעודו עובר אינו מעלה ומוריד לאחר שנולד דחזקתו דקודם שנולד אינו אלא שיש לו זכות בו שאם ימכרנה בעודה מעוברת יהיה לו קצת תועלת בשביל העובר שימכרנה ביותר אבל כל עוד שלא מכרה אין לו שום זכות ממון שאפשר שיהיה כפל ואחר שנולד דאיגלאי מלתא דהוי ממון גמור לא הוחזק בו בודאי וכל כי האי חזקה דאינה כ"כ חזקה אלימתא אהני מה שכנגדו הוקבע לו זכות ממון דממ"נ אחד מהם לכהן לומר דיחלוקו אבל בהסיא דמכר ב' עבדים וב' שדות דחזקת מריה קמא אלימתא דקודם מכירה בחזקתו היו לגמרי שניהם דבכה"ג אפילו שהוקבע זכות ללוקח מוקמינן ליה בחזקת מריה קמא ולא אמרי' דיחלוקו לרבנן וחילוק זה יש ללמוד מדברי הה"מ בפ"ב מהל' מכירה דין י"ג שכתב וז"ל וכן כ"ש שאם אין הלוקח יודע דלא אמרי' יחלוקו דומיא דולד דלעיל משום דהתם אין לזה בולד חזקה יותר מזה מה שאין כן כאן שהרי זה מוחזק בעבדו! והנה להוציא ממנו עליו הראיה עכ"ל הרי דמחלק ה"ה על דרך האמור דאל"כ הרי בולד נמי איכא חזקה למוכר דבעודו עובר היה מוחזק בו דאין לומר דכוונת ה"ה לומר דהכא בב' עבדים מיירי דקיימי ברשות מוכר משא"כ בולד דהא ליתא דבולד נמי כבר כתב הר"ם דאי קאי ברשות מוכר המוציא מחבירו עליו הראיה אלא ע"כ צ"ל דכוונתו לומר דאפי' מיירי דהעבדים קיימי בסימטא עכ"ז אינו דומה לולד דהכא שאני דיש לו למוכר חזקת ממון משא"כ בולד דכשנולד אין לו חזקה לזה יותר מזה :

ואולם נראה דחילוק זה גבי בכור לא ניתן לאמר אלא למ"ד טובת הנאה אינו ממון דלדידיה שפיר י"ל דכשנולד אין לו שום חזקת ממון אבל למ"ד דטובת הנאה ממון אפשר דלא שייך לומר חילוק זה כיון דעכ"פ אחר שנולד נמי אפי' מי שהוא הבכור בחזקת הבעלים הוא דבידו ליתנו לכל כהן שירצה דטובת הנאה שלו וטובת הנאה שיש לו חשיב ממון והרי הוא מוחזק בו בכדי שיעור טובת הנאה אשר בו דחשיב ממון דבזה ניחא מ"ש התוס' בסוגיא דהשואל ד"ה וליחזי וכו' וז"ל אבל המוכר אם הוא מוחזק מועיל אפילו אם טוען שמא שהיה מוחזק בודאי מתחלה קודם מכירה כשהיתה פרה מעוברת ואע"ג דלא דמי ממש להסיא דבכורות דהתם הוחזק בודאי בולד מתחלה אבל הכא לא הוחזק מעולם בודאי בולד אחר שנולד אלא בעובר עכ"ל ולכאורה קשה דהתינח דלא דמי להסיא דבכורות למשל דר"ע בא' שהפקיד אצל בעה"ב אבל בנמשל שהוא לענין בכור דלר"ע אמרי' המוציא מחבירו עליו הראיה התם נמי דומה לכך דהכא דמעולם לא הוחזק בודאי בולד אחר שנולד אלא בעובר דאחר שנולד ממון כהן הוא אמנם לפי האמור אתי שפיר דלמ"ד טובת הנאה ממון גבי בכור נמי הוחזק בולד אף אחר שנולד ולמ"ד טובת הנאה ממון כתבו התוס' דלא דמי להסיא דבכורות : והנה הר"ס בפ"ב מהל' מכירה דין י"א כתב וז"ל וזה אומר איני יודע [כו'] ואינם ברשות אחד מהם יחלוקו ע"כ וכתב ה"ה וז"ל וקשה לי איך פסק כן רבינו שהרי אין הלכה כסומכוס וכו' ואולי שהוא סובר דהא דמוקמינן לה כסומכוס דוקא ודלא כרבנן כשעומדת ברשות מוכר הוא אבל בעומדת באגם מודו ואין זה ממשמעות הסוגיא וצ"ע עכ"ל וכן הקשה הטור ח"מ סימן רכ"ג על דברי הר"ס והב"ח שם ישב דברי הר"ס על דרך דברי ה"ה בהגיה דס"ל להר"ס דסומכוס אפילו במוכר מוחזק קאמר והלכך אע"ג דלא אמר הש"ס אלא הא מני סומכוס הוא כמו אלא דהכי אשכחן בתלמודא טובא ולמאי דמוקי למתני' כסומכוס אפילו קיימא ברשותא דחד מינייהו יחלוקו ולרבא דקי"ל כוותיה דלא קאמר סומכוס אלא בשמא ושמא ורבנן לא פליגי עליה דסומכוס אלא היכא דקיימא ברשותא דחד מנייהו אבל בדקיימא באגם ובשמא ושמא מודו רבנן לסומכוס דיחלוקו יעו"ש ולענ"ד י"ל עדיפא מינה דהרמב"ם גרסתו בגמרא הוא אלא הא מני סומכוס היא דלפי גירסא זאת שפיר י"ל דלסומכוס אפילו היכא דקיימא ברשותא דחד מנייהו והר"ן ז"ל בסוגיא דהשואל הנזכר הביא דבריו הרב בספר א"ז כתב וז"ל ואיכא נוסחי דגרסי אלא ואמרי השתא דאוקימנא לה כסומכוס לא צריכא לאוקמה כלל באגם או בסימטא אלא אפילו ברשותא דחד וכו' עכ"ל שזהו דעת הרמב"ם יעו"ש וגם מהם הריטב"א כתב שם הרב בספר א"ז אבל יש מי שפירש דהכא אלא קאמרי ולסומכוס לא בעי סימטא כלל והרבה יש בתלמוד דהוה נ"ל אלא ולא אמר עכ"ל הרי דברי הריטב"א כאשר כתב הב"ח אלא דצריך לדעת מנין לו להר"ס דבשמא ושמא וקיימא באגם מודו רבנן לסומכוס ונראה לענ"ד לומר דממתניתין דבכורות הוציא הר"ס דין זה דלא ניחא ליה לומר כמו שכתב רש"י לחלק דה"ע דר"ע ברישא משום דחד מנייהו ודאי לכהן והוקבע זכות ממון לכהן אלא דהטעם הוא דכיון דשמא ושמא הוא ושניהם לא קיימי ברשותא דחד מנייהו שורת הדין דיחלוקו דמודו רבנן לסומכוס דבכה"ג יחלוקו ולא אזלינן בתר חזקת מריה קמא והילכך אם ב' הזכרים מופקדים ביד הרועה אפילו ר"ע מודה דיחלוקו כיון דאין אחד מהם מוחזק ושמא ושמא נינהו ומוקמי פלוגתייהו דר"ט ור"ע בחצר בעל הבית ורועה כהן דלר"ט אקנויי קא מקני ליה בחצירו והוה ליה כמופקדים ביד הרועה ור"ע סבר דלא מקני ליה וא"כ כיון דקאי ברשות בעל הבית המע"ה ולפי זה אה"נ דבסיפא נמי דילדה זכר ונקבה דאין כאן לכהן כלום אם היתה הבהמה מופקדת ביד הרועה וילדה זכר ונקבה כיון דשמא ושמא נינהו ואין אחד מהם מוחזק שורת הדין דיחלוקו ומתני' דקתני דאין לכהן כלום מיירי בדקאי בחצר בעל הבית דומיא דרישא ובכה"ג דילדה זכר ונקבה אפילו ר"ט מודה דאין כאן לכהן כלום כיון דקאי ברשותיה דע"כ לא אמרינן דניחא ליה דלתעביד מצוה בממוניה ואקנויי קא מקני ליה לכהן מקום בחצירו אלא דוקא כשנולד ודאי בכור דאפילו בילדה ב' זכרים מ"מ חד מנייהו ודאי הוי לכהן ומקנה לו מקום כדי שיזכה הכהן מדין חצר באחד מהם כדי לקיים מצות נתינת הבכור על צד הודאי ולא חייש בעל הבית לפסידא כסברת ר"ע אבל מ"מ היינו דוקא כשיש לו לכהן ודאי בכור ועביד מצוה בממוניה אבל בילדה זכר ונקבה דאין כאן ודאי בכור לכהן מסתמא לא מקני ליה מקום להפסיד זכותו מאי דמן הדין אין לכהן כלום מהסתא דהמוציא מחבירו עליו הראיה ואי לא חייש לפסידא הוא לומר דלא אסיק אדעתיה דבעל הבית שמא ימות אחד מהם ויהיה לו פסידא כיון דעכ"פ השתא יש לו זכות לכהן משא"כ כשאין לו זכות מהסתא דפשיטא דחיים לפסידא ולא מקני ליה מקום בחצירו ומש"ה לא פליג ר"ע אסיפא דהא דאמרינן דמקנה לו מקום בחצירו היינו בשעת לידת הבכור לא שמקנה לו מתחלה מקודם לידה כשהשכיר הכהן לרועה וא"כ לפי"ז הבכור הנולד מקנה לו דאם יש בכור ודאי מקנה לו ואם לאו לא מקני ליה זה נלפע"ד דהר"ס הוליד דין זה ממתניתין וה"ה לדעת ה"ה שכתבנו לעיל דס"ל דלא כתב הר"ס בזה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע דיחלוקו כי אם במחליף פרה וכו' דחלוקים על הולד דאין לזה חזקה בולד יותר מזה כנזכר והכי נמי לענין בכור לפי דעת הר"ס דס"ל דקי"ל טובת הנאה אינה ממון הרי אין לבעה"ב חזקה בולד אחר שנולד כי אם בעודו עובר ובכה"ג לכו"ע שורת הדין דיחלוקו : אמנם ראיתי להר"ס בפ' ה' מהלכות בכורות דבדין א' הביא מתני' דילדה ב' זכרים ופסק כר"ע דאם מת אחד מהם המע"ה ולא באר לומר דהיינו דוקא בחצר בעה"ב דהבעה"ב מוחזק אבל אם מופקדים אצל רועה דאין אחד מהם מוחזק יחלוקו כדמוכח בגמרא דאם הם מופקדים אצל רועה אפי' ר"ע מודה דיחלוקו ואף דהר"ס שם בדין ה' כתב דין זה בשנים שהפקידו אצל רועה ומת אחד מהם דיחלוקו מ"מ המתבאר מדבריו הוא בשנים שהפקידו אחד בכור ודאי ואחד הפקיד פשוט אבל בבעה"ב שהפקיד שנים זכרים שלא נודע איזה מהם בכור אינו מובן מתוך דבריו ואפילו מ"ש שם וז"ל ואפילו כהן רועה שהניח בכורו בחצר בעה"ב עם פשוט של בעה"ב ומת אחד המע"ה וכו' דבא לרמוז על מאי דמוקמינן בגמרא פלוגתייהו דר"ע ור"ט ברועה כהן וחצר בעה"ב דלכו"ע לא אמרינן דמקני ליה מקום בחצירו כתבו באופן דמיירי שהרועה כהן הניח בכורו שכבר זכה בו מאחר שנתנו או מהבעה"ב שנתנו לו אבל ברועה כהן וחצר בעה"ב בילדה ב' זכרים ולא נודע מי מהם הבכור לא באר דעתו וכבר הרגיש מזה הרב ל"מ שם יעו"ש דאמאי השמיט הר"ס דבר זה יעו"ש אשר ע"כ נלפע"ד לומר בעד הר"ס הכל בתר איפכא ממ"ש לעיל דהר"ס דחה סוגיא זאת דבכורות מהלכה מקמי סוגיא דפרק השואל דמתבאר פלוגתא דרבנן וסומכוס הוא אפילו בדהוקבע זכות ממון לכשנגדו כהסיא דסיפא דמכר לו ב' עבדים אחד גדול ואחד קטן דלסומכוס אמרינן יחלוקו ולרבנן מוקמינן בחזקת מריה קמא ופסק הר"ס בהלכות מכירה בפרק הנזכר כרבנן בדין דמכר שני עבדים או ב' שדות וכתב ה"ה דבכה"ג דאיכא חזקת ממון גמור אפילו בליתנהו ברשותיה דחד מנייהו אזלינן בתר חזקת ממון אפילו בשמא ושמא דדוקא גבי ולד דאין לזה חזקה בולד אחר שנולד יותר מזה אמרינן דבשמא ושמא יחלוקו כמ"ש לשונו לעיל וכפי זה ס"ל להר"ס דה"ה גבי בכור בילדה ב' זכרים דכיון דאיכא חזקת ממון דאפי' אחר שנולד יש לבעה"ב חזקת ממון כיון דטובת הנאה שלו ליתנו לכל מי שירצה וממון שאין לו תובעים הוא ולא מבעיא למ"ד טובת הנאה ממון אלא אפי' למ"ד טובת הנאה אינה ממון מ"מ כיון דאין ביד הכהן ליקח ממנו בע"כ כי אם ברצונו חשיב שפיר חזקת ממון וכן מוכח מדברי התוס' בסוגיא דהשואל בד"ה וליחזי וכו' שכתבנו לעיל דנראה פשוט דמ"ש לעיל דהתוספות כתבי כן למ"ד טובת הנאה ממון דוקא הוא דוחק גדול דהוה ליה לפרש אלא נראה דהעיקר דאפי' למ"ד טובת הנאה אינו ממון חשיב כהוחזק בודאי בולד אפילו בנמשל וכיון דהר"ס ס"ל כן בפשיטות דהא מתניתין דבכורות מקמי הסיא דהשואל דהכא במתניתין אפשר דרבא ואי תימא ר"פ דאמר הכל מודים בשנים שהפקידו וכו' הוא אליבא דסומכוס דממון המוטל בספק יחלוקו אבל לדידן דקי"ל כרבנן דאזלינן בתר חזקת ממון ה"ה גבי בכור דאם ילדה ב' זכרים דאחד מהם בכור אפי' הפקידם ביד הרועה ואינם בחצר בעה"ב אמרי' המע"ה כיון דאפי' נאמר דהשתא הוא הבכור מ"מ הכהן בא לזכות עכשיו ואין לו חזקת ממון אבל הבעה"ב יש לו חזקת ממון דקודם שיזכה בו הכהן היה מוחזק בו הבעה"ב ואע"ג דהשתא אינו ברשותו מוקמינן ליה בחזקת מריה קמא :

ואולם דעת רבינו הרמב"ן והרא"ש ז"ל שהביאו מתניתין להלכה כצורתה נראה דסברת רבא ואי תימא ר"פ דאמר הכל מודים בשנים שהפקידו וכו' קי"ל הכי אפי' בילדה ב' זכרים והפקידם אצל רועה דאפי' ר"ע מודה דיחלוקו ולא אמרינן דמוקמינן ליה בחזקת מריה קמא וע"כ צ"ל לדידהו כמו שביארנו לעיל דשאני הכא דחזקת ממון שיש לו לבעה"ב אינה כ"כ חזקה אלימתא דאף דהוחזק בולד בעודו עובר מ"מ אחר שנולד לא הוחזק בו שתיכף שנולד חל עליו ספק בכור ואם הוא בכור ממון כהן הוא ולא ממונו וכל כי האי דאינה כ"כ חזקה אלימתא אהני מה שכנגדו הוקבע לו זכות ממון דממ"נ אחד מהם לכהן לומר יחלוקו משא"כ בהסיא דב' עבדים וב' שדות דחזקת מריה קמא אלימתא דקודם מכירה בחזקתו היו לגמרי שניהם דבכה"ג אפילו שהוקבע זכות ללוקח מוקמינן ליה בחזקת מריה קמא ואע"ג דרבינו נראה דס"ל לענין הלכה דטובת הנאה ממון שהרי בס"פ האיש מקדש כתב סברת ר"ח דפסק דטובת הנאה ממון מטעם דרבא בנדרים [דף פד:] אסיק למתני' כמ"ד טובת הנאה ממון יעו"ש ומדלא חלק עליו נראה דהכי

ס"ל

שהפקיד אצל בעל הבית שהמוציא מחבירו עליו הראיה לא נחלקו אלא בחצר בעל הבית ורועה כהן רבי טרפון סבר אקנויי מקני ליה מקום בחצירו דניחא ליה דליעבד מצוה והו"ל כב' שהפקידו אצל רועה שמניח רועה ביניהם ומסתלק ור"ע סבר כיון דאית ליה פסידא לא מקני ליה מדעם והו"ל כאחד שהפקיד אצל בעה"ב שהמוציא מחבירו עליו הראיה הא דאמר רבא הכל מודים בשנים שהפקידו אצל רועה שמניח רועה ביניהם ומסתלק אוקימנא בפרק המפקיד* כשהפקידו בעדרו של רועה שלא מדעתו דלא הו"ל למידק והיינו משל דר' טרפון דלא אפשר ליה למידק הי דמר והי דמר אבל אפקידו ליה מדעתו שתי בהמות ומתה אחת מהן ואינו יודע איזו מהן מתה משלם לזה אחת ולזה אחת ונמצא מפסיד אחת משלו משום פשיעותא דיליה דהו"ל למידק הי ניהו דאפקיד ליה מר והי ניהו דאפקיד ליה מר כי היכי דלא ליחלף ליה אי מיתא חדא מינייהו ולא מצי למימר להו אתון פשעתון בדידכו דלא קפדיתו אהדדי דכיון דכל חד חדא הוא דאפקיד גביה לא הו"ל *למפקד אהדדי משום הך חששא דדילמא מיתא לה חדא מינייהו ולא ידעי דמאן היא דהא לא שכיחא דהא מיתא טפי מאידך הילכך משלם לזה אחד ולזה אחד כשהודה מפי עצמו ובא לצאת ידי שמים וא"נ לא בא לצאת ידי שמים אלא דקא תבעו ליה אינהו בבריא וכל אחד ואחד

דף לז:

ס"ע וכן דעת הרא"ש שם בפ' האיש מקדש יעו"ש וא"כ הכא מלבד דיקשה דכיון דרבא בעלמא אית ליה דטובת הנאה ממון וכמ"ש ר"ח ודעימיה איך קאמר רבא דנהפקיד אוהם ביד רועה לכו"ע יחלוקו כיון דרבא ס"ל בעלמא דטובת הנאה ממון קשה דאיך פסקו הם הכי כיון דקי"ל טובת הנאה ממון וכבר כתבו דמסתברא דלמ"ד טובת הנאה ממון חשיב מוחזק בבכור אפילו אחר שנולד י"ל דס"ל דכיון דאפילו למ"ד ט"ה ממון אם תפס הכהן שלא מדעת בעלים אינו יכול לתובעו רק ט"ה שיש לו בו וכמ"ש התוס' בפ"ק דב"מ (דף ו' ע"ב) בד"ה וכא הכא יעו"ש נמלא דאפשר לומר דמפני טובת הנאה מוחזק בכל הבכור כי אם בכדי שיעור ט"ה וכל כה"ג דאינו מוחזק בעיקר הבכור ליה חזקתיה ואהני מה שכנגדו הוקבע לו זכות ממון דממ"נ אחד מהם לכהן לומר יחלוקו :

ועוד י"ל דלדעת רבינו והרא"ש דהכא מאי דקאמר רבא הכל מודים בשנים שהפקידו וכו' לענין בכור תקנת חכמים היא דתקנו גבי בכור יחלוקו ולא אזלינן בתר חזקת ממון ואפילו לרבנן וכמו שכתבו התוס' בב"ב בפ' י"נ (דף קכו ע"א) בד"ה [ובמלוה] שעמו וז"ל לאו משום דקי"ל ממון המוטל בספק חולקין דהא לא קי"ל כסומכוס כדפרישית לעיל אלא תקנת חכמים היא הכא ובמקום שמפורש בהדיא דחולקין עכ"ל וא"כ ה"נ י"ל דתקנת חכמים הוא :

אמנם דעת הר"ס נראה דאינו כן וצ"ע דס"ל כמ"ש אלא דנראה דדוחק גדול הוא לומר דרבא ואי תימא רב פפא דבתראי נינהו והלכתא כוותייהו אזלי בשיטת סומכוס דלא קי"ל כוותיה ועוד יש לעמוד בדברי הר"ס במ"ש בדין חצר בעה"ב ורועה כהן דכדי לאשמועינן דהלכה כר"ע דלא מקני ליה בחצר · אלא באופן דהרועה הניח בכורו בחצר בעה"ב דמשמע דמיירי בבכור שכבר זכה הכהן מיד המוחזק בעל הבית או מיד אחר וי"ל דבכה"ג שכבר הוא בכורו של כהן נראה דאפילו ר"ע מודה דלא מקני ליה מקום בחצר דדוקא בילדה ב' זכרים דעדיין לא זכה הכהן ס"ל דמקנה לו מקום בחצר כדי שיזכה כהן בבכורות שיולדו דתקני ליה חבירו דניחא לאיניש דתתעביד מצוה בממוניה שיגדלו בכורותיו של כהן אחר שכבר זכה ם בחצירו דבלאו הכי כל זמן שלא זכה הכהן בו לא חשיב ליה מצוה שמגדל בכורות בחצירו כיון דאינו בכורו של הכהן כי אם בכור שלו ומגדל בכור של עצמו הוא וכמו שמתבאר מדברי רש"י במתניתין אבל בשכבר הוא בכורו של כהן שכבר זכה בו באופן זכייה אחרת ואינו צריך לזכות מדין חצר מאיזה טעם יסבור ר"ע דמקנה ליה מקום כיון דלענין מצוה לגדל בכור הכהן בחצירו אינו צריך לקנין החצר דכיון דנותן לו רשות לגדל בכורותיו בחצירו הרי מקיים המצוה בלא הקנאת החצר ואדרבה בלא הקנאה עדיף טפי דמגדל בחצירו ממש בחצר שאין לו חלק לכהן כי אם בחצר שכולו שלו וכדברי רש"י שכתב דעיקר הקנאת החצר לר"ע הוא כי היכי דליקני מדין חצר וכן לאיתי להריטב"א בחי' למציעא הנדפסים בדף כ"ג מהספר ע"ג ד"ה עוד וכו' וז"ל ר"ע אומר אקנויי אקני ליה מקום בחצירו למקני הואה בכור כיון דהוא רועה דיליה ניחא ליה דליתעביד מצות נתינת הבכור והילכך יד בעה"ב ויד כהן שוה בחצר ואין נקרא הכהן מוציא מיד בעל הבית אלא מוחזק כמוהו ולכך יחלוקו עכ"ל ואדרבה מתבאר מדבריו דעיקר מאי דאמרינן בגמ' ניחא ליה דליתעבד מצוה היינו על מצות נתינה דכיון דילדה ב' זכרים ולא ידעי' איזה מהם בכור אי מקיים מצות נתינה ע"י שיתן לו א' מהם ויזכה בו במשיכה אינו מקיים מצות נתינה דאפשר דהפשוט נתן לו אבל במקנה לו מקום בחצר וזוכה בא' מהם מדין חצר מקיים מצות נתינה לגמרי דחצירו קונה לו אותו שהוא הבכור ודאי דלא ס"ל להריטב"א דהמצוה הוא מה שמגדל בכור כהן בחצירו כדברי רש"י וי"ל דמצוה דקאמר הש"ס היינו מצות גידול בכור כהן אבל מ"מ שניהם שוים דעיקר הקנאת החצר הוא כי היכי דליקני הכהן מדין חצר וא"כ באופן דנקט הר"ס נראה דאפילו ר"ע מודה כאמור : איברא דראיתי להרב שהביא פי' הרגמ"ה ז"ל וז"ל ר"ע סבר אקנויי אקני ליה בעה"ב לרועה כהן מקום בחצרו שיהא בכורו דניחא ליה לבעה"ב דעביד מצוה בחצירו שיגדל בכורו של כהן שם וכו' עכ"ל הרי שלא הזכיר דההקנאה היא כי היכי דליקני מדין חצר כי אם העיקר הוא המצוה שנותן לו רשות לגדל בכורו שם וזה כדעת רש"י ונראה די"ל דס"ל דאף דלענין מצות גידול אינו צריך הקנאה כי אם בנתינת רשות לגדל בחצירו זה המצוה מ"מ כיון דהקנאה זאת הוא בדרך שאלה שמשאיל לו מקום בחצירו כל שנתן לו רשות לגדל בחצירו הרי חשיב כמשאיל לו גוף החצר לשימוש כדין קנין שאלה ושכירות דנתינת הרשות הו"ל כאומר אני משאיל לך החצר לגדל הבכור ומאי דאמרי' בגמרא אקנויי מקני ליה היינו שנותן לו רשות לגדל בחצירו דנתינת הרשות כמשאיל דמי דנתינת רשות ושאלה דא ודא אחת היא וכן מוכח מהסיא דאמרינן בפרק יה (דף מ ע"ב) דאמרינן התם דהיינו טעמא דאם אמר כנוס שורך ושומרו דאם הזיק חייב דס"ל כר' טרפון דקרן ברשות הניזק נזק שלם משלם הלכך אמר ליה שומרו לא אקני ליה מקום בחצר והויא ליה קרן בחצר הניזק ומשלם נזק שלם לא אמר ליה שומרו אקנויי אקני ליה מקום בחצר והויא ליה חצר השותפים וקרן בחצר השותפים אינו אלא חצי נזק ע"כ הרי דאפי' באומר כנוס שורך לחצירי שהוא נתינת רשות בעלמא כל שלא אמר ושומרו אקטיי אקני ליה מקום אפי' שלא פירש ואמר שמקנה לו המקום וכן מתבאר מהסיא דאמרי' בפרק השולח (דף לז ע"א) דאמרינן דאפי' המשאילו מקום לתנור וכו' כותבין עליו פרוזבול ופריך איני והתני הלל אין כותבין פרוזבול אלא על עגין שאינו נקוב אין שאינו נקוב לא ואמאי הא איכא מקומו ומשני ל"צ דמנח אסיכי ע"כ ואם איתא דיש חילוק בין נותן רשות להניח עליו לאמר אני משאיל לך מקום לענין זכות המקום בדרך שאלה דבנותן רשות בלבד אין דעתו לזכות לו המקום אלא שנותן לו רשות שישתמש בו בדרך גזילה אבל אינו מקנה לו כדין שאלה א"כ מאי פריך והא איכא מקומו הא שפיר דנתן לו רשות להניחו שם דוקא ולא אמר לו בפירוש אני משאיל לך המקום דבכה"ג לא זכה במקום אפי' קנין פירות בדרך שאלה ולענין פרוזבול לפחות בעינן שיזכה בקרקע בדרך שאלה ומדלא משני הכי שמע מינה דלענין שאלה אפילו בנותן רשות בלבד חשיב כמשאיל דכיון דעיקר השאלה הוא להנחת כליו כל שנתן רשות חשיב כמשאיל ממש ואם קבע לו זמן אינו יכול לחזור בו כדין שאלה וא"כ הכא אף דלענין קניית הבכור אינו צריך לקנין חצר דבלאו הכי כבר זכה בו הכהן מכל מקום כיון דאמרי' דמסתמא נותן לו רשות להניח בכורות שלו בחצירו דניחא ליה למעבד מצוה הרי הרשות כמשאיל מקום ממש הוא דרשות הוי שאלה וא"כ חשיב כחצר השותפין ובכן אינו נקרא הכהן מוציא ונראה דאדרבה הר"ס ס"ל דהא דר' טרפון דמקנה לו מקום בחצר ע"כ מיירי בבכור שכבר זכה בו הכהן בלא קנין חצר דאפילו בילדה ב' זכרים מיירי שכבר זכה לכהן באופן זכיה אחרת דבהכי ניחא מה שהקשו התוס' במתניתין דאיך קונה מקום בלא קנין דהא קי"ל דהשוכר קרקע או השואל צריך לקנותו בכסף או בחזקה והכא מה קנין עושה ן אמנם אי מיירי בנותן לו רשות להניח בחצירו הבכורות שכבר זכה בהם הכהן שפיר זכה הכהן בחצר מדין חזקה דהנחת בכורו שלו בחצר חשיב חזקה כדין אכילת פירות דסבירא ליה להר"ס בפ"ו מהל' מכירה דהויא חזקה ולדידיה אם שכר או קנה בית כיון שנתן כליו בתוכו קנה מדין חזקה וכמ"ש ה"ה שם משם העיטור שכתב כן משם הירושלמי יעו"ש וה"ה לענין שאלה ומה שהתוס' במתניתין תירצו באופן אחר לא ניחא להו בהכי י"ל באחד מב' פנים או דס"ל כדעת רש"י והריטב"א דהנה עיקר ההקנאה הוא כדי שיקנה מדין חצר וא"כ לא שייך לומר דזכה בחצר בהנחת הבכור כיון דעכשיו בא לזכות בבכור אחר שיזכה מדין חצר או אפילו אי ס"ל כסברת הר"ס והרגמ"ה דסברת ר"ע הוא בבכור שכבר זכה בו י"ל דסבירא ליה כהתוספות דאכילת פירות לא חשיבא חזקה כדעת הראב"ד בפ"א מהל' מכירה וכן הוא דעת רבינו הרמב"ן והרשב"א והר"ן בפרק קמא דקידושין גבי עבד כנעני נקנה בחזקה הביא דבריהם מרן הב"י בח"מ סי' קצ"ב ואף דיש לומר דאפשר דגבי שכירות ושאלה כיון דאינו אלא זכיה לפירות דהיינו לאשתמושי ביה כדרך תשמישו כן דרך זכייתו כמא דקי"ל בסי' קצ"ב דהקונה דרך להלוך כיון דלהלוך בלבד הוא דקא זכי בהלוך בלבד חשיב חזקה וה"ה נמי דכיון דלהניח כליו שם שאל המקום בהנחת כלים הויא חזקה וזכה ואפילו למ"ד דלענין קנין אכילת פירות לא חשיב חזקה בכה"ג דשאלת מקום חשוב חזקה לכו"ע וכן נראה מדברי הריטב"א בחי' לקדושין דאע"ג דהריטב"א על דף כ"ב ע"ב כתב בהדיא כדעת הראב"ד ודעימיה דאכילת פירות והנחת כליו בבית לא חשיבא חזקה יעו"ש עכ"ז כתב הריטב"א שם בפ"ק דקדושין על דף ע"ב עלה דפריך הש"ס אלא מעתה פיל לר"ש במאי יקנה ומשני אביי במוכר את מקומו ור"ז אמר שא ד' כלים ומניח תחת רגליו ופריך הש"ס מ"מ כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח כתב וז"ל כ"ע הכי לא שני ליה דמיירי כדאמר ליה מוכר זיל קנה דא"כ הכי המשאיל לו מקום והרי זה בכלל שוכר מקומו עכ"ל מתבאר מדבריו דסבירא ליה דמאי דאמרינן בפ' הספינה (דף פו') דכליו של לוקח ברשות מוכר קנה בדאמר ליה זיל קני הוא משום דמשאיל לו מקום והו"ל כליו של לוקח ברשות לוקח וחשיב כשוכר את מקומו ופ"כ נ"ל דזוכה במקום דמשאיל לו מדין חזקה דבהנחת כליו שם חשיב חזקה והייט טעמא דכיון דעיקר השאלה הוא לתשמיש הנחת כליו כתשמישו כן זכייתו ובהנחת כליו זוכה מדין חזקה מכל מקום נראה דהתוספות שם בפרק הספינה בסוגיא הנזכר לא סבירא להו הכי דאפילו בשאלה לא אמרינן כתשמישו כך חזקתו שכתבו שם בד"ה כגון שהיה בעלה וכו' וז"ל ואם תאמר נהי דנותן לה רשות ומשאילה מקום הא בעי חזקה כדאמרינן בהשואל וכו' וי"ל דאע"ג דאין המקום קנוי לה כיון דיש לה רשות להניח קלתה שם קנוי לה עכ"ל וכן מתבאר מדברי הרא"ש בפסקיו שם עלה דאמרינן שאני התם דאמר ליה זיל קני וז"ל שהקנה לו מקומו דהשתא הוי כליו של לוקח ברשות לוקח וכ"ת מאי איצטריך לאתויי פשיטא דכליו של לוקח ברשות לוקח קנה וי"ל דהא קמ"ל דלא תימא דלא מהני הא שאלת מקום ולא הוית קנוי לו ללוקח בדברים בעלמא דהשואל או השוכר קרקע צריך לקנותו בכסף או בחזקה וכו' קמ"ל דבדבור מהני הכא דודאי לענין שיקנה לו המקום בלא כלי בעי קניית המקום אבל לענין קניית כלי בדבור

בעלמא שנתן לו רשות להניח שם כליו קני עכ"ל הרי מפורש דסבירא להו להתוספות והרא"ש דאפילו בשאלה ושכירות בהנחת כליו שם לא חשיבא חזקה והוא הדין הכא במתניתין די"ל דהתוספות אזלי בשיטה זאת : ואגב אורחין הוקשה לי למה שראיתי למרן הב"י [בחו"מ] בסי' קצ"ב דעלה וגם נסתפק בדעת הרא"ש ז"ל אי ס"ל דאכילת פירות הויא חזקה או לא ולא איפשיטא ליה יעו"ש וי"ל שהרי מפורש יוצא מדברי הרא"ש הנזכר דסבירא ליה דאפילו בשאלת מקום דהנחת כליו שם לא חשיב חזקה ומשו"ה דבנתינת רשות להניח כליו הדבר תלוי המקום ואם איתא דסבירא ליה דאכילת חזקה אמאי לא קנה המקום ע"י הנחת כליו : והנה לעיקר סברת התוספות והרא"ש דסבירא להו דהנחת כליו לא חשיבא חזקה י"ל השולה שכתבנו לעיל דפריך הש"ס נקוב אין שאינו נקוב לא והאיכא מקומו ואם איתא מאי השואל קרקע מחבירו עושה חזקה לקנות שנתן לו רשות להניח שם ולא עשה שום ובכן אינו קנוי לו המקום דשאלת קרקע בדברים אלא עכצ"ל דהנחת הכלי חשיב הולכך לדחוקי ולומר דמיירי דמנח א קשה עליהם מהסיא דפ' הפרה דכתבנו שם דכיון דאמר ליה כנוס שורך ושו מקום בחצר ואפילו בלא שום חזקה וע השור שם הוי חזקה : עוד איכא למי הרא"ש ממה שכתב הרא"ש עצמו בפ דישראל שהפקיד ממנו בבית העובד כו הגאונים דסבירא להו דאין חיוב לבער כיון דאינו בביתו של ישראל וכתב הוא דבר פשוט דאע"פ שהנפקד קבל עליו אחריות מכל מקום עיקר המתון של בעלים הוא הנפקד ביתו לשמירת ממונו קרינן ביה ביתו עכ"ל ואם איתא דהנחת כליו לא הויא חזקה דהנפקד משאיל ביתו למפקיד לשמירת ממונו מ"מ כל שלא עשה חזקה לא קנה המקום ביתו אם לא דעל כרחך צ"ל דכיון דהניח ממונו שם חשיב חזקה וקרינן ביה ביתו ודו"ק : איך דלדעת התוס' והרא"ש הנחת כליו בחצר לא הויא חזקה אפילו לקנות מדין שאלה וא"כ י"ל במתניתין אזלי בשיטה זאת ופ"ז כתבו וז"ל ואפילו בלא קנין קא קני דגמר ומשעבד נפשיה פעמים הרועה פותח ונועל עכ"ל וכוונתם דכיון דאיכא טעמא דניחא ליה לאינש דליתעבד ומפני זה אנן סהדי דאקנויי קא מקני ליה מקום בחצירו אף בלא קנין קא קני דמסתמא ומשעבד נפשיה ובגמר דעתו בלא קנין מקנה ליה מקום בחצר וזוכה בו הכהן בלא קנין בס"פ המוכר את הפועלים (דף לד ע"א) דמתנה ש"מ להיות כשואל אפי' בלא קנין דבההיא נפיק עליה קלא דאינש מהימנא הוא גמר ומשעבד נפשיה יעו"ש ה"ה הכא דמפני המצוה נפשיה אמר עפ"י דברי התוס' אלו יש ליישב דברי הרמ"ה שכתב הטור משמו בח"מ סימן הרמ"ה דדוקא דאמר ליה זיל וקני דאז גלי דעתיה דכי יהיב ליה רשותא להניח כליו התם ליה הוא דיהיב רשותא אבל אי לא אמר ליה זיל קני אע"ג דיהיב ליה רשותא לאנוחי התם מה שכתבתי לעיל דנתינת רשות להניח כליו חשיב כאומר בפירוש אני משאיל לך מקום ממש כמו שהוכחנו מהסיא דשולח ומהסיא דפ' הפרה אם כן ע"כ מ"ש הרמ"ה דכל דלא אפילו נתן לו רשות להניח כליו שם אין כליו של לוקח קונים לו ה"ה אפילו באומר לו בפירוש לך מקום בחצר להניח כלים אין כליו של לוקח קונים לו ואי סבירא ליה להרמ"ה כדעת דאכילת פירות הויא חזקה והנחת כלים הויא חזקה לקנות החצר בשאלה א"כ אפילו בדלא כל דנתן לו רשות להניח כליו דהוי כמשאיל לו מקום אמאי לא קנו כליו של לוקח שם כיון בחצר וכבליו של לוקח ברשות לוקח הוי ואי סבירא ליה להרמ"ה דהנחת כלים לא הויא חזקה ליה זיל קני במאי קני כיון דלא קנה מקום בחצר בדרך שאלה בלא קנין חזקה ואכתי כליו של מוכר הוא ואמאי קנה אמנם לפי דברי התוס' אתי שפיר דהיינו טעמא בדאמר ליה זיל קני דעתיה דאדעתא דליקני ליה כליו יהיב ליה רשותא להניח כליו שם אנן סהדי דמשאיל לו המקום בלא שום קנין דמסתמא כיון דניחא ליה דליקני ליה כליו ללוקח ובלאו הכי לא קני דגמר ומשעבד נפשיה לאשר ולקיים שאלת המקום כאילו נעשה ונגמר הדבר בקנין חזקה על הדרך שכתבו התוס' ולזה אתי שפיר דהיינו דוקא בכה"ג דגלי אדעתיה דניחא ליה דליקני אבל בנותן רשות להניח כליו או אפילו באומר בפירוש אני משאיל לך דלפי האמור הכל שוה כמשאיל מכל מקום כיון שלא גילה דעתו המשאיל לו לענין דליקני ליה כליו אין כאן לומר דגמר ומשעבד נפשיה על שאלת המקום כאילו נגמר הדבר בקנין כי אם דבור בעלמא שלא נעשה שום קנין על שאלת המקום לא קני דאכתי כליו של לוקח ברשות מוכר הוא לומר דטעמיה דהרמ"ה לאו מטעם זה הוא אלא משום דכל דפירש דניחא ליה דליקני בכליו הדין מסתמא כשלא פירש לא קני דתנאי שבממון תנאו קיים ואי פריש פריש כדאמרינן [דף כז.] דבמקום שכותבין את השטר אי פריש אי בעינא בכספא אקנה קנה בכסף לבד לקיים הקנין במה שירצה דהא ליתא דהרי הר"ן והריטב"א כתבו בפ"ק דקדושין גבי מתניתין נקנית במסירה דכל דמלד הדין לא הוי קנין אין ביד המוכר לעשותו שיהיה קנין וכן הרמב"ן בחי' והריטב"א שם הוקשה לו ע"ז וז"ל ואי קשיא לך הא דאמרינן התם כליו של מוכר לא קני ואי אמר ליה קני קני אלמא פריש מהני הא לא קשה דהתם כיון דאמר נעשה כמשאיל לו מקום בחצירו להניח שם כליו והו"ל כליו של לוקח ברשות לוקח הא אילו דליקני ליה כליו ברשות הרבים לא קנה עכ"ל ודוחק לומר דהרמ"ה פליג עליהם בזה · שוב הרמ"ה אלו בחי' לבתרא כ"י וכתב שם עוד וז"ל ודוקא גבי כליו של לוקח ברשות מוכר טעמא אבל ברשות הרבים או בחצר שאינו של שניהם דאין לו רשות להניחו שם ואע"ג דאמר לא קני דלאו כל כמיניה דמוכר לאקנויי ליה זכותא ללוקח ברשותא דלא דיליה עכ"ל הרי בחצר המוכר הוא משום דמשאיל לו מקום מש"ה ברשות הרבים כמ"ש הריטב"א וא"כ ע"כ דהיינו טעמא דגמר ומשעבד נפשיה כאמור ועפ"י האמור בכוונת דברי הרמ"ה י"ל דכן הוא דמשום דגמר ומשעבד נפשיה הוא ולא משום דסבירא ליה דאף דלענין קנין אכילת פירות לענין שאלת מקום כליו הויא חזקה כמו שביארנו לעיל דכיון דהתוס' והרא"ש וכן נראה שהוא לא חלקו כלל בין קנין גמור לשאלה דאפילו בשאלה הנחת כליו לא הויא חזקה מנ"ל לומר דעתו לחלק בהכי אלא העיקר דדעתו כדעת הרמ"ה דהיינו טעמא משום דגמר ומשעבד נפשיה המקום : איך שיהא נחזור למאי דאתאן עלה במתניתין דלדעת רש"י והריטב"א בחי' הקנאת החצר דלר"ע אקנויי מקני ליה מקום בחצר הוא משום שיזכה הכהן בבכור מדין הבכור אמנם דעת הר"ס והרגמ"ה אינו כן אלא דמקנה לו החצר בדרך שאלה כדי שיגדלו כאמור ויש לעמוד לדעת רש"י והריטב"א דאיך אפשר דע"י דמקנה לו מקום בחצר יזכה חצר הא קי"ל דחצר השותפין אין קונין זה מזה כדאמרינן בפ' הספינה (דף פד ע"ב) יעו"ש ליה לר"ע כחצר של שניהם וכמ"ש רש"י וז"ל בד"ה דניחא וכו' והו"ל כחצר של שניהם והוי רועה וכאילו שניהן הפקידו אצלו הלכך חולקין דברשות שניהם עומד עכ"ל וכיון דחצר השותפין הכהן בו הבכור מדין חצר כיון דחצר השותפין אין קונין זה מזה דאם נאמר דמקנה לו כל החצר לזכות בו מדין חצר א"כ הרי אינו עומד ברשות שניהם אלא ברשות הכהן בלבד עומד ואמאי ליישב דלעולם דלר"ע מקנה לו כל החצר כדי שיזכה בבכור אלא דכיון דהקנאה זאת הוא בעלמא לקנין פירות וגוף החצר עומד ברשות בעה"ב כיון שהגוף של בעה"ב חשיב כאילו שניהם דאף דכל החצר שאול לכהן לקנין פירות מ"מ גוף החצר הוא של בעה"ב והרי לשניהם רשות בו זה מצד קנין הגוף שיש לו בו וזה מצד קנין פירות דשאול לו וכבר נודע סברת מהל' שכירות דחצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו בדבר הפקר אע"פ שהיא שכורה ביד להר"ס דודאי חצר שהוא מושכר לאחרים יש לו דין חצר לקנות בו בין לבעל החצר ובין דעת אחרת מקנה אם רוצה להקנות לבעל החצר שפיר קני ליה חצירו ואם רוצה להקנות כיון דאית ליה קנין פירות בחצר ומ"מ כח בעל החצר עדיף טפי כיון דיש לו גוף ופירות לאחר בהפקר דליכא דעת אחרת מקנה קונה בעל החצר ולא השוכר ונראה פשוט דלדעת הר"ס אם אחרת מקנה שרוצה להקנות לבעל החצר ולשוכר בשותפות זוכין שניהם בשותפות בקנין דלשניהם יש להם כח לקנות כל א' וא' בפני עצמו מדין חצר בדעת אחרת מקנה וא"כ והריטב"א הכי ס"ל כסברת הר"ס הנזכר וכיון דלענין קנין חצר יד שניהם שוה דמפני שמאל לקנין פירות לא נסתלק יד בעה"ב כיון דהגוף שלו וחשיב חצירו לענין קנין חצר א"כ לא מוחזק לגמרי כאילו עומד בחצירו ממש אף דשאול הוא אצו כיון דמ"מ הגוף של בעה"ב ולענין מוחזק חשיב כאילו שניהם מוחזקים דברשות שניהם עומד ולפיכך יחלוקו ואולם התינח לסברת ז"ל אבל לדעת הראב"ד דהשיג על הר"ס בזה שם בהל' שכירות וס"ל דאפילו בדעת אחרת לבעל החצר רשות לקנות בו כלל אפילו שרוצה להקנות לו דשכירות ליומיה ממכר הוי ובזמן לו כח לבעל החצר וכמו שמתבאר מדברי הרב מ"א בהל' קנין חצר סי' ג' שזה הוא סברת הראב"ד מדברי הפוסקים דסברת הראב"ד היא סברת רובא דרבוותא דלא כהר"ס אמר מטעם זה עלה בכה"ג דאין המוחזק יכול לומר קי"ל כסברת הר"ס דסברא יחידאה היא ולסברא זאת נמצא

לו

קדש לי כל בכור עד שיהא זכר ופותח רחם עכ"ל דמוכח בהדיא דקרא דפ' בא וקרא דפ' ראה קא דריש בכלל הצריך לפרט ופרט הצריך לכלל כדברי רש"י אבל קצת קשה דמדברי המכילתא נראה דכלל הצריך לפרט הוא לפרט דדוקא זכר ולא נקבה ופרט הצריך לכלל הוא לפרט דדוקא זכר דפותח הרחם ולענין מיעוט נקבה לא דריש במדה דכלל ופרט דאין בכלל אלא במה שבפרט כמ"ש רש"י דהא במכילתא לא קתני חלוקה ג' דהבא אחר יוצא דופן כדקתני בברייתא דידן דהכל לומר דמליעתא וסיפא הוא וצריך לפרט וכו' וכיון דבמכילתא קורא כלל הצריך לפרט לענין מיעוט נקבה מנ"ל לרש"י לומר דתנא דידן לא ס"ל הכי ודריש ליה במדה דכלל ופרט דאין בכלל אלא במה שבפרט ודע דמדברי המכילתא נראה דמאי דקורא קרא דקדש לי כל בכור כלל הוא משום דכולל כל מיני בכור בין דאדם ובין דבהמה וקרא דפ' ראה דכל הבכור אשר יולד בבקרך וגו' קורא אותו פרט משום דאינו כולל כל מיני בכור כי אם בכור בהמה דוקא אבל הכלל והפרט של הב' פסוקים אינו דורש ואולם ראיתי להרב בצלאל בנימוקיו כ"י שכתב משם תוס' חיצונות וז"ל הקשה ה"ר יונה נטוליטולה על מה שכתוב בכמה ספרים וז"ל מכלל שהוא צריך לפרט כיצד קדש לי כל בכור יכול אפילו נקבה ת"ל זכר ונראה שיש כאן שיבוש בלשון שלא מצינו כלל ופרט בכל

תורה אור

ואחד אומר שלי היה והוא אומר איני יודע משלם לזה אחד ולזה אחד דאיהו פשע בדידהו אינהו לא פשעי ואע"ג דמספיקא לא מפקינן ממונא כל היכא דפשע מחייב והכי נמי משמע בהלכות גדולות דרבי' ז"ל כדכתבינן: מתני' *יוצא דופן והבא אחריו רבי טרפון אומר שניהם ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים רבי עקיבא אומר שניהם אינם בכור הראשון משום שאינו פטר רחם והשני משום שקדמו אחר: גמ' [כג] *במאי קא מיפלגי רבי טרפון מספקא ליה בכור לדבר אחד אי הוי בכור אי לא הוי בכור ור"ע פשיטא ליה דבכור לדבר אחד לא הוי בכור וקי"ל *הלכה כרבי עקיבא מחבירו ורבי טרפון חבירו היה: *ת"ר °קדש לי כל בכור [כד] יכול אפילו נקבה תלמוד לומר זכר אי זכר יכול אפילו יצאת נקבה לפניו ת"ל °פטר רחם אי פטר רחם יכול אפילו יצא אחר יוצא דופן ת"ל בכור *ולא תימא הני מילי היכא דיצא זכר

דרך

...ותומך דכגון כבר זכה הכהן ... הנשאל אין לו כח לבעל האגר לקנות בו מדין אגר וא"כ גם לענין מוחזק נראה דהשוכר או השואל ... וא"כ הכא אם איתא דשאל לו כל האגר הרי אין האגר עומד ברשות שניהם כדי שנאמר כי ... מוחזקים ועיין במ"ש בקונטרס גם מקופר בסי' י"א דכ"ה ע"ד דלע"ד ר"ת סבירא ליה כסברת הר"ם ... לנו גדול ואין סברת הר"ם ימידאה וא"כ י"ל דהכא רש"י והריטב"א ס"ל כסברת הר"ם ומ"ש רש"י והו"ל ... של שניהם ר"ל דחשיב כאילו של שניהם כיון ... יש לו קנין הגוף ולזה יש לו קנין פירות ואפשר ... לומר דאפי' לסברת הראב"ד ודעימיה אף דלענין ... אגר אין לו כח לבעל האגר מ"מ לענין שלא יחשב ... כמוחזק גמור יש לו כח לבעל האגר וחשיב כב' ... קים: עוד י"ל בסברת רש"י והריטב"א דס"ל ... הוא לקנות הבכור מדין אגר מהא ... לעיל (דף יח') גבי פלוגתא דר"מ ור' יוסי ... בילדה ב' זכרים חייב במתנות ולר"י פטור ... מ"ע דר"י אמר כבא עמו את שאינו זוכה כזוכה ... דלא מצא מתא לידיה כמאן דמטא לידיה וזכניה ... במותיה דלפי שיטת רבא דמוקי פלוגתייהו ... ור"ע ברועה כהן ואגר בפ"ה אמאי הוצרך לומר ... דר"י משום דעמו את שאינו זוכה כזוכה הא ... י"ל דמן הדין פליגי דהכא מיירי ברועה כהן ... בפ"ה ור"י ס"ל כסברת ר"ע דמקנה לו מקום ... ומדין אגר זכה הכהן באותו שהוא בכור ודאי דהאגר זוכה לו מ... הדין כבר זכה הכהן באותו שהוא הבכור אם נזדמן שנתחלף אח"כ ... הרי חשיב כמו דמטא לידיה וזכניה לישראל מן הדין ולא מן התקנה ... כר"ע דלא אמרי' דמקנה לו מקום באגר משום פסידא ומש"ה ... ליה מלתא לרבא לומר דר"י דקי"ל כוותיה לענין מתנות דס"ל ...

... מדקדוק דברי הרא"ש נראה בפירוש דאי לאו דר"ע הדר ביה לא הוה הלכתא כר'... וזה הפך דבריו מ"ש בפרק הכותב ועוד קשה על דברי הרא"ש דמשמעתין מכ' דהלכה כר"ע מטעם ... מחלוקת וא"כ סתם בהדיא דפרק יש בכור דהא היא דפרק יש בכור יש לדחות ולומר דאין ראיה ... דסתם לן תנא כר"ע דאפשר דאפי' כר"ע אתיא דהא לר"ע יוצא דופן והבא אחריו שניהם ספק ... הם ובכור אדם שורת הדין הוא דפטורין מפדיון כיון דאבי הבן מוחזק ואיכא למימר המע"ה כדין ... ספק בכור וע"ז קאמר התנא דאינם בכור לכהן דכיון דמגלד הספק אין כאן לכהן כלום חשיב כאילו ... לד הודאי אינם בכור לכהן דהא אפי' אם תפס הכהן הה' סלעים מוציאין מידו דהא הרא"ש סוה ... הסוברים דתקפו כהן מוציאין מידו וכמ"ש הרא"ש בפ"ק דב"מ בסוגיא דתקפו כהן ובכמה דוכתין ... כן ספק בכור כודאי אינו בכור חשוב ומש"ה קתני סתם כיון דלא נ"מ בהיות הדבר מסופק ואין זה ... איך קתני התנא סתם כאילו על צד הודאי הוא דמצינו כיוצא לזה דאמרי' בפ' לולב הגזול (דף ... ע"א) דמגלד הש"ס למאי דקתני כקהו הרוח חייב לכסות דאפשר דהתנא ספוקי מספקא ליה אי יש ... אי או אין דימוי אלא מטת ומספיקא לחומרא מחייבינן ליה לכסות ואף דקתני התנא סתם חייב לכסות ... דעל צד הודאי קאמר ועכ"ל דאף דמשום ספיקא הוא מ"מ כיון דשורת הדין הוא דספק דאורייתא ... לחומרא וחייב לכסות לא חיים תנא לפרש בפירוש דמפני הספק הוא וכיוצא לזה אמרינן לענין ממונא ... פרק המדיר (דף עג ע"ב) עלה דהא דתנן קדשה סתם וכנסה סתם תצא בכתובה ופריך כתובה הוא ... בעיא הא גם בעיא ומשני רבא אמר תנא ספוקי מספקא ליה גבי ממונא לקולא גבי איסורא לחומרא ... הרי דקתני סתם דתצא בלא כתובה ולא חיים לפרש שהוא מפני הספק ובממון המע"ה וכיוצא לזה ... כמי גבי בכור עצמו בפרק המפלת (דף כה ע"א) דעלה דתנן סימן וולד בבהמה דקה טינוף בגסה ... בבהמה שפיר ומליא מוקי לה סתם דרבי יהושע ספוקי מספקא ליה גבי אשה דממונא הוא ספק ... לקולא ע"כ הרי דאף דר"י מספקא ליה אי שפיר פוטר הבא אחריו מפדיון קתני סתם דבאשה ...

תורה אור

דרך דופן וזכר דרך רחם אלא אפילו יצאת נקבה דרך דופן וזכר דרך רחם לא קדיש וכן הלכתא ;

פרק שלישי

סדי"ט: **מתני'** *הלוקח בהמה מן העובד כוכבים ואינו יודע אם בכרה אם לא בכרה רבי ישמעאל אומר עז בת שנתה ודאי לכהן מכאן ואילך ספק רחל בת שתי שנים ודאי לכהן מכאן ואילך ספק פרה וחמור בנות שלש ודאי לכהן מכאן ואילך ספק א"ל רבי עקיבא אילו בולד בלבד הבהמה נפטרת יהיה כדבריך אלא אמרו סימן ולד בבהמה דקה טינוף ובגסה שליא ובאשה שפיר ושליא זה הכלל כל שידוע שבכרה אין כאן לכהן כלום ושלא בכרה הרי זה לכהן ואם ספק יאכל במומו לבעלים : **גמ'** *מכאן ואילך ספק ואמאי הלך שם אחר רוב בהמות ורוב בהמות מתעברות ויולדות בתוך שנתן נינהו ונימא דהאי ודאי מילד אוליד לימא דרבי ישמעאל כר"מ ס"ל דחיישינן למיעוטא ד"כ· *אמר רבינא אפילו תימא רבנן כי אזלי רבנן בתר רובא ברובא דלא תלי במעשה אבל ברובא דתלי במעשה לא אזלי בתר רובא דמעוטא דלא תלי במעשה עדיף מרובא דתלי במעשה מאי מעשה אי עלה עליה זכר אי לא עלה עליה זכר וקי"ל בהא כרבי ישמעאל דלא אשכחן לרבנן דפליגי עליה בהכי שם *ת"ר עז בת שנתה ודאי לכהן מכאן ואילך ספק והחמורה כפרה ר' יוסי בר יהודה אומר חמורה בת ד' שנים עד כאן דברי רבי ישמעאל כשנאמרו דברים לפני ר' יהושע אמר להם צאו אמרו לו לרבי ישמעאל טעית אילו בולד בלבד הבהמה נפטרת יהיה כדבריך אלא אמרו סימן הולד בבהמה דקה טינוף ובגסה שליא ובאשה שפיר ושליא ואני איני אומר כן אלא עז שטנפה בת ששה יולדת בתוך שנתה רחל שטנפה בת שנתה יולדת בתוך שתים אמר ר"ע אני לא באתי לידי מדה כזאת אלא כל שידוע שבכרה אין כאן לכהן כלום וכל שלא בכרה הרי זה לכהן ואם כספק יאכל במומו לבעלים במאי קא מיפלגי ר' ישמעאל ורבי יהושע לימא בטינוף פוטר קא מיפלגי דרבי ישמעאל סבר טינוף אינו פוטר ורבי יהושע סבר טינוף פוטר אי דחזינן דטניף דכ"ע לא פליגי דטינוף פוטר והכא במטנפת חוזרת ויולדת בתוך שנתה קא מיפלגי דרבי ישמעאל סבר מטנפת אינה חוזרת ויולדת בתוך שנתה והא מדאוליד ודאי לא טניף [כה] ורבי יהושע סבר מטנפת חוזרת ויולדת בתוך שנתה והלכתא כרבי יהושע כגמריה דמטנפת חוזרת ויולדת בתוך שנתה והיינו רבי עקיבא דמתני' ולאו למימרא דחוששין לטינוף דהא מיעוטא היא דמיעוט בהמות מפילות ואין חוששין למיעוט כדתנן *יצאת יבמות דף קיט· מלאה הוששת רבי יהושע אומר אינה חוששת אלא דאי טניף ואמר רועה חכם דטינוף ולד הוא וחזרה וילדה בתוך שנתה לא אמרינן מטנפת אינה חוזרת ויולדת בתוך שנתה והאי מדאוליד לא טינוף ולד הוה אלא מטנפת והוזרת ויולדת בתוך שנתה ונפטרה מן הבכורה משום טינוף קמא על פי רועה והני מילי דטניף פחותה מבת ששה אבל טנפה *) בתוך ששה והזרה וילדה בתוך שנתה

*) בסוף ששה כו' שנתה לאו טינוף כו' ומטנפת בסוף ששה כו'

כל הבכור אשר יולד פרט ליוצא דופן ע"כ ובפרק יש בכור [דף מז:] נמי אמרינן דיוצא דופן אינו בכור לנחלה דוילדו לו בעינן ופירש"י וילדו לו דרך לידה דמשמע דמלשון לידה קא גמר דיוצא דופן לא מקרי לידה ואם כן ה"ה בקרא דאשר יולד דבכור בהמה ואע"ג דאמרינן התם לאמעוטי סלעים נמי לא פטר רחם בעינן היינו בבכור אדם דלא כתיב בבכור אדם לשון לידה אבל גבי בכור בהמה דכתיב לשון לידה אין אנו צריכין למעט פטר רחם · הן אמת דאעיקרא דמלתא בברייתא דספרי הנזכר קשה דלמה אצטריך קרא דאשר יולד למעט יוצא דופן תיפוק ליה מקרא דפטר רחם דפטר רחם על בכור בהמה נמי נאמר ואפילו את"ל דלא כאביי דריש דברייתא זכר אחר נקבה קתני דנפ"ל מקרא דפטר רחם מ"מ יוצא דופן נמי נפיק מהאי קרא ולמה אצטריך קרא דאשר יולד ולרב הונא דאמרינן בפרק בהמה המקשה (דף סט ע"ב) דק"ל דיוצא שלים דרך דופן ושני שליפי דרך רחם דאינו קדוש וקי"ל כוותיה כמ"ש הר"ם בפ"ד מהלכות בכורות י"ל דלזה אצטריך קרא דאשר יולד דאי מקרא דפטר רחם הו"א דמכאן ולהבא הוא קדוש ומשינא רובו או בתחלה או בסוף קדוש וכיון שכן כיון דהב' שליפים יצאו דרך רחם שפיר קדים אבל מקרא דאשר יולד שהוא מיותר דהכי הול"ל כל הבכור מבקרך ומצאנך וכו' מה תלמוד לומר אשר יולד ללמדנו שצריך שיולד כולו בדרך לידה וכל דשלים הראשון יצא דרך דופן לא קדים ומינה יליף ר"ה דלמפרע הוא קדוש שמתחלת לידה הוא צריך ליקדש אבל לרבה דאמר התם דקדים אכתי קשה דלמה אצטריך קרא דאשר יולד ובעיקר הספרי ק"ק דהא קי"ל סתם ספרי ר"ש הוא ור"ש ס"ל בעלמא דאדרבה סתם לידה הוא אפילו יוצא דופן ומש"ה [ס"ל] דהיולדת יוצא דופן יש לה טומאה וטהרה כדין יולדת כדאמרי' בר"פ יוצא דופן [מ·] ובפרק יש בכור דמה"ט ס"ל דיוצא דופן הוי בכור לנחלה מדכתיב וילדו לו בנים יעו"ש וא"כ הכא איך ממעט מקרא דאשר יולד למעוטי יוצא דופן ועיין להרב יד מלאכי בכלל זה דסתם ספרי ר"ש מ"ש בסי' תק"ג ודו"ק:

איברא דכל זה לסברת רש"י בפרק יש בכור דנראה דס"ל דלרבנן סתם לידה דרך לידה בעינן לאפוקי יוצא דופן וכמ"ש התוספות שם בד"ה לאשון לנחלה וכו' וז"ל מתוך פירוש הקונטרס משמע דמלשון לידה גמר והתוס' הקשו על פירושו דהא בנדה בר"פ יוצא דופן אמרינן דרבנן יליפי לה מקרא דאשה כי תזריע וילדה זכר עד שתלד ממקום שמזרעת אבל מלשון לידה לא ולכן כתבו דיש לפרש דגמר הכא לידה מהתם יעו"ש ולרש"י לפ"ד יש ליישב דלעולם דרבנן מלשון לידה גמרי לענין ב[illegible]א דנדה אצטריך קרא דכי תזריע דאי לאו כ[illegible]ה דרשינן מקרא דאם נקבה תלד יתירה לרבו[illegible]א דופן כדדריש ר"ש התם מש"ה גבי בכור דליכא קרא למעוטי בכך וכיוצא לזה כתבו התוס' שם בר"פ יוצא דופן בד"ה יוצא דופן ממקום שמזרעת ליישב דלמה לי קרא ניליף לידה לידה מבכור יעו"ש ולרש"י ס"ל הכי ולעולם מלשון לידה גמרי גבי בכור אבל התוס' לא ס"ל הכי וכן מתבאר עוד כן מדברי התוס' בפ"ב דחולין (דף לח ע"א) ד"ה פרט ליוצא דופן שכתבו וז"ל לאו מלשון לידה דרים אלא גמר לידה לידה מבכור כדאמרינן בפרק יוצא דופן וכו' ע"כ ולפי סברת התוספות נק"מ לאביי דתיפוק ליה מקרא דאשר יולד דלפי הגמרא מלשון לידה לא דרשינן הכי ומש"ה אצטריך קרא דפטר רחם ומיניה ילפינן למקומות אחרים כמ"ש התוס' ולדברי התוס' נ"ל דמאי דאמרינן בספרי אשר יולד פרט ליוצא דופן לאו מלשון לידה [גמיר] אלא דילפינן מקרא דקדש לי כל בכור פטר רחם באדם ובבהמה דכיון דכתיב פטר רחם ממעטינן יוצא דופן ואקרא דפטר רחם קא סמיך על הדרך שכתבו התוס' גבי קדשים דמאי דקתני כי יולד פרט ליוצא דופן לאו דוקא מלשון לידה אלא על דילפינן מבכור קא סמיך ובאמת דלדעת התוס' דוחק גדול לומר הכי בדרשא דספרי הנזכר דבשלמא גבי קרא דכי יולד דקדשים שייך לומר לשון זה דקתני כי יולד פרט ליוצא דופן משום דע"י דבקדשים יש לשון לידה ילפינן לידה מבכור אבל גבי בכור לא שייך לומר באופן זה דהא קרא דפטר רחם בבכור עצמו כתיב בקרא דקדש לי כל בכור וגו' ולמה לריך לומר דרשא זאת בקרא דאשר יולד פרט ליוצא דופן ודוחק לומר דמסמיך דרשא זאת בקרא דאשר יולד אף דעיקר דרשא זאת הוא מקרא דפטר רחם כדי שיובן דלשון לידה דבכור הוא בדרך לידה דמינה ילפינן לקדשים מג"ש דלידה לידה ואולם לסברת רש"י מרווח עפי לשון הספרי אלא דיש בזה מה שאין בזה דלסברת התוס' לא קשיא הא דסתם ספרי הוא ר"ש כאמור ולסברת רש"י קשה כאמור:

והנה במאי דפליג ר"ש במתני' דיש בכור בבכור אדם דהבא אחר יוצא דופן הוי בכור לכהן משום דס"ל דבכור לדבר אחד הוי בכור יש לעמוד אמאי לא פליג נמי ר"ש במתני' לענין בכור בהמה נמי דכיון דבכור לדבר אחד חשיב בכור מ"ש בכור בהמה מבכור אדם וא"כ אמאי לא פליג גבי בהמה נמי ומדלא פליג ה"כ משמע דמודה ר"ש בבכור בהמה ולריך טעם מ"ש מבכור אדם וי"ל דלעולם דפליג נמי אבכור בהמה אלא דנטר להו לרבנן עד לבסוף שגילו דעתייהו נמי בבכור אדם דהדין כן ופליג ר"ש על כל מלתייהו וכיוצא לזה כתב הרא"ש בחי' הביא דבריהם הרב בספר א"ז בפ"ב דכתובות על (דף לו ע"ב) עלה דאמרינן במתני' התם דרבי יהודה ס"ל דשבויה שנשבית הרי היא בקדושתה וז"ל תימה אמאי לא פליג בפ"ק דקתני השבויה שנפדית יתירה על בת ג' שנים ויום אחד כתובתה מנה ובהדיא פליג ר"י לקמן דקתני כתובתה מאתים וכן בפרק האשה שנתארמלה [דף כב·] דקתני ואם יש עדים שנשבית אינה נאמנת וי"ל דנטר להו לרבנן עד לבסוף ופליג על כל מלתייהו עכ"ל אלא דלע"ד נראה דיש לדחות דלא דמי מתני' להיא דהתם שאני דכל הדינין דשבויה דתנו רבנן בהני מתני' דפ"א ובפ"ב דכתובות כולם הם ענין אחד דהכל תלוי דס"ל לרבנן דסתם שבויה אינה בקדושתה וע"ז נטר ר"י לרבנן עד לבסוף ופליג על כל מלתייהו דהוא ס"ל איפכא דעדיין בקדושתה היא וממילא פליג על כל הדינין הנזכרים לעיל משא"כ הכא דבכור אדם ובכור בהמה אינם ענין אחד ממש דנהי דלפי הטעם דקאמר ר"ש בבכור אדם דה"ע משום דבכור לדבר אחד הוי בכור ה"ה י"ל בבכור בהמה מ"מ אכתי אינם ענין אחד ממש דיש לדוחה לדחות ולומר דדוקא גבי בכור אדם ס"ל לר"ש הכי משום דיליף בכור בכור מבכור לנחלה דכיון דילפינן מקרא דוילדו דאפילו יוצא דופן עצמו הוי בכור לנחלה אלמא דבכור לדבר אחד מקרי בכור שהרי דאפילו דלא הוי בכור לרחמים נמי חשיב בכור וא"כ ה"ה גבי בכור לכהן דאע"ג דלענין יוצא דופן עצמו לא ילפי' מבכור לנחלה משום דכתיב פטר רחם בבכור לכהן מ"מ גבי זכר הבא אחר יוצא דופן כיון דהוי בכור לדבר אחד דהוי בכור לרחמים חשיב בכור כיון דמלינו גבי בכור לנחלה דקרייה רחמנא בכור אפילו שאינו בכור לכל מילי ובפ"ק דקדושין (דף כט ע"ב) אמרינן דאיצטריך קרא דכל בניך תפדה לחייב על כל הבנים שפטרו את הרחם כי היכי דלא נילף בכור בכור מבכור לנחלה דמה התם ראשית אונו אף הכא ראשית אונו דוקא יעו"ש דנתנא דיש ללמוד בכור בכור מבכור לנחלה וא"כ ה"ה י"ל דמהאי טעמא ס"ל לר"ש בבכור אדם דלדבר אחד הוי בכור אבל גבי בכור בהמה אכתי י"ל דמודה ר"ש דאינו בכור מדלא פליג גבי בכור בהמה נמי:

איברא דראיתי להריטב"א בחי' לכתובות בריש נערה שנתפתתה הביא דבריו הרב בספר א"ז שם גבי מתני' [דף מא:] דקתני והצער בתפוסה וז"ל והא דקתני שמשלם צער בתפוסה דלא כר"ש בר' יהודה משמיה דר"ש דאמר בפרקין דלעיל [דף לט·] אונס משלם את הצער ואע"ג דר"ש פליג הכא בסיפא דמתני' ולא פליג בהאי רישא דלמא ר"ש לא שמעה לרישא דהכא ויש לנו כיוצא בזה בפ"ק דמכילתין (דף כג:) גבי ב' נשים שנשבו דלא אתא כר' יהודה כדמוכח בפרקין דלעיל ופליג ר"י בסיפא ולא פליג ברישא וכן אמרינן בירושלמי בכאן דהא דלא כר"ש וי"א דרבי לית ליה בהך רישא דמתני' כר"ש בר' יהודה משמיה דר"ש ותנאי היא ואין צריך לזה עכ"ל ומאי דכתב הריטב"א בפ"ק דמכילתין גבי ב' נשים טעות סופר הוא דהך מתני' דב' נשים היא בפ"ב (דף כג ע"ב) דשם קתני במתני' בסיפא וכן ב' אנשים זה אומר כהן אני וכו' ועלה פליג ר"י ואמר אין מעלין לכהונה עפ"י עד אחד וע"כ נ"ל דמאי דלא פליג ר"י נמי ברישא דב' נשים שנשבו היינו משום דלא שמעה ר"י לרישא דב' נשים וא"כ לפי סברת הריטב"א הכי נמי י"ל גבי מתני' דר"ש דפליג גבי בכור אדם ולא פליג גבי בכור בהמה היינו משום דלא שמעה מתני' דבכור בהמה ואולם לסברת היש אומרים שכתב הריטב"א דתנא מאי דלא פליג ר"ש ברישא

ש"מ דתנא דמתני' לא ס"ל כר"ש בר"י משמיה דר"ש ותנאי אינהו וסברא זאת היא סברת רבינו הרמב"ן והרא"ה נמי' הביא דבריהם הרב בספר א"ז שם בר"פ נערה יעו"ש וכן נראה שהיא סברת הרשב"א בחי' בפ' אלו נערות גבי הא דר' יהודה הביא דבריו הרב שם וז"ל ועוד הקשה הרשב"א ז"ל דאמאי לא נחלק בפרק האשה שנתארמלה דקתני ואם יש עדים שנשבית אינה נאמנת ובבבא דב' כהנים פליג ר"י מ"מ דפליג בהא ושבקה לאידך וצ"ע עכ"ל הרי דאגרכא פיון ולא ניחא ליה לומר כסברת הריטב"א דר"י לא שמעה לרישא וסמוך לדברי הרשב"א אלו כתב הרב שם וז"ל וכן כתב הריטב"א וז"ל ולא ידענא היכי לא פליג ר"י בפרק האשה שנתארמלה עלה דתנן ואם יש עדים שנשבית כי היכי דפליג התם בב' כהנים לענין שאין מעלין לתרומה עפ"י עד א' עכ"ל הרי דגם הריטב"א עצמו תמה כתמיהת הרשב"א ולא ידע טעם לדבר הפך ממה שכתב בר"פ נערה שנתפתתה ועוד י"ל על דברי הריטב"א דר"פ נערה הנזכר שהרי בפרק האיש מקדש (דף מט ע"א) מייתי הש"ס ראיה דמודה ר"ש בדאם הטעה בשבח יוחסין מדפליג ר"ש ברישא דשבח ממון ולא פליג בסיפא דשבח יוחסין יעו"ש ואם איתא אכתי יש לדחות דלעולם דפליג אפילו בשבח יוחסין והאי דלא פליג אסיפא דלמא משום דלא שמעה לסיפא ומדמייתי ראיה לזה ש"מ דלא שייך למימר הכי ונראה דה"ט דאף דלגבי ר"ש עצמו איכא למימר דלא שמעה מ"מ רבינו הקדוש דמסדר שנות התנאים אם איתא דס"ל דר"ש פליג אפילו בשבח יוחסין למה לא הביא סברת ר"ש בשבח יוחסין ומדלא הביא ש"מ דרבינו הקדוש קים ליה דר"ש מודה בשבח יוחסין א"כ ה"ה הכא גבי מתני' דהצער בתפוסה באופן דלסברא זאת דלא תלינן לומר דמשום דלשמעת' לא פליג א"כ מתני' קשה אמאי לא פליג ר"ש גבי בכור בהמה נמי ואולי דהאמת כן הוא דלא פליג ר"ש בבכור בהמה וה"ע כדבר האמור דשאני בכור אדם דילפינן מבכור לנחלה ומה גם די"ל דלר"ש דס"ל דבכור לדבר א' הוי בכור ס"ל כסברת רבינא בשמעתין דמיתורא דקרא דכתיב כל הבכור הוא דילפינן דהבא אחר יוצא דופן לא הוי בכור וס"ל דלא ילפינן מיתורא דכל הבכור כי אם בבהמה דוקא דאף דכתיב קדש לי כל בכור באדם ובבהמה וכלל דיתורא דכל הבכור בין באדם ובין בבהמה מ"מ ס"ל דכיון דיש ללמוד בכור אדם מבכור לנחלה אמרינן דיתורא דקרא אינו אלא לבכור בהמה דתפסת מועט תפסת:

פרק שלישי

מתני' הלוקח בהמה מן העובד כוכבים ואינו יודע אם בכרה אם לא בכרה ר' ישמעאל וכו':

[כה] **גמרא** ורבי יהושע סבר מטנפת חוזרת ויולדת בתוך שנתה והלכתא וכו':

הנה התוס' בשמעתין בד"ה ור' יהושע סבר חוששין לטינוף כתבו וז"ל וא"ת הא קא מסקינן לקמן דר"י לא חייש למיעוט וכו' וי"ל דמ"מ לא הוי ודאי בכור שניתן לכהן דאיכא חזקת ממונא דעדיפא והמוציא מחבירו עליו הראיה ואפי' לרב דאזיל בממונא אחר הרוב היינו משום דאמר קים לי בנפשאי שאני מן הרוב א"כ יש לחלק בין ממון שאין לו תובעים לממון שיש לו תובעים ומיהו קצת תימה דלענין ללקות בגיזה ועבודה ולענין ליקרב למזבח חשיב ודאי בכור דאזלינן בתר רובא ולענין נתינתו לכהן יחשב ספק ונראה לתרץ דלהכי חיישינן למיעוט דמטנפת משום דרוב בהמות מתעברות כשמגיעות לזמן שראויות להתעבר בו עכ"ל וכוונתם פשוטה דמעיקרא סברו לתרץ דלא קאמר ר"י דחיישינן למיעוט כי אם לענין ממון שלא יתנן לכהן אבל לענין איסורא ודאי דאזלינן בתר רובא ולבסוף דחו תירוץ זה דקצת תימה לומר הכי דאיך אפשר לומר תרתי דסתרן בגוף אחד ומש"ה חזרו לתרץ תירוץ אחר דלעולם דר"י אפי' לענין איסור חייש למיעוט דמטנפת ושאני הכא דהרוב מסייע למיעוט מטנפת וצריך להבין דאכתי יקשה לר"י דכיון דר"י לא חייש למעוטא א"כ נפלוג ארישא דמתני' דקאמר ר' ישמעאל מכאן ואילך ספק ופרכינן בגמרא דנימא דרוב בהמות מתעברות ויולדות והא ודאי מילד אוליד וקאמר רבא אלא מחוורתא דר' ישמעאל כר"מ ס"ל דחייש למעוטא ומשנינן ליה ספק בכור ומתוך דברי ר' יהושע נראה מבורר דלא פליג אר' ישמעאל אלא על הא דקאמר דעז בת שנתה ודאי לכהן דלר"י בת שנתה נמי הוי ספק אבל להך דינא דמכאן ואילך הוי ספק לא פליג רבי יהושע ואמאי הא שמעינן ליה לרבי יהושע דלא חייש למיעוטא ובשלמא לרבינא דמשני דר"י אפילו לרבנן אתי מטעם דשאני רובא דתלי במעשה ניחא אבל לרבא דלא ס"ל חילוק זה ומוקי לרבי ישמעאל כר"מ מאי איכא למימר:

שוב ראיתי להר"ב כ"י גבי מאי דמסיק הש"ס דר"י ס"ל חלב פוטר שהביא משם תוס' חיצוניות שכתבו וז"ל וא"ת דהכא אמרינן דרבי יהושע לא חייש למיעוטא ולעיל חייש למיעוטא דאית ליה דחוששין שמא טנפה ויש לומר דניחא דהוולד בחזקת שאינו בכור הלכך חיישינן שמא טנפה ואינו בכור אבל הכא כיון שהוא בחזקת שאינו בכור אין לומר שהוא מן המיעוט דחולבות אע"פ שאינן יולדות להחזיקן בבכור תיהו אכתי הקשה ר"מ כיון דר"י לא חייש למיעוט א"כ נפלוג ארישא דמתני' דקאמר ר"י מכאן ואילך ספק ופרכינן לעיל נימא רוב בהמות מתעברות ויולדות וודאי ילדה ואוקימנא לה כר"מ דחייש למטועא ומספקא ליה הספא בבכור ומשמע דר' יהושע לא חלק על ר"י אלא אהא דקאמר דעז בת שנתה ודאי לכהן דלר"י בת שנתה אינו לכהן אבל להך דינא דמכאן ואילך ספק משמע דלא פליג ר' יהושע ותירץ ה"ר יונה מטוליטולה דיש לחלק דדוקא הכא גבי חלב דאיכא תרי רובי חדא דרוב בהמות מתעברות ויולדות ועוד דרוב בהמות אין חולבות אא"כ יולדות לכך אמר ר"י החלב פוטר לגמרי אבל לעיל דאינה חולבת וליכא אלא רוב דבהמות מתעברות ויולדות גרידא הלכך חייש למיעוט ואית ליה שפיר דהוי ספק עכ"ל תוספות חיצוניות ויש לתמוה דתירוץ זה דה"ר יונה ניחא להא דחלב פוטר אבל בעיקר שורש סברת ר"י דלא חייש למיעוט במתני' דיבמות [דף קיט·] דיצאת מלאה דלר"י אינה חוששת מטעם דלא חייש למיעוטא דהתם ליכא אלא רוב אחד וליכא תרי רובי ועכ"ז ס"ל דלא חייש למיעוט וא"כ מ"מ דקא מודה ליה לרבי ישמעאל להאי דינא דמכאן ואילך ספק אף דליכא אלא רוב אחד ואין לומר דהתם שאני משום דאיכא חזקה דמותרת לשוק ורובא לשוק דמלבד דיצאת מלאה איתרע לה חזקה כיון דיש לה עובר במעיה וכמ"ש התוס' ביבמות (שם ע"ב) ד"ה סיפא וכו' יעו"ש יתר ע"כ דאפילו נאמר דחשיבא חזקה הא גבי בכור נמי איכא חזקה דהוולד בחזקת שאינו בכור הוא דבמעי אמו חולין הוא וכמ"ש התוספות חיצוניות עצמם לעיל מזה לתרץ היא דחייש למיעוט מטנפות באופן דלע"ד דבריהם צ"ע: **עוד** יש לעמוד על דברי התוס' דידן שכתבו ליישב הא דר"י חייש למיעוט מטנפות דהאי טעמא משום דרוב בהמות מתעברות ויולדות כשמגיעות לזמן שראויות להתעבר בו דאם כן התינח לרבא דס"ל דרוב זה דרוב בהמות מתעברות ויולדות רוב גמור הוא אבל לרבינא דס"ל דרובא דתלי במעשה לא אזלינן בתר רובא דלא חשיב רוב גמור א"כ אמאי חייש ר"י למיעוט מטנפות מאחר דרוב זה דמסייע למיעוט מטנפות לאו רוב גמור הוא כיון דתלי במעשה והיותר קשה למה שראיתי להרא"ש בפסקיו בתחלת הסוגיא הביא הא דרבינא להלכה דלכ"ע רוב דתלי במעשה לא אזלינן בתר רובא ואח"כ כתב וז"ל והלכתא כר"י דסבירא ליה דתוך שנתה נמי ספק דחיישינן לטינוף ומטנפת חוזרת ויולדת בתוך שנתה וכו' ואע"ג דקי"ל בעלמא כרבנן דאזלינן בתר רובא וכו' ויש לומר כמ"ש ר"י דאיכא רובא דמסייע למיעוטא דמטנפות דרוב בהמות מתעברות כשמגיעות לזמן שראויות להתעבר וזו ודאי נתעברה בזמנה ולכך חוששין לטינוף עכ"ל וקשה דכיון דרוב זה תלוי במעשה ולא חשיב רוב הוי מסייע שאין בו ממש למיעוטא ואמאי חיישינן למיעוט מטנפות ונ"ל בדוחק דהתוספות והרא"ש ס"ל דאף דרוב דתלי במעשה לא אזלינן בתר רובא דידיה מ"מ אהני מיהא לסייע למיעוט דבהצטרפות שניהם חיישינן למיעוט וזה נראה שהוא דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכות בכורות דפסק נמי דחיישינן למיעוט מטנפות כר"י כפסק הרא"ש יעו"ש אמנם רבינו הרמב"ן מתבאר בדבריו דלא סבירא ליה הכי דכתב דהלכתא כר"י ולאו למימרא דחוששין לטינוף וכו' אלא דאי טניף ואמר רועה חכם דטינוף וולד הוא וחזרה וילדה בתוך שנתה לא אמרינן מטנפת אינה חוזרת ויולדת וכו' עכ"ד דטעמו דס"ל לרבינו מאחר דקי"ל כרבינא דרוב דתלי במעשה לא חשיב רוב תו לא מהני להיות מסייע למיעוט ולא חיישינן למיעוטא דטינוף ולא כ"מ אלא בידוע לנו דטניף אלא דמ"ם רביע בתוך דבריו להחזיק סברתו דלא חיישינן למיעוטא וז"ל ואין חוששין:

שנתה טנוף הוא דלא קי"ל כסבריה דרבי יהושע אלא כגמריה דהיינו רבי עקיבא דמתני' דקאמר ר"ע אילו בולד בלבד הבהמה נפטרת יהיה כדבריך דס"ל יולדת אינה חוזרת ויולדת בתוך שנתה ומנטפת בתוך ששה כיולדת דמיא דחד טעמא הוא משום דזעירי דאמר זעירי אין טינוף פחות מל' יום ומסתברא לן דכי אין חוששין לטינוף משום דהוא מיעוט ולמיעוטא לא חיישינן דוקא לגבי בכור גופיה לאכשוריה למזבח ולמלקא עליה בגיזה ועבודה ולמנהג בגופיה כל דיני בכור ודאי אבל לאפוקי כהן מינייהו דבעלים לא מפיק דקי"ל אין הולכין בממון אחר הרוב אלא זה כלל גדול בדין המוציא מחבירו עליו הראיה הלכך כל שלקח בהמה מן העובד כוכבים חוששין שמא נפטרה בטינוף והבא ראשון נאכל במומו לבעלים וכן הלכתא: *א"ר עקיבא אני לא באתי לידי מדה הזאת וכו' מאי איכא בין ר"ע לר' יהושע א"ר חנינא מסורא חלב פוטר איכא בינייהו רבי יהושע סבר חלב פוטר הלך אחר רוב בהמות ורוב בהמות אינן חולבות אלא אם כן יולדות ור"ע סבר הא איכא מעוטות דחולבות אע"פ שאינם יולדות [פו] והלכתא כרבי יהושע *היכי דמי טינוף אמר רב כדאמרי רעותא דצלתא אצר חיותא ושמואל אמר בעבועי דדמא וצריך להראות לחכם חכם מנא ידע אמר רב פפא רועה חכם [כז] והא דתנן *סימן הולד בדקה טינוף ובגסה שליא ובאשה שפיר ושליא ואילו שפיר בבהמה לא דוקא בצלול אבל בעכור ספיקא הוי והבא אחריו נאכל במומו לבעלים והכין סלקא לן שמעתתא במסכת נדה בפרק המפלת* [כח] וגרסינן נמי התם בהמה שיצאה מלאה ובאה ריקנית הבא אחריו בכור מספק והוינן בה ואמאי הלך אחר רוב בהמות ורוב בהמות ולד מעליא ילדן והאי פשוט הוא ופריק רבינא משום דאיכא למימר רוב בהמות יולדות דבר הפוטר בבכורה ומיעוט יולדות דבר שאינו פוטר בבכורה ורוב היולדות מטנפות וזו הואיל ולא טנפה איתרע ליה רובא (איתמר) [כט] *מצינו לוקח מן העובד כוכבים לוקח מן ישראל מאי אמר רב (הסדא) בכור ודאי דאם איתא דבכרה אשתבוחי משתבח ליה ושמואל אמר בכור ספק איכור לשחיטה קא בעי ור' יוחנן אמר חולין ודאין מאי טעמא אם איתא דלא בכרה כיון דאיכא איסורא אודעי הוה מודע ליה תניא כוותיה דר'

דר' יוחנן אם לא הודיעו הולך ושוחט ואינו נמנע: **מתני'** רבי אליעזר בן יעקב אומר בהמה גסה ששפעה חררת דם הרי [זו] תקבר ופטורה מן הבכורה: **גמ'** *א"ר יוחנן [ל] תקבר כדי לפרסמה שנפטרה מן הבכורה ואיפסיקא הלכתא כרבי אליעזר בן יעקב דמשנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי: מתניתין בפרק בהמה המקשה *המבכרת שהפילה שליא ישליכנה לכלבים ונפטרה מן הבכורה [לא] מאי טעמא אמר רב איקא בריה דרב יימר רוב בהמות יולדות דבר הקדוש בבכורה ומיעוט יולדות דבר שאינו קדוש בבכורה מאי נינהו נדמה וכל היולדות מחצה זכרים ומחצה נקבות סמוך מעוטא למחצה והוה ליה זכרים מעוטא ודקו רבנן גבי חררת דם נמי נימא הכי וניחא להו הכא כדי לפרסמה

דף כב' ע:

ורוב בהמות מתעברות ויולדות בתוך שנתן נינהו והא ודאי מילד אוליד ומסיק אלא אמר רבא מחוורתא כר"י כרבי מאיר סבירא ליה דחיים למיעוטא והתוס' שם בד"ה ואי בעית אימא וכו' דלרבי מאיר דחיים למיעוטא אינו אלא להחמיר מדרבנן יעו"ש וכן כתבו התוס' בפ"ק דחולין (דף יב ע"א) ד"ה פסח וקדשים וט' יעו"ש וא"כ כיון דטעמא דמתני' דמכאן ואילך ספק הוא משום דחיישינן למיעוטא הרי ספק זה אינו אלא איסור דרבנן והנה כי כן אי לאו טעמא דלהשבית מקחו אומר כן היה נאמן העובד כוכבים מסל"ת ואף למאי דמסיק רבינא וקי"ל כוותיה דקאמר אפילו תימא רבנן כי אזלי רבנן בתר רובא ברוב דלא תלי במעשה אבל ברובא דתלי במעשה לא יש לומר דמאי דמודו רבנן לרבי מאיר ברובא דתלי במעשה לאו למימרא דרוב דתלי במעשה לא חשיב רוב כלל מן התורה אלא הכונס דבכה"ג דתלי במעשה אזלי רבנן נמי בתר מיעוטא כרבי מאיר אבל מ"מ אינו אלא מדרבנן דוקא דומיא דרוב דלא תלי במעשה לרבי מאיר דלא חיים למיעוטא אלא מדרבנן וכיון דהוי ספק דרבנן עובד כוכבים נאמן במסל"ת ומהרא"ח ז"ל שם כתב ליישב דברי התוס' וז"ל ומתוך כך לבי מהסס דדילמא הא דנקטו התוס' והרא"ש טעמא להשבית מקחו לאו דוקא אלא קושטא דמלתא נקטו דודאי בכה"ג ממה נפשך לא מהימן משום דלהשבית מקחו אמר כן אי נמי דבעלמא נמי כל היכא דלא מהימן עובד כוכבים מסיח לפי תומו אע"ג דאינו אומר דבריו בתורת עדות היינו מהאי טעמא גופיה משום דתלינן דאומר כן לאיזה כוונה והכא נמי משום דחיישינן דלהשבית מקחו אמר כן אלא שעדיין קשה מה שאמרו התוס' ויש ללמוד מדבריו דמסיח לפי תומו לא מהימן שנראה שהוא לומר שאינו נלמד אלא מדברי רש"י כאן ולפי מ"ש תלמוד ערוך דלא מהימן וגם א"כ כתבו פירוש אחר באמתנותי אשתבח ונראה לכאורה שר"ל שיש לפרש כאן פירוש אחר ולא נלמוד מה שלמדנו מפירושו של רש"י וזה אי אפשר כדכתיבנא דע"כ צריך לומר שדין זה אמת הוא שעובד כוכבים מסיח לפי תומו לא מהימן עכ"ל ולענ"ד דאפשר לומר בכוונת התוס' כמ"ש מהרא"ח ומ"ש התוס' דיש ללמוד דין זה מדברי רש"י כאילו אין דין זה בידינו מתלמוד ערוך היינו לענין זה דהלוקח מן העובד כוכבים דאיכא רובא דרוב בהמות מתעברות ויולדות בזמנן דאי לאו דברי רש"י הו"א דאפילו לרבינא דאמר דרוב זה דתלי במעשה חיישינן למיעוט אינו אלא מדרבנן ובדרבנן מסל"ת נאמן אבל מדברי רש"י יש ללמוד דסבירא ליה דלרבינא דקי"ל כוותיה רוב זה מן התורה נמי לא חשיב רוב וכספק שקול חשיב ומשום הכי עובד כוכבים מסיח לפי תומו אינו נאמן דבדאורייתא לא מהימן מסיח לפי תומו ועל זה כתבו התוס' דיש לפרשה פירוש אחר שלא נלמוד דין זה דיש לומר דאפילו לרבינא מאי דחיישינן למיעוט אינו אלא מדרבנן ובדרבנן נאמן מסיח לפי תומו כמו שכתבנו לעיל:

והנה קצת יש לדקדק דאם איתא לפירוש התוס' דהשבח הוא שכבר בכרה ואין צריך עוד ליתן ולדה לכהן אמאי נקט רב דין זה דלוקח מישראל סתם דמשמע אפילו כהן הקונה מישראל כיון דכהן אינו מחויב ליתן הבכור לכהן כי לעצמו הוא ואין כאן שבח ודוחק לומר דבכהן נמי כיון דקדושת בכור חל עליו וצריך להקריבו ואינו יכול לאוכלו בלא מום ואסור בגיזה ועבודה איכא שבח נמי ודו"ק:

ולענין אם העובד כוכבים נאמן לומר מסיח לפי תומו שלא בכרה לאסור לתומרא עיין מה שהעלה מהריט"ץ בתשובה סי' רכ"ו ובתוך דבריו לאיתי שערת הרבה להבין פשט דברי התוס' דשמעתין במה שהמליאתו מתוך פירוש רש"י דעובד כוכבים מסיח לפי תומו אינו נאמן ובסוף דיבורו כתב כן גלע"ד הבנת דברי התוס' ז"ל על מתכונתם עכ"ל ולענ"ד דלא דק בהבנת דברי התוס' שמ"ש לפרש מה שכתבו התוס' שהשבח הוא שנפטרה מן הבכורה היינו משום דבכה"ג דכוון להעיד לפוטרה מן הבכורה לא הוי מל"ת זה אינו שהרי לא פירשו התוס' דמיירי באומר בפירוש תדע לך שכבר נפטרה מן הבכורה כדי שיחשב כאילו כוון להעיד דפשט דבריהא נראה דהשבח הוא שאומר סתם כבר ילדה וממילא נשמע שכבר נפטרה מן הבכורה וכה"ג לא כוון להעיד ומסיח לפי תומו הוי אלא כוונתם פשוטה כמו שסיימו התוס' אילוניות הנזכר דהכוונה דהעובד כוכבים אינו בקי בד"י ומשום הכי לא שבחה ואינו משום דאינו נאמן כסברת רש"י גם מה שהאריך להבין איך פירש רש"י בכה"ג דאומר שבכרה הוי מסיח לפי תומו משום דהעובד כוכבים אינו מתכוון להעיד כי אם בעד הצלת הסכנה לא לענין פיטור בכורה דנראה מפשט דבריו דלרש"י מיירי באומר בפירוש תדע שכבר ילדה וניצולה מן הסכנה ומש"ה לענין פיטור בכורה הוי מסיח לפי תומו אבל אם אמר סתם שכבר ילדה בלבד לא חשיב מסיח לפי תומו לענין פיטור בכורה וצריך להבין למה הא קיימא לן גבי עדות אשה דאפילו אמר פלוני מת סתם מסיח לפי תומו בלא שאלה אע"פ שלא אמר דברים אחרים מקרי שפיר מסיח לפי תומו ואף דיש מחמירין בזה והיא סברת הר"ן דבכה"ג לא מקרי מסיח לפי תומו עד שיאמר דברים בדרך סיפור א"כ הכא לסברת הר"ן הנזכר לא סגי בשיאמר שיצאת מהסכנה אלא צריך שיאמר דברים אחרים כגון שיאמר שילדה ובלדתה היה דבר תמוה באופן שיהיה כדאמרי' לגבי אשה שצריך שיאמר אוי לפלוני שמת כמה נאה וכו' או שיאמר שמיתתו היתה תמוה כדאמרינן בא"ה סי' י"ז יעו"ש וכל שאמר סתם ילדה אפילו אם אמר דבהכי יצאת מהסכנה לא מקרי מסיח לפי תומו וע"כ צריך לומר דהתוס' הכא הם מהכת דסבירא ליה להקל באשה באומר סתם מת וא"כ הכא באומר ילדה סתם נמי הרי הוא מסל"ת:

מתני' רבי אליעזר בן יעקב אומר בהמה גסה ששפעה חררת דם הרי זו תקבר וכו': **גמ'** [ל] אמרינן תקבר כדי לפרסמה וכו' ומ"ש רבינו ודקו רבנן גבי חררת דם נמי נימא הכי וכו'. כן הקשו התוס' בשמעתין בד"ה בהמה גסה וכו' ובפ' בהמה המקשה (דף מז:) יעו"ש וכתבו עוד וז"ל ומה שאינו דוחק בגמ' לומר כן אלא משום דרבי חייא דקאמר וכי מאחר דאינה מטמאה לא במגע ולא במשא אמאי תקבר ומשני כדי לפרסמה דבלאו הכי היה צריך טעם דפרסום אלא אדאמר ר' חייא לא ניחא ליה כ"כ שתקבר מטעם פרסום כיון דאפילו יודע שילדה דבר הקדוש בבכורה לא בעי קבורה משום דבטיל ברוב עכ"ל וכוונתם פשוטה דאין סברא שיתקנו חז"ל קבורה מטעם פרסום אם לא יהיה קצת סרך איסור דבלא"ה נראה כחוכא ואטלולא ובשלמא מטעם דאמרינן התם דאזלינן בתר רובא ורובא הוא שלא ילדה דבר הקדוש מ"מ הא איכא מיעוטא ולר' מאיר דחיים למיעוט צריך קבורה ואף דלדידן לא חיישינן למיעוט מ"מ כיון דאיכא קצת סרך איסור תקנו חז"ל שתקבר משום פרסום אבל לר' חייא דס"ל דבטל ברוב א"כ ליכא שום סרך איסור לתקן הכי דאפילו חיישינן למיעוטא הרי בטיל ברוב ומש"ה הקשה הש"ס כן לר"ח דקס"ד דלא מסתבר לומר טעמא דפירסום לר"ח:

והנה ראיתי להמרדכי בסוף חולין סי' תשל"ז שהקשה רבינו משולם עלה דהיא דאמרינן דשכבת זרע דזב מטמאה במשא לפי שא"א בלא נצוצי זיבה וכה"ג אמרי' [יבמות דף קה.] דיבמה שרקקה דם דחליצתה כשרה לפי שאי אפשר בלא נצוצי רוק דהא קי"ל דדם מבטל רוק וא"כ הכא נמי נימא הכי ותירץ וז"ל דליכא למימר ביטול ברוב אלא בדבר שהיה ניכר בפני עצמו תחלה ואח"כ נתערב אבל בדבר שתחילת ביאתו לעולם מעורב ליכא למימר דבטל והא דתנן בפ' המפלת [נדה דף כו.] שליא בבית טמא ורבי שמעון מטהר ומסיק טעמא דרבי שמעון משום ביטול ברוב שנימוק ונימוח הולד ונתבטל ברוב ויש לומר דהתם נמי הולד היה ניכר קודם שנימוח עכ"ל ויש לדקדק דהא תנן גבי שליא נימוק הולד עד שלא יצא דנראה דקודם לאתו לאויר העולם נימוח העובר לרבי שמעון ואע"ג דאמרי' בפרק המפלת (דף כז ע"א) עלה דתניא שליא בבית וכו' אמרו לו לרבי מאיר אי אתה מודה שאם הוציאוהו בספל לבית החיצון שהוא טהור אמר להם אבל ולמה לפי שאינו אמרו לו כשם שאינו בבית החיצון כך אינו בבית הפנימי א"ל אינו דומה נמוק פעם אחד לנמוק ב' פעמים ע"כ דנראה דעיקר פלוגתייהו הוא בשליא בבית הפנימי אבל יצא לבית החיצון לכ"ע נימוק הוא וא"כ טכל לומר דמאי דקתני ר"ש במתני' נימוק הולד עד שלא יצא ר"ל עד שלא יצא לבית חיצון אבל לעולם אפילו לר"ש אינו נימוק כי אם אחר שיצא לאויר העולם בבית הראשון שנולד בו דהא ליתא דהא אמרי' התם בדף הנזכר (ע"ב) ומודה ר"ש שאמו טמאה לידה ואמרינן דס"ט דכתיב אשה כי תזריע אפילו לא ילדה אלא כעין שהזריעה ופירש"י כלומר דנימוח כזרע ואם איתא דאחר לידה הוא דנימוח לר"ש למה אנו צריכין לטעם זה הא בשעת לידה ולד שלם נימוח הוא ופשיטא דאמו טמאה לידה אלא עכצ"ל דלר"ש משעת לידה כבר נימוח ומאי דקתני במתני' עד שלא יצא הוא עד שלא יצא לאויר העולם וכן נראה מדברי התוס' בשמעתין בד"ה ר"א ור"ש אמרו דבר אחד וכו' יעו"ש וכן מתבאר מדברי הירושלמי דפרק המפלת שיבא לפנינו בס"ד והנה כי כן לפי הנראה מתחלת דברי המרדכי דכל דבר שתחילת ביאתו לעולם מעורב לא בטיל א"כ איך תירץ לההיא דשליא דהתם נמי הולד היה ניכר קודם שנימוח כיון דס"ם תחילת ביאתו לעולם יצא מעורב ואעפ"כ בטל ברוב וכבר עמד בזה הרב מ"ל ז"ל בפ"א מהל' משכב ומושב דין י"ד וכתב דעיקר חילוק המרדכי הוא דכל דבר שתחלת חלות איסורו וטומאתו היה מעורב לא שייך ביה ביטול והיינו ההיא דזב ויבמה שיצאו מעורבין ממקורם מתחלה אבל שליא דאפילו קודם שיצא לאויר חלה עליו טומאה כל שניכר הולד קודם שנימוח שייך בו ביטול שהרי תחלת חלות טומאתו לא היה מעורב יעו"ש הנה כי כן לפי חילוק המרדכי לא שייך זה כי אם לענין טומאה אבל בחררת דם לענין בכור דלא חייל קדושת בכור כי אם אחר שיצא לאויר העולם דבפטר רחם תלי רחמנא אף דלענין טומאה קאמר רבי חייא דבטל ברוב מכיון דתחלת חלות טומאתו לא היה מעורב מ"מ לענין בכור כיון דמתחילת חלות איסור קדושת בכור יצא מעורב לא שייך ביטול ברוב וא"כ לא שייך לומר מ"ש התוס' דהכא דוקא לר"ח דסבירא ליה בטל ברוב פריך אמאי תקבר מכיון דאפילו לר"ח לא שייך בטול ברוב לענין איסור קדושת בכור ועל כרחך צ"ל דהתוס' לא סבירא ליה חילוק המרדכי ובאמת דלחילוק המרדכי קשה אמאי הקשה הש"ס קושיא לר"ח כיון דבלאו הכי מכח מתני' דשליא דפרק בהמה המקשה צריך לומר דמשום פרסום הוא דהא לר"ח נמי לענין איסור קדושת בכור אי חיישינן למעוטא שייך לאסרו וכיון דאיכא סרך איסור שפיר יש לומר דתקנו קבורה משום פרסום כיון דלא שייך ביטול ברוב: **ועוד** יש להבין בחילוק המרדכי לפי מ"ש הרב מש"ל דנראה פשוט דולד קודם שיצא לאויר העולם לא חלה עליו טומאה מדאורייתא כי אם מדרבנן כדאמרי' בחולין (דף עב ע"א) דמאי דאמרי' במתני' שם האשה שמת ולדה בתוך מעיה ופשטה חיה את ידה ונגעה בו החיה טמאה טומאת ז' טומאה זאת אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים גזרה שמא יוציא ולד ראשו חוץ לפרוזדור ומתבאר מדברי התוס' שם בד"ה גזירה וכו' דאפילו לרבי עקיבא דמטמא עובר במעי אמו ופליג ארבי ישמעאל אינו אלא בהוציא ידו דלא כר"י דבעינן שיוציא ראשו מגזירת הכתוב אבל בלא הוציא ידו אפילו לרבי עקיבא אינו אלא מדרבנן מפני הגזירה יעו"ש ואפילו אם נאמר דהמרדכי סבירא ליה דלרבי עקיבא עובר במעי אמו מטמא אפילו לא הוציא ידו וכמו שנראה דסבירא לאו הכי הר"ש והרא"ש בפירושם בפרק ז' דאהלות משנה ה' יעו"ש ונאמר דר"ש דמתני' סבירא ליה כר' עקיבא מ"מ התינח בדין שליא דאשה אבל מה יענה למתני' דבהמה ששפעה חררת דם דאמרי' דלרבי אליעזר בן יעקב אינו מטמא בטומאת מגע ומשא משום ביטול ברוב ובעובר דבהמה אפילו רבי עקיבא מודה דאינו מטמא כדתנן בחולין (דף ע ע"ב) בהמה שמת עוברה בתוך מעיה והושיט הרועה את ידו ונגע בו טהור וכתבו רש"י והתוס' שם בד"ה מאי טעמא דאפילו ר"ע דסבירא ליה דעובר במעי אשה מטמא מודה הכא בבהמה יעו"ש: **אשר** ע"כ נלע"ד דעיקר חילוק המרדכי אינו תלוי בדבר שתחלת חלות איסורו וטומאתו היה מעורב כמ"ש הרב מ"ל אלא העיקר תלוי דכל דבר שלא הוכר מתחלתו בפני עצמו כי אם מעורב לא בטיל לאפוקי שליא דקודם שיצא לאויר העולם היה לה שעת הכושר שניכר הולד קודם שנימוח בלי תערובת ובאותה שעה אף שלא חלה עליו טומאה מכל מקום הרי ניכר באופן שאילו יצא לאויר העולם באותה שעה היה מטמא דלא שייך חילוק זה אלא כעין ש"ז דזב ורוק דיבמה דקודם שיצאו לאויר העולם בהיותם בגוף לא היו נכרים לעצמם כלל דבהכי ניחא לע"ד דהא איפלינו רבוותא בחמץ שנתבטל קודם הפסח אי חוזר וניעור בפסח לאסור במשהו או לא ועיקר סברת האומר דחוזר וניעור הוא משום דבשעה שנתבטל קודם הפסח היה היתר ואין היתר מתבטל והדבר פשוט דלא נחלקו אלא אי חוזר וניעור ויהיה אסור מדרבנן כדין חמץ שתקנו חז"ל דאיסורו במשהו אבל מן התורה דבטל ברוב או בנותן טעם פשיטא דלא אמרינן דכיון דבשעת חלות איסור החמץ היה מעורב גם מן התורה אין לו ביטול ואם איתא דעיקר חילוק המרדכי הוא משום דבשעת חלות האיסור היה מעורב א"כ הכי נמי אף דקודם הפסח היה החמץ ניכר בפני עצמו מכל מקום בשעת חלות איסור חמץ היה מעורב וגם מן התורה לא בטיל אם לא דע"כ צ"ל דעיקר החילוק הוא דכל שניכר הדבר מתחלתו לעצמו בלי תערובת אף דלא היה זמן איסורו ונתערב קודם חלות האיסור בטיל ברוב מן התורה והנה כי כן מתיישב שפיר גם כן בשמעתין דפריך דאמאי תקבר אליבא דר"ח ע"פ מ"ש התוס' כנזכר דאף דאיסור קדושת בכור לא חייל כי אם אחר שיצא לאויר העולם מכל מקום מאחר דבהיותו עובר היה ניכר לעצמו ואילו היה נולד באותה שעה היה חל האיסור עליו אם נתערב אח"כ שייך ביטול כאמור:

ועפי"ז ניחא לי ההיא דאמרי' בתוספתא ס"פ ד' דתרומות והובאה בירושלמי בפרק ז' דדמאי הלכה ו' עלה דמתני' מאה טבל ומאה חולין וכו' וז"ל מעשר טבל שנתערב בחולין אם יש לו פרנסה ממקום אחר מוציאו לפי חשבון ואם לאו רבי אלעזר ב"ע אומר יקרא שם לתרומת מעשר ויעלה באחד ומאה ע"כ ואם איתא דכל דתחלת חלות איסורו מעורב לא בטיל א"כ בקורא שם תרומת מעשר בעודו מעורב אמאי יעלה באחד ומאה אמנם לפי האמור אפשר לייש' דכיון דהמעשר קודם שנתערב בחולין היה ניכר בעצמו דלא היה לה שום תערובת חולין אף דבאותה שעה לא קרא שם לתרומת מעשר שבו ועדיין לא חל שם תרומה על שיעור תרומת מעשר מכל מקום כיון דבאותה שעה היה ראוי לקרא שם לתרומת מעשר שבו אף שנתערב מקודם בחולין כל שקורא שם בעודו מעורב עם החולין שפיר מתבטל באחד ומאה: **ואולם** זו היא שקשה לי לסברת המרדכי הנזכר אפילו ע"פ הנחה הזאת מההיא דתנן בספ"ז דכלאים ומייתי לה בפרק כל שעה (דף כה ע"א) המעביר עציץ נקוב בכרם אם הוסיף מאתים אסור ודייקינן התם הוסיף אין לא הוסיף לא ופירש"י וז"ל המעביר עציץ נקוב וזרעים בתוכו שכבר לאתו הוסיף הצמח בכרם מאתים אחד מן המאתים שיש בו עכשיו שמתחלה היה בו קנ"ע ועכשיו יש לו ר' אסורים לפי שאין בהיתר כאשון לבטל התוספת ואסיר שהכלאים אין בטלים אלא בר' של היתר לבד האיסור לא הוסיף ר' אלא פחות כ"ש מותר דיש בו כדי להעלות באחד ור' עכ"ל הרי מפורש ממתני' דאם יש בהיתר שלמת מקודם ר' מלבד האיסור שהוסיף בכרם מותר דמתבטל באחד ור' ואם איתא דכל דבר דתחלת ביאתו לעולם מעורב לא בטיל א"כ הכא נמי אמאי בטיל כיון דתוספת זה האיסור מתחלת ביאתו לעולם ומשעה שצמח מעורב בהיתר היה: **ואפשר** לייש' הא דכלאים ויתיישב נמי ההיא דתרומת מעשר די"ל דעיקר חילוק המרדכי הוא דכשהאיסור ורוב ההיתר שניהם מתחלת ביאתם לעולם יצאו מעורבים ומעולם לא הוכרו זה לאיסור וזה להיתר דבכה"ג דאיכא תרתי לריעותא דהאיסור כיון דתחלתו מעורב מעולם לא חל שם איסור עליו ולא אמרה תורה ביטול אלא בדבר שחל עליו האיסור ואח"כ מתבטל ולא שלא יחול עליו שם איסור כלל וזאת שנית ריעותא אחריתי דהרוב המבטלו מעולם לא הוחזק בעצמו להיתר גמור דבכה"ג לא בטיל אבל בדליכא אלא חדא לריעותא דהאיסור מתחלת ביאתו לעולם מעורב אבל ההיתר היה לו שעת הכושר והוכר עצמו להיתר גמור בלא תערובת איסור כגון ההיא דמעביר עציץ נקוב בכרם דהזרעים שבתוכו שכבר צמחו מקודם היו ניכרים להיתר גמור וכן בההיא דמעשר טבל שנתערב בחולין דהחולין שמבטלים לתרומת מעשר היו נכרים קודם התערובת לחולין גמורים בכה"ג יש ביטול כיון דליכא תרתי לריעותא ועי' במ"ש הטור בא"ח סי' ש"כ דחבית שממלאים אותה ענבים שלמים וסוחטין יין עליה ולאחר זמן מתבקעין ויוצא מהם יין אף בשבת מותר לשתות יין ממנה דכל שיוצא ממנה בשבת מתבטל ביין היתר שיש בה וכתב מכאן הב"י שכ"כ המרדכי בספ"ק דשבת וכתב דלא דמי לדבר שיש לו מתירין דאין לו ביטול דה"מ כשהאיסור בעין מתחלה ואח"כ נתערב בהיתר אבל הכא דהיין היוצא לא ניכר מעולם לאיסור אלא מעט מעט שיוצא מתערב ביין היתר לא אמרינן הכי יעו"ש הרי דס"ל להמרדכי איפכא דאדרבא בהיות שהאיסור לא ניכר מעולם קיל טפי ואפילו בדבר שיש לו מתירים בטיל אלא דנראה דהתם נמי שאני דהיתר הוכר להיתר מתחלה ולפי סברא זאת שכתב המרדכי בשבת יש לדחות מה שדקדקתי בקונטרס גט מקושר סי' ע"ו דהתוס' במגילה דקדקו להקשות שם על חלוקת פרוטה שנפלה ש"מ דס"ל דבחלוקת האומר פרוטה מן הכיס הקדש לא קשה מידי דכיון דמתחלת חלות ההקדש מעורב ברוב לא בטיל דיש לדחות דקנטו קושייתם בפרוטה שנפלה לרבותא דאפילו בפרוטה שנפלה דהוכר האיסור מעיקרא ובכן י"ל דהוי דבר שיש לו מתירין קשה מתא"כ באומר פרוטה מן הכיס הקדש דכיון דלא הוכר האיסור דפשיטא דקשה ליבטל ברוב כיון דלא שייך לומר טעם דדבר שיש לו מתירין. שוב ראיתי להתוס' בב"ק (דף סט ע"א) ד"ה כל מה שיקלטו דנראה בסוף דבריהם דלא ס"ל חילוק המרדכי דשבת ודו"ק ועיין במ"ש מרן הב"י בא"ח סי' ש"ה בשם שבולי הלקט גבי אם נתן מלח בכלי ראשון בשבת ודו"ק: **איך** שיהיה נחזור לענינינו דלפי מה שיערנו בכוונת דברי המרדכי מה שתירץ לההיא דשליא שייך נמי לענין חררת דם אפילו באיסור בכור דאינו חל כ"א עד שיצא לאויר העולם:

[לא] **והנה** בההיא דפ' בהמה המקשה שהביא רבינו דאמרי' דה"ט דישליכנה לכלבים משום דרוב בהמות יולדות דבר הקדוש בבכורה ומיעוט יולדות דבר שאינו קדוש בבכורה ומאי ניהו נדמה וכו' יש לעמוד דנראה דהא דתנן בפ' המפלת [כו'] דאין שליא בלא ולד לאו למימרא דאין שום אפשרות ומציאות כלל שתהיה שליא בלא ולד אלא הכוונה לומר דרוב שליות יש להם ולד אבל מעוטא דשליא יש דאין בה ולד כמה שכתב רש"י בפ"ב דנדה (דף יח ע"א) גבי הא דאמרי' בשלשה מקומות הלכו בו חכמים אחר הרוב ומייתי הא דשליא יעו"ש וכן מתבאר מדברי רבינו הרמב"ן בחי' בפ"ב דנדה על דף י"ח ע"ב גבי תינוק הנמצא בלד העיסה יעו"ש וכן כתב הריטב"א בחי' בפ' ערבי פסחים אההיא דהכי נוגרת לפניתו שכתב וז"ל דטעמא דשליא הוא משום דרוב שליות יש להם ולד והא דלא אמרי' אוקי מיעוט שליות שאין להם ולד לחזקה דבית שהיתה בחזקת טהרה משום דכיון דהיא שליא בבית נפיק ליה בית מחזקתיה ולא אמרי' אוקי אחזקתיה אלא בספק נגע ספק לא נגע אבל בודאי מגע לא עכ"ל ואיכא נמידק דכיון דאיכא מיעוט שליות בלא ולד אמאי הוצרך הש"ס הכא לבקש מיעוט דנדמה דאינו קדוש בבכורה דהוי מיעוט דאינו מצוי בהיות דהו"מ למימר דרוב שליות יש להם ולד וכל היולדות מחצה זכרים ומחצה נקבות סמוך מיעוטא דאפשר דשליא זאת אין בה ולד למחצה נקבות והו"ל זכרים מיעוטא וע"כ צ"ל דמדאיצטריך הש"ס למיעוטא דנדמה דהתם מיירי בשליא שנמצא ולד בתוכה אלא דהיה נפל ואינו ניכר אם זכר אם נקבה וגם לא היה ניכר בו אם דומה במקצת סימנים לאמו או נדמה הוא והנה כי כן י"ל דכיון דמתני' דהתם מיירי בשליא שנמצא בה ולד א"כ י"ל דהא דמותר להשליכה לכלבים הוא משום דבכה"ג דאיכא ולד ודאי אין אנו צריכין לפרסם שכבר נפטרה מן הבכורה דכיון דנמצא בה ולד אין כאן שום ספק וא"כ י"ל דגם בשליא אם לא נמצא בה ולד צריך קבורה לפרסם שכבר נפטרה מן הבכורה דאף דרוב שליות יש בהם ולד מ"מ הא איכא מעוטא דאין בהם ולד וטועים לומר שבליא זאת היתה מן המיעוט ולא נפטרה מן הבכורה ומדברי רבינו הכא שכתב וז"ל אבל התם אינו צריך לפרסם הדבר שכבר מפורסם הוא שאין שליא בלא ולד ונפטרה מן הבכורה עכ"ל נראה דס"ל דסמכינן ארוב שליות דיש להם ולד ואינה צריכה פרסום אף דלא ניכר בה ולד וק"ק דמנ"ל הא כיון דאפשר לומר דמתני' דהתם מיירי כשנמצא בה ולד וע"כ צ"ל הכי לפי שיטת רבינו דס"ל כדעת רש"י דאיכא מעוטא דשליות דאין להם ולד דמאי דנקט הש"ס מיעוט דנדמה הייט משום דמיירי דנמצא בה ולד:

והנה התוס' בפ"ב דנדה (דף יח ע"א) ד"ה שליא בבית וכו' הקשו על רש"י דס"ל דרוב שליות יש להן ולד ממתני' דשליא שיצאת מקצתה אסורה באכילה וכו' וכתבו דיש לייש' פ"ה דהתם מיירי בשליא שיצאת מקצתה ונמצא ולד בתוך השליא אבל התוס' חלקו על רש"י וכתבו וז"ל ויש לפרש דאין שליא כלל בלא ולד אך מעוטא נימוק ורובן אין נימוקין עד שיצא לבית החיצון עכ"ל ויש להקשות קצת אמאי לא דקדקו התוס' נמי לסברת רש"י מההיא דשליא דמשליכה לכלבים והוצרך הש"ס לומר מטעם דאיכא מעוטא דנדמה

לפרסמה שנפטרה מן הבכורה הוא וכדרבי יוחנן אבל התם אינו צריך לפרסם הדבר שכבר מפורסם הוא שאין שליא בלא ולד ונפטרה [לב] ותנן התם *המבכרת המקשה לילד מחתך אבר אבר ומשליך לכלבים יצא רובו הרי זה יקבר ונפטרה מן הבכורה הא דקתני מתניתין ונפטרה מן הבכורה אמחתך נמי קאי דלא גרע מחררת דם ושליא דפטור ותנן נמי* גבי אדם כי האי גוונא המפלת סנדל או שליא ושפיר מרוקם והיוצא מחותך הבא אחריהם בכור לנחלה ואינו בכור לכהן ובבהמה נמי הכי הוא ולית בה מלתא ספיקא ואשכחן לחד מרבוותא דכתב מבכרת המקשה לילד מחתך אבר אבר ומשליך והבא אחריו בכור : אתמר *יצא שליש ומכרו לעובד כוכבים[לג] וחזר ויצא שליש אחר ר"ה אמר קדוש רבה אמר אינו קדוש ר"ה אמר קדוש סבר למפרע הוא קדוש וכיון דנפק ליה רובא איגלאי מלתא למפרע דמעיקרא הוא קדוש ומאי דזבין לעובד כוכבים לאו כלום זבין ורבה אומר אינו קדוש קסבר מכאן ולהבא קדוש ומאי דזבין שפיר זבין ואזדו לטעמייהו דאתמר יצא שליש דרך דופן ושני שלישים דרך הרחם ר"ה אמר אינו קדוש רב הונא לטעמיה דאמר למפרע הוא קדוש ורובא קמא ליתיה ברחם רבה אמר קדוש רבה לטעמיה דאמר מכאן ולהבא הוא קדוש ורובא דרך רחם נפק ומסתברא דהלכתא כרבה דבתרא הוא ועוד דייקא מתניתין כוותיה וסוגיין נמי הכי

דנלמה בהיות שאפשר תמעט מיעוט שליות דאין להם ולד כאמור ולסברת התוס' דאין שליא כלל בלא ולד א"ש דהסיא דשליא דלא הכריעו פרקים מיירי אפילו בלא נמלא בה ולד דכיון דאין שליא כלל בלא ולד ליכא למעטי אבל לדעת רבינו ודעמיה קשה קצת: והנה הר"ס בפ"ד דבכורות דין י"ב פסק כמתני' דראב"י דבהמה שהפילה חררת דם הרי זו נפטרה מן הבכורה ובפ"א מהל' שאר אבות הטומאה פסק כרבי חייא דאע"פ שנפטרה מהבכורה אינה מטמאה לא במגע ולא במשא יעו"ש והקשה הרב ל"ת שם בהלכות בכורות דכיון דפסק הר"ס כראב"י דאיכא מטמאה איך פסק בסוף הל' טומאת מת דלא כר"ש שכתב שם קאשה שהפילה שליא הבית טמא ולכאורה נראה דברים סותרים ותירץ שם דמשום הקושיא שהקשו התוס' בפירקין (דף כג) . גבי הא דאמר רב הלכתא בכוליה פרקין כר מפלוגתא וכו' פי' רבינו ז"ל דכ"ע מודו דבטל ברוב דנימוק יפה והא דאמרי' דראב"י ור"ש אמרו דבר אחד משום דלשניהם בטל בתחלת לידה וכמ"ש התוס' שם אע"ג דהטעמים חלוקים דאיכא טעמא בהא דליכא בהא כדכתיבנא מ"מ בהא שוים דבטל בתחלת לידה עכ"ל ולכאורה נראה דבר תמוה דכיון דאפילו רבנן מודו בחררת דם דנימוחת בתחלת לידה א"כ לא שייך לומר דראב"י ור"ש אמרו דבר אחד כאילו הם דוקא אמרו כן משא"כ רבנן ונראה דע"כ צ"ל בעד הר"ס כן כתירוץ הרב ל"ת אלא דלעכ"ד דלמד כן הר"ס ממה שאמרו בירושלמי בפרק המפלת סוף הלכה ד' כלים שהיו שם בשעת יציאה מה הן כשמעינה מן הדא דתנינן תמן ראב"י אומר בהמה גסה שפעה חררת דם הרי זו תקבר ונפטרה מן הבכורה ותני עלה אינו מטמא במגע ובמשא אמר ר' יוחנן ר"ש וראב"י שניהם אמרו דבר אחד הדא אמרה כלים שהיו שם בשעת יציאה טהורים עכ"ל וכתב הרב פני משה בביאורו דה"פ וז"ל כלים וכו' אליבא דר"ש קמ"ל ובשעת יציאת הולד מאמו הוא דמספקא ליה כלומר למאי דקאמר ר"ש דאף בבית הפנימי טרוף הוא אם הוא כמו בית החיצון אליבא דרבנן דטעמייהו דמטהרי מפני שע"י הטלטול נימוק והולך לו והכי נמי לר"ש בבית הפנימי שנימוק והולך בבית הפנימי דלדידיה אף אם לא טלטלוהו להוציאו לבית אחר נימוק מעצמו הוא וא"כ לא מטהר הכלים של בית הפנימי אלא אותם שהיו שם אחר שיצא הולד ממעי אמו אבל אותם הכלים שהיו שם בשעת יציאתו ממעי אמו איכא למימר דגם לר"ש טמאים דהכתי לא נימוק כולו או דלמא אפילו אותם כלים מטהר ר"ש עכ"ל ופירוש זה בכוונת הבעיא מוכרח הוא דאליבא דר"ש קא מיבעיא לן ואולם צריך להבין מה מייתי מהא דאמר ר"י ר"ש וראב"י אמרו דבר אחד דהדא אמרה כלים שהיו בשעת יציאה טהורין הא אם איתא דרבנן דפליגי בדין שליא פליגי בדין חררת דם דראב"י א"כ ב' הדינין שוים וכמו דמספקא ליה בשליא אי נימוק בשעת לידה או אחר לידה כן מספקא ליה בחררת דם וא"כ מה ראיה איכא מהתם אמנם אם אנו אומרים דבחררת דם מסתבר טפי דנימוק יותר משליא ופשיטא לן דבשעת לידה נימוק ואפילו רבנן מודו בה א"ש דמייתי שפיר ראיה דבשליא נמי לר"ש נימוק בשעת לידה דאל"כ איך קאמר ר"י ר"ש וראב"י אמרו דבר אחד דהא לא דמי זה כראי זה דלר"ש בשליא נימוק אחר הלידה ולראב"י בחררת דם נימוק בשעת לידה ומדמשוה אותם ש"מ דשניהם שוים דבשליא נמי נימוק לר"ש בשעת לידה :

וראיתי שם בפי' הירושלמי הנזכר במראה הפנים בד"ה כלים שכתב ליישב דעת הר"ס בהני פסקי דסתרי אהדדי דס"ל להר"ס דראב"י איכא למימר דלא ס"ל כר"ש לענין טומאה די"ל דשאני טומאת נבילה דטומאה סרוחה אינה מטמאה ואף דקי"ל כר"י דאמר עד שתהא אינה ראויה לגר כל שתחלתה היתה ראויה לגר אגב אימיה מ"מ כל שעכשיו אינה ראויה לגר אהני מיהא דבכה"ג אמרינן דבטל ברוב אבל בטומאת מת דאפילו טומאה סרוחה מטמא לא אמרי' ביה בטיל ברוב אלו תורף דבריו . לפע"ד דלא נדק בזה כלל דהא עיקר פלוגתייהו דרבנן ור"ש איתו אי אמרי' בטל ברוב או לא דהא לכ"ע אית להו ביטול ברוב ובבית החיצון מודו רבנן דאינו מטמא וע"כ משום ביטול ברוב נגעו בה אלא עיקר פלוגתייהו אי אמרינן דנימוח בשעת לידה או לא וא"כ לראב"י דס"ל גבי חררת דם דאינו מטמא ע"כ משום דס"ל דבשעת לידה נימוח כר"ש ודלא כרבנן וא"כ מה יתן ומה יוסיף היותה טומאה סרוחה כיון דלענין ביטול ברוב כל שנימוח כ"ע מודו בה והעיקר הוא אם נימוח או לא וכיון דפסק הר"ס כראב"י בחררת דם דנימוח בשעת לידה א"כ אמאי פסק דלא כר"ש בטומאת מת כיון דראב"י בשיטת ר"ש קאי וכמו שמתבאר זה מדברי התוס' במשנתין ד"ה ראב"י ור"ש אמרו דבר אחד וכו' יעו"ש :

[לב] **ותנן** המבכרת המקשה לילד מחתך אבר אבר. בפרק בהמה המקשה (דף סח ע"ב) והא דכתב רבינו דהא דקתני מתני' ונפטרה מן הבכורה אמחתך נמי קאי כן כתב רש"י במתני' וכן כתבו התוס' בד"ה מאי לאו וכו' וכן כתב הרא"ש שם וכן כתב הר"ן שם בהל' ומ"ש רבינו ואשכחן לחד מרבוותא שכתב דלא קאי אלא אסיפא הוא סברת הרמב"ם בפ"ד מהלכות בכורות יעו"ש :

[לג] **איתמר** יצא שליש ומכרו לעובד כוכבים וחזר ויצא שליש וכו'. שם בסוגיא הנזכר וצריך להבין במאי דמדמה הש"ס פלוגתייהו דר"ה ורבה ביצא שליש ומכרו לפלוגתייהו דיצא שליש דרך דופן והולכך הש"ס למיעבד צריכותא דלא נימא דר"ה לקולא אבל לחומרא לא דמה ענין מחלוקת זה למחלוקת זה דהא עיקר פלוגתייהו ביצא שליש ומכרו לעובד כוכבים הוא דלר"ה ס"ל אמרי' איגלאי מלתא למפרע ומש"ה אף דהאמת כן הוא דקדושת בכור לא מלי חייל כי אם בשעת לידה ואי לא חייל בשעת לידה תו לא חייל מ"מ כיון דנפק ליה רוביה איגלאי מלתא למפרע ונמלא דלמפרע בשעת לידה חל קדושה על השלים ורבה ס"ל דלא אמרי' איגלאי למפרע ומכאן ולהבא קדוש והילכך אפילו איתיה בעין השלים א' לא קדוש דקדושת בכור לא מלי חייל אחר הלידה כי אם בשעת הלידה ואנו יכולים לומר דשניהם מודים דמשיצא רובו מתקדש או בתחלה או בסוף וא"כ י"ל דלר"ה נמי אפילו יצא שליש דרך דופן קדוש או אפשר לומר דאפילו רבה מודה לר"ה דדוקא תחלת לידה הוא צריך לקדש ויולא דופן לא קדוש דמה ענין פלוגתייהו אי תחלת לידה קדים או סוף קדים לפלוגתייהו אי אמרי' איגלאי מלתא למפרע או לא דהא כל מאי דאפשר לחול הקדושה בתחלת לידה פשיטא דלכולי עלמא דקדים וא"כ ע"כ טעמיה דרבה משום דלא אמרי' איגלאי מלתא למפרע וא"כ איך יולא לנו מחלוקת זה אי אמרי' איגלאי מלתא למפרע או לא לומר דפליגי נמי אי תחלת לידה דוקא קדים או אפילו סוף לידה קדים ולא ראיתי לשום אחד מהמפרשים שהרגישו ליתן שום טעם לדבר דאיך פשיטא ליה להש"ס דב' המחלוקות שוים ונראה דלפי דעת רבינו והתוס' והרא"ש והר"ן ושאר הפוסקים דס"ל דמתני' דקתני ונפטרה מן הבכורה אמחתך נמי קאי י"ל דקים ליה להש"ס דר"ה דס"ל דאמרי' איגלאי מלתא למפרע דייק ממתני' דקתני דפטורה מן הבכורה אפילו מחתך דאם איתא דשלים ראשון לא קדים למפרע דכל דלא חייל קדושה עליו בשעת לידה תו לא חייל קדושה עליו א"כ אמאי נפטר מן הבכורה בלידה זאת כיון דלא חל קדושת בכור בולד וי"ל דס"ל להש"ס דמסתמא ס"ע דר"ה דס"ל דשלים אחד מתקדש למפרע דאי לא תימא הכי לא משכחת לה בכור מתקדש כי אם בילא בתחלת לידה רוב בבת אחת דאם ילא מיעוטו בתחלה וא"כ ילא כולו אינו מתקדש כלל שהרי כיון דתחלת לידה דוקא מקדש דמהאי טעמא אם ילא שלים דרך (יולא) דופן לא קדים א"כ כיון דילא מיעוט בתחלה ולא חלה קדושה עליה אי לא אמרי' דמתקדש למפרע אפילו שילא אח"כ תשלום הרוב או כולו לא קדים דכיון דמיעוט הראשון המשלים לרוב תחלת הלידה הוא חולין איך ילטרף עם מה שילא אח"כ להשלימו לרוב כדי שיחול קדושה עליו כיון דאיהו גופיה לא קדים וחולין הוא אלא ע"כ צ"ל דמתקדש המיעוט למפרע משעת לידה בשנשלם הרוב ובהכי שפיר מתקדש ע"י רוב דתחלת לידה וא"כ ע"כ ס"ל לר"ה דתחלת לידה דוקא מקדש ורבה דס"ל דמכאן ולהבא קדים ומעולם לא חל קדושה על השלים ראשון עכצ"ל דס"ל דרוב דסוף לידה נמי מקדש ואף דלא קדים ברוב הראשון דאי אפשר לצרף שלים א' שהוא חולין עם שלים ב' אלא מתקדש ע"י רוב אחרון חוץ מהשלים אחד וא"כ ע"כ ס"ל דסוף לידה נמי מקדש וה"ה ביצא שלים דרך (יולא) דופן ומש"ה פריך דהא איפליגו חדא זמנא :

ואולם ראיתי להתוס' במשנתין בד"ה מאי לאו וכו' דמתבאר מדבריהם דאפילו לרבה דבמותך ומניח השלים א' הוי חולין מ"מ כשיולא השלים הב' חל קדושה עליה דמלטרף השלים הראשון לרוב וקדים השלים הב' אף דהשלים הראשון הוי חולין יעו"ש וא"כ קשה דמנין לנו לומר דרבה ס"ל דסוף לידה מקדש מדין ילא שלים ומכרו אכתי יש לדחות דכ"ע מודו דתחלת לידה דוקא מקדש וס"ל לרבה דשפיר משכחת לה דמתקדש בכור בילא מיעוט תחלה דאף דחולין הוא מ"מ מלטרף לרוב כדי שיתחשב רוב בתחלת לידה אף דהוא עלמו חולין דלא כר"ה דס"ל דאי אפשר שילטרף כיון דהוא עלמו חולין ויש ליישב והוא פשוט דהש"ס ס"ל דעיקר הכרח ר"ה הוא דאי לא תימא הכי לא משכחת לה בכור דחזי להקרבה כי אם בילא רובו בב"א בתחלה דאי ילא מיעוטו בתחלה אם לאו דלמפרע קדים לא חזי להקרבה דרוב דלבסוף אינו מקדש ורבה ס"ל דמ"ל נמי בילא מיעוטו בתחלה דרוב דסוף לידה מקדשו ואם ילא עד לבסוף אי חזי להקרבה דביציאת הרוב לבסוף מתקדש כולו מכאן ולהבא דאף דבילא מתותך מיעוט הראשון אינו מתקדש ונשאר חולין הייתו במחותך דלא חזי להקרבה אבל בילא כולו אי ביציאת הרוב דלבסוף מתקדש כולו ונמלא דפליגי נמי אי סוף לידה מקדש או לא ודו"ק ולענין הלכה בפלוגתא דר"ה ורבה פסק רבינו כרבה וכן פסק הרא"ש בפסקיו לחולין וכתב ב' טעמים ולע"ד הם הב' טעמים שרמז רבינו כמ"ש דדייקא מתני' כוותיה וסוגיין נמי הכי והיינו כמ"ש הרא"ש אך רבינו כתב טעם אחר דמסתברא כרבה דהלכתא כרבה דרבה בתרא הוא שלא כתבו הרא"ש והע"ג דנראה דרבה תלמיד ר"ה היה דהא כלל זה מסור בידנו דכל מקום שאמרו אמר ר' פלוני רבו היה שאומר שמועה משמו וכמו שמתבאר מדברי רשב"ם בפ"ג (דף קיד ע"ב) ד"ה משום ר"י בר' שמעון וכו' וכן מתבאר עוד בדברי רשב"ם שם (דף קכד ע"א) ד"ה אלא כרבי יונתן כרך וכו' וכן כתב בעל הליכות עולם עיין בספר יבין שמועה דף יא ע"ב ובגזיר (דף מב ע"ב) מליטו דאמרינן אמר רבה אמר רב הונא יעו"ש אלמא רבו היה וכן מתבאר בהקדמת הר"ם לספר הי"ד שכתב ומכלל החכמים שקבלו מרב הונא רבה ורב יוסף יעו"ש וקי"ל אין הלכה כתלמיד במקום הרב דדוקא מאביי ורבא ואילך אמרינן דהלכה כבתראי אפילו כתלמיד במקום הרב אבל בקמאי לא אמרי' הכי י"ל דרבינו ס"ל כסברת הראב"ד שכתב הרא"ש במו"ק הביא דברי הרב הגדול מרן זקני זצוק"ל בספר יבין שמועה סוף כלל רע"ג ורע"ו דס"ל דלעולם הלכה כבתראי ואפילו כתלמיד במקום הרב ואפילו באמוראי קמאי קודם אביי ורבא ועיין במה שהאריך בזה הרב יד מלאכי בסי' קס"ז אלא דקשה על זה ממה שהביא מהרי"ק בכלליו שם וז"ל בפרק ר"א כתב הרא"ה ז"ל פסק כרב פפא דבתראה הוא והרמב"ן השיג עליו וכתב רבא רביה דר"פ הוא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב והרשב"א כתב דאי מהא לא אריא דבבתראי לא אמרינן הכי דהא רב נחמן רביה דרבא הוא ואפי' הכי כל שלא היה יושב רבא לפני רב נחמן קי"ל כרבא וסימנא איכא במלתא דכל דאשכחן א"ל רבא לר"נ הוא דחשיבא ליה כתלמיד יושב לפני רבו ולא קי"ל כוותיה אבל כשנחלקו שניהם כב' חולקים בעלמא הלכה כרבא וה"נ ר"פ וכו' עכ"ל מבואר מזה דרבינו הרמב"ן ס"ל דאפילו דליכא סימנא דנחלקו פנים בפנים ואפילו באמוראי בתראי דמאביי ורבא ואילך אין הלכה כתלמיד במקום הרב וכמ"ש מרן זקני ז"ל נמי בסוף כלל רע"ג וא"כ אם כנים אנחנו דרבה תלמיד ר"ה הוא איך כתב רבינו הכא דהלכה כרבה מטעם דבתרא הוא ומאי דרבינו לא ס"ל כלל זה דא"כ פלוני א"ל פלוני הוא שאומר שמועה מרבו ורבה נמי אמר שמועה משמיה דר"ה ולאו תלמידו היה וצ"ע : ולע"ד נראה לומר טעם אחר דמסתברא דהלכה כרבה הכא דהא אמרי' בר"פ החולץ [דף לה:] החולץ למעוברת והפילה ר"י אמר אינה צריכה חליצה מן האחים ר"ל אמר צריכה חליצה מן האחים ואמרי' דר"י סבר אם יבא אליהו ויאמר דהא דאיעברא מפולי מפילא מי לאו בת חליצה ויבום היא השתא נמי איגלאי מלתא למפרע ור"ל אמר איגלאי מלתא למפרע לא אמרי' ואפסקא הלכתא התם בהא כר"ל דאיגלאי מלתא למפרע לא אמרי' וכתבו התוס' שם עלה דסבר ר"ל דאע"ג דלקמן גבי ספיקות שקדש אחת מב' אחיות שמבינן ליה בת חליצה ויבום כיון דאם יבא אליהו ויאמר דהא קדים לא דמי דהכא אין זה ספק ראוי להתברר עכשיו שאי אפשר לידע עתידות אבל התם אינו צריך אלא מה שבאותה שעה ע"כ נראה דכפי דברי התוס' עיקר סברת ר"ל הוא דס"ל דכל ספק שאינו ראוי להתברר עכשיו שאי אפשר לידע עתידות לא אמרי' איגלאי מלתא למפרע אבל עפי"ז אפשר ליישב סברת הר"ס והסמ"ג בהסיא דאמרינן בפרק הערל (דף פ ע"א) דאיפליגו רב ושמואל באכל חלב מבן י"ג ואח"כ נולדו בו סימני סריס מבן כ' דלרב נעשה סריס למפרע וחייב מלקות על אכילת חלב ושמואל אמר קטן היה באותה שעה ולא אמרינן דנעשה סריס למפרע ורש"ל שם בפ' הערל סי' ל"א תמה על הר"ס והסמ"ג דנראה דפסקו כשמואל בזה דכיון דעיקר פלוגתייהו לענין איסור אף דכ"מ לממון ולקדושין ולכל הדברים הלכה כרב דקי"ל דהלכתא כרב באיסורי יעו"ש באורך ולפי האמור י"ל דכיון דהכא איפסיקא הלכתא כר"ל דלא אמרי' איגלאי מלתא למפרע א"כ ע"כ כפי מה שאמרו התוס' כנז' ה"ה הכא דכיון דבשעת אכילה או בשעת קדושין או בשעת מכירה לא היה אפשר להתברר אם סריס היה או לא דאי אפשר לידע העתידות דמאן לימא שלא יביא ב' שערות קודם עשרים הכי נמי לא אמרי' איגלאי מלתא למפרע כר"ל ומש"ה פסקו הר"ס והסמ"ג כשמואל הכא כיון דהא קי"ל כר"ל דאיגלאי מלתא למפרע לא אמרי' · והנה כי כן י"ל דה"ס בפלוגתא דר"ה ורבה דהכא דראוי לפסוק כרבה כיון דרבה קאי בשיטת ר"ל דהתם דלא אמרינן איגלאי מלתא למפרע והכא נמי אי אפשר לומר דכיון דנפק ליה רובא איגלאי מלתא למפרע דמעיקרא הוא קדוש כיון דבשעת יציאת השלים הראשון לא היה אפשר להתברר אם יצא השלים הב' להשלים הרוב דדלמא תמות הבהמה בהקשותה בלדתה ולא יצא עוד דאי אפשר לידע עתידות · וצריך להבין אמאי לא כתבו רבינו והרא"ש הכרח זה לפסוק כרבה · שוב ראיתי להרב הנמוקי ז"ל שם בפ' החולץ עלה דחליצת מעוברת שכתב וז"ל אע"פ דבהרבה מקומות קי"ל איגלאי מלתא למפרע שאני הכא שאם בשעה שחולץ היה ודאי שלא היתה ראויה לבא לכלל לידה אע"כ דהוא כמאן דליתיה דמי וחליצה שחלץ לה כשרה אלא שאני הכא דאיהו חיים דלמא באותה שעה ראויה היתה לילד ולד גמור אלא שאח"כ גרם לה איזה דבר להפיל נמלא דחליצה דמעיקרא לאו כלום היא עכ"ד ולפי זה אפשר דרבינו ס"ל דהכא לא שייך לומר דבשעה ראשונה לא היה ראוי להיות כן ומש"ה איכא למימר אגלאי מלתא למפרע ואולם לענ"ד צריך טעם אמאי לא שייך הכא נמי לומר הכי שאם בשעה שילא שלים ראשון היה ודאי שתלד רוב אח"כ דקדים השלים ראשון בשעת לידה למפרע אבל איכא למיחש דלמא בשעת יציאת השלים ראשון היתה מסוכנת בהקשותה בלדתה ולא היתה ראויה לילד עוד להשלים הרוב אלא שאח"כ גרם לה איזה דבר שתנצל מהסכנה ולא מתה וילדה השלים הב' והשלים הרוב וא"כ נמלא דהכא נמי לא שייך למימר איגלאי מלתא למפרע כיון דאין כאן גילוי מלתא למפרע : **והיותר** קשה על הר"ס דבפ"ד מהלכות בכורות פסק כרב הונא דקדים למפרע ומ"ש מהסיא דר"ל וראיתי להריטב"א בחי' ליבמות ר"י שם בר"פ החולץ שהקשה משם מהר"ס כמו שהקשה שם הנמוקי דמ"ש מכמה מקומות דאמרי' איגלאי מלתא למפרע ותירץ כתירוץ הנמוקי ממש ועוד כתב וז"ל ובתוס' פירשו דר"ל סובר דכל שהיא מעוברת משום לדדים הוא דלא הועיל לה חליצה שלא אמר הכתוב לחלוץ אלא במקום שאין שום לד של בן מעולם וכדנקט בתר הכי מקרא דבן אין לו עיין עליו אמר הכי מעיקרא מסברא ולהכי קאמר איגלאי מלתא למפרע לא אמרי' עכ"ל מתבאר מדברי התוספות שכתב הריטב"א דאין ללמוד מסברת ר"ל לעלמא דר"ל עיקר סברתו אקרא קא סמיך דבן אין לו עיין עליו דכל דאיכא שום לד של בן אינה ראויה לחליצה וא"כ א"ש הכא דפסק הר"ס כר"ה דאמרי' איגלאי מלתא למפרע וגם על רבינו הרא"ש אמאי לא הביאו ראיה מזה אלא דבהכי נסתר מה שתירלנו בעד הר"ס בהסיא דנעשה סריס למפרע ואפילו לפי סברת הנמוקי נסתר התירוץ דהתם לא שייך לומר דבשעה ראשונה לא היה סריס ואח"כ גרם לו איזה דבר להיות סריס דבסימנים ממה לא שייך זה דממעי אמו הוא סריס :

והנה הרב ל"מ בפ"ד דבכורות כתב דה"ע דהר"ס דפסק כר"ה משום דגרים כגירסת התוס' דבמקום רבה גרסינן רב חסדא וכיון דרב חסדא הוא בר פלוגתיה דהוא תלמיד דר"ה אין הלכה כתלמיד במקום הרב יעו"ש ולפע"ד לפי טעם זה לא היה צריך להפוך הגירסא דרבה נמי תלמיד דרב הונא הוה כנזכר לעיל ואדרבה הר"ס בהקדמתו עשה עיקר התלמידים לרבה והראב"ד השיגו שם דהא איכא רב חסדא ורבה בר רב הונא ומכן הכ"מ כתב דאין זו השגה יעו"ש וא"כ כיון דרבה נמי תלמידו איכא למימר דמש"ה פסק כר"ה דאין הלכה כתלמיד במקום הרב : **וראיתי** להרב דמשק אליעזר במשנתין דחולין שכתב לסייע דהלכתא כרבה וז"ל וכן נ"ל לדייק דבפ' כל שעה [דף ל:] פליגי אביי ורבא בב"ח אי למפרע הוא גובה אי מכאן ולהבא הוא גובה והלכה כרבא בכל מקום וכן שם דמכאן ולהבא הוא גובה וה"ה הכא ל"ש עכ"ל ולענ"ד נראה דבנא ובנא ורב המרחק ביניהם דדבר זה אי אמרינן איגלאי מלתא למפרע הנזכר הכא והסיא דחולץ והסיא דפ' הערל דסריס אינו ענין לתנאים דעלמא דהמקדש או המגרש או המוכר והנותן על תנאי ואמר שיחול המעשה מעכשיו אם יקיים התנאי פשיטא דבהתקיים התנאי חל המעשה למפרע משעה ראשונה הואיל והכי התנה מעיקרא ובדעת העושה המעשה והמתנה תלוי הדבר ואינו דבר הנעשה מאיליו כ"א עפ"י דעת העושה וכ"כ נמי בפלוגתא דאביי ורבא דעיקר פלוגתייהו הוא דאביי ס"ל דסתם משעבד נעשה כאומר אם לא אפרע לך בזמן פלוני נכסי קנויין לך מעכשיו ורבא ס"ל דלא חשיב כאומר מעכשיו אלא כאומר אם לא אפרע לך קנוייה לך באותו זמן וכיון דענין תנאי הוא דתלוי ביד המקנה אמרינן דמכאן ולהבא הוא גובה דדעת המקנה כן היה משא"כ הכא כיון דאין הדבר תלוי ביד אדם א"כ ממילא הוא נולד והכל בידי שמים ואיכא למימר למפרע קדים ואיכא למימר דמכאן ולהבא קדים ואין דומה ענין זה הוא להסיא דחליצה ולהסיא דסריס ועכ"ז לפי מ"ש מדברי הראשונים אין ראיה כלל: **והנה** כתבו התוס' במשנתין בד"ה ר"ה וכו' וז"ל וכן הא דא"ל רב ששת אמר [על הבכור] עם יציאת רובו יהיה עולה עולה הוא או בכור הוא הסיא נמי דלא כרב הונא דמשמע דפשיטא ליה דקודם יציאת רובו יכול להפקיע קדושת בכור אם לא נחלק בין מכירה לעובד כוכבים להקדש עכ"ל ולא ידעתי מה חילוק יש בין מכירה להקדש דכיון דלרב הונא למפרע הוא קדוש ומש"ה אין מכירתו מכירה דחשוב כמוכר דבר שאינו שלו א"כ מהאי טעמא נמי אם הקדישו לעולה ג"כ אינו קדוש כיון דלמפרע בכר הוא קדוש קדושת בכור וקדושת עולה איך תחול על קדושת בכור ולדברי התוס' לא קשה ר"כ דהם כתבו בפשיטות דהסיא דלא כרב הונא אם לא שנחלק בדוחק בין מכירה להקדש לומר דשאני קדושת עולה כיון דהמירא חיילא אפילו דלמפרע קדוש כיון דמ"מ בשעה שהקדישו עדיין לא נגמר קדושת בכור לגמרי כיון דמתלא תלי עד שילא רובו אבל לא דס"ל דחילוק זה ניתן ליאמר בפשיטות: **אלא** אי קשיא הא קשיא לדעת הר"ס דפסק בפ"ד כרב הונא דלמפרע הוא קדוש דאיך כתב לפי זה בפ' ד' מהלכות תמורה הא דאמר על הבכור עם יציאת רובו יהיה עולה דבכור הוי דמשמע דדוקא אם אמר עם יציאת רובו אבל אמר עם יציאת מיעוטו הוי עולה ומאחר דהר"ס פסק כר"ה דלמפרע קדוש אפילו באומר עם יציאת מיעוטו הוי בכור ואין לומר דס"ל להר"ס דאף דלמפרע קדוש מ"מ כיון דבשעת הקדש מתלי תלי קדושת בכור עד שילא רובו חל קדושת עולה דמאי שנא ממ"ש הר"ס בפ"ו מהלכות ערכין דין ע' וז"ל האומר זה יהיה הקדש מעכשיו לאחר ל' יום אם הקדישו בתוך הל' יום למזבח אינו מקודש ע"כ והאומר מעכשיו לאחר ל' יום בענין קדושין קי"ל כרב [קדושין דף נט:] דאמר ספק מגאה ספק חזרה הוא ובסלגמא לגד חבוא

חזרה

הכי ואיכא מאן דכתב כדרב הונא: [לד] *בעי רבא הלכו באברין אחר הרוב או לא אי דיצא רובו במיעוט אבר ודאי לא שבקינן רובא דבהמה ואזלינן בתר רוב אבר וכילוד הוא אלא כגון שיצא חציו ברוב אבר ההוא מעוטא דגוואי מהו למשדייה בתר רוב אבר ולא איפשיטא [לה] *בעי רבא כרכו בסיב מהו בטליתו מהו בשליתו מהו בשליתו ארחיה הוא אלא בשליא אחרת מהו כרכתו אחותו והוציאתו מהו קשיא לן הכא הא דאיתמר במכילתא בפרק

מזרה אתי שפיר דאם הקדישו למזבח אינו מוקדש דאין מזרה בהקדש אפילו בתוך כדי דבור וכמ"ש הרב מתנה אפרים בנימוקיו על הר"ס בדין זה דהלכות ערכין יעו"ש אבל לצד שהוא תנאה דמתלי תלי קדושת בדק הבית עד ל' יום אמאי אם הקדישו למזבח בתוך הל' יום אינו קדוש מ"ש מהכא דאע"ג דלמפרע הוא קדוש כיון דמתלא תלי קדושת בכור עד שיצא רובו אם הקדישו קדושת עולה קדוש:

אשר ע"כ נע"ד דהר"ס ס"ל דמאי דקאמר ר"ה למפרע הוא קדוש אינו רוצה לומר דלמפרע עם יציאת מיעוטא כל גוף הבכור קדיש לגמרי אלא הטונה לומר דכיון דקדושת בכור תלוי ביציאת רובו א"כ ביציאת שליש אחד מתקדש חצי גוף הבכור וביציאת שליש הב' מתקדש חציו הב' דבין יציאת ב' השלישים דהוו רוב מתקדש כולו דמתחיל קדושתו מיציאת מיעוטו ונשלם ביציאת רובו ונמצא כפי זה דהא דאמר ר"ה למפרע הוא קדוש אינו על כולו אלא על קדושת חציו שמתקדש ביציאת מיעוטו ואינו נגמר עם יציאת מיעוטו אלא מתלי תלי עד שיצא השליש הב' דאם לא יצא השליש הב' לבסוף אין בו קדושה כלל אבל כשיצא השליש הב' מתקדש חצי הבכור למפרע עם יציאת מיעוטו באופן דלמפרע דאמר ר"ה הוא על חציו לבד המתקדש מצד שליש האחד אבל חציו השני אינו מתקדש כי אם מכאן ולהבא בעת יציאת שליש השני והיינו טעמא דאמרי' דאם מכרו לעובד כוכבים אפילו למפרע עדיין חצי הבכור אינו קדוש והוא חולין מ"מ כיון דחציו קדוש אי אפשר לקיים המכר בחציו שהוא חולין דכיון דאסור לשוחטו בחוץ מפני קדושת חציו מוכרח הישראל לקנותו מהעובד כוכבים בדמים ובכה"ג הוי מקח טעות דאדעתא דהכי לא מכר לו דמסתמא הוא טעה שהיה סבור שלא חל עליו שום קדושה ולפטור אותו מבכורה לגמרי נתכוון וכיון שאינו כן אדעתא דהכי לא מכר והוי מקח טעות ובטל המכר וחל קדושה על כולו כאילו לא מכרו לפולם ועוד דהא קי"ל בעלמא [ב"ב דף קמג.] דהמוכר דבר שאי אפשר לחלק ונתבטל המקח בחציו בטל המקח לגמרי כמ"ש במ"ח סי' ר"ב יעו"ש וה"ה הכא וא"כ באומר על הבכור עם יציאת מיעוטו יהיה עולה אפשר דקדושת עולה חל עליו ותקרב כדין עולה כיון דביציאת מיעוטו עדיין אינו קדוש בקדושת בכור כי אם חציו וחל קדושת עולה על חציו הב' שעדין לא נתקדש אשכח רווחא לחול עליו קדושת עולה וכיון שנתקדש חציו עולה תקרב עולה דאי אפשר בלאו הכי. והרי זה דומה למאי דאמרי' בתמורה (דף כו ע"ב) אמר אביי הכל מודים היכא דאמר חציה עולה וחציה מעשר ד"ה עולה קריבה וכתבו התוס' שם בד"ה אמר אביי וכו' דה"פ דמיירי באדם המעביר לאנו תחת השבט ואמר משתלא עשירי מן הדיר תהיה חציה עולה וחציה מעשר ד"ה עולה קריבה דקדושת הפה שהקדישה לעולה עדיפא מקדושת מעשר שאינו יכול לחול אלא ע"י מנין עשירי והעברת שבט דדוקא בעולה ושלמים פליגי ואמרינן דאלו ב' דלא אלימי כולי האי קדושה זו מזו אבל בעולה ומעשר דאלים קדושת עולה ועדיפא טפי מקדושת מעשר ד"ה תקרב עולה עכ"ד וא"כ יכולין אנו לומר דה"ה בבכור באומר עם יציאת מיעוטו יהיה עולה דכיון דקדושת עולה תמילתא דהיא קדושת פה עדיפא מקדושת בכור שאינה יכולה לחול כ"א ע"י יציאת רובא ובפטר רחם תליא וכיון דאלים קדושת עולה מקדושת בכור תקרב עולה דומיא דמעשר:

והנה התוס' כתבו עוד בתמורה בדבור הנזכר וז"ל אמאי לא אמרינן דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין כדאמרי' לעיל גבי בכור וי"ל דהתם כשאמר בבכור עם יציאת רובו יהיה עולה אבל הכא מיירי שאמר עם יציאת מיעוטו יהיה עולה ומעשר דלא חל עליו קדושת מעשר עד יציאת רובו עכ"ל:

יש לחקור אי פלוגתא דר"ה ורבה גבי בכור איתיה נמי במעשר דבמעשר נמי אף שאינו מתקדש עד יציאת רובו מ"מ לר"ה מתקדש למפרע ביציאת מיעוטו כדין בכור ולרבה אינו מתקדש כ"א מכאן ולהבא ונ"מ דאם מכר ביציאת מיעוטו לר"ה אינו מכור וקדוש קדושת מעשר ולרבה מכור והוא חולין ולכאורה נראה דדין המעשר כדין הבכור הוא וכמו שאיפליגו גבי בכור פליגי נמי גבי מעשר דכיון דעיקר פלוגתייהו אינו תלוי בילפותא דקרא אלא בסברא בעלמא קא מיפלגי אי אמרינן איגלאי מילתא למפרע או לא ה"ה גבי מעשר אלא דיקשה ע"ז מהסיא דאמרי' בר"פ מעשר בהמה [לקמן דף נג'] דבזמן הזה עקרו חכמים מצות מעשר מפני התקלה דדוקא גבי בכור שהג בזמן הזה דהא אפשר להטיל בו מום במעי אמו כדרב יהודה משא"כ במעשר דלא ידע הי מינייהו נפיק בעשירי להטיל בו מום ולכוליה עדרא לא מצי מטיל מום יעו"ש דמהרה יבנה בהמ"ק ולא ימצא בהמה לקרבן דלפי סברת רבינו והרא"ש ורוב הפוסקים דס"ל דהלכה כרבה דלא אמרי' איגלאי מלתא למפרע א"כ איך קאמר סתמא דש"ס דעקרו מצות מעשר מפני טעם זה הא אפשר להטיל בו מום ביציאת מיעוטו דהא תנן דסדר מעשר בהמה הכי הוא דמכניסם לדיר ועושה פתח קטן כדי שלא יצאו שנים כאחד א"כ כשמתחיל לצאת העשירי והוציא אזנים שלו בלבד והוא יציאת מיעוטו יכול לעכב אותו שלא יצא עוד עד רובו ויטיל בו מום קודם שיצא רובו דבהכי לא היתה נעקרת מצות מעשר לגמרי ומדלא משכחת לה בכה"ג ש"מ דלענין הלכה קי"ל כר"ה גבי בכור דלמפרע הוא קדוש וא"כ ה"ה גבי מעשר וכיון שכן אפילו ביציאת מיעוטו אסור להטיל בו מום דאע"ג דלרב יהודה אמרי' בבכורות [דף כה'] דאפילו יצא מיעוטו יכול להטיל בו דגדייא באזניה ואימרא בשפוותיה וכן משמע בפרק כילד מערימין [דף כד:] מ"מ כבר כתבו התוס' במעתין דחולין בפשיטות דודאי הא דלא כר"ה דלר"ה כיון דלמפרע הוא קדוש אסור להטיל בו מום אפילו ביציאת מיעוטא ואי קי"ל כר"ה גבי בכור אי אפשר לתקן דבר זה במעשר ולפי מה שיערנו לעיל דטעמיה דרב הונא דלמפרע קדיש הוא משום דס"ל תחלת לידה קדיש ולא סוף לידה א"כ אפשר דלגבי מעשר אפילו רוב דסוף יציאה קדיש וא"כ אפשר דאפילו רב הונא מודה במעשר דלא קדיש למפרע וא"כ קשה לכ"ע דאמאי עקרו חז"ל מצות עשה דמעשר לגמרי ונראה פשוט דלק"מ דכיון דענין זה להטיל מום עם יציאת מיעוטא הוא דבר קשה דאי אפשר לצמצם לעכבו שלא יצא יותר וקרוב הדבר דאתי ביה לידי תקלה שיטיל בו מום אחר יציאת רובו עקרו חז"ל המצוה לגמרי כיון שהוא בשב ואל תעשה כדי שלא יבא לעשות איסור דהטלת מום אחר יציאת רובו שכבר חל קדושה עליו בקום עשה וכיוצא לזה אמרי' בתמורה (דף כד ע"ב) לענין בכור דאפילו בזמן הזה דלא חזי להקרבה הוה ס"ד דנגזור דלמא נפיק רוב ראשו וקא שדי ביה מומא אם מתירין לו להטיל בו מום במעי אמו או ביציאת מיעוטו יעו"ש וגבי מעשר שייך למגזר יותר דבנקל יבא להטיל מום אחר יציאת רובו כיון דאי אפשר לצמצם כאמור:

והנה מדברי התוס' שכתבו דאם אמר על המעשר עם יציאת רובו יהיה עולה דלא הוי עולה מטעם דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים נראה דאם עשה כן עכ"פ כוונתו לפטור התשעה שמנה בזה העשירי אע"פ שהקדישו עולה ומפני זה אנו אומרים דלאו כל כמיניה דדברי הרב וכו' דאם כוונתו שלא יפטור את המנויים למה לא יהיה דבריו קיימים הרי חזר בו מהמנין ורצה להקדישו לעולה ויחזור וימנה אותם מחדש לקדש העשירי בדין מעשר ובידו הוא מידי דהוה דיכול למכור ולהקדיש מעדרו קודם שיעשר וכמ"ש הרמב"ם בפ"ז דבכורות דין ז' יעו"ש אלא עכצ"ל דכוונתו לפטור את המנויים וא"כ באומר יהיה עולה עם יציאת מיעוטו הוא ג"כ במתכוון לפטור את המנויים ועכ"ז דבריו קיימים דאע"ג דסוף סוף חל עליו קדושת עולה ומקריבין אותו עולה פוטר את המנויים דעשירי יהיה קודש אמר רחמנא וכבר הוא קדוש ואם יהיה קדושת עולה או קדושת מעשר לית לן בה אדרבה קדושת עולה יותר חמורה מקדושת מעשר והרי גבי בכור דאם אמר עם יציאת מיעוטו יהיה עולה דבריו קיימים ופשיטא דבכה"ג פטורה מן הבכורה דהבא אחריו אינו בכור אף דהראשון לא נתקדש בקדושת בכור כי אם בקדושת עולה וע"כ צ"ל כאמור דאם יהיה קדושת עולה או קדושת בכור לית לן בה דרחמנא אמר קדש לי כל בכור וכבר הוא קדוש יהיה מה שיהיה והנה כי כן י"ל בהסיא דתנן בפרק מעשר בהמה [דף נח:] קפץ אחד מן המנויים לתוכם הרי אלו פטורים ולפי האמור קשה דאמאי יהיו פטורים לגמרי הא נהי דאי אפשר לעשות תקנה שיפרים בתנאי ויאמר אם הוא מהמחייבים יהיה מעשר ואם הוא מהפטורים יהיה עולה או שלמים דהא יש הפרש גדול בין דין מעשר לעולה ושלמים לענין סמיכה וכיוצא וכמו שמפורש בתוספות בפרק מעשר בהמה (דף סא ע"א) ד"ה והא דתניא וכו' יעו"ש אבל מ"מ יעשו תקנה לפחות שיאמר קודם המנין העשירי יהיה עולה או שלמים עם יציאת מיעוטו דכה"ג איכא גד שיפטרו אלא שהם חייבים עדיין אם יצא העשירי מהפטורים משא"כ עכשיו דאנו פוטרים אותם לגמרי: וראיתי להתוס' בתמורה (דף כד ע"ב) ד"ה אמר רב יהודה מותר להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם כדאמרי' בבכורות גדייא באזניה אימרא בשפוותיה וא"ת לימא דרב יהודה דהכא פליג אדרב הונא דס"ל למפרע הוא קדוש דהכא נמי נימא גבי מטיל מום דאפילו עם יציאת מיעוטו אסור ויש לחלק בין מטיל מום למכירה דבמכירה יש לטעות יותר שמא ימכור אחר יציאת רובו עכ"ל ודבריהם תמוהים בעיני דנראה דס"ל דהא דר"ה דאם מכרו אינו מכור והוא קדוש אינו מן הדין אלא מדרבנן דגזרינן אפילו במיעוטא דלמא יבא למכור אחר יציאת רובו והא ליתא דאם איתא דמדרבנן הוא א"כ בדיעבד שכבר מכרו מן התורה כבר מכור ולא חלה קדושת בכור עליו איך אנו אומרים דקדוש ויקרב ע"ג המזבח כיון דמן התורה חשיב כחולין בעזרה אלא דלזה י"ל דכיון דקי"ל הפקר ב"ד היה הפקר לענין ממון וכיון דהם אמרו דלא זכה העובד כוכבים ממילא מן התורה נמי הוא קדוש אבל הדבר הקשה דבמעתין בחולין מפורש יוצא דרב הונא מן הדין קאמר דלמפרע קדוש דהא מטעם זה אמר ר"ה דיצא שליש דרך דופן וב' שלישים דרך רחם דאינו קדוש דר"ה לטעמיה דאמר למפרע הוא קדוש הכי דמהאי טעמא אפילו לקולא קאמר ר"ה למפרע הוא קדוש ואיך אפשר לומר דטעמא מפני הגזירה דאחר יציאת רובו ויש ליישב דהתוס' ס"ל כאשר שיערנו בדעת הר"ס דאפילו לר"ה דמקדש למפרע אינו אלא חצי הבכור והתוס' לא ס"ל כמ"ש לדעת הר"ס דה"ע דאם יצא שליש ומכרו לעובד כוכבים דאינו מכור הן מטעם דהוי מקח טעות והן מטעם דמקח שנתבטל מקצתו בטל כולו דס"ל דטעמא דמקח טעות ליתא דכיון דעיקר מכירתו לעובד כוכבים הוא כדי לפטור את עצמו שלא ליתנו לכהן הרי יצאת מחשבתו דכיון דיש לו חלק לעובד כוכבים אף דקדוש מקצתו אינו חייב ליתן לכהן. ואף דאינו יכול לשוחטו וליהנות ממנו מ"מ כשיפול בו מום יכול לשוחטו וכל כי הא לא הוי מקח טעות ומטעמא דמקח שנתבטל מקצתו בטל כולו נמי ליתא דהתינח כשמכר כל גוף הבכור לעובד כוכבים אבל אם מכר חלק ממנו לכיון דלפטור את עצמו הוא עושה תורחא דמלתא הוא להקנות חלק אחד ממנו לעובד כוכבים ובשותפות העובד כוכבים פוטר ואם פירש שמקנה לו חלק מצד החולין שבו א"כ ליכא ביטול מקח וא"כ מ"ש דס"ל דמתבטל המקח לגמרי ועכצ"ל דאף דלר"ה מתקדש חציו למפרע מצד הדין מ"מ מה שאינו חל המכירה בחלק החולין שבו הוא מטעם גזירה דהרואה דאחר שחלה קדושה במקצתו מכירתו לעובד כוכבים מכירה יבא לטעות למוכרו אחר שיצא רובו ואה"נ דאי לאו דמתקדש חציו למפרע כדאמר רבה בשעת מכירה היה חולין גמורים לא הייתו גוזרים כיון דליכא למיטעי כולי האי כיון דלא חלה עליה קדושה ולפי זה סבירא ליה להתוס' דלענין הטלת מום אפילו לר"ה ליכא איסור תורה להטיל מום ביצא מיעוטו דלא אסרה תורה הטלת מום כי אם בבכור שנתקדש כולו לגמרי לא כן בנתקדש חציו לבד ואי יש לאסור להטיל בו מום הוא משום גזירה שמא ימשו להטיל בו מום אחר יציאת רובו כדין מכירה לעובד כוכבים דגזרינן וע"ז כתבו דיש לחלק בין מטיל למכירה וכו' ונראה דעיקר החילוק הוא דבמכירה יש לטעות יותר שמא ימכור אחר יציאת רובו דאע"ג דלענין דינא כל שיצא רובו בב"א נתקדש כולו דאפילו השליש שבפנים שלא יצא עדיין נתקדש כמו שיצא לפנינו בס"ד מ"מ שמא יטעה הטועה לומר שמה שבפנים לא נתקדש עדיין כל שלא יצא לאויר העולם ויטעה למכור לעובד כוכבים השליש שבפנים כדי שיהיה בו שותפות עובד כוכבים ולא יתחייב ליתן לכהן משא"כ במטיל מום דכיון דהטלת המום הוא במה שיצא כבר וכבר נתקדש כיון דיצא הרוב לא טעי להטיל בו מום כיון דעכ"פ מה שיצא הוא הרוב ואסור להטיל בו מום אף במוכח שיטעה שעדיין מה שבפנים לא נתקדש כיון דבתר רובא אזלינן ולא חשיב בנתקדש המיעוט בלבד דליכא איסור:

[לד] בעי רבא הלכו באברין אחר הרוב וכו'. שם בפרק בהמה המקשה [דף ע ע"א] וכתב הרשב"א בחי' משום רבינו הרמב"ן דבעיין היא בין למ"ד יש לידה לאברים ובין למ"ד אין לידה לאברים ופי' הרשב"א דבריו וז"ל דמבעיא לן ביצא חציו ברוב אבר ותיבעי למ"ד אין לידה וכו' או דלמא אפילו למ"ד יש לידה לא אמר אלא שאין אני קורא בו בבהמה תאכלו וקורא אני בו ובשר בשדה וכו' אבל מ"מ לא מקרי לידה לענין בכור עד שיצא דבפטר רחם תלה רחמנא והרי לא קדשוהו כותלי בית הרחם ולא אויר ולא איפשיט עכ"ל: ויש לחקור דלפי חילוק זה שכתב הרשב"א בגלדי הבעיא דאפילו למ"ד יש לידה שאני בכור דאינו מתקדש עד שיצא ראשו או רובו דרך מרגלותיו אם מתקדש ג"כ מה שבפנים שעדיין לא יצא כיון דהוי מיעוט מידי דהוה לענין איסור דמתבאר במתני' (שם דס"ח ע"א) דאם יצא ראשו הרי הוא כילוד וה"ה ביצא רוב גוף העובר דחשיב כילוד ומה שבפנים נמי חשיב כילוד דע"כ לא מיבעיא לן (לעיל) (שם ע"ב) אלא בדלא נפיק רובא בבת אחת אבל ביצא רובא בבת אחת פשיטא דהרי הוא כילוד דהמיעוט שבפנים נמי הרי הוא כילוד וכן מתבאר מדברי הרשב"א בחי' שם על דף ס"ח ע"ב גבי הא דמ"ד יש לידה לאברים יעו"ש וכן האריך הרב דמש"א דף קפ"ז עמוד ד' והביא מדברי התוס' ומדברי ה"ה בה' מ"א יעו"ש וא"כ לגבי בכור י"ל דה"ה דהמיעוט שבפנים הרי הוא כילוד או דלמא דלא מקרי לידה לענין בכור כמו שצדד הרשב"א לענין אבר ואם יצא רוב הבכור בתחלה וחתכו וא"כ יצא המיעוט לא מיבעיא לן דפשיטא דביציאת המיעוט נמי מתקדש מכח שכבר יצא הרוב ונתקדש אך מאי דמספקא לן הוא ביצא הרוב וחתכו ולא יצא המיעוט עד שחתט את הבהמה ולא הספיק המיעוט לצאת אם טעון קבורה המיעוט לענין איסור דאינו ניתר בשחיטת אמו מ"מ יש לו דין נבילה ומותר בהנאה מ"מ אם נתקדש מדין בכור במעי אמו אסור בהנאה וטעון קבורה או דלמא כל שלא יצא המיעוט דרך לידה אינו מתקדש במעי אמו ומותר בהנאה ולכאורה יש לדקדק דלא נתקדש קודם יציאתו דאם נתקדש אמאי לא דמי הש"ס במאי דתייתי ת"ש יצא רובו הרי זה יקבר ופריך מאי רובו אי לימא רובו ממש עד השתא לא אשמועינן דרובו ככולו דאמאי לא משני דמתני' לאו על רוב היוצא אתא לאשמועינן דצריך קבורה אלא הא אתא לאשמועינן דאפילו המיעוט שבפנים שלא יצא כלל טעון קבורה ואולי דיש לדחות דלא ניחא ליה למימר הכי דהא נמי פשיטא לן דכל שיצא הרוב הרי הוא כילוד לגמרי אפילו מה שבפנים מידי דהוה לענין איסור והתוס' שם (דף סח ע"א) ד"ה שיפא וכו' כתבו וז"ל וזה נמי אין להקשות דהא איצטריך לאשמועינן דאפילו מה שבפנים אסור וכו' והא לא שמעינן מהסיא דבכורות דהא נמי פשיטא כיון דחשיב כנולד ואפילו מה שבפנים אסור כיון שהולד שלם ובנחתך הוא דמבעיא לן לקמן עכ"ל וה"ה הכא לענין בכור דפשיטא ואולם לפי מה שצידד הרשב"א בגלדי הבעיא דהכא נראה דאינו כ"כ פשוט לענין בכור ואינו כ"כ רחוק לומר דמתניתא הא אתא לאשמועינן: והר"ם בפ"ד מהל' בכורות דין ע"ז כתב וז"ל יצא מיעוט אבר גדול והרי זה היוצא רובו של עובר נפטר מן הבכורה ויקבר היוצא עכ"ל מדמדקדק לומר ויקבר היוצא ולא כתב סתם ויקבר ש"מ דס"ל דמה שבפנים כל שלא הספיק לצאת אין צריך קבורה דבכור שאני דבפטר רחם תלי רחמנא כאשר צדד הרשב"א:

וראיתי להרב דמש"א בדף קפט ע"ג שכתב גבי פלוגתא דר"ה ורבה דלעיל וז"ל שם בסעיף ו' וכן לענין המיעט שבפנים פשיטא אם לא חתך הרוב שיצא המיעוט שבפנים קדוש כמוהו וכו' אבל אם יצא רובו בב"א וחתכו גם בזה פליגי לר"ה גם המיעוט שבפנים קדוש דלמפרע הוא קדוש ולרבה אינו קדוש דמכאן ולהבא הוא קדוש עכ"ל ונראה דכוונתו דמיירי בענין שלא יצא המיעוט שבפנים בדרך לידה דאם לא חתך הרוב ולא הספיק לצאת המיעוט עד שמתה הבהמה ואח"כ הוציאו לגמרי ודאי שכולו נתקדש כל שלא נחתך וכולו שלם וכיון שהרוב יצא בדרך לידה גם מה שבפנים כילוד נמי הוי וכן נראה מדברי התוס' הנזכר דר"פ בהמה המקשה שכתבו דכשהוא שלם ולא נחתך הוא פשוט דכנולד דמי טפי מנחתך יעו"ש אבל יצא רובו בבת אחת וחתכו ולא הספיק לצאת המיעוט עד שמתה הבהמה ולא יצא המיעוט דרך לידה אם נתקדש המיעוט או לא תלוי בפלוגתא דר"ה ורבה ולא הבנתי לע"ד איך תלוי זה בפלוגתא דר"ה ורבה דלא שייך להסתפק בזה כי אם שאפשר דקדושת בכור לא נחית במה שבפנים דבפטר רחם תליא רחמנא ואינו תלוי ביציאת הרוב דאינו דומה לענין איסור ואם פשיטא ליה להרב דאין חילוק בין בכור לאיסור א"כ בשעת יציאת הרוב בהאי שעתא ממש חל קדושה נמי על המיעוט שבפנים ומה שייך לומר למפרע מתקדש או מכאן ולהבא מתקדש כיון דבבת אחת מתקדש הכל ואם נאמר דס"ל להרב בפשיטות דכל דהמיעוט לא יצא דרך לידה אינו מתקדש במעי אמו דבכור שאני כמו שדקדקנו מדברי הר"ס ונאמר דדברי הרב בשחתך הרוב וא"כ יצא המיעוט דרך לידה דזה תלוי בפלוגתא גם זה אינו מובן דאם במעי אמו אי אפשר להתקדש איך אפשר לומר בשיצא המיעוט בסוף דרך לידה דמתקדש למפרע במעי אמו בשעת יציאת הרוב ועוד דאמאי אנו צריכין לחול קדושה למפרע הא אפילו לרבה בשעת יציאה מתקדש אלא דלזה י"ל דנפקא מינה דאם מכר המיעוט לעובד כוכבים קודם שיצא דלר"ה קדוש כשיצא כיון דלמפרע קדיש אבל לרבה לא קדיש כיון דלא קדיש ע"י יציאת הרוב ובשעת יציאת המיעוט שמתקדש כבר הוא של עובד כוכבים ואף זה נראה דאינו כן דע"כ לא קאמר ר"ה דאמרינן איגלאי מילתא למפרע כי אם דוקא לענין שליש ראשון דכיון דהשליש הראשון הוא משלים הרוב עם שליש שני דתחלת לידה דוקא מקדש משום הכי אמר ר"ה דע"כ דהשליש הראשון מתקדש למפרע אבל במיעוט הנשאר לפנים מאיזה טעם יסבור ר"ה דלמפרע מתקדש ומנ"ל דפליגי גם בזה:

[לה] בעי רבא כרכו בסיב מהו בטליתו מהו וכו' כרכתו אחותו והוציאתו מהו קשיא לן וכו'. שם בפרק בהמה המקשה כל הני בעיות ומה שהקשה רבינו מהסיא דפרק קמא דמכילתין דפריק רב אשי מין במינו אינו חוצץ התוספות והרא"ש שם בפרק קמא הוקשה להם זה ותירצו דיש חילוק מב' זכרים דשניהם ראוים לבכורה לזכר ולנקבה דכיון דאינה ראויה לבכורה מבעיא דאפשר דהוי חציצה וכבר כתבנו בזה לעיל קצת ורבינו נראה דלא סבירא ליה לחלק בין נקבה לזכר וע"כ כתב דמינויא דר"א אינו אלא דרך דחיה בעלמא ואכתי מספקא לן דאפשר דעמייהו דרבנן משום דמקלת רחם מקדש ולאו משום דמין במינו אינו חוצץ וזה הוא עיקר בעיא דהתם בכרכתו אחותו ויש לדקדק לסברת רבינו דאם איתא דעיקר הבעיא הוא דה"ע דרבנן דמקלת רחם מקדש א"כ אמאי לא נפשטה ממתני' דפ"ב (דף יז') דקתני פלוגתא דר"י הגלילי ורבנן בילדה ב' זכרים וילדה ב' כאחד וקתני בסיפא זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום דנראה פשוט דאפילו אילאו ב' ראשים כאחד קאי דבזכר ונקבה אפילו יצאו כאחד מודה ר"י הגלילי נמי דאין כאן לכהן כלום ואם איתא דמקלת רחם מקדש אמאי מודה ר"י הגלילי בזכר ונקבה כיון דהא איכא מקלת רחם בזכר דאף דהנקבה פטרה רחם כמוהו מ"מ לא מפני זה בטלה בכורתו של זכר כיון דמקלת רחם מקדש ומדחזינן דאפילו ר"י הגלילי מודה בזכר ונקבה ש"מ דהעיקר הוא דכוליה רחם מקדש ומשום הכי אין הזכר בכור כיון דהנקבה נמי פטרה הרחם כמוהו בטלה בכורתו לגמרי וכמ"ש התוס' שם בד"ה זכר ונקבה וכו' דודאי דברי התוספות שם הוא במונח דכוליה רחם מקדש דוקא כמבואר בדבריהם שם דפשיטא דאין לומר לדעת רבינו דסיפא דזכר ונקבה מיירי בדלא יצאו ב' כאחד דא"כ אמאי לא נקט מתני' פלוגתא דר"י הגלילי ורבנן בזה נמי דבזכר ונקבה דיצאו כאחד לר"י הזכר לכהן ולרבנן אין כאן לכהן כלום ואולי דסבירא ליה לרבינו דאפילו למ"ד מקלת רחם מקדש אינו אלא לענין נגיעת הבכור ברחם דלא בעינן שיגע בכוליה רחם אלא כל שיצא ראשון דנמצא דהוא לבדו פטר את הרחם אבל בזכר ונקבה דשניהן פטרו את הרחם לא אמרינן דמקלת פטר רחם מקדש דלקדושת בכור לכ"ע בעינן שהוא שהוא יפטור את הרחם בלבד ולא בשותפות עם הנקבה ומש"ה א"ל דאפי' אם נאמר דמקלת רחם מקדש לענין נגיעה מודה ר"י הגלילי בשפטר נמי מנקבה עמו דלא קדים הזכר:

וראיתי להתוספות חיצוניות הביא דבריהם הרב כ"י במעתין דפ' קמא אמאי דקתני התם במתניתין תמורה שלא בכרה וכו' זכר ונקבה מפרים טלה אחד לעצמו שכתבו וז"ל פ"ה דלכהן לא יהיב ליה דדלמא נקבה יצאה תחלה והמוציא מחבירו עליו הראיה ואיסורא ליכא וכו' וא"ת לרב דאמר הולכין בממון אחר הרוב [ב"ב דף נב:] היה לו לתתו לכהן דרובא מסייע ליה דשמא הזכר יצא תחלה ועוד שמא יצאו יחד לר"י הגלילי דאמר אפשר לצמצם וקדוש הזכר למאן דאמר מקלת רחם מקדש וליכא רק ספק אחד לפוטרו דשמא יצאה

בפרק קמא *גבי ילדה שני זכרים נהי דאי אפשר לצמצם חציצה מיהא איכא ופריק רב אשי מין במינו אינו חוצץ ומסתברא ספוקי מספקא ליה דילמא טעמא דרבנן התם משום דמקצת רחם מקדש אבל מין במינו חוצץ בבכור דפטר רחם אמר רחמנא וכל דלא נגע ברחם לאו פטר רחם הוא ורב אשי נמי אפשר דלא בסברא דקושטא מהדר הכי אלא בדרך דחויא הוא דאמר הכי לומר דמהא לא תפשוט הילכך קמה לה בעיא דרבא ולא איפשיטא ובכור ברינא דספק בכורות: *אמר רב הונא שמעתי שתי פיקות אחת של שתי ואחת של ערב ואין לי לפרש כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן שלש פיקות שמעתי אחת של שתי ואחת של ערב ואחת פיקה גדולה של סקאן ואין לי לפרש וכי אתא רבין פירשה משמיה דרבי יוחנן של אשה כשל שתי ושל בהמה כשל ערב פיקה גדולה של סקאן כדתנן גוש הבא מבית הפרס ומארץ העמים וכו' [לן] דהך שמעתא חזינא למכתבא משום דאית בה למקצת רבוותא פירושא דלא דאיק והכין כתב בהמה שיצאת מליאה ובאה ריקנית הבא אחריה בכור מספק שמא דבר שאינו קדוש בבכורה הפילה ואין לנפלי בהמה פטירת רחם עד שיעגילו ראש כפיקה של ערב והאי פירושא ליתיה דהך מלתא לאו לענין בכורות אמירא דהא אפילו בעבועי דדמא פטיר בה לשמואל ואפילו תימא דרב פליג עליה

יצאת הנקבה תחלה וי"ל דוקא במילי דתלי בדעות כגון מוכר שור לחבירו ונמצא נגחן אמרינן דלוקח אמר אנא מבואה דמזבני לרדיא אבל הכא לא [illegible] השנים יחד עכ"ל ויש ללמוד מדבריהם ב' [illegible] כאילו יש מחלוקת בזה ופירשו הרואות [illegible] דלא חיישינן לחציצה משום דמקצת רחם מקדש [illegible] דפריך רב אשי דמין במינו אינו חוצץ אודא [illegible] זאת וצ"ע דס"ל כדעת רבינו [illegible] הוא והכי מבעיא לן אי מקצת רחם מקדש [illegible] רחם מקדש והלמוד השני שכתבו דלמאן דא[illegible] רחם מקדש לר"י דאפשר לצמצם אי ילדה [illegible] הזכר קדוש וע"כ דסבירא ליה דלא כמו [illegible] לדעת רבינו דלא נאמר זה כי אם לענין [illegible] דהתוספות סבירא ליה דאף לענין פטר רחם [illegible] דהנקבה פטרה הרחם כמוהו אינו מב[illegible] ולדידהו קשה דמה יענו למתניתין דפרק [illegible] דקתני דזכר ונקבה אין כאן לכהן אפי' [illegible] ואפילו לר"י הגלילי דלמ"ד מקצת רחם מ[illegible] לא קדים הזכר : ואגב אורחין ראיתי [illegible] דידן שם בפרק קמא בד"ה אמר רב אשי [illegible] דלאביי דס"ל דמודה ר"י הגלילי דבהמה [illegible] דאפשר לצמצם בילדה ב' זכרים כאחת דלא [illegible] אחד צריך לומר דליכא למימר כל שאינו בזה [illegible] אפילו בבת אחת אינו דבקדושה הבאה מאליה לא אמרינן הכי והוקשה להם לפי זה בהא דאמרינן בגמרא נהי דאי אפשר לצמצם חציצה מיהא איכא דמשמע דאי הוה אפשר לצמצם היה קשה לן היאך קדוש בלא טעם חציצה ודחקו עצמם התוספות ליישב זה יעו"ש וגם התוספות חיצוניות שם הביאו דבריהם הר"ב דחקו ג"כ עצמם ליישב לשון הש"ס במאי דקאמר נהי דא"א לצמצם וכתבו כמו שכתבו התוספות אלא שתירצו עוד תירוץ אחר דהאי טעמא דאמרינן דכלל זה דכל שאינו בזה אחר זה אפילו בב"א אינו לא נאמר בקדושה הבאה מאליה אין אנו צריכין לומר הכי כי אם אליבא דאביי דס"ל דאפילו ר"י מודה בבהמה טמאה דלא קדים אלא אחד ואיהו איתותב ולדידן אין הכי נמי דגם בקדושה הבאה מאליה אמרינן כלל זה וע"ז מדייק תלמודא לומר נהי דא"א לצמצם יעו"ש ולע"ד יש לדקדק בדבריהם דאמאי הוצרכו לדחוק לשון הש"ס הא יש לומר דאף דמטעם כל שאינו בזה אחר זה וכו' לא שייך להקשות בלא טעם חציצה מ"מ למאי דמהדר הש"ס להקשות אי אמרינן דכוליה רחם מקדש אי ס"ל לרבנן אפשר לצמצם בלא טעם חציצה יש להקשות דאפילו אחד אמאי קדים כיון דב' הזכרים פיתחו את הרחם דגם הב' פטר הרחם כמוהו וכל אחד ואחד מבטל בכורת חבירו כיון דלא פטר הרחם כולו דמ"ש מנקבה דלר"י מבטל בכורתו של הזכר כיון דנפטרה היא נמי כמוהו כמ"ש התוספות בפ"ב כנז"ל ולמעט זה אין אנו צריכין מטעם כל שאינו בזה אח"ז וכו' דמטעם דבעינן דיפטור הרחם כולו וליכא לא קדים ואולי דבשני זכרים לא שייך זה ויש טעם לחלק בין שני זכרים לזכר ונקבה כמבואר למעיין ודו"ק : והנה חוץ מאלו הבעיות שהביא רבינו עוד יש בעיות אחרות שם בפרק בהמה המקשה והביאם הר"ם בפרק ד' מה"ב והטור בסי' ש"ע ורבינו נראה שלא הביאם משום דלא שכיחי ואיכא מעיין כלל דמטעם זה השמיטו הרי"ף והרא"ש ושאר פוסקים כל הבעיות שהביא רבינו ואף הרמב"ם והטור השמיטו בעיא דבלעתו מולדה וכו' מטעם זה ואחד מן הבעיות שהשמיט רבינו הוא דאמרינן התם בעי רב אחא נפתחו כותלי בית הרחם מהו אויר רחם קא מקדש והא איכא או דילמא נגיעת רחם קא מקדש והא ליכא ופסק הר"ם דהוי ספק בכור ויש לחקור דמאי קא מבעיא ליה דמ"מ מאשר דברים דתלויין בהגעת הדבר במקום ההוא והאויר חשיב כמונח ממש דהא לענין חצר דחצירו של אדם קונה לו בין לענין קנין ובין לענין גט וכיוצא לזה קי"ל דכל שהגיע הדבר בהחצר באויר החצר חשיב כמונח וקני כמו שמתבאר במתני' דפרק הזורק (דף עט.) היתה עומדת בראש הגג וזרק לה גט כיון שנכנס לאויר הגג הרי זו מגורשת וכן מתבאר בכמה דוכתין וכן לענין כלי דקי"ל כליו של אדם קונות לו אמרינן בפרק השוכר את הפועל (דף עט ע"ב) דמכי מטא לאוירא דמנא קנה יעו"ש וכן לענין קדושה דמאי דקי"ל [זבחים דף פג.] דהמזבח מקדש ואם עלו לא ירדו כתב הר"ם בפ"ג מהל' פסולי המוקדשין דין י"ב דאויר המזבח כמזבח וכתב מוהריק"ו דאף דבגמרא לא נפשטה הבעיא מ"מ נפשטה ממקומות אחרים יעו"ש וכן לענין כלי שרת כתב הר"ם בפ"ד מהלכות מעשה הקרבנות דין ח' דאויר כלי הרי הוא ככלי יעו"ש ועיין במה שהאריך בזה הרב מ"ל בפי"א מהלכות שגגות דין ד' לענין אויר עזרה כעזרה יעו"ש באופן דבכל המקומות אמרי' דכל דבר שנקנה ומתקדש ע"י הנחה ונגיעת המקום אוירו חשיב כמונח בו ממש וא"כ הכא מאי קא מבעיא ליה דאף דהעיקר הוא דנגיעת הרחם מקדש מ"מ אויר הרחם כנוגע ברחם חשיב ופשיטא דמקדש ולעיקר בעיות הש"ס י"ל דהא אמרינן בפ"ק דב"מ (דף יב.) דמבעיא ליה לרבא בזרק ארנקי בפתח זה ויצא בפתח אחר אי אויר שאין סופו לנוח כמונח דמי או לא דלא איפשיט וא"כ יש לומר דמטעם זה קא מבעיא ליה הכא כיון דהכא הוי אויר שאין סופו לנוח הוא שהולד דרך הטבעה עובר דרך אויר כותלי הרחם ליצאת לאויר העולם דכל כה"ג אויר שאין סופו לנוח הוא ומבעיא ליה לענין בכור כעין בעיא דרבא דהתם אי אויר שאין סופו לנוח אי כמונח דמי או לא אבל להר"ם שפסק בעיא זאת דהוי ספק בכור ק"ק דהא הר"ם השמיט בעיא דרבא דזרק ארנקי וכתב ה"ה בפ"ה מהלכות גרושין דין י' דדעת ההלכות והר"ם שהשמיטוה היא משום דאע"ג דלא איפשיטא בעיין התם איפשיטא ממה שאמרו בגיטין וכו' יעו"ש ועיין במ"ש הרב ל"מ בכוונת ה"ה שם יעו"ש באופן דנמצינו למידין דדעת הר"ם דאויר שאין סופו לנוח לאו כמונח דמי וכן בפ"ד מהלכות מעשה הקרבנות דין ט' פסק דאויר שאין סופו לנוח אינו כמונח וכתב הרב ל"מ שם דמדין זה למד הר"ם שנפשטה בעיא דרבא דלאו כמונח דמי יעו"ש וא"כ לענין בכור אמאי הוי ספק כיון דאויר שאין סופו לנוח הוא ואף דקא מבעיא ליה לרב אחא הוא משום דלא בריר ליה דין זה ומבעיא ליה אי אויר שאין סופו לנוח כמונח דמי או לא אבל לדידן דקי"ל דלאו כמונח דמי מנ"ל להסתפק אי אויר רחם מקדש או לא דמ"ש בכור משאר דברים כיון דעיקר קדושת בכור בהמה הוא ע"י נגיעת הרחם דרוב הבהמות שאינם נפתחות כותלי הרחם דבך נגיעה מתקדש וכיון דרובא הוא ע"י נגיעה ואוכחא דמלתא דע"י נגיעה פשיטא דנגיעת הרחם מקדש ואם אירע שנפתחו כותלי הרחם אי יש להסתפק הוא מטעם אי חשיב כשאר דברים דכנוגע באויר חשיב כנוגע בו ממש וכיון דפשיטא לן בעלמא דכיון דאין סופו לנוח אינו כמונח ה"ה הכא ויש ליישב ע"פ מ"ש הרשב"א בחי' בפרק הזורק על דע"ח ע"ב גבי מאי דאמרינן התם היתה ידה עשויה כקטפרס וז"ל ואע"ג דאמרינן בב"מ מתגלגל כמונח דמי יש מפרשים דהתם שאני דאפשר לו לנכי שינוח אבל כאן דבע"כ מתגלגל לאו כמונח דמי וכו' ומסיק שם הרשב"א דלענין גט דכתיב ונתן בידה בין אויר שאין סופו לנוח ובין מתגלגל בע"כ מודה רבא דלאו כמונח דמי יעו"ש ולפי מ"ש ה"ה דהר"ם ס"ל דאיפשיטא בעיא דזרק ארנקי מההיא דגט ע"כ לא ס"ל לחלק בין גט לדבר אחר וא"כ ה"ה במתגלגל בע"כ כההיא דהיתה ידה עשויה כקטפרס דבעלמא נמי מתגלגל חשיב כאויר שאין סופו לנוח כיון שמתגלגל בע"כ והנה כי כן גבי בכור דעינינו הרואות דאפילו כשלא נפתחו כותלי הרחם דנגיעת הרחם מקדש אינו נגיעה גמורה בדרך הנוח כי אם מתגלגל בעלמא הוא דהולד מתגלגל דרך כותלי הרחם ויוצא וגלגול זה הוא בע"כ דבידי שמים מתגלגל ואין ביד הולד לנוח כענין הלכי דהתם דאם ירצה ינוח דברשותו הוא ואפשר שינוח משא"כ בגלגול הולד וכל כה"ג מתגלגל לאו כמונח דמי ועכ"ז בנגיעת הרחם בגלגול זה מתקדש הבכור וא"כ מינה י"ל דמאי דקמבעי ליה אי אויר הרחם מקדש הוא אפילו אם נאמר בעלמא דאויר שאין סופו לנוח לאו כמונח דמי שאני בבכור דכיון דמתגלגל בע"כ מתקדש בכותלי הרחם אף באויר שאין סופו לנוח דהא מתגלגל בע"כ ואויר שאין סופו לנוח דא ודא אחת היא כאמור : אמר רב הונא שמעתי ב' פיקות אחת של שתי ואחת של ערב ואין לי לפרש וכו' : [לן] הך שמעתתא חזינא למכתבא משום דאית בה למקצת רבוותא פירושא דלא דאיק והכין כתב בהמה שיצאת מליאה וכו' ׳ הם דברי הרמב"ם ז"ל ממש בפ"ד מהלכות בכורות דין י"ג דס"ל להר"ם דהאי מלתא לענין בכורות אתמר דכל נפל דלא העגיל ראש כפיקה של ערב אינו פוטר מן הבכורה ונראה דהר"ם מההיא דבהמה שיצאת מליאה וכו' דפרק המפלת הכריח קצת דין זה דלא ס"ל כמו שכתב רש"י שם דמיעוט יולדות דבר שאינו פוטר מבכורה דאמרינן היינו דחיישינן שמא רוח הפילה דהר"ם ס"ל דעבור דרוח לא שייך כי אם באשה אבל בבהמה לא שייך וא"כ עכצ"ל דמיעוט יולדות דבר שאינו פוטר מבכורה ולא משכחת לה אלא באם נאמר דנפל שלא העגיל ראש כפיקה של ערב אינו פוטר מן הבכורה דמאי דאמרינן במשנתין של בהמה כשל ערב נ"מ לענין פיטור בכורה ומשו"ה כתב הר"ם דין זה דאין לנפלים דבהמה פטירת רחם עד שיעגילו ראש כפיקה אחר דין זה דבהמה שיצאת מליאה כי אינו מובן דין זה דאמרינן דאיכא לספוקי שמא דבר שאינו פוטר מבכורה ילדה כי אם עפ"י דין זה דפחות מפיקה של ערב אינו פוטר מבכורה ודעת רבינו בההיא שיצאת מליאה כדעת רש"י והא דאמרינן הכא של בהמה כשל ערב הוא לענין טומאה דבהמה שמת עוברה בתוך מעיה אם משנפתח הקבר ודאי הושיט ידו הרועה ונגע בו טמא והיינו דוקא משיעגיל ראש כפיקה של ערב דבפחות מזה לא חשיב כילוד לטמא וכן כתבו רש"י והתוספות במשנתין כדעת רבינו דלענין טומאה אתמר והנה בפירוש מתניתין דפרק ז' דאהלות דאין לנפלים פתיחת הקבר וכו' דנראה דמפרש לה רבינו כפירוש ר"ש שם אלא דמתבאר מדברי רבינו דס"ע דעד שיעגילו ראש כפיקה דפחות מכאן אין הקבר נפתח קודם יציאתה ומשו"ה כל שלא העגיל ראש כפיקה הבית הראשון טהור דמסתמא לא נפתח הקבר שם אבל מכללות דברי ר"ש שם במתניתין דיצא הראשון מת והשני חי טהור וכו' לא משמע הכי דאפילו מפחות מפיקה הקבר נפתח קודם יציאתה אלא כיון דכ"כ קטן הוא אין פתיחת הקבר שלו נחשב כאילו יצא לחוץ יעו"ש ולדעת רבינו י"ל דבשלמא באשה הוצרכו ליתן לנו שיעור לנפל וכ"ש לענין בית הראשון דמספקא לן אם נפתח הקבר אם או לא הכלל זה יהיה בידינו דכל שלא הגיע לשיעור זה אין לחוש כלל דמסתמא לא נפתח הקבר והבית הראשון טהור אבל גבי בהמה למה הוצרכו ליתן שיעור לומר דבפחות מזה אין הקבר נפתח הא בהושיט ידו הרועה ונגע בו יודע ומכיר אם נפתח הקבר או לא דהא רחם של הבהמה גלוי הוא וכי נפתח הקבר חזי ליה וכמ"ש רש"י בפרק בהמה המקשה (דף סב ע"א) דמה"ט ברועה ליכא למגזר הכי מפני שרחם שלה גלוי וכי מפיק חזי ליה עכ"ל יעו"ש וא"כ למה אנו צריכין לשיעור זה הכי היה ראוי לומר דרועה שהושיט ידו ונגע אם בשעה שנפתח הקבר נגע טמא ולמה לן כלל שיעור זה ויש לומר דאפילו בבהמה אף דהרחם שלה גלוי וחזי ליה היינו לומר שאם יוצא הולד ראשו חזי ליה ואינו נוגע ומשו"ה ליכא למגזר כדין חיה אבל לענין פתיחת הקבר אפשר לומר דאפילו בבהמה לפעמים יטעה הרועה ולא ירגיש שנפתח הקבר ויגע בו ולא יהיב דעתיה ומשו"ה נתנו חכמים שיעור זה דאם נגע הרועה ולאו אדעתיה אם נפתח הקבר או לא כלל זה יהיה בידינו דכל שהנפל לא הגיע לשיעור פיקה של ערב מסתמא לא היה באותה שעה פתיחת הקבר ואינו טמא פחות משיעור זה דאין הקבר נפתח קודם יציאתו ולע"ד כיוונו לזה ז"ל במ"ש התוספות במשנתין בד"ה עד שיעגילו וכו' שכתבו דהא דתנן דהושיט הרועה את ידו דטהור איירי בשלא העגיל ראש כפיקה וכן אידך דקתני התם אשה שמת ולדה ופשטה החיה וכו' בשלא העגיל ראש כפיקה נמי איירי וכתבו עוד וז"ל דאין לומר דלעולם הוי כשהעגיל כפיקה וקודם פתיחת הקבר דהא לא מטמא אלא גזירה שמא יוציא ראשו תוך לפרוזדור משמע דקודם לכן טהורה אע"ג דפתיחת הקבר קודם לכן וכו' עכ"ל ויש לומר דהתינח גבי מתניתין דאשה דלא מצינן לאוקמה בשלא נפתח הקבר מטעם זה אבל גבי מתניתין דבהמה אמאי צריך לאוקמא בשלא העגיל כפיקה הא מצינן למימר דמיירי קודם פתיחת הקבר ומיירי אפילו בהעגיל כפיקה אמנם לפי האמור דאפילו בבהמה בפתיחת הקבר בלבד יש לומר דלפעמים יטעה הרועה ולא ירגיש שנפתח הקבר ויגע בו א"ש דע"כ צ"ל דמיירי נמי בשלא העגיל כפיקה דאי לא תימא הכי אלא דמיירי בלא נפתח הקבר אמאי לא גזרינן לומר דטמא שמא יפתח הקבר ולא ירגיש ויגע בו כעין ההיא דגזרינן לענין אשה אלא ע"כ צ"ל דמיירי אפילו בנפתח הקבר אלא דמיירי בשלא העגיל כפיקה : והנה ראיתי להרב כ"י דעל מ"ש התוספות דההיא דאשה וחיה מיירי בשלא העגיל כפיקה שכתב משם תוספות חיצוניות וז"ל ועוד י"ל דהכא מיירי דוקא ביושבת על המשבר והא אמרינן דיש לנפלים פתיחת קבר והתם מיירי באין יושבת על המשבר עכ"ל וצריך להבין דהא אמרינן בס"פ מפנין (דף קכט.) מאימתי פתיחת הקבר אמר אביי משעה שתשב על המשבר רב הונא בריה דר"י אמר משעה שהדם שותת ויורד ואמרי לה משעה שחברותיה נושאות אותה באגפיה ע"כ ומתבאר מדברי הרי"ף שם בהלכות ומדברי הר"ם בפ"ב מהלכות שבת דשיעור דמשעה שהדם שותת או שחברותיה נושאות אותה באגפיה הוא קודם שתשב על המשבר דקאמר אביי והרי"ף פסק כאביי והר"ם פסק לקולא דאפילו קודם ישיבת המשבר יעו"ש והתוספות חיצוניות י"ל דס"ל דהלכה כאביי דלא חשיב פתיחת הקבר אלא משעה שתשב על המשבר ומשו"ה התם דמיירי באין יושבת על המשבר א"כ לא חשיב פתיחת הקבר ואין לומר דא"כ לדעת התוספות חיצוניות יקשה מה שהקשו התוספות דידן דא"כ אמאי לא אמרי' דהחיה טמאה שמא תגע אחר פתיחת הקבר די"ל דזה לא שייך אלא אם נאמר דמשכחת לה פתיחת הקבר קודם שתשב על המשבר דבהכי יש לומר שתבא לטעות ליגע אחר פתיחת הקבר ולאו אדעתה משא"כ לדידהו דס"ל דגבול פתיחת הקבר הוא דוקא על המשבר ליכא למגזר דכשתשב על המשבר נזהרת מסתמא שלא ליגע ואולם נראה דבלאו הכי דבריהם תמוהים דהא תנן במתניתין דפרק ז' דאהלות אמר ר' יהודה אימתי בזמן שהיא ניטלת באגפיה וכו' וכתב ר"ש שם וז"ל באגפיה בזרועותיה שאינה יכולה לילך כדאמרינן בס"פ מפנין וכו' וצריך ליישב משנתינו לאמוראי אליבא דמפרשי התם אביי אמר משעה שתשב על המשבר רב הונא בריה דר"י אמר משעה שהדם שותת עכ"ל ולע"ד בנקל יש ליישב זה דלפי מ"ש דלדעת הרי"ף והר"ם הא דדם והא דניטלת באגפיה הוא קודם ישיבת המשבר י"ל דבהא פליגי אביי ור"ה דהא דקאמרי' בזמן שניטלת באגפיה אינו על צד הודאי דבהכי ודאי נפתח הקבר דהא קתני במתניתין דהבית הראשון טמא מספק ועכצ"ל דמשניטלת באגפיה איכא לספוקי שמא נפתח הקבר ונטמא הבית וכיוצא לזה הוא מאי דקאמר רב הונא לענין שבת דדם שותת נמי הוא סימן לפתיחת הקבר ומיהו אינו אלא ספק אם נפתח או לא דומיא דניטלת באגפיה אלא דסבירא ליה לר"ה לענין חילול שבת דאף מפני הספק מחללינן שבת עליה דספק פיקוח נפש להקל אבל אביי סבירא ליה דכל אלו הטעות כיון דהוי ספק אין מחללין דלא אזלינן לקולא כי אם דווקא בנודע בודאי שנפתח ודאי לא הוי כי אם בישבה על המשבר וא"כ נמצא דמשנתינו ל"ק לאביי דהא מתניתין ע"כ בספק קאמר ולאביי על צד הודאי קאמר דעל פי זה י"ל מה שהקשה הרשב"א בחי' והר"ן שם להרי"ף דאמאי פסק כאביי לחומרא כיון דספק נפשות להקל דלפי האמור כיון דלפי מתניתין דאהלות ע"כ צ"ל דלא פליגי אביי ור"ה על צד הודאי דלאביי סבירא ליה דישיבה במשבר הוא פתיחת הקבר בודאי ולרב הונא משניטלת באגפיה או דם שותת הוי ודאי דהא מתניתין מוכח דניטלת באגפיה אינו אלא ספק מכל מקום מקילינן בספק ואביי ס"ל דאף דהאמת כן דטעות אלו ספיקא הוי כדאמרינן במתניתין דאהלות מכל מקום בספיקא לא מקילינן וכיון דעיקר פלוגתייהו בהכי ודאי דקיימא לן כאביי דסבירא ליה דבספק לא מקילינן בענין זה דספק פתיחת הקבר באופן דנמצא דלענין טומאה אף דלא ישבה על המשבר הוי ספק אם נפתח הקבר אי לא ומפני הספק אמרינן במתניתין דהבית הראשון ספק טמא ואין שום אחד מהאמוראים פליג אמתני' ואם כן לדעת התוספות חיצוניות אף אם נאמר דהתם גבי אשה וחיה מיירי בשלא ישבה על המשבר מכל מקום אם הגיעה לידי שיעור זה דניטלת באגפיה או דם שותת אם כן מספק טמאה שמא נפתח הקבר ואי מיירי נמי דלא ניטלת באגפיה ואין דם שותת א"כ למה להו לומר התירוץ באופן שלא ישבה על המשבר כיון דעיקר התירוץ הוא דרוצים לומר דמיירי התם דלא נפתח הקבר והכי הו"ל דמיירי בלא נפתח לא בשלא ישבה על המשבר דישיבת המשבר מה יתן ומה יוסיף כיון אם יש לה סימנים אחרים דפתיחת הקבר אפי' מתורת ספק : וראיתי להרב דמשק אליעזר בדף קל"ב ע"ב שעל דברי ר"ש שכתב שצריך ליישב מתני' דאהלות לאביי ורב הונא דהתם שכתב וז"ל ודוחק לומר דאינהו ס"ל כת"ק דרבי יהודה לכן נראה דדוקא לענין לחלל עליה את השבת ס"ל לאביי ורב הונא דנקרא פתיחת קבר אפילו קודם שניטלת באגפיה משום דספק נפשות להקל אבל הכא לענין טומאה הלכה כר"י דמשנתינו אימתי הבית הראשון בספק משניטלת באגפיה עכ"ל ולע"ד אין דבריו נכונים דכיון דלר"י נמי לענין טומאה בניטלת באגפיה אינו בודאי פתיחת קבר אלא מספק דהא הבית הראשון טמא מספק ע"כ דס"ל לר"י דלא שייך ספק אלא בניטלת באגפיה דאי יש שני טעות אחרות דיש להסתפק בהם בספק פתיחה כדאמרי אביי ור"ה אמאי לא קאמר להו רב יהודה ומה יתן ומה יוסיף אם התם הוא לענין חילול דאיכא טעמא דספק נפשות להקל סוף סוף הרי ס"ל דב' טעות אלו ספיקא הוא וא"כ לענין טומאה נמי ספק טמא הוא ואמאי נקט ר"י דוקא ניטלת באגפיה גם מר שכתב בכלל דבריו דס"ל לאביי ור"ה דנקרא פתיחת הקבר אפילו קודם שניטלת באגפיה וכו' לא דק דבדברי הרי"ף מפורש יוצא דיושבת על המשבר הוא אחר הטעות האלו דניטלת באגפיה או דם שותת : עוד ראיתי להרב הנזכר שם בדף קל"א סע"ג שעל מה שכתבו התוספות בפרק בהמה המקשה דמתניתין דאשה וחיה מיירי בדלא העגיל ראש כפיקה וכו' כתב ולעד"נ לתרץ קושית התוספות דפ"ז דאהלות מיירי בנפלים אבל משנתינו שידענו שכלו לו חדשיו עכ"ל ודבריו תמוהים טובא דאי בנפלים אפי' כשיעור זה דהעגיל ראש כפיקה חשיב פתיחת הקבר כאילו יצא באויר העולם כ"ש בשכלו לו חדשיו ובר קיימא הוא דודאי ענין פתיחת הקבר דחשיב כילוד הוא לפי גדלות וקטנות הולד ומי שהוא גדול יותר פתיחת הקבר שלו חשיב כלידה ביותר וזה פשוט וכמו שמתבאר בדברי הר"ש שם במתניתין דאהלות גבי מתניתין דיצא הראשון מת והשני חי וכו' יעו"ש : עוד כתב שם סמוך ונראה לזה וז"ל ופסק הר"ם פכ"ה מהל' טומאת מת כפיקה של שתי ותימה איך פסק כר"מ נגד ר' יהודה ואיסתמיעתיה דאיתא בפרק מי שהוציאוהו [דף מו:] דר"מ ור"י הלכה כר"י ונ"ע עכ"ל גם אלה דברי תימה דהא אמרינן התם בפרק מי שהוציאוהו דאף דר' יוחנן ס"ל הכי דר"מ ור"י הלכה כר"י מ"מ היכא דאיתמר בהדיא הלכה כר"מ איתמר וכי כיילינן כלל זה היינו בסתמא היכא דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר יעו"ש וא"כ הכא במשנתין דבכורות מפורש דאמרינן אמר ר"ה שמעתי ב' פיקות אחת של שתי ואחת של ערב ואין לי לפרש כי אתא רבין פירשה משמיה דר' יוחנן של אשה של שתי של בהמה של ערב ע"כ וכיון דר' יוחנן עצמו דהוא בעל הכלל הזה הוא גופיה פסק כר"מ לק"מ להר"ם : איך שיהיה נמצא דלדעת רבינו ורש"י והתוס' במשנתין הא דאמרינן של בהמה כשל ערב היינו לענין טומאה בלועה דמשיעגיל ראש כפיקה ונפתח הקבר אם הושיט ידו הרועה טמא ואני תמיה על רבינו ודעימיה בזה דהיך אפשר לומר כן הא אמרינן התם בפרק בהמה המקשה (דף ע ע"ב) עלה דמתני' בהמה שמת עוברה והושיט הרועה את ידו ונגע בו טהור מ"ט דת"ק אמר רב חסדא ק"ו אם הועילה אמו להתירו באכילה לא תועיל לו לטהריה מידי נבילה יעו"ש דנמצא דעיקר מאי דהרועה טהור בשלא נפתח הקבר הוא משום דשחיטת אמו מתירו באכילה וא"כ לפי שיטת רבינו ודעימיה דבנפתח הקבר אם נגע טמא צ"ל דכל דנפתח הקבר והעגיל ראש כפיקה קודם שחיטת אמו אינו ניתר בשחיטת אמו דכיון דנפתח הקבר קודם שחיטה הו"ל כילוד ואין בשחיטת אמו מתירו וזה הוא דבר תימה דהא תנן בר"פ בהמה המקשה [חולין דף סח.] דבהמה המקשה לילד והוציא העובר את ראשו אע"פ שהחזירו הרי זה כילוד דמשמע דדוקא דאם הוציא ראשו הוי כילוד ואינו ניתר בשחיטת אמו ואם איתא דאפילו בפתיחת הקבר אינו ניתר בשחיטת אמו לאשמועינן רבותא דאפי' בפתיחת הקבר אינו ניתר ובפרט דכיון דהוציא ראשו

עליה דלא פטר בעבועי דדמא מיהו עיגול ראש ודאי לא בעי דהא טינוף תנן [לז] ואי אמרת היינו טעמא דפטר משום דאמרינן ולד הוה אלא שנימוק אי הכי הו"ל ספק שמא לא העגיל ראש כפיקה והבא אחריו ספק בכור בעי למהוי מדפוטר לגמרי לא בעינן עגול ראש ועוד חררת דם ששנינו במשנתינו למה פוטר הא ליכא כלל ראש לא עגול ולא שאינו עגול ואפילו חיתוך צורת ולד אין בה ותו דאפילו גבי אשה לא בעינן עגול ראש כפיקה שהרי אמרו *צורת ולד באשה ארבעים יום ותנן נמי בבכורות *המפלת סנדל או שליא ושפיר מרוקם הבא אחריהן בכור לנחלה ואינו בכור לכהן ותנן נמי גבי נדה בפרק המפלת *ואם היה מרוקם תשב לזכר ולנקבה *תנו רבנן איזהו שפיר מרוקם אבא שאול אומר תחלת ברייתו מראשו שתי עיניו כשני טיפין של זבוב שני חוטמיו כשני טיפין של זבוב פיו פתוח כחוט השערה וגוייתו כעדשה ותתוך ידים ורגלים אין לו אלא ודאי הך שמעתא לענין טומאה אתמר ולא לענין יצירת הולד באשה ובבהמה לגבי ולדות ובכורות תדע ד"א אמרינן אין לנפלים פטירת רחם אי נמי יצירה אלא פתיחת הקבר קאמרינן והכי פירושא דוקא דהך מתניתין דתנן לענין אהל בפרק ז' דאהלות* האשה שהיא מקשה לילד והוציאוה מבית לבית הראשון טמא מספק והשני ודאי משום דטומאה יוצאה דרך פתח הקבר אמר רבי יהודה אימתי בזמן שהיא ניטלת באגפים אבל אם היתה מהלכת טהור שמשנפתח הקבר אין פנאי להלך אין לנפלים פתיחת הקבר עד שיעגילו ראש כפיקה דפחות מכאן אין הקבר נפתח קודם יציאתה והוי ליה טומאה טמונה ואינה בוקעת ויוצאה לפיכך הבית הראשון טהור ומאי דאיתמר נמי בבהמה בכהאי גוונא הוה דתנן *בהמה שמת עוברה בתוך מעיה והושיט הרועה את ידו ונגע בו טהור משום דהויא לה טומאה בלועה ולא מיטמיא ומשנפתח הקבר ודאי אם הושיט ידו ונגע בו טמא וקאמרינן השתא דאין לנפלים דבהמה פתיחת הקבר עד שיעגילו ראש כפיקה של ערב האי הוא פירושא דוקא דשמעתא בלא קושיא ובלא ספק והכי נמי פירשו לה רבנן קשישי ולענין בכורות הא לא איתברר בגמרא יצירת הולד בבהמה כמה הלכך ליכא למיקם עלה דמילתא אלא על פי רועה חכם דחזי ליה לטינוף כדאמר לעיל בשמעתין וכן הלכתא : **מתני'** *רשב"ג אומר הלוקח בהמה מניקה מן העובד כוכבים אינו חושש שמא בנה של אחרת היה נכנס לעדרו וראה את המבכירות מניקות ואת שאינן מבכירות מניקות אינו חושש שמא בנה של זו בא לו אצל זו ובנה של זו בא לו אצל זו : **גמ'** [לח] אמר רב הלכתא בכוליה פרקין בר מפלוגתא ואוקימנא להא דרב אדרבן שמעון בן גמליאל דלא פליגי רבנן עליה אלא בברייתא ופלוגתא דברייתא לאו פלוגתא היא מאי ברייתא דתניא *הלוקח בהמה

ראשו ודאי דאיכא פתיחת קבר ולמה לן יציאת ראשו ואם נאמר דהתם מיירי בעובר שלא העגיל כפיקה של ערב מ"מ קשה דאמאי לא אשמועינן תנא לומר דאם ראש כפיקה בפתיחת הקבר לבד אינו ניתר בשחיטת אמו ומה גם דלא מצינו שום אחד מהפוסקים מהראשונים ומהאחרונים שהשמיעו דין מחודש כזה דבפתיחת הקבר בלבד אינו ניתר בשחיטת אמו ומדברי רבינו ודעימיה נמי שלא פירשו הא דפיקה דבהמה דנ"מ נמי לענין אם ניתרת בשחיטת אמו ולא כתבו אלא לענין טומאה ש"מ דלא ס"ל הכי ולענ"ד דטעם זה הכריחו להר"ש לפרש דדין זה הוא לענין קדושת בכור ולא לענין טומאה שוב ראיתי להרב כ"י שהביא משם תוס' חילוניות על דברי רש"י במשנתין וז"ל של בהמה כשל ערב פי' הקונטרס לענין טומאת נבלות אם יצא לחוץ או אם הושיט הרועה את ידו ונגע בו ואין נראה לר"י בזה דבהדיא אמרינן בפרק בהמה המקשה דהרועה טהור ואיירי אף אם העגיל ראשו כפיקה דהא מק"ו קאמר התם דטהור ומה אם הוטילה לו אמו להתירו באכילה לא תועיל לטהרו מידי נבילה ואפילו בהעגיל שייך ק"ו זה אלא נראה כפי' קמא לענין אם יצא לחוץ שאז מטמא מגעו כמגע נבילה עכ"ל הרי דהתוס' הרגישו מזה ואולם מ"מ דנפקא מינה לענין אם יצא לחוץ שאז מטמא מגעו דנראה דס"ל דאפילו אם יצא לחוץ אינו מטמא בטומאת נבילה כי אם כשהעגיל ראש כפיקה של ערב אבל בפחות מזה אינו מטמא הוא דבר תימה דאם נאמר דה"נ דכיון דהוא פחות מזה טומאה קרוחה הוא דאינה ראויה לגר הא מבואר לקמן בפרקין (דף כג.) דלדעת רש"י בין לבר פדא ובין לר' יוחנן בטומאת מגע דנבילה עד שיהיה אינו ראויה לגר ואפילו לדעת התוספות שם דס"ל דבין טומאת מגע ובין טומאת משא טומאה חמורה מקרי ולבר פדא עד שיהיה אינה ראויה לגר מ"מ לרבי יוחנן הא אמרינן התם דאפילו טומאה חמורה דנבילה עד שתהיה אינה ראויה לכלב והכא דין זה דפיקה של בהמה של ערב ר' יוחנן קאמר לה ואמרי' התם עוד דהא דאמרינן גבי מתני' דבהמה שהפילה חררת דם דתני ר"ח דאינה מטמאה לא במגע ולא במשא דמשום בטול ברוב נגעו בה ופריך דתיפוק ליה דלא אתחזי כלל ומשני הא נמי אתחזי מעיקרא אגב אימיה כל זמן שהיתה בבטן וא"כ הכי נמי בפחות מפיקה אף דנאמר דכשיצא לחוץ לא אתחזי כלל מ"מ כיון דמעיקרא הוה חזי אגב אימיה כל זמן שהיתה בבטן אמו מטמא וא"כ מאי טעמא דפחות מפיקה דאפילו יצא לחוץ אינו מטמא הא בשפעה חררת דם משמע דאי לאו טעמא דביטול ברוב היה מטמא במגע ובמשא על כל הודאי אף דיש להסתפק בה אם העגיל ראש כפיקה של ערב כיון דנימוח ואינו ניכר :

באופן דלכל הפרושים קשה ורבינו כתב בקיום דבריו האי הוא פירושא דוקא דשמעתא בלא קושיא ובלא ספק ולענ"ד נראה דאינו נקי מקושיא וספק אם לא שנאמר דס"ל לרבינו דה"ה לענין איסור כל שהעגיל ראש כפיקה של ערב ונפתח הקבר אינו ניתר בשחיטת אמו וזה כבר כתבנו דפשט מתני' דהוציא את ראשו לא משמע כן וגם מריש' דמתניתין דהתם דקתני הוציא העובר את ידו והחזירו מותר באכילה מוכח הכי שהרי התם מוציא ידו אי אפשר בלא פתיחת הקבר ועם כל זה לא חשיב כילוד ומותר בשחיטת אמו ואם נאמר דמיירי בשלא העגיל ראש כפיקה של ערב מכל מקום קשה דבגמרא פריך מנא ליה לרב דאמר דאבר עצמו אסור דאי מותר דקתני מתניתין קאי אעובר מאי איריא החזירו אפילו לא החזירו נמי ואם איתא לוקמה דמיירי בשהעגיל ראש כפיקה ואם כן דוקא החזירו דבהכי חזר ונסתם הקבר הוא דמותר אבל אם לא החזירו דבשעת שחיטת אמו הקבר פתוח אינו ניתר בשחיטת אמו אלא דיש לדחות זה כמבואר למעיין אבל מ"מ פשט מתני' לא משמע הכי ולאמורה היה נראה ליישב דעת רבינו ודעימיה עפ"י מ"ש רש"י שם גבי מאי דאמר רב חסדא מאי טעמא דתנא קמא ק"ו אם הוטילה אמו להתירו וכו' וז"ל ק"ו כלומר אפי' לר' עקיבא דאמר טומאה בלועה כגון עובר במעי אשה הכא מודה מק"ו וכו' וכן כתבו התוספות שם בד"ה מאי טעמא וכו' יעו"ש וכן כתב הרשב"א במי' יעו"ש נמצא דהאי ק"ו לא ניתן לאמר אלא לסברת ר"ע אבל לדידן דקיימא לן כר"י דעובר אינו מטמא במעי אשה דטומאה בלועה היא והחיה טמאה מד"ס מגזירה וכמ"ש הר"ש בפ"ה מהלכות טומאת מת וכן הטלה הש"ל שם בסימן ו' יעו"ש אין הטעם מפני ק"ו אלא מפני דטומאה בלועה היא ומשו"ה אם הושיט הרועה את ידו ונגע טהור ולדידן דאין הטעם מפני הק"ו אין הכי נמי דאם נגע הרועה אחר פתיחת הקבר בעובר שהוא כפיקה טמא דומיא דעובר של אשה וכיוצא לזה מטמא זה היה נ"ל לכאורה אבל כד דייקינן שפיר ליתא להא מלתא דהא אף לדידן דקיימא לן כר"י אין אנו צריכין לק"ו דמטעם טומאה בלועה היא מכל מקום אדם דן ק"ו מעצמו וכיון דק"ו זה ק"ו אלים הוא דכמעט גילוי מלתא הוא דכיון דאנו מחשבין העובר כאי' להתירו בשחיטת אמו איך אפשר שנחשוב אותו כמת לענין טומאת נבילה וכיון שכן מכח ק"ו זה לאוי לומר דאף דגבי אשה בפתיחת הקבר טמא גבי בהמה אינו כן דמסתבר דאפי' בפתיחת הקבר אינו מטמא דאיך אפשר דלענין היתר מחשבינן אותו כחי וניתר בשחיטת אמו דחשבינן ליה כאילו אינו ילוד ולענין טומאה נחשוב אותו כאילו יצא לאויר העולם ואדרבה מצינו במתני' בפ' בהמה המקשה (דף עב ע"א) איפכא דלרבנן דקי"ל כוותייהו עובר שהוציא את ידו ושחט את אמו ואח"כ חתכו דאעפ"פ דהשחיטה אינה מתרת את האבר באכילה מעכבתו מידי נבילה יעו"ש ואיך אפשר שנא' בדבר שהשחיטה מתרת באכילה שיהיה טמא לענין טומאת נבילה : **אשר** ע"כ היותר נראה ליישב דעת רבינו בדוחק דמ"ש רבינו דבפתיחת הקבר טמא לאו לענין בהמה טהורה היא אלא לענין בהמה טמאה דוקא הוא דאף דתנא קמא דמתני' סבירא ליה דהרועה טהור אפי' בבהמה טמאה מטעם דאיתקש בהמה טמאה לנבלת בהמה טהורה מ"מ י"ל דלא הוקש לבהמה טהורה כי אם לטהר בכל אופן עובר דלא חשיב כאילו יצא לאויר העולם לשום דבר של טומאה כמו עובר שאינו כפיקה או שהוא כפיקה ולא נפתח הקבר אבל בעובר שהוא כפיקה ונפתח הקבר דלגבי דברים מטמא כדין עובר אשה דטומאה בוקעת ויוצאה דבהכ"ג לא חשיב טומאה בלועה בהא לא עבדינן היקשא דהסיקש לא בא אלא להתיר טומאה בלועה אבל בטומאה דלא הוי בלועה לא מקשינן וכעין דוגמא לזה כתבו התוספות בפרק בהמה המקשה (דף עב ע"א) בד"ה וחכמים אומרים וכו' שכתבו וז"ל ולעיל דקתני הושיט רועה את ידו ונגע בו טהור לאו דוקא לפי שהוא בפנים דאפילו הוציא עובר ידו לחוץ ונגע בו הרועה טהור אלא להודיעך כחו דר"י הגלילי דאפ"ה בטמאה טמא אי נמי מודו רבנן דהוציא ידו לחוץ ונגע בו דבטמאה טמא דלענין מה שבפנים הוא דמקשינן טמאה לטהורה ולא לענין מה שבחוץ עכ"ל ונראה דהתירוץ הב' הוא עיקר להתוספות דבהכי ניחא מה שכתבו התוס' לעיל (דף ע ע"א) בד"ה ככרכו וכו' שכתבו וז"ל ועוד דמתני' דהושיט רועה את ידו בלא הוציא כלל איירי דאל"כ נטמא במה שיצא עכ"ל דלפי האמור צריך לומר דדבריהם שייכי לענין בהמה טמאה דבהמה טהורה אפילו הוציא ידו ונגע טהור כמלא דאף דלענין בהמה טהורה אם הוציא ידו לחוץ טהור מכל מקום גבי בהמה טמאה כל שאינו כעין טומאה בלועה לא מקשינן וה"ה לענין פתיחת הקבר אלא דזה דוחק דכל כי הא הוה ליה לפרושי דנפקא מינה לבהמה טמאה דוקא ועוד דלדידן דקיימא לן כר"י דטומאה בלועה אינו מטמא אם כן למאי איצטריך היקשא דבהמה טמאה לבהמה טהורה כיון דלא נפתח הקבר או בעובר שאינו כפיקה בלא היקשא טומאה בלועה היא ואף בבהמה טמאה אינו מטמא ואין לומר דדעת רבינו כתירוץ הראשון של התוס' דאפילו בטמאה אם הוציא ידו ונגע טהור ולזה איצטריך הסיקש דהא ניחא דמפי מסתבר לומר דהסיקש איצטריך לטהר בפתיחת הקבר מלומר דאיצטריך לטהר אבר שיצא לחוץ כיון דסוף סוף יצא לחוץ ואפילו בבהמה טהורה אינו ניתר בשחיטת אמו אלא דלזה י"ל דהסיקש בלאו הכי איצטריך להביא בהמה טמאה שתטמא במשא דטומאת נבילה בבהמה טמאה לא כתיב אלא טומאת מגע כדכתיב ובנבלתם לא תגעו וכדאמרינן בת"כ פרשת שמיני פסוק יוד סי' ד' יעו"ש :

אך יש לדקדק דאמרינן התם דטעמא דר"י הגלילי דאמר בטמאה טמא אמר ר"ל בר"י מהכא דכתיב נפש כי תגע בכל טמא וגו' וכי נבלת בהמה טמאה מטמאה ובטהורה לא מטמאה אלא איזה זה עובר שבטמאה טמא ובטהורה טהור ואם איתא דת"ק נמי מודה בעובר טמאה דהעגיל ראש כפיקה ונפתח הקבר דטמא מה ראיה מייתי מהאי קרא כיון דאפשר לאוקמיה קרא דאיזה זה עובר שהוא כפיקה ונפתח הקבר שבטמאה טמא ובטהורה טהור דבכה"ג אפילו ת"ק מודה ובאופן זה י"ל נמי להתוספות שכתבו בתירוץ ב' כנזכר לעיל דאפילו ת"ק מודה בהוציא את ידו ונגע בו דבטמאה טמא ובטהורה טהור דא"כ מה ראיה מהאי קרא הא אפשר לומר איזה זה עובר שהוציא יד דבטמאה טמא ובטהורה טהור דבכה"ג אפילו תנא קמא מודה :

והנה למ"ש התוס' חילוניות דהכא נ"מ לענין אם יצא לחוץ שאז מטמא במגע נבילה אם הוי כפיקה של ערב וכתבתי שדבריהם תמוהים לעת עתה חשבתי דהכי דיש לומר דאין כוונתם לומר בשיצא כל העובר לחוץ דאם כן למה דקדקו לומר שמטמא במגע הא במשא נמי מטמא אלא הכוונה בשהוציא ידו לחוץ ונגע הרועה בו דבכי האי גוונא לא שייך אלא טומאת מגע ולא טומאת משא ושבילא ליה דאע"ג דהסיא דהושיט רועה את ידו ונגע בו טהור מיירי אפילו הוציא העובר לחוץ ונגע בו הרועה טהור והא דנקט מתניתין באופן שכולו בפנים להודיעך כחו דר"י הגלילי או דמודו רבנן בהוציא ידו לענין בהמה טמאה כמ"ש התוספות בפרק בהמה המקשה כנז"ע ס"ל דהיינו דוקא כשלא העגיל ראש כפיקה אבל אם העגיל ראש כפיקה כל שהוציא ידו ונגע בו דגבי יד שהוציא לחוץ לא שייך ק"ו אם הוטילה אמו להתירו באכילה וכו' הרועה הנוגע ביד שיצא לחוץ טמא ועפי"ז י"ל דהתוספות דידן נמי שכתבו במשנתין דהסיא דהושיט רועה ידו ונגע בו טהור מיירי בשלא העגיל ראש כפיקה ס"ל נמי כתוספות חילוניות דאין כוונתם לומר דאפילו כולו בפנים אם הוא כפיקה מטמא אלא כוונתם לפי שיטתם דהסיא דרועה אפי' בהוציא ידו העובר מיירי דבכה"ג דהוציא ידו יש לחלק ולומר דאם הוא כפיקה ונגע ביד שהוציא לחוץ טמא אבל בדברי רבינו ורש"י ולפי גרסתינו אין לומר הכי :

[לז] **והנה** מה שהקשה רבינו לסברת הר"ש דס"ל דהא דפיקה לענין פיטור בכורה מהא דתנן טינוף פוטר ומהא דתנן בהמה שהפילה חררת דם דאי אמרת דה"נ דפטר משום דאמרינן ולד הוה אלא שנימוק אי הכי הו"ל ספק שמא לא העגיל ראש כפיקה והבא אחריו ספק בכור יש ליישב דהכר כתבנו דתבלין מנא הר"ש לסברא זאת מהסיא דיצאת מליאה דפרק המפלת דלא ס"ל כמ"ש רש"י דהמיעוט שמא ילדה רוח דלא שייך טבור של רוח בבהמה ועכצ"ל דהמיעוט שאינו פוטר הוא בנפל שלא העגיל כפיקה והנה כי כן כיון דאמרינן התם דרוב יולדות דבר הפוטר ומיעוט יולדות דבר שאינו פוטר ע"כ צ"ל דכל עיבור שהוכר עוברה כההוא דיצאת מליאה הרוב הוא דהולד העגיל ראש כפיקה של ערב ואיכא מעוטא דאפילו דהוכר עוברה לפעמים עדיין לא העגיל ראש כפיקה וכיון דאינו אלא מעוטא י"ל דהא דתנן טינוף פוטר והסיא דחררת דם מיירי בשכבר הוכר עוברה ומשו"ה הבא אחריו לא הוי ספק דהא קי"ל דלא חיישינן למיעוטא ובתר רובא אזלינן ורובא דאיתיה קמן דכל שהוכר עוברה דמסתמא העגיל ראש כפיקה וכבר כתב הסמ"ג בעשין ד"א דניכר עיבורה הוא בשליש זמן עיבורה יעו"ש :

ואולם י"ל אפי' לפי שיטה זאת מהסיא דאמרינן בפרק בהמה המקשה (דף עז ע"ב) גבי מתני' המבכרת שהפילה שליא ישליכנה לכלבים מ"ע רוב בהמות יולדות דבר קדוש בבכורה ומיעוט בהמות יולדות דבר שאינו קדוש בבכורה ומאי ניהו נדמה וכו' יעו"ש ואם איתא דנפל שלא העגיל ראש כפיקה אינו פוטר מן הבכורה א"כ אמאי לא אשכח הש"ס כי אם מיעוט דנדמה דדבר שאינו מצוי הוא בהיות כי אפשר לומר דאפי' מיירי בשהוכר עוברה איכא מעוטא שלא העגיל ראש כפיקה ואינו קדוש בבכורה דפשיטא דכיון דאינו פוטר אינו קדוש ומיעוט זה הוא מיעוט מצוי טפי מנדמה ואמאי לא קאמר ליה : **ומ"ש** עוד רבינו להקשות על הר"ש מענין בכור אדם דלא בעינן עגול ראש כפיקה והאריך בזה להכרית כן דבבכור אדם נפל פוטר בלא עגול ראש כפיקה וצריך להבין למה השגה היא זאת להר"ש דאפשר דיש חלוק בין בכור אדם לבכור בהמה לענין זה ונראה פשוט דכוונת רבינו הוא להקשות קושיא אלימתא דהא עיקר דין נפל דפוטר לא נאמר כי אם בבהמה דוקא דכתיב בפרשת בא וכל פטר שגר בהמה ואמרינן במכילתא שם כל פטר שגר בהמה אין פטר שגר בהמה אלא שמגרתו אמו יהא פטור מן הבכורה והבא אחריו אינו בכור והביאה רש"י ז"ל בפירוש החומש ופי' דהיינו נפלים יעו"ש ומבכור בהמה דנפל פוטר ילפינן נמי לבכור אדם דנפל פוטר וכדאמרינן במכילתא שם בפ' קדש לי כל בכור וכו' דבר אחר הקים בכור אדם לבכור בהמה ובכור בהמה לבכור אדם מה בהמה הנפלים פוטרים בו הבכורה אף אדם הנפלים פוטרים בו את הבכורה וכו' עכ"ל והובאה ברייתא זאת בספרי נמי בפ' ויקח קרח יעו"ש וכיון דעיקר פיטור נפלים באדם לא נלמד כי אם מהיקש דבכור בהמה איך אפשר לומר שיפטור בבכור אדם נפל שאינו פוטר בבהמה ואם איתא דבבכור בהמה בעינן נפל שהעגיל ראש כפיקה פשיטא דה"ה בבכור אדם דמנין לנו לפטור באדם מה שאינו פוטר בבהמה ובאמת שהיא קושיא חזקה על הר"ש ולא ידעתי אמאי לא באר רבינו חוזק הקושיא על הר"ש שהוא מזה : **עוד** יש לדקדק לענ"ד על סברת הר"ש מהסיא דאמרינן בריש פרקין [דף יט:] עלה דתנן דר' ישמעאל מכאן ואילך ספק דפריך דאמאי ספק הלך אחר רוב בהמות ורוב בהמות מתעברות ויולדות בתוך שנתן ומשני אלא א"ר מחוורתא ר"י כר"מ ס"ל דחייש למיעוטא ואם איתא דאיכא מעוטא נמי דיולדות דבר שאינו פוטר מן הבכורה כגון שלא העגיל ראש כפיקה של ערב אמאי דחיק לאוקמי לר"י כר"מ ניחא דאתי הכא דאפי' רבנן מודו דאיכא תרי מיעוטי מיעוט שאין מתעברות בתוך שנתן ומיעוט דמפילות דבר שאינו פוטר בבכורה דבכה"ג חשיב כפלגא ופלגא וי"ל ע"פ מ"ש הריטב"א במי' לקדושין על דף פ' ע"א גבי הא דרוב תינוקות מטפחין וכו' שהקשה שם גבי האי דיבמות דאמרינן דמצטרף מיעוט מפילות עם החזקה והוי פלגא וז"ל וכ"ת ולמה לי התם חזקה דהתירא תיפוק ליה דאיכא תרי מיעוטי מיעוט שאין מתעברות ומיעוט מפילות והו"ל פלגא וי"ל דנשים שאין מתעברות אינם מיעוט גמור אלא מעוטא דמעוטא א' מק' או יותר עכ"ל והנה כי כן י"ל הכא גבי בהמה דמיעוט שאין מתעברות אינם מיעוט גמור אלא מיעוטא דמיעוטא : **מתני'** רשב"ג אומר הלוקח בהמה מניקה מן העובד כוכבים אינו חושש שמא בנה של וכו' : **גמ'** [לח] אמר רב הלכתא בכוליה פרקין בר מפלוגתא ואוקימנא להא דרב אדרשב"ג וכו' · יש לדקדק מסוגיא זאת על מ"ש מהרלנ"ח ז"ל הביא דבריו הרב אבא מארי ז"ל בספר מתנה לבון חלק ב' בלשון חכמים באות ב' סי' י' כי מלת כל בלשון חכמים לא תבא על פחות משלשה כלל ולמד כן ממ"ש הרא"ש בספ"ק דברכות בענין ברכות התורה שכתב דלפי סברת ר"ת דברכת והערב נא אינה ברכה בפני עצמה ל"ג הילכך נמריניהו לכולהו יעו"ש דא"כ הכא דאמר רב הלכתא בכוליה פרקין איך מוקמינן ליה דאדרשב"ג קאי הא בדברי רשב"ג ליתא אלא תרתי ליתא דהלוקח בהמה מניקה וסיפא דהנכנס לעדרו וכו' דאינו חושש שמא בנה של זו בא אלא זו דבסיפא איכא רבותא טפי דאפילו בדילדה לא מרחמא דלא שבקה דידה ומרחמא דלאו דידה דמרישא לא שמעינן דין זה אבל מ"מ ליכא אלא ב' דינים וכיון דליכא שלשה איך שייך לומר הלכתא בכוליה פרקין כיון דכל בלשון חכמים לא תבא על פחות מג' ויש לייישב דאף דבמתני' ובברייתא שהובאה בגמרא ליכא אלא ב' חלוקות בדברי רשב"ג מ"מ בתוספתא בפ"ב דבכורות הובא חלוקה שלישית וז"ל וכן היה רשב"ג אומר המוסר בהמתו לכותי לרעות אעפ"פ שאינו רשאי ולאחרית בא ומצא זכרים בזקנות ונקבות במבכירות אינו חושש שמא הביא כותי את בנה של זו אצל זו ואת בנה של זו אצל זו ע"כ הרי דרשב"ג קאמר חלוקה אחרת דאשמועינן דלא ניחא דלוקח הבהמה מעלמא אינה מקבלת ומרחמא על בן אחרת אבל ע"י אחר דהרועה הביא בע"כ בנה של זו אצל זו הוה אמינא דאינו מרחיקה אותו ומניקה קמ"ל דאף בכה"ג מרחיקה אותו ואינה מניקתו דאפילו דהרועה מניח הבן בע"כ שתניקהו היא מרחקת אותו ולפיכך המוסר בהמתו לכותי לרעות בהיותן מעוברות וילדו ובאות הכותי אינו חושש שמא הרועה הביא הנקבות אבל המבכירות כדי שיפטר מישראל מליתן הבכור לכהן כדי לעשות תועלת לישראל או להכעים לשטותו שלא יקיים מצות בכור דכיון דלא מרחמת לבן חברתה דלא שבקה דידה ומרחמא דלא דידה ע"כ אי היה הרועה מביא הנקבות המעוברות לא היו מקבלות ותכף היו מרחיקות אותן מאצלן וזהו חדוש ג' דאפילו בע"כ אינן מקבלות ואינם מרחמות ועפ"ז הוא דקאמר רב הלכתא בכוליה פרקין וקאי על הג' דינים דקאמר רשב"ג ושייך לומר כוליה דהא איכא ג' ואולם אכתי קשה מסוגיא זאת למהרלנ"ח דאמרינן דאי אמר הלכתא בכוליה פרקין ולא אמר הלכתא כר"י בן המשולם הו"א אדר"י בן המשולם קאי ומאי בכוליה פרקין דרבי יוסי תרתי אמר הכי דאף דר"י לא אמר אלא תרתי שייך לומר לשון בכוליה פרקין אף דליכא תלתא ודע דמאי דקתני בתוספתא הנזכר המוסר בהמתו לכותי אעפ"פ שאינו רשאי וכו' לאו דוקא כותי אלא ר"ל עובד כוכבים דהא אמרינן בפ"ק דע"ז (דף טו ע"ב) דקתני בברייתא דאין מוסרין בהמה לרועה עובד כוכבים ומוסרין בהמה לרועה כותי יעו"ש וצ"ל אמאי לא הביא רבינו והר"ס ושאר פוסקים סיום דברי רשב"ג בחלוקה זאת הג' שהובא בתוספתא דאף דבגמרא לא הביאו אותה אין ראיה לומר דמשבשתא היא דהא כמה תוספתות לא הוזכרו בגמרא ופסקום הפוסקים ובגמרא לא הביאו ליפא דתוספתא זאת אלא לומר דאיכא פלוגתא בברייתא דרשב"ג ורבנן ואע"ג דלזה לא היה להם להביא סיפא דהכן היה רשב"ג אומר י"ל דהביא גם סיפא אבר ממנה נראה דגם בסיפא דילדה ויש לה ולדה פליגי רבנן דאיכא למימר דשבקה דידה ומרחמא דלא דידה דאי לא תימא הכי מאי וכן היה רשב"א דמשמע דרשב"ג לחוד הוא דאמר הכי אלא ע"כ דרבנן פליגי נמי בסיפא ומייתי לה דבהכי ניחא למאי דמוקמינן לדרב אדרשב"ג דהא איכא תרתי דפליגי בה רבנן והלכה כרשב"ג דאי לא לא שייך לומר הלכתא בכוליה פרקין דמשמע לפחות תרתי וכיון דלא פליגי רבנן אלא אחדא הא ליכא תרתי אלא ע"כ דפליגי רבנן

בהמה מניקה מן העובד כוכבים הבא אחריו בכור מספק מפני שמרחמת אע"פ שאינה יולדת רשב"ג אומר הדבר בחזקתו וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר הנכנס לתוך עדרו בלילה וראה כעשר וט"ו מבכירות ושאינן מבכירות יולדות למחר השכים ומצא זכרים תלוים בזקנות ונקבות תלויות במבכירות אינו חושש שמא בנה של זו בא לו אצל זו איבעיא להו *מאי דבר בחזקתו דקאמר רבן שמעון בן גמליאל אינה מרחמת אא"כ יולדת הא היכא דאוליד מרחמא או דלמא דידה מרחמא דלא דידה לא מרחמא למאי נפקא מינה למלקי עליה משום אותו ואת בנו תא שמע נכנס לתוך עדרו וראה את המבכירות מניקות ושאינן מבכירות מניקות אינו חושש שמא בנה של זו בא לו אצל זו ובנה של זו בא לו אצל זו ואמאי ליחוש דלמא רחומי רחים במקום דידה לא שבקה דידה ומרחמא דלא דידה ובעיין לא איפשיטא * *ואמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן [לט] ראה חזיר כרוך אחר רחל פטורה מן הבכורה ואסור באכילה עד יבא מורה צדק מספקא ליה אי סבר רשב"ג יולדת מרחמת או אינה מרחמת ואם תמצא לומר סבר רשב"ג יולדת מרחמת דמינה מרחמת דלאו מינה לא או דלמא אפילו דלאו מינה נמי מרחמת [מ] הא דאצטריכנן למפסק הלכתא כרשב"ג לפוטרה מן הבכורה משכחת לה כגון דחזינן מקמי דאוליד לה והות חולבת ואשתהיא בתר הכי ואשכחן ולד כרוך אחריה אבל אי לא חזינן לה מעיקרא חולבת אלא שמצא בעדרו בהמה מניקה או שלקחה מן העובד כוכבים ודאי אפילו בלא ולד כרוך אחריה פטורה דקי"ל חלב פוטר כדכתבינן לעיל הדין היא סברא דילן וחזינן מאן

מאן דארהטא לשמעתא כולה כר"ע דאמר חלב אינו פוטר ולא מסתבר טעמיה משום דקי"ל אין חוששין למיעוט ודכ"ע אין חולבות אא"כ יולדות הלכך לית הלכתא כר"ע וליכא לאוקמא לדרשב"ג כוותיה וגרסינן בפרק הזרוע *א"ר חסדא וכן תני רבי חייא ה' ספיקות נאמרו בגר ד' לחיוב וד' לפטור קרבן אשתו וחלה ובכור בהמה טמאה ובכור בהמה טהורה לחיוב ראשית הגז והמתנות ופדיון הבן ופדיון פטר חמור לפטור מאי טעמא ספק איסורא לחומרא ספק ממונא לקולא:

חולין קל"ד

מתני'

טא א"כ משם י"ל דה"ה לכל המחייבים קרבן מספק ומהתימה על מהרי"ט קורקוס ב"י שכתב שם בהל' שגגות וז"ל וחילוק חטאת העוף שבאה על הספק נכון וי"ל עוד דהתם איכא קרא כמבואר בנזיר ונתבאר במקומו אלא כי היכי דלא תימא נילף מינה הוצרך רבינו לחילוק זה עכ"ל דאיך לא שם לבו לדעת רבינו בדין הספיקות אין לחלק בהכי ואכתי איכא למימר דנילף מינה ואין להקשות על הר"ס באופן אחר בלאו הכי דכיון דאיהו ס"ל דלענין איסור כל הספיקות מותרין מן התורה אם כן גם בספק יולדת למה חייבה התורה קרבן על הספק הא מספיקא פטורה דהא ליתא דסברת הר"ס איתו אלא באיסורין אבל במצות עשה אם נסתפק אם קיים המצוה או אם חייב לעשות המצוה מן התורה חייב מספק לקיים העשה דכיון דעשה אלים מלאו דהא קי"ל דאתי עשה ודחי ל"ת לענין ספק נמי אלים וחייב מספק דדוקא לענין לאוין דילפינן מאשם תלוי דמשתמא כיון דלא מחייב אלא בהוקבע איסורא אבל בספק חלב ספק שומן לא מחייב אשם תלוי ש"מ דספק מותר מן התורה אבל במצות עשה אין ללמוד מהתם אלא דלא שייך זה אלא בעשה דליכא שום חשש איסור אם יקיים העשה פעם ב' אבל במצות עשה דקרבן דאיכא משום איסור חולין בעזרה לא אזלינן לחומרא וע"כ אינטריך קרא להתיר חטאת העוף על הספק דלא ניחוש אחולין בעזרה ודוקא גבי חטאת העוף ולא שאר קרבנות דהנו דלא להוסיף עלה כיון דאיכא משום חולין בעזרה ואולם זו היא שקשה להר"ס שכתב דאין ללמוד מחטאת העוף דשאני התם דבא להכשיר לאכול בקדשים דהא לפי שיטתיה כיון דהוי ספק מחוסר כפרה מותר לאכול בקדשים ואפשר דמה שכתב הר"ס דהמחייבים קרבן מספק אינם מביאים דשאני חטאת העוף י"ל דמדרבנן אסרו להביא קרבן מספק שמא יביא חולין בעזרה דדוקא במחוסר כפורים דמדרבנן אפילו בספק אסור לאכול בקדשים משום הכשר קדשים לא אסרו חכמים להביא מטעם חולין בעזרה והן כשאר מחוסרי כפרה כמו מצורע דאין לומר דדוקא בחטאת העוף דיולדת דכתיב בהדיא מסיקא אבל לא בשאר מחוסרי כפרה דמדרבנן אסרו דאיתו כן דמטעם היתר אכילת קדשים לא אסרו אפילו בשאר מחוסרי כפרה אבל בשאר קרבנות דלא אסירי בקדשים אסרו חז"ל להביא מספק שמא יביא חולין בעזרה דאף דמן התורה חייב להביא חכמים עוקרין דבר תורה בשב ואל תעשה ואסרו להביא ועיין במ"ש מרן הכ"מ בפ"ז דהלכות פסולי המוקדשים דין י"

שנראה מדבריו קצת דמדרבנן הוא יעו"ש ודו"ק:

והנה לפי האמור נמצא דאפילו לדעת הר"ס ס"ל דבספק מצות עשה אזלינן לחומרא מן התורה בדליכא שום נדנוד איסור משא"כ בקרבן ולזה אינטריך לחייב בספק חטאת העוף דיולדת והנה כי כן י"ל דמנין לנו דבספק ילדה קודם שנתגיירה או אחר שנתגיירה נמי חייבת בקרבן הא הסכימו כל הפוסקים דאפילו לדעת רבותא החולקים על הר"ס בספק האיסורים דספיקא אסור מן התורה היינו דוקא בדבר דליכא למימר העמד דבר על חזקתו אבל בדאיכא חזקה כגון בספק קדושין דאיכא למימר העמד אשה בחזקת פנויה וכן כל כיוצא בזה ספק כזה איתו אלא מדרבנן וא"כ לדעת הר"ס נמי דמודה דבמצות עשה חייב מן התורה היינו כההיא דספק ילדה דבר שמחייבת בקרבן או לא דליכא שום חזקה לא נחייב ולא לפטור אבל בנתגיירה ומספקא לן אם ילדה קודם או אח"כ הא איכא למימר העמד אשה על חזקתה דעד עכשיו עובדת כוכבי' היתה ואף דעכשיו נתגייר' והרי היא גיורת לפנינו לא מפני זה איתרע חזקתה ואכתי שייך לומר העמד אותה על חזקתה שמתחילה עובדת כוכבי' היתה וכמו שמתבאר בפ' עשרה יוחסין בההיא דמקוה שנמדד ונמצא חסר דדוקא משום דאיכא למימר העמד טמא על חזקתו לא מוקמינן המקוה על חזקתו אבל אי לאו האי טעמא הוה מוקמינן מקוה על חזקתו אע"ג דעכשיו הרי הוא חסר לפניך ועיין במה שהאריך בזה מהרימ"ע בח"א סי' מ"א ד"מ יעו"ש שהביא כמה ראיות ע"ז יעו"ש וא"כ ה"ה הכא דאיכא למימר העמד אשה אחזקתה שהיתה עובדת כוכבי' מתחלה והשתא נתגייר' אחר שילדה וכל דאיכא חזקה להתיר אינה חייבת מן התורה וצריך לומר דהכא מדרבנן היא דמייתי קרבן דמן התורה מוקמינן לה בחזקת עובדת כוכבים וגם לענין אכילת קדשים מן התורה מותרת לאכול כיון דאיכא חזקה דהתירא אך קשה דכיון דאיכא איסור שמא תביא חולין בעזרה למה החמירו חז"ל כיון דמן התורה פטורה וגם איסור אכילת קדשים איתו אלא מדרבנן דכל דאיכא חזקת דגוף' דהיתר דמוקמי' אותה בחזקת עובדת כוכבי' כשילד' לכ"ע בספק כזה איתו אלא מדרבנן ואיסור חולין בעזרה הוי מדאורייתא ואיך דאינן איסור חולין בעזרה מפני איסור דרבנן: איברא דראיתי לרש"י בפ"ק דכריתות (דף ז ע"ב) גבי מתניתין דהמפלת ואין יודע מה הפילה וכו' שכתב וז"ל וחטאת לא מצי לאתויי דאין חטאת נדבה ומיחייבה בספק ואיתו נאכל דשמא לאו בת קרבן היא ומליקתה כנבילה בעלמא ומשום חולין על המזבח לא איכפת לן דכיון דאין למזבח אלא דמה לא חשיבה אכילה ובמסכת נזיר ילפינן דחטאת העוף באה על הספק עכ"ל דלפי דבריו נראה דבחטאת העוף כיון דאין למזבח אלא דמה ליכא משום חולין בעזרה ולפ"ז אתי שפיר הכא בגר דלא חששו משום חולין בעזרה ואולם דנראה דמספקא ליה לרש"י סברא זאת שהרי סיים וכתב ובמסכת נזיר ילפינן דחטאת העוף באה על הספק דנראה דכוונתו לומר דאף את"ל דאיכא משום חולין בעזרה הא ילפינן לה מקרא ומדברי הר"ס דפי"א מהלכות שגגות הנז"ל נראה בהדיא דגם בחטאת העוף שייך דין חולין בעזרה ובדברי רש"י קשה שסותר מדברי רש"י בפ"ד דתמורה (דף כג ע"א) גבי מאי דאמרינן מלמד שאם היתה אכילה מועטת אוכלין עמה חולין שכתב וז"ל ואי קשיא הא אין מכניסין חולין לעזרה הא לא קשה יאכלם מבחוץ ואח"כ יכנסו ויאכלו המנחה עכ"ל דנראה דס"ל בדבר דלא עביד כעין הקרבה איכא איסור הכנסת חולין בעזרה וכמו שהאריך בסברת רש"י הרמ"ל בפ"ב מה"מ יעו"ש וא"כ איך אפשר דבחטאת העוף כיון

דאין למזבח אלא דמה ליכא משום חולין בעזרה ויש ליישב:

והנה במאי דאמרינן ראשית הגז וכו' ופדיון פטר חמור לפטור פירש"י דפטר חמור מפריש טלה והוא שלו וי"ל דמ"ש בפטר חמור דתני לחיוב ולפטור דחייב להפריש שה להפקיע איסורו ופטור ליתן לכהן וגבי בכור בהמה טהורה אמאי לא תני נמי לחיוב ולפטור דזה פשוט דספק בכור המע"ה ואין הכהן יכול להוציא מידו אלא דמספק אסור לשחטו עד שיפול בו מום וכמ"ש רש"י וכן נמי בחלה אמאי לא קתני פיטור דאיתו נותנה לכהן אלא מוכרה לכהן כמ"ש בירושלמי בפ"ג דחלה וכן כתב הרא"ש בפסקיו במתניתין וכיון דגבי חלה ובכור בהמה טהורה שייך פטור דפ"ח מאי אולמיה דפטר חמור דתני ליה לפיטור משא"כ הנך ולפי סברת הר"ס בפ"ב ובפ"ה דהלכות בכורות דס"ל דקי"ל דספק בכור אם תקפו כהן אין מוציאין מידו ומתבאר מתשובת הרשב"א ח"א סי' ש"א דאפילו לסברת הר"ס בספק פ"ח אם תפס הכהן השה שפדאו מוציאין מידו כיון דמעיקרא השה הא איתחזק ביד בעלים ובחזקת בעלים הוא וכשנפל ספק אי יצא מרשותו ע"י פדיון הפ"ח או לא אמרינן אוקי ממונא בחזקת מריה קמא משא"כ בשתפס הבכור עצמו דקדושה הבאה מאליה הוא מבטן שנולד לא איתחזק ביה ישראל יותר מכהן ולא כהן יותר מישראל יעו"ש וגדולה מזו העלה הרדב"ז בפי"ב מהלכות בכורים דין כ"ג דלדעת הר"ס בספק פ"ח דאפילו תפס הפטר חמור עצמו מוציאין מידו יעו"ש וא"כ נמצא דאלים פיטור פטר חמור דמוקמינן לה בחזקת הבעלים לגמרי עד כי אפילו תפסו הכהן מוציאין מידו וכל כי הא דהוי פיטור גמור דבשום צד אי אפשר שיזכה בו הכהן תני לה גבי פיטור משא"כ בבכור בהמה טהורה וחלה דאיתו פיטור גמור שאם תפס הכהן החלה או הבכור כאן מוציאין מידו וכיון דאיתו פיטור גמור לא תני לה גבה פיטור:

ואפשר להמתיק דבר זה אפילו לסברת החולקים על הר"ס וס"ל דספק בכור וכן שאר מתנות כהונה אם תפס הכהן מוציאין מידו בהקדים מ"ש בפ"ב דמכילתין דמדברי הראשונים שהביא הרב בספר א"ז בספ"ק דכתובות (דף טו ע"ב) מתבאר דגבי עובד כוכבים לא אמרינן אוקי ממונא בחזקת מריה קמא דעובד כוכבים לית ליה חזקה דממונא יעו"ש באורך ונקדים עוד דודאי דעת הסוברים דבספק בכור מוציאין מידו הייתו משום דאיכא למימר אוקי ממונא בחזקת הבעלים דאף ע"ג דמטעה שנולד הבכור לא איתחזק ביה ישראל יותר מכהן ולא כהן יותר מישראל דכממון המוטל בספק חשיב וכמ"ש הרשב"א בתשובה הנ"ל לדעת הר"ס מ"מ שאר הפוסקים ס"ל דהישראל איתחזיק ביה יותר דהא איתחזיק באמו שמכוחה יצא הולד וגם הולד בהיותו במעי אמו דאכתי חולין הוא בחזקתו עומד דאם רוצה למכור הבהמה עם עוברה יכול למכרה ויש לו תועלת בדמי העובר וגם אם רוצה לשחוט אותה בהיותה מעוברת הולד חולין וזכה בו באופן דגם בוולד עצמו אית ליה חזקה וכ"ש בשאר מתנות כהונה דבכל ספק אשר נסתפק אי חייב ליתן לכהן הוא המוחזק דבתחלה קודם הפרשת המתנות בחזקתו הם עומדין וכיון די"ש לישראל חזקת ממון מש"ה אפילו אם תפס הכהן מוציאין והנה כי כן בספיקות של גר אי קודם שנתגייר נולד הבכור ועשה עיסתו או אחר שנתגייר ליכא למימר אוקי ממונא בחזקת מריה כיון דבשעתו עובד כוכבים אין לו חזקת ממון וכיון דליכא למיקם עלה דמלתא באיזה שעה נולד הבכור או גלגל העיסה דאפשר דתכף לאחר דנתגייר היה ולא היה שעת הכושר ושום שעה להיות מוחזק אחר שנתגייר באמו ובולד במעי אמו או בעיסה קודם גלגול א"כ ליכא למימר אוקי ממונא בחזקת מריה דאף דאפשר דהיה שעת הכושר ושעה להיות מוחזק אחר שנתגייר מ"מ הרי חזקתו מספק וכל דליכא חזקת ממון ברורה לא שייך אוקי ממונא בחזקת מריה וא"כ אפילו להחולקים על הר"ס בספק גר לענין בכור בהמה טהורה ולענין חלה אי תפס הכהן אין מוציאין מידו כיון דליכא חזקת ממון ברור ומש"ה לא תני להו גבי חיוב ופטור משא"כ בפדיון פטר חמור דתני לה נמי גבי פיטור דהא אחר שנתחייב ונסתפק לנו אימתי נולד הפטר חמור מפני הספק אנו מחייבים אותו לפדותו בשה ובאותה שעה שהוא גר הרי כל ממונו בחזקתו כדין ישראל ונמצא דבשעת פדית השה שפדה בו בחזקתו ואיכא למימר בו אוקי ממונא בחזקת מריה קמא וא"כ אם תפס הכהן השה מוציאין אותו מידו וכיון דהפיטור הוא פיטור לגמרי תני לה גבי פיטור כאמור וראיתי בספ"ק דמסכת גרים הנדפס מחדש בספר הבהיר שמחת הרגל דתני הכי הא כיצד נולד לו בן בכור עד שלא נתגייר פטור משנתגייר חייב ואם ספק פטור היה לו עיסה לעשות ושדה לקצור עד שלא נתגייר פטור ומשנתגייר חייב ואם ספק פטור ע"כ וגבי היה לו עיסה לעשות קשה דהא ספק איסורא הוא ואיך קתני פטור וצ"ל דהאי פטור דקתני הוא בפיטור פטר חמור דתני ר' חייא

דהיינו דלענין איסור מפריש טלה ופודהו אבל פטור ליתן דלענין חלה נמי חייב להפריש אלא דפטור ליתן לכהן ומוכרה לכהן כדאמרינן בירושלמי כנז"ל אלא שהוא קצת דוחק כמבואר:

וראיתי להרב דמשק אליעזר בפרק הזרוע במתניתין שכתב וז"ל וה"ה דהוה מצי למימר ובכור בהמה טהורה משנסתפק לפטור ובתוספות ז"ל משמע שהיה בגרסתם שלפניהם כך וגמגא שצריך להגיה וחמש הן לפיטור בכור בהמה טהורה משנסתפק ראשית הגז וכו' אבל יותר נראה לי לתקן דבכור בהמה טמאה חשיב כתרתי משום דתרי גופי הם הבכור והשה אבל בכור תם ונסתפק הכל כחדא גופא ולא קא חשיב אותם לתרתי עכ"ל ולפע"ד מדברי התוס' [חולין קל"ד:] בד"ה ראשית הגז וכו' שהקשו דליתני מתנות נמי לחיוב קודם שהורמו ולפטור אחר שהורמו כי היכי דתני בבכור בהמה טמאה לחיוב ולפטור נראה בבירור דלא ס"ל חילוק זה דתרי גופי לגוף אחד דאל"כ מאי קשה ליה ממתנות הא מתנות החיוב והפיטור בגוף אחד הוא ומש"ה לא תני לה ומ"ש הרב הנזכר דבתוספות משמע שהיה בגירסתם שלפניהם כך לא ידעתי היכן מצא דברי התוספות אלו שמתוכם משמע הכי דאדרבה מתוך דברי התוספות שהקשו גבי מתנות דאמאי לא תני חיוב ופיטור כי היכי דתני בבכור בהמה טמאה משמע דגירסתם כגירסתנו דלא תנא אלא פדיון פטר חמור דאל"כ עדיפא מינה הוי ליה למימר דליתני במתנות כי היכי דתני בכור בהמה טהורה דדמי למתנות טפי דהוי בגוף אחד ועוד יש להקשות דלפי הגירסא הזאת אמאי כתב דצריך להגיה וחמש הם לפטור הא אי תנא בכור בהמה טהורה ע"כ דתני נמי חלה לפטור דאף דצריך להפריש מ"מ פטור ליתן אלא מוכרה לכהן כמ"ש בירושלמי וכתבו הרא"ש וא"כ צריך להגיה ושש לפטור וכבר כתבנו דלפי מאי דתני במסכתא גרים חלה דוקא תני לפטור דהיינו דפטור ליתן ומוכרה לכהן ולזה נ"ל דעכ"פ מחלה לא קשה אמאי לא תני לה לפטור כיון דאיתו פטור גמור דאפילו אם מוכרה לכהן מוכרה לו בזול לפי שאינו מאכל כל אדם כמו שמתבאר בפ"ו דתרומות משנה ד' דדמי תרומה אינם שווים כדמי חולין וכמ"ש רש"י בפרק הזהב (דף נד ע"א) יעו"ש וא"כ לעולם יש לו פסידא משא"כ בבכור דהא ליתא דבבכור נמי אי אפשר בלא פסידא דהא תנן בר"פ כל פסולי המוקדשין דבכור שהגיעו לבעלים אינו נמכר באיטלי"ז וכו' וכתב רש"י דמשום הנאת הדיוטות לא מזלזלינן בקדשים לנהוג בהם מנהג חולין למוכרו באיטלי"ז וכו' ואם יפסיד לית לן בה יעו"ש וא"כ דא ודא אחת היא ובשניהם אי אפשר לו בלא פסידא ואי תני בכור ה"ה חלה:

והנה הרב מ"ל בפ"ט מהל' מעשר דין ב' הקשה מהירושלמי הנזכר דבספק חלה אמרינן דמוכרה לכהן דהרי גבי דמאי אמרינן דמפריש תרומת מעשר ונותנה לכהן ולא אמרינן שימכרנה לכהן ובשלמא למה שכתבו התוס' ביומא (ד"ע.) ד"ה [מע"ר] דס"ע דלא ימכרנה כיון דדבר מועט הוא י"ל דשאני חלה שהוא דבר מרובה שהוא אחד מכ"ד אבל לטעמיה דרש"י בסוטה (דף מח.) שכתב דהיינו טעמא גזירה דלמא כי קא משהה לה נגביה אכיל ליה א"כ ה"ה בחלה נימא הכי ותירץ שם ב' תירוצים והתירוץ הב' שכתב דשאני תרומת מעשר משום דלא כתיב ביה מיתה בפירוש אלא מהיקשא דתרומה והביא מדברי רש"י דנדרים יעו"ש ותמהני דהיכן מצינו דבר זה דתרומת מעשר ילפינן מהיקשא דתרומה גדולה הא מעיקרא בתרומה לא ילפינן לה אלא מדסמיך קרא דכל זר לא יאכל קדש לקרא דומתו בו כי יחללוהו כדאמרי' בפ' הנשרפין (דף פג:) דמשום הכי דליכא קרא מפורש אפילו בתרומה גדולה סבירא ליה להרב התם דליכא חיוב מיתה אפילו בתרומה גדולה ומה שהביא מרש"י מנדרים האמת שכן כתב רש"י שם אבל כבר נודע דפירוש מסכת נדרים איתו לרש"י ז"ל כי אם מפרש אחר ואין לסמוך על המפרש הנזכר כ"כ כאשר יראה המעיין הרגיל במסכת נדרים ולפע"ד דלא היה צריך הרב לחלק לשום אחד מהחילוקים שחלק להסיא דדמאי לדעת רש"י דהא רש"י עצמו כתב לחלק בספ"ק דמכילתין (די"ח:) דעלה דאמרי' דהמפקיד פירותיו אצל העובד כוכבי' דלר"מ הוו כדין דמאי ומפריש ואינו נותנה לכהן כתב שם בד"ה דמאי וז"ל והמע"ה וישראל מוכר לכהן התרומה והדמים שלו והאי דמאי לא דמי לשאר דמאי שנותן לכהן אחד ממאה דהתם איכא טעמא כדמפרש במסכת סוטה משום דסבר עם הארץ ללוי הוא דפקיד רחמנא למיתב תרומת מעשר ולא לדידיה אבל הכא הסיא ספיקא גופא דאיכא בתרומת מעשר איכא בתרומה גדולה עכ"ל הרי דלא ניחא ליה לרש"י בשום א' מהחילוקים שחילק הרב דבין תרומה גדולה לתרומת מעשר דדמאי דעלמא יכול היה לחלק כמו שחילק הרב אלא עשה רש"י עיקר מטעם דשאני תרומת מעשר דדמאי דטעי עם הארץ לומר דדוקא ללוי הוא דפקיד רחמנא כשנותן לו הישראל המעשר ראשון אבל הכא שמעכבו לעצמו לא טייתו רחמנא וא"כ ה"ה דבספק חלה דגר א"ש דאמרינן דמוכרה לכהן:

והנה ביבמות פי"א (דף לט ע"א) תנן כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה הגדילו התערובות ושחררו זה את זה אינם אוכלים בתרומה ומוכרין את התרומה והדמים שלהם כו' ופטורים מן הזרוע ומן הלחיים ומן הקבה ובכורו יהיה רועה עד שיסתאב והכי תנן התם נמי [דף ק'] במי שלא שהתה אחר בעלה ג' חדשים ואין ידוע אם בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון אם היה אחד כהן ואחד ישראל יעו"ש וי"ל בין לטעם רש"י ובין לדעת התוספות דס"ע דתרומת מעשר משום דהוי דבר מועט אם כן הכא ומוכרין את התרומה קתני סתם דנראה ובין תרומה גדולה ובין תרומת מעשר קאמר והסיכא בתרומה גדולה דהוי דבר מרובה דהא תרומה עין יפה אחד ממ' ובינונית אחד מנ' ועין רעה אחד מס' ולא הוי דבר מועט אבל בתרומת מעשר דהוי דבר מועט אמאי לא תקנו חז"ל שיתנה לכהן כדין תרומת מעשר דדמאי ולטעמיה דרש"י נמי מאי שנא הכא דאפילו תרומת מעשר מוכרה כיון דאיכא למימר דטעי עם הארץ לומר דללוי הוא דפקיד רחמנא למיתב תרומת מעשר ולא לדידיה כדאמרינן בתרומת מעשר דדמאי דגזרינן דמטעם זה דטעי דלמא כי משהה לה נגביה אכיל לה ויש ליישב ובעיקר מתני' יש להקשות אמאי לא קאמר באלו הולדות שנתערבו כל הספיקות דתני להו גבי הגר דהכא אמאי לא קתני דפטורין מראשית הגז ומפדיון הבן ומפדיון פטר חמור ובשלמא מחלה לק"מ שהיא בכלל תרומה דחלה תרומה נמי מקרי ובפדיון הבן וראשית הגז י"ל דכיון דקתני דין מתנות כהונה דפטורים מן הזרוע וכו' מינה שמעינן לכל דבר ממתנות כהונה שאין בהם קדושה אין מוציאין מידם דהמוציא מחבירו עליו הראיה אבל דין פטר חמור אמאי לא קתני לאשמועינן בו פיטור וחיוב דחייב לפדותו בשה ופטור ליתנו לכהן ואולי דכיון דאיכא פלוגתא דר"י ור"ש דלר"י פטר חמור אסור בהנאה ולר"ש מותר בהנאה דלמ"ד מותר בהנאה בספק בכור בהמה טמאה אינו צריך להפריש טלה עליו כדאמרינן בפ' קמא דמכילתין [דף כ'] מלתא דפלוגתא לא קתני והר"ס בפ"כ מהלכות איסורי ביאה דין י"ז וכן הטור א"ה סי' ג' הביאו דין הולדות שנתערבו ובענין מתנות כהונה מה יהיה דינו של בכור בהמה טהורה שלהם ומה יעשו בתרומ: שלהם ואם פטורים מן הזרוע וכו' לא הביאו כלל ולא כתבו אלא ולא אוכלים תרומה והשמיטו דינים אלו ולא ידעתי למה ואם נאמר דדינים אלו כבר פסקו אותם בענין ספיקות הגר דמהם ילפינן דאפילו בענין מתנות כהונה בספיקא אמרינן דהמוציא מחבירו עליו הראיה וה"ה הכא לענין שנתערבו מכל מקום אכתי צריכין למודעי דין זה דתרומה מוכרין אותו והדמים שלהם ובפרט להר"ס שפסק לענין תרומת מעשר של דמאי דנותנה לכהן ואינו מוכר אותה וכן דין זה דבכורו יהיה רועה עד שיסתאב דזה אין ללמוד מספק בכור דגר דאיכא למימר דהתם דין הוא דהבכור אחר הוא ספק אם אחר שנתגייר נולד או קודם שלא יתננו לכהן דהמוציא מחבירו עליו הראיה וגם שלא יקריבנו כיון דהוי ספק חולין בעזרה לא כן הכא בתערובת הולדות דהבכור קדוש מ"מ בין אם הוא כהן ובין אם הוא ישראל וכיון שכן יש סברא לומר דלא מפני שלא יפסיד זה לא יתקיים מצות הקרבת קרבן ודאי ולכל כי האי לרבותא הוי דירעה עד שיסתאב ולא יקרבנו ואם כן אמאי השמיטו הר"ס:

וראיתי להריטב"א בחידושיו ליבמות כ"י שכתב עלה דמתני' ומוכרין את התרומה והדמים שלהם וז"ל ויש מקשים כיון דספיקא דאורייתא הוא היכי שרינן להו לכתחלה לעשות כן ולגזול את השבט ולבטל מצות נתינה ומתרצים שלא חייב הכתוב מצות נתינה אלא לישראל ודאי ואין כאן משום גזל עד שיודע בודאי שהוא חייב בנתינת תרומה ויש גורסין אין מוכרין את התרומה ואם מכרו הדמים שלהם ובנוסחאות ישנות גרסינן כגירסת רש"י ז"ל עכ"ל דנראה דלגירסא זאת שגורסין אין מוכרין את התרומה אין הטעם משום מה שהקשו היש מקשים דהא ספיקא דאורייתא והיכי שרינן ליה לכתחלה לעשות כן דזה פשוט דלענין ממון זה כלל גדול בדין המע"ה אפילו לענין מתנות כהונה דאיכא מצות נתינה כדאמרינן בספיקות הגר [חולין דף קל"ד.] ולענין ספק בכור בהמה טהורה דספק פ"ח דבכמה מתני' אמרי' דהמע"ה ואי משום דהכא שאני דעכ"פ ממה נפשך היא תרומה ודאית משא"כ בכל הספיקות הא ליתא דנהי איכפ' לן אי גוף התרומה היא קדושה על צד הודאי כיון דמ"מ אי הבעלים הוא כהן איתו חייב ליתן אלא עכ"פ צריך לומר דהאי טעמא כדאמרי' גבי דמאי דתרומת מעשר נותנה לכהן ואיתו מוכרה לכהן וא"כ הוא קשה דהתינח בתרומת מעשר אבל בתרומה גדולה בין לטעמייהו דהתוס' ובין לטעמיה דרש"י יכול למוכרה וכמו שמתבאר מהסוגיא דספ"ק דמכילתין [דף יח:] דר"ם ס"ל דהמפקיד אצל העובד כוכבים פירותיו הוי כדמאי ומוכרה לכהן וכן בספק חלה דגר אמרי' בירושלמי בפשיטות דמוכרה לכהן ותקשי לן ממתני' דהכא ואיך הריטב"א ז"ל לא דחה גירסא זאת מטעם זה ונלע"ד דהאי טעמא דאין מוכרין את התרומה לכתחלה הכא לפי גירסא זאת משום ההיא דתנן בפ"ז דשביעית משנה ז' אין עושין סחורה בפירות שביעית ולא בבכורות ולא בתרומות וכתבו ר"ש ור"ע דהיינו טעמא דלמא משהי להו לגביה ואתי בהו לידי תקלה יעו"ש ואע"ג דהיינו דוקא בדרך סחורה אבל בהזדמן מותר הכא באלו התערובות דכל ימי חייהם מפרשין תרומות וחלה והוא דבר תדירי וצריך לכל פעם שמפרישין למוכרה באופן זה נראה כסחורה כיון שאיתו בהזדמן בעלמא אלא תדיר עושים כן משא"כ בספק חלה דגר או בההיא דר"ם שמא החליפן העובד כוכבים דכיון דאיתו דבר תדירי כי אם שנזדמן לו ספק זה לא חשיב כסחורה ומותר: ועפ"י גירסא זאת מינה ניחא לי מאי דאמרי' בפרק כל שעה [דף כח:] גבי הא דאמר רבי אבהו כל מקום שנאמר לא תאכל אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה ופריך [דף כג.] והרי תרומה דכתיב וכל זר לא יאכל קדש ותנן

מערבין

מתני' *רבי יוסי בן המשולם אומר השוחט את הבכור עושה מקום בקופיץ ותולש את השער ובלבד שלא יזיזנה ממקומה וכן התולש את השער לראות מקום המום: גמ' *אמר רב הלכה כרבי יוסי בן המשולם בעי מיניה מרב הונא כנגדו בי"ט מהו טעמא דרבי יוסי בן המשולם משום דקסבר תולש לאו היינו גוזז וכנגדו בי"ט אסור משום דהו"ל עוקר דבר מגידולו או דלמא בעלמא סבר רבי יוסי בן המשולם תולש היינו גוזז והכא היינו טעמא דשרי משום דהו"ל דבר שאין מתכוון ובי"ט מותר נמי א"ל בי"ט מותר איתמר נמי אמר *רב הונא בר שלמיא כנגדו בי"ט מותר *ואקשינן ומי אמר רב הכי והאמר רב הלכה כרבי יהודה ומהדרינן לעולם סבר רב דבר שאינו מתכוון אסור ותולש לאו היינו גוזז ובי"ט היינו טעמא דשרי דהוי ליה עוקר דבר מגידולו כלאחר יד ורמינן עלה מהא דתניא התולש כנף והקוטמו והמורטו חייב ג' חטאות ואמר רבי שמעון בן לקיש תולש חייב משום גוזז קוטם חייב משום מחתך מורט חייב משום ממחק ושנינן שאני כנף דהיינו אורחיה [מ] הך שמעתתא אשכחן לחד מרבוותא דשמע ליה מינה דבעוף כנגדו בי"ט אסור והכין כתב השוחט בהמה בי"ט מותר לתלוש צמר למקום הסכין בידו ובלבד שלא יזיזנו ממקומו אלא ישאר שם מסובך בשאר צמר הצואר אבל בעוף לא ימרוט מפני שהוא דרכו ונמצא תולש בי"ט אלו דבריו ז"ל ואנן כי מעיינן במלתא שפיר לא מסתברא לן הכי דעד כאן לא איבעי להו כנגדו בי"ט מהו אלא גבי בהמה משום דאי הוה שהיט לה בלא תלישת צמר לא איצטריך שחיטה למיתלש מיניה ולא מידי הלכך כיון דאפשר למשחט בלא תלישה אי תליש הו"ל מלאכה שלא לצורך ולא הותר בי"ט אלא צורך אוכל נפש ומש"ה אסורה בי"ט אלא דאתינן למשרא לה מאנפא אחריתי משום דדבר שאין מתכוון ורב שרי משום טעמא אחריני דקסבר תולש בכה"ג דלאו אורחיה לא מיחייב משום גוזז ומשום שמחת יום טוב נמי לכתחלה מותר אבל בעוף אע"ג דלא שרי למעבד הכי מהני אנפי משום דהיינו אורחיה ולאו דבר שאינו מתכוון הוא דהא תליש ממש ומתכוון לתלישה נמי הוא דהא מהניא שחיטה לבתר תלישה אפילו הכי כיון דמסקנא דתולש משום גוזז הוא לא הוי משום עוקר דבר מגידולו דהוא תולדה דקוצר אלא תולש מן הקרקע אבל כל דתליש מן בעלי חיים משום גוזז הוא דמחייב בלחוד ומש"ה כי הוי כארחיה כגון עוף חייב משום גוזז ואי לאו ארחיה הויא מלאכה כלאחר יד ופטור ואף על גב דהווי כארחיה לעקור דבר מגידולו [מא] והלכך כיון דגוזז הוא שרי למיתלש מן עוף קודם שחיטה דודאי כיון דצריך הוא למיתלש לכולי' לבתר דשחט ליה אמאי לא תליש מקמי שחיטה כמה דצריך ואפילו כוליה

דף כ"ה ע"ב

מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה דלפי גירסתו במתני' דגרסינן מוכרין את התרומה קשה טובא דאמאי לא אשכחו הש"ס ראיה דתרומה לישראל מותר בהנאה כי אם ממתני' דמערבין לישראל בתרומה דהרואה יראה דיש לדחות ראיה זאת דהכי כתבו התוס' שם ד"ה מערבין דהכא לא פריך למ"ד אין מערבין אלא לדבר מצוה ומצות לאו ליהנות נתנו יעו"ש דיש לדחות דמתני' כמאן דאמר אין מערבין אלא לדבר מצוה ומצות לאו ליהנות נתנו ובפרט דדברי התוס' תמוהים דהא בפרק בכל מערבין (דף לא.) מפורש יוצא גבי פלוגתא דרבנן ור"י אין מערבין לכהן בבית הקברות דהמסקנא שם דכ"ע דאין מערבין אלא לדבר מצוה ומצות לאו ליהנות נתנו וכן כתבו התוס' שם בפ' בכל מערבין (דף ל ע"א) בד"ה ככר זו עלי וכו' יעו"ש וא"כ מאי פריך הש"ס מהא דמערבין לישראל בתרומה כיון דענין העירוב לא חשיבא הנאה דאין מערבין אלא לדבר מצוה ומצות לאו ליהנות נתנו וליכא מאן דאמר איפכא ואמאי לא מייתי ממתניתין דיבמות הנז"ל דמפורש יוצא משם דתרומה מותרת בהנאה לישראל דאם איתא דאסורה בהנאה במה שאינו יכול לאוכלה מפני הספק שמא הוא ישראל גם ליהנות ממנה למוכרה יהיה אסור שמא הוא ישראל ואסורה לו בהנאה ואולם לפי גירסא זאת א"ש דלא מייתי מינה דאדרבה ממתני' יש ללמוד איפכא דאסורה בהנאה ומהאי טעמא אמרי' דאין מוכרין את התרומה לכתחלה די"ל דמטעם איסור הנאה נגעו בה אלא בדיעבד אם מכרו הדמים שלהם דתרומה לאו מאיסורי הנאה התופסים את דמיו הוא ודמיו מותרים ואע"ג דקי"ל דאפילו באיסורי הנאה דאינו תופס את דמיו אסור למחליף מדרבנן וכמ"ש רש"י בע"ז (דף נד:) ובפ"ק דחולין (דף ד:) יעו"ש מ"מ כיון דאינו אלא מדרבנן הכא דהוי ספק כהן הוי ספק באיסור דרבנן דאזלינן להקל ומותרים בדמים אך לפי גירסתו במתני' דיבמות קשה אמאי לא הביאו מתני' וצ"ע:

והנה הטור כל ספיקות הגר פסקם כל אחד במקומו ענין ספק פדיון הבן בסי' ש"ה וספק בכור בהמה טהורה בסי' ש"ח וספק פ"ח בסי' שכ"א וספק חלה בסי' ש"ל אלא שצריך טעם אמאי לענין חלה לא הביא דברי הרא"ש אביו שכתב שיכול למוכרה לכהן ומה תימה על הרב כנה"ג שבסי' ש"ח בהגהת הב"י אות ס"ג כתב דהא דהטור הדין בכור פ"ח לא הביאו דמדין בכור בהמה טהורה נלמד יעו"ש והוא תימה דכבר הביאו בסי' שכ"א עיין בת"ש הרב מ"ל בפרק עשירי מהלכות תרומות דין י"ד שכתב דלענין ספק תרומה אם יכול למוכרה או לא נלמד מדין חלה לענין גר דאמרי' בירושלמי והדבר קשה דלענין ספק תרומה הוא מפורש בדברי הר"ם בפ"ה מה"ת דין כ"ג והוא מהירושלמי דפ"ג דתרומות ותהתימה דדין זה דפ"ה מהלכות תרומה הזכירו הרב שם בתחלת דבריו:

וראיתי להרדב"ז בפ"ח מהלכות בכורים שהקשה בדין ספק חלה דגר דבחלה בזמן הזה דמדרבנן אמאי לא אמרי' דספיקא דרבנן לקולא וכתב וז"ל ונראה דלתרץ קושיא זאת כתב רבינו לפי שהוא עון מיתה כלומר כיון דהחמירו בה הוי החמירו בספיקו ונכון הוא אלא שצריך לדקדק אם נאמר כן בכל עון מיתה עכ"ל ונראה שנסתפק הרב דבכל עון מיתה יהיה כן דספיקא לחומרא והוא תימה דמשנה שלימה שנינו בפ"ג דתרומות גבי ספק אם התחילה עד שלא תרמה וכו' דתרומה ויחזור ויתרום וקתני נפלו ב' למקום אחד מדמעות כקטנה שבשתיהן יעו"ש וי"ל כיון דספיקא דאורייתא הוא אמאי איכה מדמעת אלא כקטנה וצ"ל דכיון דמן התורה חד בתרי בטיל ומה שאין התרומה עולה אלא באחד ומאה אינו אלא מדרבנן אזלינן לקולא כדין כל ספק דרבנן וכמ"ש הרדב"ז עצמו בפ"ה מהל' תרומות בדין זה יעו"ש ואם איתא הרי תרומה איסור מיתה היא דחמיר ואמאי אזלינן לקולא:

מתני' ר' יוסי בן המשולם אומר השוחט את הבכור עושה מקום בקופיץ וכו': **גמרא** אמר רב הלכה כר' יוסי בן המשולם בעו מיניה מרב הונא כנגדו וכו':

[מ] **מה** שכתב רבינו אשכחן לחד מרבוותא דשמע לה מיניה דבעוף כנגדו ביו"ט אסור והכין כתב השוחט בהמה וכו' אבל בעוף לא ימרוט וכו' הם דברי הר"ם בפ"ג מהל' יו"ט ורבינו חלק עליו ועיקר טעמו משום דתולש תולדה דגוזז הוא וגוזז חיוביה בין מקמי שחיטה ובין לאחר שחיטה וכיון דסופו של יו"ט לדחות אבל מלאכה זאת לאחר שחיטה אמאי לא יתלוש מקמי שחיטה והא דגוזז חייב אפילו אחר השחיטה הביא רבינו ראיה מהתוספתא דפ"ט דשבת דקתני הגוזז אפילו מן השלח חייב דהכוונה דהגוזז אפילו מן העור של הבהמה לאחר שהופשט חייב עוד הביא רבינו ראיה מהירושלמי דפרק כלל גדול דאמרי' תדע לך שהוא כן דתני התולש מהמתה תלישתה זו היא גיזתה הרי מפורש דהתולש מן המתה חייב וצריך להבין למה הוצרך להביא רבינו ראיה מהירושלמי נמי כיון דבריתא מפורשת בתוספתא הוא ונראה פשוט דרבינו סבירא ליה דהא דאמרי' בירושלמי דתני התולש מן המתה תלישתה זו היא גיזתה מיירי בתולש מן העוף לאחר מיתה דדוקא בעוף בתולש לאחר מיתה חייב דאורחיה הוא כדמסיק בשמעתין אבל בתולש מן הבהמה אחר מיתה דוקא גוזז חייב אבל בתולש אפילו אחר מיתה לאו אורחיה הוא וחשיב כלאחר יד ופטור והא דנקט הירושלמי התולש מן המתה אורחא דמלתא נקט דסתם תולש כנף מן העוף הוא אחר מיתה והא דתניא התולש כנף והקוטמו וכו' חייב שלש מיירי נמי בתולש אחר מיתה וע"ז מייתי רבינו מהירושלמי דאילו מהתוספתא אין ראיה אלא בגוזז מן הבהמה אבל מן העוף אחר מיתה אין ראיה ומהירושלמי יש ראיה וכן מתבאר מדברי רבינו שסיים אחר לשון הירושלמי וז"ל כך היא גמרא דמערבאי ומתפרש בה בהדיא דתולש מן העוף לאחר מיתה חייב משום גוזז כדמחייב מחיים וכדתניא גבי בהמה אפילו מן השלח עכ"ל הרי מפורש דהירושלמי סבירא ליה דמיירי בעוף וא"כ יצא לנו לענין דינא דס"ל לרבינו דאין שום הפרש בין תלישה מחיים לתולש אחר מיתה דבעוף זה וזה שוין דתולש חייב כיון דאורחיה הוא ובבהמה זה וזה שוין דתולש פטור ואפילו אחר מיתה לאו אורחיה בתלישה וזה דלא כמ"ש הט"ז באו"ח סי' של"ז בס"ק י' שצריך אדם ליזהר במלבוש שנעשה מעור בהמה שלא יתלוש שער ממנו שיש בו חיוב חטאת דהכי איתא בירושלמי התולש מהבהמה מתה חייב שתלישה זו היא גיזתה עכ"ל: **הנה** הרב הוסיף בדברי הירושלמי התולש מהבהמה שאין לשון הירושלמי כן אלא סתם התולש מן המתה משום דס"ל בפשיטות בפי' הירושלמי דמיירי אפילו בבהמה וכן כתב הרב קרבן העדה דאפילו בבהמה מיירי דאע"ג דמסקנא דשמעתין דתולש דבהמה לאו אורחיה היינו מחיים אבל במתה אורחיה בתלישה כעוף מחיים ואולם לפי מה שהעלינו מדברי רבינו אינו כן דבבהמה אין חילוק כלל דאפילו אחר מיתה תולש פטור דלאו אורחיה כלל וראיתי להרב יד אהרן בסי' של"ז בהגהת הטור שהשיג על הט"ז דנראה דהירושלמי הזה הוא דלא כהלכתא דתלמודא דידן נראה דמשמעתין דבכורות מבואר דהתולש מן הבהמה לאו היינו גוזז ולאו אורחיה ותמה על הט"ז איך לא שת לבו לש"ס דילן יעו"ש אחר המחילה לא דק דהא דמסקינן בתלמודא דידן דתולש בבהמה לאו אורחיה י"ל דהיינו דוקא מחיים אבל לאחר מיתה אורחיה בתלישה ותלישתה זו היא גיזתה כדברי הירושלמי ומ"ש הרב הנזכר שם דמדברי הר"ם בפ"ט מה"ש נראה דהתולש בין מן החי ובין מן המת אין בו חיוב חטאת האמת אתו שמשמע כן מדברי הר"ם אך מ"ש דהר"ם דחה הירושלמי מקמי הש"ס דילן אינו כן אלא די"ל דהר"ם נמי ס"ל בפירוש הירושלמי כדעת רבינו דמיירי בעוף דוקא:

והנה עיקר יסוד דין זה דס"ל לרבינו דגם בעוף מותר לתלוש קודם שחיטה הוא משום מ"ש דתולש לא הוי משום עוקר דבר מגידולו דהא תולדה דקוצר לא הוי אלא תולש מן הקרקע אבל התולש מן בעלי חיים משום גוזז הוא דמיחייב בלחוד ואין חילוק בין מחיים לאחר שחיטה ויש לתמוה דבירושלמי בפ' כלל גדול מבואר בב' מקומות איפכא דאמרינן התם רבנן דקסרין אמרין הכן דלייד כוורא וכל דבר שאתה מבדילו מחיותו חייב משום קוצר ע"כ ועוד דאמרי' התם בפיסקא דהמעבדו וכו' דהחולב והרודה חלות דבש לרבי אליעזר חייב משום קוצר יעו"ש הרי מפורש דהירושלמי ס"ל שכל שמבדיל דבר מחיותו חייב משום קוצר ואף דבתלמודא דידן אמרי' בשבת (דף נה ע"א) דחולב חייב משום מפרק ולא משום קוצר הכי כתב רש"י שם בד"ה מפרק וכו' וז"ל ואית דאמר תולדה דקוצר ולא היא דלאו מחובר הוא אלא פקיד ועקיר וקאי במעייני הדד כתבואה בקשיה ולשון מפרק נמי לא שייך למימר אלא לשון תולש עכ"ל הרי מתבאר דדוקא משום דלאו מחובר הוא דאמרי' דלא חשיב קוצר אבל בדבר המחובר אפשר דש"ס דילן נמי ס"ל כהירושלמי דהמבדיל דבר מחיותו אפילו מבעלי חיים חייב משום קוצר וי"ל דאף לרבנן דפליגי אר"א וס"ל דחולב אינו אלא משום שבות הוא משום דלאו מחובר הוא אבל בדבר מחובר אפילו רבנן מודו דחייב משום קוצר לסברת הירושלמי ובפרק שמונה שרצים (דף קז ע"ב) אמרי' אמר שמואל הושיט ידו למעי בהמה ודלדל עובר שבמעיה חייב משום עוקר דבר מגידולו יעו"ש שוב ראיתי להרשב"א נמי' בפ' שמונה שרצים שכתב משם רבינו הרמב"ן וז"ל הא דאמרינן במושיט ידו למעי בהמה וכו' הקשה הרמב"ן ז"ל דהא תולש כנף מן העוף כשהן חיים לא מחייבינן תרתי חדא משום עוקר דבר מגידולו וחדא משום גוזז וכו' הנוטל שערו או שפמו וצפרניו דאלמא ליכא משום עוקר דבר מגידולו אלא בגידולי קרקע כמו שאין דיש אלא בגידולי קרקע והכי נמי משמע בבכורות גבי תולש למר מבכור דתולש לאו היינו גוזז וכנגדו ביו"ט מותר דלית ביה משום עוקר דבר מגידולו ולפיכך פי' הוא ז"ל דלדלד את העובר משום נוטל נשמה וכו' ומה שאמרו בירושלמי פרק כ"ג דרבנן דקסרין אמרין הכן דלד יונה וכו' לא אתי כשיטתא דגמרא דילן עכ"ל הרי מפורש הכא דרבינו דחה הירושלמי הנזכר מהלכה דלא אתי כשיטת תלמודא דידן:

ואולם לא תעזוב נפשי לשאו"ל כי לכאורה נראה דיש לדחות כל הראיות שהביא רבינו לדחות הירושלמי דמה שהביא מהתולש כנף מן העוף כשהן חיין דלא מחייבינן תרתי מנין לו לרבינו דדין התולש כנף מן העוף הוא בעודנו חי הא הירושלמי עצמו דס"ל דהמבדיל דבר מחיותו חייב משום קוצר הביא ג"כ הא דהתולש כנף מן העוף דלא מחייב תרתי כמו שמפורש מהירושלמי הנזכר בדברי רבינו בשמעתין וע"כ צ"ל דמיירי בתולש מן המתה דליכא אלא משום גוזז דכבר כתבנו דרבינו ס"ל דמאי דאמרינן התם דתני התולש מן המתה וכו' מיירי בעוף ונקט מתה דאורחא דמלתא לתלוש מן המתה ולא מן החיה וא"כ הא דתניא התולש כנף מן העוף הוא במתה נמי כיון דבירושלמי ע"כ צ"ל דמיירי במתה מנין לנו לומר דתלמודא דידן ס"ל דבתולש מן החי מיירי דכל דאפשר למהדר להשוות סברת תלמוד דידן להירושלמי מהדרינן גם מה שהביא מהא דהנוטל שערו או שפמו וצפרניו לא הבנתי ראייתו כלל דהא דסוף פרק המצניע (דף צד ע"ב) פליגי ר"א ורבנן במתני' דהנוטל צפרניו זו בזו או בשניו וכן שערו וכן שפמו דר"א מחייב וחכמים אוסרים משום שבות דאי כוונתו להביא ראיה מדרבנן דסבירא ליה דלא מחייב כלל מה ראיה היא הא רבנן אפילו משום גוזז לא מחייבי וע"כ היינו טעמא משום דלאו אורחייהו בכך ליטלם בידו או בשניו וכל דלאו אורחיה הוי כלאחר יד ופטור ואם כן ה"ה משום קוצר דלא מחייב מטעם זה כיון דלאו אורחייהו בהכי דבתולש מן הקרקע נמי כל שתלש שלא כדרכו חשיב כלאחר יד ופטור כדאמרי' בפ' כלל גדול (דף עג ע"ב) אמר רב פפא האי מאן דשדא פיסא לדיקלא ונתר תמרי חייב שתים וכו' רב אשי אמר אין דרך תלישה בכך ואין דרך פריקה בכך וכתב רש"י אין דרך תלישה ופריקה בכך ע"י זריקה אלא או ביד או בכלי ותולש כלאחר יד הוא ופטור יעו"ש ואי כוונתו להביא ראיה מדרבי אליעזר דמחייב אין כאן שום ראיה דאפשר לדחות דלרבי אליעזר מחייב תרתי משום גוזז ומשום עוקר דבר מגידולו דמחייב התם קתני ועוד דאפשר דר"א משום עוקר דבר מגידולו דוקא הוא דמחייב דאפשר דס"ל דאין כאן משום גוזז דלא שייך גוזז אלא בגמר בהמה או בכנף עוף ולא באדם וכמ"ש רש"י שם גבי מאי דאמרינן מהו דתימא רבנן בכלי נמי פטרי דכתב דה"ט משום דאין כאן משום גוזז יעו"ש באופן דלע"ד איני מוצא שום ראיה ממתני' הזאת וכיון דמתני' היא אי אפשר דהירושלמי דס"ל דהמבדיל דבר מחיותו חייב משום קוצר דליהוי סברתם דלא כמתני' וע"כ צריך לייישב הדבר ע"ד האמור כי היכי דלא תקשי מתני' להירושלמי וא"כ מה שנאמר בעד הירושלמי נאמר ג"כ בעד הש"ס דילן ומה ראיה היא זאת למשוי פלוגתא בין הירושלמי לש"ס דילן גם מה שהביא רבינו משמעתין דבכורות דבריו תמוהים יותר דהא מפורש בשמעתין דטעמא דכנגדו ביו"ט מותר ולא אסרינן ליה משום עוקר דבר מגידולו הוא משום דתולש לאו כגוזז וכיון דלאו אורחיה בתלישה כלאחר יד הוא ופטור אבל אסור הוא ומשום שמחת יו"ט התירו לגמרי וכבר כתבנו דבתולש מן הקרקע נמי כל שתלש שלא כדרכו חשיב כלאחר יד ופטור וא"כ מנ"ל לרבינו דמאי דאמרי' בגמ' בשמעתין דבשבת ויו"ט איכא משום עוקר דבר מגידולו לאו דוקא אלא משום גוזז דוקא הוא באופן דדברי רבינו שהביא הרשב"א הם תמוהים ומהתימה על הרשב"א שהביא דבריו ולא הרגיש כלל לומר דאין ראיותיו מספיקות לדחות סברת הירושלמי מהלכה. עוד יש להקשות על דברי רבינו שהביא הרשב"א דאמאי לא הביא ראיה מן התוספתא דפ"ט דשבת שהביא רבינו בשמעתין דקתני הגוזז מן הבהמה מן החיה ומן העופות אפילו מן השלח חייב דמדכייל הגוזז מן השלח בהדי הגוזז קודם מיתה שמע מינה דשניהם שוים דבשניהם לא מחייב אלא משום גוזז דהא הגוזז מן המתה לא מחייב אלא חדא משום גוזז אבל בגוזז מן החי אם איתא דאמרינן דחייב משום עוקר דבר מגידולו חייב ב' אחד משום קוצר ואחד משום גוזז והיך כלל אותם התנא גוזז מן המתה בהדי גוזז מן החי ומדכייל להו תנא ש"מ דאפילו הגוזז מן החי אינו חייב אלא א' משום גוזז דלע"ד ראיה זאת עדיפא טפי מהראיה שהביא מהא דהתולש כנף העוף כיון דהתם אפשר לדחות דמיירי בתולש מן המתה כאמור וי"ל דהא קתני הגוזז מלא הסיט כפול חייב ובשיעור זה דמלא הסיט כפול שהוא שיעור חיוב גוזז אפילו הגוזז מן החי אינו חייב משום קוצר דהא אי אמרי' דהתולש מן בעלי חיים נמי עוקר דבר מגידולו וחייב משום קוצר צריך שיתלוש מן הצמר שיעור כגרוגרת שהוא שיעור הקוצר ופשיטא דשיעור מלא הסיט הוא פחות משיעור גרוגרת דהא שיעור מלא הסיט הוא כדי לטוות ממנו חוט שאורכו. כרוחב הסיט כפול כמ"ש הר"ם בפ"ט מהל' שבת ושיעור חוט זה ובפרט חוט דק יכול לטוות כרוחב הסיט בפחות משיעור גרוגרת וכיון שכן י"ל דמש"ה כייל להו דלענין שיעור זה דמלא הסיט אפילו הגוזז מן החי אינו חייב אלא אחת ובהכי יש לדחות נמי ראיית רבינו מהסיא דהתולש כנף מן העוף דאפילו נאמר דמיירי בתולש מן החי מ"מ י"ל דמיירי בתולש שיעור שמתחייב משום גוזז וליכא שיעור משום קוצר ועוקר דבר מגידולו:

[מא] **ובעיקר** דינו של רבינו שמתיר לתלוש מן העוף קודם שחיטה מטעם כיון שמותר לתלוש לאחר שחיטתו זה י"ל דכיון דסופו של יו"ט לדחות אחר שחיטה אבל מלאכה זאת מ"מ ניחא דאסור לתלוש קודם שחיטה דחיישינן דלמא ימלך ואחר שיתלוש יחזור בו מאיזה סבה ולא ישחוט אותה ונמצא שחלל יו"ט במלאכה דאורייתא למפרע בלא צורך אוכל נפש דאע"ג דקי"ל כב"ה דלא גזרינן דלמא אתי לאמלוכי כדאמרינן בפ"ק דביצה (דף י ע"א) גבי מתני' ב"ש אומרים לא יטול אא"כ נענע מבעו"י וכו' וכן אמרי' עוד שם (דף יא ע"א) יעו"ש וכן מתבאר שם מכמה דוכתין דלב"ה לא גזרינן דלמא אתי לאמלוכי ושם בפ"ק דביצה (דף ז ע"ב) גבי מאי דאיפליגי רבה ורב יוסף אליבא דב"ש דלרבה אומרים לו שחוט חפור וכסה ולרב יוסף אומרים לו חפור שחוט וכסה ואמרי' דבהא פליגי דכ"ע אית להו לדר"ז רבה סבר אי איכא עפר למטה אין אי לא חיישינן דלמא ממלך ולא שחיט ולרב יוסף לא חיישינן וכתב רבינו שם במלחמת ה' דה"ט דרב יוסף דלא חיישינן לאמלוכי אף דב"ש בכולה מכילתין ס"ל דחיישינן לאמלוכי משום דשאני הכא שסמוך להפילה שחיטה ולא אתי לאמלוכי יעו"ש וא"כ כ"ש הכא דהוי טפי סמוך לשחיטה דתיכף לתלישה שחיטה ופשיטא דלא חיישינן דאתי לאמלוכי מ"מ י"ל דכ"ז הוא באיסור מלאכה דרבנן כמו מוקצה וטורח יו"ט והניא דיחפור ויכסה הא מוקמינן לה התם בעפר תחוח ובים לו דקר נעוץ מבעוד יום דאינו אלא אסור מדרבנן דהא מתבאר שם (דף ט ע"ב) דהאי אוקמתא הוא אפילו לב"ש דדוקא בים לו דקר נעוץ מבעו"י אלא דהחילוק הוא דלב"ש אפילו לכתחלה ולב"ה דוקא בדיעבד ומש"ה לא חיישינן לאמלוכי דלו יהיה שימלך אינו אלא דעבד איסורא דרבנן אבל בנדון דידן דאם ימלך ולא ישחוט נמצא דעבר אדאורייתא דהתולש שלא לצורך אוכל נפש חייב משום גוזז ואפשר דבכה"ג אפילו דסמוך לתלישה היא השחיטה חיישינן לאמלוכי וכיוצא בזה וגדולה מזו אמרי' בפ"ק דנדרים (דף י ע"א) דהנודר לא לימא לה' קרבן דלמא אמר לה' ונמלך ולא אמר קרבן וקא מפיק שם שמים לבטלה ותניא ר"ש אומר מנין שלא יאמר לה' עולה לה' מנחה וכו' ת"ל קרבן לה' ע"כ יעו"ש הרי דמשום איסור תורה שלא יזכיר שם שמים לבטלה חיישינן דאפילו בדבור אחד שמא ימלך ולא ישלים דבורו אף שהתחיל לומר לה' אדעתא שישלים לומר לה' קרבן וכ"ש הכא לענין שחיטה דשכיח טפי שימלך אחר שיתלוש דלפעמים יזדמן לו דבין תלישה לשחיטה שלחו לו דורון בשר או עוף שחוט ולא אילטריך ליה ולא ישחוט אותה ונמצא שחלל יו"ט על מגן ואמאי לא אסרינן ליה לתלוש מפני חששא זאת ואפילו את"ל דלא חיישינן לאמלוכי בכה"ג מ"מ ליחוש שמא יארע שום פיסול בשחיטה שימצא הסכין פגום אחר שחיטה והויא נבילה דחיישינן שמא בעור נפגמה וקי"ל הכי אפילו בעוף כדאמרי' בסי' י"ח או שנפסלה השחיטה מחמת הגרמה או עקור או באחד מהדברים הפוסלים השחיטה ונעשית נבילה ונמצא למפרע דחלל יו"ט בלא צורך אוכל נפש:

והנה בפ' ראשית הגז (דף קלז.) עלה דמתני' דראשית הגז אינו נוהג אלא ברחלים אמרי' דה"ט דגמרינן גיזה גיזה מדכתיב ומגז כבשי וגו' ופריך ונילף גיזה גיזה מבכור דכתיב לא תעבוד בבכור שורך

מקמי שחיטה מאי עבד הא סופו של יו"ט לדחות אצל מלאכה זו משום דאית בה צורך אוכל נפש דודאי כל שלא לצורך ליכא פלוגתא בין מחיים בין לאחר ששחיט דבתרוייהו מיחייב כדאמרינן* דתולש תולדה דגוזז הוא וגוזז חיוביה בין מקמיה שחיטה בין לאחר שחיטה דלא אשכחן בה פלוגתא ותניא נמי בתוספתא דמס' שבת הגוזז מן הבהמה מן החיה ומן העופות אפילו מן השלח מלא הסיט כפול חייב וכיון דליכא איסורא בדמחיים טפי מלאחר שחיטה וסופו למתלש לכוליה לבתר דשחיט ליה שניתנה יו"ט לדחות אצל מלאכה זו אי בעי למתלש מחיים לצורך שחיטה ודאי פטור ומותר וגרסינן בגמ' דמערבא בפרק כלל גדול בהאי עניינא הכי תמן תנינן השוחט את הבכור עושה מקום בקופיץ וכו' רבי הילא בשם רבי שמעון בן לקיש התולש בקדשים פטור אמר רבי יעקב בר אחא ריש לקיש כדעתיה דאיתפלגון התולש מן הקדשים רבי יוחנן אמר חייב ר"ל אמר פטור רבי ירמיה בעי למחלופיה שיטתיה דריש לקיש דאיתפלגון התולש כנף מן העוף המורטה והקוטמה חייב משום שלש ולא דמיא עוף שאין לו גיזה תלישתה היא גיזתה ברם הכא אינו חייב עד שיגוז תדע לך שהוא כן דתני התולש מן המתה תלישתה זו היא גיזתה ברם הכא אינו חייב עד שיגזז הך היא גמרא דמערבאי ומתפרש בה בהדיא דתולש מן העוף לאחר מיתה חייב משום גוזז כדמחייב מחיים וכדתניא גבי בהמה אפילו מן השלח וכיון דאיפשיטא לן מלתא הכי שמעינן מינה דשרי למתלש מצואר העוף כאורחא לשחיטה ועושה מקום לסכין שהרי מעתה לצורך אוכל נפש הוא ולא מיתוסף בה איסורא טפי משום דעביד מחיים ועוד איכא טעמא אחרינא להתירא דקי"ל בכל השבת כולה הלכה (להתירא) כרבי (יהודה) שמעון בר ממוקצה מחמת איסור והוא אמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ורבא דהוא בתראה הכי ס"ל ותולש כנף נמי לשחיטה מלאכה שאינה צריכה לגופה היא ולא מחייב עלה הלכך אפילו לכתחלה נמי שריא משום שמחת יום טוב דהא רב הונא ורב אמרו כנגדו ביו"ט מותר דלאו היינו אורחיה ואע"ג דבעלמא אסור כדתנן* הנוטל צפרניו זו בזו וכן שערו וכן שפמו וכו' וחכמים אוסרים משום שבות הכא משום שמחת יו"ט לא גזור בה רבנן הלכך לדידן נמי במלאכה שאינה צריכה לגופה לא גזור נמי משום שמחת יו"ט וכ"ש דהא סופה של מלאכה ליעשות בו ביום ולא מחזי כעובדין דחול הדין הוא סברא דילן ומילי נהירי ותריצי נינהו וליכא למנדא מנייהו: ותולש את השער ובלבד שלא יזיזנה ממקומו* אמר רבי אסי ארשב"ל ל"ש אלא ביד אבל בכלי אסור והא קתני עושה מקום בקופיץ מכאן ומכאן תני לקופיץ: וכן התולש את השער לראות מקום המום *איבעיא להו לכתחלה או דיעבד א"ר ירמיה ת"ש צמר המסובך באזן הבכור ר' יוסי בן המשולם אומר תולשו ומראה את מומו ש"מ לכתחלה קאמר א"ר מרי אף אנן נמי תנינא וכן התולש את השער לראות מקום המום מאי וכן אילימא שלא יזיזנה השתא ומה שוחט דשחיטתו מוכחת עליו אמרת לא יזיזנה לראות מקום המום מיבעיא אלא לאו אתולש וש"מ לכתחלה ש"מ: **מתני'** שער בכור בעל מום שנשר והניחו בחלון ואח"כ שחטו עקביא בן מהללאל מתיר וחכמים אוסרים [מב] דברי רבי יהודה אמר רבי יוסי לא בזה התיר עקביא בן

וט' ומשני אמר קרא תתן לו ולא לשקו ופריך אלא מעתה נוצה של עזים ליחייב ומשני בעינן גיזה וליכא ופריך מאן שמעת ליה האי סברא ר"י הא מודה ר' יהודה במידי דאורחיה ומשני אלא כדאמר ר"י בן לוי לעמוד לשרת דבר הראוי לשירות וכו' ואמרי' התם עוד תני חדא גוזז את העזים ושוטף את הרחלים פטור ותניא אידך שוטף את הרחלים חייב ומשני ל"ק הא רבנן הא ר"י דתניא וכו' ע"כ: **הנה** קודם בואי להבין סוגיא זאת עם משנתין ראיתי להרב הגדול מרן זקני זצק"ל בספר גופי הלכות בסי' קי"ז שהקשה בסוגיא זאת וז"ל הו דלפי האמת דילפינן לדרבי יהושע בן לוי מלעמוד לשרת א"כ לו ולא לשקו למה לי וצ"ע עכ"ל ואני תמיה על מרן איך אישתמיט מיניה מאי דאמרינן בפרק במה מדליקין (דף כה ע"ב) דהא דתרומה טמאה יכול ליהנות ממנה הכהן להסיקה תחת תבשילו רב נחמן בר יצחק אמר אמר קרא תתן לו ולא לאורו מכלל דבת אורו היא ע"כ ופסוק זה דתתן לו קאי אתרומה וראשית הגז דכללן הכתוב בנתינה אחת כדכתיב בפרשת שופטים ראשית דגנך תירושך ויצהרך וראשית גז צאנך תתן לו והכא בסוגיא דחולין קס"ד לומר דקרא דתתן לו דכתי' נמי ולא לשקו דאף דהא דרשינן מיניה תתן לו ולא לאורו לענין תרומה מ"מ תתן לו הוא מוסב על שניהם גם על ראשית הגז ואילו תיבת לו לא קאי אלא לענין תרומה למה כלל אוראשית גז בהדיה לימא קרא דגנך תתן לו וראשית גז צאנך ותמילא מובן דגם ראשית הגז תתן לו ומדכתיב תתן לו לבסוף ש"מ דתיבת לו למעט בראשית הגז אתא וע"כ דלו ולא לשקו ממעט. זה הוא מאי דס"ד דש"ס לומר ואולם אחר האמת דהא ילפינן ליה מדריב"ל פשיטא דתתן לו לא אילטריך למעט אלא לענין תרומה ומאי דנקט תתן לו לבסוף לאו למעט לענין ראשית הגז אתא אלא על עיקר הנתינה דגם ראשית הגז תתן לו כפשטיה דקרא: **ובכן** הבא נבא להבין במשנתין דהתוס' דמשנתין בדבור ו.מתחיל והיינו טעמא דשרי וכו' כתבו בשמעם הדיבור וז"ל ועוד כדפרי' לעיל דלא קרי פלוגתא אלא אם כן נחלקו על אותו דבר עצמו וכן נ"ל דהא בשוטף נחלקו ר' יהודה ורבנן בחולין לענין ראשית הגז דאיכא למאן דמחייב אלמא מקרי גז לאנך והוא הדין תולש דהיינו גוזז אם לא נחלק בין תולש לשוטף עכ"ל וצריך להבין דנראה מדבריהם דלא מצינו מאן דמחייב גבי ראשית [הגז] כי אם שוטף אבל בתולש לא מצינו ואיא תמה דעיקר פלוגתייהו דרבי יהודה ורבנן לענין לקט הוא בתולש דלרבנן הקוטף בידיו נמי חייב דלא בעינן קרא כדכתיב דדוקא קציר ובהדיא אמרינן בתוספתא בפ"ב דפאה איזהו לקט זה הנושר בשעת הקציר ובשעת התלישה ר"י אומר אין לקט אלא הנושר בשעת הקצירה בלבד שנאמר ולקט קצירך לא תלקט ע"כ הרי מפורש דבתולש נמי פליגי רבנן ובסוגיא דחולין [דף קלז.] מתבאר דכמחלוקת לענין לקט כן פליגי רבנן ור"י למען ראשית הגז דהא אמרינן מאן שמעת ליה האי סברא ר"י הכי דקאמר הש"ס דלענין נוצה של עזים דדרכו בתלישה ובעינן גיזה וליכא לא שייך אלא לר"י אבל לרבנן לא הכי דמדמה הש"ס דפליגי בראשית הגז בתולש כדפליגי לענין לקט וי"ל ואא פשוט דהא ודאי מה דאוקמה להתוס' מהא דשוטף דראשית הגז הוא לנריכותא דעביד הש"ס לעיל (דף כד ע"א) עלה דפריך הלכה כר"י בן המשולם נ"ל דהאי אמר הלכתא בכוליה פרקין הו"א אדר' יוסי בן המשולם קאי וכו' ופלוגתא דברייתא פלוגתא היא וכו' דכיון דאיכא דמחייב בשוטף גבי ראשית הגז הרי איכא פלוגתא בברייתא וכיון דפלוגתא דברייתא פלוגתא איך היה אפשר דהלכתא בכוליה פרקין קאי אדר"י בן משולם ועי"ז אמרו דלפנין הנריכותא דס"ד הו"א דמאן דמחייב התם אינו אלא בשוטף ולא בתולש והו"א דלא מדמינן ראשית הגז לפלוגתא דגבי לקט דאין לדמות הענינים ובכן היינו יכולים לומר דליכא פלוגתא אפילו בברייתא לענין תולש ושפיר קאי אהלכתא בכוליה פרקין אדר"י ב"מ ואולם כ"ז אינו אלא דהוי ס"ד לומר הכי דלהכי הוצרך לפסוק הלכתא נמי כר"י ב"מ אבל אחר האמת דפלוגתא דברייתא לאו פלוגתא היא אה"נ דהאמת הוא כמו שמתבאר בסוגיא דחולין דכמחלוקת לענין לקט כן בענין ראשית הגז ולרבנן ס"ל תולש הייני גוזז וכיון דפלוגתא דברייתא ס"ל לרב דלאו פלוגתא פסיק הלכתא כר"י בן משולם דאזיל בשיטת ר"י דהתם דתולש לאו היינו גוזז:
באופן דמלינו למדין מדברי התוס' דיש לדמות שפיר הא דתולש לאו כגוזז דמי בראשית הגז לענין איסור גיזה בבכור והנה כי כן י"ל דהא אמרינן התם בסוגיא דחולין דנוצה של עזים דאורחיה בתלישה אפילו לר"י דתולש דרחלים לאו כגוזז דמי מודה הוא בנוצה של עזים כיון דאורחיה הוא וא"כ הכא למאי דמוקי רב מתני' דה"ע דר"י בן משולם משום דתולש לאו כגוזז אמאי נקט ר"י שהם השוחט את הבכור עושה מקום לקופיץ ותולש את השער דמשמע בכל מין בכור אפילו בכור דעזים הא בבכור דעזים כיון דאורחיה בתלישה כגוזז דמי ואסור ולפי אומר הענין י"ל דהא פריך התם בסוגיא דחולין וכילף גיזה גיזה מבכור וכו' דנראה דגמרינן גזרה שוה גיזה גיזה מבכור דהא אפילו מאי דקאמר התם דיליף גיזה גיזה מדברי קבלה מקרא דומגז כבשי וגו' כתבו התוס' שם בד"ה אתיא גיזה גיזה דג"ש היא יעו"ש וא"כ ה"ה וכ"ש במאי דקאמר הש"ס דניליף גיזה גיזה מבכור דאע"ג דלשון גיזה אילטריך למכתב לגופייהו ולא הוי מופנה מ"מ י"ל דמדכתב רחמנא לשון גיזה בראשית הגז ולא כתיב ראשית גמל צאנך תתן לו מ"מ לג"ש אתא וכיוצא לזה כתבו התוס' בפרק הזרוע (דף קלא ע"א) בד"ה גמל אחריך וכו' וז"ל א"כ מדכתיב שכחה בלשון אחריך מ"מ לג"ש אתא עכ"ל יעו"ש וה"ה הכא ואע"ג דלפי המסקנא לא ילפינן ג"ש א מדריב"ל דיליף מקרא דלעמוד ולשרת דדוקא דבר הראוי לשירות ולא דבר אחר מ"מ הג"ש במקומה וי"ל דאילטריך לדבר אחר וכיוצא לזה כתב מהרי"ק בכללים ובספר יבין שמועה דף מב ע"ב משם הר"ן בפ' כפוטנים (דף פז ע"ב) עלה דאמרינן אתיא קמה קמה וז"ל כתב רש"י דמתקמן היה אומר ג"ש זאת כדי להקשות ואיכא למידק כיון דהך ג"ש לא קיימא היאך היה דן ג"ש מעצמו וכו' או י"ל דכ"ע מודו דג"ש דקמה קמה מסיני גמרי לה אלא דגמירי לה שתם ומש"ה אקשינן דלמא ג"ש דקמה קמה להכי איצטריך עכ"ל ועיין בספר א"ז שם דף קטע ע"ד שכתב כן משם הרמב"ן והרשב"א והר"ן יעו"ש והנה כי כן הוא הדין הכא דג"ש זו דגיזה גיזה כ"ע מודו בה דמסיני גמרי לה אלא דגמירי לה שתם וקס"ד דאצטריך לרבות ראשית הגז בשור ובעזים וכיון דלא אפשר לומר הכי דהא כתיב לעמוד ולשרת ע"כ ג"ש זו אצטריך לדבר אחר והנה כי כן י"ל דאחר האמת אדרבה ג"ש זאת איצטריך ללמד בכור מראשית הגז דאף דאיכא סברא לומר דלענין בכור חייב בנוצה של עזים דאורחיה הוא בתלישה מ"מ ילפינן מג"ש דראשית הגז דליכא איסור גיזה בבכור כי אם בכבשים ובשור בדרך גיזה ולא בדרך תלישה דומיא דראשית הגז דלשון גיזה דכתיב ביה אינו אלא ברחלים דאע"ג דכפי זה היינו יכולים לומר דאף בשור ליכא איסור גיזה דומיא דראשית הגז מג"ש מ"מ הא איכא קרא דלא תעבוד בבכור שורך ולא תגוז בכור צאנך דוי"ו מוסיף על ענין ראשון ליתן את האמור של זה בזה ולא ילפינן מג"ש אלא למעט נוצה של עזים בלבד:
ואולם ע היא שקשה דהתינח מתני' דר"י בן המשולם לענין בכור אבל לרב דאמר דכנגדו ביו"ט מותר משום דתולש הוי כלאחר יד ולא חלק כלל בין כבשים לעזים קשה דהא בעזים איך מותר לתלוש ביו"ט כיון דאורחיה בתלישה ולא חשיב כלאחר יד אשר ע"כ נראה דמעיקרא קושיא ליתא לא לעיקר מתני' ולא לרב דהא דאמרי' התם דנוצה של עזים אורחיה בתלישה הוא כגוזז כל גוף הבהמה דבגמר הדק אשר עושים בגדים נאים ממנו אורחיה בתלישה ומש"ה נקרא נוצה לפי שמורטין אותה כמו נולת התרנגולין אבל השער שבעזים דמקרי שער ולא נוצה אשר ממנו עושים השק אורחיה בגיזה ולא בתלישה וכן נראה מדברי התוס' בפרק ב"מ (דף כז ע"א) ד"ה ונוצה וכו' שכתבו וז"ל ותירץ ר"י דשק הוי מן השער של עזים והיא מקרי שער ולא נוצה ומן הדק דאיקרי נוצה עושים בגדים ולא שק ועל שם שמורטין אותה כמו נולת התרנגולים קרי להו נוצה עכ"ל דמשמע דהשער שאינו נקרא נוצה אינו ע"י תלישה כמו שהוא הדק ממנו דאם השער נ"כ הוא ע"י תלישה למה לא נקרא נוצה כיון שמורטין אותו בעוף וא"כ בתולש מן הצואר לעשות מקום לשחיטה הוא תולש שערו שהעזים יש להן שערות סביבות הראש והצואר והשערות הם המעכבים השחיטה ותולש אותם לעשות מקום לסכין ותלישה דאותם שערות הויא שלא כדרכה דאורחיה בגיזה ע"י כלי וכל שתולש בידו הוא להו כגוזז דמי לענין בכור ולענין יו"ט כלאחר יד הוי ומותר:
ואולם אכתי קשה דהר"ס בפ"א מהל' מעילה הביא גם בדין י"א דין השוחט בכור דתולש את השער

מכאן ומכאן ובדין ז' כתב כל קדשי מזבח אסורים בגיזה ועבודה וכו' ותולש אינו כגוזז עכ"ל דדברי הר"ס אלו הוא כולל אפילו בתולש תשאר הגוף וא"כ אמאי לא ניחא לומר דדוקא בכבשים או בשער של עזים אבל בנוצה של עזים כיון דאורחיה בתלישה כגוזז דמי וע"כ נ"ל דס"ל להר"ס כמו שכתבנו דג"ש דגיזה גיזה דבכור ובראשית הגז ג"ש גמורה היא וילפינן מראשית הגז דמה ראשית הגז לא שייך גיזה בנוצה של עזים כ"כ לענין איסור גיזה דבכור וקדשים: **והנה** הר"ס בפ"ד מהלכות מתנות עניים פסק כר"י לענין לקט דהתולש פטור מן הלקט יעו"ש ולענין ראשית הגז פסק בפרק י' מהל' בכורים דהתולש לשמר כתלים בידו ולא גזז חייב בראשית הגז והוי כרבנן וכבר הקשה הר"ן ז"ל על דברי הר"ס דהוו תרתי דסתרן וכמו כן נמי קשה דמ"מ לראשית הגז מאיסור גיזה דבכור דאמרינן דתולש לאו כגוזז ובפרט לפי מה שכתבתי דילפינן ג"ש דגיזה גיזה ולפי תומר הענין נראה ליישב קצת דהר"ס הוקשה לו דאיך אפשר לומר דרבנן ס"ל גבי לקט דלא מדייקינן לישנא דקרא דלקט קצירך ואפילו על ידי קיטוף חייב מן התורה הא לענין קצירת העומר דלא דייקינן לישנא דקרא דלקט קצירך ואפילו ע"י קיטוף הא לענין קצירת העומר דאסור לקצור לפני העומר דמתבאר במנחות (דף סח) דלכ"ע ע"י קיטוף מותר דאמרינן התם עלה דמתני' מקריב העומר יוצאין ומוצאין שוקי ירושלים שהוא מלא קמח וקלי שלא ברצון חכמים דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר ברצון חכמים היו עושים ופריך הש"ס מהסיא דתמן ומשני רבה שאני חדש מתוך שלא התרתה לו אלא ע"י קיטוף זכור הוא ופריך ליה אביי התם וקאמר רבא דר"י אדר"י קשיא דרבנן אדרבנן לא קשיא אלא אמר רבא דר"י אדר"י לא קשיא כדשנינן דרבנן אדרבנן ל"ק הוא עצמו מחזר עליו לשורפו מיכל אכיל מיניה ע"כ ואם איתא דרבנן דפליגי לענין לקט דס"ל אפילו קוטף חייב מן התורה הוא דלא דייקינן לישנא דקרא דלקט קצירך א"כ ה"ה לענין קצירת העומר דלא דייקינן לישנא דקרא דראשית קצירכם ואפילו ע"י קיטוף אסור וא"כ מנ"ל דטעמא דרבנן דהכא הוא משום דגזרינן דילמא אתי למיכל מיניה ותקשי לן מתמן הא שפיר אפשר לומר דטעמא דרבנן דהכא הוא משום דע"י קיטוף נמי אסור משום דהיו קוטפין קודם העומר אמרו שהיה שלא ברצון חכמים ור"י ס"ל כר"י דהתם דע"י קיטוף מותר אלא עכצ"ל דסבירא ליה לרבא דאי אפשר דס"ל לרבנן דע"י קיטוף אסור דודאי לכ"ע דייקינן לישנא דקרא דדוקא בדרך קצירה והדבר קשה דהכי התם גבי לקט דפליגי רבנן ובתוספתא פרק עשירי דמנחות אמרינן רשב"א אומר מקטפין לפני העומר ומוכרין לאחר העומר הרי דלא מייתי שום פלוגתא על היתר קיטוף ועוד ק"ל להר"ס דקי"ל כמאן דאמר בעינן קרא כדכתיב כדאמרי' בפרק נגמר הדין (דף מה ע"ב) דאמר שמואל התם נקטעה יד העדים פטור מאי טעמא דבעינן יד העדים וליכא דבעינן קרא כדכתיב ומסקינן התם דפלוגתא דתנאי היא ופסק הר"ס פ"ה מהל' מחוסרי כפרה כת"ק דבעינן קרא כדכתיב ובפי"ד מהלכות סנהדרין יעו"ש דמתבאר דקי"ל הכי אפילו בדליכא יתורא דקרא ועי' מ"ש התוס' בסוטה (דף כד ע"ב) ד"ה רב אשי אמר וכו' ודו"ק וכיון שכן איך אפשר דרבנן דהכא דפליגי אר"י בענין לקט דע"כ קי"ל כוותייהו דרבים נינהו לגבי דר"י דסבירא להו דלא דייקינן לישנא דלקט קצירך דמשמע דוקא דרך קצירך כיון דקי"ל בעלמא דבעינן קרא כדכתיב אשר ע"כ סבירא ליה להר"ס דמן התורה אפילו רבנן מודו דבעינן קרא כדכתיב ודוקא דרך קצירה אבל בתולש אינו חייב אלא מדרבנן קאמרי רבנן דחייב מטעם דלא יהיה כל אדם פוטר את עצמו ממתנות עניים ע"י קיטוף וכדי שלא יתבטל ממצות מ"ע חייבוהו חכמים אפילו בתולש ובראשית הגז נמי אפילו לרבנן אינו חייב בתולש כי אם מדרבנן דהתם נמי שייך טעם זה שלא יבואו לעקור מצות ראשית הגז ע"י תלישה משא"כ גבי קוטפין לפני העומר דלא שייך טעם זה כדי לאסור אפילו קיטוף וכן גבי איסור גיזה דבכור נמי לא שייך טעם זה לאסור מדרבנן אפילו תולש ופסק הר"ס בראשית הגז דחייב בתולש והיינו מדרבנן וכסברת רבנן דלא כר"י כיון דרבנן רבים נינהו לגבי דר"י ולענין לקט דפסק כר"י הוא מטעם דסבירא ליה דסברת רבנן דס"ל דבתולש חייב בלקט מדרבנן דלא כהלכתא והענין בהקדים מאי דאמרינן בירושלמי בירושלמי בפ"ה דפאה עלה דמתני' גדיש שלא לוקט מתחתיו כל הטוגעות באדץ הרי הוא של עניים ואמר ר"א בשם ר"י דקנס קנסו בו שגדש על גבי לקט של עניים ואמרינן עוד רב אמי בשם רשב"ל דב"ש היא דב"ש אומרים הפקר לעניים הפקר וכב"ה עניים מעשרים ואוכלים אמר ר"י שמעינו שהוא פטור מן המעשרות ד"ה משום קנס דהפקר בית דין היה הפקר דכתיב וכל אשר לא יבא וכו' ע"כ מתבאר מהירושלמי הנזכר דלדעת רשב"ל מתני' משום קנס ואינו אלא מדרבנן ע"כ אתי אליבא דב"ש דס"ל הפקר לעניים הפקר ופטור מן המעשרות דהבא נמי כיון דחייבוהו חז"ל ליתן כל הנוגעות בארץ הרי גומר בדעתו הבעה"ב ומפקיר לעניים מה שהוא יותר מהלקט ומש"ה קתני אתני' סתם ולא פירש לומר דחייבים לעשר אבל לב"ה לא אתי מתני' כיון דהפקר לעניים לא הוי הפקר לפטור מן המעשר ואף דלר"י ס"ל דמתני' אתיא אפילו אליבא דבית הלל היינו משום דאליבא דבית הלל אין ההפקר מבעה"ב עצמו אלא מב"ד דהפקר בית דין היה הפקר והפקירו ב"ד משום קנס את כל היתר מהלקט והפקירו בין לעניים ובין לעשירים כדין הפקר גמור ופטור מן המעשר אלא דעם כל זה קתני מתני' דהוי לעניים משום דהעשירים אינם יכולים לזכות ביתרון כיון דהוא מעורב עם הלקט ואיכא משום גזל עניים שמא יבא לידם ממה שהוא לקט וכבר הארכתי בפירוש הירושלמי הזה בספר תוספת דרבנן ס"י יעו"ש וא"כ לפי זה בהא דס"ל לרבנן דהתולש חייב בלקט ויש לו דין לקט מתש לענין פטור ממעשרות ע"כ אתי כב"ש דהפקר לעניים הפקר אבל לב"ה אי אמרי' מטעם הפקר ב"ד היה הפקר והוי הפקר לעניים ולעשירים הרי אין כאן דין לקט לעניים דהא העשירים נמי זוכים בו כיון דליכא משום גזל עניים כיון דכל הלקט אינו לקט מן הדין אלא דבאים העניים לזכות מדין הפקר ב"ד וא"כ ה"ה עשירים ונמצא דאין זה דין לקט וכיון דאתי כסברת ב"ש לא פסק הר"ס כרבנן בדין לקט דלא שייך חיוב מדרבנן בלקט כיון דאיכא איסור פטור מעשרות אלא שק"ק למוגח זה דרבנן דפליגי אר"י ומחייבים אינו אלא מדרבנן דמפשט סוגיא דחולין לא משמע הכי דהכי אמרינן התם למאי דפריך אלא מעתה נוצה של עזים ליחייב ומשני בעינן גיזה וליכא ופריך מאן שמעת לן האי סברא ר"י הא מודה ר"י במידי דאורחיה ואם איתא דמן התורה כ"ע מודו דבעינן גיזה ולא תלישה אמאי קאמר מאן שמעת ליה האי סברא ר"י הא לכ"ע היא דמן התורה תולש לאו כגוזז וי"ל והוא פשוט דנקט אליבא דר"י משום דעכ"פ לרבנן חייב בנוצה של עזים מדרבנן אף דהוי בדרך תלישה ודו"ק וצריך להבין אמאי השמיט הר"ס בפ"ז דהל' תמידין ומוספים בדין איסור קצירה קודם לקצירת העומר דקטוף מותר ואולי דסמך אמה שפסק לענין דין לקט דקוטף פטור: **מתני'** שער בכור בע"מ שנשר והניחו בחלון ואח"כ שחטו עקביא בן מהללאל וכו':
[מב] **הנה** מדלא איפליגו רבנן ועקביא כי אם לאחר שחיטה דלעקביא כיון דנמר המחובר בו מותר לאחר שנשחט הכל מותר ה"ה בנמר שנשר מחיים דבשעת שחיטה ניתרת וחכמים אומרים דמה שנשר מחיים אינו ניתר בשחיטה דאף דמן התורה ניתר בשחיטה אפילו לרבנן מ"מ מדרבנן אסרוהו דלמא אתי לשהוייה מ"מ דלכ"ע מה שנשר מחיים אסור בהנאה קודם שחיטה וצריך לחקור אם קודם שחיטה איסורו מן התורה או מדרבנן ולכאורה היה נראה דאיסורו מן התורה דהא אמרינן לעיל בפ"ב דע"ו ומייתי לה בפ"ו דתמורה (דף לא ע"א) מנה"מ דת"ר תזבח ולא גיזה ואכלת ולא לכלבך בשר ולא חלב מכאן שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים איכא דאמרי תזבח ואכלת אין לך בהן היתר אלא משעת זביחה ואילך קסבר פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ע"כ ופרש"י שם בתמורה וז"ל איכא דאמרי תזבח ואכלת בשר אין לך בו היתר אכילה אלא משעת זביחה לאפוקי חלב וגיזה דהנאה מחיים היא אבל פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ולא מייתר ליה לואכלת למדרש ולא לכלבים ומהך דרשא משמע אתה לא תאכל קודם זביחה כלומר אל תהנה מחיים אבל כלבך דלאחר מיתה הוא אפילו בלא זביחה שפיר דמי ופודין את הקדשים להאכילן לכלבים תרי תנאי נינהו והכי מוקמינן בשחיטת חולין עכ"ל מתבאר משם דלתנא דאיכא דאמרי עיקר הדרשא הוא מואכלת דאין לך בו היתר אכילה אלא משעת זביחה לאפוקי חלב וגיזה דהנאה מחיים הוא וא"כ מוכח דלהאי תנא גיזה וחלב שניהם שוים דבשניהם אסר הכתוב שלא יהיה לו הנאה מהם כ"א
אחר

אחר שחיטה ולא מחיים ואף דלת"ק דדריש תזבח ולא גיזה ואכלת בשר ולא חלב איכא למימר דדוקא חלב צריך לומר דאסר הכתוב חלב מחיים אבל גיזה דיליף לה מתזבח ולא גיזה י"ל דלא בא הכתוב אלא לאסור שלא יגוז אבל אם עבר וגזז מותר אפילו מחיים מ"מ לתנא דאיכא דאמרי פשיטא דחלב וגיזה שוים ואם עבר וגזז אסור מן התורה ואיכא למימר אפוקי פלוגתא לא מפקינן ומסתמא תנא קמא נמי משמע גיזה מתזבח לאסור הגיזה מחיים דומיא דבשר ולא חלב דהמיעוט הוא לאסור החלב:

כי אם מזביחה ואילך אבל לת"ק לא מצאו ראיה כי אם הא דפ"ק דמייתי היתר חלב מפסולי המוקדשים והוא תימא דהדבר מפורש בספרי בפרשת ראה וז"ל תזבח ולא גיזה בשר ולא חלב יכול יהיו אסורים לאחר זביחה ת"ל כברכת ה' אלהיך ע"כ הרי מפורש בפירוש דמרבה היתר לאחר שחיטה מקרא דכברכת וגו' ולמה לא הזכירו התוס' הספרי דאתי אפילו לת"ק ואפ"ה ס"ל הכי ובפרק כל פסולי המוקדשין (דף לב ע"א) א"כ שמואל ב"י מנין למעשר בהמה של יתומים שמוכרין אותו כדרכו שנאמר רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר איזהו דבר שאין בו ברכה מחיים אלא לאחר שחיטה הוי אומר זה מעשר בהמה ומהכא יש להביא ראיה דגיזה מותרת מדאורייתא אפילו מחיים דאם איתא דגיזה אסורה מחיים מנ"ל לומר דקרא דכברכת ה' אלהיך להתיר מכירה אחר שחיטה אף דמחיים היתה אסורה נימא דבא להתיר דמחיים לא היה לו ברכה והנאה מהגיזה אבל אחר שחיטה יש לו ברכה והנאה דמותר ליהנות בגיזה הן בגיזה שנגזז מחיים והן בצמר המחובר בו ולעולם מכירה אסור אפי' לאחר שחיטה ומדילפינן היתר מכירה ש"מ דמחיים נמי מותרת הגיזה וא"כ אין כאן ברכה אחר שחיטה שפי מבחיים וע"כ צריך לומר דמכירה מותרת מש"כ בחיים אלא דאכתי יקשה דנהי דגיזה מותרת מ"מ חלב שנחלב אסור מחיים ואחר שחיטה מותר וכמ"ש התוס' בדף הנזכר וא"כ נימא דהייט הברכה דלאחר שחיטה לענין היתר החלב דמותר מה שלא הותר מחיים ולעולם דמכירה אסורה ולפי סברת היש מפרשים שכתבו התוספות בפ"ג דמעילה (דף יג ע"א) ד"ה אתיא וכו' וז"ל ויש מפרש דכי אסר רחמנא חלב פסולי המוקדשים היינו באכילה דכתיב ואכלת בשר ולא חלב אבל בהנאה שרי ולהכי צריכינן הכא לגזירה שוה דאמו לאסור אף הנאת יניקת הולד עכ"ל א"ש זה דכיון דאפילו מחיים מותר החלב בהנאה הרי אין

בן מהללאל אלא בשער בכור בעל מום שנשר והניחו בחלון ואח"כ מת בזה עקביא בן מהללאל מתיר וחכמים אוסרין: גמ' *א"ר נחמן הלכה כרבי יהודה הואיל ותנן בבחירתא כוותיה דתנן הוא היה מתיר שער בכור בעל מום שנשר והניחו בחלון ואח"כ שחטו וחכמים אוסרים ואמר רב נחמן בר יצחק מתניתין נמי דיקא דתנן צמר המדולדל בבכור את שנראה עם הגיזה מותר ואת שאינו נראה עם הגיזה אסור מני אילימא רבי יוסי ובמאי אילימא בשחטו בין לעקביא בין לרבנן אידי ואידי משרא שרי ואלא במת אי רבנן אידי ואידי אסירא ואי עקביא איפכא מבעי ליה נראה עם הגיזה אסור דמיתה קאסרה לה אינו נראה עם הגיזה מותר דמעיקרא תלוש הוה אלא פשיטא רבי יהודה ובמאי אילימא במת בין לעקביא בין לרבנן אידי ואידי מיסר אסרי אלא לאו בשחטו ואי עקביא אידי ואידי משרא שרי אלא לאו רבנן היא ש"מ בשחטו פליגי ש"מ הלכך שער בכור שנתלש מחיים לעולם אסור ל"ש תלש ל"ש נשר [בין שמת] בין ששחטו ואפי' התירו מומחה מאי טעמא גזירה דלמא אתי לשהוייה:

מתני' *צמר המדולדל בבכור את שנראה עם הגיזה מותר ואת שאינו נראה עם הגיזה אסור: גמ' *היכי דמי אינו נראה עם הגיזה אמר רבי אילעאי אמר רבי שמעון בן לקיש כל שעיקרו הפוך כלפי ראשו רב נתן בר אושעיא אמר כל שאינו מתמעך עם הגיזה וכיון דלא איפסקא הלכתא כחד מינייהו נקטינן לחומרא הלכך כל שעיקרו הפוך ואת שאינו מתמעך עם הגיזה תרווייהו אסור: מתניתין במס' ערלה *האורג מלא הסיט מצמר הבכור בבגד ידלק הבגד משער הנזיר ומפטר חמור בשק ידלק השק ואוקימנא במסכת תמורה* בדעבד מינה צרפתא הא לא"ה שרי דבטיל ברובא: תנן בפרק טבול יום* אמר רבי חנינא סגן הכהנים מימי לא ראיתי עור יוצא לבית השריפה אמר רבי עקיבא מדבריו למדנו שהמפשיט את הבכור ונמצא טריפה שיאותו הכהנים בעורו וחכמים אומרים לא ראינו אינה ראיה אלא יוצא לבית השריפה ואתמר עלה

עלה בגמרא אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הלכה כרבי עקיבא ואפילו רבי עקיבא לא קאמר אלא כשהתירו מומחה אבל לא התירו מומחה לא והלכה כדברי חכמים הבשר בקבורה ועור בשריפה:

פרק רביעי

ד' כו ע"ב מתני' *עד כמה ישראל חייב ליטפל בבכור בהמה בדקה שלשים יום בגסה חמשים יום ר' יוסי אומר בדקה שלשה חדשים אמר לו הכהן בתוך הזמן הזה תנהו לי הרי זה לא יתננו לו ואם היה בעל מום וא"ל תן לי ואוכלנו
שם מותר ובשעת המקדש אם היה תמים וא"ל תן לי ואקריבנו מותר: גמ' *מאי טעמא לא יתננו לו אמר רב ששת מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות תנו רבנן הכהנים והלוים המסייעין בבית הרועים ובבית הגרנות ובבית המטבחיים אין להם תרומה ומעשרות בשכרן ואם עשו כן חללו ועליהם הכתוב אומר

וזה לשונם כדתניא לקמן גבי פסולי המוקדשין דהגוזז והעובד בהם סופג את הארבעים ולא אמרינן דכיון דאתקש לצבי ואיל מפקיע לגמרי מלאו וכי כתיב תזבח ולא גיזה איסורא בעלמא אלא אמרינן אהדריה קרא לאיסוריה ללמד דלענין גיזה דין בע"מ כתם הוא וכתם דבהם אסור כ"כ בבע"מ דאכתי באיסוריה הוא כמו שהיה בעודו תם כדאמרינן לענין מלקות וכן נראה מדברי ר"ש בפ"ג דערלה משנה ג' עלה דקתני מתניתין האורג מלא הסיט מצמר הבכור וכו' כתב ז"ל גבי בכור בעיא מלא הסיט וגבי מוקדשין תני כל שהוא וצריך טעם מ"ש אמו בכור לאו מוקדשין ושמא חדא בתם וחדא בבע"מ ואע"ג דתרווייהו דרבנן דכולה סוגיא דשלהי הלוקח בהמה מוכחא דגיזי פסולי המוקדשין שריא מדאורייתא ואפילו בעולה תמימה וכו' עכ"ל הרי דכתב דתרווייהו אחד תם ואחד בע"מ אינו אלא מדרבנן אלא דצריך להבין דנהי דאזהרת דלא תגוז בין לתם ובין לבע"מ דבכור אינו אלא שלא יגוז לכתחלה אבל הגיזה לא נאסרה מחמת דעבר על איסור גיזה מ"מ היינו דוקא בבע"מ אבל בבכור תם דיש לו דין קדשים קלים אמאי לא יהיה אסור הגיזה קודם הקרבה כיון דקודם הקרבה דין מוקדשים יש לו ואף דקי"ל דאין מועלין בשלמים מ"מ אסור ליהנות מהם מדאורייתא וכמ"ש התוספות בפ"ק דנדרים וכן כתבו התוספות בפ"ק דמעילה (דף ג') (ד"ה לאו) [דף ד: ד"ה הא] וכו' וכן פירש"י בפ' כ"ש (דף כז:) ד"ה בעלי שלמים יעו"ש וא"כ איך כתב הר"ש ואע"ג דתרווייהו מדרבנן וכו' הא אפשר לומר דמוקדשין דקתני כל שהוא ומיירי בבכור תם מיירי בצמר שנשר מבכור תם והרנו קודם הקרבה דקודם הקרבה פשיטא דאסור ליהנות בו מן התורה ובהכי אתי שפיר כיון דאיסורו מה"ת אסור בכ"ש משא"כ בע"מ שאינו אלא מדרבנן ובשלמא להתוספות חיצוניות שכתבו וחילקו בין עולה ושאר קדשי מזבח לבכור דשאני עולה שמקדיש כולה היא וגיזותיה אבל בבכור שהקדושה באה מאליה גיזה כממנא שרייה כנז"ל א"ש דלענין גיזה אין דין בכור כשאר קדשים קלים דמעיקרא לא אקדישינהו רחמנא ואין לגיזה דין הקדש אבל לר"ש שכתב דאמו בכור לאו היינו מוקדשים ומוקי מתניתין דמוקדשין בבכור תם דנראה דס"ל דדין הבכור כדין הקדש יש לו לענין גיזה נמי א"כ אמאי כתב דהוי איסורא דרבנן כיון דאפשר לומר דמתניתין מיירי בצמר הנתלש קודם הקרבה דאסור בהנאה מן התורה דע"כ לא אמרו בעולה תמימה במעתין דאינו אלא מדרבנן אלא לאחר הקרבה או דנפל בו מום ופלאו ושחטו כמו שמתבאר בדברי התוספות במעתין יעו"ש אבל מחיים פשיטא דהוי מן התורה ודוחק לומר דר"ש לא ס"ל כהתוספות ורש"י דס"ל דבשלמים איכא איסור תורה דר"ש ס"ל דכיון דאין מועלין בהם לא אסירי בהנאה כי אם מדרבנן דוקא ועוד דאפילו ס"ל הכי מ"מ היינו דוקא בשלמים וקדשים קלים אבל בקדשי קדשים בעולה וכיוצא פשיטא דמועלין בגיזתן קודם הקרבה וא"כ מאי דוחקיה לומר דמוקדשין דקתני במתניתין הוא אפילו בבכור תם הא שפיר י"ל הבכור דקתני רישא הוא בכל גוונא אפילו בבכור תם ודכותיה בשלמים דכיון דאין איסורו אלא מדרבנן בעינן מלא הסיט וסיפא דקתני במוקדשין בכל שהוא מיירי בעולה וקדשי קדשים דאסירי מן התורה: והנה גבי מאי דקתבע"ל במעתין התולש צמר מעולה תמימה מהו ופריך תולש מי איכא מאן דשרי וכו' כתב רש"י ז"ל מי איכא מאן דשרי אליבא דרבנן הא ודאי רשע הוא עכ"ל וצריך להבין דלפי מאי דקי"ל כר"י בן משום דתולש לאו היינו גוזז אמאי בתולש נקרא רשע כיון דלא עבר על לאו דלא תגוז וגו' דנהי דאסור ליהנות מעולה ומועלין בגיזתה מ"מ לא מפני שגוזז מעל כל שלא נהנה ממנה דנהי דאם תלש בדרך גניבה ולקח הגיזה לעצמו א"כ דמעל קודם הנאה מכיון שהוציאה מרשות הקדש מ"מ בתולש מעולה שהפריש לנדרו ועדיין הוא בידו דחשיב כגזבר עליה דכל אדם שהקדשו בידו הרי הוא כגזבר לא מעל עד שיהנה ממנה וא"כ הכא דנראה דמיירי שתלש במזיד דליכא מעילה אם תלש מקרבן עולה של אחר ודאי נקרא רשע דהא גזל מן ההקדש ולא גרע הקדש מהגוזל ממון הדיוט דעובר על לאו דגזילה אף דחייב להשיב את הגזילה בעין ובענין הקדש נמי אף דלא יצא לחולין ע"י הגזילה עובר על איסור גזילה אבל אם תלש מקרבן עולה דידיה דחשיב כגזבר עליו ולענין מעילה לא חשיב הוצאה מרשות א"כ ה"ה באיסור גזילה דלא חשיב עובר על לאו דגזילה כיון דלא עשה שום מעשה קנין כדין קנין גזילה וא"כ מאי פריך הש"ס תולש מי איכא מאן דשרי וכתב רש"י מטעם דהוי רשע הא אפשר דמיירי בתולש מעולה שהפריש לעצמו דהוי כגזבר עליה וליכא איסור גזילה:

פרק רביעי

מתני' עד כמה ישראל חייבין ליטפל וכו' · בגמ' מנה"מ אמר רב כהנא דאמר קרא בכור בניך תתן לי כן תעשה לשורך מלאתך ודמעך לא תאחר כן תעשה לשורך ופריך איפוך אנא ומשני מסתברא דמוקדם למוקדם דמאוחר לדמאוחר ופריך אדרבה דסמיך ליה לדסמיך ליה ומשני אלא אמר רבא א"ק תעשה הוסיף לך הכתוב עשיה אחרת בשורך ופריך ואימא שיתין ומשני לא מסרך הכתוב אלא לחכמים מתבאר מהמעתין דלפי המסקנא דמסיק רבא עיקר הדרשא הוא דבין שורך ובין צאנך לסמיך ליה מקשינן להו לקרא דבכור בניך אלא דמדקאמר קרא תעשה הוסיף עשיה אחרת לשורך ואמרו חז"ל שהוא ל' יום וראיתי להרע"ב שפי' במתניתין כדרשא דרב כהנא דרמינן שורך המוקדם במקרא למלאתך ודמעך המוקדם וצאנך המאוחר לבכור בניך שהוא מאוחר והדבר קשה דלמסקנא לא קאי הא דרב כהנא כי אם העיקר משום דאמר קרא תעשה שהוסיף הכתוב עשיה אחרת ומזה לא הזכיר כלום ר"ע:

הן אמת דגם מפי' הר"ס בפי' המשנה נראה שתפס לעיקר דרשת רב כהנא יעו"ש ועפ"י סברת הר"ס פירש כן ר"ע וי"ל על התוי"ט ז"ל איך לא הרגיש מזה וכבר עלה ע"ד לומר דהר"ס ור"ע סבירא ליה דע"כ עיקר הילפותא הוא כסברת רב כהנא דמסתברא דמוקדם למוקדם וכו' ולא משום דאמר קרא תעשה דהא בפ' בתרא דבכורות (דף נו ע"א) עלה דמתני' דהלקוח והנתון במתנה פטור ממעשר בהמה מה"מ א"ר כהנא דא"ק בכור בניך תתן לי כן תעשה לשורך לצאנך מה בניך אין בלקוח ומתנה אף צאנך ובקרך אין בלקוח ומתנה ופריך והאי בבכור כתיב ומשני א"ק כן תעשה אם אינו ענין לבכור דלא איתיה בעשיה דברחם קדוש תנהו ענין למעשר בהמה ע"כ ואם איתא כדרשת רבא דבמעתין הא איצטריך קרא דכן תעשה להוסיף לך עשיה אחרת דחייב ליטפל בשור ל' יום וכבר התום' שם תמהו ע"ז וכתבו וז"ל א"ק כן תעשה תימ' דבעים עד כמה לעיל דרשינן לענין בכור וכו' וי"ל הא דדרשינן ליה בבכור דכתיב בבכור אבל מאחר דאפקיה רחמנא בלשון עשיה דרשינן ליה למעשר משום דבבכור לא שייך קדושת עשיה עכ"ל והרואה יראה דתירוץ התום' דוחק הוא דכיון דקרא דכן תעשה מוקמינן ליה לבכור לעשות לבכור שור עוד עשיה אחרת ליטפל בו ל' יום א"כ אף דלא שייך קדושת עשיה בבכור דברחם קדוש ממילא מ"מ לענין שחייב ליטפל בו ולגדלו זה אינו נעשה ממילא כי אם חובה למי רחמנא עליה לעשות לו עשיה אחרת בידים ליטפל בו ועל ענין הטיפול א"ק תעשה ולא על ההקדש וכיון דאיצטריך קרא דתעשה לענין הטיפול מנין לנו לומר דקרא דתעשה קאי נמי על עיקר חלות הקדושה וכיון דאינו ענין לבכור תנהו ענין למעשר ועכ"פ י"ל דהר"ס ור"ע ס"ל דמאחר דהכא גבי מעשר המסקנא הוא כדדריש רב כהנא דלקוח דפטור הוא מקרא דתעשה באם אינו ענין לבכור ש"מ דהעיקר נמי כדרשת רב כהנא במעתין לענין טיפול דעיקר הדרשא דמוקדם למוקדם ודמאוחר למאוחר וקרא דתעשה איצטריך לפטור לקוח ממעשר אבל שוב ראיתי דהא ליתא דהא במעתין אמרינן דתניא כוותיה דרבא דמקרא דכן תעשה ילפינן ליה וכיון דתניא כוותיה ע"כ קי"ל כוותיה דרבא ועוד דרבא עצמו בהסיא דמעשר נראה דס"ל דעיקר דרשא דלקוח דפטור הוא מקרא דתעשה כסברת רב כהנא דהתם דהא אמרינן התם עלה דפריך מהא דאמרינן לקח עשרה עוברין וכו' ומשני אמר רבא א"ק תעשה בשעת עשיה מיעט הכתוב ועכצ"ל כמו שתירצו התום' אף שהוא קצת דוחק ולעד"נ אפשר ליישב תמיהת התום' באופן אחר בהקדים דצריך להבין במאי דאמרינן במתני' ובברייתא דר' יוסי ס"ל דבדקה חייב ליטפל ג' חדשים ובגסה נ' יום דמנין לו לר"י זה דכיון דלת"ק אמרינן דנפקא ליה מקרא א"כ סתמא, גם ר"י מקרא נפקא ליה וע"כ צ"ל דר"י ס"ל דכיון דערב הכתוב שורך וצאנך בקרא דוכן תעשה ש"מ דתעשה דרישא דקרא דבא להוסיף עשיה אחרת קאי בין לשורך ובין לצאנך דאי לא תימא הכי לימא קרא כן תעשה לשורך וכן לצאנך דבהכי הוה משמע דלא קאי תוספת עשיה כ"א לשורך ולא לצאנך כיון דאפסקיה קרא ואמר וכן לצאנך וא"כ כיון דתעשה דקרא קאי נמי לצאנך חשיב כאילו כתיב וכן תעשה לשורך וכן תעשה לצאנך וש"מ דבין בשורך ובין בצאנך הוסיף לך קרא עשיה אחרת ומסתברא דסמיך ליה למאי דסמיך ליה ורמינן שורך לבכור אדם ומשו"ה בשורך הוא ל' יום וצאנך רמינן ליה לקרא דמלאתך ודמעך לומר דבצאנך העשה עשיה אחרת כמוהו ויהיה מאה ימים ולא מסרך הכתוב אלא לחכמים והם אמרו ג' חדשים דהוי פחות עשרה ימים כדאמרינן לת"ק דהיה ראוי בבהמה גסה שיתין יום ואתו רבנן ובצרו עשרה ואוקמוה בנ' דנמצא דכפי זה לר"י חשיב כאילו א"ק וכן תעשה לשורך וכן תעשה לצאנך דתעשה דרישיה דקרא קאי נמי לצאנך וא"כ לת"ק נמי ע"כ הכי הוי וא"כ י"ל דמאי דדריש רב כהנא מתעשה לענין מעשר דלקוח פטור היינו ממשמעותיה דקרא דתעשה קאי נמי לצאנך ומשמעות תעשה דצאנך לא איצטריך להוסיף עשיה אחרת לענין טיפול דהא לרבנן בבהמה דקה ליכא הוספה דאינו חייב ליטפל כי אם ל' יום כדין בכור בניך ועכצ"ל דאיצטריך לענין מעשר דאם אינו ענין לבכור דברחם תלה רחמנא תנהו ענין למעשר:

והרב תוי"ט כתב וז"ל וצריך לומר דרבי יוסי לית ליה דרשא דקרא אלא ס"ל דמסברא בעלמא אמרו חכמים שיטפל בו הישראל כדי שתהא הנתינה דרך גדולה עכ"ל ולעד"נ דאפשר לומר דדריש לקרא כ"ד האמור ולעולם לכ"ע אינו מסברא בעלמא: והנה כתבו התוספות במעתין ד"ה מלאתך וכו' וז"ל וא"ת כאי ביום ל' הוא ולא הוי כעין בכור בניך תתן וצאנך דלאחר ל' עכ"ל וראיתי להרב כ"י שהביא תמם

תוספות חיצוניות שכתבו ע"ז וז"ל וי"ל דבכורי יחיד לא מייתי עד לאחר עצרת עכ"ל וצריך להבין דמנ"ל דבכורי יחיד אינו מביא בעצרת עצמו דאחר הקרבת שתי הלחם כבר הותר להביא בכורים אפילו בו ביום והר"ס בפ"א מהל' בכורים דין ו' כתב אין מביאין בכורים קודם לעצרת וכו' ואם הביא אין מקבלין ממנו אלא יניחם שם עד שתבא עצרת ויקרא עליהם עכ"ל ודבריו הם מדברי התוספתא בפ"ק דבכורים דמשמע דביום עצרת עצמו יקרא עליה' דאחר הקרבת שתי הלחם הותר להביא ואולי דס"ל להתוס' דהיינו דוקא בדיעבד שכבר הביא מקודם אבל להביא לכתחל' ביום עצרת עצמו לא וה"ט דכיון דהבאת הבכורים טעון קרבן עמהם כמ"ש הר"ס בפ"ג מהל' בכורים בדין י"ב ואפשר דכיון דכתב הר"ס שם דאין הבאת הקרבן מעכבת אינו בסוג קרבן חגיגה ושמחה שמקריבים ביו"ט מפני שהן חובה אלא הוי כנדרים ונדבות דאין מקריבין ביו"ט כמ"ש בפ"א מהל' חגיגה דין ח' ואפילו את"ל דקרבן זה קרבן חובה מקרי מ"מ כיון דאין זמנן קבוע ביו"ט כמו שלמי שמחה אינו דוחה יו"ט וכיון דעיקר המצוה לכתחל' להביא הבכורים עם הקרבן בב"א ודאי דלכתחלה לא יביא בעצרת כדי להביא הקרבן עמהם: גמ' מאי טעמא לא יתננו לו א"ר מפני שנראה וכו'. וכתב רש"י בד"ה שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות וז"ל לפי שבזמן הזה אין בכור ראוי לכלום עד שיפול בו מום וכיון דעל ישראל רמיא ליטפל בו חמשים יום ואמר ליה הכהן בתוך הזמן תנהו לי וכו' וי"ל דאמאי נקט חמשים יום דנראה דס"ל דלא קאי מתני' דלא יתננו לו כי אם בבהמה גסה דאיכא טיפול דנ' יום ולא על בהמה דקה וצריך טעם מ"ט ודוחק לומר דכיון דבהמה דקה שאינו אלא ל' יום אינו כ"כ הנאה לישראל מה שמצילו מהטורח קודם זמנו אינו נראה ככהן שמסייע בבית הגרנות דהא ודאי אין סברא בהכי דמה לי הנאה מרובה ומה לי הנאה מועטת סוף סוף נראה כמסייע וצ"ל דדברי רש"י לאו דוקא וה"ה בבהמה דקה ומדא מינייהו נקט: ובכולן יש בהם טובת הנאה לבעלים ומסקינן דדוקא תרומות ומעשרות אבל במתנות ובכור אין בהם טובת הנאה וכן כתב רש"י ז"ל והאי דנקט תנא ובכולן ה"ק ובכולן התרומות והמעשרות יש בהם טובת הנאה לבעלים עכ"ל וצריך להבין דזה דוחק בדברי התנא שהרי ברישא דברייתא קתני תרומות ומעשרות ומתנות ובכורות ומשמע דובכולן יש בהם טובת הנאה אכלהו קאי ואי לאו דברי רש"י הייתי יכולים לפרש דהתנא אכולהו קאי אלא דנקט תנא כילד ישראל שהפריש תרומה וכו' לאשמועינן דדין טובת הנאה לא שייך בכולן כי אם באופן דליכא למיחש דאתי למעטי לומר דנתחלל קדושתייהו כענין תרומה דלא אתו למעטי דקדושת הגוף היא וה"ה בכל הני כבכור ומתנות כהונה דאם הוא באופן זה דליכא למעטי וכגון בבכור תם דקדושת הגוף הוא ואחר ההקרבה אינו נאכל אלא לכהנים דהוי כדין תרומה וכן במתנות כהונה משכחת לה דאם אירע שלא היה שם כהן ליתנן מיד והעלה אותם בדמים משום פסידא דכהן כדאמרינן בס"פ הזרוע (דף קלד ע"ב) ואם אין שם כהן מעלין אותן בדמים ואוכלן מפני הפסד כהן יעו"ש דבכה"ג דמה שיש ביד ישראל עכשיו הוא הדמים דלא שייך בהו שום קדושה שפיר יכול לומר לו ישראל אחר הן הדמים אלו לבן בתי כהן בטובת הנאה דבדמים ליכא למיחש מידי וכן משכחת לה באופן אחר כההיא דאמרינן בפרק כל הגט (דף ל.) המלוה מעות את הכהן ואת הלוי וכו' להיות מפריש עליהם והולך וכו' וא"כ משכחת לה בהפריש מעות להלוותם לכהן להיות מפריש עליהם מתנות כהונה ותנאו ישראל אחר ואמר ליה תן לבן בתי כהן בטובת הנאה דבכה"ג נמי ליכא למיחש כלל ובכה"ג משכחת לה אפילו בבכור בעל מום וכיון דטובת הנאה הוא על הדמים שהפריש להלוות לכהן לזכות בבכור בעל מום לעצמו שייך טובת הנאה באופן דיש לפרש דמאי דקתני ובכולן דיש להן טובת הנאה הוא כפשטיה דאפילו בבכור ומתנות כהונה יש להן טובת הנאה ומאי דנקט התנא המציאות בתרומה לדוגמא בעלמא נקטיה ללמדנו דדוקא כענין תרומה דליכא למיחש דאתו לחלל קדושתייהו וצריך טעם אמאי לא ניחא ליה לרש"י לפרש כן והוצרך לדוחק דברי התנא לומר דובכולן לאו דוקא: שוב מצאתי להרב כ"י שכתב במעתין קודם מאי דפריך הש"ס ותנא ת"ט לא קחשיב מתנות כהונה וכו' וז"ל בקצת ספרים ישנים כתוב כאן ר"ש בן אלעזר אומר אף במתנות כהונה כן כילד ישראל שהפריש מאתים זוז למתנות כהונה ומצאו ישראל אחר ואמר ליה הילך סלע זה ותנם לבן בתי כהן ואם היה כהן לכהן אסור ותנא קמא מ"ט וכו' כן נמצא בקצת ספרים ורש"י לא גרים לה עכ"ל ואח"כ כתב עוד וז"ל ואנה ה' לידי אח"כ תוספי הרא"ש ומצאתי שכתב וז"ל רשב"א אומר אף מתנות כהונה כילד ישראל שהפריש ר' זוז למתנות כהונה ונמצאו ישראל אחר וכו' כך מצאתי בספרי ספרד ונראה דהכי פירושו שהפריש מאתים זוז להלוותן לכהן להיות מפריש עליהן מתנות כהונה בכורות וזרוע ולחיים וקיבה כההיא דפרק כל הגט המלוה מעות את הכהן וכו' ודוקא בכה"ג הוא דשרי אבל אם כבר הפריש המתנות או נולד הבכור אסור לקבל טובת הנאה דילמא אתי למעטי בהו כיון שכבר הפרישן ולומר שנתחלל הקדושה ולהכי לא גרים רש"י ות"ק מ"ט לא אמר מתנות אלא גרים ותנא מ"ט משום דאף רשב"א מודה במתנות כהונה שהופרשו עכ"ל הרי מתבאר מדברי הרא"ש דגם רש"י יש לו נוסחא זאת דפליג רשב"א את"ק במתנות כהונה ומשו"ה הוצרך לומר רש"י דלא גרסינן ות"ק מ"ט וכו' מהטעם שכתב הרא"ש כנז"ל והנה כי כן מצינו טוב טעם לרש"י שדחק עצמו לומר דובכולן דקתני ת"ק ע"כ לא קאי אלא אתרומות ומעשרות בלבד דהא לא משכחת לה בשהפריש מעות כאשר דמינו לומר דהא ת"ק פליג אדרשב"א דס"ל דאפילו בדמים לא שייך טובת הנאה וע"כ צ"ל דס"ם דת"ק דכיון דחכמים אסרו טובת הנאה בשהפריש המתנות עצמם כי היכי דלא ליתו למיטעי שנתחללו עשו חיזוק לדבריהם וגזרו לגמרי דאפילו הפריש דמים אסור בטובת הנאה כיון דהכל שם מתנות הוא לא פלוג רבנן ואסרו הכל ומשו"ה י"ל דאפילו בבכור תם דקדושת הגוף הוא כתרומה מ"מ אסרו טובת הנאה בו כיון דבבעל מום אסרו לא פלוג רבנן בין בכור לבכור ומשו"ה ע"כ מאי דקאמר ת"ק ובכולן יש להן טובת הנאה לא קאי אלא אתרומות ומעשרות בלבד ולענין הלכה כתב הר"ס בפי"ב מהל' תרומות דין כ' וז"ל וכמאי ישראל לומר לישראל אחר הא לך סלע זו ותן תרומה או בכור או שאר מתנות לפלוני הכהן בן בתי או בן אחותי וכל כיוצא בזה ע"כ ודבריו תמוהים טובא דהא מסקינן במעתין דדוקא בתרומה מותר אבל בבכור ומתנות אסור וכבר עמדתי על דברי הר"ס אלו בקונטרס אחר לי הנדפס בספר גאות יעקב להרב אבא מארי זלוק"ל סימן ד' יעו"ש: הן עתה חשבתי דהכי לומר ליישב דברי הר"ס באחד מב' דרכים דהר"ס גרס כגירסתנו דליכא פלוגתא דרשב"א עם ת"ק וע"כ ס"ל להר"ס דכיון דנקט תנא סתם ובכולן יש בהם טובת הנאה ש"מ דעל כל הנזכרים ברישא קאי וא"כ ה"ה בכור ומתנות ומאי דהמציא התנא כילד ישראל שהפריש תרומה וכו' האי דנקט תרומה לדוגמא נקטיה וה"ה כל דדמי לתרומה דליכא למעטי שיחלל אותם וכגון שהפריש דמים יש להם טובת הנאה ופ"ז קתני ברישא ובכולן יש להם טובת הנאה דמפריש דמים יש להם טובת הנאה כאשר שיערנו לעיל והר"ס מיירי בדמפריש דמים או שנאמר דס"ל להר"ס דמאי דקתני ובכולן יש להן טובת הנאה ואפילו בכור ומתנות היינו כשאמר לו ישראל לישראל הילך סלע ותן לבן בתי כהן ונתן לבן בתו כהן אך הכהן המקבל לא ידע ממה שנתן זקנו סלע לישראל כדי שיתן לו דהשתא הוא דמעצמו נתן לו לקיים מצותו דבכה"ג ליכא למיחש דטעי ואתי למינהג בהם מנהג חולין כיון דלא ידע מזה כלום וכל כי האי לא חיישינן דילמא יבא לידע ויטעה דכיון דאמו אומרים לנותן ולישראל דמורת הדין הוא דאם ידע כהן המקבל מזה אסור ליה לקבל הסלע מהכהן מסתמא נזהרים שניהם שלא להגיד מזה לכהן המקבל ומאי דקתני כילד ישראל שהפריש תרומה לדוגמא נקטיה דדוקא כעין תרומה דליכא למעטי אבל בכור ומתנות כל שהענין הוא כעין תרומה דמיירי אפי' בידע המקבל מנתינת זקנו אסור דדוקא תרומה דקדושת הגוף היא לא טעי אבל בקדושת דמים טעי ואתי למינהג בהו מנהג חולין כיון דידע שע"י נתינת זקנו נתן אבל כל שלא ידע כלל אפילו בכור ומתנות שרי והר"ס מיירי נמי בדלא ידע הכהן המקבל ואולם נראה דב' הדרכים אלו ניתנו ליאמר לפי גרסתנו אבל לדברי הר"ס אינו מן הישוב כיון דהר"ס סתם דבריו ולא בא לומר דהיינו במפריש דמים או בשלא ידע הכהן המקבל וראיתי להרדב"ז בביאורו על הר"ס שתמה על דברי הר"ס וכתב וז"ל וי"ל דלא אמרינן הכי אלא למיהב טעמא לתנא דפתח ובכולן יש להן טובת הנאה לבעלים עכ"ל ולכאורה אין דבריו מובנים והנראה דכוונתו לומר דמאי דמשני הש"ס הכי הוא למיהב טעמא לתנא דקיים בתרומה בלבד ולא לענין דינא הוא דודאי העיקר כרישא דמתני' דקתני ובכולן אלא דהתנא בבא להמשיל לנו משל ללמדנו מה הוא ענין הטובת הנאה נקט תנא לדוגמא היותר פשוט לענין דינא דתרומה הוא מלתא דפשיטא דשרי כיון דליכא למעטי משא"כ במתנות ובכור שאינו כ"כ פשוט כיון דאיכא למימר דאפשר דלא שרי לעשות כן במתנות כיון דאתי למנהג ביה מנהג חולין ולכן נקט התנא לדוגמא היותר פשוט אבל אחר האמת העיקר כרישא במתני' דפתח בכולן ואם זה הוא כוונתו דוחק גדול הוא בעיני: הנה בקונטרס דין טובת הנאה הנזכר כתבתי ליישב דברי הר"ס דהר"ס דמה זה דמעתין דנראה דבבכור ומתנות אסור לעשות כן תקמי מתני' דערכין (דף כח ע"ב) דקתני הבכור בין תם בין בעל מום מחרימין אותו וכילד פודין אותו אומדים כמה אדם רוצה ליתן בבכור זה ליתן לבן בתו כהן דנראה בהדיא דאפילו בבכור בעל מום דקדושת דמים הוא ושייך למיחש דאתי למנהג בו מנהג חולין יכול ליקח זוז דלא כמעתין: והן עתה מצאתי להרב כ"י במעתין שהביא דברי תוספות חיצוניות שכתבו וז"ל כלומר במתנות כהונה אין להם טובת הנאה לבעלים פן יבואו לזלזל בהם וא"ת הא אמרינן בפרק המקדיש שדהו בערכין בכור בין תם ובין בעל מום מקדישין ומחרימין אותו ואומדין כמה אדם רוצה ליתן בו כדי ליתנם לבן בתו כהן וי"ל דמדאורייתא טובת הנאה שריא ולכך שייך בה הקדש אלא מדרבנן הוא דאסירא טובת הנאה כדמפרש הכא טעמא עכ"ל וכבר זכיתי לכוון לדעת התוס' חיצוניות בזה שם אלא שכתבתי שם דלא שייך תירוץ זה כי אם לדעת רש"י בהסיא דדבר תורה מעות קונות דס"ל דאם קדש בהם אשה לא העמידו דבריהם במקום איסור אבל לדעת הריטב"א והר"ס בהסיא דמעילה דבממון דאיכא למימר הפקר ב"ד היה הפקר שייך לומר דהעמידו דבריהם אפי' במקום

תורה אור

אומר שחתם ברית הלוי אמר ה' צבאות ואומר ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו ובקשו חכמים לקנסן להיות מפרישין עליהן תרומה משלם ומפני מה לא קנסום דילמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב ובכולן יש בהם טובת הנאה לבעלים *כיצד ישראל שהפריש תרומה מכריו מצאו ישראל אחר א"ל הילך סלע זה ותנהו לבן בתי כהן מותר ואם היה כהן לכהן אסור [מג] וה"מ בתרומות ומעשרות אבל במתנות כהונה כגון בכורות אי נמי זרוע ולחיים וקיבה לא מ"ט תרומה דקדושת הגוף הוא כיון דלא מיתחלא לא אתי למטעי בה אבל הני דקדושת דמים נינהו דאי בעי מאכיל להו לישראל אתי למטעי בהו סבר תתחלא קדושתייהו אארבע זוזי ואתי למינהג בהו מנהג חולין וכן הלכתא :

[מד] תנן *החלה נאכלת עם הזר על השולחן וניתנת לכל כהן שירצה ואלו ניתנים לכל כהן החרמים והבכורות ופדיון הבן ופדיון פטר חמור והזרוע והלחיים והקיבה וראשית הגז ושמן שריפה וקדשי המקדש וכו' וחזינן ביה תרין פירושי איכא דאמרי ניתנים לכל כהן שירצה ואפילו לעם הארץ ואשכחן עליה קושיא דבפרק הזרוע *גרסינן עלייהו מנין שאין נותנים מתנות לכהן ע"ה וכו' ואקשינן

נמקום איסור וא"כ הכא גבי טובת הנאה כיון דמדרבנן הפקיעו זכות טובת הנאה שיש לו בבכור כיון דהפקר ב"ד היה הפקר מן התורה הוא חשיב כאילו מדאורייתא נמי לית ליה זכותא בגויה וא"כ אכתי קשה איך חל ההקדש ולפיכך כתבתי דדעת הר"ס שמעתין מקמי דמתני' ואולי התוס' חיצוניות ס"ל כסברת הר"י בההיא דדבר תורה מעות קונות : [מג] אמנם יש לעמוד על דברי רבינו הרמב"ן שכתב דהל' כשמעתין דדוקא בתרומות ומעשרות איכא טובת הנאה ולא בבכור ומתנות וכן כתב הרא"ש בפסקיו ישו"ש דמה יענו למתני' דערכין הנזכר לרבינו והרא"ש נלע"ד דאין לתרץ כמו שתירצו התוס' חיצוניות דכיון דמדאורייתא טובת הנאה שרית לכך שייך ביה הקדש דלדידהו ע"כ אי אפשר לומר הכי והענין הוא ע"פ מה שכתבתי בספר תוספת דרבנן באות פ' דף נג דמתבאר מדברי רבינו הרמב"ן ומדברי הרא"ש בריש פרק פסולי המוקדשין דס"ל דהא דבכור ומעשר אינם נמכרים באיטליז ואינם נשקלים בליטרא אינו אלא מדרבנן והנה כי כן לדידהו מתבאר מסוגיא דזבחים (דף עה ע"ב) גבי מאי דבעי רמי בר חמא התפיס בכור לבדק הבית מהו שישקול בליטרא וכו' דכיון דאיסור זה מדרבנן הוא ע"כ הכי קמבעיא ליה דכיון דמדאורייתא יש לו זכות לכהן על שיעור דמי למכור משקל הליטרא הכי אפשר דחל ההקדש על שיעור זה הכוונה דהקדש עדיף ודחי ליה ר' אמי דס"ס כיון דמדרבנן אסרו משקל הליטרא והפקיעו זכות זה מתנו הפקר ב"ד היה הפקר ולא נשאר לו זכות כלל ולא חל ההקדש על זכות זה יעו"ש וא"כ במתניתין דערכין במקדיש

דהבכור דינו כשאר מתנות דניתנין לכל כהן דבהכי א"ש דהר"ס סמך דין זה שכתב ויראה לי סמוך לדין זה וכללו בסעיף א' לרמוז דמזה הדין המלה דבר זה :

ומתוך דברי המכילתא והספרי הנזכר לעיל דקתני ומה בכור אדם מטפל בו ל' יום אף בכור בהמה מטפל בו ל' יום יצא לנו קצת ישוב עוד למה שהקשו התוס' בההיא דמעשר בהמה דיליף לקוח מקרא דוכן תעשה דהא איצטריך לרבות עשיה אחרת לשורך דבהמה גסה מטפל בה ל' יום כאמור דהא לכאורה קשה דהאי תנא דמכילתא וספרי הוי דלא כמאן דהא סתמא קתני דמשמע דכל מין בכור בהמה בין דקה ובין גסה אינו מטפל כ"א שלשים יום דומיא דבכור אדם וע"כ צריך לומר דסבירא ליה לתנא דמכילתא וספרי דמהאי היקשא דבאדם ובבהמה אין ללמוד אלא טיפול דל' יום אפילו בבהמה גסה אבל מיתורא דהיקש שני דהוקש לבכור אדם בקרא דבכור בניך תתן לי כן תעשה לשורך ילפינן דבהמה גסה מטפל ל' יום דהיקש זה אי אפשר לומר דבא ללמדנו לטיפול ל' יום דלל' יום זו היא בידינו מהיקשא דקרא דקדש לי כל בכור ולמה איצטריך היקש אחר לזה וא"כ ע"כ לומר דעיקר ההיקש אינו להקישו לבכור בניך אלא לרישא דקרא דמלאתך ודמעך לומר דבזמן הביכורים שהוא כ' יום כן תעשה לשורך וס"ל להתנא דעיקר היקשא הוא לשורך ולא לצאנך דטפי סמך ליה לשורך מתאי דסמיך לצאנך וכל מאי דאפשר לדרוש ההיקש לרישיה דקרא דבכורים למאי דסמיך ליה יותר עדיף טפי כדאמרינן בשמעתין דאדרבה מדסמיך ליה

ואקשינן נמי התם אטו חזה ושוק לאו בדיינין מחלקי וכולא מלתא כדאיתא התם אלמא אין ניתנין לעם הארץ ואיכא דאמרי לכל כהן אע"פ שאין משמר שלו ופירושא קמא עיקר ולישנא בתרא ליתיה והכי אשכחן לה בגמרא דמערבא במס' חלה וניתנת לכל כהן בין כהן חבר בין כהן עם הארץ סיפא דמתניתין
ס"ה *רבי יהודה אוסר בבכורים מפרש נמי עלה התם רבי יהודה כדעתיה דרבי יהודה אומר אין נותנין אותן אלא לחבר בטובה אבל לכהן שאין משמר שלו מפורש התם יש מהן לאנשי משמר ויש מהן לכל כהן הבכורות והבכורים לאנשי משמר ושאר כולם לכל כהן אבל פרוקא דקושיין אמרי בה רבנן במקום

הם יעו"ש ולפי מ"ש התוספות בפרק הזרוע ובפרק כל הבשר דאפילו איכא כהן חבר אם אינו רוצה לקבל יכול ליתן לכהן ע"ה יעו"ש יש ליישב דהכי דניתנין לאנשי משמר נפקא מינה כשלא רצו אנשי המשמר לקבל ומשטו את ידיהם ממנו כהסיא דאמרינן ביומא (דף לט.) מכאן ואילך נשתלחה מארה בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים וכל כהן המגיעו כפול הגרוגרות נוטלין את ידיהם וכו' יעו"ש דבכה"ג דאנשי משמר מושכין את ידיהם יכולין ליתן לכהנים עניים אפילו ע"ה כיון שהחברים הם צנועין מושכין את ידיהם ואף דרבינו והרשב"א והרימב"א וכל"ן לא הזכירו בתוך דבריהם אלא בשאין שם כהן חבר נ"ל דה"ה אם היה שם כהן חבר ואינו רוצה לקבל יכול ליתן לכהן ע"ה דבכהי אתי שפיר הכי דניתנין לאנשי משמר דמתניתין:

והנה לפ"ד דחילוק זה שהולידו רבינו ושאר פוסקים מתוך מתניתין דכשאין שם כהן חבר יכול ליתן לכהן ע"ה בלאו מתניתין יש ללמוד דבר זה מהא דאמרינן בפרק הזרוע (דף קלב ע"א) דבי רבי ישמעאל תנא כהן ולא כהנת וילמוד סתום מן המפורש דבי ר' אליעזר בן יעקב תנא כהן ואפילו כהנת הוי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ע"כ ואם איתא דבדין זה אם אין כהן חבר צריך להכנס עד שיבא כהן חבר או צריך שיפסול וישלח אותם במקום החבר א"כ קשה דהא כיון דעיקר סברא זאת דצריך ליתן לכהן חבר הוא משום דכתיב למען יחזקו בתורת ה' זה לא שייך אלא באנשים דמצווים על תלמוד תורה והזהיר הכתוב לתת להם מנת כדי שיתחזקו בתורה וכמ"ש רש"י על פסוק זה בדברי הימים וז"ל למען יחזקו בתורת ה' יותר ברצון ובעוד בעוד שיהיה להם פרנסתם מזומנת יוכלו לעסוק בתורת ה' לפי שלא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן ושנייה להם אוכלי תרומה עכ"ל אבל הנשים כיון דאינן מצוות על תלמוד תורה ואדרבא קי"ל כל המלמד את בתו תורה כאילו מלמדה תיפלות כדאמרינן בפרק היה נוטל [דף כ.] וכמו שפסק הר"ס בפ"א מהל' ת"ת יעו"ש לא שייך דבר זה דאפילו באשה כהנת שלמדה תורה כיון דלא מיפקדא אתלמוד תורה ליכא מצוה להחזיק בידה וא"כ לר"א בן יעקב דקי"ל כוותיה איך אמרינן דאפילו כהנת אבל אי אמרינן דכל שאין כהן חבר נותנין לע"ה א"ש דמאי דאמרינן דאפילו כהנת הוא דווקא בשאין כאן כהן חבר דאפילו איכא כהן ע"ה הוא והכהנת שווים הם ויתן למי שירצה וקצת קשה אמאי לא הביאו הפוסקים ראיה מזה וי"ל דאכתי יש לדחות דהכא מאי דאיצטריך קרא לרבות כהנת היינו משום כהנת הנשואה לישראל חבר דכיון דבעלה חבר זוכה בהם מכח אשתו חשיב כנותן לכהן חבר כיון דלגבי בעלה קרינן ביה למען יחזקו בתורת ה' ולעולם י"ל דבכהנת פנויה או נשואה לישראל ע"ה לא ריבה קרא אבל אחר האמת דלמדנו ממתניתין דכל שאין כהן חבר נותנין לע"ה א"כ י"ל דה"ה כהנת בכל גוונא רבי קרא כל דליכא כהן חבר ליתן לו אפילו יש כהן איש ע"ה יכול ליתן לכהנת. וראיתי להרש"ל בפ' הזרוע סי' ו' שכ' וז"ל ונראה בעיני [דאפילו] היכא דאיכא כהן גמור יכול ליתן לכהנת ואם יש כהן ע"ה והיא אשת חבר טוב ליתן לאשת חבר דאשת חבר כחבר ואם יש כהן חבר שקולים הם [וה"ה כהן ע"ה כה"נ] עכ"ל ולע"ד צריך להבין מנ"ל הא דאשת חבר ובכן חבר שקולים הם כיון דמסברא י"ל דעדיף כהן חבר שבא לזכות מצד עצמו משא"כ באשת חבר שהחבר בא לזכות מכח אשתו וי"ל דיש ללמוד כן דשקולים הם דאי לא תימא הכי מנ"ל להראב"י לומר דתרי מיעוטי דקרא הוו לרבות דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות בהיות דאפשר לומר דאיצטריכו תרי מיעוטי דאי הוה כתיב מיעוט אחד בלבד הו"א דכיון דעיקר נתינת המתנות הוא לכהן חבר כדילפינן מקרא אחרינא א"כ י"ל דמאי דממעט כהנת היינו בדאיכא כהן חבר שם דאפילו דהכהנת היא אשת חבר ישראל כהן חבר קודם אבל אי ליכא כהן חבר כי אם כהן ע"ה ואיכא כהנת אשת חבר הה"א דאמרינן כהן ואפילו כהנת ואשת חבר קודם לכהן ע"ה לזה איצטריך מיעוט שני דלעולם אמרינן כהן ולא כהנת וכהן ע"ה קודם לכהנת אשת חבר דעיקר דין מתנות לא נאמר אלא לזכרי כהונה ומדלא אמרינן הכי ש"מ דהסברא הוא דלכל דין המתנות הוא אחד האיש ואחד האשה וכהן ואפילו כהנת הו אי אפשר לומר דאי הוה כתיב מיעוט אחד שדינן ליה להיכא דאיכא כהן חבר וכהנת אשת חבר דהכהן חבר קודם דאין סברא לומר הכי כיון דשניהם שקולים הם ובשניהם שייך לומר אחזוקי תורת ה':

והנה הר"ש במתניתין דחלה עמד ליישב הא דפרק הזרוע דאמרינן דאין ניתנין לכהן ע"ה ותירץ דהכא במתניתין בחבר מיירי אלא דאינו אוכל חוליו בטהרה כהסיא דר"ש בשלהי הנזקין יעו"ש באורך ולעד"ד דאפי' הר"ש אזיל ומודה לסברת רבינו ודעימיה דאמר דאם אין כהן חבר יכול ליתן לכהן ע"ה דאי לא ס"ל הכי תקשי ליה הסיא דכהן ואפילו כהנת דמשמע בכל גוונא מיירי בין אשת חבר ובין אשת ע"ה או פנויה ואם איתא דאפילו בדליכא כהן חבר צריך למטרח לשלוח לחבר או לעכבם בידו עד שיבא התינח באשת חבר אבל באשת ע"ה או פנויה דליכא אחזוקי תורה אמאי יהבינן לה אלא ע"כ דאף הר"ש מודה בדליכא כהן חבר ומאי דלא ניחא לאוקמא למתניתין אפילו בכהן ע"ה ובדליכא כהן חבר כסברת רבינו הוא משום דלישנא דמתניתין לא משמע ליה הכי דאיך קתני מתניתין וניתנין לכל כהן סתם דמשמע בכל גוונא אפילו בדאיכא כהן חבר לכל כי הא הו"ל לתנא לפרש דדוקא בדליכא כהן חבר ועוד דאם איתא דמיירי בדליכא כהן חבר בהכי דתני דניתנין לאנשי משמר מאי איכא למימר דמשמע דאנשי משמר חבירים נינהו כאמור: והנה הרי"ף והר"ס בפ"ט מהלכות בכורים והרא"ש בפסקיו והסמ"ג עשין קמ"ב והרי"ו בנתיב כ' ח"ג השמיטו הא דר"ש בר נחמני דאין נותנין אלא לכהן חבר והוא תימה אמאי השמיטוהו מהלכה ולפי מומר הנושא לפי האמור י"ל דס"ל דדין זה דאמר ר"ש ב"נ משמיה דרבי יונתן פלוגתא דתנאי היא בהסיא דכהנת דלתנא דבי ראב"י דס"ל כהן אפילו כהנת לא ס"ל כסברת רבי יונתן בהא דאין נותנין לכהן עם הארץ דאם איתא דס"ל כוותיה מנ"ל לומר דתרי מיעוטי הוא לרבות דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות בהיות דאפשר דתרי מיעוטי איצטריכו דאי הוה כתיב חד הוה אמינא היינו דוקא בדאיכא כהן חבר ולאו משום דמתנה זאת אינו אלא לזכרי כהונה אלא ה"ט מידי דהוה לכהן ע"ה דכהן חבר קודם ולזה איצטריך מיעוטא אחרינא למעט כהנת לגמרי אפילו בדליכא כהן חבר או דהיא נשואה לחבר וקמ"ל דמתנה ע לא ניתנה אלא ל כרי כהונה דאין לומר דכשיש כאן כהן חבר לא איצטריך מיעוטא אם איתא דאחד האיש ואחד האשה במתנה זאת דהא גלי קרא דלמען יחזקו בתורת ה' דלכהן חבר נותנין ולא לע"ה וה"ה כהנת דלא שייכא בתורת ה' דהא י"ל דקרא דהתם הוא מדברי קבלה אבל מן התורה ליכא שום גילוי מזה דאף על גב דאמרינן במתניתין בפרק הזרוע דהא דאמר קרא וזה יהיה משפט הכהנים ללמד שהמתנות דין הוא לחלקן בדיינים כדרבי שמואל בר נחמני מכל מקום נראה דזה הוא לפי מאי דס"ד התם אבל בתר דפריך התם מברייתא דרבי יהודה בן בתירא יכול אפילו חזה ושוק וכו' ומשני הב"ע דאתו לידיה וקמ"ל דמתנות שלא כורתו כמי שכורתו דמיין מאי דאמרינן מלמד שהמתנות דין הוא להוציאו בדיינים ולא לחלקן בדיינין ואע"ג דבסוף פרשת קרח אמרינן בספרי ונתתם ממנו תרומת ה' לאהרן הכהן מה אהרן חבר אף כהנים חברים מכאן אמרו אין נותנין מתנות אלא לחבר עכ"ל יש לדחות דדוקא מתנות דומיא דתרומת מעשר דמשתעי בהו קרא כגון תרומה גדולה או חלה שיש בהם איסור טומאה וה"ט דאין ניתנין לכהן ע"ה מפני שהוא חשוד על הטומאה ושמא יטמאם ויאכלם ולא משום אחזוקי ללומדי התורה הוא וא"כ בשאר מתנות דליכא איסור טומאה אפשר דניתנין לכהן ע"ה וכיון דליכא קרא בתורה בהא דלשאר מתנות נמי ניתנין לכהן חבר משום חיזוק תורת ה' שפיר י"ל דאיצטריך מיעוט אחד למעט כהנת בדאיכא חבר מטעם דהויא ככהן ע"ה ומיעוט אחד ללמד דאפילו בדליכא כהן חבר או שהיא אשת חבר אין נותנין לכהנת דפיסול דידה לאו משום דלא שייכה בתורה אלא מצד עצמה דלא ניתנה מתנה זאת כי אם לזכרי כהונה ואין לומר דהיינו טעמא דראב"י דתרי מעוטי לרבות דאי מיעוט שני בא ללמד כי היכי דלא נימא דמיעוט ראשון לא מיעט אלא בדאיכא כהן חבר א"כ נמצא דעיקר קרא בא ללמדנו שצריך ליתן למחזיק בתורת ה' ולמאי הוצרך ללמדנו זה במיעוט כהנת כיון דאיכא למעטי דפיסול הכהנת הוא משום דלנשים לא ניתנו מתנות אלו ומן הראוי היה ללמד דבר זה בפירוש גבי אנשים עצמם דבעינן דומיא דאהרן שהוא חבר ולא כהן ע"ה דמ"מ אכתי י"ל דניחא דקרא למעט כהנת וצריכי תרי מיעוטי ע"ד האמור וא"ת דא"כ אמאי לא מיעט קרא כהן ע"ה דהו"א דמן התורה אין חילוק בין כהן חבר לכהן ע"ה כיון דגופיה חזי לעסוק בתורת ה' ואפשר דע"י שיש לו פרנסתו יעסוק בתורה ויזכה לתורת ה' ויעשה עצמו חבר משא"כ גבי אשה דגופה לא חזיא ולא מיפקדא וי"ל דעליה הוא דקפיד קרא דאם יש כהן חבר לא יתנו אבל בדליכא חבר או שהיא אשת חבר לא מיעט קרא לזה איצטריך מיעוט שני ומדס"ל לראב"י בפשיטות דהני תרי מיעוטי לרבות כהנת ש"מ דס"ל דאין כאן שום סברא כלל לחלק בין כהן חבר לכהן ע"ה דלענין מתנות דליכא איסור טומאה לא מסתבר כלל למעט כהן ע"ה מפני שאינו מחזיק בתורת ה' וכיון שכן אם איתא דאמרינן דכהן ואפילו כהנת לא היה ממעט קרא כהנת מטעם דאיכא כהן חבר מידי דהוה לכהן ע"ה וא"כ במיעוט אחד היה יכול למעט כהנת אפילו אין כאן כהן חבר ומדאיצטריך תרי מיעוטי ש"מ לרבות וזהו לראב"י אבל לתנא דבי רבי ישמעאל דס"ל דכהן ולא כהנת י"ל דס"ל כסברת רבי יונתן דבאיכא כהן חבר אין נותנין לע"ה ומש"ה איצטריכו תרי מיעוטי הכא למעט כהנת כי היכי דלא נימא דלא מיעט אלא בדאיכא כהן חבר ובא זה ולימד על זה כאמור וכיון דהכן כראב"י קי"ל דכהן ואפילו כהנת א"כ ממילא לא קי"ל כר' יונתן כלל דלעולם אין סברא לחלק בין כהן חבר לכהן ע"ה כלל דכל דהוי מזרע אהרן כולם שווים לטובה ואין חילוק ביניהם ופי"ז א"ש דמתניתין דחלה דקתני סתם ואלו ניתנין לכל כהן דמוכח דאפילו לכהן ע"ה נותנין לכתחלה אפילו בדאיכא כהן חבר מדלא פירש תנא לומר דדוקא בדליכא כהן חבר ומתניתין כראב"י דקי"ל כוותיה ורבי יונתן דקאמר הכי דבאיכא כהן חבר אין נותנין לע"ה תנא הוא דס"ל דלא כמתניתין דחלה ודלא כראב"י ולא קי"ל כוותיה ומשום הכי השמיטוהו מהלכה לגמרי והרב דמשק אליעזר דף תפ"ו ע"א תירץ תירוצים בזה וכבר דחאם הרב כנה"ג בי"ד סימן ס"א בהגהת הטור אות י"ט ותירוץ האחרון שתירץ שם דהמש"א הביאו הכנה"ג ולא דחאו שכתב ואולי ר"ש ב"נ סובר דאין בהם טובת הנאה לבעלים ואנן קיימא לן כמאן דאמר דיש בהם טובת הנאה לבעלים ויכול ליתנם לכל כהן שירצה עכ"ל ולע"ד אף תירוץ זה לא הבנתי דהיכן מצא דאיכא תנא דס"ל דבמתנות אין בהם טובת הנאה לבעלים ליתנם לכל כהן דהא דרשינן בספרי בפרשת נשא מקרא דאיש את קדשיו לו

יהיו דמגיד דטובת הנאה לבעלים וליכא מאן דפליג עלה ובפרק הזרוע [דף קלא.] במתניתין אמרינן דוקא ד' מתנות עניים שבכרם אין בהם ט"ה לבעלים אבל שאר מתנות אפילו מעשר עני דכתיב כתיב בהו איכא טובת הנאה יעו"ש ועוד דאיך תלוי זה בזה הא י"ל דאף לדידן דקי"ל דיש בהם ט"ה לבעלים כיון דהדית לן קרא דעיקר הנתינה הוא לכהן חבר הטובת הנאה שיש לבעלים הוא דאם יש כהן כהנים חברים רבים שבהמות בידו ליתנם לכל כהן שירצה מהם ואפשר לומר ע"פ מאי דאמרינן בירושלמי בפ"ב דדמאי דאיפליגי ר' יוחנן ור"י בר חנינא דלר"ל אין אדם נותן מעשרותיו בט"ה דקרא דאיש את קדשיו לו יהיו אינו אלא ליתנם לכל כהן שירצה ולר"י בר חנינא אדם נותן מעשרותיו בט"ה דאם אמר ישראל לישראל הילך סלע זה ותן המעשרות לבן בתי כהן מותר יעו"ש וא"כ אפשר דר' שמואל בר נחמני משמיה דר' יונתן ס"ל כר"ל דאין לבעלים שום זכות ממון בנתינת המתנות ואם אנו אומרים שלא יתן כי אם לכהן חבר לית להו לבעלים שום פסידא של ממון אבל לדידן דקי"ל דיכול ליתן בט"ה כריב"ח ואם אמר ישראל לישראל הילך סלע זה ותן המתנות לבן בתי כהן מותר אפשר דאין מוזהרין שלא יתן כי אם לכהן חבר כיון דהתורה זכהו שיזכהו בטובת הנאה ואם אנו אומרים שלא יתן כי אם לחבר יהיה לבעלים קצת פסידא דכיון דעפ"ם היותר טוב ליתן לחבר אף דלא קי"ל כר"ש ב"נ וכמ"ש הר"ס בפירוש המשנה במתניתין דחלה אם כן אינו דומה הטובת הנאה שיש לו אם אומר תן לבן בתי חבר לאומר תן לבן בתי ע"ה דכדי שיתן לבן בתו עם הארץ נותן לו יותר ממון כדי שיתרצה ליתן לע"ה ואם אנו אומרים דמן הדין אינו יכול ליתן לע"ה אנו מפסידים אותו והתורה אמרה ואיש את קדשיו לו יהיו דהתורה נתנה רשות לבעלים שיהיה לו הנאת ממון בטובת הנאה זאת ואנו מפקיעים אותה ממנו וע"כ לדידן דקי"ל דיכול ליהנות בט"ה ע"כ דבר זה דליתן לכהן חבר אינו אלא מהיות טוב אבל אינו מן הדין לעכב על ידו זהו הנלע"ד להמתיק דברי הדמש"א בתירוץ זה: באופן דנמצינו למידין דלדעת הרי"ף והר"ס והרא"ש והסמ"ג ורי"ו דהשמיטו דין זה סבירא להו דלא קיימא לן כרבי שמואל בר נחמני ומן הדין אין מעכבין בידו מליתן לכהן עם הארץ אבל הדרך הטוב והיפה הוא ליתן לכהן חבר וכמ"ש הר"ס בפירוש המשניות אבל לדעת רבינו הרמב"ן והתוספות והרשב"א והריטב"א והר"ן כולהו ס"ל דמן הדין צריך ליתן לכהן חבר אלא דאם אין כהן חבר יכול ליתן לכהן ע"ה: והנה כל זה הוא במתנות וכל הנזכר במתניתין דחלה דאין בהם איסור טומאה דאין בהם קדושה אבל בתרומה גדולה ותרומת מעשר וחלה בארץ לכו"ע מן הדין אינו יכול ליתן לכהן עם הארץ ואפילו שהוא חבר אלא שהוא עם הארץ לדבר זה שאינו אוכל חוליו בטהרה דכיון דהוא חשוד על הטומאה שמא יטמאם ויאכלם בטומאה ואפילו אין כהן חבר אינו יכול ליתנם לכהן עם הארץ אלא דצריך להבין דלפי זה אמאי קתני מתני' בחלה בכלל הניתנין לכל כהן אפילו עם הארץ שמן שריפה שהיא שמן תרומה שנטמאה הא כיון שעם הארץ חשוד לאכול תרומה טמאה אמאי לא ניחוש דשמן שריפה לא ידליק בה ושמא יאכלנה בטומאה וטמא האוכל תרומה טמאה איתיה בלאו ואפילו טהור האוכל תרומה טמאה איתיה בעשה כמ"ש הר"ס בפ"ז מהלכות תרומות ואולי די"ל דמשו"ה נקט מתני' שמן שריפה ולא נקט תרומה טמאה סתם דדוקא שמן שריפה דחזי להדלקה לא חיישינן שיאכל אותה דמסתמא לא שביק התירא ואכיל איסורא דלמה יאכל שמן שריפה וידליק לצורכו בשמן חולין בהיות דאפשר לו בהיתר דידליק לצורכו בשמן שריפה ואוכל שמן חולין בהיתר אבל תרומה טמאה וחלה טמאה דלא חזי להדלקה כי אם לאכילה ואם לא יאכלנה מפסיד ממון דאף אם ישיקנה תחת תבשילו הרי מפסיד דלא נהנה מהם כי אם כדי שיעור מה ששוו העצים אשר היו תחת תבשילו אבל עד כדי שיעור מה ששוה לו אם יאכל מפסיד וכל כי האי חיישינן ואולם הר"ס בפי"ג מהל' תרומות דין א' כתב וז"ל ותרומה טהורה בין תרומה גדולה ובין תרו"מ בין של תורה ובין של דבריהם אינה ניתנת אלא לכהן תלמיד חכם מפני שאסור לאכול תרומה טמאה וכל עם הארץ בחזקת טומאה לפיכך נותן תרומה טמאה לכהן שירצה עד כאן לשונו והדבר קשה דאיך כתב הר"ס תרומה טמאה סתם ולא פירש שמן שריפה כמתני' דבתרומה טמאה דלא חזיא להדלקה אמאי לא חיישינן שמא יאכלנה ונראה שזה היתה כוונת מרן הכ"מ שכתב שם קשה דהא איכא למיחש שמא יאכלנה ואסור לאכול תרומה טמאה עכ"ל דלכאורה יש לגמגם בדבריו דמאי קשיא ליה על הר"ס הא במתני' קתני שמן שריפה שהיא תרומה טמאה ומה שיאמר במתני' יאמר על הר"ס אך לפי האמור א"ש דמתני' [דקתני] שמן שריפה לק"מ מטעם האמור משא"כ בדברי הר"ס דכתב סתם תרומה טמאה קשה וצ"ל דדעת הר"ס הוא דלא חיישינן אלא בתרומה טהורה דיש לחוש דעביד שני איסורים שיטמאנה ואסור לטמא התרומה טהורה כמ"ש הר"ס בפי"ב מהלכות תרומות וגם יאכלנה דבכה"ג דעביד ב' איסורים חיישינן אבל בתרומה טמאה דבלאו הכי היא טמאה בשביל איסור אכילה לבד לא חיישינן וכן נראה מדברי הר"ס בפירוש המשניות יעו"ש. ובמ"ש הר"ס שם דבין תרומה של תורה ובין של דבריהם אינה ניתנת אלא לכהן תלמיד חכם י"ל דהא אמרינן במתניתין דחלה ומייתי לה בפ' כל הבשר (דף קד:) דחלת חו"ל ניתנת לכל כהן ופירשו בירושלמי דלכל כהן הוא אפילו לכהן עם הארץ וכן כתב רש"י שם בפרק כל הבשר והטעם הוא דכיון דחלת חו"ל מדרבנן היא לא חיישינן שמא יאכלנה בטומאתו ואם כן איך כתב הר"ס דאפילו תרומה דרבנן אין נותנין לעם הארץ ואין לומר דהר"ס סבירא ליה כמ"ש התוספות משם ר"י דהיינו דוקא כשאין שם כהן חבר אבל כשיש כהן חבר אין נותנין לעם הארץ אפילו בחלת חו"ל כמו שמתבאר מדבריהם שם בפרק כל הבשר דהא ליתא דעיקר דברי התוספות לאו משום חשש איסור טומאה הוא אלא משום דסבירא להו דהלכה כרבי שמואל בר נחמני דאין נותנין אלא למחזיק בתורת ה' וסבירא להו דהוא הדין בחלת חו"ל דרבנן אבל לדעת הר"ס דנראה דהשמיט סברת רבי שמואל בר נחמני וסבירא ליה דלא קיימא לן כוותיה משום חשש איסור טומאה לא חיישינן ואפי' בדאיכא חבר נותנין לעם הארץ ומה גם דאי מיירי הר"ס כשיש כהן חבר וס"ל כסברת התוספות א"כ מ"ש בתרומה טמאה שכתב שיכול ליתנה לכל כהן שירצה כיון דס"ס תרומה טמאה בכלל מתנות כהונה וראיתי בתשובת הרדב"ז ח"ב בלשונות הר"ס סימן רנ"ג שכתב בדעת הר"ס די"ל דסבירא ליה להר"ס דכל המתנות אין ניתנין לעם הארץ כרבי שמואל בר נחמני משום אחזוקי תורת ה' אלא דוקא תרומה טמאה אמר נותנה לכל כהן שירצה דמוטב שיאכל אותה ע"ה משריפתה אע"ג דמותר לכהן להסיקה תחת תבשילו מוטב שיאכלנה ע"ה דהא דאמרינן אין נותנין מתנות כהונה אלא לכהנים המחזיקים בתורת ה' ה"מ כשהכהן המחזיק יכול ליהנות דרך כבוד אבל תרומה טמאה מוטב שיאכלנה כהן עם הארץ ולפיכך כתב נותן תרומה טמאה לכל כהן שירצה עכ"ד ודבריו תמוהים בעיני דאם ס"ל להר"ס דמן הדין נותנין לחבר אך מפני שכהן עם הארץ יאכלנה לתרומה טמאה ויקיים מצות אכילה מוטב שיתן אותה לכהן עם הארץ לקיים מצות אכילה כיון דמצוה הבאה בעבירה היא דאסור לאכול תרומה טמאה ואדרבא אפילו אם לא היה מצוה ליתן לחבר כל מתנות כהונה בתרומה טמאה מצוה ליתן לחבר כדי שלא יעבור כהן עם הארץ על איסור אכילת תרומה טמאה וכ"ש דבלאו הכי לכל מתנות כהונה החבר קודם:

ועוד דכפי הנראה הרמב"ם לא סבירא ליה לענין הלכה כרבי שמואל בר נחמני וכן מתבאר מדברי הרמב"ם עצמו שכתב הכא דאין נותנין תרומה טהורה לעם הארץ מפני שאסור לאכול תרומה טמאה אלמא עיקר הטעם הוא משום חשש טומאה ולא מטעם דבעינן מחזיק בתורת ה' ועינינו הרואות דבכל מתנות כהונה דאין בהם קדושה וליכא חשש איסור טומאה לא הזכיר הר"ס כלל הא דאין נותנין אלא לחבר לכן נראה דמ"ש הר"ס דאפילו תרומה מדבריהם אין נותנין לעם הארץ מפני חשש טומאה מיירי בתרומה דרבנן דעיקרה מן התורה כגון תרומה בזמן הזה דאף דהאידנא בזמן הזה מדבריהם מכל מקום מאחר שעיקרה מן התורה לא הקילו בה והחמירו בה כבתרומה בזמן הבית ולא אמרו להקל בחלת חו"ל שיכול ליתן לעם הארץ אלא מפני שאין לה עיקר מן התורה דחלת חו"ל עיקרה מדרבנן וביוצא בחילוק זה כתב רש"ל בפ' כל הבשר סי' ג' לענין חלה יעו"ש: והנה בהא דאין נותנין תרומה לעם הארץ מפני איסור טומאה מפורש בתוספתא בפ"ב דדמאי דהוא הדין דאין משלמין קרן וחומש אלא לכהן חבר וז"ל כשם שאין נותנין תרומה אלא לכהן חבר כך אין משלמין קרן וחומש אלא לכהן חבר שאוכל תרומת עם הארץ משלם קרן וחומש לכהן חבר והחבר נוטל דמים ומפייס לעם הארץ עכ"ל וכלשון הזה איתא בתוספתא ברפ"ו דתרומות יעו"ש ותוספתא זאת הובאה בירושלמי בפ"ו דתרומות באופן אחר וז"ל אכל תרומת חבר משלם לחבר תרומת עם הארץ משלם לעם הארץ ופריך ולא נמצא מוכר טהרותיו לעם הארץ ומשני כילד הוא עושה נותן שמינן לכהן חבר ונוטל דמי אחת מהן ונותן לכהן עם הארץ רבי בון בר חייא אמר קומי רשב"ל אתיא כמ"ד הפרשתו מקדשתו ברם דמאן דאמר מתנתו מקדשתו בלא כן אינו צריך זכיה אמר ליה במזכה על ידי אחר עכ"ל הירושלמי ופירש מהר"ם סירליאו"ן ז"ל וז"ל מוכר טהרותיו לעם הארץ דהא תשלומין דתרומה הוא ומוכר תרומה לעם הארץ ואסור כדאיתא במסכת דמאי ונוטל דמי אחד מהם שמוכרה לחבר בדמים של תרומה ואותם הדמים נותן לעם הארץ הפרשתו מקדשתו דמשו"ה איקרי מוכר טהרותיו דתרומה הם מיד קודם שיבואו לידו ולדידן דקיימא לן כרבי אין כהן מוכר טהרותיו בלא כן אינו צריך זכיה בתמיה והלא צריך שיזכה בה הכהן עם הארץ כי היכי דליחול עלה שם תרומה אמר ליה במזכה ע"י אחר מיירי האי דפרכינן ולא נמצא מוכר טהרותיו וכו' דקא חייל עלה שם תרומה והתימה על הר"ס ז"ל למה פסק בפ"י מהלכות תרומות אכל תרומת עם הארץ משלם לחבר ונוטל דמיה ממנו ונותן לעם הארץ שאכל תרומתו שאין מוסרין טהרות לעם הארץ דכיון דקיימא לן כרבי מחבירו ופסק כרבי יוחנן דמשלם לשבט היה לו לומר כן משלם לעם הארץ דאין בה קדושת תרומה עד שתבא לידו בד"א שלא זיכה לו ע"י אחר אבל אם זיכה לו ע"י אחר נותנה לחבר ומוכרה לו בדמי תרומה והדמים נותן לעם הארץ שאין מוסרין טהרות לעם הארץ ויש בזה קיצור גדול עד כאן לשון מהרש"ס והמתבאר מתוך פירושו דע"כ לא אסרינן לשלם לעם הארץ אלא למאן דאמר דמשעת הפרשה נעשה תרומה או אפילו למאן דאמר עד שעת נתינה אי זיכה לו על ידי אחר כיון דבשעת מסירה כבר היתה תרומה אבל למ"ד עד שעת נתינה ולא זיכה לו על ידי אחר דנמצא דבשעת מסירה ליד עם הארץ עדיין לא היתה תרומה עד שהגיעה
לידו

ג"ע במקום שיש חבר לחבר במקום שאין חבר אפילו לעם הארץ ולא צריך למטרח חבר בתר חבר או לעכבם עד שיבא *חכם [מה] *אמר רבא תרומת חוצה לארץ אין דכ"ז שם בה משום כהן המסייע בבית הגרנות רב חמא יהיב ליה לשמעיה [מו] *אמר ע"א שמואל

לידו לא חשיב כמוסר טהרותיו ועל פי זה תמה על הר"ס דקל"ל ואני תמיה דאיך אפשר לפרש פירוש זה בירושלמי הא כיון דטעמא דאין מוסרין טהרות לע"ה הוא כדי שלא יטמא אותם אם כן מה לי אם חל שם תרומה משעת הפרשה או עד שעת נתינה מכל מקום כיון דבשעת נתינה התשלומין עושים תרומה נמצא דחשיב כמוסר טהרותיו לעם הארץ דעל ידי נתינה זאת גורם לטמא טהרותיו דכל דעל ידי נתינה זאת ע"כ נעשית תרומה פשיטא דמסתברא דחשיב כמוסר טהרותיו ממש כיון דעל ידי מעשה הנתינה נמשך ממנה דממילא גורם טומאה לתרומה דזכיית העם הארץ בתשלומין ותלות שם תרומה עליהם בב"א הם באים דבגמר תלות הזכיה חל שם תרומה עליהם וכיון דהנותן יודע בודאי דכן יהיה פשיטא דאינו יכול למוסרה לעם הארץ ועוד דלפי פירושו לשון הירושלמי דחוק דמוקי לה הא דפריך ולא נמצא מוסר טהרותיו לעם הארץ במזכה לו על ידי אחר דמי הכניסו לומר דמאי דקתני בברייתא אכל תרומת עם הארץ משלם לעם הארץ לא הוי כפשטא אלא דמוכרה לכהן חבר בהיות דאפשר לומר כפשטא דנותנה ממש לעם הארץ והאי תנא דברייתא סבר כמאן דאמר מתנתו מקדשתו וליכא משום מוסר טהרותיו לעם הארץ וגמה צריך לומר דמיירי במזכה על ידי אחר דבהכי אפילו למאן דאמר מתנתו מקדשתו צריך למוכרה לכהן חבר כיון דלשון הברייתא לפי מה שהביאו בירושלמי הוא דאכל תרומת עם הארץ משלם לעם הארץ ואפשר לאוקומה כמאן דאמר מתנתו מקדשתו לכן נראה לע"ד פשוט דאין כוונת הירושלמי כפירוש הרב דודאי אפילו למ"ד מתנתו מקדשתו איכא משום מוסר טהרותיו לעם הארץ מטעם האמור ועל זה פריך ולא נמצא מוסר טהרותיו לעם הארץ לכ"ע אפילו למאן דאמר דמתנתו מקדשתו ומשני דלשון הברייתא לאו דוקא אלא כיצד הוא עושה נותן לכהן חבר ונוטל דמי תרומה ממנו ונותן לכהן עם הארץ ועל זה פריך דהתינח אי האי תנא סבר כמ"ד הפרשתו מקדשתו דלמ"ד הכי לא צריך לקיים מצות נתינה כדי שיחול שם תרומה עליה אבל למ"ד דמתנתו מקדשתו דבעינן ונתן לכהן את הקדש דעל ידי מצות נתינה מתקדש והמתנה צריכה ליתנה לעם הארץ וכיון שאינו נותן לעם הארץ גוף התשלומין כי אם הדמים אין כאן נתינה דמה שנותן לכהן חבר ולוקח ממנו הדמים הו"ל כאילו מכרו לו לכהן חבר ולא נתקיים הנתינה בגוף התשלומין דכיון דנתינה כתיב ביה ונתן לכהן את הקדש בעינן דליהוי נתינה כדרך מתנה בלא לקיחת דמים ממנו וכדאמרינן בפ"ק דב"מ (דף יא ע"ב) דמתנות כהונה אינו יכול לזכותם לכהן בקנין סודר דמתנות כהונה נתינה כתיבה בהו ואלפינן דרך מקח וממכר ע"כ וכתב רש"י נתינה כתיב בהו וכו' לפיכך אסור להקנותן בסודר דדרך מקח הוא שזה נותן כליו תחתיהן ונראה כמוכרן לו עכ"ל וא"כ הכא דכתיב ונתן לכהן את הקדש נתינה כתיב ביה ובעינן דרך נתינה ולא דרך מקח וממכר ואיך ע"י שמוכרן לכהן חבר יוצא ידי חובת מצות נתינה לכהן את הקדש וע"ז משני דלמ"ד מתנתן מקדשתן מיירי במזכה ע"י אחר דהיינו שנותן לכהן חבר כדי שיזכה לע"ה בעל התרומה וכיון שזכין לאדם שלא בפניו הוי קיים מצות נתינה כאילו נתן בידו ממש וא"כ נותן הדמים לו ותשיב כאילו קונה החבר בדמים מעם הארץ ועפ"י פירוש זה לק"מ על הר"ס מה שהקשה מהרש"ם דקילר בדבריו ואע"ג דאנן קיימא לן כרבי מאיר דמתנתן מקדשתן וא"כ היה צריך הר"ס לפרש דמיירי במזכה לעם הארץ ע"י כהן חבר דבלא"ה לא מקיימא מצות נתינה ולא קדשי התשלומין י"ל דסבירא ליה להר"ס דמאי דאמרינן בירושלמי דמיירי במזכה ע"י אחר לאו דצריך שיאמר בפירוש לחבר זכי בתשלומין אלו לכהן עם הארץ בעל התרומה וכל דלא פירש שיזכה לו לא מהני דאפילו סתמא כל שמפרש ואומר שזה שמוכר לו הוא תשלומין מתרומה שאכל מפלוני כהן ע"ה ומטעם שאינו יכול למוסרו ביד עם הארץ נותן לו כדי ליתן לו הדמים סתמו כפירושו דכיון דאי אפשר לקיים מצות נתינה וחובת תשלומין בדבר שראוי להיות קודש אם לא שיזכו הבעלים תחלה בגוף התשלומין מסתמא נעשה כאילו אומר לו זכי מדין זכיה בגוף התשלומין לבעלים וא"כ שזכה תקנה אותם בדמים ומצינו אופן כזה דאפי' בסתמא אמרינן דחשיב כאילו אמר זכי בהם לבעלים כמ"ש הטור בא"ה סי' ק"כ משם הרמ"ה וז"ל כתב הרמ"ה האומר לעדים כתבו גט ותנו לאשתי אין (צריך)[צריכין] לזכות לו הנייר קודם כתיבה אלא אע"ג דכתבי' מדידהו ויהבי לה כיון דבשליחותו קא עבדי מכי יהיבי' לה בשליחותיה דבעל כמאן דיהבו לבעל והדר בעל ויהיב לאתתא דמי דכיון דמזכי לאתתא בשליחותיה אקנויי אקנו לבעל לגרושי ביה ונמצא זכיית הבעל וגירושי האשה באים כאחד עכ"ל וכתב הדרישה שם וז"ל ונמצא זכיית הבעל וגירושי האשה באין כא' פי' העדים אינם יכולין לזכות הנייר לבעל אם לא ע"י אחר וקבלת האשה שמקבלת הגט כאילו היא מקבלת אותו מהעדים בשביל הבעל לזכות לו הנייר ומאחר שנעשה הזיכוי בקבלתה ג"כ נעשו הגירושין הכל בפעם אחד עכ"ל וכתב הרב דברי אמת בקונטרס דס"ג ע"ג דשורש דברי הרמ"ה מצינו בירושלמי בפרק האיש מקדש דאמרי' דאם אמרה תנהו לעני ונתנו לעני מקודשת ואמרו דה"ע כרבי אילא דהעני זכה לאשה משל בעלה וחוזר וזוכה לעצמו יעו"ש דמוכח משם דאפי' לא אמר המקדש בפירוש לעני זכי ביה לאשה ותחזור ותזכה בו עם כל זה נעשה כאילו אומר בפירוש והעני זוכה בתחלה לאשה והא"כ חוזר וזוכה בו וכ"כ בדין הרמ"ה דבקבלת הגט האשה מיד השליח זכתה לבעל וזכתה היא ג"כ בגט וכיוצא לזה כתב הרב הנזכר שם דה"ע דהרמב"ן והרמ"ך דס"ל דקנין סודר צריך בסודר של הקונה ומה שהעדים קונים בסודר שלהם הוא משום דמקנים סודר לקונה ע"י המקנה דמתחלה זוכה המקנה הסודר לקונה מדין זכיה ע"י אחר וחוזר וזוכה לעצמו וע"י מקנה לו הקרקע יעו"ש ובכל אלו אמרי' הכי אפי' בסתם שלא פירשו שיזכה להם אלא מסתמא אמרינן דנעשה כאילו אמר שיזכה בעדם וה"ה הכא דכיון דאומר לכהן חבר שאלו התשלומין הם תשלומי תרומה שאכל מע"ה ושאינו יכול ליתנם בידו משום דאין מוסרין טהרות ביד עם הארץ הרי מסתמא הכהן חבר זוכה ביד הבעלים מדין זכיה ע"י אחר וחוזר וקונה לעצמו ומש"ה לא פירש הר"ס דמיירי במזכה לו ע"י אחר דס"ל דאפילו סתמא חשיב כאילו מזכה לו ע"י אחר כפי' ומהירושלמי הזה יש לדקדק קצת על מ"ש הרב מחנה אפרים בהלכות זכיה סימן ל"ב שכתב משם רש"ל שכתב דאם אין כהן בעיר שיכול לזכות לכהן התמש סלעים ע"י אחר וכתב על דבריו וז"ל ולע"ד אין נראה לי כן דכיון דהתורה חייבתו לזה באחריותם עד דמטו ליד כהן נראה דודאי לא מהני זכייתו אלא לענין דלא מצי למהדר ביה אבל באחריותיה קיימי דלא גרע מהאומר תן מנה זה לפלוני בעל חובי דאע"ג דאם רצה לחזור אינו חוזר אפ"ה באחריותיה קיימי [גיטין יד־] וחמש סלעים של בן חוב הוא ולפי דעתינו נראה דאם אין כהן בעיר אין תקנה לקיים המצוה כשיזכה לו ע"י אחר דכיון דחייב באחריותם עדיין לא קיים המצוה עכ"ל ואם איתא כסברת הרב א"כ הכא דמוקי לה דמזכה ע"י אחר כיון דחוב הוא דחייב לכהן עם הארץ ולא נשלם לו מאי אהני מה שמזכה לו ע"י אחר לקיים מצות נתינה דונתן לכהן את הקדש כיון דבתר הזכיה אכתי חייב באחריותו כדין חוב בעלמא דאע"ג דאינו יכול לחזור אפ"ה באחריותו קאי וכל דחייב באחריותו עדיין לא קיים מצות נתינה ולמאן דאמר מתנתם מקדשתם בעינן נתינה גמורה עד דאיכא קיום מצות נתינה אלא ודאי דהעיקר כסברת רש"ל דכל דמזכה לו ע"י אחר ולא מצי למהדר ביה אף דחייב באחריותם עדיין קיים מצות נתינה ויש לחלק קצת ודו"ק ובעיקר הירושלמי י"ל קצת דאמאי לא מוקמינן לישנא דברייתא דקתני אכל תרומת עם הארץ משלם לעם הארץ באופן דהוי יותר קרוב לפשטא דברייתא דקתני אכל תרומת ע"ה משלם לעם הארץ דמשמע דמשלם לעם הארץ עצמו ולא ע"י כהן חבר דאפשר לאוקמא דמשלם לכהן ע"ה עצמו דמזכה לו התשלומין ע"י שמניח אותם בחצירו וחצירו קונה לו שלא מדעתו ומאחר דזכה בהם ע"י חצירו ונעשין תרומה נותן לו את הדמים דמי התרומה כיון דבכה"ג דלא ידע שהניחם בחצירו ליכא למימר שמא יטמאם בידו ואיכא חשש איסור טומאה ועוד באופן אחר דאפי' אם ידע שהניחם בחצירו לזכות לו תשכחת כשהמתנה שמו שיזכה בהם לקיים מצות נתינה על מנת שיחזירם לו בדמיו שיתן לו דהא קי"ל בכל התורה מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה ובכה"ג מקיים מצות נתינה וכיון דמכח התנאי חייב להחזיר תו ליכא חשש מסירת טהרות לעם הארץ דע"כ צריך שיחזירם לו ויקח הדמים ודו"ק:

[מה] אמר רבא תרומת ח"ל אין בה משום כהן המסייע וכו' רב חמא יהיב ליה לשמעיה· נראה פשוט דהא דיהיב ליה לשמעיה היינו אפי' שנותן לו בשכרו דהא אמרינן בתוספתא בפ"ה דדמאי וז"ל לא יתן אדם תרומת ביתו לשומר ביתו ולא בכור לרועה לאנו אם נתן להם שכרם נותן להם לשום טובה לא יתן ישראל בהמתו לטבח כהן לשחוט ולא לרועה כהן לרעות אא"כ נתן להם שכרם עכ"ל ופסקה הר"ס בפי"ב מהלכות תרומות דין י"ע יעו"ש דמתבאר מזה דאפי' בתרומה דאורייתא מותר ליתן לשמעיה כל דנותן לו שכרו וע"כ צ"ל דהיינו רבותא דתרומת ח"ל דאפי' בשכרו יכול ליתן לשמעיה וכן כתב בפי' רגמ"ה הביא דבריו הרב כ"י בשמעתין שכתב וז"ל יהיב ליה לשמעיה כהן בשכרו ולא חיים לגלאה כמסייע עכ"ל והר"ס בפי"ב מהלכות תרומות השמיט דין זה דתרומת ח"ל אבל כבר הביאו לענין חלה בפ"ה מהלכות בכורים דין י"ב כפי גירסת מרן הכ"מ דגרים בדברי הר"ס ואין בה משום כהן המסייע במתנותיו זהות אסור עכ"ל וא"כ ה"ה תרומה ולפי האמור דמותר ליתן לשמעיה אפי' בשכר פעולתו צריך טעם אמאי השמיט דבר זה דאפי' בדרך פרעון שכר פעולתו מותר ודו"ק:

[מו] אמר שמואל תרומת ח"ל מבטלה ברוב וכו'· מאי דאיפלגינו רבוותא שכתב רבינו הם רש"י והתוס' בשמעתין דלרש"י ז"ל הא דשמואל לאוכלה זר נמי בטילה ברובה ולדעת התוס' דלא מהני ביטול ברוב אלא לאוכלה בימי טומאתו כדהוה עביד רבה אבל לאוכלה זר לא ויש לעמוד לסברת רש"י דס"ל דתרומת ח"ל כיון דמדרבנן היא אינה מדמעת וברוב חולין סגי להתירה לזר דהא תנן בפ"ב דערלה התרומה ותרומת מעשר של דמאי עולים בא' ומאה ע"כ הרי דאפי' תרומת מעשר של דמאי דמדרבנן היא אמרי' דמדמעת ואינה עולה אלא בא' ומאה ות"ש תרומת ח"ל איכא דלאיתי בירושלמי שם בר"פ דערלה דאמרי' עלה דמתניתין וז"ל מאן תנא תרומת מעשר של דמאי ר"מ דר"מ מחמיר בדבריהם כדברי תורה והא אשכחן דר"מ מחמיר בדבריהם כדברי תורה א"ר חנינא היא דתנינן תמן הרואה כתם הרי זו מקולקלת ותוששת משום זוב דברי ר"מ וחכמים אומרים אין בכתמים משום זוב עכ"ל ובפרק הזהב (דף נה ע"ב) בש"ס דילן עלה דמתני' דחמשה חומשין הן דקתני נמי דהאוכל תרומת מעשר של דמאי חייב חומש אמרי' אמר רבא קי"ל נר"א תרומת מעשר של דמאי וכי עשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה ומשני הא מני ר"מ היא דאמר עשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה דתניא המביא גט ממד"ה נתנו לה ולא אמר לה בפני נכתב ובפני נחתם יוציא והולד ממזר דברי ר"מ וחכמים אומרים אין הולד ממזר ע"כ וכתב הריטב"א בחי' שם הביא דבריו הרב בספר א"ז ז"ל וכי עשו חכמים חיזוק וכו' ואע"ג דאיכא כמה מילי שעשו חכמים וכו' קשיא ליה הא מפני שהיא גזירה הרבה לפנים משורת הדין דהא רוב עמי הארץ מעשרין הם והיינו דמייתי לה מאידך דר"מ דהמביא גט דהיא נמי גזירה קלושה היא ואפ"ה עשה בה ר"מ חיזוק כשל תורה להיות הולד ממזר מדבריהם כאילו היה הגט פסול מן התורה דאיכא ממזר מן התורה כנ"ל עכ"ל ולפי דברי הריטב"א דעיקר מאי דמוקי הא דחומש כר' מאיר הוא משום דהוי גזירה הרבה לפנים משורת הדין משום דרוב עמי הארץ מעשרין הם אם כן הא דהחמירו חכמים לומר דתרומת מעשר של דמאי מדמעת ועולה באחד ומאה פ"כ כר' מאיר היא דאפי' בגזירה קלושה עשו חיזוק כשל תורה כיון דדמאי רוב עמי הארץ מעשרין הם ובפרט גבי דמוע דמעיקרא אפילו בתרומה דאורייתא לא בעינן באחד ומאה כי אם מדרבנן דמדאורייתא בטל ברוב וחכמים החמירו באחד ומאה ואם בחיוב חומש דבתרומה דמן התורה איכא חיוב חומש מן התורה אמרי' דבשל דמאי אינו אלא אליבא דר"מ דוקא כ"ש גבי דמוע דאעיקרא עיקר מדומע אינו אלא מדרבנן וכיון דבעיקר סברת ר"מ בההיא דלא אמר בפני נכתב ובפני נחתם דס"ל דהולד ממזר לא קי"ל כר"מ אלא כחכמים דאין הולד ממזר דס"ל דבגזירה קלושה כי האי לא עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה א"כ ה"ה לענין תרומת מעשר של דמאי דלא מחמירינן טובי האי לענין חומש ולענין דמוע כיון דהוי גזירה קלושה דרוב עמי הארץ מעשרין הם ואף דלפי מאי דמוקי מתניתין דערלה בירושלמי כר"מ אמרי' שהוא סברת ר"מ בההיא דכתמים דלר"מ ס"ל דחוששים בכתמים משום זוב ולפי זה קי"ל כוותיה דבההיא דכתמים קי"ל כוותיה דהא בפ' בא סימן (דף נב ע"ב) מוקמינן מלתייהו דחכמים בכתמים כיחידאה כרבי חנינא בן אנטיגנוס דרבנן איפליגו עליה וקיימי כשיטת ר"מ וקי"ל כוותייהו דאפי' בחלוק א' חוששת לזיבה כמ"ש רע"ב שם במתני' ר"פ בא סימן וכמו שמתבאר מדברי הר"ס בפ"ט מהלכות איסורי ביאה דין י"ב יעו"ש הנה תלבד דהירושלמי דמוקי מתני' דערלה כר' מאיר אפשר דלא ס"ל דחכמים דהתם גבי כתמים הוא כיחידאה מדלא אמרו דמתני' אתיא אפי' כרבנן דקיימי בשיטת ר"מ הכא רבנן דפליגי ארבי חנינא ב"א ולעולם י"ל דאף לשיטת הירושלמי לא קי"ל כר"מ במאי דמחמיר בתרומת מעשר של דמאי יתר על כן דלפי הש"ס דילן דקאמר דהיינו ר"מ בההיא דהולד ממזר ע"כ בהא לא קי"ל כוותיה ואינה נמי לענין חיוב חומש בדמאי ומלתא כבר אמורה דהדברים ק"ו לענין דמוע מאחר דעיקר דין דמוע אפי' בדאורייתא אינו אלא מדרבנן ובירושלמי דפ"ק דדמאי עלה דמתני' הדמאי אין לו חומש אמרי' תמן הנינן התרומה ותרומת מעשר של דמאי וכו' וכה את אמר הכין אמר ר' זעירא תמן תרומת מעשר של דמאי ברם הכא מעשר שני של דמאי א"ר אסי אין המשנה הזאת יוצאה ידי תרומת מעשר של דמאי מהו כדון תמן ר"מ ברם הכא רבנן ופירושו פשוט דלרבי אסי דפריך דאין המשנה הזאת יוצאה ידי תרומת מעשר דבכלל מאי דקתני הדמאי אין לו חומש הוא חומש דת"מ נמי וא"כ קשיא מתני' אמתני' דהזהב ומשני דמתני' דפ"ב דערלה ומתני' דהזהב ודפ"ב דערלה כר"מ ומתני' דהכא כרבנן וכתב מהר"ם סירלי"ו ז"ל תמן ר"מ דקסבר דחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה כדאיתא בפרק הזהב ומתני' דהכא רבנן דס"ל דלא עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה עכ"ל באופן כי מקום יש בהא לומר דלענין הלכה לא קי"ל כמתני' דפ"ב דערלה כיון דר"מ היא ולא קי"ל כוותיה ואפשר דתרומת מעשר של דמאי אינה מדמעת ובטילה ברוב כדין תרומת ח"ל לסברת רש"י ודעימיה אשר עפ"ז אפשר ליישב מ"ש התוס' בפרק כל הבשר (דף קד ע"ב) בסוף ד"ה אלא ח"ל וכו' שכתבו וז"ל ואע"פ שהראשונה נראה קצת שמדמעת מדתניא בפרק ר"י וכו' מ"מ השניה שהיא קלה ביותר שמא אינה מדמעת וכמו שלא גזרו על תערובת דמאי כמו כן שמא לא גזרו בה כיון שהיא קלה כ"כ עכ"ל ולכאורה דבריהם תמוהים דהא דלא גזרו על תערובת דמאי מפורש בפ"ק דחולין (דף ו ע"א) דהיינו אם לקח מע"ה דבר המעורב בדמאי כגון מוריים וכיוצא כיון שלקחו בתערובת לא גזרו אבל בדבר שכבר נתחייב בדמאי והפרים ממנו תרומת מעשר אף שנתערבה בחולין אחרים מדמעת ועולה בא' ומאה כדתנן במתני' דערלה וא"כ איך מדמין לומר דבחלה שניה דקילא אינה מדמעת דומיא דתערובת דמאי כיון דבדמאי עצמו קי"ל דמדמעת ואולם נ"ל דס"ל להתוס' דלא קי"ל כמתני' דערלה וס"ל דלענין הלכה כל תערובת דמאי לא גזרו ואפי' תרומת מעשר שכבר הפרים מהדמאי אם נתערבה אינה מדמעת:

ואם כנים אנחנו במה שלמדנו מההיא דהזהב דכיון דלענין חומש אמרינן דלר"מ הוא דוקא דחייב בתרומת מעשר של דמאי כ"ש לענין דמוע דעיקרו מדרבנן דודאי הא דתנן תרומת מעשר של דמאי מדמעת אינו אלא לר"מ יש להביא ראיה לסברת רש"י ודעימיה דס"ל דתרומת ח"ל אינה מדמעת ובטילה ברוב ומותרת לזרים ממתני' בפ"ו דתרומות משנה ז' האוכל תרומת ח"ל משלם את הקרן ואינו משלם את החומש ע"כ דכיון דתרומת ח"ל פטור מן החומש אף דעיקרו של חומש בתרומה דאורייתא חייב מן התורה א"כ כ"ש בדמוע דאפי' בתרומה דאורייתא דמוע אינו אלא מדרבנן דפשיטא דתרומת ח"ל אינה מדמעת זה אפשר לומר לדעת רש"י ודעימיה ואולם ראיתי להר"ס בסוף הלכות תרומות דין כ"א שכתב וז"ל לפיכך דין אכבעתן לענין אכילה ודמוע אחד הוא כולם עולים באחד ומאה וכו' ודין תרומת מעשר של דמאי בכל אלו הדרכים כתרומת מעשר של ודאי אלא שאין לוקין על אכילתו עכ"ל הרי מפורש דפסק הר"ס כסתם מתני' דפ"ב דערלה דתרומת מעשר של דמאי מדמעת כדין תרומת מעשר של ודאי ונ"ל דהר"ס ס"ל דאין ללמוד מההיא דחומש לענין דימוע לפי מ"ש התוס' שם בפרק הזהב בד"ה וכי עשו וכו' וז"ל אע"ג דבכמה מקומות עשו חיזוק אפילו יותר משל תורה היינו היכא דצריך לקום כדי לעשות סייג אבל הכא אפי' בתרומת מעשר ודאי לא הוה צריך לקנוס חומש אם לא שאמרה תורה ולכך לא היה לו לקנוס בשל דמאי ומשני דה"ל עשו הולד ממזר אע"פ שאין סברא אלא משום דבאשת איש הולד ממזר עכ"ל ולפי פירוש זה י"ל דס"ל להרמב"ם דדוקא גבי חומש דמעיקרא אפילו בשל תורה הוי דרך קנס לכך לרבנן לא מסתבר לקנוס חומש בדמאי דרבנן כי אם לר"מ אבל גבי דמוע דאסרו רבנן באחד ומאה דמלתא דסברא הוא ולא בדרך קנס י"ל דה"ה דאסור אפי' בתרומת מעשר של דמאי דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תקון מידי דהוה אשאר איסורים שאסרו חז"ל מין במינו בששים ולדעת רוב הפוסקים לא פלוג רבנן בין איסורי תורה לאיסורים דרבנן כמו שמתבאר בדברי הטור ומרן הב"י ביו"ד סי' צ' וסי' צ"ח יעו"ש ואף דלדעת הר"מ בפ' ט"ו מהלכות מאכלות אסורות ס"ל דבאיסורין דרבנן בטלי בנ"ט כדין כחל מ"מ מצינו שכתב הר"ס דבשומן גיד הנשה אף דהוו מדבריהם החמירו רבנן בששים כאיסור תורה וא"כ י"ל דה"ה דהחמירו בתרומת מעשר של דמאי דבעינן באחד ומאה כתרומה דאורייתא ולא סגי במאה לבד:

אך קשה לענין חומש שפסק הר"ס בפ"י דהלכות תרומות דין ד' דחייבים חומש אכילת תרומת מעשר של דמאי כמתני' דפרק הזהב והדבר קשה דכיון דמוקמינן לה כר' מאיר כההיא דלא אמר בפני נכתב ובפני נחתם דהולד ממזר א"כ ממילא לרבנן דקי"ל כוותייהו דאין הולד ממזר וכמו שפסק הר"ס בפ"ז מהלכות גירושין יעו"ש ה"ה דלא חייבו חז"ל חומש על אכילת תרומת מעשר של דמאי וצ"ע:

והנה מ"ש דיש מקום לומר דלא קי"ל כמתני' דפ"ב דערלה בהא דתרומת מעשר של דמאי מדמעת כיון דאפשר דר"מ היא וקי"ל כרבנן לכאורה היה נראה דיש לדחות סברא זאת דהא תנן בפרק ד' דדמאי משנה א' תרומת מעשר שחזרה למקומה ר"ש שזורי אומר אף בחול שואלו ואוכלו על פיו ואיפסיקא הלכתא כר"ש כדאמרינן בפרק בהמה המקשה (דף עה ע"ב ובמנחות דף ל:) יעו"ש וכיון שכן ע"כ דקי"ל כמתני' דפ"ב דערלה דתרומת מעשר של דמאי מדמעת דאי הוה מדמעת אמאי צריך לשואלו הא אפילו בלא שאילה מותרים הם דבטלי ברובא ואינו צריך באחד ומאה אבל שוב ראיתי דאין זה ראיה גמורה שהרי הר"ס בפי"ב מהלכות מעשר פסק כר"ש שזורי וכתב וז"ל מי שאינו נאמן שהאיטו שהפרים תרומת מעשר מפירותיו שהם דמאי ולאיטוהו שחזרה ונפלה לפניו בין למקומה אחר בין למקומה וחזר ואמר הפרשתיה נאמן אפילו בחול ואוכל על פיו כשם שאימת שבת על ע"ה כך אימת דימוע עליהם ואין חשודים להאכיל את המדומע עכ"ל הרי מפורש דס"ל דר"ש שזורי לא מיירי בחבר שהפרים מן הדמאי שקנה מעם הארץ תרומת מעשר אלא מיירי שהע"ה עצמו לאיטוהו שהפרים תרומת מעשר דבכה"ג הוי כדין תרומת מעשר של ודאי כיון שהוא עצמו הפרים וגילה בדעתו שעדיין לא הפרים ודינה כדין תרומת מעשר של ודאי דמדמעת ומש"ה אי לאו דשואלו אסור באכילה הן אמת דצריך להבין דמי הכניסו להר"ס לפרש מתני' כה"ג דלאיטו דהפרים לפניו דלא כפשטא דמתני' דמשמע דמיירי בהפרים תרומת מעשר של דמאי כדין קונה מעם הארץ ולא שהעם הארץ עצמו הפרים כיון דכבר פסק הר"ס בסוף הלכות תרומות כמתני' דפ"ב דערלה דאפילו תרומת מעשר של דמאי מדמעת ולמה הוצרך לומר דמיירי באופן שהיא תרומת מעשר של ודאי וכבר ראיתי להרדב"ז בספרו בביאורו שכתב וז"ל וא"ת מי דחקו לרבינו לפרש שלאיטוהו שהפרים תרומת מעשר של דמאי וי"ל לישנא דמתני' דחקו דקתני שחזרה למקומה מהיכא ידעינן שחזרה למקומה אם לא שלאיטו הכל עכ"ל ולא זכיתי להבין דבריו דאי מיירי דחבר הקונה מעם הארץ הפרים תרומת מעשר וא"כ חזרה למקומה מאי דוחק יש לו דמהיכן ידעינן הא הקונה שהפרים מהדמאי ונתערבה התרומה חזרה למקומה הרי נודע לו שנתערב וכשאני לעצמי לא מצאתי שום רמז דוחק כלל: אשר ע"כ נלע"ד דמה שפי' הר"ס מתני' באופן זה שלאיטו שהפרים תרומת מעשר הוא ע"פ מה שנבאר דברי הירושלמי שם עלה דמתני' דר"ש שזורי דאמרינן התם תני תרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה מדמעת שלא למקומה אינה מדמעת ר"ש אומר בין למקומה ובין שלא למקומה אינה מדמעת רבי יונן בר חייא בעי קומי רבי זעירא מ"ד מדמעת מדמעת ומ"ד אינה מדמעת אינה מדמעת ניחא מ"ד למקומה מדמעת שלא למקומה אינה מדמעת מה בין למקומה ומה בין שלא במקומה על רבי חגי אמרין כדין הוא מימר וכו' דהכא אמר טעמא מ"ד מדמעת שהיא מתרת את השיריים לאכילה מ"ד אינה מדמעת שאינה מתרת את השיריים באכילה הורה רבי אילא כהדא דרבי חגייא ע"כ זהו גירסתו של מהר"ל אליהו ז"ל בביאורו ופי' דה"פ וז"ל וצ"ל דמ"ד מדמעת הו"ל כמבטל גמור וכי חזר והפרים

השיריים

[illegible]

מדמעת שהיא מתרת את השיריים באכילה הורי רבי אילא כהלא דרבי חגיי ע"כ ופי' שם הרב בעיקר הברייתא דקתני במקומה מדמעת שלא במקומה אינה מדמעת וז"ל שחזרה למקומה לג"ע המותרים שלא למקומה אלא למקום אחר שעדיין לא הפרישו משם תרומת מעשר ובדברי ר' חגיי פי' וז"ל בדין הוא מימר בדין הוא לפרש טעם בזה משה דאגא אמר טעמא לשון שבועה וכן מצינו בפ' משילין [דף לח:] משה שפיר קאמרת ופירש"י ביקרא דמשה קא משתבע שהיא מתרת את השיריים באכילה כשחזרה לג"ע שאסרתן כשאומר הע"ה מתוקנים הם תשובתו היא מתרת את הג"ע שנפלה בתוכן על פיו דאם אמר לא תקנתים מדומעין הם ואסורים א"כ כי לא אשכחן ליה או שמת אסירי אבל שלא למקומה דעדיין לא הפרישו כלום משם דאפילו אם יאמר ע"ה מתוקנים הם אכתי צריך להפריש מהן דין דמאי ואינה מתרת את השיריים וכי היכי דמפרים דמאי דרמי עליו מפרים אידך חדא ולא חשיב לשיהיו מדומעין אם לא מגאנוהו לשואלו הורי רבי אילא כהלא דרבי חגיי כלומר הורי כרבי אליעזר דמסתבר טעמיה כדמפרש רבי חגיי עכ"ל ולדידי פירושו תמוה בעיני דאי בשלא במקומה מיירי דנפלה במקום דעדיין לא הפרישו ממנו תרומת מעשר ובכל הוא נמצא דסעיקר תלוי בזה ואמאי מחלק התנא בין במקומה לשלא במקומה לפלוג וליתני בדידה בשלא במקומה עצמו דבנפל לחולין מתוקנים מדמעת ואם נפל לטבל אינה מדמעת והיותר תימה דמה המשנה הזאת ומה טעם יש בה דבנפל בתוך טבל שלא הופרש ממנו תרומת מעשר מדמעת ואמרי' דכי היכי דמפרים דמאי דרמי עליה מפרים אידך חדא הא משנה שלימה שנינו ברים פ"ז דתרומות סאה תרומה טמאה שנפלה לפחות ממאה חולין וכו' ואם טהורה היתה אותה סאה ימכרו לכהנים בדמי תרומה חוץ מדמי אותה סאה ואם למעשר ראשון נפלה יקרא שם לתרומת מעשר ע"כ ופי' הר"ס בפי' המשניות וז"ל ואם למעשר ראשון נפלה שלא נטלה ממנו תרומת מעשר ויקרא שם לתרומת מעשר שחייבת לאותו מעשר ראשון ויצטרף לאותה תרומה גדולה שנפלה וימכור הכל לכהן חוץ מדמי אותה תרומה שנפלה ודמי תרומת מעשר ראשון שקרא לה שם עכ"ל הרי בפירוש דבתרומה של ודאי בנפלה בטבל נמי מדמעת ולא אמרינן דכי היכי דמפרים תרומת מעשר דרמיא עליה מפרים אידך חדא ואם כן אם אנו אומרים דדין דמוע איתיה אפילו בתרומת מעשר של דמאי כשל ודאי כמתני' רפ"ב דערלה ומש"ה בנפלה בחולין מתוקנים מדמעת א"כ ה"ה בנפלה למעשר ראשון שלא הפרים עדיין תרומת מעשר מדמעת ואין תקנה במה שיפרים אותה בכדי מה שמפרים תרומת מעשר דרמיה עליה ועוד צריך להבין דלפי פירושו מאי האי דקאמר בירושלמי הורה ר' אילא כהלא דרבי חגייא ופי' הרב כלומר הורה כר' אליעזר דמסתבר טעמיה כדמפרש ר' חגיי עכ"ל דאיך מפני שרבי חגיי מלא טעם לסברת רבי אליעזר הורה לענין מעשה הלכה כר"א מאחר דרבנן פליגי עליה ואמרו דבין במקומה ובין שלא במקומה מדמעת כדאמרינן בתוספתא בפ"ה דמסכת תרומות דמייתי שם סברת ר"א ור"ש וסברת רבנן דס"ל דבכל גוונא מדמעת יעו"ש וגירסת הירושלמי בברייתא הנזכר כן היא דגרסינן סברת רבנן דס"ל דאפי' שלא במקומה מדמעת וכמ"ש מהר"י קורקוס בפי"ב מהל' מעשר סוף דין ד' יעו"ש ובפרט דקי"ל דאין הלכה כר"א דשמותי הוא ועוד דהאי תולה הדבר ברבי חגיי דאי משום דאי לא הוה ידעינן טעמיה דר"א לא הוה פסקינן כוותיה מ"מ כיון דהכא בירושלמי שם טעמא משמיה דרבי חגיי תו אמאי צריך להזכיר לר' חגיי ומן הראוי היה דלימא הורה רבי אילא כר' אליעזר בלבד :

אשר ע"כ נלע"ד דהפי' הנכון הוא על פי מה שמתבאר מדברי הר"ס בפי"ג מהל' תרומות דין א' דאפילו תרומה שנפלה לא' ומאה דעולה בא' ומאה כל זמן שלא נטל הא' אסור לזרים דכיון דצריך להרים א' משום גזל הכהן כל עוד שלא הרימה אסרו חז"ל לזרים וכמו שדקדק כן מדברי הר"ס מהר"י קורקוס שם וכתב שכן נראה מת"ש בפט"ו מהל' מ"א וכן הביא מדברי התוס' והר"ש יעו"ש ובר"פ נוטל בשבת (דף קמא ע"ב) תנן ר' יהודה אומר אף מעלין את המדומע בא' ומאה הרי דאפילו בסאה תרומה דנפלה בא' ומאה דכבר נתבטלה אפילו מדרבנן כיון דאסרו חכמים לזרים עד שיטול הסאה קרי ליה ר' יהודה מדומע דאמר מעלין את המדומע ועפ"ז יש לומר דר' חגיי כדי לתרץ מ"ש במקומה לשלא במקומה יצא לדון בדבר חדש דכולהו הני תנאי דברייתא דר"א אמר דבמקומה דוקא מדמעת ורבנן אמרי אפילו שלא במקומה מדמעת וכן לר"ש דאפילו במקומה אינה מדמעת כולהו ס"ל דתרומת מעשר של דמאי אינה מדמעת כתרומה ודאית כדתנן בפ"ב דערלה דהתם מתני' ר"מ היא דמחמיר בדבריהם כדברי תורה וכדאשכחן גבי כתמים דס"ל דחוששין לזוב אבל אנן קי"ל כרבנן דאין בכתמים משום זוב ותלו שנין זה לפלוגתא דכתמים בירושלמי שם בפ"ב דערלה כנז"ל וס"ל לרבי חגיי דרבנן דקתני במתני' התם לאו כיחידאה ניכהו והלכה כרבנן דרבים ניכהו לגבי ר"מ ותרומת מעשר של דמאי כיון דמדרבנן היא אפילו נפלה לפחות ממאה בטילה אבל עכ"פ אי איכא נד לדמות תרומת מעשר של דמאי לתרומה של ודאי הוא דעכ"פ בין אם נפלה לא' ומאה ובין נפלה לפחות ממאה אין התערובת מותר לזרים עד שיטול התרומה שנפלה בתוכן דכל עוד שהתרומה בתוכה אסרוהו חז"ל לזרים משום גזל כהן כדין תרומה ודאית אפילו בא' ומאה ועשאוהו כמדומע לענין זה דכל עוד שהוא מעורב מדומע הוא ואסור לזרים ועל אופן מדומע כזה דנאסר עד שיפרים התרומה הוא דאפליגו הני תנאי דלרבנן בין נפלה במקומה ובין נפלה שלא במקומה מדמעת דצריך שיפרישנה אלא דאחר ההפרשה היא מתרת את השיריים באכילה וכל עוד שלא הפרישה אסור לזרים ומ"ד אינה מדמעת ס"ל דאפילו לא יפרישנה מותרת לזרים דלא החמירו חכמים בדמאי כיון דמעיקרא מדין ספק הוא וכיון דעיקר ההפרשה לאו משום דמוע הוא אלא משום גזל השבט כיון דהוי ספק ליכא משום גזל הכהן כיון דאיכא למימר המע"ה ואע"ג דמדברי הר"ס בפ"ע מהל' מעשר דין ה' נראה דס"ל דתרומת מעשר של דמאי נותנה לכהן ולא אמרינן בה המע"ה וכמ"ש הרב משנה למלך שם בפ"ע דין ב' יעו"ש כמו שהיא סברת רש"י בפרק עגלה ערופה (דף מח') דאמור עליה שלא לעכבו אצלו ולמכור לכהן גזירה דלמא משהה ליה לגביה ואכיל ליה יעו"ש מ"מ י"ל דהיינו כשהתרומה בעין אבל כל שנתערב בחולין נתבטלה מן הדין שוב לא החמירו חז"ל לאוסרה מפני גזל הכהן כיון דמעיקרא איכא למימר המע"ה ורבנן לא ס"ל לחלק בהכי וס"ל דאפילו בתערובת איכא משום גזל הכהן ומש"ה מדמעת קודם הפרשה ועפי"ז שפיר מצינו טעם כעיקר לסברת ר"א דס"ל דבמקומה מדמעת ושלא במקומה אינה מדמעת דר"א נמי ס"ל כסברת ת"ד דכל שנתערב ונתבטל מן הדין שוב לא מחמירינן משום גזל כהן להפרישה ואין לאסור התערובת מפני זה אבל מ"מ ס"ל דבחזרה למקומה אם אנו מתירין בלא הפרשה יבואו לטעות דמן הדין איט צריך להפרים תרומת מעשר מן הדמאי דהא רואין שחזרה התרומה למקומה ולא אסרו כלל דמפני זה יאמרו דמעיקרא לא היה צריך להפרים ובטעות הפרים וכשנודע לו החזירה למקומה ומש"ה החמירו חז"ל דמדמעת ומאי דאמר מדמעת ר"ל שהיא מתרת את השירים באכילה דכל עוד שלא יפרישנה אסור כל התערובת לזרים וכיון דרואים דמחייבים להפרים איכא חיזוק לדבריהם בענין תקנת הדמאי אבל כשנתערב שלא במקומה דליכא למטעי בהכי משום גזל כהן לא אמרינן דמדמעת לאסור את השיריים עד שיפרים ועפי"ז אתי שפיר מאי דאמרינן דהורי רבי אילא כרבי חגיי דאין הכוונה לומר דעשה מעשה כר"א אלא דעשה מעשה לומר כסברת ר' חגיי דלא קי"ל כמתני' דפ"ב דערלה דקתני דתרומת מעשר של דמאי נמי מדמעת דמוע גמור בפחות ממאה כיון דר"מ היא ולא קי"ל כוותיה ולדידן אפילו בפחות ממאה בטלה אלא דמדמעת לענין שצריך שיפרישנה אבל אחר הפרשה השיריים מותרים באכילה וע"ז הוא שהורה רבי אילא ואפשר דלענין מחלוקת זה דברייתא פסק כרבנן דאפילו שלא במקומה מדמעת עד שיפרישנה וכזה הפירוש שפירשתי בדברי הירושלמי נראה דס"ל להר"ס ומש"ה הוצרך לאוקמי מתני' דר"ש שזורי דמיירי בהפרים ע"ה לפניו תרומת מעשר דבהכי חשיב כתרומת מעשר של ודאי דלכ"ע מדמעת דאי מיירי בחבר ומפרים משל דמאי מפני הספק תיקשי לר' חגיי ממתני' דר"ש שזורי דמעיקרא למה צריך לשאול מעם הארץ אם הם מתוקנים כיון דלדידן לא קי"ל כר"מ ותרומת מעשר של דמאי אינו מדמע לאסור כי אם עד שיפרשנה ובידו להפרישה ובהכי מתיר הכל דאין לומר דעיקר השאלה הוא להתירו בלא הפרשה דלמה צריך להתיר בלא הפרשה כיון דאין לו שום נזק ופסידא במה שיפרים שיעור תרומת מעשר כיון שיכול למוכרה לכהן דבכה"ג בנתערבה

וכבר נתבטלה ברוב שוב לא הצריכו חז"ל ליתנה לכהן בחנם גזירה דלמא משהה לה לגביה ויבא לאכול דזה אינו אלא בת"מ של דמאי שלא נתבטלה אבל בשכבר נתבטלה לא אסרו חז"ל למכור כיון דמעיקרא איכא למימר המע"ה אלא דהכא הצריכו הפרשה בלבד כדי שלא יבואו להקל בדין הפרשת תרומת מעשר מן הדמאי כיון דרואין שלא הצריכו הפרשה ונראה דאע"ג דהר"ס בסוף הל' תרומות פסק כמתני' דפ"ב

שמואל תרומת ח"ל מבטלה ברוב רבה מבטל לה ברוב ואכיל לה בימי טומאתו

דערלה דת"מ של דמאי מדמעת וטעמא דאע"ג דלפי האמור לרבי חגיי בירושלמי ס"ל דלא קי"ל כמתניתין דר"מ היא בהסיא דכתמים ס"ל דהיינו דוקא לסיוע' דלא מוקמינן מלתייהו דרבנן דמתניתין דפרק בא סימן כיחידאה דהיינו רבי חנינא ב"א אלא ס"ל דר"מ יחידאה הוא ורבנן פליגי דאין חוששין בכתמים משום זוב אבל לפי הש"ס דילן בפ' בא סימן [דף נה:] דאמרינן דרבנן כיחידאה הוא ואדרבה רבנן איפליגו אדרבי חנינא ב"א וס"ל כסברת ר"מ וקי"ל כוותייהו דאפילו בחלוק א' חוששת לזיבה כנזכר לעיל א"כ ה"ה לענין דמאי דקי"ל כר"מ דמחמיר בשל דבריהם כשל תורה ועכ"ז דס"ל להר"ס לענין הלכה דת"מ של דמאי מדמעת כשל ודאי כיון דעכ"פ פירושא דמתני' דר"ש שזורי לפי הירושל' מיירי בהפרים לפניו הע"ה הארץ תרומת מעשר מטעם האמור בבואו לפסוק מתני' דר"ש שזורי נקט הר"ס מציאות הדין בשהפרים לפניו תרומת מעשר כיון דבכה"ג איכא רבותא לענין דינא דאפילו בכה"ג דתרומת מעשר שהפרים ע"ה בפניו דהויא כתרומה ודאית מהימנינן ליה לע"ה במה שאומר חזרתי והפרשתי אותה מטעם אימת דמוע :

איך שיהיה נמצינו למידין מתוך כל הנזכר דעכ"פ דין זה דת"מ של דמאי אי מדמעת בפחות מא' ומאה או לא אע"ג דמתני' דפ"ב דערלה סתם לן תנא דמדמעת מ"מ בברייתא דהובאה בתוספתא בפ"ה דמסכת תרומות והובאה בירושלמי הנזכר לעיל איכא פלוגתא דתנאי דלר"א במקומה מדמעת שלא במקומה אינה מדמעת ולר"ש בין במקומה ובין שלא במקומה מדמעת ולפי הירושלמי הנזכר ומה שפירשתי בו לע"ד יוצא לנו דלכ"ע הני תנאי ס"ל דלא החמירו בת"מ של דמאי כשל ודאי ואינה מדמעת לאסור בפחות ממאה וס"ל דאינה מדמעת כי אם לענין הפרשה דצריך להפרישה ולר"א ולר"ש שלא במקומה אפילו הפרשה לא בעי ולרבנן אף שלא במקומה הפרשה מיהא בעי ועפי"ז יש ליישב מה שהקשו התוס' על סברת רש"י דס"ל דהא דאמר שמואל תרומת ח"ל בטילה ברוב הוא אפילו להתירה לזרים והקשו עליו מהסיא ברייתא דמייתי הש"ס בפ' רבי ישמעאל (דף סז.) דתרומת עובד כוכבים בח"ל אינה מדמעת דמשמע הא תרומת ח"ל דישראל מדמעת די"ל דשמואל לענין הלכה ס"ל לענין תרומת מעשר של דמאי כסברת ר"א ור"ש דתרווייהו ס"ל דלא כרבנן דשלא במקומה אינה מדמעת אפילו לענין הפרשה והא דשמואל מסתמא מיירי כשנתערבה ברוב חולין שלא במקומה והסיא ברייתא דפ' ר"י דיש לדקדק הא של ישראל מדמעת ר"ל לתרומת ח"ל שחזרה למקומה או אפילו שלא במקומה והאי תנא סבר כרבנן דאפילו שלא במקומה מדמעת ועוד י"ל דשמואל בהסיא דתרומת חו"ל ס"ל כת"ד כל מקום אשר שנה ר"ש שזורי הלכה כמותו ואמרינן בפ"ג דמנחות (דף לא ע"ב) דכלל זה הוא אפילו בברייתא יעו"ש ובירושלמי בפ"ד דדמאי בסוגיא הנזכר נראה דסברת ר"ש המוזכר בתוספתא והובאה שם בירושלמי דס"ל דבין במקומה ובין שלא במקומה אינה מדמעת הוא ר"ש שזורי דאמרינן התם א"ר זעירא אתא עובדא קומי דרבי חנינא והורי כר"ש שזורי ר' אחא בשם ר' יונתן אין הלכה כר"ש שזורי ע"כ וכתב מהר"ר אליהו ז"ל בביאורו וז"ל אין הלכה כר"ש שזורי במאי דקאמר דאינה מדמעת אין הלכה כר"ש שזורי באינה מדמעת אבל במתני' דשואלו ואוכלו על פיו הלכה כר"ש שזורי ע"כ והאמת אתו שסרי במנחות (דף ל ע"ב) דאמרי' א"ר יוחנן הלכה כר"ש שזורי במסוכן ובתרומת מעשר של דמאי כתבו התוס' שם ד"ה הא איתמר עלה וכו' דעיקר הגירסא גרסי' רבי יונתן ולא רבי יוחנן יעו"ש דנראה כפי זה דכפי פסק רבי יונתן כר"ש שזורי בתרומת מעשר של דמאי דשואלו וא"כ איך אמר רבי אחא בירושלמי משם ר' יונתן דאין הלכה כר"ש שזורי אם לא דע"כ לא קאי אלא לענין דאינה מדמעת דלא קי"ל כוותיה דר' יונתן ס"ל דאין הלכה כר"ש שזורי כי אם בהני תרתי במסוכן ובתרומת מעשר של דמאי וכמ"ש התוס' שם בדבור הנזכר אמר עפי"ז נלע"ד דיש לומר עוד טעם אחר מכוון לפי' הרע"ב שפי' מתני' דרבי שמעון שזורי דמיירי בע"ה שהפרים תרומת מעשר בפניו דבהכי חשיב כמין תרומה ודאית דמש"ה אי לאו דשואלו מדמעת אפילו לר"ש דאי מיירי שהחבר הפרים ת"מ מן הדמאי א"כ איך קאמר ר"ש דבמקומה שואלו דבלאו הכי מדמעת כיון דאיהו ס"ל דבין במקומה ובין שלא במקומה אינה מדמעת ואגב זה ראיתי למרן הכ"מ בפי"ב מהל' מעשר בדין הנזכר שעל מ"ש הר"ס בין למקום אחר ובין למקומה כתב וז"ל ומ"ש בין למקום אחר וכו' הכי אמרינן בירושלמי בפ"ד דדמאי לר"ש עכ"ל ולכאורה אין דבריו מובנים לע"ד דהא סברת ר"ש שהביאו בירושלמי הוא איפכא דבין במקומה ובין שלא במקומה אינה מדמעת וצ"ל דכוונת מרן הוא לומר ע"ד האמור דמה שצריך הר"ס להביא דין זה במציאות זה שעם הארץ הפרים לפניו הוא מטעם דבלאו הכי בין במקומה ובין שלא במקומה אינה מדמעת דסברא זאת הוא כר"ש דאמרינן בירושלמי הכי אלא דק"ק דמשמע מדבריו קצת דהר"ס לענין הלכה פוסק כסברת ר"ש בת"מ של דמאי דאינה מדמעת. וזה אינו דבהדיא פסק הר"ס בסוף הל' תרומות כמתני' דפ"ב דערלה דמדמעת וע"כ נ"ל שמה שהביא מציאות זה שהפרים לפניו לענין הלכה הוא לאשמועינן רבותא דאפילו בת"מ כזאת דהויא כעין תרומה ודאית נאמן לומר הפרשתיה כיון דמתני' עכ"פ מיירי בהכי כיון דר"ש ס"ל דאינה מדמעת אפילו במקומה והדבר קשה אמאי לא בחר זה מרן הכ"מ לאמר דלאו לענין הלכה כתב כן הר"ס ולאיתי להתוי"ע שם בפ"ד דדמאי שכתב בד"ה שואלו וכו' וז"ל והר"ס מפרש שאם יפרים הע"ה הארץ תרומת מעשר לפניו בתחלה ונפלה לפניו בין למקום אחר ובין למקומה כמ"ש לעיל לר"ש דבירושלמי וכ"כ בכ"מ אבל לא נתן טעם למה פסק כר"ש וצ"ע עכ"ל ודבריו תמוהים שהבין שהר"ס פסק כר"ש וזה תימה דבהדיא פסק בסוף הל' תרומות כמתני' דפ"ב דערלה כאמור :

איך שיהיה נמצא דכפי דברי הירושלמי הנזכר סברת ר"ש המוזכר שם ובתוספתא דבין במקומה ובין שלא במקומה אינה מדמעת כר"ש שזורי וא"כ י"ל דשמואל דאמר תרומת ח"ל בטילה ברוב ס"ל כת"ד דכל מקום ששנה ר"ש שזורי הלכתא כוותיה ומת"ש התוס' במנחות (דף ל ע"ב) בסוף הדיבור הא איתמר וכו' וז"ל ובספר רבינו גרשום כתוב בההיא דפול המצרי ר"י בר נחמני אמר שמואל וכן בספרים ישנים עכ"ל נראה דלשמואל ס"ל דבכל דבר הלכה כרש"ש ולאו דוקא במסוכן ובת"מ יעו"ש והנה כי כן י"ל דס"ל דלענין דמאי ס"ל כרש"ש דבין במקומה ובין שלא במקומה אינה מדמעת ובטילה ברוב כיון דאינה אלא מדרבנן וה"ה תרומת ח"ל דמדרבנן והסיא ברייתא דפרק ר' ישמעאל דנראה דמדמעת הוא אליבא דרבנן דבדמאי אף דהוי מדרבנן מדמעת בכל גוונא: **עוד** יש לעמוד על סברת רש"י ודעימיה דס"ל דתרומת ח"ל בטילה ברוב אף להתיר לזרים משום דאינה אלא מדרבנן דהא בפ"ד דתרומות משנה ה' מתבאר דאפילו תרומת תאנים ושאר פירות דתרומת פירות איט אלא מדרבנן לסברת רש"י ורוב הפוסקים אינה מתבטלת כי אם בא' ומאה כתרומה דאורייתא ואפילו בתרומת יצק דלכ"ע אינה אלא דרבנן מתבאר שם בפ"ד משנה י"ג דאינה עולה כי אם בא' ומאה יעו"ש ובפרק הערל (דף פא ע"א) מתבאר דהא דתרומת פירות אינה עולה כי אם בא' ומאה הוא אפילו בזמן הזה דליכא תרומה דאורייתא דאפילו דגן ותירוש ויצהר הוא מדרבנן דאמרינן התם א"ל ר"י לר"ל מי סברת תרומה בזמן הזה דרבנן א"ל אין שאני שונה עיגול בעיגולים עולה וכתב רש"י וז"ל שאני שונה ברייתא עיגול של תרומה בטל במאה של חולין ואי תרומה בזמן הזה דאורייתא כיון דעיגול דבר חשוב הוא ודרכו להמנות לא בטיל אע"ג דתרומת תאנים דרבנן והואיל ותרומה דאורייתא טוהג לא מבטלינן דרבנן גזירה דרבנן אטו דאורייתא עכ"ל הרי מפורש דאע"ג דבזמן הזה ליכא שום תרומה דאורייתא ומש"ה לא מחמרינן בתרומת פירות דלא לבטל כלל כמהוא דבר חשוב כיון דאיכא למגזר אטו דאורייתא מ"מ אפילו היכא דליכא למגזר אטו דאורייתא לא בטיל תרומת פירות דרבנן כי אם בא' ומאה ואפילו בזמן הזה לא סקילו שיתבטל ברוב בלבד : **וראיתי** להרשב"א בחי' בפ' הערל גבי מאי דאמרינן התם (דף פב ע"ב) וסבר ר"י בדרבנן לא בעינן רבויא והתנן מקוה וכו' שכתב וז"ל ואית לאקשות אשמעתין דמדמקשי' אדר"י ממקוה ואמרינן וסבר ר"י בדרבנן לא בעינן רבויא והתניא מקוה אלמא משמע דבאיסורין דרבנן אפילו נתערבו ודאי בטילין ברוב ואפילו איסורי אכילה וכו' וקשיא לן והא שמנו של גיד דרבנן הוא ואפ"ה לא בטיל אלא בששים כשל תורה וכו' ושתם ייגס נמי דמדרבנן הוא ואפ"ה לא בטיל ברוב ותרומת תאנים נמי דרבנן היא ואפ"ה אינה בטילה אלא במאה כשל תורה כדאיתא בפ"ד דתרומות ותירץ הרמב"ן נר"ו דלא אמרו אלא באיסורי דדבריהם שאין להם עיקר בדאורייתא כלל כגון שאיבה דטולה שאובה דרבנן וכגון תרומת ח"ל או חלת ח"ל שאין לה עיקר בדאורייתא כלל אבל שומנו של גיד שנאסר משום לתא דחלב דאורייתא א"כ שתם ייגס משום ודאי ייגן וכו' ואי נמי תרומת הארץ שאסורה משום תרומה דאורייתא בכי הא בעי' שיעורא כשל תורה והחמירו לששים ולמאה ולמאתים לפי מה שהוא האיסור והיינו דסקילו בתרומת ח"ל שמבטלין אותה ברוב וכדאמרי' בבכורות וכו' ואפילו לאכלה זר וכו' והביא הוא נר"ו ראיה לחלק בין תרומה לתרומה בשל דבריהם מהא דאמרי' בפ' כל הבשר גבי הא דתנן ונאכלת עם הזר על השולחן בשלמא אי אשמועי' חלת ח"ל בארץ דאיכא למגזר משום דאיכא חלת הארץ שפיר אלא הכא משום דליכא למגזר הוא ש"מ דתרומה של דבריהם בארץ איט עולה על השולחן עם הזר דאיכא למגזר ובח"ל עולה דליכא למגזר ומזה ילמוד לכל קולא דסקילו בה חכמים כגון ביטול ברוב ואינה אלא בח"ל וכו' עכ"ל הצריך לענינינו הרי נתבאר מדברי רבינו הרמב"ן בתירוצו ישוב למה שהקשינו דתרומה מדרבנן כגון תרומת פירות ויצק כיון שהיא בארץ לא דמי לתרומת ח"ל דבשלמא תרומה דרבנן בארץ אמרי' דאינה מתבטלת ברוב משום דאיכא למגזר אטו תרומה דאורייתא כיון דבא"י שכיחי ב' תרומות משא"כ בתרומת ח"ל דלא שייך למיגזר משום תרומה דאורייתא כיון דלא שכיחא שם אלא דצריך להבין לפי חילוק זה דהתינח בזמן שביהמ"ק קיים דאיכא תרומה דאורייתא או אפילו בזמן הזה למ"ד תרומה דאורייתא אבל בזמן הזה למ"ד דהויא דרבנן אפילו בדגן ותירוש א"כ אמאי אנו מחמירים בתרומה של פירות ובשל יצק דמעיקרה הוא דרבנן לומר דאינה בטילה ברוב הכינה דאנו מחמירים בתרומת דגן ותירוש דבזמן הבית היא דאורייתא לומר דאפילו בזמן הזה מדמעת ואינה בטילה ברוב אבל בתרומה דעיקרה הויא מדרבנן אמאי מחמרינן כיון דלא שייך למגזר אטו תרומה דאורייתא אפילו בארץ וכבר כתבנו מאי דאמרי' בפרק הערל [דף פא.] דר"ל מייתי ראיה דתרומה בזמן הזה דרבנן מהסיא דעיגול בעיגולים עולה דמדלא גזרינן בפירות דמדרבנן אטו תרומת דגן דאורייתא דלא יהיה לה ביטול כדין דבר חשוב ש"מ דאפילו תרומת דגן בזמן הזה דרבנן ומש"ה לא גזרינן ואם איתא דעיקר

מאי

טומאתו · [מז] רב הונא בריה דרב יהושע *כי מתרמי ליה חמרא דתרומה רמי תרתי נטלי דחולין וחדא נטלא דתרומה מכאן ואילך שקיל חדא ורמי חדא דסבר הנך תרי דפיישן חולין נינהו אבל רמי חדא ושקיל חדא לא · הא דשמואל איפליגו בה רבוותא איכא מאן דמפרש מבטלה ברוב לאוכלה בימי טומאתו כדהוה עביד רבה ועובדא דרבה פירושא הוא למלתיה דשמואל למימרא דאיהו סבר לה כשמואל והוה עביד בה עובדא אבל למיכלה זר לא מיבטלא בהכי ומסייע לה להך סברא מדגרסינן במנחות בפרק רבי ישמעאל *חלת עובד כוכבים בארץ ותרומתו בח"ל מודיעין אותו שהוא פטור וחלתו נאכלת לזרים ותרומתו אינה מדמעת ושמעת מינה דתרומת ישראל בחוצה לארץ מדמעת ואיכא מאן דאמר דהא דשמואל אפילו לאכלה זר נמי בטילא ברובא דסתמא אתמר ולבטלה לגמרי משמע והא דתניא ותרומתו אינה מדמעת דשמעת מינה הא של ישראל מדמעת במחצה על מחצה הוא והא דקתני אינה מדמעת ולא קתני אינה אוסרת למידק מינה הא תרומתו בארץ אסורה ומדמעת דאפילו עד מאה מדמעת כשל ישראל אי משום דמירוח העובד כוכבים אינו פוטר אי משום גזירת בעלי כיסין כדמפורש התם בגמרא ולעולם אימא לך בטלה ברוב לגמרי אפילו לאוכלה זר והך סברא בתרא טפי עדיף דאי כטעמא קמא הוה לן למימרא בגמרא בדשמואל מבטלה ברוב ואכיל לה בימי טומאתו אי נמי לימא סתם רבה מבטיל לה ברוב כדאמר שמואל מדלא פירשו בהא ומסיימו בהא *) דשמואל לבטלה לגמרי אתמר ורבה הוה כהן והוה סמיך עלה לאכלה בימי טומאתו ומאי דהוה עביד מפרש בגמרא וה"ה לאכלה זר ואשכחן לה להך סברא סייעתא בגמרא דמערבא כדבעינן למימר קמן הלכך חלת חוצה לארץ שחזרה לתוך העיסה בטלה ברוב ואכיל לה אפילו זר וכן הלכתא *אמר שמואל אין תרומת חוצה לארץ אסורה אלא למי שטומאה יוצאת עליו מגופו והני מילי באכילה אבל בנגיעה לית לן בה *אמר רבינא הלכך נדה קוצה לה חלה ואכיל לה כהן קטן ואי ליכא כהן קטן שקלא פורתא בריש מסא ושדיא לה בנורא והדר מפרשא חלה אחריתי שלא תשכח תורת חלה ואכיל לה כהן גדול הא דאמר רבינא דאי ליכא כהן קטן שקלא פורתא בריש מסא וכו' שמעינן מינה דלא מחייב בחוצה לארץ לאפרושי שתי חלות אלא בכה"ג דאסירא לכהן גדול כטעמא דמפורש הכא בגמרא אבל בעלמא חדא חלה מפריש ויהיב לה לכהן ומקצת דוכתי דנהוג דמפרשי תרתי חלות אימור משום דשכיחא בהו טומאה עבדי הכי כרבינא והא דתנן *רבן גמליאל אומר שלש ארצות לחלה מא"י עד כזיב חלה אחת מכזיב ועד הנהר ועד אמנה ב' חלות אחת לאור ואחת לכהן של אור יש לה שיעור ושל כהן אין לה שיעור מהנהר ומאמנה ולפנים שתי חלות אחת לאור ואחת לכהן של אור אין לה שיעור ושל כהן יש לה שיעור ופרישו עליה בגמרא דבני מערבא מכזיב ועד הנהר ועד אמנה של אור יש לה שיעור שהיא דבר תורה

*) צ"ל שמע מינה

מאי דאמרינן בתרומת פירות דמדרבנן דמדמעת הוא משום דאיכא למיגזר אטו תרומה דאורייתא הא בזמן הזה ליכא תרומה דאורייתא וכשם דלא גזרינן דלא ליבטל כלל משום דבר חשוב מטעם דבזמן הזה ליכא תרומה דאורייתא כן נמי לימא דתרומת פירות דרבנן דבטילה ברוב ואמאי נגזור בהא דלא בטל ברוב ולא נגזור דלא בטל כלל משום דבר חשוב ומדחזינן דתרומת פירות דרבנן אפילו בזמן הזה מדמעת ש"מ דלאו משום גזירה דתרומה דאורייתא הוא אלא מצד עצמה שמה שתיקנו חז"ל כעין דאורייתא תקון וא"כ ה"ה בתרומת ח"ל למה הקילו בה דליבטל ברוב ויש ליישב ודו"ק :

והנה לפי ראיית רבינו הרמב"ן לחלק בין תרומה מדבריהם מההיא דריש כל הבשר יוצא לנו דהא דתרומת חו"ל בטילה ברוב הוא דוקא כשנתבטלה ברוב בח"ל ושם בח"ל התירוה לזרים אבל אם עלה תרומת ח"ל לארץ אפילו נתבטלה ברוב מדמעת ואסורה לזרים דכיון דשם בארץ שכיח תרומה דאורייתא איכא למגזר דמדמעת אטו תרומה דאורייתא אבל עפי"ז מתורץ יפה מה שהקשו התוס' לסברת ר"ש מההיא דפרק רבי ישמעאל דאמרינן דתרומת ח"ל דעובד כוכבים אינה מדמעת דמשמע הא דישראל מדמעת די"ל דהכוונה לומר דשל עובד כוכבים אינה מדמעת כלל בכל גוונא בין בהיותה בח"ל ובין אם העלה אותן לארץ אבל של ישראל נהי דבהיותה בח"ל אינה מדמעת אבל אם העלה אותה לארץ מדמעת משום דגזרינן אטו תרומה דאורייתא וא"ה דהוה ליה לתנא לומר תרומת ח"ל דעובד כוכבים אינה אסורה ונקט לשון אינה מדמעת לדקדק מינה דשל ישראל מיהא איכא אופן דמדמעת בשהעלה אותה לארץ :

[מז] **רב** הונא בריה דרב יהושע כי מתרמי ליה חמרא דתרומה רמי תרתי נטלי דחולין וחדא וכו' : **הנה** גרסתינו בגמרא אשר לפנינו היא הוה רמי תרי נטלי דחולין וחדא נטלא דתרומה ושקיל חדא מכאן ואילך רמי חדא וכו' דלפי גירסא זאת מתחלה כי בטל חדא נטלא דתרומה בתרי דחולין הוה שקיל לחדא דתרומה וכן ע"ז הדרך וכן נראה דגריס רש"י ז"ל דאף דבדפוס חסר מלשון רש"י זה מ"מ הרב בהגהותיו כתב וסיים בדברי רש"י שכתב בד"ה חמרא דתרומה דח"ל וז"ל הוה רמי תרי דחולין וחדא דתרומה לבטלה ברוב והוה שקיל חדא נטלא דתלתא ושביק תרתי ומכאן ואילך רמי חדא לגו תרתי לבטלה והוה שקיל חדא והוו להו תרי כמעיקרא לבטולי אחריתא אוכל וכו' עכ"ל וכן נראה גירסת הרמב"ם מלשון שהביא הרב ז"ל חדא דתרומה ושקיל חדא ואכיל לה ומכאן ואילך רמי חדא דתרומה כנותן שבטלו האחד ושקיל חדא וכן היה עושה עד שכלה כל התרומה ומבטלה עכ"ל ואולם מפס התוס' חיצוניות כתב הרב ז"ל הוה רמי תרתי נטלי דחולין וחדא דתרומה והיו אז כולן חולין ומכאן ואילך הוה רמי חדא דתרומה לבטלה ושקיל לה ולפי זה לא היה צריך להשים בתחלה שתים של חולין דבאחת היה די אלא שמא ישכח כשירצה ליטול ויטול אחד קודם שישליך לתוכו וגם לכך לא היה נוטל [אחד] מאותם שלשה שבכלי מיד שבטל הראשונה וישארו ב' של חולין שמא ישכח ויטול אחת מאותם שתים קודם שישליך אותה שירצה לבטל ולא תתבטל אותה שישליך שם בפעם השני וי"ת דמיד שהיה מבטל אחת בשתיהן היה נוטל אחד ושביק תרתי ומכאן ואילך רמי חדא לגו תרתי לבטלה והוה שקיל חדא והוי להו תרי כדמעיקרא לבטל האחד עכ"ל תוספות חיצוניות וכגרסת התוס' חיצוניות הנזכר נראה דס"ל להר"ם בפי"ג מהלכות תרומות דין י"א שכתב וז"ל תרומת ח"ל מותר לבטלה ברוב וכו' ולא עוד אלא אם היה לו יין של תרומת ח"ל נוטל ממנו לוג אחד ונותן עליו ב' לוגין חולין ונמצא הכל ג' ואח"כ נוטל מיין של תרומה לוג ונותן לתוך הג' ומגביה מארבעתן לוג ושותה וחוזר ומשליך לתוכן לוג אחד וחוזר ונוטל לוג ושותה וכן נותן לוג וכו' עד שיכלה כל היין של תרומה וכו' עכ"ל והראב"ד השיג על דבריו אמר אברהם טועה בזה שאינו כן בבכורות וענין זה אסור שהרי מתלה על מתלה הוא עכ"ל ונראה דבהא פליגי דהר"ם גרסתו כגירסת התוספות הנזכר והראב"ד גירסתו כגירסת רש"י והרמב"ם וסי"ת דכתבו התוס' וכן כתב מרן הכ"מ שם דפלוגתייהו תלוי בגרסאות ושורש גדול לדבריו מדברי הראשונים הנזכר ולענין השגת הראב"ד כתב מרן די"ל דמאחר שלא השליכם בבת אחת אמרינן קמא קמא בטיל דנמצא כפי זה דמאי דנקט דלא היה נוטל מהג' מיד שבטל הראשונה לרבותא נקט דלא מבעיא בנוטל מהג' דאיכא רובא דחולין כי אם אפילו השליך ב' מתרומה דהוי מתלה על מתלה מותר דאמרי' קמא קמא בטיל וזה יש לתמוה על התוספות שדחקו עצמם לומר דהו"ע דלא היה נוטל מהג' שבכלי מיד שבטל הראשונה שמא ישכח ויטול אחד מן השנים קודם שישליך אותה שירצה לבטל דזה דוחק גדול בהיות שיש לומר דלרבותא נקט הכי דאפילו בכה"ג דהוי מתלה על מתלה מותר דקמא קמא בטיל כדרך שכתב הר"ם דלרבותא היא וע"ז כתב ולא עוד אלא וכו' :

והנה רבינו הרמב"ן נראה דגרס כגרסת התוספות והר"ם דלא גרסי ושקיל חדא קודם לישנא דומכאן ואילך וכו' אבל יש חילוק דגירסת רבינו ומכאן ואילך שקיל חדא ורמי חדא וס"ל לרבינו כסברת הראב"ד דמתלה על מתלה אסור דאחר שבטל האחד בב' של חולין דוקא שקיל חדא (ואכיל) ואח"כ רמי חדא דתרומה עוד לבטלה בב' דכבר הנך תרי דפיישן חולין נינהו אבל רמי חדא דהיינו דרמי חדא דתרומה בתוך הג' ושקיל חדא לא דכיון דקודם דשקיל הוו ב' דתרומה וב' דחולין הוו מתלה על מתלה ואסור דלא אמרינן קמא קמא בטיל כדעת הראב"ד ונלע"ד דגירסת הראב"ד היא כגירסת רבינו דגרס מכאן ואילך שקיל חדא ורמי חדא דבהכי לא קשה מה שדקדק מרן הכ"מ על גירסת הראב"ד וכ"כ מהר"י קורקוס ז"ל בביאורו דלגירסת הראב"ד אין לשון מכאן ואילך מתישב כהוגן שהרי גם מתחלה כן היה רמי חד ושקיל ואין הפרש בין בתחלה לבסוף יעו"ש אבל לפי האמור א"ש דהראב"ד לא גרס בתחלה ושקיל חדא כ"א מכאן ואילך שקיל חדא ורמי חדא כגירסת רבינו ויש לעמוד בסברת הראב"ד שכתב דענין זה אסור שהרי מתלה על מתלה הוא שהרי דעת הראב"ד הביאו דבריו הרשב"א והר"ן והריטב"א בחי' בפרק בתרא דע"ז דאע"ג דלית הלכתא כרב דימי ורב יצחק באיסורי משהו אבל באיסורי נותני טעמים הלכתא כוותיה דאמרינן ראשון ראשון בטל ול"א חוזר וניעור והביא דבריהם בארוכה הרב פר"ח בסי' ל"ט ס"ק כ"א בד"ה ועדיין נשאר לנו לברר ענין חוזר וניעור יעו"ש וא"כ כיון דהראב"ד עצמו ס"ל דאמרינן קמא קמא בטל ואינו חוזר וניעור מ"ש הכא דאפילו לא נתן ב' לוגין בבת אחת כי אם בזה אחר זה דאסור כיון דהוי מתלה על מתלה כיון דבתחלה הרי נתבטל הלוג הראשון ואח"כ שנותן הב' אינו חוזר וניעור דאע"ג דהפר"ח שם העלה דאפילו לדעת הראב"ד דס"ל קמא קמא בטיל אם נתרבה האיסור כ"כ בתערובת עד שהרוב הוי איסור לכ"ע חוזר וניעור דהיינו דוקא כשהרוב הוי איסור אבל מתלה על מתלה אינו חוזר וניעור כמו שנראה מהראיות שהביא הרב פר"ח שם וכמו שנראה ג"כ בס"ד הרב פר"ח במסקנת דבריו שם שהעלה הוא לענין דינא כמ"ש כללא דמלתא דאפילו מתלה על מתלה חוזר וניעור כל דליכא רובא דהיתרא דאלמא לדעת הראב"ד אינו כן דבמתלה על מתלה אמרינן קמא קמא בטיל וכן כתב הרב פרי תואר ז"ל דכתב דלהר"ם והראב"ד מתלה בדבר יבש אמרינן קמא קמא בטיל יעו"ש ובשלמא לדעת הרמב"ן א"ש דאיהו לטעמיה אזיל דסבירא ליה דאף בשאר איסורין אמרינן חוזר וניעור כמ"ש הרשב"א והריטב"א והר"ן משמו ואולם לדעת הראב"ד קשה : **גרסינן** בגמ' [דף כז·] ואמר שמואל תרומת ח"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש ולא ידעתי למה השמיטו רבינו הרמב"ן דאי משום דכבר הובאה מימרא זאת בפ"ק דביצה (דף ט·) מ"מ בהל' הרי"ף שם לא הביאה ואמאי השמיטה מהלכותיו והנה רש"י כתב וז"ל אוכל והולך הטבל ומשייר כדי תרומה ויפרישנו באחרונה עכ"ל והתוס' בד"ה אוכל וכו' כתבו וז"ל משמע דלא בעי מוקף מיהו הייתי יכול לפרש שבאחרונה לאחר שיפריש התרומה ישייר מעט כדי שיתקיים בו מוקף אבל בקונטרס פירש וכו' עכ"ל והרב בחי' ר"י כתב על דברי התוס' משם הרא"ש ז"ל וז"ל ומגיהא לפרושי שישייר דבר מועט יתר על התרומה משום מוקף אבל רש"י ז"ל פירש וישייר כדי תרומה ויפרישנה באחרונה וכן מסתבר מדהקילו בה לאוכלה בטבלה [כ"ש] דלא בעי מוקף עכ"ל ולענ"ד ק"ק ע"ד הרא"ש דנראה דאין זה כ"כ הכרח די"ל דלא תקנו חז"ל תרומה בח"ל כ"א לענין הפרשה בלבד כדי שלא תשתכח תורת תרומה אבל לא תקנו דכל עוד שלא הפריש שיהיה אסור משום טבל דמצינו אופן כזה בדבר תורה דחייב להפריש ואינו טבל כמו שהוא הדין בדין מעשר בהמה דחייב להפריש וקודם הפרשה אין העדר אסור משום טבל כמ"ש הר"ם בפ"ו מהלכות בכורות ודכוותה תקנו בדין תרומת ח"ל דדוקא להפרשה ולא לאסור משום טבל אבל מה שתקנו להפריש

י"ל דעיקר ההפרשה כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון ובעינן דליהוי ההפרשה כעין של תורה ובעינן מוקף והרא"ש בפסקיו בפ"ק דביצה הביא הא דשמואל שם וכתב וז"ל פרש"י אוכל כל ספת ומשייר כדי חלה ומפרישה באחרונה ולא נהירא דא"כ הול"ל ומשייר כדי חלה אלא משמע צריך לשייר יותר מכדי חלה כדי להפריש עליו חלה משום דבעינן לאשית שיריה ניכרים כדתנן בפ"ק דחלה האומר כל גורני וכו' ומיהו מוקף ודאי לא בעינן מדקאמר אוכל והולך ואח"כ מפרש וכו' עכ"ל הצריך לעניננו הכי דהרא"ש בפסקיו סבירא ליה הפך ממ"ש בחידושיו דשמעתין הן בעיקר הדין דלא סבירא ליה כרש"י אלא דצריך לשייר יותר מכדי חלה והן בעיקר הטעם דלפי מ"ש בחי' אם יש סברא לשייר יותר הוא לקיים מצות מוקף דסבירא ליה דאע"ג דאינו מתקיים מוקף למה שכבר אכל מכל מקום כיון שמתקיים מוקף באותו מיעוט אשר שייר יותר די ואילו בפסקיו סבירא ליה דכל שאינו מקיים מוקף על מה שכבר אכל באותו מיעוט לא חשיב קיום מוקף אלא עיקר הטעם הוא משום דבעינן לאשית שיריה ניכרים וע"כ צ"ל דבפסקיו סבירא ליה דאע"ג דהקילו לאוכלה בטבלה מ"מ בעיקר ההפרשה כעין דאורייתא תקון אלא דלענין מוקף כיון דלא אסרו משום טבל והתירו לאכול קודם ההפרשה ע"כ לא בהא תליא ולא בעינן מוקף כיון דלמה שאכל לא חשיב מוקף אבל בשאר דברים בעיקר ההפרשה בעינן כעין של תורה : **וכתב** הר"ן בפ"ק דביצה על מימרא זאת דשמואל וז"ל וכתב ר"ת דמהא שמעינן שאין צריך מן המוקף בחלת ח"ל אבל יש מי שאומר שצריך להניח לבסוף יותר משיעור חלה כדי שיפריש מן המוקף עכ"ל ונראה דלר"ת סבירא ליה דלא חשיב קיום מצות מוקף במה שמניח יותר משיעור חלה כיון דכבר נאכל השאר וכסברת הרא"ש בפסקיו ומש"ה שמעינן מינה שאין צריך מוקף בחלת ח"ל והיש מי שאומר ס"ל דכיון שמניח יותר מעט מתקיים מצות מוקף כסברת התוס' והרא"ש בבכורות וכסברת אורחות חיים כ"י שכתב בהל' חלה דהרשב"א ג"כ כ' סברת הי"א דצריך שיניח יותר כדי שיפריש מן המוקף והסמ"ג בעשין קמ"א כתב כדברי הרא"ש בפסקיו ממ"ש דצריך שיניח יותר מעט משום דבעינן לאשית שיריה ניכרים ומיהו מוקף ודאי לא בעינן יעו"ש ונמצא דלרובא דרבוותא דהיינו רש"י והתוס' בשמעתין דבכורות נראה דסבירא ליה דלא בעינן מוקף וכן דעת ר"ת שכתב הר"ן וכן דעת הסמ"ג ואין לנו אלא סברת היש מפרשים שכתבו הרשב"א והר"ן דס"ל דאפילו בתרומת ח"ל דמדרבנן בעינן מוקף ומש"ה בעינן שיניח יותר מכדי שיעור תרומה וי"ל קצת לדעת רובא דרבוותא דסבירא ליה דלא בעינן מוקף בתרומת ח"ל דרבנן מההיא דאמרינן בפ"ק דחולין (ד"ז ע"א) דפריך הש"ס התם דהתיר רבי את בית שאן ממה שאכל ר"מ עלה של ירק בבית שאן ולא עישר דאלמא ח"ל היא דדילמא א"י היא ור"מ עישר עליהם ממקום אחר ומשני לא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף יעו"ש הרי דאף במעשר ירק דאינו אלא מדרבנן בעינן מן המוקף וי"ל והוא פשוט לפי מ"ש לעיל דברי רבינו הרמב"ן שכתב הרשב"א בחי' בפרק הערל לענין בטול ברוב דדוקא בתרומת ח"ל שאין לו עיקר בדאורייתא כלל אבל בתרומת פירות וירק בארץ דאף דמדרבנן נינהו מ"מ גזרו בהם משום תרומה דאורייתא כיון דבא"י שכיחי ב' התרומות לא בטלי ברוב משא"כ בתרומת ח"ל דלא שייך למיגזר משום תרומה דאורייתא כיון דלא שכיחא שם מקילינן בה ובטילה ברוב יעו"ש וא"כ ה"ה לענין מוקף יש לחלק דדוקא מעשר ירק בארץ דאיכא למגזר אטו תרומה דאורייתא דשכיחא שם בעינן מן המוקף כדין תרומה דאורייתא אבל בתרומת ח"ל דליכא למגזר אטו תרומה דאורייתא לא בעינן מוקף : **והנה** אעפ"י שכתבנו דהסמ"ג סבירא ליה כסברת הרא"ש דכתב ומיהו מוקף לא בעינן מכל מקום אח"כ כתב וז"ל אמנם כתב מורי רבינו יהודה בשם הרב רבי אלחנן דהא דאמרינן אוכל והולך ואח"כ מפריש זהו כשנתחייבה כל העיסה ביחד כשנילושה ביחד אבל בתנות שלנו שכל אחת נתחייבה בחלה לבדה סברא הוא שלא יועיל בלא הקפה לפטור את כולם עכ"ל וראיתי למהריק"ו בביאורו בפ"ה דהל' בכורים שכתב סברא זאת דרבו של סמ"ג בשם מי שכתב וז"ל עוד ראיתי מי שכתב דאוכל והולך ואח"כ מפריש שפיר מיקרי מוקף כיון שנילושה ביחד ומעת שהתחיל לאכול דעתו היה שישאר בסוף שיעור חלה ואותה שעה היה הכל ביחד מפריש מן המוקף מיקרי וסברא נכונה היא ונראה שזה דעת רבינו שסתם כאן ולא חלק כאשר כתבתי עכ"ל מפורש יוצא דלפי סברת הרב גם דעת הר"ם כסברת רבו של הסמ"ג ולא ידעתי אמאי הזכיר סברא זאת משם יש מי שכתב ולא הביא דברי הסמ"ג ומה גם דמדברי התוס' בפ"ק דביצה בד"ה גלגל וכו' בסוף הדבור נראה דסבירא ליה כסברא זאת יעו"ש :

והנה בהיותי בסברת שמואל דקאמר דאוכל והולך ואחר כך מפריש ראיתי להרדב"ז בביאורו בספ"ה דבכורים דעל מ"ש הר"ם דתרומת ח"ל אפילו נתערבה שוה בשוה דליכא רוב חולין מותר שהקשה הרב וז"ל ואיכא למידק דאמרינן בפרק עד כמה רבה בטיל לה ברוב וכו' ומשמע דוקא רובא אבל שוה בשוה לא וא"ל דסמך רבינו על הירושלמי דגרסינן חלה דמתני' אמר רבי זעירא מתניתין אמר כן אפילו אחד באחד וכו' ותו דשמואל סבירא ליה דאינה עולה דאמר שמואל תרומת ח"ל אוכל והולך וכו' ואע"ג דהיה אפשר לחלק דכל זמן שלא הופרשה אינה מדמעת אבל אחר שהופרשה מדמעת מ"מ רבינו אינו מחלק עכ"ל ודבריו תמוהים דהא שמואל עצמו אמרינן בשמעתין דס"ל דמבטלה ברוב ואם לשון זה משמע דוקא ברוב אבל שוה בשוה לא כמו שדקדק הרב א"כ ע"כ צריך לחלק בין קודם הפרשה לאחר הפרשה לכן נראה דהעיקר כמ"ש מרן הכ"מ שם דהא דלא התיר שמואל לבטלה אלא ברוב אפשר דהיינו דוקא במתכוין לבטלה אבל היכא דאינו מתכוין לבטלה אלא שהוא אוכלה עם הזר על השלחן וממילא היא מתערבת לפעמים אפילו לא נתערבה אלא שוה בשוה מותר יעו"ש אבל אכתי צריך ליתן טעם דמאי דאקילו רבנן בתרומת ח"ל הוא להעמיד הדבר אדין תורה דאפילו תרומה דאורייתא חד בתרי בטיל דלא החמירו בה באחד ומאה אבל כשנתערב חד בחד דאפילו מן התורה לא בטיל אפילו שלא במתכוין אמאי לא אסרינן כיון דבכה"ג דחד בחד דליכא ביטול אפילו מן התורה חשיב כאילו אוכל התרומה בעיניה בלי שום תערובת : **שוב** מצאתי להרב פרי תואר בסי' ל"ט בדף כ"ד רע"ג שחדש לומר דלדעת הר"ם והראב"ד דס"ל דספק דאורייתא לחומרא אינו אלא מדרבנן אבל מדאורייתא לקולא ביטול דחד בחד דלא בטיל לא הוי דאורייתא דהא כל מאי דאמור רבנן דאזלינן בתר רובא הוא מדכתיב אחרי רבים להטות ואי הוי מחצה על מחצה אין הכרח לאסור ולא להתיר מדאורייתא דיכולין לומר דאין איסור עד דהוי רובא דאיסורא ואיכא למימר אין להתיר עד דהוי רובא דהיתרא וספק הוא ואינו אסור אלא מדרבנן כשאר הספיקות והביא ראיה לדבר יעו"ש : **ונראה** דמדברי הר"ם אלו דתרומת ח"ל יש סמך לסברא זאת דדוקא לכתחלה במתכוין אסור לערבה חד בחד דלכתחלה אסור לכנס לבית הספק אבל אם שלא במתכוין נתערב בדיעבד חד בחד כיון דמן התורה מותר כשאר הספיקות דלא אסירי אלא מדרבנן בתרומת ח"ל העמידו הדבר אדין תורה כמו שהעמידו אדין תורה לבטלה ברוב לכתחלה :

ואולם ראיתי להרב פר"ח בסי' הנזכר בדף ר"ה ע"ד בד"ה כללא דמלתא וכו' דחולק בסברא זאת וס"ל דמחצה על מחצה מדאורייתא נמי אסור וכן כתב הרב פרי תואר בדעת הפר"ח שם בדף רו ע"ב סוף ד"ה ומה שעלה במצודת הפר"ח וכו' יעו"ש דלסברתו צריך טעם לסברת הר"ם בהא דתרומת ח"ל דאפילו שוה בשוה בטיל בדיעבד : **ונראה** לע"ד דיש סמך לסברת הר"ם דפסק כרבי זעירא דירושלמי דאפילו חד בחד בטיל ממאי דאמרינן בפ"ג דבכורות (דף כג ע"ב) תנן התם ר"א ב"י אומר ציר טהור שנפל לתוכו מים כל שהוא טמא ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה זאת אומרת נחשדו ע"ה לערב מחצה בציר ופריך ולמה לי מחצה אפילו בציר ממחצה נמי והאי משהו הו"ל פלגא ופלגא לא בטיל ומשני אימא עד למחצה איבעית אימא טומאת ע"ה דרבנן טומאת משקין דרבנן ברובא גזרו רבנן בפלגא ופלגא לא גזרו בה רבנן עכ"ל הרי דאפילו אם נאמר דמחצה על מחצה אסור מן התורה כדעת הפר"ח מ"מ הרי מבואר מכאן דבדרבנן הקילו חז"ל ואמרו דפלגא ופלגא בטיל כאילו נתבטל ברוב ולא חשיב כאילו הוא בעיניה ממש וא"כ ה"ה די"ל כן בתרומת ח"ל דכיון דמדרבנן היא אף דליכא למימר דהעמידו הדבר אדין תורה מאחר דבכה"ג דליכא רובא לא בטיל מכל מקום כל שאין התרומה בעין ממש וכבר נתערבה במחצה חולין ואינה ניכרת התרומה לעצמה הקילו בה רבנן דבכה"ג דפלגא ופלגא לא גזרו אלא דיש לדחות דנראה מתוך סוגיא זאת דדוקא משום דהוו תרתי דרבנן הן דטומאת ע"ה דרבנן והן דטומאת משקין דרבנן מש"ה לא גזרו רבנן פלגא ופלגא אדרבה י"ל מהכא דאי לאו דהוו תרתי דרבנן דקיל טפי בחד דרבנן

תורה ושל כהן אין לה שיעור שהיא מדבריהם מן הנהר ומאמנה ולפנים זו וזו מדבריהם מוטב לרבות בנאכלת ולא לרבות בנשרפת אלמא אפילו בחוץ לארץ דהוא מדבריהם בעי לאפרושי ב' חלות ההיא לא קשיא דלא אמר ר"ג הכי אלא בסוריא וסיפא דמתניתין ארישא קיימא דקתני ר"ג אומר ב' חלות בסוריא רבי אליעזר אומר חלה אחת ובסוריא הוא דאזיל לטעמיה בהך סיפא ואמר מהנהר ומאמנה ולפנים דהיינו ככל סוריא ב' חלות וטעמא דמלתא משום דסוריא כא"י דמיא והתם צריך לאפרושי תרתי כדפרישו מערבאי ויפריש לאור ולא יפריש לכהן שלא יהו אומרין ראינו תרומה טמאה נאכלת אבל בשאר מקומות שהן חוץ לארץ לגמרי ולא אתי לאחלופי לא מחייב לאפרושי אלא חדא חלה דעד כאן לא פליגי רבן גמליאל ור"א ברישא דמתניתין אלא בסוריא אבל בחוץ לארץ דברי הכל חלה אחת לכהן ומסתברא דאית לה שיעור כדתנן* שיעור החלה א' מכ"ד ואף על גב דלא אשכחן בהדיא שיעורא לדחוצה לארץ כיון דהיא נאכלת היא צריכה שיעור דומיא דמאמנה ולפנים דמרבו בנאכלת והכי כתבי מקצת רבוותא ואיכא מ"ד האידנא כיון דליכא למטעא בחלה טהורה דהא בטלה טהרה בכל מקום אף בכל א"י אין מפרישין אלא חלה אחת לאור *רב נחמן ורב עמרם ורמי בר חמא הוו קא אזלי בארבא סליק רב עמרם לאפנויי אתאי ההיא איתתא לקמייהו אמרה להו טמא מת מהו שיטבול ויאכל מתרומה בחוצה לארץ אמר ליה רב נחמן לרמי בר חמא *וכי הזאה יש לנו א"ל רמי בר חמא לא ליחוש ליה לסבא אדהכי אתא רב עמרם אמר להו הכי אמר רב טמא מת טובל ואוכל בתרומת חוץ לארץ ולית הלכתא כוותיה ואמר מר זוטרא משמיה דרב ששת טמא שרץ טובל ואוכל בתרומה בחוץ לארץ ולית הלכתא כוותיה הלכך בין טמא שרץ בין טמא מת אוכלין בתרומת חוצה לארץ ואינן צריכין טבילה שאינה אסורה אלא למי שטומאה יוצא עליו מגופו וכן הלכתא [מח] גרסינן במנחות *בעי רבא גלגול עובד כוכבים *מהו מדתנא תנן גר שנתגייר והיתה לו עיסה נעשית עד שלא נתגייר פטור משנתגייר חייב ספק חייב הא מאן קתני לה דברי הכל היא או דלמא רבי יוסי ור"ש תנו לה דפטרי במירוח העובד כוכבים אבל ר"מ ור' יהודה דמחייבי גמרי ראשית ראשית מהתם הדר אמר רבא למאן דאמר מירוח העובד כוכבים פוטר גלגול העובד כוכבים פוטר למאן דאמר מירוח העובד כוכבים אינו פוטר גלגולו נמי אינו פוטר [מט] וקי"ל כמאן דאמר מירוח עובד כוכבים פוטר דר' יוסי הוא דאמר הכי ורבי יוסי נימוקו עמו הלכך גלגול העובד כוכבים נמי פוטר [נ] וקאמרי רבנן דהני מילי בשל עצמן כגון שגלגל עיסה ומכרה לישראל

או

דרבנן אמרינן דגזרו רבנן בפלגא ופלגא דאל"כ למה הולכך הס"ם לומר דהוו תרתי דרבנן כיון דבחד דרבנן איכא למימר הכי: איברא דראיתי להרא"ש בפירוש המשניות בפ"ו דמכשירין שהביא הסוגיא שם ונראה דגירסתו הוא אב"א טומאת משקין דרבנן ברובא גזרו בפלגא ופלגא לא גזרו ולא הזכיר הא דטומאת ע"ה דרבנן אלמא דגירסתו הוא כן ואם כן שפיר י"ל דיש סמך לשכבת הר"ס לענין תרומת ח"ל מהכא לפי גירסא זאת: והרב פרי תואר עיקר ראייתו לומר דמחצה על מחצה הוי כדין ספק דעלמא הוא מסוגיא זאת דהוקשה להרב ז"ל דבמחצה על מחצה כיון שלא נתבטלו המים להיותם מחצה ועלתה להם השקה וטהורים הם כמ"ש התוס' שם (דף כב ע"א) ד"ה בטילו להו איך יתערבו א"כ להיות טמאים יעו"ש באורך והאיתי להרב ז"ל כ"י דשם בדף כב בד"ה בטילו להו ברובא וכו' הביא לשון התוס' חיצוניות וז"ל והקשה ר"י על הא דקאמר ואי מיא רובא נינהו וכו' ואי הוו מחצה על מחצה מאי הוי ואמאי לא איירי ביה וי"ל דמחצה על מחצה נמי סלקא להו השקה דכל כמה דלא בטלי יש עליהם עדיין שם מים וא"ת א"כ אמאי לא קאמר תלמודא בהדיא אי מחצה על מחצה סלקא להו השקה וי"ל דהכי נמי הוי מצי למימר הכי אלא נקטו לא שכיח דלא אפשר לצמצם אפילו לר"י הגלילי מ"מ לא שכיח פלגא ופלגא וא"ת והא אמרינן בסוף שמעתין נחשדו עם הארץ לערב מחצה בצירן אלמא דשכיח הוא לצמצם ויש לומר דלאו דוקא מחצה בצמצום קאמר דהא מחצה על מחצה לא שכיח אלא מחצה או קרוב למחצה כל כך שכשנפלו מים חוששין משלימין למחצה וגם עודפין להיות יותר על מחצה שם עכ"ל הרי דסבירא ליה להתוספות דהא אמרינן נחשדו עם הארץ לערב מחצה לאו דוקא מחצה אלא מחצה או קרוב למחצה וצ"ע דלפי דברי התוספות מאי דפריך הש"ס ולמה לי מחצה אפילו בציר ממחצה היינו לומר דאמאי נקט מחצה כדי שיהיה מובן שהוא קרוב למחצה והסר דבר מועט למחצה כדי שע"י כן כשנפל לתוכו מים כל שהוא יהיו רוב מים הא אפילו לא יהיה כל כך קרוב למחצה מ"מ לא בעינן שיהיו רוב מים דכיון דאותו מעט מים שנפלו משלימין למחצה על מחצה סגי לטמא כיון דבמחצה על מחצה זס"ז לא בטיל ומשני על זה אימא עד למחצה כלומר לא קרוב ממש כ"כ למחצה הרבה עד שמפני זה יתקרי מחצה אלא אפי' לא יהיה כ"כ קרוב ולפי זה אין ראיה מקושית הרב כיון דעכ"פ אינו מחצה ממש כי אם קרוב למחצה ובכל שהוא יותר הוי רובא ולא סלקא להו השקה ועל הא דאמר רב נחמן נחשדו עם הארץ וכו' כתב הרב ר"י משם תוס' חיצוניות שכתבו וז"ל והיה אומר ר"י דאם נפרש דבמחצה על מחצה מהניא השקה כיון דליכא רובא ליר לבטל המים תקשי ליה אמאי קאמר רב נחמן דמשום חשש עירוב מחצה ממשא בנפילת המים כל שהוא והא אי עריב להו מחצה ע"מ עסרי להו בהשקה ותו לא משתמי ע"י רבוי המים ע"י תוספת מים טהורים אלא ש"מ דמחצה [ע"מ] לא הוי דוקא אלא לכך הזכיר מחצה לומר שהמים הנופלים שם רגילין להעדיף על מחצה כאילו היה שם כבר מחצה וה"ק נחשדו לערב מחצה בצירן וכל כך קרוב למחצה שהמים הנופלים בו יעדיפו על מחצה וא"ת א"כ כי פריך א"ה למה לי מחצה אפילו בציר ובפחות ממחצה נמי נימא ליה דהכי קאמינא פחות ממחצה שהרי נחשדו לערב מים פחות ממחצה בציר כשנותנין במדה ולהכי לא סלקא להו השקה ויש לומר דאם כן היה לו לומר נחשדו עם הארץ לערב כמחצה בצירן כי היכי דהוה משמע שקרוב וסמוך למחצה מעורבין והמים כ"ש שנופלין בהם משלימין למחצה או עודפין ומיהו נראה לר"י דבמחצה על מחצה נמי לא סלקא להו השקה דמבעלי הציר למי הציר ולא נגעו מי הציר למקום אבל כשהרוב מים ובטיל הציר במים אז סלקא להו השקה והשתא א"ש עפי לישנא דאמר ר"נ שנחשדו לערב מחצה דהיינו מחצה ממש דאז לא סלקא להו השקה שהשיקוהו לציר לטהרו ולפי שלא הועילה השקה לטהר המים ניעורת טומאתן ע"י נפילת מים כל שהוא ועד עכשיו היו המים בטלין כיון דפלגא ופלגא לא גזור רבנן ועכשיו שנתרבו מלא מין את מינו וניעור עכ"ל הרי דתוספות חיצוניות הקשו משם ר"י קושית הרב פרי תואר ולפי ב' התירוצים שתירצו אין כאן ראיה לסברת הרב ז"ל ולפי תירוץ הב' דמסיק ר"י לומר דהעיקר דמחצה על מחצה לא סלקא להו השקה והכי ס"ל לר"נ ומש"ה נקט מחצה ממש אין לומר דרב נחמן פליג אסברת ר"ל דאמר לעיל הלוקח ציר מעם הארץ מטיקו במים וטהור ממה נפשך וכו' דלפי סברת ר"נ י"ל דהשקה במים אינו מטהר אותו דדלמא מחצה על מחצה הוא ולא סלקא להו השקה דהא י"ל דמת"כ דהשקה מטהרו דאפילו יהיה מחצה על מחצה טהור בלי טעם השקה במים דהא אמרי' דפלגא ופלגא לא גזרו רבנן ולסברת ר"נ הא דאמר ר"ל תמתיה דר"י נשיאה מטעם זה הוא אלא דיש לדקדק דאמאי התוס' לעיל גבי הא דר"ל בין תוס' דידן ובין התוס' חיצוניות לא כתבו טעם זה דהיינו דלא חייש ר"ל למחצה על מחצה דכיון דטומאה דרבנן היא לא גזרו רבנן במחצה על מחצה כמסקנת סוף הסוגיא בהא דר"ל ולמה דחקו עצמם לומר דמהני השקה למחצה על מחצה: ועוד דהתוס' חיצוניות כתבו לעיל גבי הא דר"ל בשם ר"י בפשיטות דמחצה על מחצה סלקא להו השקה והכא גבי הא דר"נ מסיק ר"י איפכא לכן נראה דבין התוס' דידן ובין התוס' חיצוניות גבי הא דר"ל הוצרכו לומר דמחצה על מחצה מהני השקה כיון דהאכתי לא חדית לן הש"ס דבפלגא ופלגא לא גזרו רבנן והמקשן דפריך ליה לר"נ ס"ד לומר דלא פלוג רבנן בין איסור דאורייתא לטומאה דרבנן ופלגא לא בטיל ולס"ד זה דס"ל דפלגא לא בטיל קשה דאמאי לא פריך הש"ס לר"ל דליחוש דהוי מחצה על מחצה דליכא ברובא דליר לבטל המים והשקה לא מהני להו לכן הוצרכו לומר דלס"ד ע"כ ס"ל דהשקה מהני במחצה על מחצה ומש"ה לא פריך הכי לר"ל אבל אה"נ דאחר המסקנא בסוף הסוגיא דאמרי' דפלגא ופלגא בטיל דרבנן לא גזרו בפלגא אה"נ די"ל דהאמת הוא דמחצה על מחצה לא מהני השקה דהכי א"ש לישנא דר"נ דנקט מחצה דנראה דמחצה ממש קאמר באופן דלפי כל האמור אין לאית הרב מכרעת כ"א מהא דמסקינן דבטומאה דרבנן ל"ב בפלגא והוא ע"ד שלמדנו מדין תרומת ח"ל לדעת הר"ס דבחד בחד נמי בטיל כאמור:

[מח] גרסינן במנחות בעי רבא גלגול עובד כוכבים מהו מדתנא תנן גר שנתגייר והיתה לו עיסה וכו' בפ' רבי ישמעאל (דף סז) ומתבאר התם דהא דפליגי תנאי במירוח העובד כוכבים אי פוטר לאו דוקא בתבואה שגדלה ברשות ישראל אלא אפילו גדלה ברשות עובד כוכבים ומרחינהו עובד כוכבים פליגי דאיכא מ"ד דכיון דאין קנין לעובד כוכבים בא"י מירוח העובד כוכבים אינו פוטר דהא עיקר בעיא דרבא התם הוא עלה דמתנא תנן גר שנתגייר והיתה לו עיסה דאם נעשית עד שלא נתגייר פטור ועלה קמבעיא ליה הא מאן קתני לה דאפשר דרבי יהודה ורבי שמעון קתני לה דקא פטרי מירוח עובד כוכבים אבל לרבי מאיר ורבי יהודה דלא פטרי מירוח עובד כוכבים ה"ה גבי חלה דגלגול העובד כוכבים אינו פוטר והכי מסיק רבא דלר"מ ור"י גלגול העובד כוכבים אינו פוטר ואם איתא דמאן דאמר מירוח העובד כוכבים אינו פוטר אינו אלא בתבואה שגדלה ברשות ישראל דוקא א"כ אמאי מוקי רבא מתני' דגר שנתגייר דלא כר"מ בהיות דאפשר לאוקמה אפילו כר"מ כיון דקי"ל דסתם מתני' ר"מ היא ומיירי מתני' בעיסה של עובד כוכבים מתבואה שגדלה בשדה של עובד כוכבים דגלגול העובד כוכבים פוטר אפילו לר"מ אבל אה"כ דאם לקח העובד כוכבים תבואה או קמח מתבואה שגדלה בשדה ישראל גלגול העובד כוכבים אינו פוטר כדין מירוח העובד כוכבים דאמרינן דכיון דגדלה ברשות ישראל וחל עליה חיוב תרומות ומעשרות תו לא פקע חיובייהו ע"י מירוח העובד כוכבים דה"ה לענין חלה דכיון דכבר נתחייבה ביד ישראל בכל החיובים וגם חיוב חלה בכלל תו לא פקע חיוב חלה ע"י גלגול עובד כוכבים ומדלא מוקי מתני' אפילו כר"מ ש"מ דלר"מ דמרוח אינו פוטר אין חילוק כלל דאפילו בתבואה דגדלה ברשות העובד כוכבים כיון דאין קנין לעובד כוכבים בא"י מירוח אינו פוטר וא"כ ה"ה בגלגול לענין חלה וכן כתבו התוס' בפ"ק דבכורות (דף יא ע"ב) בד"ה דגנך אמר רחמנא וכו' שכתבו וז"ל אבל סוגיא דמנחות מוכיח דפליגי אפילו בגדל ברשות עובד כוכבים עכ"ל:

[מט] והנה כי כן י"ל על דברי רבינו הרמב"ן שכתב וז"ל וקי"ל דמירוח העובד כוכבים פוטר דרבי יוסי הוא דאמר הכי ור"י נימוקו עמו הלכך גלגול העובד כוכבים נמי פוטר עכ"ל דאמאי הולכך לומר מטעם דר"י נימוקו עמו תיפוק ליה דהא קי"ל דהלכה כסתם מתני' ובפרק שלישי דחלה סתם לן תנא במתני' דגר שנתגייר והיתה לו עיסה נעשית עד שלא נתגייר פטור וכן סתם לן התם במתני' דלעיל מזה עובד כוכבים שנתן עיסה לישראל בעשותה אם משגלגל פטור אלמא דגלגול העובד כוכבים פוטר ואע"ג דהסא הוי סתם ואח"כ מחלוקת בברייתא דהא איפליגו בברייתא הנזכרת בפ' ר"י דפליגי ר"מ ור"י אי מירוח העובד כוכבים פוטר או לא הא אמרי' בפרק החולץ (דף מב ע"ב) דסתם במתני' ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם ואין לומר דהולכך רבינו לטעם זה משום דהא איכא סתמא אחרינא הפך מזה דסתם לן תנא דמירות אינו פוטר דהא תנן בפ"ג דתרומות ומייתי לה בר"פ האיש מקדש (דף מח ע"ב) העובד כוכבים והכותי שתרמו תרומתן תרומה וכתב רש"י שם דסבירא ליה להאי תנא דאין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל ומירוח עובד כוכבים אינו פוטר דהא ליתא דהא התוספות שם בד"ה העובד כוכבים דאו פירש"י וכתבו דמיירי בתבואה שגדלה שלים ביד ישראל ואי משום מירוח עובד כוכבים י"ל שמרחו ישראל יעו"ש ורבינו הרמב"ן בחי' שם כתב כדברי התוס' וכתב עוד דאי משום מירוח העובד כוכבים י"ל שתרם בעודם שבלין יעו"ש וכן כתבו הרשב"א והריטב"א בחי' שם יעו"ש וא"כ אין סתם זה סותר לסתמא דמתני' דחלה וגם אין לומר מטעם דסתם לן תנא איפכא בפ"ה דדמאי דקתני שתם מעשרין משל ישראל על של עובד כוכבים משל עובד כוכבים על של ישראל דהוי כר"מ דס"ל דאין מירוח העובד כוכבים פוטר דהא י"ל דמתני' מיירי בישראל שקנה מעובד כוכבים תבואה קודם מירוח ומרחה הישראל דבכהאי גוונא כיון דאין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל ומירוח הישראל מחייבו ואם תורם משלו על זה או מזה על שלו שפיר תורם מן החיוב על החיוב אבל לעולם מירוח העובד כוכבים פוטר כסתמא דמתני' דחלה:

שוב ראיתי להרשב"א בחי' לבבא קמא בפ' הגוזל עצים עלה דתנן [דף ק:] ר"י אומר אם השבח וכו' והביא דבריו הרב בצלאל בתשובה סי' א' דף ה ע"א שכתב דהאי כללא דסתם מתני' ומחלוקת בברייתא דהלכה כסתם האי כללא רבי אבהו למודיה הוא דכייל ליה ואמוראי אחריני לית להו הכי בסתם במתני' ומחלוקת בברייתא דהא איכא טובא דפסקי נעמים כמחלוקת דברייתא וכו' עכ"ל הא קמן דאפי' סתם במתני' ומחלוקת בברייתא איכא אמוראי טובא דפסקו כמחלוקת דברייתא וכסברא זאת ס"ל לרבינו הרמב"ן ומש"ה הולכך לומר מטעם דר"י נימוקו עמו: וראיתי בתוספות רי"ד בר"פ האיש מקדש גבי הא דהעובד כוכבים והכותי שתרמו וכו' שכתבו וז"ל תרומת עובד כוכבים מדמעת וכו' כיון דסבר ת"ק דאין קנין לעובד כוכבים בא"י להפקיע מיד מעשר וסבירא ליה דדיגון עובד כוכבים חייב מדאורייתא כדדרשינן במנחות בפרק ר' ישמעאל מדגנך דגנך ב' פעמים אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות א"כ אסור לאכול מפירות א"י בלא תרומה ומעשר ואף על גב דפליג עליה דת"ק ר"ש ומפרש בתוספתא דדמאי דת"ק הוא ר"מ כיון דשנאה רבי בלשון חכמים הלכה כמותו כדאמרינן בפ' כסוי הדם [דפ"ה] ואע"ג דבתוספתא לא מתניא כסתמא הא קי"ל דסתם במתניתין ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם מתני' וכמה סתמי אחריני תנן דטבלו של עובד כוכבים חייב במעשר כדכתבי' בסוף מסכת גיטין עכ"ל ויש לתמוה דמאחר דסברת רבינו ישעיה הוא דבזמן הזה אסור לאכול מפירות ארץ ישראל בלא תרומה ומעשר מטעם דקי"ל כסתמא דמתני' אלמא דס"ל דמאי דסתם לן מתני' דמירוח העובד כוכבים אינו פוטר הוא אפי' בתבואה דגדלה בשדה העובד כוכבים ומש"ה אסר לגמרי לאכול מתבואת העובד כוכבים אפי' אחר מירוח א"כ מה יענה לסתמא דמתני' דחלה דסתם לן תנא דגלגול העובד כוכבים פוטר ולדידיה הוא תרי סתמי דסתרי אהדדי ומאי חזית לומר דקי"ל כסתמא דסתם לן תנא דמירוח העובד כוכבים אינו פוטר ולא קי"ל כסתמא דמתני' דחלה דגלגול העובד כוכבים פוטר ואיכא ב' סתמי כאמור הן בעובד כוכבים שנתן מתנה לישראל אחר גלגול והן בגר שנתגייר אחר גלגול ואי משום דהנך סתמי דמירוח העובד כוכבים אינו פוטר נפישי טובא דהא איכא מתני' דעובד כוכבים וכותי שתרמו תרומתן תרומה ואידך סתמא דמסכת דמאי דתורמין משל ישראל על של עובד כוכבים ועוד כמה סתמי שכתב הרב דאיכא סתמי אחריני דטבלו של עובד כוכבים חייב אף דלפע"ד לא מנאתי כי אם הני תרי סתמי דתרומות ודדמאי ולא עוד מ"מ כבר כתב הרב דאיכא סתמי אחריני אכתי קשה דכיון דיש לדחות ולומר דהני סתמי לא סתרי אהדדי די"ל דהסיא דעובד כוכבים שתרם מיירי כשלא מרחו העובד כוכבים או דתרם בשבלין כמ"ש הרמב"ן והרשב"א והריטב"א וכן ההיא דדמאי דתורמין משל עובד כוכבים על של ישראל דמיירי בישראל שקנה מעובד כוכבים ומרחו ישראל כאמור מי הכריחנו לומר דרבינו הקדוש סתם לן תרי סתמי דסתרי אהדדי ועוד דעכצ"ל דלא סתרי אהדדי דאם איתא דסתרי אהדדי מנ"ל לרבא בשמעתין דמנחות להכריח דגלגול ומירוח העובד כוכבים שוים הם דלר"מ דמירוח העובד כוכבים אינו פוטר ה"ה בגלגול העובד כוכבים לענין חלה מטעם דיליף ראשית ראשית מתרומה כיון דעינינו הרואות דרבי סתם לן לענין חלה דגלגול העובד כוכבים פוטר ולענין מירוח העובד כוכבים סתם לן דמירוח אינו פוטר ועכצ"ל דאפי' ר"מ מודה דגלגול פוטר ולא יליף ראשית ראשית דלא פליגי אלא לענין מירוח דאל"כ אמאי סתם לן תנא בגלגול דפוטר ובמירוח דאינו פוטר דהאי תרתי דסתרן ועוד דבפרק ס' דמסכת תרומות משנה ז' דקתני המכנס עם העובד כוכבים בתסיות אעפ"י שפירותיו טבל אוכל מהן עראי ומתבאר מדברי הר"ש שם ומדברי שאר מפרשים דמתני' כמ"ד אין קנין לעובד כוכבים ומירוח העובד כוכבים פוטר הרי סתמא אחרינא דסתם לן תנא דמירוח העובד כוכבים פוטר:

[נ] והנה מ"ש רבינו וקאמרי רבנן דהני מילי בשל עצמן כגון שגלגל עיסתו ומכרה לישראל או שנתגייר אבל גלגול עובד כוכבים בשל ישראל חייב והכי נמי אתמר משמיה דרבינו הגדול ז"ל כדכתבינן עכ"ל יש להקשות דלמה כתב רבינו דין זה מפי השמועה דקאמרי רבנן הכי וכן אתמר משמיה דהרי"ף ז"ל כאילו אין הדבר מפורש בש"ס כלל כיון דהדבר מפורש בתוספתא בפרק קמא דחלה והובאה ברייתא זאת בירושלמי בפ"ג דחלה גבי מתני' דגר שנתגייר וז"ל תני רבי יהודה מלאי של ישראל ופועלין עובדי כוכבים עושים לתוכו [חייב בחלה מלאי של עובד כוכבים ופועלין ישראל עושים לתוכו] פטור מן החלה ואמרינן עלה בירושלמי א"ר יוסי אף אנן נמי תנינן עובד כוכבים שנתן לישראל לעשות לו עיסה פטורה מן החלה ע"כ ואפשר ליישב ולומר דמאי דהולכך רבינו להביא מפי השמועה הוא משום דעיקר הספק שיש להסתפק בדבר זה דגלגול העובד כוכבים בשל ישראל דאפשר דפוטר משום דקי"ל אין שליחות לעובד כוכבים ובשלמא אם היה לעובד כוכבים שליחות פשיטא דכיון דמדעת שישראל גלגל אותה שליחותיה קא עביד ושלוחו של אדם כמותו וחשיב כאילו הוא עצמו גלגל אותה אבל כיון דאין שליחות לעובד כוכבים לא חשיב כאילו הישראל עצמו גלגל אותה ואיכא פנים לומר דחשיב כגלגול העובד כוכבים לפטור ולפי לדדי הספק באופן זה אין ללמוד מתוספתא הנזכר דהתם שאני דפועלין עובדי כוכבים עושים בתוכו וכל דהוו פועלין ידו כידם ואף דאין שליחות לעובדי כוכבים פועל דגופו קנוי דשכירות ליומיה ממכר הוי חשיב כעבדו דידו כיד רבו וגבי עבד נראה דאף במלתא דאין העבד נעשה שליח לאחרים לרבו נעשה שליח כיון דידו כיד רבו ממש ויש ללמוד סברא זאת מהסיא דאמרינן בפ' המביא תניין (דף כג ע"א) בעו מיניה מר"א עבד מהו שיעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה א"ל מדקא פסיל ליה לעובד כוכבים מכלל דעבד כשר אמר ר"א אמר ר"י אין העבד נעשה שליח קבלה לקבל גט אשה מיד בעלה לפי שאינו בתורת גיטין וקדושין וקי"ל כר"י דאין העבד נעשה שליח מטעם זה דאינו בתורת גיטין וקדושין ונראה פשוט דר"י מסברא דנפשיה קאמר לה ולא יליף לה ממשמעותיה דקרא וכמו שנראה בהדיא בר"פ האיש מקדש [מב:] דפריך התם אתם גם אתם לרבות שלוחכם למה לי הא ילפינן שלוחו של אדם כמותו בכל התורה ומשני מבעי ליה לדרבי ינאי מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית ופריך הא ל"ל קרא מדר"ח בר אבא אמר ר"י נפקא אין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה ופרש"י הא ל"ל קרא דמסברא אית לן דמידי דלא שייך ביה לא מתעבד שליח ולפי זה איכא למידק מהסיא דאמרינן במנחות (דף נג ע"ב) ת"ל ידו ולא יד עבדו ידו ולא יד שלוחו אשתו ופריך כל הכי למה לי ומשני צריכא אי כתב רחמנא חד הו"א למעוטי עבד דלאו בר מצוה אבל שליח דבר מצוה הוא שלוחו של אדם כמותו ואי אשמעינן הני תרתי דלאו כגופיה דמיין אבל אשתו כגופיה דמייא אימא לסמוך קמ"ל ופירושא דברייתא הוא דאצטריך תלתא ידו דקרא למעט עבדו ואשתו דאינם נעשים שלוחי הבעל לסמיכה אפילו מדעתו בקרבן דידיה וכן למעט דאין שליחות לסמיכה דאפילו עשה שליח לחבריה אינו סומך דסמיכה דוקא ע"י הבעלים הוא ולא ע"י שליח דלא נימא דנהי דמקרא דקרבנו יתירה ילפינן דאין אדם סומך בקרבן חבירו כדאמרינן התם מ"מ היינו דוקא שלא מדעת בעל הקרבן אבל מדעתו שפיר דמי מידי דהוה אכל התורה כולה דשלוחו של אדם כמותו דשאני הכא דידו יתירה לומר דסמיכה ליתא ע"י שליח וקשה דלמה לי קרא למעט עבדו ואשתו דאינם נעשים שליח תיפוק ליה דמסברא אמרינן הכי דהא סברא אלימתא היא דכל מלתא דלא שייך ביה לא מתעביד שליח והכא אשה ועבד דליתנהו בתורת סמיכה בקרבן דידהו דהא נשים נתמעטו

מסמיכה

או שנתגייר [נא] אבל גלגול עובד כוכבים בשל ישראל חייב והכי נמי אתמר משמיה דרבינו הגדול ז"ל כדכתבינן :

תנן

מסמיכה מדכתיב בני ישראל בני ישראל סומכין ולא בנות ישראל ועבדים דין נשים להם דכל מצוה שהאשה חייבת עבד חייב בה ובשלמא לר"י ולר"ש דס"ל נשים סומכות רשות כדאמרינן בברייתא דמייתי בר"ה (דף לג.) א"ש דכיון דיש להם רשות לסמוך אע"ג דאין להם חיוב מידי דשייך ביה הוי ומתעבד שליח דומיא דעובד כוכבים בתרומה דקא חשיב ליה הש"ס שם בסוגיא דגיטין הנזכר ובפ' האיש מקדש דאיתיה בתורת תרומה הואיל ואי בעי תרים ותרומתו תרומה אע"ג דאין לו חיוב לתרום דהכי מפני הש"ס דמש"ה איצטריך קרא דאתם גם אתם לומר מה אתם בני ברית וכו' אבל לר' יהודה דס"ל התם דאין בנות ישראל סומכות שכובא אף סמיכה לא שייך בהו כלל ולמה לי קרא למעוטינהו משליחות הא אפילו אי סמיכה איתא ע"י שליח (ע"י חבירו) ע"י עבדו ואשתו א"א כיון דלאו בני שליחות נינהו דהא ודאי אין לומר דהך ברייתא דהתם אתיא כר"י ור"ש דסברי דנשים [סומכות] רשות דהא קי"ל סתם ספרא רבי יהודה ועיקר סברת ר"י דאין בנות ישראל סומכות שיכובא אף דבסוגיא דר"ה הנזכרת הוזכרה סברא זאת בברייתא בשם ר"י בפירוש מ"מ בסוגית עירובין דהובאה ברייתא זאת נמי שם לא הוזכרה סברא זאת בשם ר"י בפירוש כי אם סברת ת"ק דברייתא והכריע הש"ס התם דע"כ ר"י היא דכיון דסתם ספרא ר"י היא וא"כ הכא הך ברייתא דהכא כיון דספרא היא סתמא ר"י היא ועיין בסנהדרין (דף פו.) ובשבועות (דף יג.) דמכח האי כללא דסתם ספרא ר"י רמי הש"ס דר"י אדר"י יעו"ש ולייתב זה שכ"ל דע"כ לא אמר רבי יוחנן דאין העבד נעשה שליח אלא בעבד שאינו שלה דכיון דמעטם שליחות הוא מסתברא דבמידי דלא שייך בגוויה לא מתעביד שליח אבל בעבד שלה דגופו קנוי וידו כידה מתעביד שליח קבלה דידה הואיל ואלימא מילתיה דעבד דגופו קנוי וידו כידה דחשיב ממש כאילו קבלתו היא בעצמה ומש"ה איצטריך קרא למעט אשתו ועבדו מסמיכה דעבדו ואשתו ידם כידו ואי לאו קרא דמעטינהו הו"א דנעשו שליח אף דליתנהו בתורת סמיכה :

אשר עפ"י חילוק זה מינח ניחא לי מאי דהוה ק"ל במאי דאיתא עוד בסוגיא דהמביא [דף כג:] הנזכר מתקיף ליה ר"א מעמא במלתא דליתיה הא במלתא דאיתיה כשר והא עובדי כוכבים דאיתנהו בתורת תרומה דנפשייהו ותנן עובד כוכבים שתרם של ישראל אפילו ברשות אין תרומתו תרומה מ"ט לאו משום דכתיב אתם גם אתם מה אתם ישראל אף שלוחכם ישראל ומשני אמרי דבי רבי ינאי לא מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית ע"כ דלכאורה הדבר קשה דהיכי קס"ד דר"א דטעמא דמתני' הוא משום דמה אתם ישראל אף שלוחכם ישראל דרשינן דא"כ אדמותיב ליה לר"י מתני' גופא תקשי ליה דהא תנינן בפ"ג דתרומות משנה ד' במד"א כשלא דבר אבל הרשה את בן ביתו או את עבדו או את שפחתו לתרום תרומתו תרומה ע"כ הרי דעבדו ושפחתו איתנהו בתורת שליח לתרומה וע"כ משום דאיתנהו בתורת תרומה דנפשייהו הוא אף דלאו ישראל נינהו דאין לומר דעבדו ושפחתו דקתני הכא היינו עבדו ושפחתו העברים דהא ודאי סתם עבד ושפחה המוזכרים בכל מקום הם כנענים כל שלא פירשו עבדו ושפחתו העברים ועוד דאפילו אם נדחוק ונאמר דהכא עבדו ושפחתו העברים קאמר ומצינו בכה"ג בפרק השואל [ב"מ דף צח:] גבי מתני' דשאלה ביד שכרו וכו' יעו"ש מ"מ נראה דהכא לא אפשר דא"כ אמאי איצטריך למתני עבדו ושפחתו כלל כיון דליכא שום רבותא דהיינו בן ביתו כיון שעברים הוו ועוד דאי מיירי בשפחתו העבריה האי שפחה היכי דמי אי דאייתי ב' שערות מאי בעיא גביה הרי היא יוצאה בסימנים ואי דלא אייתי ב' שערות קטנה היא ואין תרומתה תרומה דאין מעשה קטן כלום ואפילו אם נאמר דמתני' מיירי בשפחה שהגיעה לעונת נדרים וכמ"ד מופלא סמוך לאיש דאורייתא דלדידיה כשם שנדרו נדר כך תרומתו תרומה כמו שמתבאר בפרק יוצא דופן [דף מו:] בשמעתא דמופלא סמוך לאיש יעו"ש מ"מ אכתי קשה דנהי דמופלא סמוך לאיש תרומתו תרומה היינו בתרומה דנפשיה אבל בתרומה דאחריני אינו יכול לתרום בשליחות בעל הפירות דהא קי"ל דאין שליחות לקטן ובשלמא לדעת התוס' בפ' התקבל (דף סד ע"ב) בד"ה שאני שיתופי וכו' דס"ל דרב יהודה דאמר חפץ ומחזירו לאחר שעה זוכה בין לעצמו ובין לאחרים היינו דזוכה לאחרים מן התורה דאע"ג דזכיה מדין שליחות ואין שליחות לקטן י"ל דאין למעט שליחות בקטן אלא במלתא דליתיה כגון תרומה דליתיה בתרומה דנפשיה אבל בזכיה כמו שזוכה לעצמו זוכה לאחרים יעו"ש דלדידיה מופלא סמוך לאיש דאיתיה בתרומה דנפשיה שפיר י"ל דנעשה שליח לתרום נמי אבל לדעת רש"י שם שפירש דר"י זוכה לאחרים מדרבנן קאמר אבל מדאורייתא אינו זוכה לאחרים וע"כ ה"ט דרש"י ז"ל משום דס"ל דאין שליחות לקטן אפילו במלתא דאיתיה וכמ"ש הר"ן שם לדעת רש"י וכתב בדעת הרי"ף כסברת רש"י יעו"ש קשה דאי בשפחה העבריה מיירי מתני' אף דשהגיעה לעונת נדרים קא מיירי לאו בת שליחות היא אפילו בתרומה דאיתיה בתרומה ודוחק לומר דלעולם דמתני' בשפחתו העבריה מיירי ואיכא לאוקמא בתרומת ירק דמדרבנן היא והכי אוקמינן בפרק התקבל בדף הנזכר מתני' טובא דכוותה וכמו שראיתי למהר"ש סירילי"ו ז"ל שכתב כן במתני' פ"ג דתרומות בביאורו על הירושלמי דלע"ד זה דוחק גדול דהא קתני מתני' עבדו ושפחתו דומיא דמרשה בן ביתו דמיירי אפילו בתרומה דאורייתא ואם איתא דגבי שפחתו מיירי בתרומה דרבנן דוקא לא הוה נקיט להו תנא בהדא מחתא וא"כ ע"כ נ"ל לע"ד דבעבדו ושפחתו הכנענים הוא כיון שלא פי' התנא העבריה ומ"מ דכיון דהם גדולים הם ראוים לשליחות להפריש תרומת רבם וע"כ משום דאיתנהו בתרומה דנפשייהו הוא אף דלאו ישראל נינהו וע"כ נ"ל דלא דרשינן מה אתם ישראל אלא מה אתם בני ברית וא"כ איך קס"ד דר"א לומר דדרשינן הכי :

אך עפ"י החילוק הנזכר א"ש דאפילו אי דרשינן מה אתם ישראל ממתני' לא קשה מידי דשאני עבדו ושפחתו דידם כידו ואף דלאחרים לא מתעבדי שליח אפילו במלתא דאיתנהו בה משום דלאו ישראל נינהו מ"מ לרבם מתעבדי שליח מכיון דידם כידו וכתורם בעצמו ממש דמי : **ויש** ללמוד חילוק זה דיש לחלק בין עבדו לעבד אחרים מהסיא דאמרינן בפרק השואל (דף צו ע"א) אמר ליה רב עילים לרבא האומר לעבדו לא ושאל עם פרתי מהו תבעי למ"ד שלוחו של אדם כמותו ה"מ שליח דבר מצוה הוא אבל עבד דלאו בר מצוה הוא לא או דלמא אפילו למ"ד אין שלוחו של אדם כמותו ה"מ שליח אבל עבד יד עבד כיד רבו דמי אמר ליה מסתברא יד עבד כיד רבו ע"כ ופרש"י עבד דלאו בר מצוה לא דשליחות נפקא לן מאתם גם אתם לרבות שלוחכם דבעינן דומיא דמשלח שיהיו דיניו נוהגים בו וזה אין דין שואל נוהג בו וגם משאיל שאין לו כלום בלא רבו ע"כ נמצא מדברי רש"י דמאי דקאמר הש"ס עבד דלאו בר מצוה הוא היינו משום דליתיה בתורת שאלה ומלתא דלא שייכא ביה לא מתעבד שליח ועכ"ז פשיט ליה לרבא דמסתבר יד עבד כיד רבו ובין למ"ד שלוחו של אדם כמותו לא שניא עבד בשביל דליתיה בתורת שאלה ובין למ"ד אין שלוחו של אדם כמותו עבד שאני דנעשה שליח כיון דידו כידו ממש דמי הרי בהדיא דעבדו שאני דנעשה שליח אף במלתא דליתיה ואף בדבר שאינו נעשה שליח [ע"י] אחר וא"כ נראה דה"ה פועל דגופו קנוי לבעה"ב דשכירות ליומיה ממכר הוי דחשיב ידו כיד בעה"ב ואפילו בדבר שאינו נעשה שליח הפועל נעשה שליח כדין עבדו וכן י"ל כן מהסיא דאמרינן בפ"ק דב"מ (דף י.) עלה דאמרינן המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו ואותביה ליה ממתני' דהשוכר את הפועל לעשות עמו מלאכה היום מציאתו לבעה"ב אלמא המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו ומשני שאני פועל דידו כיד בעה"ב וצריך להבין דמאי שנא פועל מציאה דעלמא אי משום דיד פועל כיד בעה"ב שליח נמי שלוחו של אדם כמותו וכבעה"ב דמי ועכ"ז ס"ל לר"נ דלא קנה חבירו וע"כ נ"ל דשליח שאני משום דאין אדם יכול לעשות שליח שיזכה לו במקום שחב לאחרים משא"כ לפועל דכיון דפועל גופו קנוי לבעה"ב דשכירות ליומיה ממכר הוי חשיב ידו כבעה"ב וכאילו בעה"ב עצמו הגביה המציאה דומיא דעבד כנעני דאמרינן ידו כיד רבו וחשיב שאלה בבעלים אם השאיל עבדו במקומו אף דלגבי שליח לא חשיב שאלה בבעלים :

וכן ראיתי להרב מחנה אפרים בהל' שלוחין סי' י"א שהעלה שם דישראל העושה מעקה ע"י פועל עובד כוכבים דיברך עליו מטעם דפועל גופו קנוי לבעה"ב וחשיב כמתקן הישראל עצמו ואף דאין שליחות לעובד כוכבים מברך עליו והביא ראיה מההיא דמציאת פועל לבעה"ב וההיא דהשואל דיד עבד כיד רבו יעו"ש וא"כ כפי זה שפיר י"ל דה"ט דרבינו דהוצרך להביא מפי השמועה ומסברת הרי"ף לומר דגלגול העובד כוכבים בשל ישראל אינו פוטר ולא הביא מהתוספתא הנזכר כיון דהתם מיירי דהגלגול הוא ע"י הפועלים ואפשר לומר דשאני פועל דידו כיד בעה"ב וחשיב שלוחו וכאילו גלגל הישראל עצמו חשיב אבל אם הישראל עשה שליח עובד כוכבים לגלגל עיסתו שלא בתורת פועל אכתי אפשר דכיון דאין שליחות לעובד כוכבים לא חשיב כאילו גלגל הישראל עצמו ופטור אלא דהכי אמרי רבנן וכ"ד הרי"ף דאפילו דגלגל העובד כוכבים כשליח בעלמא שלא בתורת פועל אין גלגול פוטר דאף דלא חשיב כאילו גלגל הישראל עצמו כיון דאין שליחות לעובד כוכבים מ"מ אעיקרא דמלתא ל"א דגלגול העובד כוכבים פוטר אלא בגלגל בממונו אבל כל שעיקר העיסה היה של ישראל אינו פוטר כיון דממונו דישראל הוא והבעלים בר חיובא נינהו ובענין גלגול פוטר לעולם אזלינן בתר בעלים דאם הבעלים ישראל גלגול העובד כוכבים אינו פוטר ואם הבעלים עובד כוכבים אפילו גלגל ישראל פטור : **ואולם** לענ"ד נראה דאף דנ"ל כן בדעת רבינו דס"ל הכי כסברת הרב מ"א דיש לחלק בין פועל לשליח מ"מ נראה דעיקר דין זה במחלוקת שנוי ורבים מהפוסקים חולקים על זה דהא אי אמרינן הכי דעבדו ידו כידו ונעשה שליח לרבו אף במלתא דלא שייך ביה וכההיא דשאלה בבעלים לדעת רש"י כאמור א"כ י"ל דהא דאמרינן דאין העבד נעשה שליח לקבלה לקבל גיטה מיד בעלה אינו אלא בעבד שאינו שלה אבל בעבד של האשה נעשה שליח לקבלה דאף דליתיה בתורת גיטין מ"מ כיון דידו כידה חשיב כאילו קבלתו האשה עצמה ממש ועינינו הרואות דאין כן דעת הפוסקים דהתוס' בסוגיא דהמביא תניין כתבו וז"ל לפי שאינו בתורת גיטין וקדושין והא דמתגרשת בעבד שלה היינו מטעם חצר עכ"ל הנה נראה מדבריהם דס"ל דאפילו בעבד שלה אינו נעשה שליח מדהוצרכו לומר בשמעתין דההיא דנותן ביד עבדה גט הוא מדין חצר וכן ראיתי לריא"ז בשלטי הגבורים שכתב בפי' הכי וז"ל העבד שפסלו שליחותו בגט בין אם היה של איש המגרש בין אם היה של אשה המתגרשת בין אם היה של איש אחר עכ"ל וכן נראה מסתמיות כל הפוסקים שסתמו דבריהם ולא חלקו כלל וכי היכי דלא תקשי לן מההיא דשאלה בבעלים דמוכח מהם דאע"ג דעבד ליתיה בתורת שאלה נעשה שליח משום דיד העבד כיד רבו וכן מההיא דמציאת פועל לבעה"ב כדבר האמור ע"כ נ"ל דס"ל להתוס' וריא"ז וסתמות הפוסקים דמאי דקאמר הש"ס התם בהשואל תיבעי למ"ד שלוחו של אדם כמותו ה"מ שליח דבר מצוה הוא אבל עבד דלאו בר מצוה הוא לא לאו משום דליתיה בתורת שאלה כמו שפרש"י דהא ליתא שהרי בעבד נמי שייך דין שאלה בנתנו לו ע"מ שאין לרבו רשות בו אלא כוונת הש"ס כמו שפי' הריטב"א שם ושאר מפרשים השוא דבריהם הרב בספר א"ז דמלדד הש"ס לומר דאפילו למ"ד דלא מסתבר למעט מבעליו יתירה שליח מ"מ עבד דלאו בר מצוה הוא כישראל גמור אפשר דמסתבר למעט אע"ג דאיתיה בשליחות דעלמא במלתא דשייך ביה דשאני הכא דמעטיה קרא והאי מסיק רבא דמסתברא דיד העבד כיד רבו ולא מסתבר למעוטי וגם למ"ד אין שלוחו של אדם כמותו שאני עבדו דהואיל והעבד עצמו ראוי לשליחות הוא מסתבר לומר דאף דשאלה ליתא ע"י שליח עבד שאני דכגופו דמיא והא כן נמצא דדוקא בעינן שהעבד ראוי לשליחות אלא דהענין עצמו אינו נעשה ע"י שליח אהני מה שהוא ע"י עבדו דחשיב כאילו עושה בעצמו ממש וכן ההיא דמציאת פועל הייני טעמא משום דהפועל עצמו ישראל הוא וראוי לשליחות אלא דהגבהת המציאה ליתא ע"י שליח וכל דהוי מושכר לו ידו כידו חשיב כהגביה בעצמו אבל לענין גט דמלד עצמו אינו ראוי לשליחות אף דהוי עבדו אינו נעשה שליח דמה שגופו קנוי לו אינו מעלה ומוריד להכשירו מפיסולו : **והנה** כי כן בנדון הרב מ"א במתקן המעקה ע"י פועל עובד כוכבים דהעלה דיברך עליו מטעם זה לענ"ד אינו נראה כן לענין דינא כיון דלרוב הפוסקים נראה דסבירא ליה דבדבר שהעבד והפועל אינהו גופייהו פסולים לשליחות אינם נעשים שליח אפילו לרבם ואם כן בעושה מעקה על ידי הפועל עובד כוכבים לא חשיב כאילו עשה הוא בעצמו כיון דאין שליחות לעובד כוכבים :

והנה גרסינן בפ"ד דשבועות (דף לה ע"א) במתני' שילח ביד עבדו או שאמר להם הנתבע משביע אני עליכם הרי אלו פטורים עד שישמעו מפי התובע ואמרי' בגמרא דילפי' לה מדכתיב אם לא יגיד וכתיב לוא בוי"ו ואל"ף לומר אם לו לא יגיד ונשא עונו הא אם לאחר לא יגיד פטור ע"כ ומפשט הסוגיא נראה דעד כאן לא ממעטינן מקרא דאם לא יגיד דעד שישמעו מפי התובע אלא כשהשביע להם אחר מעצמו שלא בשליחות התובע דומיא דהשביע עליהם הנתבע דקתני מתני' שהוא מעצמו השביעם דאי לאו קרא דאם לא יגיד הוה אמינא דלא שנא שמעו מפי התובע עצמו ול"ש שמעו מפי אחרים שלא בשליחות התובע כיון דלא מסתבר לחלק דס"ם הרי שמעו שבועה ולא העידו אבל אם התובע עצמו עשה שליח להשביעם אף דלא הרשהו על הממון להשתעויי דינא בהדי נתבע כי אם עשאו שליח על ענין השבועה דוקא חייבים דהא קי"ל בכל התורה כולה שלוחו של אדם כמותו וה"ה הכא דנהי דקפיד קרא על התובע עצמו מ"מ העיקר אגליא דשלוחו של אדם כמותו ולפ"ז ת"ש מאי דנקט מתני' שילח ביד עבדו ולא נקיט שילח ביד חבירו מטעם דדוקא עבדו דלא שייך בו שלוחו של אדם כמותו מליון דאינו בר מצוה דליתיה בתורת שבועת העדות דהא מה שקנה עבד קנה רבו ואין לו ממון לבא לידי שבועת העדות וכמ"ש רש"י בההיא דשאלה בבעלים וכיון דליתיה בתורת שבועת העדות אינו נעשה שליח על כך אבל אם שילח ביד חבירו חייבים כיון דשלוחו של אדם כמותו אמנם נראה דהא ליתא דהתינח לדעת רש"י בההיא דשאלה בבעלים אבל לדעת הסוברים דעבד איתיה בשאלה דהא משכחת לו ממון בנתנו לו ממון שאין לרבו רשות בו ה"ה נמי הכא דהעבד נעשה שליח לענין שבועת העדות כיון דאיתיה בתורת שבועת העדות בממונו ואם איתא דאי שילח ביד חבירו אמרי' בזה שלוחו של אדם כמותו א"כ מ"ש עבדו לכן נראה דהמתבאר מתוך סוגיא זאת הוא דאפילו אם ע"י חבירו פטורים דאם לו לא יגיד בדוקא בעינן ולא לשלוחו וכן מתבאר שם (דף לג ע"ב) עלה דמתני' משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידו לי שאני כהן שאני לוי וכו' ופריך הש"ס מעמא דאיש פלוני כהן הא מנה לי ביד פלוני חייבין הא קתני בסיפא עד שישמעו מפי התובע ומשני אמר שמואל בבא בהרשאה ע"כ דנראה בהדיא דדוקא בבא בהרשאה דיכול להוציא עיקר הממון מיד הנתבע דחשיב כבעלים ממש חייבים אבל שליח (בלבד) על ענין השבועה בלבד פטורים דאי לא תימא הכי אמאי הוצרך הש"ס לאוקמא בבא בהרשאה תיפוק ליה דאפילו שאינו בא בהרשאה כל שעשאו שליח על השבועה חייבים וכן מתבאר מדברי התוס' שם בד"ה בבא בהרשאה וכו' יעו"ש ועיין במ"ש הרשב"א בתשובה ח"ב ס"י והנה כי כן נ"ל דמאי דנקט מתני' שילח ביד עבדו לפי גירסתנו לפי גירסת התוס' דגרסי שילח ביד בנו או ביד עבדו אין אנו צריכין לזה אבל לגירסתנו דלא גרסי' אלא שילח ביד עבדו נ"ל דה"ט דלרבותא נקט עבדו דלא תימא לומר דאף דע"י חבירו ל"א שלוחו של אדם כמותו מ"מ עבדו שאני דידו כיד רבו וכגופו דמי וכדאמרי' בההיא דשאלה בבעלים זה נלע"ד דמש"ה נקט מתני' עבדו דלא כמ"ש התוי"ט במתני' דנקט עבדו דבכל ענין פטורים דאפילו בבא בהרשאה אינו כלום למ"ד דאין עבד נעשה מורשה כיון דידו כיד רבו משא"כ חבירו דאינו בכל ענין דהא בבא בהרשאה חייבין אבר מדקדוק זה דמתני' תמה הרב על הסוברים דיכול להרשות לעבדו ולע"ד אינו דקדוק כלל דלדעת הסוברים כן י"ל דמתני' לרבותא נקט עבדו דה"א שאני עבדו דידו כיד רבו משא"כ בחבירו : **ואולם** זו היא שקשה דמאיזה טעם חדית לן תנא הכא דאין העבד נעשה שליח על ענין השבועה דמ"ש מההיא דשאלה בבעלים ומההיא דמציאת פועל דלכ"ע כל שהעבד ראוי לשליחות מצד עצמו אלא דשאלה בבעלים ליתא ע"י שליח עבד שאני דידו כיד רבו ונעשה שליח וא"כ מ"ש הכא דאם שילח ביד עבדו פטורים כיון דידו כיד רבו ושפיר קרינן ביה אם [לו] לא יגיד משא"כ חבירו דלא חשיב כאילו הוא עצמו השביעם כיון דאין ידו כידו ממש וצריך להתיישב בדבר ואין כאן מקומו להאריך יותר בדברים הבאים בהג"ב :

ונחזור למאי דאתאן עלה דלפי סברת רש"י בההיא דשאלה בבעלים ולפי מה שלמד ממנה הרב מ"א שפיר י"ל דרבינו הכי ס"ל ומש"ה לא הביא ראיה מהתוס' דדמאי דיש לדחות דפועל דגופו קנוי שאני כאמור וכסברת רבינו כתב הרא"ש בתשובה כלל ב' סי' ב' שכתב דגלגול העובד כוכבים בשל ישראל אינו פוטר וכתב שרבינו שמחה הביא ראיה מן הירושלמי דמסכת פאה על אותה משנה קלרוה עובד כוכבים וכו' הרא"ש שם האריך לחזק דבריו במה שדימה חלה לפאה יעו"ש וי"ל דמאחר דניחא להו להביא מההיא דפאה אע"ג דהתם בפועלים עסקינן כדקתני בברייתא דמייתי התם בירושלמי אין שוכרין פועלין עובדי כוכבים וכו' דע"כ לא ס"ל לחלק בין פועל לשליח א"כ אמאי הוצרכו להביא מפאה ולבקש ראיה דיש לדמות חלה לפאה בהיות שהדבר מפורש בתוספתא ובירושלמי לענין חלה עצמה כנזכר לעיל והיותר קשה דהרא"ש שם כתב וז"ל ועוד אני מביא ראיה ממסכת חלה פ"ג עובד כוכבים שנתן לישראל לעשות לו עיסה פטורה מן החלה אלמא שהכל תלוי בעיסה כמו שגלגול של ישראל אינו מחייב עיסה ה"ה גלגול העובד כוכבים אינו פוטר עיסת ישראל עכ"ל דעלה דמשנה זאת אמרו כן בירושלמי והביאו התוספתא ואמרינן עלה בירושלמי אר"י אף אנן כמי תנינן עובד כוכבים שנתן לישראל לעשות לו עיסה פטורה מן החלה ע"כ דנראה פשוט דכוונת הירושלמי לומר דממתני' ילפינן מאי דתני בתוספתא דכיון דבנתן לישראל פטורה אלמא שהכל תלוי בעיסה וכמו שגלגול ישראל אינו מחייב עיסה של עובד כוכבים ה"ה גלגול העובד כוכבים אינו פוטר עיסת ישראל וכדברי הרא"ש ממש והוא תימה אמאי לא הזכיר הירושלמי כלל :

[נא] **ונראה** דמ"ש רבינו דגלגול עובד כוכבים בשל ישראל אינו פוטר ה"ה דגלגול ישראל בשל עובד כוכבים אינו מחייב בחלה כיון דעיקר העיסה היא של עובד כוכבים ומה שלא בא רבינו כן היינו משום דסמך אמ"ש בהל' חלה לקמן שהביא מתני' דפ"ג דחלה עובד כוכבים שנתן לישראל לעשות לו עיסה פטורה מן החלה דממנה יתבאר דין זה : **והנה** לפי מאי דמסיק רבא בשמעתין דמנחות [דף סז:] דגלגול העובד כוכבים לענין חלה ומירוח העובד כוכבים לענין תרומה ומעשר שוים הם בדינם וכמחלוקת שנחלקו במירוח נחלקו נמי לענין חלה א"כ ה"ה בדין זה דמירוח העובד כוכבים דפוטר היינו דוקא מירוח בדגן של עובד כוכבים עצמו בין במה שגדל בשדה שלו ובין במה שקנה מישראל קודם מירוח ומרחו העובד כוכבים אבל עובד כוכבים שמרח דגן של ישראל בתורת פועל או שליח אינו פוטר וכן איפכא דישראל שמרח דגן של עובד כוכבים אינו מתחייב בתרומה ומעשרות בשביל מירוח ישראל כיון דעיקר הממון הוא של עובד כוכבים כמו שמתבאר לענין חלה במתני' דפ"ג דחלה ובתוספתא שהביא הירושלמי כנזכר דאלמא הכל תלוי בעיקר הממון של מי הוא שאם הוא של עובד כוכבים המירוח של ישראל אינו מחייבו ואם הוא של ישראל המירוח של עובד כוכבים אינו פוטרו וכ"כ מדברי רש"י בפרק השולח (דף מז.) שכתב וז"ל דגנך ולא דיגון עובד כוכבים שאם מרחן עובד כוכבים והן שלו בשעת מירוח וכו' ואפילו לקחן מישראל בשיבולין מירוח העובד כוכבים פוטרו עכ"ל דאם איתא לאשמועינן רבותא דמירוח העובד כוכבים פוטר אפילו שלא לקחן מישראל כל שלא נמרח ע"י ישראל וכן י"ל מדברי רש"י בפ"ק דבכורות עלה דאמרי' התם (דף יא:) אר"ש ב"ל אמר רבי חנינא הלוקח טבלים ממורחים מן העובד כוכבים וכו' דמרחינהו מאן אילימא דמרחינהו עובד כוכבים דגנך אמר רחמנא ולא דגן עובד כוכבים אלא דמרחינהו ישראל מרשות עובד כוכבים ופרש"י שהישראל מירח של עובד כוכבים וכו' וכתב הרא"ש בתוספותיו הביא דבריו הרב בתשובה סי' א' ד"י ע"א דמה שלא רצה לפרש כמו שמשמע פשטא דסוגיא שמירח הישראל תבואת העובד כוכבים משום דאכתי מקרי מירוח העובד כוכבים כיון שהתבואה שלו אע"פ שמרחה הישראל כי היכי דלא מקרי מירוח העובד כוכבים אם מירח העובד כוכבים תבואת הישראל עכ"ל וכיוצא לזה כתב הר"ב שם משם תוס' חיצוניות שאינם בדפוס שכתבו על פי' רש"י וז"ל ול"נ לר"י דכיון דהיה אריסו של עובד כוכבים ויש לעובד כוכבים חלק שם פשיטא דהוי [כמו] מרחינהו עובד כוכבים וכי מירוח הקדש ל"ל מירחו ההקדש עצמו אלא הוי פירושא מירוח ברשות הקדש וא"כ מירח ישראל ברשות עובד כוכבים הוי כמו מרחינהו העובד כוכבים עצמו וא"כ קשה כדפריכנא ע"כ נראה לר"י דמרחינהו ישראל ברשות העובד כוכבים מיירי שלקחם הישראל מן העובד כוכבים בשבלין וא"כ מירחם עכ"ל מפורש יוצא מדברי התוס' מתבאר הדין הא' דהיינו דמירוח ישראל בדגן של עובד כוכבים אינו מחייב אבל דיגון עובד כוכבים בדגן ישראל אין ראיה מדבריהם אבל מדברי הרא"ש מפורש דס"ל דא ודא אחת היא כאשר כתב בתשובה בענין חלה דכמו דמירוח ישראל אינו מחייב כן מירוח עובד כוכבים בשל ישראל אינו פוטר וצ"ל דלפי מ"ש התוס' בפ' הא"מ (דמ"א ע"ב) בד"ה העובד כוכבים והכותי וכו' משם ר"י ז"ל נראה שהוא היפך דברי ר"י שכתבו התוס' חיצוניות הנזכרים שכתבו התוס' שם וז"ל לכך פי' ר"י דת"ק סבר דאפילו יש קנין משכחת שפיר שתבואתו חייב בתרומה כגון שגדלה שלים בידי ישראל ואי משום מירוח עובד כוכבים דפוטר י"ל דמיירי שלקחה קודם מירוח וא"כ מירחם ישראל ואי משום זרעך ולא נקוח י"ל דמיירי דלקחן קודם מירוח וא"כ מירחם ישראל ופיטורה דלקוח אינו אלא אחר מירוח עכ"ל הרי דמוקי לה הא דעובד כוכבים שתרם שתרומתו תרומה בעובד כוכבים שלקחה מישראל בשבלין ואחר שקנאה מירחה הישראל דאע"ג דבשעת המירוח של עובד כוכבים הוא עכ"ז

לא חשיב כמירוח העובד כוכבים והדבר פשוט דלק"מ דמה שכתב משם ר"י בבכורות דמירוח דישראל לא חשיב כמירוח העובד כוכבים היינו תבואה שגדלו בקרקע העובד כוכבים והביאו שליש ביד עובד כוכבים דבהכי משולם לא חל חיוב תו"מ עליהם דהעובד כוכבים לאו בר חיובא הוא ואפילו דאין קנין לעובד כוכבים בא"י היינו לענין דאם קנה ישראל ממנו בשבולין קודם מירוח דחייב להפריש כיון שמרחו ישראל אבל בעודן ביד העובד כוכבים לא נתחייבו כלל וא"כ אף במירוח ישראל ברשות העובד כוכבים הוה כמו דמרחינהו העובד כוכבים ומירוח דישראל אינו מחייב אותם אבל הכא דמיירי בתבואה שלקח העובד כוכבים מישראל אחר שהביאה שליש ברשותו שכבר נתחייבה בתרומה ברשות ישראל אין קנין העובד כוכבים מפקיע חיוב זה כי אם ע"י מירוח העובד כוכבים בעצמו אבל אם מירחם ע"י ישראל אכתי לא פקע חיובייהו שכבר נתחייבו מקודם דמלתא דסברא הוא דלריך מירוח העובד כוכבים ממש לאפקועינהו מחיובייהו:

הן אמת דראיתי להריטב"א בחידושיו שם בפ' הא"ת שכתב על פרש"י שפי' דה"ט דר"ש דפוטר בתרומת עובד כוכבים משום דס"ל דמירוח העובד כוכבים פוטר וז"ל ותו לר"ש דלא פטר אלא משום דמירוח העובד כוכבים פוטר היכי תנן פוטר סתם דהא זמנין דלא מרח ליה כגון שהקדימו בשבלין א"נ שמירחו ע"י ישראל עכ"ל וכלשון הזה כתב רבינו הרמב"ן בחידושיו שם וז"ל שאילו לדברי רש"י שאומר משום דמירוח העובד כוכבים פוטר אכתי איתנהו בתרומה שהקדימו בשבלין או שמירח ישראל ברשות עובד כוכבים עכ"ל וכיוצא בזה כתב הרשב"א שם בחי' יעו"ש דמשמע מדבריהם דאפילו בתבואה שגדלה ברשות העובד כוכבים ממש ס"ל דאם מירח ע"י ישראל לא חשיב כמירוח העובד כוכבים אף דעיקר הממון של עובד כוכבים וקשה דמ"ש גבי חלה אמרינן במתני' ובתוספתא דכל דעיקר העיסה היא של עובד כוכבים אף שגלגלה ע"י ישראל חשיב כגלגול העובד כוכבים עצמו ופטורה ודוחק לומר דגם בזה כוונתם ע"ד סברת ר"י דמיירי שגדלה שליש ביד הישראל וקנאה העובד כוכבים קודם מירוח ואחר הקנין מירחו ע"י דכה"ג כיון דנתחייבה ביד ישראל תו לא פקע חיובייהו עד שיהיה מירוח ע"י העובד כוכבים עצמו כאמור: **וראיתי** בחידושי קדושין אשר לא נודע למי מקודשים היא שכתב שם בפ' הא"ת גבי הא דעובד כוכבים והכותי שתרמו תרומתן תרומה והרב בתשובה הנזכר דף ח ע"א הביא דברי החידושין הנזכר כמו שהם בדפוס וגם הוא כתב שלא נודע למי מקודשים הוא אלא שהיה קדמון בזמן הרשב"א ז"ל וז"ל תרומת עובד כוכבים מדמעת וכו' אלא איכא לאוקמה למ"ד אין קנין לעובד כוכבים בא"י ואי דמרחיה גופיה ודאי אין תרומתו תרומה דמירוח העובד כוכבים פוטר כדאיתא בפ' השולח [דף מז:] וכו' אלא דהכא במאי עסקינן דמרחיה ישראל ברשות עובד כוכבים דפליגי בה תנאי במנחות פ' ר"י [דף סז:] דאיכא מאן דמחייב ליה דכתיב דגנך דגנך תרי זימני דממעטינן מדגנך דיגון עובד כוכבים וה"ל מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות פי' מדגנך איכא למעוטי כל דיגון עובד כוכבים בין דמרחיה עובד כוכבים לדגן שלו או לדגן של ישראל בין דמרחיה ישראל לדגן עובד כוכבים דדיגון עובד כוכבים נמי מקרי כלומר דיגון ברשות עובד כוכבים ומדכתב רחמנא דגנך אחרינא הו"ל מיעוט אחר מיעוט ואתא לרבויי חד מתרי מילי דאמעיטינהו מדגנך קמא ועדיף לן למימר דלרבויי דיגון ישראל ברשות עובד כוכבים אתא שבאה שעת החיוב ע"י ישראל ומירוח העובד כוכבים קם ליה אמעוטיה דאימעוט ליה מדגנך קמא ודבר זה נראה מסוגיא דמנחות דכי פליגי תנאי במירוח העובד כוכבים היינו במירוח ישראל ברשות עובד כוכבים דומיא דמירוח הקדש דהתם תנא להו בהדי הדדי עכ"ל מפורש יוצא מדבריו דס"ל דל"פ תנאי אלא במירוח ישראל בדגן עובד כוכבים ברשות עובד כוכבים אבל מירוח עובד כוכבים בשלו או בשל ישראל כ"ע מודו דמירוח עובד כוכבים פוטר ויש לתמוה דהא לפי סגנון פלוגתא דתנאי דברייתא דפ' ר"י מפורש יוצא דר"י קאי בשיטת ר"מ דמירוח ישראל בדגן עובד כוכבים ברשות עובד כוכבים אינו פוטר ובתוספתא דפ"ק דדמאי שהובאה בירושלמי הנזכר אמרינן ר"י אומר מלאי של עובד כוכבים ופועלין ישראל עושין לתוכו פטור מן החלה הרי דר"י עצמו ס"ל דלענין גלגול העובד כוכבים דפוטר מן החלה גלגול ישראל בעיסת עובד כוכבים חשיב כגלגול עובד כוכבים עצמו וכבר מסיק רבא במתניתין דמנחות דגלגול העובד כוכבים ומירוח העובד כוכבים שוים הם וכמחלוקת לענין מירוח כך מחלוקת לענין גלגול וא"כ לר"י דלענין מירוח מירוח ישראל ברשות עובד כוכבים אינו פוטר כמו כן גלגול ישראל בעיסת עובד כוכבים אינו פוטר ואיך קאמר ר"י איפכא בתוספתא:

ועוד י"ל דאם כסברת הרב החידושין הנזכר דל"פ אלא במירוח ישראל בשל עובד כוכבים ברשות עובד כוכבים א"כ אמאי במתניתין דמנחות קבע רבא מאי דבעי בגלגול עובד כוכבים עלה דמתניתין דמיתנא תנן [חלה פ"ג מ"ו] גר שנתגייר והיתה לו עיסה וכו' וקא מבעיא ליה הא מאן קתני לה וכו' כיון דבכה"ג דמתני' דגלגלה העובד כוכבים עצמו על ידו קודם שנתגייר כ"ע מודו אפילו לענין מירוח דמירוח העובד כוכבים עצמו פוטר ולפי סברת הרב הנזכר היה ראוי לקבוע הבעיא על מתני' דלעיל מזה דקתני עובד כוכבים שנתן לישראל עיסה לעשות פטורה מן החלה דעל מתני' זאת שייך למיבעי הא מאן קתני לה דברי הכל היא א"ד דר"י ור"ש קתני לה אבל ר"מ ור"י פליגי כיון דעיקר פלוגתייהו הוא דוקא באופן זה במירוח הישראל ברשות עובד כוכבים ואולי דהגאון הנזכר אית ליה גירסא זאת במתניתין דעיקר בעיא דרבא על מתני' דעובד כוכבים שנתן לישראל עיסה לעשות וכו' דלפי גירסתנו דאמתני' דגר שנתגייר וכו' קבע הבעיא לא מצאנו ידינו ורגלינו בפי' הגאון הנזכר ולמה שהקשינו לפי' הרב מהתוספתא דסברת ר"י הוא י"ל בהכיא דמאי דנחלקו בברייתא דלר"מ ור"י מירוח ישראל בשל עובד כוכבים אינו פוטר מיירי דוקא באופן דמירוח הישראל לא היה לצורך העובד כוכבים כי אם דעת הישראל לקנות מהעובד כוכבים וקודם שיזכה בהם מרחינהו ישראל ברשות העובד כוכבים כדי לפטור אותם מדין מירוח ברשות העובד כוכבים דבכה"ג דלצורך עצמו עשה המירוח וגרמיה הוא דעביד ולא לצורך העובד כוכבים לעשות מלאכתו עשה כן בכה"ג אין מירוח זה פוטר וכ"כ ממ"ש עוד הרב בחידושין הנזכר דהסיא דפ"ק דבכורות דאמרי' הלוקח עבלים ממורחין מן העובד כוכבים מעשרן והן שלו דפריך דמרחינהו מאן וכו' ומשני אלא דמרחינהו ישראל ברשות עובד כוכבים עכ"ל דכוונתו לומר דמאי דמשני (הוא) דמרחינהו ישראל ברשות עובד כוכבים שהיה רוצה לקנות אותם וקודם חלות הקנין מרחינהו ברשות עובד כוכבים ועל"ז שייך לומר הלוקח עבלים ממורחין מן העובד כוכבים כיון דעיקר הקנין לא היה אלא אחר המירוח שנעשה ברשות עובד כוכבים ועכ"ז חייב ומכל"ל דאתי כסברת ר"מ ור"י דס"ל דבכה"ג לא חשיב מירוח עובד כוכבים וחייב באופן דנראה דבאופן הזה דמירחן הישראל ע"ד לקנותו לעצמו הוא דס"ל הכי לר"מ ולר"י אבל אם מירחן הישראל לצורך העובד כוכבים לעשות מלאכתו כפועל העושה לבעה"ב אפילו ר"מ ור"י מודו דמירוח העובד כוכבים חשיב ופטור וה"ט דקתני בתוספתא משם ר"י מלאי של עובד כוכבים ופועלין ישראל עושין בתוכן דפטורה מן החלה כיון דלצורך העובד כוכבים גלגל הישראל וכיוצא לזה חלקו בירושלמי בפ"ב דפאה עלה דמתני' שדה שקצרוה עובד כוכבים פטורה דאמרי' מתני' בשקצרוה לעצמן אבל קצרוה לישראל חייבת יעו"ש דה"ה י"ל בישראל העושה בשל עובד כוכבים לצורך העובד כוכבים אלא דאם כנים אנחנו במ"ש ליישב דברי הרב דע"כ גרים בבעיא דרבא דאמתני' דעובד כוכבים שנתן עיסה לישראל לעשות אותה פטורה קאי הבעיא א"כ נמצא דלר"מ ור"י אפילו באופן זה דנתן לו לישראל לעשות לו עיסה לצורך העובד כוכבים ולא לצורך הישראל עצמו ס"ל דחשיב כגלגל בשל ישראל וחייבת וא"כ ה"ה גבי מירוח דאפילו מירוח הישראל לצורך העובד כוכבים חייב לכן היותר נראה לומר הוא דסברת ר"מ ור"י הוא כשהישראל ממרח תבואה של עובד כוכבים שלא כדרך פועל ע"ד האמור במתני' דעובד כוכבים שנתן עיסה לישראל לעשות אותה דמשמע שאינו בדרך פועל כי אם בדרך חסד שעשה לו לעובד כוכבים דכל דלא הוי דרך פועל אלא בשליחות בעלמא כיון דקי"ל דאין שליחות לעובד כוכבים לא איגון לדידן ולא אגן לדידהו ובהכי לא שייך לומר ששלוחו של אדם כמותו אפילו שמירח הישראל או שגלגל עיסה לצורך העובד כוכבים דבשליחותו לא חשיב כאילו מרח וגלגל העובד כוכבים עצמו כיון דאין שליחות לעובד כוכבים והיא דקאמרינן בתוספתא דמיירי במלאי של עובד כוכבים ופועלין ישראל כיון דפועל גופו קני יד ישראל כיד העובד כוכבים ממש הוי וחשיב כאילו נעשה ונגמר ע"י העובד כוכבים וכמו שפירשנו לעיל לדעת רבינו כ"ז כתבתי ליישב סברת הרב החדושין וכ"ת דלפי שיטת הרב יכול להיות דמאי דמייתי הירושלמי התוספתא הזאת משמיה דר"י אפשר להיות דגירסא זאת אתיא אפילו לש"ס דילן דאמרינן דר"י קאי בשיטת ר"מ לענין מירוח אבל לפי פשט שמעתין דמנחות דר"מ ור"י פליגי אפילו במירוח העובד כוכבים בעצמו דס"ל דאינו פוטר א"כ ע"כ צ"ל דלפי הש"ס דילן לא גרסינן בדברי התוספתא דר"י קתני לה אלא סתמא קתני כמו שהוא הגירסא בתוספתא דסתם ברייתא היא דאי ר"י קתני לה הא אפשר דאף דגלגל ישראל בשל עובד כוכבים חשיב כגלגלה עובד כוכבים עצמו מ"מ הא ס"ל דגלגול עובד כוכבים עצמו אינו פוטר אלא דבירושלמי קאי לפי שיטתם בירושלמי דר"י קאי בשיטת ר' יוסי ור"ש דמירוח פוטר וכמ"ש הר"ש ז"ל בפ"ה דדמאי משנה ט' דהירושלמי גרים דר' יהודה כר"י ור"ש ס"ל יעו"ש:

עוד י"ל בדברי החידושין הנזכר שכתב מדגנך איכא למעוטי כל דיגון עובד כוכבים בין דמרחיה עובד כוכבים לדגן שלו או לדגן של ישראל וכו' עכ"ל דנראה דס"ל דמירוח העובד כוכבים פוטר אפילו מירח דגן ישראל ברשות ישראל ואפילו שלא קנה אותו העובד כוכבים וכן מתבאר דס"ל להר"ם בפ"א מה"ת דין י"ג וי"ד שכתב וז"ל וכן עובד כוכבים שגמר פירות ישראל הואיל ודיגונן ביד עובד כוכבים אינם חייבים בתרומה ובמעשרות אלא מדבריהם מכר עובד כוכבים לישראל פירות מחוברין אחר שבאו לעונת המעשרות ומרחן העובד כוכבים ברשות ישראל אינן חייבין בתו"מ הואיל ובאו לעונת המעשרות ברשות עובד כוכבים ומרחן העובד כוכבים אע"פ שהן ברשות ישראל עכ"ל וכ"כ הסמ"ג בעשין קל"ג כדברי הר"ם ממש יעו"ש וכתב מרן הכ"מ שם משם מהריק"ז על מ"ש וכן העובד כוכבים וכו' וז"ל סברת רבינו שמה שדרשו דיגונך ולא דיגון עובד כוכבים אפילו מירח עובד כוכבים פירות ישראל דבדיגון תליא מלתא ואדיגון קפיד רחמנא אבל מדרבנן מיהא מחייב מהטעם הנזכר לעיל דכיון דנתחייבו דהיינו שהביאו שליש ביד ישראל אינם יוצאים מחיובם לגמרי אבל אין טעם חיובם מפני שבשעת מירוח היו של ישראל דלדעת רבינו אינו חייב וכל דיגון עובד כוכבים פוטר אפילו שהוא דגנך ולכן כשמכר העובד כוכבים פירות מחוברין אחר שבאו לעונת המעשרות ומירחן העובד כוכבים פטורים לגמרי אע"פ שבשעת המירוח היו של ישראל דכיון דהעובד כוכבים מירחן פטורים מן התורה וכיון שגם הם הביאו שליש בידו לא חייבו בו חכמים עכ"ל וי"ל דהרי בתוספתא הנזכר קתני מלאי של ישראל ופועלין עובד כוכבים עושין בתוכן חייבים בחלה הרי דלענין גלגול עובד כוכבים דפוטר מן החלה ודינו שוה למירוח העובד כוכבים למאי דמסיק רבא אמרי' דגלגול העובד כוכבים בשל ישראל כל שבשעת גלגול היו של ישראל אינו פוטר מן החלה וא"כ מ"ש דלענין מירוח פוטר מירוח העובד כוכבים בשל ישראל וא"ל דהתם שאני דהפועלים עושים בתוכם ופועל דגופו קנוי לישראל חשיב ידו כידו דהא ליתא למדברי הר"ם ומטעם שכתב מהריק"ז מתבאר דלדעת הר"ם אין חילוק בין פועלין לשליח בעלמא. והנה ראיתי למרן הכ"מ שם בדין י"א שכתב משם אורחות חיים בסוף הלכות חלה בשם הראב"ד דאפילו קנה מהעובד כוכבים דגן ומירח ישראל חייב בתרומה ומעשר ואם קנה מהעובד כוכבים שבולין לצורך מצות ומרחן העובד כוכבים בשביל ישראל חייב בתרומה דשלוחו של אדם כמותו אבל אם המוכר העובד כוכבים מרחו פטור עכ"ל וכתב מרן ע"ד וז"ל ואיני יודע מנין לו לרב ז"ל לחלק בין מוכר עצמו לעובד כוכבים אחר עכ"ל והרב ב"ח בסי' של"א סעיף ל"ז כתב דה"ט דכשהמוכר העובד כוכבים מרחו דפטור לפי שהעובד כוכבים היה מחוייב למרוח השבולין שכך התנה עמו בשעה שקנה ממנו והשתא ודאי בשעת מירוח הו"ל של עובד כוכבים שהרי אין השבולין נקנין לישראל אלא לאחר שימרחם העובד כוכבים א"כ בשעת מירוח קרינן בהו דגנך ולא דיגון של עובד כוכבים ופטורים עכ"ל ולפ"ז במ"ש הר"ם בדין מכר העובד כוכבים ברשות ישראל לק"מ מהתוספתא דהכא שאני דהמירוח היה ע"י המוכר דמשמעתא על תנאי מירוח קנאה ונמצא דמירוח העובד כוכבים לא לצורך ישראל ושליחותו הוא אלא לצורך עצמו הוא לקיים תנאו דבלא"ה לא יקנה הישראל וכל כה"ג במירוח עובד כוכבים כדגן שלו חשיב וא"כ לא דמי לפועלים העושים לצורך ישראל אבל ממ"ש הר"ם וכן עובד כוכבים שגומר פירותיו של ישראל וכו' נראה דאפילו מירוח העובד כוכבים בדגן ישראל שלא קנאו מהעובד כוכבים פוטר וקשה מההיא דחלה וי"ל דכיון דס"ל להר"ם דכיון דנתחייבו דהיינו שהביאו שליש ביד ישראל אינם יוצאים מחיובם לגמרי מפני מירוח העובד כוכבים ומדרבנן חייבים אף דהמירוח ברשות ישראל פוטר א"כ ה"ה לענין חלה דאם התבואה גדלה שליש ביד ישראל וכבר נתחייבה בתרומות ובמעשרות ובחלה ובכל המצות תו אינם יוצאים מחיובם לגמרי ואפילו לענין חלה אמרי' דמדרבנן מיהא חייבת בחלה אפילו בגלגל והא דקתני בתוספתא דמלאי של ישראל ופועלין עובד כוכבים עושין בתוכה חייבת בחלה היינו מדרבנן כיון דכבר נתחייבה ביד ישראל בכל המצות ומצות חלה בכלל תו לא פקע חיובא כ"א בגלגול עובד כוכבים אחר שקנה העובד כוכבים מהישראל ומגלגל בשלו אבל כל שלא קנאו ולא הויא עיסה של עובד כוכבים הגלגול של עובד כוכבים לא אלים שולי האי לאפקיע החיוב שהיה עליה ומדרבנן מיהא חייבת:

והנה כי כן נראה דלפי סברת הר"ם והסמ"ג והגאון בעל החידושין דמס' קדושין הנזכר דס"ל לענין תו"מ דמירוח העובד כוכבים אפילו בשל ישראל פוטר מן התורה אפילו בהביאו שליש ביד ישראל אלא דמדרבנן מיהא חייבים ואם גדל ברשות העובד כוכבים וקנאו הישראל קודם מירוח ומרחו העובד כוכבים אחר קנין הישראל פטור לגמרי ה"ה לענין חלה דאם גדלה ברשות ישראל וגלגלה העובד כוכבים ברשות ישראל חייבת מדרבנן ואם גדלה ברשות העובד כוכבים וגלגלה העובד כוכבים אחר שקנאה הישראל מן העובד כוכבים בעודה קמח פטורה מן החלה דגלגול העובד כוכבים פוטר אף דבשעת גלגול היא ברשות ישראל דומיא דמירוח העובד כוכבים לענין תרומה ומעשר: **ואולם** לדעת רבינו הרמב"ם שכתב משם הרי"ף וכן כתב הרשב"א בפסקי חלה כמ"ש מרן הב"י בי"ד סימן ש"ל דגלגול עובד כוכבים בשל ישראל חייב נראה דאין לחלק כלל דאפילו בתבואה שגדלה שליש ביד עובד כוכבים וא"כ קנאה ממנו ישראל גלגול העובד כוכבים אינו פוטר מדכתבו סתם ולא חלקו כלל וע"כ צ"ל כן דהרא"ש בתשובה הנזכר כתב דגלגול העובד כוכבים בעיסה של ישראל אינו פוטר וכן הטור בסי' ש"ל שכתב כן ע"כ מיירי אפילו בתבואה שגדלה בשדה עובד כוכבים דהא הרא"ש ס"ל לענין מירוח דמירוח העובד כוכבים בשל ישראל אינו פוטר וכמ"ש בשם תוספי הרא"ש כ"י וכ"כ הטור ביו"ד סי' של"א שהביא דברי הר"ם דמירוח העובד כוכבים בשל ישראל פוטר וחלק עליו וכמ"ש שם הב"ח והדרישה דדעת הטור הפך סברת הר"ם וא"כ לדידהו ה"ה בחלה דבכל גוונא גלגול העובד כוכבים בשל ישראל אינו פוטר: **הן** אמת דאם סתמיות דברי הפוסקים לענין חלה שכתבו סתם ולא חלקו ע"מ דס"ל דאפילו בתבואה שגדלה ברשות עובד כוכבים וקנאה הישראל גלגול העובד כוכבים אינו פוטר א"כ יקשה למרן בש"ע דבסי' ש"ל סתם כדברי הטור ודעימייהו לענין חלה ובסי' של"א לענין תו"מ פי' כסברת הר"ם דמירוח עובד כוכבים בשל ישראל פוטר ע"ש בס"ז ודו"ק וכבר עלה על דעתי לומר דאפילו לדעת הר"ם דמירוח העובד כוכבים בשל ישראל פוטר היינו דוקא לענין מירוח דשאני התם דגלי קרא דהא לפי מאי דאמרינן בשמעתא דה"ט דר"מ דאין מירוח העובד כוכבים פוטר משום דאיכא תרתי דגנך ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות א"כ מכל"ל דלר"י ור"ש דמירוח פוטר ס"ל דתרי קראי דגנך מנרך צריכי וכמ"ש רש"י בפ' הא"ת (דף מח:) בד"ה ור"ש פוטר וז"ל דקסבר אין מירוח העובד כוכבים חייב בתרומה ויליף לה מדגנך ולא דיגון עובד כוכבים ולדידיה ליכא מיעוט אחר מיעוט דמצריך להו אצרוכי עכ"ל ולדעת הר"ם י"ל דהוצרכו תרי קראי דאי מדגנך קמא הו"א דוקא במירוח העובד כוכבים בשל עובד כוכבים עצמו בתבואה שגדלה בשדהו או שקנה מישראל אבל במירוח בדגן של ישראל בהיותו ברשות ישראל אינו פוטר כיון דבעין שליחותיה דישראל קא עביד קמ"ל דגנך יתירא ללמד דאפילו דיגון עובד כוכבים בשל ישראל פוטר כיון דאין שליחות לעובדי כוכבים ואם כן י"ל דוקא במירוח דגלי קרא אבל גבי חלה דלא גלי קרא דהא לא כתיב אלא תרי עריסותיכם חד לכדי עריסותיכם וחד למעוטי עיסת הקדש ועובד כוכבים דגלגול העובד כוכבים פוטר וכיון דליכא קרא יתירה אמרינן דוקא בעיסה של עובד כוכבים עצמו גלגול פוטר אבל בעיסה של ישראל אינו פוטר אבל לע"ד כד דייקינן שפיר הא ליתא דהא טעמא דמסיק רבא בשמעתין דלר"מ כשם דמירוח העובד כוכבים אינו פוטר כן גלגול העובד כוכבים אינו פוטר הוא משום דילפינן מג"ש דראשית ראשית מתרומה וא"כ ה"ה לר"י ולר"ש דכיון דגלי קרא גבי תרומה דמירוח העובד כוכבים בשל ישראל פוטר ה"ה בחלה דילפינן מג"ש דראשית ראשית דהא ג"ש ז דראשית ראשית נראה דהיא מוסכמת דהא אמרינן בפ' ראשית הגז (דף קלה ע"ב) דפריך הש"ס אלא טעמא דכתיב עריסותיכם הא לאו הכי הו"א נילף ראשית ראשית מראשית הגז אדרבה נילף מתרומה וכתב רש"י אדרבה נילף מתרומה לחיובא דהא בתרומה כתיב ראשית ושותפות חייב בה וקולא וחומרא לחומרא מקשינן עכ"ל:

והנה ראיתי להדרישה בסי' ש"ל שכתב וז"ל ומקומות שהולכין הנשים וקונין בצק מאופה עובד כוכבים ולוקחין ממנה חלה נראה דאיסור גמור הוא אם לא שנותנין היהודים לעובד כוכבים מעות קודם שהתחיל לגלגל העיסה נמצא שמגלגל העובד כוכבים א"כ בשביל שותפות הישראל דמהני שותפות בשיעור חלה כדבסמוך ואפילו על זה יש לפקפק דמעות אינם קונות במטלטלין בלא משיכה אם לא נאמר שיש לסמוך על זה הואיל שמדאורייתא מעות קונות עי"ל במקום שדרך הנשים ליקח כל ערב שבת מהעובד כוכבים אפשר אפילו בלא נתינת מעות קודם הגלגול מותר כיון דהעובד כוכבים יודע מנהג ישראל ואדעתא דהכי לש תחלה ודינו כאילו נתנו לישראל במתנה קודם שגלגלה כמ"ש בסמוך עכ"ל ודבריו תמוהים בעיני דהא דקי"ל [ב"מ דף מז:] דדבר תורה מעות קונות במטלטלין ורבנן תקנו משיכה אינו אלא ישראל הקונה מישראל חבירו אבל עובד כוכבים מישראל או אפילו ישראל מהעובד כוכבים באנו למחלוקת רש"י ור"ת דלרש"י מעות קונות בעובד כוכבים ולר"ת משיכה קונה בעובד כוכבים ועיקר פלוגתייהו תלוי דלר"ת הלכה כר"ל דאמר משיכה מן התורה ולדידיה דרשינן או קנה מיד עמיתך לעמיתך במשיכה ולעובד כוכבים בכסף ולר"ת ס"ל דהלכה כר"י דדבר תורה מעות קונות ודרשינן לעמיתך בכסף ולעובד כוכבים במשיכה ולדעת רש"י דהעובד כוכבים קונה בכסף מן התורה לא תקנו חז"ל גבי עובד כוכבים דליבעי משיכה מדרבנן דבכסף בלחוד קונות ולר"ת אינו קונה בכסף כלל אפי' מדאורייתא כי אם במשיכה קונה מן התורה ולצאת ידי חובת האי פלוגתא כתב הטור לענין בכור בסי' ש"ך דכדי להפקיע קדושת בכור במה שמקנה לעובד כוכבים צריך לצאת ידי שניהם וצריך שיתן העובד כוכבים מעות וגם ימשיכנה לרשותו וכתב שם הדרישה סי' י"ב וז"ל נ"ל וכ"ש כשלא משך אלא נתן מעות לחוד דלא מפקע ביה הבכורה והפי' ודאי בכור הוי לפי מאי דקי"ל כר"ת דעובד כוכבים מישראל או איפכא אינו קונה אלא במשיכה והא דכתב הטור בח"מ סוף סי' קצ"ד דמטלטלין קונה מעובד כוכבים במעות כתבתי שם והוכחתי דלא כתב כן אלא לדעת רש"י דס"ל שהעובד כוכבים קונה במעות לחוד וקמ"ל דאין צריך ג"כ שטר כמו בקניית שדה דאיירי ביה לפני זה ומינה נלמוד דלר"ת דקונה במשיכה ג"כ סגי במשיכה וא"צ עם המשיכה שטר ע"ש ובתשובות שהארכתי בזה עכ"ל וכדברים האלה כתב הדרישה בח"מ סס"י קצ"ד יעו"ש מתבאר מדבריו אלו בבירור דעת הדרישה הוא דאפי' ישראל מעובד כוכבים תלוי במחלוקת זו דלסברת ר"ת שהוא העיקר אינו קונה ישראל מעובד כוכבים כי אם במשיכה הן אמת דראיתי להש"ך בחו"מ סי' קצ"ד ס"ק א' שרצה לדקדק מדברי הסמ"ע בס"ק א' ובס"ק ע"ז דס"ל דישראל מעובד כוכבים לכו"ע קונה מטלטלין בדמים והשיג עליו בזה יעו"ש וכשהכי לעצמי נלע"ד דמאחר דבדרישה באר דעתו בבירור דאין חילוק ישראל מעובד כוכבים לעובד כוכבים מישראל עכל"ל דמ"ש בס"ק א' דהחולקים על הר"ם הוא בעובד כוכבים מישראל ל"ד וכן מ"ש בס"ק ע"ז ודו"ק וא"כ לענין חלה אפי' נותנות הנשים מעות לעובד כוכבים קודם גלגול אינו חייב בחלה לדעת ר"ת שהוא העיקר דאפי' ישראל מעובד כוכבים אינו קונה אפילו מן התורה כי אם במשיכה ואם יש מציאות קנין קודם גלגול הוא לסברת רש"י דס"ל דהעובד כוכבים קונה ומקנה בכסף ולדידיה לאו דוקא מדאורייתא דאפי' מדרבנן קונה דלא תקנו משיכה דכיון דקי"ל לרש"י דמשיכה מן התורה בישראל נמצא דלא תקנו חז"ל קנין משיכה אלא בישראל ושיעא דבעובד כוכבים דקונה בכסף לא תקנו משיכה ואם כוונת הרב לפי סברת רש"י לא שייך לומר דצריך נמי משיכה ואם כוונתו לסברת ר"ת שהוא העיקר לענין הלכה אפילו מדאורייתא אינו קונה כי אם במשיכה ולע"ד דכיון דלשאר איסורין כמו הפקעת קדושת בכור וכיוצא חששו לצאת לכל הסברות א"כ לענין חלה אינם יכולות הנשים לסמוך על הפרשת חלה ע"י נתינת המעות קודם גלגול כיון דלסברת ר"ת ודעימיה לא קנה כלל ובשעת גלגול אכתי עיסת עובד כוכבים הויא ופטורה ואם כנים אנחנו במה שכתבנו דלדעת הר"ם והסמ"ג והרב חידושי קדושין הנזכר דס"ל לענין תרומה דמירוח העובד כוכבים בשל ישראל פוטר דה"ה לענין חלה אם עיקר התבואה היא של עובד כוכבים ולא הביאה שליש ביד ישראל דלדידהו בכה"ג גלגול העובד כוכבים פוטר אף שקנה הישראל ממנו קודם גלגול ואם כן איכא עוד פלוגתא אחריתי בזה ואם באים לברך על חלה זאת שנתנו המעות קודם גלגול איכא ספק ספיקא דפלוגתא דרבוותא להחמיר דחשיב כודאי איסור דמעיקרא יש להסתפק שמא הלכה כסברת ר"ת ודעימיה דישראל מעובד כוכבים או איפכא אינו קונה כי אם במשיכה וא"כ בנתינת המעות

שמעתין קודם גלגול לא קנוי לו ואת"ל דהלכה כרש"י דעובד כוכבים קונה ומקנה בכסף אפשר דהלכה כסברת הר"ם והסמ"ג ודעימייהו דס"ל דגלגול העובד כוכבים אפילו בשל ישראל פוטר והוי ספק ספיקא [illegible] ...ג דנדון זה דטתנין תשות כנהתנס והמוכר עלמו יגלגל העיסה פשיטא דחייב כתנאי גמור דקנאו ישראל קודם גלגול על מנת שיגלגלנה העובד כוכבים בכה"ג לגרמיה הוא דעביד וגלגולו פוטר גם מ"ש

[illegible] דעתו לגוט למכור לישראל יעו"ש :

ר"ט הלכות חלה להרמב"ן אלגזי

תורה אור

תנן התם במסכת חלה *חמשה דברים חייבין בחלה החטים והשעורים והכוסמין ושבולת שועל ושיפון הרי אלו חייבין בחלה ומצטרפין זה עם זה ואסורין בחדש מלפני הפסח :

תנא *כוסמין מין חיטין שבולת שועל מין שעורין כוסמין *גולבא שיפון דישרא שבולת שועל שבלי תעלי הני אין אורז ודוחן לא מנא הני מילי אמר רשב"ל אתיא לחם לחם ממצה התם גופא מנא לן ארשב"ל וכן תנא דבי רבי ישמעאל וכן תנא דבי ראב"י אמר קרא לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות דברים הבאין לידי חימוץ אדם יוצא בהן י"ח בפסח יצאו אלו שאינן באין לידי חימוץ אלא לידי סרחון :

תנן *אלו חייבין בחלה ופטורין מן המעשרות הלקט השכחה והפיאה וההפקר [א] ומעשר ראשון שניטלה תרומתו [ב] ומע"ש והקדש שנפדו ומותר העומר ותבואה שלא הביאה שליש רבי אליעזר אומר תבואה שלא הביאה שליש

ר"ט

תנן אלו חייבים בחלה ופטורין מן המעשרות וכו' מעשר ראשון שניטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שנפדו וכו' :

[א] **גרסינן** בירושלמי עלה דמתניתין מעשר ראשון שניטלה תרומתו ומכיון שניטלה תרומתו לאו כחולין הוא הפתר שהקדימו בשבולין דא"ר אבהו בשם רשב"ל מעשר ראשון שהקדימו בשבולין פטור מתרומה גדולה אמר ר' יוסי כתיב את כל חלבו את מקדשו ממנו ולא חלבו וחלב חבירו א"ר יונה כתיב והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר ולא תרומה ומעשר מן המעשר במתרח ואח"כ הפרים תרומת מעשר שבו אבל אם הפרים תרומת מעשר ואחר כך מרחו לא בדא כשהפרים ממנו עליו אבל אם הפרים ממקום אחר עליו לא בדא עכ"ל ועיין פי' הירושלמי בספר שדה יהושע ובביאור מהר"ר אליהו ז"ל והיוצא מדברי הירושלמי הוא דהא דאמרינן דמעשר ראשון שהקדימו בשבולין פטור מתרומה גדולה היינו כשהפרים תרומת מעשר אחר מירוח דכיון דאחר מירוח חל עליו חיוב תרומה גדולה נמי ונמצא דצריך שיפרים שני תרומות בבת אחת פטר הכתוב מתרומה גדולה אבל אם הפרים תרומת מעשר קודם מירוח דלא חל עדיין חיוב תרומה גדולה אחר מירוח דחל חיוב תרומה גדולה חייב להפרים תרומה גדולה כיון דלא חל חיוב ב' התרומות בב"א וכמו כן אפי' הפרים תרומת מעשר אחר מירוח אם הפרים ממקום אחר ת"מ כיון דלא הפרים ת"מ ממש ממנו חייב להפרים ממנו תרומה גדולה כיון דאינו מפרים ממנו ב' תרומות והרב משנה למלך בפ"ג מהל' תרומות הל' י"ג הביא הירושלמי הנזכר ועלה בדעתו להטעים חילוק זה שחילקו בירושלמי בדברי הר"ם שם ולבסוף כתב דליתא דאי הוה ס"ל להר"ם חילוק זה היה כותבו בפירוש ולא בכתב והעלה דהנכון אלו דהר"ם דחה הירושלמי מכח מתני' דפ"י דתרומות דתנן היו לו חבילי תלתן של טבל וכו' יעו"ש באורך והרואה יראה שם דאין כ"כ הכרח לדחות דברי הירושלמי ממתניתין דחבילי תלתן כיון דאפשר לפרש מתניתין עפ"י הירושלמי כמ"ש הרב שם :

ואולם לעד"נ פשוט דהר"ם דחה דברי הירושלמי מטעם דמן הש"ס דילן נראה דלא ס"ל חילוק זה כלל דהא אמרינן בפרק כל שעה (דף לה ע"ב) עלה דמתני' דקתני דיוצא י"ח במעשר ראשון שניטלה תרומתו אבל לא במעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו דפריך הש"ס פשיטא דכיון דניטלה תרומתו חולין הוי ומשני לא צריכא שהקדימו בשבולין דפטור מתרומה גדולה וגבי סיפא דקתני אבל לא במעשר שלא ניטלה תרומתו פריך נמי פשיטא ומשני לא צריכא שהקדימו בכרי מהו דתימא כדאמר ליה רב פפא לאביי קמ"ל כדשני ליה ע"כ וכה"ג דמוקי רישא וסיפא דהכא מוקמינן נמי בפרק שלשה שאכלו (דף מז:) מתניתין דהתם דקתני אבל מעשר ראשון שניטלה תרומתו מזמנין עליו אבל מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו אין מזמנין עליו וכן בפרק מפנין (דף קכז:) מוקמינן רישא וסיפא דמתניתין דהתם בהכי וכן בפ' בכל מערבין (דף לא:) מוקמינן רישא וסיפא דמתניתין דהתם בהכי דאם איתא כסברת הירושלמי א"כ כיון דלפי מאי דמשני דסיפא מיירי בהקדימו בכרי ומאי דקתני ולא ניטלה תרומתו היינו ת"ג דניטלה ממנו ת"מ ולא ניטלה ממנו תרומה גדולה למה צריך לדחוקי נפשין דאצטריך מתניתין לאשמועינן דלא נימא כדאמר ר"פ לאביי אלא כדשני ליה והכי מוקי רישא בהקדימו בשבולין וסיפא בהקדימו בכרי בהיות דהוה מצי לאוקמי סיפא נמי בהקדימו בשבולין בגוונא דרישא ורישא מיירי בהפרים תרומת מעשר אחר מירוח דפטור מתרומה גדולה וסיפא מיירי בהפרים תרומת מעשר קודם מירוח דאחר מירוח חייב בתרומה גדולה או דרישא וסיפא מיירי בהפרים תרומת מעשר אחר מירוח אלא דרישא מיירי במפרים תרומת מעשר מיניה וביה וסיפא מיירי בדהפרים ת"מ ממקום אחר עליו דבהכי חייב בתרומה גדולה דבהכי הויא סיפא נמי בהקדימו בשבולין משא"כ במאי דמוקי הש"ס דסיפא מיירי בהקדימו בכרי דאם איתא לחילוק הירושלמי איכא למקשי אמתניתין דליפלוג וליתני בדידיה דאפילו בהקדימו בשבולין משכחת לה חיוב תרומה גדולה אלא עכצ"ל דלפום ש"ס דילן אין לחלק כלל דבכל גוונא פטור מתרומה גדולה וכן ג"כ יש לדקדק מהש"ס דילן דלא ס"ל הכי דאם איתא דשייך לחלק הכי מאי דחי ליה אביי לר"פ דסבר למימר דאפילו הקדימו בכרי פטור ממאי דאמר קרא מכל מעשרותיכם תרימו את כל תרומת ה' הא יש לומר דבין הקדימו בשבולין ובין הקדימו בכרי שוים הם וקרא דמעשר מן המעשר דפוטר מתרומה גדולה הוא בתורם ממנו תרומת מעשר וקרא דכל תרומת ה' דמשמע דמחייב אפילו בתרומה גדולה הוא בתורם תרומת מעשר ממקום אחר וכמו כן י"ל דקרא דפוטר מיירי בתורם ת"מ אחר מירוח וקרא דמחייב בת"ג מיירי בתורם קודם מירוח :

וראיתי לרבינו יונה בפרק שלשה שאכלו דעל מאי דמוקי הש"ס התם דסיפא מיירי בהקדימו בכרי כתב וז"ל ואיכא למידק דמעיקרא קרי ליה ניטלה תרומתו כשניטל ממנו ת"מ ואע"פ שלא ניטלה ממנו ת"ג ובסיפא קרי ליה לא ניטלה תרומתו מפני שלא ניטלה ממנו תרומה גדולה אע"פ שניטלה ממנו ת"מ וי"ל בשהקדימו בשבולין כיון שלא הגיע לו שעת חיוב תרומה גדולה קרי ליה ניטלה תרומתו שהרי ניטלה ממנו התרומה שהגיע זמן חיובה דהיינו תרומת מעשר אבל בהקדימו בכרי שהגיעה שעת החיוב ולא הפרישה קרי ליה לא ניטלה תרומתו אע"פ שניטלה ממנו ת"מ שהרי לא ניטלה ממנו התרומה שהגיע חיובה ליטול דהיינו ת"ג עכ"ל ואם נאמר כפי דברי רבינו יונה אין ראיה לסתור סברת הירושלמי ממאי דלא משני דסיפא נמי בהקדימו בשבולין אלא דמיירי דתרם ת"מ קודם מירוח דלא ניחא ליה להש"ס לומר הכי דא"כ איך ברישא דמיירי בתרם ת"מ אחר מירוח שכבר הגיע חיוב תרומה גדולה קרי ליה ניטלה תרומתו כשניטל ממנו תרומת מעשר ובסיפא קרי ליה לא ניטלה תרומתו מפני ת"ג אף דבשעה שתרם תרומת מעשר קודם מירוח לא הגיע עדיין חיוב תרומה גדולה מ"מ אדרבה לפי דברי רבינו יונה נראה דיש ראיה ברורה דלא ס"ל להש"ס כהירושלמי דהא לפי דבריו ע"כ מוקמינן רישא דמתניתין בתורם ת"מ קודם מירוח דמשו"ה קרי ליה ניטלה תרומתו כשניטל ממנו תרומת מעשר בלבד שהרי ניטלה ממנו התרומה שהגיע זמן חיובה דתרומה גדולה עדיין לא הגיע זמן חיובה עד אחר מירוח משא"כ בסיפא ולפי הירושלמי בכה"ג דתרם ת"מ קודם מירוח חייב בתרומה גדולה אחר מירוח :

[ב] **והנה** גבי מתניתין דקתני דמעשר שני והקדש שנפדו דחייבים בחלה כתב הר"ם וז"ל בעיסה של מעשר שני בירושלים פלוגתא דר"מ ור"י בפ' כ"ש [דף לז:] דלר"מ פטורים משום דממון גבוה הוא וכתיב עריסותיכם ולרבי יהודה חייבים אבל בגבולין פטורין אפילו לר"י כדאמרינן בסוף פרק חלק ומתניתין דהכא בגבולין ואפילו כר"י עכ"ל הנה בסוף פרק חלק (דף קיב ע"ב) גבי הא דאמר רב חסדא דבגבולין דברי הכל פטור כתב רש"י ז"ל תרי לישני וז"ל אבל בגבולין שאין לה היתר אכילה אלא בפדיה ד"ה פטורה מן החלה דממון גבוה הוא ל"א אבל בגבולין דאין לה היתר אכילה בשעת חיוב חלה דהיינו בשעת גלגול העיסה לא קרינן ביה ראשית עריסותיכם ואפילו פדאה לאחר זמן פטור מן החלה עכ"ל דמפורש יוצא מדבריו דללשון ראשון נראה דס"ל דבגבולין אפילו לר"י ממון גבוה הוא לכל דבר וללשון שני נראה דס"ל דלר"י לעולם ס"ל דממון הדיוט הוא אפי' בגבולין אלא דפטורה מן החלה בגבולין מטעם דבגבולין אין לה היתר אכילה בשעת חיוב חלה ולא קרינן בה עריסותיכם דמשמעות עריסותיכם הראוי לכם לאכילתכם הוא וכדאמרינן בפרק לולב הגזול (דף לה.) לענין אתרוג דבעינן לכם משלכם דלכו"ע היתר אכילה בעינן דהראוי לכם לאכילתכם בעינן ה"ה לענין חלה ולפי הלשון שני מאי דפריך התם מהסיא דמעשר שני וכתבי הקדש יגנזו צ"ל דעל דרך זה פריך דאם איתא דלענין חלה מודה ר"י מטעם דלית בה היתר אכילה א"כ גבי עיר הנדחת דדרשינן שללה ולא שלל שמים מעשר שני בגבולין נמי אף דממון הדיוט הוא ולענין ממון קרינן ביה שללה מ"מ בעינן שיהיה שללה הראוי לכם לאכילה ומעשר שני בגבולין כיון דאינו ראוי לאכילה לא קרינן ביה שללה ונראה דהעיקר כלשון שני שכתב רש"י דלעולם לר"י אפילו בגבולין ממון הדיוט הוא כמו שמתבאר ממתניתין דפרק האיש מקדש (דף נג ע"ב) דלר"י אם קדש במעשר שני במזיד מקודשת ואפילו בגבולין וכן כתבו התוספות שם ד"ה איהו לא ניחא ליה וכו' יעו"ש ובחידושין למסכת קדושין לאחד מהראשונים לא נודע למי מקדושים הוא כתב שם בפרק הא"מ בדף הנזכר משם רש"י שם דאפילו לר"י דאמר ממון בעלים הוא ה"מ בירושלים אבל חוץ לירושלים ממון גבוה הוא כיון דלא מצי למיכליה הכא בקדושתיה וכי

אלגזי

מקדש לה חוץ לירושלים במע"ש במזיד קידש אע"ג דהכא ממון גבוה הוא ומצי למהדר ביה הרי זה כמאן דאמר הרי את מקודשת לי בהאי מעשר לכשתעלי עמי לירושלים וכי מסקא ליה לירושלים מיהא מקדשא ליה וכו' והביא ראיה שם לדברי רש"י מהסיא דפרק חלק ותמס הב"ה כתב שם ז"ל והב"ה אומרים דכי אומרים במזיד קדש לאלתר נמי קדש דאפילו בגבולין נמי הוי ממון הדיוט והסיא דפרק חלק גבי חלה התם הוא משום דעריסותיכם כתיב דמשמע דעכשיו שלכם היא לאכילה כאן וכן כתב שם דהראב"ד הולך על דרך הב"ה יעו"ש באופן דבגבולין לר"י אם הוי ממון גבוה או ממון הדיוט תלוי במחלוקת בין הראשונים דלדעת רש"י בפרק חלק בלשון ראשון ולדברי רש"י בהסיא דמקדש במעשר שני במזיד ס"ל דאפילו לר"י בגבולין ממון גבוה הוא ולדעת התוס' והב"ה והראב"ד ס"ל דאפילו בגבולין ממון הדיוט הוא לענין קדושין וכיוצא ושאני חלה וכן כל דבר דבעינן לכם משלכם כיון דבעינן ראוי לאכילה ומע"ש דבגבולין אינו ראוי לאכילה לא קרינן ביה לכם : **והנה** ראיתי בת"כ בפרשת בהר בפסקא ו' וז"ל את כספך ולא כסף אחרים או כספך ולא כסף מעשר כשהוא אומר [נשך] כסף לרבות כסף מעשר ע"כ וצריך להבין דכלל בידינו דסתם ספרא רבי יהודה היא ואם כן לרבי יהודה הא סבירא ליה דמעשר שני ממון הדיוט הוא ושפיר קרינן ביה כספך ואיך הוה ס"ד למעט כסף מעשר מכספך דאיצטריך קרא דנשך כסף לרבות וע"כ צ"ל דמיירי בכסף מעשר בגבולין דהוה ס"ד למעט מקרא דכספך בין למ"ד דאפילו בגבולין ממון הדיוט הוא ועם כל זה מודה ר"י בחלה דלא קרינן ביה עריסותיכם כיון דאינו ראוי לאכילה וה"ה לענין רבית דבגבולין לא קרינן ביה כספך כיון דאין בו היתר אכילה והנאה בגבולין ולמ"ד דממון גבוה הוא פשוט יותר דאי לאו קרא דמרבה ליה הו"א דמעשר לא קרינן ביה כספך ובאמת הברייתא זאת היא ראיה לסברת רב חסדא בפרק חלק וק"ק איך לא הזכירו ברייתא זאת דמוכח בהדיא דמודה ר"י בגבולין ואולם נראה דמברייתא זאת יש להוכיח כמ"ד דלר"י אפילו בגבולין ממון הדיוט הוא דהא למ"ד ממון גבוה הוא אפילו לר"י בגבולין לא מצי ליתן לאחר במתנה וכמו שנראה מדברי התוספות בקדושין בדבור הנזכר וכמ"ש הרב במי' קדושין הנזכר לעיל שכתב דלפי סברא זאת הא דאמרינן הפודה מעשר שלו מוסיף עליו חומש בין משלו ובין שניתן לו במתנה דאמרינן במתניתין דלרבי יהודה היא אע"ג דפדיון מסתמא בגבולין הוא דאלמא דלר"י ממון הדיוט הוא אפילו בגבולין מדמצי יהיב ליה במתנה צ"ל דהתם נמי כגון דיהבה ניהליה דכי מסיק ליה לירושלים ניהוי שלו ונהי דמצי נותן למהדר ביה כל כמה דלא אסקיה לירושלים אבל אי לא הדר ביה עד דמטא התם קני ומעשר שני [שלו] ומוסיף חומש עכ"ל אף דלעד"ד יש לגמגם קצת בדבריו דכיון דלר"י אינו זוכה המקבל עד שיעלה אותו לירושלים וכל עוד שלא עלה הרי הם פקדון בידו וברשות הבעלים הוא לחזרה אך מפני שלא חזר בו הנותן קרינן ביה איש ממעשרו כיון דאכתי אינו שלו ולמה יתחייב בחומש כיון דהמקבל אם פודה אותו חשיב כפודה מעשר שני של אחרים דאינו צריך חומש ועוד קשה דכיון דכ"כ דחק עצמו לייטב זה עדיפא מינה הוה מצי למימר דמיירי הכא במעות מעשר שני דמתבאר בפ"ג דמעשר שני משנה ד' דאף דאין פודין פירות מע"ש בירושלים פדיון וחילול מעות מעשר שני מותר בירושלים וכמ"ש הר"ם בפירוש המשנה שם יעו"ש דבהכי ניחא לפי שיטת הרב דמודה ר"י בגבולין דממון גבוה הוא דלא תיקשו להו מהסיא דאמרינן במנחות (דף פב ע"א) דמוקי ברייתא דהמתפים מעות מעשר שני לשלמים כשהוא פודהן מוסיף עליהם ב' חומשים דאתיא כרבי יהודה כדי שלא תיקשי ממנו לר"ת די"ל דמיירי בירושלים ומעות בהאופן דאם ממון גבוה הוא אף לר"י א"כ במלוה כסף מעשר ברבית אין הלוה זוכה בגוף המעות כדין כל הלואה דמלוה להוצאה ניתנה אלא עד שיעלה אותם לירושלים וקודם שיעלה אותם אינו יכול להשתמש בהם כיון דאיסורא דמעשר שני רביע עלייהו ואכתי לא זכה בהם הלוה ובכה"ג אפילו שהלוה עבר ונשתמש במעות קודם עלייתן לירושלים שלכ"ע פשיטא דלא מיקרי אופן זה אגר נטר מידי דהוה למלוה מעות הקדש במזיד ברבית דליכא משום איסור רבית וכמו שכתבו התוספות בפרק הזהב (דף נז ע"ב) בד"ה כיון דמעל וכו' וז"ל ולא מ"ל דאוזפיה במזיד דלא נפקא לחולין דא"כ ליכא אגר נטר כיון דהלוה אסור להשתמש בהם דלא זכה בהם עכ"ל וא"כ אי שייך דין רבית בכסף מעשר הוא משום דמלוה לו כדי שיעלה אותם לירושלים ושם יזכה בהם וישתמש בהם כשאר הלואה ובכה"ג דעיקר תלות זכות שם הלואה אינו אלא לאחר שיעלה אותם לירושלים ומסתמא חשיב כאילו מפרים המלוה אותם שיזכה בהם לאחר שיעלה אותם בירושלים ובפה"ג לר"י למה צריך קרא לרבות דאיכא איסור רבית כיון דלר"י ממון הדיוט הוא בתוך ירושלים ובכה"ג חשיב כמלוה אותם מתחלה בתוך ירושלים וא"כ למה צריך קרא לרבות כסף מעשר לרבית לר"י ובשלמא למ"ד דאפילו בגבולין לר"י ממון הדיוט הוא א"ש דכיון דלר"י אפילו חוץ לירושלים זוכה בהם הלוה אף דאינו יכול להשתמש בהם בגבולין מ"מ כיון דבגבולין כבר זכה בהם כשאר מלוה זכיה גמורה על דעת להשתמש בהם בירושלים הו"א דכיון דאסור להשתמש בהם ובשעה שזוכה בהם בדרך הלואה לא קרינן ביה כספך הראוי לך לאכילתך ולהנאתך אף דאחר עלייתן לירושלים יכול להשתמש וקרינן ביה כספך מ"מ בשעת הלואה דאיכא זכיה לא קרינן ביה כספך והו"א דליכא איסור רבית קמ"ל קרא דנשך כסף דאף בכה"ג איכא איסור רבית כיון דקרינן ביה כספך אחר שיעלה אותן לירושלים : **ודע** דאגב אורחין הוקשה לי בברייתא הזאת דת"כ הנזכר דאמאי לא ממעט מקרא דכספך כי אם ממון עובד כוכבים ואמאי לא ממעט נמי ממון הקדש דאם הלוה ממון הקדש לא שייך ביה רבית כדמלינו בכמה דוכתין דממעטינן שניהם כדאמרינן בפ"ק דפסחים דמקרא דולא יראה לך ממעטינן שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה ונראה פשוט דלא שייך רבית בהקדש בכסף דאי אוזפיה גזבר ק' בק"ך מעל הגזבר וכיון דמעל הגזבר יצאו מעותיו לחולין והוה להו דהדיוט כדאמרינן בפרק הזהב (דף נז:) יעו"ש דלא אסרה התם רבית בהקדש כי אם באבני בנין המסורות לגזבר כדשמואל דבונין בחול ואח"כ מקדישין יעו"ש וי"ל מהסיא דאמרינן בפרק כל שעה (דף כז:) גבי תנור שהסיקו בעצי הקדש דפריך והלא מעל המסיק וכל היכא דמעל המסיק נפקו להו לחולין ומשני אמר רב פפא הכא בעצי שלמים עסקינן ואליבא דר"י וכו' שלמים נמי כיון דלאו בר מעילה נינהו לא נפקי לחולין ע"כ וא"כ גבי רבית נמי משכחת לה בדמים שהפרישן לקנות בהם שלמים דכיון דהוקדשו הדמים לשם שלמים אין בהם מעילה ואם הלוה אותם המקדים או הגזבר לאחר ברבית אפילו אחר הלואה אכתי מעות הקדש נינהו כיון דלא יצאו המעות לחולין ומשכחת לה במלוה אותם בשוגג דלא ידעו המלוה והלוה שהם דמי של שלמים דבכה"ג מסתמא משתמש בהם הלוה כשאר מעות ואיכא אגר נטר :

איך שיהיה נראה דמברייתא זאת דת"כ יש קצת סמך כמ"ד דלר"י לעולם ממון הדיוט הוא אפילו בגבולין וכן יש ללמוד מדברי הירושלמי בפ"ד דמסכת מעשר שני עלה דמתניתין בעל הבית אומר בסלע וכו' אמר רבי יוחנן הקדש שפדאו יותר על דמיו תפס הכל מעשר שני שפדאו יותר על דמיו לא תפס הכל מה בין הקדש מה בין מעשר שני אמר רבי אמי שכן אדם מצוי להיות מרבה בהקדשות וכו' רבי יונה בעי כמ"ד כנכסיו ברם למ"ד אינו כנכסיו מה בין הקדש מה בין מעשר וכו' ואמרינן עוד אר"י הקדש שפדאו ולא הוסיף חומש הרי זה פדוי מעשר שני שפדאו ולא הוסיף חומש הרי זה אינו פדוי וכו' רבי יונה בעי כמאן דאמר כנכסיו ברם כמ"ד אינו כנכסיו מה בין הקדש ומה בין מעשר שני וכו' ע"כ והכא חוץ לירושלים מיירי דהא הפודה מע"ש קאמר ופדיון לא שייך כי אם בגבולין ועכ"ז אמרינן דאפילו בגבולין איכא פלוגתא דאיכא מאן דאמר כנכסיו ואיכא מאן דאמר דאינו כנכסיו אלמא דלר"י בכל גוונא ממון הדיוט הוא והדבר קשה למ"ד דר"י מודה בגבולין דממון גבוה הוא למאמר דבירושלמי נראה בפירוש איפכא ע"כ צריך לפרש הא דרב חסדא דס"פ חלק דמודה ר"י בגבולין [דפטור] בחלה דלאו משום דממון גבוה הוא אלא משום דלית ליה היתר אכילה דכל היכא דאפשר להשוות תלמוד ירושלמי עם תלמוד דידן משוינן ובפרט כי סברת רב חסדא דפרק חלק דבגבולים מודה ר"י דפטור מחלה כמו כן אמרו בירושלמי בפרק חמישי דמעשר שני גבי מתני' כרם רבעי ב"ש אומרים אין לו חומש יעו"ש ולפי מה שלמדנו מהירושלמי דאפילו בגבולין לר"י ממון הדיוט הוא ע"כ צ"ל דה"ע דחלה דפטור משום דאינו ראוי לאכילה ועפי"ז שלמדנו מן הירושלמי

בפ"ד

שליש פטורה מן החלה *אלו חייבים במעשרות ופטורין מן החלה האורז והדוחן והפרגין והשומשמין וקטניות ופחות מחמשת רביעים בתבואה הסופגנין והדובשנין והאסקריטין וחלת המשרת והמדומע פטורין מן החלה ודוקא נדמע עד שלא נגלגלה אבל משגלגלה חייבת כדקתני לקמן *עיסה שתחלתה סופגנין וסופה סופגנין פטורה מן החלה תחלתה סופגנין וסופה עיסה *) חייבת בחלה וכן

*) צ"ל תחלתה עיסה וסופה סופגנין

בפ"ד דמעשר שני דלר"י אפילו בגבולין ממון הדיוט הוא הכא נמי לטבין מאי דאמרינן בירושלמי עלה דמתני' דחלה וז"ל ר"ז רבי יוסי וכו' מעשר שני שהקדימו בשבולין פטור מתרומה גדולה רבי יונה כמ"ד אינו כנכסיו ברם כמ"ד כנכסיו הוא חייב א"ל אף אנא סבר כן הוי מע"ש הואיל וכל עמא מודו שהוא כנכסיו חייב הוי פליגי הוא מ"ד חייב אפי' תרומה שבו חייבת מ"ד פטור אפי' חולין שבו פטורין עמאו תרומת מעשר על מקום אחר מה את עביד כגדים שנדמעו או כעיסה שנדמעה וכו' ע"כ וכתב הר"ש במתני' וז"ל מפרש בירושלמי מע"ש שהקדימו בשבולין פטור מתרומה גדולה ומן המעשרות במה דברים אמורים שמילח ופדה אבל פדה ומילח חייב בכל וה"ה לענין הקדש עכ"ל נראה מדבריו דס"ל דמאי דאמרי בירושלמי מע"ש שהקדימו בשבולין פטור מן התרומה הוא לפרש מתני' דקתני אלו חייבים בחלה ופטורין מן המעשרות וקתני בכלל מעשר שני והקדש שנפדו דעכ"ל דמיירי במעשר שני שהקדימו בשבולין דאי מיירי במעשר שני שהפרישו כסדרו שהפרים תרומה גדולה בתחלה ואח"כ מעשר ראשון ואחריו מעשר שני איך שייך לומר דהמעשר שני זה פטור מן המעשרות דמשמע דפטור מטעם פיטור דהקדש דמע"ש ממון גבוה הוא תיפוק ליה דמע"ש זה אין בו חלק תרומה ומעשר ראשון שכבר הפרישם בתחלה אלא עכצ"ל דמיירי שהקדימו בשבולין דעדיין חלק תרומה ומעשר ראשון בתוכו ופטור מגד דממון גבוה הוא ומשיב כאילו הקדיש קודם מירוח ומילתו ההקדש דפטור כיון דהקדימו בשבולין וא"כ מ"ש הר"ש לעיל מזה ומתניתין דהכא בגבולין ואפילו כר"י נ"ל דס"ל כמ"ד דאפילו לר"י בגבולין ממון גבוה הוא ומתני' ע"כ בגבולין הוא דהא דתני מע"ש והקדש שנפדו ופדיון לא שייך אלא בגבולין אתיא אפילו כר"י אלא דקשה על זה דאי כוונת הירושלמי הוא לומר דמתני' מיירי בהקדימו בשבולין מהטעם האמור אם כן כיון דאמרו בירושלמי דהא דפטור הוא למ"ד שאינו כנכסיו אבל למ"ד שהוא כנכסיו חייב עכצ"ל דהירושלמי ס"ל דלר"י אפילו בגבולין ממון הדיוט הוא דהא מתני' ע"כ בגבולין הוא והרי מהירושלמי הזה מוכח כדמוכח מהירושלמי דמעשר שני שכתבנו וצ"ל דהר"ש מה שכתב דמתניתין אתיא אפילו כר"י הוא עפ"י הש"ס דילן בפרק הלק דסבירא ליה דפשט דברי רב חסדא הוא דלר"י ממון גבוה הוא בגבולין וי"ל דמאחר דבירושלמי נראה דאינו כן ודברי רב חסדא אפשר לפרשם דמטעם דלית ביה היתר אכילה הוא מי הכריתו להשוות מחלוקת בין הירושלמי וש"ס דילן:

והנה ראיתי להר"ש ולרע"ב בפ' ראשון דתרומות משנה ה' עלה דתנן אין תורמין וכו' ולא מן מעשר ראשון שניטלה תרומתו ולא ממעשר שני והקדש שנפדו וז"ל ולא ממעשר ראשון וכו' אין תורמין ממנו תרומה גדולה על כרי של טבל ואיצטריך לאשמועינן היכא שהקדימו בשבולין דאמרינן בפ' כ"ש [דף לה:] דפטור מת"ג וכו' ולא במע"ש היכא דלא נפדו לא איצטריך דמתני' ר"מ היא דאמר מעשר שני ממון גבוה אבל נפדו ס"ד דעושה אותם תרומה גדולה וכי תימא הא נמי פשיטא דחולין גמורין הם איצטריך היכא דהקדימו בשבולין דפטורה מתרומה גדולה כדפרשינן גבי מעשר ראשון עכ"ל וי"ל דלפי מ"ש דהר"ש ס"ל במתני' דאפילו לר"י בגבולין ממון גבוה הוא למה איצטריך לומר הכא דהיכא דלא נפדו ל"א דמתני' ר"מ היא הא כיון דקתני נפדו בגבולין מיירי דלא שייך פדיון אלא בגבולין ואפילו לר"י ממון גבוה הוא ולא איצטריך לאשמועינן בלא נפדו עוד יש לעמוד בדבריהם במ"ש דבנפדו נמי איצטריך היכא דהקדימו בשבולין דפטורה מתרומה גדולה כדפרשינן גבי מעשר ראשון דמדלא פירשו דבריהם לומר דהא דמעשר שני שנפדה דפטור מתרומה גדולה מיירי דוקא שמרחו בהיותו מעשר שני קודם פדיון דפטור דומיא דהקדש דמירוח ההקדש פוטר דמעשר שני ממון גבוה הוא אבל אם מירחו אחר פדיון חייב בתרומה כדין הקדש דאם מירחו אחר פדיון חייב ש"מ דס"ל דמעשר שני שהקדימו בשבולין בכל גוונא פטור מתרומה אפילו מירחו אחר פדיון דטעם הפיטור לאו משום דהוי כהקדש אלא מטעם דפרשינן ומעשר ראשון שהקדימו בשבולין שפטור מת"ג מקרא דמעשר מן המעשר ולא תרומה ומעשר מן המעשר דאע"ג דקרא גבי מעשר ראשון כתיב ילפינן מעשר שני ממעשר ראשון וכן נראה מדברי התוי"ט שם שהבין כן בדבריהם שכתב וז"ל ולא ממעשר שני וכו' פי' הרב רביט עובדיה שהקדימו בשבולין וכן כתב הר"ש ותימה לי מנין דהא במעשר ראשון קראי דרשינן בכפ"ז דברכות ואולי מסברא מפני ששם מעשר ראשון הוא והרי אפילו תרומה ילפינן ממעשר עכ"ל הן אמת דאינו כ"כ דחוק לומר דילפינן מע"ש ממעשר ראשון דהא הוקש מעשר ראשון למעשר שני כדאמרינן בספרי בפ' ראה עשר תעשר מלמד שאין מעשרין משנה לחברתה אין לי אלא מעשר שבו דבר הכתוב מנין לרבות שאר מעשרות ת"ל עשר תעשר ע"כ הרי דמכפל עשר תעשר דרשינן דבב' מעשרות הכתוב מדבר מעשר שני ומעשר ראשון וכיון דאוקמו אהדדי לענין דאין מעשרין משנה לחברתה י"ל דאין היקש למחצה ומע"ש נמי יליף ממעשר ראשון לענין זה אבל זה אי אפשר לאומרו כלל שהרי בפירוש אמרו במעתין בירושלמי דמעשר שני שהקדימו בשבולין דפטור מתרומה גדולה היינו למ"ד שאינו כנכסיו אבל למ"ד שהוא כנכסיו חייב בתרומה גדולה אלמא לא ילפינן מע"ש ממעשר ראשון לענין זה ודוקא למ"ד ממון גבוה הוא פטור מתרומה אם מירחו קודם פדיון מידי דהוה אהקדש אבל אם מירחו אחר פדיון או למ"ד ממון הדיוט אפי' מירחו קודם פדיון חייב דלא ילפינן ממעשר ראשון ומהתימה שהר"ש עצמו כתב במתני' דחלה וז"ל מפרש בירושלמי מע"ש שהקדימו בשבולין פטור מתרומה גדולה ומן המעשרות בד"א שמירח ופדה אבל פדה ומירח חייב בכל וה"ה בהקדש עכ"ל ועוד נלע"ד דמלבד דמדברי הירושלמי דמעתין מוכח דלא ילפינן מע"ש ממעשר ראשון כאמור כן יש ללמוד מהש"ס דילן מהסיא דפ' כל שעה והסיא דפ' שלשה שאכלו והסיא דפ' מפנין והסיא דפ' בכל מערבין הנז"ל דפריך הש"ס בכל הני דוכתי במתני' דקתני מע"ש והקדש שנפדו פשיטא ומשני הכ"ע כגון שנתן את הקרן ולא נתן את החומש וקמ"ל דאין חומש מעכב דאם איתא דמע"ש שהקדימו בשבולין אפילו מירחו אחר פדיון פטור מן התרומה כדין מעשר ראשון אמאי לא משני דמעשר שני דמתניתין הוא במעשר שני שהקדימו בשבולין וקמ"ל דאע"ג דמירחו אחר פדיון לא חל עליו חיוב תרומה גדולה דומיא דמעשר ראשון שניטלה תרומתו דרישא דמוקמינן לה בהקדימו בשבולין ואיצטריך תנא לאשמועינן הכי גבי מעשר שני נמי כי היכי דלא נימא דלא ילפינן מע"ש ממעשר ראשון דאין לומר דניחא ליה להש"ס לשנויי דמיירי דלא נתן לו את החומש דבהכי בחדא תירוץ אחד משני מעשר שני והקדש דהא ליתא דמאי דמשני לאשמועינן דאין חומש מעכב הדבר קלא קשה דהא בפרק הזהב (דף נד ע"א) איפליגו ר"א ורבי יהושע דלר"א החומש אינו מעכב ולר"י מעכב ופלוגתייהו בין בהקדש ובין במעשר שני ומפורש התם דפלוגתייהו הוא אי חומש מעכב מדרבנן משום פשיעותא או לא וקי"ל כר"י וכמו שפסק הר"ס בפ"ז מהלכות ערכין לענין הקדש ובפ"ה ממע"ש יעו"ש וא"כ הכא איך מוקי כל הני מתני' דסתמא ניהו כר"א דלא קי"ל כוותיה לגבי דר"י ואע"ג דלר"י נמי חומש אינו מעכב מדאורייתא כי אם מדרבנן מ"מ כיון דמדרבנן אסרו אותו באכילה לא חשיב דבר הראוי לאכילה דומיא דטבל דקתני בהני מתני' ופריך הש"ס פשיטא ומשני לא צריכא בטבל טבול מדרבנן ה"ד בעציץ שאינו נקוב אלמא אפי' משום איסור דרבנן לא חשיב ראוי וה"ה בלא נתן את החומש והנה כי כן הוה עדיף טפי לשנויי דמחלוקת מעשר שני מיירי בשנתן לו את החומש והחידוש הוא דמיירי בשהקדימו בשבולין ומרחו אחר פדיון ועם כל זה פטור מן התרומה ובחלוקת ההקדש החידוש הוא דמיירי בלא נתן לו את החומש וקמ"ל דהחומש אינו מעכב דבהקדש קאי האי אוקמתא (אתיא) ככ"ע ואפי' כר"י דאמרינן התם בפרק הזהב דאמר רבי יוחנן הכל מודים בשבת בהקדש שמחלל חלא דכתיב וקראת לשבת עונג ועוד הואיל וגזברין תובעין אותו בשוק משא"כ במעשר שני וכן פסק הר"ס בפ"ז מהלכות ערכין דהא בההיא דמפנין וההיא דפרק בכל מערבין הא חזי ליה לאכילה בשבת משום עונג שבת וכן ההיא דפרק כל שעה לענין מצה כיון דהוא לקיים מצות עשה דחלה לא גרע מעונג שבת וההיא דפרק שלשה שאכלו הוה מצי לאוקמה דהא דקתני מתני' דבהקדש דנפדה מזמנין מיירי *) בחבית דמותר לו מפני **) עונג שבת ומדדחיק הש"ס לאוקמי כל הני סתמי דמתני' כר"א דלית הלכתא כוותיה ש"מ דאי אפשר לשנויי חלוקת מע"ש כי אם באופן זה וע"כ כסברת ר"א ומוקמינן ב' החלוקות באופן אחד דאין החומש מעכב:

והנה מאי דאמרינן בירושלמי במעתין עוד א"ל אף אנא סבר כן הוי מעשר שני הואיל וכל עמא מודי שהוא כנכסיו חייב וכו' נראה דעיקר הגירסא הוא כגירסת מהרש"ס שהביא הרב שדה יהושע תמיה דגרים מעשר עני הואיל וכל עמא מודי וכו' דגירסת מהר"ר אליהו דגרים הוי מעשר שני ופירושו הוא דחוק מאד אבל גירסת מעשר עני היא מרווחת ואיצטריך לאשמועינן דמעשר עני שהקדימו בשבולין דלכו"ע ממון הדיוט חייב בתרומה כדי לאשמועינן דלא נימא דכל המעשרות ילפינן ממעשר ראשון דהקדימו בשבולין פטור מתרומה גדולה דהא ליתא דשאני מעשר ראשון דגלי קרא ולא ילפינן שאר מעשרות מניה ולהחזיק הדבר דהשיב לו אף אנא סבר כן דבמעשר שני למ"ד כנכסיו חייב בתרומה גדולה הוסיף עוד לומר דלפי זה במעשר עני לכו"ע חייב ומאי דאמרינן עוד הוו פליגי הוא מ"ד חייב אפילו תרומה שבו חייבת וכו' ה"פ דלמ"ד חייב בתרומה אם הקדימו למעשר שני בשבלין דס"ל ממון הדיוט אם כן לענין חלה אם עשה עיסה ממנו קודם הפרשת תרומה אפילו חלק התרומה שבו חייבת בחלה דאף דתרומה בעלמא פטורה מחלה כאן חייבת כדאמרינן לקמן בפירקין בירושלמי גבי מתני' דאלו פטורין מן החלה וחייבין במעשרות דהעושה עיסה מן הטבל חלה חייבת בתרומה תרומה חייבת בחלה ומייתי לה מקראי התם דכיון דבעודה בטבלה עשאה עיסה וחל עליה חיוב חלה גם חלק התרומה חייבת בחלה וה"ה הכא דלמ"ד דחייב בתרומה אפילו התרומה שבו חייבת ומ"ד פטור מתרומה דממון גבוה הוא א"כ אף דחולין שבו דהיינו מה שאינו חלק התרומה פטור מחלה: **ומאי** דאמרינן עוד במעתין מ"ד חייב עמאו תרומת מעשר על מקום אחר מה את עביד ליה כגדים שנדמע או כעיסה שנדמע וכו' דברים אלו לכאורה מבוללי הבנה הם וצריכין ביאור וכן קודם כדי לבא אל הביאור נקדים מאי דאמרינן בירושלמי בפ"ב דבכורים עלה דמתני' יש בתרומה ובמעשר משא"כ בבכורים שהתרומה והמעשר אוסרים את הגורן ופריך ניחא התרומה אוסרת את הגורן המעשר אוסרת את הגורן ומשני תפתר שהקדימו בשבולין דאמר ר"א בשם רשב"ל מעשר ראשון שהקדימו בשבולין פטור מתרומה גדולה ע"כ והר"ש הביא דברי הירושלמי שם וכתב וז"ל משמע שרוצה לפרש אוסרין את הגורן דאע"פ דלא נתמרח קובעין אותה לאוסרה באכילת עראי כההיא דתנן בפ"ב דמעשרות מ"ד ומייתי לה בפ' המביא כדי יין [ביצה דף לה:] פירות שתרמן עד שלא נגמרה מלאכתן ר"א אוסר לאכול עראי ורבנן מודו דתורם מן הכלכלה ולהכי קשיא ליה במעשר היכי משכחת לה דאסר שהתרומה לעולם קודמת ומשני בשהקדימו בשבולין ולא מייתי דרבי אבהו אלא לאשמועינן שאל שם מעשר כשהקדימו בשבולין ואע"ג דרבי אבהו איירי במעשר ראשון ומתני' במעשר שני ל"ש כדאי' בירושלמי בפ"ק דחלה דאמרינן מעשר שני שהקדימו בשבולין פטור מן המעשרות ומיהו בסיפא דמתניתין דקתני גבי תרומת מעשר שאוסרת את הגורן כתרומה לא יתכן לפרש בכה"ג שהקדימה דאי אפשר להפרים תרומת מעשר עד שיקרא שם למעשר ונמצא שכבר נאסר הגורן אלא דטובלה לאסור באכילה עד שיפרישנה כתרומה גדולה משא"כ בבכורים ובכה"ג היה יכול לפרש כאן עכ"ל ולפנ"ד ק"ק דהא לפי מה שאמרו בירושלמי במעתין דפ"ק דחלה דהא דמעשר ראשון שהקדימו בשבולין פטור מן התרומה היינו דוקא בתורם תרומת מעשר ממנו אבל אם תרם תרומת מעשר ממקום אחר עליו חייב בתרומה כנזכר לעיל יתכן לפרש בסיפא דמתני' דקתני דתרומת מעשר אוסרת את הגורן דמיירי נמי בהקדימו בשבולין ומאי דקאמר דתרומת מעשר אוסרת את הגורן לאו על הגורן של מעשר ראשון קאמר אלא על גורן דמעשר ראשון שלקח הבן לוי בשבולין דאם קודם מירוח תרם הבן לוי תרומת מעשר ממקום אחר על מעשר זה עודנו שבולין דבכה"ג שתרם ממקום אחר נתחייב המע"ר זה בתרומה ובשאר מעשרות ואף דעדיין לא נתמרח הפרשת התרומת מעשר שהפרים עליו ממקום אחר הרי קובע אותו לאוסרו באכילת עראי כדין תרומה גדולה דלר"א תרומה קובעת דמלתא דפשיטא הוא דהא דאמרינן דאם הפרים תרומת מעשר ממקום אחר חייב בתרומה הוא לומר דאם מרחו יש לו דין טבל גמור עד שיפרים תרומה גדולה ומעשר שני או מעשר עני וכל שלא הפרים תרומת מעשר המעשר ראשון זה תלוי ועומד דאם יפרים ממנו שוב לא יהיה טבל מחמת תרומה גדולה ומעשר שני ואם יפרים תרומת מעשר ממקום אחר הרי בההיא שעתא חל עליו איסור טבל מחמת תרומה גדולה ומעשר שני אם הוא אחר מירוח ובתורם תרומת מעשר קודם מירוח נמי קובע למעשר ראשון זה בטבל מחמת תרומה גדולה ומעשר שני דהתרומה קובעת דמה לי מרים תרומה ממנו עצמו ומה לי שתרם ממקום אחר לענין קביעות דהתרומה קובעת דעפי"ז נלע"ד דיש להבין מ"ש בירושלמי בפ"ק דתרומות וז"ל חייא בר אדא בשם רשב"ל מעשר ראשון שהקדימו בשבולין אסור לאכול ממנו עראי וכו' מהו שילקו על טבלו דבר תורה רבי אימא בשם רבי יונה מתני' אמרה דאין לוקין על טבלו דבר תורה דתנינן תמן תרומת מעשר שוה לבכורים וכו' ואוסרת את הגורן ויש לה שיעור כתרומה אית לך אוסרת את הגורן אלא לאחר מירוח הדא אמרת שאין לוקין על טבלו דבר תורה ע"כ ואם פירוש סיפא דמתני' הוא כמ"ש הר"ש אינו מובן כלל מה ראיה ממתני' לומר דמעשר ראשון שהקדימו בשבולין דאסור לאכול ממנו עראי כדין טבל אינו אלא מדרבנן ואין לוקין עליו דבר תורה כיון דהתם לא מיירי בהקדימו בשבולין אמנם לפי האמור א"ש דהכא בירושלמי אזיל לשיטת סוגיא דבכורים דמוקי רישא דמתני' בהקדימו בשבולין ואוסרת את הגורן היינו שאפילו קודם מירוח מעשר קובע ולשיטה זאת ה"ה סיפא דתרומת מעשר מתפרש הכי על דרך האמור דהקדימו למעשר ראשון בשבולין וקמ"ל מתני' דאם הפרים תרומת מעשר עליו ממקום אחר הרי נטבל כל המעשר ראשון זה מפני התרומה גדולה שבו ומעשר שני שבו וזהו שאמר אוסר את הגורן דמשעה שתרם תרומת מעשר ממקום אחר אסור לאכול מהמעשר ראשון אכילת עראי דמשמע דדוקא משום דתרם תרומת מעשר נקבע לאסור אבל קודם הפרשת תרומת מעשר לא היה למעשר ראשון זה דין טבל מפני תרומת מעשר שבו כיון דאכתי לא חל עליו חיוב תרומת מעשר עד אחר מירוח וזה הוא אומרו אית לך אוסרת את הגורן אלא לאחר מירוח אבל קודם מירוח אינו אוסרת ואם איתא דהא דמעשר ראשון שהקדימו בשבולין אסור לאכול ממנו עראי דשמו טובלו הוא מן התורה אם כן איך קאמר דאחר שהפרים תרומת מעשר דוקא נאסר גורן זה באכילת עראי הא קודם הפרשת תרומת מעשר נמי כבר היה אסור גורן זה באכילת עראי דכבר היה טבול לתרומת מעשר דשם מעשר טובלו אלא ע"כ צ"ע דאיסור דאכילת עראי אינו אלא איסורא דרבנן ואין הכי נמי דמדרבנן אפילו קודם הפרשת תרומת מעשר אסור לאכול עראי ומאי דקתני דע"י הפרשת תרומת מעשר אוסר את הגורן היינו שאוסרת את הגורן מן התורה משא"כ קודם הפרשת תרומת מעשר ולענ"ד מהירושלמי הזה דספ"ק דתרומות יש ראיה דהעיקר כגירסת (כסברת) הר"ש אדברי הירושלמי דפ"ב דבכורים דגרסינן תפתר דהקדימו בשבולין דבהכי סיפא נמי דתרומת מעשר מיירי בהכי ולא כגירסת מהרש"ס שהביא הרב שדה יהושע שם בפ"ב דבכורים דלא גרים תפתר שהקדימו בשבולין אלא שהקדימו סתם והיינו שהקדימו בכרי אחר מירוח וכ"ת לגומר פירותיו להוליכן לבית דמותר לאכול מהן עראי אפילו אחר שנגמרה מלאכתן עד שיקבעו למעשר ואחד מהן מו' דברים קובעת ואחד מהן הפרשת תרומה וכמ"ש הר"ס בפ"ג דמעשר יעו"ש ועפ"ז הוא דקתני מתני' דאם הקדים המעשר קובע ואסור הגורן אף שלא הכניסן בבית ולפי זה גם סיפא דתרומת מעשר אוסרת הגורן הוא על אופן זה שאחר מירוח הקדים מעשר ראשון וזה המעשר ראשון חייב בתרומה גדולה ובתרומת מעשר אבל כל זמן שלא ראה פני הבית לא נקבע אבל אם תרם ממנו תרומת מעשר אוסר את הגורן דהיינו הגורן של מעשר ראשון שהקדים דקודם שיכנס לבית אסור לאכול ממנו עראי דתרומת מעשר קובע למעשר זה נראה שהוא פי' גירסת הרב אע"פ שהשדה יהושע כתב דבריו בקיצור וא"כ הוא מה מייתי הכא בספ"ק דתרומות מתני' לענין הקדימו בשבולין דאיסור אכילת עראי הוא מדרבנן ומהרש"ס עצמו בביאורו למסכת תרומות אשר בידי כתב ע"ד הירושלמי הנזכר וז"ל ואוסרת את הגורן ע"כ בהקדימו מיירי וגורן דתנן היינו שעשה הלוי בשבולין שנתנו לו למעשר דאי בגורן דבעל הבית הא תרומה גדולה קדמה ואוסרת את הגורן היא אלא ע"כ בגורן דלוי קאי ואפ"ה לא אסרי משום טבל שילקו עליו עד שיפרים תרומת מעשר אלא לאחר מירוח הוא דהוי גורן לטבול עכ"ל ומהירושלמי הזה דספ"ק דתרומות דמסיק דמעשר ראשון שהקדימו בשבולין דאין לוקין על טבלו דבר תורה נראה דעפ"י הירושלמי הזה כתב הר"ס בפ"ג מהלכות מעשר דין י"ט וז"ל מעשר ראשון שהקדימו בשבולין אסור לאכול ממנו עראי קודם שיפרים תרומתו ואם אכל היו מכין אותו מכת מרדות והרב משנה למלך שם כתב דהר"ס לטעמיה אזיל שכתב ברפ"ד שאין לוקין מן התורה על אכילת טבל עד שיקבע בכניסתו לבית יעו"ש ולפי טעם זה יוצא דאם הכניס לבית מעשר ראשון שהקדימו בשבולין בעודן שבולין הרי נקבעו מן התורה ואם נאמר דדברי הר"ס הם מהירושלמי הנזכר אפשר דאפילו הכניסם בבית בעודן שבולין אין ראיית הבית קובע מן התורה כדין שאר דברים שאם הכניסם לבית קודם גמר מלאכתן דאוכל מהם עראי דאפי' ראית פני הבית אינה קובעת כי אם אחר גמר מלאכה כמ"ש הר"ס בפ"ג מהלכות מעשר דין ד' ודין ו' יעו"ש וא"כ כיון דעיקר דין מעשר ראשון בשבולין דאמרינן שמו טובלו אין לוקין עליו מן התורה מטעם דעדיין לא נגמרה מלאכתן א"כ הוא הדין אם נכנס לבית אינו קובע לנקות מן התורה ודין זה דמעשר ראשון שהקדימו בשבולין דשמו טובלו הובא בפרק קמא דביצה (דף יג ע"א) וכתב רש"י וזה לשונו שמו טובלו שם מעשר שנקרא עליו טובלו ואוסרו באכילת עראי ובמיתה כדין טבל עד שירים תרומת מעשר שבו עכ"ל הרי דרש"י חולק על סברת הר"ס ובאמת דדברי הירושלמי דספ"ק דתרומות הנזכר הוי תיובתיה דכיון דבש"ס דילן אין גילוי בדבר אם הא דאמר שמו טובלו ר"ל טבל גמור מן התורה או אינו אלא מדרבנן וירושלמי פירשו דאין לוקין עליו מן התורה לא משוינן פלוגתא בין הירושלמי לש"ס דילן דאף דבש"ס דילן נקט לשון זה דטובלו דמשמע טבל גמור מדלא נקט לשון הירושלמי דאסור לאכול עראי מ"מ אין זה כ"כ הכרח לדחות מה שמפורש בהיפך בירושלמי באופן דנמצינו למידין מהירושלמי דפ"ק דתרומות דהעיקר כגירסת הר"ש בההיא דפ"ב דבכורים דגרסינן תפתר במעשר שהקדימו בשבולין כאמור:

ואולם י"ל בגירסא זאת וכפירוש הר"ש בה דהא אמרינן בתוספתא ברפ"ב דמעשרות וז"ל התורם גרוגרות ועתיד לדורסן תמרים ועתיד לדושן רבי אליעזר אומר לא יאכל מהם עראי וחכמים אומרים אוכל מהם עראי מודה ר"א לחכמים בתורם שבולין ועתיד לעשותן גורן ענבים ועתיד לעשותן יין שיאכל מהם עראי עכ"ל הרי בפירוש דאפילו ר"א מודה בתורם שבולין ועתיד לעשותן גורן דמותר לאכול מהן עראי וכן מפורש בירושלמי בפ"ב דמעשרות גבי מתניתין דפירות שתרמן עד שלא נגמרה מלאכתן דקא מבעיא לן התם מעשר ראשון מהו שיטבול מה אנן קיימין אם בכרי שנתמרח דברי הכל אסור אם במעשר ראשון שהקדימו בשבולין דברי הכל מותר אלא כי אנן קיימין בתמרים והוא עתיד לדושן וכו' עד כאן דפשיטא דמאי דאמרינן דאי במעשר ראשון שהקדימו בשבולין ד"ה מותר הוא עפ"י התוספתא הנזכר דאמרינן דשבולין ועתיד לעשותן גורן אפילו רבי אליעזר מודה וכן לעיל מזה אמרינן בירושלמי על עיקר פלוגתא דרבנן ור"א וז"ל מה אנן קיימין אם בכלכלה של תאנים ד"ה אסור ואם בזיתים על השמן וענבים על היין דברי הכל מותר אלא כי אנן קיימין בתמרים והוא עתיד לדושן ובגרוגרות והוא עתיד לדורסן ר"א אומר תרומה טובלת בפירות שלא נגמרה מלאכתן וחכמים אומרים אין תרומה טובלת בפירות שלא נגמרה מלאכתן הכי בפירוש דסברת ר"א אינו אלא בתמרים ועתיד לדושן וגרוגרות ועתיד לדורסן: וראיתי למהר"ר אליהו ז"ל בביאורו שם שכתב בד"ה ואם במעשר ראשון שהקדימו בשבולין ד"ה מותר שהרי בהפרשה זאת אפילו על תרומת מעשר שבו לא נטבל מן התורה וכדאיתא סוף פרק ע' דשביעית משום דכתיב דגנך ואע"ג דאסור לאכול עראי וכדאיתא שם ובפ"ק דביצה דשמו טובלו לתרומת מעשר אין זה אלא מדרבנן משום קנסא עכ"ל ולא ידעתי למה הולרך לבקש טעם בסברת הירושלמי דקאמר דברי הכל מותר דהא הדין מפורש בתוספתא דמודה ר"א בשבולין ולע"ד דאם אין הדין מפורש בתוספתא טעם זה שכתב אינו מספיק דדוקא המעשר עצמו לא נטבל לתרו"מ מן התורה כיון שגוף המעשר לא נגמר מלאכתו ולא עשה שום מעשה בו המוטל על הטבל דאה"נ דאם היה תורם ממנו תרומת מעשר היה נטבל למעשר שני או למעשר עני כדין התורם תרומה גדולה מהפירות קודם גמר מלאכתן דנטבלין אבל עכשיו שלא הפרים ממנו שום דבר מהחיובים השייכים בו לא נטבל אבל בתפרים מעשר ראשון מהגורן בעודן שבולין כיון דכבר עשה מעשה והפרים אחד מהחיובים דשייכי בכללות הפירות אפשר דהוי כתורם פירותיו עד שלא נגמרה מלאכתן דאפילו לא תרם כי אם תרומה גדולה נטבל לשאר מעשרות וה"ה בתפרים מעשר ראשון לבד וחל עליו שם מעשר ואפשר דלא אמרינן דכמו שנטבלו כללות הפירות בהפרשת מעשר ראשון מהם כן חל שם טבל על גוף המעשר כיון דחלות שם טבל על הפירות הוא אחר הפרשת המעשר

ראשון

*) נ"ל בשבת **) והוא ע"ד הפירוש שפסק משום מחלהן ביצה דף יח:

[illegible]

הוא עד שיוציא התרומה מהמקום ואע"ג דעד השתא היה מותר לאכול עראי מכל הגדים מ"מ משעת קריאת שם אסור לישראל לאכול עראי מאותו מקום שקיים התרומה מפני איסור תרומה לגריס שיש בתוכו וס"ל להירושלמי דבהא"ג דקריאת שם תרומה גורם לאסור לישראל מלאכול עראי אפילו רבנן דפליגי אר"א וס"ל דתרומה אינה מובלת מודו דבהא"ג מובלת דכיון דע"י קריאת שם תרומה חל עליו בגד צפון איסור אכילת עראי לישראל מפני התרומה מנו כי חל איסור תרומה חל נמי איסור טבל עליו גם של הכהן דאסור לאכול ממנו עראי כיון דנטבל למעשר ראשון ולמע"ש וא"כ אפשר דה"ה במקדים מע"ש בשבולין די"ל דכיון דע"י הפרשה אסור לאכול ממנו עראי בגבולין עד שיפדה מנו כי חל איסור מעשר שני עליו לאוסרו חל עליו אפי' איסור טבל דנטבל לתרו"ג ולמעשר ראשון או דילמא לא דמי הא דמע"ש לגדיש שנדמע דהתם כיון דסברא הוא דתרומה מובלת דכיון דהתחיל אחד מהחיובים שנו הרי עשאו כאילו שגיע לעונת מעשרות כמו שהוא סברת ר' אליעזר א"כ י"ל דאפי' רבנן מודו בשקרא שם תרומה בצפונו דכיון דנעשה מדומע מפני איסור תרומה חל עליו איסור טבל דמעמ"ר ומע"ש אבל בהקדים מע"ש דאף דכשימרחנו חייב בתרומה ומעשר ראשון מ"מ כיון דבעודו בשבולין לא הפרים ממנו לא תרומה ולא מע"ר לא בקריאת שם ולא בהפרשה גמורה איך מפני שחל עליו איסור מ"ש בגבולין שהוא אופן איסור אחר שאינו מאחד מהחיובים דרביע עלייהו אחר מירוח יחול עליו דין טבל דאפשר דהכי זה דומה כעיסה שנדמעה ולאו דוקא עיסה קאמר אלא כקמח שנדמעת כלומר שעומדת לעיסה ומיירי בקמח של טבל שעדיין לא הפרים ממנה תרומה ומעשרות וקרא עליה שם תרומה ומעשרות וקיים להם מקום בצפון או בדרום דזה הקמח כל זמן שלא הוציא ממנה בפועל התרומה והמעשרות הרי אסורה לישראל משום תרומה ומעשרות המדומע בה דבהא"ג פשיטא דלא אמרינן דכיון דחל על קמח זה איסור אכילת עראי מגד קריאת שם תרומה ומעשרות חל עליה נמי איסור טבל דחלה דאע"ג דעדיין לא נתגלגלה אסור לאכול ממנה עראי אף דעיסה עד שלא נתגלגל מותר לאכול ממנה עראי וע"כ דה"ט דכיון דלגבי איסור טבל דחלה איסור זה דחל עליה איסור תרומה ומדומע הוא איסור אחר ואינו מסוג חיוב חלה ואין לו שייכות עמו משו"ה לא שייך לומר דנטבלת לחלה ואפי' הכהן אסור לאכול ממנה וא"כ ה"ה בנדון דידן דמעשר שני שהקדימו בשבולין דאינו נטבל מחמת איסור אכילת מעשר שני בגבולין ואפשר דלפי מאי דמסיק דמה בין גדיש שנדמע לעיסה שנדמע משום דעיסה שנדמע עד שלא נדמע עבר והפרים ממנה אינה חלה דהמפרים חלה קמח אינה חלה אין טעם עיסה שנדמע דפטורה משום דאיסור תרומה הוא איסור אחר דלא שייך באיסור חלה אלא הטעם הוא מפני דאי אפשר דיחול שם טבל דחלה בעודה קמח מאח"כ בגדים וא"כ כפי טעם זה אפשר דדין מעשר שני דומה לגדים שנדמע דמעיקרא קס"ד דש"ס דטעמא דעיסה שנדמע הוא מפני שהוא איסור תרומה דאין לו שייכות באיסור חלה וא"כ מייתי הש"ס הא דכל הני אמוראי דס"ל דהטעם הוא משום דלא מצי חייל שם טבל לחלה בקמח וא"כ כפי זה מעשר שני דינו כגדים שנדמע ואין לומר דכפי פי' זה כמלא דבעיא זאת דעשאו תרומת מעשר על מקום אחר מיירי בגבולין דמעשר שני אסור באכילה וא"כ איך אפשר שיעשה המעשר שני עצמו תרומת מעשר על מקום אחר כיון דעכ"פ אף דעושה אותו תרומת מעשר לא מפני זה פקע מניה קדושת מעשר שני שכבר חל עליו בהיות דאף דחייב בתרומה גדולה ומעשר ראשון הא יכול להפרים עליו מאחר הפירות דמפרים מהם תרומה ומעשר ראשון לפי חשבון המעשר שני נמי וא"כ בעושה אותו תרומת מעשר על מעשר ראשון אכתי קדושת מעשר שני עליו ואסור לאוכלו בגבולין וכיון דאינו ראוי לאכילה לכהן לא חייל שם תרומה דבעינן תתן לו ולא לאורו דבעינן ראוי לאכילה דאפשר דהכא הבעיין ס"ל כמ"ד בש"ס דילן בפ' כל שעה (דף לג ע"א) גבי הפרים תמן תרומה דכל דהיה לו שעת הכושר כגון דאחמיץ בתלום דקדשה התרומה אף דלא קרינן תתן לו דאינו ראוי לאכילה יעו"ש ועוד דאפי' את"ל דהירושלמי לא ס"ל הכי וכדמוכח בירושלמי בפ"ק דפסחים סוף הלכה ד' דאמרינן התם חמישית כר"י הקדישו מוקדם עשאו תרומה אינה תרומה שלא ניתנה אלא לאכילה בלבד יעו"ש מ"מ מעשר שני שאני דכבר ראוי לאכילה בירושלים ויכול הכהן להעלותו לירושלים ולאוכלו שם או אפשר דאה"נ דהעושה אותו תרומת מעשר על מקום אחר מתייבינן ליה שיפדה אותו ואח"כ יתננו לכהן:

זה נראה לע"ד בפירוש דברי הירושלמי הנזכר ואף כי אין הפי' מרווח כ"כ מ"מ לפי חומר הנושא הפי' היותר נכון הוא פי' זה כי כבר ראיתי מה שפירשו המפרשים ולע"ד אין פירושם עולה כהוגן כי הרב שדה יהושע הביא הפי' שפירש מהרש"ם ז"ל בקיטור גדיש שנדמע היינו כשהטומנין עטויין כרי קרויין גדיש וכו' ונפל בגדים חטים של תרומה וכו' וא"כ כשנדמע שנפל בו תרומה מלא מין את מינו וניטור ומלטלפין חלק תרומות שבמעשרות ובעינן מאה כנגד טלן וכו' והכא מיבעיא לן האי מעשר שני שהקדימו בשבולין וכו' היכי מידמי ליה דאי תימר דדומה לגדים דנדמע אהני קריאת שם וטוליה הוי תרומה דלא פקע לה מעשר שני מיניה דניטור חלק התרומה ותרומת מעשר שבו ומגו דחייל שם במקצתו חייל בכולו וכו' עכ"ל ולע"ד אין פי' עולה יפה דאיך שייך לומר הכא מלא מין את מינו וניטור להצטרף חלק התרומה שבו ובעינן מאה כנגד טלן כיון דתרומה שבו עדיין לא קרא עליהם שם תרומה ולא הוקדשו ואין עליהן אלא

שם טבל באופן דאפי' הכהן אסור לאוכלם ובפירוש אמרו בירושלמי בפ"ק דתרומות גבי מתני' סאה תרומה טמאה שנפלה לפחות ממאה חולין וכו' וז"ל תני רבי חייא טבל מעלה וקורא שם למעשרותיו ע"כ וכתב מהרש"ס עלמו שם וז"ל טבל מעלה כגון שנפלה סאה תרומה למאה סאין של טבל בעלה ותעלה הסאה לכהנים ושרו אחרנייתא ומפרים מעשרות של הטבל ולא תאמר דלא בעיל דהא קרוב לשלשה סאין של תרומה יש בתוכו וכ"ש אם נאמר מנו דאי עביד כוליה תרומה בר מכל שהוא מצי עביד מלא מין את מינו ונטור קמ"ל דכתולין דמו ומסייע נמי מלק התרומה לבטל עכ"ל ואין לומר דהבעיין דהכא לא ס"ל הכי דהא ברייתא הוא דתני רבי חייא ואמרינן עוד התם אמר רבי יוסי מתני' אמרה כן סאה תרומה וכו' ולאו טבל הוא ע"כ ועוד דלפי פי' הרב איך שייך לומר גדים שנדמע את אמר חייב דמה שייך לומר לשון חייב דמשמע דגדים שנדמע חייב בתרומות ומעשרות דכבר נטבל כיון דלפנין בימול במאה פסקינן דבעינן ק' כנגד כולן ועוד דמאי הדמיון דמדמי מעשר שני לגדים שנדמע דהתם דגבי גדים אמרינן מלא מינו את מינו ונטור כן אמרינן דנטור חלק התרומה ותרומת מעשר שבו ומגו דחייל שם במקצתו חייל בכולו דמשמע דאי לאו דמדמי לדין גדים דאמרינן דנטור חלק התרומה שבו שורת הדין היתה דאם עשאו כולו תרומת מעשר על מקום אחר לא חייל כלל דהא ליתא דלפנין לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר כיון שהוא טבל לתרומה גדולה ולמעשר ראשון הרי ראוי לעשות תרומת מעשר על מקום אחר אף דלא נאמר דנטור התרומה שבו דכל דבר שהוא טבול לתרומה יכול לעשותו תרומה על מקום אחר וכדאמרינן דבן לוי יכול לעשות מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו תרומה גדולה על מקום אחר וכמ"ש הר"ש בפ"ק דתרומות דהכי אמרינן בספרי זוטא יעו"ש ומ"ש הרב דהוה אמינא דהוה פקע ליה מעשר שני מיניה דנראה דהאי טעמא דאי לאו דאמרינן דנטור התרומה שבו לא הוה חייל שם תרומת מעשר על מקום אחר בכולו כיון שנתקדש וחל עליו שם מעשר שני הא ליתא דאף דחל עליו שם מעשר שני לא מפני זה אינו חל עליו שם תרומת מעשר על כולו דחלות שם תרומת מעשר עליו אינו מפקיע קדושת מעשר שני מיניה דאפילו הכהן שיתן לו צריך שיאכל אותו בקדושת מעשר שני ואי משום דבגבולין אינו ראוי לאכילה ולא ניתנה תרומה אלא לאכילה הא כבר כתבנו דכיון דראוי לאכילה בירושלים ראוי לאכילה מיקרי ובפרט אם נאמר דהישראל חייב לפדותו קודם שיתן אותו לכהן באופן דלע"ד דאין מקום לפירושו כלל וגם מה שפירש מהר"ר אליהו בביאורו שהרך קצת על דרך שכתבתי לע"ד אינו נראה בעיני שהרי כתב דגדים שנדמע היינו גדים שנתערב בו שבולת אחת של תרומה חייב כל הגדים בתרומה והוה ליה כאילו נתמרח ונגמר מלאכתו ואסור לאכול ממנו הכהן כדין טבל עד שיתרום ממנו שיעור תרומה שיש בגדים זה לבד השבולת שנתערב וכיון דטבל הוא ע"י דימוע זה יכול לעשות הכל חוץ משבולת אחת תרומה למקום אחר עכ"ל ואני שמעתי ולא אבין דהיכן מצינו שורש דבר זה דמפני שנדמע כל הגדים ואסור מפני התרומה שנתערב דנעשה הכל טבל ואפילו הכהן אסור לאוכלו ועוד דכיון דשבולת אחת של תרומה היא שנתערבה הרי מן התורה בטלה ברוב ומותר הכל ומה גם דבשבולת אחת בתוך הגדים קרוב לודאי דאיכא מאה שבולין של חולין ושבולת של תרומה עולה באחד וק' דכבר כתבנו דמפורש בירושלמי דתרומה עולה באחד וק' אפילו נפלה לק' חולין של טבל ואפילו את"ל דמיירי בדליכא ק' בגדים כנגד התרומה מ"מ מן התורה בטילה ברוב וכיון דמן התורה לא חל עליה שם טבל כיון דמותר כל הגדים איך יכול לעשות כל הגדים תרומה למקום אחר כיון דאין תורמין מדבר שלא נגמרה מלאכתו לדבר שנגמרה מלאכתו ועוד לפי זה מה דמיון יש למעשר שני שהקדימו בשבולין עם גדים שנדמע ואי משום דס"ל דמיירי בגבולין וכיון דאסור מצד עצמו מחמת שם מעשר שני חל עליו שם טבל ע"ד שפירשתי אני כל כי הא הו"ל לפרש:

והנה אמרינן בירושלמי בפ"ה דמ"ש עלה דמתני' כרם רבעי בש"א אין לו חומש כו' דלר' יהודה דס"ל דמעשר שני ממון בעלים ה"ה נטע רבעי ילפינן ממעשר שני דממון בעלים הוא וקא מבעיא לן התם רבי ירמיה בעא קומי רבי זעירא כדברי מי שהוא עושה כנכסיו מה שיהא חייב במעשרות וכו' אמר רבי אבין כלום למדנו נטע רבעי אלא ממעשר שני כמה דתימא אין מעשר שני חייב במעשרות ודכוותה אין נטע רבעי חייב במעשרות ע"כ וצריך להבין האי מעשר שני דקאמר דפטור מן המעשרות במאי קא מיירי אי מיירי *כמה שכתב שהפרישו כסדר דהיינו שהפרים תרומה גדולה ומעשר ראשון וא"כ מעשר שני א"כ בכה"ג לא שייך לומר דמעשר שני פטור מן המעשרות וילפינן נמי מיניה דנדון דידן פטור דהא שאני מעשר שני דכיון דהופרש כסדרו אין בו חלק תרומה ומעשר כדי שיפרים משא"כ בנדון דידן שיש בו כל המעשרות אלא ע"כ דמיירי האי במעשר שני שהקדימו בשבולין דבכה"ג יש בתוכו חלק תרומה גדולה ומעשר ראשון א"כ בכה"ג הא אמרינן במתניתין דחלה דלמ"ד דמעשר שני כנכסיו הוא אם הקדימו בשבולין חייב בתרומה ובמעש"כ דדוקא למ"ד ממון גבוה הוא פטור כל זמן שנתמרח קודם פדיון וא"כ הכא מאי מייתי לומר דנטע רבעי פטור מן המעשרות אפילו למ"ד כנכסיו כדין מעשר שני הא למ"ד כנכסיו מעשר שני יש בתוכו חלק המעשרות חייב וה"ה לנדון דידן וצ"ל דהכא רבי אבין דקאמר בירושלמי הנזכר דילפינן נטע רבעי ממע"ש דפטור מן המעשרות ס"ל כמו שכתבנו לעיל דס"ל להר"ש ולרבינו עובדיה בפ"ק דתרומות משנה ה' דמעשר שני נמי שהקדימו בשבולין ילפינן ממעשר ראשון שהקדימו בשבולין דגלי קרא דפטור מן התרומה וסברא זאת במחלוקת שנויה דלפי הירושלמי במתניתין דחלה לא ס"ל סברא זאת וס"ל דלא ילפינן מעשר שני ממעשר ראשון וסוגיא דפ"ה דמעשר שני ס"ל דילפינן מעשר שני ממעשר ראשון כסברת הר"ש והרע"ב ואפשר שהם תפסו עיקר סוגיא זאת דפ"ה וכן משמע מדברי הר"ס בפ"ע מהל' מעשר שני דין ד' וז"ל כרם רבעי אין לו שכחה וכו' ואין מפרישין ממנו תרומות ומעשרות כשם שאין מפרישין ממעשר שני אלא כולו עולה לירושלים או נפדה ויעלו הדמים ויאכלו בירושלים כמעשר עכ"ל דאע"ג דהר"ס פסק דבין מעשר שני ובין נטע רבעי ממון גבוה הוא וכמ"ש שם ובשאר מקומות וא"כ י"ל דהיינו טעמא דפטורים מן המעשרות כדין הקדש דהקדש פטור מ"מ מדסתם דבריו ולא חילק לומר דהיינו דוקא כשנגמרה מלאכתן קודם פדיון מידי דהוה אהקדש דכל שמרחו הגזבר פטור אבל אם פדאו קודם מירוח אפילו בהקדש חייבים וה"ה במעשר שני ובנדון דידן דכל שפדאן קודם מירוח אחר מירוח חייבים ומדלא חלק כלל ש"מ דפסק כרבי אבין בירושלמי דס"ל דאפילו למ"ד דכנכסיו הוא פטור מן המעשרות משום דילפינן ממעשר ראשון דפטור לגמרי אפילו פדאו קודם מירוח דטעמא לאו משום הקדש אלא מגזירת הכתוב דגלי במעשר ראשון כן: **והנה** הר"ס בפ"ו מהלכות בכורים פסק דעיסה של מעשר שני בירושלים חייבת בחלה וכבר מהריק"ו עמד על דבריו דמאחר שפסק כר"מ דמעשר שני ממון גבוה הוא איך פסק לענין חלה דחייבת ויישב דבריו וכללות תירוצו הוא דהר"ס ס"ל דהלכה כרבי חייא בההיא דפרק לולב הגזול [דף לה.] דס"ל דהיתר אכילה בעינן ודין ממון לא בעינן וס"ל דאתרוג ומצה וחלה שלשתן שווים לרבי חייא והאריך לתרץ בטעמים וראיות על זה יעו"ש בדבריו באורך אשר ע"פ יסוד דבריו אלה יתיישבו דברי הר"ס בפ"ה מהלכות בכורות דין ט' וז"ל הלוקח בהמה ממעות מעשר שני בירושלים חייבת בבכורה עכ"ל והדבר קשה דהא אמרינן בירושלמי בפ"ק דמעשר שני וז"ל ר"י בשם רבי יוחנן בהמת מעשר שני בירושלים כר"מ פטורה מן הבכורה כרבי יהודה חייבת בבכורה רבי ירמיה בעי קומי רבי זעירא ילדה בכור אימוריו מהו שיקרבו על גבי המזבח אמר ליה ולא חל מעשר שני על אימוריו ולא נמצא מבריתו מן האכילה אמר ליה וכי הלוקח בהמה לזבחי שלמים לא חל שם מעשר שני על אימוריו ולא נמצא מבריתו מן האכילה אמר ליה בלקיחתה פקעה ממנה קדושת מעשר אמר רבי יוסי ואנן לא הוינן אמרין כן אלא לא התירה התורה ליקח בכסף מעשר אלא שלמים בלבד וכו' עכ"ל והעתקתי לשון הירושלמי לפי מה שהגיה מהר"ר אליהו בביאורו דלע"ד הגהותיו הם מוכרחות ולפירוש הרב שם יולא לנו דמאי דקא מיבעיא ליה לרבי ירמיה מהו שיקרבו אימוריו הוא לרבי יוחנן דאמר דלרבי יהודה דמעשר שני כנכסיו הוא דחייבת בבכורה וקמ"ל דאפשר דאף דלר"י חל קדושת בכור עליו מ"מ לא יקריבנו וירעה עד שיפול בו מום וישחטנו במומו ואמר ליה רבי זעירא דכן הוא האמת דלא יקריבנו וחזר והקשה לו ר"י לר"ז דא"כ הלוקח בהמה לשלמים היאך מקריבין אותה הרי חל שם מע"ש על אימוריו ושני ליה דבלקיחתה פקעה קדושת מ"ש וחלה עליה שלמים משא"כ הלוקח בשר תאוה דחלה קדושת מעשר שני בלקיחתה ותו לא תפקע ממנה ומולדה הבכור הואיל וכבר חלה שם מעשר שני בלקיחתה ור' יוסי אמר ואנן לא הוינן אמרין כן לא כתירוצו דר"ז ולא כר"י אלא לא התירה תורה ליקח בשר תאוה כלל אלא שלמים ואם לקח בשר תאוה לא חלה קדושת מעשר שני עליה כלל כרבי אליעזר לעיל דלא קנה וא"כ לא שייך דין בכור אפילו לר"י דאמר כנכסיו כיון דמעיקרא לא חלה שם מעשר שני על הבהמה ובהמת חולין היא ולכו"ע חייבת בבכורה יעו"ש ואם כן לדעת הר"ס דפסק בבהמה דוכתי כר"מ דממון גבוה הוא איך פסק דאם קנה בהמה ממעות מעשר שני חייבת בבכורה הא בהדיא אמר רבי יוחנן בירושלמי דלר"מ פטורה מן הבכורה ואין לומר דהר"ס פסק כרבי יוסי בירושלמי דלא התירה תורה ליקח בשר תאוה כי אם שלמים כר' אליעזר דאמר לא קנה מעשר וא"כ לא שייך לפוטרו מן הבכורה כיון דמעיקרא לא חל קדושת מעשר שני על הבהמה דהא ליתא דהא כתב הר"ס בפ"ז מהלכות מעשר שני דין י"ב וז"ל כראשונה היו לוקחין בהמות לאוכלן חולין מכסף מעשר שני כדי להבריחה מעל המזבח גזרו ב"ד שאין לוקחין בהמה ממעות מעשר שני אלא שלמים עכ"ל הרי דפסק הר"ס דדין זה אינו אלא מדרבנן אבל מן התורה מותר ליקח בהמה לאוכלה חולין כמו שהיה בראשונה קודם גזירה וכיון דמדרבנן הוא פשיטא דאם עבר וקנה בהמה לשם חולין חל קדושת מעשר שני עליה וזה דלא כר"י ור"א דאמרי דלא שייך דין בכורה בבהמת מעשר שני כיון דמעיקרא לא קנה ולא חל קדושת מעשר שני עליה: **והנה** ראיתי למרן הכ"מ שם בהל' בכורות שכתב ע"ד הר"ס וז"ל הלוקח וכו' ירושלמי פ"ק דמעשר שני וכרבי זעירא דמסייע ליה מתניתא עכ"ל ודברי מרן נראה דהם לקוחים מדברי מהריק"ו בביאורו להל' בכורות כ"י דבתחלה עמד על דברי הר"ס והקשה דהא קי"ל דמעשר שני ממון גבוה הוא כר"מ א"כ למה הבהמה חייבת בבכורה והרי אינו טובא במוקדשין ולא קרינן ביה כל מקנך ולבסוף כתב וז"ל ושוב מצאתי בירושלמי דמעשר שני פ"ק שר"י בשם ר' יוחנן אמר כן וז"ל בהמת מע"ש בירושלים כר' מאיר פטורה מן הבכורה וכו' והביא הרב כל לשון הירושלמי הנזכר וסיים הרב וז"ל נראה שדעת ר' זעירא שהבכור קרב ולא חשו לאימוריו שנשרפין ואין נאכלין כי גם זבחי שלמים אימוריו נשרפין ואין נאכלין וכבר נתבאר במקומו שקונים בו שלמים על הרוב וכיון שסייעו אותו ממתני' סמך רבינו עליו עכ"ל ונראה דהרב לא גרים בירושלמי א"ל ולא חל מעשר שני על אימוריו וכו' כגירסת מהר"ל אליהו דכפי גירסת מהר"א נמצא דרבי זעירא השיב לו לר"י דכן הוא האמת דאין מקריבין אותו מפני אימוריו ור"י חזר והקשה לו לר"ז משלמים ושני ליה ר' זעירא דשאני שלמים דבלקיחתו פקעה קדושת מע"ש אבל להריק"ו לא גרס א"ל

ולא

ולא תנ וכו' אלא אכתי דברי ר"י הם כעותן טעם לבעייתו דסברא הוא שלא יקריבנו מפני אימוריו והשיב לו ר"ז דמקריבין אותו ואין חוששין לאימוריו מידי דהוה לשלמים וחזר ר' ירמיה ודחה סברת ר' זעירא דמייתי משלמים דשאני שלמים דבלקיחתן פקעה קדושת מע"ש ולפי פירוש זה נמצא דלר"ז הבכור מקריבין אותו ואין חוששין לאימוריו והדבר קשה דזה לא אפשר דהרי אמרו התם ותמני' מסייע לר"ז לא יביא מתמי מעשר אלא ממעות מעשר שני מה בין תנין מה בין מעות אלא בלקיחתה פקעה ממנה קדושת מעשר וכפי גירסתו מתני' מסייע לר' ירמיה לא לר' זעירא דאדרבה ר"ז מייתי ראיה משלמים ואי גריס הרב בירושלמי מתניתין מסייע לרבי ירמיה א"ש מאח"כ שהגירסא שהביא הוא כן מתניתין מסייע לר"ז יתר ע"כ דא"כ איך כתב דכיון דסייעו אותו ממתניתין סמך רבינו עליו דאדרבה נהפך הוא דראוי לפסוק כר' ירמיה דאין מקריבין את הבכור כיון דסייעו אותו ממתניתין ועוד קשה דמה מעלה ומוריד זה דסמך אסברת רבי זעירא לעיקר מה שיש לתמוה על הר"ם דלפי דברי רבי יוחנן בירושלמי דבהמת מע"ש לר"מ פטורה מן הבכורה מאחר דהוא פסק כר"מ דממון גבוה איך פסק דחייבת בבכורה דלתמיה זאת מאי כ"מ מאי דסמך אסברת ר' זעירא דסמך סברת ר"ז אהני דלא תיקשי לן על הר"ם אמאי לא באר בדין זה שכתב דחייב בבכורה אי מקריבין אותו או לא כיון דבעיא הוא בירושלמי דבעי ר"י לר"ז אבל אי סמיך אר"ז אתי שפיר דתמו"ה סתם וכתב חייבת בבכורה דמשתמע הוא כדין שאר בכור דמקריבין אותו ואין חוששין מפני האימורים אבל לענין עיקר הקושיא דכיון דפסק כר"מ דמע"ש ממון גבוה הוא איך פסק דחייבת בבכורה מאחר דאמרי' בירושלמי דלר"מ פטורה ובעיא דר' ירמיה וסברת ר' זעירא הוא אליבא דר' יהודה דס"ל דמע"ש ממון הדיוט הוא דלדידיה חייבת בבכורה או מקריבין אותו כיון דהאימורים נשרפין ואינן נאכלין מה מעלה ומוריד הא דסמך אדרבי זעירא ואף דמהריק"ו קודם שכתב ושוב מצאתי בירושלמי וכו' כתב ליישב שם דעת הר"ס וז"ל ואפשר שאחר שקנה הבהמה במעות הרי היא כחולין לענין זה וגם כי מותר לזרים וכבר נתבאר במקומו שאינו חמור הלקוח בכסף מעשר שני כמו המעשר עצמו ובפ"ב דבכורות הוצרכו לומר שהבכור קדושת דמים מדחה מן הבכורה א"כ בזה דנגע מקדושת דמים שמותר לזרים מודו כ"ע שחייבת עכ"ל מ"מ כל זה קודם שראה הירושלמי אבל כשגלות נגלות דברי הירושלמי דמפורש יוצא דלר"י ס"ל דבהמה שקנה במעות מע"ש דינו כמע"ש עצמו ולר"מ דאמר ממון גבוה הוא פטורה מן הבכורה לא שייך לומר על הר"ס סברא זאת מאחר דבירושלמי אמרו בהיפך וא"כ איך לא חשש הרב ליישב דברי הר"ס לתמיה זאת: **ואולם** לפי מה שהעלה מהריק"ו בהל' בכורים לענין חלה דס"ל להר"ם דהלכה כר' חייא דאמר דהיתר אכילה בעינן ודין ממון לא בעינן ומסו"ה ס"ל דבין בתרוג דבעינן לכם ובין בחלה ותלה יוצאים *) כמה שכ' בירושלמי אפילו לר"מ דלכם קרינן ביה ועריסותיכם קרינן ביה כיון דאית להו היתר אכילה א"כ לק"מ פסק הר"ס לענין בכור דכתב דבהמת מע"ש חייבת בבכורה דאע"ג דכתיב וכל מקנך תזכר דמיניה ילפינן דבהמת הקדש פטורה מן הבכורה כדאמרינן בתוספתא דבכורות ומע"ש ממון גבוה ובהמת הקדש חשיבה מ"מ כיון דהיתר אכילה יש לו קרינן ביה וכל מקנך כענין לכם דאתרוג ועריסותיכם דחלה ומהתימה על מהריק"ו דמאחר שכבר האריך בהל' בכורים בסברא זאת דס"ל להר"ם והביא ראיות סמוכות לדבר איך לא ישב דין זה דבכור על דרך זה ואמאי לא מצא ישוב

[illegible]

דאל"כ כל כי הא היא להם לפרש דמיירי כשאב נמי קטי ממעות מעשר שני או כשהיא מעוברת בשעת הקנין ומדקא אמרו סתם ש"מ דבכל גוונא מיירי אפילו בשהאם בלבד היא ממעות מעשר שני ואפילו נתעברה אחר הקנין ובכה"ג דזה וזה גורם לא חייל איסור מעשר שני על הולד וא"כ אמאי אסור להקריב האימורין ע"ג המזבח ובשלמא לר"ת דאמר ממון גבוה דאמרינן דלדידיה פטורה מן הבכורה לק"מ דעיקר מאי דפטרינן לה מן הבכורה הוא מצד האם דהיא עצמה חלה עליה קדושת מעשר שני וכיון דממון גבוה היא לא קרינן בהם וכל מקנך תזכר דהא האם לא מקנך היא דממון גבוה היא מש"ה פטורה מן הבכורה אבל לר"י דממון הדיוט היא ומייבת בבכורה אמאי אמרינן להקריב האימורין ע"ג המזבח כיון דגוף הולד אין בו קדושת מעשר שני דזה וזה גורם מותר ויש ליישב דכיון דמע"ש בירושלים מותר באכילה ואין כאן שום הפסד אם אנו מחמירים לומר דלא אמרינן זה וזה גורם הרי חשיב דבר שיש לו מתירין ובדבר שיש לו מתירין לא אמרינן זה וזה גורם מותר וכיוצא לזה כתבו הרב מגדל עוז ומרן הכ"מ והרדב"ז בספ"ה מהל' נדרים על מה שהקשה שם הראב"ד דכל היכא דאמרינן דאסור בגדוליהם אפי' בדבר שזרעו כלה אמאי הא קי"ל זה וזה גורם מותר ואם נטע אגוז של ערלה מותר בפירותיה עכ"ל וכתבו הם דכשם דלענין ביטול אמרו חז"ל דדבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל כ"כ לענין זה וזה גורם דמותר דמטעם ביטול נגעו בה כל דהוי דבר שיש לו מתירין לא אמרינן זה וזה גורם מותר יעו"ש בדבריהם וכן יש ללמוד מדברי הר"ס בפ"ז מהל' מעשר שני דין י"ד וז"ל פירות מעשר שני שנתערבו בפירות חולין וכו' לפיכך אם נתערבו בירושלים אסורין [בכל שהן] כמנין הואיל והוא בירושלים הרי הוא כדבר שיש לו מתירין וכו' הזרע מע"ש אחר שנכנס לירושלים הגדולין מעשר שני זרעו קודם שיכנסו הגדולין חולין עכ"ל הרי מפורש יוצא מדבריו דאף דאם זרעם קודם שיכנסו לירושלים הגדולין חולין וא"כ הייני טעמא משום דזה וזה גורם מותר וכמו שנראה מדברי הר"ס בס"פ י' מהל' מעשר שני דפסק שם הא דנטע אגוז של ערלה דהנוטע מותר שהביא הראב"ד דה"ע מטעם דזה וזה גורם מותר כדאמרינן בס"פ כל הצלמים (דף מח ע"ב) יעו"ש מ"מ היינו דוקא קודם שיכנסו לירושלים דאינם מותרים באכילה אבל כשנכנסו לירושלים דמותרים באכילה והוי דבר שיש לו מתירין הגדולין מע"ש דבדבר שיש לו מתירין לא אמרינן זה וזה גורם מותר וא"כ ה"ה הכא גבי בהמת מעשר שני כיון דבירושלים מיירי דבר שיש לו מתירין הוא ולא אמרינן זה וזה גורם מותר ואע"ג דנראה פשוט דהא דאמרינן דבדבר שיש לו מתירין לא אמרינן זה וזה גורם מותר אינו אלא מדרבנן כמו שנראה מדברי המגדל עוז והרדב"ז שדימו הענין לביטול דכשם דלענין ביטול דבר שיש לו מתירין לא בטיל כן לענין זה וזה גורם וכיון דלענין ביטול אינו אלא מדרבנן דמן התורה בטיל בכל גוונא ה"ה לענין זה וזה גורם דאינו אלא חומרא מדרבנן וא"כ יקשה הכא דאמאי משום איסור דרבנן עקרו חז"ל דבר מן התורה דמן התורה מצות עשה להקריב את האימורים ע"ג המזבח י"ל דכיון דכבר אמרו חז"ל בענין מעשר שני שנכנס לירושלים דזה וזה גורם אסור בזרע מעשר שני בירושלים דהגדולין אסורין מטעם דבר שיש לו מתירין א"כ הכא נמי בבהמת מעשר שני אמרו חז"ל דחל קדושת מעשר שני בולד ואף דזה וזה גורם הוא ואסרו להקריב את האימורים דחז"ל עוקרים דבר מן התורה בשב ואל תעשה דהכא שב ואל תעשה הוא אלא דאכתי יש לדקדק זה שהרי עיקר מאי דאמרינן דדבר שיש לו מתירין אסרו חז"ל זה וזה גורם הייני משום דבאיסור זה לא מפסיד ליה שום פסידא כההיא דזרע מעשר שני בירושלים דאם אנו אומרים דהגדולין מעשר שני אין כאן שום פסידא דהרי יכול לאוכלן בטהרה אבל הכא דאם אנו אומרים דחל קדושת מעשר שני בולד אף דהוי זה וזה גורם הא איכא פסידא דכיון דאינו יכול להקריבו צריך שימתין עד שיפול בו מום דבלאו הכי אינו יכול לשוחטו ולאוכלו ומי יימר עד אימתי יפול בו מום ואין לך פסידא גדולה מזו ופשיטא דבכה"ג לא דמי לדבר שיש לו מתירין ואשר על כן נראה דזהו דעת הר"ס דסתם וכתב חייבת בבכורה ולא ביאר דאסור להקריב האימורין דס"ל דע"כ הא דאמרינן בירושלמי דאסור להקריב האימורין הוא למ"ד בעלמא זה וזה גורם אסור אבל לדידן דקי"ל דאפילו לגבוה זה וזה גורם מותר ה"ה הכא דכיון דהאב והאם גורמין על הויות הולד והאחד חולין והאחד מע"ש הוי זה וזה גורם והולד חשיב חולין גמורין דומיא דאיסור דכיון דחד גורם הוא מותר גם הוא מותר :

ונראה לענ"ד דמדין הלוקח בהמה מפירות שביעית שכתב הר"ס סמוך לדין זה מזה הדין יצא לו דבר זה שכתב וז"ל אבל הלוקח בהמה מפירות שביעית הרי זה פטורה מן הבכורה לפי שאינו רשאי לעשות סחורה בפירות שביעית שהרי נאמר בה לאכלה ולא לסחורה ואם תהיה חייבת בבכורה הרי זה מסתכר בבכור שהרי יצא מתורת פירות שביעית עכ"ל והשיג עליו הראב"ד וז"ל בגמרא [בכורות דף יא] מפרש משום דלאכלה ולא לשריפה וקא בעי לאקטורי אימורין עכ"ל וליישב השגת הראב"ד כתב מרן הכ"מ שם דנ"ל דטעות הר"ס היה כתוב בגמרא לאכלה אמר רחמנא ולא לסחורה יעו"ש וכפי גירסא זאת דגרים הר"ס לאכלה ולא לסחורה הוקשה לו דאמאי לא אמרינן בש"ס דילן טעמא דלאכלה ולא לשריפה דקא בעי לאקטורי אימורים למזבח כמו שאמרו בירושלמי גבי בהמת מעשר שני אלא עכצ"ל

*) נ"ל במעשר שני בירושלים

דלמאי דקי"ל דזה וזה גורם מותר וסתם בהמת שביעית מיירי שהאם דוקא היא מפירות שביעית ולא האב וגם מסתמא נמי מיירי כשנתעברה אחר הקנין וא"כ כיון דהאב הוא גורם דהיתר זה וזה גורם מותר ולא חל על הולד קדושת שביעית ושפיר מותר להקריב האימורים לשריפה אבל מטעמא דלאכלה ולא לסחורה א"ש דפטורה מן הבכורה דמטעם זה אינו מפני הולד אלא מפני האם דקדושת שביעית חלה עליה והזהיר רחמנא ליעבד בפירות שביעית סחורה ואם אנו אומרים חייבת בבכורה הרי זה נמצא מסתכר בגוף האם ע"י שקנאה מדמי שביעית שהולד אינו חייב לבערו בזמן הביעור ונותנו לכהן ויש לו טובת הנאה משא"כ אם היה לוקח איזה דבר אחר לאכלה דאין כאן שום ריוח והנאה כלל וא"כ דלפי זה אפילו שכשיו דאינו חייב בבכורה והולד לא הוי בכור לא מפני שאין בהולד קדושת שביעית מטעם זה וזה גורם יהיה מותר למוכרו בדמים או שלא לבערו בזמן הביעור דאף דבגוף הולד עצמו ליכא איסור סחורה מ"מ מצד האם צריך שלא יסתכר בולד כלל דאם יסתכר נמצא דלמפרע דעשה סחורה בדמי שביעית ע"י שקנה מהם בהמה שמסתכר בולדות והוא מוזהר שלא יעשה כן דלאכלה ולא לסחורה אמר רחמנא משא"כ אי אמרינן דטעם הפיטור מבכורה הוא מפני האימורין דלשריפה דכה"ג דשריפה דליכא שום סחורה וריוח ועיקר האיסור הוא מפני הולד כל הולד מצד עצמו אין בו קדושת שביעית דזו וזו גורם הוא אין שום קפידא בהקטרת האימורין כיון דמצות אכילה לא נאמרה על הולד :

הן אמת דכפי זה קשה לגירסת הראב"ד והוא גירסת רש"י בספ"ק דבכורות דגרסי' לאכלה ולא לשריפה דאמאי פטרינן לה מבכורה מפני טעם זה כיון דקי"ל דזו וזו גורם מותר ולא חייל קדושת שביעית על הולד דדוחק לומר דמיירי דהאב נמי קנאו מדמי שביעית או דקנאו נמי לאם מדמי שביעית כשהיא מעוברת דכל כי הא הו"ל לרב חסדא לפרש ולא לומר בהמת שביעית סתם דמשמע דמיירי בכל גוונא אפילו בנתעברה אחר הקנין והאב חולין ואין לומר דלפי האמור דדבר שיש לו מתירין זה וזה גורם אסור א"כ גבי שביעית הא אמרינן בפרק הנודר מן הירק (דף נח ע"א) דשביעית קודם הביעור אוסרת בכל שהוא מטעם דחשיב כדבר שיש לו מתירין דאם נתערב קודם הביעור אין לו ביטול וצריך לאכול התערובת קודם הביעור דכיון דאפשר לאוכלו כדבר שיש לו מתירין הוי יעו"ש וא"כ ה"ה לענין זה וזה גורם דכיון דולד זה יכולין לאוכלו קודם הביעור דבר שיש לו מתירין היא ואמרינן ליה לחומרא אחר הביעור וכיון דלענין אכילה קודם הביעור חשבינן ליה לולד כבהמת שביעית א"כ ה"ה דאסור בשריפה דהא ליתא דכבר כתבנו דאין זה אלא מדרבנן כדין ביטול בדבר שיש לו מתירין ואיך אפשר דמפני איסור מדרבנן עקרו חז"ל קדושת בכור לגמרי ואמרו דאם נולד ממנה בכור דאינו בכור דבהכי מתירין את הבכור בקום עשה לשוחטו בחוץ בלא מום והוא איסור כרת והתירו בקום עשה לעשות בו גיזה ועבודה כיון דמן התורה חל עליו קדושת בכור ואסור לשוחטו בחוץ בלא מום ואסור בגיזה ועבודה ודוחק לומר דהכא רב חסדא אזיל לשיטתיה דאמרינן ביבמות (דף פט ע"ב) דס"ל לרב חסדא דחכמים עוקרים דבר תורה בקום עשה יעו"ש דא"כ כפי"ז מאחר דקי"ל דלא כרב חסדא בזה דחכמים אינם עוקרים דבר תורה כי אם בשב ואל תעשה ע"כ לא קי"ל לומר דבהמת שביעית פטורה מן הבכורה ועוד דאפי' לרב חסדא דעוקרים בקום עשה הכא לא שייך זה דכיון דעיקר תקנתם הכא הוא לומר דאף דזה וזה גורם הוא צריך לאכול הולד נמי קודם הביעור דכיון דאפשר לאוכלו קודם הביעור כדבר שיש לו מתירין דמי אף דמפני זה צריך לומר דבולד נמי שייך דין שביעית שלא לשורפו דאם אנו מתירים אותו בשריפה הוו תרתי דסתרן מ"מ כיון דעיקר התקנה הוא על אכילתו קודם הביעור ואיסור השריפה אינו דבר נגרר ממנו ואין עיקר האיסור השריפה למה יעקרו חז"ל מצות קדושת בכור מפני זה :

והנה לגירסת הר"ס דגרים לאכלה אמר רחמנא ולא לסחורה הקשה הרב ל"מ דא"כ מאי פריך מהסיא דהאוכל מעיסת שביעית בלא חלה וכו' מטעם דלאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה ותירץ דצריך לדחוק ולומר דהכי פריך דכי היכי דדרים הכא רב חסדא לאכלה ולא לסחורה הכי נמי נידרוש גבי חלה לאכלה ולא לשריפה עכ"ל ולענ"ד זה דוחק גדול דא"כ אמאי לא פריך נמי דאמאי נקט ר"א מטעם ולא לסחורה גבי בכור ולא נקט טעמא דלא לשריפה דהא אימורים לשריפה קיימי לכן נראה דהר"ס דגרים ולא לסחורה בכל הסוגיא גרים הכי וגבי חלה נמי גרים הכי מיתיבי האוכל מעיסת שביעית וכו' ואמאי לאכלה אמר רחמנא ולא לסחורה ולא גרים גירסת רש"י דפריך הכי ואמאי כיון דאילו מטמיא בת שריפה היא לאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה וכן בסוף הסוגיא דפריך וליגמר מינה ומשני התם עיקר לאכילה הכא עיקר לסחורה וה"פ דכבר כתב מרן הכ"מ דמ"ש הר"ס גבי בכור הרי מסתכר בבכור היינו לומר שאינו חייב לבערו בזמן הביעור ונותנו לכהן ויש לו טובת הנאה עכ"ל ונראה פשוט דהכוונה דכיון דס"ל להר"ס דבזמן הביעור אם לא מצא אוכלין שורף בהם או משליך ליס המלח ומאבדן בכל דבר שמאבד וכמ"ש הר"ס בפ"ז מהלכות שמיטה ויובל דין ג' יעו"ש א"כ נאמר דיהיה לו קדושת בכור אם עבר ולא הקריבו קודם הביעור אחר הביעור לא יוכל להקריבו וצריך שריפה או לאבדו וזה אי אפשר דאסור לשרוף ולהפסיד קדשים כשיריס שעדיין לא נפסלו וא"כ ה"ה לענין חלה דשייך טעם זה דהא קי"ל דאסור להפסיד תרומה כדין קדשים דאפי' להדליק תרומה טהורה אסור כ"א דוקא תרומה טמאה דתרומה טהורה לא ניתנה אלא לאכילה ולשתיה ולסיכה וכמ"ש הר"ס ריש פרק י"א וריש פי"ב מהלכות תרומות יעו"ש וע"כ פריך הש"ס דאם לענין בכור מפקעינן קדושת בכור מטעם זה א"כ בחלה נמי אמאי לא פטרינן ליה מחלה מטעם זה דלאכלה ולא לסחורה ובהפרשת חלה מסתכר בה דאם עבר ולא אכלה הכהן בשעת הביעור אינו יכול לשרפה ולאבדה אחר הביעור וגם הטעם השני שייך בה דשתנה לכהן ויש לו טובת הנאה ומאי דמשני הש"ס למאי דפריך ולגמר מינה דמשני התם עיקר לאכילה הכא עיקר לסחורה לפי גירסת הר"ס נ"ל דה"פ דהתם גבי חלה עיקר עשיית העיסה כוונתו לאכילה אלא דרחמנא רמיא עלה חיובא דחלה והעושה עיסה לא כיון לסחורה כי ע"כ צריך שיאפיש בהם הכא עיקר לסחורה דכיון דקנה בהמה בפירות שביעית ולא שחטה מיד לאוכלה והשאירה לגדל ולדות ש"מ דכוונתו לסחורה להסתכר בבכור ותש"ה פטורה מן הבכורה דלפי גירסא זאת בכל הסוגיא לדעת הר"ס א"ש מאי דק"ק לגירסת רש"י ודעימיה דפריך ממתני' דהאוכל מעיסת שביעית עד שלא הורמה חלתה וכו' ואמאי כיון דאילו מטמיא בת שריפה היא וכו' דאמאי הוצרך המקשן להקשות מטעם דכיון דאילו מטמיא בת שריפה תיפוק ליה דמתניתין סתמא קתני האוכל מעיסת שביעית ומי לא עסקינן נמי דמיירי מתני' בעיסה שעשאה בטומאה ויש בעיסה כשיעור חלה דאף דלכתחלה איפלוגי רבנן ור"ע בפ"ב דחלה דלרבנן יעשנה קבין ואל יעשנה בטומאה ולר"ע יעשנה בטומאה ואל יעשנה קבין מ"מ אם עבר ועשה בטומאה לכ"ע נתחייבה בחלה ודין טבל יש לה והאוכל ממנה בלא הרמת חלה חייב מיתה כדין טבל וכיון דקתני מתני' דעיסת שביעית היא כשאר עיסה דשאר שנים לענין חלה א"כ מוכרח הוא דה"ה בעיסה הנעשית בטומאה כל שלא הורמה חלתה דין טבל יש לה וא"כ עדיפא מינה הוי להקשות דהתינח בעיסה טהורה אבל בעיסה טמאה דהחלה ודאי בת שריפה היא לאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה דבכה"ג קשיא טפי ממאי שהקשה המקשן מעיסה טהורה מטעם דאילו מיטמיא בת שריפה הוא דכה"ג יש לדחות דשאני בכור דעיקרו לשריפה משא"כ בחלה דעיקרה לאכילה דאינה בשריפה אא"כ נטמאה כדמשני הש"ס למאי דפריך וליגמר מינה דהתם עיקר לאכילה וכו' ועוד קשה במאי דמשני הש"ס שאני התם דכתיב לדורותיכם דאמאי לא משני כדמשני בתר כן דשאני גבי חלה דעיקרה לאכילה ברם הכא גבי בכור עיקרו לשריפה ולמה הוצרך הש"ס מטעם קרא דלדורותיכם ואם נאמר דניחא ליה להש"ס לשנויי מטעם דלדורותיכם כתיב כי היכי דלא תיקשי לן מעיסה טמאה דעיקרה לשריפה דאף דהמקשן לא הקשה אלא מעיסה טהורה מ"מ התרצן תירץ תירוץ כולל אפי' לעיסה טמאה א"כ מאי דמשני למאי דפריך וליגמר מינה מטעם זה דהתם עיקר לאכילה הכא עיקר לשריפה כיון דמקרא דלדורותיכם ילפינן דאפי' עיסה דעיקרה טמאה חייבת בחלה ובעיסה טמאה הרי עיקר לשריפה היא כבכור :

ועוד קשה דאמרי' בספרי בפ' שלח לך וז"ל לדורותיכם להביא את עיסת שביעית שהיא חייבת בחלה שהיה בדין ומה שאר פירות שחייבין במעשר פטורין מן החלה עיסת שביעית שפטורה מן המעשר אינו דין שפטורה מן החלה והרי לקט ושכחה ופאה יוכיחו שפטורים מן המעשר וחייבים בחלה וכן יוכיחו לעיסת שביעית שאע"פ שפטורה מן המעשר שתהיה חייבת בחלה לא אם אמרת בלקט שכחה ופאה שמינם חייבת במעשרות לפיכך חייבין בחלה תאמר בעיסת שביעית שמינן פטורין מן המעשרות לפיכך תהיה פטורה מן החלה ת"ל לדורותיכם להביא את עיסת שביעית שתהיה חייבת בחלה עכ"ל ולפי מאי דמשני הש"ס הכא דשאני התם דכתיב לדורותיכם אכתי קשה לרב חסדא מברייתא זאת דספרי דמשמע דמאי דאיצטריך קרא הוא כי היכי דלא נילף מק"ו דשאר פירות חוץ מה' המינין דחייבין במעשר ופטורין מחלה וק"ו לעיסת שביעית שפטורה ממעשר דודאי פטורה מחלה ולפי סברת ר"ח אפי' בלאו האי ק"ו איצטריך קרא לחייב בחלה כי היכי דלא ניתא דלאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה דכיון דאילו מיטמיא בת שריפה היא ואולם אם כנים אנחנו במ"ש דגירסת הר"ס בכל הסוגיא הוא לאכלה אמר רחמנא ולא לסחורה א"ש הכל ומאי דאמרו בספרי דאי לאו ק"ו דשאר פירות לא הוו צריכין לקרא דלדורותיכם י"ל דאין הכי נמי דלענין עיסה טהורה דאיכא למיפטר מטעם לאכלה ולא לסחורה בלאו ק"ו דשאר פירות איצטריך קרא אבל לענין עיסה טמאה דלא שייך טעם זה דהא מעיקרא חלה טמאה לשריפה קאי ואינו מסתכר שלא לבערה בשעת הביעור על זה הוא דקאמר הספרי דאפי' לענין עיסה טמאה אצטריך קרא לחייבו בחלה כי היכי דלא נילף לפטור מק"ו דשאר פירות דפטורין מחלה :

והנה ראיתי לרש"י ז"ל שכתב בד"ה לדורותיכם וז"ל לדורותיכם כתיב בחלה משמע אפי' בשביעית וכתיב מראשית עריסותיכם וגו' עכ"ל ולכאורה אינו מובן למה הביא רש"י קרא דמראשית עריסותיכם נמי כיון דאינו ענין לדרשה זאת וכבר הקשה כן הרב תוי"ט גבי מתני' דפ"ט דשביעית ולענ"ד נראה דרש"י בא לרמוז מאי דאמרינן בספרי למעלה מלשון הספרי הנזכר וז"ל מראשית להביא לקט שכחה ופאה שמחייבים בחלה שהיה בדין ומה שאר הפירות שחייבים במעשר פטורין מן החלה לקט שכחה ופאה שפטורין מן המעשר אינו דין שיהיו פטורין מן החלה ת"ל מראשית עריסותיכם להביא לקט שכחה ופאה שמחייבים בחלה ע"כ וזה הוא שרמז רש"י בהביאו קרא דמראשית עריסותיכם לומר דלא תקשי לך דאיך מרבינן עיסת שביעית מקרא דלדורותיכם מאחר דפירות שביעית פטורין מן המעשר ושייך לומר דגם מחלה פטורין מק"ו דשאר פירות שאינן מה' המינין דהא לא קשה מידי דהא כתיב מראשית עריסותיכם לרבות דאפילו לקט ושכחה ופאה דפטורין ממעשר חייבין בחלה וא"כ ה"ה עיסת שביעית

שביעית ולאיתי להתוספות בסוגיא זאת שכתבו בד"ה כיון דאילו מיטמיא וכו' וז"ל ואע"ג דיכול להפריש מעיסה אחרת שאינה של שביעית על זאת ומקיף שתיהן מ"מ הך לאו בת חלה היא ולא מצי לאפרושי מגופה הוי כמו מן החיוב על הפטור עכ"ל ודברי התוס' אלו נפלאו ממני דאיך כתבו דיכול להפריש מעיסה אחרת שאינה של שביעית דאיך אפשר שיפריש מעיסה דפירות דשנה שנית לעיסת שביעית הא תנן בפ"ק דתרומות דאין תורמין מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש ואם תרם אין תרומתו תרומה ודין זה איתא בחלה נמי כמו שמתבאר בפ"ד דחלה משנה ד' יעו"ש וזה פשוט דהתורם מפירות שנה שעברה על פירות שנה זו הוי מן הישן על החדש וכמ"ש הר"ם בפ"ה מהלכות תרומות דין י"א וכתב דאפילו לקט ירק ערב ר"ה עד שלא בא השמש וחזר ולקט אחר שבאה השמש אין תורמין מזה על זה שזה חדש וזה ישן עכ"ל וא"כ קשה דלמה הוצרכו התוס' לדחוק עצמם ולתרץ דחשיב כה"ג כמן החיוב על הפטור דזה דוחק גדול בעיני דכיון דגוף העיסה מצד עצמה חייבת בחלה אלא שמפני שלא תבא החלה לידי שריפה אם יטמא הוא דמפריש ממקום אחר ובאופן זה אינו ברור דזה נקרא מן החיוב על הפטור בהיות דהיה להם לומר טעם אחר ברור בלי שום ספק דמן הישן על החדש אין תרומתו תרומה: ואפשר ליישב דמ"ש התוספות דיכול להפריש מעיסה אחרת שאינה של שביעית על זאת משכחת לה מפירות שנה של שביעית עצמה ויהיה מהחדש על החדש וכגון מעיסה דפירות דח"ל שנכנסו לארץ דכיון דבשעת גילגול העיסה שהוא זמן חיוב חלה היתה בא"י חייבת בחלה מן התורה כדתנן בפ"ב דחלה פירות ח"ל שנכנסו לארץ חייבת בחלה ואמרי' בספרי בפ' שלח לך וכן אמרינן בירושלמי שם דילפי' לה מקרא דהארץ אשר אני מביא אתכם שמה אתם חייבים בין בפירות ח"ל ובין בפירות הארץ אלמא דמן התורה הוא וכן נראה מדברי הר"ם בפרק ה' מהלכות תרומות וכמ"ש הרדב"ז בביאורו על הר"ם שם יעו"ש דבכה"ג דעיסה דפירות ח"ל אין מצות שביעית נוהגת בה דדוקא בפירות הארץ נוהג שביעית ולא בפירות ח"ל ואע"ג דתנן בפ"ק דתרומות אין תורמין מפירות ח"ל על פירות הארץ ולא מפירות הארץ על פירות ח"ל י"ל דהתם הטעם הוא משום דהוי כתורם מן הפטור על החיוב ומן החיוב על הפטור דפירות ח"ל פטורים מתרומה ומעשר דאפי' דנגמרו מלאכתן בא"י דחייבים מדרבנן כמ"ש הר"ם בפ"א מהלכות תרומות וכן במקומות של ח"ל שחייבו חז"ל בתרומות ומעשרות מ"מ כיון דאין חיובייהו אלא מדרבנן חשיב כתורם מן הפטור על החיוב דהא התורם מן הפטור על החיוב מקרי אבל גבי עיסה דפירות ח"ל דמחייבת בחלה מן התורה חשיב כמן החיוב על החיוב ואע"ג דלאיתי להר"ם בפי' המשנה בפ"ק דתרומות דכתב דדין זה דאין תורמין מן פירות ח"ל על פירות הארץ ילפינן לה מקרא דכל מעשר הארץ מזרע הארץ ומהר"י קורקוס בפ"ה מהל' תרומות וכן הכ"מ שם בפ"ה כתבו דהכי אמרינן בספרי דמהאי קרא ילפינן דין זה והספרי הזה הוא בסוף פ' קרח וז"ל מנין שלא יתרום מפירות הארץ על פירות חוץ לארץ ת"ל וכל מעשר הארץ וכו' וא"כ הוא י"ל דאף דלענין חלה חשיב כמן החיוב על החיוב מכל מקום גזירת הכתוב הוא דאין תורמין מפירות חוץ לארץ על פירות הארץ:

הן אמת דלאיתי למהרי"ק שם בפ"ה דתרומות שאחר שכתב שם דדרשו בספרי כן מקרא דכל מעשר הארץ תמה על הר"ם דאיך כתב דאם תרם מפירות סוריא על פירות הארץ דאין תרומתו תרומה כלל דמ"מ מתורם מדבר דחייב מדרבנן לתרומתו תרומה ויחזור ויתרום ופירות סוריא נמי מדרבנן מיהא חייבים וק"ק דכיון דגזירת הכתוב הוא מקרא דכל מעשר הארץ וגו' דמהאי טעמא אפי' בפירות ח"ל דחייבים מן התורה בדין החלה אין תורמין מעיסה דפירות ח"ל על עיסה דפירות הארץ א"כ ה"ה בפירות סוריא דלא עדיף מפירות ח"ל דחייבים מן התורה וע"כ צ"ל דס"ל למהרי"ק דדרשא זאת דכל מעשר הארץ לאו גזירת הכתוב הוא אלא עיקר הטעם הוא משום דחשיב כתורם מן הפטור על החיוב דמהאי קרא ילפינן דין זה דאין תורמין מן הפטור על החיוב ומש"ה הוקשה לו דמ"מ סוריא מדבר החייב מדרבנן דאמרי דתרומה ויחזור ויתרום וזה נראה ג"כ שהיה דעת התוס' הכא דודאי דלענין חלה דחייבת מה"ת וליכא טעמא דמן הפטור על החיוב שפיר מפריש מעיסת ח"ל לעיסת הארץ אלא דלענ"ד נראה דלדעת התוס' אפשר לומר כן ליישב דבריהם אבל מ"מ לדעת הר"ם המחוור יותר לומר דס"ל להר"ם דכיון דמקרא דכל מעשר הארץ ילפי' לה כיון דקי"ל דלא דרשינן טעמיה דקרא ע"כ הא נמי אמרינן דגזירת הכתוב הוא ולאו משום טעמא דמן הפטור על החיוב הוא דאפילו מפירות ח"ל החייבים מה"ת בענין דין חלה אין מפרישין מזה על זה ומש"ה כתב הרב דאפי' מסוריא על פירות הארץ אין תרומתו תרומה כלל ועיקר דלא עדיף מענין חלה דחייבו מה"ת כאמור דלא כסברת מהרי"ק ואפשר דאפי' לסברת התוס' אילו הוה ס"ל דדרשא זאת דכל מעשר הארץ דרשא גמורה היא פשיטא דאין לומר דטעמא משום דהוה מן הפטור על החיוב כיון דגזירת הכתוב היא ולא דרשינן טעמיה דקרא אלא י"ל דס"ל דלאו דרשא גמורה היא אלא אסמכתא בעלמא הוא דדין דאין תורמין מן הפטור על החיוב אסמכוהו אקרא דכל מעשר הארץ: והנה בעיקר סברת ר"ת דס"ל דבהמת שביעית פטורה מן הבכורה לא מעזוב נפשי לבאו"ל דאפי' אם תמצי לומר דהא דאמרי' לענין שביעית לאכלה ולא לסחורה או ולא לשריפה מצות עשה הוא וכמו שהיא סברת הרמב"ן בספר המצות במצות עשה שהוסיף הרמב"ן על הרמב"ם ז"ל במצוה שלישית דמצות עשה היא יעו"ש וא"כ נאמר דס"ם דר"ת דפטורה מן הבכורה מטעם דקי"ל דאין עשה דוחה עשה אחר דהאי עשה דבכור והאי עשה דלאכלה אמר רחמנא מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה מ"מ הא קי"ל דעשה אלים שיש בו כרת דוחה עשה כדאמרי' בפרק תמיד נשחט (דף נט ע"א) דעשה שיש בו כרת דוחה עשה דהשלמה אע"ג דבעלמא אין עשה דוחה עשה יעו"ש וכיוצא בזה אמרי' בפרק שלוח הקן (דף קמא ע"ב) דעשה דמצורע דתמיד משום שלום הבית דחי עשה דשלוח הקן וע' בדברי התוס' בפ"ג דזבחים (דף לג ע"ב) בד"ה לענין וכו' וא"כ הכא בעשה דבכור שהוא עשה אלים דכל שהבכור הוא תם וראוי להקרבה אם שחטו בלא מום בחוץ חייב כרת כדין שחוטי חוץ איך אנו מתירים אותו לשוחטו בחוץ בלא מום מפני עשה דלאכלה ולא לסחורה או ולא לשריפה ולא אמרי' דליתי עשה דבכור דאלים הוא ולידחי עשה דלאכלה דשביעית ואין לומר דלא שייך לומר ליתי עשה אלים וידחה עשה אלא כההיא דעשה דקרבן פסח דכבר חל עליו להקריב קרבן פסח ומחוסר כפרה דבהכי אמרי' דאתי עשה דקרבן פסח ודחי עשה דהשלמה משא"כ הכא דמעיקרא אמרי' דכשקנאה לבהמה בדמי שביעית הרי הבהמה נפטרת מבכורה מטעם קנין כשאר הבהמות הפטורות מצד עצמן וכשנולד הבכור לא חל עליו קדושה כלל דהא ליתא דאכתי אעיקרא דמילתא אני דן דמידי הוא טעמא דשייך לומר דנפטרה בהמה זאת מבכורה מטעם קנין מטעם דלא מצי לאקטורי אימורין דלאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה דמנא ליה הא דמעיקרא לא חל על הבכור שום קדושה הא כיון דמצינו בעלמא דעשה אלים דוחה עשה קל א"כ ה"ה הכא די"ל דלעולם דחל קדושה על הבכור בפטר רחם ואי משום הקטרת האימורין דלשריפה לית לן בה דכך היא המדה דלקיים עשה אלים דחינן עשה קל:

והנה לפי האמור דסבירא ליה לרבינו הרמב"ן ז"ל דהא לאכלה ולא לסחורה או ולא לשריפה הוא מצות עשה שחייב הכתוב לאכול פירות שביעית ולא לעשות סחורה בהם או להפסידם א"כ יוצא לנו דמאחר דקי"ל בעלמא דסתם אכילה בכזית ובין לענין איסור לאו ובין לענין מצות עשה אינו עובר על הלאו ואינו מקיים המצוה כי אם בכזית ה"ה הכא דלאכלה אמר רחמנא דדוקא בכזית או עפי מכזית הזהיר רחמנא לאכלה ולא להפסד וסחורה אבל פחות מכזית אינו בכלל מ"ע כמו שהוא בשאר מצות עשה דלאכילה כעשה דאכילת מצה וכיוצא וא"כ קשה דמאי פריך הש"ס לרב חסדא ממתני' דעיסת שביעית חייבת בחלה מטעם דאילו מיטמיא בת שריפה היא ולאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה הא י"ל דחלה שאני דמן התורה חלה אין לה שיעור דאפי' כחטה שהפריש חלה יצא מידי טבל וכל השיעורין הנאמרים בחלה לבעה"ב ולנחתום אינו אלא מדרבנן וכמ"ש הר"ם ברפ"ה מהלכות בכורים יעו"ש וכ"כ הטור בי"ד סי' שכ"ב יעו"ש וזה מוסכם מהכל וא"כ י"ל דשפיר קתני מתני' דהאוכל מעיסת שביעית קודם שהורמה חלתה חייב מיתה דעכ"פ מן התורה שאין לה שיעור עיסת שביעית טבל היא כל זמן שלא הפריש ממנה כל שהוא לשם חלה דבכה"ג דמפריש מה"ת אפי' פחות מכזית ליכא אזהרה דלאכלה ולא לשריפה דאזהרה זאת אינה אלא בכזית וכיון דמה"ת יכול לפטור העיסה בפחות מכזית למה נפקיע ממנה חיוב חלה ואין לומר דלמאי דקי"ל כרבי יוחנן דלענין איסורין חצי שיעור אסור מה"ת ה"ה נאמר לענין מצות עשה דאם אין לו בליל פסח כ"א חצי כזית מצה מחוייב לאוכלו מה"ת כדין איסור וה"ה הכא בעשה דלאכלה דאפי' בפחות מכזית איכא איסור מה"ת להפסידו דהא ליתא דהכר העליתי בספר תוספת דרבנן להרב א"א ז"ל באות חי"ת חצי שיעור בדף ת"א סוף ע"א דמתוך דברי הריטב"א בחי' ליומא שהביא הרב בני חיא ומדברי המג"א במה שהשיג על הרא"ם ממצות עשה יוצא דבמ"ע לא אמרינן חצי שיעור מה"ת וע"ש שהארכתי וא"כ הכא מאי פריך לרב חסדא ממתני' דחלה כיון דעכ"פ מה"ת דאין לה שיעור אפי' עיסת שביעית היא טבל כיון דבכל שהוא ליכא איסור שריפה הן אמת כי ראיתי להרב המופלא מופת הדור הי"ו כ"י בספר מחזיק ברכה סי' תע"ה ס"ד החזיק דבריו אשר כתב בספרו הבהיר ברכי יוסף ודחה הראיה שהביא הב"ח מדברי הריטב"א והעלה דהעיקר דבמ"ע חצי שיעור איכא קצת מצוה מה"ת יעו"ש ובאמת כי מסוגיא זאת יש ראיה לדבריו דמשום סברא זאת דבחצי שיעור איכא קצת מצוה מה"ת פריך שפיר ממתני' דחלה: ואף דאכתי ק"ק דאמאי לא משני דר"ת ס"ל כר"ל דס"ל דאי שיעור הוא מדרבנן מ"מ י"ל דעדיפא מינה משני הש"ס ובפרט דדחיקא ליה מלתא לאוקמי לר"ת דקי"ל כוותיה במימרא זאת דבהמת שביעית דלא כהלכתא:

ואולם אלה דבריו זאת ניתנה ליאמר לסברת הר"ם בפ"ד מהלכות טומאת אוכלין דס"ל דאוכלין לטומאת עצמן בכל שהוא דאפי' שומשום או חרדל מקבל טומאה יעו"ש וכן הוא סברת רש"י בפרק כל שעה (דף לג:) יעו"ש אבל לדעת התוס' שם בפרק כל שעה ודעימייהו שחלקו על רש"י וס"ל דאפי' לקבל טומאה בעינן כביצה ופחות מכביצה אינו מקבל טומאה וכן נראה שהוא סברת רבינו הרמב"ן בביאורו על התורה בסוף פ' שמיני יעו"ש אכתי קשה דאפי' את"ל דאסור מן התורה לשרוף פירות שביעית אפי' פחות מכזית מ"מ מאי פריך ממתני' לרב חסדא כיון דעיקר הקושיא הוא כיון דאילו מיטמיא בת שריפה היא דהא כיון דמן התורה חלה אין לה שיעור ע"כ עיסת שביעית טבל היא והאוכל ממנה קודם שהורמה חלתה חייב כיון דיכול להפריש פחות מכביצה דליכא למיחש דאילו מיטמיא דאוכל פחות מכביצה אינו מקבל טומאה וליכא משום לאכלה ולא לשריפה ואם כנים אנחנו במה שפירשנו לעיל דגירסת הר"ם בכל הסוגיא הוא לאכלה ולא לסחורה גם גבי מאי דפריך ממתני' דחלה ול"ג הא דאילו מיטמיא בת שריפה אתי שפיר דכ"כ י"ל דסבירא ליה לרבינו הרמב"ן ומאן דסבירא ליה דפחות מכביצה אינו מקבל טומאה דהגירסא היא כסברת הר"ם ואין לומר דבלאו הכי יש ליישב זה דהא אפי' למאן דאמר דאפי' לקבל טומאה אינו מקבל בפחות מכביצה היינו מדאורייתא אבל מדרבנן מקבל טומאה וכמו שהכריע מהר"ם בן חביב בספר תוספות יום הכיפורים דף פ יעו"ש דהא ליתא למלבד דנראה דעל טומאה זו דרבנן אינה בת שריפה כמו שמתבאר בפ"ק דשבת (דף טז סוף ע"א) וכתב רש"י שם בד"ה עבדי רבנן היכרא וכו' דלא שרפי תרומה משום טומאה דרבנן בר מששה ספיקות יעו"ש יתר ע"כ דאפי' את"ל דשורפין על טומאה דרבנן מאי פריך לומר דתהיה פטורה מן החלה מטעם דבת שריפה היא מדרבנן דאיך אפשר דאנו עוקרים דבר תורה בקום עשה ואנו מתירין לאכול מהעיסה בלא חלה מטעם דמדרבנן בת שריפה היא הא כיון דמה"ת שפיר קרינן לאכלה ועוד מאי משני שאני התם דכתיב לדורותיכם דמשמע דקרא בא לחייבה בחלה כי היכי דלא נפטר אותה מטעם דבת שריפה הוית כיון דמה"ת לאו בת שריפה היא:

וכן הקנובקאות חייבות [ג] *אמר רשב"ל הללו מעשה אלפסין הן ורבי יוחנן אומר מעשה אילפס חייבין והללו שעשאן בחמה דכ"ע בין לרבי יוחנן בין לרשב"ל הרתיח ולבסוף הדביק חייב בחלה דנהמא הוא כי פליגי בשהדביק ולבסוף הרתיח רשב"ל סבר כמעשה חמה הוא ופטירי רבי יוחנן סבר מעשה אלפס לא שנא הרתיח ולבסוף הדביק ולא שנא הדביק ולבסוף הרתיח נהמא הוא וחייב בחלה ואדם יוצא בהן י"ח בפסח והלכתא כרבי יוחנן דאמר רבא* הלכתא כר"ל בהני תלת הא בעלמא כר"י והכי נמי פסק רבינו הגדול ז"ל בהלכות [ד] אלא מיהו אשכחן לחד מרבוותא במלתא פירושא דלא דייק דקאמר האי מעשה אלפס דפטר ר"ל ומחייב רבי יוחנן דוקא בדלית ליה גלגול מעיקרא אלא כלהו בלילתן רכה נינהו דיהיב מים בקמח ויהיב להו באלפס או בחמה עד דאפו והכי נמי מתפרש ליה ההיא דאמרינן התם* מצה העשויה באלפס שאינה ראויה ליעשות אלא באלפס אבל היכא דגלגל עיסה בחטים וטמטמה בשעורים לא שנא באלפס ולא שנא בחמה חייבת וקאמר דהיינו סיפא דקתני תחלתה עיסה וסופה סופגנין חייבת דמעידנא דגלגל אחייבא ולא מיפטרא לעולם ואע"פ שעשאה באלפס או בחמה ואפילו

פסחים ל"ז: · יבמות ל"ו: · פסחים ל"ז

[ג] כתב רבינו הרשב"ל הללו מעשה אלפסין הן ור"י אמר מעשה אילפס חייבים והללו שעשאן בחמה וכו' · הנה פלוגתא דר"י ור"ל במעשה אילפס איתיה בפרק כל שעה (דף לז ע"א) ומ"ש רבינו הרמב"ן והלכתא כרבי יוחנן וכו' והכי נמי פסק רבינו בהלכות וכן כתב הרי"ף שם בפרק כל שעה מהאי טעמא שכתב רבינו דהא אמר רבא בפ' החולץ הלכתא כר"ל בהני תלת דנראה דהא בעלמא קי"ל כר"י וכן פסק הרמב"ם בפ"ו מהלכות בכורים יעו"ש ואע"ג דהרי"ף בפ"ק דע"ז גבי פלוגתא דר"י ור"ל בנשא ונתן לפני אידיהן פסק כר"ל דאמר מותר משום דתניא כוותיה דר"ל וכ"פ הר"ם בפ"ט מהלכות ע"ז יעו"ש וא"כ הכא מ"ש דפסקו כר"י מאחר דאמרו במסקנין דפ' כ"ש דתניא כוותיה דר"ל ודאמרינן בברייתא דמייתי התם גבי מעיסה וחליטה וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה שעשאן באילפס פטור בתנור חייב ואמרינן תיובתא דר"י מהך ברייתא דאע"ג דקא משני אמר לך ר"י תנאי היא דתניא וכו' הא דחי לה הש"ס וקאמר לא דכולי עלמא מעשה אילפס פטורין והכא כגון שחזר ואפאו בתנור קא מיפלגו וכו' ומאחר דאיכא למדחי ולומר דבמעשה אילפס לא פליגי מי הכניסנו לומר דתנאי נינהו כיון דיש לנו לומר בבירור אידך ברייתא דאמרו רבנן דמעשה אילפס פטור ונמצא כפי זה דהכא נמי תניא כוותיה דר"ל דאף דהכא שאני דהברייתא לא הויא תיובתא דר"י כיון דלדידיה ס"ל דבהא פליגי ת"ק ורבי יהודה ותנאי היא מ"מ התם נמי בההיא דפ"ק דמסכת ע"ז הברייתא לא הויא תיובתא דר"י דהא יכול לומר ר"י דתנאי נינהו כדאמרינן התם (דף ז ע"ב) נשא ונתן איכא בינייהו תנא קמא סבר נשא ונתן מותר ורבנן בתראי סברי נשא ונתן אסור י"ל דהתם שאני דכיון דאיכא ברייתא מפורשת כר"ל מסתברא להפיקר כר"ל ויש לדחות דת"ק ורבנן בתראי דהתם לא פליגי בהכי דאיכא למימר דפליגי בהם בלא אידיהן או בדשמואל פליגי כדאמרינן התם משא"כ הכא דאף דיש לדחות דת"ק ור' יהודה לא פליגי בהכי מ"מ ע"כ מידי פלוגתא לא יצא דהא קתני בברייתא דמעיסה וחליטה ר' ישמעאל בר' יוסי אומר משום אביו זה וזה לפטור ואמרי לה זה וזה לחיוב דלמ"ד זה וזה לחיוב איכא תנאי בהך ברייתא גופא דע"כ הא דמחייב ר"י כרבי יוסי היינו באילפס דאי בתנור אבל באילפס פטור אם כן רבי ישמעאל היינו חכמים וכמ"ש התוס' שם ד"ה אמר לך וכו' וכתבו התוס' דלא אילטריך לאשכוחי תנאי אלא ללישנא דזה וזה לפטור אבל ללישנא דזה וזה לחיוב איכא תנאי בהך ברייתא גופה ולפ"ד לדעת הרי"ף והר"ם י"ל דאפילו ללישנא דזה וזה לפטור איכא תנאי בהך ברייתא די"ל דס"ל דמאי דמייתי הש"ס ברישא דהך ברייתא דהמעיסה ב"ש פוטרין וב"ה מחייבין וכו' וגמר הכי קתני איזהו המעיסה וכו' הכל הוא ברייתא אחת דמייתי הברייתא ליסנא דמתני' דפלוגתא דב"ש וב"ה לפרש אותה וקאמר איזהו המעיסה וכו' וגמר הכי מייתי פלוגתא דרבי ישמעאל ורבנן וכן משמע מפשט הסוגיא דאי פלוגתא דב"ש וב"ה דמייתי הוא ליסנא דמתני' דחלה ולשון הברייתא אינו מתחיל אלא מלשון איזהו המעיסה וכו' א"כ הכי הו"ל ומי אמר ר"י הכי והתנן התם המעיסה ב"ש פוטרין וכו' ותני עלה איזהו המעיסה וכו' ומדמייתי שתם מיתיבי המעיסה ב"ש פוטרין ש"מ דהכל ליסנא דברייתא דתנא דברייתא מייתי פלוגתא דב"ש וכו' לפרש פלוגתייהו וא"כ לאידך תנא דאמר דבין במעיסה ובין בחליטה ב"ש פוטרין וב"ה מחייבים ע"כ הא דמחייבים היינו דלאחר שהרתיחן ברותחים אפאן באילפס דאי בתנור אבל באילפס פטור א"כ חכמים היינו ת"ק דב"ה מחייבים ומאי דאיצטריך רבי יוחנן לאשכוחי תנאי דתנא קמא ורבי יהודה הוא לאשכוחי תנאי אפילו לאידך תנא דסבירא ליה דמחומרי בית שמאי ומקולי בית הלל הוי וב"ש מחייבין וקיימא לן ב"ש במקום ב"ה אינה משנה באופן דבהך דהכא עכ"פ בכל אופן ולד שיהיה מידי פלוגתא לא יצא ואיכא תנא עכ"פ דס"ל כר"י בלי שום ספק ויכול לומר הנא דאמרי כי האי תנא ובפרט דהברייתא דמייתי ר"י לאותובי לר"ל דקתני הסופגנין וכו' עשאן באילפס חייבים בחמה פטורין פשטא דברייתא אתיא כר"י דלר"ל לא אתיא אלא ע"כ נאמר חסורי מחסרא והכי קתני כדמשני הש"ס אבל בההיא דע"ז דליכא דבר ברור לומר דאיכא תנא דס"ל כר"י ואדרבה איכא ברייתא ברורה כוותיה דר"ל מסתברא דהלכתא כוותיה אלא דדברי הר"ן מ"ש בפרק כל שעה בזה ומ"ש ברפ"ק דע"ז בהא דלפני אידיהן סתרי אהדדי וכבר עמד עליהן הרב יד מלאכי דף קלו ע"ב יעו"ש אלא שתמה שתמה על עיקר פסקי הרי"ף והר"ם ולפ"ד יש ליישב כדבר האמור:

[ד] והנה מ"ש רבינו הרמב"ן ז"ל אלא מיהו אשכחן לחד מרבוותא במלתא פירושא דלא דייק וכו' האי חד מרבוותא ר"ת וז"ל הוא כמ"ש התוספות והרא"ש ושארי הראשונים משמיה דס"ל דכולהו מיירי בדליכא גילגול מעיקרא דכולהו בלילתן רכה נינהו אבל היכא דגלגול עיסה ל"ש באילפס ל"ש בחמה חייבת דמעידנא דגילגול איחייבא ולא מיפטרה לעולם אפילו בדגלגל אותה ע"ד לעשותה באילפס או בחמה וסופגנין ובדברי התוספות וכיוצא לא בא תפורש בסברת ר"ת אי סבירא ליה הכי גבי מתני' דעיסת הכלבים כשאין הרועים אוכלים ממנה דפטורה דלדידיה מיירי נמי דוקא בבלילתו רכה דאי מיירי בבלילתו עבה הא איכא גילגול ומשעת גילגול נתחייבה אף שעשאה מתחלה לאכילת הכלבים ע"ד שלא יאכלו הרועים ממנה דאפשר דע"כ לא קאמר ר"ת דבלילתו עבה דאיכא גילגול לא מהני דעתו של אדם לפטור אלא דוקא כשגלגל עיסה ועשאה ע"ד לעשותה סופגנין דבכה"ג כיון שעשאה לשם אכילת אדם כדרך הפת חייבת אבל בעיסת הכלבים שעשאה ע"ד שאין הרועים אוכלים אותה אעפ"י שבלילתו עבה פטורה כיון שלא נעשית לאכילת בני אדם וכהא דהזה כתב הר"ן בפרק כילד מברכין דף ל ע"ב בסברת ר"ת דעפ"י סברת רבינו תם באופן זה ייושב ההיא דאמרינן התם דלחם העשוי לכותח דאופין אותה בחמה דמיירי דבלילתו עבה וכל שעשאה כעבין חייבת מפני מראית העין אבל בעשאה כמודין פטורה י"ל דאעפ"י שבלילתן עבה כיון שלא נעשית לדעת אכילה אלא לתרוך אותה באור ולעשות ממנו כותח לפיכך פטורה כדאמרינן בעיסת הכלבים יעו"ש וכן נראה דס"ל לרבינו ישעיה בספר המכריע סי' ס"ג שהאריך שם בסברת ר"ת וכתב וז"ל שמעינן מהכא דכל גילגול עיסה חייב בחלה אפילו בהנך באילפס לר"ל ובחמה לר"י בר מהנהו דממעט במסכת חלה כגון עיסת הכלבים עכ"ל כנראה דס"ל כסברת הר"ן הנזכר אמנם מדברי רבינו מתבאר דס"ל כסברת ר"ת הוא אפי' בעיסה עבה שעשאה לשם אכילת כלבים אעפ"י שלא נעשית לשם אכילת אדם שהרי כתב וז"ל ואפילו עיסת כלבים שאין הרועים אוכלין אותה משעת גילגול נתחייבה ותו לא מיפטרה אלא כולהו הני פטורי דחלה בשלא גלגל עכ"ל וכן מתבאר ממה שהביא ראיה לסתור סברת ר"ת מהירושלמי דפירשה ההיא דעיסת הכלבים דלפי סברת המכריע והר"ן אין כאן שום ראיה מזה לסתור סברת ר"ת דהא ר"ת מודה כשעשאה שלא לשם אכילת אדם:

הן אמת דאפילו לפי סברת רבינו בסברת ר"ת יש ליישב דברי הירושלמי הזה דמייתי רבינו לר"ת דהא לפי סברת רבינו הא דעיסת כלבים נמי לר"ת מיירי בלילתה רכה כמ"ש הוא עצמו וא"כ יש לומר דמתני' דעיסת כלבים מיירי דאף דבלילתו רכה מתחלה מ"מ כיון דבסוף מיירי דאפאה בתנור כשאר לחם מן הראוי היה לומר דחייבת מידי דהוה למאי דתנן תחלתה סופגנין וסופה עיסה חייבת דתחלתה סופגנין שבלילתה רכה והלולין כעין הספוג וסופה עיסה שנאפית בתנור כשאר עיסה חייבת שבאחד

מהן

[ה] ואפילו עיסת הכלבים שאין הרועים אוכלין ממנה משעת גלגול איחייבא ותו לא מיפטרא אלא כולהו הני פטורי דחלה בשלא גלגל ואנן לא חזינן להך סברא ולא סלקא לן כהוגן דהא אנן עיסה שתחלתה סופגנין תנן וכו' דשמעת מינה דכלהו עיסה נינהו דאי לאו עיסה נינהו הו"ל למתני סופגנין שתחלתן וסופן סופגנין פטורים תחילתה עיסה ועשאן סופגנין סופגנין ועשאן עיסה חייבים דהא סופגנין לאו עיסה אינון והכי נמי תנן* עיסת הכלבים בזמן שהרועים אוכלין ממנה וכו' דאלמא עיסה היא וליכא אלא דרועים אוכלין ממנה ואין אוכלין ממנה ודאי התם אשכחן בירושלמי דפרישו בה איזהו עיסת הכלבים רבי שמעון בן לקיש אומר כל שעירב בה מורסן מתניתא אמרה כן בזמן שהרועים אוכלין ממנה פעמים שאין הרועים אוכלין ממנה רבי יוחנן אמר כל שעשאה כעבין ותני כן עשאה כעבין חייבת עשאה למודין פטורה רבי בא בשם שמואל רבי אמי בשם רבי חייא רבה אפילו עשאה קלוסקין והתנינן אם אין הרועים אוכלין ממנה תיפתר שעשאה משעה ראשונה שלא יאכלו הרועים ממנה וכיון דמסקנא הכין שמעינן מינה דעיסת הכלבים אפי' עשאה מסלת נקיה כמצתו של שלמה כיון דאדעתא דכלבים פטורה מן החלה וה"נ דינא דסופגנין אע"פ שגלגל העיסה כדרכה כיון דעל דעת לעשותה סופגנין הוא שגלגל ובסוף נמי עשאה סופגנין פטורה והאי דברי הכל היא דע"כ לא פליגי אלא בעיסת הכלבים דתחלתה וסופה עיסה ונאפת בתנור ולחם גמור הוא ולפום הכי חיישי רבי יוחנן וריש לקיש שמא יהלך לאכול לרועים ממנה אי נמי דלמא אתיא לאחלופי בלחם דעלמא ומשתכחא תורת חלה ולהכי בעו היכרא דמורסן או לימודין ורבי חייא לא חשבה כלל ואפילו קלוסקין פטורה אבל סופגנין שסופן מוכיח על תחלתן הכל מודים שהולכין אחר דעתו של אדם תחלתה וסופה על דעת סופגנין פטורה תחלת גלגול על דעת עיסה סתם ונמלך לסופגנין חייבת שכבר נתחייבה משעת גלגול גלגל על דעת סופגנין ונמלך שלא לעשותה סופגנין אלא עיסה סתם לדבר אחר חייבת וכי תימא מאי שנא מהא דתנן* הקדישתה עד שלא גלגלה וגלגלה הגזבר ואחר כך פדאתה פטורה שבשעת חובתה היתה פטורה התם מחוסר מעשה הכא במיבללא בעלמא ומעשה שבסוף מוציא מידי מחשבה וכן הקנובקאות ששנינו חייבות מפרש עלייהו בירושלמי שלא תאמר הואיל ועתידה להחזירה לסלתה תהא פטורה מן החלה מאי טעמא כיון דקאפיה לה בתנור או באלפס ונעשית לחם קודם שמחזירה לסלתה לא מיפטרא במחשבה דמעיקרא מאי טעמא לחם כתיב והא איתעבידא לחם הא חשיב עליה בשעת גלגול לדבר שאינו עושה אותה לחם בסוף פטורה ותו לא מידי [ו] ואילו היכא דשדא מוגלשין על גבי קמח או קמח על גבי מוגלשין אעפ"י שהאור מהלך תחתיו וקא מרתח להו טובא אי עבדינהו עיסה וקא הדר אפי להו בתנור או באלפס חייבין בחלה דתנן* המעיסה בית שמאי פוטרין ובית הלל מחייבין וה"ה להחליטה והכי נמי קמח קלי שעשאו בצק חייב ואמר רבי יוחנן והוא שאפאן: גרסינן בפרק החולץ *האי חלוט דקאטרינן מצה היא למאי הלכתא אמר רבינא לומר שאדם יוצא בה י"ח בפסח דאף על גב דעבד פת וחלטה מעיקרא כיון דהדר אפייה בתנור או באלפס לחם איקרי ואדם יוצא בה י"ח בפסח וחייב נמי בחלה גרסינן בפרק כיצד מברכין *אמר אביי טריתא פטורה מן החלה מאי טריתא איכא דאמרי מרתח גביל ואיכא דאמרי נהמא דהנדקא ואיכא דאמרי לחם העשוי לכותח דתני ר' חייא לחם העשוי לכותח פטור מן החלה ואם עשאה כעבין חייבת ואיתא התם בהלכות והתם נמי האי כובא דארעא מברך עליה בורא מיני מזונות ואי קבע סעודתיה עליה מברך עליה המוציא ושלש ברכות אמר מר בר רב אשי הואיל ואדם יוצא בה י"ח בפסח מאי טעמא לחם עוני כתיב הלכך חייבת נמי בחלה:

מתני' נחתום שעשה שאור לחלק חייב בחלה ונשים שנתנו לנחתום לעשות להן שאור אם אין בשל אחת מהן כשיעור פטורה מן החלה:

ירושלמי רבי יוחנן שכן העושה עיסה ע"מ לחלקה בצק פטורה מן החלה והתנינן נחתום וכו' לא בדעתו הדבר תלוי בדעת הלקוחות הדבר תלוי שמא ימצא לקוחות *ויחלף לעשותה עיסה ושמעינן מינה שהעושה על מנת לפטור פטורה ואע"פ שנתגלגלה בענין חיוב:

תנן *עיסת הכלבים בזמן שהרועים אוכלין ממנה חייבת בחלה ומערבין בה ומשתתפין בה ומברכין עליה ומזמנין עליה ונעשית בי"ט ויוצא בה אדם י"ח בפסח אין הרועים אוכלין ממנה אינה חייבת בחלה ואין מערבין בה ואין משתתפין בה ואין מברכין עליה המוציא ואין מזמנין עליה ואינה נעשית ביום טוב ואין אדם יוצא בה י"ח בפסח בין כך ובין כך מטמאה טומאת אוכלין

אוכלין* (חלה פ"א מ"ט) [ז] החלה והתרומה חייבין עליה מיתה וחומש ואסורין לזרים והם נכסי כהן ועולין באחד ומאה וטעונין רחיצת ידים ורגלים והערב שמש ואינן ניטלין מן הטהור על הטמא אלא מן המוקף ומן הדבר הגמור (שם) [ח] *האומר כל גרני תרומה וכל עיסתי חלה לא אמר כלום עד שישייר מקצת מאי טעמא בעינן ראשית ששיריה ניכרין:

ועל

דמפשט הש"ס דילן כך הוא ולא נצרכינן להירושלמי ואפשר דס"ל לרבינו דמתוך דברי הש"ס דילן נראה דמלתא דפשיטא דאפילו שהאור מהלך תחתיו והוי ביטול גמור מחייבין ב"ה דהרי בירושלמי גם לפי שיטת הירושלמי דאית להו הספק הש"ס דילן דאמרו איהו המעיסה הנותן חמין לתוך קמח חליטה קמח לתוך חמין פריך הש"ס עיסה חמין נחלקת כל צורכה בל' נחלקת כל ערכה ב"ש פוטרין ומשני שני תלמידים שנו אותה דהכוונה לומר דאיך אפשר כפשטא דמתני' דב"ש מחייבין בחליטה ופוטרין במעיסה דהדבר ק"ו ומה חליטה שהוא קמח לתוך חמין תחתיה גבל והוי ביטול גמור עכ"ז אפיה דאמ"כ מהני מעיסה דהוי חמין לתוך קמח דתתאה גבר ולא הוי ביטול לכ"ש דאפיה דאחר ביטול כזה מיחייב ואם כן לפי הש"ס דילן דהמעיסה קמח לתוך חמין הוא למאי דפריך הש"ס ותנא קמא מאי שנא המעיסה ומאי שנא החליטה' פדיפא מינה הו"ל למפרך דאיך אפשר לומר דבית הלל במעיסה מחייבין אף דהוי ביטול גמור דתתאה גבר ובחליטה דהוי חמין לתוך קמח דלא הוי ביטול דתתאה גבר פוטרים כעין מה שהקשו בירושלמי לבית שמאי לפי גרסתם בברייתא ומדלא הקשו כן בש"ס דילן כי אם דמאי שנא זה מזה ע"כ צריך לומר דקבירא ליה לש"ס דילן דבין במעיסה ובין בחליטה מיירי דהכלי שמקמת בו או הכלי שמסים רותחין בו הוא ע"ג האש והאור מהלך תחתיו דבכה"ג זה וזה ביטול גמור וליכא לאקשויי כי אם דמ"ש מעיסה וחליטה ולא עוד זה נראה בדעת רבינו אבל התוס' במ"ש בד"ה ותנא קמא וכו' דהקשו לימא דמר סבר עילאה גבר ומר סבר תתאה גבר דנראה דס"ל דהכא מיירי דאין האור מהלך תחת הכלי שמקמת או המים רותחין בו דאי מיירי באור מהלך תחתיו לא שייך לחלק בין עילאה גבר או תתאה גבר וק"ק דכיון דלרבי יוסי בירושלמי איירי הכא באור מהלך תחתיו א"כ היו יכולין התוס' לתרץ דהכי ס"ל לש"ס דילן ומשו"ה לא משני הש"ס דפליגי אי עילאה גבר או תתאה גבר וניחא ליה להש"ס לומר דמיירי באור מהלך תחתיו ולא לומר דפליגי אי עילאה גבר או תתאה גבר דכיון דקי"ל כשמואל דתתאה גבר דתניא כוותיה דשמואל כדאמרינן בפרק כיצד צולין א"כ לא ניחא ליה להש"ס לומר דב"ה דהלכתא כוותייהו ס"ל דעילאה גבר הפך סברת שמואל דקי"ל כוותיה ודו"ק ולפי מ"ש רש"י בפ"ב דשבת (דף מב ע"א) בפלוגתא ב"ש וב"ה דהתם דנראה דבין ב"ש וב"ה ס"ל תתאה גבר יעו"ש א"ש דלא משני הכא דפליגי אי תתאה גבר או עילאה גבר:

[ז] מתני' החלה והתרומה חייבים עליה מיתה וחומש ואסורין לזרים וכו'. ומתבאר בירושלמי בפ"ב דבכורים דמאי דתנן ואסורין לזרים לגדדין קתני דחייבים עליה מיתה וחומש בזר שאכל כזית אבל בפחות מכזית מיתה וחומש ליכא אבל אסור מדין חצי שיעור דלר' יוחנן חצי שיעור אסור מה"ת וכל הפוסקים הסכימו דאין לפרש מתני' במאי דקתני ואסורין לזרים אלא באופן זה דקאי לחצי שיעור כמ"ש התוס' בפרק הזהב (דף נג ע"א) ד"ה ואסורה לזרים וכו' וכן כתב הרב בספר א"ז שם משם רבינו הרמב"ן ז"ל וכן כתבו עוד התוספות בפרק הערל (דף עג ע"א) ד"ה ואסורים לזרים וכן כתבו הרשב"א והריטב"א בפ' הערל בחי' יעו"ש וכן כתב בתוספי הרא"ש שם בפרק הערל ומדברי התוס' ורבינו הרמב"ן והרא"ש הנזכר מתבאר דמתני' מיירי בחצי שיעור לכו"ע לר"י מדאורייתא ולר"ל מדרבנן למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה דלר"ל אסור לזרים מדרבנן והר"ש במתני' הביא הירושלמי דבכורים דמוקי למתני' דהתם בחצי שיעור לר"י וכתב ויתכן האי שינויא במתני' דהכא אבל לא בא מפורש בדברי הר"ש וכן בדברי הרשב"א והריטב"א הנזכר אי מצי אתיא מתני' נמי לר"ל ואיסורו הוא מדרבנן וקרוב הדבר דהכי ס"ל כסברת התוס' ודעימייהו מדלא פירשו לומר איך יפרש ר"ל למתני' לשיטתיה דחצי שיעור מותר מן התורה ואולם ראיתי להרא"ש בפי' מתני' אשר בא דבריו בתוך דברי הר"ש דעל מ"ש הר"ש דבעלמא במתני' דבכורים קתני כן לומר דבמעשר אפילו איסורא ליכא אבל הכא קשה והרא"ש סיים וז"ל אבל הכא כדי נסבה ואגב ריהטא דהסיפא מתני' תני נמי הכא ואחר דברי הירושלמי שהביא הר"ש סיים הרא"ש וז"ל ומיהו לר"ל דלית ליה חצי שיעור אסור י"ל כדפרשינן עכ"ל ודברי הרא"ש אלו הם הפך ממ"ש בתוספותיו בפרק הערל דכתב דגם לר"ל אתיא מתני' ואסור מדרבנן קאמר ומדברי רבינו עובדי' במתני' נמי נראה דס"ל דלא מצינן למימר דמתני' לחצי שיעור אלא לר"י דס"ל דחצי שיעור מדאורייתא וצריך טעם אמאי לא אתיא כר"ל נמי כיון דמודה ר"ל דמדרבנן אסור ואפשר לומר דלא ניחא להו למימר דאתיא כר"ל ואסורין לזרים דקתני הוא מדרבנן דהא קתני מתני' אח"כ ועולין באחד ומאה דאם נתערבו בפחות ממאה מדמעין ומשמע דקאי על כל החלוקות דתני ברישא בין דאיכא כזית דחייבים עליו מיתה וחומש ובין בפחות מכזית דאינו אלא איסורא בעלמא דגם בפחות מכזית מדמע ובעלמא לר"י דחצי שיעור מדאורייתא א"ש דמדמע כיון דמן התורה אסור אבל לר"ל דאינו אלא מדרבנן אין סברא דמדמע כיון דמעיקרא עיקר איסור דימוע אינו אלא מדרבנן דמדאורייתא בטל ברוב ואם דלא בטיל כי אם באחד וק' אינו אלא מדרבנן ודוקא בדבר דאסור מן התורה החמירו חז"ל אבל באיסור דרבנן לא החמירו וכיוצא לזה אמרי' בפירקין דבכורות (דף כז ע"א) דאמר שמואל תרומת ח"ל בטילה ברוב ודעת רש"י ז"ל ורבינו הרמב"ן לעיל בסוגיא זאת דבטילה ברוב אפילו לאכלה זר ולא בעי אחד ומאה כיון דהויא מדרבנן ויש לומר דס"ל חצי שיעור לר"ל דמדרבנן הוא ועיין במה שהארכתי לעיל בסוגיא הנזכר ולדעת רבינו הרמב"ן דס"ל דמתני' אתיא נמי כר"ל י"ל דס"ל דהא דקתני מתני' ועולין באחד ומאה לא קאי אלא על עיקר חלה ותרומה בשיש בה כזית דוקא ועוד דכבר כתבנו לעיל בסוגיא דתרומת ח"ל שכתב הרשב"א בחדושיו בפרק הערל משם רבינו הרמב"ן על דף פ"ב דלא אמרינן הכי אלא בתרומת ח"ל שאין לה עיקר מן התורה אבל בתרומת הארץ אף דאינו אלא מדרבנן כתרומת תאנים ושאר פירות דמדרבנן החמירו חז"ל בעינן באחד וק' יעו"ש באורך וא"כ ה"ה בחצי שיעור כיון דעיקרו מן התורה וגזרו חצי שיעור אטו שיעור שלם דמדאורייתא אלא דכפי זה נראה דאין מקום ליישב לסברת הרא"ש והרב"ש ע"ד האמור מטעם דס"ל דחצי שיעור דמדרבנן אינו מדמע כעין הסיא דתרומת חו"ל דהא ע"כ צריך לחלק כמו שחילק רבינו הרמב"ן דשאני תרומה מ"ל דעיקרו מדרבנן דהא משנה שלימה שנינו בפ"ד דתרומות דאפי' בתאנים דתרומתו מדרבנן אמרינן דמדמעת ואפי' את"ל דס"ל דמעשר פירות מדאורייתא כמעשר דגן מכל מקום הרי תנן התם בפרק הנזכר משנה י"ג דאפילו בירק דלכ"ע מעשר ירק מדרבנן תרומתו מדמעת ואינו עולה כי אם באחד וק' וא"כ ע"כ צריך לחלק כמו שחילק רבינו הרמב"ן כאמור ועפ"ז האמור יתיישב אגלי מאי דלכאורה קשה דלמה לא מצאו כל הראשונים אופן ליישב מתניתין דקתני ואסורים לזרים כי אם דמיירי בחצי שיעור הא שפיר י"ל דמאי דקתני ואסורים לזרים הוא אפילו בשיעור שלם ומיירי בזר האוכל תרומת ספק ולגדדין קתני דהאוכל תרומת ודאי חייב מיתה וחומש אבל ספק תרומה לכתחלה אסורה לזרים שמא תרומה היא וספק דאורייתא לחומרא אבל בדיעבד אם אכל פטור ממיתה דספק נפשות להקל ופטור מן החומש דהמע"ה וכדאמרינן במתני' בפ"ג דתרומות התורם קישות ונמצאת מרה אבטיח ונמצא סרוח תרומה ויחזור ויתרום חבית של יין ונמצא של חומץ אם ידוע שהיתה של חומץ אינה תרומה וכו' אם ספק תרומה ויחזור ויתרום הראשונה אינה מדמעת בפני עצמה ואין חייבין עליה חומש וכן השניה ע"כ הרי מפורש דספק תרומה פטור מן החומש וכן מתבאר ממתני' דפ"ז דתרומות משנה ב' ומשנה ו' יעו"ש ופסקה הר"מ בפ"י מהל' תרומות דין כב יעו"ש וכיוצא לזה פסק הר"מ בפ"ט מהל' מעשה הקרבנות דין י"ד בדין לחם המוכם מן התודה יעו"ש ואולם מתבאר בדינים אלו דספק תרומה אינה מדמעת וכיון שכן י"ל דמש"ה לא ניחא להו לאוקמי מתני' דאסורין לזרים בספק תרומה כיון דקתני עלה בסיפא ועולין באחד ומאה דמשמע דקאי נמי אחלוקה דאסורין לזרים ואי מיירי בספק תרומה אין הדין כן דברוב היתר בלבד מתבטל ולא בעינן אחד וק' אלא דלענ"ד זה דוחק דסיפא דקתני דעולין באחד וק' אינו כל כך מוכרח לומר דקאי נמי לסיפא דאסורין לזרים די"ל דלא קאי אלא ארישא דמחייבים עליה מיתה וחומש דהא קתני סיפא וטעונים רחיצת ידים ולפי מאי דמוקמינן לה דאסורים לזרים הוא לחצי שיעור ע"כ הא דטעונים רחיצת ידים לא קאי לחצי שיעור דהא קי"ל דלענין נטילת ידים שתקנו חז"ל לאכילת חולין משום סרך תרומה לכ"ע פחות מכזית אינו צריך נטילה כדמפורש בא"ח סימן קנח יעו"ש וא"כ ע"כ דה"ה האוכל פחות מכזית מתרומה דאינו צריך נטילת ידים דאל"כ אמאי לא תקנו נמי בחולין משום סרך תרומה וכיון דסיפא דטעונים רחיצת ידים אמרינן דלא קאי לחלוקה דאסורין לזרים א"כ שפיר י"ל דמיירי בספק תרומה וסיפא דעולין באחד ומאה לא קאי אלא לתרומת ודאי דרישא: והנה בס' קהלת יעקב באות מ"ית חצי שיעור דף לה ע"א כתבתי דעלה על דעתי דאפי' לר"ל אפשר לאוקמא מתני' כאבא שאול דאמרינן בפ' כל שעה [דף לב:] דס"ל דהאוכל פחות מכזית כל דאיכא שוה פרוטה חייב חומש וכתבתי שם דע"כ מודה ר"ל דלאבא שאול חצי שיעור אסור מן התורה ומש"ה כיון דבמזיד אסור מן התורה לאכול חצי שיעור מתרומה גם בשוגג חייב חומש משום כפרה דאי לא אסור מן התורה מה שייך חומש לכפרה ונראה דעלה על דעתי לומר כן משום דלא אפשר לומר דלאבא שאול אפילו מיתה חייב במזיד בשוה פרוטה פחות מכזית דעל כרחך צריך לומר דלא אמר כן כי אם לענין חומש בשגגה דבעי כפרה אפילו בפחות מכזית לכפרה הואיל וחצי שיעור אסור מן התורה במזיד אבל מודה אבא שאול דבמזיד אינו חייב מיתה בפחות מכזית דהא כתיב וכל זר לא יאכל קודש ואי אבא שאול לא ס"ל כר' שמעון בעלמא דכל שהוא למכות אי אפשר לחייב מיתה בפחות מכזית דהא לרבנן סתם אכילה בכזית ולא רבי קרא דונתן את הקדש דחייב בפחות מכזית כ"א לענין תשלומי קרן וחומש בלבד דכיון דבמזיד אסור מן התורה בעי כפרה בשוגג ועפ"י יסוד זה עלה על דעתי שם לומר דמתני' אתיא כאבא שאול אפי' לר"ל דרישא דחייבין עליו מיתה במזיד מיירי בכזית וחיוב חומש מיירי בשוה פרוטה אפי' פחות מכזית ואסורין לזרים נמי במזיד מיירי נמי בשוה פרוטה פחות מכזית דאיסורא איכא ולא מיתה זה היה דעתי במה שכתבתי שם אבל לעת עתה חשבתי דרכי דהדבר קשה לומר דלאבא שאול חייב חומש בשגגה בלא חיוב מיתה במזיד דהיכן מצינו חיוב חומש שהוא במקום קרבן וכדאמרינן בפ' כלל גדול (דף סט ע"ב) רבא אמר מיתה במקום כרת עומדת וחומש במקום קרבן קאי יעו"ש שיתחייב משום דאסור מן התורה במזיד אף דליכא חיוב מיתה או מלקות במזיד דאפילו לרב דס"ל דזר שאכל תרומה אינו חייב מיתה כי אם מלקות כדאמרינן בס"פ הנשרפין [דף פג:] ועכ"ז חייב חומש בשוגג מ"מ הא איכא עונש מיתה במזיד

דמחייב מלקות אבל בחצי שיעור דליכא עונש כלל כי אם איסור לא מצינו חיוב חומש אשר ע"כ נראה פשוט דעיקר הוא דהכא שאול אף לענין מיתה אמר דחייב במזיד בשוה פרוטה וכן מוכח ממאי דאמרי' התם בסוף הסוגיא עלה דאמרינן דאף רב פפא סבר ביה ומייתי הא דתניא במעילה ופריך מאן שמעת ליה דאמר הזיד במעילה במיתה רבי היא וכו' מ"ש דרבי אמר כ"א גמר חטא חטא מתרומה וכו' ומינה מה תרומה בכזית אף מעילה בכזית ומתקיף לה רב פפא ממאי דרבי כרבנן ס"ל דילמא כאבא שאול ס"ל דאמר יש בה שוה פרוטה אע"ג דלית בה כזית ע"כ ואם איתא דאבא שאול לא אמר כי אם לענין חומש אבל למיתה בעי כזית איך מוקי לרבי כאבא שאול אלא ע"כ צ"ל דאבא שאול אפילו לענין חיוב מיתה קאמר ויליף לה מקרא דונתן את הקודש דמוכח מינה דתשלומי קרן וחומש בשוגג הוא בשוה פרוטה וכיון דבשוגג חייב אפילו פחות מכזית ה"ה במזיד לענין חיוב מיתה דזה תלוי בזה דבאופן שחייב בשוגג חייב נמי במזיד ואין לתמוה על סברת אבא שאול דאי ס"ל בעלמא כרבנן דסתם אכילה בכזית א"כ הכא הא בין במזיד ובין בשוגג כתיב לשון אכילה וסתם אכילה בכזית וא"כ אף דגלי קרא בתרא דונתן את הקודש דבעינן שוה פרוטה מ"מ אכתי נמי ניתא דתרתי בעינן כזית ושוה פרוטה דבהכי אתי שפיר הני תרי קראי דאין א תמיה די"ל דס"ל לאבא שאול דכיון דלא מצינו בכל התורה כולה שום דבר שהצריך הכתוב תרי שיעורי כזית ושוה פרוטה דבכל האיסורין הוא בכזית בלבד ולא יש שיעור דשוה פרוטה כי אם במעילה ובשוה פרוטה בלבד סגי וא"כ ה"ה בתרומה דמאחר דחדית לן קרא דבעינן שוה פרוטה תו ליכא למימר דבעינן נמי כזית שיעורא אחרינא וזה לא מצינו ועכצ"ל דקרא דאיש כי יאכל קדש בשגגה הסוה פרט למזיק כדאמרינן התם וקרא דכל זר לא יאכל קדש דגבי מזיד י"ל דכבר נודע מ"ש הרא"ש דלר"י דחצי שיעור אסור מן התורה ס"ל דסתם אכילה שבתורה בכל שהוא אלא דאתיא הלכתא ואפקיה ממשמעותיה לענין עונשין אבל לענין איסורא כדקאי קאי אבל לר"ל דחצי שיעור מותר מה"ת מש"ה סתם אכילה בכזית אפילו לענין איסורא כמו שהארכתי גם בזה יעו"ש וא"כ הכא דלאבא שאול שיעור תרומה לעונש מיתה או לעונש חומש דהוא בשוה פרוטה ובפחות משוה פרוטה פטור מכל מקום לענין איסורא אי הוי פחות משוה פרוטה ויש בה שיעור כזית אסור מן התורה אפילו אליבא דר"ל דהכתיב וכל זר לא יאכל קדש ואף דלענין עונש לא מחייב בכזית דהא כתיב ונתן את הקדש מ"מ אהני לן ליגנא אכילה דכתיב בקרא דוכל זר לא יאכל קדש דסתם אכילה בכזית לענין איסורא דאסור מן התורה דלא דמי לסברת ר"ל דעלמא דפחות מכזית מותר בכל איסורים דהתם שאני דבעינן קרא כדכתיב וסתם אכילה לא הויא פחות מכזית משא"כ הכא דאדרבה קרא דלשון אכילה מסייע לן לאסור מן התורה בכזית אף דעונש ליכא בפחות משוה פרוטה ומאחר דרב פפא מוקי דרבי נמי ס"ל כאבא שאול א"כ שפיר יכולין אנו לומר דאפילו לסברת הרא"ש ור"ע דס"ל דלר"ל לא מצינן לאוקמי מתניתין דקתני ואסורין לזרים בחצי שיעור אפשר לומר דמתני' אתיא כאבא שאול וכרבי דס"ל לענין עונש בשוה פרוטה וא"כ ה"ה דמתניתין דחייבין עליו מיתה וחומש בשוה פרוטה ואם הוא פחות משוה פרוטה כל שיש בו כזית שלם אסור לזרים מן התורה:

הן אמת שמאי שעליתי שם דהעיקר הוא דלר"ל אבא שאול סבירא ליה כר"ש דס"ל דכל שהוא למכות ולא אמרו כזית אלא לקרבן אבל לעת עתה ראיתי כי טעות הוא בידי וכל מה שכתבתי שם בהא דאבא שאול כתבתי בחפזון בלא השגחה מעליא דלפי האמור אין אנו צריכין לומר דלר"ל אתי הא דאבא שאול כר"ש כדי שמעון דעלמא ועוד דאטיקרא למלתא אי אפשר לומר כן דאבא שאול כר"ש ס"ל אלא לפי שיטת התוס' שכתבו בפ"ג דשבועות (דף כא ע"ב) ד"ה דלא אמרו כזית וכו' וז"ל ודוקא בשאר איסור כזית לקרבן שהקרבן תלוי בכרת וזדונו בכרת לא הוי אלא בכזית אבל בשבועת ביטוי דאין בו כרת אלא לאו והקרבן תלוי בלאו כי היכי דלוקין על כל שהוא מביא קרבן על כל שהוא עכ"ל דלפי שיטתם אין הדבר תלוי לר"ש בקרבן בלבד כי אם בכרת נמי דכיון דחמור הוא אינו חייב כרת בפחות מכזית וה"ה קרבן וא"כ באכילת תרומה שהוא מיתה בידי שמים וקילא מכרת לר"ש חייב בכ"ש כדין דבר שחייבין עליו מלקות בלבד דהא עיקר פלוגתא דר"ש ורבנן בר"פ ואלו הן הלוקין [יג'] הוא בטבל דלר"ש אם אכל כ"ש מטבל חייב ומטבל חייב מיתה בידי שמים כדאמרינן בס"פ הנשרפין ומה שכתבתי שם דאפשר דאפילו מיתה בידי שמים ס"ל לר"ש כן הוא משום דאיכא למימר דהכא דאיכא חומש בשוגג דבמקום קרבן אתי לא דמי לטבל וחשיב כקרבן הבא על דבר שזדונו בכרת ומש"ה אין ולאו וכפיא בידי שם באופן דלדעת התוס' אפשר לומר כן אבל לפי דברי רש"י שם בפ"ג דשבועות נראה דסבירא ליה דשוגג ומזיד שוה אלא דרש"י ס"ל דאפילו בקרבן דתלוי בלאו דינא הכי דבין במזיד ובין בשוגג בכזית דהכי גמר לה הלכה למשה מסיני דכל דבר דאיכא קרבן מסתמא סתם אכילה דכתב ביה קרא בכזית ושבועה שאני דכיון דסתם אכילה דכל התורה חוץ מדבר שמחייב קרבן לר"ש הוא בכל שהוא הוי מסתמא אוסר עצמו בכל שהוא וכל דאסר עצמו בכל שהוא בין במזיד ובין בשוגג חייב וא"כ הכא בחומש דאמרינן בפ' כלל גדול דחומש במקום קרבן קאי אי אפשר לומר דלר"ש חייב בכל שהוא ואפילו את"ל דהלכה למשה מסיני אינו אלא בקרבן ממש ולא לחומש דאתי במקום קרבן מ"מ אכתי איכא סברא אחרת שכתב הריטב"א בחי' למכות על דף ע"ז ע"א בד"ה ר"ש אומר כל שהוא למכות וכו' פירשו ביה דגמרא גמירי לה ורבינו מאיר ז"ל נתן טעם דלמלקות כיון דאכל במזיד אחשביה לומר איסור להתחייב בכל שהוא אבל קרבן שהוא על אכילת שוגג בעי כזית לחשיבות עכ"ל דכפי סברת רבינו מאיר כיון דחומש על אכילת שוגג הוא בעי כזית לחשיבות כדין קרבן ממש אלא דקשה לסברת רבינו מאיר דנראה דלא ס"ל כסברת התוספות ורש"י דסבירא להו דלכל דבר שיש בו חיוב קרבן בין לעונש מזיד ובין לעונש שוגג בעינן כזית אפילו לר"ש אלא איהו ס"ל דהדברים כפשטן דלא אמרו כזית אלא לקרבן דדוקא לענין קרבן בעינן כזית לחשיבות כיון דשוגג הוא אבל במזיד בין לעונש כרת ובין לעונש מלקות לא בעינן כזית דא"כ בהסיא דשבועות דמחייב ר"ע בקרבן דשבועת ביטוי באוכל כל שהוא איך קס"ד לומר דר"ע כר"ש סבירא ליה בעלמא כיון דקרבן שבועת ביטוי הוא בשגגה דבעלמא ממנו שבועה וכל דחיוב קרבן הוא בשוגג אפילו לר"ש בעינן כזית לחשיבות דאע"ג דהכא חשיב כמפרש כל שהוא כיון דסתם אכילה בכל התורה היא בכ"ש מ"מ כיון דמסברא אית ליה לר"ש דסברא הוא דלא חייבה התורה קרבן בשוגג בפחות מכזית א"כ ה"ה הכא דאף דהנשבע נשבע על כ"ש מ"מ לא עדיף משאר איסורים דאף דהאיסור הוא על כ"ש ובמזיד חייב על כ"ש מ"מ בקרבן אינו חייב אלא בכזית וה"ה גבי שבועה דדוחק לומר דמאי דס"ד דש"ס דר"ע כר"ש ס"ל הוא בגונא דפלוגתייהו דרבנן ור"ע התם לאכלן כ"ש הוא במזיד לענין מלקות ולא לענין קרבן דהא סתם חייב או פטור האמור גבי שבועה הוא לענין קרבן שבועת ביטוי ומדברי התוספות בפרק קמא דנזיר (דף ד ע"א) ד"ה ור"ש לית ליה צירוף וכו' נראה דס"ל כסברת רבינו מאיר דהא כתבו דאפילו בשאר איסורין כחלב ודם מחייב בכ"ש אלמא דבמזיד אפי' בחלב ודם דחייב כרת חייב בכ"ש וגם נראה מדבריהם דאפילו בקרבן דתלוי בלאו באיסורי נזיר שייך לומר כן דלא כהתוספות דשבועות ועוד קשה על סברת רבינו מאיר והתוס' דנזיר מההיא דאמרינן בירושלמי בפ"ג דפסחים דאמרינן התם דתניא על חמץ בזור חייב כרת ועל עירובו עובר את הארבעים ואמר רבי בון בר כהנא תפתר בחמץ ומלה שנתערבו ופריך אמר רבי יוסה קשייתא על הדא דרבי בון בר כהנא מה אנן קיימין אם כשיעור חמץ חייב כרת אם כשיעור מלה יוצא בהן ידי חובתו בפסח ומשני אמר רבי שמואל בר רב יצחק תפתר שיש בו חמץ ואין בו כזית כר"ש דר"ש אומר כל שהוא למכות ע"כ ונראה דה"פ דמאי דמשני תפתר שאין בו כזית הכוונה לומר דהא דאמר רבי בון דמאי דאמרינן על עירובו עובר את הארבעים דמיירי בחמץ ומלה שנתערבו לעולם מיירי כשרובו חמץ אלא דמיירי דיש בו חמץ ואין בו כזית ור"ש הוא ומש"ה אף דהחמץ הוי רוב וחשיב כאילו הכל חמץ מ"מ אינו חייב אפי' לר"ש כי אם מלקות אבל כרת לא דכרת אינו חייב על כ"ש הרי מפורש דלר"ש אפילו במזיד אינו חייב כרת בכל שהוא דלסברת ר"ש הוא דכל דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת אינו חייב בין במזיד ובין בשוגג כי אם בכזית כסברת התוספות ורש"י בשבועות דלא כסברת רבינו מאיר והתוספות דנזיר ולפי מה שכתבו התוספות בע"ז (דף סח ע"א) בד"ה ואידך וכו' באמצע דיבור דלה"כ יקר ס"ל דאצטריך משרת לרבי שמעון להיתר מצטרף לאיסור בחצי זית איסור וחצי זית היתר דעל ידי תערובת אף דלא שייך ביה ביטול מודה רבי שמעון דאינו חייב בכל שהוא יעו"ש ואפשר דלרבינו מאיר י"ל דמאי דמשני בירושלמי תפתר באין בו כזית ור"ש היינו שנתערב חצי זית מלה וחצי זית חמץ דאע"ג דלר"ש בכשהוא בעין אפי' בכ"ש חייב כרת והיינו רישא דברייתא דקתני על חמץ בזור חייב כרת דמיירי אפילו בפחות מכזית לר"ש אבל ע"י תערובת לשיטת הירושלמי ס"ל דכרת מתוך תערובת אינו חייב אבל מלקות חייב אפילו ע"י תערובת לר"ש ולפי דברי הירושלמי דלר"ש אף דאינו חייב כרת בכ"ש על המזיד מ"מ חייב מלקות כיון דלר"ש סתם אכילה בכ"ש אלא דאתיא הלכתא ואפיקתיה מעונש כרת וקרבן אבל איסורי ואזהרת הלאו דלא תאכל כדקאי קאי וחייב מלקות היא אפשר לדמות דברי התוספות דנזיר הנז"ל דאין מהן ראיה דס"ל כרבינו מאיר דמ"ש דאפילו בשאר איסורין כחלב ודם מחייב בכ"ש היינו לענין מלקות דאף דכרת ליכא מלקות איכא אלא דזה דוחק גדול דאם זה הוא כוונתם היה להם לסיים בדבריהם ולא אמרו כזית אלא לכרת ולקרבן ומדמסיימו לומר ולא אמרו כזית אלא לקרבן בלבד ש"מ דמ"ש דבחלב ודם מחייב בכ"ש הוא אפילו כרת והוא כסברת רבינו מאיר:

[ח] והנה במאי דאמרי' במתני' בסיפא האומר כל גרני תרומה וכל עיסתי חלה לא אמר כלום עד שישייר מקצת יש לחקור דדין זה דבעינן שישייר מקצת אמאי לא הזכירו התנא במסכת תרומות והמתין עד הכא להזכירו גבי חלה ונראה פשוט דס"ם שהביאו התנא בחלה משום דדין זה עיקרו הוא בחלה ותרומה ילפי' מחלה וכמו שכתבו התוס' בפרק ראשית הגז (דף קל"ו) ד"ה אף ראשית הגז וכו' שכתבו וז"ל תימה מנ"ל דבעינן ששיריה ניכרין אי מדכתיב ראשית בראשית הגז נמי כתיב ראשית ומה צריך למילף מתרומה וי"ל דהא דבעינן בתרומה שיריה ניכרין משום דילפינן תרומה מחלה דחלה נקראת תרומה ובחלה כתיב מראשית דמשמע מראשית ולא כל ראשית עכ"ל וכן מתבאר מדברי הירושלמי

סלה

תורה אור

ועל מתני' דאלו חייבים במעשרות ופטורין מן החלה הסופגנין והדובשנין

תנן* עיסה שנילושה במי פירות חייבת בחלה ונאכלת בידים מסואבות *מי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה יעשנה קבין קבין ואל יעשנה בטומאה ר' עקיבא אומר יעשנה בטומאה ואל יעשנה קבין שכשם שהוא קורא שם לטהורה כך הוא קורא שם לטמאה לזו קורא חלה בשם ולזו קורא חלה בשם אבל קבין אין בהן חלק לשם והלכתא כת"ק וה"מ בארץ אבל בח"ל דליכא טהרה והיא גופא נאכלת בטומאה יעשנה בטומאה ואל יעשנה קבין :

ירושלמי ולא אמרינן אלא במי שאינו יכול לעשות הא אם היה יכול לא הדא אמרה שאסור לאדם לעשות עיסתו קבין :

תנן* העושה עיסתו קבין ונגעו זה בזה פטורין עד שישוכו רבי אליעזר אומר אף הרודה ונותן לסל הסל מצרפן לחלה. *אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי אליעזר אריב"ל ל"ש אלא כברות של בבל שנושכות זו את זו אבל כעבין לא ואתמר עלה אפילו כעבין וכן הלכתא בעי רבי ירמיה טבלא שאין לה לבזבזין מהו אויר כלי בעינן והא איכא או דלמא תוך כלי בעינן וליכא תיקו תניא רבי אליעזר אומר הסל מצרפן רבי יהושע אומר תנור מצרפן רבן שמעון בן גמליאל אומר כברות שנושכות זו את זו מצטרפות ומסתברא דהני תנאי דאיתן רבי יהושע ורשב"ג לקולא פליגי עליה דרבי אליעזר דאיהו אמר סל מצרף וכ"ש תנור ואפילו כשאין נושכות כדאמרן ואתא רבי יהושע למימר בתנור הוא דמצטרף אבל כי ליכא שיעורא בתנור לא מצטרף מאי טעמא בתנור הוא דהוי לחם ורשב"ג מיקל נמי דלית ליה צירוף אלא בנושכות ורבי אליעזר אית ליה צירוף וכבר פסק שמואל הלכה כרבי אליעזר הלכך כולהו מצטרפי וה"נ אשכחן ליה לרב אחא כדכתבינן :

תנן* המפריש חלתו קמח אינה חלה וגזל ביד כהן העיסה עצמה חייבת בחלה והקמח אם יש בו כשיעור חייבת בחלה ואסורה לזרים דברי רבי יהושע : *חמשת רבעים קמח חייבין בחלה הן ושאורן ומורסנן חמשה רבעים חייבין ניטל מורסנן מתוכן וחזר לתוכן הרי אלו פטורין :

ירושלמי רבי יוחנן אמר דרך עיסה שנו כאן מכיון שניטל מורסנן מתוכן וחזר לתוכן אין זה דרך עיסה : *שיעור החלה א' מכ"ד העושה עיסה לעצמו והעושה למשתה בנו א' מכ"ד נחתום שעושה למכור בשוק אחד ממ"ח וכן האשה שהיא עושה למכור בשוק · נטמאת עיסתה שוגגת או אנוסה אחד ממ"ח נטמאת מזידה א' מכ"ד כדי שלא יהא החוטא נשכר :

ירושלמי דכתיב *ונתתם ממנו תרומת ה' לאהרן הכהן שהנחתום עיסתו מרובה ויש בה כדי מתנה לכהן והא דתנן העושה עיסה לעצמו והעושה למשתה בנו וכו' שלא לחלוק בעיסת בעל הבית :

תנן* [ט] אוכלין עראי מן העיסה עד שתתגלגל בחטים ותטמטם בשעורים נלגלה בחטים וטמטמה בשעורים האוכל ממנה חייב מיתה כיון שנותנת את המים מגבהת חלתה ובלבד שלא יהיה שם חמשת רבעים קמח :

ירושלמי

[illegible]

ירושלמי ושאר כל הדברים את מהלך אחר הטמטום עשה עיסה מן החטים ומן האורז אחר מי את מהלך אחר הגלגול או אחר הטמטום ולא אפשיט : ובלבד שלא יהא שם וכו' :

ירושלמי ולמה לי ובלבד שלא יהא שם חמשת רבעים קמח אמר רב מתנה מתני' עד שלא למדו את הכהנות את ה"ז חלה על העיסה הזאת ועל השאור שנתערב בה ועל הקמח שנשתייר בה ועל הקריץ שניתן תחתיה לבשתעלה כולה נוש אחד תוקדש זה שבידי לשם חלה וכן הלכה דכל שבידו לאו כמחובר מעשה דמי :

תנן *עובד כוכבים שנתן לישראל לעשות לו עיסה פטורה מן החלה נתנה לו מתנה עד שלא גלגל חייבת ומשגלגל פטורה העושה עיסה עם אין בשל ישראל כשיעור חלה פטורה מן החלה :

ירושלמי [י] מה בינה לעיסת ארנונא שמא אינה חייבת בחלה תמן ברשות ישראל

[illegible]

אפילו בנתערב כשיעור במים לא דמי לתבואה קודם מירוח לאסור קבע :

והנה מדברי הרשב"א בפסקי חלה הנזכר שהקשה קושיא זאת ותמה למה הולך רבי חגיי לטעמא דמעריס ולא אמר דמלבד הדין הוא כדין תבואה קודם מירוח ולא ניחא ליה ליישב כסברת הרא"ש דאיצטריך האי טעמא לעיסה שלא נתערבה במים שיעור ה' רבעים מ"מ דלא ס"ל כסברת הטור הנזכר דאיהו ס"ל דלפי הגירסא הב' שהיא העיקר כמ"ש הרשב"א שם לא קפיד תנא אלא ובלבד שלא יהיו שם ה' רבעים קמח אבל לא קפיד שיתערב במים ה' רבעים ומש"ה הולך לתירוץ אחר ונראה דחיליה מהירושלמי הנזכר דמוקי ר"ל מתני' כר"ע כאמור וס"ל דפי' הירושלמי הוא כפי' ראשון שלדעתו דאפילו ר"ל מודה דבנתינת המים הוי עונת חיוב חלה מקרא דראשית כדדריש ר"י אלא דס"ל דבעינן שנתערב כשיעור במים דבהכי קרינן ביה ראשית אבל ר"י ס"ל דאפילו נתערב במים פחות מכשיעור קרינן ביה ראשית עריסותיכם :

וגרסינן בירושלמי עוד וז"ל ושאר כל הדברים את מהלך אחר הטמטום [עשה] עיסה מן החטים ומן האורז אחר מי את מהלך אחר הטמטום או אחר הגלגול עכ"ל והר"ם בפ"ח מהלכות בכורים כתב דהכוסמין דינו כחטים עד שתגלגל ומכן הכ"מ שם ובב"י סי' שכ"ז תמה על הר"מ מדברי הירושלמי ונראה דכוונת הירושלמי דשאר הדברים מה' המינין הולכין אחר הטמטום ותירץ דהר"ם מפרש דהא דתניא בפ' ר' ישמעאל במנחות [דף ע'] דכוסמין [מין חטין] ושבולת שועל ושיפון מין שעורים לענין זה אתמר נמי ופליג אירושלמי ולא קי"ל כהירושלמי במקום גמרא דידן עכ"ל ודבריו תמוהים לענ"ד דכיון דהא דפ' רבי ישמעאל ברייתא היא ולא דברי סתמא דתלמודא דידן א"כ גם הירושלמי אי אפשר שיחלוק עם תנא דהך ברייתא ואם לענין זה נמי אתמר דהכוסמין מין חטים לא פליג סתמא דתלמודא דהירושלמי עם האי תנא וכיון דבירושלמי אמרו דלענין זה דכוסמין נמי אזלינן אחר הטמטום א"כ ע"כ צ"ל דהברייתא הנזכר לא נאמרה לענין זה כי אם לענין צירוף דכוסמין מצטרפין עם החטים לשיעור חלה וכמו שכתבו רש"י והתוס' שם בפ' ר' ישמעאל וכיון דבש"ס דילן ליכא שום גילוי לומר דהברייתא הזאת לענין זה אתמר מנין לנו לחלוק עם הירושלמי בפירוש הברייתא לפרשה לענין זה מה שאין כן סברת הירושלמי אשר ע"כ נלענ"ד דהר"ם לא ס"ל פי' הירושלמי הנזכר כאשר פי' מרן הב"י דשאר כל הדברים דקאמר קאי אשאר ה' המינין כוסמין ושיפון ושבולת שועל דכיון דהא תניא בפירוש דשפון ושבולת שועל מין שעורים פשיטא דאחר הטמטום אזלינן ואי משום כוסמין אתא לאשמועינן לימא בפירוש דהכוסמין לענין זה אין דינו כחטים ועוד דמה הלשון אומרת ושאר כל הדברים את מהלך אחר הטמטום ולמה לא אמר בקיצור ושאר כל הדברים עד שיטמטם לכן ס"ל דפי' הירושלמי הוא דקאמר דהא פשיטא לן דאם עשה עיסה מן החטה ומשאר המינים [הפטורים] מן החלה חוץ מן האורז דבכה"ג אם יש ה' רבעים מן החטים כשיעור חלה אף דערב הרבה ממינין הפטורים חייבת בחלה וכיון דאותם המינים שמירב שבעם בטמטום דאינם מתגלגלים יפה וקשי בטמטום אף דהחטים לא סגי עד שיגלגל מ"מ הולכין אחר הטמטום להחמיר וזהו דנקט האי לישנא דאת מהלך אחר הטמטום כלומר דאף דיש לפנינו ב' דברים אחד דמתגלגל יפה ואחד דמטמטם אמרינן דאת מהלך אחר טמטום להחמיר אלא הא קא מבעיא לן אם עשה עיסה מן החטים ומן האורז אחר מי את מהלך וכו' וזהו נדדי הבעיא מי אמרינן דכיון דתנן לקמן העושה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ואית ליה שייכות לאורז עם החטים דהאורז נגרר עם החטים לחייב בחלה אף דליכא שיעור חלה מחטים וכמו שהיא סברת הר"ם לענין הלכה בפ"ו דהל' בכורים משא"כ בשאר מינים הפטורים מן החלה דאינם נגררים עם החטים וכדאמרינן בירושלמי בפ"ק דחלה דאמרינן רבי אילא בשם רשב"ל לא שנינו אלא העושה עיסה מן החטים ומן האורז ואינו נגרר אלא עם החטים וכתב הרב פני יהושע שם דרשב"ל פליג בתרתי חדא דאין שום מין נגרר אלא אורז דמודו רבנן לרבי יוחנן בן נורי בהא דעם חטים נגרר חימוצו ומחמיץ אבל קרמית לא וכו' וכן מתבאר מדברי רבינו הרמב"ן לקמן גבי מתני' דהעושה עיסה מן החטים ומן האורז בדברי רשב"ל יעו"ש וכיון שכן י"ל דדוקא עושה עיסה מן החטים ומשאר מינים הפטורים אמרינן דאזלינן אחר הטמטום כיון דאין להם שייכות עם החטים דאינם נגררים עם החטים אבל בעושה עיסה מחטים ואורז דאית ליה שייכות עם החטים דנגרר עמו להצטרף לשיעור איכא למימר דה"ה לענין גלגול דאע"ג דהאורז טבעו בטמטום מ"מ בתערובת חטים נעשה כמוהו לענין גלגול או דלמא אע"ג דיש לו שייכות הוא דוקא לענין חיוב אבל לענין גלגול אינו מתגלגל יפה וקשי בטמטום ולענ"ד דיש להעמיס פי' זה שפירשנו בירושלמי בדברי הרשב"א בפסקי חלה שכתב וז"ל ירושלמי ושאר כל הדברים את מהלך אחר טמטום ואם עשה עיסה מן החטים ומשאר הפטורין מן החלה ודאי שהולכין אחר הטמטום להחמיר ובירושלמי שאלו אפילו בעשה עיסה מן החטים ומשאר המינין הפטורין מן החלה (ודאי) [ולא] נפשטה דגרסינן התם עשה עיסה מן החטים ומן האורז אחר מי את מהלך וכו' עכ"ל ונראה דטעות סופר איכא במ"ש ובירושלמי שאלו אפילו בעשה עיסה מן החטים ומשאר מינין וצ"ל ובירושלמי שאלו אפילו בעשה עיסה מן החטים ומן האורז דאל"כ מאי אפילו ועוד דבירושלמי לא שאלו כי אם על האורז וכוונתו לומר דבעשה עיסה מן החטים ומשאר מינין הפטורים פשיטא לן דודאי אזלינן בתר טמטום להחמיר וזהו מה שאמרו בירושלמי ושאר הדברים את מהלך אחר טמטום ואפילו בעשה מן החטים ומן האורז עם כל זה מבעיא לן בירושלמי דאע"ג דהאורז נגרר אחר החטים לחיוב אפשר דלענין גלגול אזלינן בתר טמטום ולא איפשיטא זה נלפ"ד שהיא כוונת הרשב"א וזה יהיה סברת הר"ם אך קצת קשה דאמאי השמיט הר"ם בעיא זאת שאלו בירושלמי בעושה עיסה מן החטים ומן האורז וגם רבינו הרמב"ן השמיטו וכמו כן הרא"ש בהלכות חלה ולא ידעתי למה וכמו כן קשה אמאי השמיטו מאי דאמרינן עוד בירושלמי רבי אלעזר בשם ר' הושעיא מתעשה בגלוסקין ופריך ומה ופליג ומשני כאן להלכה כאן לדברי תורה עכ"ל דמתבאר מזה דלרבי הושעיא מתעשה בגלוסקין דהיינו חתיכות קטנות מדובקין קצין חשיב כגלגול גמור מדרבנן דאף דקתני במתני' דמותר לאכול עראי עד שתתגלגל היינו מן התורה אבל מדרבנן אסרו אכילת עראי משתעשה גלוסקין ואיך לא הזכירו הפוסקים דבר זה דמדרבנן אסור משתעשה גלוסקין דאע"ג דמתני' קתני סתם עד שתתגלגל ומשמע אפילו מדרבנן מ"מ מאחר דבירושלמי אמרו דלא פליג ר"א אמתני' א"כ יש לנו להיות הלכה כרבי הושעיא : תנן במתני' אחר משנה זאת (פרק ג מ"ב) נדמעת עיסתה עד שלא גלגלה פטורה שהמדומע פטור ומשגלגלה חייבת ע"כ :

ורבינו הרמב"ן השמיט משנה זאת הכא מפני דכבר למזה לעיל בריש פ"ק גבי מתני' דהמדומע פטור מן החלה וז"ל ודוקא נדמעת עד שלא גלגלה אבל משגלגלה חייבת כדלקמן עכ"ל ואיכא למידק ממתני' על מ"ש הר"ם בפ"ד דחלה משנה ד' וז"ל ומשמע שם במסקנא בירושלמי דמדומע פטור מן החלה הייט כשאין מן החולין ה' רבעים דאם נתערב סאה תרומה בצ"ט של חולין ולקח מהם ה' רבעים קמח וגלגלן דנמצא לאחד ממאה שבהן תרומה ולכך פטורה מן החלה אבל אם אחר שתסיר אחד ממאה נשתיירו עדיין ה' רבעים לפי חשבון תרומה שנתערבה נתחייבה בחלה עכ"ל ולפי סברת הר"ם הלזו דמסקנת הירושלמי הכי הוי קשה ממתני' דקתני דאם משנתגלגלה נדמעה חייבת דממה נפשך היכי דמי אי מיירי בעיסה שנתגלגלה ולא היה בה שיעור ה' רבעים ועי"י שנדמעה נשלם השיעור א"כ אמאי חייבת כיון דבשעת הגלגול לא נתחייבה כיון דלא היה בה שיעור ובשעה שנשלם השיעור ותמת זמן חיובא מדומע הוי ואי מיירי בעיסה דבשעה דנתגלגלה היה בה שיעור ה' רבעים א"כ בכה"ג דיש לה שיעור ה' רבעים מהחולין בלי הצטרפות התרומה שנתערב בה איכא שיעור חלה וא"כ מאי אריא גלגלה וא"כ נדמעה דחייבת הא אפילו נדמעה וא"כ גלגלה בכה"ג דאיכא שיעור בלא"ה חייבת וליפלוג וליתני בדידה במה דברים אמורים בדליכא שיעור מחולין בלי הצטרפות התרומה אבל בדאיכא שיעור מחולין בלא הצטרפות התרומה חייבת ומדלא תפליג הכי ש"מ דכל שנדמעת וא"כ גלגלה אף דאיכא שיעור מחולין בלי הצטרפות התרומה פטורה דלא כסברת הר"ם דלמד כן ממסקנת הירושלמי ועיין במ"ש בפ"ד דחלה גבי מתני' דג' קבין וקב אורז באמצע וכו' שכתבתי שם לדעת הר"ם ורבינו הרמב"ן דאין ללמוד כן מדברי הירושלמי דלא אמרו כן בירושלמי כי אם גבי ספק מדומע יעו"ש ובסיפא דהך מתני' קתני נולד בה ספק טומאה עד שלא גלגלה תעשה בטומאה וכו' וכתב הר"ם שם וז"ל עד שלא גלגלה וכו' ופי' שם בקונטרס דתעשה בטומאה משום דבלא"ה לא מצי אכיל לה כהן שהרי נולד בה ספק טומאה משמע דאם לא נולד בה ספק טומאה תעשה

[illegible]

דבריו כ"ל ועוד דא"כ איך כתב אבל יש עוד ראיה מהא דפרק הנזקין [דף סא'] דקתני משתעיל למים לא תגע דהתם נמי יש לדחות דמיירי דהטיל מים שיעור שנתערבו חמשה רבעים קמח דבכה"ג דוקא אסור לעשות בטומאה מכיון דכבר הגיע עונת חיוב חלה אבל בנתערב פחות מחמשת רבעים דעדיין לא נתחייבה בחלה מנ"ל דאסור לעשות בטומאה ועיין במ"ש התוס' בפרק הנזקין שם בד"ה ריפא טומאת חולין וכו' דבדבריהם שם נמי יש לדקדק קצת כעין זה שדקדקנו בדברי הר"ש יעו"ש ועיין במ"ש הרשב"א והריטב"א בחידושיהם שם בסוגיא דהניזקין ודו"ק :

והנה בהא דכיון דנתנה המים מגבהת חלתה שכתבנו לעיל דאיפליגו ר"י ור"ל דלר"ל מוקי מתני' כר"ע ולר"י דברי הכל היא וכתבנו לפי מה שהעלינו דהא דנתינת המים אינו אלא כשנתערב במים כשיעור א"כ פלוגתייהו דר"ל ור"י הוא דלר"ל קרא דראשית עריסותיכם לא דריש ליה להכי כדדריש ר"י דכיון דהיא טותנת המים זו היא ראשית עריסותיכם למתיבת ראשית דריש לה ור"ל האי קרא דראשית מבעיא ליה לדרשא אחריתי כדאמרינן בפ"ק גבי מתני' דהמדומע פטור וז"ל בינתים מהו ר' יונה בשם רשב"ל בינתים כבראשונה ר' יוסי בשם רשב"ל בינתים כבאחרונה איזה בינתים העושה עיסה מן הטבל חלה חייבת בתרומה התרומה חייבת בחלה מנין שחלה חייבת בתרומה הלא תרימו תרומה מחלה תרימו תרומה מנין שהתרומה חייבת בחלה מן קושי פתרין הכן קרייא מראשית עריסותיכם תרימו תרומה מאותה שכתב ראשית תרימו חלה ע"כ ועיין פי' הירושלמי בספר פני יהושע ובמהר"ל אליהו ז"ל וכיון דר"ל סבר ליה דקרא דראשית איצטריך ללמד שהתרומה חייבת בחלה א"כ לדידיה אין נלמוד מהאי קרא לומר דכיון דהיא טותנת את המים זהו ראשית ולכן ס"ל דמן התורה אין כאן שום חיוב חלה כי אם עד שיגלגל וע"כ מתני' אתיא כר"ע ע"ד האמור לעיל דמסתמא אמרינן דחשיב כאילו פירש שיהיה חלה לאחר גלגול ואם כן נמצא כפי זה דלר"י דדריש קרא דראשית לנתינת המים א"כ ע"כ לא ס"ל הא דדרשינן דהתרומה חייבת בחלה כיון דהא מפיק ליה להאי קרא לנתינת המים ע"כ ס"ל לר"י כסברת רבי יוסי דהתם דקאמר אליבא דרשב"ל דס"ל דבינתים הוא כבאחרונה דפטור כדין מדומע ומהר"ל אליהו במעתין כתב על דברי ר"י דאמר נתינת המים זהו ראשית עריסותיכם וז"ל זהו ראשית וכו' ולא ס"ל לר"י קושי פתרין דלעיל עכ"ל והגה כי כן קצת קשה דכיון דקי"ל כר"י דדרשינן מקרא דראשית דמן התורה נתינת המים זהו ראשית עריסותיכם וכמו שפסק הר"ם בפ"ח מהל' בכורים וכן כתבו כל הפוסקים א"כ מן הראוי הוא לומר דהלכה כרבי יוסי אליבא דרשב"ל דס"ל העושה עיסה מן הטבל פטורה דאף דנאמר דהחלה שהפרים מעיסה של טבל חייבת בתרומה כדילפינן מקרא דחלה תרימו תרומה מחלה תרימו תרומה מ"מ התרומה שהפרים מעיסה של טבל פטורה מן החלה כיון דקרא דראשית דמייתי ילפינן דתרומה חייבת בחלה הא איצטריך לרבות דמן התורה בנתינת המים חייבת והר"ם בפ"ה מהל' בכורים דין ז' פסק דהעושה עיסה מן הטבל דאם הפרים חלה תרומה לא תאכל עד שיפרים עליה חלה יעו"ש ומאחר דקי"ל דהאי קרא דראשית איצטריך לחייב בנתינת המים כר"י מנין לנו לחייב בחלה לתרומה שהפרים מעיסת טבל ואין לומר דכיון דתנן במתני' דאם נדמעה אחר שגלגלה חייבת מכיון דכבר חל עליה חיוב חלה משנגלגלה וא"כ ה"ה נמי בטבל דכיון דגלגלה בעודה טבל הרי בשעת הגלגול נתחייבה כל העיסה בחלה ותו לא פקע חיוב זה ממה שהפרים לתרומה דהא ליתא דהכא בעיסה של טבל דיש לדיין לומר דע"י גלגול לא חל החיוב כי אם על שיעור חולין שבה כיון דשיעור התרומה מגד עצמה אינה חייבת בחלה וחשיב בשעת גלגול כאילו כבר הפרים התרומה דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין משא"כ בגלגלה ואח"כ נדמעה דעכ"פ העיסה שנתגלגלה כבר נתחייבה ואין בה צד פיטור כלל וע"כ צריך קרא דמראשית לחייב לתרומה שהפרים מעיסה של טבל ומאחר דקי"ל כר"י מנ"ל דין זה . שוב ראיתי דלא ק"מ דהא תרי קראי כתיבי בפרשת שלח לך ראשית עריסותיכם חלה תרימו וגו' ועוד מראשית עריסותיכם תתנו וגו' והא דמפרים תרומה מעיסה של טבל מקרא דמראשית עריסותיכם מפיק לה דהכי הוי משמעותיה דקרא מראשית מאותה שכתוב בה ראשית חלה תרימו והיא דר"י דכיון שהיא טותנת את המים ראשית עריסותיכם היא הוא מקרא דראשית עריסותיכם ובהכי לא פליג ר"י אהא דקושי פתרין ועל דין זה דתרומה ודלא כמ"ש הרב אליהו שעשה הדבר מחלוקת בין במעתין ובין בפ"ק דחלה יעו"ש דאם כסברתו קשיא הלכתא אהלכתא כאמור : תנן עובד כוכבים שנתן לישראל לעשות לו עיסה פטורה מן החלה נתנה לו מתנה עד וכו' :

[י] ירושלמי מה בינה לעיסת ארנונא וכו' בבלי בפרק אור לארבעה עשר וכו' . צריך להבין למה הביא רבינו הרמב"ן הירושלמי שאלו מה בינה לעיסת ארנונא וכו' דמאי נ"מ לענין הלכה מדברי הירושלמי כיון דבעיקר חיוב עיסת ארנונא כבר לא מפורש בבבלי פ"ק דפסחים ונראה דהביא הירושלמי לקיים הגירסא דגרים רבינו במעתין דפסחים דגרסינן עיסת ארנונא חייבת בחלה ואע"ג דלא מצי מסלק ליה ולא כגירסא אחרת דגרסינן עיסת ארנונא פטורה אי לא מצי מסלק ליה דלפי גירסא זאת מאי פריך בירושלמי הכא עלה דמתני' דאם נתנה לו מתנה משגלגל פטורה דמה בינה לעיסת ארנונא דחייבת כיון דהתם דחייבת הייט בדמצי מסלק ליה בדמים דבכה"ג דאית ליה לישראל זכותא בגוויה דבידו לסלקו לגמרי אף דכל כמה דלא סלקיה יד העובד כוכבים שייכא בעיסה דמה"ט ס"ל לרבא דגבי בהמה פטורה מן הבכורה מ"מ ה"ט דבהמה אית לה קלא אבל עיסה לית לה קלא והרואה אומר שלו היא ואוכלה בלא חלה וכיון דאיכא תרי טעמי הן דמצי לסלוקי ליה הן דמפני מראית עין תפ"ה חייבת אבל בדלא מצי לסלוקי לא חיישינן מפני מראית העין וא"כ במתני' דעיקר העיסה היא של העובד כוכבים ואין ביד הישראל לסלקו בדמים ולא שיתננה במתנה כל שנתגלגלה ברשות העובד כוכבים וא"כ נתנה לו במתנה לא חיישינן לומר דהרואה אומר דשלו היתה משעת גלגול ואוכלה בלא חלה אלא עכצ"ל דעיקר הגירסא הוא עיסת ארנונא חייבת ואע"ג דלא מצי מסלק ליה וע"כ פריך שפיר דמה בינה לעיסת ארנונא דחייבת אף דלא מצי לסלק ליה דמתני' נמי אף דהישראל לא מצי לסלקו ואין בידו שיתננה לו במתנה מ"מ תהיה חייבת אף דגלגלה ברשות העובד כוכבים מטעם דלית לה קלא והרואה אומר שלו היתה קודם גלגול ואוכלה בלא חלה וכ"כ הר"ם במתני' דמהירושלמי הזה מוכיח דהעיקר הגירסא הוא עיסת ארנונא חייבת אע"ג דלא מצי לסלק ליה ולא כרוב הספרים דגרסי פטורה והוא דלא מצי מסלק ליה יעו"ש : ועוד י"ל דנ"מ מהירושלמי לדחות פי' אחר שפירשו הראשונים בענין בהמת ארנונא ועיסת ארנונא הביאו הערוך בערך ארנן וז"ל בריש גמ' דפסחים בעו מיניה דרבא בהמת ארנונא וכו' פי' שיש בה שותפות לעובד כוכבים פטורה מן הבכורה דכל יד עובד כוכבים באמצע פטורה פי' אחר מי שיש לו בהמות שהמלך לוקח מהם מס חייבות בבכורה אי יש בכור ביניהם או לא כל היכא דמצי לסלוקי בזוזי למקבל המס לא מבעיא דחייבת דאמר ליה כהן הא אשתייר לך הבכור תנהו לי כי קא מבעיא לי דלא מצי לסלוקי בזוזי מצי אמר ליה הכהן שמא אחרת יקח המלך ותן לי הבכור או מצי הבעה"ב אומר שמא הבכור יקח ממני עכ"ל ופשיטא דלפי פי' הראשון דפי' ארנונא אינו מס המלך כ"א בהמות שיש בהן שותפות לעובד כוכבים א"כ ה"ה דפי' עיסת ארנונא הוי הכי דפי' עיסה שיש בה שותפות לעובד כוכבים כמו שהוא הפי' בבהמת ארנונא ופי' זה יש לדחותו מכח דברי הירושלמי דמתני' וכן כתב הרשב"א בפסקי חלה בשער ג' באות א' שאחר שהביא דברי הירושלמי כתב וז"ל ומכאן למדנו דעיסת ארנונא היינו עיסה שעושין לארוחת חיל המלך ולא כאותם שפירשו עיסת שותפות דאם כן היאך חוששין שמא ימלך העובד כוכבים שלא ליטול את חלקו ועוד דא"כ למה הקשה מברייתא דעיסת ארנונא ושבקה לסיפא דמתני' בהדיא העושה עיסה עם העובד כוכבים אם אין בשל ישראל כשיעור פטורה דמשמע דהא יש בה כשיעור חייבת דהכי הוי עיסת ארנונא לפירושם ועוד מאי קא מקשה מארנונא שיש כשיעור בשל ישראל לעיסה שהיא כולה של עובד כוכבים וזה נ"ל ברור דאין לאותו פירוש קיום כלל לפי מה שאמרו בירושלמי עכ"ל והמתבאר מדברי רשב"א דהמפרשים פי' זה הוא דעיסת ארנונא היינו שותפות עובד כוכבים ויש לו לישראל חלק בה כשיעור חלה דמש"ה אמרינן דחייבת בחלה כיון דבחלק הישראל בלבד יש שיעור חלה דאי מיירי דאיכא שיעור חלה בין שניהם ואין שיעור חלה בחלק הישראל פטורה דהא קי"ל בפ' ראשית הגז דלכ"ע שותפות העובד כוכבים פוטר כשאין בחלק הישראל שיעור ויש להקשות דא"כ הוא אמאי לא דחה הרשב"א פי' זה ממתניתין דפרקא קמא דפסחים דקאמר הש"ס דעיסת ארנונא דחייבת משא"כ בבהמת ארנונא משום דבהמה אית לה קלא אבל עיסה לית לה קלא דבפי

ישראל היא עומדת שמא ימלך העובד כוכבים שלא ליטלה ברם הכא בדעתו היא תלויה: בבלי בפ' אור לארבעה עשר *אמר רבא בהמת ארנונא פטורה מן

זה נמלא דחייב עיסת ארנונא אינו אלא מדרבנן מפני מראית העין דהרואה אומר שכולה של ישראל והוכלה בלא חלה ואם איתא דמיירי בשיש בחלק ישראל כשיעור מן הדין חייבת כדמוכח מסיפא דמתני' דהכא קתני דאם אין בשל ישראל כשיעור פטור דמשמע דאם יש בשל ישראל כשיעור חייבת מן הדין דבכה"ג דיש בשל ישראל כשיעור אין אנו צריכין לבקש חילוק בין בהמה לעיסה דהאי אית ליה קלא והאי לית ליה קלא דהחילוק מבואר דבהמה דעובד כוכבים שותף בה הבכור הנולד ממנה פשיטא דפטור מן הבכורה כיון דיד עובד כוכבים באמצע ואין לו לישראל חלק בבהמה כדי שיעור חיוב בכורה דלענין בכור לא שייך זה כי אם עד שתהיה כל הבהמה של ישראל משא"כ בעיסה דאף דהעובד כוכבים שותף בה כיון דראויה להחלק ובחלק שישראל בלבד יש שיעור חלה פשיטא דחייב שישראל על חלקו אשר על כן נ"ל דבעלי הפי' הזה ס"ל דארנונא הוא בעיסה דהעובד כוכבים שותף בה ובין שניהם יש שיעור חלה אבל בחלק הישראל ליכא שיעור דהכא דאמר עיסת ארנונא חייבת דומיא דבהמת ארנונא קאמר דהתם ליכא שיעור חיוב בחלק הישראל דכל שאין הבהמה כולה של ישראל לא שייך שיעור ודכוותה בעיסת ארנונא ועל זה פריך הש"ס דמ"ש עיסת ארנונא דחייבת משא"כ בבהמת ארנונא כיון דבשניהם ק"ל שותפות העובד כוכבים פוטר ומשני דבעיסה נמי אינו אלא מדרבנן דכיון דלית לה קלא איכא משום מראית העין משא"כ בבהמה דאית לה קלא דאם סברתם דבעלי הפירוש הזה הוא כך אין לדחות פירושם מדברי הירושלמי די"ל דלדידהו מאי דפריך הירושלמי מה בינה לעיסת ארנונא לא קאי ארישא דמתני' אלא אסיפא דקתני העושה עיסה עם העובד כוכבים אם אין בשל ישראל כשיעור פטור דמשמע דפטור לגמרי אפילו מדרבנן ואמאי מאי שנא מעיסת ארנונא דחייבת מדרבנן משום מראית העין ומשני תמן ברשות ישראל היא עומדת שמא ימלך העובד כוכבים שלא ליטלה ברם הכא בדעתו היא תלויה ולפי פירושם נ"ל דהכי משני דס"ל להירושלמי דהתם ארנונא הוא דהעובד כוכבים נותן דמים לישראל לקנות [לו] חלק בבהמה או בעיסה ולפעמים מתנין ביניהם שאם ירצה הישראל לסלקו בזוזי בעד חלקו הרשות בידו ולפעמים מתנין שלא יהיה ביד הישראל לסלקו בזוזי כי אם הרשות נתונה ביד העובד כוכבים שאם ירצה יקח חלקו בגוף העיסה ואם ירצה יתן לו את הדמים ולא יכול הישראל לעכב ולומר שלא יתן לו דמים וכיון שכן התם בארנונא כיון דברשות ישראל היא עומדת דיש לחוש שמא ימלך העובד כוכבים שלא ליטלה אלא ליקח הדמים שייך קצת טעם להחמיר מדרבנן לחייבו בחלה כיון דברשות ישראל קאי שמא ימלך העובד כוכבים ברם הכא בדעתו היא תלויה כלומר בנימוסא דהכא גבי מתני' מיירי דבדעתו של ישראל תלויה דאפילו העובד כוכבים אינו יכול לימלך ולומר שיתן לו את הדמים ומכ"ש הישראל שאינו יכול לסלקו בדמים דכה"ג דאין לו שום שייכות זכות לישראל לא החמירו חז"ל לחייב מפני מראית העין וכן נראה שהיא סברת הרא"ש בפסקיו בפ"ק דפסחים דפי' זה דארנונא היינו שותפות עובד כוכבים שכתב וז"ל ובתוספתא קתני תרוייהו חייבת ולישנא קמא דרבא ניחא דמיירי בדלא מסלק ליה בזוזי ואפילו הכי פסק הרי"ף כדאיכא דאמרי וכן משמע נמי בירושלמי דגרסינן אהך מתני' העושה עיסה עם העובד כוכבים אם אין בשל ישראל כשיעור פטורה מן החלה ומה בינה לעיסת ארנונא וכו' תמן ברשות ישראל עומדת וכו' הכא בדעת העובד כוכבים היא תלויה ולישנא משמע אע"ג דלא מני מסלק ליה מדקאמר שמא ימלך העובד כוכבים שלא ליטלה ומשמע נמי אפילו אין כשיעור חלה בשל ישראל חייב עכ"ל ולענ"ד אין דבריו מובנים כ"כ במ"ש ומשמע נמי אפילו אין כשיעור חלה בשל ישראל חייב דאי ס"ל דעיסת ארנונא היינו עיסה שעושין לארוחת חיל המלך בכה"ג אין לישראל שום חלק בעיסה לא כשיעור ולא פחות מכשיעור דתלתא דפשיטא הוא דהרא"ש בא להכריע מהירושלמי דעיסת ארנונא שאמרו דחייבת הגירסא האמתית הוא אפילו דלא מני מסלק ליה וגם דמיירי אפילו שאין כשיעור חלה בשל ישראל ובארוחת חיל המלך מאן דכר שמיה שיש חלק לישראל בה אם לא שסובר בפי' ארנונא כדעת המפרשים דשותפות עובד כוכבים הוא ומש"ה כתב דמאי דפריך בירושלמי מה בינה וכו' אסיפא קאי דאמאי כשאין בשל ישראל כשיעור פטור לגמרי אפילו מדרבנן מ"ש מעיסת ארנונא ע"ד האמור אלא דבמאי דמשני הירושלמי (כתב) ברם הכא בדעת העובד כוכבים היא תלויה ס"ל דבתמיה הוא והכל הולך לדרך אחד וע"ז חייב ומשמע נמי אפילו אין כשיעור חלה בשל ישראל חייב לאפוקי סברת הרשב"א דס"ל דהמפרשים פי' זה מיירי בדאיכא שיעור בשל ישראל דמדפריך הירושלמי אמתני' מעיסת ארנונא ש"מ דעיסת ארנונא חייבת אפילו בדליכא שיעור בשל ישראל אלא שהוא מדרבנן מפני מראית העין:

עוד י"ל בדעת המפרשים דארנונא היינו שותפות עובד כוכבים אפילו לפי מה שפירש הרשב"א בדעתם דמיירי בשיש לישראל חלק בה כשיעור חלה דלא תיקשי להו מהירושלמי וגם מה שהקשינו דתיקשי להו משמעתין דפ"ק דפסחים דלפי סברתם למה הוצרכו בגמ' לומר דה"ט דחייב משום דלית לה קלא ומדרבנן הוא דתיפוק ליה דמן הדין הוא כאמור דיש לומר דהמפרשים אלו ס"ל דהברייתא דקתני דעיסת ארנונא דהיינו שותפות עובד כוכבים דחייבת באה להוסיף על מתני' דקתני דאם אין בשל ישראל כשיעור פטורה דמוכח מינה דאם יש לישראל כשיעור חייבת דלאו דוקא דחייב ליטול חלה מחלקו של ישראל בלבד אבל מחלקו של עובד כוכבים לא אלא כיון דיש בשל ישראל כשיעור ונתחייב השיעור של ישראל בחלה חייב להפריש לפי חשבון כל העיסה אף דחלק העובד כוכבים פטור ועל זה הוצרכו בגמ' לחלק בין חיוב בכורה לחיוב חלה דכיון דלענין חלה אמרינן דחייב להפריש לפי חשבון כל העיסה וע"כ אינו אלא מדרבנן מפני הרואים שיאמרו שכל העיסה היא של ישראל ואינו מפריש כשיעור חלה על כל העיסה וא"כ מ"ש גבי בכור דלא מחייבינן ליה מה"ט שלא יבואו לטעות שהבהמה כולה של ישראל ואינו נותן הבכור לכהן ועל זה מחלק דשאני בהמה דאית לה קלא משא"כ עיסה דלית לה קלא ועל פי זה יתיישב דברי הירושלמי לפי שיטתם בהניח דמאי דפריך הירושלמי מה בינה לעיסת ארנונא ארישא קאי כדסבירא ליה להרשב"א והכוונה דאמאי אם נתנה לו אחר גלגול פטורה לגמרי אפילו מדרבנן מ"ש גבי עיסת ארנונא דמחייבינן ליה גם על חלק העובד כוכבים מפני מראית העין שלא יאמרו שכולה שלו ומ"ש הכא דלא מחייבינן ליה אפילו נתנה לו אחר גלגול מפני הרואים שיאמרו דמתחלה נמי קודם גלגול שלו היתה ומשני התם ברשות ישראל עומדת שמא ימלך העובד כוכבים ולא קשיא מה שהקשה הרשב"א דא"כ היאך חוששין שמא ימלך העובד כוכבים שלא ליטול חלקו דכבר כתבנו דהמפרשים אלו ס"ל דהתם ארנונא הוא שנותן דמים לקנות חלק בעיסה ולפעמים מתנין שיוכל הישראל לסלקו בדמים ולפעמים שלא יוכל לסלקו ומתנה העובד כוכבים שתהיה הברירה בידו דאם ירצה הוא ליקח דמים לא יכול הישראל לעכבו דבכה"ג דמעיקרא יהיב דעתיה להתנות הכי יש לחוש שמא ימלך להסתלק בדמים וכיון דיש צד זכות לישראל שימלך העובד כוכבים ותשאר כל העיסה של ישראל יש פנים להחמיר בהצטרפות טעמא דמפני הרואים אבל גבי מתני' דמיירי דליכא שום תנאי מעיקרא ואין בידו שיתן לו את הדמים בע"כ של ישראל לא מחמרינן משום מראית העין בלבד ומה שהקשה הרשב"א דא"כ למה הקשה מברייתא דעיסת ארנונא ושבקא לסיפא דמתני' דקתני בהדיא דאם אין בשל ישראל כשיעור פטורה דמשמע דהא אם יש בה כשיעור חייבת לפי האמור בסברת המפרשים לק"מ דממתני' אין להקשות כלל דמאי דמשמע דאם יש לו כשיעור חייבת י"ל דהיינו דוקא דחייב ליטול חלה על חלקו לבד מן הדין כיון דחלקו הוא כשיעור אבל מחלק העובד כוכבים אין ללמוד ממתני' דחייב להפריש מפני הרואין דזה לא למדנו אלא מהברייתא וממימרא דרבא דאמרי דעיסת ארנונא חייבת כיון דלחלק הישראל דהוא כשיעור מפורש במתני' מה באו לאשמועינן היינו מתני' ועכצ"ל דקמ"ל דכולה דחייבת אפילו חלק העובד כוכבים והיינו דנקטו כהאי לישנא עיסת ארנונא חייבת ולא נקטו לומר עיסת ארנונא ה"ז חייב דכי האי לישנא משמע דהישראל לבד חייב על חלקו אבל לישנא דחייבת דנקטו משמע דכללות העיסה כולה חייבת אפילו חלק העובד כוכבים ומש"ה פריך מהברייתא:

אשר עפי"ז יתיישב קצת מה שיש לתמוה על הר"ם ז"ל שהשמיט דין זה דבהמת ארנונא ועיסת ארנונא ולא הביאו לא בה' בכורים לענין חלה ולא לענין בכור בהל' בכורות והדבר קשה אמאי השמיטם ולא ראיתי לשום אחד מהמפרשים שהרגישו בזה אמנם לפי האמור י"ל דהר"ם ס"ל כדעת המפרשים אלו דארנונא פירושו שותפות עובד כוכבים באופן דיש לישראל חלק בעיסה כשיעור וכבר כתב הר"ם בפ"ו מהל' בכורים דין ט' וז"ל היו ישראל ועובד כוכבים שותפין בעיסה אם היה בחלק ישראל שיעור עיסה החייבת בחלה הרי זו חייבת בחלה עכ"ל דכוונה שינה הר"ם מלשון מתני' דקתני אם אין בשל ישראל כשיעור פטורה דהחיוב כשיש לו כשיעור נלמד מדיוקא אלא דיוקא דמתני' דאם יש לו כשיעור עשאו עיקר הדין והשיעור דאין לו שיעור השאילו מדיוקא לאשמועינן מאי דאמרי' בגמ' דעיסת ארנונא חייבת בחלה דמדלא נקט הרי זה חייב בחלה ש"מ דכל העיסה חייבת אפילו חלק העובד כוכבים מדרבנן מפני הרואים ולזה דקדק הר"ם לכתוב הרי זו חייבת בחלה ולא כתב הרי זה חייב בחלה לאשמועינן דכיון דיש לישראל חלק כשיעור צריך להפריש חלה על כל העיסה וכיוצא לזה ראיתי להרדב"ז בביאורו על הר"ם שכתב שם בפ"ו דהל' בכורים בדין הנזכר וז"ל ועדיין יש להסתפק אם נוטל חלה מכל העיסה או מחלקו של ישראל ונראה לומר מכל העיסה כיון שישראל עושה אותה ויש לו חלק בה שפיר קרינן ביה עריסותיכם וכן יש לדקדק מלשון רבינו שכתב הרי זו חייבת ולא כתב הרי זה חייב והכי משמע מדפריך בירושלמי מה בינה לעיסת ארנונא וכו' ומשני תמן ברשות ישראל היא שאם ימלך העובד כוכבים שלא ליטלה ברם הכא לדעתו היא תלויה ומדפריך מעיסת ארנונא משמע דעיסת שותפות עובד כוכבים אם יש לישראל כשיעור חלה כולה חייבת עכ"ל אלא שי"ל בדבריו שנראה דס"ל דחייב מכל העיסה מן התורה דהכי מוכח מ"ש דכיון דעושה אותה ויש לו חלק בה קרינן ביה עריסותיכם ולענ"ד דמלבד דזה לא מסתבר כלל דהיך אפשר דלחלק העובד כוכבים קרינן ביה עריסותיכם כיון דמ"מ של העובד כוכבים היא ומאי אהני מה שעושה אותה הישראל דמה טעם איכא לחלק בין אם כל העיסה של עובד כוכבים ועושה אותה הישראל דפטור ובין עושה אותה הישראל ויש לו חלק בה יותר ע"כ דהא לפי סברת המפרשים דארנונא הוא שותפות עובד כוכבים ויש לישראל חלק בה כשיעור כמ"ש הרשב"א תיקשי ליה דהאי אמרינן בשמעתין דפסחים דעיסת ארנונא חייבת משום דלית לה קלא דמוכח דמדרבנן בעלמא הוא ואם איתא מן הדין הוא דעריסותיכם קרינן בה ועוד יש להקשות בדבריו דכתב דמדברי הירושלמי משמע הכי מדפריך מעיסת ארנונא דודאי דכוונתו הוא דס"ל דמאי דפריך הירושלמי אסיפא קאי דאם אין לישראל כשיעור פטורה דפריך מארנונא לפי פי' רש"י ודעימיה דהוי עיסת מס המלך וכוונת הקושיא דמ"ש מהתם דאע"ג דאין לישראל שום חלק כלל ואף דלא מני לסלוקי בזוזי חייב מדרבנן מפני הרואים וא"כ במתני' אפילו דאין לישראל כשיעור אמאי לא חייבו מדרבנן מפני הרואים שיאמרו שהיא שלו אלמא דפריך הירושלמי שיחייבו רבנן כל העיסה דומיא דעיסת ארנונא דחייבי לספרים על כל העיסה ואם זה הוא כוונתו אין כאן שום ראיה לומר דבשיש לישראל חלק כשיעור חייב בכולה מן התורה כיון דבירושלמי לא פריך מארנונא על מתני' אלא לומר שיתחייב ליטול חלה מכל העיסה אפילו אין לו לישראל כשיעור וע"כ בכה"ג דאין לו חלק כשיעור אינו אלא מדרבנן מפני הרואים וא"כ מנין לנו לומר דבשיש לו חלק כשיעור חייב מן התורה בכל העיסה אכתי י"ל דאינו חייב אלא מדרבנן מפני הרואים ועוד קשה דהרב עצמו כתב שם בסק"ד וז"ל ומדכתב רבינו משמע דס"ל דיטול להפריש מינה ובה ולא חיישינן שמא מחלק העובד כוכבים עלה בידו ונמצא מפריש מן הפטור על החיוב דהא קי"ל דיש בילה בלח וכו' עכ"ל ודברי הרב הם דברי הרא"ש בהל' חלה והטור בסי' ש"ל יעוי"ש ואם איתא דכשיש לו חלק כשיעור חייב על כל העיסה מן התורה דקרינן ביה עריסותיכם א"כ אפילו אין בילה בלח לא שייך לומר דמפריש מן הפטור על החיוב כיון דהכ"פ חלק העובד כוכבים נמי חייב מן התורה כיון דישראל עושה אותה אלא ע"כ נ"ל דמאי דחייב מכל העיסה אינו אלא מדרבנן ושייך לומר דמפריש מן הפטור מן התורה על החיוב מן התורה ואפשר דדעת הרב נמי כן ומ"ש דקרינן ביה עריסותיכם דרך אסמכתא בעלמא קאמר באופן דלמדנו מדבריו דהר"ם דעתו לומר דכל העיסה חייבת כשיש שיעור בחלק הישראל וא"כ נמצא דלא השמיט הסיא דעיסת ארנונא לפי פירושו שהיא שותפות עובד כוכבים כדבר האמור ואע"ג דבגמ' אמרינן דעיסת ארנונא חייבת אע"ג דלא מני לסלקו וזהו החידוש לא הביאו הר"ם י"ל דבכה"ג דכתב הר"ם ישראל ועובד כוכבים שותפין בעיסה מסתמא מיירי בגוונא דלא מני לסלוקי בזוזי על חלקו דסתם שותפות הוא שקנו שניהם קמח ולשו אותה בשותפות דבכה"ג ודאי דלא מני לסלוקי ודוקא בארנונא דלפי פירוש זה דהוי שותפות העובד כוכבים ענין ארנונא הוא שגוף העיסה קודם גלגול היתה של ישראל והעובד כוכבים נתן לו דמים בדרך הלואה על עיסתו ולפעמים מתנין שיקנה חלק בעיסה מעכשיו אם לא יתן לו הדמים דבכה"ג מני לסלוקי בדמים ולפעמים מתנין שבעד הלואתו יקנה לו חלק בעיסה ולא יוכל לסלקו בפרעון הדמים וכיון שכן הוצרך הש"ס לפרש דחייבת בחלה אפילו אם התנו באופן דלא מני לסלוקי משא"כ בשותפות גמור דמעיקרא נשתתפו בה דלא שייך לומר שיסלק אותו בדמים סתמו כפירושו דאפילו שאינו יכול לסלקו חייבת דבהכי ניחא הסיא דבהמת ארנונא לפי פי' זה שהוא שותפות העובד כוכבים דלא תקשי מה שהקשו התוס' בשמעתין בד"ה התם דמאי וכו' שהקשו מהסיא דהמקבל צאן ברזל ומירצו דשאני התם שמתחלה היתה הבהמה של עובד כוכבים אבל כשהבהמה של ישראל ומני מסלק ליה לעובד כוכבים בזוזי לא נכנס לרשותו ע"כ וכפי הפי' הזה דארנונא היינו שותפות עובד כוכבים אי מיירי דמעיקרא קנו בהמה בשותפות הרי זה דומה להסיא דהמקבל צאן ברזל אבל לפי האמור אתי שפיר דהכא מעיקרא היתה הבהמה של ישראל אלא שהעובד כוכבים הלוה לו מעות על בהמתו והתנה שיקנה בה חלק בבהמתו מעכשיו אם לא יתן הדמים דבכה"ג דעיקר הבהמה של ישראל ומני מסלק בזוזי לא נכנס ברשותו ועל פי שיטה זאת דס"ל להר"ם דפירש ארנונא היינו שותפות עובד כוכבים יתיישב נמי מה שהשמיט דין בהמת ארנונא בהל' בכורות דכיון דכתב בפ"ד מהל' בכורות דשותפות עובד כוכבים פטור מן הבכורה הכי דין בהמת ארנונא אמור אלא דאכתי קשה אמאי לא באר הר"ם בדין השותפין מה דינו במני לסלוקי ליה בזוזי דאי ס"ל כלישנא קמא דשמעתין דבדמני לסלוקי חייבת למה לא באר זה ואי ס"ל כלישנא בתרא דאפילו בדמני לסלוקי פטורה כדפסק הרי"ף למה לא ביארו דאע"ג דכתב הר"ם דין המקבל צאן ברזל מן העובד כוכבים דהתם אף דמני מסלק ליה פטורה מ"מ הא כתבו התוס' דהתם שאני דמעיקרא היתה הבהמה של עובד כוכבים משא"כ הכא וע"כ צריך לחלק הכי ללישנא קמא:

והנה ג' הדרכים אשר כתבנו לפי' המפרשים בדין ארנונא מצאתי שיש ללמוד כן מדברי רבינו ירוחם בנתיב כ"א ח"ג שכתב וז"ל עיסת ארנונא פי' שקניה מעובד כוכבים חייבת בחלה ואע"ג דלא מני ישראל לסלק העובד כוכבים בזוזי דעיסה אין לה קול שיש לעובד כוכבים חלק בה כך פשוט בפ"ק דפסחים עכ"ל ואח"כ כתב וז"ל והעושה עיסה עם העובד כוכבים כלומר ששניהם שותפין אם אין שיעור חלה בשל ישראל פטורה מן החלה והא דאמרי' בפרק ראשית הגז דשותפות עובד כוכבים פוטר מיירי שאין שיעור בשל ישראל ואותה שכתבתי למעלה בעיסת ארנונא חייבת מיירי שבחלק ישראל יש בו שיעור חלה אי נמי כדאמרינן בירושלמי דמיירי שהיא ברשות ישראל ושמא ימלך העובד כוכבים שלא ליטלה עכ"ל הרי דר"י ס"ל כפירוש המפרשים וכתב ב' לשונות דללשון א' הא דארנונא מיירי שבחלק הישראל יש בו שיעור חלה וללשון ב' שכתב אי נמי כדאמרינן בירושלמי מיירי אפילו בפחות מכשיעור והוא על הדרך שכתבנו שהוא דעת הרא"ש בפ"ק דפסחים וללשון א' ע"כ נ"ל דס"ל דכיון דיש לו לישראל שיעור חלה חייבת כל העיסה והיינו דהוצרך לטעמא דעיסה לית לה קלא כאמור ועי' בתשובת הרשב"א ח"א סי' ש"ת שהשואל שם אזיל בשטה זאת דהר"ם נמי ס"ל דפי' ארנונא הוא שותפות עובד כוכבים ועפי"ז הקשה על הר"ם בהל' בכורים דהיה לו לפרש דוקא כשנודע שיש לעובד כוכבים שיתוף בתוכה ואין כאן חשד ואם לא נודע חייבת אפילו אין בחלק הישראל כשיעור דהשואל שם ס"ל דמאי דבמתני' לא חיישינן לחשדא היינו דמיירי שנודע לכל שיש לעובד כוכבים שיתוף יעוי"ש ויש להקשות קצת דאם איתא דיש חילוק זה אמאי לא תירצו בירושלמי כן למאי דפריך מה בינה לעיסת ארנונא למתני' שאני דמפורסם לכל דהעובד כוכבים שותף ועיין מה שהאריך שם הרשב"א בתשובה ועיין עוד בסי' תקכ"ז ודו"ק והנה סברת השואל דסימן ש"ת דס"ל דכשנודע דהעובד כוכבים שותף פטורה דליכא חשד כן כתב הכל בו בהל' חלה סי' פ"ע וז"ל ישראל ועובד כוכבים השותפין בעיסה אם יש בחלק ישראל שיעור חלה חייבת ויש כותבין דאפילו אין בחלק הישראל שיעור חלה חייבת משום דעיסה לית לה קלא וסברי דכולה דישראל היא דקא מפקע לה מחלה אבל אם עובד כוכבים עומד עליו פטורה ואין לחוש לכך דהתם עובד כוכבים מפקא נפשי עכ"ל ודין זה נראה דלמדו מדין מתנות דאמרי' בפרק הזרוע (דף קל"ג:) דהמשתתף עם העובד כוכבים אינו צריך לרשום ומוקי לה דיתיב עובד כוכבים אמסחתא דהתם עובד כוכבים מפקא נפשי ומוכחא מלתא דהעובד כוכבים שותף בה ואין כאן חשד יעוי"ש וה"ה הכא דכיון דבגמ' אמרי' דה"ט מפני החשד בכה"ג דהעובד כוכבים עומד עליו פטורה ומרן הב"י בסי' ש"ל הביא דברי הכלבו הנזכר בקצת שינוי באופן זה וז"ל וכתב הכלבו בירושלמי העושה עיסתו עם העובד כוכבים פטור מן החלה ויש מעמידין הירושלמי כשהעובד כוכבים עומד עליו שהדבר מפורסם שידו באמצע עכ"ל והרא"ש כתב בהלכות חלה אמתני' והא דפטרינן בראשית הגז שותפות העובד כוכבים מן החלה היינו כשאין בחלקו של ישראל כשיעור עכ"ל וכן יש להעמיד הירושלמי הזה עכ"ל מרן הב"י ודבריו תמוהים מובא דבדברי הכלבו לא הזכיר ירושלמי כלל ולשון זה שהביא מירושלמי הוא לישנא דמתני' ועלה דמתני' דהעושה עיסתו עם העובד כוכבים וכו' קאי והיותר תימה דכתב דלפי דברי הרא"ש יש להעמיד כשאין לישראל כשיעור דמשמע דהכלבו אפילו כשיש לישראל כשיעור קאמר דפטור כשהעובד כוכבים עומד עליו והא ליתא דהכלבו לא כתב כן אלא כשאין לישראל חלק כשיעור דטעם החיוב מפני החשד דכל שהעובד כוכבים עומד עליו ליכא חשדא אבל כשיש לישראל חלק כשיעור דמן הדין חייב ואינו משום חשדא אפילו עומד עליו חייב וכמו שמבואר מדברי הכלבו הנזכר. והב"ח שם ע"פ מה שראה בדברי מרן הב"י כתב דנקטינן דלא כהכלבו דכל שיש לישראל כשיעור אפילו עומד עליו העובד כוכבים חייב יעוי"ש וכ"כ הש"ך שם משם הב"ח והוא תימה איך לא ראו דברי הכלבו במקומם שאין הדבר כן ועפי"ז אפשר ליישב דברי הר"ם לענין חלה שכתב סתם דאם אין לישראל חלק כשיעור פטורה ולא חילק לומר דדוקא בשעומד העובד כוכבים עליו ע"ד שהקשה השואל בתשובת הרשב"א די"ל דאף דנאמר דהר"ם ס"ל דהסיא דארנונא דהוא שותפות עובד כוכבים מיירי אפילו אין לישראל חלק כשיעור מפני החשד מ"מ לא חש הר"ם לפרש דדוקא במקום דלא שייך חשדא דהכלבו כתב בדוקא עומד העובד כוכבים עליו דדמיא דין זה להסיא דמתנות כהונה דס"ל כפרש"י שם בפרק הזרוע דללישנא בתרא נמי מוקמינן בשהעובד כוכבים עומד בשעת מכירה כמו שהוא סברת רוב הפוסקים אבל הר"ם דס"ל לענין מתנות דהמשתתף עם העובד כוכבים אינו צריך לרשום שהתם עובד כוכבים מרבה דברים ומודיע לכל שהוא שותף ואע"פ שאינו עמו בשעת מכירה כמ"ש בפ"ט מהל' בכורים דין י' יעוי"ש וכתב מהריק"ו בביאורו שם לתירוץ הב' דאפילו אם נאמר דלדעת הר"ם נמי מתני' דהמשתתף עמהם צריך לרשום קאי נמי אעובד כוכבים מ"מ י"ל דמתני' מיירי בעובד כוכבים שותף שאינו עומד כאן במדינה דכהאי גוונא ודאי דצריך לרשום שלא יאמרו אבל סתם עובד כוכבים מיפקא נפשי דאפילו שאינו עומד עמו בשעת מכירה מ"מ כיון שהוא בעיר מרבה הדברים ומודיע לכל שהוא שותף וכיון שכן אינו צריך שיהיה בבית המטבחיים אבל כשאינו בעיר דלא שייך למימר דמודיע צריך לרשום מפני החשד יעוי"ש וא"כ ה"ה לענין חלה ס"ל להר"ם דהסיא בעיסת ארנונא מיירי באופן דלא שייך לומר דמפקא נפשי כגון שאינו בעיר אבל בסתם עובד כוכבים שהוא בעיר כל שאין לישראל בה כשיעור פטורה דליכא חשדא דהעובד כוכבים מרבה דברים ומודיע לכל שהוא שותף בה והכא בחלה סתם הר"ם את דבריו כמו שסתם בענין שיתוף עובד כוכבים במתנות ומה שלא תירצו הירושלמי בשמעתין למאי דפריך מה בינה לעיסת ארנונא באופן זה י"ל דמאי דפריך הירושלמי הוא ארישא דמתני' דאם נתנה במתנה אחר גלגול דפטור דאמאי לא מחייבינן מטעם חשדא שיאמרו דמשעת גלגול היתה של ישראל דבכה"ג דהעובד כוכבים נתנה במתנה לא מהני דהעובד כוכבים מיפקא נפשי דדוקא בהיותו שותף מודיע הדבר אבל בנתנה לו במתנה דאין לו עוד שייכות בה אינו מודיע לכל דשלו היתה ונתנה לישראל במתנה ואיכא חשדא ולזה תירצו באופן אחר ע"ד האמור לעיל:

והנה צריך להבין בעיקר שמעתין דפ"ק דפסחים בהא דאמרינן בעו מיניה מרבא בהמת ארנונא חייבת בבכורה או לא דמה שייכות יש לבעיא זאת הכא ונראה לומר דבעו לה בתר איידך דרבא דאמרי' לעיל דאמר להו רבא לבני מחוזא בערו חמירא דבני חילא מבתייכו כיון דאילו מגניב ואילו מתביד ברשותייכו קאי ובעיתו לשלומי כדילכון דמי ועל זה בעו מיניה דרבא לענין בכורה או לענין חיוב חלה אי בהמת ארנונא או עיסת ארנונא חייבת מטעם דאע"ג דלא מני מסלק ליה בזוזי מ"מ כיון דהישראל חייב באחריותה דאילו נגנבה או נאבדה חייב באחריותה כדידיה דישראל דמי דומיא דחמץ דמטעם זה עובר בבל יראה

ובל

וכל ימצא ופשים לאו רבא דטעם זה דאחריות לא נאמר אלא גבי חמץ משום דשאני חמץ משום דכתיב לא ימצא אבל גבי בכור וחלה לא אמרי' הכי דהא קי"ל דלא כר"ש דדבר הגורם לממון לאו כממון דמי ואפי' למ"ד כממון דמי הא אמרי' בליסנא בתרא במתניתין דאפי' למאן דאמר כממון דמי אילטריך ולא ימצא גבי חמץ דסד"א הואיל כי איתיה הדר בעיניה לאו ברשותיה קאי קמ"ל וכתב רש"י ז"ל וזה עדיין לא נאבד וכי אמר ר"ש להסיא היכא דאיתו בעין כגון גבי גונב קדשים שהיו הבעלים חייב באחריותן וכו':

מן הבכורה ואף על גב דמצי מסלק ליה עיסת ארנונא חייבת בחלה ואף על גב דלא מצי מסלק ליה מאי טעמא האי אית לה קלא והאי לית לה קלא: תנן

איברא דלאיתי בתוספתא בפ"ק דחלה וז"ל עיסת ארנונא חייבת בחלה מפני שחייב באחריותה עד שעה שימסור ע"כ ולכאורה יקשה דא"כ אמאי פשיט רבא דפטורה מן הבכורה ואפי' בעיסת ארנונא מן הדין פטורה אלא דמפני החשד דלית לה קלא חייבו אותה מדרבנן כיון דלפי התוספתא דיהיב טעמא מפני שחייב באחריות מן הדין חייב בחלה וה"ה גבי בכורה ליחייב מטעם אחריות אבל נראה פשוט דהך ברייתא דחלה ר"ש היא דס"ל בעלמא [ב"ק עו.] דבר הגורם לממון כממון דמי ואנן לא קי"ל כוותיה דלפי זה הוה אפשר ליישב מאי דקי"ל לרש"י והתוספות דלליסנא בתרא דאמר רבא בהמת ארנונא פטורה מן הבכורה ואע"ג דלא מצי מסלק ליה דהא תניא בהדיא בתוספתא דבכורות דבהמת ארנונא חייבת בבכורה והויא דלא כרבא אבל לפי האמור י"ל דהסיא ברייתא נמי לענין בכורה כר"ש היא דדבר הגורם לממון כממון דמי וה"ע מפני שחייב באחריותה כדאמרינן באידך ברייתא דחלה דבהכי ניחא להרי"ף ולהרא"ש שפסקו כליסנא בתרא דרבא אף דהברייתא דבכורות הוי איפכא דהתם טעמא הוי משום אחריות ואנן לא קי"ל כר"ש ואולם הדבר קשה דהתינח לליסנא קמא דמתניתין לענין חמץ דפריך הש"ס הניחא למ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי אלא למ"ד לאו כממון דמי מאי איכא למימר ומשני שאני הכא דכתיב לא ימצא דכפי לשון זה מתבאר דלמ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי הוא אפי' בדבר דאנו דנין בו בהיותו בעין כענין חמץ לעבור בבל יראה ובל ימצא אבל לליסנא בתרא דקאמר דאפי' למ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי אילטריך קרא דלא ימצא דאי לאו קרא דלא ימצא הוה אמינא דכל דבר שאנו דנים בו בהיותו בעינו אפי' ר"ש מודה דלאו ברשותו הוא איך מצאנו ידינו ורגלינו בתוספתא זאת דחלה דקתני דטעמא דעיסת ארנונא הוא מפני שחייב באחריותה הא בכה"ג דהיא בעין אפי' ר"ש מודה דלאו כממון דמי דשאני חמץ דגלי קרא דלא ימצא לחייבו בבל יראה ובל ימצא מטעם אחריות וע"כ צ"ל בדוחק דלליסנא בתרא כיון דר"ש אית ליה בעלמא מסברא דבר הגורם לממון כממון דמי בדבר שאינו בעין השתא דחדית לן קרא דלא ימצא דחשיב כשלו לעבור בבל יראה ובל ימצא מפני האחריות שבו תיניה ילפינן לכל התורה דבר הגורם לממון כממון דמי לכו"ע אפילו איתיה בעין ועיין מה שכתבתי בספר נאות יעקב בדין ע"ה סימן ד' בדף כ"ב ע"ג דישבתי דברי הר"ס בהסיא דתנן בשקלים המקדיש שקלים וכו' דישבתי שם במונח דקי"ל כליסנא בתרא דהכא דכל דדנין על כי איתיה בעיניה לא חשיב ממונה דידיה לכו"ע ולפי האמור מכח התוספתא הנזכר ע"כ צ"ל דבעלמא נמי ילפינן מחמץ דאפי' בדבר שאנו דנין בדאיתיה בעיניה מפני האחריות כממון דמי ולא כמו שהעליתי שם ועיין בירושלמי בפרק כל שעה גבי מתניתין חמץ של עובד כוכבים שעבר עליו הפסח וכו' דאמרינן אית תנא תני אבל אתה רואה של גבוה ואית תנא תני אפי' של גבוה א"ר בון בר חייא קומי ר' זעירא תפתר בקדשים שחייבים באחריותן כר"ש ע"כ נראה דס"ל לר"ש אפילו בדנין כדאיתיה בעיניה סבירא ליה דבר הגורם לממון כממון דמי: **אלא** דאכתי אורחין יש לעמוד בדברי הירושלמי הנזכר דקאמר תפתר בקדשים שחייב באחריותן כר"ש דמאחר דאמרינן במתניתין דאפילו למ"ד בעלמא דבר הגורם לממון לאו כממון דמי ישראל המקבל אחריות פקדון העובד כוכבים עובר דשאני חמץ דכתיב לא ימצא מכל מקום לענין חמץ עובר ומאי הוצרכו בירושלמי לומר דאתי כר' שמעון דמשמע דלמאן דפליג על ר' שמעון בעלמא דלאו כממון דמי ה"ה בחמץ דקדשים ואין לומר דהירושלמי לא סבירא ליה דדרשינן מקרא דלא ימצא דלא יקבל פקדונות מהעובד כוכבים כדאמרינן בש"ס דילן דהא בפרק קמא דפסחים הלכה ג' אמרינן אמר רבי יוסה מכיון שזה צריך לזה וזה צריך לזה כמי שכולן אחד לא יראה לך הייתי אומר הפקיד אצלו יהיה מותר ת"ל לא ימצא בבתיכם אי לא ימצא בבתיכם הייתי אומר יחד לו בית יהא אסור ת"ל לא יראה הא כיצד הפקיד אצלו אסור יחד לו בית מותר ע"כ הרי מפורש דגם הירושלמי אזיל בשטה זאת דמקרא דלא ימצא ילפינן דהפקיד אצלו אסור וע"כ דפקדון משום דחייב באחריותו הוא דעובר וא"כ ה"ה בחמץ דהקדש דחייב באחריותו דלכו"ע עובר דאפילו למ"ד בעלמא דבר הגורם לממון לאו כממון דמי שאני חמץ דכתיב לא ימצא מ"מ ומאי הוצרכו לאוקמא כר"ש דוקא אמר ע"כ צ"ל דס"ל להירושלמי דאין ללמוד מקרא דלא ימצא כי אם לענין מקבל פקדון מהעובד כוכבים דכיון דקבל אחריות כשלו הוא לענין חמץ דכיון דאי אפשר ליפטר מהעובד כוכבים אם נגנב ונאבד דע"כ צריך לשלם לו מן הדין והוי דבר הגורם לממון על צד הודאי עובר אבל גבי קדשים שחייב באחריותן אף דמן הדין אם נגנבו ונאבדו חייב לשלם להקדש מ"מ כיון דבידו להפטר מחיוב זה דבידו לאתשולי אנדריה דהא קי"ל דיש שאלה להקדש ואחר שנגנבו או נאבדו מצי לאתשולי ע"י פתח או חרטה מעיקרא ובכן נפטר מלשלם להקדש כל כה"ג דאינו דבר הגורם לממון על צד הודאי דאיכא ב' צדדים לומר שלא יבא לידי חיוב ממון דשמא לא יגנב ולא יאבד ואת"ל שיגנב ויאבד אפשר דמתשיל אנדריה ופטור אפילו לענין חמץ למאן דפליג אר"ש בעלמא ה"ה בחמץ ולכן הוצרכו בירושלמי לאוקמא בקדשים דחייב באחריותן כר"ש דוקא דהא לר"ש דאפילו בקדשים שחייב באחריותן דיכול לפטור את עצמו ע"י שיתשיל אנדריה קסבר דבר הגורם לממון כממון דמי בעלמא כ"ש גבי חמץ ונראה דחילוק זה דיש לחלק בין פקדון להקדש ניתן ליאמר לכו"ע לא מבעיא לסברת התוספות דדקדק הרב מחנה אפרים מדבריהם בהל' צדקה סי' ה' דס"ל דיש שאלה בהקדש בחרטה בלבד בלא פתח דלדידהו פשיטא דבידו לפטור ע"י שאלה דאף דלא ימצא פתח לנדרו יכול להתיר בחרטה אלא דאפילו לסברת הר"ס שכתב הרב מ"א שם דס"ל דבהקדש לא סגי בחרטה בלחוד אלא בעינן פתח לנדרו וה"ע דנדרי הקדש אין נשאלין עליהם אלא מדוחק דמצוה לקיימן וכתב הרב מ"א שם דאף על גב דגבי תרומה מוכח דבידו לאתשולי אפילו בחרטה בעלמא דתרומה שאני כיון דאינו רוצה להפקיע המצוה שדעתו הוא לחזור ולתרום אח"כ משא"כ בהקדש דמפקיע המצוה לגמרי יעו"ש דעפ"י דבריו יש להביא ראיה לסברת הר"ס דבהקדש בעינן פתח מהסיא דאמרי' בפרק אלו עוברין (דף מו.) גבי מתניתין כילד מפרישין חלה בטומאה ביו"ט דהיינו טעמא דר"א דעובר בבל יראה ובל ימצא הואיל אי בעי מיתשיל ממוניה הוא ולכאורה קשה דא"כ איך אמרי' אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה והא של גבוה נמי חשיב כשלו הואיל ואי בעי מתשיל עליה ואולם לפי סברת הר"ס א"ש דדוקא גבי חלה דאי בעי מתשיל בחרטה בעלמא כיון דאינו רוצה להפקיע המצוה דדעתו להפריש חלה אחרת מאחר העיסה לאחר שתאפה שפיר חשיב כשלו מטעם דאי בעי מתשיל כיון דבידו להתיר בלא פתח משא"כ גבי הקדש דבעי פתח ואפשר שלא ימצא פתח לנדרו וכל שאינו בידו להתיר עכ"פ לא חשיב כשלו כיון דעיקר השאלה אינו בידו דבחרטה בעלמא אינו יכול להתיר והתוספות שם בד"ה הואיל לפי שיטתם דס"ל דהקדש נמי יכול לאתשולי אפילו בחרטה והוקשה להם קושיא זאת דמ"ש גבי הקדש דאמרינן אבל אתה רואה של גבוה ותירצו ב' תירוצים וז"ל ותירץ ר"י דשאני הנהו דכתיב בהו לה' אע"ג דאי בעי מתשיל עלה השתא הכתוב של גבוה ועוד תירץ ר"י היכא דאתא ההקדש ליד הגזבר לא אמרי' הואיל ואי בעי מתשיל עלה עכ"ל באופן דסברת הר"ס דבהקדש לא סגי בלא פתח ונראה דאפילו לסברתו יש לחלק בין פקדון להקדש כיון דסוף סוף דבהקדש יש מציאות שיוכל לפטור מהאחריות אם ימצא פתח לנדרו משא"כ בפקדון עובד כוכבים דליכא שום צד פיטור מהאחריות ודוקא בכה"ג דליכא שום צד פיטור חשיב כממונו לעבור עליו:

והנה למירוץ הב' שתירצו התוספות בהא דאתה רואה של גבוה דהיכא דאתא הקדש ליד הגזבר לא אמרינן הואיל וכו' כוונתם דבהקדש נמי דינו כתרומה דאמרינן בפרק הנודר מן הירק [דף נט.] דהיכא דאתא ליד כהן לא מצי לאיתשולי דהוא הדין הקדש דכל היכא דאתי ליד גזבר לא מצי לאיתשולי וכן כתב הרשב"א בחי' בפ"ק דגיטין גבי הא דאמר ר"נ שכיב מרע שכתב כל נכסיו לעבדו ועמד חוזר בנכסים ואינו חוזר בעבד שכתב שם וז"ל ועוד דלא אמרו אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט לומר שיהא כמסור ממש ליד גזבר ההקדש שאם כן לא מצינו שאלה בהקדש שאין שאלה אחר מסירה כדאמרינן בנדרים שאין שאלה בתרומה דאתא ליד כהן ולא אמרו כמסירה להדיוט אלא לענין קניה וכו' עכ"ל וכן כתב הרשב"א בחידושיו בפ' גט פשוט ובתשובה גבי הא דאמר רב הונא שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן הביא דבריו הרב בצלאל בתשובה בסי' ע"ו יעו"ש וכן כתב הריטב"א בחידושיו למכות על דף כ"ב ע"ב דמשני הש"ס התם מלתא דאיתא בשאלה לא קתני ופריך והרי מוקדשין יעו"ש וכן כתב עוד הריטב"א בחידושיו בפרק הזהב הביא דבריו הרב בצלאל בספר א"ז עלה דאמרינן התם בדף נ"ז ע"א דהא דאמר שמואל הקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה דמ"ש אפילו לכתחלה וז"ל ותדע דקי"ל דהקדש שבא ליד הגזבר אין בו שאלה ואילו הקדש שלא בא ליד גזבר יש בו שאלה להוציאו לחולין וכדאיתא בהדיא במסכת ערכין עכ"ל וכן הוא סברת התוס' הכא ולזה כתבו דהא דאמרי' אבל אתה רואה של גבוה מיירי שבא ליד גזבר ואין בו שאלה ויש לתמוה דאמאי לא משני הירושלמי בפ' כל שעה דהני תרי תנאי דאית תנא תני אבל אתה רואה של גבוה ואית תנא תני אין אתה רואה של גבוה מאן דתני אתה רואה של גבוה מיירי בהקדש שבא ליד גזבר ואין בו שאלה ולא שייך לומר הואיל ומאן דתני אין אתה רואה של גבוה מיירי שלא בא ליד גזבר ואיתיה בשאלה ופליגי אי אמרינן הואיל או לא כדאמרינן בש"ס דילן בפ' אלו עוברין דפליגי ר"א ור"י אי אמרינן הואיל או לא דלר"א אמרינן הואיל אי בעי מתשיל ולר"י לא אמרינן הואיל:

איך שיהיה דבר הלמד מהירושלמי הנזכר דחמץ דהקדש דחייב באחריותו אינו עובר כי אם לר"ש דס"ל בעלמא דבר הגורם לממון כממון דמי גבי קדשים שחייב באחריותם אבל לדידן דקי"ל דלאו כממון דמי ה"ה לענין חמץ דשאני אחריות דפקדון עובד כוכבים לאחריות דהקדש כדבר האמור ועיין בס' קהלת יעקב בתוספת דרבנן סי' קל"ב שכתבתי התם בפשיטות מדברי הירושלמי הנזכר דהדבר פשוט דפקדון עובד כוכבים והקדש שחייב באחריות דא ודא אחת הוא כנראה שלא דקדקתי יפה בדברי הירושלמי כשכתבתי זה שהרי בירושלמי לא אמרו אלא דהברייתא אתיא כר"ש דמוכח דדוקא לר"ש אמרינן הכי בהקדש אבל לדידן דלא קי"ל כוותיה הקדש לא הוי כפקדון והנה כי כן מה שכתבתי שם בפירוש התוספתא דפ"ק דפסחים בפלוגתא דת"ק ורשב"ג דלר"י דאמר בירושלמי דפקדון העובד כוכבים שלא בערו מותר אחר הפסח פלוגתייהו דהני תנאי הוא בחמץ של עובד כוכבים או של הקדש שחייב באחריותו כמבואר בדברי נ"ל דהנהו תנאי סבירא ליה כר"ש דקדשים דחייב באחריותם עובר וע"ז פליגי אי הקדש דסוף סוף הוא ממון דכללות ישראל אי אסור אחר הפסח או לא וכן מה שכתבתי שם דלרבי יונה דאמר דאסור אחר הפסח מוקי פלוגתייהו דהני תנאי בחמץ של עובד כוכבים והקדש שאינו חייב באחריותם ופליגי אי אמרי' הואיל אי בעי מתשיל יעו"ש עפ"י דרך הקדוש יש לומר דפליגי באופן אחר דהא באופן זה דפליגי בהואיל יקשה להתוס' בפרק אלו עוברין בתירוץ הראשון דסבירא להו דבהקדש דכתיב לה' אפי' דאי בעי מתשיל ברשות גבוה הוא וכ"כ יקשה למה שהעלנו לדעת הר"ס דסבירא ליה דהקדש בעי פתח דכיון דאין בידו למצוא פתח לא אמרינן הואיל לכו"ע ועוד דלפי דרך זה יקשה לסברת הב"ח שכתבתי שם דסבירא ליה דמטעם הואיל אי בעי מתשיל עובר בבל יראה ובל ימצא אבל אם עבר ולא בערו אינו אסור אחר הפסח יעו"ש דלסברת תנא קמא דהכא הוי איפכא אמנם לפי האמור י"ל דלמ"ד דפקדון עובד כוכבים אינו עובר כי אם שקבל אחריות דגניבה ואבידה כשומר שכר יכולין אנו לומר דפלוגתייהו דהני תנאי מיירי בחמץ של עובד כוכבים שהפקידו ביד ישראל וקבל עליו אחריות דגניבה ואבידה וחמץ דהקדש נמי מיירי בהקדש דחייב באחריותו ונקדים מ"ש הרב מחנה אפרים בהל' שומרים סי' ח' דלמ"ד דלעבור בבל יראה ובל ימצא בעינן שיקבל אחריות דגניבה ואבידה כשומר שכר כיון דקי"ל דעובדי כוכבים נתמעטו משמירה כדדרשינן רעהו ולא עובד כוכבים ואף דמתחייב הישראל בפירוש בגניבה ואבידה כל שלא קנו מידו או שהקדיש לו שכרו מקודם אינו חייב בגניבה ואבידה דנטילת מעות עביד קנין כדי לחייבו וכ"כ הריטב"א אבל אם בדבור בעלמא נתחייב אינו חייב בגניבה ואבידה יעו"ש וא"כ י"ל דהכא מיירי בדקבל הישראל [אחריות] מגניבה ואבידה ולא קנו מידו וגם לא הקדיש לו שכרו ומשו"ה ס"ל לת"ק דמותר החמץ לאחר הפסח דהא לא עבר בב"י וב"י כיון דיכול לפטור את עצמו מהעובד כוכבים דמיירי בעובד כוכבים שאינו אנס אבל בהקדש דחייב באחריותו דעבר על ב"י וב"י דת"ק ס"ל כר"ש דהקדש דחייב באחריותו חשיב כממונו בעלמא וה"ה גבי חמץ אבל רשב"ג לא סבירא ליה כרבי שמעון בעלמא ומשו"ה ס"ל דאף בהקדש מותר אחר הפסח דאף דכתיב לא ימצא לחייב על פקדון עובד כוכבים היינו דוקא גבי פקדון דאי אפשר לפטור את עצמו אבל גבי הקדש דבידו לפטור את עצמו דאי בעי מתשיל לא חשיב כממונו אף לענין חמץ ואינו עובר ועפ"י סברא זאת דבהקדש דאיכא תרי מי יימר שבא לידי חיוב תשלומין דדילמא לא יגנב ולא יאבד ואת"ל שיגנב ויאבד אפשר שימצא פתח לנדרו אפילו למ"ד דבעינן פתח אינו עובר ואינו בכלל קרא דלא ימצא לדידן דקי"ל דלא כר"ש יש קצת סמך למה שנסתפקתי דאמרינן בפ' שבועת העדות (דף לג ע"א) דהמשביע עידי קיטוי פטורין משבועת העדות מטעם דאפילו למ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי מודה דגורם דגורם לאו כממון דמי יעו"ש דלגבי חמץ דמקרא דלא ימצא ילפינן דפקדון עובד כוכבים עובר אי הוא דוקא שקבל אחריות בגוף החמץ דהוי דבר הגורם אבל אם יהיה האופן דהוי גורם דגורם וכגון שהפקיד העובד כוכבים חמץ וחפץ אחד לשמור ולא קבל הישראל אחריות החמץ עצמו ולא אחריות החפץ אך התנה עמו ונתחייב הישראל שאם יגנב או יאבד גוף החמץ יתחייב באחריות החפץ שאם יגנב ויאבד יתחייב לשלם דבכה"ג גורם דגורם הוא דמעיקרא אפשר דגוף החמץ לא יגנב ולא יאבד ויחזירנו לעובד כוכבים בעין ולא יתחייב כלום ואת"ל שיגנב ויאבד אפשר שגוף החפץ יחזיר אותו בעין ולא יתחייב כלל ובכה"ג דהוי גורם דגורם אפילו גבי חמץ לא חשיב ממונו או דלמא לא ימצא מ"מ משמע אבל לפי האמור דבהקדש דחייב באחריותו למאן דפליג אר"ש אינו עובר מטעם דאיכא ב' צדדים שלא יבא המקדיש לידי חיוב תשלומין ה"ה בנדון זה דאיכא ב' צדדים שלא יבא הנפקד לידי חיוב תשלומין ועדיפי טפי ואולם לר"ש דס"ל בהקדש דעובר יש להסתפק דאפילו בנדון זה עובר דאף דבעלמא אמרינן דמודה בגורם דגורם שאני הכא דכתיב לא ימצא ואפשר דאפילו לר"ש אינו עובר בנדון זה דאם איתא דעובר לליסנא בתרא דמשמעתין דפ"ק דפסחים דפריך דלמ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי אמאי אילטריך קרא דלא ימצא אמאי לא משני דאילטריך קרא לאסור באופן כדון זה דגורם דגורם הוא דאע"ג דבעלמא מודה ר"ש בגורם דגורם הכא שאני דכתיב לא ימצא איך שיהיה נמצינו למידין מהירושלמי הנזכר דס"ל דלר"ש אפילו כשאנו דנים בהיות ההקדש בעין חשיב כממונו כמו שנראה מהתוספתא דפ"ק דחלה אשר לפנינו דעיסת ארנונא חייבת בחלה מפני שחייב באחריות עד שימסור: **והנה** הרשב"א בפסקי חלה אחר שדחה פירוש זה דמפרשים דארנונא הוא שותפות עובד כוכבים מדברי הירושלמי סיים שם ותניא בתוספתא עיסת ארנונא חייבת בחלה מפני שחייב בארנונא עד שעה שימסור וזה נראה לי ברור עכ"ל נראה דגירסת הרשב"א הוא מפני שחייב בארנונא עד וכו' ולא כגירסתנו דגרסינן מפני שחייב באחריותה ולפי גירסתו נמי הפי' הוא מפני שחייב באחריות הארנונא עד שימסור וצריך להבין דנראה דמהתוספתא הזאת נמי דחה פי' המפרשים שפירוש ארנונא שותפות עובד כוכבים ולא ידעתי איך נדחה הפי' הזה מהתוספתא כיון דיש לפרש דאפילו בשותפות עובד כוכבים משכחת לה דחייב הישראל באחריות חלק העובד כוכבים עד שעה שימסור בידו דחייב בגניבה ואבידה כדין שומר שכר דהא קי"ל דהשותפין שומרי שכר הם דכל אחד עוסק ומשמר חלק חבירו בשכר שגם חבירו יתעסק וישמור חלקו כמו שמפורש בח"מ סי' קע"ז והכא נמי אפשר דמיירי דנשתתפו הישראל והעובד כוכבים בענין עשיית עיסה ואפייתה והתנו ביניהם שכל אחד יהיה עושה ועוסק ביום אחד וכל כה"ג שומרי שכר הם ומן הדין כל אחד חייב באחריות חלק חבירו ביום שעוסק הוא ועוד דמשכחת לה כשנתן העובד כוכבים שכר לישראל בעד עשיית העיסה ובכן שומר שכר הוא וחייב בגניבה ואבידה ואע"ג דעובדי כוכבים נתמעטו מדיני השומרים מקרא דרעהו שפיר י"ל דמיירי דנתחייב בפירוש בגניבה ואבידה ביום שעוסק הישראל וקנו מידו ע"ז או הקדים לו שכר ע"ז: **ויש** להעיר קצת במשמעתין דפ"ק דפסחים דלליסנא קמא נראה דלא בעו מיניה דרבא כי אם בהמת ארנונא אבל עיסת ארנונא לא הזכירו ובליסנא בתרא דפשיט להו רבא דפטור מן הבכורה מזכיר נמי דעיסת ארנונא חייבת דמאן דכר שמה דעיסה בליסנא בתרא מאי דליכא בליסנא קמא ומתוך דברי ספר התרומה בהלכות חלה סי' פ"ג מתבאר דגרים בב' הלשונות עיסת ארנונא נמי ובליסנא קמא פשיט רבא דבין בהמה ובין עיסה פטורה היכא דלא מצי לסלוקי בזוזי ובליסנא בתרא פשיט רבא דבעיסה אע"ג דלא מצי לסלוקי בזוזי חייבת מטעם דלית לה קלא ולפי גירסא זאת נמצא דבעו מיניה דרבא תרתי בהמה ועיסה וכן נראה מפשט דברי הרשב"א בתשובה סי' ש"מ דבעו מיניה תרתי יעו"ש דבהכי ניחא מ"ש התוס' במשמעתין דבליסנא בתרא גרסינן בהמת ארנונא פטורה אי לא מצי לסלוקי בזוזי דלכאורה קשה דא"כ מה חילוק יש בין ליסנא קמא לליסנא בתרא דאי משום דהוסיף רבא לאשמועינן דין עיסת ארנונא לזה לא שייך לשון איכא דאמרי דמשמע דיש חילוק לענין הדין המוזכר בליסנא קמא בין לשון ראשון ללשון שני אמנם לפי האמור א"ש דלענין חלה יש חילוק בין לשון ראשון ללשון שני דלליסנא קמא אין חילוק בין בכורה ובין חלה אבל לליסנא בתרא יש חילוק דלענין חלה אע"ג דלא מצי לסלוקי בזוזי חייבת מטעם דלית לה קלא: **וכתב** עוד שם בס' התרומה וז"ל מהא דאמרינן ריש ראשית הגז דשותפות חייבת בתרומה ובחלה ליכא למשמע כי אם כשיש שיעור בחלק כל אחד ואחד אבל קשה למורי על ההיא דתס' חלה דעושה עיסה עם העובד כוכבים אם אין בשל ישראל כשיעור פטור הא אם יש כשיעור חייב ואילו בריש ראשית הגז קאמר שותפות העובד כוכבים פטור מתרומה ומן החלה ובשיעור בשל ישראל נמי מיירי וכן בפ"ק דפסחים עיסת ארנונא פטורה ונראה למורי רבינו דכי קנו הקמח וכו' וברשית הגז יש איכא דאמרי שותפות עובד כוכבים בתרומה חיובי מחייב וכן בפסחים יש לשון זה דעיסת ארנונא חייבת בחלה לפירוש זה אין צריך לחלק כלום ולליסנא דפסחים דעיסת ארנונא פטורה סבר כליסנא דראשית הגז דשותפות עובד כוכבים פטורה ואפילו כאיכא דאמרי דראשית הגז דאמר שותפות של עובד כוכבים חייב היינו בחלק הישראל והיא דפסחים דפטר היינו בחלק העובד כוכבים עכ"ל והמתבאר מדבריו דס"ל כפי' המפרשים דארנונא היינו שותפות עם העובד כוכבים ותרי ליסני דפ"ק דפסחים דלליסנא קמא עיסת ארנונא פטורה ולליסנא בתרא חייבת מיירי בדיש לישראל חלק בה כשיעור ואפילו הכי לליסנא קמא פטורה להפריש חלה אפילו מחלק הישראל והני תרי ליסני דהכא פליגי כהני תרי ליסני דראשית הגז דלליסנא קמא דהתם דאמרינן דלר' אלעאי לשותפות עובד כוכבים לא אילטריך קרא דלאנך דשותפות עובד כוכבים ילפינן ליה מרישא דקרא מתרומה דכתיב דגנך ולרבנן לאנך אילטריך לשותפות עובד כוכבים דראשית דהפסיק הענין ש"מ דאפילו רבנן מודו דאפילו בתרומה שותפות עובד כוכבים פוטר ולליסנא בתרא דקאמר ואב"א שותפות עובד כוכבים בתרומה ורבנן חיובי מחייבי ש"מ דבתרומה שותפות עובד כוכבים חייב וה"ט דתרומה שאני דבכל אופן יש חיוב תרומה בחלק הישראל דתרומה אינה צריכה שיעור כדין ראשית הגז דצריך חמשה צאן ומשו"ה בשתם חלק הישראל חייב בתרומה על חלקו ולהאי ליסנא ה"ה בחלה דאם יש כדי שיעור חלה בחלק הישראל חייב על חלקו דהא אמרינן התם עלה דאמר רבא מודה ר' אלעאי בחלה דאף על גב דכתיב ראשית ואיכא למימר נילף ראשית ראשית מראשית הגז כתב רחמנא עריסותיכם ופריך אלא טעמא דכתיב עריסותיכם הא לאו הכי הו"א נילף ראשית ראשית מראשית הגז אדרבה נילף מתרומה ומשני ה"נ אלא עריסותיכם למה לי כדי עריסותיכם ע"כ וא"כ לליסנא בתרא דשותפות עובד כוכבים חייב בתרומה ה"ה גבי חלה חייב על חלקו כדין תרומה דילפינן ראשית מתרומה אבל עכ"פ י"ל דאם אין לישראל שיעור בחלקו פטור כיון דלא דמי לתרומה דיש לישראל חלק כשיעור אבל לליסנא קמא דאפילו בתרומה שותפות העובד כוכבים פוטר אף דיש לישראל חלק הראוי להפריש תרומה ה"ה גבי חלה דאפילו ביש לישראל כשיעור פטורה דילפינן לה מראשית ראשית דתרומה או דראשית הגז דבשניהם פוטר שותפות העובד כוכבים ובכן הני תרי ליסני דפסחים הוי כתרי ליסני דראשית הגז אלא דיש להבין דכיון דלליסנא בתרא דפסחים דאמרי דחייבת היינו כההיא ליסנא דשותפות העובד כוכבים בתרומה חייב א"כ ה"ה בחלה כיש לישראל חלק כשיעור דמן התורה חייב הישראל על חלקו וא"כ למה אמרו בגמרא דהאי טעמא משום דעיסה לית לה קלא ומדרבנן בעלמא הוא וצ"ל כמו שהעלנו לעיל לדעת הר"ס דליסנא דחייבת משמע דחייב להפריש על חלק העובד כוכבים נמי וע"ז אמרו דהוי מדרבנן מפני המראה וכן יש לדקדק מדברי ספר התרומה שסיים וכתב דאפילו באיכא דאמרי דראשית הגז וכו' היינו בחלק הישראל והיא דפסחים דפטר היינו בחלק העובד כוכבים עכ"ל וצ"ל דכוונתו בזה דאפשר לומר דתרי ליסני דפסחים אתו כליסנא דהתם דחיובי מחייב בתרומה אלא דליסנא קמא דהכא פוטר על חלק העובד כוכבים כמו

פסוא

שהוא מן הדין גבי תרומה אבל ללישנא בתרא חייב אף חלק העובד כוכבים מדרבנן ועפ"ז יהיב טעמא מטעם דעיסה לית לה קלא ואיכא חשדא: **וראיתי** להר"ש במתני' העושה עיסה עם העובד כוכבים בשותפות וז"ל וכי פטרינן בראשית הגז שותפות עובד כוכבים מן החלה הייני כשאין בחלקו של ישראל כשיעור וכ"כ הרא"ש בהל' חלה גבי מתני' וכן כתב רבינו ירוחם בנתיב הנזכר יעו"ש וצריך להבין דהיכן

תנן* [יא] **גר שנתגייר והיתה לו עיסה נעשית עד שלא נתגייר פטור משנתגייר חייב ואם ספק חייב ואין חייבין עליה חומש** (חלה פ"ג מ"ו) רע"א

מוזכר במשנתא דראשית הגז דשותפות העובד כוכבים פוטר מן החלה דהתם לא נאמר זה בפירוש אבל האמת הוא דכיון דאמרינן דילפינן ראשית ראשית מתרומה או מראשית הגז בג"ש ללישנא קמא דהתם דאמרינן לרבנן נמי שותפות העובד כוכבים פוטר בתרומה ובראשית הגז ה"ה דילפינן נמי לחלה ואע"ג ללישנא בתרא דהתם לרבנן שותפות העובד כוכבים חיובי מחייב בתרומה אין לומר דשותפות העובד כוכבים פוטר מן החלה דאי אפשר לומר דילפינן מראשית הגז דאדרבה נילף מתרומה להחמיר כדאמרינן התם מ"מ כוונת הר"ש ודעימיה ליישב מתני' גם אליבא דלישנא קמא דכיון דשותפות עובד כוכבים פוטר בתרומה ה"ה בחלה ועפ"ז תירצו דלא נאמר זה אלא כשאין בחלקו של ישראל כשיעור וי"ל דכיון דעיקר מאי דילפינן חלה הוא מתרומה א"כ ילפינן מינה דומיא דתרומה דכשם דבתרומה אמרינן דשותפות העובד כוכבים פוטר אף כשיש בחלקו של ישראל שיעור דמשתמא איזה חלק שיהיה לו לישראל הן רב הן מעט יש לו לישראל שיעור חיוב תרומה וא"כ י"ל דה"ה בחלה דאפילו יש לו לישראל חלק כשיעור פטור דאין לומר דאדרבה ילפינן מראשית הגז להחמיר דהתם בראשית הגז כשיש לישראל כשיעור חייב דמנ"ל לומר כן בראשית הגז הא בראשית הגז נמי י"ל דכיון דגלי קרא בתרומה דשותפות העובד כוכבים פוטר אפילו ביש לישראל חיוב מצד חלקו כמה שהוא דה"ה בראשית הגז ואפשר דילפינן נמי לגבי ראשית הגז ראשית ראשית מתרומה וכיון דבראשית הגז עצמו אין לנו הכרח לחייב כשיש לישראל כשיעור מנין לנו ללמוד ממנו חלה ואף דלפי האמת דקי"ל כלישנא בתרא דשותפות עובד כוכבים בתרומה חיובי מחייב כרבי ורשב"ג וכמו שפסק הר"ס בפ"א מהלכות תרומות אתי שפיר החילוק שחילקו הר"ש ודעימיה דכשיש לישראל כשיעור חייב דילפינן מתרומה דאין לה שיעור ובכל דהו חייב אבל אם אין לישראל חלק כשיעור דלא דמי לתרומה פשיטא דפטור דאין ללמוד מתרומה אלא דכוותה שיש לישראל חלק כשיעור חיוב אבל כשאין לישראל כשיעור אין ללמוד מתרומה אבל אם כוונת הר"ש ליישב מתני' אפי' למ"ד שותפות עובד כוכבים פיטור מתרומה אין ללמוד חילוק זה כלל כיון דבתרומה פוטר אפילו דיש לישראל שיעור של חיוב:

וראיתי לרש"י התם בר"פ ראשית הגז גבי הא דאמרינן ואב"א שותפות עובד כוכבים בתרומה חייב וז"ל חיובי מחייב חלקו של ישראל וכו' ואע"ג דמצאנך משמע להו ולא שותפות עובד כוכבים לא משמע להו מדגנך למעוטי של שותפות עובד כוכבים דדגן כמאן דפליג דמי שהרי חולקין אותה במדה וקרינן ביה דגנך בחלקו של ישראל אבל צאן כל בהמה ובהמה יש לעובד כוכבים חלק בה ולא קרינא בחדא מינייהו צאנך עכ"ל ומדחלק רש"י חילוק זה בין תרומה לראשית הגז ולא חלק לומר דשאני תרומה דאין לה שיעור ובכל דהו יש לישראל חלק מחויב דבכה"ג דיש לישראל חלק כשיעור בראשית הגז נמי חייב דאם יש בשותפות עשרה רחלים דיש לישראל כשיעור חייב ולא ממעטינן מצאנך אלא כשאין לישראל כשיעור ש"מ דרש"י לא סבירא ליה לחלק הכי דס"ל דכל דבר דממעטינן שותפות עובד כוכבים הוא בכל גוונא אפילו יש לישראל כשיעור פטור ולפי זה צריך לומר דלענין חלה דמוכח ממתני' דכשיש לישראל כשיעור חייבת האי טעמא דעיסה נמי היא כדגן דכמאן דפליגי דמי שהרי חולקין במדה או במשקל שוה בשוה ול"ד לבהמות שיש גדולה ויש קטנה ויש שמינה ויש כחושה וצריך שומא וכיון דעיסה כמאן דפליגי דמי משום הכי חייב דומיא דתרומה:

עוד יש לדקדק למ"ש הר"ש ודעימיה דהסיא דראשית הגז לא נאמר אלא כשאין לישראל חלק כשיעור דאם כן לרבי אילעאי דפוטר אפילו בשותפות ישראל הוי דכוותיה דשותפות עובד כוכבים דפטרי רבנן דדוקא כשאין לישראל חלק כשיעור דלא עדיף שותפות ישראל לר' אלעאי משותפות עובד כוכבים לרבנן והנה כי כן אמאי הוצרך רבא התם בריש פרק ראשית הגז [לומר] דמודה ר' אלעאי בתרומה אע"ג דכתיב דגנך דידך אין דשותפות לא כתב רחמנא תרומתכם אלא דגנך למה לי למעוטי שותפות עובד כוכבים דכיון דרבא בכל הני דקאמר דמודה רבי אלעאי ס"ל כלישנא בתרא דאין סברא למעט של עובד כוכבים יותר משל ישראל כמ"ש התוספות שם ד"ה אמר רבא וכו' יעו"ש לפי זה פשיטא דמודה רבי אלעאי בתרומה כיון דתרומה אין לה שיעור ולעולם חלק הישראל חייב בלי הצטרפות חלק חבירו ובלאו קרא דתרומתכם אמרינן הכי כיון דאין סברא למעט מקרא אלא בדבר שאין לאחד שיעור חיוב בלא הצטרפות חבירו ואדרבה י"ל דלרבי אלעאי אפילו בשותפות עובד כוכבים מודה דחייב בתרומה כסברת לישנא בתרא דהתם דס"ל לרבנן דשותפות עובד כוכבים חייב בתרומה ומנ"ל לרבא לומר דאליבא דרבי אלעאי שותפות עובד כוכבים פוטר מן התרומה דבשלמא ללישנא קמא דר' אלעאי מייתי שותפות עובד כוכבים מכישיה דקרא דראשית דגנך ולא שותפות עובד כוכבים מוכרח דס"ל דגם בתרומה שותפות עובד כוכבים פוטר אבל ללישנא בתרא דהכי סובר רבא דתרתי נפקא ליה מצאנך מנ"ל דפוטר שותפות עובד כוכבים בתרומה כיון דאין סברא למעוטי מקרא דדגנך דבר שיש לישראל חלק כשיעור:

וראיתי להרשב"א בפסקי חלה בשער ב' סימן א' דלפי מה שהאריך שם להכריח דהלכתא כר' אלעאי בשותפות ישראל דפוטר בכל הדברים עמד להבין מתניתין דהכא דקתני דאם אין בשל ישראל כשיעור פטורה דמשמע הא יש בה כשיעור חייבת דהא לדברי רבי אלעאי דהלכתא כוותיה כולן פטורין ואפילו היו של שותפות ישראל וכ"ש משותפות עם העובד כוכבים וכתב ע"ז וז"ל ואין נראה לחלק אליבא דרבי אלעאי בין יש בחלק אחד כשיעור ובין אין בו כשיעור דהא תרומה אין לה שיעור ואפילו הכי פטר רבי אלעאי שותפות ישראל וכ"ש שותפות עובד כוכבים וממנה אנו דנין לחלה ורחוק הוא בעיני וכו' ואפשר לומר דמודה ר' אלעאי בחלה משום דליכא בחלה מיעוטא בהדיא כתרומה דכתיב בה דגנך ובראשית הגז צאנך ואע"ג דאיכא למילף ראשית ראשית מראשית הגז אי נמי מתרומה הא כתיב עריסותיכם ב' פעמים ומעריסותיכם יתירה נמי שמעינן מינה כדי עריסותיכם כדאמרינן במנחות בפ' ר' ישמעאל תרי זימני עריסותיכם חד כדי עריסותיכם וחד כדי למעט עיסת עובד כוכבים ועיסת הקדש והא דממעטינן עיסת עובד כוכבים היינו דוקא שלו אבל של שותפות אם יש לישראל כשיעור חייבת עכ"ל ועפ"י דברי הרשב"א אלו יש לייסב דברי הר"ש ודעימיה הנזכר דהם לא אמרו דכשיש לישראל חלק כשיעור דחייב אלא לענין חלה דוקא דליכא מיעוטא דדוקא בתרומה דאיכא מיעוטא דדגנך אמרינן דאפילו דיש לישראל כשיעור פטור דמשמעותיה דמיעוט דגנך הוא אפילו ביש לישראל כשיעור דהתם תרומה יש לישראל שיעור ואע"ג דאיכא למילף ראשית ראשית מתרומה מ"מ אהני יתורא דקרא דעריסותיכם יתירא דמשמע לשון רבים לרבות אפילו שותפות עובד כוכבים כל דיש לישראל חלק כשיעור אבל כשאין לישראל כשיעור פטור דילפינן ראשית ראשית מראשית הגז או מתרומה דאף דמג"ש זאת איכא למילף אפילו כשיש לישראל כשיעור מ"מ אהני לן יתורא דעריסותיכם דכשיש לישראל כשיעור חייב ולפי"ז לא אמרו כן כי אם גבי חלה מטעם הנזכר אבל גבי ראשית הגז וכל הנך דכתיב מיעוטא בפירוש אפילו כשיש לישראל כשיעור פטור ובדרך דכתב הרשב"א לר' אלעאי סבירא ליה להר"ש ודעימיה אליבא דרבנן דשאני חלה דלא כתיב מיעוטא בפירוש:

[יא] **תנן** גר שנתגייר והיתה לו עיסה נעשית עד שלא נתגייר פטור משנתגייר וכו': **הנה** אמרינן בירושלמי עלה דמתניתין תמן תנינן גר שנתגייר והיתה לו פרה וכו' ואם ספק פטור שהמוציא מחבירו עליו הראיה תמן את אמר ספק פטור והכא את אמר ספק חייב א"ר אלעזר איתותבא קומי רבי אמי ואמר מי יאמר לי שהוא נוטל דמיו מן השבט ר"י בר זבדי ר"א בשם ר' אלעזר נוטל הוא דמיו ויפרים תמן ונוטל דמיו מן השבט א"ר יוסי חלה שהיא טבל ובעון מיתה מפרים ולא יטול דמיו מן השבט מתנות על שם שהמוציא מחבירו עליו הראיה עכ"ל ופי' מהרס"ם ז"ל אמאי דאמרינן דיפרים תמן וכו' וז"ל קושיא היא כלומר אי הכי היה לפרש תמן כלומר בתוספתא דחלה דחייב דקתני במתניתין הוא דחייב להפרים ונוטל דמיו מן השבט ומשני ר"י דהאי תירוצא דנוטל דמיו מן השבט ליתא אלא האמת הוא דכיון דגבי חלה שהוא טבל ובעון מיתה חייב להפרים דספק דאורייתא להחמיר ה"ה דנותנה לכהן בלא דמים וכן כתב הרב שדה יהושע דמסקנת ר' יוסי הוא דאינו נוטל דמים מן השבט אלא שהרב פירש שגגון הקושיא במאי דפריך ויפרים תמן וכו' באופן אחר שהוא לשון הפרשה וקאי להקשות אההיא דמתנות דאי הכי התם נמי יפרים המתנות ויקח דמים יעו"ש ויש לתמוה דאיך אפשר דמסקנת ר"י הוא דגבי חלה אינו נוטל דמים מהשבט מטעם דכיון דהוי טבל ועון מיתה ואזלינן להחמיר להפרים ואינו יכול ליטול דמים מן הכהן מ"ש מהא דתנן בפרק נושאין על האנוסה (דף לג.) כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה וכו' הגדילו התערובות ושחררו זה את זה נושאין נשים וכו' ואינם אוכלין בתרומה וכו' ומוכרין את התרומה והדמים שלהם ע"כ וכיוצא לזה תנן התם (בדף ק.) במי שלא שהתה אחר בעלה ג' חדשים וילדה ואין ידוע אם בן ט' לראשון אם בן ז' לאחרון וכו' היה א' מהם ישראל ואחד כהן אינו אוכל בתרומה ומוכר התרומה והדמים שלו ע"כ והכי התם דאע"ג דמשום איסור טבל חייב להפרים תרומה מ"מ כיון דהוי מחמת ספק אמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה ולכן מוכרין את התרומה והדמים שלהם א"כ ה"ה בגר שנתגייר לענין חלה ואפשר לייסב בהקדים מ"ש ברפ"ב דבכורות דמדברי הראשונים שהביא הרב בספר א"ז בספ"ק דכתובות (דף טו ע"ב) מתבאר דגבי עובד כוכבים לא אמרינן אוקי ממונא בחזקת מריה קמא דעובד כוכבים לית ליה חזקה דממונא יעו"ש באורך והנה כי כן בספק זה אם קודם שנתגייר עשה את עסתו או אחר שנתגייר ליכא למימר אוקי ממונא בחזקת מריה כיון דבפודו עובד כוכבים אין לו חזקת ממון וכיון דליכא למיקם עלה דמלתא באיזה שעה גלגל העיסה דאפשר דתכף שנתגייר היה ולא היה שעת הכושר ושום שהות להיות מוחזק אחר שנתגייר בעיסה קודם גלגול א"כ ליכא למימר אוקי ממונא בחזקת מריה דאף דאפשר דהיה שעת הכושר ושהות להיות מוחזק אחר שנתגייר מ"מ הרי חזקתו מספק וכל דליכא חזקת ממון ברורה לא שייך לומר אוקי ממונא בחזקת מריה ולענין חזקת ממון בעינן שיהיה לו חזקה ברורה מקודם הפרשת חלה דאחר שהפרים אף דיש לבעלים טובת הנאה ליתנה לכל כהן שירצה מ"מ עיקר הממון ממון כהן הוא וא"כ דאין לזה חזקת ממון ברורה ומן הדין מפני הספק לענין איסור צריך להפרים בכה"ג לא אמרינן המוציא מע"ה כיון דאין כאן חזקה ברורה ודוקא גבי מתנות דמעיקרא אין חיוב להפרים דליכא איסור טבל אין לו שום חיוב ליתן לכהן כלל דגבי חלה דבלאו הכי חייב להפרים מכיון דליכא חזקת

ממון ברורה אמרינן דממונא בתר איסורא גריר וכיון דלענין איסור חייב להפרים גם לענין ממון חייב ליתן לכהן ודוקא בכה"ג דליכא חזקת ממון ברורה אבל בההיא דמתניתין דפרק נושאין על האנוסה הנזכר דבישראל עסקינן דיש חזקת ממון ברורה דמעיקרא התבואה קודם הפרשת תרומה בחזקתו עומדת וכיון דהוי ספק אף דלענין איסור חייב להפרים אבל לענין זכות ממון המוציא מחבירו ע"ה דכיון דמספקא לן אמרינן אוקי ממונא בחזקת מריה כמו שהיה מקודם הפרשה: **שוב** ראיתי להריטב"א בחידושיו ליבמות ר"י שכתב עלה דמתניתין הנזכר לעיל וז"ל ומוכרין את התרומה והדמים שלהם יש מקשים כיון דספיקא דאורייתא הוא היכי שרינן להא לכתחלה לעשות כן ולגזול את השבט ולבטל מצות נתינה ומתרצים שלא חייב הכתוב מצות נתינה אלא לישראל ודאי ואין כאן משום גזל עד שיודע בודאי שהוא חייב בנתינת התרומה ויש גורסין ואין מוכרין את התרומה ואם מכרו הדמים שלהם ובנוסחאות ישנות גרסינן כגירסת רש"י ז"ל עכ"ל ולפי גירסא השנית שכתב הריטב"א דגרסינן ואין מוכרין א"ש דהירושלמי אזיל בשיטת גרסא זאת וצ"ל דמאי דקאמר הכא ר"י דלא יטול הדמים מן השבט הייני לכתחלה אבל אם עבר ומכרה הדמים שלו:

איברא דראיתי להרא"ש בפרק הזרוע דהביא מתניתין דחלה וכתב ואם ספק חייב ומוכר החלה לכהן יעו"ש ואם גירסת הירושלמי כגירסת מהרס"ם והרב שדה יהושע דגרסינן במסקנת ר' יוסי ולא יטול דמים מן השבט יקשה על הרא"ש איך כתב כן ועוד דמצאתי בספ"ק דמסכת גרים הנדפסת מחדש בספר שמחת הרגל דתניא הכי הא כיצד נולד לו בן בכור עד שלא נתגייר פטור משנתגייר חייב ואם ספק פטור היה לו עיסה לעשות ושדה לקצור עד שלא נתגייר פטור משנתגייר חייב ואם ספק פטור עכ"ל וגבי היה לו עיסה לעשות קשה דהא ספק איסורא הוא ואיך קתני פטור וע"כ צ"ל דהאי פטור דקתני הוא כפיטור פטר חמור דתנא ר' חייא דבספק נולד משנתגייר או לא דקתני פטור כדאמרינן בפרק הזרוע דע"כ היינו דלענין איסור מפרים עלה ופודהו אבל פטור ליתן [לכהן] דלענין חלה נמי חייב להפרים אלא דפטור ליתן לכהן ומוכרה לכהן והדמים שלו לכן נראה דגרסת הרב שדה יהושע בירושלמי גירסא משובשת היא ועיקר הגרסא כמו שהגיה מהר"ר אליהו ז"ל בביאורו דהכי גרסינן אמרינן חלה שהוא טבל וכו' מפרים ויטול דמיו מן השבט יעו"ש וכן נראה בפירוש מדברי הר"ש במתניתין דהכי גרס בירושלמי ועיין במה שהארכתי בענין ספיקות הגר בפ"ג דמכלתין שהביא רבינו שם גבי מתניתין דשב"ג אומר הלוקח בהמה מניקה וכו' הא דח' ספיקות נאמרו בגר יעו"ש ועל מאי דקתני מתניתין ואין חייבים עליהם חומש ראיתי בפירוש הר"ש שכתוב שם בהג"ה והוא מפירוש הרא"ש ז"ל וז"ל ואין חייבים עליהם חומש אבל הקרן משלם דתשלומי תרומה כפרה נינהו ולכך מפרים תשלומין ונעשים תרומה מספק ומוכרו לכהן עכ"ל וכיוצא לזה כתבו התוספות בפרק אלו נערות (דף ל ע"ב) ד"ה זר שאכל תרומה וכו' דהא דתנן בפרק נושאין כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה וכן ספק בן ט' וכו' דאמרינן דאם אכלו בתרומה אין משלמים קרן וחומש דודאי צריכין להפרים כיון דכפרה הם אבל אין נותנין לכהן ע"כ ואולם יש לתמוה במתניתין דהא קי"ל דלענין האוכל תרומה בשוגג דמשלם קרן וחומש ודין החומש כדין הקרן לכל דבר דבין הקרן ובין החומש צריך לשלם מחולין מתוקנין והתשלומין תרומה בין תשלומי הקרן ובין תשלומי החומש ובשניהם אם רצה הכהן למחול אינו מוחל כיון דלכפרה הם באים וכמו שמתבאר במתניתין דפ"ו דתרומות ומדברי הר"ס בפרק י' מהלכות תרומות דין ת"ו ובפרק כלל גדול (דף סט ע"ב) אמר רבא דחומש במקום קרבן יעו"ש וא"כ במתניתין אמאי קתני ואין חייבים עליהן חומש דמשמע דחומש הוא דאינם חייבים הא קרן חייבים והדבר קשה דאם כוונת מתניתין לומר דאין חייבים חומש רוצה לומר ליתנו לכהן אבל לעולם צריך הפרשה לכפרה אבל אין נותנין אותו לכהן כי אם בדמים א"כ בקרן נמי דינא הכי דמפרים ואינו נותן לכהן כדאמרינן במתניתין דפרק נושאין [דף לג:] דקתני דאין משלמין קרן וחומש דהיינו דמפרישין ואינן נותנין לכהן ואם הכוונה לומר דבספק זה דחלה דוקא קרן מפרים לכפרה ואינו נותן לכהן אבל אין חייבים עליה חומש אפילו בהפרשה בעלמא הדבר קשה דמאי שנא קרן מחומש כיון דשניהם שוים בדינם ושניהם באים לכפרה ואם אנו באים לחייב שיפרים הקרן מפני הספק לכפרה ה"ה שראוי לחייב שיפרים החומש לכפרה אשר על כן היה נראה לומר בהקדים דכבר נודע מחלוקת הראשונים בענין ספיקא דאורייתא לחומרא דלדעת הר"ס ודעימיה איסור הספיקות מדרבנן ושאר פוסקים ס"ל דאיסור הספיקות מן התורה ואולם מחלוקת זה אינו אלא בדליכא חזקה דגופא המסייע לאחד מצדדי הספק אבל בדבר דאיכא חזקה כדין ספק קדושין דאיכא חזקה דעד השתא בחזקת פנויה היתה עומדת לכו"ע אינו אלא מדרבנן וכן בהפכו בספק מגורשת דאיכא חזקה דאשת איש אפילו הר"ס מודה דהוי מן התורה וכמו שמתבאר בדברי הפר"ח בכללי הס"ס יעו"ש וא"כ הכא בספק זה של גר דספיקא הוא שמא נתגלגלה קודם שנתגייר או אחר שנתגייר לכו"ע מאי דחייב להפרים חלה מעיסה זאת אינו אלא מדרבנן דמן התורה אמרינן אוקי דבר אחזקתיה דאי מספקא אי בשעת גלגול היה גר אי לא אף דעכשיו הרי הוא גר לפנינו מ"מ על שעת הגלגול דמספקא לן מוקמינן ליה אחזקתו הראשונה שהיה עובד כוכבים ואמרינן דבשעת גלגול נמי עדיין היה עובד כוכבים כבראשונה וכמו שהאריך מהרימ"ט בח"א סי' מ"א דבכל חזקת הגוף מוקמינן לעולם אחזקה קמייתא אע"ג דאתרע לה השתא אי לאו דאיכא תרתי לריעותא כההיא דמקוה דהרי חסר לפניך והביא כמה ראיות ע"ז יעו"ש וה"ה הכא דאע"ג דהרי גר לפניך מוקמינן ליה אחזקה קמייתא שהיה עובד כוכבים וכיון שכן מאי דאמרינן במתני' דחייב להפרים חלה מספק אינו אלא מדרבנן דמן התורה פטור אפי' להפרים בלבד וכיון דמעיקרא אינה אלא מדרבנן לא אמרו חז"ל דליהוי האי חלה כדין חלה שמסורה לזר כ"א לענין דהזר אסור לאוכלה במזיד אבל אם אכלה בשוגג לא חייבו חז"ל כפרה דתשלומי קרן וחומש כדין אוכל חלה ותרומה דאורייתא כמו שמצינו בתרומת חו"ל דאינה אלא מדרבנן ואמרי' בתתני' בפרק ז' דתרומות משנה ג' האוכל תרומת חו"ל משלם את הקרן ואינו משלם את החומש והתשלומין חולין ואם רצה הכהן למחול מוחל ע"כ וה"ה הכא ואע"ג דבתרומת מעשר של דמאי דמדרבנן חייב חומש וכתב הר"ס בפ"י מהל' תרומות דין ד' וז"ל ומן הדין היה שאין חייבין חומש על תרומת מעשר של דמאי אבל אמרו חכמים אם לא יתחייב עליה חומש יזלזלו בה עכ"ל וא"כ י"ל דדוקא גבי תרומת חו"ל דאין עיקרה מן התורה לא החמירו משא"כ בדמאי דעיקרה מן התורה כיון דעיקר תרומת מעשר דודאי בא"י הוא מן התורה החמירו חז"ל כדי שלא יזלזל בה וא"כ ה"ה הכא דאע"ג דמדרבנן הוא כיון דעיקרו מן התורה היה ראוי להחמיר כדמאי מ"מ י"ל דכיון דדין זה דגר שנתגייר ולא נודע אם גלגל העיסה מקודם או לא מלתא דלא שכיח הוא לא החמירו חכמים לחייב חומש והנה כי כן מאי דקתני במתני' ואין חייבים עליה חומש לאו דוקא חומש דה"ה קרן ונקט תנא חומש דכבר כללא כייל לן תנא בפ"ו דתרומות משנה ד' זה הכלל כל המשלם קרן וחומש התשלומין תרומה אם רצה הכהן למחול אינו מוחל וכל המשלם את הקרן ואינו משלם את החומש התשלומין חולין אם רצה הכהן למחול מוחל ע"כ וא"כ הכא כיון דקתני אין חייבים עליהם חומש א"כ ממילא הכי ענין הקרן אמור דכיון דאין חיוב בחומש הרי עיקר תשלומי הקרן אינה משום כפרה דהא הכהן יכול למחול והכא דהוי ספק ודאי דאינו חייב ליתן לכהן דהמע"ה וגבי מתני' דכהנת שנתערב ולדה וכו' ומי שלא שהתה אחר בעלה ג' חדשים וכו' שכתבו התוס' דצריך להפרים משום כפרה התם בספק זה ליכא שום חזקת הגוף לאוקמיה אחזקתיה דמעיקרא יש ספק אם המפרים הזה שהפרים תרומה זאת הוא כהן או ישראל מעיקרו וכל כה"ג ספק דאורייתא דאפשר דס"ל להתוס' כמ"ד דאיסור הספיקות הוי מה"ת וכיון דמה"ת מפני הספק אסור לאכול תרומה א"כ ה"ה אם אכל בשוגג צריך כפרה דקרן וחומש ואפשר דלדעת הר"ס דס"ל דאיסור הספיקות מדרבנן כיון דמציאות דמתני' דהתם מלתא דלא שכיח הוא אפשר דלא החמירו חכמים להפרים קרן וחומש וזה היה אפשר לומר ולייסב מתני' דהכא אבל לדברי הרא"ש הנז"ל שכתב במתני' דקרן מיהא חייב להפרים משום כפרה קשה טובא דהיכן מצינו חילוק בין הקרן לחומש הא דין החומש כדין הקרן לכל דבר ואם חייבו חכמים הכא להפרים הקרן כמו שחייבו בתרומת מעשר של דמאי אף דמדרבנן הוא ה"ה דצריך להפרים החומש דלענין כפרה לא סגי זה בלא זה וכעת צ"ע:

והנה כמ"ש התוס' במתני' דפ' נושאין דמאי דקתני ואין משלמין קרן וחומש היינו דאינם נותנין לכהן אבל הפרשה מיהא בעי לכפרה יש לעמוד דתניא בת"כ פ' אמור ומייתי לה בירושלמי בפ"ו דתרומות גבי מתני' דאם רצה הכהן למחול אינו מוחל וז"ל ואם רצה למחול וכו' בשלא הפרים אבל הפרים וא"א אבל פלוגתא דרבי ורבי אלעזר ברבי שמעון דתניא ונתן לכהן את הקדש יכול תהא הפרשתו מקדשתו ומחייב עליו קרן וחומש ת"ל ונתן לכהן את הקדש מתנתו מקדשתו לחייב עליו קרן וחומש דברי רבי ר"א ברבי שמעון אומר אף הפרשתו מקדשתו לחייב עליו קרן וחומש מלאכול בתרומה ע"כ ופירש מהרס"ם משם הראב"ד וז"ל יכול תהא הפרשתו מקדשתו וכו' משום דקי"ל דהתשלומין נעשין תרומה לחייב עליהם קרן וחומש כדאיתא במסכת תרומות ונפקא להו טעמא מהאי קרא ונתן לכהן את הקדש דפשטיה דקרא מה שיתן יהא קדש וקא בעי השתא יכול משעת הפרשת התשלומין יהיו קדושים שאם אכלם זר יהא משלם עליהם קרן וחומש ת"ל ונתן לכהן את הקדש משעת נתינה ולא משעת הפרשה ר"א בר' שמעון אומר אף הפרשתו מקדשתו לחייב עליו וכו' מ"מ את הקדש כתיב שהיה כבר קדש קודם נתינה ומאן דמפרש להא מלתא על תרומה עצמה דעלה קאמר רבי שלא תהא הפרשתה מקדשתה לחייב עליה קרן וחומש עד שיתננה לכהן טועה הוא עכ"ל הראב"ד ונראה דלענין הלכה הא קי"ל דהלכה כרבי מחבירו וא"כ הלכה כרבי דאין הפרשתו מקדשתו עד שיתננה לכהן וא"כ בספיקות אלו דפ' נושאין איך יוצאים ידי כפרה בהפרשה כיון דעיקר הכפרה הוא שהתשלומין עצמם נעשים תרומה וזה אי אפשר עד שיקיים מצות נתינה כדכתיב ונתן לכהן את הקדש וכבר התוס' שם בפ' ואלו נערות הרגישו מזה וכתבו וז"ל ולפי זה צ"ל דהכפרה תלויה בהפרשה והא דאין הכהן יכול למחול היינו לענין שלא יהיה צריך להפרים אבל לאחר שהפרים יכול למחול לו שיהיה שלו עכ"ל והדבר קשה איך לא הזכירו כי דבר זה במחלוקת שנוי דלרבי אפילו אחר הפרשה אינו יכול למחול ומה גם דכיון דהלכה כרבי מחבירו איך מוקמינן הנהו מתני' דפרק נושאין דתנן דאין משלמין קרן וחומש דלא כרבי דלרבי מספיקא כמו שמחייבין להפרים תרומה ולא לאכלה בנזיד כ"כ באכלו אותה בשוגג חייבים ליתן לכהן משום כפרה דבלא נתינה ליכא כפרה כיון דלא סגי בהפרשה ובשלמא לדעת הר"ס שהעלנו לומר דכיון דאיסור הספיקות מדרבנן הכא דהוי מלתא דלא שכיח לא החמירו חז"ל לחייב בכפרה דקרן וחומש כמו שלא החמירו בתרומת חו"ל לחכן א"ש מתני' אבל לדעת התוס'

התוס' דס"ל דבהנהו ספיקי דמתני' נמי בעי כפרה לרבי לא סגי בהפרשה בלבד ואין לומר דע"כ לא אמרינן דלרבי לא סגי בהפרשה אלא באוכל תרומה שאינה שלו דכיון דזקוק לשלם לכהן בעל התרומה בעינן קרא כדכתיב ונתן לכהן את הקדש ודוקא נתינתו מקדשתו אבל במקום דאין זקוק לשלם לכהן כגון דאכל תרומה דידיה ולכפרה סגי בהפרשה והכא במתני' מיירי בדאכיל האי ספק כהן בתרומה דידיה שהפרים מתבואתו דכיון דבעיקר התרומה אינו חייב ליתן לכהן אלא מוכרה והדמים שלו כן אם אכלו אינו חייב לשלם לכהן אחר ולכפרה סגי בהפרשה דהא ליתא דהא אמרינן בירושלמי עוד שם בפ"ו דתרומות בתר פלוגתא דרבי ור"א בר"ש וז"ל מחל ואח"כ אכל פלוגתא דר"י ור"ל דאתפלגון גזל תרומה משל אבי אמו כהן ומת ר' יוחנן אמר משלם לשבט ור"ל אמר משלם לעצמו וכו' ומסיק התם רבי יוחנן כרבי ור"ש לקיש כר"א בר' שמעון אמר ר' בון בר חייא ואין יסבור ר"ל כרבי וכלבד בדבר שהוא זקוק ליתנו לכהן אבל בדבר שאינו זקוק ליתנו לכהן אף רבי מודה בה כהדא מתני' הפרים פדיון פטר חמור ומת ר"א אומר חייבים באחריותו ומודה ר"א בפטרי חמורים שנפלו לו מבית אבי אמו כהן מכיון שהפרישם קדשו ע"כ הרי מפורש מהירושלמי הנזכר דאף דר"ל ס"ל לחלק בהכי דאפילו לרבי כל דאינו זקוק ליתנו לכהן סגי בהפרשה מ"מ לר"י דקי"ל כוותיה לגבי דר"ל לא ס"ל לחלק בהכי וס"ל דאפילו בדאינו זקוק ליתן לכהן לא סגי בהפרשה ומשו"ה ס"ל לר"י דאם גזל תרומה ומחל לו הכהן דמחילתו מחילה ואח"כ אכלה או שגזל מאבי אמו כהן ומת ואח"כ אכלה אף דבשעת אכילה דידיה קאכיל ואינו זקוק ליתן לכהן עם כל זה משלם לשבט דההפרשה לבד אינו מכפר לכן יתן לכהן אחר בלא דמים משא"כ לר"ל דאפילו לרבי בכה"ג הפרשה בלבד מכפר ומשעת הפרשה התשלומין כעין תרומה ומוכרה לכהן והדמים שלו וא"כ כיון דקי"ל כר"י איך כתבו התוס' כן : הן אמת דאם פי' הירושלמי כפשטיה דפלוגתייהו דר"י ור"ל הוא בדאכל אחר שמחל לו או דאכל אחר שירש מאבי אמו יקשה לר"י מהתוספתא בפ"ו דתרומות וז"ל ישראל שנתנו לו מבית אבי אמו ואכלו וכן ב"ח שגנבה בתוכו וכן לאשה בכתובתה משלם קרן וחומש לכהן חבר וחבר כהן נותן להם את הדמים ע"כ הרי מפורש מהתוספתא כסברת ר"ל דכל דבשעת אכילה דידיה קא אכיל משלם לכהן והכהן נותן לו דמים דלא כר"י וכבר היה אפשר לומר ליישב סברת ר"י דלר"י ברייתא זאת היא אליבא דר"א בר"ש דס"ל דמשעת הפרשה נתקדשה ואם מחל לו הכהן אחר הפרשה מחילתו מחילה וא"כ ה"ה בהני גווני דאחר הפרשה מחיל לנפשיה כיון דעיקר התרומה דידיה היא ומשו"ה מוכרה לכהן בדמים אבל לעולם דלרבי דלא סגי בהפרשה ובעינן נתינה אף דמה שאכל משלו אכל מכל מקום כיון דצריך כפרה והכפרה תלויה בתשלומין שיהיו נעשין תרומה וזה לא אפשר אם לא ע"י נתינה לכהן בחנם דע"י שיקח דמים ממנו לא קרינן ביה ונתן לכהן את הקדש דכיון שנותן דמים חשיב כמכירה על כרחין צריך שיתן לכהן בלא דמים אבל כד דייקינן שפיר אי אפשר לומר הכי דא"כ לא מצאנו ידינו ורגלינו בדברי הר"ס בפרק י' מהל' תרומות דין כ"ב וז"ל גזל תרומה מאבי אמו כהן ואכלה ואח"כ מת אבי אמו אינו משלם לעצמו אלא ליורש אחר משאר השבט וכן אם נפלה לו תרומה מאבי אמו ואכלה ובעל חוב שגבה תרומה בחובו והאשה בכתובתה ואכלוה משלמין קרן וחומש לכהן חבר והחבר נותן להם דמים שהיו מוכרין בה אותה התרומה כמו שאכלו עכ"ל ויש להקשות דכיון דברישא בחלוקת גזל תרומה מאבי אמו כהן וכו' נראה דפסק כר"י בירושלמי איך פסק כדברי התוספתא כיון דלר"י ההיא ברייתא דתוספתא אתיא כר"א בר"ש וכבר ראיתי להרדב"ז בביאורו על הר"ס שכתב גבי גזל תרומה מאבי אמו כהן וכו' דפסק כר"י בירושלמי וגבי מ"ש הר"ס וכן אם נפלו לו תרומה וכו' כתב וז"ל וא"ת מ"ש רישא דמשלם ליורש מאותו השבט ואינו נוטל ממנו הדמים וי"ל דרישא גזלה ואכלה קודם שיזכה בה ולפיכך לא זכה בקרן ומשלם הכל ליורש מאותו השבט אבל סיפא איירי שבאו לידם בהיתר וזכו בקרן ואח"כ אכלוהו ולא משלמין לכהן אלא מפני שאכלו אבל הקרן לא הפסידו דדידהו קא אכלי ומה שכתב רבינו וכן אם נפלה וכו' לא בא להשוות שני הדינים לגמרי אלא לענין שאין משלמין לעצמם עכ"ל ונראה דגירסת הרדב"ז כגרסתינו בדברי הר"ס גזל וכו' ואכלה ואח"כ מת אבי אמו ומשו"ה חלק שפיר בין רישא לסיפא אבל י"ל דלפי דברי הירושלמי דאמרינן באופן זה מחל ואח"כ אכל פלוגתא דר"י ור"ל דאתפלגון בגזל תרומה מאבי אמו כהן וכו' מוכח בהדיא פלוגתא דר"י ור"ל הוא אפילו אכל אחר שמת אבי אמו כהן וזכה בקרן מירושה דומיא דמחל לו ואח"כ אכל דקאמר דתלוי בפלוגתא דר"י ור"ל ולפי דברי הרדב"ז נמצא דהר"ס בהא דגזל מאבי אמו לא פסק כר"י דבכה"ג דאכלה קודם שיזכה בה אפשר דאפילו ר"ל מודה וא"כ איך כתב בתחלת דבריו דדברי הר"ס הוא כר"י וגם מרן הכ"מ ז"ל כתב על דברי הר"ס ברישא דפסק כר"י אלא דאין גילוי בדבריו אי גרים בדברי הר"ס כגירסת הרדב"ז דאי גרים כגירסת הרדב"ז א"כ נמצא דפסק הר"ס לא הוי כר"י ואי לא גרים הכי כי אם סתם גזל מאבי אמו כהן ואח"כ מת אבי אמו כהן בלבד וסתמא ס"ל דמיירי אפי' באכל אחר שמת אבי אמו שכבר זכה בה כגירסת מהר"י קורקוס כמו שיבא לפנינו בס"ד א"כ צריך להבין מ"ש רישא ומ"ש סיפא : **אשר** על כן עכנ"ל דפירוש הירושלמי הנזכר אין הפי' כפשטיה כדרך האמור אלא עיקר הפירוש ע"פ מה שנקדים מאי דתנן בפרק הגוזל קמא (דף קג.) הגוזל את אביו ונשבע לו ומת הרי זה משלם קרן וחומש ואשם לבניו או לאחיו ואם אינו רוצה או שאין לו לוה ובעלי חוב באים ונפרעים ופריך הש"ס התם ונמחליה לנפשיה מי לא תנן מחל לו על הקרן כו' ומשני א"ר יוחנן לא קשיא הא ר' יוסי הגלילי הא ר"ע דתניא וכו' לר' יוסי הגלילי ל"ש לנפשיה ל"ש לאחריני מצי מחיל ולר"ע ל"ש לאחרים ל"ש לנפשיה לא מצי מחיל יעו"ש באופן דלמדנו מסוגיא הנזכר דלרבי יוחנן ס"ל דלר"ע דקי"ל כוותיה כל הנשבע על הגזל אין תקנה במחילה לא שנא לאחרים דהיינו דהנגזל מוחל לו ולא שנא לנפשיה דהיינו דאפילו אם נפל לו בירושה לא מצי מחיל לנפשיה ואין לו תקנה כי אם עד שיוציא מידו הגזילה ונקדים עוד מה שמתבאר בדברי הרמב"ם בפרק שמיני מהלכות גזילה דהא דמשלם קרן וחומש אפילו יורש שירש הגזילה היינו כשהגזילה קיימת ולא נשתנית שצריך שיוציא מידו גוף הגזילה ולא יהיה לו הנאה מגוף הגזילה עצמה אבל מ"מ מעכב בידו משאר נכסי אביו יותר מחלקו המגיע בהם מקרן וחומש שנתן לאחיו וה"ט דכיון דנתן כל הגזילה לאחיו הרי קיים מצות השבת הגזילה אף שיתבע חלקו משאר נכסי אביו ולדידיה אחיו ובניו דוקא דאם יש לו אחים לגזלן נותן להם ועושה עמהם חשבון על חלקו ואם אין לו אחים וכל הירושה שלו מוציא הגזילה מתחת ידיו לבניו שלו ואם אין לו בנים נותן לבעל חוב בהלואתו או לצדקה והיינו דוקא כשהגזילה קיימת ולא נשתנית אבל אם אין הגזילה קיימת או דנשתנית הגזילה מעכב חלקו בקרן וחומש ונותן השאר לאחים שלו וכן אם אין לו אחים אינו חייב ליתן לא לבניו ולא לחובו ולא לצדקה דס"ל דאם אין הגזילה קיימת או קנאה בשינוי אין עליו לשלם אלא דמי גזילה ולא הוי בכלל משה דוהשיב את הגזילה דהא קרא כתיב אשר גזל אם כעין שגזל יחזיר דמהא ילפינן בפ' מרובה [דף סו.] דשינוי קונה ואף דכשאינו יורש מחוייב להחזיר דמיה מ"מ כשהוא יורש לא מחמירינן כי אם כשהגזילה קיימת ולא קנאה בשינוי דהוי עיקר העשה ואגב אורחין ראיתי לעמוד בסברת הר"ס הנזכר דא"כ מאי פריך הש"ס עלה דמתני' אמאי נימחליה לנפשיה מי לא תנן מחל לו על הקרן וכו' ואי כסברת הר"ס מאי קושיא הא אי מתני' דמחל לו הקרן מיירי כשאין הגזילה קיימת או בשנשתנית שפיר בר מחילה היא כי הכא דבכה"ג ביורש נמי כיון דנפלה ירושה קמיה מחיל לנפשיה ומעכב חלקו או כולו אם אין לו אחים דה"ה במחל לו הנגזל דאינו חייב לשלם דמי הגזילה כיון דכבר מחל לו ואי מיירי כשהגזילה קיימת ולא נשתנית שפיר אמרינן דכיון דמחל לו אינו צריך לילך אחריו דהא ביורש כיוצא לזה אינו מפסיד חלקו בירושה אלא שחייב להוציאה מידו ליתנה לבניו או להלואתו או לצדקה באופן שעושה כמאן דעושה בשלו ובלבד שלא תשאר בידו כדי שלא יהנו מעשיו וא"כ במחל לו נמי יתחייב ליתן לבניו של הגזלן או להלואתו או לצדקה אבל אינו מחוייב ליתן לבעלים ולילך אחריהם כיון שכבר מחלו לו ואין לומר שיתחייב להחזיר לבעלים לקיים מצות השבה ויקח דמיו ממנו דבהכי עדיף טפי דאיכא השבה לבעלים משא"כ בנותן לבניו או לצדקה דא"כ אמאי כתב הר"ס דאם אין לו יורש אלא הוא נותן לבניו או לחובו או לצדקה בהיות דאפשר שישלם לא' מיורשי אביו כאחי אביו וכיוצא ויקח מהם דמיו ואפילו אם נדחוק ונאמר דמהאי דפריך הש"ס הוא דמסתמא דמתני' דקתני מחל לו על הקרן אינו צריך לילך אחריו נראה דאינו חייב להוציא הגזילה מתחת ידו אם איתא לישמעינן התנא דנהי דאינו חייב לילך אחריו מ"מ חייב ליתן הגזילה לבניו של גזלן או לב"ח או לצדקה דזה דוחק דאפשר דלא הולרך מתני' לומר הכי שהרי כלל זו היא בידנו ממתני' דהגוזל את אביו דלמאי דס"ל דל"ש מחיל לנפשיה ול"ש מחיל לאחריני דלא ודא אחת היא יהא ע"כ דמאי קושיא נימא דמתני' איירי כשאין הגזילה קיימת או שנשתנית ביד הגזלן ואין לומר דע"כ בגזילה קיימת ולא נשתנית פסקינן דאל"כ אפילו לא מחל על הקרן אינו חייב לילך אחריו דהא כיון דעיקר טעמיה דהר"ס הוא משום דעיקר עשה דוהשיב את הגזילה הוא כשהגזילה קיימת ולא נשתנית דאף דאיכא עשה דתשלומין אף כשאין הגזילה קיימת מכל מקום לענין תומר השבה מעליא דאיכא בנשבע דאפילו יורש משיב אינו אלא בגזילה קיימת כפשטיה דקרא וכיון שכן ה"ה י"ל דמאי דקי"ל דאם נשבע צריך לילך אחריו אפילו למדי דבלאו הכי אינו מתכפר לו דל"ל דהיינו דוקא בגזילה קיימת כפשטיה דקרא אבל כשאין הגזילה קיימת אינו צריך לילך אחריו כאילו לא נשבע דקי"ל [ב"ק דף קד.] דאינו צריך לילך וכמ"ש הר"ס בפ"ז מהל' גזילה דהא ליתא דמלבד דמדברי הר"ס שם נראה דאינו מחלק בדין זה בין גזילה קיימת לאינה קיימת יותר ע"כ דהכי מוכח בהדיא בפרק הגוזל (דף קה ע"א) אמר רב פפא ל"ש אלא שאין גזילה קיימת אבל גזילה קיימת צריך לילך אחריו דמשמע דעיקר חיוב לילך אחריו בשוה פרוטה מיירי אפילו כשאין הגזילה קיימת : **הן** אמת דהיא גופא קשיא לסברת הר"ס דמ"ש לענין השבת היורש שהיא חומרא מחמת שנשבע בעינן קרא כדכתיב אשר גזל דמשמע שהגזילה קיימת ומ"ש לענין חיוב הליכת הגזלן אחריו דנגזל שהיא נמי חומרא מחמת שנשבע דלא בעינן קרא כדכתיב ואפילו כשאין הגזילה קיימת חייב אלא שכבר ראיתי לרמ"ע בפ' הגוזל סי' כ"ע שהקשה כן יעו"ש ועוד ראיתי שהקשה שם דמנ"ל להר"ס דחומרא זאת דהשבת היורש אינו אלא בגזילה קיימת דאי משום פשטיה דקרא תשמע בגזילה קיימת הרי מצות השבה איכא נמי באין גזילה קיימת בדמיה ומנין לנו לומר דחומרא זאת אינה אלא בגזילה קיימת :

ולע"ד י"ל דיש קצת סמך לסברת הר"ס מההיא דאמרינן בפ' הזהב (דף מח ע"א) אמר רבא קרא מסייע לר"ל דכתיב וכחש בעמיתו בפקדון וגו' תשומת יד אמר רב חסדא כגון שיחד לו כלי להלואתו פסק שיחד לו כלי לעסקו וכו' ופירש"י דדוקא יחד לו כלי דהוי דומיא דפקדון דאילו כפר בהלואה גרידתא לא מחייב קרבן שבועה והרמב"ן ז"ל ושאר מפרשים האבונים הביאם הרב בספר א"ז שם תמהו על רש"י דמכמה דוכתין נראה בהדיא דקרבן שבועה מחייב אפילו בשאינו בעין דומיא דפקדון ודחו סברת רש"י וזה דעת הר"ס שהרי לא הביא דין זה דר"ח לא בהלכות שבועות ולא בהלכות גזילה ללמדנו דבהלואה ועושק כל דלא יחד לו כלי פטור מחומש ומקרבן ונראה דס"ל להר"ס דמאי דהולכך רב חסדא לאוקמי כגון שיחד לו כלי להלואתו ולעסקו הוא משום דס"ל לר"ח דהכי מומרי דאיכא בהשבת הגזל והפקדון אם נשבע דהיינו דאפילו יורש ישנו בהשבה וכיוצא אינו אלא כשהגזילה והפקדון קיימת כפשטיה דקרא דאומר והשיב את הגזילה אשר גזל או את הפקדון אשר הפקד אתו משמע הגזל והפקדון הידוע דבכה"ג בעינן השבה מעליא וא"כ בעושק ותשומת יד דאינם בעין כפקדון ואתרבו להשבון החמור עכצ"ל דמיירי ביחד לו כלי וישנו בעין ־דדמיא לפקדון וגזילה וצריך השבה מעליא דבהכי ניחא מאי דמייתי התם רבא סייעתא לר"ל דאמר משיכה מן התורה מהאי קרא דמדלא אהדריה קרא לתשומת יד בהדיא ש"מ דמשום דמחסרה משיכה לא קניא ליה ולכאורה ק"ק דא"כ תיקשי ליה לר"י דאמר דבר תורה מעות קונות אמאי לא אהדריה קרא בהשבון בהדיא כאחריני הוא ללמדנו דתורת השבון לפי האמור א"ש דר"י ס"ל דמאי דלא אהדריה קרא בהשבון בהדיא כאחריני הוא ללמדנו דתורת השבון החמור בזה דאפילו יורש חייב להשיב אינו אלא דומיא דפקדון וגזל דאיתנהו בעין ועושק דאהדריה קרא ותשומת יד דמרבה ליה קרא להשבון אינו אלא ביחד לו כלי שישנו בעין דאילו אהדריה קרא לא היה אומר ר"ח דלא איתנהו להשבון חמור כי אם ביחוד כלי דמנ"ל לומר הכי הא סתם עשק ותשומת יד אינו דבר מיוחד כפקדון ואעפ"כ רבי להו קרא להשבון גמור ור"ל דמייתי מיניה דמשיכה מן התורה היינו משום דס"ל דר"ח דס"ל דכל שאינו בעין אינו בהשבון חמור היינו מפשטיה דקרא דכתיב הגזילה אשר גזל או את העושק דמשמע הידוע לומר שנתייחד והדר בעיניה דאי בעשק גרידא ליכא דבר ידוע אלא ודאי כגון שיחד לו כלי לעסקו ומאי דלא אהדריה קרא לתשומת יד בהדיא ללמד דמשיכה מן התורה זה נלע"ד להביא קצת סמך לסברת הר"ס באופן דנמצינו למדין דהר"ס ס"ל דהא דהיורש חייב להוציא הגזילה מתחת ידו אינו אלא בגזילה קיימת ולא נשתנית אבל באין הגזילה קיימת או נשתנית אינו חייב להוציא את הגזילה מתחת ידו כלל ואפילו בגזילה קיימת אם יש לו אחים היורשים עמו נותן להם הגזילה אבל מ"מ מעכב בידו משאר נכסי אביו כדי שיעור חלק שיש לו בקרן וחומש שנתן להם והנה כי כן לפי סברת הר"ס יש לפרש דברי הירושלמי הנזכר דפלוגתייהו דר"י ור"ל מיירי בגזל תרומה מכהן וכפר ונשבע עליו ומחל לו הכהן ואח"כ אכלה דבההיא שעתא שהיא בעין שייך דין מחילה כשאר גזל וכן הגוזל משל אבי אמו כהן ומת אבי אמו ואחר כך אכלה דלרבי יוחנן משלם לשבט ולר"ל משלם לעצמו ועיקר פלוגתייהו תלוי בפלוגתא דרבי ור"א בר"ש דכו"ע ס"ל כסברת ר' יוחנן בסוגיא דפ' הגוזל דס"ל דלר"ע דקי"ל כוותיה ל"ש לאחריני ול"ש לנפשיה לא מצי מחיל וא"כ בב' הנדונות אלו אם היה שלא אכלה והיתה בעין היה חייב להשיב לנגזל אף דמחל לו וכן היה חייב להשיב לשאר יורשים היורשים עמו מאבי אמו אלא דהיה יכול ליקח הגזילה מהנגזל הואיל וכבר מחל לו וכן היה יכול ליקח משאר נכסי אבי אמו כדי שיעור חלקו הנוגע לו מהקרן והחומש שנתן לשאר היורשים אבל עכשיו דמיירי דכבר אכלה אחר המחילה ואחר מיתת אבי אמו ואיכא בעין שורת הדין נותן דמלבד חיוב השבון חמור דמחמת השבועה אינו מחוייב להשיב דמי הגזילה דהיינו הקרן והחומש לא לנגזל ולא לשאר יורשים דכיון דאין הגזילה בעין אינו חייב להשיב אבל מלד חיוב איסור אכילת תרומה דצריך שישלם קרן וחומש מחולין ויהיו נעשים תרומה וזה הוא כפרתו בזה פליגי ר"י ור"ל דר"ל דס"ל כרבי דאין הפרשתו מקדשתו עד שיתן לכהן צריך שיתן לכהן הנגזל או לשאר יורשים מהשבט ולא יקח דמים מהם דאי יקח דמים לא קרינן ביה ונתן את הקדש דמשמע בדרך מתנה דבכה"ג דבא לידו בגזל ונשבע עליה לא דמי למי שנפלה לו תרומה מאבי אמו או גבה תרומה בחובו כדאמרינן בתוס' דלוקח דמים מהכהן דהתם שאני דבא לידו בהיתר ובשעה שאכל כבר זכה בה לגמרי ואין שום צד זכות לאחרים בה משא"כ בנדון זה דבא לידו בגזל ונשבע ובשעה שאכלה שהיתה בעין אף דכבר זכה בה שכבר מחל לו או נפל בירושה מ"מ לא היתה זכייתו זכיה גמורה דהא היה חייב להשיב הגזילה עצמה ולהוציא מידו לעשות השבה מעליא ואף דהיה יכול ליקח דמים בהשבתו מ"מ כיון דבשעת אכיל' התרומה עדיין יש צד זכות לנגזל בה שלא יוכל לעכב אותה בידו חשיב כאילו אכלה קודס שמחל לו וקודם שירש דהתם ודאי פשיטא דכיון דבשעת אכילה עדיין לא זכה בה פשיטא דמשלם ואינו לוקח דמים אף דקודם תשלומין מחל לו או ירש זה הוא סברת ר"י אבל ר"ל ס"ל דא"כ דכל דבשעת אכילה עדיין לא זכה בה לגמרי והיה מחוייב להוציאו מידו צריך שישלם לשבט מ"מ היינו דוקא לרבי אבל לרבי אליעזר ברבי שמעון ההפרשה מקדשתו כיון דעיקר התשלומין לכפרה בהפרשה בעלמא נעשים תרומה הקרן והחומש וא"כ ימכרנה לכהן בדמי תרומה ולסברת רבי בון ב"ח אפי' יסבור ריש לקיש כרבי סבירא ליה לריש לקיש דאפילו רבי מודה דאין זקוק ליתן לכהן דס"ל דאין חילוק בין בא לידו בהיתר ובין בא לידו בגזל דכשם דבבא לידו בהיתר אפילו לרבי אמרינן דאינו צריך לשלם בחנם כי אם ע"י שלוקח דמים ועכ"ז מתכפר לו כ"כ בנדון זה דאף דבא לידו בגזל וקודם אכילתו שהיה בעין היה חייב להשיבו מ"מ כיון דהחיוב היה ע"י שיקח דמים חשיב כאילו אכל משלו שבא לידו בהיתר ממש אבל ר"י לא ס"ל הכי דלרבי כל שלא זכה לגמרי בשעת אכילה דהיה חייב להשיב גוף הגזילה שוב אין לו כפרה כי אם עד שישלם קרן וחומש בחנם בלא דמים דבהכי מקיים קרא דכתיב ונתן לכהן את הקדש והנה כי כן הר"ס לפי פירוש זה פסק כר"י כמה שכתב מרן הכסף משנה אלא דצריך לגרוס בדברי הר"ס גזל תרומה מאבי אמו כהן ואחר כך מת אבי אמו ואכלה וכו' דמיירי דאכלה אחר שירש אותה כנדון הירושלמי ופירוש דברי הר"ס הוא ע"ד שכתב הרדב"ז לגירסתו ואנן בדידן לפי גרסתינו כן הוא פירוש דברי הר"ס דברישא משלם בלא דמים ובסיפא לוקח דמים :

וראיתי למהר"י קורקוס בביאורו על הר"ס שכתב בדין זה וז"ל גזל תרומה וכו' ירושלמי פ"ו גזל תרומה וכו' ופירושו משמע דלאו באכילה מיירי ולאו משום אכילה אתו עלה אלא משום גזילה ומשלם דקאמרינן פירוש אם נאבדה או אם היה בעין נותן אותה והיינו דלא מדכרינן ואכלה בירושלמי ולא בדברי רבינו וקרוב לזה נתבאר פ"ח מהל' גזילה אלא שכאן החמירו יותר לפי שיטת רבינו שם מפני שהיא תרומה וכו' עכ"ל ובסוף דין הנ' העלה הרב דהיותר נראה לו דהעיקר דלאו באכילה מיירי ולא משום אכילה אתו עלה יעו"ש ודבריו תמוהים בעיני דאיך אפשר לומר דפלוגתא דר"י לא מיירי באכילה ועיקר פלוגתייהו משום גזילה הא בפירוש אמרו בירושלמי מחל לו ואח"כ אכל פלוגתא דר"י ור"ש לקיש דאיתפלגון גזל תרומה מאבי אמו כהן וכו' וא"כ אם בנדון גזל מאבי אמו כהן לא הוזכר שם אכילה ע"כ דמיירי באכלה ומשום אכילה אתו עלה דומיא דמחל לו דנקט דהנדון הוא דמחל ואח"כ אכל ועוד דאי פלוגתייהו לא מיירי באכלה ולא פליגי כי אם משום גזילה איך אמרו בירושלמי דר"י ור"ל פליגי בפלוגתא דרבי ור"א בר"ש דר"י כרבי ור"ל כר"א בר"ש דמה ענין מחלוקת רבי ור"א שהוא לענין כפרה על אכילת תרומה עם ענין גזילה בעלמא ודוחק גדול לומר שהרב ז"ל לא היה בגירסתו בירושלמי כל זה ועינינו הרואות שהגירסא הוא כן כאמור בכל הספרים ומהרמ"ס בביאורו הכי גרים וכן הרב מהר"א בביאורו ועוד דאפילו אם יהיה כגירסתו מ"מ קשה דלפי דבריו פלוגתייהו דר"י ור"ל מיירי בגזל ונשבע וכו"ע מודה דלר"ע דקי"ל כוותיה לא שנא מחיל לאחריני ל"ש מחיל לנפשיה ופליגי דלר"י אף דבגזילה דעלמא כל דמחל לו הנגזל או דירש מוציא הגזילה מתחת ידו ולוקח דמים כדעת הר"מ מ"מ גבי תרומה החמירו דלא יקח דמים אבל לר"ל ל"ש תרומה ול"ש שאר גזילה לוקח דמים ועושה חשבון עם אחיו דזה הוא דבר תימה לומר דס"ל לר"י דשאני תרומה דלע"ד הא לא מסתבר דמה יתן ומה יוסיף היות גוף הגזל תרומה וכי מפני שיש בה קדושה מחמירינן טפי בהשבון זה אי אפשר : **ועוד** דאי האי חומרא דתרומה הוא מן התורה לא ניתן ליאמר כלל דמאיזה משמעות דקרא למדו לומר כן וע"כ דאי יש מציאות לומר דיש חומרא בתרומה הוא לומר דמדרבנן החמירו וא"כ הוא מסתברא דלא החמירו חז"ל כי אם לענין הקרן בלבד שישלם בחנם אבל אין סברא שיחמירו בענין תשלומי החומש נמי ומהירושלמי משמע דלר"י דין החומש כדין הקרן דהכי אמרינן התם עלה דהך פלוגתא דר"י ור"ל אמר ר' יונה כך היה משיב ר"ל לר"י ע"ד דתימר משלם לשבט והא תניין גנב תרומת הקדש ואכלה משלם ב' חומשים וקרן וישלם שלשה ר' יוסא בשם ר"י התורה אמרה בו יצא ידי גזילה ע"כ ולפי מה שנבאר בפירוש הירושלמי מוכח דלר"י דין החומש כדין הקרן :

והנה בביאור מאי דמשיב ר"ל לר"י מהא דתנינן גנב תרומת הקדש וכו' וישלם ג' חומשים וכו' כתב מהרמ"ס וז"ל תרומת הקדש כגון שהקדישה לבדק הבית ואכלה חייב ב' חומשין חד משום הקדש וחד משום תרומה וישלם ג' חומשין וכגון דכפר לכהן ונשבע והודה דאפילו הוי חולין איכא חומש ומאי תנא לאשכוחי תלתא חומשין חד דשבועה וחד דתרומה וחד דהקדש ובשלמא אי משלם לעצמו משו"ה לא תני לה דלא פסיק ליה דהא אי מחיל ואח"כ אכל משלם לעצמו ומוכרה לכהנים א"כ אי גזל מן אבי אמו כהן ומת הדמים לעצמו הילכך אינו משלם ומשו"ה לא תני אלא ב' חומשים דהני פסיקא ליה דגבי הקדש ליכא מחילה אלא לדידך כיון דמהדר תנא לטפויי חומשין באכילה אמאי ליתני שלשה וניתני הכי גנב תרומת הקדש וכפר ונשבע והודה משלם קרן וג' חומשים עכ"ל :

הנה מדברי הרב נראה דהוא מפרש פלוגתא דר"י ור"ל במי שגזל מאבי אמו כהן דמיירי בכפר ונשבע ופליגי לענין חומש דמחמת שבועה וע"ז משיב לו ר"ל לר"י דליתני ג' חומשין כיון דלדידיה מלתא פסיקתא הוא אפי' בחומש דשבועה והדבר קשה דא"כ איך אמרי' דפלוגתא דר"י ור"ל הוא כפלוגתא דרבי ור' אליעזר ברבי שמעון ואם נאמר דפלוגתייהו דר"י ור"ל הוא ע"ד שביארנו לפי דעת הר"ס בהל' גזילה דמיירי בנשבע א"כ עיקר פלוגתייהו הוא על תשלומי החומש דמחמת אכילת תרומה דהחומש שבא מחמת השבועה לכו"ע משלם לשבט ולוקח הדמים דהא לדעת הר"ס כל דאין הגזילה בעין והוא היורש או מחל לו הנגזל אין צריך לשלם לא קרן ולא חומש דמשלם לעצמו והכא דמיירי דאכל אחר שמחל לו או אחר מיתת אבי אמו לכו"ע משלם לעצמו וי"ל דהרב מפרש פלוגתייהו דר"י ור"ל בנשבע ואולם הוא ע"פ סברת רש"י ושאר פוסקים דס"ל בההיא דהגוזל את אביו דדין זה דצריך להוציא הגזילה מתחת ידו הוא אפילו אין גוף הגזילה קיימת וג"כ ס"ל דמשיב הגזילה קרן וחומש ואינו מעכב ואינו נוטל משאר נכסי אביו ואפילו כנגד חלקו אלא נותן להם הגזילה ואינו עושה חשבון עמהם יעו"ש ברש"י וא"כ הכא ר"י ור"ל בגזל ונשבע מיירי וקס"ד דפליגי בתרתי הן בחומש דמחמת תרומה והן בחומש דמחמת השבועה דר"י משלם לשבט קרן וחומש ונעשים תרומה דס"ל כרבי דאין הפרשה בלבד מקדש וחומש מחמת השבועה דאין לו תקנה עד שיוציא הגזילה והחומש מידו דקי"ל כר"ע דל"ש מחיל לאחריני ול"ש מחיל לנפשיה לא מצי מחיל ואינו לוקח דמים מהשבט אבל ר"ל ס"ל דבין חומש וקרן דמחמת אכילה ובין חומש דמחמת השבועה

[יב] רע"א הכל הולך אחר הקרימה בתנור גירסא ירושלמית אמר רבי בון בר' חייא שני עובדי כוכבים שעשו שני קבין וחלקו והוסיפו זה על שלו וזה על שלו חייבין שלא היה להם שעת חובה ונפטרו שני ישראלים שעשו שני קבין וחלקו והוסיפו זה על שלו וזה על שלו פטורין שכבר היה להם שעת חובה ונפטרו ישראל ועובד כוכבים שעשו שני קבין וחלקו והוסיפו זה על שלו וזה על שלו ניחא חלקו של ישראל חייב וחלקו של עובד כוכבים מהו כלום חלקו של ישראל חייב אלא מחמת חלקו של עובד כוכבים חלקו של ישראל חייב וחלקו של עובד כוכבים פטור הלכך שניהם חייבין :

תנן

השבועה משלם לעצמו דלענין כפרת התרומה ס"ל כר"א בר"ש דהפרשתו מקדשתו ומוכר הקרן והחומש דנעשו תרומה בהפרשה לכהן ולוקח דמים ממנו וחומש דמחמת השבועה אף דיסבור ר"ל כר"ע דלא מני מחיל לנפשיה מ"מ ס"ל לר"ל כסברת הר"ם דכל שאין הגזילה קיימת אינו חייב להשיב כיון שהוא יורש או מחל לו קודם אכילה ועי"ז פריך ליה ר"ל לר"י ממתני' דגנב תרומה של הקדש דליתני ג' חומשים ע"ד שכתב הרב ומאחר דלפי המסקנא תירצו דלר"י אינו משלם כי אם חומש דמחמת אכילת תרומה ופטור מחומש דשבועה מדכתיב ונתן לכהן את הקדש מכיון שנתנו לו יצא ידי גזילה אם כן מאי דקאמר ר' יוחנן משלם לשבט אינו אלא קרן וחומש דמחמת תרומה ועל זה במסקנא מוקי פלוגתייהו דפליגי במחלוקת רבי ורבי אלעזר ברבי שמעון בלבד ולא פליגי בענין אחר :

אך קשה דא"כ לדעת הר"ם דס"ל דאין הגזילה קיימת אינו חייב להשיב וע"כ מאי דקאמר ר"י דמשלם לשבט אינו אלא קרן וחומש דמחמת אכילת תרומה אם כן מאי פריך ליה דליתני ג' חומשים מאחר דכיון דכבר אכל התרומה ואינה בעין מחיל לנפשיה ואינו חייב בחומש דמחמת השבועה אשר ע"כ נראה לומר דע"כ לא ס"ל להר"ם דאין הגזילה קיימת אינו חייב להשיב אלא בדאינה בעין מחמת שנגנבה או נאבדה מאליה אבל באכלה הגזלן עצמו ובפשיעתו איננה בעין חייב להשיב בכה"ג דאבדה הוא בידים חייב להשיב ואינו עושה משכון ליקח יותר מחלקו משאר נכסים ועי"ז קס"ד דלר"י משלם לשבט ב' חומשים דשבועה ודתרומה ואולם זה דוחק בסברת הר"ם דהא כל כי הא הוה ליה לפרש דכל שאינה בעין מחמת הגזל חייב להשיב ונחנס באופן דלסברת הר"ם קשה מהירושלמי במאי דפריך ר"ל לר"י ממתני' דגנב תרומה :

והנה ראיתי למרן הכ"מ בפ"י מהלכות תרומה דין כ"ו שהביא דברי הירושלמי הנזכר ובפירכת ר"ל לר"י פי' וז"ל והקשה ר"ל לר"י מדתנן גנב תרומת הקדש וכו' וישלם חומש ג' משום גוזל או גונב שהוא חייב לשלם חומש ובשלמא לדידי איכא לאוקמא כשאבי אמו כהן היה לו תרומה והקדישה וגזלה זה וא"כ מת אבי אמו ויורשו זה דהשתא חומש דמשום גזל אינו חייב לשלם מחמת שהוא יורשו הרי הוא מעכב החומש לעצמו עכ"ל ולכאורה דבריו מגומגמים הכנה כן דאיך שייך ירושה בדבר שהקדיש מורישו הרי כיון דהקדישו אבי אמו בחייו תו לא אתא לידי ירושה לעולם ולפי עוצר הענין לעד"נ ליישב דברי מרן בהקדם דמעיקרא יש לתמוה בעיקר פירכת ר"ל לר"י דמאי פריך ליה הרי אמרינן בת"כ בפ' ויקרא פ' כ"ב וז"ל מה ת"ל עמיתו עמיתו ב' פעמים עמיתו פרט לגבוה עמיתו פרט לאחרים ע"כ ופירש הרב קרבן אהרן פרט לגבוה שאם כפר בפקדון של הקדש וכחש ונשבע אינו חייב חומש ואשם פרט לאחרים פרט לעובד כוכבים עכ"ל הרי בהדיא דאין חייבים חומש על ההקדש וכן נראה מהברייתא שהובאה בפרק הזהב (דף נח סוף ע"א) יעו"ש ומהתימה על הר"ם שהביא בפ"ז מהל' גזילה דין העובד כוכבים שאין חייבים חומש על כפירת ממון עובד כוכבים והשמיט דין ההקדש וא"כ הכא מאי פריך ר"ל לר"י וישלם חומש ג' משום גוזל הא אין חייבים חומש על ההקדש וע"כ צ"ל דכוונת ר"ל להקשות לר"י לפי שיטתיה דר"ל דס"ל בשלמא דגזל ולא נתייאשו הבעלים אף דלר"י שניהם אינם יכולים להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו אינו ס"ל [כן] אלא דהבעלים יכולים להקדיש וכדאמרינן בפרק מרובה (דף סח ע"ב) דאוקמא ר"ל מתני' דגנב והקדיש דמשלם תשלומי כפל בהקדישו הבעלים ביד גנב וקודם שהקדישוהו בעלים באו עדים על הגניבה ועמד בדין וחייבוהו על הכפל יעו"ש וה"ה דלפי שיטתיה פריך הכא דשפיר משכחת לה חומש שלישי וכגון בגזל תרומה מכהן בשהיתה חולין ותבעה מיניה וכפר ונשבע ועמד בדין והודה מעצמו ונתחייב בקרן וחומש וא"כ הקדישוהו בעליו בעודו בידו ואכלה הגזלן א"כ דכה"ג חייב בחומש שלישי דמחמת שבועה כיון דבשעה שנשבע לשקר וכחש בעמיתו קרינן ביה דאותה שעה ממון כהן היה ואין הקדשו שהקדישו א"כ פוטרו מחומש והנה כי כן נראה דט"ס נפל בדברי מרן הכ"מ וצ"ל הכי שאבי אמו כהן היה לו תרומה וגזלה זה והקדישה ואחר כך מת וכו' והמדפיסים טעו והקדימו תיבת והקדישה לתיבת וגזלה זה והכוונה לומר ע"פ האמור דמיירי דגזלה ונשבע והודה וא"כ הקדישה אבי אמו בעודה ביד בן בתו הגזלן דכיון דנשבע בשעה שהיתה תרומה מהדיוט חייב חומש אף שא"כ הקדישה וחיוב החומש מסתברא דלבעלים הראשונים הוי דהא אילו לא הקדישה משלם קרן וחומש לבעלים ואם הקרן הקדישו למה לא יזכה בחומש לעצמו וא"כ כשמת אבי אמו והוא היורש נמצא דמשלם לעצמו א"נ דחומש שהוא חייב לזקנו מורישו זוכה לעצמו ומחיל לנפשיה ואולם בעיקר פי' קושית ר"ל למרן הריני דן לפניו דלכאורה אין פי' עולה יפה דאיך שייך לומר דלר"ל מצי לאוקומה בגזל מאבי אמו משא"כ לר"י הא אילו אנו רוצים לתרץ באוקימתות לר"י נמי לק"מ דאפשר לאוקומי מתני' כשלא נשבע או דמיירי דהקדישוה בעלים קודם גזילה דאפילו נשבע אינו חייב חומש דכתיב בעמיתו פרט להקדש ואוקימתות כי היכי דלא תיקשי לר"י שקלת מעלמא לכן ע"כ צ"ל כפי' מהרמ"ש דכוונת הקושיא דכיון דמהדר תנא לשפויי חומשין באכילה אחת ניתני נמי דיש אופן דחייב ג' חומשין באכילה וכגון דנשבע כאמור :

איך שיהיה נחזור למאי דאתמן עלה לדברי התוספות דפרק אלו נערות דלפי כל האמור יצא לנו דכל דאכל תרומה שלו שבא לידו בהיתר כגון שנפלה לו בירושה או גבה בחובו אפילו ר"י מודה דאף לרבי הפרשתו מקדשתו וכל דהפרים קרן וחומש מן החולין נעשים תרומה ומוכרה לכהן בדמים וא"כ הכא בהנהו מתני' דפ' נושאין דהוו ספק כהן מאי דקתני במתני' ואין משלמין קרן וחומש היינו אם אכלו בתרומה שלהם דקתני סיפא דמפרישין תרומה ומוכרין אותה והדמים שלהם וע"ז קתני דאם אכלו אותה אין משלמין קרן וחומש לשבט אלא מפרישין אותה ומוכרין כדין התרומה עצמו :

[יב] והנה במאי דקתני מתני' ר' עקיבא אומר הכל הולך אחר הקרימה בתנור לכאורה היה נראה דר"ע ס"ל דגמר מלאכה לענין חיוב חלה לא הוי אלא אחר הקרימה בתנור ואחר הגלגול נמי אוכלין מן העיסה עראי כדין לא נגמרה מלאכתה ור"ע בא לחלוק על כל המשניות דלעיל דלרבנן גלגול הוי גמר מלאכה והאוכל ממנה חייב מיתה וכן כל כי הני דקתני מתני' לעיל דבגלגול תליא מלתא ר"ע פליג דהכל תלוי בקרימה בתנור אבל אין האמת כן דהא אמרינן בירושלמי עלה דמתניתין תברייא בשם ר"א מודה ר"ע לחכמים לעיסת הדיוט שגלגולה *פוטרה ר' אילא בשם ר"א מודה ר"ע לחכמים בעיסת הקדש שגילגולה פוטרה ע"כ מתבאר מדברי הירושלמי הנזכר ושאר דברי הירושלמי שם דלעולם אפילו ר"ע מודה דגלגול הוא גמר מלאכה ומשגלגלה טובלת כדין טבל גמור וגלגול הקדש נמי פוטר כיון דבשעת חובתה היתה פטורה לא קאמר ר"ע דהכל הולך אחר הקרימה כי אם לענין גלגול עובד כוכבים דאינה פוטרת דס"ל לר"ע דמירוח העובד כוכבים לענין תרומה אינו פוטר כסברת ר"מ ור"י דאמרינן בפרק ר"י במנחות (דף סו:) דס"ל דמירוח העובד כוכבים אינו פוטר ומסקנת רבא התם במנחות הוא דמ"ד מירוח העובד כוכבים אינו פוטר גלגול העובד כוכבים נמי אינו פוטר מחלה אלא דבש"ס דילן מ"ד דמירוח העובד כוכבים אינו פוטר הוא משום דכתיב דגנך דגנך יתירא והוי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות וכתב רש"י שם דדוקא עובד כוכבים מסתברא לרבויי שכן נאכל בלא פדיון כשל ישראל אבל של הקדש כ"ע מודו דהקדש פוטר ובירושלמי בסוגיא זאת אמרינן דרבנן דפליגי עם ר"ע ס"ל נמי דמירוח העובד כוכבים אינו פוטר וילפינן לה מקרא דכתיב וכל מעשר הארץ מזרע הארץ דמשמע כל שהוא זרע הארץ ודעובד כוכבים נמי זרע הארץ הוא אבל לענין חלה ס"ל דגלגול העובד כוכבים פוטר דאע"ג דכתיב מלחם הארץ מכל מקום אינו מיותר דהא דרשינן מיניה מלחם ולא כל לחם למעוטי אורז ודוחן מה שאין כן קרא דמזרע הארץ דהוי מיותר זה מתבאר מתוך דברי הירושל' לפי מה שפירש מהר"ר אליהו בביאורו ולע"ד העיקר כפירוש הרב שם דדוקא הקדש פוטר אבל כל דבר דמותר בלא פדיון הוא בכלל הרבוי דמרבינן דאינו פוטר וברפ"ב דחלה גבי מתני' פירות חוץ לארץ שנכנסו לארץ חייבים בחלה אמרינן בירושלמי תניא זו דברי רבי מאיר אבל דברי רבי יהודה פירות ח"ל שנכנסו לארץ רבי אליעזר פוטר ור"ע מחייב מ"ט דר"א מלחם הארץ ולא לחם של חוץ לארץ ופריך התם מה מקיים ר"ע טעמא דר"א דקרא דלחם הארץ ומשני מלחם הארץ בספינה שנכנסה לארץ אם קרמו פניה מן החוץ ולפנים חייבת מן הפנים ולחוץ פטור על דעתיה דר"ע היא ספינה היא עיסת העובד כוכבים שהכל הולך אחר קרימה בתנור עכ"ל מבואר משם דבפירות חוץ לארץ נמי לא אזלינן בתר גלגול דאפילו נתגלגלה מן הפנים ולחוץ כל שהקרימה היתה בפנים חייבת דכל שאנו באים לפטור מחמת שנעשה הגלגול ביד הפטור או במקום פטור לא מחמת היות הגלגול במקום פטור נפטר דומיא דגלגול עובד כוכבים דרבייה קרא לחייב אבל לא באר הרב טעמיה דר"ע דס"ל דגם בחלה אין גלגול העובד כוכבים פוטר ולע"ד י"ל דה"ט דר"ע דס"ל כר"מ ור"י דס"ל דמדכתיב תרי קראי דגנך אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות וילפינן חלה מתרומה מג"ש דראשית ראשית כדאמר רבא לר"מ ור"י ובתוספתא בסוף חלה תניא ספינה שהיא באה מח"ל לארץ והיתה בה עיסה עד שלא קרמו פניה חייבת משקרמו פניה פטורה עכ"ל וצ"ל דהך ברייתא כר"ע היא וקצת קשה דבתוספתא בספ"א דחלה תניא גר שנתגייר והיתה לו עיסה נתגייר עד שלא קרמו פניה חייבת משקרמו פניה פטורה דברי ר"ע רבי יוחנן בן נורי אומר עד שלא תגלגל בחטים וכו' חייבת גלגלה בחטים וכו' פטורה ע"כ הרי דלענין גר קתני דהוי פלוגתא דר"ע ור"י בן נורי ואילו גבי ספינה הבאה מחו"ל לארץ סתם לן תנא כר"ע דהא ודאי לר"י בן נורי גבי ספינה נמי הכל הולך אחר הגלגול דאם נתגלגלה מקודם פטורה שוב ראיתי בספר התרומה בהל' חלה סוף סימן פ"ה שכתב וז"ל ובתוספתא תניא שלהי מס' חלה ספינה שבאה מח"ל וכו' ותימה דהו"ל למתני ביעורא בעד שלא גלגלה שזהו חיוב חלה ופי' מורינו רבינו דמיירי בדבר שבלילתו רכה דלא שייך גלגול ואין חיוב חלה עד שתאפה וכו' אמנם בתוספתא פ"ק פליגי בהא דתניא גר שנתגייר וכו' א"כ מתני' דמסכת חלה אתיא כר"י בן נורי ובמתני' דחלה נמי תנן גבי גר ר"ע אומר הכל הולך אחר הקרימה ונראה דדוקא גבי חלה דכתיב מלחם הארץ אזיל בתר קרימה אבל בתרומות

ומעשרות תלוי במירוח דכתיב דגנך עכ"ל דנראה דה"ע דדחק עצמו לומר דמיירי בדבר שבלילתו רכה וכו' כדי דלא תיקשי אמאי סתם לן תנא הכא כר"ע ואולם מ"מ הרב בסוף דבריו לפי כל האמור לע"ד קשה דמפשט דבריו נראה דס"ל דר"ע לענין חלה ה"ע דס"ל דגלגול לאו גמר מלאכה הוא ובגלגול בלבד לא חייל עליו איסור טבל מדכתיב מלחם הארץ וכי היכא דלא אסיק אדעתין לומר דה"ה לענין תרומות ומעשרות בתבואה דראויה לעשות ממנה לחם דלא הוי גמר מלאכה במירוח בלבד אלא הכל הולך אחר הקרימה הולך הרב לומר דבתרומות ומעשרות הכל תלוי במירוח מדכתיב דגנך ואם כך הוא כוונתו הא ליתא דאפי' בחלה ס"ל לר"ע דגלגול הוא גמר מלאכה וגלגולה טובלת כמ"ש בירושלמי בפירוש כנ"ל ועיקר סברת ר"ע הוא דכיון דלענין תרומות ומעשרות מירוח העובד כוכבים אינו פוטר ה"ה דגלגול העובד כוכבים אינו פוטר וא"כ איך היה אפשר לומר דגם בתרומות ומעשרות בתבואה הראויה ללחם אין המירוח גמר מלאכה :

איברא דראיתי בספרי בפ' שלח לך שהובא שם פלוגתא דרבי עקיבא ור"י בן נורי באופן זה איזו היא גמר מלאכתה קרימתה בתנור דברי ר' עקיבא ר' יוחנן בן נורי אומר עד שתתגלגל בחטים ותטמטם בשעורים ע"כ דנראה דלא איפליגי לענין גלגול עובד כוכבים אלא עיקר פלוגתייהו דלר"ע גלגול לא הוי גמר מלאכה כלל וגלגול אינו טובל כי אם שעת קרימה וזה נראה כדברי הבעל התרומה אבל בירושלמי אמרינן בפירוש איפכא : ואולם יש קצת סעד לומר דאע"ג דבירושלמי מבואר דלר"ע גלגול נמי הוי גמר מלאכה וטובלת וטעמא דר"ע משום דס"ל מירוח העובד כוכבים אינו פוטר וה"ה גלגול העובד כוכבים מ"מ מש"ס דילן אינו נראה כן דהא רבא בסוגיא דמנחות (דף סז:) הנזכר קא מבעיא ליה אי הא דגלגול העובד כוכבים פוטר אם הוא אפי' למ"ד מירוח העובד כוכבים אינו פוטר או דלמא למ"ד מירוח העובד כוכבים אינו פוטר ה"ה גלגול דילפינן ראשית ראשית מהתם ולא מצא ראיה מפורשת לזה עד דהתפלל לומר יהא רעוא דאחזיה בחלמא ומסברא הדר אמר רבא דמ"ד מירוח העובד כוכבים (נמי) אינו פוטר גלגול העובד כוכבים נמי אינו פוטר ואם איתא לסברת הירושלמי אמאי לא מייתי רבא ראיה ממתני' דאמר ר"ע דגלגול העובד כוכבים אינו פוטר כי אם קרימה ברשות עובד כוכבים פוטר דע"כ לומר דטעמיה דר"ע הוא משום דס"ל כסברת ר"מ ור"י דס"ל דמירוח העובד כוכבים אינו פוטר מטעם דאיכא תרי מעוטא ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ויליף חלה מתרומה מג"ש דראשית ראשית דאם איתא דאפי' ר"מ ור"י דס"ל דמירוח העובד כוכבים אינו פוטר מודו דגלגול העובד כוכבים פוטר דלא ילפינן חלה מתרומה א"כ מ"ט ר"ע דתשוה להו מירוח וגלגול ומדר"ע ס"ל דילפי' גלגול ממירוח ה"ה דר"מ ור"י הכי ס"ל ומדלא מייתי רבא ראיה זאת ש"מ דרבא סבירא ליה דטעמיה דר"ע לאו משום דמירוח העובד כוכבים אינו פוטר דהא"כ דס"ל דמירוח פוטר כיון דהוי גמר מלאכה ושאני גלגול דס"ל דלאו גמר מלאכה לענין חלה כי אם ע"י קרימה כיון דכתיב מלחם הארץ דמשמע דבלחם תליא מלתא ואפשר דעפ"י הש"ס דילן כתב בספר התרומה כן וכן נראה מדברי הר"ם בפירוש המשנה שכתב וז"ל לפי שר"ע סובר כי החלה מוציאין משיקרמו פני הפת ולדעתו זה היה שעת הוצאת חלה וכן נראה מדעתו בספרי אמר שם אין מפרישין עד שתגמר מלאכתה איזה הוא גמר מלאכה קרימתה בתנור דברי ר"ע עכ"ל הרי דתפס עיקר כהספרי ועכצ"ל דה"ם דדחה דברי הירושלמי משום דבש"ס דילן לא משמע הכי כאמור :

ונראה דלפי הספרי וממה שנאמר מהש"ס דילן כאמור דר"ע ס"ל דגמר מלאכה דחלה הוא הקרימה בתנור ולא בשעת גלגול צריך להבין דמנ"ל הא דלאו משום דכתיב מלחם הארץ תרימו וגו' דמשמע דעונת חיוב חלה הוא משעה שנעשה לחם הא כתיב נמי ראשית עריסותיכם חלה תרימו דמשמע משיתערס דהיינו גלגול ומאי חזית לומר דקרא דמלחם הוא עיקר ולא קרא דעריסותיכם וי"ל עפ"י מאי דאמרינן בירושלמי בפרקין גבי מתני' דאוכלין עראי מן העיסה עד שתגלגל תני ר"י בן בתירא אומר משעשה מקראות מ"ט דר"י ב"ב כתרומת גורן כן תרימו אותה מה תרומת גורן ניטלת מן הגמור אף זו ניטלת מן הגמור ופריך אלא מעתה לכשתאפה רבי מתניה לא הוקשה לתרומת גורן אלא למלאכת העירוס בלבד ע"כ ועפי"ז י"ל דר"ע ס"ל דהוקשה חלה לתרומת גורן לגמרי דמה תרומת גורן ניטלת מן הגמור שכבר נגמרה מלאכתה שאין מלאכה אחרת אחריה אף זו ניטלת מן הגמור ומן הגמור לא הוי כי אם עד שתאפה והיינו קרימה בתנור אלא דס"ל לר"ע דיש לקיים הב' מקראות דראשית עריסותיכם דמשמע מלאכת העירוס וכן קרא דמלחם הארץ דמשמע עד שיהיה לחם דחלה הוי כעין תרומת גורן דבתרומה איכא ב' עונות דתבואה שהגיעה לעונת מעשרות דהיינו שהביאה שליש הרי חל חיוב תרומה עליה והאוכלין ממנה עראי וקבע אסור וכיון דנגמרה מלאכתה דהיינו אחר מירוח הויא טבל גמור ואפי' עראי אסור וה"ה גבי חלה הוי כן דקרא דעריסותיכם הוא ללמוד דמשעת גלגול הגיעה לעונת חיוב חלה ואסור לאכול ממנה קבע ומקרא דמלחם הארץ ילפינן דמשעת קרימה הוי גמר מלאכתה והויא טבל גמור ואפי' עראי אסור דעפי"ז היה אפשר להשוות הירושלמי עם הספרי דמה שאמרו בירושלמי ר' אילא בשם ר"א מודה ר"ע לחכמים בעיסת הקדש שגילגולה פוטרת די"ל שאע"ג דגמר מלאכתה הוי בקרימה מ"מ כיון דבשעת גלגול הרי חל עליה עונת חיוב חלה והיה הגלגול ביד ההקדש פוטרה מידי דהוה לענין תרומות ומעשרות דאם הקדים פירות במחובר קודם שהגיעו לעונת המעשרות דהיינו קודם שהביאו שליש והביאו שליש ביד הגזבר ופדאן ונגמרו ביד הדיוט דפטורין אף דהמירוח והגמר היה על ידי הדיוט דכיון דבשעת חובתן דהיינו דהביאו שליש ביד הקדש נפטרו נפטרין לגמרי וכמו שמתבאר בירושל' בפ"ד דפאה עלה דמתני' הקדישן עד שלא נגמרו וגמרן הגזבר ופדאן פטורין שבשעת חובתן היו פטורין דפריך הש"ס ולמה תנינן תרי זמנין ומשני אחת למירוח ואחת לשליש ופי' מהר"ר אליהו ז"ל וז"ל ולמה תנינן תרי זמנין משנה זאת שנויה במסכת חלה והקשה הש"ס למה שנאה רבי ב"פ ומשני אחת למירוח וכו' משנה דהכא שנאה ר' לעונת המעשרות לענין זמן שהפירות נקראו אוכל להתחייב במעשר והיינו משהביאו שליש ומן אותה שעה והלאה אסור לאכול מהן אכילת קבע אבל מותר לאכול מהן עראי אף שהגיעו לעונת המעשרות עד שיגמרו מלאכתן והתבואה עד המרוח והיינו מתני' דחלה והכא קמ"ל כשהביאו שליש ביד הגזבר פטורים עכ"ל מתבאר מזה דכל שהביאו שליש ביד הגזבר אף דפדאן קודם מירוח וגמר מלאכה פטורים כיון דהגיעו לעונת המעשרות ביד הגזבר וכמו שמתבאר עוד ממאי דאמרי' התם עוד מתני' דר"ע היא דאמר אחר שליש ראשון את מהלך וכו' דאלמא מתני' מיירי כשהביאו שליש ופדאן וא"כ כמוסף ב' שלישים ביד הדיוט דבהכי כמלא דגמר מלאכה נעשה ע"י הדיוט יעו"ש וכן כתבו מהריק"ו בביאורו על הר"ם בספ"ב דמעשר והרדב"ז בביאורו בספ"ג ד"ה מעשר שכן הוא דעת הר"ם דכל דהגיעו לעונת המעשרות ביד הקדש אף דנגמרו ע"י הדיוט פטור יעו"ש אלא דיש לתמוה דאיך לא הזכירו דסברת הר"ם הוא מהירושלמי הנזכר דאי מפשט מתני' נראה לדקדק איפכא דגירסת כל הראשונים וגירסת הירושלמי במתני' כן במסכת פאה והן במסכת חלה הוא כן המקדיש פירותיו עד שלא באו לעונת מעשרות ופדאן חייבים משבאו לעונת מעשרות ופדאן חייבים דכפי גירסא זאת ה"פ משבאו לעונת המעשרות ביד המקדיש וא"כ הקדישן אם פדאן קודם גמר מלאכה חייבים והא קמ"ל דלא תימא דכיון דאחר שבאו לעונת מעשרות נכסי ברשות ההקדש ונפטרו שוב אינם חוזרים ביד הדיוט לחיובא וכמו שהוא סברת רב חסדא בירושלמי ברפ"ק דמעשרות דס"ל דאם הקדיש שבלין ופדה שבלין דפטור דאף דפדאן קודם מירוח פטור דכיון דהוי לתרומה כשהן שבלין הא אפקעינהו ההקדש וקרינן ביה דגנך ולא של הקדש והתם אמרי' דמילתון דרבנן פליגי אדרב חסדא דס"ל דבהקדש כה"ג דפדאן קודם מירוח חייבים ומהר"ר אליהו ז"ל בביאורו שם כתב בד"ה אף דבהקדש כן ישב מתני' דמשבאו לעונת המעשרות אליבא דרב חסדא דלא תקשי ליה ממתני' יעו"ש וא"כ אם איתא לסברת הר"ם לפי סברת מהריק"ו והרדב"ז דאפילו באו לעונת המעשרות ביד הקדש דהיינו דהביאו שליש אף דפדאן קודם גמר פטורים א"כ מתניתין בסיפא אמאי שינה מלישנא דנקט ברישא דתלי הדבר בעונת המעשרות ובסיפא נקט לישנא אחרינא הקדישן עד שלא נגמרו וגמרן הגזבר וא"כ פדאן פטורין ואמאי לא קמ"ל דפטורין אפי' בלא נגמרו ביד הגזבר כי אם שבאו לעונת המעשרות ביד גזבר והכי הו"ל עד שלא באו לעונת מעשרות והגיעו לעונת מעשרות ביד גזבר פטורים דבהכי הוי דבר והפכו מרישא וליפלוג וליתני בדידה בענין עונת מעשרות הן אמת דמדברי מהריק"ו בפ"ב משנגון שהביא מתני' נראה דס"ל דהר"ם גרים במתני' הכי עד שלא באו לעונת מעשרות ופדאן חייבים משבאו לעונת מעשרות ופדאן פטורים והכי פירושו דקתני סיפא דאם הקדישן קודם עונת מעשרות ובאו לעונת מעשרות שהביאו שליש ביד הגזבר פטורים דכיון דבשעה שחל החיוב נפטרו שוב לא מתחייבי וזה תימה דגירסת כל הספרים אינו כן אלא משבאו לעונת מעשרות חייבים ועכצ"ל הכי דאם הגירסא כן א"כ דין זה דהביאה שליש ראשון ביד הגזבר דפטור הרי מפורש בב' המשניות דפאה ודחלה וא"כ מה תירצו בירושלמי דפאה דשנה ר' משנה זאת ב' פעמים לאשמועינן דהביאה שליש ביד הגזבר פטור הרי דין מפורש בב' המשניות ברישא באופן דנתלינו למידין דלענין תרומות ומעשרות כל שהגיע לעונת מעשרות שהביא שליש ביד גזבר אף שגמר מלאכתן ביד הדיוט פטורים וא"כ ה"ה גבי חלה דשפיר י"ל דאפי' ר"ע מודה דגלגול הקדש פוטר כיון שהגיע לעונת חיוב חלה ביד הקדש אף דאינו גמר מלאכה עד הקרימה ונאמר ג"כ דמאי דאמרו עוד בירושלמי תברייא בשם ר"א מודי ר"ע לחכמים לעיסת הדיוט שגלגולה טובלת דלאו דוקא טובלת אלא דהוי עונת המעשרות חיוב חלה וכ"מ דאסור לאכול ממנה קבע כדין עונת מעשרות זה היה נראה לכאורה אבל נראה דהא ליתא דמלבד דזה דוחק גדול לומר דטובלת דקאמר הוא לענין אכילת קבע דכיון דכל דבר שאסור לאכול בקבע ומותר לאכול עראי אינו אלא מדרבנן דאסרו לאכול בקבע וכמ"ש התוס' בפ"ק דיומא (דף יח ע"ב) ד"ה דאלמא וכו' יעו"ש א"כ אינו נקרא זה טבל דמן התורה ליכא שם טבל עליו וא"כ איך אפשר לומר דמודה ר"ע דטובלת יתר ע"כ דאי ס"ל לירושלמי כסברת הספרי

דלא

הלכות חלה להרמב"ן

(חלה פ"ג מ"ז) **תנן*** העושה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח אין בה טעם דגן אינה חייבת בחלה ואין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח :

הא [יג] מתניתין חזינא לפרושא ולברורה הכא משום דקשיא ועמומה היא ודאי מדקתני ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח שמעינן מינה דמדאורייתא היא דהויא כשל חטים כל אימת דאיכא טעמא דחטים ואף על גב דמערבי בגווה אורז טפי טובא והכי נמי אסיקנא בגמרא בפרק כל הזבחים שנתערבו* (זבחים דף ע"ח) דמתניתין אפילו ברובא אורז היא ואפילו הכי כיון דאיכא טעמא לא בטיל וכיון דהכי איכא למידק דהא קי"ל כזית בכדי אכילת פרס בטעמא וממשו דאורייתא הא כל היכא דליכא כזית בכדי אכילת פרס דכ"ע לאו דאורייתא ונהי נמי דטעמא לא בטיל היאך יוצא בה ידי חובתו בפסח הא עיקרא אורז הוא ואשכחן בתלמוד ארץ ישראל פירושא דמלתא ופרוקא דקא פרישו טעמא דמתני' משום גרירה והכי גרסינן התם בפ"ק דמכלתין דחלה כמה דאת אמר תמן אין לך בא לידי מצה וחמץ אלא חמשת המינין בלבד ודכוותה אין לך נגרר עם כולם אלא חטים ושעורים בלבד רבי הילא בשם ריש לקיש לא שנינו אלא העושה עיסה מן החטים ומן האורז ואינו נגרר אלא עם החטים בלבד שמעינן השתא דטעמא דמתניתין משום דאף על גב דעיסת האורז פטורה דלאו לחם היא ומיהו כי מערב לה בהדי דגן ואית בה טעם דגן הדגן גוררו לעשות הכל לחם להתחייב בחלה וקסברי בני ארץ ישראל דהאי דינא ליתיה בכוסמין ובשבולת שועל ושיפון אלא חטים ושעורים בלבד הוא שגוררין מפני שדרך עיסה שנו ודרכן של בני אדם לעשות עיסה משאר המינין עמהן :

ועוד כדקאמרי טעמא כמ"ד תמן אין לך בא לידי מצה וחמץ אלא חמשת המינין (עמהם) בלבד דהכי קים להו לרבנן והכי בדקו לה ודכוותה אין לך נגרר עם כולן ליעשות עיסה ולבוא לידי מצה וחמץ אלא חטים ושעורים ודקים להו לרבנן דאינהו גוררין ומביאין אחרים לידי מצה וחמץ ולא שאר המינין ורבי הילא בשם ריש לקיש סבר דאין לך גורר אלא החטים את האורז בלבד אבל שעורין אינן גוררין אורז ולא חטין עצמן גוררין מין אחר שלא שנינו אלא מן החטים ומן האורז ואילו היה מין אחר נגרר הוה תני לה במתניתין כדקתני האי מדלא קתני אלא חטים ואורז ש"מ שאין לך גורר ולא

דלא הוי גמר מלאכה לר"ע כי אם ע"י קרימה וה"ע דגלגול הקדש דפוטר משום דהגיעה לעונת חיוב ביד הגזבר א"כ למה בגלגול עובד כוכבים אינו פוטר לר"ע הא בין גלגול עובד כוכבים ובין גלגול הקדש לדידן מקרא דעריסותיכם ילפינן לה כדאמרינן בפרק ר"י [דף סז:] עריסותיכם ולא עיסת עובד כוכבים ולא עיסת הקדש ואי ס"ל לר"ע דגלגול הקדש ממעטינן מקרא דעריסותיכם דמשמע מלאכת הפירוש שהוא הגלגול מטעם דהגיעה לעונת חיוב חלה ביד ההקדש אם כן ה"ה יש למעט גלגול עובד כוכבים כיון שהגיע לעונת חיוב חלה ביד העובד כוכבים דת"מ הקדש מעובד כוכבים דאי לא ס"ל למעט עובד כוכבים מעריסותיכם ה"ה דאין למעט גלגול הקדש דגבי עובד כוכבים נמי לענין תרומות ומעשרות כל שהביא שליש ביד עובד כוכבים פטור דישראל שלקח תבואה זרועה מן העובד כוכבים אחר שהביאה שליש אף שהביאה ב' שלישים ביד הישראל ונגמר מלאכתו ביד ישראל בשליש שהביאה ביד עובד כוכבים לכ"ע פטור אלא דבתוספת הב' שלישים הוסיף שביד ישראל איכא פלוגתא ולר"ע ס"ל דהתוספת נמי פטור אלא דלא קיימא לן כותיה כמה שכתב הרמב"ם בפ"א מה"ת דין י"ב ואם כן הוי דומיא דהקדש דכיון דהגיע לעונת מעשר ביד הקדש פטור וכמו כן בעובד כוכבים וא"כ ה"ה לענין גלגול דהוי כעין עונת מעשרות הקדש ועובד כוכבים שוים הם :

ועוד דאם פירוש הירושלמי ע"ד זה א"כ מובן מאי דאמרינן עוד שם כהנא אמר דברי ר"ע אין מירוח פוטר בהקדש א"ל יונה הדא דכהנא פליגא אר"א מאן דאמר גלגול פוטר המירוח פוטר ומאן דאמר אין גלגול פוטר אין המירוח פוטר ופירש מהר"א ז"ל דכהנא בא לומר דכיון דלר"ע אין גלגול פוטר בעובד כוכבים לענין חלה וכ"כ אין גלגול הקדש פוטר כן לענין תרומה ס"ל דאין מירוח העובד כוכבים פוטר וכ"כ אין מירוח הקדש פוטר וקשה כהנא אין מירוח הקדש בדבריו דהחידוש הוא זה אליבא דרבי עקיבא דמירוח העובד כוכבים אפילו רבנן דפליגי ארבי עקיבא סבירא ליה בעלמא לענין תרומה דמירוח העובד כוכבים אינו פוטר יעו"ש בדבריו והשתא אי טעמיה דרבי עקיבא בגלגול הוא משום דסבירא ליה דגלגול לאו גמר מלאכה הוא א"כ מנ"ל לכהנא לומר אליבא דר"ע דס"ל לר"ע לענין תרומה דאין מירוח עובד כוכבים והקדש פוטר דומיא דגלגול הא י"ל דטעמא דגלגול הוא משום דלא נגמרה מלאכתה ביד העובד כוכבים וההקדש לא כן במירוח דנגמרה מלאכתה ביד ההקדש ואם נאמר דאה"נ דלכהנא הכי הוי דס"ל דלר"ע נמי גלגול גמר מלאכה הוא וע"ז הוא דאמרינן דהא דכהנא פליגא על ר"א דלר"ע ס"ל דלר"א גלגול לאו גמר מלאכה הוא הא נמי לא אפשר דהא לפי המסקנא התם אמרינן אמר ר' חנינא בריה דרב הלל מן הדא דרבנן אנן ילפינן דלית הדא דכהנא פליגא על ר"א כמה דרבנן אמרין גלגול פוטר ברשות העובד כוכבים אין המירוח פוטר ברשות העובדי כוכבים כן רבי עקיבא אומר אין גלגול פוטר ברשות העובד כוכבים ואין המירוח פוטר ברשות הקדש דלעולם דר"ע נמי לא יליף חלה מתרומה מגזירה שוה דראשית ראשית ומאי דסבירא ליה דאין גלגול העובד כוכבים פוטר הוא מקרא דמלחם הארץ דס"ל כר' ישמעאל דאמרינן בפ"ק דחלה דלר"י ממעט אורז ודוחן מחלה מג"ש דלחם לחם מחלה וא"כ קרא דלחם הארץ אייתר לן נמי ומרבינן מיניה אפי' דעובד כוכבים דהא של עובד כוכבים נמי לחם הארץ הוא כדדרשי רבנן מקרא דזרע הארץ וס"ל לר"ע דאיכא תרי קראי לענין תרומה לרבות מירוח העובד כוכבים דאינו פוטר דהא איכא מיעוט אחר מיעוט דגנך ב' פעמים לרבות וקרא דמזרע הארץ דמייתי רבנן למירוח עובד כוכבים לכן ס"ל דאף דאין לרבות דמירוח עובד כוכבים והקדש אינו פוטר מחד קרא כמו שכתב רש"י בסוגיא דמנחות מ"מ הכא דאיכא תרי קראי ע"כ חד לרבות מירוח עובד כוכבים וחד לרבות מירוח הקדש דאינו פוטר וא"כ יוכל לומר דכהנא לא פליגי אר"א דמודה הוא דר"ע מודה דגלגול הקדש פוטר כר"א דהא לענין גלגול ליכא אלא חד קרא לרבות דהיינו מלחם הארץ ולא מסתבר לרבות כי אם גלגול עובד כוכבים אבל של הקדש לא ואם איתא דמה שסובר ר"א דגלגול הקדש פוטר הוא (אפילו) דיסבור ר"ע דגלגול לא הוי גמר מלאכה א"כ ע"כ כהנא פליג אדר"א בזה שסובר ר"א דר"ע ס"ל דגלגול לא הוי גמר מלאכה דאי ס"ל כוותיה מנין לו לכהנא לומר דר"ע דרים הני קראי להכי וס"ל דאין מירוח הקדש פוטר כיון דאפשר דגלגול עובד כוכבים שאני דלאו גמר מלאכה הוא משא"כ מירוח אבל אי ס"ל דגלגול אליבא דר"ע הוא גמר מלאכה במירוח יש קצת סמך לומר דר"ע ס"ל דמירוח הקדש אינו פוטר דומיא דגלגול העובד כוכבים דאף דהוא גמר מלאכה כמירוח אינו פוטר אף דאפי' דס"ל הכי אכתי יש לדחות דמנ"ל לכהנא דמדמינן הקדש לעובד כוכבים ותרומה לחלה מ"מ אינו כ"כ רחוק כמו שהוא רחוק לומר כן לר"א אם יסבור כר"א דלר"ע גלגול אינו גמר מלאכה ויש לדחות זה דכהנא דקאמר אמר ר"ע אין מירוח הקדש פוטר לאו משום דלמד כן מסברת ר"ע דאין גלגול עובד כוכבים פוטר אלא כך קבל כהנא וקבלה היתה בידו דר"ע ס"ל דאין מירוח הקדש פוטר וכן נראה מלשון רב כהנא דמייתי הש"ס דילן בפ' ר' ישמעאל (דף סה ע"ב) אמר רב כהנא אומר היה ר"ע אין מירוח הקדש פוטר ואפשר דרב כהנא היינו כהנא דמזכיר בירושלמי אבל מ"מ מהטעמים אחרים הנזכר לעיל עכצ"ל דלשיטת הירושלמי לכ"ע אפילו לר"א ר"ע מודה דגלגול הוי גמר מלאכה לענין חלה במירוח לענין תרומה וה"ע דר"ע דאין גלגול העובד כוכבים פוטר דיליף לה מקרא דמלחם הארץ דמיותר דלחם דעובד כוכבים לחם הארץ הוי ולענין תרומה כיון דאיכא תרי קראי לרבות אחד דמיעוט אחר מיעוט דדגנך ואחד דמקרא דמזרע הארץ מרבינן דבין מירוח עובד כוכבים ובין מירוח הקדש אינו פוטר אבל גלגול הקדש פוטר בין לר"א ובין לכהנא דכיון דלענין חלה ליכא אלא חד קרא לרבות שדינן ליה לרבות עובד כוכבים דוקא אבל גלגול הקדש פוטר וכל זה נראה בעיני שהוא פשוט דלפי שיטת הירושלמי ר"ע ס"ל דגלגול הוי גמר מלאכה דלא כמשמעות הספרי והוצרכתי להאריך בזה לפי שראיתי מי שכתב דיש להסכים הירושלמי עם הספרי ואין דבריו נכונים וע"פ מ"ש לפי מסקנת הירושלמי בעד כהנא דר"ע מאי דס"ל דאין גלגול העובד כוכבים פוטר לאו משום דיליף לה ממירוח עובד כוכבים דתרומה אלא נפקא ליה מקרא דמלחם הארץ דמיותר כאמור אין ראיה דהש"ס דילן לא ס"ל כהירושלמי מדלא מייתי רבא ראיה בסוגיין דפרק רבי ישמעאל דמאן דס"ל מירוח העובד כוכבים אינו פוטר גלגול העובד כוכבים נמי אינו פוטר מסברת ר"ע די"ל דרבי עקיבא טעמיה דידיה לאו משום דיליף ראשית ראשית מתרומה אלא יליף לה מקרא דמלחם הארץ ועדיין י"ל דר"מ ור"י דס"ל דאין מירוח העובד כוכבים פוטר לא ס"ל דרשא זאת דקרא דמלחם הארץ :

והנה אחר שכתבתי כל הנזכר בסברת ר"ע מצאתי להרשב"א בתשובות ח"א סימן כ"ד שעמד השואל על סברת ר"ע דלפי מה שאמרו בירושלמי מאי טעמא אין גלגול העובד כוכבים פוטר והרשב"א השיב דרבי עקיבא בקראי תלה ליה דתרי קראי כתיבי ראשית עריסותיכם וכתיב באכלכם מלחם הארץ עריסותיכם היינו גלגול ולחם משיקרמו פניה ולפיכך פירש ר"ע דבשל ישראל בתבואה שגדילה בחיוב הגלגול טובלה דכתיב ראשית וגו' ושל עובד כוכבים אי נמי תבואה ח"ל הנכנסת לארץ תלה הכתוב בלחם דכתיב מלחם הארץ והיינו קרימה בתנור עכ"ל וק"ק דא"כ מ"ש הקדש דהגלגול פוטר וגלגול העובד כוכבים אינו פוטר ואם נאמר דבהקדש איירי בתבואה שגדילה ביד הדיוט בחיוב וא"כ הקדישה א"כ כפי זה אם יהיה בתבואה שגדלה ברשות הקדש אינו פוטר וא"כ למה אמרו בירושלמי סתם גלגול הקדש פוטר דמשמע בכל גוונא ועוד דא"כ יוצא לנו דדוקא בתבואה שגדלה ברשות ישראל בחיוב הגלגול טובלה אבל אם קנה ישראל קמח מתבואת עובד כוכבים אין גלגול טובלה וא"כ היה להם לפרש ומדקאמר סתם דמודה ר"ע בעיסת הדיוט שטובלת ש"מ דבכל גוונא גלגול הישראל טובלת :

ועוד קשה דמאי הוצרך הרשב"א לבקש טעמים אחרים לסברת ר"ע להיות שיש לומר בפשיטות דר"ע ס"ל כר"י ור"מ דאמרי בפרק רבי ישמעאל דאין מירוח העובד כוכבים פוטר לענין תרומה ומסיק רבא התם דמ"ד מירוח העובד כוכבים אינו פוטר גלגול העובד כוכבים אינו פוטר דילפי' ראשית ראשית וא"כ אפילו אי ר"ע ס"ל דגלגול גמר מלאכה הוא כמירוח ומש"ה גלגול טובל ביד ישראל וגלגול פוטר בהקדש מ"מ גלגול עובדי כוכבים אינו פוטר דומיא דמירוח וכבר כתבנו דסוגיית הירושלמי בהא דכהנא דפליג אר"א הכי אזלא כאמור :

תנן העושה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה וכו' :

[יג] **הא** מתניתין חזינא לפרושא ולברורה הכא משום דקשיא היא ועמומא ודאי וכו' : **הנה** גרסינן בירושלמי עלה דמתניתין וז"ל מתני' כדרבן שמעון בן גמליאל דרשב"ג אומר עד שיהא בה דגן כשיעור זה הוא גרסתינו אבל הר"ש במתניתין והרשב"א בפסקי חלה בשער א' גרסי מתניתין דלא

כהשב"ג דהשב"ג אומר וכו' אבל רבינו הרמב"ן הביא הירושלמי וגריס כגירסתינו מתניתין כהשב"ג ופירש רבינו פירוש הירושלמי בפירוש נאה ומתקבל לאוזן הדברים אליו כל הראשונים לא ידעו להבין פירוש זה ומפני זה הפכו הגירסא לומר דמתניתין דלא כהשב"ג וכללות פירושו מתבאר יפה בדבריו דהא דאמרינן מתניתין כהשב"ג קאי אסיפא דמתניתין דקתני הנוטל שאור מעיסת חטים ונתן לתוך עיסת האורז אם יש בה טעם דגן חייבת דמדקתני הנוטל שאור מעיסת חטים דמשמע שלקח שאור מעיסת חטים שיש בה שיעור וכבר נתחייבה בחלה ולא קתני הנותן שאור של חטים בעיסת האורז דבהכי משמע דהשאור לבדו עשאו מקמח חטים ונותנו בעיסת האורז דנמצא דלפי זה מקתני הכי לא נתחייב השאור בחלה ש"מ דמתניתין רשב"ג היא דאמר בעינן דגן כשיעור ואין חטים גוררין את האורז אלא כשיש בחטים עצמן כשיעור המחייב בחל' דלרשב"ג ה"ה אפי' לא היה בחטים שיעור כל שנתן קצת עיסת חטים שכבר נתחייבה מקודם בתוך עיסת האורז אותו המעט שכבר הוא מחוייב גורר את האורז לעשות הכל לחם להתחייב כל שיש טעם דגן וטעמא לא בטיל ומש"ה דייק מתני' בסיפא לומר הנוטל שאור מעיסת חטים וכו' משום דכרשב"ג היא ורישא דמתניתין דקתני סתם העושה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ע"כ צ"ל דמיירי דיש בחטים עצמם כשיעור החייב מצד עצמו אלא דלפי זה צריך להבין למה הוצרכו לומר בירושלמי ר"י בר אידי בשם רשב"ל הלכה כרשב"ג דמה שייך לומר הלכה דמכלל דפליגי כיון דבתוספתא אין שום פלוגתא בזה כי אם סברת רשב"ג דווקא נאמרה שם ומתניתין כרשב"ג הוא וכראה דלדברי הכל הוא וע"כ צ"ל לדעת רבינו דאף דבתוספתא דידן אין שם כי אם סברת רשב"ג ואין חולק עליה מ"מ י"ל דהירושלמי שמיע ליה איזה ברייתא דקתני פלוגתא דת"ק ורשב"ג בזה דלת"ק כל שיש בו טעם דגן סגי ולא בעינן דגן כשיעור ומש"ה קאמר רשב"ל הלכ' כרשב"ג וכן מתבאר בירושלמי בפ"ב דחלה גבי מתניתין ה' רבעים קמח חייבים בחלה הן ושאורן וכו' ניטלו מתוכן וחזרו לתוכן הרי אלו פטורין ואמרינן בגמרא אמר ר' יוחנן דרך עיסה שנו כאן אמר רשב"ל דרשב"ג היא דרשב"ג אומר לעולם אינה חייבת בחלה עד שיהא בה דגן כשיעור תלמידוי דר' חייא רובה בר נוליה בשם רשב"ל דברי הכל היא עכ"ל דנראה משם דעכ"פ איכא מאן דפליג ארשב"ג בזה אלא דרשב"ל מוקי מתניתין דקתני ניטלו מתוכה וחזרו לתוכה דלאו ד"ה הוא אלא כרשב"ג דהכא נמי כיון דנטל מורסנן מתוכה כמין אחר הפטור מן החלה חשיב ושאר העיסה דקמח מבורר שאין בו שיעור חלה אינו גורר המורסן להתחייב הכל אבל לר"י ורשב"ל ס"ל דמתניתין כדברי הכל היא דאפילו למ"ד דדין גרירה הוא אפילו אין בחטים כשיעור כל שיש בה טעם דגן והכא ודאי הכל טעם דגן מ"מ הכא שאני דפטורה דכל עיסה שאין דרכה בכך פטורה דדרך עיסה בעינן וכשהן בשאורן ומורסנן וסובן מעיקרא דרך עיסה כך שדרכו של עני לאכול פתו עיסה בלוסה אבל כשנטל וחזרו ונתנו אין דרך עיסה בכך ואפילו לעני ומש"ה פטורה באופן דלכ"ע נראה דס"ל דסברת רשב"ג איכא מאן דפליג עלה ומהירושל' הנזכר יש ראיה לדעת רבינו דגרסינן הכי מתניתין כרשב"ג דאי כסברת הר"ש והרשב"א דגרסינן מתניתין דלא כרשב"ג דלפי גירסא זאת נמצא דסתם לן תנא הכא דלא כרשב"ג דבטעמא סגי וא"כ איך קאמר התם רשב"ל דמתניתין דהתם כרשב"ג דנימא דסתם לן תנא התם כרשב"ג והוו תרי סתמי דסתרי אהדדי · ולענין הלכה מסקנת רבינו דהלכה כרשב"ג דקאמר לענין חלה דעד שיהא בה כשיעור דגן אבל לענין חיוב מצות מצה לא ביאר רבינו אי קי"ל כוותיה דרשב"ג דהא קתני בתוספתא בסיפא דרשב"ג אומר דאין אדם יוצא י"ח בפסח עד שיהא בה כשיעור ונראה פשוט דודאי דלענין מצה נמי קי"ל כוותיה דהכל הוא טעם אחד דלרשב"ג לא אמרינן גרירה כי אם בדאיכא שיעור דגן ואולם מה שצריך להבין לרבינו הוא דנראה מתוך דבריו דבין לענין חלה ובין לענין מצה חשיב לחם אף דליכא כזית בכדי אכילת פרס שהרי כתב וז"ל אלא ודאי טעמא לא בטיל וכיון דלא בטיל ואיתזי לאצטרופי בדנפשיה כגון דאיכא כזית בכדי אכילת פרס מצטרף לכל עונשין שבתורה לגבי חלה ומצה נמי גורר את האורז לעשותו לחם כטעמא דפרישנא עכ"ל דמוכח מדבריו אלא דלענין מצה נמי יוצא ידי חובתו אף בדליכא כזית בכדי אכילת פרס וכן כתב ה"ה ז"ל בפ"ו מהלכות פסח שדעת רבינו הרמב"ן דאפילו בדליכא כזית דגן בכדי אכילת פרס יוצא ידי חובתו כדעת הרמב"ם ז"ל יעו"ש וצריך להבין לכאורה דכיון דרבינו פסק כרשב"ג ורשב"ג גבי מצה קאמר דעד שיהא בה כשיעור דגן ועכצ"ל דכשיעור דגן דקתני גבי מצה היינו שיהא בו כזית דגן בכדי אכילת פרס כדס"ל להראב"ד דפסק נמי כרשב"ג בפ"ו מהלכות בכורים ובהל' חמץ ומצה פ"ה כתב דאינו יוצא ידי חובת מצה כי אם עד שיהא בו כזית בכדי אכילת פרס דכשיעור דקאמר רשב"ג היינו כזית בכדי אכילת פרס דסבירא ליה להראב"ד דאי כשיעור חלה כדקתני ברישא לענין חלה קאמר מה מעלה ומוריד זה לענין לצאת י"ח מצה שיעור עיסת חלה ואם כן רבינו דפסק כרשב"ג אמאי ס"ל דאפילו לענין מצה לא בעינן כזית בכדי אכילת פרס ונראה פשוט דסברת רבינו הוא דמאי דקאמר רשב"ג גבי מצה עד שיהא בה כשיעור היינו שיהא בה מדגן כשיעור ה' רבעים החייבים בחלה כמו שהוא הפירוש ברישא לענין חלה דכיון דילפינן ג"ש דלחם לחם חלה ממצה דמג"ש זאת ילפינן כמה דברים ועיקר לימוד דאין חייבים בחלה כי אם חמשת המינין אבל אורז וכיוצא להם מג"ש זאת ילפינן דפטור וכיון דאין ג"ש למחצה גם מצה למד מחלה וכדאמרינן בפרק כל שעה (דף לה ע"א) דמצה של מעשר שני אין אדם יוצא י"ח בפסח דילפינן לחם לחם מה להלן בחלה משלכם דכתיב עריסותיכם אף כאן משלכם יעו"ש ואם כן ה"ה דיש לומר דילפינן מג"ש זאת דכל דבר שמחייבת בחלה מקרי לחם ה"ה דהוי לחם לענין מצה לצאת י"ח מצה וכיון דלענין חלה בעיסת חטים ואורז כל היכא דאיכא כשיעור מדגן וטעמו דגן ואף דהרוב אורז וליכא כזית בכדי אכילת פרס חייבת בחלה דהחטים גוררים את האורז וחזר ונעשה האורז כחטים ממש וצריך להפריש חלה כדי שיעור כל העיסה כאילו היתה כל העיסה מחטים ה"ה נמי לענין מצה דכיון דכרשב"ג חשיב לחם כל העיסה לענין חלה גם לגבי מצה יוצא ידי חובה בה כאילו היתה העיסה כולה מחטים ובכזית שאוכל ממנה יוצא י"ח אבל אם יש בה מדגן פחות מכשיעור חייב חלה דכרשב"ג חשיבא לענין חלה כאילו כל העיסה מאורז ופטורה ה"ה לענין מצה דאינו יוצא י"ח בה ואין עיקר הטעם משום דכללא הוא דכל שאינו חייב בחלה אינו יוצא י"ח מצה דהא ליתא דא"כ העושה עיסה מחטים פחות מכשיעור חלה דפטורה מן החלה הכי נמי דאינו יוצא י"ח מצה זה ודאי לא אמרו אדם בעולם דעיקר הלמוד דיש ללמוד מצה מדין חלה דכל דבר שאינו חייב בחלה אינו יוצא ידי חובת מצה היינו בעיסה דמצד עצמה אין בה חיוב חלה כההיא דמצה דמעשר שני והכא לענין עיסה דחטים ואורז דשיעורא הוא דגרים לפטור אותה מחלה דאילו היה בה שיעור דגן חייבת לא שייך ללמוד מצה מחלה מ"מ כיון דעיקר דין עיסת אורז דאינו יוצא י"ח מצה זו היא בידינו לענין מצה בלא למוד מחלה אלא מטעם דאינו ראוי לבא לידי חמץ ומצה ואדרבה חלה ממצה ילפינן אלא דכיון דאנו אומרים לענין חלה דכל דאיכא שיעור מדגן בטל מעיקרו האורז וחשיב הכל חטים מינה י"ל דה"ה לענין מצה ואם יש בו כשיעור של חלה מדגן יוצא ידי חובתו אבל אין בה כשיעור חלה מדגן אינו יוצא ידי חובת מצה כיון דלא מצינו לענין חלה או לענין אחר דאפילו בדליכא שיעור כדי חיוב דחשב האורז להיות כדגן וכיון דאין לנו מקום ללמוד כן נשאר הדבר בדינו דכיון דהאורז רוב חשיב הכל כאורז ואינו יוצא ידי חובת מצה בה ואין לומר דכיון דמן התורה חלה אין בה שיעור דבכ"ש שמפריש יוצא דאחד מכ"ד אינו אלא מדרבנן אם כן י"ל דלרשב"ג דאינו חייב אלא בשיש בה כשיעור דגן דחייב מצד עצמו מאי נ"מ במאי דאמרינן דהחטים גוררין לאורז להתחייב האורז נמי כיון דבלאו הכי הרי חייב להפריש מפני הדגן ובכל שהוא שמפריש יוצא ואם חייבו חז"ל להפריש לפי חשבון כל העיסה מטעם גרירה אחד מכ"ד זה אינו אלא מדרבנן אבל התורה מי אמרה שחזר האורז ונעשה כחטים כדי שנלמוד מזה לענין מצה שאם אכל כזית ממנה יצא כיון דאותו כזית שאכל כיון דמעורב באורז מסתמא אין כאן כזית שלם מחטים דאי אפשר אם לא יהיה בכזית זה שאכל מעט מהאורז דהא ליתא דכיון דאנו אומרים לענין חלה דכיון דאיכא כשיעור מחטים החטים גוררין לאורז ולהפריש להיות כחטים ממש הרי נעשה הכל טבל גמור והאוכל כזית ממנו חייב מיתה ואם איתא דמן התורה אין כאן חיוב חלה אלא מפני שיעור של חטים א"כ זה האוכל כזית מעיסה זאת לא יתחייב משום טבל דמסתמא פחות מכשיעור אכל דבכזית זה מעורב בו חלק מהאורז דאינו טבל אלא עכצ"ל דהאורז עצמו נעשה טבל גמור כחטים עצמם וא"כ ה"ה לענין מצה זה נראה שהוא סברת רבינו הרמב"ן לפי מה שנראה מדבריו ולפי מ"ש הרב המגיד ז"ל משמו בפ"ו מהלכות חמץ ומצה דס"ל דיוצא י"ח מצה אף דליכא כזית בכדי אכילת פרס ולפי מה שהיטבנו בדעת רבינו אין מקום למ"ש מרן הכ"מ

בכוריס דאס יש בה טעס דגן חייבת כפשטא דמתני' ויש ...ג איך פסק כמתני' וז"ל ואפשר שרבינו היה גורס מתני' ...קתני שהאורז נגרר אחר החטים אינה חייבת בחלה עד ...קאמר רשב"ג כלומר שיהא בה דגן כשיעור שיתן בו טעם

דאורז שאני דמיירי דאיכא כשיעור מחטים וכמו ...
[יד] והנה במ"ש רבינו הרמב"ן וז"ל ומיהו היכא ד...
כב הונא דכולהו חייבים וכב הילא בשם ...
חיובא דגופייהו הוא עכ"ל · ונראה פשוט דאמר כל ...

ולא נגרר אלא אלו ודקא מייתי ראיה מהא מתניתין בפרק כל הזבחים דמין בשאינו מינו בטעמא וטעמא מדאורייתא לא בטיל קושטא הוא ועל הדין אורחא נמי אתמר דאף על גב דחטים גוררין את האורז אי טעמא בטל דבר שנתבטל מעצמו היאך גורר את אחרים אלא ודאי טעמא לא בטיל וכיון דלא בטיל ואיחזי לאיצטרופי בדנפשיה כגון דאיכא כזית בכדי אכילת פרס מצטרף לכל עונשין שבתורה לגבי חלה ומצה נמי גורר את האורז ליעשות לחם כטעמא דפרשינן ואשכחן נמי התם בתלמוד ארץ ישראל דגרסינן אהדין מתניתין מתניתא דרשב"ג דאמר לעולם אינה חייבת בחלה עד שיהא בה דגן כשיעור ר' יעקב בר אידי בשם ריש לקיש אמר הלכה כרשב"ג א"ר הילא בין כרבנן דהכא בין כרבנן דתמן עד שיהא בה רובא דגן וטעמא דגן רב הונא אמר טעמו דגן אע"פ שאין רובא מתניתא פליגא על רב הונא עירב בה שאר המינין עד שיהא רובא דגן וטעמא דגן פתר לה במינין אחרים וכו' הדין הוא גמרא דמערבאי והכי פירושא סיפא דמתני'* הנוטל שאור מעיסת חטין ולא קתני הנותן שאור של חטים בעיסת האורז ש"מ דמתניתין רשב"ג היא דאמר בעינן דגן כשיעור ואין חטים גוררין את האורז אלא כשיש בחטים עצמן כשיעור החיוב ואמר רבי הילא דבעינן נמי רובא וטעמא דגן ורב הונא פליג עליה ואמר טעמא אע"ג דליכא רובא והוינן עלה מברייתא ופריק בשאר מינין חוץ מן החטים ואורז שכל חמשת המינין שעשה רוב עיסה מהן גוררין את האורז ברובא וטעמא אבל החטים את האורז אע"ג דרובא אורז והלכתא כרב הונא דמסייעא ליה גמרין דבבל ומסתברא נמי דהלכתא כרבי הילא בשם ריש לקיש דאמר לא שנינו אלא העושה עיסה מן החטים ומן האורז דמסייעא ליה מתניתין ודרב הונא נמי מסייעא ליה דאיהו נמי סבר חטים ואורז דוקא קתני [יד] ומיהו היכא דרובא וטעמא דגן ואית בה שיעורא מדגן קסבר רב הונא דכולהו חייבין [טו] ורבי הילא בשם ריש לקיש לא פליג עליה בהא דהא לאו גרירה היא אלא חיובא דגופייהו הוא שמעינן השתא ממתניתין ומגמרא

אפשר לידע מאיזה חלק נתמעט ואיזה חלק הוא הרוב מ"מ איזה מהן שיהיה הרוב ליכא שום בעיא דאם חלק הפטור הוא רוב הרי לא שייך גזירה ואם חלק החיוב הוא רוב אפילו בלא שום גזירה חייבת מידי דהוה אשאר מינין כאמור ולעד"נ דיש להביא ראיה לזה דמסתמא אי אפשר לצמצם שלא יהיה חלק על חבירו דאל"כ מה מייתי רבא ראיה דנותן טעם ברוב דאורייתא ממתניתין דהעושה עיסה מן החטים ומן האורז וכו' הא יש לדחות ולומר דמתני' מיירי דליכא רובא אלא מחצה על מחצה בצמצום דכיון דליכא רובא לא שייך ביטול אלא ע"כ צ"ל דאפילו מיירי דעשה עיסה במשקל שוה בשוה אי אפשר שלא ירבה מין על מין אחר ואף דיש לד לומר דאדרבה החטים הן הרוב מ"מ מידי ספיקא לא נפקא ואפשר דהאורז הוא הרוב ואי טעמא בעל מדאורייתא איך יוצא ידי חובת מצה כיון דספיקא דאורייתא לחומרא ומספק שמא האורז הוא הרוב היה ראוי לומר שלא יצא ידי חובתו ואין לדחות זה דאפשר דלא ניחא ליה לרבא לאוקמי מתני' במחצה על מחצה דאם כן מה ספק יש אם יש טעם דגן דקתני במתניתין כיון דהם שוה בשוה ודאי דאיכא טעם וכו' ועוד דלמה בעינן טעם דגן כיון דליכא ביטול ברוב דהא ליתא דהא בברייתא שהביאו בירושלמי לאותובי לרב הונא דלא בעי רוב דגן קתני ערב בה שאר מינין

ומגמרא דאתמר עלה דכל שעושה עיסה אפילו מן האורז עם החטים אינו נגרר אלא בשיש בה דגן כשיעור כרשב"ג וכי יש בה כשיעור אע"ג דרובא אורז גורר ואע"פ שאין בדגן אפילו כזית בכדי אכילת פרס כיון דאיכא טעמא לא בטיל ולא עוד אלא שגורר ואילו שאר כל המינין עם החטים או אפילו אורז עם שאר ארבעת המינין אינו כן אלא ודאי אם עשה עיסה ויש בה כשיעור מחמשת המינין ועירב בה אחד מכל שאר המינין אזלינן בתר רובא ואי רובא וטעמא דגן חייבת ואי לית בה רוב דגן לאו לחם הוא ופטורה וכן הלכתא:

חלה פ"ג מ"ח תנן* הנוטל שאור מעיסה שלא הורמה חלתה ונתן לתוך עיסה שהורמה חלתה אם יש לו פרנסה ממקום אחר מוציא לפי חשבון ואם לאו מוציא חלה אחת לכל:

ירושלמי תני ואם לאו מביא ארבעת רבעים קמח ומשיך ר' יונה בשם רבי זעירא זאת אומרת רובע שאור שנטבל במקומו טובל ד' רבעים במקום אחר הדא אמרה שהנשוך תורה:

תנן* הנוטל שאור מעיסת חטים ונתן לתוך עיסת האורז אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ואם לאו פטורה א"כ למה אמרו הטבל אוסר כל שהוא מין במינו ושלא במינו בנותן טעם:

תנן* שתי נשים שעשו שני קבין ונגעו זה בזה אפילו הן מין אחד פטורין ובזמן שהן של אשה אחת מין במינו חייב שלא במינו פטור:

ירושלמי [טז] אמר רבי יוחנן סתם אשה אחת אינה מקפדת שתים מקפידות אשה אחת שהיא מקפדת עשו אותה כשתי נשים שתי נשים שאינן מקפידות עשו אותן כאשה אחת ומקשינן אם אינה מקפדת למה היא עושה אותה בשני מקומות ומפרקינן אמר רבי יונה בשאין לה מקום ללוש ודייקינן מלתיה דרבי יונה אמרה היה לה מקום מוכן ללוש והיא עושה אותן בב' מקומות מקפדת היא נקי וקיבר מקפדת היא:

פיסקא [יז] *איזהו מין במינו החטים אינם מצטרפות עם הכל אלא עם הכוסמין השעורים מצטרפין עם הכל חוץ מן החטים רבי יוחנן בן נורי אומר שאר מינין מצטרפין זה עם זה · הא מתניתין אשכחן למקצת רבוותא דסברי בה דכללא הוא דלעולם לא מצרף לחלה אלא מין במינו בלחוד והיינו דתנן בריש פרקין קמא* ומצטרפין זה עם זה לאו לענין חלה אלא לאיצטרופי לשאר מילי לענין חדש וחמץ תדע דהא בפרק רבי ישמעאל במנחות* תנן לה נמי להא מתניתין ומצטרפין זה עם זה ואתמר עלה בגמ'* התבואה והקמחין והבצקות מצטרפין למאי הלכתא אמר רב הונא לענין חדש רב יוסף אמר לענין חמץ בפסח רב פפא אמר לענין מעשר שני דאי אביל ליה חוץ לחומה לקי רבא אמר לענין טומאת אוכלין והא קמ"ל דתבואה וקמחין דומיא דבצקות וכו' להני הוא דמצטרפין כולהון זה עם זה הא לענין חלה לא כדתנן מין במינו מצטרף ולא שלא במינו והאי פירושא לא מסתבר [יח] דמכדי אנן במסכת חלה קיימינן ועיקרא דמתניתין דחלה קתני הרי אלו חייבין

חייבין בחלה ועלה קתני ומצטרפין לחלה משמע ולא לענין חדש וחמץ דאכתי לא תנא להו ולא לענין מעשר וטומאת אוכלין דלא קתני להו כלל הכא אלא הא דאתמר התם למאי הלכתא ופריש לחדש ולחמץ ולמעשר ולטומאה לאו מתני' קא פרישו אלא ברייתא דתנא התבואה והקמחין והבצקות מצטרפין וקא מפרשי דההיא ברייתא התבואה וקמחין לאו בני חלה נינהו ומדרבא שמעת מינה דקאמר והא קמ"ל תבואה וקמחין דומיא דבצקות וכו' אלא ברייתא הוא דמפרש אבל מתניתין ודאי לחלה תנן ובגמרא דארץ ישראל פרישו בפ"ק רבי יוסי אמר לה סתם רבי יונה בשם רבי יוחנן תמן בנשוך וכאן בבלול תני רבי חייא וכולן שבללן תבואה קמחין בצקות מצטרפין וס"ל לבני מערבא דרבי חייא הכין קתני וכולן חמשת המינין הללו שבללן תבואה וטחנה או קמחין ועשאן עיסה כאחת או אפילו בצקות שבללן וערסן מצטרפין לחלה אבל מזה עיסה לעצמו ומזה עיסה לעצמו אע"פ שהשיכן היינו דתנן אינן מצטרפין אלא מין במינו וכן סיפא דמתניתין כולה בנשוך דאילו

ר"ט

דע"ז (דף סו ע"א) עלה דתנן בפ"ב דערלה תבלין ג' שמות וכן מין אחד או ג' מינין וכו' שם א' אסורין ומצטרפין דאמר חזקיה הכא במיני מתיקה עסקינן שראוי למתק בהן את הקדירה וכן אמרינן בירושלמי בפ"ב דערלה דפריך ניחא שני שמות ממין אחד ג' מינים משם אחד ומשני בשם ר"א במיני מתיקה שנו כאן יעו"ש מפורש יוצא דדוקא במיני מתיקה דשוים בטעמם דשם אחד מצטרפין לאסור הקדירה אבל בשאינם שוים בטעמם ב' מינים אפי' דשם א' אינן מצטרפין ודעת רוב הפוסקים דשמות דקתני הכא היינו שם דאיסור וה"פ תבלין של ג' שמות כגון פלפל דכלאים ופלפל דערלה ופלפל דתרומה דתלתא איסורין וכולן מין פלפלין הן או ג' מינים פלפלין וקנמון ושאר מינים וכולם איסור אחד כמו שכתבו התוס' שם בפרק בתרא דע"ז ד"ה תבלין של ב' וכו' וכן כתב הריטב"א שם בחידושיו וכ"כ הר"ש במתני' בפ"ב דערלה וכן דעת הראב"ד בפט"ז מהלכות מאכלות אסורות דין ע"ו יעו"ש וכן מתבאר מדברי הראב"ד בפי"ד מהלכות מאכלות אסורות דין ו' שעל מ"ש הר"ס יראה לי שכל החייב בתרומות ומעשרות מצטרף לכזית בטבל מפני שהוא שם אחד וכו' וכתב הראב"ד ז"ל אמר אברהם בעינן טעמים שוה כדאמרינן בעלמא ג' שמות והם מין אחד ג' מינין והם שם אחד אסור ומצטרפין ובירושלמי ניחא ג' שמות והם מין אחד ג' מינין והם שם אחד אמר חזקיה במיני מתיקה אלמא אפי' באיסור אחד דהיינו שם אחד בעינן טעם אחד והני שבעה מיני טבל לאו חד טעמא נינהו עכ"ל וכתבו התוס' בפרק בתרא דע"ז בד"ה ורבא אמר וכו' דאפי' לר"ת דאמר כל איסורין שבתורה מצטרפין ואפי' בלאו מיני מתיקה ה"מ כשהאיסורין בעין ואז ודאי מצטרפין חצי זית מזה וחצי מזה לחייב אפי' אינם שוים במתיקה אבל כשהם מעורבין בתבשיל שאינם בעין כי ההיא דתבלין ב' וג' וכו' דמיירי שמתבשל בהם הקדירה אפי' ר"ת מודה לחזקיה דדוקא מיני מתיקה וכו' יעו"ש דע"פ חילוק זה שכתבו התוספות אפשר ליישב השגת הראב"ד על הר"ס במה שכתב דז' מיני טבל מצטרפין לכזית מפני שהוא שם אחד די"ל דס"ל דהא דחזקיה דאפילו בשם אחד בעינן טעמם שוה אינו אלא במעורבין כההיא דתבלין בקדירה אבל כשהב' מינין בעין מצטרפין חצי זית מזה וחצי מזה אפילו אינם שוים בטעמן כיון דכל המינים שם איסור אחד להם דאפילו לרבנן דפליגי אר"ת היינו בב' איסורים אבל באיסור אחד אפי' בב' מינים מצטרפין לכזית כיון שהם בעין וא"כ לפי זה לענין חלה אם עשה עיסה מה' המינין ובין כולם איכא שיעורא כיון דה' המינין אינם שוים בטעמם וכמו שמתבאר מסוגיא דפרק בתרא דע"ז דאמרי' דחמירא דחטי וחמירא דשערי האי טעמא לחוד והאי טעמא לחוד יעו"ש אינם מצטרפין כיון דאינם בעין כל מין ומין אלא מעורבין יחד דאף דלענין השם שם אחד להם דכולם יש להם שם חיוב חלה דאם עשה כשיעור מכל א' ואחד היה להם דין טבל אבל מ"מ כל שהם מינים משונים ואינם מין אחד ואינם שוים בטעמם לא מצטרפים ואיכא למימר ב' דברים רבים על האחד ומבטלין אותו וא"כ לא חשיב שיעור חלה לחייב מדאורייתא אלא דמדרבנן חייבו בחלה בבלול וזהו לפי פי' מהר"ל אליהו ז"ל אבל ראיתי להרב שדה יהושע בביאורו שכתב וז"ל מהו שילקו על חלתן דבר תורה אבלול דמתני' קאי והכי קא מבעיא ליה מהו שילקה זה שאכלו מן התורה מי אמרי' דמין בחבירו מתבטל ואי אפשר להתרות בו ולומר אל תאכל חלה של קמח שעורים שהרי נתבטלה בתוך של חטים וכוסמין וליכא למימר ליה נמי אל תאכל של חטים דהכבר נתבטלה בתוך של שעורים א"כ אין כאן שם להתראה או דלמא לא ומשני דאין לוקין על חלתן וכו' ומתני' לאיסור ולא למלקות וכו' עכ"ל יעו"ש דנראה מפורש דעל המלקות בלבד הוא דמיבעיא ליה אי חייב מלקות או לא מטעם דאין שם להתראה אבל לעולם דפשיטא דאף דאינו לוקה מצטרפין לחיוב חלה מן התורה ולענ"ד דאין פירושו עולה יפה דא"כ אמאי נקט בין בבעיא ובין בפשיטות אין לוקין על חלתן דבר תורה דכיון דעיקר הענין הוא על המלקות אף שהוא דבר תורה אמאי נקט דבר תורה הכי הו"ל למימר אין לוקין על חלתן דבהאי ליסגי משמע דלענין מלקות אין לוקין אף דהוי דבר תורה ומדנקט דבר תורה ש"מ דהעיקר הוא לומר דעיקר חיוב חלה אינו דבר תורה כי אם מדרבנן ועוד דנראה פשוט דהם סבירא ליה דמצטרפין מן התורה לחיוב חלה פשיטא דה"ה לענין מלקות דבכה"ג אינו דומה לפיגול ונותר דהם ב' איסורים משונים והתראה צריך שיתרה על כל אחד בפיגול או בנותר ובלאו הכי הויא התראת ספק משא"כ בחלה דה' המינין דכיון דשם איסור חלה לזרים אחד הוא ואינם איסורים מוחלקים דמכל מין שיהיה אינו אלא שם איסור חלה וליכא איסור אחר א"כ אם יהיה של חטים או יהיה של שעורים לא נ"מ כלל לענין התראה דכל שמתרה אל תאכל חלה יהיה ממה שיהיה התראה היא וזה נראה פשוט ועוד דאי שייך הכא דין התראת ספק אם כן היכי מסיק שם רבי יוסי דבכה"ג דהכבר בטלו עד שלא נעשה האיסור כולי עלמא מודו ואפי' רבי יוחנן דמשמע דאפי' רבי יוחנן מודה דאין לוקין והדבר קשה דהא ר' יוחנן ס"ל בעלמא התראת ספק שמיה התראה כדאמרינן בפרקא קמא דשבועות [דף ג:] ובפ' ואלו הן הלוקין (דף טו ע"ב) בתלמודא דידן דר"י הוא דס"ל התראת ספק שמה התראה וכן אמרי' בירושל' בפרק תמיד נשחט דקאמר איתפלגון בב' של גליות ר"י אמר מקבלין התראה על הספק וכן גרסינן עוד בפי"א דיבמות ובפ"ח דנזיר ועוד דהא כתבו התוס' בזבחים (דף עח ע"א) בד"ה הפיגול והנותר וכו' שהקשו על רש"י ובכלל הקשו וז"ל ועוד קשה אם נפרש פיגול ונותר וטמא שלשתן יחד נ"ל אי אפשר שלא ירבה וכו' הא ודאי יש כאן שנים המבטלין את השלישי ולכולהו ליפטר דכל אחד בטל ומבטל עכ"ל דמשמע מדבריהם דבכה"ג דאיכא רוב ודאי אין הטעם משום התראת ספק אלא משום דאין כאן איסור מעיקרא דכל אחד בטל ומבטל דכפי"ז ניחא מ"ש הר"ס בפי"ח מהלכות פסולי המוקדשין דין כ' וז"ל הפיגול והנותר והטמא שבללן זה בזה ואכלן אע"פ שריבה מין על חבירו אינו מבטלו שאין האיסורין מבטלין זה את זה עכ"ל דלפי מ"ש הר"ס בפרק ט"ז מהלכות סנהדרין דהתראת ספק שמה התראה מאי נפקא מינה מספק זה דהאיסורין אין מבטלין זה את זה אבל לפי האמור נ"מ דבכה"ג דודאי יש כאן ב' מבטלין את הג' דאם היו מבטלין זה את זה הוה מפטר לגמרי דאין כאן איסור וא"כ הכא גבי חלה דאיכא רוב ודאי דכל אחד מה' המינים בטל בד' מינים ומבטל להם הרי חשיב כאילו אין כאן דבר המתחייב בחלה ואם אנו אומרים דכיון דכל אחד מבטל את חבירו אין כאן שם להתראה ואינו לוקה א"כ ה"ה דלענין חיוב חלה אינן מצטרפין מן התורה כיון דכל אחד ואחד בטל ברוב שאר המינין דמ"ש מלקות מחיוב חלה כיון דבכה"ג דאיכא ודאי רוב המבטל לכל אחד ואחד לא שייך טעם התראת ספק לכן נראה דהעיקר כפי' מהר"ל אליהו ז"ל דפי' הירושלמי לומר דהא דאמרינן דבבלול מצטרפין לחלה אינו אלא מדרבנן ומש"ה אין לוקין על חלתן דבהכי ניחא טפי מאי דאמרינן בירושלמי לקמן גבי מתני' האוכל מהם כזית בפסח יצא ידי חובת מצה חמץ חייב כרת א"ר יעקב בר זבדי זאת אומרת לוקין על חלתן דבר תורה ומשני תפתר שאכל כזית מזה וכזית מזה יעו"ש דמשמע דפריך הש"ס לר"ל דאמר דאין לוקין על חלתן ממתני' בין ממצה ובין מחמץ למאי דס"ד דמיירי דבלל מה' המינין ואכל מצה או חמץ מהם ואי טעמיה דר"ל משום התראת ספק ואינו אלא לענין מלקות אבל עכ"פ מצטרפין מן התורה א"כ לא שייך להקשות כי אם מחמץ דשייך התראה משא"כ במצה ומהתימה מהרב שדה יהושע שכלל שם בפי' הקושיא מצה וחמץ שכתב וז"ל זאת אומרת וכו' משום דס"ד דמתני' דתני האוכל מהם כזית מצה כלומר כזית מכולהו ומש"ה אמר דהדא אמרה דלוקין וכו' דאל"כ היכי מחייב על כזית חמץ ויוצא בכזית מצה והלא כל מין מבטל את חבירו וכו' עכ"ל ולא ידעתי לפי דרכו דמשום התראת ספק הוא מה שייך במצות מצה דין התראה והנה אמרי' בירושלמי עוד שם גבי מתניתין דמצה וחמץ דמשני עוד אמר ר' יוסי אפי' תימר כזית מכולהון שנייא היא שכולן שם חמץ מיחלפא שיטתיה דר"י תמן הוא אמר ב' דברים רבים על אחד ומבטלין אותו וכא הוא אמר הכי א"ר יוסי בר' בון כיני מתני' או כזית מזה או כזית מזה והפירוש מבואר דר' יוסי רצה לומר דלעולם במתני' בבלול מיירי שבלל מה' המינים ועשה מצה או חמץ ומצטרפין לצאת ידי חובתו ולהתחייב דכיון דהוי שם אחד דאיסור שכולן שם חמץ וכן במצה כולן שם מצה דאע"ג דהוו מינים מחולקים מצטרפין כההיא דתנן בפ"ב דערלה דב' מינים ושם איסור א' מצטרפין והקשו עליו ע"ז דא"כ לענין חלה נמי אמאי אינן מצטרפין מן התורה וקאמר ר"י דמבטלין זה את זה ועכצ"ל דה"ט דחלה משום דאינם שוים בטעמם וכל דאינם שוים בטעמם אף דהוו שם אחד אינם מצטרפין כדמוקי חזקיה מתני' דפ"ב דערלה במיני מתיקה דשוים בטעמם כאמור לעיל וא"כ מ"ש גבי מצה וחמץ דמצטרפין ולכן דחה הש"ס האי שיטיה דר"י וקאמר דמחוורתא כדשנינן מעיקרא כיני מתני' דאכל או כזית מזה או כזית מזה ולפי מ"ש בדעת הר"ס בההיא דה' מיני טבל דמצטרפין לכזית כיון דהם שם א' אע"ג דאינם שוים בטעמם מטעם שחלקו התוספות בפרק בתרא דע"ז די"ל דאפילו לחזקיה דבעינן דטעמם שוה אינו אלא במעורבין ואינם בעין אבל כשהן בעין ואכל חצי זית מזה וחצי זית מזה מצטרף א"כ הכא בירושלמי אמאי מוקמינן מתני' דמיירי או כזית ממין זה או כזית ממין זה הא שפיר הוה מצי לשנויי לפי מה שרצה לשנויי ר"י דשנייא היא שכולן שם חמץ דמיירי מתניתין שאכל חצי זית ממין אחד וחצי זית ממין אחר בהיותם בעין בלא תערובת דלא מיירי בעשה עיסה בלולה מה' המינים וא"כ בכה"ג ל"ד לדין חלה דהתם מיירי ע"י תערובת ובכה"ג כל אחד מבטל את חבירו כיון דאינם שוים בטעמא משא"כ באכל חצי זית מזה וחצי זית מזה בהיותם בעין דאף דאינם שוים בטעמם מצטרפין ובהכי לא היה דוחה שיטיה דר"י ומדלא משני הכי נראה דאין לחלק ואפשר לומר דרבי יוסי דמשני הכי אפילו תימא כזית מכולהון שנייא היא שכולן שם חמץ כוונתו היתה לזה דהכא מיירי דאכל כזית מכולהון בהיותן בעין בלי תערובת דס"ל לחלק בין מעורבין ובין הם בעין אלא דסתמא דש"ס לא ס"ל לחלק הכי ומש"ה קאמר מיחלפא שיטתיה דר"י וכו' ועכצ"ל הכי דאיך אפשר דר"י סותר עצמו

אלגזי

מדידיה אדידיה: **איך** שיהיה נמצינו למידין מדברי הירושלמי לפי מה שפי' מהר"ל אליהו ז"ל ובפ"ד כן הוא האמת כדבר האמור דאפילו בבלול דאמרינן דמצטרפין לענין חלה איט אלא מדרבנן דמדאורייתא אינם מצטרפים אפילו בבלול ויש לתמוה איך לא הביא רבינו הרמב"ן סברת הירושלמי וכ"כ הרמב"ם וכל הפוסקים שפסקו כהירושלמי דבלול מצטרפין איך לא הזכירו סברא זאת דאיט אלא מדרבנן ומדברי מפשט דבריהם נראה דס"ל דמצטרפין מן התורה בהתוספות בפרק ר' ישמעאל בסוגיא הנזכר בד"ה תנא כוסמין וכו' דבהנס דחק הש"ס למאי דמייתי הש"ס התם תנא כוסמין מין ט' הוא לפרש מתני' דהתם לומר דלענין איט מצטרף כ"א מין במינו דהא בירושלמי דבלול מצטרפין אפילו מין בשאינו מינו איט מדרבנן הא שפיר י"ל דמייתי הש"ס הא דתנא דמתני' לפרש דדוקא מין במינו מצטרף וכ"מ חייב חלה מן התורה דבמין במינו לוקין על כיון דמן התורה מצטרפין משא"כ במין בשאינו דאין לוקין על חלתן כיון דמדרבנן הוא לומר דכיון דבירושלמי גבי חמץ ומצה נראה דלר"ל דאין לוקין על חלתן דבר תורה ה"ה עשה עיסה מה' המינין ואכל מצה ממנה לא ידי חובתו ואם אכל חמץ ממנה פטור א"כ דלא קי"ל הכי דהא בש"ס דילן בשמעתין הנזכר אמרי' דברייתא דקתני התבואה והבצקות מצטרפין הוא לענין חמץ וחדש ומע

וכבר כתבנו לעיל דלכ"ע הני אוקימתי הוא דמיירי דאכל כזית מה' המינים דבין כולם אכל כז מחמץ או מחדש או ממעשר שני וא"כ מוכרח דס"ל לש"ס דה' המינין מצטרפין מן התורה לענ ושאר איסורים הנזכר וזה דלא כהירושלמי וכיון דלגבי חמץ לא קי"ל כהירושלמי ה"ה לענין חלה נראה דאין זה מספיק לדחות סברת הירושלמי דס"ל דאינו אלא מדרבנן דהא אעיקרא דמלתא חילוק זה דבבלול מצטרפין ובנשוך אינם מצטרפין מדברי הירושלמי הוא דבש"ס דילן לא יש גילוי דס"ל לש"ס דילן דאף דלענין חמץ וחדש מעשר שני מצטרפין לענין חלה אין מצטרפין כמו שהוא מקצת רבוותא שהביא רבינו וא"כ באיזה כח אנו דוחין סברת הירושלמי כיון דאפשר דבש"ס דיל כהירושלמי לענין חלה דאינם מצטרפין כי אם מדרבנן ובחמץ ושאר איסורים לא ס"ל כהירושלמי די"ל דאפילו לענין חמץ לא פליג הש"ס דילן עם הירושלמי דאפשר דמאי דאמרו דמצטרפין לענ הוא דמיירי בערב ובלל החמשה מינין אחר שנעשה חמץ כל אחד בפני עצמו דומיא דאיסור חדש שהתערובת חל האיסור עליו וכן י"ל במעשר שני דמיירי דאחר שהפרים מעשר שני מה' המינים בפני עצמו ערב המעשר שני שלהם ואכל כזית מהתערובת דכה"ג דקודם שעירב אותם חל לדידן דקי"ל כר"י ור"א דאין איסורין מבטלין זה את זה כמ"ש הר"ס בפי"ח מהל' פסולי המוקדשין ליכא למימר דכל מין מבטל את חבירו דזה אינו אלא לר"ל דס"ל דאיסורין מבטלין זה את זה דמש משני הש"ס בירושלמי גבי מתני' דמצה וחמץ שנתערבו אחר היותו חמץ כיון דלר"ל אף בכה"ג זה את זה דאיסורין מבטלין זה את זה:

ועוד י"ל דלפי מ"ש לעיל דאפשר לחלק בין נתערבו ובין בהיותם בעין וכתבנו דאפשר דזהו ס בירושלמי דמשני גבי חמץ דשניא דשם חמץ הוא א"כ י"ל דהכא בש"ס דילן נמי י"ל דמ דקאמר היינו בהיותם בעין דאכל כזית בין כולן בהיותם בעין בלא עירוב אבל במעורבים אפשר כהירושלמי דאינם מצטרפין מן התורה ואינו חייב עליהם ועוד י"ל דנראה דהא דאמרו בירושלמי מצטרף מן התורה הוא דוקא בעשה שיעור חלה או מצה או חמץ דערב מכל הה' מינים ועשה דבכה"ג דאיכא רובא כנגד כל מין ומין כל אחד מהם בטל ברובא ומבטל לחבירו אבל היכא דליכא כנגד כל מין ומין וכגון דעשה עיסה מחטים ושעורים לבד חצי שיעור מזה וחצי שיעור מזה באופן דליכא רוב במין אחד יותר מחבירו בזה לא אמרינן דאין מצטרפין מן התורה דהא מדמ להאי דפיגול ונותר וטמא שבללן זה בזה דהתם דוקא משום דריבה מין על חבירו וכן רבי יוסי דמיון זה נקט בלשונו ברם הכא שני דברים רבים על האחד ומבטלין אותו וא"כ י"ל דהא דחמץ ומעשר שני דש"ס דילן מיירי במערב מב' מינים שוה בשוה דליכא רובא אבל בדאיכא רובא מודה לסברת הש"ס ירושלמי:

הן אמת דקשה ע"ז דא"כ אמאי דחיק הש"ס בירושלמי גבי מתני' דמצה וחמץ דמיירי באוכל כזי או מזה בהיות דהוה מצי למימר דמיירי בעשה עיסה מב' מינין מה' המינין משניהם שוה דליכא רובא דבכה"ג מודה ר"ל דמצטרפין מן התורה ומדלא משני הכי ש"מ דלר"ל לאו דוקא רובא כנגד כל מין וזה תימה דמתוך דברי הש"ס בירושלמי בסברת ר"ל נראה דהטעם היא משו מין מתבטל ברוב כדבר האמור ואולי דלפי מאי דדחי רבי יוסי דלא דמי להאי דפיגול וכו' אין הטעם משום ביטול אלא אפילו בב' מינין בשוה אמרינן הכי דבטלי זה בזה דעיקר הטעם הוא שכתבנו לעיל דכיון דאין טעמם שוה והם ב' מינים לא מצטרפין כדאמרינן בפ"ב דערלה בג' מיני אחד דאמרי' דווקא בטעמם שוה והתם מתבאר בדברי מתני' והירושלמי שם דאפי' בב' מינים וש כל שאין טעמם שוה אינם מצטרפים ונראה דאפילו בב' מינים שהם שוים בשיעור שלא יש יותר למין זה ממין אחר מיירי דאל"כ למאי דפריך התם בירושלמי ניחא ב' שמות ממין אחד ב' מיני אחד אמאי לא משני דהכא מיירי דהב' מינים הם שוים בשיעור ומדלא משני הכי ש"מ דלא שנא ה"ה הכא לענין חלה ודאי דנקט רבי יוסי ב' דברים רבים על האחד לאו דוקא נקט הכי והכי מסגנון דברי מהר"ל אליהו בביאורו שכתב גבי בעיא דמהו שילקה על חלתן וז"ל האוכל חלה ע"י בלילה מהו וכו' הכי שכתב אופן הבעיא אפילו בב' מינים ולא דקדק לומר ג' מינים או שנים יותר מחבירו כדי שיהיה רוב ומדלא חש לדקדק בהכי ש"מ דס"ל דלפי המסקנא לאו דווקא רוב כ מההיא דפריך ממתני' דמצה וחמץ כאמור אבל זה נראה דוחק גדול דפשט הענין נראה בירו נאמר דבר זה אלא בדאיכא רובא כנגד כל מין ומין:

והנה עוד אמרינן בירושלמי שם וז"ל ר' יהושע דרומיא בעי וכו' לא נצרכה דלא עשה חמש מה' מינים וערבן וחזר ועשה חמש עיסיות ולא עירבן חטים שכן מהו שיבטלו חטים שכן ו שכן מהו שיבטלו שעורים שכן עכ"ל ופירש מהר"ל אליהו ז"ל וז"ל לא נצרכה וכו' לא נצרכה בפי אלא הא קמ"ל עשה ה' עיסיות בכל אחד שיעור חלה ועירבן דאז אינן מבטלות את עצמן הואיל כל אחד איסור קודם שנתערבו יחד שאין איסורין מבטלים זא"ז וחזר ועשה ה' עיסיות מה' מינ עירבן ואין בכל אחד שיעור חלה וכו' והנך וחלק עיסה הראשונה לה' חלקים וכל חלק יש בה ושעורים ומכל ה' המינים ועירב כל אחד ואחד מעיסות אחרוניות עם כל חלק וחלק והשתא הא מחטים קמבעי ליה הואיל והיא היתרא שהרי אין בה שיעור חלה אם יכול לבטל מהאי חלק ש בה שיעור חטים שבה הפתותים מחטים של עיסה זו נהי דכל החלה אינה יכולה לבטל שכל החל ממנה אבל חטים שבה נאמר שיבטל כיון שהבטל והמבטל מין אחד וגם עיקר ביטול לרוב על מי נאמרה עכ"ל ולענ"ד דאין פירושו עולה יפה דאיך אפשר לומר שיבטל שיעור חטים שבחלק זה ביטול ברוב כיון דכל החלק כבר נאסר והוא טבל גמור והוא רובא לגבי עיסה זאת שנתערבה ב דאיכא קמן רוב איסור לגבי עיסה זאת שנתערבה בו איך אפשר לומר שיבטל חלק חטים שבה כיון ד כנגד כל החלק הזה הוא מיעוטא והיא נאסרת מחמת שנתערבה ברוב איסור כדין חולין שנתערב טבל שנעשה הכל איסור עד שיתקן וא"כ איך נאמר שהוא יבטל חלק החטים כיון דכל החלק הו גמור ועוד דלמאי נ"מ לומר שמתבטל החטים שיש בו דאם נאמר דנ"מ דאם בא להפריש חלה כדי שיש בחלק זה מד' המינים הנשארים שלא נתבטלו לפי חשבון המינים הנשארים אי אפשר להפרי וביה כי אם ממקום אחר דאם יפריש מיניה וביה אפשר שיבא לידו מחלק החטים אשר בו שכבר ותשיב כמפריש מן הפטור על החיוב ובההיא דתנן בפ"ג דחלה הנוטל שאור מעיסה שלא הורמה ונתן לתוך עיסה שהורמה חלתה אם יש לו פרנסה ממקום אחר מוציא לפי חשבון ואם לאו חלה אחת על הכל הא ליתא דאין זה שום נפקותא דהא אפילו את"ל דחטים של כאן מבטל חי כאן מטעם דמין במינו בטל ברוב איט אלא מדאורייתא אבל מדרבנן טבל הוא בתמהו ומדרב לתקנו וכמו שמתבאר במנחות (דף לא ע"א) ובשאר דוכתין יעו"ש וא"כ דכיון דעכ"פ צריך גם על חלק החטים מדרבנן אפוכי מטרתא למה לי ולמה יפריש ממקום אחר כיון דשפיר יכול מיניה וביה חלה א' על הכל וא"כ מאי נ"מ בביטול זה:

ועוד דכפי זה בעיא זאת לא נגע ולא פגע בענין אשר אנו דנין אי ה' מינין מצטרפין מן לשיעור חלה וגם מה שפירש דמיירי שחילק העיסה ראשונה לחמשה חלקים וכו' העיק מדברי הירושלמי לכן נראה לענ"ד דפי' הירושלמי הכי הוי דמיירי דעירב הה' עיסות הראשונות א' ולא חלקן ובהיותם עיסה אחת עירב הה' עיסות אחרונות מה' מינים שאין בהם שיעור עם הראשונה וקמבעיא ליה דכיון דאלו העיסות אחרונות אילו היה מערבן לעצמם לא היו מצטרפין חלה מה"ת א"כ אפילו שעירבן עם עיסה ראשונה שכבר נתחייבה בחלה מטעם דאין איסורין זה בזה לא מפני זה מצטרף העיסה אחרונה להתחייב בחלה דאף דקי"ל דלענין חלה אם מוסי מכשיעור על עיסה שכבר נתחייבה בחלה מצטרף לחייב את התוספות כמ"ש הר"ס בפ"ד דחלה על דברי הירושלמי דקאמר מה בין הנשוך ומה בין הבלול ואפילו כשחילק העיסה כ"ש הכא ש ראשונה עדיין היא בחיובה הראשון דהכא שאני דהחטים של העיסה ראשונה אף דלגבי עצמה בטילה בשאר מינים מכיון דכל א' וא' יש לו שיעור מ"מ לגבי עיסה אחרונה הבאה להצטר

ועיקר

דאילו בבלול חטים ואורז מצטרפין ונגררין ואין צריך לומר ישן וחדש אלא כולה בנשוך וכן הלכה:

[יח] תנן ב' קבין וקב אורז או קב תרומה באמצע אינן מצטרפין דבר שניטלה חלתו באמצע מצטרפין שכבר נתחייב בחלה:

גירסא ירושלמית [יט] קב אורז אינו מצטרף קב מדומע אינו מצטרף קב תרומה אינו מצטרף קב העובד כוכבים אינו מצטרף קב מין אחר מצטרף קב אשה

ומיקר הדין הוא על שיעור עיסת חטים אשר בה דעת שאר המינים לא יוכל להצטרף שפיר אנו יכולים לומר שמתבטלים לחטים על כן בשאר מינים שהם וכמו דקאמר הירושלמי החטים שכן ר"ל כאילו אמר לחטים שכאן אמר שהצטרפו החטים שכאן כלומר לענין חטים של עיסה אחרונה מהם שיבטלו לשאר מינים שבעיסה לאשונה להחטים שבה כדי שלא תצטרף עיסה של חטים האחרונה שאין בה שיעור להתחייב אם דלמא לכיון דבדבר נתחייבו העיסות הראשונות כל אחת ואחת לעצמה ובהצטרפותן זו בזו נתבטלו ונעשו כחטים וכל העיסה בכלל כמו חטים על כן הרי חשיב כאילו כל העיסה מחטין ואף כל העיסות שהראשונות והאחרונות עירב עם עיסה לאשונה מצטרפין להתחייב בחלה כדין תוספת על עיסה שכבר נתחייבה בחלה שהכל כחטים שמתחייבת וחייב להפריש חלה לפי חשבון עיסות הראשונות והאחרונות שכולן נתחייבו ומאי דקאמר הירושלמי הכניא באופן דהעיסות האחרונות לא עירבן יחד בפני עצמם הייטו משום דאם ערבם יחד הכי נתבטל כל מין ברובא וחשיב כאילו אין כאן חטים דכיון דממעט ביטול ברוב אינם מצטרפים בפני עצמם לענין חלה א"כ ש"מ דכל מין ומין מתבטל ברוב דכל או"א בטל ומבטל לחבירו וכיון שכן איך אפשר לומר שיצטרפו אלו החטים המבוטלין בחטים של עיסה לאשונה שלא נתבטלו: והנה אמרינן בירושלמי גבי מתני' דשתי נשים וז"ל ריב"כ אומר שאר המינין מצטרפין זה עם זה אית תני כל המינין מצטרפין זה עם זה ופריך על דעתיה דכך תנא ברא מה בין נשוך מה בין בלול אמר ר' יודן אבוה דר' מתניא בשלקן והוסיף עליהם נשוכים חייבים בלולים פטורין וכבר הביא הירושלמי הנזכר הר"ש ופירשו יעו"ש ומהירושלמי הזה נמי מבואר דהעיקר כסברת ר"ל דס"ל דאין לוקין על חלמן דבלול דחמשת המינים אינן מצטרפין כי אם מדרבנן דאם איתא דבלול מצטרפין מן התורה א"כ אמאי לא תמני דהייטו דאיכא בין בלול לנשוך דבבלול איכא חיוב חלה מן התורה משא"כ בנשוך דאין לדחות דלא תמני הכי משום דס"ל דבנשוך נמי הוי מן התורה דהא פכל"ל לפי מאי דתמני בשלקן והוסיף עליהם דנשוך חייבין דלהחמיר אמרו ולא להקל ע"כ דסבירא ליה דנשוכין אינו אלא מדרבנן דאי מדאורייתא למה חייבין בהוסיף עליהם וגם אין לומר דטעמא דבלול דאם הוסיף עליהם פטורים הייטו משום דהוי מן התורה וא"כ אפילו להקל דהא ליתא דטעמא דבלול הוא דאפילו יהיה מדרבנן אם חלקן והוסיף עליהם פטורין דהא בבלול אי אפשר לחלקן כמו הנשוך דיכול לחלק כל מין בפני עצמו דבבלול כל חלק וחלק ממה שנחלק יש בו מכל המינין ואם יוסיף על חלק ממין חטים או ממין אחר סוף כל סוף ליכא אלא תערובת מינים וא"כ אפילו אם נאמר דליכוף המינין מדרבנן פטור בתוספת כיון דס"ם מדרבנן הוא וכבר נפטר מדרבנן משא"כ בנשוך דכיון דחלקן הכי כל מין ומין בפני עצמו וע"י התוספת י"ל שחל חיוב חלה מן התורה על כל חלק וחלק ומדלא תמני הכי ש"מ דס"ל בפשיטות דגם ליכוף דבלול אינו אלא מדרבנן אך קשה דלפי האמור דסברת ר"ל אינו אלא בנושה עיסה מה' המינים או מבלבה דאיכא רובא כנגד מין ומין ובטיל ברוב אבל בעושה עיסה מב' מינים ושיעורן בשוה באופן דליכא רוב אפילו ר"ל מודה דמצטרפין מן התורה א"כ אמאי לא תמני דאיכא בין בלול לנשוך דבבלול ב' מינים בשוה הוי מן התורה ובנשוך אפילו בשוה הוי מדרבנן דבנשוך לא שייך לחלק בין בדאיכא רובא לדליכא רובא דבאיכא רובא נמי לא שייך ביטול כיון דאינו מעורב יפה כי אם נשיכה בעלמא וכל אחד ניכר לעצמו ואם בדאיכא רובא אמרינן דהוי מדרבנן ה"ה בדליכא רובא:

והנה אמרינן בירושלמי בפ"ג דחלה גבי מתני' דהנוטל שאור מעיסה שלא הורמה חלתה ונותן לתוך עיסה שהורמה חלתה וכו' דאיפליגו ר' יוחנן ור"ל דלר"י הנשוך דחייב הוא מן התורה ולר"ל אינו אלא מדרבנן ופלוגתייהו הוא אפילו במין במינו וא"כ קשה לר"ל מהאי תנא ברא דס"ל דכל המינין מצטרפין בנשוך מדרבנן דאם איתא דבנשוך דמין במינו אינו אלא מדרבנן למה החמירו רבנן נמי בנשוך דמין בשאינו מינו דבשלמא לר"י דנשוך דמין במינו היא מן התורה שפיר י"ל דגזרו חז"ל נשוך דמינו בשאינו מינו אטו מין במינו אבל לר"ל דמעיקרא מין במינו אינו אלא מדרבנן למה החמירו נמי במין בשאינו מינו דבשלמא במין במינו י"ל דגזרו בנשוך אטו בלול שהוא מן התורה אבל במין בשאינו מינו דאפילו בבלול אינו אלא מדרבנן לר"ל למה גזרו בנשוך גם כן ואם נאמר דסברת ר"ל אליבא דתנא דידן דנשוך אינו מצטרף כי אם מין במינו דס"ל לר"ל דה"ט דתנא דידן דכיון דנשוך דמין במינו מעיקרא אינו אלא מדרבנן לא גזריך גזירה לגזירה א"כ נמצא דפלוגתא דר"י ור"ל פלוגתא דתנאי ניכהו תנא דידן ותנא ברא וא"כ מאי פריך התם בירושלמי לר"ל דאמר נשוך מדרבנן מהברייתא דקתני ואם לאו מביא ד' רבעים ומשיך כיון די"ל דהך תנא דברייתא זאת סבירא ליה דנשוך מדאורייתא היא במין במינו דסבירא ליה כהאי תנא ברא דע"כ סבירא ליה דנשוך דאורייתא ומשו"ה ס"ל דמין בשאינו מינו נמי חייב בנשוך דגזרינן נשוך דמין בשאינו מינו אטו נשוך דמין במינו דהוי מדאורייתא: והנה אגב אורחין ראיתי לעמוד דהתם בירושלמי אתרי' מסתיה דר' יוסי דעיקר פלוגתא דר"י ור"ל גבי מתני' דרפ"ק דטבול יום דתנן המכנים חלות ע"מ להפריש ונשכו בש"א חיבור בטבול יום ובה"א אינו חיבור דלר"ל הא דס"ל לב"ה דאינו חיבור לאו דוקא בטבול יום דה"ה אם נגע טמא גמור בא' מהם אין הנשוך חיבור ואין חייבים על האחרים משום טומאת אוכלין כי אם על אותה שנגע הטמא וע"כ דטעמיה דר"ל משום דס"ל דנשוך מדרבנן אבל ר"י ס"ל דדוקא טבול יום דקליטא טומאתו אבל טמא גמור שנגע באחת מהן כולן טמאות לחייב עליהן משום טומאה דנשוך הוי חיבור מדאורייתא יעו"ש ויש לעמוד דבסיפא דמתניתין דהתם קתני דפליגי ב"ש וב"ה במקרצות וככרות נושכות א בזו וכיונא דב"ה אומרים אינו חיבור ומסיים מתני' ומודים בשאר כל הטמאות בין קלות ובין חמורות וכתבו הר"ש והרא"ש והרע"ב ז"ל וז"ל וכל הני דחשיב הכא אפלוגתא דב"ש וב"ה דסיפא קיימי והא דלא חשיב חלות בהדייהו משום דחלות לב"ה אינן חיבור לא בטבול יום ולא בשאר טומאות עכ"ל אבל הר"ש בפי' המשניות ובחיבורו בפ"ח מהל' טומאת אוכלין פירש דהא דקתני בסיפא ומודים וכו' אחלות נמי קאי דדוקא בטבול יום דקליטא טומאתו לא הוי חיבור אבל בשאר טומאות מודו ב"ה דהוי חיבור יעו"ש וי"ל דנראה דבהא פליגי ר"י ור"ל דהכא דר"י ס"ל כסברת הר"ש דמודים ב"ה דסיפא קאי נמי אחלות אבל ר"ל ס"ל כדעת הר"ש דכיון דלא חשיב חלות בהדי הנך דלקמן ש"מ דחלות יש להם דין אחר דאפי' בשאר טומאות לא הוי חיבור ולדעת הר"ש י"ל דפסק כר"י דקי"ל כר"י ור"ל הלכה כר"י אבל לדעת הר"ש ודעמיה קשה דאמאי פסקו כר"ל לגביה דר"י ומה גם דפירוש פשטא דמתני' דהכי הוי ולא הזכירו כלל דדבר זה תלוי בפלוגתא דר"י ור"ל בירושלמי:

הן אמת דבעיקר סברת רבי יוסי בירושלמי דלמד מפלוגתא דר"י ור"ל בהסיא דהמכנים חלות דפליגי אי נשוך הוי מן התורה או לא דלר"ל נשוך מדרבנן הוא ומשו"ה גבי חלות אפילו בשאר טומאות לא הוי חיבור יש לעמוד דא"כ מה יענה ר"ל בהנך דסיפא דקתני מקרצות וככרות נושכות א בזו דע"כ דעלייהו נמי קתני סיפא ומודים ב"ה בשאר כל הטומאות כיון דחשיב להו בהדי חלות דריפא וכת"ם הר"ם והרא"ש והרע"ב ז"ל ואם איתא דטעמא דר"ל בחלות הוא משום דס"ל דנשוך הוא מדרבנן א"כ מ"ש מקרצות וככרות דמודים ב"ה דנשוך הוי חיבור לשאר טומאות וע"כ צ"ל דסברת ר"ל בההיא דחלות לאו משום דנשוך הוי מדרבנן אלא משום דחלות שאני דכיון דכנסם על מנת להפריש אף בשאר טומאות לא הוי חיבור לבית הלל וכמו שכתב הרא"ש בפירוש המשנה וא"כ מנין לנו ללמוד דרים לקיש סבירא ליה דנשוך לאו מן התורה הוא ואין לומר דלריש לקיש הא דמקרצות וככרות מיירי כשנשכן זו בזו על מנת שלא להפריש אלא דעתו להניחם מדובקין ונאמר דע"כ לא קאמר ר"ל דנשוך הוא מדרבנן כי אם דוקא בנשוך דדעתו להפרישם אח"כ אבל בנשוך דדעתו להניחם מדובקין כה"ג נשוך הוי מן התורה דהא ליתא דא"כ דהא דמקרצות וככרות מיירי דדעתו שלא להפריש א"כ מ"ש מחלות דקתני במתני' דהתם דהמכנים חלות ע"מ שלא להפריש דאפילו ב"ה מודו דהוי חיבור בטבול יום וכ"ש לשאר טומאות וא"כ ע"כ צ"ל דהא דמקרצות וככרות מיירי נמי ע"מ להפריש. הן אמת דקשה לזה לטעמא דכתב הרא"ש דה"ט דחלות לא הוי חיבור אף בשאר טומאות דחלות שאני כיון דכנסם ע"מ להפריש דא"כ מ"ש ממקרצות וככרות וע"כ צ"ל דהא דמקרצות וככרות מיירי כשנשכן זה בזה בסתמא ולא גילה דעתו אי דעתו להפרישם או לא ומשו"ה הוי חיבור לשאר טומאות וה"נ דחלות נמי בכה"ג דהכניסם סתמא דהוי חיבור לשאר טומאות אלא דהכניסם על מנת להפריש בפירוש אפילו בטבול יום הוי חיבור וא"כ צ"ל דלר"ל דס"ל דנשוך לענין חלה אינו אלא מדרבנן הייטו דוקא בנשכן ע"מ להפרישם אבל בסתמא וכ"ש ע"מ שלא להפרישם נשיכה כי האי הוי מן התורה דומיא דמקרצות וככרות דאפילו בסתמא הוי חיבור לשאר טומאות ודומיא דחלות על מנת שלא להפריש דהוי חיבור אפילו לטבול יום דבהכי ניחא מה שהקשינו מהא דתנא ברא דהכא דס"ל דנשוך דה' המינים מצטרפין די"ל דמיירי בנשכן סתמא וכ"ש בפירש ע"מ שלא להפרישם דבכה"ג אפילו לר"ל במין במינו הוי מן התורה וכיון שכן י"ל שגזרו מין בשאינו מינו אטו מין במינו אך קשה דא"כ למאי דפריך בירושלמי לר"ל מהברייתא דמביא ד' רביעין ומשיך ומשני ר' זעירא דע"כ לא קאמר ר"ל אלא בנשוך מאליו אבל אם השיכו בידו כל עלמא מודו דהנשוך תורה אמאי לא משני דהתם מיירי בנשיך בסתמא או על מנת שלא להפריש ונראה דרבי זעירא דמשני הכי ולא משני באופן הנזכר לא ס"ל כר' יוסי דהתם דקאמר דפלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש נלמד מההיא דטבול יום אלא ס"ל כסברת ר' אימי דאמר דפלוגתא הוא דרבי יוחנן וריש לקיש בפירוש אתמר לענין חלה ולאו מכללא איתמר מההיא דטבול יום והדרכה סבירא ליה דאין לדמות דין חלה לדין טבול יום דאילו התם הכל תלוי באם דעתו להפרים או לא דכל דדעתו להפרים לא הוי חיבור מה שאין כן בחלה דמפשט מתניתין דהלה דקתני שני נשים שעשו ב' קבים ונגעו זה בזה אפילו הם ממין אחד פטורים ובזמן שהן של אשה אחת מין במינו חייב נראה דהעיקר תלוי בהקפדה דקתם אשה אחת אינה מקפדת אם העיסות נוגעות זה בזה כדאמרינן בירושלמי עלה דמתניתין ואין הדבר תלוי אם דעתה להפרידם אחר כך או לא כההיא דטבול יום דכל שאינו מקפיד בנגיעתם אף דדעתו להפרישם אח"כ הוי חיבור וה"ט דלענין חלה מסתמא ניחא לה שיגעו זה בזה שיתחייב בחלה דמסתמא אינה רוצה לעשות עיסתה פחות מכשיעור לפטור מחלה וכל דניחא לה שיתחייב בחלה ניחא לה שיגעו זה בזה כדי שיתחייב וא"כ אפילו דדעתה להפרים אחר כך לית לן בה דכיון דנשכו זה בזה ברצון הבעלים הרי נתחייבה מה שאין כן לענין טבול יום דאף דניחא ליה בנשיכה כל דדעתו להפרישם

לא הוי חיבור דנסכי ניחא מאי דאמרינן בירושלמי גבי מתני' יש דברים שהם חיבור בחלה ואינם חיבור בטבול יום דתנינן ובזמן שהם של אשה אחת מין במינו חייב ואין חייבים בטבול יום דתנינן תמן המכנים חלות על מנת להפריש ונשכו וכו' ולכאורה קשה דהא בטבול יום נמי הא קתני התם דאם הכניסם על מנת שלא להפריש הוי חיבור לבית הלל והיינו כדין חלה וע"כ לומר דהכוונה דגבי חלה הכל תלוי בהקפדה וכל שאינה מקפדת אם נוגעות זה בזה אף דדעתה עכ"פ להפרידם אח"כ על כל זה הוי חיבור מה שאין כן בטבול יום דכל דדעתו להפרישם אח"כ אף דאינו מקפיד בנשיכתם אינו חיבור וזהו סברת ר' זעירא דלא ס"ל לחלק גבי חלה בין דעתו להפרים או מסתמא אלא עיקר החילוק דיש לחלק הוא בנשוך מאליו לנשכו בידים וגו' זעירא נמי י"ל הסיא דתנא בהא דה' מינין מצטרפין בנשוך דמיירי דהשיכו בידו דאפילו לר"ל הוי מה"ת במין במינו אלא דנראה מלשון הירושלמי דרבי זעירא ספוקי מספקא ליה אי ניתן לאמר חילוק זה לר"ל או לא ומפשט סתמא דתלמודא דירושלמי בתחלת סוגיא זאת נראה דס"ל דאין לחלק בין נשוך מאליו לנשוך ביד דהא אמרינן עלה דברייתא ואם לאו מביא ארבעה רבעים ומשיך הדא אמרה נשוך תורה אמר רבי אימי איתפלגון ר"י ורשב"ל וכו' דמדקאמר הדא אמרה ש"מ דאין לחלק בין משיך ביד לנשוך מאליו ולסברא זאת קשה מהאי ברייתא דתנא ברא דה' מינין מצטרפין בנשוך: והנה רבינו הרמב"ן הביא מתניתין דאיזהו מין במינו וכו' ודברי ר"י בן נורי דאמר שאר מינין מצטרפין זה עם זה ולא בא"ר לענין הלכה אי הלכה כריב"נ או כת"ק ולפי מ"ש הר"ש והרא"ש נראה דמדברי הירושלמי משמע דפליגי ת"ק ור"י בן נורי ונראה פשוט דמדלא דבר רבינו כלל בזה ש"מ דס"ל כסברת הר"ם בפ"ז מהל' בכורים דפסק כר"י בן נורי וס"ל בפירוש הירושלמי כמ"ש מכן הכ"מ לדעת הר"ם דר"י בן נורי לאו לאפלוגי את"ק אלא לפרושי יעו"ש:

תנן שני קבין וקב אורז או קב תרומה באמצע אינן מצטרפין דבר שניטלה וכו': [יט] גירסא ירושלמית קב אורז אינו מצטרף קב מדומע אינו מצטרף וכו'. ראיתי להרב שדה יהושע שכתב על דברי הירושלמי וז"ל בספרי דוקני מצאתי כתוב תני קב אורז וכו' ומיתם אותה לברייתא או תוספתא ואני בקשתי בתוספתא דמכילתין ואיננה ומדברי הר"ש נראה דלא גריס הני וכו' עכ"ל ואני תמיה עליו איך כתב דבקש בתוספתא ולא מצאה והרי היא ברייתא מפורשת בתוספתא בפ"ב דחלה וז"ל קב מכאן וקב מכאן וקב חדש באמצע קב מכאן וקב מכאן וקב שעורים באמצע הרי אלו מצטרפין הוסיפו עליהם קב מכאן וקב מכאן וקב של אשה אחרת באמצע וקב מכאן וקב מכאן וקב דבר שניטלה חלתו באמצע הרי אלו מצטרפין קב מכאן וקב מכאן וקב העובד כוכבים באמצע קב מכאן וקב מכאן וקב אורז באמצע קב מכאן וקב מכאן וקב מרובה באמצע אין מצטרפין עכ"ל הרי מפורש החלוקות שהזכיר הירושלמי הם שנויות בתוספתא אלא דאין שנויה כסדר שהביאם הירושלמי דהירושלמי נקט החלוקות שאינו מצטרפין בתחלה והתוספתא נקט החלוקות דמצטרפין בתחלה אבל לענין הדין אין הפרש כלל לכן נראה דהעיקר כגירסא שמצא הרב ז"ל דגרס תני אורז וכו' ונראה פשוט דמאי דקתני בתוספתא וקב מרובה באמצע הוא טעות וצ"ל וקב מדומע באמצע כדאמרינן בירושלמי וכן כתב הרב חסדי דוד נר"ו יע"ש אלא דיש להקשות דאמאי בתוספתא לא הזכירו קב תרומה כמו שהזכירו בירושלמי ונראה דלפי מ"ש מהרש"ם הביא דבריו הרב שדה יהושע אתי שפיר שכתב וז"ל קב תרומה וכו' טעמא קא יהיב למילתיה מ"ט מדומע משום דקב תרומה אינו מצטרף עכ"ל ולפי האמור דגרסינן תני אורז דהתוספתא הוא שהביא הירושלמי ואינה מסתמא דתלמודא הא דקב תרומה הוא מסתמא דתלמודא כנותן טעם על קב מדומע למה אינו מצטרף כיון דבתוספתא לא תני קב תרומה: והנה בחלוקת קב מדומע באמצע קשה דהא אמרינן בירושלמי בפ"ב דחלה עלה דמתניתין הנוטל שאור מעיסה שלא הורמה חלתה וכו' דאיפלגו רבי יוחנן וריש לקיש דלרבי יוחנן הנשוך לענין חלה הוי מן התורה ולריש לקיש נשוך מדרבנן הוא דמחייב בחלה אם נשכו זה בזה יעו"ש ובשלמא לריש לקיש דניסוך מדרבנן א"ש הכא דקב מדומע באמצע אינו מתחייב בחלה מצד התרומה שנתערב בו דהע"ג דדימוע מדרבנן דמן התורה בטל ברוב אתי דימוע מדרבנן ומפקע חלה מדרבנן דחיוב חלה דנשוך אינו אלא מדרבנן אלא לר"י דנשוך חיובו מן התורה איך אתי דימוע דרבנן ומפקע חיוב חלה דמן התורה כיון דמן התורה חולין גמורים הוי וניסוך גמור חשיב מן התורה וצ"ל דלר"י מיירי הכא בחלה בזמן הזה דרבנן ואמרינן בפרק יוצא דופן (דף מז ע"א) דבחלה בזמן הזה אתי דימוע דרבנן ומפקע חלה מדרבנן וע"כ צ"ל דלר"י מיירי הכא בחלה בזמן הזה דרבנן דאין לומר דעד כאן לא קאמר ר"י דניסוך דבר תורה כי אם בניסוך דב' העיסות עצמן הבאים להצטרף לשיעור חלה נושכין זה בזה ממש בלא אמצעי ביניהם אבל הכא דהניסוך הוא ע"י דבר אחר האמצעי ביניהם דעל ידי הקב האמצעי חשבינן ליה כאילו גוף העיסה הבאה להצטרף לשיעור נשכת ממש בעיסה האחרת כיון דנשכת לקב האמצעי הנשכת לחלק העיסה האחרת דכה"ג לא חשיב ניסוך כ"כ ואפשר דבכה"ג דניסוך כזה מודה ר"י דאינו אלא מדרבנן דהא ליתא דהא התם אמרינן בירושלמי דעיקר פלוגתייהו דר"י ור"ל יונא ממאי דאיפלגו גבי מתניתין דפ"ק דטבול יום המכנים חלות ע"מ להפריש ונשכו זה בזה דלבית הלל לא הוי חיבור לטבול יום דלר"ל ה"ה לשאר טומאות דנשוך לא הוי חיבור דבר תורה ולר"י דוקא לטבול יום דקיל אבל לשאר טומאות הוי חיבור דניסוך דבר תורה הוא יעו"ש ואם איתא דיש לחלק בכה"ג כהאמור א"כ במתניתין דהתם דקתני סתם המכנים חלות וכו' משמע דמיירי אפי' היו ג' חלות זה על גב זה דבג' ליכא ניסוך גמור להתחתונה מטולן עם העליונה שנגע בה הטמא אלא אי ניסוך ע"י אמצעי שע"י שהעליונית נושכת באמצעית הנושכת בעליונה חשיב ניסוך ממש ולר"י הוי חיבור מן התורה וא"כ ה"ה בניסוך דמתני' דניסוך גמור מיקרי ולר"י הוי מן התורה אלא דיש לדחות ולומר דאפי' דמתני' מיירי אפי' בשלשה זה על זה מ"מ מאי דאמר ר"י דלשאר טומאות הוי חיבור הוא על הטשכת לעליונה דוקא דהע"ג דלטבול יום קאמרי בית הלל דלא הוי חיבור אפי' לאמצעי הטוגע ממש בעליונה לשאר טומאות מיהא מודו דהוי חיבור והאמצעית נמי טמאה ולגבולם דאכתי יש לחלק ע"ד האמור דאפי' ר"י מודה בניסוך דמתני' דהוי ע"י אמצעי: איברא דאכתי קשה בחלוק זו דמשמע ממ"ש ר"ש ז"ל בפ"ק דחלה משנה ד' וז"ל ומשמע שם במסקנא בירושלמי דמדומע פטור מן החלה הייטו כשאין מן החולין ה' רבעים דאם נתערב סאה תרומה בק"ע של חולין ולקח מהם ה' רבעים קמח וגלגלן דנמצא אחד ממאה שבהן תרומה ולכך פטורה מן החלה אבל אם אחר שמסיק א' ממאה נשתיירו עדיין ה' רבעים לפי חשבון תרומה שנתערבה נתחייבה בחלה עכ"ל ולפי סברא זאת שכתב ר"ש מהם הירושלמי קשה דאמאי כתב מדומע באמצע אינו מצטרף דהא אף דקב זה יש בו תערובת תרומה מ"מ הרי הוא דבר שיכול לבוא לידי חיוב חלה שאם ישלים בקב זה יותר קמח מהמדומע עד שיעור שיהיה ה' רבעים מחולין חוץ משיעור התרומה אשר נתערבו בו הרי חייב בחלה והכי זה ככב שעורין באמצע או כקב אשה אחרת דאף דהאמצעי המצרפן אין בו שיעור חלה מ"מ כיון דראויין מצד עצמו להתחייב בחלה ע"י שישלים להם השיעור מצרפן וה"ה במדומע דכיון דהחולין שבו יכול להשלים עליהן השיעור ע"י חולין אחרים בלא שיעור התרומה אשר בו מצרפן ואפשר דמהאי טעמא מחק הר"ש חלוקה זאת דקב מדומע מהירושלמי דלא כתב גבי מתני' אלא כלשון הזה והדר מסיק בירושלמי קב אורז אין מצטרפין קב תרומה אין מצטרפין קב העובד כוכבים אינו מצטרף ואילו קב מדומע לא מדכר ליה:

ואולם להר"ם בפ"ז מהל' בכורים דגרים מדומע באמצע וכן רבינו הרמב"ן וכן הרשב"א בפסקי חלה וכן הרא"ש בהל' חלה דכולהו גרסי לחלוקה זאת דקב מדומע באמצע צריך ליישב הדבר ונראה דעיקר דברי הירושלמי אשר מתנו למד הר"ש לומר דאפי' מדומע ודאי כל דאיכא שיעור חלה מחולין חוץ מחשבון התרומה אשר בו חייב הוא ממאי דאמרי' התם בפ"ק דחלה עלה דאמר ר"י מדומע פטור מן החלה ספק מדומע ונאכל משום דימוע חייב בחלה אמר ר' אבינא הדא דתימא כשהיו יותר מה' רבעים אבל היו חמשת רבעים מצומצמים פטורה מן החלה ע"כ וסברת ר' יוחנן זאת הובאה בירושלמי בפרק ז' ממסכת תרומות גבי פלוגתא דר"מ ור' יוסי באין ידוע איזוהי של תרומה ואיזהי של חולין דלר"מ חייבת בחלה ולר"י פטורה בשינוי קצת וז"ל ספק מדומע פטור מן החלה ספק מדומע הנאכל משום דימוע חייב בחלה ופי' הר"ש סירלי"ו ז"ל שם וז"ל א"ר יוחנן ספק מדומע פטור מן החלה ספק שאנו דנין אותו כמדומע כדתנן במתני' פטור כר"י דמתני' ספק דימוע הנאכל משום דימוע חייב בחלה כגון שהחולין היו סהורים ונפלה שם תרומה סמאה דמייבינן שמא נפלה לתוכן דאמרי' דמותרים לזרים דספק מדומע מותר וכדלעיל אלא שיאכלום נקודים ממעט שיש בהם ספק דמוע וקאמר דמייבים בחלה דאיכא למתלי ולמימר תרומה לתוך תרומה נפלה עכ"ל וע"פ פי' הרב נ"ל לפרש מאי דקאמר ר' אבינא הדא דתימא כשהיה יותר מה' רבעים וכו' דלכאורה קשה דאפי' אם יהיו ה' רבעים מצומצמים אמאי פטורה מן החלה לגמרי הא [מידי] ספיקא לא נפקא דאפשר למתלי ולמימר תרומה לתוך תרומה נפלה ואלו ה' רביעים כולם הם חולין דחייבים בחלה ואם נהקל להתיר לזרים קופה של חולין תלינן לומר דתרומה לתוך תרומה נפלה כ"ש להחמיר דתלינן להחמיר לחייבו בחלה משום ספק איסור טבל דחמיר וספיקא דאורייתא לחומרא לכן נראה דמאי דמחלק ר' אבינא למימר דבה' רבעים מצומצמים איכא לד דפטור ומספיקא הוא דחייבת בחלה כדין כל ספק דאורייי' ולהיות כי ר' יוחנן קאמר סתם דחייב בחלה דמשמע דחייב על צד הודאי כאילו היא חלה ודאית וכ"ת דזר האוכל חלה זאת חייב מיתה כדין כל חלה וכן יכול להפריש מעיסה זאת חלה על עיסה אחרת שהיא ודאי של חולין גמורין וזה לא שייך אלא כשהיה יותר מה' רבעים דבכה"ג חשיב כודאי חולין גמורים אבל בחמשה רבעים מצומצמים החלה שצריך להפריש ממנה הוא מצד הספק וא"כ זר שאכל חלה זאת אינו חייב מיתה וגם אינו יכול להפריש ממנו על עיסה אחרת דשמא התרומה נפלה בה והוי מן הפטור על החיוב דהא דתלינן דתרומה לתוך תרומה נפלה להקל להתירה לזרים ולא חיישי' כדי לאסור הייטו משום דאיכא פסידא וספק דמוע מותר כיון שהוא מדרבנן אבל בדבר שאם נחמיר לומר שמא נפלה תוך קופת חולין ליכא שום פסידא כהא דאנו אוסרים דיש לומר דחלה זו שהפרים ממנה אינה חלה דאפשר דתרומה נפלה בה חיישינן וכדאמרינן דמהאי טעמא שיאכלום נקודים כיון דליכא פסידא בהכי וה"ה דחיישינן לענין חלה

אשה אחרת מצטרפת קב חדש מצטרף קב דבר שניטלה מן האמצע מצטרף ורבי בון בר חייא בעי קב חלה מהו שיצטרף תני רבי חלפתא בן שאול קב הקדש מצטרף קב חלה אינו מצטרף מה בין קב הקדש מה בין קב חלה הקדש ראוי לפדותו ולחייבו וחלה אינו ראוי לפדותו ולחייבו:

תנן

זה נראה לענ"ד שהוא פירוש הירושלמי ומדברי ר' אבינא אנו משמע ליה להר"ש ז"ל דאפילו בודאי מדומע כל דאיכא שיעור חלה חוץ מחשבון התרומה אשר נפלה בה חייבת דאם איתא דבודאי מדומע אפילו בשהיו יותר מה' רבעים פטור א"כ למה בספק מדומע הנאכל אמרינן דכשהיו יותר מה' רבעים חייבת ולדברי ר' אבינא חשיבא כדין חלה ודאית לחייב מיתה לזה וכיוצא ואמאי אכתי איכא ספיקא שמא התרומה נפלה בה והוא מדומע דאם יש שיעור חלה מחולין חוץ מחשבון התרומה מאי אהני לספוקה חלה ודאית הא במדומע ודאי אפילו כשהיו ה' רבעים מלבד התרומה פטורה אלא ע"כ צ"ל דה"ה מדומע ודאי דכל דהוו ה' רבעים מלבד התרומה חייבת זהו סברת ר"ש ז"ל אבל הר"ת ורבינו הרמב"ן ודעמייהו שגורסים הכא קב מדומע באמצע ע"כ צ"ל דס"ל דבודאי מדומע כיון דהוא על צד הודאי שיש חלק תרומה בעיסה אפילו אם יהיו ה' רבעים מלבד חלק התרומה פטורה ומאי דקאמר ר' אבינא אינו אלא בספק מדומע הנאכל דכיון דמעיקרא אנו מתירין אותה לזרים בטענת דתלינן דתרומה בתוך תרומה נפלה א"כ חשיב בודאי חולין גמורים ומשו"ה בשהיו ה' רבעים מלבד חלק התרומה ראוי לחייבה בחלה אף דבה' רבעים מצומצמים אנו מתירים שלא להפרישה חלה גמורה להקל דחיישינן דאיכא תרומה בתוכה מ"מ בדאיכא ה' רבעים מלבד חלק התרומה אנו מחייבים אותה לחלה גמורה מכיון דסוף סוף החששא שנפלה התרומה לתוכה היא חששא רחוקה דמסתברא למתלי ולמימר דתרומה בתוך תרומה נפלה ומפני שיש לחלק בהכי כתב ר"ש דמשמע כן במסקנת הירושלמי ולא כתב כן בפשיטות כי אם בדרך משמעות בעלמא:

והנה מה שכתב דמאי דקאמר ר' אבינא דבחמשה רבעים מצומצמים דפטור דלאו דוקא פטור אלא דיש לד פיטור וספיקא הוי שיטו מפום דסתמא קאמר רבי יוחנן דמשמע דמיירי נמי בזמן שחלה היא מן התורה או אפילו למאן דאמר דבזמן הזה נמי חלה היא דאורייתא אבל יש לומר דמיירי דוקא בחלה בזמן הזה למאן דאמר דמדרבנן היא ומשום הכי בחמשה רבעים מצומצמים כיון דאיכא ספיקא דאיכא חלק תרומה בתוכה הא קי"ל ספיקא דרבנן לקולא ומספיקא פטור מן החלה דהש"ס דפלוגתייהו דר"מ ור"י במתניתין דפרק ז' דתרומות דפליגי בב' קופות אחת של תרומה ואחת של חולין ואינו יודע איזו היא של תרומה ואיזוהי של חולין ואכל אחת מהן השניה חייבת בחלה לר"מ ולר"י פטורה מן החלה דלר"מ ס"ל דאפילו בזמן הזה חלה מה"ת וא"כ הוי ספיקא דאורייתא ולחומרא ולר"י ס"ל דחלה בזמן הזה דרבנן והוה ליה ספיקא דרבנן לקולא דהכי אמרינן בפ' יוצא דופן בסוגיא הנזכר דפלוגתייהו דר"מ ור"י במדומע אי חייב בחלה או לא הוא מטעם דר"מ ס"ל דחלה מן התורה ולא אתי דמוע דרבנן ודחי חלה דאורייתא ור"י ס"ל דחלה דרבנן ואתי דמוע דרבנן ודחי חלה דרבנן ויש להקשות קצת אמאי במתניתין דיוצא דופן מסדר הש"ס להביא דר"י ס"ל דחלה בזמן הזה דרבנן אמאי לא משכח כי אם ברייתא דמדומע דפליגי ר"מ ור"י ואמאי לא מייתי מתניתין דפ"ז דתרומות הנזכר דממנה מוכח דס"ל לר"י דחלה בזמן הזה הויא דרבנן דאי ס"ל דהויא מן התורה אמאי קאמר דבאינו יודע איזוהי של תרומה דפטורה מן החלה הא קי"ל ספיקא דאורייתא לחומרא ובפרט דבכה"ג איקבע איסורא דיש כאן ודאי אחת של חולין דחייבת בחלה וא"כ לכו"ע אפילו לדעת הר"ש ספק כזה אזלינן לחומרא מן התורה אלא ע"כ צ"ל דס"ל דחלה בזמן הזה דרבנן וי"ל דהש"ס דלא הביאו ממתני' משום דיש לדחות ולומר דלעולם דס"ל לר"י דחלה בזמן הזה דאורייתא היא אלא דהכא כיון דאיקבע איסורא דיש כאן בודאי אחת של תרומה הרי ספק זה אסור מן התורה לכו"ע והזר אסור לאכול מב' הקופות מחמת איסור תרומה מן התורה וכיון דמן התורה אסורות מדין תרומה א"צ כתרומה ממש וכמו דתרומה ודאית פטורה מן החלה דממעטינן לה מקרא דתרימו תרומה ולא שכבר נתרמה את שמורם קדש והשאר חולין ולא שזה וזה קדש כדאמרינן בספרי בפרשה שלח לך ה"ה ב' קופות אלו אף שהם ספק חשיבי כתרומה ודאית לפוטרה מן החלה כיון דמן התורה שניהם אסורות משום ספק תרומה וכיוצא לזה מתבאר מתוך דברי הר"ן בתשובה סי' כ"ו שכתב גבי הא דאין מתירין את הנדר עד שיחול ומספ"ל לענין דינא אם חל הנדר היום או לא חל כי אם למחר ונסתפק שם הר"ן אם יכול להתיר היום מטעם דכיון דספיקא דאורייתא לחומרא הרי מספיקא צריך שינהוג הנודר איסור מהיום וכתב דלמ"ד דספק דאורייתא לחומרא מן התורה הוא כיון דמדאורייתא מיחייב מהיום חל הנדר מקרי ויכול להתיר מהיום יעו"ש הרי דבר הלמד מדברי הר"ן דס"ל דאי ספיקא דאורייתא אסור מן התורה הו"ל כחל הנדר מהיום על צד הודאי כיון דעכ"פ חל איסור נדר עליו מהיום מן התורה ולא אמרינן סוף סוף מצד ספק הוא ודילמא קושטא דמילתא הוא דלא חל מהיום אלא אין אנו דנים על עיקר האיסור שהוא משום ספק אלא על מאי דקמן שהרי נאסר מהיום מן התורה וא"כ ה"ה הכא דאיכא למדמי ולמימר דאף דס"ל לר"י דחלה מן התורה מ"מ כיון דלכו"ע אסורות הקופות אלו מן התורה מדין איסור תרומה חשיב כודאי תרומה דהא לא קרינן ביה את שמורם קדש והשאר חולין דכיון דמן התורה שניהם אסורות מדין איסור תרומה חשיבי כזה וזה קדש דמיעט קרא:

ואולם ק"ק לסברת הר"ן הנזכר דהא ע"כ ר"מ דמתניתין דס"ל דהשניה חייבת בחלה ע"כ דס"ל דאף דמדאורייתא מחמרינן בספיקא ואסרינן להו לב' הקופות מספק לא מפני זה נעשה בודאי איסור דסוף סוף מפני הספק אזלינן לחומרא בכל הצדדין דאסרינן להו באכילה לזרים מספק ומחייבינן להו בחלה שמא חולין הוא וא"כ בנדון הר"ן נמי אמאי כתב דיכולין להתיר הנדר מהיום כיון דסוף סוף מצד ספק הוא ודילמא קושטא דמילתא הוא דלא חל מהיום דמספיקא לאו לילך לחומרא לכל הצדדין כסברת ר"מ הכא ואע"ג דלר"י דקי"ל כוותיה ס"ל דפטורה מן החלה מ"מ מאחר דר"מ סבר סברא זאת דיש לנו להחמיר לכל הצדדין א"כ י"ל דאפושי פלוגתא לא מפשינן וגם ר"י הכי ס"ל נמי וטעמא דר"י דפטור מן החלה משום דאתר האמת ס"ל לר"י דחלה בזמן הזה דרבנן כדמסיק הש"ס בפ' יוצא דופן מהברייתא דמדומע אין חייב בחלה וספק דרבנן לקולא אלא דהש"ס לא מייתי מתניתין דתרומות לראיה דר"י ס"ל דהוי מדרבנן משום דיש לדחות דסברת ר"י הוא ע"ד סברת הר"ן ולא משום דס"ל דחלה מדרבנן:

והנה גרסינן בתוספתא בפ"א דחלה ספק מדומע חייב בחלה דברי ר"מ ור"י פוטר וחכמים אומרים מדומע פטור מן החלה ספק מדומע נאכל משום דמוע וחייב בחלה עכ"ל ולכאורה ק"ק דמהתוספתא הנזכר נראה דמאי דפליגי ר"מ ור"י הוא דוקא בספק מדומע אבל במדומע ודאי לא פליגי דאפי' לר"י חייבת בחלה ואילו בברייתא דמייתי הש"ס בפרק יוצא דופן פליגי נמי במדומע ודאי וצ"ל דהכא בתוספתא מיירי בזמן הבית דלכו"ע חלה דאורייתא ולא אתי דמוע דרבנן ודחי חלה דאורייתא ומאי דפליגי בספק מדומע היינו ספק מדומע כעין פלוגתא דר"מ ור"י במתניתין דתרומות הנזכר בב' קופות ואינו יודע איזוהי של תרומה ואיזוהי של חולין דהוי ספק דאורייתא ושניהם אסורות לזרים מספיקא דלר"מ אף דמן התורה אסורות הואיל והוקבע איסורא מ"מ אנן אזלינן לחומרא בכל הצדדין ולהחמיר חייב בחלה ולר"י לא מחמרינן כיון דמן התורה הרי הן כתרומה ופטורה מן החלה כסברת הר"ן הנזכר לענין נדר וכה"ג דספק דב' קופות קרי לאו התנא דתוספתא ספק מדומע כדקרי ליה ר' יוחנן גבי מתניתין דתרומות ספק מדומע לכה"ג דב' קופות וכמ"ש מהרש"ס בפירושו דס"ל לא מיירי במדומע דמעורבת דאי מיירי בתערובת תרומה בפחות ממאה כיון דמן התורה בטל ברוב והדמוע מדרבנן א"כ בספק מדומע דמספק"ל אי נפלה תרומה בתוך חולין אלו או לא אמאי פוטר ר"י מחלה הא אפילו אי ס"ל דחלה בזמן הזה דרבנן ואתי דמוע דרבנן ומפקע חלה דרבנן מ"מ זה לא שייך אלא בודאי כדמוע דידוע לנו בודאי דנפלה תרומה אבל כשהוא ספק אם נפלה תרומה או לא הרי אפי' מדרבנן מותר דהא ספק דרבנן לקולא וא"כ אמאי פטורה מן החלה אלא דיש לדחות ולומר דמיירי במדומע דליכא רובא חולין ומן התורה נמי אסורה וכיון דאיכא ספיקא ספיקא דאורייתא לחומרא ומשו"ה לר"מ חייבת בחלה כיון דאסורה מצד הספק *) דאי מספ"ל אי נפלה תרומה בתוך החולין שיעור דליכא רובא חולין הרי הוי ספק דאורייתא דאזלינן להחמיר ור"י פוטר מן החלה כיון דאסורה מספק וי"ל דלמ"ד ספק דאורייתא לחומרא הוא מדרבנן אמרינן דאתי איסור ספק דמדרבנן ומפקע חלה דרבנן ולמ"ד דאיסור הספיקות דאורייתא י"ל דר"י ס"ל ע"ד סברת הר"ן דכיון דמצד הספק אסור מה"ת חשיב כודאי ופטור מן החלה ומיירי אפי' בזמן שהחלה מה"ת אבל לפי"ז אין כאן דבר מוכרח דר"י ס"ל ע"ד סברת הר"ן די"ל דהכא פלוגתייהו דר"מ [ור"י] הוא בחלה בזמן הזה דלר"מ ס"ל דהוי מה"ת ור"י ס"ל דאינו אלא מדרבנן ומאי דאיפליגו בספק מדומע הוא באופן דאיכא ספק שמא נפלה תרומה ואין כאן רוב חולין דבכה"ג אי ידעינן דהוי ודאי מדומע בכה"ג דליכא רובא דחולין לכו"ע פטורה מן החלה דדמוע זה כיון דאסור מן התורה אתי דמוע דאורייתא ומפקע חלה דאורייתא ואפילו ר"מ מודה ומאי דאמרינן בתוספתא וחכמים אומרים מדומע פטור מן החלה וכו' לענ"ד דטעות יש בתוספתא וצ"ל וחכ"א ספק מדומע פטור מן החלה ספק מדומע נאכל וכו' הוא ממש כלשון ר' יוחנן דאמרינן בירושלמי נמי בפ"ז דתרומות כנזכר לעיל ופירוש דברי חכמים הוא ע"ד שפירש מהרש"ס בדברי הירושלמי דספק מדומע פטור מן החלה ר"ל ספק שאנו דנין כמדומע דהיינו ב' קופות ואינו ידוע איזוהי של תרומה ואיזוהי של חולין ונפלה תרומה לא' מהן אמרינן דמותרין לזרים דתלינן למימר תרומה נפלה לתוך תרומה נפלה חייב בחלה ומאי דאמרי נאכל משום דמע הוא שיאכלוהו נקודים אם סאה תרומה שמאה נפלה כמ"ש מהרש"ס בפירוש הירושלמי וחכמים דהתוספתא באו להסכים כסברת ר' יוסי והוסיפו ללמדנו דבספק הנאכל אף דנאכל משום דמוע מ"מ כיון דמותר לזרים חייב בחלה:

והנה ראיתי להר"ם בפ"ו מהל' בכורים דין ד' שכתב וז"ל וספק מדומע חייב בחלה אבל המדומע פטור מן החלה ע"כ ונראה דספק מדומע שכתב הר"ם שחייב הוא בספק מדומע הנאכל דהיינו ב' קופות אחת של תרומה ואחת של חולין ונפלה תרומה על אחד מהן דתלינן תרומה לתוך תרומה נפלה כדאמרי' בירושלמי וכן לענ"ד הוא סברת חכמים בתוספתא אבל לא באר הר"ם לענין ב' קופות אחת של תרומה ואחת של חולין ואינו יודע איזוהי של תרומה ואיזוהי של חולין דאיפליגו ר"מ ור"י במתני' דתרומות דלר"מ חייבת בחלה ולר"י פטור ומסתמא הלכתא כר"י דנימוקו עמו וכמ"ש הר"ם בפי' המשניות וכן מתבאר מדברי ר' יוחנן בירושלמי דאמרי' ספק מדומע **) חייב והיינו בספק דמתני' וכר"י ובמ"ש מהרש"ס והר"ם בפי"ג מהל' תרומות בדין י"ג הביא כל המחלוקות דמתני' דתרומה ולענין פלוגתא דר"מ ור"י לענין חלה לא הזכיר כלל והדבר קשה דאמאי השמיט דבר זה והיותר קשה דמדכתב ספק מדומע חייב אבל המדומע פטור משמע דדוקא מדומע ודאי פטור הא בכל שהוא ספק בכל אופן שיהיה חייב דאי ס"ל כר"י ובספק איזוהי של תרומה חשיב כמדומע ודאי כיון דמה"ת אסורה לזרים כיון דאיקבע איסורא א"כ לפטור הי' צריך שיפרש דספק מדומע דחייב הוא בספק מדומע הנאכל כמו שאמרו בתוספתא ובירושלמי ומדנקט ספק מדומע סתם משמע דאפי' ספק מדומע דאסור לזרים חייב בחלה וזה כסברת ר"מ דלא כר"י דנימוקו עמו ובפרט החכמי' דבתוספ' נראה דקיימי בשיטת ר"י ודוקא בספק מדומע הנאכל לזרים הוא דחייב:

איברא דראיתי למהר"י קורקוס בביאורו על הר"ם שכתב שם בפ"ו מה"ב וז"ל ודין ספק מדומע בתוספתא שכתבתי סיימו בה וחכמים אומרים מדומע פטור מן החלה ספק מדומע נאכל משום דמוע וחייב בחלה ע"כ ובודאי דכרבנן נקטינן אפי' נאכל משום דמוע דאזלינן הכא לחומרא והכא לחומרא דאין אוכלין אותו אלא כהנים כדין מדומע וחייב בחלה שמא אינו מדומע גם בירושלמי בפ"ק דחלה דאמרינן מדומע וכו' נראה שצריך להיות נאכל משום דמע וחייב בחלה כלשון התוספתא שכתבתי וכאשר פירשתי בה עכ"ל ונראה דלפי פירושו בתוספתא על כל פנים צריך לומר דספק מדומע מיירי בב' קופות דאינו ידוע איזוהי של תרומה ואיזוהי של חולין דהוי ספק דאורייתא ושייך לומר דאזלינן הכא והכא לחומרא אבל אם הוא ספק מדומע דמספקא לן אם נפל תרומה בתוך החולין או לא פשיטא דמותר לזרים דדמוע מדרבנן וספק דרבנן לקולא וק"ק איך לא בארו הרב ז"ל ועל עיקר פירושו ק"ק דא"כ חכמים היינו ר"מ דקאמר דספק מדומע חייב בחלה דעכ"פ מיירי באופן ספק מדומע דאסור לזרים ואזלינן לחומרא הכא והכא דאי מיירי בספק מדומע דמותר לזרים מ"מ דר"י דפוטר מן החלה ומה באו חכמים לחדש חכמים היינו ר"מ ועוד מ"מ דדברי הירושלמי מתפרש כאשר פירש בתוספתא ק"ק דהתינח לפי סגנון מימרא דר' יוחנן בירושלמי בפ"ק דחלה אבל לפי סגנון מימרא דר"י בפ"ז דתרומות דאמרי' ספק מדומע פטור מן החלה ספק מדומע נאכל משום דמע חייב בחלה אי אפשר לומר פירוש זה דהא נראה דר"י בספק מדומע שאינו נאכל לזרים ס"ל כר' יוסי דמתני' דפטור מן החלה כיון דהוי ספק דאורייתא כדאמר ברישא ספק מדומע פטור וא"כ ע"כ מאי דקאמר ספק מדומע הנאכל משום דמע אין הפירוש דאזלינן הכא והכא לחומרא כמ"ש הרב אלא ע"כ הכוונה כמו שפירש מהרש"ס דנאכל משום דמע ר"ל דנאכל לזרים אלא דנאכל בטהרה שיאכלום נקודים אם נפלה תרומה שמאה וכיון דגירסת דברי ר' יוחנן (הכא) בתרומות הכי הוי דבמקום מדומע פטור גרסינן ספק מדומע פטור ע"כ ה"ה הכא בפ"ק דחלה הכי הוי הגירסא ספק מדומע פטור ובפרט דגירסא זאת נראה עיקר דמה בא לאשמועינן ר' יוחנן דמדומע ודאי פטור הרי משנה שלימה שנינו דמדומע פטור ואע"ג דב' קופות שאינו ידוע איזוהי של תרומה פלוגתא דר"מ ור"י הוא דלר"י פטור ומה בא לחדש ר' יוחנן הא י"ל דמשו"ה נקט כי האי לישנא דספק מדומע ולא נקט בספק ב' קופות כר"י לחדש ולהמציא לנו עוד אופן אחר דאיכא ספיקא דאורייתא וכגון דמספקא לן אם נתערב תרומה בחולין אלא עד שיעור דליכא רובא חולין או אפשר דאיכא רוב חולין דבכה"ג הוי ספיקא דאורייתא ופטור מן החלה לר"י והא קמ"ל דלא נימא דלא אמר ר"י דפטור אלא בב' קופות דאיקבע איסורא ולכו"ע כי האי ספק הוי איסורו מה"ת משא"כ בספק אי איכא רובא חולין דלמ"ד ספיקא דאורייתא להחמיר אינו אלא מדרבנן י"ל דחייב בחלה דלא אתי איסור דרבנן ודחי חיוב חלה דהו"א דטעמא דר"י הוא ע"ד סברת הר"ן הנזכר גבי נדר והשמועינן ר' יוחנן דטעמיה דר"י הוא משום דחלה בזמן הזה דרבנן ואתי איסור דרבנן ודחי לחיוב חלה ואדרבה נלע"ד דגם בדברי חכמים דבתוספתא הכי גרסינן ספק מדומע פטור ספק מדומע נאכל משום דמוע וכו' כדברי ר' יוחנן ממש ופירושה כאשר פי' מהרש"ס בדברי ר"י דירושלמי כאמור ואע"ג דלפי דרכי בפירוש דברי חכמים דתוספתא יוצא דחכמים היינו ר"י מ"מ הא חדשו דבר זה דספק מדומע הנאכל לזרים חייב ואפשר לומר דפליגי ר"י וחכמים בזה דאילו ר"י ס"ל דבכל גוונא דספק מדומע פטור בין ספק דאינו ידוע איזוהי של תרומה דכה"ג אינו נאכל לזרים ובין ספק מדומע הנאכל לזרים וכגון ב' קופות אחת של תרומה ואחת של חולין שנפלה תרומה לאחד מהם דתלינן דתרומה בתוך של תרומה נפלה דאע"ג דמותרת לזרים מ"מ היינו דוקא משום דאית ליה פסידא אי אסרינן לה אבל בדבר דאין לו פסידא אכתי מספקא לן שמא בתוך של חולין נפלה ואמרינן שיאכלם נקודים וכיון דסבירא ליה לר"י דחלה בזמן הזה דרבנן כיון דס"ס הוי ספק שמא נפלה התרומה בשל חולין פטרינן להו מחלה דספק דרבנן לקולא אבל חכמים סבירא להו דחלה בזמן הזה דאורייתא כסברת ר"מ ומשו"ה מחלקין לומר דספק מדומע דאסור לזרים כמו ב' קופות דאינו ידוע איזוהי של תרומה דאיקבע איסורא ושניהם אסורות מה"ת חשיב כאילו הוא תרומה ודאית ופטור מן החלה דלא כסברת ר"מ דס"ל דאזלינן בכל הצדדין להחמיר אלא ס"ל ע"ד שכתב הר"ן ז"ל גבי נדר אבל ספק מדומע הנאכל כגון ב' קופות ונפלה תרומה לתוך אחת מהם חייבת בחלה דאף דיש להסתפק שמא בתוך של חולין נפלה מ"מ כיון דחלה מדאורייתא היא הוי ספיקא דאורייתא ולחומרא:

ועל מ"ש הר"ם דדמוע ודאי פטור מן החלה הקשה מהר"י קורקוס שם דאמאי לא ביאר הר"ם לומר דדוקא בחלה בזמן הזה דמדרבנן וכתב וז"ל אפשר דסבר רבינו דבכל גוונא מיירי או משום דסבר דכיון דדרשינן ליה מאת מקדשו ממנו הרי הוא כשל תורה אי נמי דעשו רבנן חיזוק לדבריהם ויש כח בידם לעקור דבר מה"ת בשב ואל תעשה והכי משמע בירושלמי דאמרי' כהנא שאל לשמואל א"ל לא מסתברא דהכן מדומע דתנינן הכא כשרובו תרומה א"ל אף אנא סביר כן אלא כד תיסק לארעא דישראל שאיל ליה כדסליק שמע ר' ייסא בשם ר"י אפי' בנ"ע חולין א"ר אבהו כך משיב ר"ל לר"י הסאה פוטרת את הכל ע"כ וכיון דכהנא ושמואל רצו לפרש המשנה כשרובן תרומה משמע דבדאורייתא מיירי ועלה אסיקו דאפי' סאה בנ"ע חולין דאותה סאה פוטרת הכל עכ"ל והרב שעמ"מ כתב דרך אחרת בסברת הר"ם ולבסוף כתב דהדרך הראשון נכון לדעת רבינו דסתם דמשמע דבכל זמן מיירי ודבריו תמוהים לענ"ד דאיך כתב דס"ל להר"ם דבכל זמן מיירי מטעם דעשו חיזוק לדבריהם ויש כח בידם לעקור דבר תורה בשב ואל תעשה דהא נהי דשלא להפריש חלה הוא שב ואל תעשה מ"מ מה שאנו מתירין שיאכל טבל הוא בקום עשה דשב ואל תעשה לא שייך אלא דמבטל המצוה בשב ואל תעשה אבל אינו עושה שום איסור בקום עשה משא"כ הכא דנהי דביטול מצות חלה הוא בשב ואל תעשה מ"מ אכילת טבל הוי בקום עשה דמן התורה טבל הוא והאוכלו חייב מיתה ועוד דבכל דבר אשר תקנו חז"ל לא עקרו חז"ל דבר תורה מפני תקנתם כל דמעיקרא אין הדבר ההוא מעלה ומוריד לתקנתם וכמו שמתבאר בכמה דוכתין דבפרק כיסוי הדם (דף פ"ו ע"א) מתבאר דהנוחר עוף אי אמרי' דאין שחיטה לעוף מה"ת אלא מדרבנן חייב בכסוי כיון דמדאורייתא ראוי לאכילה וקרינן ביה אשר יאכל אע"ג דמדרבנן בעי שחיטה ואסורה באכילה וע"כ ה"ט דכיון דאפי' אי אמרינן דבעי כיסוי לא מיעקרא בהכי תקנתא דרבנן דהצריכו שחיטה ובפ' מרובה (דף עח.) אמרי' דשחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה לענין תשלומי ארבעה וחמשה ומתבאר התם דאי מעשה שבת אסורה מה"ת השוחט בשבת שחיטה שאינה ראויה קרינן ביה ופטור ואם שחיטת שבת אסורה מדרבנן השוחט בשבת קרינן ביה וטבחו כיון דמה"ת שחיטה ראויה הוא וא"כ ה"ה הכא גבי חלה דאע"ג דאסרו חז"ל דמוע לא מפני זה עוקרים מצות חלה ממנו כיון דעכ"פ אפי' אי אמרי' דמחייבת בחלה לא מיעקרא בהכי תקנתא דרבנן דאסרו דימוע דאכתי תקנתם במקומה עומדת ואסורה לזרים ולמה יעקרו דבר תורה יטול על מגן דאי משום דעשו חיזוק שמא הרואים שמפרישים חלה יטעו דדמוע מותר לזרים א"כ בהכך נמי גבי כיסוי וכיוצא אמאי לא חשו חז"ל דהרואה דמכסין דמו בנוחר עוף יבואו לטעות דאין העוף טעון שחיטה ועפ"י זה נמי אין ראיה מהירושלמי שהביא דמשמע דס"ל לכהנא ושמואל דמתני' בחלה דאורייתא מיירי דנראה דכוונתו לומר דאי ס"ל דבחלה דרבנן מיירי מתני' מי הכניסם לפרש מתני' כשרובו תרומה כיון דחלה דרבנן ואתי דמוע דרבנן ופקע חיוב חלה אבל לפי דרך האמור אין ראיה דס"ל דבחלה דאורייתא מיירי מתני' דאפי' ס"ל דבחלה בזמן הזה דרבנן מיירי מ"מ ס"ל דכיון דעיקר תקנת חז"ל הוא לאסור הדמוע לזרים למה להם לחז"ל מפני תקנה זאת להפקיע מצות חלה שתקנו הם בזמן הזה יטול על מגן כיון דהפרשת החלה אינו עוקר לתקנתם דאפי' יפרישו חלה תקנתם לא זזה ממקומה דאין זה מותר לאיסור דמוע דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ואף דאיכא קצת חיזוק לתקנה מ"מ כהנא ושמואל ס"ד לומר הכי ואין האמת כן דאפי' סאה בנ"ע פוטר ואפשר להלין קצת בעד הרב דכוונתו לומר דדעת הר"ם דאפי' בחלה דאורייתא פטרינן ליה לישראל מלהפריש מהדמוע חלה דאע"ג דהישראל גלגלה והתחייב בהפרשת חלה שכ"ז פטרו אותו חז"ל ומוכר העיסה לכהן חוץ מדמי התרומה אשר בתוכה בלא הפרשת חלה וגם אינו מנכה לו לכהן שיעור דמי החלה אשר היה חייב להפריש מפני שעשו חיזוק לדבריהם דאי לאו האי לא קיימא האי דאם יחייבו בחלה לישראל יבואו לטעות דמדומע מותר לזרים דכיון דתרומה היא חמורה דהזר חייב מיתה עליה עשו חכמים יותר חיזוק יותר מאשר דברים כמו שהיא דהנוחר עוף דחייב בכיסוי דאפי' האוכל מהבהמה בלא שחיטה אינו אלא לאו משא"כ הכא בתרומה דאיסור מיתה הוא ומשו"ה פטרו לישראל מהפרשת חלה דשב ואל תעשה הוא אבל לעולם דהכהן הקונה העיסה צריך שיפריש ממנה חלה ולא יאכל טבל דלגבי כהן שכבר כלה שהמדומע אצלך הישראל למוכרו אם מחייבים אותו להפריש חלה לא אתי למטעי להאכילו לזרים ואפשר דלפ"ז ה"ה בחלה בזמן הזה דרבנן דאין הפיטור אלא לישראל מפני שלא יבואו לטעות שהמדומע מותר לזרים אבל הכהן הקונה צריך להפריש להוציאו מידי טבל דרבנן כיון דביד הכהן אין צריך חיזוק לאיסור הדמוע ומאי דאמרי' בפרק יוצא דופן דלר"י דחלה בזמן הזה [דרבנן] מדומע פטור קאי על ישראל בעל העיסה דוקא דבהכי ניחא דנקט סתם הר"ם דמדומע פטור דמשמע קאי לכל זמן ויהיה הפיטור דוקא לישראל בכל גוונא בין בזמן הבית ובין בזמן הזה דבלאו הכי הוא דוחק לומר דפיטור דבזמן הבית הוא לישראל דוקא ופיטור דבזמן הזה הוא פיטור גמור ועפ"ז דברי הרב מהרי"ק הנזכר נראה דבדין אשר לפנינו שכתב הר"ם דקב מדומע באמצע אינו מצטרף כיון דסתם דבריו משמע מיירי בכל זמן אפילו בזמן הבית דחלה דאורייתא ולר"י דאמרו בירושלמי דנישוך לענין חלה מה"ת הוא א"כ היכי אתי דמוע דרבנן ודחי חלה דאורייתא כיון דמדאורייתא הוי כנשוך ואין המדומע מפסיק ואם כנים אנחנו במה שכתבתי לעיל דבנשוך דע"י אמלגי אפי' ר"י מודה דמדרבנן הוא א"ש דהכא לא שייך לומר דהפיטור הוא לישראל דוקא דעיקר העיסה אשר אנו דנין עליה אינה מדומעת ולא שייך בה נתינה לכהן אלא דיש לדחות דהכא מיירי במדומע דהרוב הוא תרומה דבכה"ג מה"ת נמי כתרומה עצמה דמי אלא דזה דוחק דכל כי האי הי"ל לפרש דמה"ט לא ניחא ליה למהרי"ק ליישב דברי הר"ם דמדומע פטור

*) אולי צ"ל דהא מספקא ליה וכו' **) צ"ל פטור כ"ה בירושלמי

[illegible]

תנן *קב חדש וקב ישן שנשכו זה בזה רבי ישמעאל אומר יטול מן האמצע וחכמים אוסרים:

גירסא ירושלמית יאות [אמר] ר' ישמעאל כוסמין וחטין שני מינים הם ע"י שהוא מדמה לו את אמר מצטרף חדש וישן לא כ"ש אמר רבי אלא טעמא דרבנין כוסמין וחטין שני מינין הן ואין בני אדם טועין לומר שתורמין ומעשרין מזה על זה*) [כ] הילכך חדש וישן מצטרפין להתחייב בחלה דמין אחד הוא אלא שצריך לצרף עם כל אחד כיוצא בה:

[כא] תנן *הנוטל חלה מן הקב רבי עקיבא אומר חלה וחכמים אומרים אינה חלה

[illegible]

מתבעל צריך שיוציא חלה על כל העיסה אפילו על שיעור קב חלה, דטבל אוסר בכל שהוא במינו ונעשית כולה טבולה לחלה ואפילו הכהן אינו יכול לאכול ממנה עד שיפרים חלה על הכל כיון דיש בה תערובת טבל וי"ל דשאני דבר שניטלה חלתה דראוי להתחייב השתא על ידי שיתן שאור באופן שיתחייב ליתן לכהן חלה על הכל ויפסיד הישראל שיעור מה שיתן על דבר שכבר ניטלה חלתו שבאופן זה הוא ממש כשאר חלה הן דע"י ההפרשה מוציאה מידי טבל והן שמחסר ממונו במה שנותן לכהן כמו שהוא בשאר הפרשת חלה אבל גבי קב חלה אף דאפשר להתחייב ע"י נתינת שאור בהפרשת חלה על הכל היינו להוציאה מידי טבל אבל חסרון ממון כשאר חלה אין לו דמה שמפרים כנגד הקב של חלה ונתן לכהן לאו שלו הוא דבלאו הכי של כהן הוא וכל שאי אפשר להתחייב באופן חלה דעלמא ממש לא חשיב להצטרף :

והנה בירושלמי גבי מתני' לקמן קב חדש וקב ישן שנשכו זה בזה וכו' אמרינן ר' יונה בעי אף לענין מעשר בהמה כן כגון שהיו לו ה' חיוב בכפר עתני וחמש חיוב בכפר חנניא וחמש פטור בצפורי כמה דתימא הכא דבר שניטלה חלתו באמצע מצטרפין אוף התם כן או תימא שנייא היא חלה שהיא בנשוך והכא ע"ז מיל לאו בנשוך הוא ולא מצינו חלה מהלכה עכ"ל ועיין מה שפירשו בפי' הירושלמי הרב שדה יהושע והגר"א ז"ל בביאורו יעו"ש ולפי מ"ש הרא"ש דבדבר שניטלה חלתו מלבד דמתחלה היה בר חלה גם עכשיו ראוי להתחייב בחלה אם נתן שאור מעיסה שלא הורמה חלתה א"כ אמאי לא דמי הש"ס דאפילו את"ל דהא דדבר שניטלה חלתו באמצע הוי כנשוך מן התורה מ"מ אין לדמות מעשר בהמה לחלה כיון דלענין חלה ראויה להתחייב עכשיו בחלה משא"כ במעשר בהמה דהתם שכבר נפטרו ממעשר בהמה אף דמתחלה היו בר מעשר אבל עכשיו שכבר נפטרו אי אפשר לבא לידי חיוב מעשר בהמה דאפילו אם נתערבו אלו הפטורים בעדר שעדיין לא נפטרו מלבד דהם עצמם אינם חוזרים להתחייב גם כל העדר נפטרים לגמרי כדאמרינן בפרק מעשר בהמה (דף נח:) קפץ א' מן המנויים לתוכן כולם פטורים דספיקא לאו בר עשורי הוא ומתבאר שם דדין זה הוא בין הנפטרים מחמת מנין דמנין הראוי פוטר ובין הנפטרים מחמת שכבר עשר עליהם ודין זה מיירי אפילו בדאיכא רובא בעדר שמחייבים עדיין וכמ"ש מדברי התוס' בפ"ק דב"ת (דף ו' ע"ב) ד"ה קפץ יעו"ש וכיון דעכשיו אי אפשר להתחייב עוד במעשר לא דמי לענין חלה ואמאי הוצרכו בירושלמי לחלק מטעם דדין זה בחלה אינו אלא מדרבנן שחייבו באופן זה בחלה ובמעשר בהמה לא מצינו חיוב מעשר מדרבנן ואגב אורחין נמדע דדין זה דדבר שניטלה חלתו אינו אלא מדרבנן ולא ראיתי לא' מהראשונים שביארו זה אך יש להסתפק אי טעמא דאמרינן שהוא מדרבנן הוא מהטעם האמור דאפילו ר"י דאמר דנשוך הוי מן התורה מ"מ בנשוך כי האי דהוי ע"י אמצעי אפילו ר"י מודה כאמור א"כ הוא כל הני דקאמר הירושלמי דמצטרפי אינו אלא מדרבנן או דלמא דדוקא בדבר שניטלה חלתו דלא אפשר לבא לידי חיוב מצד עצמה אמרינן דהוי דרבנן אבל הנך כמו קב חדש וכיוצא דאפשר לבא לידי חיוב מצד גופו של דבר הוי דאורייתא ונראה להכריח קצת כהצד הראשון הא דכוליה הוי מדרבנן מטעם דהוי נשוך ע"י דבר אמצעי דאל"כ לפי צדדי הבעיין בענין מעשר בהמה דנדד דאפשר דלא דמי לחלה דשנייא היא חלה שהיא בנשוך והכא ע"ז מיל לאו הוא בנשוך א"כ אף דדמי הש"ס דליכא בעיא כלל אף שיחשב בנשוך מטעם דלא מצינו חיוב מעשר בהמה מדרבנן מ"מ אכתי הוה מצי למבעי הבעיא בע"א דהיינו אי איכא חמשה באמצע מן החדש דהיינו דהעשרה דאיתן בב' מקומות רחוקים הם משנה שעברה והחמש האמצעיות משנה זאת וקי"ל דאין מעשרין מעשר בהמה מן הנולדים בשנה זאת על הנולדים בשנה אחרת כשם שאין מעשרין בזרע הארץ מן החדש על הישן וכן אם היו הה' אמצעיות מן הבקר והרחוקים מן הצאן וקי"ל דאין מעשרין מן הבקר על הצאן וכמ"ש הר"מ בפ"ו מהל' בכורות יעו"ש וכן אם היו אלו הה' אמצעים מאדם אחר דהני תלתא גווני הם כדמיון קב חדש וקב מין אחר וקב אשה אחרת לענין חלה דאם הני תלתא הוי כנשוך ממש מן התורה שפיר יש להסתפק כנגדן במעשר בהמה דאי הני ע"ז מיל חשיב כנשוך בחלה מצטרפין לחייבם במעשר בהמה ומדלא קא מבעיא ליה לבעיין בהאי גווני ש"מ דכולהו הוו מדרבנן וחיוב במעשר בהמה לא שייך מדרבנן :

[כ] גירסא ירושלמית הילכך חדש וישן מצטרפין להתחייב בחלה דמין אחד הוא אלא דצריך לצרף עם כל אחד כיוצא בה · דעת רבינו דאע"ג דאמרינן בירושלמי דלרבנן חדש וישן אינם מצטרפין מפני הגזירה שלא יאמרו שתורמין ומעשרין מזה על זה מ"מ לא מפני גזירה זאת עקרו חכמים חיוב חלה לגמרי דכיון דמן התורה כיון דנשכו זה בזה נתחייבו בחלה ויש לכן דין טבל גמור אף דחז"ל יש להם כח לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה והכא נמי בשב ואל תעשה הוא שלא להפרים חלה מ"מ כיון שמתירין חז"ל לאכול ממנו קום עשה הוא דבקום עשה מתירין לאכול דבר שהוא טבל מן התורה ובקום עשה אין להם כח לעקור דבר מן התורה ואע"ג דרבינו הרמב"ן נראה קצת דס"ל דהלכה כרב חסדא דס"ל ביבמות (דף פט.) דב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה בקום עשה כמו שנראה ממ"ש רבינו בחידושיו בפ' יש מותרות על דף קכ"ע עלה דאמרינן התם והלכתא תוך כדי דיבור כדיבור דמי שהביא סברת ר"ת דס"ל דתוך כדי דיבור כדיבור דמי תקנה הוא דתקון רבנן משום תלמיד השואל מקח ופגע בו רבו שיוכל ליתן שלום והשוו מדותיהם בכל מילי ומדלא חלק על דברי ר"ת ע"כ נ"ל דס"ל לרבינו כוותיה והר"ן בפרק בתרא דנדרים דפ"ז הביא דברי רבינו הרמב"ן במ"ש משם ר"ת וכתב דלא ניחא ליה וכי ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה בקום עשה עכ"ל יעו"ש דע"כ דהר"ן ס"ל דלא קי"ל כרב חסדא וכמו שהוא סברת הר"מ בפ"ה מהל' תרומות ופסק כמ"ד דאין כח ביד חכמים לעקור בקום עשה ועכצ"ל דסברת ר"ת בזה דתוך כדי דיבור ס"ל דהלכה כר"ח דב"ד מתנין לעקור בקום עשה וכמ"ש בספר קהלת יעקב באות תי"ו תוך כ"ד בתחלת הענין יעו"ש וכיון דרבינו לא חלק על סברת ר"ת ע"כ דה"נ ס"ל וא"כ הכא שפיר הייתו יכולים לומר דמפני הגזירה אמרו חז"ל דנישוך דחדש וישן אינם מצטרפין להתחייב בחלה דחכמים עוקרים ד"ת אפילו שהיא בקום עשה מ"מ נראה דהכא אי אפשר לומר הכי דלישנא דמתני' לא מוכח הכי דא"כ הוא הכי הו"ל למתני מתני' קב חדש וקב ישן שנשכו זה את זה מצטרפין ויטול מן האמצע דברי ר"י וחכמים אומרים אין מצטרפין דהכה"ג משמע דבעיקר הצירוף פליגי אבל השתא דקתני וחכמים אוסרים מוכח בהדיא דודאי דחכמים מודים לר"י בעיקר הצירוף דמצטרפין להתחייב מן התורה אלא דאסורין מפני הגזירה להפרים חלה בלא צירוף שיצרף עם כל אחד כיוצא בו והכוונה דצריך שיביא קב חדש אחר ויצרף עם הקב הראשון ע"י נישוך ומפרים חלה מכל אחד בפני עצמו מישן על הישן ומהחדש על החדש וכה"ג לא יבואו לטעות כיון דראו דהם עצמם לבדם לא נצטרפו לחיוב חלה עד שצרפו אותם עם אחרים וכיוצא כתב הר"מ בפ"ו מהל' בכורים וז"ל עיסת חדש אינה מצטרפת לשל ישן אע"פ שהן ממין אחד כדי שלא יאמרו וכו' ולא יתרום מהאמצע שתיקן אלא יביא עיסה אחרת חדש או ישן ויצטרף להם להשלים השיעור וכו' עכ"ל וראיתי למרן הכ"מ שם שכתב וז"ל ומ"ש יביא עיסה וכו' שם בירושל' קב חדש מצטרף ומשמע דהיינו לומר שאם היה ישן מצד זה וישן מצד זה וחדש באמצע מצטרפין וה"ה אם הוה חדש מצד זה וחדש מצד זה וישן באמצע שהוא מצרפן עכ"ל ודבריו תמוהים בעיני דמה ענין הירושל' הזה דקב חדש באמצע מצטרף לדין זה שכתב הר"מ כי בא לפסוק כחכמים דאוסרין ליטול מן האמצע וס"ל להר"מ דע"כ מאי דאמרו וחכמים אוסרים דהאיסור הוא ליטול מן האמצע אבל עכ"פ אפילו לרבנן מצטרפין ומן הדין חייבים בחלה אלא שמפני הגזירה הצריכו שיביא קב אחד ויצרף עם הראשון כמ"ש רבינו הרמב"ן ומ"ש בירושלמי דקב חדש באמצע דמצטרף כבר כתבו הר"מ שם בדין ו' יעו"ש ואינו ענין לדין זה דמיירי שנשכו הב' קבים דחדש וישן זה בזה בלא דבר אמצעי דדין זה דהירושל' הוא דהקב החדש או הישן דבאמצע מצרף לב' הקבין דמן הצדדין דישן או דחדש כמ"ש מכן דבכה"ג ליכא משום גזירה כיון דהקב האמצעי עצמו אינו מצטרף עם הקבין דמן הצדדין להתחייב הוא עצמו אלא דמצרף על ידי הקבין דב' הצדדין ולא אמרינן דהוי מפסיק ביניהם ולא מצטרפי דהא אמרינן בירושלמי דאפילו קב דמין א) אחד באמצע אינו מפסיק וא"כ לא יבואו לטעות לומר דמין אחד הוא ותורמין מזה לזה כיון דאפילו הן מין א) אחד אינו מפסיק : והנה לפי מ"ש דמלישנא דמתני' דקתני וחכמים אוסרים מוכח בהדיא דאפילו רבנן מודו דמצטרפין מן הדין ואי אפשר להפקיע חיובא דחלה מעליהם לגמרי ק"ק לסברת ר"ל דאמרינן בירושלמי בפ"ב דפליגי ר"י ור"ל בנשוך דלר"י נשוך מן התורה ולר"ל אינו אלא מדרבנן ומתבאר שם דאיכא מ"ד התם דאפילו בהסיק אותם בידים אינו אלא מדרבנן יעו"ש דלסברא זאת דחיוב חלה בנשכו זה בזה אינו אלא מדרבנן כיון דלסברת חכמים איכא למיגזר דאם יראו דמצטרפין לחלה יבואו לטעות לתרום מחדש על הישן אמאי לא הפקיעו לרבנן חיוב החלה לגמרי מטעם גזירה זאת דנ"ל דהם אמרו והם אמרו דדוקא בנישוך דמין אחד וגם דהוו שניהם דחדש או דישן הוא שתקנו חז"ל דנשוך הוי מיצור להתחייב בחלה אבל בנשוך דחדש וישן דחשיבי כב' מינין דהא אין תורמין מזה לזה לא תקנו חז"ל

א) אולי צ"ל אחר ועי' בירושלמי

[illegible]

דאף דנראה כן בדעת הר"מ מ"מ צריך לדחוק ולומר דהכוונה לומר כמ"ש הרדב"ז בביאורו על הר"מ שם וז"ל ומ"ש רבינו אלא יביא עיסה אחרת חדש או ישן וכו' אין כוונתו שאם יביא חדש ויצרף בחדש ויהיה בחדש שיעור עיסה שיפרים ממנה ויפטור את שתיקן דהכתי איכא למיחש שלא יאמרו תורמין מן החדש על הישן אלא כוונתו ז"ל אם רוצה לתקן את החדש יביא חדש וכו' או ישן אם רוצה לפטור את הישן ואם רוצה לתקן את שתיקן יוסיף מן החדש עד שיהא בו כשיעור וכן יוסיף מן הישן עד שיהא בו כשיעור או יפרים עליהם ממקום אחר מן החדש [כו'] על הישן עכ"ל ומ"ש לדחות דאכתי איכא למיחש שלא יאמרו תורמין מן החדש על הישן לענ"ד עדיפא מיניה יש לדחות דאם כוונתו שיוסיף על החדש בלבד כשיעור ויפרים ממנה על שתיקן לא משום גזירה שלא יאמרו וכו' בלבד איכא אלא דאי אפשר להפרים חלה מן החדש על שתיקן דהוי מפרים חלה מן החדש על הישן ממש דכיון דהישן כבר נתחייב בחלה מן התורה על ידי נישוך אם כן צריך הפרשה כדינה ומן החדש על הישן לא הויא חלה אלא די"ל דכוונת הרדב"ז לומר דאפילו אם יפרים מן החדש על החדש ומן הישן יפרים מיניה וביה ומ"ש ויפטור את שתיקן ר"ל ע"י שיפרים מכל אחד ואחד לבדו מ"מ אכתי אי אפשר לומר הכי דאכתי איכא משום גזירה דלא יאמרו וכו' דכיון דרואין דמפרים חלה נמי מן הישן אף דלא השלים כשיעור מן הישן ומצד עצמו אין לו שיעור חלה כי אם בצירוף החדש יבואו לטעות לומר דכיון דמצטרפין יאמרו דתורמין מן החדש על הישן והנה כי כן הדבר קשה לפרש דברי הר"מ ע"ד שפי' מוהריק"ו ז"ל דמה תועלת יש במה שיש במין אחד כשיעור ומוציא ממנו חלה לומר שלא יטעו בזה כמו שכתב הרב ז"ל דאם יפרים מן החדש על הכל הא ודאי פשיטא דלא מהני דהוי מפרים מן החדש על הישן ממש ואם יפרים מכל אחד ואחד לבדו אכתי יש לטעות כיון דרואים דמפרים מן הישן שאין בו שיעור מצד עצמו בלא צירוף החדש ומאחר דאנו רואין דרבינו הרמב"ן ס"ל דצריך שיוסיף על שניהם כשיעור כיוצא בו משמע גם דעת הר"מ דעתו כן דאל"כ היה רבינו מזכיר סברת הר"מ ודוחה אותה כדרכו :

ואולם מה שסיים הרדב"ז בדבריו וז"ל ואם רוצה לתקן שתיקן יוסיף וכו' או יפרים עליהם ממקום אחר מן החדש על החדש ומן הישן על הישן עכ"ל צריך להבין דנראה דס"ל להרב דיכול לפטור אותם מן החלה אפי' בלא צירוף כשיפרים עליהם ממקום אחר מן החדש על החדש וכו' וזה תימה דאם כן מה הועילו חכמים בתקנתם כדי שלא יאמרו וכו' כיון דרואין דמפרישין עליהם ממקום אחר בלא צירוף והשלמת שיעור בכל או"א כי אם מטעם צירוף ונישוך החדש וישן יאמרו דכשם דמצטרפין לחיוב תורמין מזה על זה דמאי אהני מה שמפרישין עליהם ממקום אחר ולא מהן עצמן להוציא טעות זה מדעת הטועים ואם כוונתו לומר שיפרים ממקום אחר ע"י צירוף שיביא עיסות אחרות החייבות ויצרף אותם עם אלו ע"י נשיכה א"כ היינו הדרך הראשון שכתב הרב דיוסיף על החדש ועל הישן ממינו עד שיהא בו כשיעור ומה חידש בדרך השני ועוד דהתם מפרים ממקום אחר אינו ע"י צירוף דנשיכה כי אם בעינן מן המוקף שיהיה במקום אחד דכל דלא קפיד אנגיעתם זה בזה אפי' נגיעה בעלמא לא בעינן וכמ"ש הר"ש בפ"ג דמעשר שני משנה י"ג יעו"ש ובפ' ב' דחלה משנה ד' יעו"ש הן אמת דראיתי להר"ש עלה דמתניתין דידן דאחר שהביא לשון הירושלמי כתב וז"ל הלכך צריך לפרים על כל אחת ואחת מעיסה אחרת שלא הורמה חלתה מחדש על החדש ומישן על הישן עכ"ל הרי דלא הזכיר הר"ש שצריך שיצרף עד כדי שיעור מכל אחד ואחד כי אם דוקא שלא יפרים מינה וביה כי אם ממקום אחר ואם הדברים כפשטן הדבר קשה דא"כ מה הועילו חכמים בתקנתם כאמור ואפשר לומר דכיון דמן התורה כל שהוא שמפרים פוטר מן החלה דהא דצריך להפרים חלק מכ"ד אינו אלא מדרבנן וכמ"ש הר"מ בריש פ"ה מהל' בכורים יעו"ש א"כ י"ל דמ"ש הר"ש דסגי דיפרים מעיסה אחרת שלא הופרשה חלתה בלא צירוף היינו שיפרים ממנה שיעור חלה המחוייבת היא עצמה דוקא ולא יוסיף להפרים בעד אלו הב' קבין דחדש וישן אלא כשיעור חלה אשר מפרים לפטור אותה העיסה יכוין לפטור את הב' קבין כיון דמן התורה בכל שהוא יצא ידי שבל א"כ נתכוין לפטור בזה גם הב' קבין נחשב כל שהוא מתה שמפרים על אותה עיסה לפטור הב' קבין ואף דזה הכל שהוא שמכוין לפטור את הקבין חסר משיעור חלה המחייבת אותה עיסה אחד מכ"ד לית לן בה דכיון דאינו אלא מדרבנן שתקנו אחד מכ"ד הם אמרו והם אמרו דכדי להקן הב' קבין שלא יבואו לטעות בהם הקילו בעיסה הזאת שיפרים ממנה שיעור חסר קצת מאחד מכ"ד ואותו הכל שהוא יפטור את הב' קבין וכיון דרואין העולם דאינם מפרישין חלה מהב' קבין לא מהן עצמן ולא מעיסה אחרת עליהן לפי חשבון הב' קבין נמי אינן באין לטעות לומר דכיון דמצטרפין תורמין מזה ע"ז דהרי ליכא שום היכר דנתחייבו בצירופן דמה שמכוין לפטור אותן ע"י עיסה אחרת אינו אלא כוונה בעלמא וכל דאינו מפרים לפי חשבון הקבין מסתמא תולין לומר דלא נתחייב בחלה בצירופן :

ועוד י"ל דאפי' את"ל דכוונת הר"ש הוא שיפרים מעיסה אחרת אף לפי חשבון הב' קבין כמו שנראה פשט הדברים מסתמא מ"מ י"ל דכיון דרואין העולם דאסרו חכמים להפרים חלה מינה וביה והצריכו להפרים חלה עליהם מעיסה אחרת מסתמא אומרים דה"ט דאסרו להפרים מהם עצמם דאם יפרים ויטול מן האמצע מ"מ אי אפשר לצמצם כל כך שיטול משניהם בשוה ואפשר שיטול מזה יותר מזה ומה שיטול יותר מזה חשיב מפרים מן החדש על הישן או איפכא ואם יטול מן הצדדין מכל קב וקב בפני עצמו לפי חשבון דבהכי שפיר יכול לצמצם שלא ליטול מזה יותר על זה מ"מ אסרו חז"ל להפרים ממנו בכל אופן שמא יבואו לטעות דכיון דנצטרפו להתחייב בחלה יטעו לומר דיכול להפרים מקב החדש על קב הישן וכן איפכא ואין הדין כן ומשו"ה אסרו חכמים להפרים ממנו אלא הצריכו שיפרים ממקום אחר עליהם וכיון דרואים כן שכ"כ חיזוק עשו חז"ל בענין הפרשה מחדש על הישן אפילו שמצטרפין לחיוב חלה לא יבואו לטעות דתורמין מהחדש על הישן כיון דבדבר עצמו שאמרו שמצטרפין עשו גדר וחיזוק על הדבר שלא יפרים מן החדש על הישן או איפכא זה נראה שהוא דעת הר"ש ז"ל שלא הזכיר לשון צירוף כלל אבל דעת הר"מ ודעת רבינו דכתבו לשון צירוף נראה דלא ס"ל הכי דע"י צירוף לכל אחד ואחד כיוצא בו עדיף טפי לבטל הטעות כיון דאנו עושין תקנה באופן שיראו העולם דלא נצטרפו ב' הקבין לחיוב כי אם ע"י צירוף לכל אחד ואחד כשיעור כיוצא בו אלא שכפי דברי הרדב"ז הנזכר לעיל נראה דס"ל דהר"מ נמי מודה בזה הדרך שכתב הר"ש דסגי בלא צירוף כי אם שיפרים מעיסה אחרת עליהם ולא ידעתי מנ"ל הא כיון דהר"מ נקט בפי' לשון צירוף שכתב יביא עיסה ויצטרף להם להשלים השיעור וראיתי למהר"י קורקוס שכתב בסוף דבריו וז"ל והר"ש והרא"ש הצריכו להביא ב' עיסות אחת חדש ואחת ישן ויצרף חדש עם חדש וישן עם ישן ויוציא מחדש על חדש ומישן על ישן עכ"ל ולא ידעתי היכן מצא מדברי הר"ש שצריך צירוף חדש עם חדש וכו' דלענ"ד פשט דברי הר"ש הוא שאינו צריך צירוף כי אם שיפרים מעיסה אחרת עליהם בלבד :

[כא] תנן הנוטל חלה מן הקב ר' עקיבא אומר חלה וחכמים אומרים וכו' : גרסינן בירושלמי עלה דמתני' ר"ע מדמה לה לפירות שלא נגמרה מלאכתן שאם עבר והפרים מהן תרומתו הרי זה תרומה וחכמים מדמין לתבואה שלא הביאה שליש עבר והפרים ממנה תרומה אינה תרומה חזרו לומר אינן דומין לא לפירות שלא נגמרה מלאכתן ולא לתבואה שלא הביאה שליש אלא ר"ע מדמי לאומר הרי זה תרומה על פירות האלו לכשיתלשו ונתלשו ורבנן מדמין לה לאומר הרי זה תרומה על הפירות המחוברין עכ"ל ונראה פשוט דלפי סברא הראשונה דמדמה ליה ר"ע לתורם מפירות שלא נגמרה מלאכתן סבר ר"ע דהנוטל חלה מן הקב דהוי חלה הוא אפי' שלא השלים על העיסה אח"כ עד כדי שיעור חלה דומיא דתורם על פירות שלא נגמר מלאכתן דבדיעבד הויא תרומה דאפי' נאכלו הפירות או נגנבו ולא הספיק לגמור מלאכתן מ"מ כיון דבשעה שתרם היה בידו לגומרן ולתרום תרומתו תרומה וכ"כ גבי חלה כיון דבידו להשלים העיסה לשיעור אף דלא השלים שיעור לבסוף הויא חלה מטעם האמור דכל דחזי לאיצטרופי לשיעור חל עליו שם חלה מידי דהוי לחצי שיעור דקי"ל כר"י דחצי שיעור אסור מן התורה דאמרי' בריש פרק יום הכפורים [דף עד.] דה"ט משום דחזי לאיצטרופי לכזית ואפילו לר"ל דס"ל דחצי שיעור מותר מן התורה הא אמרינן בירושלמי בפ"ז דתרומות הלכה א' דמודה ר"ל בעתיד להשלים וכתב מהר"ר אליהו בביאורו וז"ל ומודה בעתיד להשלים כשאכל חצי שיעור היה דעתו להשלים לשיעור שהוא אסור דהטעם דאסור לר"י חצי שיעור מפורש שם משום דחזי לאיצטרופי לשיעורא וזה המכוין להשלים חזי לאיצטרופי קרינן ביה ולא פליגי רק באם אינו מכוין אבל במכוין מודה עכ"ל וא"כ הכא אם דעתו להשלים לשיעור חלה אפי' לר"ל חשיב חזי לאיצטרופי וחל שם חלה עליו אף דלא השלים אח"כ ובתוספתא בפ"ב דחלה אמרי' וז"ל אמר ר' אליעזר בן יעקב הנוטל חלה מן הקב למה הוא דומה לתורם תבואה שלא הביאה שליש שאין תרומתו תרומה חזרו לומר לא כך ולא כך שהרי הקב זה מצטרף הוא עם אחרים עכ"ל דנראה דה"פ דר"א בן יעקב כרבנן

כרבנן דמתני' ס"ל ונתן טעם משום דדומה לתורם תבואה שלא הביאה שליש וחזרו לומר דאפילו לר"ע אלא דדומה לתורם מפירות שלא נגמרה מלאכתן ועיקר הטעם דמדמינן לפירות שלא נגמרה מלאכתן הוא שהרי הקב הזה מצטרף הוא עם אחרים להשלים שיעורא וכל דחזי לאצטרופי חשיב כשיעור חלה אף דלא השלים לבסוף זהו סברת הירושלמי בסברא ראשונה דלר"ע מטעם דחזי לאצטרופי משעה ראשונה חל עליו שם חלה על מה שהפרישו מן הקב ומיהו לסברא זאת דוקא בדיעבד אבל לכתחלה אינו יכול להפריש חלה מן הקב דומיא דפירות שלא נגמרה מלאכתן דלכתחלה לא יתרום אתרם למאי דחזרו לומר דלא דמי לא לזה ולא לזה אלא דר"ע מדמי להו לאומר הרי זה תרומה על הפירות האלו לכשיתלשו ונתלשו א"כ אפי' לר"ע לא הוי חלה כי אם כשהשלים על העיסה אח"כ עד כדי שיעור חלה דחשיב כאומר הרי זה חלה על הקב הזה לכשאשלים לשיעור חלה דכי האי גוונא לא חל שם חלה כי אם עד שישלים לשיעור דאם לבסוף לא השלים שיעור חלה בעיסה לא חל שם קדושת חלה על מה שהפריש ויש לעמוד על מאי דאמרינן בירושלמי בפ"ב דחלה גבי מתני' מי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה וכו' ור"ע אומר יעשנה בטומאה ואל יעשנה קבים ופריך הש"ס מתלפא שיטתיה דר"ע תמן הוא אומר נוטל מקב חלה והכא הוא אומר קבין ותשני תמן לשעבר כאן לכתחלה דלכאורה קשה דלפי המסקנא דהכא דחזרו לומר דר"ע מדמי לה לאומר הרי זה תרומה על פירות האלו לכשיתלשו ע"כ דר"ע לא קאמר דחשיב שם חלה בקב כי אם כשישלים לבסוף שיעור חלה דאם לא השלים לא חשיב חלה כלל וא"כ מאי פריך מהא דאמר ר' עקיבא יעשנה בטומאה ואל יעשנה קבים דבשעושה אותה קבין כדי שלא יתחייב בחלה ויהיה בטומאה ע"כ עושה אותה קבין ע"מ שלא לצרפן אח"כ לשיעור וכן לבסוף עושה כל קב וקב בפני עצמו ובכה"ג דלבסוף אינו משלים בו שיעור חלה אפי' ר"ע מודה דליכא שם חלה ועכצ"ל דהכא בירושלמי אזיל בשיטת הסברא קמייתא דאמרו בירושלמי דר"ע מדמי ליה לתורם מפירות שלא נגמרה מלאכתן דלסברא זאת אפילו לא השלים לשיעור לבסוף ואפילו אין דעתו להשלים לשיעור חל שם חלה עליו משעה ראשונה כיון דחזי לאצטרופי עם קב אחר לר"י דס"ל דחצי שיעור אסור מן התורה אפי' באין דעתו להשלים לכזית דבפירות שלא נגמרה מלאכתן דאם תרם תרומתו תרומה פשיטא דאפי' תרם ודעתו שלא לגמור מלאכתו דדעתו להאכילם לבהמה תרומתו תרומה וה"ה הכא דאפי' אין דעתו להשלים ולפי סברא זאת פריך שפיר דא"כ בעושה בטומאה אפי' שעושה אותה קבין ואינו משלים לשיעור וגם עושה ע"מ שלא להשלים מ"מ לר"ע יש לה שם חלה ופ"ז משני שפיר דהתם דוקא בדיעבד אבל לכתחלה לא וק"ק דמאחר דהכא מסקנא דסתמא דתלמודא היא שדחו סברא זאת וחזרו לומר דאינו דומה לא לזה ולא לזה כי אם דמדמי ליה ר"ע לתורם מפירות לאחר שיתלשו דלדמיון זה פשיטא דלא אמר ר"ע אלא בשישלים אח"כ השיעור וא"כ אין סתמא דתלמודא בפ"ב פריך הש"ס לר"ע דאמר יעשנה בטומאה ע"פ קס"ד דהכא וראיתי להר"ש גבי מתני' שכתב וז"ל ר"ע אומר חלה דוקא בדיעבד אבל לכתחלה לא דהא לעיל בפ"ב אמר רבי עקיבא יעשנה בטומאה וכו' ומפרש בירושלמי ר"ע מדמי לה לפירות שלא נגמרה מלאכתן וכו' חזרו לומר וכו' אלא ר"ע מדמי לאומר הרי זה תרומה על פירות הללו לכשיתלשו ונתלשו עכ"ל וק"ק דמלבד דמאי דהכריח דר"ע בדיעבד קאמר מתני' דפ"ב לא הזכיר שכן אמרו בירושלמי שם בפ"ב יתר ע"כ קשה דמאחר שהביא מסקנת הירושל' דמתניתין דחזרו לומר דלא דמי אלא לתורם מפירות לכשיתלשו והכי הוי העיקר אם כן מה הכרח יש מתני' דפ"ב דלא אמר רבי עקיבא אלא בדיעבד כיון דלפי המסקנא דהכא לא אמר ר' עקיבא אלא כשישלים כשיעור לבסוף והתם בעושה אותם קבין ואין דעתו להשלים שיעור כלל דבהכי אפי' ר"ע מודה כאמור ומה גם דלפי המסקנא דהכא דמדמה ליה לר"ע לאומר לכשיתלשו דס"ל דהכא במפריש חלה מן הקב כיון דאדם יודע דאין מפרישין חלה פחות מכשיעור אנן סהדי דכוונתו שיהיה חלה לכשישלים השיעור דנעשה כאומר הרי זה חלה כשאשלים בעיסה זאת עד כשיעור וכיון דבכה"ג חלות שם חלה הוא לכשישלים השיעור אפשר דאפי' לכתחלה קאמר ר"ע דיפריש מן הקב כיון דמתנה ואומר לכשאשלים וראיתי לרבינו עובדיה במתני' שכתב וז"ל ר"ע אומר חלה והוא שהשלים על העיסה אח"כ כשיעור חלה דכיון דנשלם השיעור הויא חלה למפרע עכ"ל ונראה דכתב כן עפ"י מסקנת הירושלמי במתניתין דמדמי לה לתורם מפירות לכשיתלשו דלפ"ז לא קאמר ר"ע כ"א כשהשלים אח"כ כאמור והתוי"ט כתב שם וז"ל פי' הר"ב והוא שהשלים וכו' דאי לא תימא הכי תיקשי דידיה אדידיה ממשנה ג' פרק ב' דאומר אל יעשנה קבין ירושלמי שם עכ"ל ולא ידעתי היכן לאה בירושלמי שם בפ"ב הכי הא התם מאי דמשני הש"ס בירושלמי הוא דלא קאמר ר"ע אלא בדיעבד אבל לכתחלה לא אבל העיקר דדברי הר"ע הם מהירושלמי דמתניתין לפי המסקנא דדוקא בדהשלים והאמת כן הוא דלפי חילוק זה לק"מ ממתני' דפ"ב כאמור והתם דקא פריך הש"ס לר"ע מדידיה אדידיה הוא לפי הס"ד דהכא כאמור :

[כב] **והנה** במאי דקתני במתני' ב' קבין שנטלו חלתו של זה בפני עצמו ושל זה בפני עצמו חזר ועשאן עיסה אחת ר"ע פוטר וכו' נמצא חומרו קולו ע"כ יש להקשות דבמאי עסקינן אי מיירי דהחלה שהפריש עדיין קיימת והיא בעין א"כ מאי חומרו קולו דקתני מתני' הא לר"ע נמי ליכא לד קולא יותר מסברת רבנן דאין הפרש ביניהם אלא דלר"ע אין צריך לחזור ולקרות שם לחלה זאת ולרבנן צריך לחזור ולקרות לה שם חלה כיון דקריאת שם חלה קודם השלמה לאו כלום הוא אבל בעיקר החלה ליכא שום הפרש הפסד ממון דלכו"ע אינו נותן לכהן כי אם חלה אחת ולא שייך קולא או חומרא אלא אם היינו אומרים דלרבנן צריך חלה אחרת חוץ מהראשונה משא"כ לר"ע ואי מיירי דאין החלה קיימת בשעה שחזר ועשאו עיסה אחת דכבר נתנה לכהן ואכלה או נגנבה ונאבדה קודם שחזר ועשאו עיסה אחת דבהכי איכא קולא וחומרא דהפסד ממון דלרבנן צריך לחזור ולהפריש חלה אחרת ויש לו הפסד ולר"ע די בחלה ראשונה דבשעה שעשאו עיסה אחת ונשלם השיעור היא חלה למפרע משעה ראשונה וכמו שכתב הרע"ב כנזכר בדברי ר"ע הנזכר לעיל וכ"כ הרע"ב גבי הא דחומרו קולו יעו"ש וכן נראה מדברי הר"מ בפי' המשנה שכתב וז"ל נמצא חומרו קולו לפי חומרא שהחמיר גאמר בחלה שהוציא מקב א' קדש ואסורה לזרים הכרית לומר בב' קבין הנזכר בכאן פטורה מן החלה וזה הוא קולא עכ"ל הא לא אפשר דאפי' לר"ע אינו חל שם חלה למפרע כ"א לאחר שישלים השיעור דמכיון דמדמי לה ר"ע לתורם מפירות לכשיתלשו הוה דינו כדין תורם לכשיתלשו והתם אינה תרומה למפרע משעה ראשונה כי אם מאחר שנתלשו וכמו שמתבאר מהתוספתא בפ"ב דתרומות וז"ל אבל פירות תלושין אלו עשויין תרומה ומעשרות על פירות מחוברין אלו לכשיתלשו הרי זה אוכל מהן עראי ופוטה אותם תרומה ומעשרות על מקום אחר עד שיתלשו נתלשו דבריו קיימים עכ"ל הרי מפורש דקודם שיתלשו לא חל שם תרומה עליהם כלל ועד שיתלשו תולין הם ויכול לחזור בו ועושה אותם תרומה ומעשר על מקום אחר אשר עפי"ז נראה ליישב קצת דברי הר"מ בפ"א מהל' תרומות דין ט' שכתב וז"ל כיצד היו לו פירות תלושין ואמר פירות אלו יהיו תרומה על פירות אלו המחוברין אפי' אמר לכשיתלשו וכו' עכ"ל ומכן הכ"מ שם כתב ויש תוס' בדברי רבינו שכתב בהם אפי' אמר לכשיתלשו וטעות סופר הוא וצריך למוחקו כיון שאח"כ כתב רבינו בהפך יעו"ש ומהרי"קו בביאורו על הר"מ האריך הרבה ודחק עצמו הרבה לקיים את הגירסא אשר לפנינו והנראה יראה שהוא דוחק גדול אבל לפד"כ לקיים הגירסא דמ"ש הר"מ בתחלת דבריו דאפי' אמר לכשיתלשו לא אמר כלום כוונתו לומר דאף כשאמר לכשיתלשו לא חל שם תרומה עליהם משעה ראשונה וקודם שיתלשו עדיין דין טבל עליהם ואפילו כהן אינו יכול לאוכלם וגם יכול לחזור ולעשות אותם תרומה על מקום אחר ולענין זה הוא דכתב הר"מ לא אמר כלום ומשו"ה אח"כ חזר ופירש דבריו דאם אמר לכשיתלשו ונתלשו הוא לתולשן אינו מחוסר מעשה ולכשיתלשו שניהם דבריו קיימים לבאר לנו דמ"ש דאפילו אמר לכשיתלשו תרומה היינו קודם שנתלשו אבל אחר שנתלשו דבריו קיימים והוא נלמד מדברי התוספתא הנזכר דנתלינו למדים דבהיא דלכשיתלשו לא חל שם תרומה כי אם אחר שנתלשו ולא משעה ראשונה כמו שכתב הרע"ב ז"ל וכיון דר"ע הא דפירות לכשיתלשו מדמי לה פשיטא דה"ה בחלה נמי לא הוי חלה ולא חל שם קדושת חלה על אחר שישלים השיעור ולא קודם אלא דהכי של קודם השלמה שאינו צריך שוב לחזור ולק שם חלה בשעה שמשלים וא"כ אם החלה אינה שיחול עליה קדושת חלה בשעה שחזר ועש אחד אין אפשר דפוטר ר"ע מחלה אחרת כיון חלות קדושת החלה אין החלה בעין כדי שיח קדושת חלה ודוחק לומר דמיירי דהחלה הי בשעת השלמה וקולא וחומרא הוא כי לר"ע א לחזור ולקרות לה שם חלה אחר שהשלים לרבנן דצריך לחזור ולקרות לה שם דהקולא ו הכל תלוי בהא דלר"ע אין צריך לחזור לקרות חלה דבזה איכא צד חומרא ואיכא צד קולא דל דאם הפריש חלה אחרת אחר שהשלים השי לרבנן החלה הראשונה מותר לזרים אבל לר"ע ה היא חלה גמורה והזר האוכלה חייב מיתה ו קולא הוא דאפילו לא חזר וקרא עליה שם חלה חשיב כאילו לא הפריש חלה ודין טבל גמור העיסה ולר"ע הותרה כל העיסה ויצאת מידי והנה מלבד דזה דוחק דפשט מתני' דקתני ועשאו עיסה אחת ר"ע פוטר משמע דאפילו א הראשונה בעין בשעת השלמה פוטר וכן י"ל הירושלמי במתניתין דאמרינן הוו בעין מימר מ ר"ע הנוטל חלה מקב חלה מהלכה הא מדבר לא מן מה דתנינן ר"ע פוטר וחכמים מחייב אמרה אפילו דבר תורה ע"כ ואם איתא ד ר"ע אלא כשהחלה בעין כשעשאן עיסה א אכתי י"ל דלא אמר ר"ע אלא מדרבנן דכיון בעין בשעת החיוב הרי דחלה הזאת עצמה נמי מן התורה דאף דאינו קורא לה שם עכ לשם חלה הופרשה מעיקרא ולב ב"ד מתקנו מן הקב מתנין עליה שיהיה חלה גמורה עכשי דכיון דנותנה לכהן עכשיו לשם חלה חשיב כאי לה שם עכשיו ומדדחי הש"ס סברא זאת ש"מ פוטר אפילו אין החלה בעין דלמפרע משעה הויא חלה וע"כ דבר תורה הוא יתר על כן הר"מ בפי' המשנה ומדברי הרע"ב מתבא דלר"ע חל שם קדושת חלה על הראשונה משעה ראשונה ומשעת הפרשה אסורה לזר מסקנת הירושלמי דמדמי לה לאומר לכשיתלשו כמו שמתבאר מהתוספתא הנזכר דקודם שנ חל שם תרומה כלל ואפילו כשיתלשו לא חל שם למפרע משעה ראשונה דאם אנו אומרים התרומה תלוי ועומד עד שיתלשו וכשנתלשו חל איך אמרי' דיכול לאכול מהם עראי קודם שת דלמפרע נעשה תרומה ואסורה לזרים למפרע דפשיטא הוא דהמפריש תרומה על תנאי ואמר יהיה תרומה אם יהיה כן וכן פשיטא דקודם התנאי אסור לזר לאכול כיון דבקיום התנא תרומה למפרע אשר ע"כ נראה לומר דמאי דר"ע מדמי לה לאומר לכשיתלשו היינו לומר לאומר פירות אלו יהיו תרומה מעכשיו ל דהכא נמי כיון דמפריש חלה מן הקב ואד דאין חלה פחות משיעור אנן סהדי דכוונתו כא ואמר שתהיה חלה מעכשיו לכשישלים שיעור ח דהפריש שם וסתמא הוא כאילו מפריש חלה דכין בדעתו לומר דכוונתו כאילו פירש ולכשישלים השיעור דבכה"ג גבי פירות מחוב אמר מעכשיו ולכשיתלשו אף דלא מצי חייל תרומה בגוף הפירות קודם תלישה ונראה ודא תלישה אין בה איסור תרומה לזרים כיון דלא אפשר שיחול קדושת תרומה על המחובר מ"מ נכה דאמר מעכשיו ולכשיתלשו אינו יכול לחזור בו לעשות אותם תרומה למקום אחר ולתרום על המחובר אחר וכמו שיש ללמוד מדין מקנה דבר שלא בא לעולם דלמ"ד אדם מקנה דשלב"ל אף לדידיה חל הקנין משעה ראשונה ועכ"ז אם אמר מעכשיו ולאחר שיבואו לעולם לא מצי לחזור קודם לעולם וגם ל"מ דבאומר מעכשיו בדבר שלב"ל לא בעינן שיהיה השטר קיים כשבאו לעולם וה"ה דאמר מעכשיו חל ונגמר הקנין משעה ראשונה אף שלא באו עדיין לעולם ולא מצי לבטל הקנין דבר כלל וכמו שכתבתי בזה בקונטרס גם מקושר סי' ט"ו דע"ב ע"ג יעו"ש באורך וא"כ י"ל דה"ה מעכשיו ולכשיתלשו דמשעה ראשונה כבר נגמר ענין חלות התרומה לענין זה שאינו יכול לחזור אם נאבדו ונגנבו הפירות התלושין קודם שנתלשו המחוברין כיון דהפירות התלושין הוו תרומה משעה ראשונה נפטרו הפירות המחוברין כשנתלשו אף דהתרומה שהפריש עליהם אינה בעין שכתבו התוספות והרשב"א והריטב"א בפרק האומר דכ"ת באומר מעכשיו במקנה דבר שלא בא לעולם דלא בעינן שיהיה השטר קיים כמ"ש שם דאף דעיקר חלות הקנין בגוף הדבר אי אפשר כי שיבואו לעולם ועיקרו הוא ע"י השטר והשטר אינו בעין עם כל זה אמרינן כיון דנגמר הקנין סגי אף דאין השטר בעין כשבאו לעולם וה"ה לענין תרומה דכיון דנגמר ונקבר חלות שם תרומה ראשונה אף דבשעה שנתלשו המחוברין אינם בעין נפטרה ע"י וה"ה לענין זה דלר"ע כיון דה אומר מעכשיו ולכשישלים אף דאין החלה בעין בשעה שהשלים נפטר בחלה הראשונה למפרע אפשר שיחול קדושת חלה משעה ראשונה על גוף החלה לאוסרה לזר מ"מ כיון דאומר מעכשיו את העיסה אף שאינה בעין בשעת השלמה ואפשר עוד דכיון דהויא חלה למפרע ופוטר העיסה השלמה אף דאינה בעין ה"ה דיהיה אסורה לזר משעה ראשונה דבהכי ניחא דברי הר"מ בפי' הנזכר לעיל דאף דלא יהיה לה חיוב מיתה מ"מ איסורא איכא :

ואולם כ"ז אפשר לומר לסברת התוספות והרשב"א בפרק האומר אבל לפי סברת רבינו הרמב"ן ש האומר בחידושיו דס"ל דלא מהני מעכשיו לדבר שלא בא לעולם כי אם דוקא לשלא יוכל עד שלא בא לעולם אבל אם השטר שחרור או שטר מכר אינו בעין כשבא לעולם כיון דאי אפשר השחרור או הקנין בגוף הדבר מעכשיו כי אם אחר שבאו לעולם צריך שיהיה השטר קיים יעו"ש א"כ ה"ה לפי סברתו באומר מעכשיו לכשיתלשו או באומר מעכשיו לאחר שישלים השיעור דלא מהני לענין חזרה אבל כל שאין הפירות בעין או החלה בעין בשעה שהשלים השיעור אינו פוטר כיון חלות הקדש החלה הוא בשעת השלמה ולדידיה אכתי קשה גבי מתני' דר"ע פוטר אפילו שאין בעין כיון דאפילו באומר מעכשיו בפירות לא מהני : **והנה** הפוסקים אחרונים שלו ונסתפקו דקי"ל כר"י דחצי שיעור אסור מן התורה לענין איסור אי אמרינן נמי הכי לענין מצות עשה דאם אלא חצי כזית מצה אי חייב מן התורה לאכול חצי זית כיון דחצי שיעור חשיב מן התורה לענין וה"ה לענין מצוה וכבר הארכתי בזה בספר תוספת דרבנן באות חי"ת חצי שיעור יעו"ש לכאורה מוכח דבמצות עשה לא שייך דין חצי שיעור מדין חלה דלכו"ע פחות מה' רבעים פטור מן התורה איתא אמאי לא מחייבינן ליה מדין חצי שיעור דאף דדוקא בה' רבעים חייבה תורה מ"מ היינו לקיים מצות עשה גמורה אבל בפחות קצת מצוה איכא מן התורה כדמיון חצי שיעור לאיסור דייקינן שפיר נראה פשוט דאין כאן שום ראיה מחלה דספק זה לא נימן להפסתק כי אם במצוה חיובא הוא לעשותה בדין מצוה דחיובא רמייא עליה כאכילת מצה וא"כ י"ל דאם לא מצא לקיים כתיקנה יקיים קצת בחצי שיעור אבל גבי מצות חלה דלא חייבה התורה לעשות עיסה כשיעור מצות חלה אלא דאם רצה לעשות עיסה כשיעור חייב להפריש ממנה חלה וכיון דאינו בר חיובא

עיסה

חלה פ"ד מ"ה **חלה** *[כב] שני קבין שניטלה חלתן של זה בפ"ע ושל זה בפ"ע חזר ועשאן עיסה אחת רבי עקיבא פוטר וחכמים מחייבין נמצא חומרו קולו *נוטל אדם כדי חלה מעיסה שלא הורמה חלתה לעשותה בטהרה להיות מפריש עליה והולך חלת דמאי עד שתסרח שחלת דמאי ניטלת מן הטהור על הטמא ושלא מן המוקף ירושלמי עד שתסרח מאוכל אדם :

שם מ"ז **תנן** *ישראלים שהיו אריסין לעובדי כוכבים בסוריא ר"א מחייב פירותיהן במעשרות ובשביעית ר"ג פוטר ר"ג אומר שתי חלות בסוריא ור"א אומר חלה אחת אחזו קולו של ר"ג וקולו של ר"א חזרו לנהוג כדברי ר"ג בשתי דרכים · ירושלמי הלוקח מן הנחתום בסוריא צריך להפריש חלת דמאי דברי ר"ג וחכמים אומרים אינו צריך אמר רבי חנינא קומי רבי מנא ויאות אמר ר"ג מאי טעמא דרבנן א"ל כשם שלא נחשדו ישראל על תרומה בארץ כך לא נחשדו על חלה בסוריא ודוקא בסוריא שאומת קדשים עליהם אבל בחו"ל לא הלוקח מן הנחתום ומן האשה שהיא עושה למכור בשוק צריך להפריש חלת דמאי מבעה"ב אם נתארח אצלו בעיסתו או שראה אותו מגבל את של אחר כדי לתקן לו עיסתו א"צ להפריש ואם מן הסתם חייב להפריש וכן הלכה :

שם מ"ח **תנן** *רג"א ג' ארצות לחלה מא"י ועד כזיב חלה אחת מכזיב ועד הנהר ועד אמנה שתי חלות אחת לאור ואחת לכהן של אור יש לה שיעור ושל כהן אין לה שיעור מהנהר ועד אמנה ולפנים שתי חלות אחת לאור ואחת לכהן של אור אין לה שיעור ושל כהן יש לה שיעור וטבול יום אוכלה רבי יוסי אומר אינו צריך טבילה ואסורה לזבים ולזבות לנדות וליולדות ונאכלת עם הזר על השלחן וניתנת לכל כהן ע"כ פירוש מא"י ועד כזיב נתקדשה הארץ בראשונה ובשניהם מכזיב ועד הנהר ומכזיב ועד אמנה לא נתקדשה בקדושה שניה דעולי בבל מהנהר ומאמנה ולפנים חו"ל כדמוכח במסכת שביעית ור"ג לטעמיה דאמר שתי חלות בסוריא וה"ה בחו"ל :

גירסא ירושלמית של אור יש לה שיעור שהוא דבר תורה פירוש שיש לה עיקר בתורה ושל כהן אין לה שיעור שהוא מדבריהם ויפריש לאור ולא יפריש לכהן שלא יהיו אומרים ראינו תרומה טמאה נשרפת ויפריש לכהן ולא יפריש לאור שלא יהיו אומרים ראינו תרומה טמאה נאכלת מתוך שהוא מפריש שתיהן לכך הוא נשאל · מהנהר ומאמנה ולפנים זו וזו מדבריהם הן מוטב לרבות בנאכלת ולא לרבות בנשרפת · הא דתנן וטבול יום אוכלה רבי יוסי אומר אין צריך טבילה ואסורה לזבים וכו' בהא קמיפלגי דת"ק סבר אע"ג דמדבריהם היא אצרכוה רבנן טבילה שלא יאמרו ראינו תרומה טהורה נאכלת בטומאה וכיון דאצריך בה טהרה במעשה נשאל הוא ור"י סבר אינה אסורה אלא למי שטומאה יוצאה עליו מגופו כגון זבים וזבות נדות ויולדות וה"ה לבעל קרי והלכתא כת"ק הילכך אסורה נמי אף לטמא מת וכי מהניא ליה טבילה ה"מ בטמא שרץ ונבלות ודכוותיהו אבל בטמא מת לא מהניא ליה טבילה ולא מידי דאטו הזאה יש לנו ודוקא בחלה שניה דכיבוש ראשון וסוריא אבל חלה ראשונה דחו"ל אינה צריכה טבילה אלא למי שטומאה יוצאה עליו מגופו וחלה שניה מותרת לכולן כדכתבינן לעיל וכן הלכתא · ונאכלת עם הזר על השלחן ירושלמי הורה רבי אבוהו בבצרה שהיא צריכה רוב אמר רבי יונה מלמד שהיא עולה בפחות ממאה ואינה נאסרת באחד ומאה אמר ר' זעירא מתניתין אמרה אפילו באחד ואחד ותנינן ונאכלת עם הזר על השלחן וכבר ברירנא שהיא בטלה ברוב אפילו לאוכלה זר : וניתנת לכל כהן ירושלמי בין לכהן חבר בין לכהן ע"ה :

ביצה ד' ט. **גרסינן** בפרק ביצה שנולדה ביו"ט *אמר שמואל חלת חו"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש וכל שכן שהיא ניטלת שלא מן המוקף וכן הלכתא וכד בעי למשקל חלה מאגנא מבעי לאקדומי ואפרושיה והוא מברך אשר קב"ו להפריש חלה והדר לימא תהוי חלה *ואמר רב יהודה אמר שמואל כל המצות פסחים קז: בולן

כולן מברך עליהן עובר לעשייתן ותניא בתוספתא היה מהלך להפריש תרומה ומעשרות אומר ברוך אקב"ו להפריש תרומות ומעשרות · מאימתי מברך עליהן משהפרישן תניא אידך היה מהלך להפריש תרומות ומעשרות מברך משהפרישן הפרישן אם עתיד לקרות להם שם אין בהם משום קדושה עד שיקרא להם שם ואם אין עתיד לקרוא להם שם כיון שהפרישן נתקדשו הילכך אם אין עתיד לקרות להם שם מברך קודם שיפרישן כדי שיברך עובר לעשייתן :

עיסה כשיעור אם עשה פחות מכשיעור ליכא שום סרך מצוה להפריש חלה ממנו ואולם יש קצת סמך לומר דאין דין חצי שיעור במצות עשה דהא"כ אמאי לא אמרו דטעמיה דר"ע דאמר דהטומל חלה מן הקב בדיעבד הויא חלה הוא משום דאף לכתחלה אין להפרים מחצי שיעור כיון דלא חייבה תורה לעשות עיסה כשיעור כדי להפרים ואלא מ"מ בדיעבד שכבר הפרים חלה מחצי שיעור כיון דמלינו בעלמא דאיכא קצת מצוה בחצי שיעור מן התורה בדבר דחיובא רמייא עליה לעשותה מטעם דחזי לאצטרופי ה"ה לענין חלה דאף דלא רמייא עליה חיובא להפרים לכתחלה כיון דאין לו חיוב לעשות עיסה להתחייב מ"מ בדיעבד שכבר הפרים חלה לשם מצוה וקרא עליה שם קדושת מצות חלה נתקדשה בקדושת פיו מדין אמירה לגבוה ואל עליה שם חלה כיון דעכ"פ מקיים קצת מצוה בחצי שיעור בעלמא ומדלא אמרינן הכי ש"מ דבכל גוונא לא מלינו שום סרך מצוה בחצי שיעור ואפילו דקרא עליה שם חלה ורלה זה להתחייב לא חלה עליה שום קדושה דחשיב כמפרים חלה מעיסה של אורז ושאר מינים שאינם חייבים דאפילו הפרים לא קדים קדושת חלה משא"כ אי יש קצת מצוה בעלמא בחצי שיעור די"ל דכיון דהוא רצה להקדים חלה זאת לשם חלה חל עליה קדושה כיון דקצת מצוה איכא אלא דיש לדחות ולומר דאין ללמוד כן כי אם לפי המסקנא דמסיק הכא בירושלמי דחזרו לומר דה"ע דר"ע דמדמי ליה לאומר לכשיתלשו אבל לפי מאי דס"ד לומר דה"ע דמדמי לה לפירות שלא נגמרו מלאכתן דלפ"ז סברת ר"ע הוא אפילו בשלא השלים כשיעור לבסוף ואפילו לא היה דעתו להשלים וזו היא סברת הש"ס בירושלמי בפ"ב דחלה עלה דמתני' דאמר ר"ע יעשנה בטומאה ואל יעשנה קבין כנזכר לעיל דלפי סברא זאת ע"כ דטעמיה דר"ע הוא משום דס"ל בעלמא דבמצות עשה מקיים קצת מצוה בחצי שיעור וא"כ ה"ה הכא דאע"ג דלכתחלה לא יפרים מ"מ בדיעבד אם הפרים חלה מן הקב חל קדושה על החלה כיון שהוא מכוין להקדישה לשם חלה ונתקדשה מדין נדר דאמירתו לגבוה דכיון דבעלמא ליכא קצת מצוה בחצי שיעור במקדים חלה מן הקב לא

חשיב כמפרים חלה מן הדבר הפטור ומקום יש לומר דמאי דס"ד הכא והיא דסתמא דתלמודא דפ"ב דחלה הוא לשיטת ר' יוחנן דסבירא ליה בעלמא חצי שיעור אסור מן התורה והוא הדין במצות עשה דאיכא קצת מצוה והמסקנא דהכא הוא לומר טעם טלל אפילו אליבא דר"ל דסבירא ליה חצי שיעור מותר מן התורה: איברא דראיתי להירושלמי גרפ"ג דחלה עלה דמתני' כיון דטותנת את המים מגבהת חלתה וז"ל ר' מתניי' בשם רשב"ל דר"ע היא דתנינן תמן הטומל חלה מן הקב ר"ע אומר חלה וחכ"א אינה חלה וכו' א"ר יוחנן דברי הכל היא כיון שהיא נותנת את המים זו היא לאשית עריסותיכם עכ"ל וממ"ש לעיל בפי' הירושלמי במתני' דפ"ג דלפי מ"ש הטור בסי' שכ"ז דלכל הגירסאות בעינן שיתערבו במים ה' רבעים ע"כ דהפירוש הוא דסבר ר"ל כמסקנת הירושלמי הכא דחשיב כשאמר לכשאפלים השיעור כהאי דלכשנתלשו דהכא נמי אף דקודם גלגול לאו בר חיובא מ"מ דר"ע היא דהכא נמי חשיב כאילו פירש שתהיה חלה לאחר שתתגלגל דאי אפשר דס"ל לר"ל כדס"ד דש"ס הכא וכסברת סתמא דתלמודא בההיא דיעשנה בטומאה וכו' דמלבד דר"ל ס"ל בעלמא חצי שיעור מותר מן התורה ולדידיה אי אפשר לומר טעם זה על דרך האמור יתר על כן דהתם בנתינת המים דהא איכא שיעור שנתערבה במים והחסרון הוא דמחוסר גלגול גמור לא שייך טעם זה כלל כי אם טעם דהשבינן ליה כאילו התנה ואמר ביהיה חלה לאחר שתתגלגל ואם איתא דיי"ל דלר"י דס"ל חצי שיעור מותר מה"ת שייך לומר דהעיקר כסתמא דתלמודא בההיא דיעשנה בטומאה וכו' א"כ אמאי קאמר ר' יוחנן בהאי ליטנא אמר ר"י דברי הכל היא דמשמע דאזיל ומודה דפליגי רבנן ור"ע באופן זה דנתינת המים כיון דלדידיה בכה"ג דליכא טעמא דדין חצי שיעור דעלמא אפילו ר"ע מודה ודוחק לומר דלטעמיה דר"ל קאמר כי האי ליטנא דדברי הכל היא דלדידיה מעיקרא ליכא פלוגתא דרבנן ור"ע ודו"ק כי קצרתי :

סליק הלכות חלה

מתני' *הבכור נאכל שנה בשנה בין תמים בין בעל מום שנאמר °לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה נולד בו מום תוך שנתו רשאי לקיימו כל י"ב חדש לאחר שנתו אינו רשאי לקיימו אלא עד ל' יום: גמ' [כג] *מדקתני נולד לו מום תוך שנתו למימרא דלשנה דידיה מנינן ליה מנא הני מילי אמר ר"י אמר קרא לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה איזו היא שנה שנכנסת בחברתה

תורה אור

°דברים טו

מתני' הבכור נאכל שנה בשנה וכו' · צריך לידע הא דקתני בין תמים בין בעל מום אם שניהם הן מן התורה דאפילו בע"מ נאכל בתוך שנתו מן התורה או דלמא דוקא תמים הוי מדאורייתא ובעל מום אינו אלא מדרבנן דהא עיקר קרא דלפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה בתמים משתעי (קרא) דלפני ה' אלהיך תאכלנו במקום אשר יבחר ה' כתיב ונראה דאף בעל מום מן התורה הוא וכן נראה מדברי הספרי בפרשת ראה בפ' כל הבכור וז"ל מגיד הכתוב שהבכור נאכל כל שנתו אין לי אלא בכור תם בע"מ מנין ת"ל כל הבכור ע"כ וכתב מהר"א נחום ז"ל בביאורו על הספרי שמצא כתוב פירוש הספרי וז"ל וקלע"ד לפרש הא דקתני הכא מגיד שהבכור נאכל כל שנתו אקרא דתאכלנו שנה בשנה סמיך כפשטיה דקרא ומרבוייא דכל יליף בכור בעל מום שנאכל כל שנתו עכ"ל הרי דאיכא רבוייא דכל לאתויי בעל מום דנאכל כל שנתו וכן נראה מדברי הר"מ בפ"א מהל' בכורות דין ה' שכתב וז"ל הבכור נאכל בתוך שנתו בין תמים בין בעל מום שנאמר לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה וכי יהיה בו מום בשעריך תאכלנו וגו' עכ"ל :

ונראה דטונתו במה שהביא סיפיה דקרא וכי יהיה בו מום וגו' הוא לומר דמהאי קרא יש ללמוד דה"ה דבעל מום נאכל שנה בשנה כתמים דפשט הכתוב מורה דאין חילוק בין תם לבעל מום כ"א דתם אכילתו לפנים בבית הבחירה ובעל מום בשעריך תאכלנו הא לענין זמן אכילתו זה וזה שוים דגם בעל מום נאכל כל שנתו ובפרט דמדכתיב וכי יהיה בו מום וגו' בוי"ו ולא כתיב כי יהיה בלא וי"ו איכא למימר וי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמדו שניהם זה מזה דמה תמים נאכל כל שנתו אף בעל מום כן וכיוצא לזה אמרינן בפ"ב דבכורות (דף כ"ה ע"א) גבי קרא דלא תעבוד בבכור שורך וגו' מנין ליתן את האמור של זה בזה וכו' ת"ל לא תעבוד ולא תגוז ופירש רש"י לא תעבוד ולא תגוז וי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמדו שניהם זה מזה ע"כ וה"ה הכא אלא שצריך טעם אמאי לא הביא הר"מ ילפותא דספרי דיליף לה מרבוייא דכל הבכור ובקש דרשא אחרת וי"ל דהר"מ ס"ל דהעיקר כדרשא אחרת דאמרינן התם בספרי וז"ל מלמד שהבכור נאכל כל שנתו אין לי אלא בכור מנין לרבות כל הקדשים ת"ל כל הבכור וס"ל להר"מ דדרשות חלוקות הן ותנאי נינהו ותנא קמא דריש רבוייא דכל לבעל מום ותנא בתרא דריש רבוייא דכל לשאר קדשים והעיקר כתנא בתרא וכן נראה מהא דאמרינן בפ"ק דר"ה (דף ו' ע"ב) דתניא אחד בכור ואחד כל הקדשים כיון שעברו עליהם שנה בלא רגלים רגלים בלא שנה עובר בבל תאחר וכתבו התוס' ד"ה אחד וכו' וז"ל נהכי נקט בכור דעיקר שנה בבכור כתיב מדכתיב כל הבכור וגו' מלמד שהבכור נאכל כל שנתו כלומר דכתיב ביה תאכלנו שנה בשנה ושאר הקדשים דריש התם מכל עכ"ל וכוונתם על דרשת הספרי שנזכר לעיל · ויש להביא ראיה ברורה דס"ל להר"ם דהא דבעל מום נאכל כל שנתו הוא מדאורייתא מדרשא זאת ואינו בדרך אסמכתא דהא גבי מתני' דסוף פרקין דלעיל דקתני שער בכור בעל מום שנשר ואח"כ שחטו דחכמים אוסרים ואמרינן בגמרא שם דהיינו טעמא דילמא אתי לשהוייה כתב הר"מ בפירוש המשניות שם ובפ"ה דעדיות דהטעם הוא משום דמצוה לאוכלו בתוך שנתו בין תם בין בעל מום וכן כתב בספר יד החזקה בפ"ג דהל' בכורות דין י"א וז"ל וכבר ביארנו בהל' מעילה שלא גזרו גזירה זו אלא על הבכור ועל המעשר בלבד שאינם באים לכפרה שמא ישהם אלא כדי ליקח כל הנשר שינשור מהם וכבר ביארנו שמצוה לאכלו תוך שנתו בין תמים ובין בעל מום עכ"ל ואם איתא דהא דבעל מום נאכל תוך שנתו אינו אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא א"כ איך אפשר לומר דאסרינן בהנאה לשער בכור בעל מום שנשר מחיים מטעם זה שמא ישהנו יותר משנתו כיון דעיקרא דדין זה אינו אלא מדרבנן ואיך שייך לגזור בדבר דאפילו אם ישהנו לאחר שנתו אינו אלא דעבר אאיסור דרבנן דהא ודאי לא שייך למגזר אלא כשהדבר שנגזר עליו הוא מדאורייתא וכמו שלמד מרן זקני זצוק"ל בספר יבין שמועה כלל תקפ"ז מההיא דאמרינן בפ' ממלין (דף לו.) אהא דאין רוכבין וכו' יעו"ש :

איברא דרש"י גבי הא דשער בכור פירש במתניתין ובכל הסוגיא שם דהיינו טעמא דאי שריית למר הטשרת מחיים אתי לשהוייה לבכור ואתי ביה לידי תקלה שיגוזז ויעבוד בו ופסולי המוקדשים אסירי בגיזה ועבודה עכ"ל אשר על פי טעם זה כתב רש"י גבי מאי דבעי רבי ינאי התולש למר מטולה תמימה מהו וכתב רש"י דבעלת מום לא תבעי לך דודאי לרבנן אסור דאי שרית ליה אתי לשהוייה ואתי לידי גיזה ועבודה ע"כ ואילו הר"מ לפי שיטתיה דטעמא דבכור הוא משום דאפילו בעל מום נאכל תוך שנתו כתב בפ"א מהל' מעילה דלכל שיתלש מכל הקדשים אחר שנפל בהן מום הרי הוא מותר בהנאה כיון דלא שייך טעמא דנאכל בתוך שנתו דס"ל להר"מ דלא שייך למיחש דאתי לשהויי ואתי לידי גיזה ועבודה שהדבר כחוק שיעבוד בו ויגזוז אותו ויעבור על לאו בידים ולא חשו לשהייה בכיוצא בזה אלא בבכור ומעשר שצריך לאוכלו בתוך שנתו ואפילו לא יעבוד ולא יגזוז עובר בשהייתו והנה כי כן צריך להבין לדעת רש"י מנ"ל הא דים לחוש דאתי לידי גיזה ועבודה ועפ"י זה הוליד דין זה דאפילו בשאר פסולי המוקדשים שייך חששא זאת בהיות שבמתני' ובברייתא לא הוזכר דין זה בבעל מום כ"א דוקא בבכור דשייך למיחש משום דצריך לאוכלו בתוך שנתו ולמה לא ניחא ליה לומר טעם זה כסברת הר"מ ולא להוליד חששא זאת דאתי לידי תקלה וכ"ת לענין דינא דה"ה בקדשים ואם נאמר דס"ל לרש"י דהא דבעל מום נמי צריך לאוכלו תוך שנתו אינו אלא מדרבנן ורבוייא דכל הבכור דאמרינן בספרי אסמכתא בעלמא אתי שפיר דמשו"ה ע"כ נ"ל דעיקר החששא הוא דילמא משהי ליה ואתי לידי תקלה דמשום דצריך לאוכלו בתוך שנתו אי אפשר שאסרו הנשר שנשר מחליו כיון דמעיקרא אפילו אם ישהנו אינו אלא מדרבנן ובאיסור דרבנן לא שייך למגזר ולדעת הר"מ דהוכחנו דס"ל דאפילו בעל מום נאכל תוך שנתו מן התורה יש לדקדק מהא דאמרינן במתניתין ת"ש דתניא בכור בזמן הזה וכו' נולד לו מום בתוך שנתו רשאי לקיימו כל י"ב חדש אחר שנתו אינו רשאי לקיימו אפילו יום אחד ואפילו שעה אחת אבל מפני השבת אבדה לבעלים אמרו רשאי לקיימו ל' יום ע"כ דהא לקמן בר"פ כל פסולי המוקדשים (דף לא ע"ב) גבי מעשר בהמה דאינו נמכר לא חי ולא שחוט אמרינן דמעשר בהמה של יתומים מותר למוכרו משום השבת אבדה שאין יכולין לאוכלו כולו ויסריח ומסקינן התם דלא התירו מפני השבת אבדה במעשר של יתומים אלא בשחוט דאינו אלא מדרבנן דגזרו לאחר שחיטה אטו לפני שחיטה וביתמי אוקמוה רבנן אדאורייתא יעו"ש · וא"כ הכא אם איתא דמן התורה אינו נאכל אלא בתוך שנתו איך מפני השבת אבדה לבעלים אנו מתירין להשהותו אחר שנתו לעבור על איסור תורה מפני השבת אבדה · ועיין מ"ש הרב בספר א"ז בפ"ק דב"ק דף כו ע"ד משם ספר המאירי ז"ל שכתב גבי הא דמעשר בהמה של יתומים דמותר למוכרו מפני השבת אבדה שהקשה ואע"פ דאין עשה דוחה ל"ת והרי בכאן השבת אבדה עשה ולא ימכור לא תעשה ותירץ דבשחוט אינו אלא איסור דרבנן וכתבתי עליו בס' תוספת דרבנן דף לא ע"ב דאף דקי"ל דעשה דוחה ל"ת מ"מ כוונתו דעשה כי האי דהשבת אבדה דממונא הוי לא דחי ל"ת דלא דחינן איסורא מקמי ממונא כדאמרינן במסכת ב"מ (דף ל ע"א) יעו"ש · וא"כ כיון דעיקר הטעם הוא משום דלא דחינן איסורא מקמי ממונא הכא נמי אף דדין זה דאינו נאכל כי אם בתוך שנתו עשה הוא מ"מ כיון דאסור נאמרו ולאו הכא מכלל עשה הוא איך דחינן איסור זה מקמי ממונא דהשבת אבדה וי"ל

דע"כ לא ריבה קרא דבעל מום נמי נאכל בתוך שנתו אלא דוקא בזמן שבית המקדש קיים דבכור תם ראוי להקרבה ועיקר אזהרה היתה על בכור תם שלא יאחר הקרבתו עד לאחר שנתו ולמוזק אזהרה זאת דהקרבת התם תוך שנתו הזהירה תורה גם על הבכור בעל מום שלא יאחר אכילתו עד לאחר שנתו כדי שלא יבא לטעות לאחר הקרבתו של בכור תם עד לאחר שנתו אבל בזמן הזה דליכא הקרבה בבכור תם תו ליכא אזהרה מן התורה שלא יאחר אכילתו של בעל מום לאחר שנתו ואינו אלא מדרבנן שתקנו חז"ל שלא לאחר אכילתו עד לאחר שנתו זכר לבכור בזמן המקדש וא"כ הכא בברייתא זאת דהתירו שלשים יום לאחר שנתו דמיירי בזמן הזה כיון דאינו אלא מדרבנן התירו מפני השבת אבדה דומיא דמעשר בהמה של יתומים דבהכי י"ל דגם רש"י אזיל ומודה לסברת הרמב"ם דבזמן הבית אפילו בעל מום הוי מן התורה אלא דלא ניחא ליה לפרש גבי מתני' דשער בכור שנשר מחיים דאסרו חכמים מטעם שלא יבא לאחרו עד אחר שנתו דהא סתמא קתני דמשמע דדין זה איתיה אפילו בזמן הזה ובזמן הזה דאינו אלא מדרבנן לא שייך לומר דגזרו מפני איסור דרבנן ועי"כ נ"ל דהאי טעמא דמתני' דחיישינן דילמא אתי לידי תקלה דגיזה ועבודה אלא דלפי זה נ"ל דהר"מ ס"ל דדין זה דלמר שנשר לא שייך כ"א בזמן הבית וזה דוחק דכל כי הא הוי ליה לפרש דבזמן הזה אם נשר מחיים לא אסרינן ליה אחר שחיטה כיון דלא שייך למגזר שמא יאחר אכילתו לאחר שנתו כיון דאינו אלא מדרבנן כדבר האמור :

ועוד דא"כ נ"ל דהא דהתירו חז"ל מפני השבת אבדה ל' יום אינו אלא בזמן הזה וסתמא דמתני' נראה דהיתר זה הוא אפילו בזמן הבית וכן נראה מסגנון דברי הר"מ בפ"א מה"ב דין ע' שכתב דמותר לקיימו ל' יום ופשט דבריו נראה דבזמן הזה הוא דהא אח"כ כתב דין הבכור בזמן הזה וחזר ולמד אותנו דבזמן הזה נמי מותר להשהותו ל' יום : וראיתי להלבוש ביו"ד סי' ש"ז שכתב וז"ל תם בזמן הבית היה מצוה להקריבו תוך שנתו דכתיב לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה לפיכך אמרו חז"ל גם בעל מום מצוה לאכלו תוך שנתו עכ"ל נראה מדבריו דס"ל דבעל מום דמצוה לאוכלו תוך שנתו לעולם אינו אלא מדרבנן שהרי כתב דתם הקרבתו הוא מצוה מן התורה להקריבו תוך שנתו ולפיכך אמרו חכמים ז"ל דגם בע"מ מצוה לאוכלו תוך שנתו ולפי האמור הא ליתא דבע"מ נמי מן התורה הוא וראיתי להדרישה בסי' הנזכר שכתב על מ"ש הטור ואף בעל מום מצוה לאוכלו תוך שנתו וז"ל ולא לאשהויי דלא ליתי לידי תקלה עכ"ל וכן כתב הטורי זהב יעו"ש ולפי האמור אינו מטעם זה אלא דמצותו בכך שיהא אכילתו בתוך שנתו מן התורה ואפילו אם נאמר דבזמן הזה הוא מדרבנן כאמור מ"מ אינו מטעם זה אלא תקנו חז"ל אכילתו בתוך שנתו זכר למקדש כמו שמלינו כמה דברים שתקנו חכמים לקיים בזמן הזה זכר לזמן בית המקדש ואין הענין מפני התקלה ועיין במה שנכתוב עוד בזה לקמן בס"ד :

[כג] גמ' מדקתני נולד לו מום בתוך שנתו למימרא דלשנה דידיה מנינן וכו' : הנה כתבו התוס' בד"ה שנה בשנה וכו' וז"ל וצריך לאוקמא הך שמעתא בשנה בלא רגלים שברגלים בלמודייהו בלא שנה איכא בל תאחר כדאמרינן בפ"ק דר"ה [דף ו:] עכ"ל והרב כ"י הביא משם תוספות חיצוניות שכתבו באופן זה וז"ל והקשה רבינו אלחנן דהכא משמע שמותר לאחר הקרבתו עד שתתמלא שנתו ואמאי הא אמרינן בפ"ק דר"ה [דף ה:] שעובר בבל תאחר כשעברו עליו ג' רגלים וי"ל דלא שייך בל תאחר אלא למי שעולה לרגל אבל מי שאינו יכול לעלות לרגל כגון זקן וחולה או מי שאין לו קרקע אינו עובר בבל תאחר אם משהה להביא בכורות יותר מג' רגלים דאמרינן התם אשה מה היא בבל תאחר מי אמרינן הא ליתא בראייה או דלמא הא איתא בשמחה משמע מינה דמאן דליתיה לא בשמחה ולא בראייה ליתיה בבל תאחר עכ"ל דכפי דברי התוס' חיצוניות מינה ניחא תירוץ זה דהכא מיירי בשנה בלא רגלים אפילו לענין הלכה דהא הכי גווני דאמרינן בפ"ק דר"ה (דף ו:) דמשכחת לה שנה בלא רגלים לא אתו אליבא דהלכתא לפי מאי דקי"ל דג' רגלים סגי אפילו שלא כסדרן כמ"ש הר"מ בפי"ד מהלכות מעשה הקרבנות וקיימא לן כחכמים דערכין [דף ט:] דלא אמרינן דאם נתעברה שנה נתעברה לו ודלא כרבי שם וגם קי"ל כאחרים [שם וש"נ] דאין בין ר"ה לר"ה אלא ד' ימים א"כ תו לא משכחת לה שנה בלא רגלים ומדברי הר"מ בפ"א מהלכות בכורות דין י"ג שכתב וז"ל עבר ואיחר הבכור לאחר שנתו אע"פ שהוא עובר בלא תעשה אם היה תם וכו' דמדכתב אע"פ שהוא עובר בל"ת לאשמועינן רבותא דלא מיבעיא בעבר ואיחר לאחר שנתו ולא קא עבר אלאו דבל תאחר כ"א אעשה דשנה בשנה תאכלנו דאינו נפסל אלא אפילו באופן דקא עבר על לא תעשה דבל תאחר אינו נפסל ש"מ דס"ל דמשכחת לה שנה בלא רגלים דהם איתא דלא משכחת לה למה לו לפרש הכי הא בסתמא נמי כיון דעבר ואיחר לאחר שנתו מסתמא קא עבר על לא תעשה דבל תאחר דאין שנה בלא רגלים לפי מאי דקי"ל אתנם לפי דברי התוס' אתי שפיר דמשכחת לה לענין הלכה במי שהיה זקן או חולה ברגלים דלא קא עבר אבל תאחר גם להר"מ נוכל לפרש שנה בלא רגלים באופן זה וכן ראיתי להרב ברכת הזבח בדף קמ"ג ע"ב שכתב כן ליישב לדעת הר"מ ע"פ דברי התוס' דפ"ק דר"ה ד"ה בשלמא לרבי וכו' יעו"ש :

ואולם לע"ד נראה דאין זה ישוב לדעת הר"מ דהא הר"מ ברפ"ב דהל' חגיגה מנה י"א בני אדם הפטורים מן הראייה ובכללם הזקן והחולה והכך והטנוג מאחר שאינם יכולים לעלות על רגליהם ובדין ד' שם כתב וזה לשונו כל החייב בראייה חייב בחגיגה וכל הפטורים מן הראייה פטורים מן החגיגה וכולן חייבים בשמחה חוץ מחרש שוטה וקטן וכו' ע"כ הרי מבואר דס"ל דכולם חייבים בשמחה ובכללם הזקן והחולה הכך והטנוג דלא הוציא מן הכלל כי אם חש"ו וכיוצא מהנזכר בדברי הר"מ וכיון דחייבים בשמחה פשיטא דעוברים על בל תאחר וכמו שמתבאר בדברי התוס' חיצוניות הנזכר וכמ"ש הר"מ בפי"ד מהל' מעשה הקרבנות דאשה עוברת על בל תאחר כיון דמחייבת בשמחה יעו"ש וה"ה בזקן וחולה דכיון דחייבים בשמחה עוברים על בל תאחר והתוס' חילוניות והתוס' בפ"ק דר"ה שהביא הרב בה"ז נ"ע דס"ל דלא כסברת הר"ם דזקן וחולה פטירי נמי משמחה אבל לדעת הר"מ אי אפשר לומר הכי :

ועוד דאעיקרא דמלתא דברי הרב ברכת הזבח שם תמוהים בעיני שכתב בתחילת דבריו וז"ל פסק הר"מ פ"א מהל' בכורות דין י"ג דבכור כיון שעבר עליו שנה בלא רגלים הרי זה בבל תאחר והכי איתא בפ"ק דר"ה השנה ע"כ ולא ידעתי היכן מלא בדברי הר"מ אלו לומר דפסק כהברייתא בפ"ק דר"ה דשנה בלא רגלים עובר על בל תאחר ועל זה תמה עליו דהיכי משכחת לה ולדידי אין כאן שום כתז בדברי הר"מ דאדרבה יש לומר דלפי מאי דקי"ל דלא משכחת לה שנה בלא רגלים כתב בפשיטות אע"פ שהוא עובר בלא תאחר כיון דמסתמא אין שנה בלא רגלים ותה שים לדקדק בדברי הר"ם הוא על דרך ת"ש דמדאילטריך לפרש רבותא דאע"פ שהוא עובר בל"ת ש"מ דמשכחת לה אופן אפילו לאחר שנתו דלא יעבור על בל תאחר וכגון בשנה בלא רגלים דאינו עובר כי אם בעשה דשנה בשנה תאכלנו כ"ל דמאי דאמרינן בברייתא דפ"ק דר"ה דשנה בלא רגלים או רגלים בלא שנה עובר בלא תאחר האי לא תאחר קאי למאי דסליק מיניה ברגלים בלא שנה אבל בשנה בלא רגלים אינו עובר בלאו אלא בעשה דשנה בשנה תאכלנו וכמו שהוא דעת בעל המאור שם בפ"ק ליישב מאי דאמרינן התם דמשכחת לה שנה בלא רגלים לר"ש דאמר בעינן ג' רגלים כסדרן יעו"ש באופן דאין ללמוד מדברי הר"מ אלו כי אם דס"ל דמשכחת לה לענין הלכה שנה

בחברתה הוי אומר זו שנה של בכור [כד] *איבעיא להו היכי קאמר נולד לו מום בתוך שנתו רשאי לקיימו כל י"ב חדש ולאחר שנתו נמי שלשים יום או דילמא הכי קאמר היכא דנולד בו מום תוך שנתו רשאי לקיימו כל י"ב חדש ותו לא והיכא דנולד לו מום אחר שנתו אינו רשאי לקיימו אלא שלשים יום תא שמע בכור שנולד בו מום ט"ו יום בתוך שנתו משלימין לו חמשה עשר יום אחר שנתו ש"מ מסייע ליה לרבי אלעזר דאמר רבי אלעזר נותנים לו שלשים יום משעה שנולד בו מום:

[כה] גרסינן בפרק ד' ראשי שנים *איבעיא להו בכור מאימתי מונין לו שנה אביי אמר משעה שנולד רב אחא בר יעקב אמר משעה שנראה להרצאה ולא פליגי הא בתם והא בבעל מום מי מצי אכיל ליה דקים ליה בגוויה שכלו לו חדשיו [כו] ואי שהייה לבכור לבתר זמניה מעבר קא עבר עליה איפסולי לא מפסיל אלא אי בעל מום הוי שחיט ואכיל ליה ואי תם הוא מקריבו דתניא *אחרים אומרים בכור שעברה שנתו יכול יהא כפסולי המוקדשים ויפסל ת"ל °ואכלת לפני ה' אלהיך [וגו'] מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך מקיש בכור למעשר מה מעשר אינו נפסל משנה לחברתה אף בכור אינו נפסל משנה לחברתה:

מתני'

בלא רגלים אבל ללמוד מתוך דבריו דק"ל דשנה בלא רגלים עובר על בל תאחר אין כאן שום רמז בדבריו:
אבל מה שיש לדקדק בדבריו כאמור צריך טעם דלפי מאי דק"ל היכי משכחת לה שנה בלא רגלים דהוצרך לפרש כך כוונתו דאע"פ שהוא עובר על לא תאחר ואף בזה י"ל דאין זה דקדוק דאם היה שכתב הר"ס בלשון זה אע"פ שהוא באופן שעובר על לא תעשה היה צריך לדקדק דמשמע דמכלל דאיכא אופן דאינו עובר בל"ת כי אם בעשה אבל השתא שכתב בלשון הזה אע"פ שהוא עובר בל"ת אין לדקדק הכי דלשון זה מורה דלעולם כל שאיחר אחר שנתו עובר דלא משכחת שנה בלא רגלים ומאי דהוצרך הר"מ לפרש כן הוא משום דאכתי לא הודיע לנו הר"מ דבבכור עובר על בל תאחר דבפרק י"ד מהל' מעשה הקרבנות לא הזכיר בכור והכא בדין זה הוא שהודיע לנו דין זה דאיכא בל תאחר בבכור ומה שדקדק הרב הנזכר שם דפסק הר"מ שם כהסיא דאמרינן בפ"ק דר"ה בכור מאימתי מונין לו שנה וכו' דאם איתא דלא משכחת לה שנה בלא רגלים א"כ מאי נפקא מינה מאימתי מונין לו שנה הא בין יהיו מונין שנה משעת לידה או מבן ח' ימים סוף סוף אפילו שלא יהיה לו שנה תמימה כל שעברו עליו ג' רגלים עובר בבל תאחר ואי משכחת לה שנה בלא רגלים א"ש דנ"מ מאימתי מונין דכיון דליכא רגלים בעינן שנה תמימה אף זה אינו דקדוק כלל דהא כתבו התוספות בפ"ק דר"ה (דף ו:) ד"ה שנה דבירושלמי מפרש דשנה בלא רגלים תפתר כגון דאקדשיה כשהיה מחוסר זמן ולקמן לא משמע כן דאמרינן אין מונין שנה לבכור אלא משעה שראוי להרצאה עכ"ל וא"כ י"ל דר"מ במאי דאמרינן דאין מונין לו שנה אלא משעה שראוי להרצאה דאם נולד בפסח וכיוצא מהרגלים אם היינו אומרים דמונין לו משעה שנולד הרי יש כאן שנה ורגלים אבל כיון דאמרינן דאין מונין אלא משעת הרצאה הרי אין כאן לא רגלים ולא שנה בתשלום שנתו משעה שנולד:

[כד] אבעיא להו היכי קאמר נולד לו מום וכו' ת"ש בכור שנולד בו מום ט"ו וכו': הנה מקמי הכי מייתי הש"ס ת"ש דתניא בכור בזמן הזה עד שלא נראה להראותו לחכם רשאי לקיימו שתים וג' שנים וכו' ופירש"י עד שלא נראה להראותו לחכם שלא נפל בו מום והתוס' בד"ה עד שלא נראה וכו' פרשו וז"ל ונראה לפרש עד שלא נראה להראותו לחכם שלא נזדמן לו חכם אחר שנפל בו מום שאין זקוק להוליכו למקום רחוק מקום שהחכם שם עכ"ל ונראה דכפי דברי התוס' אלו ע"כ צ"ל דס"ל דנאכל בתוך שנתו בבעל מום אינו אלא מדרבנן כאשר שיערנו לעיל דלא כסברת הר"מ דאם איתא דאפי' בבעל מום הוי מדאורייתא איך אנו מחייבים אותו להוליכו למקום רחוק להראותו לחכם אולי מום הוא דהא קי"ל ספיקא דאורייתא לחומרא וכיון דמן התורה אי הוי מום זה מום קבוע אסור לאחרו עד אחר שנתו עד שלא הראה אותו לחכם דהוי ספק מום קבוע מספיקא חייב להוליכו אצל חכם לברר הדבר ובפרט בספק כזה דבידו לבררו שלא ליכנס בספק איסור אלא עכ"ל דס"ל דבבעל מום הוא מדרבנן ומשו"ה אין מחייבין אותו להוליכו למקום רחוק כיון דספיקא דרבנן לקולא ולע"ד דכפירוש דברי התוס' מתבאר מתוך דברי הירושלמי בפ"ק דר"ה הלכה א' וז"ל כתיב לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה שנה לו ושנה לתמורתו שנה לתם ושנה לבעל מום שנה לבכור ושנה לקדשים שנה בשנה מלמד שהבכור נאכל לב' ימים וכו' תני ר' ישמעאל נולד לו מום בט"ו יום בתוך שנתו רשאי לקיימו לאחר שנתו עד ט"ו יום אמר ר' אילא זאת אומרת שאין שנתו של בעל מום מתורת אמר ר' יוסף מתניתא מסייע ליה לר' אילא הבכור בזמן הזה רשאי לקיימו אפי' ד' וה' שנים עד שלא הראהו לתומחה מה אנן קיימין אם לתם כבר אמור אלא אם אינו ענין לתם תנהו ענין לבעל מום עכ"ל ופירש הרב קרבן העדה וז"ל שאין שנתו של בעל מום מתורת שאין בכור מן התורה שיהיה לבעל מום דוקא שנה ולא יותר דא"כ אפי' נולד לו מום בסוף השנה נמי לא ישלים הל' יום מה אנן קיימין במאי עסקינן דליכא לפרושי עד שלא הראהו לחכם שלא נפל בו מום להראותו לחכם הא כבר אמור דתני בזמן הזה ופשיטא דלא אפשר להראותו אלא ודאי בבעל מום מיירי ואפ"ה מותר להשהותו ד' וה' שנים כל זמן שלא הראהו לחכם ב"ת שאין שנתו של בעל מום מתורת עכ"ל הכי בפי' דיש ללמוד מדברי הירושלמי כמו שיערנו בעיקר דברי התוספות דעד שלא נראה לחכם הוא אפילו אחר שנולד בו מום ומטעם דאין שנתו של בע"מ מן התורה וכדאמר ר' אילא דה"ט דמשלימין לו ל' יום דמפני השבת אבידה דחינן איסור דרבנן דאי הוי מדאורייתא לא דחינן איסורא מקמי ממונא כמ"ש לעיל ובאמת דלפי מה שהעלינו לעיל דדעת הר"מ הוא דאפילו בבע"מ הוא מן התורה הירושלמי הזה הוי תיובתיה ול"ע אם יש לפרש כוונת הירושלמי באופן דלא תקשי ליה להר"מ ולכאורה כשאני לעצמי לא מצאתי אופן לפרשו באופן אחר:

והנה במאי דקתני בברייתא אבל מפני השבת אבידה לבעלים וכו' כתב רש"י דהשבת אבידה לבעלים היינו כהן דאם ביד ישראל הוי זמנין דלא משכח כהן למיתבא ליה ואם ישחטנו מיד יסריח לפיכך רשאי לקיימו ל' יום ואי לא משכח כהן שוחטו ומולחו עד שימצא כהן עכ"ל והתוספות שם חלקו על רש"י וכתבו וז"ל ואומר רבי דמיירי ביד כהן וא"ל שכשיו לבשר ונתנו לו חכמים זמן ל' יום אבל ישראל ממתין עד שימצא כהן עכ"ל ויש לתמוה על פי' רש"י דאי מיירי בבכור ביד ישראל מ"ש ממצות מתנות כהונה הזרוע והלחיים וכו' דאמרינן בס"פ הזרוע (דף קלד ע"ב) דאי אין שם כהן ליתנם לו מעלין אותם בדמים ואוכלן מפני הפסד כהן יעו"ש דבבכור בעל מום נמי כיון דנאכל לזרים כמתנות כהונה למה הקלו חז"ל לאחרו ל' יום כיון דאפשר לעשות תקנה שישום אותו בדמים ושוחטו ואוכלו ונותן דמיו לכהן הבא ראשון וכן במה שכתב דאם עברו הל' יום ולא מצא כהן דשוחטו ומולחו עד שימצא כהן ולמה לא ישחטנו לעצמו על ידי שיתן דמיו לכהן ואין לומר דשאני הכא גבי בכור דאם לא יצטרך הישראל לאוכלו ורוצה למוכרו יהיה לו פסידא במכירתו דהא בכור אינו נמכר באיטליז ואינו נשקל בליטרא וימכר בפחות ממה ששם אותו בדמים דהא ליתא דכיון דלכהן עצמו אין לו זכות לימכר כי אם בשיעור מה שנמכר כדין הבכור א"כ אינו צריך שישום אותו כי אם בדמי שיעור מה שנמכר דהא אין לו לכהן זכות ממון בבכור זה כי אם בשיעור מכירת הבכור וכמו שמתבאר בזבחים (דף עה ע"ב) גבי מאי דבעי רמי ב"ח התפיס בכור לבד"ה מהו שישקול בליטרא יעו"ש וגם על התוספות קשה דכתבו דמיירי בבכור ביד כהן דביד ישראל ממתין עד שימצא כהן ואין לדבר קצבה דאמאי לא נאמר דישום אותו בדמים כדין מתנות כהונה ויקיים מצות אכילה בתוך שנתו אלא דלדברי התוספות י"ל דשאני התם גבי מתנות דאם ימתין עד שימצא כהן יבאישו ויהיה פסידא גמורה לכהן ותתבטל מצות נתינה לכהן לגמרי ולכן התירו לשום בדמים אף דאינו מקיים המצוה כתקנה דעיקר המצוה היא נתינת גוף המתנות ולא דמיהם וא"כ הכא דליכא פסידא לכהן אם ימתין עד שימצא כהן מוטב שיתבטל מצות אכילת הבכור בתוך שנתו כדי שיקיים מצות נתינה בגופו של בכור כתקנה אבל לדעת רש"י דהתינח במה שתקנו להמתין ל' יום אבל אחר הל' יום דלא תקנו להמתין אלא אמרינן שישחטנו וימלחנו אמאי לא חשו שמא יבאש הבשר ויהיה פסידא לכהן והיה ראוי לומר שישום אותו בדמים ויאכלנו או ימכרנו ואם ע"י מליחה לא חיישינן לסרחון א"כ גם במתנות אמאי התירו לשום בדמים הא אפשר למולחם עד שיבוא הכהן ועוד יש לדקדק דמה תועלת יש במה ששוחטו ומולחו כיון דלא מקיים מצות אכילה דהא עיקר המצוה היא לפני ה' תאכלנו שנה בשנה שלא יאחר אכילתו דאין עיקר המצוה שלא יאחר שחיטתו וא"כ למה ישחוט אותו ולא ימתין עד שימצא כהן בלא שחיטה ולזה י"ל דדעת רש"י בדין זה דבעל מום נאכל בתוך שנתו בין בזמן בית המקדש ובין בזמן הזה אינו אלא מדרבנן והטעם שתקנו חז"ל שלא יאחר אותו לאחר שנתו הוא מטעם שלא יבוא תקלה לידו דגיזה ועבודה וכיון שכן כל ששוחטו ומולחו שוב דבבעל מום ליכא מצות אכילה אפי' מדרבנן ומדברי רש"י אלו יש ראיה למ"ש מהר"ם הדרישה ומשם הט"ז דס"ל דהייטו טעמא דבעל מום כדי שלא יבוא לידי תקלה דעכ"ל דרש"י הכי סבירא ליה ונראה דגם התוס' הכא דלתו פירושו ולא הרגישו לדקדק על רש"י בזה דאיך בשחיטה בלא אכילה יצא ידי חובתו סבירא להו נמי דעיקר טעם בעל מום דתקנו רבנן שלא יאחר אותו הוא מפני שלא יבוא לידי תקלה וצריך לומר דלפי שיטת רש"י כתבו כן הדרישה והט"ז דלדעת הר"מ אינו כן דלדעת הר"מ גם בע"מ הוא מן התורה ואפילו אם נכל לומר דגם דעת הר"מ דבזמן הזה הוא מדרבנן מ"מ פשיטא דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון וכיון דבזמן בית המקדש מצוה מן התורה לאוכלו תוך שנתו דומיא דתם אם כן ה"ה בזמן הזה כעין דאורייתא תקון כמו שתקנו כמה דברים שיהיו נוהגים בזמן הזה נמי זכר למקדש ולא הוי טעמא משום תקלה:

[כה] גרסינן בפרק ארבעה ראשי שנים איבעיא להו בכור מאימתי מונין לו שנה וכו': הנה לדעת הר"ס שכבר הוכחנו דעכ"פ ס"ל דבזמן בית המקדש קיים בין תם בין בעל מום נאכל בתוך שנתו מן התורה יש לחקור בהא דאמרינן דאם נולד בעל מום וקים לן שכלו לו חדשיו מונין לו משעה שנולד אבל אם לא נודע שכלו לו חדשיו והוי ספק נפל דלא מצי אכיל ליה עד יום הח' מונין לו מיום השמיני וכמ"ש הר"מ בפ"א מה"ב דין ח' יעו"ש דלפי מאי דס"ל להר"מ בעלמא דכל ספק איסור שריא רחמנא ומדאורייתא לא אזלינן להחמיר אלא מדרבנן אמרו ספק דאורייתא לחומרא א"כ הכא כשלא נודע שכלו לו חדשיו דהוי ספק נפל מן התורה מותר לאוכלו משעה שנולד והנה כי כן שורת הדין דמונין לו שנה משעה שנולד מדאורייתא וכיון דמן התורה מונין לו משעת לידה ואינו יכול לאחרו בתשלום שנתו משעה שנולד אף דמדרבנן החמירו ואמרו דספק נפל אסור כמו שהחמירו בכל הספקות מ"מ היינו דוקא לחומרא לאוסרו באכילה עד יום ח' אבל לא להקל מפני זה לעבור על עשה לאחרו יותר משנתו אם יתחילו למנות מיום הח' דלהחמיר תקנו חז"ל ולא להקל וכיוצא לזה אמרינן בחולין (דף פו ע"א) דאמרינן במתני' דחרש שוטה וקטן ששחטו ביניהם לבין עצמם דלרבנן אף דמספיקא אסור באכילה חייבים בכיסוי דאע"ג דהשוחט ונתנבלה בידו אמרינן התם דפטור וכתב רש"י דה"ט דאשר יאכל כתיב מ"מ הייט

דוקא טולאי נתנבלה דמן התורה לא קרינן ביה אשר יאכל אבל בספק אף דמדרבנן החמירו בכל הספיקות ואסרו אותו באכילה מ"מ כיון דמדאורייתא מותר באכילה וקרינן ביה אשר יאכל אית לן למיזל לחומרא לכל הצדדין לאוסרו באכילה ולחייבו בכיסוי וה"ה הכא גבי ספק נפל ואין לומר דשאני ספק נפל דאיכא למימר אוקים הדבר אחזקתיה דאף דעכשיו מספקינן דילמא אינו נפל מ"מ מתחלתו היה נפל ומוקמינן ליה בחזקתו הראשונה והכי טרע דכל דאיכא חזקה לאסור אפילו הר"ס מודה דאסור מדאורייתא דהא ליתא דכל חזקה דאינו מצוי לעמוד באותה חזקה כי הכא דאף דבתחלתו נפל מ"מ בכל יומא מתגדל ויוצא מידי נפל לאו חזקה הוא וכמ"ש מהרימ"ט בח"א סי' מ"ה דחזקת קטנות לאו חזקה היא מהאי טעמא יעו"ש שהאריך: שוב ראיתי דלפי מ"ש מהרימ"ט בחי"ד סימן א' דאפילו למ"ד דאיסור הספקות הוא מדרבנן הייט דוקא בספק שאי אפשר להתברר אבל בדבר שאפשר להתברר מודה דמן התורה אסור לאוכלו מספק עד שיתברר יעו"ש לק"מ הא דהכא נמי ספק נפל ספק דאפשר להתברר הוא דהא קי"ל דכל ששהה בבהמה ח' ימים אינו נפל וכיון דיכול להמתין עד ח' ימים שיתברר הספק מן התורה נמי אסור לאוכלו אף דיש לדחות דמדברי מהרימ"ט אין ללמוד אלא בספק שאפשר להתברר עכשיו בשעה שהוא רוצה לאכול דבהכי מיירי כל הנהו דמייתי הש"ס בחולין ללמוד דאזלינן בתר רובא דליתיה קמן אבל הכא דבשעה שהוא רוצה לאכול אי אפשר לברר הספק מיד דמחוסר זמן הוא מ"מ לייתב הא דהכא י"ל דאין לחלק הכי דאפילו בספק דאי אפשר לברר השתא כל שאפשר לברר אחר זמן אסור לאוכלו מן התורה ועכצ"ל הכי דהא מה שאסר הכתוב להקריב קרבן עד ח' ימים הוא כדי שיצא מכלל נפל כדאמרינן בשבת [ד' קלה:] תניא רשב"ג אומר כל ששהה שמנה ימים בבהמה אינו נפל שנאמר ומיום השמיני והלאה ירצה הרי דס"ל לרשב"ג דטעמא דקרא הוא משום ספק נפל נגע בה ואע"ג דאפילו בנודע דכלו לו חדשיו פסול לקרבן מ"מ טעמיה משום נפל הוא אלא שלא רצה הכתוב גבי קרבן לחלק בין כלו חדשיו ללא כלו לו חדשיו אלא סתם את הדבר דבשום אופן לא יועיל שום בירור ולצאת ידי נפל עד שיעברו ח' ימים דוקא וכמ"ש הרב מ"ל בפ"ג מהל' איסורי מזבח דין ח' יעו"ש ולמ"ד דאיסור הספיקות אינו אלא מדרבנן מ"מ הכא דאסר הכתוב ספק נפל לקרבן כיון דמן התורה כל ספק שרי אלא עכצ"ל דשאני הכא דכיון דאפשר להתברר אחר עבור ח' ימים וספק כזה מן התורה אסור וכה"ג דהוי ספק דיכול להתברר בכל הספיקות הוי מן התורה והכא מאי דאיצטריך קרא לאוקמו לקרבן הוא לאשמועינן דלענין קרבן אי אפשר ע"י בירור אחר דאפילו נודע דכלו לו חדשיו פסול לקרבן עד יום הח' אלא דיש לדחות דאפשר דבשאר ספיקות אף דאפשר להתברר אחר זמן כל שאי אפשר להתברר השתא שרי מן התורה וקרבן שאני די"ל דלגבוה אסר הכתוב אפילו ספק כמו שהוא האמת עכשיו דאסר הכתוב לגבוה אפילו בנודע שכלו לו חדשיו מה שאין כן להדיוט דבנודע דכלו לו חדשיו שרי:

והנה ראיתי לרבינו יהוסס ז"ל בנתיב ב' ח"ב שכתב וז"ל בכור בין בעל מום בין תם אפילו שאינו נפסל אם שהה אותו ולא אכלו תוך שנה מ"מ מצוה הוא לאוכלו תוך שנה אחת ללידתו עכ"ל וי"ל דאיך כתב דבין תם ובין בעל מום מצוה לאכלו תוך שנה אחת ללידתו דמשמע דתם נמי מונין לו משעת לידתו דאפילו אם נאמר דמיירי בשנודע שכלו לו חדשיו דבסתמא אף דלא פירש כן מיירי בהכי דבלאו הכי אפילו בעל מום מונין מיום הח' ואילך דראוי לאכילה מ"מ גבי תם אפילו בנודע דכלו לו חדשיו אין מונין לו שנה אלא משעת הרצאה ולא משעת לידה ואיך כתב דתם ובעל מום שווים ויש לומר דבבכור בין בעל מום ובין תם דקאמר נ"ל דר"ל בין בעל מום מעיקרו שנולד בעל מום ובין תם מעיקרו שנולד תם ואח"כ נפל בו מום ומיירי בזמן הזה דבשניהם מצוה לאוכלו תוך שנה אחת ללידתו אחר שנולד לו מום ומיירי בדכלו לו חדשיו דמשעת לידה מותר באכילה ומשום הכי בנולד בעל מום מעיקרו מונין לו שנה משעת לידה ממש ובתם מעיקרו ואחר כך נולד בו מום מונין לו שנה דמתם אכילתו שהוא משעה שנולד לו מום אפילו משעת לידתו דאם נולד בו מום תיכף ביום לידתו מונין לו מאותה שעה וכ"כ בנולד לו מום בתוך ח' ללידתו דאין אנו אומרים דאין מונין אלא מיום הח' ואילך דכיון דכלו לו חדשיו מונין לו שנה אפילו אם נולד המום תיכף אחר לידתו ומאי דכתב תוך שנה אחת ללידתו אף דלגבי בע"מ מעיקרו מונין משעת לידה ממש מ"מ לגבי נולד תם מעיקרו אין הכוונה דמונין לו משעת לידה ממש אלא דמונין שנה משעה שנולד המום אפילו נולד המום תיכף אחר לידת הבכור עצמו:

ועל דרך זה יש לפרש דברי הטור בסי' ש"ו שכתב נולד תם ונפל בו מום תוך שנתו יכול להשהותו עד מלאת לו שנה ללידתו ע"כ וכתב מרן הב"י שם דמיירי בנודע דכלו לו חדשיו והש"ך שם תמה ע"ז והעלה דצריך להגיה בדברי הטור עד מלאת לו שנה מיום הח' ללידתו יעו"ש והדבר קשה למחוק ספרי הטור לכן נראה דיש לפרש כאשר שיערנו בדברי ר"י ז"ל דעד מלאת לו שנה ללידתו ר"ל דמונין לו שנה משעה שנולד המום אפילו אם נולד המום תיכף ומיד אחר לידת הבכור דאם בו ביום נולד המום מאותו יום עצמו מונין וחשיב כאילו מונין משעת לידת הבכור עצמו אבל לעולם דאפילו בנודע שכלו לו חדשיו אין מונין לו שנה אלא משעת לידת המום ומ"ש הטור עד מלאת לו שנה ללידתו כוונתו לאשמועינן דלא נימא דאפילו נולד לו המום קודם ח' ימים לא נמנה השנה כי אם מיום הח' דאין הדבר כן אלא משעת לידתו של הבכור עצמו דהייטו אפילו נפל המום בו ביום מונין לו שנה מאותו היום דכל דכלו לו חדשיו משעה שנולד המום ראוי לאכילה ולע"ד אף דזה דוחק בדברי ר"י והטור ז"ל מכל מקום עדיף טפי מלהגיה ולמחוק הספרים:

[כו] ואי שהייה לבכור בתר זמניה מעבר קא עבר עליה וכו' בפ"ק דר"ה (דף ה ע"ב) עלה דאמרינן והיה בך חטא ולא בקרבנך חטא פריך והא מהכא נפקא נפקא מדאחרים ויליף לה מהקישא דבכור למעשר מה מעשר אינו נפסל משנה לחבירתה אף בכור אינו נפסל משנה לחבירתה ומשני ה"מ בכור דלאו בר הרצאה הוא אבל בקדשים דבני הרצאה נינהו אימא לירצו קמ"ל ואיכא למידק מההיא דאמרינן בפרק כל הבשר (דף קטו ע"א) דעלה דאמרינן דבשר בחלב דאסור באכילה הוא מקרא דלא תאכל כל תועבה כל שתעבתי לך הרי הוא בבל תאכל פריך הש"ס אלא מעתה מעשה שבת ניתסרו ומשני אמר קרא קדש היא היא קדש ואין מעשיה קדש ופריך תורם בכור ובתמור ותוסס פי פרה ודש בה ליתסרו ומשני השתא ומה שבת דחמירא מעשיה מותרים הני לכ"ש זהו גי' רש"י אבל התוס' בד"ה תורם וכו' כתבו וז"ל ויש ספרים דגרסי השתא לגבוה שרו להדיוט מבעיא ולגבוה מנ"ל דשרי דכתיב ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלהיכם מכל אלה מכל אלה אי אתה מקריב פיגום מעוך וכתות ונתוק וכרות אבל אתה מקריב קדשים שנעבדה בהן עבירה עכ"ל וגירסא זאת כתבה הריטב"א בחי' שם וכתב דבכל הספרים גרסי' הכי ונראה מתוך דבריו דגירסא זאת עיקר יעו"ש ויש לתמוה דאם הגירסא הזאת עיקר למה איצטריך קרא אחרינא לקדשים דבני הרצאה נינהו ללמדנו דאם עבר על בל תאחר אינו נפסל הא ילפינן זה מקרא דלא תקריבו מכל אלה מכל אלה אי אתה מקריב אבל אתה מקריב קדשים שנעבדה בהן עבירה דעבר על בל תאחר אינו נפסל ובסוגיא דר"ה [דף ה:] נראה דאפילו לבן עזאי דדריש בך חטא ולא בקרבנך חטא יליף מקרא אותו בלא ירצה ואין מאחר נדרו בלא ירצה נמצא דלכ"ע איכא קרא לקדשים אי עבר על בל תאחר ואם איתא דגירסא זאת נכונה למה איצטריך קרא לבל תאחר כיון דמקרא דמכל אלה ילפינן בקדשים על כל מין עבירה שנעבדה בהן שאינו נפסל:

והנה ראיתי לתוס' שם בסוגיא דר"ה בד"ה מה מעשר וכו' שכתבו וז"ל וקצת תימה בטלה שמעתין מהיכא תיתי לן דנפסל דאיצטריך קרא דאינו נפסל וכן אותו בלא ירצה ואין מאחר נדרו בלא ירצה למה לי עכ"ל וי"ל בדבריהם דהא י"ל דהוי קס"ד למפסל מקרא דלא תאכל כל תועבה דכל שתעבתי לך אסור באכילה להדיוט והו"א השתא להדיוט אסור לגבוה לכ"ש דכיון שנעבדה בו עבירה פסול ולזה איצטריך קרא דאינו נפסל אלא דנראה דלא שייך לומר כן אלא לפי גירסת התוס' בההיא דחולין הנזכר אבל לפי גירסת רש"י דגרים השתא ומה שבת החמורה מעשיה מותרים הני לכ"ש דלפי גירסא זאת לפי הק"ו דעבדינן ממעשה שבת לא שייך הא דתעבתי לך אלא כעין תועבת בשר בחלב דניכר האיסור והתיעוב דבלא ידיעה ניכר לכל שנעשה באיסור אבל כל שהוא כעין מעשה שבת דאין ניכר שנעשה באיסור בשבת אינו בכלל כל שתעבתי לך ומותר להדיוט וכמ"ש רש"י וכאלו התוס' דבריו שם והריטב"א בחי' שם יעו"ש וא"כ כיון דכל דבר שאינו ניכר האיסור ילפינן ממעשה שבת דאפי' להדיוט מותר כ"ש לגבוה דכשר וא"כ בעובר על בל תאחר מהיכא תיתי דנפסל בכך אלא דהכתי י"ל דבבכור וכיוצא אפשר דחשבינן בהו ניכר האיסור דהבקיאים מכירים שכבר עבר שנתו וכל המכירים דעבר שנתו הרי מכירים דמסתמא עבר על בל תאחר ותעיב כבשר בחלב:

והנה מדברי הר"מ בפ"א מהלכות בכורות דין י"ב מתבאר דגם בבעל מום אם עבר שנתו הוה ס"ד לומר דהיה אסור באכילה ומהיקש זה דבכור למעשר ילפינן נמי לבעל מום דאינו נפסל וכן מתבאר מדברי רבינו הרמב"ן ומדברי הרא"ש בפסקיו ונראה דהוה ס"ד לומר דבע"מ שעברה שנתו אסור באכילה מטעם דהויא דכל דתעבתי לך דס"ל דבין לפי גירסת התוס' או לפי גירסת רש"י שייך בזה הא דכל דתעבתי לך דניכר הוא דנעשה בו איסור דומיא דבשר בחלב כאמור ומדברי כולם אנו למדין דס"ל דהא דבע"מ נאכל כל שנתו הוא מדאורייתא כמו שעיערנו לדעת הרמב"ן לעיל דאם איתא דמדרבנן בעלמא הוא מהיכא תיתי דהיה נפסל באכילה מפני שעבר אדרבנן אבל הטור בסי' ש"ו גבי בכור תם
כתב

דף כח. **מתני'** *השוחט את הבכור והראה את מומו רבי יהודה מתיר ורבי מאיר אומר הואיל ונשחט שלא על פי מומחה אסור : **גמ'** *אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן בדוקין שבעין דברי הכל אסור מפני שהן משתנין לא נחלקו אלא במומין שבגוף רבי מאיר סבר גזרינן מומין שבגוף אטו מומין שבעין ורבי יהודה סבר לא גזרינן :

***תניא** נמי הכי השוחט את הבכור והראה מומו ר' יהודה אומר בדוקין שבעין אסור מפני שהן משתנין במומין שבגוף מותר מפני שאין משתנין ר' מאיר אומר אחד זה ואחד זה אסור מפני שהן משתנין [מפני שהן משתנין] ס"ד מומין שבגוף מי משתנין אלא אימא מפני המשתנין אמר רב נחמן בר יצחק *מתני' נמי דיקא דקתני ר' מאיר אומר הואיל ונשחט שלא על פי מומחה אסור ש"מ רבי מאיר קנסא הוא דקנים ואף על גב דקי"ל* רבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה [כז] בהא מילתא הלכה כר"מ *דאמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כר"מ בגזרותיו והאי נמי גזירה היא והכי אשכחן בה"ג אבל מר בר שמואל הכהן בן חפני גאון ז"ל אמר דהא קנסא היא כדאמרינן ש"מ קנסא הוא דקא קניס ר"מ וקי"ל אין הלכה כר"מ בקנסותיו ואנן לא ס"ל אלא כדברי בעל ה"ג דהא אפילו שחט מי שאינו שלו בשוגג נמי אסור [כח] והואיל ונשחט קתני ולא קתני ושחטו והא בגמרא בהדיא אמרינן דגזרינן מומין שבגוף אטו דוקין שבעין ובריתא [כט] מפני המשתנין ורב נחמן לסייועי אתא ולא למפלג והכא דאדכר קנסא לאפוקי דלאו דינא הוא ולעולם גזירה היא דקא גזר רבי מאיר מפני המשתנין כדתניא בהדיא :

מתני'* [ל] מי שאינו מומחה וראה את הבכור ונשחט על פיו הרי זה יקבר וישלם מביתו *דן את הדין זיכה את החייב חייב את הזכאי טמא את הטהור טיהר את הטמא מה שעשה עשוי וישלם מביתו ואם היה מומחה לרבים פטור מלשלם *מעשה בפרה שניטלה האם שלה והאכילה רבי טרפון לכלבים ובא מעשה לפני חכמים ביבנה והתירו אמר תודוס הרופא אין פרה וחזירה יוצאה מאלכסנדריא של מצרים עד שחותכין האם שלה בשביל שלא תלד אמר ר"ט הלכה חמורך טרפון אמר ליה ר"ע פטור אתה שאתה מומחה לב"ד וכל המומחה לב"ד פטור מלשלם :

נמ'

כתב דאינו נפסל להקרבה אבל גבי בעל מום לא ביאר טעמא דאינו נאסר באכילה ולא ידעתי למה ודו"ק :

והנני חוזר למ"ש התוס' בד"ה דקאמר תימה בטלה שמעתין מהיכא תיתי דנפסל דמשמע דאפי' בבכור דכתיב תאכלנו שנה בשנה הוקשה להם כן דמהיכא תיתי דנפסל והדבר קשה דאיצטריך קרא להכי כי היכי דלא נילף משאר קרבנות כתמידין וכיוצא דבעינן בן שנתו וקי"ל דאפי' שעות פוסלות דאם עבר משנתו אפי' שעה אחת פסול לקרבן וכמ"ש הר"מ בפ"א מהלכות מעשה הקרבנות וא"כ י"ל דכיון דכתיב שנה בשנה ועבר שנתו נפסל להקרבה מידי דהוי לשאר קרבנות דכתיב בהו בן שנתו וי"ל דלזה איצטריך קרא ללמד שאינו נפסל וכזה ראיתי להרב כ"י במסכת תמורה (דף כא ע"ב) דקייתי התם הא דאמרינן דילפינן מהקישא מה מעשר אינו נפסל אף בכור אינו נפסל ופריך ורבנן דמפיק להו לעפס אחרינא משנה לחבירתה מנא להו כתב הרב שם משם גליון וז"ל תימה מהקישא דאין היקש למחצה י"ל כיון שיש קרבן פסול אם עברה שנתו ס"ד דנילף מיניה קמ"ל הרי להגליון שהכל"ל דיש ס"ד לומר דנילף משאר קרבנות כאמור :

ואולם בעיקר קושית הר"י בגליון הנזכר לע"ד י"ל באופן אחר דזה דאמרינן בעלמא אין היקש למחצה הכונה הוא דדבר הלמד מחבירו בהיקש צריך שילמוד כל הפרטים הנמצאים במלמד ולא שילמוד ממנו פרט א' בלבד אבל אין הכוונה לומר דב' הדברים שהוקשו זה לזה דכל אחד ילמוד מחבירו מה שיש בו וזה ילמוד מזה וזה ילמוד מזה דאם האחד למד מחבירו תו חבירו לא ילמוד ממנו וכמו שנראה מדברי רש"י בכריתות (דף כב ע"ב) וכמו שהאריך בזה הרב תוס' יאיר סי' ל"ג ואחריו הרב יד מלאכי בסי' ל' יעוי"ש וא"כ הכא י"ל דמאי דפריך הש"ס ולרבנן משנה לחבירתה מנא להו לא קאי אלא לסברת ר' ישמעאל דמקיש מעשר לבכור והמלמד הוא בכור דמה בכור אינו נאכל אלא בפני הבית אף מעשר אינו נאכל אלא בפני הבית וכן לבן עזאי התם דיליף מעשר מבכור לענין דמעשר אינו נאכל בכל הרואה דלדידהו כיון דס"ל דההיקש ללמוד מעשר מבכור תו ליכא למימר דילמוד בכור ממעשר לענין דאינו נפסל לאחר שנתו ולזה פריך מנ"ל הא אבל לר"ע דמקיש בכור למעשר לענין דלא יעלה בכור מחוצה לארץ תו ליכא להקשות דמנ"ל הא כיון דקי"ל אין היקש למחצה ויש לומר דילמוד בכור ממעשר לכל הפרטים וגם זה דאינו נפסל לאחר שנתו ילפינן ממעשר ומאי דפריך הש"ס אינו אלא לר"י ובן עזאי ודברי הר"י בגליון נראה דס"ל דאין היקש למחצה הוא גם כן לומר דזה ילמוד מזה וזה ילמוד מזה ואם כן אפילו לר"י ובן עזאי יש לומר דלדידהו נמי כשם דמעשר יליף מבכור כמו כן בכור יליף ממעשר וכבר כתבו הרב תוס' יאיר והרב י"מ דאיכא מאן דאמר הכי יעוי"ש ועפי"ז יתיישב מה שתמה הרב ל"מ בפ"א מהלכות בכורות דין ה' דמאחר דפסק הר"מ כר"ע דאין מביאין בכורות מחוץ לארץ א"כ איך פסק כדין י"ג דדין זה דאינו נפסל אם איחר עד לאחר שנתו מהקישא דבכור למעשר מאחר דלר' עקיבא איצטריך לטעמיה יעוי"ש ולפי האמור אתי שפיר דהר"מ סבירא ליה דהא דפריך הש"ס ורבנן מנ"ל הא לא קאי אלא לר"י ובן עזאי דעבדי היקש מעשר לבכור דלדידהו תו ליכא למימר דבכור יליף ממעשר נמי דבכהאי גוונא לא שייך למימר אין היקש למחצה כאמור אבל לר"מ דעביד היקש בכור ממעשר א"כ לכולהו מילי יליף בכור ממעשר וה"ה לזה שאינו נפסל משנה לחבירתה כיון דקי"ל אין היקש למחצה :

[כז] **מתני'** השוחט את הבכור וכו' · מ"ש רבינו הרמב"ן דהלכה כר"מ דקי"ל הלכה כר"מ בגזרותיו וכן אשכחן בה"ג · כ"כ בה"ג בהל' בכורות דף קלט ע"ג בלשון רבינו ממש דהיינו טעמא דהלכה כר"מ בגזרותיו וע"כ נ"ל דס"ל דהכא לאו משום קנסא הוא אלא משום דגזרינן מומין שבגוף אטו מומין שבעין דהא הבעל הלכות גדולות עצמו אשכחן בהלכות מיאון דסד ע"ג שכתב גבי הא דלא ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו דהלכה כרבנן ואי קשיא הלכה כר"מ בגזרותיו הכא קנסא הוא והלכה כר"מ בגזרותיו אבל לא בקנסיו עכ"ל ובשאלתות דרב אחאי ג"כ בפ' בא סי' מ"ד פסק לענין בכור כר"מ כסברת הלכות גדולות מטעם דקי"ל הלכה כר"מ בגזרותיו דס"ל נמי דהכא לאו קנסא היא אלא משום גזירה דהא השאלתות נמי ס"ל דאין הלכה כר"מ בקנסיו וכמו שיש ללמוד מדבריו ממש בפ' וירא סימן י"ג דהלכה כרבנן בההיא דלא ישא מעוברת חבירו דלא כר"מ אלמא דס"ל דאין הלכה כר"מ בקנסיו ואפי' שמתוך דבריו שם שכתב וז"ל ואע"ג דסבירא ליה הלכתא כר"מ בגזרותיו בהא הלכתא כרבנן משמעתיה דרב אשי משמע דלאו ה"ט משום דהוי קנסא אלא משום דרב אשי סבירא ליה הלכתא כרבנן מכל מקום התוספות בשמעתין בד"ה ר"מ וכו' כתבו ובשאלתות דרב אחאי פי' דהלכה כמותו דוקא בגזרותיו ולא בקנסיו ופסקו דאין הלכה כמותו בההיא דמעוברת חבירו וכו' מבואר מדבריהם דטעמיה דהשאלתות הוי משום דבקנסא אין הלכה כר' מאיר ומדברי התוספות לא משמע כלל לומר דהשאלתות פסקו לענין בכור דשמעתין כר"י דהכא כתבו דבהדיא פסקו כר"מ :

ואולם מדברי הרא"ש בפסקיו משמע קצת דהשאלתות פסקו לענין בכור נמי כר"י וכן מתבאר מדברי הטור י"ד סי' ש"י שכתב וז"ל ופסק בשאלתות כר' יהודה וכן כתב הרב שמואל הכהן הגאון בן חפני ובעל הלכות פסק כר"מ עכ"ל והוא תימה בעיני דבשאלתות בפ' בא מפורש יוצא דפסק כר"מ כדעת בעל הלכות כאמור ונראה דהטור מדברי הרא"ש למד כן אבל כיון דעינינו הרואות דנהפוך הוא דפסקו כר"מ ע"כ דצריך לדחוק קצת דמ"ש הרא"ש משם השאלתות אינו אלא על ענין זה (כלל) דס"ל דאין הלכה כר"מ בקנסיו ולמד כן מההיא דמעוברת חבירו אבל גבי דין בכור סברתו כבעל הלכות דמעיקרא הא דבכור לאו קנסא הוא וכיוצא לזה יש לתמוה על מ"ש התוספות בזבחים בפרק טבול יום (דף קד ע"א) ד"ה אבל לא התירו מומחה וז"ל משמע דוקא משום טרפות הא לאו הכי לא וקייט דלא כר"מ דקניס בפרק עד כמה בבכור שנשחט שלא על פי מומחה מכאן דקדק בהלכות גדולות דהא דקי"ל כר"מ בגזרותיו דוקא בגזרותיו ולא בקנסיו עכ"ל והוא תימה דבמלתא דבעל הלכות גדולות סבירא ליה דאין הלכה כר"מ בדין זה דבכור לאדרבה דין זה דבכור עשאו בנין אב ללמוד ממנו דאין הלכה כר"מ בקנסיו ועינינו הרואות דבעל הלכות פסק בפירוש בדין בכור כר"מ וכמ"ש רבינו הרמב"ן והרא"ש והטור אחריו וכן מבואר בהלכות גדולות אשר לפנינו ועוד יש לתמוה בדברי התוספות הנזכר שכתבו דמהא דאמרינן הלכה כר"ע ואף ר"ט לא אמר אלא כשהתירו מומחה אבל לא התירו מומחה לא משמע דלא קי"ל כר"מ דמשמע דדוקא משום טרפות הטור בשריפה דזה תימה דאי ר"ט ס"ל דבמומין שבגוף מותר לגמרי אפילו הבשר כר"י ומיירי הכא בנמצא אחר השחיטה מום שבגוף איך משום הטרפות אסרינן הטור כיון דמגלל המום אפילו הבשר מותר וכ"ש הטור ומגלל הטרפות נמי שורת הדין נותן שיאותו הכהנים בעורו מטעם דלא ניכר טרפתו עד לאחר הפשט ושרייה שחיטתו והפשטו לעורו ומה טעם לומר דבהצטרף הטרפות בריעותא דלא התירו מומחה קודם שחיטה קנסינן ליה לכהן שילא העור לבית השריפה כיון דעל עיקר מה שפשע שחטו בלא היתר מומחה אין לקונסו לר"י ועל הטרפות לא שייך קנס כלל כיון דלא היה ניכר טריפתו קודם שחיטה ולא פשע כלל בשחיטתו דהא ודאי אין לומר דה"ט דכיון דלענין המום פושע היה במה ששחט בלא היתר מומחה אנן סהדי שאילו היה יודע מהטרפות לא היה נמנע מלשוחטו דמאן דעביד הא עביד הא דהא ליתא דמאי נפקא מינה במאי דאיכא למימר דאנן סהדי דאילו היה יודע נמי מהטרפות היה שוחטו כיון דעכ"פ אחר האמת לא היה פושע בגילוי בענין הטרפות ואדרבה נראה דמכאן יש ראיה דהלכה כר"ע כיון דאיפסיקא הלכתא כר"ע ועם כל זה בנמצא מום אם לא התירו מומחה הטור בשריפה אלמא דכר"מ ס"ל דאפילו אחר שחיטה בדיעבד נמי אסור משום קנסא ודוקא משום טרפות לא קנסינן ליה כיון דלא היה ניכר הטרפות קודם שחיטה אבל מפני שלא הראהו למומחה שהיה יודע הריעותא קודם שחיטה קנסינן ליה גם על העור שילא לבית השריפה אלא דכד דייקינן שפיר אין זה ראיה ויש לדחות דהכא מיירי בנמצא מום בדוקין שבעין דלכ"ע אסור משום דמשתני אלא לדברי התוספות דע"כ ס"ל דמיירי במום שבגוף אדרבה י"ל דיש להביא ראיה איפכא מהכא דהלכה כר"מ :

והנה מדברי רש"י בפרק אין נדין (דף כז ע"א) עלה דאמרינן התם א"ל אביי אטו בראין מומין פליגי בקנסא פליגי נראה דס"ל דהאי לישנא דקנסא דאמרינן בשמעתין והתם בדוקא הוא דעיקר סברת ר"מ משום קנסא הוא דהא כתב שם וז"ל והא קנסא קניס כדמפרש ואזיל ואילו אדם אחר שחטו וכשוגג שהוא ניתר מפי מומחה אפילו ר"מ מודה דרואין אחר שחיטה עכ"ל דאי ס"ל דהאי לישנא דקנסא לאו דוקא אלא העיקר משום דגזרינן מומין שבגוף אטו מומין שבעין איך אפשר לומר דמודה ר' מאיר בשחטו אחר בשוגג דהיה סבור דכבר ניתר כיון דמ"מ אין העיקר משום קנס אלא משום מגדר

מילתא דגזרינן לאסור מומין שבגוף כי היכי דלא ליתו למטעי במומין שבעין ותפס זה אפילו שחט אחר בשוגג יש לאסור :

[כח] **ורבינו** הרמב"ן הביא ראיה דקנסא דקאמר הש"ס לאו דוקא מדקתני מתניתין הואיל ונשחט ולא קתני הואיל ושחטו משמע אפילו שחטו אחר בשוגג ובהא לא שייך קנסא ובאמת דיקשה לרש"י דקדוק זה דקתני מתני' הואיל ונשחט כאשר דקדק רבינו הרמב"ן ולדידי איכא למידק על ראיה זו שהביא רבינו דהא מצינו בעלמא דבר שאסרו חכמים ז"ל משום קנס ואסור בכל גוונא אפי' שוגג דלא פלוג רבנן וכדאמרינן לענין חמץ שעבר עליו הפסח דמשום קנסא דקניס ר"ש לאוסרו בהנאה משום דעבר עליו בבל יראה דאסור בהנאה וקי"ל כר"ש דקנסא קניס משום דעבר על בל יראה ועל בל ימצא וכתב הר"ם בפ"א מהלכות חמץ דאפילו הניחו באונס ובשגגה אסור בהנאה יעוי"ש וכן כתב הטו בא"ח סימן תמ"ח ונראה דאין חולק בזה דאע"ג דבשוגג לא עבר על בל יראה ועל בל ימצא מ"מ כל הראוי לעבור אם היה במזיד אסור בהנאה דלא פלוג רבנן ועיין להרב פ"ח בסי' תמ"ח בס"ק ג' שהביא ראיות מוכרחות מהש"ס על סברא זאת דע"כ נ"ל דדין זה מוסכם ואם כן הכא נמי בשוחט עד שלא הראהו למומחה י"ל דעיקר טעמיה דר"מ משום קנסא הוא ועם כל זה נאסר אפילו שחט אחר בשוגג כל שאם היה מזיד ראוי לקונסו ולא פלוג רבנן כהאי דחמץ וכיוצא לזה אמרינן בירושל' בפ"ד דפיאה גבי מתניתין נטל מקצת פיאה וזרק על השאר אין לו בה כלום תני בשם ר"מ קונסים אותו ומוציאין ממנו את התלוש ואת המחובר עד כדון מזיד ואפילו שוגג ואפילו כריכי ע"כ וכתב הרב שדה יהושע וז"ל עד כדון במזיד דלשון קנס מזיד משמע אבל שוגג מהו ומסיק דאפילו שוגג קנסינן ליה אטו מזיד ואפילו שהעומרים כרוכות ואגודות טעלין ממנו עכ"ל הרי מפורש דבקנס זה דקניס ר"מ לענין פיאה אמרינן דקניס שוגג אטו מזיד וא"כ ה"ה הכא דאיכא למימר הכי ולעולם דעיקר סברת ר"מ דהכא קנסא הוא ובגיטין (דף נג ע"ב) אמרינן המטמא והמדמע אחד שוגג ואחד מזיד חייב לר"מ ואמרינן התם דאף דהיזק שאינו ניכר לא הוי היזק ובמזיד הוא דמחייב משום קנסא לר' מאיר קנסו שוגג אטו מזיד יעוי"ש ואם כן ה"ה הכא ועוד צריך להבין לדעת רבינו ודעימיה דאי עיקר דין זה משום גזירה הוא דגזרינן מומין שבגוף אטו דוקין שבעין אמאי קרי ליה בשמעתין ובפרק אין נדין קנסא וראיתי להרב כ"י שכתב משם התוספות חיצוניות וז"ל וא"ת והא גזירה היא דגזר שאר מומין אטו דוקין שבעין כדאמר לעיל וי"ל דהך גזירה אינה אלא קנסא בעלמא דלא שייך למגזר שאר מומין שבגוף אטו דוקין שבעין אם לא משום קנסא עכ"ל ולדעת ה"ג ורבינו י"ל דאע"ג דאין הלכה כר"מ בקנסיו היינו בדבר דהוי דוקא דבר דקנסא אבל הכא דמשום קנסא הוא דגזרו מומין שבגוף אטו דוקין שבעין מ"מ בכלל הלכה כר' מאיר בגזרותיו הוא כיון דסוף סוף לא אסור משום קנסא לבד כ"א בהצטרפות דאיכא למיגזר שאר מומין אטו דוקין שבעין :

הן אמת דצריך טעם דלמה לא הוה שייך למגזר שאר מומין אטו דוקין שבעין אם לא משום קנסא כמ"ש התוספות חיצוניות ולסברת הר"ם ורבינו הרמב"ן דס"ל בעלמא דכל ספק איסור מדאורייתא מותר אלא דחכמים אסרו כל ספק ואמרו ספיקא דאורייתא לחומרא אתי שפיר דכיון דמעיקרא בדוקין שבעין לאו איסורא דאורייתא הוא דאע"ג דבדוקין שבעין משתנה העין מפני נער מיתה ואיכא ספיקא שמא אע"ג דהשתא מיתחזי קבוע אי הוה חזי ליה מחיים הוה מיתחזי מום עובר מ"מ מדאורייתא מותר דכל ספק שרייה כהתנא ואינו אלא חומרא מדרבנן וכיון דמעיקרא בדוקין שבעין אינו אלא מדרבנן לא שייך למגזר שאר מומין אטו דוקין שבעין דהא ודאי לא שייך למגזר הא אטו הא אלא כשהדבר שנגזר עליו הוא מדאורייתא וכמו שלמד מרן זקני זצוק"ל בספר יבין שמועה כלל תקפ"ז מההיא דאמרינן בפ' משילין (דף לו:) אהא דאין רוכבין על וכו' יעוי"ש ואין לומר דפ"כ לא סבירא ליה להרמב"ן והר"ם דספק מותר מן התורה אלא היכא דליכא למימר אוקמי הדבר אחזקתיה אבל הכא דעיקר הספק הוא אי מחיים היה לו מום זה או לא הא איכא למימר דמוקמינן ליה אחזקתיה ראשונה דמעיקרא נולד בלא מום וי"ל העמד הגוף על חזקתו וכדאמרינן בפרק המדיר (דף עה ע"ב) גבי היו בה מומין בבית אביה וכו' דאמרינן העמד הגוף על חזקתו ובלא מומין נולדה יעוי"ש וכבר נודע דכל דאיכא חזקה לאסור אפילו הר"ם מודה דאסור מדאורייתא כדין ספק אשת איש וכיוצא דהא ליתא דאע"ג דבכל חזקת הגוף מוקמינן לעולם אחזקה קמייתא אע"ג דאיתרע השתא וכמו שהאריך מהרימ"ע בא"ח סי' מ"א והביא כן מכמה דוכתי יעוי"ש והכא אף דאיתרע חזקתיה השתא דהרי מום קבוע לפניך כל דליכא תרתי לריעותא אמרי' העמד הגוף אחזקתו מ"מ כיון דמחיים כבר נראה המום אלא שלא הראהו למומחה ומעיקרא כבר נולד הספק מחיים וכבר מחיים היה מסופק לנו אם הוא מום קבוע או לא א"כ הרי מחיים נמי לא נשאר בחזקה קמייתא ממש כמו שהיה בשעה שנולד בלא מום דהרי נולד לו מום ואפשר שהיה מום קבוע מחיים וכיון שעיקר מה שאנו דנים הוא לומר דמחיים קודם שחיטה מוקמינן ליה אחזקתיה דלא היה לו מום וזה אין בידינו דהא מחיים נמי הרי נולד הספק ואיתרע חזקתיה תו לא שייך לומר העמד הגוף על חזקתו דלא דמי למקוה דנמצא [חסר] [נדה ב:] דהתם בשעה שטבל הטמא לא נולד לו שום ספק חסרון והשתא הוא דחסר ומשו"ה בשעה שטבל מוקמינן ליה אחזקתיה שלא היה חסר משא"כ הכא דעל שעת שחיטה שאנו דנין אילו היה לו מום כבר נולד לו ספק זה ואיתרע חזקה ברורה שהיה לו כשנולד דהיה ברור דלא היה לו שום מום דבשעת שחיטה כבר נעשית חזקה זו מסופקת כיון שנראה המום מחיים דכל דקודם שחיטה ודאי היה מום איתרע לה חזקה קמייתא דומיא דספק קדושין דתנן בפרק ד' אחים (דף ל:) ספק קרוב לו ספק קרוב לה זו היא ספק קדושין וחולצת ולא מתייבמת דכיון דודאי קדושין הוו שם אלא שמספק אם הוו ספק לא הוו לא מוקמינן לה אחזקת פנויה אתרע לה כיון שבאיתו לפנינו שזרק לה קדושין וכמ"ש מהרימ"ע בתשובה הנזכר יעוין שם אף כאן כיון דעל כל פנים קודם שחיטה דודאי היה מום אלא דמספקא לן אם היה מום קבוע או מום עובר לא מוקמינן אחזקתיה כיון דאיתרע חזקתיה :

[כט] **והנה** בשמעתין (כח ע"ב) מבעיא לן מפני המשתנין דכולהו משתנין או דלמא איכא דמשתני ואיכא דלא משתני ופריך למאי נ"מ ומשני לאכחושי סהדי וכו' וכתב רש"י בד"ה למאי נ"מ וז"ל הא אפילו איכא דלא משתני הואיל ולא קים לן הי משתני והי לא משתני כולהו אסירי אי נשחטו בלא מומחה עכ"ל ויש להקשות דא"כ לפי מאי דאסיק דאיכא דמשתני ואיכא דלא משתני כיון דלא קים לן הי משתני והי לא משתני אמאי אין אנו מתירין אפילו בדוקין שבעין מטעם ס"ס לפי מה שהעלה הפ"ח בכללי הס"ס סימן י"ג דכל ס"ס בין מתהפך ובין אינו מתהפך מקרי ס"ס דהכא נמי איכא ס"ס דאינו מתהפך דיש להסתפק מעיקרא שמא מום זה הוא מאותם דלא משתני דבהכי פשיטא דהוי מום קבוע מחיים ואת"ל דהוי מאותם דמשתני אחר שחיטה אכתי יש להסתפק דאפילו הוא מאותם דמשתנים מ"מ זה כבר נעשה מום קבוע מחיים דלא משום דהוי מהמשתנים הוא מוכרח שלא היה מום קבוע קודם שחיטה דכבר נודע מ"ש הפ"ח בכללי הס"ס אות י"ב משם פסקי מהרא"י ומה שהעלה הוא דלא מיבעיא דכשהספק האחד מוסיף על חבירו בהיתר דמקרי ס"ס ולא הוי שם אחד אלא אפילו שלא יש שינוי בין ב' הספיקות אלא תוספת המציאות מקרי ס"ס ולא חשיב משם אחד יעוי"ש והכא בס"ס זה פשיטא דלא חשיב שם אחד דהא הספק הראשון מוסיף על חבירו בהיתר דלספק הראשון דשמא מום זה הוא מאותם דלא משתני לגד זה אי הוה קים לן והיה ניכר בפשיטות כשאר מומי הגוף כשנבדקה אזנו וכיוצא אפי' אם יבואו עדים ויאמרו שראוהו מחיים ולא היה מום קבוע היינו מכחישים אותם כיון דאנן סהדי דמום זה אינו מהמשתנים אחר שחיטה וע"כ כן היה קודם משא"כ בספק השני דשמא הוא מהמשתנים אלא דכבר היה מום קבוע מחיים דאם יבואו עדים ויאמרו שראוהו מחיים ולא היה מום קבוע מהניא עדותם לאסור אותו על צד הודאי ולא מתורת ספק וזה פשוט דאיכא נפקותא טובא בין איסור דנאסר על צד הודאי ובין איסור דנאסר מפני הספק :

[ל] **והנה** אמרינן עוד בגמרא שם עלה דמתניתין מי שאינו מומחה וראה את הבכור ונשחט על פיו ה"ז יקבר וישלם מביתו לימא תנן סתמא כר' מאיר ודחי דילמא בדוקין שבעין :

וראיתי להרב כ"י שהביא משם תוספות חיצוניות עלה דפריך לימא תנן כר"מ וז"ל תימה לר"י דע"כ אתיא כרבי מאיר דדאין דינא דגרמי דקתני ונשחט על פיו הרי זה יקבר וישלם מביתו לפי שגרם להפסיד לו ואומר ר"י דנשחט על פיו היינו שצוה לעבדיו ולבני ביתו לשוחטו דהוי כמו שחטה

בידים

גמ' *תנא כשהוא משלם רביע לדקה ומחצה לגסה מאי טעמא אמר רב פפא זה הפסד מרובה וזה הפסד מועט אי הפסדא מועט לפום פסידיה ישלם אמר רב הונא בר מנוח משמיה דרב אחא בריה דרב איקא משום גזירת מגדלי בהמה דקה נגעו בה הלכך בחוץ לארץ מחצה אף לדקה:

דן את הדין וכו' הוינן עלה בגמרא *לימא תנן סתמא כר' מאיר דדאין דינא דגרמי דהכא מחייבים בגרמי כ"ש גבי גרמי דנזיקין דאילו לרבנן לא מיבעיא גבי גרמי דינא דפטור אלא אפי' גרמי דנזיקין פטור אלא ר"מ הוא דדאין בי נזיקין דינא דגרמי וקמ"ל מתניתין דאפילו גבי דיני נמי דאין הכי דאם מדר"מ נמי מפקת דלא שמעינן ליה דדאין דינא דגרמי אלא בנזיקין מתני' אמאן תרמיניה ואוקמה רבי אילעא משמיה דרב בסברא דקושטא בין לרבי מאיר בין לרבנן בנשא ונתן ביד ואקשינן בשלמא חייב את הזכאי משכחת לה דנשא ונתן ביד אלא זיכה את החייב היכי דמי דא"ל פטור אתה והא לא נשא ונתן ביד אמר רבינא כגון שהיה לו משכון אצלו ונטלו ממנו טמא את הטהור דאגע ביה שרץ טיהר את הטמא שעירבו עם פירותיו הא לאו הכי פטור ולא מחייבינן ליה משום דינא דגרמי דכיון דדיינא הוא ומצוה הוא דעביד ולביה אנסיה למטעי לא מחייב בגרמא בעלמא ולר"מ גופיה לא אלימא ליה חיובא דגורם כנושא ונותן ביד כדאמרינן בעלמא* לענין מסור ישראל שאנסוהו אנסים והראה ממון חבירו פטור ואם נשא ונתן ביד חייב הכא נמי רחמנא אנסיה למידן דינא ולביה אנסיה למטעי וכ"ש בדקבלוהו עלייהו דודאי פטור אא"כ נשא ונתן ביד והא מתניתין אוקימנא בגמרא דדיני ממונות קמא* בדקבלוהו עלייהו אבל לא קבלוהו וליתיה מומחה דיניה לאו דינא ואי גרים ליה פסידא מלשלם כגרמא בעלמא דקי"ל כר' מאיר דדאין דינא דגרמי ואע"ג דלא מתכוין לאזוקי כיון דלאו דינא הוא אלא פשרה בעלמא הוא ואסור ליה למידן מזיק הוא פושע הוא ודמיא להההיא דאמרינן *במראה דינר לשולחני דבין אומן בין הדיוט חייב כל היכא דצריך למגמר דהתם כיון דשכיחא במילתא טעותא טפי לא הוי ליה למחזי אא"כ הוא מומחה דלא צריך למגמר כלל וכיון דפשע דיינינן ביה דינא דגרמי ומשלם והכי נמי במי שאינו מומחה וראה את הבכור ונשחט על פיו ולא טעה לא משתרי לפומיה מזיק הוא ואפילו לא עבד ביה איהו מעשה מחייב דקי"ל כר"מ דדאין דינא דגרמי ומיהו לרבנן מדינא לא מחייב אא"כ נשא ונתן ביד דלא עדיף ממסור ושורף שטר ומוחל שטר והא דלא אקשינן ברישא נימא תנן סתמא כר"מ מדינא דגרמי מסתברא לן משום דהכא קנסא הוא דקנסו ביה רבנן דלא ליתי למשרי בוכרי אלא מאן דמומחה ושקיל בהו רשותא כדאמרינן התם דבר הניתו לבית הנשיא להתגדר בו ואיכא מאן דאמר דמתוקמא כשנטל ונתן ביד דומיא דסיפא ואנן לא חזינן לה האי טעמא דהא ונשחט על פיו קתני ומיהו כיון דקי"ל כר"מ לא איכפת לן מידי לענין הלכה:

ומעשה בפרה שניטלה האם שלה וכו' *ותיפוק ליה דטעה בדבר משנה הוא וטועה בדבר משנה חוזר חדא ועוד קאמר ליה חדא דטועה בדבר משנה את ועוד אי נמי בשיקול הדעת טעית מומחה ב"ד אתה וכל המומחה לב"ד פטור מלשלם: הא דאקשינן הכא ותיפוק ליה דטועה בדבר משנה חוזר טעמא דמילתא דכיון דאילו איתא לפרה הדרא אף על גב דהשתא ליתא פטור דלאו כלום עבד ואף על גב דאסיק עלה שמא דטרפות כיון דלא מתסרא בדיבוריה לאו ברי הזיקא וקיימא לן דלא דיינינן דינא דגרמי אלא אם כן ברי הזיקא דומיא דמוחל שט"ח ומסור וכל אביזרייהו כיון דאוקמינהו עליה מקלא קליה אבל כל היכא דלאו מיניה אתא כוליה הזיקא אף על גבי דאיהו גרים ליה כגון האי דאמר טריפה ומש"ה אוכלה מרה לכלבים כיון דאילו איתא הדרא הו"ל גרמא בנזיקין וקי"ל גרמא בנזיקין פטור אלא מיהו אם נטל ונתן ביד מזיק הוא וחייב והאי דאקשינן בפרק אחד דיני ממונות* ותיפוק ליה דטועה בדבר משנה חוזר וכיון דאילו הוה פרה הוה הדרא ודיניה לאו דינא ולא כלום עבד היינו טעמא דאקשינן הכי משום דהך מעשה דר"ט לאו בשנשא ונתן ביד היא דלאו אורחיה דר"ט בהכי ועוד דהך רומיא דהכא כרומיא דהתם בפרק אחד דיני ממונות דהוא אליבא דרב ששת דמוקי לה לכולה מתניתין בשלא נשא ונתן ביד אבל בשנשא ונתן ביד ודאי אי ליתא לעובדא מזיק הוא וחייב אלא אם כן היה מומחה לב"ד פטור מלשלם וכבר איתברר האי דינא שפיר בהלכות בפרק אחד דיני ממונות:

מתני'

מפרש פלוגתא דפליגי אביי ורבינא התם דבתראי ניהו בבכור בעל מום דאתי כרבנן דלא כר"י הגלילי דאע"ג דבפ"ק דב"ק (דף יב ע"ב) מוקי סתמא דמתני' דנכסים שאין בהם מעילה כר"י הגלילי היינו ר' יוחנן דמוקי לה הכי אבל רבא דהוא בתרא משני התם באופן אחר דאמרינן התם רבא אמר מאי נכסים שאין בהם מעילה נכסים שאין בהם דין מעילה ע"ש ואע"ג דהר"ס בפ"א מה' נ"מ פסק כר"י הגלילי וכמ"ש הרב ל"מ שם מלבד דהר"ס נראה דפסק איפכא במקומות אחרים וכמ"ש הרב מ"ל בפ"ד מהל' מעילה דין א' ועיין להרב ל"מ בפ"ו מהל' בכורות יתר ע"כ למדברי הר"ס בפי"ג מהל' נ"מ נראה דלא גרים גירסא זאת דמאי ניהו בכור דלא כתב אלא שור הדיוט ושור פסולי המוקדשים דקודם פדייה יעו"ש ולא הזכיר דין בכור כלל אבל להראשונים דס"ל כגירסא זאת ע"כ צ"ל דקי"ל כרבנן ובפרט הרא"ש בפסקיו שהביא הא דבכור להלכה בפ' הפרה כנזכר ובפ"ק דב"ק כתב הרא"ש בפסקיו וז"ל ומסקינן דלר"י הגלילי במתנות כהונה בזמן הבית לא הוי ממון בעלים אבל בכור בזמן הזה אפילו תם הוי ממון בעלים לקדש בו את האשה ולרבנן אפילו בכור בע"מ חי בזמן הזה לא הוי ממון בעלים לקדש את האשה כדאמרינן בפרק הפרה וכו' ויש שפסקו הלכה כר"י הגלילי משום דסתם מתני' כוותיה וכו' ומיהו נ"ל מדפליגי אביי ורבינא אליבא דרבנן סברי כרבנן ורבנן בתראי ניהו משמע דהלכה כרבנן וכהן שקדש אשה בבכור חי לא הויא מקודשת ונ"ע עכ"ל הרי מתבאר מדבריו שכתב דמההיא דאיפליגו אביי ורבינא דהוו בתראין שמעינן דהלכה כרבנן כת"ש :

שוב ראיתי לרש"ל בפ"ק דב"ק סימן ל"ד שהביא דברי הרא"ש דפ"ק דב"ק שפסק כרבנן ודחה שם ראיותיו והעלה דהלכה כר"י יעו"ש וא"כ גם שאר הראשונים הנזכר יכולים אנו לומר דאף דס"ל דלרבנן אפילו בכור בעל מום לאו ממון בעלים הוא מ"מ לא קי"ל כוותייהו אלא כר"י הגלילי ובהכי אתי שפיר מתני' דהכא דמי שנשחט על פיו חייב לשלם אבל לסברת הרא"ש דפסק כרבנן דאפילו בע"מ לאו ממון בעלים הוא ודינו כדין הקדש א"כ איך פסק דין זה דאם נשחט על פיו חייב מטעם מזיק הא מזיק נכסי הקדש פטור הוא ולרבנן דקי"ל כוותייהו בכור בעל מום כיון דלאו בר פדיה הוא לא פקע קדושתו מיניה ולא קרינן ביה שור רעהו לכן נראה דהעיקר כמו שכתב רש"ל שם דגם הרא"ש חזר בו דבפ' כל פסולי המוקדשים הביא המשנה של מסכת מעשר שני שמקדשים בו את האשה לפסק הלכה והך דמעשר הוא ראיה גדולה על זה דחזר בו מתה שכתוב בבבא קמא :

איך שיהיה נמצינו למדין דעכ"פ צ"ל דסוגיין אליבא דר"י הגלילי הוא דקי"ל כוותייהו ונ"ל דמיירי דוקא בזמן שביהמ"ק קיים אלא שקשה לזה למה לא ביארו הפוסקים זה דמיירי בזמן שבית המקדש קיים וסתמו את דבריהם ונראה דלא יקשה כן כי אם לדעת רש"י ז"ל שכתב דהיינו טעמא דמשלם מחצה לגבה ורביע לדקה משום דהוי ספק דהיה לו לבאר דמיירי בזמן שביהמ"ק קיים דוקא אבל לפוסקים כהר"מ ורבינו הרמב"ן והרא"ש והטור דפסקו דין זה סתם ולא חלקו כן ואדרבה נראה דלרבינו הרמב"ן הרא"ש והטור דאין דרכם לפסוק הלכתא למשיחא דבזמן הזה מיירי ואין כאן שום קושיא דאפשר דלא סבירא ליה כדעת רש"י דמשום ספק נגעו בה כיון דלא קי"ל כסומכוס דממון המוטל בספק חולקין [ב"ק דף מה:] וכמ"ש התוספות בד"ה רביע וכו' וכתבו דתקנתא דחכמים בעלמא הוא והתוס' חיצוניות ביארו דבריהם יותר וז"ל פירש"י ז"ל דהוי ליה ממון המוטל בספק חולקים והקשה הר' אלחנן כיון דהאי טעמא משום דהוי ממון המוטל בספק אין זה אלא לסומכוס אבל חכמים חולקים עליו וסוברים דהמע"ה וא"כ ה"נ הול"ל הכי ואמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי סומכוס אבל חכמים חולקים עליו ואומרים שזה הכלל בדין המע"ה כדאמרינן בפרק הפרה ואומר ר' אלחנן דתקנתא בעלמא היא ולא רצו לחלק בין מום למום עכ"ל והר"מ ורבינו הרמב"ן ודעמייהו לא ס"ל דהוי תקנתא דרבנן אלא ס"ל דברייתא דקתני משלם מחצה לגבה וכו' מיירי בנטלא מום ממומי הגוף דאין להסתפק בו דודאי מחיים נמי מום קבוע היה דהאי תנא כר"מ דקי"ל כוותיה אפי דגזרינן מומין שבגוף אטו מומין שבעין וכיון דמיירי בהכי אין כאן ספק כלל דודאי אם היה רואהו מומחה היה מתירו על ידו ולא ס"ל כסברת התוספות דכיון דהוי תקנתא לא פלוג רבנן בין מום למום והם ס"ל דה"ט דמשלם מחצה כפי' השני שכתבו התוספות וז"ל ועוד יש לפרשו דה"ט דמשלם מחצה שיערו חכמים דאינו שוה יותר כל זמן שעומד בספק שעדיין לא הותר ובתרומה נמי אשכחן שאינו שוה אלא כמחצה חולין כדאמרינן בפרק אע"פ וכו' ומיהו לא דמו ממש לתרומה דאסורה לזרים ואסורה בטומאה אבל בכור במומו שרי לגמרי כלבי וא"ל עכ"ל ונראה דכוונת התוספות דתב' טעמים שיערו חז"ל דאינו שוה יותר כן מטעם דכל זמן שעומד בספק שעדיין לא הותר אם היה בא זה למוכרו לאחר בזמן הזה היה מוכרו בזול כיון דהלוקח לוקח על הספק דשמא אכתי לא הוי מום קבוע וצריך להמתין עד שיפול בו מום וכן מטעם אחר דאפי' אם היה נשחט ע"פ מומחה היה נמכר הבשר בזול דהא קי"ל דבכור ומעשר אינם נמכרים באיטליז ואינם נשקלים בליטרא כדאמרינן בריש פרק כל פסולי המוקדשין [דף לא'] וזה פשוט דמטעם זה נמכר יותר בזול וכמו שנתבאר בזבחים (דף עה ע"ב) גבי מתפים בכור לבדק הבית יעו"ש ועל טעם זה הוא שדימו התוספות דין בכור לתרומה ודחו דאף דבכור נמי נמכר בזול כתרומה מטעמא דאינו נמכר באיטליז ואינו נשקל בליטרא מ"מ כיון דנאכל לזרים ובטומאה כלבי וכאיל לא דמי ממש לתרומה אבל מכל מקום בהצטרפות ב' הטעמים דכל שעדיין עומד בספק אינו נמכר בשוויו בעודנו חי וגם אחר שחיטה נמכר בזול מהטעם הנזכר שיערו חכמים דאינו שוה יותר ממחצה והרב כ"י הביא פי' רגמ"ה שכתב וז"ל משלם רביע לדקה איכא דאמרי דמשום הכי משלם מחצה ולא יותר דהוי ממון המוטל בספק הואיל ואיכא דוקין שבעין דלא משתכין ויש מפרשים מחצה לגבה משום דאמרי' דמשלם דמי בשר בזול עכ"ל וא"כ י"ל דגם הפוסקים כרבינו הרמב"ן וכיוצא ס"ל דלאו משום ספק הוא כי אם משום דשיערו חכמים דאינו שוה יותר ומיירי בנטלא מום ממומי הגוף דאין להסתפק כלל וכ"ע כפי זה במאי דדחי הש"ס לאמי דפריך לימא תנן סתמא כר"מ ודלמא בדוקין שבעין ודבכי אבל דבדוקין שבעין הוי ספיקא דדלמא כשתנה אחר שחיטה וכיון דקי"ל כרבנן דזה כלל גדול בדין דהמע"ה אי מיירי בהכי יקשה דאמאי חייב לשלם כיון דהוא מוחזק וי"ל דלמאי דמוקי לה בדוקין שבעין צ"ל דמיירי דוקא בזמן הזה דאפי' בכור תם ממון בעלים הוא ומקדשין בו את האשה וא"כ מת"כ חייב לשלם דאם היה מום קבוע מחיים הרי אפסדיה ואם לא היה מום קבוע מחיים מ"מ הרי אפסדיה ממונא דהא היה יכול למוכרו תם בזול ומש"ה מת"ל חייב לשלם מחצה וא"כ דלפי אוקמתא זאת דמיירי בדוקין שבעין אם היה בזמן שביהמ"ק קיים שאינו ממון בעלים ואינו נמכר לא היה חייב לשלם מטעם דהמע"ה אלא דק"ק לזה על הר"מ דמייתי הלכתא למשיחא אמאי לא ביאר דדין זה הוא במומי הגוף בכל גוונא בין בזמן שביהמ"ק קיים ובין בזמן הזה אבל במום דדוקין שבעין דאיכא ספיקא לא שייך אלא בזמן הזה דממה נפשך חייב כיון דממון בעלים

מתני'* הנוטל שכר להיות רואה בבכורות אין שוחטין על פיו אלא אם כן היה מומחה כאילא ביבנה שהתירו לו חכמים להיות נוטל ארבעה איסרות בבהמה דקה וששה בגסה בין תם ובין בעל מום :

גמ'* מאי טעמא האי נפיש טרחיה והאי לא נפיש טרחיה : בין תם בין בעל מום : בשלמא בעל מום משום דקא שרי ליה אלא תם אמאי דא"ב אתו למחשדיה ואמרי האי בעל מום הוא והאי קא שרי ליה משום אגרא אי הכי תם נמי אמרי בעל מום והאי דלא קא שרי ליה סבר היכי דלישקול אגריה זמנא אחריתי חד זמנא תקינו ליה רבנן תרי זמני לא תקינו ליה רבנן : טעמא דהא מתניתין כדבהדיא משום דאסור למשקל אגר דינא ואגר הוראה ומאן דשקיל ביה מבטל דיניה ומבטלא נמי הוראה דיליה ומשום הכי אין שוחטין על פיו דאילו משום חשדא כיון דשקיל בין תם בין בעל מום ליכא חשדא ואפילו למאן דליתיה כאילא ביבנה ואי הוי איכא למיחש לחשדא לאילא נמי אסור דלא פלגינן בחשדא בעלמא בשום דוכתא בין צורבא מרבנן לאיניש אחרינא אלא משום אגר הוראה הוא דלא לבעי למשקל מידי בגווה אלא אי קא טרח לשקול טרחיה ובטילותיה כדמוכחי כל אילא וחד לפום שעתיה אבל אגר ראיה לא אלא א"כ היה מומחה לרבים כאילא ביבנה דהתירו לו אגרא דכיון דכ"ע מייתו לדידיה וכל שעתא ושעתא בעי למחזי להו וכי לא מייתו ליה נמי השתא אתו ומייתי וקא מיבטיל ממלאכתו למרי תקינו ליה רבנן באגריה מילתא מציעתא ד' איסרות בדקה ואוסיפו ליה נמי בגסה אגר טרחיה דמיתוסף ליה ששה ופסקו להו בכי האי גוונא הויא לה אגר בטלה דמוכח ושרי למשקל הכי בין בדינא בין בהוראה כדאתמר בשני דייני גזרות* :

מתני'* הנוטל שכר לדון דיניו בטלים להעיד עדותו בטלה להזות ולקדש מימיו מי מערה ואפרו אפר מקלה אם היה כהן מטמאו מתרומתו ומאכילו ומשקהו אם היה זקן מרכיבו על החמור ונותן לו שכרו כפועל :

גמ'* מנה"מ אמר רב יהודה אמר רב דאמר קרא ראה למדתי אתכם חקים וגו' מה אני בחנם אף אתם בחנם תנ"ה כאשר צוני ה' אלהי מה אני בחנם אף אתם בחנם ומנין שלא יאמר כשם שלמדתיה בשכר כך אלמדנה בשכר ת"ל אמת קנה ואל תמכור תנן בנדרים* המודר הנאה שוקל לו את שקלו וכו' ומלמדו מדרש הלכות ואגדות ולא ילמדנו מקרא [מקרא] מ"ט לא ילמדנו משום דקא מהני ליה מדרש נמי הא [קא מהני ליה] אמר שמואל במקום שנוטלין שכר על המקרא ואין נוטלין שכר על המדרש מאי פסקא הא קמ"ל דאפילו במקום שנוטלין שכר על המקרא שרי למשקל על המדרש לא שרי למשקל מאי שנא למדרש דלא דכתיב ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם חקים ומשפטים כאשר צוני ה' אלהי מה אני בחנם אף אתם בחנם מקרא נמי בחנם רב אמר שכר שימור ור' יוחנן אמר שכר פיסוק טעמים והלכתא כרבי יוחנן דאפי' שכר פיסוק טעמים שרי למשקל :

ירושלמי שם וכן חמי מתניין נסבין אגריהון א"ר יודן ברבי שמואל שכר בטלה הן נוטלין : להזות ולקדש מימיו מי מערה ואפרו אפר מקלה : אוקימנא* בשכר הזאה וקידוש אבל שכר הבאה ומילוי שרי למשקל דאגר טירחא הוא ולא שכר מצוה וכן לענין עדות ודין כה"ג שרי :

ירושלמי* תמן תנינן הנוטל שכר לדון דיניו בטלים כך היא מתניתין החשוד ליטול שכר לדון דיניו בטלים חד בר נש אזל למידן קומי רב הונא א"ל אייתי לי חד בר נש דיסוק לדיקלא תחותאי רב הונא הוה רעי תורין והוה ידע סהדי לחד בר נש אמר לו הב לי אגרי ותניא כן נותנין לדיין שכר בטלותו ולעד שכר עדותו חד בר נש סאיב חד כהן אתא עובדא קמיה רב יצחק ואכליה חולין סברין מימר שיוצאין לו דמי תרומה מתוכן ומסתברא לן דמאן דחשיד ליטול שכרו לדון ולהעיד שכל דיניו בטלין משום דחיישינן דלמא אגרא שקל בהו אבל אי איתברר מילתא דלא שקל מינייהו בהאי דינא כלום דיניה דינא דלאו פסילותא דידיה הוא דהא לאו לאצלויי דינא שקל ולאו בתורת שוחדא אלא בתורת אגרא הוא דשקל מינייהו ובטילותא בעלמא הוא דמיבטל דינא משום דשקל ביה אגרא ורחמנא אמר בחנם הלכך כי קים לן דלא שקל כלום בהאי דינא דיניה דינא ועדותו עדות : *אם היה זקן מרכיבו על החמור תנא כפועל בטל אמר אביי כפועל בטל של אותה מלאכה דבטיל מיניה :

מתני'* [לא] החשוד על הבכורות אין לוקחין ממנו בשר צבאים ולא עורות שאינן

הוא ונמכר מי אכל בזמן שביהמ"ק קיים לא שייך דכיון דממון גבוה הוא ואינו נמכר תם הוי ממון שמואל בספק דהמע"ה ובשלא לדעת רבינו הרמב"ן והרא"ש דמסתמא אינם פוסקים הלכתא למשיחא ולכן לא חלקו כלל דאף בדוקין שבעין דהוי ספיקא חייב כיון דממ"ל דאפי' היה תם יכול למכור אותו לממון בעלים הוא אבל לדעת הר"מ קשה :

ואולם נלפע"ד דמתוך דברי הר"מ בדין זה בפ"ג מהלכות בכורות דין ו' נראה דגילה דעתו דדין זה בזמן שביהמ"ק קיים מיירי שכתב וז"ל ומי שאינו מומחה וראה את הבכור ונשחט על פיו הרי זה יקבר וישלם מביתו וכמה משלם רביע לדקה ומחצה לגסה ומפני מה לא ישלם כל דמיו מפני שקנסו את בעל הבהמה כדי שלא ישהנה ולא יגדל בהמה דקה בא"י עכ"ל דלכאורה דברי הר"מ אינם מובנים דבתחלת דבריו פתח ליתן טעם כולל מפני מה לא ישלם כל דמיו בין בגסה ובין בדקה וסיים ליתן טעם על הדקה דמשלם רביע מפני גזירת מגדלי בהמה בא"י דבטעם זה אין כאן טעם על בהמה גסה למה לא ישלם כל דמיו ומהתימה על מרן הכ"מ והרב בל"מ שלא הרגישו כלל מזה ולא ראיתי מי שהרגיש מזה כי אם מהר"י קורקוס בביאורו כ"י שהאריך בדברי הר"מ אלו ובסוף כתב וז"ל דרך רבינו דחוק ולשונו כאן קצר וסתום דפתח בגסה ודקה וסיים בדקה לבד וגם כי לא ראינו שאסרו לגדל בהמה גסה משום גזירת דקה ומ"מ יש ליישב שגם בהמה גסה נזק וחשש גזל יש בה אלא שלא גזרו מפני שאין רוב צבור יכולין לעמוד בה וגם דלרעות אפי' גסה אסור כאשר הכריחו בתוס' פרק מרובה [דף עט: ד"ה אין] דלכך שייך שפיר למקנס ולמגזר בכולהו ומ"מ לשון רבינו סתום והי"ל לפרש עכ"ל עיניכו הרואות כמה נדחק מוהריק"ו ליישב דברי הר"מ ולא נראה בעיניו והולם לפי תומר הנוסח נלפע"ד לומר במה שיש לדקדק בדבריו דאם כוונת הר"מ הוא משום גזירת מגדלי בהמה דקה בא"י וכפי' ב' דרש"י א"כ למה הולרך לכתוב מפני שקנסו את בעל הבהמה שלא ישהנה ושלא יגדל בהמה דקה בא"י דמהראוי היה שיכתוב בלבד מפני שקנסו את בעל הבהמה שלא יגדל בהמה דקה בא"י ולמה כתב שלא ישהנה ועוד דלפחות הול"ל שלא ישהנה כדי לגדל בהמה דקה בא"י דמדנקט האי לישנא נראה דב' דברים וב' תשובות הם לכן נראה דס"ל להר"מ דעיקר מה שאמרו שלא ישלם כל דמיו בדקה ובגסה הוא מטעם קנס שקנסו לבעל הבהמה מפני ששהה אותה ולא הקריבה מיד דמפני ששהה את הבכור שלא הקריבו ודעתו היה כדי שיפול בו מום ויוכל למוכרו לזרים ויהיה לו הנאה וכיון דמפני זה ששהה מלהקריבו אירע דבר זה לשוחטו שלא ע"פ מומחה קנסו אותו שלא ישתלם כי אם מחצה וכיון שילאו הכהנים שקנסו אותו בשביל ששהה מלהקריבו יהיו זריזין להקריבו מיד ולא להשהותו וזהו מ"ש שקנסו אותו כדי שלא ישהנה ומלינו כיולא לזה שאסרו חכמים לגזר שנגזר מהבכור מחיים ואפי' אחר שחיטה מטעם שלא ישהנו אללו ולא יקריבנו דמלוה לאוכלו תוך שנתו בין תם בין בעל מום וכמ"ש הר"ס שם בפ"ג דין י"א יעו"ש וא"כ ה"ה הכא די"ל דכדי שלא ישהה אותו קנסו חז"ל דאם אירע ששחטו שלא על פי מומחה הואיל ואירע דבר זה מחמת ששהה אותו שלא ישלם כי אם מחצה כדי שלא ישהה אותו אלא דבבהמה דקה קנסו אותו יותר שישלם רביע לבד כיון דאם משהה אותו מלבד דעובר על המלוה דמלוה להקריבו מיד עובר ג"כ על דברי חכמים ז"ל שאסרו לגדל בהמה דקה בא"י ומש"ה קנסו אותו ביותר ולא ישלם כי אם רביע דבזה לא יבא להשהותו ולא יגדל בהמה דקה בא"י ע"י שהייתו זה נלפע"ד בכוונת דברי הר"מ ואם כנים אמרנו בכוונתו הרי מתבאר מתוך דבריו דדין זה לא שייך כי אם בזמן שביהמ"ק קיים דבזמן הזה כל שהוא תם אי אפשר אם לא ישהנו עד שיפול בו מום ואין לקונסו על שהייתו וא"כ קשה דאמאי לא ביאר דאם מום זה בדוקין שבעין דהוי ספיקא אינו חייב לשלם אפי' מחצה ורביע כיון דקי"ל כרבנן דזה כלל גדול בדין דהמע"ה דלדעת הר"מ אין לומר דתקנת חז"ל הוא הכא דיחלוקו כמ"ש התוספות לדעת ר"ש דהא לפי מ"ש בטעם הדבר דאינו משום דהוי ממון המוטל בספק אלא משום קנס מנ"ל לומר דתקנו חז"ל הכא דיחלוקו כשאר מקומות כיון דלא בא מפורש תקנתם והרב כ"י הביא פירוש רגמ"ה שכתב גבי הא דמשום גזירת מגדלי בהמה דקה וז"ל משום קנס מגדלי בהמה דקה דאסור לגדל בהמה דקה בא"י ומסקינן דהאי בכור של בהמת כהן והוא גדל בהמה דקה עכ"ל מתבאר מדבריו דדוקא בכהן שגידל בהמה וילדה בכור הוא דקנסינן ליה אבל אם ישראל נתן לכהן בכור שגידל בהמה באיסור או בהיתר כתושבים שהוא מותר וילדה בכור אף שהכהן שהה הבכור אצלו וגידלו לא קנסינן ליה דגידול בכור עצמו דחזי להקרבה ליכא איסור גידול בהמה דקה בא"י ואין נראה כן משמעות דברי הר"מ לפי האמור :

[לא] מתני' החשוד על הבכורות אין לוקחין ממנו בשר צבאים וכו' וכתב רש"י החשוד על הבכור כגון החשוד להטיל מום בבכור עכ"ל מבואר מדברי רש"י דס"ל דמתני' לא מיירי בחשוד לשחוט בכור תם ממש בלא מום וה"ט דחשוד כזה מלתא דלא שכיח שישחוט קדשים בחוץ שהוא בכרת דאע"ג דנחשדו הכהנים להטיל מום בבכור לא נחשדו לאכול קדשים בחוץ וכמ"ש רש"י בפ' כל פסולי המוקדשים (דף לו ע"א) בד"ה אבל הכא בבכור דלא שכיחא דלא אמר וכו' וז"ל דקדשים תמימים אין הכהן נחשד לאכול בחוץ דבר כרת הוא אבל נחשד להטיל בו מום דלאו בעלמא הוא עכ"ל ובפרט דאיכא למימר דכיון דאפשר לו ע"י מום דאיסור קל הוא לא שביק איסור קל ועביד איסור חמור דכרת ומה גם דבהטלת מום בדיעבד הרי אין כאן איסור דאורייתא דבדיעבד מותר לשוחטו במום זה מדאורייתא אלא דמדרבנן קנסו אותו שלא לשוחטו במום ואפי' אם שחטו שלא יהיה לו הנאה ממנו מפני שעבר אדאורייתא והטיל בו מום תשא"כ בשחט אותו בלא מום דמלבד דבשחיטה עבר על כרת גם בדיעבד חייב כאוכל קדשים בחוץ וכל כי הא שייך לומר חזקה דלא שביק התירא דאורייתא ועביד איסורא דאורייתא אע"ג דעביד איסורא דרבנן מ"מ כל היכא דאפשר לאדם שלא לעשות איסור תורה לא שביק התירא דאורייתא ועביד איסורא דאורייתא וכמ"ש הרדב"ז בח"א סי' רל"ז יעו"ש ולפי מ"ש רש"י במתני' בד"ה בשר צבאים וכו' וז"ל זימנין דמוכר אומר שבשר צבי הוא עכ"ל דבכור תם דקאמר לאו תם ממש קאמר אלא דהיה תם והוא הטיל בו מום וכן בגמרא שכתב רש"י בד"ה שמעו רבנן דבכור תם הוא ומעון קבורה ומפסידו ליה מינאי עכ"ל צ"ל ג"כ דהיה תם קאמר אלא שהוא הטיל בו מום דאם איתא דס"ל דמתניתין איירי בחשוד בב' אופנים דחשיד אהטלת מום או לשוחטו תם אמאי בתחלת דבריו בפי' מתניתין לא כתב אלא אופן זה דחשוד להטיל מום ונ"ל דס"ל לרש"י דהמטיל מום דקנסוהו רבנן שלא ישחט במום זה בכלל קנס שקנסו חכמים ז"ל הוא דאפי' אם עבר ושחטו ליהנות ממנו לא לאוכלו ולא למוכרו וליתנו במתנה לאחרים ומש"ה אסרו שאין לוקחין בשר ממי שהוא חשוד להטיל מום כי היכי דלא להוי ליה הנאה למטיל דבלאו הכי מה הועילו חכמים בתקנתם ואין להקשות ע"ש דא"כ התינח בלוקח בשר עגל וכיוצא דאיכא למיחש שהוא בכור אבל בבשר צבאים אמאי אסרו ליקח ממנו מטעם

שאינן עבודים רבי אליעזר אומר לוקחין ממנו עורות של נקבה ואין לוקחין ממנו צמר מלובן וצואי אבל לוקחים ממנו טווי ובגדים: גמ'* בשר צבאים דמחליף בדעגלתא ולא עורות שאינן עבודין הא עבודין זבנינן אם איתא דבכור הוה לא הוה טרח ביה סבר אי שמעו ביה רבנן ומפסדו לי מינאי: אבל לוקחין טווי ובגדים השתא טווי זבנינן בגדים מבעיא מאי בגדים נמטי:

מתני'* החשוד להיות מוכר תרומה לשם חולין אין לוקחין ממנו אפילו מים ומלח דברי ר' יהודה ורבי שמעון אומר כל שיש בו זיקת תרומה ומעשרות אין לוקחין ממנו: גמ' והלכתא כר"ש דאמרי' *ההוא גברא דהוה חשוד לזבוני תרבא דאטמא במר דכנתא קנסיה רבא לזבוני אפילו אמגוזי אמר ליה רב פפא לרבא כמאן כר"י אי כר"י אפי' מים ומלח נמי לעולם ר"ש ובאיסורא דגופיה קנסינן ליה סתם דרדקי גרו באמגוזי ואזיל ומשבש לבני טבחי וגרי להו באמגוזי ומייתי ליה תרבא דאטמא ומזבין ליה במר דכנתא:

מתני'* החשוד על השביעית אינו חשוד על המעשרות החשוד על המעשרות אינו חשוד על השביעית החשוד על זה ועל זה חשוד על הטהרות ויש שהוא חשוד על הטהרות ואינו חשוד לא על זה ולא על זה זה הכלל חשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו: גמ' סתמא כר"מ [לב] ולית הלכתא כר"מ

מטעם דאדום הוא ומחליף בבשר עגל כיון דהא איכא ס"ס דאפשר שהוא בשר צבאים כמו שאומר ואת"ל שהוא בשר עגל אפשר שאינו בכור ואף שהוא בכור אפשר שנשחט ע"י מום שנפל מאליו דהא ליתא דכיון דגזרו חכמים ז"ל ליקח בשר עגל וכיוצא מהחשוד להטיל מום מפני הספק שמא בכור הוא והטיל בו מום כיון שעיקר האיסור והגזירה אינו אלא מחמת ספק וחשש איסור דאורייתא עשאוהו כודאי איסור ואינו ניתר עד שיהא בו ב' ספיקות מלבד הספק הראשון אבל אסרו בשר עגל מחשש איסור בכור וכמ"ש כיוצא לזה הפ"ח בכללי הס"ס כלל י"ד מ"ש האו"ה בכלל מ"ו דמטעם זה גביעות של ישראל שהיו בבית העובד כוכבים וספק אם נחלפו בגביעות העובד כוכבים דיש להחמיר בספק חליפתן כיון דעיקר האיסור והגזירה דגביעות העובד כוכבים אינו אלא מחמת ספק וחשש איסור תורה ועשאוהו כודאי איסור יעו"ש דמטעם זה אמרינן בפרק כל פסולי המוקדשין [דף לה:] דלרב חסדא ספק בכור בבית ישראל צריך ב' שיעידו על המום ואפי' לרב נחמן דקי"ל כוותיה דס"ל דהבעלים נאמנים היינו ישראל משום דלא חשידי ישראל אמומא אבל כהנים דחשידי אמומא אין הבעלים נאמנים ואמאי אין אנו מתירין מטעם ס"ס דהא ספק בכור הוא ושמא אינו בכור ואת"ל הוי בכור שמא לא הטיל המום בידים אבל לפי האמור אתי שפיר דכיון דעיקר איסור והגזירה אינו אלא מחמת ספק שאסרו כל בכור שאומר הכהן שנפל מום מאליו כיון דחשידי אמומא עשאוהו כודאי איסור ואינו ניתר אלא בב' ספיקות מלבד הספק הראשון כיון דהספק הראשון עשאוהו כודאי וא"כ ה"ה הכא במתני' דבבשר צבאים ליכא אלא ספק אחד דאפשר דהוא בשר גדי ואין להתיר בספק אחד כיון דאי הוי בשר עגל עשאוהו כודאי איסור ואינו ניתר כי אם בב' ספיקות מלבד הספק הראשון:

ועוד נראה דהיינו טעמא דפי' רש"י במתני' דהחשוד על הבכור היינו דחשוד להטיל מום בבכור משום דבמתניתין דלקמן קתני החשוד להיות מוכר תרומה לשם חולין אין לוקחין ממנו אפילו מים ומלח וכו' דאם איתא דגבי בכור נמי מיירי דחשוד למכור בשר בכור תם לשם בשר חולין הכי הול"ל מתני' החשוד להיות מוכר בשר בכור לשם חולין כדקתני גבי תרומה ועוד דגבי תרומה פליג ר"י ור"ש דלר"י אפילו מים ומלח אין לוקחין ממנו ולר"ש דוקא כל שיש בו זיקת תרומה ואם איתא דמתני' דבכור מיירי נמי במוכר בשר בכור תם לשם חולין אמאי סתם לן תנא הכא כר"ש דלא אסיר כ"א דבר שיש בו זיקת בכור תם דהא כל מאי דקתני מתני' הוא דברים שיש בהם זיקת איסור בכור תם ואמאי לא קתני עלה פלוגתא דר"י ור"ש דלר"י כיון דאיסור זה דבכור הוא איסור חמור כתרומה דהא אוכל קדשים בחוץ איסור כרת הוא ופשיטא דלרבי יהודה קנסינן ליה דאין לוקחין ממנו אפילו מים ומלח דומיא דתרומה ואמאי בזה סתם כר"ש וגבי תרומה שנאה במחלוקת אלא ע"כ צ"ל דמתני' דבכור הוא בחשוד להטיל בו מום וכיון דאחר שהטיל בו מום אין איסורו אלא מדרבנן ובפרט דאעיקרא איסור הטלת מום אינו אלא לאו בעלמא אפילו ר' יהודה מודה דלא קנסינן ליה טובי האי כ"א דוקא בדבר שיש בו זיקת איסור בכור ולא עוד:

ואולם מדברי הר"ם בפ"ג מהלכות בכורות דין ה' שכתב החשוד על הבכורות למוכרן לשם חולין אין לוקחין ממנו אפילו בשר צבאים וכו' מתבאר בהדיא דלא סבירא ליה כפי' רש"י אלא דחשוד למכור בכור תם לשם חולין ומתני' דבכור הוי כעין מתני' דתרומה ולכאורה קשה דא"כ אמאי לא קתני גבי בכור כדקתני גבי תרומה וגם אמאי לא פליג ר"י נמי גבי בכור כיון דאיסור כרת הוא ואיסור כרת חמור מתרומה דבמיתה בידי שמים היא כדמוכח בכמה דוכתי דכרת חמור ממיתה ועיין בפרק כל שעה (דף כב ע"ב) וא"כ אם באיסור תרומה ס"ל לר"י דקנסינן ליה דאפילו מים ומלח אין לוקחין ממנו כל שכן גבי בכור דאיסור כרת הוא וא"כ אמאי לא פליג נמי רבי יהודה גבי בכור ואין לומר דמה שכתב הר"מ החשוד על הבכורות למוכרן לשם חולין אין כוונתו דמוכר בכור תם בחזקת חולין אלא דמוכר בכור בעל מום לשם חולין והיינו דמזלזל במכירתו דשוחטו באיטליז ומוכרו באיטליז ושוקל בליטרא כבשר חולין וקיימא לן דהבכור אינו נמכר באיטליז ונשקל בליטרא כדאמרינן בר"פ כל פסולי המוקדשין וכתבו התוספות שם דאיסור זה מדאורייתא הוא יעו"ש וכיון שכן י"ל דמי שהוא חשוד ע"ז אין לוקחין ממנו אפילו בשר צבאים משום קנס דעבר אדאורייתא וכיון דאינו איסור חמור כדין תרומה ה"ט דלא פליג ר"י ע"ז לאסור ליקח ממנו אפילו מים דהא ליתא דהא סיים הר"מ בדבריו וז"ל אבל לוקחים ממנו טוי ובגדים ועורות עבודים שאינו מעבד עור בכור תמים מפני שהוא מפחד וכו' ואם איתא דבבכור בעל מום מיירי דמזלזל במכירתו בכור תם שכתב הר"מ מאן דכר שמיה ועוד דאי מיירי בבכור בעל מום דמזלזל במכירתו התינח דקנסוהו שלא לקנות ממנו אפילו בשר צבאים מפני שהוא דומה לבשר עגל ואם יקח ממנו נמצא דמחזיק בידו למכור בשר בכור בזלזול אבל למה קנסו ליקח עורות וצמר אפילו מלובן ואת"ל נומי כיון דבמכירת אלו הדברים לא עשה שום איסור אפילו שהם של בכור ולא שייך איסור זלזול במכירת דברים אלו וכן ראיתי למהריק"ו בביאורו ל"י שכתב ע"ד הר"מ וז"ל ופירש"י החשוד על הבכור כגון שחשוד להטיל מום בבכור ורבינו מפרש שחשוד למכור בכור לשם חולין פירוש ומזלזל במכירת הבכור וכבר נתבאר שאין לזלזל במכירתו או שחשוד למכור בשר בכור תם קאמר והוא הנראה ממה שכתב שאין מעבדין עור בכור תמים וכו' בזה הוא שראוי להחמיר עכ"ל הרי שהרב כתב בפירוש דברי הר"מ ב' דרכים כאשר לדדנו וכתב דהעיקר הוא שחשוד למכור בשר בכור תם והנה כי כן קשה דכיון דמיירי בחשוד למכור בשר בכור תם איסור חמור הוא ואמאי לא פליג ר"י לאסור אפילו ליקח ממנו מים ומלח כדין תרומה ולענין פלוגתא דר"י ור"ש גבי החשוד על התרומה כתב רבינו והרא"ש דהלכתא כר"ש מטעם מאי דאמרינן בשמעתין בההוא טבחא וכו' דקנסיה רבא לזבוני אפי' אמגוזי כר"ש וי"ל קצת דאמאי לא כתבו מטעם אחר דנראה דסתם לן תנא כר"ש בההיא דתנן בפרק אין מעמידין (דף לט ע"ב) הנגבים הבאים מן המדינה אסורין מן הספתק מותרין וכן לתרומה ואמרינן עלה בגמרא מאי וכן לתרומה אמר רב ששת וכן לכהן החשוד למכור תרומה לשם חולין לפניו הוא דאסור אבל הבא מן האוצר וכו' מותר אירתותי מרתת סבר שמעו בי רבנן ומפסידו לי מינאי ע"כ ולפי דברי רב ששת ע"כ מתני' כר"ש דלא אסיר כ"א דבר שיש בו זיקת תרומה דמש"ה דוקא במה שלפניו שכבר ראינו דבכלל הפירות אשר היו לפניו היה ג"כ תרומה ומכרה לשם חולין מפקירין ב"ד כל מה שלפניו אבל מה שיש לו באוצר וכיוצא אין מפקירין דכולי האי אין קונסין אותו:

[לב] גמרא סתמא כר"מ ולית הלכתא כר"מ כדמבורר באידך פרקין החשוד ע"ז וכו': הנה מה שכתב רבינו כדמבורר באידך פרקין היינו מאי דאמרינן בפרק כל פסולי המוקדשין (דף לה ע"א) דתנן כל המומין הראוים לבוא בידי אדם רועים כהנים אינם נאמנים רשב"ג אומר נאמן הוא על של חבירו ואין נאמן על של עצמו ר"מ אומר החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו ואמר התם אמר רב נחמן הלכתא כרשב"ג ומסיק התם והלכתא כרשב"ג ודוקא בנו ובתו אבל אשתו לא מ"ט אשתו כגופו ואע"ג דהא דאפסקו הלכה כרשב"ג התם הוא על מאי דאפליגו התם בברייתא רשב"ג ור' יוסי דלרשב"ג אפילו בנו ובתו מעיד ור"י אומר אפילו הם עבדיה והם בני ביתו אין מעידין עליו מ"מ כיון דאיפסקא הלכתא כרשב"ג לגבי ר"י ואמרינן דהכי הלכתא כרשב"ג דאפילו בנו ובתו מעיד כל שאינו מעיד הוא בעצמו או אשתו כגופו הרי מפורש יוצא דלית הלכתא כר"י דאמר דאינו נאמן אפילו על של אחרים ובפרק בתרא דיומא (דף עח ע"א) אמרינן דר"י בן זמרא הכי קא מבעיא ליה הלכה כר"מ או כרשב"ג ופשט ליה הלכתא כרשב"ג דנאמן על של חבירו יעו"ש ואע"ג דסתם לן תנא הכא במתני' כר"מ וקי"ל הלכה כסתם מ"מ הא קי"ל דסתם ואח"כ מחלוקת בחדא מסכתא אין הלכה כסתם והכא נמי הכי הוי דהכא סתם לן תנא כר"מ ולקמן בפרק כל פסולי המוקדשין הוי מחלוקת ועוד דהא סתם לן סתמא אחרינא בסוף פ"ב דנגעים דלא כר"מ דתנן התם כל הבכורות אדם רואה חוץ מבכורות עצמו דע"כ הך סתמא כרשב"ג היא דנאמן על של אחרים דאי כר"מ כיון דהכהנים חשידי אמומי הן להטיל מום וכן להתיר במום עובר של עצמם א"כ אף על בכורות של אחרים אינם נאמנים להתיר דכל החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו והכא היך דנים ורואים בכורות של אחרים דאין לומר דמתני' דכל הבכורות אדם רואה לאו בכהנים עסקי' דכהנים כיון דחשידי אמומי אפילו בכורות של אחרים אינם רואים כר"מ אלא בישראל מומחה הרואה בכורות עסקינן דכיון דישראל לא חשידי אמומי וכדאמרינן בפרק כל פסולי המוקדשין (דף לה ע"ב) מש"ה כשרים לראות בכורות של אחרים דהא ליתא דא"כ אפילו בכורות עצמו אמאי אינו כשר לראות דהא מסקינן התם דלר"נ דקי"ל כוותיה ישראל לא חשיד אמומי ובספק בכור ביד ישראל בעלים מעידין עליו דלא חשידי להטיל מום אף דלעצמו הוא וא"כ גבי ראיית מום בבכור אמאי אין הישראל כשר לראות בכורות עצמו כיון דלא חשיד בזה וא"כ שפיר יכול לראות ולהתיר אפי' בכור שהוא לעצמו כגון ספק בכור או בירש בכור מאבי אמו כהן או ישראל שקנה בכור בזמן הזה מכהן דאפי' דהתועלת לעצמו לא חשידי וכן נראה מדברי רש"י בסוף פרקין [דף לא.] דמייתי התם הא דת"ל כל הבכורות אדם רואה חוץ משל עצמו וכתב רש"י חוץ משל עצמו שאין כהן רשאי לראות מום של בכורות ולהתירו ע"כ דנראה מדבריו דלא שייך דין זה אלא בכהן דחשיד:

וכן ראיתי בתוספות ישנים בפ' בתרא דיומא (דף עח ע"א) עלה דאמרינן דפשט ליה כרשב"ג וז"ל פר"ח דקי"ל כרשב"ג הואיל וסתם לן כוותיה במסכת נגעים כל הנגעים אדם רואה חוץ משל עצמו עכ"ל

וכוונתם להביא ראיה מסיפא דהך מתני' דקתני כל הבכורות אדם רואה וכו' ואולם לע"ד יש לדחות דאין ראיה ממתני' דאפשר דמתני' בישראל מומחה הרואה בכורות מיירי ולא בכהן וה"ט דאינו רואה בשל עצמו משום דשורת הדין כך דכל איסור דאיתחזק איסורא כמו שאין עד אחד נאמן להתירו כך אין הבעלים נאמנים להתירו דקרוב אדם אצל עצמו וכן הדין בכל האיסורין שאינו מ"מ רואה להתיר לעצמו בדבר דאתחזק איסורא וכמה שכתוב הר"ם ז"ל בפה"מ במתני' דפ"ב דנגעים ואין הדבר תלוי מטעם חשוד אלא מטעם דקרוב אדם אצל עצמו ומשום הכי אמרינן בס"פ דרואה אדם את קדשיו ואת מעשרותיו ואת טהרותיו מטעם דאי בעי מחיל בקדשיו ואי בעי עדי ביה מומא בכולה עדריה במעשרותיו ונשאל על טהרותיו דהא חזי ליה בימי טומאתו אבל בתרומה טמאה דלא חזיא ליה אינו נאמן כיון דאתחזק איסורא וא"כ בכור נמי דבא לומר דמום קבוע הוא להתירו מחזקת איסור שהיתה לו אינו נאמן על עצמו מידי דהוה אשאר איסורין דאתחזק איסורייהו ולא דמי לספק בכור ביד ישראל דהבעלים מעידין עליו דנפל המום מאליו להתירו דהתם הרי מום לפנינו וכבר פקע חזקת האיסור ממנו מן התורה אלא דמחמת קנסא הוא דאסרינן ליה אם הטילו בידים וכל שהוא ישראל דלא חשיד בכך בעלים מעידין כיון שלא בא להתיר חזקת האיסור אשר עליו דבלא"ה הרי המום לפנינו והותר אבל הבא להוציא האיסור מחזקתו אדם קרוב אצל עצמו ואינו נאמן להתירו וא"כ לא נגע ולא פגע מתני' דנגעים בפלוגתא דר"מ ורשב"ג ואם נאמר כסברת התוס' דיומא דסתם לן תנא בנגעים כרשב"ג הרי איכא תרי סתמי דסתרי אהדדי דהכא במתני' סתם לן תנא כר"מ ובמתני' דנגעים סתם לן תנא כרשב"ג וכיון דקי"ל דבתרי מסכתי אין סדר למשנה ואין ידוע לנו איזה סתם הוא בתרא הוי ספיקא הי סתמא הוי בתרייתא שהיא העיקר ובדאורייתא אזלינן לחומרא ובדרבנן אזלינן לקולא כמ"ש מרן זקני זצוק"ל בספר יבין שמועה כלל ס"ש יעו"ש וא"כ הכא לענין עדות אם מום זה נפל מאליו או לא דאם הטילו בידים אינו אלא מדרבנן משום קנסא אזלינן לקולא דנאמן על של אחרים כרשב"ג דסתם לן תנא בפ"ב דנגעים שוב ראיתי דהא ליתא דהא כתב מרן זקני שם בכלל ע' וז"ל הכלל הג' דסתמא דדוכתא דסתם התנא במקומו דרך משל דין קרבנות במסכת זבחים וכיוצא שם דייק התנא טפי למסתם אליבא דהלכתא עכ"ל וא"כ הכא דסתם לן התנא במקומו לדין הבכור במסכתא זאת עדיף טפי והוא העיקר להלכתא הגם דעכ"פ אף אם נאמר דסתמא דידן עדיף מכל מקום כיון דבאידך פירקא דתני מחלוקת והוי סתם ואחר כך מחלוקת דאין הלכה כסתם כאמור:

איברא דלא תעזוב נפשי לשאו"ל דאמאי כתב רבינו בפשיטות דאף דסתמא דהכא כר"מ לית הלכתא כוותיה כלל ודאה מהלכה לגמרי מכח ההיא דפרק כל פסולי המוקדשים הא שפיר י"ל דאף דאיפסקא הלכתא כרשב"ג התם גבי בכור מכל מקום אפשר להיות דהא סתמא דסתם לן הכא כרבי מאיר הלכתא דהכא במתניתין דמיירי דחשוד על הדבר דקתני היינו בדידוע דעבר על הדבר והוחזק לעבור על הדבר דהא ב' מיני חשודים איכא האחד כמו ההיא דכהנים החשודים להטיל מום דהיא חשדא כללית על כל הכהנים וסתם כהן אנו חושדים אותו בכך אף דלא הוחזק בבירור דעבר על כך כי אם מכח דסתם כהנים חשודים הם בכך ויש מין חשוד אחר אשר אינו מכח מה שנחשדו העולם בכך כי אם שזה האיש אשר אנו דנין בו נחשד בכך דהוברר לנו על הדבר הזה והוחזק בכך וב' מינים אלו נקראים בשם חשוד על הדבר בדברי ר"מ דהכניסם לא דנו ולא מעידו ובסוג זה שהוא חשוד מצד עצמו שהוחזק בכך מיירי מתני' דהכא דעלה קתני מתני' החשוד על השביעית אין חשוד על המעשרות דמיירי מצד עצמו דהוחזק בכך וכמ"ש רש"י וז"ל אינו חשוד על המעשרות ולוקחין תבואה ממנו בשאר שני שבוע ואין צריכין לעשר ודאי אלא דמאי עכ"ל דנראה מדבריו דמתניתין מיירי בחשוד מצד עצמו שהוחזק בכך ולא משום דעמי הארץ חשודים על המעשרות כי אם שהוא עצמו הוחזק בכך ומש"ה אם היה שהוחזק בכך היו צריכים לעשר ודאי ולא משום דמאי ועל אופן זה דהוחזק בכך הוא דסתם לן מתני' כר"מ דהחשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו דדוקא בחשוד דלא הוחזק הוא בעצמו לעבור על הדבר כי אם שאנו חושדים אותו מצד כללות הכהנים החשודים בכך קי"ל כרשב"ג שנאמן על של אחרים כיון דס"ס זה האיש עצמו לא הוחזק בכך אלא משום חששא שמא הוא מן החשודים הוא זה וכל כה"ג לא מחמרינן טובי האי שלא להאמינו על של אחרים אבל בחשוד שהוא מצד עצמו שהוחזק בכך מסתברא דקי"ל כר"מ בזה דאפילו על של אחרים אינו נאמן וכהא דמצינו חילוק זה לאידך גיסא דאמר ר"מ דהחשוד על דבר אחד חשוד לכל התורה כולה דהיינו דוקא היכא דהוחזק לן דעובר על דבר אחד אבל אם לא הוחזק בכך כי אם שאנו חושדים אותו שהוא מהחשודים לא אמרינן דחשוד על כל התורה וכדאמרינן בפ' כל פסולי [המוקדשין] (דל"ה ע"ב) דאמרינן אמר ליה רב פפא לאביי לר"מ דאמר החשוד על הדבר לא דנו וכו' וקאמר ר"מ החשוד לדבר אחד חשוד לכל התורה כולה א"כ כהני דלא דייני דינא ומשני אימור דאמר ר"מ לחששא לאחזוקינהו מי אמר ע"כ וכתב רש"י ז"ל לאחזוקינהו בחשודים מי אמר ר"מ כי אמר ר"מ חשוד לדבר אחד חשוד לכל התורה כולה היכא דמוחזק לן דעובר על דבר אחד עכ"ל וכיוצא לזה יש לחלק לאידך דר"מ דלא דנו ולא מעידו דבהוחזק לן דעובר על דבר אחד חמיר טפי וסבר סתמא דמתני' דהכא דבמוחזק לן דעובר מסתברא כר"מ דלא דנו ולא מעידו ועוד דאפשר לומר דבכה"ג דחשוד מצד עצמו דמוחזק לן שעובר אפי' רשב"ג מודה דאינו נאמן על של אחרים מכיון דחמיר טפי ושפיר י"ל דמתני' דסתם לן דלא דנו ולא מעידו לכ"ע הוא ולא חשיב הכא כסתם ואח"כ מחלוקת דמחלוקת ר"מ ורשב"ג דפ' כל פסולי המוקדשין לא נגע ולא פגע בזה דהתם לאו במוחזק לן דעובר על זה הוא אלא דאנו חושדין אותו שמא הוא מכת הכהנים החשודים בכך ואפי' את"ל דאי אפשר לומר כן דאפי' רשב"ג מודה במוחזק לן מ"מ אינו כ"כ רחוק לומר דלא קי"ל כרשב"ג במוחזק לן דעובר ובמוחזק הוא דסתם לן תנא הכא וצריך טעם אמאי לא ניחא ליה לרבינו לומר הכי כי היכי דלא נידחי סתם מתני' דהכא מהלכתא:

והנה הר"מ בפ"ב מהל' מעשר דין י"ז כתב וז"ל חשוד שהעיד על של אחרים נאמן חזקה אין אדם חוטא ולא לו ואין צריך לומר עם הארץ וכו' אמר אלו פירות מתוקנין בשל אחרים נאמן והוא שלא נראה כעושה קנוניא כמו שביארנו עכ"ל מתבאר מדברי הר"מ דס"ל כסברת רבינו דס"ל דאפי' בחשוד דמוחזק לן דעובר קי"ל דנאמן בשל אחרים דהכי כתב בתחלה חשוד שהעיד וכו' ואח"כ כתב ואין צריך לומר עם הארץ וכו' דהכוונה לומר דלא מבעיא עם הארץ דמאי דחשדינן ליה על המעשרות לאו מצד עצמו הוא אלא דתלינן שמא זה הוא מאותם החשודים על המעשרות דכיון דמצד עצמו לא הוחזק לן בכך פשיטא דנאמן על של אחרים אלא אפילו החשוד מצד עצמו על המעשרות דמוחזק לן דאינו מפריש מעשרות עם כל זה נאמן בשל אחרים ומאחר שמדברי הר"ם עצמו נראה דיש צד לחלק בין מוחזק לאינו מוחזק וכן נראה מדברי הר"ם בפי"א מהל' עדות שהולך לאשמועינן דבב' האופנים נאמן להעיד בשל אחרים וצריך טעם אמאי דחה סתם מתני' דהכא דסתם לן כר"מ מהלכתא בהיות דאפשר לומר דבמוחזק לן הלכה כר"מ:

שוב ראיתי להרשב"א בתשובה ח"א סי' ס"ד דעלה בדעתו לחלק בהכי דבחשוד גמור דמוחזק לעבור יש סברא דלכו"ע אינו נאמן בשל אחרים וכתב בסוף דיבורו דאין לחלק בהכי דכן דעת כל הפוסקים יעו"ש הרי דגם הרשב"א לא מצא שום הכרח לדחות חילוק זה כי אם מדברי הפוסקים ותו לא:

והנה כתב הראב"ד על דברי הר"מ הנזכר וז"ל אמר אברהם אין דבר זה מחוור שהרי הכונס וכו' ועוד דר"מ ס"ל החשוד בדבר לא דנו ולא מעידו ואם קבעו הלכה כרשב"ג לענין מטיל מום בבכור שהוא קנס אבל לשאר איסורין חשוד אין מעיד וסתם לן תנא בבכורות כר"מ עכ"ל מתבאר מדברי הראב"ד דס"ל דהאי דסתם לן תנא כר"מ במתניתין הכא הויא הלכתא ולא שייך הכא לומר דהוי סתם ואח"כ מחלוקת דמחלוקת דר"מ ורשב"ג ואיפסקא הלכתא כרשב"ג הוא בענין מטיל מום דקנסא הוי וליכא שום חשש איסור תורה דאפילו אם הטיל בידים ליכא שום איסור תורה ובכה"ג יש להקל יותר ולומר דנאמן בשל אחרים אבל בשאר איסורים דאיכא חשש איסור תורה כגון דמאי דאמרינן דפירות ע"ה הוו ספק וצריכין לעשר ואינם נאמנים לומר שהם מעושרים דאע"ג דאינו אלא מדרבנן מ"מ הא איכא חשש איסור תורה דאם אינם מעושרים הרי הוו טבל מן התורה בהא לא קי"ל כרשב"ג אלא כר"מ ומתני' דסתם לן תנא כר"מ הוא באופן זה דאיכא חשש איסור תורה ויש לדקדק על סברת הראב"ד דהא מצינו דהחמירו חז"ל על ענין קנס זה דמטיל מום יותר ממה שהחמירו בענין פירות עם הארץ שהרי כתב הראב"ד בס"פ י"א מהל' מעשר על מ"ש הר"ם בדין י"ג המוליך חטין לטוחן עובד כוכבים הוי גם דמאי שמא החליפן בחטים של ע"ה וכתב הראב"ד וז"ל אמר אברהם ואם מפני הספק הזה הלא הוא ס"ס עכ"ל וכתב מרן הכ"מ על דבריו וז"ל טעמו לומר דהוי ספק שמא לא החליפן ואת"ל החליפן בחטים של עם הארץ שמא אותו עם הארץ עשר ותקן פירותיו ואני אומר דמאחר דקי"ל רוב ע"ה מעשרין הם ואפי' הכי חיישינן להו משמע דרבנן אחמור בהו בהא למיחש למיעוטא וה"ה דאחמור למיחש בהו לספק ספיקא עכ"ל נמצא דלדעת הראב"ד דלענין דמאי בספק אחד יש להתיר מטעם ס"ס דמעיקרא הוי ספק דשמא אותו ע"ה מעשר פירותיו וא"כ קשה מהא דאמרינן בפרק כל פסולי המוקדשין (דף ל"ה ע"ב) אמר רב חסדא ספק בכור שנולד בי ישראל צריך ב' מן השוק להעיד עליו ומתבאר שם

דאף

[illegible]

כר״מ כדאמר באידך פרקין: *החשוד על זה ועל זה וכו׳ כיון דהחשוד אדאורייתא כ״ש אדרבנן: ויש שהוא חשוד על הטהרות *מאי טעמא נהי דהחשוד

[illegible]

אבל בדבר הצריך עדות גמורה וצריך ב׳ עדים כי הא שמעיד שאיש פלוני נאמן [illegible] אפילו רשב״ג מודה דאין החשוד מעיד ואפילו יהיו ב׳ עדים החשודים אינם נאמנים להעיד שאיש פלוני נאמן דכל שצריך עדות גמורה אין החשודים נאמנים וזהו מה שהקשו בירושלמי אמתני׳ דאיש פלוני נאמן ועד אחד נאמן בדבר זה כלומר שאינו מעיד על גוף הפירות שהם מתוקנים כי אם על גופו שהוא נאמן מי מועיל עדות עד אחד הא בכה״ג לא סגי עד אחד וכיון דלא סגי עד אחד אפילו לרשב״ג אינו מועיל עדות החשודים אפילו יהיו שנים וע״ז קאמר ר׳ יונה דלא נחלקו בברייתא אלא לחלק דאית ליה קלא אבל ליקח אפי׳ רשב״ג מודה דכיון דהכא מיירי דנפלא לעם הארץ מי הוא נאמן והומר איש פלוני נאמן דהעדות על גופו דוקא לחלק דאית ליה קלא נאמן אבל ליקח דאמר איש פלוני נאמן על המעשרות או על הטהרות דלית ליה קלא אפי׳ אם יהיו ב׳ המעידים מודה רשב״ג דאינם נאמנים כיון דלזה צריך עדות גמורה וכל דצריך עדות גמורה אין החשודים נאמנים דלא אמר רשב״ג אלא במעיד על הפירות שנתקנו דעד אחד מהני אבל במעיד על גופו לא מהני עדות החשודים ואע״פ שהפ״ת והמ״א לא אמרו אלא דבכה״ג צריך עדות גמורה ע״פ שני עדים ונראה מדבריהם דלרשב״ג ה״ה בב׳ עדים חשודים נמי נאמנים כיון דלרשב״ג על של אחרים נאמן מ״מ לעד״נ דמכח הירושלמי הנזכר נ״ל דכל כה״ג אפי׳ בב׳ עדים חשודים אינם נאמנים דבלאו הכי אין דברי רבי יונה מובנים ואין לומר דהכתי קשה דאיך קאמר רבי יונה דבליקח מודה כיון דהברייתא מיירי באינו מכיר אדם שם ובאינו מכיר הא אמר ר׳ יוחנן דנאמן משום חיי נפש די״ל דהעיקר דדברי ר׳ יונה הוא באומר איש פלוני נאמן על הטהרות כמ״ש מהרש״ם והא אמרי׳ בברייתא דהיה עומד בתוך שיטה וכו׳ דלטהרות לא הקילו אפי׳ כשאינו מכיר אדם שם כאמור · ומהתימה מה יענו הראב״ד והר״ש דפירשו הא דפריך בירושלמי ועד א׳ נאמן דאתיא אליבא דר״מ ועד אחד חשוד כזה קאמר דנראה דלא ס״ל נחלק בין מעיד על הפירות למעיד על האיש שהוא נאמן בדברי ר׳ יונה בירושלמי :

איברא דראיתי למהר״ר אליהו בביאורו על הירושלמי דהביא גירסת הספר גירסת מהרש״ם וז״ל אמר ר׳ יונה מה פליגין ליקח אבל לחלק אוף רשב״ג מודה מה בין לחלק ומה בין ליקח קול יוצא לחילוק ע״כ וע״פ גירסא זאת פירש הירושלמי יעו״ש ולעד״נ זה פשוט דאי אפשר לומר גירסא זאת שהרי בהוספתא בברייתא זאת קתני בפירוש בין בנכנס לעיר בין בהיה עומד בגורן ותרומה בידו דמוכח בביאור דהברייתא מיירי דבא לחלק תרומה שבידו ולא ליקח וכמ״ש מהרש״ם ועוד דהרואה יראה דפירושו לפי גירסא זאת דחוק מאד במ״ש דה״ט דלחלק מודה דאית ליה קלא ואיכא פרסום גדול ושיימינן שיחזיקו את העד לנאמן על הטהרות אפילו בשלו ובשלו חשוד הוא עכ״ל לעד״נ אין טעם זה מספיק דמאין הרגלים לומר שיחזיקו אותו לנאמן כיון דבני עירו כבר מכירים אותו שאינו נאמן ומי שהוא חבר ונאמן כבר יודע שיש חילוק בין מעיד על שלו למעיד על של אחרים ועוד דא״כ מאי טעמא דרבי דאין נשאלין אלא לחבר משום חיי נפש הקילו על פי עד אחד והרב שם ייישב לזה באומרו דרבי לא פליג אלא אמלוקת עומד בגורן דוקא דשייך חשש תרומה גדולה ג״כ דבעיר אין כאן חשש תרומה דהא קי״ל א״א לגורן שתעקר אלא א״כ נתרמה תרומה ממנו וזהו שאמר רבי אין נשאלין על התרומה כלומר על אופן דאיכא חשש תרומה דהיינו בגורן ובכה״ג ליכא משום חיי נפש דהא אפשר ליכנס לעיר וליקח דליכא חשש תרומה דאף דלא נחשדו עם הארץ על תרומה גדולה היינו לאכול תרומה גדולה אבל למכור טבל נחשדו זהו תורף דבריו ולע״ד דבריו תמוהים דמלבד דזה דחוק לומר דרבי לא קאמר אלא בגורן כיון דמסתמא קתני ואי משום דקאמר אין נשאלין על התרומה אין זה דלך לשמוש כ״כ דהכי הול״ל אין נשאלין בגורן ומדקאמר אין נשאלין על התרומה היינו דמיירי כדמוכח בתוספתא דלחלק תרומה שבידו מיירי יתר על כן דמ״ש הרב דמה שלא נחשדו על תרומה גדולה היינו לאכול אבל למכור טבל נחשדו דברי תימה הם דהא כל המשניות מלאים מזה דהלוקח מן עם הארץ אינו מחוייב להפרים תרומה גדולה דעם הארץ לא נחשדו על תרומה גדולה ולא חיישינן שמא מכר לו טבל והרב משנה למלך בר״פ ט׳ דהל׳ מעשר כתב דלא מנעיא בלוקח מעם הארץ ושאל לו ואמר לו שהפריש תרומה גדולה דנאמן אלא אפילו ליקח סתם לא חיישינן שמא לא הפריש עדיין ואף דיש לחלק ולומר דלא אמרינן הכי אלא בשלקח ממנו אחר שנעקר הגורן דאיכא [illegible] דאי אפשר לגורן שתעקר אלא א״כ נתרמה התרומה וכמ״ש הרב הנזכר שם אבל בעומד בגורן דעדיין לא נעקר הגורן דאיכא למימר דעדיין לא תרם אפשר דחיישינן מ״מ היינו לומר דחיישינן שמא עדיין לא תרם ומה שמכר לו בסתם ולא פירש לו שלא תרם לאו דחשוד בכך למכור טבל אלא דסבר לומר דוודאי הלוקח יפריש כיון דיודע דכל עוד שלא נעקר מגורן אכתי ליכא חזקה שנתרם וא״כ אפילו בלוקח בגורן מן עם הארץ אם שואל למוכר ואומר לו שכבר תרם נאמן לומר שכבר תרם דמילתא דפשיטא דלא חשידי בתרומה גדולה כלל אפילו למכור דאי חשידי אף דאמרינן דאי אפשר לגורן שתעקר עד שנתרמה תרומה מ״מ למה לא ניחוש דבפירות דלא היה דעתו לאוכלם אלא למוכרם לא תרם כדי להרוויח התרומה ומדלא חיישינן להכי ש״מ דלא חשידי לא לאכול ולא למכור ופרט כשאומר לו בפירוש שכבר תרם דפשיטא דאפילו בגורן נאמן וא״כ אמאי קאמר רבי דאין נשאלין אלא לחבר כיון דאפילו מוכר עצמו נאמן על התרומה גדולה לומר שכבר תרם לכן נלע״ד דהגירסא העיקרית בדברי הירושלמי היא גירסת מהרש״ם וכפירושו וכדי להבין ענין רבי יונה צריך לומר דאפילו רשב״ג מודה דלהעיד דאיש פלוני נאמן כיון דצריך עדות גמורה ע״פ ב׳ עדים צריך נמי כשרים לגמרי והחשודים אינם כשרים לעדות כאמור :

והנה הראב״ד בפ״א מהלכות עדות הקשה עוד על הר״מ ממתני׳ דבפ״ד דדמאי הלוקח פירות ממי שאינו נאמן ושכח לעשרן ונכנסה שבת הרי זה שואלו ואוכל על פיו בשבת וכן אם אמר לו אחד שאינו נאמן מעושרין הם אוכל על פיו באותה שבת ופסקה הר״מ בפי״ב מהלכות מעשר הרי דאפילו על של אחרים אינו נאמן כי אם דוקא בשבת וראיתי להרב מחנה אפרים בהל׳ עדות סי׳ י״ב שכתב ליישב קושיא זאת וז״ל ולע״ד לק״מ דנהי דהחשוד נאמן על של אחרים מ״מ אין עד אחד נאמן במידי דאיתחזק איסורא כל כמה דאין בידו לתקנו כדמוכח בפרק האשה רבה [דף פז:] אלא דבדמאי הקילו גבי שבת והכי אמרו שם בירושלמי ומ״ש הר״מ דהחשוד על הדבר מעיד על של חבירו מיירי דאחד עומד עמו עכ״ל ולע״ד לא ידעתי למה הוצרך לומר כפי זה דהר״מ מיירי בעד אחד עומד עמו הא אפי׳ בעד אחד מיירי אלא דמיירי דהבעלים אומרים שהוא מתוקן וכל שהבעלים אומרים שהוא מתוקן כיון שבידו לתקן נאמן מן התורה ובעלה חזקת איסור שנו כיון דרוב עם הארץ מעשרים ומרא רובא בטלה החזקה אלא דמדרבנן החשו למיעוטא בעינן עדות אחד וכיון דעכשיו דאמרו הבעלים שהם מתוקנים כבר בטלה חזקה דטבל ושני בעד אחד כשאר איסורין דלא איתחזק איסורא דעד אחד נאמן וגבי מתני׳ דשכח לעשרן דקתני דאם לא מצא לבעלים לשאול להם ושאל לאחר התם שייך שפיר דאיתחזק איסורא כיון דהבעלים לא אמרו שכבר מתוקנין הם עדיין בחזקת טבל הם וכל דאיתחזק איסורא אין עד אחד נאמן אבל הכא דברי הר״מ מיירי כשהבעלים אומרים שמתוקנים הם דבהכי בטלה חזקת איסור כיון דאזלינן בתר רובא ורוב עם הארץ מעשרין הם והא קי״ל רובא וחזקה רובא עדיף אלא דלעד״נ דמטעם זה אפי׳ כשאין הבעלים אומרים שתקנו י״ל הכי דכיון דמדרבנן לאחר מסתמא אמרינן דהם מעושרין דבתר רובא אזלינן ואין להחזיק שום אדם ברשע בשביל מיעוט שאין מעשרין וכיון דמדרבנן לאחר ולא פירש שאינן מעושרים מסתמא אמרינן דבדבר שבכן ובטלה חזקת איסור שבהם והיא דאמרינן בהאשה רבה מיירי בטבל שיש בבית הבעלים שעדיין לא הוציאו מתחת ידו והבעלים אינן כאן לומר אם מעושרין הם או לא דבכה״ג עדיין בחזקת טבל הם די״ל דדעתו להפרים ועדיין לא הפרים אבל בשכבר הוציאן מתחת ידו ומכרן סתם מסתמא לא מחזקינן ליה ברשע ואזלינן דזה הוא מן הרוב דמעשרין וא״כ ליכא חזקה דאיסור וכן ראיתי להתוספות בפ״ג דבכורות (דף כ ע״א) ד״ה ואיבעית אימא וכו׳ שכתבו וז״ל וא״ת דבפרק הזהב אמרינן גבי ממשה אומנין הן ממשש דדמאי הוי מדרבנן אפילו לר״ת וכו׳ ולמה אינו טבל דאורייתא דסמוך מיעוטא דאין מעשרין לחזקת טבל וי״ל דאין זה חזקה דדילמא כר׳ אושעיא עבדי שהכניסה במוץ ועוד דאין להחזיק שום אדם ברשע בשביל מיעוט שאין מעשרין עכ״ל הרי מפורש בדברי התוספות כמ״ש וגם למדנו מדברי תוספות דבשלא נודע דמתה הכניסה במוץ ליכא חזקה דטבל ומש״ה אמרינן אפילו לר״ת דלא הוי טבל מדאורייתא כיון דליכא חזקה דטבל ברורה וא״כ י״ל דהסיא דהאשה רבה מיירי בטבל שהוחזק לטבל גמור דנודע לנו דלא הכניסה במוץ אבל בסתם לוקח מע״ה דלא נודע בבירור אם הכניסה במוץ או לא כיון דליכא חזקה ברורה עד אחד נאמן :

וראיתי להפר״ח ביו״ד סי׳ קי״ט שכתב ליישב מה שהקשה הראב״ד מהירושלמי דפריך ועד אחד נאמן ומשני דקל הוא מפני חיי נפש דמאי דפריך הש״ס כן לא קאי ארישא אלא אסיפא דקתני הלך ליקח ממנו אמר ליה מי כאן מוכר ישן אמר ליה מי שמלחך אצלי אע״פ שהם כגומלין זה את זה הרי אלו נאמנין ואהא פריך דכיון דהוו גומלין אין עד אחד נאמן ומשני באכסנאי הקילו ולא חששו לגומלין עכ״ל ולפע״ד דדבריו תמוהין דהא בפרק כל פסולי המוקדשין [דף לה׳] גבי מתני׳ דרועים כהנים אינם נאמנים מהכא דלת״ק כהן לכהן אינו נאמן משום דחיישינן לגומלין ורשב״ג דקי״ל כוותיה דנאמן על של חבירו אפילו כהן לכהן אמר נאמן וע״כ דס״ל דלא חיישינן לגומלין זה את זה וכי היכי דלא תקשי ממתניתין דהתמרים שנכנסו לעיר וכו׳ דספ״ד דדמאי דנראה מתנה דחיישינן לגומלין נ״ל דהתם שאני דשניהם לפניהם ובידיהם למכור ומשו״ה איכא חששא דגומלין משא״כ הכא לענין בכור דליתא דמעיד עכשיו כדי שיגמול לו לאחר זמן כשיבא לידו בכור ויטיל בו מום לחשש גומלין כי האי לא חיישינן וכן כתב התוי״ט בפ״ה דבכורות משנה ד׳ יעו״ש וכתב עוד שם וז״ל וכ״ש לפירוש רש״י בפ״ב דכתובות [דף כד:] דהסיא דדמאי בשכלי אומנותו בידו דמוכח דבא למכור ולא להנאתו הלכך חיישינן לגומלין והיינו כדפרישית דמשום דעכשיו גם הוא בא למכור הוא דאיכא חששא הא לאו הכי לא עכ״ל וא״כ הכא דקתני סיפא הלך ליקח ממנו אמר ליה מי שמלחך וכו׳ אף דנראה כגומלין זה את זה מ״מ כה״ג לא חיישינן לגומלין כיון דבשעה שאמר ליה איש פלוני נאמן לא היה יודע שיבא לו הנאה מזה דמהיכן יודע שישאל זה על הישן כדי שיגמלו זה עם זה שאומר לו מי שמלחך מוכר ישן וכל שאין לו לזה הנאה קרובה וברורה לא חיישינן לגומלין כדין ההיא דבכור דלרשב״ג דקי״ל כוותיה כהן לכהן נאמן ולא חיישינן לגומלין כיון דאינו בכור אלא שיבא לידו בכור ויגמול לו לאחר זמן ולפע״ד לזה כיון הר״מ בפירוש המשנה שכתב עלה דמתני׳ דהנכנס לעיר וכו׳ וז״ל העיקר אצלינו אין אדם חוטא ולא לו ולפיכך לא ישלחהו לאיש שאינו נאמן שאין לו בזה הנאה קרובה מיד עכ״ל וכיון דקי״ל כרשב״ג ע״כ דהא דאמרינן משום אכסניא הקילו לאו דהקילו לענין חששא דגומלין דהא לענין בכור בלא טעם זה לא חיישינן לגומלין מטעם דאין ההנאה קרובה מיד ודא״ת :

והנה למאי דפסק הר״ס במתני׳ דשואלו בשבת דאם אמר ליה אחר שאינו נאמן אוכל על פיו בשבת לע״ד יש ליישב שברת הר״מ דהא דאם לא מצא לבעלים ושאל מאחר ואמר ליה שהם מעושרין מיירי שזה שא״ל מעושרין הם הוא אריס של בע״ה ואומר שהוא עצמו תקן שנתן לו הבע״ה רשות להפרים ואפילו אם לא נתן לו רשות אריס יכול לתרום כשתורם על חלקו עם חלק בע״ה דכיון דתרם על הכל דינו כשותפין וכמו שמתבאר מדברי הר״מ בפ״ד מהלכות תרומות דין י׳ לפי מ״ש מרן הכ״מ והמ״ל שם יעו״ש וכיון דמיירי באריס שאומר שהוא עצמו תרם והפרים מעשרותיו מן הכל אינו נאמן להתיר חלק הבע״ה דכיון דבאריס שורת הדין הוא דנותן חלק הבע״ה מטבל בלא תיקון וכמ״ש הר״מ בפ״ו מהלכות מעשר דין י״א דהמקבל שדה מישראל חולק ונותן לבעל השדה בפניו כדי שידע שטבל נתן יעו״ש אם כן יש לחוש שלא הפרים כלל ואמר שהפרים כדי להרוויח שיעור המעשרות דכיון דמן הדין נותן לו טבל אם הפרים מנכה לו מחלק הבע״ה וכל דיש לחוש דלהנאתו אמר כן אינו נאמן אפי׳ בשל אחרים כיון דלא שייך טעמא דאין אדם חוטא ולא לו הן אמת דצריך להבין לפי זה דברי התוספתא בסוף פ״ד דדמאי הנזכר לעיל דקאמר רשב״ג היה לו אריס שיודע לתקן והוא אינו מאמינו על מעשרות והביא לו פירות משלו ואומר שלך הן מתוקנות הן נאמן ע״כ דלפי האמור איך קאמר רשב״ג דנאמן ונראה דע״כ נ״ל דהתם מיירי באריס שאומר שתקן חלק בעה״ב מחלקו של אריס ואינו מנכה שיעור המעשרות מחלק הבעה״ב דבכהאי גוונא נאמן כיון דאין לו שום תועלת דמי הכניסו לומר שהפרים משלו על של בעל הבית בלא הפרשה ולעשות חטא כזה יכול על מגן דמי חייבו להפרים משלו כדי לשקר ולומר שהפרים הא בידו להפרים מחלק בעה״ב וכל כהאי גוונא פשיטא דשייך טעמא דאין אדם חוטא ולא לו אבל באריס שאומר שהפרים מחלק הבעה״ב ומנכה לו מחלקו שיעור המעשרות יש לחוש דאומר שהפרים להנאתו להרויח שיעור המעשרות כיון דחשוד הוא על כך שלא להפרים מפירותיו להרויח המעשרות ובכה״ג מיירי דין זה דשאל לאחר בשבת דבאריס מיירי דאינו נאמן :

וראיתי להפ״ח בסי׳ הנזכר שכ׳ וז״ל ובאמת שאני תמיה על הראב״ד דמה יתיב למתניתין דתמרין שנכנסו לעיר שהבאתי דמוכח בהדיא מינה דאי לאו דהוו גומלין הוה מהימן בדחבריה עכ״ל ולע״ד י״ל על פי מ״ש בירושלמי עלה דמתני׳ דהתמרים מאי טעמא דרבי יהודה דאמר דנאמנין מפני חייהם של בני העיר מה טעמיהון דרבנן מזון הם להתפרנס מעיר אחרת עכ״ל הרי דלר״י מפני חייהן של בני העיר כדי שיביאו תבואות תמרין לעיר שמכו להקל א״כ י״ל דמאי דס״ל לרבנן במתניתין דתמרין דאינם

תורה אור

דחשיד אדרבנן אבל אדאורייתא לא חשיד [לג] תניא *עם הארץ שקבל עליו דברי חבירות ונחשד לדבר א' נחשד לכל התורה כולה דברי ר"מ וחכ"א אינו נחשד אלא על אותו דבר בלבד וגר שקבל עליו דברי תורה ונחשד לדבר א' הוי חשוד לכל התורה כולה והרי הוא כישראל מומר לעבודת כוכבים נפקא מינה דאי קדיש קידושיו קידושין וכי [לד] אמרו רבנן אינו נחשד אלא על אותו דבר בלבד הני מילי בדחמירא מיניה וא"נ קילא מיניה ואית ביה אנפה דחומרא כגון הא דקתני מתני' שביעית ובכורות דהאי בעי חומה והאי לית ליה פדיון דאיכא למימר ע"ה חמירא ליה הא וקילא ליה הא א"נ כי ההיא *דאמר רבא זונה עובדת כוכבים וישראל מסובין חמרא שרי דנהי דיצרא דעבירה תקיף להו דיין נסך לא תקיף להו הא כל היכא דליכא למימר ביה חד מהני אנפי מודו רבנן כיון דחשוד אחד חשוד נמי אאחרינא ואי חשיד אחמורה דלא תקיף בה יצרא טפי נמי חשיד לדכותה וכ"ש אקילתא וה"מ בסתם ע"ה לדברי חבירות אבל היכא דהשיד ודאי לתרוייהו והדר איחשיד אחדא מינייהו חשיד נמי אאידך דאמרינן מיגו דחשיד אהא חשיד נמי אאידך ואפילו מקילתא לחמירתא :

ת"ר *הבא לקבל דברי חבירות חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו עובד כוכבים שבא לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו רבי יוסי בר רבי יהודה אומר אפילו דקדוק אחד מדברי סופרים וכן בן לוי שבא לקבל דברי לויה וכהן שבא לקבל דברי כהונה חוץ מדבר אחד [אין] מקבלין אותן שנאמר המקריב את דם השלמים וגו' העבודה המסורה לבני אהרן כל כהן שאינו מודה בה אין לו חלק בכהונה :

ת"ר *הבא לקבל דברי חבירות אם ראינוהו שנוהג בצינעה בתוך ביתו מקבלין אותו ואחר כך מלמדין אותו ואם לאו מלמדין אותו ואחר כך מקבלין אותו רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון בן יוחי אומר בין כך ובין כך מקבלין אותו והוא למד כדרכו והולך :

ת"ר *הבא לקבל דברי חבירות צריך לקבל בפני שלשה חברים ובניו ובני ביתו אין צריכים לקבל בפני ג' חברים רשב"ג אומר אף בניו ובני ביתו צריכים לקבל בפני ג' חברים שאינו דומה חבר שקלקל לבן חבר שקלקל :

ת"ר *הבא לקבל עליו דברי חבירות צריך לקבל עליו בפני שלשה חברים ואפילו

דאינם נאמנים ולא חיישי להקל מפני חייהן של בני העיר הוא משום דאיכא תרתי לריעותא דאעיקרא עד אחד חשוד איט נאמן אפילו בשל אחרים וגם ליעותא אחרת דגומלין זה את זה אבל אם לא היה טעמא משום דגומלין זא"ז הייט מקילין להאמין עד אחד חשוד משום חייהם של בני העיר כמו שהקלו להאמין לעד אחד חשוד דאמר איש פלוני נאמן משום חיי נפש דאסכינא כמ"ש בירושלמי דאע"ג דהתם נמי איכא משום גומלין דאמר ליה מי שמלחך אגלי מוכר ימן ועכ"ז הקילו מ"מ ככר כתבתי דלפע"ד לא שייך משם גומלין התם כאמור ומשו"ה הקילו משום אסכנתא משא"כ הכא במתניתין דאמרין דאיכא משום גומלין דלא מקילינן משום חייהן דבני העיר :

[לג] תניא ע"ה שקבל עליו דברי חבירות ונחשד לדבר א' נחשד לכה"ת כולה דר"מ וכו' :

בגמ' הקשו עלה דמתניתין ויש שחשוד על הטהרות וכו' ורמינהו נאמן על הטהרות נאמן על השביעית הא חשיד ומשני ר' אלעאי כדאית ליה ור' ינאי כדאית ליה ואין לתמוה דאמאי לא משני הש"ס דהך ברייתא דנאמן על הטהרות וכו' ר"מ היא דאמר בברייתא דלקמן דאם נחשד לדבר א' נחשד לכל התורה כולה ומתבאר דלר"מ אפי' נחשד בעבירה קלה נחשד נמי לעבירה חמורה דמה"ט אמרינן דהחשוד על המעשר חשוד על השביעית אף דשביעית חמיר להו לאינשי כיון דאין לו פדיון וא"כ י"ל דה"ה דחשוד על הטהרות חשוד על השביעית דחמירא דהא ודאי, לק"מ דע"כ לא קאמר ר"מ אלא בנחשד על דבר אחד שאיסורו מדאורייתא אף דהוי קל חשוד נמי על איסור החמור אבל אם נחשד באיסור מדרבנן כענין חשוד על הטהרות אפי' ר"מ מודה דאינו חשוד על שאר איסורין דאסירי מדאורייתא וא"כ אי אפשר לומר דהך ברייתא דחשוד על הטהרות הוא אליבא דר"מ וזה פשוט והוצרכתי לכתוב כן מפני שראיתי להרב פרי תואר בסי' קי"ט ס"ק ו' שכתב דנראה דהר"ס דלא פסק לא כשנוייא קמא דר' אלעאי ולא כלישנא בתרא דר' ינאי ס"ע דהר"ס ס"ל דבתר דחזינן ברייתא דפלוגתא דר"מ ורבנן בע"ה שקבל דברי חברות תו אין אנו צריכין להני שינויי דשפיר י"ל דהך ברייתא ר"מ היא ולא משני הני אמוראי בהכי שינוי אלא קודם דידעו מהאי ברייתא דפלוגתא דר"מ ורבנן אבל בתר דידעינן הך ברייתא לא קשה מידי וממילא מנ"ל לחדש דין זה כי לא נתחדש אלא מכח רומיא דמתניתין והבעל הסיגה בעל המסובב זה תופן דבריו ולפע"ד לפי האמור אי אפשר לומר כן בעד הר"ס דודאי ר"מ לא אמר אלא בחשוד אאיסורא דאורייתא אבל חשוד אדרבנן מודה רבי מאיר דאין אפשר דיסבור רבי מאיר דמפני שהוא חשוד אדרבנן יהיה חשוד נמי אקלות והמורות של התורה כולה זה אין הדעת סובלתו כלל כי אם מאי דמסתבר הוא דלר"מ כיון דנחשד אדרבנן הרי הוא חשוד על כל איסורין דרבנן קלין וחמורין אבל לא על איסורי תורה ועוד דאיך אפשר לומר דהך ברייתא ר"מ היא דאי ר"מ הא אמר חשוד לדבר אחד חשוד לכל התורה כולה וברייתא משמע דאיט חשוד אלא אשביעית וכן ראיתי להרב ב"י שכתב משם תוספות חילוניות וז"ל הא חשיד וא"ת למה יש לנו לחושדו וכי בשביל דחשוד אדרבנן נחשד לדאורייתא ועוד יש להקשות בע"ה דהך מתניתין אמאן תירמיה אי ר"מ הא אמר חשוד לדבר אחד חשוד לכל התורה ובריי' משמע דאיט חשוד אלא אשביעית ומעשרות ואי כרבנן אמאי חשיד כלל ואומר ר"י דאיכא למימר אין הכי נמי שחכמים חשדוהו על המעשרות ושביעית כיון שחשדוהו על הטהרות ומעשרות ושביעית בני חד בקתא נינהו עכ"ל :

ואולם נפ"ד יש ליישב סברת הר"ס עפ"י דרך הר"ב הנזכר שהפלה שם דמה שאנו דוחקים לומר לדעת הר"ס דמעיקרא לא ידע הש"ס בהסיא תוספתא עם כל זה אין כ"כ דוחק והענין בהקדם מ"ש התוספות במשנתין בד"ה הא חשיד וכו' וז"ל דמשמע ליה דלגופא לא איצטריך דפשיטא דכי נאמן על הטהרות דנאמן על השביעית כיון דנהיג מנהג פרושים שאוכל חולין בטהרה עכ"ל ואיכא למידק על זה מהסיא דאמרינן בירושלמי בפ"ד דדמאי עלה דמתני' דהמקבל עליו להיות נאמן וכו' תני ונאמן על הטהרות נאמן על המעשרות תניא ר' ינאי בר רבי ישמעאל ואמר טעמא הדא דתימא במתארח אצלו אבל ברבים אינו נאמן עד שיקבל עליו ברבים ע"כ ופירש מהר"א וז"ל תניא ר' ינאי להא מתניתא וגם אמר בה טעמא דנאמן על המעשרות משום שנאמן על הטהרות היינו דכשאי חבר להתארח אצלו בביתו אבל להיות נאמן בפרהסיא לרבים אינו נאמן עד שיקבל עליו ברבים דאין נאמנות למעשרות אלא בקבלה דאף מי שאינו חשוד צריך קבלה ברבים והם ג' חברים עכ"ל הרי מפורש הכא דר' ינאי בר' ישמעאל עצמו דהכא במשנתין ס"ל דע"כ הא דנאמן על הטהרות נאמן על השביעית דלאו לגופא איצטריך אלא לדיוקא ומשו"ה הוצרך לשנויי דהכא מיירי דהוה חשוד אתרוייהו איהו גופיה קאמר הכא עלה דנאמן על הטהרות נאמן על המעשרות דלגופא איצטריך ואדרבה איט נאמן אלא להתארח חבר בביתו אבל בפרהסיא לרבים איט נאמן ולפי דברי התוספות במשנתין דלגופא לא איצטריך דפשיטא דכיון דנהג מנהג פרושים נאמן א"כ התם נמי לענין מעשרות אמאי קאמר דלגופא איצטריך ואדרבה איט נאמן לגמרי כי אם להתארח דהא ודאי אין לומר דיש חילוק בין שביעית למעשרות מטעם די"ל דחשש ע"ה שאין מעשרין שכיח טפי מתאי דשכיח חשש שביעית ומשו"ה מחמרינן טפי להאמינו למעשר מפני שנאמן על הטהרות דיש לד לומר דהא ליתא דמלבד דלו יהיה דיש חילוק מטעם האמור מ"מ מנין לט לומר דברייתא דנאמן על הטהרות וכו' לאו לגופא איצטריך אלא לדיוקא דכיון דעינינו הרואות לענין מעשרות דאיט נאמן לגמרי כי אם להתארח בביתו ע"כ שפיר יש לומר דהוצרך התנא לאשמועינן דלענין שביעית נאמן לגמרי אפי' בפרהסיא לרבים דלא איצטריך לדיוקא כלל יתר על כן דנראה פשוט דאדרבה חשש שביעית חמיר טפי מחשש מעשרות וכמו שמבואר מדברי הר"ס בפרק י"ב מהלכות מעשר דין ט' שכתב דלא החמירו דברים אלו אלא בתרומות ומעשרות אבל לענין פירות שביעית או לענין טהרות לא יקח אלא מן המומחה עד כאן לשונו ודברי הר"ס הם תוספתא פרק ה' דדמאי כנזכר לעיל א"כ אם לענין מעשר דקיל א"כ ינאי בירושלמי דאיצטריך לגופא ואיט נאמן לגמרי לרבים כ"ש לענין שביעית דחמיר טפי אשר על פי זה י"ל דס"ל להר"ס דהכי שטיי דר' אלעאי ור' ינאי דמשנתין דהויין הם לענין הלכה דסברת ר' אלעאי דמש"ה כאיטהו נוהג בצינעא הוי חשוד לשביעית ע"כ לא קי"ל כוותיה דהא סוגיא דסוף פרק הניזקין [דף סא:] אלא דחשוד על הטהרות איט חשוד על המעשר דמדאורייתא אע"פ שלא ראינוהו נוהג בצינעא והייט דלא כר' אלעאי וכמ"ש הרא"ש בפסקיו בפ' כל פסולי המוקדשין בסוף סימן ח' יעו"ש וגם שינויא דר' ינאי דחוי הוא מעיקרו דע"כ צ"ל דהא דמוקי לה כגון דהוה חשיד אתרוייהו הוא לפי מאי דלא הוו ידעי ברייתא דפלוגתא דר"מ ורבנן דלרבנן דקי"ל כוותייהו הא ס"ל דע"ה דקבל עליו דברי חברות ונחשד לדבר אחד שאין חשוד אלא לאותו דבר דנמצא דאפילו דהיה חשוד בתחלה בכל מאי דחשיד ע"ה וקבל עליו דברי חברות אף דחזר לסורו הראשון ונחשד בדבר אחד מהם איט חשוד על שאר דברים וא"כ סברת ר' ינאי דלא כרבנן הוא והר"ס לא ס"ל לחלק כדס"ל לחלק רבינו הרמב"ן במשנתין והרא"ש בפרק פסולי המוקדשין דהא דרבנן שאני דמעיקרא קודם שקבל עליו דברי חברות לא היה חשוד ממש אלא מתורת ספק ע"ה משא"כ בהא דר' ינאי דמתחלה היה חשוד ממש אתרוייהו דבכה"ג חמיר טפי דלהר"ס י"ל דס"ל דאף דלאביי בסוף פרק הניזקין (דף סא.) נראה דס"ל דחשוד ממש גרע מספק ע"ה לגבי מעשר מכל מקום לרבא דהלכתא כוותיה לגבי דאביי ס"ל התם דלא חמיר ליה חשוד מספק וכמ"ש התוספות במשנתין בסוף ד"ה מתניתין כשראינוהו וכו' יעו"ש ולרבא דס"ל דלא חמיר חשוד מספק ע"ה ה"ה לענין זה דע"ה שקבל דברי חברות ונחשד לדבר אחד דאיט חשוד לדבר אחר לרבנן ומי שהיה חשוד ממש אתרוייהו וקבל חברות שוים הם דלרבנן בשניהם נחשד בדבר א' איט נחשד על השאר דלא כר' ינאי וכיון דלפי המסקנא דמייתי הש"ס הך ברייתא מתודעת דפלוגתא דר"מ ורבנן דלא הוו ידעי לה הני אמוראי ור' ינאי הרי סברת ר' ינאי ג"כ איטה הלכה ופ"כ כדי לשנויי מתני' דקתני החשוד על הטהרות איט חשוד על זה ועל זה דלא תקשי מהברייתא דנאמן על הטהרות וכו' צריך לומר דלענין הלכה העיקר כסברת ר' ינאי ברבי ישמעאל דאמרינן בירושלמי דדמאי דס"ל דעיקר הברייתא לגופא איצטריך ולא לדיוקא דאדרבה מאי דאמרינן דנאמן על השביעית איט נאמנות גמורה כי אם להתארח בביתו ובכן לא קשה מידי על מתניתין ואפשר דרבי ינאי הכא במשנתין הוצרך לשנויי הכי לפי שיטתיה דמקשן דסבירא ליה דלדיוקא אתא ברייתא אבל לדידיה לגופא איצטריך כדאמרינן משמיה בירושלמי זה הנלפע"ד ליישב דברי הר"ס על פי ס"ד דברי הרב פרי תואר דאפשר לומר דהמקשן והני אמוראי לא היו יודעים מברייתא זאת דפלוגתא דרבי מאיר ורבנן :

[לד] והנה לענין הלכה כללית היוצא מדברי רבינו הרמב"ן הוא דאפי' לרבנן דקי"ל כוותייהו דאיט חשוד אלא על אותו דבר ה"מ היכא דחמירא תישה ואי נמי דקילא מיניה ואית בה אנפא דחומרא כגון שביעית ומעשר דהאי בעי חומה והאי לית ליה פדיון אבל אי חשיד אחמירא חשיד לעבירה דכותה כיון דהם שווים דמתיק מתורות הם בכל וכ"ש דחשיד בעבירה דקילא מינה והא דפשיטא דחשיד אדכותה או קילא מינה הוא דוקא דאותה עבירה דנחשד לא תקיף בה יצרא אבל אם היא עבירה דתקיף בה יצרא אינו חשוד לקיל מינה דלא תקיף יצרא די"ל דדוקא נחשד בזאת דתקיף יצרא אבל בקל דלא תקיף יצרא לא נחשד והביא רבינו ראיה לזה מהסיא דאמר רבא בפ' השוכר את הפועל (דף סג ע"ב) דאמר זונה עובדת כוכבים וישראל מסובין חמרא שרי דנהי דיצרא דעבירה תקיף להו דיין נסך לא תקיף להו הרי דאע"ג דאיסור סתם יינם קיל מאיסור זנות בעובד כוכבים והיה ראוי לומר דמאן דחשיד אהאי חשיד אהאי קמ"ל דכל היכא דהעבירה התורה יצרו של אדם תקיף עליה אינו נחשד בעבירה דקילא מינה כיון דאין יצרו תקיף עליה ויש לעמוד בדברי רבינו מדברי תשובת הרמב"ן במיוחסות סימן ק"ע שכתב וז"ל גם מה שאמרת החשוד על דבר קל אם חשוד על דבר חמור אפילו על הקל ממנו אינו חשוד דמומר לערלות אינו מומר לשחיטה ולא אמרו מומר לדבר אחד הוי מומר לכל התורה כולה אלא במומר ליין נסך וכו' וכדאי' בפ"ק דחולין ומ"מ במה שנחשד הרי אנו רואין אותו כמומר גמור לאותו דבר ואפי' בשבועה אינו נאמן שכבר הוא חשוד לעבור על השבועה על אותו דבר שהוא מושבע ועומד מהר סיני וכו' עכ"ל ומכן הב"י ז"ל בסי' קי"ט עמד על דברי הרמב"ן בתשובה זאת דאיך כתב דאפילו על קל ממנו אינו חשוד דהא במשנתין מפורש יוצא דהחשוד לחמור חשוד על הקל ממנו לכו"ע ותירץ בתירוץ הב' והוא העיקר דע"כ לא אמר הרב דאינו חשוד אפי' על הקל אלא דוקא בב' מיני איסורין אבל שביעית ומעשר וטהרות אע"פ שהם איסורים מחולקים מ"מ כיון שכולם הם בדבר מאכל חשיבי כאיסור אחד לענין שאם נחשד על החמור חשוד על הקל עכ"ל ובאמת שדברי מרן הב"י מוכרחים וכן הסכימו כל הפוסקים אחריו ואולם זו היא קשה דמדברי רבינו הכא בהלכות נראה דלא ס"ל חילוק זה הן מגד דכתב סתם דהחשוד על החמור חשוד על הקל ולא חלק לומר דדוקא במין אחד והן מגד מה שהביא מהסיא דרבא דעובדת כוכבים זונה וישראל מסובין דהתם ב' מיני איסורין הם זנות בעובדת כוכבים ואיסור יין נסך דאיסורין מוחלקים הם ואינם שניהם בדבר מאכל ועם כל זה מאי דלא חשיד על יין נסך דקיל הוא משום דלא תקיף יצרא דעבירה הא לאו הכי הו"א דחשיד נמי איין נסך ויש להקשות דמה יענה רבינו להאי דמומר לערלות דאיט חשוד על השחיטה דע"כ צ"ל חילוק זה דבב' מיני איסורים לא אמרינן דחשוד וכו' וי"ל דכיון דעינינו הרואות דהני תלתא שביעית ומעשר וטהרות חשיבי כמין א' ופ"כ צ"ל דה"ט דכיון דמיני אכילה נינהו ונחשד בדבר אחד מהם הרי הוחזק דלהוט אחר הנאת הגוף ומפני הנאתו עובר על האיסור למלאות תאוותו באכילה וא"כ אמרינן דה"ה בשאר כיון דמידי דאכילה נינהו א"כ הכא נמי בזונה ויין נסך נמי כמין מאכל דמי דכיון דהוחזק דלהוט בהנאת גופו לענין עבירה דהנאת גופו דהוא למלאות תאוותו בהנאת עבירה ולא חייש לעבור על האיסור דזונה מפני הנאתו ה"ה דחשיד איין נסך דמידי דהנאה היא ואי לאו טעמא דיצרא דעבירה תקיף ליה הו"א דחשיד נמי על יין נסך דזה הכלל דכל מידי דהעבירה הוא מפני הנאת גופו חשיד נמי לדבר אחר אע"פ שאינו מין אחד כל שהוא דבר הנאת גופו ודוקא גבי מומר לערלות דלאו מידי דהנאה הוא לגבי שחיטה לאו מין אחד היא ומאי דלא ביאר רבינו חילוק זה הוא מפני שסמך על עיקר משנתין דמיירי בהני תלתא דמידי דאכילה נינהו :

באופן דנמצינו למידין דאפילו רבינו מודה דהא דחשוד על הקל הוא דוקא כששני האיסורין מין אחד הם אבל בב' מיני איסורין לא אמרי' דחשוד על הקל ולמדנו דין מפורש מדברי רבינו מה שלא הוזכר בשום א' מהפוסקים דכל הפוסקים לא הזכירו אלא דהחשוד לחמור חשוד לקל אבל רבינו חדיש לן דחשוד נמי אאיסור אחר דכוותיה דכל דב' האיסורין שוין ואין זה חמור מזה לא בעונש ולא בשום דבר החשוד בזה חשוד בזה דדוקא חשוד על הקל איט חשוד על החמור אבל כל דשניהם שוים החשוד בזה חשוד בזה דמאן דפליג הא פליג הא כיון דשניהם שוים ויש להביא ראיה לסברת רבינו ממ"ש התוס' והרשב"א בחידושיו בשם ר"ת בפ"ק דחולין על מ"ש בגמ' שם (דף ה ע"ב) דאמרינן מאי בינייהו אמר רב המנונא מומר לאכול חלב ומביא קרבן על הדם איכא בינייהו דלר"ת דלכו"ע אית להו מומר לדבר אחד לא הוי מומר לכל התורה כולה ובמומר לאכול חלב אם מביא קרבן על הדם בלחוד הוא דפליגי דת"ק סבר דחלב ודם כחדא עבירה לפי שחתיכן שקולות וכיון שכן מומר לזה כמומר לזה הוא הילכך אע"פ שעדיין לא עבר על הדם כיון דמסתמא חשוד בו נמי איט מביא קרבן על הדם יעו"ש וזה לכאורה נראה כסברת רבינו ואולם מדקדוק דברי התוס' והרשב"א נראה דלא שייך זה אלא בחלב ודם דשניהם שוים בכל שניהם בכרת ומטעם א' נאסרו שעולין לגבוה ונאמרו בלאו אחד כל חלב וכל דם לא תאכלו דנראה דדוקא בכה"ג אמרי' הכי דחשוד לזה חשוד לזה כיון דכחדא עבירה נינהו אבל מדברי רבינו דסתם דבריו וכתב חשיד נמי אדכוותה וכ"ש אקילתא נראה דאין דעתו דצריך שיהיו ב' איסורים שוים כדמיון חלב ודם אלא כל שהעונש שוה החשוד לזה חשוד לזה ואפשר לומר דלא הצריך ר"ת גבי חלב ודם לטעם שהושוו לענינים הרבה כי אם דוקא לענין קרבן דלא מסתבר דממעט לה ת"ק מקרבן אם לא באופן זה דחשיבי ממש כעבירה אחד דבהכי שפיר ממעט לה מקרא דמעם הארץ אבל באופן אחר דלא השוו כ"כ כחלב ודם אף דמאן דחשוד בזה חשוד בזה מ"מ אין סברא למעטו מקרבן שוב ראיתי להרב פ"ת שעמד בחקירה זאת אי בב' איסורין שוים חשוד בזה חשוד לזה והביא ההיא דפ"ק דחולין והעלה דאפילו בב' איסורין שוים לא חשוד כי אם על הקל דווקא יעוין שם ואילו היה רואה דברי רבינו לא היה מסכים לזה דאף דשאר פוסקים לא כתבו בפירוש כן מ"מ כיון דרבינו כתב כן דה"ה דכוותה מסתמא כל הפוסקים ה"נ ס"ל אלא דסתמו דבריהם :

והנה כמ"ש בתשובת הרמב"ן הנזכר דהחשוד על הדבר אפי' אם נשבע איט נאמן בשבועה דכיון דעבר עבירה דמושבע ועומד מהר סיני הרי חשוד על השבועה ג"כ וכן פסקו הפוסקים לענין הלכה יש לעמוד מהסיא דאמרינן בפ"ק דב"מ (דף ה' ע"ב) עלה דאמרינן שבועה זאת תקנת חכמים היא וכו' פריך ונימא מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא ומשני לא אמרי' מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא הרי דאף דחשיד אממונא לגזול שהוא מושבע ועומד מהר סיני שלא יגזול עכ"ז לא חשיד אשבועתא וכתבו התוס' שם ד"ה דחשיד וז"ל נראה דס"ע משום דשבועה חמורה כדאיתא ביומא ובשבועות שהעולם נזדעזע על לא תשא עכ"ל וס"ע דהחשוד על הקל איט חשוד על החמור ונראה פשוט דלק"מ שהרי כתבו התוס' בדבור הנזכר וז"ל וא"ת א"כ אמאי גזלן פסול לשבועה דאמרינן שכנגדו נשבע ונוטל וכו' וי"מ בשם הרב יהודה חסיד דהא דחשיד אממונא כשר לשבועה משום דשמא ע"י שבועה יפרוש מגזל אבל גזלן כמו שמהממון איט פורש ה"ה משבועה עכ"ל ובתירוץ זה של התוס' הביא הרב גם בספר א"ז דף כ"ב ע"ד משם רבינו הרמב"ן וז"ל ואפשר דגזלן שגזל גזילה פעם אחת ועכשיו נתחייב שבועה אין מוסרין לו אותה שבועה מפני שכבר גזל פעם א' ועכשיו אנו חוששין שמא הוא שונה בה ונעשית לו כהיתר ומשום שבועה לא ממנע שהרי בשביל חומר שבועה זאת לא יחזיר ממון הגזל הראשון לא ימנע מגזל זה ולא יעשה תשובה להנאין אבל זה שלא גזל פעם אחרת אלא שעכשיו אנו חוששין שמא כופר בממון הוא אם מחייבת ליה שבועה דהוו ליה תרי חומרי במלתא פרים מטוליה איסורא אבל כיון דטעים טעמא דאיסור וגזל ממונא חשיד אשבועתא עכ"ל וא"כ ה"ה נמי שהוא חשוד על עבירה אחת שכבר עבר עבירה זאת פעם אחת דטעים טעמא דאיסור איט נאמן על דבר זה עוד אפילו בשבועה כיון דעכשיו ע"י השבועה איט פורש מהאיסור לגמרי דאכתי העבירה הראשונה איט מתקן כלל וא"כ י"ל שמא הוא שונה בה ונעשית לו כהיתר ומשום שבועה לא ממנע כיון דע"י שבועה זו אין בידו לתקן מה שעבר בעבירה ראשונה ועוד דאעיקרא דמלתא קא אמרינן התם בפ"ק דב"מ דאביי ס"ל דמשום ספק מלוה ישנה הוא וכתב רש"י דאביי ס"ל דחשיד אממונא חשיד אשבועתא ופשיטא דקי"ל כאביי דהוא בתרא והרי"ף ז"ל לא הביא שם כ"א דברי אביי ומדלא הביא כ"א דברי אביי מכלל דסבירא ליה דמאן דחשיד אממונא חשיד אשבועתא וכמ"ש הרא"ש שם בפסקיו וכן פסק הטור ח"מ סימן נ"ב שכתב וז"ל וכן מי שחשוד ליקח ממון חבירו חשוד על השבועה ודוקא שיש עדים שלקח ממון חבירו אבל בלא עדים אי אפשר להיות חשוד דשמא מלוה ישנה יש לו עליו שבשבילו תפס אותו ע"כ וכן פסק מרן בש"ע שם הרי דבלא עדים דוקא משום די"ל מלוה ישנה יש לו עליו הא לאו הכי הוה חשוד על השבועה וא"כ ה"ה החשוד על האיסורין : שוב ראיתי להרב פרי תואר סי' הנזכר ס"ק י"א שעמד ע"ז יעו"ש ולפע"ד לפי האמור אין כאן קושיא כלל ובפרט דנראה דקי"ל כאביי דחשוד אממונא חשוד אשבועתא ומ"ש לחלק דשאני ממון דמיתר אמר דכיון דניתן להשבון לא מקרי עבריין על השבועה לפע"ד איט נראה כן דא"כ אמאי גזלן חשוד על השבועה כיון דניתן להשבון מה שאין כן בשבועה דלית לה תקנתא ודו"ק :

ס"ד

ואפילו תלמיד חכם צריך לקבל בפני שלשה חברים וזקן ויושב בישיבה אינו צריך לקבל בפני שלשה חברים שכבר קבל עלוו משעה שישב אבא שאול אומר אף ת"ח אינו צריך לקבל בפני ג' חברים ולא עוד אלא שאחרים מקבלין לפניו · טעמא דתנא קמא משום שמיום שחרב בית המקדש נהגו הכהנים סלסול בעצמן שאין מוסרין טהרות לכל אדם · אבל בכל מילי כאבא שאול קיימא לן דאמר תלמיד חכם אינו צריך לקבל אלא מסתמא נאמן לכל מילי ואף אחרים מקבלין בפניו :

יף ל: ת"ר *אשת חבר הרי היא כחבר חבר שמת אשתו ובניו ובני ביתו הם בחזקתן עד שיחשדוהו וכן חצר שמוכרין בה תכלת הרי היא בחזקתה עד שתפסל · שם ואיתא בהלכות בפ' אין מעמידין *ת"ר אשת ע"ה שנשאת לחבר וכן בתו של ע"ה שנשאת לחבר וכן עבדו של ע"ה שנמכר לחבר כולם צריכים לקבל עליהם דברי חבירות בתחלה · אבל אשת חבר שנשאת לעם הארץ וכן בתו של חבר שנשאת לעם הארץ וכן עבדו של חבר שנמכר לעם הארץ אינם צריכים לקבל דברי חבירות בתחלה :

יף לא. ת"ר *וכולם שחזרו בהם אין מקבלין אותם עולמית דברי ר"מ · ר' יהודה אומר חזרו במטמוניות וכו' כדכתיבא בהלכות בפרק לפני אידיהן של עובדי כוכבים : ת"ר בראשונה היו אומרים חבר ונעשה גבאי דוחין אותו מחבורתו פירש אין מקבלין אותו חזרו לומר פירש הרי הוא ככל אדם רב הונא בר חייא איצטריכא ליה שעתא הוה קא עייל גביה רבה ורב יוסף וד' מאה זוגי דרבנן שמע דקא אתו קטיר להו ד' מאה תכתבי לסוף שמעו דנעשה גבאי שלחו ליה זיל לחשיבותיה זיל לחמרותיה שלח להו הדרי בי רב יוסף לא אזל רבה אזל רב יוסף אמר תנינא פירש אין מקבלין אותו רבה אמר תנינא חזרו לומר פירש הרי הוא ככל אדם וכן הלכתא :

שם ת"ר [לה] *כל הבכורות אדם רואה חוץ משל עצמו ורואה את קדשיו ואת מעשרותיו ונשאל על טהרותיו · אמר מר כל הבכורות אדם רואה חוץ משל עצמו במאי עסקינן אי לימא בחד ומי מהימן אלא בתלתא ומי חשידי והתנן מיאנה או שחלצה בפניו ישאנה מפני שהוא ב"ד לעולם בחד וכדאמר רב חסדא אמר רבי יוחנן בכור בחד מומחה הכא נמי ביחיד מומחה :

וגרסינן באידך פרקין *אע"פ שאמרו אין אדם רואה מומין לעצמו אבל מורה בה הלכה לתלמידיו ותלמידיו רואין לו איני והאמר רבא אמר רב נקמן דף נח: הונא אמר רב ת"ח המורה הלכה ובא אם קודם מעשה אמרה שומעין לו ואם לאחר מעשה אמרה אין שומעין לו איהו נמי מורה הלכה ובא מעיקרא קמא

[לה] ת"ר כל הבכורות אדם רואה חוץ משל עצמו ורואה את קדשיו ואת מעשרותיו וכו' : כתב רש"י ד"ה ורואה את קדשיו וז"ל אם יש לו שלמים בביתו ונפל בהם מום יראה אם קבוע הוא ויתירם ויוציאם לחולין עכ"ל וצריך להבין למה הוצרך רש"י לומר דמיירי בקרבן שלמים שעדיין הוא בביתו ולא מסרו עדיין לגזבר להקריבו ונראה דהוצרך לומר כן מטעם שאמרו בגמרא דה"ט דרואה את קדשיו דאי בעי מתשיל עלייהו ואי מיירי בשכבר מסרו להקריבו לא מצי לאתשולי עליה דס"ל לרש"י דהקדש דיש דאמרי' בפ' הנודר מן הירק [דף נט.] דהיכא ליד כהן לא מצי לאתשולי דה"ה הקדש דכל דאתא ליד גזבר לא מצי לאתשולי וכ"כ הרשב"א יו בפ"ק דגיטין גבי הא דאמר רב נחמן מרע שכתב כל נכסיו לעבדו ועמד חוזר בנכסים חוזר בעבד שכתב שם וז"ל ועוד דלא אמרו ו לגבוה כמסירתו להדיוט לומר שיהא כמסור ליד גזבר ההקדש שא"כ לא מצינו שאלה בהקדש שאלה אחר מסירה כדאמרינן בנדרים שאין בתרומה דאתא ליד כהן ולא אמרו כמסירתו א אלא לענין קנין וכו' עכ"ל. וכ"כ הרשב"א ה מ"א סימן תרכ"ו יעו"ש וכן כתב עוד הרשב"א יו בפרק גט פשוט ובתשובה גבי הא דאמר שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה בידי נאמן הביא דבריו הרב בצל"א בתשובות "ו יעו"ש וכן כתב הריטב"א בחי' למכות על ב עלה דמשני הש"ס התם מלתא דאיתיה בשאלה תני ופריך והרי מוקדשין יעו"ש וכן כתב עוד "א בחי' בפרק הזהב הביא דבריו הרב בספר לה דאמרינן התם (דף נו ע"א) דהא דאמר הקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה דמר אפילו לכתחלה וז"ל ותדע דקי"ל דהקדש הבא גזבר אין בו שאלה ואילו הקדש שלא בא ליד ש בו שאלה להוציאו לחולין וכדאיתא בהדיא ת ערכין עכ"ל וכן נראה מדברי התוס' בפרק ובכין (דף מו ע"ב) בד"ה הואיל וכו' דהקשו גבי הקדש דאמרינן אבל אתה רואה של גבוה היכא למימר הואיל ובעי מתשיל ותירצו בתירוץ "ל ועוד תי' היכא דאתא ההקדש ליד הגזבר מרינן הואיל ובעי מתשיל עלה עכ"ל דכוונתם לומר דלא שייך לומר הואיל דהיכא דאתא ליד אין בו שאלה דומיא דתרומה ואפשר שזה הוא רש"י הכא שהוצרך לומר דמיירי בקדשי מזבח הם בביתו שלא מסרם לגזבר דבאתא ליד אין בו שאלה ואין לומר דע"כ לא אמרו התוס' "א והריטב"א כן כי אם דוקא בהקדש בדק אבל בקדשי מזבח אפשר דאפילו מסר לכהנים בו יש בו שאלה דהא ליתא דאדרבה אם כן בקדשי בדק הבית כ"ש וק"ו ומוטר בקדשי דאם קדשי בדק הבית דימו אותם לדין תרומה ן דבאתא ליד כהן לא מצי לאתשולי אף די"ל דרב המנוחק ביניהם דבשלמא בתרומה דבעודה ביד יש לו לישראל טובת הנאה ליתנה לכל כהן שירצה דבהכי יש לו קצת זכות ממון בגווה ונפרש טובת הנאה ממון מש"ה דוקא בדלא אתא ליד כהן איתיה בשאלה אבל בדאתא ליד כהן וכבר ו ולא נשאר לישראל שום זכות בגווה משתברא לומר דליתא בשאלה משא"כ בקדשי ב"ה דמשעה ה"ז הרי זכה ההקדש דאמירתו לגבוה וכו' ולא נשאר שום זכות ממון למקדיש ועם כל זה אמרינן ה בשאלה א"כ בדאתא ליד גזבר מה טעם איכא לומר דליתא בשאלה כיון דלא נתחדש שום דבר מסר לגזבר דמשעה שהקדיש כל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא איתיה וא"כ אם אמרו כן בקדשי "ש בקדשי מזבח דהא קדשי מזבח הם דומים לתרומה דבעודם ביד הבעלים יש להם טובת הנאה לכל כהן שירצה להקריבם דמהאי טעמא תנן בפרק ז' דתמורה (דף לג.) דקדשי מזבח מקדישין הקדש עילוי ופירש רש"י וז"ל הקדש עילוי כגון אם אמר על עולה הרי זה לבדק הבית וכו' ואם נדבה תה אינו חייב באחריותה כמלא שאין לו חלק בה אלא טובת הנאה דשאי ליטול דבר מועט מישראל כדי שיתן עולתו זאת לבן בתו כהן להקריבה כדי שיטול את העור וכפי אותה טובת הנאה יתן הבית עכ"ל וכמו שבעולה שהעור לכהן רשאי ליטול דבר מועט כדי שיתן לכהן זה להקריבה ויש טובת הנאה כן בכל קדשי קדשים דקרבן יחיד דהעורות לכהנים כמ"ש הר"מ בפ"ה מהל' מעשה ות שייך ג"כ טובת הנאה לבעלים ואפשר דאפילו בקדשים קלים דהעורות לבעלים כמ"ש הר"ם שם טובת הנאה לבעלים דרשאי ליתן קרבן שלמים להקריבו לכל כהן שירצה כדי שיאכל הכהן חזה ושוק לפי דברי רש"י איך קתני במתני' דתמורה קדשי מזבח סתם דמשמע דאפילו קדשים קלים מקדישין הקדש עילוי דהא סתם קדשי מזבח קדשים קלים בכלל וא"כ שפיר י"ל דקדשי מזבח כיון דבעודן עלים יש להם טובת הנאה מש"ה איתנהו בשאלה אבל כשמסרם לכהן להקריב דכבר זכה הכהן בהם בשאלה דומיא דתרומה ואדרבה לענ"ד צריך ליתן טעם בקדשי בדק הבית מה חילוק יש בין מסר גזבר ללא מסר ביד הגזבר כיון דאפילו בלא מסרה כבר זכה ההקדש וכל היכא דאיתיה בי גזא א איתיה ולא נשאר למקדיש שום זכות בגויה כמו אחר מסירה ממש ואי ליתא בשאלה אחר מסירה מסירה נמי אמאי איתיה בשאלה ובשלמא בקדשי בדק הבית דהוי נדר הנודר ואמר הרי עלי כך וכך הבית וא"כ הפרישו דבעודו ביד המקדיש חייב באחריותו כדאמרינן בר"פ שילוח הקן דא"ר יוחנן כוותיה ס"ל דאפילו בנדר דקדשי בדק הבית כל שלא מסרו ליד גזבר חייב באחריותו דלא כר"ל דאינו חייב באחריותו דכל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא איתא יעו"ש א"ש דכיון דבעודו ביד המקדיש אחריותו חשיב דאית ליה זכות בגויה דדבר הגורם לממון כממון דמי דאף דלא קי"ל כר"ש בעלמא מ"מ שאלה חשיב כשלו מידי דהוה לענין הקדש עילוי דאם אמר הרי עלי עולה והפרישה אם הקדישה לב"ה את דמיה כאילו טלה שלו מטעם זה דחייב באחריותה כמו שמתבאר בסוגיא דתמורה הנזכר וה"ה לענין אבל משכבר מסרו ליד הגזבר דאינו חייב באחריותו עוד דכיון דמסרו כבר קיים את נדרו דאינו הקרבה הרי לא נשאר לו שום זכות ולא מצי לאתשולי אבל בנדבה דאמר הרי זה הקדש לבדק הבית בעודו בידו אינו חייב באחריותו מה טעם אחלק בין מסר ללא מסר ואפשר לומר עפ"י מ"ש רש"י ' דערכין (דף כח ע"ב) במאי דתנן אם נדבה נותן את טובתה וז"ל אלא בכדי טובתה טובת הנאה יתן לכהן כיצד שור זה עולה והחרימו אומדים כמה אדם רוצה ליתן בשור להקריבו עולה שאינו לומר אדם שאינו חייב עולה אם ימצא בזול נוטלו להקריב דורון לקונו וכאותן הדמים יתן שזהו טובת שיש לו בה שהרי אם מתה או נגנבה אינו חייב באחריותה ומשהפרישה יצא ידי חובתו ומעתה אם אינו מפסיד אלא שלא הקריב דורון לקונו עכ"ל והתוס' בסוגיא דתמורה הנזכר בד"ה מקדישין ז"ל ובגמרא אמרינן דקדשי בדק הבית שהקדיש לקדשי מזבח לא עשה כלום ופירש"י בגמרא דלא טובת הנאה בקדשי בדק הבית ולא נסירא למורי האי טעמא דאטו מי לא שייך ביה לומר כמה אדם ליתן לבדק הבית אע"פ שאינו רשאי כמו בקדשי מזבח עכ"ל ונראה דהא דרש"י כתב דלא שייך טובת בקדשי בדק הבית לפי מה שפירש הכא במתני' דטעמא דנדבה הוא משום דיש לו טובת הנאה ליתנה ה לכל כהן שירצה דטובת הנאה כי האי לא שייך בקדשי בדק הבית אבל לפי מה שפירש בערכין הנאה דנדבה משום דניחא ליה להקריב דורון לקונו אע"פ שאינו חייב ה"ה דשייך זה בקדשי בדק דהקרבת דורון ג"כ ועל פי פירש"י דערכין כתבו התוס' דלא נהירא ה"ט דבקדשי בדק הבית נמי טובת הנאה דהקרבת דורון ושפיר י"ל דמפני טובת הנאה זאת חשיב כאית ליה זכותא בגוויה ואם לקדשי מזבח חייב ליתן כדי טובת הנאה וא"כ לענין שאלה נמי במקדיש לבדק הבית בתורת נדבה שלא מסרו לגזבר איתיה בשאלה מטעם טובת הנאה שיש לו בהקרבת דורון לקונו אבל כשמסרו שכבר נהנה בהקרבת דורון ולא נשאר לו שום זכות בו ליתיה בשאלה אלא דלפי דברי רש"י בסוגיא ה דכתב דלא שייך טובת הנאה בקדשי בדק הבית לא שייך לומר זה באופן דבין קדשי בדק הבית קדשי מזבח כל שבא ליד הגזבר או ליד כהן ליתיה בשאלה וכן מתבאר מדברי הריטב"א בחידושיו בר"פ האשה רבה גבי מאי דאמרינן התם האי הקדש ה"ד אי קדושת הגוף כיון דבידו לאתשולי וז"ל דנשאלין על ההקדש כמו על נדרים דעלמא דקי"ל כב"ה דאמרי יש שאלה בהקדש ודוקא עד שלא בא ליד הגזבר עכ"ל הרי בפירוש דבקדשי מזבח נמי אמרינן הכי :

תי להתוס' בפ"ב דכריתות (דף יג ע"ב) ד"ה ד' חטאות וכו' שכתבו וז"ל וא"ת אמאי לא חשיב ה' כגון שנשבע שלא יאכלנו ואכלנו וי"ל מידי דאיתיה בשאלה לא קתני ומוקדשין דתני אע"ג בשאלה מ"מ השתא שנשחטו ונזרקו דמן כהלכתן דהכר עלה הקרבן לבעלים לשם חובה ליתיה בשאלה עכ"ל משמע מדבריהם דדוקא בנזרק דמן כהלכתן דהכר עלה הקרבן לבעלים לשם חובה הוא דליתיה בשאלה אבל אם נשחטו בלבד ועדיין לא נזרקו דמן דעדיין לא עלו לבעלים לשום חובה וכ"ש אם לא נשחטו כלל איתיה בשאלה אף שכבר מסרו ביד הכהנים להקריב וזה הוי היפך מה שהעלינו מתוך דברי התוספות והרשב"א והריטב"א ונראה דודאי בהקדש שהוא בדרך נדבה דאינו חייב באחריותו בין קדשי המזבח ובין קדשי ב"ה כל שמסרו לגזבר שוב ליתיה בשאלה ומה שהוצרכו התוספות הכא לומר דוקא בנשחטו ונזרקו דמן הוא להשוות כל מיני מוקדשין דאפילו קדשי מזבח שהם בדרך נדר שחייב באחריותם באופן זה דכבר נשחטו ונזרקו דמן דכבר יצא ידי חובה ואינו חייב עוד באחריותם ליתנהו בשאלה מה שאין כן בנשחטו בלבד וכ"ש בלא נשחטו אלא דמסרן לכהנים בלבד דכיון דעדיין מחוסר הקרבה דלא יצא י"ח עדיין חייב באחריותו דאם נגנב ונאבד קודם שחיטה או נפסל הקרבן אחר שחיטה אכתי חייב להביא קרבן אחר וכמו שמתבאר מדברי הר"מ בפי"ד מהל' מעשה הקרבנות דין ה' שכתב שהנודר אם הפרים קרבנו ואבד או נגנב חייב עד שיקריב כמו שנדר עכ"ל וכתב הרב מ"ל שם דקדק רבינו לומר עד שיקריב כמו שנדר לומר שאפילו הביאו ליד כהן כל שלא הקריבו כמו שנדר לא יצא י"ח נדרו וכתב דדין זה הוא פשוט והכריח הדבר שם יעו"ש והנה כי כן ס"ל להתוס' דאף דכשהביאו ליד כהן להקריב לא שייך טובת הנאה כדשייך טעם ע"ה בשלא הביאו ליד כהן מ"מ מטעם דחייב באחריותו עדיין כל שלא הקריבו כהלכתו אכתי אית ליה זכותא בגוויה כדין דבר הגורם לממון לענין שאלה כממון דמי כמו שביארנו לעיל ומשו"ה איתיה בשאלה עד שיקריבנו כהלכתו ולא לענין קרבן הבא בנדר בלבד הוצרכו התוס' לומר דדוקא בנשחטו ונזרקו כי ה"ה ג"כ בכל קרבן יחיד שהוא חובה על האדם כחטאת ואשם וכיוצא כל שלא נגמר הקרבתו איתיה בשאלה כיון דכל עוד שלא נקרב כהלכתו חייב באחריותו להביא אחר לצאת י"ח ודבר הגורם לממון הוי כדין נדר כאמור דבהכי ניחא נמי מ"ש התוס' בפ"ק דסוטה (דף ו ע"ב) ד"ה כי קדום וכו' שכתבו וז"ל ועוד אמאי נטרפת כיון דקי"ל כב"ה דיש שאלה בהקדש למה אינו נשאל עליה ותצא לחולין עכ"ל והדבר קשה דהא בגמרא מיירי במנחת סוטה שכבר מסרה הבעל לכהן ונתקדשה בכלי שרת קדושת הגוף וא"כ איך אפשר בשאלה ואולם לפי האמור י"ל דכיון דמנחת סוטה דבר שבחובה היא דכיון דקינא לה הבעל ונסתרה מחוייב הבעל להביא מנחתה דבעל שמחל על קנויו אחר שנסתרה אין קנויו מחול כמ"ש הר"ס בפ"ה מהל' סוטה וא"כ עכ"פ מחוייב להביא מנחתה ואי אפשר לפטור את עצמו ואם נאבדה או נפסלה אחר שהביא מנחתה חייב באחריותה להביא אחרת וכל כהוא דבר הגורם לממון איתיה בשאלה כאמור : וראיתי להרב חוות יאיר בסוף סי' ק"ל בהג"ה וז"ל ועוד צריך לי עיון אם יועיל התרה גבי קרבן באומר הרי זה דתכף הוי בבי גזא דרחמנא וכתרומה המסורה לכהן עכ"ל ולפע"ד דאין שום ספק בזה דודאי אפילו בנדבה דאמר הרי זה הקדש כל שהוא ביד המקדיש מהני שאלה אף דאיכא למימר כל היכא דאיתא בי גזא דרחמנא מהטעם האמור דכל שעדיין ביד המקדיש יש לו טובת הנאה דהקרבת דורון לקונו כאמור משא"כ כשמסרו לגזבר כאמור וכן מוכח מפשט דברי הראשונים הנז"ל דאל"כ למה הוצרכו התוס' בפ' אלו טובלין לאוקומי ההיא דפלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של גבוה דמיירי דאתא לידי גזבר תיפוק ליה דאפילו ביד המקדיש ליתיה בשאלה דמיירי במקדיש בדרך נדבה דאמר הרי זה הקדש ובפרט מדברי הרשב"א שהביא הרב בצל"א בסי' הנזכר במ"ש בההוא דשכיב מרע שהקדיש כל נכסיו דמוקי לה במסרם ליד הגזבר דמשו"ה ליתנהו בשאלה אף דשכיב מרע שהקדיש כל נכסיו מסתמא הוא במקדיש בדרך נדבה ולא בדרך נדר דאמר הרי כל נכסי הקדש ועם כל זה לא מצא אופן לומר דליתנהו בשאלה כי אם שמסרם ליד הגזבר וזה פשוט באופן דמקום י"ל דמ"ש רש"י בסוגיין דמיירי בשלמים שיש לו בביתו הוא מטעם זה דאם מיירי דמסרם לכהן להקריב תו ליכא למימר אילו בעי מתשיל :

ובעיקר טעם זה דאמרינן דהאי טעמא דרואה את קדשיו משום דאי בעי מתשיל יש לעמוד ממ"ש הר"מ בפ"ז מהל' ערכין דין י"ז וז"ל המקדיש כל נכסיו ואח"כ גרש את אשתו ונגבתה כתובתה אינה גובה עד שידירנה הנאה שמא קנוניא עשו על ההקדש ואין אומרים אילו רצה היה אומר בטעות הקדשתי וישאל על הקדשו לחכם ויתיר לו עכ"ל מפורש יוצא מדברי הר"ם דאינו נאמן במגו דאי בעי מתשיל וכתב הרב מ"א בהל' לדקה סי' ה' דהיינו טעמא דס"ל דבנדרי הקדש לא סגי בחרטה לחוד כשאר נדרי איסור אלא בעינן פתח לנדרו שיאמר בטעות הקדשתי כלומר דאדעתא דהכי לא הקדיש ומשו"ה ס"ל דליכא למימר מגו דאי בעי מתשיל דאפשר דלא מצא פתח לנדרו ומשו"ה לא אתשיל והולכך לקנוניא ועיין שם מה שהקשה הרב לסברת הר"מ מההיא דאמרינן בר"פ האשה רבה דאמרינן דבהקדש דידיה נאמן משום דבידו לאתשולי ותירץ שם יעו"ש ולענ"ד ממתניתין קשה על הר"מ דא"כ איך אמרינן דרואה את קדשיו ולא חיישינן ליה מטעם דנאמן במגו דאי בעי מתשיל כיון דאפשר דאין בידו לאתשולי דלא מצא פתח לנדרו למשוי לנדריה נדר בטעות או אפשר שלא ידע שיש שאלה בהקדש כדרך שכתב הרב הנזכר שם בעד הר"מ לההיא דהאשה רבה ומדברי רש"י במתניתין נראה דס"ל דבהקדש בעינן פתח לנדרו שיאמר בטעות הקדשתי שהרי כתבו ז"ל דמה לו לשקר הא אם היה רוצה להוציאן לחולין יכול לטעות בהיתר ולישאל לחכם עליהם ולפתוח בחרטה דהקדש טעות ולומר בטעות הקדשתי עכ"ל אלא דלרש"י אין להקשות כמו שהקשינו לדעת הר"מ שהרי מצינו דהרשב"א ס"ל דבנדרי הקדש אין נשאלין אלא ע"י פתח כמו שכתב הרב בצל"א בתשובה סי' ע"ו ועם כל זה מתבאר מדברי הרשב"א בההיא דגט פשוט במקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי דמוקי לה הרשב"א דמיירי שכבר מסרם ביד הגזבר דליכא מגו דאי בעי מתשיל אבל אם לא מסרם לא בעינן טעמא דלא עביד קנוניא דבלאו הכי נאמן במגו דאי בעי מתשיל כמו שהביא הרב שם דברי הרשב"א הכי דס"ל דאמרינן מגו דאי בעי מתשיל אף דאיכא למימר שמא לא מצא פתח לנדרו אבל לדעת הר"מ ק"ק ממתניתין ואפשר דמטעם זה השמיטו הר"ם דין זה דרואה אדם את קדשיו דמלוקת רואה אדם את מעשרותיו הביאו בפ"ו מהל' בכורות דין ט' יעו"ש ודין שאין אדם רואה בכורות עצמו הביאו שם בפ"ג דבכורות ודין זה דרואה אדם את קדשיו לא הביאו בשום מקום ואפשר דמטעם זה דכיון דאיהו ס"ל לענין הלכה דמגו דאי בעי מתשיל לא אמרי' גבי הקדש דפסק כרב הונא בההיא דשכיב מרע שהקדיש כל נכסיו וכמ"ש מכן הכ"מ בפ"ז מהל' ערכין דין י"ז דפסק כסברת ר"א דסבירא ליה דחיישינן לקנוניא אף דר' יהושע ס"ל דלא חיישינן לקנוניא מטעם דיש שאלה בהקדש ואיכא מגו דאי בעי מתשיל כיון דר"ה ס"ל דכר"א חיישינן לקנוניא ואינו נאמן מטעם דמגו דאי בעי מתשיל ובמתניתין דאמרינן דתנא דברייתא דקתני דרואה אדם את קדשיו מטעם דאי בעי מתשיל י"ל דהאי תנא ס"ל כר' יהושע בעלמא דלא חיישינן לקנוניא משום מגו דאי בעי מתשיל ולא קי"ל כוותיה אלא כסברת ר"א דר"ה קאי כוותיה ומשו"ה השמיטו דין זה זהו מה שנראה לומר לפי יסודו של הרב מ"א כנזכר לעיל אבל לעד"נ דאפשר דאפילו דס"ל להר"ם דבהקדש אין נשאלין אלא ע"י פתח מ"מ אמרינן מגו דאי בעי מתשיל דאע"ג דאיכא למימר דלא מצא פתח לנדרו מ"מ היה יכול לשקר לומר שיש לו פתח דבטעות הקדיש אף שאין האמת כן ומשו"ה רואה אדם את קדשיו דמה לו לשקר לומר שהוא מום קבוע להתירו כיון דבידו היה לאתשולי ולמשרי ההקדש בטעות ע"י פתח של שקר אף שלא מצא פתח ושאני התם גבי מקדיש את נכסיו וגרש אשתו דליכא למימר מגו דהוי ליה לשקר ולומר דיש לו פתח דהקדיש בטעות דאם היה אומר כן היה נהנה מן ההקדש שלא כדין כיון דהאמת הוא דלא הקדיש בטעות משא"כ במגרש את אשתו וגובה כתובתה מההקדש דנהנה מההקדש כדין דהא קי"ל דהקדש בדק הבית אינו מפקיע מידי שעבוד כתובתה ובע"ח ושפיר גובה כתובתה מההקדש ואפילו לדעת הר"מ בפ"ז מהל' ערכין הל' י"ד דמתבאר מדבריו דס"ל דאפי' קדשי ב"ה מפקיעין מידי שעבוד דס"ל דמאי דאמרינן במתני' בפ' שום היתומים (דף כג:) דאין האשה גובה כתובתה ולא בע"ח את חובו דצריך פדיון דמוסיף עוד דינר ופודה את הנכסים הוא מן הדין דכיון דהקדש מפקיע מידי שעבוד חל עליהם ההקדש ואין האשה ובע"ח יכולין ליפרע מהם בלא פדיון יעו"ש מ"מ כיון דע"י פדיון גובה כתובתה הרי יצאו לחולין ע"י פדיון ואינו נכשל באיסור הנאת הקדש לא כן אם יהיה בודה מלבו פתח של שקר דנמלא שנהנה מההקדש שלא כדין וכל כהאי גוונא ליכא למימר מגו דאי בעי מתשיל דאפשר דלא מצא פתח אמיתי ופתח של שקר נמי לא עביד דלא שביק היתרא ואכיל איסורא כיון דע"י גירושין נהנה מההקדש בהיתרא ותו לא שייך

אלא התם אבל במתניתין דאם אנו באים לחשוד אותו דאומר שהוא מום קבוע להתיר ההקדש שלא כדין שפיר י"ל דאם דעתו ליהנות מההקדש שלא כדין היה עושה תחבולה אחרת לומר שבעמות הקדיש ע"י פתח שנודה מלבו וזה היה עדיף טפי שאי אפשר להכחישו משא"כ באומר שמום קבוע הוא דאפשר להכחישו שיבא מומחה ויאמר דאינו מום קבוע :

עוד יש לעמוד בזה דרואה את קדשיו דאמאי אינצריך לומר מטעם דנאמן בתנו דאי בעי מתפיל דהא בעלמא בבכור ומעשר יש מקום לחשוד אותו דאומר דמום קבוע הוא דבהכי מתירו לשחוט אותו בלא פדיון דלגבי בכור ומעשר מומו הוא פדיונו ובלא פדיון מותר אבל גבי הקדשות אין מקום לחשוד אותו דמה תרויח במה שאומר דמום קבוע הוא ס"ס הרי צריך לפדות אותו בשוויו ולא בפחות משוויו וכמ"ש הר"מ בפ"ז מהל' ערכין דין ח' וז"ל אחד קדשי בדק הבית ואחד קדשי מזבח שנפל בהם מום אין פודין אותן לכתחלה אלא בשוויהן ואם עבר וחללן על פחות משוויהן וכו' הרי זה פדוי ויצא לחולין ומותר ליהנות בו ומדברי סופרים שהוא צריך חקירת חכם וחייב להשלים את דמיו עכ"ל וכיון דמדרבנן אפילו בדיעבד חייב להשלים דמיו מה בצע במה שיאמר שהוא מום קבוע כיון דצריך להשלים דמיו וא"כ למה נחשוד אותו

עוד יש לעמוד דאמרינן בפרק כל פסולי המוקדשין (דף לו ע"ב) במתני' הכל נאמנים על מומי מעשר

מכירה שהשבח מוכל להכוית גם באופן זה דמנה כנגד מנה חשיב בזיון ולא הותר אלא בשותפין שיש להם בכור או קנו בכור מחיים לא נצרך סחורה כי אם נצרך אכילת ביתם דכל כה"ג ליכא בזיון כיון דאינו טוב בו דכך חולין ליהנות במכירה דעפי"ז אפשר ליישב מאי דלכאורה קשה לפירוש הר"מ מהסיא דאמרינן בפרק אין נדין (דף כח ע"א) דאמרינן התם דתניא אמר ר' יהושע שוקלין מנה כנגד מנה ביו"ט אמר רב יוסף הלכה כר"י הואיל ותנן בבכורות כוותיה דתנן פסולי המוקדשין וכו' א"ל אביי ודלמא לא היא וכו' ע"כ לא קאמרי רבנן התם אלא משום דלא מחזי כעובדין דחול אבל הכא דמחזי כעובדין דחול לא ע"כ ורש"י ז"ל לפי שיטתיה בפירוש מתני' דבכורות פירש שם וז"ל ע"כ לא קאמרי רבנן וכו' דהתם מכירה הוא ואין דרך לשקול בשר הנמכר במנה כנגד מנה אבל הכא וכו' קא עבדין עובדין דחול דהא חלוקה הוא וכן דרך כל המחלקין עכ"ל וזה אתי שפיר כפי פי' רש"י דמתניתין דמכירה הוא ששוקל בחתיכת בשר שנשקל בליטרא אבל לדעת הר"מ מתני' מיירי בחלוקה נמי הרי מתני' נמי עובדין דחול הוא כהסיא דר"י אמנם לפי האמור יש ליישב קצת דלדעת הר"מ אינו מפרש כפירוש רש"י אלא הכי מפרש הסוגיא דאביי ס"ל דהא דר"י דשוקלין מנה כנגד מנה ביו"ט מיירי בכל אופן בין בשותפין שקנו בהמה בחיים

תורה אור

קמא פירוש קודם מעשה כגון האי דבכור דשייך בדידיה וכגון עובדא דרב יהודה דאיתא בעשרה יוחסין* :

פרק חמישי

לא מתני' *כל פסולי המוקדשין נמכרין באטליז ונשקלין בליטרא חוץ מן הבכור והמעשר שהנאתן לבעלים ופסולי המוקדשים הנאתן להקדש [לו] ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור : גמ' *תניא בבכור נאמר °לא תפדה ונמכר חי במעשר נאמר °לא יגאל ואינו נמכר לא חי ולא שחוט ולא תם ולא בעל מום [לז] תנן התם *בכור מוכרין אותו תמים חי ובעל מום חי ושחוט ומקדשין בו את האשה ואוקמוה

ואוקמוה רב נחמן במסכת תמורה *בבכור בזמן הזה דכיון דאית ליה לכהן זכיה בגוויה מוכרין אותו תמים ובעל מום חי ושחוט וגרסינן נמי התם *אמר רב חסדא לא שנו אלא מכהן לכהן אבל מכהן לישראל לא מ"ט אמר רב הונא בריה דרב יהושע משום דנראה ככהן המסייע בבית הגרנות *מר זוטרא איקלע לגבי דרב אשי *) אייתו לקמיה בשרא לא אכיל אמרו ליה אמאי לא אכל מר אמר להו חליש לי עלמא אמרו ליה ליכול מר דראשית הוא ומברי אמר להו ומנא לכו הדין אמרו ליה שמכרו לנו פלוני כהן במומו אמר להו לא שמיע לכו הא דאמר רב חסדא ל"ש אלא מכהן לכהן אבל מכהן לישראל לא ואמר רב הונא בריה דר"י משום דנראה ככהן המסייע בבית הגרנות אמרו ליה לא שמיע לן כלומר לא סבירא לן אמר להו והא מתניתין היא דתנן אמר לו כהן בתוך הזמן תנהו לי הרי זה לא יתננו לו ואמר רב ששת מפני שנראה ככהן המסייע

*) עי' הגי' בגמרא שם

נפדה בכור בהמה טהורה מפני שהתורה ציותה לפדות פטר חמור אולי יעלה על דעתנו לפדות ג"כ בכור בהמה טהורה ע"כ באת המניעה בזה שלא נפדה אותו לעולם עכ"ל :

והנה כתבו התוס' במתניתין דתמורה ד"ה בבכור נאמר לא תפדה וז"ל דלעולם הוא בקדושתו לענין דאינו נמכר באיטליז ואינו נשקל בליטרא עכ"ל התוס' הכא אזלי לשיטתייהו דכתבו בריש פירקין [illegible]

גיזה איסורא בעלמא הוא אלא אמרינן אהדריה לאיסורא וכמש"כ התוס' בפ"ב דמכילתין (דף טו.) ד"ה ואהני וכו' יעו"ש ואפשר דכוונתם שם לומר דמנין לנו לומר דאמרינן דאהדריה לאיסורא דבהכי יקשה מה שהקשו התוס' שם בהא דאמרינן התם אי כתב רחמנא הלב הוי אמינא אהני היקשא למעוטי מכרת וכו' דאמאי לא אמרינן דהדריה לגמרי אף מכרת וכתבו דצריך לחלק ולא כתבו מהו החילוק וגם שם הקשו מהסיא דעטמו ולא ממשו דאסור ואין לוקין עליו ואין אנו אומרים דלעולם דלא אמרינן אהדריה קרא לאיסוריה ותזבח ולא גיזה אינו אלא לאו הבא מכלל עשה ומאי דלוקה בגוזז ועובד היינו מקרא דלא תפדה דגבי בכור דהזהיר הכתוב שלא יצא לחולין לגיזה ועבודה ע"י פדיון דאע"ג דאם פדאו אינו לוקה דהא לא אהנו מעשיו ואינו פדוי ועל מה שפדה אותו אינו לוקה כיון שלא עשה מעשה וכמו שכתב החינוך בפ' קרח בסי' שנ"ג מ"מ אם עשה מעשה לגוזז או לעבוד בו ע"י הפדיון לוקה דהא עיקר האזהרה הוא שלא יהיה פדוי להוציא אותו מקדושתו והרי זה עשה מעשה להוציאו מקדושתו וכיון דזה הוא אפילו בבכור בעל מום מינה ילפינן לפסולי המוקדשין דאפילו אחר פדיונן לוקה על גיזה ועבודה דכיון דגלי קרא דתזבח ולא גיזה בפסולי המוקדשין דאיכא איסורא אמרינן מסתמא דינו כבכור דאיכא לאו וקרא דתזבח ולא גיזה אהדריה לאיסוריה אבל אי לאו קרא דלא תפדה דבכור לא הוה אמרינן מסברא דאהדריה קרא לאיסוריה ובהכי נק"ט מכל מה שהקשו התוס' באופן דמדברי רש"י ג"כ מוכח כמו שכתבו התוס' הכא בתמורה דליכא למימר דקרא דלא תפדה אתא לענין גיזה ועבודה :

וראיתי להתוס' בפרק כל הזבחים (דף עה ע"ב) ד"ה הפדו לי בכור בעל מום וז"ל פירש הקונטרס שיצא לחולין ליגזז וליעבד וקשה דאפילו בהך פדיון לא נפיק מידי דהוי כשאר פסולי המוקדשים וי"ל דמיירי בבכור בע"מ מעיקרו אי נמי הוה נפיק לחולין טפי משאר פסולי המוקדשים משום דשאר פסולי המוקדשים יש בדמיהם צורך גבוה משא"כ בדמי בכור ומעשר עכ"ל :

הנה מה שתירצו דמיירי בבכור בעל מום מעיקרו יש לתמוה דלגבי בכור דקדיש קדושת הגוף בפטר רחם אפילו בעל מום מה מעלה ומוריד היותו בעל מום מעיקרו דזה לא שייך אלא במקדיש בע"מ דקדם מומו להקדישו דאינו אלא קדושת דמים ואפילו קודם פדיון מותר בגיזה ועבודה מן התורה כאמור אבל גבי בכור דבעל מום קדיש קדושת הגוף ומן התורה אסור בגיזה ועבודה אמאי נפיק ע"י פדיון מ"ש מפסולי המוקדשים דקדם הקדשם למומן ובתירוץ ב' שכתבו דשאני פסולי המוקדשין דיש בדמיהם צורך גבוה יש להקשות דאמרינן בספרי בפרשת ראה בפסוק כל הבכור אין לי אלא בכור שאר קדשים מנין ודין הוא ומה הבכור שאינו נוהג בכל הוולדות ויוצא לחולין בלא פדיון אסור בגיזה ועבודה שאר כל הקדשים שנוהגין בכל הוולדות ואינן יוצאין לחולין אלא בפדיון אינו דין שיהיו אסורים בגיזה ועבודה לא אם אמרת בבכור שכן קדושתו מרחם וקדושתו חלה על בע"מ קבוע תאמר בקדשים שאין קדושתן מרחם ואין קדושה חלה עליהם על בעל מום קבוע ת"ל בבקרך ובצאנך הזכר תקדיש עכ"ל וכיוצא ללשון זה אמרינן בספרי פ' ראה גבי פסוק פסולי המוקדשין גבי הא דאין נשחטין אלא על מום קבוע יעו"ש ולפי דברי התוספות אמאי לא עביד הספרי ק"ו מבכור באופן זה ומה בכור בע"מ שאין בו צורך גבוה אסור בגיזה ועבודה קדשים שיש בהם צורך גבוה אינו דין דהאסורים בגיזה ועבודה וקדשים תמימים או אפי' בע"מ קודם שנפדו שאנו דנין עליהם אי אסורים בגיזה ועבודה שייך טפי מעלה זאת דיש בהם צורך גבוה יותר ממ"ש התוס' דיש סברא לומר דפסולי המוקדשים אחר שנפדו שיהיו אסורים בגיזה ועבודה טפי מבכור מכיון שיש בדמיהם צורך גבוה כיון דאחר שנפדו אנו דנין ואחר שנפדו כבר אין בהם צורך גבוה ועם כל זה מפני שקודם פדיון היו דמיהם צורך גבוה אפי' אחר פדיון יש להם מעלה וכ"ש בקדשים תמימים או בע"מ קודם פדיון דעדיין הם בקדושתם דצורך גבוה ופשיטא דעדיף טפי וא"כ אמאי לא עביד הספרי כי האי ק"ו ועוד דכנגד מעלה זאת דיש לפסולי המוקדשים דדמיהם צורך גבוה יש מעלה אחרת בבכור שכן קדושתו מרחם וקדושתו חל על בע"מ קבוע מה שאין כן בקדשים :-

באופן דמדברי רש"י והתוס' דזבחים נוכל לומר דאיצטריך קרא דלא תפדה דבכור כי היכי דלא נימא דיוצא לחולין לענין גיזה ועבודה דבע"מ מעיקרו לפי תירוץ הראשון שתירצו התוס' או אפילו בבע"מ דאחר שנולד אבל הכא בתמורה לא ס"ל להתוס' הכי דמשום הכי כתבו בגמ' דאינו יוצא לחולין לענין דאינו נמכר באיטליז וכו' ולדעת רבינו הרמב"ן והרא"ש בפסקיו דנראה דס"ל דהא דאינו נמכר באיטליז וכו' אינו אלא מעלה מדרבנן כמו שנראה מדבריהם במתניתין ע"כ צ"ל דקרא דלא תפדה איצטריך לענין גיזה ועבודה וס"ל כסברת התוס' דזבחים ואולם י"ל דס"ל דלעולם לענין גיזה ועבודה לא איצטריך קרא כיון דבפסולי המוקדשים הגוזז והעובד בהם לוקה דאהדרי' קרא לאיסוריה דלאו דלא תגוז ולא תעבוד ואין חילוק בין בכור לפסולי המוקדשים וקרא דלא תפדה איצטריך לענין שלא יצא לחולין לגמרי ע"י הפדיון לענין אם מת הבכור בלא שחיטה שיהא מותר למוכרו לעובד כוכבים או וכו' דאף על גב דבפסולי המוקדשים נמי אסור בהנאה מדכתיב ואכלת ולא לכלביך מ"מ אינו אלא לאו הבא מכלל עשה ואתא קרא לומר דבבכור איכא לאו דלא תפדה דקא מזהיר לן רחמנא דלא יהא הפדיון דאפילו אם עבר ופדאו ורצה ליהנות בו למוכרו לעובד כוכבים וכיוצא עובר בלאו דלא תפדה דעבר אמימרא דרחמנא דאמר דלא יועיל הפדיון והוא מוכרו לעובד כוכבים בסמך של הפדיון ואין לומר דלגבי איסור זה ואכלת ולא לכלביך נמי י"ל דאהדריה קרא לאיסוריה דלענין זה להאכילו לעובד כוכבים אחר פדיון נמי כדקאי קאי דהא אפילו אם נאמר דאהדריה קרא לאיסוריה הא קודם פדיון אם מת הא קי"ל דקדשים שמתו אפילו תמימים אין בהם מעילה מדאורייתא כ"א מדרבנן כיון דלא חזו לגבוה וקדושת דמים לית בהו דאין פודין את הקדשים להאכילם לכלבים וכדאמרינן בפ"ג דמעילה (דף יב ע"א) וכיון דליכא מעילה מדאורייתא שכל"ל דגם במזיד אם נהנה ממנו ליכא לאו דמעילה וא"כ נמצא דאפילו אהדריה קרא לאיסורא לא אהדריה ללאו ואין כאן אלא איסור הבא מכלל עשה דכתיב ואכלת ולא לכלביך ואע"ג דכפי זה נמצא דאפילו אחר פדיון אם מת אסור בהנאה מן התורה דכיון דאסר הכתוב להאכילו לעובד כוכבים ה"ה שאר הנאות דאסור בהנאה לגמרי ועשון קבורה וכמ"ש התוס' לקמן בפרקין (דף לב ע"ב) ד"ה פסק וכו' ועיין שם וא"כ כ"ש קודם פדיון דאם מת אסור בהנאה דכל דמה שאמרו דאין מועלין מדאורייתא אלא מדרבנן היינו לומר דהנהנה ממנו אינו חייב לשלם הקרן וחומש שנהנה מן התורה אלא דחיוב תשלומין הוא מדרבנן ובהדיא אמרינן בפ' בתרא דתמורה (דף לג) במתני' דאחד קדשי מזבח ואחד קדשי ב"ה שמתו יקברו וככר נודע דכל הנקברים הוא משום דאסורי בהנאה כמ"ש רש"י שם (בדף לג ע"ב) גבי מתניתין ואלו הן הנקברים וצריך לידע הא דאסור בהנאה קדשים שמתו מאיזה אזהרה דמאזהרת מעילה אי אפשר דהא אמרינן דקדשים שמתו אין בהם מעילה מן התורה ועל כרחך צריך לומר דמפסולי המוקדשים ילפינן לה דכתיב ואכלת ולא לכלביך דכל שכן בקדשים תמימים שמתו ונמצא דליכא לאו בפני עצמו לאסור קדשים שמתו :

איברא דראיתי להתוס' בפ"ג דמעילה (דף יג.) ד"ה אתיא העברה וכו' דכתבו וז"ל דאי לאו האי קרא דהכא דאסר חלב במוקדשים לא הוה דרשינן בפסולי המוקדשין דבשר אתי למעוטי חלב דלא הוה ידעינן לה למאי קאתי בשר למעוטי אבל השתא דאסר חלב במוקדשין קאתי בשר לומר אבל חלב כדקאי קאי תדע מדאיצטריך לכתוב ולא תגוז בכור צאנך ואסר גיזה בקדשים ואמאי צריך תיפוק ליה מדאמר גבי פסולי המוקדשים תזבח ולא גיזה אלא ודאי לא הוה ידענא למאי קאתי תזבח למעוטי אבל השתא דאסר גיזה בקדשים א"כ אתי תזבח לומר אבל גיזה כדקיימא קיימא עכ"ל נמצא דלא דרשינן הכי דרשות בפסולי המוקדשין אי לאו דגלי קרא דאסר במוקדשין קודם פדיון וא"כ בדרשא דואכלת ולא לכלביך אי לאו דגלי קרא במוקדשין דמתו או נטרפו דאסורין בהנאה מניין לנו לדרוש הכי בפסולי המוקדשין :

הן אמת דדברי התוס' תמוהים ממה שהביאו ראיה מגיזה מדאיצטריך קרא לאסור גיזה במוקדשין דלכאורה נראה דלאו ראיה היא דהתם שאני דאיצטריך קרא לומר דאיכא לאו בדבר והגוזז והעובד לוקה משא"כ מקרא דפסולי המוקדשין דהו"א דליכא אלא איסור עשה דתזבח ולא גיזה דהוי לאו הבא מכלל עשה וככר תמה כן הרב משנה למלך בפ"א מהלכות מעילה דין ו' והניחו בצ"ע יעו"ש ולפי מיעוט הענין נלע"ד לומר במה שנדקדק בדברי התוספות הנזכרות שכתבו וז"ל תדע מדאיצטריך לכתוב לא תגוז בכור צאנך ואיסור גיזה בקדשים וכו' דלמה הוצרכו לומר לא תגוז בכור צאנך וג"כ אסר הכתוב גיזה בקדשים אלא נראה דכוונתם על פי הספרי דפרשת ראה בפסוק כל הבכור שכתבנו לשונו לעיל דרצה ללמוד ההנאה איסור גיזה ועבודה בקדשים מק"ו דבכור דקדשים תמירי דשייכי בכל הוולדות ואינן יוצאין לחולין במום כי אם ע"י פדיון אלא דדחי ק"ו זה דכנגד חומרא זאת איכא חומרא אחריתי בבכור דקדושתו מרחם וקדושתו חל אפילו על בע"מ קבוע ולכן איצטריך קרא לקדשים ומסיים הספרי ת"ל בבקרך ובצאנך הזכר תקדיש וכתב מהר"א נחום ז"ל בביאורו וז"ל מצאתי כתוב בקרך וצאנך תקדיש לא תעבוד הכי דריש ליה כל בקרך וצאנך אשר תקדיש לא תעבוד ולא תגוז ולפיכך ע"כ לא יצא הבכור אלא ללמד כדאמרינן לקמן בספרי עכ"ל נמצא דכפי זה איכא קרא ללמד איסור גיזה בקדשים ועי"ז הוא מה שהקשה התוס' דלמה איצטריך קרא ללמד דין זה בין בבכור ובין בשאר קדשים תיפוק ליה מדגלי קרא בפסולי המוקדשים תזבח ולא גיזה דאע"ג דמההם אין ללמוד כ"ה לאו הבא מכלל עשה מ"מ כיון דגבי בכור איכא לאו מפורש מסתמא אמרינן דלכותיה דבכור ממעט בפסולי המוקדשין דעובר בלאו וכ"ש במוקדשין גמורים ולמה איצטריך למוקדשים אם לא דאי לאו דגלי קרא במוקדשים לא הוה ידענא קרא דתזבח למאי קאתי וא"כ בדרשא דואכלת ולא לכלביך אי אפשר דדרשינן הכי בפסולי המוקדשים אם לא גלי קרא במוקדשים גמורים ואולי דבכלל מ"ש הר"מ ברפי"א דפסולי המוקדשים דין ג' וז"ל כל קרבן שנאמר שהוא פסול בין שנפסל במחשבה בין במעשה בין שאירע בו דבר שפסלו כל האוכל ממנו כזית במזיד לוקה שנאמר לא תאכל כל תועבה מפי השמועה למדו שאין הכתוב מזהיר אלא על פסולי המוקדשין עכ"ל דממ"ש הר"מ בין שאירע בו דבר שפסלו משמע דאפילו נפסל בדבר שלא נעשה בו עבירה הוא בכלל לאו זה וא"כ ה"ה קדשי מזבח שמתו איתא באזהרה זאת ואם אכל כזית מקדשים שמתו חייב שתים משום נבלה ומשום לא תאכל כל תועבה וכיון דקי"ל דכל מקום שנאמר לא תאכל אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע ה"ה דקדשים שמתו אסורים בהנאה מאזהרה זאת דלא תאכל כל תועבה וכיוצא לזה אמרינן בפרק כל הבשר (דף קיד:) דלרב אשי בשר בחלב דאסור באכילה ובהנאה הוא מהאי קרא דלא תאכל כל תועבה מטעם זה דכל מקום שנאמר לא תאכל אחד איסור אכילה וא' איסור הנאה יעו"ש וי"ל דה"ה בפסולי המוקדשין אלא דיש לדחות דלאו זה דלא תאכל כל תועבה אינו אלא כשנפסל הקרבן אחר זביחה וכן כתב החינוך בפ' ראה סי' תע"ח שכתב וז"ל וכמו כן אם יפסל הקרבן במום לד אחר זביחתו ג"כ בזה יש בו לאו וכו' עכ"ל וכן כתב הר"מ בספר המצות מצוה ק"ת שדקדק לומר וז"ל או שהיה אותו קרבן נפסל אחר שחיטתו בדרך מדרכי ההפסד עכ"ל הרי דדקדקו דוקא אחר זביחתו וא"כ בקרבן שמת קודם זביחה מנין לנו דהוא בכלל לאו זה די"ל דלאו זה לא נאמר אלא בנשחט הקרבן ויצא מידי נבלה והוצרך לאו זה לאוסרו אבל במת שבלאו הכי הוא נבלה אינו בכלל לאו זה :

ועוד דאפילו את"ל דקדשי מזבח שמתו הם בכלל לאו זה דלא תאכל כל תועבה מ"מ נראה דהוא דווקא לענין אכילה אבל לא לענין הנאה שהרי כתב הר"מ בפ"ב מהל' שגגות דין י"ד וז"ל שחט קרבנות יחיד שאין דוחין את השבת בשבת בשגגה חייב חטאת והבשר מותר בהנאה ואין זורקין את הדם ואם עבר וזרק דמם לשמן בין בשוגג בין במזיד עלו לבעלים לשם חובה ויקטיר אמורין לערב והבשר יאכל וכו' עכ"ל וכתב מהר"י קורקוס בביאורו כ"י הביא דבריו מרן הכ"מ בקיצור וז"ל ואיני יודע מה הנאה היא זאת כי כיון שאינו נאכל מפני שאין הדם נזרק וכתיב ודם זבחיך ישפך והדר והבשר תאכל מה הנאה יוכל ליהנות בבשר קדש והרי זבח שנפסל הוא נשרף וזה זבח פסול הוא כי דם ששקעה עליו חמה נפסל הזבח כמבואר ספ"א מהל' פסולי המוקדשין עכ"ל ואם איתא דכל זבח שנפסל אסור בהנאה ג"כ מלאו דלא תאכל כל תועבה א"כ למה הוצרך הרב מטעם דמה הנאה יוכל ליהנות כיון דזבח פסול הוא ונשרף דכוונתו לומר דכיון דאיכא מצוה לשורפו דמצות עשה לשרוף כל פסולי המוקדשין כמ"ש הר"מ בפי"ט מהל' פסולי המוקדשין דין א' א"כ איך אפשר שיהנה מהם ואם איתא עדיפא מינה הו"ל להקשות דאי אפשר ליהנות בו דאיכא אזהרה דלא תאכל כל תועבה אלא ודאי דלאו זה אינו אלא לענין אכילה ולא לענין הנאה ולעיקר תמיהת הרב י"ל דאף דזבח פסול מצוה לשורפו מ"מ ס"ל דמותר ליהנות בו בהדי דקא שריף ליה דיכול להדליק בחלב הזבח והוא נהנה מאורו וממילא מקיים מצות שריפה וג"כ הבשר יכול להסיקה תחת תבשילו ויהנה מהבישול וממילא מקיים מצות שריפה דומיא דתרומה טמאה דמצותה בשריפה וכדאמרינן בכ"פ במה מדליקין (דף כה.) עלה דמתני' אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט הא בחול שפיר דמי מ"ט מצוה לשרוף את התרומה שנטמאת ואמרה תורה בשעת ביעורה תיהני מינה יעו"ש ואע"ג דאמרינן התם דקדשים שנטמאו דמצוה בשריפה אינו יכול ליהנות בשעת ביעורם דילפינן ממעשר שני מק"ו יעו"ש י"ל דהיינו דוקא בקדשים שנטמאו אבל שאר פסולי המוקדשין דבשריפה מנ"ל דאינו יכול ליהנות בשעת שריפה דהא במעשר לא כתיב אלא לא בערתי ממנו בטמא ודווקא טמא יש ללמוד אבל שאר פסולי המוקדשין אין ללמוד משם :

הן אמת דראיתי להתוספות שם (בדף כ"ד ע"ב) ד"ה לפי שאין שורפין וכו' שכתבו וז"ל וא"ת היכי ילפינן תרומה מקדשים דבקדשים דין הוא שאין שריפתו דוחה יו"ט לפי שאינו יכול ליהנות בשעת שריפה וכו' אלא שריפת תרומה טמאה שמותר ליהנות בשעת שריפה למה יאסר ע"כ נראה מדברי התוספות דסבירא להו דשאר פסולי המוקדשין נמי אינו יכול ליהנות בשעת שריפה ונראה דה"ט דס"ל דילפינן שאר פסולי המוקדשין מקדש טמא ואפשר דהר"מ לא ס"ל הכי דדוקא בטמא אמרינן הכי אבל בשאר פסולי המוקדשין מותר ליהנות בשעת שריפה ואפשר דלייבב מה שהקשו התוספות דהיכי ילפינן תרומה מקדשים כיון דקדשים אסור ליהנות בשעת שריפה ס"ל הכי דמאי דמייתי הש"ס התם הוא מנותר ובנותר דינו כתרומה דיכול ליהנות בשעת שריפה דדוקא בטמא אסור ולא בשאר פסולי המוקדשין ואפילו בקדש טמא השמיטו הר"מ דין זה דבשר קדש שנטמא אסור ליהנות בשעת ביעורו דלא מצאתי בשום מקום שהביא דין זה ולא ידעתי למה השמיטו וצריך למודעי דדין זה שכתב הר"מ בהל' שגגות דהבשר מותר בהנאה בשוחט בשבת לאו מסברא דנפשיה קאמר לה דהדין מפורש בתוספתא השנויה בפ"ה דמנחות דקתני התם גבי שני כבשי עצרת ששחטן שלא לשמן וז"ל מהו לזרוק את הדם ביו"ט יזרק ומותר באכילה ובשבת לא יזרוק ומותר בהנאה ואם זרק את הדם בין בשוגג בין במזיד הבשר יאכל ויקטיר האימורין במוצאי שבת עכ"ל הרי מפורש כדעת הר"מ דכיון דלא יזרק הדם לכתחלה הבשר אסור באכילה ומותר בהנאה וע"כ צ"ל דמותר בהנאה דקתני הוא על דרך האמור דמותר ליהנות בשעת שריפתה כדין תרומה דדוקא בקדש טמא אסור ליהנות אבל בשאר פסולי המוקדשים מותר ליהנות בשעת ביעורן ומוהר"י קורקוס ומרן הכ"מ לא ראו שעיקר דברי הר"מ הם מהתוספתא הנזכר וכן ראיתי במוהר"י קורקוס כ"י שכתב ולא מצאתי מקום מאין כתב רבינו כן והדבר צ"ע עכ"ל ולע"ד שורשו פתוח בתוספתא' ועכצ"ל דמותר בהנאה היינו בשעת שריפה כאמור:

ועוד י"ל דמ"ש בתוספתא והבשר מותר בהנאה ומ"ש הר"מ היינו דמותר ליהנות אופן הנאה דאחר ההנאה יכול לקיים מצות שריפה וכגון להניח ע"ג מכתו לרפואה דאחר אשר יתרפא ממכתו יוציאנו משם וישרפנו כמצותו ועוד משכחת לה באופן הנאה אחרת שיוכל לקיים אח"כ מצות שריפה כגון אם שקל לימרא של בשר מקרבן זה ואח"כ שקל כנגדו בשר חולין וכהסיא דתנן בפ"ק דמעשר שני אין מוכרין אותו ואין שוקלין כנגדו ופי' הר"ש ולא שוקלין אם יש לו לימרא פירות של מעשר שני לא ישקול כנגדו פירות חולין יעו"ש ובכה"ג אחר שישקול כנגדו יקיים מצות שריפה וכמו כן אם תמצא ימצא בכללות כל הקרבן איזה אופן הנאה דיוכל לקיים מצות שריפה אחר שיהנה ממנו :

ואולם כל זה אינו שוה לי לייבב דברי הר"ס שהרי כבר כתבנו שכתבו התוספות לקמן בפירקין ד"ה פסק וכו' דלמ"ד אין פודין את הקדשים להאכיל לעובד כוכבים לאו דוקא להאכיל אפילו שאר הנאות אסור ופסולי המוקדשין שנמצאו טריפה או מתו אסורים בהנאה לגמרי בכל מיני הנאות וכן כתבו התוספות בפרק כל שעה (דף כט ע"ב) בד"ה רב אמי וכו' דאע"ג דלמאי דמשני רב אמי יוצא דהא דאין פודין הוא דוקא להאכיל לכלבים מ"מ שרי להסיקו תחת תבשילו היינו דוקא היכא דהוי קדושת דמים דאינו אלא מדרבנן אבל היכא דאין פודין מדאורייתא דהיינו היכא דאיכא קדושת הגוף אין פודין להסיק אח"כ תחת תבשילו ושאר הנאות יעו"ש וא"כ אם בפסולי המוקדשין שנפל בהם מום ונפדו גלי קרא דואכלת ולא לכלביך דכל שנמצא טריפה או מת דאסור לישראל אסור בהנאה אפילו הנאה דהסקת תחת תבשילו וכל מיני הנאות א"כ כ"ש בקדשי מזבח תמימים שלא נפדו ונפסלו בא' מהפסולין אחר נפסל הקרבן והבשר אסור באכילה דפשיטא דאסור ליהנות כל מין הנאה שבעולם דאיך אפשר דפסולי המוקדשים שנפדו שהם כחולין יהיו יותר חמורים מקדשי מזבח שלא נפדו והנה כי כן י"ל דהתוספתא דמנחות דקתני דהבשר מותר בהנאה אתיא כמ"ד פודין את הקדשים להאכיל לכלבים דלדידיה פסולי המוקדשין אף דמתו או

נמצא

המסייע בבית הגרנות אמרו ליה התם לא יהיב דמי הכא יהיבנא דמי מאי אמרת דילמא מוזיל כהן לגביה דסבר דכי הוי ליה בכור אחרינא יהיב לי לא מסיק אדעתיה לא שביק ודאי דנקיט בידיה ונקיט ספק דלא ידע אי הוה ליה או לא אמרי אינשי בוצינא טב מקרא וכן הלכתא: ושוקלים מנה כנגד מנה

נמצא טרפה מותר בהנאה אבל לדידן דקי"ל דאין פודין את הקדשים להאכיל לכלבים כמו שפסק הר"מ בפ"ב מהל' איסורי מזבח יעו"ש מנ"ל לומר דזבח שנפסל ומשום טריפה מותר ליהנות בבשר כיון דבכה"ג הוי תמור מפסולי המוקדשין שנפדו: איברא דראיתי להתוספות בב"ק (דף נג ע"ב) ד"ה לפנין כלים ושור פסולי המוקדשין וכו' דמתבאר מדבריהם דס"ל דלמאי דמסיק רב אשי בפרק כל שעה אפילו בפסולי המוקדשין דקדושת הגוף הם למ"ד אין פודין להאכיל לכלבים הייט שאין פודין להאכיל לכלבים דלהאכיל שפודה פודה אותם ביותר אבל פודין אותם להסיקו תחת תבשילו או לצורך הנאה אחרת דהפודה פודה אותם בפחות דכיון דמקרא דואכלת ממעטינן ולא לכלביך לית לן למעוטי אלא כיוצא בה אכילה וחוץ מדבר אכילה שאר הנאות מותר יעוין שם וזה שלא כדברי התוספות דפרק כל שעה ואפשר דהר"מ ס"ל כסברת התוספות דב"ק וכיון דרב אשי שהוא בתרא הכי ס"ל דלכו"ע שאר הנאות מותר אף דלרב יוסף שם בפרק כל שעה לא ס"ל הכי וכן כתבו התוספות בב"ק וכתבו דרבא דאמר בב"ק דשור פסולי המוקדשין שנפל לבור פטור ס"ל כרב יוסף מ"מ הלכתא כרב אשי שהוא בתרא וכיון שכן שפיר י"ל דה"ה בקדשי מזבח שנפסלו אחר שחיטה דנשרפין מותר ליהנות מהם שאר הנאה: בחיים בדרך אכילה כיון שעכ"פ מקיים מצות שריפה והנה ואולם לע"ד סברת התוספות דב"ק הוא תמוה נפיני דאיך אפשר דרב אשי הכי ס"ל דהא משנה שלימה שנינו בתמורה (דף ל ע"ב) כל הקדשים שנעשו טריפה אין פודין אותן שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ע"כ ואם איתא דלמ"ד אין פודין מקרא דואכלת דרותה קא ממעט ודוקא אכילה דעובד כוכבים ממעט אבל שאר הנאות מותר א"כ היכי קתני דקדשים שנעשו טריפה דאין פודין אותם ויהיב טעמא מטעם דאין פודין וכו' הא י"ל דאף דאין פודין היינו בערך פדיון דאכילה לעובד כוכבים אבל בערך פדיון שהפודה פודה ליהנות ממנו שאר הנאות אמאי אין פודין ואיך קתני סתם אין פודין אם איתא הכי הוי ליה למתני קדשים שנעשו טריפה אין פודין אותם להאכילן לכלבים וכר"מ בפ"ב מהל' איסורי מזבח ליתנא דמתניתין הכי יעוין שם כגירסתינו ממש:

ועוד דבפ"ב דתמורה (דף יז ע"א) אמרינן אמר שמואל המקדיש את הטריפה צריכה מום קבוע לפדות עליו ופריך ש"מ פודין את הקדשים להאכילן לכלבים וכו' ואם איתא מאי פריך הא ש"מ פודין וכו' הא י"ל דלעולם דאין פודין אבל הייט דוקא לפדותו להאכיל אבל פדיון דשאר הנאות ס"ל לשמואל דפודין כסברת רב אשי דפרק כל שעה ומשום הכי קאמר דצריכה מום קבוע לפדותו והייט לפדותו לשאר הנאות ועוד ק"ק דהא אמרינן ברים פ"ק דמעילה (דף יב ע"א) אמר ר"י קדשים שמתו יצאו ידי מעילה דבר תורה וכתב רש"י וז"ל דלאו קדשי ה' ניהו דלא חזו לגבוה וקדושת דמים נמי לית בהו דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים עכ"ל ואם איתא אכתי אמאי אין מועלין הא אפשר לפדותן לשאר הנאות ואף דלתוספות לא קשה מידי די"ל דר"י הכא לא ס"ל כרב אשי כ"א כרב יוסף דפרק כל שעה מ"מ להר"מ דפסק כר"י בהא דקדשים שמתו דאין בהם מעילה כמ"ש בפ"א דהל' מעילה אי אפשר לומר דס"ל כסברת התוספות דב"ק וס"ל דהלכתא כרב אשי ועוד שהרי בפרק י"ב מהל' נזקי ממון פסק כרבא דס"ל כרב יוסף כמ"ש התוספות וז"ל שם שור פסולי המוקדשים שנפל לבור ומת פטור שנאמר והמת יהיה לו מי שהמת שלו יצא זה שהוא אסור בהנאה ודינו שיקבר עכ"ל וא"כ ע"כ אי אפשר לומר בעד הר"מ כן אבל לעולם לעד"נ דאפשר לומר בעד הר"מ דמה שכתב מותר בהנאתו היינו דבהדי דקא שריף ליה לקיים מצות שריפה מותר ליהנות ממנו ע"ד האמור דס"ל דדוקא קדש טמא דילפינן ממעשר אסור ליהנות בשעת שריפה אבל שאר פסולי המוקדשין מותר ומאי דקי"ל דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ואפילו לשאר הנאות הייט דוקא בקדשים שנפסלו שדינם בקבורה ומן הנקברים הם כגון קדשי מזבח שהוממו ומתו קודם פדיונם כדתנן בתמורה (דף לג ע"א) (וכן קדשי מזבח שהוממו ומתו קודם פדיונן) וכדתנא בפ"ב דמכילתין (דף יד.) וכן קדשים שנעשו טריפה דדינם בקבורה וכמ"ש הר"מ בפ"ב דהל' איסורי מזבח שכתב דירעו עד שימותו ויקברו וכן פסולי המוקדשין אחר פדיונן דינם בקבורה כמ"ש הר"מ בדין שור פסולי המוקדשין בהלכות נזקי ממון כנזכר לעיל דכיון דכל אלו דינם בקבורה ואי אפשר ליהנות בשעת ביעורן מן העולם שייך שפיר למימר דאי אפשר לפדות אותם לשאר הנאות דאי אפשר ליהנות מהם בשום אופן אבל בקדשים שנפסלו אחר שחיטתן דדינם בשריפה שפיר י"ל דמותר ליהנות מהם בשעת שריפה כדין תרומה וע"כ צ"ל הכי מדהוצרכו ללמוד ממעשר לענין קדש טמא דאסור ליהנות בשעת שריפה דאם איתא דבכלל מה שאנו אומרים אין פודין להאכיל לכלבים ושאר הנאות איתנהו נמי קדשים שנפסלו דדינן בשריפה מקרא ואכלת ולא לכלביך א"כ קדש טמא הוי הכי ואמאי צריך ללמוד אותו מק"ו דמעשר אלא ע"כ צ"ל דלענין ליהנות בשמן שריפה איננו בכלל שאר הנאות דכל דמקיים מצות שריפה וממילא הוא נהנה לא חשיבה הנאה כיון שאינו יכול ליהנות קודם שריפה:

איך שיהיה נמצינו למדין דאין בידינו דבר ברור לומר דקדשי מזבח תמימים שמתו דאסורין בהנאה היכא לאו בדבר וא"כ שפיר י"ל דלדעת רבינו הרמב"ן והרא"ש דס"ל דהא דאין נמכרין באיטליז וכו' הוא מדרבנן וקרא דלא תפדה הוא ליתן לאו בדבר לענין שאינו יוצא לחולין ליהנות מהבכור אם מת או נמצא טריפה כדבר האמור:

והנה עוד אמרינן במתניתין דתמורה על סברת ר"נ מתיב רב משרשיא כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה הגדילו התערובות משחררין זה את זה ובניהם אוכלין בתרומה וחולקין חלק אחד בגורן בכורן ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן ע"כ הנה במתני' דיבמות גרסינן הכי כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה הרי אלו אוכלין בתרומה וחולקין חלק אחד בגורן וכו' ולא קתני ובכורן ירעו וכו' ברישא כי אם בסיפא דקתני הגדילו התערובות ושחררו זה את זה וכו' קתני ובכורן יהא רועה עד שיסתאב ע"כ וסגנון לישנא דמתני' שהובאה הכא אינו לשון מתני' דאע"ג דקאמר בתחלה הגדילו התערובות משחררין זה את זה מ"מ מאי דקתני א"כ אוכלין בתרומה וכו' לא קאי לשחררו זה את זה אלא מיירי קודם שחרור וכמ"ש רש"י ז"ל ונראה דברייתא היא ולא מתני' וכן מצאתי להרב בצלאל בהגהותיו לתמורה שהביא גירסא וז"ל נוסחא אחרינא נק"ז ספרים יש-בולד שפחתה הרי אלו אוכלין בתרומה ונוטלין חלק אחד על הגורן ותני עלה בכורן ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים במאי עסקינן וכו' עכ"ל וכן הביא הרב שם פי' הרגמ"ה וז"ל הגדילו התערובות הרי אלו אוכלין בתרומה משום דכל חד אמר אם אני כהן תנו לי בשביל עצמי אם עבד כהן אני הריני מותר בתרומה וטולין חלק וכו' ותני עלה דהיא בכורן של אלו התערובות אינן ראוי למוכרן דאין ראוי למכור בכור אלא לכהן ודאי אלא ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים דאע"ג דחד מינייהו לא הוי כהן מצי למכליה דהא לא אסור בכור במומו למכליה לישראל עכ"ל באופן דלפי גירסא זאת הא דבכורן ירעו וכו' גבי רישא דקודם שחרור הוא ברייתא דבמתני' לא קתני ברישא הכי וכ"כ צ"ל לגירסת רש"י דחלוקת ובכורן ירעו נמי קאי קודם שחרור דאע"ג דרש"י לא כתב כן כ"א גבי תרומה שכתב וז"ל ובניהם אוכלין בתרומה כל זמן שלא שחררו זה את זה וכו' וגבי בכורן לא כתב כן בפירוש מ"מ ע"כ צ"ל דחלוקת בכורן נמי קאי לקודם שחרור דאל"כ היה לו לתנא להזכיר חלוקת ובכורן קודם אחר לשון משחררין זה את זה כדי שיהיה מובן דקאי לאחר שחרור ועוד דע"כ גם חלוקת ובכורן קאי לקודם שחרור דאי מיירי אחר שחרור א"כ היינו מתניתין דיבמות דבסיפא דאחר שחרור קתני ובכורן וכו' ואמאי הוצרך הש"ס להביא לישנא דברייתא ולא להביא לישנא דמתני' דקתני דאחר שחרור בכורן ירעו אלא עכצ"ל דכוונת הש"ס להביא מהברייתא דקתני נמי קודם שחרור חלוקת בכורן ירעו וכו' משא"כ במתני' וזה מפורש כגירסת הרגמ"ה ז"ל:

הן אמת דצריך להבין דלמה הוצרך המקשן להקשות מברייתא דקתני ובכורן וכו' קודם שחרור ולא הקשה ממתני' דלא קתני האי חלוקה דבכורן וכו' כ"א גבי סיפא דאחר ששחררו עצמן דמאי אולמיה דברייתא דקתני הכי קודם שחרור ממתני' דקתני לה אחר שחרור דלענין הקושיא לא ודא אחת היא דבמתני' דמיירי אחר שחרור קשה נמי דבעל מום הוא בזמן הזה מאי שנא דידן ומאי שנא דידהו דידן נמי מותין בפיק וכו':

ועוד קשה טובא דאדרבה ממתני' אלימא טפי לאקשויי דעכצ"ל דסיפא דקתני ובכורן ירעו מיירי בזמן שבית המקדש קיים דמשום הכי לא קתני ברישא דקודם שחרור חלוקת בכורן דירעו דכיון דקי"ל דבכור תם נאכל לכהנים לנשיהם ולעבדיהם כדין חזה ושוק וכמ"ש הר"מ בפרק עשירי מהלכות מעשה הקרבנות דין ה' יעו"ש א"כ קודם שחרור לא שייך לומר דירעו עד שיסתאבו כיון דאפשר להקריבו ואין להם פסידא דהא יכולין לאוכלו כדין תרומה דאם כהן הוא אוכלו מדין כהן ואם עבד הוא עבדו של כהן אוכל בבכור משא"כ אי מיירי מתני' בזמן הזה דליכא הקרבה קשה אמאי לא קתני ברישא דקודם שחרור חלוקת בכור וזו היא שקשה לגירסא זאת דהרגמ"ה ורש"י ז"ל דנראה דהברייתא קתני דבכורן ירעו הוא אפילו קודם שחרור ואם כן איך קא ס"ד לומר דמיירי בזמן שבהמ"ק קיים כיון דאפשר בהקרבה דהא עבד כהן אוכל בבכור תם ואם כן אמאי ירעו עד שיסתאבו כיון דאין להם פסידא בהקרבה דיכולין למנות עליה איזה כהן שירצו שיקריב את אימורי הבכור והם יאכלו אותו כדין כהן ועבדו:

ואפשר ליישב זה עפ"י מאי דאמרי' בפ' השולח (דף מב ע"ב) דאיבעיא לן התם מעוכב גט שחרור אם אוכל בתרומה או לא ובעי למפשט מהא דאמר רב משרשיא כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה הגדילו התערובות משחררין זה את זה דאלמא דכופין אותם שישחררו זה את זה וקתני אוכלין בתרומה קודם שישחררו ודחי הכי השתא התם אם יבוא אליהו ויאמר בחד מינייהו דעבד הוא קנין כספו קרינן ביה ע"כ מתבאר מזה דאלו התערובות כיון דכופין אותם שישחררו זה את זה כדין מי שחציו עבד וכדאמרינן נמי ביבמות (דף ק ע"א) חשיב כדין מעוכב גט שחרור דמי שחציו עבד וחציו בן חורין דאבעיא לן התם בהשולח לומר דכיון דאין לו זכות ממון להשתעבד בו לא חשיב קנין כספו אף דמעוכב גט שחרור אלא דדחי הש"ס דשאני אלו התערובות כיון דאם יבוא אליהו לומר דשניהם מותרים לאכול בתרומה אבל מ"מ כיון דאין להם זכות זה על זה להשתעבד בו וכופין אותם לשחרר זא"ז אפשר דאינם יכולין לאכול בשר בכור תם דע"כ לא אמרי' דחזה ושוק ובכור נאכל לכהנים לנשיהם ולעבדיהם כי אם דוקא עבדים גמורים שגוף ופירות קנוי לרבם כיון שיכול להשתעבד בהם אבל באלו התערובות דאין להם זכות להשתעבד ומחיב כמעוכב גט שחרור אינם אוכלים ומצינו כיוצא לזה בבת כהן שנשאת לישראל ומת בעלה דחוזרת לבית אביה לתרומה ואינה חוזרת לאכול חזה ושוק דאף דלגבי תרומה לא חשיבה זרה לחזה ושוק חשיבה כזרה ואסורה לאכול כדאמרינן ביבמות (דף פז ע"א) ע"ש וא"כ אפשר לומר דלענין זה אלו התערובות אסורין לאכול בחזה ושוק אף דמותרין לאכול בתרומה כיון דסוף סוף כל עוד שלא בא אליהו חשיב כמעוכב גט שחרור ואינו עבד גמור וה"ה בבכור לאסורין דהא עיקר היתר העבד בבכור הוא מהקישא דהקיש הכתוב בכור לחזה ושוק דכתיב ובשרם יהיה לך כחזה ושוק זה נראה לומר על צד הדוחק כיון דאחר האמת דמוקמינן לה דמיירי בזמן הזה אין הדין כן דודאי קודם שחרור כמו שמותרין לאכול תרומה מותרים לאכול חזה ושוק ובכור אלא דלפי הס"ד דמיירי בזמן בית המקדש עלה על דעת המקשה לחלק בהם: והנה לפי המסקנא דמיירי בזמן הזה א"כ תקשי לר"נ מתני' דיבמות דאמאי לא קתני ברישא דקודם שחרור הא דבכורן ירעה דבשלמא אי מיירי בזמן בית המקדש איכא למימר דלא קתני לה משום דהאמת הוא דאלו התערובות מותרין לאכול בכור אחר הקרבה מדין כהן ומדין עבד אבל בזמן הזה לא שייך לומר ובכורן ירעה ואפשר לומר דר"נ ס"ל דע"כ מתני' אתיא כמשנה ראשונה דאמרינן בפרק השולח (דף מח ע"א) ד"ה יום של רבו וכו' יעוין שם וא"כ באלו התערובות נ"כ כיון שאין כופין לשחרר זה את זה הרי אחד מהם שהוא עבד ע"כ כל נכסיו הוא לחבירו הכהן דמה שקנה עבד קנה רבו א"כ אם נולד לו בכור הוי ליה ממש כאילו נולד לכהן עצמו ופשיטא דלא יהיב ליה לכהן אחר ויאכלנו במומו ודוקא בסיפא שכבר שחררו זה את זה איצטריך לאשמועינן דירעה וכו' אבל ברישא ממ"נ הוא שלו דאם בעל הבכור כהן פטור ואם הוא עבד הרי הוא של רבו כהן ופטור ומהאי טעמא לא קתני ברישא הא דקתני סיפא דפטורים מזרוע ולחיים דאם איתא דלא קתני בכור ברישא משום דמיירי בזמן בית המקדש מ"מ הא תינח בכור אבל מתנות כהונה אמאי לא קאמר אבל לפי האמור אתי שפיר דברישא דלא שחררו זה לזה פשיטא דפטורין דממ"נ פטורים דמה שקנה עבד קנה רבו ואין כ"כ דוחק לומר דמתני' דהתם הוא למשנה ראשונה דמצינו כיוצא לזה בדומה קצת ברים חגיגה דמוקי דמתני' דעבדים משוחררים כמשנה ראשונה ובפרט במתני' דיבמות דקתני הגדילו התערובות ושחררו זה את זה וכו' דלשון ושחררו משמע דאי בעי אין ואי לא בעי לא דאם איתא דכופין לשחרר זה את זה הו"ל למימר הגדילו משחררין זה את זה כלישנא דברייתא דמותיב מינה רב משרשיא בסוגיין דתמורה ואע"ג דהתם ביבמות פריך שחררו אי בעי אין ואי לא בעי לא וכו' ומשני אמר רבא אימא כופין אותן ומשחררין זה את זה י"ל דר"נ לא ס"ל הכי דלישנא דמתני' לא משמע דכופין וכן נראה מסתמא דתלמודא בפ' השולח (דף מג:) דבעי למפשט בעייא דמעוכב גט שחרור אי אכיל תרומה או לא מהא דרב משרשיא דתני משחררין זה את זה דמשמע דכופין ועם כל זה מותרין בתרומה ולכאורה קשה דאמאי לא הביאו ממתני' דיבמות והוצרכו להביא ממאי דתני רב משרשיא אלא ע"כ צ"ל דס"ל לסתמא דהש"ס דלישנא דמתני' דקתני ושחררו משמע דאין כופין וע"כ צ"ל דכמשנה ראשונה היא ומשום הכי אוכלין בתרומה דלא חשיבי מעוכב גט שחרור ועוד יש לומר דאפילו את"ל דמתני' דיבמות למשנה אחרונה כסברת רבא דהתם מ"מ י"ל דס"ל לר"נ דאלו התערובות לא דמו למי שחציו עבד וחציו בן חורין דחשיב כמעוכב גט שחרור ומעשה ידיו שלו ואינו זוכה רבו בממונו כיון דהכא שאני דאילו אתי אליהו ואמר דזה הוא העבד שפיר זוכה הכהן במעשה ידיו ובממונו וא"כ אפילו קודם שבא אליהו ולא נתברר לענין בכור פשיטא דאין מוציאין מידם דממ"נ אין כהן אחר מוציא מידו דאם כהן הוא איט יכול ואם עבד הוא הרי זכה רבו הכהן בו וכשלו הוא ובהכי ניחא דיש ליישב מה שהקשינו לעיל דלמה הקשה מהברייתא ולא הקשה לר"נ ממתני' די"ל דמתני' שפיר י"ל דמיירי בזמן הזה דלא חזי להקרבה ולא קשה מידי מ"ש דידן ומ"ש דידהו דידן נמי מותין בפיק דאפשר לומר דכיון דמתני' מיירי אחר ששחררו זה את זה י"ל דאיצטריך לאשמועינן דדידהו ירעה עד שיסתאבו לומר דדידהו אין להם מציאות בשום אופן ליהנות מהבכור עד שיפול בו מום דאינם יכולים למכור אותו בעודו תם דלעולם הזר איט יכול ליהנות מבכור תם דלא הותר לישראל אלא בעל מום ואפילו באכילה אבל תם אפי' בהנאת מכירה אסור עליו וכיון דבעל בכור כבר נשתחרר והוי ספק זר איט יכול ליהנות במכירתו משא"כ דידן דכהן ודאי יכול למכור בכור תם ליהנות במכירתו בזמן הזה אבל ע"כ הוצרך להקשות מהברייתא דקתני דבכורן ירעה אפילו קודם ששחררו זה לזה דכל זמן שלא שחררו ממ"נ יכולין למכור בעודו תם וליהנות במכירתו דממ"נ יכול למוכרו דאם הוא כהן שפיר מוכרו ואם הוא עבד הרי ממון כהן רבו הוא וכשלו חשיב ומותר ליהנות במכירתו וא"כ מ"ש דידן ומ"ש דידהו ומשני הש"ס דלעולם בזמן הזה ודקשיא לן מ"ש דידן וכו' אף דאין חילוק מדידן לדידהו לענין מכירה דדידהו נמי יכולים למכור ואין חילוק מכהן ודאי לדידהו דהוי ספק לענין מכירה מ"מ יש חילוק מישראל שיש לו בכור לדידהו דאנן יהבינן לכהן במומייהו אינהו לא יהבי לכהן במומייהו ואולם כל זה אפשר לומר על פי פי' רש"י ז"ל לפי מה שביארנו לעיל דלרש"י נמי חלוקת ובכורן ירעה קאי נמי לקודם ששחררו זה את זה כחלוקת תרומה וכ"כ לפי הגירסא שהביא הרב מקצת ספרי ישנים כנזכר לעיל וכתב בסוף וכן היא גירסת הרגמ"ה ז"ל אבל לפי הגירסא שהביא הרב בתוך פי' הרגמ"ה שכתבנו לשונו לעיל שכתב בתוך דבריו וז"ל ותני עלה דהיא בכורן של אלו התערובות אינם ראוין למוכרן דאין ראוי למכור בכור אלא כהן ודאי אלא ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים עכ"ל דמתבאר מדבריו דלשון הברייתא הכי הוי דקתני דאינם ראוים למוכרם וצ"ל דמ"ש הרב וכן היא גירסת הרגמ"ה הייט על גירסא זאת דאמרינן בגמרא ותני עלה בכורן וכו' אבל יש תוספת בגירסת הרגמ"ה דהייט דקתני ואינם ראוין למוכרן ולפ"ז לא שייך לתרץ כן על דרך האמור כיון דמתוך הברייתא נמי מתבאר דאינן יכולין ליהנות במכירה ככהן ודאי כן אמת דק"ק על הרגמ"ה דא"כ הוא הגירסא מאי פריך מ"ש דידן ומ"ש דידהו וכו' הא שפיר י"ל דהתנא אתי לאשמועינן דדידהו אין להם אופן הנאה כי אם במום דאינם ראוין למכור משא"כ כהן ודאי דיכול ליהנות ממנו בעודו תם כיון דיכול למוכרו ועוד דכיון דמיירי קודם שחרור למה לא יוכל למכור ממה נפשך אם כהן הוא מוכרו מפני שהוא כהן ואם עבד כהן הוא הא שלו הוא דמה שקנה עבד קנה רבו ואת"ל דס"ל דכיון דכופין לשחרר זה את זה חשיב כמו שחציו עבד וחציו בן חורין דלא אמרי' מה שקנה עבד קנה רבו מ"מ כיון דעבד כהן מותר אפי' לאכול בשר בכור תם מכ"ש שיכול ליהנות במכירתו בזמן הזה ואמאי איט ראוי למוכרו ממה נפשך והיותר קשה דא"כ הוא דבברייתא תני בפירוש דאין ראוין למוכרן וכו' אמאי הוצרך המקשן להקשות באופן זה דאי מיירי בזמן בית המקדש· כיון דלית ליה זכייה בגוויה למוכרו ליתי גזבר ולישקליה הא בפירוש מבואר בברייתא דדוקא הכי דהוא ספק כהן אינם ראוים למכור הא כהן ודאי ראוי למכור אפילו בזמן שבית המקדש קיים דלא כר"נ דאם איתא דאפי' כהן ודאי איט ראוי למוכרו בעודו תם למה ליה לתנא לומר על אלו התערובות דאינם ראוים למוכרו השתא ודאי כהן איט ראוי ספק כהן מבעיא ודוחק לומר דלעולם גירסת הרגמ"ה הוא ממש כגירסת ספרים ישנים שכתב הרב ז"ל דלא תני בברייתא לשון זה אינן ראוין למוכרן וכו' כמו שנראה מדברי הרב ז"ל שכתב בסוף דיבורו וכן היא גירסת הרגמ"ה ז"ל והרגמ"ה הוא שכתב כן בפירושא דברייתא דקתני עד שיסתאבו דמשמע דאין להם אופן אחר ליהנות ממנו כי אם ע"י מום דהייט דאחר האמת דמיירי בזמן הזה כדמוקי לה ר"נ ה"ע דאי אפשר ליהנות ממנו ע"י מכירה דאין ראוין למכור בכור תם בזמן הזה כי אם כהן ודאי ואף שהוא דוחק בדבריו ע"כ צ"ל הכי:

והנה ראיתי להרב קרבן העדה בביאורו על ירושלמי בפ"ח דיבמות הלכה ו' שכתב בד"ה ובכורן וכו' וז"ל משמע לעולם הוא רועה עד שיפול בו מום ותימה הא חייב להקריב בכור תוך שנתו כדכתיב תאכלנו שנה בשנה וכו' וכי בשביל הנאתן יעברו על לא תאחר עכ"ל ולפי מאי דקי"ל כר"נ דבזמן בהמ"ק לית ליה זכייה לכהן בבכור תם לא קשיא מידי דהא מוקמינן הכא במתניתין דלר"נ ע"כ צ"ל דמיירי בזמן הזה וא"כ ליכא לאו כיון דאיט יכול להקריבו אלא אי קשיא לרב משרשיא דקס"ד לומר דמיירי בזמן בית המקדש קיים איך קס"ד לומר הכי דאיך אפשר דבשביל הנאתן יעברו על לא תאחר וראיתי להרב בצלאל בהגהותיו כ"י כתב במשנתין וז"ל ובכורן ירעו וכו' יש מפרשים עד שנה אבל משנה ואילך עובר בבל תאחר ויש מפרשים דדוקא בבכור ודאי אבל בבכור תערובת ליכא בל תאחר גליון עד כאן לשונו:

והנה בהא דאמר רב חסדא במתניתין דהא דבזמן הזה מותר למכור תם הייט דוקא כהן לכהן אבל לישראל לא כתב רבינו דלא קי"ל כוותיה והלכתא מותר אפילו לישראל וכן פסק הר"מ בפ"א מהל' בכורות דין י"ז ואיכא למידק ממ"ש הר"מ בסוף פ"א מהל' בכורות וז"ל אין שמין בכורות תמימים לישראל אבל שמין בכורות בעלי מומין ושמין בכורות תמימים לכהנים בזמן הזה שהן עומדים להאכיל במומן והג"ל שמין להם בעלי מומין עכ"ל ודין זה הוא תוספתא בפ"ג דבכורות אבל איט מפורש בתוספתא דמיירי בזמן הזה אלא דהר"מ פי' דהתוספתא מיירי בזמן הזה משום דאיהו אזיל לטעמיה שפי' במתני' דס"פ י"א דתרומות דקתני ישראל שעשה פרה מכהן לא יאכילנה כרשיני תרומה וכהן שעשה פרה מישראל מאכילה כרשיני תרומה ופי' הר"מ בפי' המשנה וז"ל וישראל שעשה פרה מכהן רוצה לומר שקנה אותה הישראל מן הכהן בדמים ידועים והתנה עמו שיטפל הכהן במזונותיה עד זמן ידוע ואחר שימכרו הפרה וכל מה שירויחו יחלקו אותו בשוה וכו' ולפי שזה הישראל קנאה מכהן אע"פ שנשאר לכהן חלקו ברוח לא תאכל בתרומה לפי שאינה קנין כספו ואם הכהן קנאה מישראל על הדרך שזכרנו הרי זה אוכלת בתרומה עכ"ל הרי דס"ל להר"מ דלשון חכמים באומרם ישראל שעשה פרה הייט שקנאה לגמרי אלא שהתנה ליתן למוכר חלק ברוח וכן מתבאר מדברי הר"מ בספר היד סוף פרק ס' דהלכות תרומות יעו"ש וא"כ הכא דקתני בתוספתא אין שמין בכורות או שמין פי' שומה זאת הוא ע"ד שפי' הר"מ בהסיא דתרומות דאין שמין בכור לישראל או לכהן הייט שקנאה השם אותה הכהן או הישראל בדמים ידועים ע"מ שיטפל עמו במזונותיה ויחלקו הריוח ביניהם דומיא דהתם וזה לא אפשר דא"כ יקשה מברייתא זאת לר"נ דס"ל דבזמן שבית המקדש קיים לית ליה זכייה לכהן בבכור תם מחיים ואיט יכול למוכרו אפי' לכהן ואי מיירי הכא בזמן שבהמ"ק קיים איך אפשר דשמין בכורות תמימין לכהנים כיון דאין לכהן זכות למכור ע"כ פירש דמיירי בזמן הזה ומשו"ה שמין בכורות תמימים לכהנים אבל לישראל

תורה אור

מנה בבכור: [לח] והוא הדין ששוקלים בשר בכור כנגד כלי וכנגד קופיץ דהכי מוכחא גמרא דפרק אין צדין* [לט] ומסתברא לן דהלבו של בכור וגידיו ועורו וקרניו נמכרים באיטליז ונשקלין בליטרא דלא עבוד רבנן מעלה אלא בבשר משום דחזי ליה אבל בהני לא וגמרינן לה להאי מילתא ממעשר דלא שרו ביה מכירה כלל בבשר ושרו בהני כדתניא* מעשר בהמה ששחטו מבליעו בעורו בחלבו בגידיו ובקרניו ואתמר בהלכות גדולות חלבו של בכור מוכרין אותו לעובד כוכבים מאי טעמא בפסולי המוקדשין° כצבי וכאיל כתיבי בהו ומן התורה מותר לעובד כוכבים מיהו רבנן הוא דעשו מעלה במוקדשין בבשרו דראוי לאכילה הוא אבל חלבו דאינו ראוי לאכילה העמידו על דין תורה: תנן בפרק כלל גדול בשביעית לא יצבע בשכר שאין עושין סחורה בפירות שביעית ולא בבכורות ולא בתרומות ולא בנבילות וטרפות ולא בשקצים ורמשים לקח בכור למשתה בנו או לרגל ואינו צריך לו מותר למוכרו צדי חיה ועופות ודגים שנזדמנו להם מינים טמאים מותר למוכרם רבי יהודה אומר אף מי שנתמנה לו לפי דרכו לוקח ומוכר ובלבד שלא תהא אומנותו בכך וחכמים אוסרין:

מתני' [מ] *ב"ש אומרים לא ימנה ישראל עם הכהן על הבכור וב"ה מתירין אפילו עובד כוכבים: **גמ'** *מתניתין מני ר"ע היא דתניא בכור אין נמנין עליו אלא חבורה שכולה כהנים דברי ב"ש ובית הלל אומרים אפילו זרים [מא] ורבי עקיבא מתיר אפילו עובד כוכבים וקיימא לן כרבי עקיבא דבכור בע"מ

הפירוש בהא דאין היקש למחצה הוא דדבר הלמד מחבירו מהיקש צריך שילמוד כל הפרטים הנמצאים במלמד ולא שילמוד ממנו אותו הפרט בלבוד וכמ"ש הרב תוס יאיר בסי' ר"ב ועיין מה שהאריך בזה הרב יד מלאכי בכללי ה' סי' ל' ישו"ם וא"כ הכא אף דכל אחד איצטריך מ"מ כיון דהקישו הכתוב לצבי ואיל במד קרא הני ללמוד כל הפרטים הנמצאים בצבי ובאיל דאין היקש למחצה וה"ה להיתר עובד טוכבים דהא ודאי קרא דכלבי ובאיל היקש מקרי וע' לעיל בפ"ב (דף טו ע"א) דקרי ליה הש"ס סתם היקשא וזה פשוט דגם בכש"ג דאמר שכתוב יהיה זה כזה הוי היקש גמור לכל דבר וכמ"ש מכן זקני זצוק"ל בספר הליכות אלי סי' רס"ו ישו"ם אלא דלזה הדבר פשוט דלפי מה שכתבו התוספות דהיקשא דובכרס יהיה לך בחזה ושוק מיירי נמי בבע"מ אלא דאתי ק"ו דעבדי ב"ס מעמא ומפיק ליה להקישא

תורה אור

בע"מ אפילו עובד כוכבים נמנה עליו ואין צריך לומר נדות ומי שטומאה יוצאת עליו מגופו דהוה ליה סתם במתניתין ומחלוקת בברייתא דקי"ל הלכה כסתם מאי טעמא דרבי עקיבא דכתיב° כצבי וכאיל מה צבי ואיל אפילו עובד כוכבים אף בכור אפילו עובד כוכבים :

דברים טו

ת"ר

י"ל דה"ה לאכילת זר דאיכא ק"ו מעמא אבל עובד כוכבים דליכא ק"ו שפיר י"ל דהוקש בכור בעל מום לחזה ושוק לענין אכילת עובד כוכבים ואי אמרינן דמהיקשא דכלבי וכאיל ילפינן נמי דהעובד כוכבים מותר הכי מתבטל היקש דבעל מום לחזה ושוק לגמרי ועפי עדיף לומר דהיקש דכלבי ואיל הוי היקש למחצה לענין אכילת עובד כוכבים כיון דאינו מתבטל היקש לגמרי דהא איצטריך לענין אחר ולא שיתבטל היקש בעל מום לחזה ושוק לגמרי דאף דהסיקא מתקיים לבכור תם מ"מ כיון דקרא מיירי בין בתם ובין בבעל מום לגבי בעל מום מתבטל הסיקא וא"כ אם היה לנו קרא יתירא דכלבי וכאיל שיהו מבטלין היקש דבעל מום לחזה ושוק לגמרי אבל עכשיו דהני תלתא קראי איצטריכו כל אחד ואחד לענין אחר לא מבטלינן היקש דבעל מום לחזה ושוק לגמרי והכא כי כן צריך להבין מ"מ דר"ע דמתיר בעובד כוכבים כיון דהני תלתא קראי איצטריך כל אחד ואחד לענין אחר ומנ"ל לדרוש היתר העובד כוכבים כיון דאיכא היקשא דחזה ושוק :

ונראה לומר דס"ל דר"ע דהא חד קרא מהם דאיצטריך לדרבי אליעזר הקפר הוא מאי דאמרינן בפ"ב דמולין [כח:] ר"א הקפר אומר מה תלמוד אך כאשר יאכל את הצבי וכו' וכי מה למדנו מצבי ואיל מעתה הרי זה בא ללמד ונמצא למד מקיש צבי ואיל לפסולי המוקדשים מה פסולי המוקדשים בשחיטה אף צבי ואיל בשחיטה ע"כ ומצינו דבכל מקום דאמרינן הרי זה בא ללמד ונמצא למד פירושו אף למד דללמד נמי אתא וכמ"ש התוספות בפרק בן סורר ומורה (דף עג ע"א) בד"ה הרי זה בא ללמד וכו' סיימו שם בדבריהם דה"ה בהא דר"א הקפר דבא ללמד ונמצא למד דצבי ואיל נמי בשחיטה אף למד קאמר דללמד אפסולי המוקדשין נמי קא אתי לפטור מן המתנות ישו"ם וסברא אלימתא הוא דהא עיקר פשטיה דקרא הוא בכל הני דללמד אתא דהא פשטא דקרא באומרו כצבי וכאיל משמעו הוא דאתא קרא לומר דפסולי המוקדשים דינם כצבי וכאיל וזהו עיקר פשט הכתוב אלא דאמרינן דבא ללמד ונמצא אף למד וא"כ כיון דחד קרא איצטריך לדר"א הקפר לבד אכתי עיקר קרא דבא להקיש פסולי המוקדשין לצבי ואיל למאי אתא אם לא להתיר בכור לעובד כוכבים דסבירא ליה לרבי עקיבא דאף דלפי זה מתבטל היקש דבעל מום לחזה ושוק לגמרי עפי עדיף שיתבטל הסיקא לענין בעל מום כיון דהסיקא לענין תם הוא ולא לבטל היקש דכלבי וכאיל דפשטיה דקרא דבא לאשמועינן דפסולי המוקדשין דינן כצבי ואיל שהוא העיקר דאילו אתא קרא לומר דצבי ואיל דין כפסולי המוקדשין מן הכאוי היה לימא קרא ליסגא דמשמע דהצבי ואיל הם כפסולי המוקדשין לא דהפסולי המוקדשין הם כצבי וכאיל וא"כ ע"כ צ"ל דבא ללמד דמותר לעובד טוכבים ונראה פשוט דאפי' אם נאמר דהעיקר הוא דהא דאין היקש למחצה לא נאמר על שילמוד זה מזה וזה מזה דכל אחד ילמוד מחבירו כמו שהוא סברת כמה הראשונים אלא כמו שנראה מדברי רש"י בכריתות (דף כב ע"ב) כמ"ש הרב יד מלאכי בסי' הנזכר ישו"ם מ"מ נראה דהיינו דוקא בהיקש דב' דברים הסמוכים בכתוב אחד כמו היקש דהתם דכריתות דהוקש אשם תלוי לאשם מעילות דמההיקש ילפי רבנן תחתון מעליון ולא עליון מתחתון אבל בהיקש דהכתוב אומר דזה דינו כזה כהיקש דכאשר יאכל הצבי והאיל וכהיקש כאשר יקום איש על רעהו וכיוצא דבהכי חשיב כאילו אומר הכתוב בפירוש דדינו של זה כזה ובפסולי המוקדשין חשיב כאילו אמר בפירוש דדינו כצבי וכאיל ע"כ אמרי' דאין היקש למחצה וילמוד צבי ואיל נמי מפסולי המוקדשין דאם נאמר דלא ילמוד ממנו נמצא דהצבי והאיל אינן צריכין שחיטה וא"כ *אם יאמר הכתוב דפסולי המוקדשין כמותם הא אכילת פסולי המוקדשין צריכין שחיטה וצבי ואיל אינן צריכין שחיטה ומפני שיתקיים קרא כדכתיב דפסולי המוקדשין הם ממש כצבי וכאיל ע"כ צ"ל דגם צבי ואיל בעו שחיטה וכמו כן שייך לומר בכל הנך שכתבו התוס' בפרק בן סורר ומורה זה נראה שהיא סברת ר"ע אבל ת"ק דר"ע דסבירא ליה דבכור אסור לעובד טוכבים ע"כ דס"ל דמאי דאמרינן דנמצא למד היינו בדוקא דצבי ואיל למד מפסולי המוקדשים לענין שחיטה אבל פסולי המוקדשים אינו למד מצבי ואיל דאפילו בכה"ג אמרינן יש היקש למחצה לענין ללמוד זמ"ז וזמ"ז ואף אם יסבור בעלמא בהנך דכתבו התוס' דאף הלמד אמרי' בהך דצבי ואיל לא אמרינן הכי כיון דאי אמרינן הכי בכור מותר לעובד כוכבים ומתבטל היקש דבעל מום לחזה ושוק לגמרי כאמור וק"ק איך כתבו התוס' בסנהדרין בפשיטות דה"ה בהסיא דר"א הקפר אף למד קאמר ולא הזכירו כלל הא דמתניתין דת"ק דר"ע סבירא ליה איפכא זה כתבתי לע"ד אבל ראיתי להתוס' בפ"ב דמכילתין (דף טו:) ד"ה מה צבי ואיל כו' שכתבו וז"ל דמתניתין משמע דאי לא כתיב אך הוה דרשינן נמי מה צבי ואיל אין אותו ואת בנו נוהג בו וחלבו מותר ולעיל בסוף פ"ק דרשינן נמי מה צבי ואיל אין פודין וכו' ותימה מנ"ל כל הנך דרשות דתלתא צבי ואיל כתובין וכולהו צריכי כדמפרש לקמן בפ' כל פסולי המוקדשין וי"ל וכו' עכ"ל וצריך להבין דמאחר דקי"ל דאין היקש למחצה והכוונה דצריך ללמוד מההיקש כל הפרטים הנמצאים במלמד ולא שילמוד ממנו דבר אחד בלבד ודעת התוס' בכמה דוכתין הכי הוו כמו שקבלם הרב יד מלאכי בסי' הנזכר א"כ ק"ק דמאי קשיא להו הכא הא שפיר י"ל דילפינן כל הכי מחד צבי ואיל דילפינן מיניה דפטור מן הבכורה ומן המתנות וה"ה לענין אותו ואת בנו וחלב ופדיון מטעם דאין היקש למחצה ומאי דאמרינן במתניתין דצריך יתורא דקרא כדי לדרוש אותם דרשות היינו לענין היתר עובד כוכבים בבכור צריך קרא יתירה דבלאו הכי מטעם דאין היקש למחצה אי אפשר להתיר כיון דאיכא הקישא דחזה ושוק דקרא משתעי בבעל מום נמי ואי אמרינן דמותר לעובד כוכבים נ"כ מתבטל היקש זה דבעל מום לגמרי כאמור ומאי דאיצטריך קרא יתירא ללמד דפסולי המוקדשין חייב משום כלאים בב' גופין הא ודאי אי אפשר ללמד מידום כזה כי אם בדאיכא קרא יתירא דבעלמא אם היה דין זה בצבי ואיל דבאחד מהם חייב משום כלאים כאילו הוא כב' גופין שפיר הוה אמינא דה"ה פסולי המוקדשין בלא יתורא דקרא אבל השתא דלצבי ואיל נמי איט חייב כי אם בב' מינין אי לאו קרא יתירא אדרבה הוה אמינא דמהיקשא ילפינן איפכא דדוקא ב' מינין דפסולי המוקדשין חייב משום כלאים דומיא דצבי ואיל והוה אמינא דאיצטריך ללמוד דבר זה מהיקש כי היכי דלא נימא הואיל ונעשית בקדם ותול מעורבין זה בזה חשיב כבהמה עמאה עם הטהורה כמ"ש הר"מ אחר האמת דמטעם זה הוא דחייב כמ"ש בסוף פ"ט דכלאים אבל כיון דאיכא קרא יתירא פכל"ל דקרא יתירא להתמיד הוא בא ומאי דאיצטריך קרא יתירא להכי א דר"א הקפר הייט משום דאי לאו דאיכא קרא יתירא לא הייט אומרים דבא ללמד ונמצא למד לומר דצבי ואיל בעו שחיטה כיון דעיקר קרא הוא להיקש פסולי המוקדשין לצבי ואיל ללמוד מהם כל הדינין דשייכי לצבי ואיל ולא בא ללמוד צבי ואיל מפסולי המוקדשין באופן דכל הנהו צריכין אנו לקרא יתירא אבל שאר הדברים לפטור מבכורה ומתנות וחלב ואותו ואת בנו ופדיון שפיר ילפינן מחד קרא כיון דאין היקש למחצה :

אך קשה מאי דאמרינן בגמ' דאיצטריך צבי ואיל חד למתנות וחד לבכורה ולא אמרי' דסגי בחד או בצבי או באיל משום דאין היקש למחצה וי"ל דר"ע דצריכי ב' תיבות דצבי ואיל משום דכתיב אך למעט דאחר האמת ממעטינן חלב ואותו ואת בנו ואי הוי כתיב צבי או איל הייט ממעטינן מתנות דשוה בכל מאך נמי כדממעטינן חלב ואותו ואת בנו דמתמעטא דאך ואולם אכתי קשה דהכינה למאי דמסיק אביי התם דמאך ממעטינן תרתי חלב ואותו ואת בנו דלדידיה כיון דממיעוט אחד ממעטינן תרתי י"ל דה"ה דממעטינן עפי אבל לרבא דמסיק התם דלא ממעטינן אלא אותו ואת בנו וחלב ממעטינן מקרא אחרינא א"כ אכתי קשה כיון דאין היקש למחצה למה איצטריך שניהם צבי ואיל בחד מהם סגי למתנות ולבכורה ועוד דאעיקרא דמילתא אפילו לאביי סגנון לשון הברייתא דהתם דמצרכינן ב' תיבות דצבי ואיל למתנות ולא לבכורה לא משמע דמשום דכתיב אך למעט איצטריכו וקשה דאמאי צריכי הרתי כיון דאין היקש למחצה ועוד את"ל דסבירא ליה להברייתא דיש היקש למחצה מ"מ איך קאמר התנא אי מה צבי ואיל חלבן מותר אף פסולי המוקדשין חלבן מותר ת"ל אך דכיון דליכא יתורא להתיר חלבן למה איצטריך אך למעט כיון דתיבות דצבי ואיל איצטריכו למתנות ובכורה ואפשר לומר דלעולם דהאי תנא סבר דאין היקש למחצה ומאי דאצטריך תיבת כ יתירא למתנות הוא משום דתנן בר"פ הזרוע [קל:] דמוקדשין פטור מן המתנות שהיה בדין לחייב מק"ו דחולין דאינם חייבים בחזה ושוק ת"ל ואתן אותם וכו' אין לו אלא מה שאמור בענין ע"כ וא"כ אי לאו דכתיב תיבת איל יתירא לפטור פסולי המוקדשים מן המתנות הייט אומרים דחייבים במתנות דמדאיצטריך קרא דואתן אותם לפטור קדשים גמורים ש"מ דפסולי המוקדשין חייבים דאי פטורין מן המתנות כשיעא דקדשים גמורים פטורין דהשתא פסולי המוקדשין דהוי מקלא קדושה ואינן קדושה גמורה פטורין מן המתנות מטעם דבאו מקדושה גמורה קדשים כשרים שעדיין בקדושתן לכ"ש דקדושתן פוטרתן וא"כ לא צריך קרא לפוטרן ומדאצטריך קרא לפוטרן הוא דאף דהוקשו לצבי לא נפטרו אלא מבכורה אבל מתנות דשוה בכל חייבין ומשו"ה איצטריך קרא לפטור קדשים כשרים לכן איצטריך תיבת איל יתירא לפוטרן דכיון דאיכא קרא לפוטרם ע"כ צ"ל דמאי דאצטריך קרא דואתן אותם וכו' הוא משום דאדרבה נהפוך הוא דבקדושתם קדשים גמורים ומייבים בחזה ושוק מסתבר עפי לחייבם מק"ו דחולין משא"כ בפסולי המוקדשין דאינם חייבים בחזה ושוק אבל אי לאו קרא יתירא דאיל לפטור הו"א דאדרבה דהסברא הוא איפכא דאדרבה דבקדשים גמורים מסתבר שפי דקדושתן פוטרת אותם ודוק :

וראיתי בספרי בפ' ראה לפי גירסת מהר"א נחום בביאורו על הספרי כ"י וז"ל יכול יהיו חייבים בבכורה ומתנות תלמוד לומר כצבי ואיל שאלמלא מכלל בכורה ומתנות ולא הוציאו מכלל חזה ושוק ת"ל וכאיל אי מה הצבי כולו מותר יכול אף זה כולו מותר ת"ל רק עכ"ל ומהר"א נחום לא כתב על דברי הספרי כלל ועיקר כי אם גבי סיפא יכול אף זה כולו מותר כתב וז"ל פי' אפי' חלבו תלמוד לומר רק אסמכיה לרק הדם מלאתי כתוב עכ"ל והדבר קשה דברייתא דספרי לא הויא כברייתא דמייתי הש"ס דלפי הברייתא דמייתי הש"ס צריכי צבי ואיל חד לבכורה וחד למתנות ולפי ברייתא דספרי נפקא ליה מצבי בכורה ומתנות ותיבת איל אצטריך לפטור מחזה ושוק :

ועוד קשה דאמרינן בר"פ הזרוע [שם] עלה דפריך הש"ס ויהיו חולין חייבים בחזה ושוק מק"ו ומה קדשים שאין חייבים במתנות חייבים בחזה ושוק חולין שמחייבים במתנות אינו דין שמחייבים בחזה ושוק ומשני א"ק וזה יהיה משפט הכהנים זה אין מידי אחרינא לא ופריך אלא מעתה דכתב רחמנא זה הא לאו הכי הו"א חולין חייבין בחזה ושוק והא בעי תנופה היכא ליניפינהו אי אברא לפני ה' כתיב אי אגוואי קא מעייל חולין בעזרה הלכך לא אפשר אלא זה למה לי ע"ב וא"כ בפסולי המוקדשין למה צריך קרא לפוטרן מחזה ושוק הא אף דפסולי המוקדשין כל זמן שלא נשחטו הם כהקדש לכל דבריהם דאסורין בגיזה ועבודה ולבן אסור מ"מ אחר שנשחטו הרי הם חולין גמורים ומותרים באכילה כחולין כמו שמתבאר בפ"ב דמכילתין (דף טו ע"ב) וא"כ איך אפשר לחייבו בחזה ושוק והא בעי תנופה ואי נשחטו בחוץ הרי נעשו כחולין מששת שחיטה ואילך וחשיב כמעייל חולין בעזרה ואין לומר דמשכחת לה בנשחטו בעזרה דהא כיון דאחר שחיטה הוו כחולין גמורים מסתמא אסור לשוחטן בעזרה דפשיטא דחשיבי כחולין שנשחטו בעזרה דאסורין כדאמרי' בפרק האיש מקדש (דף נז ע"ב) ישו"ם ואפי' דנדחוק עלמינו בברייתא זאת דספרי כיון דמיירי בפסולי המוקדשין ונאמר דכל דקודם שחיטה יש להם דין הקדש אינם בכלל חולין שנשחטו בעזרה ומותר לשוחטן בעזרה מ"מ בברייתא אחרת דאמרינן בספרי עוד שם בפרשת ראה בפסוק כי ירחיב ה' אלהיך דלפי הספרי בבשר תאוה מיירי קשה טובא דאמרי' התם וז"ל יכול יהיו חייבים בחזה ושוק ת"ל כצבי הוציאו מכלל חזה ושוק ולא הוציאו מכלל ב' כליות ויותרת הכבד ת"ל וכאיל ע"כ ולפי דברי הגמרא בר"פ הזרוע הנזכר למה איצטריך קרא לפטור את החולין מחזה ושוק כיון דבעי תנופה ולא אפשר כן אמת דלפי הגמרא בפ"ב דחולין (דף כח ע"א) האי קרא דכי ירחיב נמי בפסולי המוקדשין מיירי דלא כהספרי וכמ"ש רש"י שם ישו"ם וא"כ ע"כ ליכא קרא לפטור חולין מחזה ושוק אלא דוקא בא לפטור פסולי המוקדשין מחזה ושוק ואולם לסברת הספרי דבבשר תאוה מיירי קרא קשה דלא שייך חזה ושוק בחולין כאמור וגם לפי הש"ס שהכל מיירי בפסולי המוקדשין לע"ד קשה הדבר לומר דפסולי המוקדשין אחר שנפדו מותר לשוחטן בעזרה כיון דעכ"פ אפילו קודם שחיטה אינה קדושה גמורה כ"א לענין גיזה ועבודה אבל אין מועלין בהם ובפרט דאינם ראויים להקרבה ואחר השחיטה הם חולין גמורים איך אפשר דמותר לשוחטן בעזרה וע"כ צ"ל דצריך לשוחטן בחוץ וא"כ איך אפשר לעיוולי חזה ושוק בעזרה לתנופה ולמה צריך קרא ומדברי הספרי הנזכר דקתני יכול אי מה צבי כולו מותר אף זה כולו מותר ת"ל רק הדם לא תאכלו הוא ראיה לסברה רבה בגמרתין הנזכר דקאמר דחלבו מקרא דרק הדם נפקא והך הוא לאותו ואת בנו דזהו כוונת הספרי במאי דקאמר ת"ל רק וסכה בברייתא דכי ירחיב וכו' דמיירי בבשר תאוה סיים הספרי שם נמי וז"ל אי מה צבי כולו מותר אף זה כולו מותר ת"ל אך כאשר יאכל וכו' והדבר קשה דבעלמא בפסולי המוקדשים הוא ס"ד דחלבו מותר מטעם דמוקדשין הם מידי דהוה דפטורין מן הבכורה ומן המתנות מטעם זה אבל בהאי קרא דבחולין מיירי לדעת הספרי איך אפשר דס"ד לומר דחלבו מותר דאיצטריך קרא דאך לאסור הא עיקר אזהרת איסור חלב בחולין נאמר ואילו אף בחולין מותר בעלא איסור חלב לגמרי ואפשר לומר בדוחק דאיצטריך קרא דאף לאסור חלב אפילו בפחות מכזית דהוי אמינא דאהני הקישא דלצבי ואיל לומר מה צבי כולו מותר אפילו באוכל כזית מחלב בבת אחת אף זה כולו מותר ואפי' חלב אם אוכלו פחות מכשיעור ואתיא הך ברייתא כאידך ברייתא דמייתי ר"י בר"פ יוה"כ [עד:] דס"ל דחצי שיעור מה"ת דתניא אין לי אלא כל שישנו בעונש ישנו באזהרה כוי וחצי שיעור הואיל ואינו בעונש יכול איטו באזהרה ת"ל כל חלב ואפשר דהאי תנא דספרי סבירא ליה כרבנן דאמרי בפרק אלו עוברין (דף מג ע"ב) דלא דרשי כל בקרא דכל מחמצת ישו"ם ומש"ה לית ליה דרשא דחצי שיעור מקרא דכל חלב אלא ילפינן לה מקרא דאך כאשר יאכל וכו' או נאמר דאפ"ג דדרים כל מ"מ קרא דכל חלב לכוי בלבד הוא דאתא דתרתי לא ילפינן מכל חלב ואיצטריך הכא דאך כאשר יאכל לאסור חצי שיעור מה"ת ולר"ל דס"ל דחצי שיעור מדרבנן וקרא דכל חלב אסמכתא בעלמא הוא ה"ה דסבירא ליה הכא דקרא דאך כאשר וכו' אסמכתא בעלמא ועוד י"ל דלר"ל תנא דספרי ר"ש היא דקי"ל סתם ספרי ר"ש ור"ש ס"ל [שבועות כג:] דכ"ש למכות ולא אמרו כזית אלא לעונש כרת וקרבן דאם אכל חלב פחות מכזית במזיד אינו חייב כרת ובשוגג לא מחייב קרבן אבל מלקות מיהא מחייב דאפילו בדבר שזדונו בכרת ושגגתו בחטאת אינו חייב בכל שהוא מ"מ מלקות וכמו שמתבאר מדברי הירושלמי בריש פ"ג דפסחים דמוקמינן התם ברייתא דקתני על חמץ גמור חייב כרת ועל ערובו סופג את הארבעים אמר ר"ש בר רב יצחק תפתר שיש בו חמץ ואין בו כזית כר"ש דר"ש אמר כל שהוא למכות ישו"ם ועיין במ"ש בתוספת דרבנן באות מ' דף לו ע"ד דלר"ש לא נמסרה הלכה למשה מסיני כ"א על העונשים ואי לאו קרא דכל חלב לא הוה סבירא ליה לר"ש הכי אלא הוי ס"ל דאפילו לעונש מלקות אתא הלכתא ולאו דוקא כרת וקרבן ולפי ספרי הזה אפשר דר"ש לא דרים כל חלב וא"כ הו"א דמהיקשא דלצבי ילפינן דחצי שיעור מחלב מותר כמו שהוא לסברת רבנן לר"ל ולזה איצטריך קרא דאך למעט לאסור חצי שיעור ואפילו מלקות חייב בכל שהוא דהלכתא לא אתא אלא לעונש כרת וקרבן בלבד :

איך שיהיה נחזור למאי דאתאן עלה דמה שיסבנו לברייתא דמייתי הש"ס דלמה הוצרכו ב' תיבות דצבי ואיל לבכורה ולמתנות ישוב זה לא שייך בברייתא דספרי דכיון דהספרי ס"ל דמצבי בלבד ילפינן בכורה ומתנות וס"ל דאי לאו מיעוטא דרק את הדם הו"א דחלבו נמי מותר ע"כ דס"ל דאין היקש למחצה וא"כ אמאי בעינן יתורא דקרא דאיל לפטור חזה ושוק וכמו כן קשה בברייתא הב' דבבשר תאוה דקתני דאיצטריכו ב' תיבות דצבי ואיל חד לפטור מחזה ושוק וחד לפטור מב' הכליות ויותרת הכבד דאמאי איצטריכו תרי קראי דצבי ואיל כיון דאין היקש למחצה וכל שהוקש לצבי הרי הוא כצבי לגמרי לפטור אותו משניהם וע"כ התנא ס"ל הכי דאין היקש למחצה דאל"כ איך הוה ס"ד דחלבו מותר דומיא דצבי ואיצטריך קרא דאך למעט כיון דב' דברים לא ילפינן מהיקש זה אלא דברייתא זאת י"ל דכיון דאיכא ק"ו לחייב בחזה ושוק וב' הכליות ויותרת הכבד בחולין מק"ו דקדשים דמה קדשים שאינן חייבים במתנות חייבים בחזה ושוק ובב' הכליות ויותרת הכבד להקטירם ע"ג המזבח חולין דחייבים במתנות אינו דין דלחייבו בהני כדאמרו ק"ו זה בר"פ הזרוע כנזכר לעיל וכיון דאיכא ק"ו אתי ק"ו ומפיק ליה מהקישא ואילו הוי כתיב צבי בלבד הו"א דהוי דוקא לפטור מחזה ושוק דלא חמיר טולי האי דלא חזי לגבוה אלא לכהנים אבל בב' הכליות ויותרת הכבד דחמירי דבקדשים מקטירים ע"ג המזבח הו"א דעבדינן ק"ו מקדשים לחייב החולין בב' הכליות ויותרת הכבד לחייב ליתן אותם לכהן אף שאינו מקטירים ע"ג המזבח ת"ל קרא יתירא דאיל לפטור אף מאלו אבל לברייתא דפסולי המוקדשין קשה כיון דלא שייך ק"ו זה בהם לחייבם בחזה ושוק כיון דבפסולי המוקדשין נמי פטורין מן המתנות כקדשים גמורים וא"כ מהיכא תיתי לחייבם כיון דהוקשו לצבי ואין היקש למחצה :

והנה בברייתא דמתניתין וגם בברייתא דספרי דפסולי המוקדשין דס"ד לומר דחלבן מותר מהקישא דלצבי ואיל ובגמרא הקשו דיהיה מותר נמי באותו ואת בנו אמאי לא אמרינן דמהיקש זה ילפינן דחלב פסולי מוקדשין אחר שחלבו יהיה מותר דאף דדרשינן מזבח ולא גיזה בשר ולא חלב נימא דהי אסר רחמנא חלב ה"מ לענין שאסור לחלוב כי היכי דדרשינן מזבח ולא גיזה דאסור לגוז אבל החלב עצמו שהוי מידי דהוה אגיזה דשריא וכמו שהוא סברת הים מפרשים שהביאו התוספות בפ"ב דמעילה (דף יב ע"ב) ד"ה חלב המוקדשין וכו' אלא שהתוס' שם הוכיחו דלא כהים מפרשים דהעיקר הוא דהחלב עצמו אסור ישו"ם וק"ק דכיון דהוקשו לצבי ואיל אמאי לא אמרינן דאהני הקישא למשרי החלב עצמו ולא אסר הכתוב כי אם לחלוב כדין גיזה וראיתי להרב כ"י שהביא מהם תוספות מילואים בהאי שמעתא וז"ל אי הכי חלבן וכו' ק"ל אמאי לא פריך אי מה צבי ואיל חלבן מותר וכו' וכ"ת ס"ל והתנן במתני' וולדן וחלבן אסור ונפקא מינה דלא הוה מצי לשנויי כדשנינן לקמן ואולי דגרסינן חלבן ומחלבו פריך ומיהו ק"ל דהא קאמר בתר הכי דכי כתיב כרת באוכל חלב משמע דחלבן גרסינן עכ"ל ונראה דכוונתם להקשות דנימא דמהקישא נילף היתר בחלב עצמו ולא אסר הכתוב כ"א לחלוב כאמור אבל דברי התוס' מגומגמים טובא במה שכתבו דנ"מ דלא הוה מצי לשנויי כדשנינן לקמן דצריך טעם אמאי לא מצי לשנויי כדשנינן לקמן דמאי דמשני אביי למאי דפריך אי הכי אותו ואת בנו נמי דמאך ילפינן שניהם חלבן ואותו ואת בנו הא תירוץ זה שייך אפילו אי פריך מחלבן וגם מאי דמשני רבה דעיקר קרא דאך לאותו ואת בנו וחלבן מדמו נפקא דכתיב רק את דמו וכו' שפיר אפשר לשנויי כן אי פריך מחלב דעיקר קרא לאותו ואת בנו וחלב מדמו נפקא מאי דמו אילימא דמו ממש וכו' אלא מאי דמו חלבו ומאי דאפקיה רחמנא לחלבו בשם דמו הוא דהאי תנא ס"ל כר' מאיר דאמרינן בפ"ק דנדה (דף ט ע"א) דלר"מ דם נעכר ונעשה חלב ויליף לה מדכתיב מי יתן טהור מטמא ובפ"ק דמכילתין (דף ו ע"ב) אמרינן דהיתר חלב מידום הוא שמדשה תורה כיון דדם נעכר ונעשה חלב ומתחלתו היה דם ומייב כרת ועכשיו הוא מותר ישו"ם וא"כ שפיר י"ל דאפקיה קרא בלשון דמו כמו שהוא עיקרו ואשמעינן קרא דאף דחלב חולין מותר ואינו נחשב לדם מ"מ בפסולי המוקדשין אכתי באיסור דם קאי וי"ל דשנויים דרבה אי אפשר לומר דא"כ נמצא כפי זה דאיסור חלב דפסולי המוקדשין איכא לאו גמור דרק הדם לא תאכלו וזה איט דהעיקר איט אלא לאו הבא מכלל עשה דדרשינן ואכלת בשר ולא חלב וכו לאו גמור באופן דממחלה כתבו התוס' דלא הוה מצי לשנויי כדשנינן לקמן והדבר קשה דא"כ איך חזרו וכתבו ואולי דחלבן גרסינן אלא דדחו גירסא זאת ממאי דקאמר בתר הכי דכי כתיב

דף לג: ת"ר אין מרגילין בי"ט כיוצא בו אין מרגילין לא בבכור ולא בפסולי המוקדשין מאי טעמא במערבא משמיה דרבי אבינא אמרי מפני שנראה כעובד עבודה בקדשים ר"י בר אבין אמר גזירה שמא יגדל מהם עדרים :

מתני'

כתיב כרת באוכל חלב משמע דחלבן גרסי' דמדלא מלאו כי אם משום דאמרינן דכי כתיב כרת וכו' ש"מ דשפיר שטיי דאביי וכנא אי גרסינן חלבן וא"כ איך כתבו בתחלה איפכא דכ"מ דלא מצי לשטויי כד שנינן לקמן ועוד קשה דמאי לא דמו גירסא זאת ממאי דפריך ר"פ לאביי דאסיק אדעתיה לומר לא ותו ואת בנו למאי מדמית ליה אי לחולין אותו ואת בנו נוהג בו ואי לקדשים חלבן אסור ומאי גרסינן חלבן לא שייך לומר הכי דחלב של חולין מותר ומאי פריך ליה באופן דדברי התוספות תמוללי הסכנה הם לפ"ד :

והנה התוס' במשנתין בד"ה פסק מתני' מני רבי עקיבא וכו' כתבו לענין הלכה דהלכה כרבי עקיבא וכמתני' דאמרי' ובית הלל מתירין אפי' לעובד כוכבים וע"ז הוקשה להם וז"ל והא דפריכנא בסמוך טעמא דר"ע מדכתיב כצבי ואיל ואמרינן דאידך מוקים לה כר"א הקפר וכו' משמע דר"ע לית ליה לדר"א הקפר אלא סבר לה כרבי וכו' ודחקו עצמם לומר דדלמא הכי קי"ל כרבי וכו' ועוד דר"ע מצי סבר כר"א הקפר וגמר חד מצבי וחד מאיל עכ"ל :

ויש לתמוה דלמאי דתקן עצמם בזה בהיות דאפשר לומר דר' עקיבא אף דסבירא ליה כר"א הקפר מ"מ עיקר קרא ומשמעותיה הוא לומר שילמוד פסולי המוקדשין מצבי ואיל אלא דאמרינן נמי דבא ללמד ונמצא למד לענין שחיטה ועכ"ל דאף למד קאמר דהעיקר הוא דפסולי המוקדשין [illegible]

בעורו בחלבו וגידיו וקרניו אלמא דחלבו מותר הוי עכ"ל תוס' חיצוניות שהקשו לבעל הלכות גדולות דלא תנינו שום תנא שאוסר כן כוונתם להקשות בסברתו דאינו אלא מדרבנן דמדפריך ואידך על סברת ר"ע ש"מ דת"ק דר"ע דאוסר לעובד כוכבים מדאורייתא קאמר דס"ל כפי' רש"י במאי דפריך ואידך אבל לע"ד אפשר לפרש כאשר שיפרשו בדעת הלכות גדולות גם מה שכתבו דיש מסתפקים אי ת"ג מותר לעובד כוכבים לר"ע עיקר הספק הוא דכיון דע"כ לא מקשינן לצבי ואיל כי אם לענין הבשר בלבד ולא לענין חלב דאי גם חלב פסולי המוקדשין מקשינן לחלב צבי ואיל א"כ מן הראוי היה דחלבו מותר דומיא כצבי ואיל ומדאמרינן דחלבו אסור ש"מ דלא מקשינן חלבו לחלב צבי ואיל וא"כ מינה דחלב לא ילפינן מצבי ואיל להתירו לעובד כוכבים ורש"י סבירא ליה דפשוט הוא דלר"ע דמתיר הבשר לעובד כוכבים החלב נמי מותר ושפיר ילפינן חלב נמי מהקישא דהיקש אפי' מחלב מקשינן ליה לחלבן דצבי אלא דמשום דכתיב אך אסרינן ליה אבל לענין זה דהתרת גוף חלב לעובד כוכבים מקשינן לחלבו של צבי ואולם מאי דפשיטא ליה לרש"י דאפי' לב"ה דברייתא דאוסר הבשר לעובד כוכבים החלב מותר כיון דאינו בר אכילה לישראל והביא ראיה מהסיא למעשר בהמה דמבליעו בעורו ובחלבו וכו' ק"ק דהא כתבו התוס' חיצוניות דרש"י חולק עם בעל ה"ג וס"ל דלב"ה דברייתא מדאורייתא אסור לעובד כוכבים וא"כ מה ראיה מייתי מהסיא דמעשר בהמה כיון דהא מסיק רבא התם דמן התורה אחר שחיטה מותר למוכרו אלא מדרבנן הוא דאסרו הבשר אחר שחיטה אטו קודם שחיטה ולא גזרו על חלבו וא"כ י"ל דכיון דאחר שחיטה אינו אלא מדרבנן אפי' בבשר לא גזרו בחלב אבל הכא דאיסור אכילת העובד כוכבים היא מדאורייתא מנ"ל דמשום דאינו ראוי לאכילה לישראל מותר לעובד כוכבים ואע"ג דאביי התם דמוקי אפי' מעשר בהמה דיתום בהבלעה נראה דסבירא ליה דאפי' אחר שחיטה אסור למוכרו מן התורה מ"מ הא הלכתא כרבא לגבי דאביי ובפרט דאמרינן התם דאף רב שמואל בר יצחק ס"ל כרבא וי"ל ודו"ק :

עוד כתבו התוס' בד"ה פסק וז"ל ואין להביא ראיה דאסור לעובד כוכבים משום דקים לן כההוא דרשא ואכלת וכו' וה"ה לעובד כוכבים כדאמרינן בפרק כל שעה [דף כב:] דאשכחן כמה סתמי כהך דאיתא הכי לעיל גבי חררת דם דתנן יקבר ובפרק עד כמה מי שאינו מומחה וכו' הרי זה יקבר ולקמן בפרקין השוחט את הבכור ומראה שלא הראהו וכו' עכ"ד הצריך לענינינו : **ויש** לתמוה דאמאי לא הביאו התוס' סתמא דמתני' דתמורה (דף ל ע"ב) דקתני בפירוש כל הקדשים שנעשו טרפה אין פודין אותן שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ועוד ק"ק דאפשר דהני סתמי דהביאו התוס' יש לדוחה לדחות דאפי' למ"ד פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ה"מ בפסולי המוקדשין שכבר נפדו ע"י מום ונמצאו טרפה או מתו אחר פדיון דיכול ליהנות ממנו דמוכרו לעובד כוכבים או מאכילו לכלבים וכמו כן נאמר דלמ"ד פודין אפי' נמצא טרפה קודם פדיון דעיקר הפדיון הוא להאכיל לכלבים פודין כמו שנראה ממתני' דתמורה בטרפה ואמרי' בגמרא התם דתלוי בפלוגתא דתנאי וכ"כ נמי י"ל דאפי' מתו קודם פדיון פודין אותם למ"ד לא בעינן העמדה והערכה אקדשי מזבח ואפי' בקדשי מזבח התמימין שמתו אפשר דלמאן דאמר פודין להאכיל לכלבים פודין אותם וכמו שנראה קצת בפרק ב' דמכילתין (דף טו ריש ע"א) דפריך דלמא משום דאין פודין להאכיל לכלבים יעו"ש וה"נ דכיון דבשנפדה על ידי מום אחר כך אפי' אם מת או נטרף נהנה בו באכילת כלבים או וכו' אם כן ה"ה בנטרף או מת קודם שנפל בו מום כיון דלא חזי להקרבה חשוב כנפל בו מום ובר פדיון הוא ונפדה ונאכל לכלבים וה"ה גבי בכור נמי דאם נפל בו מום והותר לישראל באכילה דמומו היינו פדיונו מותר לאכילת עובד כוכבים ואפי' מת או נטרף אחר שנפל בו מום יכול להאכילו לעובד כוכבים אבל בכור תם שלא נפל בו מום כלל דהוא חזי להקרבה ומת או נמצא טריפה דלא חשיב מום מנ"ל דלמאן דאמר דפודין להאכיל לכלבים יכול ליהנות ממנו למוכרו לעובד כוכבים או וכו' בלי שום מום דאיך פקע קדושתו מיניה על ידי המיתה והטריפות בלא מום או פדיון שיוכל ליהנות ממנו הא י"ל דלמאן דאמר הכי לא אמר אלא דמותר ליהנות ע"י פדיון כפסולי המוקדשין דע"י הפדיון עכ"פ יצא לחולין ויכול ליהנות ממנו וכן בבכור דאין לו פדיון מ"מ על ידי מום פקע קדושתו דמומו היינו פדיונו אבל בלא מום דעדיין בקדושתו קאי מנ"ל דמותר ליהנות ואם כן בהני מתני' דקתני מי שאינו מומחה הרי זה יקבר וכן השוחט ונודע שלא הראהו שפיר י"ל דלכ"ע יקבר ואסור בהנאה דכיון דמספקא ליה דלמא תם היה ושוחטו בחוץ שלפי דעתו הרי אסור בהנאה כדין שחוטי חוץ דספיקא דאורייתא לחומרא דכיון דאפשר דהיה תם גמור ע"י מה נפקע קדושתו להתירו בהנאה דאפשר דאע"ג דמיתה וטריפות חשיב כמום לענין מוקדשין דיכול לפדותו כדין נפל בו מום מ"מ לענין בכור שהמום הוא פדיונו מנ"ל דעיקר מיתה וטריפות חשיב כמום להתירו בהנאה אפשר דאינו מתירו כי אם מום גמור וטריפה לא חשיב מום וכמו שנראה מדברי הכ"מ בפ"ב מהל' איסורי מזבח דין י' שכתב וז"ל בבהמה שנולדו בה אחד מן הטריפות האוסרות אותה באכילה אסורה לגבי המזבח הרי הוא אומר הקריבהו נא לפחתך וגו' וכתב מכן הכ"מ שם וז"ל ומ"ש רבי' הקריבהו וכו' יש לתמוה שהרי בת"כ ובפ"ז דתמורה וכו' משמע שמן התורה הוא וכו' ואפשר שסובר רבי' דסמך בעלמא הוא דמסמיך להו אקרא והג"ה דהא קי"ל דלא מפקיל מום אלא בגלוי דוקא וכו' עכ"ל הרי מפורש דאיסור טרפה לגבוה אינו משום מום וא"כ אפשר דבכור שנטרף או מת בלא מום לא חשיב כנפל בו מום לומר דמומו היינו פדיונו ואם כן אין ראיה מהני סתמי דאפשר דבכור שנטרף או מת בלא מום שאני כאמור אבל סתמא דמתני' דתמורה הוא ראיה גמורה ותמהני לא הזכירו אותה כלל וכן ראיתי להרא"ש בפסקיו דמשמתין שהביא כל דברי התוס' ולא הזכיר שום מתניתין דתמורה והתוספות והרא"ש תירצו לקושיא זאת דאף דקיימא לן כמאן דדריש ואכלת ולא לכלביך היינו דוקא היכא דאסור לישראל כמו מת או נטרף אבל היכא דשרי לישראל איתקש לצבי ואיל ומותר לעובד כוכבים ונראה פשוט מדברי התוספות והרא"ש מתבאר דהיכא דשרי לישראל ומותר וכו' לעובד כוכבים וכן כתבו התוספות בפירוש בפרק כל הזבחים (דף פא ע"ב) ד"ה ובטריפה יעו"ש ואולם מדברי הרשב"א והר"ן בפרק בהמה המקשה גבי מתניתין דמבכרת המקשה ילד מתבאר דסבירא ליה דאע"ג דהיכא דשרי לישראל איתקש לצבי ואיל היינו דוקא להתירו לעובד כוכבים אבל לכלב אסור מקרא דואכלת ולא לכלביך דאי אפשר דהוקש לצבי ואיל גם לאכילת כלב כיון דאיכא קרא דואכלת ולא לכלביך יעו"ש וכן כתב ר"י בנתיב כ' חלק ב' יעו"ש ויש להפיל קצת בסברת הרשב"א והר"ן דבשלמא לסברת התוספות דסבירא ליה דהיכא דשרי לישראל אפי' לכלב שרי משום דסבירא ליה דאין היקש למחצה וכיון דהוקשה לצבי הוקשה גם להתיר לכלב מצו"ה דכפינן מקרא דואכלת ולא לכלביך דאפילו היכא דלא שרי לישראל כגון שנטרף או מת אסור ולא משגחינן דבהכי איכא פסידא להקדש דהפודה אותו מעיקרא יהיב דעתיה דלמא ימצא טריפה וטעון קבורה ומשו"ה פודה אותו בפחות משוויו וכדאמרינן בריש פירקין דה"ט דפסולי המוקדשין דנמכרין באיטליז ונשחטין באיטליז משום דהנאתן להקדש ואמרינן בגמרא דאחר פדיון מיירי ומאי הנאתן להקדש אדמעיקרא דכיון דשרי להו מר נמכרין באיטליז וכו' ספי ופריק מעיקרא וא"כ ה"ה הכא איכא פסידא להקדש אלא דלא איכפת לן כיון דגזרת הכתוב הוא כיון דקרא דואכלת אי אפשר לאוקמי כדשרי לישראל כיון דאית לן הקישא דצבי ואיל אבל לדעת הרשב"א והר"ן דסבירא להו דאף דאיכא הקישא דצבי ואיל אינו אלא להיתר עובד כוכבים אבל לכלב אסור מקרא דואכלת מנא להו לומר דאתא קרא לומר דאפי' בדלא שרו לישראל אסור לכלב כיון דאי אסור בהנאה איכא פסידא להקדש כאמור ועיין להתוספות בריש פרקין שכתבו דהא דבכור ומעשר אינן נמכרין באיטליז וכו' הוא מדאורייתא דכיון דהנאתן לבעלים אסור משא"כ בפסולי המוקדשין דהנאתן להקדש יעו"ש דע"פ סברא זאת יש ליתן טעם למה שכתב הרשב"א בחידושיו לבבא קמא על דף נג ע"א גבי מאי דאמרינן התם אמר רבא שור פסולי המוקדשין שנפל לבור פטור וכו' וז"ל ואע"פ שנפדה לא הוי המת שלו לפי שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ואף למ"ד פודין כתב הראב"ד דוקא כשהיה בו מום האוסרו באכילה כשפדאו דלא קרינן ביה ואכלת ולא לכלביך אבל בבעל מום שמותר להדיוט לכ"ע אין פודין משום דבכי הא קרינן ביה ואכלת ולא לכלביך עכ"ל ולפי האמור יש טעם לחילוק זה דכשאסור באכילה בשעת פדיון מסתבר דלא קפיד קרא משום פסידא דהקדש דהולך לאיבוד כיון דאין פודין ובכה"ג לא מסתבר דאתא קרא לאסור בהיות דאפשר לומר דלא אסר הכתוב כ"א בדליכא פסידא להקדש וכגון דבשעת הקדש מותר באכילה דאף דאפשר שימצא טריפה אח"כ ולא עפי ופריק מעיקרא מ"מ אינו פסידא גמורה וע"פ חילוק זה שכתב הראב"ד יש להמתיק לישנא דש"ס דבכל דוכתא נקטו האי לישנא דאין פודין להאכיל לכלבים או פודין דלכאורה אינו מובן למה נקטו עיקר המחלוקת בפודין או אין פודין כיון דעיקר פלוגתייהו הוא אפיל אחר פדיון שלא להאכילו והכי הול"ל אין מאכילין ומאכילין אבל לפי סברת הראב"ד אתי שפיר דעיקר המחלוקת הוא כדאסור בשעת הפדיון אבל אינו נראה כן מדברי רש"י בתמורה (דף לא ע"א) ומדברי התוספות בב"ק (דף נג ע"ב) ד"ה לענין כלים ושור יעו"ש :

ובהגהות מרדכי דיבמות בפרק האשה כתבו בפי' כמה שכתוב התוספות דבשר (*לישראל) מותר להאכילו לכלבים יעויין שם דלא כהרשב"א והר"ן ורש"ל בפרק בהמה המקשה סימן ד שהביא סברת הר"ן דסבירא ליה דאסור לכלבים ודחה סברתו דהעיקר דאפי' לכלבים מותר וכתב וז"ל וכן איתא בהגהות מרדכי דחולין להדיא שמותר ולהאכילו גם לכלבים כשהוא בשר עכ"ל ואולי ט"ס הוא ונ"ל בהגהות מרדכי דיבמות דבחולין ליכא רמז מזה כלל דבפרק ח' דחולין דאיתא בהגמ"כ בענין זה בענין אכילת כלבים ליכא רמז כלל יעו"ש :

והנה בהגהות מרדכי דיבמות בפרק הנזכר כתבו שם דבכור בעל מום שנמצא טריפה אסור להאכילו לכלבים ולפיכך כשיפול מום בבכור טוב והגון למוכרו לעובד כוכבים מחיים עד כאן לשונו וכן כתב מכן הב"י ביו"ד סי' ש"ז מתשובת אשכנזית שכתב משם הפרנס דטוב והגון למוכרו מחיים לעובד כוכבים יעו"ש :

ויש לתמוה דהא קי"ל דבכור שנפל בו מום ופסולי המוקדשין שנפדו קודם שחיטה הם כמוקדשים לכל דבר ואסור בגיזה ועבודה והגוזז והעובד לוקה וגם בבכור אף דנפל בו מום מותר למוכרו ואינו נמכר באיטליז ואינו נשחט באיטליז ואינו נשקל בליטרא וכתבו התוספות בריש פרקין דאיסור זה דבכור ומעשר הוי מדאורייתא וכן כתבו התוספות בפרק ג' דמכלתין (דף כה ע"ב) ד"ה אכילה וכו' יעו"ש וכיון דכל אלו הוו מדאורייתא א"כ אף דאמרינן בר"פ הבכור בעל מום נמכר בין חי ובין שחוט ע"כ צ"ל דחי אינו יכול למוכרו אלא לישראל ומוכרו לו בחזקת בכור בעל מום ועכ"פ מוכרו לו בזול לא כשאר בהמה כיון דבכור בעל מום יש בו חסרון ממון דהא לא חזי לגיזה ועבודה כ"א לשחיטה דוקא ואף אחר שחיטה אינו יכול למוכרו באיטליז כשאר בשר דבהכי איכא פסידא לבעלים דמהאי טעמא התירו בפסולי המוקדשין דהנאתן להקדש ועוד דאפשר דיפסיד הכל דימצא טריפה או ימות מאיליו ואסור בהנאה וטעון קבורה נמצא דמפני כל אלו החסרונות ע"כ מוכרו לישראל בזול שיעור מה שזיכה לו רחמנא וכיון דאין למוכר זכות בהם מה מכר לאשון לשני כל זכות שיש לו דוקא מוכר לו ולא יותר וא"כ איך אפשר דמותר למוכרו לעובד כוכבים מחיים דמסתמא לעובד כוכבים מוכרו בדמי שוויו כשאר בהמות חולין לפי שהעובד כוכבים הוא נהנה בכל אלו החסרונות דגוזז ועובד בו עבודה ואם שחטו מוכרו באיטליז כשאר בשר ואם נמצא טריפה אוכלו דלדידיה ליכא חסרון כלל ומי התירו לבעל הבכור למוכרו לעובד כוכבים כדי לזכות בשיעור ממון מה ששוו אלו החסרונות אשר יש בבכור דמעיקרא לא זיכהו רחמנא בשיעור ממון החסרונות אלו ואיך כדי לזכות כשיעור ממון זה מפקיע אותו מקדושתו על ידי מכירתו לעובד כוכבים שיעשה בו בכל עניניו כחולין גמורים ממש כיון דמעיקרא אין בידו למכור כי אם מה שקנה הוא בעצמו וכיוצא בזה אמרינן בזבחים (דף עה ע"ב) עלה דבעי למי בר חמא התפיס בכור לב"ה מהו שישקול בליטרא כוותא דהקדש עדיף או דלמא זילותא דבכור עדיף ומסיק התם אלא אמר ר' אמי כלום הקנה זה אלא מה שקנו לו ופירש"י וז"ל כלום הקנה הכהן זה לב"ה אלא מה שקנו לו בגופו דבכור זה וכיון דהאלו לא הותר לשקל בליטרא אינו יכול להקנות לב"ה עודף דמי הנמלוס משקל הליטרא עכ"ל הרי מפורש יוצא מהכא דאף דאם היה בידו להקדיש ולהקנות עודף דמי למלוס משקל הליטרא הוא דכוותא דהקדש עדיף והוא נשקל בליטרא מ"מ כיון דאינו בידו להקנות אלא מה שקנו לו ולא חייל ההקדש על שיעור דמי למלוס משקל הליטרא ואינו נשקל בליטרא כדינו אף דהקדש לאו בר חיובא הוא דאדרבה כוותא דהקדש עדיף וא"כ דוק מיניה ואוקי באתרין דאיך יכול להפקיע קדושת הבכור ממה שמוזהר עליו ע"י מכירה שמוכר לעובד כוכבים כיון דאינו בידו להקנות אלא מה שקנו לו ושיעור למלוס משקל הליטרא וגיזה ועבודה ואם ימצא טריפה או ימות דאסור בהנאה אין בידו להקנות כיון דלא זכי ליה רחמנא ואם נאמר דלא התירו למכור לעובד כוכבים אלא כשמוכרו לו בזול שיעור מה שמוכר אותו לישראל שמנכה לו מדמי שוויו שיעור מה ששוו אלו החסרונות ומתנה עמו ג"כ שמוכרו לו על מה לשחוט אותו ושוחט אותו לפניו ע"ד שכתב הכ"מ בפרק כ' מהל' שבת גבי מה שאסרו חז"ל למכור בהמה גסה לעובד כוכבים דאם מתנה עמו לשחוט ושוחט אותה לפניו מותר יעו"ש הא אפילו בכה"ג הרי מפקיע מיניה קדושתו לענין דאם ימצא טריפה העובד כוכבים אוכל אותה ודינו בקבורה ואם נאמר דמיירי שמתנה עמו שאם ימצא טריפה יקברנה כיון שכבר מכר לו בזול וניכה לו משוויו גם מפני ספק זה שמא ימצא טריפה בכה"ג א"ש דמותר למוכרו כה"ג אבל זה אי אפשר לומר דא"כ הוה ליה לפרש דדוקא בכה"ג מותר ומדלכתבו סתם נראה פשוט דס"ל דאפילו בסתמא מוכר לו כמו שמוכר לו בהמת חולין והדבר קשה דאינו יכול להפקיע קדושתו דאין בידו להקנות כ"א מה שהקנו לו :

ואל תשיבני שהכי בפ"ק דע"ז [עוי'] דאמרי' דה"ט דאסור למכור בהמה גסה לעובד כוכבים גזירה משום שאלה ושכירות אמאי לא אמרינן דאסור מכד עצמה דמפקיע אותה מקדושתה דאיכה שובתת בשבת דהעובד כוכבים עושה בה מלאכה דהא ליתא דהתם שאני דבגוף הבהמה ליכא שום קדושה אלא שישראל מוזהר על שביתת בהמתו וכיון שמכרה לעובד כוכבים שוב אינו מוזהר עליה דבהמה של עובד כוכבים היא משא"כ הכא דהבכור עצמו נתקדש בפטר רחם ואפי' בעל מום קדושתו עליו וע"י שמוכרו לעובד כוכבים מפקיע קדושתו לגמרי ובירושלמי בפ"ק דע"ז גבי מתניתין דקתני מקום שנהגו שלא למכור בהמה דקה אין מוכרין אמרינן וז"ל למה מפני שמוליאה מידי גיזה הגע עצמך שהיתה עז מפני שמוליאה מידי בכורה הגע עצמך שהיתה זכר מפני שמוליאה מידי מתנות ופריך מעתה חטים אל ימכור לו מפני שמוליאו מן החלה יין ושמן אל ימכור לו מפני שמוליאן מן הברכה עכ"ל הרי שאמרו דהאי טעמא דנוהגין בבהמה דקה הוא משום דמפקיע אותה מהמתנות מראשית הגז או מבכורה או ממתנות כהונה ואף דהתם אינו מן הדין כ"א למאי דס"ד הש"ס ותו גם דהא דחי לה הש"ס דא"כ אפי' חטים ויין ושמן מ"מ היינו דוקא התם דבשעת מכירה עדיין לא נתחייבו במצות אלו אלא דראויים לבוא לידי חיוב אבל בבכור שכבר חל קדושה עליו בשעת מכירה מסתברא דאסור להפקיע קדושתו ע"י שמוכר אותו לעובד כוכבים והכי אמרינן בפ"ק דמכילתין (דף ג ע"ב) רב מרי בר רחל הויא ליה ההיא חיותא הוה מקנה לאודנייהו לעובד כוכבים ואסר להו בגיזה ועבודה ויהיב להו לכהנים ובלאי חיותא

דכב

דף לג. **מתני'*** בכור שאחזו דם אפילו מת אין מקיזין לו את הדם וחכמים אומרים יקיז ובלבד שלא יעשה בו מום ואם עשה בו מום הרי זה לא ישחט עליו רבי שמעון אומר יקיז אע"פ שעושה בו מום:

שם **גמ'*** [מב] ת"ר בכור שאחזו דם מקיזין לו דם במקום שאין עושין בו מום ואין מקיזין לו דם במקום שעושין בו מום דברי ר"מ וחכמים אומרים אפילו במקום שעושין בו מום ובלבד שלא ישחט על אותו המום רבי שמעון אומר אף נשחט על אותו מום רבי יהודה אומר אפילו מת אין מקיזין לו דם במאי

דרב מרי ופריך וכי מאחר דאסר להו בגיזה ועבודה ויהיב להו לכהנים אמאי מקני להו לאודנייהו לעובד כוכבים ומשני דלמא אתי בהו לידי תקלה ופריך א"ה מ"ע כלו מיותא דר"מ ומשני דמפקיע ליה מקדושתייהו ופריך והאמר רב יהודה וכו' ומשני התם מקדושת מזבח קא מפקע ליה מקדושת כהן לא מפקע ליה הכא אפי' מקדושת כהן קא מפקע ליה ע"כ וכתבו התוספות והרא"ש והטור בסי' ש"כ דמה שנפגע רב מרי היה מפני שהיה מקנה לעובד כוכבים אוזן עצמו ואיכא הפקעה בגוף הבכור אבל אם מקנה לעובד כוכבים אוזן האם אין חשש עונש ובזה"ז אין להקנות אוזן העובר כ"א אוזן האם יעו"ש הרי דאפילו בעודו עובר שעדיין לא נולד ולא חל עליו עדיין קדושת בכור אסור להקנות אוזן העובר להפקיע קדושתו וכ"ש בבכור שכבר חל קדושה עליו דאסור להפקיע קדושתו ואף דיש לחלק דשאני הקנאת אוזן העובר דבהכי מפקיע קדושתו לגמרי וכחולין חשיב משא"כ במוכר בכור בעל מום לעובד כוכבים דבמכירה זאת אינו נעשה חולין גמורים דאכתי קדושתו עליו ואם חזר העובד כוכבים ומכרו לישראל וידע הלוקח דבכור הוא חייב לנהוג בו כקדושת בכור אלא שהעובד כוכבים דלאו בר חיובא הוא נוהג בו כחולין גמורים מ"מ אכתי הפקעת קדושה מיקרי כיון דביד העובד כוכבים נוהג בו כחולין ומילתא דלא שכיח הוא שישראל אחר יקנה אותו לפי שהעובד כוכבים אינו מוכרו כ"א בשוויו ממש והישראל יש לו פסידא ממה שצריך לנהוג בו בקדושת בכור:

ועוד קשה דאיך כתבו דטוב והגון למכור לעובד כוכבים מחיים הא אמרינן בפרק אלו טריפות (דף סד ע"א) דתניא אין מוכרין בילת טריפה לעובד כוכבים אלא א"כ מרופה בקערה וכתב רש"י ז"ל דהיינו טעמא דאין מוכרין דלמא הדר ומזבין לה לישראל יעו"ש וא"כ הכא אמאי מותר למכור לעובד כוכבים מחיים ולא חיישינן דלמא הדר ומזבין לה לישראל והלוקח לא ידע שהוא בכור ואתי לידי תקלה דגיזה ועבודה ואם ימות או ימצא טריפה ימכרנו לעובד כוכבים או וכו' שלא כדין דאסור בהנאה ולזה יש לומר דהתם שאני דאי הדר ומזבין לישראל הקונה יבא לידי איסור על כל הודאי דמסתמא לקח הבילים לאכול ויאכל דבר איסור משא"כ הכא דאף דימכור העובד כוכבים לישראל אפשר שלא יבא לידי איסור כלל שישחטנו מיד ולא יבא לידי גיזה ועבודה ולא ימצא טריפה ולא יבא לידי איסור כלל כל כה"ג לא חששו חז"ל כיון דהוי ספק ספיקא אם יבוא ישראל אחר לידי איסור:

וראיתי להר"מ בפי' המשנה ברפ"ק דמעשר שני וז"ל והבכור הוא לכהן יקריב ממנו חלבו וכו' ואם נולד לו מום אוכלו הכהן בטומאה בכל מקום וימכרנו למי שירצה ואפי' לעובד כוכבים ואוכלו עכ"ל ומסתמיות דברי הר"מ נראה דמ"ש וימכרנו אפילו לעובד כוכבים הוא בכל גוונא בין חי בין שחוט והוא כסברת הגהות מרדכי דיבמות אלא דיש לדחות דלא קאי אלא אשחוט דאמאי דקאמר אוכלו הכהן בטומאה קיים ואמר דגם כן אם אינו רוצה לאוכלו ימכרנו אפילו לעובד כוכבים דהיינו הבשר ודיקא נמי דסיים הר"ס אפילו לעובד כוכבים ואוכלו דהיינו דעיקר מאי דאשמועינן הוא דמותר לעובד כוכבים לאוכלו כדקיימא לן כב"ס:

והנה כפ"ל בפרק בהמה המקשה בסימן הנזכר הביא סברת הפרנס שהביא מרן הב"י דסבירא ליה דטוב והגון למוכרו לעובד כוכבים מחיים ודחה סברתו מטעם דבהמה בחזקת טריפת הריאה עומדת ואם כן צריך קבורה עד שמבדק שהוא כשר וכל זמן שלא בדק אסור למכור לעובד כוכבים ועוד הוסיף שם לומר דמדרבנן יש להחמיר דאפילו שחוט וכשר אסור למכור לעובד כוכבים משום בזיון קדשים דלא שרי ב"ה אלא לזמן עליו שיאכל העובד כוכבים עמו אבל לא למוכרו ואפילו ליתן לו חתיכה חיה עכ"ל ולפי מה שכתבנו בפירוש דברי הר"מ בפי' המשנה הנזכר נראה דאינו כן דאפילו למכור לעובד כוכבים מותר דאי מדרבנן אסור למכור לו לא היה סותם הר"מ דבריו ומה גם שלא מצינו לשום אחד מהראשונים שאמרו סברא זאת ופשיטא דאין בידינו לחדש גזירה מדרבנן מדעתנו ורבינו הרמב"ן בריש פירקין והרא"ש בפסקיו נמי שם הביאו דברי הלכות גדולות שכתב וז"ל חלבו של בכור מוכרין אותו לעובד כוכבים מאי טעמא פסולי המוקדשין כצבי ואיל כתיב בהו ומן התורה מותרים לעובד כוכבים מיהו רבנן עבדו להו מעלה בבשרו דחזי לאכילה תנא כדס"ל חלבו דאינו ראוי לאכילה העמידו על דין תורה עכ"ל והרא"ש בפסקיו במתניתין [כתב] ובה"ג משמע דפוסק כב"ה דברייתא אליבא דת"ק דר"ע ומשמע דבעי למימר מדרבנן פליגי רבנן ור"ע עכ"ל וכן כתבו התוס' במתניתין בד"ה פסק וכו' כנזכר ואם איתא דיש סברא לומר דאפי' למ"ד דמותר לעובד כוכבים למכור לו אסור מדרבנן מנ"ל לומר דבה"ג פוסק כב"ה דברייתא כיון דאפשר לפרש דבריו דכוונתו לומר דחלב כיון דאינו ראוי לאכילה מותר למוכרו לעובד כוכבים אף שהוא בדרך מכירה דבבשר הראוי לאכילה עבדו לה רבנן מעלה לאסור מכירה לעובד כוכבים אף דמן התורה מותר בין למכור לו ובין לזמן כסברת ב"ה דמתני' דכצבי וכאיל כתיב בהו ואף דלזמן לעובד כוכבים שיאכל עמו דליכא בזיון קדשים העמידו הדבר על דין תורה מ"מ בדרך מכירה דאיכא בזיון אסרו רבנן והיינו דוקא בבשר אבל בחלב דאינו ראוי לאכילה מותר למכור לעובד כוכבים בדרך מכירה ומ"ש הבה"ג תנא כדסבירא ליה רמז לנו דאיכא תנא דס"ל הכי מדקתני הן במתני' והן בברייתא לשון לא ימנה ישראל עם הכהן לבכור דהוי זימון ועלה קאמרי ב"ה דאפילו עובד כוכבים מני מזמין אלא דדוקא זימון אבל למכור לו לא ועי"כ דמדרבנן הוא דפי' זה בדברי בעל ה"ג הוא מכוון עפי כן מגד דפשט הסוגיא הוא דת"ק דפליג אר"ע אוסר לעובד כוכבים מדאורייתא מדפריך הש"ס על ילפותא דיליף ר"ע מצבי ואיל ואידך וכו' וכמו שעמדנו ע"ז לעיל וגם התוס' חילוניות הוקשה להם כן ומדלא ניחא להו כפי' זה ש"מ דסבירא ליה דליכא סברא כלל לחלק בין מזמן לעובד כוכבים בין מוכר לו דאי לא אסור מדרבנן זימון הוא הדין מכירה ומשום הכי ע"כ צ"ל דס"ל לבעל ה"ג דת"ק דפליג על רבי עקיבא מדרבנן קאמר ועל ת"ק דר"ע הוא דכתב בעל ה"ג תנא כדס"ל דהיינו ת"ק דר"ע וא"כ ע"כ פסק כתנא דברייתא שוב ראיתי דברי בעל ה"ג במקומם (וז"ל) דמה שדקדקו לומר דס"ל דהלכה כבית הלל דברייתא לאו מדבריהם אלו שהביאו הם בלבד הוא אלא ממ"ש שם בהלכות בכורות דף קלא ע"ב וז"ל אבל בעל מום יהיב ליה לכהן ואכיל ליה כל היכא דבעי ואי ניחא ליה לכהן למספא לישראל מיניה ספי כדכתיב בערכיך תאכלנו עכ"ל דמדלא הזכיר דגם לעובד כוכבים מותר למספא ליה כל שהוא דרך זימון ש"מ דפסק כת"ק דר"ע דברייתא וא"כ ע"כ דמ"ש שם בדף קלט ע"ד בהא דחלבו של בכור וכו' שהם דברי ה"ג שהביאו התוספות והרא"ש הוא על אופן שפירשו הם דבריו ואדרבה לענ"ד י"ל קצת דאמאי כתבו בדרך תמהות דמשמע מדבריו דפסק דלא כרבי עקיבא כיון דנראה דהדבר מפורש בדבריו שהשמיט דין עובד כוכבים לגמרי וכתב דוקא למספא לישראל שרי וזה בכור דהכי פסק: **וראיתי** בס' החינוך בפרשת קרח סי' שצ"א שכתב וז"ל ובכור בעל מום יש לכהן למוכרו בכל זמן וכו' בין חי בין שחוט לכל אדם ואפילו לעובד כוכבים דכחולין גמורים הוא עכ"ל ואפי' אם נאמר דאפילו לעובד כוכבים שכתב קאי לשחוט כאשר שיערנו בדברי הר"מ בפי' המשנה מ"מ בשחוט הויא תיובתא דרפ"ל:

[מב] **גמרא** תנו רבנן בכור שאחזו דם וכו' ואמרינן בגמרא דמתני ליה ר"א לבריה ואמרי לה רבי חייא לבריה כמחלוקת כאן כך מחלוקת בחבית של תרומה שנולד בה ספק טומאה וכו' ודחי לה הש"ס ומסקינן דהכא בקראי פליגי דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הכל מודים במתמץ אחר ממתן במסרס אחר מסרס שהוא חייב לא נחלקו אלא במטיל מום בבעל מום דרבי מאיר סבר כל מום לא יהיה בו ורבנן סברי תמים יהיה לרצון ור"מ תמים יהיה לרצון מאי עביד ליה מבעי ליה למעוטי בעל מום מעיקרו ופריך בעל מום מעיקרו פשיטא דיקלא בעלמא הוא ומשני אלא למעוטי פסולי המוקדשין לאחר פדיונן סד"א הואיל ואסירי בגיזה ועבודה במומין נמי ליתסרו קמ"ל וי"ל קצת דאמרינן בת"כ בפ' אמור פרשה ז' סימן ט' וז"ל תמים יהיה לרצון מצות עשה מנות לא תעשה מנין תלמוד לומר כל מום לא יהיה בו וכו' מכאן אמרו בכור שאחזו דם וכו' דנראה מדברי הת"כ דאזהרה זאת דלא יטיל מום בקרבן איכא עשה ולא תעשה דקרא דתמים יהיה לרצון היינו מצות עשה שיאהר הקרבן תמים בלא מום כמו שהקדישו ולא יטיל בו מום ולאו הבא מכלל עשה עשה וא"כ אמאי לא משני הש"ס לר"מ דקרא דתמים יהיה לרצון לא אתא לומר כדאמרי רבנן דאתא לומר דתמים וראוי לרצון אמרתי לך דכל מום לא תטיל בו אבל בעל מום לא דהא הך קרא דתמים יהיה איצטריך ליתן עשה בדבר וכל דאיצטריך לעשה אינו כ"כ מוכרח לדרוש דרשא זאת דרבי רבנן דמאן לימא לן דמיכות דקרא דתמים יהיה אתא למעט בעל מום כיון די"ל דליתן עשה בדבר איצטריך וראיתי להתוס' בפ"ה דמנחות (דף נו ע"ב) סד"ה ר"ש אומר וכו' שהביאו דברי הת"כ שם וכתבו וז"ל וקצת קשיא מת"כ דדרים התם קראי ומייתי עלה פלוגתא דמתני' דהו"ל לאתויי פלוגתא דברייתא וכו' עכ"ל ולא הבנתי דבריהם דהתם לא דרשי האי קרא כי אם לומר דלא יהיה בו מום הוא אזהרה שלא יטיל בו מום ודרשא זאת דדריש ר"מ דמריבוייא דכל מום מרבינן אפילו המטיל מום בבעל מום אין שם זכר מדרשא זאת וכיון שכן איך יביאו שם פלוגתא דברייתא דאיכא מ"ד דהמטיל מום בבעל מום חייב הא התנא דתורת כהנים לא סבירא ליה דאיכא פלוגתא דברייתא כי אם פלוגתא דמתני' דלכ"ע ליכא מ"ד דהמטיל מום בבעל מום חייב דמתני' מיירי בשים לו רפואה ע"י הקזת הגוף שאין עושה בו מום וע"ז הביא הת"כ מתני' ולא הברייתא והנה במאי דמשני הש"ס לר"מ דמבעי ליה למעוטי בעל מום מעיקרו ודחי לה דיקלא בעלמא הוא ומוקי לה בפסולי המוקדשין יש לתמוה דאמאי לא קאמר דלעולם בבעל מום מעיקרו ור"מ לתמורה דקי"ל דאם המיר בעל מום בתם הויא תמורה וקדשה קדושת הגוף ואסורה בגיזה ועבודה כדין קדושת הגוף וכדתנן בפרק ב' דתמורה (דף יז ע"ב) חומר בתמורה מבקדשים שהקדושה חלה על בעל מום קבוע ואינו יוצא לחולין ליגזז וליעבד יעו"ש וכן נמי אמרינן ביומא (דף נ ע"ב) יעו"ש וא"כ יכול להיות דאתא קרא למעט בעל מום מעיקרו בתמורה ועוד יש לדקדק במאי דמוקי לה בפסולי המוקדשין אחר פדיון דמיעט קרא דתמים יהיה לרצון דאם הטיל בו מום פטור דא"כ מ"ש בכור דסבירא ליה לר' מאיר דאם הטיל מום בבכור בעל מום חייב הא בכור מותר ע"י מום בלא שום פדיון דמומו הוא פדיונו וא"כ אחר שנפל בו מום הרי דינו כפסולי המוקדשין אחר שנפדו דאע"ג דאסור בגיזה ועבודה הרי פסולי המוקדשין נמי לא יצאו לחולין לגיזה ולעבודה ועם כל זה המטיל מום בו פטור וי"ל דשאני בכור דחמיר דקדושתו מרחם וכיוצא בזה אמרינן לעיל (דף לג ע"א) דלמא עד כאן לא קאמרי ב"ש דבכור בעל מום אין מאכילין אותו לנדות אלא בבכור דקדושתו מרחם אבל פסולי המוקדשין דאין קדושתן מרחם לא מאמרי ב"ש לאסור לנדות יעו"ש וכמו כן מצינו דאיכא חומרא בבכור דאינו נמכר באיטליז ואינו נשקל בליטרא משא"כ בפסולי המוקדשין כדתנן בריש פרקין ומתבאר מדברי התוספות שם ד"ה חוץ וכו' דאיסור זה הוא מדאורייתא יעו"ש ועוד דשאני בכור דעיקר קדושתו אינו בלבד בשביל הקרבה כי אם עיקר קדושתו נמי הוא בשביל שהוא בכלל מתנות כהונה דזיכה רחמנא לכהנים דמש"ה אפי' בעל מום מעיקרו משעה שנולד קדוש בפטר רחם אע"ג דלא חזי להקרבה ואסור בגיזה ועבודה ואסור למוכרו באיטליז ולשוקלו בליטרא משא"כ במוקדשים דעיקר קדושתם הוא להקרבה דדוקא בפסולי המוקדשים קודם פדיונם המטיל בהם מום לוקה כיון דמעיקרו היה תם והיה לו שעת הכושר וראוי להקרבה וגם אחר שנפל בו מום נהי דלגופיה לא חזי להקרבה מ"מ דמיו חזו להקרבה אבל לאחר שנפדו דלא חזו לא גופם ולא דמם לא קרינן בהו תמים לרצון כלל דבהכי ניחא מאי דאמרינן בפ"ק דע"ז (דף יג ע"ב) עלה דמתני רבא דהא דהמקדיש בהמה בזמן הזה דטעון עקירה היינו טעמא דלא נתת בפניה ויזה מתה דה"ע דאינו עוקר פרסותיה מן הארכובה ולמטה מפני שנראה כמטיל מום בקדשים ופריך נראה מום מעליא הוא ומשני ה"מ בזמן שביהמ"ק קיים דחזי להקרבה השתא דלא חזי להקרבה לית לן בה ופריך ולהוי כמטיל מום בבעל מום וכו' ומשני נהי דלא חזי לגופיה לדמי חזי לאפוקי הכא דלא לדמי חזי ולא לגופיה חזי ע"כ ולכאורה קשה דהא עיקר סברת רבי מאיר דסבירא ליה דהמטיל מום בבעל מום חייב דמינה מקשה הש"ס הכא הוא לענין בכור דס"ל דאסור להטיל מום בבכור בעל מום והא בכור בעל מום לא לדמי חזו ולא לגופיה חזי וא"כ מ"ש במקדיש בזמן הזה דלא חשיב מטיל מום ממש מן התורה אמנם לפי האמור אתי שפיר דשאני בכור דחמיר ועיקר קדושתו לאו משום הקרבה בלבד הוא כי אם משום מתנות כהונה נמי ומש"ה קדיש אפי' בבע"מ מעיקרו וא"כ כיון דקדושתו אינו תלוי בהקרבה בלבד כל דחזי לכהן וקדוש לענין גיזה ועבודה ואינו נמכר באיטליז ואינו נשקל בליטרא אפי' דהוי בעל מום קדושתו עליו והוי בכלל כל מום לא יהיה בו וקרינן ביה תמים יהיה לרצון דהא לרצון הוא למנותו ליתנו לכהן כשאר מתנות כהונה וראיתי להתוס' במתניתין בד"ה בעל מום מעיקרו שכתבו וז"ל תימה דלבכור איצטריך שיש בו קדושת הגוף ואין לו פדיון וי"ל דניחא לאשמועי דאיצטריך לכל הקדשים דה"ה מ"ל דאיצטריך לזמן הזה וכו' עכ"ל שצריך לעניינו דנראה מדברי התוס' דמאי דלא אמרי' דאיצטריך לבכור שהוא בעל מום מעיקרו שיש בו קדושת הגוף הוא משום דניחא ליה לאשמועי דאיצטריך לכל הקדשים ואם כן אפילו למאי דאמרי' דאיצטריך לפסולי המוקדשין אחר שנפדו ה"ה דממעטינן נמי בכור בע"מ מעיקרו כיון דלא קרינן ביה תמים יהיה לרצון דלא היה לו שעת הכושר כלל להקרבה וזה תימה דלענין בכור דעיקר קדושתו אינו להקרבה בלבד כי אם בשביל מתנות כהונה נמי ומש"ה קדיש קדושת הגוף אפי' בבעל מום מעיקרו ע"כ אינו בכלל מיעוטא דקרא דתמים יהיה לרצון כיון דהוא לרצון למנותו דאי גבי בכור אזלינן נמי בתר ראוי להקרבה לא קרינן ביה לרצון אם לא שהוא ראוי להקרבה או שהיה ראוי מקודם ועניין קדושה מטעם מתנות כהונה או דאלימא קדושתיה דקדושתו מרחם ואינו נמכר באיטליז ואינו נשקל בליטרא לא משגחינן א"כ איך תלאו ידיהו וכגלינו לר"מ דכיון דס"ל דפסולי המוקדשין אחר שנפדו ממעט קרא א"כ מ"ש בכור בעל מום דלא ממעט קרא כיון דמומו הוי פדיונו ולא חזי להקרבה לא לגופו ולא לדמיו וכמו כן לא מצאנו ידיהו וכגלינו בהסיא דפ"ק דמס' ע"ז [יג:] דקאמר דבזמן הזה כיון דלא חזי לא לגופיה ולא לדמי אפי' ר"מ מודה דא"כ מ"ש בכור דאמר ר"מ דחייב אלא ע"כ לומר דבכור שאני מטעמים האמורים וא"כ גם לבכור בעל מום מעיקרו נמי י"ל דלא ממעט ליה קרא כיון דאינו תלוי הכל בהקרבה כענין הקדשות דכל קדושתו תלוי בהקרבה בלבד ועוד קשה למה שתירצו התוספות דניחא ליה לאשמועי דאיצטריך לכל הקדשים דהא משכחת לה בקדשים בתמורה דחל קדושת הגוף על בעל מום וכן מעשר בהמה דדינו כבכור דחל אפי' על בעל מום מעיקרו:

עוד כתבו התוספות בדבור הנזכר וז"ל ומיהו אע"ג דפירשתי דבזמן הזה גרע ממטיל מום בבעל מום אין לתמוה מהא דפסקינן לקמן הלכה כר"ש דברייתא דשרי להטיל מום בבע"מ והתם במסכת ע"ז אסר רבא לקדשים בזמן הזה לנטר פרסותיה משום דנראה כמטיל מום בקדשים דאע"ג דמטיל מום בבעל מום שרי מדאורייתא מ"מ מדרבנן מיהא אסור ולא שרינן הכא אלא משום הקזה עכ"ל וק"ק בדברי התוס' אלו דמה ראיה מייתו מהא דמסכת ע"ז דמדרבנן מיהא אסירא אפי' לרבנן ולר"ש דפליגי אר"מ הא אדרבה מהתם יש לדקדק איפכא דלכאורה קשה דמאי פריך התם הש"ס וליהוי כמטיל מום בבעל מום וכו' כיון דקי"ל כרבנן דהמטיל מום בבע"מ אינו חייב מטעם דקרא דתמים יהיה לרצון ומשה"כ דקדק רבא לומר דאינו אלא דנראה כמטיל מום בקדשים דמן הדין לדידן דקי"ל כרבנן אינו אסור מה"ת ומדפריך הכי ש"מ דסבירא ליה להש"ס דלרבנן ור"ש אפי' איסור דרבנן ליכא ומשה"כ פריך ליה לרבא דאי מוקים רבא לברייתא דהמקדיש בהמה בזמן הזה כרבנן א"כ אמאי אינו נוטר פרסותיה הא לרבנן אפי' מדרבנן מותר אלא ע"כ לומר דמוקי לברייתא כר"מ וא"כ אמאי קאמר נראה כמטיל וכו' מטיל מום ממש הוא ומה"ת אסור מידי דהוה למטיל מום בבעל מום ומשני דבזמן הזה אפי' ר"מ מודה דאינו אסור אלא מדרבנן כיון דלא חזו לא לדמי ולא לגופיה וא"כ י"ל דהיינו דוקא לר"מ כיון דאיהו ס"ל דמטיל מום בבעל מום בזמן שביהמ"ק קיים חייב בזמן הזה דחשיב כמטיל בבעל מום גזרינן אטו מטיל בבעל מום בזמן שביהמ"ק קיים ואסור מדרבנן אבל לרבנן דס"ל דהמטיל מום בבעל מום בזמן בהמ"ק מותר מאין הרגלים לאסור בזמן הזה:

והנה הרמב"ם בפ"א מהלכות איסורי מזבח דין ז' כתב וז"ל המטיל מום בקדשים וכו' לוקה ואינו לוקה אלא בזמן שביהמ"ק קיים שהרי היה ראוי לקרבן ופסלו אבל בזמן הזה אע"פ שעבר בל"ת אינו לוקה עכ"ל ודבריו תמוהים כמו שהאריך הרב לח"מ שם דהא לפי סוגיא דפ"ק דע"ז הנזכר קאמר רבא דנראה כמטיל מום בקדשים ולא אסר אלא מדרבנן ואיך כתב הר"ס דעובר בלא תעשה ולענ"ד דאפשר ליישב סברת הר"ס דסבירא ליה דעובר בלא תעשה דטעמו ונימוקו עמו מטעם דקי"ל דאם איתא כמ"ש מפשט סוגיא דפ"ק דמסכת ע"ז דבזמן הזה ליכא אלא איסורא דרבנן וכמו שהיא סברת רש"י והתוס' א"כ אמאי אמרי' בריש פרק מעשר בהמה דחכמינו ז"ל עקרו מצות עשה דמעשר בהמה בזמן הזה מפני התקלה דאי אפשר להקריבו וצריך להשהותו עד שיפול בו מום ואתי ביה לידי תקלה דגיזה ועבודה או שוחטו בלא מום יעו"ש ואם איתא דאיסור זה דהטלת מום בזמן הזה אינו אלא דרבנן אמאי מפני איסור דרבנן עקרו חז"ל בזמן הזה מצות עשה דמעשר בהמה בהיות שהיה אפשר להקל גבי מעשר בהמה להטיל בו מום תיכף להפרשתו דבהכי לא יבא לידי תקלה דעפי עדיף דלא יתבטל לגמרי עשה דמעשר מאיסור הטלת מום דמדרבנן דאתי עשה דאורייתא ודחי איסור דרבנן ואף אם נאמר לזה דהא קי"ל בעלמא דחכמים עוקרים דבר תורה בשב ואל תעשה מפני תקנתם והכא נמי מפני שהם גזרו ואסרו להטיל מום בזמן הזה עקרו מצות מעשר בשב ואל תעשה מכל מקום אכתי קשה דאמרינן התם בש"פ מעשר בהמה (דף נג ע"א) דמוקי הש"ס הא דתניא יצאו שנים בעשירי ימותו שניהם דבמעשר בזה"ז עסקי' ומשום תקלה ופריך אי הכי אפי' חד ומשני לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא חד דלית ליה פסידא אבל תרי כיון דנפישי פסידא ליסכינהו עד דניפול בהו מומא וניכלינהו קמ"ל וכתבו התוס' שם בד"ה במעשר בזמן הזה וכו' וז"ל בריש פרקין מסקינן דאינו נוהג בזמן הזה משום תקלה ומ"מ אם עשה חל עליו שם מעשר עכ"ל וכ"כ הר"ס בפ"ו מהלכות בכורות יעו"ש ואם איתא דאיסור זה דהטלת מום בזמן הזה הוא מדרבנן אמאי לא התירו להטיל מום אם עבר והפריש מעשר ולמה ימותו דאית להו לבעלים פסידא הא במקום פסידא התירו חכמים דהא התירו להקיז את הבכור אפילו במקום שעושה מום משום פסידא וכמ"ש התוס' במתניתין וכ"כ הרא"ש בפסקיו יעו"ש אלא ע"כ צ"ל דאיסור זה דהטלת מום אפי' בזמן הזה דליכא הקרבה הוא מדאורייתא ומש"ה לא התירו במקום פסידא ולפי זה צריך להבין הסוגיא דפ"ק דמסכת ע"ז והנה כתבו התוס' שם בד"ה ונסחטו וכו' וז"ל פ"ה ואי משום שחוטי חוץ בקדשי ב"ה לא מחייב וכו' וקשה דהי מאי רבא מפני שנראה כמטיל מום [בקדשים] בקדשי ב"ה מאי מטיל מום איכא הא כי כתיב כל מום לא יהיה בו בקדשי מזבח כתיב וכו' לכן פי' ר"י דבקדשי מזבח איירי ובזמן הזה אין חיוב שחוטי חוץ מאחר שאינו ראוי לביאת פתח אהל מועד וכו' ועוד י"ל דלעולם בקדשי בדק הבית מיירי ורבא בא לפרש הטעם בקדשי מזבח וגזירה קדשי ב"ה אטו קדשי מזבח וכו' עכ"ל ולדעת הר"ס ע"כ צ"ל דסבירא ליה כתירוץ השני שכתבו התוס' דמיירי בקדשי ב"ה ומשום גזירה הוא דתירוץ הראשון אי אפשר לומר לדעת הר"מ דהא כתב הר"ס בפ"ו מהלכות בכורות דחכמים אסרו למעשר בהמה בזמן הזה גזירה שמא יאכלוהו תמים ונמצא בא לידי איסור כרת שהיא שחיטת קדשים בחוץ יעו"ש הרי דס"ל דאפילו בזמן הזה שוחט חוץ חייב כרת דלא כסברת התוס' וא"כ ע"כ צ"ל דסבירא ליה כתירוץ השני דמיירי בקדשי בדק הבית ומשום גזירה דרבנן הוא ונראה פשוט דביאור הסוגיא לפי זה הוא דפריך דכיון דס"ל לרבא דבזמן ביהמ"ק קיים מדרבנן אסור בקדשי בדק הבית להטיל מום אטו קדשי מזבח א"כ בזמן הזה נמי מדרבנן אסור ואמאי קאמר נראה כמטיל מום מום מעלייא מדרבנן הוא כמו שהוא בזמן ביהמ"ק ומשני דשאני בזמן הזה דלא חזי להקרבה דדוקא בזמן ביהמ"ק דהמטיל בקדשי מזבח כיון דחזי להקרבה חייב מלקות דאמיר גזרינן בדק הבית אטו קדשי מזבח אבל בזמן הזה דקדשי מזבח כיון דלא חזו להקרבה אינו לוקה המטיל אף

עובר פל לא תעשה לא תמיר כולי האי ולא שייך למגזר קדשי בדק הבית אטו קדשי מזבח גזירה גמורה כבזמן הבית אלא דאיסור בעלמא איכא מפני שנראה כמטיל מום בקדשים ופריך עוד וליהוי כמטיל מום בבעל מום ובקדשי מזבח בזמן הזה נמי אף דאינו ראוי להקרבה לא גרע ממטיל מום בבע"מ דלוקה וא"כ בקדשי מזבח ג"כ לוקה ויש לגזור קדשי בדק הבית כבזמן הבית ומשני דהאי מטיל בבע"מ לא חזי לדמי משא"כ בקדשי מזבח דבזמן הזה דלא חזו כלום דלכ"ע ליכא מלקות וכיון דאינו לוקה אף עובר על לאו לא חמיר כולי האי ולא שייך למגזר גזירה גמורה כבזמן הבית וכמלא כפי זה דמאי דגרעי קדשי מזבח בזמן הזה הוא דוקא לענין מלקות אבל מיהא עובר על לאו דאף דאיכא גריעותא בזמן הזה מבעל מום בזמן ביהמ"ק משום דלא חזו אפי' לדמים מ"מ לאידך גיסא יש לד לומר דקדשי מזבח תמימין בזמן הזה אלימי טפי מבע"מ בזמן הבית כיון דעכ"פ תמימים הם וחזו להקרבה אלא דאין מקדש להקריב ואפשר שבמהרה יבנה בית המקדש ויהיו ראויים להקרבה ושפיר קרינן בהו תמים יהיה לרצון משא"כ בבע"מ דלא חזו אלא לדמים וגדולה מזו אמרי' בתמורה (דף כא ע"א) אמר רבא בר רב עזאי בעון במערבא המטיל מום בתמורת בכור ומעשר מהו מי אמרינן כיון דלא קריבין לא מחייב או דלמא כיון דקדשו מחייב וכתבו התוס' בד"ה המטיל וכו' בפ' כל המנחות פליגי תנאי במטיל מום בבע"מ וכו' והך בעיא דהכא לתרווייהו אפי' למ"ד התם לוקה משום דחזי להקרבה קודם מום אבל הכי דלא חזו להקרבה לעולם לא לקי או לא שנא ולמאן דאמר התם אינו לוקה היינו משום דמעיקרא נמי היה בו מום אבל הכא דמעיקרא היה תם לקי או לא שנא עכ"ל ונראה דהוכרחו התוס' לומר דהבעיא היא לכ"ע משום דכיון דקי"ל כרבנן דלא כר"מ איך קא מבעיא לן אליבא דר"מ דלא [illegible]

תורה אור

ויקרא כב במאי קמיפלגי במטיל מום בבע"מ דר"מ סבר °כל מום לא יהיה בו רבנן סברי
שם °תמים יהיה לרצון ואע"ג דכתיב כל מום לא יהיה בו לגרמא *דתניא כל מום לא
יהיה בו אין לי *אלא שלא יתן בו מום מנין שלא יגרום בו מום ע"י דבר אחר
שלא יביא בצק או דבלה ויניח על גבי האוזן כדי שיבא הכלב ויטלנה ת"ל
כל

[illegible] הא השתא לא לקי מ"מ עובר על לאו כיון דחזו לכשיבנה ביהמ"ק דבהכי ניחא מאי דפריך הש"ס הכא סוגיין דמסכת ע"ז וליהוי כמטיל מום בבעל מום דלכאורה קשה דמאי פריך הא קי"ל כרבנן דהמטיל בבע"מ אינו חייב ורבא מפני אליבא דהלכתא ואולם לפי האמור יש ליישב קושית הש"ס מקשה מסברא ע"ד דהמטיל מום בבע"מ דחייב מטעם דקס"ד דכיון דמצינו למאן דאמר דהמטיל בבעל מום דחייב אף דאינו ראוי עכשיו להקרבה מטעם דהיה לו שעת הכושר להקרבה קודם המום ממילא יש סברא ומר דבנדון זה שהם תמימים וחזו להקרבה לכשיבנה ביהמ"ק פשיטא דאפי' מאן דאמר דהמטיל בבעל מום לא לקי הכא מודה דאי אפשר דפליגי מן הקלה אל הקלה וכיון דהקס"ד דהמקשן הוי הכי מאי דמשני הש"ס דשאני הכא דלא חזו אינו מן הקלה אל הקלה כ"א דלפי סברת המקשה ס"ל דלכ"ע לוקה ומדית לן דתכנן דכל דלא חזו השתא אין סברא שילקה ואם יש סברא הוא שעובר על לאו וכיון דלא חמיר כולי האי לא גזרינן גזירה גמורה קדשי בדק הבית אטו קדשי מזבח זה נראה לענ"ד שהוא סברת הר"ש בפי' סוגיין דפ"ק דמס' ע"ז ואף שיש דוחק בדבר מ"מ הוכרחו לפרש כן מכח ההיא דסוף פרק מעשר בהמה כאמור :

וראיתי להרמב"ן והריטב"א בחי' למס' ע"ז שכתבו ליישב קושית התוס' וז"ל והנכון דכולהו מוקמינן לה בקדשי בדק הבית אלא שהם תמימים וקי"ל המתפיס תמימים לבדק הבית הרי יקרבו מדרבנן מיהא ומשמעי' הכא דאפי' הני שקדושתן קדושת בדק הבית יש בזמן שהבהמ"ק קיים איסור מטיל מום מדרבנן ובזמן הזה נראה כמטיל מום בקדשים וכו' יעו"ש וגם לפי פירוש זה יש לפרש סוגיין ע"פ שיטת הר"ס ע"ד האמור אבל טוב כאיתי דהא דכל הראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח סבירא ליה להר"ס דהוי מדאורייתא כמ"ש הרב ת"ל בפ"ה מהל' ערכין דין ד' יעו"ש וכיון שכן אי אפשר לפרש ע"ד הנזכר כ"א לפי תירוץ שני שכתבו התוס' אלא דגם לפי תירוץ שני של התוס' קשה דע"כ מיירי בשהקדיש תמימים לבה"ב דאי מיירי בבעל מום איך פריך מעיקרא הש"ס נראה כמטיל מום מום מעליא הוא כיון דבבעל מום הוא לאו מטיל מום מעליא הוא כיון דהכהר היה בעל מום ואף דאיכא מאן דאמר על בעל מום חייב מ"מ אכתי המקשה הראשון לא ס"ד להקשות מזה כ"א לבתר דמשני מטעם דלא חזי להקרבה חזר להקשות וליהוי כמטיל מום בבעל מום וא"כ ע"כ מיירי בתמימים וכיון דקי"ל דכל הראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם מן התורה לדעת הר"ס א"כ הוו כקדשי מזבח ממש ולא הוי מטעם דגזרינן קדשי בדק הבית אטו קדשי מזבח ולכן נלע"ד דאפילו לדעת הר"ס דס"ל דאינו יוצא מידי מזבח הוא מן התורה מ"מ היינו דוקא דמן התורה אינם יוצאים מידי מזבח דהפודה פודה אותם ע"מ להקריבם אבל לעולם קודם פדיון אין להם כ"א קדושת בדק הבית דאיך אפשר שיחול קדושת מזבח על קדושת בה"ב דמטעם זה אמרינן בירושלמי בפ"ד דשקלים הלכה א' ר"א בשם ר"י בהמה תמימה שהקדישה לבה"ב פודין תמימים ויצאו לחולין וא"ת לא יצאו לחולין היאך קדשי מזבח חלין על קדשי בה"ב ע"כ הרי מטעם זה אמרו דע"י פדיון יצאו לחולין אלא דמתחייב מה"ת להקדישם למזבח ואחר שמקדישם יש להם דין קדושת מזבח וא"כ פשיטא דקודם פדיון דין קדשי בדק הבית יש להם ממש ולא שייך בהם דין מטיל מום אלא מדרבנן כיון דמתחייב להקדישם למזבח אסרו רז"ל להטיל וזה שייך אפי' לסברת הרמב"ם דס"ל דהוי מדאורייתא וא"כ יכולין אנו לפרש הסוגיא נמי לדעת הר"ס בדרך זה והנה מ"מ גם התוס' בתמורה דפירשו דבעיא דהתם בתמורת בכור ומעשר הוא אליבא דכ"ע אפי' לרבנן כן נראה ג"כ מדברי הר"ס בפ"א מהלכות איסורי מזבח דין ט' דמדהולכך לפסוק דין זה דהמטיל מום בתמורת בכור ומעשר וכן המטיל מום בתשיעית של טעות עשירי שאינו לוקה ש"מ דס"ל דהבעיא אפי' לרבנן דאל"כ למה הולכך לפסק דין זה כיון דעיקר הבעיא הוא לר"מ וכבר פסק בדין א' כרבנן דהמטיל מום בבעל מום אינו לוקה משום דלא חזי להקרבה ואולם אני מסתפק בסברת הר"ס אי זה דפסק בתמורת בכור ומעשר ובתשיעי של מעשר דאינו לוקה הוא משום דס"ל דנפשטה הבעיא דאינו חייב או דס"ל דלא נפשטה הבעייא ומש"ה כיון דספיקא הוי לא לקי כדין ספק מלקות דלכאורה נראה דבעיא לא נפשטה דאף דאמר ליה אביי ותבעי לך המטיל מום בתשיעי לגימגא קמא או תבעי לך תמורת בכור ומעשר לגימגא בתרא ע"כ זה אינו פשיטות דנהי דהבעיין לא בעי בהני מ"מ לאו משום דס"ל בפשיטות דבהני לא לקי דאי ס"ל דדינא הכי דלא לקי וכן נתברר לו מאיזה ברייתא או מאיזה מקום מאין הרגלים להסתפק בתמורת בכור ומעשר או בתשיעי של מעשר כיון דהכל אחד ואין שינוי כלל לענין הדין כיון דעיקר הטעם בכולהו הוא משום דלא חזו להקרבה מה חילוק יש ביניהם א"כ איך פשיט אביי מזה לומר דליכא בעיא משום דהבעיין שביק הני וקבע בעייתו בהכי ועיקר בעייתו היא לראות בדעת הבעיין אם יש לו איזה גילוי לענין הדין בהני יותר מאלו וכיון דהבעיין לא גילה לנו דלא מקבע בהכי משום דיש לאיה לדבר כשאר הדבר דהכל בספק וי"ל דהאי לא הקשה אביי כי אם מתשיעי דמעשר או בתמורת בכור ומעשר ולא הקשה דאמאי לא תבעי לך בה' חטאות המתות דהלכתא גמירי לן דלא חזו להקרבה ואמרי' בפ"ב דמכילתין (דף טז ע"א) דמקרא ילפינן דמתות וכן אמרי' גם דתמורת פסולי המוקדשין אחר פדיונן מתה דבכל אלו שייך בעיא זאת אי המטיל מום בהם חייב או לא וג"כ קשה אמאי לא פריך אביי מתמורת פסח שאינה קריבה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה כדאמרי' בפרק מי שהיה טמא (דף צ ע"ב) יעו"ש :

וראיתי בפסקי התוס' דתמורה בפרק כיצד מערימין סי' מז שכתבו וז"ל בזמן הזה אסור להטיל מום בבכור ובקדשים שרי עכ"ל וקשה דאיך כתבו בפשיטות דבקדשים שרי דמשמע דשרי אפי' מדרבנן ואין הדבר כן דכבר כתבו התוס' במתניתין דמדרבנן אסור וכמו שנראה מסוגיין דפ"ק דמסכת ע"ז וצריך לדחוק ולומר דמדאורייתא הוא דאמרו דשרי דאף דבזמן הזה לא חזי להקרבה מ"מ שאני בכור דכיון דקדושתו אינו תלוי בלבד בהקרבה שהרי קדושתו מרחם ואפילו נולד בעל מום ועיקר מצותו נמי ליתנו לכהן תמים יהיה לרצון קרינן ביה משא"כ בקדשים כמו שכתבנו לעיל אשר על פי זה אפשר ליישב לדעת התוספות במתניתין והרא"ש דס"ל דקדשי מזבח בזמן הזה מדרבנן הוא דאסור להטיל מום דוקא וכן הוא סברת רש"י בסוגיין דפ"ק דמסכת ע"ז דלכאורה קשה דמה יענו להסיא דמעשר בהמה דאמרינן דאם הפרים מעשר בהמה בזמן הזה ימות ולא צריכן ליה להטיל מום משום פסידא משום דמעשר בהמה נמי לא הוי כשאר קדשים דעיקר הקדשן להקרבה דמש"ה לא קדשי קדושת הגוף כי אם תמימים אבל קדם מומן להקדשן לא קדשי קדושת הגוף דמעשר אפילו יצא עשירי בעל מום קדוש קדושת הגוף דאין לו פדיון ליגזז וליעבד ואינו נמכר באיטליז ולא נשקל בליטרא וכיון דקדושתו קדושת הגוף ולא תלי כמתנה בדבר הראוי להקרבה בלבד אין למעט מעשר מקרא דתמים יהיה לרצון כיון דגזרת הכתוב הוא דקדיש קדושת הגוף אבל בעל מום דאינו ראוי להקרבה ומש"ה אפילו בזמן הזה אסור להטיל מום מן התורה דומיא דבכור דאע"ג דגבי בכור בעל מום אמרינן דאפילו לרבנן מותר להקיז אפילו עושה בו מום משום פסידא היינו משום דבהמה בעל מום אינו בכלל תמים יהיה לרצון וה"ה מעשר דהכי הוי דמותר להטיל מום בבעל מום משום פסידא אבל בכור ומעשר בזמן הזה שהם תמימים ואיכא עדיפותא דראוים להקרבה נמי לכשיבנה ביהמ"ק בהצטרפות דלא תלי כמתנה קדושת הגוף דידהו בהקרבה דאפילו בעל מום קדים קדושת הגוף אמרינן דאסור להטיל מום מן התורה אמנם הר"ס לא ס"ל חילוק זה ומדין מעשר למד לכל הקדשים כאמור וממתני' דתמורה (דף כא ע"א) דקתני מה בין בכור ומעשר לבין כל הקדשים יש לדקדק בסברת הרמב"ם דאם יש חילוק זה לענין הטלת מום אמאי לא קתני נמי חילוק זה שכל הקדשים בזמן הזה המטיל מום אינו עובר משא"כ בבכור ומעשר דהמטיל בהם מום בזמן הזה עובר וזה יש לדחות די"ל תנא ושייר דהא שייר שמקדשים בע"מ אינו חל קדושת הגוף עליהם משא"כ בבכור ובמעשר וכן שייר שתמורת קדשים קריבין משא"כ בתמורת בכור ומעשר ועל

[illegible]

בתוספתא דאם יצאו ב' בע' וקראן ע' דאמרינן דהראשון מעשר והב' חולין אם נתערב אחד מהנו הב' בבהמות אחרות דאיכא רוב חולין לגבי זה שנתערב בהם ירעו עד שיסתאבו דאע"ג דכשנתערב באחרות איכא ס"ס בכל חד וחד דבכל חד וחד י"ל שמא אינה זאת שנפלה מהתערובה הראשונה דהיינו מב' שאחד מעשר ואחד חולין דאפשר דהחולין נתערב בהם ואת"ל המעשר נתערב בהן מ"מ אינה זאת ויכול להתיר כולן ע"ד זה כל שאינו נהנה מכולן בבת אחת כדין ב' תערובות שכתבו התוס' בפרק התערובת [דף עד: ד"ה פירש] גבי כוס של ע"ז שנפל לאוצר וכו' דבב' תערובות נמי יש להתיר מטעם ס"ס ומאי דנקט תנא ג' תערובות היינו משום דבתערובת הג' מותר ליהנות מהם בבת אחת משא"כ בתערובת שניה דאינו מותר ליהנות מהם בבת אחת ורוב הפוסקים ס"ל כסברת התוס' וכמ"ש הפ"ח בסי' ק"ז ס"ק ל"ח יעו"ש מ"מ היינו דוקא כשהתערובת הראשון נתערב האיסור ברוב דמדאורייתא בטיל אלא דמדרבנן לא בטיל וע"י תערובת הב' מותר מדרבנן נמי מכח ס"ס אבל אם תערובת הראשון ליכא רובא אלא חד בחד דמדאורייתא שניהם אסורים דהא איתחזק איסורא כדין חתיכה מב' חתיכות דחייב אשם תלוי הרי כל חד וחד מיקרי ודאי איסור וכשנתערב אח"כ אחד מהן ברוב היתר אין כאן אלא חד ספק דתערובת ואסור וכמ"ש הפ"ח בסי' הנזכר ס"ק מ"ו בד"ה ראיתי למהריב"ל וכו' שכתב הרשב"א דלכ"ע באופן זה דהתערובת הראשון היה חד בחד אין להתיר בתערובת השניה מכח ס"ס יעו"ש וא"כ ה"ה הכא דהתערובת הראשון דיצאו שנים בע' הוא תערובת דחד בחד ולא חשיב ס"ס בתערובת השניה ומש"ה אינם מותרים ליהנות מהם אפילו בזה אחר זה אלא דכיון דהבכר בתערובת הב' נתבטל ברוב מן התורה דלכל הדברים חד בתרי בטיל וליכא למיחש שמא יפגע באיסור תורה אמרינן דירעו עד שיסתאבו אפילו בזמן הזה ולא חיישינן שמא יבא לידי תקלה דגיזה ועבודה או שישחטנו בלא מום דכיון דאין איסורו אלא מדרבנן לא חיישינן להכי ואף זה בהצטרפות דתלבד דמן התורה בטיל ברוב יתר ע"כ דבתערובת הב' עכ"פ איכא ס"ס אלא דאינו כ"כ אלים להתיר וכל זה בילאו ב' בתשיעי וקראן תשיעי דעכ"פ אחד חולין הוי אבל בהמה שנתערב ספק י"א דהיינו דילאו ב' בעשירי וקראן עשירי דשניהם קדושים דהאחד מעשר והאחד שלמים ונתערב א' מהם בבהמות חולין דשורת הדין הוא דימותו שמא יבואו לידי תקלה וכיון דשניהם קדושים וליכא ס"ס כלל אף דבטיל ברובא דחולין מן התורה לא מקילינן למימר שירעו עד שיסתאבו כיון דליכא ליצרף דס"ס ולפי התוספתא יקשה לדעת התוס' והרא"ש ודעימייהו דס"ל דשאר קדשי מזבח בזמן הזה ליכא איסור הטלת מום כי אם מדרבנן ובמקום פסידא לא גזרו משא"כ בבכור ובמעשר האיסור מן התורה וא"כ אפילו במקום פסידא אסור דא"כ הכא בספק י"א נמי שנתערב איכא ס"ס דשמא הי"א שהוא שלמים שדינו שבזמן הזה מותר להטיל בו מום במקום פסידא הוא שנתערב ומותר להתירם ע"י מום ואת"ל דהמעשר הוא שנתערב ואסור להטיל בו מום מ"מ אפשר שזה שאני מטיל מום חולין וכן יכול להטיל מום בכל חד וחד ושפיר דמי כיון שאינו עושה כלום בבת אחת דבכל חד וחד איכא ס"ס על אופן זה ואולם לסברת הרמב"ם דאפי' בשאר קדשי מזבח המטיל מום עובר בלא תעשה אתי שפיר דבשום אופן ליכא ס"ס דאפילו נתערב הי"א שהוא שלמים דינו כמעשר דאסור להטיל מום אפילו במקום פסידא והנה לפי מה שפירשתי בכוונת התוספתא יקשה ממנה לתירוץ הראשון שכתב הרשב"א בתורת הבית דנראה ממנו דלר"ת ב' תערובות הוי ס"ס אפילו אם התערובת הראשון חד בחד בלא רובא וכן דעת בעל התרומות וכמ"ש הפ"ח שם בס"ק מ"ו בד"ה וראיתי למהריב"ל וכו' כנזכר לעיל דלפי שיטתם אמאי הכא בספק מעשר לא אמרינן דעל ידי תערובת ב' מותרים מטעם ס"ס ואמאי קתני ירעו עד שיסתאבו ואולי דלפי שיטה זאת י"ל דקתני שירעו עד שיסתאבו דאמרינן להו בלא מום שמא יבא ליהנות מכולם בבת אחת דהיינו שיעשה עבודה בכולם בבת אחת במחרישה וכיוצא או שימכור אותם בבת אחת דבבת אחת ליכא ס"ס ואין מותר ליהנות מהם בבת אחת כי אם ע"י תערובת ג' כמ"ש התוס' ע"ז :

וראיתי לבעל ה"ג בהל' בכורות דף קלט ע"ג שכתב וז"ל בכור שאחזו דם ר' שמעון אומר יקיז אף במקום שהוא עושה מום ונשחט על אותו מום והלכתא כר"ש דברייתא העושה מום בבעל מום לוקה את הארבעים המחמץ את המחומץ הרי זה לוקה את הארבעים המסרס את המסורס לוקה את הארבעים עכ"ל ולשון זה שכתב העושה מום בבעל מום וכו' הוא לשון התוס' בסוף פ"ג דבכורות יעו"ש ויש לתמוה למאחר דפסק כר"ש דס"ל כרבנן דיקיז אפילו במקום שעושה בו מום אם כן קי"ל דהעושה מום בבעל מום פטור וא"כ איך פסק בתוספתא דהמטיל מום בבעל מום הרי זה לוקה כיון דע"כ ברייתא זו היא אליבא דר"מ ודוחק לומר דבעל ה"ג ס"ל דאחוזת דם חשיב כמום קבוע וכמו שנראה מדברי התוספות במתניתין ד"ה אילימא ר"ם וכו' לתירוץ הראשון יעו"ש וע"כ *במקום קבוע פטור ומ"ש העושה מום בבעל מום היינו בבע"מ עובר ועיין מ"ש לקמן :

והנה כתב הר"ס בפ"ב מהלכות בכורות דין י"ג וז"ל בכור שאחזו דם יקיז ובלבד שלא יתכוין לעשות בו מום ואם נעשה בו מום בהקזה זו הרי ישחט עליו עכ"ל וצריך להבין דלפי מ"ש התוס' במתניתין והרא"ש בפסקיו כיון דאמרינן הלכה כר"ש דברייתא ובברייתא אמרינן דפליגי בקראי דלר"מ המטיל מום בבעל מום חייב ולרבנן פטור ומש"ה ס"ל לרבנן שיקיז אפילו במקום שעושה מום ע"כ דר"ש נמי כרבנן ס"ל דיכול להקיז אפילו במקום שעושה מום בודאי אלא דפליגי דלרבנן כיון דעשה בו במתכוין לא ישחוט עליו אף דלא כוון להתיר אלא לרפואה וכיון דהר"ס פסק בפרק א' מהלכות איסורי מזבח דהמטיל מום בבעל מום אינו לוקה וע"כ דפסק כרבנן דהא ליכא למימר דאינו לוקה קאמר ולעולם דעבר על לאו דהא ניחא דלמה לא כתב כן בפי' אינו לוקה אע"ג דעבר על לא תעשה כמ"ש גם במטיל מום בזמן הזה וכמו שמדקדק כן הרב ל"מ שם יעו"ש וכיון דפסק כרבנן אף דאיפסיקא הלכתא כר"ש בברייתא ע"כ סברת ר"ש כרבנן הוא דיקיז אף במקום דעושה בו בכוונה וא"כ איך כתב הר"מ ובלבד שלא יתכוין לעשות בו מום דנראה פשוט דלהקיזו במקום העושה בו מום בכוונה אסור וסברא זאת הוא בפלוגתא למתני' דמיירי דיש לו רפואה בשיקיז בשאר הגוף בלא עשיית מום אבל בברייתא מפורש יוצא דאם אין לו רפואה אלא בשיקיז במקום דעושה מום מותר לעשות לו מום בכוונה ואם מ"ש הרמב"ם הוא דין מתני' אמאי לא הביא מה שחדשו בברייתא דאפילו במקום שעושה מום מותר כרבנן ור"ש דס"ל הכי וי"ל דהר"ס סבירא ליה דבברייתא איכא ג' סברות דלר"מ ורבנן תרווייהו ס"ל דאחוזת דם שאין יכול להתרפאות בלא עשיית מום חשיב כבעל מום וכמטיל מום בבעל מום דמי אלא דלר"מ אסור מטיל בבעל מום ולרבנן מותר אבל לר"ש נהי דסבירא ליה כרבנן דדרשי תמים יהיה לרצון למעוטי מטיל בבעל מום גמור מ"מ באחוזת דם אף דאין יכול להתרפאות בלא עשיית מום מ"מ כיון דיש לו רפואה מקרי מום עובר וכמ"ש התוס' בתירוץ הב' במה שהקשו בד"ה אילימא ר"ם וכו' דא"כ אי חשיב מום לשתוק עילויה ותירצו בתירוץ הב' אי נמי חשיב כמו מום עובר שיש לו רפואה עכ"ל וכיון דחשיב מום עובר קרינן ביה תמים יהיה לרצון דאף דבשעת הטלת המום אינו ראוי להקרבה מ"מ כיון דלכשיתרפא ראוי להקרבה חשיב תמים יהיה לרצון דלא ממעט קרא דתמים יהיה לרצון כי אם בבע"מ במום קבוע דאין לו רפואה אבל מום עובר לא מיעט קרא כיון דראוי אחר שיתרפא דאפילו לרבנן שורת הדין הוא דמום עובר מאחר מונין הטוברין כיון דאין נפדין ע"י מום זה כדאמרינן בסוף תמורה (דף לג ע"א) הא מה אני מקיים ואם בהמה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' בבעלי מומין שיפדו יכול יפדו על מום עובר תלמוד לומר אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' שאינה קריבה כל עיקר יצתה זאת שאינה קריבה היום אלא למחר ע"כ א"כ פשיטא דהמטיל מום על בעל מום עובר חייב אפילו לרבנן כיון דקרינן ביה תמים יהיה לרצון דאף דהיום אינה קריבה למחר קריבה אלא דבמום עובר דאחוזת דם הוא דקאמרי

כל מום לא יהיה בו *) אחד מום ואחד כל מום *אמר רב יהודה אמר שמואל[לד] הלכה כר"ש מתקיף לה רב נחמן בר יצחק הי ר"ש אילימא ר"ש דמתניתין עד השתא

*) נ"ל אמר מום ואמר כל מום

דקאמרי רבנן הכי דכיון דאם לא יקיץ לה ע"י מום תמות אם כן נמצא דע"י המום עושה מום עובר ומתרפא ואם לא יקיץ לא יהיה עובר כי אם כמום קבוע ולא תתרפא ותמות ואין לך מום גדול מזה אלא דלכי שמעון סבירא ליה דאפילו בכהאי גוונא חשיב כשאר מום עובר ואסור ליתן מום בו ואם כן רכי שמעון דקאמר בברייתא אף נשחט על אותו מום לא קאי אלא על אופן שיש לו רפואה בהקזה שלא על ידי מום דלפי דאמרו רבנן בברייתא אף במקום שעושה בו מום ובלבד שלא ישחוט על אותו המום דמשמע דבכל גוונא לא ישחט אפילו לא כוון לעשות מום כי אם נעשה מאליו על זה הוא דקאמר רבי שמעון דאף ישחט עליו דכיון דלא כוון לעשות בו מום כי אם כוון לעשות הקזה במקום דאינו עושה מום ונמצא שנעשה מום ישחט עליו דלא קנסינן ליה כיון שלא כוון לכך וכיון דאיפסיקא הלכתא כר"ש דבברייתא קי"ל כוותיה דאמרת דם כיון דיש לה רפואה ומום עובר הא קרינן תמים יהיה לרצון וא"כ אם אין לו רפואה אלא ע"י מום אינו מותר להקיז במקום שעושה מום ולהכי לא כתב הרמב"ם כי אם האופן האחד דהיינו שמקיז בשאר הגוף שאינו עושה מום ובלבד שלא יתכוין לעשות מום אלא דאם עשה מום בלא כוונה ישחט עליו וכבר ראיתי להרב מהגה אפרים בנימוקיו על הרמב"ם שכתב על דין זה ע"ד האמור לר"ש דווקא בלא מתכוין קאמר וסיים שם וז"ל ואתי שפיר הסיפא דע"ז ומשם משמע דאין הלכה כרבנן מדפריך לרבא ודוק עכ"ל כנראה מדבריו אלו דהרמב"ם סבירא ליה דר"ש ס"ל כר"מ דהמטיל מום בבעל מום חייב וכיון דאיפסיקא הלכתא כר"ש לא קי"ל כרבנן דהכי ניחא דפריך הש"ס לרבא התם בפ"ק דע"ז מסברת ר"מ כיון דקי"ל כוותיה ולפע"ד אינו נראה כן שהרי הש"ס פסק בפ"א מהלכות איסורי מזבח כרבנן כנזכר לעיל וא"כ אי אפשר לומר דר"ש כר"מ ס"ל לגמרי אלא מה שאפשר לומר הוא דאף דר"ש כרבנן ס"ל מ"מ היינו בבעל מום שיש לו מום קבוע אבל במום עובר קרינן ביה תמים יהיה לרצון כיון דראוי להקרבה לכשיתרפא:

איברא דראיתי להרא"ש בפסקיו שכתב בפשיטות דרבנן דס"ל דמותר להטיל מום באותו דם אף דמום עובר הוא שיש לו רפואה הוא הדין בשאר מומים עוברים דמותר מן התורה להטיל בהם מום אלא דמדרבנן מיהא אסור דבאותו דם דוקא הוא דשרו רבנן משום פסידא יעו"ש נראה בפירוש דלא מסתבר ליה לחלק בין מום עובר לאותו דם לשאר מומין עוברים וכ"כ הטור בסי' ש"ג וי"ל דכיון לענין פדיון בפסולי המוקדשין מום עובר אינו נפדה דקרינן בי' אשר יקריבו ממנה דאף דהיום אינה קריבה למחר קריבה אם כן הכא נמי בקרא דתמים יהיה לרצון הא שפיר י"ל דמום עובר קרינן ביה יהיה לרצון דאף דהיום אינה עולה לרצון למחר עולה לרצון ועוד דאם אין חילוק בין מום עובר לאותו דם ובין שאר מום עובר מנ"ל לרבי יוחנן לומר דלר"מ ס"ל בעלמא המטיל מום בבעל מום קבוע חייב ולא ממעט קרא דתמים וכו' כי אם לפסולי המוקדשין אחר שנפדו הא שפיר י"ל דלא פליגי ר"מ ורבנן אלא במום עובר באופן זה דאותו דם דלר"מ ס"ל דהמטיל מום על בעל מום עובר חייב כיון דקרינן ביה תמים יהיה דאם היום אינה קריבה למחר היא קריבה אבל בבעל מום קבוע מודה ר"מ דאינו חייב דקרא דתמים ממעט ליה כיון דאין לו תקנה לעולם ומדאמרי' לר"מ אפילו בבעל מום קבוע ס"ל דחייב ש"מ דהא דאותו דם חשיב כבעל מום קבוע מאחר דאם לא יטיל מום ע"י הקזה תמות ולא תקרב וכיון דבלאו הכי אינה ראויה להקרבה מחמת שתמות אין כאן איסור להטיל מום לרבנן דכמו מום קבוע דמיא וכיון דבכה"ג מחייב ר"מ ש"מ דסברת ר"מ הוא אפילו במום קבוע באופן דנראה דאף דהרא"ש סבירא ליה דהמטיל מום בבעל מום עובר לא אסור מן התורה מ"מ בעד הרמב"ם י"ל דלא ס"ל הכי אלא ס"ל דהמטיל מום בבעל מום עובר לוקה ולפע"ד יש ללמוד כן ממ"ש הרמב"ם בפ"ב מהל' איסורי מזבח דין פ"ו יעו"ש:

והנה אחר שבארנו במתניתין פלוגתייהו דר"מ ורבנן לענין בכור שאחזו דם דפליגי בקראי כאמור אמרינן נמי דלענין פלוגתא דחבית שנולד בה ספק טומאה פליגי בקראי דכתיב ואני נתתי לך את משמרת תרומותי ר"א סבר בב' תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה תלויה ואמר רחמנא עביד לה שימור וכו' יהושע סבר תרומתי כתיב ופריך למימרא דר"א סבר יש אם למקרא ולמיכתבי בבגדו בה (כתיב) וכו' ומשני אלא הכא בהא קמיפלגי ר"י סבר הראויה לך שמור ושאינה ראויה לך אל תשמור ור"א סבר היא נמי ראויה היא שמא יבא אליהו ויטהרנה ע"כ ויש לדקדק דלפי מ"ש הר"מ בפ"ט מהלכות טומאת מת וז"ל דבר ידוע שכל אלו הטומאות וכיוצא בהן שהם משום ספק הכי הן של דבריהם ואין טמא מן התורה אלא מי שנטמא טומאת ודאי אבל כל הספיקות בין בטומאות בין במאכלות אסורות אינם אלא מדברי סופרים עכ"ל וכ"כ בכמה דוכתין ולפי סברתו קשה דלפי המסקנא דהכא דפליגי ר"א ור"י בחבית שנולד בה ספק טומאה בקרא דנתתי לך דתיבת לך משמע דדוקא הראויה לך שמור ושאינה ראויה לך אל תשמור ובין ר"י ובין ר"א דרשי הכי אלא דלר"י לא אמרינן שמא יבא אליהו ולר"א אמרינן שמא יבא אליהו ויטהרנה ולפי סברת הר"מ דספק טומאה אינו אלא מדרבנן א"כ מן התורה חבית שנולד לה ספק טומאה כטהורה גמורה חשיבא ואף דמדרבנן חשיבא תלויה ולא קרינן ביה הראויה לך מ"מ איך אפשר דקרא דלך איצטריך למעוטי דבר שהוא מדרבנן כיון דמן התורה לא משכחת לה תלויה שאינה ראויה לך ולזה י"ל דעיקר קרא דלך הראויה לך לא אתא לספיקא אלא אתא למאי דאמרינן בפ"ק דפסחים (דף טו ע"ב) עלה דמתני' דפליגי אין שורפין תרומה טהורה עם טמאה בפסח אמרינן אמר ר"א מחלוקת בשש אבל בשבע דברי הכל שורפין וכתב רש"י אבל בשבע שאסורה ככר מן התורה אין לך טומאה גדולה מזו ודברי הכל אף לר"י שורפין עכ"ל וכיון דעיקר איסור שריפת תרומה טהורה עם טמאה הוא משום דאנו מוזהרין לשומרה בטהרה דכתיב את משמרת תרומותי וכמו שמתבאר מדברי רש"י שם במתני' עלה דאמרינן מדבריהם למדנו וכו' יעו"ש אם כן מנין לנו דבשבע דאסורה מדאורייתא אין אנו מוזהרין על שמירתה כיון דס"ם טהורה מצד עצמה היא אלא דאיסור חמץ רביע עלה ועכצ"ל דמקרא דלך הראויה לך ילפינן לה דכיון דגו אינה ראויה לך מצד איסור חמץ אינו חייב בשמירתה וכיון דעיקר קרא אתא להכי מינה יליף ר"י דה"ה בחבית שנולד לה ספק טומאה דכיון דמדרבנן אסורה אינה ראויה לך קרינן ביה ה"ה דאין אתה חייב בשמירתה וגם ר"א ס"ל סברא זאת אלא דס"ל דכיון דראויה היא אם יבא אליהו לך קרינן בה וס"ל כר"י ולר"א כסברת [רבי] יהודה דאמרי' בפ"ב דסוכה [דף כג'] דתניא העושה סוכתו ע"ג בהמה ר"מ מכשיר ור"י פוסל ואמרי' מ"ט דר' יהודה אמר קרא חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים סוכה הראויה לשבעה שמה סוכה שאינה ראויה לשבעה לא שמה סוכה ור' מאיר הא נמי מדאורייתא מחזא חזייא ורבנן הוא דגזרו בה ע"כ הרי דלר"י עכצ"ל דעיקר קרא לא אתא למעט סוכה ע"ג בהמה דכיון דמדרבנן הוא דאינה ראויה לשבעה איך נאמר דאתא קרא לזה אלא צ"ל דעיקר קרא למעט איזה סוכה אשר אינה ראויה לשבעה מדאורייתא ואפשר דמשכחת לה כהניא דאמרי' בפ"ק דסוכה (דף יב ע"ב) אמר ר' אלעזר אמר שמואל ירקות שאמרו חכמים אדם יוצא י"ח בפסח מביאין את הטומאה ואין חוצצין בפני הטומאה ופוסלין בסוכה משום אויר מ"ט כיון דלכי יבשי פרכי ונפלי כמאן דליתנהו דמי וכתב רש"י ירקות וכו' דקות כן הלכך אין חוצצין בפני הטומאה אם סכך בהן גג ומדרבנן הוא דגזור עלייהו שלא יסמכו עליהם לחוץ בפני הטומאה דלמא סמכי עלייהו לכי יבשי נמי מיהו בעודן לחין חוצצין מדאורייתא וכו' ומביאין את הטומאה בעודן לחין וכל כמה דלא יבשו אוהל הוא ופוסלין הסוכה משום אויר כשיעור שאויר פוסל בה דהיינו בג' טפחים וכו' אלא כי אויר דיינינן להו לחומרא ובשלשה עכ"ל ומדלא באר רש"י גבי סוכה נמי כמו שבאר לענין טומאה דבעודן לחין אינו אלא מדרבנן דלמא סמכי עלייהו משום סכך לכי יבשי נמי ש"מ דס"ל לרש"י דלענין סוכה אפי' בעודן לחים פסולה דכיון דבעינן סוכה העשויה לשבעה אף דבעודן לחים חשיב סכך מ"מ כיון דבתוך ז' יבשי ופסולה כדין אויר בשלשה אף בעודן לחין פסולה מדאורייתא דהא לכ"ע דרשינן סוכה הראויה לז' אלא דלר' מאיר בסוכה שעשאה ע"ג בהמה מכשיר מטעם כיון דמדאורייתא מחזא חזייא הא כל דמדאורייתא נמי לא חזייא פסולה וא"כ י"ל דלר"י דפוסל ע"ג בהמה לאו משום דאתא קרא לזה אלא קרא איצטריך למעוטי ירקות דיבשו בתוך ז' ומינה ילפינן דהשתא דגזור רבנן לעלות ביו"ט ע"ג בהמה ואינה ראויה לז' מדרבנן פסלינן לה מטעם דאינה ראויה לז' איברא דראיתי להריטב"א בחדושיו לסוכה עלה דהא דירקות שכתב וז"ל אין חוצצין וכו' אע"ג דבטלינהו התם לגמרי ואף על גב דבעודן לחים הם לחוץ בפני הטומאה גזור רבנן השתא דלכי יבשי מפרכי וכמאן דליתנהו דמי ומהאי טעמא אמור רבנן שיהיו פוסלין בסוכה משום אויר וכו' וכן פירש רש"י וגרים ומביאין את הטומאה ואית דמפרש לפום נוסחי דגרסי' ואין מביאין דכולהו מדינא ניתנו ולא מדרבנן דכיון דלאו בני קיימא ניתנו לשבעת ימים מהשתא חשיבי כמאן דליתנהו והראשון יותר נכון עכ"ל ולפי האמור סברת מ"ד דמדינא ניתנו כיון דלאו בני קיימא ניתנו לז' ימים הוא עיקר לענין סוכה דהא בעינן סוכה הראויה לז' ולסברא ראשונה קשה דמאי לענין סוכה לא להוי מדאורייתא כיון דלכ"ע בעינן סוכה הראויה לז' ומ"ש דמדברי רש"י נראה כן הא דברי רש"י אינו נראה אלא לענין טומאה אבל לענין סוכה לא פי' כן באופן דלמ"ד דירקות פוסל משום אויר אפי' בעודן לחים מדאורייתא א"כ לר"י עיקר קרא דחג הסוכות תעשה לך ז' ימים הוא למעט ירקות אפי' בעודן לחים ולמ"ד דאינו אלא מדרבנן אפשר לאוקמי קרא לר"י דמשכחת לה סוכה שאינה ראויה לז' מן התורה וכגון מי שנשבע שלא ישב בסוכה זאת כי אם יום ראשון בלבד והשאר בסוכה אחרת דבכה"ג אפי' ביום א' אינו יוצא בסוכה זאת כיון דסוכה שאינה ראויה לז' לאיש זה היא כיון דמושבע ועומד הוא באופן דלר"י עכצ"ל דעיקר קרא משכחת לה דבא למעט דבר שאינה ראויה לז' מדאורייתא אלא דמינה ילפינן אם אינו ראויה לז' מדרבנן וא"כ הכא ס"ל לר"א ור"י דעיקר קרא לתרומה טהורה שהיא אסורה משום דכיון דאינה ראויה לך אין כאן חיוב לשומרה ומינה ילפינן לתלויה דכיון דמדרבנן אסורה לא קרינן בה הראויה לך אבל שוב ראיתי דאין זה כלום די"ל דע"כ לא קאמר ר"י התם בסוכה דאזלינן בתר מילתא דרבנן אלא דוקא להחמיר דבאיסור דרבנן נמי כיון דאסורה מדרבנן כל הז' מחמרינן כעין דאורייתא אבל הכא דאי אזלינן בתר איסור דרבנן הוא להקל דאנו אומרים דאינה ראויה לך מקרי ואין צריך שימור ולהקל לא מצינו והרי התם גבי חמץ [פסחים דף טו:] דפליגי ר"מ ור' יוסי דלר"מ שורפין בשש תרומה טהורה עם טמאה ולר' יוסי אין שורפין וס"ל דר"י משום דכיון דאינו אסור כי אם מדרבנן להקל לא אמרו חכמים לומר דמפני דהם אסרו החמץ בשש אינו חייב בשמירתה וה"ה הכא בתלויה דמדרבנן כן אמת דאפשר לומר דהכא במתניתין מוקי פלוגתייהו דר"א ור"י אליבא דר"מ דס"ל התם דכל דמדרבנן אסירא בשש דיש בחמץ בשבע דשורפין דכיון דמדרבנן מיהא לא קרינן בה הראויה לך שני וצריך להבין שהרי ר"מ התם לענין טובה סבירא ליה דבתר דאורייתא אזלינן דקאמר דכיון דמדאורייתא מחזא חזיא לא משגחינן אדרבנן ואמרינן הכי אף להקל וא"כ הכא גבי חמץ אמאי אזלינן בתר דרבנן להקל ומתיר לשרוף עם תרומה טמאה ואפי' דנאמר דמתניתין כר"מ מ"מ אכתי קשה דאפי' את"ל דלהקל נמי אמרינן הכי מ"מ סתירה לפי המסקנא דמתניתין דפליגי בקרא דנתתי לך הראויה לך אבל לפי מאי דס"ד לומר דפליגי דלר"א יש אם למקרא ובב' תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה תלויה איך אפשר לומר לדעת הר"מ דאתי קרא דב' תרומות לתרומה שנולד בה ספק טומאה כיון דמדאורייתא ספק טומאה מותרת באכילה וכתרומה טהורה חשיבא ולמה איצטריך קרא לרבות דחייב לשומרה ועוד לר"י אף דס"ל דיש אם למסורת ולא כתיב אלא תרומה אחת אמאי בתלויה אינו מוזהר לשומרה הא מדאורייתא אף שנולד בה ספק טומאה אכתי היא כטהורה ואמאי אינו חייב לשומרה:

איברא דראיתי להר"ש בפ"ח דתרומות שלא דמתני' חבית של תרומה שנולד בה ספק טומאה שכתב וז"ל בפ"ק דפסחים פי' בקונטרס כגון שנכנס בו אדם טמא ספק נגע ספק לא נגע וקשה דאי ברשות הרבים ספיקו טהור ואי ברשות היחיד ספיקו טמא וי"ל כגון וכו' וצריך לומר כגון ב' חביות ברשות היחיד ונגע שרץ באחד מהם ולא ידוע בהי מנייהו דשניהם תלויות מדאורייתא דאע"ג דספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא מדאורייתא אין ליטמא שניהם מכח זה כיון דממ"נ חד מנייהו טהור דמסוטה ילפינן ולא ילפינן אלא דבר שיכול להיות כדמוכח בריש פ"ב נזירין וכו' עכ"ל וכן כתבו התוספות בפ"ק דפסחים (דף טו ע"א) ד"ה חבית וכו' יעו"ש א"כ כפי זה דמיירי דבב' חביות דלא ידיע הי מנייהו טמא לכאורה אין כאן שום קושיא על הר"מ ממתניתין ככל האמור דהא הדבר פשוט דסבר הר"מ דכל ספק דרחמנא שרייה אינו אלא בלא הוקבע איסורא כגון חתיכה ספק איסור או לא אבל חתיכה מב' חתיכות דהוקבע איסורא ומחייב אשם תלוי פשיטא דס"ל להר"מ דספיקו אסור מן התורה וכמ"ש מהרימ"ט בסי"ד סי' א' וכ"כ ספ"א בכללי הס"ם וכ"כ כל המפרשים אשר עמדו על סברת הר"מ וא"כ הכא דהספק נולד בין ב' חביות ועכ"פ הוקבע איסורא דאחת מהן וודאי טמאה היא הרי מן התורה שניהם אסורות באכילה לכהן כדין תרומה טמאה זה נראה פשוט לכאורה אבל כד דייקינן שפיר נראה דהא ליתא דא"כ ברשות הרבים נמי כי האי גוונא דנולד ספק בין ב' חביות דנגע שרץ באחד מהם ולא נודע מי מנייהם הוי ספק תרומה טמאה דכיון דאחד מהם ודאי טמאה ואסורה היא הרי הוקבע איסורא ואסורים מן התורה דהא נראה מדברי הר"מ בפט"ז מהלכות שאר אבות הטומאה דמאי דאמרי' דספק טומאה ברשות הרבים ספיקו טהור הוא משום דאיסור כל הספיקות הוו מדבריהם יעו"ש וכיון דטעמא אוי הכי א"כ בהוקבע איסורא אפי' ברה"ר ספיקו טמא ובהדיא כתב הר"מ בפי"ח מהלכות שאר אבות הטומאה דין ב' וז"ל זה הכלל כל ספק ברה"ר טהור לפיכך עצמות המת ועצם נבילה ברה"ר או גוש מארץ טהורה וגוש מבית הפרס ונגע באחד מהם ואין ידוע במה נגע מהם כזית מן המת וכזית מן הנבילה והאהיל על אחד מהם ואין ידוע על איזה מהן האהיל וכו' בכל אלו הספיקות טהור עכ"ל הרי מבואר דאע"ג דהוקבע טומאה בכאן דאיכא דבר טמא ואיכא דבר טהור אלא דלא נודע אם נגע בטמא או לא עם כל זה ספיקו טמא ואף דיש לדחות ולומר דהוקבע איסורא לא שייך אלא בשכבר נטמא בודאי אחת מן החביות ונאסרה דבזה שייך לומר דמן התורה שניהם אסורות כיון דעכ"פ יש לנו אחת שהיא אסורה משא"כ בכל הני שכתב הרמב"ם דהדבר אשר אנו דנים בו אין כאן מום קביעות איסור בגוף זה שהרי אם לא נגע במי שהוא טמא כולו טהור והקביעות בענין הטומאה הוא שיש לפנינו ודאי דבר טמא ודבר טהור ולא נודע למי נגע ואפשר דבכה"ג לא חשיב הוקבע לטומאה ברה"ר מ"מ יש להביא ראיה דברה"ר אשר הוקבע איסורא ספיקו טהור מההיא דפ' ב' נזירים שהביאו התוס' והר"ש דפריך בגמרא אבל הכא ב' נזירים והאי דקאי בגיאון הא תלתא הוי ליה ספק טומאה ברה"ר וכל ספק טומאה ברה"ר ספיקו טהור וא"כ באמר להם א' ראיתי א' מכם שנטמא ואיני יודע איזה מכם אמאי הוו שניהם טמאים מספק הכי דהכא דעל אלו הב' נזירים שאנו דנים בהם אם נטמא או לא נטמאו אחד מהם בודאי נטמא וא"כ חשיב ממש כהוקבע איסורא ועם כל זה ברה"ר ספיקו טהור ועכצ"ל דהיינו טעמא דלא חשיב הוקבע איסורא בכה"ג לטמא אפי' ברה"ר משום דכלפי מאי דהוקבע איסורא ומסייע לטמא יש כנגדו איפכא חזקת הגוף דעד השתא בחזקת טהור היה ומוקמינן ליה אחזקתיה וכמו שמתבאר ממ"ש התוס' בפרק כשם לענין ספק ברה"ר דהקשו דאמאי איצטריך ללמוד מסוטה תיפוק ליה דמוקמינן ליה אחזקתיה דטהור היה יעו"ש וכיון דאיכא חזקה דטהור היא המנגדת לקביעות איסור דהחזקה מסייע לומר דטהור והוי תרתי דסתרן אהדדי הדבר להיות כספק שקול דלא הוקבע איסורא דספיקו מדרבנן וא"כ ה"ה הכא בחבית שנולד לו ספק טומאה אף דהוקבע איסורא באחת מן החביות דבכל אחד ואחד מהן איכא חזקת הגוף דבחזקת טהורה היתה עד השתא הוי כספק שקול ואינו אלא מדרבנן:

וראיתי להרב דברי אמת בקונטרס ט' (דף פה ע"ב) שחלק על מהרימ"ט ודעימיה דסבירא להו דבהוקבע איסורא בין בחייבי לאוין ובין בחייבי כריתות ספיקו אסור מה"ת והרב שם חלק ע"ז מדברי הר"מ דין י"א מהלכות שאר אה"ט הנזכר לעיל ולענ"ד אין מדברי הר"מ אלו לדחות דברי הראשונים דמלבד דיש לדחות כאמור דכה"ג דכל הני שכתב הר"מ לא חשיב קביעות איסור יותר ע"כ דמספק טמא אין ראיה דכיון דאיכא חזקת הגוף דטהור היא המנגדת לקביעות איסור חשיב כספק שקול וספיקו מדרבנן:

הן אמת דלפי סברת התוס' והר"ש דאוקמוה למתני' דחבית בספק ב' חביות וברשות היחיד א"כ אין קושיא לסברת הר"מ דהא ודאי אפילו הר"מ ע"כ אזיל ומודה דספק טומאה ברה"י ספיקו טמא מדאורייתא דהא אמרי' בפרק כשם (דף כח:) דילפי מסוטה דספק ברשות היחיד ספיקו טמא אלמא דמן התורה ספק טמא להחמיר ואם כן בדין חביות ברשות היחיד ספיקו להחמיר מן התורה אלא דיש לדחות לזה שהרי מהר"ם ן' חביב בקונטרס שבסוף כפות תמרים (דף לח ע"ב) דקדק מדברי הר"מ בטוב טעם דע"כ לדעת הר"מ דאפי' ספק דרה"י ס"ל דלא שייך למילף מסוטה אלא ספק הקרוב לודאי כגון ספק סוטה דאיכא רגלים לדבר דנסתרה ומוכח טובא דנבעלה וה"ה גבי טומאה כגון דהשרץ הוא קרוב לטהרות וכו' וה"ה כשהפילה נפל ודאי לבור והאהיל עליו אע"ג דהולדה ובהדלם מטויין שם הוא טמא מן התורה משום דהוה ספק קרוב לודאי בכה"ג שייך שפיר למילף מסוטה אבל בספק שקול טהור מן התורה אלא דחכמים החמירו ועשאוהו טמא ובכה"ג ספק דאורייתא לחומרא מדרבנן אפילו ברה"י עכ"ל יעו"ש וא"כ הכא דלכר כתבנו דבספק שקול חשיב אפי' בב' חביות א"כ לדעת הר"מ אפי' ברה"י אינו אלא מדרבנן ואף אם נאמר דכיון דודאי נגע שרץ באחת מהן אין לך רגלים לדבר גדול מזה ולא גרע משרץ הקרוב לטהרות דחשיב ספק קרוב לודאי אף דהתם נמי איכא חזקת הגוף דטהור היה עד השתא מ"מ אכתי י"ל דכיון דמאי דילפינן מסוטה הוא דספיקו טמא כודאי כההיא דסוטה א"כ אם יש ללמוד מהם באופן דשרץ קרוב לטהרות דבהכי מטמאינן ליה אבל ללמוד מהם בהא דחביות שדינן להיות שתיהן כדין תרומה תלויה מדאורייתא אין נלמוד מהם דכיון דמטעם דלא ילפינן מהתם אלא לטמא דבר שאפשר שיהיה טמא משא"כ בב' חביות שאין לנו כח לטמא שניהם דע"כ אחת מהן טהורה א"כ מאין לנו לומר דבאופן זה שניהם תלויות מן התורה כיון דמן התורה כל הספיקות הם מותרים מן התורה ולא ילפינן מסוטה אלא לומר דטמא בודאי הוא ובעלמא התוספות והר"ש שכתבו דשניהם תלויות מן התורה הוא משום דס"ל בעלמא דכל הספיקות אסורין מה"ת ומש"ה כיון דאי אפשר לטמא שניהם הוי שניהם תלויות מה"ת אבל לדעת הר"מ דכל הספיקות מדרבנן מנין לנו בענין טומאה דרה"י לעשות דין תלויה מדאורייתא כיון דאין אנו באים ללמוד מסוטה כי אם לטמא בודאי אבל לעשות הספק כדין תרומה תלויה לא ילפינן מסוטה ואפשר דכל דא"א לטמא כן כדין סוטה שניהם טהורות מן התורה שוב ראיתי דזה אינו דאף שכתבנו דלדעת הר"מ אפי' בב' חביות דאינו ידוע מי מהם נטמא ברה"ר טהור אף דהוקבע איסורא מטעם דאיכא חזקת הגוף המנגדת לקביעות איסור מ"מ ברה"י כה"ג דב' חביות לא שייך לומר הכי דכיון דמסוטה ילפינן דחדית לן קרא דחזקת הגוף דהעמד טהור אחזקתו לא אמרינן ברה"י דחשבינן ליה כאילו אין כאן חזקה א"כ בב' חביות אף דמסוטה לא שייך ללמוד כי אם ללמד טומאה בודאי ולא לטמא בספק מ"מ כיון דהא ילפינן מהם דחזקת הגוף ליכא ברה"י א"כ ממילא בב' חביות דהוקבע איסורא הוו תלויות מן התורה כיון דהא אית לן בעלמא דהוקבע איסורא ספיקו אסור מן התורה היכא דליכא חזקת הגוף המנגדת לקביעות איסור ועיין מ"ש התוספות בריש נדה (דף ב ע"א) ד"ה והלל כי אמר וכו' וא"כ כפי זה מתיישב נמי מתניתין שפיר לדעת הר"מ:

ועוד יש ליישב הא דמתניתין לדעת הר"מ דהא ככר נמנו וגמרו מהרימ"ט והפ"ח דלדעת הר"מ לא אמרינן דכל הספיקות מדרבנן כי אם למ"ד דאין חיוב אשם תלוי כ"א בחתיכה מב' חתיכות דהוקבע איסורא אבל למ"ד דאפילו בחתיכה אחת חייב אשם תלוי פשיטא דהוי מה"ת כיון דבחתיכה א' דהוי שקול חייב אשם תלוי ואמרינן בכריתות (דף יז ע"ב) דרבי אליעזר ס"ל דאפילו בחתיכה א' חייב אשם תלוי יעו"ש ואין כ"כ רחוק לומר דר' יהושע נמי קים לן שמעתין דס"ל כר"א דאפילו חתיכה אחת חייב אשם תלוי כיון דר"י בר פלוגתיה דר"א הוא ומדלא פליג עליה בזה ש"מ דס"ל נמי הכי וכיון שכן נמצא דס"ל בכל הספיקות אסירי מן התורה ואע"ג דלמאי דס"ד לומר במתניתין דטעמא דר"א משום דתרומותי כתיב ויש אם למקרא פריך מההיא דבגדו בה ולא פריך מהסכין עצמו דכיון דס"ל כר"א דאפילו בחתיכה אחת חייב אשם תלוי ע"כ ס"ל דיש אם למסורת כדאמרינן התם בכריתות דבזה תלוי פלוגתייהו יעו"ש מ"מ י"ל דמאי דלא פריך מהתם הוא משום דהא איכא לישנא אחרינא התם בכריתות דלאו משום דיש אם למקרא הוא מ"ד דבעינן חתיכה מב' חתיכות אלא משום דאפשר לבכר איסוריה

יעו"ש

השתא לא אשמועינן שמואל דדבר שאין מתכוון מותר והא אמר רב חייא בר אשי אמר רב הלכה כרבי יהודה ורב חנן בר אשי אמר שמואל הלכה כר"ש ורבי

ישו"ש ומש"ה פריך מדבר מגורל ספי: **שוב** ראיתי להרב בני יעקב בתשובות סי' ב' דק"פ פ"א שהקשה אמתניתין לסברת הר"מ וכתב וז"ל וסתמא קשה לדעת הר"מ וכו' א"כ בתרומה תלויה אמאי קאמר ר"י דלא בעי שימור הא כיון דספיקא הוא מדאורייתא טהורה היא ככל הספיקות דמדאורייתא לקולא ושמא אפשר לומר דשאני התם דגלי קרא תרומתי למימר דדוקא טהורה בודאי אבל תלויה לא עד כאן דבריו ולכאורה דבריו אינם מובנים במה שתירץ דשאני הכא דגלי קרא תרומתי וכו' דכיון דמן התורה לא משכחת לה תלויה דלעולם בכל ספק הוא טהורה הרי תלויה דמדרבנן היא אבל מן התורה מיהא בכלל טהורה היא ואיך שייך לומר דאתא קרא דתרומתי לשון יחיד למעט תלויה וכי אפשר לומר דאתא קרא למעט דבר שהוא מדרבנן וכיון דמן התורה לא מציא אופן זה דב' תרומות י"ל דמש"ה נקט קרא תרומתי לשון יחיד ואכתי קשה אמאי לר"י לא בעיא שימור ואם נאמר לכוונתו לומר דשאני הכא דמדשני קרא דקרינן תרומותי לשון רבים וכתיב תרומתי לשון יחיד והעיקר היא הטהורה דכתיב לשון יחיד עכצ"ל דבא למעט תרומה אחרת ואם בתרומה נמי אם נטמאה בספק טהורה היא ככל הספיקות א"כ למה שינה קרא המסורת מהמקרא ולא כתב המסורה נמי כמקרא לשון רבים כיון דאין שום אופן תרומה תלויה למעט אלא עכצ"ל דשאני ספק תרומה מכל הספיקות דספק תרומה טמאה אזלינן להחמיר מדאורייתא נמי ומשכחת לה נמי תלויה מן התורה ועל זה אתא קרא דמסורת למעט תלויה ואם זהו כונתו אכתי קשה דהתינח לייתב מאי דסלקא דעתך דס"ד לומר דפליגי בקרא דתרומתי אם יש אם למקרא או יש אם למסורת אבל למסקנא דמתני' דדחינן זה ומוקי פלוגתייהו בקרא דלך דר"י סבר הראויה לך דוקא מאי איכא למימר הא מן התורה תלויה נמי ראויה לך הויא ואמאי לא בעי שימור ובזה אין לומר דשאני הכא דגלי קרא דלך דמשמע דאיכא תרומה אחרת דאינה טמאה לגמרי ועכ"ז לא בעיא שימור ועל כרחך דבא למעט תלויה וש"מ דאיכא תלויה גבי תרומה מן התורה כדאמרינן במאי [illegible]

טומאת מת דכל הספיקות בין בטומאות בין במאכלות אסורות אינם אלא מדרבנן ועוד יש להקשות על הרב ב"י למה הקשה קושייתו על הרמב"ם ממאי דסלקא דעתין במתניתין דפליגי בקרא דתרומתי ולא הקשה מהמסקנא דמסיק דפליגי בקרא דלך הראויה לך ולפי מ"ש לעיל יש לתרץ דניחא ליה להקשות מהס"ד דלמסקנא יש לדחות כיון דמליצו דר"מ לענין חמץ מתיר לשרוף בשש תרומה טהורה עם טמאה אלמא דלענין זה מתכחינן דרבנן דכיון דעיקר קרא דלך לא אתא להכי אלא לתרומת חמץ בשעות דאורייתא מינה אמרינן דה"ה בחמץ דרבנן א"כ לר"מ ה"ה בתלויה דאף דאינו אלא מדרבנן לא קרינן בה הראויה לך כמו שביארנו לעיל:

וראיתי לרש"י בפ"ק דפסחים (דף טו ע"א) עלה דס"ד התם לומר דמאי ומדבריהם מדברי ר"א ור"י דאכית של תרומה שנשבר דפלוגתייהו דר"א ור"י בקרא דתרומתי אם יש אם למקרא או יש אם למסורת וצריך טעם אמאי נקט רש"י לעיקר פלוגתייהו מאי דקס"ד במתניתין מאחר דככר דתו במתניתין אוקמתא זאת ומסיק דפליגי בקרא דלך הראויה לך: **עוד** יש לעמוד במ"ש עוד רש"י שם ד"ה יניחנה במקום התורפה וכו' וז"ל אלמא שמעינן ליה לר"י דכיון דאינה ראויה אלא להדלקה יכול לגרום לה טומאה עכ"ל הצריך לעיונו וכראה מדברי רש"י דכתב דאינה ראויה אלא להדלקה דס"ל דתרומה תלויה ראויה להדלקה והוא תימה דכיון דדין תלויה שאין שורפין אותה כדין תרומה טמאה כיון דספק טהורה היא אם כן איך אפשר להדליק בה כיון דהדלקה היא שריפתה כדין תרומה טמאה וכיון דספק טהורה הוא הא קי"ל דתרומה טהורה לא ניתנה אלא לאכילה ושתיה וסיכה ולא להדליק כדמוכח במתני' בפ"ח דשביעית משנה ב' שביעית ניתנה לאכילה ולשתיה ולסיכה וכו' וכן בתרומה ובמעשר שני קל מהם שביעית שניתנה להדלקת הנר ואמרינן בירושלמי שם דמאי דמשמע דתרומה לא ניתנה להדלקה היינו תרומה טהורה דטמאה ודאי ניתנה להדלקה יעו"ש וא"כ כיון דטהורה לא ניתנה להדלקה א"כ בתלויה כיון דספק טהורה היא איך אפשר דמותר להדליק בה ולדידי עכצ"ל דטעות סופר נפל בדברי רש"י וצ"ל כן דכיון דאינה ראויה אפי' להדלקה וכו' וכונתו לומר דסברת ר"י דיכול לגרום לה טומאה הוא באופן זה שאינה ראויה לכלום אפי' להדלקה דאם היתה ראויה מיהא להדלקה לא היה אומר כן ר"י אלא דצריך להבין דכיון דר"י לאו מסברא קאמר לה אלא דייק לה מקרא דמדשני קרא המסורת מהמקרא דהמקרא נקט לשון רבים והמסורת לשון יחיד ש"מ דהמסורת אתא למעוטי דלא שייך אזהרה זאת דשמירה כי אם בתרומה טהורה ממש אבל לא בתלויה וא"כ דקרא ממעט תלויה אפי' אם נאמר דמותר להדליק בה מ"מ כיון דאינה ראויה לאכילה כטהורה הרי היא בכלל מיעוטא דקרא דתרומתי דהיינו טהורה ודאית אמרתי לך ולא תלויה וצריך לומר דס"ל לרש"י דר"י מסברא בעלמא הוא דס"ל הכי דמקרא דנקט לשון יחיד אין ללמוד כן דאיכא למימר דנקט קרא לשון יחיד מאחר דהכי הוא האמת דאינו אלא בתרומה אחת דהיינו הטהורה ולא הטמאה אבל בתלויה אכתי יש לומר דכיון דספיקא דאורייתא לחומרא אפילו בתלויה צריכה שימור מספק שמא טהורה היא ומאי דקאמר ר"י תרומתי כתיב הוא דוקא לסתור סברת ר"א דס"ל יש אם למקרא ובב' תרומות הכתוב מדבר אבל עיקר סברת ר"י הוא מסברא בעלמא דס"ל דמלתא דמסתבר הוא בתרומה שאינה ראויה לכלום לא שייך שימור דלמה ישמרנה מן הטומאה כיון דאין לה שום תיקון ומש"ה שפיר י"ל דאפשר דאם היתה ראויה להדלקה לא היה סברא לומר הכי כיון דסוף סוף היה יכול ליהנות ממנה ע"י הדלקה ועל פי זה י"ל קצת מה שהקשינו דאמאי נקט רש"י עיקר פלוגתייהו מאי דס"ד במתניתין דפליגי ביש אם למקרא כיון דהמסקנא לא הוי הכי די"ל דס"ל לרש"י דע"כ דלמאי דס"ד הכא בסוגיא דפסחים לומר כסברת ר"מ דס"ל דשורפין תרומה טהורה עם טמאה אפי' בשש דאיסורו מדרבנן הוא מסברת ר"י כהאי דתבית נ"ל דהכא נמי קס"ד כדס"ד במתניתין דפליגי ביש אם למקרא וכו' דבהכי אתי שפיר דכיון דמליצו דר"י ס"ל בתלויה דאינה צריכה שימור וס"ל כן מסברא דכל דאינה ראויה לכלום אין סברא לומר דצריכה שימור א"כ ה"ה באיסור חמץ דאף דאיסורו מדרבנן מ"מ סברא הוא דכיון דמדרבנן אסורה היא ולא חזיא לכלום דאין סברא שיהיה מוזהר בשמירתה כיון דבלאו הכי הולכת לאיבוד ולשריפה דכל דבר שאנו אומרים מצד הסברא אין אנו מחלקים בין איסור דאורייתא לאיסור דרבנן דהא קי"ל [קדושין דף נח:] דהמקדש באיסורי הנאה מדאורייתא אינה מקודשת ואמרינן דה"ה איסורי הנאה מדרבנן כדאמרינן בפרק כל שעה וכמו שכתב הרמב"ם בפרק ה' מהלכות אישות יעו"ש וה"ט דכיון דבאיסורי הנאה דאורייתא ה"ט דאינה מקודשת משום דלא מטי לה הנאה א"כ הוא הדין הכי נמי באיסורי הנאה דרבנן דהא לא מטי לה שום הנאה מחמת איסור דרבנן ואמרינן דאינה מקודשת כלל אפילו להחמיר וה"ה הכא דכיון דמכח סברא הוא ה"ה באיסור דרבנן אבל לפי המסקנא דמתניתין דר"י לאו מסברא קאמר לה אלא מקרא קאמר לה דלך הראויה לך דנראה דאי לאו דחדית לה קרא הכי הו"א מסברא דאפי' בתלויה דאינה ראויה שייך בה שימור וכיון דלא מכח סברא הוא אלא מקרא יש לומר דיש לחלק בין אינה ראויה מדאורייתא לאינה ראויה מדרבנן דבאינה ראויה מדרבנן כיון דמדאורייתא היא ראויה צריכה שימור להחמיר דאף דתקנת חז"ל לאסור חמץ בשש מ"מ אם אנו מחמירים להצריכה שימור אינו מעלה ומוריד לתקנתם (אם אנו מחמירים) דבכמה דברים אמרינן דכל דהדבר הוא גזרת הכתוב באיסור דאורייתא מחמרינן באיסור דרבנן וכההיא דכיסוי שהביא הרב בני יעקב בסי' הנזכר דף הנזכר יעויין שם דכיון דגזירת הכתוב דלא מיחייב בכיסוי כי אם בשחיטה הראויה לאכילה אמרינן דהיינו דוקא בשאינה ראויה לאכילה מדאורייתא אבל באסורה לאכילה מדרבנן חייב בכיסוי כיון דמדאורייתא קרינן ביה אשר יאכל וכ"כ הכא וא"כ אי הכא בסוגיא דפסחים סבירא ליה כמסקנא דמתניתין היכי קס"ד ללמוד הא דחמץ מדרבנן מדין תלויה דקאמר ר"י אלא ע"כ נ"ל דהכא נמי קס"ד כדקס"ד במתניתין זה נראה ליישב בדברי רש"י בדוחק לפי חומר הענין:

והנה במה שהקשו התוספות והר"ש במתניתין דחבית דאי מיירי ברה"י הרי ספיקו טמא ואי ברה"ר הרי ספיקו טהור ומש"ה אמרו דמתניתין מיירי בב' חביות שנטמאת אחת מהן ולא נודע איזה מהן כאמור לעד"ל דיש לאשכחת לה נמי בחבית אחת ומיירי שנולד בה ספק טומאה שנכנס בה אדם טמא וספק נגע בה או לא ונולד עוד ספק אחר שלא נודע ספק זה שנולד אם היה ברה"י או ברה"ר שלא נודע אם היו שלשה בני אדם בשעה שנכנס טמא זה וחשיב כרה"ר או לא היו ג' בני אדם והוי רה"י ובכה"ג למ"ד דספיקא דאורייתא לחומרא הוא מן התורה אף בספק כזה מן התורה אסור והשיבה תרומה תלויה דאין שורפין אותה דדוקא בספק הנולד ברה"י ודאי שורפין כיון דבודאי טמא הוא אבל בספק כזה דאפשר דלא היה ברה"י חשיבה כתלויה דאין לומר דבכה"ג אפי' למ"ד דכל הספיקות אסירי מה"ת הכא לא אסור מן התורה דכל דאיכא חזקה דהתירא לכ"ע אינו אלא מדרבנן כדין ספק קדושין דמוקמינן לה בחזקת פנויה והכא נמי מוקמינן לתרומה בחזקת טהורה דעד השתא היתה טהורה דנראה דהא ליתא דכיון דחדית לן קרא דילפינן מסוטה דספק ברה"י [טמא] בטלה חזקה זאת וחשיב כאילו אין כאן חזקת טהרה א"כ כיון דעיקר הספק הוא שמא היה ברה"ר הרי חשיב כאילו עיקר הספק הוא אי שייך בנדון זה חזקת טהרה או לא ואיך נאמר דמוקמינן לה בחזקת טהורה כיון דכפי זה מספקינן ליה כאילו הוא ודאי ספק ברה"ר ואינו כן דאיכא ספיקא דהיה ברה"י וכיון דבכל הספיקות מחמרינן מן התורה בהאי צד הוא להחמיר מ"מ בספק זה דשמא היה ברה"י לא מסגינן ביה כלל דאמרינן דטהור הוא כדין ודאי ברה"ר אלא ע"כ נ"ל דבספק זה אזלינן לחומרא ואמרינן דתרומה זאת דין תלויה יש בה דאין לומר דבכה"ג איכא ס"ס להקל דהא איכא ספיקא שמא ברה"ר היה ואת"ל ברה"י שמא

מעיקרא לא נגע בה הטמא דהא ליתא דספק השני אינו ספק כלל **דכל שנולד הספק** ברה"י לאו מטעם ספיקא מטמאינן לה אלא על כל ודאי דגזרת הכתוב דכל דברה"י חשיב כאילו נטמא בודאי וכדמוכח בפ"ק דנדה וכן מתבאר מדברי התוספות בפ"ח דנזיר (דף נז ע"א) בד"ה באומר וכו' שהקשו וז"ל וא"ת אם כן יביא כל אחד קרבן טומאה ודאי דכל ספק טומאה ברה"י שורפין עליה תרומה עכ"ל הרי דכתבו התוספות דחשיב ודאי טמא ומש"ה כתבו דהיו יכולין להביא כל אחד ואחד קרבן טומאה ולא חיישינן לחולין וגדולה מזו מתבאר מדברי התוספות בפ"ב דשבועות (דף יט ע"א) ד"ה הלך בראשון וכו' דס"ל דטמא שנטמא בספק רשות היחיד חייב על ביאת מקדש כטמא ודאי שכתבו וז"ל אי ברה"י מיירי בהא נמי חייב דספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא אבל הכא מיירי ברה"ר דמוקמינן ליה בחזקת טהרה עכ"ל וכן מתבאר ממה שפירש הרא"ש בפי' המשנה בפי"ב דפרה משנה ד' דתנינן התם המזה מחלון של רבים ונכנס למקדש ונמצאו המים פסולין פטור מחלון של יחיד וכו' חייב ע"כ כתב וז"ל פי' מחלון של רבים חלונות היו בנויות בכותלי העזרה ובהם היו נותנים האפר למשמרת ויש חלון מיוחד להזות על בני אדם שנטמאו בספק טומאה ברשות הרבים שאע"פ שהם טהורים מן התורה היו מקבלים הזאה לצאת מן הספק ואם אחר שהזה נכנס למקדש ונמצאו המים שהזה מהם פסולין פטור מקרבן דבלאו הכי היה פטור מן התורה מחלון של יחיד שהיו על ספק טומאה שאירע לו ברה"י חייב דטמא ודאי הוא עכ"ל הרי בפי' דס"ל כסברת התוספות וכ"נ מדברי הר"ש שם דמפרש למתני' דפרה כנזכר כפי' הרא"ש שהרי כתב מחלון של רבים מטומאה דספק רשות הרבים ונמצאו המים פסולין ואיגלאי שלא היתה הזאתו הזאה עכ"ל ולענ"ד אין ספק דכוונת דברי הר"ש הוא ע"ד פי' הרא"ש הנזכר וכנראה דהרב תוי"ט לא ראה פי' המשניות דהרא"ש ולכך כתב על דברי הר"ש שם וז"ל ונפלאתי מאד דאם כן הזאה נ"ל דספק טומאה ברה"ר טהור ועוד דאיך מחייבו בקרבן והא אין קרבן בא על ספק [illegible]

דאדם הנוגע במי חטאת שלא לצורך הזאה טמא כמ"ש הרמב"ם בפט"ו מהלכות פרה אדומה יעו"ש וכיון דמן הדין ספק טומאה ברה"ר טהור אדרבה ע"י הזאה הזאת מתטמא בטומאה ודאית דשלא לצורך הזאה היא ולא שייך להחמיר בזה ועיין ברפ"ה דמסכתא טהרות מ"ש הר"ש והרא"ש דר"ע ור"י ס"ל דבטומאת גברא דאיתיה בתקנתא בטבילה והזאה מחמרינן בספק טומאה ברה"ר ואפשר דמתניתין דפרה קאי כוותייהו ודוק. ומה שהקשה עוד דאיך מחייבו קרבן לא הבנתי קושייתו דמה שמחייבו קרבן הוא בחלון של יחיד שהוא על ספק טומאה ברה"י וספק טומאה ברה"י ספיקו טמא ודאי כמו שנראה בר"ש ובדברי התוספות דנזיר ושבועות כנזכר לעיל וכיון דחשיב כנטמא טומאה ודאית חייב קרבן אם נכנס למקדש בשגגה ומאי דהביא ממתני' דפ"ק דכריתות אין ענין לזה דהתם מאי דאמרינן במתני' דעל לא הודע דמקדש וקדשיו אינו חייב אשם תלוי דאשם תלוי אינו שייך אלא בחתיכה אחת מב' חתיכות והיינו אם היה לפניו בשר קדש ובשר חולין ואכל הטמא אחד מהם ואינו יודע איזה מהם אכל וכן טמא שנכנס למקום אחד ואינו יודע אם נכנס למקדש או במקום אחר הקרוב למקדש דאינו מוזהר עליו שלא ליכנס דבכה"ג אף דהוי כחתיכה מב' חתיכות אינו חייב אשם תלוי אבל בחיוב קרבן עולה ויורד דחייב המטמא מקדש וקדשיו בשגגה אינו ענין לזה דא"כ דאם נטמא בספק טומאה ברה"י דספיקו טמא חייב קרבן כיון דספיקו ודאי ממש הוא באופן דנמצינו למדין דדעת התוס' והר"ש והרא"ש הוא דגם לענין חיוב ביאת מקדש מי שנטמא בספק טומאה ברה"י חשיב ודאי וחייב דהא דספק טומאה ברה"י טמא לאו דוקא לענין שורפין תרומה על טומאה זאת אלא חשיב ודאי טומאה לענין עונשין ולפ"ד יש להביא ראיה לזה מההיא דאמרינן בפ' כסוי (דף כט ע"א) אמר רב גידל אמר רב דבר שיש בו דעת לישאל מהאי קרא נפקא והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל ודאי טמא הוא דלא יאכל הא ספק טמא וספק טהור יאכל אימא סיפא והבשר כל טהור יאכל בשר וודאי טהור הוא דיאכל הא ספק טמא וספק טהור לא יאכל אלא לאו ש"מ כאן שיש בו דעת לישאל כאן שאין בו דעת לישאל ע"כ ואם איתא דהא דאמרינן דספק טומאה ברה"י אין דינו כודאי אלא לענין שריפת תרומה וקדשים וכיוצא אבל לא לענין עונשים א"כ מאי קשיא ליה מדיוקא דקראי הא שפיר י"ל דדיוקא דרישא הכי הוי דודאי טמא איכא לאו דלא יאכל והאוכלו חייב מלקות הא ספק טמא ברה"י נהי דחשיב כודאי טמא וחשיב כבשר קדש שנטמא בודאי דניתן לשריפה מ"מ לענין מלקות מיהא אינו לוקה האוכל אותו כיון דסוף סוף ספק הוי וספק מלקות להקל ומש"ה כתב בסיפא דדוקא טהור ודאי יאכל הא ספק טמא איסורא איכא באכילתו אף דאינו לוקה וכיוצא לזה אמרינן בפ' י' יוחסין (דף עג ע"א) גבי מאי דאמרינן התם חמשה קהלי כתיבי וכו' ואב"א הכא נמי תרי קהלי נינהו ממזר בשתוקי ושתוקי בישראל מחד קהל נפקי לא יבא ממזר בקהל ה' ממזר וודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא וכו' ואב"א הכי נמי תרי קהלי נינהו וכתב רש"י ואב"א הכי נמי תרי קהלי נינהו כלומר להנך תרתי דרשות תרי קהלי אינטריכו ואי לא אייתר קרא לא הוה דרשינן ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ספק ממזר יבא אלא אמרינן בכל ספיקי איסור על וודאי אזהרת וודאי ללקות עליו ועל אזהרת ספק לאיסורא עכ"ל ואם כן ה"ה הכא בקרא דוהבשר אשר יגע בכל טמא י"ל הכי ומדדייק מקרא הכי ש"מ דספק רשות היחיד דספיקו טמא בשיש בו דעת לישאל הוא כטמא ודאי אפילו לעונשין וא"כ אי אפשר לומר דעל ספק טמא בא למעט דאינו חייב מלקות דלענין טומאה ברה"י לוקה אפילו על הספק וכן יש להביא ראיה דהא עיקר דין זה דספק טומאה ברה"י טמא מסוטה ילפינן לה דעשאה הכתוב כודאי נטמאה ואסורה לבעלה קודם השקאת מי הסוטה ולהחמיר עשאה הכתוב כודאי נטמאה אבל לא להקל וכמ"ש התוס' בפ"ק דיבמות (דף יא ע"א) ד"ה לרת סוטה וכו' יעו"ש וכתבו התוס' שם בדף זה ע"ב ד"ה מאי נסתרה נבעלה וז"ל וא"ת כיון דלא כתיב לאו בסוטה ספק אמאי אמרינן בסוטה דאם בא עליה בעלה בדכן לוקה וי"ל דלחומרא עשה הכתוב ספק כודאי כדפרישית לעיל עכ"ל וכדברים האלה כתב הרשב"א שם בחידושיו ליבמות יעו"ש הרי מפורש מדבריהם דלהחמיר עשה הכתוב זה כודאי אפילו למלקות וא"כ ה"ה לענין ספק טומאה ברה"י אף דדברי התוס' והרשב"א שכתבו דאמרינן בסוטה דלוקה אם בא עליה קשים הם דלכאורה לא מצאתי במסכת סוטה דבר זה והדברה התוס' בפרק כסוי (דף כח ע"א) ד"ה מה תלמוד לומר וכו' כתבו וז"ל י"ל הכתוב אוסרה קודם שתיה כאילו היא ודאי ואע"ג דליכא מלקות כדמוכח פ"ק דיבמות מ"מ לאו הבא מכלל עשה איכא וכו' עכ"ל הרי שכתבו בפירוש דליכא מלקות הפך ממ"ש ביבמות אבל עכ"פ למדנו מדבריהם ביבמות דלהחמיר אף לעונשין עשה הכתוב כאילו היא ודאי וכ"כ לענין ספק טומאה ברה"י ולמדנו מזה דדוקא להחמיר אבל לא להקל:

שוב ראיתי דענין זה אי ספק טומאה ברה"י חשיב כטמא ודאי לכל הדברים הוי פלוגתא דרבי הושעיא ורבי יוחנן בירושלמי בסוף פ"ח דפסחים וז"ל נזיר שנטמא בספק רה"י ואינו בפסח רבי הושעיא רבה אמר הנזיר מגלח רבי יוחנן אמר אין הנזיר מגלח דתנינן תמן כל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה חייבין עליה על ביאת מקדש וכו' האי דינו ספק רבי יוחנן אמר לאשה דפרקא רבי הושעיא רבה אמר הכן דהכא יחיד שנטמא בספק רה"י בפסח ידחה לפסח שני ר"י אומר משלחין אותו לדרך רחוקה וכו' לצבור שנטמאה בספק רשות היחיד בפסח ר"י אמר יעשו בספיקן רבי הושעיא רבה אמר יעשו בטומאה אף ר' הושעיא רבה מודה שיעשו בספיקן לא אמר רבי הושעיא רבה אלא לחומרין עכ"ל דנראה פשוט דכונת פלוגתייהו הוא דלר"י סבירא ליה דהא דספק רה"י ספיקו טמא אינו דינו כודאי טמא אלא כספק טמא דמאי דילפינן מסוטה הוא כי היכי דלא נימא דספיקו טהור כדין רה"ר דמוקמינן ליה בחזקתו דטהור היה אבל לעולם ספק טמא הוא ולא ודאי טמא ומש"ה אם נכנס למקדש בטומאה זאת פטור דספק נפשות להקל וכ"כ נזיר שנטמא בספק רה"י אינו מגלח ומביא קרבן טומאה דכיון דספיקא הוא הוי ספק חולין בעזרה ועל זה הביא ראיה מביאת מקדש דכשם דאינו חייב בביאת מקדש בטומאה זאת כ"כ אינו מגלח הנזיר בטומאה זאת וס"ל לר"י דאף דתנן בפ"ו דטהרות דעל ששה ספיקות שורפין את התרומה על ספק בית הפרס וכו' דנראה דספק טומאה ברה"י ספיקו טמא ודאי ומשום הכי מותר לשרוף אותה מ"מ סבירא ליה לר"י דלאו משום דחשיב טומאה ודאית התירו לשרוף תרומה דהא טומאת בית הפרס וכיוצא הוא מדרבנן ועם כל זה התירו לשרוף דתרומה תלויה דאינה ראויה לכלום אין איסור שריפתה מדאורייתא ומש"ה התירו לשרוף אפילו בספק טומאה ואפילו בטומאה דרבנן כדי שלא יבואו לידי תקלה אבל לעולם דלכל הדברים ספק טומאה ברה"י אינו אלא מספק ומש"ה הנזיר אינו מגלח וכ"כ יחיד שנטמא בפסח טומאה ברה"י אינו נדחה לפסח שני דאפשר דטהור הוא וחייב לעשות פסח ראשון וחייב כרת אם לא יעשה ולכן עושין תקנה לשלח אותו לדרך רחוקה כדי שלא יתחייב וכ"כ נמי צבור שנטמא בפסח בספק טומאה ברה"י עושין בספיקן דהצבור עושין בראשון מת"כ אם הם טהורין עושין כטהורין ואם הם טמאים הא צבור עושים בטומאה אבל הטמאים שהם טמאים ודאי אינם עושים לא בראשון ולא בב' בראשון אינם עושים דאפשר דהצבור טהורים ובב' אינם עושים דאפשר דהצבור טמאים וכל פסח הבא בטומאה עושים כולם בטומאה ואין שם פסח שני וגם מטעם זה אינם יכולים הצבור לעשות בכלים טמאים כי אם הכל בטהרה דדלמא הם טהורים באופן דלכל דבר דנין אותו כספק טמא זהו סברת ר"י אבל רבי הושעיא סבירא ליה הכל בתר איפכא דסבירא ליה דספק טומאה ברה"י ספיקו טמא דינו כודאי טמא לכל הדברים ומש"ה הנזיר מגלח וכ"כ יחיד בפסח נדחה לפסח ב' כדין טמא ודאי וצבור שנטמאו באופן זה עושין כולם בטומאה כלומר דאף היחידים דטמאים ודאי עושים עם הצבור בטומאה אלא דאזיל ומודה דהא דחשיב כודאי הוא להחמיר דהיינו דהיחידים הטמאים בודאי יעשו בראשון

[illegible]
אפילו לעושים ואם נטמא בספק רה"י ונכנס
למקדש חייב כטמא ודאי וכמ"ש התוספות בשבועות
וכתבנו שהוא סברת הרא"ש והר"ש בפי"ב דפרה אלא דק"ק לפי' שפירשו הר"ש והרא"ש במתני' דפרה
במאי דקתני המזה מחלון של רבים או מחלון של יחיד דאיך לא חשו לפרש מתניתין באופן אחר כפירוש
הרמב"ם וכיונא כי היכי דלא תקשי ממתני' לר"י דס"ל בירושלמי הנזכר דלא חשיב כודאי לחייב עליה
על ביאת מקדש דע"כ לר"י אין פירוש ממתניתין כן וכיון דלר"י אין הפירוש כן מנין לנו דרבי הושעיא
פליג נמי בהכי דפירוש מתניתין הוא ע"ד שפירשו הם כיון דאפושי פלוגתא לא מפשינן דאף דלענין
הלכה קי"ל כרבי הושעיא דרביה דר"י הוא ומש"ה פירשו מתניתין אליבא דהלכתא מ"מ כיון דלר"י ע"כ
אין פירוש המשנה כן מנין להם לפרש מתניתין כן לרבי הושעיא כיון דלר"י אין הפירוש כן וכ"כ קשה
על התוספות בריש פ"ח דנזיר שהקשו גבי ב' נזירים שנטמא אחד מהם דיביאו שניהם קרבן טומאה
כיון דספק טומאה ברה"י ספיקו טמא כודאי והביאו ראיה ממאי דתנן דשורפין תרומה שנטמאה בספק
טומאה ברה"י יעו"ש דכיון דלר"י בירושלמי דסבירא ליה דהא דספק טומאה ברה"י ספיקו טמא הוא
מתורת ספק עכ"ל כי היכי דלא תיקשי ליה משנה ערוכה דעל ששה ספיקות שורפין תרומה דליכא
ראיה משריפת תרומה דהא אפי' בטומאה דרבנן בטומאת בית הפרס קתני מתני' דשורפין התרומה
וע"כ דהאי טעמא דהתירו חכמים ז"ל לשרוף כדי שלא יבואו לידי תקלה כאמור וה"ה בספק טומאה
ברה"י ולאיתי להרב קרבן העדה בביאורו על הירושלמי בפ"ח דנזיר דעמד על דברי התוספות אלו דנזיר
לומר דאין ראיה מהא דשורפין תרומה בספק טומאה כיון דאפילו בטומאה דרבנן שורפין יעויין שם
ותמיהה איך לא הקשה להתוספות מהירושלמי הנזכר דכיון דלר"י עכ"ל דאין ראיה משם איך הביאו
התוספות ראיה זאת ומה גם דהירושלמי הנזכר דפלוגתא דר' הושעיא ור"י הביאו אותו בירושלמי
בסוף פרק ח' דנזיר :

איברא דלאיתי להרב קרבן העדה דבין בפסחים ובין בנזיר פי' עיקר פלוגתייהו דר' הושעיא ור' יוחנן
דפליגי בנטמא בספק ואינו ידוע אם הספק נולד ברה"י דספיקו טמא או נולד ברה"ר דספיקו
טהור דבהא פליגי בכל המחלוקות אבל בנטמא בספק ברשות היחיד ודאי לכ"ע כטמא וודאי דמי יעו"ש
ובאמת דסגנון לשון הירושלמי דקאמר נזיר שנטמא בספק רשות היחיד וכי האי לישנא נקט בכוליה
דמלתא קאמר נזיר שנטמא בספק ברשות היחיד מורה קצת כפירוש הרב ועל פי פירושו מינח ניחא מה
שהקשינו לפי' הר"ש והרא"ש במתניתין דפרה ולהתוספות דריש פ"ח דנזיר דלפי פירושם אדרבה מוכח
מהירושלמי דלכ"ע ספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא על צד הוודאי כשברתם אלא שנראה שאף
שנודה לו כפירושו מ"מ אכתי יש לתפוש עליו דאדמקשי לזו להתוספות דאין ראיה אמאי לא הביא ראיה
וסייעתא מהירושלמי אבל מ"מ לענד"נ דאין פירושו עולה יפה דאיך אפשר לומר הא דבנדון זה דספק
שנולד ואינו ידוע אם היה ברשות היחיד או ברשות הרבים ע"כ הוא כשאר ספיקות דאזלינן להחמיר
אבל אינו טמא בודאי וא"כ מאי טעמא דר' הושעיא דעושה אותו כודאי טמא דהא כיון דספק הוא אין
הנזיר מגלח דאפילו למאן דאמר דספק דאורייתא הוא מן התורה מ"מ איך יביא קרבן טומאה ושמא
הוא טהור ומביא חולין בעזרה וביחיד שנטמא כן בפסח למה ידחה לפסח שני מאחר דהוא ספק ולמה
לא נעשה לו תקנה לשלח אותו בדרך רחוקה כדאמרינן וגם בציבור שנטמאו כן בפסח אמאי יעשו אפי'
הטמאים ודאים בראשון כיון דהציבור אפשר שעושים בטהרה ואפילו אם נאמר דלמאן דאמר דספק
דאורייתא לחומרא איסורו מדאורייתא סבירא ליה לר' הושעיא דכיון דמן התורה מפני הספק הרי הוא
טמא הרי הנזיר ע"כ צריך שיביא מן התורה קרבן טומאה דבלאו הכי לא מצי להביא קרבן טהרה ולא
חשיב חולין בעזרה וכן ביחיד בפסח נדחה לפסח שני דכיון דמן התורה מפני הספק טמא הוא הרי הוא
בכלל איש איש כי יהיה טמא וכן צבור שנטמאו באופן זה דכיון דמן התורה ספיקן טמא חשיב כצבור
עושין בטומאה וכעין דוגמא לזה כתב הר"ן בתשובה סי' נ"ז לענין אין מתירין את הנדר עד שיחול
דאם מספקא לן לענין דינא אם חל הנדר היום או לא חל כי אם למחר דלמאן דאמר דספק דאורייתא
לחומרא מן התורה הוא כיון דמדאורייתא מיחייב היום מספק חל מהיום מקרי ויכול להתיר מהיום
יעו"ש מ"מ התינח לסברת האומרים דהוי מן התורה אבל לדעת הר"מ דכל הספיקות שהן מן התורה
ומדרבנן הוא דאסור א"כ מאיזה טעם חשיב ליה ר' הושעיא כטמא ודאי ודין זה דרבי הושעיא פסקו
הרמב"ם בפרק ז' מהלכות קרבן פסח וכתב וז"ל יחיד שנטמא בספק רשות היחיד כמו שיתבאר במקומו
הרי זה ידחה לפסח שני כשאר טמאי מת וצבור שנטמאו בספק רשות היחיד יעשו כולם בטומאה עכ"ל
ולדעת הרמב"ם עכ"ל דמפרש הירושלמי על הדרך שאמרתי דהכוונה הוא שנולד לו ספק טומאה ברה"י
דבכה"ג כיון דמדאורייתא ספיקו כודאי טמא הוא ויחיד נדחה לפסח שני והצבור עושים בטומאה אבל
אי מיירי דנולד לו ספק טומאה ולא נודע אי ברשות היחיד או ברשות הרבים הרי בכה"ג הוי כשאר
ספיקות דאינו אלא מדרבנן וא"כ אמאי היחיד נדחה דהא בטומאה דרבנן לא העמידו דבריהם במקום
כרת וכמ"ש הר"מ בפרק ז' מהלכות קרבן פסח דין ד' לענין טומאת בית הפרס דמדרבנן יעו"ש וגם
בצבור שנטמאו באופן זה אמאי עושין כולם בטומאה דמשמע דאפילו הטמאים בודאי עושים את הראשון
כיון דמן התורה חשיב כאילו הצבור עושים בטהרה דיחיד נדחה לפסח שני ואיך מפני הטומאה דרבנן
יעשו הטמאים ודאין בטומאה ויאכלו קרבן פסח בטומאה אלא דלייתב דברי הר"ש והרא"ש במתני' דפרה
ודברי התוספות דריש פרק ח' דנזיר אפשר לומר בדוחק דמפרשים הירושלמי על דרך שפירש הקרבן
העדה אלא דלפי שיטתו היה לאוי בהקשותו על דברי התוספות דנזיר אדרבה לסייעם מדברי הירושלמי
דנראה דסבירא ליה דודאי טמא חשיב מן התורה ומדברי הר"מ דהל' קרבן פסח אלו מתבאר יפה דמה
שנראה מדברי הר"ם בפי"ז מהלכות אבות הטומאה דספק רשות היחיד נמי הוא מדבריהם וכמו שנראה
מדבריו בפ"ט דהלכות טומאת מת דין י"ב נמי הוא ע"ד שביאר דבריו מהר"ם ן' חביב בקונטרס שבסוף
כפות תמרים שכתבנו לעיל דדוקא בספק שקול טהור מן התורה אפילו ברשות היחיד אלא דחכמים החמירו
ועשאוהו טמא ככל הספיקות אבל ספק הקרוב לודאי כגון ספק סוטה דאיכא רגלים לדבר דנסתרה ומוכח
טובא דנבעלה וה"ה גבי טומאה כה"ג דאיכא רגלים לדבר ספיקו טמא מן התורה אפילו לדעת הר"מ
דבהכי ניחא דברי הר"ם דפרק ז' דהלכות קרבן פסח דעכ"ל דמיירי באופן זה דאיכא רגלים לדבר
דספיקו טמא מן התורה ולא כמו שנראה מדברי הרב בתי כהונה ח"א בבית ועד דף ב' ע"ב ד"ה
אנכי הרואה וכו' דהר"ם סבירא ליה דכל זה דילפינן מסוטה לספק טומאה ברה"י אינו אלא אסמכתא
בעלמא יעו"ש וכיונא לזה נראה מדברי הרב בני יעקב בתשובה הנזכר שהקשה על סברת ר"מ ממשנתין
דבכורות ולא שת לבו דלפי מ"ש התוס' והרא"ש דמיירי בב' חביות שנטמא אחת מהם ולא נודע איזה
מהם הרי בכה"ג דאיכא רגלים לדבר דהא בודאי אחת מהם נטמא אפילו לדעת הר"ם כל שהיה ברשות
היחיד ספיקו טמא מן התורה ומדלא ישב באופן זה ש"מ דסבירא ליה ג"כ דדעת הר"מ אפילו ברשות
היחיד בכל גוונא ספיקו מדבריהם ולדידהו מה יענו לדברי הר"מ דהלכות קרבן פסח הנזכר לעיל דנראה
דעכ"פ אף לדעת הר"מ איכא גוונא בספק ברשות היחיד דספיקו טמא מן התורה ועכ"ל דיש חילוק
בין ספק שקול לספק קרוב לודאי דספק דקרוב לודאי ספיקו טמא מן התורה :

והנה אמרינן בירושלמי בפרק כילד צולין הלכה ז' וז"ל צבור שנטמא אחד מהם ואין ידוע איזהו ר'
זעירא אמר יעשו בטומאה תני ר' הושעיא יעשו בספיקן לא מסתברא אלא כהדא דתני רבי
הושעיא שלא לענוש ליחיד כרת עכ"ל ולאיתי להרב קרבן העדה שם ד"ה תני רבי הושעיא וכו' שרוצה
לדמות הא דהכא להדיא דצבור שנטמא בספק ברשות היחיד בסוף פרק האשה יעויין שם ולע"ד אין להם
דמיון זה עם זה כלל ועיקר דהתם כל הצבור נטמאו בספק ברשות היחיד וכיון שכן סבירא ליה לר'
הושעיא כיון דספק רה"י כטמא וודאי דמי הרי חשיב כאילו היו הצבור כולם טמאים ולפיכך יעשו בטומאה
דאפילו הטמאים ודאים יעשו בראשון משא"כ בנדון זה שנטמא אחד בודאי ולא נודע איזה הוא דאין לומר
הכי דאף דכולם בספק טמא זה הוא מ"מ עכ"פ אין כאן אלא טמא אחד והשאר טהורים ואין כאן
צבור עושים בטומאה כדי שנאמר שיעשו כטמאים ודאין נמי בראשון כיון דהספק אשר יש להסתפק בכל
אחד ואחד שמא זה הוא טמא אין אנו יכולים לומר דספיקו כודאי דהא מסוטה ילפינן ולא ילפינן אלא
מאי דאפשר שיהיה טמא וכמ"ש התוס' בהסיא דפ"ח דנזיר דמה"ט אין מביאין שניהם קרבן טומאה
דאי אפשר ליטמא כי אם אחד מהם בלבד ואפילו לפי פירושו שם דמיירי בנולד ספק ולא נודע אם ברשות
היחיד או ברשות הרבים דאפילו בספק זה אמר רבי הושעיא דיעשו בטומאה לא דמי לדהכא דהתם כיון
דכולם נטמאו בספק זה וספק דאורייתא לחומרא מן התורה הרי חשיב כאילו כל הצבור כולם טמאין
אבל הכא אף דכולם נכנסו בכלל ספק אבל האמת הוא דאין כאן אלא טמא אחד ולא עוד דהשאר טהורים
הם ואיך יעשו הטמאים ודאין בראשון כיון דאנן סהדי דבודאי אין כאן אלא חד טמא ולא עוד אם יבא
אליהו ויברר הדבר הרי ע"כ הבירור הוא שאחד בלבד הוא טמא אלא דמברר לנו מי הוא משא"כ התם
דאם יבא אליהו ויברר הדבר אם יברר שלא נטמאו הרי כלם טהורים ואם יברר שנטמאו הרי כולם
טמאים ומש"ה יעשו הטמאים ודאין מהם ועוד דאעיקרא דמילתא סברת ר' זעירא דקאמר הכא דיעשו
בטומאה הוא תמוה דהא אמרינן בריש פרק ח' דנזיר דמי שאמר לב' נזירים ראיתי אחד מכם שנטמא
ואינו יודע מי הוא אילו היה המעיד מהם דהו"ל ספק טומאה ברשות הרבים כולן טהורים דכל שיש
בשעת הספק ג' חשיב כרשות הרבים ולאו דוקא כשהפלגיי המעיד לא נכנס בכלל הספק דה"ה אם היו
ג' דכולם נכנסו בכלל הספק וכמו שמתבאר מדברי התוס' בפרק כ"ס (דף כח ע"ב) ד"ה ברשות הרבים
וכו' שהקשו מהסיא דג' נשים ישנות במטה אחת ונמצא דם תחת אחת מהן כולן טמאות דאמאי כיון

[illegible]

ורב חייא בר אבין מתני בלא גברי רב אמר הלכה כרבי יהודה ושמואל אמר הלכה כר"ש אלא הלכה כר"ש דברייתא :

מתני'

[illegible]
טומאה הא רשות הרבים הוו וכלם טהורים וא"כ מן
שייך לומר שיעשו בטומאה הא ספק טומאה ברה"ר
טהור ולזה י"ל דהא כתבו התוס' בריש נדה ד"ה והלל כי וכו' דהא דאמרינן גבי ב' נזירים דאם היו
ג' הוו רה"ר וטהורים היינו משום דכל אחד ואחד מוקמינן ליה בחזקת טהור וא"כ י"ל דדוקא בב'
נזירים דמשעה שנטמא אחד מהם לא הוכר מי מהניהם שנטמא ולעולם לא היה לו למי שנטמא חזקת טומאה
אלא חזקת טהרה ומש"ה מוקמינן ליה אחזקתיה אבל אם מתחלה הוכר מי היה הטמא ואחר כך נתערב
ולא ידעינן מי הוא לא אמרינן הכי דהא ליכא למימר דמוקמינן ליה אחזקת טהרה כיון דעל כל פנים
כבר הוחזק בטומאה במתחלה שהוכר שזה שנטמא וא"כ שנתערב לא פקע מיניה חזקת טומאה. וי"ל
דבאופן זה הוא נדון הירושלמי שאמר אחד לאיתי אחד מן הצבור זה זמן רב שנטמא למת והוא לא
הרגיש בטומאתו ובאותה שעה הכרתי אותו מי הוא ועכשיו שכחתי מי הוא דנמצא דחשיב כהוכר מתחלה
וא"כ נתערב דבכה"ג ליכא חזקת טהרה וכולם טמאים בספק אלא דאכתי קשה אמאי אנו אומרים
דכלם בספק טומאה הא י"ל דיחיד זה שנטמא בטל ברוב הצבור שהם טהורים ומן התורה כל הדברים
בטילי ברובא וכפ"ק דנזיר (דף יב ע"א) עלה דאמרינן האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם אסור
בכל הנשים שבעולם כתבו התוספות בד"ה אסור וכו' וז"ל וא"ת וכל העולם יאסרו ליטא נשים דשמא
זאת היא שנתקדשה על ידי שליח וכו' וי"ל דמדאורייתא אפילו הוא שרי ליטא דאזלינן בתר רובא וכו'
ואינו אלא קנסא בעלמא וא"ת וליהוי איסורא דאורייתא דהויא ליה קבוע וכל הקבוע כמחצה על מחצה
דמי וי"ל דלא אמרינן קבוע אלא כשהאיסור ניכר לעצמו וההיתר ניכר לעצמו אבל כשאין האיסור ניכר
לעצמו לא אמרינן קבוע עכ"ל ואם כן הכא פשיטא דאזלינן בתר רובא וכל אחד ואחד דבא להקריב
קרבן פסח ופורש עצמו מן הרוב אמרינן דכל דפריש מרובא פריש ועל כן מחזקינן ליה כטהור ואי
אפשר שיעשה בכלים טמאים ואם כן נמצא דכולם עושים באופן זה בטהרה ואם כן איך קאמר רבי
זעירא דיעשו כולם בטומאה :

איך שיהיה נחזור למאי דאתאן עלה דדבר הלמד מכל האמור דהא דספק ברה"י ספיקא טמא מן התורה
הוא שוודאי טמא כמו שהוא סברת ר' הושעיא בירושלמי וקי"ל כוותיה וגם לענין עונשין חשיב
כודאי כמ"ש התוספות בשבועות והר"ש והרא"ש במתני' דפרה וא"כ בנולד ספק טומאה ואינו ידוע אם
היה ברשות הרבים או ברשות היחיד ספק שקול הוא ולא שייך לומר דאיכא ספק ספיקא כיון דהספק
הב' שמא ברשות היחיד הוא ליכא ספק דכוודאי דמי אבל על כל פנים ליכא למימר דבאופן ספק זה
שייך למימר דספיקו טהור מטעם דמוקמינן ליה אחזקתו דטהור כדאמרינן בספק רשות הרבים דודאי
היה ברשות הרבים דא"כ מאי נפקא מינה מספק זה שאנו מסתפקים אם היה ברשות היחיד ומה יתן
ומה יוסיף לך זה אלא ע"כ צ"ל דכיון דאיכא ספק שמא היה ברשות היחיד אזלינן לחומרא כדין רשות
היחיד דלא אזלינן בתר חזקה ולאיתי להרב בתי כהונה ח"א בבית ועד דף א' בריש ע"ד דנראה דסבירא
ליה בפשיטות דבספק כזה אם היה ברשות היחיד או ברשות הרבים ספיקו טהור דדוקא ברשות היחיד
ודאי והכו דלא לוסיף עלה יעו"ש ולע"ד אינו נראה כן מטעם האמור באופן דלע"ד אפשר לומר דמתני'
דחבית של תרומה יש לאוקומה בענין זה :

והנה ע"פ מ"ש התוספות והרא"ש דמתניתין מיירי בנולד הספק בין ב' חביות ואינו ידוע איזה מהם
יש להבין מ"ש בירושלמי בפ"ק דפסחים הלכה ה' דאמרינן התם דלרבי מאיר תרומה תלויה חשיבא
כטמאה ומותר לשורפה אפילו בשאר ימות השנה ומחלק בירושלמי דהיינו דוקא בתלויה שאין דעתו
לישאל עליה אבל בתלויה דדעתו לישאל עליה חשיבא כטהורה ואסור לאבדה בידים ומייתי שם ברייתא
דתני כן תרומה תלויה שאמר טהורה היא הרי זו טמאה אם אמר אני מניחה ע"מ להשאיל עליה הרי
זה טהורה ע"כ והברייתא זאת הובאה בתוספתא סוף פ"ו דתרומות ועיין מ"ש הרב חסדי דוד בפי'
ועיין בספר קרבן העדה בירושלמי הנזכר וצריך להבין דאם אין בדעתו להשאיל עליה חשוב כטמאה
ומותר לשורפו מטעם דאינה ראויה לך אם כן בדעתו לישאל עליה חשיב כטהורה ואסור לאבדה בידים הא
כל עוד שלא נשאל עליה הרי אינה ראויה ואם אחר שישאיל עליה היא ראויה לאכילה הא אחר שאלה
הרי היא חולין ואין שם תרומה עליה ואנן בעינן הראויה לך בעודה תרומה ובעודה תרומה הרי אינה
ראויה לך דמה מעלה ומוריד מה שראויה לו אחר שישאיל עליה כיון דבאותה שעה חולין גמורין היא
אמנם לפי סברת התוספות והר"ש דלא משכחת לה תלויה אלא בדנפל הספק בין ב' חביות דלא נודע
מי מהיהם נטמא אתי שפיר דהא אם יבא להשאיל על החבית שנטמאת שאילו היה יודע שאירע
דבר זה של טומאה באופן זה דאינו ידוע איזה מהם נטמא דבהכי אינה ראויה לכהן כלל לא היה עושה
אותה תרומה ועי"י פתח זה מתחרט מעיקרו על מה שעשה אותה תרומה דאע"ג דקי"ל [נדרים סה:]
דאין פותחין בנולד היינו לעשות מן הנולד פתח כדי שיתחרט דודאי אינו מתחרט רק מן הנולד ואילך
אבל אם מתחרט מעיקרו אע"פ שעושה מכח הנולד מקרי חרטה ומתירין לו וכמ"ש מור"ם בעל המפה
בי"ד סימן רכ"ח בסעי' י"ג יעו"ש וכיונא לזה כתב מור"ם בסימן שכ"ג לענין חלה שאם נתערבה ואין
ק"א לבטלה אם לא אכל העיסה ישאל לחכם עליה ויתיר לו הנדר יעו"ש הרי אפילו דאינו מתחרט רק
מן הנולד שנתערבה עם כל זה מתירין לו ועכ"כ נ"ל דהיינו מטעמא דמתחרט מעיקרו מכח הנולד ועיין
מ"ש הט"ז שם והנקודות הכסף חלק עליו וסתר דברי הט"ז שם וא"כ ה"ה הכא דמתחרט מעיקרו מכח
הנולד שאירע שנטמא מספק ואינה ראויה לכהן וא"כ כשישאיל על חבית הטמאה במקום שהיא הרי
עקר הנדר מעיקרו וחזר להיות הטמאה לחולין ואחר שיתיר אין כאן ספק טומאה אלא ב' החביות יש
להם דין תרומה דאסורה לזרים דאע"ג דהאחת היא חולין מ"מ כיון שלא נודע איזה שתיהם אסורות
לזרים וצריך שיתן שתיהם לכהן האחת בדרך נתינה והאחרת יקח ממנו הדמים הואיל שכבר מפריש
תרומה אחרת על פירותיו ונותן לו דרך נתינה והכהן נוהג בב' החביות כדין תרומה דכיון דשניהם
ספק תרומה הרי מן התורה שניהם יש להם דין תרומה ולא מבעיא למאן דאמר ספק דאורייתא אסור
מן התורה אלא אפילו לדעת הר"מ דסבירא ליה דכל הספיקות מדרבנן הכא הויא מדאורייתא דהא
הוקבע איסורא דחד מהן היא ודאי תרומה ומחייב כחתיכה מב' חתיכות ועי' במתני' דפ"ח ממסכת
תרומה מ"ש גבי ב' קופות וכו' יעו"ש וא"כ כיון דב' חביות אלו יש להם דין תרומה מן התורה מן
הספק הרי מוזהר עליהם שלא לגרום להן טומאה דבכלל קרא דאני נתתי לך את משמרת תרומותי הוי
דהא שתיהם ראויות לאכילה לכהן ומוזהר על שמירתן וכיון דאחר השאלה יש להם דין תרומה הראויה
לך קרינן בהו א"כ אפי' קודם השאלה מוזהר על שמירתן הואיל ואי בעי מתשיל עליהן ומזו לכהן
הראויה לך קרינן בהו מכח דבידו להתשיל והויא ראויה לך דעל פי זה יש לדקדק במשנתין דמוקי
פלוגתא דרבי אליעזר ור"י במסקנא דר"י סבירא ליה הראויה לך בעינן וליכא ור"א סבר ראויה לך
היא הואיל אי אתי אליהו ויטהרנה ראויה היא ולפי האמור אמאי הוצרך הש"ס לומר טעמיה דרבי
אליעזר בדבר דלא שכיח ואמאי לא ניחא ליה לש"ס לומר דפליגי בפלוגתא דאיפליגו ר"א ור"י בעלמא
בפ"ג דפסחים [דף מו'] במתני' דכיצד מפרישין חלה בי"ט דר"א אומר לא תקרא לה שם עד שתאפה
ור"י אמר לא זהו חמץ שמוזהרין עליו וכו' ואמרינן בגמרא דבהואיל קא מיפלגי דר"א סבירא ליה
אמרינן הואיל ואי מתשיל ממוניה הוא ור"י ס"ל דלא אמרינן הואיל והכא נמי פליגי בהא דר"א סבר
אמרי' הואיל ואי בעי מתשיל עליה ואחר השאלה ראויה לך קרינן לה אף קודם שאלה מוזהר עליה
לשומרה אבל ר' יהושע לטעמיה דלא אמרי' הואיל ואין לנו אלא במה שהוא קודם שישאיל ולא קרינן בה
הראויה לך וי"ל והוא פשוט דמאי דהואיל ואתי אליהו היינו משום דפלוגתייהו
דר"א ור"י הוי בכל גוונא בין שהתרומה עדיין היא ביד ישראל ובין שהתרומה כבר באתה ליד כהן
ובעלמא ביד ישראל שייך טעמא דהואיל ובעי מתשיל אבל ביד כהן לא שייך זה דכיון דבאתה ליד כהן
לא מצי מתשיל עלה וכדאמרינן בנדרים (דף נט ע"א) יעו"ש :

איברא דלאיתי להרא"ש בפי' שם שכתב וז"ל והרא"ש פירש דלא מצי למתשיל עלה שהרי לא קרא
עליה הוא שם תרומה משמע דהכהן קאי אבל ישראל שהפריש מצי מתשיל עלה. וצריך לומר
לפירושו דאע"ג דיכול הישראל להחזירה לחולין הוי ליה דבר שאין לו מתירין דלא שכיח כלל שישאל
עליה אבל כל זמן שהיא ביד ישראל זמנין דלית ליה תבואה לאכול ומתשיל עלה ומתקן לה ואכיל לה
עכ"ל ולפי סברת הרא"ש קשה הכא דאמאי לא אמרי' דטעמא דר"א הוא מטעם הואיל ואי בעי מתשיל
דאפי' ביד כהן ישראל יכול להתשיל ואע"ג דלא שכיח מ"מ יותר שכיח זה מאילו אתי אליהו ומה גם דבכה"ג
שנטמא אחד מהם ואין הכהן יכול ליהנות מהם תלתא דשכיח הוא שילך הכהן אצל ישראל ויבקש ממנו
שיתשיל. ומסתמא הישראל עושה לנוו ומתשיל דניחא ליה שיהנה הכהן בתרומה שנתן לו דבהכי הוי
המצוה כתקנה וכיון שכן אמאי לא מוקי פלוגתייהו בהכי אי אמרינן הואיל או לא וכבר עלה בדעתי
לומר לייתב סברת הרא"ש ע"פ מאי דאמרינן בערכין (דף כג ע"א) גבי מתניתין דהמקדיש נכסיו והיתה
עליו כתובת אשה דאיפליגו ר"א ור"י ומסיק התם דהכא בשאלה בהקדש פליגי דר"א סבירא ליה כב"ש
דאין שאלה בהקדש ור"י סבירא ליה כב"ה דיש שאלה בהקדש יעו"ש ואמרי' בריש פרק ב' דנזיר (דף
כט ע"א) דלב"ש אין שאלה בהקדש ה"ה דאין שאלה בנזירות וכתב רש"י שם ד"ה דנזירות כהקדש
דמי כדכתיב קדוש יהיה גדל פרע וכו' וכ"כ התוס' שם ד"ה לאתשולי וכו' יעו"ש וכ"כ הרב בספר
א"ז לנזיר מהם שיטה יעו"ש וכיון דבנזירות מטעם דקרי ליה קרא קודש אמרי' דהוי כהקדש לב"ש ואין
שאלה בנזירות א"כ ע"כ ה"ה תרומה דבהמה קראי קרי ליה כמתנת קדש כדכתיב וכל זר לא יאכל קדש
בשגגה ויסף חמישיתו עליו וגו' וכן בקראי אחריני קרא הכתוב לתרומה קדש וא"כ י"ל דדינה כקדש
ואין

ואין שאלה בתרומה לב"ש וכ"כ לר"א דאמרי' בערכין דס"ל כב"ש ה"ה דסבירא ליה דאין שאלה בתרומה ומש"ה לא מוקי במתניתין דטעמא דר"א משום דהואיל ואי בעי מתשיל אבל שוב ראיתי והוא פשוט דהא ליתא דהא גבי חלה אמרי' דהיינו טעמא דר"א דלא יקרא לה שם עד שתאפה משום דסבירא ליה הואיל ואי בעי מתשיל ואם איתא דאין שאלה בתרומה ה"ה בחלה וע"כ צ"ל דלר"א תרומה איתיה בשאלה ואם כן אמאי לא מוקי במתניתין דטעמא דר"א משום דהואיל ואי בעי מתשיל הן אמת דצריך ליישב דמאמר דאמרינן בערכין דר"א סבירא ליה כב"ש דאין שאלה בהקדש אם כן ה"ה דסבירא ליה דאין שאלה בנזירות כיון דקראו הכתוב קדש וא"כ מ"ש תרומה דאף דנקראת קדש יש שאלה לתרומה ודוחק לומר דמ"ש בנזיר דלב"ש ה"ה נזירות ליתא בשאלה היינו לב"ש אבל ר"א לא סבירא ליה כב"ש אלא בהקדש ממש אבל בדבר אחר כנזירות ותרומה אף דנקראו קדש אין להם דין הקדש דזה דוחק דמאמר דר"א קאי כסברת ב"ש בדין אין שאלה בהקדש ועיניני הרואות דלא סבירא ליה כן אלא בהקדש ממש ולא בדבר שנקרא קדש מנין להו לסתמא דש"ס בההיא דנזיר לומר דסבירא ליה לב"ש דאין שאלה בנזירות מטעם שנקרא קדש כיון דאילו היה כן לא היה ר"א תופס סברת ב"ש לחלאין ובפרט לסברת התוספות ודעימייהו שכתבו בפ"ק דנדה (דף ז ע"ב) ד"ה שמותי וכו' דר"א מתלמידי ב"ש הוא ומש"ה קרו ליה שמותי וכמו שהביאו שם מהירושלמי דפ"ק דתרומות וטעות סופר נפל דאיתו בפ"ק אלא בפרק חמישי דתרומות ולע"ד כן יש לדקדק מהירושלמי דפ"ט דשביעית במשנה ט' עלה דקאמר ר"א במתני' ר"א אומר יכתנו לאוכליהם יעו"ש וכן מתבאר מהירושלמי שהביאו התוספות בבילה (דף לד ע"ב) ד"ה [illegible]

מתני'* [מג] הצורם באוזן הבכור הרי זה לא ישחט עולמית דברי רבי אליעזר וחכמים אומרים כשיולד מום אחר ישחוט עליו *מעשה בזכר של רחלים ושערו מדולדל ראהו קסדור אחד אמר מה טיבו של זה אמר לו בכור הוא ואינו נשחט אלא א"כ היה בו מום נטל פיגום וצרם אזנו ובא מעשה לפני חכמים והתירוהו ראה שהתירוהו הלך וצרם באזני בכורות אחרים ואסרום פעם אחת היו תינוקות משחקים בשדה וקשרו זנבות טלאים זה בזה ונפסקה זנבו של אחד מהם והרי הוא בכור ובא מעשה לפני חכמים והתירוהו ראו

התוספות בפ"ב דנזיר (דף יא ע"א) ד"ה דהוי מתנה וכו' דאע"ג דנזירות ליתיה ע"י שאלה יכול להתנות תנאי כיון דקרבנות הנזיר אפשר ע"י שאלה יעו"ש וכ"כ י"ל דאזלינן בתר הקרבנות לענין שאלה אבל לפי דברי התוספות ורש"י והסוגיא קשה מ"ש מתרומה:

איברא דראיתי להרב בצלאל ז"ל בנימוקיו למסכת ערכין (דף כג.) שכתב משם הרנב"ה ז"ל וז"ל בשאלה בהקדש קמפלגי כשהקדיש נכסיו גרש אשתו וגבתה כתובתה מהם אם יכול זה המקדיש לישאל על הקדשו לפני חכם ולומר אילו הייתי יודע שהיא יכולה לחזור ולגבות כתובתה מן ההקדש לא הייתי מקדיש ונמצא שלא היה קדש שהיה הקדש טעות ושמא היה מחזיר את אשתו והיו אוכלים הנכסים הלכך קסבר ר"א ידירנה הנאה כדי שלא יהא נשאל ור"י סבר אינו צריך להדירה שאין אדם יכול להשאל על ההקדש שאפי' יאמר על דעת כן לא הקדשתי אפ"ה הוי הקדש והקדש טעות הוי הקדש ב"ש כר"י ואין נשאלין וב"ה כר"א ונשאלין ולכך ידירנה עכ"ל הנה מלבד דפירושו בגמרא בפלוגתייהו דר"א ור"י קשה להולמו דאי מיירי הכא דאומר דהקדיש נכסיו מפני שנאת אשתו כדי שלא תוכל לגבות כתובתה דטעה לומר דהקדש מפקיע מידי שעבוד והשתא דידע דאין הדין כן הוי הקדש טעות ובטעם זה ישאל על ההקדש הא ממ"נ מה תועלת יש במה שידירנה הנאה דאי כל מה שהקדיש הוא שיעור כתובתה א"כ למה ידירנה הנאה הא שפיר יכול להחזירה ליהנות מהנכסים בלי שום שאלה כיון דמשעה שגבתה האשה כתובתה פקע קדושתייהו וחולין הוא ומותר הוא ג"כ ליהנות מהם ואי משום דיש נכסים יותר מכתובתה ואם ישאל עליהם יתבטל הקדש מהם א"כ מה תועלת במה שידירנה הנאה כיון דסוף סוף ישאל על הקדשו כדי ליהנות מהיתר על כתובתה ואם נאמר דלעולם אין בנכסים יתר על כתובתה וכ"ת דאם יחזירנה משאיל על הקדשו דבהכי יוצא ההקדש לחולין בלא שום פדיון גם זה דוחק דמשום דבר מועט דצריך לפדותו מדרבי אבהו כדי שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון צריך שידירנה הנאה מאחר שמן הדין אינו צריך פדיון וגם מלבד דאיך אפשר לומר דר"א כב"ה מאחר שאמרו בירושלמי הנזכר בכמה מקומות דר"א מתלמידי ב"ש הוא ושבתו בכל הדברים כב"ש יתר על כן דבפירוש אמרינן בירושלמי דנזיר גבי פלוגתא דב"ש וב"ה בפרק כל שעה הלכה א' שהביאו שם מתני' דערכין ואמרו בפירוש דפלוגתא דר"א ור"י פליגי בפלוגתא דב"ש וב"ה דר"א ס"ל כבית שמאי ור"י סבירא ליה כב"ה דנשאלין על ההקדש יעו"ש ומאחר דבירושלמי אמרו בפירוש כן מנ"ל להרנב"ה לפרש בש"ס דילן הפך דברי הירושלמי ואולי דגירסת הרנב"ה בסוגיא דערכין הוא גירסא אחרת דמפרש הש"ס ר"א כבית שמאי ור"י כב"ה ועפ"י נוסחא זאת פירש הענין וצ"ע:

[מג] **מתני'** הצורם אוזן הבכור הרי זה לא ישחט עולמית דברי ר"א וחכמים אומרים כשיולד בו מום אחר ישחוט עליו: **הנה** רש"י ז"ל כתב הצורם וכו' ובכהן קא מיירי וכן דקדק רש"י בפ' השולח (דף מד:) לומר כהן הצורם אוזן הבכור דמשמע דבישראל לא משכחת לה דין זה וצריך להבין דהא משכחת לה בספק בכור דקי"ל דאין הכהן יכול להוציא מידו דהמוציא מחבירו עליו הראיה וירעה עד שיסתאב ויאכלנו במומו בכה"ג אם הטיל בו מום להתירו לא ישחוט באותו מום דהא ודאי דכשם דאסור להטיל מום בודאי בכור ה"ה בספק בכור ככל דיני הספקות דקי"ל ספיקא דאורייתא לחומרא וכן ראיתי להרב בצלאל ר"י שהביא פי' הרנב"ה על מתניתין וכתב וז"ל הצורם עסקינן בין בכהן בין בישראל כהן בבכור ודאי וישראל בספק בכור דנאכל לו במומו עכ"ל וצריך טעם אמאי רש"י לא פי' כן וא"ל דכיון דבכולא שמעתא דידן מוכח דדין זה דלא ישחוט במום זה אינו אלא קנסא דרבנן כאשר יבא לפנינו א"כ י"ל דרש"י ס"ל בעלמא כדעת הר"מ דס"ל דהא דאמרי' ספקא דאורייתא לחומרא אינו אלא מדרבנן דהחמירו לאסור הספק דמן התורה כל ספק שריא רחמנא וכיון דמן התורה בספק בכור מותר להטיל בו מום אם עבר אדרבנן והטיל בו מום אין סברא לומר דקנסינן ליה שלא ישחוט דלא קנסו אלא בדעבר אדאורייתא בבכור ודאי וזה לא משכחת לה בישראל והרנב"ה ז"ל ס"ל כדעת החולקים על הר"מ דס"ל דאיסור הספקות הוא מן התורה ומשום הכי אפי' בספק בכור קנסינן ליה או דאף דס"ל כדעת הר"מ מ"מ ס"ל דאפי' באיסורא דרבנן קנסי' ליה:

שוב ראיתי למהרימ"ט בח"ב בי"ד סימן א' שכתב דדעת רש"י דכל הספקות אסורין דבר תורה וכן כתב הפר"ח בכללי הס"ס ומכריע כן מדברי רש"י בכמה דוכתין יעו"ש וכיון שכן ה"ה גבי ספק בכור וא"כ אכתי צריך טעם אמאי דקדק לומר דמיירי בכהן דוקא כיון דבישראל נמי משכחת לה בספק בכור וכ"כ משכחת לה אפילו בודאי בכור בישראל וכגון ישראל שירש בכור ודאי מאבי אמו כהן בזמן הזה דלא חזי להקרבה דפשיטא דשלו הוא ואי הטיל בו מום קנסינן ליה: **והנה** כתבו התוספות במתניתין בד"ה ומי קנים וכו' וז"ל כולה שמעתא מוכחא דצורם אוזן של בכור קנסא וכו' וא"ת דבספרי בפרשת ראה תניא לא תאכל כל תועבה ר"א אומר מנין לצורם אוזן של בכור ואכל ממנו עובר בלא תעשה ת"ל לא תאכל כל תועבה אלמא דמדאורייתא [אסור] וי"ל דבסמוך (דמשיבא) [אסמכן] ליה קנסא לרבנן דסברי כאחרים דדרשי התם בפסולי המוקדשין הכתוב מדבר או בביטול בשר בחלב ואין לאסור שחיטה על אותו מום משום לא תאכל כל תועבה כמו בשר בחלב וכלאי זרעים ומעשה שבת דיש לחלק עכ"ל בדברי התוס' לא נתבאר מה שיש לחלק אבל הרב כ"י הביא לדברי הרא"ש ז"ל שכתב ככל דברי התוספות אלא שסיים וז"ל ואין לאסור שחיטה על אותו מום מלא תאכל כל תועבה כמו מעשה שבת וכו' דממעט התם קדשים שנעבדה בהם עבירה מדכתיב ומיד בן נכר לא תקריבו את אלה אלה אי אתה מקריב אבל אתה מקריב קדשים שנעבדה בהם עבירה עכ"ל ודברי הרא"ש הוא דגרים כגירסת הספרים שכתבו התוס' בפרק כל הבשר (דף קטו ע"א) ד"ה תורה וכו' שכתבו דאית ספרים דגרסי השתא לגבוה שרו להדיוט מבעיא ולגבוה מנ"ל דשרו דכתיב ומיד בן נכר וכו' ומתבאר מדברי התוס' דע"כ אין ללמוד מהאי קרא דאלה דממעטו לגבוה אלא בעלי חיים שנעבדה בהם עבירה וא"כ משום הכי אסרינן מקרא דלא תאכל כל תועבה בשר בחלב וכיוצא כיון דאינן בעל מום אבל במטיל מום בבכור דבעל מום הוא שפיר יש ללמוד מקרבן דנעבדה בו עבירה דמותר לגבוה וכ"ש להדיוט דאף דבעל מום אסור לגבוה מ"מ אין האיסור מצד דנעבדה בו עבירה אלא משום דבע"מ דאפי' נפל מאליו אסור לגבוה וא"כ לגבי הדיוט דבעל מום מותר משום דנעבדה עבירה אי אפשר לאסור דאפי' לגבוה מותר להדיוט מבעיא ואפשר דלזה כיוונו התוס' הכא במ"ש שיש לחלק והתוספות בחולין בדף הנזכר ד"ה כל שתיעבתי וכו' הקשו ואם תאמר צורם אוזן בכור ליתסר אפילו גרמו עובד כוכבים וי"ל דהכי רחמנא קדשים שהוממו כצבי וכאיל א"כ אינו דבר מתועב עכ"ל ונראה דהוצרכו לתי' זה כדי ליישב ג"כ לפי גרסא האחרת והיא גרסת רש"י שם אבל לפי גרסת קצת ספרים שהביאו התוס' שם ד"ה תורה יש ליישב עפ"י האמור · הן אמת דאפי' לפי גרסת רש"י אפשר לומר דלך זה דאין לאסור מטיל מום בשחיטה מהאי טעמא כיון דעכ"פ הך דרשא דדרשינן בקרא דמיד בן נכר וכו' דאתה מקריב קדשים שנעבדה בו עבירה אף דהכא בחולין לפי גרסת רש"י לא הביאוה מ"מ בפרק עגלה ערופה (דף מו ע"א) מייתי לה דאמרינן התם דאיכא תלתא קראי ללמד דקדשים לא פסלי להו עבודה מהקרבה ואחד מהם האי קרא דומיד בן נכר וכו' דדרשינן אלה אי אתה מקריב אבל אתה מקריב קדשים שנעבדה בהם עבודה ועבדינן צריכותא דאצטריכו דאי הוה כתיב חד קרא הוי אמינא דווקא עבודת היתר אבל אם עבד בו עבודת איסור כגון בשבת או כלאים בשור וחמור אימא לא צריכא ואי הוה כתיב זה הו"א דוקא כשעבד בהם בעודן חולין אבל עבד בהם כשהן קדשים אימא ליתסרו צריכא הרי דעכ"פ ילפינן מהאי קרא דקדשים שעבד בהם עבודה אע"פ שנעבדה בהם עבירה דעבר על לאו דלא תעבוד בבכור שורך ואפי' עבד בו עבודת איסור דשבת או דכלאים דבשור וחמור עם כל זה אינו נפסל לגבוה ומותר בהקרבה וא"כ ממנו נלמוד להדיוט דבעלי חיים אינם נאסרים להדיוט מפני שנעבדה בהם עבירה דהשתא

לגבוה מותרים להדיוט מבעיא ומאי דלא מצי הש"ס בחולין אמאי דפריך חורש בשור ובחמור ליתסרו דמטעם זה הותרו מק"ו דלגבוה נמי משום דלפי גירסת רש"י מאי דפריך הש"ס אין הכוונה לומר דליתסרו השור והחמור כמו שפי' התוס' לפי אותה גירסא דקצת ספרים דלפי גירסת רש"י מאי דפריך הש"ס הוא דליתסרו הזרעים והדישה כמ"ש רש"י שם וא"כ לענין הזרעים ודישה אין ללמוד ממאי דמותר לגבוה דלא הותר לגבוה אלא בע"ח וע"כ לא הקשו דליתסרו השור וחמור כיון דאיכא ק"ו לגבוה מותר ועיקר הקושיא מזרעים ודישה הוא דאי אפשר ללמוד מגבוה וא"כ לענין המטיל מום אי אפשר לאסור מקרא דלא תאכל כל תועבה ובעיקר דברי התוס' דחולין דהקשו וא"ת צורם אוזן דבכור ליתסר אפי' גרמו עובד כוכבים וכו' יש לעמוד דהא מכולה שמעתין מוכח דדין זה דמטיל מום קנסא הוא ובפרט דאמרינן דאם מת לא קנסו בנו אחריו ואם איתא דמדאורייתא הוא מלאו דלא תאכל כל תועבה א"כ אפי' בנו אסיר ליה וע"כ צ"ל דסוגיין דעלמא בבכורות דלא קי"ל כר"א דספרי אלא כאחרים דדרשו קרא לפסולי המוקדשין וכמ"ש התוס' במתניתין וא"כ הכא בחולין ממ"נ מה היתה כוונתם להקשות אי כוונתם להקשות אעיקרא דמלתא בסוגיין דבכורות דאמאי לא אסרינן מהאי קרא דומיא דבשר וחלב א"כ למה הקשו מגרמו עובד כוכבים הא אפי' בגרמו ישראל והבעלים עצמם איכא לאקשויי הכי דאמאי אמרו דאסור מדרבנן משום קנס ולא אמרו דאסור מדאורייתא דומיא דבשר וחלב אלא ע"כ צ"ל דעיקר קושייתם הוא על סברת ר"א בספרי דס"ל דמהאי קרא ילפינן דאסור לשוחטו במום זה דכיון דדרים מהאי קרא כן אמאי אם גרמו עובד כוכבים מותר הא בבשר וחלב אפי' אם בשלו עובד כוכבים או קטן אסור מקרא דלא תאכל כל תועבה כמ"ש [illegible]

כאחרים דבפסולי המוקדשין הכתוב מדבר ודוקא כשגרמו הבעלים משום קנסא אסרינן ליה משא"כ גרמו עובד כוכבים אבל לר"א דדרים ליה לענין בכור פשיטא דאפי' גרמו עובד כוכבים אסר רחמנא דומיא דבשר וחלב וזה כלע"ד בכוונת הרא"ש ולא לומר ח"ו דאישתמיטתיה משנה שלימה בפרק כל פסולי המוקדשין דקתני דכל שגרם עובד כוכבים לדעתו אסור שלא לדעתו מותר כמ"ש הרב פ"ח בי"ד סימן ס"ד יעו"ש וגם מה שהקשה להרב עוד שם וז"ל אני תמה עליו שהרי מדברי התוס' מתבאר שסוברין כדעת רש"י דאפי' שלא בא בעבירה אסור מאמר שתיעבתי לך ולפיכך הקשו דאפי' גרמו עובד כוכבים ליתסר עכ"ל לענ"ד י"ל דמ"ש הרא"ש הכי רש"י חולק על זה הכוונה לומר דלענין צורם אוזן בכור דלפי מה שתירצו התוס' דאם צרם העובד כוכבים מותר אפילו לר"א משום דילפינן מקרא דכצבי וכאיל ע"כ רש"י חולק ע"ז שהרי בפי' החומש הביא ב' הדרשות דילפינן מקרא דלא תאכל כל תועבה צורם אוזן בכור ובשר וחלב דמשמעות נראה דס"ל לרש"י דשניהם שוין דאפי' שלא בא בעבירה אסור דומיא דבשר וחלב דאם איתא היה לו לפרש ולומר דיש חילוק ביניהם דבשר וחלב אפי' שלא בא בעבירה וצורם אוזן בכור הוא דוקא שבא בעבירה ומדלא חילק ש"מ דס"ל דשניהם שוים דלא כהתוספות דס"ל דצורם אוזן בכור הוא דוקא בבא בעבירה: **והנה** על מה שדחה הרא"ש דאין ראיה מקרא דכצבי וכאיל דהיא כשנפל בו מום מעצמו מיירי כתב הפר"ח דאינו מחוור כלל דלא מסתבר לפלוגי מדאורייתא בין נפל מום מעצמו להטיל עובד כוכבים דהא בבניהם לא נעשה עבירה ותדע דהא דבשר וחלב אף אם נתערבו מאליהם ע"י בישול אסורים באכילה עכ"ל:

ולעד"נ דעיקר חילוק הרא"ש הוא לחלק דבמום הנופל עליו מאליו בידי שמים דלא היה שום בריה גורמת בנפילת המום בכה"ג לא מיקרי מתועב אבל ע"י עובד כוכבים או אפילו ע"י איזה גרמא מאיזה אדם נפל בו מום מקרי מתועב ומה שהביא מבשר בחלב הא בבשר בחלב לא משכחת לה לעולם שיתערבו ויתבשלו בידי שמים דלעולם אי אפשר שיתערבו כי אם ע"י גרמא דאיזה אדם שהכניס החלב אצל קדירת בשר או בהפך ונתגלגל ונתערבו זה בזה אבל בלא שום גרמא דבן אדם אי אפשר בעולם משא"כ במום דאפשר שנעשה לו מום בלא שום גרמא כי אם בידי שמים וכה"ג דבידי שמים דעל ידי חולי נעשה לו מום מיירי קרא דכצבי וכאיל וא"כ נמצא דבכל גוונא שאנו אוסרין בב"ח אנו אוסרין נמי בנפילת מום בלבד כשהמום נעשה לו בידי שמים דאופן זה לא משכחת לה בב"ח ואולם זו היא שקשה דברי התוספות דפרק קמא דתמורה גבי הא דאמר רבא התם כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד וכו' שהביא הפר"ח שנראה כדבריו ולענ"ד יש קצת ראיה לסברת התוספות והפר"ח מהא דאמרינן בפרק כל הבשר (דף קטו ע"ב) כשורה זו שנה רבי לא תאכלנו בבשר בחלב הכתוב מדבר או אינו אלא באחד מכל האיסורין שבתורה לא ולמד מי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן דבר הלמד מענינו במה הכתוב מדבר בב' מינין אף כאן בב' מינין ע"כ דמדהביא רבי קרא אחרינא לאיסור בבשר בחלב אלמא דלא ס"ל דרשא דלא תאכל כל תועבה דדרים רב אשי כל שתעבתי לך הרי הוא בבל תאכל והוא הדין בצורם אוזן בכור דלא נפקא ליה מהאי קרא וא"כ מנ"ל לומר דקרא דלא תאכלנו דגבי פסולי המוקדשין שנפדו בבשר בחלב הכתוב מדבר מטעם דבר הלמד מענינו אדרבה עפי הוי דבר הלמד מענינו אי אמרינן דבפסולי המוקדשין עצמן הכתוב מדבר דדוקא בנפל להם מום מעצמם התיר הכתוב באכילה כצבי וכאיל אבל בנעשה בידים בא הכתוב להזהיר לאסור באכילה ומדלא ניחא ליה לרבי לומר הכי ש"מ דסברא הוא דכיון דאם נפל מאליו כבר התירו הכתוב ה"ה דאף נעשה בידים אי אפשר לאוסרו וא"כ ע"כ קרא לאיסור בשר בחלב הוא:

ויש לדחות דלעולם רבי ס"ל כר"א דדרים מלא תאכל כל תועבה לצורם אוזן בבכור אלא דכיון דצורם אוזן הוא דוקא בידי אדם אבל בנפל עליו מעצמו מותר א"כ הו"א דה"ה בבשר בחלב דאם נתערבו מאליהם מותר דומיא דמטיל מום וע"כ קרא דלא תאכלנו דגבי פסולי המוקדשין דרים ליה לבב"ח דבכל גוונא אסור אפילו נתערבו מאליהם דלפסולי המוקדשין אי אפשר לומר דאתא קרא דהא התיר קרא בנפל מאליו ובמטיל בידים הרי איכא קרא דלא תאכל כל תועבה אבל אין הכי נמי דאי לא הוי דרים רבי קרא דלא תאכל כל תועבה לצורם אוזן ודאי דהוה דרים קרא דלא תאכלנו לפסולי המוקדשין עצמם לאסור כמטיל מום בידים דאינו כ"כ רחוק לחלק בין מאליו להטילו בידים:

והנה אגב אורחין ראיתי בספרי דדרים קרא דלא תאכלנו לרבות בשר בחלב כמו שדרש רבי כנזכר: **והדבר** קשה דהא רבי דרים הכי משום דס"ל דקרא בפסולי המוקדשין מיירי ויליף לה מדבר הלמד מענינו דבמה הכתוב מדבר בב' מינין וכו' אבל להספרי דדרים פסוק דכי ירחיב וכו' בבשר תאוה של חולין כמו שמתבאר התם וכמ"ש רש"י בפ"ב דחולין (דף כח ע"א) יעו"ש וא"כ מנ"ל לדרוש דלאו דלא תאכלנו מיותר הוא לאסור בשר בחלב ולא לאיסור אחר כיון דענין בשר בחלב אינו דבר הלמד מענינו וי"ל דתנא דספרי ס"ל כר"מ דאמרי' בפ"ק דנדה (דף ט ע"א) דלר"מ דם נעכר ונעשה חלב ויליף לה מדכתיב מי יתן טהור מטמא ובפ"ק דמכילתין (דף ז ע"ב) אמרינן דהיתר חלב חידוש הוא שחדשה תורה כיון דדם נעכר ונעשה חלב ותחלתו היה דם וחייב כרת ועכשיו הוא מותר יעו"ש וא"כ ענין בשר בחלב דבר הלמד מענינו הוא דהא קרא באזהרת דם קא משתעי ועל זה הזהיר לא תאכלנו דאע"ג דחלב לבדו הותר ויצא מאיסור דם מ"מ בתערובת בשר בחלב לא תאכלנו:

ונחזור לדברי הפר"ח דעוד תמה על דברי הרא"ש במה שהקשה על הר"מ דהלכות בכורות שכתב דקנסא דרבנן הוא דלע"ע מהספרי דדבריו תמוהים דסברת הר"ם מבואר בש"ס וכס"ד התם באופן שהרא"ש לא דק כלל וכו' לפי שנעלם ממנו מתני' וגמרא דבכורות בלי שום ספק ותמה עכ"ל ובעניי לעניות אף דלפי פשט דברי הרא"ש וקיצור דבריו נראה דודאי דבריו תמוהים והאמת כדברי הפר"ח מ"מ אפשר להליץ קצת בעד הרא"ש דכבר כתבנו דהרא"ש בהיות כי לא נעלם ממנו סוגיא דבכורות על פי זה הוא שהקשה על דברי התוס' דפרק כל הבשר דמדלא הקשו אלא על גירומו של עובד כוכבים ולא הקשו דהא אמרינן דקנסא הוא אפילו גרמו ישראל ש"מ דאליבא דר"א הקשו כאמור וא"כ איך אפשר שיקשה על הר"מ שכתב שהוא קנס כיון דזה הוא בידינו מן הגמ' אבל נראה דכוונתו להקשות על הר"מ שכתב כן לענין בכור ועיניו הרואות שכתב בר"פ ח"י מהלכות פסולי המוקדשין וז"ל כל קרבן שנאמר שהוא פסול בין שנפסל במחשבה בין במעשה בין שאירע בו דבר שפסול כל האוכל ממנו כזית במזיד לוקה שנאמר לא תאכל כל תועבה מפי השמועה למדו שאין הכתוב מזהיר אלא על פסולי המוקדשין וכן קדשים שהוטל בהם מום האוכל מהם כזית לוקה הרי הם בכלל כל תועבה וכו' עכ"ל הרי דפסק הר"מ דהטלת מום הוי בכלל לאו זה וא"כ איך כתב גבי בכור דאינו אלא מדרבנן ולא קס"ד להרא"ש לומר דיש לחלק בין מטיל מום בקדשים למטיל מום בבכור דקס"ד דלאחרים דפליגי אר"א בספרי ואמרו בפסולי המוקדשין הכתוב מדבר ס"ל דלא משתעי קרא במטיל מום כלל ואפי' במטיל מום בקדשים דלא משתעי קרא אלא בפסולי המוקדשין דהיינו בקדשי מזבח שנפסלו במחשבה או במעשה וכיוצא אבל במטיל מום לא הזהיר הכתוב וא"כ הוא סותר הספרי אם פסק הר"ם כאחרים א"כ לא היה לו לפסוק דין הטלת מום בקדשים כלל ומדפסק דין מטיל מום בקדשים ש"מ דפסק נמי כר"א דדרים מנין לצורם אוזן בבכור וכו' וס"ל דאחרים לא פליגי אר"א אלא דבאו להוסיף דקרא בפסולי המוקדשין משתעי נמי ולפיכך פסק ב' האופנים הן בקרבן שנפסל באחד מן הפסולין והן כשנפסל ע"י מום וא"כ כיון דפסק כר"א מנ"ל לחלק בין בכור למטיל מום במוקדשין לומר דבבכור אינו אלא מדרבנן ובקדשים הוא מן התורה כיון דר"א עיקר דרשתו בבכור ועפ"י דס"ד דהרא"ש הכי תמה על הר"מ ולבסוף תירץ בעד הר"מ ס"ל דפליגי ר"א ואחרים ופסק כאחרים דהכוונה לומר דלר"א דאפי' מטיל מום בבכור הוא בכלל האזהרה אבל אחרים ס"ל דמטיל מום בבכור אינו בכלל לאו זה דבפסולי המוקדשין הכתוב מדבר וע"כ אין כוונתם לומר דקרא לא מיירי כלל במטיל מום אפי' במוקדשין כי אם קרא משתעי בקדשים שנפסלו במחשבה וכיוצא דהא לפי מאי דיליף מג"ש דתועבה תועבה מקרא

דלא

ראו שהתירוהו הלכו וקשרו זנבות בכורות אחרים ואסרו זה הכלל כל שהוא לדעתו אסור שלא לדעתו מותר : גמ' בעא מיניה ר' ירמיה מר' זירא צורם אוזן הבכור ומת מהו לקנוס בנו אחריו לדידיה קנסו רבנן והא ליתא או דלמא לממוניה קנסו רבנן והא איתיה ופשטי לה לדידיה קנסו רבנן לבריה לא קנסו רבנן וכן בכוון מלאכתו במועד והמוכר עבדו לעובד כוכבים ומת לא קנסו בנו אחריו דהכין אסקינן לכל חדא מינייהו בדוכתיה כדכתוב בהלכות פרק

דלא תזבח לה' אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום כל דבר רע וגו' ע"כ יליף נמי כי תועבה מקרי בעל מום כדכתיב התם וא"כ לסברת אחרים הכתוב מדבר בין בפסולי המוקדשין שהוטל בהם מום ובין שנפסלו מחמת דבר אחר ובהא פליגי ר"א ואחרים דלר"א הא דהטלת מום הוא אפי' בבכור ולאחרים אם הטיל מום בבכור לא אסיר מדאורייתא דלאו זה לא נאמר כ"א במטיל מום בקדשים ונראה דהיינו טעמא דיש לחלק בין בכור לקדשים דבשלמא קדשים דאלים קדושתייהו דאפי' אם נפל בהם מום אכתי בקדושתייהו הם עומדים והנהנה מהן קודם פדיון מועל ואפי' אחר פדיון אכתי נשאר בהם קצת קדושה לענין גיזה ועבודה וא"כ כיון דחמיר קדושתייהו י"ל דכמו שאסר הכתוב בגיזה ועבודה ואפי' אחר פדיונן כמו כן אסר הכתוב אפי' באכילה כל שהוטל המום בידים ולא נפל מאליו ומה גם דבקדשים יש בדמיהם צורך גבוה דבדמי הפדיון מביא קרבן אחר ואם יתיר הכתוב בהטלת מום בידים לפעמים יטיל מום בידים או יגרום להטיל מום ע"י אחר כדי להרויח לפדותו פחות משוויו דאף דלכתחלה צריך לפדותו בשוויו מ"מ בדיעבד אם פדאו פחות משוויו פדוי מן התורה אלא דמדרבנן חייב להשלים וכמ"ש הר"מ בפ"ט מהל' ערכין דין ח' יעו"ש אבל בכור דתיכף שנפל בו מום הרי יצא לחולין ולא נשאר בו צורך גבוה כלל דמומו זהו פדיונו אף דאסרו הכתוב בגיזה ועבודה לא החמיר עליו לאוסרו באכילה נמי אפילו דהוטל המום בידים דשאני קדשים דחמיר קדושתייהו ואיכא צורך גבוה בדמיהם וכיוצא לזה חלקו התוספות בזבחים (דף עה ע"ב) ד"ה הפדו לי וכו' יעו"ש ועוד יש לחלק דשאני בכור דכיון דעיקרו הוא מתנה לכהן חלף עבודתו אין סברא לומר דאסרו הכתוב מפני שהוטל מום בו בידים כיון דהוי ליה פסידא לכהן דצריך שימתין עד שיפול בו מום אחר ואפשר שלא יפול מום לעולם עד שימות ויפסיד הכהן דאף דאם הכהן הטיל מום הוא עצמו בידים להתירו מתורת קנס ראוי לקונסו מ"מ היינו מדרבנן אבל אם אנו אומרים דאיכא איסור לאו מן התורה אי אפשר שיהיה מתורת קנס אלא מטעם כל שתעבתי לך וכיון שכן כל שהוטל מום בו בידים אפילו בלא פשיעה ודעת הכהן כ"א ע"י עובד כוכבים וכיוצא הוא אסור וכשלא פשע הכהן סברא הוא דלא אסרו הכתוב עליו להפסיד לכהן מתנתו וכיון דלא אפשר לאוסרו בכל גוונא אף בדפשע הכהן לא אסרו דמן התורה אי אפשר לאסור אלא בכל גוונא דהוטל בידים וכמ"ש התוס' בפ"ק דתמורה כנזכר אלא דלסברת אחרים דפסק הר"מ כוותם ע"כ צ"ל דאף דבמוקדשין שנפל בהם מום ופדאן התיר הכתוב לאכול כצבי וכאיל היינו דוקא בנפל מום מעצמו בידי שמים בלא גרמא דשום אדם ושום בריה משא"כ בהוטל בידים או גרמא כמו שיפרשנו לדעת הרא"ש שהקשה להתוס' דחולין זה נלע"ד ליישב קצת דברי הרא"ש כדי שלא לעשותו כטועה ואף דהוי דוחק גדול בדבריו ומ"מ ליישב דברי הר"מ דהל' בכורות ודהלכות פסולי המוקדשין דנראה דסתרי אהדדי הדרך הנכון בעיני הוא ע"ד האמור דהר"מ פסק כאחרים דפליגי אר"א וס"ל דיש לחלק בין בכור לשאר קדשים כאמור וראיתי להרב בני יעקב בנימוקיו על הר"מ דבפי"ח מהל' פסולי המוקדשין בדין הנזכר כתב וז"ל דברי רבינו צ"ע ממ"ש בפרק ב' דהל' בכורות גם צ"ע למה לא מנה לאו זה בפי"ט מהל' סנהדרין בכל הלאוין שלוקין עליהם והיה אפשר ליישב דלא ליסתרו דבריו שיש לחלק בין זמן הזה לזמן בית המקדש קיים עכ"ל הנה מ"ש לחלק בין זמן הזה לזמן בית המקדש חילוק דמסתבר הוא דבשלמא בזמן שבהמ"ק קיים המטיל מום הוא פשיעה גדולה דהא בידו להקריבו ויקטיר האימורין ובהכי יכול לאוכלו ולמה יעבור עליו יכול על מגן כ"א דוקא להבריחו מעל גב המזבח וכגון דא ודאי דמן הראוי הוא לאוסרו עליו כיון דדבר זה הוא להכעיס משא"כ בזמן הזה דאי אפשר להקריבו ואדרבה י"ל דהטיל מום זה כדי שלא יבא לידי תקלה ושיוכל לשוחטו אבל לענ"ד זה אינו מן הישוב דא"כ אמאי לא ביאר דבריו הר"מ בהל' בכורות לאמר דהיינו בזמן הזה אבל בזמן בהמ"ק לא הוי קנסא ואפילו לבנו אסור ועוד דאם לאו זה דלא תאכל כל תועבה קאי על בכור שהטיל בו מום מנין לנו לחלק ולומר דלא מתמצי קרא אלא בזמן הבית כיון דהא קי"ל דלא דרשינן טעמא דקרא ולעולם אמרינן גזירת הכתוב הוא ולא שנא ועוד דאי אמרינן דבזמן בהמ"ק איכא לאו זה הוא אפילו לא הטיל אותו בידים דאפילו ע"י עובד כוכבים וקטן אסור כמו שהוא לענין בכ"א וכמו שנראה מדברי הר"מ בדין זה דהל' פסולי המוקדשין דנקט בלשון וכן קדשים שהוטל בהם מום דמשמע דאפילו לא הטילו אותו הבעלים מדלא קאמר שהטיל בהם מום והוטל ע"י עובד כוכבים אפי' בזמן שביהמ"ק קיים אין טעם לאסור כיון שהוא לא היה פושע בדבר באופן דלענד"נ שהעיקר ליישב סתירת הר"מ הוא כדרך האמור שיש חילוק בין בכור לשאר קדשים ומ"ש עוד דצ"ע דלמה לא מנה לאו זה בהלכות סנהדרין אני תמיה עליו איך לא ראה שהרב הביאו שם בסימן כ"ג האוכל מפסולי המוקדשין והיינו לאו זה דלא תאכל כל תועבה דכולל לכל פסולי המוקדשין שהופסלו ע"י מחשבה או מעשה או ע"י מום דהכל נכלל בשם פסולי המוקדשין :

והנה לענין הלכה דהמטיל מום בבכור אסור לשוחטו דבר פשוט הוא דמשום קנס אפילו אם מכרו או נתנו לאחר אסור לשוחטו דאם איתא דלאחר לא קנסו כמו בנו נמצא דלא חשיב קנס כלל דהא בידו למוכרו או ליתנו דאהנו מעשיו ליהנות ממנו בלא מום אחר וכיוצא לזה אמרינן בירושלמי בפרק ד דשביעית עלה דמתני' שדה שנטייבה וכו' לא תזרע למוצאי שביעית ר"א בשם ר"י טייבה ומת בנו מותר לזורעה טייבה ומכרה אסור לזורעה וכו' עכ"ל הרי דמשום קנס הלוקח נמי אסור ונראה דה"ה הכא וה"ה מתנה דהמקבל מתנה אסור דמתנה חשוב כמכר דהא מתהני הנותן בטובת הנאה של המקבל וכמ"ש הר"ן בנדרים (דף מז ע"א) ד"ה והוי יודע וכו' גבי מתני' דנותן לבניו ולאחיו יעו"ש וא"כ ה"ה הכא דכיון דנהנה בטובת הנאה הכי אהנו מעשיו דאי הוה יהיב ליה בעודו תמים לא היה לו כ"כ טובת הנאה ואולם נראה פשוט דאם מכרו בדמים מועטים שיעור מה ששוה המוכר בכור תם שמוכרו בזול דבהכי אין לו הנאה מהמום מותר הלוקח לשוחטו במום זה כיון דבלא"ה היה יכול למוכרו וכמו כן נראה פשוט דאם ישראל שנולד לו בכור בזמן זה והפיל בו מום וא"כ נתנו לכהן כמצותו דאין הכהן אסור לשוחטו דלמה יקנסו לכהן כיון דאיהו לא עבד איסורא וגם ישראל הנותן אינו נהנה בנתינה זאת כי אם קיום המצוה ובין שיהיה נותנו לו בלא מום ובין נותנו במום מקיים המצוה ואפשר דלזה כוון רש"י במתני' שכתב הטורם וכו' ובכהן מיירי כאשר כתבנו בכת"ש אמיר"ה די"ל דבא לשלול זה דלא מיירי בישראל שהטיל מום וא"כ נתנו לכהן דבכה"ג לא קנסינן ליה כיון דהוי קנס לכהן לא לישראל :

ויש לחקור אם עבר ושחטו בדיעבד במום זה אי קנסינן ליה שלא יהנה מהבשר ולא יוכל לאכול הבשר או אפי' למוכרו או ליתנו לאחר שיאכלנו דאפשר שלא קנסו אלא שלא ישחט על מום זה וימתין עד שיפול בו מום אחר דבהכי ליכא פסידא דאפשר שיפול בו מום אחר וישחטנו אבל אם עבר ושחטו דאם קנסינן ליה שלא יהנה ממנו מפסיד הכל ולהפסיד הכל לא קנסו דכיוצא לזה אמרינן בירושלמי בפ"ד דשביעית טייבה ומכרה אסור לזרעה עבר וזרעה מותר שלא גזרו אלא על הגדר שהוא יכול לעמוד בו עכ"ל הרי שאמרו דלענין קנס שקנסו שלא לזורעה היינו לכתחלה אבל בדיעבד אם זרעה הוא עצמו הפירות מותרים שלא להפסיד ממנו הפירות דאפשר דה"ה הכא דאם עבר ושחטו הבשר מותר שלא גזרו להפסיד ממונו או דלמא הכא גבי בכור אפילו בדיעבד אם שחטו אסור ויש להביא ראיה דאפילו בעבר ושחטו אסור ליהנות ממנו ממה שכתב רש"י בפרק עד כמה (דף כט ע"ב) גבי מתני' החשוד על הבכורות אין לוקחין ממנו בשר צבאים וכו' שכתב וזה לשונו החשוד על הבכור כגון החשוד להטיל מום בבכור עד כאן לשונו מתבאר מדבריו שאינו מפרש מתני' על דרך דנראה מפי' הר"מ דחשוד דמתני' הוא שהוא חשוד למכור בשר בכור תם בחזקת בשר חולין כמו שנראה מדברי הר"מ בפ"ג מהל' בכורות הלכה א' יעו"ש אלא דרש"י ס"ל דלעולם דאינו חשוד למכור בשר בכור תם בחזקת חולין אלא שחשוד להטיל בו מום ושוחטו על מום זה ומוכר הבשר לאחרים ואם איתא דאם עבר ושחטו מותר ליהנות בו אמאי אסרו לקנות ממנו הן אמת דיש לעמוד בפירוש רש"י דכיון דדין זה אינו אלא קנס שקנסו למטיל מום מדרבנן ופשיטא דלאחרים מותר דהא אמרינן דלא קנסו בנו אחריו ומן הדין אם מכר לאחרים הם יכולים לשוחטו או אם מכר להם אחר שחיטה מותרים לאוכלו אלא דמשום קנס דידיה אסרינן ליה ללוקח ממנו א"כ איך החמירו כ"כ בקנס זה לאסור אפי' בספק דאף דזה חשוד להטיל מום מ"מ זה בבשר אשר לוקחים ממנו אינו יודע על צד הודאי שהוא מבשר בכור שהוטל בו מום דאפשר דמעיקרא בשר זה אינו מבכור ואם תמצא לומר הוא מבכור אפשר שנפל לו מום מאליו ולא הטילו בידים והרי איכא ס"ס ובאיסור קנסא דרבנן למה החמירו כולי האי דאפי' בשר צבאים דאדום הוא ומחלף בבשר עגל אסרו לקנות ממנו והא בבשר צבאים איכא תלתא ספיקי דאפשר דהוי בשר צבאים ממש ואף דרש"י גבי בשר צבאים כתב וז"ל שאדום הוא וכו' זימנין דמזבין עגל בכור תם ואומר שבשר צבי הוא דנראה מדבריו דכיון דחשוד להטיל מום חשדינן ליה דמוכר נ"כ בכור בלא הטלת מום ע"כ צ"ל דמ"ש בכור תם ר"ל שהיה תם והטיל עליו מום דתלתא דפשיטא הוא דאם חשוד להטיל מום שעובר על לאו (דוקא) אינו חשוד לשחוט קדשים בחוץ דבכרת הוא וכמו שמתבאר בפרק עד כמה (דף ל ע"א) גבי מתניתין החשוד על השביעית וכו' דהחשוד על איסור קל אינו חשוד על איסור חמור ובפרט דהכא כיון דבידו לעשות בו מום ולא יעבור על איסור כרת לא חשדינן ליה דלא שביק התירא ועביד איסורא וכמו שכתבו התוס' שם בד"ה באתריה דרבי יהודה וכו' יעו"ש וכמו כן קשה על מה שכתב רש"י במה שאמרו בגמרא שם שאינן עבודים הא עבודים זבנינן אם איתא דבכור הוא לא הוה עבד ביה הכי אי שמעו ביה רבנן ומפסדו ליה מיניה וז"ל שמעו רבנן דבכור תם הוא וטעון קבורה ומפסדו ליה מיניה עכ"ל ואי בכור תם דקאמר הוא על דרך האמור שהטיל בו מום א"כ אמאי כתב דהפסד הוא דטעון קבורה הא בכה"ג דהטיל בו מום אף דקנסו שלא לאוכלו ושלא ליתן מ"מ מפקיר אותו לאחרים ואחרים מותרים לאכול מהבשר וליהנות מהעורות דלאחרים לא קנסו ולעולם דלא בעי קבורה והוה ליה למימר דהפסד הוא דמפסיד הממון דע"כ יבואו אחרים ויהנו ממנו ואפשר דאפילו הפסד גמור לא יהיה לו דהא יכול למוכרו בזול כשיעור מה ששוה המוכר בכור תם אי דבזמן הזה יכול למכור בכור תם אי כדאמרינן בפ"ק דתמורה וכיון דבלא הטלת המום היה יכול ליהנות כשיעור דמים אלו נמצא דלא נהנה מהטלת המום ולא אהנו מעשיו כמ"ש לעיל ואי ס"ל לרש"י דמתניתין מיירי בחשוד על הבכור בשתים הן דמטיל מום בו וכן דשוחט בכור תם בלא מום וע"ז פי' כן א"כ למה במתניתין לא פי' כי אם החשוד להטיל מום ולא עוד :

ואפשר לומר ליישב דברי רש"י דס"ל לרש"י דמתני' דהכא אתיא כר"א דספרי דס"ל דקרא דלא תאכל כל תועבה היא אזהרה לטורם אוזן בכור דאסור באכילה וס"ל לרש"י דסברת ר"א לאו בדרך אסמכתא הוא כמ"ש התוס' במשנתין בתירוץ הב' אלא דרשא גמורה היא ומדאורייתא אסור וזה פשוט דלר"א דלאו משום קנס הוא אסור בין לו ובין לבנו ובין לאחרים ומשו"ה החמירו הכא בחשוד להטיל מום לאוסרו אפילו על הספק לאחריני כיון דאיסור תורה הוא וספיקא דאורייתא לחומרא ואע"ג דהכא איכא ס"ס לומר דשמא זה שמוכר עכשיו אינו מבכור כלל ואת"ל הוא מבכור אפשר שהוא מבכור בעל מום שנפל בו מאליו ובפרט שאסרו אפילו בבשר צבאים י"ל דדבר זה שאסרו בס"ס הוא בדרך קנס ומשו"ה כתב רש"י בהסיא דשמעו ביה רבנן ומפסדי ליה דהיינו משום דטעון קבורה משום דלר"א דאסור באכילה מן התורה גם אסור בהנאה דכל מקום דכתיב לא תאכל אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה כדאמרינן בפ' כל הבשר לענין בשר בחלב א"כ ע"כ טעון קבורה ואע"ג דהכא הוי ס"ס כיון דאסרוהו רבנן אפילו בס"ס מדין קנס החמירו נמי דיהא כודאי בכור שהוטל בו מום וצריך קבורה ומאי דהוצרך רש"י לדחוקיה נפשיה לאוקמא מתני' כר"א ולא ניחא ליה לפרש כפי' הר"מ דבחשוד למכור בשר בכור תם ממש בחזקת חולין האי טעמא דדייק במתני' דקתני החשוד על הבכור סתם ולא קתני כדתנן לקמן גבי תרומה דקתני הכי החשוד להיות מוכר תרומה לשם חולין אין לוקחין ממנו אפילו מים ומלח דברי ר"י ר"ש אומר כל שיש בו זיקת תרומות ומעשרות אין לוקחין ממנו עכ"ל ואם איתא דהכא מיירי באופן זה אמאי לא קתני החשוד למכור בכור תם בחזקת חולין וגם דאי מיירי כסברת הר"מ איך סתם לן תנא דאין לוקחין ממנו כי אם בשר ועורות וכיוצא מדברים שיש בהם זיקת בכור והיינו כר"ש גבי תרומה ומאי זה טעם הכא סתם לן תנא כר"ש ולקמן גבי תרומה מייתי פלוגתא דר"י ור"ש אשר ע"כ ס"ל דמתני' אתי כר"א דספרי וס"ל דע"כ לא קנים ר"י גבי תרומה דאפילו מים ומלח אין לוקחין ממנו כי אם באיסור תרומה דחמיר דזר שאכל תרומה חייב מיתה בידי שמים וכ"כ אי מיירי מתני' בחשוד לשחוט בכור תם דהוי איסור חמור דחייב כרת כדין שוחט קדשים בחוץ דודאי לר"י חשיב כדין תרומה דראוי לקונסו דאפילו מים ומלח אין לוקחין ממנו אבל אי מיירי בחשוד להטיל מום בבכור דאינו אלא איסור לאו אינו כ"כ חמור דאפי' ר"י מודה דדוקא בדבר שיש בו זיקת בכור אין לוקחין ממנו ואם כנים אנחנו בדרך זה בדברי רש"י נמצא דאין ראיה מכאן לדידן דקיימא לן שהוא משום קנס שלא ישחטנו במום לומר דאפילו אם עבר ושחטו קנסינן ליה :

וראיתי להש"ך בי"ד סי' ש"ג ס"ק ב' שכתב בפשיטות וז"ל דחכמים קנסוהו לדידיה ולא לבנו ולפי"ז נראה דאם שחטוהו בדיעבד הבשר מותר לאחרים עכ"ל נראה דס"ל בפשיטות דאפילו עבר ושחטו לעצמו אסור אלא דלאחרים מותר אלא דיש להקשות בדבריו דאמאי לא ביאר דהא דמותר לאחרים לאו שמותר למוכרו לאחרים או ליתנו לאחרים בדרך מתנה דא"כ נמצא דהוא עצמו נהנה בהטלת המום ואין היתר לאחרים כי אם במוכרו להם בזול שיעור מה ששוה המוכר בכור תם אי דבהכי אינו נהנה המטיל המום או שמפקירו לאחרים ועוד דמנ"ל להרב בפשיטות דאפילו עבר ושחטו לעצמו אסור כיון דאפשר דאחר שחיטה דיש לו הפסד לא קנסוהו כמו שמצינו בירושלמי לענין שביעית דאמרינן דאם עבר וזרעה דהפירות מותרים לו כאמור ואף דמדברי רש"י בהסיא דחשוד על הבכור נראה כן מ"מ יש לדחות כדבר האמור ואכתי מידי דספיקא לא נפקא שמא מדמינן לה לההיא דשביעית ובמשנתין פשטו בעיא דאם קנסו בנו אחריו מההיא דשביעית אלא דלזה י"ל דאף דמהור"כ אליהו ז"ל בביאורו פי' דברי הירושלמי ע"ד שכתבנו דעבר וזרעה שאמרו בירושלמי קאי אפילו על מי שטייבה עצמו אבל ראיתי למוהר"ש סיריליי"ן בביאורו כ"י שפי' דקאי על הלוקח דעלה קאמר טייבה ומכרה אסור לזרעה עלה קאמר דאם עבר הלוקח וזרעה הפירות מותרים וא"כ י"ל דוקא הלוקח דאיהו לא עביד איסורא אלא דאסרינן ליה לזרעה משום קנס המוכר שלא יהנו מעשיו והיינו דוקא לכתחילה דבהכי לא יקפצו קונים לקנותה אבל בדיעבד דכבר זרעה מתירים הפירות אבל אה"כ נראה דאם זרעה הוא עצמו הפירות אסורים לו :

והנה ראיתי לרש"י במשנתין שכתב גבי מאי דאבעיא לן מהו לקנוס בנו אחריו וז"ל ומת הטורם מהו לקנוס בנו אחריו שלא יאכל מאותו בכור עולמית עכ"ל וכלשון זה כתב בפרק השולח (דף מד:) יעו"ש וי"ל דנ"ד דס"ל דעיקר הבעיא הוא לר"א דקתני במתניתין דלא ישחוט עולמית אי קנסינן לבנו אחריו שלא ישחוט עולמית אפילו ע"י מום אחר וע"כ צ"ל דאפילו לפי דברי רש"י הבעיא היה נמי לרבנן דישחוט ע"י מום אחר אי קנסינן לבנו אחריו שלא ישחוט אלא עד שיפול מום אחר אלא דלרבותא נקט רש"י כי האי לישנא דלמאי דפשטינן דלא קנסו בנו לרבנן ה"ה לר"א דלא קנסו לבנו דאע"ג דר"א מחמיר הרבה בקנס לאוסרו עולמית לענין זה אינו מחמיר ואף דלרש"י לר"א הא דטורם אוזן בכור הוא איסור דאורייתא מקרא דלא תאכל כל תועבה מ"מ מדאורייתא כיון דנפל בו מום אחר מאיליו מותר ומאי דאוסרו ר"א עולמית אפילו יפלו בו כמה מומין אינו אלא קנסא מדרבנן וכמ"ש התוספות במשנתין ובקנס זה אמרינן נמי דלא קנסו בנו אחריו וליכא דעולמית לאו דוקא אלא הכוונה דלעולם אסור כל ימי חייו והנה כי כן יש לומר דהוא הדין לרבי אליעזר אם מכרו הטורם עצמו לאחר באופן דאינו נהנה ממנו אלא כמוכר בכור תם אי דמוכרו בזול כשיעור מה שנמכר בכור תם דבהאי גוונא מותר למוכרו כיון דאפילו בלא מום היה יכול למוכרו באופן זה כאמור וביד הלוקח נפל בו מום מאליו מותר הלוקח לשוחטו דכיון דנפל לו מום אחר מן התורה מותר אלא דלעצמו קנסו אבל ללוקח דלא עביד איסורא לא קנסו כמו שלא קנסו לבנו אחריו ונמצא כפי"ז דאפילו לר"א יש מציאות שלא יפסיד הכל דלפתות ימכרנו בדמי שיווי תם אלא דלפי זה ק"ק דאמאי לא משני הש"ס למאי דפריך במשנתין מהסיא דהיתה לו בהרת וקצצה בכוונה לר"א לומר דשאני הכא גבי בכור דקנים ר"א עולמית משום דיש לו תקנה שלא יפסיד הכל שימכרנו לאחר בזול שיעור מה שנמכר תם וכיון דאינו מפסיד הכל קנסינן ליה עולמית אבל גבי בהרת דאי קנסינן ליה אפילו שיולד לו נגע אחר הרי אין לו תקנה כלל ליטהר ובכה"ג לא קנסינן ליה לעולם ואפשר דכיון דאכתי לא נודע לנו אי בקנס זה קנסו בנו אחריו וה"ה לאחרים דבתר הכי קא מבעיא לן ואפשיטא דלא קנסו בנו אחריו ולאחרים דבהכי יש מציאות לומר דאית ליה תקנתא במכירה לא אסיק אדעתיה דש"ס לשנויי הכי דאפשר דאפילו ללוקח אסור :

ודע דלכאורה נראה פשוט דלפי מאי דפשטינן דלא קנסו בנו אחריו דה"ה נמי אם הפקירוהו הבעלים וזכה בו אחר מן ההפקר דמותר וזוכה לשוחטו כיון דהפקר לא דמי למתנה דנהנה ונותן בטובת הנאה והזוכה מן ההפקר כבן היורש דמי וכ"ש לפי מ"ש הרגמ"ה דה"ה ישראל המטיל מום בספק בכור דקנסינן ליה דאם היה גר שאין לו יורשים והטיל בו מום ומת דכל נכסיו הוו הפקר הזוכה בהם מותר לשוחטו דומיא דיורש ואולם ראיתי בירושלמי בסוף פרק ט' דשביעית עלה דמתניתין מי שיש לו פירות שביעית שנפלו לו בירושה או שנתנו לו במתנה ר"א אומר ינתנו לאוכליהם וחכמים אומרים אין החוטא נשכר אלא ימכרו לאוכליהם ודמיהם יתחלקו לכל אדם אמר ר"ש בן לקיש בפירות עבירה היא מתניתין ופריך והתניא המוצא פירות עבירה לא יגע בהם שניה היא תמן מציאה הכא שנפלו לו על כרחו וכתב הר"ש סירליי"ן ז"ל בביאורו וז"ל בפירות עבירה היא מתני' כגון דמורים או נותן המתנה גדר הכרם ולא הניח לעניים ליכנס אי נמי איכא למימר שילאו מן הארץ לחו"ל במזיד דהנהו אסירי לכו"ע כדפרישית סוף פרק שלש ארצות אי נמי דלא עבד בהו ביעור לאוכל שבביתו כשהגיע שעת הביעור ומשום הכי קנים להו ר"א דלא תתקיים מחשבתו דמורים או דנותן אלא יהבינן להו לקרובים דיליה והוי קצת קנסא ולר"ל א"ש דרבנן אמרי ליה דהאי לא חשיב להו קנסא כיון דחטא דסוף סוף נהנה היורש והמקבל מתנה ומתקיימת מחשבת המורים והנותן שהרי משתרש כל אותו זמן שהכלום אותם פירות שאינו נותן להם משלו אלא ימכרו בשווי ב"ד המוצא פירות עבירה סתמא היא וכו"ע מודי בה דלא יגע בהם וכך היא מתנה וכך היא מציאה שניה היא הכא שנפלו לו ע"כ שאם לא היה מקבלן מהנותן היה לו ספק למקבל המתנה אם לא יקחם מתנו וגבי ירושה נמי כה"ג עכ"ל מבואר יולא מהך ברייתא דהמוצא מציאה שהוא זוכה בהן מן ההפקר לא דמי לירושה ולמתנה דאף דיורש ומקבל מתנה יכולין ליתנן לאוכליהן ולא קנסינן לומר דלא יגע בהם מ"מ במציאה דזוכה בו מדעתו קנסינן ליה דלא יגע בהן ואפשר דה"ה לענין בכור דאף דליורש לא קנסינן היינו משום דירושה ממילא קא אתי ובע"כ זוכה בה אבל בזוכה מן ההפקר דהוא רצה לזכות בו קנסינן ליה ול"ע :

והנה במתני' דפ"ד דשביעית דשדה שנטייבה לא א) תאכל למוצאי שביעית קתני בסיפא שדה שנטייבה בית שמאי אומרים אין אוכלין פירותיה בשביעית ובית הלל אומרים אוכלין וצריך להבין דנהי דלב"ה מן התורה אוכלין פירותיהם מ"מ אמאי לא קנסינן ליה משום דעבר עבירה דומיא דשדה שנטייבה דלא א) תאכל במוצאי שביעית משום קנס וי"ל דהא דאמרינן דלב"ה אוכלין אותם הוא לעניים ולכו"ע אבל לבעל השדה שעבר עבירה וטייבה ודאי דאסירי הפירות משום קנס דומיא דהטורם אוזן הבכור דלהטורם אסור לשוחטו ולאחרים מותר ואין לתמוה דאמאי לא הביאו ראיה מדברי ב"ה במשנתין לפשוט דלא קנסו בנו אחריו דלאחרים דלא עבדו איסור לא קנסו דע"כ לב"ה האי טעמא דלא קנסו לאחרים דלא עבדו עבירה דיש לדחות דטעמא דב"ה לאו משום דלא קנסינן לאחרים שלא עבדו איסור אלא טעמא דב"ה דכיון דשדה בשביעית היא הפקר אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ולאו כל כמיניה להפקיע כח העניים וכח כל עלמא משא"כ גבי בכור דהמטיל מום שלו הוא ויכול לאוסרו אפילו לאחרים וכן ראיתי למוהר"ש בביאורו על הירושלמי שכתב במתני' הנזכר וז"ל וב"ה אומרים אוכלין דכיון דשדה בשביעית הפקר אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ולאו כל כמיניה להפקיע כח העניים וכח כל עלמא וכי קרו ב"ה גבי פירות עבירה היינו לאחרים אבל לרשע העובר פשיטא דאסירי דומיא דטורם אוזן בבכור דלדידיה דעבד איסורא קנסו ולאחריני לא קנסו כדאיתא בפרק פסולי המוקדשין [דף לד:] ובסוף פרק הפוגם איכא

א) נ"י תזרע כ"ה במשנה

[שביעית פ"ט מ"ע] איכא פלוגתא דר"א ורבנן [illegible]

פרק מי שהפך : אמר רבא נקטינן טימא טהרותיו של חבירו ומת לא קנסו בנו אחריו דהיזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק וקנסא דרבנן הוא לדידיה קנסו רבנן

והנה [illegible]

דעדה מנטייבה בשביעית כיון די"ל דאין לדמות קנסות חז"ל זה לזה וא"כ ה"ה די"ל דהמך נמי אנו למדין נורס אוזן בבכור הן אמת דלפי האמור לעיל בשים ללמוד מהירושלמי דשביעית דאמרו דאם מכרה גם הלוקח אינו יכול לזורעה במוצאי שביעית דמ"מ דגם לאחריני אנו אוסרין משום קנס כדי שלא יהנו מעשיו דה"ה לענין בכור דאם מכר או נתן לאחר בדמי שיווי בכור בעל מום אנו אוסרין ללוקח ולמקבל מתנה לשוחטו דאי מותר להם הרי אין כאן קנס דבידו למוכרו או ליתנו ונמצא דאהנו מעשיו ולכן אסרו חז"ל ללוקח ולמקבל מתנה דבהכי לא ימצא מי שיקנה בשיווי בכור בעל מום ולא יהנו מעשיו דה"ה די"ל כן גבי חמץ דכיון דאסרו בהנאה מלבד דפשיטא דלכתחלה אסור למוכרו או ליתנו דכל דבר שאסור בהנאה אסור למוכרו או ליתנו כדי ליהנות מהדמים מטעם זה דלא יהנו מעשיו דכיון דאסור ללוקח לא ימצא קונים *) דכיון דאם עבר ומכר הדמים מותרים אפילו למוכר עצמו למ"ד דחליפי איסורי הנאה מותרין בדיעבד אפילו למחליף כמו שהיא סברת הר"מ ואפילו לסברת רש"י דס"ל דמדרבנן אסורים למחליף עצמו מ"מ י"ל דהיינו דוקא במחליף דבר דאסור בהנאה מן התורה אבל לא במה שאיסורו מדרבנן וכמו שנלמד לומר כן הרב מ"ל בפ"א דהל' איסות דין א' בד"ה הכלל העולה וכו' יעו"ש הנה כי כן י"ל דאף דהיו יכולין חז"ל לאסור הדמים על המוכר כדי שלא יהנו מעשיו מ"מ לא החמירו כ"כ חז"ל לאסור דמי הנמכר על המוכר כיון דבעלמא מותר אפילו למחליף אלא עשו תקנה כדי שלא יהנו מעשיו שלא ימצא קונים כיון דאסור ללוקח אבל לעולם י"ל דלבנו לא קנסו ואם מת המוכר מותר החמץ לבנו וכ"כ אם באו אחרים וזכו בו מן ההפקר מותר להם כיון דבעל החמץ עצמו אשר עבר בבל יראה ובל ימצא אינו נהנה כלום לא בדמיו ולא בטובת הנאה דמתנה דומיא דדין נורס אוזן בכור דעפ"י האמור אין סתירה לזה מסוגיא דאמרינן בפ"ק דחולין [דף ד:] חמצן של עוברי עבירה אחר הפסח מותר מיד מפני שהם מחליפין ומוקי לה כר"ש יעו"ש דמשמע דהאי טעמא דמותר מיד משום דמחליפין הא לאו הכי אסור לאחריני די"ל דהתם מיירי בעוברי עבירה דמוכרין חמץ לאחריני דדוקא משום דמחליפין מותר מיד ללוקחים אבל אם הוא החמץ עצמו אסור ללוקח מטעם דלא ליתי הנאה למוכר דימצא קונים ויהנו מעשיו וכיון דאסרוהו לא ימצא קונים ויתקיים קנס שקנסוהו רבנן אבל לעולם דכל דלא מטי ליה הנאה לבעל החמץ מותר לאחריני כגון אם מת בנו מותר בו וכ"כ אחרים שזכו מן ההפקר כאמור :

איברא דלאיתי להר"ן בפרק כל שעה שכתב וז"ל דאמרינן קנסא קא קניס לאו לדידיה בלחוד דעביד איסורא הוא דקא קניס אלא אפילו לאחריני נמי אסור ולאיה לדבר מדאמרינן בפ"ק דחולין חמצן של עוברי עבירה וכו' וש"מ דחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח לכו"ע אסור עכ"ל ומסתימות דבריו נראה פשוט דס"ל דבכל גוונא אסור לאחריני בין בדרך מכר ומתנה דמטי ליה הנאה למוכר ובין בדרך ירושה והפקר דלא מטי ליה הנאה לבעל החמץ אסרו רבנן לכו"ע ומדלא ניחא ליה לחלק ע"ד האמור ולומר דהסיא דחמצן של עוברי עבירה הוא דוקא בדרך מכירה דמטי הנאה למוכר כאמור ש"מ דס"ל להר"ן דלמ"ד דחליפי איסור הנאה אסורים למחליף עצמו מדרבנן ה"ה בדבר דאסור בהנאה מדרבנן ודלא כמו שנלמד הרב מ"ל בהל' איסות כאמור וכיון שכן אם איתא דבדרך ירושה או בדרך הפקר מותר לאחריני והתם שאני דמיירי בדרך מכר מטעם דלא יהנו מעשיו ליהנות ממנו הא בלאו הכי (הא) הדמים אסורים למוכר ולא מטי ליה הנאה למוכר ממכירה זאת ומדאסרו בחמץ עצמו ש"מ דבכל גוונא אסרו לאחריני ועפ"י מונח זה שהביא ראיה הר"ן מהסיא דחמצן של עוברי עבירה וכו' לע"ד יש להביא ראיה נמי מתאי דאמרינן בתוספתא דריש פרק ב' דפסחים וז"ל חמץ של כותים מאימתי מותר אחר הפסח וכו' ר"ש אומר אף כשאמרו של נחתומין בכרכים עד ג' תנורים אסור עד ג' ימים שמתחרית היה בודק לו שאר כל אותו היום בד"א בזמן שלא עשו פסחיהן עם ישראל או שהקדימו יום א' אבל אם עשו פסחיהן עם ישראל או שעברו אחר ישראל יום א' מותר אחר הפסח מיד עכ"ל ועי' פירוש התוספתא הנזכר להרב חסדי דוד כר"ו וכיון דלר"ש כל אלו הזמנים שאמרו שצריך להמתין כדי שיהיה מותר חמצן של כותים הוא בזמן שלא עשו פסחיהן עם ישראל או הקדימו יום אחד דלאחר הפסח של ישראל מיד מסתמא הוא חמץ מעשו שמן ימי הפסח דישראל דלכותים היה חול גמור ולדידהו החמץ מותר וכיון דהך בריית' כמאן דאמר כותים גירי אמת הם הוה ליה כחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח דאסור לר"ש משום קנס כיון דגרים הם דינם כישראל לענין זה ואם איתא דלא אסר ר"ש כי אם דוקא לבעל החמץ שעבר ולא לאחריני א"כ הכא דאסר רבי שמעון בחמץ של כותים למי אסר אי לכותים עצמם שעברו על בל יראה ובל ימצא הא אינם שומעים לנו לאסור להם דהם לפי שיטתם ומעותם החמץ הזה לא עשו אותו בתוך הפסח דלדידהו כבר עברו ימי הפסח ואם הם אינם שומעים לנו למנין שאנו מונין אפילו לאסור להם חמץ בתוך הפסח כ"ש שאינן שומעים לנו לאוסרו אחר הפסח דאינו אלא מדרבנן אלא ע"כ נ"ל דר"ש אסר לאחריני מישראל דאסורים לאכול מחמצן עד שיעברו זמנים הללו וש"מ דחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אסור לכו"ע אלא דהכא י"ל דאף דלדעת הר"ן דדמי חמץ שעבר עליו הפסח אסורין למוכרו ולמחליף מ"מ הכא אי אפשר למקנסינהו בהכי לאסור להם הדמים דמסתמא אינם שומעים לנו כיון דלדידהו לא הוי חמץ שעבר עליו הפסח ולא נייתי לן ולכן י"ל דאסרו לישראל הקונה מהם כדי שלא ימצא קונים ולא יהנו מעשיו אבל לעולם שלא בדרך מכירה ומתנה מותר ולדידי אף לראיה שהביא הר"ן מהסיא דפ"ק דחולין יש לדחות באופן זה די"ל דדוקא בדרך מכירה מיירי ועפי ניחא להו לרבנן לתקן שיהיה הלוקח אסור כדי שלא ימצא קונים ויהנו מעשיו מלומר דכיון דהדמים אסורים לו אף דהלוקח יהיה מותר לית לן בה דאכתי י"ל דכיון דעוברי עבירה נינהו ולא חשו לעבור על בל יראה ובל ימצא לא ישמעו לאסור הדמים ונמצא דלא הועילו חכמים בתקנתן דימכור אותו ויהנו מעשיו אבל השתא דאסרו ללוקח מסתמא לא ימצא קונים מישראל ויועילו חכמים בתקנתם ולעולם לא אסרו אלא באופן מכירה וכיוצא דמטי ליה הנאה לבעל החמץ אבל בדרך אחר כירושה או בהפקר לא אסרו לאחריני דומיא דנורס אוזן בבכור ולדברי הר"ן דאינו מחלק כלל צ"ע דמ"ש קנס שקנסו בחמץ מהא דנורס אוזן בכור דאע"ג דעבר אאיסורא דאורייתא לא קנסו לאחרים :

וראיתי להרב חק יעקב בסי' תמ"ח ס"ק כ"א שכתב וז"ל אע"פ שבטלו לכאורה היה נראה דלפי מה שמתבאר בסוגיא דמ"ק (די"ג.) דהיכא דעביד איסורא דאורייתא קנסו בנו אחריו משא"כ באיסור דרבנן וא"כ היכא שבטלו החמץ ומת יהיה חמצו עכ"פ מותר לבנו בהנאה דלא קנסו בנו אחריו כיון דאין כאן איסור דאורייתא אבל זה אינו לפי מ"ש הר"ן הטעם דאסור להאכיל החמץ אחר הפסח אפילו לבהמת אחרים וז"ל הא דקנסו רבנן לאו לדידיה דעבד איסורא קנסו אלא לכו"ע קנסו עכ"ל וצ"ע עכ"ל ודבריו תמוהים בעיני במ"ש דמתבאר בסוגיא דמ"ק דהיכא דעביד איסורא דאורייתא קנסו בנו אחריו דאף דשם אמרו אמ"ל נורס אוזן בבכור קנסו כיון דעבד איסורא דאורייתא מ"מ מסקנא בשמעתין דבכורות הוי דאפילו בנורס דעביד איסורא דאורייתא לא קנסינן בנו אחריו ועוד מה מייתי מדברי הר"ן לסתור סברתו דסבר לומר דאם בטל דלא עבר אדאורייתא לא קנסו בנו אחריו כיון דהר"ן דבריו אמורים בעיקר קנס שקנסו חכמים בדעבד איסור דאורייתא דלא בטל ועבר על בל יראה ובל ימצא דבכה"ג קנסו לאחרים אבל אם בטל דהוא איסור דרבנן מנ"ל דקנסו לבנו אחריו :

והנה הפר"ח בסי' תמ"ח ס"ק ג' הביא לדברי הר"ן שהביא ראיה מהסיא דפ"ק דחולין וכתב הוא וז"ל ועוד נ"ל ראיה מהא דתנן בפרק הגוזל קמא גזל חמץ שעבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך כלומר אע"פ שאסור לו והא הכא דנגזל ודאי לא קעבר עליה אלא הגזלן ואפ"ה אסור לנגזל אלמא דכל חמץ שעבר עליו שום אדם נאסר לכל עכ"ל ובאמת שהיא ראיה נכונה דהא בגמ' אמרי' שם בפ' הגוזל (דף נח ע"ב) עלה דהך מתני' מאן תנא דאומרים באיסורי הנאה הרי שלך לפניך הרי מוכח דגם לנגזל אסור בהנאה אף דלא קעבר דפשיטא דלכו"ע הנגזל אינו עובר כיון דאחריות החמץ הוא על הגזלן ואפי' לאונסים דהרי אפילו במפקיד חמץ אצל ישראל וקבל הנפקד אחריות עליו דעת הרשב"א שאין המפקיד עובר על בל יראה לפי שאינו ברשותו כמו שהביא מרן הב"י בשמו בסי' ת"מ וכן משמע דעת הרמב"ן והר"ן שם ואף שהם נקטו בדבריהם המפקיד אצל העובד כוכבים לפי הנראה אין סברא לחלק לגבי המפקיד אם הנפקד ישראל או עובד כוכבים ואפי' להר"ת שפסק שישראל שהפקיד אצל עובד

*) אולי צ"ל אבל אם עבר ומכר כו'

כוכבים עובר המפקיד בבל יראה וכן דעת רבינו יונה הביאו הרא"ש בפ"ק דפסחים מ"מ הרי ביאר שם הרא"ש טעמו שכיון שהשאיל לו הנפקד ביתו לשמירת ממונו ביתו דמפקיד קרינן ביה יעו"ש א"כ טעם זה שייך בנפקד אבל גזלן שגזל בזרוע להחזיקו לעצמו והוא בביתו של גזלן והרי גזלן זה לא השאיל לו ביתו להנגזל ולא קרינן ביה ביתו דנגזל *) והנגזל חייב באחריותו בזה כ"ע מודו שאין הנגזל עובר בבל יראה לפי שאינו ברשותו ומה גם דבשלמא פקדון כל היכא דאיתיה ברשותא דמריה איתיה ויכול הוא למוכרו או ליתנו במתנה בכל אחד מדרכי הקנייה וכן יכול להקדישו והוא מוקדש ולכן ס"ל להר"ת ורבינו יונה שעובר עליו המפקיד דברשותו הוא אבל בגזל דאין הגזלה ברשותו לא למוכרו ולא להקדישו וכמו שאמרו גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדישו זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו כדאמרינן בפרק מרובה (דף סט:) ודאי שאינו עובר עליו הנגזל בב"י ואף שכתב הר"ן במפקיד וקבל הנפקד אחריות שאף שאין המפקיד עובר מה"ת מ"מ מדרבנן עובר ולכן הוא אסור אחר הפסח נראה פשוט דהיינו במפקיד שבידו לבערו ולכן הטילו עליו חז"ל חיוב לבערו אבל נגזל שאינו בידו לבערו ואינו ברשותו לשום דבר נראה דאפי' מדרבנן אינו עובר כי על פי זה מה מאד תמהני על הרב חק יעקב דבסי' תמ"ח סוף ס"ק ד' כתב וז"ל דלטעמים אלו אפשר ג"כ להקל אם גזל עובד כוכבים חמץ של ישראל ועבר עליו הפסח וצ"ע עכ"ל ולפי האמור למה הוצרך לטעמים אלו דהיינו דשמא החליפו כדי להקל בגזל עובד כוכבים חמץ כיון דבגזל דהעובד כוכבים חייב באחריותו והנגזל אין החמץ ברשותו פשיטא דאינו עובר הנגזל ומותר אחר הפסח בלי טעם זה כאמור דגזל לא דמי כלל לפקדון באופן דלפ"ז דפשיטא דהנגזל אינו עובר מתני' דאומר לו הרי שלך לפניך היא ראיה נכונה לגאורה וצריך להבין דאמאי לא הביא הר"ן ראיה זו ואיך הניח מלהביא משנה ערוכה והביא משמעות דהסיא דחמצן של עוברי עבירה ונראה דהלא דבר הוא מה שלא הביאו הר"ן ואפשר דסבירא ליה להר"ן דראיה זו יש לדחותה דאפשר דמתני' דפרק הגוזל סתם לן תנא התם כר' יהודה דאמרי' בפ' כ"ש דס"ל לר"י דחמץ שעבר עליו הפסח עובר עליו בלאו ומשו"ה כיון דמה"ת הוא ולאו משום קנסא הוא אין חילוק בין גזלן דעבר ובין נגזל דלא עבר דלכו"ע אסור מה"ת ולעד"נ דיש קצת הכרח לומר דמתני' דהתם כר"י דאי כר"ש דקנסא קניס על מאן דעבר בבל יראה ובל ימצא א"כ הכא אמאי יכול לומר לו הרי שלך לפניך ואינו מפסיד כלום משלו ואמאי לא קנסו אותו שישלם דמי החמץ כיון דעבר בבל יראה דכיון דחייב באחריותו ואפי' באונסין ראוי לקונסו דהא כיון שיכול לומר הרי שלך לפניך נמצא דהקנס וההפסד מגיע לנגזל שלא עבר כלל והגזלן שעבר לא קנסינן ליה כלום אלא עכצ"ל דר"י היא דלא קניס כלל אלא דמה"ת אסור לכל העולם ואין לתמוה דכפי זה הוו תרי סתמי דסתרי אהדדי דבפ' כל שעה לפי סברת רבא התם סתם לן תנא כר"ש והכא סתם לן תנא כר"י ואנן קי"ל כסתם מתני' דפ' כל שעה דקי"ל כר"ש וכל היכא דאיכא תרי סתמי דסתרי אהדדי דלא ידעינן הי סתמא בתרייתא כגון בתרי מסכתי כי הכי שמי במידי דאורייתא אזלינן לחומרא וכמ"ש מרן זקני זלוק"ל בספר יבין שמועה בכלל ס"ע דהא ליתא דהא כתב התם הרב שם בכלל ע' דסתמא בדוכתא דסתם התנא במקומו שם דייק התנא עפי למסתם אליבא דהלכתא וקי"ל כוותיה יעו"ש וא"כ הכא דסתם לן תנא בפסחים שהוא מקור דין זה דחמץ הוא העיקר לענין הלכה ואף דסתם לן תנא איפכא בפ' הגוזל כסתמא דפ' כל שעה נקטינן וכן נראה מדברי הר"מ מהרקסטא ז"ל שהביא הרב בספר א"ז שכתב עלה דמתני' דהגוזל וז"ל חמץ שעבר עליו הפסח וכו' וכן הדין אם גזל החמץ ועבר עליו הפסח נראה לומר לא זה וזה עוברים בבל יראה עכ"ל דלפי שיטתו דלא זה וזה עוברין בבל יראה א"כ ע"כ צ"ל דס"ל דמתני' דאשמועינן דאומרים באיסורי הנאה הרי שלך לפניך אתי כר"י דלר"ש כיון דבין הגזלן ובין הנגזל לא עברו על בל יראה אמאי אסור בהנאה אחר הפסח אלא דדבריו תמוהים בעיני דהסיגה דהנגזל לא עבר על בל יראה מטעם האמור אבל הגזלן דחייב באחריותו ואפילו לאונסין אמאי לא עבר מידי דהוה כפקדון דכל דחייב באחריות עובר בבל יראה באופן דמקום יש בראש לומר דמתני' דפ' הגוזל אתיא כר"י ואין ראיה מהכא לדינו של הר"ן ז"ל דאפשר דלר"ש הכא אינו אסור בהנאה לנגזל ואולם נראה דאף דממתני' אין ראיה כ"כ אכתי יש ראיה ממימרות שנאמרו שם בענין חמץ בפ' הגוזל האחת (בדף קה ע"א) אמרי' ואמר רבא הרי אמרו גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך בעי רבא נשבע עליו מהו מי אמרי' כיון דאי מגנב בעי שלומי ליה ממונא קא כפר ליה או דלמא השתא מיהא הא מנח ועפרא בעלמא הוא ולא כפר ליה ממונא ע"כ ופשיטא דבהך בעייא רבא באלף גרסי' דהא אמרי' בתר הכי מילתא דאבעיא ליה לרבא פשיטא ליה לרבה וכיון דרבא בפרק כל שעה מוקי סתם מתני' דהתם כר"ש מסתמא הכי ס"ל לרבא לענין הלכה וא"כ אם איתא דלר"ש מותר בהנאה לנגזל דלא עבר א"כ מאי קא מבעיא ליה אי חשיב כפריה ממונא מטעם דאי מגנב בעי שלומי תיפוק ליה דממון גמור הוא אצל הנגזל דלדידיה מותר בהנאה אלא דלזה יש לדחות ג"כ דאפשר דס"ל לרבא דלענין שבועה לחייבו חומש ואשם אינו חייב כ"א בדכפריה ממונא דליהוי ממון לתובע ולנתבע דכל דהוי (נמי) ממונא אצל התובע ואצל הנתבע לא הוי ממונא כענין זה דחמץ דאצל הנגזל הוי ממון ואצל הגזלן לא הוי ממון דכיון דעבר על בל יראה אסור עליו בהנאה ואינו יכול ליהנות בו כלל ולדידיה לא הוי ממון דכל כה"ג דלדידיה לא הוי ממון ולא מטי ליה שום תועלת ממון ממה שכפר ונשבע עליו דהא אינו יכול ליהנות בו ועפרא בעלמא הוא לדידיה אינו חייב אלא דמבעיא ליה לרבא דכיון דאי מגנב בעי שלומי הא מטי ליה הנאה משבועתו דמפטר נפשיה מלשלם אילו נגנב וליתיה בעין ועוד יש מימרא אחרת דרבא עצמו שם בפ' הגוזל (דף קי ע"ב) בעי רבא כהנים בגזל הגר יורשין הוו או מקבלי מתנות הוו למאי נ"מ כגון שגזל חמץ ועבר עליו הפסח אי אמרת יורשין הוי הייני האי דיכתי מורית ואי אמרת מקבלי מתנות הוו מתנה קאמר רחמנא דיהיב להו והא לא קא יהיב להו מידי דעפרא בעלמא הוא ע"כ הרי מוכח מכאן דלרבא גם לנגזל אסור וגם להכהנים הניתן להם אסור בהנאה ונמצא דלא קא יהיב להו מידי ואף גם זאת יש לדחות דלעולם לנגזל מותר והכהנים המקבלים ממנו יכולים ליהנות ממנו דלהנגזל לא נאסר אבל מ"מ אי מקבלי מתנות נינהו צריך דליתב להם דבר שהוא שוה ממון אצל הגזלן דבהכי שפיר חשיב כאילו נותן להם מתנה לכהנים דהא במיתת הגר הרי זכה הגזלן בגזלה מן ההפקר אלא דרחמנא אמר שיתן אותה במתנה לכהנים כמו שצוה הקב"ה ליתן שאר מתנות כהונה דהישראל נותן לו לכהן משלו כן הוא מתנה זאת דמה דזכה הגזלן מן ההפקר צוה הכתוב שיתן אותו מתנה לכהנים וכל שהוא חמץ שעבר עליו הפסח ואסור בהנאה לגזלן ולא חשיב ממון אצלו הרי הכהנים כזוכים מן ההפקר דמי דכיון דלגזלן אסור בהנאה אין לו זכייה בו והכהנים מהפקרא קא זכו ונמצא דהוא לא נתן להם כלום בדרך מתנה כשאר מתנות כהונה :

איברא דלפי מ"ש דע"כ מתני' דהגוזל כר"י דאי אתי כר"ש הא ר"ש קנסא קניס ואמאי לא קנסינן לגזלן לשלם ממונו א"כ לא אתי שפיר גירסא דרבא במימרא קמייתא (דבדף קה.) דקאמר הרי אמרו גזל חמץ שעבר עליו הפסח אומר הרי שלך לפניך נשבע מהו וכו' דמשמע דלר"ש דקיים ליה לרבא כוותיה אומר לו הרי שלך לפניך ואינו כן דלר"ש אפילו בלא נשבע משום קנס קנסינן ליה שישלם ממונו לכן נראה לומר דאפילו לר"ש אומר לו הרי שלך לפניך די"ל דעיקר מאי דקניס ר"ש הוא לומר דאסור בהנאה לעובר על בל יראה אבל שאר מין קנס לא קנסינן וכיון דהגזלן אינו נהנה במה שמחזיר לו החמץ עצמו הנאה חדשה כי אם שמברית שאינו משלם מממונו זה לא חשיבא הנאה דמבריח ארי מנכסיו הוא כדאמרינן בפרק אין בין המודר (דף לג.) דהמדיר הנאה מחבירו פורע לו את חובו מה"ט דלא חשיבא הנאה מידי במשתרש ליה בממונו דמבריח ארי הוא ולא חשיבא הנאה ואע"ג דכתב הר"ן שם בנדרים (דף מז ע"א) בד"ה והוי יודע וכו' גבי מתני' דפרק הגוזל במדיר את בנו מנכסיו דקתני דאם אין לו לוה ובע"ח באים ונפרעים וז"ל וכי תימא היכי קתני נותנו לבניו או לאחיו בשלמא לוה ובעלי חובות באים ונפרעים שפיר דבע"ח לאו מדעתו קא מפרעו דליהוי פורע חובו באיסורי הנאה דבכה"ג ודאי אסור דנהי דאמרי' לעיל דמבריח ארי מנכסי חבירו הוא היינו כשאמר פורעו שלא מדעתו אבל מדעתו ודאי אסור דהוי מוציאין מרשות לרשות ונמצא מועל אלא בע"כ ב"ד מגבין להם אע"ג דאיהו ממילא קא מתהני לא איכפת לן וכיוצא לזה כתב הרשב"א בחידושיו שם וז"ל קשיא לי הא כיון דאסרינהו בקונם שוינהו עליה עפרא בעלמא כשאר איסורי הנאה והיכי מצי יהיב להו לבניו או לאחיו וכילד בע"ח דידיה נפרעין ממנו וקרעינן לשטרא דבעל חוב אדרבה הוא אסור ליתנו כשאר איסורי הנאה ואם הוציא מעל ובע"ח שזכה הנכסים מן ההפקר הוא דזוכה כחמץ בפסח וכערלה וכלאי הכרם עכ"ל הצריך לענינינו דנמצא מדבריהם דכשהוא פורע בעצמו מנכסים אלו האסורים לו בהנאה או פרעו מדעתו אסור ולא אמרו אלא שלא מדעתו וא"כ גבי גזלן שהוא עצמו יוצא ידי גזלה על ידי חזרת החמץ אסור דהא ליתא דהא מפורש מדברי הרשב"א והר"ן דה"ט במודר דאינו יכול לפרוע הוא מעצמו מהנכסים שאסרו עליו בקונם משום דהוי מועל דמוציא מרשות לרשות דקי"ל דיש מעילה בקונמות דאע"ג דאינו נהנה בפרעון החוב דמבריח ארי הוא מ"מ הא איכא אופן מעילה אפילו שאינו נהנה בהוצאה מרשות לרשות כדין מוציא מרשות לרשות בהקדש וא"כ הכא בגזלן דלא שייך זה דהכל תלוי בהנאה שיהנה מהאיסור אפילו החזיר הגזילה הוא מעצמו לא חשיבא הנאה כיון דמבריח ארי מנכסיו הוא ועיין עוד בת"ש הרב בספר א"ז בפרק הגוזל (דף קח ע"ב) עלה דהך מתני' דלוה ובאים בע"ח ונפרעין מהם משם שמאירי ודו"ק והנה כי כן י"ל דמתניתין דפרק הגוזל דאומר לו הרי שלך לפניך כרבי שמעון אתיא אף אם נאמר דמותר בהנאה לנגזל כאמור עכ"ז א"ש מה שאמרו בגמרא עלה דמתניתין מאן תנא דאומרים באיסורי הנאה הרי שלך לפניך דר"ל דהוה קס"ד לומר דכיון דהגזלן אסור בהנאה עליו אינו יכול לשלם לנגזל ע"י החמץ עצמו כיון דלאסור עליו בהנאה הכי זה נהנה דאם לא היה משלם בחמץ היה צריך לשלם מממונו קמ"ל לומר דאומרים באיסורי הנאה הרי שלך לפניך דמה שפורע לנגזל באיסורי הנאה לא חשיבא הנאה דמבריח ארי מנכסיו הוא ומותר :

באופן דכפי"ז מתני' דפרק הגוזל לכו"ע אתיא בין לר' יהודה ובין לר' שמעון דלר"ש אומר לו הרי שלך לפניך ואין אנו צריכין לומר דסתם לן תנא כר"י דכר"ש נמי אתיא אף דמותר בהנאה לנגזל אילטריך לאשמועינן דמותר הגזלן לשלם הגזילה ע"י החמץ עצמו ולא חשיב כנהנה מן החמץ והנה אמרינן

*) נ"ל והגזלן

שם

לח ע"א רבנן לבריה לא קנסו רבנן: ומעשה בזכר של רחלים וכו': [מר] *אמר רב
חסדא אמר רב קטינא ל"ש אלא דאמרי ליה אלא א"כ היה בו מום אבל אמרו
לו אלא א"כ נעשה בו מום כמאן דאמר ליה זיל עביד ביה מום אמר רבא
מבדי ממילא הוא מה לי היה מה לי נעשה אלא נעשה נמי ממילא הוא ול"ש:
זה הכלל כל שהוא לדעתו אסור לאתויי גרמא שלא לדעתו מותר לאתויי
שם מסיח לפי תומו: **מתני'** *היה בכור רודפו ובעטו ונעשה בו מום הרי זה ישחט
שם עליו: **גמ'** *אמר רב פפא ל"ש אלא שבעטו בשעת רדיפה אבל לאחר רדיפה
לא פשיטא מהו דתימא צעריה הוא דקא מדכר קמ"ל איכא דאמרי אמר רב
פפא לא תימא בשעת רדיפה אין לאחר רדיפה לא אלא לאחר רדיפה נמי מ"ט
צעריה הוא דקא מדכר והלכתא כלישנא בתרא: אמר רב יהודה מותר להטיל
מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם אמר רבא גדייא באודניה אימרא
בשפוותיה איכא דאמרי אמר רבא אימרא נמי באודניה אימור דרך צדעיו
שם נפק וכן הלכתא: **מתני'** *כל המומין הראויין לבא בידי אדם רועי ישראלים
נאמנין רועי כהנים אינם נאמנים רשב"ג אומר נאמן הוא על של חבירו ואין
שם ע"ב נאמן על של עצמו ר"מ אומר החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו: **גמ'** *תניא
רבי יהושע בן קפוסאי אומר בכור ביד כהן צריך שנים מן השוק להעיד עליו
רשב"ג אומר אפילו בנו אפילו בתו רבי יוסי אומר אפילו עשרה והן בני ביתו
שם אין מעידין: *אתמר ר"נ אמר הלכה כרשב"ג ורבא אמר הלכה כרבי יוסי
והלכתא כרשב"ג ודוקא בנו ובתו אבל אשתו לא וטעמא אשתו כגופו דמיא
והכי נמי רועי כהן בי ישראל נאמן דלאו של עצמו הוא והכי חזינן בפירושא
דרבוותין [מה] ואיכא מאן דכתב בפסקא דלא מהימן והך סברא דידיה אתיא
כלישנא קמא דאמרינן רועי כהנים בי ישראל אינן נאמנים וס"ל דלא פליג ר"ש
ב"ג אלא אמאי דמחסרא מתניתין דהיינו כהן לכהן דלא חייש איהו לגומלין אבל
על רועי כהן בי ישראל לא פליג דכיון דסבר לא שבק לדידי כשל עצמו דמי
והך סברא לאו מעליא היא דהא כיון דאפילו בנו ובתו נאמנים סברא היא
דכ"ש רועי כהן בי ישראל דבנו ובתו הסמוכים על שולחנו ומקרבא הנאתייהו
חשדא דידהו טפי מרועי כהן בי ישראל משום ספיקא דלא שביק לדידי ואפילו
הכי

שם בפרק הגוזל (דף לח ע"ב) אמר רבה גזל חמץ לפני הפסח ובא אחר ושרפו במועד פטור שהכל מצווים עליו לבערו לאחר הפסח מחלוקת ר"ש ורבנן לר"ש דאמר דבר הגורם לממון כממון דמי חייב לרבנן דאמרי דבר הגורם לממון לאו כממון דמי פטור ע"כ ונ"ל דרבה ס"ל לענין הלכה דקי"ל כר"י דס"ל דחמץ אחר הפסח אסור בהנאה מדאורייתא ומשו"ה תלה הדבר במחלוקת ר' שמעון ורבנן בדבר הגורם לממון אי כממון דמי אבל לעולם דלמאי דקי"ל כר"ש דמשום קנסא הוא הכא חייב השורף לכו"ע אפילו למ"ד דבר הגורם לממון לאו כממון דמי (הוא) הכא אף דלגבי הגזלן לאו ממון הוא דהא אסור לו בהנאה דאינו יכול ליהנות ממנו בשום אופן ונמצא דלא הזיק לו כלל כי אם שגורם לו ממון שנתחייב לשלם מממונו מ"מ כיון דלגבי הנגזל ממון גמור הוא חייב לשלם דאף דהנגזל אין לו פסידא כיון שהגזלן חייב לשלם לו מ"מ אפשר שלא יהיה לו לגזלן לשלם ויפסיד ואפילו אם יש לו לגזלן ניחא ליה לנגזל שיחזיר לו החמץ שלו ולא יצטרך לטרוח לאשתעויי דינא בהדי גזלן שישלם לו מממונו אלא דנראה דאפשר דאפילו אי סבר רבה כר"ש א"ש דהא ע"כ הכא מיירי בדגזלן דוקא משתעי דינא בהדי מזיק והנגזל אין לו עסק בדין זה דבהכי א"ש דחייב המזיק מטעם דבר הגורם לממון ואי עיקר החיוב הוא מפני הנגזל לא שייך טעם זה בנגזל כי אם בגזלן וא"כ אפילו יהיה ממון אבל הנגזל לא כ"מ לגזלן אשר רוצה להוציאו מהמזיק כיון דלדידיה עפרא בעלמא הוא ולדידיה לא הוי ממון כ"א דבר הגורם לממון ולמ"ד דהוי ממון דוקא חייב אבל למ"ד לא הוי ממון לא מצי הגזלן לאשתעויי דינא בהדי מזיק כיון דלדידיה לא הוי ממון דמה שהוא ממון אבל הנגזל אינו מעלה ומוריד לגזלן ומצי ליה למימר לאו בעל דברים דידי את עד שהנגזל עצמו יתבע ממנו ועוד אמרינן שם בפרק הגוזל (דף קה ע"א) אמר רבא גזל שלש אגודות בג' פרוטות והוזלו ועמדו על ב' אם החזיר לו שתים חייב להחזיר לו אחרת ותנא תונא [גזל] חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך שמעת דאיתיה בעיניה הא ליתיה בעיניה אע"ג דהשתא לאו ממונא הוא כיון דמעיקרא ממונא הוא בעי שלומי ה"נ אע"ג דהשתא לאו שוה פרוטה כיון דמעיקרא שוה פרוטה ע"כ הרי דרבא עצמו דס"ל בעלמא כר"ש דקנסא הוא ס"ל דאפילו לגבי הנגזל לאו ממונא הוא אלא דיש לדחות דאפשר דהגירסא הכא גרסינן רבה בה"א שבהרבה מקומות בש"ס נשתבש הגירסא בין רבה לרבא וכיוצא לזה כתבו התוס' שם בפרק הגוזל (דף קי:) גבי בעיא דרבא דקא מבעיא ליה אי כהנים בגזל הגר מקבלי מתנה הוא דהוקשה להם מימרא אחרת דרבא דנראה דפשיטא ליה ותירצו דע"כ דחדא מהם גרסינן רבה בה"א יעו"ש וכבר כתבנו דאפשר דרבה במימרא דהשורף חמץ אחר הפסח דלרבנן פטור ס"ל כר"י דאיסור חמץ אחר הפסח הוי מן התורה ולדידיה מתני' דהגוזל אתיא כר"י ומשו"ה קאמר הכא ותנא תונא גזל וכו' ועוד דאפילו אם תמצא לומר דגרסינן רבא בהא דגזל ג' אגודות יש לומר דרבא סבירא ליה דמתניתין דהגוזל דקתני דאומר לו הרי שלך לפניך כיון דקתני חמץ דומיא דשור היוצא ליסקל דמסתמא מיירי בכהאי גוונא נגמר דינו מדקאמר היוצא ליסקל ואתיא מתני' כמ"ד בגמרא שם עלה דמתני' לענין שומר דאומר הרי שלך לפניך אפילו בשור דנגמר דינו שהוא אסור בהנאה לכל העולם ומסתמא קתני חמץ דכוותיה דשור ומיירי באופן דאסור בהנאה אפילו לנגזל וכגון דהודה לו הגזלן קודם פסח שהוא גזלו ואמר לו שהוא פקדון בידו ולא החזיר קודם פסח ועבר עליו הפסח דבכה"ג אפילו לר"ש אסור בהנאה לנגזל נמי כיון דכבר הודה לו קודם פסח ונאמר בידו כדין פקדון והיה ביד הנגזל לבער ומאי דנקט התנא דין זה בגזלן ולא נקט ליה כדין שומר פקדון דעלמא היינו לאשמועינן דאפילו בגזלן שבא לידו באיסור והוה אמינא דבעינן השבה מעליא והשבה באיסורי הנאה לא חשיבא הנאה לענין גזלן קמ"ל דאפילו בגזלן חשיבא השבה ומשו"ה שפיר מייתי ראיה רבא ממתני' בענין גזל ג' אגודות כל זה כתבתי בדרך דחייה בעלמא ליישב אמאי לא הביא הר"ן מכל הני דוכתי ראיה גמורה דלר"ש קנסא קניס אפילו לאחריני שלא עברו על בל יראה:

ואולם חשבתי דהכי אפשר לומר דהאמת כן הוא לענין דינא דאפילו לסברת הר"ן דאסור לכל העולם מודה הוא בענין גזל דהנגזל מותר בהנאה דע"כ לא ס"ל להר"ן כ"א דוקא לומר דאסרו רבנן גם לאחריני אבל באים לזכות בחמץ מחדש כגון לוקח שבא לקנות ממנו או מקבל מתנה או זוכה מן ההפקר או שמת העובר ובנו בא לזכות בו מתורת ירושה דכל אלו דבאים לזכות מחדש שאין להם פסידא בממונם במה שאסרו להם חז"ל כי אם מניעת ריוח הוא ולא חשו חז"ל ליה ואסרו להם אבל בנגזל דהפסד ממון גמור הוא דכיון דמורת הדין הוא דהגזלן אומר לו הרי שלך לפניך נמצא דיש לו פסידא לנגזל דאי לא גזלו ממנו היה אוכלו קודם הפסח או מוכרו לעובד כוכבים ולא היה מפסיד ובכה"ג דמפסיד ממון לא גזרו חז"ל דאע"ג דגבי לוקח אית ליה פסידא בשכבר קנאו י"ל דכיון דאסרו חז"ל חמץ זה איהו דאפסיד אנפשיה שקנאו ואי לא ידע שהיה חמץ שעבר עליו הפסח הרי חוזר ממקחו דמקח טעות הוא וחוזר ואי ידע איהו דאפסיד אנפשיה ואם כנים אנחנו בכל האמור אפשר ליישב כל התמיהות אשר תמה הרב משנה למלך בפ"ג מהל' גזילה הלכה ה' דלפי מה שהעלה שם דלא מצינו בשום מקום חיוב קרבן בלא תשלומין דקרן דמהאי טעמא הביא הרא"ש בפסקיו הסיא דהגוזל (דף קה.) דבעי רבא בנשבע על חמץ שעבר עליו הפסח אי חייב ואמאי השמיטה הרי"ף ז"ל כיון דל"מ לענין דינא בזמן הזה דכיון דנשבע אינו יכול לומר הרי שלך לפניך ועוד הקשה על הר"מ דממ"ש בפרק ג' דאם כפר בו אחר שנאסרה בהנאה ונשבע חייב לשלם קרן וחומש ואם נראה דס"ל דכל דנשבע אינו יכול לומר הרי שלך לפניך ואילו ממ"ש בפ"ח דהלכות גזילה גבי גזל הגר נראה איפכא שהרי כתב שם ואילו היה הגר קיים אומר לו הרי שלך לפניך ושם בגזל הגר ע"כ מיירי בנשבע כמו שהאריך הרב שם יעו"ש ולפי האמור יש ליישב דכיון דקי"ל כר"ש דחמץ שעבר עליו הפסח אינו אלא משום קנס ס"ל להרי"ף וגם להר"מ דאף דקנסו לאחריני נמי כדעת הר"ן מ"מ לנגזל דאית ליה פסידא לא אסרו וא"כ אפילו דלא מצינו קרבן בלא תשלומין דקרן מ"מ בנשבע על חמץ שעבר עליו הפסח כיון דממון גמור הוא לגבי הנגזל דמותר בהנאה לו הרי הוא כמשלם דמי חמץ מעליא אלא דקא מבעיא ליה לרבא דאפשר דלענין קרבן בעינן דליהוי ממון נמי לגבי הגזלן אבל בחמץ דלא הוי ממון אבל הגזלן דלדידיה אסור בהנאה ואין לו שום תועלת בכפירתו אינו חייב ופשטינן לה מדרבא דכיון דאי מגניב ליה בעי שלומי ממונא קא כפר ביה דלגבי הגזלן נמי יש לו תועלת בכפירתו דאינו מתחייב לשלם מממונו אי נגנב ואינו בעין וכיון דמפשטא פשיטא ליה להרי"ף דין זה דהא דקנים ר"ש משום דעבר על ב"י וב"י אי אפשר לומר דאסרו נמי על מי שיש לו הפסד ממון כמו הנגזל א"כ אין כאן שום חידוש בנשבע לענין תשלומי הקרן דלעולם מחזיר לו החמץ שהוא ממון גמור לנגזל בין שלא נשבע ובין נשבע דהחמץ לגבי הנגזל ממון גמור ומשום הכי לא הביאו הרי"ף דלא נ"מ מידי בזמן הזה לענין הקרן וזה הוא דעת הר"מ בפרק ג' שכתב דחייב לשלם קרן וחומש ואם דהיינו משום דבחזרת הגזילה עצמה חשיב לגבי הנגזל כמשלם קרן ממש דלדידיה ממון גמור הוא ואע"ג דליכא דלשלם את הקרן לא שייך היכא דמחזיר את הגזילה עצמה כמ"ש הרב משנה למלך שם מ"מ י"ל דכיון דהר"מ כלל שם בלשונו אם נשבע על אחד איסורי הנאה כשור היוצא ליסקל דאסור בהנאה אפילו לנגזל וצריך שישלם קרן מממונו ואינו חזרת הגזילה עצמה ולגבי שור שייך ליפנא דלשלם קרן אף דלגבי חמץ לא שייך האי ליפנא נקט האי ליפנא דלשלם כיון דעכ"פ לגבי חמץ נמי קרן גמור הוא מחזיר לו דלגבי הנגזל ממון גמור [הוא] וכהסיא דגזל הגר שכתב הר"מ דכהנים מקבלי מתנות נינהו ואף דלהגר עצמו אומר לו הרי שלך לפניך לכהנים צריך שישלם להם מממונו היינו כמ"ש לעיל דאף דלגבי הנגזל ממון גמור ובנשבע חשיב כמשלם הקרן ולגר עצמו יוצא ידי חובתו בחזרת החמץ מ"מ לענין כהנים כיון דמתנה קרייה רחמנא בעינן דליתב להו דבר שהוא מותר בהנאה לגזלן דבהכי חשיב ממונו ותשיב מתנה כשאר מתנות כהונה שנותן להם מתנה מממונו משא"כ בחמץ דכיון דאסור לו בהנאה אין לו זכות בו כדי ליתנו לאחר דלדידיה עפרא בעלמא היא וכהנים מהפקרא קא זכו ולא מכח הנותן ואינו מקיים מצות נתינה וכתבתי ליישב דעת הר"מ בהסיא דגזל הגר עפ"י מה שכתבתי לעיל דמה שלא הביא הר"ן ראיה מהא דגזל הגר דיש לדחות באופן הנזכר אבל טוב ראיתי דלפי האמת שכתבתי דאפילו לדעת הר"ן יודה דבנגזל דיש לו פסידא לא אסרו לו חז"ל א"כ אין אנו צריכין לענין ישוב דברי הר"מ לומר דהטעם הוא משום דלא מיקרי מתנה כשאר מתנות כהונה אלא מימרא דרבא היא כפשטא ואפילו לכהנים אסור בהנאה דכיון דלכהנים הבאים לזכות מחדש אין להם הפסד ממון ובמניעת ריוח הוא להם הכי הם נמי בכלל מה שאסרו חז"ל החמץ לאחריני אלא דאם היה הגר קיים דהוא עצמו יש לו הפסד ממון היה מותר לו בכל נגזל דעלמא ועפ"ז אפשר ליישב ג"כ מה שהקשה הרב הנזכר על הרא"ש בפסקיו שהביא בעיא זו דרבא וסיים וכתב ולא מיכפר ביה עד דמשלם ליה דמי חמץ מעליא מהא דגזל הגר דנראה בהדיא דאילו היה הגר קיים אומר לו הרי שלך לפניך יעו"ש

באופן דיו"ל דהרא"ש ס"ל דלענין חיוב קרבן שבועה העיקר תלוי בדכפריה ממונא לגבי התובע דכל דלגבי התובע ממון הוא אף דלגבי הנתבע לאו ממונא הוא כהא דגזל חמץ דכיון דלגבי נגזל ממון גמור הוא פשיטא דחייב קרבן אף דלגבי הגזלן לא הוי ממונא דלא כמו שפירשנו לדעת הרי"ף והר"מ וכדי ליישב מאי קא מבעיא ליה לרבא מטעם דאילו מיגניב דתיפוק ליה דהוי ממון גמור לגבי הנגזל ופשיטא דחייב ס"ל להרא"ש דרבא לפי שיטתיה דמוקי סתמא דמתני' דפרק כ"ש כר"ש גם מתני' דהגוזל חמץ כר"ש אתיא וכיון דקתני חמץ דומיא דשור היוצא ליסקל ומיירי באופן דגם לנגזל אסור בהנאה וכגון דהודה לו קודם הפסח דבכה"ג כפקדון גביה היה החמץ בפסח ועבר עליו ג"כ הנגזל בב"י וב"י וכמו שפירשנו לעיל במימרא דרבא בגזל ג' אגודות ועי"ז הוא דקא מבעיא ליה לרבא הכא הרי אמרו גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך דמתני' מיירי בדאסור בהנאה גם לנגזל משום דהוא נמי עבר על בל יראה בנשבע כיון דלא הוי ממונו אפילו לגבי הנגזל מהו שיהא חייב וכיון דפשיט רבא דחייב קרבן א"כ נ"מ לענין דינא בזמן הזה דמשלם ליה דמי חמץ מעליא דלא מצינו חיוב קרבן בלא תשלומין דקרן וחזרת החמץ עצמו לא חשיב תשלומי קרן כיון דאסור בהנאה לנגזל נמי דבהכי לק"מ מהסיא דגזל הגר דהתם לא מיירי בדהודה לו הגזלן לגר שגזל ממנו קודם הפסח אלא מיירי שמעולם לא הודה לו ובתוך הפסח לא היה ביד הגזלן בתורת פקדון כי אם בתורת גזילה וכל כי האי גוונא אינו עובר הנגזל ומותר לו אחר הפסח ואילו היה הגר קיים היה מחזיר לו החמץ עצמו והיה נחשב כאילו שילם הקרן ממש כיון דלנגזל מותר אבל לכהנים אינו יוצא ידי חובתו עד שישלם דמי החמץ מממונו דבלא"ה אינו מקיים מצות מתנה כיון דבגוף החמץ עצמו אין לו זכיה ומדהפקירא קא זכו כאמור או מטעם דלהכהנים דבאים לזכות מחדש ומניעת ריוח הוא אסור להם החמץ כגזלן עצמו ולמאי דאתאן עלה להבין לסברת הר"ן דחמץ אסרו משום קנס אפילו לאחריני ובניו דמ"ש מדין צורם אוזן בכור דלדידיה קנסו לבנו לא קנסו י"ל דשאני חמץ כיון דחז"ל אסרו החמץ באיסור הנאה למי שעבר על בל יראה מסתמא כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון וכמו שכל איסורי הנאה דמן התורה אסירי אין להם לבעלים שום זכיה וקנין בדבר האסור בהנאה כדין חמץ בתוך הפסח דהוי כעפרא בעלמא ואינו ברשותו של אדם ואין לו שום זכות בו כמו כן אסרו חז"ל חמץ שעבר עליו הפסח דלא נשאר שום זכיה וקנין בו לבעלים ואם אנו אומרים דמותר בהנאה לאחריני ואם מת בנו מותר בהנאה א"כ ע"כ אכתי נשאר לו שום זכיה וקנין בו לענין שמורישו לבניו או שלוה ובע"ח באים ונפרעים ע"כ מחמץ או נותן לבניו ולאחיו ע"ד שכתב הר"ן בנדרים (דף מז ע"א) עלה הא דתנן אסר בנו בהנאתו בחייו ובמותו אם מת לא יירשנו ויתן לבניו או לאחיו ולוה ובע"ח באים ונפרעים ממנו דהא דקתני אם מת לא יירשנו לאו למימרא דכיון דנכסים אלו אסורים לו בהנאה אינו זוכה בהם דהא קתני ויתן לבניו או לאחיו או לוה ובע"ח באים ונפרעים ממנו אלא ודאי נכסים דידיה נינהו אלא שאינו רשאי ליהנות בהם עכ"ל וה"ה הכא דיש לו זכיה בגוף החמץ לדברים הנזכר וא"כ הוא לא הוי הפקר ואין אחרים יכולין ליקח ממנו בע"כ דאין זה כדין איסורי הנאה דאורייתא ולכן תקנו חז"ל דאסור גם לבנו ולאחריני דבהכי לא נשאר לו בו שום זכיה וקנין כלל כיון דלא חזי לא לבנו ולא לאחריני ואין לומר שיתקנו חכמינו ז"ל דכל ימי חייו של העובר שיהיה הפקר לכל העולם כדין הפקר ב"ד היה הפקר דבהכי לא נשאר לו זכות ובאים אחרים וזוכים מן ההפקר ומותר להם אבל לעולם דהם לא זכו אחרים בו ומת בנו זוכה בו מדין ירושה ומותר לו דהא ליתא דא"כ חשיב כאילו הפקירוהו ב"ד לכל זמן שהוא חי דווקא דלא מצינו הפקר לזמן דסתם הפקר צריך שיפקיר לעולם לא לזמן ועוד דכיון דכל ימי חייו הוי הפקר ולא נשאר לו שום זכות אם כן איך יזכה בנו בו בתורת ירושה כיון דלא הוו ממון אביו מה שאין כן בצורם אוזן בכור דלא אסרוהו רבנן באיסור הנאה כי אם שלא ישחטנו במום זה ועכ"פ ממונו הוא וזכות גמור יש לו ליהנות ממנו על ידי מום אחר וקודם שיפול בו מום אחר יכול למוכרו בדמי שיווי בכור תם וכיון שכן שפיר יש לומר דלא קנסו בנו אחריו או לאחריני:

הן אמת דלפי מה שדקדקנו לעיל מדברי רש"י דמתניתין דנראה דס"ל דהא דלא קנסו בנו אחריו הוא אפילו לר"א דסבירא ליה דקנסו אותו שלא ישחט עולמית אפילו ע"י מומין אחרים אכתי ק"ק וצריך לחלק באופן אחר:

[מר] **אמר** רב חסדא א"ר קטינא וכו'. ועל מאי דאמרינן בגמ' שלא לדעת לאתויי מסיח לפי תומו פירש"י שלא שאל קסדור מה טיבו אלא הם עצמם מסיחין לפי תומם ואומרים רצה לא ישחט זה לעולם אלא ע"י מום וכו' עכ"ל מפורש יוצא דכשהישראל מסיח לפי תומו בלא שאלת העובד כוכבים מה טיבו הוי רבותא טפי להתיר ע"י המום שהטיל העובד כוכבים כיון דנראה כאילו מכוין הישראל לומר לו כדי שיטיל בו מום דאל"כ למה הוצרך לומר דרך סיפור רצה לא ישחט זה לעולם אלא ע"י מום משא"כ כששאלו הקסדור דליכא שום הוכחה דמכוון לכך דמה שאמר לו כך הוא להשיב על שאלתו ועל זה אתא לאשמועינן הגמ' דאפילו בכה"ג דמסיח לפי תומו מותר ולכך כתב הר"מ בפ"ב מהל' בכורות דין ט' אמר אילו נפל בבכור זה מום הייתי שוחט ושמע העובד כוכבים ועשה בו מום הרי זה שוחט עליו שהרי לא נעשה בדעתו ע"כ דכתב הר"מ החלוקה הזאת שהוא מקל"ת שהוא רבותא טפי וכ"ש כשהוא ע"י שאלת העובד כוכבים באופן דבב' החלוקות מותר לענין הלכה והאיתי לרבינו יונתן נתיב ך' ח"ב שכ' וז"ל תינוקות או עובדי כוכבים שהטילו מום בבכור אם כוונו להתירו לא ישחט עליו ואם לא כוונו להתירו ישחט עליו כך שנוי בפרק פסולי המוקדשין ופירוש כוונו כגון ששאלו מהו זה וא"ל בכור הוא ואינו מותר עד שיהיה בו מום וכו' והטיל בו מום לא ישחט עליו כיון ששאל מה טיבו של זה מתחלה אבל לא שאל העובד כוכבים או התינוק שום דבר מתחלה וא"ל מסיח לפי תומו כי הבכור אין לו היתר אלא במום והטיל בו מום הרי זה לא כוונו להתירו ומותר לישחט על זה המום כך פשוט שם בגמ' עכ"ל ודבריו תמוהים בעיני דלו יהיה דס"ל לר"י דכשאלו גרע טפי ממסיח לפי תומו דהיתר ע"י שאלה הוי רבותא טפי וכמו שנראה מדברי הטור בסי' ש"ג שכתב אפילו אם שואל למה אין שוחטין אותו והשיבו לו לפי תומם וכו' דמשמע דס"ל דבשואל הוי רבותא טפי מ"מ עכ"פ לדעת הטור בין בשואלו ובין בלא שואלו מותר כל שלא כוון להתירו שלא ידע שמתירין ע"י מום זה וע"כ דהדין כן דהא משנה שלימה שנינו ורמה קסדור א' ואמר מה טיבו וכו' ובא מעשה לפני חכמים והתירו הרי דאפילו ע"י שאלה התירו כל שלא ידע שמתירין על ידי מום שעושה העובד כוכבים ואם כן איך כתב רבינו יונתן דבשאלת עובד כוכבים לא ישחט עליו:

ועוד קשה דאיך אפשר לומר דבשאל העובד כוכבים גרע ממסיח לפי תומו כיון דאמרינן בגמ' דסיפא דקתני זה הכלל שלא לדעת מותר דלאתויי מסיח לפי תומו הוא ואם איתא דבשואל העובד כוכבים גרע טפי א"כ אמאי איצטריך סיפא לאשמועינן מסיח לפי תומו הא מכ"ש דרישא נפקא וגם על הטור קשה מזה וכמו שהקשה הרב לחם משנה יעו"ש:

איברא דראיתי להרב בנימוקיו כ"י שכתב במתניתין שפירש הרגמ"ה גבי הא דאמרינן לאתויי מסיח לפי תומו וז"ל לאתויי מסיח לפי תומו דאפילו דאמר א"א"כ נעשה בו מום קרי מסיח לפי תומו עכ"ל נראה מדבריו דמתמיה דס"ם מוקי סיפא דלאתויי אתא אפילו אמר אלא אם כן נעשה בו מום כרבא דפליג אדרב חסדא דאפילו באומר לשון נעשה דמשמע בידי אדם מותר ואפשר דהטור ור"י ס"ל פירוש זה: ולעד"נ דפירוש זה פירוש דחוק הוא דאין במשמעות מסיח לפי תומו זה ומה גם דלמאי רבא לא פריך ליה לרב חסדא ממתני' דקתני סיפא זה הכלל וכו' דלאתויי אתא אפילו אמר א"א"כ נעשה בו מום ולעיקר דברי רבינו יונתן אם נאמר דסובר כפירוש הרגמ"ה הנזכר יש ליישב דטעות סופר נפל בדבריו וצריך להפך הגירסא דבמסיח לפי תומו בלא שאלה חשיב טפי להתיר כסברת רש"י והר"מ דבמסיח לפי תומו גרע טפי אלא דלדעת ר"י כיון דס"ל כפי' הרגמ"ה ס"ל דאין מתירין במסיח לפי תומו ואין מתירין אלא בשאלת העובד כוכבים מה טיבו ומשיב על שאלתו כפשט מתני' דכיון דשואל העובד כוכבים לא חשיב כוונו להתיר זה נראה לומר ליישב קצת דברי רבינו יונתן לפי תומר הנוסח והוא דוחק:

גמ' תניא ר' יהושע בן קפוסאי אומר בכור ביד כהן צריך שנים מן השוק וכו':

[מה] **הנה** מ"ש רבינו הרמב"ן דרועה כהן בי ישראל דאיכא מרבוותא דס"ל דלא מהימן הוא סברת הר"מ פ"ב מהל' בכורות דין ע"ז יעו"ש וסברת הר"מ הוא משום דפוסק כלישנא קמא כמ"ש רבינו ומה שהקשה רבינו עליו לומר דלאו לפסוק כלישנא בתרא דמתני' כפשטא אתיא כי האי לישנא וללישנא קמא איצטריכינן למקרא כדר' יהושע בן קפוסאי הכונה פשוטה דללישנא בתרא אינו צריך לאסר ולמעט סברת ת"ק לומר דס"ל כסברת ר"י דדוקא רועה שלו אינו נאמן אבל רועה מן השוק נאמן
דלא

הכי מהימני משום דלא גזור רבנן אלא על עצמו ממש [מו] ועוד דלא מסתבר דקאי רשב"ג אמאי דמחסרא מתניתין דוקא ולא קאי אעיקר מתניתין אלא רשב"ג ארועי כהן בי ישראל פליג וקי"ל כוותיה ועוד בר מן דין הא ללישנא אחרינא רועי כהן בי ישראל אפילו לת"ק נאמן [מז] וכיון דפלוגתא דלישני היא ולית איסורא דאורייתא אלא גזרה דרבנן גרידא לקולא נקיטינן ועוד דמתניתין בפשטא אתיא כי האי לישנא *) וללישנא קמא לא איצטרכינן לחסורי
כדברי

*) נ"ל ללישנא קמא א־צטריכינן לאחסורה ומלת לא טעות וכ"ה באלגזי

דלא כסברת ר"ת כמו שלריך לומר ללישנא קמא דמחסרינן מסברת ת"ק לומר דס"ל כר"י דכהן מן השוק נאמן דלא כר"מ דללישנא בתרא אין לריך לומר הכי דאפשר דת"ק נמי כר"מ ס"ל דכהן אפי' מן השוק אינו נאמן ואולם ק"ק לדעת רבינו דאיך אפשר לומר דלישנא בתרא הוא העיקר לענין הלכה כיון דללישנא בתרא ע"כ צ"ל דס"ל כסברת רב חסדא דאמרינן לקמן דס"ל דישראל נמי חשידי אמומא ומשו"ה בספק בכור בי ישראל לריך ב' מן השוק להעיד דהא ללישנא בתרא קאמר דרועה ישראל גבי כהן אינו נאמן דחיישינן ללגימא ואילו אנן קי"ל כר"כ דפליג אר"ח וס"ל דישראל לא חשידי אמומא וספק בכור ביד ישראל בעליו נאמנין וכמו שפסק רבינו וכל הפוסקים ואם בספק בכור דשייך לאומדו עפי שע"י המום מכוין גוף הבכור כולו לשוחטו ועם כל זה לא חשדינן ליה כ"ש בישראל המעיד על בכור של כהן שאינו אלא הנאה פורתא דבא להתירו כדי שישחטנו רבו כהן ויאכילנו איזה דבר ממנו דפשיטא ודאי דאינו חשוד ישראל בכך להיות חוטא ומעיד שקר בעד קלת הנאה דמטי ליה וא"כ עכצ"ל דהעיקר כלישנא קמא דללישנא קמא הכי הוי דרועה ישראל הרועה בכור של כהן נאמן וללגימא לא חיישינן ואין לומר דא"כ דלפי מאי דקי"ל כר"כ אף דקי"ל כלישנא בתרא בכל החלוקות מ"מ בחלוקה זאת דרועה ישראל בשל כהן דאינו נאמן לא קי"ל דהא ליתא דהא הכי תרי לישני עיקר פלוגתייהו תלוי אי מאי דאמרינן במתני' רועי ישראל או רועי כהנים אם הכוונה הוא שהרועים עלמם הם ישראל או כהנים או הכוונה הוא דהואר ישראל וכהנים דקתני לא קאי ארועים אלא לבעלי הבכור וא"כ אם אנו תופסים עיקר לישנא בתרא דהתואר הוא על בעלי הבכור א"כ ע"כ שיעור הכנת המשנה הוא דהרועה יהיה מי שיהיה או ישראל או כהן כל שבעלי הבכור ישראל נאמן וכל שבעלי הבכור כהן אינו נאמן ונמלא דלפי זה ע"כ צ"ל דגם רועה ישראל בבכור דכהן אינו נאמן ואם אנן קי"ל כר"כ דישראל לא חשידי אמומא ע"כ אי אפשר לפרש פירוש מתני' באופן זה דיקשה לר"כ ממתני' וע"כ לריך לפרש כלישנא קמא דתואר ישראל וכהן קאי לרועה וכיון שכן אתי שפיר דמתני' אתיא כר"כ דרועה ישראל בשל כהן נאמן משום דישראל לא חשיד וא"כ ע"כ דקי"ל נמי בסיפא דרועה כהן בשל ישראל אינו נאמן כסברת הר"מ וי"ל והוא פשוט דע"כ לא קי"ל דישראל לא חשידי אמומי אלא דלא חשדינן ליה דמטיל מום בידים להתירו כיון דעובר על לאו דלא יהיה בו מום ותמיר להו לאו זה ואפילו בספק בכור תמיר להו כיון דסוף סוף ספק דאורייתא לחומרא ואסור להטיל בו מום ובפרט למ"ד דכל הספיקות אסורין מן התורה אבל אם אנו חושדים לכהן שהטיל בו מום דחשידי על כך לא מהני עדות רועה ישראל דלזה חשיד הישראל דמעיד שקר להנאתו מפני הלגימא כיון דלא תמיר ליה לישראל איסור זה דמן התורה מותר בדיעבד אלא דמדרבנן קנסוהו שלא ישחוט על מום זה ועל קנס זה שהוא מדרבנן י"ל דחשיד ישראל להעיד שמאליו נפל הואיל דאין איסורו אלא מדרבנן דלדעת הר"מ דס"ל בעלמא דאיסור ספקות אינו אלא מדרבנן וקי"ל דאפילו בספק בכור דמדרבנן לא חשידי י"ל דה"ה בקנסא דרבנן ומ"מ פסק כלישנא קמא ודו"ק:

[מו] ועוד לריך להבין בדברי רבינו במה שהקשה דלא מסתבר דקאי רשב"ג אמאי דמחסרא מתניתין דוקא ולא קאי אעיקר מתני' דאינו מובן דאיך אי רשב"ג קאי אחלוקת כהן לכהן חשיב דקאי אמאי דמחסרא מתני' ולא אעיקר הא ב' החלוקות כהן לישראל או כהן לכהן שניהם כלולין במתני' דכיון דאמרינן דהואר כהן דסיפא קאי לרועה הרי לפ"ז מסתמא מתני' מיירי בב' החלוקות בין שרבו כהן ובין שרבו ישראל אלא דהרועה כהן מדלא פירש תנא מתניתין לומר דרבו ישראל כמו שפירש דהרועה כהן וא"כ ב' החלוקות הם עיקר מתני' ושפיר י"ל דרשב"ג דקאי אאחד מהם דהיינו כהן לכהן ולא על כהן לישראל דכיון דכהן לישראל החשדא הוא דלעלמו הוא טובה כדי שיתננו לו הרי הוא בכלל מאי דקאמר רשב"ג דאין נאמן על של עלמו דכיון דישראל נמי לעלמו מיקרי לדעת הר"מ:

[מז] ועוד י"ל בדברי רבינו שכתב דכיון דפלוגתא דלישני היא ולית איסורא דאורייתא אלא גזירה דרבנן גרידא לקולא נקטינן דא"כ בספק בכור ביד ישראל דלרב חסדא לריך שנים שיעידו ואפילו לרב נחמן היינו דווקא ישראל אבל בספק בכור שנולד לו לכהן אפילו רב נחמן מודה דאינו נאמן הכהן עלמו להתירו וכמו שמתבאר מדברי רש"י בשמעתין ואם איתא דבדבר זה דאינו אלא קנסא מדרבנן אזלינן לקולא אמאי לא מקלינן בספק בכור ביד כהן להתירו עפ"י עלמו אף דהכהן חשוד ע"כ כיון דאיכא ס"ס להקל דמעיקרא אפשר דאינו בכור ואת"ל דהוי בכור אפשר דהאמת כמו שאומר הכהן שנפל המום מאליו ואמאי מחמרינן כולי האי לאוסרו עליו בלא עדות אלא עכצ"ל דהחמירו חז"ל בקנס זה וא"כ ה"ה די"ל דראוי להחמיר בהא דרועה כהן ורבו ישראל כלישנא קמא כיון דהני תרי לישני אינו כסדר תרי לישני דעלמא דאיכא דאמרי ואיכא דאמרי דקי"ל כלישנא בתרא דהכא פלוגתא דר"י ור"מ הוא ולא ידעינן מי מהם קאמר לישנא קמא ומי מהם קאמר לישנא בתרא ואילו הוה ידעינן איזו היא סברת ר"י ואיזו היא סברת ר"מ ודאי דפסקינן הלכה כר"י דהא קי"ל ר"י ור"מ הלכה כר"י דרביה דר"מ הוא וכמ"ש והביא כמה דוכתין הרב יד מלאכי בסי' תקע"א יעו"ש והשתא דלא ידעינן איזו היא סברת ר"י ראוי להחמיר כלישנא קמא כיון דאפשר דר"י הוא אמר כלישנא קמא והלכתא כוותיה לגביה דר"מ ולא שייך בזה לומר דהלכתא כלישנא בתרא: ויש להסתפק אי הא דאמרינן דכהנים חשידי אמומי אם הוא דוקא בזמן הזה דלאו בר הקרבה הוא ויש לו בו טורח גדול לטפל בו עד שיפול בו מום ומשו"ה חשידי בכך להטיל בו מום כדי שיוכל לשוחטו ולא יטרח הרבה בטיפולו אבל בזמן שבהמ"ק קיים דראוי להקרבה ואין לו טורח הרבה לא חשידי דאף דבהקרבה יש לכהן קלת פסידא בהקרבת האימורין וג"כ דכיון דבכור תם אינו נאכל אלא לכהנים ולפעמים אין לו אוכלין הרבה ולריך שיאכיל ממנו לכהנים אחרים בדרך מתנה משא"כ אם יהיה בע"מ שמרויח קלת באימורין וגם שיכול למוכרו לאחרים בין חי ובין שחוט משא"כ בתם דאינו יכול למוכרו לא חי ולא שחוט כדאמרינן בפ"ק דתמורה (דף ז' ע"ב) יעו"ש מ"מ כיון דמקריבו קרבן לא חיישינן לפסידא דידיה כלל ולא חשיד או דלמא אפילו בזמן בית המקדש קיים חשידי להטיל בו מום כדי שלא יהיה לו שום פסידא ולכאורה נראה דאפילו בזמן שבהמ"ק קיים חשידי דאמרי' בשמעתין עלה דקאמר ר"כ ספק בכור ביד ישראל בעליו מעידין בו דאי לא תימא הכי מעשר לר"מ מי מעיד עליו וכו' ואם איתא דדוקא בזמן הזה חשידי מה מייתי ממעשר הא מעשר בהמה אינו נוהג בזמן הזה כדאמרי' בר"פ מעשר בהמה [דף נג.] דחז"ל עקרו מלות מעשר בזה הזמן מפני התקלה יעוין שם ואם נאמר דמשכחת לה בא"י עבר ועשר בזה הזמן דפשיטא דחל עליו שם מעשר וכמ"ש התוס' בסוף פרק מעשר בהמה (דף נא ע"א) ד"ה במעשר בזמן הזה וכו' יעו"ש וכן כתב הר"מ בפ"ו מהל' בכורות יעו"ש הא נמי ליתא דהא אמרינן התם בסוף פרק מעשר בהמה בדף הנזכר דמוקי התם ברייתא דקתני יצאו ב' בעשירי ימותו דמיירי בזמן הזה ומשום תקלה ולא נבעיא חד דלית ליה פסידא כ"כ אלא אפילו תרי כיון דנפישי פסידא לישהינהו עד דניפול בו מום וליכלינהו קמ"ל ולדעת התוס' שם מיירי באם עבר ועישר כנזכר לעיל ואמרינן דאין הדין לומר שירעה עד שיפול בו מום אלא שורת הדין דימותו כדי שלא יבא לידי תקלה:

ולעד"נ דכן יש ללמוד מהתוספתא דס"פ מעשר בהמה דקתני ספק מעשר בזמן הזה שנתערב בבהמות אחרות ירעו עד שיסתאבו ספק אחד עשר שנתערב ימותו כולם ועיין פי' התוספתא לעיל גבי מתני' דבכור שאחזו דם וכו' מה שכתבתי על זה וא"כ כיון דבזמן הזה שורת הדין הוא דאם עבר ועישר תיכף ימות א"כ לא שייך בזמן הזה הטלת מום להתירו ואם נאמר דר"מ דאם אירע דקודם שיכניסנו בכיפה כדי שימות נפל לו מום מאליו דבהכ"ג פשיטא דלא ימות דליכא משום תקלה וע"ז פריך לר"מ מי יעיד בו גם זה לא ניתן ליאמר דבשלמא אי מיירי בזמן שבית המקדש קיים דכולן שמעשרין מעשר בהמה ושכיח טובא שנופל בהם מום ומתירין אותו ע"י מום יקשה לר"מ מי יעיד עליו שמאליו נפל דהא דבר רחוק לומר דלר"מ כל מעשר אסור יפול בו מום כיון דליכא עדות על המום ימות וילך לאיבוד אבל בזמן הזה אם אירע זה שקודם שימות אומר שנפל בו מום מאליו כיון דאין כאן עדות לר"מ אמרינן דאכתי ימות כמו שיהיה קודם שנפל בו מום ואינו כ"כ רחוק שיהיה הדין כן לר"מ כיון דמילתא דלא שכיח הוא ועוד דעיקרא דמלתא ענין מעשר בזמן הזה לא שכיח כלל דאפילו אם עבר ועישר שורת הדין דימות ושיפול בו מום תכף גם זה מלתא דלא שכיח באופן דכיון דלא שכיח לא שייך לומר דחשידי כל ישראל להטיל מום כיון דענין זה דמעשר בדרך מקרה הוא ולא שכיח ואיך נאמר דחשידי ואין לומר דכיון דבספק בכור דשכיח אמרי' דחשידי א"כ מאן דחשיד אהאי חשיד אהאי דכמו דחשידי להטיל בספק בכור ונעשה להם כהיתר א"כ י"ל דכל ישראל פסולין להעיד על מעשר דאירע בזמן הזה דהא ליתא דאי חשידי גבי ספק בכור להטיל מום לא חשידי על ודאי מעשר דהא מילתא דפשיטא הוא דאיסור ודאי תמיר להו לאיכפי מאיסור ספק דבספק איכא למימר דמורה היתר לומר אינו בכור ובפרט למ"ד דכל הספקות שרי מן התורה אלא דמדרבנן אסרו להחמיר אלא עכצ"ל דמאי דפריך רב נחמן הוא ממעשר דבזמן בהמ"ק וש"מ דמאן דחשיד אמומי אפי' בזמן שבהמ"ק דאיתיה בהקרבה חשידי דחשודים הם דמשום קלת פסידא דיש לו בהקרבה מטיל בו מום:

איברא דראיתי להר"מ בפ"ו מהלכות בכורות דבזמן הזה אם עבר ועישר חל עליו שם מעשר ויאכל במומו הנה מלבד דדברי הר"מ תמוהים מההיא דסוף פרק מעשר בהמה דנראה פשוט דאם עבר ועישר ימות וליכא מאן דפליג עליה וכן נראה מן התוספתא וכבר כתבתי זה בספר תוספת דרבנן באות אל"ף אפוטרופוס דף ע"ג יעו"ש ואין לומר דמ"ש הר"ם ויאכל במומו היינו לומר דאם נפל מום תכף אחר שהפרישו או שהפרישו מעיקרא בע"מ דמותר לאוכלו במומו וקמ"ל דמותר ולא קנסינן ליה להפסידו משום דעבר אדרבנן דאסור לעשר בזמן הזה ומה שלא הולרך לפרש דאם לא נפל לו מום הכף אם עישר תם דימות היינו משום דסמך על מה שכתב בפ"ח מהל' ערכין גבי אם הקדיש בזמן הזה דשורת הדין הוא דימות ויש לומר דהוא הדין במעשר בזמן הזה דהא ליתא דאין ללמוד מהם למעשר דהתם הקדש דאיתיה בפדיון והא דאמרינן דתמות הבהמה היינו אם אינו רולה לפדותו כמ"ש הכס"מ שם וכתב מכן הכ"מ שם דכן הוא דעת הר"מ נמי יעו"ש כיון דבידו לפדות ולא יפסיד והוא לא רלה לפדות איהו דאפסיד אנפשיה משא"כ במעשר דאין בידו לפדותו דאיתיה בלא יגאל דאיכא למימר דלא מפסדינן ליה

דמעיקרא אפי' בלא טעם זה דפדיון יש לחלק דדוקא בהקדש דאיהו דאפסיד אנפשיה דהקדיש ופ"כ אדעתא דהכי הקדיש שלא יהיה לו תועלת ממנו משא"כ במעשר דאף דעבר אדרבנן מ"מ לא היה דעתו להפסיד כי אם רלה לקיים מלות מעשר על דעת שיאכלנו במומו וכל דאסרינן ליה לאוכלו במומו יש סברא לומר דאדעתא דהכי לא הקדישו וא"כ כיון דיש לדין לומר דדין מעשר אינו דומה לדין הקדש בזמן הזה היה ראוי שיפרש הר"ם דין זה גבי מעשר ולא שיכתוב ויאכל במומו סתם ועי' להתוס' בריש פרק מעשר בהמה ד"ה ואיזהו וכו' במ"ש שיש לחלק בין בכור למקדיש דבכור שהי בנפילת מום יעו"ש וא"כ ה"ה י"ל במעשר יתר ע"כ דאפי' לדעת הר"מ אכתי הכא קשה ע"ד האמור דכיון דבזמן זה לא נהיג מעשר בהמה ואחד מני אלף הוא שיעשר בדיעבד ויעבור אדרבנן שאסרו לעשר מלתא דלא שכיח הוא ולא שייך לומר דחשידי כל ישראל כיון דאינו דבר רגיל ואי משום ספק בכור אינו דומה ספק לודאי כדבר האמור:

והנה ראיתי בנימוקי הרב בללאל כתיבת יד שהביא פירוש הרגמ"ה וז"ל מעשר בהמה לר"מ דאמר החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו נהי דבספק בכור כיון דמילתא דלא שכיח הוא לא חשידי עליה טלהו ישראל ונאמנין עליו ב' מן השוק אלא מעשר בהמה דשכיח והוא של ישראל שהוא אוכלו כיון דשלו הוא הוי חשיד עליו וכל ישראל חשודין עליו שיש לכל אחד בהמות ויש להם מעשרות עד כאן לשונו הרי מתוך דבריו מתבאר דממעשר דבזמן בית המקדש קיים קא פריך רב נחמן דבזמן בית המקדש קיים שייך לומר דשכיח דכל ישראל מעשרין אלא דלריך להבין בדברי הרגמ"ה דכפי מה שכתבתי במאי דפריך ממעשר דמספק בכור לא פריך כיון דמילתא דלא שכיח הוא ולא חשידי עליה כולהו ישראל ונאמנים עליו ב' מן השוק א"כ איך חזר רב נחמן אחר דדחו הא דמעשר מטעם דאי בעי שדי ביה מומא וכו' והכריח הדבר מספק בכור דקאמר אלא ספק בכור לר"מ מי מעיד עליו דמעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר ונראה פשוט דכוונת הרגמ"ה הוא ליישב דאמאי רב נחמן מתחלה שבק הא דספק בכור והלך להביא ממעשר וע"ז כתב דניחא ליה להביא ממעשר מפני דבמעשר אלימא הק"ו דהא מעשר כל ישראל יש להם בהמות ומעשרין והוא דבר כללי לכל ישראל משא"כ ספק בכור דאינו שכיח כ"כ דלפעמים יארע ספק בכור לזה ולא יארע לזה ואולם אחר שדחו היה דמעשר חזר להביא מספק בכור דעכ"פ כיון דאיכא כמה מיני ספיקות בבכור מינים ומינים שונים אינו בסוג מלתא דלא שכיח ממש דלכל א' מישראל לא יבצר שיארע לו איזה מין ספק בכור וא"כ לר"מ אין לו תקנה אי אמרינן דחשידי ישראל על ספק בכור והנה לפי מה שכתבו התוס' בפ"ק דע"ז (די"ג ע"א) ד"ה אין מקדישין וכו' דהא דעקרו חז"ל מלות מעשר בזמן הזה לא בטלו אותו תיכף ומיד אחר החורבן כי אם אחר כמה שנים אחר החורבן יעו"ש יש לדחות ראיה זאת דלעולם דמאי דחשידי כהנים אמומי הוא דוקא בזמן הזה והא דמייתי רב נחמן ממעשר היינו מקודם שהתקינו חז"ל ובטלו המעשר דלר"מ מי יעיד ועוד י"ל דהא דמייתי ראיה רב נחמן ממעשר הוא אפילו בזמן שבהמ"ק קיים אלא דמייתי ממעשר דחו"ל דתנן בר"פ מעשר בהמה [דף נג.] נוהג בארץ ובחו"ל ואמרי' בגמ' דמעשר חו"ל לא חזי להקרבה אלא דקדוש הוא ונאכל במומו לבעלים:

וקצת יש לדקדק דלא חשיד כהן כי אם בזמן הזה ממאי דאמרינן בלישנא קמא דרועה כהן ורבו ישראל אינו נאמן מטעם דמימר אמר כיון דקא טרחנא ביה לא שביק לדידי ויהיב לאחריני וכתב רש"י שם דהיינו טעמא דנחשד האי כהן רועה שהוא עלמו הטיל בו מום דמימר אמר וכו' ולריך להבין דאמאי חשדינן ליה שהטיל מום קודם שנתנו לו כיון דעכ"פ מידי ספקא לא נפקא שמא יזדמן לרבו איזה הכרת שיהיה מוכרח ליתנו לכהן אחר וכמלא דעבר על לאו יכול על מגן ולמפרע היה חוטא ולא לו בהיות שמן הראוי הוא שאחר שיתננו לו יטיל המום כדי ליהנות ממנו מיד ולמה לריך להטיל המום מקודם נתינה וליכנס בספק שמא יעבור הלאו בלא שום תועלת ממנו ובאמת אמרו דלכל דבר אמרינן לא שביק התירא ואכיל איסורא וה"ה הכא דלא שביק דבר שהוא ודאי להנאתו ולתועלתו ועביד באופן דעבד איסורא בלא שום תועלת ומדחזינן דיש בו מום קודם נתינה איכא הוכחה טובא שלא הטילו כי אם נפל מאליו וע"כ צ"ל דמיירי בזמן הזה ואמרינן במתני' בריש פרק עד כמה [דף כו:] דישראל חייבים ליטפל בבכור בדקה ל' יום ובגסה נ' יום אמר לו הכהן תנהו לי הרי זה לא יתננו לו ואם בעל מום הוא ואמר לו תנהו לי שאוכלנו מותר ובשעת המקדש אם היה תמים אמר לו תן ואקריבנו מותר ע"כ נמלא דבזמן הזה אם הוא תמים ואמר תנהו לי הרי זה לא יתננו וא"כ הכא יש לחוש שזה הרועה לרוע אחר הנאתו ורולה ליהנות ממנו מיד בתוך זמן אשר מחוייב הישראל ליטפל בו וכשהוא תמים לא יתננו לו בתוך זמנו וע"כ חיישינן דמשו"ה הטיל מום בו דבהכי יכול ליתנו לו מיד וא"כ זה לא שייך כי אם בזמן הזה אבל בזמן המקדש לא שייך זה דהא בידו לומר לו תן ואקריבנו וא"כ יעשה הוא זיופו ויטיל מום בו וכיון דלחלוקה זאת דרועה כהן ורבו ישראל דקתני מתניתין מיירי בזמן הזה א"כ החלוקה האחרת בדרבו כהן מיירי נמי בזמן הזה דדוחק לומר דהלוקת כהן לכהן אפילו בזמן המקדש וחלוקת כהן לישראל הוא דוקא בזמן הזה כיון דבחדא מחתא מתניתהו:

והנה ראיתי להטור ביו"ד סימן ש"ד שכתב וז"ל הכהנים חשודין להטיל מום בבכור מפני שיש להם טורח גדול לטפל בו עד שימות או יפול מום בו עכ"ל ומדנקט טעם זה ש"מ דבזמן הזה הוא דבזמן שבית המקדש קיים לא שייך זה כיון דראוי להקרבה ויש לדחות דלא נקט אלא טעם דשייך בזמן הזה משא"כ בזמן שבהמ"ק קיים דשייך טעם אחר משום דאית ליה פסידא ע"י הקרבה משא"כ בזמה"ז דלא שייך טעם זה אלא משום פסידא שיש לו במה שמטפל בו זמן הרבה:

ואולם יש להביא ראיה ברורה דלא נחשדו כהנים כ"א בבכור דלא חזי להקרבה דוקא מדברי רש"י במתני' דלקמן דקתני הכל נאמנים על מומי מעשר וכתב רש"י וז"ל הכל נאמנים וכו' להעיד שמאליו נפל בו ובספק מעשר קאמר כגון קרא לתשיעי עשירי דאמרינן בפ' אחרון דאינו נאכל ואין לו תקנה אלא במום עכ"ל הרי מפורש מדבריו דלא שייך חשדא זאת דהטלת מום כ"א בדבר שאינו ראוי להקרבה דאי לא תימא הכי למה הולרך רש"י למשכוני נפשיה לומר דמיירי בספק מעשר בהיות דאפשר במעשר ודאי דאף דבזמן הזה בטלו חז"ל מעשר בהמה וס"ל לרש"י דתכף אחר החורבן נתבטל דלא כסברת התוספות דפרק קמא דע"ז הנזכר לעיל מ"מ בזמן שבהמ"ק קיים משכחת לה ועכצ"ל דס"ל דבזמן דראוי להקרבה לא שייך חשדא ובלא האי טעמא דאמרינן בגמ' דהיינו טעמא דנאמן משום דאי בעי שדי ביה מומא בכוליה עדריה הוא נאמן דלא חשיד איניש לסבריה עלמו מהקרבת קרבן אף דמטי ליה קלת פסידא ע"י הקרבת האימורין ומשו"ה לא מלא רש"י אופן בזמן שבהמ"ק קיים דנהיג מעשר בהמה דאינו ראוי להקרבה כי אם אופן זה דספק מעשר דקרא לתשיעי עשירי ומאי דלא כתב רש"י דמשכחת לה בספק מעשר ממש כגון הא דתנן בפרק מעשר בהמה (דף נח ע"ב) וקפץ אחד מן המנושרין לתוכן כונס ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים וכבר עלה על דעתי לומר דע"ס יש בדברי רש"י וכן צ"ל ובספק מעשר קאמר או כגון קרא לתשיעי עשירי וכו' וכוונתו לומר דבספק מעשר קאמר בספק ממש וכההיא דקפץ אחד מן המנושרין וכו' או משכחת לה כגון קרא לתשיעי עשירי וכו' וע"כ היה צ"ל דב' מליאות כתב רש"י דהא הא דקרא לתשיעי עשירי לא מיקרי ספק מעשר כי אם ודאי מעשר אלא דאינו ראוי להקרבה וכדאמרינן בפרק מעשר בהמה (דף ס ע"ב) ת"ר מנין שאם קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולי"א עשירי ששלשתן מקודשין ת"ל וכל מעשר בקר וגו' הרי דגזרת הכתוב הוא דשלשה מקודשין ולא משום ספק אבל שוב ראיתי דע"כ חד מליאות הוא דקאמר רש"י דהיינו קרא לתשיעי עשירי דוקא דהא בגמ' אמרו דהיינו טעמא דהכל נאמנין על המעשר משום דאי בעי שדי מומא בכוליה עדריה ואי מיירי בספק מעשר ממש כמו קפץ אחד מן המנושרין וכו' מעיקרא מי ידע דהיה מתערב אחד מן המנושרין בעדרו כדי שיעשה תקנה זאת להטיל מום בכל העדר שלו הא דבר מקרה היה ולא עלה על דעתו שכן יהיה כדי שיעשה זה ואין כאן מיגו אבל אי מיירי בקרא לתשיעי עשירי י"ל דמוקי לה רש"י כר"א ורבה בר רב הונא דאמרי בנזיר (דף לב.) דהא דקרא לתשיעי עשירי הוא אפי' היה בטעות וכ"ש אם היה בכוונה וקי"ל כוותייהו וכמ"ש הר"מ בפ"ח מהל' בכורות דבין בטעות ובין בכוונה שלשתן מקודשין יעו"ש וא"כ הכא י"ל שבכוונה עשה כן לקרות לתשיעי עשירי וכיון דדעתו היה לעשות כן מה לו לשקר היה יכול להטיל מום בכוליה עדריה כדי שלא יאסר עליו התשיעי ועכצ"ל דמאי דקרי ליה רש"י ספק מעשר היינו לומר דדינו כספק מעשר ואפשר לומר עוד דכוונת רש"י במ"ש קרא לתשיעי עשירי היינו בילאו שנים בתשיעי וקראן עשירי דאמרינן בפ' מעשר בהמה (דף ס:) דתשיעי ועשירי מעורבין הם ואי אפשר להקריב שום אחד מהם דשניהם ספק מעשר הם וכיון דעשה כן בכוונה יש לו מגו דאי בעי שדי וכו' אלא דזה דוחק דאין בידו כ"כ שילאו שנים כאחד ומהיכן ידע שילאו שנים כאחד לעשות תיקון זה להטיל מום בכל העדר אלא דאכתי י"ל על דברי רש"י דמאי לא אשכח כי אם מליאות זה דקרא לתשיעי עשירי הא שפיר משכחת לה במעשר דחו"ל דלא חזי להקרבה כנזכר לעיל וחשוד להטיל בו מום כיון דלא חזי להקרבה באופן דנמלינו למדין מדברי רש"י דלא שייך חשדא זאת דהטלת מום כי אם בדבר שאינו ראוי להקרבה אבל בדבר הראוי להקרבה לא שייך חשדא זאת דישראל כשרים הם וניחא להו להקריב דורון לקונם ולא חיישי לפסידא דאמורין או לפסידא אחרת דהיינו דאם יקריבנו ולא יהיה לו אוכלין הרבה ולריך שיתן לאחרים במתנה דאינו יכול למכור כלל דמעשר אינו נמכר לא חי ולא שחוט וא"כ ה"ה בבכור דלא חשידי אלא בזמן הזה או בספק בכור דאינו ראוי להקרבה אבל בזמן בהמ"ק לא חשידי ואע"ג דגבי מעשר ליכא כ"כ פסידא דאפילו בע"מ אינו נמכר שחוט מדרבנן דבהכי אינו מרויח בהטלת המום משא"כ בבכור דמרויח ע"י הטלת מום שיכול למוכרו בבית מ"מ גבי מעשר נמי הא אפשר למוכרו שחוט דמותר למכור חלבו וגידיו ועורו ועלמותיו דלא אסרו למכור אלא בשרו גלבד ואם הבליע דמי הבשר בדמי העור והחלב והגידים ומכר הכל בהבלעה מותר כמ"ש הר"מ בפ"ו מהלכות בכורות יעו"ש:

והנה ראיתי לרבינו ירוחם בנתיב ד' חלק ב' שכתב וז"ל אפי' בנו ובתו של כהן נאמנים להעיד על מום הבכור שמעלמו נפל בו ודוקא בנו ובתו אבל אשתו היא כגופו ואינה נאמנת וכן רועה כהן אינו נאמן ואם הוא בכור ישראל שהבכור אינו שלו נאמן כך פשוט בפרק כל פסולי המוקדשין וכן כתב
הרמב"ן

כדברי רבי יהושע בן קפוסאי הלכך האי לישנא עדיף ונקיטינן מיניה דרועי כהן בי ישראל נאמנין וכן הלכתא וספק בכור בי ישראל קי"ל כרב נחמן דאמר בעליו מעידין עליו וכהנים הוא דחשידי אמומי ישראל לא חשידי אמומי • *איבעיא להו עד מפי עד לעדות בכור מהו רב אסי אסר ורב אשי שרי *רב יימר אכשר עד מפי עד בבכור קרי עליה מרימר יימר שרי בוכרא והלכתא עד מפי עד כשר לעדות בכור *[מח] אמר ר' אילעא לא היו מוחזקין בו שהוא בכור ובא אחד ואמר שהוא בכור ומומו עמו נאמן מאי קמ"ל שהפה שאסר הוא הפה שהתיר היינו מתניתין דתנן האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר מהו דתימא התם הוא דאי בעיא לא אמרה אבל הכא דלא סגיא דלא אמר דקדשים בחוץ לא אכיל אימא לאו הפה שאסר הוא קמ"ל דאי משום הכי הוה שדי ביה מומא דמנכר ואכיל ליה *יתיב רבינא וקאמר להאי שמעתא בלא גברי אמר ליה

הרמב"ן וכתב שיש מהגדולים [שכתבו] שרועה כהן בבית ישראל שאינו נאמן והוא תפס עיקר הלשון שנאמן והרבה ראיות ע"ז עכ"ל ודבריו תמוהים דאיך כתב לענין הלכה שרועה כהן בבית כהן שאינו נאמן והפוס אותו לאשמו דבגופו היא הא כיון דאיפסיקא הלכתא כרשב"ג הרי רשב"ג פליג את"ק דקתני דרועה כהן לכהן אינו נאמן ועלה פליג רשב"ג דעל עצמו אינו נאמן אבל על אחרים נאמן ואפילו רועה נאמן : **והנה** לענין פלוגתא דרב חסדא אמר רב קטינא בספק בכור שנולד בי ישראל דלרב חסדא אין בעלים נאמנים ולרב נחמן בעלים נאמנים דישראל לא חשיד אמומא ומסיק הש"ס דמייתי ל"ג כאיה אלא ספק בכור לגבי מאיר מי מעיד עליו וכ"ת הכי נמי דלית ליה תקנתא והתנן שהיה רבי יוסי אומר כל שחליפיו ביד כהן פטור מן המתנות ור"מ מחייב אלא ש"מ בעלים מעידים עליו ע"כ וצריך להבין דלפי מה שפירש"י בעיקר פלוגתייהו דספק בכור שהוא אם נאמנים הבעלים להעיד עליו שלא הוטל בו מום בכוונה דאם כן מאי מייתי לומר דבספק בכור אפי' לרבי מאיר יש לו תקנה ממאי דקתני דרבי מאיר מחייב במתנות וכתב רש"י דמדמחייב רבי מאיר במתנות ש"מ דבר אכילה הוא כשיפול בו מום הא שפיר יש לומר דהא דמחייב רבי מאיר במתנות בספק בכור שנולד במום מהמומים שאינם ראוין לבא על ידי אדם כגון בעל ה' רגלים או עינו אחת גדולה כשל עגל או קטנה כשל אוז דהוו מומין שאין אדם נחשד עליהם ועיקר פלוגתא דר"י ור"מ הוא בפרק ב' דמכילתין (דף יח ע"ב) במתני' אחת בכרה ואחת שלא בכרה וילדו ב' זכרים אחד לו ואחד לכהן וכו' והשני ירעה עד שיסתאב וחייב במתנות ר"י פוטר ור' מאיר מחייב דאע"ג דת"ק קאמר דמיחייב במתנות באופן דנפל בו מום אח"כ כדקתני ירעה עד שיסתאב מ"מ בסברת ר' מאיר י"ל דלא פליג לומר דחייב במתנות כ"א באופן זה דנולד במום שאינו ראוי לבא בידי אדם דאינו צריך עדות וראוי לאכילה ועל זה מחייב במתנות דבהכי ניחא דאמאי חזר התנא לומר ור"מ מחייב הא ר' מאיר היינו ת"ק דקאמר דירעה עד שיסתאב וחייב במתנות אבל לפי האמור א"ש דהוצרך התנא לתתני סברת ר' מאיר בפני עצמה כיון דלרבי מאיר לא משכחת לה דין זה דמתנות כי אם כשנולד במומין שאינם ראויים לבא בידי אדם דלא שייכי בהו לומר ירעה עד שיסתאב אלא דוקא במום שנולד בו דאם ילדו ב' זכרים ושניהם נולדו בע"מ במום שאינו ראוי לבא בידי אדם האחד שהוא לבעלים חייב במתנות וכן אפי' נולד אחד במום והאחד תם מסתמא הבעלים לוקחים הבעל מום כיון שהבע"מ שוה ממון יותר עכשיו שנולד בשניהם ספק בכור כיון דהבעל מום יכול לשוחטו מיד וליהנות ממנו והתם עד שיפול בו מום ומש"ה הבעל מום שוה יותר ודנין בו שיזכו הבעלים בו כדין המוציא מחבירו ע"ה :

וראיתי להר"מ בפ"ה מהלכות בכורות דין ז' שהביא דין ספק בכור בזה האופן וז"ל לא נחשדו ישראל על הבכורות לפיכך נאמן הישראל לומר זה ספק בכור הוא ורואין לו מומו ואוכל אותו במומו עכ"ל ונראה מדברי הר"מ דמפרש עיקר פלוגתייהו בספק בכור אי צריך עדות או בעלים נאמנים דהנאמנות הוא על שני דברים הן דנאמן לומר דנפל בו מום בלא כוונה וגם דהוי ספק בכור ואינו בכור ודאי ואע"ג דזה פשוט דכיון דהבעלים טוענים שהוא ספק בכור לענין דרלא דממונא פשיטא דאין הכהן יכול להוציא מידם דהמוציא מחבירו עליו הראיה מ"מ ל"מ דנאמן לומר שהוא ספק ורואין לו מומו ואוכל אותו דלר"מ סבירא ליה דחשודין ישראל על הבכור בין על ענין הטלת מום ובין לומר שהוא ספק כדי שלא ליתנו לכהן והנה כי כן צריך עדות על שניהם ובלא עדות אינו נאמן ולר"מ דאין רואין לו את מומו עד שיביא ראיה ועדות וכההיא דאמרינן במתניתין לקמן [דף לו:] דאין רואין בכור לישראל עד שיהיה כהן עמו דחיישינן דכיון דמורין לו שהוא מום אכיל ליה ולא יהיב לכהן וה"נ כיון דחשוד הוא שאומר על הודאי שהוא ספק שאין רואין לו מומו ואולי על ידי זה יודה על האמת ורב נחמן סבירא ליה דלא נחשדו ישראל על כך והבעלים נאמנים לומר שהוא ספק ורואים לו מומו ואוכל אותו במומו ומעיקרא הביא רב נחמן ראיה דלא חשידי ישראל על הטלת מום בלבד מהסיא דמעשר דלר"מ מי יעיד עליו וכיון דדחי לה מטעם דאילו בעי שדי מומי וכו' מייתי שפיר ראיה מספק בכור שהוא ספק לב' החשדות הן דלא חשידי שיאמרו על ודאי בכור וכן דלא חשידי להטיל מום דאל"כ לר' מאיר היכי משכחת לה דחייב במתנות כיון דאין מי יעיד אם המום נפל מאליו ואין מי שיעיד שהוא ספק בכור ושורת הדין שלא יראו את מומו דחשדינן ליה שמא הוא ודאי וקנסינן ליה שלא לראות את מומו כדי שיודה וא"כ לר"מ לא משכחת לה שיהיה ראוי לאכילה כדי לחייבו במתנות אם לא שנאמר דישראל לא חשידי על כך וכיון שכן לר"מ לא חשיב כדין החשוד על הדבר :

ואולם ק"ק דאי סבירא ליה להר"מ דהא דלא נחשדו ישראל על הבכורות הוא על ב' דברים הן על חשד הטלת מום וכן על חשד שאומר שהוא ספק על הודאי אמאי לא באר הר"מ כ"א חלוקה האחת דהיינו דנאמנין לומר ספק בכור הוא זה אבל לענין הטלת מום בבכור לא הזכיר כלל אי נאמן הישראל בספק בכור שהוא שלו או ישראל שירש בכור מאבי אמו כהן ונפל בו מום לומר שמאליו נפל דמזה החלוקה אין רמז בדברי הר"מ לא בדין זה ולא בשום מקום ואי סבירא ליה פירוש הסוגיא על דרך האמור אמאי לא באר זה אשר ע"כ נלע"ד בכור דדעת הר"מ דהא דספק בכור לא נאמר אלא משום חשדא דאומר על ודאי ספק אבל על ענין חשד הטלת מום לא איירי כלל דפשיטא דישראל נמי חשיד אמומים כל שהבכור הוא שלו כגון ספק בכור או ישראל שירש בכור מאבי אמו כהן או שכהן מכר לישראל בגוף תם בזמן הזה דהכי קי"ל דבמכירה דבדמי הוא לא חיישינן משום כהן מסייע בבית הגרנות דבכל הני גווני ודאי דהישראל אינו נאמן על עצמו דחשיד להטיל מום ככהן דמאי אולמיה דישראל מכהן והכי בלישנא בתרא דמתניתין בפירוש מתני' אמרי' דרועה ישראל ורעו כהן אינו נאמן משום לגימא ואפי' ללישנא קמא דלא חשיד היינו דוקא בבהמה פורתא כי הא דלגימא אבל כשעיקר הבכור הוא של ישראל פשיטא דחשדינן ליה לכ"ע ולא פליגי אלא לענין אי נאמן לומר שהוא ספק בכור ולא ודאי והוכרח הר"מ לפרש הכי מטעם דקשה ליה דאמאי נקטו פלוגתייהו בספק בכור ולא נקט נמי כי הני גווני דירש או קנה בכור הישראל ועוד קשה לי מה שהקשינו לעיל דמה מייתי ממתני' דע"כ דר"מ דמתחייב במתנות סבירא ליה דיש לו תקנה כיון דאפשר די"ל דסברת ר"מ כ"מ כשנולד במומין שאינם ראוין לבא ע"י אדם דאינו צריך עדות ומש"ה פירש דהכא פלוגתייהו הוא אי נאמן לומר דספק בכור הוא ור"מ לאו רואין את מומו דלר"מ אין רואין את מומו עד שיביא עדים דספק בכור הוא ולרב נחמן הבעלים נאמנים דלא חשידי ישראל על כך להשמיט עצמו מליתן לכהן באומרו דספק הוא ולכתחלה קס"ד דרב נחמן להביא ראיה ממעשר בזמן שבית המקדש קיים דאם אומר הישראל דמעשר שיש בידו שאינו יכול להקריבו דספק מעשר הוא אם איתא דחשוד הוא בכך כמו שחשוד על הבכור לומר על הודאי שהוא ספק אם כן לר' מאיר לא ימצא עדות על זה דכל החשוד וכו' וא"כ זה שאומר שהוא ספק מעשר לא ישחט לעולם על מומו דאין רואין לו את מומו כדי שיאמר האמת ולא יברח עצמו מלהקריבו קרבן ודחי לה דמאי מעשר דיש לו מגו דאם אומר שהוא ספק הוא להבריחו מעל גבי המזבח מה לו לשקר הא היה יכול להטיל מום על כל העדר וכבן לא היה מקריבו וע"כ חזר להביא ראיה מספק בכור עצמו דאם איתא דהאומר דספק בכור הוא צריך עדות ואם לאו אין רואין את מומו א"כ לר"מ נמצא דאין לו תקנה לשוחטו במומו אם כן היכי משכחת לה חיוב מתנות דהא אפי' מיירי כשנולד במומין שאינם ראוין לבא ע"י אדם א"א להתירו אם לא על ידי היתר מומחה שיתיר אותו וכיון דמן הדין אין רואין את מומו אין לו תקנה ואיך שייך דין מתנות אלא ש"מ הבעלים מעידים דספק בכור הוא דישראל לא חשידי לומר על ודאי בכור שהוא ספק אלא דצ"ל כפי זה דלא גרים הר"מ כגירסתינו דמסיים רב נחמן בדבריו ש"מ בעלים מעידים כהנים הוא דחשידי אמומי ישראל לא חשידי דכל זה לא גרים אלא ש"מ בעלים מעידים ותו לא ועל זה אתי פסק הר"מ כרב נחמן דלא נחשדו ישראל על הבכורות ונאמן לומר שהוא ספק בכור ודקדק לסיים ולומר על זה ורואין את מומו ואוכל אותו במומו לאפוקי סברת רב חסדא דחשוד הישראל לומר על הודאי שהוא ספק ואין רואין לו את מומו שעי"כ יודה האמת ומהתימה על מרן הכ"מ שכתב על דברי הר"מ שתם דהדין מפורש בפרק כל פסולי המוקדשין ולא באר כלל דברי הר"מ דאינם כפשטא דמתניתין ומוהר"י קורקוס בביאורו כ"י כתב על דברי הר"מ וז"ל בפרק כל פסולי המוקדשין פלוגתא דרב חסדא ורב נחמן דלרב נחמן בעלים מעידים פירוש דדוקא כהנים נחשדו להטיל מום בבכורות אבל ישראל לא נחשדו אפי' על שלהם דהיינו ספק בכור ונאמן לומר מאליו נפל מום זה וכן הלכה כמבואר שם ומדברי רבינו נראה שגם נאמן לומר ספק בכור הוא זה וא"ת א"כ בודאי בכור למה אין רואין לישראל אלא אם כן כהן עמו שחששו שמא לא יתן אותו לכהן וליהמניה שיתננו לכהן מגו דאי הוה בעי אמר ספק בכור הוא זה שרואין אותו ונאמן וי"ל דאין ה"נ שאם אין אנו יודעים שהוא בכור ודאי והוא בא ואמר בכור ודאי הוא זה שרואין אותו לו דנאמן במגו ומה שאמרו דאין רואין לו בידוע לנו שהוא בכור ודאי וליכא מגו אי נמי יש לומר דאפי' אין ידוע לא הוי מגו דהוי מלתא דעבידא לאגלויי ויכא לשקר ובודאי שהדין עם רבינו שנאמן לומר ספק בכור הוא זה דהכא לומר ודאי בכור הוא זה הוי מוציא מחבירו ועליו הראיה וזה פשוט עכ"ל מתבאר מדבריו דסבירא ליה בעד דעת הר"מ דפשט הסוגיא דמתניתין הוא כפשטא דפליגי אי חשיד ישראל על הטלת מום בשלו או לא כפי' רש"י אלא דהר"מ חדש לומר דה"ה דנאמן לומר ספק הוא זה ולענ"ד דברי תימה הם דאיך הר"מ לא הביא עיקר הדין שהוא עיקר הסוגיא ופסק בהדיא כרב נחמן דישראל נאמן אמומא דלא חשיד ישראל בכך ומאי דחדש הוא לומר דהוא הדין הביא והעיקר לא הביא והרואה יראה שלא יש בדברי הר"מ בכל הלכות בכורות רמז לדין זה דלא נחשדו ישראל אמומי בבכור שלהם ומ"ש מהר"י קורקוס דהדין עם

הר"מ דפשיטא דאמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה והכהן הוא המוציא דבריו תמוהים דלענין זה דאין מוציאין מידו זה פשוט ולא היה צריך הר"מ לאשמועינן דין זה דכך שורת הדין בכל מקום דגדול כח המוחזק ואין מוציאין מידו ואם כדבריו מה הוא זה שסיים הר"מ ורואין לו מומו ואוכלו במומו דמה בא לאשמועינן בזה פשיטא דרואין לו לבדו בלא כהן עמו כיון דשורת הדין הוא דנאמן ושלו הוא אך לפי דרכי אתי שפיר דהוצרך לומר הר"מ כן לאפוקי מרב חסדא דסבירא ליה דחשוד לומר על ודאי ספק וקנסינן ליה שלא יראו את מומו שעי"ז כן יודה האמת :

והנה בפ"ק דתמורה (דף ח ע"ב) אמרי' אמר רב חסדא ל"ש אלא כהן לכהן אבל כהן לישראל אסור מ"ט דלמא אזיל ישראל ושדי ביה מומא וממטי ליה לחכם ואומר לו בכור זה נתן לי כהן במומו ופריך ומי שרי חכם הכי והא אמר רב אין רואין בכור לישראל אלא אם כן כהן עמו עכ"ל או גירסת רש"י והתוספות שם אבל יש גירסא אחרת והיא גירסת הרגמ"ה הביאה הרב בנימוקיו כ"י וז"ל מ"ט אילימא דלמא מעכב ליה ישראל לבכור דהוי בתוך עדריה עד דנפל ביה מומא ואמר בכור זה מכר לי כהן במומו הא לא חזי ליה חכם עד דאתא כהן דאמר ר"י אמר רב אין רואין בכור לישראל אא"כ כהן עמו ע"כ ולשתי הגירסאות צריך להבין מאי פריך מהא דאין רואין בכור לישראל וכו' הא התם כשאומר שהוא שלו שנולד בעדרו אבל באומר שאינו שלו כי אם שהכהן מכר לו במומו מנ"ל דאף בזה אמר רב דאין רואין עד שיבא הכהן שמכר לו לפניו ואם נאמר דעכצ"ל דהכי ס"ל לרב דאפי' באומר כהן מכר לי במומו אמרי' ליה דיביא הכהן דאל"כ אמאי באומר דבכור שנולד בעדרו הוא חשדינן ליה דאם יאמר לו שהוא מום יאכלנו ולא חייש לגזילת כהן הא נאמן במגו דמה לו לשקר אם דעתו לעשות כן היה יכול לומר מכהן הוא ומכרו לי במומו ומדלא מהימנינן ליה במגו שמע מיניה דאפילו בכהאי גוונא צריך שיביא הכהן הא נמי ליתא דהא יש לומר דבכהאי גוונא לא הוי מגו דמלתא דעבידא לאגלויי ויכא לשקר וכמו שכתב מהר"י קורקוס לדעת הר"מ דהיינו טעמא דאינו נאמן במגו דאי בעי אמר ספק בכור הוא כנזכר לעיל ואם כן יש לומר דאכתי באומר כהן מכרו לי במומו נאמן ובפרט לאידך מימרא דקאמר ר"י אמר רב לקמן בפרקין [דף לו:] אמר רב נאמן הכהן לומר בכור זה נתן לי ישראל במומו מ"ט כל מלתא דעבידא לגלויי לא משקרי ביה אינשי ואף דאיכא לישנא בתרא התם דאמר רבי ירמיה דאינו נאמן מ"מ רב יהודה אמר רב קאמר דנאמן וכן איפסיקא הלכתא לקמן וא"כ הכא נמי אמאי לא יהא נאמן באומר כהן מכרו לי במומו כיון דכל מלתא דעבידא לגלויי לא משקרי ביה אינשי ולזה י"ל דע"כ לא אמרי דמלתא דעבידא לגלויי נאמן כי אם באומר בכור זה נתן לי ישראל במומו דבכה"ג לא משקרי אינשי דמרתת הכהן לומר שקר שאם ישאלו מישראל מסתמא כיון דישראל לא חשידי אמומי ותמיד ליה איסור זה יאמר אמת דלא היו דברים מעולם דבלא מום נתן לו ויתגלה זיופו אבל בישראל שאומר כהן נתן לי במומו כיון דכהנים חשידי אמומי ונעשה להם כהיתר יכול הישראל לשקר ולומר שמכרו במומו דלא מרתת לומר שקר דיכול לעשות קנוניא עם הכהן להגיד לו שהוא הטיל המום ואומר שהכהן מכרו במומו ושלא יגלה שקרו אם ישאלו ממנו וע"ז סומך הישראל ואינו מתיירא לומר שקר ומשו"ה אמר רב חסדא שלא ימכור לישראל כדי שלא ישקר ויאמר כהן מכרו לי במומו ואפשר שהכהן אשר יבא דין זה לפניו יטעה לומר דהיינו דין כהן שאמר ישראל נתן לי במומו דנאמן וה"ה הכא דנאמן ויתיר לו ואין האמת כן דיש חילוק בין כהן מישראל לישראל מכהן ומשו"ה עפי עדיף להזהיר לכהן שלא ימכור לישראל דבהכי לא יבא לידי מכשול לומר דבר שקר אבל אכתי אינו מתיישב בזה דמאי פריך ליה ממימרא דר"י אמר רב דאין רואין את הבכור לישראל כיון די"ל דבכה"ג דאומר הישראל דמכרו לו הכהן במומו אפשר דמהימנינן ליה ולא צריך לאתויי הכהן ועכצ"ל דקים ליה להש"ס דמימרא דר"י אמר רב דאמר סתם אין רואין בכור לישראל הוא בכל גוונא אפילו באומר הכהן מכרו לי במומו דלגבי כהן דחשוד לא חשיב מלתא דעבידא לגלויי דלא מרתת מהכהן כאמור ובכלל דברי ר"י א"ר הוא זה וכן נראה מדברי רש"י שם בתמורה יעו"ש וע"ז פריך ליה ממימרא זאת דמאין הרגלים לאסור המכירה לישראל מטעם זה שמא יבואו לטעות לומר דבכה"ג נמי חשיב מלתא דעבידא לגלויי דבזה ודאי לא יטעה שום חכם ומאי נאסור למכור לישראל ואולם כל זה יתיישב לפי גירסת רש"י והתוס' אבל לפי גיר' הרגמ"ה דגרסי' דלמא יעכב בכור דבעדריה עד שיפול בו מום ויאמר כהן מכרו לי במומו אכתי קשה דאמאי לא מהימנינן ליה כשאומר כהן מכרו לי במומו מטעם דהוי מלתא דעבידא לגלויי דאם האמת הוא שהבכור הוא שלו שנולד בעדרו ועכבו עד שנפל בו מום לא היה אומר שקר זה דהכהן מכרו לו דמרתת שיתגלה שקרו דהא אינו יכול לעשות קנוניא עם הכהן דאם יגלה לו ענין שקרו הוא עצמו יהיה תובע ממנו שיתן לו הבכור דלמתנה זיכה לו ובכהאי גוונא פשיטא דמרתת לשקר ועבידא לגלויי מיקרי ואם יאמר כן שהכהן מכרו לו בודאי שהוא האמת כן דכל מלתא דעבידא לגלויי אמרינן דכן הוא האמת ולפי מה שביארנו בדעת הר"מ דסבירא ליה דאין הפרש בין כהן לישראל דכולהו חשידי אמומי בשל עצמן אף לפי גירסת רש"י והתוספות קשה מהסיא דנאמן הכהן לומר בכור זה נתן לי הישראל במומו מטעם דכל מלתא דעבידא לגלויי דמ"ש הכא בישראל שאומר כהן מכר לי במומו דאינו נאמן :

וראיתי להתוספות בתמורה בד"ה דלמא אזיל וכו' שכתבו וז"ל וא"ת מה בכך הא לא שרו ליה כיון דנפק המום מיד כהן בלא עדים שהרי נחשדו הכהנים על זה וי"ל דהכי קאמר נתן לי כהן במומו וקמי דידי נפל בו מום מאליו וא"ת היכי חיים דלמא אזיל ישראל ושדי ביה מומא והרי לא נחשדו ישראל על כך כדאמרי' בבכורות וכו' דהא בפרק פסולי המוקדשין אמר רב נחמן גבי ספק בכור דבעליו מעידים עליו וכו' עכ"ל וי"ל דמאי קשה ליה מדרב נחמן הא רב חסדא עצמו פליג אדרב נחמן וס"ל דספק בכור צריך שנים מן השוק שיעידו עליו דנחשדו ישראל אמומי בשל עצמן דאע"ג דרב חסדא מתמיה דרב קטינא אמר לה מ"מ מאן לימא לן דמתמיה דרב קטינא קאמר לה וליה לא סבירא ליה ואי משום דע"כ ליה לא סבירא ליה דהכי הכא סבירא ליה לרב חסדא דכיון דאומר כהן נתן לי במומו וקמי דידי נפל בו מום מאליו שרינן ליה בעדותו ואם איתא דישראל חשידי בכך איך נאמן בעדותו כיון דנוגע בדבר ולעצמו הוא דורש להתיר הבכור שקנה מהכהן הנה מלבד דלא היה להם להקשות מדרב נחמן דמהם אין קושיא כלל כאמור ועיקר הקושיא הוא מת"כ דאי סבירא ליה דחשודין הם א"כ אמאי מהני עדותו לומר שמאליו נפל לא הוי נוגע בדבר כמו המעיד על ספק בכור שלו דהכא כיון דהכהן מכר לו בחזקת בעל מום שנפל מאליו דמוחזקין עליו ולדעתא דהכי קנאו כל שאין מתירין אותו במום זה אין לו פסידא דהא בידו לחזור ממקחו דמקח טעות הוא דאדעתא דהוא מותר לשוחטו קנאו ואם כן מה לו לשקר ולהעיד עליו בשקר שהוא כאה שנפל מאליו מ"מ שכן הוא האמת ולזה יש לומר דמדהאמין ר"ח עדות הלוקח שאומר שמאליו נפל וע"פ עדותו בלבד שרי מ"מ דלא סבירא ליה כרב קטינא דנחשדו ישראל ככהנים דהא לרב קטינא סבירא ליה דספק בכור שנולד בבית ישראל צריך שנים מן השוק להעיד עליו ואמרינן דאתי כר' יהושע בן קפוסאי דבעי שנים מן השוק להעיד דעד אחד לא מהני דבחשודים בעינן ב' וא"כ הכא אמאי מכשיר בעד אחד כיון דישראל חשידי ככהנים אלא ע"כ צ"ל דמתמיה דרב קטינא קאמר ליה וליה לא ס"ל דישראל לא חשידי וכיון דלא חשידי עד אחד ישראל מהני להתיר בכור ביד כהן אפי' לר' יהושע בן קפוסאי וכמ"ש התוס' במתניתין ד"ה איכא בינייהו וכו' יעו"ש ואין לדחות דלעולם דרב חסדא סבירא ליה כרב קטינא לענין דאף ישראל חשודין הם אבל לא סבירא ליה כוותיה דרב קטינא סבירא ליה כר' יהושע בן קפוסאי דבעינן שנים ורב חסדא סבירא ליה דלית הלכתא כר"י בן קפוסאי אלא כרשב"ג או כר' יוסי ולדידיה בעד אחד סגי ומשום הכי אמר רב חסדא דיש לחוש דאזיל ישראל ושדי ביה מומא דהא ליתא דא"כ אמאי התיר רב חסדא למכור כהן לכהן מטעם דצריך להביא עדים שנפל המום מאליו כמ"ש רש"י הא לרשב"ג כל שאינו מעיד על של עצמו כהן אחד נאמן להעיד וכ"כ אי סבר כר' יוסי כהן אחד נאמן כל שאינו מבני ביתו וא"כ הכא אי ישראל נאמן לומר קמי דידי נפל המום ה"ה כהן לכהן ומדהתיר למכור לכהן מ"מ דעכ"פ ס"ל כר"י בן קפוסאי דבכהנים בעינן ב' משא"כ בישראל דלא חשיד דבאחד סגי :

[מח] **אמר** ר' אילעא לא היו מוחזקין בו שהוא בכור כו' ומומו עמו נאמן וכו' : **הנה** לפי מה שלמדנו מדברי רש"י לעיל דסבירא ליה דלא נחשדו הכהנים בזה כי אם בזמן הזה דלא חזי להקרבה אבל בזמן בית המקדש לא נחשדו אתי שפיר מאי דאמרינן דה"ט דשייך הכא נמי לומר דאי בעי הוה שתיק ולא אמר שהוא בכור דאי הוה בעי הוה שדי ביה מומא דניכר ואכיל ליה דאמאי לא אמרינן דה"ט משום דאי בעי הוה שתיק מבכור והוי אמר שהוא מעשר בהמה דנפל בו מום דהא תנן [דף לו:] דהכל נאמנין על מומי מעשר אלא דאין מכאן ראיה דנקט טעמא דשייך בין בזמן בית המקדש קיים ובין בזמן הזה משא"כ בטעם זה אילו הוה בעי אמר מעשר הוא דלא שייך אלא בזמן בית המקדש דנוהג מעשר בהמה אבל בזמן הזה דלא נהיג לא שייך טעם זה דאע"ג דאם עבר והפרים מעשר בזמן הזה קדוש ונאכל במומו אם נפל בו מום תיכף ומיד להפרשתו או שהפרישו במומו מתחלה ובא להראות לחכם אם הוא מום קבוע לשחוט עליו מ"מ כיון דמלתא דלא שכיח הוא בזמן הזה שיפרים מעשר כיון דהחכמים אסרו לעשר מפני התקלה אינו נאמן בטעם זה כיון די"ל דאם יאמר שהוא מעשר יחשדוהו לשקרן כיון דמעשר אינו נוהג בזמן הזה :

ואולם קצת יש לדקדק דאמאי לא אמרינן דמשכחת לה דאי הוה בעי הוה שתיק מלומר שהוא בכור ודאי אלא היה יכול לומר שהוא בכור ספק לא ספק שקול אלא שנולד מבהמה שהיתה מולכת מעיקרא

מפיקלא ושבירא ליה כר' יהושע דחלב פוטר דאזלינן בתר רובא דרוב הבהמות אינה חולבות אלא א"כ יולדות ולא חיישינן למיעוטא דחולבות אע"פ שאינן יולדות וכמו שפסק רבינו הרמב"ן לעיל בריש פ"ג דמבילתין וכ"כ שאר פוסקים ואם כן היה יכול כהן זה לומר דמאי דמייתי בכור זה לחכם לראות את מומו הוא מפני שרוצה לצאת ידי חובת מאן דאמר דחלב אינו פוטר דחיישינן למיעוטא וכמו שיש מחמירין בזה כמה שכתב טור"ש בי"ד סימן שע"ז יעויין שם ומסתמא החכם שרואה המום כיון שרואה שרוצה להחמיר על עצמו כמאן דאמר חיישינן למעוטי מסתמא אינו מיקל עליו לומר על מום עובר שהוא מום קבוע דבכה"ג נמי שייך למימר אילו הוה בעי הוה שתיק וכפרט אם כהן זה חבר הוא לפי מאי דאסקינן לקמן דאפילו כהן חבר נחשד בזה להטיל מום דבחבר שייך טפי למימר דלהחמיר הוא דאתא להראות המום ואפילו בכהן שאינו חבר משכחת לה שיאמר שאל לחכם ואמר לו שיש להחמיר בזה ופשיטא דבכי ה"ג דלענין הדין אינו בכור אלא דראוי להחמיר לא מתמרינן טובי האי לאמר שאפשר שהוא הטיל' המום בידים דאפילו אם הטילו בידים לא קנסינן ליה כיון דמן הדין אינו בכור:

[מט] והנה דין זה דלא היו מוחזקין בו שהוא בכור דנאמן הביאו רבינו להלכה וכן הרא"ש בפסקיו וכן הטור בסי' שי"ד וכן הביאו רבינו ירוחם בנתיב כ' ח"ב יעו"ש אבל הר"ת בפ"ב דבכורות שהוא מקום דין זה דכהן חשוד על המום לא הביא דין זה כלל וכן חפשתי בכל הלכות בכורות ולא מצאתי שהביא דין זה ואיני רואה שום טעם למה השמיט הר"ת דין זה שהוא תימרא מפורשת בשמעתין ומהתימה שלא ראיתי לשום אחד מהמפרשים שנתעורר בזה וצ"ע:

ויש לחקור אם דין זה דאמרינן דאם לא היו מוחזקין שהוא בכור דנאמן מטעם דהפה שאסר הוא הפה שהתיר אם הוא דוקא באופן זה דאמר בכור הוא ומומו עמו דבשעה שבא להראות המום אמר שהוא בכור אבל אם מתחלה אמר בפני עדים שהוא בכור ...

דסבירא להו כפשיטות דבזמן שבית המקדש קיים שראוי להקרבה אין להקל להתיר בג' בני הכנסת כ"א דוקא ע"פ מומחה דכיון דראוי להקרבה מחמרינן טפי שמא כיון שאין התלתו ע"י מומחה יבואו לומר על מום עובר שהוא מום קבוע ויגיע פסידא למזבח ומשום תיקון המזבח החמירו משא"כ בזמן הזה או בחוצה לארץ בזמן שבית המקדש קיים דכיון דאינו ראוי למזבח וליכא ביטול מזבח לא מחמרינן טובי האי ובפרט דאין לו תקנה לאוכלו כי אם על ידי מום ומש"ה יש להקל להתיר ע"פ ג' בני הכנסת וכן נראה מדברי הרנמ"ה שכתב הר"ב בנימוקיו כ"י דסבירא ליה דבזמן שבית המקדש קיים תמיר טפי כסברת התוספות שכתבו וז"ל מאי קמ"ל תנינא בכור שניסמית וכו' ומתני' בחוצה לארץ או בזמן הזה עסקינן מדקתני זקן ושערו מדולדל דאי סלקא דעתך בזמן בית המקדש לקריביה עכ"ל דנראה דהוקשה להם דמאי פריך הש"ס להא דאמר רבא על מימרת ר"י נשיאה ובמומין מובהקין מאי קמ"ל תנינא בכור וכו' הא י"ל דמתניתין מיירי בארץ ובזמן שבית המקדש קיים דראוי להקרבה ומש"ה תמיר משום תיקון מזבח ואין להקל אלא במומין מובהקין אבל בח"ל דאינו ראוי להקרבה אין להחמיר להצריך מומין מובהקין וע"ז תירצו דסתם מתני' דפרקין מיירי בזמן הזה דאינו ראוי להקרבה כמתני' דלעיל דתנן מעשה בזכר של רחלים זקן ושערו מדולדל וכו' וכיון דמלינו דתנא מתניתין על בכור בזמן הזה א"כ ה"ה בכולהו מתני' דפרקין דכולהו מיירי בזמן הזה וה"ה הך מתני' דהכא דאע"ג דתנן לעיל בפרקין [דף לו:] הכל נאמנין על מומי מעבר ומסתמא מיירי בזמן בית המקדש קיים דבזמן הזה בטלו חז"ל מעבר בהמה י"ל דמלבד די"ל דדוקא גבי בכור אמרינן דמיירי בזמן הזה יתר על כן דאפשר דסבירא ליה להרנמ"ה כמ"ש התוספות בפ"ק דע"ז (דף יג ע"א) דלא בטלו חז"ל תיכף אחר החרבן כי אם אחר זמן מה ומתני' דהכא דאפשר לומר דמיירי בזמן הזה קודם שבטלו חז"ל דין מעבר ועל פי דברי הרנמ"ה דכולהו מתניתין דפרקין מיירי בזמן הזה יש קנת ...

ליה רבא זוטי לרבינא אנן משמיה דרבי אילעא מתנינן לה למימרא [מט] דהלכתא כוותיה ״ר׳ צדוק הוה ליה ההוא בוכרא רמא ליה שערי בסלי נסרים של ערבה קלופה בהדי דקא אכיל איבזע שפוותיה אתא לקמיה דרבי יהושע אמר ליה כלום חלקנו בין חבר לעם הארץ אמר ליה רבי יהושע הן אתא לקמיה דרבן גמליאל א״ל לא והלכתא כרבן גמליאל דגרסינן בפ׳ יום הכפורים״ שאלו תלמידיו את רבי אלעזר זקן ויושב בישיבה צריך ליטול רשות להתיר בכורות או אינו צריך מאי קא בעו להו הכי קא בעו להו כי הא דאמר רב אידי בר אבין דבר זה הניחו לו לבית הנשיא כדי להתגדר בו הוא צריך ליטול רשות או דלמא כיון דזקן ויושב בישיבה הוא אינו צריך עמד רבי *) יצחק בן חקולה על רגליו ואמר אני ראיתי את רבי יוסי בן זמרא שזקן ויושב בישיבה היה ועומד במעלה לפני זקנו ונטל רשות להתיר בבכורות א״ל רבא לא כך היה המעשה רבי יוסי בן זמרא כהן היה והכי קא בעי ליה הלכה כר״מ דאמר דהחשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו או דלמא הלכה כרשב״ג דאמר נאמן הוא על של חבירו ואינו נאמן על של עצמו ואמר להם הלכה כרשב״ג ושמעינן מינה דהלכתא כר״ג דאמר לא חלקנו בין חבר לעם הארץ ואפילו זקן ויושב בישיבה

מתני׳״ נאמן הכהן לומר הראיתי בכור זה ובעל מום הוא: **גמ׳** ״אמר רב יהודה אמר רב נאמן לומר בכור זה נתן לי ישראל במומו מ״ט כל מלתא דעבידא לאגלויי לא משקרו בה אינשי ״אמר רב ירמיה בר אבא מנ״ל ליהודה הא אנן קבעתא בגידול ונידול קבע בדידיה והכי אמרי ליה נאמן ישראל לומר בכור זה נתתי לכהן במומו ישראל פשיטא לא צריכא דקטן והגדיל פי׳ שהיה טלה ונעשה איל מהו דתימא לא קים ליה קמ״ל בסורא מתנו כלישנא קמא בפומבדיתא מתנו כלישנא בתרא והלכתא אפילו כלישנא קמא ״ההוא שרוע דאתא לקמיה דרב אשי אמר למאי ניחוש לה אי כהן הוא אי ישראל הוא הרי בכור ומומו עמו א״ל רבינא לרב אשי ודלמא ישראל הוא ואמר רב יהודה אין רואין בכור לישראל אלא א״כ כהן עמו א״ל הכי השתא [התם] נהי דקדשים בחוץ לא אכיל אמונא דכהן חשיד הכא מכדי מידע ידיע דהאי מום מובהק הוא מ״ט אתייה לקמיה דרבנן משום כבודו של חכם על כבודו של חכם לא עבר איסורא עבד:

מתני׳״ בכור שנסמית עינו או שנקטעה רגלו או שנשברה ידו ה״ז ישחט על פי שלשה בני הכנסת רבי יוסי אומר אפילו יש שם עשרים ושלשה לא ישחוט אלא על פי מומחה:

גמ׳ [נ] רבי שמלאי ורבי יהודה נשיאה תרווייהו משמיה דרבי יהושע בן לוי אמרו ואמרי לה רבי שמלאי ורבי יהושע בן לוי משמיה דר׳ יהודה נשיאה אמרו התרת בכור בחוצה לארץ על פי שלשה בני הכנסת אמר רבא ובמומין

*) לפנינו שם הגי׳ ר׳ צדוק בן חלוקה וכו׳ ועמד במעלה מזקנו

ובמומין מובהקין אמר רב יהודה א"ר ירמיה בר אבא ספק משמיה דרב ספק משמיה דשמואל ג' מתירין את הבכור במקום שאין מומחין מאי קמ"ל תנינא ה"ז ישחוט על פי שלשה בני הכנסת אי ממתניתין הוה אמינא אפילו שיש מומחה קמשמע לן במקום שאין מומחה אין במקום שיש מומחה לא וכן לו. הלכתא: מתני'* השוחט את הבכור ומכרו ונודע שלא הראהו מה שאכלו אכלו והוא יחזיר להם את הדמים וכן השוחט פרה ומכרה ונודע שהיא טרפה מה שאכלו אכלו והוא יחזיר להם את הדמים ומה שלא אכלו הם יחזירו לו את הבשר והוא יחזיר להם את הדמים מכרוהו לעובד כוכבים או השליכוהו שם לכלבים ישלמו לו דמי הטרפה: גמ' *[נא] ת"ר המוכר בשר לחבירו ונמצא בשר בכור פירות ונמצאו טבלים יין ונמצא יין נסך מה שאכל אכל ויחזיר לו את הדמים וכן הלכתא וכבר איכתיבא בהלכות בפרק המוכר פירות:

תנן

קשה הוא לומר דבר זה דלפי שיטה זאת ס"ל להר"מ דבזמן הזה דאינו ראוי להקרבה אין מתירין ג' בני הכנסת ודבר רחוק הוא לומר זה דכל מה שאמרו האמוראים במתניתין דג' מתירין את הבכור במקום שאין מומחה הוא הלכתא למשיחא דלמדו שבזמן בית המקדש מתירין ג' כיון דלא נ"מ לענין דינא בזמן הזה לכן נראה דעיקר הגירסא הכא בדברי הר"מ הכי הוא וכן בכור בחו"ל מתירין בג' והיינו אפילו נולד בחוץ לארץ ואשמועינן לומר דלא גזרינן ח"ל בזמן בית המקדש אטו א"י כמ"ש התוספות דבהכי א"ש דבזמן הזה מתירין בג' כפשטא דמתניתין וגירסא זאת דגרים הכא וכן בכור שיצא לח"ל הוא על פי גירסת רבינו הרמב"ן בדברי הר"מ בפ"א מהלכות בכורות דגרסינן בכור בהמה טהורה אינה נוהגת אלא בארץ ואין מביאין בכורות מח"ל לארץ וכו' ואם הביא אין מקבלין ממנו ולא יקרב אלא הרי אלו חולין עכ"ל כמ"ש רבינו בסוף פרקין וס"ל לרבינו בעד הר"מ דסבירא ליה דבכור שנולד בח"ל לא חל קדושה עליו כלל דכחולין הוא ורבינו חולק עליו וכן הראב"ד שם בפ"א גרים הכי בדברי הר"מ והשיג עליו וכן הרשב"א בתשובה סימן של"א גרים הכי וחלק עליו יעו"ש וע"פ גירסא זאת נגרר דגרסינן נמי הכא וכן בכור שיצא לח"ל דלפי שיטתם בעד הר"מ ע"כ לא משכחת אלא בבכור שיצא לחוצה לארץ דבכור שנולד בח"ל כחולין הוא וכן משמע מדברי רבינו בסוף פרקין דבכלל הראיות שהביאו לסתור סברת הר"מ כתב הוא ממתניתין וכתב וז"ל ותו דאמרינן לעיל בהדיא התרת בכור בח"ל על פי שלשה בני הכנסת וליכא לאוקומה בבכור שיצא מארץ לחו"ל דא"כ הוו אמרין הכי בהדיא ולמה ליה לאדכורי ח"ל אהרא דלא נהיג ביה בכור בהמה טהורה ולא שכיחי התם הוכרי אלא בגוונא רחיקא שבאו משם לכאן לימא התרת בכור במקום שאין מומחה על פי שלשה בני הכנסת אלא ש"מ דח"ל אתרא דבוכרי הוא ונקט דוכתא דלא שכיחי בה מומחין לקבועי מלתא וה"ה לכל דוכתא דלא הוו בההוא זימנא עכ"ל הרי דמשמע מתוך דבריו דס"ל דהר"מ מפרש לה דבכור בח"ל ביצא מן הארץ דגירסתו כגירסתינו ומפני כן הולך לשלול פי' זה באופן דגירסא זאת דדין זה הוא על פי גירסת ההיא דפ"א אבל לפי מ"ש מהר"י קורקוס ז"ל בפ"א מהלכות בכורות דנוסחא משובשת נזדמנה להם בספרי הר"מ ועיקר הגירסא כגירסתינו וכתב בפירוש ראה בתשובה בערבי להר"מ כאשר כתבתי וכנוסחת ספרינו וה"נ נכון עכ"ל וכן כתב מרן הר"מ שם דלפי נוסחא זאת גם בדין שלפנינו הנוסחא עיקרית היא וכן בכור בח"ל כלשון הגמרא וכן כתב מהריק"ו בביאורו בדין שלפנינו וז"ל ורבינו כתב בכור שיצא לח"ל וי"ל למה לו לכתוב כן דהא שייך דין זה בנולד בח"ל ונראה שלשון זה נכתב ע"פ הנוסחא שהיתה בספרים דשל ח"ל הוו חולין גמורים וכמו שנתבאר בתחלת ההלכות לכן הוצרכו לפרש דבנולד בארץ ויצא לח"ל מיירי דין זה וכיון שנתבאר שאותה נוסחא משובשת ממילא שגם זה טעות ודוקא בנולד בח"ל הוא דנשחט ע"פ ג' בני הכנסת עכ"ל ומדסיים לומר דכפי"ז דוקא בנולד בח"ל נשחט על פי ג' ש"מ דלדעת הר"מ דוקא בזמן הזה נשחט על פי ג' אבל בזמן ביהמ"ק קיים אינו נשחט כי אם ע"פ מומחה ומש"ה דוקא נולד בח"ל אפילו בזמן בית המקדש קיים נשחט דלא גזרינן אטו א"י אבל בנולד בא"י ויצא לח"ל דחזי להקרבה אינו נשחט כי אם על פי מומחה דס"ל להר"מ כסברת התוספות:

ואולם ראיתי למהריק"ו שכתב עוד על דין זה וז"ל וא"כ אפשר דלרבותא נקט הכי שאפי' שנולד בא"י והוא ראוי להקרבה אם הוא תם והיה שם מומחה כיון שיצא לח"ל נשחט ע"פ שלשה בני הכנסת וסובר רבינו דאין שייך להחזיקו להראותו למומחה שבא"י דהיינו חדושיה דר"י נשיאה ומ"ש התוס' לא הוי חידוש כולי האי כיון שנולד בח"ל ואינו קרב וכו' לכך פירשה רבינו ביוצא מא"י וראיתי מי שכתב שדין יצא לח"ל באין מומחה מיירי ואין זה כלום דא"כ אפילו בא"י עכ"ל וצריך להבין דאי סבירא ליה בדעת הר"מ דבזמן ביהמ"ק קיים בעינן מומחה דוקא כסברת התוספות א"כ איך אפשר דביצא לח"ל מתירין ע"פ ג' כיון דסוף סוף ראוי להקרבה הוא ומאי שנא בא"י עצמו מיצא לח"ל דאי סבירא ליה לתירוץ זה דהר"מ סבירא ליה דאפילו בזמן בית המקדש ניתר ע"פ ג' כמו שנראה מסתימות דברי הר"מ ברישא אם כן אמאי הוצרך לאשמועינן ביצא לח"ל דניתר כיון דמכ"ש הוא דבהיות בא"י ניתר ביצא לח"ל לכ"ש וגם מ"ש הרב דיש מי שכתב שדין יוצא לח"ל באין מומחה מיירי אינו כלום דא"כ אפילו בא"י דמשמע דסבירא ליה דביוצא לח"ל אפילו יש מומחה ניתר ע"פ ג' הן אמת דכפי סברתו זאת אתי שפיר מ"ש על הר"מ דלרבותא נקט הכי דהא במוכח דהר"מ ס"ל דאפילו בזמן בית המקדש קיים ובא"י ניתר בג' כשאין מומחה ועל זה אתא לאשמועינן דביצא לח"ל אפילו ביש מומחה מתירין בג' ואולם הדבר קשה לומר דין זה דביצא לח"ל אפילו בדיש מומחה הוא דא"כ עיקר חסר מדברי הר"מ דלא ביאר דהחידוש הוא אפי' ביש מומחה ואדרבה פשט דברי הר"מ שכתב וכן בכור שיצא לח"ל וכו' משמע דמשום דין זה לדין מה שכתב ברישא דדוקא בדלית מומחה ועוד דמאיזה טעם יש להקל ביצא לח"ל יותר מבהיותו בא"י כיון דבילא נמי ראוי להקרבה ואפי' את"ל דזה כתב ע"פ מה שכתב דהעיקר כפי' הראשון דזה הגירסא דיצא לח"ל טעות היא אלא עיקר הגירסא היא וכן בכור בח"ל כדאמרינן בגמרא מ"מ קשה דאם איתא דיש לחלק ולומר דבח"ל יש להקל יותר דניתר אפילו ביש מומחה א"כ אמאי לא משני הש"ס לנאי דפריך הש"ס לרבא דאמר ובמומין מובהקין דמאי קמ"ל תנינא וכו' הא י"ל דממתני' הוי אמינא דמיירי בא"י אבל בח"ל אפי' במומין שאינם מובהקים די"ל להקל בח"ל כמו שאנו מקילין דאפילו ביש מומחה מתירין ע"פ שלשה בח"ל:

והנה בסוף שמעתין אמרינן אמר רב חננאל אמר רב אין הלכה כר"י ופריך פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים ומשני מהו דתימא נימוקו עמו קמ"ל ופריך תפשוט דהך קמייתא משמיה דשמואל אתמר דאי משמיה דרב תרתי למה לי ומשני חדא מכלל חברתה אתמר וי"ל דכבר נודע דאיכא פלוגתא דרבוותא בכלל זה דהלכה כר"י דנימוקו עמו דאיכא מ"ד דדוקא לגבי יחיד אבל לגבי רבים אין הלכה כר"י ואיכא מ"ד דאפי' כנגד רבים הלכה כר"י ולמ"ד דאין הלכה כר"י כנגד רבים הוא ראיה גמורה מהא דשמעתין דאתיא כפשטא דקמ"ל דאין הלכה כר"י כנגד רבים וכללא כייל לן רב דבכל מקום הכי הוי דאין הלכה כר"י לגבי רבים אבל למאן דאמר דבעלמא קי"ל הלכה כר"י אפי' כנגד רבים צריך לומר דהא קמ"ל רב הכא דאף דבעלמא הכי הוי דהלכה כר"י אפילו כנגד רבים מ"מ הכא אין הלכה כמותו משום דלא מסתבר טעמיה ואין נימוקו עמו בזה וכמ"ש מרן זקני זצוק"ל בספר גופי הלכות סי' קנ"ט יעו"ש ולמ"ד דהכא רב קמ"ל כלל זה דאין הלכה כר"י כנגד רבים ולאו משום דלא מסתבר טעמיה אלא דבעלמא נמי הכי הוי דכנגד רבים לא קי"ל כוותיה יש להעיר דא"כ מאי פריך הש"ס תפשוט מהא דהך קמייתא משמיה דשמואל אתמר דאי משמיה דרב תרתי למה לי ואם איתא אכתי יש לומר דאיצטריכא תרתי דאי אמר הא דאין הלכה כר"י סתם הוי אמינא דפלוגתייהו דרבנן ור"י הוא ביש מומחה דלרבנן אפילו ביש מומחה נשחט ע"פ ג' אבל באין מומחה אפילו ר"י מודה כדאמרינן לעיל דפריך עלה דהא דשמואל מאי קמ"ל תנינא ומשני אי ממתניתין הוה אמינא במקום מומחה קמ"ל ואי אמר רב הך דקדמייתא דג' מתירין את הבכור במקום שאין מומחה הו"א דהלכה כרבנן משום דמסתבר טעמייהו והכא אין נימוקו עמו דר"י אבל בעלמא אה"נ דהלכה כר"י אפי' כנגד רבים קמ"ל הך מימרא בתרייתא דאמר בדכך כלל אין הלכה כר"י לאשמועינן דכלל גדול בכל מקום דאין הלכה כר"י כנגד רבים אפילו בדבר דמסתבר טעמיה דגדול כח הרבים ולמ"ד דבעלמא הלכה כר"י אפי' כנגד רבים אלא דהכא שאני דלא מסתבר טעמיה אתי שפיר קושיית הש"ס תרתי למה לי ודו"ק:

מתני' השוחט את הבכור ומכרו ונודע שלא הראהו מה שאכלו אכלו וכו':

[נא] גמרא תנו רבנן המוכר בשר לחבירו ונמצא בשר בכור וכו' וכן הלכתא וכבר איכתיבא בהלכות בפרק המוכר פירות:

הנה הנמוקי יוסף ז"ל שם בפרק המוכר פירות כתב דמתני' דקתני מה שאכלו אכלו ומחזיר להם את הדמים אינו אלא משום קנסא שמכר במזיד וכן כתב הסמ"ך בי"ד סי' קי"ט ודקדק כן מפירוש רש"י במתניתין דבכורות יעו"ש והרב מחנה אפרים בהלכות נזקי ממון סי' ט' עמד על דבריהם וכתב וז"ל ולפע"ד ק"ל עד מאד דבגמרא שם מייתי פלוגתא דרבנן ורשב"א דרשב"א חולק עם חכמים ומחלק בין דברים שהנפש קצה בהם לדברים שאין הנפש קצה בהם דדברים שאין הנפש קצה בהם ינכה להם את הדמים ודברים שהנפש קצה בהם כגון נבלות וטרפות יחזיר את הדמים משום דנפשו של אדם קצה בהם ולא קא מפיק ליה הנאה באכילתו ומשמע דלא פליגי חכמים ורשב"א בזה מדלא נקטו חכמים בברייתא נבלות וטריפות משמע דבהלו ליכא פלוגתא ביניהון דלכ"ע יחזיר את הדמים כיון שלא נהנה וכו' יעו"ש שהאריך בטוב טעם בקושיא זאת ועיקר קושייתו על מ"ש הנ"י גבי טריפה דמתני' דמשום קנס הוא דאפי' אם נאמר גבי בשר בכור וטבלים ויין נסך דמשום קנס הוא מ"מ גבי טריפה דנפשו של אדם קצה בה ולא נהנה מן הדין יחזיר את הדמים ואפי' בשוגג ולעד"ל דיש ליישב סברת הנ"י ע"פ מה שראיתי שהביא הרב בשמעתין דברי התוספות מיגוניות ה"י שכתבו על דברי רשב"א דקא חשיב נבלות וטריפות מדברים שנפשו של אדם קצה בהם וז"ל תימה אמאי הוו דברים שהנפש קצה בהם וכי אם נתנבלה בשחיטה תהא יותר נפש האדם קצה בהם וכן הטריפות והלא הן טובות וראויות לאכול וי"ל דמיירי שמת במיתת עצמו וטריפה נמי הוי דומיא דשקצים ורמשים וכה"ג יש לפרש בפרק בתרא דהוריות [דף יא'] דקאמר התם ואיזה הוא מומר דשתמו מין הוי אוכל נבלות וטריפות שקצים ורמשים ומיהו קשה דהתם חשיב יין נסך בהדייהו דהוי שתמו מין אלמא סבירא ליה דנפשו של אדם קצה בהם והכא חשיב ליה בדברים שאין נפשו של אדם קצה בהם וי"ל דיש לחלק דהתם מיירי בנתנסך לפני ע"ז שמאוס יותר עכ"ל הכי מבואר דטריפות דמיירי רשב"א דנפשו של אדם קצה בהם מיירי בטריפה דהוי דומיא דשקצים ורמשים וכגון טריפה האמורה בתורה שטרפה אותה חית היער ושברה אותה ונטתה למות שהשבר עשה אותה ראויה לכלב דוקא כמ"ש הר"מ בפ"ד מהלכות מ"א דבכה"ג ודאי שנפשו של אדם קצה בה כשקצים ורמשים אבל בשאר טרפות שהם הלכה למשה מסיני שאינם מאוסים כ"כ הוו בכלל דברים שאין דעתו של אדם קצה בהם ועיין בתוספות בפרק אין מעמידין (דף כז ע"ב) ד"ה וחד אמר וכיון שכתבו בהדיא בהסיא דהוריות כמ"ש התוס' מיגוניות הכא דפירש נבלה דהתם הוא שמתה מחמת חולי וטריפה שנשברה מפרקתה שמתה והולכת דאינה ראויה לאכילה יעו"ש וא"כ ע"כ דה"ה בכה"ג דרשב"ג דלא מיירי כי אם באופן זה דאל"כ מ"ש הכא דאפי' נבלה דע"י שחיטה או שאר טרפות חשיבי כהנהו דנפשו של אדם קצה בהם ואם כן בהדא טריפה דקתני במתני' דלא כלל לה התנא בהדי שקצים ורמשים כתו בכלל אותה רשב"א מסתמא מיירי בטריפה באין דעתו של אדם קצה בה וכיון דליכא טעמא לומר דלא נהנה ועל כן הא דיחזיר הדמים הוא משום קנס דמכר להם טריפה במזיד:

עוד כתב הרב מ"א בס' הנזכר דלפי מה שכתב בירושלמי בפ"ו דתרומות אמתני' דהמאכיל את פועליו תרומה מתבאר דרבנן דפליגי אדרשב"א בברייתא דידן ס"ל דכל הני בכור וטבלים ויין נסך דקתני דיחזיר את הדמים ס"ל דנפשו של אדם קצה בהם ומן הדין יחזיר את הדמים יעו"ש ולדידי נראה דאף דלפי הירושלמי נראה דפלוגתייהו דרבנן ורשב"א הוא בבכור וטבלים ויין [נסך] אם הוא מדברים שנפשו של אדם קצה בהם או לא מ"מ לפי סגנון לשון הברייתא שהביא הש"ס דילן אינו נראה כן דקתני רשב"א אומר דברים שהנפש קצה בהם יחזיר להם את הדמים ושאין הנפש קצה בהם ינכה להם את הדמים דאם איתא דבהא פליגי דלרבנן אפי' בשר בכור וכל הני ס"ל דנפשו של אדם קצה בהם א"כ הכי הול"ל רשב"א אומר ינכה להם את הדמים דבכורות וטבלים ויין נסך אין נפשו של אדם קצה בהם דכי האי לישנא מוכח שפיר דבא לחלוק רשב"א ארבנן דס"ל דגם אלו נפשו של אדם קצה בהם אבל בכה"ג דמייתי הש"ס דקאמר רשב"א לא משמע הכי ואדרבה נראה דפשט דברי רשב"א דבא לחלוק עם רבנן לאמר דאין הדבר תלוי במאי דספי להו איסורא וטעמא משום קנסא הוא כסברת רבנן אלא העיקר תלוי אם היו מדברים שהנפש קצה בהם או לא דהני שאין הנפש קצה בהם כיון שנהנו באכילתם מנכה להם את הדמים ולא קנסינן ליה למוכר דרשב"א לא ס"ל לקנוס וכיון דמפשט הברייתא שהביאו בש"ס דילן הכי נראה דטעמייהו דרבנן משום קנס הוא הכי נקטינן די"ל דהירושלמי אפשר דהיה לו סגנון אחר בלשון הברייתא בדברי רשב"א ע"ד האמור אשר מתוך אופן לשון רשב"א למדו לומר דרבנן ס"ל דאפילו בכור וכל הני דברי איסור נפשו של אדם קצה בהם ואין כ"כ דבר רחוק לומר דתלמוד ירושלמי הוה להו איזה שינוי בלשון הברייתא אשר הובאה בתוספתא בקצת שינוי ממה שהביאו אותה בגמרא כמו שיבא לפנינו בס"ד ואנן בדידן אין לנו אלא כתלמוד דידן וכן נראה מדברי התוס' בשמעתין בד"ה ביין נסך וכו' שכתבו וז"ל אע"ג דבהוריות קאמר דהוי מין ביין נסך כמו בנבילה מכל מקום לא חשיב נפש קצה בו ועוד דהכא מסקינן ע"י תערובת עכ"ל ותוס' מיגוניות נ"כ הוקשה להם כן ותירצו דהתם מיירי בנתנסך לפני עבודת כוכבים ואם איתא דרבנן ס"ל דבכור וטבלים ויין נסך נפשו של אדם קצה בהם דלא כרשב"א מאי קשה להו להתוס' הא שפיר י"ל דההיא בברייתא דמייתי בהוריות דע"י יין נסך שתמו הוי מין יש לאוקומה כרבנן דהכא דס"ל דאפי' יי"נ נפשו של אדם קצה בהם דכיון דלפי הירושלמי רבנן ס"ל דאפי' בטבלים ותרומה ושאר איסורין נפשו של אדם קצה בהם א"כ ה"ה יין נסך ומאי קושיא אלא עכצ"ל דס"ל להתוס' דלפום ש"ס דילן אפי' לרבנן לא הוי הני מדברים שנפשו של אדם קצה בהם וטעמא דיחזיר הדמים ע"כ משום קנס הוא כדעת הנ"י וכן יש ללמוד מדברי רש"י במתני' דגבי בכור כתב וז"ל ויחזיר להם את הדמים משום קנס דאיסור ספק הוי עכ"ל והרב מ"א שם דחה דאין ראיה מדברי רש"י דמ"ש משום קנס לא איצטריך לזה אלא באיסור ספק דמדינא המע"ה אלא דמשום קנסא אמרו דיחזיר את הדמים עכ"ל והאמת אתו לפי גירסתינו בדברי רש"י אבל ראיתי להרב בצלאל ז"ל בנימוקי אשר עשה על מסכת בכורות שהביא כדרכו קצת חלופים מהראשונים שהגיה בדברי רש"י כן משום קנס דאיסור ספי להו וכבר ידוע דאינו מגיד מדעתו כי אם שמצא כן בגירסת הראשונים ולעד"ד העיקר כגירסא זאת דלפי גירסתינו אם היה משום ספק אין משפט הלשון לומר דאיסור ספק הוי אלא הכי הוי ליה למימר דספק איסור הוי ועוד דהוי ליה למימר משום קנס אף דאיסור ספק הוי דלשון זה דאיסור ספק הוי משמע כנתינת טעם ואינו כן דמטעם ספק היה לנו לומר המע"ה ועוד דמי הגיד לו לרש"י דמתני' מיירי בספק הא י"ל דמתני' מיירי כשראהו מומחה אחר שחיטה והוכרר הדבר שלא היה לו מום קבוע דבהכי הוי על צד הודאי דחייב להחזיר הדמים אבל אם לא הוכרר הדבר ונשאר הדבר בספק אה"נ דשייך לומר המע"ה ולא יחזיר הדמים דאף דבגמרא מוקמינן הא דרשב"ג כגון דזבין ליה ממקום מומחה דאמר ליה אי לאו דאכלת הוה מחזינא ליה ושדו ניהליה כרבי יהודה דנמלא דלפ"ז רבנן דפליגי עליה ס"ל דבכור מחזיר הדמים אפילו בספק דבמאי דקאמר רשב"א דינכה קאמרי רבנן דיחזיר כל הדמים מ"מ לא היה ליה לרש"י לפרש כן גבי מתניתין אלא בברייתא דבמתניתין ליכא שום גילוי דמיירי אפילו בספק בעל מום אלא דזה יש לדחות דע"כ מתני' נספק בע"מ איירי דאי מיירי בנתברר שלא היה מום א"כ פשיטא דיחזיר את הדמים מן הדין דאף אם נאמר דאכילתה חשיבא הנאה מ"מ הא קי"ל [ב"ק דף כ'] דזה נהנה וזה אינו חסר פטור והכא המוכר לא קא חסר מידי דאסור בהנאה הוא אחר שחיטה וכמו שהקשו בש"ס לרשב"א דלימא ליה מאי אפסידתך וזה פטור ולמה איצטריך מתני' לאשמועינן דיחזיר הדמים ועכצ"ל דזבין ליה ממקום מומא וספיקא הוי:

ועוד אטיקרא דמלתא קשה על הרב דאם נאמר דרש"י ס"ל דלרבנן אפי' בבכור ושאר איסורין שייך למימר דנפשו של אדם קצה בהם וחייב להחזיר מן הדין אפי' שוגג א"כ אמאי אנו צריכין לטעם דמשום קנס בספק בכור תם או בע"מ כיון די"ל דאפי' בספק מן הדין הוא דכיון דקי"ל ספק דאורייתא לחומרא הרי מה שאכלו הלוקחים איסור אכלו ולא נהנו ממנו דנפשם קצה בדבר איסור ולא מבעיא למ"ד דאיסור הספיקות דאזלינן לחומרא הוא מן התורה דהא ודאי הו"ל כמוכר להם איסור ודאי דאורייתא וכן הוא דעת רש"י כמ"ש הפ"ח בתחילת כללי הס"ס יעו"ש אלא אפי' לדעת הר"מ ודעימיה דס"ל דהא דאזלינן לחומרא בספק אינו אלא מדרבנן מ"מ הכי מדרבנן אסור באכילה ובהנאה ולא גרע מיין נסך דהוי דרבנן ואמרי' בברייתא דלרבנן יחזיר הדמים כיון דאסור בהנאה וכמ"ש הר"ם בפמ"ז מהלכות מכירה דאיסורי הנאה אפי' מדרבנן יחזיר הדמים וא"כ ה"ה בספק תם או בע"מ ועוד דבספק זה אפשר דאפי' הר"מ מודה דאזלינן לחומרא מדאורייתא דכבר ידוע דכל דבר דאיכא חזקת הגוף דאיסור מוקמינן ליה אחזקתיה מן התורה והכא גבי בכור איכא חזקת איסור דמסתמא נולד כשהוא תם ובחזקת איסור שחיטה עומד מתחלה והשתא דמספקא לן אי נפל לו מום או לא מוקמינן ליה אחזקתיה דמתחלה דלא היה לו מום וכדאמרינן כיוצא לזה בפרק המדיר (דף עה ע"ב) גבי מומין בבית אביה וכו' דאמרינן העמד הגוף על חזקתו ובלא מומין נולדה יעו"ש וה"ה הכא גבי בכור וכיון דסוף סוף מפני הספק אסור באכילה ובהנאה הרי איסור ספי להו ולא מקרי הנאה דאף מאיסור זה נפשו של אדם קצה בהם ומאיזה טעם היה לנו לומר דאי לאו משום קנס ה"א המע"ה כיון דעכ"פ כיון דאסור להם נפשם קצה בהם ולא מקרי הנאה וכיון דלא נהנו למה לא יחזיר להם את הדמים באופן דלעניות דעתי נראה דהעיקר כגירסת הרב ז"ל ונמצינו למדין דרש"י נמי ס"ל כסברת הנימוקי יוסף דעיקר הטעם הוא משום קנס ודוקא במזיד אבל בשוגג מנכה מה שאכלו וזהו דוקא במוכר בכור או טבלין או יין נסך שלא נתנסך לעבודת כוכבים וכן בנבילה שנתנבלה בשחיטה וכן בטריפה דשאר טריפות הראוין לאכילה דל"ל בהו נפשו של אדם קצה בהם אבל ביין נסך שנתנסך לעבודת כוכבים דמאיס טפי וכן בנבילה שמתה מחמת חולי ובטריפה האמורה בתורה שאינה ראויה לאכילה וכן בשקצים ורמשים דבכל אלו נפשו של אדם קצה בהם ולא חשיבא הנאה לכ"ע מן הדין מה שאכלו אכלו ויחזיר להם את הדמים ואפי' בשוגג חייב להחזיר להם את הדמים דכיון דלרשב"א בכל הני חייב להחזיר מן הדין אף רבנן מודו אלא דאינהו ס"ל דאפילו בדברים שאין נפשו של אדם קצה בהם משום קנס קנסוהו רבנן דימחזיר את הדמים וכמו שכתב הרב מ"א דזה נראה מוכרח דכן הוא ויש לתמוה על הנימוקי יוסף ז"ל איך לא ביאר דיש חילוק בין איסור לאיסור דיש איסורין באלו הנזכרים דאפי' מן הדין חייב להחזיר אפי' בשוגג כיון דלא חשיבא הנאה שנפשו של אדם קצה בהם:

ועל פי זה דאפי' לרבנן טעמייהו דמוכר בכור וטבלים ויין נסך דמחזיר את הדמים משום קנס הוא יתיישב מאי דאמרי' בתוספתא בפ"ב דתרומות המוכר פירות לחבירו ואמר ליה פירות שמכרתי לך טבלים הם הבשר בשר בכור הוא היין יין נסך הוא שורת הדין אין נאמן וכו' היה מקריב עמו זבחים וכו' אבל אמר ליה זבחים שהקרבתי עמך בתוך היום נטמאו שורת הדין אין נאמן ע"כ וסיפא דזבחים שהקרבתי עמך וכו' הובאה בגמרא בפרק הניזקין (דף נד ע"ב) וכתב הריטב"א בחידושיו וז"ל והא דקתני שורת הדין אינו נאמן דמשמע דשורת הדין היה נותן שלא יהא נאמן אבל נאמן הוא דהכי דייק לישנא דשורת הדין י"ל דמשום מזיד נקטיה דהיכא שיאמר במזיד טמאן או פגלן הדין נותן דלא יהא נאמן דהא אינו חייב לשלם דהא היזק שאינו ניכר הוא וקי"ל דלא שמיה היזק אבל עכשיו דתקנו דבמזיד משלם מסימן דמתוך דנאמן על עצמו לשלם נאמן הוא לטמאן או לפגלן ומש"ה נקט לישנא דשורת הדין עכ"ל הצריך לפניניו וצריך להבין דלפי דברי הריטב"א בסיפא הכי נ"ל ברישא דמכר בכור וטבלים ויין נסך דקתני נמי האי לישנא דשורת הדין אינו נאמן דהכי פי' דהדין נותן דלא יהא נאמן דהא אינו חייב להחזיר את הדמים מן הדין כיון דדברים אלו אינם מדברים שנפשו של אדם קצה בהם והכי הלוקח

(דף כה ע"ב) **תנן** בפרק אין צדין *בכור שנפל לבור רבי יהודה אומר ירד מומחה ויראה אם יש בו מום יעלה וישחוט ואם לאו לא ישחוט רבי שמעון אומר כל שאין (דף כו ע"א) מומו ניכר מבעו"י אין זה מן המוכן: *במאי קמיפלגי ברואין מומין ביום טוב קמיפלגי רבי יהודה סבר רואין ר"ש סבר אין רואין ואע"ג דקי"ל דר"י ור"ש (דף כו ע"א) הלכה כר"י בהא קי"ל כר"ש דאמרינן *אמי וורדינאה חזי בוכרי דבי נשיאה הוה סבר דלא למחזי ביומא טבא אתו ואמרו לו לר' אמי אמר להו שפיר עבד דלא חזי איני והא ר' אמי גופיה חזי ר' אמי מאתמול הוה חזי וביומא טבא (שם) שיוליה הוה משייל היכי הוה עובדא *כי ההוא גברא דאייתי בוכרא לקמיה דרבא אפניא דמעלי יומא טבא וכו' כדכתיבנא בה"ג דרבינו ז"ל ושמעינן מיניה דבכור בהמה טהורה נוהג בחו"ל דהא רבא בבבל הוה וקמייתי ליה (דף ג ע"ב) בוכרא וגרסינן נמי בפרק קמא דמכילתין *ההיא גיורתא דמסרן לה אחוה חיותא לפטומה אתאי לקמיה דרבא וכו' רב מרי בר רחל הו"ל חיותא והוה מקנה אודנייהו

נראה כאן דמיירי בבכור דמכר לו מקום המום דאמר ליה אי לאו דאכלת ליה מחזירנא ליה והוו ניטליה כרבי יהודה וכן בטבלים ויין נסך כדאמרינן בגמרא לרשב"א דמיירי באופן דזה נהנה וזה חסר הוא ולכן אינו מחזיר הדמים ומשו"ה מורת הדין דלא יהא נאמן אבל השתא דתקנו דבמזיד משום קנס יחזיר את הדמים נאמן דמתוך דנאמן על עצמו להחזיר הדמים נאמן הוא לאוסרו כדכתב הריטב"א ויצא לנו מזה דגם הריטב"א ס"ל כסברת הנימוקי יוסף דמשום קנס הוא יחזיר את הדמים ובמזיד ועפ"י דברי הריטב"א יתיישב מאי דאמרי' בתוס' בפ"ג דמעשר שני דמייתי הס פלוגתא דרבנן ורשב"א דמתניתין בסגנון אחר וז"ל המוכר פירות לחבירו ואמר ליה פירות שמכרתי לך טבלים הם בשר בכור הוא יין נסך הוא מה שאכלו אכלו ויחזיר להם את הדמים רשב"א אומר דבר שהנפש קצה בו מה שאכלו אכלו ויחזיר להם את אבל דבר שאין הנפש קצה בו מה שאכלו אכלו וינכה להם מן הדמים עכ"ל ולכאורה קשה דהכא נראה דאם אמר לו המוכר פירות שמכרתי לך טבלים הם או בשר בכור או יין נסך נאמן לאוסרם מדקתני מה שאכלו אכלו ויחזיר להם את הדמים דאם אינו נאמן וכבן אפי' מה שלא אכלו יכולין לאכול דלאו כל כמיניה לאוסרם ואמאי אם אכלו יחזיר להם הדמים ואולם לפי האמור א"ש דהם בתרומות מורת הדין קתני אבל השתא דתקנו חז"ל מפני הקנס שיחזיר להם את הדמים מתוך שנאמן להחזיר הדמים נאמן נמי לאוסרם והכא במעשר שני קתני לה למאי דהשתא דתקנו שיחזיר את הדמים מפני הקנס: **איברא** דראיתי להר"מ בפי"ב מהל' מעשר שהביא התוס' דפ"ב דתרומות וכתב וז"ל המוכר פירות לחבירו ואחר שיצא מתחת ידו אמר ללוקח פירות שמכרתי לך טבלים הם הבשר בשר בכור היין יין נסך מורת הדין שאינו נאמן אפילו היה המוכר חבר *) והזהיר מחמיר על עצמו ואם האמינו הרי זה משובח אפילו היה המוכר עם הארץ עכ"ל דמתבאר מדבריו דס"ל דמאי דנקט הלכה ליפנא דמורת הדין טעמן דאינו נאמן הכוונה דמן הדין בין מן התורה ובין מדרבנן אינו נאמן אלא דאם מחמיר על עצמו הרי זה משובח וכן כתב עוד הר"מ בסוף הל' פסולי המוקדשין בדין זבחים שהקרבתי לך באותו היום נתפגלו ואומן הטהרות נטמאו דמורת הדין שאינו נאמן והמחמיר הרי זה משובח יעו"ש וזה דלא כפי' הריטב"א והנה כי כן צריך להבין בתוספתא דפ' ג' דמעשר שני נראה ממנה דנאמן לאסור מתאי דקתני דיחזיר להם את הדמים וי"ל דלעולם אינו נאמן לאסור מן הדין אלא דאם בא הלוקח ורצה להחמיר על עצמו להאמינו ומה שאכל אכל והשאר רצה להחזיר לא מיחייב המוכר להחזיר לו כל הדמים אפילו מה שאכל כיון דבמזיד מכר לו ומשום קנס חייב להחזיר ואף דאינו נאמן לאסור מ"מ לענין חיוב ממון נאמן על עצמו דהודאת בע"ד כק' עדים דמי וכמו שכתב הר"ן ז"ל בפרק כל הנשבעים גבי מתני' ושכנגדו חשוד על השבועה כיצד אחת שבועת העדות וכו' דהקשה הרשב"א ז"ל מאן מוכח דעבר עליה במזיד דילמא אשתלי ולא מזיד הוא ואי במודה שהזיד רשע הוא ולא העיד לפסול אין אדם נאמן לשוויה נפשיה רשיעא וכתב הר"ן דלא קשיא דבמודה שהזיד משכחת לה דהא"ג דאין אדם משים עצמו רשע הני מילי לפוסלו לעדות אחר אבל זה שמחייב עצמו ממון הרי הוא אומר שאינו יכול לישבע מפני שהוא חשוד הוי ליה הודאת בעל דין דמהניא לגבי ממון דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי עכ"ל והוא הדין הכא דאף דאינו נאמן לאסור מכל מקום לענין ממון חייב על פי הודאתו דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי:

הן אמת דראיתי להרדב"ז בביאורו על הר"מ בפרק י"ב מהלכות תרומות שכתב על דברי הר"מ הנזכר וז"ל זה מבואר בכמה דוכתי דנאמן אדם על הדבר וכו' אבל אחר שיצא מתחת ידו אינו נאמן והזהיר מחמיר על עצמו וכיון דמטעם חומרא הוא אם נאבד אין המוכר חייב לשלם כלום דמצי למימר לא תפני סהדותיך אפסיד אני והא דתניא בפרק כל פסולי המוקדשין [דף לז.] המוכר בשר לחבירו ונמצא בכור פירות ונמצא' טבלים יין ונמצא יין נסך מה שאכלו אכלו ומחזיר הדמים וכו' התם איירי שנמצא הדבר כן בעדות אחרים שמן הדין אסורים היו ולא מטעם חומרא והכא מדינא מותרין שאין המוכר נאמן ומשום חומרא בעלמא הוא מחמיר על עצמו אין חבירו חייב לשלם עכ"ל ולכאורה קשה דנראה דאישתמיטתיה מיניה תוספתא דפ"ג דמעשר שני דנראה ממנה דאפילו בדליכא עדות אחרים כי אם עדות המוכר חייב להחזיר הדמים וע"כ היינו טעמא כדבר האמור דאף דאינו נאמן לאסור לענין ממון נאמן בהודאתו דהודאת בע"ד כמאה עדים דמי הן אמת דבעיקר התוספתא דתרומות קשה דאמאי מורת הדין דאינו נאמן לאסור הא כיון דלענין ממון נאמן וחייב להחזיר הדמים מתוך שנאמן להפסיד בחזרת הדמים נאמן נמי לאסור כההיא דאמרינן בפ' הנזקין [דף נה:] בההוא דכתב ס"ת ולא עבד הגוילין לשמה דאמרינן דמתוך דנאמן להפסיד שכרו נאמן לאסור ופסקו הר"מ בפ"א מהל' תפילין ועיין במ"ש מרן הכ"מ בסוף הל' מטמאי משכב ומושב שכתב על דברי הראב"ד דאין זו השגה דדין הס"ת כבר כתבנו במקומו וה"ה הכא יעו"ש דע"כ צריך לומר או דהכא בתרומות מיירי דמכר בשוגג דלא קנסינן ליה והיא דפ"ג ע"כ מיירי במזיד דקנסינן ליה וכיון דחייב להחזיר הדמים נאמן לאסור ג"כ במגו ואף אם נאמר דזה דוחק דסתמא קתני הכא והתם ומשמע בכל גווני יש לחלק באופן אחר דהכא בתרומות מיירי שהפירות הם בעין עדיין ולא אכל הלוקח מהם כלל ומיירי דהשתא המוכר להודיעו הדבר וקודם שהודיעו שאל שאל לו אם הפירות בעין או לא וכשאמר לו שהם בעין הודיע לו לומר טבלים הם וכו' דבהא"ג אף דחייב להחזיר הדמים כיון דהלוקח נמי יחזיר לו הפירות בעין חיישינן דאין האמת כן דמה שאמר כן הוא מפני שרצה לחזור ממקחו ועשה המצאה זאת לומר שהם של איסור ולא היו דברים מעולם וה"כ הוא נמצא דליכא למימר מגו ומשו"ה אינו נאמן לאסור אבל התם במעשר שני דקתני מה שאכלו אכלו ויחזיר הדמים דנמצא דמיירי דאין כל הפירות בעין וי"ל דמיירי נמי דקודם שהודיע לו הקר לידע אם הם בעין ואמר ליה דמקצתן כבר אכל וכיון דמיירי בהכי נאמן לאסור שאר הפירות מן הדין דמתוך דנאמן להפסיד שיעור מה שאכל שחייב להחזיר הדמים נאמן נמי לאסור:

ואולם אף לפי דרך זה דברי הרדב"ז תמוהים דמדחלק לומר דהתם שאני דמיירי בעדות אחרים משא"כ הכא דהוא עפ"י המוכר דאינו נאמן ומשום חסידות אינו חייב מוכח דס"ל דאפילו אם נאמר דמיירי הכא נמי דאכלו מהפירות כי התם אינו חייב להחזיר הדמים והא ליתא כמו שמתבאר מהתוספתא דמעשר שני ואדרבה י"ל דאי מיירי הכא שאין הפירות בעין אפשר דנאמן נמי לאסור מתוך דנאמן להפסיד ועוד דאפילו אם תימצי לומר דאינו נאמן לאסור מן הדין מטעם מגו זה מ"מ כל שהלוקח רוצה להחזיר חייב להחזיר לו הדמים ממה שאכל נמי דלענין ממון מחייבינן ליה בהודאתו דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי וכמ"ש משם הר"ן ע"ז:

איך שיהיה נמצא דלדעת רש"י והנימוקי יוסף הא דמה שאכלו אכלו ויחזיר להם את הדמים הוא משום קנס ודוקא במזיד אבל בשוגג לא דאף דמדברי הירושלמי דתרומות נראה דלרבנן דפליגי ארשב"א ס"ל דטעמא דטבלים וכל הני הוא משום דנפשו של אדם קצה בהם ולא מקרי הנאה מ"מ ס"ל דמפשט הש"ס דילן שהביא סגנון פלוגתייהו דרבנן ורשב"א באופן זה אינו נראה כן כדבר האמור וכל זה שכתב הרב מ"א שלפי הירושלמי יוצא דרבנן ס"ל דטעמא דיחזיר הדמים משום דטבלים וכל הני נפשו של אדם קצה בהם היינו לפי מ"ש ר"ש שם במתני' דכיון דנפשו קצה לא חשיבא אכילה וכ"כ מהרש"ס בפי' הירושלמי אבל לפי מ"ש הר"מ בפ"י מהלכות תרומות שפסק כהירושלמי אינו כן שהרי כתב וז"ל המאכיל הפועלים תרומה הם משלמים קרן וחומש מפני שהן שוגגין והוא משלם להם דמי סעודתם שדמי החולין יתרין מדמי תרומה שאכלו בדבר האיסור נפשו של אדם קצה אותה ממנו עכ"ל ומהר"י קורקוס שם האריך למעניתו בביאור דברי הירושלמי ודברי הר"מ והעלה דהיותר נכון הוא לומר שדמי כל סעודתם מה שהיו ראוים לאכול הוא משלם להם ומפני שהיה אפשר לומר שאין ראוי לשלם אלא דמי תרומה מה שהיה שוה החפץ שמכר להם ואם הם שלמו חולין מתוקנים הם בשוו אכילתם שקנס אותם הכתוב שלא יספיק לשלם דמי תרומה והרי זה היתה כמו החומש שמשלמין אותו בשוו אכילתם ואין חוזרין ונפרעים ממנו דרחמנא רמייה חובא אאוכל ולא אמאכיל ואם מפני סעודתם הרי כבר אכלו וכיון שהאכילם אינו משלם אלא מה שהיתה שוה הסעודה מפני שנמצאת שאינו שלו להכי משני טבלים נפשו של אדם וכו' ולכך צריך לשלם שיווי מה שאכלו (לשלם) לבעליו וגם ההפרש שבין חולין לתרומה מפני שנפשם קצה באכילתה ואינה כאכילת היתר וחייב להם זה ההפרש וזהו מ"ש הר"מ דמי סעודתם שדמי החולין וכו' עכ"ל דמתבאר מדברי הר"מ כפי זה דס"ל להר"מ דמה שאכלו תרומה חשיבה אכילה ונהנו בה אלא שאינה נחשבת הנאה גמורה כאכילת חולין דכיון שנפשו של אדם קצה באכילת איסור ואחר שנודע לו שאכל איסור שנצטער לא חשיבא הנאת אכילה זאת אלא כשיעור מה ששוה התרומה ולא כאכילת חולין וכן כתב הרב מחנה אפרים שם דזה הוא דעת הר"מ יעו"ש ולפי סברא זאת אי אפשר לומר דטעמייהו דרבנן דפליגי ארשב"א דיחזיר את הדמים הוא מן הדין מטעם דנפשו של אדם קצה בהם דאם כן אמאי יחזיר להם כל הדמים שיווי כל מה שאכלו הא מן הדין אינו חייב להחזיר כ"א ההפרש שיש בין אם היה הדבר של היתר לאיסור דהיינו בטבלים מה ששוה חולין מתוקנים יותר על הטבל ובבכור לפי מאי דמוקמינן לרשב"א במכר להם מקום המום דאפסידו לו דאפשר דהיה מראה המום למומחה והיה מתיר אותו דמסתמא גם רבנן בהא"ג קאמרי דיחזיר את הדמים מה שהיה צריך שיחזיר מה ששוה בשר שאינו של בכור יותר משל בכור דאפילו בבכור שנשחט במום יש הפרש מבשר חולין דהא קי"ל דבשר בכור ומעשר אינם נמכרים באיטליז ואינם נשקלים בליטרא כדאמרינן בריש פירקין [דף לא.] וזה פשוט דמטעם זה נמכר יותר בזול וכמו שמתבאר בזבחים (דף עה ע"ב) גבי מתפיס בכור לבדק הבית יעו"ש ועיין במ"ש התוס' לעיל (דף כח ע"ב) ד"ה רביע וכו' בתי' השני וכמו שכתבתי שם לעיל יעו"ש וכן ביין נסך לפי מאי דמוקמינן לה במפרונת יין נסך היה צריך שיחזיר מה ששוה יין כשר יותר על יין נסך ולא כל הדמים וע"כ דהיינו טעמא משום

קנס דקנסו לו דספי להם איסור ולפ"ז מ"ש בירושלמי דאיכא מ"ד דטבלים ותרומה נפשו של אדם קצה בהם לאו רבנן דרשב"א הוא כמ"ש מהרש"ס בביאורו וצריך לומר דברייתא אחרת היא דאיכא תנא דס"ל הכי דטבל נפשו של אדם קצה בו:

ואולם יש לתמוה על הרב מ"א מנין לו לומר דלדעת הר"ש ומהרש"ס ס"ל דמה שאכלו הפועלים תרומה לא חשיבא אכילה כלל דנפש האדם קצה בה ולא נהנה בה כלל הא מאי דקאמרי רבנן והוא משלם להם דמי סעודתם דמלשון זה מבואר דאינו משלם להם כי אם מה ששוה קרן דמי הסעודה מחולין ואם איתא אמאי אינו משלם להם חוץ מזה דמי הסעודה כשיעור מה ששוה התרומה כיון דהוא היה חייב ליתן להם סעודה ואותה סעודה כיון דלא נהנו בה הוה ליה כמאן דליתיה ואף דהם חייבים לכהן לפרוע הקרן מחולין והוא כבר נותן להם הקרן מחולין ויותר על דמי תרומה עליהם מוטל מ"מ שיעור דמי התרומה שנתן להם שעליו מוטל לפרוע לכהן הם לא נהנו ממנו שהם לכהן ונמצא שלא נתן להם דמי הסעודה כיון דהסעודה הראשונה לא נהנו בה ועכצ"ל דלכו"ע ס"ל דמה שאכלו תרומה חשיבא אכילה ונהנו בה אלא שאינה נחשבת הנאה גמורה כאכילת חולין ומשו"ה אינו משלם להם נמי דמי תרומה חוץ ממה שנותנין לכהן דעכצ"ל למה שכתבו הר"ש ומהרש"ס דלא חשיבא אכילה היינו דלא חשיבא כאכילת חולין שהתנה עמהם:

הן אמת דלפי פי' הר"ש שכתב דמאי דמקשה הירושלמי והלא כבר אכלו לרבי יוחנן אליבא דר"מ קא פריך וכתב מהר"י קורקוס בביאורו בפרק הנזכר דגם הרא"ש בפי' המשנה כתב כפי' הר"ש והרב שם בסוף פי' הרא"ש לפי' הר"ש דלר"י דאמר דעיקר סעודה ביניהון דלר"מ עיקר סעודה לבעל הבית ורבנן אמרי עיקר סעודה לפועלים דהכוונה דלר"מ בעל הבית חייב לטרוח ולהכין סעודה לפועלים ואינו יכול לומר אני אתן דמים ואתם תקנו ולכך אמר הוא משלם את הקרן כלומר שישלם כל מה שהיתה שוה הסעודה עם הטורח שלא או יתן להם סעודה עשויה ומתוקנת ולרבנן אינו חייב לתת אלא דמי סעודתם מה שהיתה שוה הסעודה בלי טורח כי הטורח ותיקון הסעודה עליהם מוטל ופריך לר"מ למה יתן להם סעודה מתוקנת או יתן להם כל דמי הסעודה עם הטורח והלא כבר אכלו והטורח שהיה לו לטרוח כבר טרח אותו ואין לו ליתן אלא דמים כי הסעודה שהיתה מוטלת עליו כבר האכילה להם ומשני כיון שאותה אכילה היתה דבר איסור אינה נחשבת אכילה וכאילו לא האכילם ולא טרח דמי שילך משלם להם כל הטורח שלא יפסידו הם דבר זהו תורף דבריו ועיין שם שהאריך וצריך להבין דכיון דאפילו שיעור מה ששוה טורח הכנת הסעודה משלם להם משום דלא חשיבא אכילה כדי שלא יפסידו כלל הא עיקר שיווי הסעודה דדמי תרומה הם מפסידים דמשלמים אותה לכהן מה שהיה הוא חייב לכהן דמי תרומה מיהא ואזדא להם סעודתם כיון דמה שאכלו לא חשיבא אכילה כלל ואע"פ שבעל הבית נחסר בסעודה שאכלו לא חשיב לחיובינהו משום מזיק כיון דהיו אנוסים כמ"ש הרב מ"א שם וע"כ צ"ל דה"ט דאינו משלם להו שיעור דמי תרומה חוץ מדמי חולין מטעם דאע"ג דאכילת איסור לא חשיבא אכילה ולא נהנו מאותה אכילה כלל מ"מ היינו דלא נהנו מגוף הסעודה אבל ע"י הסעודה נהנו דאם לא היה סעודה זאת היו מוכרחים לאכול סעודה זאת מממונם וכדי שיעור סעודה שאכלו איסתרשי להו בממונם וכל שלא חסרו בממונם הנאה הוי וכדאמרינן בפרק השולח (דף לה ע"א) גבי ההיא אתתא דנשבעה אם נהנתי מדידך דאיעכבא מטעם דאיתרשי לה מקום דינר וכתב רש"י ז"ל נשתכרה בו עיסה כעובי דינר שאם לא היה הדינר היתה נותנת עוד עיסה בככר עכ"ל הרי דבהא"ג חשיב הנאה ובפרק הכונס אמרינן דשומר אבידה שומר שכר הוא משום פרוטה דרב יוסף דכיון דמפטר מליתן פרוטה לעני דהעוסק במצוה פטור מן המצוה חשיב הנאה ושומר שכר הוא והכי אמרינן בפרק אין בין המודר (דף לג:) לענין נדר דאם נכסי בעל אבידה אסורים על המחזיר לא קא מהדר ליה דקא מהני ליה פרוטה דרב יוסף יעו"ש הרי דאף דאינו נהנה מממון המדיר ממש כל שהמודר לא קא חסר ממונא מסיבת המדיר חשיבא הנאה דמפני דגורם לו שלא יתן פרוטה לצדקה חשיבא הנאה ואע"ג דתנן התם המודר הנאה מחבירו שוקל לו את שקלו ופורע את חובו כבר הקשו התוספות שם וז"ל בד"ה דמהני ליה פרוטה דרב יוסף וכו' וא"ת והא אברוחי ארי בעלמא הוא שמבריח מעליו העני דאפילו גבי פורע את חובו חשבינן ליה מבריח ארי מעליו משום דמצי למימר מפייסנא ליה לפיכך לאו ברי היזקא כ"ש הכא גבי פרוטה שאינה מצויה כ"כ והא לא חשיב הנאה וי"ל דפורע חובו היינו אותו שפורע חובו בעבורו מבריח ארי מעליו הילכך לא הוי ברי היזקא ולכך הוי כמבריח ארי אבל [הכא] המחזיר עצמו כמבריח ארי מעל עצמו ע"י שמתעסק באבידת חבירו והרי הוא כאילו הוא נוטל מכיסו של בעל האבידה ונותנה לעני עכ"ל וא"כ ה"ה הכא במאכיל לפועלים כיון דהם עצמם אכלו ונחסר בעל הבית ועי"כ הם נשכרו מה שהיה ראוי לאכול מממונם הרי חשיבא הנאה ואף דמגוף האכילה לא נהנו הרי נשכרו שיעור סעודה זאת מממונם ומשו"ה לא מיחייב בעה"ב לשלם להם אלא דכיון דיכולים לומר דאילו היו אוכלים מממונם לא היו אוכלים סעודה מתוקנת כסעודה זאת שהאכילם בעה"ב והיו מצמצמים עצמם עד שיעור שהיה עולה סעודתם שיעור דמי תרומה בזול ושיעור זה נהנו במה שנשכרו מממונם משו"ה מה ששוה יותר דמי החולין אשר ראוי להאכילם וגם כדי שיעור מה ששוה הטורח דהכנת הסעודה חייב לשלם להם ואע"ג דהתוס' בפרק הזרוע (דף קלא ע"א) ד"ה שאני התם וכו' כתבו וז"ל וא"ת מתנות כהונה כשאכלם משתרשי ליה שבמקום זה לא אכל דבר אחר ואמאי פטור ויש לומר דלא דמיא לאנסו בית המלך וכו' אבל באכלו אפשר דלא משתרשי ליה שהיה מתענה עכ"ל וא"כ נוכל לומר נמי הכי גבי פועלים הנה מלבד דגבי פועלים דיגעים במלאכתם נראה דאינם יכולים לומר דהיו מתענים יתר ע"כ דנראה דדברי התוס' גבי מתנות כהונה לאו כו"ע ס"ל הכי וכמו שמתבאר מדברי הר"ן שם בפרק הזרוע ומדברי הריטב"א בחי' שם יעו"ש ומה שמיעטנו בפי' הירושלמי לפי סברת הר"ש והרא"ש יכולים אנו לומר דס"ל דלא כהתוס' דטענת שהיו מתענים אינה טענה ודו"ק:

באופן דנמצינו למדין לפי זה דלכו"ע בין לשיטת הר"ש והרא"ש ובין לשיטת הר"מ י"ל דלפי הירושלמי תרומה וטבלין נפשו של אדם קצה ולא חשיבא אכילה כלל דאינם נהנים מאכילתם אפי' כדי שיעור דמי תרומה אלא דאינו משלם להם כי אם התוספת שיש בדמי החולין משום דעיקר הסעודה דדמי תרומה כבר נשכרו שלא אכלו מממונם וזה חשיבא הנאה והנה כי כן אפילו לירושלמי אי אפשר לומר דטעמייהו דרבנן דרשב"א הוא משום דס"ל דטבלים וכל הני נפשו של אדם קצה בהם דאפילו דס"ל הכי מ"מ אינו חייב להחזיר להם אלא ההפרש שיש בין שיעור דמי דבר היתר לשיעור דמי איסור דעכ"פ אם לא היו אוכלים זה היו אוכלים דבר אחר מממונם והרי נשכרו מה שלא חסרו מממונם שיעור דמי האיסור שאכלו ועכצ"ל דמאי דקאמרי רבנן דמחזיר להם הדמים אפי' כדי שיעור מה ששוה האיסור הוא משום קנס:

הן אמת דלסברת הר"ש והרא"ש דע"כ ס"ל דכיון דתרומה נפשו של אדם קצה בה לא חשיבא אכילה כלל ולא חשיבא הנאה כלל ועם כל זה אמרינן דאינו משלם להם שיעור דמי תרומה חוץ ממה שמשלמין לכהן מטעם הנזכר דכיון דהרויחו שלא חסרו מממונם שיעור זה חשיב כאילו נהנו בסעודה צריך להבין דא"כ יקשה להירושלמי מסברת רשב"א דס"ל דדברים שנפשו של אדם קצה מהם כנבילות וטריפות דמחזיר להם כל הדמים דאמאי יחזיר כל הדמים הא עכ"פ כבר הרויחו במה שאכלו דברים אלו דבלאו הכי היו אוכלים דברים של היתר מממונם וא"כ מן הראוי היה דכדי שיעור דמי האיסור ינכה להם וההפרש שיש בין דמי ההיתר לדמי האיסור יחזיר להם כיון דלרשב"א לא ס"ל דקנסינן ליה ודוחק לומר דאף הרשב"א ס"ל דבדברים שאין נפשו של אדם קצה בהם כטבלים וכל הני לא קנסינן ליה מ"מ במוכר להם דברים מאוסים כאילו הדומים לשקצים ורמשים כאמור ס"ל דראוי והגון לקונסו שיחזיר הכל שמלאו לבו להאכילם דבר מאוס ומקוץ כזה משא"כ בטבלים ובכור ויין נסך דכיון דאינו כ"כ מאוס לא קנסינן ליה כדס"ל לרבנן:

ודע דלסברת הר"ש והרא"ש בפי' הירושלמי דתיובתא דטבלים נפשו של אדם קצה בהם אדרבי יוחנן אליבא דר"מ הוא עכצ"ל דלהירושלמי לר"י בין לר"מ ובין לרבנן דהתם ס"ל דתרומה וטבלים נפשו של אדם קצה בהם דאם איתא דלרבנן לא הוו מדברים שנפשו של אדם קצה בהם א"כ מאי איצטריך ר' יוחנן לאוקומי פלוגתייהו דר"מ ורבנן בעיקר סעודה דלרבנן על הפועלים לטרוח ולקנות הסעודה הא אפילו נאמר דרבנן כר"מ ס"ל דעל הבעל הבית לטרוח ולקנות מ"מ ס"ל לרבנן דאינו משלם להו הטורח דכיון דכבר אכלו והטורח שהיה לו לטרוח כבר טרח אותו כיון שאותה אכילה נחשבת אכילה אלא עכצ"ל דלא ניחא ליה לרבי יוחנן לומר הכי דס"ל דהעיקר כסברא זאת דטבלים ותרומה ושאר איסורין לא חשיבי אכילה כלל והנה כי כן לדידיה עכצ"ל דהכא בברייתא בין רבנן ובין רשב"א ס"ל דכל דבר איסור אפילו כעין טבלים שייך לומר נפשו של אדם קצה בהם אלא דבהא פליגי דלרבנן אפילו בטבלים וכיוצא קנסינן ליה ומחזיר כל הדמים ולרשב"א לא קנסינן ליה כי אם בדברים דמאיסי טובא כשקצים ורמשים דאל"כ דפליגי רבנן ורשב"א אם טבלים וכיוצא נפשו של אדם קצה בהם או לא אמאי לא ניחא ליה לר' יוחנן לומר דפליגי רבנן ור"מ במתני' נמי בהכי ואפשר דלדעת הר"ש והרא"ש לא היו גרסי בתי' הירושלמי כגרסתנו דפריך ולא כבר אכלו ומשני כמאן דאמר טבלים נפשו של אדם קצה בהם דנראה דמעיקרא איכא פלוגתא בזה אלא גירסתם הוא כדאמר טבלים נפשו של אדם קצה בהם כלומר כדאמרינן בטבלים כן אמרינן בתרומה דכבר כתב מהר"י קורקוס שם דחסר להם בגירסתם הרבה מגרסתנו יעו"ש ולפי זה נ"ל דמאי דקאמר רשב"א בטבלים דמנכה להם את הדמים אין הכוונה כל הדמים ממש ממה שאכלו אלא כשיעור דמי האיסור דוקא אבל מה ששוה יותר מדמי איסור מחזיר להם:

והנה צריך ליתן טעם אמאי גבי סעודת פועלים לא קנסינן ליה לבעל הבית שישלם נמי דמי תרומה חוץ מדמי חולין שפורעין הפועלים לכהן מטעם קנס שהאכילם דבר איסור דומיא דהמוכר דבר איסור

*) נ"ל והזהיר כ"ה ברמב"ם שם

תורה אור

אודנייהו לעובד כוכבים ואסר להו בגיזה ועבודה וכן בפרק אלו טרפות *רב [דף מד:] חסדא שרא בוכרא ולא זבן מיניה והני בהמה טהורה נינהו וש"מ בכור בהמה טהורה נוהג בבבל. והוא אתרא דרב מרי ורבא ורב חסדא ותו דאמרן לעיל* [דף לו:] בהדיא התרת בכור בחו"ל עפ"י ג' בני הכנסת וליכא לאוקומה בבכור שיצא מהארץ לחו"ל דא"כ הוו אמרין הכי בהדיא ול"ל לאדכורי חו"ל אתרא דלא נהיג בה בכור בהמה טהורה ולא שכיחי התם בוכרי אלא בגוונא רחיקא שבאו משם לכאן לימא התרת בכור במקום שאין מומחה ע"פ ג' בני הכנסת אלא ש"מ דחו"ל אתרא דבוכרא הוא ונקט אתרא דלא שכיחא ביה מומחה לקרובי מילתא וה"ה לכל דוכתא דלא הו' בההוא זמנא ותנן בתוספתא דתמורה בפרק אלו קדשים תמורת הבכור והמעשר ולדן ולד וולדן עד סוף העולםהרי אלו כבכור וכמעשר ויאכלו (ולדן) במומן לבעלים מה בין הבכור והמעשר לדין כל הקדשים שכל הקדשים נמכרין באיטליז ונשחטין באיטליז ונשקלין בליטרא חוץ מן הבכור והמעשר ויש להם פדיון ולתמורותיהן פדיון חוץ מן הבכור והמעשר ואם באו תמימים יקרבו ואם בעלי מומין יאכלו במומן לבעלים אמר רבי שמעון מה טעם וכו' ואע"ג דרמינן עלה בגמרא* [תמורה דף כח.] ואם באו תמימים יקרבו ורמינהו אנטיגנוס העלה בכורות מבבל לירושלים ולא קבלו ממנו אמר רב חסדא ל"ק הא ר"ע הא רבי ישמעאל מאי היא דתניא ר"ע אומר יכול יעלה אדם בכור מחו"ל לא"י בזמן שבהמ"ק קיים ויקריבנו ת"ל °ואכלת לפני ה' אלהיך וגו' [דברים יד] מקיש בכור למעשר מה מעשר אינו בא אלא מן הארץ אף בכור אינו בא אלא מן הארץ וכו' וקי"ל כר"ע מחבירו ההיא לק"מ דלא אקשיה ר"ע למעשר אלא לומר שאינו בא מחו"ל ליקרב על גבי המזבח אבל מקדש קדיש אפילו בחו"ל תדע דתנן בפרקין דלקמן *מעשר בהמה נוהג בארץ ובחו"ל והוינן בה לימא מתניתין דלא [דף נג.] כרע"ק

איסור דקנסינן ליה ומחזיר כל הדמים ממה שאכלו גמי אף דנהנו באכילתם ממה שלא חסרו מממונם כדי סעודתם דאין לומר דהכא שאני דהכר משלם לפועלים דמי הסעודה מדמי חולין שהוא יותר מדמי תרומה דהא ליתא דהכא נמי גבי מכר נימא דדי במה שיחזיר להם ההפרש שיש בין היתר לאיסור שהוא מן הדין ולא יקנסו יותר וכיון דאמרינן דיחזיר כל הדמים ש"מ דקנסינן ליה לגמרי וא"כ הכא נמי אמאי לא קנסו לבעל הבית לשלם להם ג"כ דמי התרומה חוץ ממה שנתן להם כדי שיפרעו לכהן לכן נלע"ד דמתני' דתרומות מיירי שהאכילם תרומה בשוגג דטעה ונתן להם תרומה במקום חולין דבשוגג לא שייך קנס אבל אה"נ אם היה מזיד קנסינן ליה :

וראיתי להרב מולל מאש שבסוף ספר אש דת סי' ס"ה שכתב על מי שמכר פועלים מבני ישראל והאכילם דבר איסור בשר נבילה וכיוצא אם חייב לפרוע להם מעותיהם ובתחלת דבריו רצה ללמוד מדין מוכר דבר איסור דמחזיר הדמים וה"ה הכא גבי פועלים דנותן להם דמי סעודתם לגמרי ואח"כ הביא מתני' דתרומות וכתב הרי מפורש שהמאכיל את הפועלים דבר האיסור לאו שמה אכילה ואם קנץ עמהם מזונות חייב לשלם להם דמי סעודתם עכ"ל נראה מדבריו דלמד ממתני' דתרומות דחייב לשלם כל דמי סעודתם ולע"ד הא ליתא דכפי מתני' דתרומות והירושלמי אינו חייב לשלם להם מן הדין אלא ההפרש שיש בין דבר היתר לדבר איסור אבל מה שהוא האיסור שהאכילם אינו חייב כיון דבלאו הכי נהנו שלא חסרו מממונם כדי שיעור זה ואם יש מציאות לומר שישלם הכל הוא משום קנס אם היה מזיד עוד כתב הרב שם וז"ל ואין לומר שאני התם שהפועלים משלמים לכהן וכו' אלא ודאי שמה שאמרו שהוא משלם להם דמי סעודתם ר"ל שהם משלמין דמי תרומה שהוא בזול והוא נותן להם דמי חולין שהם יותר שווים מהתרומה שאכלו וכו' ודבריו תמוהים דהא ודאי דבר פשוט הוא דהפועלים משלמים לכהן דמי חולין דהא בעינן ונתן לכהן את הקדש דבר הראוי להיות קדש ופרעון חולין מעכב הכפרה כמו שמעכב החומש וכמו שמתבאר נמי מדברי הראשונים גבי מתניתין וא"כ יש לדחות עדיין לפי שיטתו דשאני התם דמשלמין לכהן דמי חולין אלא דלדידיה אין כאן שום דחיה דהא עיקר טעמא בירושלמי הוא משום שנפשו של אדם קצה בדבר איסור ואינו תלוי במה שמשלמין לכהן ואם יש לדחות הוא דטעם זה אינו מספיק אלא לחייבו לשלם להם ההפרש שיש בין חולין לתרומה כיון שכבר נהנו ממה שלא חסרו מממונם עוד כתב הרב שם בסוף דיבורו וז"ל איך שיהיה נפשטה בעיין ואין לומר דכי היכי דקנסוהו למוכר בשר נבילה בחזקת כשירה שמשלם הכל אמאי לא קנסוהו לבעל הבית שקנץ עם הפועלים להאכילם והאכילם דבר איסור שיתחייב לשלם להם אף מה שנתנו לכהן עכ"ל ולענ"ד לא הבנתי דבריו דאם כוונתו דהכא גילה דעתו דמה שיש ללמוד מהסיא דתרומות הוא שחייב לשלם לפועלים ההפרש שיש בין היתר לאיסור דוקא דמשו"ה גבי תרומה אינו משלם דמי תרומה בזול חוץ מדמי החולין שמשלמין לכהן ועל זה הקשה דאמאי לא קנסינן ליה שישלם עוד דמי תרומה חוץ ממה שנתן להם שישלמו לכהן הנה מלבד דעד השתא מבין ליסוד עיקר הרב נראה דדעתו ללמוד ממתני' שישלם להם כל דמי סעודתם יתר ע"כ כשאני לעצמי לא ידעתי מה חילוק מבואר יש לומר טעם אמאי לא קנסינן ליה אם לא שנאמר דמתני' מיירי בשוגג דלא שייך למיקנסיה וא"כ בכגון דידן אם האכיל לפועלים בשר נבילה במזיד ודאי דקנסינן ליה כדין מוכר בשר נבילה דלכאורה נראה דאין סברא לחלק דלמה לא יקנסוהו ג"כ גבי פועלים :

והנה כמאי דאמרי' בשמעתין אליבא דרשב"א דאמר לדברים שאין נפשו של אדם קצה בהם ינכה להם את הדמים דפריך בכור ולימא ליה מאי אפסידתך ומשני לא צריכא כגון דזבין ליה ממקום מומא דאמר ליה אי לא דאכלת הוה מחזיקנא ליה ושבו ניהליה כר"י יש להקשות דאמאי דחיק הש"ס לאוקומה בכה"ג דזבין ליה ממקום מומא ולא מוקי לה דבכור דקתני בברייתא מיירי בכהן דמכר בשר בכור תם לישראל אחר הקרבה דאסור לזרים וזר שאכל מבשר בכור תם עובר על לאו כדאמרינן בפרק אלו הן הלוקין (דף יז.) דאין לומר דניחא ליה לאוקומה בבכור בע"מ דומיא דמתני' דמיירי בנודע שלא הראהו דהא ברייתא זאת אינה שנויה עלה דמתני' דהא ככר נתברר דברייתא זו שנויה במס' מעשר שני ושפיר יכול לאוקומה בבשר בכור תם וגם אין לומר דמוקי לה בבכור בע"מ דבהכי ניחא מאי דקתני רשב"א ינכה להם את הדמים דהאי ליתא משמע דמחשב להם כל מה שאכלו ובערך מה שמכר הבשר מנכה שיעור מה שאכלו לאותו ערך וזה לא אפשר בבכור תם דכיון דמכרו בחזקת בשר חולין דמיו ביוקר יותר מבשר בכור תם דכיון דלא חזי אלא לכהנים הוי בזול דומיא דתרומה דדמיה בזול וא"כ היה צריך שיפרש דמנכה שיעור מה שהוא בשר בכור תם אבל השתא דמיירי דמכר להם ממקום מומא כיון דהוי ספק שמא הוה מחזי ליה ושבו ניהליה מנכה שיעור בשר חולין כיון דהוא מוחזק בדמים והמע"ה דלא היה מום דהא ליתא דא"כ בטבלים נמי דנקט לשון ינכה וע"כ לאו דוקא דאינו מנכה כי אם שיעור מה שהוא הטבל שהיא יותר בזול דצריך להוציא ממנו תרומות ומעשרות ואף דבטבלים י"ל דמיירי נמי בכהן המוכר טבלים למדקנסינהו עזרא ללויים אף המעשר ראשון לכהנים וא"כ צריך שינכה שיעור חולין מתוקנים כיון שהמעשר שלו וכן י"ל דרשב"א ס"ל כרבי דאמרינן בס"פ האיש מקדש (דף נח:) דס"ל דהגונב טבלו של חבירו משלם לו דמי טבלו לפי קצת אוקימתות דמוקי לסברת ר' התם יעו"ש מ"מ מה נאמר גבי יין נסך דמוקי לה הש"ס ביין נסך ע"י תערובת דע"כ מאי דמנכה על מה ששתו הוא חוץ מן דמי יין נסך שבו :

ואולם ק"ק דפשט דברי רשב"א דאמר ינכה מן הדמים נראה דמנכה על מה שאכלו ושתו לאותו ערך שמכר להם ממש הן אמת די"ל דהכי הוא האמת דאם מכר בשר בכור אחר הקרבה או תרומה או בשר טריפה הראויה לאכילה שאין נפשו של אדם קצה ינכה את הדמים במה שאכלו לפי ערך שמכר להם ממש דאע"ג דקי"ל דזה נהנה וזה אינו חסר פטור דמהאי טעמא אמרינן בב"ק בפ"ב (דף כ:) דהדר בחצר חבירו שלא מדעתו בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר פטור דזה נהנה וזה אינו חסר פטור והכא נמי אף דזה נהנה באכילת דבר איסור הנאה גמורה כאילו היה של היתר מ"מ המוכר אינו חסר אלא כדי שיעור מה שהוא האיסור ומה שנהנה יותר חשיב זה נהנה וזה אינו חסר מ"מ הא אמרינן התם דאם חסרו אפי' דבר מועט כגון שהיה הבית חדש וזה חסרו במה שהשחירו מגלגלין עליו את הכל וצריך לשלם כל מה שנהנה ורוב הפוסקים פסקו כן לענין הלכה וכמ"ש הטור ח"מ סי' שס"ג וכ"כ ה"ה בפ"ג מהל' גזילה וכן כתבו התוס' והרא"ש גבי קילקלתא דיתמי וכן הרשב"א וכמ"ש מרן הב"י שם וכ"כ רבינו ירוחם בנתיב י"ב וכן כתב הב"י שם בפרק כילד הרגל משם הרא"ש והריטב"א ועי' בחידושי ספר אסיפת זקנים להר"ב שם בסוגיא הנזכר שמתבאר כן מכמה ראשונים דס"ל הכי דכל שחסרו אפי' מעט על ידו מגלגלין עליו כל השכר כפי מה שנהנה באופן דרוב הפוסקים הכי ס"ל מלבד דראיתי להנימוקי יוסף שכתב משם הרמ"ה דס"ל איפכא דאפי' חסרו מעט אין לו אלא מה שחסרו יעו"ש ואולם רוב הפוסקים חולקים עליו וא"כ הכא נמי באכילת איסור כיון דעכ"פ חיסרו שיעור מה שהוא האיסור וזה נהנה באכילת האיסור כאילו אכל היתר מגלגלין עליו הכל וחשיב כזה נהנה וזה חסר ושפיר י"ל דמנכה את הדמים לפי ערך מה שמכר לו כאילו היה דבר היתר ונראה דזה לא שייך ביין נסך דיין נסך אפילו סתם יינם דינו כעבודת כוכבים דתופס את דמיו ואפילו בדיעבד דמיו אסורים כדאמרינן בריש פ' בתרא דמס' ע"ז [דף סב:] וכן פסק הר"מ בפי"ג מהל' מ"א יעו"ש וא"כ זה שמכר יין נסך מעורב ביין כשר שיעור יין נסך שבו תופס דמיו ואינו יכול ליהנות מהם דאפשר דאפילו ביין נסך ע"י תערובת דנתבטל תופס את דמיו וא"כ נמצא דאין לו הנאה במה שמנכה ג"כ שיעור דמי יין נסך שבו ואם יחזיר אותם ללוקח הלוקח יכול ליהנות מהם דלגבי הלוקח לא חשיבי דמי יין נסך כיון דלא ידע שהיה יין נסך ומקח טעות הוא ונמצא דלדידהו לאו דמי יין נסך הם אף דכבר שתו את היין ואין בידם להחזיר המקח מש"כ לגבי המוכר דידע ובמזיד מכר דדמי יין נסך הוו וא"כ עכצ"ל דמאי דקאמר רשב"א לגבי יין נסך ינכה את הדמים לאו כל הדמים קאמר אלא מנכה שיעור דמי יין של היתר ממה ששתו וכיון דלגבי יין נסך פירוש ינכה דרשב"א לאו דוקא כל הדמים א"כ אכתי הוה מצי לאוקומה הא דבכור בבכור תם אחר הקרבה : **ולענין** דינא נראה דלפי האמור אם מכר בכור תם או תרומה וכיוצא בשוגג דלא קנסינן ליה ומה שאכלו אינו מחזיר את הדמים נראה דאפילו ההפרש שיש בין איסור להיתר אינו מחזיר כיון דכבר נהנה הלוקח באכילת היתר וכל דהמוכר הוא חסר אפילו דבר מועט מגלגלין עליו את הכל כאמור לסברת רוב הפוסקים דס"ל הכי גבי ההיא דדר בחצר חבירו שלא מדעתו :

ואולם נראה דדבר זה יש ללמוד מהירושלמי דתרומות הנזכר באופן זה דלפי סברת הר"מ בפ"י מהלכות תרומות דקושיית דהלא כבר אכלו ותירוצא דטבלים נפשו של אדם קלה בהם לא שייכא אלא אדרבי אבהו בשם ר"י בר חנינא דמתני שבת סעודה ביניהם וקושיית דהלא כבר אכלו הוא לרבנן דאמרי והוא משלם דמי סעודתם דמשלם להם דמי חולין כמו שהיה ראוי להאכילם וכמ"ש מהר"י קורקוס בביאור דברי הר"מ דכפי פירושו מוכרח מהירושלמי דדוקא משום דס"ל לרבנן דתרומה וטבלים נפשו של אדם קלה ובכן לא חשיבא אכילתם כאכילת היתר כמו שהיה חייב להאכילם חייב לשלם להם כל דמי הסעודה מדמי חולין אבל אי אמרינן דאין נפשו של אדם קלה בהם ותשיבא אכילה גמורה כאילו אכלו חולין

מתוקנים פשיטא דאינו משלם להם אלא דמי תרומה מפני שגזל היה בידו אבל מה שהוא החולין שהיה חייב להאכילם יותר על התרומה אינו משלם שכבר נהנו בסעודתם כאילו אכלו חולין ואע"ג דזה נהנה וזה אינו חסר פטור מ"מ כיון דהש"ג חסר הוא הבעל הבית בדמי תרומה מגלגלין עליהם שיחשב כאילו אכלו סעודתם מחולין מידי דהוה למכר תרומה בשוגג דאם אכלה הלוקח אינו מחזיר מהדמים כלל מטעם זה דחשיב זה נהנה וזה חסר אבל לפי סברת הר"ש והרא"ש בפי' המשנה דס"ל דקושית והלא אכלו ותירוצא דטבלים נפשו של אדם קלה בהם הוא לסברת רבי יוחנן אליבא דר"מ דעיקר סעודה על בעה"ב וחייב לשלם להם גם מה שהוא הטורח דהכנת סעודה דעל זה פריך והלא כבר אכלו לפי מ"ש מוהר"י קורקוס כנזכר לעיל עכ"ל דס"ל דלענין מה שמשלם הבעה"ב הסעודה מדמי חולין בין לר"מ בין לרבנן לא קשיא דאמאי משלם חולין כיון דכבר אכלו ואכילתם חשיבא כאילו אכלו משל חולין דלענין תשלומי חולין שורת הדין הוי הכי דאפילו אם נאמר דאין נפשו של אדם קלה בתרומה וחשיבא הנאה גמורה כהנאה מן החולין מ"מ זאת ההנאה שיש הפרש בין חולין לתרומה לא משל בעה"ב נהנו דהבעה"ב אינו חסר אלא דמי תרומה ועל היתר חשיב כזה נהנה וזה אינו חסר דאפי' דחסר דמי תרומה לא מפני זה מגלגלין עליהם לחשב להם כל הנאתם וכמו שהוא סברת הרמ"ה שהביא הנ"י בדין הדר בחצר חבירו שלא מדעתו כנזכר :

והנה הר"מ בפ"ח מהל' מכירה דין י"ד כתב וז"ל אבל המוכר דבר לחבירו שאיסור אכילתו מדברי סופרים אם היו הפירות קיימים מחזיר את הפירות ונוטל את דמיו ואם אכלן אין המוכר מחזיר לו כלום וכל איסורי הנאה בין מדברי תורה בין מדבריהם מחזיר את הדמים ואין בהם דין מכירה עכ"ל ומדבריו אלה יש ללמוד דהאמת כמו שביארנו דיש ללמוד מדברי הר"מ לפי פי' הירושלמי דנראה דמהאי טעמא נמי כתב הכא דהמוכר דבר איסור דאסור באכילה מדברי סופרים דאם אכלם אינו מחזיר מהדמים כלום דמשמע דאינו מחזיר כלל וצריך להבין אמאי הא כיון דמכר בחזקת היתר ודאי קבל דמים יותר ממה שהוא איסור דרבנן לאיסור דרבנן כיון שאינו יכול למוכרו לישראל ודאי שנמכר יותר בזול וא"כ אמאי אינו מחזיר ההפרש שיש בין איסור להיתר דנהי דס"ל להר"מ דבאיסור דרבנן לא שייך קנס ולא שייך נמי טעם דנפשו קלה בהם מ"מ במה שלקח יותר מדמי איסור אמאי אינו מחזיר כיון דמה שנהנה הלוקח באכילתו כדבר היתר חשיב כזה נהנה וזה אינו חסר ואולם לפי האמור אתי שפיר דכיון דהמוכר חסר במקצת מגלגלין עליו הכל וכל ההנאה חשיבא כזה נהנה וזה חסר דמשו"ה באיסורי הנאה דרבנן דאין המוכר חסר כלום מחזיר כל הדמים כיון דהוי ממש זה נהנה וזה אינו חסר :

וראיתי להש"ך ביו"ד סי' קי"ט ס"ק כ"ז שהקשה קושיא זאת על דברי הר"ם שהביא מרן וכתב וז"ל ועוד לדבריהם דיו אם לא קנסוהו כיון שהוא מדרבנן מ"מ למה אין המוכר מחזיר כלום יחזיר מה שקבל יותר מדמי הטריפה שהוא חייב מדינא ולא מצד הקנס אלא נ"ל הטעם דהם לא גזרו איסור כדי להוציא ממון דלענין ממון אוקמוהו אדין תורה וכו' עכ"ל ולפי האמור יש ליישב קושייתו ע"ד הנזכר דכל דהמוכר חסר במקצת וזה נהנה כאילו היה היתר ממש חשיב זה נהנה וזה חסר דבאותו מקצת דחסר מגלגלין לו ללוקח את הכל ומ"ש הרב לתרץ מטעם דלא גזרו איסור כדי להוציא ממון דלענין ממון אוקמוהו אדין תורה לענ"ד אינו נראה כן דהא בכמה דוכתין נראה דכל דגזרו חכמים איסור בדבר העמידו דבריהם אדין תורה כדאמרי' לענין קדושין דהמקדש באיסורי הנאה אפי' מדרבנן אינה מקודשת כמ"ש הר"מ בפ"ה מהל' אישות הכי דלא אמרו דחז"ל לא גזרו איסור אלא לאסור הדבר לא להתיר אשת איש כיון דמה"ת היא מקודשת וע"כ היינו טעמא דכיון דקדושין בהנאה תליא מילתא והאשה אינה יכולה ליהנות בו מה לי אי הוו דאורייתא או דרבנן ס"ס השתא לא יהיב לה מידי דלאו בר דמים הוא וכיוצא לזה אמרי' בסוף פ' הגוזל קמא (דף קיא.) דאבעיא [להו] כהנים בגזל הגר מקבלי מתנה נינהו או יורשים הוו למאי נ"מ למיתב להו חמץ שעבר עליו הפסח אי אמרת יורשים הוו מאי דירתי מורית אי אמרת מקבלי מתנה נינהו הא לא יהיב מידי דעפרא בעלמא הוא ופשטינן דמקבלי מתנה נינהו ופסק הר"מ בפ"ח מהל' גזילה דאם נתן להם חמץ שעבר עליו הפסח לא יצא ידי נתינה ואמאי לא יצא הא חמץ שעבר עליו הפסח אינו אלא קנסא דרבנן ומדאורייתא חזי ושפיר מקיימת נתינה דאורייתא אלא ודאי כיון דבעינן נתינה אינה שוה ממון מה לי אי הוי דאורייתא או דרבנן ס"ס השתא דאסרו רבנן לא יהיב להו מידי באופן דנמצינו למדין לכל דבר שתלוי ענינו בהנאת ממון אפי' שאיסורו מדרבנן אמרי' סוף סוף הא ליכא הנאה ומדאורייתא נמי לא מהני וא"כ הכא אף דעיקר מה שתקנו חז"ל הוא לענין איסור לאוכלו מ"מ כיון דאסרו חז"ל אינו שוה ממון כמו שהוא דבר היתר מאיזה טעם נאמר דלא העמידו דבריהם במקום ממון מאחר דאפי' לענין איסור העמידו דבריהם מטעם דס"ס השתא אינו שוה ממון ולא נתחייב למוכר שיחזיר מה שיאכל יותר מדמי הטריפה כיון דהשתא דאסרו חכמים אינו שוה כשיעור דמי היתר ונמצא דהמוכר לא חסר ממונו כי אם שיעור דמי האיסור ולא יותר ועכצ"ל הכי דאל"כ אמאי באיסורי הנאה דרבנן כתב הר"מ דיחזיר הדמים ואמאי לא אמרינן דהם לא גזרו איסור הנאה כדי להוציא ממון אלא עכצ"ל דכיון דאסרוהו רבנן בהנאה הכי לא שוה מידי ולא קא חסר המוכר ולא מידי ואומר לו הלוקח מאי אפסידתך וא"כ ה"ה לענין איסורי אכילה דאומר לו הלוקח לא אפסדתיך אלא שיעור דמי טריפה ולא עוד ומה שהביא הש"ך ראיה ממה שדימה ה"ה דין זה למה שאמרו דמותר לעשות סחורה באיסורי אכילה דרבנן · אחר המחילה הראויה אליו אינו ענין לזה דהתם אין הדבר תלוי בהנאת ממון דסוף סוף הא אינו שוה ממון לפי מה שאסרו חז"ל דהתם נאסר לעשות סחורה באיסורי אכילה כדי שלא יבא לידי תקלה לאכול ממנו ובאיסורי אכילה דרבנן לא החמירו בזה דאפילו אם יבא לאכול אינו עובר אדאורייתא אבל בענין זה דעיקר זכות הדמים שזוכה המוכר הוא חליפין מה שמכר לו וא"כ השתא דאסרו חכמים ז"ל דבר זה אין לו זכיה בדמים אלא כשיעור הזכות שהיה לו באותו דבר שמכר וחז"ל כבר הפקיעו ממונו שלא יש לו זכות כשיעור דבר היתר וזה נראה ברור בעיני ואם יש להשיב הוא ע"ד האמור דכל דחסר מעט מגלגלין עליו את הכל :

ואחר שכתבתי זה מצאתי להרב מחנה אפרים בהל' אונאה סי' כ"ז שהביא דברי הש"ך הנזכר וכתב וז"ל ולכאורה היה נראה כדבריו מדברי התוס' בפרק אלו נערות (דף לד ע"ב) שכתבו בד"ה לא צריכא וכו' דכל היכא דנחסרו הבעלים כל שהוא משלם זה כל מה דנהנה יעו"ש מלבד דלאו כו"ע מודו בזה כמבואר בסוגיין דפרק כילד הרגל עכ"ל ולענ"ד טעם זה טעמו ונימוקו עמו לקיים סברת הש"ך דעכצ"ל דהכי ס"ל להר"מ מדכתב אינו מחזיר כלום ואני בעניי כבר כתבתי טעם זה ובהגלות נגלות דברי התוס' דפרק אלו נערות שהביא הרב הוא ראיה גמורה לטעם זה ואם יש מי שחולק ע"ז כמ"ש הרב מ"א י"ל דהר"מ הכי ס"ל כמ"ש ה"ה סברא זאת בהל' גזילה כנזכר דכיון דחסר כל שהוא מגלגלין עליו הכל ובפרט דכבר כתבנו דרובא דרבוותא ס"ל הכי וכעת לא מצאתי חולק בסברא זאת כי אם הרמ"ה שכתב הנ"י עוד כתב הרב שם דמלבד זה איכא למדחי דהכא אין זה נהנה הנאה גמורה שנפשו של אדם קלה מאכילת האיסורין ופ"ז הביא הירושלמי דתרומות יעו"ש ואני כבר כתבתי דבדבר שאין נפשו של אדם קלה בהם כאיסורי דרבנן וכיוצא אם מנכה כל הדמים ממה שאכלו או מחזיר היותר מדמי האיסור תלוי בפירוש הירושלמי דלדעת הר"מ קושית הירושלמי הוא לרבנן דאמרי משלם דמי חולין משמע דדוקא משום שנפשו של אדם קלה לא חשיב כאילו נהנו מחולין אבל בדבר שאין נפשו של אדם קלה מהם משלם להם דמי חולין בין לר"מ ובין לרבנן דאף דנהנו ותשיבא להם הנאה כאילו נהנו מההיתר מ"מ לא נהנו מנכסי בעה"ב מההיתר כי אם מדמי איסור ולדעת הר"ש והרא"ש אפי' בדבר שאין קלה מהם משלם להם דמי חולין בין לר"מ ובין לרבנן דאף דנהנו ותשיבא להם הנאה כאילו נהנו מההיתר מ"מ לא נהנו מנכסי בעה"ב :

עוד כתב הרב שם אבל עדיין י"ל דלא דמי להיא דפרק אלו נערות דמשלם כל מה שנהנה דהתם נתכוון ליהנות מאותה אכילה אבל הכא אנן סהדי דאילו היה יודע זה לא היה קונה אותו עכ"ל ולעד"נ דחילוק זה לא ניתן ליאמר אלא אם היה המציאות דלא נתכוון ליהנות מאותה אכילה דאילו היה יודע שהיה צריך לשלם דמי האכילה לא היה אוכל וכההיא דאמרינן בב"ק (דף קי"ב.) דהניח להם פרה כשבורים של אביהם היא טבחוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול יעו"ש דה"ט דהם לא כוונו ליהנות מאותה אכילה ע"מ לשלם ואילו היו יודעים לא היו אוכלים בשר וא"כ בכגון זה דוקא שייך לומר הכי אבל במוכר דבר איסור הוא מכוון ליהנות מאותה אכילה ע"מ לשלם דמי שווי ההיתר דרצונו לאכול דבר זה ולשלם וכיון דעיקר רצונו וכוונתו הוא ליהנות מאכילה והרי כבר נהנה ונתמלא תאוותו מה מעלה ומה מוריד לומר דאנן סהדי דאילו היה יודע מהאיסור לא היה אוכל כיון דסוף סוף עכשיו כבר נהנה ממנו כמו שהיה כוונתו לאכול ע"מ לשלם כשווי דבר היתר וכיון דהמוכר חסר כל שהוא לא חשיב זה נהנה וזה אינו חסר וחייב לשלם כדמי היתר כיון דכבר נהנה כמו שהיה כוונתו ורצונו ואע"ג די"ל דאנן סהדי דאילו היה יודע דצריך לשלם כשיעור מה שהוא ההיתר אף דהאיסור אינו שוה כ"כ מ"מ התם נמי בתובע תרומה לחבירו י"ל דלא כוון ליהנות על מנת לשלם דטעה לומר דכיון דנמאס ואינו שוה פרוטה לא יחייבו אותו ואילו היה יודע שחייב לשלם כל מה שנהנה לא היה בולע אותו אלא עכצ"ל דכיון דנהנה חייב לשלם אפי' שלא היה דעתו לכך ומה גם דאפילו הנאה הבאה לו לאדם בגופו שלא מדעתו חייב לשלם

לשלם וכמ"ש התוס' בפרק הגוזל (דף קא ע"א) ד"ה או דילמא וכו' והביאו ראיה מהא דתחב לו חבירו בפרק אלו נערות דכשגופו נהנה חייב יעו"ש ועכצ"ל דס"ל להתוס' דאף דהכא מיי לאהדורה ע"י הדחק מ"מ כיון דמעיקרא (הוא) לא היה בדעתו ליהנות וחבירו תחב לו עד שיעור שאינו ש"פ בולעו מפני שהיה סבור שלא יתחייב והשתא מדעתו דמי ודו"ק:

עוד כתב הרב ז"ל ועוד דאעיקרא דמילתא דברי התוס' בפ' אלו נערות אינם מוכרחים דמה שדימו להכיא דתפוס דא"ל את גרמת וכו' אין דמיון זה עולה יפה דהתם דמשלם כל מה שנהנה היינו משום דהכי שוה הבית אבל הכא היאך נחייב לשלם ביותר שוה ממה שאכל עכ"ל וכשאני לעצמי לא הבנתי חילוק זה דאע"ג דהתם הכי שוה הבית מ"מ כיון דחצר דלא קיימא לאגרא הוא והוי זה נהנה וזה אינו חסר נמצא דאינו מפסידו לבעה"ב ושורת הדין היא שלא ישלם כי אם מה שחסרו דוקא ועם כל זה אמרי' דמגלגלין עליו את הכל וא"כ ה"ה הכא דכיון דזה נהנה בהנאת מעיו שיעור ש"פ משלם כל מה שנהנה כיון דעכ"פ הוא נהנה בש"פ אף דלבעלים לא היה ש"פ עוד כתב הרב שם ז"ל ולענ"ד עיקר קושית התוס' ליתא לפי' הירושלמי והביאו הר"מ בהלכות תרומות פ"ז וז"ל אכל תרומה שאינה ש"פ יעו"ש בכ"מ עכ"ל ודבריו תמוהים בעיני דנראה דכוונתו לומר דמה שהוצרכו התוס' לומר דמשלם כל מה שנהנה כיון דחסר כל שהוא משום דס"ל דהאוכל תרומה אינו חייב בתשלומין עד שיאכל ש"פ ומדברי הר"מ והירושל' נראה דאפי' בפחות מש"פ כל שיש כזית חייב בתשלומין והוא דבר תימה דזה פשיטא שלא נאמר אלא באוכל תרומה בשוגג לחייבו חומש כיון דכתיב לשון אכילה איש כי יאכל קדש בשגגה וסתם אכילה בכזית אבל באוכל במזיד דגזל תרומה פשיטא דאינו חייב לשלם אלא בש"פ כדין כל גוזל ממון חבירו דלכתחלה אסור לגזול כל שהוא אבל בדיעבד לא ניתן להשבון והכא בפ' אלו נערות מיירי באוכל תרומה במזיד כמבואר למעיין וא"כ בפחות מש"פ אינו מתחייב אם לא משום דמגלגלין עליו כל מה שנהנה ועוד קשה דאפי' אם נאמר דבמזיד נמי לא בעינן ש"פ א"כ מאי מקשי הש"ס (ל"ק) [ל"נ] דמאי לאהדורה ע"י הדחק דהכי נמצא דחיוב ממון ומיתה באין כאחד הא משעה שנמאסה ונתקלקלה ועמדה על פחות מש"פ קודם בליעה כבר נתחייב בממון שיעור פחות מש"פ ולא חשיב באים כאחת והנראה ודאי דאפי' הרב ז"ל מודה דהגוזל תרומה מזיד ולא אכלה דפחות מש"פ אינו משלם כשאר גזל אלא דבאכלה במזיד ס"ל דחייב בתשלומים בכזית כדין שוגג דאפי' פחות מש"פ כיון דאזהרת אכילת תרומה הוא מקרא דכל זר לא יאכל קדש וכמו שהוא במיתה בכזית כן לענין תשלומין וכיוצא לזה מצינו שהשוה הר"מ מזיד לשוגג באוכל תרומה לענין שמשלם מן החולין עם כפ"י דין מ"י יעו"ש ואפשר דלזה נמי שוין אבל הדבר קשה איך מפני סברא זאת בלא ראיה ראוי לומר דקושיית התוס' ליתא כיון די"ל דהתוס' ס"ל דפחות מש"פ לא נאמר אלא בשוגג וכן ס"ל להתוס' לענין תשלומי חולין וכמ"ש מוהר"י קורקוס שם בדין מ"י יעו"ש:

תורה אור

כרע"ק דתניא רע"ק אומר יכול יעלה אדם מעשר בהמה מחו"ל ויקריבנו ת"ל
דברים יב והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם ואת מעשרותיכם בשתי מעשרות הכתוב
מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן ממקום שאתה מעלה מעשר דגן אתה
מעלה מעשר בהמה ממקום שאין אתה מעלה מעשר דגן אין אתה מעלה מעשר
בהמה ומפרקינן אפי' תימא רע"ק כאן ליקרב כאן ליקדש דיקא נמי דקא נסיב לה
תלמודא והבאתם שמה ש"מ ומאחר שאינו קרב למה קדוש ליאכל במומו
לבעלים הדין היא גמרא דהתם וממילא שמעינן לאידך דקאמר ר"ע נמי בבכור
יכול יעלה אדם בכור מחו"ל ויקריבנו ת"ל וכו' דלא אתא נמי לממעוטי אלא
שאינו קרב אבל ליקדש ודאי קדיש אפילו בחו"ל דהנך תרתי מתניתא דרע"ק
בני חד בקתא נינהו וחד אורחא אית להו והא נמי דיקא מדקא נסיב לה גמרא
שם יד ואכלת לפני ה' אלהיך כדדייקינן באידך ש"מ דבהדא מתחתינהו ותניד
עליו ריעו ובבכור ומעשר נמי מגמר גמירי מהדדי בכל מקום ואי אמרת אי הכי
אמאי לא תני בכור בהמה טהורה נוהג בארץ ובחו"ל כדקתני במעשר י"ל
דבשלמא לענין מעשר איצטריך דלא תימא דדיניה כמעשר דגן אי נמי כיון
דמעשר ליתיה אלא דקרב שלמים בזמן דאיכא בית אין בזמן דליכא בית לא
להכי איצטריך תנא למתניא הכי אלא בבכור פשיטא דהא בפטר רחם תלי
רחמנא וחובת הגוף הוא וממתנות כהונה הנוהגות בכל מקום היא כפדיון הבן
ופדיון פטר חמור הילכך לא צריך למתניא בכור בהמה טהורה דנוהג מדלא תני
נמי הכי גבי בכור אדם ובכור בהמה טמאה ועוד דהא סוגין בהדיא דנהיגי
בחו"ל כדכתבינן ואיצטריכין לברורי הנך מילי משום דאשכחן לחד מרבוותא
דכתב בפסקיו הכין מצות בכור בהמה טהורה אינה נוהגת אלא בארץ ואין
מביאין בכורות מחו"ל שנאמר ואכלת לפני ה' אלהיך ואם הביא אין מקבלין
ממנו

איברא [illegible] התקדשי באותה הנאה שנתתי לך דבר שמתרפאי בו מקודשת מ"מ באומר שמתקדש בגוף האסורי הנאה אינה מקודשת מידי דהוה למקדש במלוה דאי מקדש בגוף המלוה אינה מקודשת ואי מקדשה לה בהנאת מחילת מלוה מקודשת וכן הדבר הזה וכיוצא לזה חלק הרב מל"מ לעיל מזה לומר דאין ללמוד מדברי רש"י במקדש בחליפי איסורי הנאה דאסורים למחליף לענין אם האשה מותרת יעו"ש:

ועפ"י חילוק זה נראה כוון הרב מ"א במ"ש על דברי התוס' דפרק אלו נערות דמה שדמו להיא דאמרינן [ב"ב דף ד:] דמשום דגרס ליה היקפא יתירתא קלא משלם כל מה שנהנה דאין דמיון זה עולה יפה דהתם דמשלם כל מה שנהנה היינו משום דהכי שוה הבית אבל הכא היאך נחייב לשלם ביותר שוה ממה שאכל עכ"ל דכוונתו לומר דנהי דהתם נמי [ב"ק דף כ.] כיון דבחצר דלא קיימא לאגרא מיירי לא קא חסר ולא מידי אלא ההוא פורתא מ"מ הדר בו ונהנה הוא דבר של ממון גמור שאילו היה רוצה בעל החצר היה משכיר לאחרים וכל שזה נהנה בדבר שהוא ממון לכל העולם מתחייב בכל הנאות אגב ההוא פורתא דקא חסר בעל החצר משא"כ הכא דהכי דזה שבלע התרומה נהנה בשוה פרוטה מ"מ אינו אלא הנאה בעלמא שנהנה הוא וכל שבעת הנאתו אינו שוה ממון לכל העולם דאינו דבר הנמכר דכבר אינו בעין בכה"ג לא אמרי' דמשלם כל מה שנהנה דס"ס י"ל זה נהנה וזה אינו חסר פטור אף דבעל דבר חסר פורתא וכמו שחלקנו לענין קדושין כעין זה:

איך שיהיה נמצינו למדין דלפי דברי התוספות דפרק אלו נערות שפיר אנו יכולין לומר דדעת הר"מ שכתב במוכר איסור אכילה מדרבנן דאם אכלן הלוקח אינו מחזיר כלום הוא מטעם זה דכיון דהמוכר נחסר במקחו והלוקח נהנה כאילו אכל דבר היתר אף דלא היה רצונו ליהנות הנאה זאת מדבר איסור לא גרע מהנאה הבאה לאדם שלא מדעתו דחייב לשלם כמ"ש התוספות בפרק הגוזל (דף קא.) כנזכר לעיל מבו"ה כתבו חשיב כאילו נהנה מדבר היתר ואינו מחזיר כלום · והנה הרפ"ח ז"ל בסימן קי"ע חלק על דברי הש"ך ודחה את דבריו והעלה דאין ה"נ אלא דמיירי באיסור דלית ביה הפרש מאיסור להיתר כגון גבינה וכו' וכבר הרב פרי תואר שם בס"ק י"ז הקשה עליו מה שיש לדקדק על דבריו יעו"ש וכתב הרב שם לייסב אמאי אינו מחזיר ההפרש מאיסור להיתר על פי פסק מרן בח"מ סי' רל"ב סוף סימן ד' וז"ל וכן אם רצה הלוקח ליקח פחת המום הכשות ביד המוכר לומר או קח אותו כמות שהוא או תקח מעותיך ותחזיר לי מקחי וכו' יעו"ש בדבריו באורך ולענ"ד אחר המחילה רבה הראיה אליו אין דמיון זה עולה יפה דע"כ לא אמרי' דהמוכר יכול לומר או קח אותו כמות שהוא או קח מעותיך ותחזיר לי מקחי אלא כשהמקח בעין או אפילו שאינו בעין שמכרו הלוקח או אכלו דבכה"ג טענת המוכר טענה מעלייתא היא דאם בעין שיחזיר לו מקחו ואם אינו בעין איהו דאפסיד אנפשיה דהו"ל למידק לראות אם יש בו מום קודם שימכרנו כיון דהיה בידו לברר הדבר להחזיר לו מקחו וכיון דהוא לא עשה כן שפיר טוען המוכר שיחזיר לו מקחו ואם אין בידו להחזירו אינו נותן לו הפחת אבל בנדון זה שמכר לו דבר איסור דהוי כמום ומקח טעות הוא ואין בידו להכיר במום זה נמצא דמה שאכלו מפני שסבור שהיה של היתר אנוס הוא בדבר דמה בידו לעשות ואדרבה המוכר הוא דגרם במה שאינו יכול להחזיר לו מקחו וכל כה"ג שהיה אנוס אין בידו לעכב פחת ההפרש שיש מאיסור להיתר וחילוק זה נראה בעיני ברור ועכצ"ל הכי דאל"כ תקשי לן סיפא דמתני' דקתני גבי טריפה מכרוהו לעובד כוכבים או הטילוהו לכלבים ישלמו לו דמי הטריפה ואמאי לימא ליה המוכר או קח אותו כמות שהוא או קח מעותיך ותחזיר לו מקחי אלא עכצ"ל דשאני הכא דאינו יכול להחזיר מקחו דאנוס היה דלאו בידו לידע שהיה בו מום ומה שכתב הרב ז"ל שם דטעמא דמתני' דקנסוהו נמי בפרט זה כי היכי דלא ליתהני מאיסורא דעבר אדאורייתא אבל באיסור דרבנן לא קנסו ואוקמוהו אדין תורה הדבר קשה דאם כן הוא אמאי לא איסתמיע שום אחד מהראשונים לומר דגם פרט זה הוא מטעם קנס ומה גם דדוחק לומר דקנסוהו רבנן מפני שחטא להכשיל לחבירו בדבר איסור כיון דסוף סוף לא גרם להם שיטעמו איסור:

והנה גבי מתניתין דמכרוהו לעובד כוכבים או וכו' כתב רבינו עובדיה ז"ל וגבי בכור לא תני מכרוהו לעובד כוכבים דבכור תמים אסור בהנאה עכ"ל וכתב הרב תוי"ע שם על דבריו וז"ל ואני תמיה שאע"פ שאסור בהנאה אינו תופס את דמיו שאין לך דבר שתופס את דמיו אלא ע"ז ובביעית עכ"ל ואני תמיה על דבריו דהא גבי מתני' דפרק האיש מקדש [דף נו:] דהמקדש אשה באיסורי הנאה אינה מקודשת מכרן וקדש בדמיהם מקודשת כתבו הראשונים דע"כ מיירי בדמכרן לעובד כוכבים אבל אם מכרן לישראל לדעת הרא"ש שם והטור בא"ה סי' כ"ח ס"ל דאם לא ידע הלוקח שהם איסורי הנאה הוי מקח טעות והמעות שביד המוכר גזל הם ולדעת הרמב"ן והרשב"א והריטב"א בחי' והר"ן ז"ל שם נדדו לומר דשפיר מיירי מתני' במוכר לישראל ולא הכיר בהם הלוקח ועפ"י זה אין המעות גזל בידו דכיון דלאפוקינהו מסרם לידו אף שנתבטל המקח יש לו רשות להוציאם וכמלוה בידו הם ומשלם מביתו יעו"ש באופן דבין למר ובין למר כשמכר לישראל ולא הכיר בהם המקח בטל והמעות אשר בידו או הם גזל או הלואה אבל עכ"פ אינו זוכה בהם מתורת מקח ואם כן מה שייך בזה דבכור אינו תופס את דמיו דלא שייך זה אלא כשמכר לעובד כוכבים דהמכר קיים והדמים מותרים בדיעבד דאינו תופס דמיו אבל במוכר לישראל דאין כאן מכירה כלל דבטל המקח עכ"פ צריך שיחזיר הדמים או כהשבת הגזל או כפרעון הלואה דמעולם לא זכה בהם מתורת מקח כדי שנאמר דבדיעבד הדמים מותרין ואי משום דהלוקחים מכרוהו לעובד כוכבים או וכו' ונהנו בו לא תפני זה חייבים ליתן למוכר מה שנהנו דחשיב כזה נהנה וזה אינו חסר דהמוכר אינו חסר בזה כיון דלכתחלה לאו ממון הוא כלל דהא מן התורה אסורין בהנאה ואינו יכול למוכרם לעובד כוכבים וא"כ יכולין לומר למוכר מאי אפסדתיך כדאמרינן בגמרא לרשב"א דמשו"ה מוקי לה בדמכר להם מקום המום ומה לי אכלו הם עצמם ומה לי האכילוהו לכלבים או כו' סוף סוף אין כאן פסידא למוכר כיון דלכתחלה אינו יכול ליהנות ולאו דבר השוה ממון הוא ונראה דכוונת התוי"ע הוא דמאחר דר"מ כתב דמתניתין דבכור דמחזיר להם הדמים ממה שאכלו שהטעם משום קנס ולא מן הדין ע"כ דס"ל דמתניתין נמי מיירי בדמכר להם מקום המום דבלאו הכי מן הדין צריך להחזיר הדמים כיון דאסור בהנאה ויכולין לומר מאי אפסדתיך וזה נהנה וזה אינו חסר הוא וכיון שכן מ"ט דליתני בסיפא דמכרוהו לעובד כוכבים בבכור הוא באופן זה דמיירי מתניתין דמכר להם מקום המום ובכה"ג איכא פסידא למוכר דאי לאו דמכרוהו לעובד כוכבים וכו' הוה מחזי ליה ושרו ניהליה דמה"ע אמרינן לרשב"א דמנכה להם הדמים וה"ה הכא ומ"ש התוי"ע מטעם דבכור אינו תופס את דמיו היינו לומר דלא נימא דלא נקט בכור דלא שייך תלוקת מכרוהו לעובד כוכבים דאפילו הלוקחים אינם יכולים ליהנות בדמים והיאך יתנו למוכר דהא ליתא דאינו תופס את דמיו וכיון דהלוקחים נהנים מהדמים גם המוכר יכול ליהנות ולייסב דברי הר"מ י"ל דס"ל כסברת רש"י בריש חולין (דף ד:) דס"ל דכל חליפי איסורי הנאה אף דלאחרים מותרים למחליף או למוכר עצמו אסורים החליפין או הדמים יעו"ש וא"כ הכא אף דהלוקח שמכרו יכול ליהנות מהדמים דהא ודאי טעמא דאסורים למחליף הוא משום קנס דעבר אדאורייתא ומכר איסורי הנאה במזיד אבל הכא דהלוקח לא ידע דהיה איסורי הנאה פשיטא דלא שייך לומר דאסורים לו אבל מ"מ המוכר הראשון שמכר ללוקח במזיד ועבר אדאורייתא אף דלא אהנו מעשיו לגבי ישראל לא אהנו מעשיו דבטל המקח ממילא מ"מ ע"י מכירתו לישראל במזיד נמשך שמכר לעובד כוכבים ואהנו מעשיו דחשבינן ליה כאילו הוא עצמו מכר לעובד כוכבים והדמים אסורים לו מטעם קנס כסברת רש"י:

והנה בפרק האיש מקדש [דף נו:] תנן המקדש בערלה בכלאי הכרם וכו' אינה מקודשת וכתבו התוספות ד"ה המקדש בערלה וכו' וא"ת אמאי אינה מקודשת הא שרי ליהנות ממנו שלא כדרך הנאתן וכו' אי נמי י"ל דמיירי שפיר דאיכא שוה פרוטה אף שלא כדרך הנאתן מ"מ כיון דהאשה סבורה שיש לה ליהנות כדרך הנאתן ואינו כן לא סמכא דעתה והוי מקח טעות עכ"ל וי"ל דכפי זה מתניתין דהמקדש באיסורי הנאה מיירי במקדש בחזקת שהם של היתר וא"כ קשה אמאי תני מתני' כל הני האסורים בהנאה דמשמע

אם נאמר דבמזיד נמי לא בעינן ש"פ (see above)

ולענ"ד אפשר לדמות סברת התוס' דס"ל דכל דנחסרו הבעלים כל שהוא משלם זה כל מה שנהנה להא דאמרי' בפ"ק דקדושין (דף ז:) בעי רבא שני בנותיך לשני בני בפרוטה מהו בתר נותן ומקבל אזלינן והא איכא ממונא או דילמא בתר דידהו אזלינן והא ליכא ונתבאר שם בתוס' דבתר נותן דקאמר לאו דוקא שהרי הנותן ע"כ בתורת שליחות בניו הוא ואם בתר נותן אזלינן הוה בעי שתי פרוטות כאילו הבנים עצמם הוו מקדשים אבל הבעיא היא אי בתר מקבל אזלינן לגמרי דשמא אין לחוש אלא שיקבל המקבל ש"פ והנה מדברים אלו נראה דאי הוה פשיטא לן דבתר האב המקבל אזלינן ולא אזלינן בתר הבנות פשיטא לן דהתיקן מקודשות אף דהמקדשים לא חסרו ממון ש"פ כל אחד ואחד כי אם חצי פרוטה ועכצ"ל דס"ע דאע"ג דלגבי המקדש נמצא שלא נתן ממון מ"מ כיון דלגבי המתקדשת איכא ש"פ שפיר דמי דבתר הנאה דידה אזלינן והא כבר נהנית מש"פ ולא אמרינן דכיון דזה נהנה וזה אינו חסר פטור א"כ כיון דהאשה בכה"ג אינה חייבת לשלם אמאי מקודשת אלא ע"כ נ"ל דכיון דכל אחד ואחד קא חסר כל שהוא והיא נהנית מש"פ חשיב כאילו כל אחד ואחד חסר ש"פ כיון שבאה לה הנאה זאת דש"פ מחמתם והרדב"ז בתשובת כ"י הביאה הרב מ"ל בפ"ה מהל' אישות סוף דין א' למד מזה על מי שזרק קדושין ולא היו שוים פרוטה ולא הספיקו להגיע לידה עד שנתייקרו ועמדו על פרוטה דבתר מקבל אזלינן והא איכא פרוטה ונותן לא איכפת לן יעו"ש באורך ונראה דלענין זה דומה קצת לסברת התוספות דפרק אלו נערות הנזכר לעיל:

ואין לדחות ולומר דשאני התם בקדושין דס"ל דמקודשת מדין עבד כנעני דאע"ג דלא קא חסר ולא מידי קני נפשיה האי גברא נמי אע"ג דלא חסר מידי קני להאי איתתא וכמ"ש הרדב"ז בתשובה הנזכר בטעם הדבר יעו"ש והיכא למימר דדוקא גבי קדושין גמרינן מעבד כנעני משום דעבד ואשה כהדדי נינהו דעבד גמר לה לה מאשה אבל לענין ממון אין למדין מעבד כנעני וכמ"ש הר"ן בפ"ק דקדושין עלה דאמרי' שם (דף ז.) הילך מנה והתקדשי לפלוני מקודשת מדין עבד כנעני ואמרי' התם דאמר רבא וכן לענין ממונא והר"מ לא הביא דין זה לענין ממונא דס"ל דוכן לענין ממונא לא קאי אלא לחלוקת תן מנה לפלוני ואקדש אני לך דמקודשת מדין ערב דבממון לא ילפינן מעבד כנעני יעו"ש דהא ליתא דתלבד דרש"י שם בסוגיא הנזכר ס"ל דוכן לענין ממונא קאי לדין עבד כנעני דאם אמר הילך מנה ושדך קנויה לפלוני קנה וכן כתב הטור בח"מ סי' ק"צ יעו"ש יתר על כן דסברת הר"ן בעד הר"מ תמוה היא בעיני דהא עיקר קדושין מג"ש דקיחה קיחה משדה עפרון ילפינן לה וא"כ כל דלא חשיב כסף גבי קנין קרקע לא מועיל נמי גבי אשה ואי מועיל באשה בקנין נמי יועיל ועוד דהך ג"ש דלה לה דילפי' עבד מאשה ואשה מעבד אינו אלא מגע אשה דהיינו מיליאתה ולא מקדושי אשה וכן משמע בפ' השולח (דף מא ע"ב) דאמרי' התם דכו"ע ג"ש עדיפא ושאני הכא דאיכא למיפרך מה לאשה שכן אינה יוצאה בכסף תאמר בעבד שיוצא בכסף ואם איתא דילפינן מקדושין נמי אכתי נילף מקדושי אשה דמתקדשת בכסף ועם כל זה אינה מקודשת לחלאין ועוד י"ל דדין זה דקי"ל [קדושין דף כג:] דעבד כנעני נקנה בכסף ע"י אחרים והעבד נקנה בו אף דלא קא חסר ולא מידי היינו לר"מ דס"ל דאין קנין לעבד בלא רבו דאפי' נתנו לו מתנה ע"מ שאין לרבו רשות זוכה בו רבו ולדידיה ע"כ כיון דחדית לן קרא דהפדה לא נפדתה דע"כ נקנה בכסף ע"כ בכסף ע"י אחרים מהני אף דלא קא חסר ולא מידי ומדוש היא שחדשה תורה בעבד משא"כ בקנין ממון אבל לרבנן דאמרי דיש קנין לעבד בלא רבו ואי נתנו מתנה לעבד ע"מ שאין לרבו רשות בה זוכה בה העבד לדידהו כיון דיש מציאות בכסף ע"י עצמו דקא חסר ממונא דוקא ע"י עצמו מהני ולא ע"י אחרים דכיון דאפשר ע"י עצמו דקא חסר ממונא מנ"ל דמהני ע"י אחרים דלא קא חסר ממונא מאי דלא מהני בקנין ממון והנה כי כן קשה דאמרי' בפ"ק דקדושין [דף כג.] עלה דמתני' ובכ"א בכסף ע"י עצמו ופריך בכסף ע"י עצמו אין ע"י אחרים לא אמאי וכו' וכ"ת מאי ע"י עצמו אף ע"י עצמו וקמ"ל דיש קנין לעבד בלא רבו ע"כ וכיון דלרבנן יש קנין לעבד בלא רבו ואפשר ע"י העבד דקא חסר ממונא מאי קפריך ע"י עצמו אין ע"י אחרים לא אמאי כו' הא שפיר י"ל דדוקא ע"י עצמו משום דקא חסר ממונא דמניין לנו לומר דעבד כנעני הוא משונה משאר קנין ממון ולזה י"ל דהכא סתמא דהש"ס פריך הכי אליבא דהלכתא דאמרי' התם [שם ע"ב] דלר' אלעזר אפילו בע"מ שאין לרבו רשות כ"ע מודו דקני עבד וקני רבו כי פליגי בנתנו לו מתנה ע"מ שתצא לחירות דלרבנן בכה"ג לא קני רבו וקי"ל כוותיה ולא כרב ששת דקאמר התם דאפי' בע"מ שאין לרבו רשות פליגי רבנן וכיון שכן שפיר פריך הש"ס ע"י אחרים אמאי לא דכיון דאפי' לרבנן לא אפשר ע"י עצמו כי אם בנתנו לו מתנה ע"מ שתצא לחירות א"כ אפי' ע"י עצמו לא קא חסר ולא מידי דכל דהעבד לא היה יכול ליהנות בממון זה כי אם לשחרר עצמו בו הו"ל כע"י אחרים שנתנו לרבו דלא קא חסר ולא מידי דדא ודא אחת היא:

ואולם עוד קשה לסברת הר"ן מההיא דאמרי' בירושלמי דפ"ק דקדושין הל' ג' ר' ירמיה בעי קומי ר' זעירא הילך כסף זה שתצא שדך לחירות אמר ליה יצאת שתצא שדך להפקר אמר ליה לא יצאת מה בין זה לזה זה זיכה לבן דעת וזה לא זיכה לבן דעת ע"כ הרי מפורש דאפי' בקנין ממון אר"ז דין עבד כנעני שהרי אמרי' דאם היה בידו שדה ממושכנת מהלוה ובא אחד ואמר למלוה הילך כסף זה ותצא שדך לחירות מהשעבוד אמר היה לך עליה יצאת לחירות ודוקא בהפקר דליכא דעת זוכה לא מהני אבל כל שמזכה לבן דעת אפי' לענין ממונא אמרי' דין עבד כנעני ועוד יש לדקדק מההיא דאמרי' בפרקא קמא דגיטין (דף יג:) גבי מעמד שלשתן דאמר אמימר דה"ע דמעמד שלשתן משום דנעשה כאומר בשעת מתן מעות שעבדנא לך לדילך ולכל דאתי מחמתך ע"כ וע"כ האי נעשה הוא דחשבינן ליה כאומר הילך כסף להלואה ותשתעבד עצמך לפלוני ואם איתא דדין עבד כנעני לא אמרינן בקנין ממון במה משעבד זה לאותו פלוני אם לא בכסף שנותן לו זה אע"פ דלא קא חסר ולא מידי שנתחייב לו דהא ודאי זה אינו מתחייב בהכס לזה אם לא מכח הלואתו של זה ועיין בחידושי הריטב"א שם מ"ש ע"ז ודו"ק באופן דנראה דסברא זאת תמוה היא ובפרט דרוב הפוסקים ס"ל דהא דאמרינן בפ"ק דקדושין [דף ו.] וכן לענין ממונא קאי נמי לחלוקת מקודשת מדין עבד כנעני וכיון שכן שפיר יש לדמות סברת התוס' דפ' אלו נערות להא דשתי בנותיך לשני בני וכתשובת הרדב"ז:

דמשמע דוקא הני האסורים בהנאה אינה מקודשת הא אם קדש בשאר איסורי אכילה בלבד דלא אסירי בהנאה מקודשת ואמאי כיון דמיירי באופן דסברה האשה דשל היתר הוא אפילו באיסורי אכילה אינה מקודשת דכיון דהאשה סברה שהם של היתר ושוים יותר משל איסור ואינו כן לא סמכא דעתה והוי מקח טעות ואמאי לא קתני נמי בהדי איסורי הנאה איסורי מאכלות נמי ולפי האמור לעיל בדעת הר"מ במוכר איסור מדרבנן דאם אכל הלוקח אינו מחזיר הדמים אפילו ההפרש שיש מאיסור להיתר מטעם מ"ש התוס' בפרק אלו נערות דכיון דזה חסר פורתא משלם זה כל מה שנהנה וכתבו דיש סמך לזה מענין קדושין דלפי סברא זאת אפילו באיסורי מאכלות דאורייתא מן התורה דינא הכי דאינו מחזיר אם אכלו כיון דמן התורה לא קנסינן ליה ובפרט אם אכל בשוגג דאינו מחזיר אפילו ההפרש שיש בין איסור להיתר כיון דהכא נהנה הלוקח בדבר היתר ממש הנה כי כן יש לומר דהיינו טעמא דלא נקט מתניתין המקדש באיסורי מאכלות דאינה מקודשת משום דלא הוי מילתא פסיקתא כאיסורי הנאה דאילו איסורי הנאה אפילו אכלה האשה מה שנתן לה לקדושין ונהנית בו מ"מ אינה מקודשת כיון דאיסורי הנאה נינהו וזה נהנה וזה אינו חסר הוא לגמרי משא"כ באיסורי מאכלות דאם קדמה ואכלה מקודשת כיון דכבר נהנית מכל גוף הקדושין כאילו אכלה דבר היתר כמו שהיתה סבורה דדבר של היתר היה וכיון דאם לא היה הקדושין היתה חייבת לשלם כל מה שנהנית כיון דהמקדש חסר ממון פורתא בדמי האיסור הרי בשעת אכילה מתקדשת ואולם דדבר דחוק לומר הכי דכיון דבשעת שקדשה אם היה נודע לה קודם אכילה פשיטא דבטילין דמקח טעות הוא א"כ איך נאמר דכיון דאכלה קודם ידיעה תהיה מקודשת מאחר דמעיקרא לא חלו הקדושין מחמת מקח טעות ודו"ק:

למום קבוע ואין האמת כן דאפילו מום עובר אסור להקריבו וכמ"ש הר"מ בפ"א מהל' איסורי מזבח יעו"ש אלא עכצ"ל דדרשינן ליה לקרא ברבויי ומעוטי וכיון דריבה הכל דאפילו מום עובר חשיב מום והאי לן לענין שאסור להקריבו אבל לענין שחיטה בחוץ לא חשיב מום דסברא הוא מק"ו דהשתא מיפרק לא פרקינן עילויה משחט שחטינן עילויה כדאמרינן במתניתין ללישנא קמא אבל הנראה יראה דהא ליתא דהכיחא ללישנא קמא דמתניתין אבל ללישנא בתרא דאמרינן ואב"א א"כ פסח ועור ל"ל מאי איכא למימר הא לפי"ז מום עובר ממעטינן מגופיה דקרא מהכי מעוטי דפסח ועור וא"כ י"ל דאזהרה דלא תזבחו לא קאי כי אם אמום קבוע ואין האמת כן וע"כ צ"ל דמעוטא דפסח או עור לא ממעט מום עובר אלא לענין שחיטה בחוץ אבל להקרבה לא כיון דשאר קדשים אפילו במום עובר אסור להקריבו וילפינן הכי מקראי וא"כ פשיטא דה"ה לענין בכור וא"כ ליכא למעטי מהאי קרא לומר דבכור במום עובר מותר להקריבו דמ"ש משאר קדשים וע"כ צ"ל דמעוטא לא קאי כי אם לשחיטה לא להקרבה וא"כ נמצא דליכא שום הוכחה מקרא לומר דכל רבויא דאפילו אם נאמר דכל כללא הוא עכצ"ל דלא מיעט קרא דדוקא כעין הפרט כי אם לענין שחיטה אבל להקרבה לא מידי דהוה אשאר קדשים אלא עכצ"ל דסוגיא דמתניתין דכל רבויא הוא אפילו בלי שום הוכחה מקרא:

ממנו ולא יקרב אלא הרי הוא חולין ואנן כתבינן מאי דסבירא לן והכי סבירא לן לרבוותא ועבדי בה עובדא למיתב בוכרי לכהני בחו"ל האידנא וליכא למינדא מינה ולספוקי בה כלל:

פרק ששי

דף לו. מתני' [נב] *על אלו מומין שוחטין את הבכור נפגמה אזנו מן החסחוס ולא מן העור נסדקה אע"פ שלא חסרה ניקבה מלא כרשינה או שיבשה איזהו יבשה כל שתינקב ואינה מוציאה טיפת דם ר"י בן המשולם אומר יבשה שם ע"ב שתהא נפרכת: גמ' *ת"ר נסדק כל שהוא הסדק והפגימה בין בידי אדם בין בידי שמים וכמה שיעור פגימה כדי שתחגור בה צפורן: מתני'

פרק ששי

[נב] מתני' על אלו מומין שוחטין את הבכור וכו' · גרסינן בגמ' אמאי פסח ועור כתיב נמי כי יהיה בו מום ופריך ואימא כי יהיה בו מום כלל פסח ועור פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט וכו' ומשני כל מום רע חזר וכלל וכו' ופריך ואימא מה הפרט מפורש מומין שבגלוי ואינם חוזרים ובטל ממלאכתו אף כל וכו' ומשני כל מום רע ריבויא הוא עכ"ל וכיוצא לזה אמרינן בפ"ק דקדושין (דף כד ע"ב) לענין עבד כנעני היוצא בראשי איברים דפריך נמי התם אימא מה הפרט מפורש מומים שבגלוי ובטל ממלאכתו ואינו חוזר וכו' ומשני לחפשי ישלחנו ריבויא הוא יעו"ש ויש לעמוד מההיא דאמרינן בריש פרק מרובה [דף סג.] דגבי מאי דדרשינן התם קרא דעל כל דבר פשע וגו' בכלל ופרט וכלל דפריך דלפי"ז עופות טמאים לא ומשני כל ריבויא הוא ופריך וכל היכא דכתיב כל ריבויא הוא והא גבי מעשר דכתיב כל ודרשינן ליה בכלל ובפרט דתניא וכו' ומשני אמרי בכל כללא כל ריבויא הוא ואב"א כל נמי כלל הוא מיהו כל דהכא ריבויא הוא דכתיב כי יתן איש אל רעהו וגו' וכו' על כל דבר פשע ל"ל ש"מ ריבויא הוא יעו"ש וכיוצא אמרינן בס"פ שור שנגח את הפרה (דף נד ע"ב) גבי מאי דאמרינן דקרא דוכל בהמתך בדברות אחרונות חזר וכלל והוי כלל ופרט וכלל ומסיק התם בהמתך ריבויא הוא ופריך נמי ממעשר ומשני כהני תרי תירוצי דבכל כללא וכל ריבויא ואב"א כל נמי כללא הוא מיהו האי כל דהכא ריבויא הוא מדהו"ל למיכתב ובהמתך כדכתיב בדברות הראשונות וכתב וכל בהמתך ש"מ ריבויא הוא הרי מבואר דללישנא בתרא דהני סוגיות כל נמי כללא הוא ודרשינן ליה בכלל ופרט וכלל זולתי היכא דאיכא הוכחה מתוך הענין אמרינן דרבויא היא והנה מלבד דבכל הדברים קי"ל כלישנא בתרא יתר ע"כ נראה דסוגיין דעלמא דקי"ל כלישנא בתרא דאפילו במקום דכתב כל כל היכא דליכא הוכחה דרשינן ליה כללא דהא ברפ"ק דשבועות (דף ד ע"ב) דפריך הש"ס למאי דאמרינן דרבי ס"ל כר"ע דמחייב בשבועה דלשעבר משום דדריש ריבויי ומיעוטי דהא רבי דריש כללי ופרטי בההיא דמרצע ואם איתא דקי"ל דכל ריבויא הוא בלא שום הוכחה דקרא מאי פריך מההיא דמרצע הא י"ל דאף דרבי לא דריש רבויי ומיעוטי בעלמא לענין שבועה דריש כיון דכתיב לכל אשר יבטא האדם בשבועה דכיון דכל ריבויא הוא ודרשינן ליה ברבויי ומיעוטי ה"ה בקרא דלכל אשר יבטא ואפי' אם ירצה הדוחה לדחות דדוקא כל הוי רבויא וכל לא הוי רבויא עד שמחלק הש"ס דבכל הוי כללא וכל הוי רבויא מ"מ אכתי יש להוכיח כן מסוגיא דסוטה (דף טז ע"א) דמוקמינן הא דמ"ד דמגלח כדלעת כר"ע דדריש ריבויי ומיעוטי ואם איתא דקי"ל דכל הוי רבויא בלי שום הוכחה מקרא התם גבי גלוח דכתיב ואת כל שערו יגלח לכו"ע ריבויא הוא ואפילו ר"י מודה דדריש ליה ברבויי ומיעוטי כיון דכל רבויא הוא אלא עכצ"ל דהעיקר כלישנא בתרא דלא אמרינן כל רבויא כי אם בדאיכא הוכחה מקרא והנה כי כן קשה במתניתין דמסיק דכל מום רבויא הוא בלי שום הוכחה מקרא ואתי כלישנא קמא דהאי דמרובה ודפ' שור שנגח (דף נד:) הנז' דלא כמו שהוכחנו מההיא דשבועות וסוטה ונראה דעפ"י מסקנא דמתניתין דנראה דהעיקר כלישנא קמא דכל רבויא בלי שום הוכחה מקרא יש להמתיק מ"ש הפ"ח ביו"ד סי' פ"ד ס"ק ז' שכתב ליישב דעת הרמב"ם דלענין שבועה פסק כר"ע דאפילו בשבועה דלשעבר חייב והדבר קשה דהא הר"ם פסק בכמה דוכתין דדרשינן כללי ופרטי וכתב הרב דהר"מ פסק כר"ע כוותיה ולאו מטעמיה דהיינו טעמא דשבועה דכתיב לכל אשר יבטא האדם ולכל ריבויא הוא והוקשה לו מההיא דריש פ"ק דשבועות דאם איתא לימא דרבי ס"ל כר"ע כוותיה ולא מטעמיה אלא משום דכתיב לכל וכתב ליישב לזה וז"ל ונ"ל דס"ל להך סוגיא דכל כללא הוא וה"ה לכל אבל לסוגיית דמרובה דמפלגינן בין בכל לכל ה"ל לכל א"כ אפשר דההיא סוגיא דשבועות הוא דהיה בעלמא לשיטתיה דמקשן עכ"ל ולכאורה זה נראה דוחק גדול דמאחר דבסוגיין דריש מרובה איכא תרי לישני ודוקא ללישנא קמא אמרינן כל ריבויא וללישנא בתרא אמרינן דכל נמי כללא הוא ומסתמא הלכתא כלישנא בתרא ובסוגיא דריש שבועות מוכח דסוגיין דעלמא כלישנא בתרא דפרק מרובה דכל נמי כללא הוא מנין לו להר"ם לפסוק כלישנא קמא דהתם דכל ריבויא דלא כסוגיא דריש שבועות ומה גם דמסוגיא דסוטה הנזכר מתבאר ג"כ דעיקר כלישנא בתרא דכל נמי כללא הוא אבל לפי האמור א"ש קצת דמאחר דממתניתין לענין מום מוכח בהדיא דלענין הלכה קי"ל דכל רבויא דהא דין זה דלא ממעטינן כי אם מום עובר ומום שאינו בגלוי ולא ממעטינן מום שאינו בטל ממלאכתו כו"ע ס"ל הכי ומוסכם הוא לכל התנאים ולמ"ד דדרשינן התורה בכללי ופרטי לא מלאנו ידיה ורגליה אם לא שנאמר דכל רבויא ולא כללא וא"כ ע"כ הכי נקטינן ומאחר דמסתברא דכל ולכל שוים הם ע"כ צ"ל דההיא דריש שבועות דהיה בעלמא הוא לשיטתיה דמקשן דע"כ ס"ל כלישנא בתרא דפרק מרובה אבל לענין הלכה לא קי"ל כוותיה וכן בסוגיא דסוטה י"ל דס"ל להר"מ דמאי דקאמר רב אשי התם האי מתניתא כר"י דדריש כללי ופרטי כדלעת נמי כר"ע דדריש ריבויי ומיעוטי צריך להבין דמאי נקט ר"א פלוגתא דר"י ור"ע ולא נקט פלוגתא דתנאים אחרים אשר פליגי נמי בזה אי דרשינן רבויי ומעוטי או כללי ופרטי דהא איכא תנאי טובא דפליגי בהכי כדאמרינן בפרק בכל מערבין (דף כז ע"ב) לענין מעשר שני ורבי ור' יהודה פליגי בהכי בדין נרצע כדאמרינן בפ"ק דקדושין [דף כא:] ובריש פ"ק דשבועות [דף ד:] וכן פליגי לענין מנחה כדאמרינן בפרק הקומץ רבה (דף נח ע"ב) וצריך להבין אמאי בחר ר"א הכא להביא פלוגתא דר"י ור"ע לענין שבועה ולא נקט שאר תנאים דאיפליגו בהכי בשאר דברים אשר ע"כ ס"ל להר"מ דר"א דהכא לא ס"ל כרבי יוחנן דס"ל דפלוגתייהו דר"י ור"ע הוא בכל התורה אי דרשינן כללי ופרטי או לאו ולאו דוקא לענין שבועה וכדאמרינן בפ"ג דשבועות (דף כו ע"א) דאמר ר"י ששמש את רבי נחוניא בן הקנה שהיה דורש את כל התורה כולה בכלל ופרט איהו נמי דורש בכלל ופרט ר"ע ששמש את נחום שהיה דורש בריבה ומיעט איהו נמי דורש ריבה ומיעט דנראה דס"ל דבכל התורה פליגי דר"א ס"ל דבכל התורה אפילו ר"ע מודה דכללי ופרטי דרשינן ודוקא גבי שבועה הוא דפליגי דר"ע ס"ל דשאני שבועה דכתיב לכל אשר יבטא ולכל רבויא היא ודרשינן ליה ברבויי ומעוטי ומשו"ה בהאי פלוגתא דתנאי דגבי גילוח דכתיב וגלח את כל שערו דכל רבויא מייתי פלוגתא דר"י ור"ע דפליגי אי לכל רבויא הוא או לא וה"ה הכא גבי גלוח דכתיב את כל שערו ולא מייתי פלוגתא דתנאים אחרים ואע"ג דרב אשי נקט האי לישנא מתניתא כר"י דדריש כללי ופרטי וכדלעת כר"ע דדריש רבויי ומעוטי לאו למימרא דבכל התורה דריש ר"ע הכי כי אם גבי שבועה דלכל הוא רבויא דדרשינן ברבויי ומעוטי דהא ודאי הא דאמרינן בכל הני דוכתין דכל רבויא הוא היינו לומר דכיון דכל רבויא אפילו למ"ד דדרשינן כללי ופרטי בכל התורה הכא דרשינן ברבויי ומעוטי וכן מאי דאמרינן בפ"ק דקדושין [דף כד:] גבי עבד כנעני לחפשי ישלחנו רבויא הוא היינו לומר דכיון דרבויא הוא דרשינן ליה ברבויי ומעוטי וכמ"ש רש"י שם וכ"כ שם בתוס' דף י"ד יעו"ש וכ"כ שם בחי' קדושין לא נודע למי מקדושים יעו"ש וא"כ ה"ה ברבויא דכל וכיון דמכח רבויא דכל דרשינן ליה בריבה ומיעט היינו דנקט ר"א דלגבי שבועה דריש ר"ע רבויי ומעוטי ולדידיה ה"ה גבי גלוח דכתיב כל ולהכי פסק הר"מ לענין גלוח בפי"א מהל' טומאת צרעת שמגלח כל שערו חוץ משער תוך הטומאה והיינו כר"ע דדריש רבויי ומעוטי כיון דכתיב כל דרבויא היא כמו שפסק לענין שבועה כר"ע אלא דנמצא כפי זה דהאי סברא דכל רבויא הוא הוי פלוגתא דר' ישמעאל ס"ל דאפילו כל כללא הוא ודרשינן ליה בכללי ופרטי ולר"ע כל רבויא הוא וצ"ל דמתניתין דאמרינן כל מום רבויא הוא אליבא דר"ע דקי"ל כוותיה:

הן אמת הדבר היה אפשר לדחות דממתניתין אין ראיה לומר דהלכה כלישנא קמא דריש מרובה דכל רבויא בלי שום הוכחה די"ל דהכא יש הוכחה מקרא דע"כ כל רבויא הוא דהא קרא כתיב כי יהיה בו מום וגו' לא תזבחנו לה' אלהיך בשעריך תאכלנו דהדית לן קרא ב' דברים דכשיש בו מום לא יקריבנו וגם שמותר לשוחטו בחוץ ואם אנו דורשין קרא בכלל ופרט וכלל הרי יוצא לנו דדוקא כעין הפרט דהיינו מום קבוע אבל מום עובר לא חשיב מום וא"כ יוצא לנו דמום עובר יכול להקריבו דלא תזבחנו קאי דווקא

והנה בגמרא פריך על האי שינויא דכל מום רבויא הוא אי הכי מום שבסתר נמי ומשני בעינן מום רע וליכא ופריך אי הכי מום עובר נמי ומשני מום עובר סברא הוא השתא מיפרק לא פרקינן עילויה משחט שחטינן עילויה וכו' ומשני עוד אי בעית אימא אם כן פסח ועור ל"ל ע"כ ונראה פשוט דלפי האי שינויא בתרא דא"כ פסח ועור ל"ל אין אנו צריכין לתירוץ קמא לא על ענין מום עובר ולא על ענין מום שבסתר דכיון דאיכא תרי פרטי פסח ועור ממעטינן מינייהו תרתי מום שבסתר ומום עובר דאע"ג דלפי"ז דכל רבויא הוא דדרשינן ליה ברבויי ומעוטי ומאן דדריש רבויי ומעוטי מרבינן מרבויא בתרא אפי' מה שהוא שלא כעין הפרט ולא מיעט המיעוט אלא דבר אחד הראוי להוציא מן הכלל הזה יותר מן הכל מ"מ היינו במקום שאין שם כ"א מיעוט אחד אבל במקום דאיכא תרי מעוטי ממעטינן מינייהו ב' דברים וכמו שמתבאר בסוגיין בריש פרק מרובה דלמאי דמסיק התם דכל רבויא הוא ממעטינן מתלת מעוטי דאיכא התם מכל אחד דבר אחד דממעטינן קרקעות ועבדים ושטרות יעו"ש וה"ה הכא ואע"ג דמדברי רש"י במתניתין נראה דלא קאי תירוץ בתרא כי אם על ענין מום עובר דוקא מ"מ נראה פשוט דלאו דוקא כתב כן דלתירוץ זה גם מאי דפריך על מום שבסתר מתורץ יפה וכן כתב הר"ב בספר אז"ת משם תוספות חיצוניות וז"ל א"כ פסח ועור מאי אהני ליה פירוש אי הוה מרבינן מום עובר אלא אתי פסח ועור חד למומין שבגלוי וחד לאינו חוזר ומשמע דלהכי צריך אלו המעוטין דפסח ועור לפי שאין שוין אלא הוי זה למעלה מזה וכו' עכ"ל הרי מפורש יוצא כאמור · וצריך להבין למה התרצן הראשון הניח טעם דאיכא תרי מעוטי דפסח ועור והלך לבקש טעמים אחרים וכבר ראיתי להתוס' שכתבו בד"ה השתא מיפרק וכו' וז"ל וא"ת להאי שינויא קמא דנפיק מום עובר מק"ו פסח ועור מאי אהני ליה וי"ל דקסבר השתא דאי לא כתיב פסח ועור הוי קמרבינן מכל מום רע מום עובר והו"א דאתא לאפוקי מק"ו ולא הוה ממעטינן נמי ממום רע מומין שבסתר עכ"ל ועל דבריהם אני דן דסוף סוף מהמעוטים דפסח ועור אית ליה דין למעט מום שבסתר ומום עובר ולמה אנו צריכים לטעמים אחרים לענין מום שבסתר משום דבעינן מום רע וליכא ולענין מום עובר מסברא דק"ו ולענ"ד יש ליישב בהקדים מאי דאמרינן בספרי בפרשת ראה וז"ל וכי יהיה בו מום אין לי אלא שנולד תמים ונעשה בעל מום נולד בע"מ ממעי אמו מניין ת"ל כל מום רע ע"כ דמתבאר מזה דיש סברא לומר דמום שנולד עמו ממעי אמו לא חשיב מום לשוחטו בחוץ דהוה אמינא כיון דאפילו בנולד במום חל עליו קדושת בכור לענין גיזה ועבודה ונתינה לכהן סברא הוא דמום זה לא חשיב מום לשוחטו עליו אי לאו דגלי קרא דכל מום רע וכיוצא לזה אמרינן בת"כ בפרשת אמור פסקא ט' גבי כהן בע"מ דאינו עובד וז"ל אין לי אלא שנולד תמים ונעשה בע"מ בע"מ ממעי אמו מניין ת"ל אשר יהיה בו מום והנה כי כן יש לומר דלהכי הוצרך התרצן הראשון לבקש דרשה אחרת למעט מום שבסתר דאיצטריכו ב' דרשות הך מיעוט אחד דפסח ועור והך דרשה דמום רע בעינן וליכא ללמדנו דמום שבסתר דלא הוי מום בין שנולד תמים ונעשה בעל מום שבסתר א"כ ובין נולד במום זה ממעי אמו דסד"א דבנולד במום זה דוקא לא חשיב מום אבל בנפל לו א"כ אפילו מום שבסתר חשיב מום ומשו"ה הוצרך לב' דרשות ולענין מום עובר הוצרך למיעוט אחר דעור ופסח ועוד ק"ו מפדיון קדשים והענין הוא בהקדים מה שמתבאר מדברי התוס' בפרקין (דף לח ע"ב) ד"ה וסימניך ברקא וכו' דלחד פי' כתבו דהא דמום עובר לא חשיב מום הוא במום שעובר מאליו בלא שום רפואה אבל אם אינו מתרפא מאליו כ"א ע"י רפואה שיעשו לו חשיב כמו קבוע ואולם לשאר הפירושים שכתבו שם אין הדין כן והרב הביא שם משם תוס' חיצוניות שכתבו וז"ל נראה לר"י דהוה משמע דאע"פ שיש למום רפואה חשיב מום קבוע שהרי אין לך דבר שלא יוכל להתרפאות ע"י סם מיהו אכתי קשה דלעיל באידך פרקין אמרינן דאין שוחטין את הבכור ע"י מום של אחוזת דם אע"ג דחשיב מום דמטיל מום בבע"מ חשיב כיון דיכול להתרפאות ע"י רפואה מום עובר הוא וי"ל דה"כ מצינן למימר דהיכא שיכול להתרפאות בשום רפואה מום עובר הוי ומברייתא דהכא ל"ק דאין יכול להתרפאות והא דקא חשיב בפרק מי שאחזו [דף סט.] לברקא דבר לרפואה הוי היינו מתחלה כשהוא מתמעט לבא מיהו אם נפרש דאפילו כשעובר המום ע"י רפואה חשיב מום קבוע לא תקשי אמאי אין שוחטין הבכור ע"י אחוזת דם דכיון דהוי מום קבוע אע"פ שמתרפא ע"י הקזה דאיכא למימר דמדרבנן התירו שלא לשחוט עליו כיון שאינו ניכר מום עכ"ל והנה התוס' דידן אף דלדדו הכא גבי וסימניך ברקא דאמרינן דאם עובר ע"י רפואה חשיב מום קבוע מ"מ נראה דס"ל לענין הלכה דהעיקר הוא דאפילו ע"י רפואה מום עובר הוי שהרי כתבו התוס' בפרקין דלעיל (דף לד ע"א) בד"ה אילימא ר"ש וכו' לענין מום דאחוזת דם בס"ד הנזכר וז"ל וא"ת וכיון דאחוזת דם חשיב כמום שאין יכול להתרפאות בלא עשיית מום א"כ לשחוט עילויה וי"ל דמדרבנן אסור דאתי לאחלופי בתם א"כ חשיב כמו [מום] עובר שיש לו רפואה עכ"ל ונראה דמלבד דלפי תירוץ השני מפורש יוצא דאפי' ע"י רפואה חשיב עובר יתר ע"כ דאפי' לפי תירוץ הא' נראה דהכי ס"ל דפשיטא ליה דאם הוא מום עובר ע"י רפואה שע"י הרפואה אינו עושה שום מום מחדש פשיטא דמום עובר הוא ומאי דהוקשה להו דליפתע עילויה היינו באחוזת דם דאין לו רפואה כי אם ע"י עשיית מום וכיון שכן מסתברא דכיון דהשתא יש לו מום וכשיתרפא א"א בלא מום לא חשיב מום עובר וכמו שדקדקו בדבריהם שכתבו שאין יכול להתרפאות בלא עשיית מום ולאיתי בפסקי תוספות בסי' פ"ז שכתב וז"ל מום שאינו עובר מאליו הוי מום קבוע ורפואה מועלת אף למום קבוע ד"ה וסימנך עכ"ל נראה מדברי הפסקי התוס' דס"ל לענין הלכה איפכא אלא דאין זה הכלל דהכי ס"ל להתוס' לענין הלכה שהרי בתשובות מהר"י הלוי סי' י"ד דף ל"ו ע"ד כתב וז"ל כל זה אמינא אם התוס' גופייהו עבדו הפסקים ולא אחר מבחוץ שלקט ואסף מבין עמודי הדבורים מה שנראה לו והדפיסם עכ"ל הרי שהרב מסתפק אם פסקי התוס' הם מהתוס' עצמם או מאחר באופן דלפי דברי התוס' באחוזת דם ולפי תירוץ הראשון דהתוס' בההיא דברקא ס"ל דאפי' במום עובר ע"י רפואה לא חשיב מום קבוע אבל מ"מ יש לך לומר דמום ע"י רפואה חשיב מום קבוע ולפי"ז י"ל דמשו"ה לתירוץ קמא איצטריך מיעוטא דעור ופסח וכו' דפדיון פסולי המוקדשין דממעוט דעור ופסח הוא דוקא מום עובר מאליו אבל ע"י רפואה חשיב מום קבוע אבל ע"י הק"ו ילפינן דאפילו מום עובר ע"י רפואה חשיב מום עובר שהרי מקרא דאשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' ילפינן לה דמשמע מי שאינו קריבה כל עיקר יצאת זאת שאינה קריבה היום אלא למחר דכפי דרשא זאת יוצא דאפילו ע"י רפואה לא קרינן ביה שאינה קריבה כל עיקר כיון דיש מציאות להקריבה ע"י רפואה · וא"ל דא"כ הוא יקשה משם לסברת התוס' דהתם בההיא דברקא דס"ל דע"י רפואה חשיב מום קבוע ובפרט להפסקי תוס' דפסקו כן לענין הלכה דהא ליתא דכל זה הוא לסברת התרצן הראשון דהכא אבל לפי תירוץ בתרא דהכא דמשני דא"כ פסח ועור מאי אהני ליה ולא מצריך לק"ו כלל ע"כ צ"ל דלא ס"ל הכי כסברת התירוץ הראשון דס"ל דילפינן מקרא דאפילו ע"י רפואה מום עובר הוא אלא העיקר דאפילו ע"י רפואה מום קבוע הוא כסברת התוס' דלענין הלכה כלישנא בתרא וצ"ל לפי"ז דכל שמחוסר מעשה הרפואה ובלא"ה אינה ראויה להקרבה קרינן ביה שאינה קריבה כל עיקר כיון דאי לא עבדינן ליה רפואה אינה קריבה כל עיקר: **והנה** התוספות במתניתין בדבור המתחיל מה הפרט מפורש וכו' כתבו וזה לשונם כה"ג דרשינן בפ"ק דקדושין גבי שן ועין וא"ת ומ"ט לא הוי הכא מומא כשנפלה שינו וכו' דלקמן בפ' מומין אלו לא פסלינן ניטלו שיניו גבי אדם אלא משום מראית העין דאינו שוה בזרעו של אהרן מכלל דבבהמה כשר וכו' וי"ל דשאני גבי עבד דגלי קרא אבל הכא שכן דרך שהשינים נופלות מחמת זקנה לא הוי כעין פסח ועור ומיהו צריך טעם אחר דהכי נמי עיניו מחמת זקנה עכ"ל ולענ"ד דמ"ש התוס' משום מראית העין דאינו שוה בזרעו של אהרן לאו למימרא דהא דנשרו שיניו חשיב כדבר דאינו שוה בזרעו של אהרן דהא במתני' דנשרו שיניו קתני מפני מראית העין ואמרינן לקמן (דף מג ע"ב) מאי איכא בין שאינו שוה בזרעו של אהרן למראית העין איכא בינייהו עשה ע"כ אלא כוונת התוס' להגדיל קושיא לומר דמלבד דנפלו שיניו לא הוי מום כלל מן התורה יתר ע"כ הא דאסרו מדרבנן מפני מראית העין לאו משום דנראה כמום ויבואו להתיר במום גמור דפשיטא דליכא למגזר משום מום גמור אלא משום דנראה שאסור מפני שאינם שוים בזרעו של אהרן ומפני שלא יבואו להתיר בדבר שאינו שוה בזרעו של אהרן אסרו זה דנפלו שיניו באופן דכ"כ קל הוא הא דנפלו שיניו דאפילו משום גזירת מום גמור ליכא למגזר וקשה מ"ש מעבד ולאלומי קושיא כתבו כן והנה במה שתירצו התוס' דשאני התם דגלי קרא משא"כ הכא דכן דרך השינים שנופלות מחמת זקנה יש להקשות קצת דהא התם בפ"ק דקדושין [דף כד.] למאי דס"ד התם דילפינן

דילפינן האי איברים מבנין אב דשן ועין ופריך דליהוי ב' כתובים הבאים כאחד ומשני דצריכי דאי כתב שן הו"א אפילו של חלב ואי כתיב עין הו"א דוקא עין שנברא עמו משא"כ שן יעו"ש ואם איתא למאי דס"ד להתוס' דיש חילוק בין שן לעין דהשן דרך הוא שנופל אמאי לא דחו סברא זאת דא"כ אמאי לא עביד התם הך צריכותא דאי כתיב עין משום דאין דרך בכך משא"כ בשן דדרכו ליפול ואף למאי דאסיקו התוס' דגם בעין שייך זה דדרכו בכך אמאי לא הכריחו כן מההוא דפ' קמא דקדושין מדלא עביד הך צריכותא והנה לפי מ"ש התוס' דשן ועין שוים דדרך הוא ליפול על ידי זקנה וכתבו דלפ"ז צריך טעם אחר ולא ביארו התוס' מהו הטעם ואנחנו לא נדע מה טעם אחר יש לחלק בין עבד לבכור ואפשר לומר לע"ד דהאי טעמא דכיון דאיכא סברא לומר דוקא עין שנברא עמו ואפילו בעבד אי לאו דגלי קרא דשן נמי בכלל הוי אמינא דדוקא בדבר שנברא עמו וא"כ י"ל דדוקא דשן דגלי קרא הוי מום משא"כ גבי בכור דכיון דלא כתיב כי אם עור ופסח בלבד י"ל דבעינן דומיא דעור ופסח דהם מום באיברים שנבראו עמו משא"כ שן ואע"ג דאמרינן דכל מום רע רבויא ומרבה הכל הרי עבד דאף דאיכא רבויא דלחפשי ישלחנו דמרבה הכל עם כל זה הוצרך קרא ללמדנו דה"ה שן ואין לומר דנילף מעבד דאיכא רבויא ואין חילוק בין אבר שנברא עמו ללא נברא עמו אף אנו נאמר כן גבי בכור דהא איכא קרא אחרינא גבי עושה מום בחבירו בפ' אמור דכתיב ואיש כי יתן מום באדם כאשר עשה כן יעשה לו שבר תחת שבר עין תחת עין שן תחת שן כאשר יתן מום באדם וכו' ובמכילתא בפרשת משפטים דריש הני קראי בכלל ופרט וכלל מה הפרט מפורש מומים הקבועים שאינם חוזרים והאי איברים בגלוי אף כל מומין קבועין ובגלוי יעו"ש וכיון דאיכא תרי קראי לענין שן דהוי בכלל המומין הוי להו ב' כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין דלענין העושה מום בחבירו לא היה צריך קרא ללמדנו על השן דאף דלא נבראת עמו חשיב מום דהא ילפינן לה מעבד בק"ו ומה עבד
דלאו בר מצות הוא כישראל וגם שיוצא לחירות [illegible]
מלות הוא ואינו בא לשלם כי אם דמי עינו לכ"ם [illegible]
מום בחבירו דה"ה שן וכיון דלא צריכי שניהם הוי [illegible]
הקדוש י"ל עוד לייסב תירוצא קמא דלמה אנו [illegible]
רע וליכא לענין מום שבסתר וק"ו מפדיון קדשים [illegible]
מיעוטי דפסח ועור אתו למעוטי חד לשן או אבר [illegible]
לעולם דבין מום שבסתר ובין מום עובר כבינן להו [illegible]
מום שבסתר ועובר ע"כ הכי מיעוטי אילטריכו להכי ולא ממעטינן מינייהו שן או מום שאינו בעל ממלאכתו דאפילו אינו בעל ממלאכתו חשיב מום ושן פשיטא לן דלא הוי מום גבי בכור דכיון דאיכא ב' כתובים הבאים כאחד לרבות שן מ"מ דבעלמא שן לא הוי מום:

מתני' [נג] *חרים של עין שנקב שנפגם שנסדק בידי שמים הרי בעינו דק תבלול חלזון נחש ועצב · ואיזהו תבלול לבן הפוסק בסירא ונכנס בשחור שחור ונכנס בלבן אין זה מום שאין מומין בלבן: [דף לח ע"א]

עוד כתבו התוס' בדבור הנזכר וז"ל וא"ת מ"ם דהכהו על אזנו והחרשו חשיב מום התם גבי עבד וכו' ולקמן בפ' אלו מומין תנן חרש ושוטה פסולים באדם וכשרים בבהמה וכו' ואין לחלק בין חרש בידי אדם לחרש בידי שמים וכו' ע"כ וכ"ל דאמאי אין לחלק בין בידי אדם לבידי שמים הא אמרינן בספרי דאיצטריך כל מום רע ללמד דאפילו נולד במומו חשיב מום ואין שוחטין עליו כמ"ש לשון הספרי לעיל אלמא דכשנולד במומו דנעשה לו בידי שמים יש סברא לומר דלא חשיב מום ואי חדית לן קרא דאפילו בנולד במומו חשיב מום י"ל דהיינו דוקא במומים דעור ופסח וכיוצא בהם דבהם משתעי קרא אבל במום הזה דחרש אפשר דיש חילוק דאם נולד חרש בידי שמים לא חשיב מום משא"כ גבי עבד דאינו אלא בהכהו על אזנו והחרשו דהוי בידי אדם ואם כוונת התוס' לומר דאין לחלק בחרש שנתחרש אחר שנולד בין בידי אדם לבידי שמים א"כ הי"ל לחלק ולייסב קושייתם בהכית דהא דחרש לא חשיב מום בבהמה מיירי כשנולד במום שנולד חרש בידי שמים:

והנה בשמעתין [דף לז:] עלה דמתני' נסדקה אע"פ שלא חסרה אמרינן ת"ר הסדק כל שהוא הפגימה בין בידי אדם וכו' ופריך מכלל דסדק בידי שמים לא ומשני אלא סדק ופגימה בין בידי אדם בין בידי שמים וכתב רש"י בידי שמים שנולד עמו עכ"ל ויש לדקדק דמנ"ל לרש"י דבידי שמים דקאמר הכא הוא שנולד עמו כיון די"ל דבידי שמים או בידי אדם דקאמר הכא שניהם מיירי אחר שנולד אבל אם נולד במום זה אפשר דלענין מומין אלו דפגימה וסדק לא חשיב מום כיון שנולד עמו כיון דאיכא סברא לחלק כן בכל מומין כדאסיק דעתיה בספרי אי לאו קרא דכל מום רע ואכתי י"ל דלא חדית קרא אלא במומין דכעין עור ופסח דמשתעי קרא וי"ל ודו"ק ונראה פשוט דהתוס' כתבו דאין לחלק בין בידי אדם לבידי שמים הוא מכח הא דשמעתין והנה הר"ם בפ"ז מהלכות ביאת מקדש הביא דין זה דנפגם או נסדק חסום אזנו ולא באר לומר דבין בידי אדם בין בידי שמים הוי מום ולא ידעתי אמאי השמיטו מאחר דהברייתא הוצרך לאשמועינן דאפילו בידי שמים חשיב מום ואמרינן בשמעתין וכמה שיעור פגימת האזן כדי שתחגור בה צפורן וכן אמרינן בפ"ק דחולין (דף יז ע"ב) גבי ג' פגימות הם דאחד מהם אזן בכור ואמרינן דהיינו שתחגור בה הצפורן יעו"ש וראיתי להר"ב כ"י בפרקין דלעיל (דף לה ע"א) גבי מתני' מעשה בזכר של רחלים זקן וכו' ורמאו קסדור וגרס אזנו וכו' כתב משם תוס' חיצוניות וז"ל נראה לר"י דאפילו בגרימה קטנה שהצפורן חוגרת בה יש לנו לחושבו למום מובהק דלשון גרימה משמע אפילו קטנה שהצפורן חוגרת בה עכ"ל ולא ידעתי מה באו לאשמועינן הכי בפירוש אמרינן הכי בשמעתין ובפ"ק דחולין ואין זו צריכה לפנים:

עוד אמרינן בשמעתין [דף לז:] עלה דמתני' ת"ר כמה נקיבת האזן מלא כרשינה ר"י בר יהודה אומר כבעדשה ופריך ור"י בר"י כעדשה אין בגיר מכעדשה לא ורמינהי מרצע וכו' וקתני סיפא אמר רבי יודן *) (אלעזר בר רבין) היה דורש כמין חומר אין רוצעין אלא במילת והכ"א אין עבד כהן נרצע מפני שנעשה בעל מום וכו' ומשני לא קשיא כאן לנקוב כאן לסתום ופרש"י דמאי דפריך לר"י בר"י דוקא הוא משום דקתני הכא דמן הרציעה נעשה בעל מום ולר"י בר"י רציעה ישנה במחט דלא הוי כעדשה עכ"ל וראיתי להר"ב כ"י שהביא משם התוספות חיצוניות שכתבו וז"ל וא"ת מאי קפריך מדר"י בר יהודה הא אפילו מדרבנן נמי יכול להקשות שת"ק מצריך מלא כרשינה דהא לא פריך אלא מסיפא ושם אין ר"י בר"י נזכר ואומר ר"י דניחא ליה לאקשויי מדר"י בר"י הואיל ונזכר ברישא דברייתא עכ"ל ודבריהם תמוהים דלמה הוצרכו לידחק כל כך תאמר דנראה פשוט דפריך מדר"י בר יהודה משום דאיהו סבירא ליה דהרציעה הוא אפילו על ידי מחט וכיון דעל ידי מחט הויא רציעה אם כן בכהן יכול לעשות רציעה ע"י מחט דהוי נקב פחות מכעדשה משא"כ לרבנן דאפשר דרבנן ס"ל כסברת ר"א דאמרינן בפ"ק דקדושין (דף כא ע"ב) המרצע להביא המרצע הגדול וכתב הריטב"א בחידושיו שם ופי' מרצע הגדול היינו שהוא עב והוא עושה נקב גדול כמלא כרשינה ולפיכך היה רבי יודן אומר שאין רוצעין אלא במילת שאילו בגובה האזן הרי נעשה בעל מום בכהנים וחכמים מביאין ראיה ממנה בהפך שהרי אין עבד עברי כהן נרצע מפני שנעשה בעל מום ואילו היו רוצעין במילת אפילו נקב בכרשינה אינו נעשה בעל מום אלא ודאי אין רוצעין אלא במקום שעושה מום דהיינו בגובה של אזן שהוא הסחום עכ"ל שוב ראיתי להתוס' חיצוניות שכתבו עוד בשמעתין עלה דברייתא דמרצע וז"ל נראה לר"י דהגדול מזכיר קודם דקול גדול משירא ושירא גדול ממחט ומקדח נסי דהוא גדול מאותם שהזכרנו מ"מ הוי מענין אחר ואינה מענין מרצע ומכתב ואומר ר"י דמחט שהזכיר דבר גדול הימנו דאותו מחט מיירי במחט של סקאין שהוא גדול כי אין נ"ל דאותו מחט מיירי כעין מחטין שתופרין בה בגדים דהא כיון דרבינן מחט קטן שאינו דומה כ"כ למרצע כ"ש מכתב שדומה יותר למרצע עכ"ל מפורש יוצא מדבריהם דס"ל דמחט המוזכר בברייתא הוא מחט של סקאים שהוא גדול דאם נוקב עמו פשיטא דעושה בו נקב בכעדשה ומשו"ה הוקשה להו דמ"ש שהקשה לר"י בר"י ולא לרבנן דבשלמא לרש"י נראה דס"ל דמחט שהזכיר ר"י בר"י הוא מחט קטן שתופרין בה בגדים ומשום הכי לדידיה אתי שפיר דפריך לר"י בר"י דוקא אבל התוס' דס"ל דהוי מחט גדול שפיר קשה להו דאמאי לא פריך אפילו לרבנן דהא ע"כ מאי דפריך לר"י לאו משום מחט קא פריך כסברת רש"י אלא משום דס"ל לש"ס דהא דאמרינן דבעינן מרצע גדול וכל הני שעושים נקב גדול ככרשינה או כעדשה אינו אלא למצוה מן המובחר ולא לעכב דאם בדיעבד עשה נקב כל שהוא קיים את המצוה וא"כ בעבד עברי כהן דלא אפשר לעשות נקב גדול משום שלא יעשה אותו בעל מום לכתחלה נמי יכול לעשות נקב קטן פחות מכרשינה וכעדשה וע"ז פריך לר"י בר"י דלמה כהן אינו נרצע הא יכול לעשות נקב פחות מכעדשה וא"כ גם לרבנן דבעו ככרשינה שייך קושיא זאת ולע"ד כן יש ללמוד מדברי הריטב"א בחידושיו לקדושין דכל השיעורין הללו דרציעה אינו אלא למצוה ולא לעכב שהרי אחר שכתב דבריו הנזכר סיים וכתב וז"ל ובירושלמי אמרו וירצע מן הסחום פחות מכרשינה ותני שמא יבא לידי כרשינה והתורה אמרה ושב לאחוזתו בעינן ופי' שמפני כן לא התירה תורה לרצוע בגובה של אזן פחות מכרשינה שאינו מום מפני שבכל נקב של ברזל יש לחוש שמתרחב הנקב ושמא יבא לידי כרשינה וכו' עכ"ל ולפי מ"ש הריטב"א לבי"ל מזה שלמ"ד דבעינן מרצע גדול בעינן כדי כרשינה והיינו טעמא דר' יודן דאמר דאין רוצעין אלא מן המילת א"כ אמאי לא ביאר דלפי"ז מאי דפריך הירושלמי הוא דוקא למ"ד דלא בעינן ברציעה כדי כרשינה ומדסתם דבריו ופי' הירושלמי בסתם ש"מ דלא בעינן כדי כרשינה אלא למצוה אבל לעכובא לא ומשו"ה בכהן דלא אפשר סגי בכל שהוא כאמור אלא די"ל קצת בדברי הריטב"א דאמאי לא ביאר דהש"ס דידן לא ס"ל כהאי שינויא דמשני בירושלמי דמשום גזירה הוא דהא בשמעתין פריך הכי ומשני הא לשמוע והא לפסול דמ"מ דלאו משום גזירה דרבנן הוא אלא מן הדין הוא דבכהן פוסלו מעבודה אפילו פחות מכרשינה או בכעדשה ואפשר לומר עוד דלדעת תוס' חיצוניות ס"ל דאפילו מצוה לעשות נקב ככרשינה ברציעה ליכא דכל השיעורין הללו אינן למצוה דעיקר המצוה הוא אפילו בכל שהוא אלא רשות הוא שנתנה תורה לרבו שאם רוצה יכול לעשות בו נקב גדול כדי כרשינה אפילו שעושה אותו בעל מום דכיון דמוזהר הוא שלא ליתן מום בחבירו ואם עשה לו מום חייב ליתן לו דמיו כדכתיב ואיש אשר יתן מום בעמיתו וכו' וא"כ הו"א דמוזהר ע"כ אפילו בעבד עברי ולא התיר הכתוב רציעה כי אם בנקב שאינו עושה אותו בעל מום וע"ז חדית לן קרא דהרשות בידו לעשות הרציעה אפילו בנקב גדול דעושה אותו בע"מ וא"כ גבי כהן דאיכא משום דבעינן ושב אל אחוזתו היה יכול לקיים מצות רציעה בפחות מכרשינה

*) בגמ' איתא כרבי

וע"ז פריך למה כהן אינו נרצע: **והנה** ממאי דאמרינן בשמעתין דרבנן ס"ל דאין רוצעין אלא בגובה של אזן מדאמרינן דאין עבד עברי כהן נרצע שמע מינה דאם נרצע במילת דאינו בגובה האזן כי אם באליה לא חשיב אפילו מום עובר דאם איתא דנקב במילת חשיב מום עובר אכתי אין ראיה מת"ש אין הכהן נרצע דהכתי יש לומר דאין רציעה אלא במילת והאי דאין הכהן נרצע הוא משום דאפילו אם נרצע מן האליה נעשה מום עובר וקיימא לן דכהן נפסל לעבודה אפילו במום עובר עד שיתרפא מהמום וכדתנן בריש פרק מומין אלו יעו"ש ובעינן שלא יפסל מעבודה אפילו שעה אחת משום דכתיב אל משפחתו למוחזק שבמשפחתו (ומשו"ה כהן אינו נרצע אפילו במילת) וכמ"ש התוס' בשמעתין בד"ה כאן לשמוע וכו' ומשו"ה כהן אינו נרצע אפילו במילת ויש לתמוה

ואנן

דבמתני' כתב רש"י וז"ל אבל לא מן הטוך דהדר בריא ולא הוי מומא והאי טוך היינו אליה רכה של אזן עכ"ל דמשמע מדבריו דמן הטוך דהיינו אליה הוי מום אלא דהוי מום עובר וכן משמע בשמעתין לעיל דפריך אי כל רבויא הוא אי הכי אפילו מום עובר נמי אלמה תנן ולא מן הטוך הרי דמייתי הש"ס ראיה דמום עובר אין שוחטין עליו מהא דלא מן הטוך ואם איתא דנקב בטוך לא חשיב אפילו מום עובר מאי מייתי הש"ס ממתני' והכי בהא דאמרינן אין רוצעין אלא במילת פירש"י דמילת היינו אליה של האזן ואם אמרינן דאליה מום עובר הוא מאי מייתו רבנן לומר דאין רוצעין כ"א מגובה אזן מהא דאין הכהן נרצע כיון דאפילו במום עובר נפסל מעבודה ואי לאו דברי התוס' שכתבו דמום עובר כיון דנפסל לפי שעה לא קרינן ביה ושב אל משפחתו הייתי אומרים דבכל שהוא מום עובר ולמחר ראוי לעבודה וחוזר (למותר) [למוחזק] שבמשפחתו קרינן ביה ושב אל משפחתו אבל לפי דברי התוס' קשה וע"כ צ"ל דס"ל להתוס' דנקב מן הטוך לא חשיב מום כלל אפילו מום עובר ואפשר דלא היו גורסים הא דאמרינן בשמעתין לעיל אי הכי אפילו מום עובר אלמה תנן ולא מן הטוך כי אם לפי הנראה דבר פשוט ומוסכם הוא דאין מום עובר מתיר הבכור לישחט ואין צורך לראיה מן המשנה וכיוצא לזה כתב מהר"י קורקוס בביאורו על הר"מ בפ"ז מהלכות ביאת מקדש בסברת הר"ם דע"כ צ"ל דס"ל דמן הטוך אפילו מום עובר לא הוי דאל"כ אמאי לא ביאר במומין הפוסלין באדם דאם ניקב האזן אפילו מן הטוך פסול לעבודה כיון דלאדם פסול אפילו במום עובר והנה כי כן צ"ל דלא גרסינן הא דפריך א"ה ופי' אלמה תנן ולא מן הטוך וכתב הר"ב שם דרש"י במתני' נראה דס"ל דאפילו מן הטוך חשיב מום עובר כמש"ל יעו"ש וצ"ל לסברת רש"י דבמום עובר כיון דכשיתרפא ראוי לעבודה ושב למשפחתו קרינן ביה ומדכהן אינו נרצע ש"מ דאין רציעה אלא מגובה האזן:

והנה ראיתי להתוס' לקמן בריש פרק ז' (דף מג.) בד"ה למה לי וכו' שכתבו וז"ל תימה למאי דקאמר צריכי דמשמע דלא ילפינן מהדדי מנ"ל באדם ובקדשים כל מום שבגלוי ואינו חוזר דגבי בכור הוא דדרשינן ליה לעיל בפרק אלו מומין מכלל ופרט עכ"ל ונראה פשוט דמאי דקשה להו להתוס' במום דאינו חוזר לא קאי אלא אקדשים דגבי אדם אפילו מום עובר פוסל וכדתנן התם בר"פ וא"כ קשה טובא דמאחר דהזכירו שמעתין דריש פרק אלו מומין [דף לז:] דילפינן לה לבכור מכלל ופרט איך לא ראו דהתם אמרי' דבקדשים נמי איכא קרא להכי כדמייתי הש"ס בשמעתין דילפינן לה מקרא דואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן דאמרינן פרט למום עובר דהיום אינה קריבה ולמחר קריבה הרי דמהאי קרא ממעטינן בקדשים דבמום עובר אינו נפדה וברייתא זאת דדרשינן מקרא דואם כל בהמה טמאה למעט מום עובר מייתי אותה הש"ס נמי בסוף מסכת תמורה (דף לג ע"א) ועוד קשה דנראה דהתוס' מקשים נמי מנ"ל מום שבגלוי בקדשים והדבר קשה דהא אמרינן לקמן בפרקין (דף לט ע"א) גבי מאי דקמבעי ליה יש מחוסר אבר מבפנים או לא ופריך למאי אי לקדשים עורת או שבור כתיב הכי דמהאי קרא ילפינן לקדשים דדוקא בגלוי ולא בסתר:

ואגב אורחיה ראיתי שם בריש פרק ז' עלה דמתני' מומין אלו בין קבועין בין עוברין פוסלין באדם שכתב הר"ב כ"י משם תוס' חיצוניות וז"ל בין עוברין דמומין עוברין דפוסלין באדם נפקא לן מדילפינן מבהמה כתיב מום בם ודרשינן בפרק התערובות מום בו הוא דלא ירצו הא עבר מומם ירצו א"כ באדם נמי כתיב מום בם ודרשינן הא עבר מום ירצו כמו בבהמה עכ"ל ודבריהם אינם מובנים לע"ד דלמה הוצרכו להביא דמום עובר פוסל באדם דילפינן מבהמה דכתיב מום בם או דבאדם עצמו כתיב מום בם הא מפורש בת"כ בפ' אמור פסקא ב' אין לי אלא מום קבוע (בעל) מום עובר מניין ת"ל כל אשר בו מום ע"כ אלמא דמהאי קרא ילפינן לה ואין אנו צריכין לקרא דמום בם דהני קראי דמום בם דאדם ובהמה לא אתו אלא ללמד דאם עבר מומם ירצו ועוד קשה דמעיקרא כתבו דילפינן מבהמה דכתיב מום בם כדאמרינן בפרק התערובות ואח"כ חזרו לומר דדרשא זאת נמי דרשינן באדם והרואה יראה דאמרינן בת"כ פ' אמור פ"ג סי' ו' וז"ל מום בו פרט לשעבר מומו והלא דין הוא ומה אם בהמה שפסל וכו' לא אם אמרת בבהמה שהכשיר בה הכותי וכו' תאמר באדם שפסל בכל אלו אם עבר מומו לא יהיה כשר ת"ל מום בו פרט לשעבר מומו ע"כ הרי הדרשא זאת דמום בו דרשינן ליה נמי באדם ואי לאו דאיכא קרא להכשיר לשעבר מומין באדם לא הוה מצינן למילף מבהמה כיון דאיכא למפרך דאם אמרת בבהמה שהכשיר בה הכותי וכו' מה שאין כן באדם:

[נג] **מתני'** חרים של עין שניקב וכו' · אמרי' בגמרא [דף לח:] אמר רבה בר בר חנה סח לי יאשיה דמן הוצא דק שחור מבוקע הרי זה מום וכו' וסימניך ברקא וכתבו התוספות בד"ה וסימניך וכו' וז"ל משמע דהוי מום קבוע ותימה דבפרק מי שאחזו משמע דיש רפואות לברקא וי"ל דהתם מיירי בממשמשין ובאים קודם שנקבעו וכו' ועוד י"ל דהיכא דאין מתרפא מאיליו חשוב מום קבוע עכ"ל וכבר כתבנו במתני' דלעיל דמלבד דהתוס' הכא לתירוץ הראשון לא ס"ל הכי כי אם דס"ל דאפי' מום עובר ע"י רפואה לא חשיב מום קבוע כמו כן נראה דס"ל להתוס' בפרקין דלעיל גבי אחוזת הדם כמ"ש לעיל ולע"ד יש להכריח קצת דהאמת כן הוא דמום העובר בין מאליו ובין ע"י רפואה לא חשיב מום קבוע דהא אמרינן בספרי בפרשת ראה על פסוק רק בכל אות נפשך וז"ל במה הכתוב מדבר וכו' הא אינו מדבר אלא בפסולי המוקדשין שיפדו וכו' ומנין שאין נשחטין אלא על מום קבוע אמרת ק"ו ומה בכור שאינו נוהג בכל הוולדות ויוצאין לחולין שלא בפדיון אינו נשחט אלא על מום קבוע קדשים שהם נוהגים בכל הוולדות ואינם יוצאין לחולין אלא בפדיון אינו דין שלא יהיו נשחטים אלא על מום קבוע לא אם אמרת בבכור שכן קדושתו מרחם וקדושתו חלה עליו על בעל מום קבוע תאמר בקדשים שאין קדושתם מרחם ואין קדושה חלה עליהם על בע"מ קבוע ת"ל אשר נתן לך בכל שעריך [שעריך] שעריך לגזרה שוה מה שעריך האמורים להלן אין נשחטין אלא על מום קבוע אף שעריך האמור כאן אין נשחטין אלא על מום קבוע עכ"ל הרי מפורש יוצא מהספרי דמג"ש דשעריך האמור בבכור ופסולי המוקדשין ילפינן דמה בכור אינו נשחט על מום עובר כדילפי' מפרטי דעור ופסח דהוי מום שאינו חוזר כן כל המומין דוקא שאינם חוזרים כן נמי פסולי המוקדשין וא"כ קשה טובא דמאחר דילפינן בפסולי המוקדשין דאינו נפדה ונשחט על מום עובר מג"ש דבכור א"כ אמאי איצטריך ללמוד כן מקרא דאם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' דאמרי' בשמעתין דלעיל דדרשינן מי שאינה קריבה כל עיקר יצאת זאת שאינה קריבה היום אלא למחר וכן מייתי הש"ס בסוף תמורה (דף לג ע"א) דרשא זאת ואי אמרי' דמום עובר אפי' ע"י רפואה לא חשיב מום קבוע א"ש דאיצטריך הך קרא דאי מג"ש דבכור הוה אמינא דאפי' גבי בכור לא ממעטינן מום עובר כי אם בעובר מאיליו אבל ע"י רפואה חשיב מום קבוע אבל השתא דכתיב קרא דאשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' אמרי' דאפי' מום עובר ע"י רפואה חשיב מום עובר דהכי הוי משמעותיה דקרא דדוקא מי שאינה קריבה כל עיקר יצא מום עובר שהיא קריבה לאחר זמן במום עובר מאיליו או לאחר שיעשו לו רפואה במום שאינו עובר כי אם על ידי רפואה וכיון דגלי קרא בקדשים דאפי' במום עובר ע"י רפואה חשיב מום עובר ה"ה דאמרי' כן גבי בכור דילפי' בכור מקדשים מג"ש דשעריך דהא קי"ל דאין ג"ש למחצה ואי הוה כתיב קרא דאשר לא יקריבו ממנה קרבן בלבד ולא הוה כתיב שעריך לג"ש הוה אמינא דלא תיפוק קרא דאשר לא יקריבו [ממנה] קרבן דמשמע מי שאינה קריבה כל עיקר כי אם במום עובר מאיליו דראויה ליקרב למחר ואינו מחוסר שום מעשה דממילא עובר משא"כ באינו עובר מאיליו כי אם ע"י רפואה כיון דמחוסר מעשה שפיר קרינן בה שאינה קריבה כל עיקר אבל לפי תירוץ שני של התוס' דס"ל דמום עובר ע"י רפואה מום קבוע מקרי צ"ע אמאי הוצרכו תרי קראי לקדשים לענין מום עובר ואולם י"ל קצת ראיה לתירוץ שני של התוס' דע"י רפואה חשיב מום קבוע מההיא דאמרי' בזבחים (דף קיד ע"א) דעביד הש"ס צריכותא התם לר"ש דס"ל דכל דראוי לבוא לאחר זמן איתיה בלא תעשה דשחוטי חוץ וקא"ל בין בבעלי מומין עוברין ובין בתורים שלא הגיע זמנם וקא עביד צריכותא למה הוצרך לומר דין זה בתרתי ואם איתא דמום עובר הוי אפי' ע"י רפואה א"כ סתם מום דקאמר ר"ש הוא בין מום עובר מאיליו ובין ע"י רפואה וא"כ שפיר י"ל דאצטריכו תרתי דאי תני תורים הו"א משום דראוי לאחר זמן ממילא ולאו מחוסר מעשה בגופו דממילא גדלי ומחוסר זמן לאו כמחוסר מעשה דמי אבל גבי בע"מ דאינו עובר כי אם ע"י רפואה כיון דמחוסר מעשה דאי אפשר שיעבור המום מאיליו כי אם ע"י מעשה הרפואה אימא מודה ר"ש דליתיה בלא תעשה דכל דאינו ראוי לבוא אל פתח אהל מועד ממילא כעין מחוסר זמן ליתיה בל"ת דמחוסר מעשה דאיכא מהראשונים דס"ל לענין שאין מתירין את הנדר עד שיחול דהיינו דוקא במחוסר מעשה כדי שיחול הנדר אבל למחוסר זמן לא חשיב מחוסר מעשה כמ"ש ביו"ד סי' רכ"ח יעו"ש וי"ל דה"ה לענין זה ומדלא תני הכי ש"מ שמום שעובר ע"י רפואה לא חשיב מום עובר כי אם מום קבוע וכיון דחשיב כדין מום קבוע אפי' ר"ש מודה דליתיה בל"ת דשחוטי חוץ דכיון דמום עובר כזה שוחטין עליו את הבכור ופודין קדשים עליו הרי פקע קדושתו לגמרי ע"י מום זה וא"כ פשיטא דאם עבר המום אח"כ ע"י הרפואה אינו ראוי להקרבה עד שיחזור ויקדישנו כמקדיש בהמה ממלא דקדושה ראשונה כבר אזלא לה וכיון דאינו ראוי להקרבה ע"י הקדושה ראשונה אינו ראוי לבוא קרינן ביה:

איברא דיש לדחות זה דאפשר דבמום עובר ע"י רפואה אף לסברת התוס' דחשיב מום קבוע לשחוט עליו בכור ולפדות עליו קדשים כל שעבר המום ע"י רפואה קודם שישחט הבכור וקודם פדיית הקרבן חזר לקדושתו הראשונה וחשיב כבכור תם וקדשי מזבח תמימים וראויים להקרבה כיון דע"י המום סוף סוף לא פקע קדושתייהו לגמרי דהא אפי' ע"י המום בקדושתייהו קיימי לענין דאסורים בגיזה

ועבודה

ואנן לא בקיאין בהני מומי אם עובר הוא אם מום קבוע הוא ועוד דאנן הדיוטות וכבר איתברר באידך פרקין דלעיל דהתרת בכור ע"פ שלשה בני הכנסת ליתיה אלא במומין מובהקין כגון הני דתנן נסמית עינו נקטעה ידו ונשברה רגלו א"נ הני דתחלת ברייתן כגון הא דתנן* או שהיה ראש הזנב מפציל עצם או שיש בשר בין חוליא לחוליא מלא אצבע: *תנא אצבע שאמרו אחד מארבע בטפח של כל אדם דהיינו גודל: **מתני'*** אין לו ביצים או אין לו אלא ביצה אחת ר' ישמעאל אומר אם יש לו שני כיסין יש לו ב' ביצים אין לו אלא כיס א' אין לו אלא ביצה אחת ר"ע אומר מושיבו על א) הרגוזו וממעך אם יש ביצה סופה לצאת מעשה שמיעך ולא יצאת ונשחט ונמצאת דבוקה בכסלים והתיר ר"ע ואסר רבי יוחנן בן נורי: **גמ'** [נד] השתא אין לו אלא ביצה אחת אמרת הוי מומא אין לו כלל מיבעיא חסורי מחסרא וה"ק אין לו שני ביצים בשני כיסין אלא בכיס אחד אי נמי שני כיסין וביצה אחת ה"ז מום ר' ישמעאל אומר יש לו שני כיסין בידוע שיש לו שני ביצים אין לו אלא כיס אחת כמי שאין לו אלא ביצה אחת דמי ואתא ר"ע למימר בידוע לא אמרינן אלא מושיבו על הרגוזו וכו' מסתברא לן [נה] דהלכתא כת"ק דאמר ב' כיסין וביצה אחת מום הוי ולא בעי מיעוך והיינו דאיכא בין ת"ק לר"ע וטעמא דת"ק משום דכיון דליתיה בכיס לית ליה אלא חדא וא"נ אית ליה דבוקה בכסלים היא והוי מומא וכ"ש כשמיעך ונמצאת דבוקה בכסלים דשרינן ליה כר"ע וליכא למיחש לדר"י בן נורי וכן הלכתא: **מתני'*** בעל חמשה רגלים ושאין לו אלא שלש ושרגליו קלוטות כשל חמור: **גמ'** [נו] *אמר רב פפא לא תימא דעגילן ולא סדיקן אלא כיון דעגילן אף על גב דסדיקן: **מתני'*** השחול והכסול איזהו שחול שנשמט יריכו וכסול כל שאחת מארכובותיו גבוהות: **גמ'*** איזהו שחול שנשמטה יריכו כסול שרגלו אחת בתוך הכסל ורגלו אחת על גבי הכסל תניא השרוע והקלוט השרוע שנשתרבבה יריכו קלוט שרגליו קלוטות כשל חמור: **מתני'*** ב) מומין אלו מנה אילא ביבנה והודו לו חכמים ועוד שלשה הוסיף אמרו לו לא שמענו אלא את אלו את שגלגל עינו עגול כשל אדם פיו דומה לשל חזיר את שניטל רוב המדבר שבלשונו ב"ד של אחריהם אמרו הרי אלו מומין: **גמ'*** עינו עגול אוקימתא באוכמא אבל בצירא היינו אורחיה פיו דומה לשל חזיר אמר רב פפא* לא תימא דשפיד ופרים אלא כיון דפרים אע"ג דלא שפיד פירש שפיד חד ועשוי כשפוד פרים ששפתו העליונה פרוסה על התחתונה ועודפת עליה: **מתני'*** מעשה שהלחי התחתון עודף על העליון ושאל ר"ג לחכמים ואמרו ה"ז מום: **גמ'*** מאי תנא דקתני מעשה משום דקתני פיו דומה לשל חזיר ה"ז מום ופליגי רבנן עליה דאילא בשפתו העליונה עודפת על התחתונה אבל התחתונה עודפת על העליונה ה"ז מום ומעשה נמי וכו' ודוקא דאית בה עצם אבל לית בה עצם בתרויהו לא הוי מומא: **מתני'*** אזן הגדי שהיתה כפולה אמרו חכמים בזמן שהיא עצם אחד מום ואם אינה עצם אחד אינה מום: **גמ'*** ת"ר פיו בלום ורגליו מבולמות מחמת הרוח אינה מום מחמת העצם ה"ז מום אזניו כפולות בחסחסות אחת הרי זה מום בשתי חסחסיות אינו מום: **מתני'*** רבי חנינא בן גמליאל אומר זנב הגדי שדומה לשל חזיר ג): **גמ'*** אמר רב פפא לא תימא דרכיכא ואלימא אלא דרכיכא אף ע"ג דלא אלימא: אין בה ג' חוליות הרי זה מום *אמר רב הונא בגדי שתים הרי זה מום שלשה אינה מום בטלה ג' ה"ז מום ד' אין מום מיתיבי בגדי א' ה"ז מום ב' אין מום בטלה ב' ה"ז מום ג' אין מום תיובתא דר"ה ורב הונא מתניתין אטעיתיה איהו סבר מדרישא בגדי סיפא נמי בגדי ולא היא רישא בגדי וסיפא בטלה:

מתני'

ופטורה בקדשי מזבח דאפי' אחר פדיון קדשי מזבח אסורים בגיזה ועבודה וכיון שכן כשנתרפא המום קודם שחיטה ופדיון חזרה קדושת הגוף דידהו במקומה וכקדשי תמימים הוו דחזו להקרבה אלא דאכתי יש קצת ראיה ממאי דלא משני הש"ס בזבחים האי בריתא דהא אף דמום עובר ע"י רפואה אפשר להיות דאחר שיתרפא ראוי להקרבה אבל מ"מ לא מלי הש"ס לעשות בריתא זה כיון דעכ"פ לפי דברי התוס' מום שמתרפא ע"י רפואה אינה קרא וככלל בכלל לשון מום עובר וכיון דר"ם נקט בלשונו בעלי מומין עוברין ע"כ לא משמע כ"א אלא במום עובר מאיליו דנקרא סתם מום עובר משא"כ ע"י רפואה · ומום עובר מאיליו היינו תורים שלא הגיע זמנם דשניהם אינו מחוסר מעשה:

והנה בזבחים (דף עז ע"ב) וביומא (דף סד ע"א) אמרי' דמקרא דמום בם ילפינן דמום בם הוא דלא ירצו הא עבר מום ירצו יעו"ש מפורש יוצא מזה דאי לאו קרא דמום בם הוה אמינא דמום עובר אף דעבר המום פסול לקרבן וצ"ל דאמאי אילטריך קרא להכי הא ע"כ כיון דגלי קרא הן לענין בכור דמום חוזר אינו נשחט עליו כדילפי' ברים פרקין מפרטי דפסח ועוד והן בקדשי מזבח דאין נפדין על מום עובר כדילפינן מקרא דואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן וכן מדרשת הספרי דילפינן ג"ש דבשעריך עכצ"ל המום עובר שכבר עבר המום ראוי להקרבה דאם לא כן אלא דהו"א דכיון דנדחה בעודו המום עליו אינו חוזר ונראה ונמצא דכפי"ז אין שום תיקון למום זה למה אסר רחמנא לומר דבמום עובר לא חשיב מום יבכור לא נשחט עליו וקדשי מזבח אין נפדין עליו כיון דמום עובר זה כמום קבוע לעולם הוא כיון דעל ידי מום זה נדחה קרבן זה מהקרבה לעולם דהא פשיטא ודאי דלא דמי זה לשאר קדשי מזבח דדינם שאינם ראויים להקרבה ועם כל זה אין פודין אותם אם לא על ידי מום ואמרינן דירעו עד שיסתאבו ואח"כ פודה אותם דהתם שאני שאין להם מום כלל ופסולייהו לאו משום מום הוא אלא מצד דבר אחר ובלא מום אי אפשר לפדות אותם מה שאין כן הכא במום עובר דפסולייהו הוא מחמת שנפל עליו מום ואף בהיותו מום עובר נדחה לעולם מהקרבה וא"כ אם איתא דנדחה לגמרי מהקרבה אף אחר שעבר המום למה אסר רחמנא במום עובר לשחוט עליו בכור ולפדות קדשי מזבח אם לא דע"כ הדין כן דאחר שעבר המום ראוי להקרבה ומוזר ונראה ומשום הכי אסר רחמנא לשחוט ולפדות במום זה ואם כן אמאי אצטריך קרא דמום בם ללמדנו דאחר שעבר המום ירצו וכיוצא לזה יש להקשות מדברי התוס' בזבחים בד"ה הא עבר וכו' וז"ל אע"ג דדרשי' בבכורות בכלל ופרט דמום עובר מגלה מום עובר דמוקדשים אצטריך דהו"א כיון שנדחה שוב אינו נראה עכ"ל ונראה פשוט דמ"ש לענין בכור דדרשי' בבכורות בכלל ופרט דמום עובר מגלה הטונה הוא ע"ד האמור דכיון דממעטינן מכלל ופרט דאין שוחטין את הבכור על מום עובר ע"כ נ"ל דהאי טעמא משום דכשיעבור המום חוזר ונראה להקרבה ומש"ה אסרו הכתוב לשוחטו דאי אמרי' דאינו חוזר ונראה אמאי אסר הכתוב לשחוט עליו ונראה דאם קושייתם קושיא אין תירוץ שכתבו דאילטריך למוקדשים תירוץ שהרי כתבנו שמפורש יוצא דגם בקדשים איכא קרא דאסר לא יקריבו ממנה קרבן לה' וגם דרשת הספרי דילפינן מג"ש דשעריך מבכור דאין פודין קדשי מזבח על מום עובר ואם כן אכתי אמאי אצטריך קרא דמום בם ובאמת שהוא תמיהא גדולה על התוס' איך לא ראו דבמוקדשים נמי איכא קרא למעט מום עובר ומאחר דאיכא קרא למעט מום עובר בין בבכור בין במוקדשין חל עלינו חובת ביאור למה אצטריך קרא דמום בם ללמד דאם עבר המום ירצה והולם לפי סברת התוספות דקבילא ליה דמום עובר על ידי רפואה חשיב מום קבוע, ושוחטין ופודין עליו לפי שאמור ניתן לאמר דאף באופן זה כל עוד שלא נפדה ולא נשחט אם נתרפא ועבר המום חוזר ונראה להקרבה אתי שפיר דקרא דמום בם לא אצטריך אלא למום עובר שאינו עובר כי אם על ידי רפואה דבכהאי גוונא כיון דשוחטין ופודין עליו אף דנתרפא המום קודם פדיון ושחיטה הוא דאינו חוזר ונראה להקרבה כיון דס"ם כבר פקע קצת מקדושתו ע"י המום והיה ראוי לשחוט ולפדות עליו ת"ל קרא דמום בם דדוקא במום בם לא ירצה הא עבר מומם ירצה אלא דקצת דוחק יש בדבך זה דבסוגיא דיומא הנזכר דאמרי' דרב מייתי ראיה דבעלי חיים אינם נדחין דיליף מבע"מ עובר בע"מ עובר לאו אע"ג דלא חזי השתא כי הדר מחזי שפיר דמי והתם נמי ל"ש ופריך והתם מנ"ל דכתיב מום בם הוא דלא ירצו וכו' דק' קצת דכיון דלעיקר ראיית רב שפיר מייתי ראיה לפירושו ממום עובר מאיליו וכמו שהוא פשט דברי הש"ס דקאמר דיליף ממום עובר דמשמע מום עובר מאיליו דמום שעובר ע"י רפואה אינו נכלל בכלל מום עובר דמום קבוע מקרי כמש"ל וא"כ למום עובר מאיליו אין אנו צריכין לקרא דמום בם דהאי קרא לא אצטריך אלא למום שעובר ע"י רפואה כדבר האמור ויש לדחות ולומר דעיקר ילפותא דרב הוא ממום עובר דע"י רפואה שהוא מחוסר מעשה דדמי לענין ב' שעירים דמת אחד מהם דצריך להביא ב' אחרים ולהגריל עליהם דהוי כמחוסר מעשה וכמ"ש התוס' שם בד"ה התם וכו' יעו"ש וממום עובר מאיליו אינו כ"כ ראיה די"ל דמחוסר זמן ממילא קאתי אין בעלי חיים נדחים ומאי דנקט הש"ס האי לישנא דמום עובר הוא משום דהא נמי מום הוא ע"י רפואה ולאו דוקא הוא:

מתני' אין לו ביצים או אין לו אלא ביצה אחת ר' ישמעאל אומר אם יש לו ב' כיסין וכו':

[נד] **גמרא** השתא אין לו אלא ביצה אחת אמרת הוי מומא אין לו כלל מבעיא וכו' · וי"ל דאמאי לא משני דזו אף זו קתני דע"כ הכי נ"ל במתני' דפ"ז דלקמן [דמ"ד:] גבי מומי אדם דקתני נמי הכי אין לו בצים או אין לו אלא בצה אחת והתם ע"כ ל"ש לשנויי כדמשני הכא דחסורי מחסרא וה"ק אין לו ב' בצים בב' כיסין אלא בכיס אחד א"כ ב' כיסין ובצה אחת דזה לא שייך אלא בבהמה שיש לה ב' כיסין וכמ"ש רש"י במשנתין וז"ל ב' כיסין דכל בהמה יש לה לכל בצה כיס אחד לפי שהכיס חלוק באמצעיתו ומבחוץ ניכר שהרי באמצע הוא משוקע ונראית בו שורה עמוקה עכ"ל דזה אינו אלא גבי בהמה אבל אדם אין לו אלא כיס אחד כמו שנראה בחוש הראות וכמ"ש התוס' ברפ"ז לקמן (דמ"ב·) ד"ה הא (אינם) [איכא] וכו' שכתבו באמצע דבור ואין לחלק בין אדם לבהמה משום דבהמה יש לה ב' כיסין וחשיב מום טפי דהא אפי' אין לו בצים כלל מנא ליה למעוטי ממרוח אשך עכ"ל וא"כ גבי מתני' דמומי אדם עכצ"ל דזו אף זו קתני וא"כ מנין לנו לומר גבי בהמה דחסורי מחסרא ולא לומר דזו אף זו קתני כמתניתין דאדם וי"ל דאף דאדם הכיס שלו אינו נראה כב' כיסין כמו שנראה בבהמה מ"מ שייך לומר באדם נמי דיש לו ב' כיסין דאע"פ שנראין כיס אחד יש דופן מפסיק באמצע וניכר הוא למסתכל בכיס וכ"כ מהריק"ו בביאורו על הר"מ ז"ל בפ"ז דהלכות ביאת מקדש על מ"ש הר"מ שם דין ה' וז"ל מי שאין לו אלא בצה אחת אע"פ שיש לו ב' כיסין ומי ששני בציו בכיס א' כתב שם וז"ל וצריך לדעת כי גם האדם יש לו ב' כיסין אע"פ שנראין כיס א' יש דופן מפסיק באמצע וניכר הוא למסתכל בכיס והרי חמשים מומים אלו באדם ובבהמה הם כאשר הזכיר בתחלת הפרק ועכצ"ל כאשר כתבתי עכ"ל והנה כי כן נמצא דמתני' דאדם מתפרש שפיר כמתני' דבהמה דמי שאין לו בצים היינו שני בציו בכיס אחד גמור שאין בו דופן מפסיק באמצע ומי שאין לו אלא בצה אחת אע"פ שהכיס שלו יש לו דופן מפסיק באמצע וצריך לידע אי שייך פלוגתא דר"י ור"ע דאיפליגו על סברת ת"ק בבהמה דלר"י כל שיש לו ב' כיסין בידוע שיש לו ב' בצים אי ס"ל הכי גבי אדם דאם יש לו דופן מפסיק באמצע דחשיב כב' כיסין או אמרי' דלר"י לא הוי מום דבידוע שיש לו ב' בצים וכ"כ לר"ע דס"ל דצריך למעך אי אמרי' הכי גבי אדם ואין ראיה ממה שלא אפליגו כן במתני' גבי אדם דאף שנחלקו שם ר"י ור"ע לענין דאין זה מרוח אשך דקרא מ"מ בזה לא איפליגו די"ל דכיון דאיפליגו גבי בהמה ה"ה גבי אדם אלא דנראה דא"כ הוא דלר"י ה"ה באדם דאמרי' בידוע הוא שיש לו ב' בצים א"כ יקשה דאמרי' התם גבי מתניתין דאדם קשיא ליה לר"י הא חסר אשך מבעי ליה תני שנמחו אשכיו ואם איתא לסברת ר"י ל"ש לומר שהוא מום כי אם בב' כיסין כעין כיס אחד דאין לו דופן מפסיק באמצע ובאופן זה לא שייך לומר דלימא קרא חסר אשך כיון דבאופן זה דיש לו ב' בצים אין כאן חסרון אשך דהחסרון הוא בגוף הכיס דאינו כסדר כיס האדם ומש"ה קראו הכתוב מרוח אשך כי ע"כ נ"ל דגבי אדם מודה ר"י לת"ק דלא אמרינן בידוע שיש לו ב' בצים וא"כ שפיר מקשה ר"י לת"ק דלא אמרי בידוע שיש לו ב' בצים דחסר אשך מבעי ליה דבשלמא כשיש לו ב' בצים בכיס אחד קרי ליה מרוח אשך אבל בצה אחת כעין ב' כיסין דאיכא חסרון בצה אחת חסר אשך מבעי ליה ועכצ"ל דלא משתמי קרא דמרוח אשך בהכי ונראה דגם לר"ע לא שייך לומר גבי אדם דממעך ואם יש בצה סופה לצאת והיינו דהר"מ ז"ל בדין זה בפ"ו דהלכות ביאת מקדש לא ביאר סברת ר"ע דפסק כוותיה בפ"ג מהל' בכורות לענין בכור בהמה דממעך ואם יש בצה סופה לצאת דכיון דהכא בה' ביאת מקדש חמשים מומין אלו שמנה כאן הם באדם ובבהמה כמו שהזכיר ברים הפרק ובאדם לא שייך לזה לא הביא סברת ר"ע כאן כי אם בהלכות בכורות בענין בכור בהמה:

ועפי"ז נ"ל מ"ש התוס' ברים פרק ז' (דמג·) בד"ה הא איכא יבלת וכו' וז"ל וא"ת אין לו בצים או אין לו אלא בצה אחת דתנן לעיל גבי בהמה הכי אין זה אלא מרוח אשך דקאמר ת"ק וכו' תינח לת"ק אבל לר"י ולר"ע מנ"ל וכו' דאין לחלק בין אדם לבהמה משום דהבהמה יש לו שתי כיסין וחשיב מום טפי דהא אפי' אין לו בצים כלל מנא ליה למעוטי מתרוח אשך עכ"ל ולפי האמור דמתני' דמומי אדם מתפרש נמי דאין לו בצים דקתני לאו כפשטא אלא דיש לו בצים בכיס אחד דהיינו דאין שום דופן מפסיק באמצע אין דברי התוס' מובנים דהא לפי"ז שפיר י"ל דיש לחלק בין אדם לבהמה משום דבהמה יש לה ב' כיסין וחשיב מום טפי ובאין לו בצים דהיינו דיש לו בצים אלא שהם בכיס אחד גמור בלא שום הפסק בינתים גם באופן זה לא חשיב כ"כ מום בבהמה כיון דבהמה הוא דבר הניכר לכל דיש לה ב' כיסין גמורים ובהיות הב' בצים תוך כיס אחד ממש הוא שינוי גדול והוי מום טפי אבל באדם שאין לו ב' כיסין ממש כי אם שיש לו מעט הפסק אם לא היה בו זה הדופן המפסיק אינו שינוי כ"כ ומש"ה אילטריך קרא למעוטי מה שא"כ בבהמה ל"צ קרא ועכצ"ל דס"ל להתוס' דאין לו בצים דקתני גבי אדם הוא כפשוטו דאין לו כלל דסבירא ליה דבאדם שאין לו ב' כיסין נפרדים אף דיש הפסק דופן באמצע אם לא יש לו דופן באמצע לא חשיב מום כיון דאינו שינוי כ"כ וזה לא כסברת הר"מ לפי מ"ש מהר"י קורקוס אלא דלפי סברת התוספות קשה דע"כ מתני' דגבי אדם זו אף זו קתני וא"כ גבי בהמה מנ"ל לומר דחסורי מחסרא וה"ק וכו' לסוגיא דין מתודע דאם יש לו ב' בצים בכיס א' הוי מום בהיות דאף דמתניתין דגבי בהמה מתפרש כמתני' דגבי אדם דזו אף זו קתני:

[נה] **והנה** לענין הלכה כתב רבינו דהלכתא כת"ק דלא כר"ע ולא בעי אפילו מיעוך דאף ע"ג דקי"ל דהלכה כר"ע מחבירו הכא שהם ת"ק הם רבנן כי רבים הם והלכה כר"ע מחבירו ולא מחביריו דזה פשוט דכל שלא בא מפורש בגמרא דת"ק יחידאה הוא אמרינן דרבים הם וכ"ת מדברי הר"ן בנדרים (דף כד ע"ב) שכתב דכיון שמפרש הש"ס דת"ק רשב"ג הוא הוי ליה יחידאה והלכה כר"ע מחבירו יעו"ש דמוכח דכל שלא בא מפורש דת"ק יחידאה רבים הם ואין הלכה כר"ע וכן דעת הרא"ש כסברת רבינו אבל הר"מ בפ"ג מהלכות בכורות דין ה' כתב וז"ל בכור שהיתה לו ביצה אחת וב' כיסין ובדקו המומים והושיבוהו על הרגוזו ומעכו ולא יצאת ביצה שניה והתירו המומחה ונשחט ונמצאת השני דבוק בכסלים ה"ז מותר הואיל ומעכו אבל אם לא נמעך אע"פ שנשחט ע"פ מומחה יקבר עכ"ל וכתב מהר"י קורקוס בביאורו להלכות בכורות כ"י וז"ל וכתב הרא"ש בשם הרמב"ן מסתברא לן דהלכתא כת"ק וכו' אבל רבינו אין דעתו כן אלא דדוקא במיעוך (אף) דסובר דת"ק אע"פ שאמר ביצה אחת וב' כיסין דהוי מום מודה הוא שאין מתירין אותו אלא במיעוך שכיון שאפשר שתצא ע"י מיעוך ואם יצאת ודאי שאינו מום למה ישחוט בלא מיעוך ושמא אין בו מום אלא ודאי דאחר מיעוך מיירי ת"ק ומה שלא פירש ת"ק פירש ר"ע ולפרושי תקנתא אתא דת"ק לא חשש למנות אלא עיקר המום ואפי' נאמר דלת"ק א"צ לכתחלה להושיבו על הרגוזו ובהא פליג ר"ע מ"מ אם לא הושיבו ושחטו ונמצאת הבילה יודה דלא הוי מום ויקבר ולא נמעך לת"ק כנמעך לר"י בן נורי דכיון דריב"נ סובר דאפי' נמעך ונשחט בהיתר אם נמצאת בכסלים יקבר דוחק הוא שנאמר דלת"ק אפי' לא נמעך מותר עכ"ל ולאוים הדברים למי שאמרם דבהכי ניחא דלא כתב הר"מ דצריך למעך לכתחלה כסברת ר"ע כי כל דברי הר"מ הם דבדיעבד אם שחטו במיעוך ובלא מיעוך דבאופן זה דשחטו בלא מיעוך אפי' תנא קמא מודה דאם נמצאת הבילה לא הוי מום ויקבר ואין הכי נמי דלכתחלה א"צ למעך כסברת ת"ק· דלכתחלה סמכינן לומר דמסתמא כיון שאין הבילה בתוך הכיס מלתא דלא שכיח הוא שתמצא הבילה בכסלים ובמלתא דלא שכיח לא חיישינן אלא דאם עבר ומעך ואחר שחיטה נמצאת הבילה בכסלים מותר כסברת ר"ע דהלכתא כוותיה לגבי ר"י בן נורי דהא קי"ל דהלכה כר"ע מחבירו ובפרט דגם ת"ק ס"ל כוותיה ולאיתי להרב תוס' יו"ט במתניתין שכתב וז"ל כתב הרע"ב וכן הלכה וכ"כ הר"מ ונ"ל טעמו דס"ל דר"י ור"ע במילתיה דת"ק פליגי והלכה כר"ע מחבירו עכ"ל ולא הבנתי דבריו דאם כוונתו לומר דר"י ורבי עקיבא אליבא דת"ק פליגי דחד מפרש ת"ק באופן זה וחד מפרש באופן אחר ומש"ה שייך לומר הלכה כר"ע מחבירו שהוא ר"י הא ליתא דהא ת"ק עכצ"ל פליג אתרוייהו דלת"ק אין לו אלא בילה אחת הוי מום ולא בעי מיעוך ואילו לר"י מסתמא אמרינן דבידוע שיש לו ב' בילים ולא הוי מום כלל ולר"ע נהי דהוי מום מ"מ בעינן מיעוך וא"כ נמצא דת"ק דהוו רבים פליגי בין אר"י בין ארבי עקיבא וקי"ל הלכה כרבי עקיבא מחבירו ולא מחביריו:

[נו] **גמרא** ושרגליו קלוטות אמר רב פפא לא תימא דעגילן ולא סדיקן וכו' · **וראיתי** להרב כ"י שהביא משם תוס' חיצוניות שכתבו ע"ז וז"ל אומר ר"י מכאן יש ליישב דלא תקשי לר"ש דפ"ק דאסר קלוט להדיוט אמאי אסר דהא מדאסרינן לגבוה מכלל דלהדיוט שרי דאיכא למימר דאסר לגבוה אפי' אותן שפרסותיו סדוקות כיון שעגילן שאותן יהיו מותר להדיוט אע"ג דעגילן כיון שפרסותיו סדוקות ועוד אומר הר"ר אלחנן דאיכא למימר כגון שפרסה אחת קלוטה ושאר פרסותיו סדוקות שאותו יהא מותר להדיוט ולגבוה אסור שחשיב כבעל מום עכ"ל ודבריהם תמוהים דמדהוקשה להם מהא דאמר הכתוב דקלוט הוי מום ואסור לגבוה לסברת ר"ש ש"מ דס"ל דלר"ש דאסר להדיוט קלוט היינו קלוט ממש דכל דפרסותיו קלוטות כשל בהמה טמאה אסור להדיוט אף דכל גופו וראשו וזנבו דומה לאמו וזה ודאי ליתא דהא אמרינן בפרקא קמא (דף ז ע"א) דאפי' לר"ש כל דראשו ורובו דומה לאמו שהיא בהמה טהורה מותר באכילה מכ"ש אם כל גופו דומה לבהמה טהורה דפשיטא דאפי' אם כל פרסותיו קלוטות כבהמה טמאה כיון דפרסותיו אינן אלא מעוטא למעוטא דכל הגוף ושאר הגוף דומה לבהמה טהורה פשיטא דאפי' לר"ש מותר דאף דבגמרא מצינו בכמה מקומות דמכני סברת ר"ש בשם קלוט לבד וכדאמרי' בפרק בהמה המקשה (דף סח ע"ב) דקאמר בקלוט בן פרה אליבא דר"ש וכן שם (דף

סט

א) במשנה איתא עכוז וכ"א בעירובין ר"פ כיצד מעברין · ב) במשנה שבגמרא איתא נשבר עצם ידו ועצם רגלו אע"פ שאינן ניכר מומין אלו כו' · ג) במשנה שבגמרא איתא ושאין בה שלש חוליות הרי זה מום

מתני'* א) עינו אחת גדולה ואחת קטנה במראה אבל לא במדה: גמ' [נז] תנא גדולה גדולה כשל עגל קטנה כשל אווז ודוקא אחת גדולה ואחת קטנה אבל ב' גדולות ב' קטנות לא הוי מומא דמחמת בריותא יתירה או כחישותא יתירה הוא אבל אחת גדולה ואחת קטנה אי מחמת בריותא הוא תרווייהו בעו מיברא ואי מחמת כחישותא תרווייהו בעו מיכחש והכין אסיקנא בפ"ק דמכילתין* וגרסינן נמי התם* ר"א לא עאל לבי מדרשא אשכחיה לר' אסי א"ל מאי אמור בי מדרשא א"ל הכי אמר ר"י הא דתנן רחל שילדה מין עז ועז שילדה מין רחל פטורה מן הבכורה ואם יש בו מקצת סימנים חייב מום קבוע הוא לישחט עליו דכיון דאשתני הו"ל מומא דיליה ואע"ג דאשתני לדבר שבמינו קדוש לבכורים וכן הלכתא · גרסינן בפרק מומין אלו *אמר רב חסדא עז שאין לה קרניים ורחל שיש לה קרניים כשירות ע"ג המזבח ותניא נמי כוותיה ואמר רב חסדא אמר אמימר נטלו קרניים וזכרותן עמהם פסולה ואינה נפדית עליהן נטלו טלפים וזכרותן עמהם פסולה ונפדית עליהן מיתיבי נטלו קרניים וטלפים וזכרותן עמהם פסולה ונפדית עליהן לא קשיא הא דאיתעקור אתעקורי הא דמיגום איגומי איתעקור לגמרי פסולה ונפדית עליהן הלכך בבכור משחט שוחטין עליהן:

מתני' *רבי יהודה אומר ב' ביציו אחת גדולה כשתים שבחברתה ולא הודו לו חכמים: גמ'* ורבנן עד כמה תניא אחרים אומרים אפילו אינה לשניה אלא כפול כשירה: מתני' *זנב העגל שאינה מגעת לערקוב אמרו חכמים כל מרבית עגלים כן כ"ז שהם מגדילין הם נמתחות ובאיזה ערקוב אמרו ר"ח בן אנטיגנוס אומר בערקוב שבאמצע הירך: גמ' *תנא קפץ העליון ולא התחתון וכנגדו בגמל ניכר: מתני'* על אלו מומין שוחטין את הבכור: גמ' *הא תו ל"ל הא תני ליה רישא על אלו מומין שוחטין איידי דתנא ועוד הוסיף ג' ואמרו לו לא שמענו אלא את אלו וקתני ואתי דיהידאי וקא סתים ליה בכלהו על אלו מומין שוחטין את הבכור:

מתני'

סח ע"ב) דקאמר לאתויי קלוט בן פרה ואליבא דר"ש יעו"ש עכ"ל דלאו דוקא האי ליסנא דקלוט דאע"ג דבלשון מקרא קרי ליה קרא קלוט לענין קדשים כל שפרסותיו בלבד קלועות אף דשאר הגוף דומה לבהמה טהורה מ"מ בלשון חז"ל לענין סברת ר"ש עכ"ל דלאו דוקא אלא הכוונה הוא דסתם קלוט ומסתמא גופו נמי דומה לבהמה טמאה וכל שאין כאמו וזהו דומה לבהמה טהורה אסר ר"ש :

מתני' עינו אחת גדולה ואחת קטנה במראה אבל לא במדה :

[נז] גמרא תנא גדולה וכו' · ודווקא אחת גדולה ואחת קטנה אבל ב' גדולות ב' קטנות לא הוי מומא והכין אסיקנא בפ"ק דמכילתין וכו' · הכי אמרי' התם בפ"ק (דף ג ע"ב) עלה דפריך הש"ס לר"י דמום קבוע מאי קמשמע לן הא נמי תנינא וכו' :

הנה ראיתי לרש"י בפרקין דלעיל (דף לו ע"ב) דגבי מאי דאמרי' התם ההוא שרוע דאתא קמיה דר"א כתב וז"ל שרוע עינו אחת גדולה ואחת קטנה עכ"ל יש להקשות דאמאי פירש"י כן הא עיקר שרוע דקרא אמרינן בת"כ פרשת אמור דשרוע הוא שנשמטה יריכו וכן אמרי' בפרקין (דף מ ע"א) תנא השרוע והקלוט שרוע שנשתרבב לו יריכו וכ"כ ר"מ בפ"ז דהלכות ביאת מקדש דין ט' מי שנשמטה יריכו הוא שרוע האמור בתורה ע"כ ואם כן אמאי לא פירש"י כן ופי' עינו אחת גדולה וכו' דנהי דבמתניתין דפ"ק קס"ד הש"ס לומר דה"ט דעינו אחת גדולה משום דהוי כמו שרוע ולא הוי טעמא משום שינוי לשנויי מאי דפריך לר"י מתניתין מ"מ הא מסיק התם דמשום שינוי הוא ולא משום שרוע ונראה דהכי הוי המסקנא אחר האמת דמשום שינוי הוא שהרי כתב רש"י שם בד"ה תרווייהו בעי וז"ל וזה ודאי משנה הוא ומי קשיא אמאי איצטריך לר"י למימר הא אוקימנא דשינוי הוי מומא תריץ כיון דאיכא למימר נמי דלאו משום שינוי הוא אלא משום שרוע איצטריך לר"י למימר עכ"ל הרי מתבאר מתוך דבריו דאחר המסקנא האמת הוא דמתני' דעינו אחת גדולה משום שינוי הוא ולא משום שרוע ולמה פי' הכא דעינו אחת גדולה שרוע הוא ורש"י בפי' החומש בפ' אמור פי' אבר א' גדול מחבירו עכ"ל נראה מדבריו דבכל האברים שייך זה דכל דאחד גדול מחבירו שרוע הוי וא"כ ה"ה עינו א' גדולה ואף לפי פי' החומש ק"ק למה בפרקין דלעיל פירש עינו אחת גדולה דהוא אבר מיוחד ולא פירש כפירוש החומש שהוא דבר כולל בכל האברים אבל עכ"פ מדברי רש"י במתניתין אינו נראה כן דאם איתא דהאמת כן הוא דבכל האברים שייך דבר זה למה הולך רש"י לדחוק עצמו דלא תקשי לר"י ממתני' כיון דהאמת כן הוא דבכלל שרוע דקרא הוא זה וא"כ לאו משום שינוי הוא אלא דהש"ס דחי התם דאין ראיה מהסיא דשתיהן גדולות לומר דהטעם משום שרוע הוא אבל אין ה"נ דהאמת כן הוא דמשום שרוע הוא ולמה הולך רש"י לומר דקמ"ל ר"י דלאו משום שרוע הוא כי אם משום שינוי בהיות דהאמת כן הוא דעינו אחת גדולה שרוע הוא ואין ראיה ממתני' לומר דשינוי מומא הוי ומעיקרא קושיא ליתא לר"י :

והנה לסברת ר"י דבמשנתין דהביאה רבינו להלכה דרחל שילדה מין עז וכו' דאם יש בו מקצת סימנים דומה לאמו אף דחייב בבכורה מ"מ מום קבוע הוא לשחוט עליו יש לחקור אם הא דחשיב מום קבוע הוא דווקא ביש בו מקצת סימנים דומה לאם דבכה"ג דמקצתו דומה לרחל אמו ומקצתו דומה לעז משתכר דהוי מום כיון דבגופו מצד עצמו יש בו שינוי דכל הרואה אותו מכיר בו דיש בו שנוי אף דהרואה אין לו ידיעה דבן רחל הוא ושינוי המום הניכר הוא אבל בעז בן רחל דאין לו מקצת סימנים דומה לאמו אלא כולו עז גמור הוא אי אמרי' דאף באופן זה חשיב מום כיון דאשתני מאמו דאף דבכה"ג אינו ניכר המום מצד עצמו דהא הרואה אותו ואין לו ידיעה שהוא בן רחל אינו רואה בו שום שינוי כי עז גמור הוא [או] לא חשיב מום בכה"ג וכ"מ לקדשים דקי"ל דנדמה פסול להקרבה דאי אמרינן דאף דבכה"ג דאין לו מקצת סימנים דומה לאמו חשיב מום קבוע אם הקדישו או הקריבו לוקה כדין בעל מום ממש ואי אמרינן דבכה"ג לא חשיב מום אינו לוקה ומדברי הר"מ בפ"ג דהלכות איסורי מזבח נראה כצד זה דאפי' בכה"ג דאין לו מקצת סימנים דומה לאמו חשיב מום שכתב שם בדין ה' וז"ל הנדמה אע"פ שאינו כלאים הרי הוא פסול למזבח כיצד רחל שילדה כמין עז וכו' אע"פ שיש בו מקצת סימנים הואיל והוא דומה למין אחר פסול כבעל מום קבוע שאין לך מום קבוע גדול מן השינוי דנראה מתוך דבריו דמי שאין לו מקצת סימנים נמי הוא מטעם מום וא"כ הוא יקשה דבכמה דוכתין אמרינן דתניא שור או כשב פרט לכלאים או עז פרט לנדמה כדאמרי' בפרק מרובה (דף עז ע"ב) ומייתי לה בפ' יוצא דופן (דף מא·) ובחולין (דף עח:) ובמכילתין (דף יז·) ואם איתא אמאי איצטריך קרא למעט נדמה בקדשים תיפוק ליה דבעל מום הוא כיון דיש בו שינוי ומדאיצטריך קרא למעט נדמה ש"מ דבנדמה גמור שאין לו מקצת סימנים דומה לאמו לא חשיב מום ומש"ה איצטריך קרא למעוטי וכבר ראיתי למהריק"ו בשאלותו על הר"מ כ"י שכתב ע"ד הר"מ דהלכות איסורי מזבח הנזכר וז"ל ואף דתרי גווני נדמה איכא נדמה שאינו דומה לאמו כלל ודומה לגמרי למין אחר זה נקרא כלאים והוי בכלל כלאים שהרי כבש ועז מעורב בו אמו רחל ותורתו עז ומום אין בו כיון שאין בו צורת רחל כלל ונדמה שיש בו קצת סימנים שדומה לכבש וקצת לעז אין לך מום וכיעור מזה דלא גרע מזנב הטלה שהוא ב' חוליות שכשר בגדי ופסול בטלה או פיו דומה לשל חזיר ורגליו כשל חמור עכ"ל הצריך לענייננו מבואר מדבריו דאף הר"מ לא אמר דחשיב מום כי אם ביש בו מקצת סימנים דומה לאמו אבל באינו דומה כלל לא חשיב מום כי אם פסול משום כלאים :

איברא דראיתי להתוס' במסכת תמורה (דף כד ע"ב) ד"ה קסבר שכתבו שם וז"ל ועוד קשה לפי מאי דפירש ר"י בפרק מרובה גבי הא דאמרי' או עז להוציא את הנדמה וקשה לר"י שם נ"ל קרא למעוטי נדמה תיפוק ליה דבעל מום הוא דמדאשתני מומא הוא כדאיתא ריש בכורות ותירץ ר"י דאיצטריך קרא למעוטי נדמה בוולדות קדשים דמהו דתימא ליקדשו אגב אמיה קמשמע לן או עז דלא עכ"ל ולפי האמור דהא דחשיב מום אינו אלא ביש לו מקצת סימנים דומה לאמו אבל באין לו כלל לא חשיב מום מהטעם האמור א"כ מאי קשה לר"י הא שפיר י"ל דאיצטריך קרא לנדמה גמור דאין לו מקצת סימנים דומה לאמו ומדהקשה ר"י כן שמע מינה דס"ל דאפי' בכהאי גוונא הוי מומא ואולם יש לדחות די"ל דר"י הכא אזיל לשיטתיה שכתבו התוס' משמו בפרק מרובה (דף עח ע"א) בד"ה עד שיהא וכו' דע"כ ל"ל קרא למעט נדמה בקדשים אלא למעט אפי' יש לו מקצת סימנים דומה לאמו כי היכי דלא נילף מבכור דבים לו מקצת סימנים חייב בבכורה יעו"ש ויש לומר דע"פ שיטה זאת הוא דהוקשה לר"י הכא דאכתי אמאי איצטריך קרא למעט נדמה בקדשים דאפי' יש לו מקצת סימנים תיפוק ליה דהוי מומא אבל לעולם דנדמה גמור שאין לו מקצת סימנים לא חשיב בע"מ והנה ראיתי בתוס' חיצוניות בפ"ק דמכילתין (בדף יב ע"א) שכתב הרב משמם וז"ל או עז פרט לנדמה וא"ת תיפוק ליה דהוי מומא כדאמרי' לעיל וי"ל דאיצטריך למעט לענין תמורה דאע"ג דחיילא על בעלת מום קבוע לא חיילא אנדמה וא"ת תיפוק ליה דנילף קדשים מבכור מג"ש דתחת תחת דבכור ול"ל קרא וי"ל דאיצטריך היכא דאיכא מקצת סימנים דומה לאמו דלא מחייב בבכורה עכ"ל מדבריהם אנו י"ל דסבירא ליה דאפי' בנדמה גמור דאין לו מקצת סימנים חשיב מומא דאל"כ מהראוי היה דיקשו קושיתם הראשונה שהקשו דל"ל קרא נילף קדשים מבכור ועל פי תירוצם דאיצטריך ליש בו מקצת סימנים יקשו קושיתם הראשונה דתיפוק ליה משום מום ומדלא חשו לזה ש"מ דקושיתם הראשונה דתיפוק ליה משום מום אפי' באין לו מקצת סימנים :

והנה מ"ש התוס' חיצוניות לקושיתם דנ"מ לתמורה דחיילא אבעלת מום קבוע יש להקשות דאמאי לא אמרו נמי דנ"מ לענין מעשר בהמה דקי"ל דחל קדושה אפי' אבעלת מום וי"ל דניחא להו לומר דנ"מ לתמורה דהכי הוי עדיף טפי דהא קרא דשור או כשב בכל הקרבנות מיירי ודוחק הוא לאוקמי קרא במעשר בהמה דוקא משא"כ אי מוקמינן ליה דנ"מ לתמורה דשייך בשאר קרבנות כי ע"פ זה נמי יש ליישב בדברי התוספות דתמורה דלא מצאו ליישב קושייתם כי אם דאיצטריך למעט נדמה דוולדות קדשים ואמאי לא ניחא להו דנ"מ לתמורה דחיילא אבעלת מום משום די"ל דטפי עדיף לאוקומי לקרא בוולדות קדשים כפשטיה דקרא דמיירי בקרבנות דתחלת הקדש ולא בתמורה דהוי סוף הקדש וכ"כ לא ניחא להו לומר דנ"מ למעשר בהמה כאמור דאם אנו אומרים דנ"מ למעשר בהמה לא הוי כפשטיה דקרא דמשכחת לה בשאר קרבנות מה שא"כ אם אנו אומרים דנפקא מינה לוולדות קדשים דשייך זה בכמה קרבנות :

והנה לפי דברי התוס' דתמורה ודברי התוס' חיצוניות דבכורות הנזכר יש להקשות במשנתין דמאי פריך הש"ס לר"י דמאי קמ"ל דמום קבוע הוא דהא תנן במתני' עינו אחת גדולה וכו' דהוי מומא דאלמא דכל שינוי הוי מומא הא שפיר י"ל דר"י הולך לאשמועינן דפ"י שינוי דנדמה גמור או בדים לו מקצת סימנים דומה לאמו דהוי מומא כי היכי דלא נימא דמדאיצטריך קרא דאו עז למעט נדמה גבי קדשים עכצ"ל דשינוי זה לא הוי מומא דאי מדמינן ליה לשינוי דעינו אחת גדולה א"כ ל"ל קרא דאו עז למעט הא מסברא פסלינן ליה דהא כל בע"מ פסול לקרבן ומדאיצטריך קרא שמע מינה דלא הוי מומא הא קמ"ל ר"י דלא אמרי' הכי אלא דמומא הוי ומאי דאיצטריך קרא דאו עז נ"מ לתמורה כסברת תוס' חיצוניות או אתא קרא למעט אפי' נדמה דוולדות קדשים (מנ"ל) ואילו לא אשמועינן כן ר"י מנ"ל לומר הכי :

והנה למ"ש דיש לצדד דהא דאמר ר"י דנדמה בעל מום קבוע הוא דהיינו דוקא ביש בו (מום) מקצת סימנים דומה לאמו אבל אינו דומה כלל לאמו לא חשיב בעל מום יש להביא קצת ראיה עוד מהסיא דאמרי' בפרק קמא דמכלתין (דף יז ע"א) גבי פלוגתא דרבי מאיר ורבנן גבי בכור ומוקמינן התם דפלוגתייהו דרבי מאיר ורבנן הוא ברחל בת רחל בת עז דדומה לאמו ואינו דומה לאמיה דאמיה או ברחל בת עז בת רחל דדומה לאמיה דאימיה ואינו דומה לאמיה דלרבי מאיר בהני תרי גווני מחייב בבכורה ולרבנן פטור ואמרי' עוד אמר (רב יהודה) [ר' יוחנן] מודה ר"מ בשעיר של ר"ח דבעינן בן שעירה מאי טעמא א"ק אחד המיוחד משבת ימי בראשית ופריך דהא מהתם נפקא מקרא דאו עז פרט לנדמה ומשני צריכא דאי מהתם הו"א ה"מ היכא דלא נחית לדרי אבל היכא דנחית אימא לא ואי מהכא הו"א ה"מ לגבי קרבן חובה אבל נדבה לא צריכא ע"כ דנראה דלרבי מאיר נמי איצטריך קרא דאו עז להיכא דלא נחית לדרי דהיינו ברחל בת עז בת רחל דאינו דומה לאמו ודומה לאם אמו דבהאי גוונא לענין בכור מחייב בבכורה אבל לקרבן פסול להקרבה ואם איתא דכל דאינו דומה לאמו כלל אפילו במקצת סימנים הוי בעל מום אמאי איצטריך קרא דאו עז למעוטי הא תיפוק ליה דהוי בעל מום אלא ודאי דעכצ"ל דכיון שאינו דומה לאמו כלל דבכהאי גוונא אין בו שינוי מצד עצמו לא חשיב בעל מום ולהכי איצטריך קרא דאו עז למעט לרבי מאיר :

איברא דאיכא למידק דלרבנן דאמרינן דבהני תרי גווני נמי נדמה פטור מן הבכורה עכצ"ל דהני תרי קראי דקרא דאו עז דאתא למעט היכא דלא נחית לדרי וכן קרא דשעיר דאחד המיוחד דאתא למעט היכא דנחית לדרי מיירי ביש בו מקצת סימנים דומה לאמו כשהוא רחל בת עז בת רחל דיש בו מקצת סימנים דומה לעז וברחל בת רחל בת עז יש בו מקצת סימנים דומה לאימיה דאימיה ועל"ז איצטריכו קראי למעט כיון דלגבי בכור ביש בו מקצת סימנים לא חשיב נדמה מהו דתימא דה"ה בקדשים קמ"ל דלענין קרבן חשיב נדמה ופסול וכמ"ש התוספות בפרק מרובה משם ר"י דקדשים לא איצטריך אלא למעט דיש בו מקצת סימנים דבאין בו מקצת סימנים הא ממעטינן ליה מג"ש דתחת תחת דבכור וא"כ קשה דבשלמא בקרא דשור או כשב או עז כיון דקרא כולל בכל הקרבנות שפיר י"ל דאיצטריך קרא לתמורה או למעשר בהמה דחיילי אפילו על בע"מ כמ"ש התוספות חיצוניות או דאתא קרא למעט נדמה בוולדות קדשים כסברת ר"י דכתבו התוספות אבל בקרא דאחד המיוחד דשעיר ר"ח דמיירי בקרבן מיוחד דר"ח למה צריך קרא למעט בדנחית לדרי דהיינו דדמי לאימיה דאימיה אם יש בו מקצת סימנים דומה לאימיה דאימיה כיון דבכה"ג בע"מ הוא ויש בו שינוי מצד עצמו שנראה בו סימני כבש וסימני עז וכל כי הא דמצד עצמו הרואה אותו רואה שינוי חשיב בע"מ ולמה איצטריך קרא דהכא לא שייך תירוץ התוספות חיצוניות דנ"מ לתמורה דהא קרא בשעיר ר"ח דווקא מיירי וכן תירוץ התוספת דתמורה ל"ש למימר דלשעיר שהוא ולד קדשים אתא קרא דאיך משכחת לה שעיר של ר"ח שיהא ולד קדשים הא כל קרבנות צבור זכרים הם כדתנן בתמורה (דף יד ע"א) ואין לומר דמשכחת לה ביחיד שהתנדב שעירת עזים מעוברת ואמר שיהא שלמים וולדה אם יהיה זכר יהיה שעיר של ר"ח דכיון דמסרו לצבור חשיב כשל צבור כמ"ש הר"מ בפ"ח מהלכות כלי המקדש דכל קרבנות הצבור שהתנדב אותם יחיד כשרים יעו"ש ור"י ס"ל בעלמא דעובר לאו ירך אמו הוא דמה"ט הפרים חטאת מעוברת וילדה לא ולדה מתכפר כדאמרינן בתמורה (דף כה ע"א) יעו"ש דהא ליתא דבכה"ג ל"ל קרא דהא דאיצטריך קרא לנדמה דוולד קדשים לר"י היינו כי היכי דלא נימא דנקדשו אגב אימיה וזהו דוקא היכא דמכח אימיה נתת ליה קדושה ולא מחמת נפשיה אבל בנדון זה דמחמת עצמו הוא דקדים כמקדיש בהמה באנפי נפשה אין סברא לומר דליקדשו אגב אימיה :

ואפשר ליישב ע"פ מאי דאמרי' בפ"ג דיומא (דף לד ע"ב) גבי פלוגתייהו דרבי ורבנן אי ילמד שחרית מערבית או ערבית משחרית דס"ע דרבי דכתיב לכבש האחד איזהו כבש שנאמר בו אחד הוי אומר זה תמיד של שחר ורבנן אחד מיוחד שבעדרו ורבי ממובחר נדריך נפקא ורבנן חד בחובה וחד בנדבה וצריכי ע"כ וי"ל דרבנן דהכא גבי נדמה ס"ל כרבי דילמד ערבית משחרית מקרא דלכבש האחד ודרשא דבעינן מיוחד שבעדרו דרים לה מקרא דשעיר אחד דלאם אדם דלענין שיהיה מיוחד שבעדרו אתא קרא ולא לענין שיהא מיוחד משבת ימי בראשית ואע"ג דלרבי התם ס"ל דנפק"ל מקרא דמבחר נדריך ורבנן דהכא ס"ל כרבי לענין דשחרית הוא עיקר אבל מאי דס"ל לרבי דלא בעינן תרי קראי חד לחובה וחד לנדבה לא סבירא להו כוותיה אלא ס"ל כרבנן דבעי קרא לחובה וכיוצא לזה מצינו בפ"ז דיומא (דף ע ע"ב) דרבי ס"ל דמדכתיב איל אחד ש"מ דהאיל אחד דווקא הוא ור"א בר"ש ס"ל דבני אילים הם ואמרינן דה"ע דר"א בר"ש משום דס"ל דמאי אחד מיוחד שבעדרו ופריך ור' ומבחר נפקא ליה ממבחר נדריך ור"א [בר"ש] חד בחובה וחד בנדבה וצריכי ומדהולך קרא אחרינא לדרשא זאת ש"מ דס"ל כרבי דילמד ערבית משחרית מקרא דלכבש אחד וא"כ תבעי ליה קרא אחרינא לחובה דלא ס"ל כרבי דלא בעינן תרי קראי לחובה ולנדבה וכמו כן נאמר לרבנן דהכא ס"ל כרבי בהסיא דאיל אחד הוא ולא שני ואם כן לא נשאר שום קרא לדרוש מיוחד שבעדרו לחובה ודרים לה מקרא דשעיר אחד ועי' בת"י מ"ש בסוגיא דיומא ודו"ק כן אמת דקשה לזה דא"כ מנ"ל לר"י דמודה ר"מ בשעיר ראש חדש מקרא דשעיר אחד דאמאי לא נאמר דלר"מ נמי ס"ל דקרא דשעיר אחד הוא לדרוש מיוחד שבעדרו כרבנן ואולי די"ל דאפשר דר"י קים ליה דר"מ ס"ל בעלמא כרבי דלא צריכי תרי קראי וממבחר נדריך נפקא ליה בין חובה בין נדבה דבהכי ניחא מאי דקשה לכאורה במשנתין דלמה הולך הש"ס הכא גבי נדמה למעבד צריכותא דאי מהתם היכא דלא נחת לדרי ואי מקרא דשעיר אחד דווקא בדבר חובה אבל נדבה לא הכי מהב' סוגיות דיומא הנזכר מתבאר דצריכי תרי קראי לחובה ולנדבה דיש לך לומר דחובה חמור מנדבה ויש לך לנדבה חמור מחובה כמ"ש רש"י שם ואם כן בהאי דחובה ונדבה אית ליה דין למעבד צריכותא דצריכי תרי קראי חד לחובה וחד לנדבה ומדלא משני שמע מינה דקי"ל דרבי מאיר סבירא ליה כשיטת רבי דממקרא דמבחר נדריך ר"ל נדבה וחובה וא"כ ה"ה הכא וכיון דסבירא ליה כרבי קרא דשעיר אחד לא איצטריך למיוחד שבעדרו ועל כרחך איצטריך למיוחד משבת ימי בראשית זה אפשר לדחוק בזה :

ואולם ראיתי להר"מ בפ"ג מהלכות איסורי מזבח הלכה ז' דאחר שכתב דין כלאים ונדמה כתב וז"ל וי"ל שאע"פ שאין כל הפסולין אלו ראויין למזבח לקרבן אם עבר והקריבן אינו לוקה מה"ת עכ"ל דנראה דס"ל דאף נדמה בין דאינו דומה כלל לאמו ובין יש בו מקצת סימנים דומה לאמו אם הקריבו אינו לוקה ויש להקשות דהא במשנתין דפריך הש"ס לר"י דאמר דהוי מום קבוע דמלתא דפשיטא הוא דהכי זה דומה לעינו אחת גדולה נראה דמשווה הש"ס דין מום זה למום דעינו אחת גדולה וכיון דבעינו אחת גדולה וכו' פשיטא דאם הקריבו לוקה ה"ה במום דנדמה ומנין לו להר"ם דאינו לוקה ונראה דסברת הר"מ הוא מטעם דהוקשה לו להר"ם מה שכתבו התוס' חיצוניות והתוס' בתמורה בשם ר"י דלסברת ר"י דמום קבוע הוא ולמה איצטריך קרא דאו עז למעט נדמה הא אפילו אם נאמר דאיצטריך קרא ליש בו מקצת סימנים דאמו מ"מ בע"מ הוא ובלאו הכי פסול להקרבה כשאר בע"מ ולא ניחא ליה כתירוץ התוס' חיצוניות או כתירוץ התוס' ובפרט דהכתי קשה דאמאי איצטריך קרא דשעיר אחד למעט כיון דאם יש בו מקצת סימנים דאמו או דאימיה דאימיה בע"מ הוא ולמה צריך קרא דבהאי קרא לא שייך הני תירוצים כדבר האמור לכן ס"ל להר"מ דהני תרי קראי דאתו למעט כל גווני נדמה לאו דאיצטריכו לפוסלן אלא ללמד דאינם בכלל לאו דכל מום לא תקריבו דאין בהם אלא איסור עשה דהכתוב נתקו לעשה וכדאה"נ אילא בפרק אותו ואת בנו [דף פ:] הנח למוסר זמן שהכתוב נתקו לעשה מ"ע דאמר קרא ומיום השמיני והלאה ירצה מיום השמיני אין מעיקרא לא לאו הבא מכלל עשה עשה כמ"ש מכן הר"מ שם בדין זה בסוגיא הנזכר וכתב הרב לח"מ דהר"מ מפרש כפירוש התוס' שפירשו דהא דאמר ר"ז הנח למוסר זמן דהכתוב נתקו לעשה אין פירושו כפי' רש"י דהוי

א) במשנה בגמרא איתא ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר את שיבלת בעינו ושנפגם עצם ידו ורגלו ושנפרק עצמה של פיו עינו כו' קטנה אזנו אחת גדולה ואחת קטנה :

מתני'* [נח] טומטום ואנדרוגינוס לא במקדש ולא במדינה רש"א אין מום גדול מזה וחכמים אומרים אינו בכור אלא נגזז ונעבד :

גמ'* אמר רב חסדא מחלוקת באנדרוגינוס אבל בטומטום ד"ה ספיקא הוי וקדיש מספיקא וקי"ל בעלמא דאנדרוגינוס בריה הוי דגרסינן בפרק הערל* אמר רב ליתא למתני' דקתני ר"י ור"ש אומרים אנדרוגינוס כהן שנשא בת ישראל מאכילה בתרומה אלמא זכר הוא מקמי ברייתא דתניא ר' יוסי אומר אנדרוגינוס בריה בפ"ע הוא ולא הכריעו בו חכמים אם זכר אם נקבה הוא דמדשבקיה ר' יוסי לדר"ש ש"מ הדר ביה ואמרי בי רב הלכה כר"י באנדרוגינוס ובהרכבה ושמואל אמר בקושי ובקדוש ומסתברא לן מדלא קאמרו כר"י ור"ש ש"מ דבי רב כרב ס"ל דאמר הלכה כר"י דברייתא דשבקיה לר"ש בר זוגיה ואף ע"ג דהבא לא אתי אלא למיפסק בהנך דר"י ור"ש דהרכבה וקושי וקדוש כלהו דר"י ור"ש נינהו אבל דר"י לחודיה טובא איכא מיהו ודאי בי רב מילי דר"י ור"ש

דהוי לאו הניתק לעשה אלא דהכתוב נתקו מלאו דלא ירצה ולא הוי בכלל כל הפסולין דהוו בלאו דלא ירצה אלא נתקו לעשה ולית ביה אלא עשה דמיום השמיני והלאה והאריכו שם התוס' יעו"ש ואם כן ה"ה לענין נדמה דאף דהוי בכלל לאו דבעל מום לא תקריבו בא הכתוב ונתקו לעשה דכתיב או עז ולא נדמה וכן שעיר אחד ולא נדמה בדגמת לדרי ולאו הבא מכלל עשה ללמד דאין בו אלא איסור עשה ולכן אין כאן קושיא למה איצטריך קרא תיפוק ליה משום בע"מ דאדרבה איצטריך קרא להקל עליו להוציאו מכלל לאו ונתקו לעשה דאין כאן אלא איסור עשה ואין לוקין עליו דבזה ניחא דכתב הר"ם בדין זה בלשון יראה לי כאילו הוא סברתו והכי מפורש בסוגיא דאותו ואת בנו דקאמר ר' זירא הנח למחוסר זמן דנתקו הכתוב לעשה כמ"ש שם הכ"מ ודחק ליישב דברי הר"מ וגם הלח"מ דחק עצמו ליישב דבריו אבל לפי הנ"ל הולכך לומר כלשון יראה לי לענין נדמה דאף על גב דמפשט שמעתין יראה דהוי כשאר מומין דלוקין עליו וגם פשט דברי התוספות מיטניות ודברי התוס' דתמורה בשם ר"י דבקשו תירוצים אחרים שמע מינה דסבירא ליה דלוקה עליו כשאר מומין מדלא ניחא להו לומר דאיצטריך קרא לנתקו לעשה והר"ם הוא דחדש דבר זה מסברתו דלענין נדמה נמי אמרינן דהכתוב נתקו לעשה ועיקר קרא לזה הוא דאתא ועיין מ"ש בענין זה בספר תוספות דרבנן באות נו"ן נדמה דף ע"ד עד סוף הענין ולפי מ"ש הכא הרואה יראה דיש בכלל דברי שם איזה פרטים שאינם מהוורים ישו"ש ודו"ק :

[נח] **מתני'** הטומטום ואנדרוגינוס לא במקדש ולא במדינה ר"ש אומר אין מום כו' :

הנה ברישא דמתניתין קתני ואלו שאין שוחטין עליהן וכו' ושנעבדה בו עבירה ושהמית אדם וכו' ויש להקשות דאמאי לא קתני מתניתין כל הני דרגיל התנא למתני נעבד ומוקצה כדתנן בריש פרק התערובת (דף עא ע"ב) נתערבו בשור שנעבדה בו עבירה או שהמית את האדם וכו' ברובע ונרבע במוקצה ונעבד וכו' וכן בכמה דוכתין דאין לומר דכיון דקתני ושנעבדה בו עבירה הרי בזה נכלל כולם וכמו שמוכח מדברי רש"י שם בפרק התערובת שכתב וז"ל נתערבו זבחים כשרים בשור שנעבדה בו עבירה אחד באחד ומפרש ואזיל מאי היא כגון שהמית את האדם וכו' עכ"ל דלפי דברי רש"י מפורש יוצא דבלישנא דנעבדה בו עבירה כולל כל הנזכר במתני' אלא דתני והדר מפרש והכא במתני' כיון דכבר פירש התנא במתני' דזבחים הנזכר דנעבדה בו עבירה כולל כל הני וכן במתני' אחרות סמך התנא בכאן ותני סתם ושנעבדה בו עבירה וכולל כל הדברים הנכללים בלשון הזה דהא ליתא דאם כן אמאי הוצרך התנא לפרש ושהמית את האדם כיון דאף זה נכלל בכלל ונעבדה בו עבירה ואי נקיט התנא לפרש זה אמאי לא פירש כולן רובע ונרבע נעבד ומוקצה וי"ל דהכא במתני' דאיירי בבכור לא שייך מכל הני אלא רובע ונרבע ושהמית את האדם אבל נעבד ומוקצה לא שייך דהא אמרינן בזבחים (דף קיד ע"א) דרובע ונרבע משכחת לה דאקדשינהו מעיקרא והדר רבעו אבל מוקצה ונעבד לא שייך אלא קודם דאקדשינהו אבל לאחר דאקדשינהו לא שייך דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו וא"כ הכא גבי בכור דקדושתו מרחם לא שייך דין מוקצה ונעבד בו דאפי' אם הוקצה או נעבד לא חל עליו איסור דאין אדם אוסר דבר שאין שלו דאע"ג דאמרי' התם בזבחים דלר"י הגלילי קדשים קלים ממון בעלים הוא שייך בהם דין מוקצה ונעבד אף לאחר דאקדשינהו מ"מ היינו דווקא בקדשים קלים דאינם ממתנות כהונה אבל בכור דהוי ממתנות כהונה אפי' ר"י הגלילי מודה דלאו ממון בעלים הוא אלא משלחן גבוה קא זכו וכמו שמתבאר בפ"ק דב"ק (דף יב ע"א) דמסיק הש"ס שאני מתנות כהונה דכי קא זכו משולחן גבוה קא זכו וכן פירש"י שם בפי' הסוגיא דאפילו לר"י הגלילי בכור בארץ בזמן שבית המקדש קיים כשהוא תם דראוי להקרבה ממון גבוה הוא ולית להו לכהנים זכותא בגוויה ודווקא בבכור דחוצה לארץ אפילו בזמן שביהמ"ק קיים או בזמן הזה דאינו ראוי להקריבו הוי ממון בעלים לר"י הגלילי יעו"ש וא"כ לא שייך גבי בכור תם בזמן ביהמ"ק דין מוקצה ונעבד כיון דאין אדם אוסר דבר שאין שלו וכיון שכן לא נכלל בכלל לישנא דמתני' דשנעבדה עבירה כי אם רובע ונרבע או המית את האדם דהני נאסרים אפי' אם אירע לו אחר דאקדשינהו ודין רובע ונרבע כללם מתני' במאי דקתני ושנעבדה בו עבירה ואח"כ מפרש התנא דה"ה המית את האדם והוצרך התנא לפרש דה"ה המית את האדם כי היכי דלא נימא דנעבדה בו עבירה הוא אחד משניהם או רובע ונרבע או המית את האדם דוקא דכיון דבקרא לא נכללו כלם בכלל נעבדה בו עבירה הוי אמינא דלא נכלל כי אם אחד משניהם דמסתבר עפי דהא אלו הב' יש בזה מה שאין בזה דיש לך חומרא לזה מה שא"כ באחר כדאמרינן בתמורה (דף ח ע"ב) אמר ר"ש אם נאמר רובע למה נאמר נוגח ואם נאמר נוגח למה נאמר רובע לפי שיפנו ברובע מה שאין בנוגח יש ברובע שהרובע עושה אונס כרצון משא"כ בנוגח יש בנוגח שהנוגח משלם את הכופר משא"כ ברובע וכיון דיש לך לומר דרובע חמיר מנוגח ויש לך לומר איפכא דנוגח חמיר מרובע הוצרך התנא ללמד דהא דנעבדה בו עבירה הוא בין ברובע בין בנוגח כיון דכללות נעבדה בו עבירה אינם נכללים כולם דהא נעבד ומוקצה אינם בכלל :

איברא דראיתי להר"ם בפ"ב דהלכות בכורות דין ג' שכתב וז"ל וכן אם נעבדה בו עבירה או שהרג בעד אחד וכו' או שהוקצה או נעבד ירעה עד שיפול בו מום עכ"ל ולפ"ה קשה דאמאי נקט מוקצה ונעבד כיון דקי"ל דאין אדם אוסר דבר שאין שלו ובשלמא בנעבד י"ל דאזיל לשיטתיה שכתב בפ"ד דהלכות איסורי מזבח דדין הנעבד הוא בין שעבד שלו בין של חבירו אבל במוקצה קשה שהרי כתב הר"ם שם דין ה' וז"ל אבל המוקצה אם הוא שלו והוקצה קודם שיקדיש נפסל · הקצה של חבירו או שהקצה שלו אחר שהקדישו מותר שאין אדם מקצה דבר שאין שלו עכ"ל וא"כ מ"ש גבי בכור דכתב דבכור שהוקצה נאסר לגבוה כיון דבכור תם לא הוי ממון בעלים אפי' לר"י הגלילי וע"כ לא מיירי הר"ם בבכור דחו"ל דאי מיירי בבכור דחו"ל בלאו הכי אינו ראוי להקרבה ואפי' אם נאמר דלא ס"ל כסברת רש"י בההיא דפ"ק דב"ק אלא דס"ל דאפי' בבכור בארץ ס"ל לר"י הגלילי ממון בעלים הוא והוא פוסק לענין הלכה כר"י הגלילי דקדשים קלים ממון בעלים הוא וכמ"ש מדברי הר"ם בפ"ח דהלכות נזקי ממון וכמ"ש הל"מ שם דהר"ם פסק כר"י הגלילי מ"מ עינינו הרואות דלענין מוקצה שכתב שאם הוקצה אחר שהקדיש לא חלק הר"ם בין קדשי קדשים לקדשים קלים ועכצ"ל דלענין מוקצה אין הלכה כר"י הגלילי לומר דאם הוקצו קדשים קלים אסורים וא"כ מ"ש גבי בכור דס"ל דאסור ועי' בפ"ד דהלכות מעילה דין ח' מ"ש הרב מ"ל דמדין זה שכתב הר"ם דהמוכר שלמיו לא עשה כלום ע"כ צ"ל דלא פסק הר"ם כר"י הגלילי וכן מההיא דמוקצה וכן נראה ממ"ש גבי אתנן בפ"ד מהלכות איסורי מזבח דהרי מכמה מקומות נראה היפך ממ"ש בפ"ח דהלכות נזקי ממון יעו"ש ועכצ"ל דלאו בכל מילי פסק הר"ם כר"י הגלילי דלענין אין אדם אוסר דבר שאין שלו לא קי"ל כוותיה כדמוכח מדין מוקצה ומדין אתנן וכן לענין מכירה במוכר שלמיו ולענין נזיקין דוקא קי"ל כר"י הגלילי דהוו ממון בעלים וה"ט משום דהבעלים חייבים בשמירתו וא"כ גבי בכור איך פסק דחל עליו איסור מוקצה ודוחק לומר דמוקצה דבכור שכתב הר"ם מיירי בשהקצה אמו בהיותה מעוברת ממנו דקי"ל גבי קדשים דהעובר נמי יש לו דין מוקצה וכמ"ש הר"ם בפ"ג מהלכות איסורי מזבח דין י"ב י"ג יעו"ש ובכור כיון דלא חל קדושה עליו כי אם בשעת לידה הרי חל עליו איסור מוקצה דזה דוחק דכל כי הא הוי ליה לפרש כיון דדין נעבד והאחר שהזכיר הר"ם מיירי אפילו אחר שנולד : **ובעיקר** מתני' דמייתי רבינו בדין אנדרוגינוס דפליגי תנאי במתני' פסק רבינו כרבנן בתראי דאנדרוגינוס אינו בכור כלל אלא נגזז ונעבד ומתבאר מדברי רבינו דפסק כרבנן מטעם ההיא דפ' הערל דאמרי שם בי רב הלכה כר"י באנדרוגינוס וס"ל לרבינו כמ"ש מדברי הרי"ף שם דאמרי בי רב כרב ס"ל דאמר ליתא למתני' דקאמר דר"י ס"ל דאנדרוגינוס כזכר ממש הוי מקמי ברייתא דתניא ר"י אומר אנדרוגינוס בריה בפ"ע היא וכו' ואמרי בי רב כר"י דברייתא פסקו הלכה וס"ל לרבינו דבריה בפ"ע הוא דקאמר ר"י בברייתא אין הכוונה לומר דהוי ספק זכר ספק נקבה כמ"ש התוס' שם בפ' הערל ובכמה דוכתין אלא הכוונה דהוי בריה בפ"ע ממש דלא הוי לא זכר ולא נקבה כי אם מין אחר בפ"ע הוא וזהו סברת רבנן דהכא דס"ל דאנדרוגינוס אינו בכור כלל כיון דבריה בפ"ע הוא ומה שיקשה על רבינו מההיא דפ' המפלת [דכח:] דקאמר רב טומטום ואנדרוגינוס שראו לובן או אודם וכו' וכן מה שקשה עליו מההיא דכוי דאמרינן בפ' אותו ואת בנו [דף פ'] דאמר ר"י כוי בריה בפ"ע הוא וע"כ התם ספק חיה ספק בהמה קאמר כבר ישב הכל רבינו בחי' ליבמות בקונ' אחרון שיש שם בסוף המסכתא על זה יעו"ש והמתבאר מדבריו שם דגם בסברת ר"י גבי כוי דבריה בפני עצמה הוא אין הכוונה דהוי ספק חיה ספק בהמה אלא בריה בפ"ע ממש דמין אחר הוא ולא הוי לא חיה ולא בהמה אלא דקצת קשה על זה מהא דאמרינן שם בפרק אותו ואת בנו (שם) אמר רב ספרא הני עזי דבאלא כשירות לגבי המזבח סבר לה כי הא דאמר ר"י עשר בהמות מנה הכתוב ותו לא והני מדלא קא חשיב להו בהדי חיות ש"מ דעז נינהו ע"כ ואם איתא דלר"י כוי מין חדש הוא אמאי לא מנה לה הכתוב למין זה שאינו לא בהמה ולא חיה והכתוב לא מנה כי אם אלו העשרה שהם כשירות ואין לנו עוד מין אחר שכשר בעולם אלא דאין זה קושיא על רבינו דמה שנאמר ליישב למ"ד בכוי' דהוי מין בפ"ע הוא ולא ספק דהא סברא זאת יש כדאמרינן בפרק בתרא דיומא (דף עד ע"ב) גבי כל חלב לרבות כוי דמשני הש"ס קסבר כוי בריה בפ"ע דהתם ע"כ לא הוי ספק כי אם מין חדש ממש וכן אמרינן בכריתות (דכא') דהתם נמי אמרינן הכי ומ"ש ליישב למ"ד דלית ליה סברא זאת נאמר נמי לסברת ר"י אפי' אם נאמר דסבר ר"י כפי' רבינו דכוי לא הוי ספק וקצת יש להביא ראיה לסברת רבינו דלר"י כוי לא הוי ספק מההיא דאמרינן בפרק אותו ואת בנו (דף עט ע"ב) דפריך התם אהא דתנן כוי אין שוחטין אותו בי"ט ואם שחטו אין מכסין את דמו במאי עסקינן אילימא בתיש הבא על הצביה וילדה וכו' והקשה הרשב"א שם בחי' וז"ל ותמיה לי מאי קא קשה ליה מכוי דלמא לא כר"א ולא כרבנן אלא כר"י דאית ליה כוי בריה בפ"ע הוא וכו' ודחק עצמו הרשב"א ליישב קושיא זאת והניח הדבר בצ"ע יעו"ש ולפי סברת רבינו דלר"י נמי לא הוי ספק אלא מין אחר ממש לא מצי לאוקומי מתני' סתם כר"י דקתני מתני' סתם כוי מכסין את דמו מפני שהוא ספק ולר"י לא הוי ספק ואע"ג דלרבינו נמי לענין כסוי בפרק כסוי הדם מצוי ליה להוי לענין חיוב כסוי הדם ספק מ"מ כבר כתב רבינו שם בקונטרס אחרון דסי' הנזכר דלר"י לא הוי ספק מצד עצמו דעל גופו של כוי ליכא שום ספק דפשיטא דמין אחר הוא אלא הספק הוא ספק דדינא דאפשר דכיון דלכמה דברים רבי רחמנא לעשותו כמין בהמה אפשר דה"ה דנותנין עליו חומרת חיה נמי וזה לא שייך במתני' דקתני כוי מכסין את דמו מפני שהוא ספק דהאי לישנא משמע שגופו של כוי מצד עצמו הוא ספק חיה ספק בהמה דאי כוונת התנא הוא משום ספיקא דדינא הכי הול"ל מכסין את דמו מפני הספק וזה נראה שהוא דעת הריטב"א בחי' שכתב גבי מתני' דכסוי הדם וז"ל ונוהג בכוי מפני שהוא ספק ופשטא דלא כר"י דאמר כוי בריה בפ"ע הוא עכ"ל ולכאורה קשה דהא ר"י עצמו קרי ליה ספק לענין כסוי כדאמרי' בפרק כסוי הדם (דף פד ע"ב) דקאמר גבי כוי איהו דין שאין ספיקו דוחה י"ט יעו"ש וא"כ נוכל לומר דמתני' כר"י נמי אתא אמנם לפי הנ"ל א"ש דפשטא דמתני' נראה דהאי תנא סבר דהוי ספק או חיה או בהמה הוא וזה דלא כסברת ר"י דסבירא ליה להריטב"א כסברת רבינו הרמב"ן :

וראיתי להרא"ם בחידושיו ליבמות בסוגיין דפרק הערל שהאריך להכריח כסברת התוס' דבריה בפני עצמו דקאמר ר"י פי' דהוי ספק זכר ספק נקבה ולא מין אחר והביא ראיה מההיא דהמפלת וכתב עוד וז"ל וכן בפרק אותו ואת בנו דקתני כי האי לישנא דהכא והתם נמי אי אפשר לומר שאינו לא חיה ולא בהמה שהרי עשר בהמות מנה הכתוב ועפי ליכא כדאיתא התם ועוד האריך שם יעו"ש ולא ידעתי אמאי לא הביא ראיה לומר דגבי כוי ע"כ הכי פירושא ספק חיה ספק בהמה דהא ר"י עצמו קרי ליה לענין כסוי הדם ספק כנזכר לעיל דהראיה שהביא מההיא דעשר בהמות מנה הכתוב אינו כל כך ראיה דהא לפי סוגיא דפרק בתרא דיומא וסוגיא דכריתות ע"כ בריה בפני עצמו פי' דהוי מין בפני עצמו ומה שנאמר לאותם סוגיות נאמר לר"י כמש"ל · באופן דלמדנו מדברי הרא"ם דס"ל כדברי התוס' דלר"י דברייתא בריה בפני עצמו היינו דהוי ספק זכר ספק נקבה והנה כי כן צ"ל דממ"ש הוא ז"ל בפסקיו בסוגיין דבכורות נראה דס"ל כסברת רבינו דבריה בפני עצמו הוא ואינו לא זכר ולא נקבה שהרי הביא סברת הרי"ף דנראה דס"ל דהלכתא כר"י דברייתא וכתב ולהאי פיסקא הלכה כרבנן בתראי דאמרי דאנדרוגינוס נגזז ונעבד ואח"כ הביא סברת רש"י והתוס' דהלכתא כר"י דמתני' דהוי זכר ומסיק שם לענין הלכה דכיון דפליגי בהאי פיסקא א) דבוותא טוב להחמיר בדבר ובכור מספק הוי ונאכל במומו לבעלים יעו"ש ואם איתא דס"ל דלר"י דברייתא נמי אינו אלא ספק זכר וספק נקבה א"כ אפילו לסברת הרי"ף לית הלכתא כרבנן בתראי דאמרי נגזז ונעבד כיון דספק זכר הוי מספיקא אזלינן לחומרא כדין כל ספק בכור וע"כ צ"ל דבפסקיו חזר ממ"ש בחידושיו הן אמת דראיתי להרב"ל בפרק הערל סי' נ"ב שהביא דברי הרא"ם אלו דבכורות שכתב דמאחר דאיפליגו רבוותא טוב להחמיר והוי בכור מספק וכתב עליהן וז"ל פי' כן לפי דברי הרי"ף שתפס אנדרוגינוס לספק זכר ממילא לענין בכור הוי חולין גמורים כדברי רבנן דנגזז ונעבד וכו' עכ"ל הרי דבריו תמוהים דאי ס"ל להרא"ם דלדעת הרי"ף דהוי ספק זכר וכדעת התוס' א"כ לכ"ע אף לדעת הרי"ף הוי ספק בכור כיון דאפשר דהוי זכר · הן אמת דלפי מה שנראה מדברי הרא"ם שלא בא להכריע הדין על פי סברת עצמו כי אם על פי פלוגתייהו דהרי"ף ור"י א"כ אף דנאמר דהרא"ם ס"ל כסברת רבינו הרמב"ן דלר"י מין בפ"ע הוא מ"מ מנ"ל דהרי"ף ס"ל הכי ולא ס"ל כסברת התוס' הא מדברי הרי"ף בפרק הערל אין כאן שום גילוי לזה דאפשר דס"ל כסברת התוס' דספק זכר קאמר ר"י וא"כ לענין בכור גם לדעת הרי"ף דאיפסיקא הלכתא כר"י דברייתא הוי בכור מספק וע"כ גם לדעת הרי"ף לא קי"ל כרבנן בתראי דהכא ונראה דזה הוקשה לו לרב"ל ועפי"ז הולכך לפרש דברי הרא"ם דדבריו לסברת הרי"ף הוא אפי' במונח דסבירא ליה להרי"ף נמי ספיקא הוי וא"כ צריך לדעת דא"כ הוא אמאי כתב הרא"ם דלדעת הרי"ף פסקינן כרבנן דלא הוי בכור ונגזז ונעבד כיון דעכ"פ קי"ל דספיקא דאורייתא לחומרא וכיון דמספקא לן אי הוי זכר אזלינן לחומרא ואינו נגזז ונעבד דלא גרע ספק זה דאנדרוגינוס מהאי דתנן במכילתין בפ"ב (דף יט ע"א) יוצא דופן והבא אחריו שניהם ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים ואמרינן בגמרא דה"ע דר"ט דמספקא ליה בכור לדבר אחד אי הוי בכור אי לא הוי בכור יעו"ש ולפי תומר הענין אפשר ליישב בדוחק דהרא"ם בפסקיו ס"ל דכיון דקי"ל בעלמא דהלכה כרבים והכא רבנן בתראי רבים נינהו ואי אמרינן דרבנן דהכא ס"ל דלא הוי ספיקא אלא מין חדש א"כ הוי איפכא ממאי דפסקי' התם כר"י דברייתא דס"ל דהוי ספיקא ולכן מסתברא לומר דגם רבנן דהכא סבירא להו דהוי ספיקא כר"י אלא דנ"ל דר"י דאמר דהוי ספיקא לא בכל אנדרוגינוס דעלמא קאמר אלא על הרוב קאמר דרובא דאנדרוגינוס הוי ספק זכר ספק נקבה ואינם מין בפני עצמו אבל מכל מקום מיעוטא איכא דהוו מין בפני עצמו ואינם ספיקא דכיון דעינינו הרואות דאיכא תנא דס"ל דכל מין אנדרוגינוס שיש בעולם הוא [מין] בפ"ע כמ"ש במתניתין בכל הברייתא דמייתי הש"ס להקשות לר"ח דאמר דלכולי עלמא טומטום הוי ספיקא ומשני עליהן שאני מכאן טומטום דלא אתו קראי אלא לאנדרוגינוס דהוי מין בפ"ע ב) אלא ספיקא אין כ"כ דוחק לומר דאפילו למ"ד ספיקא הוי איתו אלא על הרוב דרובא הוו ספיקא אבל איכא מיעוטא דהוו מין בפ"ע וחכמי המחקר כתבו דהיה מעשה באנדרוגינוס שהיו נישאות לאנשים ותלדנה בנים ובנות ואח"כ נשאו להם נשים והולידו ג"כ בנים ובנות וכמ"ש בספר מעשה טוביה בחלק עולם קטן פ"ה יעו"ש ועכ"פ באנדרוגינוס כזה שיש לו ב' כוחות לילד בנים כאשה ולהוליד בנים כאיש אינו בסוג ספק זכר ספק נקבה ועכ"פ סוג זה הוי מין בפ"ע ובריה חדשה הוא ואינו לא איש ולא אשה והנה כי כן י"ל דרבנן דהכא כר"י דברייתא ס"ל נמי אלא דס"ל דכיון דאיכא מיעוטא דאנדרוגינוס דהוו מין בפ"ע אף דרובא הוו ספק זכר לענין בכור לא קדיש בבכורה דהא קי"ל דכל היולדות יולדות מחצה זכרים ומחצה נקבות וא"כ הכא ברובא דאנדרוגינוס משוינן ליה כמחצה זכרים ומחצה נקבות דכיון דמספקינן ביה אם הוא זכר או נקבה היינו לומר דמספקי' ביה אם זה הוא מן המחצה זכרים דעלמא או הוא מן המחצה נקבות דעלמא וכיון שכן לענין בכור אי נולד בכור אנדרוגינוס אמרי' סמוך מיעוטא דאותם שהם מין בפני עצמו שאינו קדוש בבכורה למחצה נקבות שיש ברובא דאנדרוגינוס והוו ליה דבר הקדוש בבכורה מיעוטא ולמיעוטא לא חיישינן דלא קי"ל כר"מ דחייש למיעוטא וכיוצא לזה אמרי' בחולין (דף עז ע"ב) גבי מתני' דהמבכרת שהפילה וכו' מ"ט אמר רב איקא בריה דרב אמי רוב בהמות יולדות דבר הקדוש בבכורה ומיעוט בהמות דבר שאינו קדוש ומאי נינהו נדמה וכל היולדות יולדות מחצה זכרים מחצה נקבות סמוך מיעוטא דנדמה למחצה נקבות והוו להו זכרים מיעוטא ע"כ וה"ה הכא באנדרוגינוס כאמור באופן דנמצא כפי זה דפלוגתא דת"ק ורבנן במתני' לענין בכור הוא דלת"ק ספק שקול הוא דכולהו אנדרוגינוס דעלמא הוו ספק זכר וליכא מיעוטא אבל לרבנן ס"ל דנהי דרובא דידהו הוו ספק מ"מ איכא מיעוטא דהוו מין בפני עצמו ובהכי הוו להו זכרים מיעוטא ולמיעוטא לא חיישינן ומאי דאמרי' במתניתין דברייתא דקתני זכר ולא נקבה כשהוא אומר למטה זכר וכו' מה ת"ל להוציא טומטום ואנדרוגינוס דמני אילימא ת"ק ספיקא הוא ואתי קרא למעוטי ספיקא אלא רבנן בתראי וכו' דנראה דלרבנן בתראי ס"ל דהוו מין בפני עצמו ומשום הכי איצטריך קרא למעט כיון דלא הוי ספיקא י"ל דהכוונה לומר דמגין לדחוק דהא ברייתא כרבנן אתיא ולא כר"י ואיצטריך קרא למעט אנדרוגינוס מקרבן והוא על המיעוט שהוא מין בפ"ע דאם אירע בבהמה שהיה אנדרוגינוס שנתברר לנו שיש לה ב' כוחות לילד כנקבה ולהוליד כזכר כמעשה שהיה באנדרוגינוס דמין אדם דפסול לקרבן דכיון דסוג זה לא הוי ספיקא אלא מין בפני עצמו איצטריך קרא למעט משא"כ לת"ק דסבירא ליה דכולהו הוו ספיקא לא תני אתיא הך ברייתא כוותיה כלל :

אשר עפי"ז אפשר ליישב פסק הר"ם שבפ"ב מהלכות בכורות דין ה' כתב וז"ל בכור שהוא אנדרוגינוס אין בו קדושה כלל והרי הוא כנקבה שאין בו לכהן כלום ועובדים בו וגוזזין אותו כשאר החולין עכ"ל דמדבריו אלו נראה דפסק כרבנן דמתני' וע"כ דס"ל דמין בפ"ע הוא ולא ספיקא כסברת ת"ק ואילו בכמה דוכתין פסק הרמב"ם דאנדרוגינוס ספיקא הוי כדין הטומטום כמו שמתבאר בפ"ח מהלכות משכב ומושב דין ז' וז"ל טומטום ואנדרוגינוס נותנין עליהם חומרי האיש וחומרי האשה מטמאין בלובן כאיש ובאודם כאשה וטומאתם בספק לפיכך אין שורפין עליהם תרומה וקדשים וכו' עכ"ל הרי בפירוש דס"ל דספק זכר ספק נקבה הוא דאי ס"ל דהוי מין בפני עצמו אינו מטמא כלל לא כאיש ולא כאשה וכן מתבאר עוד ממ"ש בפ"ד מהלכות אישות דין י"א וז"ל טומטום ואנדרוגינוס שקדשו אשה או שקדשן איש הרי אלו קדושי ספק וצריכין גט מספק עכ"ל אמנם לפי האמור י"ל דהר"מ ס"ל כמו שפירשנו לדעת הרא"ם דטעמא דרבנן דאמרי דאינו בכור הוא משום דאזלינן בתר רובא דסמוך מיעוט דאותם אנדרוגינוס שהם מין בפ"ע למחצה נקבות והו"ל זכרים מיעוטא ולמיעוטא לא חיישינן וזהו יש לדקדק מדברי הר"ם בהלכות בכורות דכתב והרי הוא כנקבה דאין בו לכהן כלום דמאחר דכבר כתב דאין בו קדושה

א) נ"ל רבוותא · ב) אולי צ"ל ולא ספיקא .

ור"ש נקטו וכר"ו פסקו בהו ולא אדכרו ר"ש משום דאנדרוגינוס דשבק ביה לבר זוניה ותו דאי כר"י ורבי שמעון פסקו הוה קשיא רב אדבי רב כדמקשינן להדדי בכמה מקומות בתלמודא אלא ש"מ כר"י דברייתא פסקו ואע"ג דחזינן לחד מרבוותא דפריש לה כר"י דמתניתין ר"י ור"ש אנן כתבינן מאי דאשכחן לרבינו הגדול ז"ל וס"ל כוותיה הלכך אנדרוגינוס בריה הוי וגבי בכור אינו קדוש אלא נגזז ונעבד כרבנן בתראי דמתניתין אבל טומטום ספיקא הוי ואינו נשחט לא במקדש ולא במדינה אלא ימתין עד שיומם ואכלי ליה בעלים בכל ספק בכורות ודוקא במטיל מים במקום זכרות דכ"ע לא פליגי דזכר הוי ובעי למיתב לכהן והא דאמר ר"א טומטום בבהמה מטיל מים במקום נקבות הוי חולין וכן הא דאר"ש בן לקיש לא אמרו טומטום ספק אלא באדם הואיל וזכרותו ונקבותו במקום אחד אבל בבהמה מטיל מים במקום זכרות זכר במקום נקבות נקבה ליתא אלא כי מטיל מים במקום נקבות ספיקא הוי שמא נהפכה זכרותו לנקבותו ואע"ג דמיעוט הוא ולא חיישינן בעלמא למעוטא הכא כיון

קודשה כלל ונגזז ונעבד למה הולכך לדמותו ולומר הרי הוא כנקבה אבל לפי האמור אתי שפיר דכוונתו לומר דה"ע דאין ט קודשה משום דמשבינן ליה כנקבה ודאית דכ[illegible] בבכורה וסמכינן ליה למחלה נקבות הוי להו זכרים דקדשי בבכורה מיעו[illegible] כנקבה ודאית ומ"ש לענין קודשין דהוי ספק קודשין הייט משום דגבי [illegible] למיעוטא אפילו בדאיכא חזקת היתר וכן משמע מדברי הר"ס בפ"ה מהל' אישות לענין חשש סבלונות שכתב הר"כ שם שצריכה גם מספק שרוב אנשי העיר אין משלחין סבלונות אלא קודם האירוסין עכ"ל הרי דס"ל להר"מ דחיישינן למיעוטא דמקדשי והדר מסבלי משום חומרא דאשת איש וה"ה הכא לענין אנדרוגינוס דחיישינן לקדושיו מטעם זה וכן הוא בהלכות משכב ומושב שכתב הר"מ דאנדרוגינוס מטמא בלובן כאיש ובאודם כאשה מספיקא דנראה דאף דאין שורפין תרומה מ"מ תולין אותה מפני ספק טומאתו וכמ"ש רש"י בסוגיא דהמפלת ולפי האמור יקשה דכיון דלכל הצדדים איכא רובא להקל דבלובן תלינן דרובא דאנדרוגינוס הם נקבות ובאודם תלינן דרובם זכרים ואמאי אין אנו מטהרים מטעם רובא ונראה דמטעם רוב כזה אין להקל דלא עדיף רוב זה מס"ס דהא רוב זה כס"ס דמי וכן משמע מדברי רש"י בההיא דחולין דהמפלת סניא דכתב וז"ל וכל היולדות וכו' הלכך ולד זה ספק זכר ספק נקבה ונקבה לא קדשה ואת"ל זכר הוא שמא נדמה הוא עכ"ל והכא נמי כעין ספק ספיקא הוא דהוי ספק שמא אנדרוגינוס זה מן המיעוט דהוי מין בפני עצמו ואת"ל דלא הוי מין הדם אפשר שהוא נקבה ואינו מטמא בלובן או אפשר שהוא זכר ואינו מטמא באודם והא קיימא לן דספק טומאה ברשות היחיד דספיקו טמא הוא ואפילו בדאיכא ספיקות הרבה כמ"ש הר"מ ברים פרק י"ח מהלכות אבות הטומאה יעויין שם אלא דלענין לשרוף תרומה וקדשים אין שורפין בס"ס כי אם בספק אחד בלבד כמ"ש הר"מ בפרק י"ג יעו"ש ואם כן הכא בענין אנדרוגינוס דתולין התרומה מפני ספק טומאתו ולאו דמיירי בנטמאה התרומה ברשות היחיד דספיקו טמא וכיון דבכה"ג הוא אפילו בספק ספיקא נמי טמאה באופן דשפיר י"ל דמ"ם הר"מ לענין בכור דלא קדים לאו משום דס"ל דמין בפני עצמו הוא אלא ספיקא הוי אלא דכיון דאיכא מיעוטא דהוו מין בפ"ע דסמכינן להו בהכי למחלה נקבות אזלינן בתר רובא דעל פי זה ג"כ מתישב תמיהת הרב תוי"ע בפ' מעשר בהמה משנה ד' שהקשה דלפי מ"ש הר"מ לענין בכור דנגזז ונעבד נראה דס"ל דבריה בפ"ע הוא ולא הוי ספק זכר אם כן גבי מעשר בהמה אמאי לא כתב דאנדרוגינוס אינו נכנס לדיר להתעשר והניח הדבר בצ"ע יעו"ש ולפי הנ"ל יתישב שפיר דטעמא דבכור לאו משום דס"ל דלא הוי ספיקא אלא משום דאיכא מיעוטא דסמכינן ליה למחלה נקבות והוה ליה רובא לפטור אותו מקדושת בכור משא"כ גבי מעשר בהמה דשייך בין בזכר בין בנקבה דודאי דשפיר נכנס לדיר להתעשר דמת"כ חל עליה קדושת מעשר בין אם יהיה זכר בין אם יהיה נקבה קדים בקדושת מעשר :

והנה אמרי' במתניתין גבי מאי דמבעיא ליה לרבא אי לר"י מפשט פשיטא ליה דאנדרוגינוס הוי בכור או ספוקי מספקי ליה ומייתי הש"ס למפשטה ת"ש זכר ולא נקבה כשהוא אומר למטה זכר שאין ת"ל מה ת"ל להוציא טומטום ואנדרוגינוס וכתב רש"י וז"ל ה"ג בת"כ זכר ולא נקבה זכר כתיב גבי עולת בקר זכר תמים יקריבנו ומשמע ולא נקבה כשהוא אומר זכר בעולת הצאן שאין ת"ל דלא צריך לגופיה דלא צריך למעוטי נקבה דהא אימעיטא לה עכ"ל הנראה פשוט דאף דמיעוט נקבה נאמר בעולת בקר מ"מ עולת צאן ילפינן מעולת בקר מהקישא דואם מן הצאן דוי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון מתחתון ותחתון מעליון כדאמרינן בזבחים (דף מח ע"א) דמהיקש זה ילפינן צפון בעולת בקר דילמד עליון מתחתון · ותחתון מעליון מגלה דפשיטא דילפינן אלא דעליון מתחתון ס"ד התם דלא ילפינן וכתבו התוס' שם בד"ה אשכחן וכו' דמהאי הקישא ילפינן נמי סמיכה והפשט בעולת הצאן מעולת בקר יעו"ש וא"כ ה"ה דלא בעינן מיעוט נקבה בצאן דילפינן מבקר וכן כתב הרב קרבן אהרן על הת"כ בר"פ מ"ח ע"ב יעו"ש ובת"כ בפ"ה אמרינן נמי ואם מוסיף על ענין ראשון ולמה הפסיק וכו' ופי' שם הקרבן אהרן דהייט לומר דילמד עליון מתחתון ותחתון מעליון יעו"ש ויש לדקדק ע"ז מהא דאמרי' בת"כ בפרשת ויקרא פ"ד גבי סמיכה דכתיב בעולת בקר וז"ל אין לי אלא עולת בקר עולת הצאן מנין ודין הוא נאמר הכא עולה מן הבקר ונאמר הכא עולה מן הצאן מה עולה מן הבקר טעונה סמיכה אף עולה מן הצאן טעונה סמיכה לא אם אמרת בעולת הבקר שנתרבה בנסכים תאמר בעולת הצאן שנתמעט בנסכים וכו' ת"ל עולה אחד עולת בקר ואחד עולת הצאן ע וזו טעונה סמיכה ע"כ וכיוצא לזה אמרי' שם בת"כ פ"ה גבי הפשט דכתיב בעולת בקר ולא בעולת הצאן וז"ל אין לי אלא עולת בקר עולת הצאן מנין ודין הוא נאמר הכא עולה מן הבקר ונאמר הכא עולה מן הצאן מה עולת בקר טעונה הפשט אף עולת הצאן טעונה הפשט ע"כ וכתב הרב ק"א בד"ה נאמר הכא עולת חובה וז"ל אקרא קא סמיך דאי מהיקשא איכא למיפרך מאי דפרכינן לעיל על היקש זה בעינן סמיכה אלא אמסקנא סמיך דיליף לעולה בבנין אב מהעולה עכ"ל ולפי האמור דלפי מאי דאמרי' בגמרא דוי"ו ואם מן הצאן מוסיף על ענין ראשון והוי היקש גמור ואמרינן דילמד עליון מתחתון ותחתון מעליון דמהיקש זה ילפינן צפון בעולת בקר וגם להתורת כהנים ס"ל היקש זה כאמור דמטעם זה ילפינן מזכר דעולת צאן למעט טומטום ואנדרוגינוס א"כ אמאי אילטריך קרא דהעולה לסמיכה ולהפשט כיון דמהיקש ילפינן להו דאין היקש למחצה ואי משום דאיכא למיפרך דאם אמרת בעולת בקר שנתרבה בנסכים וכו' ומש"ה אילטריך קרא הא ליתא דהא קי"ל דאין משיבין על ההיקש ובפרט בהיקש דוי"ו מוסיף דאלים טפי דזה י"ל על דברי הרב קרבן אהרן שכתב בברייתא דהפשט דהא דקאמר נאמר הכא עולת בקר וכו' הוא היקש וזה תימה דא"כ איך עביד פרכא כיון דקי"ל דאין משיבין על ההיקש ולפי חומר הענין ע"כ צ"ל דהני ברייתות דתורת כהנים דסמיכה והפשט דלא דרשינן היקש זה דלא קבלו מרבם לדרוש היקש זה וס"ל דכשם דאין אדם דן ג"ש אלא א"כ קבלו מרבו ה"ה בהיקש הוי הכי וכמו שהיא סברת ר' יהודה דעל הלוב סתם ספלא טומיה דר"י וכמ"ש רש"י בפרק לולב הגזול (דף לא ע"א) וכתב מרן זקני זצוק"ל בספר יבין שמועה דף מד ע"א דרש"י לא כתב כן כי אם לסברת ר"י דס"ל דאין אדם דן היקש מעצמו אבל לרבנן דקי"ל כוותייהו ס"ל בכל המדות אדם דן מעצמו חוץ מג"ש יעו"ש וא"כ האי תנא דהני ברייתות דסמיכה והפשט הוו כר"י דלא דרים היקש מעצמו ומאי דקאמר התנא נאמר כאן עולת בקר ונאמר הכא עולת הצאן מה עולה וכו' לאו מהיקשא קא יליף כי אם מבנין אב וכיון דבנין אב הוא שייך למפרך פרכא דמה לעולת בקר שנתרבה בנסכים ומש"ה אילטריך קרא דהעולה לרבות ולהך תנא עכצ"ל דמאי דילפינן צפון בעולת בקר מעולת הצאן לאו מהיקשא הוא אלא מבנין אב כיון דליכא פרכא דאדרבה יש ללמוד בק"ו דמה עולת הצאן שנתמעט מנסכים טעון צפון עולת בקר שנתרבה בנסכים אינו דין דטעון צפון ואף לפי סברת התוס' שם בפרק לולב הגזול שחלקו על רש"י וס"ל דלכ"ע כל המדות אדם דן מעצמו חוץ מג"ש מ"מ כבר כתבו דפליגי ר"י ורבנן התם דלר"י לא מקשינן לולב לאתרוג דיש דברים דאין להקישם לאותו דבר ולרבנן מקשינן דנמלא כפי זה דתליט דלפעמים איכא פלוגתא דתנאי אי דרשינן ההיקש או לא ומאיזה טעם לא ס"ל לחד תנא למדרש ההיקש וכמו שהוא סברת ר"י בהיקש דלולב לאתרוג וא"כ ה"נ בהיקש זה דקרא דואם מן הצאן אי דרשינן ליה בהיקש דוי"ו מוסיף על ענין ראשון או לא הוי פלוגתא דתנאי דלתנא דהני ברייתות דסמיכה והפשט לא דרים היקש זה ומש"ה אילטריך קרא דהעולה ולתנא דאמרינן בתורת כהנים דנאמר זכר למטה שאין ת"ל אלא למעט טומטום וכו' וכן לברייתא דרים פ"ה דקתני ואם מן הצאן וי"ו מוסיף על ענין ראשון וכו' וכן בגמרא בזבחים ובכריתות (דף כג ע"ב) דסוגיא אזלא דלפון בעולת בקר ילפינן בהיקש דוי"ו מוסיף ע"כ ס"ל דדרשינן היקש זה וכיון דאין היקש למחצה ילפינן תחתון מעליון וילפינן סמיכה והפשט בעולת צאן בהיקש זה ותיבת העולה דמיותר בעולת בקר אילטריך לדרשות אחרות שדרשו בתורת כהנים בברייתות הנזכר לעיל :

והנה לא הואלתי להעתיק כאן אשר נשאלתי מרחימי דנפשאי תמיד לגאי המה"ם כמה"ר יהושע שאול בן להגביר החכם המפורסם רודף לדקה וחסד כמה"ר חיים אברהם שאול נר"ו ממתא אזמיר יע"א והלא כה דברו וז"ל הנה נעלמו ממני דברי הרא"ס ז"ל בפ' ויקרא אקרא דואם מן העוף שכתב וז"ל מן העוף ולא כל העוף לפי שנאמר וכו' פירוש אע"פ שעוף בע"מ כשר וכו' וא"ת מנ"ל לרז"ל לומר שעוף בעל מום כל זמן שלא נחסר ממנו אבר כשר אי משום דכתיב תמות וזכרות בבהמה ולא בעופות סמיכה והפשט וניתוח נמי דכתיב בבקר ולא בצאן כמי ניתא סמיכה והפשט וניתוח בבקר ולא בצאן יעו"ש וכן לעיל כתב אמ"ש רש"י ואם מן הצאן וי"ו מוסיף וז"ל בתורת כהנים אמרו וכו' אשכחן בן צאן בן בקר מנין וי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון מתחתון וה"ה שילמוד תחתון מעליון לסמיכה והפשט וניתוח וכו' :

יבאמת אמינא דקושיא מבואר לעין כל דהא בהדיא קאמר קרא גבי צאן ניתוח ול"ל למילף תחתון מעליון לדיכא דניתוח וכן ג"כ בההיא ליכא דקאמר ז"ל דנימא סמיכה והפשט וניתוח בצאן ואין סמיכה וכו' ואחר כיו"ק אמינא דדבריו קשיא מאחר דבהדיא בצאן קאמר נתוח יכן אמת דמו ק"ל עוד במאי דמזיתיה להרב קרבן אהרן ז"ל בפ' ויקרא (דף סא ע"ב) אהא דתניא ואם הרי זה מוסיף על ענין ראשון וז"ל מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון מהתחתון וכו' סמיכה והפשט וניתוח פי"ם הרי שהוא ג"כ הזכיר נתוח כמ"ש הר"מ ז"ל והכי דייק דברי התוס' בזבחים (דף מח׳) ד"ה אשכחן שכתבו וז"ל ומיהו מההיא דבן הבקר לפני ה' ניחא דלא קאמר סמיכה והפשט בן צאן מנין דפשיטא ליה דילפינן תחתון מעליון וכו' עי"ש ועיין רואה דלא כתבו התוס' נתוח כמ"ש הרא"ס ז"ל :

ותו ק"ל על הרא"ס ועל הק"א ממ"ש דילמד תחתון מעליון לסמיכה והפשט וגם על תוס' איכא לתמוה שכתבו דבסמיכה והפשט ניחא דלא קאמר בן צאן דפשיטא דילפינן תחתון מעליון שהרי בברייתא דתורת כהנים נראה היפך דהולך קרא יתירא לרבויי בין על סמיכה ובין על הפשט דצאן בצאן ולא משום דילפינן תחתון מעליון דהכי איתא בברייתא דת"כ בפ' ויקרא דף נא אקרא דוסמך ידו על ראש העולה וז"ל אין לי אלא עולת בקר עולת הצאן מנין ודין הוא נאמר הכא עולה מן הבקר ונאמר הכא עולה מן הצאן מה עולה מן הבקר טעונה סמיכה אף עולת הצאן טעון סמיכה לא אם אמרת בבן הבקר שנתרבה בנסכים תאמר בבן הצאן שנתמעט בנסכים ת"ל עולה אחד עולת בקר ואחד עולת צאן וה"כ איתא לקמן אקרא דוהפשיט את העולה וגו' יעו"ש והביאה רש"י בפירוש החומש אקרא דוסמך את ידו ואקרא דוהפשיט את העולה והסמ"ג נמי הביאה בעשין ק"פ עי"ש הרי להדיא דאי לאו יתורא דעולה לא הוה ילפינן תחתון מעליון ליתן את של זה בזה והוא דלא כמ"ש הרא"ס והק"א ומה גם על התוספות שכתבו בסמיכה והפשט לבן צאן ניחא דלא קאמר בן צאן מנין דהכי בעו בברייתא בין בסמיכה בין בהפשט עולת הצאן מנין ואיך קאמרי דלא קאמר בעולת הצאן סמיכה והפשט מנין וילפי' תחתון מעליון דלכאורה הוא היפך הברייתא כמ"ש ולי ההדיוט דברי התוס' צ"ע יותר :

ותבט עיני להלחם משנה ז"ל בפ"ג מהלכות איסורי מזבח הלכה א' דמקשה להרא"ס במאי דמתרץ דמאילטריך זכר לגבי צאן למעט דדוקא בבקר ובצאן איכא תמות וזכרות אבל לא בעוף מקשה וז"ל ומ"מ קשה על תירוץ הרב ז"ל דהא אילטריך זכר לגבי צאן למעט טומטום ואנדרוגינוס וכו' לכך נ"ל לתרץ קושית הרב דבת"כ דרים יקריבנו דכתיב גבי בקר וכו' ולהאי יקריבנו דכתיב גבי צאן לא ראינו בת"כ שום דרשא מש"ה נ"ל לומר דלהך דרשא אתא יקריבנו לזה ולא לאחר כלומר דה"ל אחר זכרות ותמות דהיינו עוף וכו' ואע"ג דמלשון רבינו אין נראה תירוץ זה וכו' נ"ל דרבינו קילר וכו' יעו"ש עכ"ל וטרלאות נפלאתי עליו דנראה מדבריו דהודה לדברי הרא"ס ז"ל דמה שדרשו בת"כ בפ' ויקרא לפי שנאמר תמים זכר וכו' הוא מזכר תמים דכתיב באותו סדר גבי בקר וגבי צאן אלא דהודחק הרב לומר דדרים מיתורא דיקריבנו דגבי צאן ובודאי דא"א לומר כן דע"כ דרשא דת"כ הוא מקרא דסדר אמור דהכי איתא התם בת"כ גופיה אקרא דלרצונכם תמים זכר וכו' וז"ל תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעוף וכו' וא"כ נסתלקה קושית הרב ז"ל דזכר לגבי צאן אינו מיותר דאתא למעוטי טומטום וכו' משום דמה שדרשו בת"כ אינו מזכר דגבי צאן דסדר ויקרא כמ"ש הרא"ס ומן התימה עליו איך הוציא מפי קדוש זה דמיתורא דיקריבנו נפיק דאין תמות וזכרות בעוף מאחר דבברייתא מפורש דהמיעוט הוא מדכתיב תמים זכר בסדר אמור ואת זה ראיתי להרב נדה לדרך בסדר ויקרא דף נד שהקשה להרא"ס דכתב דמ"ש בת"כ לפי שנאמר תמים זכר הוא מקרא דלעיל דבאותו סדר דכתיב גבי בקר וצאן וכן הקשה על רבו מוהר"ס יפה ז"ל שכתב בפי' דהמיעוט הוא מהכי קראי ולא מקרא דסדר אמור ואם נאמר דהוא מקרא דסדר אמור לא ממעטינן מהתם אלא זכרות משום דזכר דהתם הוא מיותר אבל תמים דהתם אינו מיותר דאיך לא ראו מ"ש רש"י להדיא בפ"ק דקדושין [דף כד:] שלא כדבריהם גבי תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעוף דבפירוש כתב שם דהמיעוט הוא מקרא דסדר אמור יעו"ש וכן הרב שמע שלמה תמה על הרא"ס דאיסתמיע מיניה דברי רש"י הללו יעו"ש ולע"ד דבריהם נפלאו ממנו דאדמקשו מפירש"י דקדושין ליקשו מהת"כ גופיה דסדר אמור דמפורש כן להדיא כמ"ש והביאו גם רש"י בפי' החומש עי"ש והסמ"ג בלאוין סע"ו ומה גם דמדברי רש"י אינו כ"כ קושיא דבחולין (דף כג ע"א) על מה שכתב הש"ס תמות וזכרות וכו' לפי הפשט נראה דפי' להפך שכתב וז"ל בבהמה כתיב תמים זכר אבל עוף לא כתיב ביה לא תמים ולא זכר וכו' ומ"מ לע"ד זה אינו הפך ממה שכתב בקדושין והכי פירושא בבהמה כתיב תמים זכר הייט הקרא דסדר אמור דכתיב ביה תמים זכר ומ"ם אבל עוף לא כתיב ביה וכו' הייט סיפא דברייתא דקתני ואין תמות וזכרות בעופות כלומר אבל עוף לא נאמר בו דין זה והוא מהאי מיעוטא דסדר אמור והכי דייק מדברי הש"ס דבכל דוכתא מייתי תמות וזכרות וע"כ צ"ל דהיינו קרא דסדר אמור דאם איתא דהוא קרא דסדר ויקרא הול"ל זכרות ותמות כדכתיב התם זכר תמים וכ"מ מדברי רש"י הללו שכתב בבהמה כתיב תמים זכר דהייט קרא דסדר אמור וכן מלשון הר"מ ז"ל שכתב שלא נאמר תמים זכר אלא בבהמה לבד ומש"ה ליין מרן מלכא כלשון הברייתא דסדר אמור ממש וא"כ הקושיא מבוארת דאיכא להרא"ס ולמהר"ס הוא מברייתא דת"כ דסדר אמור וראיתי להרב מר דודי ז"ל בספרו הבהיר מטה אפרים הנדפס מחדש בהל' א"מ בפ"ג ה"א שפי' ע"פ דברי הרא"ס הללו דברי התוס' חולין (דכ"ג') בד"ה תמות וזכרות עי"ש ולפי מה שכתבתי מדברי הרא"ס הם היפך הת"כ לא יתכן לפרש כן בדברי התוס' משום דדברי התוס' כפשטיה אזלי דהייט אקרא דסדר אמור וק"ל עד כאן דבריו :

וזאת תשובתי אליו מאורי אור דבכות קדשן האירו אל עבר פני שמח לבי ויגל כבודי לראות נפלאות מתורתך ועל מה שתמה כבוד תורתו על דברי הרא"ס והקרבן אהרן דנקטו בכלל דבריהם סמיכה והפשט ונתוח דמשמע דנתוח נמי יליף עולת הצאן מעולת בקר וזה תימה דמקרא מלא הוא דנתוח כתיב נמי בעולת הצאן כשאני לעצמי להיות שהדבר תמוה לומר כי חס ושלום נעלם מהם מקרא מלא ע"כ נ"ל דכוונתם במה שנקטו בכלל דבריהם נתוח אין הכוונה על הנתוח עצמו אלא הכוונה לומר דילפי' נמי מעולת בקר סדר דין הפשט ונתוח דהיינו דמצוה להפשים העור מתחלה ואח"כ ינתח ולא בהפך דהייט ניתוח תחלה ואח"כ הפשט כל אבר ואבר בפני עצמו וכמו כן שלא יפשים אבר אחד וינתחט וכן כל אבר ואבר אלא צריך שיפשים את כולו ואח"כ ינתח וכמ"ם בת"כ ברפ"ה יעו"ש ולזה כוונו לכלול בדבריהם נתוח דילפי' נמי דהסדר הוא הפשט כולו ואח"כ נתוח זה נראה ע"ל הדוחק ומ"ם כבוד תורתו על הרא"ס והק"א שכתבו שעיקר סמיכה והפשט ילפינן להו מהיקש דוי"ו מוסיף ומהברייתות הנזכר בת"כ מפורש יוצא דמקרא דהעולה ילפינן לה ולא מהיקשא וכ"כ הוקשה לו על תוס' דזבחים לע"ד לפי האמור לעיל דע"כ צ"ל דהקישא זה דוי"ו מוסיף פלוגתא דתנאי הוא דלהני ברייתות דילפי' סמיכה והפשט מקרא דהעולה ע"כ לא ס"ל הקש זה אבל איכא ברייתות אחרות דסבירא ליה דהוי היקש גמור וכיון דאין היקש למחצה ילפי' סמיכה והפשט נמי מהיקש זה והעיקר כסברא זאת דהוי היקש גמור וכל הדברים ילפינן בהיקש זה כיון דבגמרא בזבחים ובכריתות אמרי' דהוי היקש וילמד עליון מתחתון וכ"ם תחתון מעליון וכיון דסברת האי תנא הוא עיקר תפסו התוס' והרא"ס והקרבן אהרן לעיקר דרשא זאת גם מ"ם כבוד תורתו על הרא"ס והק"מ מברייתא דתורת כהנים בפרשה אמור וגם על הראשונים שלא הקשו ממנה להרא"ס כי אם מדברי רש"י דפ"ק דקדושין אפשר לייסב לע"ד בהדק הישב בדברי הרא"ס דאמאי קבע קושייתו לומר דמנ"ל לרז"ל דאין מום פוסל בעוף בלבד ואמאי לא הקשה נמי דמנ"ל דלא בעינן בעוף נמי זכרות הא מהקישא דוי"ו מוסיף נילף נמי דבעינן נמי בעוף תמים זכר אלא עכצ"ל דזכר דהא הרא"ס ברייתא זאת דתורת כהנים דפרשת אמור דילפינן מקרא דלרצונכם תמים זכר וכו' דתמות וזכרות בבהמה ואין תמות [וזכרות] בעוף אלא דס"ל דמהאי קרא לא ילפינן אלא דבעוף לא בעינן זכרות דאיכא למימר דאזכר דסליק מיניה הוא דממעט סיפיה דקרא דבבקר בכשבים וגו' דתפסת מועט תפסת ובפרט דעיקר הדרשא שם הוא משום דתיבת זכר התם מיותר דמום משתעי קרא ולרצונכם תמים בלבד הוי למימר דזכר ככר מפורש ויוצא בפ' ויקרא בעולת בקר וצאן ולמה אילטריך לומר זכר ומש"ה דרשו דלמעט זכרות בעופות אתא קרא ומאי דנקט תנא התם תמות וזכרות וכו' תמות לא ממעטינן מהאי קרא אלא מקרא דפרשת ויקרא דכתיב ואם מן העוף דמדלא כתיב ביה תמים זכר כמ"ש בבקר ובצאן ש"מ דאין תמות בעוף ומש"ה הביאו הכא בתורת כהנים בפ' ויקרא דרשא זאת בקרא דאם מן העוף והכא בפ' ויקרא והתם בפ' אמור נקטו תמות וזכרות שניהם יחד דבהלעמפות הני תרי קראי ילפינן דאין תמות וזכרות בעוף ומש"ה לא הוקשה לו להרא"ס אלא דמנ"ל לרז"ל דאין מום פוסל בעוף כיון די"ל דבעינן תמות בעוף מהקישא דוי"ו מוסיף כדילפינן מהיקש עולת צאן ועולת בקר סמיכה והפשט אבל מזכרות לא קשה לי' דמנ"ל דהא ילפינן מקרא דפ' אמור ושפיר אפשר לומר דס"ל להרא"ס דאף דמקרא דפרשת אמור אפשר ללמוד שניהם תמות וזכרות כמ"ש פשט הת"כ מ"מ קשה ליה להרא"ס דלא משום מבמעות הך קרא דאמור מבטלינן ההיקש דוי"ו מוסיף וכו' בהיות דאפשר דלא מיעט קרא דפ' אמור כי אם זכרות אבל תמות לא דבהכי אנו מקיימין ההיקש נמי זה נראה דעת הרא"ס ומש"ה לא הקשו הראשונים על הרא"ס כי אם מדברי רש"י דקדושין דנראה דס"ל דמקרא דפ' אמור ילפינן תרתי תמות וזכרות אשר ע"פ זה יתיישב מ"ש הרב נ"מ על תי' הרא"ס דהא קרא דתמים זכר דעולת צאן בעינן ליה למעוטי טומטום וכו' דלפי הנ"ל אתי שפיר דאף דתיבת זכר אילטריך לדרשה זאת מ"מ עיקר מ"ש הרא"ס הוא דא"כ ליטתוק קרא מתמים דלימא קרא זכר יקריבנו לבד ותמים ככר ילפינן ליה מהיקשא דעולת בקר ואם תיבת זכר אילטריך למעט טומטום וכו' תיבת תמים למה אילטריך אם לא להראות לנו דלא ילפינן תמים מהיקש וא"כ ע"כ דגבי עוף לא ילפינן ומדהקשה הרב ל"מ כן ש"מ דהבין בדברי הרא"ס דתרתי ק"ל להרא"ס דמנ"ל לרז"ל בין תמות בין זכרות דאין פוסל בעוף וע"כ השיג עליו על תי' דהא זכר בעינן למעט טומטו' ואנדרוגינוס ואחר בכן הבין בדברי הרא"ס הוי ליה להקשות על הרא"ס מברייתא דת"כ בפ' אמור כמו שהקשה כת"ר ודו"ק

יט

כיון דאשתני אשתני וחיישינן והכין היא מסקנא דשמעתין דלכ"ע אמרינן הואיל דאשתני אשתני וכן הלכתא :

פרק שמיני

מתני' [ס] יש בכור לנחלה ואין בכור לכהן בכור לכהן ואינו בכור לנחלה בכור לנחלה ולכהן ויש שאינו בכור לא לנחלה ולא לכהן • איזהו בכור

פרק שמיני

[ס] יש בכור לנחלה ואינו בכור לכהן וכו' איזהו בכור לכהן הבא אחר הנפלים אע"פ שיצא ראשו מי ובן ט' שיצא ראשו מת וכו' • ופירש"י ז"ל הבא אחר הנפלים תאומים אחד נפל ואחד כלו חדשיו והוציא נפל ראשו מי והחזירו ובא חבירו וקדמו ויצא זה האחרון בכור לנחלה דראשון לא ספסידו ואף ע"ג דראשו שהוציא חשוב לידה מעליא מ"מ דגבי נחלה כתיב ראשית אונו מי שלבו דוה עליו אם מת יצא נפל שהוציא ראשו ראשון והוי כילוד דלאו בר קיימא הוא ואין לבו דוה עליו וכו' עכ"ל ונראה פשוט דמאי דהולרך רש"י לפרש דמתני' מיירי בתאומים והבא אחריו דקתני דהוי בכור לנחלה היינו על חבירו שקדמו לצאת היינו משום דכיון דלפי מאי דמסקינן בגמרא דאתותב שמואל דאמר דאין הרחם פוטר בנפלים אפי' לענין כהן מתני' עכ"ל דמיירי בתאומים דאי לא מיירי בתאומים אלא מיירי דעיבור ראשון לא היה כ"א מעיבור אחר אלא שלא כלו חדשיו ונולד נפל והבא אחריו דקתני דהוא בכור לנחלה היינו דנולד בן קיימא מעיבור אחר א"כ אמאי איתותב שמואל ממתני' הא שפיר י"ל דמאי דקתני מתני' דהבא אחריו אינו בכור לכהן היינו משום דהראשון כבר פטר את הרחם לגמרי שנולד כולו ויצא לאויר העולם קודם שנולד השני ומאי דקתני אע"פ שיצא ראשו מי גבי נפל וראשו מת בבן ט' היינו לאשמועינן דלא נימא דאע"ג דכשנולד הנפל כולו יצא לאויר העולם מת ואין לב אביו דוה עליו מ"מ כיון שיצא ראשו חי אפשר דאפילו בבן שמונה דלאו בר קיימא הוא כיון דיצא ראשו חי חשיב כבן ט' שיצא ראשו מי דהתם אף דכשנולד ויצא לאויר העולם יצא מת פוטר את הנחלה וא"א דזה נ"כ פוטר וקמ"ל מתני' דבנפל דאין לב אביו דוה עליו אינו פוטר ובסיפא דקתני בן תשעה שיצא ראשו מת הוא לאשמועינן נמי לדיוקא דדוקא ראשו מת אבל ראשו חי אף דכשנולד טולו נולד מת כל דהוציא ראשו חי פוטר נמי מנחלה וא"כ אמאי איתותב שמואל כיון דשמואל ע"כ איירי בתאומים שהשני שהוא בן קיימא יצא קודם לידת הנפל לגמרי דיציאת ראש אינו פוטר בנפל משא"כ במתניתין ואין לומר דמנא ליה להש"ס דמתני' איירי בתאומים דמותיב מינה לשמואל אדרבא נימא דמתניתין לא איירי בתאומים ובהכי לא הויא תיובתא דשמואל דהא ליתא דעכצ"ל דסיפא דמתני' דקתני בן ט' שיצא ראשו מת לאשמועינן דראש פוטר מבכור כהן דאי אתא לאשמועינן לדיוקא דדוקא ראשו מת הא ראשו חי פוטר אפילו מנחלה הא לא איצטריך דהא תנינא לה במתני' דפרק המפלת דראשו חי כילוד דמי לכל דבר ועכצ"ל דמתני' לגופא איצטריך ולא לדיוקא לומר דהראש פוטר בנפלים ומיירי כולה מתני' בתאומים ושפיר שמעינן מינה דהראש פוטר בנפלים אלא דק"ק דמעיקרא למאי דס"ד להתרלן לומר דלא תקשי ליה לשמואל ממתני' מטעם דאיצטריך מתני' לדיוקא דראשו חי דפוטר הנחלה אמאי הולרך לדחוקי נפשיה כ"כ ולומר דראשו דמתני' לאו דוקא דמאי ראשו רובו דזה ודאי דוחק גדול הוא ועפי עדיף לומר דמתני' לא מיירי בתאומים אלא בב' עיבורים זה אחר זה דבהכי אין הראש בלבד פוטר כי אם לידת כל הנפל ולפי שיטת התרלן דקס"ד דאיצטריך מתני' לדיוקא דבן ט' שיצא ראשו חי שפיר הוי מצי למימר הכי דרישא וסיפא איצטריכו להכי דבן ט' שיצא ראשו חי פוטר מנחלה אף דכשנולד כולו נולד מת וברישא אשמועינן דהיינו דוקא בבן ט' אבל בבן ח' דלאו בר קיימא ראשו חי אינו פוטר דאין לב אביו דוה עליו ואל תשיבני מנ"ל לומר דבן ט' שיצא ראשו חי פוטר אף דכשנגמר הלידה היה מת דמלבד דסברא פשוטה היא דכיון דראשו חשיב כילוד הו"ל כאילו מת אחר שנולד כולו יתר ע"כ דכ"כ בפירוש בפרישה במ"מ סי' רע"ז שכתב וז"ל לאו דוקא נקט ראשו דיציאת פדחת נמי מיקרי ראש לענין זה א"כ הכא דאיירי בשנגמא אמ"כ מת אי לאו שהוציא כל ראשו אי אפשר להכיר ולעמוד על הדבר שהוא מי בבירור עכ"ל באופן דשפיר ה"מ התרלן לתרץ אליבא דשמואל לפי שיטתיה דמתני' לא איירי בתאומים ולא לדחוק ולומר דמאי ראשו רובו • ולזה י"ל דע"כ ליתא ליה להתרלן לדחוקי נפשיה ולומר דמאי ראשו רובו ומיירי מתני' בתאומים ולא לומר דראשו הוא בדוקא ולא מיירי בתאומים דאי מיירי כשאינן תאומים א"כ יוצא לנו ממתני' לענין דינא דאפילו בן ח' דלאו בר קיימא הוא אי נולד כולו ויצא לאויר העולם מי אף דתכף ומיד מת פוטר מן בכור לנחלה דדוקא כיצא ראשו מי בלבד וא"כ בעת לידתו יצא כולו מת הוא דאינו פוטר דהא קתני במתני' אע"פ שיצא ראשו מי ואם איתא דבנולד כולו מי פוטר מתניתין דאתא לאשמועינן רבותא ליסמעינן רבותא עפי דאפי' נולד כולו מי ויצא לאויר העולם מי אינו פוטר דהא אין לומר דנקט ראשו לרבותא לענין בכור לכהן דאפילו בראשו בלבד פוטר מכהן דהא לשמואל דאין הרחם פוטר ומיירי בשאינן תאומים נמצא דעיקר פוטר הבכור לכהן משום דנולד כולו מת קודם עיבור ולידת הב' ולא משום ראשו הוא ופשיטא ליה להתרלן דודאי אין סברת הדין כן דכל שאינו בן קיימא אפילו נולד כולו מי אינו פוטר מבכור לנחלה כיון דאין לבו של אביו דוה עליו כיון דלאו בר קיימא הוא וכמו שנראה דהכי ס"ל להתרלן דמוקי מתני' דמאי ראשו רובו דכיון דקי"ל רובו ככולו וכדאמרינן בפרק המפלת (דף כט ע"א) דפריך ליה רב זביד לר"פ בכא מכלל דבמסורס רובו נמי לא פוטר הא קי"ל רובו ככולו יעו"ש א"כ כיון דס"ל להתרלן דאפילו יצא רובו מי מיירי מתני' דאינו פוטר לנחלה א"כ פשיטא דה"ה בנולד כולו מי ואי הוה מוקי למתני' בשאינם תאומים היה הדין יוצא איפכא כאמור לכן ניחא ליה למדחק נפשיה דמאי ראשו רובו ולא לומר דמיירי בשאינם תאומים כיון דאי מיירי בראשו ממש נמצא דיש לדקדק ממתני' דאי נולד כולו מי אפילו בן ח' פוטר מנחלה ואין האמת כן :

ונראה לע"ד דמה שלא פי' התרלן אליבא דשמואל דמתני' מיירי בשאינם תאומים ודחיק לתרץ מאי ראשו רובו הוא דאיה נכונה לדין זה דאפי' אי נולד כולו מי כבן ח' דלאו בר קיימא הוא אינו פוטר מנחלה דאף למי שירצה לומר דלדבר הזה לא אמרינן רובו ככולו ויכנה לומר דאף דנראה פשוט מדברי התרלן דמוקי לה ברובו דרובו בחיים אינו פוטר מ"מ בכולו לחיים פוטר מה שאין האמת כן דהא קי"ל רובו ככולו אי אפשר לומר כן דא"כ אמאי דחיק עצמו בכך ולא משני דמתני' אליבא דשמואל לא איירי בתאומים ועוד יש לי להביא ראיה לע"ד דכל שאינו בן קיימא ואינו מתקיים אפי' נולד טולו מי אינו פוטר מנחלה מהסיא דאמרינן בפ' המפלת (דף כג ע"ב) דמייתי התם דלר"מ דאמר בהמה במעי אשה ולד מעליא הוא אף דאפשר להיות שנולד כולו מי מ"מ לאו בר קיימא הוא ואינו מי ומייתי ממתני' דפרק יש בכור דקתני המפלת כמין בהמה וכו' ולד מעליא הוא ופוטר מבכור לכהן דברי ר"מ ואי ס"ד דמי הבא אחריו בכור לנחלה מי הוי ודמי אמר רבא לעולם דמי ושאני התם דאמר קרא ראשית אונו מי שלבו דוה עליו יצא זה שאין לבו דוה עליו ע"כ ולפי מאי דס"ד דלא ס"ל לחלק בין ולד אדם במעי אשה ובין בהמה במעי אשה דבבהמה נמי אילו אמרינן דמי חשיב טולד אדם וקרינן ביה ראשית אונו דאף זה לבו דוה עליו ופריך לומר דהבא אחריו אינו בכור לנחלה א"כ למה לא פריך רבא ולטעמיך מי ניחא הא אפילו אי לא מי לאו בר קיימא הוא מ"מ הבא אחריו אמאי הוי בכור לנחלה מ"ש מבן ח' דלאו בר קיימא הוא דכל שנולד טולו מי פוטר הבא אחריו וה"ה בבהמה במעי אשה לר"מ דכל דנולד טולו מי פוטר הבא אחריו אלא עכצ"ל דמאי בהמה במעי אשה דלא קרינן ביה ראשית אונו דאין לבו דוה עליו וא"כ ה"ה דאפילו נאמר דבר קיימא הוא אינו פוטר הבא אחריו כיון שאין לבו דוה עליו ומדלא קאמר ולטעמיך ע"ח דבבן ח' נמי כיון דלאו בר קיימא הוא אפילו טולד כולו מי אינו פוטר מבכור לנחלה ומאי דנקט במתני' אע"פ שיצא ראשו מי לאו למימרא דאי טולד כולו מי פוטר אלא נקט ראשו לפי האמת דאיתותב שמואל לאשמועינן לענין בכור לכהן דהראש בלבד פוטר דכיון דמתני' בתאומים מיירי דהקדים השני ויצא אחר שהחזיר ראשו הראשון נמצא דאנו למדין ממתני' דאפי' ביציאת ראשו פוטר מבכור לכהן וכ"כ רש"י בפירוש בריש פרק בהמה המקשה (דף סח ע"א) וז"ל שאע"פ שיצא ראשו מי וכו' שאפי' טולד הנפל כולו אינו מפקיע את הבא אחריו שאין לבו דוה עליו וכ"ש אם יצא ראשו מת והאי דנקט ראשו משום בכור לכהן נקט ליה דביציאת ראשו הוי ילוד ופוטר את אחיו מבכור לכהן עכ"ל הרי מפורש כאשר כתבנו • אלא דיש להקשות קצת דאכתי קשה דאמאי נקט מתניתין ראשו מי כיון דאפילו טולד כולו דאי נקט ראשו לאשמועינן משום בכור לכהן כמ"ש רש"י ז"ל הא י"ל דמסיפא דקתני בן ט' שיצא ראשו מת דפוטר מבכור לכהן אנו לומדים דראשו פוטר מכהן דהא כיון דסיפא נמי בתאומים מיירי ומיירי בהוציא ראשו מת והחזירו וא"כ יצא אחיו ועם כל זה פטור מבכור לכהן השני ע"כ דראשו בלבד פוטר ואמאי איצטריך רישא נמי לאשמועינן וי"ל דאיצטריך נמי לאשמועינן ברישא דאפילו בנפל דלאו בר קיימא ראשו כילוד לענין כהן דאי מסיפא דבן ט' מת הו"א דכיון דכתיב כל אשר נשמת רוח חיים באפיו אף דבן ט' ראשו מת חשיב כילוד מ"מ הו"א דדוקא בן ט' דבן קיימא הוא וראוי היה להיות בו רוח חיים אלא שע"י חולי וסבה אחרת מת קרינן ביה כל אשר נשמת רוח חיים באפיו דראשו כילוד אבל בנפל דאפילו מלד עצמו לאו בר קיימא הוא אפשר דראשו לא חשיב ילוד דבעינן לפחות ראוי להיות לו רוח חיים וקמ"ל מתני' דאפי' בנפל דלאו בר קיימא הוא ראשו כילוד אלא דק"ק לזה דא"כ הוא י"ל דאפי' לשמואל דאמר אין הרחם פוטר בנפלים מודה דבן ט' שהוציא ראשו מת פוטר כיון דראוי היה להיות בר קיימא ונשמת רוח חיים בו קרינן ביה דבהכי הוי ניחא מאי דס"ד דתרלן לתרץ אליבא דשמואל מאי ראשו רובו דעיקר מאי דפריך לשמואל הוא מרישא דאע"פ שיצא ראשו מי דמסיפא דבן ט' וראשו מת לא קשה ליה ומאי דמשני דראשו היינו רובו הוא ברישא דוקא אבל בסיפא דבן ט' ראשו ממש קאמר דבהכי ניחא מאי דמשני דבדין הוא דאיבעי ליה למיתני רובו ואיידי דקא בעי למתני סיפא בן ט' שיצא ראשו מת וכו' תנא נמי רישא ראשו דאם איתא דבסיפא נמי נ"ל לשמואל דמאי ראשו רובו א"כ איך קס"ד ידחוק כ"כ דסיפא לדיוקא אתא דראשו מי פוטר כיון דאיכא למימר דאפי' מי דוקא רובו פוטר לנחלה דומיא דראשו מת דפוטר מבכור לכהן דהוא דוקא ברובו אבל נראה דרש"י במסקנא לא ס"ל טמר דיש לחלק לשמואל בין נפל דהיינו בן שמנה ובין בן תשעה שהיה ראוי להיות בן קיימא דבשניהם ס"ל לשמואל דראשו אינו פוטר שכתב בד"ה איידי דבעי למיתני סיפא וז"ל דלא מצי למיתני רובו בהדיא

אע"ג דלאו גופיה לא משתמע אלא רובו ואהכי לא מצי למיתני בסיפא רובו משום דבעי למיתני מיניה וכו' עכ"ל ואם איתא דס"ל לחלק לשמואל דמה דקתני רישא ראשו היינו רובו ומידי דלאו גופיה הוי כרובו וכו' ודקדוק דלאשו כחיים יהיה כראשו ממש זה דוחק גדול ועכצ"ל דס"ל לרש"י לשמואל אפי' בבן ט' מת ראשו אינו פוטר ואי משום לאשמועינן דלהוי פוטר מבכור לכהן דלא כשמואל הא מסיפא ילפינן ואם נאמר דיש חילוק בין נפל לבר קיימא שיצא ראשו מת א"כ אמאי לא נאמר חילוק זה ג"כ לשמואל ויש לייסב ודו"ק :

באופן דמליצו למדים מדברי רש"י דחולין דכל שאינו בר קיימא אפילו נולד כולו מי אינו פוטר הבא אחריו לנחלה וכן מתבאר מדברי רשב"ם בפ' יש נוחלין (דקי"א ע"ב) עלה דפריך הש"ס התם דראשית אונו מבעי ליה לבא אחר הנפלים דליהוי בכור לנחלה מי שלבו דוה עליו יצא זה שאין לבו דוה עליו וז"ל ומקשינן האי ראשית אונו אצטריך לדרשה לאשמועינן דהבא אחר הנפלים שילדה אמו לפניו הרבה נפלים כגון נולדו מתים או בן ח' חיים וזה נולד אחריהם הוי בכור לנחלה עכ"ל הלריך לעניננו הרי שכתב דאפי' נפלים שנולדו ממש לידה גמורה בין בן ט' מת או בן ח' מי אפילו בנולד כולו דסתם לידה הוא שנולד כולו מי הבא אחריו הוי בכור לנחלה כמ"ש רש"י ז"ל :

איברא דראיתי בספרי בפ' תלא על פסוק לא יוכל לבכר את בן האהובה דאמרינן הכי את בן האהובה כיון שיצא ראשו ורובו בחיים פוטר את הבא אחריו מן הבכורה על פני בן השנואה אע"פ שבן הבכור לשנואה ע"כ ונראה דה"פ דמאי דאצטריך קרא להזהיר שלא יוכל לבכר את בן האהובה הוא אפילו במקום דיש לצדדים לומר שראוי בן האהובה לבכורה ויש לצדדים דאינו ראוי והוא רוצה לבכרו ולבטל זכותו של בן השנואה ולכן דרשו דמיירי דאהובה והשנואה ישבו על המשבר כאחת ובן השנואה יצא ראשו ורובו בחיים בתחלה וחזר למעי אמו ובתוך כך נולד לגמרי בן האהובה דבכה"ג יש סברא שיטעה האדם שעיקר בכורה לבן אהובה הואיל ונולד הוא בתחלה לידה גמורה משא"כ בן השנואה שלא נולד לגמרי בתחלה ועל"ז בא להזהיר הכתוב דלא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה אף בכה"ג דאיכא פנים לומר דעיקר הבכורה לאהובה ורצונו הוא ג"כ לבכר את בן האהובה משבת אהבתה וזה הוא מה שסיימו בספרי אע"פ שבן הבכור לשנואה זהו פירושו אבל קשה דאמאי נקט ראשו ורובו דמשמע דלא סגי בראשו לבד אלא בראשו ורובו דאי מיירי בבן ט' אפילו ראשו מי בלבד פוטר לכ"ע ואי מיירי בבן ח' אפילו ראשו ורובו אינו פוטר דאפילו טולד כולו מי אינו פוטר וכ"ש ראשו ורובו ובתוספתא דבכורות בריש פ"ז אמרינן הכי הבא אחר הנפלים אע"פ שיצא בן ח' [מי] ובן ט' שיצא ראשו מת בכור לנחלה ואין בכור לכהן שנאמר לא יוכל לבכר את בן האהובה וגו' זה הכלל כל שיצא ראשו ורובו בחיים פוטר את הבא אחריו מן הבכורה אבל לא ה' סלעים של בן ע"כ דהכי נמי בתוספתא צריך להבין אמאי נקט ראשו ורובו כמו שדקדקתי בברייתא דספרי ועכצ"ל דראשו ורובו דקתני ר"ל או ראשו או רובו דאם טולד כדרכו ראשו תחלה סגי ביציאת ראשו דראשו בלבד חשיב כילוד ואם יצא דרך מרגלותיו בעינן עד שיצא רובו וכדתנן בפ' המפלת (דף כח ע"א) יצא מסורס משיצא רובו ה"ה כילוד יצא כדרכו עד שיצא רוב ראשו ופירש"י מסורס דרך מרגלותיו יעו"ש ולעולם דבין בספרי ובין בתוספתא מיירי בבן ט' דכל שיצא ראשו תחלה סגי בראשו דראשו מי כילוד דמי ואם יצא מסורס ברובו מי פוטר הבא אחריו ומאי דסיים תנא דתוספתא אבל לא ה' סלעים של בן הבכורה לע"ד דקאי אקרא דלא יוכל לבכר את בן האהובה דדרים ליה כדדריש לה בספרי ובב' נשים משתעי קרא דשתיהן לא ביכרו עדיין מקודם דכיון דיצא ראשו או רובו דבן השנואה בחיים בתחלה וחזר למעי אמו ואדהכי והכי נולד בן האהובה לגמרי בכור לנחלה הוא בן השנואה אבל בן האהובה בכור לכהן הוא כיון שהוא פטר רחם של אמו ומייב בה' סלעים של בן אבל לנחלה אינו בכור כי אם בן השנואה שיצא ראשו בתחלה • שוב ראיתי דאי אפשר לומר דראשו ורובו דקאמר הוא ראשו או רובו דהיינו דאם יצא דרך מרגלותיו כיון שיצא רובו פוטר את הבא אחריו מבכור לנחלה דהא אמרינן בשמעתין דבכורות [דף מו:] דאמר ר"ל דפדחת פוטרת בכל מקום חוץ מן הנחלה מאי טעמא יכיר אמר רחמנא ור"י אמר אפילו לנחלה באופן דנראה לכ"ע לענין נחלה בעינן הכרת פנים דאפי' לר"י דרים מקרא דיכיר דבעינן הכרה דמאי דקאמר אף לנחלה היינו משום דקסבר דפדחת נמי הויא הכרה כמ"ש רש"י וכמ"ש התוס' בד"ה מ"ט יכיר וכו' יעו"ש וכ"כ מהברייתא דמותיב מינה לר"י דקתני יכיר זו הכרת פנים עם החוטם ולר"י משני דתני עד החוטם דעד החוטם הוי היכרא באופן דלכ"ע בעינן הכרת פנים מקרא דיכיר וא"כ איך אפשר דאם יצא אפילו רוב דרך מרגלותיו דהבא אחריו אינו בכור לנחלה כיון דבכה"ג דרך מרגלותיו ליכא הכרת פנים כלל • ודוחק לומר דראשו ורובו דקתני בספרי ובתוספתא הכוונה דאם יצא ראשו מי כולו או יצא רובו של ראש דמשיצא רוב ראשו חשיב כילוד כדאמרינן במתני' דהמפלת (דף כח·) דמלבד דהלשון דחוק יתר ע"כ אם הפירוש כן אמאי לא הקשה הש"ס מהני ברייתות דספרי והתוספתא לר"ל דאמר פדחת אינו פוטר לנחלה דבעינן הכרת פנים וליכא הכרת פנים אלא עם החוטם דהא קתני הכא דרובו של ראש שהוא הפדחת וכדאמרינן במתניתין דהמפלת יצא כדרכו משיצא רוב ראשו ואיזהו רוב ראשו משתצא פדחתו וזה דלא כר"ל ואמאי לא מסייעינן לרבי יוחנן מברייתות אלו :

וראיתי בירושלמי בר"פ המולך הלכה א' דאמרינן אמר ר' יוסי אע"ג דשמואל אמר זכין לעוברין מודה והוא שיצא ראשו ורובו בחיים יעו"ש והפירוש מבואר דאע"ג דשמואל ס"ל דמזכה לעובר קנה מ"מ מודה דלא קנה עד שיצא לאויר העולם ועד שיצא ראשו ורובו בחיים לא מיקרי ילוד ונ"ל דע"כ מיירי בבן ט' שהוא בן קיימא ובשמעתין מתבאר דאפי' שמואל מודה דבן ט' שהוציא ראשו בלבד מחיים הוי ילוד לכל דבר והכא אמאי בעינן ראשו ורובו ועיין בחידושי הרמב"ן בפרק מי שמת בסוגיא דהמזכה לעובר שהביא דברי הירושלמי הנזכר וע"כ נ"ל דהכא הכוונה לומר ראשו או רובו דאם יצא כדרכו סגי בראשו ואם יצא מסורס דרך מרגלותיו בעינן עד שיצא רובו ובדרך דס"ד לומר בדברי הספרי והתוספתא אבל כבר כתבתי דזה לא שייך בקרא דכיון דלענין בכור לנחלה בעינן הכרת פנים דכתיב יכיר אינו פוטר לנחלה עד שיצא ראשו דאיכא הכרת פנים וכיוצא לזה אמרינן בירושלמי בפרק המפלת הלכה ב' עלה דמתני' המפלת כמין בהמה חיה ועוף דחשיב ולד לר"מ אר"י הלידה הזאת ככל הלידות שבתורה מה הלידות שבתורה עד שיצא ראשו ורובו אף זו עד שיצא ראשו ורובו רשב"ל אמר משונה היא הלידה הזאת מכל הלידות שבתורה כל הלידות שבתורה עד שיצא ראשו ורובו וזו עד שתצא הכרת פניו מה נפק מביניהון יצא מחותך או מסורס ע"ד דר"י עד שיצא ראשו ורובו ע"ד דרשב"ל עד שתצא הכרת פניו ע"כ הרי מבואר מהכא דראשו ורובו היינו ראשו או רובו ביצא כדרכו רובו ביצא מסורס וס"ל לרשב"ל דכיון דאפי' לר"מ דס"ל דהמפלת מין בהמה חשיב ולד וטמאה לידה בעינן הכרת פני אדם שיהא בפניו סימני אדם ואם יצא מסורס לא חשיב לידה אפי' ברובו עד שיצא ראשו דאיכא הכרת פני אדם ואפי' יצא רובו מסורס אינה טמאה לידה מאותה שעה כיון דלא נתברר בשעת יציאת הרוב אם הוא ולד כיון דהעיקר תלוי בסימני הפנים וכיון דאנו רואים גופו דומה לבהמה אף דאח"כ ביציאת ראשו הוכר דיש לו סימני פני אדם מ"מ אינה טמאה לידה למפרע משעה הראשונה אלא דר"י ס"ל דביצא מסורס חשיבא לידה ברובו כיון דאח"כ יצא ראשו והוכר בו פני אדם וטמאה לידה למפרע משעה הראשונה ועי' בביאור הירושלמי להרב פני משה ודו"ק • ועפ"ז האופן דס"ל לר"ל הכא מטעם דבעינן הכרת פניו ה"ה לענין בכור לנחלה דאפי' לר"י בעינן הכרת פנים דודאי אינו פוטר לנחלה כי אם עד שתצא ראשו או פדחתו אבל ברובו אם יצא מסורס אינו פוטר וא"כ לריכים אנו להבין דברי הספרי והתוספתא דקתני כיון שיצא ראשו ורובו בחיים פוטר דע"כ א"א לפרש דראשו או רובו קתני ואי מיירי בבן תשעה בראשו (לחיים) [לחוד] סגי ואי מיירי בבן ח' אפי' נולד כולו אינו פוטר :

ואפשר ליישב ע"פ מה שנבאר דברי הרמב"ם בפ"ב מהלכות נחלות דין ט' וז"ל הבא אחר הנפלים אע"פ שיצא ראש הנפל כשהוא מי הבא אחריו בכור לנחלה וכן בן תשעה שיצא ראשו מת הבא אחריו בכור לנחלה שזה שנאמר ראשית אונו הוא שלא נולד לו קודם לזה ולד שיצא מי לאויר העולם לפיכך בן ט' שהוציא רוב ראשו מי הבא אחריו אינו בכור עכ"ל דלכאורה מדברי הרמב"ם נראה דלא ס"ל כסברת רש"י ורשב"ם וס"ל דאפי' בן שמנה כל שנולד כולו מי ויצא לאויר העולם פוטר מן הנחלה דאל"כ אמאי כתב לרבותא ברישא אע"פ שיצא ראש הנפל מי עדיפא מינה הוה ליה לאשמועינן רבותא דאפי' נולד טולו מי כל שאינו בר קיימא אינו פוטר דבדברי הרמב"ם ליכא למימר כמ"ש רש"י גבי מתני' דנקט ראשו לאשמועינן לענין בכור לכהן דאפי' ראשו פוטר כיון דהרמב"ם לא משתעי הכא כלל לענין בכור לכהן כי אם לענין בכור לנחלה אלא ע"כ דס"ל להרמב"ם דאפי' בן ח' כל שנולד טולו מי פוטר • וכן משמע נמי ממ"ש הרמב"ם שזה שנאמר ראשית אונו הוא שלא נולד לו קודם לזה ולד שיצא מי לאויר העולם דנראה דהכל תלוי ביציאתו מי לאויר העולם אף דלאו בר קיימא הוא כיון דלא ביאר דבריו לסיים ולומר ולד של קיימא שיצא מי לאויר העולם ומאחר שהוכחנו לעיל מדברי הש"ס כסברת רש"י ורשב"ם נ"ל בעד הרמב"ם ע"פ מ"ש ה"ה ז"ל בפ"א מהלכות יבום דין ה' דמ"ש הרמב"ם בפ"א מהלכות נחלות דין י"ג דאם מתה האם תחלה וא"כ הבן אפי' היה קטן בן יומו ולא כלו לו חדשיו הואיל ומי אחרי אמו שעה אחת ומת הרי זה נוחל את אמו ומנחיל הנחלה ליורשיו ממשפחת אביו עכצ"ל דמ"ש הרמב"ם דאפי' לא כלו לו חדשיו בודאי טובל מסתמא מיירי כשנגמרו סימניו בשערו ובצפורניו דבכה"ג דנגמרו סימניו ס"ל להרמב"ם לענין הלכה דמה"ת כל שנגמרו סימניו אפי' בן ח' ודאי • בן קיימא הוא דאמרי' בן שבעה הוא אלא דאשתהויי אשתהי עד שמנה דפסק כרבי ורשב"ג דס"ל הכי כדאמרינן בפרק הערל (דף פ ע"ב) יעו"ש וס"ל דכל שנגמרו סימניו אפי' שלא שהה שלשים יום ולד של קיימא הוי לכל דבר מה"ת אלא דבאיזה דברים החמירו חכמים ואמרו דאפי' בכה"ג דנגמרו סימניו לא חשיב בן קיימא ולענין נחלה לא רצו חכמים לשנות דבר לענין ירושה בדין ירושה מפני שכל דבר שבממון

[illegible]

בכור לנחלה ואינו בכור לכהן הבא אחר נפלים אף על פי שהוציא את ראשו

[illegible]

והוא כאשית אונו של בעל לסוף תשעה חדשים מליל טבילתה אבל לא פירש מתנה בעלה רק היה תדיר מצוי אצלה ואותו בן חי כערך ג' או ד' שעות ומת ואחר שנה או ב' ילדה בן וחי אם אותו הבן הנולד אחרון הוא בכור לנחלה או לא והעלה שם בתשובה דאין השני בכור אפי' לנחלה מטעם דהכריח שם ממתני' ומדברי הרמב"ם דהל' נחלות הנזכר לעיל דבן שמנה שנולד טלו מי כיון דיצא לאויר העולם ומי משש פוטר את הבא אחריו מן הבכורה לגמרי יעו"ש ולענ"ד לפי כל האמור אין דבריו מחוורים וכבר הרב הדרישה בח"מ סי' רע"ז הביא דבריו ודחה ראיותיו אבל לא הביא שום סמך ורא"ה לסתור דינו והרב ש"ך ח"מ סי' הנזכר והרב תוי"ט במתני' דבכורות תמהו על הדרישה איך לא הביא דברי רש"י דבפרק בהמה המקשה יעו"ש ולענ"ד דיש ראיות אחרות לסתור דין זה כדבר האמור :

עוד אני תמיה על הרב שארית יוסף דמוכח מדבריו דאי לאו דסבירא ליה דשורת הדין הוא דאפילו נפל שנולד כולו חי פוטר מן הבכורה לא היה פוסק לענין נדון דידיה דאין השני בכור לנחלה והוא תימה כיון דנדון דידיה מיירי בבן תשעה אלא דאינו בן תשעה ודאי דאפשר דלא נתעברה בליל טבילתה כי אם אחר זמן דמידי ספיקא לא נפקא הואיל ולא פירש מתנה א"כ הוי כסתם תינוקות דאינו ידוע אם כלו לו חדשיו או לא דלכ"ע חשיב כבן קיימא מה"ת לכל דבר דמן התורה אזלינן בתר רובא דרוב התינוקות בני קיימא נינהו אלא מדרבנן החמירו לענין איסור ואף לענין איסור איפליגו רבנן ורשב"ג דלרבנן אפי' לענין איסור פוטר את אמו מן החליצה דלא חיישינן למיעוטא ולרשב"ג חיישי' למיעוטא להצריכה חליצה וקי"ל כרשב"ג כמו שנתבאר בפרק ר"א דמילה (דף קלו:) יעו"ש וכתבו התוס' בפ' החולץ (דף לו ע"ב) ד"ה הא לא שהה וכו' דה"ט דחיישי' למיעוטא הכא להצריכה חליצה משום דמיעוט נפלים מצוי ובמיעוט מצוי חיישינן למיעוטא יעו"ש וא"כ לענין ממון פשיטא דאזלינן בתר רובא דרוב ולדות בני קיימא נינהו ומסתמא אמרינן דהראשון בר קיימא היה אע"פ שמת בתוך שלשים יום דאע"ג דלא אזלינן בתר רובא בממונא היינו להוציא מיד המוחזק אבל לענין פי שנים דאין שום אחד מהבנים מוחזקים ונכסי מורישם בחזקת כולם הם ואין זה מוחזק יותר מזה פשיטא דאזלינן בתר רובא וכיון דרוב ולדות בר קיימא נינהו חשיב כאילו הבן הראשון ודאי בן קיימא היה ולו משפט הבכורה ואע"ג דאמרי' בסוגייא דפ' ר"א דמילה אמר אביי פיהק ומת לכ"ע מת הוא כי פליגי באכלו ארי או נפל מן הגג דלרשב"ג מת הוא ולרבנן חי הוא דמוכח מזה דדוקא היכא דאיכא לתלות דמפני שאכלו ארי או נפל מן הגג מת הוא דס"ל לרבנן דאזלינן בתר רובא דרוב ולדות בר קיימא נינהו ותלינן דאילו לא נהרג היה חי אבל אם מת מאליו אפי' רבנן מודו דמת הוא ולאו בר קיימא דכיון דאנו רואין דרוב הולדות שהם בר קיימא אינם מתים מיד הרי איתרע רובא דרוב ולדות בר קיימא נינהו וא"כ הכא בנדון הרב דנראה דמת מאליו הרי ליכא רובא מ"מ הא ליתא דמלבד דדעת הרי"ף שם דפיהק ומת דאמר אביי לאו דוקא אלא ה"ה חלה ומת ומש"ה השמיט הא דאביי מקמי' הא דאמר רבא לקמן מת בתוך שלשים יום ונתקדשה לישראל צריכה חליצה ולכהן א"ל חליצה דשמכינן אדרבנן דע"כ ס"ל לרבא דאפי' בחלה ומת דהוי כמו פיהק ומת פליגי רבנן על רשב"ג וכמ"ש הר"ן בדעת הרי"ף שם וכן הוא דעת קצת מהפוסקים ולדידהו פשיטא דבנדון דידן אפי' שמת ע"י חולי או מאליו אכתי לרבנן בחזקת בר קיימא הוא מטעם רובא ולא אמרי' דאיתרע ליה רובא יתר ע"כ דאפי' לסברת רבינו יונה ודעימיה שכתב הר"ן שם דס"ל דהלכה כאביי די"ל דרבא לא פליג אאביי דמיירי דמת מחמת דאכלו ארי או נפל מן הגג דלדידהו נמצא דכל דמת מאליו אפי' רבנן מודו דשמת הוי מ"מ לאו כמת ממש הוא דאכתי ספק בר קיימא הוא אלא דבכה"ג דחלה ומת אפי' רבנן מודו דאיתרע ליה רובא והוי ספק שקול וזה פשוט וכמ"ש רש"ל בפרק החולץ סי' ג' דאף דאמרו בש"ס פיהק ומת לכ"ע מת הוה לאו דוקא מת אלא ספק דמודו רבנן דבכה"ג ספק הוא וכ"מ דאפי' אם נתקדשה לכהן תוצאת כיון דבכה"ג ליכא למימר דסמכינן אדרבנן יעו"ש וכיון דספק בר קיימא הוא לכ"ע א"כ איך אפשר לומר דהבן השני הוא בכור לנחלה כיון דקי"ל דבכור ודאי נוטל פי שנים ולא בכור שהוא ספק מעיקרו אם הוא פרוד או לא וכמו שמתבאר בפ' יש נוחלין (דף קכז ע"א) וכן פסקו הפוסקים יעו"ש :

והנה כדברי רש"י דמוקי מתני' בתאומים בין בבן שמנה ובין בבן תשעה וכתב שניהם וז"ל והוציא נפל ראשו חי והחזירו ובא חבירו וקדמו ויצא זה האחרון וכן בבן תשעה שיצא ראשו מת והחזירו ויצא אחיו הוי בכור לנחלה וכו' דמדקדק לומר והחזירו ש"מ דא"א לומר דבא חבירו והקדימו אלא כשהחזיר הראשון ראשו וכ"פ רש"י במימרא דשמואל דאין הראש פוטר בנפלים וז"ל בן ח' שהוציא ראשו חי והחזירו וכו' וכ"כ בריש פרק בהמה המקשה וז"ל אע"פ שיצא ראשו חי והחזירו ויצא אחיו וכו' וכ"כ רש"י בפרק המפלת (דף כט ע"א) גבי הא דאין הראש פוטר בנפלים יצא ראש הנפל כגון יולדת תאומים וכו' ויצא ראש הנפל והחזירו ואח"כ יצא אחיו וכו' עכ"ל הרי בכל אלו המקומות נזהר רש"י לפרש דמיירי דהחזיר ראשו כנראה דא"א שיקדים אחיו לצאת אם לא בהחזיר הראשון ראשו וצריך להבין דאמאי לא אפשר אפי' בלא החזירו דתיכף דהנפל הוציא ראשו בעוד שעדיין לא הוציא הנפל כי אם ראשו ולא נולד לגמרי דחק ויצא אחיו לגמרי ואח"כ יצא הנפל לגמרי ומשכחת לה אפי' לא החזירו דאין לומר דסבירא ליה לרש"י דא"א בתאומים שיצאו שניהם בבת אחת ויפתח הרחם בשניהם כי אם בזה אחר זה ומש"ה בהיות הראש של הנפל בחוץ א"א שיצא השני דהא תנן בספ"ז דאהלות יצא הראשון מת והשני חי טהור הראשון חי והשני מת טמא ר"מ אומר בשפיר אחד טמא בשני שפירים טהור ופירש הר"ש בשפיר אחד טמא כלומר אם יצאו שניהם כעין שפיר אחד שיצאו בבת אחת טמא ע"כ הרי דמשכחת לה שיוצאים שניהם בבת אחת וגבי בהמה תנן בפ"ב דמכלתין (דף יז') רחל שלא בכרה וילדה שני זכרים ויצאו שני ראשיהן כאחד ר"י הגלילי אומר שניהן לכהן שנאמר הזכרים לה' וחכמים אומרים א"א לצמצם ופירש"י א"א לצמצם שיצאו שניהם ראשיהן כאחד אלא האחד יצא תחלה ולא ידעינן הי נינהו עכ"ל ומדלא אפשר לברר מי יצא ראשון ש"מ דבעוד דהוציא האחד ראשו תחלה יצא ראש השני ומש"ה א"א לידע מי משניהם הוציא ראשו תחלה ואם איתא דא"א שיצא השני בעוד שלא נולד לגמרי הראשון או שלא החזיר ראשו אמאי הוי ספיקא מי יצא ראשו ראשון ובפירקין תנן (דף מח ע"א) מי שלא בכרה אשתו וילדה שני זכרים נותן ה' סלעים לכהן מת אחד מהם בתוך שלשים יום האב פטור וכתב רש"י האב פטור דמצי למימר הבכור מת עכ"ל הרי דבאשה נמי משכחת לה דיולדת שני זכרים כאחת אלא כיון דא"א לצמצם שיצאו שני ראשים כאחת אלא האחד יצא ראשונה הרי שניהם הם ספק בכור דלא ידעינן הי מינייהו נפיק ברישא דאין לומר דהכא מיירי שנולד זה אחר זה ובתחלה הוכרו

[illegible]

לפרש דמיירי בשהחזיר ראשו · וי"ל דס"ל לרש"י דאף דאפשר לצאת ראשו של שני בהיות עדיין ראש הראשון חוץ לרחם מ"מ לא משכחת לה שאחר שיצא ראשו של ראשון לחוץ שיקדים אחיו לצאת לגמרי לאויר העולם דאף שיוצא השני עם הראשון מ"מ כשנגמר לידת הראשון נגמר נמי לידת השני דכיון דכבר שני הראשים יצאו לחוץ דבר רחוק הוא שיצא נולד האחד לגמרי והאחר ישאר בפתח הרחם ראשו בלבד וע"כ לא משכחת לה שנולד השני לידה גמורה קודם הראשון אם לא שהחזיר ראשון ראשו וכן נראה מדברי הרמב"ם בפי"א מהלכות בכורים דין ע"ו שכתב וז"ל בן שמנה חדשים שהוציא ראשו והוא חי והחזירו ומת וכן בן תשעה שמת ויצא ראשו והחזירו ואח"כ יצא אחיו וילדה זה שילדה אינו פטר רחם שהרי נפטר בראשו של ראשון עכ"ל הרי דדקדק לומר והחזירו בין בבן שמנה בין בבן תשעה כדברי רש"י אלא דנ"ל כמ"ש הרמב"ם גבי בן שמנה דמיירי בהחזירו ומת ואחר כך יצא אחיו חי דכיון דעיקר מאי דאתא לאשמועינן הוא דהראש פוטר בנפלים דלא כשמואל אמאי הוצרך לאוקמי דאיירי במת הבן שמונה אחר שהחזיר ראשו הא אפילו לא מת ונולד חי אחר שיצא אחיו שייך דין זה דהראש פוטר כיון דעכ"פ לא יצא קודם לידת השני כי אם ראשו של ראשון ואפשר לומר דלפי מש"ל דלפי שיטת הר"מ דפסק כרבי דבן שמונה שנגמרו סימניו בר קיימא הוא וס"ל דכל שנולד חי מסתמא מיירי דנגמרו סימניו דמש"ה לענין נחלה בפ"א מהלכות נחלות כתב דאפילו לא כלו חדשיו טולד ולא פירש דמיירי בנגמרו סימניו כמ"ש ה"ה ז"ל א"כ אי דין זה היה כותב אותו בסתם היה משמע דנלמד ממנו דהראש פוטר אפילו במציאות שמחזיר ראשו נולד אח"כ חי וכיון דמסתמא נגמרו סימניו כיון דנולד חי הרי אין מידום זה דהראש נפל פוטר דלא כשמואל דהא אפילו שמואל מודה דכל שהוא בר קיימא אם יצא ראשו בחיים פוטר והכא כיון דאחר שנולד חי ניכר בו שנגמרו סימניו הרי למפרע משעה שיצא ראשו חי פטר אפילו לשמואל דאיגלאי מילתא למפרע דבן קיימא היה מש"ה פי' הר"מ דמיירי דמת אחר שהחזיר ראשו ואיגלאי מלתא דלאו בר קיימא היה אלא דשורת הדין הוא דאפי' ראש דנפל דלאו בר קיימא פוטר אלא דאכתי קשה דאפילו דהיה סותם דבריו דבהכי הוי משמע אפילו טולד בן הראשון אחר שיצא אחיו מ"מ דין זה דהראש פוטר בנפלים שפיר נלמוד מדין בן תשעה שמת ואח"כ הוציא ראשו מת דלפי מ"ש לעיל דמדברי רש"י אמתעתין נראה בבירור דאפילו בבן תשעה שהוציא ראשו מת סבירא ליה לשמואל דאין הראש פוטר ש"מ דאין חילוק לשמואל בין ראש דבן שמונה חי לראש דבן תשעה מת ואם נאמר דדעת הר"מ דלא כרש"י דהר"מ ס"ל דיש חילוק דבבן תשעה מת כיון שהיה ראוי להיות בן קיימא קרינן ביה כל אשר נשמת רוח חיים באפיו א"כ נמצא דעיקר מאי דאיתותב שמואל ממתני' הוא מרישא דמתני' דבן שמונה שיצא ראשו חי וא"כ הוא ק"ק דאמאי איתותב הא י"ל דלשמואל בבן שמונה שלא נגמרו סימניו דלכ"ע נפל הוי ולאו בר קיימא הוא דמש"ה לא קרינן ביה כל אשר נשמת רוח חיים באפיו ומתני' מיירי בבן שמונה שנולד חי אחר שנולד אחיו ונגמרו סימניו ומתני' כבי היא דס"ל דנגמרו סימניו בר קיימא הוא ויש ליישב והוא פשוט דכיון דבמתני' קתני הבא אחר הנפלים אע"פ שיצא ראשו חי ע"כ לא מיירי מתני' בנפל שהוא בר קיימא דהייט נגמרו סימניו דאי מיירי בהכי אינו נקרא נפל דסתם נפל הוא דלא נגמרו סימניו כמו שכתב ה"ה בהלכות יבום דמי שנגמרו סימניו נקרא ולד לא נפל וכיון דקתני הבא אחר הנפלים ע"כ לא מיירי בנגמרו סימניו ומש"ה איתותב שמואל :

איך שיהיה נמצא דגם הר"מ ס"ל כסברת רש"י דע"כ מתני' מיירי' במחזיר ראשו ויצא אחיו אבל ראיתי להתוס' בר"פ בהמה המקשה בד"ה סיפא מאי קמ"ל וכו' שכתבו וז"ל וא"ת ולמאי אצטריך לאשמועינן אע"ג דהחזירו הוי כילוד דמההיא דבכורות לא שמעינן אלא בלא החזירו עכ"ל נראה מדבריהם דמתני' אפשר להיות דקדם אחיו ויצא לגמרי אף דלא החזיר הראשון ראשו דלא כסברת רש"י והר"מ ואי טעמייהו דרש"י והר"מ מטעם דטבע הדבר הוא כן דא"א שיצא אחיו לגמרי כל עוד שלא החזיר הראשון את ראשו אם לא שיצאו שניהם כאחת כדבר האמור ק"ק דהתוס' ס"ל איפכא והוי מחלוקת במציאות :

שוב ראיתי דמ"ש ליישב דברי רש"י והר"מ אינו מן הישוב ושעות הוא בידי דהא אפי' אם נאמר דכל עוד שלא החזיר [הראשון] ראשו א"א שיצא אחיו לגמרי אם לא שיצאו לאויר העולם שניהם כאחד שפיר אפשר דמיירי אפילו בלא החזיר ראשו ויצאו אח"כ שניהם כאחד כמו שהוא טבע הענין ועם כל זה שפיר שמעינן דהראש פוטר דאף דיצאו לאויר העולם שניהם כאחד מ"מ כיון דהראשון הוציא ראשו בתחלה הרי פוטר את הרחם והבא אחריו פטור מבכור לכהן וכן בבן תשעה שהוציא ראשו מת לענין בכור לכהן או ראשו חי לענין דאין השני בכור לנחלה דמה שבסוף לידה יצאו שניהם כאחד לא כ"מ כלל כיון דהראשון הוציא ראשו תחלה ואם כן אדרבה סברת התוספות דס"ל דמתני' איירי בלא החזיר ש"ד ולרש"י והר"מ צריך טעם למה הוצרכו לאוקמוה בהחזיר ראשו ובשלמא לדברי הר"מ ולדברי רש"י גבי מתני' י"ל דלרבותא נקטו דמיירי בהחזיר ראשו דאפילו בהחזיר ראשו הראש פוטר דסד"א דכיון דחזר והחזיר ראשו הרי נתבטל יציאת הראש שהוציא הראשון וחשיב כאילו לא הוציא ואחיו שקדם לצאת הוא הבכור לכל קמ"ל דאפי' בהחזירו כל דהוציא ראשו הבא אחריו אינו בכור וכדמשמע במתני' דר"פ בהמה המקשה דקתני הוציא ראשו אע"פ שהחזירו וכו' דמשמע דבמחזיר ראשו הוא רבותא טפי מאי דחשיב כילוד אבל במ"ש רש"י במעתין ובפ' המפלת גבי מימרא דשמואל דס"ל דאין הראש פוטר בנפלים ומוקי לה רש"י ז"ל במחזיר ראשו וקדם אחיו ויצא קשה דלפי האמור הו"ל לרש"י לומר לרבותא דלשמואל אפי' לא החזירו אין הראש פוטר וכ"ש החזירו ואי ס"ל דלשמואל דוקא במחזיר ראשו הוא דאינו פוטר אבל בלא החזיר פוטר א"כ אמאי איתותב שמואל במעתין ממתני' נימא דמתני' דהראש פוטר מיירי בלא החזירו ושמואל מיירי במחזיר ראשו :

עוד יש לעמוד בדברי רש"י דפרק המפלת גבי הא' דשמואל דאין הראש פוטר וז"ל אין הראש פוטר בנפלים יצא ראש הנפל כגון יולדת תאומים לשבעה אחד נגמרה צורתו ואחד לא נגמרה צורתו ויצא ראש הנפל והחזירו וכו' עכ"ל דנראה דהוצרך רש"י לאוקמוה דמיירי כגון יולדת תאומים לשבעה אחד נגמרה צורתו ואחד לא נגמרה צורתו דהא קי"ל דאין אשה מתעברת וחוזרת ומתעברת וסתם תאומים מעבור אחד דטיפה אחת היתה ונתחלקה לב' וא"כ איך אפשר דהאחד יהיה בן קיימא והאחד נפל ועכ"ל דהאחד נגמרה צורתו בז' והאחד לא נגמרה וכדאמרינן שם בפרק המפלת (דף כז ע"א) גבי ב' ולדות בני קיימא דנשתהה ולד אחר חבירו ג' חדשים יעו"ש אבל ק"ק דלפי מאי דסבירא ליה לרש"י בעלמא דהא דאין אשה מתעברת וחוזרת ומתעברת היינו דאינה חוזרת ומתעברת בן קיימא אבל נפל חוזרת ומתעברת וכמו שמתבאר מדברי רש"י בפרק יוצא דופן (דף מה ע"א) גבי הא דאמרן שלשה נשים משמשות במוך וכו' וכמ"ש התוספות בפרק המפלת (דף כה ע"א) ד"ה קמ"ל וכו' דלר"ת סבירא ליה דאין מתעברת וחוזרת ומתעברת אפילו נפל ולרש"י סבירא ליה דהיינו בר קיימא אבל נפל חוזרת ומתעברת יעו"ש וא"כ אמאי הוצרך רש"י לאוקומי הא דשמואל ביולדת תאומים לז' הא שפיר אפשר לומר דמיירי בילדה תאומים לט' אלא דהבן קיימא היה העבור מליל טבילתה וכלו לו חדשיו והנפל היה מעיבור שנתעברה אח"כ :

וראיתי למהר"ם מינץ סי' נ"ה שכתב משם הר"מ מרוטנבורג בהלכות שמחות דהיכא דבא עליה סמוך לטבילה ויש"ה ב' ולדות ומת אחד מהם מיד אחר הלידה והב' חי ויצא מתורת נפל ביום ל"א והשתא ע"כ נתעברה סמוך לטבילה דאי סמוך לטוסתה בר ח' הוי ומי חיי וכיון דהאי בר קיימא הב' נמי בר קיימא אפילו תאמר דזה נקלט מיד וזה נקלט אחר שלשה ימים אכתי בר קיימא הוא דיולדת לט' יולדת למקוטעין וא"כ יתאבל עליו עתה או דלמא לא דמי כיון דהשתא כבר עברו שלשים יום הו"ל כמו שמועה רחוקה או דלמא לא דמיא לשמועה רחוקה וכו' וכ"ז לפי' ר"ת דפי' דאין האשה מתעברת וחוזרת ומתעברת אפילו נפלים אבל לרש"י דס"ל דחוזרת ומתעברת נפלים אין החי מוכיח על הב' ע"כ · מתבאר מדבריו דלר"ת אי לאו מטעמא דשמועה רחוקה חייב להתאבל על הראשון אע"פ שלא שהה שלשים יום דמסתמא כיון דהשני בר קיימא גם הראשון בר קיימא כיון דהאשה אינה חוזרת ומתעברת אפילו נפל ולדעת רש"י שחוזרת ומתעברת נפל אין החי מוכיח על הראשון דאפשר דחזרה ונתעברה מנפל · וכיוצא לזה כתב הרשב"ץ ברמזי פסקי נדה בפרק המפלת וז"ל אין האשה מתעברת וחוזרת ומתעברת הלכך יולדת ב' תאומים ומת הראשון תוך ל' ונתקיים האחר יותר מל' מתאבלין עליו שהרי כלו לו חדשיו כמו האחר וכו' עכ"ל ואין להקשות על סברתם ממתני' דהבא אחר הנפלים אע"פ שיצא ראשו חי בכור לנחלה ואין בכור לכהן דכיון דמיירי מתניתין בתאומים א"כ אמאי לא אמרינן דמדהשני בר קיימא הוא דהא מקרי ליה בכור לנחלה גם הראשון שהוציא ראשו חי מסתמא בר קיימא הוא ויגיד עליו ריעו דכיון דאין אשה מתעברת וחוזרת ומתעברת אפילו נפל על כרחך שניהם בר קיימא נינהו וכיון דהראשון בר קיימא חשיב ככן ט' שהוציא ראשו חי דאפילו דמת אח"כ הבא אחריו אינו בכור לנחלה דל"ק מידי דלא אמרו כן אלא בסתם תינוקת שאינו ידוע אם כלו לו חדשיו או לא דמן הדין היה חייב להתאבל עליו מטעם דאזלינן בתר רובא דרוב ולדות בר קיימא נינהו אלא דמשום דקי"ל כרשב"ג דחייש למיעוטא דמיעוט נפילות כיון דמיעוט מצוי הוא ומשוי ליה ספק נפל גם לגבי נפל משוינן ליה ספיקא וספק אבילות להקל וכיון שכן בהיותם תאומים והאחד בר קיימא דאיכא הוכחה גדולה דמדהאי בר קיימא הראשון נמי בר קיימא הרי חשיב מיעוטא דמיעוטא ולא הוי מיעוט מצוי לחשוב הראשון לנפל ומש"ה חייב להתאבל עליו דחשיב כוודאי בר קיימא בהצטרפות הרוב והוכחת הולד הב' המגיד עליו ריעו

מפא"כ

מפא"ל דמתני' דמיירי בבן ע' ודאי דליכא ספיקא אם כלו לו חדשיו או לא דודאי לא כלו וכבן לא שייך רובא דרוב ולדות בר קיימא נינהו וליכא אלא הוכחה לומר דמדהאי בר קיימא הראשון בר קיימא והוכחה כי האי בנפל לא מהני בזה דבר קיימא כיון דליכא למימר הכי נגמר צורתו לז' חדשים ולאפוקי ולראשון לא נגמר צורתו לז' והוא בן ח' ובן ח' לאו בר קיימא הוא · ומלוס ממקום אחר יש לעמוד על סברת מהר"ם מינץ ומבבא"ך מסכת דאמרינן בפ"ב דנזיר (דף יג:) על (גני) מתני' דהאומר הריני נזיר כשיהיה לי ולד דאם הפילה אשתו אינו נזיר לר' יהודה בעא מיניה ר"ה מר"ה הריני נזיר כשיהיה לי בן והפילה אשתו והפרים קרבן וחזרה וילדה מהו וכו' קדוש או אינו קדוש וכתבו התוס' ד"ה והפילה וכו' וז"ל והפרים קרבן פי' לנזירות וילדה פי' מאותו הריון עצמו ולד קיימא דהשתא יש הוכחה גדולה מדהאי בר קיימא הנפל נמי בר קיימא וכלו לו חדשיו דטיפה אחת נחלקה לב' הלכך חלה הקדושה על קרבן שהפרים כשהפילה דאפילו לר"י הכא דאיכא הוכחה גדולה קדוש הקרבן או דלמא לא חל קדושה על הקרבן כלל מכח הפרשה ראשונה דשמא מקצת הטיפה נקלטה מיד ומקצת הטיפה לא נקלטה עד אחר ב' ימים או ביום הג' והוא נפל עכ"ל והנה דברי התוס' נוטים למ"ש מהר"ם מינץ דכתב בסוף דבורו דכיון דאיכא פלוגתא בעלמא אי יולדת לט' יולדת למקוטעין או לא אפילו לרבינו תם דאיכא חוזרת ומתעברת אפילו נפל אינו מתאבל על הראשון כיון דאיכא לספוקי שמא הראשון נקלט אחר ב' ימים או ג' ימים ועדיין לא כלו לו חדשיו דקי"ל כמ"ד יולדת לט' אינה יולדת למקוטעין ובורח גדול יש לדין מהר"ם מינץ מבעיא זאת דנזיר לפי פי' התוס' דאף דבעיא דלא איפשיטא היא ואיכא ספיקא דמסתמא אמרינן דמדהאי בן קיימא הראשון נמי בן קיימא מ"מ כיון דלא איפשיטא ספק אבילות להקל · אך לדברי הרמב"ן שכתב בפשיטות דאם נולדו ביום אחד מסתמא אמרי' דהראשון בר קיימא ודאי נמי הוא ומתאבל עליו ק"ק דלפי דברי התוס' בעיא דלא איפשיטא הוא דבר זה ולענין אבילות אזלינן לקולא ככל ספק אבילות · וכיוצא לדברי התוספות כתב הרא"ש שם בנזיר בחידושיו הביא דבריו הרב בספר א"ז שם וז"ל והפילה אשתו והפרים קרבן וחזרה וילדה פי' בו ביום ומסיק דמיבעיא ליה אליבא דר"י דאמר דעל נפל לא הוי נזיר והאי לא חזרה וילדה פשיטא דלא הוי קדוש אבל השתא דילדה בו ביום איכא הוכחה דהוי בן קיימא שאין אשה מתעברת וחוזרת ומתעברת וטיפה אחת נחלקה לב' או דלמא זה נגמרה צורתו לשבעה והאחד נגמרה צורתו לתשעה ולא כלו חדשיו ולא קדים והגוזז והעובד בו פטור עכ"ל הרי דכפי פי' הרא"ש ז"ל נמי מידי ספיקא לא נפקא והאי סברא דמדהאי בר קיימא הראשון בר קיימא ספיקא דדינא הוא דדילמא זה נגמר צורתו בז' וזה לא נגמר צורתו לז' כי אם לט' ועדיין לא כלו וכיון דספיקא הוי לענין אבילות פשיטא דלקולא אזלינן ואיך הרמב"ן כתב בפשיטות דמתאבל עליו והרב בספר א"ז שם בנזיר כתב וז"ל אי אליבא דר"ם הא אמר ספק נזירות להחמיר ואפילו לא ילדה אח"כ בר קיימא מייתי על הנפל ולא מיבעיא ליה לענין פדיון ולענין אבילות דפשיטא מספק לא יתאבל עליו ולא יהיה צריך לפדותם עכ"ל הרי פשוט דלענין אבילות אזלינן לקולא אלא דמ"ש הרב דלענין פדיון פשיטא דא"צ לפדותם דבריו אינם מובנים כלל דלענין פדיון מי חייב לפדות הבן הב' דבר קיימא הוא אינו תלוי בספק זה דהא אפילו אי נאמר דהראשון נפל גמור על צד הודאי הרי הב' הבא אחריו אינו בכור לכהן כמו שמפורש במתני' דאפילו ראש נפל פוטר ומדברי הרב משמע מטעם דהוי ספיקא פטור מפדיון כדין המוציא מחבירו עליו הראיה והא ליתא דבפדיון אינו תלוי בבר קיימא · עוד יש לי להבין בדבריו דאם בא ליישב דאמאי אמרו דלר"ם לא מסתפקא לה בעיא זאת הא שפיר שייך בעיא זאת לענין פדיון ואבילות מה יתיב באמרו דפשיטא מספק לא יתאבל וכו' הא עיקר הבעיא הוא דדלמא ודאי הוא דמדהאי בר קיימא הראשון נמי בר קיימא ודאי הוא ולגבי זה דהוי ודאי בר קיימא פשיטא דמחייב באבילות דנהי דאחר האמת דלא איפשיטא בעי' הוי ספק אבילות להקל אבל מ"מ עיקר הבעיא שייך לר"ם נמי לענין אבילות דלגבי דהשני הוי הוכחה על הראשון הוא ודאי בר קיימא ומתאבל עליו וכן מדברי הרא"ש הנז"ל שסיים וכתב ולא קדים והגוזז והעובד בו פטור דמשמע דלר"י לגד דקדים הגוזז והעובד בו לוקה דכיון דמכח הוכחת השני אמרינן דלר"י הוי ודאי בר קיימא ולא שייך למימר גביה לא נחית איניש נפשיה לספיקא אם כן הקרבן קדים ע"צ הודאי והגוזז והעובד בו לוקה דאל"כ דבגלל זה דהוי הוכחה אכתי לא הוי אלא ספק אכתי לר"י לא חל הנזירות כיון דלא נחית כנ"ל · איברא דראיתי להתוס' בד"ה הנזכר לעיל שמקיים בדברי התוס' הגהה אחת אשר מתבאר מתוכה דס"ל להתוס' דאפילו לגד זה דהשני הוי הוכחה על הראשון דהוי בר קיימא אינה קדושה ודאית ללקות לגוזז ולעובד בו אלא לענין איסורא יעו"ש · ולפע"ד אין הגהה מחוורת דאיך אפשר לומר דהקרבן יהא קדוש לר"י אם לא שנאמר דמכח הוכחת הב' הראשון הוי ודאי דבלא"ה לא קדים כלל דכל דאפילו לגד זה ספק הוא לענין מלקות א"כ לא קדים כלל כיון דאכתי איכא למימר לא נחית כנ"ל :

וראיתי בחי' המאירי לנזיר שכתב בסוגיא הנזכר וז"ל מי שאמר הריני נזיר כשיהיה לי ולד והפילה ונמצא הולד ספק אם בר קיימא או לאו והפרים קרבנותיו לנזירותו והקדישם בחזקת שהוא בר קיימא להיותם מוכנים לכשיגלים נזירותו וניכר בו שאינו בר קיימא ואח"כ ילדה מאותו עיבור בעצמו ולד שהוא בר קיימא כגון שהיתה מעוברת תאומים והפילה אחד ואח"כ חזרה וילדה את השני בר קיימא הרי זה ספק אם קרבן זה צריך להפרישו ולהקדישו מתחלה אם לאו שמא הואיל בשעת הפרשה לא היה הנזירות חלה עליו לדעת ר' יהודה שהלכה כמותו אף עכשיו אין אותה הפרשה מועלת כלום וצריך להפרישו פעם אחרת לשם זה וכל שלא הקדישו פעם אחרת מותר בגיזה ועבודה או שמא הואיל ולשם אותה לידה הפרישו וככר אירע שחל הנזירות באותו עיבור בעצמו חלה עליו קדושה עכשיו מטעת הפרשה והלכך אסור בגיזה ועבודה מספק ואין לוקין עליו ומכל מקום כל שהפרים ללידה ע והפילה וילדה מחמת עיבור אחר אינו כלום עכ"ל הרי מתבאר מדברי המאירי דאף דמפרש הבעיא ע"ד שפירשו התוס' והרא"ש דבחזרה וילדה מאותו עיבור עצמו מיירי מ"מ לגדי הבעיא לא לצד ע"ד שלדדו התוספות והרא"ש דלהמאירי ליכא למימר סברא זאת דהשני הוי הוכחה על הראשון דהוי בר קיימא ולא קמבעיא ליה משום לגד זה כ"א מטעם שהפרים לשם אותה לידה ואירע שחל הנזירות באותו עיבור עצמו ודלא כהרמב"ן דפשיטא ליה דאמרינן מדהאי בר קיימא הראשון נמי בר קיימא :

ועפ"י דרך הקודם דיש מציאות לומר דבתאומים, דכיון דהאחד הוא בר קיימא הוי הוכחה דהראשון נמי בר קיימא לר"ת ודעימיה דס"ל דאפילו נפל איכה חוזרת ומתעברת אפשר לדחות באופן אחר ראיית הרב שארית יוסף דרצה ללמוד ממתניתין דמדנקט אע"פ שיצא ראשו חי ולא נקט אע"פ שנולד כולו חי דנולד כולו חי פוטר מן הבכורה לנחלה נמי וכמו כן מדברי הרמב"ם בהלכות נחלות דאם דקדוק מתני' ודברי הרמב"ם הוא ראיה לזה אין ללמוד מזה כי אם בילדה תאומים בבת אחת והיו בני שמונה חדשים על צד הודאי דבכה"ג אף דהראשון כולו חי מת מיד ולא שהה שלשים יום כיון דהשני שהה ל' יום וניכר שהוא בר קיימא וע"כ צ"ל דנגמר צורתו לז' חדשים אלא דאשתהי עד שמונה מקום יש להסתפק ולומר דמדהאי בר קיימא הראשון שמת מיד נמי בר קיימא ואפשר דהוא נמי נגמר צורתו לז' כמו השני כיון דלסברת רבינו ודעמיה א"א לומר דהראשון היה שחזרה ונתעברה הנפל וכל שנולד חי הראשון מידי ספק לא נפקא שמא הוא ג"כ בר קיימא דיגיד עליו ריעו דדוקא כשהראשון הוציא ראשו בלבד חי ואח"כ החזירו ומת בתוך מעי אמו ליכא ספיקא לומר דבר קיימא הוא דהרי איכא ריעותא בפנינו דמת קודם נאתו לאויר העולם ומיתתו קודם שנולד הויא הוכחה גדולה דנפל הוא דלא נגמרה צורתו לז' דכיוצא לזה כתב מוהרא"ם בתל' א"ה סי' מ"א דף קעד ע"א ליישב מה שהקשה מהרשד"ם בחא"ה סי' כ"ח דכיון דסתם תינוקות דלא נודע אי כולו חדשיו או לא מן התורה כל שנולד חי אפי' מת מיד פוטר מן החליצה דמדאורייתא חשיב בר קיימא כיון דאזלינן בתר רובא ג"כ כהסיא דנזיר אמאי אמרי' דלר"י אם הפילה דלא הוי נזיר מטעם דהוי ספק אי כלו חדשיו או לא כיון דמן התורה בכה"ג אזלינן בתר רובא דרוב תינוקות בר קיימא נינהו ואמאי לא הוי נזיר וכתב מהרא"ם שם דהא דאמרי' דמן התורה חשיב בר קיימא היינו שיצא לאויר העולם חי אבל אם נולד מת לא חשיב בר קיימא והסיא דנזיר מיירי בנולד מת יעו"ש דאלמא דכל דנולד מת איתרע ליה רובא ולא מחזקינן ליה בר קיימא אפי' מן התורה כי אם ספק גמור מן התורה הוא ה"ה הכא דאף דהשני הוי הוכחה לראשון כשנולד הראשון חי מ"מ בנולד מת איתרע חזקה זאת וליכא אפי' ספק ומש"ה קתני מתני' אע"פ שיצא ראשו חי לומר דאם יצא כולו חי כיון דאיכא ספק שמא גם הראשון נגמר צורתו לז' כולד הב' דיגיד עליו ריעו הרי הב' גם בכור לנחלה לא הוי דבכור ודאי אמר רחמנא ולא ספק בכור וגם הרמב"ם בהלכות נחלות דנקט ליתנא דמתני' הוא משום דאיהו ס"ל דמתני' בתאומים מיירי אע"ג דהכא בהלכות נחלות לא בא מבואר בדברי הרמב"ם דבתאומים מיירי מ"מ הרי ביאר דעתו בפי"א מהלכות בכורים דפי' מתני' בתאומים ועפ"ז דקדק שם בהל' בכורים לומר והוציא ראשו חי והחזירו ומת דנקט לפי"ז דנולד מת דאי לא מת ונולד חי אין כאן חדוש דהרא"ש פוטר דלא כשמואל דאם נולד כולו חי הרי הראשון ספק בר קיימא הוא מטעם דאיכא הוכחה מהב' וא"כ פשיטא דאפי' לשמואל אין הב' חייב בפדיון דכיון דהוי ספק שמא הראשון בר קיימא הכהן הוי מוציא והמוציא מחבירו עליו הראיה ואפי' לשמואל פטור אבל כיון דמיירי דאח"כ מת איתרע לה הוכחת השני וע"כ דמטעם דהרא"ש פוטר דלא כשמואל ועפי"ז דמתני' מיירי בתאומים הוא דדקדק הרמב"ם בה' נחלות אע"פ שיצא ראשו חי אלא דאח"כ מת אבל אם יצא לאויר העולם חי הב' אינו בכור לנחלה דמכח הוכחת השני הוי ספק שמא הראשון נמי בר קיימא ובכור ספק אינו נוטל פי שנים וא"כ אין ראיה מכל זה דבן ח' שנולד הוא לבדו חי מעיבור זה לומר דהבא אחריו מעיבור אחר בענין נדון הרב שארית יוסף דאינו בכור לנחלה כיון דבכה"ג ליכא שום הוכחה לומר דנגמר צורתו לז' ובר קיימא הוא :

וראיתי למוהריב"ל ח"ב סי' מ"ד שהביא שם שנוטתין דבכורות וכתב וז"ל ושמעינן מהך שמעתא דאפי' בכור לנחלה דכתיב ראשית אונו היכא דיצא ראשו חי והוא בן ט' שאין הבן הבא אחריו

בכור לנחלה ולכהן פדיון הבן היכא דליכא חדא מהני דיצא ראשו חי או יצא ראשו מת והוא בן ע' אין הבא אחריו חייב בפדיון ומשמע דאם יצא ראשו מת ולא ראשו חי והבא אחריו חייב בפדיון וק"ק לאמאי כתב דמשמע דהבא אחריו בכור לכהן אחריו בכור לכהן ופסקו לרבנן בקנאי סקלר יעו"ש :

מתני' והמפלת כמין בהמה חיה ועוף וכו' עד שיהא בו מצורת אדם · וכתב רבינו בנמוקי לאו דוקא כל צורה אלא אפי' אבר אחד מצורת אדם והגבין והעין והלסת וגבות הזקן עד שיהיו סוכן

ראשו חי ובן תשעה שיצא ראשו ומת המפלת כמין בהמה חיה ועוף דברי ר' מאיר וחכמים אומרים עד שיהא בו מצורת אדם [סא] המפלת סנדל או שליא

מצורת אדם היו כולם אע"פ שגופו ולד הב' שבפניו תים הרי זה אדם פניו תים אע"פ שגופו אדם ולא כלום · בפרק המפלת (דף כג) איפליגו אמוראי דלר"י בר אבא אמרי' המצח והגבין והעינים והלסתות וגבות הזקן עד שיהיו כולן כאחד רבא אמר חסא המצח והגבין והעין והלסת וגבות הזקן עד שיהיו כולן כאחד ופסק רבינו כרבא דאמר חסא דבלד א' סגי ושם אמרו בש"ס דגופו אדם ופניו תים ולא כלום וכתב הרשב"א בת"ה וז"ל והשתא לא בקיאינן בצורות ולא קים לן אי דמי אי לא דמי ומושבת לכולם ואפי' הפילה כעין דגים וצרצים א"כ כמין בהמה חיה ועוף אם זכר תשב לזכר ואם נקבה תשב לנקבה וימי טהרה לא יהבינן לה עכ"ל וכ"כ ה"ה בפ"י מהלכות איסורי ביאה דין ח' דכן הוא דעת רבינו הרמב"ן כדברי הרשב"א דבזמן הזה בכולם מטמאין אותה לידה יעו"ש והנה לענין בכור מדלא ביאר רבינו הרמב"ן ז"ל לומר דבזמן הזה שאין אנו בקיאים בצורות בכולם נקרא ולד ופוטר מן הבכורה ולא כתב אלא דינא דהש"ס בלבד ש"מ דלענין בכור אינו פוטר כי אם באופן דנקרא ולד לענין דינא · וצריך טעם דכיון דבזמן הזה לא בקיאינן ומחמרינן לענין טומאת לידה דבכולן מטמאין מספק אם כן לענין בכור נמי כיון דהספק הוי אי האי דהפילה פטר רחם מיקרי איך אנו מחייבים לבא אחריו שיהא בכור לכהן כיון דקי"ל ספק בכור אדם פטור מפדיון דהמע"ה והשתא בזמן הזה דלא בקיאינן בכל גוונא ספק הוי וכבר היה אפשר לומר דהא קי"ל דכל ספק הבא מחמת מיעוט וחסרון ידיעה איננו ספק דאפי' באיסור דרבנן אין להקל בספק זה דלא מיקרי ספק וכמו שהאריך הפ"ת בכללי הס"ס סי' ט"ו יעו"ש וא"כ הכא דספק דחסרון ידיעה הוא דלא בקיאינן ואם יש בקי בדבר מכיר אם הוא ולד הפוטר או לא בכה"ג לא מיקרי ספק לפטור מדין המע"ה ודוקא לענין טומאת לידה מחמירינן דאידנא דאין אנו בקיאים דלתומרא חשיב ספק ולא להקל · ואולם ראיתי להפר"ח שם שהביא משם תשובת המ"ב דכיון דהאידנא לא סמכינן אבדיקה דידן כלל א"כ לא מיקרי חסרון ידיעה שהרי אפי' חכם גדול ובקי בבדיקה אינו ראוי לסמוך על בדיקתו וה"ל כאילו אין הראיה לפנינו דהוי ספק גמור לפיכך ספק נגמר מחייס ותשב נקיבת הראיה האידנא תרווייהו ספיקא מיקרי וסמכי' עלייהו להתיר משום ס"ס וכן העלה הפ"ת שם בקונטר כללי הס"ס בסי' מ"ד יעו"ש וא"כ הכא דהאידנא דאפי' חכם גדול ובקי בבדיקת אולדות לא מצי למיסמך אבדיקה דיליה לטהר האשה מטומאת לידה א"כ בכה"ג ספק גמור הוא וכיון דבספק כזה חשבינן ליה ספק גמור להתיר באיסור דרבנן ובאיסור תורה בס"ס א"כ לענין ממונא נמי דאזלינן לקולא לגבי המוחזק ככל הספיקות הספק כזה ספק גמור הוא ואמאי לא אמרינן דפטור מבכור לכהן כדין כל ספק בכור :

שוב ראיתי למוהריק"ו ש"א קמ"ב שכתב וזה לשונו אע"ג שכתב בטור י"ד דעכשיו אין אנו בקיאים להבחין בספיר דאם ישנו מרוקם אם לאו וכו' פשיטא דהיינו דוקא לענין איסור נדה משום חומרא דכרת אבל בכיוצא בזה דהיינו לפטור הבא אחריו מן הבכורה נראה לענ"ד דליכא למימר הכי דאדרבה יש להעמיד אשה בחזקת שלא נפטר רחמה עדיין וגם הנפל הזה בחזקת שלא נתרקמו איבריו עדיין דהא חזקה גמורה היא זאת עכ"ל · דלפי דברי מוהריק"ו הוא הדין בנדון זה שהפילה בהמה חיה ועוף וכיוצא דלא בקיאינן אם יש לו קלסתר מפני אדם דעכ"פ יש לחייב הבא אחריו בפדיון מטעם דאזלינן בתר חזקה דגופא וחזקה גמורה היא דמוקמינן לאשה בחזקת שלא ילדה עדיין כמו שהיתה בתחלה קן אמת דאני תמיה על סברת מהריק"ו דהא קי"ל כשמואל דאמר בר"פ המוכר פירות [דף צב:] דלא אזלינן בממון אחר הרוב דחזקת ממון עדיף מרובא וא"כ כ"ש בחזקה דגופה דהא קי"ל רובא וחזקה רובא עדיף ואם חזקת ממון עדיף מרובא כ"ש דעדיף מחזקת הגוף ובפרק המדיר (דף עה ע"ב) אמרינן א"ר לא תימא ר"י לא אזיל בתר חזקה דגופא כלל אלא כי לא אזיל ר"י בתר חזקה דגופא היכא דאיכא חזקה דממונא אבל היכא דליכא חזקה דממונא אזיל בתר חזקה דגופא ע"כ הרי דחזקה דממונא עדיפא מחזקה דגופא ואע"ג דקי"ל כרבנן גמליאל דפליג אר' יהושע דהיא נאמנת לומר משארסתני נאנסתי מטעם חזקת הגוף אף דאיכא חזקה דממונא כנגדה הא מתבאר מתוך דברי הראשונים בפלוגתא דר"ג ור"י בפ"ק דכתובות [דף יב:] דהיינו התם דברי ושמא הוא דבכה"ג דמסייע ליה חזקה דגופא הוי עדיף אבל בברי וברי או שמא ושמא לכ"ע חזקה דממונא עדיף מחזקה דגופא והתוס' בפ"ב דבכורות (דף כ ע"א) ד"ה ור' יהושע וכו' גבי בכור בהמה כתבו דאף דאיכא רובא דאין מעוברות וחזקה שהיא בחזקת שלא ילדה מ"מ לא הוי ודאי בכור שניתן לכהן דאיכא חזקה דממונא דעדיפא דהמע"ה ואפי' לרב דאזיל בממונא אחר הרוב דיש לחלק בין ממון שאין לו תובעים לממון שיש לו תובעים יעו"ש ועי"ש עוד בד"ה לקולא לא חיים וכו' הרי מבואר דאף דהכא איכא רובא וחזקת הגוף שהיא בחזקת שלא ילדה עם כל זה חזקה דממונא עדיפא ואפי' רב מודה לענין בכור וא"כ בנדון מהריק"ו מה מעלה ומוריד מה שיש להעמיד האשה בחזקת שלא ילדה כיון דחזקה דממונא עדיפא ואין לומר דס"ל למהריק"ו דכל דאיכא ב' חזקות כנגד חזקת ממון חזקת הגוף עדיפא והכא בנדון דידן איכא ב' חזקות חן חזקת האשה שהיא בחזקת שלא ילדה וכן חזקת הולד שבחזקת שלא נתרקמו איבריו קאי דהא ליתא דלא עדיפי ב' חזקות מרובא וחזקה שכתבו התוס' דחזקה דממונא עדיפא כיון דקי"ל דרובא עדיף מחזקה ואם ברובא וחזקה לא עדיף מחזקת ממון כ"ש בשתי חזקות · וי"ל דס"ל למהריק"ו דכל זה דחזקה דממונא עדיפא הוא בספק גמור דאיכא לא מחסרון ידיעה אבל בספק כזה דהטעם שאנו מחמירים לענין איסור נדה הוא משום דאין אנו בקיאים וספק דחסרון הידיעה הוא אף דלפי מ"ש המשאת בנימין דבכה"ג דאפי' אם חכם גדול ובקי בבדיקה זאת אינו ראוי לסמוך על בדיקתו כיון דכבר הסכימו כל גדולי החכמים שאין לסמוך על בדיקה זאת וה"ה בנדון זה דמהריק"ו מ"מ אכתי ספק דחסרון ידיעה הוי ולא אלים כ"כ לומר דיהא דינו ככל ספק דממונא דאמרי' דחזקה דממונא עדיפא מרובא וחזקה או משתי חזקות דכיון דסוף סוף ספק דחסרון ידיעה הוא לא אלים כ"כ וכל דאיכא חזקה דגופא דהאשה בחזקת שלא ילדה היא ועוד חזקת הולד שבחזקת שלא נתרקמו אבריו הוא בכה"ג דהספק גרוע חזקה דגופא עדיפא מחזקה דממונא ובפרט דאיכא שתי חזקות ומנגדים לחזקת הממון :

וכבר ראיתי להרב כנה"ג בי"ד סי' ש"ה שעמד בזה על דברי הטור שכתב בסימן ש"ה בהגהת הטור אות כ"ו דהמפלת כמין בהמה חיה ועוף שאלי פרצוף פניהם דומות לצורת אדם פוטר דנראה דהאידנא נמי סמכינן אבדיקה זאת והדבר קשה דהטור בסי' קצ"ד לענין טומאת לידה כתב דהאידנא שאין אנו בקיאים בכולן טמאה ומושבין לולד וכתב ליישב זה על פי דברי מהריק"ו הנזכר לעיל כדבר האמור יעו"ש ולפע"ד יש לדחות קצת דאפשר דסברת מוהריק"ו התם הוא משום דאיכא שתי חזקות כנגד חזקה דממונא משא"כ הכא במפלת בהמה וכו' דליכא אלא חזקה דגופא דהעמד אשה בחזקת שלא ילדה אבל חזקת דולד עצמו ליכא וכבר הרגיש הרב שם בס"ד וכתב וז"ל ועוד אני אומר שאם הדבר ספק אם היה חלי פרצוף פניהם דומה לשל אדם או לא וכו' צריך פדיון דיש להעמיד האשה בחזקתה שלא נפטר רחמה וגם הנפל היה בחזקת שלא היו פניו דומות לשל אדם וכמו שנלמד מתשובת מוהריק"ו עכ"ל · ואני שמעתי ולא אבין דבשלמא בנדון מוהריק"ו שייך חזקה בולד כיון דעיקר הספק אם היה מרוקם או לא דבכה"ג איכא חזקה כיון דעכ"פ בתחלת יצירתו לא היה מרוקם ועכשיו דמספקא לן אמרינן העמד דבר על חזקתו כמו שהיה בתחלת יצירתו שלא היה מרוקם אבל בנידון זה דמפלת כמין בהמה דמספקא לן אם היו פניו דומה לשל אדם לא שייך לומר בזה דבחזקת שלא היו פניו דומות לשל אדם הוא דהא לא ימנע אם נפל זה הוא מאותם שפניו דומות לשל אדם הרי ע"כ מתחלת יצירתו כך עולה בדמיון צורת פני אדם ואם הוא מאותם שאין פניו דומות לשל אדם מתחלת יצירתו הוא כן דהא ודאי א"א שישתנה הבריה ע"י זמן העיבור דבתחלה לא היה בה צורת אדם ואח"כ נשתנה דלא שייך זה אלא לענין ריקום דע"י אריכות הזמן מתרקם אבל בעיקר צורת בריה פשיטא דאינו משתנה ממה שהיה בתחלת יצירתו הוא שיהיה אחר זמן וא"כ מה חזקה שייך בולד עצמו בנדון מהריק"ו :

[סא] גרסינן עוד במתני' המפלת סנדל הבא אחריו בכור לנחלה ואינו בכור לכהן : הנה בפ' המפלת (דף כו.) אמרינן דאין סנדל בלא ולד ופריך סנדל דתנן גבי בכורות למאי הלכתא ומשני לבא אחריו בכור לנחלה ואינו בכור לכהן ופירש"י למאי הלכתא קס"ד לבא אחריו לסוף שנה או שנתיים קמיירי ול"ע סנדל והלא בלא סנדל פטר ולד דבהדיה את הבא אחריו ומשני לבא אחריו כלומר לכך נזכר סנדל אם יצא ולד עמו אחריו הוי בכור לנחלה ולא לכהן ואמרינן בירושלמי בפ"ה גבי מתניתין דהמפלת סנדל ר' בא בשם ר"י אין סנדל אלא שרגלמו חי ואינו יוצא עם החי אלא עם המת ופי' הרב פ"מ וז"ל ואינו יוצא עם החי וכו' כלומר דכך הולד היוצא עם הסנדל להיות נפל ואינו מתקיים עכ"ל · ונראה דלפי מאי דמוקי בש"ס דידן בההיא דבכורות דהולד שיוצא עמו אחריו הוי בכור לנחלה ע"כ נ"ל דלא ס"ל לש"ס דילן סברת הירושלמי דהולד היוצא עם הסנדל הוי נפל ואינו מתקיים אלא ס"ל דמתקיים כשאר ולד דכלו לו חדשיו דאלת"ה יקשה דלפי מה שהעלינו לעיל לדברי רש"י ורמב"ם ושאר ראיות דלא כסברת השארית יוסף דהעיקר הוא דבן ח' אפילו נולד כולו חי כל שאינו מתקיים דבן ח' הוא לא קרינן ביה ראשית אונו והבא אחריו הוי בכור לנחלה והכא אם איתא לסברת הירושלמי דולד היוצא עם הסנדל אינו מתקיים אפילו יהיה בן ט' א"כ איך אפשר שנאמר דזה הולד הנולד עם הסנדל הוא בכור לנחלה והבא אחריו אינו בכור לנחלה כיון דאפילו נולד כולו חי כיון דאינו מתקיים חשיב כבן ח' דנפל הוא ואין לנו על אביו דוה עליו אלא ע"כ לומר דלהש"ס דידן מתקיים כשאר הולדות · ואולם ראיתי להתוס' במשנתין ד"ה סנדל דאית ליה צורה וכו' וז"ל אע"ג דשמואל דאמר אין הרא"ש פוטר בנפלים איצטרך נפל דאית ליה צורת פנים עדיף מסנדל והא ולד דאית ליה צורה ג"ד וכו' ועוד דמשמע בירושלמי דולד שעם הסנדל אינו מתקיים

אלא

אלא כלומר שראוי לחיות וכו' דהיינו שנגמר בצורת פנים עכ"ל משמע מדברי התוספות דבש"ס דידן נמי מסכימים לסברת הירושלמי דאינו מתקיים והדבר קשה דא"כ איך ולד זה היוצא עם הסנדל הוי בכור לנחלה דמ"ש מבן ח' שנולד כולו חי דכיון דאינו מתקיים אינו בכור לנחלה וצ"ע דס"ל להתוספות כסברת הרב שארית יוסף דכל שנולד כולו חי הוי בכור לנחלה אף דאינו מתקיים ואין לדמות ולומר דהתוס' לא ס"ל כפירש"י במאי דמשני הש"ס התם למאי הלכתא לבא אחריו דאין הכוונה כמ"ש רש"י דהיינו דולד הנולד עמו הוי בכור לנחלה אלא הכוונה לבא אחריו אחר שנה או ב' מעיבור אחר וה"פ דמשני הש"ס דמאי דהוזכר

שליא או [סב] שפיר מרוקם והיוצא [סג] מחותך הבא אחריהם בכור לנחלה ואין

סנדל גבי בכור לאו משום לאשמועינן דהבא אחריו מעיבור אחר אינו בכור לכהן דהא בלא סנדל הרי פוטר הולד שעמו מבכור לכהן אלא עיקר מאי דאתא לאשמועינן מתני' דאע"ג דהולד היוצא עם הסנדל נולד כולו חי וא"כ הו"א דהולד הזה הוי בכור לנחלה והבא אחריו הוי פשוט קמ"ל דכיון דהולד שיצא עם הסנדל לאו בר קיימא הוא לא קרינן ביה ראשית אונו והבא אחריו מעיבור אחר הוא בכור לנחלה דהא ודאי א"א לומר פי' זה דהרי אמרינן התם אמרוה רבנן קמיה דר"פ ומי איתנהו להני שנויי והא תניא כשהם יוצאים אין יוצאין אלא כרוכין אמר רב פפא ש"מ מכרך כריך ליה ולד לסנדל אפלגיה ומשלחפי ליה כלפי רישיה גבי בכורות כגון שילאו דרך ראשיהם דסנדל קדים ונפיק ע"כ ואם איתא דמאי דאמרי' לבא אחריו בכור לנחלה לא קאי נולד שעמו אלא לולד דעיבור אחר א"כ מה הוקשה להם מהא דיוצאין כרוכין לענין בכורות ואמאי הוצרך רב פפא לשנויי הכי שילאו דרך ראשיהם אם לא דע"כ צ"ל דמאי דמשני דהבא אחריו בכור לנחלה קאי אולד שעמו ואם ס"ל נמי דידן דולד הבא עם הסנדל אינו מתקיים כמ"ש התוספות עכצ"ל דהעיקר כסברת השארית יוסף דאף דאינו בן קיימא כל שנולד כולו חי הוי בכור לנחלה והבא אחריו אינו בכור ובשמעתין דבכורות נמי כתבו התוספות בד"ה המפלת סנדל וכו' כפירש"י והוא מוכרח מתוך הסוגיא כאמור באופן דלפי דברי התוספות דמסכים הש"ס דידן עם הירושלמי דס"ל דאינו מתקיים יש ללמוד דס"ל כסברת השארית יוסף ודוחק לחלק ולומר דשאני ולד דעם הסנדל דאף דאינו מתקיים מ"מ כיון שכלו לו חדשיו ובן ט' הוא קרינן ביה ראשית אונו כיון דמאי שאינו מתקיים אינו מגד עצמו אלא מגד הסנדל אשר עמו משא"כ בבן ח' דלאו בר קיימא הוא מגד עצמו דאפילו נולד כולו חי אינו בכור לנחלה ודו"ק:

[סב] גרסינן עוד במתני' [דף מו.] המפלת שפיר מרוקם הבא אחריו אינו בכור לכהן וכסיפא קתני המפלת שפיר מלא מים מלא דם מלא גנונים הבא אחריו בכור לכהן: הנה בפ' המפלת (דף כה ע"א) נחלקו במפלת שפיר מלא בשר נמו[illegible] חיננא בר שלמיה לרב הא רבי והא ר' ישמעאל ברבי [illegible] ריב"ל מר כמאן ס"ל א"ל אני אומר אחד זו ואחד [illegible] ואזדא שמואל לטעמיה דכי אתא רב דימי אמר מ[illegible] א"ב כתב דאפילו מלא בשר כל שאינו מרוקם אינה [illegible] דהלכתא כרב באיסורי ועוד דהתם מתפרש בהדיא [illegible] חומרא יתירא הוא ואין הלכה כמותו וכתב ה"ה [illegible] דאע"ג דקי"ל כרב באיסורי בין להקל בין להחמיר [illegible] הכי קי"ל דמעשה רב עכ"ל והיוצא מתוך דברי ה"ה בדעת רבינו הרמב"ן והרשב"א דס"ל דמן הדין שפיר מלא בשר בין עכור בין צלול טמאה לידה כיון דפסק כשמואל דאע"ג דכתב הרשב"א בספר ת"ה דהשתא דלא בקיאינן בהא אפילו מלא גנונים ואפילו מלא מים ודם טמאה מטעם חומרא דלא בקיאינן מ"מ ה"מ באלו אבל במלא בשר נמוח בין עכור בין צלול הוי מן הדין כיון דקי"ל כשמואל וכמו שנראה משגגון דברי הרשב"א ז"ל שם בת"ה יעו"ש והנה כי כן יש לתמוה על רבינו הרמב"ן איך לענין בכור הביא מתניתין בסתם להלכה ולא ביאר דעתו לומר דאף דמליסנא דמתניתין נראה דדוקא שפיר מרוקם פוטר ולא בשום ענין אחר אבל מ"מ כיון דלענין טומאת לידה קי"ל כשמואל דאמר דאחד זו ואחד זו חוששת הרי משמע לה שפיר שאינו מרוקם נמי דפוטר בשפיר מלא בשר נמוח בין צלול ובין עכור ואמאי לא ביאר רבינו דבר זה דמדהביא מתניתין סתם ש"מ דס"ל דלענין בכור קי"ל כמו שנראה מסתם מתניתין דדוקא מרוקם פוטר וצריך טעם דמ"ש מטומאת לידה דאע"ג דמוהריק"ו בתשובה קמ"ג כתב על נדה דהפילה שפיר ולא הכאינו שום ריקום איברים אלא כאו כעין גידים דקים מאד וכעין בשר ויש מכן אומרות שהיה מלא מים או מוגלא וכתב וז"ל הנה דבר פשוט הוא כאשר כתבת שלפי עדות הנשים אין לאוי לחוש וכמ"ש הר"מ ושאר הפוסקים ואע"ג שכתב בטוי"ד שמכשיו שאין אנו בקיאין וכו' יש להחמיר וכו' פשיטא דה"ה לענין איסור נדה וכו' אבל לפטור הבא אחריו מן הבכורה נלע"ד דליכא למימר הכי וכו' עכ"ל מ"מ נראה דמ"ש לחלק הכי הייט דלא נתן נ"ד דין שפיר מלא בשר ממש רק לאו כעין גידין דקין וכעין בשר דכיון שכן י"ל דהכי זה כדין שפיר מלא גנונים שפירש הר"מ בפירוש המשנה וז"ל כבר ביארנו דשפיר כולו מבשר וגנונים הוא מין התולעת כאילו הוא בשר מתוך כתבנית התולעת עכ"ל וא"כ י"ל דע"כ לא פירש הרב מוהריק"ו כן אלא במלא גנונים דלדעת הר"מ אין לחוש כלל ולדברי הטור ושאר פוסקים אינו אלא דרך חומרא משום דאין אנו בקיאים האידנא אבל בשפיר מלא בשר ממש דלדעת רבינו הרמב"ן והרשב"א מדינא טמאה לידה דהלכה כשמואל נראה דאין לחלק בין טומאת לידה לפדיון בכור וכן יש ללמוד מדברי רבינו הרמב"ן עצמו מת"ש גבי בכור בהמה טהורה שלה דמתניתין דפ"ג דמכילתין דתנן סימן הולד בדקה טינוף ובגסה שליא ובאשה שפיר ושליא וז"ל ואילו שפיר בבהמה לא קתני דוקא בצלול אבל בעכור ספיקא הוי והבא אחריו נאכל במומו לבעלים והכין סלקא שמעתא במסכת נדה פרק המפלת עכ"ל וכבר כתבנו שם דמ"ש רבינו דעכור הוי ספיקא אין כוונתו על מאי דאמרינן התם בפ"ה עלה דאר"ל מחלוקת בעכור אבל בצלול ד"ה אינו ולד ואיתיביה רבא לר"ל ממתניתין דסימן ולד בבהמה וכו' ואילו שפיר בבהמה ל"ק וכו' ושני ליה מי סברת ר' יהושע מפשט פשיטא ליה ר"י ספוקי מספקא ליה ואזיל הכא לחומרא והכא לחומרא גבי אשה דממונא הוא ספק ממונא לקולא גבי בהמה דאיסורא הוא דאיכא לגבי גיזה ועבודה ספק איסורא לחומרא הכי נמי גבי אשה ספק טומאה לחומרא ופריך ומי מספקא ליה והא קרא קאמר ומשני מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא ע"כ דהא לפי שגגון דברי רבינו שכתב ואילו שפיר בבהמה לא קתני דוקא בצלול אבל בעכור ספק הוי נראה מבואר דס"ל דלפי שיטה זו באשה בין עכור בין צלול הוי ולד ולסברת ר"ל דמשני דספיקא הוי ס"ל דמחלוקת בעכור אבל בצלול אפילו ר"י מודה דלא הוי ולד אפילו באשה אלא כונת רבינו היא דלפי מאי דקי"ל כשמואל לגבי דרב דאחד זו ואחד זו חוששת דהייט בין צלול ובין עכור דעכצ"ל דשמואל ס"ל כרב אושעיא דאמר התם דבצלול פליגי דאי ס"ל דבעכור דוקא פליגי א"כ הא דאמר שמואל דחוששת אפילו בצלול הוי דלא כמאן אלא ע"כ דס"ל דבצלול פליגי ולסברת ר' יהושע כ"ש עכור דהוי ולד ולפי סברת שמואל דעשה עיקר מסברת ר' יהושע א"כ גבי בהמה בצלול פשיטא דאינו פוטר דמאי אשה דאיכא קרא אבל בעכור ספק הוי דהא מיבעיא לן התם דלר' אושעיא בצלול פליגי אבל בעכור כו"ע מודו או דילמא אף בעכור פליגי וסלקא בתיקו דכיון דבעיא דלא איפשיטא הוא א"כ גבי בהמה נמי לענין בכור ספק הוי דאפשר דאפילו רבנן מודו בעכור ומשו"ה נאכל במומו לבעלים דס"ל לרבינו הרמב"ן דעמא דשמואל דס"ל דאפילו בצלול חוששת לאו משום דחייש לסברת ר' יהושע דהא ודאי פשיטא דהלכה כרבנן דרבים נינהו אלא הטעם הוא דס"ל דאפילו בצלול פליגי וכיון דמספקא לן דילמא רבנן מודו בעכור דהא בעיין לא איפשיטא ומן הדין יש להחמיר בעכור כדין כל ספק ובעיא דלא איפשיטא וכיון דאין אנו בקיאים בגווני שפיר מי מיקרי צלול ומי מיקרי עכור חוששין בסתם שפיר מספק וא"כ לענין בכור כיון דאיכא חזקת הגוף דמוקמינן לה בחזקת שלא ילדה וגם חזקת הולד בצלול הבא אחריו נותנו לכהן דכיון דצלול משום חומרא הוא דלא בקיאינן דוקא התם אמרינן הכי ולא לענין בכור כמ"ש מוהריק"ו אבל בעכור דהוי ספק גמור דאפשר דאפילו רבנן מודו דהוי ולד גם לגבי בכור הבא אחריו ספק ויאכל במומו לבעלים וא"כ כפי זה אמאי לא ביאר רבינו כן לענין פדיון בכור דאם הוי שפיר מלא בשר עכור הבא אחריו הוי ספק בכור ודינו כדין ספיקא דממונא דהמע"ה כמ"ש גבי בכור בהמה ודוחק לומר דסמך על מ"ש גבי בכור בהמה דה"ה גבי בכור אדם :

[סג] **עוד** גרסינן במתני' והיוצא מחותך הבא אחריהם בכור לנחלה ואין בכור לכהן : **הנה** בפ' המפלת (דף כט ע"א) אמרינן התם בליסנא בתרא אמר ר"א אין הראש כרוב איברים ור"י אמר הראש כרוב איברים וקמיפלגי בדשמואל ופריך תנן יצא מחותך או מסורס משיצא רובו הרי הוא כילוד מדקאמר מסורס מכלל במחותך כתקנו וקאמר משיצא רובו ה"ז כילוד קשיא לר"י ומשני אמר לך ר"י אימא יצא מחותך ומסורס וכו' ע"כ ויש לדקדק קצת אמאי לא פריך ליה לר"י ממתני' דפרק ב"ה (דף סט ע"ב) המבכרת המקשה לילד מחתך אבר אבר ומשליך לכלבים .יצא רובו ה"ז יקבר ונפטרת מן הבכורה ואם איתא דהראש כרוב אברים א"כ אדקתני סיפא יצא רובו ה"ז יקבר לשמועינן רבותא דבמחתך אבר אבר אם יצא ראשו בתחלה וחתכו ה"ז יקבר דביציאת הראש בלא רוב אל הקדושה עליו דקרינן ביה אשר יולד וכיון דלא קתני אלא יצא רובו ש"מ דאין הראש כרוב אברים וכיון דתנינו גבי בכור בהמה דאין הראש כרוב אברים א"כ בכל דבר דבעינן לידה לא חשיב לידה וי"ל דאפשר לומר דאדם לא ילפא מבהמה משום דאדם שאני דחשוב פרצוף פנים שלו וכיון דחשוב י"ל דהראש כרוב אברים משא"כ בבהמה דלא חשוב וכדאמרינן בשמעתין דבכורות דהוצרך תנא לאשמועינן דיציאת הראש חשיב לידה בין בבהמה ובין באדם דבהמה מאדם לא ילפא משום דחשיב פרצוף פנים דידיה דאע"ג דאמר האמת אשמועינן תנא גבי בהמה נמי דיציאת הראש חשיב לידה ולא מחלקינן בין אדם לבהמה מ"מ י"ל דהייטו דוקא בבן ט' חי שהוציא ראשו אבל במת י"ל דדוקא באדם דחשוב פרצוף דידיה הראש כרוב אברים משא"כ בבהמה דלא חשוב ובמאי דפריך הש"ס לר"י ממתני' דהמפלת דיצא מחותך או מסורס יש לדקדק דאמאי הוצרך הש"ס לדחוק מתני' דבמחותך נמי יצא מסורס בהיות דאפשר לשנויי דמתני' אף דמחותך כדרכו בעינן רובו משום דמיירי בשלא כלו לו חדשיו דאפילו לדידן דס"ל דלא כשמואל בנפלים מ"מ הייטו בבן ט' שהוציא ראשו מת ובן ח' שהוציא ראשו חי אבל בן ח' שהוציא ראשו מת אין הראש פוטר וכמ"ש הטור בסימן ש"ה וכן י"ל לע"ד מדברי הרמב"ם בפי"א מהל' בכורים דין ט"ו וז"ל בן ח' מדשים שהוציא ראשו והוא חי והחזירו ומת וכן בן ט' שמת ויצא ראשו דדקדק לומר בבן ח' שהוציא ראשו חי ש"מ דדוקא חי אבל מת אין הראש פוטר דאע"ג דמתני' נמי קתני אע"פ שהוציא ראשו חי גבי בן ח' מ"מ ממתני' ליכא לדיוקי הכי דאפשר דלרבותא נקט הכי לענין דהבא אחריו בכור לנחלה דאפילו יצא ראשו חי דכבן תשעה ראשו חי פוטר אפילו מן הנחלה מ"מ בבן ח' וראשו חי אינו פוטר מבכור לנחלה אבל אה"נ די"ל דלענין בכור לכהן אפילו ראשו מת פוטר אבל בדברי הרמב"ם דלא מיירי כלל הכא לענין בכור לנחלה מדקדק ראשו חי ש"מ דדוקא ראשו חי אבל מת אינו פוטר וא"כ י"ל דמתני' דיצא מחותך כיון דמיירי בבן ח' והרי הוא מת כיון דלאו בר קיימא הוא אין הראש פוטר וי"ל והוא פשוט דלא מצי לאוקומה בבן ח' דא"כ אדתני בסיפא דמתני' יצא כדרכו משיצא רוב ראשו ליפלוג וליתני בדידה בד"א במחותך דלא כלו לו חדשיו אבל בבן ח' משיצא ראשו הרי הוא כילוד ועפי"ז אין אנו ריכים לדחוק בהסיא דמתניתין דבהמה המקשה משום דיש לחלק בין אדם לבהמה אלא מתני' י"ל דמיירי בבן ח' ומשו"ה קתני סיפא יצא רובו ה"ז יקבר דכל שהוא בן ח' בראשו בלבד לא חשוב כילוד כיון שיצא ראשו מת והנה שם בפרק בהמה המקשה (דף ע ע"א) אמרינן בעי רבא כרכו בסיב מהו בשליתו מהו וכו' כרכתו ואחזתו והוציאתו מהו ופריך היכי דמי אי דנפק דרך רישא פטרתיה אלא דנפק דרך מרגלותיו וכתב רש"י וז"ל ה"ד כל הנך בעיי אי דנפק דרך ראשו ואחר שהוציא אותו עשו בו אחד מהדברים הללו פטרתיה רישיה לרחם וקדוש מיד דהא יצא ראשו ה"ז כילוד ואם איתא דבן ח' שהוציא ראשו מת לא פטר באדם וכ"ש בבהמה אמאי לא מוקי כל הני בעיי דר"מ לענין בן ח' שהוציא ראשו מת דלא חשיב כילוד עד שיצא רובו וקודם שיצא רובו כרכוהו וי"ל ודו"ק :

ואמרינן עוד בסוגיא דפ' המפלת אמר ר"פ כתנאי יצא מחותך או מסורס משיצא רובו הרי הוא כילוד ר' יוסי אומר משיצא כתקנו מאי קאמר אר"פ ה"ק יצא מחותך ומסורס משיצא רובו הא כתקנו הראש פוטר ר"י אומר משיצא רובו כתקנו מתקיף לה רב זביד וכו' אלא אמר ר"ז ה"ק יצא מחותך ומסורס משיצא רובו הא כתקנו הראש פוטר ר"י אומר משיצא כתקנו לחיים וכו' ומתבאר מפירש"י שם דבין לר"ז ובין לר"פ הא דהראש פוטר במחותך פלוגתא דתנאי דלת"ק דר"י הראש פוטר ולר"י אין הראש פוטר במחותך אבל התוס' שם ד"ה מכלל וכו' ס"ל דלר"ז לכולי עלמא הראש פוטר ואפילו ר"י מודה והדרבה ר"י בא להקל דלת"ק במחותך כתקנו בעינן עד שיוציא כל הראש ולר' יוסי לא בעינן כל הראש וכיון דיצא רוב ראשו פוטר ורש"י עלה דמתניתין דבכורות כתב וז"ל מחותך וכו' הוי פטר רחם אבל ראש מחותך לא פטר אם קדם אחיו ויצא קודם יציאת רוב אברי המחותך ה"נ הוי בכור לכהן עכ"ל נראה [illegible]

כגון שילא הרגל וכו' ובין שילא שלא על הסדר אינה טמאה לידה עד שילא רובו ואם יצא ראשו כולו הא' הרי זה כרובו ואם לא נחתך ויצא כדרכו משיצא פדחתו ה"ז כילוד אע"פ שנחתך אח"כ עכ"ל וכתב ה"ה שם וז"ל וסובר רבינו דראש זה כל הראש בעינן ולא אמרינן במחותך ברוב ראשו אלא כולו בעינן עכ"ל ולע"ד נראה פשוט דהרמב"ם ס"ל כסברת התוס' דלרב זביד אפילו ר"י מודה דהראש פוטר אלא דפליגי אי בעינן כל הראש או לא דלת"ק בעינן כל הראש במחותך ולר"י אפילו ברוב ראשו ופסק הרמב"ם כרבנן כדרכו בכמה דוכתין דלא אמרינן הלכה כר"י אפילו כנגד רבים ועי' בספר יד מלאכי סימן ר"ל שהרבה להביא כמה פסקי הר"מ שפסק כרבנן דלא כר"י דס"ל דהלכה כר"י מחבירו אמרינן ולא מחביריו יעו"ש ומשום הכי פסק כרבנן דבמחותך בעינן כל הראש ולאיתי למנן הכ"מ שם שכתב על דברי ה"ה הנזכר וז"ל שאין טעמו משום דר"י לא נקט רוב ראשו משמע דכל הראש קאמר דהא איכא למימר דאמתני' סמיך קתני בילא כדרכו משילא רוב ראשו ואיהו ס"ל דכל שילא כדרכו לא שאני לן בין מחותך לשלם ועוד דאיידי דאר"א אפילו הראש פשהם נקט איהו ל"ש הלא שאין הראש עמהם ומאי י"ל דכדי למעט ממחלוקת בין ר"א ור"י פירש כן עכ"ל ודבריו תמוהים לע"ד דבהיות שיש בידינו פירוש התוס' שם במסקנא דמסיק רב זביד דכפי פירושם פלוגתא דרבנן ור"י הוא בהכי דלרבנן בעינן כל הראש מה לן לבקש טעם אחר כיון דהדבר פשוט דהר"ם ס"ל כפירוש התוס' ובפרט דעינינו הרואות דפירוש התוספות מרווח טפי מן בלשון ר"י מן בלשון ר"ז בדברי הש"ס שם · והרב כ"י בשמעתין דבכורות על דברי התוס' דידן בד"ה תיובתא דשמואל וכו' שהביאו שם פירוש ר"ת דלחיים דקאמר ר"י התם היינו בר קיימא הביא דברי התוס' חיצוניות שכתבו וז"ל והקשה ר"י על פירוש ר"ת דא"כ אמאי איהותב שמואל וכו' ועוד קשה הלשון דמשילא משמע שבא להקל מדלא קאמר עד שילא (וע"ק מאי האי דקאמר התם איזהו כתקנו לחיים משילא רוב ראשו וכי זהו פירוש של לחיים) וע"ק דמה שמפרש רש"י שם כתקנו לחיים שלם לאפוקי מחותך לא נהירא חדא דליסנא משילא כתקנו לחיים דקאמר ר"י משמע שבא להקל ואינו אלא להחמיר ועוד מאי האי דקאמר בסמוך איזהו כתקנו לחיים משילא רוב ראשו וכי זה פירוש של לחיים דקאמר איזהו ועוד כי שם כתוב בפירוש ר"ח בדרב זביד יצא מחותך או מסורס דמשמע לבאורה מחותך כדרכו ומסורס שלם וא"כ הא דקאמר התם הא כתקנו הראש פוטר אמסורס שלם קאי דאילו מחותך כדרכו הוא ומאי קאמר ר"י כתקנו שלם היינו ת"ק ומפרש ר"י משילא כתקנו לחיים היינו בכמו שמשוב עיקר החיות הוי ילוד דהיינו רוב ראשו כדמפרש התם ואמחותך או מסורס דקאמר ת"ק דהראש פוטר כתקנו קאי ובא להקל טפי מת"ק ולפי"ז לא הוו בהכאי דכו"ע מודו דהראש פוטר במחותך כר"י · ור"א התם דאמר לעיל אין הראש פוטר במחותך יפרש הא כתקנו הראש פוטר דקאי אמסורס שלם אבל במחותך לא מהני הראש והשתא א"ש ליסנא איזהו כתקנו לחיים משילא רוב ראשו דהיינו פירושו דלחיים והא דתנן התם יצא רוב ראשו הרי הוא כילוד א"ש לכו"ע בבר קיימא דבר קיימא סגי ברוב ראשו עכ"ל הרי מפורש יוצא מדברי התוס' אלו דפירוש התוס' מרווח טפי בראיות חזקות וא"כ נעד"ל דדעת הר"מ כן והנה כל דברי התוס' חיצוניות ברורים ואולם מה שהקשה לפירש"י לפי גי' ר"ח בדברי ר"ז דגרים מחותך או מסורס דלפי"ז ר"י היינו ת"ק נעד"ל לא הבנתי דהא לת"ק הא דקאמר הא כתקנו הראש פוטר קאי בין אמחותך שהוא כדרכו ובין אמסורס דהראש פוטר ור"י פליג דדוקא כשלם בתקנו הראש פוטר אבל מחותך אפילו כדרכו אין הראש פוטר דהא לרש"י בהא פליגי ת"ק ור"י ובפירוש ר"י שכתבו' התוס' הכי הוי דת"ק בין אמחותך ובין אמסורס כתקנו הראש פוטר ולר"י אפילו רוב הראש בלבד · והר"מ בפי"א מהל' בכורים דין ט"ו הביא דין מחותך וכתב וז"ל חתך העובר במעיה והוציאו אבר אבר הבא אחריו אינו פטר רחם עכ"ל וצריך להבין דלפי מה שפסק בהלכות איסורי ביאה כר"י דאפילו מחותך הראש פוטר אמאי לא ביאר דבר זה לענין בכור דאם היו תאומים ואחד יצא מחותך דאע"ג דיצא אחיו קודם שיצא רובו של המחותך לא הוי בכור השני כל שיצא השני אחר שהוציא ראשו של המחותך ולא הזכיר דין זה דראשו פוטר כי אם בבן שמנה שהוציא ראשו חי או בבן תשעה שהוציא ראשו מת ואילו במחותך לא הזכיר כלל דהראש פוטר והדבר קשה דהא בהל' א"ב פסק כר"י דהראש פוטר אפילו במחותך · ונראה דהר"מ ס"ל דדין זה דמחותך דהבא אחריו הוי בכור לנחלה ולא לכהן לא משכחת לה בתאומים כדין בן ח' או בן ט' דכיון דמיירי שמחך העובר במעיה מחמת קושי הלידה דמסתמא באשה המקשה לילד קמיירי וכהכיא דתנן בספ"ז דאהלות המקשה לילד חותך אבר אבר וכו' א"כ ע"כ אם היו תאומים גם הולד הב' יוצא מחותך דכדי להציל את היולדת חותך כל מה שבמעיה ומוציאו אבר אבר וא"כ לא שייך בולד הב' דין בכורה לא לכהן ולא לנחלה ומאי דאמרינן במתני' הבא אחריו היינו הבא אחריו בעיבור אחר וא"כ לא שייך בזה דין זה דהראש פוטר או רובו פוטר ומשו"ה לא הזכיר הר"מ לא יציאת רובו או ראשו ועוד דאפי' אם תמצי לומר דשייך הכא בתאומים מכל מקום לא הוצרך להביאו הכא דסמך עמ"ש דין זה בהל' א"ב לענין טומאת לידה דהראש פוטר וה"ה הכא :

ואולם ראיתי למהר"י קורקוס ז"ל בביאורו על הר"מ שכתב על דברי הר"מ הנזכר וז"ל ובילא מחותך לא ביאר רבינו אם יצא הראש אם הוא פוטר אם דוקא עד שילא רובו והראש הוא כשאר דברים ובפרק המפלת איכא פלוגתא וכו' וכיון שרבינו לא הזכיר ראש אלא בבן ח' ובן ט' וילאו כתקנן ובילא מחותך והוציאו אבר אבר נראה דבמחותך הראש (פוטר) וכל האברים שוים ושם הביאו ברייתא דפליגי רבנן ור"י בזה וזו היא דעת רבנן והלכה כרבים ומ"מ סתם רבינו יותר מדאי עכ"ל ודבריו תמוהים טובא דאיך אפשר לומר דהר"מ פסק כמ"ד דאין הראש פוטר במחותך כיון דבהדיא פסק בהלכות א"ב לענין טומאת לידה דאפילו במחותך כיון דילא הראש חשיבא לידה דפסק כר"י דהתם והיותר תימה בדברי הרב במ"ש דהתם פליגי רבנן דהוו ס"ל הכי דתנן הראש פוטר וזה תימה דנהפוך הוא דלפי פירוש רש"י דפליגי בזה מ"מ בין לר"פ בין לר"ז רבנן ס"ל דהראש פוטר ור"י הוא דמחמיר דבמחותך אין הראש פוטר :

והנה בפ"ז דאהלות תנן האשה שהיא מקשה לילד מחתכין את הולד במעיה ומוציאין אותו אברים אברים מפני שחייה קודמין לחייו יצא רובו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש ע"כ וצ"ע דאמאי נקט תנא יצא רובו הא אפילו בהוציא ראשו חשיב כילוד וכו' דאיתי בפרק בן סורר ומורה (דף עב ע"ב) שהובאה שם מתני' הנזכר באופן זה יצא ראשו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש יעו"ש וכן מצאתי בתוספתא בפ"ט דיבמות דקתני התם יצא ראשו אין נוגעין בו וכפירוש התוספתא הנזכר ב"ב לומר דהגירסא במתני' הוא יצא רובו והייט דחדית לן תנא הברייתא דאפילו בילא ראשו חשיב ילוד וכן נראה שהוא גירסת הר"מ והרא"ש בפירוש המשנה דגרסינן במתניתין יצא רובו כגירסתינו שכתבו וז"ל יצא רובו של ולד והראש כרוב אברים דע"כ לא פליגי ר"א ור"י בפרק המפלת אלא בנפלים אבל בבר קיימא מודו משילא רוב ראשו איזהו רוב ראשו פדחתו עכ"ל באופן דלכל הגירסות הדין כן דכיון דילא פדחתו חשיב כילוד והרוגו חייב כאילו יצא כולו לאויר העולם וכ"כ דאמרינן בשמעתין דבכורות אמר ר"ל פדחת פוטרת בכל מקום ופריך בכל מקום לאתויי מאי לאתויי הא דת"ל גיורת שילא פדחת ולדה בהיותה כותית ואחר כך נתגיירה אין נותנין לה ימי טומאה וימי טהרה ואינה מביאה קרבן לידה וכתבו התוס' בד"ה לאתויי וז"ל וא"ת מה חדוש הוא זה בהך מילתא טפי משאר דברים דחשוב בהן כילוד כגון לזקוק אשת

אחיו ליבום ולפטור מן היבום והרוגנו חייב ושאר דברים השנויים בפרק יוצא דופן עכ"ל מפורש יוצא מדבריהם דפשיטא להו דלכל הדברים דקתני התם דבן יום א' כחתן שלם ה"ה בילא פדחתו בלבד חשיב כילוד לכל דבר דכל שידוע שכלו לו חדשיו ובן קיימא הוא חשיב כילוד לכל דבר בין לזקוק ליבום ובין לפטור מיבום והרוגנו חייב :

לזה כתב הר"מ בפ"ב מהל' נחלות דין י"ב דישראל שיש לו בן מן השפחה או מן הכותית הואיל ואינו קרוי בנו הבא לו אחריו מן הישראלית בכור לנחלה עכ"ל וא"ב אמאי לא מוקי לה הכא דילדה מעבד שהיו לו בנים בעודו עבד ונשתחרר דאותם הבנים שהיו לו עבד לא חשיבי בנים ויש לו בכור לנחלה ואפילו ר"י מודה בזה · ועל דברי הר"מ דהל' נחלות דכתב דישראל שהיה לו בן מן השפחה או

איברא דראיתי להר"מ בפ"א מהל' יבום דין ו' שכתב וז"ל מי שיש לו אח מ"מ וכו' בין קטן בין גדול משילא ראשו וכו לאויר העולם קודם שימות אחיו ה"ז זוקק את אשתו ליבום עכ"ל וקשה דאמאי נקט משילא ראשו וכו דמשמע דלא חשיב כילוד בחיי אחיו כי אם עד שילא רובו בחיי אחיו

מן הכותית הואיל ואינו קרוי בנו הבא לו אחריו מן הישראלית בכור לנחלה כתב ה"ה וז"ל ומיהו שם בגמרא לא בעו לאוקמא אליבא דר"י בישראל שבא על השפחה ועל הכותית משום דלא בעי לאוקמא באיסורא זה נראה לדעת רבינו עכ"ל ולע"ד אכתי יש להקשות על סברת הר"מ מהא דפריך תו בשמעתין לר"י ת"ש היו לו בנים בהיותו כותי ונתגייר יש לו

תורה אור

ואין בכור לכהן [סר] מי שלא היו לו בנים ונשא אשה שכבר ילדה עודה שפחה ונשתחררה עודה כותית ונתגיירה משבאת לישראל ילדה בכור לנחלה ואין בכור לכהן רבי יוסי הגלילי אומר בכור לנחלה ולכהן שנאמר פטר רחם בישראל עד שיפטור רחם בישראל · מי שהיו לו בנים ונשא אשה שלא ילדה נתגיירה מעוברת נשתחררה מעוברת וילדה היא וכהנת היא ולויה היא ואשה שכבר ילדה · וכן מי שלא שהתה אחר בעלה ג' חדשים ונשאת וילדה ואינו ידוע אם בן תשעה לראשון אם בן שבעה לאחרון בכור לכהן ואינו בכור לנחלה · איזהו בכור לנחלה ולכהן המפלת שפיר מלא מים מלא דם מלא גנונין המפלת כמין דגים וחגבים שקצים ורמשים והמפלת יום ארבעים הבא אחריו בכור לנחלה ולכהן · יוצא דופן והבא אחריו שניהם אינם בכור לא לנחלה ולא לכהן ר"ש אומר הראשון לנחלה והשני לחמש סלעים : גמ' *אמר שמואל אין הראש פוטר בנפלים מ"ט אמר קרא °כל אשר נשמת רוח חיים באפיו כל היכא דנשמת רוח חיים באפיו הוא דהשיב רישיה אידך לא חשיב רישיה וליתא לדשמואל דהא איתותב *אר"ש בן לקיש פדחת פוטרת בבכ"מ חוץ מן הנחלה מ"ט דכתיב °יכיר ור' יוחנן אמר אף לנחלה והלכתא כר"י הא דתנן וחכ"א עד שיהא בו צורת אדם לאו דוקא כל צורת אלא אפילו מצורת הלכך המצח והגבין והעין והלסת וגבות הזקן עד שיהו כולן מצורת אדם היו כולן אע"פ שגופו וצד שני שבפניו תיש ה"ז אדם · פניו תיש אע"פ שגופו אדם לא כלום : *איתמר היו לו בנים בגיותו ונתגייר רבי יוחנן אמר אין לו בכור לנחלה ור"ל אמר יש לו בכור לנחלה ר"י אומר אין לו בכור לנחלה דהא הוי *) זה בני ר"ל אמר יש לו בכור לנחלה דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי ואזדו לטעמייהו דאתמר היו לו בנים בגיותו ונתגייר ר"י אמר קיים מצות פריה ורביה וכו' והלכתא כר"י ואיתא בהלכות בפרק הבא על יבמתו [סה] אמר רב אדא בר אהבה לויה שילדה בנה פטור

*) נ"ל ליה ראשית אונו וכ"א בגמרא

פטור מחמשה סלעים ואוקמה רב פפא בדאיעבר מכותי ומר בריה דרב יוסף משמיה דרבא אפילו בדעיבר מישראל מ"ט בפטר רחם תלי רחמנא ואיתמר עלה

משוי ליה פגום לכהונה מינה שמעינן לכולהו אמוראי דמכשרי דפגום מיהא הוי וא"ל אביי שמוך אדרבין דאמר דרב גופיה מודה בה להתירא והיתרא לגמרי [משמע] ולפ"ז כיון דאיפסיקא הלכתא כמ"ד הוולד כשר ולא אמרי' בהדיא הוולד כשר לכהונה ופגום נמי לא אמרינן בהדיא איכא לספוקי אי כר"י ב"ל ורב יוסף ורב דימי אי כרבין ורב יהודה ורבא הילכך מספיקא לא מנסבינן בתו לכהונה ואם נשא אין מוציאין מידו והולד ספק חלל וכתב הרשב"א דהרמב"ן כתב כן לפי דרכו שכתב דכיון דגמר ק"ו מאלמנה הוי כאלמנה ממש מה אלמנה בנה חלל ואם בא על כהנת לויה וישראלית בתו פסולה לכהונה אף זה כן וכש"י שאמר בנקבה לאו דוקא נקט לה והרשב"א כתב ע"ז דאינו נראה *מדברי רש"י כן אלא בהדיא קא פריש דה"א דין זה דפגום לכהונה כי אם בנקבה דילדה נקבה ופסולה לכהונה ובנה דקאמר משום בתה נקט לה יעו"ש בדבריו באורך נמצינו למדים דלדעת רבינו הרמב"ן דס"ל דאיסור פגום לכהונה איתא אפילו בנולד בן דדינו כדין אלמנה ממש יוצא לנו דהא דפגום לכהונה הוי פלוגתא דאמוראי דלריב"ל ורב יוסף ור"ד הולד פגום לכהונה ולרבין ורב יהודה ורבא הולד כשר לגמרי אפילו לכהונה ולע"ד דיש ללמוד מדברי התוספות דפרק החולץ (דף מז ע"א) ד"ה נאמן וכו' דס"ל כסברת הרמב"ן דלאו דוקא אם הולד נקבה אלא אפילו זכר פסול לכהונה דהא כתבו שם וא"ת ה"ד וכו' ואם היתה אמתו ישראלית תמ"ל בניו כשרים דקי"ל טותי ועבד הבא על ב"י הולד כשר וכי תימא נהי דממזר לא הוי פגום מיהא הוי הא השתא נמי וכו' יעו"ש ואם איתא דס"ל דדוקא בולד נקבה אמרינן הכי א"כ אמאי לא דחו נמי דא"כ אמאי לא קא"ל אית לך בנות דמדלא קאמר ליה כי אם אית לך בנים ש"מ דאפילו בבנים זכרים פוסל אותם בעדותו ואי משום פגום כהונה זה לא שייך כי אם באית ליה בנות אבל בבנים לא שייך זה :

והנה אמרינן בקדושין ס"פ האומר [דף סח:] אמר רבינא ש"מ בן בתך הבא מן הכותי קרוי בנך ופריך נימא קסבר רבינא טותי ועבד הבא על ב"י הולד ממזר ומשני נהי דכשר לא הוי ממזר לא הוי פסול מיקרי ע"כ זהו גירסת רש"י שם ופי' וז"ל הולד ממזר גרסינן דאתא לאשמועינן דלא שדינן ליה בתר טותי דנימא דכותי הוא ואם נתגייר יהא מותר לבא בקהל אלא בתר ישראלית שדינן וכיון שבעבירה נולד הו"ל ישראל פסול כשאר עלדים נמי שאין עליו קדושין דתנן במתניתין שהם ממזרים ומשני מהכא לא תשמע ממזרות נהי דשמעינן מינה דכשר לא הוי מדשדי ליה בתר ישראל להיות טלד בעבירה ממזר מיהא לא תשמע מינה וכו' פסול מיקרי כשאר טולדים מעבירה מחייבי לאוין או עשה שאינם ממזרים עכ"ל ומימרא זאת דרבינא הובאה ג"כ בפ"ב דיבמות (דף כג ע"א) והגירסא שם איפכא לימא קסבר רבינא כותי ועבד הבא על ב"י הולד ישראל וכו' ותוספות שם בד"ה קסבר כתבו דהגירסא הנכונה קסבר הולד ממזר כדגרים רש"י בפרק האומר ופירשו התוספות שם כדברי רש"י בקדושין דכיון דבתר ישראלית שדינן ליה הוי טפי ממזר ממאי דהוה שדינן בתר טותי דאין ממזרות לכותי יעו"ש וכ"כ בתוספי הרא"ש ליבמות דעיקר הגירסא כדגרים רש"י בקדושין קסבר הולד ממזר וסיים שם בדבריו וז"ל ומשני נהי דכשר לא הוי דילפינן מקל וחומר מאלמנה כדאמרינן דכולהו תנאי מודו דבנה פגום ממזר לא הוי עכ"ל מתבאר מדבריו דמאי דאמרינן לרבינא פסול הוי היינו דפגום לכהונה וכ"כ ג"כ הריטב"א בחי' לקדושין דפסול דאמרינן לרבינא הייט דפגום לכהונה כדאמרינן בפרק החולץ יעו"ש ולע"ד המתבאר מתוך גירסא זאת דגרסינן קסבר הולד ממזר ולפי מה שפירש"י הוא דלפי מאי דקס"ד דס"ם לומר דלא שייך לומר דבן בתך הבא מן הכותי בנך הוא דהוי כישראל ממש אם לא דשדינן ליה בתר אימיה וכיון דבעבירה היה הוי ממזר ש"מ דאם לאו דאמרינן דהוי ממזר ע"כ שדינן ליה בתר כותי ודינו ככותי גמור ומותר לבא בקהל אחר שיתגייר אבל קודם שיתגייר דין טותי גמור יש לו אבל למאי דדחי הש"ם דנהי דכשר לא הוי ממזר לא הוי פסול הוי דהכוונה דנהי דשמעינן מהא דבנך הבא מן הכותי בנך הוא דע"כ צריך שיהיה בו איזה פסול שדינן ליה בתר אמו דאי כשר גמור הוא אפילו לכהונה אם כן ע"כ לאו בנך הוא דשדינן ליה בתר אביו הכותי וכותי דמי ואינו כשר לבא בקהל כי אם עד שיתגייר וע"כ כיון דגלי קרא *) הדיוט כדין ישראל ש"מ דיש בו איזה פיסול מצד שנעשה בעבירה ומשו"ה חשיב כישראל גמור ובנך הוא דאע"ג דלא הוי ממזר שהוא פסול גדול מ"מ כל שיש בו קצת פיסולי דפגום לכהונה הרי שדינן ליה בתר אמיה וקרינן ביה בנך ולפי"ז נראה דלפי מ"ש דאיכא מ"ד בפרק החולץ דהולד כשר לגמרי ואפילו פגום לכהונה לא הוי ע"כ למ"ד הכי שדינן ליה לגמרי בתר אביו הכותי וכותי גמור [הוא] דהולד כשר דקאמר הייט דכשר לבא בקהל אחר שיתגייר ולא דריש דרשה זאת דדריש רבינא דבן בתך הבא מן הכותי קרוי בנך כיון דא"א דשדינן ליה בתר אמיה להיות דינו כישראל אם לא שיהא בו קצת פיסול מצד שנעשה בעבירה :

ואולם למאי דקי"ל דהולד פגום דקי"ל כרבינא דדריש דבן בתך הבא מן הכותי קרוי בנך ופשיטא דכישראל הוא דשדינן ליה בתר אמיה כיון דיש בו צד פיסול דלא שייך פיסול אי שדינן ליה בתר טותי והדבר פשוט טותי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר והאי לבא בקהל אפילו קודם שיתגייר דאין דינו כטותי דאפילו לפי גירסא זאת דגרסי' קסבר רבינא הולד ממזר לפי המסקנא זה פשוט דכל דאיכא צד פיסול דפגום לכהונה קרינן ביה בנך וכיון דהכתוב קראו בנך איך אפשר שיהיה דינו כטותי וכן נראה מדברי רש"י בפרק י' יוחסין (דף עו.) גבי הא דאמר רבא עבד ושפחה נתערבו בהם דפריך איסור משום מאי משום שפחה ליתני חדא וכו' ופירש"י ופרכינן וכו' דע"כ כותי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר עכ"ל ואם איתא דס"ל לרש"י דאף אחר האמת למ"ד הולד כשר אינו מותר לבא בקהל עד שיתגייר מאי פריך הרי כיון דלא נתגייר אסור לבא בקהל אלא עכ"ל דאחר המסקנא דהכתוב קראו בנך אף דלא הוי ממזר כל דיש בו צד פיסול דפגום הוא לכהונה וכן יש ללמוד מדברי התוס' בפרק החולץ (דף מז ע"א) ד"ה נאמן וכו' דהקשה היכי דמי וכו' ואם היתה אמתו ישראלית ממה נפשך בניו כשרים דקי"ל טותי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר וכו' עכ"ל ואם איתא דלפי גירסת רש"י דגרים בההיא דרבינא קסבר הולד ממזר יוצא לנו דאפילו אחר המסקנא למ"ד הולד כשר הוא דראוי לבא בקהל לאחר שיתגייר א"כ התוס' דס"ל כגירסא זאת וכמ"ש התוס' בפ"ב דיבמות כנזכר לעיל הכי ס"ל וא"כ מאי קשיא להו הכא הא אפילו למ"ד הולד כשר הכתי פוסל את בניו שדינם כטותים כל זמן שלא נתגיירו אלא עכצ"ל דאחר המסקנא כל שהוא פגום לכהונה שפיר קרינן ביה בנך ואפילו קודם שנתגייר מותר :

ועוד ראיה גמורה לזה ממתניתין דלויה שילדה בכור דפטור מחמשה סלעים ומוקי לה ר"פ דאיעבר מטותי ואפי' למ"ד מזהמין את הולד לוי פסול הוא דלפי פי' התוס' והרא"ש הכוונה דאפי' למ"ד הולד כשר והייט מזהמין דכיון דלא הוי ממזר הוא מזוהם דשדינן ליה בתר אביו הכותי ואם איתא דלמ"ד הולד כשר אינו מותר לבא בקהל כי אם אחר שיתגייר א"כ איך אמרינן דאפילו למ"ד מזהמין פטור משום דלוי פסול תיפוק ליה דאפילו בת ישראל שנתעברה מכותי וילדה בכור פטור מחמשה סלעים כיון דבפטר רחם תלה רחמנא וכיון דבשעה שנולד טותי הוי דשדינן ליה בתר אביו א"כ אפילו אחר שמלו אותו וגיירו אותו פטור מפדיון כיון דבשעת לידה פטור כדאמרינן בפרק הזרוע [דף קלד.] בגר שנתגייר דאפילו בספק אם נולד אחר שנתגייר או קודם פטור דהמוציא מחבירו עליו הראיה יעו"ש אלא ע"כ צ"ל דאחר המסקנא דהכיא דקדושין כל דשדינן ליה בתר ישראל ופסלינן ליה לכהונה הרי חשיב כישראל אפי' קודם שיתגייר ועפ"ז הוא דמגלגל הש"ם הכא דלא תימא למ"ד אין מזהמין את הולד דהיינו דהולד ממזר דהשם פשיטא דכיון דהוי ממזר שדינן ליה בתר אמו לגמרי ואין לו שום שייכות עם אביו ואם היתה בת ישראל חייב בה' סלעים אלא דבהיותה לויה פטור אלא אפילו למ"ד מזהמין את הולד דהייט דשדינן ליה בתר אביו עכ"ז אם היתה בת ישראל חייב בה' סלעים כיון דעכ"פ הא שדינן ליה בתר אמו דפסול לכהונה וא"כ בלויה פטור דהא לוי פסול הוא וכיון דפסול לכהונה הוא הרי שדינן ליה קצת בתר אמו ולא הוי כטותי גמור ונראה דהא דקרינן ליה מזוהם כטותי דקאמר מזהמין את הולד אע"פ דבנך קרינן ביה הייט משום דיש לו צד טותי ויש לו צד ישראל דמצד דאינו ממזר הרי שדינן ליה בתר טותי אביו ומצד דפגום לכהונה שדינן ליה בתר אמו ונ"מ מזה דמאי דאמרינן דלמ"ד כשר אפילו קודם שנתגייר כשר הייט בטותי שבא על בת ישראל בדרך זנות ונתעברה ממנו ושוב לא ידע הטותי מהולד כלל ואמו גדלו בתורה ובמצות כבן ישראל ממש דבכה"ג אמרינן דאיגלאי מילתא למפרע דהורתו ולידתו בקדושה ומתחלתו ישראל גמור היה ולא ככותי שנתגייר אך אם היה הענין שהטותי לקח את בנו וגדלו הוא בעלמו כמשפט בני טותים ונתגדל בגיות כה"ג אמרינן. דאיגלאי מילתא למפרע דהורתו ולידתו בגיות וחשיב כאילו מתחלתו טותי גמור ובאופן זה אינו מותר לבא בקהל עד שיתגייר גירות גמור דהכי דרשינן ליה נקרא את בנך לא תתן לבנו כי יסיר את בנך מאחרי דה"פ דבן בתך דקרוי בנך וכישראל מעיקרו מיקרי הייט אם לא יסירט מאחרי דאם יסיר את בנך מאחרי דמעיקרא מגדל אותו טותי כמגדל בין הכותים הרי למפרע אינו קרוי זה בנך ונראה לע"ד דל"ל לדעת התוס' והרא"ש שפירשו מ"ד מזהמין דהייט דהולד כשר דכיון דשדינן ליה בתר אביו נקרא מזוהם כטותי ואם איתא דבכל גוונא בנך קרינן ביה וכישראל גמור הוא מעיקרו לא מכנו חז"ל מי שאינו ממזר בלשון זה דמזהמין את הולד כיון דאחר האמת ישראל הוא ולא שדינן ליה בתר אביו כלל אמנם לפי האמור א"ש דעכ"פ יש לו צד גיות וצד ישראל והכל תלוי במה שיתברר אח"כ דאם גדלתו אמו כישראל גמור למפרע משעת לידה הוא כישראל גמור ולא כגר שנתגייר ואם גדלו טותים כמשפט טותי למפרע משעת לידה הוא ככותי גמור דלפי מה שגדלוהו אותו הצד גובר להיות עיקר מאותם ב' צדדים שיש לו צד גיות וצד ישראל כאמור :

אשר עפי"ז יש ליישב מ"ש התוספות בספ"ק דיבמות (דט"ז ע"ב) ד"ה אמוראי וכו' שכתבו וז"ל ועוד דמתני' דהכא אלימא עפי וכו' וליכא למימר משום דסברא דהולד כשר דבתר טותי.ועבד שדינן ליה וכו' עכ"ל דמשמע מדבריהם דשדינן ליה בתר טותי ועבד ואינו כשר לבא בקהל כי אם עד שיתגייר וכן מוכח ממ"ש התוספות עוד שם בד"ה טותי שקדש וכו' וז"ל ונראה דטעמא דר"י אר"א משום בנות וכו' אע"ג דר"י אית ליה בהחולץ טותי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר הכא משמיה דרב אסי קאמר עכ"ל דנראה מדבריהם דלמ"ד כשר אין לחוש לקדושין כיון דעכ"פ קודם גירות טותי גמור הוא · ואין מן המתון יש לומר דהכר כתבו התוס' ס"ל כסברת רבינו הרמב"ן דהולד פגום לכהונה ל"ד נקבה דה"ה זכר וכן מוכרחים אנו לומר דסבירא להו להתוספות במתניתין דמאן דאמר מזהמין את הולד הייט

*) אולי צ"ל דדינו

למ"ד כשר ועכ"ז אמרי' דלוי פסול הוא וע"כ דהוה פגום לכהונה קאמר ואפי' דהכא איירי בזכר וכיון דס"ל הכי יש ללמוד דרב יהודה בפרק החולץ ס"ל דהולד כשר לגמרי ואפילו פגום לכהונה ליכא כמ"ש משם הרשב"א והריטב"א וכבר כתבנו דלפי המסקנא בהדיא דרבינא דווקא אם פסלי' ליה לכהונה שייך לומר דקרינן ביה בנך כיון דפסלינן ליה מצד דשדינן ליה בתר אמיה אבל למ"ד דכשר לגמרי לא קרינן ביה בנך כותי גמור הוא אלא דכשר לבא בקהל אחר שיתגייר וזהו מה שהוקשה להתוס' הכא דאיך קאמר רב יהודה דחיישינן לקדושי כותי כיון דהוא ס"ל דהולד כשר לגמרי ואפי' פגום לכהונה ליכא וא"כ לפי סברתו קודם שנתגייר כותי גמור הוא ואין קדושיו קדושין וגם מ"ש התוס' בד"ה אמוראי וכו' הוא ע"פ יסוד זה דהכי קא אמרינן דליכא למימר דסברא דהולד כשר לגמרי דאפי' פגום לכהונה לא הוי דבהכי שדינן ליה בתר טותי ועבד לגמרי ואינם כשרים עד שיתגייר וישתחרר אמנם לפי דרך הקדוש ל"ק מידי בדברי התוס' אלו דפ"ק דיבמות דהתם דמיירי דכותים באו על בנות ישראל והולדות נטמאו בכותים דאביהם כותי גדלם כמשפט בני כותים הרי דינם ככותים גמורים עד שיתגיירו וכיון שנתגדלו בגיות איגלאי מילתא למפרע דמעיקרא משעת לידה כותים הם דהלך של הכותי גבר וחשיב כותי מעיקרו דבהכי ניחא מ"ש התוס' בפרק עשרה יוחסין (דף עה ע"ב) ד"ה ור' ישמעאל וכו' שכתבו וז"ל ושמא י"ל אם הולד כשר א"כ הוא הולך אחר כותי כדאמרינן בס"פ דלעיל וליכא למיחש לכך אם ישאו לכותי עכ"ל ועי' במ"ש הרב עצמות יוסף בפי' דברי התוס' אלו דפרק עשרה יוחסין ותמה מאד איך פשיטא ליה להרב דלפי המסקנא בההיא דרבינא כל דפסלינן ליה לכהונה מצד דשדינן ליה בתר אמיה בנך קרינן ליה אפילו קודם שנתגייר ודו"ק דמדבריהם אלו ג"כ נראה דס"ל דלמ"ד כשר חשיב כטותי עד שיתגייר דהכא נמי י"ל דהכותים גדלו את הבנים כמשפט הכותים וכיון שכן איגלאי מילתא למפרע דמשעת לידה כותים נינהו ועד שיתגיירו טותים נינהו וכיוצא לזה ראיתי להרש"ל בחי' ליבמות שכתב ליישב דברי התוס' דספ"ק דיבמות ע"ד הנזכר וראיתי להרב חידושי הלכות שכתב שם בד"ה אמוראי וכו' שהביא דברי הרש"ל ותמה עליהם וז"ל וכי משום דנוהג ככותי יהא כותי שלא ניתפס לקדושיו דהא כיון דבתר אמו שדינן ליה ישראל מומר לעבודת טכבים מיקרי ופשיטא דתופסין לקדושיו יעו"ש ולעד"נ דודאי כוונת רש"ל ע"ד האמור דכיון דשדינן ליה בתר אביו דמשו"ה לא הוי ממזר ושדינן בתר בת ישראל דמשו"ה הוי פגום לכהונה ונמצא דכפ"ז יש בו צד כותי וצד ישראל הנה כן הדבר תלוי במה שיתברר שאם ינהוג ככותי מתחלה הרי למפרע משעת לידה דינו ככותי ולאו כישראל מומר לעבודת כוכבים ואם יתנהג מתחלה כדין ישראל הרי למפרע משעת לידה דינו כישראל דבהכי ל"ק מידי על רש"ל :

והנה כל זה הוא לפי הגירסא דגרים רש"י בס"פ האומר דגרסי' קסבר הולד ממזר והיא גירסת התוספות והרא"ש בפ"ב דיבמות דלפי גירסא זאת יוצא לנו דאי שדינן ליה בתר אמיה שייך טפי להיות ממזר ואי שדינן ליה בתר אביו כותי לא שייך ממזרות : **אמנם** לפי הגירסא דגרסינן בפ"ב דיבמות והיא גירסת רש"י שם דגרסינן לימא קסבר רבינא טותי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר וכו' וכן היא גירסת הריטב"א בקדושין וכן היא גירסת חידושי קדושין לא נודע למי מקדושים וכ"נ שהיא גירסת רבינו הרמב"ן בחידושיו ליבמות שכתב בפירוש בסוגיין דפרק החולץ על סברת הרי"ף וסברתו דהא דהולד פגום לכהונה ספיקא דדינא הוא וז"ל ועוד אמרינן בפרק כילד עליה דרבינא ישראל פסול מיקרי ואע"ג דהוא אכשר הכא משמיה דרב גזא ומיהו ההיא נמי לא מכרעא לפיסולא דדחייה בעלמא הוא בגמרא עכ"ל מדקאמר דדחייה בעלמא הוא בגמרא ש"מ דגרים דסבר הולד כשר דבהכי שייך לומר דדרך דחיה היא דלעולם י"ל כדסלקא דעתך מעיקרא דהולד כשר גמור ואפי' פגום לכהונה לא הוי דאי ס"ל כגירסת התוס' דגרסי' קסבר הולד ממזר א"כ אם י"ל דדחייה בעלמא היא הייט לומר דלעולם דהעיקר כס"ד דהולד ממזר אבל לא שייך לומר דדחייה בעלמא היא ואפילו פסול לא הוי ולפי גירסא זאת אדרב' הכל בתר איפכא מסברת התוס' והרא"ש דכפי גירסא זאת מפורש יוצא דאי הולד ממזר ע"כ שדינן ליה בתר הכותים וקס"ד לומר דלרבינא דקאמר בנך הוא צריך שלא יהיה לו שום פיסול דכל שיש לו צד פיסול דהולד ממזר או אפי' פיסול לכהונה ע"כ לאו בתר אמיה שדינן ליה אלא בתר כותי ולא קרינן ביה בנך אלא דדחי ליה הש"ם דאין ה"נ דאם היה הולד ממזר ודאי דשדינן ליה בתר הכותים וכותי דמי אבל כיון דאין הולד ממזר אף דפסול הוי כישראל הוא וקרינן ביה בנך וז"ל הריטב"א בס"פ האומר גירסת הספרים נימא קסבר רבינא הולד כשר פירוש אפילו לכהונה כישראל גמור מדקרי ליה בנך ולא אמר הולד כמוהו ודחינן נהי דכשר לא הוי ישראל פסול מיקרי כלומר מזוהם לכהונה ושפיר מיקרי בנך כיון דלאו ממזר הוא עכ"ל ובחי' קדושין לא נודע למי מקדושים הוא כתב וז"ל ה"ג לימא קסבר רבינא כותי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר דאי ממזר הוא א"כ אין ולדה כמוה אינו בנך אלא בן כותי הוא ורש"י גרים הולד ממזר ולא נהירא עכ"ל הרי מפורש מדבריהם דפשיטא ליה להש"ם דלמ"ד הולד ממזר אינו קרוי בנך ושדינן ליה בתר הכותי ונראה דלפי דבריהם דינו כדין כותי גמור הוא כיון דלא שדינן ליה בתר אמיה הנה כי כן יש לעמוד במתניתין דבכורות דפי' רש"י והגמ"ה למ"ד אין מזהמין הוא למ"ד דלא הוי ממזר ומ"ד מזהמין הייט למ"ד דהוי ממזר וגם כל הפוסקים הנזכרים הגורסין במימרא דרבינא לימא קסבר הולד כשר וכו' ע"כ הכי מפרשי הא דמתניתין ולפי האמור ק"ק דהיכי קאמר הש"ם דלמ"ד מזהמין דהייט דהולד ממזר דדוקא כותי הבא על לויה פטור מחמשה סלעים מצד האם דמשמע הא אם בא על בת ישראל חייב בה' סלעים וזה אינו דכיון דכותי אביו הוי ובן טותי אינו חייב בפדיון הוא דהא לפי סברתם לא שדינן ליה בתר אמיה ולזה י"ל דמאן דס"ל גירסא זאת מפרש מתניתין באופן זה דב' פלוגתא דאין מזהמין או מזהמין למ"ד הולד כשר הוא דכיון דאיפסקא הלכתא בפרק החולץ [דף מה.] כמ"ד הולד כשר א"א לומר דהכא מגלגל הש"ם למ"ד הולד ממזר כיון דלא קי"ל כוותיה אלא הכוונה דמגלגל הש"ם לענין אם הוא פגום לכהונה דהכר כתבנו משם רבינו הרמב"ן דלפי שיטתו דהא דפגום לכהונה לאו דוקא בת אלא ה"ה זכר פסול לכהונה דין זה במחלוקת שנוי בפרק החולץ דאיכא מ"ד דכשר לגמרי אפי' לכהונה וע"ז הוא דמגלגל הש"ם הכא לא תימא למ"ד אין מזהמין את הולד כלומר דאפי' מזוהם לכהונה לא הוי דפשיטא דשדינן ליה לגמרי בתר אימיה וישראל גמור בן לויה הוא ופטור אלא אפילו למאן דאמר דמזהמין הולד דמזוהם הוא לכהונה מ"מ כיון דאינו ממזר אלא פסול לוי פסול מיקרי ושפיר שדינן ליה בתר אימיה ופטור והיינו כמסקנא דמסיק הש"ם אליבא דרבינא ולא כדס"ד התם דאם אינו כשר גמור לאו בנך מיקרי וכן ראיתי לרבינו הרמב"ן בפרק החולץ בסוגיין שעל מ"ש דדין זה דפגום לכהונה ספיקא דדינא הוא וכתב עוד וז"ל והיינו דגרסי' בפרק יש בכור אר"פ דאיעבר מכותי ולא תימא אליבא דמ"ד אין מזהמין אלא אפילו למ"ד מזהמין לוי פסול מיקרי והאי ליתנא משמע דאיכא מ"ד דאין מזהמין אותו כלל אלא כשר גמור הוא לכהונה ולכך בלויה שילדה כישראל הוא ולמ"ד מזהמין הייט מאן דפסיל לכהונה ולפיכך מיקרי לוי פסול שהוא הולך אחר אמו עכ"ל הרי מפורש דפי' שמעתין ע"ד האמור ולפי מ"ש רבינו הרמב"ן דאף רש"י שפירש דהא דפגום לכהונה מיירי בילדה נקבה דל"ד נקט לה וה"ה זכר כנז"ל ולע"ד יש קצת סמך לזה שהרי לפי הגירסא דגרים רש"י שם בפ"ב דיבמות דגרסי' לימא קסבר רבינא הולד כשר וכו' ואם איתא דס"ל לרש"י דדוקא נקבה א"כ קשה מי דחקו להש"ם לומר דלרבינא נמי פסול הוי ולא כשר גמור כדס"ד להש"ם כיון די"ל דקרא דכי יסיר בנך *) בדוחק הוא בן בתך ולא בת בתך אלא דיש לדחות והוא פשוט ומ"מ לדעת רבינו הרמב"ן דרש"י ג"כ ס"ל דה"ה זכר א"כ יכולים אנו לומר דפירוש זה שכתב רבינו במתניתין כן ס"ל לרש"י והגמ"ה דמזהמין או אין מזהמין הכל הוי למ"ד כשר אלא ב' המחלוקת הוא למ"ד דאפילו פגום לכהונה לא הוי או למ"ד דפגום לכהונה מיהא הוי דבהכי ניחא דרש"י והגמ"ה דוקא במחלוקת אין מזהמין פירשו שהוא למ"ד כשר אבל במחלוקת מ"ד מזהמין לא פירשו כלל שהוא מ"ד הולד ממזר אלא כתבו סתם ולפי האמור א"ש דמחלוקת מזהמין הוא ג"כ למ"ד כשר אלא דמזהמין אותו לכהונה דבהכי א"ש ליתנא דלוי פסול מיקרי דאי למ"ד ממזר לאו פסול בלבד הוא אלא ממזר וליתנא דפסול לא משמע ממזר וכמו שנראה בשמעתא דס"פ האומר גבי הא דרבינא והרב כ"י הביא משם תוס' חיצוניות דהקשה על רש"י זה וז"ל ועוד דליתנא דלוי פסול מיקרי ל"מ דמיירי בולד ממזרות כמו ישראל פגום דס"פ האומר דלא הוי ממזר אלא פסול בעלמא עכ"ל ולפי האמור נק"מ ואולם כ"ז הוא לסברת רבינו הרמב"ן שכתב דל"ד נקט רש"י נקבה דה"ה זכר אבל לדעת הרשב"א דס"ל דדעת רש"י הוא דדוקא ילדה בת פסולה לכהונה אבל טולד זכר לא א"כ א"א לומר פירוש זה לפירוש רש"י באופן דלפי גירסת רש"י ביבמות והיא גירסת הריטב"א וחי' קדושין הנזכר למ"ד הולד ממזר דינו ככותי ולענין פדיון אפילו טותי הבא על בת ישראל הבן פטור מפדיון מכיון דקודם שנתגייר חשוב ככותי ומאי דאמרינן במתניתין דאי היתה בת ישראל היה חייב הייט למאן דאמר הולד כשר :

ואולם פדיין י"ל לסברת בעלי הגירסא הזאת מההיא דתנן בפ' אלמנה לכ"ג (דף סט ע"ב) ממזר פוסל ומאכיל כיצד בת ישראל לכהן ובת כהן לישראל וילדה הימנו בת ונשאת לעבד ולטותי וילדה הימנו בן ה"ז ממזר היתה אם אמו בת ישראל לכהן תאכל בתרומה בת כהן לישראל לא תאכל בתרומה ע"כ ואמרי' בגמ' דמתני' כמ"ד כותי ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר ואם איתא דלמ"ד הולד ממזר בתר אביו שדינן ליה ודינו ככותי אין בן זה הטולד מטותי ועבד פוסל ומאכיל כיון דאינו מתייחס אחר אמו כי אם אחר אביו ודינו ככותי וה"ז כבן הנכנס עם השפחה וילדה בן דכיון דולדה כמותה והוי עבד אין הבן פוסל ומאכיל כדקתני רישא דמתני' ונראה פשוט דה"ה בבן הנכנס על הכותית דאינו פוסל ומאכיל דהא שפחה וכותית שווים הם כדתנן בפ"ב דיבמות [דף כב] לענין יבום מי שיש לו בן מ"מ פוטר חוץ ממי שיש לו בן מן השפחה ומן הכותית דמתיקן ולדה כמותה ואינו מתיחס אחר אביו ומשו"ה אינו פוטר מן היבום וא"כ ה"ה הכא לענין תרומה והר"מ בפ"ז מהל' תרומות הביא דין בן הנכנס עם השפחה וכתב הרדב"ז בביאורו שם וז"ל העבד אינו פוסל וכו' והכי איתא נמי לענין יבום שהזרע הבא מן השפחה הרי הוא עבד והבא מן הכותית טותי ולא נקרא זרעו ולא הולכך רבינו לכתוב דין הבא מן הכותית דכ"ש הוא ע"כ ואפי' את"ל דמתני' בזווקא דדוקא שפחה מטעם דכתב הר"מ דלית לה חיים ונכנסת עם הכותית לא הוי הכי וה"ה בכותי הבא עליה מ"מ כעבד הבא עליה מאי איכא למימר :

*) אולי צ"ל דוקא

ד' קנ"ג עלה בפרק הזרוע *הלכתא כוותיה דרב אדא בר אהבה דאמר לויה שילדה בנה פטור מחמשה סלעים · ומיהו לא מסיימינן התם אליבא דמאן אלא מדאקשינן בפ"ק

שוב ראיתי לרבינו הרמב"ן בחי' לקדושין בס"פ האומר שכתב שם וז"ל והא דאמרי' גוי דכשר לא הוי ממזר לא הוי ק"ל דילמא ממזר נמי הוי ומקרא לא גמרי' אלא שאין הולד כותי כמותו וי"ל דלאו מדיוקא דהא מילתא בלחוד קא דחי לה הכי אלא משום דשמעינן ליה לרבינא בהדיא בפרק החולץ דמכשר הילך לא הוי לא כותי ולא ממזר מיהו ישראל פסול כלומר פגום לכהונה הוי עכ"ל ומתבאר מדבריו דס"ל דמאי דס"ד דש"ס לומר דע"כ ס"ל דהולד כשר מכח קרא דקרי ליה בנך דאי ממזר הוא לאו בנך הוא אין זה כ"כ הכרח וה"ה דהיה יכול לדחות דלעולם דס"ל דהוי ממזר ועכ"ז קרינן ביה בנך דלא מפני שהוא ממזר שוב הוכרח דשדינן ליה בתר אביו למהוי כותי דאפי' הוי ממזר מפני שנעשה בעבירה מ"מ ולדה כמוה ואינו מיוחס אחר אביו הכותי אלא דהש"ס לא ניחא ליה לומר דרבינא ס"ל דהולד ממזר כיון דשמעינן ליה בעלמא דהולד כשר ואפשר דלפי דברי רבינו הרמב"ן אפשר דהריטב"א ומידושי קדושין הנזכר הכי ס"ל דאף דלפי הס"ד פירשו הס דס"ד דאי הוי ממזר אינו קרוי בנך אלא בן הכותי מ"מ אינו כל כך מוכרח לומר הכי אלא דלא ניחא ליה להש"ס לומר דס"ל דהוי ממזר מאחר דשמעינן ליה לרבינא דס"ל כשר ואולם לענ"ד זה נראה דוחק בדברי הריטב"א ובחידושין הנזכר דכל כי הא הו"ל לפרש הס"ד זה דס"ד לש"ס אינו עיקר דה"ה אפי' יהיה ממזר קרינן ביה בנך:

והנה התוס' במתניתין כתבו דהכרתם דאי שדינן ליה בתר בת ישראל שייך ביה ממזרות דהכי מוכח בספ"ק דיבמות [דף יז.] בגלולה ותבור וכו' אמר ר"י וטלן לפסול כי אמריתה קמיה דשמואל א"ל כי יסיר את בנך מאחרי בנך הבא מישראלית קרוי בנך ואין [בנך] הבא מן הכותית קרוי בנך אלא בנה פירוש ולא מיפסיל כיון דמתיחס אחר הכותי ובנות ישראל דהוא דלא אינסבו איגלו וכן מוכח בפ"ב דיבמות דהאי דקרוי בנך גורם לו ממזרות עכ"ל ונראה דכוונתם דס"ל דהא דאמרינן וטלן לפסול הכוונה כיון שבאו ישראל שבאותו הדור על כותית הרי הבנים אשר הולידו ממזרים הם ומשו"ה מפסלי משום ממזרים ומעורבים בהם ועי"ז קאמר הכא אמריתה קמיה א"ל דאינו כן כיון דישראל הבא על כותית ולדה כמוה ואינו ממזר דמזה מוכח דאי הוה שדינן בתר אביהם ישראל הוא ושייך ממזרות אבל כיון דשדינן להו בתר אימיה הכותית לא שייך ממזרות ומ"ש עוד ובנות ישראל דהוא וכו' כוונתם להביא ראיה נמי דאמרינן התם עלה דאמר שמואל דהאיכא בנות ישראל דהא באותו הדור באו כותים על בנות ישראל ואמר רבינא בן בתך הבא מן הכותי קרוי בנך ומשני דאיגלאי איגלאי דאלמא דלרבינא דאמר דבן בתך הבא מן הכותי קרוי בנך איכא משום ממזרות בהם דכיון דקרוי בנך ע"כ הולד ממזר הרי ראיה דכיון דשדינן בתר אימיה ישראלית שייך ממזרות וכן מתבאר מדברי התוס' חיצוניות שהביא הר"ב כ"י דהא שכתבו כדברי התוס' דידן והביאו ראיה זאת וז"ל וקשה לר"י דהא בספ"ק דיבמות משמע שיותר יש לחוש ממזר כשמתיחס אחר ישראל ממה שהוא מתיחס אחר הכותי דקאמר התם ויכנס בגלולה ותבור וכו' כי אמריתה קמיה דשמואל וכו' ופריך והאיכא בנות ואמר רבינא בן בתך הבא מן הכותית קרוי בנך פירוש וכיון שהוא מתיחס אחר הישראל שייך ביה ממזרות יותר ממה שהוא מתיחס אחר הכותי עכ"ל וק"ק דנראה מדבריהם כפי זה דמסוגיא זאת נראה דהעיקר הוא דלרבינא דאמר קרוי בנך ס"ל דהולד ממזר ומשו"ה פריך דמאי קאמר שמואל דלא פסלינן להו משום ממזרות כר"י והאיכא בנות כותים הבא על בת ישראל הולד ממזר וזה תימה דאפי' לפי גירסתם בס"פ האומר ופ"ב דיבמות דגרסי' ליתא קסבר רבינא הולד ממזר הא לאו דחי לה הש"ס דנהי דממזר לא הוי כשר לא הוי הכי דלפי המסקנא אף דלא הוי ממזר כיון דפסול הוי קרוי בנך לרבינא ועכצ"ל הכי כמ"ש רבינו הרמב"ן בחידושיו לקדושין כנזכר לעיל דהא אמרינן בפרק החולץ דרבינא ס"ל דהולד כשר וא"כ איך מייתי הש"ס הכא בספ"ק דיבמות להא דרבינא להכריח דכיון דהא איכא בנות איכא חשש ממזרים בתוכם כיון דהעיקר דלרבינא קרוי בנך אף דלא הוי ממזר כי אם פסול וכיון דאיפסיקא הלכתא בפרק החולץ דלא הוי ממזר איך פריך הש"ס הכא והאיכא בנות והכוונה לומר דאיכא חשש ממזרות כיון דלא קי"ל הכי אלא ע"כ לומר כדפירש"י דקאי למאי דאמר ר"י משמיה דר"א דכותי שקדש חיישינן לקידושיו ועל זה קאמר כי אמריתא קמיה דשמואל וכו' א"ל דכותיות ולדן כמותן ועי"ז פריך והאיכא בנות ואמר רבינא דקרוי בנך ודינו כישראל וא"כ אם קדש קדושיו קדושין והיך קאמר שמואל דלא חיישינן לקדושיו דכפי פירוש זה אין כאן רמז לענין ממזרות כלל וי"ל:

וראיתי להר"ב לחם קדשים שכתב על דברי התוס' אלו שחלקו על פירש"י דמתניתין וז"ל ודבריהם קשים להולמם דבשלמא לפירש"י דלא קאי אלא למ"ד כותי הבא על בת ישראל הולד כשר ה"ק לא תימא דמ"ה פוטר משום דס"ל כמ"ד אין מזהמין ודינן ליה בתר אימיה אלא אפי' וכו' אלא לפי' התוס' דלמ"ד אין מזהמין ודינן ליה בתר אימיה הולד ממזר ע"כ רב אדא לא קאי אלא דוקא למ"ד מזהמין והולד כשר דאי למ"ד אין מזהמין והולד ממזר קשה קושית הגמ' מאי איריא לויה אפילו ישראלית נמי פטור דהולד ממזר וי"ל בדוחק עכ"ל ודבריו תמוהים בעיני דלפי סברתו דכל דהולד ממזר פטור מפדיון אפי' בישראלית תמאי ניחא ליה לפירש"י הא לרש"י נמי ע"כ ר"א לא קאי אלא למ"ד אין מזהמין דהולד כשר אבל למ"ד מזהמין דהולד ממזר מאי איריא לויה אפי' ישראלית פטור כיון דהולד ממזר ואי ס"ל להר"ב דלרש"י כל הסוגיא נדדין דמגדד הש"ס הוא למ"ד הולד כשר ומזהמין ואין מזהמין הוא לענין אם פגום לכהונה או לא כאשר שיערנו לעיל זה לא אפשר אלא לדעת רבינו הרמב"ן דס"ל בעד רש"י דהא דפוגם לכהונה לאו דוקא נקבה אלא אפי' זכר אבל לפי פשט דברי רש"י בפרק החולץ נראה דדוקא נקבה וכמ"ש הרשב"א וא"כ הכא דבזכר עסקינן לא שייך לגדד ולומר מזהמין על פגום לכהונה דבזכר לא שייך זה ואי סמך הר"ב על סברת רבינו הרמב"ן או דרש"י הכי ס"ל הכא במתניתין פל כי הא היה צריך לפרש באורך לא לסתום הדברים כאילו פשט הדברים מורין כן ואדרבה נראה דלפי פשט דברי רש"י למ"ד מזהמין הולד ממזר קשה יותר מדברי התוספות דלהתוס' י"ל דה"ק הש"ס ולא תימא למ"ד אין מזהמין דהולד ממזר דפשיטא דפטור דהא אפי' ישראלית בכה"ג פטור כיון דהוי ממזר וכ"ש לויה אלא אפי' למ"ד מזהמין דהולד כשר דבישראלית חייב בלויה פטור דאפשר דלזה כוון הר"ב במ"ש וי"ל בדוחק ולענ"ד אין זה דוחק אבל פירש"י אי אמרינן דמזהמין הולד ממזר א"א לומר הכי דאדרבה אם הולד ממזר לאו רבותא היא עפי כיון דאפי' ישראלית פטור והו"ל איפכא לא תימא למ"ד מזהמין דהתם פשיטא דאפילו ישראלית פטור אלא אפילו למ"ד אין מזהמין בלויה פטור וכל זה בהודאת דברי הר"ב דנראה דס"ל לענין דינא דבכור ממזר פטור מפדיון הבן ומשו"ה כתב דאי הולד ממזר אפי' בישראלית בכה"ג פטור כיון דהוי ממזר וכשאני לעצמי לא ידעתי מנין לו להרב דין זה דממזר פטור מפדיון דאי משום דכתיב פטר רחם בישראל וממזר לא חשיב פטר רחם בישראל כיון דאינו ראוי לבא בקהל ישראל הא ליתא דאף דאינו ראוי לבא בקהל מ"מ כישראל גמור הוא וחייב בכל המצות כישראל והכי בס"פ האומר בקדושין דאמרינן דממזר מותר בשפחה הקשו הראשונים דמ"ש ממזר דמותר בשפחה אפילו לכתחלה וליתיה בכלאו דלא יהיה קדש מבנ"י שאסור ישראל בעבד ושפחה ותירצו משם ר"ת דהכא כיון דכתיב לא יהיה קדש ולא אמר לא יקח שפחה אלא לא יהיה קדש פרט לזה שהוא קדש ועומד שיצירתו בעבירה היתה בתחלה יעו"ש אלמא דדוקא משום דאמר לשון לא יהיה קדש ממעטינן לממזר אבל מלישנא דכתיב מבני ישראל לא ממעטינן דממזר נמי בכלל בני ישראל הוא כיון דמחויב בכל המצות כישראל כדמוכח בתוספתא בפ"ד דברכות דתני התם הכל חייבים בבהמ"ז כהנים [לוים] ישראלים וגרים ועבדים משוחררים חללים וממזרים נתינים סריס אדם סריס חמה פצוע דכא וכרות שפכה כולן חייבים ומוציאין את הרבים ידי חובתן עכ"ל וכ"כ תניא לענין מצות תקיעת שופר בפ"ב דר"ה [דף כט.] דקתני הכל חייבים בתקיעת שופר כהנים וכו' וממזרים וכו' ומוציאין את הרבים י"ח יעו"ש וכ"כ תניא לענין מקרא מגילה בפ"ב דמגילה ממש כלשון הזה והביאה הפ"ח בהל' מגילה סי' תרפ"ט ע"ש הרי בפירוש דממזר חייב בכל המצות ולא עוד אלא דמוציא את הרבים י"ח כישראל גמור אשר ע"פ זה תמיה לי מ"ש המרדכי בסוף הלכות קטנות וז"ל ותניא במס' סופרים וכו' ותו פסל התם ס"ת שכתבו גר או ממזר ורבינו שמחה כתב דלא גרסינן ממזר משום דקתני התם זה הכלל כל המוציא את הרבים י"ח כותבו וממזר מוציא את הרבים י"ח ואיני יודע מנין לו שמוציא את הרבים י"ח דמהסיא דמס' סופרים איכא למילף שאין מוציאין או מדאורייתא או מדרבנן עכ"ל והדבר תימה איך אשתמיט להמרדכי ברייתא מפורשת בתוספתא דקתני בפירוש דמוציא את הרבים י"ח לא במקום אחד אלא בשלש מסכתות ובתלתא הויא חזקה דודאי ברייתא מתרגלתא היא והאמת כן הוא דמוציא את הרבים י"ח כסברת ר"ש וע"כ לומר דל"ג התם לענין ס"ת ממזר כיון דממזר מוציא את הרבים י"ח ומהתימה על כל הפוסקים שהביאו דברי המרדכי הנזכר בי"ד סי' רפ"א ולא הרגישו מזה ובביאורי כנה"ג א"ח סי' נ"ג הגהת הב"י אות י"ד כתב וז"ל שליח ציבור ממזר נראה שתלוי במחלוקת ר"ש והמרדכי אם ממזר כשר לכתוב ס"ת עכ"ל וגם הוא לא הרגיש לומר דודאי דברי המרדכי דחוים הם מקמי סברת ר"ש כיון דאיכא ברייתות מפורש ויולא כוותיה באופן דנמצינו למדים דעכ"פ ממזר חייב בכל המצות ואפי' לסברת המרדכי אינו אלא להוציא אחרים י"ח מטעם דאינו כבוד לצבור דממזר דיצירתו בעבירה יוציא את הרבים י"ח אבל פשיטא דאזיל ומודה דאיהו גופיה חייב במצות וא"כ לענין בכור ממזר דהוי פטר רחם מסיבה מיתי שלא יתחייב בפדיון דאם ידוע מי הוא אביו חייב לפדותו כמו שאר בכור כשר דהא קי"ל בפ"ב דיבמות [דף כב.] דמי שיש לו בן אפילו ממזר בנו הוא לכל דבר לפטור מן החליצה ומן היבום ולירושו ולהטמא לו וכיון דבנו הוא לכל דבר הרי קרינן ביה וכל בכור בניך תפדה ואם לא פדאו חייב לפדות את עצמו · ובגוונא דמתניתין בבת ישראל דאיעבר מכותי וילדה בכור אפילו למ"ד הולד ממזר חייב לפדות את עצמו כיון דחייב בכל המצות ה"ה במצות פדיון בכור והרי לענין בכור לנחלה כתב הר"מ בפ"ב מהל' נחלות דין י"ג וז"ל היה הבכור ממזר נוטל פי שנים שנאמר כי את הבכור בן השנואה יכיר זו שנשאה בנשואיה וא"ל לומר אם היה בן גרושה או בן חלוצה עכ"ל הרי מפורש דאפי' ממזר הוי בכור לנחלה וכיון דלענין פי שנים קראו הכתוב בכור פשיטא דילפינן מיניה לענין פדיון דבכלל קרא דכל בכור בניך תפדה הוי בכור ממזר ובפ"ק דקדושין (דף כט ע"ב) ת"ר מנין שאם היו לו חמש בנים מחמשה נשים שחייב לפדות כולן ת"ל כל בכור בניך תפדה ופריך פשיטא בפטר רחם תלה רחמנא ומשני מ"ד נילף בכור בכור מנחלה מה להלן ראשית אונו אף הכא ראשית אונו קמ"ל הכי דאי לאו דגלי רחמנא דכל בכור בניך תפדה דיליפינן בכור בכור מנחלה הו"א דדוקא שבכור הראשון חייב בפדיון ותו לא וא"כ לענין בכור ממזר דליכא שום תיובתא לומר דפטור מפדיון פשיטא דילפינן בכור בכור מנחלה מה להלן ממזר הוי בכור אף כאן הוי ממזר בכור לפדיון:

הן אמת דראיתי להר"ב לחם משנה בהלכות נחלות שכתב על דברי הר"מ בדין ממזר נוטל פי שנים וז"ל קשה דאין ממזר אלא מחייבי כריתות דלא תפסי בהו קדושין והך קרא דשנואה בנשואיה איירי בחייבי לאוין דתפסי בהו קדושין כדאמרינן בפרק כיצד ביבמות [דף כג.] וסיפא פרט לחייבי לאוין אמר רב פפא חייבי לאוין תפסי בהו קדושין שנאמר כי תהיין לאיש שתי נשים וכי' יש אהובה וכו' אלא אהובה בנשואיה ושנואה בנשואיה ואמר רחמנא כי תהיין משמע דקרא לא איירי אלא בבת הויה יעו"ש שהאריך בתמיה זאת ולענ"ד דבריו תמוהים דדברי הר"מ הם ברייתא דספרי בפירוש בפרשת כי תצא וז"ל איזו היא אהובה אהובה לפני המקום שנואה זו שנואה לפני המקום יכול אין לי אלא אנוסה ומפותה שאין לו כדרך כל הנשים מנין אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ת"ל שנואה ריבה את העריות שהם בלא תעשה ועדיין לא ארבה את העריות שחייבים עליהם כרת בידי שמים ת"ל שנואה שנואה ריבה את העריות שהם בל"ת וחייבים עליהם כרת יכול אפי' שפחה אפי' כותית ת"ל כי תהיינה לאיש כל שיש בה הויה יצאו אלו שאין בהם הויה וילדו לו בנים מי שהולדות שלו יצאו אלו שאין הולדות שלו עכ"ל הרי מפורש מהספרי דמרבויא דכתיב שנואה שנואה כמה פעמים מרבינן חד לאנוסה ומפותה וחד לחייבי לאוין וחד לחייבי כריתות ומפורש מזה דאפי' ממזר הוא בכור לנחלה כדברי הר"מ הן אמת דהספרי נראה דלא כדברי רב פפא בפ"ב דיבמות דיליף מקרא דכי תהיין דגבי בכור דקדושין תופסין בחייבי לאוין דלפי הספרי אינו כן דכיון דרבינן אפי' חייבי כריתות ע"כ כי תהיין דכתיב אין הכוונה בדוקא באשה דקדושין תופסין לו דהא חייבי כריתות אין קדושין תופסין לו אלא הכוונה דדרשינן כי תהיין למעט דכל היכא דקרינן ביה כי תהיין לשום איש שבעולם שקדושין תופסין בה מאחר שאינה ערוה עליו לאפוקי שפחה וכותית דלא תפסי קדושין לעלמא כלל כמו שמסיים הספרי וכיון דר"פ לא ס"ל כתנא דספרי קשה על הר"מ איך תפס עיקר כספרי אבל כד דייקינן שפיר נראה דלק"מ דהא בס"פ האומר סתמא דש"ס התם ע"כ דלא כר"פ דאמרינן התם ולדה כמוה מנלן דאמר קרא וילדו לו כל היכא דקרינן ביה כי תהיינה קרינן ביה וילדו כל היכא דל"ק ביה כי תהיינה לא קרינן ביה וילדו ע"כ וע"כ ה"פ דדריש הכי כי תהיינה כל היכא דקרינן כי תהיינה לשום איש שבעולם קרינן ביה וילדו ואפי' חייבי כריתות במשמע אבל שפחה וכותית דלא קרינן ביה כי תהיינה לשום איש שבעולם לא קרינן ביה וילדו וכן ראיתי לרבינו הרמב"ן שם בפ"ב דיבמות גבי דיליף רב פפא חייבי לאוין מהאי קרא שהביא שם מ"ש בגמ' בס"פ האומר ופירש הענין כדבר האמור דלפי סתמא דהתם קרא דכי תהיינה אפי' בחייבי כריתות מיירי וכתב וז"ל ולהכי מסקנא דהתם חייבי לאוין דתפסי בהו קדושין לא מכי תהיינה נפקא כדאמר רב פפא אלא מדגלי רחמנא בחייבי כריתות דלא תפסי קדושין דגמרינן מאחות אשה מכלל דחייבי לאוין תפסי בהו קדושין והא דאמר ר"פ במתניתין אתיא כאידך לישנא דאמר התם רב אחא בר יעקב דאתיא מק"ו מיבמה והאי מסקנא דהכא אתיא כר"פ ורב אחא בר יעקב דאיצטריך להו כי תהיינה לחייבי לאוין ולא נפקא להו מאחות אשה כלל דכולה סוגיא בתר תרוייהו דר"פ כהנא ולדידיה אתמר ומסקנא דהתם כלישנא קמא דמפקינן להו מאחות אשה ומייתר כי תהיינה לולד שפחה וכותית שהוא כמוה כנ"ל עכ"ל וכיוצא לדברי הרמב"ן כתב הריטב"א בחידושיו בפ"ב דיבמות יעו"ש והנה כי כן י"ל דהר"מ עשה עיקר ממסקנא דקדושין דמייתר כי תהיינה למעט שפחה וכותית דכי תהיינה פי' דכל שיש לה קדושין לשום איש שבעולם קרינן ביה וילדו למעוטי שפחה כיון דהספרי הכי ס"ל דאפי' חייבי כריתות מרבינן מקרא:

ובהיותי בזה ראיתי בס"ג בפרק הבע"י דגבי פלוגתא דר"י ור"ל בכותי שנתגייר אם יש לו בכור לנחלה שכתב וז"ל צ"ע היכא שנודע לנו שהוליד בן ממזר ונשא אשה והוליד בכור (לנחלה) אי הוי בכור לנחלה או לא עכ"ל ודבריו תמוהים שהרי כתב הר"מ ושאר פוסקים דממזר נוטל פי שנים דבכור לנחלה הוא וא"כ מאי מספקא ליה הא הבן ממזר שנולד לו ראשון הוא בכור לנחלה והבא אחריו אין לו שום בכורה כלל וכבר הרב כנה"ג בח"מ סי' רע"ז בהגהת הטור אות י"ג הביא דבריו והרבה להשיב על דבריו יעו"ש וזה פשוט דאם נאמר דדברים אלו הם דברי ריא"ז שהזכיר הס"ג קודם זה וסברא זה דממזר הם סוף דברי ריא"ז ונאמר דריא"ז ספוקי מספקא ליה בדין זה שכתב הר"מ דממזר הוי בכור לנחלה מטעם דלפי סברת רב פפא דס"ל דמקרא דכי תהיינה ילפינן דקדושין תופסין בחייבי לאוין ומסקנא דסוגיא דפ"ב דיבמות כר"פ דלדידיה נתלא דקרא דכי תהיינה לא מיירי בחייבי כריתות ואפשר שכן הוא העיקר ולא כמסקנא דפ' האומר זה דוחק גדול לומר הכי מאחר דבספרי תניא כההיא מסקנא דקדושין ופשיטא דהכי נקטינן ועוד דלשון ריא"ז אינו סובל זה דא"כ הו"ל למימר בקיצור צ"ע אם בן ממזר הוא בכור לנחלה או לא ולמה לו להאריך כ"כ ולומר היכא שנודע לנו וכו' ונשא אשה והוליד בכור וכו' דמה לנו במה שנולד לו בכור א"כ כיון דעיקר הספק הוא על כל ממזר אי הוי בכור לנחלה או לא:

ואולם לפי אומר הענין אפשר ליישב בדוחק עפ"י מה שנעמוד במ"ש בירושלמי בפ"ב דיבמות גבי מתני' דמי שיש לו בן אפילו ממזר פוטר ובנו הוא לכל דבר בעי רבי טון בנו הוא לכל דבר אפילו לפריה ורביה *) ולא שניא עכ"ל ולכאורה נראה דכפי גירסא זאת בעיא דלא איפשיטא היא אם קיים פריה ורביה בממזר ונשאר הדבר בספק אמנם ראיתי לרבינו הרמב"ן בחידושיו שם וכן הרשב"א וכן הריטב"א בחידושיו שם שהביאו לשון הירושלמי כן וז"ל ובירושלמי אמרינן בנו הוא לכל דבר ואפילו לפריה ורביה ולפניה לומר שאפילו שהוא ממזר נזכו בו בניות וקיים מצות פריה ורביה עכ"ל מוכח מדבריהם דגירסתם בירושלמי אינו בלשון בעיא כי אם בפשיטות ס"ל לרבי טון דקיים פריה ורביה ומשו"ה הביאו כן להלכה דקיים פריה ורביה ואולם הרי"ף והרמב"ם והרא"ש השמיטו הירושלמי וי"ל דאיך אפשר דס"ל להירושלמי בפשיטות דיצא ידי פריה ורביה כיון דהא קי"ל מצוה הבאה בעבירה אפילו בדיעבד לא יצא ידי חובתו כדאמרינן בריש פרק לולב הגזול דמטעם זה לולב הגזול פסול מטעם מצוה הבאה בעבירה וכן כל מצות שבתורה וכ"ש מצוה הבאה בעבירה דערוה החמורה וגדולה כזו דפשיטא דכל זה הבן נעשה ונולד בעבירה לא יצא ידי חובת מצות פריה ורביה ובירושלמי פרק י"ג ממסכת שבת עלה דמתני' דהקורע בחמתו ועל מתו וכו' אמרינן חברייא בשום קומי ר' יוסי לא אמר ר"י בשם ר"ש בן יוצדק מצה גזולה אין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח אמר ליה תמן גופיה עבירה הכא הוא עבר עבירה כך אנו אומרים הוציא [מצה] מרה"י לרה"ר אינו יוצא ידי חובה בפסח עכ"ל ולפי מ"ש הריטב"א בחידושיו לשבת גבי מתני' הנזכר ואמרינן בגמרא שם דתניא הקורע על מתו חייב ואעפ"י שמחלל את השבת יצא ידי קריעה וז"ל פי' ואינו צריך לחזור לקרוע בחול דקריעה באיסור קריעה היא ובהו בירושלמי ולא אמרינן בשם ר"ש מצה גזולה וכו' תמן היא גופא עבירה וכו' כן אמרינן הוציא מצה מרה"י לרשות הרבים אינו יוצא ידי חובתו בתמיה עכ"ל וכיון דהא דהוציא מצה מרשות היחיד וכו' הוי בתמיה ע"כ דהכוונה דמייתי סייעתא לחילוק שחלק רבי יוסי מהא דהוציא מצה מרשות היחיד דכיון דהתם פשיטא לן דיצא ידי חובת מצה ה"ה קריעה ונמצא דנ"ל דעיקר החילוק דר"י הוא דדוקא גבי גזל דהיא גופה עבירה כלומר דבגזל בכל אופן היא גופא עבירה כלומר דאפי' אם בא לאכול ממנו לדבר הרשות עבירה היא בידו משא"כ הוציא מצה מרשות היחיד לרשות הרבים דאין גופה עבירה דלא בכל אופן הויא עבירה דאם הוציא ברה"ר בחול אין כאן עבירה וכן בקורע בשבת על מתו דגוף הקריעה עצמה אינה עבירה דאם היה קורע בחול לא היה עבירה וכל כי הני גווני הוא עובר עבירה מיקרי ואין גופה עבירה וכן נראה דפירוש הירושלמי כן מת"ש מרן הב"י בי"ד סי' ש"מ וכ"כ הלבוש שם גבי קריעה יעו"ש ואם כן גבי בן ממזר דהערוה אשר בא עליה היא גופה עבירה דאפילו אם בא עליה שלא לשם מצות פריה ורביה דהיינו שכבר קיים פריה ורביה עבירה היא בידו ודמי לגזל דמשו"ה דאפילו בדבר הרשות חשיב עבירה נקרא היא גופה עבירה וה"ה גבי ערוה דפשיטא דהיא גופה עבירה מיקרי ואין לך מצוה הבאה בעבירה כזאת · ואפשר היה לומר דמאי דאמרינן בירושלמי דיצא ידי מצות פריה ורביה מיירי בשבא על הערוה בשוגג ונאמר דע"כ לא אמרינן מצוה הבאה בעבירה אלא כשעבר עבירה במזיד אבל בשוגג לא אבל נראה דהא ליתא דהר"מ בפ"ו מהל' חמץ דין ז' כתב וז"ל אין אדם יוצא ידי חובתו באכילת מצה האסורה לו כגון שאכל טבל וכו' או שגזלה זה הכלל כל שאין מברכין עליו ברכת המזון אין יוצא ידי חובתו וכו' עכ"ל מתבאר מדבריו דטעם המצוה הבאה בעבירה שייך אפילו בשוגג שהרי לענין ברכה כתב הר"מ בפ"א מהלכות ברכות דכל האוכל דבר איסור בין בשוגג בין במזיד אינו מברך עליו לא בתחלה ולא בסוף וכיון דכלל מסר בידינו הר"מ דכל שאין מברכין עליו ברכת המזון אינו יוצא בה ידי חובתו הרי הוא בכלל דאפילו אם אכל מצה של איסור בשוגג אין יוצא בה ידי חובתו דבשוגג נמי איכא משום מצוה הבאה בעבירה וכן יש ללמוד ממ"ש התוס' בר"פ לולב הגזול [דף ל.] בד"ה משום וכו' בס"ד וז"ל ומיהו תימה בפרק כל שעה דתניא אין יוצא ידי מצה בטבל ודריש לה מקרא תיפוק ליה משום מצוה הבאה בעבירה דקא אכיל איסורא ונפיק ידי מצה עכ"ל ואם איתא דבשוגג לא שייך טעם זה למה הניחו הדבר בתימה בהיות די"ל דאיצטריך קרא לאוכל מצה של טבל בשוגג דמשום מצוה הבאה בעבירה ליכא אבל מקרא דקפיד לומר דאין יוצאין אלא בדבר שאין עליו איסור תמן גם בשוגג לא יצא במצה של טבל כיון דאין בה כ"א איסור טבל ולא מצי אל עליה איסור חמץ אלא עכצ"ל דס"ל להתוספות דאפילו בשוגג שייך טעם זה דמצוה הבאה בעבירה וא"כ הכא אפילו אי מיירי בבא על הערוה בשוגג מ"מ לא יצא ידי פריה ורביה כיון דהויא מצוה הבאה בעבירה אלא דאפשר לומר דהירושלמי מיירי בבא על הערוה באונס וכגון מה שכתבו התוס' בר"פ החולץ [דף לה:] בד"ה ונמצאת מעוברת וכו' שכתבו דמאי דאמרינן במתני' דהכונס את יבמתו ונמצאת מעוברת וילדה בזמן שהולד של קיימא יוציא וחייבין בקרבן היינו שבא עליה תוך ג' חדשים דאי לאחר ג' אמאי חייב קרבן כיון דרוב נשים עוברה ניכר לשליש וזו כיון שלא הוכר עוברה מאי הוה ליה למיעבד וכה"ג אמרינן בשבועות פרק ב' לאטום יעו"ש והר"ם פרק ה' מהלכות שגגות כתב דהיינו טעמא דבאונס אינו חייב חטאת ובשוגג חייב משום דהשוגג היה לו לבדוק ולדקדק ואילו בדק יפה יפה ודקדק בשאטת לא היה בא לידי שגגה ולפי שלא טרח בחקירה ודרישה וא"כ ישנה צריך כפרה אבל

*) צ"ע נשניה

בפ"ק דמכלתין *לויה לא תפקע ומפרקינן הא ל"ק כדמר בריה דרב יוסף משמיה דרבא ולא מפרקינן נמי א"נ כדרב פפא [סה] ש"מ דהלכתא כוותיה ותו דר"פ תלמיד הוא לגבייהו דאביי ורבא ולית הלכתא [סו] כתלמיד במקום הרב וכן פסק בה"ג · ואשכחן מקצת נוסחי דמפורש בהן בפ' הזרוע *והלכתא כוותיה דר"א בר אהבה אליבא דמר בריה יוסף משמיה דרבא והדין היא גירסתו דרב אחא משבחא ז"ל והכין כתוב בפסוקות אמר רב פפא בדיק לן רבא כהנת שנתעברה מכותי מהו ואמרינן לאו היינו דרב אדא בר אהבה ואמר לי הכי השתא בשלמא לויה בקדושתה קיימא דתנן לויה שנשבית או שנבעלה בעילת זנות נותנים לה מעשר ואוכלת אלא כהנת כיון שנבעלה לפסול לה הויא זרה הלכך מחויב הבן לפדות עצמו ואצ"ל בת ישראל שנתעברה מכותי דחייב וכן הלכתא:

*איתמר [סז] *אמר ר"ש *) בן יאשיה אמר ר"ל כהן שמת והניח בן חלל בתוך

*) בגמ' איתא יאסינאה

[illegible] א במעת וקתה בעל אין זה אלא אונס עכ"ל וא"כ י"ל דאף דבשוגג [illegible] יינו דוקא מפני שהיה לו לבדוק יפה יפה ולא היה בא לידי שגגה [illegible] דפים ולא הוכר עוברה וא"כ נמצאת מעוברת דאנוס הוא כמו [illegible] נבירה דאונס רחמנא פטריה ועל ממזר הנולד בזה האופן דבאונס [illegible] בתמונים לקיימתיו מקבלתי ופוב זכיתי וראיתי תשובה להרדב"ז ל"י שעמד בדין זה והביא ירושלמי דיבמות ודברי הראשונים והעלה לענין הלכה דבממזר אינו יוצא י"ח פ"ו עיקר טעמו מטעם מצוה הבאה בעבירה והאריך בזה וגם הביא דברי התוס' בפ"ג (דף קט ע"א) ד"ה כיון וכו' שכתבו וז"ל אבל ממזר אצטריך ריבוי משום דבזרע פסול הוי שמו מתי עכ"ל וכתב הרב על דברי התוס' משמע בהדיא דלא קיים פ"ו זהו תורף דבריו ולפי כל האמור אפשר ליישב דברי ריא"ז בהביא דס"ל לענין הלכה כדעת הרי"ף והרמב"ם שהשמיטו הירושלמי הנזכר וסבירא ליה דהיינו טעמא דכיון דמצוה הבאה בעבירה היא לא שייך לומר דקיים מצות פריה ורביה כי אם בבא על הערוה באונס אבל במזיד או שוגג לא יצא י"ח ועפי"ז עלה ונסתפק בהוליד בן ממזר ומיירי בבא על הערוה במזיד או בשוגג דסתמא דמלתא הכי הוי דאונס מילתא דלא שכיחא הוא ומשו"ה לא פירש דבריו וספוקי מספקא ליה דסברא אלימתא הוא דכל דלא קיים בו פריה ורביה לא חשיב ראשית אונו לענין בכור לנחלה כיון דהוו תרתי דסתרן וכיון שכן י"ל דמה שדרשו בספרי מקרא דשנואה דאפילו מחייבי כריתות היינו באופן דבא על הערוה דשנואה היא לפני המקום והיה באופן שהיה באונס דבכה"ג כיון דמקיים מצות פריה ורביה הרי חשיב בנו לכל דבר ולבכור לנחלה נמי חשיב בנו אבל אם בא עליה במזיד או בשוגג אפשר כיון דאינו מקיים בו מצות פריה ורביה לא חשיב בנו נמי לענין בכור לנחלה זהו לדדי הספק והיותר נראה בעיני ליישב דברי הרב כדי שיתיישב נמי למה הוצרך להאריך לומר ואחר כך נשא אשה ונולד לו בכור ואמאי לא כתב בקיצור דצריך עיון אי בן ממזר הוי בכור לנחלה כאמור והוא על פי מה שראיתי להרב בית שמואל בא"ה סי' א' שהביא טו"ס שם דבבן ממזר מקיים פ"ו דכתב הרב ב"ש דמדברי ספר החסידים סי' ת"ק שכתב מוליד ממזר נ"מ דלא קיים מצות פריה ורביה אלא שמעכב התשיה דקאמר ממזירא לא חי ואותו ממזר שהוליד לא יוליד בנים דלא חי כערפה דלא חי עכ"ל יש לדון דאיירי בשאינו ידוע שהוא ממזר שאינו חי אבל אם ידוע שהוא ממזר קיים האב פריה ורביה דאז חי עכ"ד ולפי זה אפשר דגם מ"ש בירושלמי והראשונים שהביאו הייתי כשידוע שהוא ממזר שהוא חי אבל כשאינו ידוע שאינו חי אליבא דכו"ע לא קיים פריה ורביה והנה בירושלמי פרק האומר בקדושין הל' י"א וכן ביבמות פרק הערל הל' ג' אמרינן רב הונא אמר אין ממזר חי יותר מל' יום ואמרינן אימתי בזמן שאינו מפורסם אבל אם היה מפורסם חי הוא יעו"ש מפורש יוצא דאינו ידוע חשיב כאילו נולד בן ח' דנפל הוא דאינו חי ל' יום דממזר נמי אינו ידוע לאו בר קיימא הוא ואינו חי ל' יום שלמים וע"כ י"ל דריא"ז הכי ס"ל כסברת ספר החסידים לענין מצות פריה ורביה וע"כ עלה ונסתפק דאם נודע לנו שהוליד ממזר כלומר דאין לנו ידיעה מגוף הממזר מיהו אלא שנודע לנו שזה הוליד ממזר וגוף הממזר אינו ידוע ואינו מפורסם דבכה"ג אינו חי עד ל' יום שלמים וע"כ לענין בכור לנחלה אין להסתפק על גוף הממזר אם נופל פי שנים כיון שאינו ידוע לנו ועיקר הספק הוא על הבא אחריו מאשה אחרת אם הוא בכור לנחלה דכיון דהממזר שהוליד אינו ידוע ואינו חי ל' יום שלמים אפשר דהדר דיניה כבן ח' שנולד חי שהסלינו לעיל דאף שיצא כולו לאויר העולם חי כל שאינו בר קיימא הבא אחריו בכור לנחלה והכא נמי אף דמיירי דכלו לו חדשיו ובן ט' הוא מ"מ כיון דאינו חי ל' יום שלמים כאילו לא כלו לו חדשיו דמי ולא קרינן ביה ראשית אונו דבעינן שלבו של אביו דוה עליו לאפוקי זה שאין לבו של אביו דוה עליו כיון דלאו בר קיימא הוא די"ל דאף דאמרינן בספרי דממזר הוי בכור לנחלה היינו באופן שידוע ומפורסם הוא דחי ובן קיימא הוא אבל בכ"ד דאינו ידוע ולאו בר קיימא הוא אפשר דחשיב כאילו אינו בן ט' א"ד דכל דכלו לו חדשיו ונולד כולו חי חשיב בכור לנחלה והבא אחריו אינו בכור זהו לדדי הספק ואף כי ידעתי כי כל הדרכים בדוחק נאמרים מ"מ לפי חומר הענין זהו הנראה לע"ד ליישב דבריו:

איך שיהיה נחזור למאי דאתאן עלה דפשיטא כיון דממזר חייב בכל המצות ממזר בכור חייב בפדיון ובפרט דילפינן בכור בכור מבכור לנחלה דאפילו ממזר כל שידוע ומפורסם לכו"ע הוי בכור לנחלה וה"ה לפדיון וכ"כ מוהריק"ש בי"ד סי' ש"ה משם תשובת הרדב"ז דממזר פטר רחם חייב בפדיון יעו"ש:

[סה] **והנה** לענין הלכה בפלוגתא דר"פ ומר בר יוסף משמיה דרבא כתב רבינו הרמב"ן דהלכתא כרב אדא דלויה שילדה בנה פטור כמר בר יוסף דאפילו בדאיעבר מישראל והביא ראיה מדאמרינן בפ"ק דמכילתין [דף ד.] לויה לא תיפקע ומשני הא ל"ק כדמר בר יוסף משמיה דרבא ומדלא קאמר א"נ כדר"פ ש"מ הלכתא כוותיה וכתב הרא"ש בפסקיו ע"ד רבינו וז"ל מה שהביא ראיה מפ"ק אינה ראיה דלא מצי למימר התם א"נ כדר"פ דהא פריך לויה לא תיפקע כמו לוי והוצרך לדמר בר יוסף דכל לויה מפקעת לתרץ קושיתו ולר"פ א"כ דלויה לא מפקע אי איעבר מישראל דלמשפחותם לבית אבותם כתיב עכ"ל ולע"ד לא הבנתי דחיה זאת דהא ודאי מילתא דפשיטא הוא דמאי דפריך התם לויה לא תיפקע אלמה אמר רב אדא וכו' לכו"ע פריך דקושיא זאת שייכא נמי לסברת ר"פ דס"ל דדוקא אם איעבר מכותי לויה פוטרת דכיון דעיקר הק"ו היא דכיון דלא נמנו במדבר לפטור בכורי ישראל אלא זכרים אבל נקבות לא הפקיעו כלום כמ"ש רש"י שם אם כן אפילו לר"פ דס"ל דכל דאביו ישראל בתר אביו שדינן ליה דלמשפחותם לבית אבותם כתיב מ"מ כיון דאביו כותי פוטר אותו מפני שאמו לויה ומאין הרגלים דמפני אמו לויה יפטר כיון דבמדבר לא הפקיעו אלא הזכרים וע"ז משני הא ל"ק כדמר בריה דר"י דאמר פטר רחם בפטר רחם תלה רחמנא הך שינויא שייך נמי לר"פ דאם נאמר כפרש"י שם דס"ל דלא מיתרצא הך פירכא דבן לויה בשינויא דפטר רחם אלא הכוונה הוא דאם אשכחן דכל הלוים פטורים אפילו פחותים מבן חדש שהיו במדבר שלא הפקיעו בן לויה פטור א"כ לר"פ נמי א"א לומר דלויה פוטרת אף שאביו כותי אף דלא מנינו לויה שהפקיעה במדבר כי אם מטעם זה דכיון דבפ"ר תלה רחמנא הרי לד קודשת לוי שיש לו מלד אמו ופוטר אף דאינו לוי מלד אביו דכל דאפילו פחות מבן חדש פוטר מסתברא דה"ה לויה כיון דבפ"ר תלה רחמנא בדין הוא דלד לויה אמו בלבד פוטר וכן לסברת התוספות שכתבו שם דמתרצא הך פירכא דבן לויה בשינויא דפטר רחם וכוונתם לע"ד לפי מה שהביא הרב ל"י ע"ד התוספות שם בגליון וז"ל דבן לויה כיון דבפ"ר תלה רחמנא והיא לויה מיפטרא שפיר אע"פ שאין אביו לוי אבל פחות מבן חדש כיון דאיכא גריעותא דמחוסר זמן גרע טפי עכ"ל דהכוונה לע"ד דבשלמא בלוי זכר שהפקיע במדבר ובר הפקעה הוא גרע טפי ממחוסר זמן אבל לויה דמעיקרא הנקבות לא היו בכלל הפקעה ולאו בני הפקעה נינהו מסתברא דמלד שהיא לויה והלוים עלמם פטורין מפדיון ה"ה דלויה נמי פוטר מכח דלד לויה יש בו מלד אמו וא"כ אף לסברת התוספות כ"ל נ"ל הך שנויא דלרב פפא נמי דאיעבר מכותי ומ"ש הרא"ש דלר"פ א"כ דלויה לא מפקעה אם איעבר מישראל וכו' אינו מובן דהתינח אי איעבר מישראל אבל אי איעבר מכותי דאמרינן דפטור צריכין אנו ע"כ להך שנויא דאם לא כן כיון דנקבות לא הופקעו במדבר מנ"ל דלויה פוטרת בדאיעבר מכותי וא"כ שפיר היה אפשר לומר א"נ כדר"פ כדכתב רבינו ומדלא קאמר הכי ש"מ דלית הלכתא כוותיה דר"פ עוד כתב רבינו טעם אחר מטעם דאין הלכה כתלמיד במקום הרב ועי"ז נמי כתב הרא"ש וז"ל אדרבה הגאונים פסקו דמאביי ורבא ואילך הלכה כבתראי עכ"ל ונראה דרבינו עושה עיקר מאי דחזינן בה"ג דפסק כרבא דלא כר"פ כההיא דאמרינן בשבת (דף קמא ע"א) בעיא שעל גבי רגלו דלרבא מקנחו בכותל ואין מקנחו בקרקע ור"פ ס"ל דאחד זה ואחד זה מותר כמו שמפורש בדברי ה"ג בשבת דף ב' ע"ג יעו"ש וכן פסק הרי"ף שם בהלכות (גדולות) יעו"ש ואף דהמאור השיג ע"ז דלא כהרי"ף דאנן כר"פ עדיפא לן משום דבתרא הוא מ"מ רבינו כתב שם במלחמות וז"ל אמר הכותב לא כי אלא ר"פ (במקום) תלמיד היושב לפני רבו הוא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב יעו"ש וכיוצא לזה מתבאר מדברי רבינו במלחמות דפ"ב דב"ק בההיא דאמרינן בדף י"ז ע"ב אמר רבא זרק כלי מראש הגג וכו' כתב שם וז"ל ודעת רבינו הסכים עליו שהרי תלי נזק לרורות מיבעיא ליה לרבא אי משלם מן העליה או לא ולר"פ פשיטא ליה ופסק רבינו ז"ל בפ"ק הלכתא כר"פ משום דרבא לא פשיטא ליה דאילו פשיטא ליה ופליג אדר"פ בודאי הוה הלכתא כרבא עכ"ל והנה הרא"ש שכתב במעתין דהגאונים פסקו דמאביי ואילך הלכה כבתראי כ"כ ג"כ בההיא דפ' חולין דהלכה כר"פ מטעם זה וכן מתבאר ממ"ש הרא"ש ברים פ"ק דב"ק גבי תלי נזק לרורות יעו"ש וכ"כ הרא"ש בפ"ד דע"ז סי' י"ב גבי ההוא חביתא דאיסתקל ברזא מיניה דר"ת פסק דלית הלכתא כר"פ מטעם דרבא רביה פליג וכתב שם וז"ל והא נמי ליתא דאי פליג ר"פ אדרבה הלכתא כר"פ דהוא בתרא וכ"פ בעל ה"ג דהלכתא כאביי דאמר ידו כידה בפרק החולץ [דף לט.] משום דקאמר ר"פ דיקא מתני' כוותיה דאביי עכ"ל ודברי הה"ג בההיא דידו כידה הביאם התוס' ג"כ בפרק החולץ (שם) ד"ה והע"ג וכו' וקשה דאם כן דברי הה"ג סתרי אהדדי מההיא דפסק כרבא בשבת בפ' טעל וסברת ר"ת שהזכיר הרא"ש בע"ז הביאה התוס' שם בפ"ד דע"ז (דף נט ע"ב) ד"ה אמר רב פפא וכו' וכתבו וז"ל אומר ר"ת דודאי דלית הלכתא כר"פ משום דרבא פליג עליה והע"ג דהוא בתרא יותר מרבא משום דרבא רבו וגם הוא בתרא והיה גדול ממנו בחכמה ובמנין עכ"ל ולפי דברי ר"ת אלו צריך ליישב מ"ש התוס' בפ' האיש מקדש (דף מה ע"ב) ד"ה הוה עובדא

וכו' משם ר"ת יעו"ש דלכאורה נראה דדבריו סתרי אהדדי וי"ל דשאני התיא דע"ז דמלקו ר"פ עם רבא פנים בפנים דהתם אמר ליה רב פפא לרבא אמרינן והא דאמרי בקדושין מיירי בשלא חלקו פנים בפנים ולאיתי להרא"ש בפרק ב' דעירובין בסי' ד' שכתב וז"ל מתו בניס ויכול לעמוד וכו' רבא אמר לא הוי מיעוט ורבה אמר הוי מיעוט והראב"ד והר"ז פסקו כרבא והר"ס ז"ל פסק כרבה וכ"נ דאין הלכה כתלמיד במקום הרב ומאביי ורבא ואילך הוא דקי"ל כבתראי ולא כאביי ורבא כנגד רבן עכ"ל מפורש יוצא מדבריו דס"ל בפשיטות דהא דמאביי ורבא ואילך הלכתא כבתראי ואפילו תלמיד במקום הרב היינו אחר אביי ורבא אבל הם עצמם אביי ורבא לית הלכתא כוותייהו נגד רבן ובפרק המדיר עלה דאמרינן בס"ס (דף עז ע"א) גבי הלכה אבל חכם והתירה מקודשת דרבא מוקי לה באשה חשובה וכתב הרא"ש וז"ל ומצאתי כתוב שנסתפקו הגאונים היכא דפליגי רבה ורבא הלכתא כמאן משום דקי"ל דמאביי ורבא ואילך הלכתא כבתראי אף אם הוא כנגד רבה שהיה רבו או לא והלכך יש להחמיר להצריכה גט אף באשה חשובה עכ"ל: וראיתי להר"ן ז"ל שם בפרק המדיר שכתב וז"ל ולפי אוקמתא דרבא באשה חשובה אינה מקודשת והר"מ ז"ל פסק בפ"ז מהלכות אישות שלא חלק בין אשה חשובה לשאינה חשובה אבל הרמב"ן ז"ל כתב דכיון דלא איתברירא מילתא בין הגאונים ברבה ורבא כמאן מינייהו פסקינן בכל מקום מסתברא הכא דחיישינן ולכך באשה חשובה אינה מקודשת גמורה אבל ספק מקודשת היא עכ"ל ויש לתמוה דמאחר דרבינו הרמב"ן ס"ל בפשיטות בשמעתין ובשאר דוכתין הנז"ל דאפילו ר"פ דהיה אחר אביי ורבא לא אמרינן דהלכתא כוותיה דר"פ דבתרא הוא כיון דאין הלכה כתלמיד במקום הרב א"כ נראה דלא ס"ל הא דכתבו הגאונים דמאביי ורבא הלכתא כבתראי כדכתב הרא"ש וא"כ כ"ש באביי ורבא עצמם דמילתא דפשיטא הוא דאין הלכה כרבא לגבי רבו רבה ואיך תפס הכא שיטת הגאונים בזה לעשותה ספק מקודשת דהא לא שייך זה אלא לשיטת הגאונים דס"ל בפשיטות דאחר אביי ורבא הלכה כתלמיד במקום הרב וע"ז נסתפקו דלא אמרו אלא מהם ואילך אבל מהם לרבה שהיה רבם הלכה כרבה אבל לדעת רבינו דאפילו מהם ואילך הלכה כרבם לא שייך ספק זה וצ"ע:

[סו] **עוד** יש לעמוד בטעם זה שכתב רבינו משום דאין הלכה כתלמיד במקום הרב דהא אמרינן בשמעתין עלה דפריך הש"ס לר"פ ממתני' היא וכהנת היא ולויה אלא דאיעבר מכותי כהנת פטורה והאמר רב פפא בדיק לן רבא כהנת שנתעברה מכותי מהו ואמינא ליה לאו היינו דר"א ב"א וכו' וא"ל הכי השתא בשלמא לויה בקדושתה קיימא ע"כ דמדאמר ליה ר"פ בפשיטות לאו היינו דר"א ב"א ש"מ דידע ברבו רבא דהא דר"א בלויה היא ע"כ מיירי דאיעבר מכותי דאי מישראל למשפחותם לבית אבותם כתיב דהכי אגמריה רבא רביה לר"פ וע"כ אמר ליה בפשיטות לאו היינו דר"א ב"א דאלת"ה מאי מייתי מהא דר"א ב"א כיון דאפשר לומר דמיירי דאיעבר מישראל ואפילו את"ל דר"פ לפי שיטתיה דס"ל דהא דר"א ב"א א"א אלא בדאיעבר מכותי א"ל לאו היינו דר"א ב"א וא"ל הכי לידע דעת רבו אי ס"ל כוותי' אי ס"ל דאפש' דין זה אפילו בדאיעבר מישראל מ"מ אם איתא דס"ל לרבא דמשכחת לה אפילו בדאיעבר מישראל למה לא השיב לו דאין ראיה מדברי ר"א ב"א אפילו בלויה דאיעבר מכותי דאפשר לאוקי דמיירי בדאיעבר מישראל ואפילו את"ל כיון דס"ל דדין זה דלויה מיירי בין בדאיעבר מישראל ובין דאיעבר מכותי וע"ז השיב לו הנ"ד לויה לכהנת מ"מ אם איתא דרבא ס"ל דר"א מיירי אפילו בדאיעבר מישראל לא היה מניח לר"פ שיאמר בסברתו זאת דס"ל דבאיעבר מישראל לא שייך דין זה דכיון דרבו מובהק היה מן הראוי היה דלימא ליה סברתו דסובר דלא כוותיה אלא דאפילו מישראל שייך דין זה וגם לימא ליה דאפילו דדין זה כוותיה בדאיעבר מכותי נמי מ"מ ל"ד כהנת ללויה אלא עכצ"ל דכפי ויכוח זה שהיה לר"פ עם רבא רבו ש"מ דרבא ס"ל דלויה מישראל אינו פוטר כסברת ר"פ וא"כ כפי"ז י"ל דאמוראי נינהו אליבא דרבא דלמר בריה דר"י רבא סבר דאפילו מישראל פוטר ולר"פ ס"ל איפכא דלרבא מישראל אינו פוטר וכיון דר"פ סובר דרבו ג"כ סבירא ליה כוותיה א"כ אזדא לן הך טעמא דאין הלכה כתלמיד במקום הרב ואין לומר דהכא גרסינן בדיק לן רבה בה"א ולא רבא באל"ף דמלבד דזה א"א דרבה בה"א גרסינן דהא ר"פ לא ראהו לרבה בה"א וכמ"ש רש"י בכתובות (דף לד סוף ע"א) יעו"ש יתר ע"כ דאי גרסינן רבה בה"א אדרבה יותר קשה לרבינו דכיון דמכח זה מוכח דרבה רבו של רבא ס"ל היפך סברת רבא תלמידו הלכתא כרבה ולא כרבא דאין הלכה כתלמיד במקום הרב:

והנה בעיקר מאי דפריך הש"ס לר"פ ממתני' דהיא וכהנת היא ולויה דר"פ מאי מוקי לה ומשני הש"ס דלעולם דאיעבר מכהן והיא בת ישראל ואמאי קרי לה כהנת דבנה כהן · ויש לעמוד דהאי שינויא דמשני הש"ס דוחק גדול הוא ואמאי לא משני באופן דעדיף טפי דלעולם דכהנת דאיעבר מכותי מיירי מתני' אלא דמיירי דנבעלה לכותי באונס ואמרינן ביבמות (דף נו ע"ב) דללישנא בתרא דרבא התם דכל שהוא באונס לא קרינן בה זונה ואע"ג דסברת הר"מ בפ' י"ח דהלכות א"ב דין ו' ולפי מ"ש ה"ה שם דאפי' ללישנא בתרא דרבא לא קאמר אלא באשת איש אבל שאר פסולין כגון עבד וכותי מודה רבא דאפי' באונס קרינן ביה זונה יעו"ש מ"מ מדברי הרשב"א בתשובה סי' אלף רל"ה מתבאר דס"ל דללישנא בתרא דרבא כל שהוא באונס אפילו בשאר פסולין לא קרינן לה זונה · וכן מתבאר ממ"ש בחידושיו ליבמות על דף נט ע"ב דפריך התם למאי דמוקמינן לרב כר"א דמאי איריא משום בעולה תיפוק ליה דהויא לה זונה שכתב וז"ל קשיא לן דהא רבא גופיה הוא דאמר לעיל כל שבאונס לא קרינן לה זונה ואפשר לומר וכו' יעו"ש וכדברי הרשב"א אלו כתב רבינו הרמב"ן בחידושיו ליבמות שם יעו"ש דלדידהו כמלא דס"ל דאפילו בשאר פסולים כל שבאונס לא הויא זונה וא"כ הכא שפיר הוה מצי לאוקומא בנבעלה לכותי באונס דכיון דלא עשאה זונה לא נפסלה מן הכהונה ושפיר פוטר את בנה מחמשה סלעים:

שוב ראיתי לרבינו הרמב"ן בספר המלחמות שכתב על דברי המאור בהא דרבא דכל שבאונס לא הויא זונה וז"ל אבל מפני שמדברי בעל המאור נראה שלא עלה לו פי' השמועה כהוגן אנו צריכין לפרש דללישנא קמא דרבא וכו' וללישנא בתרא דרבא דכל שבאונס לא קרינן לה זונה הלכך בכולן אין לוקין עליהם מן השמות הללו אלא פוסלים לכהונה משום ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וכו' מי שיש לו אלמנות וגרושין יצאו אלו שאין אלמנות וגרושין בה ולכהונה ק"ו מתרומה כדאמרינן לקמן בפרק אלמנה עכ"ל הרי מבואר דאפילו לפי סברת רבינו הרמב"ן דאינו לוקה הכהן עליה משום זונה אבל עכ"פ אפילו באונס פסולה לכהונה מקרא דובת כהן כי תהיה אלמנה וגו' ומסתמא גם הרשב"א קאי כסברתו של רבינו · ויש לתמוה על הרב מ"ל בפרק י"ח מהלכות א"ב דין א' בד"ה שוב ראיתי להרשב"א וכו' שנראה שכל מה שתמה על הרשב"א הוא מפני שלא ראה דברי רבינו הרמב"ן במלחמות הנזכר לעיל דלפי דברי הרמב"ן אין כאן קושיא כלל וא"כ אין כאן שום קושיא בשמעתין דאמאי לא מוקי לה בנבעלה באונס דאפי' באונס נפסלה לכהונה כדילפינן מקרא דובת כהן וגו' וכמ"ש רבינו הרמב"ן ז"ל:

והנה הריטב"א בחידושיו לקדושין בס"פ האומר גבי כותי ועבד הבא על בת ישראל הביא סברת רבו דהיה פוסק להיתרא לגמרי דהולד כשר אפילו לכהונה ככל הנהו דמורו להיתרא לגמרי ולית לן דרבא דר"י משום רשב"י דאמר מנין לכותי ועבד וכו' שפסלוה שנאמר ובת כהן כי תהיה אלמנה וכו' היינו דס"ד לרבו לומר דכיון דהולד כשר לכהונה ה"ה דהיא נמי אינה נפסלת לכהונה אלא דהא"כ בסוף דבריו כתב ומסתברא לי דאפילו מאן דמכשר לגמרי דווקא בולדה אבל היא ודאי כיון שנבעלה לכותי נפסלה לכהונה מדר"י משום רשב"י וכו' והיינו דפסלינן שבויה בכל מקום לכהונה אפילו לכהן הדיוט וכן חזר ואמר מורי נר"ו עכ"ל ויש להעיר קלת דאמאי לא הכריע דהיא ודאי פסולה משמעתין דהא רבא בפרק החולץ (דף מה ע"א) גבי ההוא דאתא לקמיה דרב א"ל כותי ועבד הבא על בת ישראל מהו וכו' וכי אתא לקמיה דרבא א"ל זיל או גלי או נסיב בת מינך ופירש"י גלי לא לגלות במקום שלא יכירוך ויתנו לך בת ישראל כשרה וע"כ דסבירא ליה לרבא דהולד כשר לגמרי דאי הוה ברתיה פסולה לכהונה היכי אמר הכי הא נפיק מיניה חורבא דאזל כהן ונסיב לברתיה כמ"ש שם הריטב"א לעיל מזה ואם איתא דהיא ג"כ אינה נפסלת איך קאמר רבא בשמעתין דכהנת דאיעבר מכותי חייב הבן בחמשה סלעים מטעם דכיון דנפסלה לכהונה חשיבא כזרה הן אמת דהריטב"א לעיל מזה הביא הא דזיל גלי משמיה דרב יהודה שכ' בזה הלשון כי אתא לקמיה דרב יהודה א"ל זיל גלי וכו' כנראה שגירסתו היה כן בגמרא דאם איתא דהית ליה כגירסתינו דאיכא תרתי כי אתא קמיה דרב יהודה א"ל זיל איממר וכו' וכי אתא לקמיה דרבא א"ל זיל גלי וכו' ואם איתא דגירסתו כך היה לו להביא תרתי דרב יהודה ודרבא וא"כ הוא דלא גריס הא דאתא לקמיה דרבא א"ש מה שלא הביא משמעתין ודו"ק:

[סז] **איתמר** אר"ש בן יאשיה אמר ר"ל כהן שמת והניח בן חלל בתוך ל' יום וכו': **הנה** מקמי הכי אמרינן בשמעתין דפליגי בזה רב חסדא ורבא בר רב הונא דלרבא בר הונא אפילו במת האב בתוך שלשים יום אין הבן חייב לפדות את עצמו מטעם דא"ל אתינא מכח גברא דלא מלית לאשתעויי דינא בהדיה ולענין הלכה לא קי"ל כוותיה אלא כרב חסדא ור"ש יאשיאה ור"ל דס"ל דכל דמת בתוך ל' יום לא זכה אביו בפדיונו דהא לא איחייב האב מעולם דבתוך ל' יום לאו בר פדיון הוא אלא הבן נתחייב לאחר מיתת אביו וחייב ליתן לכהן אחר ולא מצי למימר אתינא מכח גברא דלא מלית לאשתעויי דינא בהדיה וכיוצא לזה מתבאר בפ"ק דמכלתין (דף יא ע"א) א"ר"כ אמר רבה ב"א ישראל שהיה לו טבלים ממורחין בתוך ביתו שנפלו מבית אבי אמו כהן ואותו אבי אמו כהן נפלו לו מבית אבי אמו ישראל משבחן וכן שלו ומתבאר שם בגמרא דעביד הש"ס מההיא דישראל שיש לו עשרה פטרי חמורים וכו' דדוקא משום דאמרינן מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין והיה ביד הכהן מורישו לספרים תרומה ומעשר חשיב כאילו כבר הפרים וזוכה בהם וזוכה היורש נמי בהם אבל אי אמרינן מתנות שלא הורמו לאו כמי שהורמו דמיין או אפילו למ"ד כמי שהורמו דמיין והיה קודם מירוח דעדיין לא היה בידו לספרים חייב ישראל

בתוך שלשים יום הבן חייב לפדות את עצמו שלא זכה האב בפדיונו לאחר שלשים יום אין הבן חייב שכבר זכה האב בפדיונו : וכן

ישראל היורש להפריש וליתן לכהן אחר וכ"מ בפ' האיש מקדש (דף נח ע"א) דלמ"ד טובת הנאה אינו ממון מוקי מתני' דמקדש בתרומות ומעשרות בישראל שנפלו לו טבלים מבית אבי אמו כהן וקסבר מתנות שלא הורמו כמו שהורמו דמיין יעו"ש דמשמע דדוקא אי אמרינן כמי שהורמו זוכה בהם היורש אבל אי אמרינן כמי שלא הורמו לא זכה בהם היורש וכן מתבאר מדברי הר"ם בפ"ו מהל' מעשר דין כ"א שכתב וז"ל ישראל שירש טבל ממורח מאבי אמו כהן ואותו אבי אמו ירשו מאבי אמו ישראל ה"ז מפריש ממנו מעשרותיו והם שלו שהמתנות הראויות לתרום כמי שהורמו הם אע"פ שלא הורמו עכ"ל ופשוט הוא שדין זה הוא ממאי דאמרינן בפ"ק דמכילתין במימרא דר"ל אמר רבה בר אבוה הנזכר הוא ומשו"ה נקט הר"מ בגונא דנקט ר"כ דהיינו דאותו כהן ירשו מאבי אמו ישראל ולרבותא נקט הכי וקמ"ל דאע"ג דמכח ישראל קא אתי דאיכא למימר נתבינהו השתא לכהן כי היכי דהוה עביד ישראל קמא אפ"ה כיון דיד כהן באמצע פטור וכמ"ש רש"י שם במתניתין דפ"ק דמכלתין יעו"ש · ומסתימה מהרדב"ז בביאורו על הר"מ שכתב על דין זה דפ"ו דהר"מ דבתחלה כתב דלרבותא נקט הר"מ הכי ובסוף דבריו כתב וז"ל ועדיין אני חושש שיש ט"ס לפי שלא ראיתי בגמרא ולא מהירושלמי אלא שירש מאבי אמו כהן ותו לא עכ"ל ואישתמיט מיניה סוגיא דפ"ק דמכלתין הנזכר דאף דבפ' הא"מ לא הוזכר זה מ"מ בסוגיא הנזכר מפורש עפי האי רבותא דאפילו דהכהן ירש מישראל קמא הוי הכי · איך שיהיה נמצא מפורש ויוצא בדברי הר"מ דדין זה לא שייך אלא בשירש טבל ממורח דשייך לומר כמי שהורמו דמיין אבל אם לא היה זה דכמי שהורמו דמיין אינו זוכה היורש בהם ולא אמרינן דיזכה בהם היורש מטעם דמצי למימר אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעויי דינא בהדיה · וכיוצא לזה אמרינן התם בסוגיא הנזכר אמר רב נחמן אמר רבה ב"א ישראל שהיו לו עשרה פטרי חמורים ודאי בתוך ביתו שנפלו לו מבית אבי אמו כהן ואותו אבי אמו כהן נפלו לו מאבי אמו ישראל מפריש עליהם עשרה שיין ומעשרן והם שלו ע"כ ומימרא זאת הוא דומיא דמת אביו אחר ל' יום דאמרינן דאע"ג דמת אביו קודם שהפריש חמשה סלעים לפדיון בנו מ"מ כיון דכבר חל החיוב עליו זוכה בנו אחריו והכי נמי לענין פטר חמור דאף דאכתי לא הפריש הכהן השיין עליהן זוכה היורש בהם ואמרינן בגמרא צריכותא דאי אשמועינן קמייתא משום דקא מפריש וקאי וכו' וכתב רש"י וז"ל כלומר שהשה מין אחר והחמור מין אחר ואינו מחוסר מעשה והלכך הוי כאילו נפלו לו מבית כהן החמורים לעצמם והטלאים בעצמם עכ"ל וה"ה גבי פדיון הבן הדומה לו · ויש להעיר קצת דאמרינן בסוף פרק קמא דמכלתין (דף יד ע"ב) דלרב נחמן הא דתניא דאין פודין פטר חמור פחות מל' יום היינו לכתחלה אבל אם פדאו בתוך ל' יום פדוי בדיעבד משא"כ בנו דאפילו בדיעבד אין בנו פדוי יעו"ש וא"כ הכא אמאי סתם ר"כ דבריו דמעשרן והן שלו ולא פי' לומר דהיינו דוקא במת אבי אמו כהן אחר ל' יום מלידתן דבכה"ג היה בידו להפריש עליהם שיין וחשיב כאילו כבר זכה בהם אבל אם מת בתוך ל' יום דלא היה יכול לפדותו אינו זוכה בהם היורש דומיא דפדיון הבן ומדלא פירש ש"מ דל"ש דאפילו בתוך ל' יום זוכה בהם היורש וצ"ל דכיון דבדיעבד אי עבר ופדאו בתוך ל' יום פדוי אף דלכתחלה אינו יכול לפדות שפיר חשיב כאילו זכה בהם דל"ד לפדיון הבן דאפילו בדיעבד אין בנו פדוי · אלא דק"ק לפי"ז למאי דעביד צריכותא לומר אמאי הוצרך לאשמועינן דין זה גבי פ"ח וקאמר הש"ס ואי אשמועינן הכא דאפשר לעשורי מיניה וביה דהא מכח אבל התם כיון דשה מעלמא בעי אתויי ומפריש וקאי אימא לא צריכא ואם איתא אמאי לא עביד צריכותא עפי עדיף דאיצטריך הא דפטר חמור לאשמועינן דאפילו במת החמורים בתוך שלשים יום דלכתחלה אינו ראוי לפדיון זוכה היורש דאי אשמועינן ההיא דמעשר ה"א דווקא התם דהיה בידו להפריש המעשרות משא"כ הכא דלא היה בידו לכתחלה לפדותו בתוך ל' יום ואולי דנקט הש"ס אופן צריכות אחר וכ"ש לומר דאפילו במת אחר ל' יום איכא צריכותא :

והנה בסוגיא הנ"ל דפ"ק דמכלתין (דף יא ע"ב) אמרי' אר"ש בר נתן אמר ר"ח הלוקח טבלים ממורחין מן העובד כוכבים מעשרן והן שלו ואמרי' דה"ט דהם שלו דא"ל קא אתינא מכח גברא דלא מצית משתעית דינא בהדיה עכ"ל ולכאורה קשה דהא דהלוקח טבלים מהעובד כוכבים דהמעשר שלו הכי קי"ל ומטעם הנזכר לעיל וכמ"ש הר"מ בפ"א מהל' תרומות יעו"ש וא"כ מ"ש הכא דאמרינן דזוכה הלוקח במעשרות מטעם זה דאתינא מכח גברא דל"מ לאשתעויי דינא בהדיה ומ"ש גבי פדיון הבן דאמרינן דכל דמת האב בתוך שלשים יום הואיל ולא נתחייב עדיין והבן הוא שנתחייב דאינו זוכה הבן מטעם זה דאתינא מכח גברא דל"מ לאשתעויי דינא בהדיה דהא הלוקח מעובד כוכבים כיון דעובד כוכבים לאו בר חיובא הוא ולא שייך לומר מטעם דכבר זכה העובד כוכבים היה ראוי שלא יזכה הלוקח במעשרות ועכ"ז אמרי' דזוכה מטעם זה וא"כ ה"ה בפדיון הבן וכ"כ קשה בהא דישראל שירש טבלים ממורחין מאבי אמו כהן דאמרינן דזוכה בהם היורש מטעם הדבר דנתחייב הכהן בהם וחשיב כאילו זכה בהם אבל אם ירש קודם מירוח דעדיין לא נתחייב במעשר או אפילו בממורחין אי הוה אמרינן דלאו כמי שהורמו דמיין לא היה היורש זוכה ואמאי נימא אתינא מכח גברא דל"מ וכו' שוב ראיתי דלק"מ דהא אמרינן התם בסוגיא הנזכר עלה דתנן המפקיד פירותיו אצל העובד כוכבים כפירותיו ר"ש אומר דמאי ואמרינן התם דלהפריש כו"ע ל"פ כי פליגי ליתנם לכהן וכו' ופריך עלה אביי והאמר ר"ש אר"ח הלוקח טבלין ממורחין מעובד כוכבים מעשרן והן שלו ומשני כאן בתרומה גדולה כאן בתרומת מעשר אדכרתן מילתא דאמר ר' יהושע בן לוי מנין ללוקח טבלים ממורחין מן העובד כוכבים שהוא פטור מתרומת מעשר שנא' וללוים תדבר כי תקחו מאת בני ישראל טבלים שאתה לוקח מבני ישראל אתה מפריש תרומת מעשר ונותנה לכהן טבלים שאתה לוקח מן העובד כוכבים אי אתה מפריש תרומת מעשר ונותנה לכהן ע"כ הרי מפורש יוצא דלפי המסקנא הא דר"ש אר"ח דאמר דמעשרן והן שלו לאו משום טעמא דמצי למימר אתינא מכח גברא וכו' אלא גזירת הכתוב הוא דלוי דלוקח טבלים מעובד כוכבים מפריש תרומת מעשר ואינו נותנה לכהן ור"ש אמר ר"ח דקאמר מעשרן והן שלו דמשמע דאפילו המעשר עצמו שלו לאו בישראל הלוקח מן העובד כוכבים עסקינן אלא בלוי הלוקח מעובד כוכבים עסקינן דבלא"ה המעשר הוא שלו דהא קי"ל דאין מוציאין מעשר מלוי ללוי אחר כדאמרינן בפ' הזרוע (דף קלא:) וכ"כ הר"מ בפ"א מהל' מעשר יעו"ש וע"ז אמרי' הכא מעשרן והן שלו ואתא לאשמועינן לענין תרומת מעשר דאינו חייב ליתן לכהן כדילפינן מקרא כי תקחו מאת בני ישראל והא דאמרי' טעמא דמצי למימר אתינא מכח גברא וכו' טעמיה דקרא קאמר דה"ט דפטריה רחמנא משום דאיכא טעם זה דאתינא מכח גברא וכו' דאי מימרא דר"ש אר"ח מיירי אפי' בישראל א"כ היכי קאמר מעשרן והן שלו דמשמע דאפי' המעשר ראשון פטור הישראל ליתן ללוי והא מנ"ל לומר הכי הא לא חדית לן קרא אלא בתרומת מעשר אבל מעשר ראשון עצמו מנ"ל ואי משום דילפינן מתרומת מעשר דכשם דתרומת מעשר פטור מטעם דמצי למימר אתינא מכח גברא וכו' וה"ה למעשר ראשון א"כ אמאי בתרומה גדולה לא ילפינן מתרומת מעשר והא בתרומה גדולה אמרינן דלכו"ע חייב ליתן לכהן ומ"ש ממעשר ראשון אלא ע"כ לומר דלפי המסקנא הא דר"ש אר"ח מיירי בלוי שלקח מן העובד כוכבים וכן מוכח מדברי התוס' שם בד"ה טבלים שאתה לוקח וכו' יעו"ש באופן דנמצא דכפי"ז דהא דתרומת מעשר ילפינן מקרא ולאו מסברא אתר לה וא"כ אין ללמוד למקום אחר כי היכי דלא ילפינן מתרומת מעשר לענין תרומה גדולה :

איברא דראיתי להר"מ בפ"א מהל' תרומות דפסק שם לסברת ר"ש אר"ח ונראה דמפרש לה אפי' בישראל הלוקח מן העובד כוכבים שכתב וז"ל ואם לקחם ישראל אחר שנתלשו קודם שנגמר מלאכתן וגמרן ישראל חייבים בכל מה"ת ומפריש תרומה גדולה ונותנה לכהן ותרומת מעשר ומוכרה לכהן ומעשר ראשון הוא שלו מפני שהוא אומר ללוי במעשר ולכהן בתרומת מעשר אני באתי מכח איש שאין אתם יכולים להוציא ממנו כלום ומפני מה אמרו לא יתן תרומת מעשר לכהן כתרומה גדולה לפי שנאמר בתרומת מעשר כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר וכו' עכ"ל ולפי דברי הר"מ צריך טעם דכיון דקרא לא מיירי כי אם בתרומת מעשר מנ"ל לומר דמעשר ראשון נמי הוא של ישראל מטעם דאתינא מכח גברא וכו' דאי משום דילפינן מתרומת מעשר א"כ נילף נמי תרומה גדולה מינה ואי לענין תרומה גדולה לא ילפינן דאמרינן שאני תרומת מעשר דגלי קרא והכו דלא נוסיף עליו במעשר ראשון נמי לא ילפינן ואפשר ליישב סברת הר"ם ע"פ מאי דאמרינן בספרי בפרשת קרח בפרשת תרומת מעשר על פסוק והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר וכי מה למדנו לתרומת מעשר מעתה אלא ה"ז בא ללמד ונמצא למד מה ת"מ חובה אף מעשר ראשון חובה ע"כ וכתב מהר"א נחום בביאורו על הספרי כ"י וז"ל מצאתי כתוב מן המעשר קרא יתירא הוא דהו"ל והרמותם ממנו מעשר והא ידענא דמן המעשר מפריש אלא ה"ז בא ללמד וכו' על כל מעשר ותרומת מעשר שהיא חובה ולא רשות היינו משום דאיקרי תרומה דכתיב והרמותם ממנו תרומת ה' ואמרינן לקמן שהוא חובה ולא רשות מדשנה עליו הכתוב תרימו את כל תרומת ה' חובה ולא רשות וס"ל להאי תנא דאע"ג דבמעשר כתיב אשר ירימו לה' תרומה הוא לאו משום דהמעשר עצמו קרוי תרומה אלא משום דמעורב בו תרומת מעשר הוא דהכתוב קראו תרומה כדאמרי' לעיל בספרי והביאו רש"י בפי' החומש ואע"ג דלעיל אמרי' שאלו החיובים ילפי' מהדדי היינו בשחיוב ודאי ולענין אופני ההפרשה הוא דילפי מהדדי אבל עיקר החיוב לא וצ"ל דהאי תנא ס"ל דתרומה ותרומת מעשר כקדש דמו דבעינן שינה עליו הכתוב לעכב ונראה דרשות דקאמר היינו מצוה אלא דמצוה לגבי חובה רשות קרי ליה ובכל זה עדיין צריך יישוב עכ"ל מהר"א ובאמת דעדיין צריך ביאור דהא דאמרי' דבהקדש בעינן שינה הכתוב לעכב היינו לומר דאם לא שינה הכתוב אמרינן דלא אמר הכתוב אלא למצוה לכתחלה אבל בדיעבד כשר וזה לא שייך בתרומה ותרומת מעשר ובמעשר דפשיטא דא"א לומר דהפרשת תרומות ומעשרות הוא למצוה אבל אם עבר ולא הפריש מותר לאכול דהא איכא קרא לחייב לאוכל טבל במיתה כדאמרי' בפ' הנשרפין (דף פג.) אמר שמואל משום ר"א מנין לאוכל את הטבל שהוא במיתה דכתיב ולא יחללו את קדשי בני ישראל אשר ירימו לה' בעתידים לתרום הכתוב מדבר יעו"ש לכן נראה דרשות חובה דקאמר הכא לענין תרומות ומעשרות היינו משום דקי"ל דאינו חייב להפריש מה"ת אלא הגומר פירותיו לאכלן לעצמו אבל הגומרם למוכרן פטור מה"ת וחייב מדבריהם כמ"ש הר"מ בפ"ב דמעשר יעו"ש דנמצא כפי"ז דמצות הפרשת תרומת מעשר הרשות ביד האדם לפטור את עצמו מהם שאם ירצה יגמור פירותיו למוכרם ואין כאן חובה להפריש ועל זה איצטריך קרא לחובה דאין בידו לפטור את עצמו דאפי' בגומר למכור חובה עליו להפריש אע"ג דהר"מ כתב דמדרבנן דוקא חייב להפריש היינו דפסק כתנאי דברייתא דפרק הפועלים (דף פח.) דתניא מפני מה חרבו חנויות של בית הינו שלש שנים קודם ירושלים מפני שהעמידו דבריהם על דברי תורה אבל לפי תנא דספרי אפי' בגומר למכרן איכא חובה להפריש מה"ת ואפשר דאפילו לפי תנא דספרי אינו אלא למצוה שחייב להפריש דאסור לו למכור בלא הפרשה אבל אם עבר ומכר בלא הפרשה אין חייבין עליו משום טבל דעיקר איסור טבל אינו אלא בגומר פירותיו לאכילה באופן דנמצינו למדים מהספרי הנזכר דהוקש מעשר ראשון לתרומת מעשר בקרא דוהרמותם מעשר מן המעשר דמיניה ילפינן דמעשר נמי חובה ולא רשות וכיון דקי"ל בעלמא דאין היקש למחצה יש ללמוד היקשא זה דמה תרומת מעשר הלוקח מן הכותי פטור אף מעשר הלוקח מן הכותי פטור זה אפשר לומר בדעת הר"מ וס"ל להר"מ דע"כ צ"ל דאפי' דישראל הלוקח מן הכותי אמרינן הכי דאי כבי שמואל אמר ר"א מיירי בלוי הלוקח מן הכותי דוקא לא היה סותם דבריו לומר סתם הלוקח מן הכותי דמשמע סתם לוקח הכי הוי ואפי' ישראל והול"ל בפירוש לוי הלוקח וכו' ועוד דאם איתא דבלוי מיירי ל"ל למימר טעמא דא"ל אתינא מכח גברא וכו' תיפוק ליה דהכי נפקא לן מקרא דכי תקחו מאת בני ישראל וצ"ל למידרש טעמא דקרא אלא עכצ"ל דאפי' בישראל קאמר הכי וכי היכי דלא נימא דאין ללמוד מקרא דכי תקחו מאת בני ישראל כי אם בלוי הלוקח מן הכותי דבלוי הקונה מן הכותי משתעי קרא ודוקא ללוי פטר ולא לישראל ע"ז קאמר דכיון דעיקר טעמיה דקרא דפטר ללוי מתרומת מעשר הוא מטעם זה דאתינא מכח גברא וכו' א"כ זה הטעם נמי יש ללמוד לישראל נמי דפטור דאע"ג דבעלמא קי"ל דלא כר"ש דדריש טעמיה דקרא היכא דנפקא לן מידי לענין דינא דע"כ מפני זה לא פטרינן ליה מתרומה גדולה דומיא דתרומת מעשר אף דאיכא למימר ניזל בתר טעמא ובתרומה גדולה איכא טעמא דאתינא מכח גברא ט' והיינו משום דקי"ל דלא דרשינן טעמא דקרא להוליד ממנו דין מ"מ כיון דאיכא היקשא דמעשר מן המעשר דהוקש מעשר ראשון לתרומת מעשר לענין זה דהלוקח מן הכותי פטור ליתן המעשר ע"כ לומר דדין זה איתיה אפילו בישראל דפטור ליתן תרומת מעשר לכהן ואתא היקשא לומר דה"ה מעשר ראשון דאינו חייב ליתן ללוי דאי דוקא לוי פטור למה צריך קרא לפטור ממעשר ראשון הא בלא"ה סתם מעשר ראשון אין מוציאין מלוי ללוי :

ואולם לפי סברת הר"מ דאפי' בישראל הלוקח מן הכותי פטור ליתן מעשר ותרומת מעשר דילפינן מקרא דפטר את הלוי הקונה מן הכותי אכתי קשה דמ"ש מישראל שירש מאבי אמו טבלים דכתב הר"מ דדוקא בירש טבל אחר מירוח והטעם דכמי שהורמו דמיין הא אפי' אם ירש קודם מירוח דעדיין לא נגמרו למעשר יהא המעשר ראשון שלו ותרומת מעשר ימכרנה לכהן דכמו דפטר הכתוב ישראל שלקח מן הכותי מטעם דא"ל אתינא מכח גברא וכו' ה"ה ביורש מהכהן דשפיר י"ל אתינא מכח גברא דלא מצי לאשתעויי דינא בהדיה דהא בקונה מן הכותי אפי' בקונה קודם מירוח מן הכותי כתב הר"מ דפטור מטעם זה וכ"כ קשה ממ"ש הר"מ בפ"ו מהלכות מעשר דין ע"ז וז"ל כהן ולוי שמכרו פירות תלושין וכו' הרי התרומה או המעשר שלהן ואם מכרו אחר גמר מלאכה הרי התרומה ומעשר של לוקח ומפריש ונותן לכל כהן ולוי שירצה עכ"ל וקשה דלפי מאי דדרשינן מקרא דכי תקחו מאת בני ישראל למעוטי הקונה מן הכותי כיון דעיקר טעמא דא"ל אתינא מכח גברא וכו' ה"ה דמהאי קרא נמי לוי הלוקח טבלין מכהן דפטור מתרומת מעשר דתקחו מאת בני ישראל כתיב ולא הקונה מכהן וא"כ ה"ה ישראל הקונה מכהן או מלוי פטור ממעשר ומתרומת מעשר כמו שפטור הקונה מן הכותי כיון דאתי מכח גברא דלא מצי לאשתעויי דינא בהדיה ואמאי כתב הר"מ דמפריש ונותן לכל כהן שירצה דמשמע דאין לו אלא טובת הנאה ליתנה לכל כהן שירצה ואמאי לא יהיה שלו לגמרי וימכור התרומת מעשר לכהן והמעשר יהיה שלו לגמרי · וי"ל דסבירא ליה להר"מ דכיון דדין זה דהלוקח מן הכותי דפטור לא מסברא הוא מטעם דאתינא מכח גברא וכו' אלא מקרא דכי תקחו מאת בני ישראל ילפינן הרי ע"כ אין ללמוד מהאי קרא כי אם למעוטי לוי הקונה מן הכותי בלבד דמסתבר עפי לפוטרו מטעם זה דאתינא מכח גברא וכו' משום דהכותי לאו בר חיובא הוא כלל ושפיר א"ל אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעויי דינא בהדיה דמעיקרא הכותי לאו בר חיובא ולאו בר אפרושי תרומת מעשר הוא מה שאין כן ביורש או לוקח מהכהן או מלוי דבר חיובא נינהו והם עצמם מחוייבים להפריש תרומת מעשר אלא דהם שלהם דאין מוציאין מידם מכהן לכהן ומלוי ללוי דכיון שהם מחוייבים ומה שאין מוציאים מידם הוא מטעם דמצות נתינה לכהן או ללוי מתקיים בהם דאם ישראל מקיימים מצות נתינה בהם איך הם לא יקיימו מצות נתינה בהם עצמם א"כ דבא הדבר ליד ישראל מכח ירושה או מכח קנין והישראל בר חיוב הוא לקיים מצות נתינה בכהן אחר או בלוי אחר לאו כל כמיניה לפטור עצמו בטענה זאת דאתינא מכח גברא וכו' דדוקא בכותי גילה קרא דאלים טעמיה כיון דלאו בר חיובא הוא כלל והכו דלא נוסיף עלה :

איברא דבדין זה שכתב הר"מ בישראל הקונה מכהן ולוי אחר גמר מלאכה דאין לו אלא טובת הנאה ליתנה לכל כהן שירצה קשה כיון דקי"ל מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין בנגמר מלאכתן דמטעם זה בישראל שירש מאבי אמו כהן התרומות והמעשרות שלו מטעם דחשיב כאילו כבר זכה המוריש בהם וכאילו ירש תרומות ומעשרות אחר הפרשה דמי א"כ אמאי בקונה נמי מכהן ולוי אחר שנגמרו מלאכתן אמאי לא נאמר דחשיב כאילו מכר לו לישראל תרומה ומעשר אחר הפרשה ויזכה בהם הישראל לגמרי וימכור התרומות והמעשר שלו דמ"ש לוקח מיורש · ואפשר דמהתוספתא דפ"ז דדמאי שכתב מרן הר"מ דדין זה שכתב הר"מ הוא משם דיש ללמוד משם איפכא דאמרינן התם כהן ולוי שמכרו פירות שדה לישראל וכו' עד שלא מירחו המעשרות שלהם משמירחו מעשרות שלו מפריש תרומות ומעשרות ונותן לכהן והשאר שלו עכ"ל דאם בלשון הברייתא ליכא טעות סופר אינו מובן שיום דברי התוספתא במאי דקתני והשאר שלו דמה נשאר להיות שלו כיון דנותן התרומה והמעשר דאם למעשר שני לא ידענא מאי אתא לאשמועינן פשיטא דהוי שלו אלא ע"כ לומר דט"ס איכא וה"ג מפריש תרומה ותרומת מעשר ונותן לכהן והשאר שלו דבהכי א"ש דאתא לאשמועינן דכיון דקנה אחר מירוח חשיב כקנה תרומות ומעשר מלוי אחר הפרשה ומשו"ה התרומה ותרומת מעשר דהלוי עצמו היה נותנה לכהן בחנם וגם הוא נותן לכהן בחנם אבל השאר דהיינו המעשר הוא שלו דמה מכר לוי לישראל כל זכות שבא לידו וצ"ל לפ"ז דנותן לכהן דקתני קאי להלוקח זאת דלוי שמכר לישראל אבל בהלוקח דכהן שמכר לישראל גם התרומה ותרומת מעשרות מוכרה לכהן אחר כדין הכהן המוכר עצמו דמ"ש תרומות בקונה מכהן מדין מעשר בקונה מלוי שהוא שלו וע"כ צ"ל דהר"מ ל"ג בתוספתא סיפא דקתני והשאר שלו וגורס בריפא כגרסתינו דקתני מפריש תרומה ומעשר ונותן לכהן דבהכי דברי הר"מ הם דברי התוספתא ועל דברי התוספתא עצמה כפי גי' הר"מ קשה דמ"ש מישראל היורש מכהן דאמרי' דהמעשרות שלו ומ"ש מלוקח מכהן דאין המעשרות שלו כיון דאחר מירוח מיירי ומתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין ועכצ"ל דהאי תנא דתוספתא ס"ל כמ"ד מתנות שלא הורמו כמי שלא הורמו דמיין ומשו"ה אינו זוכה הישראל הלוקח בהם אבל לדעת הר"מ דפסק כמ"ד מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין למה לא יזכה בהם הלוקח כדין יורש :

איך שיהיה נמצינו למדין דהא דהלוקח מהכותי דהמעשרות שלו לאו משום טעמא דמצי למימר אתינא מכח גברא וכו' בלבד אלא ילפינן לה מקרא דכי תקחו מאת בני ישראל אלא דאמרינן דטעמיה דקרא מטעם דאמר ליה אתינא מכח גברא וכו' ואולם ראיתי להתוס' חילוניות הביא דבריהם הרב ז"ל כ"י בסוגיא זאת שכתבו וז"ל מנין ללוקח טבלים ממורחין וכו' עד טבלים שאתה לוקח מן הכותי אי אתה מפריש מהם וא"ת ל"ל קרא תיפוק ליה משום סברא דלעיל דא"ל אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעויי וכו' ואומר ר"י דהכא מיירי בכותי שעשר פירותיו ונתן המעשר ללוי ועתה הוא שבא לתרומת מעשר וה"פ מנין ללוי שלקח טבלים ממורחין מן הכותי שהפריש הכותי המעשר ונתנו ללוי מנין שהוא פטור ואותו מעשר מן התורה הוא משום דאין לכותי קנין בא"י וכו' ואפילו למ"ד מירוח הכותי פוטר שמא מן התורה הוא שעיברו בשבולין ואתא ר"ש למימר שאם לקח הלוי מן הכותי טבלים בשבולין אי מירוח הכותי פוטר או אפי' ממורח למ"ד אינו פוטר שהוא פטור מתרומת מעשר משום דאמר לוי לכהן קא אתינא מכח גברא וכו' ואע"ג דלקוח פטור מתרומת מעשר מן התורה אי לאו האי טעמא דקא אתינא מכח גברא וכו' היה צריך ליתנה לכהן מדרבנן עכ"ל וכיוצא לזה כתבו התוס' דידן בד"ה טבלים וכו' ליישב הא דלקוח פטור מן התורה אלא דבתוס' חילוניות חידשו להקשות דאמאי איצטריך קרא דכי תקחו תיפוק ליה מטעמא דקא אתינא מכח גברא וכו' דמוכח דס"ל דמטעם זה סגי לפטור ולא צריך קרא ועי"ז תירץ דל"מ בכותי שעשר פירותיו ונתן המעשר ללוי דבכה"ג כיון דקיבל הכותי עליו לתרום ולעשר כישראל תו לא שייך למימר קא אתינא מכח גברא וכו' כיון דעינינו הרואות דכותי רוצה לקיים דיני תרומות ומעשרות כישראל ועל אופן זה הוא דאיצטריך קרא דכי תקחו וגו' אבל בלוקח מן הכותי דמסתמא אין הכותי מקיים דיני המעשר מטעם דא"ל אתינא מכח גברא וכו' פטור בלא שום ילפותא דקרא דבטעם זה אית ליה דין לפטור ללוקח זהו הנראה מדברי התוספות חילוניות · וצריך להבין דא"כ כפי"ז מ"ש אמרינן דהלוקח מן הכותי חייב ליתן לכהן תרומה גדולה הא בתרומה גדולה נמי שייך הך טעמא דקא אתינא מכח גברא וכו' אף דליכא למילף מקרא דכי תקחו מאת בני ישראל כיון דבהאי טעמא סגי ואיך תמצי הש"ס כאן בתרומה גדולה כאן בתרומת מעשר · וי"ל דדברי התוס' חילוניות הם מוסיפים על דברי התוס' דידן כמו שהוא סדרן בכל מקום והכא נמי באו דבריהם להקשות על מ"ש התוספות בד"ה טבלים וכו' דתירצו משם ר"ת דלקוח קודם מירוח חייב מדאורייתא והאי דרשא דדרשינן מקרא דכי תקחו מאת בני ישראל מיירי בלקוח קודם מירוח דמן התורה חייב דלפי"ז נמצא דהיא דר"ש דלעיל דמיירי בלוקח מן הכותי קודם מירוח וממרח ישראל וכמ"ש התוס' לעיל נמצא כפי"ז דאפילו בכה"ג דלוקח קודם מירוח והוי מן התורה אמרינן דפטור ליתן ומעשרן והן שלו מטעם דא"ל אתינא מכח גברא וכו' דטעם זה מספיק לפטור אפילו בדבר שחיובו מן התורה וע"ז הוקשה להם להתוס' חילוניות דא"כ דטעם זה שמעתין אזלא הכא לשיטת ר"ת דבלוקח קודם מירוח חייב מן התורה וא"כ טעם זה דאתינא מכח גברא וכו' מספיק אפילו לחיוב מדאורייתא א"כ אמאי איצטריך קרא דכי תקחו וגו' לפטור הלוי מתרומת מעשר תיפוק ליה דאתינא מכח גברא וכו' וע"ז תירצו משם ר"י דלעולם דאין לחלק בין לוקח קודם מירוח ללוקח אחר

מירוח

מירוח דבכל גוונא פטור מן התורה וכן מיתנה דר"ם דלעיל אפילו דמיירי בלוקח קודם מירוח מכ"מ
פטור מן התורה וכיון דעיקר החיוב אינו אלא מדרבנן אהני לן טעמא דאתינא מכח גברא וכו' אבל
בדבר דחייב מדאורייתא אינו מעלה ומוריד טעם זה לפטור מלוקח והכא דדרים מקמי דכי תקחו וכו' אבל
בלוקח אלא בכותי שהפריש מעשר ונתנו ללוי דמן התורה הוא ולא קמי דכי תקחו לא היה נפטר
[illegible]
דוחק דלו יהיה דהכותי רצה להפרים כדת ישראל מ"מ כיון דלאו בר חיובא הוא ובידו היה שלא להפרים
פ"ם שייך לומר אתינא מכח גברא וכו' אבל לפי האמור א"ם דאין כוונתם לומר דבכה"ג לא שייך טעם
זה אלא הכוונה לשלול סברת ר"ת וע"כ דבזה זו לא מיירי בלוקח כלל נמלא כפי"ז דלא אהני טעם זה
דקא אתינא מכח גברא וכו' כי אם דווקא בדבר שחיובו מדרבנן אבל בדבר שחיובו מן התורה אינו מעלה
ומוריד טעם זה ומאי דמחלק רב דימי לשנויי לאביי דילמא כאן בתרומה גדולה כאן בת"מ היינו לומר
דהסיא דהמפקיד לכותי דאי אלפינהו דודאי חייב ליתן תרומה גדולה דאע"ג דאשיב כלקוח ולקוח פטור
מן התורה מטעם זה דאתינא מכח גברא וכו' מהני לחיוב דרבנן מ"מ דילמא יש לחלק דבתרומה גדולה
דהויא אחד מנ' או אחד מששים דאינו כ"כ פסידא הקנו חז"ל שיתן לכהן ולא פטרוהו מטעם דאתי
מכח גברא וכו' אבל בתר"מ דהוי הפסד מרובה דהויא א' ממעשר פטרוהו חז"ל מטעם זה ולפי פי"ז
שפירשו התוס' דידן ותוספות חילוניות דמיירי בעיסר כותי מאי דאמרינן בגמ' ע"ז אדכרתן מילתא אין
הכוונה לומר דאביי מייתי ראיה לחילוק רב דימי דמחלק בין תרומת מעשר לתרומה גדולה מדרשה זאת
מקרא דכי תקחו דמה ענין זה לזה הרי הכא מיירי בעיסר הכותי ונתן ללוי דבכה"ג אם תרם הכותי
תרומה ונתן לכהן דאין לכהן להפרים שום דבר ממנה לא שייך לחלק בין תרומה גדולה לתרומת מעשר
ואפילו אם תמצא לומר דשייך טעמא דאתינא מכח גברא וכו' בעיסר הכותי מ"מ כיון דבכה"ג לא שייך
בתרומה גדולה הרי אין כאן שום חילוק דלא שייך חילוק כלל אלא בלוקח מן הכותי דמדרבנן דאפשר
דיש לחלק בין תרו"מ לתרומה גדולה כמו שלדד רב דימי אבל ראיה מדרשה דכי תקחו וגו' ליכא כלל
וע"כ לומר דאדכרתן מילתא דקאמר אביי לאו לסביא ראיה הוא אלא הכוונה דמענין זה ומויכוח זה
שהיה לאביי עם רב דימי זכה מדרשה זאת דקרא דכי תקחו וגו' ולא ראי זה כראי זה ובאמת שהוא דוחק:

שוב ראיתי למוהרימ"ע בח"א סי' פ"ה שהאריך קצת בסוגיא זאת ויישב גם דכיון דהלקוח פטור מן
התורה אהני טעם זה דאתינא מכח גברא לפוטרו שלא יתן כיון דעיקר חיובו מדרבנן יעו"ש וזה
פ"ד ת"מ בפירוש דברי התוס' חילוניות אלא שדברי הרב שם צ"ע כמ"ש הרב מ"ל בפ"א מהל' תרומות
דין י"א יעו"ש ואני לעצמי הנראה לע"ד כתבתי בסוגיא זאת:

ודע שדברי התוספות חילוניות שכתבתי שוב ראיתי שהביאם הרב בתשובה סימן א' דף י"א סע"ב ואף
שכתב הרב שם בשם התוספות סתם ע"כ לאו התוספות דידן קאמר דהא אין לשון זה בתוספות
דידן כי אם לשון תוספות חילוניות שהביא הרב כ"י וגם כתב הרב דלדעת הר"ת בפ"א מהל' תרומות
דס"ל דהלוקח מן הכותי המעשר והתרומת מעשר שלו מטעם דאתינא מכח גברא וכו' נ"ל דדוקא במעשר
שני האי טעמא לפי שאין באכילת מעשר איסור כמו שיש בתרומה שמעשר ראשון אע"פ שהיא חלק
ללוים אינו אסור לזרים אלא חולין הוא אבל בתרומה ובת"מ דמיירי לא שני האי טעמא ומיהו בת"מ
גזר הכתוב ואמר כי תקחו מאת ב"י וכו' דבהכי ל"ק מה שהקשו התוס' חילוניות דל"ל קרא תיפוק ליה
מטעם זה דבתרומה דאכילה לא שני טעם זה אלו תורף דבריו ואני לעצמי לא הבנתי טעם זה דמאי
דתרומה אכילה דאסורה לזרים מה מעלה ומוריד לענין ממון שיכול לומר דאתי מכח גברא וכו' הרי
שיוכל למכרה לכהן ולזכות בדמים וכי בשביל שאסורה לזרים אסורה בהנאה היא וא"כ אמאי לא יזכה
בה לענין ממון מטעם זה ולע"ד אין טעם לחלק בהכי:

עוד ראיתי להרב בתשובה הנזכר דף יו"ד רע"ב שכתב וז"ל ובהסיא דלקט שכחה ופאה של כותי דחייבים
במעשרות בליקטן ישראל לא אמרינן מעשרן והן שלו כדאמרינן בלוקח מן הכותי דהכא ל"מ למימר
קא אתינא מכח גברא וכו' דלא זכי אלא מכח הפקר דהני ליקוטים כבר הניחם כותי זה לישראל ודמי
לזוכה מן ההפקר אלא דלא חייל עלייהו שם פאה ולקט ושכחה לפוטרם מן המעשר עד שיפקירם
בפירוש עכ"ל ולא ידעתי אמאי לא שייך לומר טעם זה דאתינא מכח גברא וכו' כיון דס"ם מכח הכותי
הוא שזוכה דכיון דשם לקט שכחה ופאה לא חייל עלייהו והוא לא הפקיר בפירוש הרי אם היה רוצה
הכותי היה מוציא מיד ישראל הזוכה בו כיון דאכתי שלו הוא דהוא סבר דיכול לקרות עליהם שם לקט
שכחה ופאה ואינו כן שאין בידו לעשות כן והשמניח הליקוטים ביד ישראל כנותן לו ישראל במתנה
דמי ושפיר י"ל דבא מכחו של כותי ואפילו שהכותי לא כוון בפרטות ליתן לישראל זה כי דעתו היה
שמי שיזכה בהם אינו מעכב מ"מ דבנדון זה כיון דאינו כהפקר דמטעה שהפקירו יצא מרשות המפקיר
והזוכה לאו מכח המפקיר זוכה אינו יוצא מרשות הכותי עד שיזכה בו אחר ולא ימחה בזכותו דבכה"ג
בטעה שזוכה הישראל מכחו של כותי חשיב כדין מקבל מתנה ושפיר י"ל אתינא מכח גברא וכו' ולע"ד
אפשר דבכה"ג נמי מעשרן והן שלו ומה שלא ביאר הר"מ בדין זה דלקט שכחה ופאה של כותי שכתב
סתם חייב במעשרות ולא כתב שמעשרן והן שלו הוא מפני שסמך על מ"ש בפ"א מהלכות תרומות בדין
הלוקח מן הכותי:

והנה לסברת הר"מ דאפילו ישראל הקונה מן הכותי מעשרן והן שלו דהמעשר ראשון והתרומת מעשר
הוא שלו י"ל קצת אמאי בפ' האיש מקדש (דף נח.) דמוקי למתניתין דהמקדש בתרומות ומעשרות
בישראל שירש מאבי אמו כהן אמאי לא מוקי לה בישראל שקנה מן הכותי קודם מירוח דחייב במעשרות
והם שלו ותרומה דקתני מתניתין הוא תרומת מעשר שהיא שלו ומוכר לכהן והמעשרות הייט המעשר
ראשון שהוא שלו וי"ל ודו"ק:

איך שיהיה נחזור למאי דאמרן עלה לעיקר שמעתין דשפיר קי"ל כמ"ד דאם מת האב בתוך הל' יום
דלא היה בידו לפדותו דחייב הבן לפדות את עצמו ולא אמרינן דמצי למימר אתינא מכח גברא
דלא מצי לאשתעויי דינא בהדיה ול"ק מידי מסוגיא דפ"ק דמכלתין ככל האמור: **והנה** במאי דאמרינן
במת האב אחר ל' יום דכו"ע לא פליגי דאין הבן חייב לפדות את עצמו שהרי זכה אביו בפדיונו כתב
רש"י שהרי זכה אביו בפדיונו דאי נמי יהיב ליה האב הוה מפרים ליה ושקיל לנפשיה דהא כהן הוא וכיון
דזכה האב בפדיונו מורישו לבנו עם שאר נכסיו עכ"ל המתבאר מדברי רש"י דס"ל דאחר ל' יום חייב אביו
להפרים החמשה סלעים ולפדותו בהם ובמקום נתינה לכהן אחר זוכה הוא עצמו בהם וחשיב כאילו נתן
לכהן אחר דמשו"ה כתב דא"כ יהיב ליה האב הוה מפרים ליה אלמא דהפרשה מיהא בעי וכן מתבאר
מדברי הרא"ש בתוספותיו הביא דבריו הרב כ"י וז"ל כו"ע לא פליגי דאין הבן חייב לפדות את עצמו
שהרי האב זכה בפדיונו שאם היה האב קיים היה צריך לפדותו אע"פ שהוא כהן כיון שהבן חלל דהא דכהנים
פטורים היינו כשהולד כהן כדאמרינן לעיל בריש מכלתין [דף ד.] אם הפקיע קדושתן של לוים של ישראל
במדבר דין הוא שתפקיע את של עצמן אבל אם הבן חלל חייב אא"כ לפדותו ומפרים ה' סלעים ופודהו
ומעכבו לעצמו ואע"ג דלויה וכהנת שילדו מישראל פטור מחמשה סלעים היינו משום דבפטר רחם תלה
רחמנא והיינו דקאמר שהרי זכה האב בפדיונו דירש כל זכותו של אביו ואם היה אביו קיים היה מפרים
ה' סלעים ומעכבן לעצמו גם הבן יעשה כן ובתוך ל' פליגי ר"ח סבר כיון שלא הגיע זמן פדייתו לא
זכה האב בפדיונו וחייב הבן לפדות את עצמו ורבא בר"ה פטר ליה משום דא"ל קא אתינא מכח גברא וכו'
וכמו שלא היית יכול להוציא ממנו אם היה חי כך לא תוציא ממני כי כל כחו וזכותו ירשתי ודמי לישראל
שירש מאבי אמו כהן טבלים שלא נתמרחו עכ"ל הרי מבואר בפירוש דחייב האב להפרים פדיונו ומעכבו
לעצמו ולא אמרינן כיון דאינו נותנו לכהן אחר אפוכי מטרתא ל"ל דהא מיהא מקיים מצות פדיון בהפרשת
הה' סלעים ואומר הרי בני פדוי בה' סלעים אלו אלא דמ"מ בס"ד לסברת רבא בר"ה דאפילו בתוך ל'
יום פטור הבן דדמי לישראל שירש מאבי אמו כהן טבלים שלא נתמרחו ק"ק דהא בשמעתין בפרק קמא
דמכלתין הנז' אמרינן דדוקא בירש טבלים ממורחין דשייך למימר מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין
אבל קודם מירוח דלכו"ע לאו כמי שהורמו דמיין לא אמרינן הכי · ואולי דס"ל להרא"ש ז"ל דהתם אמר
ר"כ דדוקא ממורחין משום דלא קי"ל כרבא בר"ה דס"ל דמצי למימר אתינא מכח גברא וכו' אבל לרבא בר"ה
פשיטא דאפילו קודם מירוח זוכה בהם מטעם זה דאתינא מכח גברא וכו' · אלא דאכתי יש להקשות דמה מדמי
זה לירש מאבי אמו כהן דאם נאמר דראייתו של רבא בר"ה הוא מהתם דקי"ל בעלמא בירש טבלים
קודם מירוח דזוכה היורש אכתי איכא לאיה דהתם שאני דביד המוריש היה למרחן ולהפרים מהם מעשרות
דכיון דהיה בידו וכל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי וחשיב כאילו כבר מירחן והפרישן משא"כ הכא
דבתוך ל' אין בידו לפדותו כלל ואפילו בדיעבד אין פדיונו פדוי וכיון דמחוסר זמן שאין בידו לקרב הזמן
כמחוסר מעשה דמי וי"ל ודו"ק · באופן דמפורש יוצא מדברי הרא"ש דאביו חייב להפרים פדיונו וכן
משמע מדברי הרא"ש בפסקיו שכתב וז"ל והוי כאילו הפרים האב ה' סלעים ופדה בהם את בנו ועכבם
לעצמו כן הבן יפרים ה' סלעים ויפדה את עצמו ולא יתנם לכהן מידי דהוה מי שירש טבלים מאבי אמו
כהן שמתקנו ומוכר התרומה לכהן עכ"ל אבל מדברי התוס' בשמעתין ד"ה הבן חייב לפדות וכו' נראה
דלא ס"ל דהאב חייב להפרים ה' סלעים שכתבו וז"ל חייב הבן לפדות לעצמו אע"ג דליכא חיובא באב
וכו' ותימה דבפ"ק דקדושין [דף כט:] אמרינן תפדה תפדה דאשה שאין אחרים מצווים לפדותה אינה
מצווה לפדות את עצמה והכא נמי האי בן שאין אחרים מצווים לפדותו לא יהא חייב לפדות את עצמו
עכ"ל ואם איתא דאחר ל' יום האב נמי חייב להפרים ה' סלעים ולפדותו ומעכבן לעצמו לא דמי להיא
דאשה דהתם אין אחרים מצווים לפדותה כלל לא בהפרשה בלבד ולא בנתינה לכהן משא"כ הכא דאחרים
מצווים לפדותו דהאב חייב להפרים ה"ס ולפדותו אחר הל' יום וכן כתבו בפירוש בתוספות חילוניות
הביא דבריהם הרב על דברי רש"י הנזכר שכתבו וז"ל שהרי זכה האב בפדיונו ואע"ג דאינו צריך להפרים
כלל הפדיון ולפדותו ולעכבו מ"מ קרי ליה שפיר זכה כיון שאינו חייב כלום לתת לכהן אחר עכ"ל
והרא"ש עפ"י שיטתו דס"ל דחייב האב להפרים כתב על דברי התוס' דידן הנז"ל וז"ל הבן חייב לפדות
את עצמו וכו' אלמא חייב הבן לפדות את עצמו אע"ג דליכא חיובא באב ותימה דבפ"ק דקדושין בגמ'
כל מצות שבין על האב וכו' ומהכא ל"ק כולי האי שהרי האב חייב לפדותו אלא שמעכב הפדיון לעצמו

אבל קשה ממתני' דתנן נתגיירה מעוברת וכו' בכור לכהן ובן ו"ל דלא מתמעט מתפדה אלא אשה שאין
במינה פדיון עכ"ל ובלי עיקר קושית התוספות והכל"מ מהסיה דפ"ק דקדושין ק"ק דאמאי מתמיהו
קושית זאת הכל הוא הקשה כן לעיל [דף מז.] דאמרינן גיורת שנתעברה מכותי דפטור מטעם דבפטר רחם
תלה רחמנא ותיפוק ליה משום דאין אביו מצווה לפדותו ובן אמו דאמרינן דבכהנת שנתעברה מכותי חייב
הבן בפדיון אף דאין אביו חייב לפדותו
[illegible]
דמעכב הפדיון לעצמו ועיקר הפדיון הוא שיוציא הה"ס מרשותו ויתן לכהן ולדעת רש"י והרא"ש נ"ל
דס"ל דפדיון הבן חשיב כשאר מתנות כהונה דמטעם שהפרישם הוי ממון כהן ואין לבעלים בהם כי אם
ט"ה ליתנם לכל כהן שירצה וה"ה בפדיון דכיון דהפרים ה"ס הרי נעשה ממון כהן ואין לו אלא ט"ה
והנה כי כן בדין זה דבן חלל כיון שהפרים אביו ה"ס ופדאו הרי חשיב פדיון ומטעם הפרשה ממון כהן
הוא וכיון דיש לו ט"ה ליתנם לכל כהן שירצה הוא זוכה בהם דהוא קודם לכל כהן וכ"כ בנו היורש זכותו
בהפרשה סגי וזוכה לעצמו · אלא דיש להבין בזה דלא שייך זה כ"א במתנות כהונה כמו תו"מ דמיד
שהפרישם חל קדושת תרומה עליה וא"א להחליפם אפילו באחרות ומיד שחל שם תרומה נעשה ממון
כהן וכן במתנות דהזרוע והלחיים וכו' דכיון דהוא דבר מסוים וא"א ליתן בעד מתנות מאברים אחרים
מטעם שהפרישם נעשה ממון כהן אבל גבי פדיון דלא חייבו הכתוב בדבר מסויים מנכסיו כ"א חיובא
רמיא עליה ליתן ה"ס מכל נכסיו יהיה מה שיהיה ואם הפרים ה"ס לפדיון בנו כל שלא זכה הכהן פשיטא
דיכול להחליפם באחרים דאכתי ממונו הוא ומהאי טעמא אמרינן בפרקין במתני' דלקמן דהמפרים ה'
סלעים לפדיון בנו חייב באחריותם דכל כמה דלא מטי ליד כהן ממונו הוא ופדיון הבן הוי כשאר חובות
שחייב האדם דאם הפרים מממונו כדי שיעור חובו לא זכה המלוה מטעם הפרשה וכ"כ גבי פדיון וא"כ
לא שייך למימר דמטעם שהפרישם נעשה ממון כהן דא"כ אמאי חייב באחריותם הא כשאר מתנות כהונה
מטעם שהפרישם אינו חייב באחריותם עוד דאפילו בפטר חמור דפודהו בשה או בכל דבר בשיווי דדומה לפדיון
הבן דהתם נמי אינו דבר מסויים מנכסים ועכ"ז המפרים פדיון פטר חמור לרבנן דקי"ל כוותייהו בספ"ק
דמכלתין (דף יב ע"א) אינו חייב באחריותו וע"כ צריך לומר דפדיון פ"ח שאני דכיון דקודם פדיון הפ"ח
עצמו אסור בהנאה ומטעם שהפרים עליו השה פקע איסורא מיניה ונתחלל בשה ונמצא דע"י ההפרשה נעשה
מעשה להוציא הפ"ח מחזקתו שמטעם שנולד ממון כהן היה ולא היה לבעלים כ"א ט"ה שפיר י"ל דנכנס השה
במקום הפטר חמור לומר דמטעם הפרשה הוא ממון כהן משא"כ בפדיון הבן דליכא למימר הכי דדוקא
בפ"ח דהוא עצמו ממון כהן דאם נתנו לכהן הפ"ח עצמו יצא ידי נתינה כדאמרינן בפ"ק דמכלתין (דף
יב ע"ב) אלא דהכהן צריך לפדותו בשה שפיר י"ל דנכנס השה במקום הפטר חמור בהפרשה אבל בבכור
אדם לא שייך למימר דגוף הבכור הוי ממון כהן קודם פדיון כיון דאם נתנו לבכור עצמו לא מצינו שיצא
ידי נתינה כיון דבכור אדם חולין גמור הוא ולא שייך בו זכייה דלאיזה דבר יזכה בו הכהן אי לעבד
אין בן חורין נעשה עבד ואי לבן לאו זרעו הוא וכמ"ש הת"ה בפסקים וכתבים סי' רל"ה יעו"ש:

והנה כי כן כיון דהפרשת פדיון הבן לא הוי כשאר מתנות כהונה דמיד שהפרישם נעשה ממון כהן
ואין לו אלא טובת הנאה א"כ בדין בן חלל אי האב מחוייב לפדותו וחייב להפרים מה מעלה
ומוריד הפרשה זאת כיון דאחר ההפרשה נמי אכתי ממונו הוא ולא יצא מרשותו כלל ואיך יחשב זה
לפדיון כיון דעיקר הפדיון הוא על ידי נתינה לכהן בהוצאה מרשות לרשות ובהפרשה בלבד ליכא הוצאה
מרשות לרשות ובפרט בבן הפודה את עצמו שמת אביו אחר ל' יום איך חשיב פדיון בהפרשה בלבד
ומאי דמייתי הרא"ש בפסקיו דוגמא לדבר מישראל שירש טבלים מאבי אמו כהן דמפרים תרומה ומוכרה
לכהן לא דמי כלל דהתם שאני דמטעם הפרשה הרי נעשה ממון כהן וכאילו יצא מרשות לרשות דמי
דהתורה הוציאתו מרשותו וזיכה אותה לכהן ולא נשאר לו כי אם טובת הנאה בלבד ויכול לעכבה לעצמו
כמו שהיה עושה המוריש וכן בהסיא דישראל שירש עשרה פטרי חמורים מאבי אמו כהן דפודן והן שלו
דהתם נמי מטעם שהפרים השיין לפדותן הרי נעשה ממון כהן ולא נשאר לו כי אם טובת הנאה ומכח
אותו טובת הנאה זוכה בהם הוא עצמו מכח המוריש אבל פדיון הבן דא"א לומר דמטעם הפרשה נעשה
ממון כהן איך יהיה פדוי בהפרשה בעלמא ואם נאמר דלפי סברת רש"י והרא"ש נ"ל דצריך שיפרים
הפדיון ויזכה אותו ע"י אחר שיזכה בו לכהנים באופן דע"י זכיה זאת יהיה ממון כהנים כדין הפרשת
תרומה ושאר מתנות כהונה דהוו ממון כהן ויש טובת הנאה לבעלים או שיזכה ע"י אחר לכהן מיוחד
ויתנה עמו ע"מ להחזיר לו דבכל כי הא הי"ל לפרש וסתמיות דבריהם נראה דבהפרשה בלבד הבן פדוי:

הן אמת דבספ"ק דמכילתין [דף יב:] פליג ר"א ארבנן וס"ל דהמפרים פדיון פ"ח חייב באחריותו כה'
סלעים של בן ואמרינן בגמ' דמודה ר"א בישראל שיש לו ספק פ"ח בתוך ביתו שמפרים טלה עליו
והוא שלו יעו"ש הרי דאף לר"א המפרים חייב באחריותו כפדיון הבן עכ"ז מודה דהיינו דוקא בודאי
פ"ח שעכ"פ צריך שיתננו לכהן וכיון דצריך ליתנו חייב באחריותו ואינו פדוי עד שיבא ליד כהן אבל
בספק פ"ח דאינו חייב ליתן דהממע"ה בהפרשה בעלמא סגי וא"כ י"ל דה"ה בפדיון הבן דכל דאינו
מחוייב ליתן לאחר בהפרשה סגי ונראה דהא ליתא וכ"ד כלל דהא מסקינן התם דר"א סבירא ליה דפטר
חמור אסור בהנאה קודם פדיון ומשום הכי צריך שיפרים בספק פטר חמור וכיון דאסור בהנאה והפדיון
מוציאו לחולין הרי הפרשה עושה מעשה דלהלד דהוא פטר חמור הרי מטעם שנולד הפ"ח ממון הכהן
הוא והשה שפודה בו נכנס במקומו בהפרשה ומודה ר"א דאפי' בודאי פ"ח מטעם ההפרשה הותר בהנאה
אלא כיון דילפינן מפדיון הבן אמרינן דהפדיון תלוי ועומד דאם הגיע ליד הכהן הרי למפרע מטעם
ההפרשה היה פדוי והותר בהנאה ואם הפדיון לא הגיע ליד הכהן הרי למפרע הפ"ח אכתי איתיה
באיסוריה וזה לא שייך בפדיון הבן כדבר האמור:

ואפשר לומר דלעולם דלדעת רש"י והרא"ש פדיון הבן הוי כשאר מתנות כהונה דמטעם הפרשה הוי
ממון כהן וס"ל דילפינן לה מהקדש דהוקש בכור אדם לבכור בהמה טמאה כדאמרינן בסוף
פרק קמא דמכילתין דה"ט דר"א דהמפרים פדיון פטר חמור חייב באחריות כה' סלעים של בן דכתיב
אך פדה תפדה מה בכור אדם חייב באחריותו אף בכור בהמה טמאה חייב באחריותו וכיון דקי"ל אין
היקש למחצה וילמוד עליון מתחתון ותחתון מעליון ה"נ י"ל דהוקש בכור אדם לבכור בהמה טמאה דמה
בכור בהמה טמאה מסתברא דמטעם הפרשת השה נעשה ממון כהן אף בכור אדם מטעם הפרשה
נעשה ממון כהן ואע"ג דלפי פשט הסוגיא שם בספ"ק נראה דלרבנן דס"ל דפדיון פ"ח אינו חייב באחריותו
כפדיון מע"ש ולא עבדי האי היקשא וכדאמר רבא שם בסוף הסוגיא ל"ק הא ר"א דמקשי הא רבנן דלא
מקשי מ"מ י"ל דלעולם דלרבנן עבדינן היקשא דהא היקש דן אדם מעצמו אע"פ שלא קבלה מרבו דדוקא
ג"ש אין אדם דן בעצמו וכמ"ש התוס' בפרק לולב הגזול (דף לא ע"א) יעו"ש ואע"ג דמדברי רש"י שם
נראה דס"ל דהיקש הוא כדין ג"ש כבר כתב מרן זקני זצוק"ל בספר יבין שמועה דף מד ע"א ד"ה
ודע וכו' דלא כתב רש"י כן כי אם לר"י אבל לרבנן דקי"ל כוותייהו ס"ל דהיקש נמי דן אדם מעצמו
יעו"ש וא"כ הכא מ"מ דרבנן דהכא לא דרשי היקש זה דבכור אדם לבכור בהמה טמאה ועכצ"ל דלרבנן
נמי דרשינן הך היקשא אלא דלרבנן כיון דכתיב אך פדה תפדה דמשמע לפדיה הקשתיו ולא לדבר אחר
כדאמרינן אליבא דר"א התם אף דר"א ס"ל דההיקש הוה על כל עניני הפדיון שילמדו זה מזה בין
לענין אחריות ובין להשהותו ל' יום מ"מ לרבנן ס"ל דדוקא לענין פדיה הקשתיו הוא למעט כל דבר
אפי' ענין דיני הפדיון ולא בא ללמד ההיקש כי אם שאופן הפדיון של בכורי אדם הוא כאופן בהמה
טמאה דמה בכור ב"ט מטעם שהפרים הפדיון חל הפדיון ופקע זכות הכהן מגוף הפ"ח ונכנס השה
במקומו ונעשה ממון כהן כך בכור אדם מטעם שהפרים פדיון הבן נעשה ממון כהן דס"ל לרבנן דפשט
הכתוב דמשמע לפדיה הקשתיו ולא לדבר אחר מוכח דמההיקש אין ללמוד אלא דשייך פדיון לזה כמו
זה אלא כיון דעיקר הפדיון כבר כתוב בפירוש בשניהם ע"כ נ"ל דבא לחדש ההיקש אופן פדיון בבכור
אדם מה שאינו מפורש בגופיה דהא אופן פדיון דבכור אדם סתמא הוא דלא חשיב פדיה אלא כשיתן ליד
כהן אבל בהפרשה לא חשיב פדיה וחדית לן היקשא אופן פדיה אחת דאפי' בעודו ביד אבי הבן חשיב פדיון
וכ"מ דהיכף מטעם הפרשה נעשה ממון כהן ולמוד זה כיון שהוא קרוב לפשט הכתוב דלעיקר פדיה
הקישו ולא לדבר אחר דרשינן ליה אבל שאר דיני פדיון לא ילפינן מהיקש זה:

ובהכי ניחא מאי דלכאורה קשה דלמאי איצטריך קרא לומר דהמפרים פדיון בנו ואבד חייב באחריותו
דבמתני' דלקמן מייתי קרא לזה שנאמר יהיה לך אך פדה תפדה יעו"ש הא לפי האמור תלתא
דמסתברא דחייב באחריותו ולא צריך קרא לזה מידי דהוה לשאר חוב דעלמא שאם הפרים שיעור חובו
ואבד חייב באחריותו דכל כמה דלא מטי ליד המלוה ולא זכה בו אכתי ברשותו הוא וה"נ אם אנו
אומרים דמטעם שהפרישו אינו ממון כהן פשיטא דחייב באחריותו דאפילו אחר שהפרישו עדיין ממונו
הוא כשאר נכסיו ולמה צריך קרא ואולם לפי האמור א"ש דכיון דהוקשו בכור אדם לבכור בהמה טמאה
וילפי' מההיקש אפילו לרבנן דפדיון הבן נמי מטעם שהפרישו הוי ממון כהן כשאר מתנות כהונה וא"כ
סלקא דעתך אמינא דאינו חייב באחריותו כדין פדיון פטר חמור ומעשר שני קמ"ל קרא דיהיה לך אך
פדה תפדה דמשמע שאינו פדוי עד שיבא ליד כהן ואם לא היה ההיקש הוה אמינא דלאו ממון כהן הוא
מטעם הפרשה מהאי קרא אבל כיון דאיכא היקשא וע"כ נ"ל דההיקש בא ללמד זה על זה באיזה דבר
ואין לנו לומר לרבנן אלא דבא ללמד דפדיון הבן נמי מטעם הפרשה הוי ממון כהן אלא דעם כל זה
חדית לן קרא דחייב באחריותו דאף דמטעם הפרשה הוי ממון כהן מ"מ מתלי תלי עד שיבא ליד כהן
דאם הגיע ליד כהן הרי למפרע מטעם הפרשה היה ממון כהן ואם נאבד ולא הגיע ליד הכהן אין בנו
פדוי למפרע דחייב באחריותו ונמצא כפי"ז דפדיון הבן לרבנן הוא כסגנון פדיון פטר חמור לרבי אליעזר
כמו שביארנו לעיל לדעתו דרבי אליעזר וא"כ בנדון זה דבן חלל שאינו מחוייב ליתן לכהן אחר בהפרשה
סגי דכל דאינו זקוק ליתן בהפרשה סגי כדאמרינן לענין פטר חמור לר"א דמודה ר"א בספק פטר חמור
דמפרים טלה והוא שלו כמו כן לרבנן בפדיון הבן · ונראה דלפי"ז לדעת רש"י והרא"ש ה"ה בספק פדיון
הבן דקי"ל דאם הוא ספק אם הוא בכור או שהוא בכור ודאי והספק הוא אם פטור מן הפדיון דפטור
מה' סלעים דהמוציא מחבירו עליו הראיה דמכל מקום חייב להפרים ה' סלעים ולפדותו ומעכב הפדיון
לעצמו כיון דהפרשה עושה מצוה כדין פטר חמור לר"א דבספק מפרים טלה והוא שלו דהא אין לומר

דלא

דלא אמרו כן כי אם בודאי בטל כמו בן חלל דעל לד הודאי הוא חייב בפדיון וע"כ מחוייב לפתות לעשות מצות הפרשה מה שא"כ בספק בכור דשאני בכור פטר חמור דלריך שיפרים טלה להפקיע איסורו משא"כ בבן דחולין הוא ואינו לריך הפרשה להתיר דהא ליתא דהא סוף סוף מצוה מדאורייתא היא וקי"ל ספק דאורייתא לחומרא ודווקא לענין ממון לא מפקינן מידו דגדול כח המוחזק אבל לענין קיום מצות הפרשה דלא מפי ליה למוחזק שום פסידא של ממון למה לא נחמיר מספק לחייבו בהפרשה מספק ואם נאמר דמ"מ דלדעת רש"י והרא"ש שורת הדין כן דבספק בכור אדם חייב להפרים [יף מו:] ומעכבו לעלמו יקשה דהכי אמרינן בחולין בפרק הזרוע (דף קל"ד) דאמרינן התם תני ר"ח מ' ספיקות נאמרו בגר ד' לחיוב וד' לפטור קרבן אשתו וחלה [ובכור בהמה טמאה] ובכור בהמה טהורה [לחיוב] לאשית הגז והמתנות ופדיון הבן ופדיון פטר חמור לפטור ואם איתא דספק בכור אדם חייב להפרים אמאי לא קתני פדיון הבן לחיוב ולפטור כדקתני [ס"א לי] בבכור בהמה טמאה לחיוב ולפטור דקתני דחייב להפרים טלה להפקיע איסורו וקתני לפטור דהייט דמפרים והוא לעלמו וכ"כ גבי פדיון הבן ליתני חיוב הפרשה ופיטור נתינה דמעכבו לעלמו :

תורה אור

[סח] **וכן** מי שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים וכו' בכור לכהן ואינו בכור לנחלה · ורמינן עלה *בגמרא לנחלה הוא דלא הוי בכור הא כפשוט שקיל אמאי ליזיל לגבי האי לדחייה ולגבי האי ולדחייה א"ר ירמיה לא נצרכא אלא לבא אחריו וה"ק בכור לכהן והבא אחריו אינו בכור לנחלה ותו דייקינן ולכתבו הרשאה להדדי ומפרקינן מסייע ליה לר' ינאי דאמר ר' ינאי הוכרו ולבסוף נתערבו כותבין הרשאה זה לזה לא הוכרו אין כותבין הרשאה זה לזה · ת"ר מנין שאם יש לו ה' בנים מה' נשים שלא ביכרו שחייב לפדותן שנאמר° [שמות לד] כל בכור בניך תפדה פשיטא בפטר רחם תלא רחמנא מהו דתימא נילף בכור בכור מנחלה מה להלן ראשית אונו אף כאן ראשית אונו קמ"ל ואיתא בהלכות בהאשה נקנית* :

מתני'

והנה בירושלמי פ"י דיבמות ה' א' הובאה מימרא זאת דבן חלל באופן זה וז"ל ר"ש בן יוסינא בשם רב הושעיא כהן שבא על הגרושה והוליד בן ומת האב בתוך שלשים יום חזקה שפדאו אביו ואם לאחרים הוא פודה כ"ש בנו עכ"ל ופשט לשון הירושלמי נראה כסברת רש"י והרא"ש דכתבו דחייב האב לפדותו דמפרים ה"ס ומעכבן לעלמו דהכי משמע הא דאמר חזקה שפדאו אביו דלשון זה מורה דעכ"פ לריך שיפדה אותו אביו ואתא לאשמועינן דאע"ג דתנן לקמן בפרקין [דף מט'] מת האב אחר ל' יום בחזקת שנפדה מ"מ אפשר לומר דדוקא כשאביו ישראל אבל בכה"ג דאביו כהן דאפילו אם פודה אותו הפדיון שלו אינו בחזקת שנפדה דאפשר דלא פדאו דתלי לומר שאינו לריך להפרים קמ"ל דאפי' בכה"ג הוי בחזקת שנפדה דמסתמא פדאו ולפי דלא נטעי לומר דמלשון זה משמע דלריך שיפדנו כישראל ולריך שיתן הפדיון לכהן אחר לזה סיימו בירושלמי לומר ואם לאחרים הוא פודה לא כ"ש בנו וא"כ ודאי דה"ס שלו ומאי דאמרינן בחזקת שנפדה היינו מצות הפרשה בלבד ולסברת התוס' במשנתין דס"ל דאינו לריך להפרים נ"ל דפי' דברי הירושלמי הכי הוי אחר ל' יום בחזקת שפדאו אביו כלומר שמעמידין אותו בחזקת פדוי דאם לאחרים הוא פודה לכ"ש בנו כלומר כיון דהפדיון הוא שלו ואינו לריך ליתן לכהן אחר דאם הוא לוקח מאחרים איך אפשר שיתן הוא לכהן אחר ואם כן כיון דעיקר הפדיון הוא הנתינה לכהן וההפרשה אינה מעלה ומוריד כלל הכא דלא שייך נתינה הרי הוא בחזקת פדוי בלא הפרשה כלל דהפרשה אינה מצוה כי אם נתינה וכיון דנתינה ליכא אפוכי מטרתא ל"ל ובלא הפרשה הרי הוא בחזקת פדוי :

[סח] **פיסקא** וכן מי שלא שהתה אחר בעלה ג' חדשים וכו' ופריך בכור לנחלה הוא דלא הוי הא כפשוט שקיל ומאי ליזיל לגבי האי ולדחייה וכו' ומשני אמרינן לא נלרכא אלא לבא אחריו וכו' ונראה פשוט דהא דקבעי הש"ס קושיא זאת גבי חלוקה מי שלא שהתה אחר בעלה וכו' לאו דוקא דה"ה בשאר חלוקות מתני' דקתני היא וכהנת היא ולויה היא ואשה שכבר ילדה דעליהם נמי קתני בכור לכהן ואינו בכור לנחלה ושפיר יש לדקדק בהם הא כפשוט שקיל וכו' וגם שינוייא דמשני ר"י א"ש לאלו החלוקים נמי דה"ק בכור לכהן והבא אחריו אינו בכור לנחלה דאם בעלי הנשים האלו לא היה להם בנים עדיין הרי אלו שנתערבו אינן בכור לנחלה וגם כפשוט אינם יורשים עם אחיהם שנולדו אחריהם דזיל הכא קא מדחי ליה וזיל הכא קא מדחי ליה והבא אחריהם ג"כ אינו בכור לנחלה דאמרי ליה אחיו אותו הראשון שהוא ספק הוא בכור לנחלה אלא דקבעי הש"ס הך שקלא וטריא על חלוקה מי שלא שהתה וכו' שהיא אחרונה שבכולן וסמיך לה דברי התנא דהוי בכור לכהן ואינו בכור לנחלה ואף דבחלוקות אלו דהיא וכהנת וכו' אפשר להיות דהראשונים שנולדו ונתערבו אפשר שיזכו אף בחלק בכורה ע"י שיכתבו הרשאה להדדי בהוכרו ולבסוף נתערבו אלא דלא נקט מתני' בחלוקות אלו דיש מליאות דהוא בכור לנחלה ע"י הרשאה בהוכרו ולבסוף נתערבו מפני דרלה התנא לכלול עמהם חלוקת מי שלא שהתה דלא יש אופן בו שיהיה בכור לנחלה דלעולם הוי ספק מעיקרו וכיון דלגבי הך חלוקה לא שייך לחלק כלל גם באותם חלוקות אף דשייך לחלק בהם לא נקט אלא אופן דלא הוכרו מתחלה דבהכי אינם יכולים לכתוב הרשאה וע"ז קבעי הך שקלא וטריא על חלוקת דמי שלא שהתה וכו' לומר דמפני חלוקה זאת לא חילק התנא כלל דגם באותם חלוקות מיירי בשלא הוכרו מתחלה כלל ומש"ה לא מהני הרשאה ומפני חלוקת מי שלא שהתה וכו' לא חש התנא לחלק בשאר החלוקות :

והנה ראיתי להרב כ"י שהביא משם תוס' חיצוניות במשנתין וז"ל והק' הר"כ אלחנן אמאי לא מוקי לה ביבם דהוי ספק ובני יבם שבאו לחלוק נכסים שאז נוטל הספק חלק כדאמרי' בהחולץ במשנתא דספק ויבם וי"ל דמתני' משמע ליה דמיירי בכל בני אדם שבעולם אפי' אותם דלא הוו יבם עכ"ל ולא ביארו התוס' באיזה אופן נכסים הוא שנוטל הספק חלק ובפרק החולץ (דף לז ע"ב) אמרי' ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי מיתנא ספק אמר ההוא גברא בר מיתנא הוא ונכסי דידי הוא בני יבם אמרי את אחינו את ומנתא הוא דאית לך בהדן וסבור רבנן למימר מתניתין היא דתנן הוא אינו יורש אותם וכו' ודמי להו רב משרשיא דל"ד דאי דמייא למתניתין הוא בספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי יבם גופיה דהתם אמרי' ליה אייתי ראיה דאחונא את ושקיל וכתב רש"י בנכסי יבם גופיה התם מיתוקמא מתניתין דהוא לא יורש אותם דאמרי ליה אייתי ראייה ושקיל אבל בההיא דלעיל הבאים לחלוק בנכסי מיתנא שניהם ספק ונראה בעיני דההיא מנתא דקא מודו ליה שקיל ואידך הוי ממון המוטל בספק וחולקין הוא נוטל החצי ובין כולם החצי עכ"ל נמלינו למדים דספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי יבם גופיה אינו נוטל הספק שום חלק ועל כרחך לומר דמ"ש התוס' דהוה מצי לאוקמא ביבם היינו בספק ובני יבם דבאים לחלוק בנכסי מיתנא דחולקין ביניהם ולפע"ד דברי התוס' הנזכרים נפלאו ממני דאי ס"ל כסברת רש"י דההיא מנתא דקא מודו ליה שקיל וא"כ חולקין דבן הוא סברת רוב הפוסקים וכמ"ש הרשב"א בחידושיו שם והרא"ש בפסקיו ודעימייהו יעו"ש וע"ז הוא דמקשה לומר דאמאי לא מוקי לה בהכי דבכה"ג דבאים לחלוק בנכסי מיתנא כיון דהם מודים לו בההיא מנתא שאומרים לו אחינו את א"כ נמלא דזה הספק יורש כפשוט בחלק נכסי מיתנא מכח שיורש ליבם לפי הודאתם דבן היבם הוא הרי הדבר קשה דלפי סברת רש"י ודעימיה אם היה זה הספק שאנו מסתפקים בו שהוא בן היבם לאשון לבניו ולאשית אונו כמו שהוא יורש בחלק פשוט במנתא דקא מודו ליה יורש נמי חלק בכורה כיון דהכא הודו לו שהוא אחיהם והוא הבכור ולו משפט הבכורה דללד זה שהספק הוא בן היבם הרי נמלא דכדין יבם את יבמתו וזכה בנכסי המת כדין כל יבם ומחיים כבר זכה היבם בנכסי מיתנא ושפיר נוטל הבכור פי שנים כיון דמוחזק הוא ולא הוי ראוי וא"כ אי מתני' מיירי בהכי אמאי קתני דאינו בכור לנחלה הא אם כפשוט לוקח בנכסי מיתנא מטעם דמודו ליה גם חלק בכורה נוטל מהנכסים והשאר יחלוקו ואי ס"ל להתוספות כסברת הרמב"ם בפ"א מהלכות נחלות דלא ס"ל כסברת רש"י אלא ס"ל דספק ובני יבם חולקין נכסי מיתנא בשוה חלק כחלק ואינו נוטל מנתא דמודו יעו"ש א"כ נמלא דה"ז הספק שאנו מסופקים שמא הוא בכור לנחלה ליבם אינו נוטל מכח ירושת היבם לא כפשוט ולא כבכור ומה שנוטל הוא חלק בנכסי מיתנא מטעם דאנו אומרים דבן מיתנא הוא ובנכסי מיתנא לא שייך בכור לנחלה לומר דכבכור אינו נוטל אבל כפשוט נוטל דהא במיתנא לא יש לו בנים אחרים דאם יש ספק הוא שזה הבן דוקא הוא שלו ואין לו אחים ודווקא ביבם שהיו לו בנים אחרים א"כ שייך לומר דנוטל חלק כפשוט ואינו נוטל חלק כבכור ומנכסי היבם אינו נוטל כלל אפילו חלק כפשוט וא"כ איך שייך לומר ביבם דאינו נוטל כבכור ונוטל כפשוט כיון דמה שלוקח חלק בנכסי מיתנא לאו מכח ירושת היבם הוא אלא מכח שיורש למיתנא מט' שמא בנו הוא מטעם דמוטל בס' חולקין · ואפשר לומר דכוונת התוס' להקשות מההיא דאמרינן בפרק החולץ בסוף הסוגיא ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי סבא ספק אמר ההוא גברא בר מיתנא הוא ופלגא דידי הוא ובני יבם אמרי אחונא את ומנתא אית לך בהדן פלגא דקא מודי להו שקלי תלתא דקא מודו ליה שקיל פש להו דנקא הוי ממון המוטל בספק וחולקין ע"כ ובכה"ג הו"מ לאוקומה הכי האי ספק אי הוי בן היבם הוא ראשית אונו אף דלוקח בנכסי סבא תלתא דקא מודו ליה דאחיהם הוא כחלק פשוט מ"מ אינו נוטל בנכסי סבא מכח אביו היבם פי שנים כבכור כיון דנכסי הסבא לגבי היבם הוי ראוי כיון דמת היבם קודם ואח"כ מת הסבא דנמלא דלא זכו בניו לנכסים מחייו והוי ראוי ואינו נוטל בראוי כבמוחזק ואולם אף באופן זה הוי דוחק דאיך אפשר לאוקומי מתני' בהכי כיון דמשמעות מתני' היא דמה שאינו בכור לנחלה הוא מטעם דספק הוא וזיל הכא קא מדחי ליה וכו' ואם מיירי בהכי לאו מטעם זה הוא דהא כיון דבחלק פשוט לוקח תלתא מטעם דמודו ליה דאחיהם הוא א"כ בחלק פי שנים נמי נוטל מטעם זה דכבר הודו ליה דאחיהם הוא ומאי דאינו נוטל פי שנים הוא משום דהוי ראוי ודין זה דראוי הא קתני לה במתניתין לקמן ואינו מסוגיא מתני' דהכא ועוד קשה על דברי התוס' דאיך הוה מצי לאוקומה בהכי דא"כ התינח לחלוקה מי שלא שהתה וכו' דמיירי ביבם אבל בשאר חלוקות דהיא וכהנת היא ולויה היא ואשה שילדה מאי א"ל ופשיטא דמפי עדיף בהאי שינוייא דרבי ירמיה דמשני לבא אחריו דבהכי מתורץ יפה כל החלוקות נלנ"ה י"ל והוא פשוט ונקדים דהא דאמרינן דאם לא הוכרו מתחלה כלל דאינם יכולים לכתוב הרשאה זה לזה הוא מגזרת הכתוב כדאמרינן בפרק י"נ (דף קכז ע"א) דתני' בן ולא מוממום בכור ולא ספק דכתיב והיה הבן הבכור לשנואה דהאי קרא מיותר הוא דאי להורות דהבכור הוא לשנואה הא כתיב א"כ לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה הבכור ועל כרחך לומר דהאי קרא דוהיה הבן הבכור אילטריך להכי למעט בכור ספק וכן אמרינן בספרי בפ' תלא דמהאי קרא דוהיה הבן הבכור ממעטינן ספק בכור מעיקרו והנה כי כן נראה פשוט דדווקא בחלק בכורה אמרינן דאין יכול לכתוב הרשאה אבל בחלק פשיטות אפי' ספק מעיקרו יכולים לכתוב הרשאה דלא מיעט הכתוב אלא לענין בכורה וכ"כ הרב בספר א"ז שם בפי"כ משם הרא"ש יעו"ש וכ"כ מרן הב"י בח"מ סי' רע"ז שכ"כ רבינו ירוחם יעו"ש וכ"כ הב"ח שם וא"ל ספק בכור וכו' וטעמא משום דכתיב יכיר דבעינן שהוכחו מתחלה ולפיכך בחלק פשיטות יכולים לכתוב הרשאה אפילו לא הוכרו מתחלה דיכיר לא כתיב אלא גבי חלק בכורה עכ"ל וכ"כ בפרישה וז"ל ודוקא בבכור דינא הכי דכתיב ביה יכיר אבל בן לאובן פשוט ובן שמעון פשוט שנתערבו אפילו לא הוכרו מעולם איזה של מי כותבין הרשאה זה לזה עכ"ל אלא דדבריהם תמוהים משום דכתיב יכיר לומר דבעינן היכרא שהוכרו מתחלה דהא בספרי ובגמרא ילפינן לה מדכתיב והיה הבן הבכור כאמור דקרא דיכיר אילטריך למילי אוחרי וכדאמרינן בפרק מי שמת (דף קמב ע"ב) בן שנולד לאחר מיתת אביו אינו נוטל פי שנים מאי טעמא יכיר אמר רחמנא והא ליתא דיכיר וע"כ לומר דמאי דלא מייתי הא דספק בכור מקרא דיכיר וילפינן לה מקרא דוהיה הבן הבכור וכו' היינו משום דלא קפיד קרא דיכיר בהיכרא אלא בדאינו ראוי להיכרא כגון דנולד [יף כט:] לאחר מיתת אביו אבל בנולד בחייו אפילו לא ראהו ולא הכירו הואיל וראוי להכרה אין הכרה מעכבת בו כדר' זירא וכו' כמה שכתב הסב"ם שם יעו"ש וא"כ י"ל דאפילו נתערבו מתחלה כיון דהיה ביד האב להשגיח ולהשתדל שלא יתערבו כדי להכירו ראוי להיכרא חשיב ואין היכרא מעכבת ומש"ה אילטריך קרא אחרינא באופן דכל אפייא שוין דהא דאין יכולים לכתוב הרשאה הוא דוקא לחלק בכורה אבל לחלק פשיטות יכולים לכתוב הרשאה והנה כי כן י"ל דשפיר הו"מ לאוקומי מתניתין דמי שלא שהתה ביבם דלשאר החלוקות דמתניתין דהיא וכהנת וכו' לק"מ דלגבי שאר חלוקות י"ל דמתניתין דמשמע דבחלק פשוט נוטל מיירי כשכתבו הרשאה זה לזה דלענין חלק פשוט מהני הרשאה ולענין חלק בכורה לא מהני הרשאה כיון שלא הוכרה מתחלה ודע דאין לומר כפי"ז דמש"ה קבע הש"ס קו' זאת דפריך הא כפשוט שקיל על חלוקת מי שלא שהתה וכו' דבשאר החלוקות דהיא וכהנת וכו' לק"מ די"ל דמיירי בכתבו הרשאה זה לזה דהא ליתא דא"כ למאי דפריך הש"ס לשינוייא דר"י וליכתבו הרשאה אהדדי וכי תימא מתני' שלא בהרשאה הא מוקמינן לה לקמן בהרשאה אמאי הולרך המקשן להביא מתני' דלקמן דמוקי לה שמואל בבא בהרשאה תיפוק ליה דמתני' דהכא בשאר החלוקות דהיא וכהנת וכו' מיירי כשכתבו הרשאה זה לזה אלא עכל"ל דקו' הש"ס קאי לכל החלוקות אלא דקבעי קושיא על האחרונה דמי שלא שהתה וכו' וה"ה בשאר וכל החלוקות מוקי להו ר"י דלא נלרכא אלא לבא אחריו ואע"ג דלגבי היא וכהנת וכו' מלינן לתרולי דמיירי בבא בהרשאה מ"מ ניחא ליה להש"ס לשנויי לכולהו בחדא מחתא :

והנה ראיתי לרש"י במשנתין בד"ה מסייע ליה לר' ינאי דאמר הוכרו ולבסוף נתערבו כגון ב' נשים של ב' אנשים שהוכרו וולדותיהן ואח"כ נתערבו ועכשיו כשהם באים לירש דוחים אותם אחיהם דלכ"א אמרי לאו אחינו את כותבין הרשאה זה לזה האחד לחבירו על חלקו בנכסי אביו ובעל ההרשאה בא אלל יורשי ב' האבות ואומר לכל אחד אם אחיכם אני תנו לי ואם זה אחיכם תנו לי חלקו וכן לבני הב' אבל לא הוכרו מעולם אין כותבין דלא היתה להם זכיה מעולם בנכסים ומתני' נמי בדלא הוכרו מעולם דמעולם לא נודע איזה בכור ולא זכה אחד מהם בחזקת בכורה עכ"ל ובגי' הרב כ"י גרים בדברי רש"י אחר דיבור וכן לבני הב' וז"ל דהיינו ודאי הרשאה מעלייתא שכבר פסיתה לו זכיה בנכסי אביו קודם שנתערבו אבל לא הוכרו וכו' ולפע"ד דהמדקדק בכל דברי רש"י בהא דרבי ינאי יראה דרש"י ס"ל דר' ינאי דבלא הוכרו מתחלה דאין כותבים הרשאה אפילו בבנים פשוטים שנתערבו מתחלה מיירי מדלא הזכיר רש"י כלל בתוך פירושו שפירש דמיירי כגון ב' נשים של שני אנשים דהולדות אלו היו בכורות לאביהם לענין נחלה כי לא יש מזה רמז בדבריו ועוד דכיון דדין זה דבכור ספק ילפינן לה מקרא דוהיה הבן הבכור וכו' דכל שלא הוכרו מתחלה אינו נוטל פי שנים אפי' בהרשאה למה הולרך רש"י ליתן טעם אחר מדעתו ושברתו דכיון דהוכרו מתחלה והיה להם זכייה בנכסים קודם שנתערבו כותבין הרשאה אבל אם לא הוכרו מעולם אין כותבין דלא היתה להם זכייה בנכסים מעולם תיפוק ליה דגזירת הכתוב היא וקי"ל דלא דרשינן טעמיה דקרא דא"כ הוא דטעמיה דקרא הוא מפני שלא היה להם זכייה בנכסים א"כ לאו דוקא בחלק בכורה דאפי' בחלק פשוט או דאינו בכור אלא דבאים לידון על הירושה בלבד כפשוט אינם יכולים לכתוב הרשאה כיון דמעולם לא היה להם זכייה בנכסים דכפי טעם זה מ"ש פשוט מבכור ואף דזה אינו כ"כ הכרח דאפשר דהולרך רש"י ליתן טעם דיש לחלק בין הוכרו מתחלה ללא הוכרו מתחלה דכיון דיש טעם לחלק מש"ה אמרינן דקרא דוהיה הבן הבכור וכו' דממעט ספק אינו ממעט כי אם דוקא בספק המסתבר בשלא הוכרו מתחלה דלא היה להם זכייה כלל אבל בהוכרו מתחלה דלא מסתבר אינו ממעט קרא מ"מ אי ס"ל לרש"י דר' ינאי בבכור דוקא מיירי כל כי האי היה לו לפרש דבבכור מיירי ולא לפרש הענין בסתם כאילו דין זה מיירי אפי' בבנים פשוטים דכל שלא הוכרו אינם יכולין לכתוב הרשאה על חלקו ואדרבה פשט דברי רש"י שכתב כותבין הרשאה זה לזה על חלקו בנכסי אביו נראה דעל חלק פשוט בנכסי אביו קאמר דאי לאו הכי הול"ל על חלק פי שנים בנכסי אביו ולפרש בעיקר המליאות דהולדות האלו היו בכורות לאביהם ולא לסתום דבריו לגמרי ולכן נראה דדעת רש"י דאפי' בולדות פשוטים כל דלא הוכרו מתחלה מטעם זה דלא היה להם זכייה בנכסים מעולם אינם יכולים לכתוב הרשאה זה לזה והכי ס"ל לר"י מסברא ומאי דאמר בים נוחלין אלא בכור ולא ס' לאפוקי מאי לאפוקי מדרבא רבה וכו' הסוגיה לאפוקי מדרשא בתרה דדרים רבא כר' ינאי גבי בנים פשוטים שנתערבו דאם הוכרו מתחלה כותבין הרשאה ואם לא הוכרו אין כותבין לאפוקי סברא זאת אתא קרא דוהיה הבן הבכור למעוטי דלענין חלק הבכורה אפי' בהוכרו מתחלה אין כותבין הרשאה כיון דעכשיו נתערבו ולא הוי בכור ודאי ומאי דקיים רש"י בדבריו במשנתין וז"ל ומתני' נמי בדלא הוכרו מעולם דמעולם לא נודע איזה בכור ולא זכה אחד מהם בחלק בכורה וכו' דמשמע דאפי' בבכור דווקא בשלא הוכרו מתחלה אין כותבין היינו לפי משנתין שלא הביאו כי אם הא דר"י דנראה דמסברת ר' ינאי גבי בנים פשוטים אנו לומדים בבכור דהכא במשנתין עכ"ל דלא שמיע ליה דרשה דקרא דוהיה הבן הבכור דדרשינן בכור ודאי ולא ס' דלפי דרשה זאת פשיטא דאין לחלק כלל דקרא סתמא קא ממעט ואפי' בהוכרו מתחלה במשמע כיון דלא מביא הש"ס הכא כי אם הא דר"י ולא הביאו בריית' דדרים והיה הבן הבכור ודאי ולא ספק וכיון דמרבי ינאי אנו לומדים א"כ בבכור נמי דווקא בדלא הוכרו כדין פשוט :

הן אמת דאם כנים אנחנו דהכי הוי סברת רש"י דסברת ר"י הוא אפילו בפשוטים אבל לפי מאי דדרשינן בפרק יש נוחלין מקרא והיה הבן הבכור למעוטי ספק אפילו בהוכרו מתחלה ממעטינן מקרא דמאי דאמרינן התם לאפוקי מדרבא היינו לאפוקי דדרשה בתרה קאמר יקשה לסברא זאת דהא אמרינן התם בפרק י"נ [דף קכז'] שלחו בני אקרא דאגמא לשמואל ילמדנו רבינו היו מוחזקין בזה שהוא בכור ואמר אביו על אחר שהוא בכור מהו שלה להו כותבין הרשאה זה לזה ופריך ממ"נ אי כרבנן ס"ל נישלח להו כרבנן אי כר"י ס"ל נישלח להו כר"י ומשני מספקא ליה אי כר"י אי כרבנן עכ"ל ואם איתא דקרא דוהיה הבן הבכור ולא ספק ממעט אפילו הוכחו בתחלה א"כ הכא אף דחשיב כהוכרו ולבסוף נתערבו דהא אותו שהיו מוחזקים שהיה בכור כל עוד שלא אמר אביו על אחר שהוא בכור דבאותה שעה של הספק אי נאמן האב או לא הרי מקודם זה הראשון היה לו זכיה בחזקת בכורה אלא דאח"כ נפל הספק ומש"ה ס"ל לשמואל דזה הראשון דמוחזק דהיה לו זכיה כותב הרשאה לשני כיון דהו"ל זכיה מבכורה מקודם אמירת אביו על אחר מ"מ הרי לענין בכורה הא דרשינן מקרא דוהיה הבן הבכור דממעט ספק אפילו בהוכרו ולבסוף נתערבו וא"כ הכא דנפל הספק א"כ מי הוא הבכור לענין דינא בכלל דרשה זאת הוא דבכור ולא ספק דלא מהני הרשאה וכ"כ הרב בספר א"ז שם גבי הא דשמואל משם הרא"ם ז"ל דהכריח מכאן דמאי דאמרינן לאפוקי מדרבא רבא לאו לאפוקי מדרשה בתרא דרבא אלא לאפוקי מדרשה קמא דרבא דקס"ד לומר דאפי' לא הוכרו מעולם כותבין הרשאה יעו"ש ואם סברת רש"י על דרך האמור יקשה מהא דשמואל ואולי דיש לדחות דרש"י יסבור דיש לחלק דלא ממעטינן מקרא בכור ספק דלא מהני הרשאה כי אם בספק דמליאות שא"א להתברר אבל בספק דדין כי הא דשמואל דמספקא ליה אי כר"י אי כרבנן בכה"ג לא ממעטינן מקרא כיון די"ל דאף דלשמואל מספקא ליה הלכתא כמאן מ"מ אפשר שימלא דיין אחר שיזכה לאחד מהם בחלק בכורה דאותו מהם יהיה פשוט אללו דהלכה כר"י או כרבנן בבירור ובכה"ג דאפשר שיתבררו הספק ע"י דיין אחד ויהיה לו זכייה כים לו זכייה דמי וכותבין הרשאה זה לזה כיון דלא דמי לספק דמליאות דבהכי ניחא לע"ד דלפי סברת הרא"ם דנראה דמשוה ספק דדין זה לספק דמליאות והכא שאני דחשיב כהוכרו ולבסוף נתערבו א"כ אמאי שלח להו שמואל סתם כותבין הרשאה זה לזה דמשמע דהרשאה מהני אפילו אם כתב הרשאה אותו שאמר אביו עליו שהוא בכור לראשון שהיינו מוחזקים בו מדלא פי' לומר להם דהראשון יכתוב הרשאה לשני ובשלמא הראשון לשני א"ש כיון דלראשון היה לו שעת זכייה בחלק בכורה קודם שאמר אביו על אחר שהוא בכור וחשיב כהוכרו ולבסוף נתערבו אבל השני שאמר עליו אביו שהוא בכור מעולם לא היה לו שעת זכייה דבשעה שאמר אביו עליו שהוא בכור הרי נולד הספק אם הוא בכור ומעולם לא הוחזק לבכור ואם כן לגבי דידיה חשיב כלא הוכרו מתחלה ואיך מהני הרשאתו שהרשה לראשון אמנם לרש"י א"ש דבספיקא דדינא שאני דאפילו דחשיב כלא הוכרו מתחלה חשיב כאילו היה לו שעת זכייה כיון דאיכא למימר דאילו מתרמי דיין זה לדיין אחר דלא מספקא ליה כדמספקא ליה לשמואל יזכה לאחד מהם והכי בפ' החולץ (דף מא ע"ב) אמרינן המקדש אחת מב' אחיות ואינו יודע איזה מהם קדש דמוללת דכיון דאם יבוא אליהו ויאמר דזו קדש בת חליצה ויבום היא יעו"ש הרי דאע"ג דהשתא לא ידעינן איזה מהם קדש

ואינו

מתני'* מי שלא ביכרה אשתו וילדה ב' זכרים נותן ה' סלעים לכהן מת א' מהם בתוך שלשים יום האב פטור מת האב והבנים קיימין רמ"א אם נתנו עד שלא חלקו נתנו ואם לאו פטורין ר"י אומר נתחייבו נכסים זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום *שתי נשים שלא ביכרו וילדו ב' זכרים נותן עשרה סלעים לכהן מת אחד מהם בתוך שלשים יום אם לכהן אחד נתן יחזיר לו ה' סלעים ואם לב' כהנים נתן ואינו יכול להוציא מידם: זכר ונקבה או ב' זכרים ונקבה נותן ה' סלעים לכהן שתי נקבות וזכר או ב' זכרים וב' נקבות אין כאן לכהן כלום אחת ביכרה ואחת שלא ביכרה וילדו שני זכרים נותן ה' סלעים לכהן מת אחד מהם בתוך שלשים יום האב פטור מת האב והבנים קיימין רמ"א אם נתנו עד שלא חלקו נתנו ואם לאו פטורין ר"י אומר נתחייבו נכסים זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום:

גמ' [סט] הא מתניתין הוינן עלה בגמרא* דמית האב אימת אילימא דמית לאחר שלשים יום בהא אמר ר"מ כי חלקו פטורין והא אשתעבדו להו נכסים אלא דמית בתוך שלשים יום מ"ש כי חלקו דאזיל לגבי האי ומדחי ליה ואזיל לגבי האי ומדחי ליה כי לא חלקו נמי ניזיל לגבי האי ולדחייה וליזיל לגבי האי ולדחייה ופריש רבי ירמיה טעמא דר"מ משום דכל זמן שלא חלקו כהן בא על הנכסים משני דרכים ודייק מינה זאת אומרת שני יוסף ב"ש הדרים בעיר אחת ולקחו שדה אחת בשותפות בעל חוב גובה משום דא"ל אי בדידך מסיקנא מנתא דידך שקילנא ואי בחברך מסיקנא מנתא דחברך קא שקילנא וכי חלקו ליכא למימר הכי ומש"ה פטורין ובדר' יהודה פריש טעמא משום דאחין שחלקו לקוחות הוו וכל חד מכח חבריה קא אתי הלכך דייק מינה זאת אומרת שני יוסף בן שמעון הדרין בעיר אחת ולקח אחד מהם שדה מחבירו בעל חוב גובה ממנו משום דא"ל אי בדידך מסיקנא לדידי קדימנא משעבדנא לי מקמי דידך ובתרווייהו אתקיף עליה רבא מכדי נכסוהי דבר איניש אינון ערבין ביה מי איכא דלדידיה לא מצי תבע ליה ולערב מצי תבע ליה והתנן המלוה את חבירו ע"י ערב לא יפרע מן הערב וקי"ל לא יתבע ערב תחלה ואסיקנא *דמית האב אחר שלשים יום ודאיכא נכסי טובא ה"נ

ואינו שולה ליבום מ"מ אילו יבא אליהו ויברר איזה מהן קדם חשיב כאילו הוייה ליבום וא"כ הכא לענין בכור דוקא בספק דמציאות דאינו ידוע מי הוא הבכור גלי קרא דאינם כותבין הרשאה דאע"ג דאיכא למימר הא אית ליה זכייה בנכסים אילו יבוא אליהו ויאמר דזה הוא הבכור מ"מ כיון דביכור זה הוא ע"י גם שיבוא אליהו לא חשיב דיש לו שייכות זכייה משא"כ בספיקא דדינא דאפשר שיתברר בדרך שכנע ולא בדרך גם שיבוא דיין אחר דלא סבירא ליה כשמואל ויזכה אותו בחלק בכורה וכל כי הא שיש לו שייכות זכייה בנכסים כותבין הרשאה זה לזה :

מתני' מי שלא ביכרה אשתו וילדה ב' זכרים נותנין ה' סלעים לכהן מת אחד מהם וכו' :

[סט] גמרא הא מתני' הוינן עלה בגמרא דמית האב אימת וכו' :

וצריך להבין בדברי רבי' הרמב"ן דלמה הוצרך להביא סברת רבי ירמיה דמוקי לה למתני' במת האב בתוך שלשים יום וטעמייהו דרבי מאיר ור"י אליבא דר' ירמיה כיון דקיימא לן כרבא דמוקי לה במת האב אחר שלשים יום ולמה סברת ר"י ולא היה לו להביא כ"א מסקנא דרבא דמאי ר"מ ממאי דס"ל לר"י לענין הלכה שהוצרך להביאה וי"ל והוא פשוט דמה שהביא רבינו סברת ר' ירמיה הוא כדי להורות לנו לענין הלכה השני דינים אלו ללישנא קמא וללישנא בתרא בשני יוסף בן שמעון אם קנו שדה בשותפות או קנה זה שדה מחבירו דלר"י ב"ח גובה ממנו דאין הדין כן אלא כמסקנא דרבא דכיון דנכסוהי אינון ערבין ביה אין נפרעין מן הערב תחלה ואפשר עוד לומר דאף לענין בכור כ"מ במה שהביא רבינו סברת ר' ירמיה להורות לנו דאע"פ דלכאורה נראה דהני תרי לישני דלישנא קמא ולישנא בתרא בסוגיין באוקימתא דמתני' פתרי אהדדי דללישנא קמא משמע דלא א) קי"ל אי מוקמינן מתני' במת בתוך ל' יום כ"א לר"מ דכי לא חלקו נמי אמאי חייבין אבל לר"י לק"מ דאיך קאמר דאפי' חלקו אמרי' נתחייבו הנכסים מכיון דבחיי האב בתוך שלשים לא נתחייבו הנכסים ומדלא פריך לר"י נמי בלישנא קמא ש"מ דשפיר י"ל דאפי' מת בתוך שלשים נתחייבו הנכסים מכח חיוב האב וללישנא בתרא דפריך לר"י דאי מת בתוך ל' יום אמאי נתחייבו הנכסים ס"ל איפכא וע"ז הוצרך רבינו לפרש הענין דאין הדבר כן דהני תרי לישני לא פתרי אהדדי דלכ"ע כל שמת בתוך ל' יום לא שייך לומר דנתחייבו הנכסים בחיי האב כיון דאכתי בחיי האב לא מטא זמן חיוביה והני תרי לישני שייכי אהדדי וכל אחד מגלה טעם כעיקר לחבירו דללישנא קמא עיקר טעמיה דר"י דאמר נתחייבו הנכסים אפי' במת האב בתוך ל' הוא משום דהאחים שחלקו לקוחות הם וכל חד מכח חבריה קא אתי ודינו כדין שני יוסף בן שמעון שלקח אחד מהם שדה חבירו דב"ח גובה ממנו וה"ה הכא וללישנא בתרא נמי דבמת בתוך ל' יום דלא פריך אלא לר"י ולא פריך נמי לר"מ כדפריך ללישנא קמא ה"ע דר"מ דבלא חלקו חייבים הוא מטעם לישנא קמא דדין זה דומה לשני יוסף בן שמעון שלקחו שדה בשותפות דבע"ח גובה מהם ב) בגופן דאין הפרש כלל בין לישנא קמא ללישנא בתרא לענין דינא והחילוק שיש ביניהם דללישנא קמא האי דינא דשני יוסף בן שמעון שלקח אחד מהם שדה חבירו דבע"ח גובה ממנו מפשט פשיטא ליה לר"י דשורת הדין כן ממקום אחר ולא הוצרך ללמדו ממתני' ומאי דהדית לן ללמוד ממתני' הוא דין שני יוסף בן שמעון שלקחו שדה בשותפות דגובה הב"ח ממנו וללישנא בתרא הכל בהר איפכא דדין זה דשני יוסף בן שמעון שלקחו שדה בשותפות דגובה הבע"ח ממנו מפשט פשיטא ממקום אחר ולא הוצרך ללמדו ממתני' ומאי דהדית לן ללמוד ממתני' הוא דין שני יוסף בן שמעון שלקח אחד מהם שדה חבירו זה נראה דקדוק דברי רבינו שכתב על דברי ר"י דללישנא קמא וז"ל ובדר' יהודה פריש טעמא משום דאחין שחלקו וכו' הלכך דאין מינה זאת אומרת שני יוסף בן שמעון שלקח אחד מהם שדה חבירו וכו' דפשט דברים אלו מורים כאילו כן נאמר בלישנא קמא ואינו כן וע"כ צ"ל דכוונתו להורות לנו דהני תרי לישני לא פליגי אהדדי דללישנא קמא נמי טעמיה דר"י כטעמא דלישנא בתרא והוצרך לאשמועינן כן לאפוקי ממ"ש הר"מ בפי"א מהלכות בכורים דין כ' וז"ל מי שלא ביכרה אשתו וכו' ילדה שני זכרים וכו' מת האב בין בתוך ל' בין אחר ל' יום בין שלא חלקו האחים בין שחלקו יתנן ה' סלעים מן הנכסים לכהן שכבר נתחייבו הנכסים עכ"ל וכתב מרן הכ"מ שם דדעת הרמב"ם שכתב דאפי' מת בתוך ל' יום ואפי' חלקו דחייבים הוא משום דס"ל דהני תרי לישני פליגי אהדדי דללישנא קמא מדלא פריך לר"י נמי ש"מ דאפי' במת בתוך שלשים יום שפיר נתחייבו הנכסים מכח האב דכשהגיע יום ל' חל החיוב על הנכסים ואע"ג דללישנא בתרא הוי איפכא פסק כלישנא קמא משום דמסתבר טעמיה יעו"ש ולאפוקי מסברת הר"מ הנזכר כתב רבינו כן וצריך להבין בסברת הר"מ דאפי' בתוך ל' יום אמרי' דנתחייבו הנכסים לפי סברת מרן הכ"מ דפסק כלישנא קמא שהרי אף דלסברת המקשה בלישנא קמא דלא פריך נמי לר"י מוכח דס"ל דאפילו מת בתוך ל' יום שייך לומר נתחייבו הנכסים מ"מ למאי דמסיק רבא ומוקי לה למתני' במת לאחר ל' נראה איפכא דאם איתא דאפילו מת בתוך שלשים יום שייך לומר דנתחייבו הנכסים אמאי הוצרך רבא לפי מאי דמוקי פלוגתייהו דר"מ ור"י לאוקמא בדמת אחר ל' יום כיון דבמת בתוך שלשים יום שייך לאוקמא פלוגתייהו נמי ע"ד שפירש רבא פלוגתייהו במת לאחר ל' יום ומדקאמר רבא דמת לאחר ל' יום ש"מ דדוקא לאחר ל' יום שייך לומר נתחייבו הנכסים אבל אם מת בתוך ל' יום לא שייך לומר שנתחייבו הנכסים בחיי האב וכיון דרבא אחר האמת הכי ס"ל אפי' ללישנא קמא איך פסק הר"מ כדמשמע בכ"מ דמקשן ועוד צריך להבין דמאיזה טעם נוכל לומר במת בתוך שלשים יום דנתחייבו הנכסים מכח חיוב האב כיון דבחייו אכתי לא מטא זמן חיוביה דהפודה את בנו בתוך ל' אין בנו פדוי ואפשר לומר דהר"מ ס"ל כסברת רש"י ז"ל דס"ל דעיקר מאי דקאמר רחמנא ופדויו מבן חדש תפדה הוא משום דבתוך ל' ספק נפל הוא וכמו שמתבאר מדברי רש"י במתני' דלקמן במתני' דשתי נשים שלא ביכרו וכו' בד"ה אם לכהן אחד נתן יעו"ש וכ"כ עוד גבי מתני' דלקמן מת הבן בתוך ל' יום וכו' בד"ה יחזיר וכו' והתוספות כתבו שם בד"ה מת בנו בתוך שלשים יום וכו' וז"ל פי' בקונטרס משום דנפל הוא ובחנם פי' כן דאפילו דקים לן ביה דכלו לו חדשיו בבן חדש תלה רחמנא עכ"ל אלמא לדעת רש"י לא קפיד רחמנא בבן חדש כי אם משום ספק נפל אלא דס"ל לרש"י דאפי' ידעינן דכלו לו חדשיו לא מהני עד ל' יום דגזירת הכתוב בבכור זה שלא היה נפל לא יועיל שום בירור אחר כי אם עד שיתברר מכח שחי ל' יום וכמ"ש בס"ד באורך יותר בסוגייא דלקמן בפלוגתא דרב ושמואל בפודה את בנו בתוך שלשים יום דבאמר לאחר שלשים יום ונתאכלו המעות לרב בנו פדוי ולשמואל אין בנו פדוי יעו"ש וכיוצא לזה מתבאר מדברי רש"י בפ"ק דב"ק (דף יא ע"ב) גבי בכור שנטרף בתוך שלשים יום יעו"ש והתוס' שם בד"ה בכור וכו' הקשה על סברת רש"י מהא דאמרי' לשמואל דהפודה את בנו בתוך שלשים יום דאם נתאכלו המעות אין בנו פדוי ואמאי הא איגלאי מילתא למפרע דלאו נפל הוא אלא ודאי גזירת הכתוב הוא דאפי' קים לן שכלו חדשיו צריך ל' יום עכ"ל ונראה דהתוס' שם הוקשה להם זה משום דס"ל דהלכתא כשמואל בההיא דהתם דהם גורסין בגירסתינו דאמרי' ואף דקי"ל בעלמא דהלכתא כרב באיסורי וכשמואל בדיני הכא הלכתא כשמואל אבל לרש"י י"ל דס"ל כסברת הר"מ בפי"א מהלכות בכורים דפסק כרב מטעם דהלכתא כרב באיסורי דל"ג בגמ' כבי' וכן הוא דעת רבינו הרמב"ן לקמן וכן דעת הרא"ש וכמו שיבוא לפנינו שם באורך וכיון שכן י"ל דעיקר פלוגתייהו דרב ושמואל התם תלוי בזה דרב ס"ל דטעמיה דקרא דופדויו מבן חדש הוא משום חשש נפל וכיון דהגיע לל' יום הרי איגלאי מלתא למפרע שלא היה נפל בשעת הפדיון ובנו פדוי למפרע אף דעכשיו נתאכלו המעות אבל שמואל ס"ל דגזרת הכתוב הוא לאו מטעם חשש נפל הוא כסברת התוס' דהא אפילו ידוע דכלו חדשיו מבן חדש כתיב וכיון דקי"ל כרב דהכי ס"ל לרש"י דהכי קי"ל באיסורי הר"מ שפיר כתב בכל המקומות הנזכר דמשום חשש נפל הוא כסברת רב דהלכתא כוותיה וכ"כ ז"ל לדעת הר"מ דפסק כרב דס"ל כסברת רש"י דמשום חשש נפל הוא וה"ט דאפילו בנתאכלו המעות בנו פדוי משום דכיון דאיגלאי מלתא למפרע דלאו נפל הוא חל הפדיון משעה ראשונה וא"כ ה"ה הכא במת האב בתוך ל' יום אף דבתוך ל' יום לא מטא זמן חיוביה מ"מ כיון דחי עד ל' יום הרי איגלאי מלתא למפרע שלא היה נפל ולמפרע חל החיוב על האב ועל נכסיו בחייו דאין לומר דלא חליט שיעבוד השעבוד על נכסיו על דבר שאין החיוב מבורר בחיי האב דאכתי תלוי ועומד עד שיתברר שיהא הבן ל' יום דהא מצינו כיוצא לזה בהדיא דאמרי' בירושלמי בפרק מי שהיה נשוי הלכה א' קדש את רחל ולא כנסה ואח"כ קדש את לאה וכנסה ואח"כ כנס את רחל דקס"ד התם לומר דע"ד דרבנן רחל קודמת וע"ד דראב"ע לאה קודמת ודחי הש"ס אימור אף ר"א מודה מאחר שחזר וכנס רחל קודמת יעו"ש הרי מפורש דאע"ג דלר"א אינו מתחייב בכתובה לרחל ע"י הקדושין בלבד כ"א עד שיכניסנה ונמצא דמשעה שקדשה החיוב תלוי ועומד עד שנתברר שכנסה לבסוף עכ"ז כל שכנסה לבסוף אף שכנסה אחר נשואי לאה שעבוד רחל קודמת דכיון דאיגלאי מילתא למפרע שהכנסה הוי למפרע חל החוב על גופו ועל נכסיו משעת קדושין ורחל קודמת וה"ה הכא דאף דבחיי האב מתלא תלי החיוב מכל מקום כל דנתברר לבסוף שלא היה נפל הרי למפרע חל החיוב על אביו ועל נכסיו משעה שנולד הבן ושפיר י"ל נתחייבו הנכסים והא דרבא במשנתנו הוצרך לאוקמי מתני' דמיירי במת האב אחר ל' יום ולא ניחא ליה לאוקמא דמיירי אפי' במת בתוך שלשים יום דאפשר דרבא ס"ל כסברת שמואל דס"ל דקרא מבן חדש גזירת הכתוב ואין הטעם משום ספק נפל דלדידיה ודאי דא"א לאוקמי מתני' במת האב בתוך ל' יום כיון דא"א לומר דחל החיוב עליו למפרע בחיי האב וליכא למימר נתחייבו הנכסים ולסברת המקשן דלא הקשה כי אם לר"מ ולא אליבא דר"י אי מיירי בתוך ל' יום נראה דס"ל כסברת רב דטעמיה דקרא משום ספק נפל (כסברת רב) וכיון דהר"מ פסק כרב מש"ה פסק דלר"י אמרי' דנתחייבו הנכסים מכח האב כיון דחל החיוב למפרע משעה ראשונה בחיי האב וע"פ זה ימצא טוב טעם למה שכתב מרן דפסק הר"מ כלישנא קמא כיון דבעלמא קי"ל דהלכה כלישנא בתרא ומאי שנא הכא דפסק כלישנא קמא דלפי האמור אתי שפיר כיון דללישנא בתרא צ"ל דס"ל כסברת שמואל דלאו משום חשש נפל הוא ומש"ה במת האב בתוך ל' יום לא שייך לומר נתחייבו הנכסים בחיי האב קי"ל כלישנא קמא דאתיא כסברת רב וקי"ל כוותיה לגביה דשמואל דקי"ל הלכתא כרב באיסורי וע"פ סברת הר"מ יש להמתיק קצת מאי דאיכפל תנא במתני' דלקמן פלוגתא דר"מ ור"י פעם שני גבי מי שהיה נשוי שתי נשים אחת ביכרה ואחת לא ביכרה וילדו שני זכרים דנותן ה' סלעים לכהן וכו' מת האב והבנים קיימין ר"מ אומר וכו' ור"י אומר נתחייבו הנכסים והתוספות כתבו שם ד"ה אם נתנו וכו' וז"ל צריך שום לריכותא אמאי קתני בתרווייהו פלוגתא דר"מ ור"י עכ"ל וע"פ סברת הר"מ י"ל דה"ע דרבינו הקדוש קתני פלוגתא דר"מ ור"י ב"פ כדי שילמוד מיתורא דמתני' דדין זה דר"י דנתחייבו הנכסים הוא אפי' במת האב בתוך שלשים יום דמתני' קמייתא מיירי במת האב לאחר ל' יום ומתני' דב' נשים אתא לאשמועינן דאפי' במת האב בתוך ל' יום קאמר ר"י נתחייבו הנכסים והיינו דהוצרך רבא לאוקומא מתני' קמייתא במת לאחר ל' יום כיון דדין זה דאפי' מת בתוך ל' יום אמרי' הכי אנו לומדים מיתורא דמתני' בתרא :

ועוד אפשר לומר דהוצרך תנא למתנא פלוגתא דר"מ ור"י נמי גבי מי שהיה נשוי ב' נשים לאשמועינן דר' יהודה דאמר נתחייבו הנכסים הוא במציאות דהבנים הם משתי נשים ונפקא מינה דאפי' יש בנכסי אביהם דינר יותר מסכום ב' כתובות אמנם דשורת הדין הוא דזה נוטל כתובת אמו וזה נוטל כתובת אמו כדין כתובת בנין דכרין לר' יהודה חייבים בה' סלעים דבכהאי גוונא דהבנים נוטלין כתובת אמם הוי אמינא דאפי' ר' יהודה מודה דפטורים מחמשה סלעים כיון דלפי מאי דמסיק רבא עיקר פלוגתא דר"מ ור' יהודה דלר"מ אחר שחלקו הוי דינם כלקוחות דאחים שחלקו לקוחות הם ומלוה על פה אינו גובה מלקוחות ור"י ס"ל דאפי' אחר שחלקו יורשים הוו ומלוה על פה גובה מן היורשין וא"כ י"ל דהיינו דוקא היכא דחלקו בתורת ירושה אבל בחלקו בתורת כתובת אמם כיון שכל אחד ואחד לא ירשו מאביהם אלא גבו חוב כתובת אמם הוה אמינא דהם קודמין בחוב לחוב פדיון הבכור כיון דכתובת אמם נתחייב קודם לידת הבכור דהוה אמינא דיסבון תנן וקמ"ל מתני' דאפי' בכה"ג חוב ה' סלעים קודם דהאמת הוא דירתון תנן כדאמרינן בפרק יש נוחלין (דף קלא ע"א) דע"כ ירתון תנן דאי יסבון תנן א"כ אמאי לא טרפא ממשעבדי כדין כל חוב מוקדם אלא ע"כ ירתון תנן ולשון ירושה אינו אלא לאחר מיתה ומש"ה לא טרפא ממשעבדי דלא חלה אלא לאחר מיתה וא"כ חוב ה' סלעים קודם שחל החיוב בחיי אביהם ואין לומר דהכא מיירי אפי' אחר שחלקו לר"י א"כ הרי קדם וגבה כל א' בחלקו ואע"ג דקי"ל בע"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה מ"מ היינו בבע"ח בשטר שהוא מוקדם דמוציא מיד המאוחר אבל מלוה על פה מוקדמת אינו מוציא מיד המאוחר שקדם וגבה וכמ"ש הר"ן בפרק מי שהיה נשוי והביאו מור"ם בח"מ סי' ק"ד יעו"ש והכא דאמרי' דחוב ה' סלעים דין מלוה על פה יש לו אמאי מוציאין מידם דהא ליתא דכיון דירתון תנן והוי אליבא דר"י ע"כ דס"ל דאם אמר על מי שראוי ליורשו בלשון ירושה מהני וכדאמרינן התם בפרק יש נוחלין בסוגיא הנזכר א"כ חשיב כירושה ממש ומלוה על פה גובה ממנה וכמו שמתבאר בפרק יש נוחלין (דף קלג ע"א) עלה דאמר רב הונא שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר רואין אם ראוי ליורשו נוטלן משום ירושה ואם לאו נוטלן משום מתנה אמרי' דנ"מ שאם נוטלן משום ירושה אלמנתו ניזונית מנכסיו ואם לאו אין אלמנתו ניזונית מנכסיו ודחי רבא מגרע גרע השתא בירושה דאורייתא אמרת אלמנתו ניזונית מנכסיו במתנה דרבנן לא כ"ש הרי דלפי מסקנת רבא בין נוטלין משום ירושה ובין נוטלין משום מתנה כיון דהוי מדרבנן אלמנתו ניזונית וכן פסקו הפוסקים וכתבו הרי"ף והרא"ש דה"ה מלוה על פה גובה ממנו כמזונות אלמנה יעו"ש וא"כ בענין כתובת בנין דכרין דאינו אלא מדרבנן ולאחר מיתה פשיטא דמלוה על פה גובה ממנה אפילו אחר שחלקו דכירושה גמורה חשיב לענין זה ולאשמועינן דבר זה כפל התנא לרבא פלוגתא דר"מ ור"י גבי מי שהיה נשוי ב' נשים ואף דלא פי' התנא לומר דהדין כן אפי' בדחלקו ונטלו כל א' כתובת אמו מ"מ כיון דסתם לן תנא משמע דבכל גוונא חייבים בה' סלעים ואפי' כשנטלו כתובת אמם ולא נטלו משום ירושה כלל וסתמו כפירושו דאפי' בכה"ג דנטלו כתובת אמם חייבים מדלא פי' התנא איפכא ובפרט דמיתורא דמשנתין שמעינן לה :

איך שיהיה נחזור לסברת הר"מ ז"ל דכל זה כתבתי ליישב דברי הר"מ ע"פ מ"ש מרן הכסף משנה דפסק כלישנא קמא ואולם לענ"ד אפשר ליישב סברת הר"מ באופן אחר במה שנקדים להבין טעמיה דרבי ירמיה בהני ב' דינים שלמדם ממתני' לענין שני יוסף בן שמעון דללישנא קמא למד דאם לקחו שדה בשותפות דבעל חוב גובה ממנו וללישנא בתרא למד דאם לקח א' שדה מחבירו בעל חוב גובה ממנו דמה יענה ר"י למאי דדחי רבא דדינים אלו א"א כיון דנכסוהי דבר איניש אינון ערבין ליה וקי"ל אין נפרעין מן הערב תחלה ונראה דעיקר פלוגתייהו דר"י ורבא בזה הוא דלרבא ס"ל דמאי דקי"ל בעלמא שעבודא דאורייתא מדין ערב הוא דעיקר סמיכות דעת המלוה על הנכסים ולכן נכסוהי דבר איניש אינון ערבין ליה אבל ר"י ס"ל דלאו מדין ערבות הוא אלא מקרא דיוציא לך העבוט החוצה דילפינן קרקעות ממטלטלין וכמו שהוא סברת עולא בפ' ג"פ בשמעתא דשעבודא דאורייתא דעולא ס"ל שעבודא דאורייתא מהאי קרא וכמ"ש רשב"ם והרמב"ה בחי' כתב דלעולא דיליף מקרא דיוציא לך העבוט החוצה ע"כ צ"ל דס"ל כר"מ דמטלטלי דיתמי משתעבדי לבעל חוב כיון דקרא במטלטלין מיירי וע"כ איכא שעבודא דאורייתא במטלטלין דאין סברא לומר דס"ל לעולא דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי מדרבנן דלא שייך תקנה גבי יורשין דלית להו פסידא ומש"ה כתב דלר"פ דמסיק התם שעבודא דאורייתא כיון דקי"ל דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח עכ"ל לענין הלכה דין זה דשעבודא דאורייתא אינו מן המקרא אלא מדין ערבות ודוקא בקרקעות דדעתו סומכת עליהם איכא ערבות משא"כ במטלטלין דאין דעתו סומכת עליהם ליכא ערבות וכמ"ש לשונו באורך בספר תוספת דרבנן באות ש' שעבודא דאורייתא בדף קכ ע"ב ואולם לפי מה שכתבתי שם בדף קכ ע"א דברי הרשב"א בחי' בפ"ק דב"ק דס"ל דלמ"ד שעבודא דאורייתא ה"ה במטלטלין ומן התורה מטלטלי דיתמי משתעבדי לבעל חוב אלא דתקנת חז"ל הוא דאין בעל חוב גובה ממטלטלי דיתמי י"ל דלענין הלכה נמי דין שעבודא דאורייתא מקרא ילפי' לה כסברת עולא ולפיכך אפי' במטלטלין דאיכא שיעבודא וא"נ דעולא דיליף לה מקרא ס"ל כר"מ דלא כהלכתא דודאי אזיל ומודה דמדרבנן מיהא מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב וע"כ לסברת הרשב"א דאפילו במטלטלין איכא שיעבודא מקרא ילפינן לה ואינו משום ערבות כיון דלגבי מטלטלין לא שייך ערבות דאין דעתו סומכת עליהם וא"כ נוכל לומר דר' ירמיה כעולא ס"ל דמקרא ילפינן לה וענין שעבודא דאורייתא לאו משום ערבות הוא אלא הענין הוא דמקרא ילפינן דמסתמא אמרי' דדמי החוב מקנים שעבוד בנכסי הלוה כדין קונה קרקע בכסף וכן מטלטלין לדבר תורה מעות קונות ונתינת דמי החוב נעשה כאילו אמר אם לא אפרע לך עד זמן פ' זכי בנכסי שיעור מעותיך בקרקע או במטלטלי והנה כי כן בקנו שדה בשותפות או קנה שדה מחבירו דאיכא טעמא דממה נפשך גובה ממנו ולא מצי כל אחד ואחד למדחי ליה שפיר גובה מטעם דליכא למימר דכיון דמהלוה עצמו אינו יכול לגבות איך יגבה מנכסיו דזה לא שייך אלא א"כ שעבודא מדין ערב הוא דאם מן הלוה אינו יכול למפרע איך יגבה מן הערב כיון דקי"ל לא יתבע מן הערב תחלה משא"כ אם דין שעבוד מדין קנין דנעשה כאילו אמר אם לא אפרע לך עד זמן פלוני זכי בנכסי שיעור מעותיך לא שייך זה כיון דהלוה עצמו אינו רוצה לפרוע לו דכל אחד ואחד דוחה אצל חבירו כל דמולא דבר שהוא בשותפות

א) קשיא לן· ב) באופן ·

ה"נ דשקיל והב"ע [ע] דליכא אלא חמשה סלעים ודכ"ע חמשה סלעים אמר רחמנא ולא חצי חמש ובדרב אסי פליגי דאמר מחצה יורשין ומחצה לקוחות א"נ בדרב פפא דאמר מלוה ע"פ גובה מן היורשין ואינו גובה מן הלקוחות דף קי' [עא] ואסיקנא הלכתא בהדיא בפרק בית כור* כרב דאמר בטלה מחלוקת אלמא יורשין הוו וקי"ל כר"פ דאמר מלוה על פה גובה מן היורשין הלכך נתחייבו נכסים כרבי יהודה :

מתני'

בשותפות ביניהם או קנה אחד מחבירו דאיכא ממה נפשך הרי נתקיים התנאי שאם לא יפרע יזכה בנכסיו שיעור החוב ואין לך דבר גדול מזה שאינו יכול ליפרע ממנו מחמת דאיתו ושפיר זוכה שיעור החוב בנכסיו שהרי נתקיים התנאי שלא פרע והנה כי כן י"ל דהר"מ ס"ל כסברת הרשב"א דאפילו במטלטלי איכא שעבודא דאורייתא וכיון שכן ע"כ לומר דס"ל ג"כ דשעבודא דאורייתא לאו מדין ערבות הוא אלא מדין קנין מקרא דיוציא לך וגו' כסברת פולא ומש"ה פסק הכא לענין בכור כסברת רבי ירמיה דלר"י ס"ל בין שמת האב בתוך הל' יום ובין שמת האב אחר הל' יום בין קודם חלוקה ובין אחר חלוקה חייבים ליתן ה' סלעים דקודם חלוקה הוא כדין לקחו שדה בשותפות ואחר חלוקה הוא כדין אחד מהם שלקח שדה חבירו · ואין להקשות ע"ז שהרי הר"מ בר"פ כ"ב מהל' מלוה פסק דאין יורדין לנכסי הלוה תחלה עד שיתבעו ללוה ואם טעה הדיין והוריד המלוה לנכסי הלוה קודם שיתבענו מסלקין אותו ודין זה איתא בפרק גט פשוט (דף קע"ד) דלההוא דיינא דעביד הכי סלקיה רב חנין בריה דרב ייבא וא"ל מאן חכים וכו' קסבר נכסי דבר איניש אינון מערבין יתיה ותנן המלוה את חבירו ע"י ערב לא יתבע את הערב תחלה ע"כ וא"כ כיון דפסק הר"מ דין זה ש"מ דס"ל כסברא דרבא דמדין ערבות הוא די"ל דרבא קאמר התם דהטעם הוא משום דלא יתבע הערב תחלה הוא משום דלשיטתיה אזיל דס"ל דשעבודא מדין ערבות ולסברתו קאמר דטעמיה דרב חנין הוא משום הא אבל מ"מ לסברת פולא ור"י דס"ל דנפ"ל מקרא ומדין קנין הוא נמי שורת הדין דאינו יכול להוריד לנכסי לוה תחלה עד שיתבענו כיון דענין השעבוד הוא דנעשה כאילו אמר אם לא אפרע לך עד זמן פלוני זכי בנכסי שיעור החוב א"כ אינו יכול לזכות בנכסיו שיעור החוב כי אם דוקא אם לא יפרע הוא וכל זמן שלא תבעו ולא נתברר אם פורע לו או לא איך יוכל לזכות בנכסיו וכיון דדין זה אתי לכ"ע לכן פסקו הר"מ אף דאיהו לא ס"ל כרבא בשעבודא מדין ערבות ודברי הר"מ סתומים הם דלא פירש מטעם ערבות ואם נאמר כן דסברת הר"מ בדין בכור הוא דפסק כרבי ירמיה יתיישב שפיר מה שתמה תמיהא גדולה רש"ל בבוגית בדיקה דף מו ע"ד דלהר"מ דס"ל בעלמא דקי"ל דאין ברירה ופסק נמי גבי אחין שחלקו מחזירין זה לזה ביובל דהוו כלקוחות א"כ איך פסק הכא לענין בכור כר"י דחייבים ליתן חמש סלעים ולפי אוקמתא דרבא הוא משום דס"ל כר"י אחין שחלקו יורשים הם ומלוה ע"פ גובה מן היורשין והוי היפך פסק הר"מ דאין ברירה ואחין שחלקו לקוחות הם יעו"ש שהאריך בזה ולפי האמור א"ש דפסק הר"מ הכא גבי בכור לאו כאוקמתא דרבא אלא כרבי ירמיה והנה כי כן לא נגע ולא פגע בדין ברירה ואדרבא אני אומר דמטעם זה דהא קיימא לן בעלמא אין ברירה ואחין שחלקו לקוחות הם לא פסק כרבא אף דהוא בתרא לגבי דר' יהודה כיון דלפי אוקמתא דרבא ר' יהודה דקיימא לן כוותיה הוי דלא כהלכתא :

שוב ראיתי למוהרש"ך ח"ב סי' כ"ז שהביא משם הר"ב בר פלוגתיה שתירץ בעד הר"מ ע"ד הנזכר דדעת הר"מ לפסוק כר' ירמיה ומהרש"ך דחה דבריו מכח דברי הר"מ דפרק כ"ב מהלכות מלוה הנזכר יעו"ש ולע"ד דכך זה ניתן לאמר בסברת הר"מ ואין סתירה מדברי הר"מ פ' כ"ב מהל' מלוה כאמור ועוד דמלבד דלפי דרך זה מתיישב שפיר תמיהת רש"ל מאי דקי"ל אין ברירה ואחין שחלקו לקוחות הם יתר ע"כ יתיישב נמי מה שיש לתמוה על הר"מ דהא איתא דס"ל דהלכתא כדאיית רבא דדמי סברת ר"י אמאי השמיט הר"מ בפ' כ"ד מהלכות מלוה בדין ר' יוסף בן שמעון דאין מוציאין עליהם שע"ח ולא הזכיר כלל מאלו הב' דינים לומר דאפילו לקחו שניהם שדה בשותפות או א' לקח שדה מחבירו דאפ"ה אין הב"ח גובה ממנו כמו שהוא סברת רבא וכמו שפסקו כן הבעל התרומות בשער ל"ג ח"ד סי' ה' והטור ח"מ סי' ק"ע יעו"ש והר"מ לא הזכיר זה כלל ואם נאמר דהר"מ פסק כר' ירמיה א"ש דהשמיטו בהלכות מלוה ולא הזכיר באלו הב' דינים דהב"ח גובה ממנו מטעם שסמך עמ"ש בה' בכורים לענין בכור דממנו ניקח לענין ר' יוסף ב"ש :

ואולם זו היא שקשה דה"ה ז"ל שם בפרק כ"ד מהלכות מלוה בדין א' כתב וז"ל ומפורש בפרק יש בכור שאפילו קנה האחד נכסים מחבירו אין א' יכול לגבות ממנו ממ"נ וכו' והטעם בזה לפי שכיון שאינו יכול לתבוע לאחד מהם אינו יכול לתבוע נכסיהם כמו שמפורש שם עכ"ל משמע מדברי ה"ה ז"ל דהר"מ נמי הכי ס"ל דהלכה כרבא מדכתב ע"ד הר"מ דין זה שמפורש בפ' יש בכור בסתם ועכצ"ל דה"ה לא ס"ל דהר"מ לענין בכור פסק כר' ירמיה כדבר האמור אלא די"ל בדברי ה"ה אמאי לא הביא כי אם דין הב' דלישנא בתרא כשאחד קנה שדה מחבירו והדין הא' דלישנא קמא דקנו שדה בשותפות לא הזכיר כלל דהא ודאי מילתא דפשיטא הוא דאף דללישנא בתרא לא הוזכר כי אם דין קנה שדה מחבירו מ"מ מטעם דדמי רבא דין זה משום דלא יתבע הערב תחלה ממילא נמי דהוי מעיקרא דין קנה שדה בשותפות דודאי אין ב"ח גובה ממנו כדין ערב ואם נאמר דמה שהביא ה"ה הוא הדין שנחלקו בו ר"י ורבא שהוא קנה שדה מחבירו דלפי לישנא בתרא שהוא העיקר לענין הלכה לא נחלקו אלא בזה אבל בקנו שדה בשותפות כ"ע מודו דאינו גובה ממנו וכיון דלא נחלקו בו אינו צריך לפסוק הלכה בו הא ליתא דע"כ אפי' ללישנא בתרא ס"ל לר"י דקנו שדה בשותפות גובה ממנו דאל"כ במת האב תוך ל' יום אמאי לא פריך הש"ס כי אם לר"י דאמאי בחלקו חייבים ואמאי לא פריך נמי בין לר"מ בין לר"י דמ"ע בלא חלקו חייבים וגם ר' ירמיה לא תם למרך כי אם לר"י בחלקו בלבד דמוכח מזה דדין הראשון דקנה שדה בשותפות מפשט פשיטא ממקום אחר דגובה ממנו ואכתי דין זה במחלוקת שנוי ואמאי לא הזכירו ה"ה הרי הבעה"ת והטור הזכירו שני הדינים לענין הלכה :

וראיתי למהריק"ו בביאורו על הר"מ בהל' בכורים שדחה בשתי ידים סברא זאת דפסק הר"מ כר' ירמיה מכח דברי הה"מ דהלכות מלוה וכתב ליישב דברי הר"מ ע"ד ישוב מרן הכ"מ וגם דכך זה דאמו מטעם דא"א דיפסוק הר"מ כלישנא קמא כיון דקי"ל דהלכה כלישנא בתרא ולבסוף העלה דהיותר מחוור דדברי הר"מ נגדדים הם כמ"ש בתחלת דבריו דאפשר לדחוק בדברי הר"מ דכיון שלא חלקו קאי גם אמת בתוך שלשים יום אבל בין שחלקו לא קאי אלא אמת לאחר שלשים יום וגילה לנו זה מ"ש שכבר נתחייבו הנכסים וכו' עכ"ל ולע"ד דבריו תמוהים דכיון דהרב אזיל ומודה דהר"מ פוסק כרבא לענין נכסוהי דבר איניש אינון ערבין ביה ומש"ה באחר שחלקו אין מציאות לחייבם במת האב בתוך שלשים יום א"כ בלא חלקו נמי כל שמת האב בתוך ל' יום א"א לחייבם דמאיזה טעם היו חייבים אם מצד חיוב האב הרי לא נתחייב האב בחייו ואי משום דכיון דלא חלקו חשיב כר' יוסף בן שמעון שקנו שדה בשותפות הא לרבא דקי"ל כוותיה אין הדין כן דכל דלא מצי לתבוע מן הלוה עצמו אינו יכול לתבוע מן הערב ונכסוהי ערבין ליה דמאי שנא מדין אם קנה שדה מחבירו דלא מצי גבי מיניה מטעם ממ"נ ומאי שנא בקנו שדה בשותפות דמצי לגבות ממנו דאי משום דבלישנא בתרא לא ק"ל במת בתוך שלשים יום כי אם בחלקו דמשמע דבלא חלקו לק"מ הא לא איריא בדין קנה שדה בשותפות דהדית לן ר"י בלישנא קמא מפשט פשיטא ליה למקמן ולר"י דלישנא בתרא ומה שחידש ר"י בלישנא בתרא הוא דין קנה שדה מחבירו באופן דלע"ד דכך זה בעד הר"מ א"א לאומרו כלל ואם יש פנים ליישב דברי הרמב"ם לפי דברי הרב המגיד בהלכות מלוה הוא דרך מרן הכ"מ וכבר כתבתי טוב טעם אמאי פסק כלישנא קמא :

וראיתי להרב פ"ז ביו"ד סי' ש"ו בס"ק כ"ד שכתב וז"ל ילדו ב' נקבות קאי לסעיף כ"ט בב' נשים של ב' אנשים ובניהן לא ביכרו וקשה לי למה כתב כאן בב' זכרים וב' נקבות דאז אין כאן בכור ודאי וכו' לימא רבותא אפי' בב' זכרים ונקבה אחת דאז הוה אחד ודאי בכור דהרי שניהן לא ביכרו ואפ"ה פטורים הבנים לפדות את עצמם דכל חד יבריח וידחה על חבירו לומר כי הוא הבכור וכו' ונראה דסעיף זה הוא לשון הר"מ ואיהו לטעמיה אזיל דס"ל כסברת ר"י דהבנים חייבים במת אביהם תוך שלשים יום ול"מ כל חד לדחות על חבירו ה"כ כן הוא עכ"ל הצריך לעניננו יעו"ש שהאריך שעפי"ז תמה תמיהא גדולה על סברת הר"מ דפסק כלישנא קמא כיון דסתמא דתלמודא וברייתא דר"ה ס"ל כלישנא בתרא הי"ל לפסוק כן ודבריו תמוהים לע"ד דמה ענין ב' בנים מאב אחד לב' בנים של ב' אנשים דהא ודאי סברת הר"מ דס"ל דאפי' מת האב בתוך שלשים יום חייבים הבנים לאו בדלך גזרה ומוקה בלי טעם דע"כ ה"ע או כסברת מרן הכ"מ דאמרינן דס"ל דאפילו מת בתוך ל' יום כל שהגיע הבן לשלשים יום נתחייב האב לפרוע בחייו ונשתעבדו הנכסים נמי לפרוע בחייו וכיון דב' הבנים ירשו הנכסים מכח האב חייבים לפרוע חוב אביהם דכיון דאביהם ממה נפשך היה חייב ולא הוה מצי לדחות בניו נמי לא מצי לדחות אבל ב' בנים מב' אנשים שכל אחד ירש את אביו ואביהם עצמם הוי מצי כל אחד ואחד להבריח ולדחות שהבן הבכור אינו שלו אלא של חבירו גם הבנים אף שירשו נכסים כל אחד מאביו יכול כל אחד ואחד לדחות שהוא אינו הבכור כי אם חבירו כיון שאביו ג"כ לא נתחייב וכן אם נאמר דה"ע דסברת הר"מ משום דפסק כרבי ירמיה דשעבודא לאו מדין ערבות הוא ומש"ה קודם שחלקו חשיב כלקחו שדה בשותפות כדין ר' יוסף ב"ש ואחר שחלקו חשיב כדין קנה שדה מחבירו דאחין שחלקו לקוחות הם ובשתי החלוקות חייבים ליתן כיון דאיכא למימר דממ"נ נתחייבו הנכסים אבל בב' בנים של ב' אנשים שכל א' ירש את אביו ולא ירשו דבר בשותפות דליכא למימר דממ"נ נתחייבו הנכסים לא שייך כלל דבר זה וזה פשוט לענ"ד ודבר תימה הוא על הרב איך כתב כדברים האלה דמשולי הבנה הם בלי ספק ודבריו צ"ע :

[ע] **והנה** בעיקר שינוייא דרבא דמוקי לה במת האב לאחר שלשים יום וליכא אלא ה' סלעים ודכולי עלמא ס"ל דרב אסי דפלגא יורשין ופלגא לקוחות ואם כן בפלגא דלקוחות לא מצי גבי המלוה על כרחך אינו גובה מלקוחות יש לעמוד דבח"מ סי' ק"ו מתבאר דאיכא כמה מרבוותא דס"ל דיתומים שמכרו קרקע אביהם המשועבד לב"ח לעובד כוכבים שא"א לגבות ממנו או שהיה החוב מלוה ע"פ דגובה מן היורשין ולא מן הלקוחות אפילו אם מכרו לישראל חייבים היורשים לפרוע לב"ח מהדמים דאע"ג דאלו הדמים לא נשתעבדו לו מ"מ מטעם מזיק שעבודו של חבירו מדינא דגרמי חייבים ועיין למהרמ"ם בח' א"ה סי' נ' שכתב דרובא דרבוותא ס"ל הכי דלא כסברת הרא"ש דס"ל דאינם חייבים וא"כ הכא אמלוה של פה משכינן לה ושורת הדין דקודם חלוקה הכהן היה יכול לגבות מהיורשים דמלוה של פה גובה מן היורשים והיורשים שחלקו הירושה וגרמו בחלוקה זאת שנחשבים כלקוחות וגרמו נזק לכהן דמלוה על פה אינו גובה מן הלקוחות חייבים להשלים לכהן ה' סלעים מדינא דגרמי דהזיקו שעבודו של הכהן וכל אחד ואחד צריך שיתן לכהן מחלק לקוחות אשר בידו דהכי הוו ה' סלעים שלימים וי"ל דהא אמרינן בפרק הזרוע (דף קל ע"ב) אר"ח המזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור מלשלם משום דהו"ל ממון שאין לו תובעין יעו"ש וכתב הר"ן שם וז"ל ותמיהני א"כ מאי איריא מזיק אפילו אי איתנהו בעינייהו נמי אין לו תובעין ומשמע לי דה"ק דכיון דמתנות כהונה ממון שאין לו תובעין הוא נהי דכי איתנהו בעינייהו מחייב משום מצוה כי ליתנהו בעינייהו אין כאן מצוה ולא דין ממון הלכך פטור עכ"ל וא"כ הכא כיון דממון שאין לו תובעין הוא דיכולין לדחות לכל כהן וכהן שלא חלקו דחשיב כאיתנהו בעינייהו חייבים אבל משחלקו חשיב כדין מזיק מתנות כהונה דפטור מטעם דממון שאין לו תובעין הוא · הן אמת דלפי"ז ל"ל אמאי כשלא חלקו חייבין מטעם ירושה הא ממון שאין לו תובעין הוא דמ"ש הר"ן ז"ל דכי איתנהו בעינייהו חייבים משום מצוה היינו דוקא לבעל המתנות דעליה רמי רחמנא מצוה ליתנן וכ"כ הכא לענין בכור דהוא בעצמו דנתחייב ליתן פדיון חייב ליתן משום קיום מצוה ולא מצי דחי לכהנים אבל יורשים שלא חל עליהם המצוה דכל או"א אינו יודע אם הוא בכור וכיון דאינו יודע כל או"א דוחה לכהן לאמר שחבירו הוא הבכור ומש"ה פטורים הם עצמם לפדות מממונם ואינם חייבים כי אם מממון שירשו מאביהם וכיון שהם עצמם לא רמי עלייהו חיובא דמצוה אמאי לא פטרינן להו מטעם ממון שאין לו תובעין אפי' קודם שחלקו דמ"ש מההיא דאמרינן בפ"ק דקדושין (דף כט ע"ב) דכהן בפדיון הבן אי ליתא בני חרי טורף ממשעבדי והקשו הראשונים ע"ז דהיכי מצי טריף ממשעבדי הא ממון שאין לו תובעים הוא ותירץ דמיירי במכירי כהונה כמ"ש הריטב"א בחי' ובחי' קדושין אשר לא נודע למי מקדושים הוא יעו"ש דאם לגבי לוקח אמרינן הכי דאינו יכול לטרוף מטעם זה כיון דהלוקח אין המצוה מוטלת עליו ה"ה י"ל גבי יורשין כיון דאין המצוה מוטלת עליהם ועכצ"ל דהכא נמי הא דקודם שחלקו גובה הכהן מממון אביהם מיירי במכירי כהונה דהיה רגיל אביהם ליתן פדיון ושאר מתנות כהונה לכהן זה וכיון שכן מטעם שחל חיוב הפדיון על אביו חשיב כמוחזק ביד כהן זה ולא חשיב ממון שאין לו תובעין וא"כ אי מיירי בהכי אפילו חלקו נמי חייבים מדינא דגרמי דבחלוקתם הזיקו שעבודו של כהן זה שכבר זכה בו בחיי אביו וחשיב כמוחזק בידו דהא י"ל דהא דאמרינן המזיק מתנות כהונה פטור מטעם דאין לו תובעין היינו בדליכא מכירי כהונה אבל במכירי כהונה דחשיב כמוחזק דהא אמרינן בפרק יש נוחלין (דף קכג ע"ב) שלה דאמרינן הבכור נוטל פי שנים בזרוע בלחיים ובקיבה ופריך דאי לא אתו ליד אבוהון ראוי הוא ואין הבכור נוטל בראוי ומשני במכירי כהונה ודאשתחיט בחיי אבוהון וקסבר מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין יעו"ש הרי דמכירי כהונה חשיב כמוחזק גמור א"כ כיון דאחר שחיטה חשיב כאילו זכה הכהן ודאי דאם הזיק אותם בעל המתנות חייב לשלם והכא נמי לענין בכור חייבים לשלם :

ואולם ראיתי להתוס' שם בפרק יש נוחלין בד"ה הכא במכירי כהונה דמתבאר מדבריהם דהא דמכירי כהונה חשיב כמוחזק היינו כל זמן שלא חזר בו בעל המתנות ומסתמא אמרינן דלא חזר בו אבל אם חזר בו בפירוש אין לו זכיה לכהן כלל וא"כ במזיק או אוכל מתנות כהונה אין לך חזרה גדולה מזו ואפילו במכירי כהונה פטור וה"ה הכא גבי בכור דאף דהאב בחייו דעתו היה ליתן לכהן זה ולא חזר בו מ"מ כיון דקנו נכסי קמי יתמי יכולין היורשים לומר שאינם רוצים ליתן לכהן זה כיון דדין מכירי כהונה לא חשיב זכיה גמורה אלא דכפי"ז ק"ק אמאי קודם חלוקה אינם יכולים לדחותו מטעם ממון שאין לו תובעין כיון דלא רמי עלייהו חיובא דמצוה ואפשר לומר דאעיקרא דמילתא אין לדחות הא דכתבו הראשונים לענין כהן הבא לטרוף ממשעבדי דפייך למימר דממון שאין לו תובעין הוא דהתם שאני דהלוקח אין לו שייכות במצות פדיון בנו של זה משא"כ הכא דעיקר חיוב פדיון שנתחייב האב הוא עכ"פ על אחד מהבנים היורשים שהכהן בא לגבות מהם דאף דאין להם חיוב ממון מצד עצמם כיון דאין ידוע מי הוא הבכור מ"מ היינו לענין ממונא מטעם דהמוציא מחבירו עליו הראיה אבל לענין חיוב המצוה אי לאו דהוי ענין ממון הוי חייבים דהא דאמרינן התם בפרק הזרוע [דף קל:] שלה דאמר רב חסדא המזיק מתנות כהונה פטור דפריך הש"ס ת"ש הרי שאנסו בית המלך גרנו אם במוטו חייב לעשר ומשני שאני התם דקא מתרמי ליה הרי דכיון דמתרמי ליה דהיה צריך לפרוע חובו ממפותיו הרי הוא חייב ולא אמרינן דליפטר מטעם ממון שאין לו תובעין וא"כ הכא נמי גבי בכור שחלקו האחים ושויני כלקוחות הרי כל אחד כנגד מה שמכר לאחיו לקח הוא נמי כנגדו מאחיו ומתרמי ליה ואף דכתב רש"י ז"ל שם וז"ל שאני התם וכו' התם לאו בהונאה בדייקין תנן בה אלא חיובא בעלמא כשאר חיובי מעשרות ומיובא ודאי איכא עליה דהא מתרמי ליה כלומר משתכר הוא בה שהרי היה צריך לפרוע מעות עכ"ל דמוכח מדברי רש"י דלאו משום דינא הוא אלא משום חיובא דמצוה מ"מ הכא אם אנו אומרים דקודם חלוקה חייבים ואינם יכולים לדחות מטעם ממון שאין לו תובעין משום דשייכי הם בעיקר המצוה כאמור א"כ אחר החילוק נמי יהיו חייבים מדינא דגרמי דגרמו לו נזק ולא יהיו פטורים מטעם ממון שאין לו תובעין ודו"ק :

[עא] **והנה** במ"ש רבינו במסקנא וז"ל ואסיקנא הלכתא בהדיא בפ' בית כור כרב דאמר בטלה מחלוקת אלמא יורשין הוו וקי"ל כר"פ דמלוה ע"פ גובה מן היורשין הלכך נתחייבו הנכסים כר"י עכ"ל יש להבין דהא רבינו הרמב"ן ס"ל בעלמא דקי"ל כמ"ד אין ברירה בדאורייתא וכמו שמפורש בדבריו בחידושיו בר"פ כל הגט ובכמה דוכתין וכבר ידוע דלמ"ד אין ברירה ע"כ דהאחין שחלקו לקוחות הם וצ"ל דהא דפרק בית כור דאיפסיקא הלכתא כרב דבטלה מחלוקת לאו משום דקי"ל דיורשין הוו אלא משום דכולהו כרעא דאבוהון הם ועל כולם מוטל לפרוע חוב אביהם ומסתמא ע"מ כן חלקו שאם יטרוף ב"ח חלקו של אחד שלא יפסיד לגמרי אלא יחזור על הב' וכמ"ש התוס' בס"פ השולח (דף מח ע"א) ד"ה אי לאו דאמר וכו' וכ"כ שם הראשונים ז"ל וכ"כ הרא"ש בפסקיו בפרק בית כור יעו"ש דבהכי ניחא דאע"ג דקי"ל אין ברירה ואחין שחלקו לקוחות הם מ"מ הכא משום תנאי הוא כאמור וא"כ הכא איך מביא רבינו הרמב"ן לומר דהלכה כר"י כיון דאיפסיקא הלכתא כרב דבטלה מחלוקת כיון דאפילו למאי דאיפסיקא הלכתא התם אכתי לקוחות הם ושייך לומר מלוה ע"פ אינו גובה מלקוחות ונמצא דאין לאחד מהם שום פסידא וכיון דכולם שווים מאיזה טעם נאמר דחשיב כאילו התנה שאם יבא בעל חוב לטרוף מאחד שתתבטל החלוקה כיון דאדרבה ע"פ תנאי זה יש להם פסידא שיגבה הבעל חוב את חובו משא"כ אם החלוקה קיימת שאינו גובה וא"כ איך תולה רבינו דהלכה כר"י הכא מטעם דאיפסיקא הלכתא כרב · שוב ראיתי לרבינו הרמב"ן בחידושיו לבתרא בפרק בית כור שבתחלת דבריו כתב דלא קשה מידי אמאי דפסקינן הלכתא כרב מהא דקי"ל אין ברירה דלעולם אפילו לרב לקוחות הם אלא היינו טעמא דע"מ כן חלקו ובסוף דבריו כתב דיש משיבין מהא ממתניתין דבכורות דמשמע דלר"י יורשין גמורים הם שאם הם לקוחות איך גובה מהם וכתב רבינו ע"ז וז"ל ואינה קושיא דאפשר כיון דע"מ כן חלקו שאם יטרוף חלקו של אחד תתבטל חלוקתם נמצא שאינם לקוחות לגבי בעל חוב שלא לקחו אלא אם לא יבא עליהם שטר חוב עכ"ל יעו"ש ולע"ד צריך טעם למה בכה"ג דאין לשום אחד פסידא דאדרבה אם תהיה החלוקה קיימת לא יטרוף הבעל חוב למה יהא דעתם להתנות גם על אופן זה שאם ימצא בע"ח תתבטל חלוקתם ואפשר לומר דהיינו טעמא דמסתמא ניחא להו לפרוע חוב אביהם כדי שלא ישאר אביהם מחויב לאחר ומשום הכי דעתם להתנות כן דאפילו אם יבא עליהם חוב דמלוה ע"פ דהכי לא יגבה מהם דתתבטל חלוקתם דלא ניחא להו ליתן כאו שהם ירשו מאביהם ושיפסיד הבעל חוב ממנו ועיין במ"ש רש"ל בבורש בדיקה דכתב בפשיטות דלא שייך לומר תנאי בזה בדבר שלא יפסידו הם וכתב כן מפני שלא ראה דברי רבינו הרמב"ן דכפי דבריו אין כאן קושיא ופפי"ז מתיישב דברי הר"מ שתמה רש"ל עליו ודוק דמאי דפסק הר"מ בהל' בכורים כר"י היינו משום דס"ל שאין דין האחים שחלקו וכא בע"ח וטרף תלוי בדין ברירה אלא דטעמא דמלתא הוא דמר סבר ע"מ כן חלקו ומר סבר לא חלקו אלא ע"מ כן וכמ"ש רבינו הרמב"ן בחידושיו הנזכר וכן נראה דאזיל בשיטה זאת בהלכותיו הכא אלא דקשה לע"ד לשיטה זאת דאין דין זה תלוי בדין ברירה דא"כ אמאי הוצרך רבא לאוקמא דכ"ע ס"ל כר"א ופליגי בחמש סלעים ולא מצי חמש דלמא פליגי כפשוטו אפילו בדאיכא הרבה נכסים דר"מ ס"ל לקוחות הוו דבכה"ג לא אמרינן דעל מנת כן חלקו ולא גבי מידי ור"י סבר יורשים הוו דס"ל דע"מ כן חלקו שאם יטרוף בע"ח דתבטל החלוקה ופליגי בפלוגתא דרב ושמואל דפרק בית כור ואמאי הוצרך רבא לדחוקי נפשיה לאוקמא בדליכא אלא ה' סלעים דהוי דוחק גדול ובפרט מאחר דהמסקנא דהתם בפרק בית כור דהלכתא כרב ולא כרב אסי דמספקא לן ובעלמא אי דין זה תלוי בדין ברירה כפשט הענין אתי שפיר כמ"ש רש"ל שם בבורש בדיקה דף מו ע"ד דיתב קושיא זאת ע"פ דברי התוספות דתלו לומר דשאני ברירה שאחים שחלקו שאינו מתנה ומברר דבריו ור"מ כרה"ג מספק"ל דמש"ה דחק רבא לאוקמא בהכי דעכ"פ אפילו הכא דאינו מתנה ומברר דבריו מספק"ל לר"מ דלא גרע כ"כ לומר דס"ל בבירור דלא אמרינן ברירה כלל אלא אמרינן דמספקא לן יעו"ש אבל לדעת רבינו צריך טעם למה הוצרך רבא לדחוקי כ"כ וי"ל דניחא ליה לרבא לס"ד לאוקמא בהכי דאי הוה אמר בפשיטות דפליגי ר"מ ור"י בפלוגתא דרב ושמואל הוה קשיא לן בפלוגתא דרב ושמואל לימא כתנאי כדלך מאי דפריך הש"ס בכל דוכתא דדחיקא להו מלתא שיאמר האמורא דבר סתום כאילו לא איפלגו ביה תנאי דאם באו לפסוק הלכה כפלוני לימא בהדיא הלכה כפלוני ולעולם תמצי ע"ז באופן דכל א' אומר אלא דאמרי אפי' כפלוני התנא וע"כ המציא רבא מציאות זה דיש מציאות דפליגי אי אמרי' ה' סלעים ואפי' מצי חמש או לא דבהכי לא אתי פלוגתא דרב ושמואל כתנאי מתש דרב ושמואל בהו לאדם דעיקר פלוגתא דר"מ ור"י הוא בזה דמ"ס ע"מ כן חלקו ומ"ס דלא

ע"מ

ע"מ כן חלקו ולפעלם דל"פ אי חמש ואפי' אלי חמש או לא ורב ס"ל כר"י ושמואל ס"ל כר"מ וכיון דהם חלשו דפלוגתא דר"מ ור"י הוא בהכי לא הוצרכו כל אחד לומר הלכה כר"מ או כר"י דכל למחלוקת התנאים אינו מפורש בפי' דפליגי בהכי דיש פנים לפרש דהמחלוקת תלוי לענין אחר אינו תמיהא אם לא יאמרו בפי' הלכה כפלוני דאם לא היה סברתם היינו אומרים דבין ר"מ ובין ר"י מספקא לן דין זה אי אמרינן ע"מ כן חלקו ופליגי באי אמרינן חמש ואפילו אלי חמש זה היה דעתו של רבא בס"ד ליישב באופן זה כי היכי דלא תיקשי להו לרב ושמואל אבל המסקנא דא"א לומר דפליגי בהכי דלכ"ע חמש ולא אלי חמש א"כ דפלוגתא דר"מ ור"י הוא בפלוגתא דרב ושמואל ומאי דקאמר במסקנא דפליגי בדרב ושמואל דוקא וכמ"ש רש"ל שם יעו"ש ועכ"פ אפילו לפי המסקנא דהאמת הוא דלכ"ע הכי הוי דחמש ולא אלי חמש מכל מקום לק"מ לרב ושמואל לימא כתנאי כיון דעכ"פ איכא למטעי במתני' בפי' אחר דלכ"ע מספקא לן אי אמרינן ע"מ כן חלקו ופליגי בהכי ואפילו אלי חמש והם אידשו דאינו כן דלא מספקא לן לר"מ ור"י :

מתני' שתי נשים של ב' אנשים וכו' מת אחד מהם בתוך שלשים יום אם לכהן אחד נתנו יחזיר להם ה"ס וכו' :

גמרא [עב] מ"ש ב' כהנים דאזיל לגבי האי ומדחי ליה וכו' כהן אחד נמי ליזיל לגבי האי ולדחייה וכו' ומשני אמר שמואל בבא בהרשאה וכו' : וי"ל דהאי לא מוקי לה אפי' שלא בהרשאה כגון שאחד מאבות הבנים פדה את ב' הבנים ממונו הפודה בנו של חבירו אפילו שלא מדעתו של אב בנו פדוי דכל שפדאו זה משלו זכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו כדאמרי' [נדרים לו:] בתורם משלו על של חבירו דזכות הוא לו וכמ"ש הט"ז בי"ד סימן ש"ה וכמו שהאריך בזה נמי הרב מחנה אפרים בה' זכייה סימן ז' יעו"ש וכל שפדאו משלו אם מת אחד מהבנים בתוך שלשים יום שפיר יכול הפודה להוציא ממנו ה' סלעים אם נתן לכהן אחד דממ"כ חייב להחזיר לו אם מת בנו חייב להחזיר לו ואם בן חבירו מת חייב להחזיר לו נמי כיון שהוא פדאו ממונו ע"ד שנתחייב האב בפדיון ויחיה הבן ל' יום ופורע חוב חבירו היה וכל דאגלאי מלתא למפרע דלא נתחייב חבירו חוזר ותובע ממנו ואין לחבירו שום זכות בממון זה כי הוא לא נתכוין כי אם אדעתא דפדיון בנו ולא לשם מתנה ואיזה מהבנים שמת אחר האמת הפודה הזה הוא התובע בלא שום הרשאה ממה"כ אם נתכנס לב' כהנים דאפילו באופן זה שאחד פדה את שניהם אינו יכול להוציא מידם ויותר שייך דקדוק זה על מ"ש התוס' במתניתין בד"ה ה"מ היכא דכפריה וכו' שכתבו וז"ל תימה דללישנא קמא דמרובה דלא מפליג בין כפריה ללא כפריה מאי א"ל וכו' ויש לתרץ הך שמעתין אליבא דאית ליה פודין בקרקעות וכו' א"כ איכא לאוקמא כרבי נתן למדל"כ יכול להוציא מידו וכו' ועוד יש לתרץ דלעולם אם שניהם מצויים ומצווים לתת לאחד חייב להחזיר ולא הולך לסעמידה בלא בהרשאה אלא כדי שיוכל האחד להוציא מידו בפני עצמו עכ"ל דאמאי לא ניחא להו לתוספות לתרץ באופן זה דללישנא קמא דמרובה איכא לאוקומא באופן הנזכר דאחד משניהם פדה את ב' הבנים משלו דבכהאי גוונא הפודה הוא התובע האמיתי ויכול להוציא מיד הכהן ממ"כ בלי שום הרשאה :

ועל תירוץ הב' שכתבו התוס' דאם שניהם בפניו אינו צריך הרשאה יל"ד דמהא דאמרינן בפרק ג"פ (דף קעב ע"ב) דמייתי התם ללמד דלא חיישינן לנפילה מהא דתנן ב' שהיו בעיר אחד שם אחד יוסף ב"ש וכו' אינם יכולים להוציא שט"ח זע"ז ולא אחר יכול להוציא עליהם הא הם על אחרים יכולים ואמאי ניחוש לנפילה וכו' ולפי דברי התוס' הנזכר י"ל דאיך יש ללמוד ממתני' דהם על אחרים יכולים להוציא מדלא קתני לה הא אפשר לומר דלא קתני אלא אופן המוזכר במתני' דא"א להוציא זה על זה או אחרים עליהם בשום צד ואופן משא"כ הם על אחרים דאם שניהם לפניו דמצווים לתת החוב לאחד חייב הלוה לפרוע לו ומש"ה לא קתני לה דהא אפשר שיוציאו שטר על אחרים באופן זה ויותר קשה דפריך התם אמתני' ואלא הא דתניא כשם שאין מוציאין שט"ח זה על זה כך אין מוציאין על אחרים ואמאי קמיפלגי וכו' ואמאי לא ניחא ליה לומר דלעולם דזה שלא בפני זה אינם יכולים להוציא דזיל הא קמדחי ליה וכו' כדאמרינן בברייתא והא דלא קתני לה במתני' משום דלא דמי לאחריני דהם יכולים להוציא על אחרים כששניהם לפניו ואין לומר דבלאו הכי הא יכולים להוציא על אחרים ע"י הרשאה דהא ליתא דאם יבא אחד בהרשאה יכול לדחותו אותו הלוה דהך הרשאה עשאה בערמה שאמר לעדים שהוא רוצה לעשות הרשאה לחבירו שהוא יתבע החוב ועפ"י דבריו חתמו העדים בהרשאה ועכשיו מוציא ההרשאה לגבות הוא בעצמו החוב על חבירו מכח הרשאה הזאת בלא רשות חבירו אבל בכה"ג דב' לפניו ומצווים לתת לאחד מהם ליכא למיחש מידי ואף אם נאמר דאפשר ע"י הרשאה וכגון שישלשו שותיהם בהרשאה מ"מ אפשר לומר דע"י הרשאה לא ניחא ליה להש"ס לדחות מתני' דאכתי י"ל דהתינא ללישנא בתרא דמרובה אבל ללישנא קמא דמרובה דבכה"ג דאינו יכול להוציא מיד הלוה לא כתבינן הרשאה וכמו שמתבאר מדברי התוס' הנז"ל דגבי בכור דהוי בכה"ג לא כתבינן הרשאה ללישנא קמא מאי איכא למימר :

ועוד תירצו התוספות בשמעתין דללישנא קמא יכול לאוקמא הא דבכור במעמד שלשתן ודחו תירוץ זה יעו"ש אבל בפרק שבועת העדות (דף לג ע"ב) שהקשו שם קושיא זאת דללישנא קמא דמרובה מה יענה למתני' דבכור ותירצו וז"ל מיהו התם נמי איכא לשנויי בבא במעמד ג' יעו"ש וראיתי להרב גדולי תרומה בדף כ"ח סע"ב שהקשה על דבריהם וז"ל וקשה לי דהא מעמד ג' באמירה בעלמא הוא ולא צריך תו שום מילתא אחריתי ואי הך דבכורות מיירי במעמד שלשתן היכי קאמר דבא בהרשאה וכו' יעו"ש ודחק עצמו הרב ליישב ולעניות דעתי לא קשה מידי דכוונת התוס' הוא לומר דללישנא קמא דמרובה י"ל דמיירי בבא במעמד ג' בלי שום הרשאה ומאי דמשני שמואל התם דבא בהרשאה שנראה אינו במעמד ג' היינו ללישנא בתרא דקי"ל כוותיה וזה פשוט ומפורש בכוונת התוספות בשבועות ובשמעתין דבכורות ואין כאן מקום קושיא כלל ודוק :

והנה בהני תרי לישני דפ' מרובה בדין הרשאה איכא פלוגתא דרבוותא דרובא דרבוותא ס"ל דללישנא בתרא דקי"ל כוותיה שתם הרשאה תקנת חז"ל היא ושליח בעלמא שויה ואף דאינו מקנה לשליח גוף הממון יכול לאשתעויי דינא בהדי נתבע ומש"ה קי"ל כרב אשי דשליח שויה ואי תפס השליח מפקינן מיניה כיון דגוף הממון אינו קנוי לו וכיון שכן כתבינן הרשאה אפילו במלוה ע"פ שאינו יכול להקנות כיון דאיכא בעין וכן במלוה בשטר אם לא הקנהו בכתיבה ומסירה כדין הקנאה ממש דכיון דתקנת חז"ל הוא אף בדבר דאין הקנין חל עליו כתבינן הרשאה אבל דעת הר"ם בפ"ג מהל' שלוחין ושותפין דדין הרשאה אפילו ללישנא בתרא מדינא דגמרא אינו מן התקנה אלא מן הדין דכיון דכותב לו זיל דון זכי ואפיק לנפשך תקני לשליח גוף הממון אלא דאם תפס מפקינן מיניה דכיון דכתבינן ליה כל דמתפני מן דינא קבילית עלי שליח שויה ואינו קנין גמור באופן שיוכל לתפוס הממון לעצמו אלא קנין דקונה בנכסים הוא כדי שיוכל לאשתעויי דינא בהדי נתבע כתובע את שלו והנה כי כן מדינא דגמרא לא כתבינן הרשאה על המלוה בין מלוה ע"פ בין מלוה בשטר כיון שאין לו דלך להקנותם כי אם במעמד ג' או מלוה בשטר בכתיבה ומסירה יעו"ש ומתבאר מחלוקת זה באר היטב בתשובת הרשב"א חלק ב' סימן רכ"ד יעו"ש דהרשב"א נמי קאי בשיטת הר"ם ומחזיק שם סברת הר"ם דע"כ הרשאה מדינא דגמרא הקנאה גמורה היא דאל"כ בשבועת העדות אמאי חייבים כשביעם הבא בהרשאה כיון שלא כפרו העדים לבעל הממון יעו"ש ואיכא למידק על סברת הר"ם מהסיא דאמרינן בנדרים (דף מח ע"ב) דאמרי פומבדיתאי דכל קני ע"מ להקנות לא קנה ור"כ אמר קנה דהא סודרא קני ע"מ להקנות הוא אמר רב אשי ומאן לימא לן דסודרא אי תפיס ליה לא מתפיס ע"כ ואם איתא לסברת הר"ם דקנין הרשאה קנין גמור הוא א"כ מאי ק"ל לר"א מסודרא דמאן לימא לן וכו' הא מצינו אופן הקנאה זאת בהרשאה דלר"א עצמו פשיטא ליה דאי תפיס השליח מפקינן מיניה ועכ"ז חשיב הקנאה לאשתעויי דינא בהדי נתבע וחשיב כבעל הממון ממש לכל דבר ובשבועת העדות חשיב הבא בהרשאה כתובע מבעל הממון ממש ונמלא דחשיב דקני ע"מ להקנות כדין הסודר לר"כ ואפילו מספקא ליה לר"א גבי סודר אפשר דאי תפיס לא מפקינן מיניה מ"מ הו"ל לסיועי לר"כ מדין הרשאה דמפשט פשיטא ליה דאי תפיס מפקינן מיניה :

והנה מדברי הר"מ בפ"ג מהלכות שלוחין נראה דסובר דמדינא אפילו מלוה בשטר ואפי' הקנהו לשליח בכתיבה ומסירה אינו יכול לכתוב הרשאה כל שהוא בדרך הרשאה ולא בהקנאה גמורה וכמו שמתבאר מתוך דברי מרן הב"י בח"מ סי' קכ"ג וכתב הרב בכה"ג שם בהגהת ב"י אות ה' דדעת מרן לדעת הר"מ דבמרשה שאינו מקנה ליה החוב לגמרי למורשה ול"מ למיתפס לנפשיה לא אהניא כתיבה ומסירה להגבותו יעו"ש ואולם מתשובת הרשב"א בתשובת דח"ב סי' רכ"ד הנזכר במ"ש ליישב דעת הר"מ דלפי דעתו אין הפרש בין לישנא קמא ללישנא בתרא ולא נפקא מינייהו מידי וכתב דל"מ למלוה

מח: מתני'* שתי נשים של שני אנשים שלא ביכרו וילדו שני זכרים זה נותן ה' סלעים לכהן וזה נותן ה' סלעים לכהן מת אחד מהם בתוך שלשים יום אם לכהן אחד נתנו יחזיר להם ה' סלעים ואם לשני כהנים נתנו אינם יכולים להוציא מידם · זכר ונקבה האבות פטורין והבן חייב לפדות את עצמו · שתי נקבות וזכר או שני זכרים וב' נקבות אין כאן לכהן כלום · אחת ביכרה ואחת שלא ביכרה של ב' אנשים וילדו ב' זכרים זה שלא ביכרה אשתו נותן ה' סלעים לכהן זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום : גמ' [עב] *מ"ש שני כהנים דאזיל לגבי האי ומדחי ליה ואזיל גבי האי ומדחי ליה כהן אחד נמי ליזיל לגבי האי ולדחייה ולגבי האי ולדחייה *אמר שמואל בבא בהרשאה והאמרי נהרדעי לא כתבינן אדרכתא אמטלטלי ה"מ היכא דכפריה אבל לא כפריה כתבינן ומהא שמעינא דהלכתא כלישנא בתרא דנהרדעי דאמרי לא כתבינן אדרכתא אמטלטלי דכפריה אבל לא כפריה כתבינן : זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום : *תני רב הונא ב' זכרים ונקבה אין כאן לכהן כלום · תוספתא · יש שנותן ע"י עצמו ויש שנותן אביו על ידו ויש שהוא ואביו נותנים ויש לא הוא ולא אביו נותנים איזהו שנותן על ידי עצמו הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה נותן על ידי עצמו ספק בן ט' לראשון ספק בן ז' לאחרון נותן על ידי עצמו ב' נשים של שני אנשים שלא ביכרו וילדו ב' זכרים במחבא ומת אחד מהם השני נותן על ידי עצמו וכן נמי אם ילדה זכר ונקבה · איזהו שאביו נותן על ידו ב' נשים של ב' אנשים שלא ביכרו וילדו ב' זכרים במחבא זה נותן ה' סלעים לכהן וזה נותן ה' סלעים ומת האב השני חייב והבנים פטורים ילדה היא וכהנת היא ולויה היא ואשה שבכר ילדה ב' זכרים אביו נותן על ידו מת אחד מהם או שהיו זכר ונקבה לא הוא ולא אביו נותנין איזהו שהוא ואביו נותנין שני נשים של ב' אנשים שלא ביכרו וילדו ב' זכרים במחבא זה נותן ה"ס וזה נותן ה"ס :

מתני'

בשטר דללישנא קמא לא כתבינן אפילו במלוה בשטר וללישנא בתרא כתבינן הרשאה במלוה בשטר כיון שמקנה השטר לשליח בכתיבה ומסירה יעו"ש מפורש יוצא דאף לדעת הר"ם כיון דקי"ל כלישנא בתרא כתבינן הרשאה דלא כמ"ש מדברי מרן הב"י וע"כ לדעת הרשב"א צריך לדחוק דברי הר"ם דמ"ש דאפי' הקנה בשטר אינו יכול לכתוב הרשאה הוא דוקא במסירת השטר לבד אבל אם הקנהו כדינו בכתיבה ומסירה כתבינן ולע"ד יש להביא ראיה שהאמת כן כדברי הרשב"א מהסיא דאמרינן בפרק מי שהיה נשוי (דף לד ע"ב) הנהו תרי שטרי דאתו לקמיה דרב יוסף חד הוה כתוב בה' בניסן וחד הוה כתיב ביה בניסן סתמא אוקמיה ר"י להוא דה' בניסן בנכסים א"ל אידך ואנא אפסיד א"ל את ידך על התחתונה אימא בר כ"ט בניסן את א"ל וכתוב לי מר טירפא מאייר ואילך א"ל יכלי למימר לך את בר חד בניסן מאי תקנתיה נכתבו הרשאה להדדי ע"כ והאי עובדא פסקה הר"ם בפ"כ מהל' מלוה דין ה' ופירש הוא ז"ל דמיירי דהנהו תרי שטרי הלואה נינהו וכן ה"ה בב' שטרי מכר כמ"ש רש"י דבב' שטרי מכר על שדה אחת מיירי יעו"ש ואם איתא דלדעת הר"ם לא כתבינן הרשאה על מלוה בשטר אפילו בכתיבה ומסירה מדינא דגמרא א"כ היכי אמרינן דמאי תקנתיה נכתבו הרשאה אהדדי אך לפי סברת הרשב"א א"ש דהכא תקנתיה למכתב הרשאה ע"י הקנאת השטר בכתיבה ומסירה דבכה"ג אפי' הר"ם מודה ולפירושו בשני שטרי מכר מיירי זה שמכר לו בסוף ניסן שלא קנה השדה בא לגבות דמי המכר מבני חרי או ממשעבדי ע"י שטר מכר זה שבידו שכתוב ביה אחריות ופשיטא דיכול הלוקח להקנות שטר זה לאחר לגבות דמי המכר בכתיבה ומסירה ואם כן ה"ה דיכול להרשות לאחרים בדרך הרשאה ע"י כתיבה ומסירה :

וכבר ראיתי להרב מ"ל שם בפ"כ מהלכות מלוה בדין זה שהרגיש מזה דכיון שכתב הר"ם דאין כותבין הרשאה על מלוה בשטר היאך מוקי הך עובדא דהנהו תרי שטרי בשטרי הלואה והיאך מתוקמא שיטת התלמוד דקאמר מאי תקנתיה ליכתבו הרשאה וכו' דהא לדידיה מדינא ל"מ למכתב שטר הרשאה על הלואה ותירץ דאפשר לומר דהרשאה ל"ד אלא יקנהו לו בכתיבה ומסירה עכ"ל ובאמת דזה הוא דוחק גדול בלישנא דש"ס לומר דהרשאה דקאמר היינו הקנאה דהרשאה לחוד והקנאה לחוד והיאך נקט הש"ס לישנא דהרשאה ואם כוונת הרב לומר דהרשאה דקאמר הש"ס היינו ע"י הקנאה דכתיבה ומסירה וס"ל להרב דדעת הר"ם הוא דווקא בלא כתיבה ומסירה אבל בכתיבה ומסירה אפילו בדרך הרשאה מהני הנה מלבד דלשון הרב אינו סובל זה דא"כ לישנא דהרשאה דוקא ואמאי הוצרך לומר דהרשאה ל"ד יתר ע"כ דכל כי הא הו"ל לפרושי כיון דדעת מרן הב"י אינו כן ועוד י"ל בדברי הרב דנראה מדבריו דלא הוקשה לו בדעת הר"ם אלא למאי דמוקי האי עובדא בשטרי הלואה אבל אי הוה מוקי ליה בשטרי מכר אין כאן קושיא כלל ולע"ד לא ידעתי אמאי לא הקשה כן בשטרי מכר נמי כיון דעיקר הרשאה בהאי עובדא הוא לגבות דמי השדה שנתן הלוקח דמכיון דילא השדה מתחת ידו נשארו המעות ביד המוכר כשאר חוב וכיון דאין כותבין הרשאה על מלוה דעלמא אמאי יכתבו הרשאה על אופן מלוה כזאת כיון דלהוצאה ניתנה ואינם בעין למ"ד דבמקח טעות יש לו רשות למוכר להוציאם ואפילו למ"ד דאין לו רשות להוציאם דגזל הם בידו מ"מ אם כבר הוציאם ואינם בעין חשיב כשאר חוב דאין כותבין הרשאה עליה :

והנה אגב אורחין ראיתי לעמוד בעיקר האי עובדא דפרק מי שהיה נשוי הנזכר דלפי פירוש רש"י דפירש אותו בשטרי מכר על שדה אחד וגם מדברי הפוסקים שפירשו אותו בשטרי חוב מפורש יוצא מדבריהם דמתפרש נמי בשטרי מכר כפירש"י וכמו שמתבאר מדברי הר"מ והרב בספר א"ת יעו"ש והנה כי כן איכא למידק מהסיא דאמרינן בפרק איזהו נשך (דף עב ע"א) ההוא גברא דמשכן ליה פרדסא לחבריה אכלה תלת שני חזקה א"ל אי מזבנית ליה ניהליה מוטב ואי לא כבישנא לה לשטר משכנתא ואמינא לקוחה היא בידי אזל קם אקניה לבנו קטן והדר זבנא נהליה זביני ודאי לא הוי זביני זוזי כמלוה בשטר דמי וגובה מנכסים משועבדים או דלמא כמלוה על פה דמי ואינו גובה מנכסים משועבדים ומסיק התם דכיון דשטר מכר זה לא ניתן ליכתב כיון דמקודם שטר זה אקניה לבנו קטן דין מלוה ע"פ יש לו ואינו יכול לטרוף דמי המכר ממשעבדי יעו"ש וא"כ בהאי עובדא דהנהו תרי שטרי אי מיירי בשטרי מכר איך אמרינן דע"י הרשאה יכול לטרוף מעות השדה ממשעבדי כיון דבה' בניסן מכרו לראשון כשמכרו לשני בסוף ניסן הו"ל כמוכר דבר שאינו שלו וכיון דהשטר לא ניתן ליכתב אין לו דין מלוה בשטר לטרוף ממשעבדי ולכאורה היה נראה ליישב דע"כ לא אמרינן דלא ניתן ליכתב הייט במוכר באונס כההוא עובדא דמשכן פרדסא דלא היה רצונו למכור לו ובאונס עשה שטר מכירה וכל שלא היה רצון המוכר בשום צד למכור בכה"ג לא ניתן ליכתב כלל ואין לו דין שטר אבל אם המוכר כותב שטר מכר לשני ברצונו שמפני דוחקו אחר שמכרה לראשון מכרה לשני בשביל המעות וידעה את הלוקח שני לצרכו ולהנאתו בכה"ג כל שרצונו לכתוב את השטר להנאתו ניתן להיכתב מיקרי וטורף ממשעבדי והכי מתבאר שם דפריך התם אלא הא דתניא הרי שגזל שדה מחברו ומכרו לאחר וכו' גובה את הקרן מנכסים משועבדים וכו' נימא לא ניתן ליכתב ומשני הכי השתא אי למ"ד ניחא ליה דלא ניקריה גזלנא אי למ"ד ניחא דליקום בהימנותיה מפייס ליה למאריה ומקיים לה לשטריה הכא לאכרוזי מיניה קא מכוין שעלא מקיים ליה בתמיה ע"כ מפורש יוצא דדין זה דלא ניתן לכתוב לא שייך כי אם במוכר באונס דלא ניחא ליה אבל במוכר ברצונו מפני דוחקו אפילו שדה גוזלה השטר קיים וגובה הקרן ממשעבדי ואל תשיבני ממ"ש הרשב"א בתשובה הביאה מרן הב"י בסוף סי' ע' על מי שמכר קרקע לחבירו במנה והקונה עשה שטר הודאה בעדים למוכר שכל זמן שיפרעהו שהוא חייב להחזיר שטר המכירה והשיב דבכה"ג אין המקח מקח דהוי כהסיא [ב"מ סה:] דלכשיהו לי מעות תחזירה לי וכו' ולא עוד אלא דעל מעות שמכר נאמן המוכר לומר פרעתי דאף דנזכר בשטר זה שקבל ממונו כך וכך מעות ל"א כמלוה בשטר דהכא האי שטרא לא ניתן ליכתב כלל וכיון שכן מלוה ע"פ הוא וכדאמרינן באיזהו נשך וכו' עי"ש דהרי התם דאף דהמוכר ברצונו כתב השטר ולא באונס חשיב לא ניתן ליכתב די"ל והוא פשוט דשאני מוכר שדה גזולה דכיון דברצונו מכרה פרח ומקיים ליה לשטריה דניחא ליה דלא נקרייה גזלנא או דליקום בהימנותיה אבל הכא לו יהיה שברצונו כתב שטר המכר מ"מ אינו רוצה בקיומו של שטר אלא רצונו וחפצו לפרוע לו מעותיו שיתבטל למפרע לגמרי וכל שרצונו שלא יתקיים לא ניתן ליכתב חשיב וכן ראיתי להסמ"ע בסימן ק"ן שהעלה דדין זה אינו אלא במוכר באונס אבל כשמכר שלא באונס אף שהמכירה בטלה מכח המוכר שלא בערמה שמכרה או נתנה תחלה לאחר ולאי המעות שנתן בידו וכתבו בשטר יש לו דין מלוה בשטר לטרוף ממשעבדי יעו"ש · ואולם הרב ע"ז שם חלק על הסמ"ע בדין זה והעלה דאפילו בלא אונס כל שהמכירה בטלה מכח המוכר שמכרה או נתנה לאחר לא ניתן ליכתב מקרי והמעות דין מלוה על פה יש לה והביא ראיות לזה ומלבד דהכוונה יראה בדבריו דאין לראיותיו מכריעות לחלוק על הסמ"ע יתר ע"כ דאם כסברתו לא מצאנו ידינו ורגלינו בהאי עובדא דפרק מי שהיה נשוי בהנהו שטרי מכר דא"כ אפילו בא בהרשאה איך יכול המאוחר לטרוף ממשעבדי כיון דשטר מכר שלו לא ניתן ליכתב כל המכירה בטלה מכח שמכרה המוכר לאחר בה' בניסן מקודם לזה ודין מלוה על פה יש לה ואיך יכול לטרוף ממשעבדי :

הן אמת דאפילו לפי סברת הסמ"ע קשה מהאי עובדא דמי שהיה נשוי דכיון דהלקוחות שלקחו מאייר ואילך הם מוחזקים יכולין לטעון ללוקח שני דהשטר שכתב לו המוכר לא ניתן ליכתב דאפשר דהמוכר באונס הוצרך למכור לו ללוקח שני מצד איזה אונס שעשה לו הלוקח וכדי להנצל מהאונס הלך ומכרה לאחר תחלה וכתב זמן השטר מה' בניסן ואחר כך כתב שטר מכירה ללוקח ב' האנס וכתב זמן השטר בניסן סתם וכל כה"ג לא ניתן ליכתב לכ"ע והמעות שנתן לו דין מלוה על פה יש להם דמאן לימא לן דהלוקח השני לא היה אנס והמוכר מכרה בערמה ללוקח שני מפני דוחקו למעות אחר שמכרה לראשון :

ואין לומר דכיון דהלוקח עד השתא בחזקת כשרות היה אנן מוקמינן ליה בחזקתיה דכשר הוא ולא היה אנס וממכן ואין הלקוחות יכולין לטעון דאנס היה היפך חזקתו להוציאו מחזקת כשרות שהיה לו דהא ליתא דמלבד דחזקת ממון שיש ללקוחות שהוא בא להוציא מהם עדיף מחזקת הגוף שיש לו ללוקח חזקת כשרות דחזקת ממון עדיף מחזקת הגוף כמו שמתבאר בפרק קמא דכתובות (דף יב ע"ב) בפלוגתא דר"ג ור"י גבי היא אומרת משארסתני נאנסתי וכו' יעו"ש ובפרק המדיר (דף עה ע"ב) יעו"ש ועיין בפ"ג דמכילתין (דף כ ע"א) במ"ש התוס' שם בד"ה ור' יהושע יעו"ש יתר ע"כ דאפילו את"ל דחזקת כשרות שיש לו ללוקח עדיף מחזקת ממון מ"מ גם להמוכר יש לו חזקת כשרות וי"ל דאדרבה מוקמינן למוכר בחזקתיה דכשר הוא ומסתמא בלא אונס לא מכר לב' לאחר שמכר לראשון מפני שהיה צריך למעות כיון דאם עשה כן גזלן הוא דהלוקח לא נתן מעותיו כי אם לשם מקח ולא לשם הלואה וכיון דאיכא חזקת כשרות המוכר בהדי חזקת ממון שיש ללקוחות פשיטא דאין המאוחר יכול לטרוף ממשעבדי כיון דאפשר דבאונס מכר לב' :

ומתני'

ואחרי כתבי זה ראה ראיתי דמחלוקת זה שנחלקו הסמ"ע והש"ז בענין זה כבר נפתח בגדולים ומחלוקת הוא בראשונים ז"ל דהרב בעל התרומות בשער מ"ז האריך בזה והעלה דדין זה דלא ניתן ליכתב לא נאמר כי אם בהביא דפרדסא דמכר לו באונס ולא היה רצון המוכר למכור אבל בדבר שרצון המוכר למכור אלא שנתבטל המקח מא"זה סיבה כגון שמקח היה אסמכתא או קטן פחות מבן

תורה אור

מתני׳* [עג] מת הבן בתוך שלשים יום אע"פ שנתן לכהן יחזיר לו חמשה סלעים לאחר שלשים יום אע"פ שלא נתן יתן מת ביום ל׳ כיום שלפניו רע"א אם נתן לא יטול ואם לא נתן לא יתן: גמ׳* אמר רב אשי הכל מודים לענין אבלות דיום שלשים כיום שלפניו דאמר שמואל הלכה כדברי המיקל באבל וכבר אתפרשא שפיר בהלכות בפרק ואלו מגלחין: גרסינן בפרק הקומץ רבה* ההוא גברא דאיתיליד ליה ינוקא דהוו ליה תרין רישי אמר כמה בעינא למיתב לכהן תנא ליה ההוא סבא מי שיש לו שני ראשים נותן עשרה סלעים לכהן איני והא תני רמי בר חמא מתוך שנאמר °אך פדה תפדה את בכור האדם שומע אני אפילו נטרף בתוך שלשים יום ת"ל אך חלק שאני התם דבגולגולת תלי רחמנא:

מתני׳* מת האב בתוך שלשים יום בחזקת שלא נפדה עד שיביא ראיה שנפדה לאחר שלשים יום בחזקת שנפדה עד שיאמרו לו שלא נפדה:

גמ׳ [עד] אתמר הפודה את בנו בתוך שלשים רב אמר בנו פדוי ושמואל אמר אין בנו פדוי אמר רבא דכ"ע מעכשיו אין בנו פדוי אחר שלשים יום ואיתנהו למעות בנו פדוי כי פליגי אחר שלשים ונתאכלו המעות רב אמר בנו פדוי מידי דהוה אקדושי אשה התם לאו אע"ג שנתאכלו המעות הוו קדושין

סג ע"ב קדושין *ה"ג ל"ש [עה] ושמואל התם בידו לקדשה מעכשיו הכא אין בידו לפדות מעכשיו [עו] והלכתא כרב דקי"ל הלכתא כרב באיסורי ועוד דהא תני תנא קמיה דרב יהודה הפודה את בנו בתוך שלשים בנו פדוי ואע"פ שנתאכלו המעות דאי באיתנהו למעות פשיטא צריכא למימר אלא ודאי ברייתא בשנתאכלו המעות היא ולהכי אמר ליה רב יהודה לתנא דשמואל אמר אין בנו פדוי אלמא ברייתא כרב אתיא וכיון דתניא מסייע ליה ודאי הלכתא

מקנה דבר שלב"ע והאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר לאחר שתתגיירי וכו' דמקודשת כיון דהתם קדושין הוא בכסף ע"כ נ"ל אליבא דשמואל דהיינו דוקא בדאיתנהו המעות בעין בשעת חלות הקדושין אבל אם נתאכלו אינה מקודשת כיון דאין בידו לקדשה עכשיו דומיא דפדיון והנה כי כן ק"ק מההיא דאמרינן בפרק מי שמת (דף קנז ע"א) בעי שמואל דאיקני וקנה מהו אליבא דר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם לא תבעי לך דודאי קנה אלא כי תבעי לך אליבא דרבנן דאמרי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ע"כ ולסברת שמואל דכל שאין בידו לעשות עכשיו ונתאכלו המעות לא מהני אפילו לר"מ א"כ למאי דמבעיא ליה אי שעבוד דמי לקנין או לא אפילו לר"מ שייך בעיא זאת דהא עיקר מה שקונה המלוה קנין שעבוד בנכסי הלוה הוא ע"י מעות ההלואה וכיון דהתם מלוה להוצאה ניתנה הרי מסתמא נתאכלו המעות ההלואה קודם שיקנה הלוה נכסים וכל שבשעת נתינת המעות אין בידו להקנות לו שעבוד בנכסים שיקנה א"כ מעכשיו אם נתאכלו המעות קודם שיקנה אין קנין השעבוד חל עליהם אפי' לאחר שיקנה כיון דבשעת חלות השעבוד כבר נעשו מעות מלוה וי"ל דהתם שאין אדם קונה קרקע במלוה מדין כסף כדאמרי' בפ' הא"נ [מז:] דהמקדש במלוה א"מ וכן הקונה במלוה לא קנה יעו"ש כך אין אדם משעבד במלוה כיון דעיקר בעיא דשמואל הכי הוא דאפשר דשעבוד חשיב כקנין גמור וא"כ י"ל לענין דינא דאם בשעת ההלואה לא כתב לו דאיקני ואחר שקנה הנכסים שעבדם לו על המלוה הראשונה לא חל השעבוד כיון דאין כאן כסף בעין כי אם מלוה וכיוצא לזה כתב הר"ן בפרק שבועת הדיינים גבי דין סילך דכתב הרי"ף ז"ל דכתיבת משכון לא הוי כסילך לפטור משבועה וכתב הר"ן דה"ט דמשכון שנותן הלוה בעצמו אחר ההלואה אינו קונה אותו לשעבוד דאין אדם קונה אלא במטבע בעין ולא במלוה כדאמרינן גבי קדושין ומכר יעו"ש וא"כ ה"ה דאיכא למימר הכי גבי שעבוד נכסים:

וכתב הריטב"א בפ"ק דגיטין בסוגיא דמעמד שלשתן למאי דס"ד לפה"ם דה"ט דמעמד שלשתן דנעשה כאומר לו בשעת מתן מעות משתעבדנא לך ולכל דאתי מחמתך שכתב וז"ל פי' ובכסף זה כשתעבד ואפשר דלא חל השעבוד עליו אלא מאותה שעה שהמחהו אצלו ואילך ואע"ג דנתאכלו המעות הא אשכחן בקדושין כה"ג דאמרינן התם האומר לאשה התקדשי לי בכסף זה לאחר שלשים יום אע"פ שנתאכלו המעות מקודשת וטעמא דכיון דאית ליה שעבוד עליה דאתתא הכי אנו רואין כאילו המעות בעין ודווקא בכסף הוא דאמרינן הכי ולא בקנין אחר ומיהו דווקא כשאשה זאת ראויה בשעת נתינת המעות להתקדש לו כגון שהיא גדולה אבל אם היא קטנה בשעת נתינת המעות וא"כ גדלה ונתאכלו המעות בכי הא ודאי אינה מקודשת וסיינו מאי דמקשי הכא רב אשי לאחימר דלא מצתה הקנה לנולדים דלא הוו בשעת מתן מעות ש"כ דלא קנה עכ"ל הנה מוכח מהריטב"א דס"ל בפלוגתא דרב ושמואל בפדיון דהלכה כשמואל דאם נתאכלו המעות אין בנו פדוי כיון דלא היה ראוי לפדיון בשעת מתן מעות ומש"ה ס"ל דה"ה לענין קדושין וכ"כ לענין שעבוד דכל דבשעת נתינת המעות לא היה נולד ולא היה ראוי להשתעבד לו לא חל השעבוד עליו אם נתאכלו המעות וא"כ ה"ה הכא בשעבוד דאקני דאם אמרינן דקנין ושעבוד שווים לרבנן ה"ה לר"מ דלא חל השעבוד כיון דנתאכלו המעות קודם קנייה ויש ליישב דהא כתבו התוס' שם בפרק מי שמת בד"ה דאיקני וכו' וז"ל וא"ת איסור דאמר ר"מ כגון פירות דקל דעבידי דאתו הכי לא עבידי דאתו שיקנה נכסים וימכור וי"ל דמודה ר"מ בהא שהשעבוד חל ממילא וכו' משום דאלים כח השעבוד ה"ל אלים לר"מ לענין דמהני אע"ג דלא עבידי דאתו עכ"ל דכיון דלר"מ לענין דלא עבידי דאתו אמרינן דאלים כח השעבוד ה"ה י"ל דאלים כח השעבוד לענין דמהני אפי' נתאכלו המעות ואע"ג דמדברי התוספות בפרק הספינה (דף עט ע"ב) ד"ה איסור וכו' מתבאר דלסברת הרב ר' אליעזר דכל שהגוף בעולם אלא שאינו ראוי לקנין כמו כל הנך דאמר ר"מ לאחר שאתגייר וכו' כל הנך חשיב כמו עבידי דאתו דלפי סברא זאת הוא הדין באומר שדה זו לכשאקחנה מכורה לך חשיב כעבידי דאתו ואם כן בשעבוד דאיקני חשיב נמי כעבידי דאתו וכן למ"ד אחר שכתבו התוספות שם דפירות דקל וכולהו דליכא בהו אלא חד מי יימר חשיב עבידי דאתו ולא חשיב דלא עביד דאתו אלא בדאיכא תרי מי יימר יעו"ש וא"כ בשעבוד דאיקני עביד דאתו חשיב כיון דליכא אלא חד מי יימר דמי יימר שיקנה קרקע דעיקר השעבוד חל בשעת קנייה וא"כ נמצא דלתירוצים אלו לא מצינו דאפילו לר"מ אלים כח השעבוד וא"כ אמאי יהיה אלים לענין אם נתאכלו המעות לכן נראה די"ל והוא פשוט דכיון דלשמואל דס"ל בפרק ג"פ [דף קנה:] דשעבוד לאו דאורייתא ולא שייך שעבוד כי אם בשטר ואם מועיל שעבוד דאקני היינו בכותב כן בשטר א"כ י"ל דאפילו נתאכלו המעות קודם קנייה מ"מ קונה המלוה שעבוד בקרקע שקנה ע"י השטר קיים שבידו מידי דהוה לקונה קרקע בשטר לאחר ל' יום דאם השטר קיים לאחר ל' יום קנה מדין שטר וכמו כן לענין שעבוד:

[עה] **והנה** לענין הלכה בהאי פלוגתא דרב ושמואל לפי גירסתינו דאמרינן אע"ג דקי"ל דכל היכא דפליגי רב ושמואל הלכתא כרב באיסורי וכשמואל בדיני הכא הלכתא כוותיה דשמואל לית דין ולית דיין דנימא איפכא דודאי הלכתא כשמואל כיון דאיפסיקא הלכתא בהדיא כשמואל ואולם דעת רבינו הרמב"ן והרא"ש בפסקיו דהלכתא כרב דהא קי"ל הלכתא כרב באיסורי וכן דעת הר"מ בפי"א מהלכות ביכורים יעו"ש ונ"ל דלא היה להם ג' זאת וכמ"ש תוך הכ"מ שם וכיון דאין להם גירסא זאת הדרא לכללין דקי"ל דהלכתא כרב באיסורי ואע"ג דלכאורה נראה דכלל זה דהלכתא כרב באיסורי וכשמואל בדיני לא הזכירו אותו הפוסקים כי אם מסוגיין דפרק יש בכור וכמ"ש מדברי התוס' בגיטין (דף ס:) ד"ה והשתא דלא אתמר וכו' וכן בפ"ב דנדה (דף טז') ד"ה ורב נחמן וכו' יעו"ש מ"מ לא מפני שסיימו התוס' סוגין דפרק יש בכור אינו נמצא כלל זה במקום אחר דהא כבר בא כלל זה בפרק המפלת (דף כה ע"ב) דאמרינן התם עביד מיהא כוותיה דרב דקי"ל הלכתא כרב באיסורי בין לקולא בין לחומרא ומאי דהולכו רבינו הרמב"ן והרא"ש לומר טעם אחר דהלכתא כרב משום דהא תני תנא קמיה דר"י הפודה את בנו בתוך ל' יום בנו פדוי אלמא ברייתא כרב וכיון דתניא דמסייע לרב ודאי הלכתא כרב וליכא בה ספיקא י"ל דהולכו לזה דלא ידחה הדוחה לומר דאף דקי"ל דהלכתא כרב באיסורי מ"מ הכא גבי פדיון מאן לימא לן דאיסורא הוא אפשר דדין ממון הוא דהא עיקר פלוגתייהו הוא אם חייב האב ליתן ה"ס אחרים אם אינו יכול ליפרע מהכהן הראשונים או לא וכל כי הא דין ממון הוא אי חייב ליתן או לא דאם היה הבן אסור בהנאה ופ"י פדיון מתירו כמו שהוא דין פטר חמור הו"א דחשבי איסורא אבל אחר האמת שפדיון לא בא להתיר שום איסור אין כאן א) חיוב ממון ואכתי י"ל דהלכתא כשמואל בדיני ולכן הולכו לומר טעם ב' דאפילו את"ל הכי כיון דאיכא תנא דמסייע ליה לרב פשיטא דהלכתא כוותיה:

הן אמת דלריך טעם למה יהיה זה אחר האמת מלתא דאיסורא כיון דקי"ל לענין ספק אם חייב בפדיון או לא דפטור בין ספק דמציאות ובין ספיקא דדינא כדין כל ספק ממון דלקולא וכמו שמתבאר בפרקין (דף מח ע"ב) במתניתין לענין ספק מציאות אחת בכרה ואחת שלא בכרה מת א' בתוך ל' יום האב פטור זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום וכן שם בדף הנזכר (ע"א) במתני' מי שלא בכרה אשתו וילדה ב' זכרים וכו' יעו"ש ולענין ספיקא דדינא תנן נמי (בדף מט ע"א) במתני' דרבי עקיבא אמר דאם לא נתן לא יתן ואמרינן בגמרא דה"ט דר"ט משום דמספק"ל יעו"ש ואם איתא דפדיון מלתא דאיסורא. הוא אמאי אזלינן לקולא הא קי"ל דספק איסורא אזלינן לחומרא · איברא דראיתי לרבינו הרמב"ן בהלכותיו דנדרים בפ"ק ד"ה דקא מבעיא לן התם אי יש יד לפאה ולצדקה ולא איפשיטא וכתב הוא ז"ל ולא איפשיטא ומיקו דאורייתא לחומרא עד כאן דבריו וכן כתב הרא"ש שם בפסקיו וכ"כ הר"ן שם משם הרשב"א והר"ן ז"ל חלק עליהם והביא כמה ראיות לזה דספיקא דדינא דממון עניים לא מיקרי ספיקא דאיסורא אלא ספיקא דממונא ולקולא ולענ"ד מלבד מה שהביא הר"ן עוד יש לתמוה עליהם מדין ספק פדיון הבן דקי"ל דהממע"ה כאמור ואזלינן לקולא כדין ספק ממון וא"כ מ"ש בדין ספק ממון עניים דאזלינן לחומרא ולמאי דאמתן עלה דאיך אנו קורין פדיון הבן איסור כבר עמד מהר"י קורקוס בביאורו על הר"ם בזה ותי' וז"ל אלא הנכון נ"ל דכשאנו מסופקים אם חייב בפדיון אנו אומרים המע"ה דממונא הוא אבל כשהוא ודאי חייב בפדיון ואנו מסופקים אם הוא פדוי או אינו פדוי איסור נקרא זה כיון שבודאי חייב במצוה ואנו מסופקים אם נפטר או לא נפטר ולכך אין בנו פדוי · א"כ אפשר דאע"ג דהוי ממונא ואנו דנין ספיקו להקל כיון שיש חיוב מצוה בדבר קרינן ליה איסורא לפסוק כרב לגבי שמואל דהא מאי דפסקינן כרב באיסורי וכשמואל בדיני היינו לפי שידעו בעלי התלמוד שרב היה בקי יותר בדבר של איסור והיה יורד לעמקו של דין ושמואל בדיני ממון וכיון שכן אנו דנין זה כאיסור כיון שיש חיוב מצוה בדבר ופסקי' כרב והראשון נכון עכ"ל ולענ"ד אדרבה תי' הב' נכון ועיקר דודאי מאי דפסקי' כרב באיסורי הוא משום שהיה בקי יותר בדבר איסור וכל חיוב ממון שהוא משום מצוה בכלל דבר איסור הוא משא"כ לתי' הראשון דהא לענין ממון נמי בעלמא קי"ל הכי דהאומר מנה הלויתני ואיני יודע אם פרעתיך כיון דהכי בחיובא וספק בחזרה הוא חייב וה"ל דכוותה ומאי אולמיה דפדיון מאלהר ממון ואם נאמר דלא אמרינן הכי אלא כגון הסיא דהלויתני ואיני יודע אם פרעתיך דליכא רגלים לדבר להסתפק בפרעון כי אם מתוך עצמו שהוא אומר שמסתפק אבל אנן בדידן לא מספק"ל כלל אבל בדבר שאנו מסופקים אם פרע או לא פרע מכח הספק הנולד לפנינו לא הוי כדין ברי בחיובא וספק בחזרה וכ"מ ממ"ש הרשב"א בחי' בפ' הערל (דף עח ע"ב) גבי הא דמוקי רבה ורב יוסף מתני' דקרוב לה מגורשת מחלה ע"מ מגורשת ואינה מגורשת דהכא בב' [כתי] עדים עסקינן וז"ל הק' רבינו אלחנן ז"ל א"כ הא דקתני נמי לענין החוב מחלה ע"מ יחלוקו היינו נמי בב' כתי עדים וכו' וא"ת אדרבה הו"ל כמנה הלויתני ואיני יודע אם פרעתיך או לא דקי"ל דחייב י"ל דשאני התם דליכא רגלים לדבר שפרעו אבל הכא הרי נולד ספק זה לפניך והלכך יחלוקו עכ"ל וכיוצא לזה כתבו הריטב"א והר"ן בחי'

א) נ"ל אלא

שם יעו"ש וא"כ הכא גבי פדיון כיון דנולד ספק זה לפניו אם נפטר בפדיון זה אי לא כיון דליכא רגלים לדבר שכבר נפטר שורת הדין הוא לומר כדאמרי' לענין ממון דיחלוקו אלא שנראה שדין זה מידת מהרי"ק ז"ל דכיון דהספק הוא בדבר מצוה לא אמרינן דיחלוקו אלא מחייבים אותו לחזור לפדותו לגמרי מפני שומר המצוה וכיון דמצינו קצת חומרא לענין פדיון בספק פרעון מפני היותו חיוב מצוה דבר איסור מקרי ואע"פ שאין לו לסבר ראיה לדין זה לומר שיש חילוק בין ספק פרעון דממון לספק פרעון דמצוה מ"מ מתוך מה שפסק הר"מ ודעמיה כבר למדנו דס"ל דדין פדיון דין איסור יש לו וע"כ לומר דס"ל לספק פרעון כעין נדון פלוגתא דרב ושמואל:

איך שיהיה נמצא לדעת הר"מ ורבינו הרמב"ן והרא"ש ז"ל דהלכתא כרב דאפי' אם נתאכלו המעות בנו פדוי ואולם כבר כתבנו דברי הריטב"א בחי' בפ"ק דגיטין גבי דין מעמד שלשתן שכתב וז"ל ומיהו דוקא כשאשה זו ראויה בשעת נתינת המעות להתקדש לו כגון שהיא גדולה אבל אם היא קטנה בשעת נתינת המעות וא"כ גדלה ונתאכלו המעות בכי הא ודאי אינה מקודשת עכ"ל הרי מפורש דס"ל כסברת שמואל אלמא ס"ל דהלכתא כשמואל משום דגרים בסוגיין כגירסתינו ומ"ש הריטב"א אבל אם היא קטנה בשעת נתינת המעות וכו' עכ"ל דמיירי שקדשה בעודה קטנה וא"ל הילך כסף זה והתקדשי לי לאחר שתגדיל דבכה"ג ס"ל להריטב"א דלא חשיב כאומר לאשה התקדשי לי לאחר שאתגייר לאחר שתתגיירי וכו' דאינה מקודשת דהוי דשלב"ע דהתם שאני דהוי מחוסר מעשה אבל כאן שאינו מחוסר מעשה דזמן ממילא קא אתי ל"ה דבר שלב"ע ומקודשת אי לא נתאכלו המעות וע' בספר מ"ל בפ"ד מהל' אישות ה' ז' שהעלה ונסתפק בזה ובדברי הריטב"א הנזכר מבואר הדין והרב הנזכר כתב שם דדין זה במחלוקת שנוי בין רש"י והתוס' ביבמות (דף לד ע"א) בהסיא דאמרי' בשופעת מתוך י"ב לאחר י"ב דלדברי רש"י מקודשת ולדברי התוס' א"מ יעו"ש וראיתי להריטב"א בחי' ליבמות כ"י שם שהביא פירש"י ודחאו וכתב שסתיקר כסברת התוס' דלפירש"י נ"ל דאתיא מתני' כר"מ דאמר דהאומר לאחר שתתגיירי מקודשת יעו"ש והדבר ק' שהוא נסתר ממתני' מש"ס הוא עצמו בפ"ק דגיטין כנז"ל וצ"ע באופן דמדברי הריטב"א אלו דפ"ק דגיטין מפורש יוצא דס"ל דהלכתא כשמואל וכן מתבאר עוד מדברי הריטב"א בפ"ק דב"מ (דף עז ע"א) שביא לדבריו הכל בספר א"ז גבי הא דחזר ולקחה דפריך הש"ס מהדי לוקח במאי קני וכו' וז"ל ומיהו אפילו נתן לשם מקח אינו קונה בו כיון שבאותה שעה לא היה ראוי לקנות דהא דאמרינן דמקודשת אע"פ שנתאכלו המעות התם הוא שהכסף ראוי לקנות בשעתו עכ"ד וכן ראיתי בחי' הריטב"א למציעא שנדפס בס"פ השואל (דף קב:) גבי מאי דמייתי מתני' דפדיון הבן התם שכתב וז"ל ואדרבה ק"ל עפי דהתם בבכורות פליגי רב ושמואל בפדאו תוך חדש רב אמר פדוי ושמואל אמר א"פ ואע"ג דבכוליה הש"ס הלכתא כרב באיסורי הכא הלכתא כשמואל ע"כ הרי מפורש מדבריו כאן דאית ליה כגירסתינו דהלכתא כשמואל אלא דלעד"נ דחי' הריטב"א אלו אינו מהריטב"א האחרון בעל חי' קדושין וגיטין וכיוצא אלא הריטב"א קדמון אחד מבעלי התוס' וכמו שכתב המדפיס בתחלת הספר והרגיל בהם יראה בפירוש שכן הוא האמת מכמה טעמים אבל עכ"פ למדנו דגם הריטב"א קדמון קאי בסברא זאת והנה ראיתי להריטב"א האחרון בחידושי יבמות כ"י שכתב גבי הא דאמרי' בפרק ב"ש (דף קט ע"ב) בעא מיניה ר"א מרב מ"מ דר"ג משום דקסבר קדושי קטנה מתלא תלי וכי גדלה גדלי בהדה אע"ג דלא בעל וכו' וז"ל וכבותי פי' דס"ק דלכי גדלה גדלי קדושי בהדה ומיילי הטעמא לאחר גדלות דהו"ל כאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר ל' שאם לא חזרה בה מקודשת לאחר ל' יום ואפי' שנתאכלו המעות כדאיתא במסכת קדושין והתם פרים טעמא דבההוא שעבוד שיש עליה מתקדשת לאחר ל' יום ואינו דומה להקדש במלוה שלה והכא הרי קבלה הכסף בקטנותה ואע"פ שאינה משתעבדת מן התורה חכמים שעבדו אותה שתקנו לה נשואין והפקר ב"ד היה הפקר ולפיכך כשלא חזרה בה בקטנותה הרי היא מתקדשת בו דבר תורה עכ"ל ולפי מ"ש במקומות הנזכר מבואר דס"ל דכל דבשעת נתינת המעות אינה ראויה לקדושין אם נתאכלו המעות אינה מקודשת א"כ ק' דמ"ש הכא דאמרינן דגדלי קדושי בהדה במעות הראשונות אפי' נתאכלו המעות בקטנותה כיון דבשעת נתינת המעות לא היתה ראויה להתקדש מדאורייתא דהא פשיטא דמה שהיא ראויה להתקדש מדרבנן אינו מעלה ומוריד להתקדש במעות הראשונות לכשתגדיל מן התורה והנה התוספות בפרק מרובה (דף ע ע"א) בד"ה אמטלטלין וכו' כתבו וז"ל ואין לדקדק מההיא דבכורות גבי פדיון הבן שיכול להכרות אע"פ שנימן לכהן ע"מ להוציא דלא מסקי אדעתייהו שימות תוך שלשים יום אלמא יכול להכרות במלוה דהתם ע"כ לאו ע"מ להוציא נתנו לו דקי"ל כשמואל דאמר התם בסמוך דהיא שמעתא הפודה בנו בתוך שלשים יום ונתאכלו המעות דאין בנו פדוי ע"כ הרי מפורש דס"ל דהלכה כשמואל אלא דיש לדקדק דלמה הוצרכו התוספות לדחייתם הא דקי"ל כשמואל הא אפילו אי לא קי"ל כשמואל ע"כ בנותן ע"מ שלא להוציא מיירי דהא התם אליבא דשמואל קאי דשמואל הוא דמוקי התם בכא בהכשאה ולדידיה ע"כ מיירי בנתנן ע"מ שלא להוציא וא"כ אין הדבר תלוי אי קי"ל כשמואל או לא ומדברי התוספות בפרק השואל (דף קב:) ד"ה נתחזקת שלא נפדה וכו' נראה ג"כ דס"ל לענין פדיון דהלכתא כשמואל יעו"ש אמנם מדברי התוס' בפרק האשה רבה (דף צג:) ד"ה קטיה לך וכו' ובפ"ב דקדושין (דף סג:) ד"ה כגון וכו' נראה דס"ל דאפילו אינו ראוי לחול הקנין בשעת מתן מעות מהני שכתבו דה"ט דלגבי הרי את מקודשת לאחר שתתגיירי דאמר ר"מ דמקודשת לא הצריך לומר מעכשיו דכיון דהתם קדושין הם בכסף אינו צריך מעכשיו דאפי' נתאכלו המעות מקודשת מידי דהוה לאומר לאשה התקדשי לי לאחר ל' יום יעו"ש הרי דאפילו דבשעת נתינת המעות לא היתה ראויה להתקדש מקודשת אלא די"ל דאיך כתבו הדבר בפשיטות והביאו ראיה מהאומר התקדשי לאחר שלשים יום דאפי' נתאכלו המעות כיון דעיניהו כרוותה דלאו מלתא דפשיטא הוא לדמותו למקדש לאחר שלשים יום כיון דאיפליגו רב ושמואל בזה גבי פדיון והדבר קשה איך לא הזכירו כלל מזה וגם הרשב"א בחי' לקדושין על דף סג כתב כדברי התוספות ממש יעו"ש וכ"מ עוד מדברי הרשב"א בחי' בפ' הא"מ גבי הא דאמרי' דקטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה שאם נתרצה האב אח"כ דמקודשת והוקשה לראשונים במאי מיקדשה ותי' הוא ז"ל דהו"ל כאומר לה התקדשי לי לאחר שיתרצה אביך ומקודשת כאותה שאמרו הרי את מקודשת לי לאחר ל' יום דמקודשת אע"פ שנתאכלו המעות וכ"כ הרמ"ה הביאו הטור בא"ה סי' מ' הרי דאע"ג דבשעת נתינת המעות לא מני מיילי עד שיתרצה האב מקודשת אלא דהא דקודם שיתרצה האב יש לדמות דלא דמי כמבואר למעיין:

[עו] **איך** שיהיה נמצא לענין הלכה דלדעת הר"מ ורבינו הרמב"ן והרא"ש והטור בסי' ש"ה הלכה כרב דאפי' נתאכלו המעות וכן דעת ר"י בספר אדם וחוה נתיב א' ח"ב יעו"ש וכ"ד התוספות והרשב"א בפרק האומר גבי דבר שלב"ע אבל לדעת התוס' בפ' מרובה וכן דעת הריטב"א דהלכה כשמואל וכ"כ בספר יראים סי' שנ"ג יעו"ש ובספר תה"ד סימן רס"ט כתב דכן ס"ל לא"ז והסמ"ג במ"ע סימן קמ"ד כתב וז"ל הפודה את בנו בתוך ל' יום דפליגי רב ושמואל וכו' ואע"ג דקי"ל הלכתא כרב באיסורי וכו' הכא הלכתא כשמואל ע"כ וסיינו כגירסתא אחר לפניט אלא שאח"כ כתב בסי' הנזכר האומר מעכשיו אין בנו פדוי לאחר ל' יום בנו פדוי אפילו נתאכלו המעות הרי נמצא דבריו סותרים זה לזה דמאחר דקי"ל כשמואל א"כ אפי' בלאחר ל' יום אינו פדוי בנתאכלו ולפי תומי הענין י"ל דגירסת הסמ"ג במתניתין הוא כן אתמר הפודה את בנו בתוך שלשים יום רב אמר בנו פדוי ושמואל אמר אין בנו פדוי ואע"ג דקי"ל דכל היכא דפליגי רב ושמואל וכו' הכא הלכתא כשמואל ול"ג הכא במתניתין מאי דאמר רבא מעכשיו דכ"ע אין בנו פדוי לאחר שלשים יום ואיתנהו המעות וכו' כי פליגי לאחר ל' יום וכו' כ"ז לא גרים אלא תכף לפלוגתא דרב ושמואל גרים מאי דפסק הש"ס הלכתא כשמואל וכל דברי רבא בב' חלוקות דמעכשיו ולאחר שלשים יום גרים להו בספ"ק דבכורות (דף יב ע"ב) דפריך התם מכלל דבנו אם פדאו אינו פדוי והאתמר הפודה את בנו בתוך שלשים יום רב אמר בנו פדוי וכו' ומשני לאו אתמר עלה אמר רבא דכ"ע מעכשיו אין בנו פדוי ע"כ וכתבו התוס' שם בד"ה לאו אתמר וכו' וז"ל לשון זה אינו לקמן בפרק יש בכור עכ"ל הרי דהתוספות ל"ג בסוגיין דיש בכור הא דאמר דכ"ע מעכשיו אין בנו פדוי והכא גרסי לה ואפשר שגירסת התוס' היתה שכל מימרת רבא היו גורסין אותה בסוגיא זו דספ"ק דבכורות דמסיים בה לאחר שלשים יום ואיתנהו המעות וכו' וכל סברת רבא · והשתא ל"ג כלל כי אם פלוגתא דרב ושמואל סתם וזהו גירסת הסמ"ג וע"כ הביא הסמ"ג ב' הסוגיות ההיא דיש בכור דאיפליגו רב ושמואל בפודה את בנו בתוך שלשים סתם ולא פי' לא מעכשיו ולא לאחר שלשים יום דבפודה בתוך שלשים יום סתם איפסיקא הלכתא כשמואל ואח"כ הביא סוגיא דספ"ק דבכורות דמדית לן רבא דפלוגתייהו דרב ושמואל הוא ג"כ באומר בפירוש לאחר שלשים וכיון דלענין אומר בפי' לאחר ל' לא איפסיקא הלכתא כמאן הדרן לכללין דהלכתא כרב באיסורי ומש"ה פסק דבנו פדוי אפילו נתאכלו המעות דאע"ג דבפודה בסתם איפסיקא הלכתא כשמואל י"ל דדוקא בפודה סתם מתסבר טעמיה דשמואל והטעם הוא דהפודה בסתם כל שלא פירש שיחול הפדיון לאחר שלשים יום סתמא דמלתא דדעתו שיחול הפדיון מעכשיו וכאילו אמר מעכשיו דמי דה"ז דומה למאי דאמרי' בקדושין (דף סב ע"ב) אין תורמין מן התלוש על המחובר וכו' כיצד אמר פירות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברת וכו' לא אמר כלום אבל אמר לכשיתלשו ונתלשו דבריו קיימים ע"כ הרי מפורש דאפי' אמר סתם פירות ערוגה זו יהיו תרומה וכו' ולא אמר מעכשיו כל שלא פי' ואמר לכשיתלשו כאומר מעכשיו דמי וא"כ נמי לפי גירסת הסמ"ג כמו שביארנו איך אפשר לומר דפליגי רב ושמואל אפילו בסתם כיון דסתם חשיב כמפרש מעכשיו וכבר אמר רבא בסוגיא דפ"ק דלכ"ע מעכשיו אין בנו פדוי וע"כ נ"ל דשאני הסיא דתרומה דלא שייך לומר פי' אחר בזה שסתם ואמר יהיו תרומה ולא פי' לכשיתלשו דמשמע מעכשיו כי אם לומר דלדעתו שיחול שם תרומה מעכשיו והא לא אפשר לא כן הכא דאף דפדה סתם ומשמע מעכשיו י"ל דכוונתו לומר דמעכשיו יהיו המעות ברשות הכהן להוציאם אם ירצה ולא יהיה בשלא

יד בפקדון אך עיקר תלוי הפדיון ושיהיו המעות מתנה גמורה לא יהיה כי אם בזמנו אחר שלשים יום וכיון דבסתם דין נותן דהוי מלוה הטעם הוא ההיא ה"ג ע"כ באומר בפי׳ לאחר ל׳ יום ממנ"ל דמאי דפי׳ הכי בשיעור הוא לשלול שלא יהיה לכהן רשות להוציאם אלא יהיו כפקדון בידו עד אחר ל׳ יום ואם הוציאם הוא כגזל בידו דאל"כ למה פירש לאחר ל׳ כיון דבסתם נמי לאחר ל׳ יום והנה כי כן י"ל דודאי בפודה בסתם דמסתמא נתן רשות לכהן להוציאם מסתבר טעמיה דשמואל דכיון דנתאכלו המעות מחמת שהוציאם הכהן וברשות הנותן הוציאם אותם המעות חשיבי כמלוה ואין פודין במלוה כיון דבשעת הפדיון אינו מגיע שום הנאה לכהן דבלא"ה כבר היו בידו בתורת הלואה דברשות הוציאם אבל במפרש לאחר ל׳ יום דאמרי׳ דלעפויי אתא דלא יהיה לו רשות להוציאם כלל מסתבר מלתא דרב דאפילו נתאכלו המעות בנו פדוי דכיון דהוציאם הכהן ואכלם שלא כדין הו"ל כגזלן וחוב הדמים הוא כגזל בידו ולא כעין מלוה וכל דהוי כעין גזל ולא הוציא המעות ברשות נותן לא חשיב כמלוה דדוקא מלוה שהוציא אותה ברשות בעלים הוא דאמרינן דל"א כסף משום דלא יהיב מידי דמלוה להוצאה ניתנה והמעות דידיה ניהו והרשות בידו להוציאם ומה הויה המקבל עכשיו מחדש משא"כ בגזל דעד עכשיו לא היה חוב זה בידו בהיתר אלא באיסור ועכשיו שפודה את בנו הו"ל כנותן לו מחדש דמים דעכשיו הוא זוכה בחוב זה להיות בידו בהיתר ואפי׳ את"ל דלענין דינא אם גזל הכהן איזה דבר קודם ענין הפדיון דאין הגזל בעין דאפי׳ אמר לו הנגזל שיזכה בגזל לפדיון בנו דאין בנו פדוי דחשיב כפודה במלוה וכמו שכ"כ מהר"ם יונה בסי׳ ס"ב בדין קדושין יעו"ש מ"מ בנדון זה דמעיקרא לא בא לידו לשם גזל כי אם לשם פדיון אלא דלא היה לו רשות להוציאם י"ל דמסתבר טפי לומר דבנו פדוי טפי מפודה את בנו סתם מטעם האמור וכבר עמד בדברי הסמ"ג הנזכר מהריק"ו בשו"ת [סי׳] ל"ו ורש"ל בתשובה סי׳ ז׳ וב׳ נביאים מתנבאים בסגנון אחד ליישב דברי הסמ"ג בהנחה זו דיש חילוק בין פודה בסתם למפרש ואומר לאחר ל׳ יום כל אחד לפי דרכו והמעיין יראה כי לא דרכי דרכם ובפרט כי כל אחד מהדרכים אשר כתבו הם ז"ל הם בדוחק גדול כאשר יראה הרואה בדבריהם ולע"ד זה הדרך שכתבתי הלא היותר נכון בדברי הסמ"ג ובפרט כי יש סמך מדברי התוס׳ בספ"ק לגירסא זאת אשר שיערנו בדברי הסמ"ג וג"כ כי חילוק הזה שחלקו הגאונים הנזכרים בין סתם למפרש לא ביארו טעם לחילוק זה כלל ואופן החילוק אשר כתבתי הוא מלתא בטעמא דבהכי לא תיקשי לן לחילוק זה מהסיא דאומר פירות ערוגה זו יהיו תרומה וכו׳ דמוכח משם דסתם כל שלא אמר לאחר שיתלשו חשיב כאומר מעכשיו אמנם לפי האמור א"ש :

וראיתי בת"ה בפסקים וכתבים סי׳ רל"ד שכתב דלמ"ד דהלכה כרב דאפילו נתאכלו המעות בנו פדוי הכי נמי אם החזיר הכהן לאבי הבן כמו שרגילים מקצת הכהנים העשירים בתוך השלשים יום בנו פדוי החזרה שהחזיר חשיב כנתאכלו המעות יעו"ש ולע"ד דבר תימה הוא לומר כן דהא טעמא דנתאכלו בין בקדושין ובין בפדיון הוא כמ"ש התוס׳ בפ׳ האשה רבה (דף נג ע"א) ד"ה קטיה לך וכו׳ דה"ט דאפילו נתאכלו המעות חשיב כל שעה כאילו הם בעין שהמעות נאמרו אצל המקנה ואם לא נעשה קנין היה מוטל עליו להחזירם וחשיב כאילו הם בעין לשם קדושין ע"כ וא"כ במחזיר הפדיון בתוך ל׳ יום לאבי הבן אף דמתנה הוא דיהיב ליה מ"מ בשעת חיוב הפדיון אילו לא בא לכלל פדיון כגון שמת הבן קודם ל׳ יום לא היה מוטל על הכהן להחזיר לו המעות דכבר החזירם מקודם בתורת מתנה גאילו היה יודע שימות הבן בתוך זמן ומוטל עליו להחזירם מעולם לא היה נותן לו במתנה דודאי לא כוון ליתן לו מתנה משלו וכשימות הבן יחזיר לו פעם אחרת משלו ופשיטא דאדעתא דהכי לא נתן לו במתנה א"כ נמצא דאם נתבטל הפדיון אינו מוטל עליו להחזירם וכיון דאינו מוטל עליו להחזירם לא חשיב כאילו הם בעין ופשיטא דבכה"ג אפילו רב מודה דאין בנו פדוי :

ואדרבא אני מסתפק לפי"ז בפודה את בנו בתוך ל׳ יום ופירש ואמר לאחר ל׳ יום והתנה עמו להחזיר דקי"ל מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה לענין פדיון נמי וכתב הרא"ש בפ׳ לולב הגזול ובפ"ק דקדושין דאפי׳ אם היה אפשר מה שנתן חזרת דמים הויא חזרה יעו"ש וכ"ש בנותן לו דמים דאם הוציא אותם דמים והחזיר לו הדמים אחרים קיים תנאו אם באופן זה דפדאו בתוך ל׳ יום בענין שיהיו המעות עצמם בעין אחר הל׳ יום אפילו לרב כיון דה"ט דנתאכלו דחשיב כאילו הם בעין כיון שאם לא נעשה הדבר מוטל עליו להחזירם ובכה"ג דבלאו הכי מחויב להחזירם לקיים תנאו באיזה טעם נחשוב אותם כאילו הם בעין בהסיא הנאה שאינו מחזיר אותם כיון דבלאו הכי חייב להחזירם דדוקא בפודה בזמנו מהני מתנה ע"מ להחזיר כיון דזכה באותם המעות מיהא לפי השעה משא"כ בפודה בתוך שלשים יום ונתאכלו המעות :

עוד נראה לומר בדעת הסמ"ג ע"פ הגי׳ אשר שיערנו בדעת הסמ"ג באופן אחר ונאמר דמתניתין נמי דיש בכור מיירי נמי באומר בפי׳ לאחר ל׳ יום דבסתם לכ"ע אין בנו פדוי דסתמא כאומר מעכשיו דמי כמו שמוכח הסיא דאומר פירות ערוגה זאת יהיו תרומה וכו׳ כאמור אלא החילוק שיש ממתניתין להסיא דאמר רבא בספ"ק דבכורות הוא זה דהא מאי דאמרינן לענין קדושין דבמקדש לאחר שלשים יום מקודשת אע"פ שנתאכלו המעות מיירי אפילו שנתאכלו בכל ענין בין שהוציאם האשה לצרכה והנית מהם ובין שנגנבו ולא נהנית מהם וכמו שמפורש יוצא ממאי דאמרינן בר"פ האומר [דף נט׳] רב ושמואל דאמרי תרוייהו מקודשת אע"פ שנתאכלו המעות מ"ט הני זוזי לא למלוה דמי ולא לפקדון דמי לפקדון ל"ד פקדון ברשותא דמאריה קא מתאכלי והני ברשותה דידיה קא מתאכלי וכו׳ וכ׳ רש"י ז"ל לא לפקדון דמו דנימא אם לא נשתייר ביה שוה פרוטה א"נ כדאמרי׳ בפ׳ האיש מקדש [דף מז׳] התקדשי לי בפקדון והלכה ונלאתו שנגנב או שאבד אם נשתייר בו שוה פרוטה מקודשת וכו׳ ע"כ הרי מוכח דכיון דל"ד לפקדון דכתובתה דידה קא מתאכלי אפי׳ לא נהנית האשה כי אם נגנבו ונאבדו מקודשת וכ"נ מדברי התוס׳ בפ׳ האומר (ד"ס:) ד"ה איכא בינייהו וכו׳ דאם נאבדו הקדושין הויא מקודשת וכן מתבאר מדברי הרשב"א לקדושין שם על דף ס הנזכר וכ"נ עוד בדברי הרשב"א בחי׳ פלק מי שאחזו על דף ע"ד יעו"ש וכן נראה מדבריו בר"פ האומר מת"ש בס"ד דהמתקדשת בשטר דדעתה אניירא דינו כדין כסף דאם נשרף או נאבד השטר מקודשת באופן דזה פשוט דאפילו נגנב ונאבד ולא נהנית מקודשת וה"ט כמ"ש הר"ן בר"פ האומר שלה דאמרינן דאפילו נתאכלו המעות וז"ל ומהא משמע שאם הוא חוזר בו אינה חייבת להחזיר דאל"כ במאי מקדשה הרי אינם קנויים לה עד לסוף ל׳ יום והרי נתאכלו בינתיים ע"כ דכיון שאם הוא חוזר בו אינה חייבת להחזיר נמצא דבדידה תליא מלתא ואם היא אינה חוזרת הרי המעות משעה ראשונה הם כתובים לה וזכתה בהם ובאותה זכיה שזכתה בהם לשם קדושין בהיותם בעין מקודשת לסוף השלשים יום אף דליתנהו המעות בעין באותה שעה ואפילו נגנבו או נאבדו ולא נהנית בהם דכיון דזכתה בהם משעה ראשונה ברשותה נאבדו וזכייתה שזכתה בשעת נתינה מועיל לשתתקדש בסוף הל׳ יום מכח הנאת המתנה שזכתה בתחלה כיון שהיתה לשם קדושין שיחולו לאחר שלשים יום וא"כ לענין פדיון נמי אם אנו אומרים דאפי׳ בנתאכלו המעות הוא באופן זה שכתב הר"ן דעכ"פ משעה ראשונה זוכה בהם הכהן דאם יחזור בו אבי הבן ורוצה לפדותו ע"י כהן אחר אינו חייב להחזיר ובכח זכיה זאת שזוכה משעה ראשונה בהיותם בעין לשם פדיון בנו פדוי לסוף השלשים יום אלא דבהא פליגי רב ושמואל דלרב מדמי לה לקדושין ושמואל ס"ל דשאני גבי קדושין דמתקדשת בזכיה ראשונה הואיל ובידו לקדשה בשעת נתינת המעות דכיון דזמן ראוי לקדושין הוא מה לי אם יאמר שתתקדש מעכשיו מה לי שיאמר שבמתנה זו של עכשיו לא יחולו מעכשיו כי אם אחר ל׳ יום אבל גבי פדיון דאין בידו לפדותו מעכשיו ואינו זמן ראוי לפדיון איך אפשר שבמה שזוכה משעה ראשונה לשם פדיון שיהיה בנו פדוי לאחר שלשים יום אם אין המעות בעין ולהיות כי כלל זה בידינו דאפושי פלוגתא לא מפשינן אילו לא היה דברי רבא דבסוף פ"ק דמבואר דסבירא ליה דפלוגתייהו דרב ושמואל הוא בנתאכלו המעות בכל אופן בנגנבו או נאבדו דלא נהנה הכהן מהם ובין בהוציא אותם הכהן לצרכו מדקאמר לאחר ל׳ יום ואיתנהו בעינייהו לכ"ע ל"פ דמשמע דדוקא איתנהו בעין ממש אבל ליתנהו בעין אפי׳ אם הוציאם הכהן לצרכו ונהנה מהם פליג שמואל דאין בנו פדוי היינו אומרים דמתניתין דפליגי רב ושמואל סתם מיירי כשנתאכלו מחמת שנגנבו ונאבדו ולא נהנה הכהן מהם כלל דבכה"ג הוא דס"ל לשמואל דאין בנו פדוי כיון דנמצא דלא נהנה בהם הכהן כלל ועל זכותו שזכה בהם הכהן בהיותם בעין אינו מעלה ומוריד כיון דלאו זמן פדיון היה אבל בהוציא אותם הכהן לצרכו ונהנה בהם מודה שמואל דבנו פדוי דדל מהכא הזכיה שזכה בשעה ראשונה בנו פדוי כיון שנהנה בהם וכל שעה חשיב כאילו הם בעין ואילו היה מתבטל הפדיון היה מוטל עליו להחזירם והיתה מתבטלת הנאתו שנהנה מהם וא"כ י"ל דאף דאמר האמת כפי דברי רבא סברת שמואל הוא אפי׳ בנהנה הכהן בהם מ"מ י"ל דמאי דאיפסיקא הלכתא כשמואל הכא היינו דוקא בנגנבו או נאבדו דמסתבר טעמיה דשמואל אבל בהוציא אותם הכהן לצרכו ונהנה לא איפסיקא הלכתא והדרן לכללין דהלכתא כרב באיסורי ועל זה הביא הסמ"ג מתחלת מתניתין דיש בכור והביא פלוגתא דרב ושמואל סתם ולא פירש דבנתאכלו המעות מיירי פלוגתייהו להורות דהתם בפרק יש בכור סתם נאמרה המימרא כדי שנבין מזה דלא מיירי דנתאכלו בכל אופן ואח"כ הביא מימרת רבא דספ"ק דמפורש בה דסברת שמואל הוא אפילו בנהנה הכהן בהם ופסק בהא כרב דהלכתא כרב באיסורי דלא איפסיקא הלכתא כשמואל אלא בנגנב ונאבד דלא נהנה הכהן :

והנה ראיתי להרימ"ע בקדושין בחי׳ הרי"ף בפרק האומר שהביא דברי הר"ן שכתב שאם הוא חוזר בו אינה חייבת להחזיר וכתב ולבי מהסס בה דכיון דאשה לא קנה ממון למה יחסר וכו׳ וכ"ת אי יכול לחזור בו ליטול הכסף במאי מקדשה הני זוזי למלוה דמו איכא למימר לקדושין יהבינהו ניהלה אם לא יחזור בה כדאמרינן גבי דייתיקי וכו׳ מהיום אם לא אחזור ה"נ לאחר ל׳ יום אם חזר בו הדרי זוזי למרייהו והא דאמרי׳ לפקדון לאו דוקא דכתובתה דידה קא מתאכלי לא תימה אדרבה ברשותיה דידיה קא מתאכלי דאי הדר ביה הדרי בעינייהו דעמא משום דכיון דבתורת קדושין יהבינהו ניהלה פטורה אף מפשיעה דלא קבילת עליה שמירה של כלום וכו׳ הלכך לא לפקדון דמו עכ"ל ודבריו תמוהים דמוכח מפשטות דבריו דמאי דאמרינן לאו לפקדון דמו הוא משום דבכה"ג אינה מתחייבת אפילו בפשיעה וכ"ש בגניבה ואבידה כפקדון כיון דלא קבילת עלה שמירה וזה תימה דא"כ איך אמרינן לפקדון לא דמי דכתובתה דידה קא מתאכלי וכתב רש"י דלא הוי כשאר פקדון דאם נגנב ונאבד אינה מקודשת עד שישתייר בה שוה פרוטה דמשמע דכיון דזכתה בהם אינה כפקדון אלא כתובתה קא מתאכלי ואפילו בנגנבו ונאבדו מקודשת וכבר כתבנו לעיל דעת התוס׳ והרשב"א ודעמייהו דסבירא ליה דאפי׳ בנגנבו ונאבדו מקודשת ועוד דאיך יאמר הרב דלא דמי לפקדון משום דאינה מתחייבת בגניבה ואבידה בנפירוש אמרו בש"ס הטעם דל"ד לפקדון משום דכתובתה קא מתאכלי והוא היפך הטעם שאמר הרב מן הקצה אל הקצה :

הלכתא כוותיה ולית בה ספיקא אלא דאשכחן בפסוקות דכתוב בהו סתם ומי שפדה את בנו בתוך שלשים יום אין בנו פדוי ולא מסיים בה דוקא בדאמר לו מעכשיו :

עוד יש ליישב דברי הסמ"ג על פי הגירסא אשר שיערנו וע"פ ההנחה הנזכר דפודה בסתם

תנן

בתוך שלשים יום כוונתו שיחול הפדיון משעה ראשונה כדמוכח מהסיא דפירות ערוגה זו יהיה תרומה וכו׳ והענין ע"פ שנבאר דברי רש"י שכתב גבי מתני׳ מת הבן בתוך ל׳ יום אע"פ שנתן לכהן יחזיר וז"ל יחזיר דנפל היה ולא מחייב בפדיון עד לאחר ל׳ יום עכ"ל וכתבו התוס׳ שם בד"ה מת בנו וכו׳ וז"ל פי׳ בקונטרס משום דנפל הוא ובחנם פירש כן דאפי׳ קים לן דכלו לו חדשיו בבן אדם תלה רחמנא עכ"ל וכ"כ עוד רש"י במתני׳ דלעיל גבי ב׳ נשים שלא בכרו מת אחד מהם בתוך ל׳ יום וכו׳ וז"ל הואיל ומת בתוך ל׳ יום איגלאי מלתא דנפל הוא ושלא כדין שקל ע"כ וכ"כ ר"י בנתיב ה׳ ח"ג דהטעם הוא משום דהוי נפל ובאמת שהוא דבר תימה :

ואולם נראה דדברי רש"י יש להם שורש גדול מהסיא דאמרי׳ בפי"ט דשבת (דקל"ה:) תניא רשב"ג אומר כל ששהה ל׳ יום באדם אינו נפל שנאמר ופדויו מבן חדש תפדה ח׳ ימים בבהמה אינו נפל שנאמר ומיום השמיני והלאה ירצה ע"כ הרי דס"ל לרשב"ג דטעמא דקרא הוא כדי שיצא מכלל נפל וא"כ כל שידענו שכלו לו חדשיו הרי יצא מכלל נפל ופודין אותו אפי׳ בתוך ל׳ יום :

אמנם נראה דהא לא אפשר דא"כ גבי בהמה נמי כל שידענו שכלו לו חדשיו יהא מותר להקריבו אפי׳ קודם ח׳ והא ליתא דבהדיא מבואר בפ"ק דר"ה (דף ו ע"א) דקים לן דכלו לו חדשיו אינו מותר בהקרבה וכבר עמדו התוס׳ בזה בפ"ג דמנחות (דף לו ע"ב) ד"ה שומע אני וכו׳ ובפ"ק דב"ק (דף יא ע"ב) ד"ה בכור וכו׳ ועוד הקשו על סברת רש"י שם במנחות ובב"ק ממתניתין דיש בכור דאמר רב דלאחר ל׳ יום ונתאכלו המעות דאין בנו פדוי אפילו הגיע הבן לשלשים יום דאמאי כיון דעיקר הטעם הוא משום ספק נפל כיון דחי עד ל׳ יום הרי איגלאי מלתא למפרע דלא היה נפל והרי פדוי למפרע · והנראה ליישב סברת רש"י הוא דודאי אזיל ומודה הוא ז"ל דבין לענין פדיון ובין לענין קרבן אפילו דידעינן דכלו לו חדשיו גזרת הכתוב הוא דלא מהני בתוך ל׳ יום ובתוך ח׳ ימים אבל ס"ל דכיון דחזינן דרשב"ג יליף דל׳ יום באדם וח׳ בבהמה אינו נפל מקרא דופדויו מבן חדש ומקרא דמיום השמיני וגו׳ עכ"ל דודאי טעמא דקרא משום נפל הוא דאל"כ היכי יליף רשב"ג מהני קראי דשאני התם דגזירת הכתוב היא ואינו מטעמא דספק נפל דהא אפי׳ בדקים לן דכלו לו חדשיו דינא הכי אלא עכ"ל דלרשב"ג טעמא דקרא משום ספק נפל נגעו בה אלא שלא רצה הכתוב דנסמוך גבי פדיון וקרבן אידיעת כלו לו חדשיו כיון דידיעה זאת מלתא דלא שכיחא כ"כ דכבר כתב רש"י בשבת (דף קלו ע"א) דקים לן שכלו לו חדשיו הוא ע"י שעברו ט׳ חדשים באדם משמשה עד שילדתו ולא שמשה כל ימי עיבורה יעו"ש וכיון דזה שלא ישמש כל ימי עיבורה לא שכיח לא רצה הכתוב שנסמוך ע"ז וסתם לן את הדרך וגזר ואמר דבשום אופן כל שלא עברו ל׳ יום באדם וח׳ בבהמה לא יצא מכלל נפל אף בדאיתרמי דידעינן דכלו לו חדשיו אבל לעולם דמאי דגזר הכתוב מבן חדש לפדיון ומבן ח׳ להקרבת בהמה הטעם הוא כדי שיצא מכלל נפל הוא ולא בא לגמור הכתוב כי אם שלא נסמוך על בירור בידיעה אחרת אלא על הימים דמסתמא ל׳ באדם וח׳ בבהמה אינו נפל וכ"מ כפי"ז לענין פדיון דאי אמרינן בעלמא איגלאי מלתא למפרע אם פדאו בתוך ל׳ יום ונתאכלו המעות הרי בנו פדוי דכיון שהגיע הבן לשלשים יום ויצא מידי נפל הרי למפרע משעת הפדיון איגלאי מלתא דבן קיימא היה ואיגלאי מלתא דראוי לפדיון היה באותה שעה :

ואולם הא מלתא אי אמרי׳ איגלאי מלתא למפרע או לא הויא פלוגתא דר׳ יוחנן ור"ל בר"פ החולץ [דף לה:] איתמר החולץ למעוברת והפילה ר"י אמר א"צ חליצה מן האחים ור"ל אמר צריכה חליצה מן האחים במאי קא מפלגי ר"י סבר אם יבא אליהו ויאמר דהא דאיעברה מפולי מפלא מי לאו בת חליצה ויבום היא השתא נמי תגלי מלתא למפרע ור"ל אמר תגלי מלתא למפרע לא אמרי׳ ואיפסיקא הלכתא התם כר"ל כדפסק רבא התם דהלכתא כוותיה דר"ל בתלת יעו"ש וכתבו התוס׳ שם עלה דסבר ר"ל דאע"ג דלקמן גבי ספיקות שקדש אחת מב׳ אחיות חשבינן לה בת חליצה ויבום כיון דאם יבא אליהו ויאמר דהא קדיש ל"ד דהכא אין ספק זה ראוי להתברר עכשיו שא"א לידע עתידות אבל התם א"ל לידע אלא מה שאותה שעה עכ"ל הרי מבואר דלר"ל דקי"ל כוותיה כל שבשעת החליצה לא נתברר עדיין אם ראוי לחליצה או לא א"א להתברר עכשיו אין חליצתה חליצה ולר"ל ה"ה גבי פדיון דאם פדה בתוך ל׳ יום ונתאכלו המעות קודם הל׳ אין בנו פדוי כיון דבשעת נתינת המעות לא היה נתברר עדיין אם היה ראוי לפדיון או לא ולא היה אפשר להתברר עכשיו דא"א לידע עתידות אם יחיה הבן עד ל׳ יום או לא אף שהגיע הבן לל׳ יום לא אמרינן איגלאי מלתא למפרע ולדעת רש"י י"ל דבהא פליגי רב ושמואל דרב ס"ל כר"י דאמרינן איגלאי מלתא למפרע ומש"ה ס"ל דאפי׳ נתאכלו המעות בנו פדוי דכיון דהיה חי הבן עד ל׳ יום הרי איגלאי מלתא למפרע דבשעת נתינת המעות לא היה נפל וראוי היה לפדיון וה"ז דומה ממש למקדש את האשה לאחר ל׳ יום דקי"ל דאפי׳ נתאכלו המעות מקודשת וה"נ ראוי היה בשעת נתינת המעות לפדיון אבל שמואל ס"ל דאין בנו פדוי משום דס"ל כר"ל דאיגלאי מלתא למפרע לא אמרי׳ וא"כ לא דמי לאשה דהתם בידו לקדש מעכשיו משא"כ בפדיון וכיון דשמואל אתי כר"ל דקי"ל כוותיה פסקינן ה"נ הלכה כשמואל לענין פדיון · אבל אכתי צ"ל לדעת רש"י לפי דרך זה דא"כ איך קאמר רבא מעכשיו דכ"ע אין בנו פדוי הא לפי טעם הנזכר דטעמיה דרב הוא משום דאיגלאי מלתא למפרע דלא היה נפל א"כ באומר מעכשיו נמי אמאי אין בנו פדוי וי"ל דס"ל לרש"י דמאלא אמר רבא דאפי׳ פודה בסתם אין בנו פדוי כיון דכבר הוכחנו מהסיא דתרומה דסתם נמי דעתו שיחול עכשיו נ"ל דבדוקא נקט רבא מעכשיו דדוקא באומר מעכשיו בפירוש הוא דאין בנו פדוי כיון דהפודה בסתם דעתו שיחול מעכשיו מדהוצרך לפרש מעכשיו ש"מ דלעפויי אתא לומר דהוא נותן הפדיון לחלוטין מעכשיו אף אם ימות הבן קודם ואין רצונו שיהיה הפדיון תלוי ועומד עד שיגיעו השלשים יום ויתברר למפרע שלא היה נפל אלא מעכשיו יהיה פדיון לחלוטין ומש"ה כתב רש"י ז"ל דבאומר מעכשיו המעות הם מתנה כל ל׳ אבל בפודה בסתם אף דסתמא דעתו שיחול עכשיו אבל מ"מ דעתו הוא שיהיה הפדיון תלוי ועומד עד שיתברר שלא היה נפל וכיון דהגיע תוך השלשים יום אמרי׳ דאיגלאי מלתא למפרע דבאותה שעה לא היה נפל חל הפדיון למפרע מאותה שעה ושפיר י"ל דסתם דעתו שיחול מעכשיו ועכ"פ למפרע חל משעה ראשונה לסברת רב כל זה יש ליישב סברת רש"י לפי גירסתינו אבל לפי גירסת הסמ"ג לפי מה ששיערנו לעיל י"ל דהסמ"ג נמי ס"ל כדעת רש"י דמטעם חשש נפל נגעו בה ובמתניתין דיש בכור לא פליגי רב ושמואל כי אם בפודה בסתם וטעם פלוגתייהו ע"ד האמור דפליגי אי אמרינן איגלאי מלתא למפרע או לא וס"ל להסמ"ג דדוקא בפודה בסתם דמשמעו הוא שיחול מעכשיו ע"ב דפליגי בדין זה אי אמרי׳ איגלאי מלתא למפרע או לא ומש"ה איפסיקא הלכתא כשמואל כיון דאתי כר"ל דקי"ל כוותיה וע"ז הביא הסמ"ג בתחלה האי פלוגתא דמתניתין דפרק יש בכור ומאי דאיפסיקא הלכתא כשמואל והדר מייתי מאי דפירש רבא עוד בסוף פ"ק דמכלתין פלוגתייהו דרב ושמואל דפליגי נמי במפרש ואומר לאחר ל׳ יום ונתאכלו המעות ופסק בזה כרב דהלכתא כרב באיסורי כיון דבאומר לאחר ל׳ יום לא איפסקא הלכתא כשמואל כיון דאמר בפירוש שלא יחול הפדיון כי אם לאחר ל׳ יום ואם אנו אומרים איגלאי מלתא למפרע דלא היה נפל אינו לומר כדי שיחול הפדיון למפרע משעה ראשונה כמו שהוא לענין חליצה אלא לענין דנחשוב אותו למפרע כאילו היה בידו בשעה ראשונה לפדותו ושיהא דומה למקדש את האשה לאחר ל׳ יום שפיר י"ל דלדבר זה אנו אומרים איגלאי מלתא שהיה ראוי כיון שחלות הפדיון הוא אחר ל׳ יום וכל דחשבו למפרע כאילו היה ראוי באותה שעה הרי זה דומה לקדושין דמקודשת אפי׳ נתאכלו המעות [קדושין דף נט׳] מטעם דחשיב כאילו הם בעין כיון דהיתה חייבת להחזיר אלא דלשמואל אפי׳ בכה"ג חדית לן רבא דס"ל דלא אמרי׳ איגלאי מלתא למפרע וכיון דלא איפסיקא הלכתא בזה כשמואל אמרי׳ דהלכתא כרב באיסורי דדוקא בסתם דאנו באים לומר איגלאי מלתא למפרע כדי שיחול הפדיון משעה ראשונה דדומה לחליצה פסקינן הלכתא כשמואל הואיל וקאי בשיטת ר"ל דקי"ל כוותיה לענין חליצה אבל באומר שלא יחול הפדיון כי אם אחר ל׳ יום לא קי"ל כוותיה ועפ"י כל האמור יובנו אללי דברי הריטב"א בחי׳ מליעא הנדפס שכתבנו לעיל שהוא הריטב"א קדמון שכתב בפרק השואל על דף קב ע"ב וז"ל והדרבה ק"ל עפי דהתם בבכורות פליגי רב ושמואל בפדאו תוך חדש רב אמר פדוי ושמואל אמר אינו פדוי דכתיב ופדויו מבן חדש ואע"ג דבכוליה ש"ס הלכתא כרב באיסורי הכא הלכתא כשמואל משום דקרא מסייע ליה עכ"ל דנראה מדבריו דגירסתו כך היתה בש"ס כלשון שהביא ממש דמביא שמואל ראיה מקרא ופדויו מבן חדש ואיפסיקא הלכתא כוותיה משום דקרא מסייע ליה ולכאורה צריך להבין מה שייך לומר דקרא מסייע לשמואל כיון דרב נמי אזיל ומודה דאי אמר מעכשיו אין בנו פדוי ולא פליג אלא לאחר ל׳ יום ונתאכלו המעות דרב ס"ל דדמי לקדושין דבכה"ג לא חשיב כפודה בתוך החדש כיון שחלות הפדיון הוא לאחר ל׳ יום אמנם לפי האמור א"ש דקרא מסייע ליה לשמואל ויהיה טעם פלוגתייהו דרב ושמואל דרב ס"ל דטעמיה דקרא דופדויו מבן חדש הוא משום חשש נפל כסברת רש"י וכיון שהגיע לל׳ יום הרי איגלאי מלתא למפרע שלא היה נפל בשעת הפדיון ובנו פדוי למפרע ושמואל ס"ל דאף אם נאמר דבכה"ג דפדיון אמרי׳ איגלאי מלתא למפרע אפילו לר"ל ומטעם החילוק שחלק הנמוקי יוסף בפרק החולץ גבי פלוגתא דר"י ור"ל יעו"ש מ"מ כיון דכתיב ופדויו מבן חדש התם גזרת הכתוב הוא ולא מטעם חשש נפל כסברת התוס׳ דהא אפי׳ כלו חדשיו מבן חדש כתיב וא"כ אם פדאו תוך החדש אין בנו פדוי ואיפסיקא הלכתא כשמואל דקרא מסייע ליה דפשטיה דקרא

מגזירת

תורה אור

תנן [עז] בהאשה נקנית* כל מצות הבן על האב אנשים חייבין ונשים פטורות תנינא להא דת"ר האב חייב בבנו למולו ולפדותו וללמדו אומנות וכו' לפדותו מנ"ל דכתיב כל °בכור בניך תפדה · והיכא דלא פרקיה אבוה מיחייב איהו למפרק נפשיה שנאמר תפדה קרי ביה תיפדה · ואיהי מנ"ל דלא מיחייבה דכתיב תפדה תיפדה כל שמצווה לפדות את עצמו מצווה לפדות את אחרים וכל שאינו מצווה לפדות את עצמו אינו מצווה לפדות את אחרים ואיהי מנא לן דלא מיפקדא בפרקונה דכתיב תפדה [תיפדה] כל שאחרים מצווים לפדותו מצווה לפדות את עצמו וכל שאין אחרים מצווים לפדותו אינו מצווה לפדות את עצמו ומנין שאין אחרים מצווין לפדותה דאמר קרא °וכל בכור אדם בבניך תפדה בבניך ולא בבנותיך וכתיבן הני מילי התם בהלכות :

מתני'* [עח] הוא לפדות ובנו לפדות הוא קודם לבנו ר' יהודה אומר בנו קודמו שמצותו על אביו ומצות בנו עליו : **גמ'** והלכתא כת"ק דאמר מצוה דגופיה עדיף ול"מ היכא דליכא אלא חמשה סלעים דהוא קודם לבנו אלא אפילו היכא דאיכא חמשה סלעים משועבדים וה' ב"ח לא אמרינן מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא ודידיה אזיל וטריף ממשעבדי ובהני ה' בני חורין פריק ליה לבריה אלא מלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא הלכך מצוה דגופיה עדיף וכן הלכתא : גרסינן בשלהי ע"פ* רבי שמלאי איקלע לבי פדיון הבן בעו מיניה פשיטא בפדיון הבן אבי הבן מברך על פדיון הבן שהחיינו מאן מברך כהן מברך דקא מטי הנאה לידיה או דלמא אבי הבן מברך דקא עביד מצוה לא הוה בידיה אתא ושאיל בי מדרשא א"ל אבי

תורה אור

אבי הבן מברך שתים והלכתא אבי הבן מברך שתים כדאיפסיקא תמן בהלכות · ובדפריק לגרמיה נמי מיחייב לברוכי ב׳ על פדיון הבן הבכור ושהחיינו ויהיב סלעי לכהן וכהן בעי ברוכי הכי בא״י אמ״ה אשר קדש עובר ממעי אמו ולארבעים יום חילק אבריו רמ״ח אברים ונפח באפיו נשמה שנאמר ויפח באפיו נשמת חיים עור ובשר הלבישו ובעצמות [וגידים] סככו שנאמר עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידים תסוככני וצוה לו מאכל ומשתה דבש וחלב להתענג בו וזימן לו ב׳ מלאכי השרת לשמרו במעי אמו שנאמר חיים וחסד עשית עמדי וגו׳ אביו אומר זה בני בכור וראשית אוני ראוי ליטול פי שנים ככתוב לתת לו פי שנים אמו אומרת זה בני בכורי שבו פתח הקב״ה דלתי בטני ה׳ סלעים נתחייבתי לתת לכהן לפדותו ממנו שכך היא גזרת מלך שנא׳ אך פדה תפדה וכתיב ופדויו מבן חדש תפדה כשם שהכנסתו לפדיון כך תכניסהו לתורה ולחופה ולמעשים טובים בא״י מקדש בכורי ישראל לפדיונם ומהדר ליה אחמרא והדסא דהכין אשכחן בשמושא עתיקא דגאונים א״א דלא דיקא הדין נסחא דכיון דאיכא בכור לכהן ואינו בכור לנחלה לאו שפיר דמי למימר אביו אומר זה בני בכורי וראשית אוני ואפילו הוי נמי בכור לנחלה משום דמשמע דקדושת פדיון בהא תליא הלכך לא לימא איניש הכי:

מתני׳* [עט] ה׳ סלעים של בן במנה צורי ל׳ של עבד וחמשים של אונס ושל מפתה ומאה של מוציא ש״ר כולן בשקל הקודש במנה צורי וכולן פודין בכסף ובשוה כסף חוץ מן השקלים: גמ׳ מאי מנה צורי א״ר אסי מנה של צורי *אמר רבא סילעא דאורייתא תלתא ותילתא הוי דכתיב עשרים גרה השקל ומתרגמינן עשרין מעין ותניא שש מעה כסף דינר מיתיבי והלא סלע של קדש מ״ח פונדיונין פונדיונין זה מה טיבו קלבון לפרוטרוט בתר דאוסיפו עליה דתניא עשרים גרה השקל למדנו לשקל שהוא כ׳ גרה ומנין שאם ירצה להוסיף יוסיף ת״ל יהיה יכול יפחות ת״ל הוא רב אשי שדר ליה שיבסר זוזי לרב אחא בריה דרבינא בפדיון הבן שלח ליה לישדר לי מר תלתא יתרתא שלח ליה (הדר שלח ליה) לישדר לי תלתא אחרינא דאוסיפו עליה מהא שמעינן דה׳ סלעים בלחוד הוא דבעי מיתן לכהן כדאיתנון סילעי דאורייתא מקמי דאוסיפו עלייהו והאידנא סלעי דרבנן בדאוסיפו עלייהו וה״נ קראי כתיבי ואשכחן

להחזיר דמה מתנה והכהן לא יעכב בתנאי זה כיון דהוא מודה דשטר החוב על פדיונו נכתב ולא נתחייב לו בלא פדיון משא״כ אם יתן לכהן אחר שאפשר שלא יקבל בתנאי דע״מ להחזיר או להחזיר לו במתנה וכיון שכן מכח שטר חוב זה כממון שיש לו תובעים דמי :

וראיתי במי׳ קדושין לא נודע למי מקודשים שכתב בפ״ק (דף כט:) וז״ל וא״ת כהן היכי מצי טריף ממשעבדי והא ממון שאין לו תובעים הוא י״ל כגון דכתב ליה יצחק הרשאה א״נ במכירי כהונה עכ״ל ודבריו תמוהים דאיך שייך הרשאה בדבר שהמרשה הוא חייב לאחרים והוא עצמו אינו יכול להוציא מיד הלקוחות כי אם דוקא הכהן שהוא בעל חוב טורף מהם ואיך יכול להרשות את אחרים על זה דהרשאה לא שייך אלא במרשה לגבות ממון שחייבים לו אחרים לא מה שהוא חייב לו והוא אינו יכול לטרוף מלקוחות בעצמו אך מה שתירץ דמיירי במכירי כהונה הוא תירוץ נכון וכן כתב הריטב״א בחידושיו לקדושין שם יעו״ש :

ונראה דלייתב קושיה זאת דהיכי מצי טריף הכהן ממשעבדי כיון דממון שאין לו תובעים הוא פירש הטור בי״ד סימן ש״ה דהא דלר״י טריף ממשעבדי לאו היינו מלקוחות אלא מן המשועבדים שמעבד נכסיו לבע״ח בשטר שכתב וז״ל ואם אין לו אלא ה׳ סלעים פודה את עצמו בהן שיעבד כל נכסיו עד שלא נשאר לו ה׳ סלעים בני חורין אין הכהן גובה הפדיון מן המשועבדים אע״פ שקדם חוב הפדיון לחוב של בעל חוב ע״כ נראה דמפרש הא דמשעבדי דאמרינן בש״ס היינו דמשועבדים לבע״ח בשטר דבהכי א״ש דפלוגתייהו דר״י ורבנן הוא דאם בא לישאל זה האיש אם יפדה את עצמו בה׳ סלעים שהם בני חורין ולא יפדה את בנו כלל או יפדה את בנו בבני חורין והוא עצמו יפדה מאחר נכסים המשועבדים לבע״ח וידחה מצות פדיון עצמו לחוב הבע״ח דלר״י מורין לו דכן יעשה לפדות את עצמו במשועבדין כיון דהפדיון שלו קודם לחוב דמלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמי דבאופן זה לא שייך למימר ממון שאין לו תובעין דהפודה עצמו הוא בא לשאול אם מותר לעשות כן להפקיע שעבוד הבעל חוב ואין הכהן בא לתבוע לטרוף ממשעבדי כדי שנאמר ממון שאין לו תובעין הוא :

והנה פירוש הזה שפירש הטור הוא לפי סברת הרי״ף שהביא הטור בח״מ סי׳ ק״ד דס״ל דאם יש מלוה בשטר ומלוה על פה שהיא מוקדמת למלוה בשטר שמלוה בשטר קודמת אפי׳ שהיא מאוחרת שעבוד שטר דומה למכר וכיון שמלוה ע״פ אינו גובה מלקוחות מאוחרים מפני שאין לה קול כך אינו גובה מבני חורין שנשתעבדו לאחר מכאן מפני שאין לו קול ע״כ אך לסברת רבינו האי גאון שכתב הטור שם דס״ל דמלוה על פה מוקדמת קודמת לגבות מבני חורין כיון שעדים מעידים שקדמה לא שייך פירוש זה דא״כ אפילו לרבנן דס״ל דלאו ככתובה בשטר דמיא אמאי לא טריף ממשעבדי כיון דהפדיון הויא מלוה על פה מוקדמת דקודמת למלוה בשטר שהיא מאוחרת וליישב דברי הטור דהתם בח״מ הביא הב׳ סברות דרבינו האי והרי״ף ולא הכריע והכא בי״ד סימן הנזכר כתב בפשיטות כסברת הרי״ף כבר כתב הרב הדרישה בי״ד דהכא מיירי בששיעבד נכסיו בפירוש בתוך שטר הב״ח דע״כ לא פליג רבינו האי אלא כשלא שיעבד בפירוש למלוה בשטר אבל כל ששעבד בפירוש למלוה בשטר לכ״ע מלוה בשטר חשיב וטורף מן הלקוחות וכן חילוק זה הש״ך בח״מ סימן ק״ד ובהכי ניחא דמכן בש״ע ח״מ סימן ק״ד פסק כרבינו האי והכא גבי פדיון העתיק דברי הטור והוא כסברת הרי״ף ז״ל אך לפי הנ״ל א״ש דהכא גבי פדיון מיירי בששיעבד נכסיו בפירוש למלוה בשטר דבכהאי גוונא חשיב כמוכר אותם ואפילו רבינו האי מודה :

ולעד״נ להביא ראיה לסברת הרי״ף הנזכר מדברי הירושלמי ר״פ הנזקין דמייתי התם ברייתא מיטב שדהו ומיטב כרמו פרט להקדש ופריך מה אנן קיימין אם כשהזיק ואח״כ הקדיש הדא דתנינן הקדיש נ׳ מנה והיה חובו מאה מנה וכו׳ ומשני אלא כי אנן קיימין באומר הרי עלי מאה מנה להקדש והלך הוא והזיק שלא תאמר אילו נזקין ומלוה בעדים הנזקים קודמין הכא קודם הנזק להקדש לפום כן צריך מימר כרמו פרט להקדש ע״כ והירושלמי הנזכר הביאו הריטב״א בחי׳ ר״פ הנזקין וביארו באר היטב ובמאי דמשני אלא כי אנן קיימין באומר הרי עלי מאה מנה וכו׳ פירש וז״ל שלא תאמר דכי היכי דבעלמא אמרינן הנזקין ומלוה בעדים הקודמת לנזקין דהנזקין קודמין משום דנזקין כמלוה בשטר דמיא משום דהוי מלוה הכתובה בתורה וכאן נמי נזקין קודמין להקדש אע״פ שההקדש מוקדם משום דקסבר דבהקדש הרי היא כמלוה בעדים דלאו כמלוה בשטר דמי דהא אינה כתובה בתורה ביחוד כנזקין דאף על גב דכתיב בתורה מוצא שפתיך תשמור זה דרך כלל לכך כרמו פרט להקדש דכיון דהקדש מוקדם אינם גובים נזקים ממנו עכ״ל הרי מפורש יוצא מהירושלמי הנזכר דמלוה על פה בעדים מוקדמת ונזקים מאוחרים כיון דנזקין כמלוה בשטר דמו נזקין קודמין דכיון דנשתעבדו נכסיו לנזיקין בשטר שעבוד הוי כמכר וזו היא סברת הרי״ף ממש ולא ידעתי מה יענה רבינו האי ז״ל לירושלמי הנזכר :

ואולי דלפי״ה דבשעבד לו נכסים בפירוש בשטר מודה רבינו האי ז״ל י״ל דגבי נזיקין שאני דכיון דחשבינן להו כמלוה בשטר מטעם דכל דהחיוב הכתוב בתורה ככתוב בשטר דמי א״כ י״ל דכיון דכתוב בתורה מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם הרי שעבוד נכסים אמור וכאילו שעבד נכסיו בפירוש בשטר דמי דשעבוד הכתוב בתורה דשדהו וכרמו משועבדים כאילו כתוב בשטר דמי וכל דהשעבוד בפירוש חשיב כמכר לכולי עלמא :

ואולם בתשובת הרשב״א ח״א סי׳ תתקי״ד משמע דסבירא ליה דאפילו משועבדים בפירוש מלוה ע״פ מוקדמת קודם יעו״ש וכמ״ש הש״ך בסימן ק״ד סעיף כ׳ יעו״ש ולדידיה אין ספק דהירושלמי הנזכר הוי תיובתיה :

עוד יש לעמוד בשמעתין דהא קי״ל דאפילו מלוה בשטר אינו טורף ממטלטלין המשועבדין כי אם דוקא בכתב לו ממטלטלי אגב מקרקעי כדמפורש בפרק חזקת הבתים והכא ע״כ מאי דטריף הכהן ממשעבדי היינו מקרקעות המשועבדים דהא אפי׳ לר״י דס״ל דמלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא פשיטא דלא״ח מ״ש בתורה כאילו כתב לו מטלטלי אגב מקרקעי וא״כ מן הקרקע היכי טריף בעד פדיונו דהא קי״ל כרבנן לקמן דאין פודין בקרקעות דאין לומר דר״י הכא ס״ל כסברת רבי דאמרינן לקמן דס״ל דפודין בקרקעות דא״כ אמאי מוקי פלוגתייהו הכא לומר דרבנן ס״ל דמלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא ניחא דלכ״ע ככתובה בשטר דמיא והכא בהא פליגי דלר״י פודין בקרקעות ולרבנן אין פודין בקרקעות :

ואין לומר דהא דאמרינן דטריף ממשעבדי לאו דטורף הקרקע עצמו אלא דימכרם הלוקח ויתן דמים לכהן דהא ליתא דמי חייבו ללוקח למכור קרקע וליתן לו את הדמים אטו בע״ח דעלמא דבא לטרוף ממשעבדי מחייבים אנו ללוקח שימכור קרקע ויתן לו את הדמים הא אפילו לוה עצמו אם אין לו דמים ויש לו קרקע אין אנו מחייבים למכור ליתן לו דמים כמו שמפורש בח״מ סימן ק״א יעו״ש וי״ל דכיון דכל נכסי הבכור משועבדין לפדיון וגם הקרקעות ואם אין לו מטלטלין ע״כ אנו מחייבים לבכור עצמו שימכור ויתן לו דמים דלא דמי לשאר חוב שאפשר בקרקע דהכא כיון דלא אפשר בקרקע חשיב כאילו התנה בשאר חוב שפרעון יהיה במעות שלא בדבר אחר דכה״ג חייב למכור וליתן דמים כמ״ש מתשובת הרשב״א שהביא מרן הב״י בסימן ק״א מחודש ה׳ יעו״ש וגבי בכור סתמא הו״ל כאילו התנה וחייב למכור וכיון דהבכור עצמו חייב גם הלוקח חייב למכור וליתן לו דמים דשעבודו שיש לו על הקרקע זה לא על גופו הוא אלא על הדמים אשר ימכר :

שוב ראיתי להתוס׳ בפ״ק דשבועות (דף ה ע״ב) ד״ה בכל פודין בכור אדם שהוקשה להם הא דאין פודין בקרקעות ותי׳ על אופן זה יעו״ש וכ״כ הריטב״א בחי׳ לקדושין על דף כט יעו״ש באופן דמאי דאמרינן דטריף הכהן ממשעבדי לאו דטורף הקרקע עצמו אלא הדמים :

וכתבו התוס׳ בשמעתין ד״ה ודידיה אזיל וכו׳ וז״ל וא״ת אכתי ליהדרי לקוחות מהני חמש שפדה בהן בנו דמה נפשך שעבודה קודם ללידת בנו דאי לידת בנו קדמה א״כ היה יכול לטרוף מן הלקוחות לפדיון בנו כמו לפדיון עצמו עכ״ל וי״ל דאמאי לא תי׳ דהכא מיירי בשלא כתב ללקוחות שעבוד מטלטלי אג״ק דכל דלא כתב הכי אינם יכולים לטרוף מהני חמש שפדה בהן בנו דע״כ בחמש מטלטלין הוא שפדה כיון דקי״ל שאין פודין בקרקעות ושם תי׳ התוס׳ בתי׳ הב׳ לקושיא זאת דמיירי בלא כתב שעבוד דאקנה ללקוחות ואמאי לא ניחא להו לתרץ דמיירי בדלא כתב להו מטלטלי אג״ק וכתבו התוספות לתרץ קושיא זאת בתי׳ הב׳ וז״ל ועוד י״ל כגון שלא כתב ללקוחות דאקנה והוא קנה הנך ה׳ בנ״ח אח״כ ואפילו היכא דכתב ליה דאיקני בעיא בפרק מי שמת [ב״ב דף קנז:] אבל היכא דלא כתב ליה קי״ל דלא מהני עכ״ל הנה מפורש יוצא דסבירא ליה להתוס׳ דשעבוד דאקנה צריך

מיכתוב בפירוש ולא אמרינן אחריות ט״ס וכן הוא דעת הר״מ בפרק י״א מהלכות מלוה ולוה פוסקים אבל הרשב״א כתב דהשעבוד דאקנה אע״פ שלא נכתב כמי שנכתב דמי ואפילו אגב לקוחות כמ״ש ה״ה שם בשמו יעו״ש :

ולעד״נ דיש להביא ראיה ברורה לסברת הר״מ והתוס׳ מההיא דאמרינן בירושלמי בס״פ מי שהיה נשוי אמרינן הדא אמרה הכן דיזיף מן תרי בני נשא אתא תנינא א״ל קומי פוטרין וכו׳ פטר מן הב׳ מזקה שהראשון בא וטורף פטר מן הראשון א״ר פנחס אתיא עובדא קומי רבי ירמיה אמר פטר א״ר יוסי ולא כתב דאיקני לא אתיא אלא כיורש א״ר חנינא אפילו בבעל חוב אתיא היא כהדיא דלא כתיב כל דאיקני ע״כ הרי מפורש דבעינן שיכתוב דאקנה בפירוש וכל שלא כתב לא אמרינן דחשיב כנכתב דלא כסברת הרשב״א ודוק ופירוש הירושלמי עיין בספר קרבן העדה והוא פשוט יעו״ש :

ועוד כתבו התוס׳ שם בשמעתין וז״ל וא״ת אי הכך משעבדי בנכסים שקנה מאביו ניחא אבל בנכסים שקנה הוא היכי משתעבדי לפדיונו דהא אימת חל חיוב פדיון עצמו כשהגיע שני שמרות שנעשה לגדול תו לא אשתעבד נכסי שקנה אח״כ דלא כתב לו לכהן דאקנה עכ״ל וכוונת התוס׳ פשוטה דס״ל דלא משכחת לה שיקנה קרקע בעודו קטן עד שיהיה גדול אם לא שנפל לו בירושה דהא קי״ל דפעוטות מקחן מקח והני מילי במטלטלין ולא בקרקעות ועכ״ל דהתוס׳ לא ס״ל סברת הר״מ שכתב בפ׳ כ״ט מהל׳ מכירה דין י״א וז״ל יראה לי שקטן שקנה קרקע ונתן דמים והחזיק בקרקע תעמוד בידו אע״פ שאין ממכרו בקרקע כלום שהקטן כמי שאינו בפניו הוא וזכין לאדם שלא בפניו וכו׳ והדבר קשה שהרי כתב ה״ה שם דדין זה מפורש בגמרא בפרק יש נוחלין גבי האי דקלא אזל רב ביבי אקנייה לבנו קטן יעו״ש ולפע״ד כן יש להביא ראיה מהא דאמרי׳ בפרק איזהו נשך (דף עב ע״א) גבי ההוא גברא דמשכן ליה פרדסא לחבריה וכו׳ אזל אקנייה לבנו קטן והדר זבנא ניהליה זביני ודאי לא הוו זביני ע״כ הרי מבואר דבדעת אחרת מקנה קונה הקטן קרקע ואף דלדברי התוספות י״ל דהא דרב ביבי דיש נוחלין והא דפרק איזהו נשך מיירי דוקא במתנה אבל קטן בנתן דמים לקנות קרקע אינו קונה דס״ל דאין הקטן זוכה כשיש דעת אחרת מקנה אלא במידי דהוי זכות גמור כגון במתנה אבל במקח שאפשר שאם היה גדול לא היה חפץ לקנות לא קנה וכמ״ש מור״ם בח״מ סי׳ קנ״ה דהא דנקנה המקח שלא בפני הקונה היינו במתנה דודאי ניחא ליה אבל במקח שאפשר שאינו חפץ הלוקח לקנות לא קנה ושניהם חוזרים עכ״ל וקטן כשלא בפניו דמי מ״מ במתנה הרי מפורש מהנהו תרי עובדי הנז״ל דקנה הקטן כשיש דעת אחרת מקנה וא״כ הא משכחת לה שקטן יקנה קרקע בעודו קטן כשנתנו לו במתנה ועוד קשה דהא אפשר שיקנה הקטן קרקע ע״י ב״ד או אפוטרופוס כמ״ש בתוספתא דיבמות פ״ט והביאה הר״מ בפ״ז מהלכות תרומות דין ס״ו וז״ל חרש שוטה וקטן שקנו להם עבדים אינם אוכלים אבל אם קנו להם ב״ד או אפוטרופוס או שנפלו להם בירושה הרי אלו אוכלין ע״כ הרי מפורש דאע״ג דהם עצמם אם קנו אין קנינם קנין מ״מ ע״י ב״ד ואפוטרופוס קנו ואוכלין בתרומה ואם כן ה״ה קרקע ומה שיש לעמוד בדברי תוספתא זאת כבר כתבתי בארוך במקום אחר יעו״ש :

וראיתי במי׳ קדושין לא נודע למי מקודשים (דף כט) הנזכר שכתב וז״ל וא״ר חמש משועבדים שמעבד יצחק וה׳ בני חורין נמי דיצחק וכו׳ ולהאי פירושא צריכין אנו לומר דהכי בנ״ח לאו מקרקעי נינהו דאי מקרקעי נינהו יכולים לומר הנחתי לך מקום לגבות ממנו וי״ל כיון דפריק בהו יצחק ליעקב דמנוהו עליה כאשתדוף דמי וקי״ל אשתדוף בנ״ח טריף ממשעבדי ע״כ ובלשון הרב חסר לשון וע״כ צ״ל כן כמ״ש ודבריו אינם מובנים דהא קי״ל אם מכר לב׳ בני אדם בזה אח״ז ב״ח אינו יכול לטרוף כי אם מהאחרון מטעם דהראשון יכול לומר הנחתי מקום לגבות וכמ״ש בפ״ק דב״ק (דף ח ע״א) יעו״ש וא״כ הכא איך אפשר דכיון דפריק בהו ליעקב כאשתדוף דמי הא קרקע זה דפריק ליעקב בעין הוא דאם מכרו לאחר ופדה את בנו בדמיו מטעם דאין פודין בקרקעות א״כ יכול לטרוף לפדיון עצמו מלוקח שלקח קרקע זה שנמכר לפדיון בנו ושורת הדין הוא דאינו טורף אלא מן האחרון ואם בכהאי גוונא חשיב כאשתדוף בני חורין אם כן במכר לשנים בזה אחר זה למה אינו טורף אלא מן האחרון הא שייך לומר דאף דהניח בני חורין מ״מ כיון שמכרן לשנים כאשתדוף דמי וזה פשוט באופן דלפע״ד דבריו מגומגמי הבנה :

וכתבו התוס׳ בפרק קמא דקדושין (דף כט:) ד״ה ואזיל כהן דפירש ר״י דמיירי כגון דאיכא חמש משעבדי מיצחק בשעבור יעקב בנו ושוב גדל יעקב והיה לו בן ועמד הוא ובנו לפדות ואין להם אלא חמשה סלעים מבני חורין וכו׳ ולכך גובה מהם אע״פ שיש בני חורין ליעקב לפי שמנותו על אביו יותר מעליו ואינם יכולים לומר הנחנו לך מקום בנכסי יעקב שאין עליו לשלם חוב של אביו ומנכסיו אין לו כלום וכו׳ ע״כ :

וראיתי למהרימ״ט בחידושיו שכתב ע״ד התוס׳ הנזכר וז״ל ועל פירוש התוס׳ ק׳ דאפילו הי״ל יותר מה״ם נימא להו נשתעבדו נכסי אבא ונכי דמדקתני לשון קדימה משמע דאין כדי לזה וכדי לזה מיהו אגופא דברייתא ק׳ דאפילו עשיר גדול אינו מחוייב לפדות עצמו אלא מנכסי אביו כדאמרינן בפרק יש בכור גבי מת האב והבנים קיימין דאם לאחר שלשים יום לכ״ע נתחייבו הנכסים וחייבים הבנים לפרוע מן האמצע ולא תלי למדמי ליה עכ״ל ולכאורה היא קושיא אלימתא ואולם יש ליישב ולומר דאף דלאחר שלשים יום עיקר החיוב על האב ונשתעבדו נכסיו מ״מ כיון דאם אין לו נכסים לאב חדית לן קרא דמייב הבן לפדות עצמו מנכסי עצמו הרי עשאו הכתוב לבן כדין ערב דעלמא דכל דיש נכסים ללוה פטור הערב אפילו אם מת הלוה ונשארו הנכסים ליורשיו הערב פטור וכן הדבר הזה דכל שהאב מי ויש לו נכסים או אפילו מת ונשארו הנכסים ליורשיו חייבים לפדותו מן האמצע והבן פטור לפדות משלו כדין ערב וכל שאין נכסים לאב או ליורשיו חייב הבן לפדות עצמו מנכסיו כערב וכן אם אין לו נכסים לאב ב״ח כי אם משעבדי והבן יש לו נכסים הרבה פודה עצמו מנכסיו שנכסי הבן שהוא כערב חשיב כב״ח לגבי המשועבדין ושייך לומר דאין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש ב״ח וכמ״ש הרשב״א בתשובה ח״א סימן תתפ״ח לענין ערב וז״ל ואין בידינו ראיה מוכרחת בדין זה אלא שהדעת נותן שגובה מן הערב שנכסי הערב כבני חורין לגבי המשועבדים וכל שאין נכסים ללוה ממש גובה מן הערב ע״כ וה״ה הכא לענין פדיון דהתורה עשאו כדין ערב ואע״ג דהרשב״א שם ספוקי מספק״ל דין זה גבי ערב וכתב וצריך להתישב בדבר ושם בסימן תתנ״ב כתב בפשיטות איפכא דודאי היכא דשכיח משעבדי וערב יכול הערב לדחותו למשעבדי יעו״ש מ״מ י״ל דהיינו דוקא בערב דעלמא דאין חיוב הלוה בא מחמת ערב גבי פדיון דחיוב אביו הוא מחמת הבן עצמו שחייב לפדות את עצמו אם מת האב בתוך שלשים יום ולכן אפילו מת האב אחר שלשים יום ונשתעבדו הנכסים הדעת נוטה שנכסי הבן חשיב כבני חורין לגבי המשועבדין ואינו יכול לדחות שיטרוף ממשעבדי דאביו במקום שיש בני חורין בנכסי הבן ודוקא כשאין לו לבן אלא ה׳ סלעים בני חורין והני משועבדים לפדיון בנו דמנוהו עליו חשיב דאין לו בני חורין ושפיר טריף לפדיון עצמו ממשעבדי אבל אם יש לו נכסים הרבה אינו טורף ממשעבדי ואפשר לומר דלהכי איצטריך קרא דתפדה קרי ביה תיפדה דאמרינן בש״ס דבא ללמד דאם לא פדאו אביו חייב לפדות עצמו והקשיתי לעיל דהאמאי נייד הש״ס מדרשת תנאי דמכילתא דפרשת בא והלך לדרוש דרשא אחרת · אמנם לפי הנ״ל דדרשא זאת דקרי ביה תיפדה איצטריך ללמד דחייב לפדות את עצמו משלו אפילו שיש לו משעבדי לאביו דקרא יתירה דתיפדה אתא לאשמועינן זה דאילו מדרשת המכילתא י״ל דה״ד כשאין לו לאביו נכסים כלל אפילו משעבדי ומשמעותיה דקרא הכי הוה דקרי תיפדה דחייב לפדות את עצמו משלו אף במקום דשייך לומר הפדה שהחיוב על אביו דהיינו ביש לו נכסים וביש לו נכסים בנ״ח א״א אלא ע״כ דבא ללמד דאפילו יש לו משעבדי ושייך לומר תפדה לגבי אביו באופן זה עצמו קרינן תיפדה דחייב לפדות עצמו משלו ואינו דוחה למשעבדי :

[עט] מתני׳ חמש סלעים של בן וכו׳ ואמרינן בגמרא [דף נ׳] רב אשי שדר ליה שיבסר זוזי לר״א בריה דרבינא בפדיון הבן וכו׳ מהך עובדא דר״א יש ללמוד דיכול לפדות ע״י שליח ודלא כמ״ש מור״ם בי״ד סימן ש״ה משם הריב״ש דאין האב יכול לפדות ע״י שליח יעו״ש שהרי אומרים דשדר ליה לר״א שיבסר זוזי בפדיון הבן דנראה דע״י שליח שלחם וכיון דעיקר מצות הפדיון היא בעת נתינת ה׳ סלעים ליד הכהן וזו נעשה ע״י שליח ש״מ דפודין ע״י שליח דאין לדחות ולומר דהכא מיירי במקודם זה כבר קיים המצוה על ידו אלא שמחמת שלא היו לו מעות מזומנים נתן לר״א משכון ואח״כ שלח לו שיבסר זוזי לפדות המשכון דהא ליתא דבנתינת המשכון אין בנו פדוי דבעינן נתינה אלימתא וכמ״ש

תורה אור

ואשכחן בגדולות ובפסוקות [עט] בהא מילתא טעותא דכתיב בהון הכי וה"ס כמה הויין כ' גרה השקל וכל שקל הוי תלתא זוזי וששדנגג ותלתא כמה הוו שיתסר ששדנגג ותרי תילתי דהוו כ"ד זוזי חיורי בציר דנקא אוסיף עליה חומש דידהו דכל מאן דפריק קדש מוסיף עליו חומש שנאמר° ואם המקדיש יגאל את ביתו וכו' (ויקרא כז) וכמה הוי חומש דילהון שתות מלבר דהוו להו כלהו עשרין ותמניא זוזי ופלגא דדנקא בללא דמלתא תלתין זוזי דל מנייהו חד ששדנג הדין הוא לישנא דבעל הלכות ובודאי שיטפא דספרא איכא דליכא תוספת חומש בפדיון דבן כדאיתא בפודה את הקדשו דהא לא כתיבא ומיתנא נמי לא תנן דתנן* (ב"מ נב:) ה' חומשין הן וכו' אלא סלעי בלחוד הוי פרקוניה דבן אלא דאוסיפו אסלע עד דהוה ליה סילעא ד' דינרי דאינון כ"ד מעין דאינון מ"ח פונדיונין דאינון צ"ח איסרין דאינון קכ"ב מסמיסין דאינון שפ"ד קונטריקין דאינון תשס"ח פרוטות ואמור רבנן דפרוטה פלגא חכה אשתכח דסילעא שפ"ד חכה הוי וחבה גופה כמה הויא מתקל חדא שעורה דכספא דמינקי וארבע מן חכה עבדן כי תקלא דגרעיניתא דחרוב דמיקריא גרה הויא ליה סילעא צ"ו גיראות וכל תמניא מנייהו הויין כמתקיל ארגינץ הוויא ליה סילעא י"ב ארגינץ לפום תקלא דאתרין והבין

הרב בני יעקב בדף ק"ד וכ"כ שם משם רבו דאם נתחייב לכהן ה' סלעים ונתן עליהם משכון דאין בנו פדוי ולמד כן מתשובת הריב"ש יעו"ש וכיון דבנתינת המשכון לא נעשתה המצוה עכשיו שמלא ליה שבשר זוזי הוא עיקר המצוה ונעשית ע"י שליח ואין לדחות עוד דהכא מיירי שנתן לו איזה חפץ בתחלה מידו לידו לפדיון בנו ונתנו לו בתורת מתנה גמורה אלא שהתנה עמו ע"מ שיחזירנו לו כשיתן לו המעות דבכה"ג שפיר דמי דהא קי"ל דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה אפילו בלא נתינת דמים כ"ש הכא שהתנאי הוא שיחזיר לו בקבלת הדמים דא"כ זה הויכוח שהיה ביניהם דרב אשי שלח לו לומר לישדר לן מר תלתא יתירתא דאיכא עילויה דלא אסיק אדעתיה דפדיון הבן נמי בתר דאוסיפו עלייהו הוא ה' סלעים כ' דינרין ורב אחא שלח לו לומר נשדר לן מר תלתא אחרינא דאוסיפו עלייהו אמאי בפעם א' דנתן בידו חפץ לא נתברר זה הויכוח ביניהם דכשנתן לו החפץ ודאי דשמוהו ביניהם אם היה שוה ה' סלעים ומסתמא אם היה כן שנתן חפץ בתחלה היה מתברר דבר זה ביניהם ואם נאמר שנתן לו חפץ בלא שומא דהא קי"ל דאפילו לא שמוהו תחלה כיון דשמוהו אח"כ והוא שוה ה' סלעים פדיונו פדוי ורב אשי כפי שיטתיה נתן לו חפץ השוה שיבסר פחות שליש ור"א קבלו בסתם דסמך אדרב אשי דודאי נתן לו שיעור עשרים ולא היה ויכוח ביניהם בתחלה מ"מ כיון דבחפץ לא היה שיעור כ' דינרין ועכשיו ע"י שליח שלח לו השאר הרי עיקר המצוה נעשה ע"י שליח ואם נאמר שנתן לו חפץ שוה הרבה יותר מה' סלעים ואמר לו סתם קני בחפץ זה שיעור ה' סלעים ע"מ להחזיר ולא פירש שיעור הה' סלעים מה הוא מ"מ נכי דרב אחא כפי שיטתו דבתר דאוסיפו עלייהו הוו עשרים דינרים כוון לזכות בכסף שיעור כ' דינרים מ"מ כדי שיזכה בעינן דעת אחרת מקנה ורב אשי כפי שיטתו דהיה סבור דה' סלעים הוא פחות מזה לא כוון להקנותו בגוף החפץ כי אם שיבסר פחות תילתא ולא עוד כיון דהוא לא כוון להקנות לו זה היתרון לא זכה בו רב אחא וא"כ משעה ראשונה לא נגמרה המצוה עד שישלם לו ואם איתא דאין פודין ע"י שליח אף דקי"ל דאם לא נתן הה' סלעים בבת אחת כ"א בזה אחר זה יצא מכל מקום גמר המצוה הוא כשמשלים וא"כ איך שלח ליה רב אחא לומר לישדר לן מר תלתא אחרינא דמשמע דע"י שליח אם ישלח יצא :

ואולם נראה דיש לדחות דהכא מיירי דרב אשי זיכה לו לר"א ע"י שליח דקי"ל זכין לאדם שלא בפניו ושפיר יוצא ידי נתינה ע"י זכיה ע"י אחר וכמ"ש מהרש"ל ז"ל ונמצא דכפי זה עשה המצוה ע"י ולא ע"י שליח אלא שאחר זכייתו שלח לו השבשר זוזי ע"י שליח וגם רב אחא דשלח לו לומר נשדר לן מר תלתא אחרינא הוא ע"ד זה שיזכה אותם לו ע"י אחר וישלח אותם לידו · וראיתי להרב מח"א בהלכות זכיה שחלק על סברת מהרש"ל בזה והעלה דאפי' אם זיכה ע"י אחר אינו יוצא ידי נתינה כיון דאכתי חייב באחריותם יעו"ש ולדידיה שפיר יש לדקדק מהך עובדא דפודין ע"י שליח :

והנה לא נתבאר מש"ם אם רב אשי קבלה מיניה דרב אחא הא דשלח לו לומר דלשדר ליה תלתא אחרינא דאוסיפו עלייהו דאפשר דרב אשי לא ס"ל הכי ולא קבלה מיניה דרב אשי ס"ל דאפילו בתר דאוסיפו עלייהו לא הוסיפו על ה' סלעים של בן וכמ"ש שהוא סברת ר' חנינא דאמר בשמעתין איכתריא פרכיא וכו' וכמ"ש מדברי רש"י והתוס' שם וכמ"ש הרא"ן בספרו סימן כ"ו יעו"ש וראיתי להריטב"א בחדושיו לקדושין (דף י"א ע"ב) עלה דאמרינן מאי קמ"ל תנינא ה' סלעים של בן וכו' שכתב וז"ל תמיה מלתא אמאי לא עריב ה' סלעים של בן בהדי אידך ועבד מיניה מימרא באנפי נפשה וכו' ומורי נר"ו תירץ לי דמשום דאמרינן התם בבכורות שהוסיפו על כל השקלים האלו חוץ משקלים של פדיון הבן מני ליה הכא באנפי נפשה ונכון הוא עכ"ל ולכאורה נראה דמשמעתין נראה איפכא דר"א שדר ליה לומר לר"א דלישדר ליה ההוא טופיינא דבתר דאוסיפו עלייהו ועוד דר"י אמרינן בשמעתין בפי' דס"ל דה"ס של בן הוו עשרים דינרין בתר דאוסיפו עליהם ואיך כתב בפשיטות שלא הוסיפו על השקלים של פדיון הבן וע"כ צ"ל דס"ל דמדלא תייתי הש"ס שקבלה מיניה ר"א ש"מ דר"א עמד בסברתו ולא קבלה מיניה וס"ע דס"ל דעל כל השקלים הוסיפו חוץ משל פדיון הבן והלכתא כרב אשי דהוא בתרא אלא דק"ק בדברי הריטב"א דאמאי לא הקשה נמי' רבי לומר דהתינח לר"א אבל לרב אחא ור"י דס"ל איפכא דאף על של פדיון הבן הוסיפו מא"ל :

ועוד י"ל דרבו של הריטב"א הוא הרשב"א ואיך אפשר דס"ל הכי דבשקלים של בן לא הוסיפו מאחר שרבינו הגדול הרמב"ן רבו לא ס"ל הכי דמפורש יוצא בדבריו בשמעתין דס"ל דאפי' בשקלים של בן הוסיפו ולענין הלכה ס"ל הכי באופן דדברי הריטב"א תמוהים ובפרט כמו שכתב בפשיטות דאמרינן התם בבכורות שהוסיפו על כל השקלים חוץ משקלים של בן כאילו הוא דבר מוסכם בגמ' ועינינו הרואות דבמחלוקת שנוי אף במונח דרב אשי לא קבלה מרב אחא מה שאין נראה כן מפשט הגמרא ומלבד דרבינו הרמב"ן הכי ס"ל כ"נ שהוא סברת רוב הפוסקים הראשונים והאחרונים וכ"פ רע"ב במתני' וז"ל השקל האמור בתורה היה בימי משה משקל ג' מאות ועשרים גרגירי שעורה ובאו שני הוסיפו עליו והעלוהו למשקל ג' מאות ופ"ד שעורים וכן מונים היום לה"ס של בן נמצאו ה"ס משקל אלף וע' מאות ועשרים שעורות עכ"ל וכ"כ הרא"ש בפסקיו וז"ל נמצא ה"ס משקל אלף וע' מאות ועשרים שעורים כסף עכ"ל הרי שכתב המשקל של עכשיו שכתב רע"ב ז"ל ועיין בתשב"ץ בח"ג סי' רכ"ו שכתב דכן כתבו הראשונים והאחרונים ודבר מוסכם הוא שה"ס של בן הוו עשרים דינרים כמו שהוא הסלע בתר דאוסיפו עליהם יעו"ש והרואה יראה דהריטב"א בשם רבו נראה דחולק ע"ז ודו"ק :

איברא דק"ק על רבינו והרא"ש דמאחר דרב אשי היה סבור דלא הוסיפו על שקלים של בן ור"א קאמר ליה דאוסיפו גם לשקלים של בן איך לא ביארו לומר דר"א ל"פ אסברה דרב אחא דאף דמעיקרא היה סובר דלא אוסיפו מ"מ כדמשמע מר"א קבלה מיניה כיון דבגמרא אין שום גילוי אי קבלה מיניה או לא ופשיטא דאי לא קבלה מיניה הלכתא כרב אשי דהוא בתרא ובפלמא לדעת הרא"ש היינו יכולים לומר דנגרים בש"ס לשדר לן מר תלתא אחריני דאוסיפו עלייהו ושדר ליה דהכי נראה שהיא גירסת התוס' בפ"ק דכתובות (דף ע ע"א) ד"ה ונותן לה ממעות קפוטקיא יעו"ש אבל לרבינו הרמב"ן שהביא הגירסא כמו שהוא לפנינו דל"ג ושדר לנו אמאי לא ביאר זה כיון שאינו כ"כ פשוט דרב אשי קיבל דברי רב אחא והדבר שקול דאפשר דרב אשי לא קבלה מיניה ומנין יש לנו לומר שהוא פשוט דקבלה מיניה והודה לדברי רב אחא וי"ל דס"ל לרבינו דכיון דאמרינן התם דר"י כרב אחא ס"ל וגם רב אשי במאי דקאמר מנה צורי במנה של צורי נראה דס"ל הכי וכמ"ש מדברי רש"י והתוס' שם ודברי הרא"ן בסי' הנזכר אי לאו דרב אשי תסכים עמהם לא הוה שתיק הש"ס לומר לנו דלא קבל סברת רב אחא ולא שדר ליה כיון דנ"מ לענין הלכה דהלכה כבתראי אלא עכצ"ל דמעשה שהיה כך היה דקבל דבריו רב אשי ושדר ליה ולא הוצרך הש"ס לפרש זה דמסתמא לא פליגי ר"א אר"י ורב אשי דס"ל כרב אחא :

וראיתי בס' א"ז בפ"ק דכתובות על דף ע ע"א שהביא שם בדף מ"ט של הספר בסוף ע"ד משם תלמידי ר"י שכתבו וז"ל ואין זה נכון דבתוספתא משמע בהדיא דבאונס ומפתה אינו נותן התוספת שהוסיפו בשקלים וכתובה מאונס ומפתה נפקא וכי היכי דבהני אינו נותן התוספת ה"נ בכתובה עכ"ל ועיקר תוספתא זאת שהזכירו תלמידי ר"י בקשתיה ולא מצאתיה בשום מקום לא בכתובות ולא במקומות אחרים דשייכי לזה ואולם נראה דמסתמא כיון דאונס ומפתה אינו נותן התוספת הכי נמי באידך דקתני במתניתין בשמעתין ל' של עבד וק' של מוציא שם רע בהדי דאונס ומפתה ה"ה דדינייהו כדין אונס ומפתה כיון דבחדא מחתא מתניכהו וא"כ הוא האמת י"ל מה שהקשה הריטב"א בחידושיו לקדושין דאמאי לא עריב ה"ס של בן בהדי אידך ועבד מיניה מימרא באנפי נפשה דהא מפורש יוצא מדברי תלמידי ר"י שם דה"ס של בן נותן התוספת וא"כ הוצרך תנא למעבד פלוגתא ה"ס של בן מימרא באנפי נפשה כיון דחלוקה זאת אינה שוה לאידך דקתני התם דה"ס של בן נותן התוספת משא"כ באחריני והוא ממש היפך תי' הריטב"א דאדרבה בה"ס של בן נותן התוספת ובאחריני אינו נותן התוספת :

איברא דאם הוספתא הנזכר בדברי תלמידי ר"י היא אמיתית יש להקשות שהרי כתב רש"י בשמעתין [דף נ:] גבי הא דאמר ר"י א"כ אשי כל כסף האמור בתורה סתם כסף צורי וז"ל היכא דכתיב שקל הוי סלע צורי דהוא ד' דינרין וכו' הרי דכללא כייל לדעת רש"י דבכל המקומות הסלע ד' דינרין דהיינו בתר דאוסיפו ואם איתא דאונס ומפתה אינו נותן התוספת איך אמרינן דכל כסף האמור בתורה הוא הסלע ד' דינרין ומדברי הר"מ בפ"א מהל' שקלים דין ב' מתבאר דאונס ומפתה ומוציא ש"ר ול' של עבד כולם משלמים התוספת אשר הוסיפו חכמים על השקל יעו"ש דלא כהך תוספתא ואדרבה לע"ד מדברי התוספתא בשלהי כתובות נראה היפך דברי תלמידי ר"י ז"ל דאמרי' התם בזה הלשון ה"ס של בן ל' של עבד נ' של אונס ושל מפתה וק' של מוציא ש"ר כולם אע"פ שהם בגבל נותנים עליהם כסף ארץ ישראל כסף שדברה תורה בכל מקום זה כסף צורי איזה כסף צורי זה כסף ירושלים ע"כ הרי דהתוספתא כלל לכולם בהדי ה"ס של בן ובחדא מחתא מתניכהו דנראה דדינם שוה לענין הפרעון וכיון דלענין ה"ס אמרינן דנותן התוספת ה"ה בכולם וע"כ צ"ל דמתניתין דלא עריב להו ועבד לה"ס של בן מימרא בפני עצמו לאו דוקא ואפשר דמשו"ה לא עריב להו שלא לערב דבר מצוה בהנך כולם שהם עבירה :

[עט] והנה לסברת הבעל ה"ג שהביא רבינו הרמב"ן הכא דס"ל דפדיון הבן דין הקדש יש לו דצריך שיוסיף חומש על ה' סלעים כדין הקדש א"ש נמי מתניתין דלא עריב פדיון הבן בהדי אחריני כיון דאין דינם שוה לענין זה דבפדיון הבן צריך חומש :

ואולם כבר כתב רבינו שדברי ה"ג בזה הם תמוהים הרבה דמה ענין פדיון הבן לפדיון הקדש וכן כתב

משם רבינו האיי גאון ז"ל ולפע"ד מלבד מה שתמהו הם עוד אני תמיה דיותר סברא לומר בפדיון פטר חמור דאם בא לפדותו בדבר אחר ולא בשה דקי"ל דצריך שיפדנו בשווי דצריך שיוסיף חומש כדין הקדש דהא קי"ל דפ"ח אסור בהנאה כהקדש ובספ"ק דבכורות [יב:] במתני' אמרינן דהמפרים פדיון פ"ח ונאבד אינו חייב באחריותו לרבנן דפליגי אר"א התם ואמרינן דס"ע למשום דמדמו ליה למעשר שני יעו"ש ובפ"ק דבכורות (די"א ע"א) גבי הפודה פ"ח של חבירו דס"ד לומר דפדיונו לפודה דכיון דאסור בהנאה להקדש מדמי ליה ורחמנא אמר ונתן הכסף וקם לו ע"ש הכי דאפילו דאחר המסקנא אפילו פטר חמור לא דמי להקדש מ"מ כיון דאסור בהנאה יותר מסתבר לומר דפ"ח דומה להקדש משא"כ בפדיון הבן כיון דבכור אדם קי"ל דמותר בהנאה וא"כ עפי הו"ל הבעל הל' גדולות דבעי חומש בפ"ח יותר מפדיון הבן ונהפוך הוא דסברא זאת דצריך חומש לא כתבה הבעל ה"ג ז"ל כי אם גבי פדיון הבן בהלכות בכורות דף קל"ג סוף ע"א ובפדיון פ"ח שהביאו שם בדף ק"ש ע"א דאי פריק ליה במידי אחרינא פודה בשוויו ולא הזכיר שצריך חומש אלמא דלא ס"ל הכי כי אם לענין פדיון הבן ואדרבה נהפוך הוא דיותר מסתבר לומר כן בפדיון פ"ח · ועוד יש לתמוה על סברת הלכות גדולות דהא אמרינן בפרק יש בכור (דף נה ע"ב) דילפינן ג"ש ערך ערך מערכין דמהאי ג"ש ילפינן דאם מת הבן אחר ל' יום חייב ליתן דומיא דערכין וא"כ יש ללמוד דמה ערכין אין מוסיף חומש אף פ"ח אינו מוסיף חומש ובערכין פשיטא דאינו מוסיף חומש כדאמרינן בפ"ג דערכין (די"ד ע"ב) יעו"ש :

ולעד"נ להליץ קצת בעד הגאון ז"ל ולפי חומר הענין אפשר להביא קצת סמך לסברא זאת ויתיישב נמי הא דפ"ח והענין הוא בהקדים מאי דגרסינן בספרי בפ' קרח על פסוק אך פדה תפדה את בכור האדם וכו' וז"ל שומע אני אף שאר בהמה טמאה במשמע ת"ל ופטר חמור תפדה בשה חמור אתה פודה ואי אתה פודה בכור כל שאר בהמה טמאה או יכול פ"ח תפדה בשה ושאר כל בהמה טמאה בכסות וכלים ת"ל עוד במקום אחר ופ"ח תפדה בשה בשה אתה פודה אבל אי אתה פודה בכסות וכלים א"כ מה ת"ל אך פדה תפדה אם אינו ענין שפודין בכור כל בהמה טמאה תנהו ענין שמקדישין בהמה טמאה לבדק הבית וחוזרין ופודין אותה מהקדש בדק הבית עד כאן לשונו וברייתא זאת עצמה הובאה במכילתא בפרשת בא כהתבה ולשונה וכן הובאה בפסיקתא בפרשת קרח יעו"ש והדבר תימה דמה בא לאשמועינן קרא הכא דמקדישין בהמה טמאה לבדק הבית ופודין אותה הא דין זה כבר הוא בידינו מקרא שכתוב בפרשת בחקותי אך בכור אשר יבוכר לה' בבהמה לא יקדיש איש אותו וגו' ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך ויסף חמישיתו עליו וגו' וכתב רש"י בפירוש החומש וז"ל ואם בבהמה הטמאה וגו' אין המקרא הזה מוסב על הבכור שאין לומר בבכור בהמה הטמאה ופדה בערכך והמור אין זה שהרי אין פדיון פ"ח אלא טלה והוא מתנה לכהן ואינו להקדש אלא הכתוב מוסב על הקדש שהכתוב של מעלה דבר בפדיון בהמה טהורה שהוממה וכאן דבר במקדיש בהמה טמאה לבדק הבית עכ"ל והרי דדין הקדש בהמה טמאה ופדיונה כבר מפורש בפ' זה וא"כ אמאי איצטריך ללמדו מהאי קרא דואת בכור הבהמה הטמאה באם אינו ענין ודברי רש"י ז"ל דקרא דפ' בחקותי הם מפורשים בת"כ על פסוק ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' וגו' וז"ל יכול בבהמה טמאה הכתוב מדבר כשהוא אומר אם בבהמה הטמאה ופדה הרי בהמה טמאה אמור הא אינו מדבר אלא בפסולי המוקדשין שיפדו ע"כ וברייתא זאת הובאה בש"ם בתמורה (דף ל' ע"ב) וע"ש באופן דזו היא בידינו מוסכם דקרא דאם בבהמה הטמאה אינו מוסב על הבכור כי אם על פדיון הקדש בהמה טמאה כמ"ש רש"י אלא שבדברי רש"י ק"ק במה שהכריח שאינו מוסב על הבכור מטעם דאי מיירי בפטר חמור אין פדיון פ"ח אלא טלה והוא מתנה לכהן דהא קי"ל דהפודה פ"ח בדבר אחר ולא בשה צריך לפדותו בשווי וא"כ אפשר לפרש דהאי דקא מוסב על בכור פ"ח דאם בא לפדותו בדבר אחר אשמועינן קרא ופדה בערכך שצריך שיפדה אותו בשווי באופן דמהאי קרא ילפינן דמקדישין בהמה טמאה לבדק הבית וא"כ אמאי הוצרך ללמדו בהאי קרא דואת בכור בהמה הטמאה באם אינו ענין ולייתב זה ס"ל להגאון דהכא איצטריך קרא ללמדו הכי כי היכי דנילף בכור אדם מהקדש בהמה טמאה מהקישא דמה פדיון הקדש ב"ע מוסיף חומש אף פדיון בכור אדם מוסיף חומש דהיקש זה בהאי קרא ככר הוזכר בש"ם בספ"ק דבכורות [דף יב:] דס"ע דר"א דס"ל דהמפרים פדיון פ"ח ונאבד דחייב באחריותו משום דיליף מפדיון הבן בהיקשא דאך פדה תפדה וגו' ואף דאמרינן התם דלרבנן דס"ל דאינו חייב באחריותו לא דרשי היקש זה י"ל דע"כ צ"ל דמאי דלא דרשי רבנן הך היקשא הוא מטעם דס"ל דהך קרא דואת בכור בהמה הטמאה לאו בבכור משתעי קרא ואם אינו ענין בא ללמוד דמקדישין בהמה טמאה לבד"ה כסברת תנא דספרי הנזכר וא"כ א"א ללמוד מהיקשא לחייב באחריות פדיון פ"ח דאל"כ אמאי לא דרשי רבנן היקשא הא קי"ל דאדם דן היקש מעצמו כדין ק"ו מעצמו וכמ"ש התוס' בפ' לולב הגזול (דף ל) [דף לא. ד"ה ור"י] יעו"ש אלא ע"כ לומר דס"ע דרבנן דלא דרשי היקשא לזה כיון שהכתוב בהקדש בהמה טמאה קא משתעי וא"כ י"ל דאפילו לרבנן יש ללמוד מהיקש זה לחייב בחומש בפדיון הבן כדין הקדש ב"ע דאם לא בא הכתוב להקיש בכור אדם להקדש אמאי איצטריך קרא כלל : הן אמת דיש לדקדק בדברי הספרי הנזכר דקתני תנהו ענין שמקדישין לבדק הבית וחוזרין ופודין אותו מהקדש בדק הבית דלכאורה הא דקתני דפודין אותו מהקדש בדק הבית אינו מובן דאם הקדיש בהמה טמאה לבדק הבית איך אפשר לפדות אותה בהקדש ב"ה עצמו הא אין הקדש מתחלל על הקדש אחר ופדיון לא שייך אלא בפודה מן החולין אשר לפי"ז היה אפשר לפרש דכוונת התנא דקרא לא אתא לאשמועינן שמקדישין לבדק הבית כל בהמה טמאה כי אם שמקדישים אפילו בכור פטר חמור לבדק הבית וחל ההקדש עליו מידי דהוה למאי דאמרינן בפ"ק דבכורות (דף י:) דהמקדיש שה בפ"ח אפילו לר"י דס"ל דאסור בהנאה מקודשת במאי דביני ביני דפרקא ליה בשה ומקדשה במאי דביני ביני יעו"ש וא"כ אם הקדיש פטר חמור לב"ה חל ההקדש במאי דביני ביני והקדש פודה אותו בשה מהקדש ב"ה ונותנין אותו לכהן דהא כדי דמי השה לא חל ההקדש עליו דממון כהן הוא וזה השה שפודין אותו מהקדש ב"ה מתחלל בשיעור השה שבגוף הפ"ח דחולין הוא דאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו אבל האמת יורה דרכו דאין פשט דברי הספרי סובלים זה דהא עיקר דרשתם הוא לייתב מאי דמשמע דדין בכור איתיה בכל בהמה טמאה ועי"ז קאמר א"כ מת"ל אך פדה תפדה וכו' ואם איתא דבמקדיש פ"ח עצמו קאמר א"כ אכתי קשה אמאי קאמר קרא בדרך כלל וכל בכור ב"ע דמשמע דדין בכור הוא בכל ב"ע· גם פשט הלשון של הספרי לא משמע הכי דקתני אם אינו ענין שפודין כל בכור ב"ע תנהו ענין שמקדישין ב"ע לב"ה דמשמע דבמקדיש כל ב"ע מיירי אפילו אינה בכור וע"כ צ"ל דכוונת התנא לומר דקרא תרתי אתא לאשמועינן דמקדישין כל בהמה הטמאה לב"ה ופודין אותה מן החולין ואשמועינן נמי דכיון דדינא הכי דמקדישין בהמה טמאה לב"ה ה"ה אם הקדיש פ"ח קודם פדיון חל ההקדש עליו ופודין אותו מהקדש ב"ה ושיעור הברייתא כך היא וחסורי מחסרא וה"ק אם אינו ענין שפודין בכור כל ב"ע תנהו ענין שמקדישין כל ב"ע ובכור פ"ח נמי הוא בכלל אלא שהבכור חוזרין ופודין אותו מהקדש ב"ה כאמור וכיון דדין זה דמקדישין ב"ע לב"ה זו היא בידינו מקרא דפ' בחקותי ואילו עיקר קרא הכי הוא לאשמועינן דחל הקדש על פ"ח לא היה צריך לאשמועינן נמי הא דמקדישין ב"ע לב"ה אלא ע"כ צ"ל דלא הזכירו כאן כי אם לאקושי פדיון הבן לפדיון הקדש דמה הקדש מוסיף חומש כן הפודה את בנו צריך חומש ועפי"ז דסברת הבה"ג הוא משום דילפינן לה מהקדש מהיקשא יתיישב ג"כ מ"ש עליו רבינו הרמב"ן דא"כ אמאי לא מנו לה בפ' הזהב בהדי הנך דתני ה' חומשין הם די"ל כיון דדין חומש לא כתיב בפדיון הבן אלא דילפינן מהקדש ואם כן ל"מ למתני ולמימר שהם חומשים הם מידי דהוה למאי דתנן התם כרם רבעי ומעשר שני דלא מנה כרם רבעי לחוד בפני עצמו כיון דמעשר שני ילפינן לה מג"ש דקדש קדש כדאמרינן בפ' הא"מ (דף מב:) ומה שיש לדקדק הוא דאמאי לא הזכיר לפדיון הבן בהדי הקדש כמו שהזכיר כרם רבעי בהדי מעשר שני לזה י"ל דתנא ושייר דס"ל כבה"ג כמ"ש הכריתות דאפי' בשייר א' בלבד אמרינן תנא ושייר וכמ"ש הרמ"ז בס' יבין שמועה דף כח ע"א ד"ה ודע שהכריתות וכו' יעו"ש :

איברא דאם אנו עושים היקש זה דהקדש ב"ע לפדיון הבן הא קי"ל דאין היקש למחצה וילמד עליון מתחתון ותחתון מעליון וא"כ יש ללמוד הקדש מפדיון הבן דכשם שהמפרים פדיון הבן ואבד חייב באחריותו כן אם הקדיש ב"ע או דבר אחר וקודם שמסרו ליד הגזבר פדאו במעות וכיוצא ונאבדו חייב באחריותו דאע"ג דקי"ל דבהקדש כ"ז שלא אמר הרי עלי אלא אמר ה"ז הקדש אינו חייב באחריותו י"ל דהיינו דוקא כשנאבד ההקדש עצמו אבל כשהחליפו בדבר אחר וחללו עליו דומה לגולה יד בפקדון ומתחייב באחריותו דומיא דפדיון הבן ובחולין (דף קלט ע"א) אמרינן דתניא לפי שמלינו בהקדשות ומעשרות שמתחללין על מעות שבחולין נגנבו או שאבדו אינם חייבים באחריותם ע"כ ואמאי נילף מהיקש דפדיון הבן דחייבים באחריותן : והנה ראיתי להתוס' שם בד"ה לפי וכו' שכתבו וז"ל תימה באיזה הקדש מיירי אי דאמר ה"ז מאי אריא דנקט לאחר שנתחללו אפילו הקדש עצמו נגנב או נאבד אין חייב באחריותו אלא ע"כ דאמר עלי *) אע"ג דבהקדש גופיה אינו חייב באחריותו כיון שנתחלל חייב באחריותו ע"כ מדברי התוס' דס"ל דבאומר הרי זה עפי מסתבר לומר דבהקדש גופיה חייב באחריותו ממה שיש לומר לאחר שנתחללו וי"ל דא"כ תינח גבי הקדש דתיכן דמיירי באומר הרי עלי אבל במעשרות דקתני נמי בכלל הקדשות מאי א"ל הא מעשר שני קי"ל דאפילו מעשר שני עצמו אם נאבד אינו חייב באחריותו כדתנן בפ"ב דבכורים משנה ד' ויש בבכורים מה שאין כן בתרומה ומעשר שהבכורים חייב באחריותם יעו"ש אלמא

*) נ"ל אע"ג דבהקדש גופיה חייב באחריותו כיון שנתחלל אין חייב באחריותו

והכין אמר רבינו האי גאון ז"ל בתשובה דמאי דאשכחתון למר רב יהודאי גאון ז"ל דהאי טופיינא משום דכל הפודה הקדש מוסיף חומש לאו טעמא הוא ולית לפדיון הקדש בהא עסק:

[פ] גרסינן בהאשה נקנית* תניא עגל זה לפדיון בני טלית זו לפדיון בני אין בנו פדוי עגל זה בה"ס לפדיון בני טלית זו בה"ס לפדיון בני בנו פדוי והוינן בה ה"ד אילימא דלא שוי ה"ס משום דאמר בה"ס בנו פדוי הא לא שוויין אלא לאו דשוי ה"ס וש"מ בעינן שומא ואוקמא *) רבא לעולם בדלא שוי דאי שוי לא צריכי שומא וכגון דקבליה עילויה כי הא דרב כהנא שקיל סודרא מבי פדיון הבן אמר לדידי שוי לי אמר רב אשי לא אמרן אלא רב כהנא דגברא רבה הוה ומבעיא ליה סודרא אבל כו"ע לא כי הא דמר בר רב אשי זבין סודרא מאימיה דרב' [מקובי] שוי עשרה בתליסר וכן הלכתא:

[פא] מתני' *אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות ובהקדשות · כתב לכהן שהוא חייב לו ה"ס חייב ליתן לו ובנו אינו פדוי לפיכך

אם

*) שם סתמא דגמ' אוקמא הכי ואולי צ"ל רבה כדי לדחות סייעתא שהביא רב יוסף בר פלוגתי'

דבגוף המעשר נמי אינו חייב באחריותו וא"כ מאי איריא דנקט לאחר שנתחללו אפילו במעשר עצמו אינו חייב באחריותו וע"כ צ"ל במחלוקת מעשרות דסבר האי תנא דעפ"י מעשר נותר דחייב באחריותם לאחר שנתחללו מטעם האמור דכיון דהחליפו וחללו על דבר אחר דומה קצת למולת יד בפקדון מעשר עפי לחייבו באחריות וא"כ ה"ה בהקדש ושפיר י"ל דאפילו באומר הר"ת מיירי ואיצטריך לאשמועינן דאפילו בפדיון ההקדש אם נאבד אינו חייב באחריותו וכ"ש בגוף ההקדש עצמו באופן דנראה דאפילו בפדיון ההקדש אינו חייב באחריות ומאי לא ילפינן מהיקש הנזכר איפכא לדעת ה"ג לפי מה שביארנו:

עוד יש לעמוד על בעל ה"ג במ"ש גבי בכור דחייב חומש וז"ל וכמה הוי חומש דילהון שתות מלבר כל ה' זוזי שדי עלייהו זוזא וכו' דבפרק הזהב (דף נד ע"א) מסיק דהתם לן תנא במסכת ערכין כמ"ד חומשו מלגיו דחמישיתו שיהא הוא וחומשו חמשה וכיון דסתם לן תנא הכי פשיטא דהלכה כסתם מתני' וכן פסק הר"מ בפ"ח מהלכות ערכין יעו"ש ואיך פסק הבה"ג איפכא ומהתימה על רבינו הרמב"ן דאחר שהביא דבריו אמאי לא השיג עליו נמי בזה והנה זאת כתבה הבה"ג עוד שם דף קל"ח ע"ד בדין גזל הגר דחומשא מלגיו יעו"ש: והנה סברת הבה"ג הנזכר דס"ל דבפדיון הבן צריך חומש כהקדש לא ראיתיה [נ"א] לשום א' מהפוסקים הראשונים אשר באו בדפוס שהזכירו כלל סברא זאת כי אם דווקא ברבינו הרמב"ן ז"ל ולא ידעתי אמאי לא הזכירו אותה ודחו אותה כיון דס' הבה"ג היה מונחת בס' בה"ג בפי' לבד זה ראיתי למהרי"ו קולון תשובה קל"ג שכתב וז"ל ועל הפודה בכור אם צריך להוסיף חומש אני בעניותי לא שמעתי בלתי היום והדבר זה קשה לכמה טעמים וכו' לכן בקשתי ממך לשלוח לי אותה נסחא עתיקא אשר כתבת דאומרת הכי עכ"ל ואפילו מהריק"ו לא ראה שהיא סברת ה"ג דרב גובריה ורב חיליה כי אם עפ"י הנוסחא עתיקא שכתב לו השואל: וראה זה דבר חדש שכתב הרב כנה"ג בי"ד סי' ש"ה בהגהת הטור אות ע"ו בשם א"ח דאם עבר יותר מל' יום מזמנו ולא פדאו חייב להוסיף חומש יעו"ש ואני מצאתי כדברי הא"ח שכתב כן בחידושי קדושין לא נודע למי מקדושים שכתב שם על דף ח' ע"א גבי מאי דאמרינן התם אלא לאו אע"ג דשוי כיון דלא קייצי אין בנו פדוי וז"ל וכ"ת אם נאבדו וכו' אין צריך להוסיף חומש דאי לא קץ להו עד לאחר ל' יום מוסיף חומש ע"כ הרי בפי' דסבירא ליה בפשיטות דאם איחר הפדיון מזמנו יותר מל' יום מוסיף חומש ואני ראיתי דברי הא"ח במקומם בי"ד כ"י שכתב בזה הלשון ואמרו רז"ל שעברו עליו ל' יום ולא פדאו חייב להוסיף חומש עכ"ל ובאמת שצריך לחפש באיזה מקום אמרו רז"ל כן וכעת לא מצאתי בשום מקום בדברי רז"ל כמו מזה ואדרבה מצאתי בספ"ק דבכורות (דף יב ע"ב) דמייתי התם הא דתניא אין בערכין ובפדיון הבן ובנזירות ובפטר חמור פחות מל' ומוסיפין עד לעולם הרי דקתני פדיון הבן בהדי פדיון פ"ח ועל שניהם קתני ומוסיפין עד לעולם דמשמע דכשם דפ"ח אם איחר פדיונו כמה זמן אינו נותן יותר על פדיונו כן בפדיון הבן אפילו אם עבר הרבה זמן אינו נותן כי אם ה"ס ולא עוד וכ"כ רש"י ז"ל שם בהדיא וז"ל ואם המתין מפדיון בנו ומפדיון פ"ח כמה שנים עדיין יכול לפדותו ואינו נותן יותר עכ"ל ונראה דדקדק רש"י ז"ל דאינו נותן יותר דסבירא ליה דאם איתא דאם המתין זמן מפדיון בנו חייב להוסיף חומש א"כ לא שייך למתני ומוסיפין עד לעולם דמשמע דלא יש הפרש בין פודהו בזמנו לאם המתין לפדותו אחר זמן ואם חייב ליתן יותר נמצא דאין לו להוסיף יותר מל' כיון שחייב ליתן יותר · ונראה דכוונת רש"י הוא לומר דעיקר מאי דאתא תנא לאשמועינן דמוסיפין הייתו לומר שמוסיפין ואינו נותן יותר ועיקר דברי רש"י הוי פי' על הברייתא ולא שבא לחדש לנו דין זה דאינו נותן יותר אלא דעיקר כוונת התנא הוא דמוסיפין ולא יש שום חילוק בפדיון:

[פ] גרסינן בפרק האשה נקנית תניא עגל זה לפדיון בני וכו' · הנה ברייתא זאת היא בתוספתא דבכורות פ"ו ומסיים בה וז"ל אבל אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות ואפי' אמר עבד זה בה"ס לפדיון בני וקרקע זו בה"ס לפדיון בני אין בנו פדוי עכ"ל וי"ל דלפי מאי דמסיק רבא דברישא מיירי בדלא שוי וכגון דקביל כהן עילויה ·גבי קרקעות ועבדים דפסולים לפ"ה אפילו בדשוי מה שייך לומר ואפילו אמר עבד זה בה"ס דמשמע דבלא שוי העבד והקרקע ה"ס מיירי דבהכי שייך לומר לא מיבעיא בדאמר סתם עבד זה לפדיון בני דלא קביל כהן עילויה דאין בנו פדוי אלא אפילו דפירש ואמר בה"ס דקביל כהן עילויה דאין בנו פדוי ואם כן משמע דמשום דלא שוי ה"ס אין בנו פדוי די"ל דבעבד וקרקע אף דקביל כהן עילויה לאו כל כמיניה דהא ליתא דפיסול עבד וקרקע מגזירת הכתוב דאין פודין בהם אפילו בדשוי ובשלמא לרב יוסף דמוקי לרישא בדשוי והיינו טעמא דאין בנו פדוי משום דלא קייצי א"ש דאף בעבד וקרקע בדשוי מיירי וכיון דאשמועינן תנא ברישא דכל דבא לפדות בדבר שהוא שוה כסף צריך שומא בתחלה ללמדנו דפיסול עבד וקרקע הוא פיסול מחמת עצמן איצטריך תנא לומר דפסולייהו הוא אפילו באמר עבד זה בה"ס לפדיון בני דאף דשמוהו בתחלה אין בנו פדוי אבל לרבה קשיא דלא הוה ליה למימר ואפילו אמר עבד זה בה"ס וכו' דמשמע דבלא שוי מיירי וגבי עבד וקרקע נמי הייתו טעמא דאין בנו פדוי משום דאינו שוי ואפילו קבל הכהן עילויה לא מהני ואין האמת כן דפיסול קרקע ועבד הוא מגזרת הכתוב אפילו בדשוי ה"ס ודוחק לומר דתנא דברייתא רבי הוא דאמרינן לקמן [דף נא.] עלה דמתני' דאין פודין בעבדים וכו' דרבי ס"ל דבכל פודין חוץ מן השטרות ועל סברא זאת קאמר תנא דהייתו דוקא בדשוי ה"ס אבל בדלא שוי אפילו קבל כהן עילויה אין בנו פדוי דס"ל לתנא דאפילו קבלו הכהן בה' סלעים אין בנו פדוי אלא דוקא בגברא רבא וסודרא אבל מעות ותכשיט אחר לא וכמו שהיא סברת הרוקח בסי' ש"ס הביא דבריו הרב כנה"ג בסי' ש"ה הגהת ב"י אות ה' יעו"ש ולס' הרוקח ע"כ צ"ל דעגל זה דקתני בברייתא נמי דאם קבלו הכהן דבנו פדוי הוא דוקא דומיא דטלית דקים לן בגוויה דאדם חשוב ולדידיה שויה דבעגל נמי לפעמים שיש לו לעשות סעודה ואינו מוצא במקום אחר ושוה לדידיה אותו עגל ה"ס באופן דלדעת הרוקח דכל דבר שאנו רואים דהכהן צריך הוא לאותו דבר לאותה שעה כיון דקבל עליו אמרינן דמסתמא לדידיה שוה ה' סלעים לפי צורך השעה אבל בדבר שאינו צורך שעה אפילו קבל עליו אין בנו פדוי וא"כ בעבד וקרקע דאינם דומים לטלית ועגל אפילו קביל כהן עילויה אין בנו פדוי:

ואולם זה יראה דוחק גדול דא"כ דהאי תנא כרבי ס"ל אם כן אמאי עריב ותני שטרות בהדי עבדים וקרקעות כיון דפיסול שטרות הם מצד עצמם אפילו בדשוי ה' סלעים ופיסול עבדים וקרקעות הוא בדלא שוי ועוד דלפי סברת שאר הפוסקים נראה דס"ל דלאו דוקא עגל וטלית אלא אפילו כל דבר דדרכו להתיקר בו וקביל עליה בנו פדוי וכמ"ש הר"ן בהלכות בפ"ק דקדושין וכ"כ משמעות רוב הפוסקים וא"כ לדידהו ה"ה עבד וקרקע אם דרכו להתיקר בהם בנו פדוי ואי הכא מיירי בדלא שוי ורבי היא אמאי אין בנו פדוי אפילו אם קבל הכהן עליו וי"ל ודו"ק:

וראיתי לרמב"ן בסי' שנ"ו כתב לפרש ממעתין דה' סלעים של בן במנה צורי וז"ל מאי מנה צורי כלומר מה ענין סלעים אלא מנה הכי הול"ל ה' סלעים של בן בסלע צורי שהם גדולים משלע של תורה וכו' ומפרשה ר"א מנה של צורי כלומר האי מנה לאו מנה ממש הוא אלא לשון מנין וחשבון ואשמועינן מתני' דכל דבר שיש שיעור בצורי בה"ס נותנו לכהן בכל מקום לפדיון הבן ואינו צריך לנותן לומר לכהן דבר זה אני נותן לך בה"ס אלא נותנו סתם והוי כאילו נותן ה"ס דדבר שאין לו שיעור בצורי צ"ל בפירוש בה"ס אני נותן לך כדתניא פרה זו או טלית זו לפדיון בני אין בנו פדוי פרה זו וטלית זו בה"ס בנו פדוי והאי דנקט צורי משום דשומת צורי הוי שומא לכל המקומות דמקום שתורה הוא וכו' עכ"ל הצריך לעיין בענינו ודבריו תמוהים לע"ד דנראה מדבריו דברייתא דעגל זו וטלית זו לפדיון בני מפרש אותה הרב כמו שפי' אותה רב יוסף לשיטתיה דבעינן שומא בתחלה דה"ט דכל שלא פירש בה"ס אין בנו פדוי דכל דלא שמוהו בתחלה לא סמכא דעתו ואין בנו פדוי ומשו"ה כתב דבדבר שאין לו שיעור בצורי דאין הכהן בקי בשומות צ"ל בפירוש בה"ס אני נותן לך כדי שיסמוך דעתו הכהן לפדות את בנו וזה תימה דהא איפסיקא הלכתא כרבה בגמרא בפ"ק דקדושין דלא בעינן שומא דלא כרב יוסף ופי' הברייתא הוא כדאוקמא רבה התם דמיירי בדלא שוי וקבל הכהן עילויה ואין לומר דכוונת הרב לומר דאם רוצה הנותן ליתן לו פחות מה"ס כל שהוא משיעור צורי שידוע לכל חשיב כמפרש הנותן בה"ס כיון דקבל הכהן עילויה בפירוש משא"כ בדבר שאין לו שיעור בצורי דהא ליתא דמלבד דפשט לשונו מורה בפירוש דאפילו בבא לפדותו בחמש סלעים שלימים קאמר כאשר מבואר למעיין בדבריו הנזכר ובפרט למה שכתב אחר כך לפרש דברי רב אמי שכתב וזה לשונו והוסיף ר"א לפרש ולהורות לבני מקומו דדינר זהב ערביא שיעור הוא בצורי חמש סלעים שכך הוא עובר לסוחר וכיון שכן הנותן סלע ערבי לכהן אינו צריך לומר בחמש סלעים אני נותנו לך דמסתמא בהכי קאי כיון דנישום בצורי בהכי עכ"ל יתר ע"כ דע"כ לא אמרינן דבקבל כהן בה' סלעים אלא בנותן לו חפץ כמו טלית ועגל וכיוצא דכיון דהוא צריך אותו דבר דרכו להתיקר בו ושפיר מצי למימר לדידי שוה לי אבל בנותן מעות בעין מאיזה מטבע שיהיה פחות מה' סלעים פשיטא דאפילו קבל הכהן עילויה אין בנו פדוי כיון דלא שייך לומר במעות לדידי שוה לי דלא שייך להעלות בדמיו כי אם החפץ לפי הצורך אשר יש לו בו ולפי מה שהוא חשוב בעיניו אבל במעות לא שייך זה ובמקבל פחות מה' סלעים הוה ליה כאילו מוחל לו השאר ומחילה לא מהני כל שלא קיים מצות נתינה והגיעו ליד הכהן:

הן אמת דמפשט דברי הרב שכתב דבדבר שאין לו שיעור בצורי צ"ל בפירוש בה' סלעים אני נותן לך כדתניא וכו' משמע דלאו מטעמא דבעינן שומא בתחלה קאמר כרב יוסף דאם כן הכי הול"ל דבדבר שאין לו שיעור בצורי צריך שישומו אותו בתחלה שוה חמשה סלעים דלר"י דמוקי סיפא דעגל זה בה' סלעים בנו פדוי בדשוי לא סגי באומר הנותן בה' סלעים אלא עד שישומו אותו בה' סלעים אלא נראה דכוונת הרב לפרש פי' אחר דטעמא דברייתא לאו משום דבעינן שומא דלעולם כל שנותן מפרש שחפץ זה נותן בה' סלעים דעת הכהן סומכת עליו ואדיבוריה דידיה קא סמיך ולא צריך שומא ובאומר סתם עגל זה לפדיון בני ה"ט דאין בנו פדוי משום דענין הפדיון דומה למכר דכיון דרחמנא אמר כל פטר רחם באדם ובבהמה יהיה לך אך פדה תפדה וגו' הרי הבכור קודש פדיה של הכהן הוא אלא שע"י הפדיון מוכרו לאביו והפדיון לוקח אלף הבכור ואם כן צריך הכהן שיכוין להקנותו ע"י קבלת הפדיון וכל שלא פירש הנותן בה' סלעים ואיכא למימר שלא נתן לו חפץ שוה ה' סלעים אלא פחות לפי שעה ודעתו להשלים לו החמשה סלעים א"כ לכהן זה או לכהן אחר דהא קי"ל דאפילו נתן לעשרה כהנים בין בבת אחת ובין בזה אחר זה יצא ובנותן בזה אחר זה פשיטא דבנתינה אחת אין בנו פדוי כלל עד שישלים דאין פודין לחצאין וכל שעדיין לא השלים מה שנתן בראשונה כפקדון ביד הכהן דמי ואם נאבד מיד כהן חייב הנותן באחריותו ודוקא בשעה שישלים זוכה הכהן במה שנתן בראשונה ובאותה שעה הוי בנו פדוי ולא קודם וא"כ בכה"ג שלא פירש ואיכא למימר שמא לא נתן כעת כי אם מקצת ה' סלעים בנתינת חפץ זה הרי הכהן לא גמר להקנותו לאביו כדין פדיון עד שיתברר לו ששוה ה' סלעים או ישלים לו ואף דהנותן כבר יודע ששוה חמש סלעים ודעתו ליתן ה' סלעים מ"מ אין כאן אלא דעת קונה שמכוין לקנות הבן ע"י נתינה זאת אבל דעת מקנה שהוא הכהן ליתא כיון שאינו יודע אם גמר הקנין נעשה עכשיו ע"י נתינה זאת או עד שישלים לו ולכן צריך שיאמר לו בה"ס כדי שיכוין להקנות ע"י נתינה זאת דכל שאומר לו סמכא דעתיה דכהן דשוי כמו שאמר ואדבוריה דידיה קא סמיך דלא כר"י דמצריך שומא משום דלא סמכא דעתיה ואם כוונת הרב כן אכתי קשה דאמאי לא מוקי לה הש"ס בדשוי ופי' הברייתא הוא באופן האמור ואמאי הוצרכו לאוקמא בדלא שוי וקבל הכהן עילויה וע"כ צ"ל דלא ניחא ליה להש"ס לומר טעם זה משום דענין הפדיון אינו כענין מכר דבעינן דעת מקנה אלא הכל תלוי בדעת הנותן דכל שהוא מכוין לקנותו בנתינה זאת הוי פדוי דכיון שזכה הכהן בבן מן הדין הוי בנו פדוי אף דהכהן אינו מכוין להקנות מידי דהוה אהא דס"ל למהרש"ל דאם אין כהן בעיר יכול לזכות הפדיון ע"י אחר ובנו פדוי וכמ"ש לעיל בשמו ואם איתא דפדיון חשוב כמכר איך מועיל מה שמזכה לכהן כיון דבשעת הזיכוי אין כאן דעת הכהן שיכוין להקנות אלא ע"כ לומר דענין הפדיון הכל תלוי בדעת הנותן דכל דהוא מזכה הה' סלעים לכהן וזוכה מן הדין בנו פדוי וכיוצא לזה מתבאר ממ"ש הרב כנה"ג בי"ד סי' ש"ה בהגהת הטור אות ג' שהעיד מהר"א לפפא ז"ל שדעת הרבנים מהר"ר לוי קוזי ומהר"ר מאטול ז"ל דאפילו כהן קטן פודה את הבן ושכן עשה מעשה הרב מהר"ר מאטול ע"כ ואם איתא דפדיון דומה למכר אין כהן קטן פודה את הבן הא אפילו אם נאמר דמיירי בקטן שהגיע לכלל פעוטות דקי"ל דהפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין אף דנאמר דלענין פדיון חשיב הבן כמטלטלין ובכלל תקנת חז"ל דממכרן ממכר במטלטלין הא מ"מ איך בנו פדוי מן התורה דכיון דמן התורה אין מכירת הקטן כלום ה"ה דאין פדיון הקטן כלום דנראה פשוט דאפילו למ"ד דקנין דרבנן מהני לצאת י"ח מן התורה כמו שהאריך הרב בעל תה"א בהל' שמיטה סי' ב' מ"מ היינו דוקא בדבר דאיכא למימר הפקר ב"ד היה הפקר דכיון דהפקר ב"ד הוי מן התורה הרי אם זכה באתרוג במשיכה שהיא מדרבנן שפיר יוצא מן התורה דהשתא דתקנו חז"ל דליקני במשיכה כבר זכה מן התורה מדין הפקר ב"ד היה הפקר אבל גבי פדיון דאינו דבר של ממון דאף אם נניח דפדיון דומה למכר מ"מ אין קנין לכהן בגוף הבן כמ"ש בת"ה סי' רל"ה עיי"ש וא"כ לא שייך לומר גבי בן הפקר ב"ד היה הפקר וחכמים הפקירו והקנו הבן לאב כיון דלאו בר הקנאה הוא כלל ואם כן אמאי הסכימו הרבנים הנזכרים לפדות על פי כהן קטן אלא מוכרחים לומר דענין הפדיון תלוי בדעת הנותן ואינו כענין מכר וכיון דקטן אית ליה זכייה מדאורייתא בשדעת אחרת מקנה לו כיון דזוכה הקטן בה' סלעים מן התורה ממילא בנו פדוי:

הן אמת דלפי"ז יקשה דמה מייתי ר"י בשמעתין דקדושין מברייתא דעגל זה לפדיון בני וכו' וכ' התוספות שם דלליטנא קמא דפליגי באמר לה בהמתין ושוי חמשין מייתי ראיה דהא הכא דאע"ג דשוה ה' סלעים כל שלא שמוהו בתחלה אין בנו פדוי ולפי האמור דעיקר הפדיון תלוי ביד הנותן א"כ כיון שהנותן יודע ששוה ה' סלעים וזיכה אותם לכהן מה לנו בדעת הכהן כיון שעיקר המצוה הוא הנתינה ובכבר נתן לו ה"ס והרב עצמות יוסף הוקשה לו כן בדברי התוס' ותירץ וז"ל כיון שהכהן הוא אדון בכור זה אם אין לו ידיעה בשיווי הדמים אין בנו פדוי וצריך דעת כמו שצריכה האשה לידע שיעור קדושיה ע"כ נמצא דלפי דברי התוספות דין פדיון לקדושי אשה מדמינן ליה דכמו שצריכה האשה שהיא מקנה את עצמה לידע שיעור קדושיה דבלא"ה לא סמכא דעתה כן הכהן שמקנה הבן לאביו ע"י הפדיון צריך שידע שיעור ה' סלעים דבלא"ה לא סמכא דעתיה לפדותו ואם כן כפי זה קשה לסברת מהרש"ל דסבירא ליה דאם אין כהן בעיר יכול לזכות לו ע"י אחר דמה מהני זכות ה' סלעים ע"י אחר כיון דליכא דעת כהן כדי שיכוין להקנות את הבן ע"י קבלת המעות דלפי האמור כמו שא"א לזכות לאשה ע"י אחר כדי שתתקדש לו דבעינן דעת האשה ה"ה בפדיון לא מהני זיכוי כיון דליכא דעת כהן המקנה וכן קשה לסברת הרבנים הנזכרים דסבירא להו דכהן קטן פודה את הבן כיון דליכא דעת מקנה דקטן כשלא בפניו דמי כאמור:

ולמאי דאתאן עלה להבין דברי רמב"ן ז"ל י"ל דהרב סבירא ליה כסברת הר"מ בפרק ז' מהלכות אישות דין ח"י דסבירא ליה דוקא שיראי שהאשה מתאוה להם גמרה ומקניא נפשה בלא שומא כל היכי דשוי כדקאמר אבל במילי אחריני צריכים שומא ומתבאר מתוך דברי הר"ן והה"מ דיצא לו זה להר"מ מדאמרינן והלכתא שיראי לא צריכי שומא ולא אמרינן כל מידי לא בעי שומא ואע"ג דלפי סברת הר"מ מתבאר מתוך מה שפלפל הרב ל"מ ז"ל דמסיקנא מאי דפליג רבה אר"י דלא צריך שומא אינו אלא בשיראי ולא בדבר אחר ולייתב כפי' זה מאי מייתי ר"י מהסיא דעגל זה לפדיון בני כתב דלליטנא בתרא הוא דמייתי וס"ל להר"מ דאף דבקדושין בשאר דברים צריכים שומא גבי פדיון אינו כן דבכל הדברים אין צריך שומא דגבי כהן לא שייך סמיכות דעת כדאמרינן באשה דלא סמכא דעתה מ"מ לדעת רמב"ן י"ל דסבירא ליה כדעת התוס' דלליטנא קמא מייתי ר"י וא"כ על כרחך צריך לומר דפלוגתייהו דרבה ור"י הוא בכל הדברים אפילו שאין האשה מתאוה להם ומשו"ה מייתי מעגל זה לפדיון בני אף שאינו דומה לשיראי ומשו"ה קאמר הש"ס והלכתא שיראי לא צריכי שומא ולא קאמר הלכתא כרבה כמו שהקשו כן הראשונים דאמאי לא קאמר הכי ולפי האמור אתי שפיר דלרבה בכל הדברים לא צריכי שומא ולא קי"ל כוותיה כי אם בשיראי שהאשה מתאוה להם אבל שאר דברים צריכי שומא ומשו"ה לא אמר סתם הלכה כרבה ולפי זה לענין הלכה אתיא ברייתא דעגל זה לפדיון בני כפשטה דמיירי בשוה ה' סלעים והיינו טעמא דאין בנו פדוי משום דבעי שומא כדסבר ר"י והא דמוקי לה רבה התם בדלא שוי וקבל הכהן עילויה היינו לאוקמא בהכי כי היכי דלא תקשי ליה לרבה דס"ל דלכל הדברים לא צריך שומא אבל לדידן דלא קי"ל כוותיה כי אם בשיראי אתיא ברייתא דעגל זה וכו' כפשטה דמשום שומא · זה נראה לפרש בכוונת דברי רמב"ן לפי קוצר השגתי:

[פא] מתני' אין פודין לא בעבדים וכו' ואמרינן בגמרא מתני' דלא כרבי דתניא רבי אומר בכל פודין חוץ מן השטרות מ"ט דרבי דריש רבויי ומיעוטי ופדויו מבן חדש ריבה בערכך כסף מיעט תפדה ריבה ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל ומאי מיעט מיעט שטרות ורבנן דרשי כלל ופרט וכלל מה הפרט מפורש וכו' מפורש משמעתין דריבה ומיעט וריבה לרבי או כלל ופרט וכלל לרבנן הוא מפסוק דכתיב בפ' קרח ופדויו מבן חדש תפדה דתיבת ופדויו בכל דבר משמע והוי כלל ותיבת תפדה חזר וכלל דאע"ג דופדויו ותפדה גבי הדדי כתיבי והדר כתיב בערכך כסף איכא תנאי דס"ל דשתי כללות הסמוכין זו לזו והפרט אחריהם הפרט ביניהם ודונם בכלל ופרט וכלל או ריבה ומיעט וריבה:

וראיתי בספרי בפ' קרח דתניא התם ופדויו מבן חדש תפדה כלל כסף ה' שקלים פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט וכל בכור אדם בבניך תפדה חזר וכלל או כלל בכלל הראשון אמרת לאו אלא כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש נכסים דמטלטלין וכו' מכאן אמרו בכל פודין חוץ מעבדים וקרקעות ושטרות רבי אומר בכל פודין חוץ מן השטרות עכ"ל וברייתא זאת ג"כ הובאה בסגנון זה במכילתא בפ' בא יעו"ש מבואר מהברייתות אלו דס"ל להאי תנא דופדויו מבן חדש תפדה לא חשיב אלא כלל אחד ואי לאו קרא דכתיב בפ' בא וכל בכור בניך תפדה וחזר וכלל קרא דפ' קרח היינו דנין אותו בכלל ופרט דאין בכלל אלא מה שבפרט ואין להקשות דהא אמרינן בפ"ק דפסחים (דף ו' ע"ב) דאפילו למ"ד כלל ופרט המרוחקים זה מזה דנין אותו בכלל ופרט ה"מ בחד ענינא אבל בתרי ענייני אין דנין וכתבו התוס' שם בד"ה אבל בתרי ענייני וכו' וז"ל והא דפריך בסוף הפרק [דף כד:] ואימא בהמתך דדברות ראשונות כלל שור וחמור פרט בהמתך דדברות אחרונות חזר וכלל ואע"ג דמרוחקים זה מזה היינו משום דעשרת הדברות חשיב כחד ענינא דבדבור אחד נאמרו ע"כ דמשמע קצת מדבריהם דכלל זה דפרט וכלל המרוחקים זה מזה בתרי ענייני דאין דנין אותו בכלל ופרט ה"ה בכלל ופרט וכלל דכל דרחוק הכלל הראשון מהכלל והפרט האחרון כהאי דבהמתך דעשרה דברות הראשונות אין דנין אותו בכלל ופרט וכלל כיון דרחוקים בב' פרשיות ואם כן הכא דקרא דכל בכור בניך תפדה דפ' בא הוא רחוק מאד מכלל ופרט דכתיב בפרשת קרח איך אפשר לדון אותה בכלל ופרט וכלל דהא ליתא דודאי לא נאמר דבר זה דאין דנין במרוחקים בב' ענייני כי אם דוקא בכלל ופרט אבל בכלל ופרט וכלל כהא דפדיון אף דכלל הראשון מרוחק הרבה מכלל ופרט דנין אותו בכלל ופרט וכלל והטעם פשוט דהא מפורש

התם

כתם בפ"ק דפסחים דס"ל דהרי עניני משום דאין מוקדם ומאוחר בתורה בתרי עניני וכיון דאיכא למימר לאדרבה בכלל הוא אחר הפרט [illegible]

תורה אור

[illegible]

אם רצה הכהן ליתן לו מתנה רשאי הספריש פדיון בנו ואבד חייב באחריותו שנאמר *יהיה לך אך פדה תפדה: גמ' *אמר עולא ד"ת בנו פדוי לכשיתן ומ"ט

[illegible]

כללי ופרטי ואילו בפרק ב' מהל' ת"א פסק כתנא דבי ר"י גבי במים דהיכא דאיכא תרי כללי הסמוכין זה לזה דרים להו בריבה ומיעט ורבי חרילין וגעילין אף שאינם נובעים דכיון דמוחכין אסורים והאו תרי פסקי דסתרי אהדדי וככל עמד בזה הרב פר"ח בי"ד סי' פ"ד ס"ק ז' יעו"ש אמנם לפי הנרייתא דספרי י"ל דס"ל להר"מ דאף דקי"ל כתנא דבי ר"י דדרים להו בריבה ומיעט מ"מ הכא פסק כתנא דמתני' דאין פודין בקרקעות וכו' ולא פסק כן מטעם דאמרי במערבא דדרשינן ליה בכלל ופרט אלא הייט טעמא משום דפסק כת"ק דספרי הנזכר דס"ל דקרא דופדויו לא הוי אלא כלל אחד בלבד אלא דבפרשת בא חזר וכלל דלהאי תנא כיון דלא הוו ב' כללי הסמוכין זה לזה דרחוקים הם בב' ענייני ואיכא למימר אין מוקדם ומאוחר בתורה הכי ליכא דבר ברור לומר דהפרט הוא אחר התרי כללי לכשנאמר דמדשינה הכתוב להשים הפרט אחר הב' כללים ש"מ דדרשינן בריבה ומיעט כיון דאדרבה יש לומר דלא שינה קרא דכלל הראשון ראוי להיות מקומו אחר הפרט כאמור ואף על גב דבשמעתין אמרינן דסבירא ליה דאין פודין בקרקעות הייט טעמא משום דסבירא ליה כדאמרי במערבא ולא אמרו דלרבנן אף דסבירא ליה כתנא דבי ר"י טעמייהו דרבנן משום דלא סבירא ליה כרבי דקרא דופדויו הוו תרי כללי אלא איהו סבירא ליה כתנא דספרי דס"ל דאיטו אלא כלל אחד לא מפני זה י"ל דסברא זאת דת"ק דספרי דתויה היא בש"ס בשמעתין מדלא אמרו כן בסברת רבנן די"ל דלעולם דסברת תנא קמא דספרי לאו סברא דתויה דה"ה דהו"א למימר הכי דרבנן דת"ק דספרי ס"ל דבטעמייהו דרבנן איכא למימר ב' טעמים או דס"ל כדאמרי במערבא או דסבירא להו כת"ק דספרי והדא מינייהו נקט הש"ס ומיהו אנן בדידן לענין הלכה דהא קי"ל כתנא דבי ר"י בעלמא וע"כ הכא לענין פדיון קי"ל כרבנן לגבי רבי דהלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו ובפרט דסתם לן תנא דמתני' דלא כרבי וקי"ל הלכה כסתם משנה על כרחך צ"ל דלענין זה קי"ל דטעם דסתם מתני' דאין פודין בקרקעות וכו' הוא מטעם דסבירא ליה כת"ק דספרי זה נראה ליישב דברי הר"מ לפי חומר הנושא:

וראיתי להרב תוי"ט במתני' שהקשה על הר"מ והרע"ב דפסקו כר' עקיבא בשבועות דדרים בכל התורה כולה ברבויי ומעוטי ומשו"ה מחייב בשבועה לשעבר דאמאי לא דמו מתני' דאין פודין בקרקעות וכו' מהלכה כיון דע"כ תנא דמתניתין דרים כללי ופרטי יעו"ש ולפד"כ דים לייטב דהא הא דתני דבי ר"י דסבירא ליה דב' כללי הסמוכין זה לזה דדנין אותו בריבה ומיעט ה"ע הואיל ושינה הכתוב להשים הפרט אחר הב' כללים ש"מ דלגלויי דלא נדרוש בכלל ופרט ככל התורה אלא בריבה ומיעט כמ"ש לעיל וא"כ י"ל דדוקא משום דסבירא ליה דבכל התורה דרים כללי ופרטי משו"ה בשינה הכתוב להשים הפרט אחר הב' הכללים דרים בריבה ומיעט אבל למאן דדרים בכל התורה בריבה ומיעט אפילו כשהכלל הב' אחר הפרט א"כ כששינה הכתוב להשים הפרט אחר הב' כללים ע"כ לגלויי אתא כי היכי דלא נדרוש ברבויי ומעוטי ככל התורה אלא בכללי ופרטי דאי בריבה ומיעט למה שינה הכתוב להשים הפרט אחר הכללים כיון דאפילו כתב הכלל הב' אחר הפרט דרשינן ליה ברבויי ומעוטי נאופן דלפי טעם הנזכר מאן דדרים בכל התורה בכללי ופרטי • בב' כללות הסמוכין זה לזה דרים ברבויי ומעוטי מאן דדרים בכל התורה ברבויי ומעוטי • בב' כללות הסמוכין זה לזה דרים בכללי ופרטי וה"ע דאמרי במערבא דדרשינן בכללי ופרטי משום דסבירא להו דבכל התורה דרשינן רבויי ומעוטי וא"כ מתניתין דאין פודין בקרקעות אתיא שפיר כר"ע דדרים בכל התורה כולה ברבויי ומעוטי [שבועות דף כו:] ומינה דבב' כללות הסמוכין זה לזה דרשינן כללי ופרטי זה נראה פשוט ואין צורך לדחוק מה שדחק התוי"ט ליישב זה ואי קשיא הא קשיא דכיון דפסק הר"מ כרע"ק דדרים ברבויי ומעוטי וא"כ ע"כ לדידיה בשינה קרא וכתב הפרט אחר הכללים דרשינן ליה בכללי ופרטי א"כ איך פסק בפ"ב מהל' מ"א כתנא דבי ר"י בהני כללי דבמים במים דדרשינן ליה ברבויי ומעוטי והוו תרי פסקי דסתרי אהדדי:

והנה בהא דאמרינן לרבנן אין פודין בשטרות משום דילפינן לה בכלל ופרט וכלל דמה הפרט מפורש דבר שגופו ממון יצאו שטרות דאין גופן ממון וכן לרבי אין פודין בשטרות דדרים רבויי ומעוטי דמאי מיעט מיעט שטרות יש לעמוד דהכל טודע דדעת הרי"ף בפ' הכותב והר"מ בפ"ו מהל' מכירה דקנין שטרות מדרבנן דמן התורה אין האותיות נקנות אלא גוף הדבר בלבד קנוי יע"ש והקו' הראשונים על סברא זאת מההיא דאמרי' בפ' הזהב (דנ"ו ע"ב) גבי אונאה וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד יצאו קרקעות ועבדים וכי תמכרו ממכר מי שגופו מכור ומי שגופו קנוי יצאו שטרות שאין גופן קנוי ואם איתא דקנין שטרות דרבנן איך ממעטין שטרות מאונאה מקרא ונאמרו תירוצים הרבה בקושיא זאת והיותר נכון כתב הר"ן בפ' הכותב דעיקר קרא למעוטי קרקעות ועבדים אתא ואעפ"כ ממעטינן שטרות מאונאה לפי שאין בכלל הכתוב אלא דבר המטלטל וגופו קנוי ומכור אבל מידי אחרינא לא הלכך שטרות מכירה דרבנן כיון דאין גופן קנוי ומכור אין להם אונאה ולפי תי' זה א"ש נמי הא דפדיון הבן די"ל דעיקר קרא אתא למעט קרקעות ועבדים ואפ"ה מפקינן שטרות מפדיון לפי שאינם בכלל הכתוב אלא דבר המטלטל וגופו קנוי ושטרות בקנין דרבנן אין גופן קנוי ואולם לרבי דדרים רבויי ומעוטי ורבי כל מילי ומיעט שטרות בלבד לא שייך תירוץ הר"ן דהא לרבי עיקר המיעוט דבערכך כסף אתא למעט שטרות וכיון דמן התורה אין להם קנין איך בא הכתוב למעט שטרות הא פשיטא דאין בנו פדוי כיון דמסתמא אין בנו פדוי כ"א עד שיזכה הכהן בפדיון ומן התורה במסירת השטר ליד הכהן אינו זוכה במוב הכתוב בו ולפי תי' הר"ן קשה על הרי"ף והר"מ בסוגיא זאת ואין לומר דעיקר קרא לא אתא למעוטי הפודה בשט"ח שמייבים לו אחרים כיון דאין קנין להם מן התורה אלא עיקר קרא אתא למעוטי לפודה בשטר חיוב שאם כתב לכהן חייב אני לך חמש סלעים אין בנו פדוי כיון דאין גופו ממון די"ל דהא דהפודה בשטר חוב דאין בנו פדוי הוא מטעם פיסול שטר חוב דאין גופו קנוי דמאי דאמר עולא בשמעתין [דף נא:] גבי שטר חוב דבר תורה בנו פדוי לכשיתן הייטו דוקא דחלות הפדיון אינו אלא לאחר שנתן אבל מעטה דאשונה אינו פדוי למפרע מטעם זה דשטרות דאין גופן ממון דהא ליתא דהא דעת הר"ן בפ"ק דקדושין דלכל הדברים המתחייב בשטר לא חשיב כסף ואם קדש אשה בשטר חיוב שנתחייב לה מנה איגה מקודשת וכיון דמסברא לענין קדושין אמרינן הכי בלא שום ילפותא דקרא מ"מ לענין פדיון דאיצטריך קרא לרבי ואם נאמר דעיקר קרא אתא להכי א"ב י"ל דמדאיצטריך קרא גבי פדיון למעט ש"מ דבעלמא לענין קדושין ולענין קרקע וכיוצא חיוב בשטר חשיב ככסף ועיין מה שהארכתי בהא דשטר חוב בספר תוספות דרבנן באות פ':

והנה [illegible]

[illegible] מתחלה עכ"ל ותירוץ זה נמי שייך הכא דכי אילטריך קרא להיכא דנתן לו לכהן שטר חוב דאחרים לפדיון בנו ולא חזר בו עד שנגבה הכהן את חובו דהו לא הדר ביה דאפילו בכה"ג שכבר בא ממון ליד כהן וזכה בו לתמנא מיעטיה דאין בנו פדוי כיון דמעיקרא שטר נתן לו לפדיון מתחלה אך קשה דא"כ איך אמרינן בשמעתין עלה דמתניתין דכתב לכהן חייב אני לך ה' סלעים דאין בנו פדוי ואמר עולא דבר תורה בנו פדוי לכשיתן ומ"ט אמרו אין בנו פדוי גזירה שמא יאמרו פודין בשטרות ואם איתא לסברת רבינו הרמב"ן אמאי בנו פדוי מן התורה לכשיתן כיון דס"ם מתחילה שטר חוב בעלמא הוא דנתן לו ומ"ש מנותן לו שטר חוב דאחרים דאפי' אם גבה החוב אין בנו פדוי כיון שמעיקרא שטר שאין גופו ממון נתן לו ועיקר קרא להכי הוא דאתא וי"ל:

ועלה דתנן ולא בהקדשות פריך הש"ס פשיטא לאו דידיה נינהו ומשני אימא ולא הקדשות בכל אלו ויש לחקור דאמאי הולרך הש"ס להגיה ליטנא דמתניתין דלא הקדשות באלו קאמר בהיות שאפשר לאוקומא כפשט ליטנא דמתניתין דאפדיון קאי שלא יפדה בהקדשות ממש והכוונה דאתא לאשמועינן דאם פדה בהקדש בדק הבית בשוגג דלא ידע שהיה של הקדש דמהו דתימא דכיון דקי"ל כר' יהודה דאמר בפרק האיש מקדש (דף נב:) דהמקדש אשה בהקדש בשוגג הרי זו מקודשת דכיון דהקדש בשוגג מתחלל בהוצאה מרשות לרשות הרי נתחלל ביד האשה וזכתה באותו הקדש ושפיר מתקדשת בו וא"כ ה"ה הכא לענין פדיון דכיון דהוציאו מרשות הקדש ונתנו לכהן בשוגג הרי נתחלל ביד הכהן ויכול כהן ליהנות ממנו ושפיר בנו פדוי קמ"ל מתני' דאין בנו פדוי וה"ע כההיא דאמרינן בר"ה (דף כח ע"א) אמר רב יהודה בשופר של עולה לא יתקע ואם תקע יצא מ"ט עולה בת מעילה היא כיון דמעל בה נפקא לחולין מתקיף לה רבא אימת מעל לבתר דתקע כי תקע באיסורא תקע אלא אמר רבא לא יצא ע"כ הרי מפורש דלרבא דקי"ל כוותיה אף דיצא לחולין ע"י מצות התקיעה מ"מ כיון דכי קא תקע באיסורא תקע דכיון דע"י המצוה נעשית העבירה דמעל בהקדש לא יצא וה"ה הכא דכיון דבשעת נתינת הפדיון לכהן שהוא עיקר המצוה באיסורא עבד לא יצא ואין בנו פדוי ועיקר מתניתין אתא לאשמועינן דלא כר"י דהתם דס"ל דאם תקע בשופר של עולה יצא וי"ל דהיא דשופר לאו מטעם מצוה הבאה בעבירה הוא דהא אפשר דבשוגג לא שייך מצוה הבאה בעבירה אלא עיקר טעמא הוא דהכא כיון דעיקר התקיעה הוא לשם מצוה ואין כוונתו לתקוע לשיר אי לאו דמקיים המצוה נמצא דלא נהנה מן ההקדש דבלא קיום המצוה אינו נהנה בתקיעתו כלל וא"כ אם אנו מורין לו שיצא נמצא דאנו גורמין שיעבור האיסור ויהנה מההקדש וכאילו מורין לו לכתחלה שיהנה מההקדש ולכן אנו מורין לו דלא יצא ויחזור ויתקע בהכשר דבהכי נמצא למפרע דלא נהנה מן ההקדש וכן מתבאר בדברי הרשב"א בחידושיו ליבמות על דף ק"ג ע"ב ד"ה א' סנדל וכו' שעיקר הטעם הוא זה יעו"ש ולפי טעם זה בפדיון ליכא למימר דמורין לו כן דאין בנו פדוי כדי שלא יהיה נועל בהקדש דהא אפשר דאין בנו פדוי ומ"מ מעל בהוצאה מרשות לרשות דהקדש שנתנו לחבירו מעל בהוצאה מרשות לרשות אף שמן הדין לא קנה דאין אדם מקנה דבר שאינו שלו וה"ה הכא דאף דאין בנו פדוי ולא קנה הכהן מ"מ כיון דהוא כוון ליתן לו במתנה בשוגג מעל וא"כ ליכא שום תקון במה שמורין דאין בנו פדוי ומשו"ה לא ניחא ליה לחם"ס לאוקמא מתניתין בהכי: **איברא** דשוב ראיתי דסברא זאת דמעל בהוציאם מרשות לרשות בלבד לא ניחן לאמר כי אם לסברת רבינו הרמב"ן והרשב"א והריטב"א בחי' בפ' האיש מקדש [דף נו:] גבי מתני' דמכרן וקדש בדמיהן מקודשת דלדדו שם לומר דשפיר מיירי מתניתין במוכר לישראל ולא הכיר בהם שלוקח שהם איסורי הנאה דאע"ג דהמתקה מקח טעות וצריך שיחזיר את הדמים מ"מ בקידש בדמיהם מקודשת דאין המעות גזל ביד המוכר דכיון דלהנפוקינהו מסרם בידו אף שנתבטל המקח יש לו רשות להוציאם וכמלוה הם בידו ותשלם מביתו וכן דעת הר"ן שם בהלכות יעו"ש דלפי סברא זאת בפודה בנו בהקדש בשוגג אף במונח דאנו מורין דאין בנו פדוי מעל דכיון דאם היה זה בממון שלו ונתבטל הפדיון מפני איזה סיבה דאין בנו פדוי יש לו רשות לכהן להוציא המעות וכהלואה הם בידו א"כ ה"ה בהקדש דמעל דכיון דעשה מעשה דאם היה ממונו קנה אותם הכהן הרי חשיב הוצאה מרשות לרשות ומעל אמנם לדעת הרא"ם שם בפ' הא"מ והטור באה"ע סי' כ"ח דס"ל דאם לא ידע הלוקח שהם איסורי הנאה והוי מקח טעות המעות הם גזל ביד המוכר ואין לו רשות להוציאם ולשלם מביתו יעו"ש א"כ בכה"ג בפדיון כל דאם פדאו מממונו ונתבטל הפדיון המעות הם גזל ביד הכהן א"כ בפודה בהקדש נמי אם אנו מורין לו דאין בנו פדוי אנו מתקנין לומר דלא מעל דכיון דבממון הקדש אין הכהן זוכה במעות לא מעל דאין לומר דלענין מעילה ע"י הוצאה מרשות לרשות אינו תלוי כשיזכה בהם המקבל מן הדין מטעם דשם מוליא אינו זוכה המקבל מן הדין כיון שאין בידו ליתן דבר שאינו שלו ועכצ"ל דהעיקר תלוי בכוונת המוליא דכיון דהוא כוון להוציא מעל אף דלא זכה המקבל דהא ליתא דנהי דתלוי בכוונת המוליא מ"מ בעינן דהמוליא יעשה מעשה הקנאה בהוצאה זאת באופן שאם היה ממונו היה המקבל זוכה בו לגמרי אבל כל שלא עשה מעשה קנין שאף אם היה ממונו לא היה זוכה המקבל לא שייך מעילה כדאמרינן בפ' השואל (דף נט ע"א) דלמ"ד דהשואל קורדום לא קנה עד שיבקע בו ה"ה לענין מעילה דהמשאיל קורדום של הקדש דלא מעל עד שיבקע בו חבירו ויעשה מעשה הקנאה יעו"ש אלא דהיפך מזה יש להוכיח מההיא דאמרי' בפ' הא"מ (דף נג ע"ב) עלה דמתני' דלר"מ בהקדש במזיד קדש בשוגג לא קדש בעא מיניה רבא מר"ח לר"מ אשה אינה מקודשת מעות מהו שילאו לחולין א"ל אשה אינה מתקדשת מעות היאך יצאו לחולין ופי"ז אמרי' עוד בעא מניה ר"ח ב"א מר"ח במכר מאי א"ל אף במכר לא קנה ע"כ ומתבאר מתוך דברי חי' קדושין לא טדע למי מקודשים דלר"ח ס"ל דלר"מ איכא מעילה נמי בהוצאה מרשות לרשות בנותן מתנה או מלוה לאחר מעות הקדש בשוגג וכ"ת עוד מה"ש החי' קדושין הנזכר שם בדל"ו מהספר ע"ג גבי הא דאמרי' התם דכ"ד ע"ב דלבר פדא אין מעילה לר"מ אלא באכילה שכתב וז"ל לא פליגי בר פדא ור"י אלא במתנה דלר"י מעל ולבר פדא לא מעל ובמקח וממכר ובקדושי אשה תרוייהו מודו דאין מתחלל למר משום טעות ולמר משום דינא דלא אתפני מגוף הקדש וכו' יעו"ש וכתב דה"ע דדוקא בקדושי אשה ובמכר הוא דליכא מעילה משום דהוו קדושי טעות ומקח טעות דתרוייהו לא ניחא להו דליתחלל ההקדש על ידם משא"כ במתנה או בהלואה דכיון דקא רווח מקבל אע"ג דממל ההקדש על ידיה כיון דאיהו לא מעל ניחא ליה ואם איתא דבעינן שיעשה מעשה הקנאה באופן דאם היה ממונו היה זוכה בהם המקבל א"כ הכא במתנה לר"מ אמאי מעל נהי דהמקבל ניחא ליה דיתחלל ההקדש ע"י מ"מ לגבי הנותן מתנה בטעות היא דמסתמא לא ניחא ליה דיתחלל ההקדש על ידו דמה"ט במכר לא קנה דמקח טעות הוא ועכצ"ל דשאני מכר דתרווייהו לא ניחא להו משא"כ במתנה דכיון דלאחד מהם ניחא ליה איכא מעילה אע"ג דמן הדין אם היה ממון הדיוט כיון דהנותן בטעות לא קנה אלמא דלענין מעילה לא בעינן שיעשה מעשה הקנאה גמורה כהקנאה דהדיוט וצריך לחלק בין זה לההיא דהמשאיל קורדום דהקדש והחילוק הוא דשאני ההיא דהמשאיל קורדום דעכ"פ בעינן שיעשה לפחות מעשה הקנאה שיהא ניכר לעיני הרואים שכבר נתנם במתנה וזכה בהם המקבל מי שלא ידע שהם הקדש וכל שבקורדום לא עשה קנין הבקוע דבאופן זה כל הרואה הקנאה זאת מכיר שלא עשה אופן הקנאה לא מעל אבל בהא דלר"מ מעל במתנה אף דהנותן נתן בטעות ומן הדין אם היה בממונו המתנה בטלה לית לן בה דכיון דלעיני הרואים הרי עשה מעשה הקנאה שכבר משך המקבל כדין וכל מי שאין לו ידיעה דהוי הקדש חושב דהמקבל כבר זכה כדין כל כה"ג מעל והנה כי כן בענין פדיון לדידן דקי"ל כר"י דהמקדש בהקדש בשוגג מקודשת דלא ס"ל דתרווייהו לא ניחא להו א"כ הכא אפילו לסברת הרא"ם דבמעות גזל איכא מעילה ומשו"ה לא ניחא לש"ס לשנויי הכי דאפילו אם מורין לו דאין בנו פדוי מועל וליכא תקנתא וא"כ לר"י אם נתן הקדש בפדיון בנו בשוגג כיון דנתחלל ההקדש אפשר דבנו פדוי דומיא דקדושין:

ועוד י"ל דעיקר הקושיא אמאי לא משני הש"ס דמתני' אתא לאשמועינן בפודה בהקדש בשוגג דלא ניחא להו לש"ס לשנויי הכי כיון דקתני לשון דאין פודין דמשמע דאין פודין לכתחלה דנראה דלכתחלה נמי איכא רבותא ואתא לאשמועינן דלא יפדה לכתחלה בהקדש ולכתחלה לא שייך אלא בבא לפדות בהקדש במזיד דאילו בשוגג לא שייך אזהרה שלא יפדה כיון דאיטו יודע שהוא הקדש ומזיד פשיטא כיון דלאו דידיה הוא ואי כוונת התנא לאשמועינן אם פדה בשוגג לא הוה ליה למימר ליטנא דלכתחלה אלא אם פדה בהקדש אין בנו פדוי הו"ל והא אין לומר דלוקמא מתני' כר"מ דאמרינן התם בפרק האיש מקדש (דף נד ע"א) דאומר היה ר"מ הקדש במזיד מתחלל בשוגג אין מתחלל ולא אמרו בשוגג מתחלל אלא לענין אכילה יעו"ש וא"ם ליטנא דלכתחלה דקמ"ל דאע"ג דבמזיד מתחלל ובשעת נתינת הפדיון ליד הכהן מתחלל ונמצא שפדה בחולין אפ"ה לא יפדה בהקדש כיון דלכתחלה אסור למעול בהקדש להוציאו לחולין ואף דזה פשוט מ"מ עיקר החידוש הוא לומר דאפי' בדיעבד אין בנו פדוי דהקדשות דומיא דעבדים וקרקעות קתני דאפי' בדיעבד אין בנו פדוי כיון דהוי מצוה הבאה בעבירה דהא ודאי לא ניחא ליה להש"ס לאוקומא לסתם מתני' כר"מ כיון דסתם לן תנא במעילה כר"י כדאמרי' התם בפרק האיש מקדש בדף הנזכר דמשו"ה קי"ל כר"י יעו"ש:

עוד יש לחקור דאמאי לא משני דהכי הקדשות דמתני' בקדשים קלים מיירי דאם פדה בבהמת שלמים או בדמי שלמים דאין בנו פדוי ומתני' ר"י הגלילי היא דאמר קדשים קלים ממון בעלים הוא ומשיבי כדידיה וכיוצא לזה מוקי הש"ס מתני' דר"פ מעשר בהמה [דף נג:] דקתני מעשר בהמה נוהג בחולין אבל לא במוקדשין ופריך פשיטא לאו דידיה נינהו ומשני בקדשים קלים ואליבא דר"י הגלילי דאמר קדשים קלים ממון בעלים הם דא"א ליעשרו קמ"ל יעו"ש ובפרק האיש מקדש (דף נב ע"ב) גבי מתניתין דהמקדש בחלקו בין קדשי קדשים ובין קדשים קלים איגה מקודשת ופריך נימא מתני' דלא כר"י הגלילי וכו' ומשני אפי' תימא רבי יוסי הגלילי כי קאמר ר"י הגלילי מחיים אבל לאחר שחיטה לא מ"ט כי קא זכו משלחן גבוה קא זכו ע"כ דמתבאר מזה דאם קדש אשה בקדשים קלים מחיים מקודשת לר"י הגלילי דממון בעלים הם וניתן במתנה ושפיר זוכה האשה בו להתקדש בו ובפסחים (דף פט ע"ב) נוכח דהמוכר שלמיו

ומ"ט אמרו אין בנו פדוי גזירה שמא יאמרו פודין בשטרות וכן אר"ש בנו פדוי לכשיתן א"ל זו דברי ר"י סתימתאה אבל חכ"א אין בנו פדוי והלכתא אין

שלמיו דקתני התם דלא עשה ולא כלום הייט דלא כר"י הגלילי דלר"י הגלילי מכירתו מכירה ועוד דאלים לאקריבו במקום הבעלים יעו"ש וא"כ י"ל אפשר לומר דמתני' דפשטא היא ומיירי בקדשים קלים ואליבא דר"י הגלילי דס"ל דממון בעלים הם מחיים וא"כ אם נתן לכהן בהמת שלמים דשוויא ה' סלעים או ה' סלעים מדמי שלמים כיון דממון בעלים הם שפיר י"ל דליהוו בנו פדוי וקמ"ל מתני' דאפילו לר"י הגלילי אין פודין בהם וה"ט דאם נתן לכהן ה' סלעים בגלגלתא משלמים או מדמי שלמים נמי לא [illegible] כאילו פדה בפחות מחמש סלעים דהרי הכהן צריך להקריבו וחייב להקריב אימורים לגבוה וליתן חזה ושוק לכהן כשיבא ונמצא שנתן לפדיון בנו דבר שאינו שוה חמש סלעים דהא צריך לחסר מהם כל הנזכר ואע"ג דהכהן המקבל הפדיון יכול להקריב קרבנו בכל עת שירצה אפילו בשאינו בית אב שלו וזוכה הוא בחזה ושוק כמ"ש הר"מ בהלכות כלי המקדש בפ"ד יעו"ש מ"מ הוא זוכה משלחן גבוה חלף עבודתו ואינו נהנה בשיעור חזה ושוק מצד הפדיון כי אם גרמא בעלמא היה הפדיון אבל עיקר ההנאה בלא *) חלף עבודתו :

עוד י"ל בשמעתין דהא אמרי' בנדרים (דף כט ע"א) דהאומר נטיעות האלו קרבן עד שיקצצו כיון שנקצצו יצאו לחולין דקדושת דמים פקע בכדי וקדושת הגוף לא פקע בכדי ופריך וקדושת הגוף לא פקע בכדי והתנן שור זה עולה כל ל' יום ולאחר ל' יום שלמים כל ל' יום עולה לאחר ל' יום שלמים ומשני הכא במאי עסקינן דאמר לדמי יעו"ש מפורש יוצא דקדושת דמים פקע בכדי דאם אמר הרי זה הקדש ל' יום לבדק הבית שלשים יום הוי הקדש ואחר הל' יום יוצא לחולין בלא פדיון וא"כ אמאי לא מוקי מתני' בהכי דאין פודין בהקדשות כאילו שהם הקדש לזמן שאחר עבור הזמן קדושתייהו פקע בכדי בלא פדיון דמהו דתימא דכיון דאחר שיעבור גבול זמן ההקדש הוו חולין גמורים דקדושת דמים פקעה א"כ בתוך זמן ההקדש נמי נחשבים כממונו כדס"ד בש"ס בפרק כל שעה (דכ"ט:) גבי האוכל חמץ של הקדש בתוך הפסח דלמ"ד מעל ה"ט דכיון דאחר המועד הוי ממון בתוך המועד נמי חשיב ממון דדבר הגורם לממון כממון דמי וה"ה דה"נ נימא כממון דמי ופודין בהם אפילו בתוך זמן ההקדש כיון דדבר הגורם לממון כממון דמי קמ"ל מתני' דכיון דבשעת הפדיון אכתי הקדש נינהו ולאו דידיה נינהו אף דאחר זמן ממונו הוא דבר הגורם לממון לאו כממון דמי כדמסיק ר"א התם בפרק כל שעה יעו"ש :

ואין לומר דאם מתני' אתא לאשמועינן דבר זה דדבר הגורם לממון לאו כממון דמי למה ליה לאשמועי' בהקדשות אפי' בחולין לישמועינן הכי וכגון אם נתן לחבירו איזה מתנה לזמן באופן שאחר שיעבור הזמן תחזור המתנה לנותן מאיליו בלא שיחזור ויתננה לו דאם בתוך זמן המתנה נתנה לכהן לפדיון בנו אין בנו פדוי כיון דבשעת הפדיון היתה של חבירו ודבר הגורם לממון לאו כממון דמי דהא ליתא דלענין ממון חולין אפשר דבנו פדוי בכה"ג מטעם דכל קנין לזמן אינו אלא שאלה בעלמא וכמ"ש הרא"ש בפ' לולב הגזול דאע"ג דקי"ל דאם נתנו ע"מ להחזיר יצא היינו משום דצריך המקבל שיחזור ויתננו לו במתנה וצריך הקנאה אבל אם אמר לו יהא שלך עד שתצא בו ואח"כ יהיה שלי כבראשונה מאיליו לא יצא דכל קנין לזמן חשוב שאול ולא יצא יעו"ש וא"כ ה"ה הכא דאפי' בתוך הזמן שלו הוא דאינו אלא כשאלה בעלמא וא"כ לא משכחת לה דין זה כי אם בהקדשות דהקדשות לזמן הוא הקדש גמור ואמרי' בירושלמי בר"פ האומר בקדושין דהקדש לזמן מועלין בו יעו"ש :

עוד י"ל דהו"א למימר דולא בהקדשות דקתני מתניתין לאו על הקדשות גמורים דוקא אתא לאשמועינן דהא פשיטא דלאו דידיה נינהו אלא על מה שנכלל נמי בכלל הקדשות אתא לאשמועינן והיינו פסולי המוקדשין דקדם הקדשן למומן דקי"ל דהמקדיש בהמה תמימה ואח"כ נפל בה מום דאחר שתפדה הרי היא כהקדש לכל דבריה דפטור מן המתנות ומן הבכורה ואסור בגיזה ועבודה ואין לה אלא היתר אכילה כדאמרי' בבכורות (דף י:) ובפרק הזרוע [דף קל.] ופשיטא דכיון דאפי' אחר הפדיון הרי היא כהקדש לכל דבריה נכלל בכלל מוקדשין דקתני מתני' והאי אתא לאשמועינן דבהמה זאת אף דאחר פדיון דידיה היא ויש לו היתר אכילה בה והו"א דאם פדה את הבן בנו פדוי מידי דהוה לפודה פטר חמור בפסולי המוקדשין דקדם הקדשן למומם דאמרי' בבכורות (די"ב) דאי לאו דכתיב בהו בפסולי המוקדשין כצבי וכאיל ומה צבי ואיל אין פודין אף פסולי המוקדשין אין פודין מסברא הו"א דפודין מכיון דממונו הוא ויש לו היתר אכילה בה וקמ"ל מתני' דאין פודין בפסולי המוקדשין בפדיון הבן נמי כדין פ"ח דבפדיון הבן נמי איכא גילויא דקרא למעט דהא דרשינן כלל ופרט וכלל ללמוד דמה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון וכו' ומינה נמי י"ל דמה הפרט מפורש בערכך כסף דאינו בפסולי המוקדשין דדין זה לא משכחת לה אלא בבהמה ולא בכסף אף כל שאינו פסולי המוקדשין :

וחקירה זאת יש לחקור נמי בההיא דר"פ מ"ב הנזכר דפריך מוקדשים פשיטא לאו דידיה נינהו ומשני דמתני' ר"י הגלילי היא ולפי האמור הו"מ למימר דאינו נוהג במוקדשין דקתני מתני' לאו על מוקדשים גמורים דווקא אתא לאשמועינן אלא על מה שנכלל נמי בכלל מוקדשים אתא לאשמועינן והיינו פסולי המוקדשין והאי אתא לאשמועינן דבהמה זאת אף דאחר שפדה אותה דידיה היא אינו חל שם קדושת מעשר עליה אף דקי"ל דמעשר חל בין על תם ובין על בע"מ דהיינו קדש כתיב פרט לזו שכבר היא קדש והיא כהקדש לכל דבריה וכשם שפטורה ממתנות ומבכורה כך פטורה ממעשר :

הן אמת דאמרי' בפ' מ"ב הנז' (דף נ"ג) במתני' דאינו חייב במ"ב אלא הנולד לו ברשותו אבל אם לקח מאחרים או ניתן לו מתנה פטור ומתבאר שם בגמרא דאפי' נולד ברשותו אם מכרו וחזר וקנאו פטור כיון שיצאו מרשותו שהרי פריך הש"ס שם עלה דתניא איזהו אתנן שנכנס לדיר להתעשר זה שנתנו לה וחזר ולקחו ממנה דהא לקוח הוא ופטור ומשני דמיירי שנתן לה באתננה עובר במעי אמו דכיון דחזר ולקחו ונולד ברשותו חייב אלמא דאם נתנו אחר שנולד אפי' חזר ולקחו לקוח הוא ופטור וא"כ ה"ה בהקדש דכיון דכבר הקדישו חשיב כמכרו ואף שפדאו אח"כ לא עדיף מחזר וקנאו וא"כ בלאו טעמא דהוי הקדש פטור דאפילו חולין גמורין בכה"ג פטור :

ואולם אכתי י"ל דהקדש ל"ח כמכירה דמכירה מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דשמעון מקרי והכי יצאת מרשותו לגמרי ואין שם הבעלים עליה משא"כ הקדש דאפי' הקדישה שם הבעלים עליה דאכתי קרבן ראובן מקרי וכיוצא לזה אמרי' בפ' מרובה [עו:] גבי הא דתנן גנב והקדיש וטבח דפריך מ"ל מכרה להדיוט מ"ל מכרו לגבוה ומשני דשאני הקדש ממכירה מטעם הנז' יעו"ש ואפשר דה"ה הכא דלענין מעשר נמי הקדש לא הוי כמכירה וכאילו לא יצא מרשותו דמי : **ועוד** אפי' אם נאמר דלענין מ"ב הקדש חשיב כמכירה מטעם דשאני מ"ב דכיון דהוקש מ"ב לבכור בנין דמהיקש זה ילפינן מה בכור דליתיה בלקוח ומתנה אף מעשר כן ומטעם זה אמרינן דאפי' אם מכרו וחזר ולקחו פטור דמה בכור דא"א שיצא מרשותו במכירה ומתנה דאין אדם יכול למכור וליתן את בנו כן מעשר וא"כ ה"ה הקדש דדומיא דבכור בעינן ומה בכור דלא יצא מרשותו אפי' בהקדש דאין אדם מקדיש את בנו כן ה"ה מעשר עכ"ז נוכל לומר דמתני' אתא לאשמועינן לענין פסולי המוקדשין כאמור ומשכחת לה כשהקדישו בהיותו מחוסר זמן דהיינו בתוך ז' ימים ללידתו ונפל בו מום ופדאו בהיותו מחוסר זמן דבכה"ג אפי' אם נחשוב הקדש כמכירה ויהא חשיב כמכרו וחזר וקנאו אכתי חייב במעשר שהרי מתבאר בפ' הנז' דף הנזכר דלדידן דקי"ל דמחוסר זמן אינו נכנס לדיר להתעשר דין לקוח אינו חל על מחוסר זמן דאפי' אם לקחו אחר שנולד כל שקנאו בהיותו מחוסר זמן חייב במעשר ואע"ג דמח"ז אינו יכול להקדישו דאפי' לר"ש דאמרי' התם דס"ל דמחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר מתבאר בבכורות (דכ"א:) דהיינו דוקא מעשר אבל שאר קדשים כו"ע מודו דל"מ מקדיש ליה מח"ז וכמ"ש התוספות שם בד"ה אפי' מ"ז וכו' מ"מ הייט דוקא לכתחלה אבל אם עבר והקדישו קדוש וכמ"ש התוס' בתמורה (די"ט ע"ב) ד"ה אף מחוסר זמן יעו"ש ולפי"ז שפיר א"ל דנ"מ לאופן הנזכר דאפילו הקדישו מחוסר זמן חל ההקדש בדיעבד ועוד דאפי' לכתחלה אפשר לומר אופן הנזכר והוא כשהקדישו קודם שנולד דקי"ל כר"י בתמורה (ד"י) דקדושה חל על העוברים והתוס' שם בד"ה ואזדא ר"י וכו' בסוף הדבור הקשו דאיך חל קדושה על העוברים דמשמע דאפי' לכתחלה מצי מקדיש ליה כיון דאסור להקדיש מח"ז לכתחלה וחירצו דקודם שנולד מצי מקדיש ליה דמייתי ליה בבכורות מקרא יעו"ש וא"כ שפיר א"ל דנ"מ כשהקדישו עובר וכשנולד נפל בו מום ופדאו בהיותו מחוסר זמן :

אשר עפ"ז אפשר ליישב דעת הר"מ דבפ"ו מהל' בכורות פסק כמתני' דמעשר בהמה נוהג בחולין אבל לא במוקדשין וק"ק דכיון דבגמ' מוקמינן לה כר"י הגלילי דקדשים קלים ממון בעלים הם והר"מ נראה דאינו פוסק כר"י הגלילי ממ"ש בפ"ד מהל' מעילה דין א' וז"ל המוכר עולתו ושלמיו לא עשה כלום ודין תורה שיחזרו המעות חולין כמו שהיו וכו' ע"כ ומתבאר מתוך סוגיא דפסחים דף ל' הנז"ל דהא דקתני המוכר שלמיו דלא עשה כלום לא אתיא כר"י הגלילי דלר"י שלמים הם ממון בעלים ושפיר יכול למכרם יעו"ש וכיון דפסק הר"מ דאפילו שלמים לא עשה כלום ש"מ דל"פ כר"י הגלילי ומאחר דלא קי"ל כוותיה למה הוצרך להביא הר"מ דין זה דאינו נוהג במוקדשים. כיון דלדידן דקי"ל דאפי' קדשים קלים לאו ממון בעלים הם פשיטא דאינו נוהג בהם מ"ב כיון דלאו דידיה נינהו אמנם לפי האמור י"ל דהביא דין דאינו נוהג במוקדשין דנ"מ לפסולי המוקדשין דקדם הקדשם למומם דנכללים בכלל מוקדשים ע"ד האמור לעיל דאף דאחר פדיון בהיותו מחוסר זמן דידיה הוא וג"כ לא חשיב לקוח כאמור עכ"ז אינו נוהג דין מעשר בו כיון דבלא"ה הרי הם כהקדש לכל דבריהם ומאי דבגמרא לא אמרו הכי ליישב מתני' היינו משום דעדיפא להו לומר דרבותא דמתני' הוא ג"כ לענין מוקדשים גמורים ולא לענין פסולי המוקדשין דווקא מדקתני סתם מוקדשים ולא קתני פסולי המוקדשים בפי' ועוד דניחא ליה להש"ס לאוקומא כרבי יוסי הגלילי דבהכי אתיא מתני' אפילו כמ"ד דמחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר דלמ"ד הכי הא אמרינן דלקוח אפילו אם לקחו מחוסר זמן פטור וא"כ בפסולי המוקדשים כיון דאנו אומרים דהקדש חשיב כמכירה אפי' שפדאו בהיותו מחוסר זמן כמכרו וחזר ולקחו דמי ואפילו בחולין כה"ג פטור אמנם הר"מ דפסק דמחוסר זמן אינו נכנס לדיר להתעשר הביא דין זה דאינו במוקדשים וכ"מ לענין פסולי המוקדשים שקדשם ופדאם ע"ד הנזכר ועיין במ"ש הרב ל"מ בדין זה דמעשר ולפי מ"ש דיש ראיה ברורה דהרמב"ם אינו פוסק כר"י הגלילי דבריו צ"ע ודו"ק :

ועוד י"ל בכאן סוגיא דמעשר באידך חקירה שחקרנו בשמעתין דככר כתבנו דמשמעתא דנדרים (דכ"ט

*) נ"א גם ט

[illegible] מתבאר דאם אמר שור זה עולה שלשים יום [illegible] קדושת דמים פקעא [illegible] שם [illegible] זה עולה לדמיו קאמר כיון [illegible] קדוש קדושת הגוף [illegible] הקדיש [illegible] הקדש [illegible] מחוסר זמן דקמ"ל דאם הפרישו להתעשר [illegible] לאו כממון דמי [illegible] קשה אמאי לא מהני הכי כאמור :

עוד י"ל בשמעתין דאמרינן [illegible] (דל"ז ע"ב) עלה דמתני' דאין יוצאין במנה של הקדש שלא נפדה דפריך פשיטא ומשני לעולם דנפדה ומאי לא נפדה שלא נפדה כהלכתו שחללו על הקרקע יעו"ש וכיוצא לזה אמרינן בפ"ז דברכות [דף מד:] גבי מתניתין דאין מזמנין בהקדש שלא נפדה דפריך פשיטא ומשני הכי וכן נמי אמרי' בר"פ י"ח דשבת [דף קכו:] עלה דמתני' דאין מפנין הקדש שלא נפדה ופריך פשיטא ומשני הכי יעו"ש הרי דבג' מקומות נקט התנא הקדש שלא נפדה דמשמע שלא נפדה כלל והוא פשוט ומוקמינן להו דלאו בהקדש גמור עסקינן אלא בהקדש שנפדה ולא נפדה כהלכתו דפדאו בקרקע וקמ"ל תנא דהקדש שפדאו בקרקע אינו פדוי וא"כ ה"ה אמאי הוצרך להגיה מתני' דלא הקדשות באלו קתני בהיות שאפשר לפרש כדקתני דהפדיון הבן קאי שלא יפדה בהקדשות ומיירי בהקדש שנפדה בקרקע או בעבדים ושטרות וקמ"ל נמי תנא הכא כמו בהשמיענו תנא בהנהו מתני הנז"ל דאינו פדוי בהקדש ומשו"ה אין בנו פדוי וי"ל דלעולם אין כוונת הש"ס להגיה מתני' ולומר דלא הקדשות באלו קתני דלעולם דלא בהקדשות קתני וקאי אפדיון הבן דלא יפדה בהקדשות אלא דכיון דלענין פדיון הבן ליכא שום רבותא דאם הוא הקדש גמור פשיטא דאין בנו פדוי ואם נתחלל ההקדש פשיטא דבנו פדוי ועיקר החידוש על הקדשות עצמם הוא דמדית לן תנא דאם פדה את הבן בהקדשות שנפדו באחת מאלו לא יצאו לחולין דהקדש אינו נפדה בקרקע ואחד מאלו והו"ל כאילו אמר התנא אין פודין הקדשות באלו כיון דעיקר החידוש על פדיון הקדשות הוא ולא על פדיון הבן ודו"ק :

ועל מאי דתנן כתב לכהן שהוא חייב ליתן ה"ס חייב ליתן לו ובנו אינו פדוי ואמרי' בגמ' אמר עולא ד"ת בנו פדוי ומ"ט אמרו אין בנו פדוי. גזירה שמא יאמרו פודין בשטר בענין זה עיין מה שהארכתי בספר תוס' דרבנן באות פ' פדיון וע"ש :

ועלה דתנן לפיכך אם רצה הכהן ליתן לו במתנה רשאי אמרינן בגמ' [דף נא:] תניא לה דת"ל נתנו לעשרה כהנים בב"א יצא בזא"ז יצא נטלו והחזירו יצא וי"ל בזה דאמרי' בברייתא דאם נתן ה"ס בזא"ז יצא דהא נראה דבמידי דאית ביה שיעורא כדין פאה ותרומה דבעינן ששים מדרבנן ומעשר ראשון דיש לו שיעור מה"ת בעינן שיתן השיעור בב"א וה"ה הכא גבי פדיון הבן דיש לו שיעור מן התורה ה"ס וקי"ל דחמש ולא חמי חמש כדמסקינן לעיל בפרקין גבי פלוגתא דר"מ ור"י דלכו"ע חמש ולא חמי חמש ובעינן שיתנו לכהן בב"א ויש ללמוד דין זה מההיא דאמרינן בירושלמי בריש פאה גבי מתניתין דאלו דברים שאין להם שיעור וז"ל הפאה יש לה שיעור מלמטן ואין לה שיעור מלמעלן אית תני הפאה אין לה שיעור לא למעלה ולא למטה ופריך מה נפק מבינהון והן חד תששים מן דמר הפאה יש לה שיעור מלמטן [וכו'] מה שנתן [נתן] חזר והוסיף חייב במעשר עד שעה שישלים מן דמר אין לו שיעור מלמטה [וכו'] מה שנתן כבר נפטר חזר והוסיף חייב במעשרות ע"כ והתוס' בפ"ק דחגיגה (דף ו' ע"ב) ד"ה שאין להם שיעור וכו' הביאו הירושלמי הנזכר ופירשוהו באורך ותכלית היוצא מתוך פירושם הוא דלמ"ד הפאה יש לה שיעור מלמטה ס"ל דאף דמן התורה אין לה שיעור כלל כיון דמדרבנן י"ל שיעור ששים אם נתן פחות מששים מה שנתן נתן וזכה בו העני ואינו יכול להוציאו מידו אבל לא נפטר מפאה ומה שנתן חייב במעשר כיון דלא נפטר מפאה ואפילו חזר והוסיף עד שהשלים השיעור אין לו דין פאה וחייב במעשר עד שיתן מתחלה שיעור ששים בב"א דלא הוי פאה אם לא שישלים בב"א שיעור ששים יעו"ש והנה יש להבין לפי פירוש התוס' דכיון דלא יצא ידי פאה עד שיחזור ויתן פאה שלימה אמאי מה שנתן נתן וזכה העני הא איהו לא נתן אלא לצאת ידי פאה וכל שלא יצא אדעתא דהכי לא נתן והוי מקח בטעות ודומה למאי דאמרינן בהגוזל עצים (דף קי ע"ב) דאמר אביי התם ש"מ כסף מכפר מחצה דאי לא מכפר הוא מהדר ליורשים מ"ט אדעתא דהכי לא יהיב ליה ואם נאמר דשאני הכא דכיון דמן התורה יצא ידי פאה וזכה העני אינו יכול להוציאו מידו הא נמי ליתא דכיון דמדרבנן אינו פאה וחייבוהו במעשר וה"ה לענין זכות העני אמאי החמירו כ"כ על בעה"ב ולא יפקיעו רבנן זכות העני במה שזכה דקי"ל הפקר ב"ד הי' הפקר ואין לומר דלא שייך הפקר ב"ד הי' הפקר אלא לעשות שאינו זוכה כזוכה והיינו כשבא ליד הזוכה שהי' כח ביד ב"ד להפקירו ולזכות לאחר במה שבידו אף שמן התורה אינו זוכה והכא לא שייך הפקר ב"ד הי' הפקר כיון דמה שנתן ביד העני הוא ואם היו מפקירים ב"ד מה שלקח במה יזכה בעה"ב דהא ליתא דהא ודאי הי' כח ביד ב"ד להפקיר ממון מזה ולזכותו לזה אפילו קודם שבאו לידו וכמ"ש הרשב"א בחידושיו לגיטין על דף ל"ז עלה דאמרינן התם מניין שהפקר ב"ד הי' הפקר שנאמר וכל אשר [לא] יבא [וגו'] כעצת השרים וגו' וכ"כ הריב"ש בסי' של"ט יעו"ש שוב ראיתי להרב דברי אמת בקונטרס דף ל"ג שהביא דברי הרשב"א והריב"ש והרב שם כתב שיש מי שסובר דלא כרשב"א והריב"ש יעו"ש והתוס' הכא אפשר דאזלי בשיטה זאת ומשו"ה זכה העני במה שבידו נמצינו למדים מדברי התוס' דמידי שיש בו שיעור אפילו מדרבנן צריך שיתן השיעור בב"א ואם נתנו לחצאין לא יצא ומכ"ש בדבר שיש לו שיעור מן התורה ולפי דבריהם למ"ד הכי בירושלמי ה"ה בתרומה דיש לה שיעור ששים מדרבנן או מעשר דיש לו שיעור מן התורה צריך שיפריש השיעור בב"א ואם הפריש לחצאין לא חל שם תרומה ומעשר במקצת שהפריש עד שיפריש בב"א וכ"כ הר"מ בפ"ג מהל' מעשר דין ט"ו לענין מעשר ראשון יעו"ש ולע"ד דקיליה להר"מ מהירושלמי דפאה הנז"ל דס"ל להר"מ כפירוש התוס' הנזכר וכבר ראיתי להרב מ"ל בפ"א דפאה דין ט"ו שעמד על דברי הר"מ מהל' תרומות והל' מעשר הנזכר וכתב דמוליה מהירושלמי הנזכר אלא שמ"ש שם שהר"מ מפרש לירושלמי כפירוש הר"ש ז"ל בריש פאה דס"ל דא"צ ליתן בב"א אלא כל שהשלים אח"כ מה שנתן למפרע נעשה פאה ודחק עצמו לייתב סברת הר"מ דס"ל דיש לחלק בין פאה לתרומה דבתרומה אף אם חזר והפריש המקצת האחר מן הכרי אינו נעשה המקצת הראשון תרומה למפרע דלא מלינו בשום מקום דבר שהוא טבל שתעשה תרומה למפרע עכ"ל לעד"נ דמלבד דחילוק זה אינו מבואר ופשוט כ"כ דאטו מי שהפריש ואמר שיהיה תרומה מעכשיו ע"מ כך וכך בהתקיים התנאי אינו תרומה למפרע ואם לא יתקיים התנאי נמצא טבל למפרע וכ"כ הכא הדבר הזה דמ"ש יתר ע"כ דאין אנו צריכים לזה דודאי דעת הר"מ בפירוש הירושלמי הוא כדעת התוס' : **דבר** הלמד מדברי הר"מ והתוס' דכל מלתא דיש לו שיעור צריך שישלים השיעור בב"א ואם השלים לחצאין לא יצא וא"כ הכא לענין פדיון אמאי בזה אח"ז יצא כיוצא לזה קשה נמי לסברת הר"מ והתוס' מהאי דאמרינן בהגוזל עצים (דף קי ע"א) עלה דת"ל האשם המושב לה' בכסף הכתוב מדבר מאי כ"מ לאפוקי מדרבא דאמר רבא גזל הגר שהחזירו בלילה לא יצא החזירו לחצאין לא יצא מ"ט אשם קרייה רחמנא מה קרבן אשם אינו בא בלילה ואינו בא לחצאין אף קרן כן ונראה פשוט דהחזירו לחצאין הייט שהחזירו בפעמים רבות היום מעט ולמחר מעט דלא יצא עד שיחזירנו בב"א בפעם א' דומיא דאשם דקי"ל דכל אשמות שבתורה באים בכסף שקלים ואם הוזלו אילים ולא ימצא איל בב' סלעים אין לו תקנה אלא ימתין עד שיוקרו ויביא בב' סלעים כמ"ש הר"מ בפ"ד מהל' פסולי המוקדשין יעו"ש ולא אמרינן דאם הוזלו יביא לחצאין ויביא ב' אילים בב' סלעים דבעינן אשם כב"ש בב"א וה"ה בקרן דגזל הגר דבעינן דיחזיר בב"א ולפי סברת הר"מ והתוס' קשה דמשמע דדוקא משום דקרייה רחמנא אשם אם החזירו לחצאין לא יצא הא לא"ה הו"א דאפילו אם החזירו לחצאין יצא ואמאי כיון דמידי דאית ביה שיעורא צריך ליתן בב"א א"כ בגזל הגר נמי כיון דחייב להחזיר כל הקרן ואם לא החזירו כולו לא יצא יש לו שיעור מקרי ובעינן שיחזירנו כולו בב"א ואמאי איצטריך קרא דהאשם ראיתי בשיטה מקובצת להרי"ב שם וז"ל ואין אשם לחצאין דהו"ל בעל מום הרמ"ה ז"ל בפירושיו עכ"ל ולא הבנתי דבריו דלפי הנראה דמפרש הא דהחזירו לחצאין ר"ל שלא החזיר כי אם חצי הגזל דקאמר דלא יצא בחציו עד שיחזיר כולו דומיא דאשם דאין אשם לחצאין דאם חסר ממנו אבר א' הוי בע"מ ופסול ומלבד דליכא דחצאין לא משמע אלא שהחזירו כולו בזא"ז כדתניא [כריתות דף ו:] גבי קטורת פטמה לחצאין כשרה דאפילו בזה אחר זה יתר ע"כ דלענין נתן חציו בלבד דלא יצא אין אנו צריכים ללמוד מדקרייה רחמנא אשם דבלא"ה פשיטא דקרא הוא שיחזיר כולו :

ונראה די"ל דההיא דירושלמי דפאה דין תרומה ומעשר שכתב הר"מ דאמרינן דכל דבר שיש לו שיעור אם הפריש פחות מכשיעור אין במעשיו כלום אפילו שישלים אח"כ הייט כשהפריש קצת ובדעתו שלא להפריש יותר ומשו"ה כיון שיש בו שיעור וזה רצה להפריש פחות מכשיעור שלא כדין מעשיו בטלין אבל אם בדעתו להפריש השאר אלא שרצה להפריש לחצאין מקצת היום ומקצת למחר ש"ד ותבלין יש לחילוק הזה מההיא דאמרינן בזבחים (דפ"ח) הכא כלי שרת אין מקדשין אלא שלימים א"ר אסי א"ר יוחנן ל"ש אלא שאין דעתו להוסיף אבל דעתו להוסיף ראשון ראשון קדש ע"כ הרי דאף דכלי שרת אינן מקדשין אלא עד שיהיה בהם כשיעור שיהא עשרון שלם למנחה מ"מ הייט דוקא בשאין דעתו להשלים ולהוסיף כשיעור אבל אם דעתו להוסיף כשיעור ראשון ראשון קדוש ומקדשין לחצאין וה"ה הכא וכ"כ הרב מ"ל שם בפ"א דהל' פאה בפשיטות יעו"ש ומשו"ה גבי פדיון בזא"ז יצא דמיירי בשדעתו להשלים הה"ס מתחלה אלא דרצה ליתנו לחצאין מחמת שלא היה לו מוכן ה"ס שלמים בידו דבכה"ג ש"ד וכן ההיא דגזל הגר איצטריך טעמא דקרייה רחמנא אשם לומר דאפילו כשדעתו להשלים אם החזירו לחצאין לא יצא דומיא דאשם :

איברא דראיתי להתוס' בפ' לולב הגזול (דף לד ע"ב) ד"ה שתהא לקיחה תמה וכו' שכתבו וז"ל ובסוקמן רבה מסיק דהא דד' מינים שבלולב מעכבי אהדדי ל"ש אלא שאין לו אבל יש לו אין מעכבין ופי' בה"ג אין מעכבין דלא תימא עד דמגבה להו בהדי הדדי אלא מגבה כל חד וחד לחודיה ש"ד ודבר תימה הוא לומר כן דכיון דכולן מצוה אחת היא היאך יועילו בזה אח"ז ע"כ מתבאר מדברי התוספות דס"ל דכל שהוא מצוה א' ל"מ בזה אח"ז אפילו בשדעתו מעיקרא להגביה כל המינין אלא שרצה ליטול כל חד וחד לחודיה בזה אח"ז ולפי סברתם קשה מדין פדיון דמצוה א' היא דה"ס מעכבין זא"ז דתנא

ולא

ולא חלי חמש ופכ"ז מועיל בזה אח"ז כיון דדעתו מעיקרא להפלים וכ"כ קשה מהסיא דגזל הגר דאמאי איצטריך טעמא דאשם קרייה רחמנא הא בלא"ה כיון דתשלומי הקרן חייב להפלים כולו ולא מקנתו צריך שיחזירנו כולו בב"א ואפילו אם בדעתו להפלים מעיקרא לא איצטריך קרא וי"ל דשאני גבי פדיון ומזרת גזל הגר דכיון דמצוה זו תלויה בנתינת הממון אפילו בנותן בזה אח"ז חשיב בב"א דכיון דבעינן שיתן כל השיעור דבלא"ה לא יצא א"כ קמא קמא שנותן לא קנאו הכהן עד שישלים דכל שלא השלים לא יצא ...

עובת הנאה כמ"ש הר"ת בפי"ב מהלכות תרומות יעו"ש וא"כ ר' חנינא מעולם לא טון לזכות בו כי אם ע"ד שגמר שנותן בדעתו ומדעת בעלים הוא זוכה וכל שאיגלאי למפרע דלא גמר ויהיב והחזירו מפני שלא רצה לזכות שלא מדעת בעלים כיון דאית ליה טובת הנאה הרי לא נתקיימה מצות נתינה כלל : ולעיקר דינו של הרב י"ל מהסיא דאמרינן בפ"ק דקדושין [דף ו:] אמר רבא הילך מנה על מנת שתחזירהו לי במכר לא קנה באשה אינה מקודשת בפדיון הבן אין בנו פדוי בתרומה יצא ידי נתינה ופריך מאי קסבר רבא אי קסבר מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה אפילו כולהו נמי ואי קסבר לא שמה מתנה אפי' תרומה נמי לא ע"כ ואם איתא לסברת הרב דבפדיון הבן אם תקפו כהן שלא מדעת בעלים מוציאין מידו א"כ מאי קושיא הא שפיר י"ל דלעולם דס"ל דמתנה ע"מ להחזיר לא שמה מתנה ושאני תרומה דכיון דמטעה שהפרישה נעשה ממון כהן קדושין דף ו: ואין לבעלים בה אלא טובת הנאה אפילו שנתנה בתנאי דע"מ להחזיר דלא הויא מתנה מ"מ כיון דביד הכהן לזכות בה לגמרי ויעבור על התנאי ולא יחזירנה דתקפו כהן אין מוציאין מידו א"כ אפילו אם יקיים התנאי ויחזירנה אינו אלא מתנה שרוצה הוא ליתן לו ושפיר יצא ידי נתינה משא"כ בפדיון הבן דכל כמה שלא בא ליד כהן ממון בעלים הוא לגמרי וכל שהתנה ע"מ להחזיר אם לא לא החזיר גזל הוא בידו ולא קיים מצות נתינה כלל :

אין ב"פ [פב] לפיכך אם רצה הכהן ליתן מתנה רשאי תנינא להא דת"ר נתנן לעשרה כהנים בב"א יצא בזה אח"ז יצא נטלו והחזירו *) לא יצא וכך היה מנהגו של ר"ט שהיה נוטל ומחזיר וכששמעו חכמים בדבר אמרו קיים זה הלכה זו הלכה זו ותו לא אלא קיים זה אף הלכה זו ר' חנינא הוי רגיל דשקיל ומהדר חזייה לההוא גברא דהוה קא אזיל ואתי קמיה א"ל לא גמרת ויהבת לי מידעם ביש עבדת הלכך אין בנו פדוי דא"נ לא מהדרנא לך אין ב"פ כיון דלא גמר ויהיב וכן הלכתא ובגמר ויהיב ליה ה"ס ע"מ להחזיר בנו פדוי *דאמר רבא קדושין דף ו: מתנה

*) נ"ע והחזירו יצא

... לקדשה מעכשיו משא"כ בפדיון דאין בידו לפדותו בתוך ל' יום הרי דלא איפלינו התם אלא משום דאין בידו לפדותו מעכשיו הא כל שבידו דומיא דקדושי אשה אע"פ שנתאכלו המעות חשיב כנתינה חדשה ... הוי כפודה או מקדש במלוה וה"נ כיון דבידו ליתן הכל משעה ראשונה ואף דנתאכלו המעות חשיב כנתינה חדשה ובשעה שמשלים כנותן בב"א חשיב וזה לא שייך בדין נטילת לולב דכל מין ומין כהגבהתו אזלא ליה ואין כאן בב"א :

איברא דחקירה זאת הוא עפ"י סברת הרב שכתב די"ל דין זה אפילו לסברת הר"ת ופירוש א' דהפ"י דס"ל דדוקא החזירו דאם איתא דתקפו כהן אין מוציאין מידו אפילו אם החזירו אינו אלא כנותן מתנה אבל לפי האמור דלסברת הר"ת אין ראיה ה"ה דמטעם זה י"ל דאין ללמוד מסוגיא זאת ...

והנה ראיתי להתוס' לעיל בפרקין גבי מאי דאמרינן לעיל (דף מח ע"ב) דחמש ולא חלי חמש כד"ט דר"מ וכו' שכתבו וז"ל וי"ל דאתמהה בקר דמסקינן אפילו ה' חנאי בקר אמר רחמנא דתשלומין ...

*) נ"ל והחזירו יצא

דפעד

דפטר חמור חזר ולמד מהיקש מבכור אדם וזהו דווקא לר"א אבל לרבנן דלית להו היקשא ולדידהו ודאי דפטר חמור כיון דאינו דבר מסויים כ"א שעבוד יש לו לכהן על כל נכסיו ואפילו אחר ההפרשה אכתי ממון בעלים הוא פשיטא ודאי דחייב באחריותו דלא עדיף ממאי טוב דאם יש לו טוב דחייב לאביו אפילו הפריש החוב אכתי ברשותיה דלוה קאי לחזרה ולאונסים ואחריותו על הלוה הוא וה"ה בפדיון הבן ואין הדבר צריך לאומרו ומכל שכן דלא צריך קרא לזה ובכוונה השמיט הר"מ דין זה לומר כיון דקי"ל כרבנן דלית להו היקשא אין הדבר צריך לאומרו והשמיטו כדי שנלמוד מזה דפטר חמור אינו כשאר מתנות כהונה דבפדיון הבן אפילו אחר שהפרישם אכתי ממון בעלים הוא וה"נ דאם תקפו כהן מוציאין מידו כסברת הרב מ"א :

והנה הר"מ בפ"י מהלכות בכורות דין ח' כתב וז"ל המפריש ראשית הגז ואבד חייב באחריותם עד שיתן לכהן וכתב הרב משנה למלך שם וז"ל הא דכתב רבינו לעיל גבי מתנות כהונה דאם שבר אכלן דפטור משום דהוי ממון שאין לו תובעין שאני התם דהמצוה היא בדבר מיוחד וכיון שאבד אין כאן אלא חיוב דמים אבל הכא דאכתי מצי לקיים המצוה לא נפטר מטעם ממון שאין לו תובעים ולפי זה נראה דאם נאבדה כל הגיזה פטור דהא א"א לקיים המצוה ואין כאן אלא חיוב דמים וממון שאין לו תובעין הוא עכ"ל וכיוצא בזה כתב הש"ך בפרק ראשית הגז ליישב דעת הר"מ יעו"ש ואין להקשות דכיון דבפדיון הבן מטעם זה דהמצוה אינה בדבר מיוחד לא הוצרך הרמב"ם להביא דין זה דחייב באחריותם דדבר פשוט הוא א"כ בראשית הגז דהמצוה היא על כל הגיזה ואינה בתחלת הגיזה בלבד א"כ פשיטא דחייב באחריותו ולמאי הוצרך הרמב"ם לאשמועי' דין זה דכבר כתב הרמב"ם בפרק עשירי מהלכות בכורים דין ט"ו וז"ל ראשית הגז מצותה בתחלה ואם הפריש בין באמצע בין בסוף יצא ע"כ א"כ כיון דלכתחלה מצותה בתחלה אם הפריש בתחלה אין בידו לחזור בו וליתן באמצע או בסוף כי אם בתחלה וכיון שכן משעת הפרשה נעשה ממון כהן משא"כ בפדיון דברשותו הוא לחזרה דאם רוצה להוציא אותם חמש סלעים וליתן אחרים תחתיהם רשאי ומשו"ה אחר שהפריש חשיב כאילו לא הפריש ומשו"ה פשיטא דחייב :

ועל דין זה דראשית הגז י"ל דעלה דתנן בר"פ ראשית הגז אומר בזרוע ולחיים והקבה מראשית הגז פריך הש"ס בדף קל"ו ע"ב וליתני חומר בראשית הגז שנוהג בטרפות משא"כ במתנות ומשני הא מני ר"ש היא יעו"ש ואם איתא אכתי קשה דליתני חומר בראשית הגז דאם הפריש חייב באחריותו משא"כ במתנות דאם אבדו אינו חייב באחריותם ולפי דברי הש"ך והמ"ל הנזכר אין כאן קושיא כלל דאין זה חומרא בראשית הגז משא"כ במתנות דבראשית הגז נמי אם הוא כעין מתנות דכשאבדו הוא חיוב דמים בעלמא בראשית הגז נמי פטור דאם נאבדה כל הגיזה דאינו אלא חיוב דמים פטור והוא פשוט :

והנה ראיתי להרדב"ז בתשובות החדשות בלשונות הר"מ דף סח ע"ג שעמד על דברי הר"מ במ"ש דראשית הגז חייב באחריותו והעלה שם בתשובה דהלשון של דברים כך הם דכל שמכוין להפקיע עצמו מן מצות מתנות כהונה כגון שאכלן או מכרן או שצבע את השער וקנאו בשינוי שוב אינו משלם שהרי רצה להפקיע עצמו מהמצוה ויכול להפקיע עצמו באחד מהדרכים האלו כיון שהוא ממון שאין לו תובעין ואע"פ שעבר שוב אין המצוה מוטלת עליו אבל היכא שלא רצה להפקיע עצמו מהמצוה אלא שאכלו בית השאר את גורנו בתוכו עדיין המצוה מוטלת עליו והשתא ניחא מ"ש הרב ז"ל דהמפריש ראשית הגז ואבד חייב באחריותו כיון שהוא לא גילה בדעתו שרוצה להפקיע עצמו מן המצוה עדיין המצוה מוטלת עליו וחייב באחריותן עכ"ל מפורש יוצא מדברי הרב דאפי' בנאבדה הגיזה כולה חייב באחריותה וכן במתנות כהונה אף שהמצוה הוא בדבר מיוחד ובנאבד אין כאן אלא חיוב דמים כל שהוא לא גילה בדעתו שרוצה להפקיע עצמו מן המצוה עדיין מוטלת עליו המצוה וחייב וקשה שהרי הר"מ פסק בפ"י מהלכות בכורים כרבנן דהמפריש פדיון פטר חמור ומת אינו חייב באחריותו יעו"ש ואמאי אפילו במתנות כהונה הזרוע והלחיים והקבה וכו' דהוי בדבר מיוחד אם נאבדו ולא כוון להפקיע עצמו מן המצוה חייב כ"ש בפדיון פטר חמור עצמו שאינו על דבר מיוחד כי אם שמכל נכסיו חייב לפדותו דודאי אם מת השה שהפריש דבהכי לא כוון להפקיע עצמו מהמצוה דחייב באחריותו וחייב ליתן לו שה אחר ולפי דברי הרב מ"ש בזה שאינו חייב באחריותו י"ל דבכלל זה לא נאמר אלא במתנות כהונה דכתיב בהם נתינה כמ"ש מרן הכ"מ דטעמא דראשית הגז דחייב באחריותו משום דכתיב ביה נתינה ראשית גז צאנך תתן לו וסתם נתינה לא חשיבא נתינה עד שיגיע ליד הכהן משא"כ בפטר חמור דליכא לשון נתינה כלל ולרבי אליעזר דווקא חייב באחריותו משום דילפינן מבכור אדם דכתיב ביה יהיה לך אך פדה תפדה אבל לרבנן דלא ילפינן מבכור אדם כיון דלא כתיב נתינה אין חייב באחריותו :

ויש לחקור בדין זה דמפריש פדיון הבן ונאבד חייב באחריותו אם הוא דווקא בשלא זיכה ע"י אחר אבל אם זיכה הפדיון ע"י אחר שיזכה בעד הכהן ונאבד חייב באחריותו או לא וראיתי להרב מ"א בהל' זכיה סי' נג שכתב משם מהרש"ל ז"ל שכתב שאם אין כהן בעיר שיכול לזכות בה' סלעים ע"י אחר וכתב הרב על דבריו וז"ל ולע"ד דאין נראה לי כן דכיון דהתורה חייבתו לזה באחריותם עד דמטו ליד כהן נראה דודאי לא מהני זכייתו אלא לענין דלא מצי למיהדר ביה אבל באחריותו קיימי דלא גרע מהאומר מנה לפלוני בעל חובי דאע"ג דאם רצה לחזור אינו חוזר אפ"ה באחריותיה קיימי וה' סלעים של בן חוב הוא ג"כ ולפי דעתו נראה דאם אין כהן בעיר אין תקנה לקיים המצוה בשיזכה לו ע"י אחר דכיון דחייב באחריותם עדיין לא קיים המצוה עכ"ד ולענ"ד נראה לומר דאף דהתורה חייבתו באחריותם היינו דווקא כשהם עדיין ביד הנותן דאכתי לא ממון כהן הוא כלל דאפילו אחר ההפרשה ממון בעלים הוא דבכה"ג שפיר י"ל דחייב אבל כשזיכה לכהן ע"י אחר דמן הדין כבר זכה הכהן וקרינן ביה קרא דיהיה לך אך פדה תפדה דכבר הוא שלו ע"י זכותו שיזכה לו ע"י אחר פשיטא דאינו חייב דלא דמי לשולח את חובו שחייב באחריותו שהביא הרב דהתם שאני דכיון דממון שיש לו תובעין הוא דמלוה תובע ממנו מי נתן לך רשות לשלוח לי החוב ע"י זה וכל ששלחו שלא ברשותו באחריותיה קיימי אבל גבי פדיון הבן דממון שאין לו תובעין הוא וכל עוד שלא זיכה לו ע"י אחר אין לו זכיה לכהן זה יותר מאחר ואין לו טענה לומר לא היה רצוני שתשלח לי הפדיון על ידי שליח שלא ברשותי כי אדרבה זכות הוא לו לכהן שיזכה לו ע"י אחר

תורה אור

מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה ובפדיון הבן בנו פדוי ואסור לעשות כן מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות ובבית המטבחיים : מתני' *הבכור נוטל פי שנים בנכסי האב ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם · [סג] ואינו נוטל בשבח ולא בראוי כבמוחזק *ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותיהן ולא היבם וכולן אין נוטלין בשבח ולא בראוי כבמוחזק : גמ' מ"ט א"ק °לו משפט הבכורה משפט הבכורה לאיש ואין משפט הבכורה לאשה ואינו נוטל בשבח דכתיב °בכל אשר ימצא לו ולא בראוי כבמוחזק בכל אשר ימצא לו · *ולא האשה בכתובתה איני והא אמר שמואל ב"ח גובה את השבח אמר ר' אבא מקולי כתובה שנו כאן : ולא הבנות במזונותיהן · תנאי כתובה ככתובה דמי · ולא היבם בכור קרייה רחמנא אמר אביי ל"ש אלא בשבח ששבחו נכסים בין מיתה ליבום אבל דבין יבום לחלוקה שקיל מ"ט °יקום על שם אחיו אמר רחמנא והרי קם רבא אמר אפילו דבין יבום לחלוקה נמי לא שקיל מ"ט כבכור מה בכור אין לו קודם חלוקה אף יבם אין לו קודם חלוקה ואי קשיא לך דקי"ל דיש לו לבכור קודם חלוקה התם בגוף הנכסים שהיה בעין בשעת מיתה הכא בשבחא כדכתיבא בהלכות בפרק יש נוחלין וכבר איתברר התם דבכור לענין *) אבילות ואיפסקא בההיא הלכתא שפיר · וכולן אין נוטלין בשבח *לאתויי שבחא דממילא חפורה והוו שובלי שלפופי והוו תמרי : ולא בראוי כבמוחזק לאתויי נכסי דאבי אבא · תוספתא הבכור והיורש את אשתו והמיבם את אשת אחיו והמתנה נזק וח"נ ותשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה כולן אינן נוטלין בראוי כבמוחזק אבל נותן להם משדה החוזרת ביובל ושמעינן מינה הא דתנן במתניתין ולא האשה בכתובתה ה"ה לב"ח דלא גבי ראוי והא דקתני אשה משום שבח דב"ח גובה את השבח ואשה אינה גובה את השבח משום קולי דכתובה והיינו דלא דייקינן בגמרא אראוי מ"ש כתובה כדדייקינן אשבח והא אמר שמואל וכו' והא דלא קתני נמי היורש את אשתו משום שבח דיורש את אשתו ארעא דידיה ושבחא מאן לישקל ותנן נמי בפרק מי שמת* נפל הבית עליו ועל אביו עליו ועל **) יורשיו והיתה עליו כתובת אשה וב"ח יורשי האב אומרים האב מת ראשון ואח"כ מת הבן כו' בש"א יחלוקו ובה"א נכסים בחזקתן ואמרינן מאן יורשי האב ***) דאמר במקום אב קאימנא אלמא ב"ח לא גבי ראוי ואע"ג דכתב ליה נמי דאקני ואשכחן בירושלמי דמוקי לה אקרא דגרסינן בפ' הניזקין מיטב שדהו ומיטב כרמו פרט למטלטלין כרמו פרט לראוי כבמוחזק ר"א בשם רבי ניסא בשתפר אביו והזיק בחיי אביו ונפלו נכסים לאחר מיתת אביו הייתי אומר ישתעבדו הנכסים לאותו הנזק לפום כן צריך מימר כרמו פרט לראוי כבמוחזק ומשום דחזינא למקצת רבוותא דס"ל דכי תנן ולא האשה בכתובתה בכולן מקולי כתובה שנו ואשכחן נמי לר"ח דכתב דמספקא ליה מילתא וצ"ע משו"ה צרכינן לפרושה ולבררה שפיר והלכתא דלית בה ספיקא ומסתברא לן מדקתני נמי בהך תוספתא אבל נותן להם משדה החוזרת ביובל דהיינו שדה החוזרת לאביו ביובל כדקתני לה בהדיא בגמרין בפרק השולח *גבי בכור נוטל פי שנים בשדה החוזרת לאביו ביובל ולא קא מפליג בה במידי אי מית אבוה בהני תרתין שנין דלא מצי פריק כדתנן *המוכר שדהו בשעת היובל אינו מותר לגאול פחות מב' שנים אפ"ה מוחזקת הויא משום דקנין פירות דלוקח לאו כקנין הגוף דמי כדפירשו עלה בגמרא התם בפ' השולח ושמעינן מינה דמשכנתא אפילו באתרא דלא מסלקי מוחזקת היא ללוה ובכור נוטל בה פי שנים ואשה גובה ממנה כתובתה והיורש את אשתו יורשה דהשתא ומה שדה החוזרת ביובל דזביני נינהו ורחמנא הוא דאוקמא אפדיון מוחזקת הוי אפילו בזמן דלא מסלקי דקנין פירות הוא ולאו כקנין הגוף דמי משכנתא דהיא דידיה לכ"ש אע"ג דגרסינן בפ' איזהו נשך *האי משכנתא באתרא דלא מסלקי ב"ח גובה ממנה ובכור נוטל בה פי שנים דאלמא מוחזקת הויא בידיה דמלוה התם לאו דהוי ראויה לגבי לוה אלא לתרוייהו מוחזקת היא האי קני דידיה והאי מאן דקני לבכור ושעבוד לב"ח ולכתובה הדין היא סברה דילן . ואשכחן לרבינו אפרים דכתב עלה דההיא הכא אנן סהדי דגופא דלוה ופירא דמלוה אלא כיון דל"מ לסלוקי ליה עד דמשלים שנייא הו"ל ההיא ארעא לגבי מלוה מוחזקת ולגבי לוה ראויה גבי *כותב כל נכסיו לבנו נמי מהיום ולאחר מיתה אע"ג דגופא דבן ופירא לאב כיון דבן ל"מ מסלק ליה לאב כל כמה דאיתיה מחיים לגבי כתובה ולגבי בכור הו"ל אותן נכסים כראוי לגבי הבן ואין אשתו נוטלת מהן כתובתה ולא הבכור נוטל פי שנים ואע"פ שאם מכרן בחיי האב ומת הבן בחיי האב ואח"כ מת האב קנה לוקח כרשב"ל דאמר בה מה מכר לו ראשון לשני כל זכותו שתבא לידו דבמקום בן קאי לוקח ומיקנא לא קניא שעבודן בעולם הוא תדע דאילו איתיה לבן לא הוה מסליק ליה ללוקח בזוזי ושעבודא דאשה אי בעי בעל לסלוקה בזוזי מי ל"מ מסלק והיכי פשיט מר דינא דשעבודא מדינא דמיקנא ממש והא ל"ד להדדי ועוד לא אשכחן בלוקח אינו נוטל בראוי כבמוחזק כדאשכחן באשה דאלת"ה קשיא הלכתא אהלכתא דקי"ל כרשב"ל וקי"ל כר"פ ור"ה בריה דרב יהושע בלא מסלקי והכין גמירנא להא מפומא דרבוותא ז"ל ועבדו בה עובדא וכ"ש דירושה דאורייתא וכתובה דרבנן . ואי קשיא הני הלכתא ולא ידעינן פירוקייהו מוקמינן ****) דאורייתא ואמרינן לאשה אייתי ראיה ושקיל אלו דברי הרב ז"ל ואנן קשי לן הך סברא דהא יורש את אשתו דאינו נוטל בראוי כבמוחזק ושקיל בנכסי דמהיום ולאחר מיתה כדאמרינן בפ"ז

כדי שיזכה בדבר שלא היה לו זכות וכל שלא זיכה לו בדבר שכבר היה מחוייב לו לא שייך טענה ע לחייבו באחריותם ולכאורה נראה דחילוק זה הוא פשוט וניתן ליאמר :

מתני' הבכור נוטל פי שנים בנכסי האב ואינו נוטל וכו' : ואמרינן בגמרא מ"מ אמר קרא לו משפט הבכורה משפט הבכורה לאיש ואין משפט הבכורה לאשה וקשה דבספרי פ' כי תצא דרשו מדרשא אחרת כי הוא ראשית אונו ולא לראשית אונה של אשה ע"כ שוב ראיתי בפי"ג (דף קיא:) דאמרינן ושמואל מאי אמר אביי אמר קרא בכל אשר ימצא לו לו ולא לה ואימא ה"מ בחור שנשא אלמנה אבל בחור שנשא בתולה הכי נמי דשקיל ומשני אמר ר"נ בר יצחק אמר קרא ראשית אונו ולא אונה ופריך ואכתי אימא ה"מ אלמון שנשא בתולה וכו' ומשני אמר רב אמר קרא לו משפט הבכורה משפט הבכורה לאיש ואין משפט הבכורה לאשה ע"כ הרי מבואר דקרא דראשית אונו דדרש בספרי איצטריך לאלמון שנשא בתולה דאיכא אונה לבד אינו נוטל פי שנים אבל בחור שנשא בתולה דאיכא אונו ואונה דאינו נוטל פי שנים בנכסי האם הוא מקרא דלו משפט הבכורה אלא דקשה קשה דמאחר דתנא דספרי נראה דס"ל דמקרא דאונו יש ללמוד לכולהו גווני אפי' בבחור שנשא בתולה מדלא הזכיר דרשא אחרת דלו משפט הבכורה ללמד בחור שנשא בתולה איך בגמרא בקשו דרשות אחרות עוד י"ל במאי דקאמר אביי אמר קרא בכל אשר ימצא לו לו ולא לה ומסקינן דאיצטריך האי קרא לבחור שנשא אלמנה דנראה דאחר האמת דרשינן מתיבת לו לו ולא לה דאינו נוטל פי שנים בנכסי האם דא"כ בריש דקרא דאמר קרא והיה ביום הנחילו את בניו את אשר יהיה לו ודרשינן בספרי מלמד שהבן נוטל בראוי כבמוחזק דדייק מדלא כתיב את אשר יש לו וכתב אשר יהיה לשון עתיד דמשמע אפי' ראוי לבא ובפ' י"נ (דף קל ע"א) אמרינן דהיינו טעמא דר"י ב"ב דאם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימים דא"ק והיה ביום הנחילו את בניו התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה ע"כ ואם איתא דמתיבת לו ממעטים לו ולא לה א"כ בהאי קרא דכתיב את אשר יהיה לו נמעט דווקא האיש ולא האשה דאע"ג דלעיקר ירושת הבן את אמו אי אפשר למעט דהא איכא קרא שהבן יורש את אמו מ"מ יש למעט דאין הבן נוטל בנכסי אמו בראוי כבמוחזק וכן שאין רשות ביד האשה להנחיל לכל מי שתרצה מבניה כמו שהוא באיש ולא מצינו שום חילוק בין ירושת האב לירושת האם כי אם לענין משפט בכורה ולא לדבר אחר וע"כ לומר דלא ממעטי' לומר לו ולא לה וא"כ מ"ש בקרא דאשר ימצא לו דממעטינן לו ולא לה : עוד י"ל דמאי איצטריך הני מיעוטי למעט אשה ממשפט בכורה הא אע"ג דקי"ל בעלמא דכל התורה כולה אע"פ שנכתבה בלשון זכר גם הנשים בכלל מדהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה מאיש או אשה אשר יעשו וגו' ולכל דינים שבתורה מקרא דאשר תשים לפניהם ולכל מיתות שבתורה מקרא דוהמית איש או אשה כדאמרי' בפ"ק דקדושין [לה.] מ"מ היינו דווקא היכא דלא כתיב איש בהדיא בעינא אבל היכא דכתיב איש ממעטים אשה וכמ"ש התוס' בסוכה (דף כח ע"ב) ד"ה הטוה הכתוב וכו' יעו"ש והכא דכתיב וכי תהיין לאיש שתי נשים בריש' דקרא מהיכא תיתי לומר דאשה נמי בכלל משפט הבכורה שנצטרך מיעוטים אחרים :

[סג] מתני' ואינו נוטל בשבח ולא בראוי כבמוחזק :

ואמרינן בגמרא ואינו נוטל בשבח דכתיב בכל אשר ימצא לו ולא בראוי כבמוחזק ותמה דקתני בסיפא דמתני' וכולם אינם נוטלים בשבח אמרינן בגמרא לאתויי שבחא דממילא ונראה דהתם לן תנא הכא כרבנן דפליגי ארבי וס"ל דאפילו בשבחא דממילא אינו נוטל כדאמרינן בפ' י"נ (דף קכ"ד ע"א) דפליגי רבנן ורבי דלרבי נוטל שבחא דממילא ולרבנן אינו נוטל ואמרי' התם מ"ט דרבנן א"ק לתת לו פי שנים מתנה קרייה רחמנא מה מתנה עד דמטיא לידיה אף חלק בכורה עד דמטיא לידיה וכו' ורבנן דכתיב לתת לו פי שנים מקיש חלק בכור לחלק פשוט וכו' ורבנן הא כתיב פי שנים ההוא למיתבא ליה אחד מגרא ע"כ ופי' רשב"ם וז"ל עד דמטיא לידיה דנותן ואינו יכול ליתנם לאחרים דאין אדם מקנה דשלב"ל עכ"ל וכן פי' בעליות דר"י וכן פי' הראב"ד הביא דבריהם בס' א"ז וכ"כ הרמ"ה בחי' לבתרא כ"י וי"מ מה מתנה עד דאתא לידיה דמקבל מתנה אף חלק בכורה עד דמטא לידיה לפיכך אינו נוטל בשבח נכסים קודם חלוקה ולא אמרינן ארעא דידיה אשבח כמו שאנו אומרים בחלק פשוט כמו שהביאו פי' זה רבינו יונה בעליות וכן פי' הר"ן ז"ל הביא דבריו בס' א"ז שם בפ' י"נ גבי הא דאמר רב הונא בכור שמיחה מיחה (בד' קכ"ו ע"א) יעו"ש ונ"ל דלפי פי' רשב"ם ודעימיה א"כ אמאי איצטריך קרא דאשר ימצא לו למעט ראוי ובפרט למאי דאמרינן לקמן במתניתין ובפרק י"נ (דף קכד ע"ב) תני למי ב"ח בשאר ספרי דבי רב בכל אשר ימצא לו פרט לשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהם וכ"ש שבח שהשביחו יורשין וכו' דבשלמא לפי' הר"ן ודעימיה הא דרבנן ס"ל דאפי' בשבח דממילא אינו נוטל מקרא דאשר ימצא לו הוא דמייתי ממעטינן כל דבר שלא זכה בו אביו בחייו ולא היה מצוי אצלו אלא דאיצטריך קרא דלתת לו לומר דמתנה קרייה רחמנא דבלא"ה לא הוה ממעט שבח דממילא דאיכא למימר ארעא דידיה אשבח וזוכה בשבח שלא מכח ירושה אבל לפי' רשב"ם דעד דמטי לידיה דנותן קאמר אמאי איצטריך קרא דאשר ימצא לו כיון דמקרא דלתת לו י"ל כל מיני ראוי דבין אם נפלו לו לאביו נכסים בירושה לאחר מיתה ובין שבח ובין מלוה כיון שלא הגיע ליד אביו בחייו לא היה יכול ליתנם במתנה דאין אדם מקנה דשלב"ל ונראה דהדבר פשוט דכיון דאיפסיקא הלכתא בפרק י"נ (דף קכו ע"ב) דיש לבכור קודם חלוקה ואם מכר או נתן חלק בכורה קודם חלוקה מעכשיו קיימים א"כ עכצ"ל דמשעת מיתת אביו זכה הבכור בחלקו ועל כרחך מאי דאמרינן דיכול לומר איני נוטל ואיני נותן אפילו לרבנן כמ"ש רשב"ם דנפ"ל מדכתיב לתת לו דממילא לו נמי נשמע דדין מתנה יש לו דעד דאתי ליד מקבל הייט משום דגלי קרא דלענין שבח אין זוכה הבכור עד שעת חלוקה דאע"ג דזכה לענין אם מכר או נתן לענין שבח לא חשיב ליה כזכה ליה וארעיה אשבח דכיון דלדבר זה דשבח לא זכי עד שעת חלוקה יכול לומר כמי איני נוטל ואיני נותן אבל בלא"ה כיון דיש לבכור קודם חלוקה לכל הדברים אין סברא לומר דיכול לומר איני נוטל ואיני נותן ומאי דדרשינן מקרא דלתת לו דאינו נוטל בשבחא דממילא היינו מדקרייה רחמנא מתנה דמה מתנה עד דמטי לידיה דנותן וכו' דחדית לן קרא דכל דבר שלא היה יכול האב ליתנו בתורת מתנה אין הבכור נוטל פי שנים ומינה

יש

*) לענין אבילות עי' באלפסי שם ואולי צ"ל לענין מלוה . **) צ"ל מורישיו . ***) צ"ל אחיו עי' ב"ב קנט: . ****) צ"ל בחזקת דאורייתא .

בפ"ז גבי מעשה דסבתא מסתברא טעמייהו דבני מערבא דאי קיימא סבתא וזבנא זבינא זביני ומשו"ה הוא דהוי ראוי הא מכלל דאי א"ל מעכשיו מוחזק הוי ובעל ירית לה וכבר איתברר התם בה"ג דמרן יצחק רבי' ז"ל · ודקאמר לא אשכחן בלוקח אינו נוטל בראוי כבמוחזק הא לאו מלתא היא דכי היכי דלוקח נוטל בראוי מה שירש הוא וקי"ל אין אדם מקנה דשלב"ל ושלא בא ברשותו ואדרבה איפכא אשכחן דהא אי קנה וקנה והוריש משתעבד לב"ח וכתובה לענין מיקנא ממש לא קני והיכא לא אפרשיה דינא דשעבודא מדינא דמקנא ממש והא בהדיא תני בתוספתא והמתנה וקי"ל דמכר ומתנה חד דינא הוא וגבי משכנתא נמי דסורא היא ודאי היינו שדה החוזרת לאביו ביובל דהויא מוחזקת למוכר כי לא מטי זמן גאולה ולא גריעא נמי מנכסי דהיום ולאחר מיתה דהוי מוחזק למקבל מתנה אע"ג דלא אכל פירי אלא מיהו בשאר משכנתא אע"ג דאיכא למימר כדאמרינן באתרא דלא מסלקי מוחזקת הויא לתרוייהו כיון דאיכא גמרא דרבוותא ז"ל ועבדו בה עובדא חיישינן להו משום דאיכא אפשרותא במלתא למימר משכנתא דלא מסלקי בתורת זביני דהא רמיא אגופא דארעא שעבוד ממונא ולא הדרא לעולם למרה עד דיהיב דמיה וכתבינן לעיל מאי דהוה ס"ל למלאכת שמים :

סליק פירקא וסליקא מסכתא · בריך רחמנא דסייען

יש לומר דאין בכור נוטל בשבח כיון דלא היה יכול ליתנו האב וע"כ אילטריך קרא דלתת לו דאי מקרא דאשר ימצא לו ל"ש למעט שבחא דממילא דאף דאינו מצויה בשעת מיתת אביו מ"מ הוא אינו נוטל מכח ירושה אלא מכח דארעיה אשבח דמשעת מיתה זכה בחלקו דיש לבכור קודם חלוקה והו"א דזוכה הבכור משעת מיתה לכל דבר והא אין לומר דליפסוק קרא דאשר ימצא לו וכל מיני ראוי ממעטינן מקרא דלתת לו דלכל מיני ראוי אין האב יכול ליתנם במתנה די"ל דאי לאו קרא דאשר ימצא לו דילפי' מיניה כל מיני ראוי (גמור) הו"א דקרא דלתת בא למעט ראוי גמור כגון אם נפלה ירושה לו אחר מיתה או שבח ששבחו היורשים או אפילו מלוה ביד אחרים דכל זה ממעט כיון דאין ביד אביו ליתנם אבל בשבח דממילא אין למעט די"ל דארעיה אשבח ואינו זוכה מתורת ירושה דיש לבכור קודם חלוקה לכן אילטריך תרי קראי ובא זה ולמד ע"ז דכיון דמקרא דאשר ימצא לו כבר ממעטינן כל מיני ראוי גמור ע"כ קרא דלתת לו בא למעט אפילו שבחא דממילא איברא דהכתי קש' דכיון דקי"ל דיש לבכור קודם חלוקה נימא דאפילו לענין שבח נמי זכה בחלקו משעת מיתת אביו וארעיה אשבח וקרא דלתת לו לא בא למעט אלא אם היה לו מלוה ביד אחרים דלפי' רשב"ם ודעימיה ע"כ הא דאין הבכור נוטל פי שנים במלוה היינו משום דלא היה יכול האב ליתנה במתנה דאפי' מלוה בשטר דקי"ל דנקנה השטר בכתיבה ומסירה היינו מדרבנן אבל מן התורה אין קנין לשטרות וכת"ש רבינו יונה בשמעתין הביא דבריו הא"ז וכ"כ הכת"ס בחידושיו כ"י דטעם מלוה הוא מפני שאינו יכול ליתנה במתנה ונפ"ל מקרא דלתת לו דאי מקרא דאשר ימצא לו אין למעט מלוה דמצוי לאביו מקרי וא"כ י"ל דלא אילטריך קרא אלא למלוה אבל בשבח נוטל מטעם דארעיה אשבח כיון דיש לבכור קודם חלוקה לכן נראה לפי' רשב"ם ודעימיה סוגיא דהכא אתיא כמ"ד אין לבכור קודם חלוקה דלכל דבר אינו זוכה הבכור עד שעת חלוקה וא"כ י"ל מקרא דלתת לו פי שנים בין שבח ובין מלוה דשניהם שקולים הם כיון דשניהם כמצוים חשיבי ולא נפקי מקרא דאשר ימצא ואילטריך קרא דלתת לו וקרא דאשר ימצא לו ללמוד זה ע"ז ע"ד בא זה ולמד ע"ז דאי לא כתיב אשר ימצא לו הו"א דקרא דלתת דממעט כל דבר שלא היה יכול ליתנו במתנה היינו בכל מיני ראוי גמור אבל בשבח ומלוה דאינם ראוי גמור לא קפיד קרא אבל השתא דכתיב אשר ימצא לו למעט ראוי גמור ע"כ קרא דלתת אילטריך למעט שבח והמלוה :

איברא דזה דוחק דאילו היה כתיב קרא דלתת לו לבד כיון דעיקר קרא ממעט כל דבר שאינו ניתן במתנה ולא קפיד על דבר מצוי מאיזה טעם הייתי אומרים דלא מיעט כי אם ראוי גמור כיון דשבח ומלוה נמי אינו ניתן במתנה וא"כ אמאי אילטריך קרא דאשר ימצא לו אשר ע"כ נראה דקרא דאשר ימצא אילטריך לדידהו למעט ראוי שהיה אפשר לאביו ליתנו במתנה וכגון בממון שנתן לו אביו מתנה דייתיקי דהיינו שכתב הנותן מהיום אם לא אחזור בי עד אחר מיתה ומת אביו המקבל בחיי הנותן וא"כ מת הנותן ולא חזר בו כל ימי חייו דבכה"ג זוכה המקבל משעה ראשונה כיון שלא חזר ואילו היה רוצה אביו המקבל ליתנה במתנה בחייו לאחר מתנתו מתנה כיון דלמפרע הוא זוכה משעה ראשונה ואיגלאי מילתא דבשעת מתנה שלו היתה אבל הבכור אינו נוטל בה פי שנים באותם נכסים דממעטינן להו מקרא דאשר ימצא לו דבכה"ג ראוי הוא כיון דביד הנותן לחזור בו ומפקיר מתנתו וכל שיש לו שיכול להפקיע זכותו ראוי הוא וכיוצא לזה כתב רבינו יונה ז"ל ושאר מפרשים בהדיא דנכסי לשכתא וכתבא ליתמי וכו' דאע"ג דהאומר ואחריך לפ' כאומר מעכשיו דמי וכאילו אמר בפירוש מה שתשאר אחריך יקנה פ' מעכשיו עכ"ז אמרי' דשיב ראוי אבל הבעל כיון דאי קדים שכתא וזבנא זביני וכיון דביד השכתא שלא לשייר מהנכסים כלל הוי ראוי ואין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק וא"כ ה"ה בנדון זה דכיון דביד הנותן לחזור בו להפקיע זכותו אם לא חזר בו ראוי מקרי ודע דלכאורה נראה דלפי' רשב"ם ודעימיה יש ללמוד דבנכסים שנתנו לאביו ע"מ שלא יתנם במתנה לאחרים אין הבכור נוטל פי שנים בהם כיון דלא קרינן בהו לתת לו דהא אין ביד אביו ליתנם במתנה דאם יעבור על התנאי ויתנם תתבטל המתנה למפרע דבהכי ניחא לי ההוא דאמרינן בפ' יש נוחלין (דף קכ"ז ע"ב) דפריך התם לרבנן יכיר ל"ל ומשני בנכרין היכרא ופריך לא יהא אלא אחר אילו בעי למיתב ליה מתנה מי לא יהיב ליה ומשני ל"ל בנכסים שנפלו לו לאחר מכאן ופריך ולר"מ דאמר אדם מקנה דשלב"ל יכיר ל"ל בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס דלכאורה קשה דתיפוק ליה דאפילו בנכסים שכבר יש לו אילטריך יכיר וכגון בנכסים שנתנו לו ע"מ שלא יתנם במתנה אפי' לבניו דבכה"ג ליכא מיגו דהא לא מצי יהיב מתנה אך לפי האמור א"ש דבכה"ג אין הבכור נוטל פי שנים כיון דאביו ל"מ יהיב מתנה ולא נ"מ במאי דנאמן האב לומר זה בני בכור לנכסים אלו אך קשה דא"כ אמאי משני הש"ס דנ"מ לנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס הא כיון דבעודו גוסס לאו בר הקנאה הוא ול"מ יהיב מתנה א"כ אין הבכור נוטל פי שנים באותם נכסים דלא קרינן בהו לתת לו דעד דמטו ליד האב בשעה שיכול ליתן בעינן ומאי נ"מ מקרא דיכיר וע"כ צ"ל דלא אמרינן דמתנה קריה רחמנא אלא לענין גוף הנכסים דאם הנכסים מצד עצמם אינם ראוים ליתנם במתנה אינו נוטל פי שנים אבל כשהנכסים מצד עצמם ראוים ליתנם במתנה אלא דהנותן אינו ראוי ליתן לא אמרינן הכי דאטו אם היה האב חרש שאין מתנתו מתנה נאמר שאין הבכור שלו נוטל פי שנים וכן אם היה הבכור קטן למ"ד דאין זכיה לקטן מן התורה אפילו בדעת אחרת מקנה והא דזכין לקטן נמי ע"י אחר הוי מדרבנן נאמר דבכור זה לא יטול פי שנים אלא עכצ"ל דלא אמרו דרשא זאת כי אם כשגוף הנכסים אינם ראויים ליתנם אבל אם מצד הנותן והמקבל א"א ליתן מתנה לית לן בה ובאמת צריך ליתן טעם דמ"ש כיון דקרא כתיב לתת לו ללמדנו דאם יכול ליתן לו במתנה נוטל פי שנים ואם לאו לא ואם כן מה לי אם השביחה מצד הנכסים עצמם ומה לי אם השביחה מצד הנותן והמקבל אשר ע"כ נראה דלזה אילטריך קרא דאשר ימצא לו לגלוי דאי הוה כתיב קרא לתת לו לבד הייתי ממעטין נמי אפילו נכסים שנמצאו לאביו משעת מיתה וכגון בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס או שהיה אביו חרש דלאו בני הקנאה נינהו כן בנכסים שנתנו לו על מנת שלא יתנם במתנה כיון דקרא דלתת לו לא קפיד אלא שהיה ראוי ליתנם במתנה אבל השתא דכתיב קרא דאשר ימצא לו דגלי לן קרא דקפיד רחמנא לענין פי שנים שיהא דבר מצוי לאביו לאפוקי ראוי א"כ בקרא דלתת לו נמי אמרי' דאין עיקר הקפדה על ענין שיהא ראוי למתנה אלא עיקר הקפדה שיהיה מצוי לאביו ושינה קרא דלתת לו לאשמועינן דאפילו דבר שאינו ראוי גמור כמו שבח ומלוה אינו נוטל ואם כן נמצא דאפי' בנכסים שנתנו לו לאביו ע"מ שלא יתנם במתנה נוטל פי שנים וכן כל דבר שהיה מצוי בחיי אביו אף דאינו ניתן במתנה נוטל פי שנים ואולם אכתי יש לדקדק דלמאי דפריך הש"ס לרבנן היקשא דפי שנים דמקיש חלק בכורה לחלק פשוט ל"ל אמאי לא משני דאילטריך קרא לנכסים שהיו מצויים בחיי אביו אלא שלא היה יכול ליתנם במתנה באופן הנז"ל כי היכי דלא נימא דקפיד קרא דלתת לו אפילו בנכסים שהיו מצויים בחיי אביו דכל שלא היו ראויים ליתנם במתנה אינו נוטל פי שנים וההיקש אילטריך ללמד דלא ילפינן מקרא דלתת כי אם דוקא דבר שאינו מצוי כל כך בחיי אביו כשבח ומלוה ואמאי לא אסיק הש"ס לרבנן דאילטריך היקשא כי אם דוקא ללמד דיהבינן ליה אחד מיגרא :

והנה כבר כתבנו דלפי' רשב"ם ודעמיה ס"ע נמי דמלוה דלרבנן אין הבכור נוטל פי שנים במלוה וז"ל הכמ"ה ז"ל בחי' לב"ב וטעמייהו דרבנן גבי מלוה משום דמתנה קריה רחמנא וכו' ומלוה אע"ג דמוחזק הוא כיון דלא הוה קיימא ברשותיה דאבוה בשעת מיתה דלא הוה יכול לאקנויי לכל מאן דבעי לא קרינן ביה לתת לו ואע"ג דקי"ל ש"מ שאמר הלואתי לפלוני הלואתו לפ' ואע"ג דאין ראוי ליורשו התם מדרבנן אבל מדאורייתא ל"מ מקני באמירה בעלמא אלא נמי שראוי ליורשו ומלוה כיון דלא קיימא ברשותיה וליכא אנפא מדאורייתא לאקנויי למי שאין ראוי ליורשו לא קנה בה לגבי בכור לתת לו דהא ל"מ יהיב במתנה ואי משום דמצי יהיב לה למי שראוי ליורשו ההיא ירושה מקריא ולא מתנה דכתיב והיה ביום הנחילו את בניו התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה עכ"ל מפורש יוצא מדבריו דס"ל דלר"י ב"ב דקי"ל כותיה דאם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימים מקרא דוהיה ביום הנחילו וכו' ל"ד בנכסים שיכול ליתנם בדרך מתנה אלא אפילו בנכסים שאינו יכול ליתנם בתורת מתנה כגון מלוה ודבר שלב"ל בתורת ירושה יכול להנחיל למי שראוי ליורשו דפשיטא דלפי סברת הרמ"ה ז"ל במלוה ה"ה בדבר שלב"ל ושלא ברשותו דמ"ש · אשר על פי זה מינח ניחא לי ברייתא דספרי הנז"ל דדרשינן והיה ביום הנחילו וגו' את אשר יהיה לו מלמד שהבן נוטל בראוי כבמוחזק דלכאורה קשה דאמאי אילטריך קרא דאשר יהיה לו דשינה קרא ולא כתב את אשר יש לו ללמדנו זה תיפוק ליה דמדגלי קרא גבי בכור דאינו נוטל בראוי כבמוחזק ש"מ דפשוט נוטל בראוי אך לפי האמור א"ש דעיקר קרא בא ללמד דהתורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה כדכתיב והיה ביום הנחילו וגו' היינו אפילו את אשר יהיה לו דאפילו בראוי נמי יכול להנחיל למי שראוי ליורשו דכל דבר שבאים הבנים לירש מכח אביהם ממש יכול להנחיל למי שירצה אף דהוי דבר שלב"ל ואינו ניתן במתנה :

איברא די"ל ע"ז מההיא דאמרי' בפ"ב (דף ק"ל ע"א) דעלה דאמרינן מ"ט דריב"ב אמר קרא והיה ביום הנחילו את בניו ופריך אמר ליה אביי הא מלא יוכל לבכר נפקא ע"כ ואם איתא מאי קושיא הא י"ל דאי מקרא דלא יוכל לבכר הו"א דדוקא בדבר שבא לעולם בחיי אביו דומיא דבכור דמשתעי בהכי דהא אינו נוטל בראוי אבל בדבר שלא בא לעולם כמו שאינו יכול ליתנו במתנה כך אינו יכול להנחיל אפי' למי שראוי ליורשו וי"ל · ועוד י"ל ע"ז מסוגיא דפ"ב הנזכר גבי ההיא דיכיר לרבנן ל"ל דמשני דאילטריך לנכסים שנפלו לו לאחר מכאן ופריך ולר"מ וכו' ומשני בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס ואם איתא דלר"י ב"ב אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימים הם אפילו בנכסים שאינו יכול ליתנו במתנה כדבר שלב"ל אכתי אמאי לא פריך הש"ס עוד דאפי' בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס לר"י ב"ב אפילו בכה"ג ל"ל יכיר הא לר"י ב"ב כל *) שאינו בלשון ירושה למי שראוי ליורשו דבריו קיימים אפילו בכה"ג דל"מ להקנותם בדרך מתנה כיון דבעודו גוסס לאו בר הקנאה הוא דכל דהוי מדין ירושה אפי' בכה"ג דבריו קיימים ואף דקא מבעיא לן בפ"ב אי סברת ר' יוחנן ב"ב הוא אפי' בבריא מ"מ סברת הרמ"ה בחי' שם דבעיין איפשט דר"י ב"ב ס"ל הכי אפילו בבריא אלא דלענין הלכה לא קי"ל כוותיה דר"י ב"ב כי אם בש"מ אבל ר"י ב"ב עצמו ס"ל דאפי' בבריא ואע"ג דרשב"ם שם בסוגיא הנזכר גבי מאי דפריך ולר"מ דאמר וכו' כתב דהיינו דפריך הכי משום דסתמא בר פלוגתיה דרבי יהודה ר"מ הוא וע"כ לשיטתיה דר"מ פריך דכפי"ז ל"ש לומר דיקשה הש"ס ולר"י ב"ב יכיר ל"ל דאין זה קושיא די"ל דרבנן דהיינו ר"מ לא ס"ל כר' יוחנן ב"ב אלא ס"ל כרבנן דהתם מ"מ לשיטת הרמ"ה עצמו קשה דמתוך דברי הרמ"ה בחי' גבי מאי דפריך הש"ס ולר"מ יכיר ל"ל נראה דלא ס"ל כפי' רשב"ם שהרי כתב וז"ל ומקשינן ולר"מ דאמר אדם מקנה דשלב"ל ולגבי בכור סבירא ליה כרבנן אשתכח דאפילו בנכסים הבאים לאחר מכאן נאמן האב משום מיגו עד כאן לשונו הרי דסבירא ליה דעיקר הקושיא היא אם נאמר דרבי מאיר ס"ל כרבנן לשיטתיה יכיר למה לי ולפי זה הוה מצי לאקשויי בסגנון זה לרבי יוחנן בן ברוקא ולר"י בן ברוקא אי סבירא ליה כרבנן יכיר למה לי : סליק

*) נ"ל כל שאמר

שיר והקדמה להרב התייר הגדול אדונינו הרמב"ן זלה"ה לפסקי בכורות בשם קורא הדורות

אלהא עילאה ומרי תתיא אשכח עלמיא ואכתוב אורייתא
דליה אנא מוצדק לעבדו מן דרדק רעינא פון מידק ואסיק קטורתא
למלכא די כתריה לעיל מן כל מימריה ואתקין הרהורי דמילתא יקירתא
בחכמתיה הורהן וחזה בה גולהן ואף בה אדהן דאחסין אורייתא
וביה בנין עלמי והוא מבע רחמי דבצלו מן עמיה מקבל תיובתא
בימיניה טיבו לאסוקי לרבו דעבדין ליה ציבו שלימי דחלתא
ובשמאליה גומרין משלח אף גירין בהן רמות גוברין ממאיך בגבורתא
ותושבחתיה רבא ומאן חכים טובא יהא יהיב קצבה ברם האי יתירתא
ויאין ליה תושבחן דהוא מאריה נצחן וסלח לכל סרחן ומרחק לרגזתא
בהוד תוקפא דיליה תחות פרסת רגליה ישובנון בעלי דבביה ברפסתא
וזכאה שכלול לעלמיה ולהלול שמיה שוי מלול וקיים בגזרתא
ומחזי לנבואה ספקלריא יאה ועתיד גלאה לאום ליה אחסנתא
בבן שבח משה וחיך בסים רחשיה בצפריה וברמשיה לדיליה תושבחתא
מייחד ומבריך אלהין ליה אריך ומן עלמין תריך דקציץ גננאתא
וראש מלין אמר דלית כהל גמר לטב עבד ליה מר ומהדר תשלומתא
ארום ענייה חיין ואלביש בעדיין ואף בכפן זיין לנפשיה עליבתא
בתפנוקי מלכין לטרפי חק סמכין וקלסיה ליה ארנין בכל דצריך משתא
ולא תהוון תמהין בגין דחשב אהין למדמי בר אלהין ומשלם עבידתא
ארום רב חרטומין עבד כל מטעמין ושקדין דקימין וריש עגלא תלתא
ודין הוא פרוקניה ומייתי בהדיקיה קשוט די מן פתקיה הוה ליה אובנתא
ולית לאלהא עוצרא למיתב לזעירא רבותא ויקרא ומסקי לסמיכתא
עדי קטרי כתרין פתחו ית ספרין בעידן ליה אמרין פלן עולם עולתא
רעו ליהוי קמוי דיהוי עם פומוי ומן עתיק יומוי יגל כל טמירתא
קרץ עיני בצפר ונהגי בשפרפר עלך מלכא ישפר בעלת יוקידתא
לאלומי חיליה וספסלא הב ליה בגו בר נפילי דבירושלם קרתא : אמן

בשם קורא הדורות . אתחיל הלכות נדרים ובכורות . חברתים להשלים הלכות רבינו הרב הגדול ז"ל שאלו מהשמטותיו אשר בהלכותיו אינם נזכרות אמנם מפני שהן נוהגות בכל מקום ובכל זמן כתב מקצתן בתלמודנו כמפוזרת . ואני קטן תלמיד תלמידיו יצאתי בעקבותיו הישרות . ולמדתי מדבריו סתומות מהמפורשות ומן הנגלות הנסתרות . והאל אשר בתהלתו כל המאמרות . ישים בפינו אמרותיו טהורות : אנס"ך

הרב המחבר המופלא וכבוד ה' מלא ר"מ ור"מ ע"ה פ"ה איש האלה"י ח"ק כמהר"ר **יום טוב אלגזי** נר"ו אשר או"ד לו בציון עיר הקדש ירושלים תובב"א :

ברצות ה' עמא בחירא ויתן להם תורה שלימה חמדה גנוזה להם לבדם על ישראל בפני עצמן
חוט של חסד משוך בכל דור ודור חביבותיה גבן המאיר לארץ מתנתא דתורה המחדש בטובו רב חסד מטה הוא אבינו אב הרחמן
מפני היד שנשתלחה גולת אריאל מפוזר ומפורד בין העמים מדינה ומדינה עיר ועיר נכוים בחמי חמין קורות הזמן
זו היא סיבה למכסה עתיק לכל הדברות אמרות טהורות מפי סופרים ומפי ספרים חכמי הדורות הראשונים ליד המלך מלכו של עולם דברים שנאמרו בעליה משכיל להימן
הן הנה היו נאחז בסבך ותבלע דת"ן בנקיקי הסלעים דלא שלטא ביה עינא ונפשינו יבשה לשמע אזן השמע ישמע ועין לא ראתה אין אומר ואין דברים ואין רישומן
ובחמלת ה' גבר עלינו חסדו שבשפלנו זכר לנו מסיבות דמתהפך ובמספר הדורות קרבו ויאתיון בהגלות נגלות כמה הלכתא גברוותא המשבי"ר בטוב דברים העומדים ברומו של עולם יאכלו ענוים וישבעו ויאכלו בני ישראל את המן
זאת היתה לי מטי למודי"ם אנכי בדרך גלאי כדנלי אינשי בשליחות מצוה המעון הזה **ירן"ש דדאב"ה** יצאתי מטחיצתי לסובב **ערי ה' ירחמאלי**, גלילי זהב ערי **פראנקיא** יע"א לעורר הלבבות להביא אוצר ה' עולת תמיד לכל נדריהם ולכל נדבותם חובות הקבוע להם זמן
מצוה נורת מצוה וזכני ה' והאלהי"ם אנה לידי מנה הראויה הלכות גדולות דברים המצויינים הליכות עולם מאירים ומזהירים מזהב ומפז עוז והדר שש וארגמן
שתי בתי נרי"ן הליכות אל"י מפי הגבורה שני לוחות הברית נתנו מרועה אחד לפעולות אדם הגדול בענקים מקור מים חיים גדול אדונינו בישראל גדול שמו רבינו **משה בר נחמן** מעשה רב תנא וצייר לחבר את האהל על **מסכת בכורות ומסכת נדרים** והיה העלמ"ה וקא פסיק סדרא דבר הלכה גדול המעשה אשר עשה גאון עוזינו **הרי"ף** זלה"ה לחוף ימים ים התלמוד וקם שב"ט משה אמת יכוין מלאכתו כמשפט הזה יסודתו בהררי קדש מעשה ידי אמן
בן בפרק ללב"י גליתי גליה ורנן מצאתי הון לי זכייה דאורייתא יקרה מפנינים מי יתן והיה זכני ה' לזכות את ישראל מגלה עמוקות לפני כל יודעי דת ודין ירוון מדשן ולקח מעץ חיים אילנא רבא ותקיף ויפרו וירבו נטעי נעמנים נטע נעמן
ונפשי אמרה נסב"ר לבי בקרבי וכרוזא קרי על מה עשה ה' זכייה לקטן מורה באצבע לגשת על הרא"ש לגמור את ההלל להביא מן ההדיוט **יום טוב** הסמוך בעקבות משיחא יתן את רוחו הטפל לפריו נתלה באילן גדול כאשר בעינינו ראינו וספרין פתיחו שומרי משמרת הקדש קראם הקורא כמתורגמן
מחשבה טובא הקב"ה מצרפה ויהי עמדי בדרך אשר הלכתי ושבתי בשלום אל הקדש פנימה והיו עיני ולבי אשלמה את נדרי אחותיו ולא ארפנו ושמתי פני תחלה וראש על מסכת בכורות לשם ולתפארת משפט הבכורה שמא גרים ואחר נדרים יש סימן
עלי לבי דוי חמסי על הזמן כי זה שבתי מיום בואי כתרוני הקיפוני נהמ"א דצער"י אגב דוחקא דצבורא בצערי"ך ירושלים לא נתנוני השב רוחי ימים גם לילות אין יום שאין קללתו מרובה דצערו"ת תימן
ומעט אשר לפני גנובתי יום וגנובתי לילה בחותה על הגחלים דבר וחצי דבר דחריק ומוקים אנפשיה עמילן של טבחים וזומן
דין גרמא דעצירא"ה בתרי לא מצינא אחת היתה זאת תורת העולה בד בבד אחת היא יואל אלוה לברך על המוגמר שתים כהלכתן ולפי שעה תגלה ותראה האחת אהובה פרט למזומן
וידענא בנפשאי עישור שאני עתיד למוד מילי קטנ"י תוספות יום טוב חול על הקדש מה יתן זה לפני גדולים אשר קטנם עבה ואולם באלה חפצתי שתים כהלכתן וזה וזה מתקיים לכל יש זמן
חכם לבב ואמיץ כח יאחז צדיק דרכו דרך עץ החיים וזאת התורה אשר שם משה כי זה כלל גדול תורה שלימה מפיו אנו חיים וממימיהם אנו שותים ולאנשים האלה תלמידי דבי רב עיניהם ישיתו אל האזוב אשר בקיר לצדדין קתני למצוא הפתח כאשר יהיה האופן איזהו מקומן
ונכתב בספר לשם עולם הלכות **יום טוב** מטעם המלך מלכו של עולם כהגלות נגלות זו אחת מן ההלכות האדם הגדול גדול מרבן גדול אדונינו **הרמב"ן** כל חכמי לב ישישו וישמחו עבידנא **יומא טבא** לרבנן ובהדי שותא יעלה זכרוני שם קטן להודות ולהלל חסד אל חופף עלי הביאני המלך חדריו להוציא זאת תורת האדם הגדול זי"ע ויעמוד מליץ טוב לנו ולכל עדת בני ישראל עד בשחק נאמן
שומה זאת היתה בלבי למתי יהיה האו"ת יד"י לעושיהן ויוצא לאור הליכות עולם חם לבי בקרבי אינו אלא שר"ף כי אזלת יד אין כסף נחצ"ב לרגל המלאכה למרם בדמ"ן
מהודא אנא ומשבח ולפעלא טבא אמרינן איישר מגלגלין זכות על יד איש משרי המלך מלכו של עולם נציב אחד בארץ שר בשרים ונגיד נגידים משועי **איזמיר** יע"א הוא הדר ממשפחת רם הגביר החכם המרומם על כל מעלה רמה רודף צדקות ומצמיח ישועות הגדול הנאמר באברהם כולו כהדר"ת כמה"ר **חיים אברהם שאול** הי"ו המעדיף טובו וצדיק באמונתו ורוח הקדש אומרת אברהם אוהבי בכל ביתי נאמן
וזרעו לברכה אבינה בבנים נטעי נעמנים שני בני היצה"ר גדולי הקדש ראשון בקדש הוד והדר הגביר שר חמשים חכם חרשים ונשוא פנים ויועץ ונבון לחש כמהר"ר **נסים גרשון שאול** יצ"ו ומשנהו כסף משנה פנת יקרת והנה מנורת חיבת הקדש הלא זה הו"ד החכם השלם סיני בקדש כמהר"ר **יהושע שאול** נר"ו מאהבת ה' הישרים בלבותם אב על בנים המה היו בגרם המעלות לעזרת ה' להד"ר עז"ר זרוע המיומן
תכון תפלתי לברך לשמים יומי ולילי משפחת השאולי הבית הזה יהיה עליון לעילא מן כל ברכתא נשבעי"ן ונוטלין ממעייני הישועה טובה כפולה מרובה מדה טובה ושמם הטוב יתמיד ויעמוד כשם הגדולים אשר בארץ ידותון והימן
שפתי לא אכלא תודות והלל לאלהא דשמיא כי זבדנ"י אלהי"ם זבד טוב בברכת חתנים במוט"ב תלתא ריש נהר"א אחד המיוחד צניף מלוכה ריכ"א ובר ריכא שלשלת יוחסין מר ניהו רב הו"ר **יוסף** הרב המופלא מהר"ר **משה מרדכי יוסף ב' מיוחס** נר"ו ושני בקדש נהירו דעיינין הרב ועצום המעלות לשלמה כמה"ר **שלמה באסאן** נר"ו ושלישי בקדש עיני ולבי קריב לנפש אחד מאי"ר שר בשרים ונגיד נגידים חכו ממתקים וכלו מחמדים הגביר החכם המרומם על כל מעלה רמה כמה"ר **נסים פרחי** הי"ו שלשה המה מטיבי והבן יקיר לי החכם השל"ם והכולל שופריה דיעקב יעמדו חיים הם ובניהם עד עולם נכון ביתם עם אל ומבורך לעולם בית נאמן
וימן ה' ציר אמונים ברוך מבנים אשר הולך בשליחות מצות מעה"ק **חברון** ת"ו לערי **פראנקיא** יע"א החכם השלם והכולל זה סיני כמה"ר **יהודה ליאון** נר"ו ומניתי אותו גם כן שליח מצוה לדבר הזה להביאו לבית הדפוס המפוארה אשר בעיר המהוללה **ליוורנו** יע"א על ישראל בפני עצמן
אני אברך ולי נאה לברך לזרעו של ש"ם זרעו לברכה האדם הגדול שמעו הולך בכל הארצות רב חסד מטה ביתו בית ועד לחכמים הגביר השר המרומם כמה"ר **אליעזר חי שאלתיאל ריקאנאטי** זלה"ה תנצב"ה אשר זרעו בו למינהו זרע ברוכי ה' שני שרי צבאות ישראל אוחזים במעשה אבותם רוזנים וקצינים עושים נחת רוח ליוצרם המשכילים יזהירו הגבירים רודפי צדקה וחסד הראשון אדם המאיר אור אוהב התורה ולומדיה כמה"ר **יצחק חיים ריקאנאטי** יצ"ו ומשנהו כס"ף רחמתי"ן עזיז"א שר חמשים וחכם חרשים ונבון לחש כמה"ר **יהושע ריקאנאטי** יצ"ו המה המלכים [מאן מלכי רבנן] יהיו מאירים ומזהירים לעזרה ולהשתדל לדבר מצוה עושים ומעשים כיד ה' הטובה עליהם והו"ד ידם נטויה אולי יחנן ה' ועל ידם לברך על המוגמר להשלים השתי בתי נירין ג"ם הלכות נדרים מעשה האדם הגדול רבינו **הרמב"ן** זלה"ה יעמוד חי לפני ה' ויתפלל עליהם בעד ככב מערכתם ירום ונשא כל הימים וכשאני לעצמי אין כחי אלא בפי להתפלל לילה ויום בעד שמם הטוב לפני אלהינו למען יעמדו חיים דשנים ורעננים הם ובניהם ונשיהם וטפם סמוכים לעד לעולם והון ועושר בביתם וצדקתם עומדת לעד לפני ה' למשמרת לדורותיכם כצנצנת המן
ואנכי עשיתי אר"ש אליכם אשי"ם הל"ת המדב"ר להמתנדבים בעם וסגני חכמי ישראל יתנו עדיה"ן להאי ספרא כדי להוציא לאור את שאר מעשה האדם הגדול זאת תורת העולה אגונא מגנא ואצול"י מצלא החוקים והתורות אשר ריבה וטיפח **משה רבינו** עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה על ספר והוקה הנני מפתה נופת צופים מעשה רוקח ובשכר זאת אל חי יריק עליכם ברכה עד בלי די ורב שלום לעד אמת ונאמן
הנה ארשי גוזר ומקיים על כל הקרב לאדפוס"י הדר"א האי ספרא למן היום עד כלות עשר שנים הרי זה בארור מסיג גבול וליטרקיה חויא דרבנן נחש כרוך על עקבו יפול ברשת זו טמן
ושומע לי ישכון בטח בדד ושאנן ועליו תבא ברכות טוב נאמן בבריתו ופשריה מהימן
אתאן לסיפא קולי אל ה' אקרא אנא ה' הביטה וראה את חרפתינו באו מים עד נפש דבקה לארץ בטננו והנה עבדיך מוכים כשוד שלמן

לישרי לן מר משיח לישראל ובא לציון גואל וישראל עושה חיל איש תחת גפנו ותחת תאנתו על ארצנו ועל נחלת אבותינו מלך ביפיו תחזינה עינינו מלך רחמן
והבית בהבנותו בנוי ומשוכלל בתקונו כהנים בעבודתם ולוים בדוכנם מגישי מנחה זבח ונסכים וקבול דמן
כיר"א כ"ד אנא זעירא סובל ונושא תלאות חליפות בצעריך **ירושלם** כללי ופרטי רבו מהרב"ה בימים חאלה ובזמן
עיני רואות מקוה חסדי אל לראות בטוב ירושלם בבנו"ת הארץ בניו"ת ברמ"ה אז ינוח לי מעצבי ומרוגזי מקוה חסדי צור עוזי ומעוזי החותם בס' ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם מ"ש **חס"ד ואמ"ת** מ"ן לפ"ק ויתענגו על רוב שלום

פי המדבר הצעיר **יום טוב** ס"ט בן לא"א הרב החסיד קדוש יאמר לו **ישראל יעקב אלגזי** זלה"ה :

אנכי בדרך נחני ה' ועברתי בארץ **תונים** יע"א עיר גדולה לאלהי"ם ודברתי משפטי עם מלכיה ושריה וראו כל כתבי הקודש של גדול אדונינו אבינו רענו ראש גולת אריאל הרב הגדול מעוז ומגדול עט"ר מו"ר אשר או"ר לו בציון עה"ק **יום טוב** ראשון דאורייתא נר"ו וכולם ענו אמן כאחד בלב שלם ובנפש חפצה כמנהגם הטובה ולהיותי נח"ץ עלי דרך ותמנ"ע היתה עכ"ב מפרק הספינה יקרא פרט למזומן
נדר גדול לה' נדרו בצאתו מן הקדש וישמח שם העם בהתנדבם לכל נדריהם ונדבותם להאי ספרא דבי רב תמידי"ן כהלכת"ן אז דברתי בחי"ן להג"רים אשר בארץ הרבנים המובהקים המאירים כברקים כמה"ר **יצחק אלחאייך** נר"ו וריכא ובר ריכא כמה"ר **אליהו בורגי"ל** נר"ו המה המלכים יעמדו לעזר"ה כיד ה' הטובה עליהם זרוע המיומן
שויתי עזר להשתדל לדבר מצוה האי זונא דרבנן טובים השנים הנאהבים והנעימים החכמים השלמים בכל מדות טובות שמני הכמים הראשון אכסנאי נאה כמהר"ר **מרדכי דרמון** נר"ו ומשנהו כסף משנה בר אבהן ובר אוריין כמה"ר **דוד ואיס** נר"ו ה' עליהם יחיו מלאים מכל טוב ותכלת וארגמן

כ"ד העבד נרצה לעבודת מו"ר עט"ר רב רבנן ירושלם מקוה רחמי אליא"ב ואו"ן **יהודה** ס"ט בלא"א **שלמה ליאון** ז"ל